UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum ; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

urn:nbn:de:hbz:466:1-77028

Visual Library

Th 553a

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

J. XII
5.

REVERENDI PATRIS

P. HIEREMIAE DREXELII

SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

OPERA OMNIA

DVOBVS VOLVMINIBVS COMPREHENSA

INDICIBVS MORALIBVS ILLVSTRATA.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Reuerendi Patris
P. HIEREMIÆ DREXELII
e Societate Iesu
Opera omnia
Duobus nunc Voluminibus comprehensa,
& libellis ante hac non editis
aucta.

ILLVSTRATA, INDICIBVS
Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum
quouis anni tempore habendarum.

CONGESTIS ET COMPOSITIS
Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata:
Collegii Soc. Iesu SED Paderborn
Theologis, Parochis, Catechistis, Concionatoribus,
Pietati fouendæ, Impietati amouendæ,
firmandæ fidei, exarpandæ, Hæresi,
magis accommoda.

Studio ac labore R. P. PETRI DE VOS Schiedamensis
S.T.L. Eremitæ Augustiniani.

Hieremias sanctus

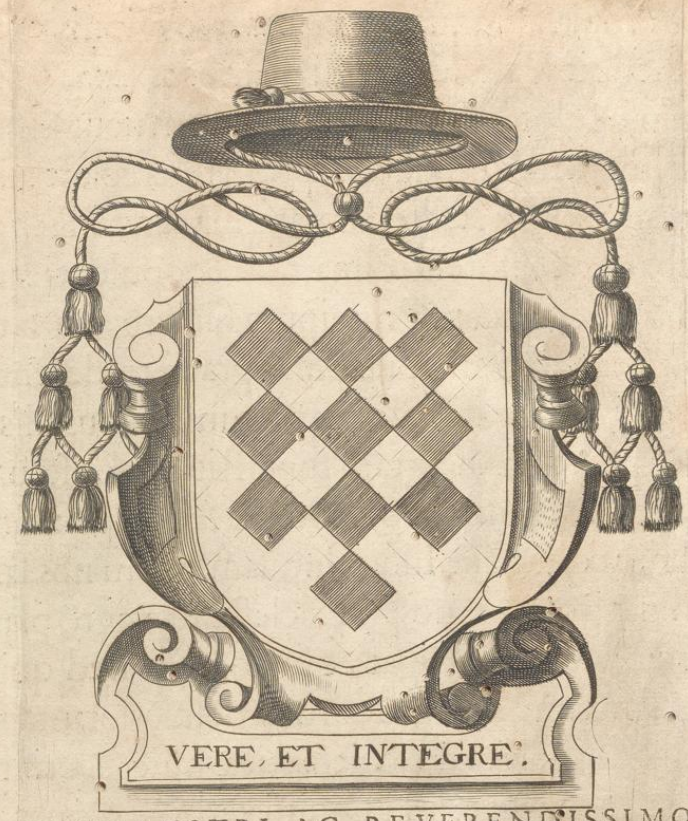
In omnem Terram.

Exiuit sonus eorum.

COPIOSE.

MORALITER.

ANTVERPIÆ,
Sumptibus et prelo,
Viduæ, et Hæredum
IOANNIS CNOBBARI
Anno 1643.
Cum gratia et priuilegio Cæsareo et Regio

PERILLVSTRI AC REVERENDISSIMO

DOMINO

D. NICOLAO DE HAVDION,

OCTAVO BRVGENSIVM

EPISCOPO,

PERPETVO AC HÆREDITARIO FLANDRIÆ

CANCELLARIO; &c.

PERILLVSTRIS AC REVERENDISSIME DOMINE,

ROMANI olim rerum Domini certò persuasum sibi habuerunt, eapropter victrices sese aquilas per totũ quàm latè patebat mundũ circumferre posse, quia pertinacem Deorum suorum, quorum credebant indulgentiam, pro eo semper imperio custodiendo, augendoque excubare: quod tam scru-

pulosa cura, paruula quoque momenta. Religionis examinaret, nec vnquã, vt scribit Valerius Max. remotos ab exactissimo cultu ceremoniarum, oculos haberet. Quamobrem sicut omnium suarum victoriarum successum, iis acceptum referebant: sic vicissim non solùm obseruandæ, sed etiam amplificandæ Religioni tam sedulò studebant, vt è florentissimâ, tum & opulentissimâ ciuitate, (vti idem Valer.) decem Principum filij singulis Etruriæ populis, percipiendæ sacrorum disciplinæ gratiâ traderentur. Rectè equidem: si verò, & viuenti potiùs, quàm infamibus illis Deorum simulachris ac portentis, sese tam superstitiosâ obseruantiâ consecrassent: & vnum Deum, vt S. P. noster Augustinus inquit, meliori compendio coluissent. Illum, inquam, quem nos sancto fidei lumine illuminati: quique nos in Ecclesiæ suæ agro plantatos, & pretiosi sanguinis sui rore irrigat & fœcundat. Sed quia nihil in humanis tam sanctum, quò prauorum desideriorum pestes non penetrent, leuis sæpè credo, Ecclesiasticæ huic segeti insinuatur, & vel in herbis enecat: nisi Diuini verbi præcones, quos tanquam spirituales operarios, supremus ille Pater familias in messem suam mittit, verbo & exemplo veluti irpicibus quibusdam, impigrè instent; vt infelix lolium, steriles auenas, & tristes carduos, germinis optimi pestes euellant, agrumque alioquin fertilem, suis zizaniis quæ inimicus homo bono semini interseminat, exherbẽt. Quos inter non ignauus est, sed solers & industrius Pater Hieremias Drexelius magnus ille è Societate IESV vitâ, voce, calamo, Ecclesiastes. Quẽ Perillustri ac Reuerendissimæ D. T. venimus vnà cum matre, patre orbi, patris hæredes consecratum; quando suaptè sponte ad aras Beneuolentiæ Tuæ properabat, certus non ingratum sese futurum illi Præsuli, cui numquam solet displicere quidquid publico bono putatur expedire, & tam anxiè rerum ecclesiasticarum satagit, vt inclytum istud tuum pectus, choragium vocâre possimus omnium pastoralium virtutum, & veram integritatis panopliam. Vt enim omittam insignem illam clementiam, quæ ex vultu vel eminùs conspicientibus sic elucet,

vt

vt sedem inibi tota fixisse non dubiis signis coniiciant. Prudentia, probitas, omnibus in actionibus ita se produnt, vt manifestè sit videre Perillustrem ac Reuerendissimam Dominationem tuam ad sacras insulas esse selectam, non tam humanis quàm diuinis, & maximarum virtutū suffragiis. Quibus iam inde à teneris maioribus & sanctioribus officiis ita præludebas, vt nihil miri sit, si id ætatis magnifico ac sacro Gandauensium Canonicorum Senatui fueris accensus, quâ alij vix prima Philosophici studij rudimenta cœperunt delibare. Vbi gradatim ad omnia omnino munia conscendens, omnibus ita fungebaris, vt pedum & mitram, antè vnanimis omnium sententia adiudicaret, quàm cælum & Rex dedissent. Admirabantur enim omnes iam tunc in Iuuene plusquàm virilem animum, & verò tam inclytâ stirpe dignam constantiam prudentiamque. Porrò ne tanta probitas domi delitesceret, vnicæ vrbi aut Orbi solùm nota, ad Apostolorum limina Romam iter instituit, ipso sacro Iubilei anno: protegente vbique inter multa viarum discrimina, manifestâ numinis prouidētiâ, vt locis sacrosanctis salutatis redux, aliquando tandē Pastor optimus gregem Brugensem ita custodires, vt ne malę Vicinię scabiem timere deberet.

Porrò, nisi Pythagoricam Μετεμψύχωσιν à fidelium cordibus Ecclesia proscripsisset, auderem dicere omnes raras Illustrissimorum Maiorum Prænobili HAVDIANO genere animas in vnū hoc corpus commigrasse: si tamen non animæ (quod saluâ fide licet) virtutes commigrarunt. Quarum quasdā (omnes non posse, res enim belli domiq; gestæ tam multæ sunt, vt certo numero cōprehendi nequeant) recitaremus, nisi modestiā illam timeremus offendere, quâ laudanda facere mauis, quàm laudari: eapropter vt vetera, ita taciti præteribimus Nobilissimos Dominos Germanos Tuos Lācilottum & Conrardū, qui variis bellis Regi Deoque non cōtemnendam operam præstiterūt: quorum hiç nimis eheu! præmaturè non ita pridē vitâ defunctus est, lōgiore profectò dignissimus. Ille inter Illustres Hannoniæ Ordines deputati munere, etiamnunc rempubl. sibi pergit demereri. Etiam taceo gemina illa belli fulmina Grobbendoncquios Comites, Patrē & Filium: quorū Alter

tot

tot victoriis inclytus, & conspicuus, quot canis fuit obsitus; vitâ simul & innumeris quos pro patria exantlarat laboribus, abhinc quinquennio defunctus, in senectute bonâ quieuit: postquã paulò antè duos potentissimos hostes, qui intima Belgicæ viscera depascebantur ante Louanium cum exiguâ suorũ manu stitisset: Alter semper & vbique ad pugnam primus, in receptu postremus, non indecoro puluere quotannis sordidus, multo sanguine fluens, & non vno vulnere saucius, ex quouis conflictu viuus & victor redit; tanquam si Heroëm fortissimum mors ipsa timeat, aut potiùs benigna propitij Numinis Prouidentia fortunæ Belgicæ depositum, ad maiora custodiat. Omittimus etiam Daubermontios, aliasque perillustres ex hac stirpe animas:

Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra vocas.

Satis vtpote tuis titulis & factis glorioſus, in summo honoris fastigio *omnibus omnia*, cum Apostolo, *factus*, talem Te omnibus exhibes, vt quicumque ad Benignitatis Tuæ alloquium non difficilè admissi, tantam in tantô animi demissionem admirentur, & obstupescant, felices Brugas deprædicantes, cuius industriâ clamant futurum, vt ouibus huic Pastori commissis, nihil noceant malæ vicinæ Sluſæ, & pessima aliorum Hæreticorum contagia. Porrò nos minimi Clientuli Tui vnà cum Matre orbâ marito & patre, pio silentio tot virtutum ingentem cumulum, proni veneramur, & cum sacrarũ manuum osculo, sese nos Pupilli, & Mater, quos amara mors, nimis eheu! citò parente orbauit, humillimè commendamus: vtque debitæ obseruantiæ aliquod saltem specimen ostendamus, Drexelianos hos flores Indicibus moralibus illustratos & exornatos, Perillustrissimæ & Reuerendissimæ Dom. Tuæ offerimus: sperantes fore, vt hoc quantulumcumque, eo quo, quantumuis tenue, soles oculo aspicias. Ita Deum ter Opt. Max. oramus, vt Perillustrem ac Reuerendissimam D. T. nobis Pupillis & Viduæ Matri, & toti Reipub. Christianæ diu seruet.

Perillustris ac Reuerendiss. Dom. Tuæ Serui
Humillimi Pupilli & Heredes Ioannis Cnobbari.

PRÆ-

NOBILISSIMVS ET ADMODVM REVERENDVS

DOMINVS

D. ANTONIVS A BVRGVNDIA

ECCLESIÆ CATHEDRALIS BRVGENSIS

CANONICVS ET ARCHIDIACONVS

R. PATRI PETRO DE VOS

S. TH. LICENTIATO ORD. EREMIT. S. AVGVSTINI

INDICVM IN OMNIA OPERA

R. PATRIS HIEREMIÆ DREXELII

SOCIETATIS IESV PRÆSBYTERI

AVCTORE S. P.

REVERENDE PATER,

EA est animi tui, quem à multis iam annis in D. Augustini Asceterio feliciter exercuisti, submissio; vt operis tui ab illo censuram postules, qui tuâ pro suis indiget. Abnuerem id certè, & quâ beneuolè licet, excusarem; nisi amicorum preces imperia crederem, & pudorem hunc mihi percommodum, publico noxium scirem. Pareo itaque, sed inuitus, & vnico comparationis vnius argumento rem omnem absoluo.

Qui vnus & idem creatis in omnibus semper est Deus, nusquam tam vnicè varius increatæ suæ pulchritudinis vestigia figit & imprimit, quàm in vilibus conchyliorum testis, quas ex informi penitus elemento, tametsi sine semine, formæ tamen numero pariter, ex elegantiâ prodigiosas ignotâ mortalibus arte quotidie format.

Etenim, si qua Plinio naturæ diuino prorsus aruspici fides, sunt illis tot colorum differentiæ, tot figuræ planis, concauis, longis, lunatis, lauibus, rugatis, reticulatis, striatis, denticulatis, in orbem circumactis, medio orbe cæsis, in dorsum elatis, breui modo ligatis, solo latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato; vt natiuam earum fabricam admirari facilius possis, quàm arte vel ingenio consequi.

Superant profectò quamlibet hominis industriam, superant manum, ne dicam fidem. Verùm, quod à mensibus non ita multis vidi Bergis S. VVinoci altare, ad symmetricas architecturæ rationes ex sola conchyliorum varietate per quemdam è D. Francisci familia (Capucinos vocitant) religiosum, non ingenioso minùs, quàm felici labore perfectum; id non modò fidem omnem superat, sed mutâ, quâ valet, eloquentiâ præter hæc fateri nos cogit, quod artis humanæ subsidio fiat ipsa diuina diuinior.

Referebat peristylium tota substructio, hierotheca podium, scenam pauimentum, opus intestinum omnia, subinde tamen reticulatum, subinde coronarium. Non deerat suum azaroto pauimento testaceum marmor è rudere, non tessera, non scutulæ, non faui, non emblemata: erat structilibus columnis stylobata, erat spira, erat plinthus, erat astragalus, erat torus, erat scapus,

erant stryges, erat epistylium, erat puluinus, erant volutæ: ornabant zophorum mutili, triglyphi, guttæ, meropæ taeniæ: efferebant tympanum proiecturæ, efferebant cymatia: coronabat podium lorica, penetrabat transenna, fulciebat telamon, vallabant acroteria, suspendebat tholus, tegebant lamellæ. Illustrabant insuper pegma tam nobile candelabrorum paria, si memini, quatuor; sed è conchis similiter iam affabrè elaborata, vt Alcoris aut Mentoris toreuma putares.

Prætexebat verò totius basim operis peristroma tam insolens, vt quos habebat è conchylibus florum implexus, vel natiuos omnino crederes, vel doctissimâ phrygionis acu ad miraculum vsque depictos.

Videres hic exiride, narcisso, rosa, ligustro, pulsatilla, lychnide, & leucoio seruias; videres exsanicula, philosella, xyride, balaustiis, anemone, gariophyllis, pæoniaq; lemniscos. Videres florum genus omne siris cum pericarpiis, geniculis, siriibus, vmbellis & nymphis.

Quid plura? videres hæc omnia, & nihil tamen, nisi viles concharum atregias præ manibus haberes & oculis. Vsque adeò Ascetes hic in tam informi materia omnes omnium artium formas eleganter expresserat, & vno in opere se architectum, polionem, flammearium, tornionem, polymitarium, phrygionem, aurificemq; monstrarat.

At quorsum hæc omnia? non alio, quàm vt doceam, tuâ pariter vnius industriâ reddi Drexelivm Drexelio *meliorem*, pene dixero, diuino diuiniorem. Quàm diuinè, quàm piè, quàm disertè, quàm ad mores instituendos accommodè, quàm ad vitia eradicanda strenuè, quàm ad virtutes animis inserendas religiosè, quàm ad proximi Deiq; amorem accendendum feruenter scripserit R.P. Hieremias Drexelivs, *eruditus in paucis Societatis* Iesv *clericus*, nemo non videt.

Quid enim Trismegistus *ille, quem primùm edidit? an non perquàm efficaciter conscientiæ, Cælitum, corporisq; cultum nos docet? Quid* Amussis? *an non, vt hæc ipsa feliciter exequamur, rectam in omnibus intentionem præcipit? Quid* Nicetas, *quid* Phaëton, *quid* Aurifodina? *an non tres omnium in nobis malorum radices perniciosissimas, incontinentiæ nimirùm, linguæ & otij vitia euellere stirpitus? Quid* Aloë, *quid* Rhetorica cælestis, *quid* Rosa? *nihil profectò, nisi, quò prædicta facilius euincamus, contrariis animum virtutibus diligenter excolere? Quid* Patientiæ gymnasium, *quid* Heliotropium? *Nihil, nisi, quò patiendo reddamur apathi, ei nos conformare, qui pati non potest? Quid* Deliciæ generis humani, *quid* Horologium tutelaris Angeli, *quid* Architectus Noë, *quid* Propheta Daniel, *aliiq; Sanctorum non pauci? nisi Deorum exemplis atque subsidio, quasi geminis quibusdam alis euectos, terrena transcendere, cælestibus adspirare? Quid* Æternitatis Prodromus, *quid* Zodiacus, *quid* Christi tribunal, *quid* Damnatorum carcer, *quid* Beatorum ciuitas, *quid* Æternitas *ipsa? quàm, vbi pallidus præforibus apparitor steterit, expendere sedulò, an quos nobis Deus elargitus est soles, per hunc beatitudinis assertæ Zodiacum rectè decurrerint? ac proinde ad incorrupti Iudicis horrendum tribunal, aut vitæ aut mortis, & quidem æternæ sententiam operiri.*

Quare, tametsi non paucas doctissimorum virorum lucubrationes, quæ lampadem & demorsos vngues saperent, volui & reuolui quàm sæpissimè. Ingenuè tamen fateor me illos inter parem fortasse Drexelio aliquando vidisse, at superiorem certè numquam. Quid enim in tantis tanti viri Commentariis desiderari possit, difficile dictu est. quot sententias tot oracula, quot capita, tot miracula numero.

Vidisti tamen Reverende Pater, *quid ad famam, quid ad pretium* Drexelio *commodè iuxtà atque vtiliter superaddi posset, vidisti inquam, & ingenio iudice simul, ac indice calamo demonstrasti, quid* Drexelivm Drexelio *vtilem magis ac celebrem, atque adeò ipso maiorem reddere posset.*

Deerat nimirùm illi, quæ temere sparsis in littore conchis insolens ex arte substructio; deerat, quæ nascitur interlectis ex omni genere floribus in seruiæ vel reticuli figuram grata commixtio.

Compo-

Compositis itaque, in commodiorem totius operis vsum, diuersis Indicibus, tam congruè, tam fructuosè elegantissimos DREXELII *Commentarios, in Sententias, in Moralia, in Historias, in Catechesin, in Conciones substruxisti pariter ac miscuisti; vt quantum (cuius antè memini) testaceum pegma sparsas temere conchas, quantum encarpa igparos ordinis flores superant, tantum* DREXELIVS *Indicibus adeò commodis illustratus,* DREXELIO *priùs incomposito antecellat.*

Nec enim quidpiam vel ad generis humani delicias, vel ad cælestis doctrinæ, patriæq; aptiùs excogitari potest, quàm immensi operis tam officiosa simulac breuis epitome. Falsi me argue, ni fidem facio.

Quàm singularis industria, quàm nobilis emolumenti, quàm arctæ necessitatis munus sit, puritiam necessariis ad salutem præceptis instruere, docet, quæ hæreseos antidotum, basis religionis, pietatis gymnasium, morum amussis, anchoraq; salutis est Catechesis.

Vis munus hoc facile, vis appositè, vis eloquenter obeat Catechista? non illi Cæsareo, non Makeblydio, non Outermanno, non Daueroutio opus; sufficit vnus, quem addidisti DREXELIO *Catechistus Index, hunc consulat, & excellet.*

Vis homines in omni consuetudine duros, incultos, horridos, immò vix homines quispiam morum præceptor egregius ad omnem humanitatem, & dignos politico Christiano mores informet? consulat, quam hîc exhibes Moralium tabulam, & quidquid Politico-Christiano Scribanius, quidquid suis in Tacitum lucubrationibus Commentator non vnus edisserit, compendio demonstratum inueniet.

Vis ætatem suam modernus historicus repetitus iam inde ab orbe condito ad hoc vsque tempus exemplis oblectet, & instruat? consulat, quem describis illorum Catalogum.

Vis obscurioris è sacra pagina pronuntiati perspicuam germanamq; sententiam Interpres ostendat? consulat, quam designas eorum epitomen.

Vis denique Parochum, vis sacrum Ordinis alicuius Oratorem, cui vel librorum, vel temporis, vel industriæ curta supellex est, quacumque demum Dominicâ vel Festâ totius anni die, ad populum ornatè, grauiter ac copiosè verba facere? vis non aliter, quàm si omnes, qui adhuc editis vulgò concionibus claruerunt, mente ac memoria complexus esset docere, delectare, mouere? consulat vnum pro omnibus, quod ex DREXELIO *tam felicit er concinnasti mille supra sexcentos circiter concionum compendium, & palmam feret.*

Sic nempe mi PATER *& Catechistam, & Politicum, & Historicum, & Interpretem, & Concionatorem breui operis vnius epitome formas ex tempore. Felix epitome, quæ vnius libri pretio tot de materia tam multiplici scriptorum pretiosa volumina redimit! felix (quod pace tuâ dixerim* REVER. PATER) *felix inquam huius auctor epitomes, qui* HIEREMIAM DREXELIVM *tam eruditis prælectionibus, tam disertis concionibus feliciter immortuum, felicius multò cathedræ reddit & pulpito:*

Omne, *nimirum*, tulit punctum qui miscuit vtile dulci.

Itaque quisquis abhinc P. HIEREMIAM DREXELIVM, *vt aui nostri scriptorem eximium iure suspiciet, suspiciet quoque meritò* R.P. DE VOS, *vt tanto Doctore, tanto Verbi diuini præcone post mortem doctiùs in lucem edito glorioſum. Sic vouet, sic sperat, imò verò sic fide-iubet Idibus Iuliis* M.DC.XLIII.

REVERENDE PATER.

R. V.ræ

Humilis Seruus

BVRGVNDIA *Archidiac. Brug.*

F. PETRI DE VOS SCHIEDAMENSIS,

ORD. EREMIT. S. AVGVSTINI

S. THEOL. LICENTIATI,

DE

ELVCIDARIO INDICVM A SE FACTO

IN OMNIA OPERA

REVERENDI PATRIS HIEREMIÆ DREXELII

SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

VOLVMINIBVS HIS DVOBVS COMPREHENSA;

AD OMNES VERBI DEI PRÆCONES,

Qui inde quot-diebus Dominicis, Festis, de quacumque etiam proponenda materia formare, aut formatas sibi voluerint

CONCIONES

MONITORIA.

RR. DD.

QVOD ego REVERENDI PATRIS HIEREMIÆ DREXELII Operibus, cùm iam auctis, tum in duos Tomos digestis, manum tandem admouerim, miraberis fortasse: quasi qui falcem miserim in messem alienam. Sed præter innumera eorum exempla, qui quid simile, alienis in Auctoribus, sæpè sæpiùs attentarunt, iisdemque suum præfixere nomen: vel quia in distincta redigêre Capita, vel aucta edidere Indicibus, vel quauis ingeniosa industria effecere; vt ea politiore vel stylo, vel serie, prodirent in publicũ: Præter, inquam, id promiscuè hac tempestate factitantium auctoritatem, repono & illud Senecæ: *Optima est vltimò scribentis conditio, parata verba inuenit, quæ aliter instructa nouam faciem habent, nec illis manus iniicit tanquam alienis, sunt enim publica.* DREXELII viri summi Volumina, posteaquàm perennis prœli beneficio, in omnium vt aliorum auctorum deuenerunt manus, fontis adinstar publici fuere mihi visa; ex quo quantùm haurias, tantum possis tuum iure dicere. Nec ipse credo Reuerendus cùm pietate, tum eruditione Pater (talem eum ex scriptis, mihi iam ab annis familiaribus, perbellè noui) si superstes etiamnum foret, arduis hisce meis conatibus indignaretur: qui suâ & modestâ religione probare, aliena nunquam carpere visus est: cùm non aliud mihi omnino propositum sit, illius, quàm vt præclaros labores, imitandos fortassis paucis, à nemine superandos, quibus hactenùs sacro incumbens concionatorio munere, cum meo, tum publico Ecclesiæ commodo & fructu vsus sum, quos legi, relegi, volui, reuolui, imò incorporaui (absit verbo inuidia) aliis concionatoribus faciam commendatissimos. Non quod vino vendibili, vt prouerbio fertur, opus sit suspensâ hedera: sed quo aliorum in concinnandis concionibus, & conquirenda materia molestiam subleuem: sicque piè laborantibus vnà collaborem viam quasi complanando, quò recto facilique tramite quiuis etiam mediocriter exercitati in illâ raræ eloquentiæ adyta, doctrinæque Drexelianæ arcana penetrare possint: improuisa quamuis subitaque quæuis aliqua, quemquam è domo, ad sacram euocaret cathedram, vel festiuitas, vel occasio. Quidquid hîc florum, quidquid auri, quidquid gemmarum inuenies, omnia ab vno (paucula si digneris excipere) sunt DREXELIO. Nam nihil hîc nisi exiguam aliquam operam & industriam, quam non semel adhibere rogatus sum, attuli: illos plectendi in corollas, istud diducendi in icunculas, has in contextum, filo quodam orationis nostræ redigendi, Senecæ quasi monito

monito obtemperando. *Quædam*, inquit ille, *diuersis locis sparsa iacent, quæ contrahere inexercitata mens non potest: itaque in vnum conferenda sunt, & iungenda vt plus valeant, animumque magis alleuent.* Ad hæc ergo Volumina quisquis excurrat, & accurrat, velut ad pingue quoddam penuarium, & officinam mercibus variis instructissimam, quod allubescit sapiat huc inuenies pro omni loco, & tempore, statu, sexu, materiâ, personâ, ad dicendum, è cathedrâ genus aptissimum. Pro doctis sublime: pro rudibus humile: pro mediocriter versatis temperatum. Siue ergo sermo habendus sit ruri ad villicos, siue intra muros ad ciues, publicè aut priuatim, ad Ecclesiasticos vel seculares, viros aut feminas, Religiosos aut Virgines, in Inuestitionibus aut Primitiis, siue ad Clerum; in Episcoporum inauguratione, Abbatum vel Præpositorum; in Iubilæis, Sanctorum beatificatione aut canonizatione, ne sollicitus, ne anxius sis: vnus si tibi ad manum fuerit DREXELIVS omnia præsto fuerint, quæ optes, quæ probes, per me optimo ordine digesta, nec minùs eleganti discursu illustrata, in quauis materiâ & sensu, vel Politico, vel Morali, vel Historiali. Indices hos tantùm lustra, & quà præscribo methodo, singula inuestiga. Exempli gratiâ, de mysterio Resurrectionis diserrendum est, verbum require *Resurrectio*; de Deo, v. *Deus*; de virtute Castitatis, *Castitas*: sicque ordine Alphabeti seruato de quauis virtute, quóve vitio, ad quamuis materiam verborum (ita spondeo) Indices te Lector fidâ manu ducent. Securus igitur per me accede, & datam accipe fidem. Nihil insuper in suâ doctrinâ DREXELIVS habet ab Ecclesiâ Catholicâ alienum, nihil contortum aut perplexum. Clarus est, disertus, pius, modestus: nullibi partialis, nullius arbiter, censor, zoilus: sua sic approbans, aliena vt non reprobet, magni illius Doctoris Hieronymi in Epist. ad S. Augustinum, in hoc mentem secutus, qui solitus fuit, dum superstes erat dicere, *Sufficit mihi probare mea, aliena non carpere.* Aliena etiam sua non æstimans: hinc aliorum Patrum, aut Scripturæ testimonia, quibus sua scripta elegantissimè farcit, alio aut distinguit charactere, aut signum aliud interserit distinctiuum. Laudandus in hoc, in quo meritò olim ab Hieronymo Epist. 3. ad Eliodorum Nepotianus, dum scribit: *Ingenuo pudore qui ornabat ætatem, quid cuius esset simpliciter confiteri, atque hunc in modum, eruditionis gloriam declinando, eruditissimus habebatur. Illud aiebat Tertulliani, istud Cypriani, hoc Lactantij, illud Hilarij est. Sic Minutius Felix, ita Victorinus, in hunc modum locutus est Arnobius: me quoque quia pro sodalitate auunculi diligebat interdum, proferebat in medium, lectioneque assiduâ, & meditatione diuturnâ pectus suum bibliothecam fecerat Christi.* Sic conformiter DREXELIVS, quod experimento didici. Interim si quid minùs sapidum offenderis (omnes enim cæcutimus) id est S. Scripturæ locis & SS. Patrum interpretationibus non ita forsitan conforme pro prudentiâ tuâ excusa, & transi: & quod maximè contendo pro salute Auctoris, vt in commodum tuum plura præstet Deum precare. Vale. Dabam XXVIII. Augusti, M. DC. XLIII. in Conuentu nostro Eremit. S. Augustini August. Brugarum.

R. P. HIE-

ANTVERPIÆ, SVMPTIBVS ET PRELO VIDVÆ ET HÆREDVM IOANNIS CNOBBARI A°. M. DC. XLIII.

Cum gratia et priuilegio Cæsario et Regio.

R. P. HIEREMIÆ DREXELII E SOCIETATE IESV PRESBYTERI VITÆ TESTIMONIA.

PATER Hieremias Drexelius Augustæ natus, vir & scriptis virtutibusque suis & alienâ famâ, orbe nostro celebris; qui perpetuo vsu familiarem iam sibi gloriam non tam habuit quàm spreuit. De quinquaginta septem annis, quos vixit, in Societate quadraginta exegit; quarto eidem voto adstrictus. Serenissimi Electoris Maximiliani Ecclesiastes annos ipsos tres & viginti (etsi tenuissimâ esset valetudine) nullo tamen vnquam die, quo dicendum erat, alienâ operâ vsus, constanti non tam corporis quàm animi vigore Auditorum ora meruit, non fucatus Orator; sed qui verba calenti spiritu animaret, exemplis suis mirè eloquens, quibus omnia potiùs, quàm alienis confirmabat. Domi quoque nostros, qui operam familiæ nauant, integerrimâ oratione septemdecim annos ad virtutem adhortatus, neque contentus audiri tantùm, oculis ea quotidianâ industriâ parabat subiicere, quæ pro concionibus dixisset, datis in vsum lucemque publicam tot libellis Latino priùs, dein vernaculo sermone conscriptis, quibus legentium desideria irritabat veriùs quàm explebat: testantur hoc maiorum virorum studia, quibus honestissima iudicia de P. Drexelij libellis addebant, velut cæterorum scriptorum, qui hodie prodiêre facultatem supergressis, quorum censuræ, si fidem excedat, ob viri magnitudinem, quæ facilè in amicorum oculis creuit, veniam, censuram ipsam amicitiæ damus. Hasce tantas laudes litteræ enarrant, quæ ad ipsum, eo plerumque argumento, ab amicis venerunt. Harum geminas à viro Clarissimo Nobilissimoque Petro Aloysio Caraffa Episcopo Tricaricensi, & Apostolicæ Sedis Legato datas subiungimus. priorum verba sunt:

ADMODVM REVERENDE PATER,

QVAM serò in manus meas pia opuscula Paternitatis V.ræ venerunt, tam auidè euoluo ea quotidie, & eadem lectitando, fatigari faciliùs, quàm satiari me posse suauissimè experior; admiror in elocutionis flore pietatem, grauitatem sententiarum in verborum concinnitate. Acumina insuper & lumina, & dicendi docendique promiscuam in eis elegantiam non magis suspicio, quàm amo. His porrò artibus inuitatus volui absens cum Paternit. V. amicitiam inire, & animi mei perstudiosi officia omnia ei offerre: sicuti per interpretem hanc epistolam sincerissimè ago. Vetus mihi cum Societatis IESV hominibus consuetudo est, quam à puero cum litteris & moribus primis hausi ac semper colui. Ea inducit me, vt credam fore Paternit. V. gratum hoc amicitiæ desiderium, quod vltrò ei transmitto. Spero ab ipsa beneuolentiæ mutuæ vicissitudinem parem, & opto interim eidem gaudia felicium. Leodij XIX. Aprilis, Anno millesimo sexcentesimo trigesimo.

Ad omnia seruitia paratissimus
Petrus Aloysius Episc. Tricaricensis,
& Nuntius Apostolicus.

Idem anno post ad eumdem scripsit hæc verba:

ADMODVM REVERENDE PATER,

ACCEPI litteras humanissimas Paternit. V. vnà cum vndenis exemplaribus libelli, in quo Paternitas Vestra etiam pœnas improborum narrat stylo suo pereleganti, & gehennæ tormenta ignemque eius mutare piis monitis ac documentis suis nititur in conscientiæ horrorem salubrem & in ignem veræ erga Deum charitatis. Hunc ego libellum inscriptum nomini meo accepi felicissimè sub ipsas Calendas Ianuarias; nec Xenio gratiore, aut magis honorifico inter hæc noui anni primordia potuisset me V. Paternitas exhilarare. Vt donum permagni æstimem, facit præstantia Auctoris eius, quem amo & colo equidem, & connumero in viris præcipuis huius sæculi. Etenim affirmare ausim Paternitati V. haud me librum alium inter manus habuisse, quo ad studium pietatis efficaciùs permouerer. Postquam incidi in eruditos, pios & sacros libellos Paternit. V. his commodaui omnes affectus meos: delectant enim & prosunt, habentque nescio, felicem dixerim varietatem, an variam felicitatem. Ita simul dictionis elegantia, sententiarum grauitas, copia exemplorum cum delectu, eorumque vis exposita, cum dignitate sese in eis pulcherrimè miscuerunt. Cæterùm quid Paternit. V. debeam, quæ id honoris in me contulit, vt vni ex libellis suis nomen meum adscripserit, explicare satis nequeo. Glorior me à pueris educatum fuisse disciplinâ Patrum Societatis, vel ex eo capite, quòd is Ordo viris eximiis abundet in omni eruditionis laude, inter quos habebitur semper à me in honore præcipuo P. Hieremias Drexelius, carum & clarum nomen, & cui me nominibus pluribus obstringi fateor. Interea verò, quandoquidem mihi hoc vnum licet, Paternit. V. grates, quas possum, refero, eique me in omnem vsum amicitiæ offerens precor, vt diutissimè, pro bono publico famæ suæ sit superstes, &c.

F. Marcus

P. Marcus Antonius Scipio Monachus S. Benedicti Cassinas Placentiâ ad eumdem P. Drexelium hanc epistolam dedit.

ADMODVM REVERENDE IN CHRISTO PATER,

LVIS asceticis libellis, quos diligenter euolui, meminisse non possum, quidquam aliquando limatiùs perfectiusque me legisse. Ratâ omnigenæ eruditionis & doctrinæ copiâ, selectis exemplis, eleganti stylo, dilucidâ breuitate, & quod caput est, iucundis pietatis sensibus ac stimulis vbique referti, legentis animum suauissimè afficiunt, validissimè commouent & feliciter triumphant. Nihil in eis non amo, suspicio, exosculor. Quid quæris? planè aurei mihi videntur, & ad meum palatum confecti. Faxit Deus, tam locupletis thesauri opibus, extremæ virtutis ac pietatis, quâ premor inopiæ abundè prospiciam. Equidem nisi tam longè alter ab altero abessemus, quò te, quem vnicè amo & colo, quamprimùm adire, præsentem videre & alloqui mihi liceret, enixè à Moderatoribus meis contenderem. Nunc autem, quoniam istud ipsum per longa regionum interualla non datur, quod reliquum est, vt hisce litteris te conueniam, & amorem obseruantiamque erga te meam contester, libentissimè vsurpo. Quin operam meam, etsi pertenuem ac penè nullam, prolixè tibi deferens ac dicans, illuc vicissim à te pro humanitate & de aliis benè merendi flagranti cupiditate ac studio postulare non dubitem, vt ad ea, quæ hactenùs scripsisti, diuina prorsus opuscula geminum adhuc adiectum velis: De Augustissimo scilicet Missæ sacrificio, & religiosâ disciplinâ, seu de Sacerdotum ac Religiosorum hominum obligationibus. Hoc tu munere tam præclaro non tu me solùm, sed complures etiam alios, qui mecum istud ardentissimè cupiunt, & summis à te precibus efflagitant insigniter demerebere. Ad me quod attinet, illud tibi certissimè persuadeas velim, nihil mihi æquè gratum iucundumque esse posse, quàm si quid aliquando tuâ causâ posse ac præstare contigerit. Vale præsentis ævi Phœnix ac Phœbe, ætatem sanam, vegetem ac benè longam, vt tuis lucubrationibus humanas mentes, quod iam diu egregiè facis, plures adhuc annos illustres, & luculenter ad pietatem incendas. Ex Placentino S. Xysti cœnobio Nonis Februarij, Anno millesimo sexcentesimo trigesimo primo.

PLures doctissimorum hodie virorum epistolas, hac sententiâ plenas breuitatis studio præterimus, quibus omnibus ipsa viri fama per orbem Christianum in eo laudando legendoque copiosiùs versatur, cum libellis suis euulgata, qui omnibus cultioris Europæ linguis ornati Monachij tantùm ad centum & septuaginta millia exemplarium excreuêre, Hæreticorum etiam manibus cum admiratione ad voluptatem vitæque vsum triti. Sed ille tantæ existimationi ipso gloriæ contemptu & priuatis virtutibus pretium addidit, suâ conscientiâ quàm sermonibus hominum clarior. Adhæc sacrarum humanarumque litterarum indefesso studio, vir non summi ingenij, præter tot lucubrationes, quas viuus edidit, in multos annos copiosam dicendi materiam accuratè conscriptam reliquit. Quæ legendo audiendoque vel vsu didicisset, in libellos ad hunc finem suis titulis discretos memoriæ causâ miro ordine referebat, in omnium rerum apparatu ne minimarum quidem incuriosus, quæ ipse peritus artifex ad magnos vsus, cùm necesse foret publico seruire, parato magnis laboribus compendio colligebat, otij perpetuus osor, quod totâ vitâ suâ & cubiculo proscripsit, ne supremo quidem die prohibitus, quo minùs operi, quod typis destinabat, vltimam reuera manum admoueret. Iam Bauariæ Principibus per omnem vitam charus, in extremo morbo illorum maximè studia exercuit, suâ æquè gloriâ ac Principum rarâ modestiâ. Certè Serenissimus Elector Maximilianus Medicorum suorum principi seriis verbis, commendatâ Patris salute, non dubitauit asserere Reipublicæ Christianæ plus interesse Drexelium viuere, quam facilè cogitari possit. Ad moribundi lectulum etiam Serenissimus Albertus cum filiis collachrymatus, valere, beneque in illa Superûm curia, quam adiret, precari iussêre; Aulicis quoque & suo sensu & Principum exemplo in lacrymas solutis & astantium nobilissimi quique moribundum vel eminùs intuiti, felices ideò se prædicabant. Eo mortuo sacra profanaque, supellex certatim à summis infimisque direpta & expetita. Tanti denique viri laudibus illud accedit, quod Illustrissimus Baro Thimon Lindelo, vir & genere & bellicâ re multorumque annorum militari imperio insignis, de eo etiam scripto & iuratus asserebat, vidisse se non semel, P. Drexelium, cùm olim verba de Tutelari angelo faceret, cælesti luce circumfusum radiis toto corpore, quâ extabat, coruscare. Cuius rei fidem ipse Auctor faciet, omni dubitatione maior, qui suâ auctoritate etiam difficillima persuadeat.

CON-

CONSIDERATIONES DE ÆTERNITATE.

CONSIDERATIO I.

Quid sit Æternitas?

Simonides quid senserit de Deo

INTERROGATVS Simonides ab Hierone Rege Siculo, inquit Cicero lib. primo de Nat. Deorum, quid Deus sit, diem unum huic considerationi petiit: elapso illo nondum sibi liquere dixit, & biduum in eamdem deliberationem postulavit. Elapso & biduo, triduum sibi deposcit, denique id unum respondit, quo plus cogitaret, plus cogitandum occurrere; minus atque minus expediri se, quò diutius in hac cogitatione luctaretur. Cogitaturis nobis de Æternitate, primum omniũ illud se offert quærendorum principium, quid est Æternitas? Boëtius libro 5. de Consol. prosâ 6. ait, esse *interminabilis vitæ totam simul & perfectam possessionem.* Nemo ægrè feret, si dicamus id sciri non posse, & quò plus indagetur, plus indagandum relinqui, & quomodo enim definiri possit, quod nullos habet fines? si quis urgeat & vel umbratilem delineationem cupiat; negando id fieri faciliùs quàm affirmando putamus. Ita de Deo Plato in Timæo: *Quid Deus sit, ait, non novi, quid non sit novi.* Ita Hipponensis Præsul August. serm. 64. de verbis Domini, veram illam apud superos beatitudinem depingit, omnem cujuscunque mali cogitationem ab eâ removendo: *Faciliùs, ait, inuenimus quid ibi non sit, quàm quid sit.* In cælo non est dolor, non tristitia, nulla penuria, defectus nullus, non morbus, non mors, nullum malum. Ita & de ÆTERNITATE loqui possumus. Quidquid enim in hâc vitâ videmus, & per exteriores sensus admittimus, ÆTERNVM non est. *Quæ enim videntur* (ait D. Paulus 2. Corinth. 4.) *temporalia sunt, quæ autem non videntur* ÆTERNA *sunt.* Ita dicere licet; hoc meum gaudium, hæc voluptas mea & deliciæ; hic thesaurus, honor iste, hoc superbum ædificium, hæc vita mea, fluxa sunt, caduca sunt, ÆTERNA non sunt. Ita quocunque digitum intendamus, moritura ostendimus. Vulgi voces sunt: hæc structura æterna est, hoc monimentum immortale. Ita & impatiens æternos suos dolores esse queritur. Sed breves nimium sunt æternitates istæ, quas facile est verbis comprehendere; de verâ æternitate quidquid dicamus, minùs dicemus. Sic Augustinus in psalmum 63. *Quidquid vis*, inquit, *dicis de æternitate: ideò autem quidquid vis dicis, quia quidquid dixeris, minus dicis. Sed ideo necesse est aliquid dicas, ut sit unde cogites, quod non potest dici.* Trismegistus in Asclepio suo: *Anima*, inquit, *horizon est æternitatis & temporis; quia enim immortalis, æternitatis est particeps, quia verò corpori à Deo infusa, particeps est temporis.* Antequam verò ulteriùs progrediamur, ordini servando videamus quid prisci ævi homines, quid Romani, Græci, Ægyptii, aliique de æternitate senserint. Certè agnoverunt hanc, & variè depinxerunt.

Definitio æternitatis.

Quid Plato senserit de Deo.

In cælo nõ est dolor.

Anima horizon æternitatis & temporis.

I. *Varii veterum de æternitate sensus & picturæ.*

Symbola æternitatis 1. Annulus,

PRimò, repræsentarunt æternitatem per Annulum, seu Circulum, qui principio caret & fine, nullâ sui parte incipit, nullâ desinit, quod divinæ æternitati proprium. Ita cùm Deus æternus, & ipsius duratio, propriè dicatur æternitas, Ægyptiis circulus Deum significabat. Persæ olim putabant à se tunc quàm maximos honores deferri Deo, si editissimâ conscensâ turri, cæli circulum, illum appellassent. Quin & Turcis in more positum (uti Pierius fusiùs docet,) mane ex altissimâ speculâ vociferari: Deus semper fuit sempérque erit: simul & Mahometem suum salutare. Sarraceni etiam Deum circulum nominabant. Mercurius ille Trismegistus, quem dixi, nominatissimus Philosophorum (qui tot libros scripsit quot nullus mortalium; si Seleuco & Menæco credimus) Deum sphæram intelligentialem esse dixit, cujus centrum sit ubique, circumferentia nusquam, quia nusquam majestas Dei & immensitas terminantur. Eâ de causâ veteres diis suis templa struxerunt rotunda, sic Numa Pompilius Romæ rotundam ædem fertur sacrasse Vestæ, sic Augustus Cæsar, Agrippæ nomine Diis omnibus templum rotundo ambitu dedicasse, & inscripsisse Pantheon. Hinc & Pythagoras ut Deum sempiternum ostenderet, à discipulis suis circumactu corporis adorari jubebat, & à Numâ, teste Brissonio, statutum, ut Deum adoraturi in orbem sese converterent. Ergo Deus priscis est circulus, sed circulus sine peripheriâ seu circumferentiâ & cujus centrum est ubique, quoniam omnium principium simul & finis est Deus, Iob cap. 36. meritissimò exclamat: *Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum ejus inæstimabilis.*

Templa rotũda cur Diis constructa.

Deinde repræsentarunt prisci æternitatem per sphæram & globum. Ita Faustinæ Imperatrici moneta cusa hâc formâ & effigie: globus erat cui insidebat Imperatrix, manum alteram protendens, sceptrum tenens alterâ cum inscriptione, ÆTERNITAS. Hinc veterum multi, mundum, quia rotundus, æternum fuisse censuerunt, quibus aptè Divus Basilius respondet: Circularis sit mundus, at circuli principium est centrum.

2. Sphæra.

Tertiò, ÆTERNITATEM priscis significabat & sella, quâ æternam quietem designabant. Nasamones Africæ populi, majorem partem non tantùm sedentes expirare, sed etiam hoc situ humari volebant, quasi jam æternitatem & longam illam à laboribus cessationem adiissent; uti subinde hodiéque Reges & Cæsares, in subterraneis mausoleis componuntur sedentes taciturnâ & lugubri majestate. Romanis etiam usitatum, mortuorum Imperatorum fusiles statuas, similibus sellis effulcire, ut qui jam fruantur æternitate. Sunt homines qui secum ipsi ratiocinentur sæpius in hunc modum: En ego à curis & laboribus tam malè adhuc habitus & oppressus, quin respiro, quin pauso nonnihil, quin labores hos & molestos, & longos desino? diu satis laboratum est; laborent tantundem & alii, quantum ego: quiesco jam igitur, & cesso. Ita sellas sibi ponunt & ferias sibi indicunt, sed ô non diu duraras! sellam locant, & quietem amplexantur, sed nec loco suo, nec suo tempore. Quàm verè & sanctè aureus ille de Christo imitando libellus (lib. 2. cap. 12.) aurem nobis vellicat his verbis: *Dispone & ordina omnia secundum tuum velle & videre, & non invenies, nisi semper aliquid pati debere, aut sponte aut invitè, & ita crucem semper invenies. Et, Tota vita Christi crux fuit & martyrium, & tu quæris requiem & gaudium?* Ergo sella in cælo locanda est, non hîc; inter tot turbas quieta non stabit, & ut par-

3. Sella.

Reges & Cæsares in subterraneis Mausoleis cõponuntur sedentes.

Cur Sella in cælo locanda, non in terra.

ut parcant sellæ huic omnia, mors demum evertet. Requies vera speranda nulla est, nisi æterna. Si tamen ulla sit quies in hâc vitâ ista erit: totum se, suâque omnia Deo Deique voluntati penitus committere, illi ex toto fidere, cætera omnia vana ducere. Ita nos instruens Ecclesiasticus c. 12. *Confide*, ait, *in Deo, & mane in loco tuo.* extra hanc animi quietem turbæ meræ, merum mare, & magni fluctus, & præsentes inferi. Sed ad priscos redeo.

4. Sol & Luna,

Quartò, per Solem & Lunam adumbrata est priscis ÆTERNITAS. Sol semper reviviscit, tamesi quotidie videatur mori, & à seipso sepeliri; semper resurgit, licet quotidie in præceps eat & occidat. Ita & Luna nunquâ non recrescit & ditatur, post menstruam suam paupertatem. Catullus bene monet in suis hendecasyllabis:

Soles occidere & redire possunt;
Nobis cùm semel occidit brevis lux,
Nox est perpetuò una dormienda.

In inferno perpetua est nox, & sine somno

Apud inferos certè perpetua istháec nox erit, sed sine somno: nemo illic dormit, quia hîc dormierunt cùm vigilandum fuisset: illic enim vigilant post somnum in peccatis non longum, quem ipsi tamen, si potuissent, longissimum fecissent, imò æternum. Alia longè ratio in cælo. Ecclesia Romana canit de Christi Martyribus: Lux perpetua lucebit Sanctis tuis, & æternitas temporum, hîc quies, hîc voluptas est, post labores & vigilias nocturnas.

In cælo perpetua lux cum quiete.

5. Basiliscus,

Quintò, per Basiliscum monstratur à veteribus ÆTERNITAS. Animal hoc omnium venenatissimum est, & soluin, ait Horus Niliacus, humanâ vi manúque interfici nequit. Imò tam virulentum est, ut herbas necet solo afflatu, animalia cetera fugat vel sibilis suis, aves conticescere faciat quàm primùm adesse auditur. Refert Ælianus in Africæ solitudine jumentum defecisse, & ad illius cadaver, velut ad convivium complures serpentes convenisse, at solo basiliscibilo fugatos, arenis sese abdidisse. Æternitas quæ vel in gaudiis, vel in tormentis erit, à nullo præcidi, minuique, multò minus tolli aut declinari poterit. Nec mirum si omnes, quibus est integra ratio, perterrefaciat vel leviter cogitata. Infinita sunt hujus basiliski volumina, immensi & inevolubiles gyri orbésque. Heu tremèdum draconem! Hîc ad nos paululum divertamus. Fit nonnunquâ, cùm in semet descédit quispiam, & instituendæ confessioni conscientiam rimatur, ut copiosos serpétum nidos, & tota viperarum agmina reperiat, miretúrque secum ipse; Et quæso unde tantum veneni in meo pectore, unde tot pingues colubri, tot gravia, tot mortalia peccata? unde tantus lacertulorum exercitus, unde tot fœdæ & libidinosæ cogitationes? horreo ipse tam numerosam pestem. Ne miremini, causam rei facilè pandémus. Generandis serpentibus valde aptus est locus & humidus & neglectus, en, duplex causa, & humor loci, & negligentia eorum qui curare deberent. Idem prorsus est in animo humano: si pleraque omnis cura impendatur corpori, delicatè id tractetur, lautè nutriatur, epulis saginetur, voluptatibus mulceatur; animum, incolam illius, in humido habitare fatendum est. Si jam accedat incuria & neglectus divinorum, vix ulla salutis ratio habeatur, modò salvum corpus, modò corpori bene sit, quidquid fiat animo; si deinde confessio sit rara, & ferè perfunctoria, quid mirum plurimos hîc nasci serpentes, plurimas reperiri letales noxas? At, ô bone Christiane, immitte pectori tuo hunc basiliscum, admitte cogitationem de ÆTERNITATE, & senties paullatim evanescere virosas has bestias. Fateris ipse cor tuum scatere his anguibus, signum ergo est te rarò hactenus aut nunquam de ÆTERNITATE cogitasse. Emenda, & vel jam incipe assiduè illud in animo volvere: *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat.*

Æternitas in gaudiis vel in tormentis à nullo minui aut declinari potest.

Duplex causa generandorũ serpentiũ, & in animo humano peccatorum.

6. Antrum.

Sextò, in hûnc denique modum pingebatur ÆTERNITAS: Antrum statuebatur ingens, formidabile, hoc circumplexu suo cingebat serpens, & in revolutione istâ caudam sibi admordebat. Ad antri dextram stabat juvenis, amœni & floridi vultûs, arcum dexterâ & duplices sagittas, lævâ citharam gerens. Huic in ipso antri aditu senex sedet oppositus, & attentum in tabellam vultum defigens scriptitat, si quid vel cælestis globi motus, vel adstans juvenis dictet scribendum. Ad lævam hujus spelæi matrona sedet exercitato vultu & cano capite. Ad ostium specus quatuor sunt gradus, alius alio altior, primus ferreus, secundus æneus, argenteus tertius, aureus quartus. In his ludentes & vagabundi pueruli oberrant, lapsus & periculorum securi. Hæc pictura est, picturæ sensus est iste: Antrum ÆTERNITATIS incomprehensibilitatem significat; vipera in orbem replicata, Tempus; juvenis Deum, in cujus manu cælum, terra, inferi: terra & tartarum tela Numinis excipit, cælum citharam dumtaxat novit & gaudia; senex ille fatum, seu, quod Deus ab æterno effatus est; femina Naturam; distinctas ætates & sæcula, gradus distincti. Puelli per gradus discursantes, res creatas designât, maximè hominem in rebus suæ salutis ludibundum, & in ipso ÆTERNITATIS ingressu jocantem. Eheu mortales, diu satis lusimus in ipsis summis periculis: Æternitati proximi sumus, in illius aditu consistimus dum vivimus. Levissimo mortis impulsu fit, & jam in totâ sumus ÆTERNITATE. Non opus est ut mors magnis viribus in nos pugnet aut longo tempore: momento præcipitamur, & è gradibus istis devolvimur in ÆTERNITATIS Oceanum. Cogitate, vos qui in gradibus his luditis, & omnia alia quàm ÆTERNITATEM cogitatis, forsan hodie aut cras in illâ futuri.

Levissimo mortis impulsu sumus in æternitate.

II. *Arcanus scripturæ sensus aperitur*

CAput hoc de picturâ & typo ÆTERNITATIS, sacra pagina divinâ veritate non incommodè interpellabit. Nabuchodonosor rex Babylonius, cùm tres Hebræos juvenes impia jussa detrectantes, in accensam fornacem conjici jussisset, flamma super fornacem effusa est cubitis quadraginta novem. Res omninò miranda nec sine certo mysterio. Ecquis rapacissimæ flammæ volatilem altitudinem tam accurate mensus est, quis illuc ascendit, & memoriam regulam applicuit, & cubitos non quinquagenos, sed novenos tantùm suprà quadragenos deprehendit? Neque verò ita loqui solemus, sed viginti, triginta, quinquaginta numeramus, etsi paullò plures sint aut pauciores quos numeramus. Hîc unicus cubitus ad quinquagesimum numerum deesse dicitur. Mysterium hîc est & arcanus sensus. Numerus quinquagesimus Iubilæum olim significabat: at flammæ in Orciniana illâ Babyloniâ, etsi supra omnem modum tam in corpora quàm ipsas etiam animas sæviant, & immane quantum supra omnes hujus vitæ cruciatus excrescant, nunquam tamen eò pertingent, ut Iubilæi gratiâ attingant. Apud inferos Iubilæum nullum est, nulla venia, tormentorum finis nullus. Nunc illud Iubileum est, non singulis tantùm centenis aut quinquagenis annis; singulis diebus est, singulis horis, momentis. Una pars horulæ veniam nunc impetrare potest, quam non potest tota illic ÆTERNITAS. Una jam diecula plus debitorum potest dissolvere, quàm in lustralibus ignibus ipsi toti anni, aut sæcula.

Cur flamma dicatur 49. cubitis effusa.

Huic & aliam divinæ paginæ explicationem addamus. Cùm Iordanem Dei populus transiret, aquæ inferiores in mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, usquequo omnino deficerent, & Ecclesiasticus: *Est*, inquit, *qui multa redimat modico pretio.* Duo hæc testimonia scripturæ conjungit Galfridus & super iis sic disserit: *Si perennis tibi amaritudo debetur, & evadere potes, percipiens temporalem, magna utique parvo pretio redemisti. Fateor, mare est in quo navigas, sed mare mortuum, & quantas gratiarum actiones debes Deo, quod mare*

Ioſ. 3.
Eccli. 20.
Claræval. in Cant.

Aeterna hujus vitæ mari mortuo, æterna verò supplicia mari salso comparata.

mare salsum, insanum intransmeabile meruerat, & ecce illud tibi mari mortuo misericorditer commutavit, utinam per mare mortuum ad terram viventium valeas pertransire. Comparat hic scriptor omnia hujus vitæ adversa mari mortuo, æterna verò supplicia mari salso & intransmeabili. Nemo utrumque evadit, aut hoc aut illud navigandum est. Quid agis, ô homo, (exclamat D. Chrysostomus) cælum paras ascendere, & interrogas ne qua tibi difficultas occurrat. Quidquid faciamus, hoc mare mortuũ transeundum est; penes nos est an in tranquillum portũ beatitudinis appellere velimus. *Fons sapientiæ, verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna.* Per mare hoc mortuum, in regionem vivorum, via alia non patet, quàm via mandatorum Dei. Oraculum liquidissimum habemus: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Per hos fines aditur Æternitas. Quòd si ab hujus ævi Theologo quæratur: *Quid est ergo æternitas?* Est circulus (dicet) in se recurrens, cujus centrum SEMPER, circũferentia NVSQVAM, hoc est, NVNQVAM FINIRI. *Quid est Æternitas?* Est orbis undique rotũdus, suique similis, in quo non est principium nec finis. *Quid est Æternitas?* Rota quę semper volvitur, & volvetur in omne volubilis ævum. *Quid est Æternitas?* Est annus jugiter revolutus, qui ubi moritur & occidit, ibi & renascitur rursumque oritur. *Quid est Æternitas?* Fons jugis, in quo per mæandros aquæ ad suam semper refluunt originem, ut iterum fluant. *Quid est Æternitas?* Perennis scaturigo, juges emanans aquas, sed aquas vel benedictionis suavissimas, vel amarissimas maledictionis. *Quid est Æternitas?* Labyrinthus innumeris sese gyris intorquens, qui ingressos perpetuò circumducit, circumagit & perdit. *Quid est Æternitas?* Est abyssus spirarum & revolutionum; est spira semper gyrans & circulans in immensum. *Quid est Æternitas?* Anguis orbiculatim in se reflexus, caudam ore complectens, qui in sui fine rursum semper incipit, & incipere nunquam desinet. *Quid est Æternitas?* Est duratio semper præsens, est unum perpetuum HODIE, quod non transit in præteritum, aut futurum. *Quid est Æternitas?* Est ævum ęvorum, ait Dionysius, quod non interit, sed eodem modo semper se habet. *Quid est Æternitas?* Est principium sine principio, sine medio, sine fine. Est juge interminatum, semperque inchoans principium: in quo beati beatã vitam continuò auspicantur, noviscque voluptatibus perpetuò affluunt: in quo damnati semper moriuntur, póstque omnem mortem mortisque luctam, rursum jugiter mori & cum morte luctari incipiunt. Quamdiu Deus erit Deus, tamdiu beati erunt beati, tamdiu regnabunt & triumphabunt; tamdiu damnati infandum ardebunt & clamabunt: *Cruciamur in hac flammâ*, cruciandi & torquendi *Æternùm*.

Comelio de Lapide. Quid est Æternitas?

Cap. 10. de divin. nominibus.

Quamdiu beati erunt beati?

III. *Æternitatis locus, cur mansio dicatur?*

De quo Leõtius Neap. Cypror. epis. in vitâ S. Ioannis Eleemosynarii c. 26. mœrpre-te Anastasio S. R. E. Bibliothecario.

ALexandrinus Pontifex Joannes, summæ pietatis vir, ægros visebat sæpius, socium habebat quãdoque Troilum Episcopum, numorũ magis quàm ęgrotorum amantem. Huic in aurẽ insusurrans Joannes: Amabo, inquit, frater, amicos Christi juvemus. Callidus ad hæc Troilus, & animi morbũ vafrè dissimulans, pecuniã omnem, quam tunc servus rebus emẽdis aliis secum ferebat, egenis dari præcepit. Nec ita multò pòst febriculâ cœpit tentari, quam ei creavit avaritia. Audiit hoc Alexandrinus Patriarcha, & morbi caussam, quę erat, facili conjecturâ assecutus, tantundem argenti, quantum nuper inter ægros distributum, secum ipse ad febrientem attulit, &, producto nonnihil fermone: Jocabar, inquit, nuper, & à te stipem ægrotis rogabã, cùm ea servo meo deesset, & en bonâ fide mutuos philippeos refero, & gratias ago. Vidit Troilus præsentem monetã, & mox docilis illa febris remittere, & æstus mitigari, & omnia jam meliùs habere, itaque & ad prandium valentior surgere, & unà ire ad mensam: secundum meridiem finitis-

Troili febris remissa.

que epulis Troilus domi dormire cœpit; & suaviter meridiari. Vidit hîc per somnium amplissimas ædes, & in illarum fronte super januam titulum: *Mansio æterna, & requies Troili Episcopi*, gaudet somnians, sed mox aliud videt & dolet. Adest qui adductis secũ operis seriò imperans: Tollite, inquit, hanc ędium inscriptionẽ, & istam ejus loco suffigite: *Mansio æterna, & requies Ioannis Archiepiscopi Alexandriæ, empta libris triginta argenti.* Horruit ad somnium istud Troilus, nec vanũ esse voluit, & ex avaro atque immiti, multò liberalior in egenos præsertim, evasit. Hoc illi vel in somnis *Æterna illa mansio* visa persuasit.

Et ejusdem visio.

O beatæ mansiones, & ideò beatæ, quia æternæ! Quã cupit Christus ut tabernulas nostras, & tuguriola brevî ruitura fastidiamus, illas amemus, ad illas properemus MANSIONES ÆTERNAS: *In domo patris mei*, inquit, *mãsiones multæ sunt*: nemo hinc arcetur nisi à seipso: locus neminem excludit, lõgè quã amplissimus; tempus neminẽ expellit, mansio illic est, & quidẽ MANSIO ÆTERNA.

Ioan 14. Ab æternis mansionibus nemo arcetur.

O æterne, misericors Deus! ô æterna veritas! ô vera charitas! ô chara æternitas! Ærumnati nostrę sic medere, ut è præsentibus & brevibus ęrumnis agnoscamus futuras, horribiles, æternas pœnas. Duc nos & doce nos, ut bona peritura sic posideamus, ne amittamus æterna: commissas noxas sic lugeamus, ut supplicium evadamus ęternum; sic nos geramus in hospitio, ne MANSIONIBVS ÆTERNIS excidamus; sic progrediamur in viâ, ne repellamur à patriâ.

CONSIDERATIO II.

In quibus natura repræsentet Æternitatem.

ÆTernitatem ergo agnoverunt etiam idololatræ, qualemcunque illam, quam & per certa signa descripserunt, *Deus enim illis manifestavit, ita ut sint inexcusabiles.* Quantò jam commendatior debebit esse hęc cogitatio Christianis, quibus æternitas aliter longè meliùsque depingitur, propter quod inexcusabilis es, ô homo, quisquis saluberrimam hanc Æternitatis memoriam etiam monitus, tradis tamen securæ oblivioni. Sæpe ibi in oculis sunt annuli & circuli, sphærulæ & globi, sellæ & sessorii lectuli, sol & luna oculos identidem incurrunt. Et hæc aspecta Æternitatis tibi memoriam ingerunt. Sed & Natura ipsa, bona mater, ea in publicum proponit, quorum aspectu auditúque ad Æternitatem meditandam invitaris.

Idololatræ agnoverũt ęternitatẽ. *Ad Rom. 11.*

Homo inexcusabilis qui memoriam æternitatis obliviscitur.

Memorat Solinus, Arcadiæ lapidem (Asbestos dicitur) ubi flammę semina cõcepit, continuis pænè ignibus ardere. Ideò in delubris olim & sepulchris ex illo lampades cõcinnabantur. Cujus etiam D. Augustinus meminit. Addo Plinium, Volateranum, Dioscoridem, plures alios qui mira referunt de lini quodam genere. Varii hoc nominis est, nam Asbestinum, Carystium, Indicum, sed & vivum vocatur. Hoc igni non tantùm non consumitur, sed lavatur & extergitur. Ideò Regum aliquot cadavera rogis injicienda & cremanda, tali linteo fuerunt obvoluta, vitandæ confusioni cinerum, & his ab illis distinguendis. Ex hoc lino mãtile habuit Nero, quod contra gemmas atque aurum pretiosum æstimabatur. En tibi ducem & magistrã naturam, quę digito id monstret quod suam in ignibus mortem non reperiat. Ita damnati omnes ardebunt, & non deflagrabunt, urentur perpetuùm, & nunquam consumentur, quærent in his flammis mortem, non reperient. Rectè Amandus exclamat: *O væ æternum, nunquam finem habiturum! ô finis sine fine, mors gravior omni morte; semper mori, & non posse unquam emori.* Ita divinus Isaias: *Ignis eorum nunquam extinguetur.* Et Apocalypticus ille angelus: *Desiderabunt mori, & mors fugiet ab eis.*

Asbestos lapis semper arder. *Lib. 21. de Civit. c. 5.*

Linum incõsumptibile quod?

Nero ex hoc lino habuit mãtile.

Horolog. sapientiæ. Isa c. ult. Apoc. c. 9.

Salamandram in ignibus vivam aliquanto certè tempore durare posse, præter Aristotelem, Plinium, Galenum, Ælianum, Dioscoridem, etiam D. Augustinus credidit.

Salamãdra in igne vivit.

didit. Frigidissimum hoc animal est ex imbribus natum; A sol & siccitas mors illi sunt, hinc in flammis, Plinii sensu, perinde ut glacies durat. E pelle illius lychni fiunt perpetuis lampadibus instruendis. Bonus Deus qui Salamandram è terrâ & luto producit, formavit & hominem ex eodem scilicet auro, sed naturâ longè nobiliori; *Minuit eum paullò minus ab angelis*: certè, idem illi quod angelis regnum assignavit, post vitæ tirocinium habitandum. Sed *homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Suâ ipse malitiâ talem se fecit Salamandram, quæ in flammis æternis, seu viveret semper, seu semper moreretur. In igneis illis inferorum ergastulis omnia æterna sunt, sex tamen præcipuè ista.

Psal. 8.

Psal. 48.

Homo fecit se Salamandram.

I. *Quænam apud inferos sunt æterna?*

Inferni æterna: 1. Damnatus, *Apoc. 9.*

1. DAmnatus ipse æternus, immortalis est. Nullus alterum, nec seipsum ullus poterit interimere. B *Quærent mortem & non invenient eam.* Imò hoc ipsum moriendi desiderium, quod scient nunquam explendum, ingens illis tormentum erit.

2. Carcer,

2. Carcer ipse æternus est: ruere non potest, non effringi, non suffundi. Montibus atque rupibus obseratus est. Hæ setæ atque repagula nimiùm firma sunt, nulli concessura egressum. Si quis damnatorum ante judicii diem inde ad nos commeet, Deo id permittente fit, sed suos ille secum inferos circumfert, è cruciatu non immunis. Occurrit hîc duorum Theologorum disputatio non vana, de situ locóque eorum apud inferos; illorum alter Geometer simul non rudis, in hunc ferè modum disserebat: Certum est è Christi ore maximam hominum partem damnandam, ita ut beatorum pauci sint futuri, ad incredibilem illum numerum damnandorum. Veritatis verba sunt: *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, &* MULTI *sunt qui intrant per eam, quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, &* PAUCI *sunt qui inveniunt eam!* Quæso te, creditúrne hoc in mundo? num hæc Christi verba esse censentur? Sed ad instituti: terræ medium & centrum, inferorum sedes est, & quî possit hæc (enimvero dimetiamur) tot millones hominum satis capere, nisi dicamus corpus illic à corpore penetrari? non hoc necesse est, ait alter, sed erunt sicut haleces in dolio, inter quos arctè compressos sal tantùm medius est, ita inter damnatos ignis, aut erunt sicut lateres in calcariâ fornace; alter alteri hæret, flammæ vis omnes penetrat. Divina scriptura clarè assentitur, aliâ tamen similitudine: *Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos.* Non erunt ut oves in pascuis, sed ut in macello jam jugulatæ, & in cumulum unum projectæ. Ergò & damnatorum locus æternus.

Damnatorũ ad nos cõmeatus fit deo permittente.

Maxima pars hominum damnanda.

Damnati sicut haleces in dolio.

Psal. 48.

3. Ignis nullis sæculis exinguendus, *Matt. c. 25. Isa. c. 30. & 34.*

3. Non minùs æternum est Ignis, ille nullis unquam sæculis exinguendus. Christus apud Matthæum nimis quàm clarè præmonet: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Audis? ÆTERNUM. Hunc ira divina suscitat nunquam sopiendum; Isaias attestatur: *Flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam, nocte & die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus ejus.* Pariter relata sunt, inquit Augustinus, hinc supplicium æternum, inde vita æterna: dicere ergo, vita æterna sine fine erit, supplicium æternum habebit finem, valde absurdum est. Quis cunctabitur plenè converti?

Lib. 12 de Civit. c. 23.

4. Vermis conscientiæ, *Isa. c. 66.*

4. Æquè ac cetera æternum Vermis est, & cõscientia ob præteritam vitam afflictissima & desperatissima. *Vermis eorum non moritur*, prædicit Isaias. Hoc olim poëtæ è sacris litteris in fabulas transtulerunt; quid enim aliud Virgilianus ille Tityus, qui quotidie advolanti vulturi jecur præbet erodendum ac lacerandum, quódque proximâ semper nocte in novam lanienam renascitur: quid hoc aliud nisi vermis iste, & conscientia perpetuis morsibus discerpenda.

5. Ad eandem spectat æternitatem gehennæ sentina ultima, & omnium novissimum judicis Christi decretum, decretum heu irrevocabile, immutabile, æternum. Nulla ab hoc ad alium judicem appellatio, aut provocatio, nulla quæ apud Iurisconsultos replica aut triplica, revisio nulla, nullæ comperendinationes, aut induciæ. Quod semel hujus judicis ore pronuntiatum, revocari non potest in omnes omnino æternitates. Mater nostra Romana Ecclesia fideliter nos monet, sæpiúsque illud occinit: *Peccantem me quotidiè, & non me pœnitentem, timor mortis conturbat me, quia in inferno nulla est redemptio, nulla, nulla*; sed æterna desperatio. Sanguis Christi, etjam recens fusus in Golgotheo monte, & ad satisfaciendum efficacissimus, ad damnatos tamen non pertingit. *Si jugum Domini*, inquit Bernardus, *jugum pœnitentiæ, suave non creditis in seipso; vel hoc non ignoratis, quia suavissimum est comparatione illius, de quo dicitur*: Ite in ignem æternum.

5. Judicis decretum.

A quo nulla appellatio.

Offic. mort. Noct. Resp. 1

Sanguis Christi fusus in Golgothæo monte ad damnatos non pertingit.

6. Quod sine caret apud inferos, est pœna damni, quâ vocant, æterna divini aspectûs privatio, quæ cum omnibus aliis inferorum tormentis & cruciatibus finem nullũ habebit, neque enim hîc ulla esse potest satisfactio. Et quamvis hæc tormẽta durent aliquot mille milliones annorum, tamen nec unicus quidem dies, imò nec horula, nec momentũ quieti & respirationi cõcedetur. Tormẽtorum quidem varietas erit & vicissitudo, sed in majorẽ pœnã & dolorem. Christus disertissimè præmonuit per Matthæum non semel: *Filii regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium*, fletus in igne, dentium stridor in frigore & glacie. Quâ ratione igitur homo tam sui quàm Dei obliviscì, & quomodo adeò in pecudem degenerare, imò in saxum & rupem indurescere potest, ut cùm inexplicabiles illos & infandos cruciatus æternitate tota duraturos cogitat, nil formidet, non horreat, non sibi ipsi dicat: Re ipsa in viâ sum ad æternitatem, & forsan via hæc brevî finietur: in gradibus æternitatis jam sedeo, quovis levissimo impulsu hinc præcipitor in immẽsam voraginem. Quòd si tam molestum & intolerabile videtur, unicã solùm nocte vigilantibus & incõnivis oculis, in molli tamen lecto, suspirare & gemere, ob capitis aut alterius membri, ob dentium aut calculi dolores, cùm serũ mane vix expectari potest, cùm sol in viâ hærere creditur, cũ nox una videtur hebdomas: & tamen in plumis cubatur, spes est mãsuetioris diei, solatium & sublidiũ à medico expectatur. Ah! quid erit ergo in flammis, mille atque mille & iterũ mille annis noctes diésq; vigilare, esurire, sitire, ardere, membris omnibus extremè cruciari, refrigerium nullum, quietem nec minimam sperare, desperare omnia, atque sic usturari & torqueri per infinitas seculorũ myriadas, & finem horum non tãtùm nullũ esse, sed nec ullum sperari posse. *Ibi*, inquit Thomas de Christi imitatione, *erit una hora gravior in pœnâ, quàm hic centum anni in amarissimâ pœnitentiâ.* Ibi nulla requies est, nulla consolatio damnatis. O *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripias me. Delicta juventutis meæ & ignorantias meas ne memineris.* Perii, nisi parcas ô Deus!

In inferno tormentorũ varietas.

Mat. c. 8. & 22. & 24.

Cogitatio æternorũ cruciatuũ peccata impedit.

In inferno una hora gravior annis centũ hîc in amarissimâ pœnitentiâ.

Lib. 1. c. 24.

Psal. 6.

Psal. 24.

II. *Cur gehenna sit æterna.*

Cur Deus unicũ peccatũ mortale puniat in omnem æternitatẽ.

HIc adrem nascitur quæstio à cunctis sciri dignissima, quomodo fieri possit, ut Deus misericors ille & bonus, & cujus misericordia super omnia opera ejus, nihilominus tamen vel unicum letale peccatum, vel momento, vel solâ etiam cogitatione patratum, justissimè puniat in omnem prorsus æternitatem, ita quidem ut illud nunquam satis puniri queat, & quotquot annorum millia peragantur, tamen nunquam dici possit: jam satis punitum est hoc crimen, jam satisfecit reus iste, jam cogitationem malignam, quâ Deum offenderat, eluit. Et hæc optimorum Theologorum mens est, solam morosam delectationem

Delectatio morosa quæ?

neim mortale peccatum esse. Delectationem morosam vocant eam, cùm quis impuram & libidinosam cogitationem animo volvens, non quidem statuit re patrare quod cogitat, sed cogitatu illo suo sciens & volens immoratur & delectatur. Ergo cogitationi unicæ rogos æternos Deus decreverit? & quæ hæc æqualitas est, peccato momentaneo, quod nemini noceat, supplicium æternum statuere? ut quid beatus David vociferatur: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus*, ut quid hoc vicies septies repetit, si Deus tam severus est? Ad hæc respondent D. Augustinus, D. Gregorius, D. Thomas Aquinas, alii: Culpam in quovis mortali peccato ex naturâ suâ esse infinitam, quia peccatum injuria est in infinitam Dei majestatem. Accedit & illud, quod qui moritur peccati letalis conscius, nec doler admissi, tantumdem facit ac si æternùm peccasset, si quidem ei æternùm vivere concessum fuisset. Peccando voluntatem non amisit iste, sed vitam, semper peccaturus, si semper victurus; ita non peccare desiit, sed vivere. Insuper & istud hîc considerandum: damnatum hominem, quantumcunque debitorum persolvat, nunquam tamen satisfacere. Cùm enim ut hostis, apud Deum in gratiâ non sit, solutio ejus digna non est, quæ acceptetur, quando nec ipse homo est acceptus: sed nec debitorum quidquam persolvit talis, cùm nihil faciat, sed solùm patiatur eas, quibus invitus plectitur, pœnas. Ab exemplo res magis patebit. Debet quis vicino mille philippeos, quos ab illo accepit, domum suam censui perpetuo subjiciens, pensum quotannis soluturus. Intra viginti annos totidem philippeos persolvit vicino, quot ab eo accepit. num ergo ab omni jam debito liber, nil restat solvendum? totum omnino pecuniæ caput; quod tam integrè solvendum remanet, ac si nil unquam fuisset exolutum. Ea enim talium conventorum lex est, ut numeratæ pecuniæ caput semper integrum permaneat, etsi reditus annuus semper persolvatur. Sic prorsus damnati quidquid demum pœnarum persolvant, ære tamen alieno nunquam exeunt. Æterni debitores, perpetui Deo tributarii. Isaias vaticinatur: *Et erit fortitudo vestra ut favilla stuppæ, & opus vestrum quasi scintilla, & succendetur utrumque simul & non erit qui extinguat.*

Tiberium Cæsarem olim, narrat Suetonius, in recognoscendis custodiis cuidam pœnę maturitatem precanti respondisse: *Nondum tecum in gratiam redii.* Christus justissimus judex, non tyrannus, non Tiberius est, sed, etsi damnatus quispiam post mille annos in flammis exactos mortis maturitatem rogaret, idem tamen ei responderet: *Nondum tecum in gratiam redii.* Roget hoc idem post alios mille annos, idem audiet: *Nondum tecum in gratiam redii.* Roget hoc post centum millia annorum, non aliud respondebitur. Roget hoc post aliquot milliones annorum, idem semper Christus judex opponet; *Nondum tecum in gratiam redii*, nec redibo; redire olim volui, gratiam meam millies atque millies tibi obtuli, sed tu repulisti eam. Amicus esse volui, imò pater, sed tu noluisti esse filius. Dissimulavi, tacui, expectavi, quadraginta, quinquaginta, sexaginta annis, si forsan mutares animum & vitam, sed nulla secuta est seria aut constans pœnitentia; despexisti omne consilium meum, & increpitationes meas neglexisti; exosam habuisti & detraxisti universæ correptioni meæ. *Comede igitur fructus viæ tuæ, tuisq; consilius saturare.* Ego in interitu tuo ridebo æternùm, nec tibi aliud justitia mea post infinita sæcula respondebit, quàm quod *nondum tecum in gratiam redierim.* O superi! ô Deus! ô peccatum! ô præcipitium humani generis, in barathrum tormentorum, in Æternitatis luctuosissimam abyssum! sed *justus es Domine, & rectum judicium tuum.* Justum est, æquum est, ut qui per pœnitentiam oblatâ nunquam uti voluit misericordiâ, per pœnam semper intentatâ puniatur justitiâ.

Th. 1.2.q. 87.a.5.ad 2 Culpa in quovis peccato mortali naturâ suâ est infinita.

Psal. 135.

Homo damnatus nunquam satisfacit.

Æterni debitores, perpetui Deo tributarii.

Isa. c. 1.

Suet. lib. 3. c. 36.

Damnatis in gratiam cum Christo non est reditus.

Prov. c. 1.

Psal. 118.

III. *Alii ad Æternitatem naturæ ductus.*

SEd ad naturæ magisterium redeo circa æternitatis considerationem. Thermæ reperiuntur in montibus & scopulis, tantâ talique sonantium aquarum collisione & murmure, ut qui illuc valetudinem curaturi conveniunt, si primo thermarum ingressu, certum symphonię genus, & instrumenta sibi musica se audire imaginentur, tam assiduo fragore aures illis obtundantur, ut musica initio suavissima, imaginatione diuturna in fastidium & cruciatum abeat: ii verò qui tympanum sibi, aut sonorum magis instrumentum imaginati sunt, demum pænè insaniant, ob molestissimum assiduè obturbantem strepitum. Etiam hîc ad cogitandam Æternitatem ducimur. Sub montibus illis inferorum claustris clamor ille, ploratus, fragor, ululatus qui primo ingressu cœpit, nunquam desinet, aures & non imaginationem tantùm cruciabit assiduè, nec assuetudine quidquam horum mitigari poterit. Ita è contra inter beatos cæleste illud Trisagion, Sanctus, Sanctus, Sanctus, non tantùm nec minimum tædii creabit, sed novâ semper voluptate audietur.

Felix Faber lib. 2. de rebus Suevicis.

Ululatus & fragor in inferno nunquam mitigari poterit.

Christus cum Samaritanâ feminâ collocutus, mentionem æternitatis æternæque vitæ ultra quàm vigesies injecit, &; *Qui autem biberit ex aquâ quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Utinam & nos cum Samaritide hos fontes sitiremus, & seriis precibus rogaremus: O Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam: da, ô Christe vel guttulam hujus aquæ, vel aliquod saltem desiderium æternæ vitæ.

Collocutio Christi cum Samaritanâ quæ? Ioan. 4.

Sed aliud habet quod monstret Natura. Anno post Virginis partum octogesimo primo (uti Suetonius, Dio & Plinius Secundus fusiùs memorant) Calendis Novembribus, horâ septimâ, ad montem Vesuvium in Campaniâ horribilis flammarum eruptio facta est, quam præcessit inusitata siccitas, & graves terræ motus: auditi etiam subterranei sonitus, velut si tonitrua mugirent: dein mare fremere & magnum fieri, cælum omne resonare, quasi montes in conflictum corruerent, tum verò ingentia saxa subsilire, mistis fumo flammisque, aër omnis infici, sol ipse occultari. Unde plerisque persuasum, mundum in chaos redigendum, aut igne absumendum. Tanta namque copia cineris effusa est, ut terram, mare, aërem compleret, hominibus, prędiis, pecoribus maximo illato damno, piscibus atque volucribus necatis, duabus urbibus, Herculano & Pompeiis, dum populus in theatro spectaret, penitus obrutis. Atque hæc aliáque id genus cavernosa præcipitia & montium juga, quę continuis ignibus flagrant, nec tamen unquam consumuntur aut deflagrant, viva exempla à Deo hominibus data esse incendii apud inferos ÆTERNI, quo sontium corpora semper urentur, nunquam comburentur. Tertullianus imprimis, Minutius, & Pacianus declarant. Vide, mi homo, quàm etiam hîc natura solerter præeat & manu ducat ad contemplandam ÆTERNITATEM.

Suet. in Tit. c. 8. Dio in Tito. Plin. ep. ad Tacit. In Campaniâ horribilis flammarum eruptio.

Tertul. Apoc. c. 28. Minut. in Octavio. Pacian de pœn. & conf.

Ipsum denique tempus nostrum, signum est & quasi vestigium Æternitatis. Cuperet natura, è signo signatum disceremus, nostróque tempore Æternitatem illam metiremur. Augustinus: *Inter temporalia*, inquit, *& æterna hoc interest, quòd temporalia plus diligantur, antequam habeantur, vilescant autem cùm non advenerint, non enim satiat animum, nisi incorruptibilis gaudii vera & certa Æternitas: Æternum verò ardentiùs diligitur adeptum, quàm desideratum; quia ibi plus adeptura est charitas, quàm fides credidit, aut spes desideravit. Ah! quomodo non sordet nobis terra, brevi deserenda, cùm cælum aspicimus, æterno dominio possidendum?*

In Sentent. sent. 270. Differentia inter temporalia & æterna.

CONSIDERATIO III.

In quo potissimùm Æternitatem suam Romani veteres collocarint?

Epist. 2. ad Tacit. PLINIVS Secundus: Beatos puto, ait, aut facere scribenda, aut scribere legenda; beatissimos verò quibus utrumque. Ita tribus modis censebant Romani sui nominis famæque æternitatem ad posteros transmitti posse. Primò scripserunt, & præclara & multa; sed non præclara omnia, non casta & sancta universa. Nævos etiam suos, turpitudines & libidines chartis commiserunt, viâ ad Æternitatem non honestâ & regiâ. Quot etiam libri, auctores suos moriendo anteverterunt, & ad Platonis animum, similes fuerunt hortis Adonidis, tam citò mortuis, quàm natis: non diu placebant, quæ citò placebant. At vivant sanè Romanorum omnium libri perpetuùm, nemo tamen eorum à suo libro aliquid in se vitæ transferre poterit.

Quot modis Romani nominis sui æternitatem ad posteros transmitti posse censebant.

Deinde non scripserunt tantùm Romani, sed & fecerunt scribenda, facinora scripto ac eleganti calamo digna, & hæc varii discriminis. Siquidem in plurimis æternitatem quæsiverunt, in nullo inveniſſe fides nostra nos docet. Magni fuerunt non negamus, in rebus civilibus & bellicis, domi forisque; admirandi fuerunt in artibus & scientiis, magnifici & effusi in spectaculis & donis, obstupescendi in ædificiis, mausolæis, sepulchris, statuis: exemplo sint hæc paucula breuissimè perstricta.

Romani in rebus bellicis & civilibus magni, in artibus & scientiis admirandi.

Ludos fecit Augustus suo nomine & sumptu vicies quater, expensis ærarii vicies ter, nullus horum infra quingenties aut millies HS. stetit. Sunt nostræ monetæ 2500000. philippei, seu bis millies quingenti millia coronatorum; sesqui tertius millio. Et hæc tanta pecuniæ vis in unicum tale spectaculum effundebatur: infimus & parcissimus sumptus in singulos ludos ab Augusto editos, erat quingenties HS. ipsi 1250000. philippei, hoc est, millies ducenta quinquaginta millia coronatorum.

Augustus suo sumptu ludos fecit.

Nero totum theatrum illevit auro; omne choragiũ & instrumenta comica fecit aurea. Accedebant missilia seu spársiones, hoc est, ligneæ tesseræ in vulgus spargendæ, quibus inscriptæ totæ domus, agri, fundi, prædia; mancipia, servi, jumenta, argenti & gemmarum sæpe maximus numerus. Harum tesserarũ aliquam quisquis exhibuit, mox id accepit quod inscriptio designavit.

Theatrum Nero illevit auro.

Idem Nero gregario militi in donativum numerari jussit centies HS. sunt 250000. philippei, hoc est, ducenta quinquaginta coronatorum. Agrippina mater, in mensâ hunc tantum pecuniæ numerum expandi jussit, ut vel sic tacitè filii effusionem reprehenderet, & coërceret. Notavit Nero se moneri, & alterum tantùm addi præcipiens; nesciebam, ait, me tam parum dedisse.

Ejusdem gregario militi donativum.

Idem Imp. Teridati regi ut hospiti, novem mensibus Romæ agenti, in singulos dies constituit viginti millia philippeorum, sunt quinque milliones & quadringenta millia coronatorum in totos illos novem menses constituta. Abeunti dedit viaticum, millies HS. seu duos milliones & medium. De ædificiis quid memorẽ?

Caligula Imp. mari ponté fecit ad tria miliaria.

Caligula Imp. mari ponté fecit ad tria millaria. Templa Romę fuerunt quadringenta viginti quatuor, pleraque magnifica. Domitianus in solam Capitolii inaurationem, ipsos septem milliones impendit.

In amphitreatri laxeis gradibus commodè sedere poterant spectatorum 87000. in superiore parte per ambitum stare 12000. universim 99000.

Præter plurima alia, duodecim publica fuerunt balnea ab Imperatoribus structa, in quibus gratis lavabatur. In thermis Antonini fuerunt è polito lapide 1600. sellæ, & commodè tot homines simul lavare poterant. In balneo Hetrusci, ait Plinius omnia fuisse argentea, canales, labra, solum ipsum. Sed ad alia.

Quot Romæ statuę?

Romæ tot ferè statuæ fuerunt quot homines. Præter infinitas æreas, marmoreas, eburneas, etiam argenteæ & aureæ. Domitianus in Capitolio auream habuit cẽtum librarum; Commodus & Claudius aureas, harum singulæ mille librarum. Claudius in rostris etiam argenteam habuit. Hinc Præfectus certus, Comes Romanus dicebatur, & multus ei miles, ut tantum statuarum populum custodiret.

Via Appiâ, vir expeditus quinque diebus habuit quod percurreret. Ab urbe Capuam usque protendebatur hæc via, tam lata, ut duo currus obvii liberè commearent: tam firma, ut laxi nihil aut soluti appareret, perinde ac si saxum esset unicum. Plures tales fuerunt viæ. Incredendum est quod de aquæ ductibus fide digni scribunt: Claudius imperator impendit in aquæ ductum septem millions auri & medium. Sexcenti homines alebantur tuendis tantùm aquis. Hæc certè magna, & quædam ob nimium luxum reprehendenda. Fuit tamen quod ædificia illa splendidissima superaret, vix tamen honesti nominis. Cloacas Romæ habuerunt seu subterraneos fornices cum perfluentibus aquis ad evehendas totius civitatis sordes. Cloacarum istarum tam multæ, tam amplæ, & longæ, ut inter orbis miracula non immeritò conferi possint. De his in specimẽ satis, quæ ei, scio, minimè sunt incredibilia, qui veterum Romanorũ opes & potentiam primoribus labris libavit, & testes audivit Suetonium, Dionem Cassium, Plinium, Livium, alios.

Via Appia ad Capuã usque protensa.

Cloacæ Romę fuerunt ad evehendas totius civitatis sordes.

Et hæc quidem, quæ commemoravi, ex se laudanda: administratio Reip. tam prudens, quàm & in bellis majorem partem invicta, in scientiis & artibus eximii, virtute quoque illustres fuerunt, ita ut Cyneas Pyrrhi legatus homo facundus & intelligens cùm frustra sollicitasset urbem, ad fœdus Romanis non sat dignum, regressus suo regi dixerit: Urbem sibi templum, Senatores reges videri. In his talibus ergo laudandi Romani. Sed in hoc gravissimè & toto cælo aberrarunt, quòd homines adeò prudentes omnem suam æternitatem in rebus minimè æternantibus locarint. Si Augustinum Romani ad Æternitatem viæ ductorem delegissent, viam eis multò certiorem ad ipsam Æternitatis regiam monstrasset. *Neque enim nos*, inquit ille, *Imperatores eos felices dicimus, qui multos imperii ac vitæ annos, vel victoria triumphos, vel fortunæ thesauros numerarunt: hæc iis etiam deferuntur munera, quibus nihil juris est ad regnum illud æternum.* Et quinam ergo, Augustine, tuo animo felices censendi? Audite Imperatores, Reges, Principes: Augustini sensu vera æternáque felicitas à vobis obtinebitur, observatione legum istarum:

Cyneas Romam templum, Senatores reges sibi videri dicebat.

Lib. 5. de Civit. Dei cap. 24.

Lex 1. Iustitia.

Regulæ observãdæ ad veram felicitatem obtinendam.

Iustè imperare: omnem injustitię fucum & pigmenta odisse.

2. Modestia in sensu.

Tot honorantium & salutantium linguis non extolli, sed meminisse hominem se esse.

3. Dei timor & amor.

Ad Dei cultum maximè propagandum, humanam potentiam omnem Majestati divinæ famulam facere, timore Numinis & amore.

4. Cæli desiderium.

Ardentiùs amare regnum illud æternum, in quo potestatis consortes nulli timentur.

5. Ignoscendi facilitas.

Ad veniam pronum & facilem esse, tardum ad vindictam, & illam solam quã tuendę Reip. poscit necessitas.

6. Misericors liberalitas.

Asperiora decreta, misericordiæ lenitate, & largitate beneficiorum temperare.

7. Continentia.

Luxuriam, quantò esset liberior, tantò castigatiorem habere.

8. Moderatio affectuum.

Malle in affectus pravos, quàm in quasvis gentes dominari.

9. Sub-

9. Submissionis, & orationis studium.

Hæc omnia non inanis gloriæ, sed æternæ felicitatis studio facere: nobilissimum submissionis & orationis sacrificium nunquam negligere.

Dicto lib. de Civit. Dei. Has leges Augustinus ipse, ad mundi valvas suffixit, velut omnium Principum illustre speculum. Nunc vos ô Romani, quantum à januâ harum legum aberrastis? ut taceam pro uno fermè innumeros Deos in veneratione apud vos fuisse. *Roma sibi magnam videbatur assumpsisse religionem, quòd nullam respuebat falsitatem, & cùm pænè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium serviebat erroribus.*

S. Leo serm. 1. nat. Apostol.

Sed ut hæc sileam omnia, quàm vanum illud & ridiculum, omnem suam æternitatem post se relinquere velle in membranis & chartis, in marmoribus & saxis, in amphitheatris, pyramidibus, sepulchris ac mausolæis. Et ubi nunc saxea hæc est æternitas? Romæ pænè idem quod Hierosolymis contigit. Apostolorum unus magistro Christo structuram Hierosolymæi templi demonstrans: Magister, ait, aspice quales lapides & quales structuræ: respondit Christus: *Vides has omnes magnas ædificationes? non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur.* Ita nihil æternum in hoc orbe. Et ubi nunc vetus urbs Roma? quæritur: & dici potest, hîc fuit. Ubi qui eam ędificarunt? perierunt omnes; nec cineres eorũ novimus. Et nosipsi eâdem hâc viâ sequemur, post aliquot annos umbra, pulvis, nihil. Heu res mortalium vel maximorum parvæ! heu validissimorum instabiles! quid enim illa omnia nunc, ubi sunt? evanuerunt. Ubi supra fidem cumulatę opes? defluxerunt. Ubi cælo certantia opera? non apparent. Sic cuncta quę nobis magna sunt, umbra sunt & somnium, si cum æterno & æternitate comparentur. Debile nimis & exluto fundamentum est, super quo tota vanescentis gloriæ fabrica extruitur. Non ita saxis & marmoribus æternitas insculpitur. Rectè Lactantius: *Mortalia sunt opera mortalium.* Babylonem, Troiam, Carthaginem, Romam fuisse credimus: oculis fidem quod faciat, vix cadaveris pars supereſt. Ita septem orbis miracula, sic aureum Neronis palatium, Diocletianæ thermæ, Antoniniana balnea, Severi Septizonium, Collissæum Iulii, Amphitheatrum Pompeii, vix sui vestigium & nomen in libris reliquerunt, & hoc quàm diu?

Romæ pænè idem quod Hierosolymis contigit.

Mortaliũ opera sunt mortalia.

I. *Quantum Romani à verâ Æternitatis viâ aberrarint.*

Luc. c. 1. NAzarethi in arcano sanctissimæ Virginis conclavi mentionem injicit angelus de regno, *cujus regni non erit finis.* Tale non fuit Salomonis, quod quadringentis tantùm annis duravit, usque ad cladem Babylonicam. Tale Romanorum non fuit, sed nec Persarum, nec Græcorum fuit tale. Ubi enim nunc regna illa sunt, olim florentissima? Ubi antiquissimæ illæ monarchiæ? Quantus olim Nabuchodonosor in Chaldęâ & Syriâ, & post hunc Balthasar? Ab his in Persiam migrarunt sceptra & Mediam ad Cyrum & Darium. Nec hîc diu permanserunt; in Græciam translata ad Alexandrum Macedonem, magnum Regem & diu bellicosum, diu fortunatum, sed ubi bellica virtus cecidit, etiam fortuna defecit, & hinc in Italiam cum sceptris migravit ad Julium Cæsarem & Octavianum Augustum. At ubi nunc hi omnes? Tu, mi Christiane, regnum quære, *cujus regni non erit finis.* Numantiam, Athenas, Carthaginem, Spartam suus delevit finis; regni, quod supra nos, non erit finis, Rex illius æternus est, æterni incolæ. *Dominus regnabit in æternum, & ultrà.* In quæ verba Origenes: *Putasne*, ait, *in sæculum sæculi Deum regnaturum? regnabit adhuc, vel ultra, & quodcunque dixeris, illud de regni ejus spatiis semper tibi propheta dicet: Et adhuc; sive ultra.* Et nunc, inquit Isidorus, regnum hoc sempiternum, immensum ex omni parte beatum, omni generi hominum promissum est, & tamen de illo altum inter nos silentium est.

Salomonis regnum 400. annis duravit.

Alexandro Macedoni ubi virtus bellica cecidit etiam fortuna defecit.

Exodi c. 15.

Isidor Clarius,

A Quotus enim quisque est, qui vel minimam diei particulam in hoc secum expendendo impendat? de hoc commemoret? hoc uxori, hoc liberis, toti hoc familię inculcet? alia omnia garrimus; cæli vix ulla est mentio, aut certè rarissima. In laudando natali solo plerique omnes diserti sumus; nostram illam verissimam patriam laudare pænè erubescimus. In eam nimirum piæ collocutionis desuetudinem multi deveniunt, ut, nisi sterilissimas nugas, subinde etiam lascivas spurcitias turgentibus buccis effundant, inurbanos se & infestivos haberi putent. Hoc verè est toto cœlo errare. Æternis inhiandum est corde, & ore, cogitatibus & colloquiis, nec ulla speranda est vera gloria, nisi æterna.

Hebræi proceres, ut contra Christi potentiam, ad politicam illam æternitatẽ, viam sibi sternerent, frequẽtem senatum adesse jusserunt, & stolidissimâ prudentiâ, quod maximè metuebant, in caput suum decreverunt. De B his in frequenti curiâ deliberantibus eleganter Augustinus: *Pontifices*, inquit, *& Pharisæi sibi consulebant, nec tamen dicebant: Credamus. Plus perditi homines cogitabant, quomodo nocerent ut perderent, quàm quomodo sibi consulerent ne perirent. Et tamen timebant, & quasi consulebant, dicebant enim*: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locũ & gentem. *Tempora alia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt, ac sic utrumque amiserunt.* Ita fit; hęc nostrarum cogitationum vanitas, est & affectatum ludibrium. Et qui sumus nos? quæ sunt nostra? Hodie floremus, commendamur, placemus, cras flos languescet; displicebimus tam iis, quibus hactenus placuimus, quàm Deo cui nunquam placere studuimus. Cælum negligimus, terram non retinemus; Dei favorem non acquirimus, mundi perdimus, hinc & hinc deploratissimâ orbitate miseri. Si mors parceret felicibus in hoc orbe, reperirent fortasse hîc C quandam gloriam, quandam, inquam, nam vera nulla est, nisi quæ in cælo & æterna; sed nulli mors parcit; in tenebris semper videt, nec videtur, expectat ut ex insidiis incautos invadat. Quò deducet, si malè viximus? ad sævæ regna Proserpinæ & judicantem Æacum. Ibi neminem liberabit nobilitas, neminem teget potentia, neminem eripiet hominum applausus, sed solius domini favor & gloria illa, quæ per gloriæ fugam comparata est. Non est vera gloria, nisi æterna.

Ioan. c. 11. v. 47.

Tract. 49. in Ioan. sub fin.

Ioan. c. 11. v. 48.

Mors expectat ut ex insidiis invadat.

Hebræus Sapiens, Sapientiam reginam depingit, quam pone comitantur duę famulæ, dextrâ ÆTERNITAS, lævâ Gloria. Nullius est pretii Gloria, si absit Æternitas, quam nos Christiani expectamus: *manentem civitatem hic non habemus, sed futuram inquirimus, atque nam via in cælis.* In memoriâ æterna erit justus. Stipem, mi Christiane, das pauperi, inhianti gulæ subducis escam, castitatis hosti resistis; non grandia sunt hæc opera, nec multi temporis; facti tamen memoria, sed & merces erit D æterna.

Prov. 3. Duę famulæ Sapientiæ, *Æternitas*, & *Gloria. Ad Heb. 13.*

Quantillum Magdalena Christi pedibus impendit, quàm citò id obsequii perfecit, & tamen orbi universo innotuit. Alii alia in Magdalenâ suspexissent, roseam oris pulchritudinem, blandam formæ venustatem, amœnum juventutis florem; raram gratiam, opes magnas, favores maximos, gratam affabilitatem, festivos applausus: nullam hæc ei laudem, sed dedecus comparaverunt. At officium vel pedibus præstitum, eleemosyna non grandis, æternam illi gloriam, immortale nomen conciliarunt; *prædicabitur in toto mundo*, Christo teste. Non fuit opus hoc incisum marmori, non ære Cyprio efformatum, non ad tubas & tympana proclamatum, tamen hactenus duravit, durabitque æternùm, & *prædicabitur in toto mundo*: si actionem spectes, reprehendit eam avarus œconomus Iscariotes, culpavit & turgidus Pharisæus Simon; si materiam, unguentum

Matt. 24. Magdalenę Christi pedibus impensum obsequium universo orbi innotuit.

erat, ut summum 30. aureorum; si locum, privatus; si testes, pauci; si personam, infamis femina; & tamen *prædicabitur in toto mundo.* Quot Imperatores victrices aquilas in hostium castris plantarunt? Quot bellicosi duces numerosissimos exercitus laudabiliter administrarunt? Quot providi gubernatores amplissimos populos sapienter rexerunt? Quanti reges, insignia, statuas, castra, civitates condiderunt? Quot viri eruditi omne cerebrum in novas inventiones, per calamum instar chymicorum distillarunt in chartas, ut inter memoriâ dignos reponerentur, qui tamen silentii nocte & oblivione involuti jacent. At opus justi unicum, æternam cõfert memoriam, ab omni vetustate & invidiâ immunem, à sapientibus, ducibus, regibus, Pontificibus reverentiâ & silentio, auditur, legitur; *prædicabitur in toto mundo.* Solùm itaque bene & vivere & mori, via est ad æternam immortalitatem. Ite nunc mei Romani, & æternitatem in statuis & marmoribus quærite, nunquam reperturi. Ego potiùs optem & malim quod D. Hieronymus in rebus gestis Pauli Eremitæ optans: *Hieronymi peccatoris,* ait, *memineritis cui si Deus optionem daret, præferret tunicam Pauli, malléque eam cum meritis suis, quàm purpuram regum cum suis regnis.* Nos Christiani ne pecuniæ nostræ jacturam faciamus, versuram facimus: imò ante nos in alium orbem præmittimus, cælum illam recipit: & hoc turò fit, & à fidissimis tabellariis eò defertur: sed non aliis quàm mendicis, & pauperibus. Pauca illis damus & vilia, pro his in cælo maxima recepturi. Ita Christus promisit & præcepit: *Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Sed à Romanis ad alios transeamus.

Opus justi unicum æternam cõfert memoriam.

Bene vivere & mori via est ad æternam immortalitatem.

Luc. c. 16.

II. *Melior priore ad Æternitatem via.*

In quo Darius constituebat æternitatẽ.

Lib. 8. c. 2. & l. 25. c. 1.

DArius, clade suâ notissimus ille rex Persarum, in exercitu suo decem millia Persarum habuit, quos immortales vocavit, ideo (uti Cælius Rhodiginus explicat) non quòd planè nunquâ morerentur (ubi enim illi tales?) sed si quis horum aut cæce aut morbo numerum minuisset, confestim substituebatur alius, nec unquam plures erant pauciores ve decem millibus. Ita & Darius immortalitatem aliquam & muneris æternitatem confixit, sed brevis admodum hæc fuit, Dario, totóque ipsius exercitu funditus pereunte. Dario Medo precantur olim satrapæ: *Dari rex in æternum vive.* Ah! quàm inane hoc votum; & quàm curta hæc est Æternitas! annis septuaginta, aut octoginta summum vivimus, æternùm tamen nos vivere inter somnia optamus. Non immeritò certè Xerxes, qui ex Asiâ subjugandæ Græciæ (Herodotus narrat) duos exercitus terrâ mariq; secũ eduxit, nimirum ter & vicies centena millia, septẽdecim millia, sexcentos, exceptis iis, qui militi servierunt: hos omnes cùm è monte prospiciens oculis obiret, in lacrymas solutus hoc aspectu, ideirco se flere dixit, quòd post 50. aut 60. annos è tot centenis millibus viris tam robustis & selectis, vix ullus esset superstes futurus.

Dan. c. 6.

Quis exercitus Xerxis regis,

Et cur flerit.

Æternitates nescio quas fingere nobis possumus, interea tamen *omnes morimur & quasi aquæ dilabimur in terram.*

2. Reg. c. 14.

Alius & melior beatæ typus Æternitatis excogitatus est Constantinopoli. Anno post parientem Virginem 459. Ecclesia Constantinopolitana ævo Gennadii Episcopi, aucta est novo & nobilissimo D. Ioanni Baptistæ sacro cœnobio Acœmetarum, hoc est, insomnium, qui juges & pervigiles diu noctúque laudes Deo concinere consuerant, hac ratione: Cœnobitæ omnes in tres classes divisi sunt, ut ita, cùm prima classis partem aliquam divinarum laudum finiisset, secunda orditetur, secundâ quoque finiente, tertia inciperet. Ex hoc pio instituto suum aliquod cælum urbs habuit: sic illic repræsentata cælestis Æternitas, quâ totâ Deus sine ullo fastidio & nausea inter summas voluptates laudabitur. Quàm jure exclamat divinus Psaltes: *Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Omnium tunc beatorum vox erit, quæ olim in rupe Taborejâ Petri fuit: *Bonum est hic nos esse.* Nam uti Divus Bernardus in Cantica: *Opulentia*, inquit, *multa nimis est Æternitas.* Sed & hoc addit: *Æternitas, nisi perseveranter quæsita non invenitur.* Sed à te beatissime Bernarde, illius quærendę modum flagitamus. Audite igitur Patris optimi documentum: PAVPERTATE, MANSVETVDINE, FLETV renovatur in anima similitudo quędam & imago Æternitatis omnia tempora complectentis. PAVPERTATE meremur futura: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Ubi pauperes spernuntur & deseruntur, ubi cor unà cum pecuniâ in arcâ concluditur, ubi numi ad avaritiæ regulas expenduntur, ibi paupertatis affectus & amor nullus est, sed nec ullus æternitatis. MANSVETVDINE verò præsentia nobis vindicamus: *Beati mites, quoniam hæreditabunt terram.* Quærat hic quispiam, quid homo ille in quo nihil est mansuetudinis aut patientiæ, è quo vix unquam mitius verbulum auditur, quid tandem lucri habeat è suâ illâ intractabili impatientiâ, quid illi commodi ferat toties indignari, sævire, fremere, vociferari, tumultuari, omnia velle pessumdare, neminem vel paullò humaniùs affari? certè aut bonorum talis jacturam patitur aut famæ; frequenter utriusque. Nam quod habet opum, non possidet, sed custodit ut molossus, cujus est tantùm allatrare, invadere, mordere famam, si quam habet, impatientiæ titulo, non auget; cœlum, priusquam habeat, amittit. Demum LVCTV præterita quoque recuperamus, quæ prodigè amisimus peccando. Sed hic luctus non unius horæ aut diei sit necesse est. Quid enim de filio illo sentiamus, qui matris funus deducit humentibus nonnihil oculis & atro pallio, eodem tamen aut altero statim die, & siccis ridet oculis, & pullam vestem in prasinam viridemque commutat. Hoc non est serìò lugere, tam brevî finire luctum. Simillimum nos facimus, ah, nimis frequenter: confessione piaculari nos hodie & communione sacrâ munimur, dolemus peccasse, cras iterum hilariter peccamus; & sæpe graviùs priorem vitam detestamur, & tamen revocamus; ejuramus commissa scelera, & eodem die iterum patramus. Ita eâdem omnino linguâ, quâ Christum insontem proclamamus, hac eum cruci addicimus, germani fratres Pontii Pilatii, qui uno eodémque ore Messiam nostrum & vitâ donandum pronunciavit, & in crucem raptandum: homines prorsus instabiles, nec in re ullâ constantiores quàm in vitiosâ vitę consuetudine repetendâ. Heu, plurimum lunę in pectore gestamus. Subinde pietas tam serìò nobis placet, ut nulla pænè hilaritas intercedere tam sanctis officiis possit. Fronte dejectâ & ad omnem remissionem irascente supercilium induimus, sed heu non duraturæ sanctitatis. Mox odisse incipimus hanc ipsam pietatem, & in contrarium acto torrente, repetimus quem omiseramus & luxum & luxuriam. Ita tam faciles amicitiam cum Deo factam solvimus, quam inviti facimus. Dum hæc agimus, ecce tibi revocata pietas adest, tristíque potentia lasciviam rursus expellit, donec etiam illius pœnitentiæ pœnitere nos incipiat. Ita rarò continuis studiis probitatis laboriosam imaginem intuemur; levi nutu ad pristinam immunditiam defluimus. Hinc omnium voluptatum ac vitiorum genera menti nostræ subjicit, hæc tanta vitæ inconstantia: palam quidem VIRTVTEM adorare videmur; intus & in animo operoso cultu deveneramus VITIVM. Hęc via ad æternitatem non est, nisi ad illam, quę meros cruciatus & tormenta habet perpetua, maxima.

1. Paupertas,

2. Mansuetudo,

3. Luctus.

Fratres Pontii Pilati qui?

Virtutem palam adorare, & intus vitiũ deveneranr quæ via?

Sed deligamus è Christianis Catholicis unum aliquem

Ser. 2. de Omn. Sanctis.

Modi tres quærendi æternitatẽ.

quem corporis voluptati dedititissimum, deducamus ad succensum & flammis tumultuantem furnum, & ex eo hunc in modum quæramus: Quantum tibi voluptatis deposcis pro eo, ut in hoc furno diem unum nudus consumas? respondebit indubiè: Non totum ego mundum, non omnes mundi voluptates mercede vel dono ferrem, ut in his flammis diem unum torqueri me permitterem. At paciscamur ulteriùs: Quid præmii petis, & medium dumtaxat diem in hoc igne duras? Pone, dicet, quidquid velis deliciarum & pretii, tantis ego tormentis hoc non emo. At ut conveniamus tandem: Quid præmii postulas aut voluptatis, & ardentem hunc clibanum ingrederis, in eóque vel horam unicam perseveras? respondebit utique: Da quidquid petere possit vel avaritissimus, vel impudentissimus, comparandum id non est cum unius horæ infandis ejuscemodi ustulationibus, & doloribus. Quod si rectè rationiquè congruenter responderit, quî fit, ô Deus, quòd ob lucrum exiguum & vile, ob honorem fallacem & fugitivum, voluptatem spurcam & non longam, à tam multis parvi pendatur supplicium æternum? ut horâ unam in ignibus simus, persuaderi nobis non potest, posito in præmium terrarum orbe; & æternos inferorum ignes non formidamus, modò vel lucrum invitet, vel honor arrideat, vel alliciat voluptas. Meliora, inquis, spero, & infinita Dei bonitas non tam malè ominari me jubet de futuris & æternis. Ita loqui solemus, nec impia hæc verba sunt, sed facta reclamant. Temerarium hoc est & nimis periculosum, vitam in vitiis traducere, & æternitatem inter beatos expectare. Ad damnationem satis est vel unicum peccatū. An nescis quid Christus comminetur? *Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis.* An nescis quid Christus prohibeat? *Qui viderit mulierem ad concupiscēdum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* An nescis quid Christus præmoneat? *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est.* An nescis, quàm multos Christus foras excludat? *Qui diligit patrem aut matrem plus quàm me non est me dignus: & qui non accipit crucem suā & sequitur me, non est me dignus.* An nescis, quàm apertè & sæpiùs illud ingerat? *Multi sunt vocati, pauci verò electi,* PAVCI, PAVCI. An nescis, quoties ad vitæ emendationem hortetur? *Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & projice abs te, bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudū, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis.* Et addit: *Contendite intrare per angustam portam; quia multi, dico vobis, quæret intrare & non poterunt.* An nescis etiam, quàm explicatè D. Paulus recenseat ea omnia, quæ beatam æternitatem intercludunt? *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, commessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Quòd si quis vel unius ex enumeratis cōscius sibi est, nec ita dolet ut modum omnem exquirat illius peccati deinceps vitandi; interea verò vanissimum illud SPERO, SPERO, sibi ipse occentet; hujus spes nulla est, sed mera temeritas. Periculum adire plagarum & verberum, tolerabile malum est: cētum aut mille florenos incertæ aleæ committere, non summa jactura est: caput & vitam in discrimē conjicere, non maximum damnum est: at verò salutem cùm corporis tum animi æternam periculo tanto exponere, adeò in incertum vivere, verbis sperare, factis huic spei contraria facere, hoc omnium malorum supremum malum est, hoc summa jactura, hoc damnum verè maximum: hoc audacia & temeritas perniciosissima, hoc stultitia & dementia extrema. *Intelligite hæc qui oblivi-*

Nil æternis pœnis cōparandum.

Temerariū & periculosum vitā in vitiis traducere.

Matt. 5.

Ibidem.

Christi minæ & monita.

Matt. 7.

Matt. 10.

Matt. 20.

Matt. 18.

Luca 13.

Ad Galat. 5.

Temeritas mera est sibi occentare illud vanissimū *Spero, Spero.*

Omnium malorum supremum quod.

scimini Deum: Ne quando rapiat, & non sit qui eripiat. *Psal. 49.*

III. *Hanc viam sollicitè esse indagandam.*

IDeo nullus sit Christiani sanguinis homo, qui non sæpius seipsum aliósque, quos Dei loco habet, interroget: Quid faciam ut beatam æternitatem consequar? istane vera est via, quâ eo ad illam, quam quæro, Æternitatem? operis quidem aliquid facio, sed illud quantillum est quámque exiguum? aspiro quidem gaudia immortalia & æterna, sed num hæc opera mea adeò pauca, adeò languida & frigida præmio digna sunt æterno? pervenire quidem ad portum cupio, sed viam horreo paullò molestiorem, cùm tamen ea via ad cælum sit tutissima & optima, quæ asperrima & angustissima. Hæc oris divini Veritas pronuntiat; clamat Christus, & monet: *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt* (eheu multi sunt) *qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt* (eheu pauci sunt) *qui inveniunt eam.* Nec clamare desinit, aut monere: *Contendite intrare per angustam portam, quia multi dico vobis, quærent intrare & non poterunt.* O quàm formidandum atque tremendum est illud, MVLTI, & illud PAVCI! interea miseri & in rem æternam nimis temerarii fallimus nosmet, & in PAVCIS illis cælo adnumerandos, nescio an speremus nos, an somniemus? Utinam dum dies sunt salutis & tempus acceptabile, attentiorem oculum in Æternitatem subinde emittamus, atque hunc in modum nobiscum ipsi ratiocinemur: quid tandem est hoc omne quod ego patior, aut alios pati conspicor, quid est hoc totum ad Æternitatem? imò si cum D. Paulo enumerare possim tot labores & pericula quæ exantlavit ipse, atque iis, quæ ad Corinthios, litteris recensuit: si famam, sitimque, si graves inimicitias injurias, si morbos & egestatem tolerem, imò si cum Paulo lapidibus insternar, si virgis cædar, si naufrager; quid hæc omnia ad supplicia æterna? In omnibus igitur adversis rebus cogitandum mihi erit: *Omnis consummationis vidi finem.* *Psal. 118.*

Via inspicienda, si ducat ad æternitatē.

Via ad cælum tutissima quæ?

Matt. 7.

Luc. 13.

Formidandum est illud, *Pauci*, & illud *Multi.*

Daniel vates multis recensitis calamitatibus subdit: *& hoc usque ad tempus.* Ubi, ubi estis ærumnosi, afflicti, calamitosi, quid vestris vos lacrymis sepelitis, quid per vanos impatientiæ questus vitam nobis omnem acerbam redditis? solatium habetis, & ingens, ab ipso tempore. Diverse vos calamitates exercent? ne desponde te animum: erit hoc solummodo *usque ad tempus.* Contumeliæ vos lacerant, injuriæ fatigant, mala plurima perturbant? lamenta mittite, erunt hæc omnia non nisi *usque ad tempus*; non usque ad infinita sæcula vestri sese gemitus extendent: ad exiguum tempus stillabunt lacrymæ, non æterna ducetis suspiria, brevi dolore perfungemini, ad immortalem felicitatem transituri, clarissimè id affirmat Ecclesiasticus: *Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio jucunditatis*; Sed & vos, ô beatuli! ô cara Mundi progenies, ne cornua sumite, omnis vestra felicitas quā brevi carcere, quámque angustis cancellis clausa est! *usque in tempus* triumphabitis; *usque in tempus* beata vestra durabunt somnia, post tempora non longa, jubebit vos Mors fortunæ larvam ponere, & inter turbam stare coget, tantò nunc verè miseriores, quantò antea brevi figmento beatiores. Ergo *usque in tempus* omnia. Sola nullas temporis leges admittit Æternitas. Sive ergo corpus meum patiatur sive animus; bona seu honores adimantur; dolores an tristitia, curæ vel alia me quæpiam afflictio interior vel exterior exerceat, picta sunt hæc omnia, & momentanea ad æternas pœnas. Nam ubi post extremum judicii diem quinquagies milleni anni transierint, supererunt adhuc quinquagies milleni milliones annorum transituri: iis etiam, ad nostram numerandi rationem, transactis, alii atque alii, & denuo alii annorū milliones transigendi

Dan. c 11.

Calamitates solum ad tempus.

Eccli. 1.

Mundi felicitas angustis cancellis clausa.

Æternitas nullas admittit leges temporis.

gendi restabunt, & hoc sine fine. Et quis hæc cogitat? quis perpendit ista? Conamur quidem aliquando æterna sapere, sed adhuc in præteritis & futuris rerum motibus cor nostrum volitat plenum vanitate. Quis tenebit illud & affiget, ut paullulùm stet, & paullulùm ad se rapiat splendorem semper stantis Æternitatis?

Aug. lib. 11. Conf. c. 11.

Mirogenis supplicatio.

Optimè fecit Myrogenes, cùm Eustachius Hierosolymorum Archiepiscopus ad eum munera missitaret, modestè recusans: *Hoc*, ait, *unum pro me ora, ut liberer ab æterno cruciatu.* Nec Tullius à vero aberrans: *Sapienti*, inquit, *nihil potest videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis totiusque mundi nota sit magnitudo.* Sed Tullio longè meliùs Franciscus, paupertatis sincerus amator, & verus Æternitatis contemplator. *Modica*, inquit, *hic voluptas, sed pœna post immensa: modicus hic labor, sed gloria post æterna: Elige, multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio.*

Cic. 3. Tusc. qq.

S. Francisci æternitatis contemplator.

Quisquis igitur peccato letali obstrictus est vel uno, maturet pœnitentiam: Satius est & suavius, ait Guerricus, fonte purgari quàm igne. Pœnitentiæ tempus nunc est, præoccupet pœnitentia pœnam. *Qui timet pruinam, irruet super eum nix.* Qui minora detrimenta metuit, ad maxima deveniet: qui levem pœnitentiæ laborem fugit, gravissimas tartari pœnas incurret. Ita D. Gregorius: *Nonnulli*, ait, *dum temporalia adversa pertimescunt, districtione se æternæ animadversionis objiciunt.* Huic D. Paucianus accedens: *Lementore*, ait, *quia apud inferos exomologesis non est, nec pœnitentia tunc tribui poterit, consumpto tempore pœnitendi festinate dum in viâ estis: sæculares ecce ignes timemus & carnificum ungulas expavescimus. Comparate cum his æternas torquentium manus, apicésque flammarum nullâ ætate morientium.* Quæ pulchrè Ambrosius ad Virginem lapsam in hæc verba consignat: *Pœnitentia non verbis agenda est, sed actu; hæc autem sic agitur. Sic tibi ante oculos ponas de quantâ gloriâ rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit; & si te jam credas prope ipsas positum tenebras exteriores, ubi erit fletus oculorum, & stridor dentium sine fine. Cùm hæc certâ fide, sicut est, animo conceperis; quia necesse est prævaricatricem animam tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi; nec aliud remedium constitutum est post baptismum, quàm pœnitentiæ solatium; quantumvis laborem, quantamvis afflictionem subire esto contenta, dummodo æternalibus pœnis libereris. Urgent ægrum morbi corporis ad corporis purgationem; urgeant etiam nos morbi ad animi purgationem, urgeat salutis aviditas, urgeat æternæ mortis, æterni cruciatus horror, urgeat æterna vitæ æternæque gloriæ consequendæ spes. Quidquid animum purgat id amplectamur, quidquid inquinat fugiamus: inquinat autem imprimis luteum corpus.* Fidelissima prorsus hæc D. Ambrosii admonitio est.

Pœnitentiæ laborem fugiens tartari pœnas incurret.

Ambr. c. 8. ad virg. lapsam.

Pœnitentia nō verbis agenda, sed actu.

Christe Iesu, da, ut omnia vana hæc & fluxa sic possideamus, ne perdamus æterna: sed viam teneamus illorum, de quibus eximiè Augustinus: *Multi*, ait, *desiderio salutis, sub jugum liberi veniunt, & paullò antè sublimes ac elati, humilia affectant, cupiunt esse quod antè despexerant, & odisse incipiunt quod fuerant: præsertim hospites, futurorum apparitores, Æternam illam patriam suspirant: abstinentiam deliciis, somno vigilias, paupertatem divitiis anteponunt; arduum contra vitia laborem, voluptatem computant: inimicos diligunt, nullis injuriis franguntur, propter Æternam retributionem. Ecquis non extremè laboret tui amore, ô Æterna retributio!*

CONSIDERATIO IV.

Quomodo S. David Æternitatem sit meditatus, & quæ illius in hoc imitandi ratio?

QVod Deus apostatas angelos, & homines in extremo judicio damnatos æternùm sit puniturus, tam durum aliquibus & incredibile visum est, ut etiam A Origines tanti ingenii, tàm præcellentis doctrinæ, tam peritus scripturarum, ausus sit in libris Periarchon docere damnatos & dæmones gratiæ restituendos, postquam in ignibus contractam culpam satis eluissent. Hunc præter ceteros D. Augustinus erroris damnat & convincit. Reperit hic error non paucos qui assentirentur. Per Hispaniam Aniti hæretici eum disseminarunt, diversis interpretationibus. Alii damnatos omnes, solos alii Christianos, isti Catholicos tantùm, illi solos eos qui largiores fuissent in dandis eleemosynis, ex Orco liberandos putabant, quos tametsi Augustinus erroris non argueret, nimis tamen apertè divina pagina refutaret. *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Et; *Ibunt hi in supplicium æternum.* Et; *Iusti autem in vitam æternam.* Nulla hic glossemata; nullæ opponi possunt explicationes. Unde Psaltes divinus, rex David, duo maximè tempora cordi habuit, nec tam præteritum quàm futurum observans: *Anticipaverunt*, ait, *vigilias oculi mei, turbatus sum & non sum locutus.* Quid tibi somnum abrupit, beatissime Propheta? Quæ hæc antelucana negotia, unde hoc silentium & animi perturbatio? causam audite: *Cogitavi dies antiquos, annos æternos in mente habui.* En, hoc est quod illi somnum rupit, præteritos cum futuris æternisque annis contulit, neque hoc solùm fecit interdiu: *Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* Et quod hujus nocturni exercitii est incitamentum? *Numquid in æternum projiciet Deus, aut non apponet ut complacitior sit adhuc?* En, ut formidet & horreat æternitatem, ut divina judicia pertimescat, ne perpetuis in se pœnis Deus animadvertat. Et quis meditationis istius est finis, aut effectus? *Et dixi, nunc cœpi.* Ita momento pœnè, seipso factus est melior, non distulit, non procrastinavit, non in deteriores annos emendationem conjecit. Nunc cœpi, nunc sanctiùs vivam, non post horam primùm, aut diem. Si ita possem, dicat quis, meditari æternitatem, ut meditatus est beatus David, forsan etiam illud, NVNC COEPI, promptus & hilaris pronuntiarem. At ego curis quotidianis involutus, laboribus impeditus, officiis distractus in mille partes, inter homines ago, multum mali video audióque, ita vix locus est apud me tam salubri de æternitate cogitationi; in circulis, in conventibus, in symposiis, ejus generis colloquia nostra non sunt, ut vagabundam per multa mentem ad æternitatis considerationem affigamus. In conviviis quidem, nugis & cyathis res agitur; seria jam pridem hinc exulant: conventus & circuli tam tetrica vix admittunt. Nova ex Italiâ, Galliis, Hispaniâ pêtuntur: nimis vetera sunt & sæpius decantata quæ è cælo, ex inferis feruntur nova, hæc jam scimus. Quid opus talia ad fastidium toties repetere? sic æternitati cogitandæ vix aptus uspiam locus, vix commodum unquam tempus reperitur. Veritas te amet, mi Christiane, quàm hæc verè dixisti! utinam culpam, quam agnoscis, etiam emendes. Nimis hoc clarum est, & oculis creditur, nullam pænè in mundo æternitatis curam esse, cùm tamen non desint, quæ partim illius nos sæpius, partim quotidie moneant.

Quid Origenes de damnatis & dæmonibus doceat.

Lib. 21. de Civit. Dei c. 23. & seq.

David habuit cordi duo tempora.

Matt. c. 25.

Psal. 76.

In mundo nihil est, quod nos æternitatis non moneat.

Romanæ Ecclesiæ ritualis liber in Episcoporum inauguratione, hæc illis verba recitanda esse monet: *Annos æternos in mente habe.* Cùm summus Pontifex recèns electus solenni ritu ad sacellum deducitur, est qui præeat, & ardentem stuppam concutiens, ter hæc ingeminet: *Pater sancte, sic transit gloria mundi.* Quàm salubri pióque instituto quotidie ad omnium actionum initium & finem nosipsi nobis repetteremus: *Annos æternos in mente habe*; præsertim cùm est peccandi occasio, cùm dæmonis suggestiones urgent, cùm lædendæ conscientiæ instat periculum, ô tunc Annos æternos in mente habe.

I. *Diver-*

I. *Diversa ad æternitatem cogitandam admonitiuncula.*

Philippus rex Macedo nunquâ suæ mortalitatis oblitus.

PHilippus Rex Macedo, per nobilẽ Ephebum quovis mane ter sibi dici jussit: PHILIPPE HOMO ES, suæ mortalitatis nunquam oblivisci voluit, quo cautiùs ageret inter mortales. Censeo ego, nullum debere esse Christiani & Catholici sanguinis hominem, qui non suus ipse quotidianus sit monitor, dicátque sibi consideratiùs ter minimũ; ÆTERNVM, ÆTERNVM, ÆTERNVM. Quare, *dispone domui tuæ, quia morieris tu*, ait Ezechiæ regi Propheta, *& non vives*. Erit vesper cujus tu posterum mane visurus non sis, aut erit mane, cujus non sis habiturus sequentem vesperem. Ita ergo tutua negotia perage, ne lædas conscientiam; eà te rebus perituris crede, ne per eas pereas, perdásque æterna.

Isa. c. 38.

Mos in Germaniâ bonus.

Mos est in Germaniâ & bonus, ut cùm sub crepusculum lumen infertur conclavi, simul etiam addatur Christianum illud: *Deus det nobis lucem æternam*. In templis ante sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, perpetui luminis lampas excubat, nuntiátque adesse LVMEN GENTIVM, & luminis conditorem. Quid hæc nisi admonitiunculæ ad cogitandam æternitatem? Est etiam aliqua in carceribus æternitas, sed infamis & horribilis, ad perpetuas triremes, ad perpetuos carceres damnari grave supplicium est, & multis ipsâ morte tristius videtur. Morbis aliisque ærumnis pressi, quandam itidem sibi æternitatem imaginantur, unde & voces illas audimus sæpius: Nempe hoc assiduè? siccine æternum affigar lecto? perpetui dolores isti toletandi? Iráne semper vexabor & cruciabor? æternitates istæ breves sunt, & suo fine clauduntur.

Lampas ante Eucharistiæ sacramentum cur.

Sed ad carceres redeo eósque perpetuos, quos multi sponte & ultrò ingrediuntur, & omnem illic vitam volentes consumunt. Atque hi religiosi sunt viri feminæque, quibus non est difficile Dei causâ æternùm mundo valedicere, & sacris sese ergastulis mancipare. Monasterium est Bavariæ, quod ab S. Altone nomen trahit, & in duas classes virorum & feminarum divisum, ut sic distinctum & duplex cœnobium illud Constantinopolitanum, de quo antea, ferè æquet, in continuis diu noctúque decantandis Dei laudibus. Hìc ergo moris est, cùm virgo sacrum velamen in templo accipit, & Christo in sponsam initiatur; finitis publicè sacris omnibus, nova Christi nupta in monasterium deducitur per sacrarium; præeúnt illam quatuor è monialibus, & laudabili cæremoniâ feretrum præferunt; ingressis omnibus sactis virginibus, fores claudúntur & obserantur, perinde prorsus ac si novę Christi sponsæ diceretur: Vide, mea Virgo, ut quod jam incipis, ritè constantérque perficias. Cogita te nunc viam hâc ingredi, non regressurã nisi mortuã. Mundus & quidquid est mundi, deserendum tibi est, & nec cogitationibus quidem illuc ampliùs revertendum, tuus tibi Christus sit omnia. Et en per hanc januam transis in domum Obedientiæ, nec redibis per hanc, nisi in hoc quod vides, feretro, cùm ultimum iter facies ad sepulchrum, super humeros tuarum sororum; ad cælum tibi via semper aperta est, in hâc licet expatiari & excurrere, non ad mundũ, non in patriam, non in paternam domũ, vivam enim te jam sepelimus, & tu ipsa tuas is exequias. Hoc multis ex spectatoribus lugubre videtur & mœstum spectaculum. Hem, inquiunt, æternâ caveâ sic includi, uno semper loco delitescere, omnem ad parentes reditum esse præclusum, voluptatibus procul degere, ante mortem sic sepeliri? horremus nos; præeant alii atque alii, non sequimur. At dicite vos, quæso, Mundi alumnuli, est quod ex vobis sciscitetur Isaias vates: *Quis ex vobis poterit habitare cum ardoribus sempiternis?* Illud vobis videtur intolerabile pauculis annis ad vitam sanctè ducendam, ad cælum tutiùs & certiùs obtinendum, ad beatam in cælo Æternitatem promerendam, ad aspectum Dei æternum assequendum inieiud? cùm tamen ii qui religiosè castéque vivunt, sinceriùs gaudium percipiant, quàm qui quotidianis deliciis & voluptatibus abundant, & diffluunt. Ad dicite vos etiam, numquid damnatis sardapila præferetur, quæ significet, illos jam ablegari ad rogos, & ignis supplicium, sed post aliquot annorum centurias, mortuos inferetro efferendos, ô quàm optata hæc esset & mitis sententia. At, *expectant mortem & non venit.* Mille & millę atque iterùm mille annis expectabunt, sed necdum veniet, ipsi tamen expectant, etsi sciunt se frustrà expectare. Quisquis cælum & teipsum amas, maturè AD NOS ÆTERNOS in mente habe.

Qui religiosè vivũt sincerius gaudium percipiunt, quam qui voluptatibus diffluunt. *Iob c. 3.*

De non absimili monasterio, si ingressus spectetur, narrat Rufinus Aquilejensis: Apud Thebaidem, inquit, Isidori monasterium tam amplum quàm nominatum est, laxissimis mœnibus septum, hortis, puteis, & omnibus ad vitę usum necessariis liberaliter instructum, ne ulla cuiquam ansa detur, vel causa cogitandi excursus. Hæc enim cœnobii lex est immobilis, ut quà quis semel pedem intulit, hâc nunquam efferat ampliùs. Ad cælum & ad sepulchrum solùm, non aliò egressus patebat. Et mirum videatur, inquit Rufinus, quòd hâc lege ingressos, non legis necessitas, sed ipsius vitæ beatitudo retineat. Opus eorum omne est, precari, Deum laudare, religiosis studiis navare operam: quæ omnia eâ obeunt industriâ, vitæque sanctimoniâ, ut multi inter eos thaumaturgi & qui patrandorum miraculorum gratiâ polleant. Ea verò vivunt temperantiâ & singulari vitæ prærogativâ, ut nullus inter eos morbus sit nisi ultimus, hoc est ipsa mors, quæ omnium ubique claustrorum seras vectésque convellit, nec se ullis quantumtumvis ferratis ostiis sinit excludi. Et nunquid hoc etiam monasterium, aliquam Æternitatis umbram prę se tulit? Sed progrediamur.

Rufinus l. 2. c. 17.

Inter religiosos nullus morbus est nisi ultimus.

II. *Æternitas omnes Arithmeticæ numeros & leges transilit.*

COmmunis & notissima proponi solet circa Æternitatem Arithmetica, quam infantes in scholis docentur, & hæc est, sit mons, ajunt, è minutissimis arenulis, instat totius terrarum orbis, aut mole & magnitudine illo major, singulis verò annis non nisi granulum unicum demetur ab Angelo: quot annorum millia, & iterum millia, & denuo millia; quot centena millia; imò quot millia millionum aliquot, donec mons subsidere appareat & decrescere? sedeat jam Arithmetices magister, & calculum moveat, numerúmque colligat, quot anni sint abituri, dum mons dimidius, & dum totus abeat, sic ab angelo tã lentè ablatus. Nos quidem vix aliter istud capimus, ac si nullus esset omninò futurus finis. Sed errat gravissimè imaginatio nostra, & hallucinatur turpiter in eo, quod non satis potest assequi. Re verâ istius tanti montis ultimum tandem numeraretur granum. At ÆTERNITAS longitudine incomparabili excedit, (nihil certius) quia finiti ad infinitum nulla est comparatio, proportio nulla. Nullos admittit limites ÆTERNITAS, nullos fines: ergo damnati tam longo támque incomprehensibili annorum spatio utentur in assiduis flammis, dum mons tantæ magnitudinis, dicto modo posset aliò transferri. Sed tantum abest ut eo tempore futurus sit tormentorũ modus & finis, ut tunc dici possit, jam primùm incipit ÆTERNITAS; nihil decesit ÆTERNITATI, adhuc est integra. Post mille annos, post centum millia annorum, necdum finis, nec medium, nec principium est ÆTERNITATIS, sed ejus mensura est SEMPER.

Finiti ad infinitum nulla est comparatio.

Mensura æternitatis est *semper*.

Eamdem hanc Arithmetices rationem circa Æternitatis negotiũ eodẽm prorsus sensu verbis paullò aliis, hujus ævi Theologus explicat, quæ tibi, Lector, omnia integrè & bonâ fide admetiar, neque enim hæc unquã satis aut dici, aut commendari, aut inculcari possunt. Vide, inquit, quàm *longa* sit *Æternitas* quamdiu regnabit Deus

Cornelius de Lapide in c. 15. Exodi v. 18.

bit Deus & Sancti? quamdiu ardebunt damnati in gehennâ? IN ÆTERNVM. Quantum est ÆTERNVM? cogita centum millia annorum, nihil cogitasti respectu *æternitatis*: cogita decies centena millia annorum, in ô sæculorum; nihil adhuc ex *æternitate* decerpsisti: cogita mille milliones annorum, æquè integra adhuc restat *æternitas*: cogita mille cubos mille millionum annorum, hoc est ooooooooooooooooooooooooo. sunt millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millena millia annorum: cogita, inquam, tot annos in flammis transigendos, & necdum inchoasti *æternum*: cogita tot milliones cuborum, quot sunt guttæ in mari; necdum ad principium *æternitatis* pervenisti, æquè *æterna* restat *æternitas* gaudiorum Sanctis, & tormentorum damnatis. O Iesu parce, ô Iesu, Iesu serva! miserere mei, ô bone Iesu, ne præcipiter in hanc damnatorum ÆTERNITATEM!

Quòd si Deus diceret damnatis, impleatur terra arenâ minutissimâ, ita ut totus orbis hisce arenæ granulis B repleatur, & à terrâ usque ad cælum empyreum, & millesimo quoque anno angelus veniat, demàrque ex hoc arenæ cumulo unum granulum, cumque post tot millenarios annorum quot sunt granula, ea exhauserit, liberabo vos à gehennâ. O quàm exultarent damnati! damnatos se non æstimarent. Nunc autem post omnes hos millenarios, restant alii, & alii millenarii in infinitum, in ÆTERNVM, & ultra. Hoc est pondus grave ÆTERNITATIS, quod opprimit damnatos: cogita, ô peccator! cogita hoc pondus tibi imminere, nisi resipiscas.

Tomo 1. Summæ Virt. par. 7. de 8. Beatitud.

Guilielmus Peraldus, Episcopus Lugdunensis, vir perquàm religiosus & doctus, hunc ipsum innumerabilem annorum numerum apud damnatos, aliâ nobis ratione meditandum subjicit: *Si damnati*, ait, *singulis diebus non nisi unam extillarent lacrymulam, cum omnibus adhuc extillandis guttis asservandam, demum plus funderent lacrymarum, quàm mare habeat aquarum, omnes enim maris guttulæ in numerum & mensuram redigi possunt, cùm eo difficile non sit dicere: tot maris guttæ sunt, & non plures. At verò damnatorum lacrymæ, & numerum omnem respuunt & mensuram.* Eheu, quàm non cogitamas ista, & quàm peccamus liberè? totiúsque nos Æternitatis reos constituimus, brevi plerumque, & spurcâ voluptatulâ.

Lacrymæ damnatorũ omnem respuunt mensuram.

Sed & hâc ratione calculum ponamus, dum damnatorum annos expendimus: sit è membranis scheda palmum lata, tam verò longa, ut totius terræ globum ambiendo complectatur: hæc continuis & arctè sibi junctis novenariis perscribatur ad omnem illam longitudinem; quis jam ille Arithmeticus, qui numerum hunc exprimat, quis mons qui tot grana contineat, quis Oceanus qui tot guttas polliceat? & tamen hoc non est ÆTERNITAS, ulteriùs illa protenditur, neque sic circumscribi se patitur; est lõgior, est extensior: quousque tandem? IN INFINITVM. Si cor tuum, mi Christiane, nondum in lapidem atque saxum induruit, fieri D non potest, ut hæc cogites, & immensum illud ÆTERNITATIS barathrum non horreas: si ullus in te sensus est, hîc erit. At, quod suprà demonstravimus, nimium pauci hæc cogitant, & indè salutis tam securi vivunt, ac si cælum nullum esset, nullus Deus, nulli inferi, æternitas nulla; nullum omittunt diem, quem peccatis non onerent, quasi id solùm laborent, ut ultimo vitæ suæ die, peccatorum summam reperiat quàm maximam. Atque sic ludibundi adeunt æternitatem; non aliter atque si de carcere aliquot duntaxat hebdomadum ageretur. *Hi tales*, inquit Gregorius, *lacrymarum causas tripudiantes peragunt, & mortis suæ negotium ridentes exequuntur.* O verè cæcitas, & obliviosa insania! pro vitâ brevissimâ, pro æternitatis umbrâ, supra vires laboramus, pro æternitate vera vitæ felicissimæ, non dico supra vires, sed nec pro viribus laborare dignamur: hanc autem vitam non acquirere, est mortem sempiternam incurrere, quæ juxta quod sit tormentum tormentis omnibus hujus vitæ gravius, simul etiam hoc habet, quod æternitate totâ nulla sit futura horula quæ quietem, ne dum finem mali adferat.

De æternitate non cogitans sic vivit, ac si nullũ esset cælum, nullus Deus.

III. *Consideratæ æternitatis effectus.*

ET hoc est, quod tam multos Christianorum, tot sanctorum martyrum adeò paratos promptósque fecit ad quosvis cruciatus, ad quamcunque mortem, ut cùm in summis doloribus, in suomet volverentur sanguine, nihilominus tam animosi, & hilares, tam constante vultu, & ridente ore tortoribus insultarint: ANNOS ÆTERNOS in mente habuerunt.

Multos martyres consideratio æternitatis para tos fecit ad quosvis cruciatus:

Et hoc est quòd tot hominum millia, & inter hæc tot priùs impios in solitudines egit, in monasteria & cœnobia conclusit, à vitâ molli & voluptuariâ, ad severam rigidámque traduxit: ANNOS ÆTERNOS in mente habuerunt. Et possent nominari homines religiosi, complures, qui etiamnum vivunt, & fatentur, ex hâc unâ Æternitatis cogitatione totum sibi mundum cœpisse desipere ac displicere. Talis fuit beata Teresa, novæ per totam Hispaniam religionis parens.

Et in solitudines ac cœnobia concluſit.

S. Teresa novæ religionis parens.

Et hoc est etiam quod religiosis viris ac feminis, omnibúsque aliis severas vitæ leges amplexantibus, facilia reddit omnia & jucunda. Hæc æternitatis cogitatio laborem omnem levem esse persuadet & brevem: hæc eadem preces, studia, vigilias commendat, & amabilia efficit; hæc famem condit atque sitim, omnémque pupertatis defectum mitigat; hæc cilicia, rigidos lectos, flagella, & quamcunque vitæ asperitatem facit tolerabilem & gratam. Quisquis ANNOS ÆTERNOS in mente habet, & quotidianis meditationculis altiùs atque altiùs illos sibi imprimit, nulli labori cedit, nullis frangitur incommodis. Huic tu si regnum offeras, si delicias & voluptates maximas, ille tamen hæc omnia suo statu vel pauperrimo non mutet: & talis de nullâ re aut homine queritur, omnia perfert, omnibus se submittit, C nam illud assiduè cogitat, & quàm hoc atque hoc, & istud, & illud, modicum quid est: patiar itaque & durabo, non durabit hoc æternùm. Horula est quâ hostes me premunt: eja pergite detractores, lacerate me invidi, non subtraham me vobis; hæc est hora vestra & potestas tenebrarum: ego diem Domini expecto; diem æternum. Et, quid lamentis me conficiam? tota hæc vita, unius horulæ mors est, nec difficilis est victoria, triumphus æternus. Quid furibundi maris expallescam minacias? jam portum video. Nunc quidem imbres, & tempestatum furor in capita proborum detonat, at non & olim sic erit semper, nisi Dei hostibus. Vaticinatur Daniel: *Multi*, ait, *de his, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt; alii in vitam æternam, & alii in opprobrium ut videant semper.*

Et ad quosvis cruciatus, ad quamcunque mortem, ut cùm in summis doloribus, in suomet volverentur sanguine, nihilominus tam animosi, & hilares, tam constante vultu, & ridente ore tortoribus insultarint: ANNOS ÆTERNOS in mente habuerunt.

Æternitatis cogitatio laborẽ omnem brevem esse persuadet.

Hæc vita unius horulæ mors est.

Dan. c. 12.

In priscâ lege Deus Mosi præcipiens: *Fac tibi*, inquit, *duas tubas argenteas ductiles; si semel clangueris, venient ad te principes & capita multitudinis Israël; si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit, movebunt castra.* Duabus his tubis comparandæ geminæ voculæ, NVNC & SEMPER. Lex mundi est: Nunc læti simus, nunc carpamus gaudia: nunc fruamur bonis dum sunt; *venite, nunc coronemus nos rosis antequam marcescant, nunc ubique signa letitiæ relinquamus.* Qui unam tantùm hanc tubam attendunt, & ad solum NVNC aurem utramque arrigunt, ii sæpe vivunt perinde ac si illud SEMPER nunquam secuturum esset. Ideò castra non movent, peregrinos se esse suavissimè obliviscuntur, quocunque lasciva caro invitat, benevoli sequuntur, toti aut in struendis opibus, aut in fruendis voluptatibus: adeóque illius NVNC clangor aures illis obtundit, ut ad optima monita surdi, secuturum SEMPER non audiant. Ii verò qui utramque hanc tubam, prout Ecclesia quotidie illis sexcenties clangit auribus & animo admittunt, illúdque brevissimum

Duabus tubis à deo Mosi præceptis nunc & semper comparantur.

Sap. c. 2.

Tubæ nunc & semper in animo admittendæ.

mum NVNC, cũ prolixissimo ac æterno SEMPER conferunt, non diu deliberant, castrâ movent, vivunt ut peregrini, carnem stringunt, in itinere se esse meminerunt, divitias & voluptates in patriam præmittunt, malunt illis SEMPER frui in cælo, quàm NVNC in terrâ. Certum est, quisquis concisum hunc & prolixiorem clangorem hujus utriusque tubæ, mente seriâ attentaque percipit, & præsentia futuris, transitura æternis confert, ille mox abitum parat, sepulchrum circũspicit, funebre linteum exponit, feretrum sibi locat, sua omnia componit ad iter, ubique meminit in viâ se esse ad Æternitatem, illúdque eâ de causâ secum assiduè pertractat: Poterónе de omnibus dictis, factis, cogitatis Deo rationem reddere? & quando redditurus sum? quam ille sententiam in me pronũtiabit? NVNC ergo mihi moriar, ut & mihi & Deo vivam SEMPER. Bene homini illi, qui maturè jam, idque quotidie, Æternitatem sic cogitat. Quidquid agamus, hâc viâ perveniemus, & forsan brevi, ad portam Æternitatis, ubi totam ante nos Æternitatem videbimus: mors suprema vitæ hora, ad hoc ostium nos sistet, cogétque ingredi. Hos nos moribundi sæpius, & verbis & gestu docent.

Iustus Lipsius facilẽ mortem exoptare consueverat.

Obiit anno Christiano MDCVI. x. Calendas Aprilis Iustus Lipsius, vir eruditione & scriptis clarissimus: sæpe is sibi cum Augusto Euthanasian & facilem mortem exoptare consueverat, liberum etiam in illâ necessitate, & intrepidum animum. Utrumque votis accidit: nam unis tantùm quatuor diebus, summum hoc egit, MORI. Toto hoc tempore nec scriptorum à se, nec studiorum ullum omnino verbum fecit. Imò cùm solatii à Stoicis magnam illi materiam superesse, quispiam insusurraret: Illa sunt vana, respondit, digitóque in Christi crucifixi prope adstantem imaginem intento: *Hæc est*, ait, *vera patientia*, mox magno spiritu subjecit: Domine Jesu, da mihi patientiam Christianam. Morbi invalescentis initio, prima illi cura fuit, sacris Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Extremæ-Unctionis, purgari, muniri, foveri sacramentis, piorum precibus assiduè ardentérque expetitis, & in altum oculis manibúsque moribundis sublatis, sic piè ipse precatus est: O mater Dei, adsis famulo tuo cum totâ Æternitate decertanti, & non me deseras in hâc horâ, à quâ pendet animæ meæ salus æterna.

Habemus hîc, mi Christiane, viri Catholici exemplum nobile: nos itidem à Christo Deo, & à Beatissimâ Virgine Dei parente, eadem quotidie efflagitemus, & ardente animo de die sepius dicamus: O Christe Jesu, ô mater Dei, adsis famulo tuo cum totâ Æternitate luctaturo, & non me deseras in illâ horâ, à quâ pendet animæ meæ æterna salus.

CONSIDERATIO V.

Quomodo alii, etiam improbi, Æternitatem sint meditati?

Religiosus aviculæ cantu delinitus longissimum tẽpus horam fuisse putavit.

VEtus Patrum historia narrat hominem religiosum, super Psalmo octogesimo non meditatum, ad illa demũ verba devenisse: *Quoniã mille anni ante oculos tuos, tanquã dies hesterna quæ præterit.* Atque hîc hęsisse, nec illud satis potuisse capere, quâ tandem ratione mille anni, & una diecula conferri inter se possint. Hîc submissam à Deo ajunt aviculam, quæ cantûs dulcedine ita delinivit hominem, ut longissimum, quo auscultarat, tempus, vix fuisse horam putarit. *Spiritus ubi vult spirat.* Non tantùm proborum multi cum sancto Davide æternitatem meditati sunt, sed & improbi, & pænè contrà quàm volebant.

Lib. 5. Magni Ordinis Christianor.

Refert Benedictus Renatus, hominem vanum & impium, & ad Mundi leges examusi factum, cui Fulco nomen, qui uti jejunus, ita vigiliis inassuetus, & ut

A in aliis, sic & in somno nihil sibi deesse patiebatur: una tamen nox illum deprehendit, quâ ut aliàs, in utramque aurem stertere non poterat; vigilare illum cogebat inusitata prorsus insomnia; è latere in latus se vertit, nec tamen somnum conciliare potuit, diem esse voluisset. Hîc spiritus Domini flare cœpit, quamvis in ignotâ terrâ, nam cogitationes bonæ in isthoc homine admodum erant raræ; incipit ergo è tædio vigiliarum cogitare varia. Occurrit hîc animo: Ecquid præmii poscis, & sic decumbis biennio aut triennio continuo, in tenebris, sine amicis, in leni morbo, sine ludo & comessationibus, in vinculis istis, sed tamen plumeis, sed tamen etiam sine conviviali & theatrali hilaritate. Et certè solus ego eximius & immunis non abibo: in morbo cubare debebo, velim nolim, nisi morte repentinâ & subitâ obeam, quod Deus nolit (bonus hic ventus, bonæ cogitationes) quem autem lectum habiturus sum, cùm B ex isto me mors dejiciet? Corpus putrescet sub terrâ; ita alios, ita omnes video tractari post mortem. Quid autem fiet animâ in altero mundo? non omnes, credo, mortales uno loco conveniunt: ubi ergo illi, ubi isti? an non præter cælum flammæ piaculares, an non & inferi sunt? Ah, qualis ibi lectus erit damnatorum? quot annis illic jacebunt? quo, post initium, anno flammæ illæ cessabunt? Christus certè in ignem æternum non solùm minatur mittendos impios, sed mittit: res nimis clara, nimis certa est. Ergo æternùm in flammis ardebunt? ergo mille & iterum & iterum mille anni non sufficient ad eluendas brevis vitæ peccata? æternùm ergo non videbunt solem, non cælum, non Deum, æternùm miserrimi? ah! ah! His talibus cogitationibus adeo insomnis est factus & vigil, eóque progressus, ut noctes diésque ceteros, hęc cogitata æternitas illum sit insecuta. Voluit excutere molestos hos animi vermes; non C potuit: ludos, pocula, sodales, symposia non intermisit. Ita morosas conscientiæ querelas, cùm inter alios fuit, minùs audiit; cùm solus ad se rediit, non effugit. Inhærebat animo æternitas, & urgebat. Tandem statuit emendare vitam, & melioribus se studiis dare. Et quid ego, ait ipse secum, miser hîc ago? fruor mundo, nec fruor. Multa patior quæ nollem, multis careo quæ habere vellem. Servio, sed quis mihi mercedem? facilè vidi hactenus quę sint Mundi præmia, cùm diu servieris: & fac me frui deliciis, quascunque optare possem. Et quamdiu hoc durabit? nec in crastinum quidem certus sum vitæ: satis id probant quotidiana funera. O æternitas si tu non esses, ô æternitas, si extra cælum sis, vel in mollissimo lecto injucunda eris & acerba. Ægrè quidem abstrahimur ab iis, quibus insuevimus, durum est à lautioribus epulis, largioribus poculis, carioribus sodalibus sic avelli: at si cunctemur, mors prævenit, & rapit hæc omnia. Quid ergo differs? quin honestam tibi necessitatem indicis? Age, alius ero, aut nullus. Vita hæc nimis mihi brevis est, nimis est longa Æternitas. D Aliò nunc eundum est. Non muto: ita pergo: Salve nunc mihi ô Diva PERENNITAS!

Fecit quod dixit, & sacræ Cistercensium familiæ se addicens, probè vixit, piè mortuus est.

O æternitas, quàm pauci sunt qui sic seriò de te cogitent, quàm multò pauciores qui perpendant & inhæreant! omnia alia queruntur, sola vilis est æternitas. Divitiæ cogitantur, sed fluxæ & relinquendę: honores ambiuntur, sed brevi adimendi: voluptates amantur, sed quæ malum & acerbum habent finem: quies desideratur, sed quæ non diuturna est: amicitia expetitur, sed quam mors dirimit: conversatio passim in voto est, sed non ea quę in cęlo. Abundantia quæritur, sed eo loco ubi defectura est. Quòd si æternitatem cogitaremus sæpius, certè in res tam brevis ævi, nostra minùs calerent desideria. Testem do D. Bernardum; *Æternis inhianti fastidio sunt transitoria.* Epist. 3.

Inspirationes bonæ impio factæ.

Christi minæ.

Sunt autem qui nescio quam æternitatē ore volvant, & quædam ejurent æternùm vitanda. Audiuntur quandoque ejusce modi promissa: In æternū suspectum hunc & peccati fautorem locum cavebo: hominem illum, illam feminam, illum in malo socium æternùm non adibo. Ampliùs, comessationes illas, & istas choreas æternū evitabo; satis est semel, satis est toties hîc & illic, cum his & illis peccasse. Bene, mi homo, proponis, & quia peccatum metuis, etiam peccati periculum jure fugis. Sed utinā tam sanctè serves, quàm facilè promittis. Aliquando vix dies aut horæ abeunt pauculæ, cùm idem omnino facis quod adeo ejurasti, & execratus es. Consideranda hîc agendum est, & fortiter. Nil temerè Deo promittendum; quod verò promissum, sanctè constantérque servandum est. Exemplis admodum luculentis docemur, quàm puniat Deus, si fidem illi datam frangamus.

Nil temerè Deo promittendū.

I. *Hominis & aranеæ labores collati.*

ALia est æternitas, sed pessima, quam sibimet pollicentur ii, qui cælum sibi struere volunt extra cælum, & beati esse antequam mortui. Propter hoc Isaias, *Audite verbum Domini, viri illusores: dixistis enim percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* O insani, quàm nulla est hæc vestra æternitas! nil stabile aut perpetuum in hoc carcere. Regius vates eleganter id explicans: *Anni nostri*, ait, *sicut aranea meditabuntur.* Non potuisset brevius & meliùs. Quid enim aliud sunt omnes anni nostri, nisi continua exercitatio & laboriosa meditatio? totum vitæ nostræ tempus variis laboribus, multis doloribus, variis timoribus, crebris suspicionibus, sollicitudinibus pene innumeris exercetur; sicut aranea cùm fila filis nectit; catenatus & continuus est noster labor, continua suspiria, jam ut illo fruamur, jam ut istud amoliamur à nobis. Multa facimus & laboriosa suscipimus, & heu nescimus quòd aranearum telam teximus, grandi labore, raro successu, nullo effectu. *Anni nostri sicut aranea meditabuntur.* Aranea laboriosè telam suam orditur, diu multúmque discurrit, hàc illàc circuit, in idem sæpius redit, seipsam consumit, dum suam illam multiplicium filorum rotulam absolvat. Exenterat & eviscerat sese, ut suum istum perflatile tentoriolum ex arte concinnet. Quod ut sublime suspendat, affigat, firmétque sexcenties it & redit, nec visceribus suis parcit, libenter ea in tenuissimam hanc texturam impendit: cùm verò tralucidum hoc & subtilissimum conopeum jam pendet alligatum, & textile hoc opus absolutum est, ad levem scoparum ductum omnis labor intercidit & perit; misella verò aranea vel in tela suâ interficitur, vel ea velut laqueo trahitur ad mortem, pede obtereda. Ita imprudens animalculum, aut funebre sibi ipsi linteum nevit quo involvatur; aut restim confecit quo necetur. Ita prorsus homines, instar araneæ, multis sese laboribus exhauriunt, ut in altum emergant, ut voluptatibus affluant, ut opes struant, ut retineant, & augeant. Hisce conatibus omne suum ingenium impendunt, & sæpe valetudinem, discurrunt, fatigantur, sudant, enervantur; uti aranea viscerum egestu, & cùm omnia fecerint, telas arachearum habent & textrinum opus, ad capiendas muscas. Sæpe suò ipsi operi immoriuntur; dies quos genitales sperabant, fatales inveniunt; sepulchrum est, quod palatium esse cerebant. Sic anni nostri velut aranea meditantur: verè maximam partem meditantur tantùm, plurima namque facturos nos proponimus, pauca facimus, & plerumque quæ rectiùs non faceremus nullam habent perpetuitatem, ad quæ tanto molimine tendimus, & plerumque non pervenimus: ita pactum cum morte, fœdus cum inferno nullum est. Tabescimus omnes & morimur. Hoc pessimum, quòd ita cœci adeamus æternitatem, quam nunquam exibimus.

Vitæ nostræ tēpus vanis laboribus exercetur.

Aranea telam suam orditur laboriosè.

Alii aliud sentiunt: non litigo.

Homines instar araneæ multis sese laboribus exhauriunt.

Guerricus, cùm audisset in templo legi è libro Geneseos: *Factum est omne tempus quod vixit Adam nongenti triginta anni, & mortuus est. Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est. Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est. Et facti sunt omnes dies Mathusalem nongenti sexaginta novem anni, & mortuus est, &c.* ita mortem concepit animo, & se quoque moriturum, tam validè impressit menti, ut demū in S. Dominici leges jurarit, quo mortem sanctiùs obiret, & tutiùs adiret beatam æternitatem, quando hîc nulla est experienda ÆTERNITAS.

Cap. 5.

Mortis impressio Guerrico quę.

II. *Quæ in mundo omnium optima sit quæstio.*

REfert D. Matthæus, venisse adolescētem ad Christum, qui quæstionem proponeret. Probus fuit hic adolescens, quod ex D. Marco licet conjicere, nam genu flexo venit, & Servatorem interrogavit in hæc verba: *Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam?* Præcepta nosti reſpondit Christus, si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Philippis in urbe Macedoniæ, custos carceris Paulo & Silæ ad genua accidens, quærit: Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam? Optima quæstio; nil melius, nil & utilius potuissent hi quærere. Sed, ô bone Deus, ubi hæc quæstio in Mundo? perpetuò ubique quæstiones volant, hęc una ferè nusquā. Plerumque suis se quæstionibus produnt homines, protrahúntque in lucem vel simplicitatem, vel curiositatem, vel latentem alium animi morbum. Qui adeo gnavè quærit, ubi venale sit vinum bonum, satis aperit quid curæ sibi sit. Quærit alius, ad quod non possit non erubescere auditor: satis hîc patet, cor plenum esse eo quo os abundat. Plena sunt omnia quæstionibus, sed quàm rarum est, ut alter alterum interroget: Putásne hæc via ad cælum ducat? Omnium quidem vitiorum hoc est; maximè libidinis & luxuriæ, ut cùm quis profundum petit & incipit submergi, non facilè ferio sinceróque animo quærat: Istóne vivendi genere beatam æternitatem obtinebo, siccine itur ad astra? Sed tamen ii omnium minimè hoc quærunt, quibus jucunda & suavis est vita, qui parum mœroris sentiunt & afflictionis, aut si sentiunt, omnia agunt, ne sentiant; PATI apud illos extremum malorum: modò ipsis nunc bene sit, quidquid fiat aliis, quidquid futurum sit in illâ, de quâ nil cogitant, æternitate. Quotidianum illorum carmen est: *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* Nec desunt eis, corporis & animi vires, quibus hominum conatus ad momentum effugiant: sed ut in longas illas summi judicis manus sine effugio incidant, & longissimas scelerum suorum luant pœnas. Quòd si Deus arcanissimis suis judiciis hominem rejiciat, reprobétque, & ex impotentis animi libidine permittat vivere, pleraque ei omnia prosperè & feliciter evenire sinit, ne miser bis puniatur, hîc & illic, & si quid boni fecit, mercedem statim recipiat. De ejusmodi malè fortunatis hominibus, verè pronuntiavit illud Psaltes regius: *In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ibunt in adinventionibus suis.* Et hic est miserrimus vitæ status, si quis esse potest, quia quē Deus destinavit ducere in viam beatæ illius æternitatis, huic certè non pareit, sed *assiduat illi flagella.* Ex innumeris testibus sisto unicum, sed magnum; nil simile multis retro sæculis visum audítúmque censeo.

Hominis dignitas.

Mattb. 19.

Actor. c. 16. v. 30.

Hominum hujus mūdi quæstio quæ.

Deus hominem reprobans, omnia ei feliciter evenire sinit.

Psal. 72.

Eccli. c. 30.

III. *Quomodo Deus hîc puniat, ut ibi parcat; inauditum exemplum.*

ANno post Virginis partum millesimo centesimo octogesimo quinto, Andronicus Orientis Imperator, tertio imperii sui anno, ab Isaacio Angelo victus, duabus gravibus ferreis catenis collo injectis, & compedibus oneratus, verbis contumeliosissimis exceptus; ita demum ornatus ad Isaacium perductus est. Hîc illi sævities & tyrānis exprobrata, facta omnibus licentia, quidlibet in illum audendi. Jucundum fuit irritatis, ab hoste vindictam sumere. Itaque impinguntur ei colaphi, tergum

Andronicus Orientis Imperator ab Isaacio victus:

tergum ignominiosè pulsatur, barba vellitur, capilli trahuntur, dentes excutiuntur: in publicum deinde protrahitur. Omnium ludibriis exponitur, etiam à mulierculis pugnis cæditur: pòst dextra ei præciditur, & sic mutilus in furum & latronũ ergastulũ detruditur, sine cibo, sine potu, sine cujusquã officio. Paucis elapsis diebus alter ei oculus effoditur, ipse sic fœdè habitus, & uno tantũ oculo unáq; manu deformis, curtâ insuper breviq́ue tunicellâ malè amictus, capite raso & glabro infamis, scabioso camelo aversus imponitur, ludicrâ ex allio coronâ caput præcingitur, cameli cauda pro sceptro lævæ inseritur: sic per forum triumphi formâ, lentâ pŏpâ deducitur. Hìc plebs petulantissima, & circumforanea, sordida turba, efferatis animis in eum fecit impetum, nullâ habitâ ratione, quòd is nudiustertius fuisset Imperator, regio diademate redimitus, ab omnibus laudatus, cultus, celebratus, adoratus; quódque & ipsi jurejurando fidem suã & benevolẽtiam erga illum obstrinxissent: furor omnibus ministravit arma, clavas alii in caput impegerunt, sordibus alii nares opplerunt; alii spongias, hominum, pecudúmque excrementis & oleto plenas in faciem expresserunt, verubus alii latera pupugerunt. Illi lapidibus, hi luto petiverunt, isti rabidum canem, fungum alii & bardum proclamarunt. Impudens muliercula, ollam è culinâ raptam bullientis aquæ plenã, in transeuntis istius Imperatoris caput effudit: nemo erat qui ei non malè faceret. Ita demum summo ludibrio in theatrum perductus, & mox camelo detractus, inter duas columnas pedibus suspensus est. Qui sexcenta mala jam perpessus fuerat, virũ tamen & heroëm se gessit planè Christianũ. Lamentari, & ejulare, aut fortunam accusare auditus non est; & frustra id fecisset: cum Deo cœpit rationes ponere, & noxarum veniam orare, illud enim solũ identidem ingeminabat: *Domine miserere, Domine miserere.*

Omnium ludibrio exponitur.

Et in malis se planè Christianum gessit.

Miser Andronice, quòd tãta ferre cogaris; felix, quòd patienter feras, & agnoscas peccata sic esse expiãda. Sed nec suspenso furibunda turba, dum vixit, pepercit: directâ tunicũlâ, variè manibus agitarunt, & lacerarunt. Ferocior unus ensem per pendentis alvum ad intestina adegit. Duo alii periculũ facturi, utrius gladius esset acutior, ambabus annixi manibus, aversum corpus transfixerunt. Hìc miserrimus Imperator, mutilatam dexterã ægrè admovit ori, calidum ex eâ sanguinẽ, ut multi putabant, ob recentem plagam, adhuc stillantem, exacturus; sic miserè vitam abrupit. Diebus aliquot interjectis, ex infami furcâ detractus, sub theatri fornicem pecudis instar projectus est, dum humaniores aliqui in locum alium transtulerunt, eum tamen à nemine sepeliri permisit Isaacius. O Andronice, ô Imperator Orientis, quantam tibi Deus fecit gratiam, qui hæc te pati voluit paucis diebus, ne perires omnibus diebus: brevi tempore miser fuisti, ne esses ęternùm. Nec dubitem quin ANNOS ÆTERNOS in mente habueris, cùm hæc tam fortiter toleraris.

Scripsit hæc qui ęvo illo vixit Nicetas Choniates, qui & Andronicum ab eo commendat, quòd fidei Catholicæ tenacissimus fuerit, simul & devotissimus D. Paulo Apostolo, cujus Epistolas præ manibus, & nunquam non apertas habere consuevit. Neque verò Apostolus istud obsequii gratis sibi deferri est passus; curam gessit sui cultoris Andronicus, cui cùm exitium immineret, imago Apostoli auro exornata & in æde sacrâ collocata, ubertim illacrymasse visa est, quod ostentum, ipse statim Andronicus, non aliter atque venturæ cladis nuncium accepit.

Ejusdem erga D. Paulum devotio.

O Christiani, ANNOS ÆTERNOS in mente habete; sic, quidquid malorum ferendum est, longè faciliùs perferetis: breve videbitur, quidquid cum æternitate confertur. *Id enim quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Hinc tam seriò clamat & precatur Augustinus: *Domine hìc ure, hìc seca, modò in æternum parcas.* Et D. Fulgentius, etsi sanctissimus, morti vicinior septuaginta diebus antequã finiret, idẽtidem clamabat: *Domine dà mihi modò patientiam, & postea indulgentiam.* Hę illius voces & vota fuerunt, usque dum exhalaret. Certè Deus iis omnium minimè parcit, quos per totam æternitatem secum retinere decrevit.

2. Cor. 4.

Deus iis, quos retinere decrevit minimè parcit.

CONSIDERATIO VI.

Quomodo sancti Patres, Ecclesia, Scriptura æternitatem meditandam ingerant.

RItus Catholicus est, statis anni diebus supplicare & circumire, Dei & Divorũ honori augendo. Æmulatur id dæmon; habet & ipse suos qui supplicent & circumeant. Vidit hos regius vates: *Impii in circuitu ambulãt.* Vitam suam sic instituunt, ut à convivio ad convivium, à deliciis ad delicias, à scelere in scelus. Hìc illorum circuitus est; & cùm putant hunc nequitiæ circuitũ pænè completum, & utcũque circinatum libidinis suę orbem, denuo incipiunt, ad priora & antiqua redeunt, dum mors ita circumeuntibus non vocata occurrat.

Psal. 11.

Liberi Iob hanc inter se legem statuerunt, ut in orbẽ transirent dies cõvivii; alteri ab alteris invitarentur. Optimus illorum parens probè advertit, orbicularem hunc conviviorum transitũ sine peccatis vix futurum: *Propterea mittebat ad eos, & sanctificabat illos, consurgẽnsque diluculò offerebat holocausta pro singulis.* Uti ergo impii voluptatum circuitione gaudẽt, & in bonis dies suos ducũt, ita Deus circuituũ illis instituet, sed perpetuum, sed non tormẽtis, sed æternum. Idem hoc beatus David prævidit; *Etenim sagittæ tuæ transeunt, vox tonitrui tui in rotâ.* Fames, bellũ, pestilentia, ærumnæ, morbi, calamitates, mors ipsa, adversa denique omnia, quæ ante mortem primam nos premunt, Dei sagittæ sunt; sed transvolant; alatæ sunt, celerrimè ab his ad illos atque alios transiliunt. At verò vox tonitrui, vox iræ & furoris divini in inferorum ergastulis, velut rota circumagetur, idque æternis sæculis; rota hæc veluti si pulvere ormentario stipata sit, ubi semesignem conceperit, ardebit in omnes æternitates. *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad infernı novissima.* Est alius hic circuitus, isque etiam æternus: ab inexplicabili frigore ad immensos ardores, & ab his ad illud iterum regressus erit. *Ad nimium calorem,* inquit Iob, *ab aquis nivium transeat.* Quod expressiùs & stridor dentium, & oculorum fletus designat. Horribilem hanc & incomprehẽsibilem Æternitatis rotam, quo plenius depingamus, ordo postulat, ut quâ ratione sancti Patres cum Ecclesiâ, hæc cum divinâ scripturâ in hoc conveniat, ostendamus. Variæ ab his admonitiones sunt, quas si attendamus, æternitatis non facilè obliviscemur.

Liberi Iob in orbem transierunt dies convivii. *Iob* 1.

Psal. 76.

Sagittæ Domini quæ?

Deut. 32.

Iob 24.

Matt. 22.

I. *Sanctorum Patrum & Ecclesiæ circa hoc responsa.*

EX omni numero Sanctorum Patrum, quinque potissimùm audiendi sunt, qui diversis temporibus vixerunt: Augustinus, Chrysostomus, Gregorius, Bernardus, Laurentius Iustinianus.

Prima hìc est quæstio, scil quę vana & stulta videatur. Quid facilius aut tolerabilius sit, triduo pati capitis, oculorum, dentium vel calculi dolores, vel viscerum tormina, vel (si quid alii sunt acuti dolores) noctes diésque somnũ nõ videre, sine omni pænè respiratione torqueri; an certè de pisce, in quo fel cõpressum est, frustillum edere. Ridicula prorsus & otiosissima quæstio. Multò quàm suavius est, totum ejusmodi felleum piscem devorare, quàm diem duntaxat unicum tantos perpeti dolores: illi piscis amaritiem nec vitam auferet, nec ex se morbos creabit; os solùm, quod acerba respuit, maximè cõqueretur. Rectè responsum est. Interea verò quot hominum millia primum eligunt seu verbis, seu facto ipso: quoties in exhortationibus, in confessionibus, concionibus

cionibus clamatur, quàm disertè & apertè prædicitur: En, agitur de animæ vestræ salute æternâ: æterni vos cruciatus manent, si hac viâ porro eatis: Christus aliam monstravit, aliam ivit: redite, resipiscite, satis diu aberratum est. In voluntate vestrâ situm est cælo frui, aut excludi: Deus volentibus non deest. Habent quidem amatoris aliquid abstinentia & jejunium, criminum confessio & corporis castigatio, sensuum custodia & victoria sui; vita casta & continens, non est negotium cuivis facillimum: quidquid id est, ferendum est aliquid. *Nonne oportuit & Christum pati, & sic intrare in gloriam suam?* ne terreat brevis labor: pauculis annis, aut forsan diebus tantùm, fortia & AGERE & PATI necesse est, quies & gaudiũ erunt æterna. Vincit omnia qui se vincit, qui se continet, qui pravis affectibus suis violéter resistit, idque propter cælũ, propter Christum, propter beatissimam æternitatẽ: Christus suis post resurrectionẽ apposuit piscem prunis impositum, quo doceret quanta forent adhuc sustinenda: vitam amœnam & suavem non esse cogitandam: lapidandos, flagellandos, crucifigendos, excoriandos, hanc enim viam esse ad lætam olim resurrectionem, & æternitatem inter beatos ducendam: omnia quæ videmus modica esse & exigua, nec comparanda cum immortali, & quæ nondum videtur, beatitudine. Hæc dicuntur, sed hæc non curantur. Et hic ille felleus piscis est, qui toties in concionibus, in libris apponitur, nam hæc aliáque his similia sæpe sæpius ingeruntur & inculcantur, leguntur atque audiuntur, & tamen non creduntur, parvi penduntur, curis aliis & oblivione sepeliuntur. Et quoties ipsa etiam Conscientia concionatoris vices agit, & salubria hæc monita obtrudit, instat, dehortatur, vellicat; nihil efficit: frustra omnia. Nam multis nec concionator persuadet nec Conscientia. Contrà obducunt illi, & sua etiam axiomata regerunt: *Modò hîc bene: futura sunt incerta: præsentia modò commode habeant: nullus mortuorum revertitur, non enim est qui agnitus sit reversus ab inferis: venite ergo fruamur bonis.* Hæ illorum sunt cantilenæ. Sed propositam quæstionem definiat Augustinus: *Melius est, inquit, modica amaritudo in faucibus, quàm æternum tormentum in visceribus.* Ita prorsus, verè melius est in hoc quàm altero mundo contracta debita solvere: longè satius est sexaginta aut septuaginta hîc annis corpus exercere continuis & quotidianis jejuniis, flagellis, ciliciis; quàm illic vel uno die in tormentis detineri. Sed alius è SS. Patribus succedat.

Deus volentibus non deest.

Omnia quæ videmus modica sunt.

Melius est in hoc mũdo quàm in alio debita solvere.

Hom. 20. ad pop. S. Chrysostomus secundam proponit quæstionem. Si quis, ait, intra centum annos, unâ solùm nocte suave lætúmque somnium vidisset, centenis ob id annis puniretur, an somnium hoc appetendum esset? quod autem, inquit, est somnium ad centum annos, hoc est præsens vita ad futuram, imò multò minùs; & quod est gutta ad pelagus, hoc anni mille sunt ad futuram æternitatem. Et alibi hoc confirmans: Tempori, ait, infinito quid conferes? quid sunt decem millia annorum cùm sæcula cogitas infinita? nonne quantum est stillicidium minimum, abyssò comparatum? Noli post hanc vitam spectare finem, ubi pœnitentiæ remedium nil valet, ubi lacrymæ cadunt, sed nihil profuturæ; verùm etsi quis ibi dentibus fremat, etsi linguam ardentem exerat, digito guttam instillabit nemo, sed audiet illa quæ dives audivit. Detur igitur quod per totam vitam nostram voluptati vacaverimus, sed quid hoc ad sæcula infinita? hîc enim & bona & mala finem habent, illic autem immortales pœnæ; hîc si ardeat corpus, egreditur anima, illic verò incorrupto corpore resurgente, semper anima comburetur: peccatores enim incorrupti resurgent, non ut honorentur, sed ut immortaliter permaneant in tormentis.

Hom. 28. in ep. ad Heb.

Peccatores resurgent ut in tormẽtis permaneant.

Post Chrysostomum D. Gregorius respõdet ad illud cùm quæri solet, An non celerior sese inimuet ebrietas cùm in cellâ bibitur ad dolia, quàm cùm in triclinio? Gloriatur cælestis sponsa Salomonis ore: *Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.* In quæ verba S. Gregorius ita disserens: Quid per cellam, inquit, vinariam congruentiùs quàm ipsam arcanam æternitatis contemplationem accipimus? Et certè quicunque cogitationem hanc de æternitate paullò altiùs in animũ demiserit, gloriari poterit: Ordinavit in me charitatem; nam meliorem servabit ordinem amoris, seipsum minùs, plus atque ferventiùs Deum, & propter Deum, ipsos etiam inimicos amando. Sed & hoc habet isthæc cogitatio, ut qui eam paullò largiùs delibat ebrius fiat, sed ebrietate optimorum desideriorum, quæ non eant nisi ad emendationem vitæ, ad cælestem patriam, ad æternas voluptates. Apostolis exprobratum est, ebrios esse musto; erant certè, sed ex hac cellâ. Quãvis autem D. Gregorius æternitatis sæpius meminerit; illud tamen ab ipso brevissimè simul & verissimè dictũ est: *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat.* Hîc meritò quivis optet cum Iobo: *Quis mihi det ut exarentur Iob 19. in libro stylo ferreo,* nimirũ hæc ipsa verba: *Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat.* Liber huic scripturæ aptus, cor hominis est; calamus aut stylus ferreus, seria meditatio; liquor purpureus, Christi sanguis. Et hæc verba sic insculpta pectori, tum maximè volvenda sunt, & crebriùs iteranda, cùm voluptas abblanditur, cùm seria medilibido stimulat, cùm invitat luxuria, cùm refragatur caro, cùm spiritus succescit, cùm peccati occasio est aut periculum.

Qui æternitatẽ largiùs delibat ebrius fit.

Cor hominis est liber scripturæ aptus: stylus ferreus, seria meditatio.

S. Bernardus quarto loco venit, paullò pòst ad præmittendam quæstionem respõsurus. Vita humana ea est, ut homines sint diversissimi sensus, quemadmodum diversissimi sunt vultus. Reperiuntur qui continuè & graviter affligantur, ut pæne succumbendum putent afflictioni. Hunc egestas, illum morbus, istum occulta debita, curæ alium, hunc injuriæ aut calumniæ ita premunt & perturbant, ut qui pusillanimes sunt & impatientes, nonnunquam mortem sibi optent, ad flumen aut ad restim properent, sic enim miseri finem ærumnis imponendum arbitrantur, cùm earum faciant initium, cui nullus concedetur finis. Contrà probi alii & ad omnem Dei volũtatem paratissimi, nec citò mori cupiunt, nec diu vivere. Vult Deus illos mori: idem volunt & ipsi. Vult citò mori? hoc ipsum & illi volunt. Vult diu vivere? non resistunt, ita idem illis cum Deo *velle* & *nolle* est. Præter duo hæc hominum genera, pars maxima est, quę longam vitam desiderat, nec ullus ferè tam senex, quin sperẽt & cupiat annum adhuc unum vivere, apud hos nulla fermè satietas est vitæ, mors istis nimiùm properat, nimis adest matura, & ante tempus venire creditur. Hîc jam quæri posset, quinam hominum vivant aut victuri sint diutissimè? D. Bernardus in divinum hoc promissum: *Longitudine dierum replebo eum*, admirabundus exclamat: *Quid tam longum, quàm quod æternum est, quid tam longum, quàm quod nullo fine præciditur? bonus finis vita æterna, bonus finis qui finem non habet.* Addit: *Verus dies qui non novit occasum, æterna veritas, vera æternitas, ac proinde vera æternaque societas.* Ita dicendũ est, illos solùm virâ verè longa victuros, qui nunquã morientur in cælo: & illos morte eheu nimiũ prolixa morituros, qui sẽper morientur, qui nunquã vivent in tartaro, etsi sẽmper vivãt.

Vita humana est, ut homines sint diversi sensus.

Hominum pars maxima longam vitam desiderat.

In Psal. 90. serm. 17.

B. Laurentius Justinianus, ultimũ nobis quęsitum explicabit. Plurima sunt in hoc orbe, quę natura ita uni assignavit loco, ut in aliis reperiri non possint, aut non nisi pars illorum. De floribus novi orbis solùm potest haberi semen; de multis animantibus sola pellicula. Æternitas, ita res est alterius Mundi propria, ut illius non nisi semen hîc habere possimus. Quod ergo semen est æternitatis? Semina æternitatis, ait Laurentius Justinianus, sunt hæc: CONTEMPTVS SVI, CHARITATIS DONVM, *c.* 26. OPERVM CHRISTI GVSTVS. Contemnere alios, arbor est

Æternitas res est alterius Mũdi.

Lib. de obed.

bor est quæ totum tegit mundum, & pro inferorum incendiis excrescit amplissimè. Contemnere seipsum, & minimum est semen, & ignotissimum mundo: istud è cælo attulit Christus, *qui exinanivit semetipsum, formam servi accipiens & factus obediens* non tantùm usque in stabulum, in præsepe; sed usque in Calvariam, usque in crucem, ad mortem, in sepulchrum, in limbum, *propter quod & Deus exaltavit illum.* Ecce, crevit hoc semen in latissimam propaginem, in arborem omnium altissimam. De CHARITATE idem beatus Patriarcha mentionem faciens; *iuxta* CHARITATIS, inquit, *mensuram, æternæ retributionis est gloria. Nam cui minùs dimittitur, minùs diligit. Minus obtinet gratiæ, qui minus habet charitatis, ubi verò minor est gratia, minor erit & gloria.* Ita omnino, quantò magis Deum amas, tantò magis æterna tibi præmia cumulas. Tota lex, est AMOR, sed purus, castus, divinus. Tertium erat, GVSTVS OPERVM CHRISTI. Scitum est de iis qui studeant Rhetoricæ profiteere censendos esse illos, quibus Cicero sapit, ita prorsus affirmari potest, in virtute progredi eos, quibus divina Christi documenta non desipiunt. Quisquis in Christi verbis, factis, vitâ vix quidquam gustus invenit, non afficitur, non delectatur, non movetur iis quæ ad animum & pietatem, quæ ad beatitudinem & divina spectant: at verò comedere, bibere, ambulare, ridere, jocari, ludere, perquam sapiunt; is turò sibi ipse dicat: O mi Deus, quàm nullum est in me semen æternitatis! cùm enim in memet descendo, manifestè in me deprehendo, quos ego patiar manes, quò meus me invitet affectus: choreas ducere, conviviis hilarescere, ad pocula vigilare, fritillum & tesseras movere, inaniis & fabulis auscultare, impuras pagellas lectitare, ad cantiunculas venereas plaudere, sociis paria facere, hoc possum, hoc mihi jucundū est & volupe. At verò multa de Christo, de divorum vigiliis & jejuniis audire vel legere, hoc injucundum est & insuave; ægrè totâ duro concione, una illius horula ceteris lōgior videtur, & ideo vel somno vel colloquio fallenda. De hoc tali homine sententiā pronūciare facile est: OPERVM CHRISTI nullus est hîc GVSTVS. Sed Ecclesiæ de Æternitate sensum videamus.

Tanti facit Ecclesia memoriam Æternitatis, ut nullus sit psalmus, precatio, hymnus, quem non finiat Æternitatis memoria; hinc perpetuæ & solennes psalmorū clausulæ: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio (ante omne scilicet principium ab æterno, absque omni principio) & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, infinita, innumera, incomprehensibilia. Taceo vestes, ritus atque cęremonias sacras, quarum non paucæ eamdem Æternitatis memoriam ingerunt, sed à rivulis ad ipsum fontem progrediamur.

Contēnere seipsum semen est ignotum mundo.

De disciplin. & conversat. monast. Lib. 7.

Qui dicantur in virtute progredi.

Psalmus, precatio, hymnus nullus est, quem non finiat æternitatis memoria.

II. *Scripturæ divinæ clara de Æternitate testimonia.*

TRes solùm testes produco: Prophetam, Apostolum, Evangelistam.

Quanti quotidie gemitus eunt hominum abjectorū & despectorum ab omnibus? passim reperias qui dicat: Miserum me, quàm paucos ego, quia pauper, amicos numero; apud omnes inhonorus jaceo, ubique spernor, omnium pænè pedibus proteror: expecta, mi homo, paullisper, & patere, nondum omnium dierum soles occubuerunt: promissum divinum attende; Baruch pronunciat: *Circumdabit te Deus diploide justitiæ, & imponet mitram capiti hominis æterni.*

Cap. 5. v. 2.

Sunt alii qui naturam accusent, & vitam cornicibus longam, brevem nimis concessam homini querantur. Audite queruli, adhuc alia supereſt vita, ubi brevis hæc & vana desierit; Beato Paulo credite testificanti: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis.* Quæ ergo tanta jactura est, si luteum hoc tuguriolum nostri corporis corruat, cùm palatium aureum nobis paratum sit, nunquam ruiturum? Prophetæ & Apostolo testis accedit Evangelista Matthæus, cujus ore in hæc verba Christus loquitur: *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum & projice abs te; bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum & projice abs te; bonum tibi est unum oculū habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* O ignis! ô gehenna! ô Æternitas! quodcunque damnum temporis, ad damnum Æternitatis collatum, lucrum est, non damnum. Hoc sensu dat Christus oppignerationis seu stipulationis chirographum D. Matthæi verbis cōsignatum: *Et omnis, inquit, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.* An non hæc clara satis est promissio de beatâ æternitate, cùm in pignus detur illud centuplum? Cùm verò Christus apud eumdem Evangelistam de supremo judicio prænonet, æternitatis ter facit distinctam mentionem; supplicii æterni, ignis æterni, & æternæ vitæ.

Matth. 18.

Matth. 19.

Expendit hæc profundiore meditatione Pachomius, qui post tot labores in vastâ eremo susceptos, novū dormiēdi, imò potiùs vigilādi genus excogitavit. Quindecim annis nō admisit unquam somnū, in tugurio suo decumbens aut jacens; neque ulli fulcro incumbens, sed in medio cellulæ suæ sedens, undequaque liber, adeo ut nec tergum aut latus parieti acclinaret, sed, si quidem somnus vincere vellet, sic vinceret non dejectum, non suaviter recubantem, & recusantem vinci. Plurimum quidē, hac vigiliarum obstinatione vir sanctus affligebatur, æquo tamen ferebat animo difficillimam hanc contra somnum luctam, spe prælibans æternam illam in cælo requiem. Eò Pachomium perpetuæ quietis meditatio deduxit, ut etiam humi cubare, & terram pro lecto habere, inter delicias numerarit.

Pachomius profundiore meditatione æternitatem expendit:

Et ei humi cubare deliciæ fuerunt.

Cùm ergo sancti Patres, Ecclesia, & Scriptura variè nobis Æternitatem proponant perpendendam, nostrarum nunc partium est, ut quisquis æternus esse vult in cælo, seriò cogitet: O mi Deus, quàm rarò hactenus & quàm frigidè de Æternitate cogitavi, præterquam quòd horis singulis Æternitati fiam vicinior. Deinceps in re tam seria minùs ludam, & si quidem mihi multa ex voto fluere, rēsque meas prosperè & feliciter evenire advertero; proximum erit, ut cogitem: & quamdiu hoc durabit? eritne semper tam serena tempestas, itáne semper Phœbus & fortuna ridebunt? Et quid mihi mercedis rependet secutura mox Æternitas pro hac suavi sed brevi, pro gratâ hac sed periculosâ felicitate? quòd si verò res meæ sint turbidæ, si multa contra votum eveniant, si affligar, si crucier, si hinc illinc mala & infortunia in me cōjurent, irruant, exagitent, illud unicum assiduè cogitabo: Sine, tantùm, sine, peragat mandata sua fatorum tempestas, inhorrescat hoc mare magnū & iratum, fremant afflictionis venti, impellant turbationū undæ, nubes tentationū minētur, tenebræ mœroris involvāt, fractus licet illabatur orbis: non semper ruinę, non semper procellæ: hi venti aliquando ponent, subsident fluctus, nimbus & grādo dispellētur; quidquid demū hîc patiar, non durabit æternùm: cadet mea crux, saltem cùm ego morti cecidero victima: at verò procellis omnibus procellosius est, flammis addici æternis, hoc longum tormentum est: alia omnia quæ extra Æternitatem sunt, brevia, volucria, momentanea sunt. Umbræ sunt & somnium (ait Chrysostomus) qualiacunque sint: illa speremus & expectemus. Et quomodo Christus discipulis suis illud MODICVM inculcat? omnes cruciatus suos, & acerbissimam in cruce mortem MODICVM vocat, omnes Apostolorum labores & violentam per supplicia necem MODICVM appellat. Cur ergo non & mihi MODICVM videatur, quidquid patior, tametsi

Cogitatio æternitatis cui necessaria?

Flammis æternis addici longum tormentum.

2. Cor. 5.

Ad Hebr. c. 10. v. 37. centum id annis patiar. *Adhuc enim modicum aliquantulúmque qui venturus est, veniet & non tardabit.* Sic igitur pergam, & illud porro unum judicabo esse necessarium, ut nihil agam contra conscientiam, nil contra Deum. Omnia ei salva sunt, cui salva est beata ÆTERNITAS.

III. *Omnia* MODICVM *sunt præter Æternitatem.*

Tract. 101. in Ioannem. VErè nimis quàm MODICVM est, quidquid hîc seu laboris seu doloris perferendum est. Augustinus: *Hoc modicum*, inquit, *longum nobis videtur, quoniam adhuc agitur, cùm finitum fuerit, tunc sentiemus quàm modicum fuerit.*

Sapientissimus hominum, ut omnem humanæ vitæ periodum, vel ad centum annos ampliatam, proprio penicillo depingeret, minutissima rerum sibi sumpsit exprimenda; ita enim dilucidè affirmat Ecclesiasticus: *Eccli. 18.* *Numerus dierum hominum, ut multum centum anni: quasi guttæ aquæ maris deputati sunt, & sicut calculus arenæ, sic exigui anni in die ævi.* En, quid vobis, ô longævi & centum annorum senes plauditis? omnes anni nostri quid sunt? lapillus arenarius & marina guttula. Et quid lapillus ad altissimos arenæ montes? Et quid est guttula ad profundissimam maris voraginem? Ita quinquaginta, sexaginta, ita centum anni vestri, ô senes, MODICVM sunt, nihil sunt ad illum ævi & æternitatis diem. Et tamen cum hoc lapillo, cum hac guttulâ sic triumphamus. O vani & miseri! lapillus est vita nostra, at non pretiosus lapillus, non auri & gemmæ, sed arenæ: guttula est vita nostra, at non dulcis aquæ guttula, sed salsissimi maris: *Eccli. 3.* *Cuncti dies ejus doloribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit*, ait Ecclesiasticus. Verè Au- *In Psal. 36.* gustinus: *Recole*, inquit, *annos ab Adam usque in hodiernum diem; percurre scripturas: heri pænè Adam ille de paradiso lapsus est. Vbi enim sunt præterita tempora? si toto illo tempore viveres, ex quo Adam de paradiso dimissus est usque in hodiernum diem: certè videres vitam tuam non fuisse diuturnam quæ sic avolasset, unius autem cuiusque hominis vita quanta est? Adde quæcumque libet annos, duc longissimam senectutem, quid est? nonne aura est matutina?* Verissima sunt hæc omnia. Dic enim quæso, ubi nunc Adam? ubi Cain jam? & ubi longævus Mathusalem? ubi Noë? ubi Sem? ubi Heber? & ubi obedientissimus Abraham? ubi Jacob? ubi Joseph? vixerunt: fuerunt Troës. Sic transit vita, sic transit mundi gloria. O ros! ô vanitas! quid anhis? quid longa speras? Breve est, MODICVM est, vile est, punctulum est quid- *Lib. 15. mor. c. 19.* quid hîc vides. Verè dixit Gregorius Magnus: Omnis longitudo vitæ præsentis punctum esse cognoscitur, cùm fine terminatur. In ictu oculi clauduntur omnia: omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Quid ergo tempus nullum dicimus esse *longum*? præteritum enim jam non est; futurum nondum est, præsens verò quodnam est? ipsa una horula fugitivis partibus agitatur: quidquid ejus avolavit, *Aug. lib. 11. Conf. c. 1.* præteritum est; quidquid ejus restat, futurum. Ubi ergo tempus quod *longum* vocamus? Non immeritò suis Bernardes (& ego tibi, mi Lector) inculcavit, verissimum illud Diui Hieronymi monitum: *Nullus labor durus, nullum tempus longum debet videri, quo gloria Æternitatis acquiritur.*

Vitæ longitudo pûctum est.

Nullus labor durus quo gloria cælestis acquiritur.

Quantumcunque verò modicum sit vivendi spatium & breve, ad æternitatem collatum, damnatorum tamen nemo Deum accusare poterit, quòd vitam non dederit longiorem; seipsos damnabunt quòd vitam non vixerint meliorem. *Non enim est in inferno accusatio vitæ.* Satis diu viverent damnandi, si satis piè.

Eccli. 41. In inferno non est accusatio vitæ.

Hîc liber, mi Christiane, liberiùs paullò ac fidentiùs tecum agere, & rem oculis clarissimè cernendam subjicere. Ais, te cælum sæpius cogitare, & magnis votis Æternitatem aspirare. Ais tu hoc? Ego verò nego & pernego id te facere, mihi ipsi hoc de me affirmanti iubere te non credere. Et quî fieri possit, ô nimis bone Christiane, ut ego tuorum cælûm sæpius & serìò cogitemus, & tantis, uti nos jactamus, votis Æternitatem aspiremus, interim tamen vivamus tâm torpidi & frigidi, tâm lenti & fracti ad bonum, tam vivaces & fervidi ad malum, tam parati ac lubentes ad omnem petulantiam; homines queruli & oscitabundi, nûquam minùs segnes quàm cùm irascendum est, nunquâ magis pusilli animi quàm cùm patiendum est: quâvis afflictione, quovis verbulo turbamur & dejicimur, ad unam voculam omnis nostra patientia liquescit, & defluit; nunquam desperatiores quàm cùm multa contra voluntatem accidunt. Tacebo cæteras libidinis & invidiæ latentes in animo vomicas. Et tamen nos tales, tam belli homines; tam timidi cùm audendû, tam audaces cùm timendum esset, nihilominus gloriamur, sæpe nobis Æternitatis gaudia in mente & in votis esse. Crede mihi, creditu hoc difficillimum est, nos cælum & Æternitatem in animo crebriùs volvere, & interim moribus non melioribus vivere? da veniam verbo, hoc impossibile est. Et istud jam demonstro.

Jacob pro Rachele septem annis servivit.

Jacob Patriarcha avunculo suo Labano pro filiâ Rachele septem annis servivit, *& videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine.* Audis hoc, homo queribunde? tu servis non impostori, qualis Laban, sed Deo conditori & promissori fidelissimo. Nec pro uxorculâ servis, sed *Gen. c. 29.* pro toto cælorum regno; non pro uxoriâ formâ, sed pro æterno Dei aspectu, non pro uxoriis blandimentis, sed pro cælestibus, æternis deliciis. Et tamen vel unius diculæ molestia te sic enervat, ut subinde tuus omnis in cælum, in Deum amor frigere incipiat: quàm primùm adversa ingruunt, mox in fusissimas querelas prorumpis, cælum & terram inclamas, spiras vindictam, fortè nec ipsi semper divinę justitię querimonia tua parcit: quandoque verò sic te abblandiens voluptas emollit, ut seruitii divini oblitus, & peccati labyrinthum à fronte amœnum ingressus, in letalem somnum resolvaris. En, hæc tua est vigilantia? En, hæc amoris tui heroica magnitudo est? Ubinam arduum illud septennium in divino servitio exantlatum? O Simon, Simon! siccine nõ potes unâ horâ vigilare cum tuo domino? Sed audi plura de Jacob Patriarchâ. Deceptus hic à Labano per lippientis Liæ conjugium, pro desponsâ sibi Rachele servivit apud eumdem impostorem septem annis aliis, nec dubium, quin & hi septem anni, visi sunt illi pauci dies, præ eâdem amoris magnitudine. Et credibile est eum subinde ab opere fatigatum, in Rachelis formam obliquasse oculos, secumque tacitè dixisse: Digna est certè hæc forma, quamvis molestâ & septenni servitute, atque si necesse, aliis insuper septem annis, illius gratiâ duram hanc servitutem servire non recusabo. Ita amoris impetus omnem laboris sensum mitigabat.

Capis ista delicate Christi miles? & adhuc murmuras? tu Deo, pro Deo ipso servire, pro æternâ quiete juberis laborare; ad tolerantiam atque patientiam provocaris pro immortali beatitudine, & adhuc ignavus dormitator conquereris? Numera iis quæso annos, quos in Dei famulatum totos expenderis; vide num annis viginti ita tu Deo, sicut Jacob Labano fideliter & industriè servieris: vix totidem menses aut dies reperies: numera pervigilatas in precibus noctes, recense dies in laboribus piis exhaustos: poterisne tu Deo, quod Jacob socero dicere: *Die noctúque æstu urebar & gelu, fugiebátque somnus ab oculis meis: sicq; per viginti annos in domo tuâ servivi tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis.* Tùne ita, mi Christiane, annis viginti Deo serviisti? nosti, quæ tui laboris futura sit merces; non filiæ Labani, non greges ovium: sed servitutis tuę præmium Deus ipse erit, animi corporisque beatitudo; undequaque tibi erit optimè, deliciis affluens innumeris, maximis sine

Deus animi & corporis beatitudo.

sine omni defectu, sine ullo fastidio, sine fine; natabis quasi liquidissimis immersus voluptatibus. Et tamè, aspice manus tuas ad opus languidissimas, intuere pedes tuos ad templum lentissimos, inspice cor tuum invidiâ rabidum, irâ & vindictâ æstuans, spurcis cogitationibus verminans, socordiâ & impatientiâ igravum. Siccine Deo servis pro cœlo, pro immortali vitâ, pro æternâ beatitate? quin facis quod Jacob, & promissam tibi Rachelem aspicis, cùm suscepti laboris tædium obrepit. Quotiescunque igitur ægrè tibi est, & vel adversa premunt, vel prospera seducunt, vel labores oneri sunt, oculos cœlo attolle, & teipsum sic solare: En, illa tua Rachel est, formosa nimis & decora! tota pulchra est, nec macula in eâ ulla est. En cœlum, en domum quietis & voluptatis æternæ; sustine nunc paullulum non summos dolores, non maximos labores, & brevî illic eris, tantò tunc lætior & beatior, quantò nunc tristior & afflictior, tunc quies illa tibi erit jucundior, quò nunc vita fuit operosior. Ergo & AGE fortiter, & PATERE constanter; digna est his omnibus beata ÆTERNITAS. Si sic, mi Christiane, teipsum sæpius animares, si talibus oculis cœlum frequentiùs suspiceres, hoc affectu Æternitatem quotidie cogitares, crede mihi, pauci tibi servitutis dies viderentur *præ amoris in* ÆTERNITATEM *hanc magnitudine*: laborem omnem tibi facilem diceres, molestias omnes gratiam computares, adversa omnia inter lucra numerares. Vitam præsentem hoc quisque sanctiùs instituit, quò attentiùs futuram Æternitatem expendit.

CONSIDERATIO VII.

Quomodo Christiani pingant Æternitatem.

PEr tenebrosam domum pedetentim incedendum est, parietésque palpandi si humanus intellectus in æternitatem sese velit immittere, iter reperiet tenebris & caligine obseptum, nec unquam in hac vitâ penetrandum, via quidem ad eam brevis est, sed exitus interminabilis. Et quamvis nemo hominum Æternitatem sic animo conceperit, ut, quid ipsa sit, liquidò possit dicere, ejus tamen immensitatem similitudinibus & picturis, quasi quibusdam umbrarum lineis licet proponere. Umbra prorsus est, & umbrarum umbra, quidquid vel scribitur, vel pingitur de Æternitate. Neque enim omnia tempora in unum coacervata, ejus latitudinem exhaurient: non horæ, non dies, non hebdomades, non menses, non anni; non lustra, non olympiades, non Indictiones, non Iubilæa, non sæcula, non anni Platonici, & tardissimi octavæ sphæræ motus. Etsi hæc per quemvis numerum numerantem, millenarium aut millionem multiplicentur, aut cuicunque numero numerato comparentur, ut stellis cæli, arenulis Oceani, herbulis terræ, fluviorum guttulis Æternitatis tamen numerus non indagabitur.

Nemo hominũ quid sit Æternitas potest dicere.

Nautæ bolide maris profunditatem explorant.

Nautæ demissâ bolide, maris profunditatem explorant; nos item submissâ & reverenti cogitatione, impenetrabile profundum Æternitatis tentemus, & quo id meliùs expendamus, hæc à Christianis proposita imago juvabit. Ea sic habet:

Imago à Christianis proposita ad expendendum profundum æternitatis.

Christus puerulus, quasi à præsepi & cunis pænè nudus & investis, stat inter nubes, aptam humeris suis fert cruciculam; nubibus unicum hoc verbum inscriptum visitur, ÆTERNITAS. Infra Christi pedes in terrâ humi sedet cadaver osseum, pilis & cute nudum, solâ barbâ dignoscendum, lævâ membranam tenet, in quâ perscriptum, MOMENTANEVM QVOD DELECTAT; dextrâ pomum extollit. Juxta corvus est, rostro cochleam admordens, sua illi vox adscripta: CRAS, CRAS. E terrâ hiante flamma sese in altum emergit, in quâ voces illæ descriptæ: ÆTERNVM QVOD CRVCIAT. Christum ex æthere prodeuntem, flexis genibus adorant è dispari sexu gemini homines, loco omnium hominum: pone hos fluens clepsydra, & apertus geminâ facie liber est: alterâ pagellâ scriptum: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Iob c. 21. Alterâ verò: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Ad Rom. 7. Juxta stant cælestes genii & cernentium oculos manu regunt, eósque ad divinum puerum erigere jubent, hæc pictura est, sensus illius iste.

I. *Christus invitans.*

CHristus, æterni Dei æternus filius, non aliâ quàm nos veste, hoc est, nudus in hunc orbem ingressus est. Vestem immortalitatis & innocentiæ per inobedientiam nos amisimus. Nunc omnes heu quàm malè vestiti, in hanc lucem prodimus? Christus nobiscum, imò pro nobis luit, quod non deliquit. Sed quid crux in humeris diviniſſimi hujus puelluli? lectulus est, in quo in mortem obdormivit, pro cubiculo Golgotha, pro cervicali spinæ, pro toro crux fuit. Multi è sanctis hoc exemplo ducti, ultrò per annos aliquot voluerunt incommodè cubare, & malè parcissimèque dormire, modò læti ad diem æternum surgerent. Certè D. Bononius abbas, pro culcitrâ plumeâ terram, pro lodice cilicium, pro cervicali saxum habuit. S. Lupus Episcopus, viginti annis, S. Edmundus Archiepiscopus triginta annis, extra omnem lectum dormierunt. Taxebo Nicolaos, Basilios Udalricos, aliósque quàm plurimos, quibus operæ pretium visum non est, talibus deliciis somnum paucorum annorum fovere. Alia illis quies & longior in mente fuit: ideo nec ad satietatem, nec ad delectationem, extra cælum quiescere placuit. Quot feminis etiam idem animus fuit? S. Clara pro pulvillo ligneum trunculum capiti subjecit. S. Heldwigis culcitram stramentitiam non nisi pro deliciis admisit. S. Birgitta ab obitu mariti, triginta annis & cilicium assiduè gestavit, & nunquam nisi humi dormivit. Omitto alias.

Lectulus Christi, *Crux*; cubiculũ, *Golgotha*; cervical, *spinæ*.

Et quid veteres narramus? quot hodiéque viri religiosi, semeso stramini libenter & suaviter indormiunt, nec plumas petunt cùm beatam Æternitatem sperent, quam quotidie cogitant. Sed ad Christum redeamus, mortem is oppetiit, eámque & acerbissimam & ignominiosissimam, sed ut mortem æternam à nobis arceret. Omnes quidem morimur, sed mors hæc brevissima est. Ictu oculi, momento à corpore divellitur anima, & totum hoc factum est, quod MORI vocamus. Non ita res agitur apud inferos. Tormenta illa omnes mortis angores & dolores longissimè superant, non tantùm quia multò graviora, sed quia incomparabiliter diuturniora, cũ sint æterna. Itaque illic ista pati, est *continuè mori*. Et ab hac perpetuâ morte liberavit nos puer ille, qui in nubibus pictus progreditur. Sub pedibus divini hujus pueruli exesum cadaver sedet, quod primi omnium parentis esse, pluribus indiciis sciri potest. Audite nunc posteri, & seri nepotes Adami, parentem vestrum vos sic affantem:

Christus ut mortem æternam à nobis arceret, mortẽ oppetiit ignominiosissimã.

II. *Adam lamentans.*

O Filii, felices futuri, si parens vester sciviſſet felicitate uti: nunc verò miseri hoc ipso, quod mei filii, ego vos necavi priùs quàm genui, propter me antè damnati estis, quàm nati; Deus esse volui, vix homo mansi: omnes in me periistis, antequam perire possetis: ita nescio, patrem me appelletis an parricidam & tyrannum; vitiosos vos esse quid miror, aut conqueror? à me tales esse didicistis: inobedientes vos esse doleo, sed tamen esse docui, ipse Deo inobediens: intemperantes & gulosos vos aversantur superi; ah, paternum hoc est vitium: superbia vestra exosos vos Deo facit: ego primus vestrum, ab hoc monstro triumphatus cecidi, factáque est superbia à me victo superbior: hoc à me

patrimonium habetis, miseriarum cumulum, cælum A
vobis magni Dei nutu transcriptum erat, & legatum
certissimâ sponsione: ego turbavi omnia, & hæreditatem omnium vestrûm abligurivi bolo unico: uxorem & pomum pluris ego feci quàm vos omnes, quàm cælum, quàm Deum: hem malum & execrandum prandium, post quod aliquot millibus annorum, mihi cœnandum fuit apud inferos! In horto degebâ suprà quàm cogitari & fingi potest amœno: omnibus quæ animo collibuissent, frui ibidem licebat, unicam si stirpem declinassem. Omnium animantium rex eram, sapientis & pulcher, valens & robustus: deliciis innumeris affluebam; cælum æquabili clementiâ novis conjugibus favebat, & in cæruleâ veste nitidum, continuè ridebat: soles non nisi purissimos illic vidimus, nil nisi amœnum & floridum incurrebat oculos; aures, suos habebant musicos, aviculas; terra crocum & cinnamomum halabat; undique me voluptas incredibilis ambiebat: vivebam procul omni curâ, tædio, metu, labore, morbo, B
morte: Deus aliquis eram in terrâ, hanc felicitatem cælites ipsi mihi gratulabantur; ego unus eam mihi maximè invidebam: & quia divinæ legi non parui, & vetitum malum admordi, omnia in me mala irruerunt: Paradiso exturbatus, à Deo profugus, pudore plenus latebras captavi. Labor, dolor, mœror, pavor, lacrymæ, calamitates, mille miseriæ fatigare me cœperunt, vos sentitis, quotquot ex meâ familiâ estis, & quòd finis ærumnarum esse creditur mors, sæpe est initium, & quidem æternarum. O mei filii, meo vestróque damno sapite, & vel unum hoc à me discite, PECCATVM ODISSE. En prorumpentem juxta me flammam; hæc eodem quo peccatum tempore cœpit urere, nunquam in æternum extinguenda, omnia alia supplicia in levi ponenda sunt, & brevi finiuntur, hæc reos semper cruciabit; sed eam evadere jam possumus, modò ipsi velimus. Ultra quinque millia annorum mihi meisque liberis omnibus porta cæli occlusa fuit: nunc resarata est per illum, qui, quod C
ego liber malè rapui ex arbore, ipse suffixus in arbore, totum liberalissimè persolvit, & nobis omnibus *moriendo restituit rem*. Cunctis jam cælum patet, sed eò non inducit nisi via pœnitentiæ, non admittit nisi porta crucis: qui hac viâ, & per hanc portam venit ad gaudia, securus venit, & certus habitationis æternæ, non excludetur illinc ampliùs: nemo illic lædi potest aut lædere. O posteri ÆTERNITATEM cogitate, brevi immortales futuri, aut inter damnatos, aut inter beatos. Hæc ad posteros monita sunt Adami, qui,

Quam meruit pœnam solus digessit in omnes.

Thomas Morus, Angliæ Cancellarius, vir qua plera- *Thom. Staplet. in vitâ illius c. 16.*
que omnia summus, cùm re nullâ flecteretur ad assensum regiæ libidini præbendum, submissa est ad eum in carcerem uxor, si ea fortè virilem animum, qua precibus qua lacrymis emolliret; preces ergo quàm blandissimas admovere cœpit, & per sacra omnia rogare, ne se, D
ne liberos, ne patriam & vitam, quâ multis annis insuper liceret frui, sic iret perditum. Cùm verba lacrymis etiam commendaret, & plura de prolixiore vitâ ingereret; Et quamdiu (subjungit Morus) ô mea Aloysia, frui hac vitâ potero? tum illa: O mi optime marite, inquit, ipsis facilè viginti annis. Cui Morus: Vis ergo, inquit, ut æternitatem viginti annis commutem? næ tu imperita es mercatrix: si viginti millia annorum dixisses, aliquid tu quidem dixisses, & videri posses cum ratione insanire: sed hæc ipsa viginti millia annorum ad æternitatem quid sunt? *modicum* & breve quid, punctum, momentum, nihilum. Ideo ego carcerem, & quidquid malorum in me conjurarit, totâ vitâ perpeti malo, quàm Æternitatis beatæ vel tantillam jacturam facere. Sic Æternitatis objectu & hunc arietem inconcussus sustinuit. Sed nigrum alstem jam considerabimus.

III. *Corvus crocitans.*

PRoximè hoc protoplasti cadaver, corvus appictus est, qui non leviter facit ad *Æternitatem* integrè repræsentandam. Notum D. Augustini dictum est: *Cras, cras, corvi vox est, geme ut columba & tunde pectus.* Hanc ferè ob caussam, beatam *Æternitatem* plurimi amittunt, quòd illam hodie quærendam, cras quæsituros se statuunt, nihil enim promptius in incertissimum CRAS rejicimus ac pœnitentiam, quam ut à nobis honesto nomine amoliamur, identidem promittimus:

Cras hoc fiet. idem: cras fiet. quid, quasi magnum *Pers. sat. 5.*
Nempe diem donas? sed cùm lux altera venit,
Iam cras hesternum consumpsimus. ecce aliud cras
Egerit hos annos, & semper paulum erit ultra.

Ita CRAS illud longâ sponsione cunctatur, dum vitæ tempus eripitur, & repentè miseri ad *Æternitatem* sed horrendam & subterraneam devolvuntur. *Ipsa est*, ait Augustinus, *quæ multos occidit, cùm dicunt*: CRAS, B
CRAS, *& subitò clauditur ostium.* Salomon identidem *Eccl. 5.*
inclamat: *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Verè dixit Romanus sapiens Seneca: Magna pars vitæ elabitur malè agentibus; maxima nihil agentibus; tota, aliud agentibus: atque veluti Archimedes, dum Syracusæ caperentur, domi suæ in pulvere circinum securus rotabat: ita plurimi hominum, dum illorum æternâ salus agitur, pulverem illi suum tractant vanis litibus, pecuniariis negotiis, & non profuturis laboribus distenti. Æternitatem nunquâ cogitât, aut rarissimè, idque perfunctoriè tantùm, velut canes è Nilo bibunt. O Martha, Martha, quàm vanè turbaris & distraheris in plurima, *porro unum est necessarium beatitudo*, sed nō hæc brevis in terrâ, sed illa in cælo ÆTERNA. *Archimedis factum dum Syracusæ caperentur.*

Antequam laborem sumamus, notam illam regulam sæpe applicamus, & nobiscum ipsi quærimus: Estne hic C
labor ad panem lucrandum? An non potiori jure Christianus cujuscunque operis initio, seipsum seriùs interroget; Estne hoc ad cælum lucrandum? conducitne istud ad beatam Æternitatem promerendam? sed nos has tales curas in aliud atque aliud tempus rejicimus, nimirum istud de labore nostro tunc quæsituri, cùm non ampliùs poterimus laborare. Sed hoc omnium peccatorum est, ait Augustinus; omnis peccator dicit; *aliquando, sed non modò.* Ah, cur non modò, si aliquando?

Dionysius Rex Siculus, Apollini auream chlamydem abstrahens: Nec æstati, inquit, nec hyemi vestis hæc convenit; in æstu gravat, in frigore non calefacit. Sic multi, ait Ambrosius, cum animâ suâ ludunt, & cum Deo. Juveni dicunt, ad mundi leges vivendum est: ad calices & choreas, ad equos & palæstram exercitatus sit, aprico gaudeat & sociis: eremum & templa tetricis senibus permittimus; & cùm senectus adrepserit frigida & morbida: Non hæc, inquiunt, à senibus postulanda; per vires non licet: quies illis indulgenda: valetudinem curent, & satis agunt. Ita & ætas ætatis nostræ transit, & hyems, & ad futurum æternum ver nihil laboratur. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum, nec per corvinum illud, CRAS, CRAS, & hodiernum, & crastinum, & æternum elabi sinamus. Crastina dies non est nostra, sed hodierna. *Ecce nunc*, inquit *Iac. 4.* Apostolus, *qui dicitis, hodie aut crastino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, qui ignoratis quid erit in crastino. Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.* Rectè Messodamus, quod Guido Bituricensis narrat, invitanti ad epulum posteræ lucis: *Mi amice*, inquit, *cur in crastinum vocas? ab aliquot jam annis diem secuturam mihi nunquam polliceri sum ausus, quia in horas singulas mortem expecto.* Nemo certè mortem satis cavet, nisi qui semper cavet. Nimis ille temerarius est, & *Cur Apollini Dionysius rex Siculus auream chlamydem abstraxit.*

Æterni-

Adam hæreditatem hominum bolo unico abligurivit.

Mors sæpe est initium æternarum ærumnarū.

Porta cæli ultra quinque millia annorum occlusa.

Cras caussa amissionis beatæ æternitatis.

Æternitatis manifestus contemptor, qui cum letali peccato it cubitum, & in plumas sese abjicit, torôque proflat de pectore somnum. Ah! quanta est humanæ mentis & cæcitas & temeritas? quàm frequens sit & crebra mors repentina, scimus; ipsos etiam homines novimus, qui pridie valentes & sani cubitum ierint, mane inventi sint mortui, forsan è plumis, Deus scit, in flammis tracti: ipsi etiam vidimus, qui subitâ vi tacti, simul ægrotare cœperint & mori, intra partem horæ sani, ægroti, vivi, mortui, & tamen adhuc procrastinamus, & de die in diem (parum est hoc) de anno in annum emendationem vitæ differimus, interim mors adest non expectata, toti nos tradit Æternitati.

Viriliter in se cunctabundam hanc lentitudinem expugnans Augustinus: *Sentiebam*, inquit, *me ab eis teneri, & jactabam voces miserabiles, Quamdiu, quamdiu cras & cras? Quare non hac horâ finis turpitudinis meæ? dicebam hæc & flebam amarissimâ contritione cordis mei.*

Magnus ille Antonius, teste D. Hieronymo, suos ad virtutem exhortatus, jugi meditatione ajebat retinendum esse monitum illud: *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Neque tantùm super iracundiam solem occidere non debere dicebat, sed & super peccata alia omnia, ne unquam scelerum nostrorum testes Sol & Luna discedant. *Ephes. 4.*

Ioanni Alexandrino Patriarchæ, litigii quid fuerat, cum Nicetâ Patricio urbis primate: ad forum res spectabat, in quâ ille potiùs pauperem, hic numorum magis curam gerebat. Fuit ut unum in locum convenirent, pacem, si quâ ratione possent, inituri. Clamatum est diu acriter, nec sine stomachi aut bilis indicio, neuter suas partes deserere æquũ censebat: ita in seras horas conflictus hic verborum abiit, nec ampliùs profectum est, quàm ut animo paullò quàm antea essent offensiores. Quando ergo neutrius animus ad alterius conditiones accedere voluit, discessum est lite pendente & integrâ. Patricius jure pecuniario cedere iniquum putabat, Patriarcha Dei caussam sibi agere videbatur, nihilominus tamen, cùm jam abiissent, Patricius pertinaciæ seipsum damnans integerrimus Præsul: Nec in optimâ quidem caussâ (ait ipse secum) hanc inflexibilem iræ contumaciam Deo placere putes: & jam etiam adulta nox imminet; itáne solem super iracundiam nostram occidere sinemus? Impiorum hoc est, & contra præceptum Apostoli: nec quievit optimus antistes, & quàm primùm sacerdotes primarios complures ad Nicetam Patricium submisit, eique renunciari jussit hæc solùm: *Domine, Sol ad occasum est.* Quæ paucula verba Patricii animum improviso aggressu sic immutarunt, & adeò pervicaciam omnem expugnarunt, ut turgentibus oculis prorupturas lacrymas ægrè in statione contineret: nec distulit; abeuntes clericos è vestigio secutus, ad suum Pontificem Ioannem, quàm importunus tam gratus irruit, & statim: Sancte Pater, exclamat, in tuâ posthac ero potestate: quo dicto in mutuos amplexus, & unà in concordiam iverunt ambo; ita pacem, quam longa verborum velitatio nequiit, unicum hoc dictum integravit: *Sol ad occasum est.* Ita omnino, quisquis peccati mortalis conscius sibi est, vesperi hoc ipsum sæpius apud se animo revolvat: *Domine, Sol ad occasum tendit*; fortassis & vita tua. Atque si hac nocte moriaris, quod nec novum, nec rarum est, in quâ te futurum putas *Æternitate?* divorum an damnatorum? Conscientia tibi tua hoc dicet; quare age quod agis, *Sol ad occasum tendit*, cave occidat super libidinem & luxuriam tuam, super tuam invidiam & blasphemiam, super detractionem tuam & furtum, super peccatum tuum mortale vel unicum. Deus bone, si vestis, si vultus, si pileus levi sorde maculetur, mox abstergimus aut eluimus; ergo vestis aut pilei, ergo vultûs maculam tolerare non possumus, & animi turpissimos nævos tamdiu toleremus? is dies, ea hora expiationis esto, quæ est pœnitentia, ait Ambrosius, non solùm sollicitè, sed etiam maturè, ne fortè Evangelicus ille paterfamilias, qui arborem ficum plantavit in vineâ suâ, veniat, & quærens fructum in eâ, si non inveniat, dicat cultori vineæ, *succide illam.* Hoc ultimum vulnus arbori inflictum, prorsus est immedicabile. Ergo quibus licet, & dum licet, medeamur. Ipsæ animantes hoc docent, cervus sagittâ confixus, ad dictamnum notam sibi herbam properat. Hirundo si pullos exsœcaverit, novit illos oculare rursus de suâ chelidoniâ. Nos, heu, miseri pœnè quotidie vulneramur, & sæpe letaliter, & tamẽ medicinæ cura nulla est. Ad mensam, ad confabulationem, ad lectum, uti assuevimus, properamus: & quis ad pœnitentiam, ac confessionem? *Lib. 2. pœnit. cap. 11.* Medicinæ nobis cura nulla est.

Si tutelaris Angeli (nam & hi in hoc Æternitatis typo expressi adstant) monita audierimus, nunquã nisi priùs Deo reconciliati cubitum abiremus, custos hic noster sæpius monet clepsydræ ad finem defluentis, monet judicii jam imminentis: at nos viâ, quâ cœpimus pergimus; fluat clepsydra, immineat judiciũ, Orcus minetur, moneat Angelus, mors instet, nos verò pergimus, & in dulcem declinamus lumina somnũ. O miser quisquis es,

--- potes hoc sub casu ducere somnos? *Virgil. 4. Æneid.*

potes Conscientiam peccati-mortalis ream ad lectum deferre? potes in tanto æternæ mortis periculo soporem mortis fratrem admittere? Possum, inquis, possum, nec aliquid mali mihi unquam evenit. Ne fidas, unicâ horâ evenire potest, quod mille horis non evenit; nondum evasisti, & cogita obsecro, quanto spatio anima tua distet à morte, ab inferis, ab æternitate: unicò certè halitu. Verissimè tu quoque dices: Uno tantùm gradu, ego, mórsque dividimur. Non magno apparatu opus est, ut mors te sternat, neque tota telorum pharetra exhaurienda, ut cor tuũ transfigat: unius sagittulæ mucro vitâ te omni spoliabit. Ecce aura malignior & corruptior te afflat, vel humor aliquis è cerebro in pectus subsidit, vel aliquod alicubi obstaculum in corpore obsepitur, aut cordis calor subitò suffocatur, aut arteriæ pulsus intercipitur, & totum tuum vivere concidit, tuque te priùs ad æternitatem abreptum esse miraberis, quàm metueres abripiendum. Mille sunt non tantùm tardæ, sed repentinæ mortis viæ. Mors illa maximè improvisa est, cujus vita præcedens non fuit provida. Mors impræmeditata, mors pessima: ideo salubriter consultum est omni ætati, ut omnem diem sibi credat ultimum, imò omnem horam putet extremam. Quot hominum subitò sunt extincti, lapsu, laqueo, veneno, gladio, flammis, undis, leonis unguibus, aprorum dentibus, equorum calcibus? mille mortis caussæ; quotquot corpori sunt, non dicã sensus, sed & pori, tot & mortis sunt fenestræ, per quas irrepat & jugulet. *Natus es*, ait Augustinus, *certum est quia moriteris: & in hoc ipso, quia mors certa est, dies mortis incertus est.* Nemo nostrûm scit, quàm propè vertatur terminus. *Nescio*, ait Iob, *quamdiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.* Mediâ vitâ in morte sumus, quam in sinu semper circumgestamus, & cui exploratum est se ad vesperam victurum? Huic hominum latroni, Morti dico, mille sunt nocendi artes, innumera fulmina, tonitrua, ignes Phrygii & Græci, sagittæ, gladii, falaricæ, falces, fundæ. Exemplis opus non est quæ à priscis petamus, sat recentium habemus: nonne multi-nobis non ignoti, dum dormierũt, in mortem ipsam obdormierunt, non excitãdi ante supremum diem. Non semper mors nuntios aut Fecíales mittit, qui adventum suum significent: sæpissimè adest inexpectata, & sine omnibus cæremoniis inertem hominem invadit, sternitque. Vigilate itaque, quia nescitis neque diem neque horam. Est quidem in inferno pœnitentia, sed non vera, & sera nimis. Nunc tempestivus clamor est: *Facite fructũ dignũ pœnitentiæ. Venit nox quando nemo potest operari:* *Leont. Cypr. Epist. in vitâ illius c. 14* Ioannis Alex. cum Nicetâ Patricio litigium. Vno gradu à morte dividimur. Mille tam tardæ quã repentinæ mortis viæ. Morti mille sunt nocendi artes. In inferno sera est pœnitentia. *Matt. 3. Ioan. 9.*

opera-

Orig. hom. 10. in Mat. operamini ergo dū dies est. *Dies*, inquit Origenes, *hujus sæculi spatium est; qui quidem dies nobis longus, sed si cum Æternitate conferatur, est brevissimus, quam tamen diei brevitatem infinita sequitur Æternitatis prolixitas.* O mi homo, tu præsertim, qui peccati gravioris conscius tibi es, *Æternitatis* ostium contemplare, & mortem cogita. Incertissimum est quo te illa loco expectet, tu itaque illam omni loco expecta. Qualem te invenerit Dominus cùm vocaverit, talem pariter & judicabit.

CONSIDERATIO VIII.

Quomodo Christianis non tam pingenda, quàm meditanda sit Æternitas.

ORdo postulat, ut à Psalte regio, aliisque æternitatem meditantibus, in nos ipsos descendamus, nobiscum ipsi habitemus, & saltem subinde domi, & apud nos simus; nimis procul à se suáque salute abit, qui quod transit, videt, æternorum oblivisci mur.

Norunt jurisconsulti, jus illud quod de solis tribus obolis est, deserendum non esse; si jus sit perpetui & æterni censûs, magnum inesse censetur pretium tribus tantùm quadrantibus; si singulis ii annis sint suo domino pendēdi, tanti est rei vel vilissimæ perpètuitas: quòd si jus trium obolorum persequeris, mi homo, & quî fit quòd in hæreditate regni æterni adipiscendâ tam socors sis & oscitabundus? de tribus obolis bellū alteri moves, & prolixum instituis litigium, cælum assis rapiendum permittis? nimirum res vilis est cælum; certè apud te, qui tam pafum pro cælo laboras. Omnia alia tanto quæris ambitu, tanto conatu & sudore: de æternis, ut quæ procul distare videantur, vix cogitare vacat; & cùm vacat, non libet. Res morosa videtur, mentis oculum fatigare in iis quæ pervidere nequeunt. Vicina & præsentia magis delectant.

Hîc si sapimus, mirabimur nostrā ipsi cæcitatem, aut verùs insaniam, quòd cùm in plerisque omnibus præsertim ubi pecuniaria causa est, velimus esse certi, at verò cùm de thesauris æternis agitur, nulla quæratur, cùm haberi possit aliqua certitudo, vel, ut vocant assecuratio. Quis mutuas dat pecunias, qui non in vicem litteras postulet, aut pignora? Omnium hoc in ore est: Certus esse volo, cupio assecurari; viam ibo tutiorem, aleam subire non placet: præsentia & certa ubique, præpollent incertis & longè dissitis; melior est passer unus in manu, quàm decem aut viginti in tecto: charior nobis est regulus in caveâ, quàm aquila in nubibus. Nimirum cum Plauto sentimus, & tum credunt manus nostræ cùm sunt oculatæ. Itane, ô mortales, certitudo vobis quæritur rerum incertissimarum, & tunc maximè fallentium, cùm manu tenentur; de vitâ æternâ tam non curatis esse certi? Norunt Christiani quam hîc assecurationem aut certitudinem posuerit Rex cæli, Christus: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Qui servat, ingreditur: res certissima, via securissima est: at verò qui vel in unicum ex his præceptis peccat, pœnitentiam insuper differt, nec eâdem quâ peccavit horâ, offenso se Deo reconciliat, is se suáque omnia, is corporis & animæ salutem æternam, aperto committit discrimini. Tribus digitis (sed nec tantùm) à morte abest, cùm mille mortis causas intra se contineat, & tamen in illo damnationis statu temeratius persistit, in quo si mortè obiret, periret in omnem æternitatem. An non hoc est temerariè agere, & aleæ periculosissimæ, quam facilè vitare posset, æternas divitias committere?

Quòd si tot anni in inferorum cruciatibus essent explendi, quot peccata quis patrasset, aut etiam quot horis vixisset, quàm id esset tolerabile? at reverà sic plures viverent inimici hostes Dei, si ad certos tantùm annos ignis ille duraret; nam plurimi ne sic quidem terrentur, cùm sciant supplicia illa æternùm, & infinitos annos duratura, eáque esse tanta támque immania, ut pars horæ in iis consumpta videatur annus. Nam si conflaretur in unam quasi massam id quod homo centenis annis in hac vitâ perpeti potest, putásne annum unum apud inferos exigendum æquaret? sicarii, latrones, parricidæ, & quorumcunque scelerum rei triduo aut quatriduo omne sibi debitum supplicium exhauriunt: dirissimè quidem torquentur, sed intra paucos dies omnis hæc stat tortura, & tota unius circumactu hebdomadis absolvitur. At verò damnatorum tormenta non uno anno, nec sæculo uno alteróve concluduntur: Deus hos semper punit, neque unquam satis punit, etsi totâ punia æternitate.

Pro thesauris æternis nulla quæritur assecuratio.

Matt. 19. Luc. 18.

Ignis inferni cur non durat ad certos annos?

I. *Non rem tantùm, sed & spem omnem Æternitatem præscindit.*

Spes in hac vitâ solatur hominem:

SPes in hac vitâ sic habet, ut sæpe sola hominem in miseriis soletur: ad sublevandam enim hominum lassitudinem, spe nihil est efficacius. Et divina lenitas plerumque aliquam in adversis spem salutis reliquam facit. Ægroto dum anima est, spes est. Post hanc vitam, hoc ultimū rerum adversarum solatium dānatis penitus ademptum est: spe sublatâ, sola remanet æterna desperatio. Vidit & audivit Daniel Propheta clamantem angelum: *Succidite arborem, & præcidite ramos ejus: excutite folia ejus, & dispergite fructus ejus. Veruntamen germen radicum ejus in terrâ finite.* Florem, inquit, Ambrosius, & folia decutit, radicem servat; delicię hîc auferuntur, pœnæ infliguntur, spes tamen non adimitur: en, radix servatur, spes manet. Apud inferos radicitus & stirpitus evulsa est. *Non relinquet eis germen, neque radicem*, clamat Malachias. Iobus etiam dolens: *Et quasi avulsæ*, inquit, *arbori abstulit spem meam. Spes impiorum peribit.* Ergo dum possumus, sed simul etiam id quod debemus, speremus. Ovidius olim monet:

Damnatis verò pœnitus est sublata.

Dan. c. 4.

Malac. c. 4. Iob c. 14. Prov. c. 10.

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et subito casu, quæ valuere ruunt.

Serm. 10. in Ps. 91.

His ergo fidendum non est, nec sperandum in his. Bernardus viam monstrat meliorem, his verbis: Dicit fides, parata sunt magna, inexcogitabilia bona à Deo fidelibus suis: dicit spes, mihi illa servantur: jam tertia, charitas: curro ego, ait, ad illa. Spes vera, uti D. Gregorius affirmat, in æternitatem animum erigit, & idcirco nulla mala exteriùs, quæ tolerat, sentit. Spes vera, omnia *modicum* quid, & *momentum* esse non nescit. Sed ô *momentum*, à quo tota pēdet ÆTERNITAS! hora mortis & extremi agonis dies propriè momentum illud est, & illa pretiosa margarita, ob quam prudens mercator omnia vendit, ut illam emat. Sed pauci norunt hujus unionis pretium. D. Hieronymus affirmat, & Pro æternâ salute, inquit, omnis admodum homo negligens est, sed unde neglectus iste in re summi momenti? Oculos miseri habemus imbecilles & malos, cominus satis videmus, eminus vix quidquam. De adultis & senibus non loquar: pueri puellæque à cunis recentes, & quibus nondum omnes dentes nati, vitiorum elementa accipiunt, & minimas avaritiæ sordes ediscunt: mox acquirendi docentur insatiabile votum; norunt itaque quid lucro, quid crumenæ, quid penori faciat; de mercimoniis loqui possunt, & vina judicare, & vestium peregrinas formas dictare norunt, nimirum:

Homo pro æternâ salute negligens est.

Iuvenalis satyr. 14.

Hoc monstrant vetulæ pueris poscentibus assem,
Hoc discunt omnes ante alpha & beta puellæ:
Inde ferè scelerum causæ; ---

Inde etiam tanta rerum æternarum inscitia, aut oblivio; juvenes, senésque numi pretium probè intelligunt, cæli & Æternitatis ignorant. Sed pergamus ulteriùs.

II. Æterni-

II. *Æternitas mare est, triceps hydra est, sed & fons est omnis gaudii.*

EX te potissimùm, mi Christiane, qui concioni sæpe interes, sed fortasse rarò attentus es, quæritur: Si tu ad mare stes, illúdque minuto cochleari exhaurire instituas, in proximum à latere vicino rivulum, qui tamè ipse etiam mare influat, & sic omnia quæ mari ademeras, à mari resorbeantur: dic jam, quamdiu in exhauriendo mari laborabis? quod si dolio haurire liceat, & in flumen aliorsum derivatum effundere, quot annis vel hac ratione hauriendum tibi esset, dum in alium alveum mare transfunderes? interea temporis inflammis sedere, iusandum esset tormentum, damnatis tamen gratissimum pactum, & moram dicerent non longam, modò demum sic finiendam, ut evadere liceret Æternitatem.

Finxerunt prisci tricipitem nescio quam hydram, cui B resecto uno capite, mox aliud atque aliud subnascere-
Apud inferos triceps æternitas. tur: hydra hæc verè apud inferos est, si est uspiam, illic enim æternitas triceps, quæ ad pœnam damni, pœnam sensus, & vermem Conscientiæ nunquam morituram, velut trigemina capita præfert. Heu miseros nos & rerum maximarum improvidos, qui viam habemus tam brevem quàm periculosam, in eâ tamen adeo hilares sumus & petulanter læti, perinde atque si per paradisum & amœnissima tempe deambulemus, securi ab hostibus, jam jam in patriâ tutò locandi. Nescire tamen sine culpâ non possumus, perventuros nos demum ad geminas portas duplicis Æternitatis, quarum illa beatorum, hæc damnatorum est; per harum alterutram ingrediendum, prout nimirum in viâ nos gesserimus.

Laurentius Justinianus hanc hilarem viatorum insaniam miratus: *O mortalium*, inquit, *lugenda conditio, quæ cùm sit exul à patriâ, exultat in viâ!* differamus tantisper vanissima gaudia, dum patriam contingamus, & hoc C unum agamus, ut per illam admittamur portam, quæ principium est æternæ beatitatis. Creavit nos quidem Deus ad delicias potiùs quàm ad labores, verùm hîc neque locus, neque tempus est deliciarum, sed laborum. Æternitatem Deus deliciis assignavit, hujus verò vitæ spatium ad delicias illas promerendas concessit. Et quo, inquis, obsequio eas promerebor? Oraculum nosti? *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Cogita tecum: Egóne violentus ille? nimirum in plumis, in poculis, in tripudiis, in deliciis. Ah! certandum est generosè, currendum strenuè, dum vivimus & vigemus, ut in ultimo vitæ articulo, in ipso Æternitatis horizonte, qui nos in perpetuum ab hac vitâ disterminabit, & in aliam, quę totius Æternitatis est, transcribet, de vitâ transactâ gaudere, de futurâ optimè sperare possimus. Laboremus ergo, laboremus, & vim nobis inferamus, sic latentem in tempore sempiternam quietem, & æternam sub paucis diebus occultatam gloriam assequemur.

Matt. 11.

Veri gaudium quibus in rebus quærendum.

Verum solidúmque gaudium non in vanis his delectatiunculis, sed in æternis voluptatibus quærendum est. Ascendit hedera super caput Ionæ, ut esset umbra super caput ejus. *Et lætatus est Ionas super hederâ, lætitiâ magnâ.* Et quid demum est omnis hujus Mundi seu voluptas, seu vanitas, an non virens hedera, quæ tex-
Mundi voluptas quę. tili silvâ per parietem inserpit, lætámque supra caput umbram explicat? Lætantur opulenti lætitiâ magnâ, sub umbrâ suæ hederæ, suarum opum: lætantur gulosi & ebriosi sub umbrâ suarum mensarum: voluptuosi sub umbrâ deliciarum suarum. At extrema lætitiæ, luctus occupat. Paravit Deus vermem, & percussit hederam, & exaruit. Ubi nunc, mi Iona, tua est hedera, & ubi lætitia tua? exaruit & illa, & ista, ita prorsus hederæ nostræ exarescunt, simúlque cum illis
Iob 20. omne illud umbratile gaudium. *Gaudium enim hypocritæ instar puncti est*: æternorum bonorum gaudium est æternum.

Jon. 4.

A

III. *Æternitatis gustus quanti sit, illustri exemplo declaratur.*

VIdit hoc, & maturè, Theodorus, annis adolescens, sed certè judicio senex, Christianis ortus parentibus. Hic, die tori Ægypto festâ, cùm in amplissimâ parentum domo risus, cachinni, tripudia personarent, cùm geniales mensæ adepulas invitarent, ipse clauso, sed casto ingemiscens vulnere, secum ipse sic expostulare cœpit.: Infelix Theodore! & quod inde tibi lucrum, si mundum lucreris universum? Multa habes, & quamdiu habebis? abundas, epularis, tripudias: & quamdiu hæc omnia? equidem placeret & saperet hæc vivendi ratio, modò diu placere posset & sapere. Ecquid autem? delicias has retineam, perdam æternas? Dic Theodore, num hoc Christianæ legis est, in terrâ sibi cœlum effingere, & per delicias ad delicias transire velle? aut ego me valde fallo, aut Christus per spinas eundum dixit. Abrumpe, & brevibus gaudiis præfer æterna. Dixit & madentibus oculis in penetralem domum se recipiens, ibique se asternens, sic precari cœpit: Deus æterne, cor meum tibi patet, meus ad te orator, meus est gemitus. Quid à te petam, aut quo modo, vix ipse satis scio: hæc unum, ô mi Deus, unicè deprecor, ne me mori sinas æternâ morte. Domine, tu scis, quia amo te, & cupio esse apud te, & laudare in æternum? Domine miserere. Dum hæc orat, intervenit enater, & rubicundulos madidósque oculos curiosa observatrix statim animadvertit, & [illegible]Unde, inquit, hic mœror mi fili? & quæ hæc tua solitudo hoc die? jam mensa te vocat, tu unus desideraris. Cui Theodorus: Quæso te mater, inquit, meam à mensâ absentiam honesto purga nomine: nauseanti stomacho cibum vel potum obtrudere, nec ipsa tu suaseris. Ita clementi dolo matrem à se removit, ipse solus cum solo Deo penitius in æternitatis adyta est ingressus, cœpitque vitę suæ statum omnem attentâ cogitatione rimari; &, Quis (inquit ipse secum) hactenus fui, aut potius, quis deinceps esse volo, si quidem Æternitatis regno nolim excidere? Varia ad cælum via est, alius hac Via ad cælum varia.
it, alius aliâ, modò perveniatur, quid refert quâ? quando tamen non omnes viæ similes, & nos quoque dissimiles, deligenda cuique ea est, quam sibi novit commodam. Alia brevior, alia longior ac periculosior. Si timeam in longâ ac periculosa, superest brevis ac secura, quam si eligam, sine dubio mecum gaudebunt Angeli. At mei tristabuntur? initio quidem, postea verò forsan & ipsi gaudebunt. Age Theodore, modò non in longum differ, & noli nimis cedere. Spero sanè me fore fortem, ubi fortes adversarios invenero. Quid si habiturus sim molles, blandientes, illactymantes? hîc plus mihi metuo. Sed obfirma animum, & quem à naturâ flexilem habes, Christo infractum impetra. At quid si mater ubera ostendat? scis, quid S. Hieronymus dicat; ad vexillum crucis evola: virtus est in hac re esse crudelem. Aliam habes & majorem matrem, quæ sua patiter ostendit, & est illa patrona tua Beatissima Virgo, quæ tibi deinceps instar mille matrum erit, si tu fueris ejus filius. At res ardua est, hęc vitę mutatio, præsertim in ipso ævi flore. Est ardua fateor. Sed experientia loquitur; Plerique hoc ipso malè Deo serviunt, quòd sero serviant. Rectissimè omnium illi, qui ab adolescentiâ Domini jugum portare didicerunt. At, delicatè hactenus nutritus sum, nunc asperam vitam ingrediar: ferre potero? Spero, sed quamdiu? in annum unum alterumve? hoc satis non erit, ultra tendendum est, ad finem vitæ. Perpende itaque, & aut non incipe, aut fini. Puto me in his superandis solum non fore, sed cum socio Deo. Verum id quidem est, at

contra

contra assueta tendere difficillimum est. Hactenus vitam duxi nobilem & liberam, nunc humilem & servilem ducam? quâdiu ducam? non licet brevê hîc comœdiam cogitare, ut unum aut alterum diem hanc personam sustineam; hîc ultimus actus agitur, cùm agitur anima. Longa erit theatri hujus molestia, & ad sericum aut purpuram redire non concessum, nisi ubi indueris immortalitatê & vestem gloriæ. O Theodore, quid facies in hac tam diuturnâ scenâ? Ad alios actores attendam; inter cæteros video Christum Dei filium, ignobilem, humilem, ac simplicem quævis servilia pati & agere; quid mihi faciendũ, nunquid illo sum melior? At revera durum est in has sese angustias redigere, & quemdam quasi carcerem ingredi: Vide, voluntas tua in posterum erit alterius, & facies quod volet alter. Hîc quoque quem sequar Christum habeo, qui non veni suam facere voluntatem, sed Patris qui in cælis est. Nec mihi difficile fuerit, alienum sequi ductum, si ducentem intuear. Quis est, qui jubet? homo vocem profert, Deus imperat, cui si obedientiam non promitterem, deberem. At profectò nimis alta hæc philosophia est, à locuplete in pauperem transire vitam: quid facies? Mendicandum tibi erit, qui mendicantibus dare poteras: delicias quas non habebis, noli quærere.

Quid tamdiu mecum ipse litigo? quid fluctuo in hoc spei & timoris Euripo? Exemplum Domini mei non ante me cerno? Non in oculis est Christus cruci suffixus, illusus, infanda passus? Ille cælestibus relictis thesauris in hanc inopem venit terram. Quid habuit? ortus & occasus ejus ostendunt; in illo non habuit quò divertaret, in hoc non habuit quo se tegeret: Nudus obiit. Per vitam qualis? in fugâ, in itinere, in siti, in æstu: quàm agendo indefessus, quàm patiens perferendo? quæ docuit, hæc & fecit. Quis tam attentus ad paupertatem, tam promptus ad labores, tam mitis ad contumelias? Istius me ducis pudeat, inter hujus me comites censeri erubescam? aut Theodorus non ero talis, qualem me esse vult Dominus meus Jesus. Paratus sum amore illius & algere, & esurire, & sitire; paratus contemni, vinciri, uri, secari: brevia sunt hæc, nec possunt esse diuturna: sola Æternitatis vel gaudia vel tormenta verè sunt diuturna. Ite caduca, flocci vos facio, sola mihi in voto est ÆTERNITAS.

Adeo incaluit hoc cogitationem æstu, ut jam solam arderet Æternitatem in cælo. Itaque decrevit, numis, parentibus, deliciis longum & æternum dicere vale. Firmando huic decreto non tam præcipitanter egit, quàm constanter. Non statim is fuit qui esse cupiebat, sed tandem fuit, hoc est Pachomii discipulus. Tragœdia hunc prologum non una est secutæ sed contra morem tragœdiæ, post tristę principium læto exitu. Ita Theodorus, ipsis Æternitatem medullis combiberat, ut mundo fieri fabula non recusaret, modò ille non crederet cum mundo fabulam esse Æternitatem.

Vultis, mei Christiani, à Theodoro, imò à magno Paulo, imò ab ipso Christo audire verbum verum & serium? Sic plerique vivitis, ac si fabula sit omnis Æternitas. At credimus (dicetis) Æternitatem, speramus, cupimus. Quæso vos, quantilla hæc spes, aut fides, quam frigida hæc est cupiditas? præsens voluptas, moneta in manu, blandimenta carnis tam ingeniosè fallunt multos, ut in eis omnem Æternitatis amorem suavi oblivione paullatim extinguant. Millies quidem clamatur: *Hæc dicit Dominus, hæc præcipit Deus*: millies hoc auditur, sed & millies negligitur. Dicat Dominus, præcipiat Deus, hæc via nobis placet, *post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus.*

Via spatiosa est quæ ducit ad perditionem.

Hier. c. 18.

A Ideo hæc dicit Dominus: *Interrogate gentes, quis audivit talia horribilia?* An illi sine Deo populi, si hęc ÆTERNITATIS arcana scissent, eadem sic contempsissent? Bene est, mei mortales, clamavi & non audistis; vocavi, & renuistis; extendi manus meas, & non aspexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo, cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, cùm tota vos oppresserit ÆTERNITAS. Si vos hoc in statu mors feriat, jam lata est sententia, jam clausa est janua: abite, æternùm miseri, æternùm damnati.

Evigilate itaque, Christiani, evigilate: ad januam stat judex: momento fiet quod tota doleat æternitas. Magnus ille Antonius in quadam ad suos concione: Hîc, ait, mei fratres, sunt æqualia rerum pretia, in vendendis rebus & emendis. Tu mihi decem das aureos, tantivis pretii tibi do aromata. Quinquagenos ego tibi florenos numero, tantidem tu mihi frumentum rependis. Alia longè ratio est, in iis, quæ æterna sunt, comparandis. Æterna vita, vili prorsus stat pretio: obolus unicus B cum toto auri millione justiùs comparari potest, quàm omnis labor noster cum cælesti beatitudine. In Psalmis lego: *Dies vitæ nostræ septuaginta anni*, si multum, octoginta: quidquid reliquum est, labor & dolor: quocirca si octoginta, aut si centum ut plurimùm annis Deo fideliter & ferventer servierimus, omnium sæculorum regnum obtinebimus, & non centum dumtaxat annis regnabimus: cælum hæreditabimus non terram. Ergo, filioli, non vos aut tædium fatiget, aut vanæ gloriæ delectet ambitio. Non enim sunt condignæ passiones hujus temporis, ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Nemo, cùm mundum deseruerit, ingentia se reliquisse arbitretur, omnia enim terrarum spatia ad cælorum infinitatem comparata, brevia sunt & angusta: & licet opes retineantus, lege mortis ab illis divellemur inviti, quin ergo virtutem teximus è necessitate, vel brevî amittendâ, sponte amittimus uti exigua, C maxima recepturi? Hæc fusiùs narrat Athanasius.

Vita æterna stat vili pretio.

Psal. 89.

Terrarum spatia ad cælorum infinitatem comparata brevia sunt & angusta.

In S. Antonii vitâ c. 15

S. Pachomio usitatissimum fuit, & perpetuum, ut, quotiescunque mentem illicita titillaret cogitatio eam Æternitatis memoria repelleret: recurrenti opponeret æternas pœnas, dolores sine fine urentes, ignem inextinguibilem, & vermem nunquam omnino morientem, quare considerationem istam hic ipse D. Pachomius verbis suis finiat: *Ante omnia*, inquit, *præ oculis habeamus diem ultimum, & momentis singulis supplicia timeamus dolorum* ÆTERNORVM.

CONSIDERATIO IX.

Conclusiones aliquot dictorum de Æternitate.

I. Conclusio.

D NOn tantùm non eloqui, sed nec cogitatione satis assequi potest ullus hominum infinitam ÆTERNITATIS longitudinem. Inter hominem verum & sculptum, ignem verum & pictum maxima est differentia, & tamen etiam hæc suo sibi modo simillima dicuntur: at inter nostrum & tartareum ignem, inter nostros & tartareos dolores nulla est, nulla penitus cõparatio, nam illorum mensura TEMPVS est, istorum ÆTERNITAS. Christus id in palmite eleganter exprimens: *Si quis*, inquit, *in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent*, ET ARDET. Hîc ÆTERNITAS brevissimè, unico nimirum verbo, optimè descripta est: omnia alia Christi verba futuri habent discrimen; arescet, colligent, mittent; non ardebit, sed ARDET. Iste damnati hominis status erit: Ibunt mille anni, ET ARDET: iterum mille anni transibunt, ET ARDET, sicut in principio: iterum atque iterum milleni

Cogitatione non potest homo assequi æternitatis longitudinem, cur?

Ioan. c. 15.

milleni anni præteribunt, ET ARDET, sicut cœpit: quod si post aliquot annorum milliones quæratur: homo ille ante tot millia annorum damnatus, quid facit, quid eo fit? responderi aliud non poterit quàm hoc ipsum, ARDET, ardoribus continuis, infandis, æternis: ex ævo in ævum sic erit. In hunc locum pulchrè Augustinus: *Vnum de duobus palmiti congruit, aut vitis aut ignis: si in vite non est, in igne erit; ut ergo in igne non sit, in vite sit.*

Tract. 81. in Ioannem.

II. Conclusio.

SI scirent, qui in peccato mortali sunt, quàm vicini sint ÆTERNITATI, & tormentis æternis, cùm possint unico Dei nutu (sic loquimur) morti, & ab hac diabolo tradi, totum Hispaniarum regnum, omnes Asiæ thesauros, totum mundum donari sibi nollent câ lege: ut vel unicam horam confessionem & pœnitentiam differrent, multò minùs ut cum peccato tali cubitum facesserent. *Quid enim prodest homini si totum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Omnia si perdas, ô homo, animam servare memento. Omnia pænè membra amisit Arialdus, Mediolani diaconus, homo patriâ nobilissimus, nam Marchionis frater fuit, sed & vitâ sanctissimus, ut qui constantissimè hæreticis aliisque flagitiosis hominibus restitit, demum ad necem ductus est: aures ei præsectæ, superiora labra mutilata, præcisæ nares, lingua sub gutture evulsa, oculi effossi, dextra amputata, taceo cætera: hic Divus in corpore verè perditissimo servavit animam; & vitam ut acquireret, vitam perdidit. Anno à pariente Virgine, millesimo sexagesimo sexto.

Matt. 26.

Syrus presb. in ejus vitâ, ad Rudolp. Abb. Vallisumb.

Hic talis generosus athleta, Æternitatis suæ memor (uti Seneca loquitur) in omne quod fuit, futurúmque est omnibus sæculis, vadit. Præclarissimè dixit Augustinus: *Quid ergo faciamus Patres, nisi ut, dum tempus est, vitam mutemus, & facta nostra, si quæ sunt, corrigamus? Vt quod sine ullâ dubitatione venturum est peccatoribus, nos non inveniat super quos veniat: non quia non erimus, sed ut non tales inveniat, qualibus venturum esse prædictum est. Totum quod audivimus per scripturas, vox est Dei dicentis,* OBSERVA. *Et totum quod patimur, tribulationes in hac vitâ, flagellum Dei est corrigere volentis, ne damnet in fine. Quasi dura sunt, molesta sunt, horrent quando narrantur; quæ quisque gravia valde patitur in hac vitâ, in comparatione æterni ignis, non parva, sed nulla sunt.*

Seneca Consol. ad Helviam fine. Aug. to. 10. serm. 109. de Temp.

III. Conclusio.

PArs magna Christianorum, etiam Catholicorum gehennæ & cæli ÆTERNITATEM esse non credunt, certè aliter viverent, si id verè crederent. In hos illud convenit: *Filius hominis veniens, putas fidem invenit in terrâ?* Sunt qui videri velint id credere: verbis ajunt, factis negant. ÆTERNITATEM aut nunquam, aut rarissimè cogitant, & cogitant tantùm non perpendunt, non inhærent, non examinant, intellectum & voluntatem non concitant, imaginationi nil imprimunt: vix incipiunt, & mox aliò evagantur, & si quid forsan scintillæ bonæ ex hac cogitatione natum est, id omne protinus curis, negotiis, voluptatibus, velut aqua suffocant. Ita plurimi clausis oculis, & obturatis auribus, viam ineunt ÆTERNITATIS ad mortem; quod sancti Patres in Evangelico epulone observant, eum tunc primùm levasse oculos, cùm esset in tormentis: totâ vitâ oculos habuit clausos, maximè pauperibus, sed & omni pietati: apud inferos primùm aperuit, sed nimis serò. Nec est quod miremur, multos ita cœcos manibus & pedibus properare in domum æterni luctûs: via admodum ampla est, amœna, lata, plana: in viâ hac nemo errat, sed in viæ fine; via pluribus placeret, sed displicet, terrétque viæ terminus: ideo prudenter malunt viam aliquamdiu asperam, quæ tamen ducat ad hospitium perpetuò beatum, quàm viam brevi amœnitate ridentem, sed quæ ducat ad carcerem, perpetuis lacrymis & cruciatibus destinatum. Verè Iob: *Sicut*, inquit, *consumitur nubes & pertransit, sic qui descenderit ad inferos non ascendet, nec revertetur ultrà in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus ejus.*

Christianorũ magna pars gehennæ æternitatẽ esse non credunt. Luc. 18.

Evangelicus epulo tunc primũ levavit oculos cùm esset in tormentis.

Iob 7.

IV. Conclusio.

QVisquis subinde seriò in ÆTERNITATIS cogitationem descendit, is non tantùm non licenter & petulanter vivere, sed nec effusè sæpius ridere & cachinnari deprehendetur: quotquot ex mortuis, alterius vitæ rationem inspexerunt, & redivivi ad nos redierunt, non facilè risisse visi sunt. Id singulariter in illo Christi amico è Bethaniâ Lazaro est observatum. Potuerunt hi omnes cum Ecclesiaste de se affirmare: *Risum reputavi errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis?* Iure timidum in hoc fatetur se Cyrillus Alexandrinus, &; Gehennam, inquit, timeo quippe interminatam, pestiferum vermem formido, quippe perennem. *Vtinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent.* Quem hæc ÆTERNITATIS cogitatio ad meliora non impellit (dicam breviter, sed dicam verè) aut is fidem non habet, aut si fidem habeat, cor certè & sensum non habet. Non absurdè olim vir doctus affirmavit, nuptias esse brevem & lætam cantionem, sed habere longum & mœstum epiphonema. Sic verissimè dicemus: Peccati voluptas omnis brevis & hilaris est cantiuncula, sed longissimum habet & tristissimum epiphonema, tormentum ÆTERNVM: ô Æternitas, ô Æternitas, Æternitas!

Ecclesi. c. 2.

Deut. 32.

Peccati voluptas brevis cantio est, longissimum habens epiphonema.

V. Conclusio.

CVm de Æternitate sermo est, nemo nimiùm dicere, aut rem nimiùm augere potest: quidquid dicatur, nulla est hîc exaggeratio, nulli nimis extensi numeri, semper minùs dicitur, quod de infinito & æterno dicitur. Nam hoc habet ÆTERNITAS, integra est quidquid inde demas: demantur tot anni quot sunt stellæ cæli, guttæ maris, arenæ granula, folia arborum, terræ gramina; adhuc tota est: addantur tot, non erit major; quamdiu Deus erit, tamdiu damnatos puniet. Hoc aliquot similitudinum umbris suprà demonstravimus, addamus nunc aliam è D. Bonaventurâ. Si damnatorum quispiam ita plorraret, ut singulis centenis annis, non nisi unam lacrymulam funderet: hæ autem guttulæ tot annorum centuriis asservarentur, ut demum mare aliquod æquarent; ehrru, quot annorum milliones erunt revoluendi, dum vel rivulus, ne dicam Oceanus, fiat: & tamen tunc verè dici poterit: ÆTERNITAS primùm incipit; sed fiat hoc iterum, & alius seu fluvius, seu mare, ex his tam ratis guttulis colligatur, iterum toto illo tempore exacto, dicendum erit, nunc incipit ÆTERNITAS, & sic deinceps in infinitum. Nihil hîc est quod quis addubitet. Nam finiti ad infinitum nulla est proportio. At hoc nobis ideo mirabile videtur & incredibile, quia id imaginatio nostra non capit, nequit assequi tam remota, non penetrat hîc, infinitum est, impenetrabile est; & hæc etiam causa aliqua, quòd intellectus noster ad cogitandam ÆTERNITATEM tam difficulter adducatur, quia erubescit quodammodo, aut indignatur, in eo se fatigari, quod penetrare non possit: sed huic malæ verecundiæ cedendum non est, impellendus & cogendus est intellectus ut saluberrimam hanc cogitationem quotidie suscipiat, & saltem in his talibus similitudinibus perpendendis sese exerceat, nunquâ errabit, nunquam nimis multos, nunquã tot annorum milliones cogitabit, quin sint plures atque plures in infinitũ; res hæc certa est & extra controversiã.

Bonavent. de Infer. c. 49.

Intellectus noster cur ad cogitãdam æternitatem difficulter adducitur.

Daniel vates quo ÆTERNITATIS incomprehensibilem extensionem melius efferret, hoc pronuntiavit: *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas Æternitates.* Dan. 12. Quod ita enuntiavit, ac si dixisset: Ad explicandam ÆTERNITATEM verba non suppetunt; non possum plus dicere, etsi plus esset dicendum. In quo tamen, auxesin duplicem verbis addidit Propheta, cùm ÆTERNITATES dixit, & PERPETVAS: & quidem si una est interminabilis, quid erunt duæ, decem, centum, mille, imò perpetuæ? quod si annum, aut annos MAGNOS millies multiplicatos ÆTERNITATI conferamus, ecquam illius partem explicabimus? Ajunt octavum cælestem orbem plusquam lentissimè moveri, & licet quotidie primi mobilis raptu circumvolvatur, suo tamen motu non nisi singulis triginta sex millibus annorum, in orbem plenè circumvolvendum; & hoc temporis spatium, *Annum Magnum, annum vertentem* & *Platonicum* appellant: comparemus hoc totum cum ÆTERNITATE, & ad illam non nisi momentum, instans, horologii minutum erit. Verè dixit Boëthius: Instans seu punctum temporis, & decem millia annorum, sibi similiora sunt, quàm decem millia annorum & ÆTERNITAS. S. Ioannes: *Filioli, inquit, novissima hora est.* 1. Epist. c. 2. & tamen hoc ante mille sexcentos annos dixit. In Ps. 145. Verissimè ergo dixit D. Augustinus: *Omnis res quæ finem habet brevis est.* ÆTERNITAS in verbo, quatuor syllabis constat, in se sine fine est. Ama æternitatem; nullo fine regnabis cùm Christo, si finis tibi Christus est.

VI. Conclusio.

CRedibile non est hominem, præsertim priscâ religione imbutum, tam impotentis & effrænati animi reperiri (modò non vivat ut pecus, & studio in præceps eat, nam, *Impius cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit*) Prov. c. 18. qui semel de die, vel horulæ partem huic ÆTERNITATIS meditationi tribuat, imò si quâvis hebdomade vel semel de ÆTERNITATE seriò cogitet, non mutet vitam in longè meliorem, & homo fiat alius, è superbo submissus & modestus, ex iracundo mitis & mansuetus, ex impuro castus & continens, ex ebrioso temperans & sobrius: imò hic talis, verè religiosus fiet, animo certè, si non veste. Sed non raptim, non obiter & perfunctoriè hîc transeundum: trutinanda res est & perpendenda, affigenda est cogitatio, & animo revolvendum identidem ÆTERNVM, ÆTERNVM, ÆTERNVM, quod nunquam habebit finem, nunquam, nunquam; quod sæculis innumeris, incomprehensibilibus, infinitis durabit, & non cessabit unquam durare. Hoc, inquam, attentiùs considerandum, & velut cibus ruminandum: cibus etsi pretiosus & salubris, si non teratur dentibus, & digeratur, venenum est, non alimentum; omnis generis morbos creat, hæret aliquamdiu in corpore, sed nihil boni succi generat. Ita prorsus salubres sunt & sanctæ cogitationes de morte, de judicio, de cælo, de inferis, longè tamen salubrima est cogitatio de ÆTERNITATE, quæ meritò dici potest quinta essentia: sed hæc veluti pretiosus cibus, non ingerenda tantùm, sed & digerenda est. Homo solus, curis vacuus, attentus, hæc talia inter se conferat; quod nisi fiat, pænè rerum lectio, & auditio erit sine fructu, & in ventos dabitur. Multi conciones multas audiunt, quædam & ipsi legunt, vix quidquam inde proficiunt, quia nec lecta nec audita expendunt, transeunt omnia, & antequam in opus prodeant, elabuntur: immorandum est nonnihil auditis & lectis, & voluntas iis erudienda: hoc à Beatissima Virgine Dei matre discimus: *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Luc. c. 2.

Æternitas trutinâda,

Velut cibus ruminanda,

Et nõ tantũ ingerenda, sed & digerenda.

VII. Conclusio.

NEmo credit, aut certè nemo intelligit & perpendit hæc Christi clarissima verba: *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam!* Matt. c. 7. Et repetit hoc idem per os D. Lucæ: *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Luc. 13. Quicunque, ait Augustinus, irridet hanc fidem, ut ideo putet non sibi esse credendum, quia non videt: quando venerit quod non credebat, erubescit, confusus separatur, separatus damnatur. Serm. 64. de verbis Domini.

Refert Hieronymus Platus, non longè post institutam à D. Francisco novam familiam, Bertoldum ejusdem familiæ virum insignem, eâ dicendi vi atque libertate, contra certum quoddam vitium, pro suggestu disseruisse, ut femina ejus sibi conscia, in mortuam conciderit; mox universâ concione in preces procumbente, exanimem revixisse, & cur in vitam redire sit jussa, & quid in orbe alio viderit, in hunc modum narrasse: Cùm starem ad tribunal Dei, steterunt unà mecum sexaginta millia animarum, quæ ex omnibus mundi partibus, diverso mortis genere ad judicem evocabantur: ex omni hoc numero tres solùm piacularibus flammis sunt addictæ, in reliquas omnes æterni supplicii lata est sententia. Eheu! huic feminæ narranti non crederem, nisi priùs credidissem Christo tam seriò affirmanti: *Spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam: arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci inveniunt eam.* Matt. c. 7. Quis verò credat, non sexagenis, sed tot aliis millenis millibus hominum æternum supplicium à Deo decretum esse, nisi hoc persuaderet summa & infinita Dei majestas, & peccati contra hanc inexplicabilis malitia, & divinæ scripturæ apertissima testimonia. Iobus trepidat: *Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Iob c. 10. Matthæus affirmat: *Discedite à me maledicti in ignem æternum.* Cap. 25. Ecclesia pronuntiat: *Peccantem me quotidie & non me pœnitentem, timor mortis conturbat me, quia in inferno nulla est redemptio,* NVLLA, NVLLA; sed nec nulla consolatio, nec aquæ guttula, extremo digito pendula, illuc inferri permittitur. Quòd si & ii, qui in gratiâ Dei vivunt, bonæ mentis & voluntatis homines satis caperent, quantis tormentis essent die judicii, per judicis sententiam liberandi, & quantis gaudiis æternùm permansuris cumulandi, nec horam quidem differrent, quin vana vanis, mortuos mortuis, & suis mundum amatoribus relinquerent, & ipsi eam potissimùm religionem amplecterentur, in quâ Deo maximè placerent, Deúmque plurimùm & amarent & laudarent per omnem vitam, ob illud conferendum sibi æternum, duplex beneficium in liberatione à gehennâ, in donatione paradisi. Affirmat hoc D. Gregorius: *Mala, inquit, vitæ præsentis tantò durius animus sentit, quantò pensare bonum, quod sequitur, negligit: & quia non vult præmia considerare quæ restant, gravia æstimat esse quæ tolerat. At si semel quisque ad æterna se erigat, atque in his quæ incommutabiliter permanent, oculum cordis figat, prope nihil esse conspicit quidquid ad finem currit.* Lib. 10. moral. c. 10. Idem: *Carmen in nocte, inquit, est lætitia in tribulatione. Quia etsi præsentibus temporalibus affligimur, spe tamen de æternitate gaudemus.* Lib. 26. moral. 102. in c. 35. Iob. In Psal. 36.

Eodem prorsus modo ratiocinatus est disertè Augustinus: Cùm attenderis, inquit, quid sis accepturus, omnia tibi erunt vilia quæ pateris, nec digna æstimabis pro quibus illud accipias; nam utique fratres, pro æternâ requie, labor æternus subeundus esset: æternam felicitatem accepturus, æternas passiones sustinere deberes. Sed si æternum sustineres laborem, quando venires ad æternam felicitatem? ita si ut necessariò tem-

temporalis sit tribulatio tua, quâ finitâ venias ad felicitatem infinitam. Et; Appende mille annos contra æternitatem: quid appendis cum infinito quantumcunque finitum: decem millia annorum, decies centena millia, si dicendum est, & millia millium, quæ finem habent, cum æternitate comparari non possunt. Huc accedit, quia non solùm temporalem voluit laborem tuum Deus, sed etiam brevem: aliquot dumtaxat diecularum est tota vita hominis. Licet ergo quis per omne vitæ spatium laboribus, ærumnis, doloribus variis atteratur; carcerem, & plagas, famem & sitim nullo non die toleret ad diem usque ultimam; exigui temporis molestiam subiisse dicendus est: pauci dies sunt tota vita hominis, & levis & brevis labor est, quo transacto, regnum æternum succedet, sine fine felicitas; veniet æqualitas angelorum, veniet hereditas Christi, veniet cohæres Christus. Pro quanto labore quantam mercedem accipimus?

Pauci sunt dies tota vita hominis.

In Psal. 91. Idem Augustinus alibi; Nimis profundæ factæ sunt cogitationes Dei. Ubi est cogitatio Dei? ad præsens habenas laxat, sed postea astringet. Noli gaudere ad piscem, qui in escâ suâ exultat, nodum traxit hamum piscator: nam ille jam habet hamum in faucibus, & quod tibi videtur longum breve est: omnia citò transeunt. Quid est longa vita hominis ad Æternitatem Dei? vis esse longanimis? vide Æternitatem Dei: nam attendis ad dies tuos paucos, & diebus tuis paucis vis impleri omnia? ut damnentur omnes impii, & coronentur omnes boni; istis diebus tuis vis hæc omnia impleri? implet ea Deus in tempore suo: æternus est, tardat, longanimis est: tu autem dicis: Ideo ego non sum longanimis, quia temporalis sum. Sed in potestate habes: junge cor tuum æternitati Dei, & cum illo æternus eris. Si jam Christianus es, & bene eruditus, dicis: Deus judicio suo reservat omnia. Boni laborant, quia flagellantur ut filii; mali exultant, quia damnantur ut alieni. Duos filios habet homo, alterum castigat, alterum dimittit, facit unus malè & non corripitur à patre: alter mox ut se moverit, colaphis cæditur, flagellatur. Unde ille dimittitur, & ille cæditur? nisi quia huic cæso hæreditas servatur, ille autem dimissus exhæredatus est: videt eum non habere spem, & dimittit eum, ut faciat quod vult. Puer autem qui flagellatur, si cor non habuerit, & imprudens fuerit & stultus; gratulatur fratri suo qui non vapulat, & gemit de se, & dicit in corde suo: Tanta mala facit frater meus: quidquid vult facit, contra præcepta patris mei, & nemo facit illi durum verbum, ego mox ut me movero, cædor. Stultus est, imprudens est: attendit quid patitur, & non attendit quid illi servetur.

In Psal. 93. His ex eodem sanctissimo & doctissimo præsule, rectè conjungamus ista; tanquam hactenus dictorum epitomen. Qualis misericordia Dei? non dicit, decies centena millia annorum labora: non dicit, vel mille annos labora: non dicit quingentos annos labora: cùm vivis, labora: in paucis annis, inde jam requies erit, & finem non habebit. Et paucos annos laboras, & in ipsis laboribus non deest consolatio; non desunt gaudia quotidiana. Sed noli gaudere in sæculo: gaude in Christo, gaude in verbo ejus, gaude in lege ejus. Verum est ergo quod dixit Apostolus: *Etenim quod præsens est, temporale est, & leve tribulationis nostræ, iuxta incredibilem modum, & in incredibilem modum æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Ecce quantum pretium damus, quodammodo unam siliquâ, ad accipiendos thesauros sempiternos: siliquam laboris, ad requiem incredibilem. Gaudes ad tempus? noli ibi fidere: tristis es ad tempus? noli desperare, non te corrumpat felicitas, & non frangat adversitas, promittit Deus vitam æternam, contemne temporalem felicitatem; minatur ignem æternum, contemne dolores temporales.

A Concludamus hæc cum eodem divino scriptore: Ergo amemus vitam æternam, & ex eo noverimus quantum pro vitâ æternâ laborare debeamus, cùm videmus homines amatores præsentis vitæ temporalis atque finiendæ, sic pro illa laborare, ut quando venerit metus mortis, quidquid possunt faciant, non ut auferant, sed ut differant mortem. Quantum laborat homo, quando mors imminet, fugiendo, latendo, quidquid habet, dando, & se redimendo, laborando, cruciatus molestiasque sustinendo, medicos adhibendo, & quidquid aliud homo potest. Videte quàm consumptis laboribus & facultatibus suis, ut aliquantum vivat potest facere, ut semper viuat, non potest. Si ergo labore tanto, tanto conatu, tantis impendiis, tantâ instantiâ, tantâ vigilantiâ, tantâ curâ agitur, ut aliquantulum plus vivatur: quomodo agendum est ut SEMPER vivatur? Etsi prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt ut differant mortem, & vivant paucos dies, ne B perdant paucos dies: quàm stulti sunt qui sic vivunt, ut perdant diem æternum.

Serm. 64. de verbis Domin.

Cogitate hæc, ó mortales, & antequam æterni sitis, sive in gaudiis, sive in tormentis, ÆTERNITATEM prævidete. Omnia transeunt, sola restat, nec transibit ÆTERNITAS.

I. *Æternæ mortis supplicium.*

Carcerem habuerunt Messenii subterraneum, auræ luciscque ignarum, plenum stygii horroris: sed ut locum funestissimum eleganti velarent titulo, *Thesaurus* is vocatus est; nullæ huic carceri fores erant, sed reus per funem demissus, immani saxo claudebatur. In hunc *Thesaurum*, etiam magnus ille Græciæ Imperator Philopœmen reconditus est, ibique vitam veneno finiit. Et Deus *Thesaurum* habet sub terrâ, sed heu qualem? sceleratorum, damnatorum, desperatissimorum hominum.

Carcer thesaurus vocatus.

Philopœmen Græciæ Imp. in eo reconditus.

C Actiolinus Patavinorum olim tyrannus (Iovius narrat) multos habuit carceres, sed omni miseriarum & cruciatuum genere adeò infames, ut in iis mors inter delicias haberetur, nec facilè priùs veniret, quàm sæpius vocaretur: quotquot eò detrusi, multo ferro onusti, fœtore, fame, squalore, miserabilem in modum, & lentè necabantur: verè sentiebant se mori. Hic nemo non misserimus censebatur, nisi cui mori contigisset; morte gravius supplicium erat, cùm cogerentur vivi inter mortuos habitare: nam cumulabantur illic in acervos putrescentia cadavera, tantâ narium peste, ut verè diceretur: *Hic mortui vivos occidunt.*

Paul. Iov. l. elog. in Actiolino.

Actiolini carcer collatus cum inferno cur sit paradisus.

At horum carcerum teterrimus, cum inferorum ergastulis collatus, paradisus est & amœnum palatium. Quæcunque toleres in Actiolini carcere, tolerabilia sunt omnia, quia brevia sunt, quia suum sibi finem prospiciunt, quia cum vitâ desinunt, quia in morte omnia evanescunt. At verò ille *Thesaurus* damnatorum, qui D Dei carcer est, nullum habet à cruciatuum brevitate solatium, mortem excludit, exitum nescit, nullum admittit finem, nullum, eheu nullum. Verissimè Cassiodorus: *Vti mortalium, inquit, nemo intelligit, quid præmium sit æternum; ita nemo capit, quid tormentum sit sine fine duraturum.*

Carcer apud Persas Lethe dictus.

Apud Persas talis fuit carcer, ut in eum facilis quidem ingressus, egressus perdifficilis, aut nullus concederetur, ideóque Lethe dictus est. Ad inferos facilis descensus, sed semel ingressis exitus nullus reperitur; gradum inde nemo unquam revocavit. Hic Dei carcer, vero nomine LETHE dicitur, seu OBLIVIO, sic enim Deus damnatorum obliviscitur, ut eorum ad gratiam recordaturus non sit in omnem ÆTERNITATEM. Infernus verè oblivionis terra est, idque (quod pius & eruditus scriptor observat) duplici de causâ. Quia, inquit, qui illic sunt non sunt ampliùs Dei memores in

Infernus oblivionis terra, cur. *Franc. Titelman. in Psal. 87.*

bonum, neque ullam habent priorum memoriam, nisi quæ affligat. Omnium enim pomparum, voluptatum, deliciarum, aut oblivio est, aut sine cruciatu recordatio. Sed & à Deo atque Angelis flammea hæc damnatorum regio oblivioni data est, quia qui illic degunt, nunquam inde sunt educendi. *Inter nos & vos,* clamat Abraham, *chaos magnum firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* O chaos metuendum! ô tormentorum æternitatem horrendam! *Sepulchra eorum, domus illorum in æternum.* Talia sibiipsis struunt palatia impii: *mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.* O profundum sepulchrum! hoc mausolæo hic Lazari tortor est conditus, cui pro lectulo flamma, sitis pro nectare, pro dapibus sulphur, pro tripudiis est desperatio. Carcere dicuntur clausi sperare salutem; hîc nulla salus, sed nec spes salutis ulla, sed desperatio ÆTERNA.

Luc. c. 16.

Psal. 48.

Concionem non tam longam, quàm horrendam dictavit Ezechieli Deus, in hæc verba: *Et dices fœtui meridiano: audi verbum Domini, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis:* Quot nunc cedri, quot impii homines in hâc vitâ & virent fortunæ successu, & arent virtutũ inopiâ. Audite ergo vos, & virentia, & arida ligna, succendetur ignis, & flamma succensionis non extinguetur. In gehennâ, quò vos properatis, nulli dies festi sunt, quibus succensa fornax interquiescat: æternus dolor, æterna mors, æternus luctus, nullis intermiscendus unquam solatiis. Noctes atque dies insopita, pervigil, inextincta in vos flamma vindicabit; vivetis ad assiduam, perpetuam mortem. Augustino id credite, tam disertè quàm graviter monenti: Habebunt, inquit, impii in cruciatibus vitam: sed qui vivunt in tormentis, cupiunt (si fieri possit) finire talem vitam, & nemo eis dat interitum, ut nemo auferat cruciatum. Sed vide scripturam loquentem & discernentem, non est dignata talem vitam vocare vitam. In cruciatibus, in tormentis, in ignibus sempiternis, noluit appellare vitam, ut ipsum nomen vitæ laudis sit, non mœroris; ut ubicunque audis vitam, tormenta non cogites: nam in tormentis esse semper, æterna mors est, non aliqua vita. Ipsam vocant scripturæ mortem secundam, post hanc primam, quam omnes humanæ conditioni debemus. Etiam mors secunda mors vocatur, & nemo tamen ibi moritur: satiùs & meliùs dixerim, nemo ibi vivit: in doloribus enim vivere, non est vivere. Ergo illa vita in tormentis, non est vita; & illa vita sola est, quæ beata; nec beata esse potest, nisi fuerit ÆTERNA. Hoc ipsum alibi sic consignat: Si anima in pœnis vivit æternis, quibus & ipsi spiritus cruciabuntur immundi; mors illa potiùs æterna dicenda, quàm vita: nulla quippe major & pejor est mors, quàm ubi non moritur mors.

Ezech. c. 20.

Tom. 10. ser. 112 de Mar. Massa candida.

Vita nomen laudis non mœroris.

Beata vita non est nisi æterna.

Similissimum huic testimonium fert Gregorius: Ingehenna miseris erit mors sine morte, finis sine fine, quia ibi mors vivit, & finis semper incipit. Idem subinonens Innocentius: Tunc, inquit, erit mors immortalis. O mors quàm multò dulcior esses, si vitam adimeres, quàm cùm cogis sic vivere! Sic est: numerus annorum apud inferos absque numero est, nulli numerabilis. Deus ipse annum ejus ultimum in numerando illo non inveniet: post mille millia millionum annorum numerata, totidem supererunt numeranda; his etiam enumeratis, non solùm ultimus non invenietur, sed singuli erunt, quasi essent primi. Caino post quinque millia annorum, quos illic vixit, assiduè moriendo, tam adhuc integer restat luctuosorum annorum numerus, ac si hoc primùm die in flammeum istud ergastulum detruderetur. Et post aliquot annorum milliones, ex hoc numero consumptos, non magis decrescet ipse numerus, quàm si hâc primùm horâ inciperet ardere. Et quamvis Evangelici illius opulenti heluonis tormenta ad duo millia annorum accedant, tamen ardet adhuc & æternùm ardebit, & nec guttulam pridem postulatam æstuanti linguæ impetrabit unquam.

Lib. 9. mor. c. 49.

Numerus luctuosorũ annorum adhuc integer restat Caino.

Hæc audimus, hæc cogitamus, & ridemus? nimirum res levis est, æternis flammis immori. Hîc quæri posset non immeritò: *Vbi lacrymæ vestræ, ô ridiculi mortales!* tales certè sumus: ob paucos obolos, ob parvam jacturam, lacrymarum grandes guttas fundimus: immensum, irreparabile damnum hilari cachinno decoquimus. Ad judicem hominem evocati trepidamus; ad Dei tribunal magnis quotidie passibus vel nolẽtes imus, & in viâ liberè jocamur; mare navigaturi, pericula formidamus, ad ipsam totam ÆTERNITATEM ridibundi currimus.

Votum est B. Bernardi æquissimum: Utinam, inquit, saperent, utinam, utinam. Et quorsum hæc nobis, Bernarde, sapientia? Ut æternitatis imago reformetur in nobis: videlicet ut præsentia moderemur per sapientiam, præterita per intelligentiam dijudicemus, novissima provideamus ad cautelam.

Ser. de SS. Apost. Petro & Paulo.

Divini Pauli non votum hîc habemus, sed præceptum, nec enim Ephesiis optat, sed imperat: *Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis: non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Circumspectè, diligenter, accuratè negotium salutis curandum est; insipientissimi sunt, qui breve hoc tempus felici Æternitati comparandæ concessum, non expendunt, sed prodigunt in vanissimas oblectatiunculas; jocando, ludendo, otiando cælum mercaturi. Non fabulis redimendum est tempus, non otio vel poculis, sed crebris precibus, serio labore, constanti industriâ. Augustinus, profanis etiam negotiis nonnihil temporis suffurandum docens: *Quando*, inquit, *aliquis tibi litem infert, perde aliquid, ut Deo vaces, non litibus: id enim quod perdis, pretium est temporis. Sicut enim das numos, & panem emis: sic perde numos, ut emas tibi quietem, & tempus vacandi Deo, hoc est enim tempus redimere.*

Ephes. c. 5.

Tempus non est redimendum fabulis, sed precibus.

Ita quarumvis rerum dispendio, bene agendi opportunitas est comparanda, quoniam dies mali sunt; dies vitæ hujus plenissimi sunt doloribus, periculis, tentationibus, ærumnis, quæ bene agendi occasionem vel adimunt, vel minuunt, inquit Anselmus. Quòd si occasionem istam elabi, & vitam nostram in meris melioris vitæ propositis sinamus effluere, non erit momentum ampliùs, quo neglecta reparemus. Vita nostra, inquit Nazianzenus, quasi mercatus est, cujus dies cùm abierit, tempus ampliùs non erit emendi quæ velis. Nunc ergo emendum est, dum sunt nundinæ, nunc piè vivendum est, dum vires suppetunt. Hoc ipsum Ecclesiastes identidem inculcat: *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare.* Hoc ipso temporis & occasionis stimulo sæpius nos urget Apostolus: *Dum tempus habemus, bonum operemur ad omnes, quia hora est jam nos de somno surgere.* Tu dormis, inquit Ambrosius, & tempus tuum non dormit, sed ambulat. Bene illi, bene illis omnibus, qui hæc non cogitant tantùm, sed & opus monstrant, & ita vivunt uti vixisse se volent, cùm moriendum erit, faciuntque ea, quæ in æternitate constituti fecisse se gaudebunt. LEVIS NVNC NEGLECTVS, ÆTERNVM FIT DISPENDIVM. Semel cogitatum, factúmque semel ÆTERNVM est.

In semetipso. Vita nostra est quasi mercatus.

Eccles. c. 10.

Gal. c. 6. Rom. c. 13.

II. *Æternæ vitæ præmium.*

VIta in cælo verè vitalis, & perfecta vita est, qua animalis, qua humana, qua angelica, qua divina est. Vivit ibi memoria, recordatione omnium præteritorum: vivit intellectus, cognitione & visione Dei: vivit ibi voluntas, omnique bono fruitur, idque sine omni amittendi metu. Pari modo vivit ibi appetitus tam concupiscibilis, quem vocant, quàm irascibilis; vivunt

vunt sensus omnes, suisque fruuntur deliciis: nullus illis gemitus, nullum lamenti aut luctûs indicium vel minimum est, merissimum ibi mel gaudiorum, omni tristitiæ felle ejecto: tacete hîc oculi, nil simile vidistis; tacete hîc aures, nil simile audistis; tace cor, nil huic vitæ cogitasti simile. Hæc vita delicias omnes, opes, honores & omnium vitarum, sensuum, potentiarum oblectamenta includit. Sûmo hujus vitæ desiderio æstuans Augustinus exclamat: *Quanta erit illic felicitas, ubi nullum erit malum, nullum latebit bonum: vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus. Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Omnia membra & viscera incorruptibilis corporis proficient in laudibus Dei. Vera ibi gloria erit, ubi laudantis nec errore quisquam, nec adulatione laudabitur. Verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno, sed nec eum ambiet ullus indignus, ubi nullus permittetur esse, nisi dignus. Præmium virtutis erit ipse, qui virtutem dedit; & qui seipsum, quo melius aut majus nihil posit esse, promisit. Quid est enim aliud quod per Prophetam dixit? Ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs, ego ero quæcunque ab omnibus honestè desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona: sic enim & illud rectè intelligitur, erit Deus omnia in omnibus, ipse finis erit desideriorum nostrorum. Atque id etiam beata civitas illa magnum in se bonum videbit, quod nulli superiori ullus inferior invidebit, sicut in corpore non vult oculus esse qui est digitus; cùm membrum utrumque contineat totius carnis pacata compago.* Et subdit: *Ibi vacantes in Sabbato requiei, videbimus, quoniam suavis est Deus, quo pleni erimus, quando ipse erit omnia in omnibus. O ergo chara veritas, vera Æternitas, æterna felicitas, Deus meus!*

Lib. 22. de Civit. Dei c. 30.

In beatâ civitate inferior non invidet superiori.

Tom 3. operum S. Augustini c. 60

Auctor libro de spiritu & animâ eamdem hanc vitam sic compellat: *Non est in te corruptela, nec defectus, nec senectus, nec ira, sed pax perennis, gloria solennis, lætitia sempiterna, solennitas continua. Verè tantum gaudium & exultatio, & flos & decus juventutis, & perfectæ salutis. Non est in te heri nec hesternum, sed est idem hodiernum. Tibi salus, tibi vita, tibi pax est infinita, tibi Deus omnia. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei: sicut enim lætantium omnium habitatio est in te. Nullus in te timor, tristitia nulla: desiderium omne transit in gaudium, dum præsto est quidquid optatur, & quidquid desideratur abundat. Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ, ô Deus, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen, cùm videbimus te in te, & nos in te, & te in nobis, vistone continuâ & felicitate perpetuâ.*

Perpetua felicitas à quolibet homine comparari potest. Marci c. 8.

Hæc tamen perpetua felicitas, brevissimo tempore, & labore non adeo magno, à quolibet hominum comparari potest. Ingemiscens Christus in plebem: *Misereor*, inquit, *super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me.* Suavissime Jesv, triduum nunc numeras, quo sustinemus, & cur, Christe bone, non numeras æternitatem dierum, quibus in cælo perpetuaturus es nobis immortale gaudium? en, quàm facile sit, brevi labore, æternam mereri gloriam? minima Deus obsequia numerat & in pretio habet: pilos numerat per caput sparsos, & guttas sanguinis pro se fusi, non numerabit?

Deus minima obsequia in pretio habet.

Liceat ergo cum B. Hieronymo proclamare: O quanta beatitudo, pro parvis magna recipere, æterna pro brevibus, & habere dominum debitorem! At durum est, inquis, tam multa quotidie pati, durum est mori, sint licet cetera facilia omnia. Quid, mi Christiane, & inaniter quereris, & pueriliter? an nescis illud? scio me ascendere, ut descendam; virere, ut arescam; adolescere, ut senescam, vivere ut moriar; mori autem, ut sim beatus æternùm: Spera ergo *in Domino, in seculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.* Augustinus adhuc mihi in mente est, qui de verbis Domini: Conclusit, inquit, Dominus, cùm hæc verba diceret, sic: *Ibunt isti in ambustionem æternam justi autem in vitam æternam: hæc est vita æterna quæ nobis promittitur, quia amant*

Isa. 28. Serm. 64.

A *homines vivere in hâc terrâ, promissa est illis vita: & quia multùm timent mori, promissa est illis æterna vita. Quid amas? vivere. Hoc habebis. Quid times? mori. Non patieris. Sed & illi qui torquebuntur in pœnis, velle habent mori & non possunt: non ergo magnum est, diu vivere, aut semper vivere, sed magnum est* Beate vivere.

Ergo in cælo vives, non moriturus: illic beatè vives; nam nec mala patieris, nec pati poteris. Ibi quod optabis possidebis, & possidere desiderabis; pelli possessione non poteris, & hoc te satiabit. Eò certè famem & sitim suam omnem differens David: *Satiabor*, inquit, *cùm apparuerit gloria tua.* Nova & mira vox in rege: mensam cibis offertissimam habet, & quasi famelicus saturitatem sperat, ex mensâ non suâ: prorsus esuriebat David alienas dapes, & ardenter sitiebat cæleste nectar. Quid enim est omnis regum omnium luxus? inopia merissima, & mendiculorum ollulæ, si cæleste cogitetur epulum. *Comedite* dicet rex cæli, *& bibite, & inebriamini charissimi.* Convivium hoc finem non habet; nihil illi triste succedet: quod hodie est, æternum erit. Neque hic se continet Augustinus, quin iterùm exclamet: *O vita vitalis, vita sempiterna, & sempiternè beata, ubi gaudium sine mœrore, requies sine labore: opes sine amissione, sanitas sine languore* (verè nil tale in hac vitâ) *abundantia sine defectione, vita sine morte, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate, ubi omnia bona in charitate perfecta, ubi plena scientia in omnibus & per omnia, ubi præsens majestas Dei conspicitur, & hoc vitæ cibo, mens intuentium satiatur; vident semper, & videre desiderant, sine anxietate desiderant, & sine fastidio satiantur.*

In Psal. 16.

Regum luxus est inopia merissima. Cant. c. 5.

Manuali c. 7. de gaudiis paradisi.

Et ut scias mi Christiane, hanc tam excellentem gloriam, has tam sublimes opes, hoc regnum emi posse, audi eumdem Augustinum: *Venale est*, ait Augustinus, *venale est, quod habeo, dicit tibi Deus: eme illud. Quid habes venale? Requiem, inquit, venalè habeo; eme illam, dicis ei: quantum valet? pretiù ejus labor est: quanto labore digna est requies quæ non habet finem? Si verum vis comparare, & verum judicare, æterna requies æterno labore rectè emitur. Verum hoc est: sed noli timere; misericors est Deus. Si enim haberes æternum laborem, nunquam pervenires ad æternam quietem. Ergo, ut aliquando pervenias ad id quod emis, non in æternum laborandum est, non quia non valet tanti, sed ut possideatur quod emitur. Digna est quidem emi labore perpetuo, sed necesse est ut labore temporali ematur.* Ergo ad laborem ô Christiani, nosipsos cum eodem exhortemur.

In Psal. 93. post med. Quies æterna venalis est, brevi labore emitur.

Ponamus nobis ante oculos talem vitam, cùm promittitur Æterna, *ut removeamus ab illâ quidquid hic molestum patimur: facilius enim inveniemus quid ibi non sit, quàm quid ibi sit. Et tamen venale est; eme si vis, nec multum exæstues de re magnâ, propter pretii magnitudinem: tantum valet, quantum habes, noli quærere quid habes, sed qualis sis. Res ista te valet: tantum valet, quantum es tu. Te da, & habebis illam; quid exæstuas? quid turbaris? nunquid, quæsturus es te, aut empturus es te? Ecce tu qui es, qualis es, da te & habebis illam. Sed malus sum, inquies, & forte me non accipit? Dando te illi, bonus eris. Ut huic fidei promissioni, te des, hoc est bonum esse. Cùm autem bonus fueris, pretium ipsius rei eris, & habebis non quod dixi solùm, salutem, incolumitatem, vitam, & sine fine vitam: non hoc solùm habebis, adhuc alia tollo. Non enim ibi erit lassari & dormire, esurire, & sitire, crescere & senescere, quia nec nasci erit? ubi numeri integri manent. Numerus qui est, ipse est, nec opus est ut augeatur, quia non ibi fit ut minuatur. Ecce quanta tuli, & nondum dixi quid ibi erit, quia illud* nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. *Vnde enim ascenderet in cor meum, ut dicerem, quod in cor hominis non ascendit.*

De verbis Domini sermone 64. c. 2.

1. Cor. c. 2.

Et quia hîc per Augustini libros, quasi per hortos ad cælestem paradisum deducti sumus, ejusdem disertissimi & sanctissimi doctoris verbis priora consignemus. *Si quotidie*, inquit, *oporteret omnia nos tormenta perferre,*

Man. 6. 15.

ferre, si ipsam gehennam longo tempore tolerare, ut Christum in gloriâ suâ videre possemus, & sanctis ejus sociari, nonne dignum esset pati omne quod triste est, ut tanti boni tantæq; gloriæ participes haberemur? Insidientur ergo dæmones, parent suas tentationes, frangant corpus jejunia, premant carnem vestimenta, labores gravent, vigiliæ exsiccent, clamet in me iste, inquietet me ille, frigus incurvet, conscientia murmuret, calor urat, caput doleat, pectus ardeat, infletur stomachus, pallescat vultus, infirmer totus; deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, ingrediatur putredò in ossibus meis, & subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum. Quæ enim erit justorum gloria? quam grandis sanctorum lætitia, cùm unaquæque facies fulgebit ut sol? cùm ordinibus distinctis populum suum dominus in regno patris sui cœperit recensere, & meritis atque operibus singulorum promissa præmia restituet, pro terrenis cælestia, pro temporalibus sempiterna.

Cogita ergo dies antiquos & ANNOS ÆTERNOS in mente habe; ÆTERNITATEM COGITA, ô mi homo, COGITA, COGITA æternantes pœnas & æternantia gaudia, nec unquam (securus polliceor) de ullâ re adversâ conquereris; vox illa tibi nunquam excidet: hoc grave nimis, hoc intolerabile, hoc nimis durum est; omnia tolerabilia esse dices & facilia, nec unquam tibi magis placebis, quàm cùm eris afflictissimus.

Cap. 141. Olympii patientia.

Refert Joannes Moschus, Olympium singularis patientiæ senem, in cœnobio Gerasimi ad Jordanem quascunque molestias patientissimè tulisse, intuitu æternorum; cùmque eum de viâ nescio quis religiosus hospes convenisset, nec sine admiratione objecisset: Et quomodo tandem, mi Olympi, in hâc caveâ, in tanto æstu, inter cyniphes & muscarum examina, durare potes? subjecit Olympius, &c; Fili, inquit, hæc levia sunt: ista tolero, ut cruciatus illos intolerabiles, æternos evadam; cyniphes patior, ut vermem effugiam immortalem; hos æstus perferre facile est ei, qui ignem metuit æternum: hæc mea etsi molesta sint, sunt tamen brevia, & finem habebunt, illa nullam. Veritas te amet, Olympi, & sapientia; tam enim hæc sapienter, quàm verè dixisti. Utinam essent multi qui hæc tecum cogitarent, multi quoque forent qui hæc tecum tolerarent.

III. *Epilogus dictorum omnium.*

Zeuxis pictoris responsum.

ZEuxes inter prisci ævi pictores laudatissimus, operi suo morosiùs & diutiùs quàm artifici tam eximio conveniret, immorari dicebatur; cúmque interrogaretur; Cur tam exactè quaquaversum omnia, & tam morosò lentóque penicillo effingeret? *Diu*, respondit, *pingo, quia æternitati pingo.* Et nos quoque omnes *æternitati pingimus*, quidquid enim operum facimus, sic ad æternitatem spectat, ut quivis verè dicere possit: *Æternitati* scribo, lego, canto, oro, laboro; quidquid facio, dico, quidquid etiam cogito, *Æternitati* cogito. Quod si hæc nostrorum laborum omnium est ratio, non ergo volante aut oscitante, sed attentâ pingamus manu, ut perfectè elaborata opera, in *Æternitatem* transmittamus: omnia certò eò mittenda sunt, vel ad supplicium, vel ad præmium. Repeto millies repetenda & inculcanda: semel cogitatum, dictum, factúmque semel, *Æternum* est.

Omnia opera in æternitatem ad præmiũ vel ad supplicium mittenda sunt.

S. Gregorius: Vigilanti curâ, inquit, per cuncta opera, intentio nobis nostra pensanda est, ut nihil temporale, in his quæ agit, appetat, sed totam se in solliditate *Æternitatis* figat. In omnibus ergo operibus tuis esto perfectus: ora, stude, patere, certa, labora Æternitati: vive Deo, vive cælo, vive *Æternitati*.

Lib 11. in Iob.

Serm. 15. ad Cler.

Verè D. Bernardus: Non transeunt, inquit, opera nostra ut videntur, sed temporalia quæque, veluti Æternitatis semina jaciuntur: stupebit insipiens, cùm ex hoc modico semine copiosam viderit exurgere messem, seu bonam, seu malam, pro qualitate sementis. Hoc qui cogitat, nullum parvum putat esse peccatum, eò quòd futuram messem potiùs æstimet quàm sementem.

O periculosam & miserabilem filiorum Adæ insaniam! ad infinitorum ac æternorum bonorum possessionem conditi sumus, ut quid nosipsos toto affectu ad fugaces vanissimásque regulas abjicimus? Deus nos cæli hæredes, Æternitatis possessores scripsit, quid tam auidè terram inhiamus, in vanitatum nostrarum involucris miserè perituri? Sapiamus, dum licet, & *vivamus Æternitati*, magnisque quotidie passibus ad eam tendamus. Via brevis & angusta, terminus est amplissimus.

Sed ô miseros nos, aut fatuos! Æternam obtinere vitam volumus, & nolumus viam insistere ad vitam: illic esse cupimus, illuc ire refugimus. Nemo est qui beatus esse nolit. Nemo est, inquit Augustinus, quocunque genere vitæ electo, qui non beatam vitam cupiat. *Beata ergo vita communis est omnium possessio: sed quâ veniatur ad eam, quà tendatur, quo itinere tento perveniatur, in controversiâ est: ac per hoc si quæramus beatam vitam in terris, nescio utrum invenire possimus; non quia malum est, quod quæritur, sed quia non in loco suo quærimus. Alius dicit: beati, qui militant. Negat alius, & dicit: beati qui agrum colunt; & hoc negat alius, & dicit: beati qui in foro, populari claritate versantur, causásque defendunt; & hoc alius negat, & dicit: beati qui judicant & potestatẽ habent audiendi & discernendi; negat hoc alius & dicit: beati qui navigant multas regiones, discunt multa, colligunt lucra. Videtis, charissimi, in omni illâ multitudine generum vivendi non placere unum omnibus, & tamen beata vita placet omnibus.*

Vita beata omnibus placet. Ser. de martyribus, qui Massa candida vocantur, c. 2. & 3.

Beatitudo ergo non hîc expectanda, sed alibi quærenda, nec nisi per bonam mortem invenienda. Etiam mali bonam mortem appetunt, sed bonam vitam fugiunt. Bene mori felicitatis est; bene vivere laboris: illud sine isto non obtinetur. *Æternitas* à morte pendet, mors à vitâ bonâ vel malâ. Elige nunc: periisse semel, *Æternum* est periisse.

Bene mori felicitatis est, bene vivere laboris.

Anni sunt non multi, cùm vir alti sanguinis, & perspicacis ingenii, sed religionis novitiæ, interrogatus, Quid de austerâ religiosorum hominum, quid de aliorum licentiore vitâ sentiret, respondit: Cum istis mallem vivere, cum illis mori mallem. Argutè hoc quidem; sed etiam Christianè sic respondere potuisset: Cum iis vivere volo, quibuscum moriturum me censeo. Sic & Balaami votum non malum fuit: *Moriatur anima mea morte justorum.* Sed prudentiùs, sibique utilius dixisset Balaam: *Vivat anima mea vitâ justorum, ut moriatur morte justorum.* Quisquis enim vitam piorum vivit, mortem quoque piorum obibit: quisquis vitam degit impiorum, eorumdem & morte interibit, idque semel & semper, & ÆTERNUM.

Num. c. 23.

Lamachus Centurio admissi erroris increpabat militem, qui ut culpam dilueret, deinceps nil tale admissurum se promisit, cui Centurio: In bello, inquit, bone vir, non licet bis peccare. In morte, heu, nec vel semel quidem peccare licet: nam hoc tale peccatum est irrevocabile; semel mortuus es, semper mortuus es: semel malè mortuus es, semper damnatus es. Hanc mortem corrigere, hanc damnationem excutere, per omnem æternitatem non poteris.

Plut. in Lab.

Turpem, ajebat Iphicrates, Imperatoris esse hanc vocem, *Non putaram.* Turpior est & longè damnosior hæc Christiani: *Non putaram* inter castam & voluptuariam vitam tanti interesse; *Non putaram* ab eâ totam pendere Æternitatem, tam citò me moriturum sanè *non putaram.* Heu quàm somnolenter *Æternitatis* negotium agimus! cùm mortalis hæc vita nostra, nec momentum quidem sui certum habeat: certóque sit certius hinc esse emigrandum, & quidem incertissimâ horâ, cúmque hora illa venerit, non tam vixisse tibi videberis, quàm momento ad mortem evolasse. Inquilinus

Vox, Non putaram, Imperatoris turpis, turpior Christiano est.

Aug. in Psa. 148. quilinus es, non possessor: domus locata est tibi, non donata; etsi nolis, migrabis. Non habemus hîc manentem civitatem.

Cap. 3. Quærit Baruch divinus vates: *Vbi sunt principes gentium, & qui dominantur super bestias quæ sunt super terram? qui argentum thesaurizant & aurum, & non est finis acquisitionis eorum?* nunquid regna sua & gloriam adhuc retinent? Et respondet ipse sibi propheta: *Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alii loco eorum surrexerunt.* Migrarunt, inquit, nam inquilini erant, non possessores; domus eorum aliis locatæ sunt, illis ejectis & ad inferos ablegatis. Si quæratur, ubi sint cæli principes, qui empyreum illud sublime spatium incolunt, responderi non potest, exterminatos esse, & alios eorum loco surrexisse, sed in regno cælesti permanere, nec ab ullis unquam successoribus extrudendos.

Cap. 2. *Coronemus nos rosis,* ajunt illi solutæ & deploratæ vitæ homines; nimirum rosis sese coronant perituri, quarum & decor & odor die uno evanescit: at gemmis coronantur beati, & lapillis pretiosissimis, quarum venustas non perit. In capite admirandæ illius feminæ corona est non rosarum ex horto, non gemmarum è mari, sed stellarum è cælo. Sicut ergo cælestes orbes sunt incorruptibiles, ita qui illos habitant, stabiles & immortales: *Iusti autem in perpetuum vivent.* Mundana omnia caduca, cælestia sunt sempiterna. Hîc labor nos fatigat non longus, illic quies nos excipit æterna. Et quid quietem ambimus, ante finem laboris? adhuc in arenâ, in pulvere, in cursu sumus; sudandum, perrumpendum, eluctandum est.

Apoc. c. 12. *Sap. 5.* Mundana caduca, cælestia sempiterna.

Hom. 1. 37. in Evang. Optimè D. Gregorius: Si consideramus, inquit, quæ & quanta sunt quę nobis promittuntur in cælis, vilescit animo omnia quæ habentur in terris. Quæ autè lingua dicere, vel quis intellectus capere sufficit, illa supernę civitatis quanta sint gaudia; Angelorum chotis interesse, cum beatissimis spiritibus gloriæ Conditoris assistere, præsentem Dei vultum cernere, incircumscriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? Sed ad hæc audita inardescit animus, jámque illic cupit assistere, ubi se sperat sine fine gaudere. Sed ad magna prędmia perveniri non potest, nisi per magnos labores. Unde & Paulus egregius prædicator dicit: *Non coronabitur nisi qui legitimè certaverit.* Delectet igitur mentem magnitudo prædmiorum, sed non terreat certamen laborum. Progrediendum est, & in progressu perseverandum, nec viæ asperitas, sed patriæ beata æternitas consideranda: quod idem sanctus doctor eleganter explicans: Hoc, inquit, speciale specimen electorum esse solet, quod sic sciunt præsentis vitæ iter carpere, ut per spei certitudinem noverint jam se ad alta pervenisse, quatenus cuncta quæ præterfluunt, sub se esse videant, atque omne quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcent: hoc enim est quod sequenti se animæ Dominus per Prophetam dicit: *Sustollam te super altitudines terræ.* Nam quasi quædam inferiora terræ sunt: damna, contumeliæ, egestas, abjectio, quæ ipsi quoque amatores sæculi, dum per latæ viæ planitiem ambulant, vitando calcare non cessant. Altitudines autem terræ sunt, lucra rerum, blandimenta subditorum, divitiarum abundantia, honor & sublimitas dignitatum, quæ, quisquis per ima adhuc desideria incedit, eo ipso alta æstimat, quo magna putat. At si semel cor in cælestibus figitur, mox quàm abjecta sint, cernitur, quæ alta videbantur. Nam sicut qui in montem conscendit, eò paulisper cetera subiacentia despicit, quà ad altiora gressum ampliùs tendit; ita qui in summis intentionem figere nititur, dum annisu ipso nullam præsentis vitæ gloriam esse deprehendit, super terræ altitudines elevatur, & quod priùs in imis desideriis positus, super se credidit, post ascendendo proficiens, sibi subesse cognoscit.

Ad magna prædmia nō perveniri nisi per magnos labores.

Lib. 31 moral. c. 34.

Inferiora terræ quæ.

Altitudines terræ quæ.

Huic beati Gregorii ratiocinationi aureum divi Augustini documentum non erit incongruens: Quod aliquando per necessitatem amittendum est, pro æternâ remuneratione sponte distribuendum est. Diu vixit Moses, & sanus vixit, tandem vivere desiit: diutiùs vixit Mathusalem, sed & is tandem è vivis abiit, & mortuus est. Hoc omnium nostrûm epitaphium: *Et mortuus est.* Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur. Animus immortalis est & æternus, in æternum vivet, vel ad prædmium vel ad supplicium. Hic aleam jacimus, aleam Æternitatis irrevocabilem. O felix æternitas, ô æterna felicitas! quî fit quòd tam rarò, tam modicè, tam obiter de te cogitemus? Quî fit quòd tui causâ non magis laboremus, non magis solliciti simus? O Deus meus & omnia, aperi oculos nostros, ut cognoscamus quid sit, quàm immensa sit, quàm felix vel misera sit *Æternitas.* Creasti nos ad te, creasti nos ad *Æternitatem*, quia tu es *Æternitas*, tuæ nos *Æternitatis* participes facere voluisti, jussisti, sanxisti; da ut momentum hoc temporis piè sanctéque expendamus, ut in eo laboremus *Æternitati*, patiamur & certemus *Æternitati*; utque idem omnibus inclamemus, & quotquot possumus, animas in æternum perituras servemus. Audite Christiani, audite Pagani, audite Reges, & Principes, audi Germania, audiat Orbis: *Nulla satis magna securitas, ubi periclitatur* Æternitas.

Tract. 3. de 12. abus. grad.

Deut. c. 34.

2. Reg. c. 14. Epitaphium omnium: *Et mortuus est.*

O longa, ô profunda, ô abyssalis, ô æterna Æternitas! Beati qui habitant in domo tua Domine, in montibus æternis, per infinitas sæculorum myriadas laudabunt te.

Moses funeri suo jam proximus, fausîis Israëlem precationibus Deo commendans, ultimo loco Aseritarum genti sic valedixit: *Benedictus in filiis Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum, ferrum & calceamentum ejus: sicut dies juventutis tuæ, sic & senectus tua. Non est Deus alius, ut Deus rectissimi: Ascensor cæli auxiliator tuus. Magnificentia ejus discurrunt nubes, habitaculum ejus sursum, & subter brachia sempiterna.* Ita per cælum Deus in immensum protendit potentiæ suæ brachia, & sub hisce ejus brachiis, omnis hic mundus, omne tempus, omnesque res hujus mundi continentur, decurrunt & diriguntur: ita Deus ab initio imò ab æternitate prædestinationis suæ, habitaculum fuit omnium proborum, quos & complectitur, protegitque quasi quibusdam æternis, & continuis brachiis. Ascende igitur & ingredere hoc habitaculum tuum, ô anima, quę hîc cum glœba & luto luctaris; extende te & ascende ad ascensorem cæli, ad Deum tuum qui habitat in altissimis montibus *Æternitatis.* Ibi in tuto locata, in terram despice, & vide quàm modica sint, quæ hîc te sui vel cupiditate alliciunt, vel errore percellunt: vide quàm exilia sint omnia, quæ hoc terræ puncto continentur: vide quàm præ Deo, præ *Æternitate* creata omnia sint vana, sint infirma, sint brevia, imò *grande nihilum* sint Omnia. Unum ergo summum & immensum bonum ambi, cętera parvi æstima: Deo nitere, in Deo dilatare: pedibus tere quidquid sub sole, sub lunâ, vel blandum allicit, vel terribile minatur, æterna cogita, illúdque beati Hieronymi apud animum tuum assiduè revolve: *Nullus labor durus, nullum tempus longum debet videri, quo gloria Æternitatis acquiritur.*

Deut. c. 33.

Deus est habitaculum omnium proborum.

Nullus labor durus, quo æternitatis gloria acquiritur.

Cacodæmon olim camelum obsidens, ad divinum illum Hilarionem adductus, terribilem in modum cœpit furere, quasi virum sanctum jamjam devoraturus. Cui Hilarion: Non me terres, inquit, diabole, tantâ mole corporis; in vulpeculâ & in camelo idem & unus mihi es. Mox ferociens hic camelus, coram eo corruit, & in ridiculam mansuetudinem abiit omnis prior truculentia. Talia sunt omnia blandimenta, omnia tentamenta Mundi, & terriculamenta omnia. Quid speras?

S. Hieron. in vitâ Hilarion. c. 18.

Quid times? Quid amas? Ascensor cæli auxiliator tuus: ipse brachiis suis sempiternis te complectitur: iisdem & hostes tuos, qui te vel alliciunt vel territant, sic arctè stringit, ut omnes uno nutu, velut musculas possit elidere. Ergo libidinis aut gulæ voluptas te sollicitat? modica est, despice, æternam voluptatem cogita. Terrent te minæ, premunt ærumnæ, contemptus affligit, infestat morbus, fatigat occulta paupertas? Modica sunt hæc omnia, & quò acerbiùs in te sæviunt, hoc & breviùs: despice hæc, & cælum suspice, æternitatem cogita, *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.* & vel cælum ruat, impavidum illum ferient ruinæ. Ergo nunquam tristis justus? ergo nulla illum incursat tribulatio? Nequaquam; *Multæ tribulationes justorum*, sed illi mala ejuscemodi omnia, pro ludicris habent; solùm illud verè malum existimant, quod æternum est, quod à Deo separat, uti separat peccatum, & peccati stipendium *æterna mors. Non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur* (ait doctor gentium) ea demum verè magna sunt, seu bona, seu mala.

Prov. c. 12. Psal. 33. Stipendiũ peccati mors æterna. 2. Cor. c. 4.

At nos qui tam rarò contemplamur quæ non videmus, quàm adulti, aut quàm senes pueri sumus? ob excussam manibus glaciem ploramus, quam retinere non possumus: circa umbras attoniti stamus, & in somniis altum sapimus; tabescimus in iis, quæ non tantùm transibunt paullò pòst, sed & jam transeunt. Non præteribit figura hujus mundi, sed jam præterit: in ipso est transitu: & sicut bona ista omnia, quibus hîc afficimur, instabilia sunt, sic mala omnia quibus premimur, non diuturna. Sola illa quæ non videntur, perennem habent statum, finem ignorant, terminum non admittunt, mutationem nesciunt, stabilia immota, æterna sunt. Repeto millies & usque millies repetendum Hieronymi monitum: *Nullus labor durus, nullum tempus longum debet videri, quo gloria æternitatis acquiritur.*

Symphorianus, Christianus adolescens, non simplici flagrorum lanienâ defunctus, cùm jam ad ultimum suppliciũ Augustoduni duceretur, occurrit in viâ mater, sed salvis capillis, sed tecto pectore, nec muliebriter ejulans, verùm prout heroidem decebat Christianam: Nate, exclamat, mi nate, memento æternæ vitæ, cælum suspice, & ibi regnantem intuere: non eripitur tibi vita, sed mutatur meliore. Maternâ hâc voce animatus juvenis, ferro jugulum constanter præbuit.

Surius 22. Augusti. Symphoriani in morte constantia.

Et nos, ô mei Christiani, jam *ducimur*. Ad mortem, supplicium supremum, omnes jam imus, sed passu lentiore; cuncti nobis cælites acclamant: *Mementote æternæ vitæ, cælum suspicite: & hic regnantem intuemini.* Hîc te Symphorianum gere, quisquis Christianus es: teipsum labori & luctę ne subtrahe, & vel ferrum, si opus, pro Christo tuo fortiter excipe. Hîc aude, hîc animum ostende, & cùm tentaris, cùm doles, tristaris, angeris; cùm contemneris, rideris, infamaris; cùm spoliaris, variéque supra Iobum cruciaris, Symphorianum & mille Christianos alios imitare, & constanti pectore, vel millies in hanc vocem erumpe: Quidquid hoc est, MODICVM est, BREVE est, valete mihi OMNIA, tu sola jam salve ÆTERNITAS.

Finis *Æternitatis* nullus.

PRO-

PRODROMVS ÆTERNITATIS MORTIS NVNTIVS.

CAPVT PRIMVM.

Mortis memoria proponitur sanis.

§. 1. *Lectori lux, & ingressus ad sermonem.*

MORBO & Morti solatia innumeri scripsêre. Idem ego facere meditor: sed tantum abest, ut illi me absterreant, ut etiam provocent ad scribendum. Aliqui horum scriptorum (cum veniâ dixerim) prolixi nimis sunt, & ægrotum aut ægrotaturum infinitis præceptionibus onerant. Alii brevitatis non adeò obliti, sed ordinis, quem nimis concinnum volunt & accuratum, minùs offendissent, si sciviſſent manum amovere de tabulâ, quod in Protogene Apelles desiderabat. Alii multa præclarè disserunt, sed non satis, sic dicam, practicè: Theoriam alibi commendemus; hîc agere oportet, & pro verbis monstrare facta. Alii ægris aut moribundis meros pænè terrores, formidines meras objiciunt, & exanimant etiamnum spirantes. Voti tui, mi Lector, scio esse, ad Mortem præparari quàm fieri potest levissimis impendiis. Voto tuo respondere conabor, & *Breviter, Ordine, Hilariter*, ad Mortis ostium te ducam, ut pænè non sentias te duci. *Breviter* quidem; nam libellum scripturus sum, non librum; & libellum manuarium, qui suo domino numquam non ad manus sit. *Ordine* non stricto illo & exquisito, sed, ut ita dicam, confuso. Ordo viæ est, etiam cùm per ambages itur, præsertim si sint amœnæ. *Hilariter*; nec enim religioni ducam, etiam versiculos & epigrammatia rei opportuna miscere: stilum jacentem illum & flaccidum subinde temperare expediet erectiore, & hilaritatem non abhorrente. Hæc in antecessum debui prænonere.

Plin. l. 35. c. 10. pr. fin.

§. 2. *Quotidiana mortis memoria.*

Beatus qui quamque lucem non redituram consummat. Enchir. cap. 28.

BEatus ille, qui semper & ubique sic vivit, ut ultimam quamque lucem tamquam non redituram consummat. Epictetus sapientissimè hoc docens, *Mors*, inquit, *& exilium, & omnia quæ in malis habentur, ob oculos tibi quotidie versentur; omnium verò maximè mors.* Sic nihil umquam humile cogitabis, nec impensè cupies quidquam.

Misselli homunculi, quid longas spes præcipitis? quid tantam suscipitis rerum molem? cras forsitan futuri favilla & cinis. Cautos fige pedes, ô homo; illa atra Diva cuique nostrûm super caput quotidie stat, & ultimas vitalis clepsydræ areculas insopito & pervigili oculo exspectat, & tu non exspectes illam?

Ortum quidquid habet, finem timet,
Ibimus omnes,
Ibimus; immensis urnam quatit Æacus umbris.

Nulla ætas delinit mortem.

Neque ætas ulla delinit mortem. Cùm nascimur, subjicimur huic tributo, & mortis simus stipendiarii: imò:

--- cùm tremuli sese oculi exerunt,
Primævamq; avidi percipiunt diem,

Mors eadē reginæ & ancillæ.

tunc sanè incipimus mori. Eadem mors reginæ imminet, quæ ancillæ. Itaque

A *Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.* *Horat. l. 1. epist. 4.*
Dic omni vespere: Hodie isto ad ostium æternitatis.

§. 3. *Memoria mortis, potens in omnia peccata pharmacum.*

OMnem sensum voluptatis excutit seria mortis recordatio, & in absynthium mella vertit. Chrysostomus id asserens, *Mortis futuræ exspectatio*, inquit, *haudquaquam sinit, ut quas in manibus habent voluptates, seu delicias sentiant.* Et verò quid non potest, non extremis digitis, ac quasi per capillum, sed toto mors corpore cogitata? Nulli hæc ætati parcit, nulli dignitati. Hic decedit iuvenis, infans alter, senex alius. Ille ferro, veneno alius aut lapsu; lento alius stillicidio, celeri alius, & tamquam valido imbre aut fluctibus oppressus, aut fulmine tactus jacet. Inter tam dubia, tam varia, tam subita, quæ securitas? aut quis peccandi animus inter tam incerta? Quid? quòd quotidie morimur? Clepsydram cogita, sive veterem aquam, sive recentiorem arenariam: nónne per stillicidia & arenas pars superior evacuatur, impletur inferior? Idem de vitâ cogita: delabitur momentis singulis aliquid, & evacuatur præsens vita, ac aliò diffluit. Nihil hîc tutum, non hora horæ, non momentum momento. Beatus, cui omnis dies postremus; beatior, cui omnis hora; beatissimus, cui omne momentum. Abstinebit à scelere manum, quisquis omnem horam decretoriam putat, quisquis omne momentum ultimum. O spes inanis, quantos in fraudem impellis? quantos, dum promittis senectam, in medio tollis cursu? Evenire proinde credas posse tibi, quod multis. Quanti jacent nocente mente, innocente licet manu! quàm multi, meditato tantùm crimine, mortem repererunt! quàm multos medio in scelere mors occupavit, & medium secuit crimen! quàm multi in ipso sceleris conatu abrepti, temerarii ausus pœnas dederunt! quàm multi in ipso inchoati sceleris momento, scelus morte clauserunt! Quid, si ex horum numero sis unus? aut quæ certior tibi hora, aut momentum, quàm alteri? Iam quis ab illâ mente crimen exspectet, quæ cum crimine mortem exspectat, cum morte pœnam? Nemo prudens inter Oceani fluctus in tabulâ ludit: nemo ab ingenti præcipitio pendulus scelera meditatur: nemo inter medios armatos hostes inermis hilarescit. Stolidior his est, qui in perpetuo mortis metu, omni horâ dubiâ, omni momento incerto, ea audet quæ æternùm infelicem afferunt mortem. O fatui! quousque ruimus in æternum punienda? Quin Siracidæ consilio paremus? *In omnibus*, inquit, *operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.*

Tom. 5. ser. de Nequitiâ depulsa, init. mihi p. 678.

Mors nulli ætati parcit.

De vitâ singulis momentis aliquid delabitur.

Cogitatio horæ decretoriæ abstinere facit à scelere.

Multi in medio scelere à morte occupantur.

Scribanius in Polit. Ch. lib. 1. c. 27.

Stultus est qui audet ea quæ afferūt mortem.

Eccli. c. 7. v. 40.

§. 4. *Bonæ vitæ clausula, quanti sit, è Senecâ.*

DIc, mi Seneca, quem magnus ille Plinius Principem eruditionis invidendo elogio appellat, dic quid sentis de morte, præsertim immaturâ? Audite juvenes, audite queruli senes: *Quomodo fabula, sic vita; non quàm diu, sed quàm benè acta sit, refert.* Nihil ad rem pertinet, quo loco desinas, quocumque voles desine: tantùm bonam clausulam impone. Non aliter Epictetus, *Memento*, inquit, *actorem te esse fabulæ, qualem doctor voluit: si brevem, brevis; si longam, longæ.* Nec aliter Varro dixit,

Lib. 14 c. 4. mod.

Senec. epist. 77 fine omnino.

Ench. c. 23.

xit, non eos optimè vixisse, qui diutissimè, sed qui modestissimè vixerint. Planissimè sic est: non refert, Vbi, & quando aut quomodo desinamus. Cùm Deus volet, desinendum est; modò nos clausulam apponamus bonam.

§. 5. *Omnis homo, nullus homo: ex Arbitro.*

HEu, *Deu nos miseros, quàm totus homuncio nil est.* Verè sic est. Sed heu miseriores multò, quò minùs agnoscimus esse miseros! Nil est totus homuncio (ut rectè priscus Satyricus) sed ausim dicere, tunc aliquid esse incipit, cùm se nil esse cognoscit. O homo nosce teipsum; nosce, & sape, mors namque lilia sentibus æquat.

Homo incipit esse aliquid, cùm se nil esse cognoscit.

O miseri & vani, quid nos, doctrina, fama, fumus? Ipsi pulvis, illa opinio, ista ventus. Et nos quoque qui vivimus, qui vigemus & floremus, dicemus brevi: *Vixímus.* Hic omnes exitus unus habet. Vita nostra crescendo decrescit: & hunc ipsum quem agimus diem, cum morte dividimus; quotidie enim demitur aliqua pars vitæ. Quemadmodum clepsydram non extremum stillicidium exhaurit, sed quidquid antè defluxit: sic ultima hora, quâ esse desinimus, non sola mortem facit, sed sola consummat.

Vita nostra crescendo decrescit.

Seneca epist. 24 post medium.

§. 6. *Mortales, vnius diecula.*

FLos est Hemerocallis, cujus vita & pulchritudo diaria est. Sed & volucris ad Hypanim fluvium est, Hemerobios dicta, quæ non ultra diem vivit, sed eadem omnino luce, quâ lucem inchoat, finit; moriensque soli commoritur: eodem die pueri, juvenis, senis ætatem experta. Manè nascitur, meridie viget, vesperi consenescit, & moritur. Sed & hoc magis mirum in hoc alato quadrupede, quòd non minùs unicæ dieculæ alimenta provideat, quàm si cornì aut cornicis annos esset visurum. Animalculo huic simillima est humana vita. Ad fluvium illa est perpetuò fluentis temporis; sed & volucris est magis, quàm avis ulla vel sagitta: & sæpè omnis suę pompæ diem unicum, terminum habet, sæpè horam, sæpè paullò productius momentum. Quid ergo annos meditamur & sæcula, sæpè brevioris ævi quàm flores, aut florum umbræ, aut si quid umbrâ vanius, brevius?

Plin. l. 11. c. 36. Hoc cuicum genus etiamm Avari nascitur, eodemq; die mortuii aquis immatæ, piscibus avidissimè consectantibus. Lugdunenses piscatores vocant de la manne.

Grandè profectò mirum est, hanc vitæ volucerrimæ brevitatem à tot divinis vatibus proclamari, ab omnibus omnium sæculorum scriptoribus confirmari; nihilominùs miscellos homuncione adeò ad omnium voces obsurdescere. Clamat Ezechias per Isaiam: *De manè usque ad vesperam finies me.* Clamat regius Psaltes: *Dies mei sicut umbra declinaverunt.* Clamat Hussæus Princeps: *Homo quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra.* En homo bulla, vita tua omnis, umbræ fuga est, & tu mansionem cogitas, ac quietam habitationem? Quid avare congeris? quid corradis, velut annos Nestoris victurus? Mors tibi à tergo hæret. Abibis hinc, priusquam abiturum te metuas, ni metuas maturè. Accelera, instat Æternitas.

Virę brevitas à divinis vatibus proclamata.

Isa. c. 38. v. 12. Psal. 101. 12. Iob c. 14. v. 2.

Vita est umbræ fuga.

§. 7. *Idem confirmatius traditur.*

NVllius vita non brevis est, illorum brevissima, qui præteritorum obliviscuntur, præsentia negligunt, de futuris non metuunt. Optimè Iobus, *Et qui eum*, inquit, *viderant, dicent: Vbi est? Velut somnium avolans non invenietur* (somniare inanissimum, volare celerrimum) *transiet sicut visio nocturna.* Idem de seipso, *Dies mei*, ait, *velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum* (hoc dixit hominum opulentissimus.) *Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam. Hesterni quippe sumus, & ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram.* Verè, dies nostri sicut umbra super terram, *& nulla est mora.* Nos epulamur & choreas ducimus *& nulla est mora:* nos quieti liberalissimè indulgemus, & ad ipsam usque meridiem stertimus, *& nulla est mora*; nos temporis prodigi fabulamur, & aliud ex alio delicatum otium comminiscimur, & tamen *nulla est mora*: labuntur, fugiunt, avolant anni. Nemo tam Divos habuit faventes, umquam, vt sibi crastinum posset polliceri. Ita dum somniamus, ad æternitatem transimus, vel illam cælitum, vel inferorum alteram. Præclarè dixit Suidas: *O mortales unius diecula, quotidianorum gnari, futura non prospicientes, perpendite, ad quam tenditis, Æternitatem.*

Quorum vita brevissima.

Iob c. 20. v. 7. & 8.

Idem c. 9. v. 25. & 26.

& c. 8. v. 9.

Nemo tam Divos habuit faventes, ut sibi crastinum polliceretur.

Verbo Ephemeriti bori, *mihi p. 358.*

§. 8. *Longæ vitæ spes, & vota inania.*

QVid faciam, dicebat apud animum suum opulentus ille, *quia non habeo quò congregem fructus meos? Hoc faciam, destruam horrea mea, & majora faciam.* Miser, heu! bis miser. Tùne horreum ampliabis? sepulchrum habitabis crastinâ, & ô! si non tartarum. *Hac nocte anima tua repetetur à te, quæ autem parasti, cujus erunt?* Virtus, si quam amasti; vitia, quæ parasti, tecum ibunt: nec alios hinc habebis comites. Huic divitis fato simillimum illud Senecionis apud Senecam, qui vitam hanc volueram, quam per momenta singula precariam ducimus, sæpiùs reputans, *Omnis dies*, inquit, *omnis hora, quàm nihil simus, ostendit, & aliquo argumento recenti admonet fragilitatis oblitos, cùm æterna meditantes respicere cogit ad mortem.* Senecio Cornelius, eques Romanus, homo summæ frugalitatis, non minùs patrimonii quàm corporis diligens, cùm per totum diem amico graviter affecto, & sine spe jacenti, usque in noctem assedisset, cùm hilaris cœnasset, genere valetudinis præcipiti abreptus, anginâ, vix compressum arctatis faucibus spiritum traxit in lucem. Intra pauciissimas ergo horas, postquam omnibus erat sani ac valétis officiis functus, decessit. Ille, qui & mari & tertâ pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quæstus, accesserat; in ipso actu benè cedentium rerum, in ipso procurrentis pecuniæ impetu raptus est.

Luc. cap. 12. v. 18.

Virtus, vel vitia post mortem comites.

Seneca epist. 101. init.

Senecionis Cornelii mors.

Ita fit, dum maximè agunt homines, agunt animam: uti venti, qui cùm vehementissimè flant, efflant vim suam, tunc plerumque celerrimè posituri, cùm plurimum sævierunt. Admirabundus Iob à Deo quærit, & pænè conqueritur: *Et sic repentè præcipitas me?* Pulchrè Tertullianus, & verè, *Vis est*, inquit, *& illa navigiis, cùm longè à Capharei saxis, nullis depugnata turbinibus, nullis quassata decumanis fluctibus; adulante flatu, labente cursu, lætante comitatu, intestino repentè perculsu cum totâ securitate desidunt. Non secus sunt naufragia vitæ, & tranquillæ mortis eventus.*

Venti cùm vehementissimè flãt, vim suam efflant.

Iob cap. 10. v. 8. Lib. de Animâ.

Quàm ergo stultum est ætatem disponere? Ne crastino quidem dominamur. O quanta dementia est spes longas inchoantium! Emam, ædificabo, vendam, exigam, honores geram, tum demum lassam senectutem in otium referam. Omnia, mihi credite, etiam felicibus dubia sunt. Nihil sibi quisquam de futuro debet promittere: id quoque quod tenetur, per manus exit; & ipsam, quam premimus horam, casus incidere potest & abrumpere. Nos verò navigationes longas, & seros in patriam reditus proponimus: militiam, curiam, lentas actiones, prolixa negotia, longam laborum seriem, officiorumque per officia processus destinamus; ævum Nestoris & fortunam Metelli speramus, cùm interim ad latus mors est, & è vitæ colliculo in mare nos præcipitat Æternitatis.

Nihil sibi de futuro promittendum.

§. 9. *Homo pulvis.*

MEmento homo, *quia pulvis es, & in pulverem revertêris.* Triste hoc carmen, nostra nobis mater occinit Ecclesia, cùm filiorum capitibus cineres inspergit, monétque mortalitatis, & eo quidem tempore, quo illa plerumque minimè cogitatur. Aquilam hic imitatur Ecclesia: illa cervum prœlio aggressura, multum pulverem

Gen. c. 3. v. 19.

Plin. lib. 10. c. 4.

Ecclesia imitatur Aquilam.

pulverem alarum volutatu collectum, excutit in oculos cervi, cornibus media insidens, & pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes. Sic Ecclesia hominem in vetita ruentem, mediâ quasi viâ adoritur, sternitque ferali hoc pulvere. Idem sacerdos facit, cùm ad exequiarum epilogum, cadaveri jam intra suum conditorium reposito, ter glebam injiciens, *Memento*, inquit, *homo, quia pulvis es, & in pulverem revertèris.* Hæc non jacenti jam & mortuo, sed vivis, & etiamnum circumstantibus, opportunè & suo loco occinit.

Sapuit in hoc & Philippus Macedo, qui quotidiano illo carmine monitus, *Philippe homo es*, moderatiorem se gessit.

Grues in excubiis lapillum pede sustinent.

Sed & grues hoc nos doceant. Hæ cùm nocturnis temporibus excubias habent, lapillum pede sustinent, qui lassatis somno decidens, indiligentiam sono coarguat. Eædem, cùm Pontum transvolant, arenam ferunt gutture. Mortales vanitatis arguat sepulchrale saxum, & arena quâ conteguntur. Vitulus ab Hebræis B adoratus, aureus quidem fuit, sed in pulverem redactus: Statua Nabuchodonosori visa, terribilis fuit; sed

Poma Gomorrhæa cum franguntur in pulverem fatiscunt.

ictu lapilli contrita: Poma Gomorrhæa pulchra quidem sunt, sed cùm franguntur, in vanum pulverem fatiscunt: formam & opes ostentat fastuosus homo, demum hæc omnia in cineres rediguntur. Hoc humanæ pompæ principium, hic finis. Ergo age quod agendum est, instat Æternitas.

§. 10. *Homo verè miser.*

Plin. proœmio in lib. 7. Hist. nat. Natura meliorne homini mater, an tristior noverca fuerit?

NOn est satis æstimare, Natura meliórne homini mater, an tristior noverca fuerit. Ante omnia unum animantium cunctorum, alienis velat opibus: ceteris variè tegumenta tribuit, testas, cortices, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera. Truncos etiam arboresque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata est. Hominem C tantùm nudum, & in nudâ humo, natali die abjicit ad vagitus statim & ploratum, nullúmque tot animalium aliud ad lacrymas, & has protinus vitæ principio. Ab hoc lucis rudimento, vincula excipiunt, & omnium membrorum nexus: itaque natus, manibus pedibúsque devinctis jacet, flens animal ceteris imperaturum; & à suppliciis vitam auspicatur, unam tantùm ob culpam, quia natum est. Heu dementiam ab his initiis existimantium ad superbiam se genitos! Prima roboris spes, primúmque temporis munus quadrupedi simile facit. Quando homini incessus? quando vox? quando firmum cibis os? quamdiu palpitans vertex, summæ inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? Iam morbi tot, atque medicinæ tot contra mala excogitatæ, & hæ quoque subindè novitatibus victæ. Videmus

Animalia mox suam naturam sentiunt.

animalium cetera, mox naturam suam sentire, alia nare, alia ire, alia volare, alia serpere: hominem sine do- D ctrinâ nihil scire, non fari, non ingredi, non vesci, brevitérque non aliud naturæ sponte, quàm flere. Vni animantium luctus est datus, uni luxuria, uni ambitio, uni avaritia, uni superstitio, uni immensa vivendi cupido. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido major, nulli pavor confusior, nulli rabies acrior. Denique cetera animantia in suo genere probè degunt: congrega-

Leones inter se non dimicant.

ri cernimus, & stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat: serpentum morsus non petit serpentes: ne maris quidem belluæ ac pisces, nisi in diversa genera, sæviunt. Homini plurima ex homine sunt mala.

§. 11. *Quid igitur est homo?*

Arist. Trism. Plauto. Sophoc. Pindaro.

SI priscas gentes audiamus, Homo est Fortunæ lusus, Inconstantiæ imago, Corruptionis speculum, Temporis spolium, Mortis mancipium, versatile Sepulchrum, fragile Simulachrum, tenuis Umbra, Umbræ A somnium, Spirans cadaver, Viva mors, Pila quâ ludit Deus.

Consol. ad Marciam c. 11.

Si Senecam interroges, *Quid est homo?* respondebit. Imbecillum corpus & fragile, nudum, suâpte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum, cuiuslibet pabulum, cuiuslibet victima, &c.

Isai. David, Bern. alios. Arist. adscribunt hæc Homo quid est? Imbecillitatis exemplum, fortunæ ludibriũ, &c.

Si sacros scriptores interrogemus, Homo est esca vermium, saccus stercorum, calamitatis ludibrium, imbecillitatis exemplum; est nuntius præcurrens, navis pertransiens, avis transvolans, fumus evanescens, gracilis spuma, invidiæ trutina, stilla situlæ, momentum stateræ, gutta roris antelucani, hospes unius diei; est flos, fœnum, universa vanitas, pulvis & cinis, inane & nihilum.

In hæc verba Georg. Poss. Mucus cornicem, *egregiam edidit cantionem in suo Orpheo mixto.* † *Marcellin. lib. 17.* * *Iarric. to. 1. Thesauri ver. Indicar. mihi pag. 655.*

Interim nos miselli nomenclaturas ingentes teximus speciosissimorum titulorum: grandia nomina operosè ambimus, & sine omni aurium vulnere audimus Magnifici, Perillustres, Felices, Pii, Potentissimi, Augustissimi, Invictissimi, Optimi, Maximi. † Quid restat, nisi ut Saporem Persarum Regem imitemur, qui epistolam, quam ad Constantinum Imperatorem dedit, sic exorsus est: *Rex Regum Sapor, particeps siderum, frater Solis & Lunæ, Constantino fratri meo salutem plurimã.* * Aut si malumus, nomina trahamus ab rege Bisnagensi, qui salutabatur, Sponsus bonæ sortis, Magnarum provinciarum Deus, Regum potentissimorum Rex, omnium equitatuum Dominus, Magister & doctor loqui nescientium, trium Imperatorum Imperator, omnium, quæ videt, Conquisitor, conquisitorum Conservator; quem octo mundi partes metuunt, Eques cui nemo par, & fortissimorum quorumque Debellator, elephantorum Venator, Dominus Orientis, Australi, Septemtrionis, Occidentis & maris. Hæc Petrus Jarricus percensèt. Nunquid titulorum satis? Si lubet, addamus elogiorum seriem, quam Soldanus in litteris præmisit hunc in modum: Salmander omnipotens ante Carthaginẽ, Dominus Jordanis, Dominus Orientis, Dominus Bethlehem, Dominus paradisi, Præfectus inferni, maximus Imperator Constantinopoleos, Dominus aridæ ficus, Dominus quà Sol & Luna meant, Protector primi sacerdotis Joannis, Imperator, Rex Regum, Dominus Christianorum, Iudæorum, Turcarum, Amicus Deorum. Non multò aliter Solymannus nostro Cæsari scripsit his verbis: *Carolo Quinto Imperatori semper Augusto, Belgæ, coævus Soliman, ex victrici nobilissimáq; Ottomannorum prosapiá ortus, Imperator Turcarum, Rex Regum, & Dominus dominantium, Imperator Trapezuntinorum ac Constantinopolitanorum, Dominator mundi, & terræ domitor*, &c. Quid vultis amplius? O verè splendida miseria! ô cinis & nihilum! ô vanitas vanitatum! Turpissima est ignorantia, cùm homo se hominem esse oblivisci tur.

Elogiorũ series in litteris à Soldano præmissa.

Oblivio sui, ignorantia turpissima est.

§. 12. *Ad rei funebris ossores.*

ABite igitur non hominẽs, sed milvi, qui etsi rapacissimi, semperque famelici, nihil tamen esculenti rapiunt umquam ex funerum ferculis: vos, etsi cetera curiosissimi, nihil tamen, quod funus oleat aut pollincturam, facilè umquam tangitis. Gratior vobis est quævis cœna sub quacumque arbore, quàm vel lautissima sub taxo aut cupresso. Omnem Libitinæ apparatum pessimè odistis, nec quidquam malletis quàm omnem mortis memoriam abolere. At videte quàm hîc largiter deliretis, cùm sacra pagina clarissimè moneat: *melius* esse *ire ad domum luctus, quàm convivii.* Vobis verò alia omnia potiùs agere lubet quàm sanctè lu- *Eccles. c. 7. v. 3.* gere, & mortis meminisse. At cavete, ne, dum brevem luctum cauetis, non caveatis æternum.

§. 13. *Omnis*

§. 13. *Omnis vita lacryma.*

Serm. de Patientiâ. Homo cũ nascitur, lacrymatur.

VNusquisque nostrûm, inquit Cyprianus, *cùm nascitur, & hospitio mundi hujus excipitur, initium sumit à lacrymis.* Quivis de se dixerit:

Vt lacrymis cœpi, lacrymis ita finio vitam;
Totum pæne meum vivere, flere fuit.
Sic omnes totam ordimur, sic claudimus omnes,
Ad fletum flentes nascimur, & morimur.
Naufraga nos istis tempestas mergit in undis,
Quisque suis mersus sic sepelitur aquis.
Ille unus felix, qui fletum jam egerit omnem,
Ne lacrymas stillet post sua fata novas.

Serarius in rebus Moguntinis pag. 942. Daniel 97. Episc. 57. Archiep. 41. Elector Mogunt.

Vis totius humanæ vitæ summam & epitomen? Daniel Archiepiscopus & Imperii Romani Elector Moguntinus, in precum libello, suâ manu hæc vivendi monita scripsit:

1. *Vita brevis.*
2. *Forma decipiens.*
3. *Pecuniæ fluxæ.*
4. *Imperium invisum.*
5. *Bellum perniciosum.*
6. *Victoria anceps.*
7. *Concordia fallax.*
8. *Senectus misera.*
9. *Mors felicitas.*
10. *Sapientiæ fama perennis.*

Illius utique cælestis sapientiæ, quæ regna donat, numquam desitura, nemini expugnanda, æterna.

§. 14. *Lacrymas solatur Deus.*

Ps. 90. v. 15 AGnosce vocem consolatoris simul & promissoris: *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.* Et verè, *iuxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit.* De his promissis luculenter Augustinus, *Noli timere*, inquit, *quandò tribularis, ne quasi non tecum Deus sit: iuxtà est Dominus his qui tribulato sunt corde.* Adjuvat certamen (considera) qui certamen indixit. Non te sic spectat Deus in agone certantem, ut populus aurigam; clamare enim novit, adjuvare non novit: coronæ veniam parare potest, vires subministrare non potest. Homo enim, non Deus est: & fortè dum spectat, plus laborat sedendo, quàm ille luctando. Deus quando spectat certatores suos, adjuvat eos invocantes: nam vox athletæ ipsius est in Psalmo: *Si dicebam, Motus est pes meus, misericordia tua adjuvabat me. Cùm ergo turbari cœperis, erige fidem tuam, & noveris, quia te non deserit. Sed ideo putas te deseri, quia non quando vis, eripit. Eripuit tres pueros de igne; Qui eripuit tres pueros, deseruit Machabæos? absit. Et illos eripuit, & istos: Illos corporaliter, ut infideles confunderentur: istos spiritaliter, ut fideles imitarentur. Iuxtà * est Dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit. Altus est Deus, humilis est Christianus. Si vult vt altus Deus vicinetur illi, ille humilis sit. Magna mysteria, fratres: Deus super omnia est. Erigis te? non illum tangis. Humilias te? ipse ad te descendit.* Hunc ergo fidissimum adjutorem in vota voca, aderitque vocatus, gemitu etiam unico, modò serio *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà, quia prima abierunt.* Verissimè dixit idem Augustinus: *Cum quantâ suavitate plorat in gemitu qui orat! Dulciores sunt lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum.*

Deus certantem in agone non spectat ut populus aurigam: *Sed adjuvat.* *Psal. 93. 18. Aug. suprà.*

Cur tres pueri ab igne, Machabæi verò non erepti.

** Idem in Psalm. 33. conc. 2. post med. Apoc. c. 21. v. 4.*

In Ps. 127. circa med

§. 15. *Mors nativitas.*

Valer. Max. l. 3. c. 2. & l. 2. c. 6. NOn finis (ait moriturus Thebanus) *vitæ meæ, sed actûs initium & melius advenit. Nunc enim, commilitones, vester Epaminondas nascitur, quia sic moritur.* Etenim quid attinet, aut humano dolori indulgeri, aut divino Numini invidiam fieri, quòd immortalitatem suam nobiscum partiri voluerit.

Herodotus l. 5. hist. Valer. l. 2. cap. 1. Quint. l. 5. instit. Trauli gens Thracibus finitima, quæ cum Thracum moribus cetera quidem concordat, unum illud habet peculiare, quòd, edito infante, propinqui circumsedentes cum ploratu commemorent, quantum calamitatum illi sit perferendum, vitam ingressо. Contrà, defunctum hominem cum lusu lætitiáque efferunt, recensentes quàm multis malis subductus sit. Sapientiæ laudem meritò sibi vendicaverit hæc natio, quæ natales hominum flebiliter, exequias cum hilaritate celebravit. Idem Causiani & Getæ dicuntur fecisse, qui puerperia luxerunt, funera plausu prosecuti. Removeatur itaque naturalis dulcedo vitæ, quæ multa & facere & pati turpiter cogit, & vitæ finis beatior principio reperietur. Mors non timenda, ut malum, sed ut malorum finis, excipienda. Sanè Plinius Secundus: *Itaque*, ait, *multi existitere, qui, non nasci optimum censerent, aut quàm ocyssimè aboleri.* Ita Silenus, à Mida captus, rogatus est; quid esset homini optimum? Diu tacuit. Tandem ut diceret adactus, respondit: *Optimum est numquam nasci, proximum, quàm citrimè extingui.*

Stobæus in Encomio mortis. Causiani & Getæ luxerunt puerperia. *Præfat. in l. 7. hist.* Quid optimum homini.

Illud non omiserim ter mirum, inauditum, & narratu jucundum. Ludovicus Cortusius Iureconsultus Patavinus, lamentationes & lacrymas testamento suis omnibus interdixit, voluitque adesse ad funus aulœdos, & omnis generis musicos, qui unà cum candidato clero funeris pompam partim præirent (numero quinquaginta) partim sequerentur: singulis dimidium aureum dari præcepit. At feretrum portari jussit à duodecim innuptis puellis, quæ prasinâ aut viridi veste indutæ, altâ voce cantarent, quidquid lætitia suggereret. Harum virginum singulis certa pecunia dotis loco destinata. Ita sepultus est in templo S. Sophiæ Patavii; centum funalibus, dum efferretur, stipatus, præeunte omni Clero, & totius urbis monachis, iis tantùm exclusis, qui nigri habitus essent, hos enim testamento à suo funere amovit, ne hilaritatem publicam atris cucullis funestarent. Atque hac ratione exequiæ in nuptias migrarunt. Obiit nuptialis hic homo, an. Christiano 1418. 17. Iulii, die D. Alexii.

Ludovicus Cortusius ad funus voluit adesse aulœdos & citharœdos: Monachos nigri habitûs excludi.

Præclarè dixit Bernardus: *Illi mortuos suos lugeant, qui resurrectionem negant: illi sunt plorandi, qui post mortem à dæmonibus sepeliuntur in inferno, non illi, qui ab Angelis collocantur in cælo.* Pretiosa mors Sanctorum, pretiosa planè, tamquam finis laborum, tamquam victoriæ consummatio, tanquam vitæ janua, & perfectæ securitatis ingressio. Apertè Hebræus Sapiens: *Melior est*, inquit, *dies mortis, die nativitatis.*

De modo bene vivendi serm. 70. Idem de transf. Mal. Eccles. c. 7. v. 2.

§. 16. *Vbique mors.*

TOrqueant se miseri, quibus extingui quàm superesse utilius est, trepido & anxio consilio, quanam ratione vitâ exeant, quærentes: Ferrum acuant, venena temperent, laqueos apprehendant, vastas altitudines circumspiciant, tamquam magno apparatu aut exquisitâ molitione opus sit, ut corporis atque animi infirmo vinculo cohærens societas dirimatur. Nihil horum Comaille Diogenis frater, sed intra pectus inclusa anima finem sui reperit. Enimverò minimo studio retinendum bonum est, cujus caduca possessio tam levi afflatu violentiæ concussa dilabitur. Ubique mors est, omnibus locis, omnibúsque momentis insidiatur, quaqua venias, paratam invenies; nusquam non præsto est, occurrit undique.

Miseris utilius extingui quàm superesse. Coma frater Diogenis. Mors est ubique.

Cùm verò una tantùm mors uni homini sit oppetenda, quid est quod ante mortem illam ultimam, tot miserum hominem mortes iugulent, ut quis non immeritò quærat:

Guttula cùm mihi sit vitæ tantùm unica, cur me
Mille necis species, funera mille premunt?

Bernardum audi: *Summa tibi sit philosophia, mortis meditatio assidua.* Et ideo varia te mors vellicat. *Quidquid illis accidit*, ait Bernardus, *tibi accidere potest, quia homo es. Homo de humo, limus de limo. De terra es, & de terra vivis, & in terram reverteris, quando venerit dies illa ultima, quæ subitò venit, & forsitan hodie erit. Certum est quia morieris, sed incertum quando, aut quomodo, vel ubi. Quoniam mors ubique te exspectat: tu quoque, si sapiens fueris, ubique eam*

Lib. de hoditate assidua. Idem in medit. c 3 de dignit. anim.

Epist. 26. post med.

eam exspectabis, Necaliter Annæus: *Incertum est*, inquit, *quo te loco mors exspecter. Itaque tu illam omni loco exspecta.*

§. 17. *Mors sua cuique domi est.*

Nvgamur, mortémque procul, procul esse putamus;
At mediis latet hæc abdita visceribus.
Scilicet ex illâ quâ primùm nascimur horâ,
Prorepunt juncto vitáque mórsque pede.
Partem aliquam furtim, qua se metitur & ipsa,
De vitæ filo qualibet hora rapit.
Paullatim morimur; momento extinguimur uno,
Vt lampas oleo deficiente perit.
Vt nihil interimat, tamen ipso in tempore mors est:
Et nunc interea dum loquimur, morimur.

In Boreali oceano iuxta Moscoviam piscis est, cui nomen MORS. Hæc maris bellua maximè dentata est, idcò ejus dentibus, quod Cardanus refert, gladiorum capuli conficiuntur. Corpus cujusque nostrûm, ô mortales, vivarium est, in quo piscem hunc, *Mortem*, alimus. Ideo non procul nobis hæc bellua querenda est: *Mors sua cuique domi est.*

Lib. 10. de subtilitate mihi p. 338.

Corpus nostrũ vivarium est, in quo alitur mors.

§. 18. *Mors inexorabilis.*

Svrda sit & cautes, & cæcæ tigridis iræ,
Sit licet & rabidi vis furiosa freti.
Hanc Zephyri mulcent, componitur illa receptis
Pignoribus, scopulos unda manúsque domant.
MORS *habet indomitos precibúsque minisq; furores,*
Et saxo, & pelago, & tigride sæva magis.

Parcas, in quarum colos, licia, stamina, forfices, vitę necisque mortalium jus omne transtulêre superi, inexorabiles esse, profana finxit antiquitas. Cùm enim

Certo venient ordine Parcæ
Nulli jusso cessare licet,
Nulli scriptum proferre diem.

Sed nec Lanificas ulli exorare sorores fas est: quem statuere diem, ad amussim observant. Atque hoc ingenio *Mortem*, omnis, ut ita dicam, hominis expertem, & pictorum pingunt pueri, & alii fingunt artifices. Caret auribus, ne precantes obaudiat; caret oculis, ne lugentium miseratione moveatur; caret fronte ac genis, ne sævitiam ipsa suam erubescat; caret linguâ ac labiis, ne solatiolum aliquod vocale ab eâ exspectes; caret denique carne, ut humanitatis sensu careat: soli nervi, & artus, & musculi, sola ossa supersunt, arcus videlicet & sagittæ, spicula & amenta ad miseros mortales ex destinato feriendos. Et sanè, si quando, tunc maximè eâ se feritate ostentavit, adeóque insultavit orbi ea Bellua, cùm Christum filium Dei, vitæque omnis auctorem, frustra gementibus saxis, trepidante terrâ, lugentibus stellis, expallescente sole, mœrentibus Angelis, infando ausu sustulit, heu in ipsius Vitæ vitâ dirissimè paratragœdians. Quisquis es, si homo es, mors tibi inexorabilis est. Ergo, *Vive memor lethi, fugit hora, hoc quod loquor, inde est.* Ergo, dies omnis velut ultimus ordinandus est, aut velut primus æternitatis.

Mors caret auribus, oculis, &c. cur?

Pers. sat. 5.

§. 19. *Mors certissima, est incertissima.*

QVid in rebus humanis certius morte? (exclamat Bernardus) *quid horâ mortis incertius invenitur?* Senibus quidem in ianuis, adolescentibus in insidiis est. Ergo, *Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superventura pariat dies.* Sed nec Venusinus vates hoc nescit:

Quis scit, an adjiciant hodiernæ crastina summæ
Tempora Dii superi? ---

Jacobus Apostolus luculentissimè, *Ecce nunc*, inquit, *qui dicitis, Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus (qui ignoratis quid erit in crastino. Quæ est enim vita vestra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur) pro eo ut dicatis: Si Dominus voluerit: &, si vixerimus, faciemus hoc aut illud.*

De Conv. ad Clericos c. 14.

Prov. c. 27. v. 1.

Horat. l. 4. ode 7.

Cap. 4. v. 13 & 14.

Omnes ibimus, omnes, omnes. Siquidem, *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur.* Neque tu ignorare potes, ita te esse procreatum, ut memineris à rerum naturâ, & accipiendi spiritus, & reddendi, eodem momento temporis legem dici: atque vt mori nemo solet qui non vixerit: ita nec vivere quidem aliquis potest, qui non sit moriturus, quando sit moriturus incertissimum. Idcirco Christus fidelissimo præmonitu nos excitans: *Videte*, inquit, *vigilate & orate: nescitis enim quando tempus sit.* Et hoc ipsum mox repetens: *Vigilate ergo*, inquit, *(nescitis enim quando dominus domus veniat: serò, an mediâ nocte, an galli cantu, an manè) ne, cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico,* VIGILATE.

2. Reg. c. 14.

Nemo moritur qui non vixerit, nec vivit qui non sit moriturus.

Marci c. 13. v. 33. 35. 36. & 37.

§. 20. *Mors plurimis repentina; pænè omnibus insperata.*

QVis non stabit in vigiliâ contra impetus mortis, quæ omnibus horis imminet, quæ & nullum sibi destinavit tempus quo debeat occurrere? quæ repit, volitat, inilit, nixu tacito, gradu suspenso, nullis antecedentibus signis, nullâ causâ, nullâ cautione, in morbo, in valetudine, in periculo, in securitate; ita nihil ab ejus unguibus sanctum est aut tutum.

Sanus erat & hilaris Tarquinius cùm piscículi spinâ suffocatus est. Sanus quoque Fabius, cùm ei tenuis pilus, quem cum lacte hauserat, vitæ rescidit filum. Mustela Aristidem momordit, & momento temporis extinxit. Cæsaris Dictatoris pater hilariter surgebat è lectulo, & dum calceatur, egit animam. Alius Cæsar dum pede impingit in limen, properantem spiritum excutit. Legatus Rhodiorum causam in senatu magnâ cum admiratione oraverat, in limine curiæ protinus expiravit. Anacreontem poëtam, & (si fides Luciano) Sophoclem etiam uvæ acinus necavit. Luciam Marci Aurelii filiam acus punctiuncula occidit. Cn. Bebius Pamphilus, præturâ functus, cùm à puero quæsisset horas, sensit illico horam sibi ultimam adesse. Multorum animas præceps & insperata lætitia excussit, quod Chiloni Lacedæmonio, & Rhodio Diagoræ contigisse accepimus, qui cùm filios in ludis Olympicis victores complecterentur, eodem loci & temporis vestigio sunt exanimati. Denique mors infinitos habet aditus, quibus in ædes nostras irrumpat, & irrepat. Modò enim per fenestras, modò per hypogæa, modò per projecturas, modò per tegulas sese trajicit, & nisi in urbe aut ædibus proditores repererit, humores dico corporis, morbos, catarrhos, pleuritides, & ceteras causas, quibus ad sua consilia tamquam ministris uti solet; tormentario pulvere portas convellit, igne, aquâ, peste, veneno, belluis, hominibus, cunctis denique machinis tentatam hanc vitam eripit.

Plin. l. 7. nat. hist. c. 7

Mortis aditus, quibus in ædes nostras irrumpat, infiniti.

Miphiboseth Saulis regis filius à domesticis latronibus, cùm meridiaret in lecto, est interfectus. Fuleo rex Hierosolymorum cùm leporem venaretur, equo lapsus est, eúsque pedibus conculcatus, egit animam. Iosias omnium regum Iudæ (Davidem excipio) pietate, sanctimoniâ, liberalitate facilè princeps, cùm Nechao Ægyptiorum Regi, exercitum ducens occurrisset, inopinato sagittæ ictu vulneratus, in castris mortuus est. Divus Ludovicus annum agens quinquagesimum septimum, in orâ Africæ, in medio exercitu, quem pestis populabatur, exinctus est. Egillus Rex Gotthorum, princeps optimus, à furiali tauro, quem facinorosi populares, qui legum severitatem ferre non poterant, emiserunt, crudeliter necatus est. Malcolmus primus Rex Scotorum post multa justitiæ specimina, noctu cùm regnum lustraret, suffocatus est. Nónne multi sani dormierunt, & obdormierunt reperti mortui? In procinctu stet animus necesse est,

Oza, vit in Davidis satellitio non ignobilis, nutantem Arcam, cùm Hierosolyma triumphali curru veheretur, objectis manibus fulcire tentabat, repentè tactus est de cælo. In prophetam qui cibum injussu Dei sumpserat, eductum è silvâ leonem Domini manus armavit, à quo est interfectus. Ananiam & Saphiram Christo primum initiatos, repentina vox Petri quasi fulmen in delicti expiationem perculit. Quorum animas æternis supplicii hâc pœnâ subductas, bona pars Theologorum sentit. Omittam vetera.

Iacob. Gordon. Chron. in hunc annum.

Anno 1559. Henricus II. Rex Galliarum in ludis, in triumphis, in communi hominum lætitiâ est interfectus. Dum enim Parisiis filiæ nuptias celebravit, in equestri certamine, pars fractæ lanceæ per illius oculum eâ vi adacta est, ut expulerit animam. Anno 1491. Alfonsus Ioannis II. Lusitani regis filius, annum agens decimum sextum splendidissimi ingenii, & summæ exspectationis princeps, Isabellam Ferdinandi Hispaniarum Regis filiam duxit uxorem, cujus dos erat, amplissima paternorum Regnorum hæreditas. Celebrantur nuptiæ sexcentorum triumphorum apparatu; ubique ludi, Trojæ, equestres pugnæ, convivia; tantus autem erat luxus, ut calones & mediastini in Attalicis vestibus fulgerent, quibus subserica & holoserica vilioris videbantur pretii. Sed prò dolor! vix mensis erat septimus, cùm miser adolescens ad ripam Tagi fluminis in equo juveniliter exultans excutitur, & lethali plagâ obtrito capite datur ad terram, defertur in casam piscatoris, quæ vix illum cum duobus famulis caperet. Decumbit in stramentitiâ culcitrâ, ibi efflat animam. Accurrit Rex adolescentis pater cum Reginâ matre: vident spectaculum miserabile, versas in lamentationem pompas, surgentem filii adolescentiam, virtutes opésque, quasi nascentes flosculos, ab improviso Boreâ, decussas, infesto tumulo sepeliri omnia. O subitos rerum turbines! ô præcipites vel sit missimorum lapsus!

Hippolytus Guar l. 6. de Abominandis gentis hum. c. 20.

Quid alios memorem? Basilium Imperatorem cervus inter venandum, ramoso cornu impetitum trajecit, quo vulnere non multò post extinctus est. Vetus monimentum, in castro Ambrosi, prope Oenipontum, testatur equum ab ephebo nobili subditis calcaribus admissum, ut fossam viginti pedes lõgam transiliret; transiliit, sed eques & equus subitâ & unâ pænè morte conciderunt. Id equi exuviæ ephebi vestes hodiéque loquuntur.

Vide Iustin Henrici 4. Regis Gall. à Ludovico Richeomo scripta.

Sed repentinum hoc fatum probis cum improbis commune est, neque infelicem animæ arguit statum nisi fortè quempiam in ipso flagrantis sceleris concursu divinæ vindictæ feriat telum. Talis fuit Dathani & Abironis exitus, quos in Mosen perduelli animo obstomachatos hiatu discedens terra miserabiliter absorpsit. Talis mors Absalonis, quem majestatis pertinacem reum feralis hasta confixit. Tale quinquaginta satellitum, quos in Eliam parum reverentes cœlum flammarum globis armatum devoravit. Tale fuit Hebræi hominis exitium, quem cum infami Madianitide vindex trajecit gladius, & lectulum genialem miscuit cum funebri.

Pori corporis sunt ostiola mortis. Sen. ep. 101. med.

Quot pori corporis, tot ostiola sunt mortis. Non ubique se mors propè ostendit; ubique tamen propè est. Quid autem stultius, quàm mirari id ullo die factum, quod omni potest fieri. Stat quidem terminus nobis, ubi illum inexorabilis fatorum necessitas fixit; sed nemo scit nostrum, quam propè versetur. Sic itaque formemus animum tamquam ad extrema ventum sit: *Nihil differamus.*

NOTÆ IN PRIOREM PARAGRAPHVM.

MORS INFINITOS HABET ADITVS] Ita prorsus est; & dictis addo. Quidam, ut memorant, somniavit leoninis faucibus se necatum. Surgit, somnii negligens, ædem sacram cum sociis adit, & in vestibulo videt leonem saxeum hianti rictu, qui columnam fulserat. Hîc ille somnium inter comites non sine risu narrans: Et en, inquit, hic ille leo est, qui me hac nocte laceravit. Cum dicto manum in saxeas fauces immittit: Et, hic habes, ait, tuum hostem, stringe dentes, si potes, mileo, ac manum hanc præmorde. Vix ista dixerat, & lethale vulnus accepit in hoc innoxio, ut putabat, hiatu: siquidem latebat imâ fauce abstrusus scorpio, qui ubi manum sensit, aculeum exseruit, tetigit, extinxit. Itáne lapidi etiam sua bilis est? aut ubi mors non est, si vel saxei leones perimunt? Simili fato periit Hylas adolescens, quem in saxeæ urnæ faucibus delitescens vipera occidit. Quod lethi genus Martialis describit libro 3. epigrammate 19.

Quid memorem puerum stiriâ è tecto in subeuntis caput decidente occisum? Quem idem Martialis elegan- *Lib. 4. Epigram 18.*
ti hoc carmine deflevit:

Qua vicina pluit Vipsanis porta columnis,
Et madet assiduo lubricus imbre lapis,
In jugulum pueri, qui roscida templa subibat,
Decidit hiberno prægravis unda gelu.
Cùmque peregisset miseri crudelia fata,
Tabuit in calido vulnere mucro tener.
Quid non sæva sibi voluit fortuna licere?
Aut ubi mors non est, si jugulatis aquæ?

Sic omnino mors infinitos habet aditus, tunc sæpe vicinissima, cùm minimè putatur.

§. 21. *Mortis repentinæ antidotum.*

HIc ego, Lector, extra ordinem tres tibi precationes velut paradigma propono, repentinæ morti deprecandæ factas. Tui arbitrii est, aut omnes, aut unam solùm quotidie ex animo pronuntiare. Eo numero factę sunt, ut velut supplices ter ad Christi Domini genua provolvamur, tanti momenti rem petituri. Atque hoc sciamus, hîc posse neminem, aut satis cautum, aut nimis esse providum.

Ad repentinam mortem avertendam.

ORATIO PRIMA.

OMisericordissime Domine IESV, per lacrymas tuas, per agoniam & sanguineum sudorem tuum, per mortem tuam rogo te, à subitanêa & improvisâ morte libera me.

SECVNDA.

OBenignissime Domine IESV, per acerbissimam & ignominiosissimam flagellationem ac coronationem tuam, per crucem & passionem tuam amarissimam, per omnem bonitatem tuam, humillimè te precor, ne permittas me sine Sacramentis morte repentinâ ex hâc vitâ migrare.

TERTIA.

OMi amantissime IESV, ô Dominus meus, & Deus meus, per omnes labores ac dolores tuos, per pretiosum sanguinem tuum, per sacrosancta vulnera tua, per illas tuas, ô mi dulcissime IESV, supremas in cruce voces: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me, per validum illum clamorem tuum: Pater in manus tuas commendo spiritum meum; ardentissimè te rogo, ne subitò hinc tollas me. Manus tuæ, ô mi Redemptor, fecerunt me, & plasmaverunt me totum in circuitu, ne quæso, sic repentè præcipites me. Da, oro, spatium pœnitentiæ, da felicem & in gratiâ tuâ obitum, ut ego te totâ mente diligam, laudem, & benedicam in æternum.

Verumtamen, ô bone IESV, in manu tua sita sunt omnia, nec est qui tuæ possit resistere voluntati. Vita mea pendet à tuo nutu: desinet illa cùm tu volueris. Neque ego aliud volo, mi amantissime Deus, quàm hoc ipsum tuum velle. Quocumque loco, tempore, morbo extingui me volueris, ita fiat: hæc omnia summæ bo-

mæ bonitati tuæ & divinæ providentiæ committo. Nullum locum, tempus, nullum mortis genus, quantumvis ignominioſum & acerbum excipio. Illud unicum rogo, Chriſte Deus, ne improviſâ & ſubitariâ morte finiam. Verumtamen non mea, ſed tua voluntas fiat. Si ita placitum eſt in cõſpectu tuo, ut morte ſubitâ tollar, non recuſo. Fiat voluntas tua in omnibus, ô Deus. Spero enim & confido per magnam miſericordiam tuam (per quam hoc ipſum unicè precor) me tunc in gratiâ & amicitiâ tuâ morituru; in quâ ſi moriar, non me mors quantũvis ſubita ſeparare à te poterit. Nam, *Sap. 4. v. 7. Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Improviſa mors non eſt, cujus vita fuit provida.

Quòd ſi ergo ſpatium mihi & tempus futurum non ſit (tibi ſoli, ô Deus, hoc notum) quo me tibi commendem: ecce illud jam facio, & quàm poſſum ſubmiſſiſsimè atque ardentiſsimè ad te in cælum de profundis clamo: *Miſerere mei Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam: Fiat voluntas tua, Domine, ſicut in cælo, & in terrâ: In manus tuas commendo ſpiritum meum; redemiſti me Domine Deus veritatis.* Benedicant, & laudent te Deus, *Pſa. 30. v. 1.* creata omnia. *In te, Domine ſperavi, non confundar in æternum.*

§. 22. *Dies vitæ pauci, & mali.*

QVot es annorum? Sexaginta. Et quot tu? Septuaginta. Dic, & quotum tu agis annum? Octogeſimum. Ah, ô boni, ubi ſunt veſtri anni? Vbi ſunt tui ſexaginta? Vbi tu tuos ſeptuaginta reliquiſti? Et ubi tu octoginta tuos invenies? Quid numeratis jam amiſſos? Eleganter Lælius ille ſapiens dicenti cuidam: Sexaginta annos habeo: Hos, inquit, dicis ſexaginta, quos non habes? Nec quod præterìit, nec quod futurum eſt, tuum eſt. In puncto fugientis temporis pendemus; & magni eſt, modicum fuiſſe.

Geneſ. 47. v. 8. & 9. Ægyptius Rex Pharao patriarcham Iacob interrogans: *Quot ſunt*, inquit, *dies annorum vitæ tuæ?* Reſpondit ſenex: *Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum ſunt, parvi & mali.* Audite Tantali, qui ſititis perituræ vitæ extentiſſimos annos: Peregrinos vos ſcitote, non incolas. Sed neque diuturni itineris peregrini eſtis. Via veſtra & brevis, & mala eſt: brevis, quia forſitan priùs finienda, quàm hæc ipſa, quàm cum morte dividitis, hora: malam eſſe neſcire non poteſt, quiſquis etiamnum in illâ eſt. Rubos ſæpiùs, quàm roſas offert calcandos. Et tamen miſelli adhuc hæretis, & immoramini his vepretis, tam immemores patriæ! Egregiè docet *Lib. 23. Moral. c. 24.* Gregorius, vitam hanc viam eſſe ad cælum; viatorum autem multos viæ amœnitate ſic paſci, ut magis eos diu pergere, quàm citiùs pervenire delectet. Heu nos delirios homulos! floſculis capimur, & ſpecioſiores lapillos legimus, negligimus immenſas gazas. Terræ ſordes & cavernarum ſpumam corradimus, obliti quantos & quàm veros theſauros perdamus, dum falſos quærimus. Miſeri & vani! Quid peregrino cum floſculis & lapillis, ſi ad patriam non perveniat? quid hæc reliquiſſe oberit, ſi patriam contingat? Laborare in hac viâ, laſſeſcere, ſudare, moleſtiarum quàm plurimum pati, in maximo lucro ponendum. Tantò enim patria placebit magis quantò diſplicuerit exilium.

Hęc vita via eſt ad cælum.

§. 23. *Quâ ratione juvenis, poſsit mori ſenex.*

VTi ſenes non ſenes, ſed pueros, ita iuvenes reperias non iuvenes, ſed ætate provectos. Barlaam eremicola, ſenex ſeptuaginta annorum, Ioſaphato Regi de ætate ſciſcitanti, annum quadrageſimum quintum ſe agere reſpondit, ac miranti adjecit, tacuiſſe ſe ſtudio viginti quinque annos; quòd eos in mundi vanitates impenſos, crederet omnino periiſſe. Ita Similius qui curis Curiæ ſepultus, & potiùs Imperatori ſuo vixerat, quàm ſibi, ſepulchro ſuo inſcribi juſſit: *Hic jacet Similius*

Barlaamus eremicola cur 45. annum agere ſe reſpondit?

A *vetulus ſeptennis.* Regum faſti de Saule Hebræo rege hęc memoriæ prodiderunt: *Filius vnius anni erat Saul cum regnare, cœpiſſet; duobus autem annis regnavit ſuper Iſraël.* Saul regni principio, tam ſceleris purus fuit, atque infans eſt unius anni; in hac tamen puritate vitæ, unico tantùm anno perſtitit, licet universè viginti annis imperarit. Senium multi maturè, & ante ſenectutem, adipiſcuntur; plerique numquam, qui etiam ſenes vitia retinent puerorum. Hinc pueri centum annorum moriuntur. *Vitæ bonum non eſt poſitum in ſpatio ejus, ſed in uſu: poteſt fieri, ut ſæpè ſit, ut qui diu vixit, parum vixerit.* Quare nihil turpiùs eſt quàm grandis natu ſenex, qui nullum aliud habet argumentum, quo ſe probet diu vixiſſe, quàm ætatem. Eleganter S. Ambroſius de Agnete virgine: *Computabatur*, inquit, *in annis infantia, ſed erat ſenectus mentis immenſa.* Divinæ Sapientiæ oraculum proclamat: *Senectus venerabilis eſt non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem ſunt ſenſus hominis, & B ætas ſenectutis vita immaculata.* Idcirco mores potiùs quàm crines venerandi. Reverentiâ planè uberiore dignus eſt, quiſquis ante annos ſit ſenex. Proba vita, ſenectus optima.

1. Reg. 13. v. 1. Cur filius unius anni erat Saul cũ regnare cœpit.

Sen. ep. 49. ad finem, & l. de tranq. c. 3.

Ser. 90. qui eſt de ſanctâ Agnete.

Sap. 4. v. 8. & 9.

Reverentiâ dignus eſt, qui ante annos ſit ſenex.

At potuit, inquit, tam immaturè mortuus evadere vir magnus, & Reipublicæ perquam utilis. At potuit etiam (quod juſtiùs timetur) fieri pluribus ſimilis. Aſpice juvenes quos luxuria in omne vitium propellit quibus nullus dies ſine aliquo inſigni flagitio exit. Ergo ille *raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius. Conſummatus in brevi, explevit tempora multa.* Quicunque ad extremum ſui fati venerit, hic moritur ſenex. Sæpè in longiſſimâ vitâ minimum eſt quod vivitur. Glorioſiùs multò eſt ſuâ virtute quàm temporis dono ſenuiſſe. Satis diu vixit, qui bene vixit: ſatis diu pugnavit, qui vicit.

Sap. c. eod. v. 11. & 13.

Glorioſiùs eſt virtute quâ temporis dono ſenuiſſe.

§. 24. Paradoxum. *Quiſquis voluit, diu vixit.*

C BReve tempus ætatis, ſatis longum eſt ad bene vivendum, inquit Tullius. Nemo nimis citò moritur, qui diutiùs aut meliùs victurus? quàm vixit, non fuit. Satis annorum vel ephebus numerat, qui virtuti, qui æternitati, ad quam natus eſt, vixit. An non ſatis locutus eſt, qui verbulo aut nutu perſuaſit? An non ſatis cucurrit, qui palmam obtinuit? An non ſatis navigavit, qui in portum feliciter pervenit? Optimè enim omnium, qui citiſſimè. Modò mors præmeditationem noſtram non præveniat; quò velocior, eò felitior erit.

Lib. 1. Tuſc. 92.

Verùm ego (ait apud Curtium Rex Macedo) *qui non annos meos, ſed victorias numero; ſi munera fortunæ bene computo, diu vixi.* Quantò verius is, qui vitam ſuam omnem Deo conſecrat, ſuóque ſolùm Domino placere ſtudet & ſervire, fidenter dicat: Ego, qui non annos meos, quibus Deo ſervio, ſed deſideria mea numero, ſi beneficia Domini mei bene computo, diu vixi.

Lib. 9. c. 12. med.

D Sic eſt profectò: Centum, imò mille annos, imò ſæcula vivit, & Deo ſervit, quiſquis ex animo veréque cupit centenis, vel millenis annis? aut multis ſæculis Deo ſervire, ſi vivere tot annis liceret. Nam apud Deum voluntas pro facto ſumitur, apud quem ſæpè voluiſſe facere, ſæpè tantumdem eſt, quantum feciſſe. Sic & martyr eſſe poteſt, ſanguinémque Chriſtianâ nobilitate profundere, licet ſua morte in lectulo defungatur: ſic & diu vivere, atque pro Chriſto fortiter & agere & pati poteſt, quiſquis ardenter cupit ideo diu vivere, ut multum & agat pro Chriſto & patiatur. Nemo non ſuo die moritur, quiſquis divinę voluntatis decreto moritur.

Voluntas apud Deũ pro facto ſumitur.

§. 25. *Moriendum eſt, moriendum.*

AVguſtus Imperator captâ Peruſiâ in plurimos animadvertit. Orare veniam vel excuſare ſe conantibus, hac unâ occurrit voce: *Moriendum eſt.* Ita trecentos ad aram

Suet. in Auguſt. c. 15.

Dio ait 400.

ad aram Iulio Cæsari exstructam, hostiarum more ma-
ctari jussit.

Iustin. Mar. in Tryp. Iren. l. 5. contra hæres. Psalm. 89. v. 4. & 2. Pet. c. 3. v. 8.

Iustinus & Irenæus è priscis nobilissimi scriptores, acutè observant, post latam mortis sententiam in protoplastum, mortalium omnino neminem, *secundum Dei Calendarium*, diem integrum vixisse. Nam Prophetis & Apostolis testibus, *Vnus dies apud Dominum sicut mille anni; & mille anni, sicut unus dies*: Atqui nullus hominum mille annis vixit; ergo nec diem totum ullus. *Moriendum est*, etsi ad nongentos & ampliùs annos ætatem produxeris, *Moriendum est*: Hoc ab oraculis divinis, humanâ ratione, & experientiâ certissimum. Oracula divina sexcenties proclamant, *Moriendum*. Ratio seipsam demonstrationibus evidentissimis convincit, rem è contrariis compositam, interitui obnoxiam, adeóque *Moriendum esse*. Experientia, stultorum ac sapientum magistra, digitum in immensos mortuorum cumulos intendens, vel oculis persuadet, hactenus neminem unum ex omni numero, mortis impetum elusisse, *Moriendum esse*. Sole ipso clarius est, *Moriendum esse*. Sed an ullum cæli tonitrum validè aures omnium percellit, atque hoc ipsum? *Moriendum est*. Hic nemini licet esse surdo. Velis nolis, admittere cogeris has voces; vel invitas aures penetrat hoc tonitru: *Moriendum est*, irato Deo propitióque.

Res è contrariis cõposita interitui obnoxia.

Æschylus olim: Sola, inquit, Dearum mors munera non amat, non admittit dulcis partem spei. Quare sapienter Seneca: *Hoc*, inquit, *affigamus animo, hoc nobis subinde dicamus: Moriendum est.* Quãdo? meliùs hoc nescies. Mors naturæ lex, mors officium tributúmque mortalium est, tunc dandum, cùm exigitur. Quapropter omnibus omissis; hoc vnum meditare, ne mortis nomen reformides: effice illam tibi cogitatione multâ familiarem: ut si ita tulerit, possis illi vel obviam exire.

Nat. qq. l. 6. in fine.

Mors est mortalium tributum.

§. 26. *Mortis memoria variè refricanda.*

1. AIunt cranium in furno arefactum, & pistillo in farinam redactum, admixto oleo, gangrænæ ac carcinomati felicissimè mederi. Calvas & mortuorum ossa seriâ contemplatione velut commolere, & unguenti loco adhibere, omnem animi pestem sanat.

Mortuorũ ossium cõtemplatio animi pestem sanat.

2. Plato tantò aliquem evadere sapientiorem censebat, quantò vivaciùs consideraret mortem. Ideo discipulis suis philosophiæ studiosis hanc legem dixit, ut iter ingressi pedes nunquam operirent. Voluit vir sapiens hoc ritu significare, extremum vitæ assiduè cogitandum.

S. Hieronym. hujus meminit in c. 10. Matt.

3. Nicolaus Christophorus Radzivilius, Princeps Polonus affirmat, in Ægypto eos qui prudentiâ & ætate ceteris antistarent, oblonga mortuorum ossa, ebore aut ligno efficta, aut etiam vera, hodiéque circumgestare, mutuo sibi monstrare, & ad meditandum obitum cohortari. Mensis etiam memoriam mortis inferunt Ægyptii, conviviáque claudunt tristi hoc acromate: *Memento mori.*

Epist. 2. de itinere in Palæst. mihi pag. 134.

Ægyptii memoriam mortis inferunt mẽsis.

4. Calipha Rex Tartarorum in urbe Bagdad, die festo, quem ipsi Ramadam vocant, conspiciendum se populo daturus, mula vehens, & vestibus ex auro & argento contextis conspicuus; fulgentibus in cidari gemmis pretiosissimis progreditur. Supra cidarim verò nigram calanticam gestat; quo quidem ritu, omnẽ corporis ornatum, mortis tenebris occulendum significat.

5. Iustiniano Imperatori mortuo, instrata vestis stragula, in qua opere Phrigio, victarum urbium, & barbarorum Regum; quos ipse debellârat, effigies textæ. Ecce tibi inter pugnas, triumphos, victorias, mortis simulacrum. Ludit certè mors in imperiis, & æquo pulsat pede pauperum tabernas, regúmque turres. Martinus V. summus Pontifex, hoc habuit symbolum loquentis picturæ, seu tacentis poëticos: In pyrâ jam accensa jacebant, brevi etiam arsurâ Pontificis tiarâ, Cardinalium galerus, Antistitum infulæ, Imperatoris diadema, Regum coronæ, Ducum pileus & gladius. Adscriptum lemma: *Sic omnis mundi gloria.*

Baron. to. 7. an. 565.

Antea Ottho Columna dictus.

6. Nautæ, nescio cuius, responsionem probo, quem cùm quidam interrogasset: Vbinam pater ejus obiisset? in mari, dixit. Cúmque ille idem de avo & proavo, atque atavo nominatim quæsisset ex ordine, responsúmque idem de singulis accepisset, subiecit: Et numquid tu, ait, mare ingredi non times? Responsum nauta dissimulans, Et ubinam, inquit, tuus obiit pater? Suo, ait iste, in lectulo. Sed ubi avus, ubi proavus, ubi ceteri majores tui? Omnes, inquit iste, suis in lectulis obierunt. Tunc nauta: Non tu, inquit, times lectulum conscendere, omnibus maioribus tuis fatalem? Eleganter quidem, aliquantóque plus quàm nauticum fert ingenium. Quotidiana sit cogitatio nostra, quæ Iusti Lipsii fuit; fuit correptus morbo decubiturus dixit: *Ad lectum, ad lethum.* Sæpe qui dormiunt, ducuntur ad mortem, somni sororem.

De remedio utriusque fort. l. 1. dial. 121. Franc. Petrar. cujus opera sapius hic uiẽ. u.n.

7. Joannes, Patriarcha Alexandrinus, qui ab eleëmosynis nomen traxit, superstes & sanus monumentum sibi exstrui jussit, sed ideo non absolvi, ut diebus solenioribus, præsente jam clero, rem sacram facturus, ab uno aliquo sic moneretur: *Domine, sepulchrum tuum imperfectum est, jube igitur inchoatum absolvi, nescis enim quâ horâ fur veniat.*

Leont. Cypr. Epis. c. 18. in vitâ Ioã. Cur Ioannes Alex. momentũ absolvi nõ jussit.

8. Imperatorem Orientis recèns creatum nemini priùs alloqui licebat, quàm latomus aliquot diversi coloris marmora exhibuisset, interrogasséque: E quo genere lapidum, Majestas Tua monumentum sibi vult fieri? Quid hoc aliud erat, quàm dicere: Ne supercilium tollas Imperator, homo es: morieris, sicut postremissimus mendicorum. Sic ergo regnum administra quod perditurus es, ne regnum perdas æternum.

Idem ibid.

9. Domitianus Imperator primoribus Senatorum & equestris ordinis, epulum dedit hunc in modum. Apparavit ædes omni ex parte nigerrimas. Laquearia, parietes, pavimentum, sedilia, atra omnia, & luctum spirantia. In hoc mortuale triclinium nocte introducti convivæ, absque comitibus; iuxta singulos collocatum feretrum, inscripto cujusque nomine: additus & lychnuchus, qualis in monumentis solet. Ministri mensæ & ipsi colorem noctis vultu & veste referebant, cœnantésque saltatione funebri cingebant. Cena interim magno silentio peragebatur; Domitiano insuper sermonem de iis, quæ ad mores & funera spectarent, super mensam ingerente, convivis extrema metuentibus, metúque pæne jam exanimatis. Quid itaque? Salubre sibi & Senatoribus documentum parasset Domitianus; sed montes parturiebant, natúsque demum ridiculus mus. Rectiùs Ægyptii, qui convivii risus lugubri castigant epilogo.

Xiphilinus in Domitiano, qui hoc epulo non mortis memoriam, sed risus vanitatem quæsiit.

§. 27. *Novum indusium, nigræ litteræ.*

CAyri in Ægypto templum Turcicum (Moschæam vocant) hac ratione ædificatum est. Assanus Bascha vir tam vafri quàm avari ingenii, nomen suum in Orbem vulgaturus, grandi aliqua substructione, sed nullis ferè suis sumptibus, hoc invenit consilii. Vbivis locorum proclamari jussit, constituisse se ingens Deo templum condere. Vt autem hoc opus feliciore successu eat, omnibus undecumque adventantibus liberalissimam stipem erogatum iri; dictúsque est certus & dies & locus partiendæ eleëmosynæ. Evocavit hæc res immensum populum ex Ægypto universã: sed & aliis è regnis Cayrum plurimi confluxerunt. In adventum horum Assanus maximum indusiorum & tunicarum numerum parari jussit. Eos autem qui stipem accepturi venerant, ex amplissimo atrio in aliud æquè amplum, per aliquot ostiola, & non nisi singulos transire voluit. In hoc transitu singulis suæ vestes ademptæ, & indusium tunicaque nova vi obtrusa. Hoc eo astu factum, ut quid-

Radz. ep. 3. Itineris in Palæst. mihi pag. 176. Assani vanities & avaritia quæ?

ut quidquid à tot millibus hominum, in viaticum fuisset assumptum id omne dicto loco relinqueretur. Solent enim illic locorum pecuniam, quam itineri destinant, induſiis aut pileis insuere. Et quamvis nemo non maluisset suum induſium & tunicam etsi lacerata retinere, cogebantur tamen universi suis relictis, nova sed vacua tunica superbire. Ploratus tandem ingens & ululatus populi coortus, veteres ab Assano vestes petiit. At ille irrisis plebeculæ clamoribus & lacrymis, quidquid vestium collectum est, rogo uno comburi jussit. Pecuniæ vis tanta è busto sublata, ut ea ædificio tam nobili suffecerit. Simillimè nobiscum mors agit, vestem veterem vel invitis eripit, & novam sepulchralem obtrudit. *Nos* quidem, uti Paulus loquitur, *ingemiscimus gravati, eò quòd nolumus exspoliari, sed supervestiri.* At frustra renitimur. Clamores & lacrymas nostras mors ridet. Velis, nolis, exuendum vetus amiculum. Exue, & abi. Omnes eadem conditio devinxit: Cui nasci contigit, mori restat. Intervallis distinguimur, exitu æquamur.

Mors vestē veterem eripit, & sepulchralem obtrudit. 2. *Cor. c. 5. v. 4.*

Assani crudelitas vindicata.

Sed audite, quomodo avarissimi hominis crudelitas sit vindicata. Imperator Turcicus Assani nequitiâ intellectâ, Imbraimum Bascham ad eum misit cum litteris, quibus Assano seriò præcepit: Quamprimum ab Imbraimo litteras accepisset, ipse suum caput Constantinopolim mox mitteret. Fatales ejuscemodi epistolas Turcarum Imperator ipse suâ manu solet scribere, & holoserico nigro obvolvere. Harum epistolarum semper summarium est: *Mitte mihi tuum caput.* Quisquis es, Rex an Cæsar, quando Imperator cæli nigris ejuscemodi litteras tibi miserit, resistere non potes, excusare non licet, deprecari nil iuvat, effugere non vales, tergiversari nequis, actum est. Hoc ergo age, & ipsam calca necessitatem: quod invitus facere cogeris, fac illud sponte animi. Mitte caput tuum, non tyranno, sed patri, non homini, sed Deo. Non tantùm morere, sed & velis mori. Cur enim quod necesse est, voluntas non occupet? Acquiescere necessitatis, velle virtutis est.

Fatalium epistolarū summariū.

§. 28. *Omnis dies observandus.*

To. 10. l. 50 homil. hom. 13. init.

Mvsonius apud Stobæum: *Non est*, inquit, *præsentem diem rectè transigere, nisi statuis eam quasi ultimam transigere.* Et Augustini sapientissimum monitum est: *Latet ultimus dies, ut observentur omnes dies.* Diem mortis incertum salubriter constituit Deus, ut ultimum suum quisque salubriter cogitet. At, inquies, tristis hæc cogitatio est super morte, & ipsam adducit mortem.

Sapiens cū tranquillitate de morte cogitat.

Falleris. Sapiens cum tranquillitate de ea cogitat: non aliter quàm in mari aut navi ventos & vela spectat, quibus fertur in portum; nec tamen ipsa cogitatio eum transfert. Hæc stultitia & omnis error noster est. In fluctibus & inter undas jactari volumus; reformidamus, quò naturâ & ratione ducimur, pervenire. De naturâ scimus:

Omnes eòdem ducimur, Omnium
Versatur urna---

Sed & de ratione, quis ejus compos abnegabit? Quid hîc nisi iactationes, curæ, miseriæ, corporis atque animi dolores? Ecce finem: quid reformidas? Ecce portum: cur non intras? Sed revera, ut ii qui in carcere sunt, elabi vellent, & subinde possent, nisi custos carceris teneret; sic in hac vitâ nos impedit phylacista ille, Amor vitæ. Pellendus est, & ut posit, sæpè cogitandum est, quod semel faciendum est. Et quia incertus ac ignotus est ultimus dies, suspectus sit omnis dies. Animus hoc modo fortior, vita emendatior, imò & lætior, quid enim terreat aut turbet quem

Cur omnis dies suspectus esse debeat.

--- ille timorum
Maximus haud urget, lethi metus.

Prævisum jaculum minùs ferit; mors sæpè cogitata molliùs sternit.

§. 29. *Sandapila ultimum superbiæ nostræ solium?*

Gen. c. 23. Abraham de emendo sepulchro fuit sollicitus.

Abrahamus ille magnus cùm Dei jussu peregrinabundus huc illuc commearet, nihil potius habuit, quàm ubi stabilem locum reperisset animum adiicere sepulchro emendo. Hoc ita voluit esse suum, ut id omni iure modóque posideret. Hinc omnem pecuniam à venditore designatam sine cunctatione adnumeravit, *probatâ monetâ publicâ.* Nec illi satis emptionem publicè transigi, voluit insuper omnes loci incolas adesse testes emptionis. Quâ in re vir fide plenus monstravit, sepulchrum esse hominis locum proprium, quem is verè, si quidquam aliud, suum diceret. Abrahami exemplo, optimus quisque inter primas curas numerat, rem sepulchri curare.

Sepulchrū est hominis locus proprius.

Maximilianus I. Imperator Austriacus, triennio ante mortem, capulum funebrem è querno ligno, arcæ viatoriæ inclusum, circumferri secum jussit: cavitque testamento, ut exanime corpus suum, rudi linteo involutum sine ulla exenteratione, illi imponeretur, naribus, ore, auribusque vivâ calce oppletis. Quid sibi voluit magnus vir? nisi monumentum illud assiduè in oculis habere, quod diceret, *Cogita mori.* Quod ampliùs diceret: Quid te dilatas & extendis, quid multa possides, plura appetis? Quem tot provinciæ & regna non capiunt, loculus iste capiet. Cur autem & calcem cavis illis partium immisit? Ea aromata, quibus condiretur. Maximiliane magnus fuisti! & res tuæ dicunt, tum & hæc circa mortem.

Maximilianus I. Imperator triēnio ante mortem capulum secum circumferri jussit.

Quid memorem de feretro Ablavii, qui Præfectus Prætorio, inter Constantini Magni aulicos princeps, auri insatiabilis vorago, aurum sæpiùs cogitavit quàm tumulum, quàm cælum. Hinc manu prehensum affatus Constantinus: Quousque tandem, ò bone, inquit, thesauros accumulamus? atque simul cum dicto, hastâ, quam manu tenebat, feretri figuram in terrâ descripsit, &: Orbis, inquit, opes universas habeas, non majorem tamen post funus locum posidebis aut loculum, quàm ego hîc depinxi. Si amen tantum terræ spatium sis occupaturus. Vates fuit Constantinus, nam Ablavius fruſtatim dissectus, non habuit quod daret tumulo.

Baron. to. 3. Anno 326. n. 96. Ablavius aurum potiùs quàm tumulum cogitans non habuit quod daret tumulo.

Carolus V. Augustæ memoriæ Imperator, Maximilianum, quem dixi, sanctissimè æmulatus, diu ante mortem Reipublicæ administratione se sponte submovit: & cùm in filium jam validum ævi & animi curas transtulisset, in Hispaniâ S. Iusti monasterio se abdidit, cum duodecim dumtaxat familiaribus, Deo & quieti vacaturus. Interdixit autem aliter se quàm Carolum appellari, Cæsaris, atque Augusti nomina cum rebus animo exuens, quidquid honorarii est contempsit. Imò hoc amplius ferunt, diu ante Imperium abdicatum, sarcophagum sibi cōnstrui jussisse cum funebri supellectile, deportandum, clanculum tamen, quocumque iret. Hunc apparatum mortualem habuit apud se quinque annis, ubicumque locorum esset, etiam dum Mediolanum contra Gallos proficisceretur, illúmque diligentissimè singulis noctibus in suo cubiculo reponi jussit. Arbitrabantur quidam qui circa eum erant, thesaurum illic asservari, alii nonnihil librorum, in quibus historiæ veteres continerentur, alii aliud quidpiam magni. Cæsar verò sibi conscius quo animo eam arcam circumferret, subridendo dicebat: In rei sibi charissimæ usum, id secum deferri. Sic assiduè mortem cogitabat Carolus, poterátque diebus singulis dicere, VIXI. Ita quotidie ad lucrum surgebat.

Carolus V. nomina Cæsaris & Augusti animo exuit & sarcophagum sibi construi jussit.

Carolum Imperatorem complures alii felicissimè imitati, qui sandapilam mortis suæ monumentum quot diebus religiosè sunt contemplati. Genebaldus Laudunensis Antistes, instar sepulchri lectulum habuit se-

Zach. Lipæl. to. 3. in vitâ S. Remigii 1. Octob.

ptennio toto, quo quidem tempore in magnâ asperitate vitam traduxit.

Idem to. 3. in vitâ S. Idæ 4. Sept.

Ida probatæ sanctitatis femina, diu ante supremum diem feretrum sibi construi curavit, quod quotidie bis pane & alimentis implevit, idem in pauperes bis liberalissimè depletura. Virtutis studium, optimus ad mortem apparatus est: Virtutem nulla mors inquinat. Facilè contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturũ.

Hier. ep. 103

§. 30. *Vita quid est?*

Vide P. Max. Sãdæi Symb. vitæ human. An. 1626. editis Francofurti.

FLos est, Fumus est, Umbra est, & Umbræ umbra: Bulla, Pulvis, Spuma, Ros, Stilla, Glacies est. Iridis arcus, deficiens Cereus, Sacculus pertusus, ruinosa Domus, Cinis dolosus, Dies vernus, Aprilis constantissimus, unicus testudinis Tinnitus est; Hydria fracta, fontis Rota, aranearum Tela, maris Guttula, vilis Stipula, solstitialis Herba, brevis Fabula, volucris Scintilla, tristis Nebula, Vesica vento plena, rutilans ad solem Columbula; Vita, Vitrum tenerrimum, Folium levissimum, Filum subtilissimum, Pomum aureum est, sed intus putridum, &c. Si nihil est umbra, dic quid umbræ somnium? Sexcenta mille talia, de vitâ humanâ rectè pronuntiantur. Mihi omnium rectissimè videntur dixisse, qui Vitam vocant, *Somnium umbræ brevissimum.* Compendio rem dicamus: Vita est,

Vita somnium umbræ brevissimum.

Somnus, Bulla, Vitrum, Glacies, Flos, Fabula, Fœnum: Vmbra, Cinis, Punctum, Vox, Sonus, Aura, Nihil.

Ah, miseri! quas opes struere, quantos honores gerere, quas & voluptates percipere nobis videmur? quidquid horum est, Somnium est, sed heu quàm breve & quàm ludicrum! *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Divites & beatos, ô viri, vos esse somniastis, sed ex iis omnibus quæ habuistis, quæ sperastis, quid rerum obsecro retinuistis? hæc vigilantium somnia, hæc somniantium ludicra erant merissima. Oculos nunc aperit pœna, quos olim clauserat culpa.

Psa. 75. v. 6.

Vita igitur quid est? Compendio dicam. Vitæ humanæ tempus, punctum est: natura, inconstantia: sensus, obscuritas: corpus universum, concretio putrescere facilis: animus vagus: honores, fumus: divitiæ, spinæ: voluptates, venenum. Et ut verbo dicam, omnia, corporis quidem, fluvius; animi verò somnium: Vita, bellum, & hospitis in peregrinâ civitate mora, & innumerabilium miseriarum officina; fama post obitum, est oblivio. Hoc Ausonio credamus:

Quid sit Vita.

Miramur perisse homines? momenta fatiscunt;
Mors etiam saxis nominibúsque venit.

Epigr. 34.

Ante mortem consummare vitam virtute, res pulcherrima est.

§. 31. *Vita Mimus.*

Comœdia est omnis vita. Nos histriones sumus; regem hic agit, ille mendicum; iste principis personam sustinet, ille medici, hic rustici. Quamcunque Deus imposuerit, eam decorè exequi oportet. Neque in eo laus sita est, ut Imperatorem agas vel Ducem, quamcunque egeris, plausum feres, modò eam bene agas. Opportunissimè hoc Epictetus subjungit: *Actorem, inquit, esse fabulæ talis, qualis magistro probata fuerit, te memento: Si mendicum agere te voluerit, fac eam quoque personam ingeniosè repræsentes. Ita si claudum, si principem, si plebejum. Hoc enim tuum est, datam personam bene effingere: eam autem eligere, alterius.*

Enchirid. c. 23.

Augustus Imperator, supremo vitæ die, admissos ad se amicos percunctatus est, Ecquid iis videretur mimum vitæ commodè transegisse? Adjecit & clausulam: *Ergo plausum date, &c.*

Sueton. in Aug. c. 99.

Seneca præclarè de hac vitæ comœdiâ: *Sapius, inquit, hoc exemplo mihi utendum est: nec enim ullo efficaciùs exprimitur hic humanæ vitæ mimus, qui nobis partes has, quas (nostrâ culpâ & inscitiâ) malè agimus, assignavit.*

Epist. 80. med.

Laërtius in Zenone, bono histrioni similem esse sapientem ait, qui sive Thersitæ, sive Agamemnonis, personam acceperit, utramque decenter exprimit & imitatur.

Sapiens cui similis?

Non igitur attendendum est, qui jam simus, sed qui futuri simus, ubi larvam & personam posuerimus: nec refert, primi an ultimi actoris partes susceperimus, modò bene agamus.

§. 32. *Vitæ humanæ typus.*

IOsaphato Regi Barlaamus senex, humanæ vitæ fallacia gaudia proponens: Unicornem, inquit, ferocé belluam fugit quispiam. In fugâ foveam irruit ingentem, in ipsâ verò ruinâ, protensis manibus apprehendit arborem, & ita lapsum præcipitem stitit. Dum in arbore hæret, sui periculi jam contemptor, duos mures conspicatur, album unum, atrum alterum: hi arboris radicem certante morsu vellicarunt, jámque ad ipsam pænè medullam penetrarunt dentibus. Sed oculis insuper in imam scrobem dejectis, horribilem vidit draconem igneas minas spirantem. Dúmque miser huc illuc oculos circumvolvit, quatuor aspidum capita è pariete prominentia observat. At his ille omnibus neglectis attollit vultũ, & aliquid mellis ab arbore stillantis cernit. Quare sui securus, jámque & unicornis insectantis, & draconis minantis, & murium rodentium, & serpentũ imminentium, & brevî casurę arboris oblitus, melleam dulcedinem avidissimè lambit. Et hæc, inquit Barlaam, præsentis vitæ sunt ludibria, quæ sic explico. Unicornis mortẽ repræsentat, quę humanam gentem ubique insequitur. Scrobs, hic orbis est calamitatum refertissimus. Arbor, quam, pressis manibus tenemus, vita est certis limitibus conclusa. Duo mures nox & dies, qui arborem illam paullatim exscindunt rodendo. Quatuor aspides, quatuor elemẽta sunt, quorum pax si turbetur, animus corpore pellitur. Igneus ille ac truculentus draco, inferorum fauces designat, quæ nunquam non apertę ad glutiendum. Mellis guttulæ, putidas corporis voluptates, & lethalem vitiorum dulcedinem significant. Hâc noxiâ promulside inescati, nec inferos horremus, nec cælum aspiramus, contenti suaviter perire. Hęc Barlaamus Josaphato. O vera, verissima omnia! Si sapimus, omnem horam credimus extremam. Ab omni vitæ momento pendet æternitas.

Ioann. Damasc. hist. de his c. 13. ad finem. Gaudiorũ fallacium humanæ vitæ proposito.

§. 33. *Vitæ prologus, narratio, epilogus.*

HUmanæ vitę prologus est *Nasci*, narratio *Dolere*, epilogus *Mori*. Orationis hujus lumina sunt, gemitus & fletus, aut gaudium fletu deterius. Egregiè Seneca: *Omnes agedum*, inquit, *mortales circumspice: larga ubique flendi & assidua materia. Alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat: alium ambitio nunquam quieta sollicitat: alius divitias quas optaverat, metuit, & voto laborat suo: alium sollicitudo, alium labor torquet, alium semper vestibulum obsidens turba: hic habere se dolet liberos, hic perdidisse, ille nunquam habuisse, lacrymæ nobis deerunt, antequam causæ dolendi. Non vides, qualem vitam nobis rerum natura promiserit, quæ primum nascentium omen, fletum esse voluit? Hoc principio edimur, huic omnis sequentium amorum ordo consentit; sic vitam agimus.*

Nasci humanę vitę prologus, *Dolere* narratio, *Mori* epilogus. *Consol. ad Polyb. c. 23.*

Natura primum omen nascentium fletum esse voluit.

Illud lacrymis dignissimum, nec ullis unquam satis eluendum, quòd nemo nostrũm seriò cogitat, quandoque sibi ex hoc domicilio migrandum. Cogitamus hoc quidem, sed obiter, & velut somniantes. Hinc, vivimus tanquam semper victuri; vix unquam fragilitas nostra profundiùs subit animum, nec observamus, quantum temporis transierit, sed velut ex pleno & abundanti perdimus tot & horas, & dies, & menses, & annos. Profusissimi sumus in tempore, nec illius irreparabilem jacturam æstimamus, cujus unius honesta est avaritia. Sic magna pars

Solius tẽporis avaritia est honesta.

gna pars vitæ malè agentibus elabitur, maxima nihil agentibus, tota ferè aliud agentibus. Quis est qui temporis pretiũ ponat, qui diem æstimet, qui intelligat se quotidie mori? Hinc præteritorũ obliviscimur, præsentia negligimus, futura non prævidemus. Cùm ad extrema venerimus, serò intelligemus miseri, tamdiu nos, dum nihil agimus, malè occupatos fuisse. Hoc ergo agamus, singulas horas amplectamur, tanquam hodie morituri; sic vitæ nostræ narrationem tractemus, tanquam statim peroraturi. Dum differtur vita transcurrit.

Narratio vitæ tractanda tãquam peroratio.

§. 34. *Omnis vita brevis, etiam longissima.*

Epist. 77. fin. VEriſſimè Annæus: *Nulla*, inquit, *vita non brevis est. Nam si ad naturam rerum respexeris, etiam Nestoris & Statiliæ brevis erat, quæ monumento suo inscribi jussit: se annis nonaginta novem vixisse. En, ut avicula glorietur senectute longâ, quis eam ferre potuisset, si centesimum implesset.*

Amaranthus (ut est in fabulis) rosæ adstans dixit: Ô B qualis flos rosa, quàm formosus, quàm amabilis! beatam te jure dixerim, ob odorẽ, ob formam, & ob colorem, ô regina florum! Cui Rosa: Ego quidem, inquit, ô Amaranthe, formâ præniteo, sed tempus brevissimũ vivo; & quamvis nulla me manus violet, nihilominus tabesco. Tu verò continuò flores, sempérque recens vivis: malim ego minùs habere formæ, & plus vitæ. Mortalium vita est quæ rosæ, brevis & fluxa. Et licet aliunde vis nulla eã extinguat, suo tamen defluxu sensim evanescit. Iure medicorum maximus exclamat: Vitam brevem esse, artem longam. Vitam ire non intelligimus, sed transisse sentimus. Temporis nobis concessi spatia tam velociter, tam rapidè decurrunt, ut exceptis admodum paucis, ceteros in ipso vitæ paratu vita destituat. Exiguum temporis habemus, & ex hoc multum insuper per luxum aut negligentiã perdimus. O mortales improvidi, corpus quod circumferimus, non domus est, sed hospitium, quod relinquendum, ubi te hospiti gravem esse videas. Ideò, mi C Christiane, propera piè vivere, & singulos dies singulas vitas puta. Qui hoc modo se aptaverit, cui vita sua quotidie fuerit tota, mortem securus provocabit. Malè morietur nemo, qui vixit bene.

Mortaliũ vita est quę rosę, brevis & fluxa. *Hippocrates initio Aphorismorum.*

Corpus nõ domus, sed hospitium.

§. 35. *Non longissima, sed honestissima, vita optima.*

NOn ut diu, sed ut satis vivamus curandum est. Sat longa est vita, si plena est. Impletur autem, cùm quis suâ voluntate in divinam plenissimè transit, & quantulumcunque temporis, quod datur, bene impendit. Quid illum octoginta anni juvant, per inertiam exacti? Non vixit iste, sed in vitâ moratus est. Nec serò mortuus est, sed diu. Nam imprudenter & impiè vivere, non tam est malè vivere, quàm diu mori. Sed, ais, octoginta annis vixit. Interest, mortem ejus ex quo die numeres. Alius viridis & in medio cursu raptus est, sed officia boni civis, boni Christiani exsecutus est: licet ætas imperfecta sit, vita tamen perfecta est. Ille alter octoginta annos numerarit, certè tot annis non vixit, sed D fuit: nisi fortè sic eum vixisse dicas, quomodo arbores dicuntur vivere. Actu & virtutum officiis metienda est vita, non tempore. Laudemus itaque & in numero felicium reponamus eum, qui quod vitæ habuit, bene collocavit. *In memoriâ æternâ erit justus*: Memoria justi cum laudibus. Vidit enim veram lucem, non fuit unus è multis. Et vixit, & vivit nunc in cælo. Quid quæris, quamdiu vixerit? vixit ad immortalitatem, transiliit sæcula, & se in memoriam dedit. Et quemadmodum in minore corporis habitu potest homo esse perfectus, sic & in minore temporis modo potest esse perfecta vita. Bonum non est in temporis diuturnitate situm, sed in virtute: neque enim qui plurimùm citharâ cecinit, sed qui benè, commendatur. Quamdiu sis, alienum; quamdiu bonus Christianus sis, hoc tuum est. Id à te ipso exige, ne ignobile ævum per vitia emetiaris; ut agas vitam, non ut prætervehariș. Quæris, quod sit amplis-

Vita longa est si plena, & quando impletur.

Impiè vivere, est diu mori.

Vita tempore nõ est metienda.

Psal. 11. v. 7.

Sen. ep. 93. paucis mutatis.

Vita perfecta potest esse in minore temporis modo.

A simum vitæ spatium? Usque ad veram sapientiam vivere. In omnibus velle, quod vult Deus, verissima est sapientia: qui ad illam pervenit, quandocunque moriatur, attigit non longissimum finem, sed maximum. Mors it per omnes, nec magno spatio alter alterum præcedimus. Qui occîdit, consequitur occisum. Minimum est de quo sollicitissimè agitur. Quid enim ad rem pertinet, quamdiu vitæ, quod evitare non potes? Optima vita, non quæ longissima est, sed quæ honestissima.

Amplissimum vitæ spatium quod?

Vita optima, quæ honestissima.

§. 36. *Magnam vitæ partem non vivimus.*

QVod à prisco poëtâ dictum est, verum esse non dubitem?

Exigua pars est vitæ quam nos vivimus.

Publio Mimographo.

Ceterùm quidem omne vitæ spatium, non vita, sed tempus est. Urgentia nos circumstant cùm negotia, tum vitia, & in cupiditatibus infixos premunt. Vix unquam nobis ad nos recurrere licet: nobis ipsi rarissimè vacamus, sed aliis: nemo ferè suus est. Qui pecuniam suam dividere velit, nullus est, vitam miserrimè laceramus, & modò in hæc, modò in illa negotia partimur, sæpe vana & inutilia. Ita magnam partem exigimus non vivendo; certè non cælo, non Deo vivimus. Et quàm multum temporis mensa, relaxatio, lusus, colloquia, somnus, otium, quantũ lites & morbi nobis eripiunt? Heu quot horas vitam nostram suffurãtur, nobis non sentientibus, quid perdamus. Hoc versiculi, licet parum teretes aut delicati, ad calculum sic revocant:

Vivit homõ octoginta (haud plus communiter) annis,
Ex quibus ille decem in mensâ, potúque, cibóque,
Ac totidem ludo, viginti insumere somno
Dicitur, atque novem & septem puerilibus annis
Nil operæ facient; dein morbis quatuor: Ergo,
Quæ studeat Musis, studeat qua rebus honestis,
Illi quarta datur totius portio vitæ.

Magnã vitæ partem exigimus non vivendo, cur?

O quàm exiguum nobis de nostro relinquitur! Multos respirare vix sinunt mala sua, plurimos sua bona. Non enim apprehendimus tempus, nec retinemus, nec velocissimæ omnium rei moram facimus, sed abire ut rem supervacuam ac reparabilem sinimus. Quis est qui nullum non tempus in usus suos conferat, qui omnes dies tanquam ultimum vitæ ordinet? Ecquis custos temporis tam parcus, ut nihil reperiat dignum, quod cum tempore suo permutet? Cum re omnium pretiosissimâ luditur, & pænè nullum ejus pretium habetur, quod satis æstimari non potest. Quemadmodum qui in navigiis dormiunt, à ventis celerrimè aguntur, etiamsi nihil sentiant; cùm evigilaverint, mirantur se jam in portu exponi: ita vitæ nostræ cursus properat, provehimur velocissimè, diésque annique recedunt; nos interim dormimus, & pretium temporis inæstimabile negligimus. Cùm ad meliorem vitam evigilandum est, D miramur nos jam ad exitum perductos. Mors est hominì quod naviganti portus. Bene navigavit, qui in hoc portu naufragium non facit.

Tempus est res velocissima:

Et pretiosissima.

Similitudo

§. 37. *Maxima vitæ labes procrastinatio.*

OMnia differuntur exceptâ nequitiâ, quæ plerũque hodiernum diem occupat, non crastinum. In ceteris semper promissores sumus, & dicimus, Cras hoc fiet, alterâ hebdomade nulla erit mora, sequenti anno istud expedietur. Ita dies, ita menses, & anni labuntur, dum procrastinamus, dum promittimus, & nunquam promissis stamus. Optimè Seneca: *Audies*, inquit, *plerosque dicentes: A quinquagesimo in otium secedam: sexagesimus annus ab officiis me dimittet. Et quem tandem longioris vitæ prædem accipis? quis ista sicuti disponis, ire patietur?* Non te pudet reliquias fæcémque vitæ reservare Deo, & id solum tempus bonæ menti destinare, quod in nullam rem conferri possit? Quàm serum

Nequitia non differtur.

Lib. de brev. vitæ c. 4 adjectis paucis.

est, tunc vivere incipere, cùm desinendum est? quæ tam A stulta mortalitatis oblivio; in quinquagesimum & sexagesimum differre sana consilia; & inde velle vitam inchoare, quò pauci eam perduxerunt.

Sigismundus II. Rex Poloniæ, ob perpetuam cunctationem ac segnitiem in gravissimis negotiis, *Rex crastinus* vocabatur. Tales certè nos sumus, *homines crastini*: Omnia differimus, omnium libentissimè, si liceret, dilaturi etiam mortem. Sed moriendi negotium moram non fert, dilationes non admittit: Cùm mors pulsat, illicò trahendum est pessulum. Ergo, quod veteri verbo dicitur: Si diu senex esse velis, maturè fias senex, quod esse potes, nihil differendo. Rex Macedo ad tantum victoriarum pervenit hac unà re nihil differendo. Nos optima quæque differendo, omnia perdimus. Verè dixit Chrysologus: *Semper homo bona facere tunc cupit, quando mors faciendi tempus ademit.* Ad mortem his plerumque gradibus, velut qui ambulando dormiunt, pervenimus. Primò salubria differre quotidie ac procrastinare incipimus, dein aliquanto lentiùs agere, postremò penitus obliviscì & omittere facienda, ita suaviter obdormire & perire.

Sigismundus 2. Rex crastinus vocatus cur.

Moriendi negotium moram nō fert.

Serm. 125. med.

Ad mortē quibus gradibus pervenitur.

O mortales, sera nimis vita est crastina, vivite hodie: stipem hodie date, de peccatis hodie dolete: quis enim vobis spopondit crastinum? Quod hodie fieri potest, cur in alios fors nunquam securos dies differtur? Differre honesta, semper serum ac noxium fuit.

Iactura vitæ maxima, est dilatio:
Noluisse visus interim est, qui distulit.

Iamb. vet.

Properemus ergo & cogitemus, quantum celeritati adduri essemus, si à tergo instaret hostis, si equitem adventare suspicaremur, ac fugientium premere vestigia. Fit hoc. Premimur, acceleremus & evadamus. Perducamus nos in tutum, & subinde consideremus, quàm pulchra res sit consummare vitam ante mortem. Maximum mortis solatium est, NIHIL DISTVLISSE.

Quod solatiū mortis.

§. 38. *Venatus mortis.*

Basil. gener. Conc. cœpit an. 1431. & duravit ad an. 1441. Ioan. Nider l. 2. Form. c. 3. qui quæ narrat, probè sibi cognita affirmat.

GVilielmus III. Dux Bavariæ, pater pauperum, hominúmque religiosorum omnium tutor, quem vita functum, etsi omnium voces siluissent, pro funere satis laudassent tot complorantium voces & lacrymæ. Hic, inquam, laudatissimus princeps, ubi è Concilio Basileensi, cui Cæsaris loco præerat, Monachium rediit, somnium tale habuit. Videbatur sibi videre eminentissimę staturæ cervum, qui altero quidem cornu cāpanulas, altero accensos cereos præferret. Fugientem hanc feram venator & canes certatim insequebantur. Intercluso omnibus evadendi viis territum animal in cœmeterium Divæ Virginis profugit. Hìc sepulchrum inhumando homini apertum, præcipiti cursu irruens cervus, captus & occisus est. Evigilavit his princeps, & quid sibi hoc somnii vellet; secum ipse disquisivit. Altero die, quid somniasset, suis etiam proceribus narravit. Varias habuit interpretationes hoc somnium. Quibus auditis, Dux Guilielmus: Ego, inquit, sum cervus iste, mortalem hanc vitam brevì finiturus; in illo ipso beatæ Virginis templo humari volo. Omnia ordine facta, & præsagia eventum habuerunt. Brevì morbus & mors Guilielmi principis corpus in sepulchri latebras coëgerunt, animo utique in cæruleas illas oras evolante. Bona mors initium est æternitatis beatissimæ.

§. 39. *Cur quotidiana spectantes funera, mortē non cogitemus?*

Diabolus ita pingit quod proximum nobis est, ut putemus remotissimum.

DIabolus, pictor peritissimus, ita pingit ad Optices legem, ut quod ante nos & proximum nobis est, putemus remotissimum. Hinc quasi mille annis victuri, longissimam nobis securitatem à morte pollicemur. Hinc funera spectamus & ridemus quasi nos nunquam futuri funus. Quotidie morimur, tamen nos esse æternos credimus.

Thomas Morus, illud Angliæ sidus, ne ulla cuiquam ætas liberaliùs vivendi spatium promitteret, hac hypotyposi submonens: Sicut qui è carcere, ait, ducitur ad patibulum, etsi longiore ducatur viâ, non tamen ideò patibulum metuit minùs, quia eò perventurus est tardiùs: & licet sit firmis pedibus, vegetis oculis, valido pectore, cibus potúsque etiamnum ei sapiat, hoc tamen illum extremè angit, *Iam in viâ esse*: Et nos omnes ducimur ad mortis patibulum, in viâ jam sumus omnes, & intervallis exiguis disjungimur. Non deserunt nos morientes, sed antecedunt. At dicas: Sanissimus sum, nec quidquam mortis sentio. Quidquid dixeris: In viâ es; & nos unà tecum in viâ sumus, jam imus. At ego, ais, annum tricesimum nondum excelsi. In viâ jam eras anno vicesimo, imò decimo, imò & primo anno, primâque horâ; perge tantùm brevì eris in termino. At somnus, cibus, potusque adhuc mirè sapiunt. O delire, hæc mors non curat: Jam in viâ sumus, respice, jam tibi minatur patibulum; duceris, exiguum supereſt temporis, & expirasti, tecúmque omnis tua pompa, aut luxuria. Omnis nostra vita, ad mortem est via.

Ad mortis patibulum omnes ducimur.

§. 40. *Compendiosissima & optima mortis præmeditatio.*

VT tibi mors felix contingat, vivere disce:
Vt felix possis vivere, disce mori.

Hæc summa rerum; hęc ars artium est. *Bene vivere, totâ vitâ discendum est, & quod magis fortasse quis miretur, totâ vitâ discendum est mori. Tot maximi viri, relictis omnibus impedimentis, cùm divitiis, voluptatibus, officiis renuntiassent, hoc unum in extremam usque ætatem egerunt, ut vivere scirent: plures tamen ex his, nondum se scire confessi, è vitâ abierunt.* Et quâ ratione hoc illi scient, qui nunquam id discere conati sunt? Plurimi mortalium non curant, quàm bene vivant, sed quàm diu; cùm omnibus possit contingere, ut bene vivant; ut diu, nulli. Quidam tunc vivere incipiunt, cùm desinendum est. Hinc inanes omnium bonorum sumus, quorum desiderio, in fine vitæ laboramus, timidi mortis, inscii vitę. Quisquis igitur discere cupit artem vivendi, discat priùs moriendi. Supervacaneum forsitan putat quis illud discere, quo semel tantùm est utendum? Hoc ipsum est, quare omni studio in hanc curam incumbere debeamus. Semper enim discendum est, quod an sciamus, experiri non possumus. Res magna non est vivere, res magna est mori.

Sen. de brev. vitæ c. 7. initio.

Bene vivere totâ vitâ discēdum.

Ars moriēdi priùs discenda quàm vivendi.

§. 41. *Hodie mihi, cras tibi.*

FRanciscus I. Rex Galliarum à Carolo V. captus, cùm Madriti in pariete legisset Caroli Symbolum: *Plus ultra*, adscripsit: *Hodie mihi, cras tibi.* Non successit victor, sed intellexisse se testatus, subscripsit: *Homo sum, humani nihil à me alienum puto.*

Dolrii Adagium tom. 2. mihi pag. 576.

Eleganter Gregorius Nazianzenus: *Caput*, inquit, *jam canescit, propè est æstas vitæ: in nos fortè falx acuitur, & timeo ne nobis dormientibus, & in unâ spe occupatis, repentè accedat messor terribilis.* Sed dices: Senes metuant, ego juvenis sum. Noli decipi, non definitur mors certo tempore ætatis. Idem feretrum hodie senem, cras elegantem adolescentem, perendie virum robustum, dein virginem aut vetulam effert. Adem Annæus Philosophus: *Mors*, inquit, *tam juveni ante oculos debet esse quàm seni.* Non enim citamur è tabulis censualibus, in quibus juniores seniores̄que notati, & cujusque adeò ævum. Talis autem citatio in militiâ & delectu obtinebat; at non in morte. Omnium morientium suprema salutatio & monitum est: *Hodie mihi, cras tibi.* Sed & mortuorum hoc carmen est, qui è tumulis acclamant: *Mihi heri, quæ? tibi hodie.* Memento mortis, memento ęternitatis, quam ego hesternâ, tu luce hodiernâ incipies aut crastina, utrumque nullâ finiturus.

Orat. contra baptismum dilatum.

Epist. 12.

Mors ante oculos ponenda.

Morientiū salutatio.

§. 42. *Er-*

§. 42. *Ergo dum vivis, vive.*

NOn Genio, non corpori, non voluptati, sed virtuti, sed cælo, sed Deo. Vive & age, tam patiendo pro Deo, quàm faciendo & laborando. Nescis enim quamdiu subsistas, & si post modicum tollat te factor tuus. Saluberrimè monet sapientissimus concionatorum: *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas. Bonum ergo facientes non deficiamus*, (hortatur Apostolus) *tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Cœpisti laborare? laborem cœptum industriâ urge continuâ: nunquam quiesce, nunquam ne interrumpe quidem laborem illum qui cælum potest mereri. Nam vitæ tuæ momentum nullum est, quo non possis lucrari, & cælestem tibi thesaurum augere. Hoc igitur modo sine cessatione labora; veniet tempus quietis, quam labor nullus unquam interrumpet. *Militia est vita hominis super terram, & sicut dies mercenarii dies ejus. Mercenarius*, inquit Gregorius, *quod grave perpendit ex labore, leve æstimat ex remuneratione.* Mercenarius, ne dies ab opere vacuus transeat, sollicitè curat, nam noctem quieti, diem verò labori scit esse destinatum. Tu ergo labora dum dies est, dúmque licet laborare; *Venit nox* (clamat Veritas) *quando nemo potest operari.* Ergo dum operi sol favet, operare. Est qui reddat labori tuo præmium. Habes operis tui perpetuum & attentissimum inspectorem Deum, qui uti capillos tui capitis habet numeratos, ita & minimas noxas tuas, ita & minima opera tua, quæ ipsius honori facis: ne dubita, cunctos gressus tuos dinumerat. Uno saltu, imò passu unico peregisti totum iter ad æternitatem. Sed vide ut pedem bene ponas. Talis eris in omne ævum, qualem te in morte gesseris.

Iob 32. 22.

Eccles. 9. 10

Gal. 6. v. 9. & 10.

Vitæ momentum nullum est, quo non possit cælestis thesaurus augeri.

Iob 7. v. 1.

Mercenarius ne dies ab opere vacuus transeat, curat.

Ioan. 9. 4.

Iob 31. 4.

§. 43. *Si cras, quare non hodie?*

VNa est sed ponderosissima catena, quæ nos alligatos tenet AMOR VITÆ, qui ut non est abjiciendus, ita semper minuendus est: ut si quando res exiget, nihil nos detineat, nec impediat, quo minùs parati simus, quod quandoque faciendum est, *statim facere.* Vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunque desines, si bene desinis, tota est.

Amor vitæ catena est ponderosissima.

Possidonius in vitâ Augustini c. 27.

Hipponensis præsul Augustinus, ad alium sibi familiarissimum Præsulem, in extremis fatiscentem revisebat, cúmque æger elatâ manu ad superos se migraturum significaret, subjecit Augustinus; Eum Ecclesiæ necessarium, vitâ longiore dignum. Ad hæc respondit æger: *Si nunquã, bene: si autem aliquando, quare non modò.*

Mors omnes vocat.

Mors omnes æquè vocat. Eòdem citiùs tardiúsve veniendum est. Hoc scimus: nec de re, sed die querimur. Quid ergo? Non tibi timidissimus omnium videtur & insipientissimus, qui magno ambitu rogat moram mortis? Nónne indignareris illi, qui inter perituros constitutus, beneficii loco peteret, ut ultimus præberet cervicem? Hoc ipsum nos facimus. Magno æstimamus, mori tardiùs. In omnes constitutum est capitale supplicium, & quidem constitutione justissimâ. Nam, quod maximum solet esse sc latium extrema passuris, omnium caussa eadem est. Quid jam interest, priores aliis an posteriores è vitâ, tanquam è theatro, exeamus: exeundum est. Si ergo aliquando, quare non modò? Hodie forsan mors parcit? Non effugisti: cras irruet. Petet te gladius, petet lapis, petet febris. Nunquam & nullo loco tutus es. Exeundum est. Si ergo cras, quare non hodie? si aliquando, cur non modò?

Supplicium capitale in omnes est constitutum.

§. 44. *Cur mors horribilis?*

MOrs quidem omnium par est, ea tamen per quæ venit, diversa sunt. Alius inter cenandum expirat, alterius mors somno continuatur, aliquis in ipso flagitio extinguitur: hic ferro transfoditur, ille aquis præfocatur, iste in flammis finit: aliqui serpentum morsu exanimantur, aut ruinâ franguntur: aliis per longam nervorum contractionem minutatim extorquetur anima: aliorum vita in medio flore præscinditur, aliorum interrumpuntur principia: alter adolescens decedit, alter senex, alius præter hos infans, cui nihil ampliùs contingit, quàm vitam salutasse. Aliquorum melior, aliquorum pejor dici potest exitus. Sed quantumcunque placida sit & mitis mors; semper tamen aliquid horroris adfert, idque ob eam caussam, quia videtur multa nobis bona eripere, & nos ex hac, cui assuevimus, rerum copiâ educere. Hoc sui amor, & permanendi conservandique se insita voluntas, valde refugit. Naturalis præterea tenebrarum metus est, in quas adductura mors creditur. Hinc multorum ingeniis certatum est ad augendam mortis infamiam.

Mors etsi mitis sit, tamen aliquid horroris adfert cur?

Illud autem morti nos maximè alienat, quod præsentia hæc jam novimus; illa ad quæ transituri sumus, nescimus, qualia sint, & horremus ignota. Ideo multâ exercitatione durandus est animus, ne horreat, ad quam transeundum est, æternitatem. Æternitas diu noctúque cogitanda est, sicut qui famis tolerantiam vult condiscere, quotidie nonnihil curiat necesse est: sic animus è fluxu hujus temporis in stabile regnum transferendus, ad æternitatem quasi patiendam quotidie seipsum assuefaciat: æternitatis ostium quotidie salutet, imò singulis momentis ad illud se stare credat: quidquid operis facit, æternitati faciat, ut actionum suarum hanc unam unicam habeat formulam: Æternitati lego, æternitati scribo, æternitati pingo, meditor, vigilo, loquor omnia, operor æternitati. Quisquis triumphos aspirat æternos, pugnare discat æternitati.

Quid à morte nos alienet?

Æternitas diu noctúque cogitanda.

§. 45. *Inopina, sed formosa mors.*

CHremon, uti Palladius Helenopoleos Episcopus testatur, dum sedet, dum opus facit, dum omnia profano agit, moritur: ita sedens, & opus manibus tenens, repertus est, sed mortuus. Omne genus mortis honestare potest virtus.

Hist. c. 92.

Philemon vetus Comœdiarum scriptor, fabulas cum Menandro in scena dictavit, certavitque cum eo, fortasse impar, certè æmulus. Hic fabulæ partem quam recèns fecerat, in scena recitabat. Cúmque jam tertio actu, quod genus in comœdia fieri amat, jucundiores affectus moveret; imber repentinò coortus, differri auditorii cœtum & auditionis cœptum coëgit. Reliquum autem variis postulantibus sine intermissione, die sequenti dixit se perrecturum. Postridie igitur maximo studio ingens hominum frequentia convenere. Sese quisque exadversum quàm proximè collocat. Serus adveniens amicis annuit; locum sessui impertiunt. Eximus quisque excuneati quëruntur: Farto toto theatro, ingens stipatio. Occipiunt paullatim inter se queri. Qui non affuerant, percontari antè dicta: qui affuerant, recordari audita: cunctisque jam priorum gnaris, sequentia expectare. Interim dies ire, neque Philemon ad condictum venire. Quidam tarditatem poëtæ murmurari, plures defendere. Sed ubi diutiùs æquo sedetur, nec Philemon uspiam comparet, missi ex promptioribus qui accirent. Atqui eum in suo sibi lectulo mortuum offendunt. Commodùm ille animâ editâ obriguerat, jacebátque incumbens toro, simili cogitanti. Adhuc manus volumini implexa, adhuc os recto libro impressum. Sed enim animæ jam vacuus, libri oblitus, & auditorii securus. Stetere paulisper qui introierant, perculsi tam inopinatæ rei, tam formosæ mortis miraculo. Deinde regressi ad populum renuntiare, Philemonem poëtam qui expectaretur, ut in theatro factum argumentum finiret, jam domi veram fabulam consummasse. Enimverò

Mad. Philos. in floridis mihi pag. 599.

Philemonis mors formosa.

Mors omnibus par est, diversa sunt ea, per quæ venit.

verò jam dixisse rebus humanis VALERET PLAVDERE; suis verò familiaribus dolere & plangere. Hesternum imbrem lacrymas illi auspicarum: comœdiam ejus priùs ad funebrem facem, quàm ad nuptialem venisse. Proin quoniam poëta optimus personam vitæ depositurit, rectà de auditorio ejus exequias eundum; legenda ejus esse nunc ossa, mox carmina.

Optatissima mors est sine metu mortis mori. *Lippeloo 14. Septemb. mihi p. 920.*

Si vitam solùm præsentem spectemus, optatissima mors est, sine metu mortis mori: longè tamen optatior est, agendo agere animam, & operi suo immori, ut mors ipsa non sit otiosa. Cypriani Martyris votum fuit, dum de Deo verba faceret, jugulari pro Deo. Maximæ profectò laudis est, non tantùm à diabolo nunquam, sed nec à morte otiosum inveniri.

§. 46. *Vigilandum, & orandum.*

Scutum somnum suadens, est spes lõgiorũ vitæ.

QVia nescitis quâ horâ filius hominis venturus sit. Romani in armis vigilarunt, aliquando tamen sine scuto, ne haberent quo fulcirentur ad somnum. Vigilandum tibi ô homo, & armato vigilandum. Ardentia ad Deum vota, vera Christianorum arma sunt. Scutum quod somnum suadeat, vana longioris vitæ spes est. Fuerunt & illæ Romanorum militum in vigiliis frequentes voces: *Vigila, vigila; Mars vigila.* Hoc se mutuo hortatu ad vigilandi cõstantiam incitarunt. Hâc te voce, ô mea mens, omnes superi ad sacram insomniam animant. Cælum ipsum noctes atque dies pervigil, ac laborans sine quiete, vigiliarum te monet. Obsurdescis aut in somnum declinas? Christum ipsum audi proclamantem: *Vigilate & orate.* Beato Marco narrante, Christus concionem habuit, in cujus solùm epilogo, hoc ipsum ter pronuntiavit: Primò, *Videte, vigilate, & orate.* Secundò, *Vigilate ergo, nescitis enim quando dominus domus veniat, serò, an media nocte, an galli cantu, an manè; necum venerit repentè inveniat vos dormientes.* Tertiò denum. *Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.* Idem sæpius monens, & quidem Matthæi ore nos inclamat: *Vigilate ergo, quia nescitis quâ horâ dominus vester venturus sit.* Et repetit: *Vigilate itaque, quia nescitis neque diem neque horam.* Nec aliud ad clivum Olivarium inculcat: *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* Hoc ipsum beato Lucâ præcone promulgat: *Vigilate itaque, omni tempore orantes.* Ipsissimum istud *Vigilate*, & quoties Paulus ingeminat? In nos fragores hi tonant, ut soporem nobis & torporem excutiant. Surdi sumus, imò mortui, nisi ad has voces evigilamus. Quicunque vitiis indormis, evigila. Fatum Ægyptiorum nostri: Mediâ nocte percussor Angelus Ægyptum ingressus est, & stragem immensam dedit. Sortem illarum decem virginum recordaris? Mediâ nocte clamor factus est, & quæ paratæ, à sponso ad nuptias admissæ, stertentes aliæ sunt exclusæ. Stultitiam servi illius heluantis meministi? Venit dominus illius die quâ non speravit, & horâ quâ ignoravit venturum. Bonum patrem familiæ consideras? Omni horâ vigilat, ut nullâ horâ fur suffossor domum irrepat. Servatorem tuum cogitas? Mediâ nocte natus est. Idem post mediam noctem (quod credibile) ad supremum orbis judicium venturus est. Vigila itaque, vigila; & omnem diem tibi puta ultimum.

Marci 13. v. 32. 35. & 37.

Matth. 24. v. 42. & c. 25. v. 13. & cap. 26. v. 41.

Luc. c. 21. v. 36.

Fatum Ægyptiorũ: Sors decẽ virginum:

Et Stultitia servi heluantis.

Supremi judicis tubam mediâ nocte audiendam putat Barradius to. 3. Cõcord. Evang. lib. 10. c. 16. mihi pag. 653.

§. 47. *Deo fidendum.*

CVi Deus adest, stet ille licet mediis irati maris fluctibus, forti pectore procellas excipiet: molestiæ vexent, dolores lancinent, diabolus frendeat & fremat, mors minetur & spiculum dirigat; non est quod expaveſcat animus Deo confisus; moveat Acheron, ruat orbis, impavidum ferient ruinæ; victor emerget, & ut cautes Marpesia inanes pelagi minas despiciet. Ita Iobus, ita David se gesserunt. Deum Iobus animo fidentissimo allocutus: *Pone me*, inquit, *juxta te, & cujusvis manus pugnet contra me.* Provocat, insultat, exprobrat castris hostium Dei: veniat qui volet, prodeant gigantes, duello depugnabimus. David autem! *Nam etsi*, ait, *ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* En, fiduciam! Quamvis in flammo vitæ discrimine sim; etsi me, ait, noctis æternæ nigror horridus undique involvat, & mors jam aurem vellicans, tam propinqua stet, quàm est umbra corpori, securus, solâ Dei præsentiâ fretus, contemnam illa omnia. Certissimus sum, in hâc præsentiâ tutissimum mihi refugium, validissimúmque esse præsidium. Nam quia *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo. Dominus illuminatio mea, & salus mea; quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum: si exurgat adversùm me prælium, in hoc ego sperabo.* Deo fidendum est, idque tantò magis, quantò minùs sibi ipsi. Sub hostium muris aciem struit, qui Deo sincerè fidit. Deo fidere, est omnibus hostibus superiorem esse.

Psal. 22. 4.

Psal. 26. v. 1 & 2.

Deo fidere quid!

§. 48. *Quando Domino visum.*

Vita annis non æstimanda, sed præclaris actionibus.

AD beatam vitam nil facit longa series annorum: neque enim annis aut rugis æstimanda est vita, sed actionibus præclaris. Verum illud QVANDO, plerosque omnes homines ægrè habet. Moriendum sibi sciunt, & mori volunt, sed nondum; cupiunt naturæ solvere quod debent, sed nondum; desiderant solvi corporis vinculis, sed nondum. Adeò miselli ingeniosè insanimus, ut cupiamus desinere esse miseri, sed nondum; ut felices & beati esse velimus, sed nondum. Ita mori nolumus, qui mori optamus. Iniqui prorsus sumus, qui simul dolemus, & miseros nos esse, & miseriam nostram desinere. Non est dolendi, non est flendi locus, ubi desinis esse quod invitus eras. Quid, homuncule, tam altum ipse tibi patibulum ædificas, ut multos gradus habeas, per quos ad mortem te ire diutiùs scias? quid vitæ tuæ tot aptas annos, quibus funus tuum prospicias, cogitationum lento tormento? Eundum est seu hodiernâ, seu crastinâ.

Tobiæ filius 99. annorũ fuit. *Tob. 14. 16.*

Tobias laudatissimi senis, non degener filius & cognominis, sed & ipse senex, ætate processit usque ad annum nonagesimum nonum. Sacræ paginæ testantur: *Et completis annis nonaginta novem, in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eum.* Potuisset Tobias, sensu nostro expostulare cum Deo & queri: Cur Domine jam mihi abrumpis vitam, cur non pateris me complere annos centum? Quid hîc aliud Deus responderit, quàm hoc ipsum: Sic mihi visum; tu jam morere, & annos omnes præteritos in lucro pone. Ergo moriendum, quando Domino visum, non quando Tobiæ, aut Ragueli, aut Ananiæ, aliisve placet.

Quid multos decipiat.

At scio, quid multos decipiat: cùm mors pulsat, ante tempus adesse putant importunum exactorem. Stulti; tunc tempus est, *Quando mortis Domino visum est.* Quid tergiversaris, mi homo, quid immaturam ætatem obtendis, quid inducias poscis, quid moram rogitas? Ad mortem maturus prídem fuisti: sed nec concessa mora te paratiorem faciet aut promptiorem. Nam & post hanc morari voles, minùs forsan paratus, quo plus moratus. Induciæ non paucos deteriores fecerunt. Mala ad mortem præparatio est, mori nolle. Facti dimidium habet, qui tunc vult, quando is, qui nihil malí vult. Excutienda vitæ cupido est, discendúmque nihil interesse, quando patiaris, quod quandoque patiendum est. Quàm bene vivas, refert, non quàm diu; sæpe autem in hoc est bene, ne diu. Ergo tergiversationẽ tolle, & dic ex animo: Quando Domino visum, sic fiat.

Mori nolle ad mortem mala præparatio. *Senec. epist. 101. fine.*

§. 49. *Ad Deum in omnibus recurrendum.*

HEu nos miseros! imò, heu nos stultos! Cùm nobis ægrè est, sæpe totum orbem cogitationum nostrarum alis pervolamus: à rebus creatis solatiola mendi-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

camus, planè pudendâ mendicitate. Amicos, inimicos, in nostri subsidium lacessimus; opem omnium imploramus: solum Deum præterimus, aut omnium adimus ultimò, aut sæpe nec adimus quidem rogando solatio. Quæ hæc insania est, juvari velle à quibus non possis; ab eo juvari non cupere, à quo uno & possis & debeas?

Primus gemitus ad Deum mittendus. Ps. 39. v. 8. Legetenus.

Ergo quandocunque & quotiescunque tibi malè est, primus omnium gemitus, primæ preces, primæ querelæ & voces ad eum eant: Deo expone tuam caussam, tuáque omnia quæ pateris. Quid discursas per orbem, & ante mendicorum tuguriola mendicus stipem flagitas? Quid transvolantibus rhedis blandula jactas basia incassum? Ad divitis illius januam procumbe, qui salvare possit animam tuam de necessitatibus. Ita Moses fecit, qui in omni dubio recursum iteravit ad tabernaculum, in quo Deum audivit consulentem. Sic Iosue deceptus à Gabaonitis est, quia os Domini non priùs interrogavit. Ad Deum in omni re, præsertim adversâ, recurrendum. Mulier illa quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpessa à compluribus medicis, & erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deteriùs habebat; tandem ad medicorum medicum venit, à quo uno, momento unico impetravit, quod à pluribus non potuit per totum duodecennium. Maximi refert scire, à quo beneficia postules. Extremæ inopiæ argumentum est à mendicis mendicare.

Ios. 9. 14.

Mar. 5. v. 25 & 26.

Lege l. 3. de Imit. Christi cap. 35. & 6. 43.

§. 50.

DIximus recurrendum ad Deum in omni re. Ergo etiam felix obitus, non ab alio quàm à Deo petendus. Ejus rei brevissimum paradigma subjicimus.

I. ORATIO.

OCTO VERSICVLI E PSALMIS DAVIDICIS à S. Bernardo selecti, quos ipse quotidie pro felici mortis horâ dixisse traditur.

Ps. 12. v. 4. ILlumina, Domine, oculos meos ne unquam obdormiam in morte: nequando dicat inimicus meus, prævalui adversùs eum.

Ps. 30. v. 6. In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.

Ps. 38. v. 5. Locutus sum in linguâ meâ, notum fac mihi, Domine, finem meum.

Et numerum dierum meorum, quis est, ut sciam quid desit mihi.

Ps. 85. v. 17. Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adjuvisti me, & consolatus es me.

Ps. 115. v. 7. Dirupisti Domine vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.

Ps. 141. v. 5. Periit fuga à me: & non est qui requirat animam meam.

Ps. 29. v. 6. Clamavi ad te, Domine, dixi, Tu es spes mea, portio mea in terrâ viventium.

Omnipotens sempiterne Deus, qui Ezechiæ regi te lacrymabiliter deprecanti, vitæ spatium protendisti; concede mihi indigno famulo tuo ante diem mortis meæ tantum vitæ spatium, ut omnia peccata mea valeam deplorare, & veniam ac gratiam, te miserante, merear accipere.

Omnipotens, benigne ac misericors Deus, te oro humiliter per mortem Filii tui, concede mihi horam felicem ac beatam, cùm anima mea discessura est è corpore.

Domine Iesu Christe crucifixe, per illam amaritudinem mortis, quam sustinuisti pro me in cruce, maximè cùm anima tua egressa fuit de corpore tuo, miserere animæ meæ in egressu suo. Qui vivis & regnas cum Deo Patre & sancto spiritu, &c. Amen.

II. ORATIO.

PRO FELICI EXITV EX HAC VITA.

MIsericordissime Domine Iesu, si sic agitur cum homine morituro, & in talibus periculis & angustiis erit vita spiritus mei ex hoc sæculo migraturi, quò fugiam nisi ad te Deus meus? tu erue animam meam, ut non pereat in horâ illâ tremendâ: præsta mihi obsecro secundùm multitudinem miserationum tuarum, & per illum amoris æstum & dolorem, quò ipse, qui vita es, mori pro me voluisti, vt mortis corporalis agonem semper præ oculis habeam, & hoc agam modò vivens, quod moriens optarem me egisse, utque nullâ in re tantum operæ ac studii ponam, quàm ut mihi ipsi spiritualiter moriar, & cunctas sensuum meorum mortificem passiones, sicque tecum post hanc vitam felix ac beatus vivam in æternum.

III. ORATIO.

EFFICACISSIMA HVGONIS DE S. VICTORE, pro obtinendo SS. Eucharistiæ viatico in extremis.

O Dulcissime ac benignissime Domine Iesu Christe, ob tui sanctissimi corporis reverentiam, quod ex intactâ Virgine Mariâ sumpsisti, concede mihi misero peccatori, ut corpus tuum pretiosissimum animæ meæ finalis sit refectio, Amen. Pater noster, &c. Ave Maria, &c.

O dulcissime & amantissime Domine Iesu Christe, propter nomen tuum sanctissimum, concede mihi misero peccatori, ut glorioſissimum nomen tuum, quod est Iesus, sit mea finalis locutio. Amen. Pater noster. Ave Maria.

O dulcissime ac clementissime Domine Iesu Christe, propter Passionem tuam acerbissimam, concede mihi misero peccatori, ut tuum in cruce ineffabile tormentum sit mea finalis cogitatio, Amen. Pater noster. Ave Maria.

O dulcissime ac misericordissime Domine Iesu Christe, propter tuam omnem sanctissimam vitam concede mihi peccatori miserrimo omnes affectiones, cogitationes, & operationes meas in sancta tua vulnera defigere, Amen. Pater noster. Ave Maria.

O dulcissime ac pissime Domine Iesu Christe, propter omnes miserationes tuas, imprime cordi meo tuæ mortis exinanitionem, & omnium vulnerum tuorum passionem. Amen. Pater noster. Ave Maria.

CORONIS PRIMI CAPITIS.

AD LECTOREM.

HOc age, hoc cogita, mi homo, & dum sanus es, disce ægrotare, disce mori. Utrumque rarè artis est, quam utrùm scias, experiri non licet, nisi cùm errare non licet sine dispendio æternæ felicitatis. Moriendo semel tantùm erratur, sed hic error nunquam emendatur in omnes æternitates.

† Ioan. Gadef. Bamb. & Herbipol. Episc. qui an. Christi 1622. die 29. Decemb. Ratisp. in Comitiis sæ. & è obiit. Hic optimus Antistes, æternitatis assiduè memor, dicere solebat: Omni momento sto ante januâ æternitatis. Atque hæc istius dicti origo est.

Quapropter tanquam migraturus semper habita: ex parte verò maximâ *tecum habita*, & quotidie omnes conscientiæ tuæ latebras explora. Quidquid circa te jacet rerum, tanquam hospitalis loci supellectilem specta. Non licet plus efferre, quàm intuleris. Ergo age & satage, Deo te proba. Transeundum est. Omni momento ad † ostium æternitatis te stare cogita. Transeundum est. Tota nobis imminet ÆTERNITAS. Brevis est voluptas, supplicium æternum; modicus est labor, præmium sempiternum.

Sanum ergo instruximus: mortem contemnendam, sed mortis memoriam nunquam deponendam esse monuimus. Idem nunc monebimus Ægrotum.

CA-

CAPVT SECVNDVM.

Mortis memoria commendatur Ægrotis.

§. 1. *Ingressus ad sermonem; & an Morbus malum?*

Strabo l. 14. CAVNVS, Cariæ oppidum est, pestilente cælo, & iniquo incolis. Hos Stratonicus citharœdus, homo facetus, cùm esset intuitus, Homeri versiculum in eos recitavit:

Iliad. 6. *Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum.*

Nimirum luridos omniũ vultus, pallidósque fugillabat. Caunii verò cùm hominẽ inhumaniùs salutassent, quòd eorum urbem ut morbidam infamaret. Stratonicus eis iterum: *Ego*, inquit, *morbidam dicere non ausim, ubi & mortui ambulant?* Urbaniùs multò salsiúsque illos notavit quàm antè.

Sed quid negamus, aut quid supercilium attollimus? foliis simillimi sumus. Dilucidè Iobus: *Contra folium*, inquit, *quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam.* Ac si dixisset: Cùm folium sim, quod vitæ incommodis obnoxium est, quod ventos omnes timet, & vel ad levissimam aëris commotionem tremit ac difflatur, ne tu, ô Deus, indignationis tuæ vento me præcipites; cadam ultrò, te etiam non impellente. An non folia sunt homines, quos morbi tanquam exsuccos flores aridáque folia huc illuc vario ludibrio impellunt? Nec aliter Clemens Alexãdrinus hâc de re sentiens: *Agite*, inquit, *obscuræ vitæ homines, generationi foliorum similes, imbecilles, ceræ figmenta, gens instar umbræ, evanidi, involucres, unius tantùm diei vitam habentes.* Certè folia sumus, ad omnem auræ motum decutimur. Unica quandoque febricula; Quid dico? tussicula, imò guttula unica ostiolo suo non illapsa, hoc tale folium pessundat, & in tumulum abjicit.

Iob cap. 3. v. 25.

Homines sicut folia à morbis huc illuc impellũtur.

Lib. 4. Stromatum ex Aristoph.

Lib. 3. dissert. c. 40. Sanitas quãdo bonum, quãdo malum est.

Sed nunquid sanitas bonum est, morbus malum? *Non, mi homo, non est*, inquit Epictetus. Quid ergo? *Rectè sanitate uti, bonum est; malè malum. Licet ergo vel è morbo capere fructum Deo tuo. An non & è morte? De morbo quid statues? Ostendam ejus naturam, excellam in eo, tranquillus ero, bene mecum agi putabo, medico non adulabor, mortem non optabo. Quid requiris amplius? Quidquid mihi dederis, id ego efficiam beatum, prosperum, honorabile, expetendum.* Sed est qui abnuat, dicátque: Cave ne ægrotes, mala res est. Cui denuò Epictetus: *Perinde*, ait, *istud est, ac si quis diceret: Cave ne quando tibi fingas tria esse quatuor; malum est. Quomodo malum? Si de eo sic existimaro, ut decet; quid porro mihi nocebit, ac non potius proderit? Si ergo de paupertate, de morbo, de perturbatione status publici, ita sensero, ut decet, nónne id mihi satis est, nónne profuturum?*

Veritas te amet, Epictete, quàm hæc omnia verè, & ad amussim Christianæ legis! Hoc fundamento posito, nos hîc docebimus, in morbo mortis meminisse, & adventum ejus non expavescere.

Sed quæso, te Lector, ne hæc eò scripta putes, ut solùm ea legas ægrotus: tu sanus lege, ut tibi prosint ægroto.

§. 2. *Ægrotus ad Amicos, ad Morbum, ad Morbi lethalis initium, ad Mortem, ad Christum Dominum.*

Ad Amicos.

ABite cum vano luctu intempestivi. Non hîc quærelis locus aut precibus. At immaturus à vobis abeo. Immaturus? videte ne erretis. Maturus ad mortem fui, quàm primùm natus, imò antequam natus. Quid enim querar? Quid natus sim, scio: imbecillum corpus, fragile, ad omnem contumeliam projectum, A morbi pabulum, mortis victima. En quisquis es, sume spes, aut res, animo cras non futuro, aut alibi futuro.

Ad Morbum.

ERgóne jam ægrotandum? Venit tempus quo experimentum mei caperem. Non in mari tantùm, aut in prœlio vir fortis apparet. Exhibetur etiam in lectulo virtus. Ægrotandum itaque? Non potest istud toto sæculo fieri. Aut ego febrim relinquam, aut ipsa me. Semper unà esse non possumus. Hactenus fruebar sanitate; nunc cum morbo mihi res erit. Morbus, non nescio, primus mortis nuntius est. Gregorio id credo, qui piè ac verè: *Dominus pulsat*, inquit, *cùm per ægritudinis molestias mortem vicinam esse designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus.* *Hom. 13. in Evang.*

Primum hunc mortis nuntium æquo animo admittere, etiam apologi me docent. Senem ajunt graviter decubuisse. Cúmque jam mors raptura hominem adesset, rogavit eger, feralem manum tantisper à se abstineret, dum testamentum conderet, ceteráque pararet quę tanto itineri forent necessaria. Cui mors: Eho silicernium, inquit, parare te non poteras tot annis, toties à me admonitus? Ad quæ senex: Obsecro, ait, fidem tuam, non commemini me unquam à te monitum. Cui mors iterum: Ut audio, etiam senes mentiuntur: Centies, sexcenties, millies te monui, cùm non solùm æquales tuos, quorum vix ullus supereſt, sed & junenes, pueros, infantes te spectante, te ingemiscente raperem. Sed & ego tuam fidem appello, oblivioſe senex, non te monui, cùm oculi tui hebescerent, pili canescerent, nares stillarent, aures surdescerent, ceteríque sensus deficerent, omnéque corpus tabesceret? Hi nuntii mei sunt, hi fores tuas pulsarant, sed tu negaras te esse domi. Sat crebrò, sat diu, monitus es: nil differo; Veni, & unà mecum choreas ingredere. Ad mortem rarò bene se parat, qui se parat tam serò. Mortis nũtius æquo animo admittendus.

Ad Morbi lethalis initium.

CUm vitam meam cogito; cùm vitiorum meorum multitudinem, raritatem virtutũ consideo; eheu, Deus, coarctor nimis, & angustiæ mihi sunt undique. Sed melius est, ut incidam in manus Domini (multæ enim misericordiæ ejus sunt) quàm ut annos augeam, & simul vitia. Quis futurus essem, tu ô Deus, nosti. Fortassis gratiâ tuâ exciderem, si non jam vitâ. Mors ades; irrue in me: vitam promptus, paratus amittam, modò serveſ. Dei mei gratiam, aut illa me servet potiùs; quod unum toto pectore à te, Christe Iesu, & per te flagito.

Ad Mortem.

QVid lenta me tabe necas, mors sæva? paratu
Non opus est tanto; vincere nolo; feri.
Cur in me pharetram sic vis consumere? vitæ
Ferre potest spolium sola vel aura meæ.

Quid enim est homo? Navis quassa & rimosa, quæ solâ jactatione vehementiore solvitur. Non magnâ tempestate opus est; ubicunque arietaveris, dissipatur. Humanum corpus ex infirmis fluidisque contextum, lineamentis exterioribus nitidum, frigoris, æstus, laboris impatiens, ipso rursùs situ & otio iturum in tabem, alimenta metuens sua, quorum modò inopiâ, modò copiâ rumpitur, soli semper sibi nutrimentum vitiosum & inutile, anxiè tuendum & servandum, precarii spiritus, & malè hærentis, morbis innumeris obnoxium. Et absint morbi, à seipso paullatim depascitur, & ad mortem defluit. Miramur hoc semel mori, in quo mille reperias mortis latibula? Nunquid enim ut concidat, res magni molimenti est? Odor illi sapórque, & lassitudo, & vigilia, & humor, & cibus, & sine quibus vivere non potest, mortifera sunt. Homo est navis quassa. Corpus humanum ex infirmis contextum morbis innumeris est obnoxium.

Ad Chri-

Ad Christum Deum.

Christe mori nolo, sed vivere. Vivere quærit,
Christe tuo quisquis quærit amore mori.

Non sanè sum in metu eorum, quæ ex decreto, ô Deus, immittis. Sequor te, benigne parens, sequor. Et quidni faciam, cùm propiùs ad te vocas? *Dissolvi & esse cum Christo*, multò magis meliùs. Et hoc ipsum desidero. *Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum.*

Philip. c. 3. vers. 23.

§. 3. *Mœroris antidotum.*

Quid turbaris, aut quid angeris? In manu Dei es; & ipsi de te cura est. Atqui malè afficeris & ægrotas? Quid hoc tandem mali, cùm sis à summo Bono? Deus te suum esse vult, & ideo quibusdam quasi morbi cancellis sepit & coërcet, ne abeas in diversa, & à viâ aberres, quæ ad cælum.

Deus hominem morbi cancellis sepit, cur?

Avicula caveam quidem indignatur, libertatem quærit, & reluctatur: at dum in caveâ capta est, ab hero suo & amatur, & alitur. Quis liberè errantem ab aucupis seu viseo seu laqueo securam dicat? Ita mihi crede, magnum quid est, *Domini Dei captivum esse*, uti est ægrotus. Maximi beneficii loco censendum, exiguo tempore, vinciri, uri & secari ab eo, qui vult æternùm parcere.

Captivum esse Dei magnum quid est.

§. 4. *Non semper mulsum.*

Deus tibi, mi æger, calices nusquam ingerit amariores; mulsum biberas, dum sanus eras: jam bibendum est absinthium. Quid os torques, & aversaris hoc poculum? amarum est, fateor, sed salubre. Illud Jobi cogita: *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?* Ingrati mortales, bona nostra vix aliter cognoscimus quàm perdendo: amissæ valetudinis bonus æstimator eris in posterum. Et meministi utique, quòd dum valeres, sæpiùs te plusculum invitaveris, subinde etiam sobrietatis metas egressus. Nunc ergo, cùm suasore, amarulentum hoc poculum lætus capies, & comessationibus anteactis honorariam hanc multam irrogabis. Olim Latinarum feriis (teste Plinio) cùm quadrigæ certarent in Capitolio, absinthium bibit, qui vicit; tu jam bibe, ut vincas.

Dulcia non meruit, qui non gustavit amara.

Job cap. 2. vers. 10.

Lib. 26. nat. hist. cap. 7. ante med.

§. 5. *Christiana generositas, mortis contemptus.*

Nemo vitam benè rexit, nisi qui contempsit. Tam imperiti non sumus, ut nesciamus nobis quandoque moriendum esse, tamen cùm propiùs mors accesserit, tergiversamur, tremimus, ploramus. Sed nonne tibi stultissimus videbitur, qui fleverit, quòd ante annos mille non vixerit? æquè stultus est qui flet, quòd post annos mille victurus non sit. Hæc paria sunt: non fuisti, nec eris. Utrumque tempus alienum est. In istud, quo vivis, punctum conjectus es, quod ut extendas, quousque extendes? Quid fles? quid optas? perdis operam. Eò ibis, quò eunt omnia. Quid tibi novum est? ad hanc legem natus es: hoc patri tuo accidit, hoc majoribus, hoc omnibus ante te, hoc omnibus post te. Ratum & fixum est; Mors grassatur in omnes. In hoc nascimur ut defungamur. Cerne animo longam præeuntium, longamque sequentium turbe, & hac ipsâ horâ tecum obeuntium catervam. Multa millia hominum & animalium, hoc ipso momento, quo tu mori trepidas, animam variis lethi generibus emittunt. Pulchra hæc contemplatio est & vera. Totum orbem vide, notum, ignotum: multa millia omnibus momentis nasci, mori, certum est; & quosdam eodem mortis genere. Tu autem fortasse non putabas te aliquando perventurum ad id, ad quod semper ibas? Nullum sine exitu iter est. Mors ad quietem perpetem tutum est iter; nec in morte aliquid mali est, nisi timor mortis. Proinde si volumus tranquillè degere, anima in expedito est habenda. Ego mei finem timeam, cùm sciam me sine fine non esse, imò cùm sciam omnia esse finita? Ego ultimum suspirium, quod finem dabit omnibus suspiriis, formidem? Eccur reddere dubitem, quod eâ lege accepi ut reddam? At difficile est, inquis, animum perducere ad contemptum animæ. Est facile, sed scienti vivere.

Seneca epist. 77. Vitam nemo bene rexit qui mortem non contempsit.

Mors in omnes grassatur. Seneca epist. 77.

In morte timor mortis aliquid mali est.

Summum diem probus nec optat, nec timet.

Quin mors habeat aliquid terribile, non negamus, sed ideo discendum quâ ratione mortem non timeamus. Nemo discit, ut æquo animo in rosâ jaceat, ut hilaris ad offertam mensam accumbat, sed in hoc duratur, ut doloribus non cedat. Hilaris venientem mortem excipit, qui se ad illam diu composuit. Et hoc maximum animi generosioris argumentum est, si exire non metuit. Scit enim quò exiturus sit, qui unde venerit meminit. Theodosius Imperator talis, de quo Ambrosius dicere solebat: *Dilexi virum, qui cum moreretur, magis de Ecclesiarum statu, quàm de suis periculis angebatur.* Tu ergo mortem ut nunquam timeas, semper cogita.

Mors haideo terribile. bet aliquid

§. 6. *Mortis contemptæ specimen.*

Pinachetus, prætor Malacensis in Indiâ, jussus magistratu se abdicare, non tulit ignominiam, veri honoris & solidæ virtutis ignarus. Confestim ex aloë aliisque odoratis lignis exstructâ pyrâ, quadratum jùxta suggestum nobilissimis aulæis, ceteráque pretiosa veste constravit. Ex eo suggestu ipse aureâ togâ gemmisque præfulgens, ad circumfusam concionem de rebus ab se gestis totóque vitæ suæ cursu disseruit: expositisque beneficiis, quæ in captivos Lusitanos difficillimo tempore contulisset, nullo suo delicto, spoliari se dignitate, dolenter admodum & acerbè conquestus est. Tum Lusitana ingenia detestatus (adeò funestas humano pectori subdit faces ambitio) se in ardentem rogum injecit, mortis contemptor.

Pet. Masse. lib. 5. Ind. hist. mihi pag. 150.

De non absimili mortis contemptu Ælianus: *Est*, inquit, *& Calani finis dignus quem laudemus*; alius dixisset, quem admiremur. Fuit autem ejusmodi. Calanus sophista Indus, cùm Alexandro, Macedonibus, insuper & vitæ longam vale dixisset, in pulcherrimo Babylonis suburbio pyram è lignis odoratis cedro, thyo, cupresso, myrtho ac lauro extruxit, obitóque consueto cursûs exercitio, pyram conscendit, mediáque strue lignorum stetit coronatus, affulgente, quem ipse adorabat, sole. Quo facto signum Macedonibus dedit, ut pyram incenderent. Ardente jam rogo, flammis involutus Calanus, constitit immotus, neque antè collapsus est, quàm expirasset. Alexander viri animum obstupescens dixisse fertur: à Calano potentiores hostes debellatos quàm à se. Nam Alexander cum Poro, Taxilâ, Dario bellum gesserat, Calanus cum Labore & Morte.

Ælia. lib. 5. var. histor. cap. 6.

Calanus mortis contemptor:

Potentiores hostes debellavit quàm Alexander.

Ergóne tantum robur vanissimis hominibus fuerit in mortem, & Christiani Deo adjutore freti trepident concidántque animis? Non est malum mors, sed malum est, mortis metus. Obsecro res ipsas examinemus, non umbras rerum. Si, Senecæ credimus, mors optimum naturæ inventum, malorúmque omnium remedium est. Quid ergo ad extrema trepidamus? Excipienos magna & immortalis pax, voluptas æterna. Invicti esse possumus. Transcundum est. Ex ipsâ igitur longioris ævi desperatione sumendus est animus. Fiat virtus quod foret necessitas. Certè Christianus sapiens nihil facit invitus, necessitatem omnem effugit, quia vult quod ipsa coactura est. Ergo libenter faciamus, quod non possumus non facere: æquo animo expectemus nostri aut finem, aut potiùs initium. Sereno semper est animo, qui mortem scit contemnere.

Mortis metus malum est. Seneca Consol. ad Marciam c. 20. & lib. 6. nat. qq. fine.

§. 7. *Animus ad Mortem promptus.*

Suidas mihi pag. 155. col. 1.

ZEno Citticus, ut Suidas memorat, scholâ exiens impegit, digito pedis vulnerato. At ille vocari se ratus ad *plures*, terram manu pulsavit, hac voce adjectâ: *Venio, quid me vocas?* Ita nonaginta annorum senex, nunquam ægrotus, decessit. Fames Zenoni amicissima fuit, nam ea se inediâ frequenter confecit, ut deficeret. Sed libenter sic ægrotabat Zeno, ne ægrotaret, & ut senectutem obtineret tranquillam atque à morbis immunem. Utrumque assecutus est ex voto. Ne miremur nos brevis ævi, & incertæ valetudinis esse; nisi rimur inter mensas & pocula valetudinem ac vitam consumimus. Neque enim cœnasse nos credimus nisi venter ad omnem satietatem fartus tumeat ut tympanum. Ridiculi, inò insani homines, quo vitam producere deberemus, eo præscindimus. Sed hoc inde est, quia persuaderi nolumus, tantas esse vires abstinentiæ ad extendendam ætatem. Sed quotidiana loquitur experientia, optimè dictum esse: *Quantum adimes escæ, tantum adjicies vitæ.* Sed ad lineam.

Cur Zenoni fames amicissima.

Cur homines brevis ævi, & incertæ sunt valetudinis.

Vide Leon. Lessii Hygia. Greg. lib. 4. dial. c. 11.

Ursinus sacerdos (beato Gregorio teste) in morbo cælestibus visis recreatus, sæpiùs exclamavit: *Venio, venio: gratias ago.* Cumque adstantibus, quos cælites videret, exposuisset, easdem voces iteravit: *Ecce venio, ecce venio.* Inter quæ verba abiit è vitâ.

Promptus ad mortem animus ita loquitur: *Venio, ecce venio.* Hîc diu tricari velle, serum nimis est. Frustra reluctamur. Natura mater est, non noverca. Ecquid naturam accusas, mi Theophraste, quasi minùs homini quàm bestiis faventem? magis certè huic quàm illis voluit. Quid enim melius, citò pati quod non timeas ampliùs, quàm diu timere quod tardè patiaris? Longum homini tormentum demit natura, cùm vitam ei concedit brevem.

Natura mater est, non noverca.

——— *scilicet omnibus una*
Expectanda dies semper ———

Quid ergo cohorres? vita tibi eripitur? sed simul & mortis metus, & mala vitæ plurima. In omni pænè re, omnibus hic sensus est: malle citò pati, pati quod flebeas, quàm patienda tamdiu timere, quamdiu differre.

Lib. 8. ep. 17. *Parvulum differt*, ait Plinius Secundus, *patiaris adversa, an expectes: nisi quòd tantùm est dolendi modus, non est timendi: doleas enim quantum scias accidisse; timeas quantum possit accidere.*

Ergo adsis, ô mors, habes me tuum stipendiarium: solvam quod debeo, quandocunque Deo meo visum me debere. Ergo libens volens

——— *explebo numerum, reddárque tenebris:*

è quibus tamen ad lucem eámque immortalem me redituram erectissimus spero. Non mors malum est, sed post mortem pœnas dare, hoc malum est.

Chrysost. hom. 3. in epist. ad Ph.

§. 8. *Mortem timent, qui non prævident.*

REs certa est: Nil æquè terrere quàm inopia morientis necessitas. Aspice, quemadmodum qui alieno imperio parent, subitò jussi longum iter agere, solliciti ac tristes complicandis raptim sarcinulis inhiant: vide quàm queruli & indignantes abeant, quòd non matutiùs moniti: dum discedunt, sæpè in tergum se vertunt, & nunc hoc nunc illud obliti murmurant. Atqui nulla via est longior quàm *Mori*, nulla durior, nulla obscurior & incertior, nulla suspectior & latronibus infestior: quæ ut cuncta cessarent, certè irremeabilis via est. Tantò igitur attentiùs providendum, ne quid obliviscamur, quoniam hinc digressis, non subsistere, nec divertere, multò minùs reverti licet. Ire illò necesse est milites, ajebat dux Romanus, unde redire non est necesse. Unum hîc remedium est, ut parati animo simus semper, & vocati respondere, & jussi obtemperare, compositisque omnibus ad primum ducis imperium, iter illud ingredi. Heu! quàm malè sibi consulunt, qui præparationem ad iter hoc inter minimas curas habent; cuticulam curant, & ut sibi bene sit, cetera committunt alcæ.

Via nulla longior quam *Mori*.

Smindyrides, perditissimus ille juvenis, jactare solitus est, se à viginti annis solem nec orientem nec occidentem vidisse: assiduè scilicet in lecto aut in mensa occupatus. Nescio an non illi similes reperias inter Christianos, quorum maximum negotium, mensa, lusus, otium. Nimirum, ita nos morti paramus, sic æternitati præludimus. His eveniet, quod Bruto in epistolis verè olim vaticinatus Cicero: *Mihi crede, inquit, opprimemini, nisi provideritis*: sic accidet incautis omnibus qui futura non provident. In cunctis quidem rebus necessaria est providentia, in iis tamen maximè, quæ ampliùs quàm semel fieri nequeunt: ubicunque pes lapsus fuerit, actum est: unus error multa trahit errorum millia. Hæc ratio mortis est; unicus in ea error, infinitos trahet errores; hîc semel erasse, æternùm est periisse. O cæci mortales! Eveniet vobis, quod his qui contra hostilis ferri aciem oculos claudunt, quasi periculum quod non vident, nec sensuri sint. Feriemini, moriemini, sentietis. An cæci autem, an videntes, id in vestrâ manu est. Recusatis ecce mortem cogitare, quam brevi & cogitare oportebit, & pati. Ejus perpessio faciliùs sequeretur, si cogitatio præcessisset.

Smindyrides solem orientem nec occidentem vidit.

Providētia necessaria est in iis quæ solùm semel fieri possunt.

§. 9. *Mortem timent, qui vitam negligunt.*

NEque hîc res dubia est: Illi potissimùm mori metuunt, qui vivere nesciunt; quibus omnis felicitas est in corpore; quibus hoc unum sapit, bene comedere, bene bibere, bene dormire; qui cælum suum interpretantur nunquam extra voluptatem esse: homines certè obedientissimi, sed suo venari, non divinæ voluntati, quorum maximum est negotium, cuticulam in bonâ pace curare, & indulgere genio, dum licet. De his verissimè dixit Gregorius: *Desiderium cælestium nesciunt, qui cor in terrenis voluptatibus defigunt.*

Mori metuunt qui vivere nesciunt.

L. 14. mor. c. 13.

Christianus sapiens, cui non alia corporis, quàm vilis mancipii cura, mortem non aliter quàm digressum matutinum è nocturno quopiam inamœno & incommodo prorsus hospitio spectat. Quisquis es, posses vitæ hujus exitum non timere, si alterius ingressum sperare posses; tuus hic timor inde oritur. Quamvis enim formidati vulgò exitus multæ tradantur caussæ, omnes tamen spe beatioris vitæ propositâ evanescunt. Qui cælum serio aspirat, ad hæc ludicra non trepidat. Huic tali homini labor, mœstitia, dolor, contemptus, ignominia, damnum, orbitas, servitus, paupertas, senium, mors ipsa nihil aliud sunt nisi experientiæ schola, campus patientiæ, gloriæ palæstra.

Caussæ formidati exitus spe beatioris vitæ evanescunt.

§. 10. *Tria morbi gravia.*

IN omni ferè morbo gravia sunt, *Mortis metus, Dolor corporis, Intermissio voluptatum.* Quemadmodum verò calida frigidis, frigida calidis curantur, sic & illa suis curanda sunt antidotis. Videat hîc æger, ne erret, & æstum æstu mitiget. Adolescens fuit qui medicamentis egebat frigidis, hic tamen clam medicis, domesticorum suasu, diebus non paucis jus bene piperatum jejuno stomacho transmisit, & pectus balsamo inunxit, aliaque calidissima fomenta suo morbo admovit, & seipsum pænè morti. *Ergo Timorem mortis*, amore curabimus, sed divino: modicum divini amoris omnem vanæ formidinis fumum dispellit. Qui Christum amaverit, minùs amabit vitam, Christumque sentiet redamantem.

Seneca epist. 78.

Tria morbi gravia:

1. Timor mortis.

Mart. l. 6. epigr. 11.

Hoc non fit verbis: Marce, ut ameris, ama.

Dolor corporis demulcendus est conscientiæ tranquillitate. Mens bene sibi conscia ægrum mitificè solatur: si quidem pura conscientia potens est pharmacum in omnes cruciatus. Illud etiam dolorem lenit, quod Gregorius suggerit his verbis: *Mitigat vim doloris, considerata*

2. Dolor corporis.

Conscientia pura est pharmacū in omnes cruciatus.

derata æquitas ferientis. Longè facilius dolores æger tolerabit, si altè in animum admiserit hoc unum: Justissimus Deus vult me hoc pati.

3. Intermissio voluptatum.

At *voluptatum Intermissio* nihil affliget eum, qui voluptates cogitaverit æternas. Illæ, quas relinquimus, vanæ, breves, & plerumque fœdæ sunt, & sæpissimè priusquam deserantur, ipsæ suos amatores deserunt: eæ, quas patria pollicetur, immensæ, stabiles, æternæ sunt. Facilè spernit voluptatem fluxam, qui sincerè sperat æternam.

§. 11. *Morbus virtutum ludus.*

In Psal. 31. Morbus virtutum schola, & vitiorum macellum.

Bene pungeris, inquit Bernardus, *si compungeris.* Morbus, virtutum schola, vitiorum quoddam veluti macellum dicitur. Quisquis ægrotus est, in hoc ludo discipulus est. Valetudo contrà plurimis virtutum macellum est, & schola vitiorum: dum valent, furunt; & malè valerent, rectè agerent. Dum sani sunt, sexcentis negotiis intricantur, Dei negotium in postremis habent. Quàm multi casti sunt dum ægroti sunt: cùm convalescunt, in pristinas libidinum sordes revolvuntur. Hi longè tutiùs ægrotarent, quibus tam periculosa & pestilens sanitas est. Hos ergo Deus in lectum compingit, ut sibi vacent, & rem salutis curent; vana vanis relinquant, & cælum suspirent. *Infirmitas gravis sobriam facit animam.* Ut ad calculum res redeat; Morbus multis quidem tædiis implicat corpus, sed multis explicat animum. Divini Pauli vox est: *Et licet is qui foris est noster homo, corrumpitur; tamen is qui intus est, renovatur de die in diem.* Hinc quamvis mala, quamvis pessima ægritudo videatur, optima esse incipit, cùm ægrum sanctiorem efficit. Multi cùm sentiunt pœnam, corrigunt culpam. Nusquam priùs quàm in sano corpore æger animus habitat.

Valetudo virtutum macellum & schola vitiorum.

Eccli. c. 31. vers. 2.

2. Cor. c. 4. vers. 26.

§. 12. *Morbus corporis, animi salus.*

Petrus Apost.

Invalida valetudo hortatrix parsimoniæ, dehortatrix libidinum, & magistra est modestiæ. Tu pone sollicitudinem, quidquid corpori evenerit, salvus es, si modò valetudo animi sit bona. Enimverò plurimis ad animi valetudinem profuit ægritudo corporis. Ille vir altus ex humili, ex aquis evectus ad sidera, cælique claviger, cujus vel sola umbra molestias morbósque corporum pellebat, interrogatus aliquando, cur suam ipse filiam gravi morbo pressam fineret, respondit: *Sic expedit ei.* Tu quid scis, an non & tibi sic expediat? Ille idem, de quo loquor, filiam mox ut turò sanam fieri posse cognovit, & sanavit, & sanandis aliis habilem fecit. Et tu quoque facito, ut tua tibi secura sit sanitas, fortasse sanabere. Denique quod tuum est, animum ante omnia cura, eúmque cælesti medico curandum offer. De reliquo, si non quod optas, at profectò quod expedit, spera. Misera valetudo comes est quidem injucunda, sed fidelis, quæ te crebrò vellicet, iter signet, & conditionis tuæ admoneat. In periculis tutissimum est præsidium fidus monitor. Quòd si morbus sine remedio sit, sile & gaude; è carcere ruinoso facilius ac citiùs egredieris. Optimè dixit Gregorius Nazianzenus: *Anima morbo affecta, Deo propinqua.*

Valetudo misera comes injucunda.

Orat. ad cives.

§. 13. *Morbus æternitatis monitor.*

Quantum hoc boni est, quòd mala vitæ præsentis, brevi gustu perennis admonent supplicii? Æger itaque infinitas amaritudines declinare studeat, quando horis pauculis tam impatienter hæc amariuscula tolerat; doloribus non longis discat evadere sempiternos, quibus nec pharmacopola, nec medicus, nec herba, nec dies criticus, neque mors ipsa medebitur; malorum hîc omnium medicina. Viæ ad mortem diversæ, unus omnium terminus est æternitas.

Viæ ad mortem diversæ.

Anaxagoras peregrè moriens, An in patriam referri vellet, amicis interrogantibus, *Nihil necesse est,* inquit; & adjecit caussam: *Undique enim ad inferos tantundem viæ est.* Hoc responsum non minùs convenit ad cælum adscensuris, quàm casuris ad inferos. O febrium felix incendium ac utile, quia breve! O inferorum rogi formidabiles, quia æterni!

Ex quibusdam malis remedia conflantur, & sæpè parvus præsensque dolor, ut venturis ac gravibus occurreretur admonuit, fuitque utilis qui molestus erat: ita morbus quicumque, quò magis infestat & torquet, eò magis æternitatis admonet, sive in deliciis, sive in flammis ducendæ. Videant sani, attendant ægri quò eant. Voluptas omnis, sed & omnis mœror brevissimis claudituntur spatiis. Mortale est omne mortalium bonum; eodem hoc circo mala omnia coërcentur:

Carceres metasque nescit gloriosa æternitas;
Comparatum æternitati tempus omne perbreve est.

Morbus æternitatis est admonitor.

§. 14. *Morbus igitur optandus.*

Optanda sæpè est, inquam, corporis imbecillitas, quo maturiùs liber sis ac victor. Optavit hanc qui dixit: *Prome autem nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis. Cùm enim infirmor, tunc potens sum. Nam virtus in infirmitate perficitur. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus.* Ut in vaginâ lacerâ sæpè bonus gladius, sic in corpore imbecilli ac morbido fortis subinde animus latet. Hoc robur est optabile, quod nec dies minuit, nec fortuna. Ægrotus non quidem idoneus est vectandis oneribus, aut arvo fodiendo, sed exercendæ patientiæ, sed erigendæ fiduciæ. Sic in navi robustior quisque remum agit, ac prudentior clavum regit. Vita quasi navis, rerum fluctibus & mundi pelago jactata, suos remos habet, suúmque gubernaculum: si à vilioribus repulsus es officiis, ad nobiliora convertere. Vera & generosa vis hominis in animo est. Corpus animi domus quàm robusta, quàm fragilis sit, nihil ad hospitem, paucorum præcipuè dierum: si domus corruat, migrandi necessitas in aliud, idq; perpetuum, domicilium hinc exclusos transfert. *Virtus in infirmitate perficitur.* Et quamvis morbus videatur deterrimus, optabile tamen hoc malum est, quod mali remedium sit majoris. Plurimorum sanè valetudo tunc est prosperrima, cùm maximè adversa.

2. Cor. c. 12. vers. 10.

Vita navis est mundi pelago jactata.

Morbus est optabile malum.

§. 15. *In morbo quid legendum.*

Zeno Demii filius, quem proximè nominavi, cùm oraculum consuluisset, quâ ratione optimam vitam duceret, responsum ei ferunt: Si mortuis concolor fieret. Vel, Si mortuorum consuetudine uteretur, hoc est, ut Suidas explicat, si veterum scripta legeret. Cum libris habitare, est inter mortuos degere. Atqui hæc cum mortuis consuetudo, vita optima. Sed sicut ægrotis plena macella aut penora, sic & plenas iis bibliothecas aperire, & grandia obtrudere volumina insania est: jusculum illis aut olusculum quandoque satis est in lautissimam cœnam, sic & libellus unus altérve in aliquot menses. Subinde legendum aliquid est, etiam ægrotis, si morbus aut dolor id ferat: sed legendum iis sicut comedendum. Quod comedunt, non statim glutiant, sed priùs mandant, & cibum pænè in ore, velut stomacho primo, concoquant: sic etiam quod legunt, non oscitanter transiliant, sed unam alteramve sententiolam expendant, & velut digerant. Aliter legere, est negligere. Sed ut ægrotis librorum, quos lecturi, delectus sit, syllabum subjicio brevissimum.

Suidas mihi pag. 366.

Ægrotis plena penora & grandia obtrudere volumina insania est.

E Latinis.

Robertus Bellarminus de Arte bene moriendi.
Aut de Gemitu Columbæ.
Aut de Æternâ felicitate Sanctorum.
P. Stephani Bineti Schola & Recreatio ægrorum.
P. Antonii Balinghemii solatium afflictorum.

E Germanicis.

Academia Ægrotorum Neoburgi Anno 1625. edita.

Liber de Imitatione Christi, omnium pænè linguarum, omnibus utilis.

Ex horum librorum aliquo æger velut apis libare poterit quæ solentur, quæ erigant, quæ doceant pati. Si morbus aut vitæ ratio alios libros respuat, liber ægroto unicus sit, JESVS Christus crucifixus. Hunc ille librum assiduè legat, tot in eo reperturus solatia, quot verba, quot vulnera.

§. 16. *In morbo semper orandum.*

ITa ajo: Semper orandum in morbo. Neque hoc difficile morbido, si velit. Aut enim linguâ (si eâ tam potens) ad Deum divosque fundendæ preces: aut, si linguâ torpeat, vel vocem dolor intercludat, animus ad Deum attollendus supplex & obsecrans, quieto corpore: nisi quòd ardentiores subinde gemitus tam secreta cum Deo colloquia rectè distinguunt. Sed is sæpè morbus est, qui non solùm vocem impediat, sed & animum deprimat, jubeátque sibi pænè soli attendere: atque tunc patientia & tolerantia dolorum pro precibus offerenda sunt Deo. Gratum illi sacrificium est Dolor, cui jungitur Patientia. Benè precatur, qui benè patitur. Neque orare tantùm, sed & exorare Deum credendus est is, qui ad illum legatos mittit tam disertos DOLOREM & PATIENTIAM. At sit ægrotus, cujus vocem quandoque supprimat, & animum frangat, & patientiam vincat dolor, etiamnum tamen modus est quo oret. Circumspiciat saltem; videbit assidentes, adstantes paratos juvare, promptos succurrere. Quàm facile tunc ægro unam alterámve voculam mittere: Quæso te, mi amice, mi frater, linguam meam dolor hebetat, tuam tu mihi commoda, & has preces percurre, hos & hos psalmos recita, hoc aut illud è libello prælege. Quis tam durus sit, qui hanc operam neget decumbenti? Ergo, cùm æger suis ipse verbis precari non poterit, poterit alienis. Ergo & repeto: *In morbo orandum semper.* Nunquam Deum importunè adire possumus.

Dolor cum patientiâ gratum est Deo sacrificium.

§. 17. *In doloribus, & aliàs per diem quid cogitandum, quid agendum.*

HOmo Deo fretus, tametsi ærumnis pressus, doloribus plenus non malè dixerit: Dum spiro, spero, & semper meliora, quò mea scilicet fini propiora cerno. De dolore optimè philosophatus Seneca: *Nemo,* inquit, *potest valdè dolere, &c. Sic nos amantissima nostri natura disposuit, ut dolorem aut tolerabilem, aut brevem faceret.* Nam si *summi doloris intentio invenit finem. Hoc itaque solatium vasti doloris est, quòd necesse est desinas illum sentire, si nimis senseris. Illud autem est, quod imperitos in vexatione corporis malè habet: Non assueverunt solo animo esse contenti, nimis multum negotii eis cum corpore est.* Quocirca, mi ægrote, assuesce paullatim animum à corpore deducere, & multùm cum meliore ac divinâ tui parte versari; cum corpore, parte fragili & querulâ, non plus quàm necesse est. Et quia rarò tam assiduus dolor est, ut non subinde intermittat, subinde etiam remittat, ideo non statim omne animi exercitium omittendum censes, cùm in morbo cubas, cùm dolores sentis. Ante omnia, vide, ut si ullo modo possis, preces matutinæ, & aliquod conscientiæ examen vesperi suum habeant progressum: si vox langueat, oret animus. Rei divinæ interesse non potes, & Deum panis albedine velatum cernere? in lectulo tuo tempus tibi destina, quo Deum animo præsentem aspicias. Noctem verò & somnum nunquam ordire, quin priùs conscientiam per nota quinque capita discusseris. Interdiu, cùm nullus dolor, aut remissior est, pium libellum cape, unam alterámve periodum perlege, & lecta expende. Quotidie, unam saltem horulam tibi selige, quam ordinaris orando, & labentem illam piis gemitibus aut jaculatoriis precatiunculis distinguas, eamdémque orando finias. Sic horam integram orasse censeberis in cælo. Si nec hoc potes (quod vix ullus dolor coget non posse) saltem mediam tibi horulam defini, quâ aliquoties ad Deum mentem erigas, & per intervalla cælum suspires; hoc enim dolorem (quemcumque tandem) & mitigabit & minuet.

Epist. 78. ante med.

Notum illud poëta: Si longus, levis est; si gravis ille, brevis.

Nox & somnus numquam ordiendus sine conscientiæ examine.

Ad omnium precum tuarum principium & finem, divinæ voluntati te totum & ad omnia paratum consecra. Hæc omnia tam non difficilia sunt, ut ea vel moribundus præstet, ne dum is qui in dolore est non adeò sævo. Quod si horum omnino nihil possis, aut rectiùs, nihil velis; saltem unicâ illâ horâ, eum quem pateris dolorem, fer patientiùs. Noli, obsecro, mala tua facere tibi ipsi graviora, & te querelis onerare: levis dolor est, si nihil illi opinio adjecerit. Contrà, si exhortari te cœperis, ac dicere: *Nihil est, aut certè exiguum est, duremus, jam desinet:* levem illum, dum putas, facies. Omnia ex opinione suspensa sunt; ad opinionem etiam dolemus. Tam miser est quisque quàm se esse credit.

Principii & finis precum qualis esse debeat.

§. 18. *Aliter sani, aliter sentimus ægri.*

LAcides philosophus, cùm plurima rei domesticæ amisisset: *Nos,* inquit, *aliter in scholis disputamus, aliter domi vivimus:* ita sani solatiorum copiam ægris suggerunt; ubinam est æger ille qui seipsum satis soletur? Nimirum, tu si hîc sis, aliter sentias. Ah, quàm vitrea est virtus nostra, levi collisu frangitur! Ænei nobis videmur, cùm sani sumus: dicta fundimus speciosissima, & dolores pænè provocamus: cùm adsunt, fugimus, cadimus, jacemus ante ullum cum hoste congressum. Sumus homines, inquis, & moribunda corpuscula vim doloris ferre non valent. Humana corpora non negem fragilia, sed non usque adeò, quin ad tolerantiam omnis adversi sat virium habitura sint, nisi multò major infirmitas esset animorum. Hæc nostra mollities est, quæ virtutis innumeros desertores facit, dum omne difficile tamquam intolerabile respuitur. Virtus periit, si tollatur ejus materia, difficultas.

§. 19. *In omni ægrimoniâ, pia ad Deum suspiria.*

DOmine, fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis. *Hier. c. 16. vers. 19.*

Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat. *1. Reg. c. 3. vers. 18.*

Pater mi, probetur servus tuus usque ad finem; ne desinas ab homine iniquitatis. *Tob. c. 34. vers. 36.*

Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas. *Psal. 118. vers. 71.*

Placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Cùm enim infirmor, tunc potens sum. *2. Cor. c. 12. vers. 10.*

Nunc Domine, secundùm voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum. *Tob. cap. 3. vers. 6.*

O JESV & Maria, amor meus, finite me pro amore vestri, & pati & mori: non sim meus ampliùs, sed vester TOTVS.

Sic orabat bonæ memoriæ * Alphonsus Rodriquesius.

* *Qui obiit anno 1617. ipsâ nocte Sanctorum omnium, dum ultima hæc verba pronùntiaret: Ah, JESV. annum vitæ 87. complevit.*

§. 20. *Ægroti quædam vitia.*

PRimum. Libenter audire curiosa, nova, nugatoria.
II. Non libenter audire mortis monita.
III. Conqueri de iis qui sui curam gerunt.
IV. Cibos ut malè paratos non probare, rejicere.
V. Lectum ut malè stratum exprobrare.
VI. Credere non satis se curari, ideò murmurare & indignari.

VII. Rariùs

VII. Rariùs de Deo & divinis cogitare & loqui.
VIII. Non in omnibus Resignatum; seu divinæ voluntati subjectum esse.
IX. Quædam censere intolerabilia, nec omnia Christianâ patientiâ concoquere.

Et quæso, quid ad te, mi æger, quid in Galliâ, Belgio, Italiâ aut Hispaniâ fiat? Tu potiùs quære, quid fiat in cælo, quid inter Divos, quid rerum agatur apud inferos. Hoc tu quære, quidquid demum alii inter se sciscitentur. *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Jam tibi curæ sit, cura salutis tuæ unica; Unum enim est necessarium. Quid tibi cum curiosis illis aut novis plerumque fictis? Tibi his non prodes, aliis offensioni es. Et quid eos aversaris, qui vicini te periculi monent? agnosce illos, feciales sunt mortis. Obsecro te, senes illos, quorum fors plures novisti, ne imiteris, quibus de morte loquentes audire, mors fuit. Et amabo te, non plus hactenus profeceris, quàm sic pueriliter mortem timere? Non didiceris tot annis, libenter, tranquillè, & imperturbatè mori? Quid trepidas? Voluntati Dei quàm integerrimè te committe, & negotium hoc pænè omne confecisti. Si velis credere altiùs veritatem intuentibus, *Omnis vita supplicium est.*

Matt. c. 8. vers. 12.

Senes, quibus, de morte loquentes, mors fuit, non sunt imitandi.

Romanum sapientem hîc tibi opportunè ingero: *In hoc*, inquit, *profundum inquietúmque projecti mare, alternis æstibus reciprocum, & modò allevans nos subitis incrementis, modò majoribus damnis deserens, assidueque jactans, nunquam stabili consistimus loco: pendemus & fluctuamur, & alter in alterum illidimur, & aliquando naufragium facimus, semper timemus. In hoc tam procelloso, & in omnes tempestates exposito mari navigantibus, nullus portus nisi mortis est.*

Seneca Consol. ad Pol. c. 28. 29. & 30.

At sua quemque credulitas seducit, & in eis quæ diligit, voluntaria mortis oblivio. Quotidie prætet oculos nostros transeunt notorum ignotorúmque funera: nos tamen aliud agimus, & subitum id putamus esse, quod nobis totâ vitâ denuntiatur futurum. Non est ista Naturæ iniquitas, sed mentis humanæ pravitas, rerum omnium insatiabilis, quæ indignatur inde se exire, quò admissa est precariò. Iniquus est, qui muneris sui arbitrium danti non relinquit: avidus, qui non lucri loco habet quod accepit, sed damni quod reddiderit. Ingratus est, qui injuriam vocat finem voluptatis: stultus, qui nullum fructum esse putat bonorum, nisi præsentium. Nimis angustat gaudia sua, qui eis tantummodò quæ habet ac videt, frui se putat. Citò nos omnis voluptas relinquit, quæ fluit ac transit, & pænè antequam veniat, aufertur. Gaudeamus ergo omnes eo quod datur, reddamúsque id cùm reposcemur. Alium alio tempore mors comprehendet, neminem præteribit. In excubiis stet animus, & id quod necessarium est, nunquam timeat, quod incertum est, semper expectet. Utrúmne stultius sit, nescio, legem mortalitatis ignorare; an impudentius, recusare. Omnes, imò omnia in ultimum diem spectant. Quisquis ad vitam editur, ad mortem destinatur, ad æternitatem præparatur.

Quis iniquus, Avidus, Ingratus, Et stultus.

Ad mortẽ destinatur, qui ad vitam editur.

§. 21. *Tres theses omnibus viribus, ægroto propugnandæ.*

Prima. Circa Deum.

Nefas contra Deum, optimum parentem, quidquam queri, quasi morbum aut nimis molestum aut intempestivum immiserit. Cum Jobo potiùs dicendum: *Sicut Domino placuit, ita factum est: Sit nomen Domini benedictum.* Et cum piâ turbâ succlamandum: *Bene omnia fecit.* Sive enim vulneret, sive sanet Deus, semper benignissimi patris erga nos curam gerit, & adfectum.

Nefas est contra Deum queri.

Secunda. Circa ipsum ægrum.

Morbus gravior, non longas aut assiduas vult preces, sed longam & assiduam patientiam; quâ facile fit, quidquid difficile censetur. Morbi condimenta sunt, crebri ad cælum gemitus, malorum à Sanctis omnibus tolerarorum memoria, iteratæ & jaculatoriæ precatiunculæ, quibus modò sanctissimæ Trinitati, modò soli Christo; nunc beatissimæ Virgini Matri, nunc aliis Divis supplicandum pro constanti patientiâ, & felici ex hac vitâ transitu.

Morbus gravior assiduam vult patientiam.

Morbi condimẽta quæ?

Tertia. Circa alios homines.

Medicis tam corporis, quàm animi parendum integrè. Ad ægrotum revisentibus, patientiæ, & animi bene compositi specimen præbendum. Et licet morbus affligat, multa turbent, quædam displiceant, plurima non sapiant, aliqua ad nutum non fiant, nunquam tamen murmurandum: sed omnia molesta, spe præmii condienda; dicta factáque omnia submissione & patientiâ commendanda.

Omnia molesta spe præmii cõdienda.

§. 22. *Ægroti sitis qui curanda.*

Ægrotorum plerique cruciantur siti, præsertim febrientes: nos illis fontes monstrabimus, unde hauriant pro libitu.

Latro plurimorum cæde nobilis, in Austriâ inferiore in rotam actus est, cruribus solùm confractis, producendæ morti in gravius reo supplicium, & testatius ceteris exemplum. Sed virum se præstitit hic reus, & religiosissimus Christianus esse cœpit in tam diris supplici is: nam quidquid dixit, patientiam spiravit & pœnitentiam. Assiduis vocibus Deo supplicare, scelerum veniam orare, patronos cælites implorare; imò & concionatorem agere, atque à flagitiis adstantes dehortari instituit. Jámque dies in vesperam ibat, cùm numerosus populus affluere: aderant etiam, suâ opinione solatores tam gravia patientis, reipsa tam generosæ patientiæ spectatores. Nam ille in pœnas suas pronus, ut vitam quæreret meliorem, spe futurorum dolorem mitescere jubebat præsentem: sed & gratias Deo agebat, qui dum irasceretur, clementiæ meminisset, & sic castigaret ut parceret. In illo tamen tam lento tormento, quod ultra triduum putabatur duraturum, alterutrum orabat, vel maturitatem obitus ad finiendos dolorum furores, vel imbris opportunitatem ad mitigandos saltem æstus & sitim. Utrumque auxilium adfuisse observatum est. Nam sub occasum solis copiosa defluxit pluvia, & ipse paullò pòst pœnâ simul & vitâ defunctus est.

Anno 1590. Latro in diris supplicíis religiosissimus esse cœpit.

En, mi Christiane, & tu tuam hîc rotam habes, sed longè molliorem, tuo tu lectulo, velut rotæ, implexus es. Neque dubium, quin non tantùm dolor, sed & sitis te premat. Quare ut opportunus in te imber defluat, in Golgothâ monte lectulum tibi parari jube, ad pedem illius crucis, in quâ pendet Servator Orbis, è cujus toto corpore cruenti depluunt imbres. Hîc bibe, hîc reficere, hîc saturare: tantò futurus senior, quantò hîc biberis intemperantiùs.

§. 23. *Ægroti sudarium.*

Chrotildis Regina Francorum, uti Gregorius Turonicus refert, ab Amalarico conjuge crudeliter habita, Regi Childeberto fratri candidum linteum misit suo sanguine infectum, quod locc litterarum esset, & hoc quasi fratri diceret: Vidésne hæc Childeberte, & pateris? cernísne quid soror patiatur, & connives? non vindicas, non defendis?

Lib. 3. hist. Franc. c. 10. initio.

En, ægrote, Christus sudarium tibi quoque mittit, & quidem duplex; alterum ad Oliviferos colles, cruore suo liberalissimè pinxit, in altero faciem suam sudore, sputis, sanguine, lacrymis, plagis deformatam impressit, dum sub cruce in Golgothæum montem duceretur. Hoc geminum tibi sudarium mittit, Christus, qui utrumque suo ipse sanguine purpuravit, & hæc quasi verba

Ægroto sudarium duplex Christus mittit.

verba inscripsit: Hunc mihi sudorem, ô mortales, scelera vestra expresserunt: videtis ista, & vicam priorem improbam non desinitis? Utinam nos Childeberti nunc simus, & in nostram ipsi vindictam animemur. Certè patientem Christum nemo luget veriùs, quàm qui ea, ob quæ passus est Christus, odisse incipit.

§. 24. *Ægroti lectulus.*

VRit ægrotum lectulus, etiamsi supra Sardanapali plumam, supra Smindyridis rosam sit mollis. Smindyridem Sybaritam nemo non novit mollitie vitæ infamem juvenem, quem cùm mollissimæ plumæ inclementiùs fodicarent, experiri voluit, molliùsne indormiret solutis rosarum foliolis. Sed hic etiam odoratissimus juxta & mollissimus torus, rigidus nimiùm erat & asper in tenerrimum latusculum. Nam bonus juvenis questus, per proximam priorem noctem adeò dura sibi fuisse lectisternia, ut etiam cicatriculas pustulásque, intractabilis strati argumenta possit monstrare.

Ælia. lib. 9. var. hist. c. 24. Smindyridis mollitie vitæ infamis juvenis quis lectulus.

Æger tametsi cubet in culcitris quæ vel pilum leporinum, vel plumas perdicum habeant, tamen rigidum dicet accubitum. Venia illi danda est; dolores hanc querelam extrudunt. Sed alios lectulos monstramus longè duriores. Laurentius Martyr candentem pro lecto craticulam habuit, post illum Vincentius Martyr, & alii complures hoc ipso repositi sunt lecto, heu nimiùm quantum aspero; eum tamen mor persuasit esse tolerabilem.

Laurentius martyr pro lectulo craticulam habuit.

Supplicium olim de Christianis horribilissimum sumebant Persæ, quod *Scaphismus* dicebatur. Nam Christianus excarnificandus geminis scaphis, velut cista oblonga & arcta supinus includebatur, capite solùm, manibus ac pedibus exstantibus. Pro cibo mel & lac vel invito infundebatur, protrahendæ vitæ & augendis cruciatibus immanissimis. Nam interdiu ardentissimo soli opponebatur inclusus, oculi vi educebantur, caput insuper, manus, pedésque melle ac lacte perungebantur, hinc culicum ac muscarum ingentia examina partes illas vélut atro panno tegebant; potus autem ingestus vitam quidem servabat, quia verò facilè perfluebat, fœdam in ipsa cistâ putredinem, & inde vermes generabat. Ita hominem in hoc lectulo jacentem foris crabrones & vespæ, intus lumbrici & vermes miserrimè laniabant. Hinc fiebat, ut cùm mortui corpus aperiretur, fœdè à vermibus erosum inveniretur. Atque hoc inauditum tormentum ad quindecim, ad septemdecim, ad plures etiam dies producebatur inter immanissimos Martyris dolores. Hunc mihi lectulum, mi æger, hoc Martyrum cubile heu miserabile, & cruciatibus plenissimum considera. O quàm suaves sunt dolores tui ad istos, quàm mollis est tuus lectulus ad istum, quàm nihil est morbus tuus ad hæc tormenta? Sile igitur, & patientiam perfevera. Qui socius est crucis, socius erit & paradisi. Et optimè dixit beatus Salvianus: *Mihi genus quoddam sanitatis esse videtur, hominem interdum non esse sanum.*

De quo vide Anton. Gallonium de martyribus, c. 1. mihi pag. 21.

Socius crucis qui est, socius erit & paradisi. *Epist. 5.*

§. 25. *Ægroti delitiæ. Christi Hortus.*

HÆc cùm dixisset JESVS, *egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat* Hortus, *in quem introivit ipse & discipuli ejus.* In hunc Hortum, mi ægrote, omnes Cælites te invitant: hîc audies mira, videbis mirissima. In hoc Horto ipsa cœpit Lætitia tristari. *Tristis est*, ait, *anima mea usque ad mortem: Sustinete hic & vigilate mecum.* Permitte, obsecro, mi æger, ad te quoque spectare hæc verba; Sustine hîc & vigila paulisper cum tuo Domino. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Atque jam orantem audi: *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Paulò pòst hoc ipsum repetens: *Pater*, inquit, *si vis transfer calicem istum à me, verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Sed & tertiùm eandem precationem ingeminat: *Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi biberem illum, fiat voluntas tua.* In supremis his angustiis, nemo unus hominum est, ô Christe, qui dolorem tuum vel minimum refocillet, nullus qui vicem tuam participet, qui mœrorem tuum verbulo soletur. Etiam amicissimi deserunt, ipsi etiam discipuli lingua quàm animo meliores destituunt, paullò antè vinciri tecum & mori parati, jam stertunt, brevi & fugam circumspecturi. Solus, ô Christe vigilas, solus precaris, sudas, & laboras. O felicem te, Hortule à Domino tuo purpurate, & sanguineis notis velut rosis stellate; tu arcanas illas voces atque gemitus, tu suspiria lacrymis distincta, tu preces singultibus interruptas audivisti, conscius mœroris, qui Christum; soporis, qui socios oppresserat. Garriant alii Adonidis aut Alcinoi hortos; nugæ sunt, & mera dumeta ad te comparati: Elysii campi, elysii non sunt præ tuâ dignitate. Non errem, si te feliciorem primo illo paradisum dixerim. Et quis me transferat, ut olim Adamum, in nova hæc & beata tempe? Sed & ô felicem te terram, quæ Domini tui cruorem combibisti, nunquam tam pretioso rore irrigata. Quis mihi det ut sexcentis oculis fatigem locum quem Servatoris vestigia presserunt, genua contigerunt, cui sese os, oculi appresserunt. Sed ô terra, an non erubuisti te premi tam sacro pondere, te aspergi tam nobili liquore? imò certè rubere cœpisti, *minio* nimis pretioso purpurascens, postquam rubentem tibi stillam novus hic hortulanus irroravit. Ab hoc hortulano discat precari æger: in hoc Horto flores legere, est actus patientiæ varios conjungere. Sed hoc jam explicatiùs docebimus, ad istius Horti lectulum.

Ioan. c. 18. v. 1. Matt. c. 26. v. 37. Marci c. 14. v. 23. Luc. c. 22. v. 42.

In Christi horto flores legere, est actus patientiæ varios conjugere.

§. 26. *Christi inter Olivas lectulus.*

ÆGrotum vix quidquam efficaciùs soletur quàm ille Christi in Olivifero vireto lectulus, sed heu rigidus nimis & plenissimus dolorum. Videte & attendite. Vix hortum Christus ingreditur, & mox pavere, pallere, angi, gemere; tristitiam aperire, tædium non differi, angores vultu prodere, vigiliarum & precum societatem poscere, à sociis abire & redire sæpiùs, quietem tamen aut solamen nusquam reperire. Et en, ut avellatur à suis, procumbat in genua, terræ faciem allidat, iratum Patrem exoret, verba suspiriis distinguat, precationem perseveret, imminentem sibi mortem averti postulet, non tamen suæ potiùs quàm summæ voluntati satisfieri flagiter, preces easdem ter repetat, ad suos ter revisat, toties se terræ asternat, cruentum denique liquorem membris omnibus manantem exprimat, in hoc rigido terræ lectulo. O spectaculum hominibus, & vel ipsis Angelis luctuosum! *Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* Ita Christus toto plorabat corpore: undique prorumpebant lacrymæ, & quidem sanguineæ. Ita nimirum amor divinus festinabat in nostram salutem, ut illi tarda nimis visa sint vincula, columna & flagra cunctari, morari vepres & clavi, crux ipsa nimiùm differri videbatur. *Sic Deus dilexit mundum.* O amorem immensum, cui explendo mors una satis non fuit, qui ante mortem vitam ipsam mori coëgit, ita quidem ut nostri amantissimus JESVS membratim interire, guttatim contabescere, & per lenta sanguinis stillicidia diversis viis animam abire voluerit: & tamen plus diligebat ille quàm perferebat, plus perferre cupiebat, quàm per humanam naturam valebat. Mors, illi pœnarum ejus levissima videbatur; nec ei sufficiebat, si semel tantùm moreretur in Golgothæ cœmeterio, nisi priùs fuisset etiam mortuus in Gethsemani viridario: parum ei erat si inter latrones expiraret medius, nisi & ante sudore sanguineo sic fumaret, ut jam flagellatus videri potuisset. O Christe! nondum hîc ullus est è Brutiorum gente Romanus carnifex; nondum

Christi lectulus in Olivifero vireto quis.

Luc. c. 22. v. 44.

Christus toto plorabat corpore:

Ioan. c. 3. v. 16.

Et ei parum erat inter latrones expirare.

nondum hamata te flagella lacerant; nondum aculeati sentes divinum verticem perfodiunt, nondum præ grandes clavi manus pedésque configunt; & tamen jam nunc tam uberes cruoris fonticuli fluunt. Quid cras fiet, cùm totum corpus unus erit livor, vulnus unum? nimirum hodie rivuli currunt, cras dabis cruoris maria: atque hic lectulus inter Oliyas cespite stratus, mollis videri potest, præ illo crucis rigidissimo.

In alterutro horum teipsum, mi ægrote, colloca, & mox omnes dolores tuos senties mitescere. Longè suaviùs tuos perferes, si tui Domini cruciatus æstimaveris.

§. 27. *Mater Domini, ad ægrotum revisens, his eum compellat:*

ERigere, & surge; ambulandum est. Et, nisi possis aliter, in hac lecticulâ tuâ ab angelis tutelaribus deferri te curabo ad montem, in quo mundi medicus habitat, qui pharmaca non è pharmacopolio emit, sed è corpore suo promit, imò corpus suum porrigit in pharmacum, & sanguinem suum propinat in medelam omnium non tantùm morborum, sed & mortis. In Golgotham ergo deferri vis? En, delatus jam es, quia deferri voluisti. Hîc mihi solos præbe oculos: nullum aliud membrum à te postulo in opus; nullum laborem impero: solum hîc *videre*, laborare est. Attolle igitur oculos, & en oculos tui Creatoris sanguine & lacrymis plenos; in morte natantes. Sed & ceteras capitis partes vide. Nares fœtore, os felle & aceto, aures ludibrio, vertex vepreto cruciatur. Vultum jam dignoscere difficile est, per hoc palloris, cruoris, livoris velum. Cetera membra omnia numera, vulnus unum reperies. Nihil hîc sanum, nihil dolore liberum.

At tu, mi cliens, dolores sentis? Hic meus filius majores. Angeris? Filius meus magis. Parum solatii habes? Minus iste. Multum pateris? Plus iste. Non adeò multùm tibi videris peccasse? Nihil iste: & tamen quidquid peccatis omnium debebatur, unus iste & solus excepit. C Vide caput, brachia, pedes; vide totum corpus: nullum membrum, pars nulla cruciatibus vacat. Non tantùm manus pedésque clavorum tormenta sentiunt; sui sunt & auribus, & linguæ, & oculis clavi. Nec quidquam in eo designare est, cui non suum sit tormentum. Vide ergo, fili mi, filium meum, & ipsius doloribus tuos mitiga. Cruciatus tui guttulas, cum hoc tormentorum Oceano misce. Ita dolores tui plus habebunt præmii, minus tormenti.

In Christo nullum membrum cruciatibus vacat.

§. 28. *Humanæ voluntatis cum divina consensus, & conspiratio.*

VTi sanis, ægrotis, moribundis nihil est factu facilius, ita nil omnino utilius, quàm, *Velle quod vult Deus*. Hoc dies noctésque, hoc mane, meridie, vesperi, hoc horis omnibus, hoc assiduè, hoc sanis & ægrotis, hoc nemini non inculcandum. Epictetus solâ præceptrice naturâ sapientissimus hac in re magister effectus: D *Melius*, inquit, *illud judico quod Deus vult, quàm quod ego. Adhæreo illi ut minister & pedissequus: cum illo desidero, cum illo expeto: denique quod ille vult, idem & ipse volo.* Atque ut modum ostendat, quo in rebus humanis omnibus voluntas divina est sequenda, istud insuper addens: *Semper*, inquit, *illud potiùs volo quod fit.* Quidquid enim fit (peccatum excipimus) divina voluntate fieri certum est. Hoc ergo fieri potiùs velimus quod fit, quidquid denique nobis ipsis vel aliis quibuscumque fiat. Eâ de causâ hic ipse sapientissimus philosophus quemlibet monens: *Ne postules*, inquit, *ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed, si sapis, ita fieri quaque velis, ut fiunt.* Necessitati qui probè se accommodat, sapit; estque rerum divinarum conscius.

Velle quod vult Deus nil utilius.

Epist. lib. 4. dissert. c. 7. circa med.

Idem Ench. cap. 13. & cap. 78.

Hoc ipsum de humanâ voluntate ad divinam conformandâ longè confirmatiùs docens Epictetus: *Mihi* A *quidem*, inquit, *optabile est à morte invadi, nullâ aliâ re nisi voluntate mea curanda occupatum, ut perturbatione vacuus, & citra impedimentum dicere possim Deo: Numquid præcepta tua violavi? Nunquid ad alia sum abusus facultatibus quas mihi dedisti? num sensibus? num te unquam incusavi? num gubernationem tuam reprehendi? Ægrotavi, quia voluisti. Ægrotarunt & ceteri, sed ego volens. Pauper fui te volente, sed latus. Non imperavi, quia tu voluisti. Nunquam appetivi imperium. Nunquid me unquam hac de causâ tristiorem vidisti? Nunquid unquam vultu minùs hilari te accessi? Paratus, si quid mandes, si quid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam quàm possum maximam habeo, quòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad spectanda opera tua, & ad ministrationem tuam intelligendum. Hæc me cogitantem, hæc scribentem, hæc legentem occupet mors.*

Lib. 3. dissert. c. 5.

Superi! quàm hoc Christianè, quàm hoc sapienter, quàm divinè! Quid agimus, Christiani, aut quæ frons B nostra, si ad hæc talia non erubescimus? Bruta sumus pecora, imò saxa sumus & durissimæ cautes, si sensus nobis non redeat ad luculentissimam hanc Naturæ informationem. Sed audiant divinæ voluntati rebelles, audiant & respondeant Epicteto æquissima postulanti: *Ostendite mihi aliquem*, inquit, *qui ægrotet, & beatus sit: qui & in periculo sit, & beatus: qui & moriatur, & sit beatus: Animum ostendat alicujus vestrûm hominis, qui idem cum Deo sentire velit, posthac nec Deum nec homines culpaturus, qui nulla re frustretur, qui nullo casu ladatur, qui non irascatur, qui invideat nemini, qui non æmuletur: qui (quid enim ambagibus est opus?) ex homine Deus fieri desideret.* Certè fieri licet hac voluntatum conjunctione. Quocirca ægrotus cum eodem Epicteto sapere non recusat, dicátque: Duc me, ô Deus, & tu voluntas divina, eò quò sum à vobis destinatus. Sequar enim alacriter. Quòd si noluero, & improbus ero, & nihilominus sequar coactus. Ergo, si Deo ita visum fuerit, ita fiat.

Lib. 2. dissert. c. 19. post med.

Ench. c. 77. & c. 79.

Aut igitur velimus in rebus omnibus, in morbo etiam & morte, quod vult Deus; aut fateamur, nos datâ operâ quod bonum & rectum est, aversari & NOLLE. Malus esse vult, qui studio recusat esse bonus.

Malus esse vult qui studio recusat esse bonus.

§. 29. *Desperationi occurrendum.*

NIhil desperatione periculosius, nihil pejus salutis hostis invenit. Cetera enim suis cuncta remediis leniuntur, hoc malorum maximum atque ultimum, ubi abeuntem animam oppresserit, nullus jam remedio locus est. Huic ergo cùm semper, tum in fine vehementiùs obsistendum est, quod & tunc urgere acriùs solet, & nihil jam est reliqui quo salutis consilia cunctando rejicias. Extremæ horæ negligentia prorsus irreparabilis est: non resurget, qui hîc lethaliter ceciderit. Ergo vel tandem evigila, ægrote. Pejus est numquam quàm ad vesperam expergisci, & omnino quidquid malè differtur, pejùs omittitur. Oculos in altum erige, cerne patulum crucifixi Domini latus, aperta ad amplexum brachia, parata ad medendum vulnera. Neque hîc oratione longâ est opus: Pœniteat te errasse, & peroraſti. Dic ex animo, *Peccavi*, Deum tibi propitiasti. Emendationem sponde, & veniam impetrasti. Nullum tam magnum est hominis peccatum, quin multò major sit Dei misericordia. Hanc spera; *spes non confundit. Suavis Dominus universis, & miserationes ejus super omnia opera ejus.* Ipsum Dominum audi: *Numquid abbreviata*, inquit, *& parvula facta est manus mea, ut non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum?*

Desperatione nihil pejus.

Negligētia horæ extremæ irreparabilis est.

Ex homolog. nō neglectā.

Misericordia Dei major omni peccato.

Rom. c. 5. v. 5.

Psal. 144. v. 9.

Isa. c. 50. v. 2.

Sed nos frequenter omni ex parte fallimur: in peccato fervidi, post peccatum gelidi, peccando quidem exultamus, memorando peccata desperamus. Multi spe veniæ peccant, cùm peccaverint, veniam desperant. Utrumque malè, sed hoc alterum multò pessimè. Ergo infaustam peccatorum sarcinam quàm primùm abjice,

Peccatores multi veniam desperant.

est qui exoratus ab humeris illam tuis transferat, qui graviora jam transtulit: cui nil grave, nil difficile est. Tu tantùm ne differas. Et quamvis pigra dilatio excusatione careat, laude tamen non caret vel sera emendatio. Satius est serò quàm nunquam respiscere. Ergo animo præsenti utere, & respira; paucæ lacrymulæ inferorum incendium extinguunt. *Cor contritum & humiliatum* DEVS *non despiciet.*

Pigra dilatio excusatione caret.

Ps.50.v.19.

§. 30. *Spes vitæ melioris miserias mitigat.*

CVm Senecâ ex te quæro, mi æger, Quid mireris miserias tuas? *Ad hoc genitus es, ut perderes, ut perires, ut sperares, metueres, alios teque inquietares, mortem & timeres & optares, &, quod est pessimum, nunquam scires, cujus esses status, nec unquam in eodem statu dureres.* Præter hoc quòd omne futurum incertum est, & ad deteriora certius: facilius ad superos iter est, animis citò ab humanâ conversatione dimissis, sic enim minus fœcis ponderisque trahunt. Nempe leviores ad originem suam revolant, si liberentur antequam altiùs terrena concipiant. Nec unquam magnis ingeniis chara in corpore mora est. Exire atque erumpere gestiunt: ægrè hasanguſtias ferunt, vagi per omne sublime, & ex alto assueti humana despicere. Inde est quod Plato clamat: Sapientis animum totum in mortem prominere; hoc velle, hoc meditari, hac cupidine ferri ex exteriora tendentem. Et quàm illud clarè Plato de meliore vitâ! *Mihi videtur*, inquit, *vir qui revera vitam in studio sapientiæ posuerit, cum fiduciâ moriturus, plenus bonæ spei, quod magna ibi præmia consequetur, si obierit.* Hoc prisci viderint in tenebris, tu in sole id non videas? Quid ergo, mi æger, res terræ te turbant? brevi cælum habitabis. Illuc aspira, & quidquid miseriarum sentis, minùs senties.

Seneca ad Marciam cons. c. 17. & 25.

Iter ad superos quod est facilius.

In Phæd.

§. 31. *Spes vera vitæ beatissimæ.*

POëtas aut philosophos tibi hîc non ingero: res seria est. Ex ipso divini eloquii fonte propinabo tibi purissima fluenta. Ergo mœrorem mitte, spémque certâ dic cum Doctore orbis: *Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem.* Quid trepidas curtæ spei homo? Siracidem etiam audi: *Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipse est spes ejus. Timentis Dominum, beata est anima ejus. Ad quem respicit, & quis est fortitudo ejus? Oculi Domini super timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & umbraculum meridiani, deprecatio offensionis, & adjutorium casus, exaltans animam & illuminans oculos, dans sanitatem & vitam & benedictionem.* Regius vates quàm hîc fortis, quàm intrepidus, etiam funus suum prospiciens: *In pace*, inquit, *in idipsum dormiam & requiescam, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Quânam illâ? alibi exprimit: *Quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici: inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula: protegar in velamento alarum tuarum.* At dicas: Impatientia mea malè me jubet sperare. Hîc iterum tibi remedium, cum Davide clama: *Quoniam tu es patientia mea Domine; Domine spes mea à juventute meâ.* Neque satis huic regi, frequentissimè exclamasse: *Spes mea in Deo est; Deus spes mea.* Sed & alios ad idem hortatus: *Sperate*, inquit, *in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra.* Cur tu non sequaris, toties voce præeuntem? dic ergo animo: *Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti, hæc me consolata est in humilitate meâ.* Et cum Hieremiâ vate: *Et ego non sum turbatus te pastorem sequens, & diem hominis non desideravi, tu scis. Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis.* Eundem alibi monentem audi: *Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis, quia est merces operi tuo, & est spes novissimis.* Jobus in hoc confidentissimus: *Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo.* Idem jam in mortis vicinâ degens: *Rursum*, ait, *post tenebras spero lucem. Scitote*, clamat Siracides, *quia nullus speravit in Domino, & confusus est. Quis enim permansit in mandatis ejus, & derelictus est? aut quis invocavit eum, & despexit illum? quoniam pius & misericors est Dominus, & remittet in die tribulationis: & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.* Et Oseas: *Spera in Deo tuo semper.* Nam, *Omnes qui sperant in eum, non infirmantur.* Siquidem, *Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum. Bonum est cum silentio præstolari salutare Dei.* Verè, *bonus Dominus, & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se.* Sed & nos *scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.* Spem ergo firmissimam concipe de Dei bonitate; & ille sperantem in se non deseret. Videbis Deum in regione vivorum.

2. *Tim. c. 1. v. 12.*

Eccli. c. 34. v. 16. usque ad 21.

Timor Domini dat vitam & benedictionem.

Psal. 4. v. 9.

Ps. 60. v. 5.

Ps. 70. v. 5.

Ps. 61. v. 9.

Psal. 118. v. 50.

Hier. c. 17. v. 17.

Idem c. 31. v. 16.

Job c. 13. vers. 15. & c. 17. v. 12.

Ecclı. c. 2. v. 11. 12. 13.

Os. c. 12. v. 6.

1. Mac. c. 2. v. 61.

Thren. c. 3. v. 25. & 26.

Nahu. c. 1. vers. 7.

1. Ioan. c. 3. v. 2. & 3.

Ps. 114. v. 9.

§. 32. *Tranquillitas è verâ spe.*

COnvertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus *Ps. 114. v. 7.* *benefecit tibi.* Quid fatigaris per tam varia laborum genera? En, adest Dominus, omni labori tuo finem impositurus. Define ergo, mea anima, velle misera esse, & tot laboribus intabescere. Quietis tuæ initium morbus & mors. Laboriosa, inquis, initia. Ita est. Sed scis; plerumque nulli dies minùs quieti quàm qui quieti proximi: nulli minùs festi, quàm qui festos antecedunt. Idem hîc. Requies tua, æterna requies: Nunc Parasceve te fatigat; brevi sequetur Pascha nunquam finiendum. Age, & brevem adhuc seu laborem, seu dolorem exhauri: jam portam spectas, non tantùm illam per quam è vitâ hac egressus, sed & per quam ingressus est in illam æternam. Etsi vix laborate cœperis; tunc tamen satis est laboratum, quando id ille censet, cui laboratur. Tu ergo, mea anima, vanis vana dimitte, & ad Deum te verte, qui benefecit tibi. Beneficia illius in te summa & innumera: arenam maris citiùs numeraveris quàm ista; quibus utique ad cælum tibi viam (ita bene spera) non ad inferos voluit aperire. Bernardus Clarevallensis hoc ante obitum suis unicè commendavit, ut in tutissimo divinæ clementiæ sinu spei anchoram firmarent. Illud igitur carmen regium in corde & ore versemus assiduè: *In Ps. 30. v. 1. te Domine speravi, non confundar in æternum.*

Morbus & mors quietis initium.

Dei in nos beneficia, sunt innumera.

§. 33. *Solatium è doloribus.*

ET hæc mihi sit consolatio, *ut affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus sancti.* Hoc igitur solatio, interim dum me dolores urunt, incalescam, & animum virésque colligam, quando cruciatuum magnitudo certam mihi mortis spem est allatura. Scio enim dum me dolores velut parturientem excruciant, fore ut tandem salutis & incolumitatis spiritus, vitæque alterius requies atque tranquillitas parata mihi sit, ut Dei misericordia super me resplendeat, sive cùm mortem infert, sive cùm vitam tuetur. Nullâ igitur mei commiseratione retardetur Deus, nam si moriar, liber & securus à peccandi metu evadam, nec unquam deinceps Dei voluntati resistam, ut qui ex hujus vitæ & mortalium inconstantiâ recesserim. Valde videlicet imbecillitati meæ timeo, ne forsan in viâ rectâ & proposito sancto deficiam. Cùm itaque hactenus, per summam Dei misericordiam & gratiam, in bono permanserim, aut inde avulsus, citò redierim, nollem ab vitæ innocentiâ recedere; quamvis spes mihi firma sit fore ut nunquam Deo contradicam. Non est igitur cur mortem timere debeam, sed potiùs est cur eam constanter expetere ac expectare possim: quam cùm tandem immittere in me voluerit Deus, tantum abest ut illam deprecari velim, ut pro magno potiùs beneficio eam sim habiturus. Sanctus enim esse, cùm conari debeam, à sanctissimo & purissimo spiritu, Deo, nihil iniqui, aut parum mihi utile accipere possum. Adeste igitur dolores, exercete me, prout vobis à Deo concessum. Incipere mori & non dolere, vix ulli contigit. Scio, hæc sacra aliter non constant.

Iob cap. 6. vers. 10.

Vires colligendæ quando cruciatuũ magnitudo mortis spem est allatura.

Mors non est timēda.

constant. Per dolores ad mortem itur: hæc via regia est. Exiguo tempore dolemus, ut non doleamus æternum.

§. 34. *Dolores omnes frangit Patientia.*

DOlor, res acerba, immitis, horrida, tristis, amara; naturæ adversa, sensibus odiosa, sed quæ virtutis ope si non dulcescere, certè leniri frangique, fors etiam, si virtus animum armaverit, aut sentiri parciùs, aut quodammodo nec sentiri quidem possit. Ita dico: qui in hac luctâ non volens terga dat, sed toto nisu ac bonâ fide resistit, semper est superior, semper abit victor. Quid ô lutum murmuras contra tuum figulum? illi ab æterno destinatum, vas istud in honorem, hoc in contumeliam, aliud in alium usum, omnia tamen fragilia fingere & mortalia. Quid ergo indignaris? Querelæ & indignatio nil aliud quàm accessio mali sunt: Nihil enim tam exasperat fervorem vulneris quàm ferendi impatientia. Omnis indignatio in tormentum suum proficit. Sic laqueos fera dum jactat, astringit: sic aves viscum, dum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt. Nullum tam arctum est jugum, quod non minùs lædat ducentem, quàm repugnantem. Unum est levamentum malorum etiam ingentium, PATI, & necessitatibus suis obsequi. Quid igitur morbo corporis, animi morbum addere juvat, téque miseriorem facere murmurando, & illum tibi reddere infestiorem, qui labores hominum ex alto videt, patientiámque considerat, remedio illam compensaturus & præmio.

Hegesi. l. 2.

Seneca l. 3. de ira c. 16.

Pati est levamentum malorum.

Sed objicit æger: Quidquid dixeris, non facies ut non sentiam quod sentio. Mi delicate æger, saltem in tuis auribus, si non alibi apud te, permitte habitare patientiam. Non ego dolorem, dolorem esse nego, sed eum opprimi posse dico patientiâ. Hæc si non omnem doloris sensum eripit, at doloris certè victoriam concedit, dum vires sufficit ad illum viriliter ferendum. Quapropter excitandus & armandus est animus, contráque suos hostes in aciem educendus. Lentus, imparatus, atque impatiens animus sæpe minimis dejicitur. Sicut pavidus miles qui hoste viso diffugiens abjicit arma, & ipse sibi periculum facit, ubi periculum non fuisset impavido: sic ignavum animum, & sensibus obsequentem sola cogitatio doloris exanimat, qui si patientiam, ut scutum objecisset, doloris victor evasisset. Patientia non modò animi vim auget, sed ipsam doloris asperitatem imminuit. Quod si dolor sit acerrimus & maximus, sperare incipe, ipsa doloris magnitudo finem promittit: quod jam suprà demonstratum est. Nam sicut ad extrema gaudii perveniſſe principium est doloris, sic extremitas in dolore, principium gaudii sit oportet. Contrariorum hæc lex est; alterum ex alterius fine nascitur.

Patientia opprimit dolorem:

Et animi vim auget asperitatemque doloris imminuit.

Extremitas in dolore est gaudii principium.

Sed an non erubescimus, tot è Christianis pueros ac puellas tulisse cum gaudio, quod nos viri sine fletu & questibus non ferremus? Nos ergo non possimus, quod isti & istæ?

Quid trepidas? erige te anime, spera in Deo: mox erit finis. Gravia sint ista; sed sunt brevia. Noli, oro, succumbere. Pulcherrimum est & verè Christianum nec voluptati cedere, nec dolori.

§. 35. *Patientiæ specimen, Mendicus.*

Joan. c. 5. à v. 1. ad 16.

VIde mihi, obsecro, ad Hierosolymæum illum probaticum amnem, jacentem mendicum. Mendicum tantùm? ægrotum etiam. Heu! ipsa ex se sola paupertas, & diuturnus & gravis morbus est: si corporis dolores accedant, geminatur malum, quod tolerari non potest nisi geminatâ patientiâ, qualis certè in hoc paralytico. Pauper fuit & pænè extra legem aliorum. Nam adeo æris & opis inops erat, ut hominem non habuerit, qui ipsum turbatis undis admoveret. Servulum sibi conducere non poterat, omni Codro & Iro pauperior.

Paupertas gravis morbus est.

A Sed nec fuit qui misericordiâ se moveri sineret, ut tam indigenti opem ferret, aut manum suam commodaret. Nullus miserabatur, nemo solabatur; nemo juvabat, respiciebat nemo; deserebant omnes, quisque rem suam agebat. Ad hoc paupertatis malum accessit sæva paralysis. Ah! quàm difficile est simul & pauperem, & ægrotum esse! Neque morbus istius hominis, unius mensis aut anni fuit: ipsos triginta & octo annos, membrorum usu destitutus, gravissimè jacuit, quid nisi spirans cadaver, & funus ante mortem, & pænè dum viveret, sepultus? Ægrotis plerumque dies unus mense stat, mensis anno, annus sæculo. Quot ergo sæculis putes stetisse huic ægroto tot annos? Et tamen (vide patientiam & imitare) animi mansuetudinem non perdidit, postquam omnia perdidit. Dignissimus erat cui alii primas deferrent in piscinæ motæ accessu, & cujus valetudini suam omnes alii postponerent, & tamen nullus cessit: omnes properarunt morbum suum primi in undas excutere, & qui secundus esse vellet, nullus erat. Neque tamen hic desperatæ valetudinis homo spem omnem & patientiam consumit: sed nec ulli invidet, nulli indignatur, nulli convitiatur; neminem accusat, neminem crudelitatis damnat, nulli alteri sortem suam imprecatur: sed nec sibi malignus est; non se diris devovet, non execratur suum ortum, non turpiter lamentatur, non culpat fortunam, non suos parentes: multò minùs in Deum est impius, non obmurmurat, non superos nimis rigidos clamat, non se immerentem affligi queritur, non mortem lentam increpat, non laqueum parat; sed opem patienter expectat; post longam desperationem etiamnum sperat; non importunè sanitatem à Christo postulat, non contumaciter urget, contentus ærumnas suas Servatori non celasse. Tu, qui ægrotas, imitari hæc potes, imò debes, aut cælum non speres.

B

§. 36. *Patientiæ typus, Princeps Magnus.*

C QVeri posses: aut nimis cælestes, aut etiam nimis viles & plebejas animas tibi in exemplum patientiæ proponi. Quid jam, mi homo? Christum in cruce imitari non potes, aut Laurentium in craticulâ? imitare Lazarum semesis stipulis immorientem: æmulare Alexium angustiis latebris immorantem, & in iisdem finientem. Nimium, inquis, duri lectuli, & exempla nimis prisca. Ergo recentia vis? Non desunt certè quæ sequi possis. Scio te tam delicatum qui craticulas & cruces æquo animo non tantùm non feras, sed nec aspicias quidem vel audias. Ergo blandiùs tecum agam, & docebo in rebus arctioribus non queri.

Sunt (fortassis tu illorum unus es) qui ut valetudinem servent, aut læsam reparent, nullos sumptus, nullas aliorum molestias, sed nec decorum aut leges ullas pensi habent; modò illi sani sint, etsi leges violatæ.

Vide mihi magnos principes, qui paucis abhinc annis, sic corporis sanitatem quærebant, ut animi non amitterent.

D

Wolfgangus LVIII. Archiepiscopus Moguntius, Elector XLII. extrema invaletudine laborabat. Incidit hæc incommodùm in ipsum annuum jejunium. Carnes morbus poscebat, lex Ecclesiæ prohibebat. Suadebant aulici, amici monebant, medici pæne præcipiebant, Pontifex ipse annuebat, ut morbi caussa potius carne quàm pisce vesceretur. At ille solus suæ causæ adversarius, maluit offensiorem habere * Hygejam quàm Ecclesiam: & ne sibi plus quàm aliis sacræ leges indulgere viderentur, nihil ille indulsit corpori.

Servarius de rebus Moguntinis pag. 968.

VVolfgangus valetudinem offensiorem habere maluit quàm Ecclesiam.

** Valetudinem.*

Idem fecit, in eodem sacro solio proximus ante ipsum, notus ille cælo terræque Daniel. Hic in tanto divitiarum & dignitatis fastigio, in tantâ curarum & negotiorum mole, & in tanto morbi & dolorum incursu, sibi hoc persuadere non potuit, ut vernum illud jejunium vel unico aviculæ aut oviculæ frustillo minimum violaret,

violaret, præsertim cùm per morbum vel naturam, nec piscibus quidem vesci posset. Ovis igitur & jusculis contentus tantus princeps, omnem aliam aulæ lautitiem mensâ suâ exclusit; voluitque non solùm non aliis, sed nec sibi esse offensioni. Sic Ecclesiam matrem, se verò filium professus est, cujus scilicet esset, matris leges sanctissimè potiùs servare, quàm eas explicare in suum favorem. Ergo in lethali morbo ab omni pecude tam squamosâ quàm pilosâ constanter abstinuit. Atque hoc primum: Alterum; in eodem morbo preces Canonicas nunquam omisit. Sed & illud in illo præclarum: Cùm querela esset ad ipsum delata; feras segetibus nocere: Bene est, inquit, facilè huic incommodo medebor: malo ego ferinâ omni carere, quàm propter illam subditos in damno esse.

Ubi jam illi queruli ægroti, sibique tam indulgentes, qui cùm non omnia ad nutum fluunt, cælum terræ miscent. Vel saltem purpuras sequantur, si nolunt centones. Mendiculos nudâ humo cubantes æmulari renuunt? duces & principes in lectulis decumbentes imitentur. Lazari aut Laurentii exempla nimis antiqua sunt aut ardua? Tantorum præsulum recentissimis factis paria facere conentur. Nimis ignavi militis est, non tantum non commilitonis, sed nec ducis exemplo moveri.

Ignavi militis est, ducis exemplo non moveri.

§. 27. *Patientiæ speculum, Rex Maximus.*

BOno animo nulli cruciatus corporis sunt extimescendi, ac ne mors quidem. Cur hanc vel illos metuat? qui sibi probè conscius est, nec it homini nihil hîc timendum præter peccatum. Mortem desiderant boni, ut portum naufragii, ut finem dolorum, ut belli diuturni ac periculosi lauream; sciunt se probari hac ratione, non damnari.

Homini nil timendum præter peccatum.

Philippus II. Hispaniarum Rex, grande posteris exemplum, tam iniquâ valetudine conflictatus est, ut omne genus deterrimorum morborum in eum unum conjurasse videri potuerit: totius corporis doloribus gravissimè oppressus jacebat, quid nisi spirans cadaver. Dixisses hunc Principum Regumque maximum, *Calamitatis trutinam & Morborum tabernam* congruè vocari. Morbi, quibus simul codémque tempore conflictabatur, hi præcipuè numerantur. 1. Arthritis, seu morbus articularis. 2. Manuum pedúmque ulcera. 3. Apostema genu & dextri musculi. 4. Febris continua. 5. Hydrops, & sitis perpetua, maxima. 6. Febris Tertiana. 7. Dysenteria. 8. Insomnia. 9. Accessit, quod nullam in partem moveri potuerit. Horum morborum pænè singuli satis fuerint ad cruciatus & mortem inferendam: quid non fecerit omnium simul incursus? Sed ille animo, quo valebat, generosissimo, & verè Christianâ patientiâ, hos omnes morborum impetus sustinebat, tantò sanior ac vegetior mente, quantò minùs corpore, illustrissimum prorsus patientiæ Christianæ speculum. Hoc Philippus à Jobo didicit, magno illo in terrâ Hus principe, quem tot abacti greges, tot ademptæ opes, tot ruinâ oppressorum pignorum inopinatus interitus, statu movere non potuerunt. Nudum ipsa nuditas, miserum ipsæ miseriæ quasi oblectabant. Nudum se ingressum, nudum egressurum canebat, & tanquam pro beneficiis Deo gratias agebat, & laudes psallebat: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum*. Non illum criminationes amicorum, non aliorum contemptus, non uxoris blasphema irrisio, & acerbissima insultatio vincebat: hanc increpabat, illos refellebat, omnes monebat: diceres etiamnum in throno sedere regnantem. Plagâ pessimâ totum corpus percussum scatebat ulceribus, sanies defluebat, omnibus membris velut cavernulis erodentes vermiculi erumpebant, vivum erat cadaver: his cruciatibus nec tantillum frangebatur: saniem velut otiosus sui spectator testa radebat; putredinem sororis, vermium agmina fratrum loco amplexabatur; & (Tertullianum agnosce) erumpentes bestiolas in eosdem specus & pastus foraminosæ carnis revocabat. Unde murus hic aheneus, & robur triplex circa pectus tam calamitosum? Quia nihil sibi malè conscium erat, nullis culpis pallescebat. Fortunæ illud regnum diabolus abstulerat; proprium animæ patientis & æquæ imperium nec abstulerat Jobo, nec ulli nostrûm potest auferre. Vis videre & audire Jobo potentiorem? Attende, nam & ipse attentionem postulat.

Describit hoc Cervera Turrianus de felici excessu Philip. II. Hispaniarum regis. Idiomate Hisp. Franciscus Guillimannus Latino.

Morbi quibus conflictabatur Philippus II. Rex Hispan.

Ejus patientia.

§. 38. *Patientiæ specimen, typus, speculum, exemplar absolutissimum, Christus Dominus.*

O *Vos omnes qui transitis per viam; attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus*: ad te Christus de cruce clamat. Per viam hanc Calvariæ transis, cùm adversa pateris; sed transis tantùm, quia dolores tui quicumque, ad hoc dolorum æstuarium ac pelagus nihil sunt, doloris imagines sunt. Istius crucifixi verus est dolor, in quo toto nihil est quod dolore sit liberum. Ossa, nervi, venæ, & si quid horum à flagris & spinis illæsum, per funium ultimam extensionem, immaniter jam cruciatur. Nec est qui hæc tormenta tanta vel verbulo molliat. Amici plorantes (& quot eorum?) nil prosunt; fugitivi discipuli deserunt; insultantes inimici affligunt, & quem antea clavis, jam probris & linguâ configunt. Sed nec afflictissima mater juvare potest. Ipse Pater iratus derelinquit in tormentis filium; cujus oculi sputis, tabo, lacrymis pleni nil nisi lacrymantem matrem & triumphantes hostes aspiciunt; aures contumeliis saturæ nil nisi sarcasmos & blasphemias audiunt; lingua felle corrupta, siti exusta, frigidam rogat, nec impetrat; nares cadaverosus fœtor ad extremum usque halitum cruciat; flagella & vepres recentissimos etiamnum rivulos sanguinis protrudunt; membrorum compagine luxata ossa numerari cupiunt; purpurati clavi dimissuros se negant nisi mortuum. Quidquid designes toto corpore, certum cruciatum ostendis; animum extremè afflictum omne solamen destituit. Et tamen in tantis suppliciis non questus, non indignatus, nulli malè imprecatus, imò veniam deprecatus est omnibus; tot patientiæ dedit documenta, quot tulit vulnera, quot injurias. Attende jam & vide, si sit dolor tuus, sicut dolor tui Domini, tui Servatoris. Christum non amas, si pati recusas.

Thren. c. 1. vers. 12.

Dolores nostri ad dolores Christi imagines sunt dolo-ris.

Christus in suppliciis non est questus.

§. 39. *Panoplia ægroti Patientia.*

INterrogatus Demosthenes, quid in eloquentiâ judicaret præcipuum, respondit: *Actio*. Roganti, quid proximum? respondit: *Actio*. Roganti, quid tertium? Nil aliud respondit, quàm *Actio*. Ita primum præmium actioni; sed & alterum ac tertium eidem attribuit. Si quæratur, quid ægroto maximè sit necessarium? optimè responderit qui dixerit; *Patientia*. Si denuo quæratur quid utilissimum ægro? Idem quod ante respondendum: *Patientia*. Iterum quærenti quid decentissimum in morbo? Hoc ipsum repetendum: *Patientia*. Una sibi Patientia triplex hîc præmium deposcit: uni eidémque prima, & altera, tertiáque est assignanda laurea. Hoc ori divino credamus. *In patientiâ vestrâ possidebitis animas vestras*. Nec aliter Paulus: *Patientia*, inquit, *vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis promissionem*. Ecquid tibi vis ô impatiens? Quoniam *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*. Quo pungeris, inde nascitur rosa quâ coroneris. Veritas proclamat: *Qui non bajulat crucem suam & venit post me, non potest meus esse discipulus*. Igitur Augustini consilium admitte, &, *Patere quod non vis, ut assequaris quod vis*. Hoc ipsum Salomon inculcat: *Disciplinam Domini, fili mi, ne abjicias: nec deficias cum ab eo corriperis, quem enim diligit Dominus, corripit: & quasi in filio complacet sibi*.

Ægroto necessaria est patientia.

Luc. c. 21. vers. 19.

Hebr. c. 10. vers. 36.

Act. c. 14. vers. 21.

Luc. c. 14. vers. 27.

Augustin. in Psal. 79. Prov. c. 3. v. 11. & 12.

A Tutelari tuo Angelo idem tibi quod Tobiæ dictum crede: *Quia acceptus eras Deo, ideo necesse fuit, ut tentatio*

Tob. c. 12. vers. 13.

Tob. c. 3. v. 22. ad 24. tatio probaret te. Hoc autem pro certo habet omnis, qui te colit (ô Deus) quòd vita ejus si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis. Sit nomen tuum Deus Israël benedictum in sæcula.

Luc. cap. 6. vers. 21. Ergo, *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Vasa figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis.* Ægrotus

Eccli. c. 27. vers. 6. igitur ad omnem patientiam compositus dicat: *Iram*

Mich. c. 7. vers. 9. *Domini portabo, quoniam peccavi ei: donec causam meam judicet, & faciat judicium meum, & educet me in lucem, videbo justitiam ejus.* Quod si divina ira tam gravis est quæ purgat, quàm erit gravis quæ damnat? Hanc nulla, illam vel mediocris flectit patientia. Quapropter, mi ægrote, ad omnigenam te patientiam compone: Patientia tibi ante omnia summè necessaria est. * Cibus tibi fortasse non sapit? Patientia: commune hoc ægrotis est, & plerumque primum, eduliorum gustum non habere. Somnus tibi brevis & interruptus? Patientia, ægroti vix unquam tam bene dormiunt ac sani. Dolores te urunt? Patientia: hoc morbi proprium, hoc ægrotare est. Fortasse negligentiùs tibi ministratur? Patientia: ægroto in omnibus satisfacere, difficillimum. Fortasse desunt qui recreent & solentur? Patientia: Christus Dominus consolator est optimus. At multa desunt, quæ necessaria videntur? Patientia: desint omnia, unica modò adsit Patientia, & salva erunt omnia. Ad Carolum V. Imperatorem articulari morbo laborantem Elector Brandeburgicus Joachimus revisit, monuitque medicorum operâ utendum. Cui Carolus: *Optimum hic remedium, inquit, est patientia.* Ita prorsus: Ægroti Panoplia est Patientia, hac ille se armet, & nec morbum, nec dolores, nec mortem nimium formidabit. Cum his ille hostibus fortiter congredietur, & certò vincet: Nam Patientia vincit omnia.

* *Sit illud fortassè minus elegans, certè prudens Antonii Guevarai dictum est:* Non erit clamor in valetudinario, si patientia fuerit in infirmo, & charitas in infirmario.

Patientiâ armatus nec mortem nec dolores timet.

§. 40. *Tandem migrandum est; hospites sumus.*

Cic. in Cat. Vita nostra hospitium est. VIta nostra hospitio similis. Nos in domo alienâ & precariâ versamur; vix in eam admissi dimittimur, & cum abeunte abit recordatio, *tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis.* Non credis? redi post dies paucos, & narra te ibi pridie hospitatum, negabit diversitor, se tot supervenientibus ullius meminisse: sic fluctus fluctum elidit, nubes nubem. Luculentissimè Augustinus: *Omnes, inquit, peregrini sumus. Ipse est Christianus, qui*

Sap. cap. 5. vers. 15.

Aug. to. 10. ser. 31. fine, De verbis Domini. *& in domo suâ, & in patriâ suâ peregrinum se esse cognoscit. Patria nostra sursum est, ibi hospites non erimus. Nam unusquisque hic & in domo suâ, hospes est. Si non est hospes, non inde transeat. Si transiturus est, hospes est. Non se fallat, hospes est: velit, nolit, hospes est. Sed dimittit illam domum filius suus; hospes hospitibus. Quare? Et in stabulo si esses, non alio veniente discederes? Hoc facis & in domo tuâ. Cessit tibi locum pater tuus; cessurus es locum filiis tuis. Nec mansurus manes, nec mansurus relinques. Si omnes transimus, aliquid quod transire non potest, operemur: ut cùm transierimus, & illò venerimus, unde non transeamus, opera nostra bona ibi inveniamus.* Quando igitur hospites sumus, migrare non recusemus. Non est lætius iter peregrino quàm in patriam.

§. 41. *Certus vitæ terminus.*

Job cap. 14. vers. 5. NVmerus mensium ejus, apud te est. *Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.* Quidquid agas, ô homo, quidquid moliaris, vitæ tuæ dies jam annumerati sunt tibi. Orbis medicos ad te convoca; Podalyrios, Machaonas, Æsculapios, Hippocrates & Galenos omnes revivisce re jube, non hi omnes vel horulam annis tuis apponent, ultra quam velit Deus, * Pharmacopolia exhaurias, aurum & uniones gluias, ut vitam extendas, tamen terminos qui præteriri non poterunt, non promovebis. Cautus sis, quantum velis, vitæ pericula om-

Vitæ dies homini annumerati sunt.

* *De ultimo vitæ termino sermo est.*

A nia declines, morborum principiis obstes, numerum mensium tuorum non augebis. Optes, voveas, roges, nihil agis; vitæ tuæ termini jam constituti sunt, nec unquam (quidquid resistas) præteriri poterunt. Arenam maris tu quidem innumerabilem credis, sed & hanc numeratam habet is, qui vitæ tuæ annos, menses, dies, horas, momenta habuit numerata jam ab æterno. Quidquid vel ars tua, vel industria tibi promittant, spatium vivendi nec unico momento tibi reddent auctius. Ciborum tibi præstantissimorum copia sit & selectus; vini florem bibas; nunquam labores nisi ad sanitatem; tantum somni capias quantum & lex archiatrorum, & ratio valetudinis poscit; ad numerum & caleas & algeas, nihilominus mortalis eris, & ubi vitæ tuæ metam (quam Deus ab æterno prævidit) contigeris, age valedic rebus humanis, & ad rationem reddendam te para; tribunal te vocat. Nullam hîc moram, nullas inducias, nullam

Ars vel industria spatium vivendi non potest reddere auctius.

B sare: ratio reddenda est; ne excusa: mora omnis præcisa est; ne dilationem postula. Numerus mensium cujusvis hominis apud te est, ô Deus: constituisti terminos ejus qui præteriri non possunt, non possunt, non possunt. Neque Senecam hoc latuit; *Nemo, inquit, nimis citò moritur, qui victurus diutius quàm vixit, non fuit. Tulit suum,*

Nullæ inducias quærendæ.

Consol. ad Marciam cap. 20.

——— metasque dati pervenit ad ævi.

Fixus est cuique terminus: manebit semper ubi positus est: nec illum ulteriùs diligentia aut gratia promovebit. Lecticam tuam centum medici, sexcenti amici, mille cognati sepiant, eorum tamen nemo juvare te potest, unus & solus Deus potest. Actum est de te, ô homo, actum est, & quidem actum est in æternum, si tunc hostem habeas Deum. Æternum periisti, si hoc mortis momento à Deo recessisti, aut, si priùs recesseris, ad Deum non accessisti, receptus in gratiam. Ultimum vitæ tuæ momentum sententiam de te pronuntiat. Qualis

Ultimum vitæ momentum sententiam pronûtiat.

C eternitatem. Ah! sapere incipe, & Deo vivere. Quidquid agis, memento æternitatis.

§. 42. *Prima ægroti Objectiuncula.*

FAcilè meipsum solari potui cùm sanus & valens fui: facilè provocabam mala absentia: ecce dolor, quem tolerabilem esse dicebam: ecce mors, contra quam multa animosè locutus sum:

Nunc animis opus Ænea, nunc pectore firmo.

Nimirum aliud sensi cùm steti, aliud nunc sentio cùm jaceo, in lectum dejectus. Extra arenam hostem lacessere facile est; in hanc inferre animum illum quem extra hanc conceperis, difficile. Mortem passim contemnimus, sed cùm extra mortiferi teli jactum nos esse credimus. At verò cùm homo se in eodem cum morte circo conclusum videt, hostem quem spreverat, timere incipit. Atque adeo aliud est, luctam meditari, aliud luctari; illud etiam timidi norunt, hoc non nisi fortium est.

Homo mortem contemnit cùm extra teli mortiferi jactum se esse credit.

D Quid ais, mi ægrote? quid contra teipsum quereris? quid pristinam eámque bonam mentem mutas? Quasi verò pugilis sit, cùm in umbrâ est, sapere, & animos altos gerere; cùm luctæ suæ pulverem ingreditur, desipere & animo collabi. Bonus gladiator etiam in arenâ consilium capit, etsi priùs inops consilii. Sta, mi homo, & aude: vicisti, si velis vincere; si possis non desperare. Editorem & Munerarium tuum Christum aspice te aspicientem. Certaminis tui non spectator tantùm est, sed & adjutor: & omnia arma quibus ipse usus, quasi manu tibi porrigit. At tibi illa forsan, uti Saülis Davidi, habilia non sunt? flagra, spinas, crucem recusas? Scutum cape PATIENTIAM: hoc tectus eris & tutus. Cetera bono Deo committe. Nosti illud Abrahami ad filium: DEVS PROVIDEBIT.

Christus tantùm certaminis spectator est, sed adjutor.

Gen. c. 22. vers. 8.

Objectiun-

Objectiuncula altera.

ECce morior, qui diutius vivere poteram. Imò certè non poteras: nam si posses: puto viveres. Sed hoc dicere vis, volebam seu sperabam. Et hoc tibi credidérim, prout animus mortalium vitæ avidus, spei credulus est. Modicum vixi, ais. Quid si plus vixisses, nunquid ideo non vixisses modicum? Spatia vitæ hujus imparia & incerta sunt, cuncta tamen brevia: vixit aliquis octoginta annis, quid hic quæso plus jam habet, quàm qui octo? nisi fortè curas, laborésque, & dolores, & fædia ac peccata in lucro ponimus. Aut quid plus haberet si vixisset octingentis? nisi virtutes illius numeremus, non annos. Certè etiam Mathusalæ nongenti sexaginta novem anni, quid fuerunt nisi *vapor ad modicum parens?* Nullus omnino tamdiu vixit aut tantum, ut non sibi modicum vixisse videatur, & est planè modicum quidquid hîc vivitur: itaque si diu vivere delectat, vita illa quærenda est, ubi semper vivitur, quæ etsi hîc non sit, tamen hîc quæritur Sed ego morior, inquis, dum bene agere cogitabam. Quid agere cogitabas, nec agebas? Sic forsitan in perpetuum cogitasses. Sunt qui bene agere semper cogitent, nunquam tamen incipiant, nunquam agant. Tu, credo, unus illorum eras. Quod si bene agere cœperas, ne dubites, quamvis boni operis finem mors prævertat, apud infallibilem rerum æstimatorem nil tibi subtrahitur; integra merces tua est, non actuum modò, sed & votorum. Bono sis animo. Rectum & breve iter ad præmium est, MORI.

Spatia hujus vitæ imparia & incerta sunt.

Iacobi c. 4. vers. 15.

Mori est rectum iter ad præmium.

§. 43. *Contra alias ægroti querimonias.*

ÆGrorum innumeræ plerumque querelæ sunt. Vix loquuntur, quin simul & querantur. Quoties illæ voces ægroti audiuntur? Heu me miserum, me afflictum, me oppressum doloribus? quoties ex alto suspiriosum Ah, &, Heu, æger ingeminat? Sed si rem ad veram trutinam examinarit, stilum vertet, dicétque sæpius: Bene est, bene habet: sic Deo placet; sic meo Creatori visum est: me felicem; beatum me inter verbera non tyranni sed patris: Deo laus; Deo gloria: cælum sit in præmium omnibus mihi bene facientibus. Sic, ægrote, sic decet, sic oportet. Seneca sapienter hoc monens: *Noli*, ait, *mala tua facere tibi ipsi graviora, & te querelis onerare. Detrahendas præteritorum dolorum conquestiones puto, & illa verba: Nulli umquam sunt pejus. Quos cruciatus, quanta mala pertuli nemo me surrecturum putavit. Quoties deploratus sum à meis, quoties à medicis rejectus? In equuleum impositi non sic distrahuntur. Etiamsi sunt vera ista, transierunt. Quid juvat præteritos dolores retractare, & miserum esse, quia fueris? Quod, quod nemo non multum malis suis adjicit, & sibi ipse mentitur. Circumcidenda igitur duo sunt, & futuri timor, & veteris incommodi memoria: hoc ad te jam non pertinet, illud nondum.* Quid ergo frustra quereris, & dolores ipse tuos impatientiæ ungue fodicas? Miser sum, inquis. Imò beatus es: Bono loco res humanæ sunt, quòd nemo nisi vitio suo miser est. Beatus homo qui corripitur à Deo; *quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi; flagellat autem omnem filium quem recipit. Increpationem ergo Domini ne reprobes: quia ipse vulnerat & medetur; percutit, & manus ejus sanabunt.* An nescis, vulnus quod à chirurgo est, medicamentum esse & initium valetudinis? Tu ergo non vulnus, sed manum vulnerantis attende, & fateberis te jam esse multò saniorem (certè animo, si velis) quàm cùm esses sanissimus. At dolorem, inquis, gravem sentio. Quid ni sentias, si illum muliebriter tuleris? Quemadmodum pernicioſior est hostis fugientibus, sic omne incommodum magis instat cedenti & aversò. Sed gravis est cruciatus. Non est fortium, levia tantùm tolerare. Cogita, non dicam tot centena millia fortissimorum martyrum; sed alios tibi non ignotos doloris victores. Narrat Seneca fuisse

Ægrorum querelæ sunt innumeræ.

Dolores præteritos retractare miserum est.

Prov. cap. 3. vers. 12. Hebr. c. 12. vers. 6. Iob cap. 5. v. 17. & 18.

Seneca epist. ead. 78.

Idem.

A quemdam, qui dum varices præberet exsecandas, legere librum perseveravit. Martyres aspicis? mutilatos, sectos, laceratos, ustos, confossos, frixos, stillatim ac guttatim mortuos vides. In hos memoriam sparge; & mirare te illis cetera simillimum, illorum tamen patientiam dissimillimam esse impatientiæ tuæ. Sed nihil, inquis, agere me sinit morbus. Itane, nihil omnino? Vide quæso: corpus tuum invaletudo tenet, non animum. Itaque, si cursor sis, tibi pedes sunt ligati; si sutor aut faber, manus impeditæ. Quòd si animus tibi esse in usu solet, suadebis, docebis, audies, discès, quæres, recordaberis etiam ægrotus. Quid porro? nihil agere te credis, si temperans æger sis? si ostendas morbum posse superari, vel certè sustineri. Est, mihi crede, virtuti etiam locus in lectulo. Habes quod agas; bene luctare cum morbo, & satis egisti.

Virtuti locus est in lectulo.

§. 44. *Ægrotus ad seipsum, contra seipsum.*

B QVid ago? ficine ante canos morior, nec mihi, quod aliis, conceditur, senescere? nimirum in hoc omnes errore versamur, ut non putemus ad mortem, nisi senes inclinatósque jam vergere: cùm eò statim infantia, & juventus, ætátsque omnis nos ferat. *Ætas senectutis vita immaculata.* Senectus omnium pulcherrima est. *Proba vita.* Melius est, cani sint sensus hominis quàm caput. Senectutis dotibus abundè dives est, qui coluit Deum, qui prudenter vitam instituit, qui bene vixit. Et porro gloriosius est, virtute suâ quàm temporis dono senuisse. Quicunque ad extremum fati sui venerit, diu vixit, & senex moritur. Stat sua cuique dies, ad quam cùm venerit, metam attigit. Sed ea vitæ avaritia est, ut, cùm moriendum, omnes nobis juvenes, hoc est, immaturi ad mortem videamur, etiam octogenarii senes. Sed quid frustra annorum tuorum paucitatem numeras? Deus tibi vivendi spatium scripsit in tabulis providentiæ suæ, istud tu non ampliabis. Hoc judicium à Domino

Sap. cap. 4. vers. 9.

Senectutis dotibus quis sit dives.

Avaritia vitæ quę?

Eccli. c. 41.

C omni carni; *& qui supervenient tibi, in beneplacito Altissimi: v. 6. & 7. sive decem, sive centum, sive mille anni. Non est enim in inferno accusatio vitæ.* In Orbe altero, nulli Deum accusant quòd vitam non dederit longiorem; seipsos accusant, quòd vitam non vixerint meliorem. Tu igitur hoc age, & annos æternos in mente habe. Nulla est jactura punctum temporis amittere, & æternitatem lucrari. Generosissimè dixit Rex Macedo: *Ego me metior non ætatis spatio, sed perennitatis.* Tu quoque te metiaris, non annorum termino, sed æternitate, quæ nullum habet terminum.

In inferno nulla accusatio vitę.

Curt. lib. 9. cap. 12.

§. 45. *Ægrotus ad Deum.*

D DEus meus, & desiderium cordis mei. Ego miselius homuncio, & vermiculus vilissimus, hîc lectulo affixus jaceo, sine manuum & pedum usu: otiosus, iners, torpidus, inutilis servulus; terræ grave pondus, nullos pro te labores perfero. Desidero tamen, ô Deus, desidero tui causâ quàm plurimum laborare: desidero pro te algere, æstuare, fatigari, vexari, cruciari pro te: famem & sitim, molestias pro te quàm plurimas perferre, dolores pro te acerbissimos tolerare desidero.

Hoc me desiderare docuit beatus Dominicus, qui cùm maximis doloribus solito graviùs urgeretur, monitus est à socio, rogaret Deum mitiùs secum agi. Cui vir sanctus subiratus: Nisi, ait, de tuâ simplicitate mihi constaret, te protinus hinc expellerem, quòd hæc dicere non veritus sis. Et mox in nudam humum se abjiciens: Gratias, inquit, tibi ago, mi amantissime Deus, pro his quæ mihi dedisti perferenda. Auge dolores, multiplica cruciatus, da centum morbos: dabis etiam, sat scio, simul patientiam.

Chronicon S. Dominici.

Ecquid ego aliud dixero, quàm hoc ipsum: Exiguum nimis est quod patior, ô Deus, his doloribus (alios, atque alios adde. Sæviora longè verbera sum meritus, quàm tu mitissime Deus parcente manu infligis. Hîc

Domine

Domine ne parce, hîc ure, hîc seca, hîc lacera, modò parcas æternùm. Si mihi sint centum corpora, centum ego cruces, tui amore, vestire velim: modò tibi placeam, modò inter tuos numerer, ô Pater amantissime, quidquid mihi tandem doloris aut laboris sit sustinendum. Nullos labores, nullos dolores respuo, nullos excipio. Tua in me voluntas, Domine, integrè fiat. Scio enim, quàm bonum sit & facile, tibi, Deus, servire; apud quem opus, & operis faciendi voluntas æquali sæpe præmio afficiuntur: apud quem voluisse facere, & fecisse, ejusdem esse pretii & meriti potest.

Ego jam ad quietem, à te, ô bonitas, componor: nox mea mihi venit, quâ nil ampliùs operari possum. Sed tamen, licet posse operari morbus mihi eripuerit, non tamen eripuit velle operari. Volo, Domine, volo, & dum in me supereſt vel halitus, tui amore & facere & pati paratus sum quidquid centum, quidquid mille famulorum tuorum tuo amore flagrantissimi faciunt & patiuntur. Dic tantùm Domine, quid me vis facere? quid pati me vis? Plenos ego tibi bonorum desideriorum Mundos offero. Ad Indos curram & extremos Japonas, sed voluntate curram & desiderio: non obstabunt huic montium juga, non præcipitia vallium; illa conscendam, hæc subibo: animum meum non morabuntur nivium cumuli, non eluviones aquarum; hos transmeabo, illas perrumpam: non saxa, non ignes revocabunt; illa percalcatum, hos suppressum ibo. Irrisiones etiam, contemptum, convitia, falsas accusationes pro te lubens volens patiar; propter te, ô æterna Sapientia, stultus haberi non tantùm non recuso, sed ambio; sed & verbera pro te & tela accipere affecto, millies pro te mori ardenter concupisco. Nihil nimis arduum, nil nimis acerbum; nihil nimis difficile, nil erit inexpugnabile. Omnia superabo; pervincam & expugnabo omnia, te duce & adjutore. Et quidquid per vires non licebit, quocumque pedibus aut manibus perreptare non potero, illuc desiderio accedam, eò expeditis cogitationibus pertingam, id voluntate saltem & animo evincam.

Morbus non potest eripere velle operari.

Sed nunquid hæc tanta desideria, si in opus prodeant, cælum mihi referabunt? nunquid si hæc omnia factis repræsentaro, aspectu Dei dignus ero? Ah! Domine Deus meus, si patiar & faciam, quidquid omnes unquam sanctissimorum hominum passi sunt & fecerunt, quidquid etiam pati aut facere voluerunt, non tamen ideo dignus sim qui vel momento te fruar; quantò minus ero, cùm hæc exigua & opere cassa desideria tibi offero. Quibus ergo modis iter ad cælum mihi expediam: O infinita bonitas, si mei misereri nolis, actum est de me: in cælum nunquam admittar, si tua misericordia excludat. Unicum ergo mihi asylum restat, unicum refugium ab irâ tuâ & justâ in me indignatione. Misericordia tua, Domine, Oceanus est & immensissimum mare, in hunc ego me Oceanum, in hoc mare præcipitabo, cùm me voluerit mors de hoc vitæ colliculo dejicere. Sed etiam nunc dum colliculum hunc occupo, in inexhaustum tuæ, ô Deus, infinitæ misericordiæ pelagus me abjicio, certâ spe, in his aquis tutum me fore ab inferorum incendiis. Clamo igitur cum Davide:

Misericordia est unicum asylum ab irâ Dei.

Miserere mei Deus, secundũ magnam misericordiam tuam.
Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

Sed & in extremis meis angustiis; in suprema & ultimâ vitæ meæ horulâ, cùm animæ meæ jam jam erit è veteri suâ tabernulâ migrandum, hoc ipsum pro me clamare volo singulas respirationes meas: imò jam superstes & sanus deliberatissimè & ardentissimè volo, & jubeo, ut in ipso mortis meæ momento, aut proximo ante illud tempore, singultiens spiritus meus, tam Angelis quàm hominibus vel singultiendo significet, se ad te, ô Deus, clamare, neque verò aliud quàm hoc ipsum:

A MISERERE MEI DEVS, SECVNDVM MAGNAM MISERICORDIAM TVAM.

§. 46. *Ægrotus cum Deo paciscitur.*

SVmmum illud ac pænè ultimum Ecclesiæ Africanæ decus, Fulgentius, Ruspensis Pontifex, doctrinâ & vitæ sanctimoniâ conspicuus, septuaginta dies ante obitum, assiduè ingeminabat has voces:

Domine, da mihi modò patientiam; postea indulgentiam.

Hoc vir sanctissimus contra vim morbi, velut scutum objiciebat. Imò quò vehementiùs urebat dolor, eò ardentiùs precabatur hic præsul:

Patientiam, ô Domine, patientiam; postea da indulgentiam.

Hoc est cum Deo suavissimè pacisci; nec præmium ante laborem, nec triumphum cupere ante victoriam, nec amœnissimum montis jugum sine sudore velle conscendere. Obiit Fulgentius ipsis Januarii Calendis, novum utique annum exorsus in cælo nunquam finiendum.

B Beatus Richardus Ciceſtrensis Antistes, ille aliis tam benignus, sibi rigidus, qui tria millia pauperum pane unico refecit, qui non hispido solùm cilicio, sed & ferreâ corpus loricâ domuit: hic in fatali morbo, jam ultimæ lineæ admotus, illud Christi Domini crebertimè repetiit:

In manus tuas, Domine, cõmendo spiritum meum.

Subinde & Matrem Domini his vocibus inclamabat:

Maria Mater gratiæ,
Mater Misericordiæ,
Tu nos ab hoste protege,
Et horâ mortis suscipe.

Inter quas voces animam reddidit Conditori. Nimirum quibus dura vita est, vix dura mors est. Et quemadmodum mori, pœna improbis, sic portus est probis, & ingressus ad immortalem vitam. Ita mors invitis imperat, volentibus servit.

Mori pœna improbis, portus probis est.

C

§. 47. *Deo gratias, assiduum sit ægroti canticum.*

VIrgo beatissima, Domini mater, MARIA, ne unquam Deum benedicere cessaret, uti Bonaventura loquitur, illud unum in ore semper habuit: *Deo gratias*. Neque aliud ferè respondere solita est, quàm hoc ipsum, *Deo gratias*. Hanc loquendi consuetudinem Ecclesia in tali auctore piè reverita, suis omnibus voluit esse usitatissimam. Hinc illa Christianis olim, uti jam Religiosis, in omni salutatione & congressu familiaris vox: *Deo gratias*.

Bonav. de vitâ Christi cap. 33.

Vide hic c. 3. §. 21.

Divus Cyprianus cùm à Proconsule Galerio interrogatus brevissimè respondisset, recitatâ tandem è tabellâ sententiâ: *Thascium Cyprianum gladio animadverti placet*: dixit Cyprianus, *Deo gratias*. Spiculatori verò aureos viginti quinque numerari jussit à suis diaconis. Laurentius Martyrum antesignanus, in candente craticulâ assatus gratias egit. Thelica quoque fortissimus martyr dum ungulis laceratur, hoc ipsum inter carnificum rabiem ingeminavit: *Deo gratias*. Eulpius etiam martyr, qui demum suspenso ad collum Evangelio plexus est capite, sæpius iteravit hoc unum, *Deo gratias*. Bonifacius itidem martyr, in sævissimis cruciatibus: Gratias, inquit, tibi ago, Domine JESV. Beata Clara continuis viginti octo annis, morbo intabescens, assiduè *Deo gratias* retulit. *Anima quæ benedicit, impinguabitur*. Verissimè dixit Augustinus: *Quid melius & animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm* Deo gratias? *Hoc nec dici brevius, nec audiri latius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius potest*. Deo gratias, *qui te tam fideli pectore ditavit*. &c. *In adversis*, inquit Chrysostomus, *infideles maledicunt, Christiani gratias agunt. Vide quanta sit hæc philosophia, cùm Deum lætificas, diabolum pudefacis, quod malè factum est, nihil esse facis. Nam & tu simul gratias agis, & Deus dolorem amputat, & diabolus abscedit. Nihil hac linguâ sanctius est, quæ in adversis* Deo gratias *agit. Certè non est inferior*

Baron. to. 2. anno 261. num. 30.

Idem tom. 2. anno 303. num. 39. & num. 146.

Prov. c. 11. vers. 25.

Tom. 2. epist. 77. ad Aurel. Pont.

To. 4. hom. 8. in c. 3. epist. ad Colossi. mihi p. 1159.

lingua

De Patient. cap. 13. *lingua Martyrum; utraque pariter coronatur.* Tertullianus Jobum commendans: *Cùm ille homo*, inquit, *ad omnem acerbum nuntium, nihil ex ore promeret, nisi Deo gratias.*

Unum Deo gratias in ærumnis dictum quantum valeat.

Joannes Avila peritissimus interioris hominis magister, dicere solebat: Plus valet in ærumnis & doloribus unum *Deo gratias*, quàm sex millia in rebus prosperis & bonâ valetudine. Nam *Deo gratias* agere, inquit, tempore consolationis, est omnium; atqui tempore calamitatis, propriè proborum.

Quare, mi optime ægrote, per tuam te salutem oro sic animum, sic linguam forma, ut quo pejus tibi est, hoc tu promptiùs dicas: *Deo gratias.* Tum demùm imitator crucifixi Domini censeberis, cùm etiam in doloribus audebis dicere: Fastidia vexent, mœrores angant, desint plurima; *Deo gratias*: Sæviant dolores, augeantur cruciatus, tormenta crescant; *Deo gratias*: Discerpar, dilanier, occidar; *Deo gratias.* Hæ voces cælum penetrant, hæc musica Deo gratissima; gratiarum actio inter adversa & tormenta. Ad hoc hortatus Paulus: *In omnibus*, inquit, *gratias agite*: tam in morbo, quàm in valetudine commodâ, tam in inopiâ, quàm in copiâ, tam in perturbatione quàm in tranquillitate, tam in adversis quàm in prosperis. *In omnibus gratias agite.* Non enim minus, imò plerumque majus beneficium Dei est, morbus, inopia, solatii destitutio, honoris privatio, quàm si omnia ad nutum fluant. In omnibus ergo agendæ gratiæ. In quâcunque mentis portione sit ægrotus, dicat tamen: *Benedicam Dominum in omni tempore; semper laus ejus in ore meo.* Nullum sit momentum, nulli sint dolores, in quibus ægroto grave sit dicere: *Deo gratias.* In omnibus gratias agite. Tantò gratiarum actio nobilior, tantò patientia est gloriosior, quò morbus aut dolor vehementior.

Gratiarum actio inter adversa est musica Deo gratissima. *1. Thess. c. 5. vers. 17.*

Morbus est majus beneficium, quam si omnia ad nutum fluant.

Psal. 33. v. 1.

§. 48. *Ægroti vox in Deum fiducia.*

Mori est serium negotium.

MOri, serium est negotium, & ars minimè ludicra. Et meritò possit ex ægroto quæri: Visne te totum æternitatis aleæ committere? Viam inis & longam & ignotam, & quò pervenies? His optimè respondebit æger qui non miserorum illud mussitarit: *Debeo, Cogor.* Sed illud potiùs erecta mente dixerit: Spiritum meum Deo meo libens volens impendam: ita me committo æternitati; ita lætus abeo.

Sic prorsus, sic & sani sentiant, præsertim ii qui velut moribundi obeunt. Ex horum numero rectè quis dixerit: Jam pridem mori cœpi, jam morior, jam delibor & consumor, jam iter ad æternitatem insisto. Et quia Dei misericordia finem nescit, & mensuram omnem excedit, sic pergo intrepidus: *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum* (sic spero) in æternum, in æternum. Et quamvis è divinis paginis mille me oracula confirment, largissimam tamen rationis lucem, quam hic Romanus sapiens allicet, non spreverim. Quid de morte, & verò etiam quid de reditu à morte ad vitam, sit sentiendum, à priscis sic docemur.

Psal. 30. v. 1.

Seneca epist. 102. post med.

Cùm venerit dies ille, qui mixtum hoc divini humaniq́ue secernat, corpus hoc, ubi inveni, relinquam: ipse me Deo reddam. Nec nunc sine illo sum, sed gravi terrenóque detineor. Per has mortalis ævi moras, illi meliori vitæ longioriq́ue proluditur. Quemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus, & præparat non sibi, sed illi loco, in quem videmur emitti, jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: sic per hoc spatium quod ab infantiâ patet in senectutem, in alium naturæ sumimur partum. Alia origo nos expectat, alius rerum status. Nondum cælum, nisi ex intervallo, pati possumus, proinde intrepidus horam illam decretoriam prospice: non est animo suprema sed corpori. Quidquid circa te rerum vides, tanquam sarcinas non asportandas aspice. *Transeundum est.* Dies iste quem tanquam extremum reformidas, æterni natalis est. Depone onus.

Spatium ab infantiâ in senectutẽ in alium naturę partum nos sumit.

Vitæ dies extremus, æterni natalis est.

A Quid cunctaris? tanquam non priùs quoque, relicto, in quo latebas, corpore exieris? Hæres & reluctaris: tum quoque magno nisu matris expulsus es. Gemis, ploras: & hoc ipsum flere, nascentis est. Sed tunc debebat ignosci; rudis & imperitus omnium veneras, ex maternorum viscerum calido molliq́ue fomento emissum efflavit aura liberior. Deinde, offendit duræ manus tactus; tenérque adhuc & nullius rei gnarus obstupuisti inter ignota. Nunc tibi non est novum separari ab eo, cujus ante pars fueris: æquo animo membra jam supervacua dimitte, & istud corpus diu inhabitatum pone. Scindetur, obrumpetur, abolebitur. Quid contristaris? ita solet fieri. Pereunt semper velamenta nascentium. Quid ista sic diligis, quasi tua? istis opertus es. Venier, qui te revelet dies, & ex contubernio fœdi atque olidi ventris educat. Hinc nunc quoque tu, quantum potes, subvola: utique etiam necessariis, quæ cohærebunt, alienus. Jam hinc altius aliquid sublimiúsque meditare. Aliquando B tibi naturæ arcana retegentur, discutietur ista caligo, & lux undique clara percutiet. Nulla serenum umbra turbabit: æqualiter splendebit omne cæli latus: dies & nox aëris instar vices sunt. Tunc in tenebris vixisse dices, cùm totam lucem totus aspexeris, quam nunc per angustissimas oculorum vias obscurè intueris, & tamen admiraris tam procul. Quid tibi videbitur divina lux, cùm illam suo loco videris? Hæc cogitatio nihil sordidum in animo subsidere sinit, nihil humile, nihil crudele. Deum omnium rerum esse testem ait. Illi nos approbari, illi in futurum parari jubet, & *Æternitatem* proponere, quam qui mente concepit, nullos horret exercitus, non terretur tubâ, nullis ad timorem minis agitur.

Nascentis est flere.

Quis obscœno Senecæ hæc mysteria exposuit?

Æternitas mẽte conceptá nullos exercitus timet.

Quid quæso sanctius Christiani? Hæc cogitemus, hæc meditemur. Nemo bonus malè moritur, nemo malus, bene. Brevis ad *æternitatem* via est mors.

§. 49. *Constanter.*

Nulla est patientia si desit constantia.

COnstanter, obsecro, constanter. Nulla est patientia, si desit Constantia. Sed erit qui dicat: Hæc jam altera, jam tertia, jam quarta vel quinta, jam nona hebdomas est, quâ decumbo. Objiciet alius: Hic jam sexus, jam decimus, jam decimus sextus mensis agitur, ex quo malè habere cœpi. Non deerunt qui querantur jam se altero, jam tertio, jam octavo, jam decimo tertio anno, & pluribus in morbo esse. O boni! non valde patientis est animi, ad calculum tam exactum, dies, & menses, & annos revocare. Durate, quæso, durate & vosmet rebus servate secundis. Verè patiens, etsi annos plurimos decubuerit, Temporis punctum est, inquit, quo morbus me tenet, cùm æternitatem specto. Omnis labor brevis est, requies sempiterna. Fuerunt qui pænè tamdiu ægrotarunt, quamdiu vixerunt. C

Patientis animi non est ad calculum dies & annos revocare.

Beatus Servulus, qui Gregorium Magnum habet encomiastem, à primâ ætate usque ad finem vitæ plurimis annis paralysi detinebatur, ita quidem ut nec manum ad os movere, nec in alterum se latus versare potuerit: nihilominùs tota pænè Biblia memoriæ mandavit audiendo. Istius vivere quid erat, nisi diu mori? Dumque sic quotidie tot annis moreretur, illud unum, *Deo gratias*, assiduè usurpabat. Huic omnes in morbo anni, licet tam ærumnosi, nihil esse visi sunt ad æternitatem. D

Greg. lib. 4. dial. c. 14.

Beata Lydwina virgo Schiedamensis, ipsos triginta octo annos diversis morbis conflictabatur,* mendicum illum ad probaticam piscinam æmulata. Hanc virginem rectiùs dixisses mori quàm vivere, tot illis annis quos inter gravissimos, inauditos, & pænè continuos dolores exegit. Omnis cruciatuum varietas in illam conjuravit. Annis triginta vix tantum panis comedit, quantum viro robusto in triduum suffecerit; vix etiam tribus noctibus aliquid quietis cepit. Accessit ad tantam morborum sævitiem extrema paupertas, gravis & ipse morbus.

Seu Lydwvida. Ita Zach. Lippeloo, & Franc. Hareus 14. April. obiit hac virgo anno 1433.

* *De quo, hoc cap. 2. §. 35.*

In hac

In hac ærumnarum congerie Lydwina hoc unum assiduè pronuntiavit: *O bone* JESV, *miserere mei.* Huic etiam virgini triginta octo anni per maximos dolores acti, vix punctulum videbantur ad æternitatem.

Alii Nicolaam nominant, de quâ Surius & Haraeus 6. Martii, obiit anno 1447.

Sed est quæ & Servulum & Lydwinam annorum in morbo consumptorum numero superet. Beata Coleta, virgo Corbejana incredibilem dolorum vim annis amplius quinquaginta patientissimè sustinuit. Subinde octiduo toto vix horulam unam dormivit. Festis ac dominicis diebus dolores plerumque augebantur. Quandoque tam corporis quàm animi ægritudine quâtiebatur. Et, quod illa singulares Dei favores interpretabatur, omnia sanctorum martyrum tormenta sanè horrenda gradatim experta est, aliis cruciatibus super alios divinitus immissis. Inter hos illa sæpius dixit: O si ego una omnium febrium æstus ac frigora pati possim! Theatrum esse cupio, in quo genus omne morborum ludar, ut inde Angelis & Deo spectaculum fiat. Lectulus, aliorum ægrotorum fomentum, clavis illi ac vepribus sparsus videbatur. Hanc illa formidabilem dolorum continuationem ac seriem, annis, ut dixi, amplius quinquaginta, admirabili patientiâ toleravit. Verùm & huic virgini tot anni vix momentum visi sunt ad æternitatem. Potuit & hæc virgo cum beato Bernardo dicere:

Bernard. serm. 14. in Cant. med. fere.

Opus meum vix unius est horæ: & si plus, præ amore non sentio.

Quare, mi ægrote, si dies & annos tui morbi computes, momentum voca; si patientiam atque constantiam, Beatorum æternitatem spera, labor est exiguus, brevis dolor, æterna merces.

§. 50.

VT tam sanus quàm ægrotus ea quæ sanctè apud animum suum statuit, in opus possit producere, & è verbis facere facta, sequentes orationes addimus, animo confirmando.

I. ORATIO.

Sanis, Ægrotis, Moribundis assiduè dicenda.

DVlcissime Domine JESV Christe, in unione illius charitatis, quâ teipsum Patri obtulisti in mortem, offero tibi cor meum, ut de me & per me fiat beneplacitum tuum. Dulcis JESV, hoc beneplacitum tuum eligo & desidero, quantalibet adversa, morbus & mors, instent, & me totum fidelissimæ Providentiæ, sanctissimæque Voluntati tuæ committo. Spero enim, & rogo, ut me, & omnia quæ circa me sunt, tu dirigas ad gloriam tuam, & animæ meæ salutem.

II. ORATIO.

Ad conservandam cum divinâ Voluntate Conformitatem.

DOmine JESV Christe, qui ad gloriam tuam, & salutem nostram læta permisces tristibus, & ad profectum nostrum secunda adversaque evenire permittis, bonitati tuæ gratias ago, quòd mei fueris recordatus, & hac exiguâ cruce servum inutilem visitaveris. Peto autem gratiam ut ex hac qualicunque visitatione tuâ, fructus & proventus, quem tu desideras, consequatur, neque impatientiâ vel ingratitudine meâ impediatur. Tuam, quæso, manum porrigas, infirmo mihi, méque sicut Petrum Apostolum, cum mergi cœpisset marinis fluctibus, potenti dextrâ erige, ne sub hac cruce labascam & cõcidam. Quod autem potes, id velis etiam rogo, ut præsentem & amarum, carnique molestum calicem à me transferas, sicut Regem Ezechiam cum lacrymis orantem exaudisti, & lethali morbo mirabiliter liberasti. Verumtamen non mea, sed tua (quæ semper justa est & sancta) voluntas fiat. Penes te stat omnis auctoritas de filiis judicandi atque decernendi, nec quispiam te rectiùs novit, quæ pharmaca morbis nostris curandis conveniant. O mi amantissime Pater, argue, corripe, castiga, ure, seca hoc tempore, ut in æternum parcas, neque in furore tuo peccata nostra inferni flammis exuras. Scio multis prodesse virgam tuam, cùm dilectos filios corripis, & corripiendo purgas, exerces, probas, priusquam electos corones. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, quomodo & quamdiu tibi placuerit, me virgæ tuæ paternæ subjici meamque patientiam in cruce probari. In te Domine speravi, non confundar in æternum. Me totum sanctissimæ voluntati tuæ submitto, atque committo. Etiamsi me occideris, tamen in te vitæ fontem sperare non desinam. In manibus tuis sunt sortes meæ.

III. ORATIO.

Ad acquirendam Patientiam.

NOsti Omnipotens Deus, quàm vile sit & fragile hoc manuum tuarum figmentum, quod ex pulvere formatum, à levi vento concutitur, frangitur, & tandem iterum in pulverem evanescit. Adeo nihil est quòd meis ego viribus fidam, qui carne contra spiritum semper reluctante, tot sentio motus indignationis, impatientiæ, pusillanimitatis, diffidentiæ, aliarúmque perturbationum, quando vel leviter tangor. Tuam igitur opem imploro, cælestis medice, divinum tuum pharmacum, quod PATIENTIA dicitur, mihi cupio communicari. Summum nempe in morbis etiam acerbissimis levamentum est PATIENTIA.

Da mihi, quæso, Domine, præsenti & æquo esse animo, ut velut ambidexter læta & tristia, suavia & aspera non aliunde quàm de paternis tuis manibus profecta suscipiam, mihique divinitus esse immissa certissimò credam, quoniam ad filiorum tuorum exercitationem ac profectum dirigis omnia.

Doceat me, obsecro, spiritus tuus, quo confortante possumus omnia, ut sciam animam meam in patientiâ possidere usque ad mortem. Tu es Dominus qui aculeos & dolores omnium & singulorum laborantium consideras: ego verò licet nondum ad sanguinem usque restiterim, tamen carnis imbecillitatem & recalcitrantis naturæ vim sæpe vel invitus experior. Tantò igitur magis adjuva, Domine, imperfectum meum, ut virtus in infirmitate perficiatur, & ego sincerè testari possim, Virga & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Adhæc gratiâ tuâ duce respiciam sæpe in faciem Christi mei, & Filii tui crucifixi, qui se patientibus omnibus absolutum PATIENTIÆ speculum & exemplar præbet. Sed & lectissimi ac fidelissimi amici tui in cruce meâ me consolentur, qui tanquam aurum in ardenti fornace à te probati ac purgati; atrocissima quæque supplicia pro te, uti patientissimè, ita & fortissimè pertulerunt, tantò nunc Capiti similiores in cælestibus deliciis, quantò antea patientiores fuerunt in gravibus tormentis.

IV. ORATIO.

Ad augendam Patientiam.

VIta hæc nostra peregrinatio est ab exilio ad patriam. Et ne detineat nos amœnitas viæ, quo minùs ad te, DEVS, rectà & celeriter contendamus, excitas nos stimulis, & spinis pungis, ut concupiscamus requiem & finem itineris. Sunt ergo morbi, fletus, luctus, mœror, adversa omnia, velut calcaria quibus segnis hic equus, vel verius, asinus urgetur, ne semper in viâ subsistat. Fac nos, Domine, oblivisci viæ, meminisse patriæ, atque si adjicis pondus adversorum, adde etiam robur ne succumbamus oneri, ad te perpetuò intenti & erecti. Ceterùm, tua, Domine, sunt omnia; fac de omnibus sine exceptione, quod inscrutabili tuo judicio visum

sum fuerit, hoc uno dempto, ne me tibi inimicum esse patiaris.

V. Oratio

Resignationem sui in divinam voluntatem complectitur, è Ludovico Blosio.

DVlcissime Domine Deus meus, memor esto, quæso, benignéque considera me pauperem creaturam tuam esse, te verò Dominum & creatorem meum. Ecce ego me in æquissimum judicium tuum offero, & gratissimæ voluntati tuæ integrè resigno, paratus hunc & alium quemvis cruciatum, quamdiu tibi placuerit, sustinere. Utere me sicut vis, in tempore & æternitate. Quidquid tu pater cælestis in me & de me facere decreveris, facito, nam ad omnia quâ possum humilitate, me totum tibi offero, trado, & resigno. Libenter patiar pro te quidquid super me venire volueris, indifferenter enim volo de manu tuâ bonum & malum, dulce & amarum, lætum & triste suscipere, & pro omnibus B gratias agere. Custodi me solùm, ô Deus, ab omni peccato, & non timebo mortem, nec infernum, dummodo in æternum me non projicias, nec deleas de libro vitæ, non mihi nocebit quidquid venerit tribulationis super me. Adesto mihi Domine Jesv, in omni loco & tempore, sitque hæc mihi consolatio, libenter pro te velle carere omni humano solatio. Et si tua mihi defuerit consolatio, tua voluntas & justa probatio erit mihi pro summo solatio. Sit nomen sanctum tuum nunc & in æternum super omnia benedictum.

VI. Oratio

Ejusdem sensus, sed brevior.

OAmor ineffabilis, ô dulcissime Jesv, Deus meus, si mihi dares optionem & promitteres, quæcumque peterem, te daturum, non aliud peterem, quàm hoc ipsum quod patior, hoc millies peto, ut laudabilissima C Voluntas tua secundum optimum beneplacitum tuum in me, de me, per me, & in omnibus semper fiat.

Hic legi possunt in Imitatione Christi lib. 3. c. 29. & c. 30.

VII. Oratio.

Litaniæ Ægrotis & Moribundis accommodatæ è sacris litteris.

KYrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison, Christe audi nos, Christe exaudi nos.

Pater de cælis Deus,
Fili Redemptor mundi Deus,
Spiritus sancte Deus,
Sancta Trinitas unus Deus,
Qui sanas contritos corde,
Qui vulneras & mederis,
Qui mortificas & vivificas,
Qui deducis ad inferos & reducis,
Qui orantes in suâ infirmitate curare consueviſti,
Qui propter misericordiam tuam magnam, salvos facis omnes sperantes in te,
Qui Job ulcere pessimo percussum sanasti,
Qui Ezechiam ad te clamantem à morbo liberasti,
Qui dæmonium à Sarâ depulisti,
Qui Tobiam lumen cæli videre fecisti,
Qui Chananæam pro filiâ deprecantem exaudisti,
Qui socrum Petri à febri liberasti,
Qui mulierem spiritu infirmitatis annis octodecim inclinatam, ad sanitatem perfectam erexisti,
Qui filium Principis jam mori incipientem à febri salvasti,

} Miserere nobis.

A Qui puerum Centurionis verbo sanasti,
Qui paralyticos & leprosos curasti & mundasti,
Qui à spiritibus immundis vexatos & obsessos liberasti,
Qui mulierem per tactum fimbriæ tuæ à sanguinis fluxu sanasti,
Qui surdos audire fecisti,
Qui claudis gressum restituisti,
Qui mutorum ora aperuisti,
Qui cæcos illuminasti,
Qui omnes infirmos & ægrotos tangendo sanasti,
Qui omnes oneratos & laborantes reficis,
Qui omnes languores nostros portasti,
Qui filium mortuum matri viduæ vivum restituisti,
Qui filiam Archisynagogi ad vitam revocasti,
Qui Lazarum quatriduanum à mortuis resuscitasti,
Qui ægrotos visitasti, & visitantibus præmia æterna promisisti,
Qui per umbram Petri multos ab infirmitatibus suis liberasti,
Qui per sudaria & semicinctia Pauli multos infirmos curasti,
Qui per ossa Elisæi mortuum ad vitam revocasti,
Deus adjutor & protector noster,
Susceptor & liberator noster,
Refugium nostrum, & cornu salutis nostræ,
Fortitudo & Patientia nostra,
Salvator & Redemptor noster,

} Miserere nobis.

Propitius esto, Parce nobis Domine.
Propitius esto, Exaudi nos Domine.
Propitius esto, Libera nos Domine.

Ab omni malo,
Ab omni peccato,
C Ab omni morbo & languore,
Ab omni impatientiâ & pusillanimitate,
A peste & omni contagione,
Ab insidiis diaboli,
A periculis mortis,
A doloribus inferni,
A subitaneâ & improvisâ morte,
A damnatione perpetuâ,
Per tentationem tuam,
Per lacrymas & ærumnas tuas,
Per labores & defatigationes tuas,
Per tristitiam & tædium tuum,
Per pavorem & mœrorem tuum,
Per sitim & famem tuam,
Per agoniam & sanguineum sudorem tuum,
Per sacrosancta vulnera tua,
Per pretiosum sanguinem tuum,
Per crucem & Passionem tuam,
D Per mortem & sepulturam tuam,
Per gloriosam Resurrectionem tuam,
Per admirabilem Ascensionem tuam,
In die judicii,

} Libera nos Domine.

Peccatores, Te rogamus audi nos.

Ut nobis parcas,
Ut nobis indulgeas,
Ut spatium veræ pœnitentiæ nobis concedas,
Ut compunctionem cordis, & fontem lacrymarum dones,
Ut nos visitare & consolari digneris,
Ut sanitatem mentis & corporis largiaris,
Ut indulgentiam & remissionem omnium peccatorum impertias,
Ut gratiam & consolationem sancti Spiritus infundas,
Ut veram ac Christianam patientiam tribuas,

} Te rogamus audi nos.

Ut nobis

Ut nobis in omni tribulatione nostrâ succurras,
Ut nos in horâ mortis contra omnes insidias diaboli protegas,
Ut nos in tuâ gratiâ mori, & ad finem usque perseverare facias,
Ut extrema nostra benedicas & sanctifices,
Ut spiritum nostrum in manus tuas suscipias,
Ut post obitum nostrum paradisi januas nos gaudenter introire jubeas,
Ut nos exaudire digneris,
Fili Dei,
} Te rogamus audi nos.
Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi, parce nobis Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi, exaudi nos Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi, Miserere nobis.
Christe audi nos.
Christe exaudi nos.
Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster, &c.
℣. Salvos fac servos tuos.
℟. Deus meus sperantes in te.
℣. Adjutor noster esto, ne derelinquas nos.
℟. Neque despicias nos salutaris noster.
℣. Adjuva nos Deus auxiliator noster.
℟. Et propter gloriam nominis tui libera nos.
℣. Domine exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.

OREMVS.

DEus, qui Unigeniti tui patientiâ antiqui hostis superbiam contrivisti, da nobis quæsumus, quæ idem pro nobis pertulit, dignè recolere, sicque exemplo ejus cuncta nobis adversantia æquanimiter tolerare.

Deus, humani generis benignissime conditor, & misericordissime reformator, qui hominem invidiâ diaboli ab æternâ felicitate dejectum, unigeniti Filii tui pretioso sanguine redemisti, vivifica nos famulos tuos gratiæ tuæ vigore, & jacentibus manum porrige salutarem: reple nos gaudio cordis & lætitiâ spiritûs; expelle à nobis omnes hostiles insidias, & mitte nobis medicum salutis, Angelum pacis, qui nos in angustiis positos consolationibus tuis attollat, quibus in præsenti consequamur auxilium, & in futuro præmia obtineamus æterna.

Misericordiam tuam humiliter deprecamur, omnipotens Deus, quæ amissam gratiam nobis reconciliet, atque munus patientiæ in illatis omnibus, semper & ubique protegendo impertiat. Deus, sub cujus nutibus vitæ nostræ momenta decurrunt, suscipe preces humiliter ad te clamantium, ut de omni adversitate & ægritudine liberati, perpetuâ te gratiarum actione laudemus. Per Dominum nostrum JESVM Christum filium tuum, &c.

VIII. ORATIO.

Ad stabiliendam humanæ voluntatis cum divinâ conformitatem.

O Dulcis JESV, neque vitam, neque mortem, sed tuum beneplacitum desidero, te expecto: fiat mihi secundùm voluntatem tuam. Si vis ut moriar, dulcis JESV, suscipe spiritum meum. Et licet ad vesperam venerim omnium novissimus, da mihi, ut tecum, & in te requiem accipiam sempiternam. Si verò vis, ut diutiùs vivam, dulcis JESV, hoc propono, & pro hoc gratiæ tuæ suffragium rogo, reliquum vitæ meæ corrigere, atque in holocaustum tibi totum offerre in gloriam tuam, & secundùm beneplacitum tuum.

IX. ORATIO.

Ad hoc idem impetrandum, quod summè & unicè est necessarium.

DOmine JESV Christe, obsecro te per amorem quo omnium hominum onera portasti, ut facias me onus tristitiæ meæ cum gratitudine suscipere de manu providentiæ tuæ, & de voluntate paterni cordis tui, & pro tui amore, quamdiu tibi placuerit, cum plenissimâ mei ipsius resignatione, longanimiter sustinere, ita dumtaxat, ut me tuâ gratiâ confirmes, ne unquam te vel in modico offendam, aut à sanctissimâ voluntate tuâ vel minimùm recedam. Atque utinam possem omnium & singulorum, qui pro te passi sunt, hominum pressuras solus sufferre, ut qualemcunque vicem redderem infinitæ charitati tuæ. Eja benignissime JESV, ita quæso unias voluntatem meam cum sanctissimo beneplacito tuo, ut aliud optare nequeam, quàm quod tu vis.

X. ORATIO.

Ad impetrandam Patientiam.

O Domine Deus meus, confiteor me non vixisse, proh dolor, sicut debuissem & per gratiam tuam potuissem. Unde jam toto corde doleo, & me non satis dolere doleo. Obsecro igitur te Domine, & suppliciter rogo, ut non facias mihi secundùm peccata mea, sed secundùm magnam misericordiam tuam, quæ superat peccata totius mundi. Tu Domine, qui exteriùs flagella irrogas, da interiùs indeficientem patientiam, ita ut laus tua nunquam recedat de ore meo. Miserere mei Domine, miserere mei & adjuva me, sicut tu nosti quod mihi necesse est in corpore & animâ. Scis omnia, potes omnia, qui vivis in sæculorum sæcula.

XI. ORATIO.

Post sumptam in morbo sanctissimam Eucharistiam.

Ad JESVM Christum mundi Salvatorem.

GLoria tibi Christe, qui in dulcedine tuâ pauperem meam animam visitare & refocillare dignatus es. Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace. Jam te teneo, dulcis amor, jam ultra non dimitto te. Jam mundo & omnibus quæ mundi sunt, lubens valefacio, jam gaudens ad te venio, Deus meus. Nihil amodo, nihil, ô bone JESV, me separabit à te: tibi enim Christe conjunctus sum, in te vivam, in te moriar, & in te, si volueris, in æternum permanebo. Vivo jam non ego, vivit verò in me Christus. Tædet nunc animam meam vitæ meæ; cupio dissolvi, & esse cum Christo: mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum. Jam non timebo mala ambulans in regione umbræ mortis, quoniam tu mecum es Domine, & sicut desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei?

Benedic mihi, JESV amantissime, & nunc in pace dimitte me, quoniam verè tuus sum ego, & in æternum ultra nunquam dimittam te. O si felici tibi copulâ nunc socier in æternum, ô si totus in te immergi, totus absorberi & sepeliri in te merear, ô si anima mea inter amplexus tuos suaviter requiescens absorbeatur tota in te, & felicissimè fruatur te Deo amatore suo. Quid mihi jam ultra cum Mundo, mi amantissime JESV? Ecce nec in cælis quidquam præter te volui. In manus tuas, Domine JESV, commendo spiritum meum. Recipe me, dulcis amor, ut in æternum mihi bene sit in te, & in pace suaviter in te obdormiam & requiescam.

XII. Oratio.

Ad Beatissimam Virginem Mariam, matrem Domini.

O Mater misericordiæ, mater æterni Regis, perveniant ad te preces meæ. Scio me peccatis meis graves pœnas commeruisse, sed tamen impetra mihi à Filio tuo misericordiam, ut antequam moriar, ex animo convertar, & sinceram agam pœnitentiam. O mater Domini, assiste mihi & adjuva me patrocinijs & meritis tuis, in omnibus doloribus meis & præsertim in ultimâ necessitate meâ succurre mihi. O mater afflictorum non me deseras in horâ mortis meæ.

Ad sanctissimos Angelos.

O Purissimi spiritus, Angeli beatissimi, assistite quæso mihi migranti ex hoc sæculo, & potenter eripite me ab immundorum spirituum insidiis, & animam meam in vestrum consortium assumite. Tu præcipuè Angele bone, qui custos es meus fidelissimus, defende me in prælio, ut non peream in tremendo judicio. O vos omnes sancti Angeli Dei, vestris obsecro intercessionibus defendar, ut infernalis canis mihi non noceat, & ut anima mea ad suum Creatorem pura perveniat.

Ad Patronum, aut Patronos cælites.

O Patrone optime, sancte N. quam in te spem aliquam subsidii & confidentiam collocavi. Tuis obsecro deprecationibus apud Deum, & nunc mihi adsis, & præsertim in extremæ necessitatis articulo. Impetra mihi quæso benignam sententiam, ut à judice meo audire merear: Veni benedicte Patris mei, accipe regnum quod paratum est ab initio Mundi. Ut ita tecum ô sancte N. communem & immortalem Dominum glorificem in sæcula sæculorum.

CORONIS CAPITIS SECVNDI ad Lectorem.

HÆc eò diximus, sanis & ægrotis partim recreandis ut respirent, partim excitandis ut vigilent, partim roborandis ut vincant, ad omnem mortis occursum parati. Cuncta profectò experiri præstat, quàm mori malè. Mala mors errorum omnium non solùm pessimus, sed indelebilis, & inexpiabilis error est.

Mors mala errorum pessimus error est.

Itaque nunc moribundos accedimus, & iis documenta scribimus, non ut ea tunc primùm legant, cùm moriendum, sed ut à sanis lecta prosint moribundis.

CAPVT III.

Mortis memoria repræsentatur moribundis.

§. 1. *Ars bene moriendi compendio traditur.*

NEscire mori, inscitia omnium miserrima est. Ut ergo id discamus, quod tota vita discendum est, quinque potissimum observanda sunt, quæ mortem faciant bonam.

Quinque faciunt mortem bonam.

Primum, *Animus liber & intrepidus.* Res summi momenti hoc est, & ex quo pendeant cetera. Magna pro noxis satisfactio est, rem omnium charissimam tam promptè dedisse. Ideo David: *Voluntarie, inquit, sacrificabo tibi.* Nihil hîc æquè Deo placet, & hominem juvat quàm imperterritus, liber, promptúsque animus, & generosa in Deum fiducia. Tergiversatio hæc in re signum est voluntatis humanæ cum divinâ non consentientis. Ergo, si aliquando, cur non modò? Huic animo ad promptè moriendum comparando facit singularis affectus ad *Dominicæ Passionem*, quæ singulis diebus Venetis, certis precibus ac operibus colenda.

1. Animus liber & intrepidus. *Psal. 53. v. 8.*

Generosa in Deum fiducia Deo placet.

A Alterum, *Testamenti ac debitorum expeditio.* Error est de Testamento non cogitare, nisi cum mors in foribus est.

1. Testamenti ac debitorum expeditio. *Ver. Iamb.*

Dispone de bonis, dum adhuc mentis tuæ es.

In iis porro legandis quæ nostri arbitrii sunt, regulam divus Ambrosius hanc suggerit: Fides sincera sit, & providentia perspicax: seu, Charitas cum prudentiâ, prudentia cum charitate. Videat etiam qui dat eleemosynam, aut dari curat, ut apud Deum bono loco sit, & in gratiâ.

Tertium. *Cura salutis unica.* Hîc illud maximè locum habeat: *Porro unum est necessarium.* Beatus Augustinus exemplar bene morientium, decem ante mortem diebus neminem ad se admisit, nisi statâ horâ medicum, & eum qui cibum deferret; ipse in continuas precationes, gemitus, lacrymas effusus, cum Deo de vitâ suâ pertractabat, monebátque nos alios omnes his verbis: *Nullus Christianorum hinc emigret sine dignâ & competenti* B *pœnitentiâ.*

3. Cura salutis unica. *Luc. c. 10. vers. 42.*

Quartum. *Sacramentorum trium petitio*, nimirum Confessionis, Communionis, & extremæ Unctionis. Non cogi velit ægrotus, sed ultro hæc petat, nec eo rem differat, dum animus in extremis labris hæserit. Multi malè moriuntur, quia videri nolunt brevi morituri. In hoc negotio salutis distulisse, semper fuit noxium. Ergo qui de malè actis seriò vult dolere, maturè doleat. Hîc crebra & robusta *Contritio* locum habet, de quâ consule Bellarminum, *de arte mor. lib. 2. cap. 6. mihi pag. 181.*

4. Sacramentorum trium petitio.

In negotio salutis semper noxiũ fuit distulisse.

Quintum. *Suimet in divinam voluntatem oblatio quàm integerrima.* Animus intrepidus forsan non æquè ab omnibus exhiberi potest, sed animus cum divinâ voluntate consentiens à nemine non potest. Quocirca millies, etiam uno die, repetat ægrotus illud Christi Domini: *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.* Ita Pater, Ita mi Pater &c. Vix perire potest, qui suum sibi judicem tam efficaciter conciliat, ne pereat.

5. Suimet in divinam voluntatẽ oblatio integerrima. *Matt. c. 11. vers. 26.*

C

§. 2. *Tempus malè perditum, quomodo recuperandum.*

AMissum tempus quisquis revocare cupit, avertat se totis viribus, ab omni loco & tempore, séque in illud *Æternitatis Nunc* recipiat, in quo Deus: hîc in Deo deperdita omnia reperiuntur; hîc in Deum homo se immergat hoc modo:

O Æterne Deus, utinam, ô utinam omni eo tempore, quod à mundi origine ad usque finem durabit, tam purè, obedienter, & sanctè vixissem, sicut omnes ii homines vixere, qui in omni virtutum exercitio, in ærumnis & laboribus assiduis tibi placuerunt. Utinam ex gratitudine & amore in te, omnes pelagi undas per oculos meos deducere, egenos omnes opportunè juvare, mœstos universos consolari, & te Deum meum iis laudibus, eóque amore prosequi possem, quo te Beati omnes, & Angeli tui prosequuntur. Hæc enim omnia, Domine, amori tuo D promptissimè impendere par esset. Nunc autem, mi Deus, miserere mei, sicut scis, & sicut vis.

De his talibus jam olim pronuntiavit Psalmographus: *Et dies pleni invenientur in eis. Plenus dierum moritur*, inquit Gregorius, *qui per hæc transcuntia tempora, id quod non transit, operatur.* Amissas horas reparavit, qui amisisse sincerè doluit. *Ps. 72. v. 10*

§. 3. *Brevis vita quomodo extendenda.*

BOnæ mentis homini videndum, non quamdiu juvat, sed quamdiu oportet. Sapientia clamat: *Consummatus in brevi, explevit tempora multa.* Bene multa, quia & universa complectitur. Quomodo enim non explevit omnia tempora, qui transit ad æternitatem? Quanta sanè tempora non longævitate sed longanimitate, hoc est, non annorum serie, vel dierum numero, sed mentis devotione, & inextinguibili semper proficiendi desiderio

Sap. 4. v. 13.

Bernard. epist. 253.

rìo percurrere potuit, tanta sibi in meritis non immeritò vindicavit. Retinet quippe virtute quod amisit in tempore. Meritò multorum, imò omnium temporum recipit vicem, qui nullo tempore voluit mutare bonam voluntatem & *Intentionem*. Itaque indefessum profi-ciendi studium, & jugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur.

Bona voluntas non mutata recipit omnium temporum vicem.

§. 4. *Finis rerum omnium; æternitatis nullus.*

APud moribundum etiam hilarescere, & lætum canere quid vetat? præsertim si id ex usu nostro sit. Beatus Jacoponus vir festivâ sanctitate præditus, versiculos scripsit, quibus mundi deliria, & mortis præcipitia non illepidè descripsit; ex iis & hi sunt.

Hos versus elegantibus modis musicè inclusit Sebastianus Ertelius.

1.
Cur mundus militat sub vanâ gloriâ,
Cujus prosperitas est transitoria?
Tam citò labitur ejus potentia,
Quàm vasa figuli, quæ sunt fragilia.

2.
Dic ubi Salomon olim tam nobilis,
Vel ubi Samson dux invincibilis,
Vel pulcher Absalon vultu mirabilis,
Vel dulcis Ionathas multum amabilis?

3.
Quo Cæsar abiit celsus imperio,
Vel dives Epulo totus in prandio,
Dic ubi Tullius clarus eloquio,
Vel Aristoteles summus ingenio?

4.
Tot clari proceres, tot rerum spatia,
Tot ora præsulum, tot regna fortia,
Tot mundi principes, tanta potentia,
In ictu oculi clauduntur omnia.

5.
Quàm breve festum est hæc mundi gloria,
Vt umbra hominis sunt ejus gaudia,
Quæ semper subtrahunt æterna præmia:
In ictu oculi clauduntur omnia.

Omnia hæc vera sunt, illud longè quàm verissimum: *In ictu oculi clauduntur omnia.* Vox beati Gregorii est: *Omnis longitudo temporis vitæ præsentis punctum esse cognoscitur, cùm fine terminatur.* Quod idem Gregorius confirmans: *Parum est*, ait, *quidquid finitur. Longum quippe nobis videri non debet, quod cursu sui temporis tendit, ut non sit: quod dum per momenta ducitur, ipsa hoc momenta sua quæ differunt, impellunt: atque unde teneri cernitur, inde agitur, ne teneatur.* Augustinus explicatissimè, *Totum hoc tempus*, inquit, *non dico ab hoc hodierno die usque in finem sæculi, sed ab Adam usque in finem sæculi, exigua gutta est comparata æternitati.* Rerum omnium exitus est, æternitatis nullus, heu nullus. In Orbe nihil est cui non suus immineat finis: convivia & choreæ finiuntur, lusus omnis & risus finiunt, nunquam finiet æternitas. Momento, ubi luserunt, sorbentur navigia; momento confertissima hilaritatis theatra corruunt: momento unico jucundum omne evanescit; unicum momentum, rerum omnium sepulchrum est. Quid ergo tam vana sectamur & brevia? Magnum animum delectare non potest, quod non duret. In ictu oculi clauduntur omnia. Quidquid cœpit, finiet, sola non finiet æternitas.

Lib. 15. moral. c. 24. initio.

Et l. 7. mor. cap. 14. post med.

August. in Psal. 101. Cón. 2. med.

Æternitatis nullus est exitus.

Unicum momentum rerum omnium sepulchrũ.

§. 5. *Hominis moribundi consideratio.*

MAgister patientiæ Jobus: *Lapides*, inquit, *excavant aquæ, & alluvione paullatim terra consumitur, & homines ergo similiter perdes. Roborasti eum paullulum, ut in perpetuum transiret: immutabis faciem ejus, & emittes eum.* Quàm non multis cæremoniis utitur Deus, hominem ex hoc in alium Orbem emissurus: immutat faciem ejus, & aliò jubet proficisci. Tunc certè cùm mors evocat, facies tota immutatur (& ut Hippocrates in suo prænotionum libello) sibi ipsi maximè contraria redditur: Acutus fit nasus, oculi cavi & reconditi, tempora collapsa, aures contractæ, aurium extremitates aversæ, cutis in fronte durâ & rugatâ, color totius faciei pallidus, cereus, aut etiam plumbeus, niger, lividus, labra resoluta, pendentia, albicantia, dentes adusti, collum exesum & gracile, mutata omnia, ita ut nova homini persona videatur inducta. Sic ubi Deus hominis vultum mutaverit, emittit eum. I nunc homo, I modò in domûm æternitatis tuæ. A tantillo mortis punctulo, tot sæculorum pendent volumina, nullis evolvenda sæculis.

Job cap. 14. v. 19. & 20.

§. 6. *Stantes mortui.*

VEspasiani Imperatoris scitum est: Imperatorem non decere nisi stantem mori. Ego dixerim, nec decere Christianum aliter mori quàm stando. Sed quænam hîc optima standi ratio?

Anno millesimo sexcentesimo quinto Viennæ ipsa nascentis Christi nocte miles excubitor in ligneâ ædiculâ, frigore obriguit, mane stans quidem, sed non vigilans repertus est, jam enim & noctis & totius vitæ vigiliam finierat. Simili fato alius quispiam obiit, gelu itidem exanimatus, qui vivere desiit antequam equitare. Nam equus vitæ gnarus fideliter Constantiam in publicum hospitium, pervexit suum dominum, sed mortuum. Q. Curtius attestatur, quosdam ex Alexandri Macedonis militibus applicatos arborum truncis obriguisse frigore, eos tamen non viventibus solùm, sed etiam inter se colloquentibus similes visse conspectos, durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat.

Poggius l. 1. de miseriâ humanâ qui hoc à se visum ait.

Q. Curt. lib. 8. cap. 9.

Leodegarius martyr capite plexus erexit sese, & ultra horam immotus stetit. Petrus itidem martyr decusso jam capite, submissis genibus corpore reliquo mansit erectus. Sancta Ositha virgo regia suum ipsa caput jam amputatum recto tramite ac firmis vestigiis incedens ad ædem Apostolorum ad tria pænè stadia tulit. Severinus Boëthius & ipse martyr, cùm regius spiculator vulnus ei lethale inflixisset, ille utrâque manu divulsum caput sustinuit, & interrogatus à quo percussus esset, respondit: Ab impijs; progressúsque est in templum vicinum, ubi flexis ante aram genibus sacra percepit & paullò pòst expiravit. Dionysius Areopagyta inter primos martyrum, caput suum cervicibus abscissum, suis ipse manibus velut præmium accepit, & obviæ mulieri in manus tradidit. Idem hoc fecerunt ævo Diocletiani & Maximiani invicti martyres, Ursus & Victor, cum sexaginta sociis, quorum quilibet caput suum à cervicibus resectum, ad certum viæ spatium suis manibus gestavit. Atque hi profectò non tantùm stantes sunt mortui, sed & steterunt post mortem. His accensendus beatus Simeones, de quo Theodoretus admiranda commemorat, quæ vitæ probavit exitus. Siquidem hic ipse Simeones stans mortuus est, mansitque in statu suo post mortem immobilis: animus quidem jam cælum penetrarat, corpus ab inquilino suo desertum, ne sic quidem cadere sustinuit, sed locum sui certaminis mole pressit erectâ, tanquam si invicti athletæ victorias & triumphos loqueretur. Sic & Benedictus numerosissimæ familiæ laudatissimus pater, animam Deo stans reddidit, verè magnus Imperator, qui, quod gloriosissimum, in se maximam potestatem habuit, & seipsum inter spinas triumphavit æternâ victoriâ.

Lippeloo 2. Octob.

Baron. to. 3. An. 310. num. 10.

Lippeloo Octob. 7.

Baron to. 7. Anno 526. num. 7.

Surius die 9. Octob.

Sur. tom. 5. die 30. Sept. & Tho. Bozius de sign. Eccl. lib. 15. cap. 9.

Theod. 26.

Christianum non nisi stantem decet mori. Standum & pugnandum est morienti. Rectè stetit, bene pugnavit, quisquis Deo nixus, mori non timuit.

Christianũ stantem mori decet.

§. 7. *Ante mortem mortui.*

SApiens Alexandridæ dictum est: Moriendum esse, antequam mori cogaris. Tarsensis Paulus, non semel dumtaxat aut sæpius, sed quotidie mortuus est. De seipso id affirmans: *Quotidie*, inquit, *morior.*

1. Cor. c. 15. vers. 31.

Gregorius Magnus, qui, quantò sublimius occupavit solium, tantò clariores sanctitatis emisit radios; hic vigilantissimus pastor sæpius ante mortem fuisse mortuus videtur. Siquidem non multò ante obitum, suam ipse conditionem describens: *Me*, inquit, *amaritudo animi & assidua exacerbatio, atque podagræ molestia sic afficit, ut corpus meum tanquam in sepulchro siccatum sit: unde fit ut jam rarò de lecto surgere valeam.* *Epist. ad Rusticanum patric.*

Cosmus Medices, jam morti vicinus, cùm à conjuge interrogaretur, Cur ita clauderet oculos, etiam vigilans, Respondit: Cuperem eos assuefacere, ut diutiùs claudi non molestè ferrent. Optimum hoc genus mortis est, oculos tunc præsertim claudere, cùm eos mortifera voluptas illicit. O claude & vel sic morere, ne moriaris, quisquis pudicitiam amas. Sapientissimè suasit Seneca Lucilio: *Hoc denique tibi citra diem mortis præsta: moriantur ante te vitia.* Optimum mortis genus quod. *Epist. 27. initio.*

§. 8. *A seipsis sepulti.*

PAcuvius Tiberii Cæsaris procurator in Syriâ, vino & epulis tam largiter sibi quotidie parentavit, ut à cœnâ in cubiculum ferretur, inter famulorum plausus, qui ad symphoniam velut mortuo istud accinebant: *Vixit, vixit.* Quid hoc aliud erat, nisi quotidie seipsum efferre, & sepelire? Optimè Seneca: *Hoc*, ait, *quod ille ex malâ conscientiâ faciebat, nos ex bonâ faciamus, & in somnum ituri, læti hilaresque dicamus*: Vixi. *Crastinum si adjecerit Deus, læti recipiamus, ille beatissimus est, & securus sui possessor, qui crastinum sine sollicitudine expectat.* *Epist. 12. med.*

Labienus, quia omnes dicaci ore lacerabat, Rabienus dictus, eò exosus fuit, ut omnes ejus libri fuerint combusti. Non tulit hoc Labienus, nec voluit suo ingenio superstes esse, sed in monumentum suorum majorum se jussit deferri & includi: nec tantum finivit ipse se, sed sepelivit. Itaque Labienus à seipso sepultus est. Sed plus habet admirationis, *Vivus sepultus, insepultus mortuus.* Storax Neapolitanus, paucis abhinc annis, homo locupleles, delicatus, fastuosus annonæ præfectus, cùm malâ fide munere suo fungeretur, plebs famis impatiens in hominem irruit. Ille latebras quærens in divi Augustini æde sepulchro sese abdidit: inventus tandem, lapidibus petitus, & fustillatim discerptus est, adeo ut sanguinem ejus non pauci lamberent, & ossa deesset sepulchro. Epitaphium illi hoc scriptum est: *Cæl. Rhodigin. lib. 11. Antiq. c. 13.*

Storax qui vivus subiit sepulchrum,
Mirum defunctus caruit sepulchro. *

* *De presb. qui vivus sepultus, iterum in auras emersit. Greg. Turo. lib. 4. hist. Franc. c. 11. Vivi sepulti sunt SS. Chrysanthus & Daria, S. Marcellus, S. Castulus, de quibus vide Baron.*

Sed profanæ sunt hæ sepulturæ, misceamus sacras. *a* Albertus Magnus ævi sui miraculum, depositâ ultro Ratisponensi mitrâ Coloniam rediit, ad suæ Religionis eruditam paupertatem. Hic omnium pænè rerum memoriam, uti ei olim prædictum, amisit. Tam oblivioso tamen non fuit, quin quotidie felicissimè meminisset, sepulturæ suæ locum accedere, ubi pro seipso ceu mortuo precationes funebres diebus singulis, octoginta septem annorum senex recitavit.

b S. Severus Ravennas præsul, vivus conditorium ingressus, seque medium collocans inter filiam & uxorem, quam olim habuerat, expiravit.

Macarius Romanus collo tenus in terrâ stetit sepultus triennio.

c Philoromus Galata presbyter annis sex in sepulchris mortuorum habitasse dicitur, ut mortis formidinem superaret.

Seria hæc est & admiranda suiipsius sepultura, cui seriam simul & ridiculam attexo.

d Bonziorum in Japoniâ princeps Combendaxis nomine, jam maturus ævi, seipsum ultro defodit scrobe cubitorum quatuor profundâ quadratæ formæ, hanc aperiri severissimis verbis vetuit, nec enim in præsentiâ mori se, post aliquot millies millena millia annorum, virum quendam doctrinæ laude præstantissimum in Japonis regna venturum nomine Mirozu, tum se quoque demum è foveâ proditurum: interea diuturnis laboribus fessum corpus velle reficere. Circa ipsius sepulchrum lampades complures ardent è variis eò missæ provinciis, faruâ prorsus superstitione.

a *Ferdinād. Castilius in hist. S. Dominici & ord. Prædic. part. 1. lib. 3. c. 47. med.*

b *Rosweid. lib. 11. mihi pag. 230.*

c *Palladius cap. 13. Heraclides cap. 32.*

d *Pet. Maffejus lib. 4. Epist. Indic. mihi p. 115.*

Polemon Laodicensis, Suidâ teste, Timocratis philosophi discipulus, Aristidis oratoris magister, cùm annum ageret quinquagesimum sextum, se ipse in sepulchrum conjecit, ob arthritidis cruciatus, inediâ solutus. Cùm autem amici & propinqui lugerent cuperentque sic sepultum refodere, dixisse fertur: Date mihi aliud corpus, & ascendam. *Suidas V. Polemon.*

Sed sanctioris exempli est, quod addo. Duo anachoretæ in rupe Pterigiâ prope fluvium habitabant. Horum alter jam senex obiit, à socio sepultus in monte. Paucis post diebus defuncti senis discipulus ad agricolam, dum is aratrum duceret, descendens: Oro te, mi frater, inquit, hanc mihi gratiam præsta, ligonem ac sarculum sume, & sequere me præeuntem: Non gravatè secutus rusticus, in montem pervenit cum duce. Anachoreta sepulchrum senis digito monstrans: Hîc, inquit, fode, dum ego interim oro. Effosso sepulchro finitisque precibus anachoreta complexus agricolam: Ora, inquit, pro me frater, & vivum se super magistrum suum injiciens, à seipso sepultus, animam efflavit. *Io. Mosch. in prato spir. cap. 90. Rosweid. lib. 10. mihi pag. 882.*

Mirari hæc licet, non item imitari, nisi hac ratione, quam divinus Paulus ingerens: *Mortui estis*, inquit, *& vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Optimum est illud philosophi monitum: LATENS VIVE. Siquidem bene vixit, bene qui latuit, Hic talis à seipso honestissimè sepelitur, & magno suo bono plerumque. Qui notus nimis omnibus, ignotus moritur sibi. Quietissimè vivit, quisquis seipsum vivus ita sepelivit. *Coloss. c. 3. vers. 3.* *Ovid. Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra Fortunam debet quisque manere suam.*

§. 9. *Consideratio sepulchri.*

TErtia me Phthiæ tempestas læta locabit: Dicebat Socrates jam de morte suâ præsagiens, & verè. Phthia hîc civitatem non aliam significat, nisi illam quam in lignea turri jacentes subimus & supini, hoc est, sepulchrum, quod quidquid spirat, properat. De magno Macedonum Rege Alexandro vetus poëta cecinit:

Cùm tamen à figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. Mors sola fatetur
Quantula sint hominum corpuscula ——— *Iuvenal. sat. 10. vers. 172.*

Nulla domus nostra, tam verè nostra est atque sepulchrum. Hoc beatus Jacoponus vir tam religiosus quàm facetus reipsa sic docuit. Civis Tudertinus par pullorum gallinaceorum emerat; domum missurus forte Jacoponum in foro conspicit, ad quem versus: Quæso te, inquit, hanc mihi gratiam gratificare, & hos pullos domum meam defer: sed cave mihi imponas. Jacoponus excipiens: Tu verò mihi fide, ait, domum tuam, uti jubes, hos deferam. Et rectà in templum S. Fortunati abit, ubi civis illius sepulchrum fuit. In hoc Jacoponus pullos, ut potuit, abscondit. Civis domum reversus, primo ingressu de pullis quærit, domestici omnes negare, se quidquam horum vidisse. Ita in forum recurrit civis, conspectóque Jacopono: Nimirum hoc verebar, ait, ne faceres quod solés, & mihi illuderes: sed dic ubi pulli mei sunt? Huic Jacoponus: Domum tuam, inquit, detuli prout jusseras. Atqui, ait civis, domesticorum nullus id fatetur te fecisse. Hîc Jacoponus: Veni mecum, ait, virorum optime, & vel oculis tuis fidem faciam. In templum ergo hominem deducit ad notissimum sepulchrum, & sepulchrali saxo nonnihil levato: Amice mi, ait, *Nunquid non tua hæc est domus?* Civis negare non ausus, & pullos recepit, & animum optimis cogitationibus imbutum. Jobus ergo verissimè dixit: *Scio, quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi.* Domus nostra est sepulchrū. *Matt. Rader. par. 2. Virid. mihi pag. 203.*

§. 10. *Testa-*

§. 10. *Testamenta novem.*

VEtissimè dixit Plinius Junior: Falsum est nimirum quod creditur vulgo, testamenta hominum, speculum esse morum:

D. Guarinonius l. 2. Abominand. cap. 31.

1. Ziska notæ improbitatis miles, pellem suam tympano, carnes volucribus ac feris testamento legavit, simúlque suis præcepit ne templis aut monasteriis parcerent. Imperio hîc nullo fuit opus; injussi & sponte animi hoc fecissent hæredes. Peste Ziskâ obiit anno Christiano 1424. Ita Tabulæ supremæ affectus veros indicant.

Eiss. de viris illustr. Cisterciensium.

2. Femina fuit quæ feli suæ testamento legavit quingentos philippeos, videlicet ut honestâ semper mensâ frueretur felis. O ridiculas hominum insanias, ô quantum est in rebus inane? De Herode olim Augustus dixerat: Herodis ego porcus esse malim quàm filius. Quis hîc non simili voto precetur: Cujus ego feminæ felis esse malim quàm famulus.

B

3. Illustris fœnerator morti proximus, Notario & testibus accitis, supremam voluntatem conceptissimis verbis sic scribi voluit: Corpus meum reddatur terræ, è quâ sumptum est: mea verò anima dæmonibus detur: Cohorruerunt amici ad tam diras voces; monuerunt, & increparunt. At ille iterum ac tertiùm: Mea, inquit, anima detur dæmonibus, quia injustè plurima corrasi. Iisdem debetur anima uxoris meæ, & animæ filiorum meorum, qui, ut haberent quod in vestes, in epulas, in luxuriam insumerent, in fœnus tam varium me impulerunt. Iisdem debetur anima confessarii mei, qui tam miti silentio improbitatem meam animavit. Dixit, & efflavit animam. O miser! hæredes quidem habebis quos voluisti, funus autem & exequias, quales meruisti?

Hieron. decimo comment. in Isa.

4. Divus Hieronymus hæredum avaritiam perstringit hoc apologo: Procellus parentis sui mortem acerbo grunnitu flevit. At cùm lectis testamenti tabulis, glandis acervum & aliquot farinæ modios sibi legatos audisset, obticuit. Rogatus, cur tam subitò fletum omnem comprimeret? Farina, inquit, & glandes os mihi obstruunt. Verè hîc hæredis fletus, sub personâ risus erat. Ea mens est hodie plurimorum hæredum; legata inhiant, supellectilem asportant, monetam numerant, quidquid Manibus fiat legatoris: quiescat, ut meruit. Sed tabellas testamentarias sanctiores inspiciamus.

C

Lippeloo 7. Novemb.

5. Sanctus Hieron martyr, quarto die antequam ad mortem educeretur, matri & sorori facultates suas, Rusticio autem, qui Ancyræ Rempublicam administrabat, suam manum jam abscissam testamento legavit. Sic Nicodemus Gamalieli ligneam Christi crucifixi statuam, legatum nobile reliquit.

6. Sanctus Hilarion cùm annum ageret octogesimum, hæredem ex asse scripsit Hesychium absentem holographâ hac scripturâ. Omnes divitias meas, Evangelium scilicet & tunicam saccineam, cucullam & palliolum Hesychio amantissimo relinquo. Hæc totius supellectilis nomenclatura.

D

S. Athanas. in vita Ant. cap. 58.

7. Antonius Magnus testamentum nuncupavit in hæc omnino verba: Locum tumuli mei, præter vestram dilectionem, nemo noverit. Vestimentorum autem meorum sit ista divisio: Melotem & pallium tritum, Athanasio episcopo date, quod mihi novum ipse detulerat. Serapion episcopus aliam accipiat melotem; vos cilicinum vestimentum. Et valete viscera mea, Antonius enim migrat. Vix verba finit, ruentibus in amplexum discipulis, pedes paullulum extendens, mortem hilari vultu admisit.

Lum. in vita Ioan. cap. 49. Rosweid. mihi p. 203.

8. Sanctissimus Alexandrinus Patriarcha Joannes Eleemosynarius, ultimæ voluntatis tabulas in hunc sensum conscripsit: Gratias tibi ago, Deus, qui me morienti non nisi unum tremissem ex omni thesauro, quem habui, superesse voluisti. Cùm Alexandria me suum

A

dixisset antistitem, inveni octoginta centenarios auri: his addiderunt amici Christi pecuniam pænè innumerabilem, quam omnem, ut quæ Dei erant, Deo darem, in pauperes erogavi. Unde qui remansit tremissis, iisdem dandus est. Hîc illud verissimum: Expeditissima testamenti ratio est, si priusquam finias, omnia in stipem conferas.

9. Hîc addendum cujusvis Christiani hominis testamentum: solùm mutetur nomen, annus, dies; cetera omnia omnibus sunt æqualia.

Ego Acharius Victor, curro ad æternitatem ab anno 1581. à mense Augusto, à die 15. Augusti, & annos æternos in mente habui. Nunc spiritum commendo Deo; & quia rem suam terræ negare non possum, corpus tabi & vermibus lego. E bonis nihil jam meum, nisi bona voluntas, quam mecum defero ad Dei tribunal. Cetera sic dispono:

1. Inimicis meis omnibus IGNOSCO de corde meo.
2. De peccatis meis omnibus sincerè DOLEO.
3. CREDO in Christum Jesum redemptorem meum amantissimum, & in hac fide Ecclesiæ sacramenta expeto.
4. SPERO à Dei bonitate vitam æternam.
5. DILIGO Deum meum ex toto corde meo, super omnia, & in sanctissimam Dei voluntatem me totum plenissimè RESIGNO.

Valere, ægrotare, vivere, mori, quandocumque Domino visum, paratissimus: Fiat voluntas Dei.

Nisi Christianus quilibet, & vitam, & suprema sua sic ordinet, malè vixisse, pejùs mortuus fuisse censendus est. Consummat hora mortem extremam non facit.

§. 11. *Epitaphia novem.*

EPitaphia, Nævii superbissimum, Plauti vanissimum, Pacuvii modestissimum scriptor Atticarum Noctium proponit legenda. Nos ad alia.

Gell. lib. 1. cap. 24.

1. In primariâ Germaniæ civitate duo sunt sibi proxima sepulchra; senis & juvenis, atque idem, quod multi putent, epitaphium habent. Senis tumulus hanc habet inscriptionem: ET MORTVVS EST. Quod & Adami, *pluribus* & complurium aliorum cenotaphium est. Idem hoc *verbibus* etiam juvenis tumbæ inscriptum: ET MORTVVS EST? Sed observa Lector, huic alteri additum interrogandi signum, quod à priore abest. Proinde prudens scriptor hoc voluit de sene dicere: Senex iste, plurimas æstates, hiemes quoque plurimas vidit, tanquam ei mors parsura videretur; expertus varia, per humanas demum miserias & ætatis fluxum, redactus est ad capulum, ET MORTVVS EST.

Gen. cap. 5.

Atverò juvenis epitaphium, ET MORTVVS EST? sic interpretandum: Hic juvenis ab opibus, à formâ, à corporis viribus præstans, Musis & Apollini charus, Gratiarum & Fortunæ pullus, nondum annos viginti natus, mortis secretus, tanquam immortalis, omnésque Parcas decepturus vixit, ET MORTVVS EST? Capularem illum senem esse mortuum pauci dolent, nemo miratur: florentissimum hunc juvenem à morte abreptum mirantur omnes, plurimi dolent. Ergo mortuus est, quærunt, tam formosus, tam vegetus, tam gratiosus juvenis? heu dolor! quàm Parcæ nescium ulli parcere!

Huic sepulchralem inscriptionem addo, inter ceteras non numerandam, ideo illam velut in marginem notas rejicio, curioso solùm lectori spectandam.

Extat epitaphium antiquum Bononiæ, quod multorum fatigavit ingenia; verba epitaphii hæc sunt.

A M. P P. D.

Ælia, Lælia, Crispis, nec vir, nec mulier, nec Androgyna, nec puella, nec juvenis, nec anus, nec pudica, nec impudica, nec omnia, sublata neque fame, neque ferro, neque veneno, sed omnibus. Nec calo, nec aquis, nec terris, sed ubique jacet.

Lucius

Lucius Agatho Priscius, nec maritus, nec amator, nec necessarius, neque mœrens, neque gaudens, neque flens, hanc nec molem, nec pyramidem, nec sepulchrum, sed omnia, scit & nescit, quid posuerit. A

Hoc est sepulchrum intus cadaver non habens: Hoc est cadaver, sepulchrum extra non habens: Sed cadaver idem est, & sepulchrum sibi.

Sunt qui hoc ænigma interpretentur animum hominis, alii nubium aquam, alii Nioben in saxum mutatam, alii alia. Commentarios in hoc epitaphium scripserunt Joannes Turius Brugensis, & Richardus Virus Basinstochius Jurisconsultus, Anglus, cujus liber editus Durdrechti apud Joan. Leonem Berewout, Anno 1618.

Sed mittamus has umbras & nebulas; felicius exercetur ingenium in sole. Hæc autem ideo miscemus, ne meros luctus & pavores sedulo Lectori objiciamus, & ut subinde fesso fastidium detrahamus. Quòd si mores spectemus & salubria mortuorum monita, en aliud epitaphium, quod Neapoli tale visitur: B

Hæc mihi lapidea memoria posita est, imò tibi, qui hæc legis. Quisquis es, vigila dum vigilas; & in rem tuam maturè propera. Horas scit nemo. Vale.

3. Cajetæ brevem hanc inscriptionem saxum exhibet:

Fui, non sum: estis, non eritis;
Silvius Palladius,
Vt moriens viveret,
Vixit ut moriturus.

4. Non omisero brevissimum illud, sed sensu non infœcundum.

Quò vadam nescio.
Invitus morior.
Valete Posthumi.
M. Posthumius Eques.

5. Præ ceteris sapere nos doceat, & vana spernere, C epitaphium hoc, viro religioso & gente nobili scriptum:

Heus viator, adsta & pellege; pauca te volo.

Hoc saxum vivus mortituro mihi posui, qui hic angustè jaceo, & te hospes atque fatalem Angeli tubam in tenebris expecto. At fors quæris meam prosapiam? Ab Adami purpurâ servus nepos sum. Fors rogas & patriam meam? Mundus fuit. Doctrinam meam? umbra fuit. Famam meam? fumus fuit. Ætatem meam? heu punctum fuit, aut paullò productius momentum. Nosse vis & opes meas? Paupertas fuit. Honores meos? Contemptus fuit. Libertatem meam? Obsequium fuit. Votum meum? Mors fuit, & post mortem VERA VITA, *quam ego tibi, viator, tu mihi reciprocâ prece seriò adprecare & abi,* LETI MEMOR.

6. Addo mœstissimum illud & verè lacrymabile, fratris à fratre occisi epitaphium:

Heu, Heu!

Hic ante annos juvenis jaceo, morti ludibrium, Fratri funus, Patri mœror, Matri lacruma, Musis luctus, Iuvenibus exemplum, Senibus suspirium, Mihi tabum, cinis, nihil: Deo quid? Ah! viator cur rogas? Eheu jam audiam quod timeo, quod spero. Tu cras scies. Curiose civis abi.

7. Richardus de Mariſco Dunelmensis antistes, funebrem epigraphen ipse sibi sanè piam scripsit, nec sine illius ævi usitato lepore; inscriptio hæc est:

Sim. Majol. to. 2. Canic. fine libri, mihi pag. 548.

Culmina qui cupitis, laudes pompasque fititis,
Est sedata sitis, si me pensare velitis;
Qui populos regitis, memores super omnia sitis,
Quod mors immitis, non parcit honore potitis.
Vobis præpositis similis fueram; bene scitis.
Quòd sum, vos eritis, ad me currendo venitis.

Nempe hæc prisci sæculi venustas amabilem spirat simplicitatem. Sed addo viri doctissimi monumentum.

8. Justus Lipsius è scriptis notus, è sepulchro cum vivis ita loquitur:

Quis hic sepultus, quæris? Ipse edisseram. Nuper locutus & stylo & lingua fui, nunc altero licebit. Ego sum Lipsius, cui litteræ dant nomen & tuus favor: Sed moriens ipse abivi, abibit hoc quoque; & nihil hic Orbis, quod perennet, possidet. Vis altiore voce me tecum loqui? Humana cuncta fumus, umbra, vanitas, & scenæ imago, & verbo ut absolvam, NIHIL. *Extremum hoc te alloquor; Æternùm ut gaudeam, tu adprecare. Iustus Lipsius vixit Annos 59. Obiit Anno Christiano 1606. ipso die Christi morientis.*

Ita demum docti indoctique, opulenti ac pauperes, unum omnes habent epitaphium, quod illis Moses *Gen. cap. 5.* scripsit: Et MORTVVS EST. Imperatores olim recèns *sæpius.* inaugurati rogabantur, quod saxi genus placeret in sepulchrum. Ego pænè idem ex te, Lector, quæro: Quæ forma placet epitaphii? Elige. Velis, nolis, hoc officii præstabunt alii vel invito, & linguam apponent tibi mortuo, si vivus tacere malis quàm loqui funebria. Unam insuper formam sepulchralis inscriptionis exhibeo, quam ego mihi, quam tibi, quam Christianorum plurimis accommodatam censeo, si paucula mutentur: ea hæc est:

Quisquis es, Lector; est quod ex te quæram.

9. *Nostin' quis hoc arcto subterraneo carcere habitet? Ego, putredinis filius, & frater vermium. Hæc stirps mea. Nomen meum ne quære, evanuit cum vitâ, quam post lacrymas & cunas in libris consumpsi, quos pænè simul cum vitâ clausi. Iam etsi vivere, non desii tamen vovere. Ah! hospes: quam vellem plus virtuti, & minùs me permisissem vitiis: quàm cuperem, sæpius ante mortem, fuissem mortuus affectui! Nunc ista mihi non nisi optare, tibi etiam præstare licet. Quisquis es (nam te non video in tenebris) dum potes, tuam ante mortem maturè morere. Hoc vita tua erit probatior, quò in illâ ista crebrior. Vale, Lector, usque dum cæli canat classicum, ad quod ut latus reviviscam, tu jam precare. Anno à pariente Virgine 1617.* C

Sed ne istud nesciamus: Mortem beatam non faciunt purpureæ exuviæ, non funebres pompæ, non tegmen holosericum, non longus ordo comitantium, non sexcentæ faces, non numerosæ imagines, non inversi clypei, non lugentes cognati, non vulgi præconia, non conjugis lamenta, non funereus laudator, nec defuncti titulus in marmore victurus, donec sua quoque lapidibus mors veniat: sed virtus, sed animus inter mortis minas infractus & imperterritus. *Bene vixisse*, pulcherrimum omnium epitaphium est. Mortem beatam non faciũt purpureæ exuviæ, Sed virtus & animus.

§. 12. *Cur æquo animo moriendum, causse novem.*

Caussa I.

ANte omnia Servatoris tui mortem cogita, & tuam feres æquissimo animo. Confer, obsecro, tuum lectulum cum ipsius cruce; culcitras tuas cum ipsius spinoso diademate; cibos tuos cum ipsius felle, potum tuum cum aceto illius; dolores tuos cum illius tormentis. Tu inter amicos & solantes, ille inter inimicos & convitiantes obiit. Tu inter tot auxiliares manus, ille desertus ab omnibus expiravit. Pro tuâ valetudine tot pharmaca laborant, illius extremæ siti ne quidem frigida succurrit. Et ille tamen Dominus, & summus; tu servus, & quidem infimus atque vilissimus. Illi hæc omnia insonti & immerito, tibi sonti eveniunt & meritissimo. Quare quod conqueraris, sanè non habes. D

Caussæ cur æquo animo moriendum. 1. De morte Servatoris cogitatio.

II. Maximus supremi Regis favor est, *Bona mors.* At bene mori, est effugere malè vivendi periculum. Bene autem moritur, qui moritur libenter. Quis è rigido strato non promptè surgit? ii solùm cunctantur qui plumeo calore molliùs foti, ægrè deserunt calentem nidum. Si tibi ægrè fuit in hac vitâ, quippe ni ad meliorem lubens transeas? Si bene; tempus omnino est ut finias, ne 2. Bona mors.

ne te prosperitas, ut multos, præcipiter; serâ quidem sed gravi ruinâ. Difficillima est mors felicium. Ad rogum non pervenisset Cræsus, si non ad senium. Plurimi servorum, si in juventute, fuissent etiam in libertate mortui. Heu quot & quanti mortalium ad æternos rogos damnantur, quibus pueris aut juvenibus si vitam mors rapuisset, contulisset cælum.

Mors felicium difficillima.

3. Cælitum invitatio.

III. Cælites, & charissimi quique ad se nos invitant. Atqui, ais, à sociis & amicis abeundum. Improvidè: adeundi sunt. Parentes tui ubi? In cælo speras, nonne? Sed & te quoque illuc perventurum. Multos tuorum seu amicorum seu cognatorum in cælo esse non credis? Atqui & tu ideo vivis, ut eò è vivis ad illos transferaris. At hæc certa non sunt; sperata sunt tantùm. Rectè. Neque enim quisquam sperat, quod videt, aut certum habet. Et ideo Deus, etiam hujus virtutis materiem tibi suggessit. Sperare te jussit cælum, nunquam illud certâ securitate tibi polliceri voluit. Sed & hoc scias, te certâ spe ferri, etsi in rem tibi adhuc incertam. Fideli debitori non habet quod diffidat creditor. Deus, sè tibi, affirmatè dico, debitorem constituit. Vide tu, cujus sis creditor. An non ille hoc ipso lætus qui clamat: *Scio cui credidi.*

Homini Deus se debitorem constituit. 2. *Timoth.* 1. *vers.* 12.

4. Ardens moriendi studium divorum martyrum.

IV. Cogita, parvi animi homo, egregiam animi alacritatem, & ardens moriendi studium divorum Martyrum, qui omnem mortis apparatum contempserunt, qui sævissimos quosque cruciatus ore renidenti subierunt. Certè non mors aut labor est terribilis, sed laboris aut mortis timor. Propterea laudamus eum qui dixit: Mors non est malum, sed turpiter mori. Pueri larvas horrent ob imperitiam. Mors quid est? Larva. Inverte, & ita esse cognosces. At verò nec infantes, nec pueri, nec mente lapsi mortem timent; turpissimum ergo est, si eam securitatem nobis ratio non præstat, ad quam stultitia perducit. Mors tributum & vectigal est ab omnibus pendendum. Quid ergo tristaris, cùm pendis quod debes, & facis quod nemo non facit? Neque quisquam hîc ullum sibi fingat privilegium: nullus hactenus ab lege eximius fuit, nullus erit. Non est unus omnium qui evadat. *Mundus*, inquit Basilius, *mortalis est, & regio morientium.*

Malum est mori turpiter.

Mors est tributum ab omnibus pendendum.

In Psal. 114.

5. Longus mortis metus.

V. Longus mortis metus, quid nisi longum tormentum est? Diu vivis? diu etiam torqueris. Non possum, inquis, non timere malum, quod imminere video, tametsi lento passu. Ergo saltem tunc timere cessa, cùm in eo res est, ut tibi omnis timor adimatur. Optimè dixit Tertullianus: *Non est timendum quod nos liberat ab omni timendo.* Atqui, ais, res formidolosa est, in morbo sic præsidere mortem sensim adrepentem. Homo vermicule, quid tibi vis? An non tuus Servator triginta tribus annis, & ampliùs, suam ipse mortem, & eam quidem acerbissimam prævidit? tune illo melior? Sed quia non solam mortem, sed prævia mortis incommoda times, Epictetum audi: Tu vero, inquit, non animo firmo egredieris, sed tremens, propter vestimenta tua, propter vasa argentea. Infelix, itane hactenus omne tempus perdidisti? Quid ergo si ægrotâro? Ægrotabis honestè. Quis me curabit? Deus, amici. Duriter decumbam. Sed ut vir. Domicilium commodum non habebo. In incommodo ægrotabis. Quis autem mihi victum parabit? Qui etiam alis parant. Quis verò erit morbi exitus? Quis nisi mors? Non igitur cogitas, caput hoc malorum omnium, & degeneris animi, & timiditatis esse, non mortem, sed mortis metum: adversus hunc igitur te exerce: huc inclinent disputationes omnes, omnia quæ audis, quæ legis. Tum scies, hac solâ ratione asseri homines in libertatem.

Caput omnium malorum mortis metus.

6. Malorũ per mortẽ liberatio. *Lib.* 25. *nat. hist. cap.* 23. *& lib.* 28. *cap.* 1. *fine.*

VI. Quantis heu malis per mortem liberaris? Mori, est officinam omnium miseriarum claudere. Optimè dixit Plinius: *Ea vitæ conditio est, ut mors plerumque etiam optimis portus sit, & præcipuum naturæ bonum.* Quapropter hoc primum quisque in remediis animi sui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestivâ morte. Cæsar apud Sallustium. In luctu atque miseriis, mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse asserit; eámque cuncta mortalium mala dissolvere. Ideo sapiens semper cogitat, qualis vita, non quanta sit. Nam commorandi nobis natura, non habitandi diversorium dedit; & vitæ usuram sicut pecuniæ, nulla præstitutâ die. Quid est igitur quod querare, si reperit, cùm vult? eâ conditione acceperas.

A

Cic. lib. 1. *Tusc.* 99.

VII. In morte carcer panditur, quid trepidas exire? Gaude potiùs & gesti; hucusque captivus fueras, nunc liber eris: patet jam carcer; evola. Quid hactenus philosophatus es, si hanc philosophiam MORI tantopere reformidas? Ideo hoc corpus accepisti ut redderes, & ideo reddes ut & denuo recipias cum amplissimo fœnore. O quàm fatuum est illi spei, illi beatitudini non inniti, ut hinc lætus exeas ad id quod semper maneat, & mortis compendio mures, quod in perpetuum non tollatur. Patet carcer; evola ad meliora.

7. In morte carceris apertio.

B

VIII. Mors via est; imo janua est per quam admittimur in patriam, ad æternam vitam, ad immortale gaudium. Mors enim non tam vitæ finis, quàm ad vitam transitus est. Præclarè dixit Bernardus: Moritur quidem & justus, sed securè: quippe cujus mors, ut præsentis est exitus vitæ, ita introitus melioris. At dixeris: Diu vivere quàm jucundum est! sed ah quàm incertum est, an divina gratia non priùs tuâ culpâ te sit desertura quàm vita. Et quis est qui non subinde trepidet de suâ perseverantiâ, quam nullâ vitæ sanctimoniâ mereri potest. Donum est hæc, & gratuitum. Ideo qui donum hoc ambit, donantem sibi conciliet.

8. Via per quam admittimur in patriam.

IX. Caussarum caussa est, voluntas Dei, cui ab æterno placuit te hoc tempore, hóc loco, hoc morbo, naturæ concedere. Quid vis amplius? Deo sic placet, ita Deo visum est. Hæc illa est voluntas quæ nil velle potest mali. Ergo, quod Siracides suadet, *In tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.* Sed has omnes caussas in compendium sic confero. 1. Mors Christi. 2. Gratia Dei. 3. Invitatio Cælitum. 4. Exempla præeuntium. 5. Finis timendorum. 6. Finis omnium malorum. 7. Egressus è carcere. 8. Ingressus in paradisum. 9. Voluntas Dei.

C

9. Voluntas Dei.

Eccli. c. 18. *vers.* 21.

§. 13. *Mors igitur formidanda non est.*

FAc ergo libens, mi Christiane, quod vel nolens facires. Quidquid fit à volente, fit levius, & desinit esse necessitas, ubi voluntas accesserit. Sapiens sic instructus est, ut, quibus non potest obsistere, consentiat. Ergo securus, nil timeas. Natura parens benignissima, nihil fecit horrificum; mortem adeo formidabilem error hominum facit, non natura rei provida. Mortem exhorrescimus, non quia mala, sed quia hominibus non est exhorrenota. Si quid magnum volvis animo, si quid altum struis, humiles & inepias vulgi voces despice; verum illos suspice, quorum imitatio ad veram gloriam via est. Apud nos lætè felicitérque morientium innumerabilia sunt exempla. Non te terreant illorum verba, qui mortem vicinam affirmant. Imitare vel illum è priscis, qui mortis monitori minimè asper hunc dedit dialogum. *Morieris:* Ista hominis natura est, non pœna. *Morieris:* Hac conditione intravi ut exirem. *Morieris:* Gentium jus est quod mutuum acceperis, reddere. *Morieris:* Peregrinatio est vita, cùm multùm deambulaveris, domum redeundum est. *Morieris:* Putabam te aliquid novi dicere. Ad hoc veni, hoc ago, huc me singuli dies adducunt. Nascenti mihi Natura protinus hunc posuit terminum. Quid habeo quod indigner? in hæc verba juravi. *Morieris:* Stultum est timere, quod vitare non possis. Istud non effugit, etiam qui diu distulit. *Morieris:* Nec primus, nec ultimus. Multi me antecesserunt, omnes sequentur.

D

Cur homo mortem exhorreat.

Excerpta Senecæ mihi pag. 793.

Morieris:

Morieris: Hic est humani officii finis. Quis sanus auctorari molestè tulit? Quò transit Orbis, ego transibo. Ad hanc conditionem cuncta gignuntur. Quod cœpit, desinet. *Morieris.* Non adeo grave est, quod tantùm semel patiendum est: æterna verè cruciant. Nunc certè minùs mors formidanda quàm olim: siquidem olim obstructo cæli aditu, hoc unum omnes ingemiscebant:

Noctes atque dies patet atri janua Ditis.

Nunc verò læti canimus:

Noctes atque dies patet alti janua cœli.

Ingenti itaque animo mors provocanda est, sive nos horribili vastóque impetu aggrediatur, sive quotidiano & vulgari exitu: nihil refert quàm minax veniat, quod à nobis petit minimum est. Nunquam malè de morte sensit, qui bene vixit; neque aliquid perdit, qui acquirit omnia.

De morte non malè sentit qui bene vivit.

§. 14. *Quomodo Sancti mortem desiderent, & tamen formidant.*

Lib. 31. moral. cap. 16. ante med.

VIdeamus Paulum, inquit Gregorius, quomodo amet quod refugit; quomodo refugiat quod amat. Ecce & mori desiderat, & tamen carne expoliari formidat. Cur hoc? quia etsi victoria in perpetuum lætificat, ipsa nihilominus ad præsens pœna perturbat: & quamvis vincat amor subsequentis muneris, tangit tamen non sine mœrore animum pulsus doloris. Sicut enim vir fortis cum vicino sibi belli certamine armis accingitur, & palpitat & festinat, fremit & sævit: quasi pavere per pallorem cernitur, sed per iram vehementer urgetur: ita vir sanctus cùm passioni se propinquare conspicit, & naturæ suæ infirmitate concutitur, & spei suæ soliditate roboratur, & de vicinâ morte trepidat, & tamen quòd moriendo verius vivat, exultat. Ad regnum quippe non potest nisi interpositâ morte transire: & ideirco confidendo quasi ambigit, & quasi ambigendo confidit: & gaudens metuit, & metuens gaudet, quia scit quòd ad bravium quietis non perveniat, nisi hoc quod interjacet, transcendat. Hinc etiam sanctissimi viri ad mortis occursum nonnihil trepidarunt. Ezechias Rex invalescente ægritudine tabescens flebiliter lamentatur, *quod in dimidio dierum suorum vadat ad portas inferi*. Quid? nonne ab ipso Davide, vocem illam expressit mortis formido: *Ne revoces me in dimidio dierum meorum?* Quid de Abrahamo, Jacob, Eliâ dicemus? qui etiam, ut è paginis sacris discimus, mortem timuerunt, sed moderatè. Elias mortis fugitans, mortem tamen sub *a* junipero invitavit.

Cur Paulus carne expoliari formidat.

Isaiæ c. 38. vers. 10.

Psal. 101. vers. 25.

3. Reg. c. 19. vers. 4.

a Sub umbrâ crucis Christi.

Arsenius, vir centum viginti annorum, nullo unquam morbo tentatus, postquam annis quinquaginta quinque serviisset Deo, jam migraturus è vitâ, nonnihil trepidare cœpit, imò & lacrymis madere. Præsentes hoc mirati: Etiam tu pater, ajunt, mortem metuis? At ille: *Revera*, inquit, *ex quo monachum indui, hanc horam formidare nequam desii.* Ad rem præclarè dixit Seneca: Itaque & fortissimus plerumque vir, dum armatur, expalluit: & signo pugnæ dato, ferocissimo militi paululum genua tremuerunt: & magno imperatori, antequam inter se acies attingerent, cor exiluit: & oratori eloquentissimo, dum ad dicendum componitur, *b* summa riguerûnt. *c* Hoc prorsus videtur evenisse Carolo V. maximo Imperatori, qui in omnibus bellicis expeditionibus animosissimus, ad omnia pericula impavidus; qui ad nullum curulis tormenti tonitru expalluit, nec caput submisit: nihilominus cùm ante prælium thorace ferreo armaretur, nonnihil cohorrescere solebat, & pallore suffundi. At verò ubi jam galea capiti, gladius lateri, lorica corpori hærebat, leonem spirans, in hostem velut ferreus gigas ferebatur.

Surius in vitâ Arsenii c. 27. die 19. Iulii.

L. 2. de Irâ. cap. 3.

b Sûma, hoc est, extremæ partes; manus, pedes, labia.

c Guil. Zenocar. lib. 5. de vita Caroli V.

Ita mortem optimi quique & desiderant & formidant; cupiunt exire & metuunt. Sed præstat cum Catone mori quàm cum Antonio vivere. Mortem vicit qui dextrè passus est à morte se vinci.

§. 15. *Mors mala vitam malam sequitur.*

QVemadmodum arbor incisa illac ruit quà propendet: ita plerumque quà propendemus dum vivimus, illac cadimus cùm morimur: pede quo cœpimus, semper imus. Monstro simile, si vitam pessimè actam mors claudat laudabilis. Quæ viventi fuêre in deliciis, eadem recurrant morienti. Aulicus Regis Cœnredi famulus qui magis suo domino, quam Servatori Christo placere studuit, cùm ad extrema venisset, conscientiæ curam non tam negligere quàm differre videri voluit. Demum ubi cacodæmones cum ingenti flagitiorum codice triumphantes vidit, desperans salutis obiit. Dum impius Chrysaorius, *Inducias* clamat, *inducias vel usque mane*, negatis induciis expirat. Herodes Agrippa prout flagitiis vitam implevit, sic & mortem. Herodias saltatrix quæ Baptistæ caput carnifici secandum objecit, etiam suum caput glacie sectum amisit. Sic Jezabel & Athalia Reginæ, sic Reges Benadad & Balthasar, sic Antiochus, sic alii sexcenti, qualem egerunt vitam, talem habuerunt & mortem.

Beda lib. 5. hist. Angl. c. 14. init.

Greg. ho. 12. & l. 4. dial. cap. 38.

Baron. to. 1. an. 46. n. 4. & 5. & an. no 33.

Mors sapientum gemenda, sed multò magis stultorum vita. *Mors peccatorum pessima*, & æternitatis luctuosissimæ ingressus sine ullo exitu irrevocabilis. Stultè mortem timet, qui vitam negligit. Qui luxuriæ vivit, vivus moritur.

Vita stultorum gemenda. *Psal. 33. vers. 22.*

§. 16. *Mors bona vitam bonam sequitur.*

VEriissimè dixit Augustinus: *Mala mors putanda non est, quam bona vita præcesserit. Neque enim facit malam mortem nisi quod sequitur mortem.* Nimirum boni seminis bona messis est. Regia ad bonam mortem via est, vita bona: is gradus ad eam primus, is medius, & ultimus est. Vitam & mortem non malè syllogismo comparem: syllogismi finis, conclusio est; vitæ, mors. At verò conclusio vera est aut falsa, pro antecedentium naturâ: sic omnino mors bona vel mala est, prout antecesserit bona vel mala vivendi ratio. Ita divinus Paulus severè pronuntians: *Quorum finis*, inquit, *erit secundum opera eorum.*

Lib. 1. de Civit. cap. 11.

Vita bona ad bonam mortem via est.

2. Cor. c. 11. vers. 15.

Memoranda mors fuit sanctissimi martyris Felicis, qui, cùm ad supplicium duceretur, sibi ipse gratulatus altâ voce: Virginitatem, inquit, custodivi, Evangelia servavi, veritatem prædicavi, nunc flecto cervicem Deo victima. Narrant religiosissimæ vitæ virum subitâ morte occupatum, repertum esse mortuum in musco, illo quidem corporis habitu, ut digitum servaret intentum sacris bibliis, & illi etiam paginæ, in quâ Sapientia præmonet: *Justus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus*, seu lenta seu subita.

Baron. to. 2. anno 302. n. 124. v. 7. Ioan. Raul. theol. par. 1. serm. quadrages. mihi pag. 345.

Sap. cap. 4. vers. 7. Psal. 115. vers. 15.

Mellifluus ille Bernardus æternitati jam vicinus, suos ultimùm affatus: Quia, inquit, non magna religionis exempla vobis relinquo, tria tamen, quæ magis à me observata memini, sedulò imitanda commendo. 1. Minus sensui meo quàm alterius credidi. 2. Læsus à lædente vindictam non expetii. 3. Neminem unquam offendere volui: quidquid contra evenit, sedavi ut potui. Jam proximus morti, epistolam tamen ad Arnaldum Bonævallis Abbatem dictavit in hæc verba: Spiritus promptus est in carne infirmâ. Orate Salvatorem, ut tempestivum jam exitum non differat, sed custodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis: ut is qui insidiatur, invenire non possit ubi figat dentem, & vulnus infligat.

Auct. vita lib. 5. cap. 24

Gerardus & genere & religione Bernardi frater, hoc ipsum quod affirmamus (mortem bonam bonæ vitæ conjungi) affatim demonstravit, sed de hoc Bernardum ipsum, quem ipse dolor distortum fecit, loquentem audiamus: Utinam, inquit, non te amiserim sed præmiserim, utinam vel tardè aliquando sequar te quocumque ieris. Non enim dubium quin ad illos ieris quos circa medium

Serm. 26. in Cant. propius finem.

medium extremæ noctis tuæ invitabas ad laudem, cùm in vultu & voce exultationis, subitò erupisti in illud Davidicũ, stupentibus qui assistebant: *Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis.* Jam tibi, frater mi, nocte adhuc mediâ diescebat, nox sicut dies illuminabatur. Accitus sum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, & insultantem morti: Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus? Jam non stimulus, sed jubilus. Jam cantando moritur homo, & moriendo cantat. Usurparis ad lætitiam mater mœroris, usurparis ad gloriam gloriæ inimica, usurparis ad introitum regni porta inferi, & fovea perditionis, ad inventionem salutis, idque ab homine peccatore. Justè nimirum, quia tu iniquè in hominem innocentem & justum potestatem temerariam usurpasti. Mortua es ô mors & perforata hamo quem incauta glutiisti, cujus illa vox est in Prophetâ: *O mors ero mors tua, morsus tuus, ero inferne.* Illo, inquam, hamo perforata, transeuntibus per medium tui fidelibus latum lætúmque exitum pandis ad vitam. Gerardus te non formidat, larvalis effigies. Gerardus per medias fauces tuas tutò ad patriam, non modò securus, sed & lætabundus & laudans. Cùm ergo supervenisse, & extrema jam Psalmi me audiente clarâ voce complesset, suspiciens in cælum, ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et repetens eumdem sermonem, ac frequenter ingeminans, Pater, Pater, conversus ad me exhilaratâ facie, Quanta, inquit, dignatio Dei, patrem hominum esse? quanta hominum gloria, Dei filios esse & hæredes! sic cantabat, quem nos lugemus, in quo & meum (fateor) luctum pænè in cantum convertit, dum intentus gloriæ ejus, propriæ ferè miseriæ obliviscor. Mori malè non potest, qui non malè vixit.

Osea c. 13. v. 14.

§. 17. *Qualis vita, talis mors.*

Thom. Morus.

Venator defessa toro cùm membra reponit,
Mens tamen ad silvas & sua lustra redit.

Nimirum quæ diurnis agitamus curis, recursant nocturnis. Eodem prorsus modo, quibus in vitâ insuevimus, ea placent & in morte. Hinc talis plerumque mors est, qualis præcessit vita.

Aurifabrum ajunt fuisse, cui etiam in ipsâ fati lineâ libuit esse negligentem salutis, & plus curare argentum quàm cælum. Huic argentea Christi crucifixi statua veneranda atque osculanda porrigebatur, monebatúrque mortem illius cogitaret, qui humanam gentem ab interitu revocasset tam acerbo leti genere. At ille inferorum ac cæli, ille sui atque Dei, ille omnium sanctiorum cogitationum oblitus: Et quæso, ajebat, quot pondo esse censetis hanc imaginem? Aurifex miserrime, non sanctiora cogites, in hoc æternę salutis punctistitio, in illo quo vita & mors distinguitur momẽto. Ita prorsus quod diurnis versamus studiis, id nocturnis somniamus ludibriis, & quod in vitâ agimus, in morte cùm agimus animam, rarò desinimus. An non hos tales vulpi similes esse dixeris? quę cùm ad patibulum ducerentur, ultimùm adhuc plateam anserum transire cupiebat: ita qui aurum amant, qui voluptates inhiant, oculis jam morte pressis, & spiritu supremos anhelitus reddente, etiamnum aurum, etiamnum voluptates somniant. Sic vivimus, sic perimus.

Valer. l. 7. c. 2.

Quantò melius Socrates, qui nec ipso quidem excessu vitæ, sui & honesti potuit oblivisci? Quantò sanctius ille Christiani sanguinis, nec infimæ sortis famulus? Aulicum erat servitium Oenoponti graviter decumbens; jámque rationes cum sacerdote putarat, cùm usu venit ut siti levandæ frigidam posceret. Datur: & cum porrecto poculo, dicis caussâ, jubetur ei, quem amicissimum haberet, propinare. Lectulum fortè aulica turba coronabat. Tum ille circumferre oculos, & ex adverso Christi patientis iconem contemplari, atque: Christo, in-

Anno Christiano 1614.

A quit, propino charissimo meo, qui me ab inferis vindicavit. Cujus dicti suavitas omnium animos mirè permulsit, at ille postridie ad amicissimum feliciter migravit. *Non sic impii, non sic.* *Psal. 1. v. 4.*

Antiochus Rex Syriæ Judæos immanissimè vexavit: Maximinus verò Imperator crudelissimis edictis & atrocissimis cruciatibus fundirus Christianos delere statuit, quorum uterque tandem divinâ se exerente justitia in morbum deterrimum lapsus, cùm aliunde nulla se auxilii spes ostenderet, ille Judæos, hic Christianos enixissimè rogavit, ut pro salute ipsorum supplicarent Deo suo, simillimi planè corvo Æsopico, qui cùm lethali morbo urgeretur, matrem assidentem monebat, ne apploraret sibi: quin potiùs sanitatem suam precibus commendaret Diis. Cui illa: O mi fili, quem Deorum tibi propitium fore confidis, cùm nullus sit, cujus arâ, victimæ partem non sis furatus. Antiochus rex Syriæ & Maximinus Imperator, Corvo Æsopico simillimi.

Ergo quales vivimus, tales morimur, tales & judicamur, tales aut Orco asserimur, aut Cælo.

§. 18. *Bonæ mortis votum.*

Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia; exclamat vates Balaam. Quantò rectiùs vovisset: Vivat anima mea vitâ justorum, ut & mori possit morte justorum. Ridiculum est, mortem bonam appetere, & bonam vitam fugere. Bene vivere laboris, bene mori felicitatis est, sed istud ab illo pendet. Qui recusat rubrum pelagus transire, non poterit manna comedere; qui Ægyptiam servitutem amat, terras beatas non continget. Pie hîc & eleganter Bernardus: *Vtinam*, inquit, *hac morte ego frequenter cadam, & evadam laqueos mortis, ut non sentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta, ut non obstupescam ad sensum libidinis, ad æstum avaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ stimulos, & angores sollicitudinum & molestias curarum. Bona mors quæ vitam non aufert, sed transfert in melius.* *Num. c. 23. v. 10.* *Bene vivere laboris, bene mori felicitatis.* *Serm. 52. in Cant. med.*

Nimirum hæc illa mors est, quam sibi votis omnibus expectat, qui vitam ambit mortis ignaram. Ante mortem mori vitiis, mors omnium optima est. Mors optima quæ?

§. 19. *Somnus Mortis frater.*

Refert Pausanias, Olympiæ visam à se statuam, NOCTEM, figurâ habitúque muliebri: hæc puerum album dormientem dexterâ tenebat, lęvâ nigrum dormienti similem. Horum primum appellari Somnum, alterum Letum, utrumque autem Noctis esse filium. Hinc Maro consanguineum Leti soporem facit. *L. 1. Æliac.* Noctis filii. *Lib. 6. Æneid.*

Gorgias Leontinus, jam senio confectus, & ad vitæ metam spectans, adversâ valetudine correptus est. Ad hunc amicorum quidam revisit, reperitque optimum senem in somnum prolapsum: evigilantem interrogavit, quî haberet? Cui Gorgias respondit: Jam somnus incipit suo me fratri tradere. *Ælia. l. 2. variar. hist. c. 35.*

Quisquis est Christiani sanguinis, nunquam se somno permittat, quin suam prius conscientiam conveniat, & noxas dolendo detergat. Multi dormire cœperunt & simul mori, qui prius vitam quàm somnum finierunt. Itaque ipse etiam somnus Leti fratèr timendus, & quàm fieri potest, non cautissimè tantùm, sed & castissimè adeundus. Qui non castè dormit, vix castè vigilabit. Somnus timendus.

§. 20. *Mortis prodromi.*

Æternitatis prodromus mors, mortis prodromi notissimi, dolores & signa letalia. Letale signum, si Plinio credimus, in furoris ægritudine, risus est, in aliis verò morbis, inæquabilis & formicans venarum percussus, sed & oculi ac nares indubitata mortis signa exhibent. Cum Plinio experientia quoque loquitur, vicinæ mortis esse indicia, cùm periculosè ægroti itinera disponunt, & fugam moliuntur è lecto; cùm Mortis prodromi. *Lib. 7. nat. hist. c. 51. toto.*

stragulam vestem plicant, aut operimenti quasi villos decerpunt. Præter hæc subinde quædam velut præsagia sunt quę mortem approperantem non vanè nunciant. Augustus Imperator ante efflatam animam subitò pavefactus, à quadraginta se juvenibus abripi questus est. Id quoque magis præsagium, inquit Suetonius, quàm mentis alienatæ signum fuit. Siquidem totidem Prætoriani milites, eum mortuum in publicum extulerunt.

Plutarch. & Arrian. Cùm Alexander Rex Macedo ad Babylonem navigaret, exortus ventus regium capitis ornamentum & alligatum ei diadema rapuit, ornamento ex aquas delapso, palustri arundini adhæsit, diadema. Hoc è nautis quidam allatum iit, sed ne illud natando madefaceret, capiti imposuit, atque sic Alexandro retulit. Munere loco talentum accepit nauta, sed mox Chaldæorum monitu capite plexus est. Sed nec Alexander mortem effugit, quam ei ablatum diadema proximam portendit.

Baron. tom. 12. anno 1185. Vide consider. de Æternitate Consid. 5. §. 3. Cap. 1. §. 38. suprà. Chronicon Monasterii Menach. Anno Christiano 1185. cùm ingens, idque ultimum Andronico Comneno Imperatori exitium immineret, Constantinopoli in templo statua beati Pauli, quam ei Andronicus posuerat, ubertim flevit. Nec vanæ fuerunt lacrymæ quas Imperator sanguine suo diluit.

Præsagum somnium Guilielmi Ducis Bavari jam suprà narravimus. Huic sanguinis cognati virginem adstituimus. Barbara Bavariæ princeps, quinquennis cœnobium virginum Monachii est ingressa. Hanc Rex Galliæ conjugem sibi petiit à Duce Alberto fratre germano Barbaræ. Hoc cùm innotuisset puellæ, triduum petiit deliberationi. Et isto quidem tempore remotis à se arbitris, cum solo Deo egit, ardenter sæpius precata in templo, divinæ voluntati explorandæ. Elapso triduo respondit: Mei parentes me Deo donarunt, hoc ego donum non revocabo. Ita in cœnobio permansit. Inter alia sibi concessa habuit amaracum tam prodigiosæ magnitudinis, ut huic portandæ vix duo viri sufficerint. Grandem deinde caveam avibus plenam aluit. Sed & torquem aureum sub sacro velamine, nudo corpori applicitum gestavit. Verùm quatuordecim diebus ante obitum Barbaræ, amaracus omnis exaruit; nocte alterâ omnes aves repertæ sunt mortuę; tertiâ demum nocte medius torques rupit. Barbara præsagi animi virgo, Antistitam convenientes: Hæc omnia, inquit, me petunt. Et paucis post diebus, cùm annum ageret decimum septimum, obiit, die Divo Ioanni Baptistæ sacro, anno 1472. Post illustrissimæ hujus virginis mortem decimo quarto die; alia è monialium numero defuncta est, hanc iterum aliæ atque aliæ secutę sunt moriendo, dum viginti virgines, ex eâdem sacrâ familiâ certis intervallis obierunt.

Habent subinde viri principes feminæque mortis suæ præsagia, insolitos latratus canum, rugitus leonum, intempestivos in horologiis sonitus, nocturnos in arcibus tumultus, aliáque propinquæ mortis indicia. *Dicto lib.* Rectissimè dixit Plinius: Cùm innumerabilia sint mortis signa, salutis securitatisque nulla sunt. Quid verò illa omnia monent, nisi hoc ipsum: Memento te esse hominem, ò homo! Æternitatem cogita ad quam properas: Brevi est eundum, nam hospes es quære viam: Age fis? para te, ad Dei tribunal reorum omnium scopulum vocaris. Qualis vixisti, talis judicaberis.

§. 21. *Quid ad mortis nuntium respondendum.*

Paulinus in vitâ Ambrosii. BEatus Ambrosius, accepto mortis nuntio, cùm amici lugerent rogarentque ut longius vitæ spatium à Deo poscereret: Non sic vixi, ait, ut me pudeat inter vos vivere: sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus.

Sapientissimum hoc responsum Augustinus plurimum suspexit, & apud suos tanquam climata prorsus & libratа verba maximopere commendavit. Ideo enim dixisse censemus, *Nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus*, ne crederetur de purgatissimis suis moribus præsidentiùs sentire, qui magis Domini bonitati, quàm suis meritis fidebat.

Possid. in vitâ Augustini c. 27. Ipse Augustinus, ad mortis nuntium nil turbatus: Non erit magnus, inquit, magnum putans quòd cadunt ligna & lapides, & mortales moriuntur.

Niceph. l. 13. c. 37. Aurei oris orator Chrysostomus paullò ante mortem, exul ad Innocentium scripsit: Nos tertium jam annum in exilio versamur, expositi pestilentiæ, fami, bello, continuis incursionibus, solitudini inenarrabili, quotidianæ morti, Isauricis gladiis. Cùm verò jam esset acturus animam, clarè pronunciavit: *Gloria tibi Domine, de rebus omnibus.*

Divus Cyprianus ob Christianam religionem capite damnatus, ingenti spiritu dixit: *Deo gratias*, qui me à corporis vinculis dignatur absolvere.

Hos sanctissimos viros imitetur moriturus, dicátque hoc ipsum sæpius: *Deo gratias; Gloria tibi Domine, de rebus omnibus.* Sat mihi vigilatum inter spinas, sat lusum inter feras, sat laboratum inter procellas. Nunc, quia vigiliarum, & lusus, & laboris finem video, *Deo gratias; Gloria tibi Domine, de rebus omnibus.* Nimirum, quibus vita est tædio, mors est lucro.

§. 22. *Mors dulcissima, sed pessima.*

GEorgius Clarentiæ Dux à fratre Eduardo IV. Angliæ Rege ob suspicionem affectati regni jussus est mori, datâ tamen mortis optione. Ille suavissimam mortem electurus, labrum vino Cretico impleri præcepit, in hoc ipse se collocavit, atque ut alii per stillicidia emittunt animam, sic ille dulcissimum liquorem sorbendo, stillatim admisit mortem, submersus tandem in hoc tam suavi, sed letali balneo.

Si mores spectemus, ah quanti sic moriuntur! Voluptatum melleam potionem tam intemperanter bibunt quàm sitiunt, nec ullum faciunt aut sitiendi aut bibendi modũ. Ita dum sugunt, dum lambunt, dum sorbent, dũ totâ animâ in se trahunt voluptates vanas, breves, fœdas, pœnitendas, heu miseri guttatim exitium combibunt, ventris ac libidinis mancipia. Atque quò avidiùs melleam hanc mortem hauriunt, eò citiùs se submergunt. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* *Singulæ enim gutta jugulant.* *Iob c. 21. v. 13.*

§. 23. *Melior mors quàm vita amara.*

PRæstat semel mori, quàm ad mortem sæpius accedere. Quotidie morimur, infantiam amisimus, deinde pueritiam, deinde adolescentiam; usque ad hesternum, quidquid transit temporis, periit, nec sine labore, ac ærumnis plurimis. Has Gregorius Nazianzenus compendio complexus: Nullum, inquit, inter homines bonum est, quod non aliquid habeat admixtum vitii; opes, sunt insidiæ; paupertas, pedica est; dignitatum fastus, mera sunt insomnia. Imperare, periculosum; alterius imperio subesse, molestum: juventus est temporis fervor; canities, tristis vitæ occasus. Gloria, est aër; nobilitas, vetus sanguis; matrimonium, est vinculum; liberi, sunt seges curarum: satietas petulantiam, egestas impatientiam suadet. Omnia denique mortalibus laboriosa sunt; omnia humana merus metus, risus, fluctus; merus flatus, fumus, volatus. Quidquid in orbe cernitur orbis quidam est perpetuâ conversione similia omnia volvens, qui modò videtur stabilis, modò dubius est, modò labilis, diebus, noctibus, laboribus, morbis, mœroribus, voluptatibus, calamitatibus semper incertus ac varius. Et quid demum post illa tam incerta? Mors certissima. Eleganter prorsus Augustinus: Mors sola, *Tract. de vitæ itineribus. Extat sub finem operum illius.* Nullum bonum cui aliquid vitii non sit admixtum. Mors est certissima.

sola, inquit, certa est, cetera sunt incerta omnia. Conceptus est puer, fortè nascitur, fortè non nascitur, sed abortu perit. Si natus sit, fortè crescit, fortè non crescit; fortè senescit, fortè non senescit; fortè dives erit, fortè pauper; fortè honoratus erit, fortè abjectus; fortè uxorē ducet, fortè non ducet; fortè habebit filios, fortè non habebit; fortè ægrotabit, fortè non egrotabit; fortè à bestiâ devorabitur, fortè non devorabitur. Nunquid possumus dicere: fortè morietur, fortè non morietur.

Divinæ paginæ Regis Alexādri fatum ita depingunt: *Et post hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur.* O quanta vis verbulo, *Post hæc*, & illi, *decidit*, sed & isti, *quia moreretur.* Orbem, imò orbes plures victoriarum spe jam devoraverat Alexander; Æterius annalibus dignissima gessisse sibi visus est: nihilominus post tot tantasque victorias, victus cecidit, non modò in lectum, sed & in tumulum, sarcophago contentus. Refert Petrus Alfonsus, Alexandro jam vitâ functo, complures philosophos confluxisse, qui super regio funere varia pronunciarunt. Fuit, qui diceret: En, modò quatuor ulnarum spatium ei satis est, cui spatiosissimus terrarum orbis non sufficerat. Subjungit alter: Heri potuit Alexander quos voluit à morte liberare, hodie non potest seipsum. Aureum defuncti loculum contemplatus unus: Heri, ajebat, Alexander ex auro fecit thesaurum, jam mutatis vicibus thesaurum ex Alexandro facit aurum. Ita dictis eruditè certatum est; omnium tamen una erat vox, quæ divini oraculi: *Post hæc decidit in lectum, & mortuus est.*

1. Machab. 6, 1. v. 6.

Unus Pellæo juveni non sufficit orbis. Iuven. Sat. 10. v. 168.

En, in quantas sæpe cogitationes, obliti conditionis nostræ venimus! Immortalia (utinam cælestia) volutamus animo, & in nepotes pronepotesque disponimus, cùm interim longa conantes mors opprimit, & hoc quod senectus vocatur, pauci sunt circuitus annorum. Eccur, obsecro, morti fidimus? Circumspicite quàm levibus caussis amittamus vitam: non cibus nobis, non humor, non vigilia, non somnus sine mensurâ quadam salubria sunt. Morti ad nos aditum pandunt pes leviter offensus, auriculæ dolor, dens verminans, cibus stomacho parum obsequens, humoris corrupti guttula. Nunquid ut extinguamur, res magni molimenti est? Odor, sapor, lassitudo, nutrimentum ipsum, & sine quibus vivere non possumus, mortifera sunt. Humanum corpusculum, imbecille, fluidum, putre, morbidum, quocunque se movet, infirmitatis suæ stimum conscium, non omne cælum fert, aquarum novitatibus, flatuque non familiaris auræ, & tenuissimis caussis læditur. Ergo Siracidæ credamus. Ergo *melior mors est* (ô mortales) *quam vita amara, & requies æterna quàm languor perseverans.* Ergo, melior habitatio est in cælis, quàm peregrinatio in terris.

Quæ pandunt aditū morti.

Eccli. c. 30. v. 17.

Greg. Naz. orat. 19.

§. 24. *Beatitudo mortis.*

Scribe: *Beati mortui qui in Domino moriuntur: amodo jam dicit Spiritus ut requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.* In Domino mori, idem est, quod mori servum Domini, uti de Mose sacræ paginæ loquuntur: *Moses servus meus mortuus est.* Quasi Dominus diceret, inquit Cajetanus, Licet quandoque peccaverit, & peccando non fuerit servus meus; attamen mortuus est servus meus; mortuus est in statu servitutis meæ; mortuus est sic, quod quidquid erat, & quidquid operabatur, meum erat; servus enim totum quod est, domini est. Et talis servus Domini, illud Simeonis carmen in ipsâ morte moduletur: *Nunc dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace.* Omnino in pace, eáque æternâ, ad cujus statim initium, omnium proborum hominum bella finiuntur, æternùm non resuscitanda. Tales etiam servi Dei in Domino moriuntur, qui in Domini sinu quasi morientes conquiescunt, & sic quiescendo suaviter in mortem obdormiscunt. Ita Stephanus inter ipsos saxorum nimbos, in tanto lapidantūm tumultu & fremitu, obdormivit in Domino. Ita & Lazarum amicū suum Christus dormire dixit. Sic & Moses servus Domini mortuus est jubente Domino, vel ut alii exponunt, super os Jehovah, seu, ex osculo Jehovah; hoc sensu: Sicut mater infantulum brachiis suis indormientē deosculatur, & sic in lectulo blandè reponit; ita Mosen, ceu dormientem infantem, Deus per osculum & amplexū in sinu Abrahæ quasi in lectulo collocavit. Nimirum, *Cùm dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini.* Beati ergo tales mortui, & nimiùm beati, quī nunquā ampliùs futuri miseri. Bona, inquit Bernardus, mors justi propter requiem, melior, propter novitatem, optima propter securitatem. Beati, terūque beati tales, opera enim illorum sequuntur illos: sequuntur tanquam famuli suum dominum, tāquam filii suum patrem, discipuli suum præceptorem, milites suum ducem, nobiles suum regem; sequuntur usque ad tribunal Dei; deducunt & comitantur usque ad supremam Dei curiam, quò hi soli nobiles famuli admittuntur. Atque uti quantum quisque dives sit ac nobilis, ex famulorum cùm numero, tum ornatu cognoscitur: ita qui ante Regem glorię dignè apparere cupit, sibi de tali familiâ provideat, curétque ut ea se stipet, sitque quàm numerosissima & ornatissima. Et licet bona opera nostra præcedant nos merito, sequantur tamen præmio; labor qui in illis, præit; merces quæ ab illis, subsequitur.

A

Apoc. c. 14. v. 13.

In Domino mori quid sit. Isaiæ c. 1. v. 2.

Mortuus est Moses servus Domini.

B

§. 25. *Valedictio morientis ad vivos eádem viâ secuturos.*

Quorum me pœniteat, multa sunt; virtutis sæpius neglectę, & temporis malè consumpti. Quàm potuissem, imò debuissem fuisse patientior, submissior, & quotidianæ mortis studiosior! quantillus in me divini amoris igniculus spiravit! Miserere mei Deus, miserere mei, secundùm magnam misericordiā tuam: parce peccanti, ô infinita bonitas, per filii tui sanguinem & mortē te precor. Sed & vos quoquot offendi dictis vel factis, ignoscite; fatentem habetis reum & dolentē: atque hoc mihi abituro viaticum non negate, offensionum mearū omnium veniam. Ne quæso exemplo meo, quod sæpe pravum fuit, vestra decrescat virtus. In oculis vobis sunt sanctiorum mores & vita, ad quam & vestra sese cōformet: illorum patientiam, submissionem, obedientiam accēsis studiis æmulamini. Sed & vobis gratias ago maximas, quotquot mihi benefecistis; quotquot me juvistis seu manu & opere, seu curā, consilio & amore. Deus, bonorum fons inexhaustus, & amoris pelagus immensum, vicem reddat amori vestro. In eos certè bonus hic Deus liberalissimus esse solet, qui toto se ipsius sanctissimæ providentię committunt. Præclarissima quidem virtus est Obedientia, & sine quâ reliquæ in homine religioso, nec virtutes quidem sunt. Summè necessaria est Patientia. Excellentissima est submissio, suique ipsius contemptus. Christo charissima virtus est pauperta: Virtutum regina Charitas est. At verò præ cæteris virtutibus omnibus singulare quid & eximium habere mihi videtur *Fiducia* in Deum, & Deum plena fuimet in divinam providentiam *resignatio*, quam & sacra pagina adeo commendat; quę & regio vati continuò in ore est; quam demum Christus tot argumentis, à floribus etiam & aviculis petitis persuadere conatur. Hujus fiduciæ vires, & quę illam animi tranquillitas sequatur, nec nosse, nec aliunde notas credere potest, qui non sæpius atque in omni re, maximâ, minimâ, perfectissimè Deo fidit, divinęque Providentiæ ac voluntati se totum integerrimè permittit. Neque hominum ullus est, puto, qui hac in Deum spe fiduciáque fuerit, & non sæpius arcana in se miracula deprehēderit. Fidamus Deo, nósq; totos divinæ dispositioni, quā possumus plenissimè, credamus: ipse provalebit, ipsi curę est de nobis.

C

Fiducia in Deum præ cæteris virtutibus habet aliquid singulare.

Ego quidem, quod cernitis, ad Dei tribunal citor, ra-

D

tionem redditurus de sexaginta annis. Omnia mea, facta, dicta, cogitata illi judici sunt apertissima; nihil latere potest: omnes vitæ meæ actus sententiam decretoriam accipient. Heu horreo; nam verè horrendū est judici Deo sistere. Sed est quod me in tā arctis rebus solletur. Licet ergo servus sim improbus, bonus est tamen Dominus meus, & infinitè bonus, qui servulum quantumvis malum, suum tamen fuisse agnoscet. Non parum etiam præsidii pono in Divis illis quos ad mortem meam & ultimum certamen invitavi, cùm diebus ipsorum honori festis cælestem mensam hoc fine accumberem, ut mihi Divos illos Divásque propitiarem, volentésque redderem ad ferendum in morte auxilium. Sed & causſæ meæ, subsidii plurimum & patrocinii spero à sanctis Angelis, quos singulariter venerari, mihique demereri, licet officiis non dignis, quotidie conatus sum. Hos tutelares purissimos spiritus, cum omnibus Sanctis, jam judici sistendus, corde & ore invoco. Vos verò universi etiamnum superstites salvete, méque suo quisque ordine secuturi Valete.

§. 26. *Morientium extrema monita.*

VTi sol ad occasum tendens amœnior est, sic homo morti vicinus, plerumque sapientior. Hinc illæ morientium orationes à sapientiâ laudatissimæ. In specimen paucas dabimus.

Xenophon in Cyro. Alii ajunt, acie victū à Tomyride Massagetarum reginâ, quæ mortui caput in utrem humano cruore plenum demiserit, his verbis insultans: Fili mei sāguinem hausisti, & meū sitistī, Cyre: at ego cruore te saturabo. *a Lærtius. b Ælius Spartianus. c Baron. to. 2. an. 306. d Robertus Gaguinus l. 7. histor. Franc.*

Cyrus Rex moriturus: Corpus meum, inquit, ô filii, cùm diem supremum clausero, nec in argento, nec in ullo alio metallo condite, sed rem suam terræ reddite. Postrema ejus vox fuit: Si in amicos beneficii fuerit, etiam in hostes animadvertendi facultas non deerit. Valete filii charissimi, atque idem matri meis verbis renunciate. Vos itidem amici, qui adestis salvete.

a Sapienter planè Theophrastus moriens dixit: Multa dulcia mentitur vita, obtentu gloriæ, cujus amore nihil est vanius. *b* Huc spectat Severi Imperatoris morientis dictum: Omnia fui, sed nihil prodest.

c Constantius Imperator Constantini Magni parens jam moriturus imperiū filio transcribēs, mira hilaritate animi: Nunc, inquit, mortem propè pluris quàm ipsam immortalitatem æstimo: filium imperatorem relinquo. Hic vir hic est, qui post ducentos septuaginta annos, Christianorum lacrymas abstersit, & tyrannorum crudelitatem vindicavit; Christus cum Constantino verè in armis fuit.

d Rex Galliarū Ludovicus in extremis filio hæc præcepit. Cave, mi fili, ne unquam letale peccatum admittas: potiùs omne tormenti genus perfer, quàm talem culpam perpetres. Peccata crebrò confitere, eósque tibi confessarios delige, qui agenda docere, cavenda sincerè audeant monere, & vitia reprehendere. Parentibus obedientiam, amorem ac reverentiam exhibe.

Clotarius Rex in vili villâ moriens: Quid putatis, inquit, quantus ille Rex est, qui tantos reges interficit?

Carolus V. Imperator augustissimus, morti jam vicinus, vocato ad se filio Philippo II. hirtum ei cilicium & cruentum flagellum, quibus in se usus, asservanda tradidit, non sine præclaris monitis.

Obiit anno 1508. Vide Florimund. Raymu. l. 5. de Ortu hæres. c. 5. fine.

Philippus II. Hispaniarum Rex vitam pariter clausurus, ubi ex arcano scrinio illud ipsum parentis ciliciū & flagellū, quibus etiam ipse corpus domuit, Philippo III. filio munus protulisset, hæc insuper adjiciens monita: Magnam, inquit gratiam tibi fecerit Deus; si te ad illud gloriæ fastigium evexerit, quo me præeuntem habuisti. Sed ex animo te obtestor, cùm id assecutus fueris hujus etiam lecti, in quo me jam vides, memineris; hîc, ut cernis, subsistit omnis mundi gloria. Dein commendo tibi sedis Apostolicæ obedientiam, fidei Catholicæ protectionem, Religionis Catholicæ zelum, Reipublicæ pacem, & in subditos justitiam. Si Deus his meis consiliis subscripserit, suum regem non amittet hoc regnum, sed utiliter commutabit.

Henr. Spondan. è Baro. anno 1065. fine.

Ferdinandus Magnus Castellæ Rex mortem obiit memoratu dignissimam. Ægrotare cœpit ipso Christi natali die, jam fati sui è B. Isidori monitu certus; postridie cultu prorsus regio, præsulibus comitantibus, delatus est in templum. Hîc singula regum ornamenta deponens, Deóque sua velut restituens, ad aram remisit, ipse cilicio indutus, & cinere aspersus, in terram se abjecit cum lacrymis, dixitque: *Domine, regnum quod à te accepi tibi restituo: colloca me, quæso, in æternâ luce.* Altero ab hoc die sacramentis munitus, in eodem templo vitam sanctissimè finiit, ubi annis quadraginta regno præfuisset.

Lucius Marineus de rebus Hispan. l. 18. prope finem.

Carolus Rex Siciliæ cùm in ultimis esset, hæc locutus est: O vanas hominum cogitationes! Ah, miseri! honoribus delectamur, aurum acervamus, & negligimus cælum. Beatam paucorum sortem, qui tenui salino contenti, somnos ducunt tranquillissimos. Quid me regnū, quid omnium obsequia jam juvant? miser esse potuissem sine tantis impendiis. Nondum cœpi vivere, & jam cogor vivēdi finem facere. Ubi nunc vires imperii mei? eadem me necessitas involvit quæ vilissimum mendiculum. E tot millibus famulorum, clientum, adulatorum, ne quidem unicus est, qui comes ire velit aut possit ad Dei tribunal. Ite nunc mortales, & magnis cogitationibus pectora implete. Ite cauti & opes anxiè capras per mille annos disponite, hodiernâ vel crastinâ morituri. Vale igitur terra: utinam dicere liceat, Salve cælum.

Sed ne silentio transeamus opulentissimum regum, & sanctissimum, solem Hebrææ gentis Davidem, qui è vitâ discessurus: *Ego*, inquit, *ingredior viam universæ terræ.* Et ad filium conversus: *Tu autem Salomon fili mi*, ait, *scito Deum patris tui, & servi ei corde perfecto, & animo voluntario. Omnia enim corda scrutatur Dominus, & universas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, invenies: si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.* Terribilis exhortatio, & quæ vel adamantinum pectus penetret. Hac ultimâ concione suâ David, optimæ vitæ capita exactissimè complexus est, scilicet, Dei præsentiam ubique cogitandam; Deo fidelissimè serviendum; obedienti præmium fore ipsum Deum; prævaricatori æternum imminere supplicium.

1. Par. c. 28. v. 9.

David ultimâ concione suâ optimæ vitæ capita complexus est.

Ita mors devorat omnes, ducit reges, trahit populos, impellit gentes; non precibus flecti, non divitiis placari, non lacrymis persuaderi, neque ullis unquam viribus superari potest. Sed æquo animo sapiens, stultus iniquo vitam deserit.

§. 27. *Christus invitatur.*

MAne mecum Domine, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies. Dies vitæ meæ in noctem præceps vergit, nec ullus est Iosue, qui properantem hunc solem sistat, & diem extendat: lux mea jam jam occasura in terræ sinum festinat. Sed uti sol quotidie terrâ sepelitur, & ipse suas it exequias, & tamen quotidie velut redivivus è suo illo tumulo emergit: sic & ego, sic & omnes quotquot vivimus, in terram quidem abibimus, illius gremio condendi: sed redibimus è terrâ, sole ipso clariores.

Luc. c. 24. v. 29.

Dies vitæ in noctem vergit.

Ergo, ô Christe, ô mi amantissime Servator, mane mecum, en advesperascit: oculi, aures, sensus omnes à me deficiunt & abeunt in singulas pænè horas; nec abeuntes morari possum aut retinere. Tu solus oro, ne me deseras, Jesu benignissime, & cetera libens dimittam. Abite omnia alia; missionem do, & veniam. Meus creator mecum est, satis est; omnia bona mecum sunt. Sed ut mecum in ipsam usque noctem, in ipsam usque mortem permaneat, identidem clamo: Mane mecum Domine, quoniam advesperascit. Sed & cùm vox mihi omnis hæserit, cùm omnis sensus defecerit, & solus

solus isque tenuis in me halitus vixerit, volo ut singulæ respirationes meæ ad usque ultimam, pro voce sint, illudque jussu hoc meo significent & flagiterit: Mane mecum Domine, Domine mane mecum.

§. 28. *Moribundus animatur.*

Mors est ad immortalitatem transgressus.

CUm non lubet multa legere, en tibi paucos versiculos levando fastidio, & animo firmâdo non parum utiles. Cogita Cyprianum hæc tibi velut in aurem insusurrare: Cùm morimur ad immortalitatē transgredimur; nec potest vita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire: non est exitus iste, sed transitus, & temporali itinere decurso ad æterna transgressus. Quàm præpostèrum est, quámque perversum, ut cùm Dei voluntatem fieri postulemus, quando evocat nos & accersit de hoc mundo Deus, non statim voluntatis ejus imperio pareamus? Nitimur, reluctamur, & pervicacium more servorum ad conspectum Domini cum B tristitiâ & mœrore perducimur, exeuntes istinc necessitatis vinculo, non obsequio voluntatis. Et volumus ab eo præmiis cælestibus honorari, ad quem venimus inviti? Quid rogamus & petimus, ut adveniat regnum cælorum, si captivitas terrena delectat? Quid precibus frequenter iteratis rogamus & poscimus, ut acceleret dies regni, si majora desideria & vota potiora sunt, servire istic diabolo, quàm regnare illic cum Christo?

Hoc invitè morientibus occinendum.

Cypr. serm. de mortalit.

Tunc est pax Dei servis, tunc libera & tranquilla quies, quando de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis æternæ portum petimus, quando expunctâ hac morte ad immortalitatem venimus. Cùm videre Christum, gaudere sit, nec possit esse gaudium nostrum, nisi cùm viderimus Christum, quæ cæcitas animi, quæve dementia est, amare pressuras, pœnas & lacrymas mundi, & non festinare potius ad gaudium, quod nunquam possit auferri?

Gaudere, est Christū videre.

Mors est mortalium portus.

Mors ergo mortalium omnium portus est. Felix C littus, securus portus! in quo nemo, nisi volens, naufragatur.

§. 29. *Resurrectionis fides.*

CAro hæc nostra jam vivit, brevi reditura ad argillam suam, ad vagum pulverem; etiam in sterquilinii bestias, in quibus & venena ruminet; etiam post naufragia in aliquem piscium censum; in culices, tineas, locustas & formicas; in subterranea, in subaquanea, in vesperugines & noctuas; demum in quas non refingitur bestias? Et post hæc omnia eadem caro surget: quæque ante per tormenta laniata, quæ per ignes abierat in favillas, coronabitur. Nec tu mihi hîc cogita aliam carnem à priore, nisi Deum velis injustum, qui aliam mercede donet, quàm quæ vicerit: aliam considere secum faciat in cælestibus, quam quæ sudaverit: quasi alterius sint præmia, quàm cujus fuerint agones & certamina. Eadem per omnia anima quæ in hac carne pugnavit, D stetit, Deum didicit, Christum induit, salutis spem seminavit, fructum metet. Eadem omnino caro quæ omnem hunc vitæ ordinem cum anima decurrit, alsit, æstuavit, sanguinem fudit, cum eadem socia animâ præmium accipiet. Idem fuit Lazarus post quatriduanum sepulchrum, & ante. Idem filius post siccatas matris lacrymas, & ante: Idem Christus post monumentum, qui ante. Nec ullum sepulturæ genium, Deo aut potestatem adimit, aut bonitatem tardat. Eadem est divitis lingua quæ delitiis pascitur, & quæ flammis punitur, ac de digito animæ felicioris expectat solatium roris: ita eadem per omnia caro, quæ sæculo gaudente luxit, sæculo lugente gaudebit; ut nulla jam sit de scelere fortunata, de probitate misera, cùm singulæ restituantur, ut pro meritis demeritisve in hac vitâ, suppliciis vindicentur aut præmiis donentur in futurâ. Inspice figulum; argillam vario ignis temperamento, in robustio-

Caro cum animâ præmium accipiet.

A rem laxioremve recoquit materiam, aliámque ex aliâ fingit formam. Non poterit Deus eamdem argillam, eâdem quâ quondam spiritûs sui aurâ, erigere in vitam? aut qui olim musculos ut glebas, ossa ut saxa, papillas ut calculos, venarum ramosos discursus, nervorum traduces, medullarum thesauros, ex illâ ipsâ argillâ formaverat, non poterit eadem ex eâdem effingere? aut major fuit divini vis Numinis in virgine adhuc argillâ, minor in viduâ, post rescissum semel animæ connubium? cur eâdem quâ antè formatâ manu, non eodem animetur quo antè afflatu? An quia quod periit semel, semper perire necessum sit? quâ id lege? Intuere, ne te ad sublimiora deducam, universum hunc revolubilem rerum ordinem; testatio is est redeuntis hominis. Intuere, omnia redeunt cùm abscesserint. Hinc redormiantur lunæ specula quæ menstruus numerus attriverat: revoluntur hyemes & æstates, verna & autumna cum suis vicibus: reducuntur solis & stellarum tadii, quos matutina represserat claritas, aut nocturnæ texerant tenebræ. Vites juraveris mortuas, & non nisi lignum ignibus aptum: sed has denuo animari videmus, & post spolia densiùs etiam vestiri: & ferè quæ frigus exterminaverat, ea restituit æstas cultiora, fœnerario quodam interitu. Etiam in alite nobili documentum. Phœnix de sin- *Non disputo, quid de hac re sentiendum.*
gularitate miraculum, nato fine decedens, succedit ire- rum Phœnix. Non quod hæc per omnia exprimant humanæ vicis reparationem, sed quòd nos manu quasi ducant ad illam. Vis signarius documentum? Habemus pignus in Christo, in quo usurpamus cœlum & Dei regnum. Vis in homine? Caro propè computruit in Lazaro, caro surrexit: sanè sine animâ jacuit, surrexit cum illâ. Et in illo Dominici montis secessu, Moses & Elias Quomodo Moses & Elias Apostolis agnoscibiles facti, alter in imagine carnis nondum receptæ, alter in veritate nondum defunctæ, eamdem tamen valetudinem corporis etiam in gloriâ perseverare docuerunt. Imò & ipsę animę jam solitariæ, licet è gurgustio corporis eruperint in apertum, ad meram puramque suam lucem, tamen nihil aliud, suæ felicitatis jam securæ suspirant, quàm superindui hoc pulvere, consuare cum hac connubiali socia, carne, vitam nullâ pugnâ solvendam: ut qui simul pugnarunt, Christus finiant in præmii & gloriæ paritate, cùm hic pulvis est pignus immortalitatem induet nobili demutatione, Christo futuræ integritatis. duce, qui vexit in cælum carnem & ossa, pignus & documentum futuræ integritatis.

Apostolis agnoscibiles facti.

Non igitur tristemur, cùm vetusta domus corruit, resurget longè pulchrior. Non solùm sine causâ credidit, sed & sine causâ vixit, qui se ad hoc solùm natum credidit, ut periret.

§. 30. *Spes Resurrectionis, solatium maximum.*

IObus innumeris ærumnis pænè jam sepultus, ingenti tamen alacritate animi cantans: *Scio*, inquit, *quòd redemptor meus vivit, & in novissimo die de terrâ surrecturus sum. Et rursum circumdabor pelle meâ, & in carne meâ videbo Deum Salvatorem meum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Repositа est hæc spes mea in sinu meo.* Christus velut per dialogismum respondens Jobo: *Ego sum*, inquit, *Resurrectio & vita, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet.* *Iob c. 19. à v. 25. ad 28.* *Ioan. c. 11. v. 25.*

Veniet iterum, veniet qui nos in lucem reponat dies (nil certius) & ideo æquo animo debemus exire redituri.

In ulteriore Indiâ volucrem esse narrant, cui nomen Semenda, ortu simillimam Phœnici, trifido rostro, sen- *Nicol. Caussinus l. 6. symbol. Sap. Symb. 103.*
tiréque se moriturum, eam igitur deferre ligna in nidum, cantillare suaviter, alarum percussu struem congestam incendere, ipsam eo igne consumi, indeque vermiculum gigni qui postea in avem crescat. Luculentum Resurrectionis symbolum, si omnia ex fide narrentur.

Romanus Orator Minucius, rei Christianæ magnus *Minuc. Felix in suo Octav.*
propu-

propugnator, tam pulchrè quàm breviter: *Video adeò*, A inquit, *quam in solatium nostri, Resurrectionem futuram, omnis Natura meditetur. Sol demergit & nascitur: astra labuntur & redeunt: flores occidunt & revivíscunt: post senium arbusta frondescunt: semina non nisi corrupta revirescunt: ita corpus in sæculo, ut arbores in hyberno, occultant virorem aviditate meritâ. Quid festinas ut cruda adhuc hyeme revivíscat & redeat? Expectandum nobis etiam corporis ver est.* Scio quod Redemptor meus vivit, & in novíssimo die de terrâ surrecturus sum.

§. 31. *Spes cæli.*

Non vivere beatè est via ad mortem.

Cant. c. 5. v. 2.

Tob. c. 13. v. 21. & Apoc. c. 21. v. 21.

Ps. 83. v. 5. & Ps. 26. v. 13.

QVid vis? quid optas? quid desideras? Vivere vis? & mori non vis? Sic ergo vive, ut aliquando beatè vivas. Nam vivere, & non beatè vivere, genus est mortis, vel via ad mortem. In cælo vives non morituri: illic beatè vives, nam nec mala patieris, nec pati poteris, quia illic nulla sunt. Ibi quod optabis, possídebis & possídere desíderabis; pelli possessione non poteris: & hoc te satiabit. *Comedite amici, ait rex cœli, & bibite, & inebriamini charíssimi.* Convivium hoc finem non habet, nihil illi triste succedet: quod hodie est æternum erit. Augustinus exclamat: O vita sempiterna, & sempiternè beata, ubi gaudium sine mœrore, requies sine labore, dignitas sine timore, opes sine amissione, sanitas sine languore, abundantia sine defectione, vita sine morte, beatitudo sine calamitate, ubi omnia bona in charitate perfectâ, ubi species & visio facie ad faciem. *Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum ejus.* Et, *platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum.* Et, *Per vicos ejus Alleluia cantabitur.*

Quocirca, *Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Credo videre bona Domini in terrâ viventium.*

§. 32. *Suspiria ad cælum.*

Exod. c. 33. v. 18. & 19.

Isa. c. 61. v. 3

Iob c. 6. v. 8. 9. & 10.

Iob c. 7. v. 2.

Ps. 14. v. 1.

Ps. 26. v. 4. & 5.

Psal. 41. v. 1 2. & 5.

Ps. 54. v. 6.

Ps. 59. v. 10.

Ps. 64. v. 4.

Ps. 72. v. 1. 25. & 26.

Psal. 83. v. 1. & 10.

Ps. 114. v. 9.

Ps. 119. v. 5.

OStende mihi gloriam tuam, ostende mihi omne bonum. O quando dabitur lugentibus, corona pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spíritu mœroris? *Quis det ut veniat petitio mea; & quod expecto, tribuat mihi Deus? Et qui cœpit, ipse me conterat: solvat manum & succidat me. Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.*

Sicut cervus desíderat umbram, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui.

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?

Unam petii à Domino hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ. Ut videam voluptatem Domini; & visitem templum ejus.

Quemadmodum desíderat cervus ad fontes aquarum, ita desíderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transíbo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.

Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam.

Quis deducet me in civitatem munitam?

Beatus, quem elegísti & assumpsísti, inhabitabit in atriis tuis.

Quàm bonus Israël Deus his qui recto sunt corde. Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum! concupíscit & deficit anima mea in atria Domini. Melior est dies una in atriis tuis super millia.

Placebo Domino in regione vivorum.

Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est! multum incolа fuit anima mea.

Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. *Psal. 121. v. 1.*

Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, dum recordaremur tui Sion. Quomodo cantabimus canticum Domini in terrâ alienâ? Si oblitus fuero tui Hierusalem, oblivioni detur dextera mea. *Ps. 136. v. 1. 4. & 5.*

Educ de custodiâ animam meam, ad confitendum nomini tuo: me expectant justi, donec retribuas mihi. *Ps. 141. v. 8*

Cupio dissolvi & esse cum Christo. *Philip. c. 1. v. 23.*

§. 33. *Solatia adversus mortem, compendio dantur.*

Mortis solatia.

PRimum. Mors familiarem nostrum hostem occidit. *Corpus.* Nulla pestis ad nocendum efficacior hoste inquilino, uti nullus fur domestico fure perniciosior. Scimus: *Caro concupíscit adversus spíritum, & spíritus adversus carnem, hæc sibi invicem adversántur.* 1. Mors occidit hostem nostrum. *Gal. c. 5. v. 15.*

Alterum. Mors ostium effringit in carcere, quo includimur. At nos veteres inquilinos carceris sæpe consuetudo loci, etiam inter compedes & injurias, non invitos detinet. Aliter optarat Regum maximus, qui solvi cupiebat & educi de custodia. 2. Effringit carcerem.

Tertium. Mors ingens onus detrahit. *Corpus, quod corrúpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Onere hoc detracto, meliora restant hinc emissis. Nemo enatat cum hac sarcinâ. 3. Onus detrahit. *Sap. c. 9. v. 15.*

Quartum. Mors peregrinationi nostræ finem imponit. *Quid est*, inquit Gregorius, *vita mortalis nisi via? Perpendite fratres mei, quale sit in viâ lassari, & viam nolle finíri. Vita præsens laboribus plena est, & cum luctu agitur, nec tamen sine lacrymis dimittitur.* 4. Peregrinationi nostræ finem imponit.

Quintum. Mors periculis nos omnibus subducit. Nemo tam beatus vivit, quin plurimis obnoxius vivat periculis: & rarò periculum sine periculo vitatur. Ille solus pericula omnia evasit, qui vivere desiit. 5. Periculis nos subducit.

6. Mortis necessitas. *Sen. l. 6. nat. qq. c. 2.*

6. Mortis necessitas. Præclarè dixit Romanus sapiens: *Nullum est majus solatium mortis, quàm ipsa mortalitas.* Vivere noluit, qui mori non vult. Mors necessitatem habet æquam & invictam. Quis queri potest in eâ conditione se esse in quâ nemo non est? Prima pars æquitatis, est æqualitas.

7. Mors Christi. *Heb. c. 12. v. 1. & 2.*

Septimum. Mors Christi. Ad hanc contemplandam hortatus Paulus: *Per patientiam, inquit, curramus ad propósitum nobis certamen, aspícientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui propósito sibi gaudio sustínuit crucem.* Membris ab hoc capite maximum est solatium; nam ne mortem timerent membra, gravíssimos mortis impetus sustinuit caput. Auctor vitæ moriendo cælum reseravit; quid mori timemus?

8. Spes Resurrectionis.

Octavum. Spes Resurrectionis. Quid expostulamus cum morte? non eripit hæc vitam sed intermittit. Illucescet æternus dies qui nos sepulchris evocet; resurgemus omnes. Hoc natura nobis variè commonstrat. Æstas abit, sed alter annus illam reducit. Hyems cedit, referunt illam sui menses: solem nox obtuit, sed hanc dies abigit. Plurima, quæ videntur perire, mutantur: sic & nos morimur, æternùm victuri.

9. Ipsa immortalitas.

Nonum. Ipsa immortalitas. Mors & finis est, & transitus est: finis calamitatum, transitus ad immortalitatem. Hinc in Sacris nostris mors proborum, dies Natalis appellatur. Hinc ille ausus dicere:

Prud. hymn. in S. Vincet.

Mors Christianis ludus est.

Hendecasyllabie jusdem.

Et ne ullus hunc ludum expaveseeret, idem præclarè cecinit:

Non est, credite, pœna quam videtis,
Quæ puncto tenui citata transit,
Nec vitam rapit illa, sed reformat.

Sic optimo cuique idem felicitatis principium est, qui finis mortalitatis.

§. 34. *Contra invitè morientes.*

ITa passim vivimus; mortem metuimus, vitam negligimus, inviti morimur. Quis non recusans, quis non gemens

gemens exit? Atqui hoc ingrati est, non esse contentum concesso tempore. *Semper*, inquit Seneca, *pauci dies erunt, si illos numeraveris. Cogita non esse summum bonum in tempore, quantumcunque est, boni consule. Ut prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: quoniam mora non sit beatior vita, sed longior. Quantò satius est, non aliorum annos computare, sed suos benignè æstimare, & in lucro ponere? Hoc me vitæ tempore dignum judicavit Deus hoc satis est. Potuit plus; sed hoc quoque beneficium est.* Opportunè hîc vates Venusinus monet:

Exacto contentus tempore vitæ
Cedat, uti conviva satur

Quis ferat convivam illum, qui ad lauti convivii epilogum dicat: *Nondum comedi satis.* Quis illum hominem laudet, qui è vitâ discedens queratur: *Non vixi satis*, lugeátque tanquam vita medio actu rerum abrupta sit. Non turpis solùm sed vana est ejusmodi querela. Fixus est terminus; seu longa fuerit vita, seu brevis finienda est. Ita placet auctori vitæ.

Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti,
Tempus abire tibi est.

Insigniter Epictetus: *Celebritas*, inquit, *finita est. Exi: discede ut gratus, ut verecundus, da locum aliis: oportet alios nasci, ut & tu natus es; & natos habere locum, & habitationes, & victum. Si verò primi non decesserint, quid relinquitur? Cur insatiabilis es? Cur satisfieri tibi non potest? Quid angis & coarctas mundum?* Sed insigniùs Epicteto Augustinus: *Undecunque*, ait, *voluerit Deus, ut exeas hinc, paratum te inveniat. Inquilinus enim es, non possessor domûs. Locata est enim tibi domus. Domus ista tibi locata est, non donata; etsi nolis, migrabis: & non eam tali conditione accepisti, ut quasi tempora certa tibi sint. Quid dixit Dominus Deus tuus? Quando voluero, cùm dixero, migra, paratus esto. Expello te de hospitio, sed dabo domum. Inquilinus es in terrâ, possessor eris in cælo.*

Delitias cœlestes avidiùs expectat, firmiùs sperat, qui terræ delitiis seipse privat. Certè

Cui durior vita est, minùs mortem timet.

§. 35. *Moribundi scopulus, dilatio.*

MOnuimus sanos, monuimus ægrotos; moribundi etiam monendi nobis sunt, ut caveant hoc scopulum, DIFFERRE. Quot hominum millia vel hanc unam ob causam malè finierunt, quia distulerunt minimè differenda. Quid crastinum, quid perendinum, mi moribunde, saluti tuæ destinas? crastinus dies, tuus non est, hodiernus est. Hodie, quæso, hac horâ, jam age quod agendum est, cras aut perendie ubi tu eris?

Narrat Æmylius & Plutarchus, Thebanorum exulum cum exercitu adventum optimatibus Thebanis nuntiatum fuisse, at illos vino epulisque deditos id despexisse: quin etiam ad eum qui summum magistratum Thebis gerebat litteras delatas, quibus omnia exulum consilia detegebantur, & jam in convivio accubanti esse redditas, quas ille ut erant signatæ, pulvino subjiciens: *In crastino*, ajebat, *res severas differo.* Sed hic ipse dilator cum suis eâ nocte interfectus est. Ita Mors cunctatores solet obtruere; dum deliberant, dum moliuntur, dum differunt, adest illa & spiculo ferit improviso. Augustinus monitor fidelissimus, dicentem, *Cras bene vivam*, sic instruit: *Indulgentiam tibi promisit Deus, crastinum diem tibi nemo promisit. Si malè vixisti, bene vive jam hodie. Stulte hac nocte auferetur à te anima tua. Non dico, quæ præparasti cujus erunt? sed secundum quod vixisti, ubi eris? Vocat te nunc Deus, exhortatur te nunc, expectat donec respiscas, & tu tardas: Non enim modo sic longanimis in sustinendo, ut nunquam justus in vindicando. Distribuit tempora. Noli ergo dicere, Cras me convertam, cras Deo placebo; & omnia hodierna & crastina dimittuntur mihi. Verum quidem dicis, quia Deus conversioni tuæ indulgentiâ promisit, sed dilationi tuæ diem crastinum non promisit.* Non tardes cõverti ad Dominum, subitò enim A veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Præveniendus est dies qui prævenire consuevit.

§. 36. *Moribundi dolores & terrores.*

VAlde serium negotium est Mori, & rarò sine doloribus aut angoribus peragitur. De his disertè Tertullianus: *Evenit sæpe*, inquit, *animam in ipso divortio potentius agitari, sollicitiore obtutu, extraordinariâ loquacitate, dum ex majore suggestu, jam in libero constitutâ, per superfluum quod adhuc cunctatur in corpore, annunciat, quæ videt, quæ audit, quæ incipit nosse.*

Narrant Cunonem Malburchiensis oppidi dominũ annis quadraginta, moribus parum probatis vixisse, de in mutatâ mente religioni ultimum vitæ triennium impendisse, & piè prorsus obiisse. Eo tempore cacodæmon, qui feminam insederat, fassus est, quindecim millia diabolorum in Cunonis morituri cubiculum convenisse: tantum autem abfuisse ut nocuerint moribundo, ut ne quidem accedere propiùs potuerint, validis clamoribus tonsuratorum repulsi. Ita ludibrio religiosos viros precantes descripsit. Questus insuper est; Cunonem sibi fuisque ereptum iniquissimè, ut qui Deo non nisi triennium solùm, vitiis & inferorum dominis, ipsos quadraginta annos serviisset.

Deus bone, tot millia hostium ex Erebo convenerint, ad unici hominis obsidendum exitum! Qui terreri non vult morituri, mori maturè discat. Mortem nemo amicam habet, nisi qui cogitat præsentem dum abest; sed dictis fidem astruent sequentia.

Ioanne Climaco teste, Homo religiosus & solitarius, sed vitæ remissioris, ad extrema perductus, horam unam jacuit jam omnium judicio defunctus. Ubi ad se rediit, præsentes, quotquot aderant, enixiùs rogavit, loco cederent. Egressis omnibus, mox rugurii aditum lapidibus obstruxit, arcto solùm foramine relicto, per quod cum pane hydria transmitteretur. Hîc ille à seipso in hunc carcere damnatus, totis duodecim annis cum nemine loqui, assiduè suspirare, altum gemere, uberiùs lacrymari, præter panem & aquam nihil degustare. Sic attonitus vultúque ferè immoto sedebat, & ea quæ sub excessum viderat, fixissimo cogitatu, tristissimáque mente apud se identidem volutabat, tacitis interea lacrymarum rivulis continenter per genas defluentibus. Hoc vitæ tenore annis duodecim exactis, cũ morti esset proximus, religiosi accolæ rupto pariete, vi aditum sunt emoliti, jámque moribundum circumstantes impensissimè rogarunt, aliquod sui monimentum, admonitiunculam virtutis stimulum relinqueret, nec tamen aliud impetrarunt, quàm has solummodo voces: *Nemo qui veræ mortis memoriam agnoverit, peccare unquam poterit.*

Cõsideret Lector, ait Robertus Bellarminus, hanc historiam esse, non fabulam, & ab illo scriptam, qui & vir sanctus erat, & scripsit quæ propriis oculis vidit, & quę propriis auribus audivit. Hoc Bellarmini de narratione illa judicium.

Ex his non difficile est conjectare, quos dolores & terrores mors afferat, iis præsertim, qui remissiùs aut lasciviùs vixerunt. Sanè si quis mortem, & ab hac æternitatem seriis cogitationibus in animum admitteret, si non totos dies & annos, creberrimè profectò attonitus sederet, & ad unum hoc sese disponeret quod hominum nemo non potest non experiri.

Bernardus jure commonet: *Moriendi vocatio, tua sit emendatio.* Non tibi oberit efferri sine præcone, humari sine pompâ, putrescere sine famâ, abjici sine titulo, modò non sepeliaris in inferno.

§. 37. *Moribundi promptus animus.*

CAlicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Calix iste amarior quidem est, illum tamen bibit ipse meus Servator, & ex cruentâ trabe eumdem mihi exhauriendum propinavit. Calix iste fatale mortis

Lib. 5. de beat. c. 17.

Horat. l. 1. sat. 1.

Lib. 3. dissert. c. 26. post med.

In Psa. 148. post med.

Vet. Iamb.

Moribundi cavere debẽt scopulum differre.

In Psal. 101. conc. 1. post med. & in Psal. 144. circa med.

Eccli. c. 5. v. 8. & 9.

Mori seriũ est negotium. Lib. de anima c. 53.

Platus lib. 1. de statu Religi. c. 31. med.

Mortem amicam quis habet.

Grad. 6. post med. De Anachoretâ in Choreb habitante.

Doctissimus sanctissimæ vir vitæ Cardinalis l. 2. de arte mor. c. 1 fin.

De modo bene vivendi serm. 27. med.

poculum est, quod Christus, quod Christo amicissimi, quod omnes omnino homines perhauriunt, inevitabili necessitate; cur ego hoc solus recusem? quisquis cœpit vivere, desinere debet, ut denuo incipiat, & quidem vi-
Eccli. c. 11. v. 14. tam illam quam nunquam desinat. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* Quid ergo tibi vis vanè timor, quid revocas damnosa mœstitia? Calicem quem dedit mihi Pater, quem Christus mihi misceuit, non vis ut bibam illum? Mortalis ego sim & mori me miret?

Curtius l. 3. c. 10. Cùm apud Regem Alexandrum Macedonem graviùs decumbentem, aliquot malè anxii amici Philippum medicum de veneno porrigendo insimulassent, Rex Philippum cum paratâ potione ad se venientem sic excepit: Alterâ manu amicorum litteras ei porrexit, alterâ pharmacum ab illo accepit: dumque medicam potionem ori admoveret, oculos in Philippi vultu defixit, si quas fortè in illo conscientiæ notas deprehenderet. B Cùm egregiam in se medici fidem è facie disceret, intrepidus porrectum poculum perhausit. Ita & ego faciam. Poculum quod me in quietem & lõgiorem somnum dabit, Jesus meus, medicus & Servator meus mihi temperavit, porrexitque ebibendum: ego, dum illud exhaurio, oculos ab hoc meo medico non dimittam; vultum meum firmabo in crucifixi Domini mei vultu, in quo summum in me amorem inscriptum legam, simulque constans & intrepidus hunc calicem perhauriam, qui tantò plus habet salutis, quantò plus amoris.

§. 38. *Moriturus Fide, Spe, Charitate se armat.*

VT istud cuivis promptum sit ac facile, præimus verba, ad fidem, spem, charitatem exercendam.

Ad Fidem.

Protestor coram Deo, sanctis Angelis, orantique C Ecclesiâ triumphante & militante, nominatim coram Angelo meo custode, me firmiter credere quidquid credit sancta, Romana, universalis Ecclesia: me etiam vivere velle, & mori in fide, quam hæc eadem Catholica & Apostolica Ecclesia profitetur, in unione & sub capite Domino nostro Jesu Christo, ejusque in terris Vicario. Quòd si quid his dissentaneum mihi excideret, protestor illud non à me, non meum esse.

Ad Spem.

Psal. 15. à v. 8. ad fin. Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commovear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo: delectationes in dextrâ tuâ usque in finem.

Ad Charitatem.

Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem mortis de manu Dei accipiam, & nomen Domini invocabo: laudans invocabo Dominum & ab inimicis meis salvus ero. In manus tuas Domine commendo spiritum meum. Tu me creasti Deus, tu me redemisti, tu sanctificasti me; tuus ego sum, vivus, mortuus. Ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum, Jesu fili David miserere mei.

§. 39. *Ægro & Moribundo quid semper corde ac ore versandum.*

IN morbo, mi Christiane, interrogatus quî valeas, quomodo res tuæ se habeant &c. Cave unquam aliud respondeas quàm hoc solùm unicum: *Prout Deus vult: Sicut Domino placuit, sic factum est: Secundum Dei* A *beneplacitum: Ad Dei voluntatem: Bene: Optimè: Sic Deo placet: Fiat voluntas ejus, sicut in cœlo & in terrâ.* Ut autem hoc possis, & ægroto tibi, & moribundo perpetuò in ore sit & in corde, triplex hæc precatiuncula.

1. *Benedictus Deus in æternum.*
2. *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam; etsi Domine minor sum cunctis miserationibus tuis.*
3. *O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum. Fiat voluntas tua.*

Fuit qui triplicem hanc precatiunculam grandiori charactere scriptam ad lectum, proximè oculos affigi voluerit, ut assiduè moneretur quid perdius & pernox ore animóque volutare deberet.

Nostræ precationes nostri ad Deum præcursores Preces ad Deum nostri sunt præcursores. sunt. Discemus tandem à prodromis nostris & ipsi viam, sequemúrque felici pede quò nos vocavent beata æternitas.

§. 40. *Moribundo singulariter observanda.*

Moribũdo observãda: 1. Non nitì suis meritis.

PRimum. Non suis nitatur meritis, sed seipsum cum universis peccatis & negligentiis in immensum divinæ misericordiæ pelagus demittat & immergat.

2. Sanctæ Ecclesiæ fidei inhærere.

Alterum. Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ fidei firmiter & simpliciter inhæreat: Ecclesiæ sacramenta cum perfecto proposito Deum non amplius offendendi, tempestivè petat & suscipiat.

3. A caducis se avertere.

Tertium. A caducis & fluxis rebus omnibus se avertat, ut toto affectu cæsti Patri se uniat; terram promissionis suspiret, ut illic Deo pro immensâ bonitate gratias agere & perenne laudis sacrificium offerre possit. Ipsam etiam matrem misericordiæ & beatos spiritus, omnémque cælestem exercitum, maximè patronos suos deprecabitur, ut sibi in hac necessitate assistant, & ab exilio hoc ad jucundissimam suam societatem perducant.

4. Seipsum hostiam vivam ad Dei gloriã offerre.

Quartum. Seipsum, hostiam vivam, ad gloriam Dei, C pro acceptissimâ illius voluntate offerat, ad sufferendam, ex vero amore, omnem languoris acerbitatem, & ipsam mortis amaritudinem; omnem denique pœnam in tempore & æternitate sustinendam, ita ut si mille insuper annis, omni voluptate affluens, pro voto posset vivere, pro Dei tamen honore & amore mortem subire mallet.

5. Amarissimam passionem Christi sibi proponere.

Quintum. Amarissimam passionem & mortem Christi Domini sibi proponat, corpus suum & animam cum ingenti spiritu, saucio corpori & afflictæ animæ Christi uniat, & tanquam simul cum Christo in cruce moriturus, spiritum suum in cælestis patris manus commender. Cor suum in patulum Salvatoris cor, membra sua morientia in ejusdem vulnera deponat.

Ceterùm, tutissimum est, ut quidquid in extremo decessu, se quisque vellet fecisse, id modò sanus facere incipiat.

§. 41. *Moribundo quid faciendum; è Blosio.*

D LUdovicus Blosius abbas Lætiensis, Sancto Ignatio Lojolæ per litteras familiaris, & quod Aubertus Myræus testatur, vir vitæ innocentissimæ, qui Camera- *In Belgicis elogiis.* censem Archiepiscopatum à Carolo V. Cæsare oblatum constanter repudiavit, quique vitam in libris exigens plurima scripsit ævo longiore dignissima: inter quæ moribundum instructurus, ad verbum hæc habet.

Quidam Dei amicus interrogatus, quidnam morti proximus facere vellet, si multo tempore in gravibus peccatis vixisset, respondit: Si quadraginta annis semper in peccatis vixissem, & tempore resolutionis meæ instante peccata mea purè confessus essem atque cum perfecto amore, ex fundo cordis mei, saltem spatio unius salutationis Angelicæ, meipsum in Deum ita recipere possem, ut revera totus ad ipsum conversus, & ab omni peccato aversus invenirer, tunc nimi- *Blos. Monil. spirit. c. 12. fine mihi pag. 98.*

rum

rum sicut purus & innocens ex hac luce migrarem. Si verò non nisi unum peccatum admisissem, & contritus, dolens mœréns que post confessionem rité factam hinc exirem, tunc utique sicut pœnitens morerer. Addit in moribundi gratiam.

Dominus quibusdam amicis suis revelare dignatus est, quòd verba illa, quæ mox subjiciemus, morientium auribus ingesta, & coram eis recitata, vel ab eis piè prolata, sive cogitata tantæ virtutis sint, ut non facilè perire possit, qui ea sub vitæ finem, vero & integro corde humiliter pronuntiarit. Sunt autem ista:

Domine Deus, ego sum miser ille, quem tu pro paternâ bonitate tuâ creasti, & per ignominiosissimam mortem Unigeniti tui de potestate inimici redemisti: tu solus imperium & dominium in me habes, méque salvare potes secundùm immensam misericordiam tuam, in quâ spero & confido.

Nimirum hæc ad artem moriendi compendia sunt. Multùm in hac arte promovit, qui scit compèdio mori.

§. 42. *Moribundum refrigerantia.*

Isa. c. 26. v. 20. VAde populus meus, intra in cubila tua, claude ostia super te, abscondere modicum, ad momentum, donec pertranseat indignatio.

Isa. c. 54. v. 8. *In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordiâ sempiternâ misertus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus.*

Psal. 42. v. 6. & 7. *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultûs mei, & Deus meus.*

Tob. c. 2. v. 18. *Filii Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo.*

Mat. c. 18. v. 14. *Non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis.*

Ioan. 3. v. 16. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.*

1. Ioan. c. 2. v. 1. *Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum justum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.*

Ioan. c. 5. v. 24. *Amen, amen dico vobis, quia qui verbum audit & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, sed transiet à morte in vitam.*

Ioan. c. 6. v. 37. & 47. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non ejiciam foras. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.*

Ioan. c. 11. v. 15. & 26. *Ego sum Resurrectio & vita, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet, & omnis qui vivit & credit in me non morietur in æternum.*

Ioan. c. 14. v. 2. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.*

Rom. c. 8. v. 31. usque ad 35. *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Quis accusabit adversùs electos Dei? Deus qui justificat. Quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

Ad Rom. c. 14. v. 7. & 8. *Nemo nostrûm sibi vivit, & nemo sibi moritur. Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.*

2. Cor. c. 5. v. 1. 2. & 3. *Scimus, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in cælis. Nam & in hoc ingemiscimus habitationem nostram quæ de cælo est, superindui cupientes, si tamen vestiti, non nudi inveniamur.*

Ad Philip. c. 1. v. 20. 21. & 23. *Nunc magnificabitur Christus in corpore meo sive per vitam, sive per mortem. Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum. Esse cum Christo multò magis melius.*

Ad Philip. c. 3. v. 20. & 21. *Nostra conversatio in cælis est, unde etiam Salvatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.*

1. Tim. c. 1. v. 15. *Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quòd Christus*

A *Iesus venit in hunc mundum, peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.*

Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. *Matt. c. 24. v. 13.*

Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. *Apoc. c. 2. v. 10.*

Hi fontes præfervidas Mortis thermas refrigerant. Feliciter enatabit, quisquis in his fontibus submergitur.

§. 43. *Moribundi ad Deum suspiria & preces.*

B BEatus Eligius Noviomensis Antistes, in extremis suos cum lacrymis complexus: Valete, inquit, & deinceps me requiescere permittite. Terra in terrâ redeat, Spiritus ad Dominum iturus, iter suum reperiet. Ita oculis manibúsque in cælum elatis, diu precabatur immotis labiis. Deinde in has voces erumpens: Nunc dimittis, inquit, servum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace. Memento, quæso, quòd sicut lutum feceris me: & non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Memento mei, qui solus sine peccato es, Christe Mundi Redemptor, & educens me de morte corporis hujus, transfer in regnum tuum. Scio me conspectum tuum non mereri: tu tamen scis, quia spes mea semper fuit in misericordiâ tuâ. Et nũc quoque in confessione sancti nominis tui moriens, extremum, Christe, anhelitum efflabo. Suscipe ergo me secundùm magnam misericordiam tuam, & non confundas me ab expectatione meâ. Aperi mihi properanti januam vitæ, & principes tenebrarum non occurrant mihi. Tua me manus deducat in locum refrigerii, & vel in ultimam mansionem ex iis quas præparasti servis tuis timentibus te.

Sub his verbis efflavit animam. Eligium voce præuntem sequamur, & hac etiam ratione Christum Dominum compellemus.

Illumina, ô bone Jesu, oculos meos, ne unquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, prævalui adversùs eũ. *Psal. 12. v. 4.*

Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, pone passionem, C crucem & mortem tuam, inter judicium tuum & animam meam.

Ne memineris, bone Jesu, iniquitatum mearum, ciò anticipent me misericordiæ tuæ, quia pauper factus sum nimis. *Psal. 78. v. 8.*

Dulcissime Domine Jesu Christe, ob honorem & virtutem tuę benedictæ passionis, jube me adscribi in numerum electorum tuorum.

Non intres in judicium cum servo tuo, misericordissime *Psal. 142. v. 2.* Jesu, *quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*

Christi de cruce pendentis, aliàs manibus, aliàs perfosso lateri, aliàs pedibus crebra piáque imprimet oscula; & modò crucifixum, modò crucifixi vulnera sic compellabit.

Adoro te Jesu Christe, & benedico tibi, quia per crucem tuam redemisti mundum: Salvator Mundi salva me, qui per crucem & sanguinem tuum redemisti me.

Trahe me ad te, ô bone Jesu, qui dixisti, cùm exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad meipsum.

D O clementissime Jesu, precor per pretiosum sanguinem tuum, quem pro peccatore effundere voluisti, ut abluas omnes iniquitates meas. O sanguis Christi purifica me, corpus Christi salva me, aqua lateris Christi lava me, passio Christi conforta me. O bone Jesu exaudi me, intra vulnera tua absconde me, ne permittas, ô bone Jesu, me separari à te, in horâ mortis meæ voca me, jube me venire ad te, ut cum Sanctis tuis laudem te in sæcula. O Creator & Redemptor meus, Jesu Christe, totum me tibi dedo, non me rejicias. Ad te venio, non me repellas. Ne projicias me à facie tuâ, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Ne perdat me iniquitas mea, quem creavit omnipotens bonitas tua.

Cùm quis morti vicinior, sic orandum.

Nunc Domine secundùm voluntatem tuam, fac mecum misericordiam tuam, & præcipe in pace recipi spiritum meum. Sonet in mentis meæ auribus vox illa dulcis: *Hodie mecum eris in paradiso. Nunc dimittis servum tuum*

tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace, quia vide- A
runt oculi mei salutare tuum.

O clementissime Jesu recognosce quod tuum est, & absterge quod alienum est. O Jesu, Jesu, ô Jesu permitte me intrare in numerum electorum tuorum. O Jesu fili Dauid miserere mei: Deus in adjutorium meum intende: ô Domine Jesu ad adjuvandum me festina: ô Domine Jesu suscipe spiritum meum.

§. 44. *Moribundi vera in Deum fiducia.*

Serm. 9. in Psal. Qui habitat. HIc ego cum Bernardo fidenter proclamo: *Prætendat alter meritum; sustinere se jactet pondus diei & æstus, mihi adhærere Deo bonum est, & ponere in Domino Deo spem meam.*

Et quâvis conscius mihi sim, eam fuisse vitæ meæ anteactæ pravitatē, ut planè merear à Deo deseri, tamen non desinam in ejus immensâ bonitate semper confidere, optiméque sperare, quod quemadmodum hactenus sanctissima ejus gratia vires mihi ad omnia submi- B
nistravit, sic eadem illud mihi robur sit collatura, ut omnia patienter & libenter feram. Hæc mea etiam exigua patientia cum meritis Dominicæ passionis conjuncta (quæ quidem omnem meam tolerantiâ infinitis modis excedit) debitas mihi pœnas mitigabit, & mercedi in cælo recipiendæ augmentum adjiciet. Unicum hoc à te, mi Deus, peto, ne permittas ut unquam de bonitate tuâ diffidam, quantumcunque debilem me ac miserum esse cognovero. Imò si in eo me terrore ac consternatione cernerem, ut jam jam lapsurus viderer, meminero tamen Petrum Apostolum unico veri flatu, ex modicâ fide submergi cœpisse; faciámque quod ille fecit, Christum compellabo: *Domine salvum me fac.* Utique manum suam, ita spero, extendet, nec submergi me patietur. Quòd si verò Petri partes ulteriùs me agere, planéque præcipitem ruere permitteret Deus (quod pro sua misericordiâ benignissimè avertat) spero nihilominus fore, ut oculo misericordię pleno, me C
respiciat, uti respexit Petrum, méque denuò in novam spem vitæ erigat. Illud compertissimum habeo, quòd absque meâ culpâ Deus me non deseret. Verissimum agnosco dictum Augustini: Potest Deus aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est. Itaque omni spe ac fiduciâ me illi totum committo. Si propter peccata mea me sinat perire, saltem justitia ejus in me laudabitur. Spero tamen, & certissimò spero futurum ut clementissima ejus bonitas animam meam fideliter custodiat, quo misericordia illius potiùs, quàm justitia in me commendetur. Nihil mihi contingere potest, quod Deus non velit. Quidquid autem ille vult, cuicunque malum videatur, est tamen reverà optimum. Quæcunque tu vis, ô mi Deus, hæc ego volo omnia, volo, volo.

Lib. 3. contra Iulian. c. 18.

§. 45. *Moribundi cereus.*

Luc. c. 12. v. 35. & 37. SInt lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris: & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur à nuptiis: ut cùm venerit & pulsaverit confestim aperiant ei. Beati servi illi, quos, cùm venerit Dominus, invenerit vigilantes. Istud moribundi testamur vel ipsis adstantium oculis, cùm prehenso ardente cereo adventum Domini opperimur, & vitę lampadem velut alteri tradimus.

Virum religiosum fuisse commemini tam pacatæ ac serenæ conscientiæ, ut ei etiam in morte ridere sit concessum. Cùm enim moribundo fatalis cereus in manus traderetur, ille obversis in suum præsidem oculis: Tot, inquit, circumstant hîc robusti viri, cur obsecro, mi Pater, ego tam exhaustis viribus cereum tenere cogor? Quàm læta mors,

Horat. l. 1. ep. 1. ad Mæcen. *Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.*

Quid vetat talem ridendo mori? Carcerem suum nemo, nisi insanus amat. Hic suum deseruit tidens. Serium est quod addo, & omnibus imitabile. Consalvus Mederius, eâ virtute pollebat, ut in severissimo vitę instituto æquabilis perpetuaque illius constantia emineret. Quippe annis compluribus, præter aliorum sacerdotum pensum, sex quotidie horas precationi meditationique impendit. Atque hanc precandi consuetudinem ne in itinere quidem omisit: magnâ quin etiam ex parte retinuit supremis vitæ diebus, cū pessimè affectū corpus pœnè spiritus defecisset. Paullò ante excessum aliquot sociorum accitis, sacrum cereum jussit accendi; tum symbolo Apostolorum prolato: In hac, inquit, fide institutus sum, in hac vixi, in hac morior; testórque si quid fortè in extremo agone excidat mihi, jam nunc indictum & irritum velle: ac protinus brachio porrecto, cereóque manu prehenso: Ut lumen hoc, inquit, oculos illuminat corporis, sic ego credo Dominum Jesum illuminare omnem hominem venientem in hunc mundum; quia ipse lumen verum & æternum est. Quę magno sensu cùm protulisset, continuans inde sancta cum Deo colloquia, Ecclesiæ mysteriis omnibus præmunitus, evolavit è corpore, pridie Nonas Aprilis, anno 1552.

Hist. Societ. tom. 1. l. 12. n. 66.

Et tu, quisquis es, etsi sanus sis, apprehende cereum, fortassis hac luce lux tua extinguetur. Vigilantem te mors inveniet, & præcinctum, & cum accensâ face, si labores tuos fortiter, errores aliorum cordatè, vitæ procellas patienter sustinueris.

§. 46. *Moribundi verba ultima.*

Suet. in Augusto c. 99. AVgustus Imperator moriens in hac voce defecit: Livia, nostri conjugii memor vive, ac vale. Quantò sanctiùs Christiani, qui ultima, cùm moriuntur, verba dirigunt ad sui principiū & omnium Conditorē.

Segerus in Chron. Vir ille divinus Dionysius Areopagita capitis jam damnatus, feralem sententiam Christianâ generositate amplexus, & adstantium probra contemnens: Ultimum, inquiebat, verbum Domini mei in cruce, sit & mihi ultimum in hac luce: Pater in manus tuas commendo spiritum meum.

Greg. Naz. orat. 20. Basilius Magnus, extremam vitæ clausulam appositurus, cùm suos præclaris monitis imbuisset, illud Christi ad Christum pariter adjunxit: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Et unà cum verbis animam lætus effudit.

Russin. Aquil. n. 162. & Ioa. Subdiac. libell. 3. c. 6. Sisojus abbas, vir sanctissimus jam ultimæ lineæ admotus, plurimos habuit sui exitūs spectatores, ad quos ille radiante vultu: En, inquit, abbas Antonius venit ad nos. Et paullò pòst: En, ait, agmen prophetarum huc adest. Mox: Cœtus etiam Apostolorum, inquit, ad nos visit. Et quia cum his adventoribus loqui videbatur, interrogatus est, quibus cum loqueretur? At ille: Angeli, ait, venerunt, animam meam aliò ducturi; hos D
rogavi, liberalius mihi pœnitentiæ spatium concederent. Ad quem amici: Pater, ajunt, non eges pœnitentiâ. Quibus ille: Nondum, ait, vel initium feci pœnitentiæ. Hanc viri submissionem largiter probavit vultus magis ac magis radians. Exclamat tandem Sisojus hilari voce: Videte, videte; Dominus venit. Atque verba simul & vitam finiit. Felix mors quam æternitatis triumphus excipit. Et licet morientis lectulum non cingant reges, satis est tamen regum regem adesse, in quo moribundi vox ultima quiescat.

Felix mors quæ.

Serm. 1 in cœna Domini pag. 1346. Bernardus, tanquā si morituro Christum commonstret manu: *O tu Christiane*, inquit, *ne de hac infirmitate desperes, docuit te Christus quid in omnibus periculis mortis debeas dicere, ad quē confugere, quē invocare, in quem sperare: in Patrem Deum, qui non potest despicere sperantes in se, cum attestatione bonorum operum. Bonorum dico, quia sine meritis aliquid sperare, non spes, sed præsumptio debet dici. Tu itaque talia*

Præsūptio est sine meritis aliquid sperare.

que talia fac opera, ut ei in horâ mortis in veritate dicere possis: In te Domine speravi, non confundar in æternum.

Ergo ultima morientis verba dirigantur ad Deum: in illum preces, in illum vota, in illum spes ultimæ ferantur, in illius nomen extrema desinant suspiria. Dicat moribundus ex imo pectore: *Ad te, Domine, faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo.* *Tob. c. 3. v. 14.*

§. 47. *Humanæ voluntatis ad divinam conformatio, summi momenti est, præcipuè sub vitæ finem.*

Consol. pusil. mihip. 328. LUDovicus Blosius, quem suprà laudavimus, de nostræ voluntatis cum divinâ consensu, hæc pronunciat his omnino verbis: Nullum igitur exercitium in extremis utilius esse potest, quàm ut quis seipsum ex integro divinæ voluntati resignet: humiliter, amorosè, plenéque confidens in immensâ Dei misericordiâ, ac bonitate. Fieri enim nequit, quin is qui in hujusmodi verâ perfectâque resignatione, cùm sanctâ erga Deum fiducià ex hac luce exit, confestim ad regna cælestia evolet. Nam sicut nihil omnino pœnæ, nihil ignis purgatorii in Deum cadere potest, ita nec in hominem, qui eo modo per voluntatis conformitatē amorémque Deo unitus est. Hoc animo justus ille latro moriebatur in cruce, qui non salutē corporis à Domino postulavit, nec oravit ut à pœnis purgatorii servaretur, sed libenter, pro peccatis suis, próque Dei glorià moriens se totum in divinam resignavit voluntatem, se totum Christo obtulit, ut ille secum ageret, quidquid vellet. Quòd si morte imminente, infirmitas naturæ mœret, aut trepidat, hujusmodi etiam mœstitia & formido in Deum per resignationem projicienda, ac certa spes erga eum concipienda est. Mors Christi mortem tuam soletur. Ille præcessit, præcesserunt & innumeri electi ejus: non igitur pigeat te sequi. *Exercitiū in extremis utilius quod?*

§. 48. *Moribundus alterum in Golgothâ latronem æmuletur.*

DOmine memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Felix latro qui in scholâ Christi, plus in virtute profecisti tribus horis, quàm infelix Iscariotes tribus annis. Verba mihi præis, & precandi formulam, qui Christo patronus fueras & advocatus in extremâ necessitate. Deus! quæ judiciorum tuorum abyssus est? Amici & cognati silent; discipuli deserunt; Angeli non comparent, nec mater filii innocentiam tueri sinitur. Et ubinam illa undecim & plura millia, panibus ab hoc crucifixo Domino saturata? quis è tantâ multitudine vel verbulo murit pro tanto benefactore? Ergo ad latronem Christi patrocinium devolvitur. Latro contra latronem socium, Christo caussidicus fit, innocentiam illius asserit, impia probra diluit, omnem affusam multitudinem arguit parricidii. Ergóne Dei Filius suam caussam à latrone perorari non erubuit? tantum abest ut hunc oratorem suum erubuerit, ut etiam publicè collaudarit. Necrhetor iste Dominicæ caussæ defuit: *Et nos quidem justè*, inquit, *nam digna factis recipimus; hic verò nihil mali gessit.* *Latro plus profecit tribus horis in scholâ Christi quàm Iscariotes tribus annis.* *Luc. c. 23. v. 41.*

O quàm verè idem de me dicam! Et ego quidem justè jam morior, nam digna factis recipio: hic verò Deus meus, & Dominus meus nihil gessit, propter quod moreretur, & in tantis tormentis moreretur. Sed & illâ precandi formulâ rectè jam utor: *Domine, memento mei, quia veniſti jam in regnum tuum.* Et quia jam es in regno tuo, me in hoc exilio gementem aspice, & hinc abeuntem in regnum tuum admitte. Hoc ego te rogo, Christe Jesu, per flagella, per spinas, per crucem; per tormenta omnia & mortem tuam.

Ergo, quid jam reliquum est, nisi ut in ejus sinum conjiciam hanc meam animam; cujus unus ipse laborem dolorémque considerat. Novit ipse quid animarum saluti conducat, & apud illum est jam ab æterno decretum, quo tandem nobis ad eum sit itinere revertendum. *Salutare tuum expectabo Domine.* *Gen. c. 49. v. 18.*

§. 49. *Heliotropium contra omnes morbos, & mortem pharmacum.*

HEliotropium herba seu flos, uti quotidiano experimento constat, cum sole se circumagit, abeuntem intuetur semper, omnibúsque horis cum eo vertitur, etiam die nubilo tantus est amor floris in hoc sidus. Noctu, velut desiderio solis contrahit sese flos iste. Voluntas humana ita semper divinam intueatur, ut horis omnibus, ad illius nutum se vertat ac circumagat quaquaversus, quantumcunque nubilus sit dies. Enimverò diem magis nubilum non habet humana vita quàm diem mortis. Hoc maximè die moribundus, velut verum heliotropium, ad suum se solem vertat fixissimis & planè immotis oculis. Id nos Servatoris verba doceant. *Humanæ vitæ dies nubilus, est dies mortis.*

Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Ad hunc prorsus modum, mi moribunde, loquere. In omnibus omnino rebus faciendis, & fugiendis, patiendis ac perferendis, exemplo Domini, dic semper: Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater: etsi uno die millies, ter millies id ingeminandum. Atque tunc magis hoc dicendum & repetendum, cùm magis premunt adversa; in omnibus tuam ipsius sanctissimæ voluntati subjiciendo. Hæc vigilans & dormiens, hæc sanus & æger, hæc moriens assiduè pronuncia, velut dicas: *Domine, nil possum tibi negare, tu scis.* Ego autem in te speravi, Domine: dixi, Deus meus es tu, in manibus meis sortes meæ. Valetudo mea, morbus meus, prospera & adversa mea, vita & mors mea sunt in manu tuâ Domine. Sicut vis, ita fiat. Domine secundùm voluntatem tuam & *vivere & mori*, jucundum mihi erit, quia Deus & pater meus es tu. Sicut ergo vis, sicut disponis, ordinas, permittis omnia fieri, ita fiant, ita Pater, ita & in me fiant, & nihil fiat in me, aut à me, quod voluntati tuæ rectissimæ, optimæ vel minimùm adversetur. Ita Pater, ita fiat, & nunc, & semper, & in omnem æternitatem. *Matth. c. 11. v. 26.*

Philippus II. Hispaniarum Rex, ab omnigenâ quidem virtute multò laudatissimus princeps, hac tamen ad Dei voluntatem Conformitate jam pænè divinus homo evasit, etiam dum inter homines ageret: nam in fatali morbo, divinæ voluntati devotissimus, illa Servatoris verba pænè infinities repetiit: Pater, non mea, sed tua voluntas fiat; cúmque è Matthæo Evangelistâ, Christi Domini PASSIO, ad apostema ferro secandum, prælegeretur, jussit rex, ad illa ipsa Domini verba: Pater, non mea, sed tua voluntas fiat, lectorem nonnihil subsistere. Tanti regum iste maximus hoc Heliotropium, tam sanus, quàm æger ac moribundus æstimavit. *Turianus Cerveral. l. 2. c. 9. de Phil. excessu.*

Hoc certè Heliotropium morbis, morti, malis omnibus medetur. Procul est ab omni exitio, qui voluntate tam propinquus est Deo. *Vide libros quinque Heliotropii mei.*

§. 50. *A moribundo [illegible] aut moribundo prælegenda.*

I. ORATIO

B. HIERONYMI IN AGONE MORTIS, VT scribit Eusebius.

PIe Jesu, virtus mea, refrigerium meum, susceptor meus, & liberator meus, in quem speravi, cui credidi, quem dilexi. Summa dulcedo, turris fortitudinis, & spes mea à juventute meâ. Vocà me dux vitæ meæ, & respondebo tibi. Operi manuum tuarum, quod de limo terræ Creator omnium formasti, quod ossibus & nervis compegisti, cui vitam moriens tribuisti, clementiæ tuæ porrige dexteram. Tempus est ut pulvis in pulverem revertatur, & spiritus redeat ad te Salvatorem, qui huc illum misisti. Aperi ei Domine januam vitæ, nam pro me in ligno crucis tanquam latro pependisti, susceipe me misericors Deus, secundum multitudinem miseræ-

miserationum tuarum. Nam latronem ad te currentem in cruce moriès suscepisti. Ægrotus sum, infirmata est in paupertate vita mea, & ideo ad te, Domine, curro medicum. Sana me, Domine, & sanabor: & quoniam in te cõfido non erubescam. In te Domine speravi non confundar in æternum. At quis ego sum, piissime Deus, ut tam audaciter loquar ad te? peccator sum & in peccatis enutritus; cadaver putridum, vas fœtidum, esca vermium. Parce mihi Domine. Quæ enim victoria est, si pugnando mecum, me viceris, qui minùs sum ante te quàm stipula ante faciem venti. Dimitte omnia peccata mea, & erige de stercore pauperem. Exurge & adjuva me Domine, exurge & ne repellas in finem. Intret postulatio mea in conspectu tuo, Domine, & fiat manus tua, ut salvum me faciat. Ecce hominem, qui discedens ab Hiericho, captus à latronibus & vulneratus, semivivus relictus sum: Tu pie Samaritane recipe me. Peccavi nimis in vitâ meâ, & malum coram te feci: à plantâ pedis usque ad verticem capitis non est in me sanitas. Certè nisi in ligno crucis moriens me adjuvisses, digna erat habitare in inferno anima mea. Ego, pie Jesu, sum pars tanti pretii: pro me fudisti sanguinem tuum pretiosissimum, non me repellas à te. Ego sum ovis quæ erravi, require eam bone pastor & appone illam ovili tuo, ut justificeris in sermonibus tuis, nam promisisti mihi, quòd quâcumque horâ peccator ingemuerit, salvus erit. Dolens sum, iniquitates meas ego cognosco, & delicta mea coram me sunt. Verè non sum dignus vocari filius tuus, quia peccavi in cælum & coram te. Sed auditui meo dabis gaudium & lætitiam. Averte faciem tuam à peccatis meis, dele iniquitates meas secundùm magnam misericordiam tuam. Ne projicias me à facie tua, neque secundùm peccata mea facias mihi, neque secundùm iniquitates meas retribuas mihi, sed adjuva me Deus salutaris meus, & propter honorem nominis tui libera me. Benignè fac in bonâ voluntate tuâ, ut inhabitem in domo tua omnibus diebus vitæ meæ, ut cum habitantibus in ea laudem te in æternum.

II. ORATIO.

AD IESVM CHRISTVM MVNDI SALVATOREM.

IEsu Christe, fons misericordiæ, ostende mihi pauperculę creaturæ tuæ misericordiam tuam: adjuva me in hac extremâ necessitate. Creator & Redemptor meus, Jesu Christe, pone passionem, crucem & mortem tuam, inter judicium tuum & animam meam. Totum me tibi dedo, non me rejicias; ad te venio, non me repellas. Nunc Domine secundùm voluntatem tuam fac mecum misericordiam & præcipe in pace recipi spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis. Sonet in mentis meæ auribus vox illa dulcis, Domine Jesu: Hodie mecum eris in paradiso.

Suscipe me, Jesu crucifixe, inter amorosa tua brachia, quæ pro me in cruce extensa cerno & complector; suscipe me inter desiderabiles amplexus tuos, & trahe ad te animam meam; suscipe me bone Jesu, in misericordiâ tuâ; suscipe in pace spiritum meum. Amen.

III. ORATIO.

AD AGENDAS GRATIAS IN EXTREMIS, S. Isidori martyris.

GLoria tibi, Domine Jesu Christe, qui me vocare ad gratiam veræ fidei dignatus es. Gloria tibi, quòd tam misericors & benignus in me tot ac tantis peccatis obnoxium semper exstitisti, tantisque per omnem vitam beneficiis affecisti. Mi amantissime Deus benedico te, quòd beneplacito & voluntate tuâ nunc vocor ex hoc mundo ad te, tibi enim Domine, gratias agens, libenter ad te venio, & humiliter tibi me committo. Sed oro te Domine Deus meus, suscipe me in misericordiâ tuâ, & animâ meam in sanctas manus tuas accipe, tibi enim soli, Domine, commendo spiritum meum, qui eum mihi dedisti, & invoco te solum verum Deum, ut accipiam bonam partem inter electos tuos, & facias mecum divitem tuam misericordiam, liberans me ab inimicorum meorum insultibus, & ab omni afflictione & angustiâ, quoniam tu es Deus solus, qui ab omni necessitate redimis eos, qui te invocant, in te sperant: Te decet laus & gloria in sæculorum sęcula. Amen.

Has precationes maximè duas sequentes, cupimus à sanis sæpius legi, ut eo attentius & majore sensu cogitent extremam illam necessitatem, & moribundi abitum ad tribunal divinum. Quo tempore homo vivus vix sentit ampliùs se vivere, & velut medius hæret inter hujus & alterius Orbis terminos.

IV. ORATIO.

A CIRCVMSTANTIBVS DICENDA, PRO animam agentibus.

CHriste Jesu crucifixe, in unione ferventissimi amoris, qui te vitam omnium viventium in cruce mori coëgit, pulsamus ad medullâ benignissimi cordis tui, & rogamus, ut animę famuli tui, fratris nostri N. peccata omnia dimittas, & tuâ sanctissimâ conversatione, & tuæ acerbissimæ passionis merito omissa ejus suppleas, eúmque superabundantissimam miserationum tuarum multitudinem facias experiri, nósque omnes, & singulariter hunc fratrem nostrum N. quem proximè vocare disponis, placito tibi modo præpares, eíque præstes ut cum verâ patientiâ, perfectâ resignatione, plenâ peccatorum remissione, validissimâ fide, spe firmâ, & integrâ charitate, in perfectissimo statu, in dulcissimum amplexum, & suavissimum osculum tuum, feliciter ad tuam æternam laudem expiret.

Eja dulcissime Redemptor, Domine Jesu, per illas lacrymabiles voces, quas in cruce moriturus edidisti, & passionis doloribus consumptus dixisti, Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti, ne quæso longè facias à famulo tuo fratre nostro N. tuæ miserationis auxilium, nam ille in hac horâ & momento extremæ afflictionis, præ defectione animæ & consumptione spiritûs te invocare non valet. Per triumphum sanctæ crucis & per mortis passionisque tuæ infinitum meritum, cogita, Domine, de eo cogitationes pacis & non afflictionis, sed misericordiæ & consolationis. Libera eum de omnibus angustiis, tuisque sanctissimis manibus, quas pro eo nobisque omnibus in cruce clavis affigi permisisti, Jesu bone & amantissime Pater, erue eum à tormentis illi debitis, & perduc illum in requiem æternam. Amen.

V. ORATIO.

B. DIONYSII CARTHVSIANI, IN COLLOQVIO de particulari judicio animarum, pro animam agentibus.

Ad Deum Patrem.

OMnipotens æterne Deus, Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, tuam deprecamur immensam bonitatem, per ineffabilem illam charitatem, qua humanum genus dilexisti, quando Unigenitum Filium tuum pro nostrâ redemptione in hunc mundum misisti, ut pro nobis acerbissimam & ignominiosissimam mortem subiret. Ostende, ô Domine, in hac horâ, pietatis tuæ abyssum; & effunde charitatis tuæ dulcedinem in hanc rationabilem creaturam tuam, quæ nunc ad te patrem spirituum redit. Ostende illi

lucem

que talia fac opera, ut ei in horâ mortis in veritate dicere possis: In te Domine speravi, non confundar in æternum.

Ergo ultima morientis verba dirigantur ad Deum: in illum preces, in illum vota, in illum spes ultimæ ferantur, in illius nomen extrema desinant suspiria. Dicat moribundus ex imo pectore: *Ad te, Domine, faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo.* *Tob. c. 3. v. 14.*

§. 47. *Humanæ voluntatis ad divinam conformatio, summi momenti est, præcipuè sub vitæ finem.*

Consol. pusil. mihip. 328. LUDovicus Blosius, quem suprà laudavimus, de nostræ voluntatis cum divinâ consensu, hæc pronunciat his omnino verbis: Nullum igitur exercitium in extremis utilius esse potest, quàm ut quis seipsum ex integro divinæ voluntati resignet: humiliter, amorosè, plenéque confidens in immensâ Dei misericordiâ, ac bonitate. Fieri enim nequit, quin is qui in hujusmodi verâ perfectâque resignatione, cùm sanctâ erga Deum fiducià ex hac luce exit, confestim ad regna cælestia evolet. Nam sicut nihil omnino pœnæ, nihil ignis purgatorii in Deum cadere potest, ita nec in hominem, qui eo modo per voluntatis conformitatē amorémque Deo unitus est. Hoc animo justus ille latro moriebatur in cruce, qui non salutē corporis à Domino postulavit, nec oravit ut à pœnis purgatorii servaretur, sed libenter, pro peccatis suis, próque Dei glorià moriens se totum in divinam resignavit voluntatem, se totum Christo obtulit, ut ille secum ageret, quidquid vellet. Quòd si morte imminente, infirmitas naturæ mœret, aut trepidat, hujusmodi etiam mœstitia & formido in Deum per resignationem projicienda, ac certa spes erga eum concipienda est. Mors Christi mortem tuam soletur. Ille præcessit, præcesserunt & innumeri electi ejus: non igitur pigeat te sequi. *Exercitiū in extremis utilius quod?*

§. 48. *Moribundus alterum in Golgothâ latronem æmuletur.*

DOmine memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Felix latro qui in scholâ Christi, plus in virtute profecisti tribus horis, quàm infelix Iscariotes tribus annis. Verba mihi præis, & precandi formulam, qui Christo patronus fueras & advocatus in extremâ necessitate. Deus! quæ judiciorum tuorum abyssus est? Amici & cognati silent; discipuli deserunt; Angeli non comparent, nec mater filii innocentiam tueri sinitur. Et ubinam illa undecim & plura millia, panibus ab hoc crucifixo Domino saturata? quis è tantâ multitudine vel verbulo murit pro tanto benefactore? Ergo ad latronem Christi patrocinium devolvitur. Latro contra latronem socium, Christo caussidicus fit, innocentiam illius asserit, impia probra diluit, omnem affusam multitudinem arguit parricidii. Ergóne Dei Filius suam caussam à latrone perorari non erubuit? tantum abest ut hunc oratorem suum erubuerit, ut etiam publicè collaudarit. Necrhetor iste Dominicæ caussæ defuit: *Et nos quidem justè*, inquit, *nam digna factis recipimus; hic verò nihil mali gessit.* *Latro plus profecit tribus horis in scholâ Christi quàm Iscariotes tribus annis.* *Luc. c. 23. v. 41.*

O quàm verè idem de me dicam! Et ego quidem justè jam morior, nam digna factis recipio: hic verò Deus meus, & Dominus meus nihil gessit, propter quod moreretur, & in tantis tormentis moreretur. Sed & illâ precandi formulâ rectè jam utor: *Domine, memento mei, quia veniſti jam in regnum tuum.* Et quia jam es in regno tuo, me in hoc exilio gementem aspice, & hinc abeuntem in regnum tuum admitte. Hoc ego te rogo, Christe Jesu, per flagella, per spinas, per crucem; per tormenta omnia & mortem tuam.

Ergo, quid jam reliquum est, nisi ut in ejus sinum conjiciam hanc meam animam; cujus unus ipse laborem dolorémque considerat. Novit ipse quid animarum saluti conducat, & apud illum est jam ab æterno decretum, quo tandem nobis ad eum sit itinere revertendum. *Salutare tuum expectabo Domine.* *Gen. c. 49. v. 18.*

§. 49. *Heliotropium contra omnes morbos, & mortem pharmacum.*

HEliotropium herba seu flos, uti quotidiano experimento constat, cum sole se circumagit, abeuntem intuetur semper, omnibúsque horis cum eo vertitur, etiam die nubilo tantus est amor floris in hoc sidus. Noctu, velut desiderio solis contrahit sese flos iste. Voluntas humana ita semper divinam intueatur, ut horis omnibus, ad illius nutum se vertat ac circumagat quaquaversus, quantumcunque nubilus sit dies. Enimverò diem magis nubilum non habet humana vita quàm diem mortis. Hoc maximè die moribundus, velut verum heliotropium, ad suum se solem vertat fixissimis & planè immotis oculis. Id nos Servatoris verba doceant. *Humanæ vitæ dies nubilus, est dies mortis.*

Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Ad hunc prorsus modum, mi moribunde, loquere. In omnibus omnino rebus faciendis, & fugiendis, patiendis ac perferendis, exemplo Domini, dic semper: Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater: etsi uno die millies, ter millies id ingeminandum. Atque tunc magis hoc dicendum & repetendum, cùm magis premunt adversa; in omnibus tuam ipsius sanctissimæ voluntati subjiciendo. Hæc vigilans & dormiens, hæc sanus & æger, hæc moriens assiduè pronuncia, velut dicas: *Domine, nil possum tibi negare, tu scis.* Ego autem in te speravi, Domine: dixi, Deus meus es tu, in manibus meis sortes meæ. Valetudo mea, morbus meus, prospera & adversa mea, vita & mors mea sunt in manu tuâ Domine. Sicut vis, ita fiat. Domine secundùm voluntatem tuam & *vivere & mori*, jucundum mihi erit, quia Deus & pater meus es tu. Sicut ergo vis, sicut disponis, ordinas, permittis omnia fieri, ita fiant, ita Pater, ita & in me fiant, & nihil fiat in me, aut à me, quod voluntati tuæ rectissimæ, optimæ vel minimùm adversetur. Ita Pater, ita fiat, & nunc, & semper, & in omnem æternitatem. *Matth. c. 11. v. 26.*

Philippus II. Hispaniarum Rex, ab omnigenâ quidem virtute multò laudatissimus princeps, hac tamen ad Dei voluntatem Conformitate jam pænè divinus homo evasit, etiam dum inter homines ageret: nam in fatali morbo, divinæ voluntati devotissimus, illa Servatoris verba pænè infinities repetiit: Pater, non mea, sed tua voluntas fiat; cúmque è Matthæo Evangelistâ, Christi Domini PASSIO, ad apostema ferro secandum, prælegeretur, jussit rex, ad illa ipsa Domini verba: Pater, non mea, sed tua voluntas fiat, lectorem nonnihil subsistere. Tanti regum iste maximus hoc Heliotropium, tam sanus, quàm æger ac moribundus æstimavit. *Turianus Cerveral. l. 2. c. 9. de Phil. excessu.*

Hoc certè Heliotropium morbis, morti, malis omnibus medetur. Procul est ab omni exitio, qui voluntate tam propinquus est Deo. *Vide libros quinque Heliotropii mei.*

§. 50. *A moribundo [illegible] aut moribundo prælegenda.*

I. ORATIO

B. HIERONYMI IN AGONE MORTIS, VT scribit Eusebius.

PIe Jesu, virtus mea, refrigerium meum, susceptor meus, & liberator meus, in quem speravi, cui credidi, quem dilexi. Summa dulcedo, turris fortitudinis, & spes mea à juventute meâ. Vocà me dux vitæ meæ, & respondebo tibi. Operi manuum tuarum, quod de limo terræ Creator omnium formasti, quod ossibus & nervis compegisti, cui vitam moriens tribuisti, clementiæ tuæ porrige dexteram. Tempus est ut pulvis in pulverem revertatur, & spiritus redeat ad te Salvatorem, qui huc illum misisti. Aperi ei Domine januam vitæ, nam pro me in ligno crucis tanquam latro pependisti, susceipe me misericors Deus, secundum multitudinem miseræ-

miserationum tuarum. Nam latronem ad te currentem in cruce moriès suscepisti. Ægrotus sum, infirmata est in paupertate vita mea, & ideo ad te, Domine, curro medicum. Sana me, Domine, & sanabor: & quoniam in te cõfido non erubescam. In te Domine speravi non confundar in æternum. At quis ego sum, piissime Deus, ut tam audaciter loquar ad te? peccator sum & in peccatis enutritus; cadaver putridum, vas fœtidum, esca vermium. Parce mihi Domine. Quæ enim victoria est, si pugnando mecum, me viceris, qui minùs sum ante te quàm stipula ante faciem venti. Dimitte omnia peccata mea, & erige de stercore pauperem. Exurge & adjuva me Domine, exurge & ne repellas in finem. Intret postulatio mea in conspectu tuo, Domine, & fiat manus tua, ut salvum me faciat. Ecce hominem, qui discedens ab Hiericho, captus à latronibus & vulneratus, semivivus relictus sum: Tu pie Samaritane recipe me. Peccavi nimis in vitâ meâ, & malum coram te feci: à plantâ pedis usque ad verticem capitis non est in me sanitas. Certè nisi in ligno crucis moriens me adjuvisses, digna erat habitare in inferno anima mea. Ego, pie Jesu, sum pars tanti pretii: pro me fudisti sanguinem tuum pretiosissimum, non me repellas à te. Ego sum ovis quæ erravi, require eam bone pastor & appone illam ovili tuo, ut justificeris in sermonibus tuis, nam promisisti mihi, quòd quâcumque horâ peccator ingemuerit, salvus erit. Dolens sum, iniquitates meas ego cognosco, & delicta mea coram me sunt. Verè non sum dignus vocari filius tuus, quia peccavi in cælum & coram te. Sed auditui meo dabis gaudium & lætitiam. Averte faciem tuam à peccatis meis, dele iniquitates meas secundùm magnam misericordiam tuam. Ne projicias me à facie tua, neque secundùm peccata mea facias mihi, neque secundùm iniquitates meas retribuas mihi, sed adjuva me Deus salutaris meus, & propter honorem nominis tui libera me. Benignè fac in bonâ voluntate tuâ, ut inhabitem in domo tua omnibus diebus vitæ meæ, ut cum habitantibus in ea laudem te in æternum.

II. ORATIO.

AD IESVM CHRISTVM MVNDI SALVATOREM.

IEsu Christe, fons misericordiæ, ostende mihi pauperculę creaturæ tuæ misericordiam tuam: adjuva me in hac extremâ necessitate. Creator & Redemptor meus, Jesu Christe, pone passionem, crucem & mortem tuam, inter judicium tuum & animam meam. Totum me tibi dedo, non me rejicias; ad te venio, non me repellas. Nunc Domine secundùm voluntatem tuam fac mecum misericordiam & præcipe in pace recipi spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis. Sonet in mentis meæ auribus vox illa dulcis, Domine Jesu: Hodie mecum eris in paradiso.

Suscipe me, Jesu crucifixe, inter amorosa tua brachia, quæ pro me in cruce extensa cerno & complector; suscipe me inter desiderabiles amplexus tuos, & trahe ad te animam meam; suscipe me bone Jesu, in misericordiâ tuâ; suscipe in pace spiritum meum. Amen.

III. ORATIO.

AD AGENDAS GRATIAS IN EXTREMIS, S. Isidori martyris.

GLoria tibi, Domine Jesu Christe, qui me vocare ad gratiam veræ fidei dignatus es. Gloria tibi, quòd tam misericors & benignus in me tot ac tantis peccatis obnoxium semper exstitisti, tantisque per omnem vitam beneficiis affecisti. Mi amantissime Deus benedico te, quòd beneplacito & voluntate tuâ nunc vocor ex hoc mundo ad te, tibi enim Domine, gratias agens, libenter ad te venio, & humiliter tibi me committo. Sed oro te Domine Deus meus, suscipe me in misericordiâ tuâ, & animâ meam in sanctas manus tuas accipe, tibi enim soli, Domine, commendo spiritum meum, qui eum mihi dedisti, & invoco te solum verum Deum, ut accipiam bonam partem inter electos tuos, & facias mecum divitem tuam misericordiam, liberans me ab inimicorum meorum insultibus, & ab omni afflictione & angustiâ, quoniam tu es Deus solus, qui ab omni necessitate redimis eos, qui te invocant, in te sperant: Te decet laus & gloria in sæculorum sęcula. Amen.

Has precationes maximè duas sequentes, cupimus à sanis sæpius legi, ut eo attentius & majore sensu cogitent extremam illam necessitatem, & moribundi abitum ad tribunal divinum. Quo tempore homo vivus vix sentit ampliùs se vivere, & velut medius hæret inter hujus & alterius Orbis terminos.

IV. ORATIO.

A CIRCVMSTANTIBVS DICENDA, PRO animam agentibus.

CHriste Jesu crucifixe, in unione ferventissimi amoris, qui te vitam omnium viventium in cruce mori coëgit, pulsamus ad medullâ benignissimi cordis tui, & rogamus, ut animę famuli tui, fratris nostri N. peccata omnia dimittas, & tuâ sanctissimâ conversatione, & tuæ acerbissimæ passionis merito omissa ejus suppleas, eúmque superabundantissimam miserationum tuarum multitudinem facias experiri, nósque omnes, & singulariter hunc fratrem nostrum N. quem proximè vocare disponis, placito tibi modo præpares, eíque præstes ut cum verâ patientiâ, perfectâ resignatione, plenâ peccatorum remissione, validissimâ fide, spe firmâ, & integrâ charitate, in perfectissimo statu, in dulcissimum amplexum, & suavissimum osculum tuum, feliciter ad tuam æternam laudem expiret.

Eja dulcissime Redemptor, Domine Jesu, per illas lacrymabiles voces, quas in cruce moriturus edidisti, & passionis doloribus consumptus dixisti, Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti, ne quæso longè facias à famulo tuo fratre nostro N. tuæ miserationis auxilium, nam ille in hac horâ & momento extremæ afflictionis, præ defectione animæ & consumptione spiritûs te invocare non valet. Per triumphum sanctæ crucis & per mortis passionisque tuæ infinitum meritum, cogita, Domine, de eo cogitationes pacis & non afflictionis, sed misericordiæ & consolationis. Libera eum de omnibus angustiis, tuisque sanctissimis manibus, quas pro eo nobisque omnibus in cruce clavis affigi permisisti, Jesu bone & amantissime Pater, erue eum à tormentis illi debitis, & perduc illum in requiem æternam. Amen.

V. ORATIO.

B. DIONYSII CARTHVSIANI, IN COLLOQVIO de particulari judicio animarum, pro animam agentibus.

Ad Deum Patrem.

OMnipotens æterne Deus, Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, tuam deprecamur immensam bonitatem, per ineffabilem illam charitatem, qua humanum genus dilexisti, quando Unigenitum Filium tuum pro nostrâ redemptione in hunc mundum misisti, ut pro nobis acerbissimam & ignominiosissimam mortem subiret. Ostende, ô Domine, in hac horâ, pietatis tuæ abyssum; & effunde charitatis tuæ dulcedinem in hanc rationabilem creaturam tuam, quæ nunc ad te patrem spirituum redit. Ostende illi

lucem

lucem miserationum tuarum, conforta mentem illius A in te, intellectum illumina, voluntatem accende. Clementissime Deus, hunc hominem in te uno, omnium ultimato, incommutabili, infinito ac summo bono conserva. Protege eum ab omni potestate adversatiâ, à Satanæ tentationibus, ab omni occursu contrario. Non secundùm peccata ejus judices eum, sed secundùm benignissimæ bonitatis tuæ immensitatem, secundùm charitatem tuam affluentissimam, secundùm multitudinem miserationum tuarum miserere illius, indulge illi & parce: susципe spiritum illius in sanctissimæ dilectionis tuæ brachia. Hoc te rogamus per Unigenitum filium tuum, Dominum nostrum JESVM Christum, per universa ejus beneficia & merita, per omnia redemptionis nostræ mysteria, per quidquid in seipso pro nostrâ salute assumpsit, fecit ac passus est, per omnem denique bonitatem tuam, ô Pater, qui cum Unigenito tuo, & sancto Spiritu unus es verus, solus, ac summus Deus.

Ad Deum Filium.

OBsecramus te Domine JESV Christe per charitatis tuæ ardorem, quo teipsum pro nostrâ redemptione tradidisti in mortem, mortem autem crucis acerbissimam atque turpissimam, & per tui pretiosissimi pro nobis liberalissimè fusi sanguinis pretium, per tuæ quoque amarissimæ passionis indeficientissimum ac copiosissimum meritum, atque per tuam dilectissimam Matrem, pérque maternæ compassionis illius acerbitatem, cùm tibi usque ad tuum in cruce excessum assisteret, mirifica pietatis tuæ abyssum in hoc tuo famulo, à vitæ præsentis luce ad te omnium Judicem metuendum transeunte. Præpara animam ejus, ô Domine, ad occurrendum tibi, & sine verâ contritione ac filiali ad te conversione ne eum à corpore separari permitte. Visita & illustra mentem ejus visitatione tuâ secretâ & paternâ, quâ in ictu oculi justificas impium, C & ex immundo mundum efficis. Mitte ei, ô Domine & Salvator, auxilium gratiæ tuæ, à throno gloriæ tuæ, & eâ pietate, quâ latroni serò pœnitenti indulgentissimè promisisti: Hodie mecum eris in paradiso, etiam in hoc homine, pietatis & charitatis tuæ viscera ostende. Jube eum ad tuam misericordiam pervenire, ô Salvator Mundi, Rex gloriæ, Princeps virtutum, Judex supreme, Deus altissime, qui cum Patre & sancto Spiritu vivis & regnas benedictus per infinita sæcula.

Ad Deum Spiritum sanctum.

SPiritus sancte Deus, adorande paraclete, bonitatis, pacis, charitatis & omnis dulcedinis fons immense, obsecramus te per tuam æternam ex Patre & Filio processionem, infunde nunc radium tuæ propitiationis, in animam istam undique angustatam: omnes malignorum spirituum impugnationes ab eâ remove: effunde D in illam divitias gratiæ tuæ, eámque conforta & erige contra universam vitiorum ac dæmonum metuendam aciem; fac eam plenè contritam ad suum Creatorem fervidè adspirare, & ad fontem totius puritatis ac sanctitatis purificatam venire. Imple illam eâ largitate, quâ in die Pentecostes igneis linguis super Christi discipulos descendisti. Dignare, ô divine Spiritus, hunc hominem illuminare & accendere atque ad te totius salutis ac gratiæ fontalem originem perducere, qui cum Patre & Filio vivis & regnas æqualis Deus, per infinita sæculorum sæcula. Amen.

VI. ORATIO

Sæpius dicenda, Contritionis, Fidei, Spei, Charitatis &c. actus continens.

DOmine JESV Christe, credo quòd Deus meus & Redemptor meus es. Credo quòd pro meâ salute de Virgine Mariâ nasci, & in cruce mori dignatus es. Credo quidquid per sanctam Catholicam Ecclesiam mihi credendum proponis, & in hac fide protestor me vivere velle, & mori. Domine JESV, dolco quòd summam bonitatem tuam offenderim, & doleo quòd non magis doleam de tot offensis contra te creatorem & redemptorem meum ingratissimè perpetratis. Peto humiliter peccata omnia mihi condonari per sanguinem tuum; firmiter ab eis abstinere, & vitam emendare propono, si vixero. Atque si quid oblitus sim, vel non cognoscam, quo tuam Majestatem offendi, de eo illu- B minari cupio & pœnitere; interim de omnibus veniam peto.

Omnibus qui me unquam offenderunt, libenter & ex animo, propter te, mi Deus, offensas omnes dimitto, & si quem offendi ego, precor etiam mihi veniam dari. Si quid alienorum bonorum est apud me, quantum teneor, & facultates meæ se extendunt, volo satisfieri omnibus. Spero in divinâ tuâ misericordiâ, & in sanguine cum tantâ charitate pro me fuso, quod me licet indignum salvum facies, & adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo, quod ut facias, per sanctam passionem & mortem tuam te precor. Corrobora me, Domine JESV, contra omnes Satanæ insultus, & scuto misericordiæ tuæ protege me, quoniam in bonitatis tuæ præsidio tota est reposita spes & fiducia mea. Nihil quidem meritorum habeo, quod allegem apud te; malorum heu nimis multum video, sed per tuam misericordiam confido me salvandum. Ita in pace in idipsum dormiam & requiescam, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me. Tibi laus & gloria in sæculorum sæcula, Amen.

Epilogus & monitum Lectori.

HAs precationes, mi Lector, pro animam agentibus dicendas, tu ipse pro teipso, dum sanus es, pauculis mutatis, sæpius dices, si sapis. Putem ego ad vitam sanctiùs instituendam vix efficaciùs quidquam cogitari, quàm lacrymabilem illum hominis moribundi statum. Tunc illud Domini vaticinium etiam in moribundos pronunciatum luculentè se prodit: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique & ad terram prosternent te, & non relinquent in te lapidem super lapidem.* Hæc certè, oculis testibus, in homine moribundo fiunt. Circumdant illum angustiæ, fatigant sollicitudines diversæ, vallant dolores, tentant cacodæmones, peccata præterita in terram prosternunt, supplicia futura perterrefaciunt, creata omnia deserunt. Et licet morientis lectulum peritissimi medicorum cingant, nullus juvare potest, nisi medicus è cælo. Æterna lex à principio dicta Mundo omni huic Mundo, nasci, denasci; oriri, aboriri: nec quidquam stabile aut firmum arbiter ille rerum esse voluit præter seipsum. Abeunt omnia ut hunc nascendi pereundique fatalem gyrum, & longævum sit aliquid in hac machinâ, æternum nihil. Per tuam ergo ipsius, mi Lector, salutem te rogo, memento æternitatis. Momentum est vita; eheu momentum est! sed pendet ab hoc momento sive perenne bonum, sive perenne malum. Brevis est labor; voluptas omnis evanescit; sola ignorat finem æternitas: Memento æternitatis.

Luc. cap. 19. vers. 43. & 44.

æterna lex dicta, quæ?

Omne bonum & malum pendet à vitæ momento.

FINIS ÆTERNITATIS PRODROMI.

TRIBVNAL CHRISTI,

SEV

ARCANVM AC SINGVLARE CVIVSVIS hominis in morte IVDICIVM.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Certum esse, in cujusvis hominis morte arcanum, peculiare Iudicium exerceri: seu, Reddendam esse rationem.

§. I.

PICTORVM mos est, cùm exteriores ædium parietes picturis ornant, sub rudi velario pingere, partim ne ducentem lineas sol interpellet, partim etiam ne adstantium oculi opus imperfectum præmaturè censeant. Absoluta ejuscemodi pictura, velarium crassum amovent, & suum cuique de opere jam perfecto, loquendi ac judicandi arbitrium permittunt.

Vita humana picturæ similis.

Humana vita huic pingendi modo simillima est. Plurima cogitamus, plurima facimus, quæ nullus mortalium videt, quæque ad nullius notitiam perveniunt. Solus & unus DEVS eorum arbiter est. Nil clausum, nil velatum DEO est; divinis oculis patent omnia. Cùm verò ad finem deducitur vita, jámque manus amovetur de tabulâ, tunc oppansa priùs cortina diripitur. Quod

Eccli. c. 11. vers. 29. Siracides significanter admodum his verbis expressit: *Malitia horæ oblivionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis* DENVDATIO OPERVM ILLIVS. Unica, inquit, horula, delitiarum & voluptatum, quæ præcesserint, omnium oblivionem inducet. Morientis angor gaudiorum prorsus omnium memoriam velut spongia delebit,

Græcè ἀποκάλυψις, revelatio.

Claudianus de bello Gotic.

——— *Semper cuncta vicissim*
Gaudia præmissi cumulant in lumina dolores.

Vis horæ unius omnem præteriti luxus suavitatem abolet: finis gaudiorum dolor. Hinc illi clamores admodum sonori, sed nimium seri: *Quid nobis profuit superbiæ aut divitiarum jactantia quid contulit nobis?* En operis finem, sed tristem! Et in fine Denudatio operum, hominis. Hæc Theologi * de die mortis, & de secreto cujusvis hominis in morte Judicio interpretantur. Atque hinc Theologorum verbis & ore pronuntiamus: Secretum in cujusvis hominis morte Judicium exerceri, est de fide.

Sap. cap. 5. vers. 8.

Quemadmodum verò vitrum soli objectum secreta omnia, & penitissimas pandit rimulas: ita cùm nos A Christo Soli objiciemur, nostra omnia patescent. Sicut autem Archimedes urente speculo ad solem directo naves Marcelli combussit: ita nos nobis ipsis objecti tanquam speculum, quod ex irati judicis vultu flammas ebibet, nostra omnia conspiciemus nuda, & tabescemus. *Defecimus*, inquit rex David, *in irâ tuâ, & in furore tuo turbati sumus.* Et causam addit; *Posuisti iniquitates nostras v. 7. & 8. in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.* Errores, peccata, negligentiæ, occulta & abscondita nostra omnia è Dei vultu lumen accipient, & tanquam in pellucido vitro patebunt. Hoc Deus jam assiduè minatur: *Arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Operta jam sunt peccata dum vivimus, idcirco non terrent nos: in fine vitæ denudabuntur, & in ordinem disposita objicientur intuenda ei qui patraverit illa. *Intelligite hæc, qui obliviscimini* DEVM: *ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.* Huc animum advertite, hæc cogitate: Adest profectò dies, quo abstrusissima quæque revelabuntur: ne fidite secretis cubiculis, nec artificiosis dolis, quibus alios capitis: capiemini vicissim & rapiemini, nec erit qui eripiat. Est ergo religionis nostræ assertio, secretum hoc judicium in cujusvis hominis morte fieri. In fine hominis denudatio operum illius.

Archimedis speculum vultus irati judicis.

Psal. 89. v. 7. & 8.

Psal. 49. vers. 21.

Vers. 22.

Judicium particulare est de fide.

§. II.

QVANI videntur sibi felices jam & beati? expectent paululum. Mors brevi dicet, qualis hæc fuerit beatitudo. Monet Hebræus Sapiens: *Ante mortem ne laudes hominem quemquam.*

Beatitudo ante mortem incerta. Eccli. c. 11. vers. 30.

——— *Scilicet ultima semper*
Expectanda dies homini est; dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaque funera debet.

Ovid. lib. 3. Metamorph.

Hoc ipsum Bernardus animo inscriptum retinens: *Quomodo*, inquit, *secura laudatio, ubi nec ipsa vita securæ C Illorum laudæ virtutem, quorum jam certa victoria est. Illos devotis extolle præconiis, quorum securè potes adgaudere coronis.*

Bern. ser. 5. die festo Sanctorum omnium, post initium.

Interrogatus olim Epaminondas, quis inter militiæ Duces videretur omnium fortissimus? ipsene an Chabrias, an Iphicrates, an quis alius? Istud quidem, respondit, dum vivimus nimis quàm arduum est effari. Ultimus vitæ dies de singulis fert sententiam.

Epaminondæ de fortissimo militum judicium. Plutarch. in apophthegm. græcis.

Ejusdem prorsus animi Agesilaus, cùm audiret quempiam, qui regis Persici etiamnum juvenis summam felicitatem miraretur, & extolleret: Eho, ait, hæc parciùs. Nam nec Priamus quidem, cùm hujus esset ætatis, erat infelix. Nimirum vitæ finem expectandum censuit, qui hominis felicitatem si vera fuit, dereget. Sapienter ergo Sophocles: Nondum, inquit, appellato magnum, antequam defunctum videris.

Idem in vità illius.

Sophocles in Oedipo.

Sed

* *Ita Iansenius, Liranus, Paulus de Palatio in Ecclesiasticum. Bellarminus 1. de beatitud. cap. 3. 3. Suarez tom. 2. in partem 3. D. Thomæ disp. 52. sect. 2. Salasar in 1. 2. q. 5. art. 3. tract. 2. disp. 10. sect. 5. Vasquez disp. 19. cap. 2. aliiq; Theologi.*

Ambr. to. 1. lib. de Instit. Virg. c. 3. Idem tom. 1. lib. de bono mortis c. 9.

Sed sapientiùs Ambrosius: *Laudatio hominis*, ait, *non in exordio, sed in fine est*. Et causſam alibi apponens: *Si laudari*, ait, *ante gubernator non potest, quàm in portum navim deduxerit: quomodo laudabis hominem, priusquam in ſtationem mortis ſucceſſerit? Et ipſe ſui eſt gubernator, & ipſe vitæ hujus jactatur profundo. Quamdiu in ſalo eſt, tamdiu inter naufragia. Dux ipſe niſi confecto prælio non ſumit lauream; nec miles arma deponit, nec ſtipendii mercedem adipiſcitur, niſi hoſte ſuperato. Mors igitur ſtipendiorum plenitudo, ſumma mercedis, gratia miſſionis eſt.*

In morte pictura noſtra erit abſoluta, & ideo rude velum, quod hactenus pingentes texerat, diripietur. *In fine hominis, denudatio operum illius*. In fine aperietur liber, in quo moriens homo totam vitæ ſuæ hiſtoriam, nec vel apice, nec punctulo quidem omiſſo cernet & perleget; bonas & malas actiones mixtim inveniet.

* Lactantius hîc, melior Rhetor quàm Theologus de ſtatu alterius vitæ, crebrius hallucinatus eſt.

* Quæ Vigilantius, dormitans in plurimis hæreticus contra garrire auſus eſt, ea eruditè & nervosè Hieronymus jam olim refutavit. Tarſenſis Paulus velut præco proclamat Orbi: *Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem, Judicium*. Non ſolùm univerſale, ſed ſecretum ac peculiare quoque Judicium hîc promulgari aſſerunt priſci Patres. Et illud Siracidæ in teſtimonium laudant: *Facile eſt coram Deo in die obitus retribuere unicuique ſecundùm vias ſuas*. Quid clarius? Liquet igitur è paginis divinis ſingulos homines ad ſecretum tribunal eo die judicari, quo eos contigerit mori.

Hebr. cap. 9. verſ. 23. Cyprianus, Ambroſius, Anſelm. &c. Eccli. c. 11. verſ. 28.

S. Tho. p. 3. q. 59. art. 5. in concluſ. & ad tertium.

Ita priſcorum Patrum ſenatus ſequitur. Theologiæ Sol Thomas Aquinas: *Præter judicium*, inquit, *quod in cujuſlibet hominis morte fit, finale judicium eſſe oportet*. Addit: *Anima ſeparata à corpore habet ſtatum immutabilem, & accipit ſuum judicium*. Ejuſdem animi Joannes Damaſcenus: *Ajunt viri divinitus illuſtrati*, inquit, *quòd cùm exhalamus ſpiritum, quaſi in librâ humana opera probantur*. Neque Chryſoſtomus aliter: *Præſens hæc vita*, inquit, *rectè vivendi occaſionem & opportunitatem habet; poſtquam verò diem tuum obieris, judicium & pœna conſequitur.*

Damaſcen. orat. de defunctis. Chryſ. to. 2. hom. 37. in c. 11. Matth. mihi p. 296.

Et ſeipſum explicans Chryſoſtomus: *Sicut illi*, ait, *qui è carceribus educuntur, unà cum ipſis catenis ad judicium protrahuntur: Sic omnes animæ cùm hinc emigraverint, variis peccatorum catenis implicitæ, ad terribile illud ducentur Tribunal.* Confeſſa res, & præ ipſo meridie clariſſima.

Idem eod. tom. 2. in c. 4. Matth. hom. 14. mihi pag. 112.

§. III.

PRiorum omnium ſententiam Auguſtinus luculenter confirmat. Nam ubi de Vincentio Victore agit, Petrum preſbyterum his omnino verbis alloquitur: *Iſtud rectiſſimè & valde ſalubriter credit, judicari animas cùm de corporibus exierint, antequam veniant ad illud Judicium, quo eas oportet, jam redditis corporibus, judicari*. Et dicta firmans: *Quis adverſus Evangelium*, inquit, *tantâ obſtinatione mentis obſurduit, ut in illo paupere, qui poſt mortem ablatus eſt in ſinum Abrahæ, & in illo divite cujus infernus cruciatus exponitur, iſta non audiat, vel audita non credat?*

Hoc teſtimonio uſus eſt etiam Irenæus ad idè comprobandum, lib. 2. contra hæreſes cap. 62. & 63.

Hîc jure proclamem: Quid amplius egemus teſtibus? Auguſtinus loco mille teſtium eſt, qui ſignatis tabulis, *Valde ſalubriter & rectiſſimè credi*, affirmat, *judicari animas cùm de corporibus exierint*. Quod ut tantò explicatiùs doceat, addit: *Antequam veniant ad illud judicium, quo eas oportet, jam redditis corporibus, judicari.*

Auguſt. to. 7. l. 2. de Anima & ejus origine c. 4. med. mihi pag. 490.

Sed antiquior Auguſtino Cyprianus Carthaginenſis epiſcopus & martyr ſanctiſſimus, Tertulliano ferè coævus rem hanc explicatiſſimè tradens: *Quis*, inquit, *non omnibus viribus elaboret, ut cum Chriſto ſtatim gaudeat? Clauduntur oculi in perſecutionibus terræ, ſed patet cælum. Quanta dignitas & quanta ſecuritas exire hinc lætum? exire inter preſſuras & angustias glorioſum? Claudere in momento oculos quibus homines videbantur & Mundus, & aperire eoſdem ſtatim, ut Deus videatur & Chriſtus? Tam velociter migrandi quanta felicitas? ut terris repentè ſubtraharis, ut in regnis cæleſtibus reponaris?* Quod ſi certum poſt vitæ lu-

Cypr. l. de exhortatione Martyrii c. ult. Numeratur inter indubitatos & certos Cypriani libros.

A ctam mox ſequi præmium; neceſſarium, non differri judicium.

Sed antiquior Cypriano Tertullianus, quamvis longè obſcurior, contra eum, qui ſecretum illud in hominis morte judicium negarat, diſſerens: *Quid amplius*, inquit, *vis eſſe mortem, confuſâ ſpe, & incertâ expectatione ludentem, an vitæ recenſum jam & ordinationem Judicii inhorrentem? Prælibari putas judicium an incipi? præcipitari an præministrari?* Tertullianus hæreſin hîc oppugnans: Num animæ, inquit, poſt egreſſum è corporibus incertæ & ambiguæ de ſtatu ſuo, uſque in diem judicii ſupremi permanent? & quod ſequitur neque præmium, neque ſupplicium ad illud uſque tempus recipiunt? Ita ſanè mors meliorem hominis partem ſpe confuſâ & expectatione incertâ luderet. An non ergo potiùs *Vitæ recenſum*, ſeu, plenam recognitionem, & *ordinationem Judicii* tunc animus horret & expaveſcit? Neque univerſali Judicio illi B per iſtud ſecretum quidquam demitur. Quod enim in ſingulos homines peculiari judicio decernitur, illud omnibus & ſingulis hominibus judicium patefaciet ſupremum. Quod jam non præcipitatur, nec prælibatur, ut Afer loquitur, ſed potiùs incipit & præminiſtratur. Quod cum Auguſtino & Tertulliano Ambroſius diſertiſſimè dixit: *Statutum eſt omnibus ſemel mori, & poſt mortem judicabitur unuſquiſque juxta merita ſua: ante mortem nulla eſt perfecta laudatio.*

Tertullian. l. de anima c. 58. ſeu ult. mihi p. 505. In editione Iacobi Pamelii.

Ambroſ. tom. 1. l. de bono Mortis cap. 3. mihi pag. 378.

Et ratio id facilè perſuadet. Cùm enim in morte, tempus bene maléque agendi ſit exhauſtum, par eſt omnino, ut unuſquiſque de vitæ ſuæ actionibus judicium, quale quidem promeritus eſt, ſubeat. Cur enim iſtud ulteriùs differatur? Hæc certè dilatio multùm affligeret juſtos, de ſuâ ſalute incertos, neque hæc afflictio iis ad ſalutem quidquam prodeſſet. Imò probi juxta & improbi toto tempore inter mortem & ſupremum judicium interjecto forent æquales, ob ſtatum dubitationis & formidinis pœnum.

Cur homo de vitæ ſuæ actionibus judicium quale meritus eſt in morte ſubire debeat.

C

§. IV.

EDictis clarum eſt, ſecretum atque peculiare hoc Judicium ſic peragi, ut in ſuâ unicuique morte, ſententia pronuntietur, è quâ intelligat animus, quid de ſe futurum ſit totâ æternitate.

In morte ſententia pronuntiatur.

Quando igitur tam divinæ paginæ, quàm ſancti Patres, complura Concilia, Theologi omnes affirmant, unumquemque hominum mox à morte ſuâ præmiis vel ſuppliciis affici, ſequitur evidentiſſimè, priùs etiam unumquemque judicari. Hoc autem aliud non eſt, quàm ſuum in æternitate ſtatum cognoſcere.

Poſt hominis mortem præmia vel ſupplicia mox ſequi, res certa & Chriſtianæ religionis dogma eſt. Chriſto utique id è cruce pronuntianti credemus: *Hodie mecum eris in Paradiſo*. Stephanus non tantùm cælos vidit apertos, ſed petiit inſuper ſpiritum ſuum à Chriſto ſuſcipi. Paulus cupit diſſolvi, & eſſe cum Chriſto. Fruſtrà D hoc cuperet ſi ad Chriſtum ante Judicium ſupremum pervenire non poſſet. Joannes cæleſtium arcanorum conſcius vidit beatos Martyres in cælo ſtolis albis amictos, & palmas in manibus eorum.

Mortem mox præmia vel ſupplicia ſequuntur.

Apoc. c. 7. verſ. 13. & ſeqq.

Supremo die juſti ſalutis ſuæ jam certi, *ſtabunt in magnâ conſtantiâ adverſus eos, qui ſe anguſtiaverunt, & qui abſtulerunt labores eorum*. Hinc ad præmium à morte ſtatim accipiendum Paulus nos erigens: *Scimus*, inquit, *quoniam ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis. Nam & in hoc ingemiſcimus, habitationem noſtram, quæ de cælo eſt, ſuperindui cupientes.*

Sapient. c. 5. verſ. 1. 2. Cor. cap. 5. verſ. 1. & 2.

* Ergo anima corpore ſoluta Judicii ſupremi diem non expectat dormiendo, ſed vel inter delitias cæleſtes, vel inter flammas Avernales novum æternúmque connubium præſtolatur. Quod clariſſimè Tertullianus in adverſarium pugnans: *Salvum debet eſſe*, inquis, *in judicio divino*

* Anima corpore ſoluta ad cæleſtes delicias vel flammas deſtinatur. Tertull. l. de anima c. ult. mihi p. 505.

divino negotium suum sine ullâ prælibatione sententiæ: tum quia & carnis operienda est restitutio, ut consortis operarum & mercedum. Quid ergo fiet in tempore isto? dormiemus? At enim animæ nec in viventibus dormiunt, corporum enim est somnus, quorum & ipsa mors cum speculo suo somno. Aut nihil vis agi illic, quò universa humanitas trahitur, quò spes omnis sequestratur? Itaque statutum est hominibus semel mori, post hoc autem Judicium.

CAPVT II.

Quid secretum, peculiare Iudicium, seu, quid sit rationem reddere.

§. I.

Quadruplici discrimine ad Judicium secretum homines ex orbe evocâtur.

DIscrimine quadruplici ad Judicium secretum homines ex Orbe hoc evocantur. I. Sunt qui sententiâ Judicis auditâ statim transeant ad æternam felicitatem. II. Sunt qui pariter statim à Judicio rapiantur ad æterna supplicia. III. Sunt quos inhærentes nævi nondum expiati à conspectu Numinis abstineant. IV. Denique sunt quos sola inquinat noxa primigenia. His omnibus subeundum est Judicium peculiare ac secretum. Istud autem ab universali Orbis Judicio differt, loco, tempore, Judicis Majestate. Alio certè loco gens humana omnis conveniet, seu Josaphati vallis, seu alia pars terræ ultimo huic Tribunali sit assignanda. Sed alio quoque tempore totum genus humanum, & alio singuli homines judicabuntur. Nostrûm autem *non est nosse hæc tempora & momenta, quæ Pater posuit in suâ potestate.* Sed & supremi Judicii apparatus longè alius erit quàm Secreti, longè major Judicis Majestas. Tunc enim non solùm universi homines, sed etiam tam beati quàm damnati Angeli ad dexteram lævámque Judicis sistentur, in classes sanè diversissimas distributi. Tunc omnium omnino hominum conscientiæ pandentur, velut libri undequaque apertissimi, omnibus legendi. In arcano Judicio unius solùm hominis conscientia patet detecta. Quid ergo est arcanum hoc & singulare Judicium?

Actor. cap. 1. vers. 7.

Discrimen inter Judicium supremum & secretum.

§. II.

HIc, mi Lector, non multis te morabor, sed ut cœpi hoc Caput, ita quàm potero, tam dicenda conferam maximè ad compendium. Sed erit quod juxta mecum summè mireris. Si Theologos interrogem de hoc Judicio, facilis ac prompta responsio. Homines non Christianos miror, non interrogatos, de hoc ipso appositè respondere.

Iob cap. 38. vers. 36.

Iob quærit: *Quis dedit Gallo intelligentiam?* Non, minùs quæri potest: Quis homini Gentilitatis tenebris oppresso dedit scientiam? Quis ei tantum lucis infudit? Obstupescos prorsus homines, qui nullam Christianæ religionis disciplinam acceperunt, quos DEVS sui notitiâ non afflavit, eò quâcunque demum ratione progressos, ut de arcano ac singulari cujusvis hominis Judicio perspicuè ac enodatè disseruerint. Num istud scientiæ è divinis voluminibus, num è priscis Patribus, an è solo naturæ lumine id hauserunt? Audite quid philosophorum apex, quid sapiens Plato, de hoc ipso peculiari Judicio senserit. Verba tam illius, quàm ceterorum optimâ fide adnumerabo.

Gentiles de singulari cujusvis hominis judicio disseruerunt.

Platonis de Judicio particulari sensus.

Plato dialogum de Rhetoricâ scripsit, cui titulum præfixit Gorgias. Hîc mentione factâ Judiciorum, de eo quod cujusvis hominis mortem consequitur, ita disserens: Nudi, ait, his omnibus sunt judicandi. Sunt enim judicandi post obitum. Mox suam Judici potestatem definiens, Judicium quoque ipsum esse nudum oportet, mortuum videlicet, & ipso dumtaxat animo, inquit, animum ipsum inspicientem statim post insperatum cujusque obitum: animum, inquam, à cognatis omnibus A desertum, omnémque ornatum exteriorem relinquentem in terrâ, ut judicium justè procedat.

Christus optimus Judex ex sententiâ Ethnicorũ.

O vera hęc, verissima de nostro Judice, Christus Dominus verè nudus ab omni affectu, verè judicatus & ipse à præside Pontio, verè mortuus, & judiciariam hanc protestatem in omnes consecutus moriendo.

* *Severus Iudex.* Rhadamãthus Judex mortuorum apud Ethnicos.

Pergit Plato: Cùm igitur ad judicem pervenerunt, Rhadamanthus * eos sistens, uniuscujusque animam intuetur: cujus tamen anima illa fuerit non animadvertit. Sed plerumque magni Persarum regis, aut alterius regis, sive potentis obvium animum contemplatus nihil in eo reperit sani: sed perjuriis atque injustitiâ quasi quibusdam verberibus cicatricibúsque infectum, qualia cujusque actio contraxit impressitque animo, omniáque obtorta mendaciis atque vanitate, nihilque recti habentem, quia sine veritate fuerat educatus: Præterea ob peccandi licentiam & petulantiam, mollémque lasciviam, & in actionibus singulis intemperantiam, incompositum penitus atque turpem. Animum igitur contemplatus sic affectum ignominiosè, rectâ in custodiam transmittit, ubi meritas subire pœnas oportet. *Pergit Philosophus:* Convenit autem omnem, qui ab aliquo rectè punitur, vel ipsum fieri meliorem, utilitatémque percipere, vel ceteris exempla dare, ut alii pœnas ejus conspicientes, meliores ob timorem efficiantur. Qui verò apud Deos & homines ita dant pœnas, ut utilitatem inde aliquam referant, hi sunt qui peccata sanabilia commiserunt, quibus dolor cruciatúsque prodest, & apud homines & apud inferos. Non enim aliter quis potest ab injustitiâ liberari.

Quis obsecro arcanum istud de peccatis levioribus & gravioribus Platoni aperuit? Peccatum letale verè insanabile. Sed Platonem porro loquentem audiamus.

Qui autem, *inquit*, extremâ injustitiâ detinentur, ac propter ejusmodi delicta sunt insanabiles, ex his exempla sumuntur, ipsíque nullam ampliùs utilitatem inde reportant, utpote qui sanari non possint: sed prosunt dumtaxat aliis per exemplum, qui eos intuentur propter flagitia maximis & terribilissimis pœnis omni tempore cruciatos, tanquam exemplum monimentúmque & spectaculum apud inferos in carcere prębentes injustis omnibus, qui ad ea loca descendunt.

§. III.

QVid, oro, clarius & quid magis Christianum de inferorum supplicis, déque damnatorum catervis Chrysostomus aliquis, aut Augustinus dixerit? Sed nunc audite Reges & intelligite, audite Principes & præsides, audite opulenti ac divites, audite quicunque alii potentes, quid de vobis, vestróque vitæ genere divinus Plato sentiat. Hæc illius verba sunt:

Arbitror autem in eorum numero qui solùm exempla tradunt, plurimos esse tyrannos, reges, potentes, civitatum gubernatores. Quippe cùm hi ob peccandi licentiam gravissima profanissimáque peccata committant. Nihil tamen prohibet, inter hos etiam bonos quosdam esse viros: & certè qui talis fuerit, mirificè est colendus. Nempe arduum est, ô Callicles, ingentique laude dignum, ut quis in magnâ peccandi licentiâ constitutus justam transigat vitam: paucique tales reperiuntur.

Potentes plerumque improbi.

Plerique autem, ô vir optime, potentum improbi sunt. Quamobrem, ut dicebam, quando Rhadamanthus aliquem ejusmodi deprehendit, nihil aliud in ipso novit, neque quisnam sit, neque ex quibus ortus, sed utrum sit malus: cùmque id compererit, dimittit in Tartarum, obsignans utrum sanabilis vel insanabilis videatur. Ille verò illuc transmissus meritas subit pœnas.

* *Ita sæpius loquitur Chrysostomus, qui vitam piam nominat Philosophiam.*

Interdum verò alium intuitus animum, vel privati, vel alicujus alterius, qui piè atque integrè vixerit: quod quidem Philosophis * potissimùm contingere arbitror, rem suam agentibus, neque multis se negotiis impli-

implicantibus. Applaudit huic, & transmittit ad insulas beatorum.

Obstupesco prorsus hæc talia ab homine Christianæ religionis ignaro dici, scribi, imò & credi. Sed plura Plato & luculentiora conceptissimis his verbis addit:

Ego, igitur, ô Callicles, ab hujusmodi sermonibus flector, & jam considero, quâ ratione judici sanissimum animum ostendere possim. Quamobrem omnes populi spernens honores, veritatémque considerans, conabor revera, quàm maximè potero, bonus vivere atque mori. Cohortor autem & ceteros omnes quantum possum. Te quoque ad hujusmodi vitam revoco atque certamen: quod equidem assero præ aliis certaminibus in hac vitâ esse homini subeundum. Quapropter & te objurgo, qui non poteris tibi ipsi opem ferre, quando de te JUDICABITUR instabitque sententia, quam modò dicebam.

Quid de arcano singulari Judicio luculentius, quid magis pium aut verius dici potest? Et quæso, Christiani, non colorem ducimus, non erubescimus, cùm ista legimus? Quàm autem hæc seriò & oratione confirmatâ dixerit, ipse etiam Plato explicans:

Hæc, *inquit*, forsitan anilis quædam fabula tibi videtur, & quæ dicta sunt, contemnis? Sed profectò nihil mirabile foret hæc spernere, si quo pacto perquirentes meliora his & veriora invenire possemus. Nunc verò vides, cùm tres viri sitis, omnium qui nunc sunt Græcorum sapientissimi, non posse vos tamen ostendere, aliâ esse ratione vivendum, quàm eâ quæ illuc quoque conducere videatur.

Imò verò in tot sermonibus, cùm ceteri redarguti fuerint, solus hic remanet firmus: scilicet cavendum esse, injuriam facere magis quàm pati, idque viro præ ceteris omnibus meditandum, non ut bonus quidem videatur, sed ut revera sit bonus publicè atque privatim. Si quis autem malus quodam modo fuerit, esse puniendum.

Plato dial. Gorgias, seu l. de Rhetorica circa finem, mihi pag. 357. Ita etiam Græcus contextus habet. Centum ferè annos post Hieremiam Prophetam Plato vixit.

Quas ob res mihi credens, sequere me illuc, quò cùm perveneris, & vivens & mortuus beatus eris. Atque permitte ut aliquis te contemnat, ut stultum, injuriisque, si libet, afficiat, néve cures si ignominiosè percutiaris. Nihil enim grave patieris, si revera honestus bonúsque sis, virturémque exerceas. Hanc igitur rationem, quæ nunc nobis innotuit, tanquam ducem sequamur, ostendentem vobis, hunc optimum esse vivendi modum, ut justitiam ceteráque virtutes colentes & vivamus, & moriamur.

Lex Christi primaria.

Quid nobis Liber de imitando Christo religiosius ingesserit? Seipsum odisse & animi submissionem in omnibus sequi, primaria Lex Christi est: Atqui revera nemo seipsum robustiùs odit, nemo altiùs se demittit, quàm qui didicit pati, ut stultum se contemni. Quod Plato singulari huic post mortem judicio proludium optimum æstimavit.

Platonis ad singulare Judicium præparatio.

Hîc ego jure meritò interrogem, è quibus demum voluminibus hæc Plato sumpsit? Philosophus idololatriæ medius ad singulare post mortem Judicium se parat, & verò etiam hortatur alios, ut idem faciant & unicè hoc satagant, quâ ratione Judici sanissimum animum ostendere queant: certamen esse subeundum, nec auxilii quidquam sperandum, quando jam Judicium & sententia reum concluserint. Quid ergo nos Christiani? Non molliemus Judicis sententiam, dum licet, præoccupatis jam obsequiis? Sed Platoni testes è priscis adstituo.

§. IV.

Virgilii & aliorum Poëtarum judicium de statu animarum post hanc vitam.

QVod philosophorum Homerus, imò Deus, & princeps Academiæ Plato de singulari hominis post obitum judicio pronuntiavit, idem post illum Maro cecinit.

Virg. lib. 6. Æneid. post med.

Nec verò hæ sine sorte datæ, sine Iudice sedes.
Quæsitor Minos urnam movet: Ille silentum

A *Conciliúmque vocat, vitasque & crimina discit.*

Et:

Gnosius hæc Rhadamanthus habet durissima regna:
Castigatque, auditq; dolos, subigitq; fateri,
Quæ quis apud superos furto lætatus inani,
Distulit in seram commissa piacula mortem.

Hæc eo tantùm recito, ut pateat utcumque pervulgatam priscis opinionem inhæsisse, post obitum sontes suppliciis affici, bene meritos præmiis ornari, & in eam rem constitutum esse examen & Judicium. Idem cecinit Papinius:

Statius l. 4. Thebaidos.

Arbiter hos duræ versat Gortynius urna,
Veræ nimis poscens, adigitq; exprimere vitas
Vsque retro, & tandem pœnarum lucra fateri.

Ut justissimè, quemadmodum Plato loquitur, rectéque de transmissione animarum judicetur. Revera quisquis ad judicium singulare ducitur, fateri cogitur quidquid per omnem vitam non solùm agendo & loquendo, sed etiam cogitando deliquerit. Quæsitor & Judex Christus vera nimis poscit, quæ judicandorum nullus negaverit. Et quamvis Plato de singulari in hominem morientem constituto judicio dilucidissimè sit locutus, de eodem tamen non minùs dilucidè Hermes Trismegistus loquitur, cujus hæc omnino sunt verba.

Trismegisti de judicio.

Cùm fuerit animæ à corpore facta discessio, tunc arbitrium examénque meriti ejus transiliet in summi dæmonis potestatem, isque eam cùm piam justámque providerit, in sui competentibus locis manere permittet. Si autem delictorum illitam maculis, vitiisque oblitam viderit, desuper ad ima deturbans procellis, turbinibúsq; aëris, ignis & aquæ, sæpe discordantibus trader. Atque inter cælum & terram mundanis fluctibus in diversa semper æternis pœnis agitata raptabitur. Ut in hoc obsit animæ æternitas, quod sit immortali sententiâ æterno Judicio subjugata. Ergóne his implicemur, cavendum, verendum, timendumque esse cognosce. Incredulæ enim post delicta cogentur credere non verbis sed exemplis, nec minis, sed ipsâ passione pœnarum.

Ecquis, obsecro, Hermeti Trismegisto hæc dictavit charitis mandanda? Quàm apertum & clarum testimonium illius privati Judicii! Mirari satis nequeo, unde hoc Ethnicis innotuerit. Neque privatum dumtaxat, sed & publicum Orbis Judicium, unà cum præcedentibus signis describit in hunc modum.

Tenebræ præponentur lumini, & mors vitâ melior judicabitur; nemo suspiciet cælum. Religiosus pro insano, irreligiosus putabitur prudens, furiosus fortis, pro bono habebitur pessimus. Anima enim & omnia circum eam, quibus aut mortalis nata est, aut immortalitatem, se consecuturam esse præsumit, secundùm quod vobis exposui, non solùm risus, sed etiam putabitur vanitas. Sed mihi credite, etiam periculum capitale constituetur in eum, qui se mentis religioni dederit. Nova constituentur jura, Lex nova, nihil sanctum, nihil religiosum, nec cælum, nec cælestibus dignum audietur, aut mente credetur. Soli nocentes Angeli remanent, qui humanitati commixti ad omnia audaciæ mala miseros manu injectâ compellent ad bella, in rapinas, in fraudes, & in omnia quæ sunt animarum naturæ contraria. Hæc & talis senectus veniet Mundi, irreligio, & inordinatio, & irrationabilitas bonorum hominum. *En prævia universalis Iudicii signa: addit.*

Cùm hæc cuncta contigerint, ô Asclepi, tunc ille Dominus & pater, Deus primipotens & unus gubernator Mundi, intuens in mores factáque voluntaria voluntate suâ, quæ est Dei benignitas, vitiis resistens & corruptelæ omnium errorem revocans, malignitatem omnem, vel alluvione diluens, vel igne consumens, vel morbis pestilentibus ubique per diversa loca dispersa finiens, ad antiquam faciem mundum revocabit, ut & Mundus ipse adorandus videatur, & mirandus, & tanti

operis effector & restitutor Deus ab omnibus qui tunc erunt, frequentibus laudum præconiis, benedictionibúsque celebretur. Hæc enim Mundi genitura cunctarum reformatio rerum bonarum, & naturæ ipsius, sanctissima & religiosissima restitutio, peracto temporis cursu, quæ est, & fuit sine initio sempiterna. Voluntas etenim Dei caret initio, quæ eadem est, & ubique est sempiterna.

Voluntas Dei est sempiterna.

Atque ut sciremus quis Iudex nobis expectandus, quis summus ille dæmon, penes quem arbitrium examénque nostri meriti est:

Deus, *inquit*, supra verticem summi cæli consistens, ubique est, omniáque circumspicit. Non enim hominum delicta, solâ humanâ lege puniuntur. Primò enim terrena omnia quæ sunt, mortalia sunt. Nunc omnia, etiam quæ sunt rationi corporali viventia, & à vivendo eâdem corporali lege deficientia, ea omnia pro vitæ meritis aut delictis, pœnis obnoxia tantò post mortem sævioribus subjiciuntur, quantò multa forsitan fuerunt celata, dum viverent. Præsciâ enim rerum omnium divinitate reddentur, perinde ut sint pro delictorum qualitatibus pœnæ.

Contrà justo homini in Dei religione & summâ pietate præsidium est. Deus enim tales ab omnibus tutatur malis. Pater enim omnium est Dominus, qui solus est omnia, omnibus se libenter ostendit. Ergo vitæ, æternitatisque Deus ipse plenissimus, viventium vel vitalium quæ sunt in Mundo, sempiternus gubernator est, sanctus, incorruptus, ipsiúsque vitæ dispensator æternus. Solus Deus, & meritò solus, ipse in se, est à se, & circum se, totus est plenus atque perfectus, isque sua firma stabilitas est, nec alicujus impulsu, nec loco moveri potest, cùm in eo sint omnia, & in omnibus ipse est solus. Deus igitur stabilis fuit, sempérque est, & cum eo similiter Æternitas consistit. Mundum verò non natum, quem rectè sensibilem dicimus, intra se habens. Hujus Dei imago hic Mundus effectus est Æternitatis imitator. Omnium enim quæ sunt, primordium Deus est, & Æternitas. Omnia enim Deus, & à Deo omnia, & ejus voluntatis omnia. Quod totum est bonum, decens, immutabile, & prudens, & ipsi soli sensibile atque intelligibile & sine hoc nec fuit aliquid, nec est, nec erit. Omnia enim ab eo, & in ipso, & per ipsum. *

Seneca Consol. ad Marcium c. ult. fine.

Romanus sapiens Annæus Seneca, de Orbis universo busto ante Judicium statuendo dilucidè pronuntians: *Cùm*, inquit, *tempus advenerit, quo se mundus renovaturus extinguat, viribus ista se suis cadent, & sidera sideribus incurrent, & omni flagrante materiâ, uno igne, quidquid nunc ex dispósito lucet, ardebit. Nos quoque felices animæ æterna sortitæ, cum Deo visum erit, iterum ista moliri.*

* *Apud Madaurenſem Philoſoph. In editione Aldi Manutii Venetiis anno 1521. mihi pag. 185. Hæc velim Ioannes à Wowver, in suâ editione, anno 1606. & in suâ anno 1588. Petrus Colvius, non omisisſent. Eidem certè ſuam magis probaſſent, ſi quæ antiquiores ipſis in lucem dederunt, illi tenebris tam tenebr. non mamnaſſent. Nota hic, obſecro, Lector, & arcanam Numinis vindictam obſtupeſce: Petrus Colvius Brugenſis, quem dixi, ingenio ſuo rectiùs potuiſſet uti. At ille Aſini aurei, ſcriptionis parum pudicæ ſcholiaſtes, ab aſino calce protritus obiit. Hoc habet. Extant duo ejus epitaphia, quæ hoc ipſum optimâ fide teſtentur. Vide Matthæi Raderi Martialem cum commentariis, in præfatione ad Lectorem poſt initium.*

§. V.

Auguſt. to. 5. l. 8. de Civit. conſ. 11. mihi pag. 91.

AVditâ Trismegisti ac Platonis de arcano judicio sententiâ, non miror Augustinum Platoni ac Platonicis tam faventem fuisse, ut dixerit: *Quoniam de uno Deo, qui fecit cælum ac terram, quantò melius senserunt Platonici, tantò ceteris gloriosiores illustriorésque habentur.* De ipso autem Platone: *Quod & me*, inquit, *plurimum adducit, ut pæne assentiar Platonem illorum librorum expertem non fuisse. Sed undecunque ille ista didicerit, sive præcedentium eum veterum libris, sive potiùs, quomodo dicit Apostolus, Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ejus à constitutione Mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.*

De bibliis loquitur.

De Platone simul & Porphyrio ejus discipulo hoc asserit: *singula quædam dixerunt Plato atque Porphyrius, quæ si inter se communicare potuissent, facti essent fortasse Christiani.* Quod alibi repetens: *Paucis*, inquit, *mutatis verbis atque sententiis Christiani fierent.* Ubi rem mirissimam commemorans: *Initium*, inquit, *sancti Evangelii secundum Ioannem, quidam Platonicus, aureis litteris conscribendum, & per omnes ecclesias in locis eminentissimis proponendum esse dicebat, sicut à sancto sene Simpliciano, qui postea Mediolanensi Ecclesiæ præsedit Episcopus, solebamus audire.*

Idem l. 22. de Civit. c. 27. initio, mihi p. 30.

Idem tom. 1. l. de verâ religione c. 4. mihi p. 302.

Idem Aug. to. 5. l. 10. de Civit. c. 39. mihi p. 119.

Sed ut ad litteam redeamus: Quid demum est illud, quod particulare appellitant Judicium? Theologia Christiana in hunc modum respondet: Cùm homo moritur, sub ipsum mortis punctum totius vitæ suæ tam promerita, quàm delicta omnia cognoscit, & simul irrevocabilem Christi Judicis sententiam audit, intelligitque quid de se Deus in omnem æternitatem decreverit; num sibi gaudendum ut amico Dei, an verò ardendum ut hosti æternùm? Atque hoc Judicium peculiare, arcanum nominamus, in quo quivis hominum suum futurum statum in omnes æternitates permansurum clarissimè cognoscit. Atque hoc est, post mortem Judicium subire, hoc rationem reddere. Dilucidè ac verè Chrysostomus: *Ponamus*, inquit, *sæculi consummationem post viginti annos futuram, post triginta, post centum. Quid hoc ad nos? An non uniuscujusvis consummatio est vitæ suæ terminus?* Nimirum cuique ultimus dies vitæ, destinatus est dies judicii & sententiæ in æternum non revocandæ.

Judicium particulare quid sit secundum Christianos.

Chryſoſt. tom. 4. in 1. epiſt. ad Theſſalon. hom. 9. mihi pag. 1235.

CAPVT III.

Incertum esse annum, mensem, diem, horam secreti, peculiaris Iudicii, seu, reddendæ rationis.

EVangeliorum sacra historia non docet Christum Orbis Servatorem adeò frequenter sedisse, sed iter fecisse & ambulasse. Sedit quidem in monte, sed velut in scholâ Magister, ut doceret discipulos: sedit ad fontem, sed fatigatus à viâ, & ut Samaritidem expectaret, per quam plurimos sibi erat adjuncturus. Ergo rara Domini quies, itinera perpetua. Quo quidem erudiit homines, viatores se meminerint esse, & eò tendere, ubi confecta via sunt mansuri æternùm. Proinde jam quiescendi tempus non esse, optimas horas non otiosè in hospitio frangendas. Non sedendum, sed eundum esse. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis.*

Christi quies rara, itinera perpetua cur.

Hebr. cap. 4. verſ. 11. Apoc. c. 14. verſ. 13.

De Christo Matthæus: *Ambulans Iesus*, inquit, *juxta mare Galilææ.* Quid hæc ambulatio sibi voluit? Ipsos piscatores venit piscari. Duos ex improviso ab aquis evocavit, & sequi jussit. Mors æmulatur mortis Dominum, & obambulat hoc magnum Mundi mare, & non rarò dum nos in naviculis nostris festivissimè jocamur ac ludimus, unum alterúmque nominatim evocat: Veni post me. Judex te vocat; sequere. Et continuò relictis retibus & navi, quisquis vocatur, sequi cogitur. Tantarum virium est imperiosa vocula: VENI. Honores, opes, voluptates, cognati, parentes, & quidquid charum est, desendum est.

Matth. c. 4. verſ. 18.

Mortis evocatio, Est imperiosa vocula, Et incertissima.

Sed hæc Mortis evocatio longè incertissima est; non hora, non dies, non mensis, sed nec annus quidquam certitudinis habet. Ita hæc ad Judicium evocatio temporis est incertissimi, quod jam paullò uberiùs exponemus.

§. I.

IVdicium, de quo agimus, tam terribile neutiquam foret, si dies quo illud indicitur, paullò esset certior.

At verò

Mors, Judicis apparitor.

At verò Judicis apparitor mors tunc plerumque vocat, cum minimè expectatur. Cùm domum subit, non solet quærere, quis in eâ ceteris senior aut imbecillior, sed ei judicium denuntiat, quem judex designaverit vocandum, etsi omnium saniſſimus, & natu minimus sit. Plurimos sine omnibus ceremoniis ac delitiis invadit, illud unum insusurrans: *Veni post me*, seu tu rationes compoſueris, seu distuleris, non expecto, sequere. Sat temporis tibi concessum. Neglexisti? Tibi culpam imputa. Tu jam sequere.

Morbus judicii denuntiatio.

Tunc ergo ut plurimum Judicii fit denunciatio, cùm letalis morbus ingruit, cùm animi deliquia iterantur, cùm frigidus prorumpit sudor. De tali homine facilè cogitare est; jam in viâ est ad judicem, jam abit, jam in oculis habet Tribunal Christi. Cùm autem incertiſſimum, quis ultimus & letalis sit morbus, & quamdiu is duraturus, ideo nec momento quidem securi sumus.

August. l. de Contrit. cordis cap. 1.

Nobiliſſimum Auguſtini dictum est: *Nihil certius morte, nihil incertius horâ mortis. Latet ultimus dies, ut observentur omnes dies.*

Cur Deus judicium insperatum esse vult.

Idcirco autem Deus ex improviso judicium insperatum nec opinatum vult indici, ut istud semper expectemus, & omnibus horis versemus illud animo: *Iam aderit.* Non solet dominus qui cum aliis in conclavi colloquitur, præmonere servos quâ parte horæ colloquium sit finiturus, idque ideo, ut ad omnem nutum, & ad signum vel leviſſimum prompti parati sint. Servorum est expectare, & vigilare.

Iob cap. 14. v. 14. & 15.

Jobus ad omnem Domini nutum paratiſſimus servus: *Cunctis diebus*, inquit, *quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Vocabis me, & ego respondebo tibi.*

Si liceret præscire tempus, quo quis ad Judicem vocandus, quotusquisque est qui seipsum non blandiſſimè seducens diceret: Multum superest vitæ; viginti aut triginta restant anni. Curabo igitur ut mihi bene sit: ubi cœpero vinum de fundo bibere, omni conatu res meas agam, & Christiani hominis officium insigniter exple-
C bo. Satis maturè & ante finem id fecero. Quâ quidem ratione licet amici Numinis moreremur, promeritorum tamen supellectilem prorsus exiguam congereremus. Atque ita cælestem gloriam singulis diebus augendam, in ultimos dies rejiceremus.

§. II.

ET quæso quæ facies Orbis esset, si quivis hominum diem ultimum prænosceret? Tetertima quæque flagitia in infinitum cumularentur, cùm neque sic quidem in officio contineri possit humana nequitia. Nec horam nec diem prænoscimus, & nihilominus tam flagitiosè vivimus, & temeritate incredibili Æternitatis ostium pulsamus. Nec crastini, nec vesperæ, sed nec præsentis horulæ certa fides est; & tamen virtuti segniter

Certi funeris incertiſſima hora.

studemus. Certi funeris incertiſſima hora est. Hæc scimus, & tamen vitiis non valedicimus.

Si reo jam capitis damnato, septuaginta panes pro-
D ponantur in carcere, cum expresso monito, unum ex iis venenatum esse. Quàm cautâ manu, quàm sollicitis oculis exploraret ille singulos. Quotidie apud se dicere audiretur: Fortaſsis hic est, qui me vivorum numero exturbet. Neque verò hic aliud somniaret noctu, cogitaret interdiu quàm mortem septuagesimo saltem die obeundam.

In carcere sumus omnes, nemo non reus; capite damnati omnes, ob Adæ furtum. Statutum est mori. Tribunal proximum est. Vitæ necisque arbiter Deus septuaginta vel octoginta panes captivis suis permit-

Psal. 89. vers. 10.

tit. Quod Hebræus vates significans: *Dies*, inquit, *annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor.*

Sunt hi elimactherici anni, qui

Quàm multi pane primo latitantem mortem glutiunt: alii septimo aut decimo quarto pane: vigesimo

A primo aut octavo alii: Quidam quadragesimo nono, aut quinquagesimo sexto, aut sexagesimo tertio. Non-nulli septuagesimo, pauci octogesimo anno venenatum panem contingunt. Quis mortalium scire potest, quo anno letalem bolum faucibus receperit.

Septennis redeunt.

Tu ne quæsieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
Finem Deus præscripserit. Seu plures hiemes, seu dedit ultimam, ad Tribunal nos paremus quàm minimum creduli posteræ luci; dum scribimus, dum loquimur, fugit ætas.

Horat. lib. 1. Carm. Oda 11.

Omnes eodem cogimur; omnium
Versatur urna: serius, ocyus
Sors exitura, & nos in æternum
Exilium.

Idem lib. 2. Carm. Oda III.

Aut in cæleſtem patriam missura. Ergo, quisquis es
Immortalia ne speres, monet annus, & almum
Quæ rapit hora diem.
Pulvis & umbra sumus.

Idem lib. 4. Carm. Oda VII.

B Et nemo scit noſtrûm quàm propè versetur terminus. Fortaſsis dum ego hæc scribo, dum tu hæc legis, mi bone Lector, venenatum panem jam admordimus, hoc anno extinguendi? Ergo non aliud somniemus noctu, non aliud cogitemus interdiu quàm viciniſſimum Christi Tribunal. Jam pridem moniti sumus: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. Ideo & vos estote parati; quia quâ nescitis horâ filius hominis venturus est.* Horis omnibus & omnibus horæ partibus rationes sint confectæ, ut cùm Judicis apparitor, ad Tribunal evocaverit, extemplo illuc cum eo properemus quò vocamur.

Matth. c. 25. vers. 13. & c. 24. v. 44.

Secundus Philoſophus vir sapiens Adriano Imperatori, quid mors esset scisciranti, respondit: Latro homi-
Mors est latro hominis.
nis. Latenter certè, & à latere obrepit improvidis. Quod in Æternitatis Prodromo explicatum.

§. III.

A Poſtoli quàm maximè seriâ quæstione Magiſtrum suum aggressi: *Dic nobis*, ajunt, *quando hæc erunt? & quod signum adventus tui?* Christus velut diſſimulans audisse quæ interrogarunt, progressus est dicendo. Demum subjunxit: *De die autem illâ & horâ nemo scit, neque Angeli cælorum, nisi solus Pater.* Hæc Domini verba Chry-
Chryſ. to. 4. in 1. Theſſ. c. 5. hom. 9. mihi p. 1235.
ſoſtomus altiùs expendens, de secreti Judicii die expliciſſimè prorsus & dilucidiſſimè verbum è verbo sic expreſsit: *Quemadmodum in aliis, relictis quæ propria sunt, communia curamus, ita & hic, omittentes quisque suum ipsius finem curare, communem & generalem consummationem discere volumus. Quid enim tibi cum illâ commune est? Si unum istum finem bene diſposueris, nihil ab illo mali patieris. An non uniuscujusvis consummatio est vitæ suæ terminus? Audi Paulum dicentem: Ipſi namque exactè scitis, diem Domini ut furem in nocte, ita venturum.* Addit aureus Orator, quod unicè notandum: *Non soliùm communis ille, sed & uniuscujusque proprius ita veniet. Iste quippe illum imitatur. Est enim & iste cognatus illi. Quod enim ille simul & summatim, hoc iste per partes facit.*

Matth. c. 24. vers. 3.

Ibid. v. 36.

Dies judicii particularis & cõmunis; incertus,

Idcirco sapientiſſimè decrevit Deus, ut non solùm universalis, sed etiam secreti ac peculiaris Judicii diem nesciremus. Quod Eccleſiastes affirmat: *Nescit homo finem suum.* Jobus non immemor Judicii subitò insti-
Eccleſ. c. 9. vers. 12.
tuendi: *Nescio*, inquit, *quamdiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.*

Iob cap. 32. vers. 22.

Neque solùm Judicii tempus, sed & locus planè incertus est. Nescimus planè an mors Judicis apparitor (ut eum appellavimus) nos invasurus sit domi, an mediis campis, in lecto, an extra illum; aggressu lento an repentino, morbo productiore, an vi subitâ; nescimus, an gladio, an tormento bellico, scalarum præcipitio, aut tegulæ illapsu, in igne aut aquis hinc ad Tribunal evocandi sumus. Nos quidem edimus, bibimus, quiescimus, dormimus; interim, ut Basilius & Gregorius loquuntur, in navi sedemus, quæ nec momento quidem consistit.

Sicut & locus.

Ita divino Tribunali continuo progressu, horis singulis propiores fimus. Subitò adest Apparitor & grandi voce inclamat: Heus tu illic in illâ parte navis, exscende & ante judicem compare. Hîc nemini licet tergiversari. Exscendendum est, & ante Judicem comparendum. Sed forsan Mors erga solos pauperes tam parca ceremoniarum est? cum Magnatibus utique prisce aget, & delitias faciet. Ad hos tales non sic irrumpet, sed impetratâ priùs admissione, prout mos est, tum demum jussa Judicis, præfando largiùs, exponet.

Error est morti mores verecundos induere.

Hæc nostra sunt somnia, sed prorsus inania, quibus tamen subinde spei aliquid accedit sed vanæ. Erramus toto cælo, si Morti mores verecundos induimus. Stator Judicis longè audacissimus, & nimis quàm inverecundus est: pauperes, divites, juxta habet. Et illos & istos sine pompâ evocat ad Judicium. Dum filii atque filiæ Jobi saliariter epularentur, ruinâ subitâ oppressi, eodem temporis momento simul omnes judicium subierunt.

Sisara Dux militiæ & Isbosethus Saulis filius, dum suaviter meridiantur, ad judicium evocantur: Abner & Amasa dum salutationem, osculum & amplexus parant, gladio confossi rapiuntur ad tribunal. Amnon regius juvenis, dum ad germani fratris Absalonis mensam temulentus sedet, à sicariis trucidatus eodem abripitur. Cùm ipse Absalon cæli terræque medius è quercu penderet, ad subeundum judicium pariter abstractus est.

Heli Sacerdos & Ochozias Rex præcipitatis imperiis ad reddendam rationem trahuntur. Jezabel regina dum stibio ac purpurisso pingit oculos, & per fenestras prospicit, per easdem dejicitur, è suo corpore convivium datura canibus. Dum Babylonius Rex Balthasar inter epulas hilarescit vino, ad judicii virgam evocatur. Ita reges & reginas tractat Judicis Lictor: Num parcet ceteris? Sed mittamus tam prisca.

Marcellus Pontifex Maxentii Cæsaris ævo dum in stabulo inter pecudes agit, ad supremum judicem accitur. Martinus V. Pontifex nervorum sideratione tactus, antequam se ægrum sciret, jam mortuus suum Judicem audivit. Casimirus II. Poloniæ princeps, cùm à Lucio Pontifice impetrata Floriani Martyris sacra Lipsana Cracoviam intulisset, postero die in convivio solennissimo de cælitum beatitudine locutus, subitò concidit, & post pauculas horas loquentem judicem auscultavit. Theofredus Rex Hispaniæ in suomet palatio coriacea clava à stulto interfectus, ad Christi Regis Tribunal ultimam sententiam accepit. Theodoricus Italiæ & Ostrogothorum Rex, post annum regni trigesimum secundum, subitò Ravennæ diem suum obiit. Visigothorum Rex Alaricus, in Siciliam navigans naufragium fecit. Non multò pòst apud Consentiam urbem à morte repentinâ judici oblatus est. Dux Frisonum Ratholdus, à Wulfrano præsule Christianis sacris eruditus fonte lustrali tingendus erat, cùmque jam dextrum pedem in eo lavacro posuisset, retrahens alterum interrogavit, Ubinam plures è suis majoribus crederentur esse, in Tartaro, an in Paradiso? Ubi audiit, videri plures esse in Tartaro: pedem aquis subducens: Satius est, ajebat, ut plures quàm pauciores sequar. Ab hoc dicto, die tertiâ fato subitario raptatus est ad Judicem.

Alii, Radbodus, E libello Gallic. Apophthegm. mihi p. 20. Annalium Franc. in Dagoberto circa annum Christi 708.

Conradus II. Imperator Italiâ subactâ, in Trajecto inferiore, Frisiæ urbe, ipso Pentecostes solenni die, cùm nihil minùs cogitaret, quàm horam ultimam, excessu subito ad vitæ necisque arbitrum abductus est.

Baptista Mirandulanus Ferrariæ in duello adversarium equitem eques aggressus, territum jam in fugam verterat, cùm statim ipse victor in equo nutare, exanimari & corruere, sic sine ullo vulneris signo mortuus è singulari certamine ad Judicium singulare translatus est. Obstupescente spectatorum coronâ: quibusdam dubitantibus, nimiéne ira gaudiúmne hominem extinxisset. Hæc scripsit qui spectavit.

Fulgosius lib. 9. c. 21. qui Duellatorum, quos dixi, cum ceteris Iudex erat constitutus.

§. IV.

Hæc autem nequaquam esse rara, pæne quotidianis ejuscemodi funeribus docemur. Illa veterum non ignota sunt. Anacreon unico uvæ acino suffocatur. Simili leti genere perit Sophocles. In Æschylum calvastrum aquila splendore calvæ delusa testudinem velut in saxum elidit & perimit. Philæmon vidit asinum ficus mensæ paratas devorantem, mox tanto diffluxit risu, ut inter cachinnos lachrymas fatales auspicatus sit. Appius Saufejus scriba è balneo reversus ovum sorbet, & cum eo mortem. Aulus Pompejus & Marcus Juventius dum sacrificant, expirant. Æmylius Lepidus domo egressurus, pede ad postes offenso, repentè corruit emortuus. Catelli morsu Balbus perimitur. Aristidem mordet mustela, & puncto temporis extinguit. Manlius Torquatus dum manum extendit ad placentam, reperit mortem. Bebius Pamphylus dum puerum interrogat de horâ diei, ante esponsum, horam vitæ peragit supremam. Cæsar Prætor hilariter è lecto surgit, sed dum calceum induit, hominem exuit. Chilo Lacedæmonius dum filium ex Olympiacis reducem & coronatum amplectitur, inter gaudia efflat animam. Caninius Consul ipso die Consulatus, & fasces & unà vitam deserit. Crassus orator inter declamandum in senatu è vivis decedit. Rhodiorum Legatus ubi causam apud Senatores insigniter egisset, sub egressum in limine curiæ exanimis concidit. Fabius Maximus pilum tenuem cum lacte haurit, & vivere desinit. Autolemus incendium domus evadit, & fulmine ictus interit. Medorus Valla dum mustum è catchesio trahit, dulce sed repentinum exitium bibit. Petrus Calceonus, dum ei barba raditur, ad plures ire cogitur.

Nec plebejas tantùm animas Mors impudens sic abripit, sed cum Regibus etiam & Cæsaribus eundem lusum non rarò ludit, ad quos sine omni ceremoniâ irrumpit. Lycurgus Rex Thracum à suis in mare præcipitatur. Mithridates Rex Ponti ævi sui miraculum morte subitâ intercipitur. Theodoricus Ostrogothorum Rex, quem modò nominavimus, improvisâ morte tollitur. Alaricus Rex Visigothorum in Siciliam navigans, fractâ navi urbem ingreditur, ubi extra omnes fluctus in lectulo subitum vitæ naufragium patitur. Andebandus Rex Anglorum nimio vino in cenâ submergitur. Grimoaldus Rex Longobardorum post apertam venam transmissis aliquot diebus jaculo columbam petit, venam rumpit, & unà vitam effundit. Alexander Imperator naribus stillat sanguinem, & simul animam amittit. Alphonsus VIII. Rex Hispaniarum, dum in itinere considet sub arbore, actutum ad Judicem abducitur. Philippus Ludovici Crassi Galliarum Regis filius ex equo labitur, & in feretro componitur. Henricus Alphonsus VIII. Castellæ Regis filius, dum puer lusitat cum pueris regulâ obteritur. Cardinalis Columna Neapolitanus Prorex Caroli V. ævo ficus glacie frigefactas avidiùs comedit, post quas nil ampliùs edit.

Eadem sors adolescentes, pueros, infantes, & nostro etiam ævo involuit. Adolescens piscis spinâ, quemadmodum Tarquinius, jugulatus est. Juvenis qui promisit Religiosorum vitam intra annum se initurum, eodem die inter choreas ex vitâ emigravit. Juvenis alius dum Christi patientis personam in theatro egit, in cruce demum seriò expiravit. Drusus puer innoxio lusu sæpius pomum in aërem jecit, & ore excepit. Tandem faucibus hæsit hic bolus & occidit. Puer Thracius in Hebro flumine postquam conglaciasset, lusit; rupta glacies caput præsecuit, cadaver sub undas misit. Puer alius dum templum subiit, prægrandi stirpi è tecto in caput delapsâ est occisus. Hylas puer hausturus aquas, urnæ pondere in aquas tractus & submersus est. Hyacinthus puer dum disco lusit, ab imprudente socio percussus disco, lusum & vitam finiit. Puer pastoritius ignem ad arborem

struxit

struxit & obdormiit, sed arbore ambustâ & lapsâ obtritus non ampliùs evigilavit. Infans in utero matris fulmine percussus lucem intueri desiit antequam inciperet; matre tamen Martiâ superstite. Hermonactes, etiam infans, in cunis ab apiculâ confossus obiit. Nunquam finis sit si pergam. Quot his ipsis annis nosissimi nobis paralysi repentinâ tacti ad tribunal protinus abrepti sunt? Quot homines fulmen, quot alios ruinæ, quàm multos aquæ, quantos incendia in prætorium Christi transmiserunt? Quot centena millia hominum properata pestis ad judicantem Christum ablegavit? Quot myriadas militiæ his quindecim annis plumbeæ glandes subitò in jus ambulare, & vitæ rationem reddere coëgerunt.

De pluribus vide Prodromum cap. 1. §. 20.

Ita mortem à vitâ disterminat momentum. Tempore quo minimè putamus adest Judex, & de totâ pronuntiat æternitate.

Quot scimus ipsi sanos ivisse cubitum, repertos mortuos? quot inter colloquendum, ambulandum, prandendum subitò, ad peculiare hoc judicium abducti? Res vilissima, minima, extrudit è vivis; herbula venenata, piscis spinula, exigua pustula, è tecto tegula, vulnusculum neglectum, strictior aura, intemperantior ira aut lætitia; risus, somnus, cibus, ipsa vitæ subsidia vitam rapiunt, & subitò totius vitæ agimur rei.

§. V.

SEd ordine, ut videtur, inæquali prorsus & confuso ad tribunal Christi citamur. Subinde liberis à parentibus parentatur, & qui ultimi venerunt in Orbem, primi exeunt. Cur autem (dixeris) tam inæqualiter in jus vocamur, per protoplastum omnes æqualiter mortem meriti? Cur mors tam cœcâ nos audaciâ invadit?

Ne quæso mortem querimoniis vanis accusemus.

Moriendi pœna æqualis, & levis temporis differentia.

Moriendi pœna æqualis est; levis est differentia temporis. Et quid triginta vel quadraginta anni ad æternitatem sint? Ordinem à morte nullum servari in hominibus ad Judicium evocandis, non morti, sed Deo adscribendum est, qui sic imperat fieri.

Mundus nil nisi carcer.

Solitus est Thomas Morus dicere: Hunc Orbem verè non aliud nisi carcerem esse, à quo alius super alium in jus rapitur. Quis magistratui modum constituat, quemnam captivorum diutiùs servare debeat in carcere? Quis Deo legem sanciat, quemnam aliis citiùs ad suum Tribunal evocet? Hæc Deus omnia in numerato habet, cujus providentia nec minimo temporis puncto fallitur. Hanc Jobus suspiciens: *Constituisti,* ait *terminos ejus qui præteriri non poterunt: Numerus mensuræ ejus apud te est.*

Iob cap. 14. vers. 5.

Viæ mortis variæ.

Deinde ipsa corporis humani constitutio sic habet, ut ista illam durando vincat: accedit loci, aëris, cibi diversitas, quæ omnia ad celeriorem aut tardiorem mortem faciunt. Nos ipsi, Dei permissu, vitam longiùs extendendam præscindimus diversis culpis. Inobedientiâ, Intemperantiâ, & Incontinentiâ vivendi spatium decurrant plurimi. Legislator è cælo: *Honora,* inquit, *patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* Ab intemperantiâ & voracitate vitam præcidi res certa. Luculentum Siracidæ testimonium est. *In multis escis erit infirmitas: & aviditas appropinquabit usque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* De aliis canit Hebræus psaltes: *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.*

Exod. c. 20. vers. 12.

Eccle. c. 37. v. 33. & 34.

Psal. 54. vers. 24.

Quod autem sæpissimè homines improbi sint longævi, citiùs moriantur probi, Sapientia caussam assignans: *Justus,* inquit, *si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata. Cani autem sunt sensus hominis; & ætas senectutis vita immaculata. Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus.* Non ideo sanctior aut nequior est, qui prior alio transit ad Judicium. *Non sunt* ut aliquoties ridet Hieronymus, *à vetustate hominum æstimanda ingenia, sed à probitate, eruditione, morum gravitate.* Hinc Abel ante Cain judici Deo præsentatur, innocens Naboth lapidatur, & Achab Rex ejus vineam invadit; Joannes Baptista tollitur, & Herodi longior vita indulgetur. Quòd si improbus ad judicium celeriùs probis evocetur, id ideo fit, ne sua sibi augeat supplicia, & ad ea plures secum abducat.

Sâctior aut nequior non est qui prior alio ad judicium transit. Hieron. epist. 104.

Ita nullus inter evocandos servatur ordo. Incertum est quo te loco Mors (Judicis apparitor) expectet: Itaque tu illam omni loco expecta. Evocatio ad Tribunal certissima est: Ubi & quando fiat, nihil incertius. Quo Judex voluerit die, quo momento, Mors evocabit cum imperio. Heus homo in jus ambula, tribunal te citat; Judici te siste. Quis unquam potuit sic evocantem non sequi?

Quocirca cautissimè age, quisquis es, & ad rationem reddendam te quotidie para. *Nam,* ut Cyprianus monet: *qualem te invenit Dominus cùm vocat, talem te & judicat.* Nescit miles, quando aut quâ irrumpendum in hostem: semper ergo procinctus excubet. Nescit mercator, quando ventus secundior aspiraturus: Navim igitur semper paratam, & merces in portu habeat. Nescit viator, quando portæ civitatis claudendæ, aut quantum superfit viæ: non igitur moretur, sed properet, & nonnunquam currat. Nescit pronuba Virgo, quando venturus sit sponsus: Oleum igitur semper præsto sit, & lampas ardeat.

Cyprian. serm. 4. de mortalit.

Ecclesiastes fidelissimè monens non sine acerbo risu: *Lætare ergo Iuvenis in adolescentiâ tuâ,* inquit, *& in bono sit cor tuum in diebus juventutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum:* (hæc omnia per ironiam, sed addit) *Et scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in Iudicium.*

Eccles. c. 11. vers. 9.

Sed forsan hæc monita non magni ducimus, idcirco Christus ipse toties vociferatur & monet: Operamini *dum dies est; venit nox, quando nemo potest operari. Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit ut vigilet. Vigilate ergo (nescitis enim quando Dominus domûs veniat: Serò, an mediâ nocte, an galli cantu, an manè) ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico,* Vigilate.

Ioan. cap. 9. Marci c. 13. vers. 33. & seqq.

CAPVT IV.

Quis mœror, angor, terror, secretum, peculiare Iudicium soleant præcedere; seu, quid rationem redditurus præcipuè pertimescat.

DIu blandiebatur Dalila suo Samsoni. Demum lacentibus apud se insidiis & Samsone attonso vociferata est: *Philistium super te Samson. Et cœpit abigere eum, & à se repellere.* Hic heros robustissimus priorem lusum cogitans, facili negotio evasurum se credidit. *Nesciens quod recessisset ab eo Dominus.* Ita captus à Philistæis, & catenis vinctus in carcerem contrusus est.

Dalilæ infidus Samson capit. Iudic. v. 19. &

Idem nobis plerisque omnibus contingit. Robur nostrum & vires suspicimus, ægrotamus subinde, sed revalescimus, & mortis imperium evadimus. Ita hunc ludum aliquoties ludimus. Demum correpti morbo, aut aggressu subito cincti, nos pariter ut priùs evasuros credimus. Hic vita, cui fidebamus, & quæ tamdiu nobis blandiebatur, altum inclamat: Philistium super te Samson. O Samson, ô homo, qui te arbitrabaris tam robustum, en ut circumdent te Philistæi ab inferis; non tu ampliùs te ipsum juvare, sed nec alii poterunt; omne robur à te recessit. Ligaberis & duceris ad Judicem.

Diximus, Reddendam esse rationem Judici. Explicavimus,

vimus, Quid sit rationem reddere, & quàm incertum sit tempus rationis reddendæ. Nunc porro dicendum, qui terrores & angores judicium istud plerumque antecedant.

§. I.

Num. c. 34. vers. 12. POst egressum gentis Hebreæ ab Ægypto, Deus complura loca designans Mosi: *Et ad ultimum*, inquit, *salsissimo claudentur mari*. Hi erunt termini. Dum vivimus, in Orbem alium peregrinamur. In viâ subsistere non licet. E loco in locum assiduè migramus: dies diem sequitur, horam extrudit hora. Varia quidem vivendi ratio est. Sunt homines operosi & grumnosi, apud quos labor laborem, afflictio afflictionem excipit, alius iis ex alio dolor nascitur. Sunt & homines voluptuarii, apud quos è feriis feriæ, convivium è convivio, voluptas ex voluptate nascitur. Sed nec istis nec illis unquam ullam intercapedinem peregrinandi, nec ad momentum quidem licet facere. Et isti quidem qui voluptatibus indulgent, diu dormiunt, non tamen semper dormiunt; sæpe comedunt, largè bibunt, non tamen semper comedunt, bibúntque; crebrò ludunt, deambulant, fabulantur, tripudiant, venantur, lasciviunt, non tamen hæc semper faciunt; at verò semper ad mortem, & ad Judicium tendunt. Sic & alij homines frugi non semper legunt & scribunt, non semper laborant & sudant, non semper gemunt & plorant; semper tamen moriuntur, atque sic alij quàm illi quàm isti propiùs atque propiùs tribunal accedunt. Tandem post continuum hoc iter, ad mare mortis salsissimum venitur. Hi termini sunt omnis voluptatis, omnium laborum. Ex hoc salsissimo mari non tantùm bibendum, sed submergendus in hoc viator. Hîc trepidatio, lucta, palpitatio miserorum varia. Tentationes morientium quandoque multæ, ac diversæ.

Varia est ratio vivendi.

In ultimo morbo cacodæmon est importunissimus. Apoc. c. 12. vers. 12. Etsi cacodæmon vix unquam diu à tentationibus interjungat, in morbo tamen letali & ultimo importunissimus est. Pirata scilicet insidiatur navi cùm ea revertitur & onusta est. Ita tunc diabolus omnia molitur, *habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.* Nisi ergo tunc vincat, victus est æternùm. Hunc hominis cum dæmone conflictum Joannes depicturus: *Ecce equus pallidus*, ait, *& qui sedebat super illum, nomen illi Mors, & Infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ.* Infirmum hominis corpus, equus pallidus est, quo Mors vehitur; circa lectum infernales milites sunt in tres turbas divisi.

Idem cap. 6. vers. 8.

Corpus hominis est equus pallidus.

Tentationũ turba: 1. Cibi fastidium &c.

In turbâ primâ tentationes sunt, quæ oriri solent ex morbo. Hîc cibi fastidium, somni defectus, vehemens sitis, tetra somnia, molesta pharmaca, frigus aut æstus, dolores varii, & quandoque continui, qui caput, pectus, pulmones, totum corpus occupant, & ita premunt, affligúntque, ut ægrotus inde anxius, tristis, perturbatus, modò iram, modò impatientiam non dissimulans, murmurare, conqueri, & eos, quorum curæ commissus est, odisse incipiat, subinde nec Deo parcat, sed velut ab eo desertissimus expostulare audeat: Cur hoc Domine? Num ego hæc merui? Túne ille tam misericors pater sic in me sævis? Quò major scilicet vitæ ac sanitatis amor est, eò plures ac graviores esse solent ejuscemodi tentationes. Sanari mallet æger quàm mori. Hinc subinde valetudini remedia vetita quæruntur. Ita Rex Ochosias misit nuntios ad consulendum Beelzebub Deum Accaron, quasi non esset Deus in Israël. Idcirco dictum illi: *De lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.*

4. Reg. c. 1. vers. 16.

§. II.

2. Memoria mortis & metus. *Eccli. c. 41. v. 1. & seqq.* ALtera tentationum turba, memoria mortis & metus. Non sine gemitu dixit Siracides: *O mors, quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis: viro quieto, & cujus viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum.* Secundus philosophorum non infimus prudenter dicere solebat: Mors divitum pavor, pauperum desiderium. Nonnunquam tamen & pauperes, cùm Tribunal in oculis habent, nimiam mortis festinationem accusant. Memini pauperculum, qui nonaginta & aliquot annos superaverat, audire dicentem: Diutiùs equidem vivere potuissem. Sic opulentiores: Itáne, ajunt, conjugem & liberos, familiares & cognatos cogor deserere? Heu facultates amplæ, non juvatis? officia & dignitates magnæ, non succurritis? Amores mei ubi estis? Sic Munde deseris? Hîc, ut Gregorius loquitur, diabolus nudus luctatur cum vestito. Hîc eò subinde tristitia increscit, ut & Deus obliquè perstringatur, qui tot pupillos constituat, bona omnia tam citò rapiat, solatium in extremis miseriis subtrahat.

Mors divitum pavor, pauperum desiderium.

Gregor. hom. 32. in Evang.

Tertia tentationum turba, horror futurorum. Abeundum est: quò autem, & quâ viâ? Judicandus sum, sed num inferis, num cælo assignandus? Hic adest diabolus, & longissimam totius vitæ historiam opponit & ingerit oculis. Velis nolis legenda est. Hîc moribundus peccata sua omnia velut in aperto volumine cernit; Conscientia monstrat, & legentem urget: Hæc, & hæc, & hæc, & ista, & ista, & ista etiam fecisti: Illa, & illa, & illa quoque omisisti facienda. Jam Tribunal ferit oculos, jam cominus cernitur advenire Judex brevî adfuturus, Judicii satellites; Mors & dæmones jam adsunt:

3. Horror futurorũ.

Judicii satellites qui.

Horribili ac variâ lectum cinxere coronâ,
Nec spes ulla fugæ; labor ultimus opprimit ægrum:

Redde rationem, redde, redde. Ergóne, inquit moribundus, nil supereſt auxilii? Nil contra morbum remedii est? Heu quid brevî visurus, quid auditurus, quid passurus sum? Pedem referre, & ire retrò non possum: Sic pergere, horrendum, & intolerabile: Subsistere non permissum ulli.

Hîc jam dæmon omnem movet lapidem, ut trepidantem ægrum ad impatientiam, aut ad desperationem occultam, aut certè ad pusillanimitatem pertrahat. Ita nimbi, grando, venti, turbines, procellæ uno impetu casam luteam invadunt: si ea sit arenæ inædificata, hoc est, remissæ, molli, voluptariæ vitæ, corruet; sin verò piæ, ferventi, religiosæ, stabit, & hos impetus sustinebit.

Dæmon conatur ad desperationem ægrũ pertrahere.

Quâ in re moribundo sæpe idem quod Benjamitis evenit, qui *non intellexerunt, quòd ex omni parte illis instaret interitus*. A tergo urbs capta flammis injectis ardebat, à fronte hostiles copiæ obvios quosvis cædebant. Ita moribundus quocumque se vertat, in angustiis est: Respicit præterita? Cernit innumera peccata: prospicit futura? Imminentem videt Judicem justissimum, quem nihil latere potest. Terrores & angores undique. Ideo non miremur sudare moribundos. Judicii jam vicinissimi horror sudorem exprimit. Optimè dixit beatus Nilus: Verè terribile est mortis mysterium. Nec ferè aliam ob causam, nisi ob Judicium quod proximum est. Nam plurimis facilè foret mori; sed à Judice omniscio judicari, hoc acerbum & tremendum.

Iudic. c. 20. vers. 34.

Judicii horror sudorem exprimit.

Non timeo mortem, timeo quæ fata sequuntur:

dicebat non nemo.

* Jobi sententia de moriẽtium tentationibus.

* Job velut in extremis constitutus, jam jámque ad Judicem abducendus: *Spoliavit me gloria mea*, inquit, *& abstulit coronam de capite meo. Destruxit me undique, & pereo, & quasi evulsæ arbori abstulit spem meam: Iratus est contra me furor ejus, & sic me habuit quasi hostem suum. Simul venerunt latrones ejus, & fecerunt sibi viam per me, † & obsederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei, & qui me noverant, obliti sunt mei.*

Iob cap. 19. v. 9. & seqq.

Dei milites, Chaldæi, Sabæi, morbi, dolores, squalor, tabes, vermes, &c.

† *Conculcaverunt me.*

§. III.

DE hoc vicini Judicii horrore ac metu appositè dicit poterit: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit.* Et quemadmodum Pharao nunquam sævior fuit in Hebræos, quàm cum abitionem molirentur, ita diabo-

Matth. c. 24. v. 21.

lus

lus nunquam truculentior in hominem insurgit, quàm cùm eum hinc migraturum advertit. *Tunc vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se.*

Luc. cap. 11. vers. 26.

Hieron. Platus lib. 1. de Bono statu Relig. c. 31. med.

Narrant de Cunone oppidi Malburchensis domino, qui annis quadraginta moribus parum probatis ad Mundi leges vixerat, demum sub seram senectutem veluti resipiscens, religioni se addixit, & triennio post diem suum obiit. Eo tempore cacodæmon, qui hominem insederat, apertè fassus est, se unà cum quindecim millibus suorũ (tot enim fuisse asseveravit) in morientis cubiculum convenisse, sed precantium clamoribus repulsum morienti nocere non potuisse.

Deus immortalis, tantus diabolorum exercitus animulam unicam corpore egressuram obsidione cingat? Quindecim millia horum ex Erebo latronum homini vel unico insidientur? Quò fugiat, aut ubi absondat se, sic obsessus, sic vallatus homo? Quid is faciat cujus cor non perfectum fuit cum Domino Deo suo? quod in extremo senio Salomoni contigit. Ita fit, Deo justissimè permittente, quod subinde in morientibus est observare, ut sui obliviscantur in morte, qui dum viverent, obliti fuerant Dei. Hinc sæpe rationis & linguæ usum subitò amittunt oppressi lacrymabili veterno. Augustinus testis id graviter affirmans: *Percutitur, inquit, etiam hac animadversione, ut moriens obliviscatur sui, qui dum viveret, oblitus est Dei.* Hoc certè modis omnibus laborat dæmon, ut Christi patientis memoriam crebriorem admimat, & sic ante Crucifixum Dominum velut pallium oppandat, ne moribundus oculos eò cum suspiriis emittat.

Oblivio sui quibus in morte eveniat.

Num. c. 22. v. 24. & 26.

Cùm Balaam vates inter vineas iter faceret asinâ vehens, obvium habuit Angelum in angustiis duarum maceriarum stantem, & stricto gladio minitantem. Progredi conabatur Balaam, sed obsistebat locus angustus, ubi nec ad dexteram, nec ad sinistram poterat deviari. Ita moribundus gemino tam hujus quàm alterius vitæ pariete clausus, & in his angustiis deprehensus strictum Judicii gladium non evadet.

Sap. cap. 16. vers. 15.

Tuam manum, ô Deus, ait Sapientia, effugere impossibile est. Hinc fortissimus Eleazarus jam suppliciis admotus:

1. Machab. cap. 6. v. 26.

Manum Omnipotentis, inquit, nec vivus, nec defunctus effugiam.

Luc. c. 19. vers. 43. & 44.

Christus Hierosolymis minatus: *Venient dies in te, ajebat, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem: eò quòd non cognoveris tempus visitationis tuæ.*

Hæc Domini verba de moribundo rectissimè dici affirmans Gregorius: *Inimici, ait, sunt dæmones: Vallum, tempus elapsum, male perditum, & peccata, præsertim nondum expiata. Hæ copiæ circumdabunt lectum, & coangustabunt egrum, jam panè ultimis singultibus confectum. Neque solùm improbis morientibus, sed & aliis illi è tartaro inimici adsunt.* Arbitratur Dionysius, neminem mori (Matrem Domini excipit) cui dæmon non appareat, idque diverso habitu & formâ. Gregorius Magnus se testem adjungens: *Ad electos quoque egredientes veniunt, inquit, & suum in illis, si prævaleant, requirunt.*

Carthus. de 4. Novissi.

Gregor. homil. 39. in c. 19. Luca.

Chrys. to. 2. homil. 54. in c. 16. Matth. mihi p. 401.

Ejusdem prorsus animi Joannes Chrysostomus: *Qui vinctus, inquit, propter sua scelera fuerit, cùm solvitur ut ad Judicium produci queat, tunc maximè tremit, tunc formidat, quando ad Tribunal Judicis jam appropinquat, quando ad relationem rationum jam devenit. Idcirco terribiles visiones narrare solent morituri, quarum speciem nullo modo ferentes, & lectulos plerumque ipsos, magno jacentes impetu concutiunt, & torvis eos, qui adsunt, aspiciunt oculis: vel quia vi rescinditur à corpore reluctans anima, vel quia spirituum speciem ferre non possunt. Si enim terribiles intuiti homines metu concutimur, quid faciemus, cùm minaces Angeli, & rescindentes animam à corpore virtutes nos invadent?*

§. IV.

Severus Sulpitius refert Martino Turonensi Præsuli, viro sanctissimo cacodæmonem instante morte spectabilem adstitisse. Cui Martinus impavidè resistens: *Quid, inquiebat, adstas cruenta bestia, nihil in me funestè reperies.* Hac emissâ voce animam efflavit.

Macrina Virgo integerrima, Gregorii Nysseni soror in mortis vicinia enixè precabatur: Domine Jesu succurre, ne hostis invidus iter meum impediat.

Antonius, quod divus Athanasius de eo memorat, *Athanas. in vitâ Antonii cap. 38. Paschasius cap. 19. n. 4.* altâ jam nocte vocem audiit monentem: Surge Antoni, exi, & vide. Surrexit Antonius, & exiit, viditque sublatis in cælum oculis staturâ horribili gigantem, qui caput nubibus inferebat. Vidit etiam alatos homines, qui cælum peterent volando. Hos gigas ille retrahens elidebat in terram, aut in aquas. Quosdam tamen illorum frustra conabatur retrahere. Hic iterum audita vox: Quod vides, expende. Cœpitque Antonius intelligere, illum esse volatum animarum, quas è corpore jam liberatas tartareus gigas arceret cælo, quotquot infra ipsius prædatorias manus volarent: Quæ autem gigantis caput volando superarent, liberè transire ad stellatam domum. Quo quidem viso discrimen morientium significabatur: siquidem eorum aliqui, sed pauci, ad Beatorum sedes rectà transvolant: alii merguntur Orco, quos insultates, odia, & vindictæ ardores, quos carnis sordes & libidines inquinarunt.

Discrimen morientium.

Ante annos aliquot unus è Magnatibus in Austriâ, morti jam vicinus lectum suum ab acerrimis aurigis circumdari vidit. Qui omnes operiebantur animam brevi egressuram, ut eam in thermas Acheruſias avehe- rent. Sic finiunt, qui sic vivunt: sic obeunt & pereunt, qui Judicium non expendunt.

Georg. Scherer Domin. 1. Quadrag. conc. 1. mihi pag. 332.

Narrat Climacus rem observatu dignissimam, quæ cœptum sermonem plurimum dilucidet. Quidam, inquit, cui Stephanus nomen, solitudinis amans complures annos in cœnobio egit, ubi jejuniis & lacrymis, sed & ceteris virtutibus inter omnes eminuit. Ergo profectu ardens insigniore, ad arctius ac severius vivendi genus seipsum damnans, anachoretarum locum, cui Fides nomen, petiit. Hic annos aliquot arctissimo vitæ instituto, procul omnibus humanis solatiis peregit. Nam ferè septuaginta millibus passuum ab omni hominum habitatione disjunctus, Deo solùm & sibi vacavit. Denique sub extremum vitæ tempus ad priorem cellulam reversus, non diu illic fuit, & morbo tentari cœpit. Uno ante obitum die, repentè obstupescere, dextrâ lævâque circumspicere, & velut rationem exigentibus respondere, cunctisque, qui adstabant audientibus, dicere: Sic revera est, sed propter hoc tot annis jejunavi. Subinde, non certè, ajebat, sed mentimini; hoc non feci. Deinde rursus: Ita verè est; negare non possum. Sed ingemui, sed flevi, sed pœnitentiam egi, & pœnas subii. Et rursus: Ita est, verè me accusatis. Ad quædam, quæ illi credebantur objici, sic respondebat: Et quidem ad hæc quæ dicam non habeo: est ut dicitis, sed spero misericordiam. Erat profectò, ait Climacus, spectaculum horrendum ac terrificum, invisibile illud ac rigidum Judicium, in quo etiam (quod terribilius est) non facta objiciebantur, perinde ut facta illi solitudinis ac sanctæ quietis amatori, qui annis pænè quadraginta religiosam disciplinam non sine crebris lacrymis observabat. Fuit qui de hoc viro graviter affirmabat, visum eum à se cùm in eremo Leopardum è suâ manu pasceret. Hic ipse tamen cùm adeo exactè & ad novissimum usque teruncium rationes ab eo poscerentur sic finiit, ut hodiéque incertum, quis terminus, quæ sententia, quis rationum finis fuerit, quod Judicium acceperit? quo locorum pervenerit.

Climacus in scalâ paradisi, gradu 7. post med. mihi p. 121.

Ah, Do-

Ah, Domine Jesu, quomodo ii stabunt in hoc Judicio, qui magnam vitæ partem per incuriam transmittunt, vitiorum cæno infixi? Non poterunt ei, ut Jobus loquitur, *respondere unum pro mille*. Addit de seipso: *Qui etiamsi habuero quippiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor.*

Iob c. 9. v. 3. & 15.

§. V.

QVocirca nemo mortalium rationes conficiendas procrastinet, nemo differat pœnitentiæ pharmacum. Cùm ultimi dolores instant, serum est prudenter & enucleatè velle rationes componere, & ad proximum sese judicium disponere. Hîc ego ægrotos omnes, aut eos qui gravius ægrotarunt, interrogo: Dicite, quæso, num inter dolores vacat, sedulò precari, veniam rogare, judicem conciliare? Hæc corpus sanum & animum tranquillum requirunt.

Serum est ad judicium se disponere cum ultimi instant dolores.

In morbo multum est, jam parta non amittere; inter dolores satis est, cum doloribus patienter loqui. Et quomodo is demum, qui corpus tam tenerè amavit, ut negligeret animum, ad interiora se recipiet, & animi habebit curam, in tantis corporis doloribus? Augustini vocem agnoscite: *Illuc rapitur intentio mentis, ubi vis est doloris.* Fac quod faciendum est, dum sanus, dum tuus es. *Quoniam non est in morte qui memor sit tui.*

Psal. 6. v. 6.

Divino jussu proclamari Moses ad populum præcepit: *Estote parati in diem tertium. Itaque advenerat tertius dies, & mane inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat. Totus autem mons Sinai fumabat, eò quòd descendisset Dominus Deus super eum in igne.* Tres isti dies illustri adumbratione vitæ nostræ principium, medium, ac finem denotant. Hæc tota vivendi periodus est. Nasci, dolere, mori. Quivis hominum de se dicere potest: *Hodie, & cras, & tertia die consumor.*

Exod. c. 19. vers. 15. & seqq.

Vita humana tribus diebus comparata. Luc. cap. 13. vers. 33.

Estote igitur parati in diem tertium. Nam die hoc ultimo audientur tonitrua, conscientiæ ac dæmonum accusationes; peccata præterita velut fulgura & fulmina terrebunt; nubes & caligo totum montem, hominem totum involvent; oculi, sed & intellectus & ratio contenebrabuntur; aurium, ceterorúmque sensuum usus deficiet. Audietur & tubæ clangor, cognatorum comploratio: sed & suos quoque tubicines jubebit canere Judex, qui moneant his ipsis vocibus: Ad Judicium, ægrote, ad Judicium: reddenda est ratio; ad Judicium.

Eheu quis tunc non trepidet? cui non solvantur genua? Quis non angatur & æstuet? Totus mons Sinai fumabit, homo totus cubabit in angustiis, & sudabit. Cupiet è lecto surgere (quod pænè certum mortis signum) sed vel non poterit, aut inter opitulantium manus (quod crebrum) collabetur & expirabit. En montem igne fumantem, en hominem sudore gelido manantem, eò quòd descendat Dominus in igne, justissimus Judex in flammâ justitiæ, ut quos invenerit coronâ dignos, ad coronam; quos dignos gladio, ad gladium ableget.

In morbo letali.

Sinai mons fumans figura agonizantis.

Audite igitur, quotquot etiamnum vivitis, audite mortis stipendiarii, Dei jussu proclamo: Estote parati in diem tertium. Descendet Dominus in igne, & fumabit mons Sinai. Reddenda est ratio totius vitæ. *Hoc Iudicium à Domino omni carni.* Ergo, quod Siracides monet, *Ante Iudicium parate vobis justitiam. Estote parati in diem tertium.*

Eccli. cap. 4. vers. 5. Et cap. 18. vers. 19.

CAPVT V.

Quæ caussæ in hoc Iudicio ventilentur; seu, de quibus reddenda sit ratio.

Judicia Dei & hominũ sunt diversa. 1. Reg. c. 16. vers. 7.

LOngè alia Dei sunt Judicia quàm hominum, nec juxta intuitum hominis Deus judicat; quantum à terrâ cælum, tantùm illa sunt ab his abjuncta. Herodem, obsecro, & captivum illius Joannem Baptistam aspicite. Humanis oculis Herodes dives, potens, rex magnus videbatur, qui delitiis affluëret vir beatus, Semideus. Joannes verò vir pauper & captivus, neglectus eremicola, regium mancipium, carceris inquilinus, fors occultè reus censeri poterat.

At Christus longè aliud de Herode, aliud de Joanne tulit Judicium: Herodem appellans vulpem: *Ite*, inquit, *& dicite Vulpi illi. Videte, & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.* Joannem verò tanquam Constantiæ & Pœnitentiæ speculum laudat, Propheram & plus quàm Propheram, imò & Angelum vocat. Quàm hoc diversum à priori Judicium! Non enim Dominus, Isaiâ teste, *secundum visionem oculorum judicat, neque secundùm auditum aurium arguit.* Et de seipso hic judex: *Ecce*, inquit, *omnes animæ meæ sunt, ut anima patris, ita & anima filii mea est: Anima quæ peccaverit ipsa morietur.*

Luc. cap. 13. vers. 32. Marci c. 8. vers. 15. Matth. c. 11. vers. 10. Isai. cap. 11. vers. 3. Ezech. c. 18. vers. 4.

Divinum hoc Judicium quod ab humano longissimè, quod infinitè divertit, adeo expavit vir ille secundùm cor Dei, ut dixerit: *A Iudiciis tuis timui*: Nec minùs formidans Paulus: *Nihil mihi conscius sum*, inquit, *sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans: sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo.*

Psal. 118. vers. 120. 1. Cor. c. 4. & cap. 9. vers. 26.

Si timent nihil sibi conscii, & castigant se tam sancti, quantò magis timendum iis, quos accusat conscientia. Præsertim cùm Judex ipse monendo dicat: *Cùm accepero tempus, ego justitias judicabo.* Et Salomon metum hunc augens. *Est via*, inquit, *quæ videtur homini recta, & novissima ejus ducunt ad mortem.* Quàm igitur copiosa erit materia, quæ ad hoc Judicium devolvetur, tametsi homo unicus sit judicandus. Et istud est quod ordine sequitur, Quænam caussarum varietas in peculiari hoc judicio ventilanda, seu De quibus reddenda sit ratio. Quod hoc capite discutiendum.

Psal. 74. vers. 3. Prov. c. 16. vers. 25.

§. I.

OEconomus ille prodigus aliquanto tempore muneris sui negligens, & incurius, denique apud dominum suum diffamatus, serium illud audiit: *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.* Hîc misero hærere aquâ, hîc animus fluctuare, hîc obversari oculis paupertas, hîc titubare linguâ, membra tremere. *Ecquid faciam?* ait.

Villicus iniquus conscientiæ malæ figura. Luc. cap. 16. vers. 2.

Hic ultimus decoctorum psalmus est: Quid moliar? quid agam? quid machinabor? Ita villicus: Quid faciam, inquit, nunc demum sentio, cùm herile premit imperium, me servum, non herum fuisse. Vereor sanè ne quod ære solvere non potero, pelle luam. Ergo in pectore senatum coge, & dic, quid faciam? Fodere non valeo, mendicare erubesco. Dùm vivimus, fodere valemus, eleemosynis, jejuniis, aliis corporis afflictationibus; vigilando & orando mendicamus. Post mortem neutrum licebit. Tunc primum manu pectus tundere, largam stipem spargere, errorum veniam rogare nimis serum est. Fatuæ virgines obseratas fores lacrymis nullis reserant; purpuratus epulo aquæ guttulam petit, non impetrat. *Iudicia Domini vera, justificata in semetipsa.* Ergo redde rationem. At at Domine, *delicta quis intelligit? Ibid. v. 13.* Redde rationem, quia *noluisti intelligere, ut bene ageres:* Rationem redde.

Timor judiciorum Dei. Psal. 18. vers. 10. Psal 35. v. 4.

Reddam, sed spero judicem non ipsas rimaturum medullas, ut etiam volatile verbum, curiosiorem oculum, licentiorem manum, cogitationem nemini noxiam censura rigida persequatur. Reddenda tibi ratio est, usque ad noviſſimum quadrantem. Neque advocatum aut causſidicum circumspice: tu solus rationem reddes. Siracides præmonuit: *Non dicas, à Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur?* In populo magno non agnoscar. Agnosceris, nec abscondi poteris; tu solus ante Judicem

Eccli. c. 18. v. 16. & 17.

Cuilibet soli ratio reddenda.

Judicem stabis. Sunt quibus mors sit, consortio hominum carere, & solum esse. Nunc pauculis quidem diebus soli cum solo Deo agere possunt aut volunt animalia nimium sociabilia. Quidquid facias:

Cæcam cogeris solus inire viam.

Gal. c. 6. v. 5. & 4. Prov c. 9. v. 12. Isa. c. 49. v. 21. Baruch c. 4. v. 19.

Non ignoras quid orbis Ecclesiastes dicat: *Unusquisque onus suum portabit.* Igitur *opus suum probet unusquisque.* Quod Salomon confirmans: *Si sapiens fueris*, ait, *tibimetipsi eris: Si autem illusor, solus portabis malum.* Anima tua corpore jam soluta, illis Prophetarum vocibus seipsam deplorabit: *Ego transmigrata & captiva, ego destituta & sola. Ambulate filii, ambulate; ego enim derelicta sum sola.*

Cogita, quæso, quàm durum ac difficile tibi videatur, de unico tantùm anno sacerdoti vitæ tuæ rationem reddere: quid erit rationem reddere Deo, de totius vitæ decursu? Verùm non opus hîc erit memoriam fatigare, aut animum huc illuc dividere, omnia vel minima quæque in aperto erunt, modò ea sint ut Judici

Job c. 31. v. 14.

probentur. Job quærens: *Quid enim faciam*, inquit, *cùm surrexerit ad judicium Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi?*

Ut igitur explicatè nôris quàm multa & varia complectatur ratio quæ reddenda est, jam seriò ac maturè cogita, dum licet, has Judicem voces tibi reo ingeminare.

§. II.

Voces Iudicis:

1. Redde rationem de omnibus cogitationibus.

† Falsissimum.

Matth. c. 5. v. 28.

1. REdde rationem de omnibus etiam occultissimis & abditissimis cogitationibus. Jurisconsulti veteris Ulpiani scitum est: *Cogitationis pœnam nemo patitur.* † Sic Ulpianus; sed longè aliter Christus, qui abstrusissimas etiam & subtilissimas cogitationes protracturus est in judicium. Res liquidissimi juris est: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Vale igitur Ulpiane, Salve Christe: tuis legibus vivendum est iis, qui cælum aspirant; tibi Judici reddenda ratio de latentissimis etiam cogitationibus.

2. De verbis dictisque omnibus,

Matt. c. 12. v. 36.

2. Redde rationem de verbis dictisque omnibus, atque adeo de omni etiam otioso verbulo. Judex ipse clarissimum hoc decretum figens: *Dico autem vobis*, inquit, *quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Si verba otiosa, quantò magis turpia, obscœna, obtrectatoria, blasphema, contumeliosa, maledica, perjura, quæcumque alia flagitiosa judicium subibunt?

3. De actionibus omnibus.

Job c. 14. v. 16. & 17. Idem c. 13. v. 27.

3. Redde rationem de actionibus factisque omnibus, & scito non solùm vehementiores motus, sed ipsos etiam tuos passus singulos vigilantissimè observatos. Jobus severitatem hujus judicii veritus: *Tu quidem*, inquit, *gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. Signasti quasi in sacculo delicta mea. Observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.* Deus omnes & singulas hominum actiones observat, numerat, & velut in ephemerides & diaria sua transcribit, quæ homo à primis annis delinquit. Et hæc omnia velut sacculo clausa signantur, in judicio protrahenda.

4. De quinque sensibus exteioribus,

4. Redde rationem de exterioribus quinque sensibus, quis apud te Videndi, Odorandi, Audiendi, Gustandi, & Tangendi usus aut abusus fuerit? Num meo honori, tuæ carni, aut mundo & dæmoni hæc sentiendi instrumenta adhibuisti?

5. De septem misericordiæ operibus.

Matt. c. 25. v. 45. & 46.

5. Redde rationem de septem Misericordiæ operibus, quo animo, quoties, & in quos ea exercueris. Non nesciebas accuratissimum super his futurum in judicio examen. Prædixi apertissimè: *Quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.* Addidi clausulam & epilogum judicii: *Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.*

6. De septem capitalibus noxis.

6. Redde rationem de septem capitalibus noxis, A quem te in iis gessisti? Inficiari non potes occultam tuam superbiam, quæ vesti, supellectili, habitationi, rebus tuis omnibus sese miscuit. Cor tuum insatiabile, quod pulchris sermonibus operiebas, jam patet. Quot libidinis peccata magis erubuisti fateri ad salutem, quàm facere ad interitum? Quantum vindictæ, quantum iratum & invidiæ in alios clam coxisti? hoc jam tibi uni exedundum est. Ubi nunc corpus tuum, quod ita blandè ac molliter tractasti? cui sæpe velut Deo serviisti?

7. De decem præceptis. *Matt. c. 19. v. 17. 1. Ioan. c. 5. v. 3.*

7. Redde rationem de meis decem præceptis; Quoties, quo modo, quàm graviter ea violasti? Dixisse me sciveras: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et non servasti. Discipulum meum scripsisse noveras: *Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus: & mandata ejus gravia non sunt.* Et tamen ea non custodisti, quantumvis facilia factu.

8. De omnibus corporis & animi bonis.

8. Redde rationem de omnibus corporis, & animi, B sed & fortunæ bonis. Corporis vires, animi dotes, cæteráque commissa tibi talenta quomodo collocasti? pecuniam quibus artibus acquisivisti? acquisitam quibus studiis auxisti? auctam in quos usus expendisti? Dic, quibus exercitationibus ac curis intellectum, memoriam, voluntatem adhibuisti.

9. De munere & officio commisso.

9. Redde rationem de commisso tibi munere ac officio, quàm sedulò illud, & quàm fideliter curasti? Oeconomus, Villicus fuisti, redde jam rationem villicationis tuæ. Patremfamilias, Pastorem, Episcopum, Principem, Regem te constitui, quam curam ovium, quam subditorum habuisti? Tot tibi gubernandos tradidi, quâ eos sollicitudine, quâ fide gubernasti?

10. De tempore.

10. Denique rationem redde temporis bene vel malè collocati: tot vitæ horas, tot menses, tot annos quomodo exegisti? Hic, ô Christiani, naufragiorum scopulus ingens & horrendus est, ad quem omnium nostrûm naviculæ si non frangentur, certè allidentur damnum passuræ. Horreo & contremisco, cùm tot horas malè perditas, aut certè non utiliter expensas cogito. Hîc pænè nemo innocens. In aliis plerisque omnibus licet causâ non laboremus, profectò tempus longè pretiosissimum nos reos constituet. Agendum hanc causæ partem paullulum excutiamus.

§. III.

Quot dies & horæ in anno.

SUnt anni unius dici trecenti sexaginta quinque, sunt octo mille septingentæ sexaginta horæ per annum. Si quis redeuntibus Januariis Calendis interrogetur: Dic sodes, quònam abiere octo millia horarum supra septingentas sexaginta, quis in iis labor susceptus, quis perceptus ab iis fructus? quot horas cibo, quot somno, quot confabulationibus, quot otio, quot lusibus & choreis, quot demum pravis actionibus contrivisti? Responde mihi: Num in Deum tam liberalis fuisti, ut è novenis pænè millibus horarum, novem horulas elegeris, quibus te Christo tuo stiteris in sacro convivio, ad id toties invitatus? Dic, quæso, è tot millibus horarum, quot horas precibus, quot lectione piâ, quot sacrâ meditatione consumpsisti? Quòd si vel anni unici horas difficile est ad morales calculos revocare, quomodo de quadraginta, quinquaginta, sexaginta annorum horis rationem reddemus? Si unicus annus turbatissimam facit rationem, tot anni quàm difficilem reddent, quantum turbabunt?

De iis singulis reddenda ratio.

Objiciant hîc illusores: Tam pensiculatas Deus ac morosas rationes non exigit. Quis iste horarum calculus? Eâ ratione si quis sexaginta vixisset annis ubi de quingentis millibus horarum respondisset, insuper de viginti quinque millibus & sexcentis horis * respondendum foret. Quòd si quis annos vitæ septuaginta numeraret, sexcenta horarum millia, & quod excurrit, tredecim millia & ducentæ horæ † rationibus infer-

* 525600.

† 613200.

rentur.

rentur. Deus non ita minutim numerat.

Lucis proximè signatis. Imò verò minutissima numerat. Jobum non audivimus? *Omnes semitas meas observasti, vestigia pedum meorum considerasti, gressus meos dinumerasti.* Numerat gressus? ergo & horas. Vestigia pedum considerat? Ergo & manus, & oculos, & linguam. Omnes semitas observat? Ergo etiam ad cauponam, ad choream, ad lupanar. Verbum otiosum, cogitationem abstrusam judicat? ergo etiam hora non relinquetur injudicata, quâ multæ cogitationum centuriæ transvolant.

Nos gravissimè nosmetipsos decipimus; cùm enim modò hanc, modò illam, modò aliam, modò etiam plures horas sterili otiositate comburere rem nihili putemus, eumdem sensum Deo affingimus ignorantiâ miserabili. Querit Hebræus Psaltes: *Propter quod irritavit impius Deum?* Responsum est: *Dixit enim in corde suo, Non requiret.* Deus ipse hanc nostram insaniam refellens: *Existimasti,* ait, *iniquè quòd ero tui similis: arguam te & statuam contra faciem tuam. Hæc feci & tacui. Vide,* inquit Augustinus, *tempus misericordiæ. Quid est tacuit? Nunquid non corripuit? sed non judicavit. Quomodo enim tacet, qui quotidie clamat in Scripturis, in Evangelio, in Prædicatoribus suis? Tacuit à supplicio, non tacuit à verbo. Et quia tacuit Deus, id est, non vindicavit, quid sibi dixit in corde suo peccator? Audi. Suspicatus es, inquit, iniquitatem, quòd ero tibi similis, id est, parum est quia tu talis eras, & me talem putabas. Arguam te, & statuam te ante faciem tuam. Tu te ponis post te, ego te ponam ante te. Omnis enim qui non vult videre peccata sua, post dorsum se ponit, & aliorum peccata acutè attendit; non per diligentiam, sed per invidentiam; non volens sanare, sed accusare; se autem obliviscitur.* Judicium igitur teipsum sibi ostendet.

Pſ. 9. v. 13.

Pſal. 49. v. 21.

Tom. 8. in Pſa. 100. mihi pag. 459.

Verum quidem est, examen illud arcanum in cujusvis hominis morte non multis quæstionibus & responsis, non argumentis & defensionibus egebit; omnia liquida & aperti juris, omnia in syngraphis & perscriptionibus judicis accuratissimè signata sunt. Judicis vices Isaias agens: *Ecce,* inquit, *scriptum est coram me, non tacebo, sed reddam & retribuam.* Tunc anima omnes actiones, dicta, cogitationes suas unico cernet intuitu, nec poterit eorum quidquam negare conscientia undique convicta. Ita pronuntiabitur sententia, totúmque hoc judicium brevissimo tempore peragetur.

Isa. c. 65. v. 6.

Apoc. c. 2. v. 5. *Memor esto itaque unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.* Recordare, unde excideris è fastigio divinæ gratiæ, in tot fœda flagitia, in barathrum gehennæ. Vt scias: Non judicabit te Christus secundùm opinionem tuam, sed secundùm veritatem suam. Ab humanis divina judicia sunt diversissima.

CAPVT VI.

Quo loco, & quo tempore, arcanum, singulare Iudicium sit futurum, seu, quando & ubi, reddenda sit ratio.

Diogenis merx quæ? Mercator mirabilis Diogenes Cynicus, Laërtio teste, Athenas venit, & loco mercium exposuit venalem sapientiam. Fuit ex urbis primatibus, qui vocato puero: I, puer, ajebat, & vide quantum sapientiæ institor ille stolidus pro tribus sestertiis vendat. Fecit puer quod jussus. At Philosophus huic emptori pro eâ pecuniâ, istud sapientiæ vendidit: *In omnibus respice finem.* Adeo placuit venale hoc dictum emptori, ut illud ingentibus litteris inscribi januis ac propyleis jusserit.

Quod Siracides à Deo petere instituit, hoc Deus à quolibet nostrûm exigit: *Festina tempus & memento finis.*

Eccli. c. 36. v. 10. &

A *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Tot dedit Ecclesiasticus discipulo suo præceptiones, ut is non immeritò queri potuisset, ac dicere: Quis infinitam hanc præceptionum congeriem memoriâ comprehendat? Ergo, inquit præceptor, ut summam rem complectar, documenta omnia conferam ad hoc compendium: In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, seu breviùs: Memento finis, & scito tot diebus, tot mensibus, tot annis neglecta non posse raptim ac subitò sarciri. Quod Chrysostomus dixit: *Multorum dierum negligentia non potest unâ horâ expleri.* Etenim quando Christus ad suum te Tribunal citaverit, lictorem mittet validissimum & oppidò robustum, cui resistere non possis. Nam, ut scias, *peremptorie* prorsus, ut Jurisconsulti loquuntur, citaberis. Quo autem loco, quo tempore, quo die, quâ horâ, vel etiam quo anno ad Judicium citandus sis, nullâ scire potes sagacitate, aut industriâ. Sed hoc ipsum jam explicatiùs trademus.

Cap. 7. v. 40.

B

§. II.

Tria possunt assignari tempora, quibus arcanum hoc judicium videatur posse peragi. Primum est, paullò ante mortem, cùm animus etiamnum inhæret corpori. Atqui certum est, statâ lege, & tempore hoc ordinario id fieri non posse. Nam dum animus inhabitat corpus, promerita hominis & delicta ad ultimum deducta non sunt? Dum halitus supereſt, pœnitentiæ tempus est: nondum spes omnis abscissa est. Ergo ante mortem judicium non exercetur. De iis quæ lege fiunt extraordinariâ, dicemus infrà.

Tria tempora judicii. 1. Ante mortem.

Alterum est tempus, quod brevi mortem consequitur. Ad testimonium citari potest notissimum illud de Doctore Parisiensi, qui anno Christiano millesimo octogesimo secundo, in æde publicâ accusatum se, judicatum, & damnatum coram tot testibus proclamavit. Nam cùm ipso funeris die illud Jobi caneretur in templo: *Et tu responde mihi.* Mortuus è sandapilâ se attollens, omnibus attonitis proclamavit: *Iusto Dei judicio accusatus sum.* Ergo in diem posterum exequiæ dilatæ sunt. Hîc major accursus hominum, & expectatio grandior. Omnia denuò ritu funebri peraguntur; verba solennia cantantur, *Et tu responde mihi.* Hîc iterum defunctus se medium erigens è feretro, exclamavit: *Iusto Dei judicio judicatus sum.* Nondum liquebat quid æternus Judex hoc homine fieri decrevisset. Expectandus ergo & tertius dies. Jámque multò maximus fuit civium affluxus, non sine spe ac formidine spectaculi futuri. Ita instaurantur exequiæ, repetuntur illa: *Et tu responde mihi.* Hîc denuò cadaver è capulo surrectum voce horribili succlamavit: *Iusto Dei judicio damnatus sum.* Tot ea res testes habuit quot auditores & spectatores. Hos damnati hominis clamores Bruno altiùs in animum demittens, cogitabat secum ipse, si sic vita hominum est, qui sapit, maturè sibi Judicem delinit. Ita cum aliis sex sociis secessit, aliam vivendi rationem ingressurus, illud Domini apud animum suum memorans: *Tunc qui in Iudæâ sunt fugiant in montes.* Fugit ut ei soli se probaret vivus, cui ut Judici sistendus esset defunctus. His affinia recensent Leontius Cyprius, & Cyrillus Alexandrinus Præsul.

C

Ioh c. 13. v. 22.

2. Post mortem.

D

S. Bruno quâ occasione cum aliis sex sociis concessus.

Matt. c. 24. v. 16.

Franciscus de Puteo in vitâ S. Brunonis.

Enimverò judicium, de quo loquimur, differri post mortem non solet, quod quis forsan ex iis quæ narrata sunt, posse deduci credat. Nec ulla differendi judicii causa est. Nam Judex non eget testibus, non deliberatione, aut consultatione ullâ. *Ego sum judex & testis dicit Dominus.*

Hiere. c. 29. v. 23.

Tertium ergo supereſt tempus, quo singulare judicium exercetur, & est ipsum Mortis momentum. Siquidem quamprimùm anima corpus deserit, sententiam Judex pronuntiat, ita quidem ut anima statim sub illud tem-

3. Ipsum mortis momentum.

lud mortis tempus intelligat, an beata sit æternùm, an damnata? Atque hoc Judicis decretum spiritus jam corpore liber meliùs capit, quàm reorum ullus acta suæ infamiæ, quæ populo publicè præleguntur.

Iudicium arcanum brevissimo tempore peragitur.

Ita judicium hoc arcanum tempore brevissimo peragitur, eo scilicet, quod inter mortem, & alteram novamque vitam est medium. Hinc cælestis judex adventum suum fulguri & furi comparat, jubétque in omnem horam, in omne imò momentum esse paratos, & stare in procinctu. Neque huic temporis brevitati obstat discutiendarum rerum varietas & multitudo. In ultimo namque universali Iudicio omnium omnino mortalium causæ discutientur exactissimè, id tamen tempore fiet non longo; *a* quantò magis id servabitur in hoc secreto Tribunali? Si quid rerum gestarum in contrarium afferatur, id non tam ipsum Iudicium, quàm trepidantis conscientiæ angustias, aut graves cum dæmonibus luctas, aut prævias eius Iudicij ceremonias vel picturas nobis repræsentat. Vult nimirum Judex hunc vitæ pavendum epilogum vel ipsis oculis ingerere. Hinc nonnunquam judicialem hanc actionem in morituris velut in tabulâ depingit, spectatoribus, si velint, utilissimâ commonitione.

a Seb. Barradius putat diem unum Iudicio universali consumendum, Tom. 3. Concord. Evang. mihi p. 609.

E dictis sequitur, animas damnatorum, antequam ad inferos devehantur, jam pœnis Avernalibus cruciari: Animas contrà Beatorum, antequam ad cœlum perveniant, jam Dei aspectu & delitiis cælestibus perfundi. Priùs enim judicantur, quàm inæ ad Inferos, istæ ad cælum perducantur. Nam vel in ignem abripi, aut in paradisum deportari executio est judicii.

§. II.

Iudicii locus.

QVod ad hujus judicii locum attinet, Theologi vocum concordiâ dicunt istius judicii sedem illic esse, ubi quisque moritur. Ita omnino ubi corpus à morte sternitur, ibi à judice animus judicatur. Ita idem & mortis & judicii locus est. Cùm enim judex non homo solùm sed & Deus sit, ubique locorum præsens est; ubi mortuus cadit, ibi tribunal figit; in cubiculo, in viâ, in campo, terrâ, marique. Cùm autem nemo sciat, ubi suum quisque prætorium sit reperturus, omnia ei loca videri possunt suspecta.

Quoniam verò mors vt plurimùm in cubiculo, seu conclavi & in lecto nos invadit, ferit, confodit, traditque judici, utilissimum prorsus erit, si domi suæ, in suo quisque cubiculo, Tribunal sibi cogitatione fabricetur, seipsum sit exhortando: En hîc meus in me Judex sedebit, hîc tutelaris Angelus, hîc accusator diabolus stabit, hîc ego jacens & prostratus sententiam irrevocabilem excipiam; hîc judicabor, hîc ego intelligam inter quos Æternitate totâ victurus sim. Quocirca quotidie (sic statuo) Tribunal hoc mihi meæque causæ constructum studiosissimè contemplabor: ne unquam judicii hujus immemor, in vitia deflectam, rationes meas implicem, ad Judicem imparatus veniam, iniquâ causâ laborem.

Hoc demum est piè vivere, hæc maturè prævidere. Tunc verò præcipuè judicium hoc in animo validissimè imprimere conducit, cùm cacodæmon impuras ac libidinosas cogitationes suggerit, cùm iræ aut invidiæ faces admovet, cùm ad vindictam stimulos subdit. Eò nos Ecclesiastes (quod sæpius inculcandum) non sine acerbâ ironiâ impellens: *Lætare ergo iuvenis*, inquit, *in adolescentiâ tuâ, & in bono sit cor tuum in diebus iuventutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro his omnibus adducet te Deus in iudicium.*

Eccles. c. 11. v. 9.

Hîc Chrysostomus consilium saluberrimum subjiciens: *Post cenam*, inquit, *quando itis dormitum, quando estis decubituri, & nullo præsente multa quies & silentiũ est, excita iudicium tuæ conscientiæ, ab ipsâ rationes exige, & quæ*

Tom. 1. hom. in Psal. 4. propius finem.

A *interdiu mala cepisti consilia, vel dolos construens, vel propinquum circumveniens, vel prava desideria suscipiens, ea cùm in illius quietis tempore, in medium addduxeris, & improbis illis cogitationibus conscientiam iudicem dederis, eas fodica & dilania, & de eis pœnam sume, occide cogitationem quæ peccavit. Hæc fiant singulis diebus, nec priùs dormieris, ô homo, quàm mente versaveris, quæ à te interdiu perperam acta sunt: & die sequenti eris omnino tardior ad ea ipsa rursus aggredienda. Et quod facis in pecuniâ, nec finis ut duo dies prætereant, quin cum famulo rationem ineas, ne confusionem inducat oblivio, hoc etiam fac in actionibus. Singulis diebus vesperi ab animâ rationem exige, & cogitationem quæ peccavit, condemna eam, veluti in ligno suspende, & torque, & iube ne ampliùs ea aggrediatur. Ne tantum itaque bonum neglexerimus. Qui hoc enim hîc iudicium statuerit, acerbas illic pœnas non dabit.*

Iudicium conscientiæ singulis diebus excitandum.

Ita liquere censeo, quod arcani judicii tempus sit, & quis locus. Nunc porro videndum, an Christus B has temporis ordinatissimas leges non subinde mutaverit, & quam ob causam.

§. III.

Crisorii mors horrenda.

BEato Gregorio ex fide narrante Crisorius homo nobilis, & tam vitiorum, quàm numorum dives, tam avaritiæ quàm libidinis & arrogantiæ sordibus mersus, diu felix, diu sanus, domum morbo tentari cœpit, & ita sensim deduci ad extrema. Sub ultimam vitæ horulam vidit viros aterrimos, qui formidabili coronâ morientis lectulum sepiebant, evolaturam animam ad inferos abrepturi. Hîc miser expallescere, circumspicere, contremiscere, totis artubus sudare, & filium suum nomine Maximum altâ voce inclamare: *Maxime curre.* Mox adest filius, qui turbatus ac lugens, ceteram quoque familiam convocat. Præter moribundum tamen, nemo Avernales Æthiopas vidit. Satis autem pallor & C tremor ægroti testabatur, qui hospites non vocati advenissent. Nam æger ne terrimas larvas ex Orco cogeretur adspicere, modò huc, modò illuc in lectulo corpus volutabat, miserrimè se torquens in omnem partem. Quocunque autem se vertisset Crisorius, illic oppositos cernebat ex antris stygiis leones. Quid faceret obsidione tam arctâ cinctus, quò moliretur effugium, cujus opem imploraret? Dei? Iratscebatur tam graviter offensus. Conscientiæ? Adversabatur toties vulnerata. Cælitum aut Angelorum? Non audiebant, non auditi sæpius, & contempti. Familiæ ac cognatorum? Frustra. Serum est auxilium humanum, cùm mors jam evocat ad Judicium. Ita Crisorius undique & undique angustiis circumfusus, quantâ potuit voce succlamavit, Inducias vel usque mane, inducias. Nemo audiit, nemo juvit, inducias concessit nemo. Nam inter illas ipsas voces expiravit.

Hæc inducirum petitio, mi Crisori non mala, sed D nimis sera fuit. Ante Iudicium paranda est justitia. *Constat autem*, inquit Gregorius, *quia pro nobis ista, non pro se viderit, & ejus visio nobis proficiat, quos adhuc divina patientia longanimiter expectat. Nam illi tetros spiritus ante mortem vidisse, & inducias petisse quid profuit, qui easdem inducias quas petit, non accepit?*

Lib. 4. dial. c. 38.

Jam enarrata venerabilis Beda confirmans: Novi ego ipse fratrem, ait, quem utinam non nôssem, cujus & nomen si expediret, dicerem. Hic in cœnobio nobili corruptis fuit moribus. Eam ob rem à majoribus, imò & à sociis strenuè monebatur. At ille quo cœperat pede progressus ad frugem se non correxit. Tolerabatur tamen, nam tantò melior erat artificio quantò moribus deterior. Ebrietas & vitia ebrietatem comitari solita ei familiaria fuerũt. Hinc officinam suam fabrilem magis, quàm templũ, quàm precationes, & psalmos curabat, Unde in eum dici poterat tunc notum cœnobiis verbũ: Qui templum fugit, infernũ quærit. Correptus demum

Lib. 5. Hist. Anglorum c. 15. toto.

Religiosi horrenda mors.

letali morbo, extremæ lineæ admotus est. Angebat hominem non tam mors, quàm judicium & reddenda ratio, jamque sociis lectulo circumfusis æger mœstissimus & desperationis plenus: Video, ajebat, hians barathrum, video in flammis Caipham & cæteros Christi parricidas; juxta hos proximam mihi paratam sedem video. Cohorruerunt ad audita qui aderant, & pœnitentiam ægro persuadere laborarunt. At ille jam exspes: Non est ampliùs, ajebat, tempus mutandæ vitæ: Judicium meum jam esse completum animadverto. Dixit & exhalavit, sine omni sacramentorum munimine. Cadaver hominis ad ultimum cœnobii locum abjectum est, nec ullæ pro eo preces sunt fusæ.

O quantum est, inquit Beda, morientium discrimen! Stephanus mortem obiturus vidit cælos apertos. At hominem ille infelix morte imminente vidit apertos Inferos. Contigit hoc nuper in provinciâ Berniciorum, & magna illico fama surrexit.

§ IV.

HÆc talia Deus permisit sæpius, permittitque fieri, non quòd homo judicandus ante mortem sententiâ feriatur decretoriâ, sed ideo; vel quia moribundus, dum valebat, divina curæ non habebat, ita meritò dæmonibus, quos audiebat, exagitandus variè permittitur; vel quia Deus prævidet non emendandum, ideo & deserit illum, ab illo jam pridem desertus; vel certè in eorum fit gratiam, qui morituro adsunt, ut cùm talia legerint, audierint, viderint, arcanum hoc judicium tantò altiùs animo insculpant.

Sunt anni 36. circiter. Adde quod ante annos non adeo multos nostris oculis spectatum est. Vir doctus, noti ac magni nominis (nomen silemus studio) & ad mundi leges examussim factus, plurima scivit, viditque, experientiæ multæ: atque si corpus spectes, procerus, vegetus, decoro aspectu, ætate virili florentissimâ, frequens in aulis, optimatibus charus, linguarum non rudis, peritus Juris, magnæ auctoritatis. Annos pauculos in cojugio egit, & ad extrema deductus est. Hic sese Catholicum professus non omisit ante Judicium interrogare seipsum, & parare Justitiam: recitque quod hominem Christianum eo tempore decebat. Sed paullò antequam ageret animam, jacuit immotus, & subitò diductos oculos levavit, proindè si quis ei dixisset: Attende jam, quæ tibi prælegentur.

In Imperii civitatibus moris est, ut cùm reus ad supplicium vinctus producitur, priùs sistatur in foro, ut ipsemet inter densam plebem audiat acta sua recitari. Hic præco editum locum occupans, & silentium indicens, sic incipit: Qui præsens hîc adstat, Leonardus Mercurius, captus & ligatus, sexagies majoris momenti furta commisit. Quapropter sententiâ Curiæ, sicâ manu in patibulum attollatur, finiatque vitam laqueo. Hîc reus plerumque auribus arrectis stare, & attendere quid publicè prælegatur. Non aliter ille, quem dixi, moribundus aliquantisper oculis hiantibus jacuit, velut acutissimè auscultans, quid prælegeretur: dein oculos subrigens sine ullâ ulteriùs voce cœpit agere animam. Ita finiit. Quid ei prælectum sit, nostrum

Hierem. c. 51 v. 45. non est scire. *Salvet unusquisque animam suam,* & ad audiendam sententiam maturè se comparet.

Zach. c. 2. v. 1. Zacharias vates: *Levavi,* ait, *oculos meos, & vidi; & ecce vir, & in manu ejus funiculus mensorum.* Levemus oculos & suspiciamus; en venit vir, judex orbis, dicta & facta, sed & ipsas cogitationes ad legis suæ lineam examinaturus. Nunc obsecro, vigilemus & quotidie rectissimam illam lineam omnibus actionibus nostris applicemus. Non satis est bene incipere, sed bene finire. Nihil magis serium esse potest, quàm de suo capite causam dicere.

August. in Psal. 51. mihi pag. 205. Hic Augustinus adest, & veternum excutiens: *Cùm venerit Iudicii tempus,* inquit, *correctionis locus non erit, sed tantùm damnationis: Et erit ibi pœnitentia sed infructuosa, quia sera. Hodie hortatur te, ne judicet te: & qui Iudex tuus futurus est, ipse est hodie advocatus tuus.* In judicio pœnitentia est infructuosa.

Cũ Syriæ Rex Benadad infelicissimè pugnasset centum millibus suorum cæsis, ipse vix vitam fugâ servans latebras quæsivit. Ad quem famuli fugæ socii: *Ecce,* inquiunt, *audivimus quòd Reges domûs Israël clementes sint: ponamus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediemur ad regem Israël: forsitan salvabit animas nostras.* Quod suaserunt, fecerunt. Consilium optimum, nobis etiam profuturum. Maturè igitur stringamus lumbos saccis continentiæ, induamus collum laqueis pœnitentiæ, & pro se quisque clamet: Vivat, oro te, anima mea. Miserebitur nostri, ne diffidamus, Rex Israël, & animas nostras in judicio servabit. Qui mite cupit judicium, ante judicium sibi Judicem devinciat. *3. Reg. c. 20. v. 31.*

CAPVT VII.

Quis in arcano hoc Iudicio sit Iudex, seu Cui reddenda sit ratio?

NOn multis eget hæc quæstio. Asserimus & proclamamus Orbi: Dominus Jesus, humanæ gentis Servator Christus, hic unus & solus Judex est in omnes omnino homines. Eleganter olim cecinit Prudentius:

Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur quidquid est,
Humana quod mens concipit,
Hunc nemo fallit Iudicem.

Hunc ipsum Judicem velut digito monstrans Augustinus: *Ille,* inquit, *qui stetit ante judicem, ille qui alapas accepit, ille qui flagellatus est, ille qui spinis coronatus est, ille qui colaphis cæsus est, ille qui in ligno suspensus est, ille cui pendenti in ligno insultatum est, ille qui in cruce mortuus est, ille qui lanceâ percussus est, ille qui sepultus est, ille ipse omnium hominum Iudex est. In cujus manu anima omnis viventis & spiritus universæ carnis hominis.* Nihil in hoc dubii aut controversiæ, quod sacris paginis jam confirmamus, & ad ea, quæ dubia videri possunt, respondemus. *Aug. to. 8. in Psal. 96. init. p. 442. Iob c. 12. v. 10.*

§. I.

DOminum Jesum reparatorem Orbis, vivorum ac mortuorum omnium esse Judicem sacra volumina explicatissimè testantur: Princeps Apostolorum Petrus Cornelium Centurionem in urbe Cæsareâ Christianis sacris imbuens, cùm de Christo redivivo verba faceret: *Ipse est,* inquit, *qui constitutus est à Deo Iudex vivorum & mortuorum. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent.* Christus est judex omnium. *Actor. c. 10. v. 42. 43.*

Athanasius suis verbis subsecutus: *Venturus est,* inquit, *judicare vivos & mortuos: Ad cujus adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, & reddituri sunt de factis propriis rationem.* De eodem hoc Judice Matthæus: *Cùm,* inquit, *venerit Filius hominis in majestate suâ, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes; & separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis; & statuet quidem oves à dextris suis, hœdos autem à sinistris.* De eodem Marcus: *Videbunt,* inquit, *filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multâ & gloriâ.* Eadem & beati Lucæ verba sunt: *Tunc videbunt filium hominis venientem cum potestate magnâ, & majestate.* *Symbolum Athanasii. Math. c. 25. v. 31. & seq. Marci c. 13. v. 26. Luc. c. 21. v. 27.*

De eodem hoc Judice Paulus: *Omnes nos,* inquit, *manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum.* *2. Cor. c. 5. v. 10.*

Res

Res liquida prorsus & nimis quàm certa. Verùm hi testes de universali Orbis judicio loquuntur, in quo Christum Judicem futurum asserunt. Sed num etiam Judex est in singulari hoc judicio? Est omnino hic idem ipsissimus Judex. Dilucidè Joannes: *Neque enim*, inquit, *Pater judicat quemquam: sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem.* Ita omne judicium tam universale quàm singulare à Patre commissum est Filio. Filius tam potestatem quàm scientiam judicandi habet. Filio jus gladii commissum est. Nam ipse de suâ potestate: *Data*, inquit, *est mihi omnis potestas in cælo & in terrâ.* Idem affirmat Joannes: *Quia omnia dedit ei Pater in manus.* Et Patrem ipsum alloquens: *Sicut*, ait, *dedisti ei potestatem omnis carnis.* Idem asserit Daniel: *Dedit ei potestatem, & honorem & regnum. Ideo in vestimento & in femore ipsius scriptum: Rex regum, & Dominus dominantium.* Potestas ergo judicandi Filio est tradita.

Ioan. c. 5. v. 22. Omne judicium commissum est Filio. Matt. c. 28. v. 18. Ioan. 13. v. 3. Idem c. 17. v. 2. Dan. c. 7. v. 14. Apoc. c. 19. v. 16.

Nec scientia deest: nam omnes tam hominum, quàm Angelorum cogitationes inspicit Christus, videtque non solùm res creatas, sed eas etiam omnes quæ quoquo modo creari aut esse possent.

Idque scientiâ Visionis, ut Theologi loquuntur.

Principis Theologi Thomæ Aquinatis verba sunt: *Anima Christi omnia novit in Verbo propriè, quæ quocunque modo sunt, fuerunt vel erunt. Apud ipsum est sapientia & fortitudo; ipse habet consilium & intelligentiam.* Hanc infinitam Christi sapientiam ac scientiam Bernardus pulchrè adumbrat his verbis: *Non minùs habuit sapientiæ, vel potiùs, non minùs fuit Sapientia Iesus conceptus, quàm natus parvus vel magnus. Sive ergo latens in utero, sive vagiens in præsepio, sive jam grandiusculus interrogans Doctores in templo, sive jam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profectò plenus fuit Spiritu sancto. At verò puer quando volebat, & quibus volebat sapiens apparebat; quando & quibus volebat, sapientior; quando & quibus volebat, sapientissimus: quamquam in se nunquam esset nisi sapientissimus.*

Parte 3. q. 10. art. 2. conclusione. Iob c. 12. v. 13. Bern. ho. 2. super Missus est circa med. tom. pag. 22.

Cùm ergo Christus & potestatem & scientiam judicandi habeat, jus gladii, seu jurisdictionem in omnes homines judicandos jure meritissimo exercet. Sequitur omnino judiciaria Christi potestas naturam humanam in tali, ut scholæ loquuntur, hypostasi, quatenus nimirum Christus, homo Deus est. Hic dubiis seu quæstiunculis aliquot respondendum.

Seu ratione unionis hypostaticæ.

§. II.

Fuit hoc judicium trium SS. Trinitatis personis commune, quamvis Filio, seu Verbo, per appropriationem tribueretur.

Quæstiuncula I. Quis igitur Judex fuit ante mille & centos & plures annos, quis ab Orbis incunabulis? Ille ipse qui in apostatas angelos sententiam tulit, eósque ad æternos rogos damnavit, qui & angelis perseuerantibus jus dixit, quibus cœlestem gloriâ adjudicavit, Deus Optimus Maximus. Priusquam filius Dei hominem indueret, Christus non fuit, & quod sequitur, judicio præsidere, causas definire, sententiam dicere, supplicia vel præmia decernere non potuit. Factus est in tempore homo, qui ab æterno erat Deus, à quo constitutus est Judex.

Omnes quidem quotquot ab Orbe condito Dei amici, & gratiæ divinæ compotes fuerunt, ob Christi venturi promerita, in eo dignitatis gradu collocati sunt, non tamen à Christo judicati sunt. Nam Christus judiciarium hoc sceptrum fuso sanguine, toleratis cruciatibus, animâ datâ promeruit. Ita jus gladii tunc exercere cœpit, cùm vitam clausit. Moriendo factus est Judex tam vivorum quàm mortuorum.

Iurisdictio hæc Status gloriosa conveniebat, etiam ante Ascensionem.

Quocirca non ii solùm qui jam post Christi mortem recipiuntur cælo, sed & ii omnes qui in lege priscâ recepti sunt Abrahæ sinu, Servatori Christo id totum in acceptis referant. Sic in Hebraâ curiâ vociferatur Petrus: *Non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est in quo oporteat nos salvos fieri.*

Actor. c. 4. v. 11. & 12.

Quæstiuncula II. Num Christus descendat è cælo ad hoc judicium, an verò judicandi homines evehantur in cælum? Neutrum necessarium. Nam Judex non homo solùm, sed & Deus est, qui nusquam locorum non præsens est. Non nescio Augustinum dicere: *Cùm anima separatur à corpore, veniunt angeli ut perducant illam ad Tribunal Iudicii.* Ajo hominem judicandum non potiùs deduci ab Angelis ad Tribunal, quàm sisti Judici: lata verò sententia, tum verò ab Angelis anima è loco judicii evehitur ad cælum, vel à diabolis abripitur in tartarum: Atque hoc voluisse Augustinum, & si qui alii similiter locuti, satis compertum est.

Lib. de Vanitate seculi c. 1.

Quæstiuncula III. Num animæ suum Judicem videant audiántque? Diversæ hîc opiniones. Innocentius existimat sub arcani judicii tempus hominibus tam probis quàm improbis Christum crucifixum aspectabilem obversari. Auctoris verba sunt hæc: Videt etiam tam bonus quàm malus, antequam egrediatur anima de corpore, Christum in cruce positum. Malus videt sibi ad confusionem ut erubescat se non esse redemptum sanguine Christi, suâ culpâ exigente. Unde de malis dicitur in Euangelio: *Videbunt in quem transfixerunt.* Quod intelligitur de adventu Christi ad Judicium, & de adventu ejus ad diem mortis cujuslibet hominis. Bonus verò videt ad exultationem. Et hoc habemus ex verbis Apostoli, qui ait: *Vsque in adventum Domini nostri Iesu Christi*, id est, ad diem mortis, quando apparet tam bonis quàm malis Christus in cruce positus, & ipse Christus de Joanne Evangelistâ ait: *Sic eum volo manere donec veniam*, dum scilicet veniam ad obitum ejus.

Innocentius III. Pontifex creatus anno 1198. l. 2. de contemptu mundi c. 43. seu ult. Videbit eum omnis oculus & qui eum pupugerunt. Apoc. c. 1. v. 7. Ioan. c. 19. v. 7.

Opinio pia, & quæ non videatur ex toto refellenda, cùm incredibile non sit, à multis in obitu Christum cum cruce conspici, aut solatio, aut terrori.

Nos cum Theologis arbitramur, ab uniuscujusque hominis animâ videri Christum Judicem, & audiri. Videri quidem non corporis oculis, quos animo non habet, sed intellectûs. Audiri autem eo modo quo videtur. Nec obstat Christum in cælo existere, & ibi esse animam ubi collapsum ejus cadaver corpus est. Nam uti spiritualis auditio præsentiam loquentis non exigit, c. 12. Zach. ita nec talis visio, cum coram adesse vult, qui videndus est. Quemadmodum ea quæ terra profundissimè abdit, quæque cælum ab oculis remotissima tegit, animo contemplamur, ita spiritus corpore liber à se distantia cernit, auditque. Sic anima suum Judicem videt, & sententiam in se prolatam percipit. At verò a te mortem Christi Domini animarum nulla Deum Judicem videre potuit. †

Ea tamen Visio vera est, non imaginaria. † Cornelius de Lapide in sic loquitur: Christus de cælo nõ descendit, sed per mẽ pyreo loquitur anime migrãti è corpore in terrã, revelans ei sua facta, dictansque sententiam vitæ vel mortis æternæ.

Sed queras etiamnum, quâ formâ Christus Judex se spectandum præbet? Censent Theologi, Christum Judicem ab unoquoque spectari eâ omnino formâ, quam Discipulis exhibuit cùm in cælum ascendit, quam in cælo retinet, quámque etiam supremo Mundi die, cùm de cælo ad judicia exercenda descender, toti humanæ genti spectandam dabit. Hanc verò formam potestate, gloriâ, majestate ultra quàm dici potest, conspicuam esse censendum est.

§. III.

TAlis est ergo Judex Dominus Jesus, qualem Siracides desiderans: *Noli*, ajebat, *fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne fortè extimescas facient potentis.* Hic ille Judex est qui regum & Imperatorum, qui potentissimorum iratos vultus non pertimescit, qui omnium iniquitates exactissimâ justitiâ perrumpit. Hic ille omnibus mortalibus metuendus arbiter, qui seipsum suámque iram æquissimam velut depingens, & unà familiarissimè monens: *Ostendam vobis*, inquit, *quem timeatis: timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis hunc timete.*

Eccli. c. 7. v. 6. Luc. c. 12. v. 5.

Hic ille Judex est ab omnibus timendus, judex planè inadulabilis, & incorruptissimus. Amor vitæ tam ingeniosus & callidus est, ut jam mortem pænè ipsam didicerit corrumpere. Nam homines opulenti, cùm se vicinos morti sentiunt, aurum potabile ac sorbitiunculas è liquatis margaritis hauriunt, hoc velut munere deliniunt mortem, quam aliquanto saltem tempore à se destinent.

Divites aliquo modo mortẽ deliniunt,

O divites mortem fortassis corrumpere potestis; sit ita. At vitæ mortisque Judicem corrumpere nunquam poteritis. Manus ille non habet muneribus, sed eleemosynis implendas. Cælum non vendit auro, sed virtutibus. Permisit se ipsemet vendi, cùm venisset judicari; non permittet se emi, cùm venerit judicare. Permisit sibi ferro configi manus, cùm penderet veluti reus latronum medius, idque ne ad supplicium raperentur rei; at non permittet sibi manus illini auro, cùm aderit judex puniturus reos. Hunc ergo timete.

Judicem autem corrumpere non possunt.

Plurima Deus ab omni ævo per Angelos velut vicarios egit, & etiamnum agit. Per Angelos solatur & erigit, tuetur & protegit; per Angelos ducit & reducit, vindicat & punit; per Angelos medetur & sanat, instruit & voluntatem suam explicat; per Angelos pugnat, & totos fundit exercitus; per Angelos in orbe plurima gubernat, non tamen quemquam judicat per Angelos.

Per angelos ut vicarios plurima Deus egit,

Potuisset equidem Deus qui voluisset Angelorum hoc muneris demandare, ut is in defunctos sententiam proferret, & vel præmia sempiterna, vel supplicia denuntiaret. Verùm hanc potestatem Deus soli Filio reservavit. In plurimis vices & personam Dei sustineant Angeli, jus gladii, officium iudicandi eis non convenit, nam & ipsi arcanum hoc judicium subierunt.

Officium verò iudicandi iis non demãdavit;

Tibi soli, Domine Iesu, arbitrium vitæ necisque in omnes homines à Patre assignatum, tibi datus est Gladius. Quem eo etiam nomine meruisti, quia & ipse ut reus sub judice stetisti, sed innocens sub iniquissimo, à quo sententiam mortis accepisti, è prætorio raptatus in Golgotha, ad supplicium, in crucem. Hæc secum suaviter expendens Augustinus: *Sedebit judex*, inquit, *qui stetit sub Iudice. Damnabit veros reos, qui factus est falsus reus. Ipse veniet, formâ illâ veniet.* Sic Apostolis prædicunt Angeli: *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.*

Tom. 10. ser. 64. seu ult. de Verb. Domini c. 7. mihi p. 92. Act. c. 1. v. 1.

Sed homini Christo.

Ergo homines ab homine judicandi sunt, & quidem ab eo homine, qui ob humilitatem nimiam & judicari & se condẽnari passus est, & quidem pro iis quos judicaturus fuit. Quod clarè significat charissimus huic judici discipulus: *Potestatem dedit ei, etiam judicium facere, quia filius hominis est*: quia hominem induit, quia Pilati judicium accepit, quia sanguinem fudit, quia mortem subiit. Huic igitur uni & soli, & Angelorum nulli, potestas judicandi congruit: Quod Hebræus Rex David sedulò meditatus: *Exaudi, [illegible] orationem meam: ad te omnis caro veniet. Misericordiam & judicium cantabo tibi, Domine. Memor fui judiciorum tuorum à seculo, Domine.* Tu Reges & Cæsares, tu omnem humanam gentem judicas; tu ipsos judicasti Angelos, *Cui cura est de omnibus, ut ostendas, quoniam non injustè judicas judicium.* Ad te veniet omnis caro.

Ioan. c. 5. v. 27.

Psal. 64. v. 2.

Psal. 100. v. 1.

Psal. 118. v. 52.

Sap. c. 12. v. 13.

Ideo omni devotione in Christũ judicem ferri debemus.

Eam ob caussam par est modis omnibus, ut in Christum Dominum Iudicem nostrum devotione quantâ possumus, feramur maximâ. Quisquis es ne caussâ cadas (res capitis est) maturè tibi Judicem concilia. Hic quæso, liceat paullò apertiùs ac liberiùs loqui.

Subinde novas nescio quas atque peregrinas sanctitates sequimur, religiones exoticas aut excogitamus ipsi, aut ab aliis excogitatas velut ingeniosam pietatem arripimus, & multùm nos credimus promovisse cùm diversa facimus ab aliis. Dum his inhæremus, Christum patientem, Christum crucifixum non sine injuriâ transimus. O Christiane! nominis tui memineris, & à quo illud traxeris, consídera.

A

Augustinus non sine acrimoniâ nos commonens: *Quid prodest nomen*, inquit, *ubi res non est? Quàm multi vocantur Medici, qui curare non norunt? Quàm multi vocantur Vigiles, qui totâ nocte dormiunt? Sic multi vocantur Christiani & in rebus non inveniuntur, quia hoc quod vocantur non sunt: id est, in vitâ, in moribus, in Fide, in Spe, in Charitate. Quomodo ergo te gloriaris esse Christianum? Nomen habes, & facta non habes. Qui Christum non habet in se, Christianus nõ potest dici.*† *Christus sit origo, & radix, & caput Christiani.* Ad hanc originem, ad istam radicem, ad hoc caput omnis nostra se convertat devotio. Quod Romani veteres in supplicibus libellis ad suos Cæsares subscripserunt; id nos erga Christum jure meritissimo usurpemus: Numini Majestatique Tuæ devotissimi: Tibi Christe, Tibi Domine Jesu vivimus, Tibi morimur, Tibi facimus omnia.

Tom. 9. in ep. 1. Ioan. tract. 4. c. 3. Ibid. tract. 5. fine.

Et tom. 10. serm. 13. in Natali Domini.

† *Et to. 7. l. 3. cõtra Crescon. c. 8.*

B

§. IV.

Quo affectu Christus prosequendus.

HÆc eò spectant, ut Christum tanquam hominem ac nostrum jam fratrem, nostrum olim Judicem assiduè prosequamur singularissimo affectu. Cujus rei principium ac fundamentum est, hunc ipsum hominem Virginis filium in animo, cogitatione depingere. Arbitrarium verò est cujusvis affectui, vel Christum in gramineis cunis infantulum, aut novennem puerulum, aut duodecennem adolescentulum inter Hebræos Doctores medium, aut etiam juvenem sexdecim, vel septemdecim, aut plurium annorum cùm domi fabrile opus tractaret, & defuncto jam Josepho tam sibi quàm matri victum manu pararet, menti insculpere. Fortasse Christus placet adultior? Ergo virili ætate, aut in solitudine jejunantem, aut jam concionantem, & modò turbas, modò Apostolos docentem, & miracula patrantem, jam terrâ marique peregrinantem, jam in viis, in montibus, in Synagogis nostri caussâ sudantem, jam etiam solum orantem, in animo imprimere conducet. An fortè magis pietatem inflammabit Christus patiens? Ergo vel cum Apostolis cenantem, aut inter olivas precantem, & sanguine manantem, aut ante judices stantem: aut vinctum ad columnam, & flagellis cęsum, aut spinis redimitum, aut in purpurâ è sublimi populo monstratum, aut suis vestibus indutum, & ligneâ mole gravatum, aut ante crucis ascensum in saxo residentem, myrrhâ & felle refocillatum, aut jam spoliatum vestibus, vulneribus & sanguine amictum, & in cruce sublatũ, aut etiam de cruce in matris sinu collocatum, aut jam in tumulo compositum ante oculos proponere juvabit. An verò plus afficit Christus jam immortalis? Ergo Dominus jam redivivus prout vel matri, vel Apostolis, vel matronis piis, vel discipulis aliis se videndum præbuit, vel eâ formâ quâ ex Oliveto in cælum ascendit, aut quâ in cælo dominantium Dominus beatos omnes reficit, aut illâ certè quam venturus judex toti humano generi exhibebit, animo concipiendus.

C

D

In quacunque actione Christus magis placet, in eâ illum quilibet in suo sibi animo quàm potest accuratissimè cogitatione depingat, seu infantem, seu puerum, seu adolescentem, seu virum; sive docentem, sive orantem, sive patientem aut morientem, sentiat sibi magis ad virtutem esse incitamento. Atque hunc Christum dictâ ratione sibi præsentem assiduâ veneratione, quotidianis colloquiis, communicatis consiliis, crebris suspiriis, ignitis precibus, optimis affectibus sibi magis magisque in dies devinciat; nil rerum incipiat, quin id cum Christo suo perficiat; illúdque statim suavissimæ hujus familiaritatis initio quàm altissimè animo insculpat: Hic est meus non solùm frater, ut ipse sese nominat, sed & Judex, Adhuc modicum aliquantulúmque, & ego ante hunc ipsum

In quacunque actione Christus magis placet, in eâ quilibet illum in suo sibi animo depingat.

ipsum judicem stabo reus de omni meâ vitâ rationem redditurus. Nunc igitur agam, & industriâ utar, eúmque mihi, dum licet, molliam, & conciliabo, iis præsertim obsequiis quæ illi scivero fore gratissima.

Hoc est esse Christianum, hoc est Christum induere (quod Apostolus mõnet) quæ Christi sunt, sapere. *In Ps. 102. Salus tua Christus est*, inquit Augustinus, *Christum ergo* *milit. p. 473. cogita*. In eam rem multum juverit hunc suum Dominum ac Judicem oratione quàm fidentissimâ simul & submississimâ in hunc ferè modum alloqui:

Domine Jesu, en habes fatentem reum. Peccavi. Tuis nunc pedibus advolvor, tuo conspectu indignus, nec dignus quem terra ferat. Non possum conqueri, quòd mihi mineris inferos; ego meâ me sententiâ damno: Conscientia non sinit negare delicta.

Sed parce victo & supplici reo, commissam culpam & meritam pœnam fatenti. Parce Judex justissime: bis vicit, qui pepercit. Si justitiam audis, petis: si misericordiam magnam nimis, sperare cogor. B

Ecquis desperet, qui tua vincula, columnam, flagella, spinas, crucem, cruentos clavos, felleum acetum, diram lanceam intuetur.

Nulla in me sunt merita: pro iis tua tibi tot verbera, tot opprobria, tot vulnera, tot tormenta offero. Cum Magdalenâ ingemisco, & tundo pectus cum Publicano. Ne repelle ad tuos pedes prostratum.

Permitte, Domine Jesu, ut meæ lacrymæ misceantur tuo sanguini, & misereberis. Exue personam Judicis, & indue Patris: Judicem horreo, crucifixum amplector.

Peccavi, fateor, peccata grandia, peccata innumera: idcirco flagellari & puniri non recuso. Flagella me, pater amantissime, & puni me, modò non punias æternùm.

§. V.

MEntionem suprà fecimus Asclepii Philosophi de arcano hoc judicio mirissima disserentis. Ejus etiam ad Deum preces visum est adjungere, quas conceptissimis his verbis protulit:

Gratias tibi agimus, summe & exuperantissime. Tuâ enim gratiâ tantum sumus cognitionis tuæ lumen consecuti. Nomen sanctum, & honorâdum nomen unum, quo solus Deus est benedicendus religione paternâ, quoniam omnibus paternam pietatem, & religionem, & amorem, & quæcunque est dulcior efficacia, præbere dignaris, & donas nos sensu, ratione, & intelligentiâ. Sensu, ut te cognoscamus: Ratione, ut te suspicionibus indagemus: Intelligentiâ, ut te cognitione eognoscentes gratulemur, ac numine salvati tuo gaudeamus, quòd nos in corporibus sitos, æternitate dignatus fueris consecrare. Hæc est enim sola humana gratulatio, cognitio majestatis tuę. Cognovimus te lumen maximum solo intellectu sensibili. Intelleximus te, ô vitæ vera via, ô natorum omnium fœcunda generatio, cognovimus te totius naturæ tuo conceptu plenissimè, cognovimus te æterna perseveratio. In omni enim istâ oratione adorantes bonum bonitatis tuæ, hoc tantùm deprecamur, ut nos velis servare perseverantes in amore cognitionis tuæ, & nunquam ab hoc genere vitæ separari.

Obstupescenda hæc in tali.

Apud Magnum Philosophum qui interpretatur eorum, in editione quâ suprà diximus, mihi pag. 191. & 192.

Quis non obstupescat hæc à calamo hominis non dicam idololatræ, certè non Judæi, non Christiani scripta. Inter cætera illud singulariter observandum: *Hæc est enim*, inquit, *sola humana gratulatio, cognitio majestatis tuæ.* *Hierem. c. 9 v. 24.* Dictum cælestè, diviuum. Neque aliter locutus Hieremias Propheta: *Non glorietur*, inquit, *sapiens in sapientiâ suâ, & non glorietur fortis in fortitudine suâ, & non glorietur dives in divitiis suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & judicium.* Cùm judicat & damnat, justitiam; cùm absolvit & in cælum evocat, misericordiam potissimùm exercet. Et istud verè jam una est nostra gratulatio, divinæ ac judiciariæ Majestatis cognitio; summa Christiani felicitas, posse digito in Crucifixum intento dicere: Hic erit meus judex, hic mihi jam ambiendus est, hic ipse Dominus absolutissimum humilitatis, mansuetudinis, æquitatis exemplar sententiam in me mortuum dicet. A

Hunc igitur, ô Christiani, nostrum judicem maturè nobis conciliemus. Ad illius Tribunal nullus est gratiæ vel odio, nullus eloquentiæ vel pecuniæ locus. Sola hîc triumphat innocentia.

Non judicari vis? te ipsum judica.

Aut certè hunc judicem præ rebus creatis omnibus ama.

Amans de amante judicans non judicat:
Judicio amantis nil quidquam indulgentius.

CAPVT VIII.

Quis in hoc judicio sit reus, quis accusator, & cujusmodi sententia pronunciari soleat? seu Quis hîc rationem reddere cogatur?

ESt cantilena, quæ unicâ constat voce, POENITET. Hanc cantilenam plerumque non ad initium, sed ad finem actionis pavę, aut fatuitatis commissæ canimus. Ita Romanus Cato jam moriturus cecinit: Triũ me pœnitet; quòd arcanum alteri commiserim, quòd iter pedestre in maritimum commutarim, quòd die uno nil serii egerim. *Pœnitet* est cantilena ad finem actionis pravæ cõmissę.

Ita Constantius Imperator morti vicinus, triplex ajebat, à se commissum malum cujus pœniteret: Quòd C generum necasset, quòd Julianum Cęsarem creasset, quòd religionem novam non repudiasset. Hoc est sera pœnitentia in fundo. Senserat Constantius se proximum ire divino tribunali, judicem esse in propinquo sententiam paullò pòst pronunciandam. Hinc illę voces, Pœnitet, Pœnitet, Pœnitet. Constantius Imp. cujus mali pœnituit.

Quis in arcano singulari hoc judicio sit judex, capite superiori diximus. Nunc porrò addendum, quis hîc reus, quis accusator, & cujusmodi sententia pronuntiari soleat.

§. I.

REus in hoc judicio, Animus est hominis jam defuncti, sed solus & pavidus, ut qui jam primùm è collapsâ domo evaserit. Corpus animi domicilium mortis ariete quassatum corruit, effugit spiritus, nec aliud quidquam secũm, quàm suas vestes, hoc est, actiones suas extulit. Exanime corpus cognati etiamnum & amici circumstant, cæterum nemini ad arcanum hoc D judicium sequi, aut comitari permissum. Anima regis etiam potentissimi æquè sola sistetur Judici Christo, atque rustici aut pauperrimi mendici. Famulorum, opum, dignitatum, & quorumcunque aliorum comitatus in hanc curiam non admittitur; ante fores excluditur. *Opera eorum sequuntur illos.* Hæc in ipsum Judicis conclave admittuntur. Animus defuncti est reus in hoc judicio, Nemini permissum eum comitari. *Apoc. c. 14. v. 13.*

Et hinc liquet quàm fatuâ sollicitudine favorem illorum ambiamus, qui omnes sub extremam hanc necessitatem nos deserunt. Capitalem hîc caussam quilibet perorat solus: & licet annis plurimis meditetur, ut quàm optimè pro se dicat, plerumque tamen idem illi evenit, quod Lyncesti evenisse tradit Romanus scriptor. Lynceste apud Alexandrum Macedonum Regem à duobus indicibus delatus tertium annum custodiebatur in vinculis. Demum è custodiâ eductus, si quid haberet suæ caussæ profuturum, jussus est dicere. At ille quam- *Q. Curt. l. 7. hist. c. 1. post init.*

Lyncestis in se defendendo silentium.

quam toto triennio meditatus erat defensionem, tamen hæsitans & trepidus, pauca ex his, quæ compositerat, protulit. Ad ultimum non memoria solùm, sed etiam mens eum destituit. Nulli erat dubium quin trepidatio conscientiæ indicium esset, non memoriæ vitium.

Non tres solùm anni, sed sæpissime triginta, sexaginta, octoginta, tota nobis vita permittitur, ut causæ nostræ defensionem exactè meditemur. Tandem è custodiâ educti, cùm rei stamus & soli, non memoria nos deficit, sed conscientia prodit. Quam autem paucorum sollicitudo hęc satis prævidet? Omnia alia curamus gnaviter, hîc dormimus.

Testamẽtum condere,

Plurimi hoc unum saragunt, ut facultates & pecunias suas vel ad teruncium examinent, examinatas disponant, dispositas his illis assignent: Ne lites, ajunt, meum obitum sequantur rebus malè compositis, ideo maturè notarium & testes voco, testamentum condo.

Hæredes decernere, conscientiam verò vix obiter inspicere, fatuum est.

Optimè, diligentiam hanc & providentiam laudamus; & id rectè fieri censemus. Sed illud prorsus fatuum est, hæredes decernere, numos dividere, domestica omnia sollicitè constituere, & conscientiam vix obiter inspicere, dicendam causam rarò cogitare, animam è noxarum vinculis non educere. Ita multi, quibus opulentius est officium, omnem movent lapidem, ut filios, aut alios suorum ad id extollant. Neque hoc damnamus, modò non inhabiles & ineptos velint evehi. Quæ autem pro animo curæ vigilant? quę animi est hereditas? quantum pro spiritu laboratur? quæ meditatio suscipitur ad capitalis caussæ defensionem? Pleraque omnia charo corpori fiunt, huic seritur, huic occatur, huic metitur. Liceat dicere: Hęc est sapientia carnis, sed fatuitas spiritus, hæc hominis providentia, sed negligentia est Christiani. Verè, quod Hieremias vates queritur, *desolatione desolata est omnis terra: quia nullus est qui recogitet corde.* Judicium hoc capitale formidinis plenum, heu quàm pauci satis ponderant!

Hier. c. 12. v. 11.

Habemus ergo Judicem, & reum: quis adversarius & accusator rei, quis advocatus & defensor?

§. II.

Angelus bonus & malus adstant judicio.

Hic adesse censendi tam Angelus tutelaris, quàm diabolus, defuncti hominis adversarius. Angelus tutelam hominis quam à primo illius ortu susceptit ad ultimum usque halitum, non deponit pervigil, fidelissimus custos. Sed illud lacrymabile, si Angelus locum mutare & adversario dextram cedere, & animam tot annis à se defensam, demum cacodæmoni tradere cogatur. Quid luctuosius, quàm si *diabolus stet à dextris ejus & cùm judicatur, exeat condemnatus?*

Psal. 108. v. 6. & 7.

Quòd si angelo monitori non asper, monitis ejus obedierit defunctus, dextrâ stabit Angelus, & sententiâ jam dictâ clientem suum evehet in sublime æternitatis felicissimæ possessorem. Sin autem refractarius adversarii votis amicas applicuerit aures, in thermas flammeas rapietur æternæ noctis inquilinus.

Anima distinctè cernet quidquid rectè aut perperam gessit.

Nunc igitur vigilantissimè cuivis attendendum, quò aures, quò oculos, quò animum declinet, Angelo an diabolo suadenti & trahenti pareat: cum hoc aut illo judicatus ibit. Hoc certum: Anima in hoc judicio constituta tam distinctè ac clarè cernet, quidquid rectè aut perperam gessit, perinde si tutelaris genius omnes illius sanctas actiones grandi chartâ comprehensas, unico aspectu præbeat legendas. Cacodęmon autem totam vitiorum seriem uno pariter volumine descriptam ingerat. Ita prorsus minima, maxima, recta, prava, dicta, facta, cogitationes latentissimas velut unicam vitæ suæ picturam anima non sine pudore ac horrore intuebitur: nec eorum quidquam negare volet aut poterit, convictâ jam conscientiâ. Nec opus hîc testibus, non vadimonio, non legibus, non ullis legum explicationibus.

A Nulla hîc comperendinatio, nulla revisio aut recensio, nulla replicatio vel defensio, appellatio aut procuratio nulla permittitur. Vetus Jurisconsultorum regula est: *In criminibus notoriis non admittitur appellatio.* Hîc multò id verissimum: Caussa liquidissima, crimina longè notissima erunt: Hic Judex sapientissimus, justissimus, potentissimus est, non doceri, non decipi, non circumveniri, non falli, non flecti, non trahi, non molliri potest, nec ab eo ad ullum alium provocare licitum.

Iam tacet, dissimulat, connivet, mitissimus hic Iudex. Interim minatur tacitùs: *Cùm accepero tempus, ego justitias judicabo.* Quod Bernardus explicans: *Veniet*, inquit, *veniet, qui male judicata rejudicabit: illicite jurata confutabit: qui faciet judicium injuriam patientibus: qui judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Veniet pro certo, qui per prophetam minatur in psalmo: Cùm accepero tempus, ego justitias judicabo. Quid faciet de injustis judiciis, qui ipsas justitias judicabis? Veniet, inquam, veniet dies judicii, ubi plus valebunt pura corda quàm astuta verba; & conscientia bona quàm marsupia plena: quandoquidem Iudex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis.* Judicabit justitias, non solùm noxas Justitiæ adversas. Tunc ergo cùm tempus acceperit, jure meritissimo exprobrare reo poterit. Nonne dissimulavi, nonne silui, nonne monui? misericordiam & gratiam nonne centies, millies, sæpiùsque obtuli? *Quid est quod ultrà debui facere vineæ meæ, & non feci ei?* Ninivitis non nisi quadraginta dies, tibi tot annos concessi ad resipiscendum Misericordiæ tempus abiit, nunc solius est justitiæ. Hæc, & hæc, & *hæc feci ti, & tacui.* Jam redde rationem.

Psal. 49. v. 21.

Epist. omniũ Pss. 74. v. 3. prima mihi pag. 1412.

Isa. cap. 5. v. 4.

Ut autem arcanum hoc Judicium tantò altiùs inscribatur animo, ipsis etiam oculis pictura id solet ingerere in hunc modum: Christus Judex sedet, velut jus dicturus, jacet ad pedes Judicis cadaver hominis judicandi, spiritus jam corpore liber sententiam expectat. Eamdem audituri, hinc tutelaris Angelus, inde accusator diabolus, consistunt. Hæc arcani judicii adumbratio & pictura.

B

C

§. III.

Triplex sententia: 1. In hostes Dei.

Porrò triplicis generis est sententia: Prima in eos omnes dicitur, qui hostes Dei, gratiâ divinâ vacui, moriuntur. In illorum quemlibet hoc fulmen torquebitur: Discede à me maledicte in ignem æternũ. Heu horribilis, immutabilis, irrevocabilis sententia! ô decretum! ô maledictio! ô repudium! ô ablegatio! ô discessio! ô ignis! ô æternitas! Ubi fides vestra, ô rei, ubi vestra ratio, ubi vestrum nunc judicium est? Hæc non maturè prævidere, hæc non cavere summis viribus nitamur? O Judicis sententiam terribilissimã! ô omni morte acerbiorem! Rem hanc oculis suis subjicere facilè poterit, qui unquam sacerdotem ab episcopo exaugurari, sacerdotii dignitate ac vestibus spoliari, & cum ignominiâ demum repelli viderit: Ita Christus summus Pontifex & unà Judex rem & spem omnem auferet ab ab animâ, eámque conspectu suo indignam à se repellet, tradétque carnifici diabolo. Sententia sic prolata nil opis supereſt, auxilii tempus omne periit. Jam frustra est excusare, flere, rogare, promittere, provocare, patronos implorare, frustra hæc omnia.

D

Sententia sic prolata nihil opis supereſt.

Conviva ille non decorè vestitus è nuptiali domo ejicitur, & neminem habet patronum. Talentum servo desidi adimitur, & nemo pro illo supplicat. Fatuæ Virgines sponsi ædibus excluduntur, & sociæ pro eis non deprecantur. Oves ad dextram, ad sinistram hœdi statuuntur, &, nullus est qui hœdis faveat. Dives epulo in flammas mittitur, & nec Lazarus, nec Abrahamus veniam reo depoſcunt. Non si Noëmus, aut Daniel, aut Jobus venerint, hunc Judicem exoraverint.

Jam actum est. Et licet mater Dei, licet omnes Angeli, licet omnes omnino cælites ad Judicis pedes sternantur,

nantur, & pro animâ deprecentur unicâ, nihil impetrabunt. Decretum est, sententia dicta est; spei nihil est; spes omnis penitus abscissa est. Cælum & terra transibunt, verba autem hujus Judicis non præteribunt, in omnem æternitatem irrevocabilia.

Non erit hic Cadicilocus, nec Digestis: Idem Dominus, Index, Actor est & Testis.

Tutelaris Angelus officio suo jam ritè defunctus, illud usurpare poterit: Innocens ego sum à sanguine hujus. Eum ego millies iterúmque millies monebam; cave, fuge, omitte hæc: millies, iterúmque millies hortabar; huc oculos, huc aures, huc verte animum; hoc age, hoc conare, hoc labora; fac hoc & vives. Noluit vivere, perire voluit. Ergo pereat æternùm, summâ Dei justitiâ damnatus, mortis æternæ reus. Ita diabolus animam sibi traditam, jámque suam abripiet, sibi nunquam ampliùs eripiendam. *Intelligite hæc qui obliviscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit, qui eripiat.*

Psal. 49. v. 9.

2. In amicos Dei.

Alterius generis sententia est in omnes eos pronuntianda, qui ut amici Dei, gratiâ divinâ præditi moriuntur. Illorum quivis audiet amicissimum istud: Veni benedicte Patris mei, percipe regnum, quod tibi paratum est ab origine mundi. Mox accusator diabolus cum dedecore hinc facesset. Eodem temporis puncto, Dei conspectu anima perfruetur, etsi nondum in cælo sit. Tutelaris Angelus jam verè beatam animam & felicitatis perpetuæ cohæredem assumet, & in cælum evehet velut sui laboris testimonium. Sic Augustinus sensisse censendus. Siquidem de hoc ipso judicio clarissimè affirmans: *Cùm anima*, inquit, *separatur à corpore, tunc veniunt Angeli, ut perducant illam ante Tribunal Iudicis.* Si ad Tribunal judicandam; ergo etiam in Tribunali absolutam ad cælum deducent. Hîc Angelorum Cœlitúmque omnium gratulationes expendendæ. Vicit, jam extra teli jactum est: satis jam laborum, satis lacrymarum, precum, vigiliarum & jejuniorum. Æterna requies, immortale gaudium succedit. Beata pœnitentia, dulces lacrymæ, felix jejunium, pretiosæ calamitates quæ tali claudantur fine! Et quanti beatissima hæc sententia, faustissimæ gratulationes istæ non emendæ? vel centies, vel millies crucifigi parum est, modò hic talis candidus Judicii calculus sequatur.

Tom. 9. l. de Vanitate seculi. 1.

3. Animam à conspectu Dei arcendâ donec satisfaciat.

Apoc. c. 21. v. 27. uli.

Sententia tertii generis est, animam à Dei conspectu arcendam, dum divinæ justitiæ plenè satisfiat. Ioannes Apostolus decreti hujus formulam conscribens: *Non intrabit in eam aliquod coinquinatum*, inquit, *aut abominationem faciens.* Hoc decretum (arceri aliquamdiu à conspectu divino) grandius erit animæ tormentum, quàm quòd homo defunctus per omnem vitam luctuosi passus est. Cælo vel ad tempus sic excludi, acerbior erit pudor, quâ modò ab universis simul hominibus conspui, & diris omnibus devoveri. Sed supereſt spes certa cæli. Hac sese Job solatus: *Et rursum*, ait, *post tenebras spero lucem.* E dictis duo hæc consequuntur.

Iob c. 17. v. 12.

Justus & impius à Deo judicantur.

Eccles. c. 3. v. 18.

Primum; Non difficile indagatu fore, quàm sublimi spiritu dicat Ecclesiastes: *Et dixi in corde meo: Iustum & impium judicabit Deus, & tempus omnis rei, tunc erit.* Apparent nonnunquam turbata omnia, & quod gravius angat, non videtur Deus res hominum curare, sed sinere suo quæque impetu aut cursu ferri. Hîc Ecclesiastes; Dixi, ait, in corde meo, idque animo tanquam exploratissimam veritatem complexus sum, à Deo scilicet non justos tantùm probósque, sed improbos etiam ac sceleratos ex orbe hoc auferri, & tam hos quàm illos, prout vel hi vel isti egerint, judicari. Et tempus omnis rei tunc erit.

Quanta, mi Deus, peccata, quot scelera modò reguntur, palliantur, supprimuntur, dissimulantur, defenduntur? Jam usitati ac noti artificii est Justitiæ cereum nasum decorè affigere; culpam à se in alium vertere quotidiani moris est; gravissimas injurias honestissimis nominibus prætexere frequentissimum. Ævo nimium beato vivimus; vix quisquam errat, aut A certè nemo se fatetur errasse. Et quamvis absurdè atque etiam impiè fiant plurima, ea tamen speciosissimè purgare novimus. Indaga in errores, & huic alterive rem malè gestam objice, mox causſæ, argumenta, rationes, palliola, prætextus, mantela mille in promptu sunt, quibus errores honestimè vestiantur. Nulla nunc injuria rationibus caret; vix injustitiæ ulli suum deest palliolum; errores pænè nulli non formoso nomine purgantur; nulli prætextu suo destituuntur; nemo non aliquid argumenti habet ut peccet; omnibus nimirum vasculis suum invenitur operculum. Veritas apud plurimos ludibrio est. Mero meridie tenebras sæpe densissimas inducimus, & diem artificiosâ nocte involvimus, ut certam esse jures eclipsin. Quot ejusce modi eclipses, ô Deus, in tribunalibus & curiis est cernere? Obi orbem & inspice: plenissimus est simulatione, dolis, hypocrisi, fraudibus, mendaciis, larvis fucatissimis, personatorum gregibus plena ubique omnia. Verborum & cæremoniarum ubique plurimum est, parum amoris & fidei. Verba speciosa, cæremoniæ blandæ sunt, sed cor amarum natat felle: alter alterum exagitat, decipit, judicat, opprimit, damnat: alter alterum calumniatur, vexat, deprædatur, jugulat. Et horum plurima in lucem non emergunt; tacentur, latent, celantur studiosissimè.

B

Expectate, obsecro, expectate paululum. Hæc omnia prottrahentur ad solem flagrantissimum. Arcanum, singulare Judicium occultissima quæque deprehendet, arguet, convincet. Et tempus omnis rei tunc erit.

Jam pænè ubique lites & dissensiones vigent, passim certatur foro, causſarum & actionum ad tribunalia infinitus est numerus, & subindè jus suum non obtinet, caditque causſâ, qui causſam defendit æquissimam. Hîc iterum oro, ne præcipitemus: aliud brevi judicium sequetur, & tempus omnis rei tunc erit: *Quidquid latet apparebit, nil inultum remanebit.*

C

Mortuales hymni.

Jam pauperes & bonæ mentis homines variè calamitosi calcantur ut plurimùm: florent alii tam vitiis quàm divitiis felices. Hæc una res & lacrymas & cogitationes movet mœstissimas. Sed iterùm rogo, ne nimium festinent judicia nostra, in vicino est omnium judiciorum nostrorum Judicium, & tempus omnis rei tunc erit.

Alterum, quod ex dictis sequitur, Mors peccatorum pessima, cùm hostis Dei subitò ad Tribunal trahitur: velit, nolit, à cognatis, ab uxore, ac liberis, à sociis, à lusibus, à divitiis, à voluptatibus è suâ domo, è lectulo suo judicandus abripitur: hîc ab Angelis, à Deo, ab omnibus cælitibus æterno anathemate separatur, in ferreum & flammeum lectum, ad perpetuam egestatem, famem, sitim, ad damnatorum & dæmonum societatem, ad æternos cruciatus dejicitur. Rem oculis subjicimus; audite.

Mors peccatorum pessima.

D

§. V.

Die quodam sub vesperam vir opulentus & magni nominis, cum omni familiâ in amœnissimam villam secessit, voluptati liberiùs cum suis vacaturus. Hîc domus instructa supellectili & abundans, conclavia præsertim domini, cum vario peristromate ornata, lecticæ conopeis vestitæ, ad voluptatem omnia egregiè facta. Inter famulos homo fuit perfidus, qui in hilari pocœnio, tam hero quàm conservis aliis lethargum miscuit. Ita plerique tam vino quàm pharmaco in gravissimum soporem dati. Nocte mediâ cùm vivi pænè ut mortui dormirent, nequam ille domini sui proditor laverniones & prædones, fœcem hominum, reseratis foribus domo recepit. Hi, ubi domum expilarunt, in domûs dominum vim omnem converterunt. Parum illis fuerat ingenti damno affecisse, nisi & horribile ludi-

brium

brium adderent. Ergo herum lethargo incredibili so- A
pitum, è cubiculo, è domo velut mortuum exportant, & campo medio depositum destituunt. Interea cælum fœdis tempestatibus misceri, micare fulgura, mugire tonitrua, nimbi præcipitare: ita demum evigilare herus lethargicus, circumspicere, pavere, in alium Orbem se delatum credere, horrere ac obstupescere se nudâ humo extra cubiculum, & extra domum sine famulis, sine omni ope ac solatio inter pluvias, inter turbines & procellas, rigentem gelu, irato cælo destitutum, & undequaque perditissimum.

2. Reg. c. 12. v. 7. Vis, Lector, hunc virum nominem? Da veniam: *Tu es ille vir*: & si quis alius tibi non absimilis. Vitam hanc cogita quæ in ultimum vesperem, & in noctem vergit, horis omnibus morti viciniores imus. Interim voluptates & vana gaudia sectari lubet. Habet suam quisque suburbanam villam & viridaria, ubi vel avaritiæ, vel inerti otio, vel crapulæ, vel luxuriæ, alterive vitio indul- B
geat. Hic nequissimus proditor servus, nomen ei Corpus, caralepsin suo hero Animo propinat. Ita bonus iste herus in exitium suum sopitus non dormitare tantùm, sed lethargo laborare incipit. Movetur, vellitur, monetur, impellitur, stimulatur à Deo, ab Angelis, ab hominibus; sed non excitatur, oculos non aperit, quos lethargus vicit. Heu miserum, quem tam inexpugnabilis dormiendi necessitas ligavit. Tam arctè sopitum Acherusii prædones diaboli, huc illuc rapiunt jam sui-met oblitum & velut mortuum. At verò cùm tempestas mortis supra caput stat, cùm ira divina intonat, cùm Judicii fulmen jam afflat, tunc animus demum oculos aperit, sed jam extra domum sui corporis est, sine opibus, sine famulis, sine omni comitatu. Quis tunc tremor, quis angor & pavor animum occupabit, cùm tabulas signatissimas Judex proferet, & ex iis dicet sententiam. Nunc ergo in iis scribe, quidquid tunc scriptum voles, quidquid voles deletum, nunc dele, dum scribendi C
3. Reg. c. 20. v. 40. aut delendi tempus est. *Hoc erit Iudicium tuum, quod ipse decreveris.*

CAPVT IX.

Quæ præcipuè Iudicium hoc exasperent; seu, Quæ rationem reddendam potissimum turbent.

Seneca epist. 76. med. l. VEteris Philosophiæ decus illustrissimum Seneca, de die fatali differens: *Singuli dies*, inquit, *subtrahunt aliquid viribus. Carpimur. Ego certè velut appropinquet experimentum, & dies ille de omnibus annis meis sententiam laturus venerit, ita me observo & alloquor: Nihil est, inquam, adhuc quod aut verbis aut rebus exhibuimus. Quid profecerim, morti crediturus sum. Non timidè itaque componor ad illum diem, quo remotis strophis [illegible], de me judicaturus sum, an tantùm loquar fortia, an sentiam. Mors de te pro-* Mors de virtute hominis pronunciat. *nuntiatura est. Ita dico; disputationes & litterata colloquia, & ex præceptis sapientium collecta verba, & eruditus sermo, non ostendunt verum robur animi. Est enim oratio etiam timidissimis audax. Quid egeris, tunc apparebit, cùm animam ages.*

O verum verissimum! Quæ enim per omnem vitam cogitationes hominis, quæ dicta ejus & facta fuerint, extrema vitæ hortula commonstrat. Judicium hæc reo revelat. Nimirum in ultimo comœdiæ actu cernitur, quàm boni aut mali actores fuerimus. Qualis quisque fuerit œconomus, tunc liquet, cùm rationes sibi constant. Cui & à quo reddenda sit ratio, jam suprà explicatum. Quę rationem reddendam præcipuè turbent, & judicium exasperent, hoc capite dicendum.

§. I.

PRimùm omnium est, *Incuriæ, seu Iudicii oblivio voluntaria.* Vitii est curas alere vanas, non necessarias: non minùs tamen vitiosum, & magis noxium, in posterum nolle prospicere, nolle curas in futura extendere, sollicitudinem summè necessariam excludere. Hoc prorsus est causæ suæ indormire. Quod tantò majus dispendium, quantò gravioris momenti est negotium. Atqui ad hoc Tribunal, cui vigilandum, de salute, de capite, de æternitate agitur. Hoc unum tanti momenti est, ut alia omnia, ad id collata, nullius momenti sint. Iudicium exasperant, 1. Iudicii oblivio voluntaria.

Morletus Musæus quæstor, ut narrant, homo profanus, nec Deum nec homines revereri, nec Inferos formidare solitus, salutis planè incurius vixit, nunquam ferè oculatior, quàm cùm numeranda fuit pecunia. Hinc ei cælum & marsupium ejusdem pænè pretii fuerunt. Ita sui negligens, & immemor futuri Judicii ad extrema venit. Hîc subitus terror hominem invadere, & eò desperationis adigere, ut infernalem foveam videre sibi visus sit sui desiderio apertam. Ingerebantur homini salutis monita, Christus in crucem actus, cælum sanguine Christi reparatum, divinæ misericordiæ solium, nemini dum viveret, inaccessum monstrabatur. Fruſtra omnia. Cælum illi gaudia promittebat, sed minabatur fulmina: Deus omnésque superi videbantur, ut hostes adversari. Ita vixit miser, ita finiit. Antecedens vita comitantis mortis est regula. Sicut vivitur, sic vita clauditur. Quà vergit arbor sana, illac cadit saucia: Vox Siracidæ est: *Anima nequam disperdet eum, qui se habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in sortem impiorum.* *Petrus Cresponus de immortalitate animæ l. 5. disc. 5.* Morleti Musæi horrenda mors. *Eccli. c. 6. v. 4.*

Rerum naturalium periti ajunt olorem morti vicinum hilarescere, & in lætitiæ signum alis plaudere. Num canat & moduletur olor, multæ quæstionis est; hîc non tangimus. Hyæna verò moritura, ut iidem asserunt, ingemiscit tristis, clamat, plorat, ululat. Caussam Aristoteles assignat sanguini. Cùm ergo sanguis cygni dulcis ac defœcatus ad cor concurrat instante morte, mirum non est aliquid inde lætitiæ sequi. Hyænæ verò sanguis fœculentus, amarus, pestilens, cùm ad ægrum cor properat, tristitiam ingenerat. Cur olor morti vicinus hilaris, hyena verò tristis est.

Sanguis Christiani bonus, bona conscientia. Salomonis oracului est: *In malitiâ suâ expelletur impius: sperat autem justus in morte suâ. Impii in tenebris conticescent: Pedes sanctorum suorum servabit*: Pes noster, finis noster est. Hunc singulari præsidio Deus in amicis suis tuebitur. Non obliviscetur Christus suorum, qui sui nunquam obliti sunt. Vis ergo Judicium non formidare? assiduè illud cogita, ad illud te semper præpara. *Prov. c. 14. v. 32. 1. Reg. c. 2. v. 9.*

§. II.

ALterum, quod singulare hoc Judicium reddit formidolosum, est *Sacramentorum neglectus.* Utrumque vitiosum est, aut infrequenter, aut oscitanter his uti. Hæc salutis sunt remedia, quæ usu tam raro aut negligenti malè applicantur. Recenset Beda non ignotam, sed horribilem tragœdiam. Inter aulicum famulitium Coenredi regis vir industrius erat, sed domino suo charior quàm Deo. Monebatur is sæpius desineret flagitia flagitiis nectere; vitam improbam simili coronatum iri exitu, ni resipisceret. Aggressum mortis incertissimum esse, & sæpe repentinum: à morte sequi Judicium & Tribunal, quod vel otiosi verbuli, vel impuræ cogitatiunculæ rationes sit exacturum: à Judicio isto pendere totam æternitatem. Quare videret quid ageret. Neminem cum Deo impunè unquam jocatum. At ille hæc velut somnia suavi cachinno digerens; ne autem inter pessimos haberetur, pœnitentiam ausus est promittere, sed nonnihil tardiorem. Inter hæc adest morbus & hominem 2. Sacramentorum neglectus. *Lib. 5. Hist. Anglicanæ c. 14.*

minem in lectum dejicit. Rex ad ægrum revisens, monet sedulò, nunc opportunum esse tempus, nunce occasionem à fronte capillatam posse apprehendi; deo moras rumperet, & cum Deo rediret in gratiam. At ille quo blandiùs regias preces exiret, non abhorrere se, ajebat, quo minùs, præteritam vitam expiaret: id tamen, ubi à morbo revaluisset, efficaciùs conficiendum. Alioqui plurimos in aulâ dicturos, id mortis metu fieri. Fortiter sibi locutus videbatur: sed scire nolebat miser, has diaboli technas in suum desituras exitium. Interim morbus acquirit vires & obstinatum tacitis incrementis propinat morti. Rex redit, ægroti valetudinem oculis exploraturus. Hîc æger, jam frustra se adiri, nec enim quidquam amplius salutis sperandum esse dicebat. Rex istud delirium morbo tribuens, innoxiam esse insaniam interpretabatur; at æger, non insanire se, sed immane quantum à conscientiâ perditissimâ cruciari, ab eâ has voces extorqueri, & unâ narratiunculam brevem ingressus: Paullò antè, ajebat, duo venusti oris ephebi ad lectulum adfuerunt, quorum alter libellum parvulum exhibuit legendum, in eo quidquid unquam boni à me factum, inveni, sed heu quàm id omne fuit exiguum! Mox agmen dæmonum huc irrupit, ex his unus volumen ingens & formidabile mihi pariter, legendum jussit obtrudi. Ut vidi, ut legi, perii: nam in eo scelera mea omnia non verborum tantùm & factorum, sed & ipsarum cogitationum reperi & cohorrui. Tum hostes mei formosos juvenes allocuti: Hic noster est, ajebant, vos facessite. At illi hoc unum responderunt: Non negamus, vester est; quò vultis, ducite. Et cum dicto evanuerunt. Jamque miser ita perditus sum, ut non solùm circa me, sed intra me sentiam tortores meos. Actum est de me, eheu, actū est: interii vel centies. Patent Inferi; jam jam eò abripiar. Hic ultimus fuit morientis psalmus. Nam paullò pòst infelicem animam exhalavit. Brevem pœnitentiam horruit, & in æternam incidit. Hæc autem, inquit Beda, non sibi sed nobis profutura vidit. Serum nimis est, Judicium cogitare, cùm jam instat; rationes pessimè parantur differendo.

Eccli. c. v. 6. & seq. Siracides fideliter ac tempori monens: *Ne dicas*, inquit, *Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.*

Lon famelicus acutissimis oculis vicinum sibi pabulum designat ut insiliat, & discerpat: Sic ira Dei peccantem obtutu assiduo respicit, & in eum mox insilit, quem misericordiâ destituit. Ergo *non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Immane flagitium est, misericordiam Dei facere Lenam diaboli. Ira Dei horrendus ignis est, peccandi verò contumax voluntas huic igni pabulum & ligna suggerit; qui misericordiam rejicit, hanc iram magis & magis accendit. Nimirum nostrâ nos ulnâ metitur Deus. *Qui enim*, ut Basilius loquitur, *non vult cùm potest; non poterit cùm voler.* Deus ad pectoris nostri januam sæpissimè pulsat, & ingressum rogat, sed crebrò aliud responsum non impetrat, quàm dormire cordis dominum, aut domi non esse. Sed erit tempus, cùm & nos clamabimus, atque pulsabimus, at responsum haud aliud quàm nostrum impetrabimus. *Nescio vos*: Non sum domi non novi vos.

§. III.

3. Simulatio & hypocrysis. TErtium quod rationes facit impeditissimas, imò cassas & nullas, est, *Simulatio & Hypocrisis.* Formosa nequitia est, sed Deo nimium exosa, velle probum videri, & non esse.

Lib. 4. dial. c. 38. Narrat Gregorius, in cœnobio cui nomen Thongolaton, fuisse hominem religiosum verecundis moribus, insigni modestiâ, sedatâ indole, verbo in omnibus cõpositum. Sed longè alius fuit, quâ esse apparuit, quod finis prodidit. Nam cum aliis palam jejunium servare credebatur, clam & occultè vorare consueverat. Multo tempore clandestinam hanc gulam aluit nemine ejus rei conscio, sic ab omnibus multæ abstinentiæ censebatur. Hoc sanctimoniæ furtum morbus aperuit. Nam ubi fictus hic jejunator ultimæ lineæ admotus est, omnes cœnobitas acciri volvit.

Gaudium illis spes vana injecit: Nemo fuit qui non crederet dignum aliquid à viro tam sancto moriente audiendum. O boni! cygnum speratis in funere cantaturum; corvum audietis. Nam moribundus angoribus affluens, & toto corpore contremiscens, quod diu texerat, tandem fateri compulsus: Cùm unâ vobiscum inquiebat, jejunare me credideretis, ego furtivè comedebam. Pudicos mores oculis vestris vendidi, alius animo fui. Nunc eccè morior, antequam moriar: Nam ab igneo dracone glutiendus sum, qui squameo syrmate & ingentibus spiris genua pedésque meos circumligavit, suis verò faucibus spiritum meum ebibit. Dixit, & agere animam cœpit. Utcunque constare potest; quæ à Judice in hunc hominem sententia sit dicta. Rationes irritas & damnatas conficit hypocrisis. Illa verò talia bono audientium moribundi oculis sunt objecta. Et de similibus dici poterit, arcanum singulare Judicium ante mortem cœpisse, non tamen ante illam finitum fuisse.

Hîc nos divinæ voces excitent: *Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es.* *Apoc. c. 3. v. 1. & seq.* *Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo. In mente ergo habe qualiter acceperis & audieris: & serva, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, & nescies quâ horâ veniam ad te.*

De plurimis in lege veteri querela fuit justissima. Cor eorum non esse perfectum cum Deo. Hoc omnium simulatorum est, non habere cor perfectum cum Deo. Sic enim simulatores & hypocritæ tectâ vafritie actiones suas convelant, perinde si Deus illas non penitus transpiciat. Cor imperfectum, cor pessimum. Hoc in Judicio non poterit non causâ cadere.

§. IV.

QVartum arcani Judicii malum proludium: *Vehemens amor & curæ rerum fluxarum, & inanium, præsertim pecuniæ.* Quisquis hujus visco alas implicuerit, vix in morte se expediet. Recurrent tamdiu amata, nec ad tribunal liberum ire spiritū permittent. Oculos nostros hîc testes sistimus, quibus subinde morientium spectacula objiciuntur, è quibus eluceat, quàm difficile sit à rebus intemperanter amatis avelli. Pænè idem in cujusque hominis vitâ quod in syllogismo est cernere: quales sunt conclusionis prodromi, talis est & ipsa conclusio: Si illi necessarii, & ista: si illi apparentes aut falsi, talis & hæc erit. Eodem prorsus modo prout vivimus, sic vitam claudimus: Conclusio hæc sequitur suos anteambulones, seu vitia, seu virtutes. Nimirum illac ruit arbor quâ propendet, dextrâ aut lævâ: & miraculo simile fit, si in dexteram proclinata, in lævam corruat, aut contrà. Quisquis in virtutis dexteram propensus, in vitiorum lævam rarò desinit. Nec contrà; hactenus in lævam vitiorum inclinatus, non facilè ad virtutis dextram in morte vergit.

4. Vehemens amor & curæ rerum fluxarum & inanium præsertim pecuniæ.

Major & minor positio.

De homine opulento vir Religiosus & doctus commemorans: Notior, inquit, mihi unguibus meis mercator ditissimus fuit, quem moribundum calculos vel aurum numerare ex pollicis indicisque motu æstimasses, adeo vir ille (ceteroqui non improbus) hujusmodi ratiunculis in vitâ fuerat occupatus.

Vidimus ipsi & audivimus simillima. Fuit qui moriturus brevi, nihilominus pecunias poscens & familiam incre-

increpans: Vos, ajebat, nihil agitis, hoc & hoc nomen non expungitis. Huc ergo pecuniam: sinite surgam; syngraphas & perscriptiones inspiciam.

O morituri! syngraphas inspice, sed longè alias, sed tuas, non aliorum: ad reddendam rationem te para; judicium præmeditare.

Sed quemadmodum cura quæ fatigaverit vigilantem, eadem sese ingerit dormienti, ita quæ in delitiis fuêre viventi, eadem recursant fatigántque morientem.

Thom. Cantip. lib. 2. mirac. sui ævi c. 22. in fine.

Cameracensis proëpiscopus, de feneratore opulento mentionem faciens: Ego ipse, inquit, in Brabantiâ virum pecuniæ ac feneration deditissimum vidi, quem sæpius alloc utus, strenuè objurgavi, & unà monui amicè, nimium auri amorem excuteret, & tandem aliquando funebre illud malum desineret, cogitarétque seriò, quàm brevî rationem sit redditurus Christo Judici: Tribunal illud pecuniis non posse corrumpi. Surdo fabulam. Nihil profeci, nec enim ulla morum emendatio secuta. Videbatur quidem vir ille velle non inter pessimos numerari. Nam homines religiosos cùm eis occurreret, humaniter alloqui & rogare, imò verò etiá cum lacrymis obtestari solebat, sui memores essent, & Deum pro se deprecari non omitterent. Nimirum *vult, & non vult piger.* Non oderat cœlum vir iste, sed quia nimium præ cœlo amaverat aurum, se cœlo indignum fecerat. Quando igitur crebrioribus monitis nihil profectum est, voluit Deus tam infecundam arborem succidi. Ita morbo subito correptus, necdum imminens Judicium præparatione debitâ prævenit. Cúmque mors spiculum in eum jam vibrasse videretur, en nigri duo molossi ad lectulum adsunt, (terribile visu) animam utique opperientes ad Tribunal eam comitaturi. At verò moribundus exertâ linguâ, ad longitudinem prope pedis (sic scriptor loquitur) dehiscens, horribiliter expiravit.

Prov. c. 13. v. 4.

Apoc. c. 14. v. 7.

Igitur quod apocalypticus Angelus monet, *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora Iudicii ejus.*

§. V.

5. Petulantia carnis & luxuria. Resipsa cătatior fortè quàm verior. Tempora non addicunt. Narrat Naucler. Chronogr. volum. 3. generat. 34. Lib. 3. de Virginit.

QVintum quod formidabile reddit hoc Judicium, est *Petulantia carnis & luxuria.* Hæc non solùm claudit oculos, sed obligat, ne Judicem venturum videant. Hîc ego impurioris vitæ hominem iis vocibus compello, quas in Udonem Magdeburgensium Pontificem usuparas, ajunt: *Vdo, Vdo cessa à ludo, satis lusisti Vdo.* Sic ego: Cessa, impure, cessa cum Deo ludere; sat diu lusum est, cessa, & libidines tuas expia. Brevî aderit Judex, & pro his omnibus adducet te in Judicium. Ideo maturè cogita qualem animum & quale corpus Deo tuo in reddendâ ratione sis restituturus. Verissimè dixit Ambrosius: *Qui dominari nescit cupiditatibus, is quasi equus raptatur indomitus: volvitur, obteritur, laniatur, affligitur.*

Equus conductitius minimè tamen vitiosus, si pede claudus, aut dorso læsus, aut malè habitus & strigosus restituatur, is qui mutuum dedit, jure merito dicere solet: Non est meus hic equus, ego alium dedi; ego equum sine vitiis commodavi. Hoc tibi & Judex tuus, impure, objiciet: Non est meum hoc, quod reddis corpus; ego tibi castum purúmque dedi: linguam à me manúsque inattaminatas accepisti. Tu verò corpus immundum per libidinum sordes volutatum, spurcitiis plenum, tu linguam manúsque impuras restituis. Animum ego tibi docilem & continentiæ capacem credidi, tu refers luxuriæ refertum. Redde quod debes.

Iob c. 9. v. 12. 1. Cor. c. 6. v. 18. & 19.

Quid ad hæc dicere habebit Veneris mancipium? Quod Jobus ingemiscens: *Si repentè*, ait, *interroget, quis respondebit ei?* Ad rem nimis quàm apertè Paulus: *Omne peccatum*, inquit, *quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur in corpus suum peccat. An nescitis quoniam membra vestra, templum sunt Spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?* Tu igitur qui ad Tribunal Christi stas, redde quod debes, redde corpus, redde manus, linguam & oculos, quales accepisti, non pejores, sion immundiores.

Annæus Seneca dicenti, neminem aliter quàm quomodo natus est, exire è vitâ: *Falsum est*, inquit, *pejores morimur, quàm nascimur. Nostrum istud non naturæ vitium est. Illa de nobis conqueri debet, & dicere: Quid hoc est? Sine cupiditatibus vos genui, sine timoribus, sine superstitione, sine perfidiâ, ceterisq; pestibus. Quales intrastis, exite.* Quod debetis, reddite. Sed heu tã securi non morimur quàm nascimur, non tales eximus, quales intravimus, nec reddimus quod debemus. Quid enim verò impedit? *Caussa autem hæc est*, inquit Seneca, *quòd inanes omnium bonorum sumus, quorum, in finẽ vitæ desiderio laboramus. Nemo quàm bene vivat, sed quàm diu, curat.* *Seneca epist. 22. fine.*

Hoc proprium est hominis libidine insanientis, vitam vult longam, non castam, non emendatam. Sed tales ante judicium subinde judicantur, perinde si diceret Deus: Præfinitum Judicii tempus expectare non possum: abrumpenda est huic homini vita, ne nimiùm excrescat ejus luxuria.

Sifridus Presbyter Misnensis, qui Compendium hist. ab orbe condito usquè ad ann. 1307. scripsit Anno 1569. editus Lipsiæ.

Anno millesimo ducentesimo sexagesimo, Misnensis juvenis, ut amoribus suis potiretur, à mago in abditos ædium recessus se duci passus est. Hic sese simulacrum virginis, quam juvenis deperibat, spectandum dedit magico carmine adductum. Juvenis in amores suos protinus dum larvatæ virgini manum porrigit, à cacodæmone parieti allidítur, & miserabilem in modum necatur. Cadáver autem eo impetu projecit in magum ut is diu semianimis jacuerit. I, nunc, & libidini pare, diabolum ad amplexus invita. Quid in arcano Judicio de hoc homine decretum sit, facile est judicare.

Georg. Schedel Dominica 1. Quadrag. conc. 3. punct. 2. mihi p. 347.

Recentius narrat non ignotus Ecclesiastes. Ante annos non multos Viennæ homo impurus & libidine contaminatus à diabolo sub noctis initium è lecto extractus per fenestras in aërem, inde in viri primatis stabulum perductus est. Hîc equi sudare & calcitrare, famuli cum lumine accurrere. Interim cacodæmon cum prædâ suâ avolans, in cellam miserum avexit, ibique in labrum atramento tectorio plenum conjecit. Dignissimum homine libidinoso balneũ. Inde miser ab accurrentibus extractus, in urbico Xenodochio curatus est. Res nota Viennæ, plurium oculatis testimoniis firmata. En hi sunt revera, quod Angelus Tobiæ dixit, *quibus prævalere potest dæmonium*: nam cùm *suæ libidini vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos.* *Tob. c. 9. v. 16. & 17.*

De aliis constat qui libidinis vitium sæpius quidem, sed nunquam seriò ejurarunt, in pristinas sordes identidem relapsi, demum morte subitâ extincti, ad Judicium heu penitus imparati, tot cooperti flagitiis sunt abrepti. Vitium luxuriæ horrendum prorsus ac pænè insanabile malum est. *Non* enim (quod Oseas affirmat) *dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* Igitur voces meas repeto; Cessa impure, cessa cum Judice tuo ludere. Sat diu lusum est, cessa, & libidinem omnem ejura. Non parcet Judex resipiscere nolenti. Luxuria malum insanabile. *Osea c. 5. v. 4.*

§ VI.

6. Gula, ebrietas, crapula.

SExtum, quod singulare hoc Judicium reddit terrificum, est *Gula, ebrietas, crapula.* Rex Babylonius Balthasar dum saliare celebraret epulum, *jam temulentus & hilaris præcipit, ut afferrẽtur vasa aurea & argentea, quæ asportaverat Nabuchodonosor pater ejus de templo quod fuit in Hierusalem. Bibebant autem vinum, & laudabant deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneósque & lapideos. In eâdem horâ apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contrà candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ, & rex aspiciebat articulos manus scribentis. Tunc facies regis commutata est, &*

est, & cogitationes ejus conturbabant eum, & compages renum ejus solvebantur, & genua ejus ad se invicem collidebantur. Unde huic regi tantus pavor & terror? Ab unico epistolio trium duntaxat vocularum: MANE, THECEL, PHARES. Hoc epistolium ad omnes eos scribitur, qui jam morituri citantur ad Judicium. Summa litterarum hæc est.

MANE, Numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud. Vitę tuæ dies ad ultimam usque horulam & punctulum numerati & completi sunt. Arithmeticus qui tibi & omnibus hominibus vivendi spatium per omnia omnino momenta adnumerat, sapientissimus est, *omnia in mensura, & numero, & pondere disponens, & constituens terminos qui præteriri non possunt.*

Sap. c. 11. v. 21. Job. c. 14. v. 5.

THECEL, appensus es in statera. Hæc duas habet lances, in unâ divinæ leges, in alterâ humanæ actiones ponuntur, si hę cum illis non conveniant, id libripens non dissimulabit. Omnes actiones, imò & cogitationes omnes improbæ velut adulterina moneta rejicientur.

PHARES, divisum est regnum tuum. Hactenus in animum & corpus dominabaris, nunc partes istæ sejungentur; Corpus tabi & vermibus, orco animus aut cœlo assignabitur. Ergo dispone domui tuæ: in jus tibi ambulandum, reddenda ratio, sententia excipienda est.

Scripturam hanc quæso sæpius legamus, & vitæ brevitatem attentiùs consideremus. Ab inferis clamant capti: *Nos nati continuò desivimus esse, & in malignitate nostrâ consumpti sumus.*

Sap. c. 5. v. 13. & 14.

§. VII.

1. Pet. c. 5. v. 8.

ERgo *sobrii estote, & vigilate*, jam dies dicitur, jam dica scribitur, ad Judicem jam vocamur.

Ebrietas vitiorum omnium periculosissimum vitium. Nam si ebrius subitò incurretur à morte, & ad Judicium abripiatur, heu in recenti re, in ipsissimo scelere deprehensus, quid Judici respondebit, æternæ mortis reus? Idcirco Christus de Judicio futuro differens, illud singularissimè monuit: *Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapulâ & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos repentina dies ista.* Hinc illi sanctorum pavidi clamores Clamat ad judicem Rex David: *Non intres in judicium cum servo tuo.* Quacûque duxeris, promptus te sequar, Domine, pro te vinciri, verberari, mori paratissimus, modò me in arcanum examinis conclave non duxeris. Frustra preces; ductus est. Clamat Jobus: *Etiamsi habuero quippiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor.* Clamat pro suis Ecclesia. Ante diem rationis, donum fac remissionis. Hoc idem clamant Ecclesiæ filii. Ne quando rapiat, ut leo animam nostram: Ne fortè tradat nos adversarius Judici: A timore inimici eripe animam nostram. Clamat Chrysostomus: *Hominum judicia sæpe falluntur; sententia divina nec reprehendi unquam poterit, nec corrumpi.* Clamat cum Jobo Gregorius Præsul Romanus: *Quid faciam cùm surrexerit ad judicandum Deus, & cum quæsierit, quid respondebo illi? Angustiæ sunt mihi undique.* Clamat Bernardus: *Quid tam pavendum, quid tam plenum anxietatis, & vehementissimæ sollicitudinis excogitari potest, quàm judicandum adstare illi tam terrifico tribunali, & incertam adhuc expectare sub tam districto judice sententiam?* Clamat Hubertus Leodiensis antistes: Heu angor: jam in via est Judex, jam vociferantem audio: Redde rationem villicationis tuæ. Omnia sua repetit, & quidem cum usurâ. Clamat Cæsarius Arelatensis Episcopus: *Quid judicii tempore facturi sumus, quando contra crucifixi Domini livores notæ peccatorum nostrorum, & maculæ libidinum proferentur? Quo vultu respiciet redemptio nostra perditionem nostram? Tanto graviora erunt nostra delicta, quanto majora se ostenderint divina beneficia.* Clamat Fridericus Imperator: Væ vobis, Principes, nam quales vos aliis præstiteritis, talem ergo vos judicem sentietis. Ergo & nostrûm quilibet cum psalte regio cla-

Hom. 10. in ep. 1. ad Cor.
Job c. 31. v. 14.
Bern. in ps. Beati qui habitant, serm. 8.
Cæsar. homil. 23.
Ænas Syl. de dictis Alphonsi.

A met: *Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum, quis est; ut sciam quid desit mihi.* Horam & momentum mei judicii nosse non cupio; scio enim hoc te facere non solere, nec id mihi ut sciam expedire. Sed agnoscam, ô Deus, vitæ vanitatem, vivam ut brevî moriturus, conscientiam lustrem ut tibi judici paullò pòst responsurus. *Remitte* ergo *mihi, ut refrigerer priusquam abeam, & amplius non ero.*

Psal. 38. v. 5.
Ibid. v. 14.

Finio hoc caput cum geminâ præceptiunculâ. Pelagius narrat religiosum senem interrogatum à juvene istud: Unde, Abba, cor meum tam durum est, ut nec Deum quidem timeam. Huic senex promptè & ingenuè: Deum ideo non times, quia teipsum non increpas, non arguis; Tibi ipsi omnia facillimus credis: non corriperis à teipso. Hinc illa duritiei animi. Nosti primam omnium originem nostram fuisse lutum. Hinc toti pænè lutei sumus. At verò lutum hoc à sole vanæ *Complacentiæ* indurescit. Hinc homo sibi placens, facilè in saxum obrigescit. Addidit senex: Memor esto quia te oportet B Deo ad Judicium occurrere.

Pelag. libel. lo 3. nu. 22.

En geminam & optimam præceptionem. Prima est: Increpa, argue, judica teipsum, aliis benignus, tibi rigidus. Altera: Hoc secretum singulare Judicium assiduè timēdum, cogita. Omnipotentis & omnia inspicientis Judicium non effugies.

Duæ præceptiones ad Deum

CAPUT X.

Quæ potissimum Judicium istud mitigent; seu, Quinam in ratione reddendâ imitandi.

EXperientiâ docemur verissimè dictum ab Annæo Philosopho: *Homines amplius oculis quàm auribus credunt, quia longum iter est per præcepta, breve & efficax per exempla.* Multæ leges, morosa res; exemplo instruere, expeditum magisterium. Mosi Deus prolixum opus faciendum imperavit. Siquidem tot vasa, tam variis generis, tot cortinas, tot candelabri partes, tot annulos, tot C tegumenta & velamina, tot alia utensilia fabrefieri dictavit, ut humana memoria queri potuerit ac dicere: Quis infinita hæc præcepta retineat? Ergo iter brevius ingrediamur. Ergo mi Moses, *Inspice, & fac secundùm exemplar, quod tibi in monte monstratum est.* Sic errantem aliquis in viâ expeditissimè docet, si dicat: En præeuntes istos: tu eos sequere, non errabis.

Epist. 6.
Exod. c. 25. v. 40.

Omnes quotquot vivimus, in viâ sumus ad Judicium: viæ prorsus variæ, quædam malæ & aviæ, quædam ancipites, aliæ erroribus implicitæ, quædam inexplicabiles, & ad interitum rectissimæ. At scimus tot centena millia hominum ante nos, ad hoc idem ipsum Judicium profectos. Hîc consultissimum, eos omnino sequi qui viam bonam rectâque cæteris exactiùs tenuerunt. De quo nunc plura.

Viæ ad judicium variæ.

§. I.

D EX omni numero qui priscâ sanctitate claruerunt, duo solùm sidera quæ viam nobis ad Judicium signant, contemplemur. Hussæus princeps Jobus, & Rex Hierosolymæus David divini tribunalis observantissimi fuerunt. De seipso Jobus: *Semper enim*, inquit, *quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus ejus ferre non potui. Quid enim faciam cùm surrexerit ad judicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi?* Significantissimè & incredibili artificio expressit suum, quem gereret, Judicii metum. Quasi tumentes, ait, super me fluctus Judicem meum formido.

Job c. 31. v. 23. & 14.
Jobus optimus judicii orator.

Cùm rapax flumen insolenter auctum jam ruptis aggeribus, aut in vicinam planitiem excurrit, aut præceps per saxa ruit: aut aquarum montem in domum invehit,

viator qui obvius tendit, ineluctabilem moriendi necessitatem in oculis habet. Viam relegat? cursu superabitur à flumine, & dum fugiet, comprehendetur. Hàc illac declinet? Ubique & undique aquæ. Contra flumen eat? præsentissima mors. Locus effugii nullus. Sic angoribus pænè ante mortem exanimatur. Eadem est ratio, cùm aut subitus imber & procellosa tempestas, aut cataracta viatorem mediis campis deprehendunt, aut cùm in mari decumani fluctus in navim se infundunt. Nusquam hîc effugium; mors proxima est. Ita Jobus: Divini tribunalis horror, inquit, velut ingens aquarum mons contra me in caput meum devolvitur, quàcunque fugero, non effugiam; quidquid adversùs aquæ impetum obmolitus fuero heu non effugiam: nihil auxilii, nihil spei, nihil consilii supereſt, non effugiam judicium. Dei tribunal ineluctabile. Scio me Deo judici sistêdum, scio. Censorios Dei oculos & judicium subiturus sum, scio. Sed heu nescio, quid judicanti sim responsurus. Interea tamen tantò mitiorem sibi promittebat judicem, quantò ipse in pauperes benignior fuisset & liberalior. Nam protinus adjungit: *Si negavi, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex eâ.*

Judicem sibi mitiorem promittebat, quia benignior in pauperes fuisset. *Ibid. v. 16. & seqq.*

Hæc assidua imminentis judicii meditatio, & in egenos tanta liberalitas utique judicem valde mitigarunt.

Psal. 17. v. 23. *Psal. 17. v. 10.* *Ps. 118. v. 52 & v. 75. & v. 120.*

Hebræus rex David, judiciũ divinum non minùs formidans, imò in his ipsis cogitationibus assiduus: *Omnia, inquit, judicia ejus in cõspectu meo. Iudicia Domini vera, justificata in semetipsa. Memor fui judiciorũ tuorũ à sæculo Domine. Cognovi Domine quia æquitas judicia tua. Confige timore tuo carnes meas à judiciis enim tuis timui.* Atque hinc David post primum lapsum cautissimus, vir secundùm voluntatem Dei. Jugis divini judicii memoria & metus ad illud sanctitatis crimen hunc regem evexerunt.

§. II.

Sanctorum variæ ad judicium præparationes: S. Francisci,

IN lege novâ plurimi quamvis amicissimi Deo, ad divinum judicium subeundum non perfunctoriè se pararunt. Hos indistinctè referemus.

Franciscus Assisias etsi ad intimam cum Deo familiaritatem pervenerit, quo tamen purior ante suum judicem staret, nudus nudâ humo mori voluit, ut quâ liceret, ipsius judicis in cruce expirantis imitaretur exemplum. Idem beati Joannis Evangelium de Christo patiente sibi prælegi jussit. Dein ubi suis patientiam, paupertatem, obedientiam commendasset, psalmum centesimum quadragesimum primum recitare orsus est: *Voce meâ ad Dominum clamavi, voce meâ ad Dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu ejus orationem meam & tribulationem meam ante ipsum pronuntio*, &c. *Educ de custodiâ animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant justi donec retribuas mihi.* Sub hæc verba in sui judicis paternas manus se collocavit.

Psal. 141. v. 1. 2. & 8.

Ludovici regis Galliarum,

Ludovicus IX. rex Galliarum anno Christiano millesimo ducentesimo septuagesimo, letali morbo correptus instituit ardenter hunc in modum precari: Fac nos Domine prospera mundi despicere, & nulla ejus adversa formidare. Cúmque sacerdos sacrum viaticum porrecturus ex more quereret: Num Christum Dominũ præsentem crederet? Cui rex: Credo, inquit, idque tam certâ fide, ac si eum ante me cernerẽ eâ formâ quâ cælum ascendit. Sub luctam ultimam dixit: *Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domũ tuam, adorabo ad templum sanctum tuum, in timore tuo, Domine, deduc me in justitiâ tuâ.* Ita feliciter ad judicem suum migravit. En, Christiane, fac secundùm exemplar, quod tibi monstratum est, in hominum pauperrimo & regum potentissimo.

Psal. 5. v. 8. & 9.

Refert Stobæus interrogatum Arimnestum, quid in vitâ homini potissimum expediret? Bene mori, ait. Nil profectò exoptatius, quàm ad tribunal illud non impa-

ratum evocari, & brevi hoc transitu migrare in cælum.

Arnulphi religiosi.

Arnulphus nobilis Flander à Bernardo Clarævallensi ad vitam religiosam non sine miraculo ductus, cùm sub exitum vitæ, colico dolore infestaretur, jam Sacramentis munitus subitò exclamavit: Vera sunt omnia, Domine Jesu, vera sunt, quæ dixisti. Erant, qui putarent eum vi morbi delirare linguâ, & aliena loqui. At ille repetens eadem confirmabat verissimè à Christo promissum: *Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Evangelium: qui non accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, & in sæculo futuro, vitam æternam.* Nec illud esse poterit irritum promissum: *Qui vicerit, non lædetur à morte secundâ. Vincenti dabo manna absconditum.*

Mar. c. 10. v. 29. & 30. *Apoc. c. 2. v. 11. & 17.*

§. III.

FVerunt, sed admodum pauci, qui profecturi ad judicium, suaviter subriderent, bono Conscientiæ testimonio freti.

Prîscus scriptor Gregorius Turonensis refert in beatæ Radægundis cœnobio Virginem, cui Disciola nomen, beati Salvii Albigensis Episcopi neptem singulari hac felicitate obiisse. Cùm in morbo cubaret, jamque ultimus & fatalis dies adesset, ægra velut revalescens suæ familiæ sororibus dixit: allevatum corpus sentio & à doloribus liberum. Ite meæ sorores, & sollicitudini vestræ spatium date respirandi & ego quoque paullulum quiescam. Abierunt ergo in ægrotantis gratiam. Paullò pòst ad ægram revisentes viderunt eam passis in cœlum brachiis, hæc velut solam proloqui: Benedic mihi sancte, ac famule Dei excelsi. Ecce jam tertiò fatigaris hodie mei causâ. Cúmque interrogarent quæ lectulo adstabant, ad quem hæc verba diceret? Nec verbulo respondit. Post breve temporis intervallum & loqui, & ridere cœpit. Ita spe mitissimæ sententiæ læta transiit ad Judicium. Exanime corpus pro more lotum tam niveo candore prænituit, ut antistita nullum reperire linteum potuerit, quod cadaveris candorem insolitum æquaret.

Greg. Turon. l. 6. hist. Franc. c. 29. init. ubi plura addit miranda.

Cameracensis proepiscopus rem testatissimam recensens. Vidi, ait, matronam nobilem, quę brevî post initum conjugium omnes voluptatum illecebras extrema cœpit odisse, fastidiens quidquid vanitatem aut petulantiam olebat. Nec verò unquam ridere visa est, nisi modestè & inter optimæ notæ homines. Domi velut ancillarum infima, vili habitu serviebat. Nec ægrè tulit maritus hanc suæ conjugis insolentem sanctimoniam. Non diu sanitas stetit tam piæ feminæ. Morbo letali occupata, jámque morti proxima sine voce ac usu sensuum diu jacuit, diductis tandem oculis & cælo sublatis in lætissimum risum erupit, nil ulteriùs locuta. Ita feliciter, & ridendo adiit Tribunal. Amœna ridentis facies etiam in cadavere remansit. Idem Auctor: Hoc ipsum, inquit, ego meis oculis unà cum sacerdote spectavi, in pauperculæ mulieris tugurio. Hîc innocens puerulus cùm animam ageret, primò quidem visus est angi & torqueri, dein subitò apertis oculis cælum suspiciens, vultu, totóque corpore gestiebat risu tam valido concussus, ut extra domum audiri potuerit. Nec dubitamus, inquit, qui hæc vidimus, quin singulari angelorum occursu, exhilaratus sit. Nil conscire sibi, beatitudinis principium.

Thom. Cantipr. l. 2. miracl. c. 50. v. 8.

Adjungit scriptor: In morte quosdam & risisse & cecinisse compertum est, dum scilicet futuras delicias occulto sensu prælibarent. Ex horum numero quidam in divi Dominici familiâ Brugis fuit; vir doctus & sanctus. Qui graviter decumbens, quantò erat morti vicinior, tantò visus est esse lætior. Hunc sociorum unus non sine lacrymis rogavit, si quid solatii singularis à Deo acciperet, ne se celaret. Cui moribundus: Jam, inquit,

Idem loco quem suprà Laudabimus. De pluribus, qui sub mortem viserunt, Cæsarius l. 7. c. 53. & 54.

quit, accepi, nam Dominum Jesum, judicem meum brevi adfuturum spero. Et ego, ait alter, per hunc ipsum te rogo, ut si quod speras, videris, manu saltem nutuve des signum. Faciam, inquit, æger, siquidem Dominus id permiserit. Ab hoc die tertiâ ingravescente jam morbo domestici accurrunt, & lectulo affusi spiritum migraturum Judici commendant. Dum precantur, en moribundus leniter attollit manum, & loquentem digitum in certum locum intendit, & voce quamvis debili ac fractâ canere conatur: *In Galilæâ Iesum videbimus, sicut dixit nobis, Alleluia.* Dixit & ad Judicem lætus migravit.

Iob c. 8. v.20. & 21. De his talibus licebit illud Jobi affirmare: *Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis. Donec impleatur risu os tuum, & labia tua jubilo. Os justorum*, inquit Gregorius, *tunc risu replebitur, cùm eorum corda finitis peregrinationum fletibus, æternæ lætitiæ exultatione sa-*
Prov. c. 31. v. 25. Eccli. c. 1. v. 13. & 19. *tiabuntur.* De hoc risu Salomon & Sirachides dixerunt: *Ridebit in die novissimo. Timenti Dominum bene erit in extremis, & die defunctionis suæ benedicetur.* Et hoc ipsum repetens: *Timenti Dominum*, inquit, *bene erit, & in diebus consummationis illius benedicetur.*

Hujus sub mortem lætitiæ umbram aliquam vix unus alterve inter idololatras expressit. Theramenes Atheniensis in publicâ custodiâ coactus mori, porrectam veneni potionem non dubitanter hausit. Quódque ex eâ superfuerat, jocabundus illisum humo, clarum edere sonum coëgit. Reddénsque servo publico, qui eam tradiderat: Critiæ, inquit, propino. Vide igitur ut hoc poculum ad eum continuò perferas. Erat Critias ex tri-
Valer. l. 3. c. 2. ginta tyrannis crudelissimus. Profectò, inquit Valerius, supplicio est se liberare, tam facile supplicium perpeti. Itaque Theramenes perinde ac in domestico lectulo moriens, vitâ excessit. Inimicorum æstimatione punitus, suo judicio finitus.

Plato monachorum mõtis Olympi abbas post plurima certamina obiit anno 812. die 4. April. de quo Cæs. Baron. to. 9. Annalium. Longè sanctiùs Plato monachus, vir omni virtutum laude ornatissimus, qui & carceres, & exilium pro Christo ferre didicit. Plurimis demum laboribus & senio fractus, non sine gaudio sepulchrum suum contemplatus est, egitque Deo gratias, quòd servulum indignum ad illud ævi, & ad hunc portum perduxisset. Ita mortem sereno ac hilari vultu tanquam laborum omnium metam & æternæ lætitiæ principium salutavit. Nec tamen eorum quidquam omisit, quæ hominem paullò pòst Judici sistendum facere deceret. Quia verò Christum Dominum, non tam ut Judicem rigidum, quàm ut patrem amantissimum jam eminus conspiciebat, hoc sibi carmen funebre modulatus est: *Resurgent mortui, & exsurgent qui sunt in monumentis, & lætabuntur qui sunt in terrâ.* Cùm istud & ipse caneret, & alios, ut sibi vocem præeunti accinerent, hortaretur, dextrorsum caput submittés pacatissimus Christo Judici se commisit.

Lib. de disciplinâ Christianâ n. 12. Quàm præclarè ac verè dixit Augustinus; *Noli timere: non potest malè mori, qui bene vixit.* Quò vita delicatior & solutior, eò mors plerumque formidolosior & tristior. Quò austerior vita vel afflictior, hoc ferè mors securior ac lætior est.

§ IV.

Libro 11. n. 52. apud Rosweid. p. 612. PElagius Græcus interpres refert senem religiosissimum in Scythi morbo fatali & ultimo conflictatum. Cúmque non pauci lectulum morientis cingerent, & optimi patris imminentem obitum deflerent, senex oculos insolito modo circumvolvens semel iterumque risit. Mirabantur qui adstabant, atque etiam quærebant, cur flentibus ceteris solus rideret? His moribundus triplicem assignans caussam: Ego, inquit, risi, quia vos timetis mortem omnibus communem, nemini non subeundam. Deinde risi, quia cùm mortem timeatis, nihilominus vos parum sollicitè paratis ad mortem. Risi tertiùm, quandoquidem vos plorare cerno,

A quos lætari conveniret, cùm ego nunc à laboribus transeam ad requiem. Hæc ubi dixit oculos clausit, & abiit ad Judicium. *Mala mors*, inquit Augustinus, *putanda non est, quam bona vita præcesserit.* *Lib. 1. de Civit. c. 11.*

Quod quidem in Ursino presbytero videre est. Hic beato Gregorio teste, post quadragesimum sacerdotii annum ad vitæ finem pervenit. Jamque proximus divino Tribunali, subitò admirabili cum lætitiâ proclamavit: Bene veniant domini mei bene veniant. Et unde hoc mihi, ut ad servulum infimum dignentur revisere? Gratias ago, maximas ago gratias. Jamque venio, venio; en adsum. Cúmque hoc sæpius ingeminaret, familiares, qui circumsteterant, quæsiverunt, quibus hoc diceret? At ille; Nunquid, ait, beatos Apostolos Petrum & Paulum non cernitis? Ad quos denuo conversus; Ecce venio, dicebat, ecce venio. Inter quæ verba felicissimo comitatu hoc stipatus, ad audiendum Judicem pervenit.

Addit Gregorius hæc ipsâ verba; Plerumque contingit justis, ut in morte suâ sanctorum præcedentium visiones aspiciant, ne ipsam mortis suæ pœnalem sententiam pertimescant, sed dum eorum menti superno-
Lib. 4. dial. c. 11. fine. rum civium societas ostenditur, à carnis suæ copula sine doloris, & formidinis fatigâtione solvantur.

Christus Dominus de isthoc ad Tribunal transitu nos sedulò commonefaciens; *Et ego vobis dico*, inquit, *fa-*
Luc. c. 16. v. 9. *cite vobis amicos de mammonâ iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Maturè ambiendi sunt amici Judicis, ut mitem nobis sententiam exorent. Quâ verò ratione commodissimè id fiat, Trismegistus meus docebit. In magnam profectò fiduciam eum jam judi-
Lib. 2. c. 6. toto. candum erigent hi Judicis amici, si nobis eos maturis obsequiis conciliaverimus.

Imò ipse Judex promissimus est suis Judicii metum ac horrorem imminuere. Idcirco moribundis complu-
C ribus se spectabilem exhibuit, antequam eos in secretum examinis conclave duceret; Perinde si dixisset; En ego, mi moribunde, frater tuus & servator tuus sum, quamvis & Judex tuus, officio mihi à Patre demandato. Non est quod nimium formides, Metuant & contremiscant hostes mei, Tu hactenus in amicorum, imò & fratrum meorum numero eras.

Nam in tribus maximè tuam mihi fidem probasti. Singularem in adversis patientiam conservasti. Deinde neminem judicasti; Sciebas enim hoc mei esse muneris, & soli mihi jus gladii concessum. Denique voluntatem tuam in rebus omnibus ad voluntatem meam confirmasti, id saltem facere conatus es. Euge serve bone, Euge fidelis amice ac frater. Nunc quidem mortalitatis lege ad Tribunal meum evocaris. Sed animum erige, & mihi fide, non tam Judicem invenies, quàm Patrem.

Ejusdem promptitudo ad judicii metum immittendum.

Ita Christus Antonino Patavino in hymnum erum-
D penti, ita Thrasillæ Gregorii Pontificis amitæ, ita compluribus aliis sub mortem visus est.

Anno millesimo octogesimo octavo Berengarius anorum prope nonaginta præfracti homo ingenii, & in Eucharistiæ mysterium singulariter contumax post tot libros contra ipsum scriptos, post tot congressus cum eruditis institutos, post tot Concilia adversus eum coacta, demum ipso die Epiphaniæ Domini jam morti ac Judicio proximus, contumaciâ cedens & ad confessionem erroris adductus, non sine gemitu hæc verba pronuntiavit: *Hodie apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus, propter pœnitentiam, ut spero, ad gloriam; vel propter alios à me seductos, ut timeo, ad pœnam.*
Cæsar Baron. ad dictum annum 1088.

Observa Lector, ante Judicium errores revocandos, famam reddendam, ablata restituenda.

Sed priore lætior in jus divinum adiit Thirensis episcopus Felix, qui capite plectendus, cùm jam duceretur, altâ voce sic precatus est: Domine Jesu, gratias tibi ago,

bi ago, quod ad annum quinquagesimum sextum ætate pervenerim. Jamque quatuor sunt, quæ me plurimum solentur; Veritatem prædicavi, sacros codices nõ tradidi, virginitatem servavi, & nunc propter te cervicem securi præbeo. Justitiam ante judicium parat, cui curæ & cordi est, Veritatem amare, divini verbi conciones frequentare, sui statûs pudicitiam tueri, mortem æquo & prompto animo tolerare. Huic tali homini Isaias optimè precatus: *Veniat pax*, inquit, *requiescat in cubili suo, qui ambulavit in directione sua.* Huic homini bene erit in extremis; hic ridebit in die novissimo, dicétque cum beato Ambrosio: *Mori non timeo, quia bonum Dominum habemus.*

Isa. c. 57. v. 2.

§. V.

Lib. 4, dial. c. 47.

BEatus Gregorius rem sibi compertissimam enarrans: Nonnunquam, ait, omnipotens Deus trepidantium mentes quibusdam priùs revelationibus roborat, ut in morte minimè pertimescant. Cur autem Deus quibusdam sanctissimis viris horrorem judicii non ademerit, ex eodem scriptore suo loco docebimus. Porrò sic loquitur Gregorius: Quidam mecum in monasterio vivebat Antonius nomine, qui quotidianis suspiriis ac lacrymis ad cælestis patriæ voluptates anhelabat. Solebat autem studiosissimè divini eloquii verba meditari, non hauriendę inde scientiæ, sed eliciendis lacrymis & animo ad cælestia erigendo. Hoc enim agebat ut ubi mens ejuscemodi meditationibus incaluisset, tantò promptiùs iis, quæ fluxa sunt, excussis, ad beatam illam patriam evolaret. Dum sacris his studiis inhæret, visus est sibi secundam quietem has audire voces: Paratus esto, migrabis brevi. At ille simplici candore: Non est, inquit, mihi viaticum ad hoc iter. Cui protinus responsum est. Siquidem de peccatis agitur: veniam iis dat Deus. Audiit hæc, nec tamen in metu esse desiit. Eadem ergo vox sequenti etiã nocte ad aures allapsa mentem ad subeundum judicium incredibiliter roboravit. Quinto ab hoc die, jam multò quàm antea fidentiore animo ad Judicem, uti erat monitus, migravit.

Quemadmodum indolem equi ex capite, auribus, & ore nostri equiones censent & æstimant, ita judicii hujus ac sententiæ bonus aut malus exitus ab anteactâ vitâ petendus. Constans virtutis studium, mite sequitur judicium; Piam vitam, grata sententia; si religiosus fuit animus, Judex erit benignus.

In ejus rei testimonium Hieronymus Platus, quæ ipse inter religiosos viros vidit & audivit commemorans. Fuit unus aliquis, ait, cui cùm denuntiatum esset, instare discessum, ingenti gaudio elatus, ter illum qui hoc denuntiabat, arctè complexus est. Alter cùm idem audiisset, se scilicet ad Christum Judicem vocari, quidquid infimę voculæ, ac pænè jam consumptæ habuit, id totum collegit, & cum maximâ lętitię significatione orsus est hymnum dicere, *Te Deum laudamus.* Alium etiam scimus, inquit, fugiente jam animâ, inflexâ in cantum voce versiculum è Psalmis recitasse: *Lætatus in iis quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus*; & in ipso versu expirasse. Addit:

Psal. 121. v. 1.

Platus de bono statu Relig. l. 2. c. 31. fine.

Guilielmus Elfinsthonius, gente & patriâ Scotus, sanguine, ingenio, virtute nobilis, pænè adolescens in Societatis familiam admissus est. Hic nondum exacto mense integro in letalem febrem incidit. In eo morbo ita se gessit ut incredibilem semper alacritatem & verbis, & vultu, ipsisque factis præ se ferret, nec satiari posset agendis Deo gratiis quòd eo loci moreretur. Extremo fermè spiritu, cùm in cubiculum confertim introeuntes videret, in hanc ipsam vocem erupit: O mortem, inquit, gloriosam tot Angelorum agminibus stipatam! Quin etiam ingenti lętitiâ perfusus: Non videtis, inquit, non videtis Angelos? simulque suum tutelarem Angelum compellans, aliquamdiu cum illo ita locutus est, perinde si eum oculis intueretur. Ab hoc significatum sibi, ajebat, mitissimum fore judicium. Quærente autem nescio quo, quâ formâ is Angelus tutelaris foret, adolescentem quemdam, qui tum aderat, indicavit, cui similem censeret. Eâ mox dulcedine morientis spiritus perfundebatur, ut ipsum etiam corpus, quantumvis morbo & morte vicinâ fractum insolitis motibus super lectulo velut exiliens ac gestiens agitaretur, non sine admiratione omnium, qui simile quid vidisse non meminerant. Subinde hic idem moribundus adolescens oculos post cervical reflectens ostendebat se aliquid ibi spectare, quo majorem in modum oblectaretur. Inter quæ gaudia repentè consistens, tanquam jussus Judici jam jam locuturo attendere. Ita placidissimè sopitus ad Tribunal transiit.

Rectè arbitror, ejuscemodi mortem, diem Paschatis, hoc est, transitus vocemus, quo ad immortalitatem transit animus, suo tempore laboris sui socium in gaudiorum societatem adsciturus.

§. VI.

ANno Christiano millesimo sexagesimo quinto Ferdinandus Magnus Rex Castellæ & Legionis virtute militari, & victoriis insignis, ipso die nascentis Christi, morbo tentari cœpit in templo: postridie regio prorsus cultu ornatus, & aureâ coronâ redimitus ad templum præsulibus comitãtibus deferri voluit. Hîc æger se purpurâ, omniquę regio cultu exuens, & è capite gemmatum diadema detrahens omnia simul in arâ reponi jussit, ut ita quæ à Deo accepisset, Deo restitueret. Post hæc lacrymis infusus templi pavimento se asternens, veniam noxarum supplex petiit. Ubi pœnitentiæ modum Episcopi statuissent, cilicio indutus, & cinere aspersus, die tertiâ in eodẽ templo sanctè obiens suo se stitit Judici, postquam annis quadraginta, mense uno, diebus undecim imperasset. Huic regi etiamnum incolumi diem obitûs divus Isidorus prædixit.

Cæsar Baro. anno 1065. & eodem Spondanus n. 4.

Ferdinandi Magni regis Castellæ pia mors.

Et ecce de his omnibus beati Pauli verissimum vaticinium: *Quorum finis erit secundùm opera ipsorum.* Non potest malè mori, qui bene vixerit. In testem, alium produco regem.

2. Cor. c. 11. v. 15.

Anno Christiano millesimo centesimo trigesimo sexto Ludovicus Crassus Rex Galliarum, cùm annis triginta regno præfuisset, anno ætatis sexagesimo, ad impendens judicium ita se comparavit, ut post largissimam in pauperes & templa distributam stipem, exomologesin sæpius iterarit, professionem fidei ediderit, Eucharistiam in viaticum sumpserit. Quibus omnibus peractis, humi tapetem sterni, eúmque in crucis formam cinere perspergi, & in eo se collocari voluit. Hoc habitu, hac animi corporisque præparatione suum Judicem operiri voluit.

Ludovici Crassi regis Galliarum mors devota.

Satis abundè nos docent hæc hominum fastigia, tanti Principes, quâ præparatione, quâ reverentiâ summus Judex sit adeundus, qui, ut Isaias loquitur, ponit *in pondere judicium, & justitiam in mensurâ.* Et quis Regum aut Cęsarum dicet ei: *Indica mihi cur me ita judices?*

Isa. c. 28. v. 17. Iob c. 10. v. 2.

Verùm ut habeat uterque sexus, quibus cupiat per imitationem assimilari, quâ ratione feminæ ad subeundum judicium se pararint, pauca subjungimus.

Beata Paula, Romana, nobilissima matrona, quæ Hieronymum habuit panegyristen, jam morti ac judicio proxima, illud è Psalmis recitabat: *Domine, dilexi decoremi domûs tuæ. Quàm dilecta tabernacula tua Domine, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* Cúmque interrogaretur à Hieronymo, cur taceret, an aliquid doleret? Græco sermone respondit: Nihil se habere molestiæ; quieta omnia sentire. Post obmutuit, & clausis oculis, quasi jam mortalia despiceret, illos eosdem versiculos repetiit, sed voce tam gracili ac tenui, ut à circumstantibus vix audiri posset, digitúmque

Hieron. to. 1. ep. 27. circa finem mihi p. 81. Ps. 25. v. 8. & Ps. 83. v. 1.

que ori admovens, crucis signum pingebat in labiis. Jámque spiritus deficiebat & anhelabat in mortem, animáque erumpere, ac suo sese Judici committere gestiebat.

O felix iter ad hoc tribunal, quod tantò securiùs, quantò promptiùs, & avidiùs suscipitur.

Elisabetha Ungari regis filia diē mortis suæ prædixit.

Elisabetha illa Ungari Regis filia, illa omnium egenorum mater laudatissima, diem mortis præscivit & prædixit. Ultimis diebus præter virum religiosum, cui conscientiam commiserat, & domesticas ancillas neminem admisit, ejúsque rei rationem significantiùs adjungens. Ad tribunal judicis, ajebat, dicenda est causa, absint curę mortales. Quo autem caussàm suam redderet meliorem, ipsum judicem ex asse hæredem in pauperibus scripsit; unicam eámque vilem vestem sibi tegendæ retinuit. Ita sacris omnibus expiata ad vadimonium venit. *Anno* 1231. *Vide* P. *Matthæum Raderum tomo* 1. *Bavariæ sanctæ in fine vitæ S. Elisabethæ.*

Et ex asse judicem Christum hæredem in pauperibus scripsit.

B. Melchtildis agonizantis pia suspiria.

Non multùm absimili pietate beata Melchtildis ad audiendam Judicis sententiam se disposuit. Nam cùm ei anima jam pænè in extremis labris hæreret, nihilominus illud majori sensu quàm voce identidem repetebat: Jesu bone, bone Jesu. Quibus verbis, quò aspiraret, satis significabat.

Iobe. 5. *v.* 19. *& seqq.*

Tam bonæ mentis hominem Jobus consolatione permulcens: *In sex tribulationibus* a, inquit, *liberabit te, & in septima* b *non tanget te malum. In vastitate & fame ridebis: & bestias terræ* c *non formidabis. Et scies quòd pacem* d *habeat tabernaculum tuum. Ingredieris in abundantiâ* e *sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.*

Lib. 6. *moral. c.* 15. *init. & c.* 16. *ante med.*

Quæ præclarè Gregorius exponens: *Nos*, inquit, *in sex tribulationibus Dominus liberat, ne nos in septimâ malum tangat: quia per paternæ pietatis eruditionem, præsentis vitæ labore nos atterit, sed in adventu Judicis à verbere abscondit, ut tantò tunc ad salutem certiores exhibeat, quantò nunc nos flagella duriùs secant. Callidus autem adversarius, bestia terræ dicitur, quia ad rapiendas mortis tempore peccatorum animas violentiâ crudelitatis efferatur: Quos enim viventes blandiens decipit, morientes sæviens rapit. Illi igitur terræ bestiam morientes timent, qui Conditoris sui potentiam viventes non timent. At viri sancti quia divinæ se formidini medullitus subdunt, omne in adversarii adventu pondus timoris abjiciunt. Viventes timent Iudicem, ne morientes metuant accusatorem.* Quisquis igitur hostem modò blandientem non sequeris, eum in morte sevientem non timebis.

Diabolus viventes blandiendo decipit, morientes sęviendo rapit.

a *Per miserias hujus vitæ, quæ veluti sex hebdomadis dies continet.* b *Iudicii arcani.* c *Diabolos.* d *Vbi pax conscientiæ, ibi omnia bona.* e *Suo nimirum tempore, non demessus in herba, non conculcatus ante spicam & granum, ut inauspicata aut damnata seges, sed ut triticum jam maturum & plenum, quod tempore suo conditur in horreum.*

§. VII.

Ium. Nider Tit. D. l. 2. de formicis c. 2. seu ult.

THeologus & Ecclesiastes è divi Dominici familiâ rem testatissimam narrans: Norimbergæ, inquit, Virgo fuit religiosissima, à fortunis quidem egena, sed dives virtutibus: victu ac vestitu vili sed pudicitiâ & castitate singulari, & iis moribus, quibus nemo jure potuisset obtrectare. Unum deerat, uti nihil ex omni parte beatũ, assiduis conscientiæ stimulis malè accipiebatur, hinc ad omnia trepidabat, in omnibus timida & anxia: & quod miserum, post omnem sui accusationem vix unquam sibi satisfaciebat, nescio quid latentium adhuc nævorum suspicata. Imò quod ejusmodi homines ferè solent, pleraque errata, noxas letales interpretabatur. Sic animo semper ægro ac saucio quietem nullam capiebat.

Miserum certè vivendi genus, sed non adeò periculosum, nam tales vix unquam graviùs delinquunt. Solâ laborant partim ignorantiâ, partim diffidentiâ: procul ab his nequitiâ est. Adeò autem virginem il-

A Iam hic conscientiæ pavor viribus extenuaverat, ut macies corpus exederet, animum sollicitudo. Nec sine causâ illi à delirio aut insaniâ metuebatur. Illud tamen boni restabat: iis quibus conscientiam commiserat non erat refractaria; obediebat urcumque, sed tristis & pusillanimis. Ita morbus eam lecto dejiciebat, vitæ finis, & Christi tribunal imminebat. Hic subita mutatio deprehensa. Nam contra spem omnium, triduo ante mortem adeo timor omnis & pusillanimitas eam infestare desiit, ut conscientia illius jam tranquilla & serena nihil fluctuantis æstus retinuerit. Interrogabatur moribunda, an nihil ampliùs conscientia obturbaret? Nihil, ajebat, jam Domino Jesu, cujus sanguine lota sum, plenissimè fido. *a* Ita sacris omnibus curata mundo placidissimè excessit, & vadimonium suum obiit.

a *Notent hoc obsecro, homines tot scrupulorii, superstitionum, terroris, metus, sollicitudinum aculeis confixi. Notetem hoc.*

Huic geminum Theologus, quem dixi, adjungens:

B Novi, ait, matronam nobilem & opulentam, Catharina de Westhausen audiebat. Hæc conjuge Argentorati mortuo, in Virginum religiosam familiam transiit. Nihil huic feminæ virtutis censebatur deesse; nisi quòd perpetuâ conscientię trepidatione laboraret, & tuta omnia timeret. Interim tamen prudentum virorum judicio se submittebat. Illud solùm timebatur, ne ubi vita ad mortem & judicium declinaret, angores nimiùm aucti conscientiam mole suâ obruerent. Sed contrà prorsus evenit. Nam Catharina divino Tribunali jam propinqua omnem laborantis conscientię pavorem in lætitiam inutatum sentiens: Nostis, ajebat, quantos pavores, ęgritudines, ac fluctus conscientiæ passa sim. Nunc optimus Deus quietem dedit ab omni angore ac morsu tot sollicitudinum. Divinæ Voluntati penitus acquiesco. Conditoris mei gratiæ me totam committo: Fido Deo. Jámque sacro viatico instructa, fiduciæ plena in manus Judicis animã efflavit.

C Vociferatur olim perversus Balaam, & ardenter optans: *Moriatur*, inquit, *anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.* Fruſtra, mi Balaam, fruſtra hæc optas, infecundum & inane hoc votum est. Tu potiùs, si seriò agis, vociferare ac opta: Vivat anima mea vitâ justorum, & fiat initium ac progressus meus horum similis. Vis mori cum justis? cum justis & vive. Non moritur Romæ, qui Romæ non vixerit. Si Bernardo credimus, arcanum illud judicium nemo feliciùs adit quàm *peregrinus, mortuus, crucifixus.* Explicamus hæc paucis.

Num. c. 23. *v.* 10.

Moriuntur læti tripliciis generis homines.

1. Peregrinus.

Peregrinus viâ regiâ incedit, non hàc aut illàc otiosè declinat; si fortè jurgantes viderit, non attendit, si choros agitantes, transit, quia peregrinus est, nec ad se ista spectare censet. Ad viæ terminum, ad patriam suspirat, eò properat, victum ac vestitum viliorem curat, nec aliis vult onerari. Huic in votis est mori. *Dum sumus in corpore peregrinamur à Domino.*

2. *Cor. c.* 5. *v.* 6.

2. Mortuus *Galat. c.* 2. *v.* 20.

Sed peregrino melior est *Mortuus*, qui possit dicere:

D *Vivo ego, jam non ego, vivit verò in me Christus.* Ad cætera omnia sum mortuus, hæc non sentio, ista non attendo, illa non curo: si quæ verò sunt Christi, hæc me vivum inveniunt & paratum. Hic non mori solùm optat, sed jam mortuus est, nec aliud curat, quàm dignè coram judice apparere. Ita mortuus optimâ ad judicium viâ graditur.

3. Crucifixus. *Galat. c.* 6. *v.* 14.

Sed hac ipsâ melior est ea quâ *Crucifixus* ad judicem Crucifixum tendit. Hic de cruce vociferatur cum Paulo: *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Non solùm mortuus, sed & crucifixus sum mundo, ego illi, & ipse mihi. Omnia quæ mundus amat, mihi crux sunt; laudes, divitiæ, voluptates, honores, & quidquid mundo pretiosum est, mihi lutum est; quæ mundus, ut lutum, calcat, hæc ego amplector & osculor promptissimo affectu, imò verò & glorior in cruce Domini, jucundum

dum est mihi pro Christo pati; malo jam crucifigi, A quàm angelorum choris inseri. *Quoniam propter te,* Domine, *mortificamur totâ die.*

Psalm. 43. v. 22.

Num iste primo & secundo non superior est? Nam peregrinus subinde minùs memor patriæ, curiosiore aspectu aut colloquio retardatur, ut tardiùs aut penitus non perveniat, quo destinatum ducebat iter: Mortuus nec blanda curat, nec aspera; neutris moveri se sinit, quia neutra sentit. At verò crucifixus, mundi blandimenta odit ac rejicit; injurias omnes & quidquid asperi ac duri sentit, hilariter excipit, constanter tolerat; crucifixo Domino quàm simillimum fieri, primum honorem reputat; pro Christo, cum Christo crucifigi inter beneficia numerat. Hic vir, hic est qui lætus & fiduciæ plenissimus ad Judicium velut ad triumphum properat. *Pensemus singuli*, ait Bernardus, *in quo quisque gradu sit positus, & studeamus proficere de die in diem.* Ad Judicium nemo securiùs festinat, quàm qui quotidie, quâvis horâ ad illud se præparat. B

Serm. 7. de Quadrag. mihi p. 118.

LIBER II.

CAPVT I.

Theodorus, juvenis Ægyptius, Æternitatis & Judicii arcanum animo pertractat, & reddendæ rationi se parat.

HIc aliquantulum post priora tam seria pausemus, Lector, & animum curis tam arduis remittamus. Versiculos misceamus non eos teretes ac venustos, nec murice Venusino nitidos, sed calamo volante scriptos, & impetu potiùs effusos, quàm morosè natos. Eo autem animo hîc miscentur, ut si quid priora peperissent tædii abstergant, C & unà Judicii secreti memoriam altiùs infigant.

In Æternitatis parte primâ, mentionem fecimus Theodori Juvenis Ægyptii. Hic Æternitatem animo sic combibit, ut facultatibus, patriâ, parentibus, rebúsque omnibus valere jussis, se Christo servum tradiderit. Hunc ipsum Theodorum denuo hîc sistimus. Sed alia atque alia secum animo agitantem: Priùs illum Æternitas eò adegit, ut vinculis omnibus feliciter ruptis, ad vexillum crucis expedito cursu evolare destinaverit. Nunc majora meditatur & altiora. Jam ajebat ipse secum, servus Christi sum, certè animo, sed nondùm beatus sum: Theodore torrens superandus restat, torrens periculosus & rapax. Moriendum est. Hanc larvam non timere pridem didici. Sed timeo graviora. Ad Judicem mors trahit, Tribunal Christi, Judicium divinum mortem excipit. Et hoc est quod membris omnibus contremisco. Mori non metuo: quid enim? è carcere tam molesto liberari cur abnuam? At verò D Judicari, & quidem à Judice omniscio, hic ille torrens est profundissimus. Ah Theodore, quomodo trajiciemus? natando an navigando? quis monstrabit viam? quis comitabitur? Oraculum nosti: *Opera illorum sequuntur illos.* Judicia humana frigent sæpissimè; divina heu nimiùm & semper calent. Inter omnia mortalium negotia, nullum tam serium est, atque de totius vitæ dictis, factis, & verò etiam cogitatis omnibus vel minimis rationem reddere, & stare reum (quis enim hic innocens?) ante Judicem vitæ mortisque Dominum. Inter homines agere & humanis sordibus non inquinari vix hominis est, sed Angeli.

Apoc. c. 14. v. 13.

Hoc cogitationum æstu Theodorus incalescens, ita sibi superstes cœpit canere:

Æternitas, Æternitas!
Æternitas amata!
Plus centies, plus millies
Æternitas beata!
Amor tuus me languidum
Versatque dividitque:
Ah! mens amore deficit,
Amore cor liquescit!
Nam falsa mundi gaudia
Vanissimásque curas
Quis nescit esse somnia,
Merissimásque nugas?
Quid me juvabunt, maximâ
Gravissimáque curâ
Si consequar quæ diligo
Mundi voluptuosa?
Nihilóque curem sanctiùs
Quàm totus esse Mundi,
Corpúsque quovis flosculo,
Et mollius roseto
Tractavero, dum splendeat
Auróque purpuráque
Manus ebur si jaspide,
Accendo vel pyropo:
Vel dente structos erigo
Eburneo capillos,
Curóque lac corallinis
Ut fluctuet labellis;
Quid me juvabit Persicis
Si crescat arca gazis?
Quid proderit si gaudiis
Risúque molliore
Exæstuem? cras lugubri
Mutanda læta casu:
Fiam licet vastissimi
Potens monarcha Mundi:
Nostróque prono vertice
Fasces adoret Orbis.
Nostris feret de fascibus
Mors falce sævâ messem.
O falsa mundi vanitas
Vale, vale perenne!
Valete quæ caduca sunt,
Æternitas perennat.
Hanc mille votis quærito,
Suspiriisque mille.
Nec abstrahat doloribus
Furoribúsque mille.
Non horreo vel milites,
Strictósque pugiones;
Truces ruam per milites,
Feros ruam per hostes;
Et hostium per spicula
Stantésque per sarissas.
Si vulneror, tum vulnus est
Amoris, haud doloris:
Nec horreo sic saucius
Unum vel esse vulnus;
Laus pulchrior, laus amplior
Est amplior cicatrix.
Amore si me vulneret
Æternitas amata,
Plus centies, plus millies
Æternitas beata.

Dum hæc ab alto fundit pectore Theodorus, adsunt famuli Philemon & Stasimus, herilem filium quærentes, Horum alter Stasimus:

Sanè, inquit, plus paullò hodie adbibi, quippe ni hunc in lætitiâ degere diceat, quem Ægyptus tota habet genialem. Vivamus. Erit, cùm habebimus adhuc ægrè satis.

Sed eho: Scin' tu, Theodoro quid factum sit nostro? ubique quæritur, invenitur nusquam.

Quærat

Quærat ipse se, si amisit se, certiùs inveniet nemo. At ibi inambulat. Salvus sis, Theodore; satin' omnia rectè? Ad quæ Theodorus: A

Ut vita fert, quàm plurimis
Quæ plena stat periclis.

Mox iterum Stasimus: Quid tibi, ait, hîc soli inambulatio est? Si ominor rectè, ægritudo animum angit tuum. Edissere, quid sit, hæc enim tua mihi solitudo suspicionem importat non levissimam. Si à nobis, quod in rem sit tuam, fieri quid potest, nullum in utrovis tibi claudi videbis commodum. His Theodorus.

Si cogito festissimos,
Cum gaudiis cachinnos;
Ubique qui jam personant,
Mox esse desituros:
Et cuncta mundi gaudia,
Levi perire lapsu:
Rigantur ora lacrymis, B
Tristissimis procellis.

Quàm tu sollicitus nimis es, ait Philemon, qui ita prospicis in futurum; ad delitiarum præsentiam nunquam me memini flere, cùm earum absentia abundè mihi lacrymas creet. Adhæc, ab hoc tu metu otiosus esse potes, quàm maximè, ut qui patre natus es à fortunis quàm instructissimo. Expunge, quem alis, ex animo mœrorem, dies iste inter delitias exeat nobis totus. Athleticè, pugilicè, pancraticè, basilicè, genialiter, musicè hodie vivamus. Subjunxit Theodorus:

Hîc si quis ambit gaudia;
Sales petulciores:
Desperet inter sidera,
Jocos beatiores.
Non est catena risuum,
Mundique, siderúmque:
Nunc quisquis est Democritus,
Tunc fiet Heraclitus.
Quæris caduca gaudia? C
Æterna perdidisti.

Hem, inquit Stasimus, quasi tu solus sis, æternis qui cupiat beari gaudiis: An non id tibi de sacris paginis in memoria est, fruituros illis pauperes? Hîc ergo inter gaudia vivamus, fortunæ dum ferunt nostræ, ut depauperati æternis fruamur in cœlo: quem enim alium tu putas in usum providum hanc nostram omnibus amœnitatibus instruxisse terram, quàm ut earum usum habeamus, dum sumus in vivis?

Theodorus oculos sensim attollens, humo, hęc dixit:

O Terra, terra sordida
Auro licet beata!
Qualis mihi tu nautea
Vix ampliùs ferenda:
Si pulchra specto sidera,
Es narium cloaca.

Tu, ait Stasimus, narium pestem eam dicere terram ausis? quæ, ne omnia memorando prolixior sim, pellucidissimis suis fluminibus aurum gemmásque nobis suppetit affatim: pervellem sanè, ut hos tales fimos haberem quàm copiosissimos, & cum opulentissimo quovis rustico de divitiis certarem. Contrà Theodorus, quod dixerat, ingeminat. D

O Terra! terra sordidida,
Pigram vomens mephitim:
Si pulchra cerno sidera,
Es narium cloaca:
Gemmata jactas flumina,
Auríque profluenta:
Limosa plus, quàm gemmea,
Et sordibus repleta.
Superna cerne culmina,
Aulam beatiorem.
Hîc nulla prorsus nautea
Nec sordium cloaca;
Hîc ipsa rorat suavitas,
Fluitque mellis æquor:
Hîc thuris omnem permeat
Sabæa messis hortum.
Nec novit ullus eloqui,
Quis risus astra pingat.
Non suada disertissima,
Apolliniisque lingua;
Æternitas hîc imperat,
Æternitas perennat.
Hîc celsa stant palatia,
Amœnitate plena:
Crystallinis & gemmeis
Suffulta sunt columnis;
Meríssimo, purissimo,
Auro serena rident:
Gemmisque lucidissimis,
Distincta tecta splendent;
Auro viæ sunt singulæ,
Gemmisque perpolitæ.
Hîc vitreos dat cespites,
Jaspis inter astra:
Et cœrulo mendacio
Sapphirus hîc liquescit.
Et virgines & Martyres
Dat Sardonyx colore:
Ardet rubore Sardius;
Smaragdus hîc virescit.
Decerpis hîc in marmore,
Vernos Berylle flores:
Platea quævis gemmea;
Pyropus ambulatur.
Thalassicæ nil bullulæ,
Nil Adriæque vitra:
Frustra tumescunt bacculæ,
Et Indici lapilli.
Plantas beatas basiant,
Lychnúsque Sardiúsque;
Lapis Tiaris insidens
Pedes ibi osculatur.

Et nostra etiam hæc terra, inquit Philemon, delitias habet desituras nobis nunquam; nisi nostra priùs desinat vita: iis ergo frui nos par est, dum vita manet, ut ubi quis vivere desieri, in cælo fruatur æternis. Hominem in mœrore agere, sanitati multùm officit.

Huic Theodorus: Quod dixi, ait, repeto.

O Terra! terra sordida,
Et sordium cloaca:
Ne falsa jactes gaudia,
Sunt fluxa, sunt caduca;
Non vera sunt hæc gaudia,
Quæ lacrymis rigantur.
Quæ vitreos habet pedes
Non dat diu voluptas:
Hostis voluptas dulcis est,
Et carnifex amicus.
Figit labellis oscula,
Nectitque fune colla:
Amœna spondet tempora
Vitæ beatioris.
Heu cuncta momento ruunt
Et defluit voluptas.
Astra, astra fundunt gaudia
Nullo fucata nævo;
Dant gloriam certissimam
Nunquámque desituram.
Æternitas hîc imperat,
Æternitas perennat.

Ergo, ait Stasimus, humanam tu gloriam dedecori ducis?

ri ducis? Sanè hîc juxta mecum non sentis, qui alto præ reliquis loco esse, inter quæ homini evenire gratissima possunt, numeravi semper.

Apage, inquit Theodorus, hæc fumi mendacia.

Est bulla, Mundi gloria
Est palliata fuco.
Dolis pugnat vaferrimis,
Et artibus protervis;
Cinis dolosus gloria est,
Tenerrimúmque vitrum.
Cùm creditur firmissima,
Vanescit instar umbræ.

Philemon hunc loquentis æstum interpellans: Juvenum nobilissime, inquit, dic sodes:

Non save est nitido vehi caballo,
Qui fulvo rutilet superbus auro?
Et totas hominum videre turbas
Mandantis Domini, pavere nutum,
Præesse omnibus, & subesse nulli?
Hæc fert aulica vita, vita lauta
Hæc est vita beata, sors amata.

Theodorus virgineum subridens mox subjecit.

Dum suave jucundissimo
Ridet polus labello,
Turbas coquit sævissimas,
Et grandines timendas;
Rex qui tiaram vertici
Ponit superbus alto,
Cùm se putat tutissimum
Grandi jacet ruinâ.
Quæ celsa surgunt culmina
Rupto propinquat cœlo,
Circumtonant hæc fulmina
Sævus quatitque turbo.
Quamplurimis prosperrima
Permixta sunt periclis,
Nec melle quæ sunt illita,
Solent carere felle.
Astra, astra fundunt gaudia,
Dolore mixta nullo.
Quæ nec queant volubilis
Perire lege fati.
Æternitas hîc imperat,
Æternitas perennat.

Sed heus, Theodore, inquit Stasimus, cave quid ultra vires moliaris:

A primis, puer, educatus annis
Es tu, delitiisque, gaudiisque:
Jucundissima quæ fuêre, vel sunt,
Imò quæ reliquis erunt in annis,
Cunctorum melimella gaudiorum
Ad votum tibi semper, & secundo
Tractu perpetuis iêre rivis.
Consuêsti tenero cubare lecto,
Plumis molliter undequaque farto,
Horti floribus undequaque picto.
Instructa Assyrio culina luxu
Lautas ferre tibi solebat escas,
Et plenas stomacho parare mensas.
Atro cur velit, asperoque pane
Jam placare famem, sitim fluente
Qui posset, modò vellet, inter ipsas
Vel vini pluvias Opimianas,
Lautè vivere, lautiùs sitire?
O charum teneræ decus juventæ!
Quæ te pars animæ, micans Ocelle;
Quæ te mens mala, mens nimis severa,
Ad tantas miserum trahit ruinas?
Num sententia stabit ista menti?
Non est, falleris, hæc beata vita,
Quâ certum properatur in sepulchrum.

Aulæ delitias videto nostræ,
Nullas cernere, nominare nullas,
Et nullas bibere hîc solemus undas;
Verùm perpetuo natare Baccho,
Dum plenos trahimus mero cululos.
Hîc nullum ferimus laboris æstum,
Hæc est vita beata, vita grata;
Non hac ad stygios viâ caminos
Itur, moribus his nihil creatur
Quod posset macula notare fœda.

Eâdem operâ, inquit Theodorus, & maniam, & febrim, & asini umbram laudares, quâ voluptatem fluxâ.

Quid vita prodest aulica,
Heu vita defitura!
Nil sufficit, quod deficit,
Æternitas manebit.
Quid aula jactas pocula,
Pressis opima botris?
Beatitudo poculis,
Latet periculosa.
Licet mero stet ebria
Discis onusta mensa:
Hæc fluxa, vana, nulla sunt,
Æternitas perennat.
Jam Phœbus etsi rideat,
Mox flebit imbre multo;
Jam lætè plaudant omnia,
Stent floribúsque picta:
Mox ingemiscunt omnia,
Sunt sordibúsque tecta:
Argentea purissimi
Loquacitate rivi,
Blandissimè jam garrulas,
Inambulant per herbas,
Gratóque susurramine
Virgulta colloquuntur.
Urente sed jam frigore,
Canos Hiems capillos
Cùm concutit; cùm disicit
Album nivis volumen:
Mox rivulorum vitrea
Gelu perit voluptas.
Non aëris vastissimam
Jam provolat per aulam,
Blandissimus Favonius,
Sed Auster atque Corus.
At in supernâ patriâ
Regúmque regis aulâ,
Procul, procul caduca sunt,
Nullus metus ruinæ.
Æternitas hîc imperat,
Æternitas perennat.
Mentes beatæ gaudio,
Et maximo triumpho,
Nugas putant vanissimas,
Merissimúmque fumum:
Quas Orbis iste basiat
Opes & usque jactat;
Quàm grata vivent otia,
Nullis amara curis!
Nam tristior fors exulat,
Abéstque casus omnis.
Non morbus illic acrior
Dolore tentat ullum:
Proscripta sunt contagia
Et sanitas perennat.
Deformis hîc non inficit
Flavos senecta crines,
Senilibus nec pallida
Inscribit ora rugis:
Sed suave ver pulcherrimæ

Semper

Semper viret juventæ:
Hîc vera vivunt gaudia,
Nullo fuganda fato:
Mortale quidquid vixerat,
Abivit, interivit.
Non falce mors sævissima
Hîc atra jura ponit;
Est clausa morti janua,
Perennat una vita.
O ergo terra sordida
Vale, vale perenne!
O munde, Munde perfide
Vale, vale perenne;
Votis locum qui dat tuis,
Ah! errat, errat, errat.
Donis sinum qui implet tuis,
Ah! errat, errat, errat.

E calente pectore Theodorus hæc profuderat, & mox ad famulos versus: Vos jam, inquit, hinc abite, & rerum vestrarum satagite: Solus ego quid in rem meam sit, rectiùs dispiciam. Hæc talia negotia turbas non amant. Jáque ab omni arbitro liber: Quod igitur, inquit, feliciter Deus evenire jubeat: Jam terræ, jâ mundo, jam rebus caducis omnibus valedixi. Cũ Christo crucifigi, cum eo mori cupio. Sed sim jam crucifixus, sim mortuus, an nihil restat, quod terreat? Hilarion, Arsenius, Agathon viri sanctissimi certè crucifixi, planè mortui erant, sed tamen ad Judicis adventum trepidabant. Ergo mortem vel sanctissimam comitatur Judicium.

Quare age, Theodore, Hieronymum imitare, & sive comedas, sive bibas, illam evocantis præconis vocem cogita: Heus ad Judicium Theodore, ad Judicium. Seu quiescas, sive ambules, seu dormias, sive vigiles, seu labores, sive ores, hæc nunquam tibi excidant: Ad Judicem Theodore, ad Judicem.

CAPVT II.

Quoties Iudex ipse Iudicium imminens cogitandum proponat; seu, Quàm variè moneamur de reddenda ratione, & quis hic futurus sit patronus.

Christi de judicio monita.

NEquis divinorum Judiciorum negligens oblivioni potiùs quàm sibi culpam impingeret, Christus tot divinissimis concionibus Judicii memoriam ingessit, imò vix unquam ad populum verba fecit, quin Tribunalis divini seriò moneret.

Luc. c. 16. v. 1. & 2.

Atque ut dicta hærerent altiùs, crebrioribus ea parabolis velut picturis proposuit. Hinc illa: *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.* Atque hoc superiore libro explanavimus. Eò etiam spectant ista; *Assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.*

Matth. c. 18. v. 23. & 24.

Matt. c. 25. v. 14. & seqq.

Eandem Judicii memoriam & hæc instillant: *Sicut homo peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum; unicuique secundùm propriam virtutem: & profectus est statim. Post multum verò temporis venit Dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis.*

Hæc sanè omnia divini Judicii memoriam identidem refricant. Vult Christus nobis nunquam securis, illud assiduè in auribus atque animo insonare: *Redde rationem, redde rationem.* De quo hactenus locuti sumus, porro jam illud addemus, quàm variè moneamur de

A reddenda ratione; & an ullus hîc futurus sit patronus.

§. I.

HOrribilem ac subitam cœli mutationem vaticinatur Amos, & clarum meridiem tenebris sepeliendum prænonet: *In die illâ*, dicit Dominus, *occidet sol in meridie.* Sunt plurimi qui vicino jam obitu ad ætatis suæ meridiem se pervenisse credant. Hinc spe vanâ in nescio quot futuros annos dispensant vitam, impendens Judicium non metuunt, neque se illi parant. Alias illi sibimet rationes fingunt: Has, ajunt, domos ædificabimus, hęc convivia celebrabimus, hæc lucra congeremus, has nuptias frequentabimus, tantam familiam numerabimus. Videre, quęso, serenum & innube cœlum, meridiem clarissimum. Sed brevî nubila horrida, nimbos ac procellas spectabitis, sol occidet in meridie. Nunquamne vidistis, qui mediis maris fluctibus caballum agitarit, aut qui mediis aëris nubibus incitarit navigium? Tales sunt isti, qui spem concipiunt longissimam, qui vitę suę circulum ponunt amplissimum, & in eo consilia & destinationes collocant quàm plurimas, fors hodie responsuri Judici, cras tumulo tegendi.

Amos c. 8. v. 9.

Multi longissimam vitam sibi promittunt.

Quàm appositè canit psaltes: *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Qui habitat in cœlis, irridebit eos, & Dominus subsannabit eos.* Nam subitò Mortem Tribunalis sui apparitorem mittit, & en momento diruitur, quidquid in aëre tot vanis consiliis ędificatum est. Ita machinæ omnes, cogitata & consulta omnia evanescunt.

Psal. 93. v. 11. Ps. 2. v. 4.

Quibus tribunalis apparitor mittitur

Circumspiciamus paullulum, & recentium exemplorum satis cernemus. Quanti sunt qui suaviter apud se cogitant: Jam demum res meas composui; curabo igitur, ut mihi bene sit. Adsunt divitiæ, nec honores desunt, liberos in luculentas familias collocavi, caussam illam intricatam expedivi; grande illud opus ad finem perduxi; domestica providè constitui, domum copiosè instruxi: jam mihi credo, licebit, sub vite & ficu mea respirare largiter. Ergo vivamus.

Ergo morere, ait Deus, & tuo te judici siste. Sciebas equidem in exilio, non in patriâ te agere. Non esse hîc manentem civitatem, sed futuram inquirendam; ad Judicium te brevî evocandum millies audiebas, sed spernebas. Elapsa y unhorula jam vocat: Jam stabis, ut Judicio contendas ורשום ersum te.

ad sistendum se suo judici. *Heb. c. 13. v. 14. 1. Reg. c. 12. v. 7.*

Ita sæpius cùm ינפוש cogitamus vivere, mors evocat. Ita ille Judicii ו ו us, & prolixam sibi vitam pollicitus: *Anima*, inquiebat, *habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.* At mors proximè adstans hæc hominis vigilantis somnia audivit, & susurris tacitis respondit: *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te; quæ autem parasti, cujus erunt?* En ut turris in aëre structa corruerit repentè. En ut sudum ac ridens cœlum subitò vultum induerit aterrimum. Propterea huic aëreo ædificio, & tam faventi cælo ne fide: ruina & nubes proxima sunt. *Cuncta quæ fiunt*, inquit Ecclesiastes, *adducet Deus in Judicium, pro omni errato, sive bonum sive malum sit.*

Luc. c. 12. v. 19. & 20.

Eccles. c. 12. v. 14. Sumta ultima verba Ecclesiastæ.

Rex Hebræus Saul, vir militaris, strenuus, audax, prœliis compluribus interfuit, multis victoriis clarus; ausus etiam Samuelis manes ad colloquium evocare. At ubi sententiam feralem illam audit: *Cras tu, & filii tui mecum eritis. Statim cecidit porrectus in terram.* Adeo cohorruit ad subitam hanc tempestatem, & improvisum mortis nuntium.

Saul ad nũptium mortis cohorruit. *1. Reg. c. 28. v. 19. & 20.*

Complures ejuscemodi nuntios quotidie Deus ad nos destinat, qui mortem & Judicium indicant. Illos invalida senectus & cani, istos adversa valetudo & morbi, hos sacræ conciones & libri, alios crebriora funera, & mortualis campanarum clangor, quosdam piorum monita, non paucos calamitates & res afflictæ

Nuntii judicium & mortem indicantes.

urgent,

urgent, ut ad futurum sese Judicium parent. Hi omnes monitores ac nuntii cum Siracidâ clamant: *Ante Iudicium interroga teipsum: ante Iudicium para Iustitiam tibi.* Idem & Jobus vociferatur: *Fugite ergo à facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse iudicium.* Idem hoc Judicium & David denuntians: *Nisi conversi fueritis,* inquit, *gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, & paravit illum: & in eo paravit vasa mortis, Deus judex justus, fortis & patiens.* Idem & Salomon distinctissimè proclamat, *Iudicium à Domino egreditur singulorum.*

Eccli. c. 18. v. 19. & 20.
Iob c. 19. v. 29.
Ps. 7. v. 12.
Prov. c. 29. v. 26.

At plurimi aut dissimulant hæc audire, aut contemnunt. Demum heu serò cùm brevis halitus, cùm oppressum pectus, cùm nox in oculis, pallor in ore, macies in vultu, dolor in membris, pavor in venis, mœror in animo, cùm lingua titubat, præcordia tubent, pedes frigent, cùm gelidus decurrit sudor, tunc illi ambire Judicem & pensare velle, & molles ad eum aditus investigare. Hæc rectè fierent maturiùs, & tempore portuno.

Nunquid, mi Christiane, centies, sexcenties, nunquid millies & sæpius caduceatores Judicis te monuerunt? & monentes non audisti. Nunquid te in singulas horas paratum esse jusserunt? & jussa neglexisti. Nunquid futuram hanc tempestatem prædixerunt? & prædicentibus non credidisti. Nunquid vellicarunt te dormientem, & excitarunt? Sed iterum obdormisti. Nunquid rogarunt & obtestati sunt curam gereres salutis? Sed tu obstationes has omnes nihil fecisti. Nunquid æternitatis inexplicabiles gyros sæpius ob oculos posuerunt? Sed eos aspicere noluisti. Nunquid inevitabile hoc Judicium sæpissimè repræsentarunt? Sed tu hæc omnia contempsisti. Nunc obsessus, nunc deprehensus in flagrantibus delictis, quid Judici tuo respondebis? Num paratæ sunt rationes?

§. II.

Matt. c. 24. v. 37. & seqq.

HOc ipsum Judex prædicens: *Sicut autem,* inquit, *in diebus Noë, ita erit & adventus filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem quo intravit Noë in Arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus filii hominis.* Quod Matthæus ex ore Domini, idem & Marcus testatur. Adventum verò Judicis tam repentinum esse quotidiana loquitur experientia. Sunt qui ipsum fatalem lectulum, non sine affectu ad pristinas sordes, ascendant; anima in labris hæret, necdum tamen omnem peccandi libidinem ejurant. Sol istis occidit in meridie, subitum eos abripit diluvium.

Marci c. 13. v. 35.
Quibus sol occidit in meridie?

Quod Matthæus, & Marcus, idem & Lucas Domini jussu prænonens: *Attendite autem vobis,* inquit, *ne fortè graventur corda vestra in crapulâ, & ebrietate, & curis hujus vitæ: & superveniat in vos repentina dies illa. Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.*

Luc. c. 21. v. 34. & seqq.

Dixerint hîc Discipuli, imò & nos cum ipsis: Si crapula & ebrietas ideo tantùm vitanda, ne novissimus Orbis dies imparatos obruat, securi sumus, & nos, & nepotes neveri. Nil penitus indicii est, mundum dum vivimus, finiendum. Quid igitur opus vigiliis tam arctis? Quapropter Christus non solum tempus orbis ultimum, diem repentinam vocat, cui vigilandum sit, sed cujusvis hominis fatalem ac ultimam lucem designat, quâ illi omnes Judicium patientur, quos ad Tribunal mors evocaverit. Hæc cuivis ultima lux, dies est repentina & mala, hæc poscit vigilias, hæc ebrietatem & crapulam odit, hæc rationes exiget paratas.

Quæ dicitur dies repentina.

Idcirco & Joannes Apostolus Domini personam agens: *Ecce,* inquit, *venio, sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua.*

Apoc. c. 16. v. 15.

Idem omnino, cùm morimur, nobiscum fit quod cum reis, qui ad ultimum supplicium educuntur è carcere: vestes iis relinquuntur, ceteris omnibus, etsi ditissimi sint ademptis. Ita nos profectò præter pias sanctasque actiones hinc ad Tribunal nihil auferemus:

Interram referes, si quid virtutis habebis; — *Lessius mortualis oda 2.*
Nec tecum hinc aliud, ferre fineris onus.

Hanc unam nobis sarcinam hæredum tenacitas intactam relinquit. Quod Joannes, idem omnino asserens Paulus: *Dies Domini,* ait, *sicut fur in nocte veniet: Cùm enim dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus.*

1. Thess. c. 5. v. 3.

Quod Paulus, idem & Jacobus Apostolus, tanquam Judicis nuncius monet: *Ecce judex ante januam assistit.* Vicinissimus est; præ foribus adstat, nec esse vicinior potest, nisi cùm fores ipsas aperuerit.

Iac. c. 5. v. 9.

Ita Jobus, David, Salomon, ita Prophetarum chorus, ita Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes, Paulus, Jacobus, ceteriquè Apostoli, sic & alii viri sanctissimi sine ambagibus Judicium denuntiant. Nuntiorum abundè satis.

Sed nunquid etiam hîc satis patronorum?

§. III.

NVm opes, quarum ubique summa est auctoritas & potestas, hîc reum tueri ac protegere non poterunt? Revera non poterunt. Hîc nuntii quidem plurimi, patroni autem nulli admittuntur. *Vnusquisque enim onus suum portabit. Si illusor fueris, solus portabis malum.* Sis Cræso licet opulentior, solus judicaberis: sit tibi copiosius quàm Salomoni famulitium, solus damnaberis, si Judicem iratum habueris.

Opes reũ tueri non poterunt: Gal. c. 6. v. 5. Prov. c. 9. v. 12.

Nihil hîc divitiæ, nihil vel aurei montes patrocinari queunt, nisi divitias disperseris, & montes aureos in egenorum usus liquefeceris, nihil egisti. Hîc opes prodesse non possunt, nisi aut generosè contemptæ, aut patienter perditæ. Considera mihi triticeum granum, nihil eo ad alimoniam præstantius, sed moli debet, aut iterum mori, pinsendum est, aut denuo in terram abjiciendum. Sic & opes hunc Judicem non molliunt nisi abjectæ aut commolitæ in mendicorum sportulas. Jobus disertissimè: *Dives,* inquit, *cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inveniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. Tollet eum ventus urens & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo.*

Nec judicem molliunt, nisi complicatæ in mendicorum sportulas. Iob c. 27. v. 19. & seqq.

Turbo vehemens & præceps quacunque permeat, latè omnia conturbat, arbores ab radicibus convellit, ingentia saxa circumactu rotat, & ejaculatur procul, navigantium vela disiicit, & disrumpit, navigia ipsa contorquet, & nonnunquam in altum abripit. Ita divites Judiciarii turbinis incursus ad Tribunal abripiet divitiis omnibus spoliatos. Quod etiam regius vates expressè cecinit: *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.*

Ps. 75. v. 6.

A fallacissimis divitiis nihil patrocinii sperandum esse, accuratè observans Chrysostomus: *Si unquam antea,* inquit, *nunc maximè licet dicere, Vanitas vanitatum, omnia vanitas. Vbi nunc inclytus ille consulatus splendor? Vbi illustres illæ faces? Vbi applausus illi ac choreæ epulæq; & festi conventus? ubi coronæ & aulæa? ubi strepitus urbis, & illæ circensium spectatorum faustæ acclamationes atque adulationes? Omnia illa perierunt: procella vehemens folia dejecit, arborem spoliatam reddidit, jam radicitus vacillantem: tantáque vis venti impacta est, ut cùm nervos ejus universos concusserit, tum ipsam funditus prosternere minetur. Vbi nunc fucati illi amici? Vbi compotationes & cenæ? &c. Omnia illa nisi nocturnum somnium fuerunt appetente die evanescens. Flores fuerunt verni, vere exacto, emarcuerunt omnia: umbra erant & præterierunt: fumus erant, & solutæ sunt: bullæ erant, & dirupta sunt: aranea erant, & lacerata sunt: Quapropter occinimus indesinenter: Vanitas vanitatum, omnia vanitas.*

A divitiis nihil patrocinii sperandum. Chrys. to. 5. hom. in Eutrop. init. pag. 1129.

Hoc

Hoc dictum in parietibus, in vestibus, in foro, in ædibus, in viis, in fenestris, in fanis, sed potissimùm in ipsâ cujusque conscientiâ continenter inscriptum esse oportet, omni, tempore cogitationi observari. An non assiduè tibi dicebam fugitivas esse divitias? Quin ergo advertimus vafritiem & dolos diaboli? Lutum dat ut cœlum rapiat, umbram ostendit, ut veritatem excludat, aureis nos somniis delinire cupit, ut ubi somnum nostrum dormierimus, in Judicio nihil divitiarum inveniamus in manibus nostris.

§. IV.

Audivit & fecit suo hæc ipse.

ANte annos non multos ægrotabat ex opulentioribus quispiam. Monebatur is animum attolleret ad alta, hæc fluxa missa faceret, jam cœlo vicinus ostiolum cœli aspiceret. Ille altum ingemiscens: Aspicio, inquit, ostiolum cœli, sed cerno clausum: utinam, ô utinam apertum esset!

Hæc talia morituri Judicio jam vicini non temerè proloquuntur. Rea conscientia hæc dictat axiomata. B

Cœlum quâ arte reserandum. Quid ergo hîc consilii? Ostiolum serâ multiplici firmatum, quâ arte reserandum? Pecuniam tuam consta, & claves facito argenteas & aureas, istis vel mille seras recludes. Ne verò claves tanti pretii perdantur, pauperibus eas committe perferendas, illuc perferent securissimè.

Tob. c. 4. v. 7 & seqq. Hoc Tobias affirmatissimè testatus: *Eleemosyna*, inquit, *ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo Eleemosyna omnibus facientibus eam. Noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec à te avertatur facies Domini. Præmium bonum tibi thesaurizas in die necessitatis.* Beatus ergo *qui intelligit super egenum & pauperem, in die malâ liberabit eum Dominus.* Dies mala & horrenda, dies Judicii: Liberabitur in hac die, qui ad Tribunal Christi patrocinantem habuerit eleemosynam. Sparge opes, & conservabis, abjice, & augebis.

Psalm. 40. v. 1.

Epist. 22. post med. Verissimè dixit Seneca: *Nemo cum sarcinis enatat.* Non C facundia, non divitiæ, non forma, non quidquam horum te Judici commendabit: Vita sceleris pura, & pudica Judicem conciliat. Divitiæ non amatæ, sed contemptæ molliunt sententiam quam formidamus.

Divitibus pecuniæ contemptū laudare quid sit. Verùm divitibus pecuniam amantibus, pecuniæ contemptum laudare, pænè idem est quod ægrotum harmoniâ fidium ad choreas invitare. Bene canitur, esto; organis peritè luditur, testudo scitè pulsatur, esto; sed æger non surgit, non movet se. Canit suavissimè Christus: *Beati pauperes.* Non audiunt ægroti divites.

Matt. c. 19. v. 24. Canit altiùs, sed voce depressâ & gravi: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum cœlorum.*

Audiunt hæc fortè divites. Sed nemo se movet, nemo saltat. Ne mirare: Aurigine seu auri fame gravissimè

Eccli. c. 31. v. 8. laborant. Optimus quidem concentus est: *Beatus vir qui post aurum non abiit.* Sed illis longè melior censetur D iste. Beatus vir qui auri plurimum collegit. Durissimum iis est ab ipsâ messe discedere. Miserias execrantur, sed miseriarum mercedem amant divitias. Ita quę cupiunt, deplorant, & de earum rerum fugâ loquuntur, quibus carere nolunt. Nimirum cupiunt cum sarcinis enatare. Heu fatui! Nam judex, cui brevi sistentur, paupertatem docuit, & ipse pauper fuit; opum contemptum non tantùm suasit, sed & præcepit.

Huic judici divitiarum hosti, divitiis onusti occurrere non verentur. Prô insani! Exitium invenient, ubi patrocinium speraverant. In hos Jacobus Apostolus vociferatur: *Iudicium sine misericordiâ illi qui non fecerit misericordiam.*

Jac. c. 2. v. 13.

In utroque Judicio Eleemosyna agit partes patroni. Ergo quod monui, ad ostiolum cœli reserandum claves fac argenteas & aureas, eásque trade pauperibus eò deferendas. Perde opes, ut invenias. In arcano singulari, imò & universali judicio, nemo eloquen-

A tiùs nec potentiùs partes patroni aget Misericordiâ. Judicis chirographum habemus: *Quod fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.*

Matt. c. 24. v. 40.

Hæc Chrysostomus consignans: *Tantæ*, inquit, *summus negligentiæ, ut præferamus momentanea semper manentibus, terram cælo: ea quæ avolant antequam habeantur, iis quæ nunquam finem accipere possunt. Quousque enim, dic quæso, ita insanimus in colligendis pecuniis? Quæ rabies cogit quotidie à tam molestâ concupiscentiâ infestari, & nunquam satiari, sed deteriùs habere quàm ebrii? Non videmus quod ii, qui ante nos fuêre, quamvis totius Orbis victores essent, nudi & solitarii ex hac vitâ abrepti sunt? Hoc solùm inde consecuti, quòd rationes & pœnæ pro omnibus illis ab eis exigentur.* Clarissimum secreti judicii testimonium. Addit: *Idcirco obsecro, ut cùm tempus habemus, detergamus animæ sordes largis eleemosynis. Nihil enim prorsus ita nos eximere potest à gehennâ ignis, atque largitas eleemosynæ.* Gliscentem flammam sopimus aquâ, imminentem gehennam extinguimus eleemosynâ.

Tom. 1. in c. 11. Gen. ho. 31. fine, mihip. 219.

Eleemosyna exuit à gehennâ ignis.

CAPUT III.

Quàm variè Iudicium hoc innotuerit, dum læsus lædenti diem dixit, & Iudicio arcessivit; seu, quàm crebrò alter alterum ad rationem reddendam evocaverit.

HUmani juris est ab uno ad alium & sublimiorem judicem provocare, cui causa denuò repræsentetur. Cùm Jacob Isaaci filius cum Labano toties mendaci, toties fallacioso socero nunquam ad exitum pervenire posset, denique ad altissimum Tribunal reum postulans: *Deus Abraham*, inquit, *judicet inter nos.*

In lege veteri ad Dei tribunal provocarunt, Iacob: Gen. c. 31. v. 53.

Cùm David etiamnum aulicus regis citharœdus inter se suúmque Dominum Saulem impetrare Judicem opportunum non posset injuriâ multiplici afflictus, ad cæli dictatorem provocans: *Iudicet Dominus*, inquit, *inter me & te, & ulciscatur me Dominus ex te.* Jojadæ filius Zacharias sacerdos cùm adversùs regem impium Joas nihil justitiæ obtineret, jámque ad mortem traheretur lapidandus exclamavit: *Videat Dominus, & requirat.* Certè vidit & requisivit non multo pòst tempore. Anno námque vix evoluto, regii principes qui in hanc injuriam consenserant, Syrorum gladiis trucidati. Rex multis cladibus affectus, in lectulo crebris vulneribus confossus à suis ad reddendam rationem divino tribunali oblatus est.

David: 1. Reg. c. 24. v. 13. Zacharias sacerdos, 2. Par. c. 24. v. 22.

Non prisca solùm, sed & nova lex ejusce modi appellationes ad Dei tribunal factas frequenter audiit. Quando enim cælestis Pater homini, suo filio judicandi potestatem, & omne jus gradii commisit, ideo hic Judex qui unicè amat homines, hominibus sæpissimè obedivit. Et quia non rarò pars graviter læsa partem adversariam & lædentem in jus vocavit, Judex hujc nominis delationi sese attemperans, postulatum quoque adversarium comparere jussit, ut in ambos judicio præsentes sententiam diceret. Bernardus cæteros qui vir mirissimus, & mella stillans, nihilominus ad tribunal summum provocans: *Tuum*, inquit, *Domine Iesu tribunal appello, tuo me judicio servo: Tibi committo causam meam. Domine Deus Sabaoth, qui judicas juste, & probas renes & corda: cujus oculi sicut fallere nolunt, ita falli non possunt. Itaque arbiter meus, Domine Iesu, de vultu tuo judicium meum prodeat. Oculi tui videant æquitatem, videant & judicent.*

In lege novā: S. Bernardus. Bernar ep. 1. ad Robertum mihip. 1411.

Constat profectò plurimorum testimoniis ac tabulis fide dignissimis, homines sanos & incolumes à morientibus ad Dei tribunal sæpius invitatos, eáque vi ac

pondere

pondere verborum postulatos, ut provocati provocatores suos statu tempore per mortem ad Judicium sequerentur. Quod quidem arcanum istud, & singulare Tribunal Christi luculenter monstrat, & velut oculis spectandum subjicit. Et ne testatissima fides hîc desit, agedum, mi Lector, nube testium te obruam, quos tibi ordine & certis numeris ac classibus digestos huc sistam: Ordiamur à primis.

§. I.

Lib.15. de rebus Hispan. c. 11. medio. Ferdinandus IV. rex Hispaniarũ ad Christi tribunal postulatus. **Petrum.*

PRimi testes arcani ac singularis Judicii. Anno millesimo trecentesimo duodecimo, Joanne Mariană teste, Ferdinandus IV. Hispaniarum Rex, pace & bello bonus, at rigidus & in judicando præceps ad secretum Christi Tribunal hac occasione postulatus est. Rex Ferdinandus vere jam adulto fratrem *ad bellum præmiserat, ut Alcaudetem oppidum à Mauris occupatum cum copiis circumsederet. Rex ejus vestigia subsecutus Tuccos venit, Hispani Martos vocant. In eo municipio Carvajalii fratres, Petrus & Joannes regio jussu comprehensi, è vinculis, more gentis caussam dixere. Caussa hæc fuit: Benavidius vir primarius, cùm noctu regia egrederetur, ad Palentiam occisus est. Cædis auctor cognosci non potuit, suspicionibus multi exagitati: iis denique hi fratres oppressi, & lege majestatis postulati, quamvis nec testibus, neque Judicio convicti, neque crimen fassi, capitis damnati sunt. Modus supplicio is dictus, ut de rupe vicinâ præcipites darentur. Rex ob injuriam recentem intractabilis, nec clementiæ, nec precibus quidquam dare voluit. Itaque ad supplicium abrepti ambo fratres, divûm hominúmque fidem testati sunt se innocentes mori. Quoniam igitur regiæ aures obturatæ essent, provocare ad Deum Judicem equissimum, regiúque diem dicere, ab eo die (qui sibi ultimus esset) trigesimum. Eæ voces in præsenti pro vanis habitæ, eventu certè mirabili confirmatæ sunt.

Rex nulla periculi cura Alcaudetem abiit in castra. Hîc morbo tentatus gravissimo Giennium sese retulit, vi morbi in dies aucta. Et quamvis gravioribus curis impar esset valetudo, nuntio tamen capti oppidi rex lętus, novæ irruptionis faciendæ consilia explicabat. Cùm ecce die Jovis, septimo Idus Sept. à prandio quieti se tradés, in strato exanimatus repertus est, ipso trigesimo, à dicti supplicii die. Hîc divini numinis vim interpretari facile fuit, quòd à cæde patratâ magno omnium miraculo diem trigesimum præcisè numerarent. Unde inter Castellæ reges, *Ferdinandus in jus vocatus* nuncupari cœpit. Obiit in ipso ætatis flore, in maximo rerum suarum cursu, annos natus viginti quatuor, menses novem.

Discite justitiam moniti & non temnere divos.

Eludi joco nequeunt tam seria. Nares sibi cereas affingi non patitur Justitia divina.

Gualterus Burgensis, *Raphael Volateranus Anthropol. l. 21.*

Secundi testes. Gualterus Burgensis vir doctrinâ & sanctitate clarus, Pictaviensis Episcopus iniquè accusatus est: Post caussam malè discussam sede pulsus à Clemente V. summo Pontifice. Gualterus quamdiu vixit, injuriam patienter tulit. Moriens jussit, ad exemplum credo aliorum, inscribi tumulo: *Ad justum Dei Judicium appello.* Legit appellationem Clemens, & injuriæ, quam intulerat, memoriâ expavisse ajunt. De obitu Pontificis hîc nil addo.

Apoc. c. 6. v. 10.

Non nescimus Christianos Martyres post fusum sanguinem, post ademptam vitam vociferari: *Usquequo Domine, sanctus & verus, non judicas & non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terrâ.* Subinde Deus aliquantulum dormit (ita judicant humani oculi) & ad injurias connivet, sed subitò evigilat ad vindictam.

Jonas Abbas Eustachio cœvus in vitâ illius c. 6. mense

Tertii testes. Cùm homo invidus & obtrectator, nomen ei Agrestius, beatum Columbanum jam mortuum conviciis ac calumniis laceraret, Eustachius abbas Columbani discipulus, ut erat tam patientiâ, quàm multâ scientiâ insignis, calumniatorem impavidè aggressus: Heus, inquit, Agresti, ego discipulus illius & successor, cujus tu disciplinam & instituta temerariè damnas, te coram his sacerdotibus, ad divinum Judicium invito; intra annum fac compareas. Cujus virtuti obtrectaveris, è Judice justissimo percipies. Agrestius has esse minas ex pelvi ridiculas & vanas arbitratus, insuper locum pœnitentiæ sępius concessum sprevit. Sed pondus ingens habuerunt Eustachii verba, siquidem die trigesimo antequam annus verteret, Agrestius à suomet servo, quem in mancipium emerat, securi percussus, interiit. Hoc habes. Rectè dixere prisci:

Semper Themis, semper Dice Iovi adsident.

Martio apud Surium die 29.

In Concilio Matisconensi congregatis.

Dice præses Judiciorum, Themis Justitia.

§. II.

Olaus Magnus l. 14. histor. Aquilon. c. 20.

QUarti testes. In Germaniæ vicinâ Gothiâ, Joannes Turso Judex dictâ sententiâ quendam capite plecti jusserat. Hic, cùm alia defensio negaretur, in genua procumbens: En inquit, injustè morior. Sed te Judex inique, in jus voco, ut hac horâ pro capite dicas ad Dei tribunal. Surdo nænia. Vix autem insons carnificis manu obtruncatus est, cum & ipse Judex velut fulmine ictus ab equo corruit exanimis. Quid reis fiet, si sic Judices ipsi raptantur ad Judicium?

Mejerus l. 2. Annal. & l. 17. Chron. Christianus Massæus & Onuphrius Panvinius in epitome de Rom. Pontificibus consentium. Idem recitat Fulgosius l. 1. exempl. c. 6. qui Pontificè repentè obiisse tradit.

Quinti testes. Certissimum habetur, quod Clementi V. Pontifici Maximo, cujus paullò antè mentionem fecimus, evenit. Qui, cùm *Templarios*, cœtum religiosum, & diu bonum atque utilem, Viennæ in Concilio damnasset, & in sodales ferro atque igne passim animadvertisset, vel (ut alii loquuntur) sæviisset, à pluribus eorum, uno præsertim Neapolitano equite ad Judicium divinum est appellatus, ita quidem ut Clemens Pontifex & Philippus rex Galliarum ad Tribunal superùm citati intra annum se sisterẽt. Philippo Regi damnationes illæ fuisse bono putabantur, Templariorum opibus ad eum devolutis & confiscatis. Neque vana fuit hæc appellatio, nam intra tempus annuum, uno scilicet eodémque anno 1314. tam Papa quàm Rex objerunt. Clemens, 20. Aptilis; Philippus, 29. Novembris. Quis neget geniale aliquid & divinum hîc interveniſſe, supremo numine conscicente?

Fulgos. l. 1. c. 6.

Sexti testes: In Liguriâ Italiæ notâ parte Genuensium triremes contra piratas emisse, Gotholanem biremem sue potestatis fecerunt. Huius verò navigii rectorem, in contemptum tam Siculorum quàm Gotholanorum noctu patibulo affixerunt. Miser ille diu, sed frustra queritus, nihil se unquam Genuensibus nocuisse: ut vidit illos plus gentis odio moveri quàm æquitate, præcipuámque mortis suæ causam esse trierarchũ Genuensem, ad superos se convertens, jussit ut ille ipse suæ mortis auctor, intra sexum mensem ante Deum Judicem compareret. Neque vadatio † fuit irrita. Tempore condicto Ligur extinctus vadimonium obivit.

† *Vadatio priscis denũciatio judicii. Vadimonium sponsio seu promissio præstitutâ die in judicio comparendi dicebatur.*

Quotquot innocentes pereunt, solatium certum ab Isaiæ vaticinio habent: *Hos verò*, inquit, *qui judicaverunt te, ego judicabo.*

Isa. c. 49. v. 25.

§. III.

Æneas Sylvius historia Europea c. 43. sine capitis. † Ægidium aliqui nuncupant.

SEptimi testes. Franciscus Britanniæ Dux, cùm mortuo patre, fratrem Germanũ † in Angliâ educatum inde reducem accepisset, in vincula conjecit, & læsæ majestatis falsò accusatum in carcere necari jussit. Insons juvenis jam neci dandus impietatem fratris accusabat, cui non satis fuisset regnum sibi debitum occupasse, sed insuper vitam iniquissimè auferre. Quando igitur, ait, nihil humanæ opis sperandum, ad divinam me verto, & Franciscum fratrem ad Dei Tribunal postulo, intra annum de parricidio hoc responsurum. Nec ista sine viribus vox missa est. Franciscus Princeps hydrope laborare cœpit, & intra spatium annale mortuus, divinam utique censuram sensit.

Octavi testes, Engolismensis Comes Nantinus (Gregorio

gorio Turonensi teste) homo vafer & variabilis nequiriæ Heraclium priùs Burdegalensem presbyterum, dein Episcopum sibi adversarium statuit, cumque diversis injuriis affecit. Inimicitiâ crescente ausus est etiam villas & prædia invadere, quæ Maracharius ejus avunculus testamento templis & sacerdotibus transcripserat. Neque defuit fucus & color huic flagitio comendo. Ajebat namque illius hæreditaria bona non deberi ei Ecclesiæ, cujus Clerici testamentarium interfecissent. Mantelum satis speciosum. Sed Heraclius deprehensâ injustitiâ Comitem anathemate percellens à piorum societate secluſit. Comes novam vafritiem induens convenientibus apud Sanctonas sacerdotibus se submisit, pollicitus omnia quæ vi abstulisset, reddere, modò iterum particeps fiat sacrorum. Factus est. At ille quasdam domos reddidit, sed priùs expilatas, & omnibus facultatibus viduatas. Quapropter illum Episcopus iterum à sacris amovit, nec multò pòst obiit. Nantinus denuo ad Ecclesiæ communionem sibi viam aperuit, sed argenteis & aureis manibus. Post paucos menses ardentissimâ febri correptus clamat: *Heu, heu, ab Heraclio Antistite exuror, ab illo crucior, ab illo ad Iudicium vocor: Agnosco facinus, recordor injuriarum quibus eum oneravi.* Dum hæc clamat, febrili flammâ æstuans, infelicem animam ad subeundum Judicium effudit.

Sunt verba Gregorii Turonensis. Idem lib. 5. hist. Franc. cap. 36.

Justitia divina non solùm purgatissimas habet aures, & oculos lynceos, sed tota est oculea, imò auris & oculus tota est. Nemo illi peccat impunè.

E Chronicis Britannicis hausit Petrus Matthæus Sequanus I. V. D. in lectione, de Iudicum vero & necessario officio in frenandis sententiis.

Noni testes. Rudolphus Austriæ princeps in equitem auratum fatales insidias molitus est. Eum denique comprehensum, tortum, ad extremum sacco inclusum in profluentem jussit abjici. Eques jam in culeum conjectus, antequam clauderetur, spectantem è feneſtrâ Ducem conspicatus, altâ voce proclamavit: Dux Rudolphe, ad tremendum Christi Tribunal te voco, ut rationem reddas, cur immerentem me morte tam indignâ perimas. Dixit, & caput culeo abdidit spargendus in flumen. Dux provocationem istam cachinno excipiens: Bene est, inquit, I præ, sequar. Ita periculi omnis securus, innocentis necem oblivione hilari sepeliit. Sed antequam rediret annus, febriculâ Princeps tentari cœpit. Hic memoria tristior auditæ appellationis subiit, & vadatum se agnoscens: Amici, ait, mors instat; vocor, nec tergiversari licet, in jus eundum est. Quod dixit, evenit. Etenim paullò pòst è vivis sublatus est.

Cunctabunda nonnunquam videri potest Vindicta divina, laneis lentisque passibus incedit, sed tarditatem supplicii gravitate compensat.

§. IV.

Gennad. de scriptor. Eccles. cap. 92.

Decimi testes. Sidonius Apollinaris Arvernensis Episcopus, tam divinis quàm humanis litteris (ut Gennadius loquitur) ad integrum imbutus, nec minori sanctitate. Sed invidiam nulla delinit virtus, imò eam magis exasperat & acuit. Ita Sidonius duos sacerdotes sibi infensissimos expertus est. Hi virum integerrimum omni sacro magistratu per vim exuentes, tenuissimo victu suppeditato hoc illi unum reliquerunt, *vivere*. Sidonius summæ injuriæ patientissimus non foro certare, sed omne jus suum Tribunali divino instituit transcribere. Judicem profectò nec surdum, nec cœcum, sed nec tardum habuit. Cùm enim improborum sacerdotum alter minaretur, luce posterâ Sidonium à se templo extrahendum, è vivis ipse abreptus est ad judicem. Surrexerat quidem ante diluculum impius sacerdos, & in Sidonium iras coxerat: sed antequam in publicum se darer, ad naturæ requisita iit puero cereum præferente. O miserum! Nam dum alvum exonerat, spiritum exhalat. Interim puer foris expectat diutissimè. Jamque sceleris socius nuntiari jusserat; Veniret modò, nunc opportunum esse, quod pridie statuissent, exequi.

A Puer dominum monituras, jam exanimem invenit. Ingeminum Arrium.

Sidonius Deo pro se vindicante potestatem pristinam recepit. Verùm post aliquantum temporis correptus morbo in templum deferri voluit, ubi lugenti & interroganti populo, quemnam similem sperare possent, sublato pastore optimo, respondit: En frater meus Aprunculus vivit, & hic pastoris munus occupabit. Delirium hoc putabant, non vaticinium, quia non intelligebant. Defuncto Sidonio alter sacerdos nil repentinâ morte socii motus, jamque gaudio triumphans tiaram sibi rapere conabatur, egregius pastor ovium, ut ajunt, lupus. Et verò gloriari etiam ausus est homo flagitiosus, nunc demum liquere Sidonio se justiorem fuisse, divinum namque Judicium pro se stare, pontificale pedum à Deo sibi deferendum. Hem cæcitatem humanæ mentis! Nec languidè Præsul futurus egit; profectò in rem suam vigilavit. Nam proximo post Sidonii obitum dominico die epulum lautissimum instruxit, primoribus civium omnibus invitatis. Jam convivæ accubuerant, jam dispositа per mensam stabant fercula, jam sermo cœperat, jam potus poscebatur. Ante omnes designato Præsuli pincerna vinum dominicum porrexit. Sed videte quanta inter os & offam, inter calicem & labra intervenire possint. Dum miserrimus hic Antistes poculum manu tenet, antequam illud admoveret ori, en mors irruit, & citat ad Judicium. Nam ille jamjam bibiturus subitò cohorruit, expalluit, & elapso de manu calice expiravit, ad dicendam cum Sidonio causam abreptus ad Judicium. Nam omnia prout evenerunt, pridie objecta sunt pincernæ per somnium, quod Gregorius Turonensis pluribus percenset.

Greg. Turon. lib. 5. hist. Franc. c. 23. Baronius anno 486. post illum Henricus Spondanus, eodem anno.

En alterum non tantùm Arrium, sed & illius socium Simonem Magum, qui precibus Sidonii & vi divinâ, ex aura superbiæ & sæci vanissimæ præceps dejectus, antequam in alto sederet Episcopus, in tumulo jacebat mortuus, in orco ardebat damnatus. Judicii divini sceptrum nemo effugit.

Undecimi testes. Anastasius Imperator, qui totum pænè orientem crudelitatis ignibus exusserat, oraculo edoctus est, sibi etiam igne pereundum. Adversus hoc mortis genus plurima paraverat, sed frustra. Nam & portentosis insomniis terrebatur. Inter hæc vir quidam terribilis secundùm quietem ei visus est, qui librum manu præferens dixit: *Ecce ob perversitatem fidei tuæ, annos quatuordecim deleo vitæ tuæ.* Demum anno quingentesimo decimo octavo, die nonâ Julii cælum iratissimum crebro tonitru & fulgure ita perterrefecit Anastasium, ut cænaculum cænaculo mutaret, imò infra hecticas correperet. Sed oculum omnia cernentem non effugit. Nam fulmine, ictus interiit. Eodem prorsus die Elias Hierosolymorum Archiepiscopus, & Flavianus Antiochiæ Patriarcha ab Anastasio, religionis causâ in exilium pulsi, cùm imperatoris obitum divinitus cognovissent, eum sibi mutuo significarunt his verbis: Anastasius hodie mortuus est: eamus igitur & nos, ut cum illo judicemur. Elapso biduo mortui ambo ad destinatum Judicium pervenerunt.

Ioan. Moschus de utroque c. 35. de Elia Surius tom. ult. die 5. Decemb. in vita S. Sabæ.

Imperavit annis 27. mensibus 3. dies 29.

Iustis viris impunè non resistitur.

Dissimulat aliquantulum Deus & connivet; tandem improvisus Judex intorquet fulmen.

Duodecimi testes. Anno millesimo tertio decimus in Paderbonensi Ecclesiâ Episcopus Menwercus cœnobii Corbejensis disciplinam prope intermortuam restaurare instituit. Adfuit igitur reformator, initium facturus in corrigendis moribus. Sed acriter ei restitit Walo Abbas, disciplinam arctiorem neutiquam admissurus. Caussa ad Imperatorem delata id denique confectum est, ut Abbas officio sit motus. Quapropter Episcopus instituti sui tenax ad laudabiliorem vitæ rationem

Krantzius lib. 4. Metropolis cap. 4. medio. Gotschalcus ferm. 16. litera 1. partæ æstivali.

tionem introducendam denuo se accingit, quod à re divinâ in templo facienda placuit ordiri. Sed ejus cœnobii monachus Boso nomine, loci sacrista, vestes sacras negavit, & ab arâ projecit quæ Antistes attulerat; iterum, iterúmque monitus contumaciam perseveravit. Episcopus injuriâ tam grandi motus monachum illum humana jura calcantem, ad Judicium divinum postulans: Reddes, inquit, altissimo facti rationem. Hæc monachus non quidquam pensi habens, irrisit Episcopum. Sed certè fallax non fuit Præsulis vadatio, nam eâdem horâ quâ Præsul è vivis abiit, Boso monachus dum ei barba raderetur, sub tonsoris manu cubitâ morte concidit.

Deus etiam judicat, cùm nemo accusat.

§. V.

Matthæus Raderus volumine II. Bavariæ Sanctæ è litteris Pontificiis, mihi pag. 185.

Decimi tertii testes. Benno Misnensis Præsul, qui annis quadraginta Pontificio suo præfuit eâ vigilantiâ, & vitæ sanctimoniâ, ut mirandis operibus & supra hominis conditionem editis nobilitatus sit. Ceteris & istud adnumerandum. Marchio Misnensis Otho ad rem avidior, impio ausu & per nefas in Ecclesiæ Misnensis facultates irruit. Benno vigilantissimus pastor id minimè dissimulandum ratus Marchionem miti verborum humanitate monuit, affirmavitque hominem rectè facturum, si ea quæ Misnensis essent Ecclesiæ, non coactus restitueret, sin minus, esse Judicem justissimum, ab eo jus petendum, qui omnium injurias non solùm habeat perspectissimas, sed eas etiam exactissimè vindicaturus sit opportuno tempore. Ad hujus igitur Tribunal, inquit, si aliud auxilii non suppetat, hæc controversia transferenda est. Marchio, homo furiosus hanc dicendi libertatem quamvis sinceram & humanam non ferens, Bennoni colaphum incussit. At Benno vir sanctissimus sublimi spiritu afflatus: Et hanc, inquit, injuriam, hoc eodem tempore sequentis anni Deus ulciscetur. Id Marchio ut vaticinium vanissimum protervè irridens: Quis te, ait, Episcope, archigrammateum in cælo constituit? Num Jovi à secretis es consiliis? Ita res in jocum abiisse visa. Non multò pòst beatus Benno ægrotare cœpit. Ante obitum Ecclesiæ suæ Canonicos ad eam charitatem, quam Christus docuisset, exercendam cohortatus, inter preces sanctissimè finiit. Anno millesimo centesimo sexto.

Marchio, cùm tempus annuum & designatus à Bennone dies rediisset: En, inquit, adest dies, quem Episcopus Benno, nescio quàm periculosum minabatur. Decessit ille, & cum eo vaticinium illius: Non est quod quidquam metuamus. Vix verba finiit, & subitò constratus præsentium opem implorat. Sed mors mandata exequens, ingemiscentem, & multa luctantem abripit ab Judicium, quod ei Benno prædixerat.

Cum aliquibus forsan Judicibus jocari subinde liceat: Judex divinus impariens joci, & perquam serius, ad minimum unguiculum, ad novissimum quadrantem servat justitiam.

Thom. Cantip. lib. 2. c. 35. n. 3.

Decimi quarti testes. Comes Hannoniæ, ut indubitatâ fide percepimus (inquit Cameracensis Proëpiscopus) in animò habebat, & id strenuè moliebatur, ut Valencenis Canonicos, qui Religiosis legibus vivebant, è templo divi Joannis expelleret, & eorum loco alios legibus iis solutos reponeret. Idcirco ejus loci Abbas, cùm suam suorúmque causam, & quidem violenter agi cerneret, nec tamen earum se virium putaret esse ut vim vi posset repellere, subsidium petiit è cælo. Quando igitur, ajebat, vi res agitur, & lenti nimium moliminis foret, ad Regis aut Cæsaris, aut Pontificis tribunal provocare, ad divinum provoco, & ad illud Hannoniæ Comiti dicam scribo: Ibi nos oportet judicari. Non sine pondere volarunt verba. Imminente die Judicio constitutâ, cœpit ægrotare Abbas, & videri palam tendere ad Tribunal, quò provocaverat. Eam ob causam tam precibus quàm aliis quibus poterat, sanctis actionibus sese disposuit, ad causam in supremo tribunali rectiùs perorandam. Sub idem omnino tempus & Comes in morbum delapsus meminisse cœpit, diem sibi ab Abbate dictam, quo ante summum Judicem uterque quæstioni appareret. Quare mutatis consiliis, ne vadimonium obire cogeretur, se causâ cedere significavit.

Sapuit Comes non cum Phrygibus, quia sapuit maturè. Maluitque lite cadere, quàm litigare injustè.

Florimundus Raymundus Regis Galliarum Consiliarius l. de ortu hæresûm c. 20. nu. 6. seu sine.

Decimi quinti testes. In Hibernià Patritius Ochelius Majonensis Episcopus, & Conatius Ornarius è divi Francisci familiâ vir religiosus, quamvis sanguine ducali natus, in carcerem unà sunt abrepti, ubi extra omnem solem, quindecim dies egerunt. Productos Prorex minis aggressus extrema supplicia intentare, blanditias etiam & pollicitationes amplissimas miscere; illi constantissimè agere, & Angliæ Reginam esse caput Ecclesiæ negare. In bilem actus Prorex ocreas butyro, sale, oleo & pulvere tormentario impleri, Episcopi pedibus induci, ita pedes bullienti aquâ immergi jussit. Detractis ocreis ossa carne nudata cernebantur. Sed necdum Antistes sententiam mutavit. Additum ergo novum supplicium, & brachia cum digitis inter duo saxa sunt comminuta. Sed eadem quæ ante Præsulis fuit constantia. Itaque capitalis sententia, tam in Episcopum, quàm in ejus socium fertur. Ducuntur. Ubi ad patibulum perventum est. Antistes collo laqueum laxè indutus, rogavit tantillum sibi supremi temporis non negaretur quo diceret ad populum. Concessum. Dixit ad dimidiæ horæ spatium, & eâ verborum vi, ut nec adversarii quidem à lacrymis temperarent. Denique ad Proregem versus: Tu quidem, inquit, ô Prorex, hoc corpus miserè torsisti, & injurias mihi multas intulisti, quarum hîc ultionem non posco, sed te jam, cælo teste, ad divinæ majestatis Tribunal cito, ut illic facti rationem reddas.

His supra modum exacerbatus Prorex, & altum animo vulnus sentiens, ut dolori exæquaret verba, sic respondit: I, nunc, hominum perversissime, I, quàm citatissimo gradu ad inferos: Tuam ego provocationem nec flocci facio; tu ad tartarum abi. Ita Præsul cum socio vitam laqueo finivit.

Prorex ad urbem Limiricensem profectus est. Hic die quodam cum Barone obambulans cùm ad locum, ubi duo illi fuerant suspensi, pervenisset, Baronem intuitus: En, inquit, hominem illum perfidum, qui ad Dei Tribunal me provocare ausus est, cùm animus illius jam ardeat in tartaro, corpus in hac infelici arbore putrescat. Paullò pòst Prorex oppressus est morbo, qui vitam ei abstulit die decimo quarto, ab eo quo citatus est, ad Christi tribunal.

Est subinde captivus qui omnes carceris januas perfringit, ad ultimam succumbit. Sunt qui omnia tribunalia vel auro vel potentiâ perrumpant. Tandem hærent in ultimo, tantò graviùs puniendi, quantò antea securiùs elapsi. Tribunal cæleste, nec auri montes corrumpere, nec ulla unquam poterit perrumpere potentia. Ipsas Deus judicat justitias. *Psal. 9. v. 5.*

§. VI.

Decimi sexti testes. Magister Ordinis Teutonicorum (nomini pareitur) inter juvenem qui mercaturam exercebat, & mulierem dubiæ pudicitiæ connubium jungere nitebatur. Repudiabat hoc juvenis, quod ejus conjugii suasor feminam illam minimè odisset. Hoc alter indignè ferre, & in hominem insontem graviter, sed occultè stomachari; ut autem iram suam velut victimâ placaret, miserum illum furti, sed conficti criminis insimulatum, & judicio publico damnatum, in patibulum

patibulum abripi jussit. Nihil preces, nihil evicerunt lacrymæ. Ergo innocens reus nil magis in expedito habuit quàm ad omnis innocentiæ asylum tutissimum recurrere. Ergo dum ducitur ad supplicium, animosâ voce succlamat: Injustè condemnatus sum. Appello igitur ad vitæ ac mortis arbitrum supremum: illi post decimam tertiam diem reddat rationem, qui me contra omnem æquitatem condemnavit. Deus! quàm celeres & attentæ sunt aures tuæ in pauperum & afflictorum preces? *Non sprevit* Deus, *neque despexit deprecationem pauperis.*

Ps.21.v.25.

Ps.33.v.16. *Verè oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum.* Siracides in grande solatium præcidens: *Deprecatio pauperis*, inquit, *ex ore usque ad aures Dei perveniet, & judicium festinatò adveniet illi.* Advenit sanè & quidem festinatò. Iuvenis quidem suspendio vitam finivit; evocatio illius ad Tribunal Christi contempta & irrisa est. Sed die decimo tertio Magister Teutonicus, ægritudine subitâ correptus: Me miserum, inquit, en morior: Nam mihi hodie comparendum est coram omniscio Judice. Quo dicto obmutuit. Eodem die, ut suum ipse vaticinium firmaret, è vitâ excessit.

Eccli. c. 21. vers. 6.

Id Rigæ in Livonia contigisse anno Christiano millesimo quadringentesimo septimo, narrat Albertus Krantzius. Illa ipsa mulier quæ innocentis neecm machinata est, ab alio mercatore, de vero furto accusata, judicio quod formidabat non expectato, vestibus mutatis & in Clericum attonsa in Prussiam evasit.

Krantzius l.13. Vandalia c. 2. post initium.

Huic certè mulieri, poterat illud occini, quod Machabæus adolescens inter fratres minimus natu Antiocho regi in os objecit: *Tu autem noli frustra extolli vanis spebus: nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inspicientis Iudicium effugisti.*

2. Machab. c.7. v.34.

Decimi septimi testes. Lambertus Schafnaburgensis, egregius, ut illa tempora tulerunt, scriptor, memorat: Anno millesimo quinquagesimo nono, Burchardum Episcopum Halberstadiensem iniquam diu litem cum Abbate Herveldensi fovisse, super decimis Saxoniæ, quas Episcopus Monachis ereptas, sibi vindicatum ibat, sed manu magis quàm jure.

Lambert. Schafnaburgensis in suis Annalibus cum Abb. Vispergs. & Rhegionne Argentorati editus, p. 466.

Abbas rem sæpius in judicium deduxit, sed surdis Tribunalibus narrabat fabulam: nec politicæ, nec sacræ leges vim adversam perrumpere valebant. Ita nec ratio, nec spes erat valenti adversario resistendi. Idcirco hic idem Abbas paucis ante mortem diebus Comitem Palatinum Fridericum ad se vocat, & extrema hæc mandata ferre Antistiti rogat: *Se quidem lite imparem, lege meliorem cedere, atque etiam de vitâ jam decedere: Sed Deum Iudicem futurum, ad quem appellaret, huic vires ad tuendam æquitatem non defuturas. Parârent igitur se ambo, ut causam intra paucos dies dicerent ad illud Tribunal, ubi gratiâ & potentiâ spretis, sola imperaret Iustitia. Illum ibi victurum, non qui plus posset, sed cujus causa æquior esset.* Sic Abbas obiit; nec eventus fefellit. Pauculi dies ab obitu Abbatis præterierunt, cùm Antistes jam equum conscensurus, subito velut fulmine ictus corruit. Delatus ad cubiculum, decimas Herveldensi cœnobio quàm primùm reddi, & omnem in posterum super eâ re litem præscindi jussit. Cúmque Magdeburgensis & Hildesheimensis Episcopi ad eum reviserent, grandi ejulatu fatebatur: Vocari se, prout Abbas prædixisset, imò jam abripi se ad divinum Tribunal, ibi judicandum. In his vocibus desiit. Uto Archipresbyter, quo potissimùm impulsore in eam sententiam Antistes exarserat, horum malorum primus incentor, eodem anno morte subitariâ sine sacris omnibus extinctus, vel à diabolo (ut vulgatior ferebat fama) suffocatus est.

Annales Barn. to. 11. anno 1059. n. 81. & 82.

Horrendum est, ô Deus, inter ejuscemodi virgas & plagas ad Tribunal duci! Divina hæc judicia expavescens Jobus: *Ecce Deus*, inquit, *excelsus in fortitudine suâ, & nullus ei similis in legislatoribus. Quis poterit scrutari vias ejus? aut quis poteſt ei dicere? Operatus es iniquitatem.*

Iob cap. 36. v.22. & 23.

Decimi octavi testes. Anno millesimo centesimo quinquagesimo quarto Friderico Ænobarbo Imperatore Antistes Moguntinus fuit, vir pius, tranquillus, suarum rerum: & ideo Romæ accusatus, ut ineptus atque inutilis muneri quod gerebat. Accessit Arnoldus, qui ab Henrico missus fertur ad purgandum. Homo nequam contrarium prorsus fecit. Nam igni oleum addidit, & quosdam Purpuratorum Patrum corrupit, atque in se vertit. Eò ventum est, ut Cardinales duo Moguntiam missi, de causâ quæsiverint, Henricum damnarint, & abdicarint, Arnoldum illum subrogarint. Henricus patienter id ferens, hactenus dumtaxat questus est, ut diceret: *Injustè judicastis. Appello igitur ad Dominum Iesum, æquissimum Iudicem, ibi me responsurum exhibebo: Venite; sequimini.* Illi joco eludentes: *Cùm præsseris, inquiunt, nos sequemur.* Nec verbis eventus defuit. Nam ille post annum ferè & dimidium fato concessit. Rumore ad aures Cardinalium delato, de Henrici morte, illi iterum illudentes. Ecce, præcessit, inquiunt, nos sequemur. Secuti sunt profectò, & uno die uterque subitò decesserunt, & quod ajunt, miserabili mortis genere.

Alii Wormatienſis.

** Alter digitos suos præossisse, alter Camarina mersus dicitur.*

Conradus in Chronico Moguntino. Lipsius l. 2. Monit. politicorum, cap. 11.

Quàm providè nos Judex noster monuit: *Nolite judicare secundùm faciem: sed justum Iudicium iudicate.* Nunc omnibus vitiis aptari larva potest, uti omnibus vasculis operculum inveniri. Nihil tam absurdum, quod non pingi & defendi possit: omnes contumeliæ suos habent prætextus, omnis injustitia suum reperit mantelum, nihil tam inexcusabile, quod non speciosо nomine possit velari. Sed has larvas & hæc velamina supremus Judex detrahet. Itaque quod Paulus monuit, *nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.*

Ioan. cap. 7. vers. 24.

1. Cor. c. 4. vers. 3.

§. VII.

Decimi noni testes. Leodii cœnobium S. Jacobi nobilis adolescés ingressus est religionis causâ. Quod ubi cognatus ipsius Leodiensis Præpositus inaudiit, egerrimè tulit. Mox igitur Abbati Manlianum imperium deferri jubet: Consobrinum reddat, aut vim expectet. Recusat Abbas nolentem & invitum extrudere. Ergo Præpositus satellitium cogit, monasterium vi aperit, juvenem rapit, & religiosis vestibus detractis, eum profanis induit. Abbas adscitis in patrocinium primoribus civitatis, ad Episcopum se confert, injurias exponit, & vim suo monasterio illatam, idque præsente Præposito.

Thomas Cantiprat. l. 2. de miraculis sui ævi, cap. 35. toto.

Episcopus has querelas ægrè admittere, in Præpositi partem non dissimulanter vergere, & Abbatem durius abjurgare. Abbas prompti consilii mox submissis humi genibus, & ad Præpositum versus clementi voce: contra tuas injurias, inquit, ô Præposite, æquum Judicē in terrâ obtinere non possum: cælum igitur peto, & summum Judicem interpello, ut intra quadraginta dies uterque nostrûm coram eo compareat sententiam pro meritis auditurus. At Præsul cum suis liberaliter cachinnatus priscam hominis simplicitatem irrisit, dimisitque non sine scommate.

Expectate pauxillulum; *Altissimus enim est patiens redditor.* Die abhinc quadragesimo, Abbas ante meridiem circiter horam nonam mortuus est. Eo tempore Præpositus balneo domestico usus lavabat. Cúmque audiret æra campana insolitum concrepare, quæsiit: Quid hoc isto tempore? Cui famulus: Ajunt Abbatem ad S. Jacobi modò defunctum esse. Prepositus continuò memor quadragesimi diei ab Abbate dicti, expavescens & attonitus: Mox foras, inquit, foras; habeo quod agam: heu comparendum est mihi hodie coram Judice supremo. Cúmque properaret thermis egredi, inter adstantium manus collapsus diro cum ejulatu abiit è vitâ ad indictum utique Judicium: ubi causarum strepitus

Eccle. cap. 5. vers. 4.

cessant, ubi nullus cachinnorum locus, ubi Jurisperitorum codices obmutescunt, ubi nec preces, nec aurum, nec favor liberant. Quam porro sententiam Abbas, quam Præpositus abstulerit, nunc scire nefas. Die novissimo quo reviviscent omnium sæculorum mortui, sciemus omnes.

Tob cap. 41. v. 1. & 3. Idem c. 34. & 12. & 19. Deus per Jobum olim minatus: *Quis enim*, inquit, *resistere potest vultui meo? Non parcam ei, & verbis potentibus & ad deprecandum compositis? Verè Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertet iudicium. Qui non accipit personas Principum, nec cognovit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem: opus enim manuum ejus sunt universi.*

Vicesimi testes. Otho I. Imperator Romanus, quod *a Ita Petrus Damianus tom. 1. lib. 2. epist. ep. 15. mihi p. 113.* Petrus Damianus *a* cum curâ narrat, à filio Guilielmo Præsule Moguntino, ob matrimonium cum Adelaide contractum liberiùs reprehensus filium in vincula dedit. Guilielmus filius Othonem patrem ad Prætorium Christi in jus vocans: Die sancto Pentecostes, inquit, ante Dominum Jesum Judicem nostrum uterque comparebimus, & de capite causam dicemus. Uter nostrum æquitatis lineam transgressus sit, divinum pandet judicium. Igitur Nonis Maij, ipso Pentecostes festo die, Otho in Saxoniâ morbo subitò correptus hominem exuit, & indictum vadimonium obiit, cùm paullò antè filius etiam Guilielmus vivere desiisset.

At verò Cæsar Baron. tom. 10. anno 973. Damianum refellit, negatque illud Othonis connubium male contractum, & à filio patrem anathemate percussum. Ego inter duos Cardinales arbitrũ agere nõ possum. A parte tamen Baronii stare malim. Hæc monere debui, ne quid damni pateretur Ver. tas.

Vereor hîc, Lector, ne tot testium caterva, & ut dixeram sonorâ nube, & oculos & aures tuas fatigem. Sed cum veniâ tuâ liceat omnium recentissimum subjungere; & ad alia transibimus. Ergo

*b Dominus Guilielm. Ferdinãdus ab Effern, qui Ferdinando II. Imp. à cõsiliis &c. in Manuali Politico de ratione status seu Idolo Principum l. 5 parte 3. mihi p. 382. * seu, Quæsitore.*

b Vicesimi primi testes. Anno millesimo sexcentesimo sexto, Miles Germanus naturâ non inficetus, cùm signo dato ad excubias vocaretur, commilitonibus subridens dixit: Redeunt ad nos excubiæ, rediret utinam & nuntius pecuniæ. Excepta vox est, & ad ducem relata, qui prætore rerum capitalium * accersito jubet in hominem, qui voces seditiosas sparsisset, seriò animadverti. Mox in vincula miser trahitur, & torquetur; denique capite damnatur. Miles optimè sibi conscius auditâ nostis sententiâ nonnihil cohorruit. Ubi animum recepit terrifico clamore ducem inclamans; eique jam præsenti: Post tres, inquit, hebdomades, hac ipsâ noctis horâ rationem Deo reddes de meo sanguine. At Dux subridens: Tu, inquit, hæc oracula formidolosis cane: vaticinationes istæ militem non terrent. Sed abi jam sedioſum caput in malam crucem. Ita nec die quidem expectato, mediâ nocte, horâ duodecimâ ducitur, & infelici arbori suspenditur. Mane in terrorem ceteris spectandus exponitur transfixis præcordiis, cum hoc titulo: *Sedioſus miles*. Dux nonnihil tacitè consternatus tam audaci provocatione ad Dei tribunal. Ejus amen sensim oblivisci cœpit. Verùm indicto temporis spatio jamjam elapsuro, cùm horâ noctis duodecimâ ad excubias visendas exiret, è ponte navali decidit & submersus est. Uter horum secutor ad Christi Judicis Tribunal steterit, tu mi Lector, paullò attentiùs tecum expende. Hæc quamquam mira, fidem tamen merentur à tradentibus.

Sed hîc manum amoveo è tabulâ, & calamum plura daturum chartæ substringo. Sat testimoniorum ac testium optimorum, quos integrâ fide produxi. Nullius, aut ferreæ frontis sit, qui tot tamque diversos cùm recentes, tum priscos scriptores vanitatis omnes arguere non vereatur. Ergo discite justitiam moniti. Et heu quàm disparia sunt humana & divina judicia! O quoties Deus (ne dubitemus) hominem eum absolvit, quem omnes homines damnant; & quoties damnat, quem omnes absolvunt? *Iudicia Dei abyssus multa, abyssus impenetrabilis.*

Judicia divina & humana disparia.

Psal. 35. vers. 7.

CAPVT IV.

Quare arcanum hoc Iudicium omni vitâ metuendum, seu, cur assiduè, summoque studio admittendum, ut vitæ ratio bene reddatur.

§. I.

Quare novissima in mente habenda:

NOvissima cujusvis hominis tempora, quibus ad Judicium à morte invitari solet, spiritus divinus per Ecclesiasten amœnissimâ poëti hunc in modum depinxit. Ita orditur:

Eccles. c. 12. vers. 1. *Memento creatoris tui, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas, non mihi placent:* Ultimi dies hominis verè tempus afflictionis, cùm frenis dolor irruit solitis, cùm lectus pro carcere, mors pro apparitore, Judicium pro Æternitatis janua est.

Quia ultimi dies hominis tempus afflictionis:

Vers. 2. Intellectus obnubilatur: Pergit Ecclesiastes:

Antequam tenebrescat Sol, & Lumen, & Luna, & Stellæ: & revertantur nubes post pluviam. Eo tempore, Intellectus qui in homine sol est, obnubilatur: Lumen actionum memoria hebescit. Voluntas veluti Luna inconstantissima laborat, geminæ frontis stellæ oculi caligant & lippiunt. Vaporum è stomacho ascendentium nubes augentur, hinc destillationum, gravedinis, ac catharrorum perpetuæ pluviæ. Sed pergit dicere:

Vers. 3. Domûs custodes deficiunt: *Quando commovebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi.* Domus istius custodes sunt, sensus exteriores & costæ, illi deficiunt, hæ viribus exhauriuntur & fatiscunt: Viri fortissimi crura, pedes ac genua vacillant, & ferre onus solitum recusant.

Ibid. Dentes cibũ duriorem commolere nõ poterunt: *Otiosæ erunt molentes in minuto numero.* Dentes nulli aut rari, cibum paullò duriorem commolere non poterunt amplius. Ita molendinum istud aut feriabitur & vacabit, aut languidissimè movebitur. Senium ferè edentulum est.

Ibid. Oculi vix obvios in plateâ discernent: *Et tenebrescent videntes per foramina.* Oculi qui aliquãdo per orbiculatos suos cancellos, veluti per fenestras aut foramina aliis insidiabãtur, aut insidias sibi positas speculabantur, nunc minutim & per nebulam videbunt, & vix obvios in plateâ discernent, cùm nervi optici, aut indurabuntur, aut humorum congestu, & spirituum defectu impedientur. His oculorum damnis peritissimè jacturam dentium præmisit. Nam ubi dentes pauci ac debiles, ibi cibus malè manditur, & quasi crudus in stomachum demittitur. Hinc humorum copia & multiplex malum. At sequitur:

Vers. 4. Labra oris ostia loqui non sinent: *Et claudunt hostia in plateâ, in humilitate vocis molentis.* Labra oris ostia majorem partem clausa, nec loqui multum, nec clamare sinent. Facies tota veluti platea, rugis & sulcis exarabitur. Os panis molendinum remisso erit sonitu, quem aliàs dentes edere solebant.

Ibid. Somnum non capiunt: *Et consurgent ad vocem volucris.* Qui ad illud afflictionis tempus deveniunt, somnum non capiunt nisi brevem, parcum ac levem, adeóque non profundum, ut vel passerculi, vel alterius aviculæ garritu excitentur. Ita plerumque malè dormiunt, ob crebram insomniam, quæ eos non tantùm ad galli gallinacei cantum, sed ad quemcunque strepitum vigilare jubet. Addit,

Ibid. Aures vocum discrimina ægrè percipient: *Et obsurdescent omnes filiæ carminis.* Aures quæ musicâ solebant oblectari, vocum discrimina ægrè percipient. Sic octogenarius senex Bercellai ad Regem Davidem: *Nunquid vigent sensus mei, ait, ad discernendum suave, aut amarum? aut delectare potest servum tuum cibus aut potus? vel audire possum ultra vocem cantorum atque cantatricum?* *2. Reg. c. 19. vers. 35.*

Sed progreditur Ecclesiastes.

Vers. 5. Alta cõscendere, & in plano ambulare formidant: *Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in viâ.* Alta conscendere metuunt senes, propter capitis vertiginem, & poplitum imbecillitatem, imò & in plano ambulare formidant, nec ubi cadant aut impingant, ideo lento timidóque

midóque gradu incedunt. Sed prioribus addenda sunt & ista:

Florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis. Caput præmaturis canis spargetur, quemadmodum amygdalus flore præpropero albescit. Pedes ac tibiæ ob humorum affluentiam inflabuntur & intumescent, ut speciem marinæ ventriosæ locustæ referant. Ita exhausto corpore & ossibus extantibus mera erit mortis imago, vivum cadaver. Et dissipabitur, inquit, capparis. Omnis appetentia tam Veneris quàm cibi, quæ ferè capparis condimento excitari solet, abolebitur. Sed ulterius:

Ibid. Caput canis præmaturis spargetur, Pedes ac tibiæ inflabuntur, Omnis appetentia abolebitur:

Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea. Memento, quod jam suprà monuerat, Creatoris tui, antequam argenteus funiculus, seu contextus in dorsi spinâ quam alba, sive argentea medulla implet, dissolvatur. In hac osseâ catenâ, ut Levino Lemmio medico placet, sunt triginta quatuor vertebræ, seu spondyli, & octo nodi vel juncturæ. Hæc concatenatio in morte rumpitur. Vitta aurea est cuticula seu involucrum cerebri, quod meninx dicitur, non dissimile vittis aureis quibus mulieres olim comas involvebant. Ergo ad Judicium te para, priusquam subtile hoc cerebri conditorium retrahatur aut corrugetur, quod mortis signum est, sicut ea quæ sequuntur.

Vers. 6. Dorsi spina dissolvetur:

Et conteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam. Ætas fracta aut morbida vesicam corporis, hydriam ad fontem renum, sic afficit, ut ea vel lapillis & calculis, aut excernendi difficultate corrumpatur. Rota denique caput hominis super ventrem seu stomachum velut cisternam situm imminente morte primum labascit & nutat (uti oculi omnium primò moriuntur) totúmque corpus in præceps rapit; velut fracto vehiculi axe, totum corruit vehiculum; ita capite jacente, corpus universum jacet.

Ibid. Rota seu caput hominis labascit,

Christus Dominus cùm extremi ac publici Judicii signa prædixisset, addidit: *Cùm videritis hæc omnia, scitote quia prope est in januis.* Idem omnino de præviis arcani Judicii signis dicendum: Cùm videritis ista, quæ modò diximus, indicia, scitote quia prope est Judex. Tunc *ibit homo in domum Æternitatis suæ, & revertetur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redibit ad Deum qui dedit illum.*

Matth. cap. 24. & 33. *Eccles. ibid. v. 5. & 7.*

Ergo cùm videritis solis & stellarum tenebras, cùm sensus exteriores, & omnia humani corporis firmamenta labi cœperint & deficere, scitote quia Judex in januis est. Parate igitur justitiam ante Judicium. Hanc autem justitiam malè parat, qui eam non parat assiduè. Hoc ergo capite tres causas assignabimus, cur homo judicandus ad Judicium istud omni vitâ se debeat primâ summáque curâ præparare. Hoc autem triplex documentum ejus generis est, ut si quis paullò accuratiùs id consideraverit, nec tamen emendarit mores ac vitam, pecus aut saxum potiùs, quàm homo videri possit.

Tres causæ cur homo omni vitâ se ad Judicium debeat præparare:

§. II.

1. Judicis sententia nobis incertissima. *Eccles. c. 9. vers. 2.*

PRima igitur causa, cur omni vitâ metuendum sit Judicium istud, & præparatio illi quàm accuratissima præmittenda, est *Iudicis sententia nobis incertissima.* Verissimè dixit Ecclesiastes: *Omnia in futurum servantur incerta.*

Fuit in aulâ Mauritii Cæsaris nobilissima femina, quæ omnibus studiis id unum laborabat, ut aliquam judiciariæ hujus sententiæ certitudinem præscire posset. Huic Gregorius Pontifex rescribens: Rem difficilem petis, & inutilem. Arcani Judicii sententia nobis nunc planè abscondita; sciemus cùm moriemur. Quam autem sententiam is speret, qui vitam suam tot improbis actionibus fœdat, qui Deum ac divina non magno æstimat: unde illi non difficile sit judicare, se suáque Deo Judici non placere. Aliter bonæ mentis homo cogitans: Nescio, ait,

A utrum omnes actiones meæ Deo placeant. Hoc scio, longè aliter Deum quàm homines judicare: Longè alia libræ cælesti pondera esse, quàm nostris bilancibus. Atque istud pertimescens Jobus: *Verebar*, inquit, *omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* *Iob cap. 9. vers. 28.*

Bernardus Claræ-vallis Abbas, vir longè religiosissimus ingentem nihilominus erratorum suorum catalogum texens: *Idcirco*, inquit, *tædet me vivere: Vivere erubesco; quia parum proficio: Mori timeo, quia non sum paratus.* Nihil tale verendum erat animæ Pauli, cui ab aspectu & amplexu dilecti unus tantummodo paries obsistebat, videlicet lex peccati, quam inveniebat in membris suis. Hoc sanè interjecto pariete non longè peregrinabatur à Domino, unde & optabat clamans: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* sciens se mortis compendio continuo ad vitam perventurum. Verùm quis similis Paulo, qui non consentiat interdum concupiscentiæ ad obediendum peccato? Noverit proinde is qui peccato con- B senserit, & alterum se opposuisse parietem, ipsum utique pravum illicitúmque consensum, nec potest gloriari qui hujusmodi est, quia stet sibi post parietem sponsus, quando jam parietes intersunt, non paries. Multò minùs si consensus venerit ad affectum, cùm tertius quoque jam paries sponsi arceat impediatque accessum, actus videlicet ipse peccati. Quid si & consuetudo fortè peccatum in usum, aut usus etiam in contemptum perduxerit; sicut scriptum est: *Impius cùm venerit in profundum malorum, contemnit.* Nonne si ita exieris, ante à rugientibus præparatis ad escam poteris devorari, quàm pervenire ad sponsum, non uno siquidem jam, sed tantâ à te parietum numerositate intercluso?

Bern. de interiore domo c. 35. medio, mihi pag. 1072. *Prov. c. 18. vers. 3.* *Bernard. in Cant. serm. 56. post med. mihi p. 733.*

Quis ergo Judicium non valde metuat, si non solùm non proficiat, sed in dies pænè deterior fiat? Et revera si alio nomine Judicium hoc expavescendum non sit, unica & cogitatio moribundum non leviter fatiget. En migro in orbem alium in- C quo nunquam fui, viam ignotam eo, quam nunquam exploravi, ad Judicem tendo, quem languidissimè amavi, quem sæpissimè non timui, quem nunquam vidi, nisi velatum: quid dicam aut quid respondebo ei? &c. Hæc tam seria jam à nobis non curari, in causâ est animus noster vagus, mobilis, vecors, solutus, & qui rarissimè patiatur se uni rei, præsertim sacræ, alligari. Ita turbamur erga plurima, cùm porro unum sit necessarium. Accedunt voluptatum illicia, sæculi insolentia, rerum fluxarum blandimenta. Ita homo cùm sibi bene est, judicat nil esse causæ cur seipsum turbet: ita res aleæ incertæ committitur: ita itur & peritur. Aut ubi non ampliùs seria ludo vertuntur, sed ludus seriis; cùm sacerdos adest ægrotum oleo sacro unecturus, Eucharistiam porrecturus, ad ultimam luctam hortaturus, cùm imago crucifixi, & cereus mortualis jam in oculis, cùm preces circumstantium fletibus mixtæ audiuntur, longè aliter quàm olim moribundus sentit. Ecclesia verò ejuscemodi preces ac ceremonias eo D tempore idcirco adhibet, ut significet hominem illum in tantis esse periculis & angustiis, ut omnium cælitum patrocinia sint imploranda, ut æqui & iniqui sint invocandi, ad molliendum maturè Judicem. Verè tunc dixerit moribundus; *Circumdederunt me contritiones mortis, torrentes Belial terruerunt me. Funes inferni circumdederunt me: prævenerunt me laquei mortis.* Foris gladius, intus pavor, nusquam solatium.

Horat. de arte poët. post 4. pag. initio.

Cogitatio moribundum fatigans.

Cur Ecclesia preces & cæremonias moribundo adhibeat. *2. Reg. c. 22. vers. 5. & 6.*

In superioribus commemoratum est è fide dignis auctoribus de felici & infelici quorundam obitu. In eâ re libris credendum. Non omittendum quod ipsi & auribus & oculis hausimus.

Ante annos viginti quinque vir religiosus ac eruditus tam ægrâ fuit valetudine, ut quamvis extra lectum esse, ac colloquentibus assidere potuerit, è morbi tamen indole verbisque medicorum facilè conjectarit sibi moriendum. Certè paullatim adrepentem sensit mortem.

Hic nonnihil tristis & anxius subinde altum ingemiscebat. Cúmque dicerentur quæ illi putabantur solatio fore: Verum est, ajebat ille, solantur hæc & erigunt quæ dicitis, & memini cùm ego ipse optarem, præ cæteris esse vicinus morti, & pænè gestiebam mori, neque jam adeo recuso istud quantumvis angustum ostiolum subire, sed sententiam audire irrevocabilem hoc terret. Hîc iterum dicta quæ in rem videbantur. At ille denuo conceptissimis verbis: *Sed*, inquit, *horrendum est, coram Deo apparere.*

Longè verissimum est quod dixit. Hic ipse, quem dixi, insignem vitæ clausulam apposuit. Nam, quod vix ulli concessum, sanissimâ ratione ad ultimum usque halitum sibi constans: Iam nihil, ajebat, cerno amplius, jam nil amplius audio. Ultima quæ protulit verba hæc erant: *Sit nomen Domini benedictum, ex hoc, nunc, & usque in seculum.*

Est ergo primum, quòd omni vitâ quàm diligentissimè considerandum, incerta Judicis sententia. Divini oraculi vox est: *Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Ergo, quod Siracides monet, *de propitiato peccato, ne simus sine metu, neque adjiciamus peccatum super peccatum.*

Eccles. c. 9. v. 1. & 2.
Eccli. cap. 5. vers. 5.

§. III.

2. Omnium promeritorum finis, quem mors imponit.

ALtera causa cur accuratissima per omnem vitam præparatio præmittenda sit ante Judicium, est, *Omnium promeritorum finis, quem mors imponit.* Dum vivimus, velut in mercatu sumus, emere, vendere, lucrari licet: cùm tempus est Judicii, finis est omnis lucri. Omni tempore prioris poteras, mi homo, qualibet horâ, qualibet parte horæ, quovis momento plurimum promereri ac lucrari, omnibus vitæ diebus poteras tua tibi promerita in immensum augere, vel amando Deum, vel alias actiones pias sanctasque exercendo; hæc vitæ ratio, hic noster mercatus est.

Cùm Judex vocat; age, convolve merces, convasa quod habes, & in Jus adi. Cœlum obtines? Non illic merendi, sed mercedem accipiendi locus est. Obtingit tartarum? hîc neque merces, neque meritum est: sed nec ullum ibi debitum dissolvitur. Ante mortem pro noxis satisfacere quovis gemitu, quavis oratiuncula, vel cogitatione bonâ, frustillo panis, vel obolo in egenos sparso. Post mortem nil horum ampliùs licet; antea licebat.

Ante mortem pro noxis satisfacere possumus.

Damnatis.

Atque hoc revera non capimus, alioqui longè aliter acturi. Quia verò hæc aut non prævidemus, aut prævisa cordi non habemus, ideo fumos colligimus, terram corradimus, lutum amplectimus, honores, divitias, voluptates avidissimè sectamur, idque in nostram perniciem. Quid hæc, ô furiosi, proderunt in Judicio? imò quàm multipliciter oberunt? Quid crepundia & nugæ in Tribunali tam serio juvent? Nihilominus aliter agere, nemo nobis, & nec Angelus quidem persuasit, Ezechiel monet, sed ferè surdos: *Argentum eorum foras projicietur, & aurum eorum in sterquilinium erit. Argentum eorum & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini.*

Honores, divitiæ, voluptates in judicio non proderunt.

Ezech. c. 7. vers. 19.

Solent aurifices & feminæ quæ fila ducunt aurea, minimas etiam particulas, auri ramenta & lamellas vix oculis conspicuas religione sedulâ colligere. Hîc omnis parsimonia non leviter lucrosa est. En adeo gnavè sapimus in lucellis tam minutulis, vicinum Judicium, perenne lucrum, immortale gaudium transimus cæci. Ita culicem colamus, & glutimus camelum. Optimè dixit beatus Hieronymus: Omnes sumus in minimis cauti, in maximis negligentes, quia ubi vera vita sit ignoramus. Ideo tam grandi miseratione nos Christus commonet: *Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tuâ, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.*

Luc. cap. 19. vers. 42.

A Sed etsi hæc videantur, non tamen creduntur. Qui autem hæc vident, capiunt, credunt, ita secum ipsi ratiocinantur: Dum vivo, possum quolibet quadrante horæ, quolibet puncto plurimum promereri ac lucrari. Brevî omnis promerendi ac lucrandi occasio mihi præscindetur. Ergo nunc res meas agam, dum licet, nunc gemam, nunc pectus tundam; nunc ad omnes horæ particulas tanquam ad aurea fila, vel auri ramenta vigilantissimè attendam; nihil mihi temporis præteribit sine vectigali: omnes vel minutissimas illius partes in censum meum redigam. *Veniet nox vitæ meæ, cùm nihil ampliùs laborare potero.* Ergo jam, quodcunque facere poterit manus mea, instanter operabor. *Nunc tempus faciendi Domine.* Paullò pòst dicetur mihi: *Clausa est janua.* Nam post ultimum in morte halitum, nec unicum quidem dabitur momentum per omnem Æternitatem, quo aliquid promereri liceat.

Ioan. cap. 9. vers. 4.
Eccles. c. 9. vers. 10.
Psal. 118. vers. 126.
Matth. c. 25. vers. 10.

Idcirco Paulus: *Adhortamini*, ait, *vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur*, dum vita durat. Quod B hodie fieri potest, ne differamus in crastinum. Revera, quod prisci dicebant.

Hebr. cap. 3. vers. 13.

Dilatio quæ jactura.

Iactura vitæ maxima est, dilatio.

Credibile est multa millia hominum ad inferos præcipitari, qui cælum conscendissent, nisi pœnitentiam distulissent. Quod Gregorius confirmans: *Regni janua*, inquit, *lugentibus claudetur, quæ modò quotidie pœnitentibus aperitur. Nequaquam tunc veniam invenit, qui modò veniæ tempus perdidit.* Per Isaiam Deus temporis opportunitatem explicans: *In tempore placito*, inquit, *exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sum tui.* Uteris hoc die? teipsum servas. Negligis hunc diem? Teipsum & omnia perdis. Clama, plora, obtestare, pulsa: Non audieris: jam clausa est janua. Hoc tibi Deus centies, sexcenties prædixit: *Tunc invocabunt me, & non exaudiam.*

Gregor. hom. 32. in Evang.
Is. cap. 49. vers. 8.
Prov. cap. 1. vers. 28.

Grande igitur in morâ periculum est. Cujus August. submonens: *Vide*, inquit, *quid emas, quando emas, quanti* C *emas. Emis enim regnum cælorum, & non est emendi tempus, nisi in hac vitâ.* Quocirca, *quære Dominum dum inveniri potest.* Quære hodie, neque tam serium salutis negotium in crastinum differ. Hodie si vocem Domini audieris, noli obdurare cor tuum. Iactura vitæ maxima est, dilatio. Hodie para te ad Judicium, fortasse cras stabis ante Judicem. Quocirca *Celerem promeritorum finem* secundo loco ponimus, seu documentum, seu causam, cur omnis humana vita debeat esse præparatio ad Judicium.

August. in Ps. 102. circa med. mihi pag. 475.

§. IV.

3. Æternitatis in morte clara cognitio.

CAusa tertia est *Æternitatis in morte clara cognitio.* Cùm mors præ foribus insidiatur, jam in oculis est Æternitas, non aliter ac si moribundus ad immensum stet oceanum, quem oculis obire non possit. Hic longè alias de Æternitate cogitationes haurit ægrotus quàm hauserat sanus, atque unà intelligit, quâ ratione D ab unico illo ultimóque momento pendeat totius Æternitatis immensitas. O momentum, quod molem tantam sustines!

Balaam vates asinâ vehens devenit ad angustias duarum maceriarum, habuitque ante se stantem Angelum evaginato gladio. Homo moribundus inter angustias temporis finiendi, & Æternitatis incipiendæ deprehensus, nec effugere, nec digredi, nec deflectere uspiam potest. Ponè illum mors est, reum suum ut carnifex ligans Judici offerendum. Ante ipsum Æternitatis ostium paullatim panditur; edito extremo spiritu per illud transeundum est. Ad latus unum hæret angelus cum omnibus, quas exercuit, bonis actionibus. Ad alterum (ita rem cogitatione depingimus) adest diabolus cum omnibus, quas commisit, noxis. Infra hominem hiant fauces Tartari; supra hominem Judex imminet cum Judiciali ferulâ. Concluſus es, ô homo, concluſus es undique:

Num. c. 22. vers. 24.
Balaam inter angustias constitutus figura agonizantis.

undique: si Judicem iratum habeas, periisti. Quid mirum hîc pectus æstuare, tremere, palpitare, & frigida etiam membra sudare. A

O Christiani, hanc horulam mortis & Judicii in animo quàm altissimè insculpamus. Quid enim horum fieri negare possumus? Fides docet, natura testatur, experientia quotidiana & oculis & auribus id ingerit, neminem nasci non moriturum. *Statutum est hominibus semel mori.* mori tantùm? *& post hoc Iudicium.* Judicium quod hactenus demonstratum est prorsus arcanum, & Æternitatis vel luctuosæ, vel beatæ principium.

Nullus nascitur non moriturus. Hebr. cap. 9. vers. 27.

Anno Christiano sexcentesimo quarto, duo juvenes Ecbertus & Edilunus magnæ indolis è nobili stirpe Anglorum (quod Beda narrat) in Scotia cœnobium *habitarunt. Socii eorum omnes vel mortalitate sublati, vel aliò dispersi sunt. Demum & hos duos eadem lues corripuit. Horum alter Ecbertus se moriturum veritus quodam mane valetudinario egressus, loco sibi commodo resedit.

Ecbert. & Edelhun. Beda lib. 3. Hist. gentis Anglorum cap. 27. * Quod Scotorii lingua Rathmelsigi dicitur.

Hic secum ipse Judicium instituit, tam judicis quàm rei personâ functus. En, ajebat, jam me tangit ordo; ad Judicem vocor; quid responsurus sum de peccatis meis innumeris? Cúmque vitæ prioris maculas tristi memoriâ sedulò inspexisset, multis cum lacrymis deprecari Deum instituit, ne priùs à morte ad Tribunal abriperetur, quàm omnes vitæ noxas pœnitentiâ eluisset. Adjecit & votum: In Britanniam solum patrium nunquam redire velle, legibus ritúque peregrini vivere, quavis hebdomade diem noctémque totam omni cibo abstinere, quolibet die præter consuetas preces, psalmos omnes recitare. B

Hoc voto nuncupato, lacrymisque absterstis in valetudinarium rediens sodalem reperit dormientem. Ne illum expergefaceret, & ipse quieti se tradidit. Paullò pòst Edilunus ultro expergefactus vultu in socium obverso: O Ecberte, ait, ô quid fecisti? Sperabam equidem nos unà pariter ab beatam Æternitatem transituros. Verumtamen scito, tui te voti futurum compotem. Viderat enim secundùm quietem Edilunus, quid alter à Deo petiisset, & nocte proximâ defunctus est. C

Ecbertus superato morbo convaluit, & ad nonagesimum ætatis annum, pervixit. Sed ad futurum, quod semper metuebat, Judicium incredibili studio se quotidie paravit. Erat in eo, ut Beda loquitur exemplum vivendi, assiduitas docendi, auctoritas corripiendi, pietas largiendi admirabilis. Quo vivendi modo Scotorum genti plurimum emolumenti attulit. Et quamvis omnes in eo virtutes elucerent, singulariter tamen in illo studium humilitatis, mansuetudinis, simplicitatis ac continentiæ viguit. Has ille sibi comites ad Christi Tribunal junxit. Nec tacendum, quàm parcè ac severiter seipsum vir iste habuerit. Si quidem ter in anno quadraginta diebus jejunium rigidissimum servavit. Tempore quidem majoris verni jejunii nil unquam cocti gustavit, nec enim ullo die aliud quàm modici panis aliquid & lactis, idque ad dimensum & semel tantùm de die admisit. Hoc omnis mensæ paratus, hoc vini & omnium ferculorum epitome fuit. D

Hac vitæ ratione quadraginta dies ante Natalem Domini, & alios quadraginta ante Pascha, demum alios quadraginta post Pentecosten transegit. Hac vitæ austeritate ad annum ætatis nonagesimum pervenit, Anno Christiano septingentesimo vicesimo nono è vitâ migravit. De hoc viro verissimè dici poterit: Noctes atque dies, horis omnibus, summo studio, toto animo ad Judicium se comparavit.

Hoc idem, ô Christiani, omnibus opibus ac viribus, totóque pectore agamus, ad Judicium nos comparemus, & quod facere statuimus illud hoc die, hac horâ ordiamur. Tempus breve est, Tribunal imminet; *Dominus prope est.*

Philip. c. 4. vers. 5.

CAPVT V.

Quantam sanctissimis viris formidinem injecerit arcanum hoc Iudicium; seu, quanti trepidarint in reddenda ratione.

IOannes Damascenus elegantem narrationem ingressus: Rex Magnus, inquit, aureo curru, regio satellitio stipatus iter fecerat. Hunc viri duo religiosi veste lacerâ, macie confecti, ora pallidi fortuitò transibant. Constabat autem regi hæc esse maceratæ carnis & assiduæ in divinis obsequiis intentionis indicia. Quamprimum igitur eos vidit, curru desiliens & humo affusus, supplice gestu eos veneratus est; dein consurgens illos complexus amicissimè salutavit. Ægrè id tulerunt regis proceres, demissionem regiâ majestate indignam interpretati. Cùm autem nemo esset, qui ob id increpare regem auderet, regis fratrem instigarunt, moneret suum germanum, ne diadema & sceptrum contumeliosâ submissione ad mendicorum pedes deprimeret. Paruit frater, & regem intempestivæ abjectionis monuit. Rex ei responsum breve ac obscurum dedit.

Atqui moris fuerat illic locorum, ut si quem morte mulctaturus rex esset, ad ipsius ædes præconem cum tubâ mitteret, ut è mœstissimo tubæ clangore morti destinatus disceret, sibi moriendum esse. Idcirco *Tubam mortis* appellarunt. Rex ergo, sub vesperem misit, qui ad fratris domum tubâ caneret, ferrétque mortis nuntium.

Ubi regis frater feralem tubam audiit, de vitâ jam actum esse censuit. Ita proximam noctem insomnis inter familiæ luctus exegit. Sequenti mane cum conjuge, liberis & familiâ omni atratus venit, ad regii Palatii fores, auditurus, quam capite dependeret sententiam. Jam omnium oculi manabant lacrymis, nec aliud quàm gladius & mors expectabatur.

Rex fratrem ad se accersitum sic allocutus. Iráne, inquit, extimescis iram fratris, cum quo tibi sanguis & genus idem est? Iráne feralis tuba te mactat nullius facinoris conscium? Cur quæso mihi vitæ vertebas, quòd eos qui mihi occursu suo Judicis adventum denuntiabant, submissiùs salutaverim? præsertim cùm egomet mihi plurimorum criminum sim cõscius, quibus meum Iudicem læsi. Hanc tubam formidemus, quæ mortem indicit sempiternam. Hæc volui, ut instruerem te, non ut occiderem. Ita eruditum abs se dimisit.

Gentis humanæ Judex Dominus Jesus ante adventum suum sæpissimè tubicinem cum tubâ præmittit, qui Judicem propinquum nuntiet. Letalis morbus, qui aliud quàm præco ac tubicen est, adventui Judicis nuntiando? Hunc autem sanctissimi quique viri adeo extimuerunt, ut pænè notam sanctimoniæ suæ inurerent, quasi gravius aliquid sibi consarent. Quinam autem hi fuerint qui arcanum Judicium ita formidarunt, & quam ob caussam Judex suis etiam amicis adventu suo trepidationem injiciat, nunc exequemur.

Letalis morbus tubicen judicii.

§. I.

IVdicia Dei longè occultissima considerans Augustinus: *Nunc autem,* inquit, *& mala æquo animo ferre discimus, quæ patiuntur & boni, & bona non magni pendere, quæ adipiscuntur & mali. Acper hoc etiam in his rebus, in quibus non apparet divina Iustitia, salutaris est divina doctrina. Nescimus enim quo judicio Dei bonus ille sit pauper, malus ille sit dives: iste gaudeat, quem pro suis perditis moribus, cruciari debuisse mœroribus arbitramur; contristetur ille, quem vita laudabilis gaudere debuisse persuadet. Exeat de Iudicio non solùm inultus, verùm etiam damnatus innocens, aut iniquitate Iudicis pressus, aut falsis obrutus testimoniis, è contrario scelestus adversarius ejus non solùm impunitus, verùm etiam vin-*

Tom. 5 l. 20. de Civitate c. 2. initio statim.

dicatus insultet. Impius optimè valeat, ejus languore tabescat. Latrocinentur sanissimi juvenes, qui autem nec verbo quemquam ladere potuerunt, diversa morborum atrocitate affligantur. Infantes utiles rebus humanis immaturâ morte rapiantur, & qui videntur nec nasci debuisse, diutissimè insuper vivant. Plenus criminibus sublimetur honoribus; & hominem sine querelâ tenebræ ignobilitatis abscondant. Et cetera hujusmodi quis colligat, quis enumeret? Quia verò etiam malis mala eveniunt, & bonis bona proveniunt, magis inscrutabilia fiunt Judicia Dei, & investigabiles viæ illius.

Cùm autem ea, quæ in hoc orbe fiunt, adeo nec scrutari, nec penetrare possimus, quantò minùs ea quæ in orbe altero aguntur penetrabimus. Hîc omnis humanus oculus caligat; hîc tenebræ merissimæ. Hoc unum scimus, justissima esse Dei judicia, quamvis occultissima: Judicia divina abyssus omnium profundissima. Hinc non rarò probatissimæ vitæ homines, quantò viciniores eunt Tribunali ac Judicio divino, tantò formidinis pleniores vehementiùs sibi prætiment.

Dei judicia abyssus multa.

Hieron. in vitâ Hilarionis apud Rosweid. mihi p. 85.

Hilarion notissimæ sanctimoniæ vir, postquam septuaginta pænè annis in eremo serviisset Deo, incredibili vitæ continentiâ & asperitate, demum jam octogenarius Mortis ac Judicii feralem tubam audiit. Cùmque senio fractus & quotidianis iisque asperrimis jejuniis exhaustus jaceret, modicus calor in corpore tepescebat, nec præter sensum quidquam vivi hominis supererat, & tamen apertis oculis loquebatur: *Egredere, quid times? Egredere anima mea quid dubitas? Septuaginta propè annis serviisti Christo, & mortem times?* In hæc verba, inquit Hieronymus, exhalavit spiritum.

Rufinus num. 163. Pelag. libello 15. num. 9.

Arsenius qui sinu semper strophium gerebat, ad siccandas juges lacrymas, cùm annum ageret centesimum vicesimum, jam vicinus morti, jam indictâ Judicii horâ, post vitam tam rigidè quàm sanctè actam, in fatali lectulo flere cœpit. Mirati hoc socii quærebant: Quid fles, Pater, nunquid & tu times? His ille respondit: In veritate timeo: & iste timor qui nunc mecum est, semper in me fuit, ex quo factus sum monachus. Cùm autem illum Pœmen jam exhalasse cerneret, Beatus es Arseni, ajebat, quia te tantum in hoc sæculo planxisti. Qui enim hîc se non planxerit, illic in perpetuum lugebit.

Hieron. to. 1. epist. 5. ad Florent. initio, mihi pag. 51.

Hieronymus illud pœnitentiæ vivacissimum exemplar, nihilominus futuri Judicii metuens: *Ego*, inquit, *cunctis peccatorum sordibus inquinatus, diebus ac noctibus opperior cum tremore, reddere novissimum quadrantem.*

Si tales castissimæ solitudinis Angeli judicialé Christi tubâ sic exhorrent; quid nobis fiet, qui mediis mundi tumultibus inter vitia volutamur? Prioribus & hos addo.

Ruffin. Aquil. n. 161. & Pelagius libell. 11. num. 2.

Agathon, quod de illo Ruffinus Aquilejensis refert, cùm sub vitæ finem, jam animam traheret, & sensim velut cereus extingueretur, per triduum totum oculos apertos tenuit nec commovit; Cùmque eum, qui assistebant, tangerent & interrogarent: Ubi nunc es Pater? Ille hæc ipsissima verba respondit: *In conspectu Iudicii Dei sto.* Illi rursùm interrogantes: Nunquid, ajunt, & tu times? Quibus ille dixit: Quantum potui, voluntati divinæ obsequi, & Dei leges servare studui; sed homo sum, & unde scio mea opera Deo placuisse? Cui fratres iterum. Non confidis, Pater, apud Deum te esse in gratiâ? Quibus Agathon: Nihil confido, inquit, donec ad Deum venero, & audiero sententiam in me ferendam.

Aliud Judicium Dei, aliud hominum.

Aliud est enim Judicium Dei, aliud hominum.

August. lib. Meditat. c. 39. med.

Nihil verius: Et istud nemini non terrorem divini Tribunalis admoveat; quia reverà longè aliter Deus judicat quàm homines. Hanc etiam ob caussam Augustinus: *Væ mihi misero*, inquit, *cùm venerit dies Iudicii, & aperti fuerint libri conscientiarum, cùm dicetur de me: Ecce homo, & opera ejus. Ecce nihil respondere potero, sed demisso capite præ confusione coram te stabo trepidus & confusus. Heu me miserum, quid dicam?*

Surius to. 4. die 4. Augusti, in Vitâ S. Dominici, lib. 5. cap. 2.

Dominicus amplæ familiæ parens cujus oculi velut gemini fonticuli uberrimis lacrymis fluere solebant, jam migraturus ad Christi Tribunal, ut hoc suum iter congruo viatoris paratu instituteret, in cinere jacebat, & labra tacitus movebat, ad preces; quid verò precaretur, non audiebatur; simul tamen etiam ita sudabat, ut abstergendus fuerit. Cúmque circumstantes clarâ voce consuetum illud dicerent: *Subvenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini, suscipientes animam ejus, offerentes eam in conspectu Altissimi*, Dominicus ad suum Judicem non tractus, sed properans placidissimè animam exhalavit. In defuncti corpore reperta ferrea catena, ut verè dici potuerit: succinctus lumbos & ad profectionem expeditus in Orbem alium migravit.

§. II.

ENetiam amici Dei, & quidem primæ admissionis, licet ad Judicem votis omnibus festinent, non tamen hoc ignotum iter sine sudore conficiunt. Ob adventum amantissimi Judicis exultant, nihilominus ob naturæ solitum pavorem sudant. Judici se sistere non omni caret formidine: Aliter homines, ajebat Agathon, aliter Deus judicat.

Bern ser. 16. in Cantica, circa med. mihi p. 604.

Bernardus illustre speculum sanctimoniæ de seipso fassus: Paveo gehennam, inquit, paveo Judicis vultum ipsis quoque tremendum Angelicis potestatibus. Contremisco ab irâ potentis, à facie furoris ejus, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementotum, à tempestate validâ, à voce Archangeli, & à verbo aspero. Contremisco à dentibus bestiæ infernalis, à ventre inferi, à rugientibus præparatis ad escam: horreo vermem rodentem, & ignem torrentem, fumum & vaporem, & sulfur, & spiritum procellarum. Horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum?

Si Bernardus, si alii Deo conjunctissimi, vultum tamen Judicis horrent, quis sensus erit homini flagitiis cooperto?

Elcearius morbus, velut præco judicii, monuit: & Elcearius vir ex asse probus sanctúsque, vitæ integerrimæ, prædixit conjugi Dalphinæ, quam virgo virginem servaverat, non diu se amplius in vivis moraturum. Pariisiis in morbum incidit, qui eum velut regius præco Judicii monuit, & ad judicem transmisit. Elcearius quamprimum omnes à parvulo puero commissas noxas multis cum lacrymis repetiit; illúdq; Sacramentum sepius in morte iteravit; rem divinam ad lectulum quotidie fieri curavit: Inter has religiosæ mortis meditationes, id quod semper celaverat, aperuit. Nam divinitus, ut videbatur, inductus castitatis cum Dalphinâ conjuge servatæ indicium fecit, dixitque ad amicos nihil horum expectantes: *Salus obvenit homini malo per mulierem bonam; quam sicut Virginem accepi, ita sinceram & illibatam in vivis relinquo.*

Continua Domini Jesu cruciatuum recordatio

De hinc nihil ulteriùs cum mortalibus fabulatus, inter gravissimos eósque continuos dolores animum ad reddendam Judici rationem composuit. Singulari solatio erat continua Domini Jesu cruciatuum recordatio. Ideo Christi patientis historiam ad lectulum sibi assiduè prælegi curavit. E sacris carminibus Hebræi psaltæ ei fuit sinmemoriter multa, illud in primis identidem repetiit. *Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus: universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.*

gulare solatium: *Psal. 40. vers. 4.*

Ceroma, oleum quo solebant luctatores perungi.

Eucharistiâ perceptâ cùm ad luctam ultimam sacro ceromate inungeretur; illúdque veteri ritu diceretur: *Per crucem & passionem tuam, libera eum Domine.* Idem ipse tertiùm repetiit: *Per crucem & passionem tuam libera me Domine.* Addidit magno spiritu: *Hæc est sola spes mea, in hac emori certum est.*

Horroris & pavoris indicia dedit manifesta.

At verò jam in ultimis constitutus, jam arcano Tribunali, proximus, vultu terrifico pavoris & horroris indicia dedit manifesta, perinde si perquam difficilis & horrendus

horrendus sibi labor objiceretur. Perstitit aliquantisper hoc oris habitu formidinis pleno: Repentè exclamavit: *Magna vis est cacodæmonum, sed eam mors Domini Iesu, & virtus ex adverso longè valentior fregit & obtrivit.* Hic aliquantulum conticuit: paullò post iterum: *Iam vici*, ait. Postremò addidit: *Me totum Æquitatis divinæ Iudicio submitto.* Dixit & à vitâ discessit.

Anno 1323. die 27. Septembris, cum annum ageret 28.

* Memorabile illud non silendum. Aderat morienti homo nobilis, at libidine infamis. Hic inspectâ viri sancti sub mortem horribili luctâ, tanquam si in imagine arcani Judicii actionem vidisset, summum repêrè sensit dolorem, ob vitæ prioris impuritatem. Nec differenda ratus sanctiora consilia, sacerdotem qui moribundo adfuit, mox à funere abduxit, & magnâ vi lacrymarum, quidquid peccatum sibi meminerat, expiavit.

** Ita Surius tom. 5. ad diem Septembris.*

Consuluit sibi hic homo maturè rationum tabulas inspiciendo. Nam quod Petrus monet, *si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt? Itaque & hi qui patiuntur secundum voluntatem Dei, commendent animas suas in benefactis.*

1. Pet. cap. 4. v. 18. & 19.

§. III.

Elias Abbas annis septuaginta desertissimam solitudinem habitavit; Cibus illius fuit exiguus panis cum pauculis olivis; nonnunquam totas hebdomades jejunio traduxit. Is namque juveni mos fuit, ut totâ hebdomade semel dumtaxat comederet: Senex in singulos dies ultra tres uncias panis & tres olivas nil sumpsit. Domus illius spelunca fuit horroris plena. Eâ porro miraculorum gratiâ pollebat, ut innumeris valetudinem restituerit: Ætatem ad annum centesimum decimum perducens membris omnibus tremebat. Hic sanctissimus vir Deóque conjunctissimus nihilominus dicere solebat iis qui ad ipsum ventitabant: Tria sunt quæ timeo; Primum est, Animæ è corpore discessio; alterum, inevitabilis necessitas comparendi coram Deo; tertium est sententia, quam in me dicturus est Judex.

Rufinus Aquil. cap. 12. Pelagius libello 3. nu. 4. Palladius cap. 51.

Elias Abbas vir sanctissimus quæ timuerit.

Non vanè timuit Elias. Nam etsi quis vivat ritu Joannis Baptistæ, & quotidie mortuos ad vitam revocet; ignorat tamen quam à Judice sententiam sit auditurus. Longè alia sunt hominum, alia Dei judicia. Cùm omnem anteactam vitam à primo rationis usu, ad ultimum obitus momentum velut in tabellâ depictam videbimus, de nobis ipsi aliter, quàm nunc, judicabimus. Se judice nemo nocens absolvetur.

Simeon Salus sapientissimè Christi causâ fatuus, à nemine non stultissimus habebatur: altam ipsius sapientiam Deus miraculis demum detexit. Unicus mortalium Joannes Diaconus latentis sanctimoniæ fuit conscius. Hunc Simeon sub vitæ finem allocutus: Mi optime Joannes, inquit, neminem mortalium unquam sperne: Sunt etiam inter rusticos & mendicos, qui Deo sint chariſſimi. Ante omnia curam gere animæ tuæ vigilantissimam, cælum non obtingit dormientibus; labore ac sudore multo ad illud eluctandum est. Cave ne in mundi hujus pelago facias naufragium; inferorum belluæ cacodæmones non otiantur. Deus scit in quanto metu, in quantis sim angustiis, dum animus ex hoc carcere productus mitem, ut spero, sententiam à Judice accipiat. Hic revera meus malus est dies. Quapropter, mi frater, & fili mi Joannes, oro & obtestor te, in pauperes misericors & liberalis esto pro viribus. Nam die mortis & Judicii misericordia plus ceteris virtutibus valebit. Illud è psalmis nosti: *Beatus vir qui intelligit super egenum & pauperem, in die malâ liberabit eum Dominus.* Illud etiam singulariter attende, ne unquam altare sacrum accedas, dum inimicitias aut odium adversus aliquem geris. Quare age, ambulemus dum tempus est, & animas nostras judici commendemus in benefactis. Post tres dies decretum Æternitatis audiam. Elapso triduo, ut dixerat, ad Christum judicem & muneratorem migravit.

Surius to. 4. die 1. Julii. Simeon Salus in maximis angustiis fuit, & ejus monita.

Psal. 40. vers. 1.

Liceat hic Dominicum illud usurpare: *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Si in tantis angustiis sunt amici judicis, quid fiet hostibus?

Luc. cap. 23. vers. 31.

Joannes Taulerus vir laboriosæ virtutis, theologus & eccleſiastes religiosissimus, qui tam insignes in submissione animi progressus fecit, ut nihil nec post suum quidem obitum suo nomine in lucem dari voluerit: Si tamen aliis videretur utilius aliquid ad formandos mores à se dictum scriptumve, id solius *Magistri* nomine edi permiserit. Hic ipse gravi ac diuturnâ invaletudine, multisque doloribus exhaustus, jam proximus ibat divino Tribunali. Cùm ecce moribundus subitò gestus horribiles ac pavendos edere, impatienter luctari, fremere, velle fugere nec posse, huc illuc manus jactare, oculos fœdum intorquere, aspectu esse formidabili. Hæc res universos, quotquot aderant, non parum sollicitos habuit. Nec ad se rediit dum vitam clauderet. Adfuit inter ceteros ad hoc spectaculi Taulero familiarior quispiam, qui amici morte tam horribili territus, aliò migrare instituit. Tertio itineris die, post cenam sumptam nocte mediâ evigilans vocem exilem audiit, sed neminem vidit; ita terrore mutus jacuit, sed attentissimè vigilavit. Cui vox: ne metue; ego sum amicus tuus ante triduum mortuus. Alter terroris plenus, hoc unum tamen interrogare ausus: Quo nunc loco esset, *scilicet.* morte tam terribili defunctus? Huic vox iterum: Ita Judex in me clementissimus fieri decrevit, ut ad beatitudinem tantò expeditiùs transirem, quantò in morte difficiliùs pugnarem. Et revera in eas me angustias cacodæmones adduxerunt, tam subtilibus ac prævalidis fallaciis impugnarunt, ut mihi viderer desperationi esse proximus. Et nisi mors imminens intercidisset vocem, eos edidissem clamores, qui summos angores facilè testari potuissent. Tu noli jam plura quærere: nec plura mihi fas dicere. His dictis in auras abiit.

Tomo singulari operum Tauleri cæca initium, mihi p. 39.

§. IV.

Hic quæstio sit: Cur benignissimus Deus sibi tam familiares, tantis tamen pavoribus permittat concuti? Si judicem omni vitâ coluerunt ut amicum, cur in vitæ fine metuunt, ut hostem? Beatus Gregorius ad istud dubii respondens: *Plerumque*, ait, *de culpis minimis pavor egredientes justorum animas purgat.* Ita proborum animus ipse sæpe mortis pavore à levioribus contagiis emaculatur. Deinde, ut idem sacer scriptor ratiocinatur, *quantò quis sanctius vivit, tantò cautius expendit, quam districtus adveniat æternus Iudex; ita suum ipse terminum quotidiè prospicit, & ante severitatem tantæ justitiæ, quas rationes vitæ sit positurus, attendit. Etsi cuncta prava opera, quæ intelligere potuit, devitavit; venturus tamen coram districto judice, illa magis quæ in semetipso non intelligit, pertimescit. Quis enim considerare valeat, quanta mala per momenta temporum ipsis inconstantibus cogitationum motibus perpetramus? Facile est enim opera perversa vitare, sed nimis difficile est ab illicitâ cogitatione cor tergere. Et tamen scriptum est: Væ vobis qui cogitatis inutile. Sæpe ergo electis, etiam nolentibus in cogitatione surripitur, quod in se quidem solerter inspiciunt, & ante Dei oculos quanti sit reatus attendunt. Et cum de his omnibus semper judicia districta pertimescant, tunc tamen hæc vehementer metuunt, cùm ad solvendum humanæ conditionis debitum venientes, districto judici appropinquare se cernunt. Et sit tantò timor acrior, quantò retributio æterna est vicinior. Ante oculos autem cordis nihil inane tunc transvolat de phantasmate cogitationis, quia subducta è medio omnibus, se & illum tantummodo considerant qui appropinquant. Crescit pavor vicinâ retributione justitiæ, & urgente solutione carnis, quantò magis districtum judicium jam jamque quasi tangitur, tantò vehementiùs formidatur. Etsi ea, quæ sciunt, unquam se prætermisisse meminerunt, formidant tamen illa quæ nesciunt.*

Cur Deus sibi familiares tantis pavoribus permittat concuti. Greg. lib. 4. dial. cap. 46. Lib. 24. dial. cap. 7. post med. mihi p. 852.

Nec

Nec verò miri quidquam est, Hilarionem, Arsenium, Agathonem, Augustinum, Dominicum, Bernardum, Simeonem Salum, aliósque complures metu judicii divini tactos. Sanctissimus Rex David quàm anxiè deprecatus: *Non intres*, inquit, *in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* *Psal. 142. vers. 2.* *Quid ergo facient tabulæ*, ait Gregorius, *si tremunt columnæ? Aut quomodo virgulta immobilia stabunt, si hujus pavoris turbine etiam cedri quatiuntur?* *Greg. dicto loco.* Paulus ipse cùm dixisset: *Nihil mihi conscius sum*, cautè subjunxit, *sed non in hoc justificatus sum, qui autem judicat me, Dominus est.* *1. Cor. c. 4. vers. 4.* Jacobus Domini discipulus: *In multis*, inquit, *offendimus omnes.* *Jac. cap. 3. vers. 2.* Joannes Domini ocylus: *Si dixerimus*, ait, *quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* *1. Joan. c. 1. vers. 8.*

§. V.

PAriſiis in cœnobio Sancti Franciſci Aſſiſiatis religioſus tiro, in letali morbo ad extrema deductus eſt. Cúmque jam lucta mortis inſtaret, æger horrendum exclamans: Me miſerum, inquit, quantò ſatius fuiſſet nunquam naſci, quàm ita mori. Paullò pòſt: Libram obſecro, inquit, fideliter tracta. Mox & illud adjunxit, appone aliquid de Domini Jeſu tormentis & cruciatibus. Somnia hæc videbantur aut ægrotantis deliria. Non multò poſt vociferatus eſt: Nunc bene habet. Mirabantur qui aderant innocentis juvenis tantam in morte trepidationem. Atque ubi ad ſe nonnihil rediit, quærebant, quid hæ voces ſibi vellent? Quibus ille: Vidi, ait, quàm exactas Deus rationes poſceret, de occultis etiam cogitationibus, de otioſis etiam verbis, déque minutiſſimis quibuſque noxis. Ad libellam omnia examinantur accuratiſſimè, ideo me infelicem ac miſerum proclamavi, & libripendis fidem appellavi. Cúmque cernerem promerita mea peccatis longè pauciora eſſe, & libram mihi minimè favere, inſtiti rogare, ut de Chriſti patientis promeritis aliquid apponeretur, quo pondus in cauſſam meam vergeret. Hoc impetrato animum reſumpſi, & bono loco rem eſſe pronuntiavi. His dictis de vitâ deceſſit. *Chronic. S. Franciſci parte 3. l. 4. cap. 35. mihi pag. 431.*

Omnes viæ Domini Veritas & Miſericordia, Benignitas & Juſtitia.

Ergo rectiſſimè Auguſtinus cum pſalte regio vociferatur: *Miſericordiam & judicium cantabo tibi Domine.* *Tom. 8. in Pſal. 100. initio expoſitionis, mihi pag. 408.* *mo*, inquit, *ad impunitatem ſibi blandiatur de miſericordiâ Dei, quia eſt judicium. Et nemo in melius commutatus exhorreat judicium Dei, quia præcedit miſericordia Dei.*

Homines quando judicant, aliquando victi miſericordiâ faciunt contra juſtitiam; aliquando volentes rigidum tenere judicium, perdunt miſericordiam. Deus autem nec in bonitate miſericordiæ perdit judicii ſeveritatem, nec in judicando cum ſeveritate amittit miſericordiæ bonitatem. Ecce ſi temporibus diſtinguamus hæc duo, miſericordiam & judicium: ſortè enim non ſine cauſſâ hoc ordine poſita ſunt, ut non diceret judicium & miſericordiam, ſed miſericordiam & judicium. Si ergo per tempora diſtinguamus hæc duo, fortè invenimus modò tempus eſſe miſericordiæ, futurum autem tempus judicii. Paulus dixit: Ego jam immolor, & tempus reſolutionis meæ proximum eſt. Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi. Hoc tempore miſericordiæ. Audi de judicio; ſupereſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illâ die juſtus Judex. Non dixit donat, ſed reddet. Quando donabat, miſericors erat; quando reddet, Judex erit: quia miſericordiam & judicium cantabo tibi Domine. Ergo, fratres, quoniam habemus tempus miſericordiæ, non nobis blandiamur, non nos dimittamus, non dicamus, ſemper parcit Deus: Ecce feci heri, & pepercit Deus: facio & hodie, & parcit Deus: faciam & cras, quia parcit Deus. Attendis ad miſericordiam, & non times judicium. Si vis cantare miſericordiam, & judicium intelligere, quia ideo parcit ut corrigaris, non ut in malignitate permaneas. Noli tibi theſaurizare iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei.

Diſtinctio miſericordiæ & judicii ſecundum tempora.

His à ſe dictis clauſulam apponens Auguſtinus: *Nunquid ideo*, inquit, *judicium Dei tantummodo formidandum eſt, & non amandum? Formidandum malis propter pœnam; amandum bonis propter coronam.*

CAPUT VI.

Quæ præparatio remota ad ſubeundum hoc Judicium ſit neceſſaria; ſeu, quonam modo ſe omnes parent ad reddendam rationem.

ISaaci filius Jacob cùm annis quatuordecim Labano ſocero ſuo ſerviiſſet, demum à Deo monitus: *Dimitte me*, inquit, *juſtum eſt ut aliquando provideam domui meæ.* *Gen. c. 30. v. 2 c. & 30.* Prudenter, & noſtrum cuivis in documentum. Dicat pro ſe quiſque dum ſanus eſt: Juſtum eſt, ut aliquando provideam etiam domui meæ, ut ea cogitem quæ ad me pertinent, ut circumſpiciam quid ex orbe hoc eferre liceat, ut me præparem ad reddendam rationem, ad ſubeundum judicium. Heu, tot annis ſervivi mundo, & quidem ſine bonâ gratiâ; tamdiu vanitatum & vitiorum, tamdiu corporis mei mancipium fui. Juſtum igitur, juſtiſſimum eſt, ut aliquando provideam mihi, & domui meæ. Alioquì idem ego Epitaphium habebo cum Similio ſene, qui curiæ curis ſepultus, ſuo potiùs Imperatori quàm ſibi vixerat, hanc demum epigraphen ſuo tumulo juſſit apponi: *Hic jacet Similius, vetulus ſeptennis.* Nam ex omnibus vitæ annis vix ſeptem decerpſit, quos animi curæ impenderet. O inanem me vitæ melioris! Nam ſi omne vivendi ſpatium, quod curis ſanctioribus dedi, computetur, vix illud demum ſepulchro meo inſcribi poterit: Hic jacet trimulus aut bimulus ſenex. Ergo juſtum eſt omnino, ut tandem mihi, & Deo vivam, atque ſic domui meæ provideam. Quid autem ad providam domus interioris curam pertineat, hoc atque ſequenti capite dicendum. Jam quidem: Quæ præparatio remota judicio arcano ſit præmittenda, explicabimus.

Omnes domui noſtræ providere debemus.

§. I.

DIlationem & procraſtinationem, jacturam vitæ maximam eſſe, jam ſuprà demonſtratum eſt. Idque Auguſtinus confirmans: *Adeo omnes*, inquit, *circa corporis ſalutem procurandam occupantur, ut locus non ſit attendendi ſeriò ad ſalutem animæ. Magis enim attendit infirmus, quomodo poſſit à morte liberari, quam det operam, ut illa ſit bona.* Decipit eos ſpes dilationis, dum ſe diutiùs victuros putant, & perditos mores aliquando in melius mutaturos. Contra quos dicitur: *Ne tardes convertì ad Deum, neque differas de die in diem: ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.* Et cauſam jungens Auguſtinus: *Quomodo agit pœnitentiam, inquit, in extremis vitæ finibus conſtitutus? Quomodo pœnitentiam agere poſſit, qui nulla jam pro ſe opera ſatisfactionis operari poteſt? Et ideo pœnitentia quæ ab infirmo petitur, infirma eſt. Pœnitentia quæ à moriente tantùm petitur, timeo ne & ipſa moriatur. Et ideo, dilectiſſimi, quicumque invenire vult miſericordiam Dei, ſanus agat pœnitentiam in hoc ſeculo, ut ſanus eſſe valeat in futuro. Manſuetus Dominus, longanimis Dominus, miſericors Dominus: ſed & juſtus Dominus, & verax Dominus. Largitur tibi ſpatium correctionis, ſed tu plus amas dilationem quàm emendationem. Malus fuiſti heri, hodie bonus eſto, ſemper expectas, & de miſericordiâ Dei tibi plurimum polliceris: quaſi ille qui tibi patientiam promiſit indulgentiam, promiſerit tibi etiam longiorem vitam. Vnde ſcis quid pariat craſtinus dies? Nam in quo Prophetâ legis, quia promiſit Deus correcto indulgentiam; non legis, quia promiſit tibi Deus longam vitam.* *Aug. ſer. 4. ad fratres in Eremo.* *Eccl. 5. v. 8. & 9.* *Idem to. 4. l. Evang. quæſt. q. 11.* *Idem to. 10. ſerm. 57. de Tempore fine, mihi p. 108.* *Idem tom. 9. tract. 33. in Ioan. circa finem, mihi pag. 108.*

De

Idē Augustin. tom. 10. serm. 109. de Tempore, ante medium, nihil p. 298.

De alterâ vitâ idem Augustinus: *Erit ibi pœnitentia*, inquit, *sed infructuosa; erit ibi pœnitentia, sed dolorem habens, medicinam non habens. Nunc est fructuosa pœnitentia, quando correctio libera. Pœniteat te ad vocem scripturæ. Nam ad vocem præsentis judicis sine causâ pœnitebit te. Tunc ille sententiam dicturus est, & non erit quod reprehendas, quando sententiam dicturus est. Non enim tacuit ante sententiam. Ergo opus est ut convertaris, ne differendo subitò moriaris, & omnino nihil inveniatur, quod in præsenti habeas, & in futuro possideas.*

Idē ser. 220. fine omnino.

Duplex præparatio arcano judicio præmittenda.

Est autem præparatio duplex arcano judicio præmittenda: Illam remotiorem vocemus, propinquiorem istam. De remotiore hîc agimus; ea porro in his consistit.

§. II.

1. Præcepta Christi cōsideranda. Luc. c. 12. v. 35. & 36.

PRincipio jussa Christi sedulò consideranda: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando revertatur à nuptiis: ut cùm venerit & pulsaverit, confestim aperiant ei.*

Quid lūbi præcincti.

I. *Lumbos* jubet esse præcinctos. In Judæâ non minùs viri quàm mulieres, nec minùs servi quàm Domini talaribus & oblongis vestibus utebantur, hinc opus aliquod, aut iter facturi vestem attractam cingulo stringebant, ne impedirentur. Unde incessus liberior erat, & lumborum cinctus addebat robur. Hoc igitur Rex noster imperat: Omni abjecto impedimento, strenuè incumbite operi, omnibus horæ partibus paratissimi ad iter faciendum ex orbe hoc in alium. Hic sanè vivendi genus non laxum, negligens, dissolutum, sed castum, continens, operosum imperatur, quòd pravas cupiditates divinæ legis vinculo stringat. Scitè ac verè dixit Ambrosius: *Vita justi mortis est imitatio.* Quisquis vult sanctè vivere, necesse est sibi assiduè moriatur.

Ambros. de bono mortis cap. 3.

Quid lucernæ ardentes.

II. *Lucernæ ardentes in manibus vestris.* Fax aut cereus è manu nunquam deponendus est. Non satis est fluentem vestem succingere, oportet & ardentem facem tenere. Fax ista fides est, quæ tunc accensa est, cùm illud luminis præbet, unde quisque sciat quos mores, quas actiones, quo etiam fine Dominus à se requirat; quo animo tractanda prospera, quo adversa toleranda, quo amoris affectu Deus, quo cæteræ res creatæ sint prosequendæ. Amandi Conditoris verissimus modus est, illum præ omnibus, & super omnia, & sine modo amare. Cave lucernam geras, & non accendas: fidem habeas, & eam non exerceas: cave plus amoris rebus conditis, quàm ipsi Conditori impendas, plus hominem quàm Deum diligas, magis aurum & gloriæ auram, quàm Dei gratiam perquiras. Fœret hæc lucerna; excute illam.

Quid sit expectare Dominū.

III. *Expectántes Dominum.* Vos, inquit Christus, servis strenuis, atque fidelibus quàm simillimos esse cupio. Qui, cùm incertum sit, quâ horâ Dominus è convivio nuptiali redeat, horis omnibus summâ cum diligentiâ & patientiâ expectant, ut Domino pulsanti, extemplo & citra ullam moram aperiant. Ignavus servus candelabrum cum lumine in mensâ reponit, se verò ad quietem componit, & securus dormit. Cùm verò Dominus fores ferit, ipse rhonchos trahit; vix demum expergefactus somnolentiam detergit, & extinctum interim lumen incendit. In malam rem hi servi, qui sibi potiùs & ignaviæ suæ, quàm Domino suo serviunt. Servus impiger & in re Domini sollicitus vigilat, expectat, facem parat, cúmque vel sibilum Domini audit, mox procurrit, & lumen defert. Ita Christianus verus, nunquam securus mortis, Domini sui adventum horis omnibus opperitur, in id unum intentissimis venienti Domino congruis obsequiis occurrere, ut etiamsi subitò venerit, ei tamen promptum alacrémque benéque conscium se sistat.

Christianus verus Domini adventum omnibus horis opperitur.

Greg. tom. 3. hom. 13. in Evang. initio, mihi p. 30.

Hanc industrii servi vigilantiam Gregorius exponens: *Ad nuptias*, inquit, *Dominus abiit, quia resurgens à mortuis, & ascendens in cælum, supernam sibi Angelorum multitudinem novus homo copulavit. Qui tunc revertitur, cùm nobis jam per judicium manifestatur. Venit quippe Dominus, cùm ad judicium properat; pulsat verò cùm jam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre eum, quem scribat. contempsisse se meminit, judicem formidat. Qui autem de suâ spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus judicem sustinet. Et cùm tempus propinquæ mortis advenerit, de glorâ retributionis hilarescit.* Atque hoc præparationis remotæ pars prima est.

Eu quàm clarè invecatum, singulare hoc judicium describat.

§. III.

2. Singulis annis in seipsum sedulò descendere.

PArs altera: singulis annis in seipsum seriò descendere. Et in hanc rem, si ullo modo fieri possit, pauculos sibi dies sumere, eósque cogitando, legendo, meditando, precando transigere. Evoluto anno quivis sic cogitet: Totus annus meus est, meóque bono mihi concedi-
B tur. Heu quantum vel uno anno negligitur, quantum aut malè omittitur, aut pejus committitur, quantum peccatur; quot per annum beneficia à Deo accipimus, quot delicta reddimus? Ego igitur nunc ad calculos sedebo, dum licet, & rationes familiares componam, conscientiæ tabulas inspiciam, cum Deo creditore meo calculum ponam. Ut autem hos dies sanctioribus curis destinatos quàm optimè consumam, actiones variabo: Legam, enotabo, scribam, precabor, gemam, meditabor; meditanda sumam Dei beneficia, Christi cruciatus, hominum novissima, mortem, judicium, inferos, cælum. Interim etiam subsecivis horulis ad annuam exhomologesin me disponam.

Hæc quovis anno semel facere, rationi prorsus convenientissimum. Amasis Rex Ægypti voluit sibi subditos quot annis rationem reddere suis Præfectis, idque de vitâ, opificio, arte, domo; si qui lautiùs quàm ferret census, vixissent, velut fures puniebantur.

C Serpens singulis annis veteres ponit exuvias, senectam exuit, & novam sibi reconcinnat pellem. Nunquid minùs sapiemus serpente? Non rarò pessimum callum obducimus, ut leviter ac temerè delinquamus, nec damna delicti sentiamus. Excutienda est cutis hæc crassissima, destringendæ sunt exuviæ colubrinæ. Nam & accipiter ejus rei monstrat imaginem, quod Jobus affirmans: *Nunquid, ait, per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum?* Hæc illi sapientia concessa est à Deo; quâ singulis annis veteres plumas excutit, ut induat novas. Quod Gregorius insigniter edisse-
Lib. 31. moren. cap. 18. medio. rit: *Quid est*, inquit, *accipitrem in Austro plumescere, nisi quod unusquisque tactus flatu sancti Spiritus concalescit, & usum vetustæ conversationis abjiciens, novi hominis formam sumit?* Quod Paulus admonet dicens: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum. Vetustam pennam projicere est inveteratæ studia dolosæ actionis amittere, & novam pennam sumere est mitem ac simplicem bene viven-
D do sensum tenere. Alas autem ad Austrum expandere est per adventum sancti Spiritus nostras confitendo cogitationes aperire, ut jam non libeat defendendo nos tegere, sed accusando publicare. Qui enim vetera fatendo non detegit, novæ vitæ opera minimè producit: qui nescit lugere quod gravat, non valet proferre quod sublevat. Ipsa namque compunctionis via poros cordis aperit, & plumas virtutum fundit: cúmque se studiosè mens de pigrâ vetustate redarguit, alacri novitate juvenescit.*

Serpentina prudentia in excutiēdâ cute.

Iob cap. 39. vers. 29.

Col. 3. cap. 3. v. 9. & 10.

Quid sit vetustam pennam projicere, & alas ad Austrum expandere.

Deinde cur annuam hanc curam negemus animo, cùm sæpe majorem impendamus corpori? Quantis subinde sumptibus, quâ sollicitudine sepulchrum nostri cadaveris involucrum struimus? singulari studio seliguntur marmora, conducuntur latomi, aut opus ex ære caldario fusile dictatur: accedunt picturæ cum Epitaphiis; omnia solertissimè curantur, ut cipis decore jaceat. Ista non damno, sed curam ampliorem pro animo requiro.

Hęc annua cura animo non neganda.

Jobus

Iob cap. 29. vers. 18. Jobus non malè providus futuri: *In nidulo*, inquit, *meo moriar.* In domo suâ, in alto & munitiore urbis loco cogitaverat Job mori. Sed altius mysterium hîc latet, quod eruit Hieronymus hoc sensu. Cùm Jobus etiamnum felicissimus ageret, mortis tamen nunquam oblitus nidum sibi struxerat, quotidianâ meditatione. Nam sicuti aviculæ nidulos sibi ædificant frequenti ramulorum aut glebularum congestu: Ita Jobus quotidie prævidit mortem, quotidie secum agitavit judicium, eaque ratione velut sedula hirundo glebas comportavit ad struendum nidulum, in quo defungeretur. Nos Jobi exemplo nidulum nobis eligamus mutare, in quo moriamur, eúmque in loco alto aut tuto statuamus.

Jobus etiâ felicissimus mortis nunquâ fuit oblitus.

Abdias v. 4. Hebræus vates Abdias præcipitium cavendum monens: *Si exaltatus fueris*, inquit, *ut aquila, & si inter sidera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.* Itáne Abdia, nec in altissimo quidem loco, nec etiam inter sidera securitas? Quocirca potiùs tutum quàm altum locum eligamus. Tutiorem autem nusquam reperiemus, quàm in divino, sed cruento vertice Christi Domini, inter sertum spineum.

In quo loco nidus eligendus moribũdis.

Hîc vera securitas, hîc tutissimum asylum, huc nulla prædatrix avis ab orco accesserit, hinc nemo, nisi volens, præcipitabitur. Hîc senticosus nidulus longè securissimus. Huc homo moriturus confugiat, sed confugiat maturè. Hoc ajo: Non est majus solatium, nec certius auxilium morituro, quàm è Christi patientis cruciatibus ac morte.

Ambros. tom. 5. lib. 3. de Virginib. ante finem, mihi p. 571. Optimè dixit Ambrosius: *Omnia habemus in Christo, & omnia nobis est Christus. Si vulnus curare desideras; medicus est. Si febribus æstuas; fons est. Si gravaris iniquitate; justitia est. Si auxilio indiges; virtus est. Si mortem times, vita est. Si cælum desideras; via est. Si tenebras fugis; lux est. Si cibum quæris; alimentum est.* Sic de Christo Ambrosius Augustini præceptor; nec aliter Augustinus Ambrosii discipulus: *Copiosa*, inquit, *redemptio data est nobis in vulneribus Jesu Christi Salvatoris nostri. Magna multitudo delectationis, plenitudo gratiæ, & perfectio virtutum. Cùm me pulsat aliqua turpis cogitatio, recurro ad vulnera Christi. Cùm me premit caro mea, recordatione vulnerum Domini mei resurgo. Cùm diabolus mihi parat insidias, fugio ad viscera misericordiæ Domini mei, & recedit à me. Si ardor libidinis moveat membra mea, recordatione vulnerum Domini nostri extinguitur. In omnibus adversitatibus non inveni tam efficax remedium, quàm vulnera Christi. In illis dormio securus, & requiesco intrepidus. Nihil ad mortem tam amarum, quod morte Christi non sanetur. Tota spes mea est in morte Domini mei. Inter brachia Salvatoris mei & vivere volo, & mori cupio.*

Auguſt. to. 9. In Manuali c. 21. fine, & c. 22. initio, & c. 23. mihi pag. 388.

En, obsecro, quem nobis præceptor & discipulus ne dubium monstrent, ubi tutissima sit securitas ab omni hoste. Mors & vulnera Christi summum solatium, certissimum auxilium sunt homini ad judicium ducendo. Certam hîc medicinam inveniet ægrotus, si eam quærere non omiserit sanus. Sed pergimus.

Mors & vulnera Christi summum hominibus solatium.

§. IV.

3. Amici parandi, ut in arctis rebus opitulentur. *Luc. cap. 16. vers. 9.*

PArs tertia præparationis remotæ consilium, seu potiùs præceptum Domini est jubentis: *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos.* Hîc quædam accuratiùs notanda: Illud potissimùm, amicos qui in arctis rebus opitulentur, jubemur parare. Ad morientium lectulos quotidie videre est, quinam amicorum in auxilium opportuni sint. Nam etsi moribundum centeni Cæsares, ducenti reges, trecenti medici circumstent, amicissimi omnes & faventissimi, vitam tamen moribundo prorogare non possunt, ad tribunal defendere judicandum non permittuntur. Cùm res seriò agetur, nec sospitales hi, nec opiferi esse poterunt; vanum, nullum ab his auxilium est. Amici ergo alii quærendi sunt, amici judicis, quos ipsemet destinavit auxiliatores. In terrâ præcipuè sunt pauperes; in cælo mater judicis, beati Angeli, cæteríque cœlites. Quâ ratione pauperum amicitiâ sit ineunda, *Supra c. 6. §. ult.* jam suprà demonstratum est. Res clara. Esto misericors & liberalis in pauperes, eósque amicos habebis etiam nolentes, etiam invitos.

Non est alius modus pecuniæ in alium orbem tutò transmittendæ quàm per manus pauperum. Da egenis, & quod dedisti cum fenore amplissimo recipies. Tobias filium erudiens: *Ex substantiâ tuâ fac eleemosynam*, inquit, *& noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini. Quo modo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.* *Tob. cap. 4. v. 7. 8. & 9.*

Ergo, inquit Augustinus, *exercete misericordiam: non est aliud vinculum charitatis, non est aliud vehiculum quo perducamur in hac vitâ ad illam patriam.* Eleemosyna, Chrysostomo teste, vel ipsi cælo imperat: *Nam huic*, inquit, *portæ cæli aperiuntur, & veluti reginâ intrante, nullus janitorum, nullus custodum qui portis assistunt, audet dicere; quæ es tu?* *Tom. 8. in psal. 102. mihi p. 476. Chrysost. hom. 32. in ep. ad Hebr.*

Notum est illud Hieronymi: Non memini me legisse malâ morte mortuum, qui libenter opera Charitatis exercuit. Habet enim multos intercessores, & impossibile est multorum preces non exaudiri. Liberalis in egenos chirographa parat, & codices in arcano judicio contra cacodæmonis codices & chirographa proferendos. Qui dat eleemosynam, præmium bonum sibi thesaurizat in diem necessitatis. *Eleemosyna liberat à morte: Eleemosyna non patitur animam ire in tenebras.* *Tobiæ dicto loco.*

Quo autem modo beatorum Cælitum patrocinia sint ambienda, in Trismegisto explicatè docui libro 2. capite 6. §. 2. Eò, mi Lector, quæso te non pigeat redire. Hîc verbo rem absolvo.

Cùm judicis mater, æterna Virgo, cùm innumeri classium diversarum Angeli, cùm Domini Jesu discipuli, cùm omnes homines beati eâ judici Christo amicitiâ sint juncti, quâ excidere non possunt, par est eos quotidie certis obsequiis ambire ac prensare, iis præsertim diebus qui ipsis festi ac sacri sunt, & eo præcipuè tempore, quo divinum epulum accumbentes, Christum intra viscera recipimus. Et quæso, num ego malè ratiocinor hoc modo? sunt tot centena millia, tot milliones Angelorum, qui Christo judici meo, gratiâ & amicitiâ longè conjunctiores sunt, quàm ulli optimates principum cubiculis præpositi.

B. Virgo, Angeli, Discipuli Domini ambiendi, ut nobis in extremis subveniãt.

Hos omnes meritò reges ac Cæsares dixero, qui illi dominantium Domino subserviunt, quorum vel unicus apud supremum Orbis Imperatorem plus valet gratia, quàm omnium nostrorum regum amici intimi, gratiosissimi, apud suum quisque regem favore polleat. Illos igitur tot Angelos, apud judicem tam gratiosos, tam potentes, tam humanæ genti benevolos quotidianis obsequiis, tam precibus, quàm aliis quibuscunque piis actionibus mihi demereri & amicos reddere conabor: idque eo fine, ut cùm ego in arcto hæsero, interque vitam & mortem fluctuavero, illi pro me judici fiant supplices, & mitem mihi sententiam exorent. Et quomodo possum non plurimum spei ac fiduciæ in his talibus, ac tantis tótque numero patronis & deprecatoribus collocare? Neque dubitandum est, quin ii sese pro meæ salutis periculo faciles præbituri sint deprecatores, si quidem ego, ut dixi, cultu quotidiano eos mihi demeruero, & Domini jussu amicos fecero.

Ex te jam, Lector, quæro: nunquid hæc mea ratiocinatio proba est? Si audes, damna. Quod si probas, & tu eam sequere. Revera non gratis aut frustra coluntur cælites; non est vana ejusmodi prensatio; hoc genus ambitus laudabilissimum est; hæc Domini jussa sunt, *Facite vobis amicos.* Hoc autem tantò rectiùs fecerimus, quantò constantiùs. Obsequia quotidiana divis cælitibus impensa in irritum cadere non possunt.

§. V. Quod

§. V.

A matre Christi petendum auxilium.

QVod ego de Angelis supremi judicis ministris, idem & potiore jure de ipsâ judicis Matre dixero. Hæc est illa veri Salomonis potens mater, cui filius Rex utique tantum deferet honoris, quantum Salomon matri suæ detulit, cui dixit: *Pete mater mea: Neque enim fas est, ut avertam faciem tuam.* Hæc mater misericordiæ non destituet clientem, qui sese quotidianis obsequiis ipsi sedulò commendarit. Ideo beatus Ephrem precari solitus est: O Virgo misericors, adsis mihi sæpe, & in supremo vitæ momento animam meam tuis patrociniis defende, ac dæmonum aspectus ab eâ procul repelle. Anselmi precatio erat. Pie Domine, parce servo matris tuæ: Pia Domina posce veniam servo filii tui; qui me injicio inter duas tam immensas pietates, non incidam inter duas tam potentes severitates.

3. Reg c. 2. v. 20.

B. Virgo clientem non destituet sese quotidianis obsequiis ipsi commendantem.

Hanc talem deprecationem à matre Domini opportunissimè peti Bernardus docens: *Ceterùm, ait, quidquid illud est, quod offerre paras, Mariæ commendare memento, ut eodem alveo ad largitorem gratiæ gratia redeat, quo influxit. Neque enim impotens erat Deus sine hoc aquæ ductu infundere gratiam prout vellet, sed tibi vehiculum voluit providere. Fortè enim manus tuæ aut sanguine plenæ, aut infestæ muneribus, quod non eas ab omni munere excussisti. Ideóque modicum istud quod offerre desideras, gratissimis illis & omni acceptione dignissimis Mariæ manibus offerendum tradere cura, si non vis sustinere repulsam.*

Bern. in Nativitate Mariæ de aquæductu, sive sermonis p. 177.

Vide Trismegistum meum, l. 2. c. 3. §. 2. ubi hæc uberiùs traduntur.

Suasi aliàs, quod repeto, & usque repetam, & inculcare non desinam, singulis horis, præcipuè horæ principio mentem ad Deum erigendam. In eam rem consultissimum est certâ id precatiunculâ facere, seu Dominicam orationem seu Angeli salutationem, seu brevem aliam orationem pronuntiando. Illud in matre Domini salutandâ ardentiùs dicendum. *Nunc, & in hora mortis nostræ.* Par est omnino, & planè convenientissimum, ut horis omnibus ultimam Judicii horam prospiciamus. Nec putem ego eum hominem perire posse, qui tot horis suum Judicem cum sensu fuerit deprecatus. Nihil hîc nimii laboris censendum; res summi momenti est, cui summa meritò impendenda sit vigilantia.

C

S. Th. 1. 2. q. 109. art. 10. in concl.

Theologorum omnium vox est cum Aquinate Theologo, cujus hæc verba sunt: *Homo in gratia constitutus ad hoc ut usque ad finem vitæ suæ in bono perseveret, speciali divino auxilio, contra tentationum impulsus illum protegente indiget: multis enim datur gratia, quibus non datur perseverare in gratiâ.* Atqui hanc singularem perseverandi gratiam, nullis virtutum actionibus emereri* possumus. Donum est, nõ debitum, & planè gratuitũ donum, quod assiduis deprecationibus à Deo flagitandum. Explico. Princeps viro nobili castrum donat, eâ tamen lege, si fidum obsequium perseveret. At ille graviùs in Principem delinquens, non tantùm castri, sed & capitis amittendi periculum adit. Eadem ratio est omnium qui graviùs delinquunt in Deum: in gratiâ erant, promissione cælum tenebant, sed quia promissorem offenderunt, jam & gratiam & cælum perdiderunt. Quòd si Princeps ille viro nobili eam faceret gratiam, quâ non posset unquam excidere gratiâ, hæc certè gratiarũ omnium summa & excellentissima foret gratia, vix uni è multis millibus concedenda: Ita Deus, vix paucissimis hanc summam perseverandi gratiam transcripsit; alios omnes vult inter spem & metum ad Tribunal progredi. Hinc nemo est qui non cum Jobo dicere cogatur: *Etiamsi habuero quippiam justum nõ respondebo, sed meum judicem deprecabor.*

* Scilicet de condigno, ut loquuntur schola, sed tantùm de congruo: hoc est, potest Deus illam gratiam post omnia nostra promerita posse negare, & dicere: Nihil mihi debes.

Job c. 9. v. 15.

Perseverãtia gratiæ nulli virtutum officiis etsi maximis promereri possumus.

Quando igitur Deus supremam illam perseverantiam nemini promittit, neque nos eam ullis virtutum officiis etsi maximis, etsi creberrimè repetitis promereri possumus, dignissimum prorsus est, ut eandem hanc gratiam horis omnibus, infimis precibus flagitemus. Et in eam rem cælum terramque contestemur, omnésque

A cælites in obsecrationis societatem vocemus. Sic armatæ preces non erunt irritæ.

Quare *parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Prope est jam Dominus: Præforibus stat judex: *Beatus homo qui semper est pavidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.* Nemo dicat cum ignavo villico: Fodere non valeo, mendicare erubesco. Verte & canta: Fodere valeo, mendicare non erubesco. Conscientiam tuam subi, & illic fode; cælum adi, & ibi mendica. Matrem judicis tibi concilia, tot sanctos Angelos tibi amicos para, omnes cælites in auxilium voca. Et quid trepidas? ipsum adi judicem, & cum eo causam tuam fidentissimè tracta: Nunc supplica, nunc exorabilis est, nunc tibi eum facili negotio propitiaveris. Da panis frustum, & eme cælum; nunc lacrymas tuas pro nobilissimis gemmis, preces tuas pro thure selectissimo, jejunia tua prõ instructissimo convivio acceptat. Præsens tempus sementis est, Æternitas futura messis.

Luc. c. 3. v. 4. Prov. c. 28. v. 14.

CAPVT VII.

Quæ præparatio propinqua huc requiratur; seu, quid faciendum instante tempore rationis reddendæ.

LOngè aliter sensit Thomas Apostolus cùm de redivivo, sed absente Christo loquerentur discipuli, & cùm ipse præsenteret ante se stantem suismet oculis est intuitus. Priusquam Christum coram cerneret, nullus ei testis sat locuples est visus: quidquid viri fœminæque, noti ac ignoti dicerent, supra fidem censuit dictum: quidquid aliorum aures & oculi testarentur, ipse unus omnibus suum illud, *Non credam*, constanter opposuit. At verò cùm Dominum Jesum à morte reducem suis ipse manibus contrectavit, jam alios velut oculos, linguam & animum alium induens: *O Dominus meus, & Deus meus*, exclamavit; undequaque se victum confessus est Thomas.

Moribũdi ac sani de morte & judicio sententia.

Ita prorsus de morte ac judicio longè aliter judicat homo sanus, atque cùm mors jam in oculis est, & judex propinquare cernitur. Sanus spernebat monita, aut certè non sequebatur. Multa voculis illis, *Non credo*, eludebat; quædam opinione solùm terribilia censebat: ita sui securus & cæli negligens pergebat. Cùm verò judicialem cernit ferulam, cùm tribunali se proximum ire animadvertit, heu quàm pavidus ac pusillanimis est, quàm solatiorum omnium inanis? Beati qui priùs ista credunt quàm experiantur.

Tria Dei potentiam ingerunt:

Tria sunt quę admirandam Dei potentiam ingerunt, à paucis tamen observari solita. Primum est, neminem hominum lineamentis vultus omnibus, totóque oris habitu esse alteri similem, quod Plinius observatè asserens: *In facie, inquit, vultúque nostro nullas duas in tot millibus hominum indiscretas effigies existere, quod ars nulla in paucis numero præstet affectando.*

1. Nullius hominis vultus est alteri similis.

Alterum est; quemadmodum nullius hominis vultus, sic etiam nullius conscientia alterius conscientiæ similis est. Lex naturæ & summa rerum capita in omnibus eadem sunt, in occultis tamen & abditis, quæ conscientiæ inhærent, grandis diversitas est.

2. Nullius conscientia alterius cõscientiæ similis est.

Tertium; tot hominum millia quovis die, imò vel quavis horâ moriuntur, nullus tamen eodem penitus moriendi modo quo alter: quod ii affirmant qui frequentissimè adsunt morientibus. Addere licet quartum. Nullus mortalium eandem omnino cum altero sententiam audit, nec enim ullius præmium vel suppliciũ, alterius præmio vel supplicio æqualissimũ esse censendum, cùm omnium promerita sunt adeo diversa. De omnibus tamen jam judicatis, & etiamnũ judicandis illud Tobiæ pronuntiandum. *Iustus es, Domine, & omnia judicia tua justa sunt:*

3. Nullus eodem moriendi modo quo alter moritur.

sta sunt: & omnes viæ tuæ misericordia & veritas, & judicium. Nam, quod Salomon ait, *pondus & statera judicia Domini.* Ad subeũdum hoc judicium quæ remotior requiratur præparatio, capite priori dictum, hoc porro dicendum, quam vocemus præparationem propinquam. Et quamvis hac de re Æternitatis Prodromus documenta quædam suggerat, ea tamen confirmatiùs hoc loco tradenda.

Prov. c. 16. v. 11.

Prodromus Æternitatis c. 3. §. 1.

§. I.

Præparationis propinquæ ad judicium capita: 1. Testamentum non differre,

PRimum præparationis propinquæ caput est, *Nec Testamentum, nec aliud quidquam horum differre, aut rejicere in ultimos dies.* Tunc primùm velle Testamentum componere, cùm solus conscientiæ liber volvendus, cùm in labris hæret anima, serum nimis est. Tabellæ testamentariæ sanissimum exigunt judicium, ne quid in justitiam aut misericordiam peccetur, ne pauperũ subrepat oblivio, ne bene meriti testatoris facultatibus excludantur. Quantum injuriarum & litigiorum sæpius caveri potuisset, si confecta hæc maturiùs fuissent. Hæc negotia tempore tam nubilo & angoris pleno tractari non possunt absque erroribus.

Qui sanus vincere se nequit, ut occupationes tantisper semoveat, quomodo jam æger sese adiget, ut in morbo hæc rectè curet, cùm alia sint tam multa quæ occupent & premant.

Ezechias regum optimus, cùm ab Isaiâ mœstum illud audiisset: *Præcipe domui tuæ: morieris enim tu, & non vives.* Hoc subitum fulmen ita sensit, ut vati tergum obvertens, non testamentum, sed vitam & sanitatem cogitaverit. Ergo, *quod facis, fac citiùs.*

4. Reg. c. 20. v. 1.

Ioan. c. 13. v. 27.

2. Nihil post mortẽ faciendum mandare.

Alterum est: *Quidquid moribundus ipse potest facere, non aliis mandet post mortem faciendum.* Si quid curatum velis, ipse cura. Qui in rebus propriis socors est, quomodo speret alios in alienis tam fore industrios? Deus æquissimè permittit, ut quod quisque negligit, tametsi proximus sibi sit, illud cognati vel amici oscitanter aut penitus non exequantur. Tobias, quidquid potuit, ipsemet curavit, paucula quæ ipse nequiit exequi, filio commendans: *Cum,* inquit, *acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus.*

Tob. c. 4. v. 3.

Moribundi negotium quod.

His confectis cura omnis ad animum transferenda. Hoc unicum moribundi negotium sit, cum Deo agere; cum judice causam suam tractare. Diabolus omnibus modis satagit, ut hominem moribundum spinis coronet, sicut prætoriani milites Christum crucifigendum: diaboli spinæ, sunt curæ superfluæ, his animum ægroti lacerat. Quid, obsecro, agis te, mi æger, quid hîc aut illic fiat, quid iste aut ille moliatur: Tu tua, & teipsum cura. Quid homines turbas? Homines & humana mitte, cum Deo age; ad assem pervenisti.

Diaboli spinæ quæ.

Augustinum dictitare solitum refert Possidius: Iter ad tribunal à nemine suscipiendum sine dignâ pœnitentiâ. Quod & ipse Augustinus exemplo docuit. Nam septem Pœnitentię psalmos grandiori charactere scriptos & proximo parieti fixos assiduè legit, non sine jugi lacrymarum fluxu. Decem diebus ante obitum præcepit, ne quis ad se ingrederetur, nisi medicus, aut is qui cibum ferret. Sic tẽpus omne precibus & lacrymis dedit.

Ruffinus Aquil. c. 1. fine.

Joannes Anachoreta triduo ante mortem cum nullo mortalium, sed cum Deo solo colloqui voluit, idcirco neminem penitus ad se admisit. Repertus est mortuus, sed flexis genibus & oranti quàm simillimus. Igitur omissis omnibus, teipsum cura, & para ad judicium.

§. II.

3. Ecclesię sacramentis se instruere.

TErtium est, *Ecclesiæ Sacramentis ad extremum iter se instruere.* Sacra Cõfessio, si fieri possit omnis antea actæ vitæ noxas expiet, iis saltem quæ conscientiâ magis mordent, detectis, aut certè à priore ultimâ instituatur. Hîc morem illum denuò commendamus, qui annuâ generali Confessione omnes conscientiæ sordes eluit, atque sub unum velut aspectum omnes & noxas, & noxarum Confessiones collocat. Exhomologesin & pœnitentiam sequatur Eucharistia, quæ viaticum cæleste præbet ad illam profectionem ultimam.

Elias, quod Regum fasti testantur, in umbrâ subter junipero dormivit. Hunc Angelus secundùm expergefaciens: *Surge,* ajebat, *comede, grandis enim tibi restat via. Qui cùm surrexisset, comedit & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb.* Idem hîc monendus est æger: Age, comede grandis enim tibi restat via, usque ad Tribunal Christi, usque ad montem Dei *super cælum cæli ad orientem.* Ergo comede, & in istius cibi fortitudine ambula.

3. Reg. c. 19. v. 7. & 8.

Psal. 67. v. 34.

Eucharistiæ jungatur unctio extrema. Jacobus Apostolus ubi adventus Dominici & judicis ante januam assistentis monuisset, addidit: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.*

Iac. c. 5. v. 14. & 15.

Hæc igitur Sacramenta sibi ęgrotus ipse petat impertiri. Hîc velle cogi, pænè nolentis est.

4. Tempus sanctissimis actionibus occupare.

Quartum, *Exiguum quod restat tempus sanctissimis quibusque actionibus occupare.* In eam rem ægrotus à vanis omnibus sese avellat, & id unum in mente habeat: Ad judicium, heus ad judicium, ad judicium. Hoc igitur cura quod judicii est futuri. Dum aliquis in corpore spiritus tepescit, tam satisfaciendi, quàm promerendi tempus est. Ab homine autem moribundo longas precationes, aut voluntarias pœnas exigere serum est. Hîc jam suspiriis, gemitibus, precapunculis, quas vocant jaculatoriis agendum. His pleni sunt Davidis hymni. Qualia sunt illa: *In te Domine speravi, non confundar in æternum. Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo. Rursum post tenebras spero lucem. Credo videre bona Domini in terra viventium. Sitivit anima mea ad Deum fortem, vivum, quando veniam & appārebo ante faciem Dei? In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum; redemisti me Domine Deus veritatis.* Plura notavimus in Æternitatis Prodromo. Sed hæc omnia jam priùs oportet esse cogitata & usu facilia reddita.

Psa. 30. v. 1. Iob c. 13. v. 15. Idem c. 17. v. 12. Ps. 26. v. 13. Ps. 41. v. 2. Ps. 30. v. 6. Prodromus c. 3. §. 32. 42. & 33.

Addo: etiamsi moribundus nil amplius videatur posse agere, potest tamen etiamnum stipem largiri, saltem alienâ manu, potest amare Deum, quo nihil melius, & hujus amoris actus quamplurimos exercere; potest placando judici suo totos mundos optimis desideriis plenos offerre. Quod ut omnes faciant, valde hortor & obtestor. Pambo è priscis anachoretis vir religiosissimus jam moriturus dixit: Ab eo tempore quo locum hunc desertum immigravi, nullus mihi dies abiit, quo non aliquid operis manu fecerim. Nunc ad Deum abeo tanquam nondum religiosus esse cœperim.

Quinam hi sint, vide Horol. meum de hora diei 8. Palladius c. 10.

Voluisset utique Pambo, si Deo placuisset, novam ordiri vitam, eo ardore, eaque submissione animi, sicut Alphabetarius puer litteras nosse incipit, & colligere. Sic Pambo tam promeritis quàm desideriis sanctissimis plenus decessit.

§. III.

5. Suam voluntatẽ ad divinam conformare.

QVintum. *Omnem suam voluntatem quàm integerrimè ad Divinam conformare.* Nihil moribũdo salubrius, nihil ad hoc iter felicissimè conficiendum expeditius, quàm perfectissima suimet oblatio in voluntatem Dei, idque in rebus omnibus. Quapropter ita sese comparet moribundus, ut vix aliud emittat ore, quàm illud Jobi: Sicut Domino placuit, ita factum est; ita fiat. Sit nomen Domini benedictum in æternum, Domine Jesu, & vivere, & mori paratus sum, prout vis sic fiat.

Istud non potest non quàm maximè placere judici Christo, si monitus & citatus ad suum tribunal tam promptè

promptè judicis arbitrio sese submittat, dicátque: En adsum, præsto sum; quâ horâ, quo puncto horæ venire me voluerit judex, libentissimè veniam. Aut expectare, aut statim ire in æquo mihi est. Quod jusserit judex, & prout jusserit, hoc faciam.

Hæc verba moribundi aurum & gemmæ sunt ad conciliandum judicem mirè potentes. Sic homo vitam rem omnium charissimam Conditori offert. Atque hoc etiam obligamur facere. Nam sicuti danda est vita, & per cruciatus etiam effundenda, cùm ea poscitur in Religionis ac Fidei testimonium; sic eadem deserenda est, cùm illam mors naturalis postulat in testimonium obedientiæ. Ut autem id tantò promptiùs fiat, seriò cogitandum: Ipse etiam judex, & judicis mater, & intimi amici hunc mortis ictum exceperunt, quid nos misselli, mortem centies, sexcenties commeriti tergiversemur? Quo tempore quivis hominum sistendus sit tribunali, judex omnium optimè novit. Nostrum est quamprimum comparere, si judex solùm annuat, & nutu vocet.

Vita in fidei & obedientiæ testimonium danda.

Annis superioribus quidam Principum ab Oratoribus Cæsareis jussus est bonis omnibus, & toto ducatu suo cedere. Ille, adeo nihil moratus tam promptè quàm generosè hoc unum respondit: libentissimè; & polliceor me in potestate Cæsaris futurum, cui mea omnia subjecta sunt.

Virile dictum, superi! Quid nos homunculi ad judicem vocati rectiùs dicamus, quàm hoc ipsum: Libentissimè; en adsumus.

Nos ipsos obsecro quotidianâ meditatione sic formemus, ut jussit vitâ cedere & adesse quæstioni, pro se quisque nil cunctatus dicat: En, adsum, in supremi judicis potestate sum, cui vitam meam meáque omnia accepta fero; libentissimè igitur his omnibus cedo.

Hoc Christianum sapit; sic plurimùm propitiatur judex, si vocatus ad Tribunal se reum agnoscat, & omni abjectâ morâ nutum judicis sequatur.

Trismegistus apud Mauror. mihi pag. 176. & 178. quem supra laudavimus.

Hermes Trismegistus in Asclepio suo divinè dixit: *Voluntas Dei ipsa summæ est perfectio; utpote cùm voluisse & perfecisse, uno eodemque temporis puncto compleat. Simplici mente & animâ divinitatem colere, ejusque facta venerari; agere etiâ Dei voluntati gratias, quæ est bonitatis sola plenissima, hæc est nulla animi importuna curiositate violata philosophia.*

Catharina Genuensis vitæ integerrimæ virgo in fundamentum omnis sanctimoniæ mordicus illud unum tenuit: Fiat voluntas tua. Hoc idem moribundus assiduè ingeminet: Divine judex, Domine, Jesu, fiat voluntas tua, fiat, fiat, fiat.

Hoc documentum, mi Lector, identidem ingero, nec sine causâ. Hoc meum Horologium, hoc Prodromus, hoc totum Heliotropium docet. Ne verò istud fastidio sit, idem, sed aliis atque aliis rationibus & argumentis suadeo.

Hoc laboro; præceptionem longè utilissimam, scilicet, humanæ voluntatis cum divina conformationem, omnium pectoribus, si fieri possit, insculpere. Hac unâ re, nec ad vitam sanctè instituendam, nec ad mortem piè obeundam quidquam utilius scio, id alioqui certè fidelibus monitis instillaturus. Hoc unum (ad Dei voluntatem se conformare) cùm vitæ tum morti ingens, incredibile, summum fert præsidium.

§. IV.

Chron. Reichersbergense ad annum 1166. recens editum à Christophoro Gewoldo Imi consulto Benedictino an. 1611. p. 239. & sequentibus.

ATque hæc quinque capita expeditum sternunt iter ad supremum judicem. Quod vel suo etiam exemplo firmat Arnoldus Presbyter & Canonicus Reichersbergensis Ecclesiæ. Cœpit is ante Christi natalem lentâ, sed pænè continuâ febri æstuare, & palam fatiscere ad tumulum. Interrogatus sæpius ut valeret, serenâ fronte & hilari facie respondit: Bene, divino munere; fractas quidem vires, sed dolores nullos sentio. Cibum, quem omnem morbus fastidierat, raro admisit. Mores quos sospes & incolumis exhibuerat, eosdem & ægrotus repræsentavit, nunquam non mitis, placidus, & inconcussæ patientiæ. Iis qui lectulum cingebant obitum suum enixè commendavit, & velut præscius sui funeris, ipso die lustratæ Virginis Deiparæ sepeliri voluit. Nec aliter quàm destinaverat, evenit.

Itaque post matutinas preces, antequam diluxerat repentè territus apertis ac hiantibus oculis adstantes videt diabolos. Hic ille horrere, tremere, angi, sudare, & inclamare suos his vocibus: En domus hæc plena est dæmonibus. Non cernitis inferorum monstra? Ad has voces Christi in cruce pendentis imago ei porrecta, hâc ille osculis & complexu veneratus, velut clypeum objecit larvis Avernalibus. Nec desiit Crucifixũ Dominum unà cum præsentibus in auxilium vocare. Qui circumstererant, tremebant, orabant, & pænè animam cum illo agebant. Non enim solùm moribundi luctа, sed & locus ipse nescio quid horroris injecerat. Ægrotus insuper jam ante orantes adhortatus: Orationem Dominicam, ajebat, assiduè, repetite. Huic symbolũ adjungite, Credo in Deum, Credo in unum Deum. Hac unâ re nihil efficacius adversus dæmones. Sed & matrem Domini, ejusque fidum patrocinium imploremus. Factum. Mox iterum æger: Ubi sunt plures, inquit, multis enim nunc opus est precatoribus. Singulariter Virginem beatissimam, Domini matrem invocans, ejus divino nomine satiari non poterat. Ita semianimis, & velut medius inter vivos ac mortuos, inter angelos & diabolos, hinc accusantes, inde defendentes luctatus est. Ideo subinde has voces misit: Accusate modò, accusate modò; ego etiam meipsum accusavi. Fiduciam tevera omnem in Domino & matre Domini collocarat, solo Deo nixus. Nihilominus terribiles cacodæmonum formæ non cessabant repugnantem infestare. Et quamvis vox fracta jam & debilis esset, collectis tamen viribus eam intendens, non sine clamore cacodæmonem repulit, &: Abi, ait, Tu fur, abi, abi.

Jamque appetebat dies, cùm ille Virginis Matris tutelam identidem imploran diceret: Hæc mihi veniam apud judicem vel verbulo poterit exorare. Sic nocte superatâ lætior, & piè subridens, dexteram protendit, & velut præceptoris officio functurus, psalmũ incepit: *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* *Psalm. 121. v. 1.*

Mox vultu ad circumstantes verso, & digito in Crucifixum intento: En, inquit, hæc salus nostra, hic nostræ libertatis vindex & parens est. Mox addens: O, inquit, Obedientia! Paullò pòst: O quantam, ait, & quàm inexplicabilé cerno gloriam! Vana sunt, nulla sunt quæcunque huic tempori subjiciuntur: *leve ac momentaneum hoc tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus in nobis operatur.* *2. Cor. c. 4. v. 17.* Deinde tanquam respirans post difficilem pugnam: Maria Virgo, ait, veniam mihi apud judicem impetravit. Mora non longâ interpositâ caput erigens, totumque corpus quantum licuit per vires, allevans, & utramque manum largiter protendens, surgere nitebatur, tanquam ab aliquo ad abitum invitatus. Sed exhaustis jam viribus, inanes erant hi conatus. Ideo sequi se cupere testatus voce: Non possum, inquit, surgere & abire, mox in lectum recidens conticuit; nec multò pòst animam transmisit ad Judicem anno Christiano millesimo centesimo sexagesimo sexto, ipsis Calendis Februarii.

Dum ægrotabat, ad decumbentis lectulum Evangelia prælegebantur, aut psalmi quos ipse præiens voce incipiebat, ceteris ad ejus nutum respondentibus. Ita non amisimus, inquit scriptor, hunc bonæ memoriæ presbyterum, sed præmisimus. Iturí sumus & nos suo quisque ordine, & princeps hujus mundi nec nobis parcet, vim omnem sub cujusque obitum exerturus. Quod & presbyter ille monuit, attenderemus, hostes ab inferis ad nostrum etiam excessum adfuturos. Et ne mi-

Ioan. c.14. v.30. Luc. c.4. v.13. remur: Dominus enim de seipso dixit: *Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Quod confirmans Lucas: *Et consummatâ*, inquit, *omni tentatione diabolus recessit ab eo usque ad tempus.* Utique extremo tempore sub obitum in cruce non defuturus.

§. V.

4. Reg.c.19. v.1. & seqq. IN hunc igitur diem vigiliis opus est & excubiis assiduissimis. Cùm Ezechias Rex nuntium belli non faustum accepisset, *scidit vestimenta sua, & opertus sacco ingressus est domum Domini, appellavitq; diem illum tribulationis & increpationis.* Dies qui ad tribunal divinum nos vocat, verè tribulationis & increpationis dies est, quo etiam optimus quisque suas sibi tot negligentias & vitæ maculas objectari audiet. Dies iste non vestes tantùm, sed & facultates omnes diripit, & injicit saccum, quo tumulus est subeundus, dum suum animus obit vadimonium.

Dies tribulationis quæ dicatur.

Luc. c.21. v.28. Christus Dominus cùm extremi ac publici judicii signa prædixisset: *His*, inquit, *fieri incipientibus, respicite & levate capita vestra; quoniam appropinquat redemptio vestra.* Quò verò respiciendum? Bernardus montem Golgothæum loquente digito monstrat. Hîc tres in crucem affixos, & triplex morientium discrimen est cernere. Primum in latrone obstinato, qui è cruce lignea in flammeam, à morte in mortem migravit, è trabe in ignem præcipitatus. Alterum in latrone resipiscente, qui dolores crucis patientiâ sibi reddidit saluberrimos, qui crucem paradiso, mortem vitâ, tartarum sibi debitum cælo mutavit, felicissimus mercator. Tertium in Christo moriente, qui perdita omnia restituit moriendo, qui ideo pandit brachia, ut in amplexus invitet omnem humanam gentem. In brachia, in hos amplexus sese immittat homo moribundus, & propitium speret judicem, si tam benignum quæsiverit servatorem.

In Golgothæo monte triplex morientiũ discrimen.

1. In latrone obstinato.

2. In latrone resipiscente.

3. In Christo moriente.

Quando igitur mortis dolores ingruunt, cùm æra vespertina jubent occludi urbem, * cùm domuitio imperatur, tunc maximè opus patientiâ & constantiâ, ne à tormento moribundus transeat ad tormentum. Hîc, mi ægrote, angustias tuas flecte ac consilium, in rationem verte necessitatem. Patienter tolera te vinci, & ad judicem abduci: hæc omnium fors est; hîc nemo eximius. Dic ipse tecum, dic & aliis: Captivus Christi sum; è vinculis educar brevi, & sistar judici. Sequar libenter, & sine morâ, quocunque meus me judex vocaverit. Hæc omnia quæ patior, & his longè graviora commerui: sed ope divinâ superabo & hoc momentum. In explicata Christi crucifixi brachia me immitto, in aperta Christi vulnera me immergo, hîc ab omni hoste tutissimus latebo, dum divina in me ira deferveat.

** Cùm æra pulsantur clusilia, ut in Bavariâ moris est.*

Ita, mi Christiane, ita nos sentire, ita loqui convenit. Et quò altiùs hæc tibi hæreant infixa, oculos attolle ad tres illas in monte Golgothæo cruces: Prima dat spectandam obstinationem & impatientiam, certas ad Inferos scalas. Secunda patientiam, & vel seram resipiscentiam tradit, simúlque ac fiduciam in Christum ingerit. Vox moribundi latronis est: Memento mei, Domine, cùm veneris in regnum tuum. Tertia patientiam absolutissimam, obedientiam perfectissimam & omnigenas virtutes tam verbis quàm exemplis efficacissimè docet. Hic Paradisi Dominus prodigium factus est orbi, summa patientia summæ innocentiæ conjuncta. Hic ipsissimus noster judex est: Cœlum & Tartarum in manus ejus sunt. Ad hunc eminus vociferatur David: *Quia tu reddes unicuique juxta opera sua.*

Quid in tribus crucibus Golgothæi montis spectetur.

Psal. 61. v.13.

Iob c.34. v.12. Damnatur quis, & à conspectu Dei rejicitur? Hîc Jobus judicem excusans, & omnem ab eo culpam removens: *Verè*, inquit, *Deus non condemnabit frustrà, nec Omnipotens subvertet judicium.* Hic judex æquissimus non frustra mittit in tartarum, nec gratis recipit in cœlum. Vis esse beatus? Cave, ne sis malè vestitus. Decretum regium nosti: *Ligatis manibus & pedibus ejus mittite eum in tenebras exteriores.* Quid hominis erat? Conviva nuptialis indecorè vestitus. Tantine hoc flagitii sit? Supplicii gravitas hîc loquitur. Quæsiverat Rex: *Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* At ille obmutuit. Hem rigidum ac severum judicium, quod quæstione primâ elinguem efficit reum.

Matt. c.22. v.13.

Cùm Petrus in mari seminudus piscaretur, ubi Dominum in littore vocantem audiit, mox vestem induens, *Tunicâ succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare.* Quid hoc Petre? vestes natantem, aut etiam vado transeuntem non juvant, sed prægravant & impediunt. Mysterium hîc latet, & imago nostri è vitâ transitus. Petrus non quà iret, sed ad quem iret considerabat; à summis hominibus nudum videri nimis indecorum est. Idcirco Petrus maluit paulò difficiliùs quàm indecentiùs ad Dominum pervenire. En imaginem cùm vitæ, tum mortis nostræ. In portu stat Christus; in cœlo nos expectat ad se venturos. Hinc vocamur & invitamur quotidie. Enimverò coram tanto Rege nudum apparere, heu nimis fœdum est: excipiemur benevolè, si tamen, inquit Paulus, *vestiti non nudi inveniamur.*

Ioan. c. 21. v. 7. Transitus Petri vestè induti supra aquas ad Christũ est imago vitæ ac mortis nostræ.

2. Cor. c.5. v.3.

Ergo jam sæpius vocati & invitati vestiamus nos, dum tempus est. Noëmi prudens mulier, Ruth nurum suam instituens: *Induere*, inquit, *cultioribus vestimentis.* Vestis omnium cultissima est Charitas. Quis priscorum Patrum hanc unam virtutum non diligentissimus laudat? Ex omnibus unum huc sisto. Augustinus tam succinctè quàm nervosè: *Quamcunque*, ait, *paginam interrogaveris, hoc tibi respondebit. Quod tenes, tene: Charitatem tene, finis præcepti est Charitas.*

Ruth c.3. v.3.

In psal.102. fine explicationis.

Non est venustius, non est pretiosius indumentum Charitate. Hæc omnem nuditatem, hæc *multitudinem operit, peccatorum.* Bona vestis Eleemosyna bona, Jejunium, Oratio vestis optima. Sed has omnes habet, qui Charitatem habet. Quisquis es, ama tuum judicem, & propter illum etiam tuum inimicum ama, & causam tuam jam vicisti, nec est quod Tribunal ullum formides. Ama Deum, & fac quod vis.

Charitate nõ est pretiosius indumentũ.

1. Pet. c.4. v.8.

Quod si hac tunicâ te succinxeris, nihil metue, liberóque jactu in falsum mortis mare teipsum præcipita; non submergeris. Porriget dextram & liberabit, te, qui creavit te.

CAPUT VIII.

Arcani, peculiaris Iudicii Hypotyposis; seu, Reddendæ Rationis exemplar.

§. I.

BIrgitta Suedica, sanctissima vidua in Palæstinam iter susceperat unà cum filio suo Carolo. Filius in viâ mortem obiit Neapoli. Mater Birgitta Hierosolymâ pervenit, ubi assiduis precibus arcanam cum Christo familiaritatem iniit. Et ubi benignissimus Deus se à suis liberalitate vinci non sinit, ita viduam hanc singularibus beneficiis affecit, quandoquidem illa in omnibus hoc egit unicè, ut Christo quàm maximè placeret. Quia verò hæc vidua Servatori, ejúsque Matri devotissima erat, filii sui jam mortui statum quàm maximè desiderabat nosse; Quapropter ei vigilanti ac precanti objecta est species * inter has voces.

* Notate lector, hanc judicii formam ad captum potius vivorum quàm ad usum & consuetudinem mortuorum instituta: Quid & in aliis Deus subinde facit.

Licebit tibi, Birgitta, divinæ bonitatis munere videre jam & audire, quid circa filium tuum in arcano judicio sit constitutum. Et quamvis illud puncto temporis peractum sit, per intervalla tamen certâsque periodos tota rei series tibi proponetur, ut eam tantò rectiùs animo & cogitatione comprehendas.

Hîc Birgitta sibi visa est videre Dominum Jesum pro tribunali sedentem innumerabili Angelorum exercitu sti-

Birgittę visio de judicio filii.

tu stiparum. Ad hujus judicis latus adstabat Mater Virgo æterna peragendo judicio intenta. Ante judicem Caroli defuncti anima erat timoris ac pavoris plena, sententiam decretoriam expectans. Dextrum animæ latus claudebat tutelaris Angelus, lævum accusator diabolus, nec ille tamen nec iste animam tangebat. Initium dicendi faciens accusator: Æquissime judex, ajebat, iniuriam queror; hæc anima fuerat mea, ideóque corpore soluta in meum regnum trahenda erat. Sed mater tua, eam mihi præripiens tutelâ suâ defensam judicio stitit. Huic accusationi mater judicis respondens: Originis tuæ, spiritus maligne, memineris. Elegantiæ miraculum creavit te optimus Deus. Sed nequitia tua omnem tibi venustatem abstulit. Liberum tibi erat conditori te submittere: sed rebellis esse maluisti; eris æternùm, & cœlo proscriptus. Quid justum sit, intelligis, sed detestaris. Hanc autem animam deferte judici meum potiùs erat, quàm tuum. Etenim hic homo dum vixit, me, uti matrem filius, amavit, illud sæpiùs expendens, quanto me Deus honore sit dignatus. Hinc tantus in ejus pectore in me amor exarsit, ut paratus fuerit, potiùs æternis ignibus torqueri, quàm committere, ut aliquid honori meo suâ culpâ demeretur. Hoc in me animo diem suum obiit. Num igitur iniquum fuit, in meam illum tutelam asseruisse?

Hîc accusator: Non nego, ajebat, homo iste matrem sui judicis magis, quàm seipsum amavit: sed aliæ ipsius actiones inspiciantur, & nemo illum negaverit meum esse. Quocirca tuam, judex, appello justitiam. Et en acta hominis istius, in tabulas relata, en peccatorum catalogum ingentem! En molem & acervum infinitarum cogitationum malarum, è quibus si solùm obscenæ aut superbæ puniantur, meus erit; Decalogi præceptum sextum non nesciit; sed illud millies iterumque millies transgressus est. Tacebo cetera. Nec ille horum quidquam negare potest: convictus est, convictissimus; testes produco mille propriam ipsius conscientiam.

Non mœchaberis.

Hîc Angelus: Quamprimum, inquit, mater ipsius observavit filiolum in vitia flecti cereum esse, prolixis precibus, innumeris lacrymis, & variis misericordiæ operibus eam illi gratiam à Deo impetravit, ut etiamnum puer timere Deum cœperit & lapsus, illicò ad pœnitentiæ asylum properarit, ingemuerit, doluerit, emendationis propositum innovarit. Contrà diabolus plurima objicere, Angelus objecta diluere ac dicere: Hæc, & hæc, & ista, & illa deliquit, fateor, sed delicta expiavit, nunquam non bonæ voluntatis fuit, & quod ipsius caussæ jam plurimum patrocinatur, eo demum Carolus se redegit, ut unicam vivendi caussam statuerit, *Dei voluntatem exequi, divinæ voluntati voluntariè se conformando.*

Sunt verba formalia.

Auditis partibus judex accusatorem jubens facessere, sententiam pronuntiavit istam: *Meus hic servus æternùm vivat.*

Ubi hæc Caroli mater audiit & vidit, gaudiis perfusa: O æterna veritas, inquit, ô Domine Jesu, ô Judex æquissime, tu sanctas cogitationes mentibus infundis: tu nostras preces & lacrymas tuâ gratiâ, & æterno præmio remuneraris. Tibi laus, honor, & gloria, tibi gratiarum actio à rebus creatis omnibus. Tu mi amantissime Deus, mihi meipsâ longè charior es: tibi vivere, tibi mori unicè desidero.

Revelat. S. Birgitæ l. 7. c. 13. mihi pag. 132. Vbi fusa narratio, quam contraximus.

Hîc Angelus loco judicis respondens: *Scias*, inquit, *hæc tibi monstrata, non tuo duntaxat bono ac solatio, sed ut Dei amici omnes norint, quantarum virium sit bonæ voluntatis perseverantia, quæ labores, lacrymas, preces, eleemosynas ad supremum usque halitum perducit ac perpetuat. Scias etiam in hunc militem filium tuum sententiam tam mitem non fuisse pronuntiandam, nisi à puero tam bonæ ac promptæ fuisset voluntatis, quâ Deum & Dei amicos amare, & nævos suos emendare studuit.* Qui venturum timet judicem, benignum sentiet præsentem.

§. II.

QVis autem judicii tam exacti memor in vetitum ruat, eâdem fortasis horâ trahendus ad Judicem, qui jam olim minatus: *Scrutabor*, ait, *Hierusalem in lucernis.* His verbis Bernardus meritissimò acclamat: *Quid in Babylone tutum, si Hierusalem manet scrutinium?*

Soph. c. 1. v. 11.

Berna. serm. 55.

Quis autem hunc judicem effugiet? Potentissimus est: Quis enim decipiet? Sapientissimus est: Quis illum muneribus corrumpet? Opulentissimus est. Quis eum auctoritate trahet? Integerrimus est. Quis ipsum facundiâ flectet? Æquissimus est. Quis ab eo causam suam ad aliud tribunal transferet? Supremus, summus est, universorum judicum Judex. *Quis*, ergo *non timebit te, ô Rex gentium?*

Hier. c. 10. v. 7.

Rectissimè monens Basilius: *Si quando*, inquit, *sensiris te ab appetitu ad peccandum pertrahi, velim cogites horribile illud & intolerabile Christi Tribunal, in quo præsidebit Iudex in alto & excelso throno.*

Basil. in Ps. 33.

Paulus ipse velut divini judicii formidans: *Nihil*, inquit, *mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me Dominus est.* Absit ut me justum pronuntiem, potest enim in me delictorum aliquid latere, quod ignorem. Nam *delicta quis intelligit?* Tanta est humani cordis profunditas, ut hominem ipsum non pauca quæ in ipso sunt, lateant. Hinc seipsum nec perfectè nosse, nec integrè judicare potest. *Pravum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes: qui do unicuique juxta viam suam, & juxta fructum adinventionum suarum.* Verè, *spirituum ponderator est Dominus.* Nostro de nobis judicio minimè credendum. Qui judicat nos Dominus est, Judex ad usque novissimum quadrantem exactissimus; ad cujus examen vita nostra ducitur, sub quo & virtutes nostræ trepidant. Nos enim omnes manifestari oportet ante Tribunal ipsius, ubi velut perlucidum vitrum stabimus, non solùm divinæ luci, sed & oculis nostris pervii. Non secundùm *allegata & probata* judicabimur, ut passim fit in judiciis, sed secundùm infinitam judicis scientiam, quâ cogitatiunculas vel latentissimas rimatur & numerat.

1. Cor. c. 4. v. 4.

Psal. 18. v. 13.

Hier. c. 17. v. 9.

Prov. c. 16. v. 2.

Deus est exactissimus judex.

Hinc ille hominum etiam sanctissimorum de futuro judicio metus, quem Gregorius expendens: *Mens justorum*, inquit, *sollicita semper venturo exanimi intendit. Omne enim quod agunt, metuunt, dum cautè considerant ante quantum judicem stabunt. Scriptum est: Astræ non sunt munda in conspectu ejus. Quia apud eum districtè judicati; ipsi quoque maculas iniquinationis habent, qui per munditiam sanctitatis lucent.*

Greg. tom. 2. l. 8. mor. c. 2. mihi p. 486.

Rex David ne pueriliter supremum judicem timere videatur, timoris sui caussam exponens: *Domine probasti me, inquit, & cognovisti me, tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longè. Semitam meam & funiculum meum investigasti. Et omnes vias meas prævidisti. Ecce Domine tu cognovisti omnia.* Non me solùm, sed omnia, mea etiam minima, vel ipsam quoque sessionem ac resurrectionem meam observas, ubi quomodo, quâ de caussâ, quo fine sedeam vel surgâ. Neque tàntùm exteriora hæc tibi sunt apertissima, sed ipsas etiâ secretissimas cogitationes meas omnes de longè intellexisti; multò antea quàm cogitare incipiam, tu jam nosti, quid cogitaturus sim; hæc tibi ab omni Æternitate sunt perspectissima. Hinc omnes semitas meas & progressus meos tam corporis quàm animi motus, consilia, deliberationes, proposita, perturbationes, reconditissimos ac intimos sensus meos, sed & funiculum meum, metam & finem meum ante omnia tempora investigasti, quo anno, quo die, quâ horâ, morte obiturus sim prævidisti. Ecce tu cognovisti omnia, ideo judicium tuum undequaque exactissimum formido: *Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit?* Publicanum

Psal. 138. v. 1. & seqq.

Judicium Dei exactissimum, quia omnia novit.

Psal. 129. v. 3.

blicanum dicere (*Deus propitius esto mihi peccatori*) nil miri est: sed sapientissimum regem Deoque charissimum precari (*ne in furore tuo arguas me*) hoc grande mirum est.

Iob c. 13. v. 25. Altum ingemiscens Jobus: *Contra folium*, inquit' *quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris.* Quid est homo? In paradiso fuit arbor, in tentatione folium, jam stipula est post lapsum. Nihilominus Judex supremus *dignum ducit super hujuscemodi aperire oculos suos, & adducere eum secum in judicium.*

Iob c. 14. v. 2.

§. III.

Deus omnes sine sexus, aut dignitatis ratione ad judicium adducit.

SIc autem in judicium adducit, ut nullam ætatis, sexus, ordinis, dignitatis rationem habeat; senes, juvenes, viros, mulieres, pauperes, divites, summos, infimos eâdem examinis censurâ stringat. *Non enim subtrahet personam cujusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujusquam, quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio: quoniam judicium durissimum in his qui præsunt, fiet.*

Sap. c. 6. v. 9. & 8.

Deut. c. 10. v. 17. Quod Sapientia evulgat orbi, hoc Moses jam olim proclamans: *Dominus Deus vester*, inquit, *ipse est Deus Deorum, & Dominus Dominantium, Deus magnus & potens, & terribilis, & qui personam non accipit, nec munera.* Sicut panni negotiator eâdē ulnâ & holosericum & sabanum metitur, ita Deus servum & dominum ad idem trahit judicium: Baronibus, Comitibus, Principibus, Ducibus, Regibus, Imperatoribus non molliorem se præbet, quàm rusticorum aut mendicorum infimis, eâdem scilicet ulnâ, pannum villosum, linum crudum, & pannum aureum metitur.

Lib. 2. Miracc. c. 1. Rem insolitam & multis retro sæculis inauditam narrat Cluniacensis Abbas Petrus de Matiscono Comite. Hic multa flagitiosè patravit, & divini judicii oblitus, nec Deum verebatur, nec homines, seipso in dies deterior. Nec spes emendationis allucebat ulla.

Sap. c. 6. v. 6 Minatur quidem æterna sapientia: *Horrendè & citò apparebit vobis.* Minatur Paulus: *Horrendū esse incidere in manus Dei viventis.* Minatur ipse Christus: *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Sed minis hi tales non terrentur. Vim ergo sentiant & supplicia, qui monitis ac minis nolunt corrigi. Ita in hunc Comitem ab irâ numinis animadversum est.

Heb. c. 10. v. 31. *Luc. c. 13. v. 3. & 5.*

Matisconi Comitis miserabilis mors.

Cùm enim solenni die Matisconæ in suo palatio consedisset, hominibus diversi ordinis adstantibus, repentè ignotus eques audacissimè ingressus, ad ipsum pervenit, quem etiam ad secretius colloquium evocans, sequi se non rogavit, sed imperavit. Comes occultâ vi tractus surrexit, & volens nolens ad domus ostium secutus est. Hic equum jam paratum jussus ascendere, non potuit non parere. Vix equi habenas comprehendit, & continuò in aërem unà cum altero equite abreptus est. Hic Comes vociferari & ejulatu miserabili totam urbem ad invisum spectaculum excire. Concursum est undique. Plurimi notissimum Comitem equo per auras avehi, dum oculorum acies sequi potuit, attoniti spectarunt. Clamabat quidem Comes: Succurrite cives, succurrite. Sed jam frustra hæc. Sat diu expectavit judex; voluit demum moras omnes abrumpi. O miserum, ter miserum, quem talis equus abripuit ad tribunal. Hic nemo non dixerit: Horrendum esse incidere in manus Dei viventis. Nec Comitum galeas, nec Præsulum tiaras, nec Pontificum mitras hic judex respicit.

Tilmannus Bredenbachius l. 8. sacrar. collat. c. 12.

Gualteri miseramors.

Non absimile quid bonæ fidei scriptor commemorans: Vir nobilis, inquit, Gualterus de Mere unus aliquis è Caroli V. Cæsaris aulico famulitio, ad partes Boreales Islandiam versùs navigans, ex adverso navim magno impetu ferri, & in puppi tetrum monstrum, æthiopem nigerrimum pro navarcho considere vidit. Gualteri nauta pro more acclamans, quid mercium vectarent? quóve tenderent, quæsivit. Cui Navarchus ater respondit: Archiepiscopum vehimus (nomini parcitur) & ad montem Heclam tendimus. Mons est assiduis incendiis, perinde ut Æthna, terribilis. Hoc ubi Gualterus audiit, totus contremuit, & vitæ rationes secum subducere orsus, quamprimum Leidam appulit, in religiosam divi Francisci familiam se dicavit, ut rerum humanarum curâ solutus Deo liberiùs operaretur, magistrum sui tirocinii habuit Guilielmum Delphensem, qui hæc domi meæ, inquit scriptor, multis honestissimis viris præsentibus exactè narravit.

Quemadmodum Comes equo, ita hic Archiepiscopus navigio ad subeundum judicium abreptus est. O nimium infelices! Qui quasi de industriâ recesserunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt. Et addens Jobus: *Non sunt tenebræ*, inquit, *& non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Novit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem & conterentur, subitò morientur, & in mediâ nocte turbabuntur. Opus hominis reddet ei, & juxta vias singulorum restituet eis.*

Iob c. 34. v. 22. & seqq.

Non enim est acceptio personarum apud Deum. Nimirum telam crassam & subtilem, rusticam & Coam eâdem ulnâ metitur Deus: Jus idem regibus, mendicis, Imperatoribus reddit.

Rom. c. 2. v. 11.

Refert beatus Gregorius ad insulam Liparim solitarium magnæ virtutis & nominis, uni ex iis, qui illuc appulissent, dixisse: Scitis, quia rex Theodoricus mortuus est? Huic illi protinus responderunt. Absit: Certè cùm abiremus, in vivis etiamnum erat, nec ejuscemodi sermonis quidquam ad nos perlatum. Quibus ille: Ut dixi, jam mortuus est. Nam die hesterno horâ nonâ inter Joannem Pontificem & Symmachum Patritium discinctus & excalceatus, vinctis post tergum manibus raptatus, & in vicinam hanc Vulcani ollam præcipitatus est. His illi auditis, cum curâ diem in tabulas retulerunt. Jámque in Italiam reversi, eo prorsus die Theodoricum esse mortuum compererunt, quem vir ille solitarius significarat. Nec vanum hoc visum fuit. Etenim Theodoricus Joannem Pontificem in carcere necavit, Symmachum Patritium ferro trucidavit. Non injuriâ ab iisdem in ignem mitti visus est, in quos tam iniquus judex sæviit. Sed invenit superiorem se judicem, qui nunc quidem, uti Job loquitur, *per caliginem judicat*: Sed *mane Iudicium suum dabit in lucem.*

Greg. l. 4. dial. c. 30. Theodorici mors subita.

Iob c. 22. v. 13. *Sophon. c. 3. v. 5.*

CAPVT IX.

Arcani Iudicii memoriam jugiter instaurandam; seu, Reddendæ rationis nunquam obliviscendum esse.

§. I.

AVrem pervellat assiduè tremenda eáque ultima judicis sententia, quæ aut in ignem æternum mittet, aut æternæ vitæ transcribet. Nihil dici, sed nec cogitari quidquam horribilius potest, quàm tonitru illud & fulmen nimis quàm metuendum: Recede à me maledicte in ignem æternum. Vox ferrea, vox adamantina, vox justissimi furoris plena,

Ajunt in Scythia & Mœoticis regionibus, tonitrua tam ingenti fragore fieri, ut quàdoque hominem exaniment pavore. Nisi animus humanus immortalis esset, divinæ vocis tonitru jugularetur. Princeps Apostolorum Petrus Ananiam & Saphiram conjugem terræ allisit pauculis vocibus fulminatos: Obstupescens id Gregorius: *Petrus*, inquit, *utrique conjugi vitam abstulit arguendo, qui Tabithæ vitam reddidit orando.* Senensis virgo Catharina,

Hodie Tartaria dicitur.

Act. c. 5. init. *Act. c. 9. v. 36. & seqq.* In vitâ Catharinæ c. 24

Catharina, quod temporis aliquid non optimè collocasset, arcanâ castigatione à beato Paulo sic reprehensa dicitur, ut maluisset coram orbe universo pudefieri, quàm judicio tam acerbo coargui.

Ter. 2. Dominicæ I. in Quadrag. Vocis humanæ terribilitas.

Narrat vir Religiosus è divi Dominici familiâ Raphaël de Columbâ Philippum II. Hispaniarum Regem, cùm rei divinæ interesset, duos è suis magnatibus sibi vicinos familiariùs inter se fabulantes audiisse, & dissimulasse: Redeuntem verò in conclave, illos ipsos atroci vultu notasse ac dixisse: Vos in conspectum meum non ampliùs venite. Ita illos hæ solæ voces perturbarunt, ut alter mœrore sensim contabuerit, alter stupido & attonito similis in omnem vitam manserit.

Iráne verò vox humana hominem non summi flagitii sibi conscium sic fulminet? quis pavor, dolor, terror incutietur reo, cùm non rex Hispaniarum, sed rex cæli, ac terræ terrificum illud pronuntiabit: Recede maledicte, ne ampliùs in conspectum meum te da, in ignes æternos abi.

Tantum potuit vox Petri, vox Pauli, tantum vox regis Philippi, quantum poterit vox judicis Christi? Geminæ voces (*Ego sum*) Christi judicandi tot militum centurias in olivario clivo prostraverunt: quid facient Christi judicaturi? Si tam terribilis fuit vox agni, quantum terrebit vox leonis? *Leo rugiet, quis non timebit?* Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: *rugiens rugiet super decorem suum.* E veterum monumentis & ipsâ experientiâ compertum est, leonem nonnunquam velut dormientem, aut mortuum jacere, dum in areâ vel campo insidias simulato somno struit, dum aviculæ complures congregentur. Subitò insidiator iste horrendum rugit, quo quidem rugitu sic exterret aviculas, ut velut captæ hæreant. Hic accurrens Leo quidquid minoris ejuscemodi prædæ reperit, injectis unguibus præfocat.

Amos c. 3. v. 8. *Hier. c. 25. v. 30.* Leo rugiēs Christus judicaturus.

Dormit aliquanto tempore, aut potiùs dormire se simulat Leo de tribu Juda. Cavete aviculæ, attendite homines, repentè hic Leo rugiet, & vos cadetis. *Intelligite hæc qui obliviscimini Deum; ne quando rapiat, & non sit qui eripiat.*

Psal. 49. v. 22.

§. II.

Iobc. 14. v. 13.

INtellexit hæc Jobus, & Deum nequaquam oblitus est. Nam jugi memoriâ hoc sibi Judicium ante oculos statuens: *Quis mihi*, ait, *hoc tribuat ut in Inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei.* Malo ad inferos descendere, quàm irati judicis vultum sustinere. Quantus igitur morbus, quantum hoc malum cui pro medicinâ & refrigerio sit infernus ipse? *Magna sunt enim judicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua.*

Rep. c. 17. v. 1. *Climacus grad. 4. de Obed. mihi pag. 81.*

Narrat Climacus in quodam Asiæ cœnobio discipulum commissum viro religioso homini miti prorsus ac placido. Observavit discipulus se à sene nonnihil honorari, nec ullis molestis laboribus exerceri, quod aliquibus periculosum fuisse non nescivit, cúmque etiam suâ sponte avidus esset multa patiendi, hoc prudenter excogitavit; veniam à Sene petiit aliò migrandi. Non negata est. Commendatitiis à magistro litteris acceptis in quoddam Politi cœnobium profectus est. Primâ nocte, quam illic egit, somnium ei tale oblatum. Erant qui ab ipso rationes exigerent, è quibus demum intellexit se centum auri liberas debere. Experrectus, & quid secundùm quietem vidisset, apud animum suum revolvens: Antioche (ajebat ipse sibi) grandi ære alieno summus oppressi; multa nomina restant expungenda. Ità triennium in eo cœnobio permansit officii sui sedulus, omnibus obtemperans, modestiæ ac submissionis cultor eximius, & quamvis à plerisque omnibus, ut homo ignotus ac peregrinus contemneretur, injuriis etiam afficeretur, hæc tamen ille omnia constanti patientiâ conA coxit. Exacto triennio per quietem denuo vidit hominem, qui rationum tabulas monstravit, & in iis decem libras auri deletas. Expergefactus secum ipse dixit, non totum æs alienum, sed decem tantummodo libras dissolvisti ecquando reliquum tolles? Antioche majori labore ac conatu est opus. Ardentiùs est agendum, & patiendum. Ab eo tempore amentem ac fatuum se simulare cœpit, nec tamen quidquam officii sui omisit. Hinc factum ut quidquid molesti & insulsi laboris esset toto cœnobio, in unum Antiochum devolveretur: omnium sensus erat, hæc homine bardo non indigna. Sed nihil nimis difficile Antiocho visum est. Ita tredecim annos industriâ incredibili exegit. Rursus autem in somnis exactores illos vidit, qui omnia nomina centum librarum expuncta ostenderunt. Quod ille in suum usum sic traxit, ut quotiescunque graviori labore, aut novis injuriis exagitaretur, ipse sibi diceret: Antioche, memento debiti.

B Ad hunc planè modum quotidie seipsum quisque commonefaciat: Heus Paule, aut Andrea, aut Petre &c. Memento judicii: grandis debitor es, & quidem confessi nominis; centum millia talentorum debes, rationes brevî exigentur: Incertissimum est quo anno, quo die, quâ horâ actionum tuarum omnium rationem à te accepturus sit judex. Ergo memento judicii, memento.

Thallelæus Cilix, quod notatu dignissimum, annis sexaginta, quos in divinis servitiis egit, assiduè flevit, nec unquam visus est, quin lacrymarum fonticuli ex ipsius oculis defluerent. Ut autem ejus rei caussam redderet illud semper in ore habuit: Tempus hoc nobis ad pœnitentiam indultum est, & rationes valde severas postulabit judex, si illud neglexerimus.

Ioan Mossaginta chus in prato spirit. c. 59. mihi p. 371.

Hoc sciamus, quod Moses animis fideliter instillans: *Dei perfecta sunt opera, æquit, & omnes viæ ejus judicia. Deus fidelis, & absque ulla iniquitate, justus & rectus.* Quocunque C vertas oculos, æquissimam Dei libram conspicies.

Deut. c. 32. v. 4.

Quidquid Deus operatur, ad rectissimi judicii normam operatur. Siquidem omnia ad exactissimam libellam jam ab æterno ponderavit. Quod Salomon pronuncians: *Pondus*, inquit, *& statera, judicia Domini*, nec capillo vel unico exerrantia. *Quia Deus judicii Dominus.* Omnes viæ ejus judicia. Ut horum nos ulla unquam teneat oblivio, nos ipsos identidem extimulemus hoc brevi monito: Memento judicii. Deum autem id maximè velle, ut futuri judicii semper memores vivamus, paragrapho sequenti ostendemus.

Prov. c. 16. v. 11. *Isaiæ c. 30. v. 18.*

§. III.

INsacris voluminibus post librum Judicum subjunguntur libri Regum. Non errabimus si istud etiam in mysterium assignemus: Judicium attentè ac seriò consideratum Christianos eò evehit, ut morte obitâ, & judicio superato reges efficiantur cæli. Ergo quisquis es, memento judicii.

Quatuor capitibus Ruth mediis.

Sunt qui observent tam in exordio bibliorum, quàm epilogo ac fine, mentionem injici de judicio, veluti de re summi momenti à quâ initium sumere, & in quam desinere debeant divini codices. Liber Geneseos sic orditur: *In principio creavit Elohim* * *cælum & terram.* Hebræa vox ista quâ Moses usus, non Deum Creatorem tantùm, sed judicem, inspectorem, vindicem designat. Ut sciant homines eundem esse Conditorem Mundi & Judicem universorum, qui sicut mundum creavit, ita & judicabit: Ut sciant etiam ab eo universa in lance justissimâ esse disposita. Porrò sacrorum voluminum finem Apocalypseos liber in hæc verba consignat: *Etiam venio cito. Amen. Veni Domine Iesu.* Hic clarissimè humanæ gentis arbiter judex adventum suum judiciarium prædicit: Et verò etiam à securâ conscientiâ invitatur ut veniat. Veniet & non tardabit. Memento judicii.

Judicium est α & ω Scripturæ.

Gen. c. 1. v. 1. * *Deus.* Cur Moses usus est voce *Elohim.*

Apoc. 22. v. 20.

In Psalmis vates regius creberrimam facit mentionem divini judicii. Ejusdem in Psalmo primo & penultimo monet: *Non resurgent impii in judicio.* Dixerat Psaltes initio sacri carminis, Justos non abire in consilio impiorum; sed subnectit, Impios non resurgere in judicio justorum. Hoc sensu, longè aliud fore judicium justi & aliud impii. Sic etiam sub finem psalmorum: *Gladii ancipites,* inquit, *in manibus eorum, ut faciant in eis judicium conscriptum* judicium decretum, fixum, firmum, jam olim scriptum, & velut columnæ incisum, ut nequeat immutari. Ergo memento judicii.

Psalm. 1. v. 5.

Psalm. 149. v. 6. & 9.

Narrant Alexandrum magnum Diogeni Cynico adstantem quæsiviſſe ab eo: Dic sodes, Philosophe, num me times? Cui Diogenes: Es ne bonus, inquit, an malus? Bonus respondit. Quis, igitur, inquit philosophus, timet bonum? Hîc iterum respondit potuisset philosopho: Malus homo bonum regem timere potest & debet. Id è sacris voluminibus Christiani norunt. Paulus in suis epistolis: *Vis,* inquit, *non timere potestatem? Bonum fac: & habebis laudem ex illâ. Si autem malum feceris, time. Non enim sine causâ gladium portat.* Qui nihil mali facinoris patrat, quod oculis deprehendi possit, securus est à judice homine, non item à judice Deo, qui non solùm oculis patentia, sed mentis abstrusissima quæque judicat. Hinc vociferatur David: *Ab occultis meis munda me.* Latent nonnunquam in homine cupiditates & affectus pravi, sed occultissimi, quos ille sibi periculosos non censet, Deo aliud judicante.

Laërtius l. 6. c. 2.

Rom. c. 13. v. 3. & 4.

Psal. 18. v. 13.

Cùm pictor imaginem à se factam proponit spectandam, vulgi judicium non metuit, sed artificum, & hominum in talibus censendis peritorum: Ita sanctissimi quique humanis judiciis non terrentur, oculum Dei censorium formidant, qui sæpe quod hominibus bonum, justum, sanctum videtur, damnat ut malum. Videt quis acervum farinæ candidum, quem purum & ab omni furfure purgatum judicat, sed cùm ad cribrum farinarium farina examinatur, tres facilè vel quatuor purgilli furfuris excutiuntur: ita plurima prorsus humanis judiciis approbantur ut recta & sancta, quæ ubi judicii divini cribrum subtilissimum examinaverit, mistura furfuris deregetur.

Oculus divini Judicii timendus.

Est aurum quod obryzum, quod purum putum censeas, sed explorandum trade aurifici, qui ubi ad coticulam illud examinaverit, mistum & impurum, aut falsum & adulterinum pronuntiabit. Quot actionibus humanis dignitatem auri attribuimus, quæ Christi judicis coticulâ ut plumbum damnabit.

§. IV.

Filius Davidis Regis, Salomon, Ecclesiasten scripto agens idem hoc ipsissimum mysterium luculentè docet, & concionatores instruit, quâ ratione dicendi principium & finem à Dei judicio, seu rerum novissimis petant. Eam ob caussam sic ille exorsus est: *Vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Nihil hîc stabile, suis quæque spatiis transcurrunt & transvolant. Cùm homo multis sese annis variè fatigaverit, cùm destruxerit, ædificaverit in negotiis multiplicibus desudaverit, ipsam etiam mortem subjerit: quid restat? Judicium. Ad hunc demum scopulum navis nostra impingit. Idem verò Ecclesiastes libro suo hunc apponit epilogum: *Et cuncta quæ fiunt adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum sive malum sit.* Quid, oro, Ecclesiastes his verbis omnino ultimis monet, nisi hoc ipsum: Memento judicii.

Eccles. c. 1. v. 2.

Eccles. c. 12. & ult. v. ult.

Nec aliâ Ethicæ divinæ scriptor volumen suum clausulâ insignivit, quàm hac: *Laudent eam in portis opera ejus.* Sunt verba planè ultima scriptoris sacri, quibus ille humanas actiones ablegat ad Judicium. Nam judicia olim ad portas exercebantur. Et quoties Jobus judiciariam hanc campanam pulsavit? Quàm articulatè monuit: *Fugite à facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est & scitote esse judicium.* Ergo memento judicii.

Prov. c. 31. verba omnino ultima.

Job c. 19. v. 29.

Christus ipse jam morti proximus in amplissimo Hebræorum Pontificum senatu etsi vinctus, etsi judicandus, etsi crucifigendus, judicii tamen memoriam refricans, & ipsum judicem velut digito commonstrans: *Dico vobis,* inquit, *amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli.* Jam in crucem sublatus judicii tamen formam repræsentavit, cùm latronum alteri paradisum eo ipso die habitandum pollicitus, alterum ultro in abyssum ruere volentem non revocavit, quo quidè occulto tunc judicio, & oves ad dextram, & hœdos ad sinistram statuendos oculis subjecit. Cùm superatâ jam morte redivivus cælum repeteret Salvator, discipulis eum, dum licuit, prosequentibus fixâ oculorum acie, en duo è cælo candidati ephebi, piam turbam alloquentes: *Viri Galilæi,* ajunt, *quid statis aspicientes in cælum? Hic Jesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Sic veniet,* cum eodem corpore & animo, cum eâdem majestate ac gloriâ spectabilis, cum iisdem vulnerum notis, eodem gemino comitatu hominum & Angelorum, supra hunc eundem Olivarum montem descendet, vobis gaudio ac solatio, aliis terrori & supplicio. Sic veniet. Ergo venturum cogita, & judicii memento.

Matth. cap. 24. v. 30. & 64.

Act. c. 1. v. 11.

Hoc nobis omnes è tumulis defuncti occinunt, quivis mortuorum clamat: *Memor esto judicii mei, sic enim erit & tuum.* Cujusnam? Tuum Cæsar; tuum Princeps; tuum Carole, tuum Philippe, tuum Marce; tuum homo qui vivis.

Eccli. c. 38. v. 23.

Refert Clemens Romanus B. Petrum dictitasse: Quis peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei judicium ponat? Gregorius Nazianzenus ad Eleusium judicem multâ sibi familiaritate conjunctum scribens: *In summâ,* inquit, *ô judex futurum scito, ut judiceris, & minùs peccabis.*

Greg. Naz. epist. 74.

§. V.

Moris est in hominum religiosorum domibus, ut antequam noctu post cenam ad quietem se recipiant, examen conscientiæ præmittant, si eorum fortè aliquem eâ nocte ex improviso mori contingeret, rationes ille cum Deo compositas haberet. Ad istud autem quotidianum conscientiæ examen ære campano signum datur, ut omnes eodem tempore horæ partem in eo faciendo collocent. Fuit ut post cenam ante somnum daretur ex more signum ad Examen conscientiæ, & eodem omnino temporis puncto è religiosâ familiâ unus moreretur, quod domesticorum aliquis singulariter observans: Huic Patri, ajebat, pulsatum est ad examen. Verè sic fuit. Nam eo ipso tempore ad Christi Tribunal ductus, & judicatus sententiam audiit æternùm non mutandam.

Cur in cœnobiis ante quietem examen conscientiæ præmittatur.

In Societate Jesu bis istud fit de die ante prandium, & ante somnum.

Revera quod in morte sit judicium, plus quàm mors ipsa formidandum est. Sed nos illud ideo plerumque non formidamus, & etiam obliviscimur, quia remotum credimus. Hanc caussam dilucidissimè assignans Ecclesiastes: *Etenim,* ait, *quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.* Nimirum quæ valde distant, ab oculis parva judicantur, etiamsi sint maxima: sic stellas oculi minutos esse orbiculos affirmarent, nisi Astronomia stellarum etiam minimas decies octies terrarum globo majores esse demonstraret. Ita Tribunal Christi, velut remotum acie obtusâ cernimus, & in diem securi vivimus. Veruntamen *scitote, quia propè est, in januis est.* Veniens veniet dies tuus, & non tardabit. Dies hodierna parcit? crastina fortassis te abripiet, & tuo te judici sistet. Nunquam non paratus esto.

Cur hominum judicium non formident & obliviscantur?

Eccles. c. 8. v. 11.

Matth. cap. 24. v. 33.

Ad Ægidium beati Francisci socium duo purpurati Patres reviserunt. Sermo inter eos, ut fieri amat, varius

Chronicon S. Francisci parte 2. l. 7. c. 20. mihi pag. 273.

fuit. Ad colloquii finem, duo illi Præsules pro se quisque impensiùs rogarunt: Mi frater Ægidi, Deo nos tuis precibus commenda. Quibus ille exemplo, uti erat vir festivæ libertatis: Vos ô mei domini, precibus meis non indigetis. Illi insolentiam dicti mirabantur, & causam etiam rogabant: His Ægidius: Vos, inquit, vitam pinguibus sacerdotiis & inter varias voluptates agitis, & cælum vobis nihilominus ut certũ promittitis; ego inter miserias continuas formido Inferos: Non parcit judex, qui judicat etiam justitias. Sauciavit animos hoc dictum salubri vulnere, & aquam oculis excivit. Memento igitur judicii quod Principes, Reges, Imperatores citat, & inter reos collocat.

Baronius in Anselmo l. 2. Malmesburiens. & alii è quibus Baronius to. 12. ad an. 1100.

Guilielmus Angliæ rex misero fati genere obiit.

Referunt rerum Anglicarum scriptores, Guilielmum Angliæ Regem misero fati genere obiisse. Hic quidem Catholicus princeps, sed in præsules ac sacerdotes parum æquus. Anselmum Cantuariensem Archiepiscopum jam trennio exulem iniquè afflixerat. Nec defuit ultrix è cælo manus. Nam rex cælestis iræ signis ac prodigiis crebrioribus de judicio vicino monitus, dum in venatu est, sagittâ in cervum emissâ læsus occubuit. Hunc beatus Hugo Cluniacensis Abbas ad Tribunal Christi Domini triduo ante accusatum, judicatum, condemnatum vidit. Et verò etiam ejus rei certiorem fecit Anselmum, justitque bono esse animo, judicem brevi pronuntiaturum, utra pars causâ niteretur, meliori. Ergo quidquid agas, memento judicii.

Chrys. to. 2. in c. 13. ad Rom. ho. 25. mihi p. 824. To. 4 l. de catechis. ad. rudiores cap. 16. mihi p. 502.

Inter monitores Chrysostomus etiam Lethargum nostrum excitans: *Si dormientes nos*, inquit, *dies ille deprehenderit, mors simul excipiet immortalis.* Non minùs monitorem agens Augustinus: *Quamvis*, inquit, *insana gaudia non sint gaudia, jactantia divitiarum, tumor honorum, vorago popinarum, immunditia fornicationum*, &c. *auferet omnia ista una febricula, & adhuc viventibus totam falsam beatitudinem subtrahit, remanet inanis & saucia conscientia, Dominum sensura judicem, quem noluit habere custodem, & inventura asperum Dominum, quem dulcem Patrem quærere & amare contempsit. Tu autem, quia veram requiem, quæ post hanc vitam Christianis promittitur queris, etiam hic eam, inter amarissimas vitæ hujus molestias, suavem jucundámque gustabis, si ejus, qui eam promisit, præcepta dilexeris. Citò enim senties dulciores esse justitiæ fructus, quàm iniquitatis, & verius atque jucundius gaudere hominem de bonâ conscientiâ inter molestias, quàm de malâ inter delitias.* Porro conscientiam malam, nihil magis terret, quàm imminens judicium. Memento judicii.

Lib. 8. mor. c. 13. post init. p. 489. Idem l. 4. Dial. c. 45.

Ejusdem memoriam Gregorius instillans, & homines probos in exemplum statuens: *Contemplantur*, inquit, *quàm districtus judex veniat, qui dum vi immensæ magnitudinis cordium secreta illuminat, omnes ante oculos culpas reducit. Perpendunt qui post confusionem cruciatus maneat, cùm & reatus animum immortaliter morientem, & indesinenter deficientem carnem gehenna consumat.* Ubi mors sine morte, defectus sine defectu, finis sine fine, quando ibi mors immortalis, defectus indeficiens, & finis est infinitus.

Deut. c. 32. v. 41.

Jam olim minatur Deus: Cùm *arripuerit judicium manus mea, reddam ultionem hostibus meis.* O Domine, quàm tui te hostes non norunt! quàm malitiosè potentiam tuam ignorant! sed cognoscetur Dominus judicia faciens.

Angelus tutelaris quæ nos doceat.

Docet nos quotidie Tutelaris Angelus inferorum præcipitia cavere, iter ad cælum intendere, irati judicis vultum timere. Hæc multis inania sunt monita; nec illi à præcipitiis recedunt, nec iter ad cælum eligunt, nec judicem venturum metuunt: Non monitores Angelos audire, non Angelorum Dominum, nosse volunt. Pergite insani: Cognoscetur Dominus judicia faciens: Nimirum quod Salomon prædixit: *Viri mali non cogitant judicium; qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.* Qui sollicitus cum Deo suo ambulat, quotidie

Prov. c. 28. v. 5.

A voces illas ingeminat: *Dicam Deo, noli me condemnare.* *Iob v. 10.* Jam dicam, hodie dicam, hac ipsâ horâ dicam; idque *v. 2.* millies iterúmque millies repetam: *Noli me condemnare.* O judex æquissime! Et nunquid eodem Jobo teste, *qui non amat judicium, sanari potest.* *Idem c. 34. v. 17.* Tu ergo tuum ama judicem, & memento judicii. Magna peccati pœna est, futuri judicii memoriam perdidisse.

CAPUT X.

EPILOGUS DICTORUM utroque libro.

HActenùs ego tecum, mi optime Lector, Tribunal Christi contemplatus sum eo ipso anno, quo Germania bellis maximè arsit. *Anno 1631.* Undique litui & tubæ infremuerunt. Quid nisi bella, & opiniones bellorum, quod Christus monuit, audivimus? sed opiniones magnam partem incertas, dubias, falsas. At fuerint certissimæ omnes, cur tantopere fortunis nostris & corpori metuimus? Moriendum est. Scindatur aut rumpatur pellis; tundatur ferreis Anaxarchus malleis, suam nec in mortario libertatem perdet; Theodorus humi, an sublime putrescat, Theodori nihil interest. Sed inquies, nimirum tunc fortes sumus, cùm extra teli jactum agimus: Tu si inter hostes sis, aliter sentias. *Matt. c. 24. v. 6. Marci c. 13. v. 7. Luc. c. 21. v. 9. Anaxarchi & Theodori dicta nota censeo.*

Ego, mi Lector, ita vivere conatus sum hactenus, ut nemini metuendus, nemini hostis, neminem vel minimum turbarem aut etiam læderem, hostiliter in me agunt alii? Ego meis me chartis involvo, nec aliud scutum, quàm *Patientiæ* objicio. Hoc ipso anno tam bellicoso ac turbulẽto, ego cum Archimede in meo pulvere circinãdo volutatus, Tribunal Christi, quod ante annos sexdecim dictione proposui, nunc litteris consigno, & scripto in orbem evulgo. Atque unà omnes, per Domini Jesu amorem obsecro, non ita curemus corpus, ut animam negligamus. Res terræ & temporis in minimis habendæ sunt: Vivamus Æternitati. Quid pupas & crepundia sectamur, quid fortunas & aurum strũimus? Tribunal cogitandum, parandus illi animus, cælum indagandum est. Quæso, ne nimium pueri simus, & in solam perniciem nostram seduli. Studiosiùs animum ornemus, quàm corpus; supremi Tribunalis potiùs, quàm cruenti Martis incursiones formidemus. Bellorũ turbinem his annis multi declinarunt; Tribunal judicis supremi effugiet nemo. Jam nostrum omnibus propinquum, jam ad fores, jam proximum est. Hæc hactenus linguâ & calamo fidelis, puto, monitor. Sed apponamus clausulam.

§. I.

Tilmannus Bredenbach. Theologus l. 8. coll. sacr. c. 14. & ult.

ANno Christiano millesimo quingentesimo quinquagesimo nono populabatur pestis Geldriã. Eo tempore Arnoldus Hubertus cauta, sed, contra quàm solet hoc hominum genus, optimæ vitæ, nocte quadam moneri divinitus sibi videbatur, uxorem ergo excitans: Surge, inquit, ego vocor. Mox ante lucem ad templum unà properant, & dum fores reseruntur, inter preces expectant. Admissi templo in preces ruunt. Sacramentis animum Arnoldus expiat. Ubi domum rediit, animo linqui cœpit, & à sensibus alienari. Triduum ita jacuit, ut dubium fuerit, vivis an mortuis annumerandus esset. Demum ad se rediens: Ubi, ajebat, fui, quæ & qualia vidi? Ab hoc tempore detinebatur affixus lecto, semestri spatio æger. Homines opulentos ac nobiles, ut ad se reviserent vix admittebat, ridentes aut inania loquentes circa lectum non ferebat. Illud identidem usurpans: *Nunc tempus nugandi non est.* Ab hominibus plebeis & simplicibus adiri se non vetabat, quo eos faciliùs Dei timore imbueret. Nam & istud sæpius ingeminabat: *Vbi fui, quæ & qualia cognovi? Nunc revera*

revera non est nugandi tempus. Minutum illud est, sed mirum, toto quo decubuit semestri, ungues ægroti non succrevisse. Exactis sex mensibus morte placidissimâ, velut obdormiens defunctus est. Hæc mihi, ait scriptor, Jurisconsultus vir doctissimus ac integerrimus Arnoldi cognatus optimâ fide retulit, quæ ipse spectavit & audiit.

Oraculum credamus monitum illud saluberrimum: *Nunc tempus nugandi non est.* Ipso mortis momento rationem reddituri sumus de totius vitæ cogitatis, dictis ac factis, & jam dum vivimus, nugemur?

Lib. 6. Confess. c. 6. initio. Augustinus non aliâ re potentiùs intra recti limites se coërcitum asseverans: *Nec revocabat me,* inquit, *à profundiore voluptatum carnalium gurgite, nisi metus mortis, & futuri judicii tui, qui per varias quidem opiniones, nunquam tamen recessit de pectore meo.* Idcirco idem unumquemque nostrum monens & vellicans: *Discute,* inquit, *conscientiam tuam, ascende tribunal mentis tuæ; noli tibi parcere, examina te, loquatur tibi medulla cordis tui, vide utrum audeas innocentiam profiteri. Ergo jam bene vive. Cras, inquis, bene vivam. Indulgentiam tibi Deus promisit, crastinum diem tibi nemo promisit. Si malè vixisti, bene vive jam hodie: Stulte, hac nocte auferetur à te anima tua. Non dico, quæ præparasti, cujus erunt: sed secundum quod vixisti ubi eris? Corrige ergo te.*

Idem tom. 9. tract. 33. in Ioan. fine mihi pag. 108. & seq. *Dulcis & rectus Dominus. Amas quòd dulcis est, time quòd rectus est. Tanquam mansuetus dixit, Tacui: sed tanquam justus, numquid semper tacebo? Misericors & miserator Dominus. Ita planè. Adhuc adde, longanimis, adhuc adde, & multum misericors: sed time quod est in novissimo & verax. Quos enim modò sustinet peccantes, judicaturus est contemnentes. Largitur tibi spatium correctionis, sed tu plus amas dilationem quàm emendationem. Malus fuisti heri? hodie bonus esto: hodiernum diem in malitiâ peregisti? vel cras mutare. Semper expectas & de misericordiâ Dei tibi plurimum polliceris: quasi ille qui tibi per patientiam promisit indulgentiam, promiserit tibi etiam prolixiorem vitam. Vnde scis quid pariat crastinus dies? Quando veniat ultimus dies, nescis.*

Vox Dei est ad te: Dekevi quod commisisti: securus de præterito, cave de futuro; observa quod præcepi, ut invenias quod promisi. Revera tempus nugandi non est. Interim nugamur sæpissimè, & vitam exigimus inter crepundia. Judicium impendens toties occentari nobis audimus, & nihilominus, telam quam orsi sumus, perseverantiâ improbâ perteximus.

§. II.

Vrbis nomen. MEmoria est, ævo superiore in Zelandiæ urbe Zythopæium mortuum & in sandapilâ domi suæ collocatum esse. Dum funus cogitatur & exequiæ, defunctus reviviscere, in feretro se movere, vecinum asserem pulsare cœpit. Filii qui tum soli eo loco aderant, inexpectato sonitu exterriti, matrem inclamant, & patrem in loculo pulsare vociferantur. Mater pueriles animos vano terrore decipi rata, aliquamdiu nec loco se movit. Cumque pueri non desisterent eadem clamare, accessit demum, & ipsa clausum cadaver, & auditis pulsibus sandapilam aperuit. Et en defunctus erigit sese redivivus. Accursus hominum frequens ac varius: Omnium interrogatio fuerat; Ubi fuisset interea temporis, aut quid vidisset? Ille hoc unicum respondit: *Si dixero vobis, non credetis.* Nec ipse ullis deinceps populatibus oblectamentis se dedere sustinuit. Jam non esse nugandi tempus moriendo didicit, & ideo risum & voluptatem inter hostes numeravit. Quod de Lazaro Christi amico in vitam revocato ferunt, eum omni vitâ reliquâ nunquam ampliùs risisse.

Risus in hac vitâ importunus.

Eccles. c. 2. v. 2. Idem c. 7. v. 5. Hanc gaudiorum temperantiam Ecclesiastes regius exemplo suo approbans: *Risum,* inquit, *reputavi errorem, & gaudio dixi quid frustrà decipéris? Cor sapientum, ubi tristitia est, & cor stultorum, ubi lætitia.* In rem optimè beatus Gregorius: *A paradisi gaudiis,* inquit, *per oblectamenta discessimus, ad hæc per lamenta revocamur. Vnde necesse est, ut semper pavidi semperque suspecti, ponamus ante oculos cordis, hinc culpas operis, illinc judicium extremæ districtionis. Pensemus, quàm districtus judex veniat, qui judicium minatur & latet: terrores peccatoribus intentat, & tamen adhuc sustinet: & idcirco citiùs venire differt, ut minùs inveniat quod condemnet. Puniamus ergo fletibus culpas, & prævenamus, faciem ejus in confessione. Voluptatum nos fallacia nulla decipiat, nulla vana lætitia seducat. In proximo namque est Iudex, qui dixit: Væ vobis, qui ridetis nunc; quia lugebitis & flebitis. Risus dolore mutabitur, & extrema gaudii luctus occupabit.* *Hom. 10. in Evang.*

Hæc considerans Anselmus & altum suspirans: *O angustia!* inquit, *hinc erunt accusantia peccata, inde terrens justitia, subtus patens infernî horridum chaos, desuper iratus Iudex, intus urens conscientia, foris imminens gladius, undequaque terrens sententia. Si justus vix salvabitur, & ego peccator, sic depressus & constrictus in quam partem me vertam? Vbi latebo? Vbi apparebo? Latere erit impossibile; apparere intolerabile. Quid dormitas anima tepida, & digna evomi? Qui non expergiscitur, qui non tremit ad tantum tonitru, non dormit, sed mortuus est.* *Anselm. in medit. Regesert Benaud. in Pharetra l. 3. c. 49.*

§. III.

AD mitigandum tremendi hujus judicii metum saluberrimè Christus monuit: *Facite vobis amicos.* Hoc ipsius judicis consilium est utique profuturum omnibus, qui ei obsequio fideli paruerint. Quod sequenti narratione confirmamus. *Luc. c. 16. v. 9.*

Fuit Romæ vir primarius, delitiarum & auri dives, minus virtutum. Nomen ei Andreas. Vitam hic egit solutiorem; animam oneri, corpus voluptati habuit, nec intutum censuit spatiosam & amœnam ad æternitatem viam insistere. Ita parum in eo religionis, vanitatis plurimum fuit. Nec tamen cœlum aut cœlites odisse voluit. Illud in eo singulare: Beato martyri Cæsario devotissimus extitit, cujus & templum accessu crebro ac donis frequentavit. Amicum sibi vel ignarus conciliavit. Interea mortem quam horrebat & fugiebat, delitiis, ut fit, atque voluptatibus advocabat. Moritur; nec tamen sine omni pœnitentis animi signo. Cadaver flentium & plangentium amicorum tristi obsequio ambiebatur, patrióque more vestiebatur ad tumulum. Dum igitur funus in feretro expectat, dum solitis excubiis circa ipsum vigilatur, nocte jam adultâ capulus moveri, mortuus caput è sandapilâ extollere, in omnem partem circumspicere, & redditam sibi vitam ostendere; quotquot aderant terreri, plerique fugere, prudentiores propiùs accedere, cadaverosum hominem diligenter inspicere, alloqui demum & scisciari cæperunt, verène viveret, num à mortuis rediret, an verò (quod magis suspicabantur) ob productius animi deliquium pro mortuo habitus intuentium oculos fefellisset, & latentem vitam retinuisset. At ille ab imo suspirans: Verè, inquit, è vivis excessi; jámque inter supplicia æstuarem, nisi judicis insignior amicus, mihi singularis patronus exitisset, martyr Cæsarius. Hîc certatim omnes avidissimè quærere instituerunt: Ubi fuisset, quid vidisset, quid inter mortuos audisset, quomodo ad vivos rediisset? Acervatis ille quæstionibus ita respondit: Ejectus è corpore ad terribile ac nimis pavendum Christi Tribunal, rapiebar. Hunc judicem multa Angelorum millia stipabant. Ego conscientiæ vulneribus deformis reus & supplex, nec liberiorem quidem oculum audebam tollere, supremam judicis sententiam auditurus, inexplicabili pavore quatiebar. Adstabant judicis ministri dæmones, prædæ inhiantes, ad omnem nutum attentissimi. Mihi credite, non dici, non scribi, sed nec satis cogitari potest, illius horulæ pavor, calamitas, horror, angor & discrucians trepidatio, non *In vitâ S. Amonis Archiepiscopi Colon. l. 1. c. 35. apud Surium to. 6. die 4. Decemb. B. Cæsarius martyr in Syntagmate de vitâ & obitu Sanctorum. Intyr in judicio Andreæ fuit patronus.*

centum

centum linguis divini Tribunalis æquitatem exactissimam descripsero. Dum igitur paveo, & decretum ultimum exspecto, Cæsarius martyr Matre judicis, & Apostolorum collegio favente, ante Christum Dominum procumbens, suorúmque vulnerum illustria stigmata commonstrans: Judex clementissime, ajebat, hæc ego vulnera pro honore tui nominis excepi, hos oculos ego, has manus, hoc pectus, hoc omne corpus pro te impendi, tormentis plura objecturus membra, si plura mihi fuissent corpora. Nunc veniam precor huic reo & supplici, qui meis se patrociniis totum commisit.

Quod Cæsarius martyr, hoc & mater Dei cæteríque cælites rogarunt. Annuit benignus judex deprecatoribus tam copiosis, & sententiâ in aliud tempus dilatâ, me veniæ ac vitæ securum, ad corpus redire jussit: En adsum vestro bono, ut certiore jam fide & ardentioribus studiis divino vos tribunali præparetis. Videte, ut cum Deo solliciti ambuletis: Proximè januam expectat Judex, cui ratio reddenda est de omnibus etiam cogitationibus. Dixit & in feretro se componens è vitâ denuo discessit.

Quapropter, ô Christiani, judicis ipsius monitu: *Facite vobis amicos*; obsequiis patronos conciliate, judicem muneribus, quibus affici solet, delinite, toto animo, ac omni studio in salutis curam incumbite, hoc unum omnibus negotium anteponite. In proximo stat Judex; jamjam aderit, parate vos, & in excubiis state; hodiernâ vel craslinâ poscetur ratio.

§. IV.

RAtiones porrò faciles ac expeditas facit; severum Dei judicium supra modum mitigat, si judicandus neminem, dum viveret, judicarit.

Quod alibi testatissimâ fide narramus, hîc paullò explicatiùs in memoriam reducimus. Vixerat olim inter cœnobitas homo veste quidem religiosus, sed animo profanus, tantò negligentior, quantò sui amantior. Deductus ad vitæ metam, in foribus adesse mortem senserat, nec tamen ad tam invisi hospitis adventum ægrimoniæ aut pavoris quidquam præ se ferebat: Sereno ac hilari vultu operiebatur ultimos mortis insultus. Hæc nimia sui securitas, ut videbatur, religiosam familiam omnem sollicitudine non levi perculit. Nemo non malè metuebat homini, ne vitam, quam inter torporem exegisset, eodem clauderet epilogo, & ita suo sisteretur judici planè imparatus ad reddendam rationem. Igitur familiæ præses id esse sui muneris ratus hominem impendentis judicii liberè monere: Oro te, frater, inquit, vicinum vitæ finem & Tribunal Christi cogita; reddenda ratio de dictis, factis, imò & cogitatis omnibus, audienda est sententia in omne sæculum immutabilis, momentum hoc excipit Æternitas. Fortasse vitam egimus solutiorem, & dies optimos malè consumpsimus? Nunc igitur pœnitentiâ & lacrymis contractas noxas eluamus. Modicum diei superest; resipiscamus, dum licet, & quàm possumus, contentissimè ad cælum ambulemus, ne nox æterna nos comprehendat. Et esto videatur quis sibi vixisse integerrimè, quia tamen ab humanis divina judicia sunt longè diversissima, idcirco cum metu & tremore quod *Philipp. 2. v. 12.* sæpius præcipitur, nostram salutem operemur, idque tantò ardentiùs quantò contractius est vitæ spatium. *Hebr. c. 4. v. 11.*

Festinemus ingredi in illam requiem. Cacodæmones nunquam minùs feriantur, quàm cùm ad finem decurrit vita, hîc omnes explicant conatus, ut à cælesti tramite nos avertant. Quare, obsecro, mi optime frater, ad judicium tam propinquum, quantâ potes sollicitudine te para. A supremo halitu salus æterna pendet.

Audiit hæc patienti silentio moribundus; debili demum voce: Fui, ait, mi Pater, fui, non nego, religionis negligens, & cessator in plurimis; disciplinam severiorem minimè amavi. Doleo, & veniam peto. Ne tamen admirandam Dei clementiam in me celem: En paullò ante duo venustissimi vultus juvenes hîc adfuerunt, qui omnium meorum delictorum syngraphum monstrantes quæsierunt: num faterer hæc esse mea? Fateor, ajebam, & deprecor. Sed unicum scio subsidium, quod in supremo Tribunali causæ meæ faveat: Ex quo familiam hanc ingressus divinis servitiis me addixi, quantum meminisse licet, neminem unquam judicavi, nec ullius injuriæ recordari volui. In cæteris judicii fatentem habetis reum. Sed obsecro propugnent pro me verba Domini Jesu, qui dixit: *Nolite judicare*, *Luc. c. 6. v. 37.* *non judicabimini*: *Nolite condemnare, & non condemnabimini*: *Dimittite, & dimittemini.*

Judicasse neminem maximam securitatè parit in die judicii.

His auditis illi juvenes noxarum mearum syngraphum lacerarunt. Hinc ego non immeritò lætus ac hilaris & fiduciæ plenissimus, ad Christum judicem proficiscor. Expuncta sunt tot nomina. Ad arcanum illud Tribunal mecum defero, chirographum judicis & promissum: *Nolite judicare & non judicabimini.* Utique conventa pacta non rescindet ipsa veritas. Promisstis Domini fido. Hæc ubi moribundus dixit, Domino, inquit Anastasius, in pace spiritum reddidit, magnáque adstantibus ædificationis utilitatisque causa & auctor extitit.

Anastas. Sinaita Epist. Antioch. in Oratione de S. Synaxi, quem Achilles Statius Lusitan. in Latinum è Græco à se translatum obtulit Gregor. XIII. Pontif. Max. anno 1572. Baron. to. 8. anno 599. n. 10. A-missis meæ l. 2. c. 7. §. 3.

Per Deum obtestor, videte, quanti momenti sit ad emerendos summi judicis favores, neminem judicare, partes judicis in mortalium nullum sibi sumere. Æterna veritatis pollicitatio est: Non judicabitur qui non judicat, non condemnabitur, qui non condemnat. Vis pro judice largitorem & patrem cernere? Non judica, non condemna. Nobilissimum est sacrificium, & Deo præ omni hecatombe gratissimum, *Neminem unquam studio turbare, aut lædere.*

Cujus rei specimen sub mortem Pericles Athenienssium Imperator expressit. Cùm enim ad moribundi lectulum diversas victorias ab eo partas enumerarent amici, voces eorum Pericles excipiens: *Vana*, inquit, *commemoratis. Hoc autem conscientiam ad hilaritatem traducit, quod nemo civium meorum unquam meâ operâ vestem atram induerit.*

Gloria Periclis in extremis.

Factum bonum, & Christiano dignissimum. Hoc iras nostri judicis componit: Ex destinato nullum unquam dolore confundere. Nimirum in quo judicio judicaverimus, judicabimur, & in quâ mensurâ mensi fuerimus, remetietur nobis. Nosipsos igitur judicemus. *Matt. c. 7. v. 2.*

§. V.

HOc age, mi Christiane, & vide ut in teipsum quamplurimum possis; tibi impera, te vince, te judica. Quidquid observaveris in te, quod à judice venturo reprehendi possit, aut puniri, tu ipse jam punias & reprehendas. Quemadmodum nullus capillus sine umbra est, ita nullus peccati nævulus sine pœnâ. Quidquid noxarum est, inultum aut impunitum non transit supremus judex. Suas etiam animadversiones habent & mulctas labeculæ vel minimæ. Nam aut homine puniente, aut Deo judicante plectuntur. Nè mali fit impunè. *Quòd si nosipsos dijudicaremus*, inquit Paulus, *non utique judicaremur.* *1. Cor. 11. v. 31.*

Mauritius Imperator, cùm secundùm quietem sibi videretur ad judicem raptari, & ab eo interrogari: Ubi vis te puniam? hîc, an in futuro sæculo? Mox ille supplex: O amator hominum, exclamat, Hîc potiùs, hîc puniar, quàm in sæculo futuro. Prolatum continuò decretum: Mauritius & Constantina conjux cum liberis tradantur Phocæ militi. Factum. Cúmque jam Mauritius suos quinque filios & conjugem in oculis suis jugulari cerneret, ad singulorum supplicia

Eutrop. l. 17. rerum Rom. Zonaras to. 3. Annal. in Mauritio. Nicephor. l. 18. c. 40. Alii. Mauritius Imperator maluit in

hâc quàm in alterâ vitâ punit.

plicia proclamavit: *Iustus es, Domine, & rectum judicium tuum.* Et ipse demum jam sexies in suis mortuus, cervices ferro præbuit, postquam divini judicii æquitatem jam sæpius adorasset.

Dijudicavit seipsum hic Imperator, ne judicaretur. Ita præveniendus est judex, qui tantò mitiùs in nos pronuntiabit, quantò in seipsum quisque strictiùs animadverterit.

Illud singularissimè observandum, par esse omnino, ut in omni afflictione ac calamitate regium illud assiduè usurpemus: *Iustus es, Domine, & rectum judicium tuum.* Quidquid ex alto in nos statuat Deus, judicium & justitia Dei agnoscenda, & laudibus extollenda. Amissa est pecunia, ereptæ sunt opes? Justus es Domine. Fama obtrectationibus imminuta, honor negatus, nota turpitudinis est inusta? Justus es Domine. Domus est incensa, agri grandine jugulati, vineæ verberatæ ac contusæ? Justus es Domine. Parentes, liberi, amicorum, aut patronorum optimi sunt extincti? Justus es Domine. Paupertas vellicat, morbos infestat, curæ ac sollicitudines exagitant, luctus & mœror fodicant, simultates & inimicitiæ conturbant? Justus es Domine. Undique adversa ingruunt, consilii & auxilii vix quidquam est; solatium omne subtrahitur? Justus es Domine; rectum, rectissimum est judicium tuum. Hæc, & centies plura & acerbiora commeruimus.

Psal. 118. v. 137. Judicium & justitia Dei laudibus extollenda.

Ita omnino, ita divini judicii Majestas & Æquitas est adoranda. Potentissimus regum Assuerus, cùm Estherem ad se ingressam cerneret, *extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens osculata est summitatem virgæ eius.*

Esther c. 5. v. 2.

Discamus hos aulæ mores. Judicum supremus judex, suam quandoque virgam contra nos extendit, adversus nos tangit, clade ferit, mœrore stringit. Nos nisi agrestes, inurbani, & moribus planè incultis sumus, osculabimur regis supremi virgam, & ejus justissimis, quantumvis occultis judiciis, patientissimè nos submittemus, illud identidem ingeminando: Justus es Domine; rectum & sine omni fallaciâ, & errore tuum est judicium.

§. VI.

PRæveniamus ergo judicem, & ad reddendam rationem nos comparemus; *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Tunc ergo,* inquit Augustinus, *non silebit, sed apparebit. Ideo dictum est*: Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. *Modò autem dicit illud Lector de codice, & connivnitur: Dicit illud de ore suo tractator, aut disputator Episcopus, & irridetur. Nunquid sic irrideri habet, quando ab ipso judice potentissimo dicitur? Vnusquisque recipiet quod fecit, sive bonum, sive malum. Tunc dicturi sunt homines serâ & infructuosâ pœnitentiâ: O si possemus iterum vivere, & quod contempsimus, audire & facere! Videtis quia pœnitebit eos: sed ista pœnitentia cruciabilis, non sanabilis. Vis habere utilem pœnitentiam? Modò habe. Si enim modò habueris, corrigêris. Ergo opus est, ut convertaris, ne differendo subitò moriaris, & omnino nihil inveniatur quod in præsentibus habeas, & in futuro possideas.*

2. *Cor. c. 5. v. 10.*

Tom. 10. serm. 220. c. 8. mihi pag. 371.

Psal. 49. v. 3.

Pœnitentia in hac vitâ sanabilis, in alterâ cruciabilis.

Petrus Damianus rem sibi perspectissimam narrat, quæ nemini non formidabile reddat divinum judicium. Scripserat is, quem dixi, epistolam ad Landulphum Mediolanensem Clericum, in eâ, fide optimâ hæc commemorans:

Tom. 1. l. 5. epist. 15. initio mihi pag. 227.

Arduini dilatæ pœnitentiæ pœna.

Arduinus, inquit, genere clarus, famosæ prudentiæ, divitiis opulentus, certâ mihi devotione spoponderat, se decennio saltem exacto, si citiùs non posset, in divi Vincentii cœnobio reliquum vitæ in divinis servitiis traducturum. Post evolutum decennium, quod dictæ pactionis terminus fuit, hominem ego non monere solùm, sed exactor assiduus urgere cœpi; staret promissis, fidem suam liberaret, & ad futurum sese judicium disponeret. At ille miti verborum dulcedine spem sui magnam facere, cunctari tamen & cedere, rémque tam seriam amicâ tergiversatione in aliud tempus differre. Morbus & mors non distulere. Habuit autem Arduinus in eâ cunctatione faventem sibi monasterii præsidem, qui suæ familiæ consultiùs judicabat, tam insignem benefactorem non subitò rebus omnibus spoliari, quo diutiùs largiri posset. Interea morbus Arduinum corripit: decumbit, officium hominis Christiani facit, Confessionis mysterium obit, egenis multa tribuit, omnia, ut videbatur, ad felicem obitum ritè componit. Cingebât ægrotantis lectulum affines & cognati. Votum omnium erat, Arduini longior vita. Hos ille humaniter coërcens: Quæso vos, inquit, si me amatis, non mihi prolixiorem vitam, sed beatum exitum à Deo postulate. Mors annuit, & migrare non recusantem ad judicium transmisit.

Quis, obsecro, hunc virum non dixisset ad reddendam rationem paratissimum à vitâ discessisse? Heu quàm longè sunt alia Dei, & alia hominum judicia!

Aliquanto tempore post obitum suum, hic ipse Arduinus Abbati ad sanctum Vincentium in quiete visus est à satellitibus ad Tribunal abripi judicandus. Hic Abbas velut transeuntem interrogans: Heus Arduine, inquit, fige pedem & dic, quo loco res tuæ sunt? Num admissus es ad gloriam & gaudia? Huic voce flebili Arduinus: Cur, ait, de gloriâ quæris? qui jugibus pœnis afficior, & nec ad momentum quidem permittor respirare.

Subjungit hîc Damianus: Ubi sollerter attendendum, inquit, quàm recta sit linea divinæ justitiæ, imò quàm artifex apud Deum mensura vindictæ. Ille dum viveret sanctiorem vitam & promittebat & differebat.

O dilationem ad honesta semper noxiam! Nunquam non obfuit emendatiores mores distulisse. O quanti cunctando, & procrastinando ad Inferos descenderunt, qui ad cælum evolassent, si rectè cogitata differre noluissent. Anhelas cælum? dilationes amputa: fac hodie, fac jam, quod sanctè statuis faciendum: Tribunal hodie præmeditare, cras forsan judicandus. Inter moras beatitudo elabitur.

Procrastinando multi ad inferos descenderunt.

§. VII.

AUgustinus in dilationes tam noxias voce ac calamo frequenter & acriter pugnans: *Vocat Deus undique ad correctionem,* inquit, *vocat undique ad pœnitentiam, vocat beneficiis creaturæ, vocat impertiendo tempus vivendi, vocat per lectorem, vocat per tractorem, vocat per intimam cogitationem, vocat per flagellum correptionis, vocat per misericordiam consolationis. Quod tibi parcit, putas. Quia places ei? Hæc feci sti, inquit, & tacui. Non mihi placent peccata, sed longanimitate quæro rectè facta. Si punirem peccatores, non invenirem confessores. Ergo te Deus longanimitate suâ parcendo ad pœnitentiam adducit. Tu autem quotidie dicis, finitur hodiernus dies, & sic ero & crastino die, & tertio die, non enim cras erit ultimus. Et subitò venit ira illius. Fratres non tardetis converti ad Dominum: Sunt enim qui præparant conversionem & differunt, & fit in illis vox corvina, cras, cras. Corvus de arcâ missus, non est reversus. Non quærit Deus dilationem in voce corvinâ, sed confessionem in gemitu columbino. Missa columba reversa est. Quam diu cras, cras? Observa ultimum cras, quia ignoras quod sit ultimum cras. Sufficiat quod vixisti usque ad hodiernum peccator. Audisti. Sæpe soles audire; audisti & hodiè: quàm quotidie audis, tam quotidie non corrigeris. Tu enim secundum duritiam cordis tui, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundùm opera sua. Non sic tibi*

Tom. 8. in psal. 102. post medium mihi pag. 477.

sic tibi videatur Deus misericors, ut non videatur & justus. Sic misericors & longanimis est, ut sit & verax. Nonne experieris justum, quem contempsisti benignum?

Revera, quod capitis initio monuimus, Nugandi tempus jam non est. Paullò pòst ad Tribunal Christi stabimus Æternitatis rei. Felix qui loqui poterit ex præparato. Bernardus planè fidelis monitor, judiciarii turbinis incursum ac scopulum velut digito monstrans: *Veniet*, inquit, *veniet dies judicii: ubi plus valebunt pura corda, quàm astuta verba, plus conscientia bona, quàm marsupia plena: quandoquidem judex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis. Quid faciet de injustis judiciis, qui ipsas quoque justitias judicabit.* Nec procul est hic judex: Et tibi, mi Lector, & mihi proximus est. Gregorius disertè: *Venit Dominus*, inquit, *cùm ad judicium properat: pulsat verò, cùm per ægritudinis molestias mortem vicinam esse designat.* Ergo, quicunque vivitis, hodiernâ forsan aut crastinâ vel à morbo vel à morte prosternendi, *scitote, quia prope est in januis*: jam laneo pede inserpit judex; furtim, ut ipsemet præmonuit, se foribus admovebit, jam aderit. Nugandi tempus jam non est.

Bernard. epist. 1. mihi pag. 1412.

Gregor. hom. 13. in Evang.

Matt. c. 24. vers. 33.

Pelagius, Græcus interpres narrat à religioso sene visum aliquem paullò liberiùs ridentem. Hunc senex A vultu severo, & voce grandi velut in piaculo deprehensum corripiens: *Coram cœli & terræ Domino*, inquit, *rationem totius vitæ nostræ reddituri sumus, & tu rides? Quantò rectiùs nos dixerimus*: Brevî coram supremo judice comparendum erit, déque omnibus vitæ annis ratio reddenda, & tu helluaris, & tu furaris, & tu scortaris impiè? Propinquum tibi judicem non vides, non audis? At ille profectò te videt & audit, non loquentem solum & agentem, sed & cogitantem.

Pelagius liberatus. 3. n. 23.

Et ut scias, hic ipse judex est, qui potestatem habet, *& animam & corpus perdere in gehennam. Vis*, inquit Paulus, *non timere potestatem? bonum fac. Si autem malum feceris, time: non enim sine causâ portat gladium.* Gladius judicii in manu Christi est. B

Matt. c. 10. vers. 28. Rom cap. 13. v. 3. & seq.

Timete & fugite, dum liber, à facie gladii. Beatus Fulgentius optimè ratiocinatur: Si sanguinarius Herodes timuit infantiam in fœno cubantis, quantò magis timere debemus omnipotentiam judicantis. Ergo quod Hebræus psaltes ac Hussæus Princeps contentissimè clamant ac monent: *Nolite iniquè agere, nolite exaltare cornu, nolite loqui adversus Deum iniquitatem. Fugite à facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse judicium.* QUONIAM DEUS JUDEX EST.

Fulgentius serm. 5. de Epiphaniâ sub initium. Iniquitatem loquitur, què peccat & iniqua commititt. Psal. 74. v. 5. & 6. Iob cap. 19. vers. 29.

Finis Tribunalis Christi.

INFERNVS
DAMNATORVM CARCER
ET ROGVS.

CAPVT PRIMVM.

Quò liber hic collineet; & instructio Lectori.

Philo, lib. de Migratione Abraham, initio. Et l. de somniis; post medium.

ERuditè dixit Philo Judæus: *Domus Dei, cogitatio sapientis.* Hanc domum æterna Sapientia subit, hanc habitat, in hac suaviter recumbit. Videre, loqui, audire, scribere, humanæ quidem actiones sunt, non tamen animantibus brutis penitus negatæ. Audiunt & feræ, vidéntque, & eo quædam hominem vincunt. Jumenta quoque memorantur locuta. Scriptioni similimum quid, elephantis præsertim, tribuitur. Cogitare ac ratiocinari, solius hominis est. Puris ac sanctis hominum cogitationibus interest Deus, & velut suâ se domo continet. Atque hinc eruditum Philonis dictum: *Domus Dei, cogitatio sapientis.*

Cogitare ac ratiocinari solius hominis est.

Quid porrò post hominis conditorem, dignissimum sit ab homine cogitari, variè disceptari potest. Solymæus rex David in disceptationis partem veniens: *Cogitavi*, ait, *dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* Cogitatio prorsus utilissima; digna homine, digna Deo. Amplissimum hic cogitandi stadium patet, quod nemo unquam emensus est cogitando. Finis hîc quæri potest, inveniri non potest. Æternitas finem nescit, terminos ignorat, metâ nullâ clauditur. Æternitas cogitari dignissima.

Quid ab homine cogitandum. Ps. 76. v. 6.

Æternitatem in se spectandam ante decennium proC posuimus. Restat, Æternitatem tam beatorum, quàm damnatorum cogitandam demus. Cogitandam, ajo, & alto pectore pertractandam. Parum est de illâ loqui, audire, scribere. Hæc superficiem radunt: penetrandum est altiùs, & intimis animi medullis reponenda æternitas. Proinde hoc quidem capite, unum istud explicabimus; Quò isthæc de damnatorum æternitate scriptio collineet.

§. I.

ROmanus Sapiens amicè cum Lucilio suo expostulat, & *Quo mode molestus est*, inquit, *jucundum somnium videnti, qui excitat: aufert enim voluptatem, etiamsi Æternitatis falsam, effectum tamen veræ habentem: sic epistola tua mihi fecit injuriam. Revocavit enim me cogitationi aptæ traditum, & iterum, si licuisset, ulteriùs. Iuvabat de Æternitate animarum quærere, imò me hercule credere. Credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum. Dabam me spei tantæ: jam eram fastidio mihi, jam reliquias ætatis infractæ contemnebam, in immensum illud tempus, & in possessionem omnis ævi transiturus. Cùm subitò experrectus sum epistolâ tuâ acceptâ, & tam bellum somnium perdidi. Quod repetam, si te dimisero, & redimam.*

Sen. ep. 102. initio.

Hîc ego pænè in eam sententiam descendo, quam mihi scriptor priscus suggerit. Flavius Lucius Dexter Barcinonensis, Orientalis Imperii præfectus prætorio, & beato Hieronymo amicissimus, Chronicon litteris consignavit. In eo ad annum Servatoris Christi sexagesimum quartum, de verbo hæc exprimit: *Lucius Annæus Seneca Cordubensis, Hispanus, missis ultrò citrôque ad sanctum Paulum litteris, de Christianâ re bene sensit, factúsque*

Recensetur Lugduni hoc Chronicon. Anno 1627.

que Christianus occultus, ejus fuisse discipulus creditur; dulciterque scribit ad Paulum in Hispani & morantem.

Ego hîc nihil affirmo, sed veteris Chronographi testimonium veneror. Certè Annæus Seneca, Æternitatem non tantùm cogitare instituit, sed & credere. Observemus viri solertiam. Æternitatem suis momentis ponderare ingressus est, idque fecit attentissimè. Hanc enim contemplationem confert somnio, quod omnium exteriorum sensuum operosas vigilias sopit, & vigilare jubet interiores. Hoc meditari est. Et ægrè tulit Annæus hanc meditationem suam interpellari. Grandi enim emolumento hæc meditatus: *Conticuebam*, ait, *quod reliquum est vitæ, & in illud sæculorum inexplicabile volumen memet extendebam.*

Æternitatem non tantùm cogitare instituit Annæus Seneca, sed & credere.

Omnia jam ipsi Senecæ videbantur nauseanda, præ unâ illâ interminati ævi possessione. Quid nos Christiani? Si sic æternitatem meditantur gentilitatis tenebris oppressi? Æternitatem frustra credimus, si eam rarò aut frigidè cogitamus. Mille caussis impellimur, ut Æternitatem assiduè meditemur. Sit hæc caussa plurimarum loco, Æternitas durissima pectora, ipsos pænè silices ac chalybes mollit, omnem animi pervicaciam expugnat. Actum est de homine, quem Æternitas non trahit ad meliora. Eat, pereat, qui tonitru hoc formidabilissimum, alto sopore mersus non audit.

Æternitas durissima pectora mollit.

Sed dicas: Incendia inferorum, ante oculos illorum statuenda sunt, qui ad inferos festinant. Quid eos his terreas, qui assiduè cœlum suspirant; qui peccare omittunt non formidine pœnæ, sed luminis amore. Quid hos juverit æternos ignes contemplari? Plurimum. Eámque ob caussam triplex hoc documentum statuimus, quò sæpius in hac scriptione respiciendum.

Plurimum juvat æternos ignes contemplari.

Triplex documentum:

§. II.

1. Ex inferorũ contemplatione ingens gaudium nascitur: &

PRimum: Ex hac inferorum contemplatione sanctissimis quibusque hominibus gaudium ingens nascitur. Dum enim spe certâ his sese incendiis subtractos cogitant, cor illis gaudio subsultat. Hinc gratiarum actio amantissima, hinc despicientia sui maxima, & divinæ bonitatis amplissima deprædicatio. At quia etiam bonæ mentis homines errant & labuntur, mox cogitata recurrit Æternitas, & aurem pervellit: Attende tibi, nondum extra teli jactum es. Nescis enim, an ad ultimum usque halitum perseveraturus sis. Merissima est gratia, perducta ad tumulum perseverantia. Nullis actionibus hanc gratiam emereri possumus. Deum hîc debitorem appellare non licet. Nulli dat syngraphum. Neget tibi Deus perseverandi gratiam, & peristi æternùm.

Scilicet, De condigno, ut Theologi loquuntur.

Unicuique optimo potens est frænum.

Hoc optimo cuique potens est frenum. Nec enim ignoramus fuisse qui quadraginta, quinquaginta, & pluribus annis Deo servierint; omnem denique priorem sanctimoniam turpi epilogo corruperint, quemadmodum ille apud Cassianum Hero. Hæc qui mente seriâ expendit, optimos quosque affectus in se concitat.

2. Mira accuratio in rebus gerendis sequitur.

Alterum: Ubicunque attenta Æternitatis meditatio præcedit, ibi non potest non sequi studium ingens, ardor animi, & mira in rebus gerendis omnibus accuratio. Hæc una cogitatio præclarè docet, Deo ut supremo Domino omnia deberi; nec parem unquam aut dignam hoc famulatu diligentiam adhiberi; nihil tantæ Majestati respondere; infra illam esse omnia. Eadem Æternitatis meditatio præsentem vitæ statum assiduè ingerit, monétque, jam laborandi ac promerendi tempus esse, longissimas sine fine ferias; æternos sine exitu annos secuturos, quibus nec laborare, nec promereri quidquam licebit.

Memini legere, nec sine admiratione, fuisse hominem, qui Æternitatem animo sic prospexerit: Quis mortalium est, ajebat ipse secum, qui quidem sanæ mentis sit, & ratione utatur, qui regnum Galliæ, Hispaniæ, Poloniæ, regna sanè opulentissima sibi vendicet eâ pactione, ut quadraginta continuos annos in lectulo rosis strato, eóque mollissimo resupinus jaceat? Et licet forsan non defuturus sit, qui ad hanc conditionem descendat, & sic decumbere incipiat; is tamen non totum triennium (res certa) sic decumbet, quin abrumpat & dicat: Sinite, surgam; malo carere regnis, non dicam tribus, sed omnibus, quàm sic continuè, licet mollissimè jacere, vel decem tantùm annis; necdum viginti, aut triginta, vel, uti pactio fiebat, annis quadraginta.

Itáne res se habent, ut nemo sanus reperiatur, qui, ut triplici regno donetur, triginta vel quadraginta annis dictâ lege decumbere velit? quàm ergo cæca, quàm furiosa est insania, ob lacerum rete, ob tres aciculas, ob crepundia vilissima, illud petulanter subire periculum, & tale designare facinus, ob quod in candente crate, in feretro flammeo, non solis quadraginta, non quadringentis, nec quatuor millibus, sed nec quater centenis millibus, sed æternùm torquearis. Furiis, ô mortales, intemperantissimis agimur, nisi jam maturè, & in rem nostram sapimus.

§. III.

3. Duplici conspiciliorum genere uti assuefaciendum. Cærulei,

TErtium hîc documentum: Vtinam ab iis omnibus, qui hæc lecturi, unum hoc impetrem, ut duplici conspiciliorum genere uti assuescant. Vnum quidem cæruleum, purpureum vocari potest alterum. Cærulei vitri conspicilia sic usurpanda. Quotiescunque nobis bene est, cùm corpus vel animus, vel utraque pars hominis in voluptate est, quotiescunque vel amœna pulchráque oculis, vel auribus suavia, vel gulæ delectabilia, vel odorandi & palpandi sensibus grata sese ingerunt, qualiscunque demum jucunditas, quæcunque nos delitiæ afflent, mox conspiciliis cæruleis ita utamur, ut pro se quisque ratiocinetur hunc in modum: En, hoc tibi placet, hoc sapit, hoc juvat & mel est: sed quæso quid hoc omne ad æternitatem beatorum? quid hæc mellis guttula, ad illud mellis mare in cælo, quid frustra hîc lambo & lingo? quid famelicis his linctibus meipsum ab æternis voluptatibus distineo? Illam, inquam, illam cælitum æternitatem suspice, eò aspira, ubi abundanter est, quidquid uspiam voluptatum est, aut esse potest.

Atque hæc talis cogitatio medios inter convivas, ipsa inter tripudia, in ipso delitiarum vigore locum habet, si velimus. Hoc artis arcanum in omni delectatione adhibendum. Atque hoc est conspiciliis uti cæruleis: animum erigere, ad futura transferre, cælestes delitias velut prælibare. Ita moderatè, ac sine damno amœnitatibus fruemur.

Et purpurei conspiciliis usus.

At verò cùm nobis malè est, cùm vel corpus dolor, vel animum ægrimonia exedit, cùm est, quod vellicet, affligat, cruciet, mox ocularium specillum Purpureum ita suffigendum, ut apud se quisque dicat: Hoccine ita te vexat, istud adeò te torquet, ut pænè in rabiem agat? Quid hoc autem, obsecro, quid istud ad æternitatem damnatorum est? Demitte oculos, & inferos contemplare. Quidquid hîc te urit, fabula est, jocus est: quidquid hîc pateris, merissimus ludus est: ignium umbra sunt ignes nostri ad illa inferorum incendia; pœnæ, quas hîc dependimus, delitiæ sunt; ad illa nunquam desitura tormenta.

Quid ergo vanissimis querelis cælum terrámque oneras? Impatientiam hîc tuam, imò tuam & stultitiam (ignosce verbo) hîc nimium prodis. Tu certè, quid gehenna sit, ignoras, alioqui tot querelas non sparsurus. Sed miserias ac æruminas mihi tuas objicis. Quænam tandem illæ? Num stabulum habitare cogeris? At illic extremi fœtoris haras igneas habitant damnati. Idque æternùm. Crebra te fames cruciat: At illic nec mica fami, nec gutta siti succurrit; sititur, & esuritur, idque æternùm. Videris tibi lacrymis natare? Hæc gaudii materia

teria est, si velis: Ibi erit fletus, sed siccus; ibi erit stridor dentium, sed nil profuturus, idque æternùm. Inimici te tui fatigant, invidi obtrectatores te lacerant? Quid hoc ad inferos, ubi exosissima damnatorum & diabolorum omnium societas toleranda est, idque æternùm. Mœrores & curæ te angunt? Illic continua cor desperatio discerpit, idque æternùm. Hîc forsan humi jaces, aut asseri rigidóque strato indotmis. Illic ignis pro lecto est, ubi nunquam dormitur, idque æternùm.

Si his talibus consiciliis hac ratione utamur, de gravissimis etiam malis nil conqueremur: & quidquid aliàs durum & intolerabile visum est; jam facile, momentaneum, ac leve videbitur. Fateri cogêmur: Hæc omnia, ô mi Deus, quæ suo fine clauduntur, tolerabilia sunt, jucunda sunt, cælum sunt, ad damnatorum æternitatem collata.

§. IV.

Optimus quisque homo utitur duplici hoc consiciliorũ genere.

DVplici hoc consiciliorum genere optimi quique hominum semper sunt usi, & etiamnum utuntur. Beatus Gregorius his se plurimùm adjutum non dissimulans: *Dum*, inquit, *recognosco Iob sedentem in sterquilinio, Ioannem esurientem in eremo, Petrum pendentem in patibulo, Iacobum decollatum Herodis gladio. Cogito, qualiter Deus in futuro cruciabit quos reprobat, qui ita durè affligit quos amat? Si cum intimis amicis sic agitur tempore gratiæ, quid hostibus fiet tempore justitiæ ac vindictæ?*

Chrys. to. 5. epist. 5. ad Theod. mihi pag. 842.

Eruditè Chrysostomus: *ab experimento*, inquit, *rerum tenuium fieri potest, ut accipiamus de magnis aliquid conjecturæ. Si quando in balneo fueris nimium effervescente, tum gehennæ recordaberis: & rursus si quando febre acriore conflagraveris, ad flammam quæ illic est, progredere: tum probè intelliges, quia si balneum & febris adeo nos afflictant & territant; quo animo futuri sumus, quando in fluvium ignis inciderimus, qui ducitur ab illo horrendo tribunali? profectò frendemus dentibus propter labores illos & cruciatus indicibiles; nemo suppetias feret.*

Et quæso, ut consicilia hæc discamus ritè applicare; sumamus noctem unicam, quam à curis aliisve fodicantibus cogitationibus insomnem, aut quam infestante calculo, urente podagrâ, torminibus aut dentium doloribus in nos sævientibus turbatam exigimus. Quàm hæc talis nox longa, & instar hebdomadis aut mensis est! Quid si anno toto sic inter dolores jacendum, quid si annis centum, quid si millè annis, si sex aut decem millibus annorum? quid si æternùm, & sine fine?

Pari modo potest quis sibi repræsentare, quidquid unquam illætabile, luctuosum, crudele, miserandum, horribile vidit & audiit, quidquid ab Orbe condito sæva tyrannorum crudelitas excogitavit, quidquid ad usque Mundi occasum sævissimorum hominum immanitas invenire poterit; hoc autem omne si velut in fascem colligatum cum æternitate damnatorum componere, & quasi per consicilia mentis oculos ad imas Erebi sedes demittere voluerit, cùm Chrysostomo proclamabit: *Hæc omnia quæ hic patimur, merus ludus ac risus sunt, si cum illis suppliciis in contentionem veniant.* Et caussam jungens orator Græcus: *Etenim hæc tormenta*, inquit, *temporaria sunt: illic autem nec vermis moritur, nec ignis extinguitur. Pone, si libet, ignem, ferrum, & bestias: & si quid his difficilius: attamen nec umbra quidem sunt hæc ad illa tormenta. Nonne videmus terrenos milites principibus servientes, quomodo criminosos trahunt, quomodo ligant, quomodo flagellant, quomodo perfodiunt costas, quomodo faces tormentis adhibent. Sed hæc omnia ludicra & risus ad illa supplicia. Nam & temporaneæ sunt hæ pœnæ: Illic verò neque vermis moritur, neque ignis extinguitur.*

Chrys. to. 4. hom. 9. in epist. 2. ad Cor. & to. 5. hom. 49. ad pop. Antiochen. fin.

In omnibus rebus his consiciliis utendum.

His omnino consiciliis utendum in rebus omnibus tam acerbis & tristibus quàm suavibus & jucundis. Alioquin nobis id solùm videbitur magnum, quod oculis erit proximum; dolor præsens aut voluptas nos afficiet, futura omnia tanquam eminus sita vix cernentur. Ideò ex iis omnibus quæ aspicimus, audimus, olfacimus, gustamus, tangimus, aptandum consicilium, ad remotiora illa plenius cernenda.

§. V.

Chrysost. hom. 2. in 1. epist. ad Thessalon.

CHrysostomus hæc amplissimè confirmans: *Quando*, inquit, *videris aliquid bonum & magnum in præsenti vitâ, cogita cælorum regnum, & id nihil esse existimabis: quando terribile, cogita gehennam, irridebis. Quando te invaserit cupiditas corporalis, reputa & ipsius peccati voluptatem, quod nullius sit pretii, quod ne habeat quidem voluptatem. Si enim legum, quæ hic sunt latæ, metus tantam vim habet, ut nos à pravis abducat actionibus, multò magis futurorum memoria, supplicium immortale, pœna sempiterna. Si metus regis terreni à tam multis nos abducit malis, quantò magis metus æterni regis? Quomodo ergo poterimus assiduè metum habere? Si perpetuò audiamus scripturas. Nam si mortuus, si solùm videatur, animum nostrum ita reprimit, quantò magis gehenna & ignis qui nequit extingui. Si gehennam semper cogitemus, non citò in eam incidemus.*

Valer. Max. lib. 9. cap. 2.

Phalaridis Taurus supplicium olim fuerat horrendum. Origo illius inde. Phalaridi Agrigentinorum tyranno bovem opifex fabricavit æneum, quo inclusi subditis ignibus, longo & abdito cruciatu, bovis instar mugiebant. Teterrimum artis suæ opus primus artifex inclusus imbuit. In hoc æneum, ignitum ergastulum generosissimus martyr Eustachius cum conjuge Theopiste ac liberis conclusus, inter immanissima tormenta gloriosè finiit, omnibus post sæculis mirandum Constantiæ exemplum. Hos cruciatus verè dixeris infernum, sed ô infernum mitem & minimè diutur-num? Et licet hunc cogitatione non difficile sit assequi, ea tamen quæ nos ipsi sentimus, faciliùs intelligentiâ, citiùs voluntate ac memoriâ complectimur, ideo in rebus omnibus, ut demonstratum est, quæ vel amœnè ac suaviter afficiunt, vel urunt, mordent, ac pungunt, specilla sic adhibenda, ut identidem dicamus: Ecquid hoc ad æternitatem, quid istud ad inferos? Pergamus, & patiamur. Quæcunque patimur, jocus & umbra sunt ad Æternitatis immortale tormentum.

Romæ die 20. Septēb. Vide Lipomannum, Surium, Lipp. loo, Haræum.

Hæc in antecessum Lectori scienda duxi. Primæ artis est, futura illa sæpius rectè meditari.

CAPVT II.

Primum Æternitatis Tartareæ tormentum TENEBRÆ.

HYeme in nostris regionibus longissimæ noctes sunt: æstate multò breviores. At verò fieri potest, ut alicui nox longior videatur æstate, quàm quæ longissima est hyeme. Quàm ea nox longa sit necesse est, quæ horis non multis caniciem antea non visam adfert. Id fieri, certis testibus, & vel ipsâ docemur experientiâ. Nec docti negant, fuisse qui nocte unicâ canuerunt, Didacus Osorius à rege Hispaniæ in carcerem conjectus Hispali, à mœrore nocte unâ incanuit: Bilbilitanus vates mirabundus cecinit:

O nox quàm longa es, quæ facis unâ senem!

Martialis lib. 4. epigramm. 7.

Rectiùs dixerim; O nox quàm longa es, quæ cogis unà non senescere, sed mori millies, & sæpius! Ejusmodi noctes apud inferos sunt, quibus vel millies, & crebriùs, moriuntur damnati, nec tamen ullus morienti finis est. Heu longa nox, quæ longior videtur anno, quæ longior olympiade vel lustro, quæ longior vel sæculo. At verò longissima nox est, quam nullus unquam sequitur dies; horribilissima nox est, quæ tenebris involvitur æternis. Tali nocte, talibus & tenebris Deus in hostes suos vindicat, Sole procul & lunâ procul omnibus astris damnati degunt. *Noctem illorum tenebrosus turbo possidet:*

In castigato rectè deest hoc epigramma.

Quæ nox longissima.

Iob cap. 3. v. 5. & 6.

possidet: non computatur in diebus anni, nec numeratur in mensibus. Obscurant eam tenebræ, & umbra mortis, occupat eam caligo, & involvitur amaritudine. Damnati conditorem suum non tantùm non vident, sed nec unquam in omnem æternitatem videre illum poterunt, ad quem tamen videndum conditi sunt. Et hoc primum apud inferos supplicium est TENEBRÆ. Duplices inferorum esse tenebras, & quàm inexplicabile sit tormentum, quod theologis, *Pœna damni* dicitur, ostendemus.

Tenebræ apud inferos est primum supplicium;

§. I.

Súntque duplices.

TEnebræ apud inferos, duplices. Illas *Corporis* voco, & exteriores, has *Animi*, & interiores. Illæ Corporis, tenebras Ægyptias, horribiles, crassissimas, manu palpandas longè superant. Ignis apud inferos potest, lucere non potest. Quod Sapientia de tenebris Ægyptiis asseruit, idem de Orcinianis dicendum: Vnâ catenâ tenebrarum omnes erunt colligati,

Ignis apud inferos non lucet.

Virgil. l. 6. Æneid. ——— *Clausi tenebris & carcere cæco.*

Chrys. to. 5. Paranesi priore ad Theodorum lapsum, mihi pag. 842.

De hac tenebrarum pœnâ Chrysostomus: *Plorabimus omnes tristissimè*, inquit, *flammâ nobis vehementiùs incumbente. Neminem videbimus præter condemnatos nobiscum, & immanem solitudinem. Quis potest verbis consequi, quàm formidabiles pavores à tenebris exorientur, quæ in animis nostris extabunt? Quemadmodum ignis illic non habet vim resolvendi, sic nec lucere potest: alioqui non essent tenebræ. Hujusmodi igitur pavorem à tenebris, tremorem, solitudinem, membrorum attonitum stuporem adducere sufficit una illius temporis ratio.*

Pœna dãni est supplitiorum summum.

At tenebræ interiores illæ, longè horribiliores sunt, quas Theologi *Pœnam damni*, seu, *Divinæ visionis privationem* vocant. Hoc omnino suppliciorum summum est, quo Deus hominem punire potest. Nam uti, *videre Deum*, ipsissima beatitudo est, & summa beatorum felicitas: ita, *Deum videre non potest*, maxima damnatorum pœna est, è quâ inexplicabilis eorum voluntate nascitur tristitia. Explico.

Falco avis dum scorteo pileolo tectos habet oculos, nec picas, nec anates, nec agreas insectatur: at ubi pileolo detracto avem conspicatur ad quam consectandam naturâ fertur; jam non ampliùs retineri potest nisi violentissimè: abrumpet lorum & vincula, atque si aliter non possit, aut sibi ipsi pedem, aut venatori brachium, dum luctatur, graviter lædet, tantâ vi naturæ rapitur, ad illam quam eminùs cernit volucrem.

Homo dũ vivit oculos cucullo tectos gerit.

Non absimilis est cum homine ratio. Dum in Orbe hoc agimus, oculos cucullo tectos gerimus; in tenebris sumus. Hinc mirum non est, nos ad videndum Deum vi nullâ rapi; velamen oculis ac vultui præpansum impedit. At ubi animus corporis exuviis abjectis, cucullo per mortem detracto, jam in Æternitate constitutus liberè circumspiciet, tantâ vi ad conditorem suum rapietur, ut inter supplicia omnia, hoc ei futurum sit summum maximúmque, à conditoris aspectu vel brevi morulâ distineri. Si jam ab eodem exclusus sit æternùm, hoc illi tormentum erit infandum prorsus & inexplicabile. Beatitudinis summa est. Videre Deum. Rex David sapienter animadvertens, nullis voluptatibus, re nullâ satiari posse hominem: *Satiabor*, inquit, *cùm apparuerit gloria.* Hinc calamitatum omnium apex est, ab aspectu Dei arceri.

Psal. 16. vers. 15.

§. II.

Damnum tãtò majus est quantò plus bonorum eripit.

QVodvis damnum tantò majus est quantò plus bonorum eripit. Gravis mulcta est, cogi decem millia Philippeorum pendere; gravior est, viginti, aut triginta. Centum millium inter gravissimas censetur. Sed hanc ipsam longè superat, multis auri millionibus, imò thesauris omnibus in omnem vitam spoliari. Tale omnino est Tenebrarum hoc supplicium, quod bona simul omnia rapit, nec in omnem tantummodo vitam, sed in omnem, cheu, æternitatem.

A Hinc attonitus Chrysostomus: *Nam si mille*, ait, *dixeris gehẽnas, nihil illius par dices doloris, quem sustinet anima. Intolerabilis gehenna est, confiteor, & multum intolerabilis, tamen intolerabilior hæc regni amissio. Hoc cogitate.* Hoc ipsum sæpius repetens & inculcans: *Si mille aliquis ponat gehennas*, inquit, *nihil tale dicturus est, quale à beatæ illius gloriæ honore repelli, exosúmque esse Christo, & audire ab illo, Non novi vos.*

Chrys. to. 5. hom. 49. ad pop. propius finem, mihi pag. 283. Idem to. 2. in cap. 7. Mat. hom. 24. mihi p. 203.

Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Duplex hîc arboris supplicium: Excidi, & in ignem mitti. Arbori mitior pœna foret, ignibus ustulari, quàm sic eradicari, ut ab eâ nec frondes nec flores unquam ampliùs sperari possint. Ita prorsus homini supplicium foret mitius, in ignibus esse quàm à conspectu Dei æternùm excluso esse.

Matt. cap. 3. vers. 10.

Imaginem aliquam hujus supplicii, vel umbram, etiam in hac vitâ videre est. Qui Deum gravius læserunt, dupliciter quandoque puniuntur. Primò doloribus &

Peccatores dupliciter aliquando puniuntur.

B mœroribus. Sic Antiochus & Herodes etiamnum vivi vermibus ebullierunt, velut cadavera, aut putres casei, verè *percussi à Deo*. Hæc prima pœna. Altera, solatium omne subtrahitur, ut ita punitus nihil amœni reperiat in Deo. Atque hoc gustulus & promulsis inferorum est. Quamvis & sanctissimi quique hominum hac promulside subinde initientur. Ideò sæpe vociferatus est David: *Ne projicias me à facie tuâ: Non avertas faciem tuam à me.* Quemadmodum igitur tam virtutum quàm vitiorum cultores, aliquantulà tam sensûs quàm damni pœnâ mulctantur dum vivunt, ut gustent quid legis & moris sit apud inferos: ita qui illuc præcipitantur, illam non sensus tantùm, sed & damni pœnam totâ mole incumbentem perpetiuntur, & usque in æternum non videbunt lumen.

§. III.

Visio Dei quovis letali peccato perditur: & *Matt. cap. 7. vers. 23.*

C BEatissimum hunc supremi Numinis intuitum perdimus quovis letali peccato. Nam, uti theologorum Magister docet, quisquis letaliter delinquit, voluntatem à supremo fine avertit, & eo ipso meretur, hoc fine, ad quem conditi sumus, excidere. In hos jam dudum lata est sententia: *Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Hæc pœna non solùm in se gravissima & maxima, sed hominis culpa plurimum augetur. Ab exemplo res patebit.

Est qui decem millia Philippeorum assequi potuisset adeundâ hæreditate, sed ille ignavissimus caussæ suæ indormiit, itaque hæreditatem tam opulentam neglexit, jámque talibus seræ pœnitentiæ furiis agitatur, ut ipse sibi immineat, velut seipsum discerpturus. Et nonnunquam mors inde violenta sequitur. Haud aliter damnatorum quilibet seipsum sic allatrat: Potuissem; auxilia non deerant; vocabar: potuissem; cheu, potuissem, sed nolui. A summo Bono excludissimus sum in omne ævum, & usque in æternum non videbo lumen,

D quia nolui videre.

Eâ privari inexplicabilis dolor.

Sentire tanto se bono privatum esse, & quidem suâ culpâ, inexplicabilis infandus erit dolor mœrórque. Nec mirum, hæc explicari non posse. Cùm enim cæli gaudia cogitando non penetremus, Numinis aspectum non capiamus, quid miri, si tanti boni privationem non satis æstimemus. Infantulus, cùm parens illius moritur, ignorat quid in hoc uno homine perdat, ideò nec gemitus ducit, nec lacrymas fundit: Simillimè nos agimus, cùm peccamus; ignoramus heu miseri quantum bonorum amittamus.

Neque verò hîc unquam tot tantisque malis obruimur, quin subinde respirare liceat; accedit quod Orbis alterius statum nesciamus. Hinc non neminem videas, qui sub ingenti malorum mole, cum rege Vandalorum Gilimere rideat. Risus omnis ab Orco procul exulat.

In omni

Duo spectanda in omni letali noxâ.

In omni noxâ letali, singulariter spectanda sunt duo hæc, *Aversio* & *Conversio*. Sic loquamur cum Theologis. Avertit se à creatore qui peccat; convertit autem se ad rem creatam. Hoc velut duplex in Deum injuria est. Aversioni proinde *Pœna damni*, Conversioni *Sensus pœna* respondebit, quæ licet multiplex sit, ab illa tamen priore multum superatur. Et certè procul omni risu esset, quem sola Damni pœna torqueret; gehennæ satis sentiret, qui hoc uno supplicio afficeretur.

Gen. cap. 4. vers. 14.

Gravissimè olim questus Cain impius: *Ecce*, inquit, *ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tuâ abscondar.* Et tamen etiamnum spes erat recuperandæ gratiæ. Quid de inferorum captivis dicendum? Ejecti sunt à facie terræ, & à vultu divino absconditi. Verè Deus, quod diu minabatur, dereliquit eos, & abscondit faciem suam ab eis: sunt in devorationem; inveniunt eos omnia mala & afflictiones. Illud malorum maximum: Projecti sunt à facie Dei. Quod unicè ac toties deprecatus est David, à facie Dei non projici, hoc illis jam contigit: Projecti sunt, nunquam ampliùs recipiendi.

Deut. c. 31. vers. 17.

Projici à facie Dei malorum maximũ.

Quàm acerbi doloris est, si is qui jam jam in regem fuisset ungendus, capiatur, & in furum ergastulum detrudatur. Videte Orbis terrorem Nabuchodonosorem in ipso gloriæ culmine constitutum, subitò præcipitem ruere, & in saltum ad feras ablegari, ut qui malè hominem egisset, disceret jam agere bovem. Videte Hebræum regem Sedeciam è solio in carcerem raptari, neque solùm fortunis omnibus, sed & oculis privari. Tunc verissimè, quod Boëthius dixit, *miseriarum maxima erat, meminisse felicem se fuisse.* Non aliter damnati omnes eo tempore in Æternitatis antra raptabuntur, quo inter ceteros beatos fuissent attollendi in reges, non minimum unquam sensuri malum, summum semper possessuri Bonum. Hoc unum rectè damnum dixeris, & quod satis dici, quod satis defleri non potest, irreparabile.

Et irreparabile damnum.

§. IV.

Luc. cap. 18. vers. 41.

ORbus oculis quid aliùd quàm illud cœci postulet: *Domine, ut videam.* Si quæ damnato fieri posset gratia, ut unam aliquam ex universis cæli voluptatibus peteret, utique id unum regaret: *Videam Deum.* Amœniorem locum non cupio, suaviorem societatem non desidero, nec in ignibus esse detrecto, modò *Deum videam.* Verùm id nulla lex permittit.

Damnatis nulla lex permittit videre Deum.

Sed obsecro, modò post mille annos id impetrem. *Non permittit hoc ulla lex.*

Modò post decem millia annorum id fiat. *Nec hoc permittit.* Utinam vel post viginti millia annorum id consequar quod peto. *Nec istud leges ullæ patiuntur.*

Saltem post quinquaginta millia annorum hoc obtineam. *Omnes Dei leges reclamant.*

Ah, vel saltem post centena millia annorum Deum videam. *Æquè hoc abnuunt divinæ leges.*

O si demum vel post centies centena millia annorum exaudiar. Actum est; Nihil hîc impetrabile est; Janua gratiæ jam clausa est. Porta cæli jam obserata est. Deum nunquam videbis, *Et usque in æternum non videbis lumen.*

Psal. 48. vers. 20.

Hoc cogitate, inquit Chrysostomus. Cogitemus, obsecro, cogitemus, & hæc tam seria vel à nugis nostris æstimemus. Si quis moliatur omnia, & nullum non lapidem moveat, ut vel desideratos honores, aut optatas opes, vel expetitam sponsam impetret, nullisque laboribus vel sumptibus parcat, jámque pænè votum suum spe certâ devoret, parétque nuptias; Alius tamen ex inopinato præveniat. Hoc miserum ad insaniam redigit. Hîc damnum cum pudore ferendum. Hinc amentia & furor, hinc cædes & mala plurima.

Discrimen inter hominem spe suâ falsum, & alium æternis tenebris involutum.

Sed comparate mihi hominem spe suâ falsum, & alium æternis tenebris involutum. Grande nimis discrimen est. Ille aliò migrare, alios honores, sponsam aliam ambire potest. At iste nec locum mutare, nec supplicium effugere valet; spe omni excidit, æternùm desperatissimus. Nihilominus fateri cogitur, quod Deus pro se sollicitus in viam variè vocarit, ipse verò venire ac sequi contempserit. Non nescit eo se conditum, Christi sanguine redemptum, salutis fonte ablutum, à Deo millies invitatum: Veniret modò, regnum occuparet, conditore suo æternùm frueretur. Sed ego, dicet, ipse sibi, in culpâ sum, ego neglexi, ego me in has flammas præcipitavi. Hîc pudor, dolor, furor miserabilis, immensus. Isaias *Isa. cap. 32. vers. 14.* clamat: *Tenebræ & palpatio factæ sunt super speluncas usque in æternum.*

Hoc vel ipsi cacodæmones fatentur, cùm illis corpore insesso lacerantibus exprobratur: *O miseri, Deum nunquam videbitis.* Tum illi fremere, sævire, furere, gestu motúque corporis horribili ostendere, eâ unâ re incredibiliter se torqueri.

§. V.

BEatissimam hanc Dei visionem Christus Dominus compendio explicavit, cùm omnem Angelorum felicitatem in eo sitam docuit: *Semper vident faciem Patris.* *Mat. c. 18. vers. 10.* Cùm verò illam de regiis nuptiis parabolam pro concione exponeret, sub finem addidit à rege dictum: *Mittite eum in tenebras exteriores.* Hebraîâ phrasi carcer longè teterrimus, tenebræ nimium formidabiles designantur, quale nihil in Orbe hoc nostro. De hoc Augustinus diserens: *Ut penitus*, inquit, *extra Deum sit, quisquis dum tempus est, corrigi noluerit.* *Mat. c. 22. vers. 13.* *August. in Psal. 6.*

Ea vitæ istius ratio est, & tanta subinde mœstitia nos incessit, ut unum hoc lubeat, *Lugere*; nulla Sirenum carmina, nulli Charitum lepôres, nulla voluptatis blandimenta pristinæ nos hilaritati restituere possunt, adeo nonnunquam in mœrorem obstinavit animus. De superioris ævi Imperatore publicæ litteræ produnt, eum tantis mœroribus confectum fuisse, ut illum nulla vocum & fidium harmonia, non equestres ludi, nulla locorum amœnitas, nulla gratissimorum hominum colloquia ad hilaritatem potuerint traducere; frustra erant omnia. Quid hoc, obsecro, Deus sibi vult? Quid eruditionis sacræ hîc ingerit? Hoc ipsum: An videtis, ô mortales, quàm humana omnia inane magnum, & picta vanitas sint? Num tandem sentitis, quantum à me unô, omnia vestra pendeant? En, nec omnium quidem voluptatum congeries animum mœrori datum, absque me, hilarare potest.

Ita prorsus est: habes, ô Deus, confitentes reos. Quod si huic tam mœsto homini cuicunque divina facies vel momento se conspiciendam præbeat, mox omnes tristitiæ nubes evanescant necesse est, perinde si quis è tristissimo somnio evigilet repentè, somniique sui vanitate damnatâ, in palatio nobilissimo, inter charissimorum gratulationes seipsum circumspiciat.

Visio Dei est Oceanus voluptatis.

Porro Deum videre tam immensæ voluptatis Oceanus est, ut, etiamsi quis vel in igne sit, si Deum tamen videre possit, præ tanti gaudii dulcedine ignem sensurus non sit. Cogitationes hîc nostras, obsecro, mittamus ulteriùs, & paullò altiùs divinos hos intuitus expendamus. Inde profectò liquebit, quantum hæc una summi Boni jactura tristitiam ac dolorem omnem, calamitates omnes, omne malum ac supplicium infinitis partibus excedat.

§. VI.

Privatio aspectus divini est primum tormentum Æternitatis dãnatæ.

ATqui hæ tenebræ, seu, divini aspectûs privatio primum est tormentum Æternitatis damnatæ, quâ justissimè punitur humanæ mentis cæcitas, quæ primum in hac vitâ malum & ultimum malorum est. Usquequaque is miser est, quem cæcitas ista, corripit. Hunc talem nec admonitiones, nec exempla, nec correptiones, nec instructiones, aut conciones ullæ corrigunt. Cæcitas & animi furor hominem jam occupârunt. Quâ datâ portâ ruit in vetitum, amentia cæcus. Huic sobrios castósque mores commendare, est colores laudare cæco.

Hujus erant farinæ duo nequissimi senes illi, alienæ pudicitiæ subsessores, Susannæ judices, qui *Everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur judiciorum justorum.* Hos lascivus amor adeo in transversum egit, & dementavit, ut conscientiam, voluntatem ac rationem illorum fœdæ tenebræ involverint. Sicut autem qui in altâ nocte ruere incipiunt, non vident quâ ratione sistant ruinam: ita illi prout labi cœperunt, sic ad grande nefas prolapsi sunt.

Dan. c. 13. vers. 9.

Hinc nemini mirum videatur plurimos in turpissimis flagitiis quietâ statione persistere; caligo mentium illos exercet. Priora vitia diem illis eripuerant, inde jam securi pergunt sceleratâ nocte defensi; Evertunt sensum suum, & declinant oculos suos ne videant cælum. Job pepigit fœdus cùm oculis suis, ne virginem aspiciant; illi cum suis ne cælum videant, ab eo forsitan terrendi aut alliciendi ad meliora.

Cur plurimi in turpissimis flagitiis quietâ statione persistunt.

Hoc mentis est tenebris ac sordibus oppletæ, quam ideo *Pœna damni* cruciat æquissimè. Noluistis videre Deum; non videbitis æternùm. Quapropter Hieremias vates hortatur: *Date Domino Deo vestro gloriam, antequam contenebrescat.*

Hier. c. 13. vers. 16.

Græcus Ecclesiastes Chrysostomus, nobilissimam totius Christianæ philosophiæ regulam tradit, rebus omnibus sic applicandam: Suave hoc quidem est, sed non immortale. Epulari & cuticulam curare, *suave quidem, sed breve.* Indulgere genio, & delitiis se dedere, *suave, sed non diuturnum.* Carnis petulantias sectari; *suave, sed non perpetuum.* Abundare divitiis; *suave, sed non immobile.* Honorari ac laudari passim ab omnibus; *suave, sed non æternum.* Petere ultionem ex hostibus; *suave, sed heu quàm non stabile!* Stomacho suo vivere, pleraque omnia ex voluntate suâ facere; *suave ac jucundum, sed heu non sempiternum.* At verò divinis obtutibus privari, acerbissimum simul & perpetuum; lugubre nimis & immortale. *Ne igitur,* inquit Chrysostomus, *segnes simus, ut uno momento delitiemur (hoc enim est præsens vita) & infinitorum sæculorum accersamus nobis supplicium: sed momento laboremus ut perpetuò coronemur. Videtis quòd etiam in sæcularibus sic plerique homines faciunt, & parvum laborem pro longâ quiete eligunt, tametsi diversum eis eveniat. Nam labor sæpe immensus, fructus verò parvus, & sæpius ne parvus quidem. Considera agricolam per totum laborantem annum; & sub ipsum finem sæpius excidit spe fructus multorum laborum. Item gubernator ac miles usque ad ultimam ætatem in bellis ac laboribus agit, & sæpius uterque moritur, & ille quidem sarcinas divitiarum, hic verò cum victoriâ etiam vitam amittit. Quam igitur habebimus excusationem, in rebus sæcularibus laboriosa perferentes, ut param refocillemur, vel ne parum quidem, spes enim incerta est: in spiritualibus autem contrario modo facientes, & propter parvam ignaviam, ineffabilem pœnam nobis accersentes? Ideo oro vos omnes, vel serò ex hoc stupore evigiletis. Nullus enim nos liberabit in illo tempore, non frater, nec pater, nec puer, non amicus, nec vicinus, nec ullus alius: sed si operibus destituti fuerimus, omnia transibunt, omninóque peribimus.*

Regula Christianæ philosophiæ omnibus rebus applicanda.

Chrysost. tom. 4. in epist. 2. ad Cor. cap. 5. hom. 9. fine, mihi p. 687.

§. VII.

Rectissimè igitur hortatur Isidorus Pelusiota: In æternitatem tanquam in scopum intenti simus, & prudentiam in dies divinis oraculis acuere debemus. Hoc scilicet unum terreat, hoc soletur unum: Terreat quidem, dum quisque sibi dicat: Perdo Deum hoc vitæ momento? Omnes unà voluptates, omnia simul bona perdidi, idque æternùm. Promereor Dei faciem hoc vitæ punctulo? Gaudium omne, bona simul omnia acquisivi.

Gregorius id affirmans: *Omnia etiam retinendo*, inquit, *relinquitis, si sic temporalia geritis, ut tamen totâ mente ad æterna tendatis. Si cupis,* inquit Chrysostomus, *his, quæ in Mundo sunt, frui, cælum quære: Si vis etiam præsentia consequi? toto illa studio despice.*

Chrys. in 1. ep. ad Tim. hom. 11. fine, mihi p. 1332.

Erminigildus juvenis sanctissimus Hispani Regis filius, cùm ei pater Levigildus jussisset dici, aut eucharistiam Arriano ritu sumendam, aut moriendum esse. Ille religionis veræ tenacissimus Arriano patri renunciari jussit? Facilem esse jacturam regni, quod diu retineri non posset: illud à se regnum ambiri, quod reges faceret immortales.

Non aliter nobis ratiocinandum: Rebus omnibus quæ à summi Boni aspectu detinent, vale longissimum dicamus. Plurima enim perduntur cum lucro; nec æstimandum est damnum illud, quod fenore pensatur amplissimo.

Cùm rex Demetrius Athenas cepisset, Lachares Athenienſis philosophus vultum atramento tinxit, rusticam vestem induit, & calathum multâ fronde opertum tulit. Quâ ratione per portam omnium minimam furtim egressus est. Ut verò Tarentinos equites summo studio insequentes falleret, equo & ipse conscenso, numos Daricos in viâ velut neglectim sparsit. Hos dum illi studiosiùs colligerent, ipse in Bœotiam elusis insecutoribus pervenit. Lucrum est, perdere ut lucreris, abjicere ut serves. Abjiciamus ergo ut servemus, perdamus ut lucremur. Hoc unum perdere metuamus, æternum Dei aspectum: illúdque jam assiduè pro se quisque roget: *Ne projicias me à facie tuâ. Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Ostende mihi faciem tuam. Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.* Domine, paratus sum omnia, quæ jusseris, aggredi; quæ immiseris, pati; quæ volueris, facere; quæ prohibueris, cavere. Tu modò, Ne avertas faciem tuam à me. Domine, jam sim in tenebris, jam vilipendar, jam infimis accensear. Tu modò, Domine, Tu modò ne avertas faciem tuam à me. Malum etiam levissimum, si semper duraturum sit, immensum ab æternitate pondus accipit. Quid ergo de maloruſi omnium malo gravissimo dicendum?

Psal. 50. vers. 13. Psal. 26. vers. 8. Exodi c. 33. vers. 13. Ioan. c. 14. vers. 8.

CAPVT III.

Alterum Æternitatis Tartareæ tormentum.

FLETVS.

Si vinitor incurius botros in vite jam maturos negligat, ac tum primùm ad torcular deferat exprimendos, cùm jam putrescunt, vinum effluet tam ignobile & insuave, ut id nulli nec ebrio quidem propinari possit. Lacrymæ piæ, pretiosus liquor, & vinum sanè generosum sunt, vel Angelis propinandum, si tempori fundantur.

Lacrymæ piæ sunt pretiosus liquor, & Angelorũ deliciæ.

Bernardus certè asserit, nostras lacrymas Angelorum esse delitias, si tamen eas expresserit vel dolor sanctus, vel amor divinus. Quòd si lacrymæ fundantur tempore non suo, aut causâ non laudabili, in vinum acescens & marcidum degenerant; potus miserabilis, nemini profuturus.

Illa regum monstra Herodes & Antiochus lacrymas fundebant, sed non serias, & nimium seras. Venator Esau, Paulo teste, *Non invenit pœnitentiæ locum quamquam cum lacrymis inquisisset eam.* Vinum ignobile atque fugiens, lacrymæ intempestivæ.

Hebr. c. 12. vers. 17.

Tempus vivendi, tempus flendi est: *Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.* Hac quidem ratione fragrans Angelorum vinum, aromatites, conditum funditur.

Psal. 125. v. 5. & 6.

Elephas quandoque noctu triste murmurat, suam velut servitutem deflens. In nocte degimus, dum vivimus, & heu vitiis crebrò servimus; cur servitutem hanc miserrimam non jure defleamus? Uvas ad vitem putrescentes negligit, qui cum Petro & Magdalenâ flere renuit. Seræ nimis sunt lacrymæ in Orbe altero; Hîc flendum est, Væ miseris qui domum luctus subeunt æterni:

illic

illic quidem incipitur fletus, sed non finitur. Æternitas perennium pincerna lacrymarum est.

Fletus secundum apud inferos malũ. Matth. c. 13. vers. 42.

Atque hoc alterum apud inferos supplicium est, FLETVS, de quo Servator explicatissimè: *Ibi erit fletus, & stridor dentium. Tenebræ* oculorum, *Fletus* aurium tormentum est; de illo, capite priori, de isto, capite sequenti nos plura.

§. I.

DAmnatorum lacrymas Christus in divinissimis suis cõcionibus sæpius ingessit, ne memoriâ elaberetur maximi doloris testimonium. Hinc illæ voces crebriùs repetitæ: *Ibi erit fletus, & stridor dentium. Fletus quidem,* inquit Bernardus †, *ob ignem qui non extinguitur, stridor verò ob vermem qui non moritur. Planè fletus ex dolore, stridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, stridorem dentium vehementia ipsa tabescentis invidiæ, & obstinata malignitas extorquebit.*

Matth. c. 13. vers. 42. & c. 22. v. 13. Luc. cap. 13. vers. 28. † Bernard. serm. 8. in Psalm. Qui habitat, circa med.

De tempestivo fletu Veritas dixit: * *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Hic nonnunquam voluptatis est flere: Æternus illic fletus solatii omnis est expers. Notum Naſonis illud:

* Matth. cap. 4. v. 5.

Sedatur lacrymis, egeritúrque dolor.

At illic tormenta omnia incrementum à fletu capiunt, perinde ut flamma oleo aut bitumine vegetatur.

Æternitatis Considér. 4. §. 2.

Quod si damnati singulis diebus vel unicam solùm lacrymulam stillarent, atque hæ unius diei guttulæ cum secuturis ceteris (quod Deo facile) asservarentur, demum ingens lacrymarum Oceanus inundaret, maria omnia superaturus. Verùm damnati licet acerbissimè plorent ac ejulent, nullas tamen lacrymas fundunt, quemadmodum perfrictæ frontis pueri, qui quamvis acriter à parentibus cædantur, nec unicam tamen lacrymulam extillant; obduruerunt contra plagas: Ita damnati, quorum voluntas est obstinatissima, horrendum quidem vociferantur & exululant, fremunt, rugiunt, ac furunt, sed pias oculorum pluvias non mittunt. Omnes suas caveas confusissimis ejulatibus velut pecudes jam jam jugulandæ complent. Ah, qualis musica æternùm non sopienda!

Theologũ notum post suprem̃ judicii diem nullam nec generationẽ nec corruptionem fore.

Quod Paulus de cælestibus delitiis elocutus: *Nec oculus vidit, nec auris audivit &c.* id sanè de damnatorum etiam furioso fletu asserendum: Tam lamentabiles questus, tam horrificas vociferationes, tam terribiles rugitus edunt, ut verissimè dici possit, nemo simile quid unquam audivit.

In memoriam, obsecro, revocemus crudelissimos Neronis hortos, in quibus ipse cenare solitus, dum Christiani circum circa suffixi palis, lento igne crematrentur in usum nocturni luminis. Quàm lugubres ac miserandi horum ejulatus fuerint? Cogitemus, vel mille solùm hujusmodi crucifixos flammarum medios, & mille alios jam fractis cruribus, rotis implexos etiamnũ spirare, & luctuosissimis lamentis cruciatus maximos testari. Quàm hæc miserabilis ejulatio? Sed quid mille subjectis ignibus crucifixi, quid mille rotis inserti rei sunt ad tot millies millena millia, ad tot millionum milliones cùm damnatorum, tum dæmonum, quorum omnium formidabiles vociferatus, unusquisque ut malum sibi proximum distinctè percipiet.

Transfigi palo, simplex crucis genus. Tacitus l. 15. Annal. post med.

§. II.

ISTud Deus sapientissimè decrevit, ut quod beatos omnes mirificè oblectabit, ejus contrarium damnatos incredibiliter excruciet. Cælestes modulos ac beatorum musicam commendant sæpius divinæ paginæ, quippe omnes etiam exteriores sensus suâ quisque voluptate perfundetur: sic apud inferos singularissimum erit tormentum, perpetim audire tot centenorum millium horribilissimos mugitus, planctus, rugitus, perinde si meri boves assentur vivi, aut si rabidi canes catenas rumpere luctentur, nec possint.

Quid damnatos incredibiliter excruciat.

A Quam insuavis est musica, si vicinus atrium canibus plenum habeat, qui noctu assiduis latratibus pervigilis ægroti aures obtundant? Sed ô quàm dulcis est canina hæc musica! ô quàm mitis est, & minimè diuturnus hic Orcus, ad flammeos inferorum specus æternis ejulationibus exsonantes!

Ita nimirum amatoriæ impuræ cantiunculæ, ita lascivi moduli; sic carmina saltatoria, & spurca choreumata expiantur; illorum loco Væ, Væ, Væ sempiternum insonabit! Damnati Deum divósque, imò & seipsos, omnésque sceleris socios assiduis execrationibus devovebunt: parentem filius, filium parens, matrem filia, hanc mater execrabitur, omnes vitæ dies annósque, & ipsam, quâ quisque natus est, horam maledictis onerabit.

Væ, Væ, Væ damnatorum cantilenæ.

Nil æquè tamen siccissimis illis lacrymis deflebunt, quàm turpissimam temporis jacturam: tot optimas horas, tot opportunissimos dies, tot hebdomades ac menses, tot ipsos etiam annos tam otiosè támque turpiter B consumpsisse, dolor erit vehementissimus, sed heu nimiùm serus.

Temporis jactura à damnatis deflenda.

Narrat Petrus Reginaldus, Homini religiosissimo, dum preces funderet, allapsam ad aures vocem lugubrem. Quæsiit ille quis esset, quid ploraret, quid peteret? Ad quem vox iterùm: Unus è damnatis sum. Quid lugubrè ploras, ajebat alter. Cui denuo vox illa: Ego, damnatique ceteri nil adeo acerbè deploramus quàm vitæ tempus inter flagitia perditum. Eheu, vel horulâ unicâ impetrare licuisset, quod omnis deinceps æternitas negabit.

Quid damnati acerbiùs deplorent.

O dictum verum, sed heu nimis etiam serum! Hinc optimus plurimorum mos est, singulis horis animum cælo attollere ejuscemodi verbis: O Dominus meus, & Deus meus, iterum consumpsi horam, cujus erit reddenda ratio: Miserere mei Deus, nunc & in fine vitæ meæ.

Vide Horologium Angeli Tutelaris, hora 2. diei.

§. III.

IAm igitur utilissimè gemimus, jam lacrymæ, si velimus, gemmæ sunt, jam opportunissimè flemus, ne semper gemendum, ne flendum sit æternum.

Cùm Macedonum regi Alexandro, multa de matre scripsisset Antipater, quibus perlectis: Ignorat Antipater, ait rex, unicam matris lacrymam, multarum calumniarum epistolas esse deleturam. Idem ego pænè de noxiis inferorum capitibus dixerim: Damnati suaviter ignorare voluerunt, unicâ lacrymulâ sed seriâ & maturâ noxas omnes aboleri posse.

Plutarch. in Alexandro.

Eam ob causam Bernardus: *Quis*, inquit, *dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum, & stridorem dentium, & manuum pedúmque dura vincula; & pondus catenarum prementium, stringentium, urentium, nec consumentium. Ibi erit fletus. Vnius Matthæi ore hoc quater repetitum:* Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores, Ibi erit fletus & stridor dentium. *Idem ingeminatur*: Et mittent eos in caminum ignis, Ibi erit D fletus & stridor dentium. *Inter nuptialia gaudia in malè vestitum pronunciatur: Mittite eum in tenebras exteriores, Ibi erit fletus & stridor dentium.*

Bernard. serm. 16. in Cantica. Matth. c. 8. vers. 12. & c. 13. v. 42. & 50.

Non caret fletus solatio, cùm mortuus, qui defletur, etiamnum in ædibus est, sed ubi effertur non rediturus, cùm in scrobem dejicitur ante judicii diem non emersurus, hîc nimbi lacrymarum fluunt, hîc mœstissimum ultimúmque Vale dicitur: Sic omnis in Orbe hoc ploratus suum habet solatium. Imò, quemadmodum qui flere se somniant, finito somnio siccas deprehendunt genas, & triste ludibrium mirantur: sic ubi post fallácia vitæ somnia ad æternitatem evigilaverimus, nostras ipsi sterilissimas lacrymas & mirabimur, & damnabimus. Verè somniantium hic planctus est, nam, Ibi, Ibi erit fletus & stridor dentium, idque ob infandos dolores.

Libeat, oro, experimentum ejus rei vel levissimum subinde sumere: digitus ardenti sed gracili cereo admo-

veatur per partem horulæ. Prò quanti quiritatus, ejulationes quantæ audientur? Totum hominem putabis rogo injectum, cùm solùm extrema pars digiti uratur. Quid quæso hæc ludicra, hæ pictæ flammulæ ad gehennam? ibi erit fletus, ibi stridor dentium erit. Fletus ab igne, dentium stridor ab inexplicabili frigore proveniet. Sed & illud hîc significatur, damnatos integerrimis semper sensibus pati.

In febrientibus id observare est, in quibus, quia vivacior etiamnum doloris sensus, ideo hoc dentium concussu vim morbi frangendam putant: ita damnati suos cruciatus vivacissimo sensu percipiunt, ideo illos velut mitigaturi, & flere dicuntur & stridere, dentémque in dente fatigare.

Cur damnati jure flebunt.

Jure flebunt, meritò ejulabunt, dum enim viverent, coram eis Christus crucifixus toto flebat corpore, & sanguinem membris omnibus efflabat, sed frustra; Tutelaris Angelus aures illorum monitis obtundebat, sed frustra; cælites omnes ad meliora provocabant, sed frustra; Deus ipse triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta, pluribúsque annis clamabat & invitabat ad honestiora, sed frustra omnia. Noluerunt flere brevissimo tempore: fleant igitur omni ævo, fleant æternùm. Clamores monentium neglexerunt audire, clament igitur, & non audiantur.

§. IV.

FIt nonnunquam, ut viator in montis fastigio videat quosdam, qui in subjectâ valle periculosissimam glaciem tentent trajicere. Hos ille non tantùm videt, sed & periculi monet, ne pergant in præsens ituri exitium. Siquidem non rarò rigente brumâ stagnans aqua, vel amnis mitissimus sed profundus tenui glacie velut crusta obducitur. In glaciem injectæ nives tutissimum iter viatori mentiuntur.

Huc ubi viarum ignari deferuntur, amnem tacitis meatibus serpentem, & glaciem fallacissimam ingrediuntur, tanquam si solidis campis incederent, periculorum securi. At glacies moli corporum impar vestigium fallere, subitò hiatu discedere, & ita mergere incautos.

Hoc ubi in colle futurum prævidet periculi gnarus viator, mox vociferari ab alto & monere, ne illac porro eant, exitio ire proximos; dolosam glaciem declinent, iter aliò flectant.

Fidelissimum hunc clamorem si viatores in valle, aut non audiant, aut contemnant, in suum ipsi properant interitum. Fallit glacies? haurit amnis? frigus perimit? Sibi culpam imputent. Moniti sunt; sed audax temeritas sprevit monita: Suo perit vitio, qui sic perit.

Voluptas est glacies fallacissima & candida.

Haud aliter Deus, diviúque cælites ab alto clamabant olim, sed etiam nunc clamant: Fallacissima glacies est Voluptas, recedite; fragili superficie decipit oculos, ne fidite; rumpetur subitò fraudulenta hæc via, ne pergite, certò submergendi. At illi proservo risu monita eludentes, in pericula certissima nimis quàm animosi securo pede pergebant, in glacie tam insidiosâ non tantùm viam reperturi, sed etiam choreas ducturi.

Ita ibant, ridebant, jocabantur, saltabant: subitò rupit glacies, submersi miseri, heu non ampliùs emersuri; sepulti semper, nunquam mortui, nunquam morituri, & tamen morituri semper. Jam lamentantur & plorant: frustra. Non audierunt moniti, jam nec monentes nec flentes audiuntur. Percant, quos tam pertinax pereundi libido tenuit.

Amantissimus Deus satis diu satisque validè clamavit: nemo audiit. *Vocavi*, ait, *& renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis; Ego quoque in interitu vestro rideboe.*

Proverb c. 1. vers. 24.

Christus quamdiu, & quàm contentè clamabat? Beato Lucâ teste, Ipse iter faciebat per civitates & castella, prædicans & evangelizans regnum Dei. Et hæc dicens clamabat, qui habet aures audiendi, audiat. Quid obsecro clamabat? *Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Perinde si dixisset: En, vaticinor, hæc glacies, quam insistitis, fallet vestigium; mergemini; breves cachinni fletu finientur nunquam finiendo. Sed surdis cantabatur fabula; jam non surdos cruciant tormenta.

Luc. cap. 6. vers. 25.

§. V.

HIc monitum instillo saluberrimum. Hoc agamus, cùm in miseriâ sumus & adversis premimur, saltem hoc unicum cogitemus: Si miseria hæc duret æternùm; si istud semper sentiam, in quantum id excresceret tormentum vel solâ diuturnitate? Ah, vel muscæ, vel culicis punctiuncula, si tamen sit æterna, quàm inexplicabilis cruciatus pronunciabitur? Quis igitur horror exercebit damnatos vel ob unam hanc, sed assiduam cogitationem: Hic ignis æternùm ferendus, hic ululatus æternùm audiendus, hic fœtor æternùm olfaciendus. Atque hinc fletus multò quàm amarissimus, hinc horror sempiternus.

Terror, tremor, ejulatus, angor undique opprimet Stygis ergastulos. Quia verò hæc supplicia nullæ annorum centuriæ, non Olympiades, non lustra, non sæcula, nullæ sæculorum myriades exhaurient, rectissimè Jobus Sempiternum horrorem nominat.

Sic olim vocati servi, qui in ergastula cōpingebantur. Iob cap. 24. vers. 19.

Ægro subinde nox unica censetur anno longior: quot ergo annos, quot sæcula unicus damnatorum annus includet, cujus nullum designare sit momentum, quod non occupet mors acerbissima. Æternus mœror æternæ mortis comes est.

Narrat Ioannes Climacus, in obeundis monasteriis hominem religiosum à se visum, qui continuis ferè lacrymis madebat. Hunc ipsum super eâ re placuit interrogare. Mi frater, ajebat Climacus, quid obsecro causæ est, quod adeo uberes tibi sint oculi, ut pænè nunquam non aquas stillent? Ille diutulè cunctatus, id demum responsi dedit: Ego Pater, persuasissimus sum, non cœnobitis, sed Christo & Apostolis me servire. Et quia ad focum & ignem mihi hærendum (cœnobii cocus erat) assiduis cogitationibus ignes illos æternos volvo. Hoc lacrymas ciet.

Ioan. Clim. gradu 4. de Obedientia, post initium.

Cogitatio prorsus saluberrima, inferorum rogos, damnatorum fletus animo versare. *Illic*, inquit Cyrillus, *ingemiscunt assiduè, nec ullus miseretur; clamant de profundis, & nemo flectitur: lamentantur, & nullus eripit.* Hæc lamenta præcogitando caventur.

§. VI.

MIserunt olim è monte Nitriæ religiosissimi viri complures, junctisque precibus Macarium rogarunt, ingenti plurium desiderio id daret, & in Nitriam veniret, alioquin sciret, subitò plurimorum adventu se obruendum, si venire cunctaretur. Persuaderi se passus Macarius non distulit venire. Hic omnes primùm aspectu tanti viri oculos pascere, dein & aures satiare velle. Itaque unà omnes Macarium rogant, adderet hanc gratiam, & audiendi avidissimos ad virtutem hortaretur. Expectabantur grandia. At Macarius non verbis, sed lacrymis orsus dicere: Ploremus, inquit, & lacrymas, ô fratres, nostri oculi producant, antequam hinc cò migremus, ubi lacrymæ comburunt corpora. Hoc orationis exordium, hoc narratio, & confirmatio, hoc epilogus fuit. Quæ quidem brevis, sed seria cohortatio sic omnium animos percelluit, ut cuncti lacrymis perfusi, in terram procumberent, diceréntque: Pater, ora pro nobis.

Pelagius interpres libell. 3. nu. 9. apud Rosweid.

Rem dixit Macarius: Lacrymæ, dum vivimus, lavant; post mortem, cruciant; hîc sordes abstergunt, illic

Lacrymārū fructus.

fontes

fontes amburunt. Ibi erit fletus, & acerbissima cùm A dæmonum tum damnatorum comploratio. Fingamus quoscunque aurium cruciatus, clamores hominum, latratus canum, luporum ululatus, mugitus boum, rugitus leonum, aliarum bestiarum fremitus, fragores nubium, dejectus aquarum, & quidquid inamœnum auribus fingi potest, ah quàm id omne nihil est ad Orcinianæ plebis desperatissimum fletum, cujus auctarium est stridor dentium.

Huc adsint qui odio invidiáque æstuant, qui leviter læsi ringuntur, qui dentes velut apri acuunt, & dentibus infrendunt: hîc in damnatis suos agnoscant mores.

Psal. 36. vers. 12. Vates regius monet: *Observabit peccator justum, & stridebit dentibus super eum.*

In hac vitâ alter in alterius exitium attentissimis oculis collineat. Vitam nostram inspice, videbis quomodo alter in alterius exitium attentissimis oculis collineet. Sed quas demum utilitates hîc sequimur? Unum hoc spectamus, ut quâ parte patet adversarius, eâ ictum inferamus certissimum: lædere, obesse, perdere conamur. Hoc inex- B plebile odium, hoc insatiabilis agit invidia. Et velut canes, cùm rixantur, dentes retegunt; ita nos canini homines, aut inhumani canes inter nos agimus, & nonnunquam de osse calvo altercamur.

Invidi mores damnatorum induunt. O Invidi, odiisque exacerbati, quid Stygios canes æmulamini, cur mores damnatorũ induitis? Ibi, ibi erit fletus, ibi stridor dentium. Quisquis æternum illud Væ capit, invidiam omnem ac odium ponit; illud mente memori volutans: Nec oculus vidit, nec auris audivit, quæ Deus præparavit deferentibus se. In Tartaro fletus, in Paradiso concentus erit, quem nulla unquam auris audiit. Tui arbitrii nunc est, aut illum fletum, aut hunc concentum incipere. Aut hunc, aut illum nunquam finies.

CAPVT IV.

Tertium Æternitatis Tartareæ tormentum FAMES.

Quintil. declam. 12. §. 21. med. ERhetorum scholâ optimus magister Quintilianus dicere non est veritus: *Felix pestilentia, felix præliorum strages, denique omnis mors facilis. Fames aspera, durissima necessitatum, deformissima malorum.* Infandum malum sit necesse est ad quod mala maxima in pretio haberi possint: Talis est Quintiliano fames, inter maxima mala, non indignum sceptro malum. Nec sine ratione hoc asseritur. Siquidem tam è veteri quàm recenti historiâ liquet, extremâ & letali fame hominem eò furiarum subinde redigi, ut suas ipse carnes avidissimis dentibus discerpat, & corpus infelix alat minuendo corpus. Zeno Imperator hoc fecit, priùs sepultus quàm mortuus.

Fames inter maxima mala reputatur.

De quo Cæs. Baron. ad ann. 491. ex Evagrio, Zonara, &c. Itáne verò novemdialis Fames, tam acerbum leti genus, ut ad illud mors omnis inter mitiora supplicia referri possit? Quid igitur fames decennalis, quid sæcularis; quid fames mille, aut millies mille annorum erit, D cui nec micula, nec guttula solatio erit, nec esse poterit, cui res & spes omnis est adempta? De hac verissimè dixerim: Durissima necessitatum, deformissima malorum Fames.

Fames terrarum apud inferos malum. Psal. 58. vers. 7. Hoc furibundum malum, Æternitatis illius luctuosissimæ Tertium est tormentum. Minatus jam olim hoc supplicii propheta: *Famem*, inquit, *patientur ut canes.* Ille quidem miserrimus est, cui cùm cupit edere, quod edat, non habet: sed ille longè miserior est, qui semper cupit edere, quem furibunda stimulat fames, sed quod edat, nec habet, nec habebit unquam. Atque, quod amplius, quem non tantùm fames extrema, sed & sitis vehementissima cruciat. Talis est fames sitisque damnatorum. De his hoc capite disserendum.

§. I.

MInatur Christus seriò: *Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis.* Ea vos fames opprimet, quæ non unius diei, aut mensis, aut anni sit; nec cui plurima, sed cui desint omnia. Nemo miculàm, nemo dabit guttulam, nec dare poterit. Priorum delitiarum memoria tormentum erit, & accendet famem, ut gulæ noxam comitetur gulæ pœna, & suum delicto respondeat supplicium, teste Sapientiâ, *Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* *Luc. cap. 6. vers. 25.* *Sap. cap. 11. vers. 17.*

Variè prorsus delinquit gula. Primò quidem cùm nimium cibi potúsque ingeritur, vel reclamante stomacho, qui sæpissimè non inediam queritur, sed nimiam sagenam. Sunt autem & stomacho sua verba, sunt & clamores. Quoties is indignatur, & ructu frequenti clamat: Obruor, succumbo, destruor, pereo. Nimiis beneficiis enecor: refocillari vellem, non farciri, ali, non opprimi, non ego cibo, ut culcitra tomento implendus sum. Hæc mihi benevolentia magis officit, quàm odium & inedia. Hæ stomachi querelæ sunt. Chrysostomi dictum est: *Quod necessitatem in edendo excedit, id non alimentum, sed pestis est. Satietas morborum omnium origo.* Hæc prima gulæ noxa est, nimium referciri.

Gulæ noxa variæ. 1. Nimium referciri. *Chrysost. to. 3. in c. 2. Ioan. homil. 21. fine, mihi p. 91.*

Altera, cibis adeo delicatis aut pretiosis inhiare, ut necesse sit, omne perscrutari profundum, & conchylia ultimi maris ex ignoto littore eruere. Ultra Phasim capi volunt, quod ambitiosam popinam instruat. Quod dissolutus delitiis stomachus vix admittat, ab ultimo portatur Oceano. Gula omnia nota fastidienti undique convehitur; Orbe toto conquiruntur epulæ, & quantò quid carius est, tantò magis sapit, uti Alagabalus Imperator, mari vicinus nunquam piscem comedit. Hi famem longè majorem habent quàm ventrem. Vomunt ut bibant, bibunt ut vomant, & epulas quas Orbe toto conquirunt, mox eâdem viâ rejiciendas ingerunt.

2. Pretiosis cibis inhiare.

Sed notes velim, illud etiam delicatum ac pretiosum C censeri, licet in se vilissimum sit, quod à gulâ plurimum desideratur. Hinc fieri potest, ut iste gravius delinquat fungis edendis, quàm ille perdice aut Phœnicopteri linguâ. Esau non ob altilem gallinam, aut spadonem capum, sed ob lentis edulium avidè nimis appetitum reprehensus est.

Quid delicatũ censeatur.

Tertia gulæ noxa, symposiis ac conviviis nimium & temporis & nummorum tribuere. Apud plurimos in Orbem eunt convivia, ut inter Jobi filios; & hi vix ullos per annum dies à comessationibus liberos numerant; mera vivunt bacchanalia.

3. Cõviviis nimium temporis & nummorum tribuere.

Solent subinde liberis parentes vaticinari: Væ tibi puer, ubi in exteras regiones amissus, delitiis domesticis carebis: quàm insuetus eris laboris & penuriæ? Haud secus his objiciendum: Væ vobis, qui quotidie saturati estis, quàm insolentes eritis famis & jejunii?

Quartum gulæ vitium, jejuniorum leges temerè violare, aut certè ad arbitrium suum explicare. Hinc sæpius quadragintadiale jejunium, in decem aut viginti dierum temperantiam mutatur. Multi jejunos se credunt, cùm non sunt ebrii. Eò rerum devenimus, ut solis pænè religiosis familiis jejunii leges videantur latæ. Ceteri, benignissimi harum legum interpretes, semper aliquid caussarum habent, ut exleges sint. At medicus, inquis, & confessarius jejunii legibus me solverunt: Nimirum tuis verbis persuasi; aliter, puto, judicaturi, si minus disertum, aut magis inopem haberent reum.

4. Jejuniorum leges temere violare.

Quintum gulæ crimen, Ebrietas, plurimorum vitiorum origo, & omnium vitiorum periculosissimum, idque ob hanc rationem. Ebrius si subito lapsu aut morbo (quod non infrequens) mortem habeat vicinam, miser nec de noxis dolere, nec animum ad conditorem erigere potest; ita letali culpâ oppressus & fati sui ignarus ad Æternitatem rapitur, Ah Mortis & dæmonis mancipium!

5. Ebrietas.

§. 2. Væ

§. II.

Reginald. in speculo finalis Retribut.

VÆ igitur, *væ vobis qui saturati estis, quia esurietis.* Non immeritò dixit Reginaldetus: Hoc peccato gulæ infiniti homines damnabuntur. Gula imperii & amplissimi, omnibúsque vitis felicissimè patrocinatur. Nimirum, *Hæc fuit iniquitas Sodomæ*, proclamat Ezechiel, *saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius.*

Ezech. c. 16. vers. 49.

Luc. c. 21. vers. 34.

Eam ob rem vigilantissimè monet Servator: *Attendite vobis ne fortè graventur corda vestra in crapulâ & ebrietate.* Hæc enim vitii hujus nequitia est: non corpus solùm prægravare, sed & animum humo affligere ac calcare, imò & Orco præcipitare. Hîc fames, hîc sitis, hîc longissimum jejunium, *quia esurietis.*

Miseriæ nostræ pars maxima res alterius orbis non capere.

Sed videte quàm nos nec æstimare, nec capere possimus res Orbis alterius, quod miseriæ nostræ pars maxima est. Quis nostrûm extremæ famis experimentum sumpsit? Inde nec nostræ quidem, nedum Stygiæ famis sævitiam expendimus. In obsessis civitatibus, aut in sævis carceribus ejus rei specimen præbetur. Eò enim rabies famis adigit, ut non solùm canes, equi, feles, sed & mures, glires, imò & serpentes ac bufones in cibum lixentur ac vorentur. Gramen agris evellitur, corium scutis detrahitur, & cibus est: columbarum pecudúmque aliarum excrementa in hominum alimenta transeunt, fame rabidâ cogente, quæ nec charissimorum quidem corporibus parcit.

Senec. l. 3. de Irâ cap. 20.

Cambyses rex, quod Annæus refert, ingentem bello turbam per invia pérque arentia Æthiopiam trahebat. Sed commeatibus non provisis, nec itineribus exploratis intra primum iter necessaria deerant, nec quidquam submittebat sterilis & inculta, humanóque vestigio ignota regio. Sustinebant famem primò tenerrima frondium, & cacumina arborum; tum coria igne mollita, & quidquid necessitas cibum fecerat: postquam inter arenas herbæ quoque & radices defecerant, apparuitque inops etiam animalium solitudo, è militum numero decimum quemque, alimentum habuerunt fame sævius.

Parum hoc: multò sæviora fames dedit spectacula. Quot matres suum sanguinem, liberos suos, velut pullos gallinaceos jugularunt, suis ausæ dentibus membra convellere vel propriis membris chariora. Parum & istud videri possit ad immitiora collatum. Quoties in carceribus repetti qui seipsos & suas ipsi carnes dentibus fame adacti lacerarunt? Quacunque morsus seu brachiis seu humeris infigi poterat, eò dentes properarunt, quantumvis irritâ crudelitate.

Vide theatrũ crudelitatis Hugonotica.

§. III.

Fames tormentum incomprehensibile.

AD rem: Hanc famem quam vel oculis est cernere, non satis capimus, & quomodo illam inferorum atrocissimam, æternam famem capiemus? Quo furiosior est fames nostra, hoc & brevior; illa verò licet sit furiosissima, eadem tamen etiam est æterna. Væ vobis, quia esurietis.

Apoc. cap. 9. vers. 6.

Heu qualis est ista regio, quæ crudas carnes equinas, mures & bufones, stercus columbinum, pro delitiis appetit, & ea impetrare nequit: quæ mori posse, summi beneficii loco ducit, & mortem nusquam invenit: *Desiderabunt mori & fugiet mors ab eis.* Inexplicabilis, æterna fames; intolerabilis æterna sitis.

His tormentis, & illud est annexum. Ajunt Theologi cælestes delitias adeo futuras uberes, ut omnia beati hominis membra, omnésque sensus suam sibi beatitudinem sint habituri. Hinc gustatus & lingua tantâ Ambrosiæ suavitate, támque divino imbuentur succo, ut assiduè beatorum quisque lautissimo epulo videatur reficì, idque ad omne, & supra omne votum.

Sic & damnatorum maledicentissima lingua meritissimo natabit felle, fel ipsa merum. Prædixit Hebræus A vates: *Fel draconum, vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.* Huic fami, huic felleo liquori dulcedo nulla poterit mederi; cruciatus insanabiles.

Deut. c. 32. vers. 33.

His aliqui accessuros putant sævissimos dentium dolores. Quisquis eos dum vivit, experitur, illos obsecro post vitam cruciatus cogitet. Et nunquid si apud inferos nulla penitus alia sint tormenta, quàm vel vehemens capitis, aut dentium, aut sævus podagræ vel calculi dolor, si tamen hic dolor futurus sit æternus, quantis sumptibus, quantis laboribus ac doloribus non redimendus sit? Sed hæc timemus, & non timemus, dum maximè timenda hilariter perpetramus.

In hospitiis quandoque genialiter estur, largè bibitur, lætè canitur, saltatur & tripudiatur: at ubi caupo calculum cum hospitibus ponere, & rationes duplicare, tum hospites hærere, & alternis aspectibus sese intueri, in eas demum voces prorumpere: Vtinam huc nunquam ingressi simus! Adeo caræ sunt symbolæ.

B Nos etiamnum, quamdiu vivimus, in hospitio degimus, & symbolarum incogitantes genio indulgemus, ad vesperum perpotamus, canimus, saltamus, tripudiamus. Quis verò solvet symbolas? O malè securi! Nos solvemus symbolas non iniquas, seu heu percaras! Edimus, bibimus, lusimus; valetudinem decoximus, ætatem & aurum in compotationes istas insumpsimus: demum terret & urget cauponis calculus; æs alienum persolvendum, creditori satisfaciendum, vel de tergo, si aliter nequeas.

Edimus, sed nimium, sed delicata nimis & pretiosa; convivia struximus, sed nimis crebra & lauta; jeiunia forsan inivimus, sed nimis rara & profana: vino nos sepelivimus, nunc edormienda erit crapula. Væ, quia esuriemus. Æterna fames, sitis sequitur æterna. O qualis cena, post lautiusculum, sed breve prandium! Dum viverent damnati, merum linxisse falem videntur, ita furiosè in Orco sitiunt.

C Quàm horribile sitis tormentum sit, nemo facilè estimaverit, nisi certum ejus rei sumpserit experimentum. Ægrotis in hoc habenda fides, quos sitis nonnunquam adeo exercet, ut eam inter morbi gravissima numerent.

Sitis horribile tormentum.

§. IV.

HEbræus purpuratus gulo linguam inflammatam ejiciens: Crucior, exclamat, in hac flamma, & vel digituli stillam in refrigerium peto. En, modestas preces! Non aquæ labrum, non olei guttam, non vini dolium postulat. Quod rerum vilissimum est, vel guttulam aquæ rogat, nec tamen impetrat. Eo inopiæ devenit opulentus hic helluo, ut non calicem crystallinum, sed digiti extremum, non generosum Creticum, sed aquæ minimum, non nobilem pincernam, sed Lazarum mendicum flagitaret.

Sed quid ais, ô purpurate, Lazarus scabiosas manus habet; horrebis utique ab illius digitis stillantem aquam.

D Ah vel guttula, vel lazari manu detur, & instar rosati nobilissimi excipiam.

Nihil tamen impetrat, nemo audit; & aures, & januæ sunt clausæ. Sed cur Hebræo huic epuloni, in extremâ fame sitiéque, cur obsecro negata guttula? Dixisset hospitalitatis amantissimus Abraham: Detur illi guttula; non juvabitur: à rore tantillo non miteſcet tam vehemens flamma.

Cælũ gaudia propinat, & tartarum tormenta ingerit.

Sed longè alia vivendi ratio est in Orbe altero. Nam uti cælum gaudia & voluptates offertissimas propinat, sine ullâ vel minimâ mœroris mixturâ: ita Tartarum tormenta ingerit sine ullo vel minimo lenimento, sine solatiolo aut laxamento ullo. Hinc elegantissimè simul & verissimè dixit Hipponensis Præsul: *Nulla major & pejor est mors, quàm ubi non moritur mors.* Ita nulla sævior letaliórque fames ac sitis est, quàm ubi fame sitiéque letum inferri non potest.

Aug. l. 6. de Civit. c. 12.

§. V. Duo

§. V.

Vide Trismegistum meum lib. 3. cap. 4. §. 2. ubi hæc fusiùs narrantur.

DVo fratres, uti narrant, sapiens & fatuus iter unà ingressi ad bivium devenere. Fatuo via placebat amœnior: Sapiens asperiorem præferebat ut tutiorem. Litigatum est diu. Demum cedere maluit sapiens quàm pertinaciùs contendere. Ita in prædonum insidias delati ambo, & in vincula, sed separatim tracti. Inde ad tribunal evocati. Hic sapiens fatuum accusare, & omnem illi culpam impingere; Fatuus in sapientem omnia regerere, omnémque illi errorem adscribere. Denique judex ita statuit: Uterque reus est; & fatuus qui sapientiori debuisset credere, & sapiens qui amentiori cedere non debuisset. Sic omnino vivimus. Animus & Corpus fratres sunt, sed valde dispares. Animus origine suâ nobilissimus, & sapiens, viam asperiorem ad cælum non horret, temperantiam amat, esuritiones non odit, quantum hæc sibi prosint, non ignorat; Spiritus promptus est. At verò Corpus ab ortu fatuum cùm viam variis amœnitatibus ridentem conspicatur, mox illuc properat; edere, bibere, ludere; bene dormire, labores fugere, otium sectari & ferias, delitias ambire, sui putat esse officii; hæc Corpori sapiunt. Laborare, esurire, vigilare, ut pestem odit fugitque.

Animus & corpus sunt fratres dispares:

Animus contrà nititur, & prolixè suadet, non esse mollem ad astra viam, sed asperam & contragosam; docétque variè non ei fugiendas esse spinas qui cupiat rosas. At Corpus ad imperia languidum, ad monita tardum, nihil minùs vult quàm parere & frugi esse. Ita demum cedit Animus, & suo Corpus lubitu permittit ire, sequitúrque mancipium herus. Sic itur & peritur, sic in medios devenitur latrones, vitia, cacodæmones.

Hic gemini fratres separantur, diversis carceribus assignandi: terra Corpori, Animo gehenna est habitanda. Supremi judicii die ad tribunal ambo sistentur, hic alter alteri culpam impinget. Quia ergo fatuum Corpus Animi consiliis parere noluit, & quia prudens Animus petulantiam Carnis coërcere non sustinuit, uterque sceleris damnatus supplicio addicetur æterno. Sententia hæc decretoria, inevitabilis, *gladius utráque parte acutus* per Animum & Corpus transadigetur. Atque ideo Christus: *Timete eum*, inquit, *qui potest & animam & corpus perdere in gehennam*, ubi tot suppliciorum velut condimentum est fames sitisque æterna, nec aliud fami sitique lenimentum quàm sulfureum Falernum, *Ignis & sulfur pars calicis eorum.*

Et in die judicii ambo ad tribunal sistentur.

Apoc. cap. 1. vers. 16.

Matt. c. 10. vers. 28.

Psal. 10. vers. 6.

§. VI.

AT nos ambitiosissimæ gulæ homines, his plerumque parum terremur: Dapes & delitias, cœnas & calices sectamur, quidquid de futurâ fame sit. Consideratiùs, obsecro Christiani, consideratiùs. Edere, bibere non vetamus, sed edendum & bibendum dicimus, ratione ac conscientiâ non obluctante, divinis legibus non neglectis. Spernimus, & audemus, ac in jura divina delinquimus? In foribus stat patibulum: Væ, qui saturati estis, quia esurietis,

——— furet ardor edendi.

Ubi culpa, ibi pœna. Plurimas, ut suprà demonstratum est, à gulâ noxas trahimus fame sitique acerbissimâ luendas. Erisichthon (ut in fabulis est) horribili fame correptus

Ovid. metamorph. lib. 8. fine.

——— quod pontus, quod terra, quod educat aër
Poscit, & appositis queritur jejunia mensis:
Inq; epulis epulas quærit, quodque urbibus esse
Quodque satis poterat populo, non sufficit uni,
Plúsque cupit quo plura suam demittit in alvum.
Vtque fretum recipit de totâ flumina terrâ,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes:
Vtq; rapax ignis non unquam alimenta recusat,
Innumerasque faces cremat, & quo copia major
Est data, plura petit, turbaque voracior ipsa est.

A Sic epulas Erisichthon rapit & absumit. Sed sæviorem hac famem fingamus, & illam apud inferos non æquabit. Somnium est omnis esuritio nostra, ad illas damnatorum esuritiones æternas. Hæ jàm monent omnem caveri Intemperantiam.

Convivæ olim ritu veteri partem cœnulæ in mensâ relinquebant, quo docerent rebus humanis utendum, non consumprà voluptate, nec ad omnigenam saturitatem. Et Germanorum vetus verbum est: Hilaritas cùm maximè calet, claudenda. Sic è conviviis abeundum, antequam convivii epilogus finiatur. Nec verò quisquam tam fatuus est, qui si sciat tribus quatuórve horis edendi libidinem substringendam, aut certè anno toto esuriendum, nihilominus statim & quàm primùm cibos afferri velit.

Cur convivæ olim partem cœnulæ in mensâ relinquebat.

At verò tam fatui nos sumus, qui licet sciamus abstinentiam & jejunia non multis vitæ horulis duratura, nihilominus pertinaciter volumus, ut modò bene sit, ut B jam cuticula mulceatur, hinc voces illæ: *Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras, & multò ampliùs.*

Isa. cap. 56. vers. 12.

O miseri & fatui! paullò pòst non erit sicut hodie; lætitiam hodiernam tristissimum *Cras* excipiet; saturitatem fames comitabitur, temulentia justissimè siti torquebitur. Brevî occinetur vobis luctuosum illud carmen: Recepistis bona vestra in vita vestra; ite nunc, nil vobis ampliùs debetur. Olim epulati estis, jam dies sunt jejunii: nunc epulantur alii, qui quondam jejunarunt.

Propter hoc, hæc dicit Dominus: *Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis: ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.* Vobis olim, sed surdis, prædicebatur centies, sexcenties, delitias suppliciis persolvendas. Nemo audiit. *Vocavi, & non respondistis; locutus sum, & non audistis; & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegistis.* Nunc longâ, nunc æternâ fame hilaris sed brevis insania digerenda est; voluptates fugacissimæ siti perpetuâ piandæ sunt. Nimis jam serum est huic fami sitique mederi velle. Post tale prandium talis cena sequitur.

Isa. cap. 65. vers. 13. & seqq.

Ibid. v. 12.

Ergo, *Sobrii estote & vigilate.* Nam, *Fornicatio, & Vinum, & Ebrietas auferunt cor.* Qui famem horret æternam, famem modò toleret nec longam, nec sævam. *Beati, qui nunc esuritis, quia saturabimini.* Tolerantiæ Christianæ convivium illud paratum est, quod nullo claudetur epilogo. Lasciviæ & Intemperantiæ supplicium illud decretum est, quod nullo finietur termino. Quisquis gehennam sæpius cogitat, gehennam profectò evitat.

1. Pet cap. 5. vers. 8.

Osea cap. 4. vers. 11.

Luc. cap. 6. vers. 21.

CAPVT V.

Quartum Æternitatis Tartareæ Tormentum FOETOR.

SVave quidem est vivere, non rarò tamen morte ipsâ insuavior est vita. Orator aureus id observans: *Nemo Chrysost. non ex iis*, inquit, *qui liberaliter sunt educati, hoc in carcerem hom. 1. in conjectus, fœtorem solùm, & jacere in tenebris, & in vinculis ep. ad Heb. esse cum homicidis, quàvis morte dicit esse gravius.*

Inferos contemplare, &, Nullus unquam (dices) tam teter ac sævus fuit carcer, nec subterraneus Messeniorum, cui nomen *Thesaurus*, nec horribilis Persarum, cui nomen *Lethe*; nec *Latomiæ* Syracusanæ, nec Cretensium *Labyrinthus**, nec Athenienſium *Domus* aut *Barathrum*, * *Quem* nec Romanorum *Tullianum*, nec Cypriorum *Ceramon*, *carcerem* nec Spartanorum *Decas*, nec Gilimeris *Ancon*, nec nomi- *fuisse putant* natissimus Actiolini carcer, quem omne suppliciorum *ali.* genus infamavit: Neque verò in ullis unquam ergastulis tot rei tenebantur captivi, quot suprèmum Numen in grandi suo carcere punit damnatos.

Hic

Hic Dei subterraneus carcer, si locum spectes, profundissimus; si carceris præfectum, crudelissimus; si loci squalorem, fœtidissimus; si carceris inquilinos, amplissimus est; innumeros coërcet: si porro innumerabilem reorum multitudinem cogites, angustissimus est; si carceris diuturnitatem, æternus est; omni egressu caret, ostiis omnibus & januis obstructis. Et quia in hunc carcerem totius Orbis colluvies derivatur, cloaca est multò fœculentissima, spelæum est longè graveolentissimum. Et hoc Quartum Æternitatis luctuosæ supplicium est, intolerabilis *Fœtor*. Quàm verò infandus hic cruciatus opinione nostrâ longè sit major, nunc explicandum.

Quartum in inferno tormẽtum est fœtor,

§. I.

Et intolerabilis.

INferorum fœtorem intolerabilem sacræ paginæ sæpius cogitandum ingerunt. Divinus psaltes. *Pluet super peccatores laqueos*, inquit, *ignis & sulfur, & spiritus procellarum pars calicis eorum*. Quemadmodum verò pluviarum guttæ in numerum cogi non possunt, ita nec improborum pœnæ; PLVET instar imbris aut torrentis vehementissimi præcitabunt in eos tormenta. PLVET laqueos, sic enim vincientur, ut horum captivorum nullus elabi aut effugere, nullus hæc vincula rumpere, parieres perfodere nullus queat; profundissimis specubus claudentur. *Pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulfure.*

Ps. 10. *v.* 6.

Laqueos pluere quid.

Apoc. c. 21. *vers.* 8.

Hic in rem præsentem venire sic licet: Animum quæso advertamus. Sulfurati vel unius fœtor quantus est? Jungantur centum, jungatur mille, quàm aerem spargent graveolentiam? Hæc tamen nihil est ad Orcinum sulfur. Atque hic Avernalis fœtor à variis caussis erit.

Prima, post Orbem uno quasi funere elatum, post supremi judicii diem, omnia terræ purgamenta in illam inferorum sentinam defluent, ea enim ratione Orbis purgabitur. Psalmographus prædixit: *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus*. Hoc vaticinio nixi theologi, ajunt, Ignem ante Orbis judicem, velut apparitorem ac satellitem præcessurum, & ad tribunal substituturum, dum judicium omne peragatur. Ubi demum decretoria sententia fuerit prolata, ignis ille fulminis ritu præcipitabit, & velut lictor noxium gregem invadet, vinciet, involvétque, ut nec minimum vel ulli pateat effugium. Sic unà omnes velut catenatos canes in antra destinata rapiet, *Inflammabit in circuitu inimicos ejus*. Cum hac ingenti damnatorum ruinâ; cum hoc igne simul omnis eluvies & cænum Orbis in cloacam illam defluet. Nam inferi verè sentina terræ, omnis inquinamenti receptaculum.

Prima fœtoris caussa.

Ps. 96. *v.* 3.

Ignis ante Orbis judicẽ, velut satelles præcedet.

Altera fœtoris caussa, sulfur, de quo Domini ocellus Joannes: *Pars*, inquit, *illorum erit in stagno ardenti igne & sulfure*, quod est mors secunda. Tablinum cælestẽ, seu, volumen sacrum quàm omnium vocularum observans est! In *stagno*, ait, quod immobiles & fœtidas alit aquas, non decrescit, non emittitur, non siccatur. Post mille annos hoc stagnum sitis simillimum erit; post triginta, post sexaginta annorum millia nihil sui amittet; post centum millia, post mille myriadas seu milliones annorum, stagnum illud nec una quidem guttula inaruisse sentietur. Sicut erat in principio, ita tunc, & in sæcula sæculorum erit.

Secunda fœtoris caussa.

Apoc. c. 21. *vers.* 8.

Deinde hoc stagno mergentur, qui priùs suum ipsi animum cupiditatibus ac libidinibus merserunt. His demum thermis, sulfureo hoc natabulo, his sudatoriis lavabuntur. Atque hos fœtores ab experientiâ meliùs discemus. Si piscina emissa plerique omnes pisces mortui, diebus aliquot non amoveantur, tam incredibilem undequaque spargunt fœtorem, ut eo loci nullus quamvis sub dio, quamvis non toto die, perdurare possit.

Qui in hoc stagno mergẽtur.

Quod igitur tormentum erit apud inferos, teterrimam Mephitim habitare, nec inde vel pedem efferre posse in omnem æternitatem. Sordidissima fœtidissimáque opificia longior assuetudo reddit facilia. At verò cruciatus Avernales nullâ unquam assuetudine poterunt mitigari.

§. II.

Tertia fœtoris caussa.

TErtia fœtoris illius caussa, ipsa damnatorum corpora, omni cadavere fœtidiora. Prædixit Isaias: *De cadaveribus eorum ascendet fœtor*. Unius fœtore omnes, & unus omnium fœtoribus torquebitur. Caro vermi-nans & putrida in prunis, ô quale thus! In Luciferi regno innumera damnatorum cadavera, velut putridæ carnes, inter prunas assiduè jacebunt.

Isa. cap. 34. *vers.* 3.

Libidini quidem furiosa vis inest, quæ ipsam etiam rationem calcat; sed effrenes hi impetus coërceri possunt, præsertim si frænum libido pati maturè discat. Eam ob caussam in eremo Scythicâ vir religiosissimus libidinis impetum sic repressit. Sæpius ei recursabat fœminæ olim non ignotæ forma. Hanc ille memoriam, has & cogitationes è pectore penitus eliminandas censuit. Diu laboravit, animosè certavit, & non uno tùm ariete seipsum fregit, nec tamen aliud sibi profecisse videbatur, quàm ne victus esset. Submisit interim divina providentia hominem ex Ægypto, qui mentione temerè injectâ, feminam illam formâ præstantem fato concessisse narrabat. Excepit dictum hoc athleta Christi, & in rem suam super eo deliberans, id demum reperit consilii, Tugurium suum Superis committit, & ad defunctæ feminæ sepulchrum properat. Hic ille fœdum Cupidinem triumphaturus, rem sic aggreditur. Noctu à tumulo saxum amolitur, terram egerit, & ad cadaver penetrat. Ubi seipsum affatus: En, inquit, thesaurum tuum: en tuas delitias: quin aufers rem tibi charissimam? Pars certè de hoc auro, quod effodisti, asportanda est. Dixit, & fecit, furtóque religiosissimo partem mortualis velaminis sanie ac tabo bene saturatam abstulit. Regressus in casam suam, bene olentem hanc prædam sub ipsos oculos posuit assiduè aspiciendam. Hic seipsum iterato scommate lacessens: En, inquit, habes quod appetisti; fruere, satiare. Exple oculos, pasce nares, imò totus hic nasus fias: cogita hoc esse strophium à charâ tibi feminâ missum: quin ori ac naribus propiùs admoves tam pretiosum linteum? Ita generosus hic athleta tamdiù fœtore se cruciavit, dum sordidas cogitationes victor ab omni animo extirparet. Ita libido quantumvis potens ac furibunda cessit fœtori. Ita certissimus ille jaculator, nequissimus Cupido graveolentiâ victus fugatúsque.

Libidinis vis quomodo coërcenda. Exẽplum. *Lib. sententiarum* §. 10.

Cogitemus hîc obsecro non partem sepulchralis lintei, non cadaveris unius membrum, sed cadavera damnatorum innumera Mephitim exhalare graveolentissimam, neque id pauculos dies, sed in omne ævum.

Divus Bonavent. ausus est dicere: *Si vel unius damnati cadaver in Orbe hoc nostro sit, Orbem totum ab eo inficiendum.*

§. III.

Quarta fœtoris caussa.

QVarta fœtoris caussa, dæmones ipsi, qui licet spiritus sint, hanc tamen corporum graveolentiam secum trahunt, éstque tam Averni quàm diabolorum ita proprium *fœtere*, ut priscis usitatissima vox fuerit *Graveolens Avernus*.

Narrat Severus Sulpitius Turonensi præsuli Martino cacodæmonem diademate ac purpurâ prænitentem sese exhibuisse, & hæc insuper dixisse: Scies, Martine, quâ ratione me venereris; Ego sum Christus. At Martinus, ne mendaciorum patri crederet, monitus ab alto: Non hoc schemate, inquit, venturum se Dominus meus promisit. Christum cruentum, spinis redimitum, in trabe pendentem novi; peregrinum hunc regem non novi. Vix ea dixit, & personatus hic Christus evanuit. Et ut sciretur, quis ille rex, & è quo regno fuisset, cubiculum tam horribili fœtore implevit, ut Martinus jam apud inferos se habitare crederet, & secum ipse ratiocinatus diceret: Si vel diabolorum unicus sic fœteat, quis oro tam diabolorum quàm damnatorum hominum fœtor erit?

Rex

Mach. c. 9. v. 11. Rex Antiochus Epiphanes, seu, *Illustris*, scelesti hominis pulcherrima effigies, cùm tandem Nemesiu in tergo sentiret, jámque membra illius vermibus ebullirent, adeo fœrebat infelix, ut omnis exercitus hanc narium pestẽ extremè averſaretur: Imò, quod divina oracula testantur, nec ipse jam fœtorem suum ferre poterat. Et quomodo tandem inquilinus Tartari, tam dæmonum quàm sociorum omnium fœtores perferet? idque in æternum?

Rex Antiochus fœtorem suum ferre non potuit.

Mezentius rex Tyrrhenus homines fœtore jugulabat. Mezentius rex Tyrrhenus, Antiocho non impar, hominum divúmque contemptor, eo ingeniosæ crudelitatis progressus est, ut plurimos non secuti, non cruce, non rogo, sed fœtore jugularet. Nam homini mortuo jámque tabescenti vivum colligabat, dum vivus astricti cadaveris putore extingueretur. Maro asserit:

Virgil. lib. 8. Æneid.

Mortua quin etiam jungebat corpora vivis.
Componens manibúsque manus, atque oribus ora
(Tormenti genus) & sanie taboque fluentes
Complexu in misero longâ sic morte necabat.

Supplicium horrendum, ingens, & tantò immanius, quantò lentius. Sed quid hoc ad inferorum supplicia comparatum, quid pauculorum dierum fœtor ad Erebi cloacam fœtoribus sempiternis execrabilem? Cùm igitur nostros ignes, cùm rotas crucésque nostras, cùm nostros pædores ad illos tartareos expendimus, jure proclamamus:

Qui hospites suos suis equis devorandos objecit.

O mites Diomedis equos, Busiridis
Aras clementes! ———

Qui Iovi eos immolavit.

O mite Mezentii tormentum, uni duntaxat cadaveri alligatum mori! Sed ô mortem omni morte horribiliorem, tot dæmonum, tótque damnatorum teterrimis fœtoribus torqueri, & semper mori, nec tamen unquam finire, nunquam emori.

§. IV.

IN Japonum ergastulis hodiéque Christiana generositas sic exercetur, ut plures in fœdissimam caveam compingantur: nullus illinc egressus nisi ad gladium, aut ad crucem, aut ad ignem. Quidquid hîc edunt captivi, quidquid ingerunt egerúntque, secum retinent, incredibili narium tædio ac cruciatu. Hinc Japonius ille carcer, & ergastulum, & stabulum est, Augiæ regis stabulo longè immundius, & ipsâ morte tetrius.

In quo tria millia hominum quod annis triginta non-quam pertigerunt.

Et quia carcerum in Japoniâ mentionem injecimus, en ergastuli Japonii vivum ac recens paradigma.

Carolus Spinola patriâ Genuensis, stirpe Marchio, è Societate Jesv sacerdos, antequam pro Christi fide vivus comburetur, hunc in Japoniâ carcerem quadriennio habitavit.

Carceris in quo Carolus Spinola è Societ. Jesu fuit inclusus descriptio.

Latus erat hic carcer palmos sedecim, altus non nisi duodecim, longus viginti quatuor, prorsus ad instar cavea factus. Nam neque muro nec pariete ligneo constabat, sed contextus erat è palis quorum singuli duobus digitis à se invicem distabant. Hinc captivi omnibus injuriis cæli patebant. Nam etsi hæc cavea tegulis esset tecta, quia tamen pali erant disjuncti, sicut in corte aviaria videre est, non frigus tantùm aut æstum, sed ventos, pluvias, nives, omnémque tempestatem admittebant. In hac caveâ triginta duo captivi erant conclusi. Fores carceris istius serâ claudebantur, erántque adeo angustæ, ut vix transitum darent corpori humano. A latere patebat fenestella, lancis unius magnitudine, quâ captivis cibum satellites inferebant. Circuibat carcerem via lata octonos palmos, atque hanc duplex obibat seps, depacta ex arboribus densis longisque, & in cuspidem acuminatis, quas spinæ supernè induebant. Unico aditu, seps ista ingressum dabat. Erant præterea duabus in partibus ædificatæ domus, una pro statione vigilum, qui, diu noctúque excubabant; altera in usum Decurionis, qui crebrò circitores jubebat circuitionis fungi munere. Reliquum denique loci in-

A cludebatur sepro bene munito, in quo princeps porta, & via quæ ad interioris sepis januam ducebant. Hujusmodi facies custodiæ fuit, in quâ tot annis illustris ille pugil vixerat, exeâ nunquam, ne quidem intra septa expatiatus, satellitio egressum prohibente. Alia verò quæ custodiæ huic accessere sæva, vix cogitatione, nedum verbis explicari queunt. Singuli corporis sensus proprius conflictari doloribus cogebantur.

Magna erat imprimis loci angustia, ut neque procumbere nisi ægrè, neque ambulare vel ad passus spatium possent. De hac Caroli litteræ ita testantur: *Angustè admodum habemur, neque enim quisquam plus habet spatii quàm duorum palmorum & trientis.* Hinc noctu non potuerunt sese ad capiendam quietem extendere.

Jam victûs parcitas respondebat angustiis carceris. Vita illorum perpetuum erat jejunium, adeóque asperum, ut satis quidem cibi suppeteret ad arcendam mortem, sed nunquam ad comprimendam famem. Ordi-
B nariæ epulæ erant duæ lances oryzę frigidæ, aquâ purâ coctæ: præterea paropsis una Xiri. Sorbitio est herbis ingratis mixta, tamque amara ut hauriri vix potuerit. Adhæc exiguum quid radicis crudæ ac salsæ, aut pat unum halecularum calida frigidave salitarum. Hinc captivos tanta vexabat fames, ut cùm satellites aliquot frustilla obtulissent panis male ac sine fermento cocti, jámque indurati, quisque illorum comederit, ac si collyra vel panis saccharites foret.

Quia verò hic carcer in edito colle positus erat ventorum vim omnem ex spiebat. Ac licet per æstatem spirantibus undequaque ventis molestia nonnihil leniretur, ferventissimi tamen ardores, solaribus radiis omni
C ex parte penetrantibus, ipséque numerus captivorum adeo incommodabant, ut affirmarit Carolus, diurnis nocturnisque sudoribus maduisse. Hieme autem id omnino reddebatur intolerabile, cùm neque gelidus aër excludi, neque pluviæ & imbres arceri, neque nives, quæ venò per omnem partem ingerebantur, intercipi possent. Tantò autem acerbior erat frigoris sensus, quantò gravior vestimentorum quibus tegebantur, inopia, quorum nullam facultatem supportari satellites permittebant. Hoc Carolus ad Patrem Provincialem perscribens: *Affevero*, inquit, *Reverentiæ vestræ, neminem esse è nobis, qui, æstimato inferioris appetentiæ sensu, non mallet vivus concremari quàm hunc carcerem ferre. Nam omnes à vestibus pænè nudi sumus. Neque vigiles vel tegetem concedunt flatibus, imbribus, nivibúsque arcendis, planè ut immane sit frigus.*

Loci frigoribus affectus interiit Ambrosius Fernandez, annos novem & sexaginta natus, Caroli in custodiâ comes, qui paralysi gravissimâ correptus, ob copiam, ut ajebant, nivium, duodecim horarum spatio & morbum & vitam finiit.

Ne verò deesset suus quoque cruciatus oculis, noluerunt milites lumen in carcere per noctem accendi, ut in
D tenebris fuerit exigenda. Quâ in re tanta vigilum extitit pertinacia, ut ne lucernulam quidem eâ nocte, quâ Ambrosium repentina vis morbi invasit, Carolo quantumvis obtestanti concesserint.

Sed gravius omnibus hos Christi pugiles vexabat continuus Fœtor, de quo nobis jam sermo, cujus mentionem Carolus in epistolâ injiciens: *Incitat me*, inquit, *gravitas odoris, ut ad cælum suspirem.* Nascebatur hæc gravolentia ex multitudine hominum tam angusto loco clausorum, ex flatuum aëriisque corruptione; ex præsente cloacâ, in quam exoneraré alvum cogebantur; ex sudore corporum quæ æstate nunquam siccabantur. Cùm nimirum vetaret miles, aut recentibus linteis mutare obsoleta, aut lavare jam inquinata: ut de Carolo speciatim scribatur, quòd triennio toto neque indusium, neque vestem commutarit. Hinc tanta pullulabat animalculorum sordiúmque vis, ut morsibus aculeisque

captivi miserrimè confixi, nullam unquam caperent partem quietis. Atqui ut experirentur vivi, quod mortui nullo doloris sensu post vitam tolerant, à summo vertice ad imos usque pedes omni genere vermium è corruptâ materiâ natorum erant cooperti: quæ materia (quoties pluebat) exundante latrinarum cloacâ, pavimentum custodiæ inundabat. Tormenti genus multò atrocius quàm primâ sui facie æstimari possit. Adversus hos cruciatus non aliud illis suppeditabat remedium quàm patientiæ, vivæque in Deum fiduciæ. Patientia certè illorum tanta erat, ut Carolus in litteris affirmet; *Hoc ergastulum mihi paradisus esse videtur.* Et revera hic talis carcer, quamvis ipsâ morte atrocior, si tamen ad inferorum careeres comparetur, paradisus est.

Litteræ ad P. Sebastianum Veram 20. Febr. anno 1620. scriptæ.

Ideo beatus etiam Hieronymus de seipso: Ob gehennæ metum, inquit, tali me carcere ipse damnavêram, scorpionum tantùm socius & ferarum. Qui carceres flammeos contemplatur, nullas habitationis angustias accusat, omnem carcerem paradisum æstimat.

P. Hiermannus Hugo in vitâ P. Caroli Spinelæ c. 14. mihi pag. 111. Hiero. tom. 1 epist. 22. ad Eustoch. cap. 3 mihi pag. 56.

B

§. V.

HIc obsecro in rem nostram ita ratiocinemur. Sint inferi nil aliud quàm fœdus frigidúsque carcer, ubi non sub fornice captivi mille inter sordes & vermes nec sedere commodè, nec jacere possint; ubi cibus oryza nigra, potus aqua fœculenta: ubi fames, fœtor, dolor vix quidquam somni admittat, idque vel mille dumtaxat annis tolerandum sit: Nil aliud, inquam, sint inferi, quàm talis, ut dixi, carcer. Nihilominus quis non tremat, vel audito tantùm hoc inferorum nomine? Verùm, si rem hanc omnem ad æqui veríque, & ad sacræ paginæ libellam placeat expendere, id luculentè deprehendemus, fœdissimos Japonum aut quorumcunque barbarorum careeres ad Tartarum collatos, viridarium & delitias, paradisum & amœna tempe censendos. Ratio luculenta est. In nostris carceribus saltem aliquid & cibi & somni est; sunt quiescendi hortulæ: in Tartaro, nec cibus, nec somnus, nec quies ulla est; illic oryza nigerrima, foret ambrosia; nectar esset cœnosa aqua. In nostris ergastulis, nemo mille hiemes numeravit unquam, in inferorum sedibus, quod omnium luctuosissimum, centum millia annorum nec unum quidem punctulum Æternitati demunt; post mille milliones annorum eadem est, integerrima est etiam tunc Æternitas.

Cur careceres barbarorum ad inferum collati sunt delitiæ.

C

Deinde nostri carceres quamvis multum formidandi, sunt tamen extra flammas, & in solatium habent Mortis sagittas. Damnatorum specus & flammis pleni sunt, & à Mortis futuræ jaculis defensi non sunt. Siquidem apud inferos mors semper præsentissima est, sed mors sine morte; mors assidua sine fine duratura.

Heu quàm hæc non cogitamus, quàm non expendimus omni horâ cogitanda, omnium solertissimè expendenda! Bernardus hac in re longè consideratior: *Totus tremo*, inquit, *atque horreo ad memoriam hujus regionis, & concussa sunt omnia ossa mea. Locus in quo vermis immortalis, fœtor intolerabilis, malleï percutientes, tenebræ palpabiles.*

Bern serm. de 5. regionibus.

D

O evigilate non justi tantùm, sed & injusti, & vos maximè luxuriosi; evigilate & luxuriosorum præmia prævidete, gustate saltem quàm amarus sit Orcus, si gustare recusatis quàm suavis sit Christus Dominus, aut quàm amœnus paradisus.

§. VI.

HIc Avernalis fœtor non importunè submonet, quàm variè vel hac unâ in re delinquamus. Non enim solùm oculos, & linguam, & aures in officio continere decet, sed & nares. At nos odoris gravioris plerunque nimis impatientes sumus. Viles captivos, & pauperes ægros ideo sæpe aversamur, quia potiùs allium quàm crocum, aut moschum obolent. Idcirco judex ab iride delicatulis his exprobrabit: *Infirmus, & in carcere eram, & non visitâstis me.* Nimirum tam delicata est impatientia, ut ubi vel suspicio fœtoris, illuc eam vel albis quadrigis nemo pertraxerit. Eos amamus, illorum familiaritatem ambimus, qui cinnama spirant, qui crocum halant & balsama. Sed brevi mutabunt vices, &, quod Isaias vaticinatur. *Erit pro suavi odore, fœtor.*

Matth. cap. 25. v. 43.

Isa. cap. 3. v. 24.

Dein olfactu peccant, qui sua omnia peregrinis odoribus imbuunt, vestes, conclavia, lectos; quidquid creberiùs contingunt, odoribus priùs inficiunt, nec unguentis parcunt, ut semper sit quod nares mulceat. Hoc quidem tam grande nefas non censetur, at tamen Deus olim capitali pœnâ sanxit: *Talem compositionem (odoris) non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino.* Homo quicunque fecerit simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis. Ergo etiam odoris intemperantia peccamus. Sic plurima quæ nobis videntur minuta, & nullius ponderis, ea divinus oculus ille observat, & inter punienda numerat.

Olfactu qui peccent.

Exodi c. 30. v. 37. fine.

Porrò illud accuratiùs atque frequentiùs perpendendum, quid sibi velint divinæ paginæ, cùm nidores sulfureos proponunt. Exemplo quod dicitur, demonstretur. *Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulfur & ignem à Domino de cælo, & subvertit civitates has, & omnem circa regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia.* Sulfureus hic nimbus ac fœtor, libidinis ardores & luxuriæ fœtores punierunt. His pluviis extinguendus erat Cupidinis æstus.

Gen. c. 19. v. 24. & 25.

NB. Dominus à Domino pluit. hoc est, à seipso, & non à causis naturalibus. Non enim naturalis, sed cælestis & divina fuit hæc sulfuris & ignis pluvia.

Summus ardor igni maximus fœtor inest sulfuri. Quando igitur lasciva carnis concupiscentia fœtebant, igne & sulfure peribant, ut ex animadversione justâ discerent, quid spurcâ libidine commeruissent. Homo libidinosus & impurus supplicium meretur duplex: dum vivit, seipsum magis ac magis luxuriæ cœno inficit; cùm vivere desinit, in balneum sulfureum transit.

§. VII.

ERgo in lasciviam potissimùm Avernalis ignis ac surfur grassabitur. Quod Gregorius eruditè asserens: *Tunc*, inquit, *edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. Omnis impius habet flammâ ignis proprii, quem in corde suo ex fervore desideriorum temporalium accendit, dummodò istis, modò illis cupiditatibus æstuat, & cogitationes suas per multiplicia blandimenta sæculi amplius inflammat. Ideo nunc fletus expiet quidquid delectatus per negligentiam animus deliquit.* Credibile prorsus est pauciissimos in flammeas voragines detrudi, qui nihil libidinosi fœtoris secum deferant.

Greg. lib. 4. mor. c. 17. & l. 5. cap. 8. initio.

Hic quivis mortalium bono suo & sapere discat, & cavere, ne hac libidinis Camerinâ submergatur. Vinum quidem & ebrietas, Oseâ teste, cor auferunt, sed omnium maximè Fornicatio. Hæc ita sibi cor rapit, ut illud non facilè restituat.

Os. c. 4. v. 11.

Sed illud obstupescendum prorsus, & nimis quàm horrendum, sub cogitatione unicâ (quam Theologi delectationem morosam nominant) innumeras pœnas, supplicia infinita, mortem æternam delitescere. Res in aperto est: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Hic jactus oculorum unicus, unica hæc cogitatio, hic latentissimus in libidinem assensus innumeros infinitos annorum milliones continet, quibus ille oculorum jactus, illâ cogitatio, assensus ille vindicandus est, nec tamen unquam satis expiandus. Obstupescendum hoc, inquam, & nimis quàm horrendum.

Mat. cap. 5. v. 28.

Rem dicam: hæc etsi forsan cogitemus, certè non perpendimus, non examinamus. Inde est, ut Isidorus Clarius loquitur, quod malumus esse ad momentum fucati, quàm in sempiternum splendidi; ad horulam libidinosi, quàm in æternum glorioси. Hæc nostra est incogitantia, & (liceat dicere) excors temeritas. Tuto quis vel capite suo dimicet, ab eo æternitatem minimè cogitari, qui vel invidiæ,

Isid. Clar. tom. 1. orat. 53.

invidiæ, vel libidinis vel avaritiæ sordibus etiamnum involvitur. Nunquam delinquet grauiùs, quisquis æterna supplicia cogitaverit frequentiùs.

Eccli. cap. 7. v. 40. Ergo, *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Tua, inquam, novissima memorare, non aliorum, neque raptim aut perfunctoriè id facito. Nam hic error plurimorum est, quibus ista velut ad se non perventura cogitantur: Tua igitur novissima memorare, & Avernales fœtores inter memoranda respice. Quid ei proderunt delitiæ, quem inferorum sepelient flammæ. Ah, sapiamus, dum licet; ne dulce momentum amarissima comitetur Æternitas.

CAPVT VI.

Quintum Æternitatis Tartareæ tormentum, IGNIS.

Curt. lib 6. c. 12. Ignis supplicium ultimum. ROmanus scriptor, ubi suum diversis suppliciis discrimen assignasset, demum pronuntiat: Ignis supplicium ultimum. Humana crudelitas, in pœnas ingeniosa, exquisitissima invenit supplicia, nullum tamen acutius, nullum vehementius est igne. Romanus Cæsar Valerianus qui Decii crudelitatem perpetuavit, si flammis atrocius tormentum excogitare potuisset, eo utique Laurentium affecisset. Tyrannis prisca vix acerbiores cruciatus ullos reperit, quàm vivum flammis tradere, lentè exurere, assare. Ignis, suppliciorum ultimum, gravissimum.

Quod si fieri posset hominem læsæ Majestatis, aliorúmque scelerum plurimorũ reum millies ita comburi, ut hoc supplicium semper æquaret horam, rectè diceretur, Ignis suppliciorum ultimum. Cruciatus sanè acerbissimus est, comburi vivum. Sed ô mitem gehennam, ô temperatas flammas, vel millies vivum comburi! Feralis hæc sententia (mille horis tolerare flammas) captivis inferorum longè clementior videretur, quàm si reo jam jam plectendo vitæ fiat gratia.

Sed firmum fixum est decretum, decretum immutabile, irrevocabile: Verba Christi judicis planissima sunt, & apertissima: *Ite in ignem æternum.* Omnia Christianorum templa docent improbos æternis, nunquam desituris ignibus cruciandos

Quintum in inferno tormentum. Atque hoc Quintum Æternitatis luctuosissimæ supplicium, Ignis æternus, de quo quantum in re tam seriâ humani oris paupertas permiserit, verba facere conabimur.

§. I.

MOris fuit priscæ poëtis subinde intercalaribus uti versibus. Ita crebriùs repetito versu princeps poëtarum canit:

Virg. Ecl. 8. *Incipe Mænalios mecum mea tibia versus.*

Quo sæpius ingeminato, demum subjungit:

Desine Mænalios, jam desine tibia versus.

Nec poëtis sacra hunc morem antiquavit. Hinc ille sacrorum carminum intercalaris cantus: Regem venturum Dominum, venite adoremus. Idque sæpius repetitur: Venite adoremus Regem venturum Dominum, Venite adoremus. Pari modo sæpius interposito versu ad inferias cantatur: Regem cui omnia vivunt, venite adoremus. Hunc ipsum morem in divinissimis concionibus suis observavit Servator Orbis. Sic, Marco teste, Marci cap. 9. v. 43. perorans ad populum: *Bonum est tibi,* ajebat, *debilem introire ad vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Non piguit hæc eadem uno loco ter dicere. Nam paullò pòst repetens idipsum: *Bonum est tibi,* Ibid. v. 45. ait, *claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* In eâdem omnino concione dictum hoc intercalare tertium ingemi- Ibid. 47. & seq. nans: *Bonum est tibi,* ait, *luscum introire in regnum Dei, quàm*

A *duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis, Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.*

Hoc canticum Christus, hunc intercalarem versum præcinuit rex noster. Perinde si dixisset: Me voce præeuntem sequimini, & accinite: *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Ecquem non terreat oris divini tam tremenda comminatio? Profectò quisquis hoc illætabile carmen, quisquis tristissimum hunc lessum sæpius & attentè cantaverit, in Orbe meliori *Alleluja lætissimum* semper cantabit. Satis hoc, abundantissimè satis est testimonii, etsi alium alibi divina oracula silerent. Ibid. v. 46. & 48.

Sed ignis infernalis, & noster, nimium quantum differunt, & primo quidem *Vrendi sensu.* Noster ignis Augustino pictus videtur, sed ille alter, verus. Discrimen ingens, imò vix ulla similitudo veræ ac pictæ flammæ. Hic quæso tacitis progressibus in rem præsentem veniamus. Prima differentia ignis infernalis & nostri,

B Quanti & quàm acres dolores, per unam duntaxat horulam, unum tantummodo & vel extremum digitum gracilis cerei igniculo admotum uri? Quantò majores, sic uri manum integram? Sed quantò vel maximi majores erunt dolores sic uri totum brachium? Quam verò infandus erit cruciatus, sic uri totum corpus? Licet ignis, qui urit, pictus videri possit. In Japone hoc ævo lentis ignibus dirissimè torquentur Christiani. Inter hos Carolus Spinola fuit, cujus superiori capite facta mentio. Hic cum aliis viginti tribus tam immane supplicium hoc modo subiit: Ignis struebatur eminus, viginti quinque palmorum spatio à columnis Martyrum remotus, ut tantò acerbior ac sævior esset cruciatus, quantò prolixior, atque ita priùs lentè assarentur quàm arderent. Quin si quâ parte luculentior erumpebat flamma, protinus coërcebatur. Vincula verò non ferrea erant, sed viminea, quibus Christiani, laxè, obiter, ac ferè in speciem ad palum ligabantur, crudelissimo æstu dæmonis, C qui eò spectabat, ut Christi athletæ doloris acerbitate compulsi & vinculis facillimè ruptis expedire se atque flammis eripere nullo negotio possent. Hoc autem indicio conventum erat, ut Christum ejurasse censeretur, quisquis se incendio eripuisset. Interim igitur dum languido flammarum ardore, ignis in viscera penetraret, corpore immoto stabat Carolus, oculis in cælum fixis, ubi post pauculas horas desideratissimis Christi amplexibus frueretur, cui corporis sui victimam in holocaustum destinabat. Duravit acerrimus ille cruciatus ignium ad duarum vel trium horarum spatium. P. Sebastianus Chimura, patriâ Japon (uti certis tabulis testatum) manibus ante pectus in crucem decussatis, oculisque in cælum sublatis, tres horas vivus stetit in ardente rogo. *Combusti sunt Anno 1622. die 10. Septem. sabbato. Ita Hermannus Hugo in vita Caroli & Spinolæ cap. 18. pagina 175.*

Tormentum horribile prorsus, nec verbis effabile, hominé igne eminus ac lentè admoto tribus horis torreri vivum. Quodnam igitur tormentum, ô Deus, quàm infandum, quàm incomprehensum, non duas tresve horas, non unum alterúmque diem, non annum annósque mille, sed æternitate totâ (quæ tamen nunquam tota erit) & corpus & animum uri, nec unquam comburi? D

Hic vox & verba deficiunt. Nemo, non dicam satis eloqui, sed nec satis cogitatione complecti potest infinitam illam doloris acerbitatem. Divinam iram perhorrescens David: *Devorabit eos ignis,* inquit, *Dominus in irâ suâ conturbabit eos.* Sicut in ustrinâ ferrum candens ita ignem imbibit, ut merus sit ignis, & ferrum tamen maneat, sic inferorum flamma, ipsis damnatorum ossibus, & ossium medullis implicabitur. Psal. 20. v. 10.

§. II.

ALtera tertarei & nostri ignis differẽtia, *splendor* est *& lumen.* Ardet noster, & lucet; at tartareus, prout justitia divina sanxit, ardet, sed non lucet, nisi in gravius tormentum, ut qui dum viverent societatem cojerunt in nequitiis, socios sese agnoscant in tormentis: ita Altera tartarei ignis & nostri differentia.

fur adjutorem furem, lusor collusorem, adulter adulteram cernet & tabescet, mallétque cæcus esse, quàm dolores alienos videndo facere suos.

Isid. sent. lib. 1. cap. 31. initio.

Optimè dixit Isidorus: *Ignis gehennæ lucebit miseris ad miseriæ augmentum & ad damnationem, ut videant impii unde doleant, & non ad consolationem, ne videant unde gaudeant.*

Tertia utriusque ignis differentia.

Aug. to. 5. l. 21. de Civ. cap. 4. pluribus locis, & cap. 7. initio. & cap. 9. ac 10.

Tertia utriusque ignis differentia: noster consumit omnia, ille nihil. Quâ in re locupletissimus testis Augustinus: *Si Salamandra*, inquit, *in ignibus vivit, & notissimi Siciliæ montes, totâ diuturnitate temporis atque vetustate usque nunc, & deinceps flammis æstuant atque integri perseverant, satis idonei testes sunt, non omne quod ardet, absumi: & anima indicat, non omne quod dolere potest, posse etiam mori. His docemur, quâ ratione hominum sempiterno supplicio punitorum corpora, & in igne animam non amittant, & sine detrimento ardeant, & sine interitu doleant. Quis nisi Deus creator omnium dedit mortui pavonis carnibus, ut vel in annum solidum asservatu sint faciles? Quis paleæ dedit vel tam frigidam vim, ut obrutas nives fervet, vel tam fervidam, ut poma immatura maturet? Iam verò quàm mirum est, quòd cùm calx extinguitur, tunc accenditur? Cur itaque facere non possit Deus, ut & resurgant corpora mortuorum, & igne æterno crucientur corpora damnatorum, qui fecit Mundum in cælo, in terrâ, in aëre, in aquis, innumerabilibus miraculis plenum: cùm sit omnibus, quibus plenus est, procul dubio majus & excellentius etiam ipse Mundus miraculum. Cur non dicamus quamvis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse pœnâ corporalis ignis affligi? Quod igitur de sempiterno supplicio damnotorum per suum prophetam Deus prædixit, fiet, omnino fiet:* Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.

Isa. cap. 66. v. 24.

Quarta differentia.

Quarta differentia: Noster ignis ad pabuli modum, vivit, augescit, vel deficit, augescente vel deficiente pabulo. At ignis æternus, divinâ justitiâ nutritur, nullo sopiendus mari, inextinguibilis est. Hæc una vox, *Inextinguibilis*, à Domino ter repetita, aut vitia nobis dissuaserit, aut nos esse pecudes demonstrabit.

§. III.

Inferorum ignis cujusvis noxis attemperabitur.

Deut. c. 25. v. 2.

HIc verò inferorum ignis cujusvis noxis ac sceleribus attemperabitur. Justitia divina eo ut flagello utetur. *Pro mensurâ peccati, erit & plagarum modus.* Quemadmodum è pluribus reis uno eodemque flagello alter altero acerbiùs puniri potest.

Ho. l. 2. oda 13.

Hinc liquet insania quorundam hominum vix sibi aliud quàm inferos promittentium. Eorum voces sunt: Cùm in viâ simus ad furvæ regna Proserpinæ, plenis eò velis invehi placet: Curemus ut nobis bene sit, dum licet plagas merebimur, mereamur illas insigniter.

Ite furiosi, ite, & delitiis affluere supremam felicitatem credite; hodie vino & plumis vos mergite, cras forsitan mergendi flammis. Omnes in Orco captivi dirissimè cruciantur; ceteris ii dirius, qui Numen & gravius & crebrius offenderint. *Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, ut urantur & sentiant in sempiternum.*

Judith cap. 16. v. 21.

Hoc ignis æterni supplicium, optimè omnium, sensu meo, támque succinctè quàm nervosè divus Prosper cogitandum subjicit. Illius verba cedro digna, hæc sunt: Continuus gemitus, pœnalis sensus, dolor summus, cruciatus æternus torquent animas neque extorquent, puniunt corpora, neque finiunt. Quemadmodum verò nullum est apud nos supplicium quod igne acriùs torqueat, sic nullum est quod citiùs torquere desinat, & consumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutissimè cruciare nunquam cessat?

Deut. c. 32. v. 22. Hier. c. 17. v. 4.

Moses cùm vices divinas fungeretur, vocem repetit quàm significanter admodum æternitatem vindicantis flâmæ ingerens: *Ignis*, inquit, *succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima.* Haud alter Hieremias vates: *ignem*, ait, *succendistis in furore meo; usque in æternum ardebit.* Pulvis tormentarius quo æternus ignis succenditur, est *Furor Domini.* Dum vivimus, non tam furorem, quàm iram Numinis experimur. Machabææ historiæ scriptor: *Alienatus mente Antiochus*, inquit, *non considerabat quod propter peccata habitantium civitatem modicum Deus fuerat iratus.* Profectò modicè Deus irascitur, licet magnâ vi brachia tollat, videatúrque non perfunctoriè flagellaturus, modica prorsus etiamnum ira est, nam & clementiæ conjuncta est. Cùm verò hæc ira spernitur, clementia ridetur, tandem patientia læsa fit furor & in furore hoc ignis accenditur, arsurus æternùm. Ignem hunc vos ipsi succendistis, inquit Deus, sceleribus námque toties repetitis clementiam meam ludibrio habuistis, iram meam tametsi modicam impatientissimè tulistis, exleges, & omnis disciplinæ contemptores in vetitum corruistis. Jam tempus vindicandi est: horribilibus, inauditis vos suppliciis afficiam: Succendistis ignem in furore meo. Jam ardebit furor meus usque ad inferni novissima.

2. Mach. ca. v. 17.

Natura quidem, quod Annæus asserit, aut tolerabilem facit dolorem aut brevem. At naturæ opifex Deus in rebelles ac contumaces subditos suos, & longo & intolerabili dolore animadvertit: Longo certè, quia æterno; intolerabili, quia igne sævissimo.

§. IV.

HIc omnes quotquot Christiani sanguinis sunt rogo atque obsecro quàm maximè, si quid ægrimoniæ aut doloris urit, si podagra, si calculus, si quis alius morbus aut molestia infestet, prima omniũ cogitatio sit ista: Molestia hæc aut dolor si annis decem, si centum, si annis mille duret, an non ad inferos dejectum te credas; Ad eum verò amoliendum quid facias? Fac illud jam ad evitandos dolores æternos. Et scito molestiam quam pateris, licet gravissimam, dolorem quem sentis, etsi maximum, nec umbram quidem inferorum esse. Hic Deus unâ tantummodo manu, eáque parcète ac lentâ leniter ferit, illic utrâque & quidem ferreâ rigidissimè & acerrimè cædit; hîc uno sæpe digito tantùm impellit, omnibus illic digitis, totâ manu flagellum vibrat.

In hoc mundo Deus unâ tantùm manu ferit, in alio utraque cædit.

Christianus heros Eustachius (cujus suprà mentio) cum uxore ac liberis in candentem æneum bovem inclusus dirissimè cruciatus est; ingens nihilominus hoc illi solatium erat, & finis brevi adfuturus, & præmium beatitudinis nunquam finiendum. Hæc cogitemus.

Paschas. apud Rossweidum c. 44. n. 12.

Ignes æternos religiosissimi quique viti assiduâ cogitatione velut contrectabant. Narrat è Græco Paschasius Diaconus Anachoretas duodecim velut in cenatum ventitasse, & pro se quemque dixisse, quid sibi videretur ad id temporis profecisse, & quid potissimum contemplatione expendisset. Ubi suam singuli sententiam dixissent, duodecimus, & in dicendo ultimus, quid animi sui esset exposuit. Verba illius integrè ac bonâ fide admetiar, ut suus religiosæ simplicitati stet color. Ita dixit: Vos quidem Patres, cælestem habentes conversationem, cælestem & sapientiam possidetis. Nihil mirum. Ego verò me his indignum judicans, video quòd peccata mea, ubicumque jero, præcedunt me semper ad dextram, & ad sinistram: in infernum verò adjudicavi meipsum, dicens: Esto cum his quibus dignus es, istis post modicum annumeraberis. Video igitur ibi pares gemitus, & incessabiles lacrymas, quæ à nullo referri queunt. Aspicio quosdam stridentes dentibus, & salientes toto corpore, & trementes à capite usque ad pedes: Et jactans me super terram, & amplectẽs cinerem deprecor Deum nunquam casuum me illorum experimenta accipere. Video & mare ignis bullientis immensibile, & circumfluentes, & mugientes, ut putent aliqui usque ad cælos attingere fluctus ignis, & in tremendo illo mari innumerabiles homines dejectos, & unâ voce omnes clamantes & ululantes simul, quales nemo super terram ululatus & voces unquam audierat, & sicut arentia

omnis

omnis virgulti cremare: misericordia autem Dei avertente se ab illis propter justitiam. Et tunc lamento genus hominum, quod audeat loqui, vel cuilibet attendere, tantis in Mundo repositis malis. Et in his teneo mentem meam, luctum meditans, quod ait Dominus, indignum me cælo & terrâ judicans reputánsque quod
Ps. 41. v. 4. scriptum est: Factæ sunt *mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte.*

Hunc apud se calculum complures posuerunt: En, ajebat quisque sibi, pœnas immortales jam pridem meritus es, neque id semel duntaxat. An verò Deus tuam omnem culpam aboleverit, chirographo testari non potes: abolitam speras, aut certè abolendam, & rectè fa-
Mich. c. 6. v. 8. cis. Sed vide, cautus esto, & sollicitus ambula cum Deo tuo, hoc enim Dominus requirit à te. Et hoc est maturè sibi sapere.

§. V.

SEd quàm multi alia omnia faciunt! Nummos tam anxiè corradunt, perinde si eos illaturi sint cælo.
Honor ut res sacra à multis defenditur. Honoris & existimationis fumum, ut rem sacrosanctam summo studio tuentur; mori mallent quàm despici. Nonnunquam tamen hi ipsi aliorum famam variis obtrectationibus lacerant, & tantò acerbiùs de aliis, quantò de seipsis benigniùs loqui solent. Multorum ea una cura est, curare cuticulam, & genium non facilè fraudare ullâ, quam appetierit, voluptate.

Ita ad æternitatem tendimus futurorum improvidi, immemores præteritorum, in præsentia proniissimi. Sic plerique mortalium vivunt: aliis cum arcâ, aliis cum ventre negotium est: nemo non serius sibi videtur, cùm maximè nugas agit. Vitia tam ubique obvia secundis progressibus, ut cælum & inferi vix inter seria habeantur.

Vesani mortales! Discamus obsecro nostros impetus objecto igne hoc æterno restinguere. Furiosissimis ignibus non malè conferuntur Ira & Libido affectus impotentissimi; nec ulla ferè vitia tam concitato impetu, quâ data porta ruunt. Libido velut infrenis equus, aut mannulus indomitus rationem omnem excutit. De hoc
Nic. in sacr. carm. monstro eleganter Gregorius Nazianzenus poëtices non ignarus:

Quæ ruit in vetitum damni secura libido.

Oros. lib. 2. contra pag. ni cap. 16. Iracundiam Paulus Orosius egregiè depingens: *Furor*, inquit, *consilii expers, dolorem & vindictam putat esse virtutem; quantúmque meditatur ira tantum promittit audacia.*
Curiæ affectus tyrannicus nominatur. Iram, tyrannicum affectum rectè nominat Chrysostomus. Etenim nihil æquè tranquillitatem animi turbat, atque ira impatiens freni. Hos ignes æternis ignibus domemus.

Medicorum scitum est: Ignis igni remedio est. Nam cùm digitus aut manus ustulatur, remedium viciniissimum est ustulatum membrum aut ardenti cereo, aut gliscenti foco, aut vivis carbonibus admovere. Sic ignis ignem sui similitudine attrahit. Eandem ob caussam incendia tormentis æneis petuntur, ut lentiorem flammam violentior domet. Heu quoties cor nostrum cupi-
Quo igne flamma ira ac libidinis expugnetur. dinibus malignis ardet? Ergo in hoc incendium bis terve emittatur illud ingens tormentum bellicum (*Ite maledicti in ignem æternum*) Quid agis miser, perire vis? facillimo istud impendio fiet: horulâ unâ, imò vel unicâ parte horulæ, imò momento vel unico per iram aut libidinem patras, quod æternùm doleas. Atque sic ignem iræ superet ignis gehennæ, flammas libidinis expugnet flamma Stygis. Et sunt quæ horum subinde moneant.

§. VI.

Capit ea anno Christiano 1082. QVi originem familiæ Carthusianæ considerarit, neminem ex eâ facilè unquam aspiciet sine gemitu. Historiam notam in compendium confero.

Vir litteratus Parisiis, morte obitâ, cùm inferiæ canerentur in templo, è feretro assurgens, voce horribili exclamavit: *Iusto Dei judicio accusatus sum.* Dilatum ergo fu-

A nus in posterum diem. Iterum eadem cantantur, cùm defunctus iterum vociferatur è tumbâ: *Iusto Dei judicio judicatus sum.* Necdum, quid eo factum, liquebat. Dies ergo tertius expectandus. Eadem fiunt quę diebus prioribus. Et mortuus tertiùm è sandapilâ proclamat: *Iusto Dei judicio condemnatus sum.* O verè ter miserum qui æternum erit! Et quod nemo non contremiscat: Vir iste omnium calculo vir sanctus & vitæ integer habebatur, adeo fallunt humana judicia. Urbs Parisiorum universa rei gestæ testis. Hoc Brunonem cum sociis exegit urbe, hoc in avia nemora rupésque desertissimas expulit, ubi cœlum potiùs habitare discerent quàm terram. Hæc Carthusianæ familiæ origo.

Hîc seriò cogitandum: Itáne homines eruditi, & humano sensu sancti accusantur, judicantur, damnantur? Quid me fiet misero? Ergo animum quantis possum industriis curabo. Alii se suámque cuticulam curent
B æternitatis obliti; vigeant, floreant, cras forsan cinis & favilla. Hos ego mores nil moror, hanc ego viam non ingredior, nam & alium viæ terminum quæro. Si ego Carthusianos, asperrimos montes habitare non possim, illas saltem latebras, ubi estur, ubi potatur & luditur, declinabo, si non carnium esum, saltem carnis petulantias ejurabo; si non æternùm silere queam, ab obtrectationibus saltem & lascivis colloquiis abstinebo; si non dies noctésque, religioso ritu, in templo sim, hoc certè agam ut nulla mihi labatur hora, quâ Dei non meminerim. Et quæcunque in posterum mihi fuerint perferenda, non tantùm exigua, sed nulla esse dicam ad æternitatis ignes collata. Quo quidem sensu Augusti-
Aug. tom. 10. serm. 109. mihi pag. 298. num verissimè locutum veneror: *Quæ quisque*, ajebat ille, *gravia valde patitur in hac vitâ, in comparatione æterni ignis, non tantùm parva, sed nulla sunt.*

Sic est omnino omnes dolores nostri ludicrum quid & leves morsiunculæ sunt ad æternitatis supplicia. Mi-
Dolores nostri, ludicrum quid ad æternitatis supplicia. C nimum apud inferos tormentum majus est quàm sit maximum in Orbe hoc nostro. Morborum cruciatus tolerabiles faciunt intervalla, quæ in Orco nulla. Dolorem sentire tunc nos desinemus, si nimium sentimus. Nemo potest valde dolere, & diu, nisi apud inferos. Sic enim mitis natura disposuit, ut dolorem faceret, aut brevem, aut toleratu non adeo difficilem. In gehennâ & intolerabilis est dolor, & longissimus, quia æternus.

CAPVT VII.

Sextum Æternitatis Tartareæ tormentum VERMIS CONSCIENTIÆ.

GEmma priscorum Patrum & Antistitum sidus Augustinus experientiæ convenientissimè dixit: *Inter omnes tribulationes humanæ animæ nulla est major tribulatio, quàm conscientia delictorum.*
Aug. in Psal. 45. mihi pag. 170. Animę humanæ nulla est major tribulatio conscientiâ delictorum.

Grande supplicium est patri, si filii supplicio capitali
D debeat interesse spectator; sed multò majus est, si ipse pater cogatur esse carnifex; longè maximum, si patibulum, cui filius suffixus, ante ędes statuatur, quotidie aspiciendum. At hæc omnia, & ludicra, nulla sunt, ad illud supplicii genus, cùm suus ipse carnifex est reus, cùm seipsum dentibus commordet, dilaniat, lacerátque morsibus conscientiæ perpetuis.

Et hoc Æternitatis luctuosissimæ sextum est supplicium, quod Christus concione unicâ, imò unicæ con-
6. Apud inferos tormentum. Mar. cap. 9. v. 44. 46. & 48. Isa. cap. 66. fine. cionis epilogo ter itidem repetiit: *Vbi vermis eorum non moritur.* Mox idem ingeminat: *Vbi vermis eorum non moritur.* Sed & tertiùm hoc inculcans: *Vbi vermis eorum*, ait, *non moritur.* Nec aliter Isaias, qui & ipse conciones suas non alio clausit epilogo quàm eodem isto: *Vermis eorum non morietur.* Ingens, inexplicabile hoc supplicium sit necesse est, de quo nos plura.

De damnatorum rogo Caput VII.

§. I.

QVantum turbatæ conscientiæ tormentum sit vel prisci idololatræ satis exploratum habuerũt. Rhetor è Latio Quintilianus: *O tristis recordatio*, exclamat; *ô tormentis omnibus gravior Conscientia!* Eadem omnium sapientum vox est. Sanctissimus Pontifex Gregorius: *Inter multiplices*, inquit, *humanæ animæ tribulationes & innumerabiles afflictionum molestias, nulla est major afflictio quàm conscientia delictorum. Verè, nihil est miserius, quàm animus hominis malè sibi conscius. Hic consentiamus*, ait Seneca, *mala facinora conscientia flagellari, & plurimum illi tormentorum esse, eò quòd perpetua illam sollicitudo urget ac verberat.* Malitia ipsa maximam partem sui veneni bibit, ipsa sibi supplicium est; Nemini bene est nocenti.

Quin. decl. 12 §. 38.
Greg. in psal. 143.
Suetonius in Tiberio.
Sen. epi. 97. fine.

Hæc suo quoque calculo consignans, quem dixi, Augustinus: *Seipsum*, inquit, *quò fugiturus est homo? quocunque fugerit se, talem trahit post se, & quocunque talem traxerit se cruciat se. Ipse est pœna sua, quem torquet conscientia sua. Deus scit tantam pœnam animæ, tantas cruces, tantas gehennas, tanta tormenta.* Quot hominis vitia, tot animæ tormenta, tantò autem acerbiora, quantò interiora.

Aug. in ps 45. mihi pag. 170. & in ps. 56. pag. 117.

Et in promptu ratio est: Cùm undique omnia sunt adversa, cùm cælum & terra infestant, etiamnum superest suffugium ad Deum; etsi nemo soletur, satis solatium est Deus. Sed conscientia sit inquinata, nihil uspiam nec in rebus conditis, nec in conditore solatii est reperire; omnia acerba, fellea omnia. Et quò profugias? ad Deum? hostis est. Ad conscientiam? Carnifex est. Ad divos cælites? Offensi sunt. Ad socios? Augebunt cruciatus. Ad delitias & voluptates? Conscientiam magis inquinabunt. Verè, non est pœnâ gravior prava conscientiâ.

Conscientiæ inquinatæ nullum datur solatium.

Conscientia in hoc mundo suas habet ferias,

At dum vivimus hoc conscientiæ macellum suas habet ferias. Subinde hos oblatrantis conscientiæ morsus nonnihil distinemus, aut arte fallaci eludimus, aut certè delinimus nunc legendo, nunc laborando, nunc colloquendo, modò hilariùs comessando, modò huc illúcque commigrando, & saltem dormiendo hos angores fallimus: At verò in illâ crudelitatis arce, in regno diaboli nulla quietis intervalla, interspirationes nullæ, non somnus, non quies, nulla lectio, nullæ comessationes, consolatio nulla, dies noctésque conscientiæ vipera laniatum undique pectus perrodet. *Vermis eorum non morietur.*

In inferno verò nullas habet.

§. II.

Æternæ noctis inquilinos torquentia.

PLurima sunt, ob quæ singulariter illos æternæ noctis inquilinos torquet conscientia. Primum omnium, *Amissio æternæ gloriæ.* Obseratum est Cælum, obseratum est Tartarum, nullus hinc transitus illuc. Actum est; epulum cæleste neglectum est, neglectu irreparabili. Spes nulla beatitudinis.

1. Amissio æternæ gloriæ.

Esau homo rudis, & qui à feris, quas infectabatur, feritatem hauserat, nihilominus indignissimè tulit fraustam parentis precationem à fratre sibi præreptam. Nam *auditis sermonibus patris, irrugit clamore magno, & consternatus ait: Benedic etiam & mihi, pater mi.* Ut verò rugient damnati, conscientiâ cuique eorum approbrante: Benedictionem patris perdidisti, jus & spem cæli omnem amisisti, pro lenticulâ vilissimâ vendidisti regnum. Maledictus es, exclusus, exclusissimus es à cælo in omnem æternitatem. Vermem qui te cœpit rodere, non excuties à te ampliùs. Tuis ipse auribus decretum judicis audisti: *Ite, discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.*

Gen. c. 27. v. 34.

Hoc regnum Satanæ destinatum, hos vermes impiorum lanienæ paratos poëta vetus, Christianus, non ineleganti metro sic ob oculos ponit:

Præscius inde Pater liventia tartara plumbo
Incendit liquido, picisque bitumine fossas
Infernalis aquæ furvo suffodit Averno,
Et Phlegethontæo sub gurgite sanxit edaces
Perpetuis scelerum pœnis obrodere vermes.

Prudentius contra Marcionitas.

Inter hæc vermium examina cernent damnati, ut divus Gregorius arbitratur, beatorum gloriam: *Ut peccatores*, inquit, *in supplicio ampliùs puniantur, & eorum vident gloriam quos contempserunt, & de illorum etiam pœnâ torquentur, quos inutiliter amaverunt. Ita cælitum felicitatem damnati vident, sed velut eminus*: perinde si quis è turri præaltâ quâ clausus, & in quâ fame diuturnâ confectus, inter fœtores & vermium acervos despiciat in hortos amœnissimos, ubi complures inter se amicissimi voluptatibus affluant; ah, quàm cruciabilis est hic aspectus! Hoc cernere, est suas sibi pœnas augere.

Greg. hom. 3. in Euan. pag. 139. Vtique solo intellectu, non oculis.

Gregorius dicto loco alium addit videndi modum.

Famelicus si mensam cernat epulis refertam, nec tangere audeat, plus esurit, præsertim si ipse suâ se culpâ paratis epulis privarit. Non aliter damnati: *Famem patientur ut canes.* Itaque illos conscientia sic torquebit, ut quidquid oblectare potest, cogitare non possint. Rea conscientia velut rabidus canis assiduo latratu & morsu in desperatissimam rabiem aget miseros. Sic ulcisci se solet conscientia, cùm moneret, non audita.

Ps. 58. v. 7.

§. III.

2. Virtutis neglectus & noxarum cumulus.

ALterum, quod damnatis conscientia exprobrabit, est *Virtutis neglectus*, & *Noxarum cumulus*. Omnia ordine conscientia, velut è syllabo recitabit, quæ perperam facta, quæ socorditer omissa. Inde omnes illi scelerate stultitiæ seipsos accusabunt; sua cuique conscientia socordiam exprobrans: Et quoties, dicet precari debuisses, cùm aut somno aut lusibus vacares: preces tuæ & raræ, & ignavæ, ac somniculosæ: jam luis. Quoties jejunium tibi servandum, cùm gulæ malles quàm sacris legibus parere: jam luis. Quoties sine rei familiaris dispendio stipem erogare potuisses, cùm tu avaritiæ potiùs quàm misericordiæ studeres: jam luis. Quoties monitus, quoties rogatus es, ut inimicis veniam dares, ut injurias oblivione Christianâ digereres, & noluisti: jam luis. Quoties in rebus adversis patientia tibi commendata est, & noluisti esse patiens: jam luis. Quoties Humilitatis & Charitatis actiones, quę solius voluntatis sunt, exercere potuisses; non hîc laborandum, nec currendum, nec sudandum aut algendum fuisset, sine flagris, sine ciliciis, sine rigoribus aliis, hæc facillimè fecisses, & noluisti, jam luis. Ad sacramenta percipienda quoties invitatus, tractus, rationibus impulsus es, & venire noluisti: jam luis. Occasio tibi nunquam defuit, tu semper occasioni. Potuisti, & noluisti: lue jam, lue nequitias. En tua tot tamque gravia flagitia; cùm tamen longè suaviùs virtuti licuisset operari quàm vitiis.

En perditissime, inter jocos & lusus perdidisti regnum: potuisses esse felix æternùm, modò voluisses: brevi ac levi labore beatam immortalitatem tibi parasses, modò voluisses. En, stultissime, pro carnis voluptatulâ, pro spurcâ & momentaneâ oblectatiunculâ immensas vendidisti voluptates. Nimirum tua tibi caro quàm cælum, carior erat. Sentis jam, quas delitias sectatus fueris? Prædixi, monui, vellicavi. Sed actum egi, nihil profeci, oleum & operam perdidi. Nunc vindico, nunc spes & res abs te segregant, sed tuâ solius culpâ.

En impurissime, ut delectatiunculas sordidissimas pauxillulo temporis retineres, perdidisti omnia. Procul nunc à te honores, thesauri, voluptates beatorum, ad quas omnis tibi via intercepta est. Hæc tibi tormenta libidines tuæ pararunt, in hos ignes tua te præcipitavit incontinentia: tuam illam hilarem sed brevem insaniam, [illegible]is æterno luctu. Desperatè ploras paradisi gaudiis te privatum? tu ipse te privasti. Acerbissimè doles perenne cæleste epulum neglectum? tu neglexisti. Obseratam tibi cęli januam lamentaris? tu eam ipse tibi obseravisti. Ex toto beatissimus jam esses, modò esse voluisses.

Facili

Facili operâ cælum emereri licuit: sed differendo, & negligendo huc sponte irruisti cæcus & amens, hinc nunquam exiturus ampliùs. Nulla hîc libertas, nulla salus. Despera centies, sexcenties, despera millies, æternùm desperaturus, æternùm moriturus, & ad mortem nullis sæculis perventurus. A vultu Dei projectus es, quia teipsum ab illo avertisti. Non alienâ, sed tuâ culpâ peris, æternùm periturus.

Hæ conciones erunt conscientiæ, sed seræ nimis & acerbæ. Ad irritum spes omnis cecidit.

Pœnitentię tempestivæ vis.

Earum virium est pœnitentia tempestiva, ut culpas omnes deleat, & pœnas culparum reliquas pariter tollat, aut certè minuat, nec non divinos favores augeat. Idcirco ille eremi angelus Joannes hoc unum assiduè concurrentium auribus instillabat: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cælorum*, agite pœnitentiam. Nil horum potest Pœnitentia in Proserpinæ culinâ, culpam nec minimam eluit, nil pœnæ demit, nil gratiæ divinæ reddit. Hostes Dei sunt, quos tunc primùm pœniter, nil impetrant, serò nimis sapiunt hi Phryges.

Matt. c. 3. v. 2.

Errare impotentia.

Hæc omnia illi cælo proscripti non ignorant, hinc vermis eorum non moritur. Scelera quæ patrarunt, velut in tabulâ descriptâ vident, & exhorrent. Ridiculam pompam, vestium luxum, & omnem vanam gloriam detestantur: judiciorum suorum temeritatem, & invidentiæ labem: avaritiæ sordes, & omnis luxurię cænum execrantur furiosè. Cernunt infelices lascivarum cogitationum suarum immensos aggeres oculis oppositos. Intemperantiæ suæ turpitudinem, desidiæ suæ mollitiem & veternum, voluptatum suarum fallacias, impuritissimæ Veneris blanditias abominantur, sed hæc omnia serò nimis. Acerbissimo planctu sed irrito vociferantur: *Transierunt omnia illa tanquam umbra, & nos in malignitate nostrâ consumpti sumus.* Potuimus cavenda fugere, exercenda facere potuimus, & noluimus. Hoc æternùm occentabit conscientia. *Vermis eorum non morietur.*

Sap. cap. 5. v. 9. & 14.

§. IV.

3. Aspernatio divinæ gratiæ. *Isa. c. 29. v. 1. & 6.*

TErtium quo præcipuè Conscientia domesticos cacodæmonis torquebit, est *Aspernatio divinæ gratiæ.* Jobus calidè optans: *Quis mihi tribuat*, inquit, *ut sim juxta menses pristinos, quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivos olei?* Hoc nimium quantum urit, à summis opibus ad incitas devolvi. Non nescient damnati quantis olim divitiis affluxerint. Illis jus cæli transscriptum erat: hæredes regni potuissent esse, modò voluissent. Recordantur divinæ gratiæ butyrum copiosissimè sibi fluxisse, quo lavari licuisset, id tamen à se repudiatum esse. Meminerunt olei rivos à petrâ, divini amoris & misericordiæ fontes è Christo sibi emanasse, hæc omnia tamen suo vitio à se neglecta. Jam clamat, sed frustra: Quis nobis tribuat, ut simus juxta menses pristinos, quando lavabamus (certè lavare poteramus) pedes butyro, & petra Christus fundebat nobis rivos olei, sanguinis sui. Jam nec olei nec butyri guttula fluit ampliùs. Divinæ misericordiæ fons exaruit: divini favoris rivuli sunt exsiccati. Cœlestis agni sanguis pro nobis frustra fusus est; cruciatus & mors Christi nobis non prosunt ampliùs; incassum recidit omnis impensa. Eheu, actum est de nobis.

Atque hoc lacerabit cor damnatorum, quòd operâ levissimâ, quòd solâ robustiore voluntate cælo se asserere potuerint, & tamen noluerint: quòd gratiam millies oblatam recusârint millies. Inde in seipsos furenter exardescent miseri, & assiduò sibi ipsis lugubrem hanc cantilenam occinent: O tempus rerum omnium pretiosissimum! ô dies, & ô horæ plusquam aureę, quò evanuistis, æternùm non redituræ! Nos cœci & excordes, obstructis oculis & auribus libidine furebamus, & mutuis nosmet exemplis trahebamus ad interitum. Huc properavimus infelicissimi, & monitis omnium spretis

A cucurrimus ad mortem, heu mortem æternam! Quid nunc omnia quę fallacissimus Mundus offerebat, juvant? Oblectationum priorum meminisse mors est. Voluptas omnis avolavit & evanuit. Et quamvis aliquot annorum centuriis ea licuisset frui, quid illa gaudia fuissent ad hęc tormenta? Ah, umbram solùm captavimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter fascinavit?

O si annis singulis æternitatem vel semel seriò perpendissemus! O vel dieculam, ô vel horulam unicam impetrare liceat!

Sed frustrà sunt hæc vota: actum est, spes omnis præcisa est. Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi sumus.

Hîc stylum pono, & impias voces illuc remitto, unde proruperunt. Maturè sapiat & caveat, quisquis hanc conscientiæ lanienam formidat.

§. V.

In rebus fluxis curandis industrii sumus.

INcredibile videretur, nisi testes loquerentur oculi, quàm in rebus fluxis curandis industrii ac solertes, quàm attenti & assidui, quàm vigilantes & acuti, quàm scientes & gnavi, quàm cati cautique simus: nimirum cùm corporis negotium agitur, nemo non sapit, nemo non vigilat, nemo non impiger ac sedulus est; hîc vivimus, hîc volamus. Videte mihi vestes elaboratissimè & exquisitissimè factas, videte picturas, ædificia, sculpturas, videte candidissimam sindonem, tenuissimam byssum velut aranearum opera, videte artificiosa horologia, exactissimam Musicam, laboriosissimam mercaturam; quàm in artibus tractandis, in negotiis conficiendis, in opibus struendis, in honoribus obtinendis acres & indefessi simus; at hæc omnia caduca sunt, fluxa sunt, momento transeunt.

Pro æternis inertes & stupidi.

Cùm autem pro cælo laborandum, heu quàm inertes & stupidi, quàm desides & supini, quàm frigidi sumus & somno pleni! Hac unâ in re solutè ac negligenter agimus, languemus, cessamus, jacemus. Verissimè dictum: *Pro modicâ prębendâ longa via curritur, pro vita æternâ vix pes semel à terrâ levatur.* Hîc plerique omnes torpemus; vigilat dæmon, nos dormimus. At ubi demum seriò evigilaverit conscientia, non ampliùs sopiri poterit; uret, mordebit, anget, torquebit in omne ævum. *Vermis eorum non morietur.*

Imitatio Christi l. 3. c. 3. nu. 2.

Hîc vermis infandis doloribus, & tristitiâ pascitur inconsolabili. Dolent damnati amissam beatitudinem, & quidem sine spe ullâ reparandi tam immensam jacturam: in dolorum mare præcipitatos suâ se stultitiâ indesinenter cogitant: Neque mœstissimam hanc cogitationem aliâ unquam lætiore fallere licebit.

Hęc Bernardus attentiore animo contemplatus: *Quid tam pœnale, inquit, quàm semper velle quod nunquam erit, & semper nolle quod nunquam non erit. In æternum non obtinebit quod vult, & quod non vult, in æternum nihilominus sustinebit. Nullus de tantâ numerositate spectantium molestior oculus suo cujusque. Non est aspectus sive in cælo, sive in terrâ, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minùs possit. Non latent tenebræ vel seipsas. Se vident quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illos, nec est quo se abscondat ab illis, ne in tenebris quidem. Hic est vermis qui non moritur, memoria præteritorum. Semel injectus vel potiùs innatus per peccatum hæsit firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eáque pastus, esca utique inconsumptibili perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vitæ morientis.*

Bern. l. 5. de Consider. ad Eugen. c. 12. mihi pag. 901.

Itaque durante animâ durat & memoria. Sed qualis? Fœda flagitiis, horrida facinoribus, vanitate tumida, contemptu hispida & neglecta. Quæ priora transierunt, & non transierunt. Transierunt à manu, sed non à mente. Quod factum est, factum non esse non potest. Proinde etsi facere in tempore fuit, sed fecisse in sempiternum manet. Non transibit cum tempore, quod tempora

transit. In æternum ergo necesse est crucier, quod perperam te egisse in æternum memineris.

A

§. VI.

Tho. Cantip. lib. 1. cap. 3. num. 1.

E Divi Dominici familiâ theologus & proëpiscopus, historiarum ævi sui fidelis scriptor rem miram narrat in hunc modum: Præsul in Germaniâ fuit, princeps sanguine, moribus vitâque degener. Hic primò quidem verecundiùs inhiare auro, libidini furtivè indulgere; ita sensim progredi, nec mores emendare, effusis demum habenis in vetitum ruere; rapinis & luxuriæ liberè vacare. Variâ in illum Deus animadversione usus est; modò morbis, modò miseriis aliis invitans ad meliora. Sed frustra. Tandem prout vitam egit inquinatam sic mortem obiit nō piam. Eâ ipsâ horâ Conradus Hildemensis episcopus ad preces matutinas surrexerat. His finitis ad suos sese libros cōtulit, in diem sequentem ad dicendum se paraturus. Hic ille à sensibus aliquantisper abductus videre sibi visus est Præsulem tiarâ insignem, sed velatâ facie ad tribunal judicis rapi. Mox aderant qui accusarent, rapinis potissimùm & libidinibus infamem reum. Hic judex consessoribus: Examinate, inquit, caussam, & dicite sententiam. Examinarunt, dixerunt. Nec mora: satellites adsunt & judicum sententiis damnatum, mitrâ, annulo, veste sacrificâ, ceterisque ornamentis exuunt, eáque ad pedes supremi judicis abjiciunt. Assessores loco consurgunt, & illud unum, dum abeunt, in judicii clausulam pro se quisque dicunt: Ergo *dum tempus habemus operemur bonum ad omnes.*

Gal. cap. 6. v. 10.

Hæc Hildemensi episcopo spectata, qui ubi ad se rediit, secum ipse inquirere cœpit, quis præsul ille miserabilis eo tempore objisse credi possit. Dum hæc animo versat, en ad portam adest qui flens nuntiat, priori vespere suum dominum (*dominavit*) in proximam villam venisse, jam morte subitâ extinctum. Conradus ad fatum tam lacrymabile altum ingemiscens, non sine lacrymis illud secum repetebat noctes & dies toto animo cogitandum: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Conscientia impura, jam malè quieta, æternis furiis agitabitur.

§. VII.

Incredibilis vis conscientiæ post mortem.

I Ncredibilis vis est conscientiæ, maximè verò post actam hujus vitæ fabulam. Nam coram Deo ad suas quisque labes sic erubesceet, ut, quamvis panderetur cęli ostium, & illotus ad ingressum invitaretur, suas tamen ipse maculas & perhorrescens & fugiens, recusaret ingredi, dum sordes omnes expiasset. Adeo suam ipsa fœditatem erubescit & aversatur Conscientia.

Ergo, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: Nam, ut Augustinus ratiocinatur: Quisquis nullâ se adulatione seducit, satis intelligit, cum quanto periculo mortis æternæ, & cum quanta penuriâ perfectę justitiæ peregrinetur à Domino.

Hoc jam agamus, & loquentis conscientiæ monita non repugnanter accipiamus. Nunquam muta est Conscientia, si sedatum & attentum habeat auditorem. Et revera hoc vnicè prodest, hunc vermem animo inhærentem jam sentiri, ne sentiatur æternùm. Bernardus id asserens: *Optimum est*, inquit, *tunc sentiri vermem, cùm possit etiam suffocari. Itaque mordeat nunc ut moriatur, & paullatim desinat mordere. Mordendo rodat interim putredinem, ut rodendo consumat, & ipse quoque pariter consumatur, ne foveri incipiat in immortalitatem.*

Bern. serm. de Convers. ad Clericos. cap. 6.

Ergo satius est jam monitricem, quàm illic jugulatricem pati cōscientiam. Nam (quod idem Bernardus cogitandum subjicit) *Extorres cælo in carne cruciabuntur per ignem, in spiritu per conscientiæ vermem. Ibi dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, sine spe veniæ & misericordiæ. Sic tamen morientur, ut semper vivant; & sic vivent, ut semper moriantur.*

Idem. lib. de Anima c. 3. med.

Quid agimus mortales? vita brevis, via longa, terminus viæ dubius, tempus exiguum, nil certius morte, nil mortis horâ incertius, supplicii & præmii æterna duratio, & à momento utraque pendet Æternitas. Quid, ô mortales, quid ergo agimus?

B

CAPVT VIII.

Septimum Æternitatis Tartareæ Tormentum LOCVS & SOCIETAS.

VIr censorius notissimæ virtutis M. Cato, eos qui emptur erant agros, monere solitus est, viderent ante omnia, num bonos habituri essent vicinos. Grande malum, vicinus malus.

Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ. *Virgil. eclog. 9. ad fin.*

Proinde scitum est illud Themistoclis apud Plutarchum, qui prædium venditurus, hoc quoque præconem addere jussit: *Quòd vicinos haberet bonos.* Domus incommoda & ruinæ proxima, si vicinos insuper malos habeat, emptorem habebit neminem.

Omnes cœlo proscripti eas habitationes incolunt, ad quas haræ nostræ, & canum caveæ, palatia & regum conclavia videri possint. Accedit, quod veteri verbo ferebatur, verè fallsuginosa vicinia, diabolorum & damnatorum hominum tot centena millia, tot myriades ac milliones, Dei capitales hostes omnes, qui vel paradisum adducant in fastidium.

Atque hoc septimum est Æternitatis luctuosissimæ supplicium, LOCVS & SOCIETAS, ille miserabilis supra omnem modum, ista nimium detestabilis. Judex sententiâ decretoriâ utrumque complexus: Domus hæc ignea, dicet, hic carcer funestissimus, qui *paratus est diabolo & angelis ejus*, non vos initio spectabat: Sed quia hostium meorum familiaritas gratior vobis fuit quàm omnis favor meus, Ite nunc, ite, & illorum vobis habitatio non displiceat, quorum olim societas tantopere placuit: Ite in ignem æternum, qui paratus est non vobis, sed diabolo & angelis ejus. Fit nonnunquam ut magister in scholâ in unius noxam jubeat ligari virgas, sed quoniam eadem deinceps culpa plures involvit: Hæ virgæ, inquit, non in vestrum ligatæ sunt caput, sed quia in eandem cum immorigero illo incurritis noxam, eandem cum illo subibitis pœnam.

7. Apud inferos, supplicium. *Matt. c. 25. v. 41.*

C

Ita Christus suis hostibus: Angelorum societate vos frui volebam; paradisus vos expectabat, sed quia omni excusâ disciplinâ non mihi obtemperastis, sed diabolo: Ite jam, ite, ite, & diaboli spelæum habitate: in societate, quam ipsi conflastis, perdurate. De hoc loco, atque de hac Societate nunc porrò agendum.

§. I.

Arb. Sat. mihi p. 19.

ANtequam locum subeamus, loci custodem videamus. Olim Trimalcionis domum ad sinistram intrantibus non longè ab ostiarii cellâ, canis ingens catenâ vinctus, in pariete erat pictus, supérque quadrata littera scriptum CAVE, CAVE CANEM.

Ad ingressum balnei Avernalis prisci affingebant canem Cerberum. De hoc vates Cordubensis:

D

Seneca Hercules furens.

Posthac avari Ditis apparet domus.
Sævus hic umbras territat Stygius canis,
Qui terna vasto capita concutiens sono
Regnum tuetur; sordidum tabo caput
Lambunt colubri, viperis horrent jubæ,
Longúsque torta sibilat cauda draco.
Par ira formæ ——————

Non unus talis apud inferos canis est. Tot Cerberi quot diaboli, Cerberis omnibus tetriores. Hîc scribo, hîc vociferor: CAVE, CAVE CANES. Sed ipsum jam locum inspiciamus.

Inferorum recessus medio terræ sinu latent.

Episcorum Patrum & Theologorum placitis est, illætabiles illos inferorum recessus medio terræ sinu latere. Affir-

re. Affirmant id sacræ paginæ. Nam ubi rebelles Mosi à Num. c.16. v. 23. Dei populo secessionem fecissent: *Diruptæ est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum devoravit illos cum tabernaculis suis, & universâ substantiâ eorum, descenderúntque vivi in infernum, operti humo.* Jure suo hic improborum carcer loco infimo est, uti beatorum sedes amœnissimo loco summo ac nobilissimo.

De carceris illius capacitate sic ratiocinemur: Si æternæ mortis damnentur trigesies aut etiam mille milliones hominum, sive, 100000000000. Flammeus autem hic carcer, secundùm omnem altitudinis, latitudinis, ac longitudinis dimensionem unum milliare Germanicum complectatur, satis omnino spatii habebit, ad obstupescendum illum numerum hominum complectendum. Carceri conveniunt angustiæ. Pars libertatis est laxè habitare. Atqui grex damnatorum, canes illi ac porci in arcto habitabunt, eruntque sicut uvæ in torculari, aut salsæ haleces in orcâ, aut sicut lateres in fornace calcariâ, aut sicut ligna in rogo, aut sicut prunæ in igni- B tabulo, aut sicut oves jugulatæ in macello; arctè scilicet & compressè vincientur. Angustiæ carceris, & mutua reorum compressio ad pœnarum acerbitatem facit. In exiguum hunc Orbem contrahet Deus sentinam & fæcem Orbis.

Carceri conveniût angustiæ, *Vide Æternitatem meam Confid. 2. §. 1.* Quia ad pœnarum acerbitatem faciût.

In Orbe hoc nostro vel maximum gaudium turbat loci fœditas. Quis in officinâ liquati sevi, aut macerati corii; quis in Augiæ stabulo, aut in antro putrescentium cadaverum pleno voluptatem sentiat, præsertim si dies noctésque illic hærendum? Tam inamœnus loci squalor ac fœtor omnem è pectore lætitiam expellunt. Quid ergo in illâ divini furoris officinâ, in horrifico illo Æternitatis antro amœnitatis sit, unde omne gaudium, voluptas omnis exulat, ubi meri merissimi dolores. Et quantum iis augmentum erit locus ipse profundissimus, tenebricosissimus, fœtidissimus, & quod lugubre cogitatu, remotissimus à cælo, mille clathris ac seris, repagulis ac clausstris mille obseratus?

Luc. c. 16. v. 26. Clamat ex alto Abrahamus: *Inter nos & vos chaos magnum* (chaos flammeum) *firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Et tamen Abraham in cælo nondum degebat.

Isai. 48. v. 12. In ergastulis nostris amœna laxitas est, si illam scelératorum foveam spectemus. *Sepulchra eorum, domus illorum in æternum.* Principes ac Reges, Imperatores & Pontifices claudit hæc domus: nec aliter illic habitant vel opulentissimi Cræsi, vel strenuissimi Alexandri. Beatus Lucas asseverat: *Mortuus est autem & dives, & sepultus est inferno.* O sepulchrum nimis profundum! Hoc illius nunc ædes & arces, hoc amœni fontes & arcus triumphales, hoc viridaria & horti pensiles, hoc tepida balnea, hoc magnifica theatra, hoc laxissima palatia: tota domus, sepulchrum est angustissimum. Nec tamen hîc soluti & liberi, sed vincti habitant & ligati. Rex Ma- Matth. cap. 22. v. 13. gnus imperans: *Ligatis*, inquit, *manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores.* Non ambulare, sed nec movere se poterunt hi rei quò volent: manus pedésque vincti, & velut infixi verubus ardebunt, miserandum ignis pabulum. D

§. II.

E Veteri historiâ liquet, complures nec tantùm infimæ sortis homines, velut peregrinas aves, caveâ inclusos.

Rex Macedo Alexander Callisthenem Olynthium insidiarum insimulatum, vel quod regi suasisset ne affectaret ab Athenienses Dominus appellari, auribus, labris, ac naribus abscissis, ceterisque membris crudeliter truncatis deforme ac miserandum spectaculum reddit, & cum cane, ferreâ clausum caveâ circumferri jussit. Dum Lysimachus tanti viri misertus, & antea illius etiam auditor, venenum ei præbuit, ut pœnam quam non culpis, sed libertati penderet, finiret. O beatam Seneca, Valerius, Iustinus, Suidas, Curtius, alii.

A Callisthenis caveam, ad flammeam tot scelatorum carnificinam!

Quæ Callisthenem, eadem & alios fors involvit. Tamerlanes *a* Orbis terror, Bajasiten *b* Turcarum Imperatorem victum, & caveâ ferreâ inclusum, spectaculo & ostentui cunctis circumduxit triennio. *c*

Rex Daniæ Christiernus, *d* Anno millesimo quingentesimo, vicesimo secundo, à priscâ religione defecit. Tribus deinde regnis ob crudelitatem exactus, miserè tandem perpetuis vinculis addictus, & Anno millesimo quingentesimo trigesimo secundo, tanquam indomita bellua in clathratam caveam conjectus, nec ante mortem inde liberatus est. Verùm ô mites Bajasitæ ac Christierni caveas, ad illas damnatorum comparatas!

a Seu, Temirlancus. b Seu, Bajazetem. c Lipsius l. 2. Moni. Polit. cap. 5. Mon. 2. d Gen. in Haeriano VI. ex Iovio.

Sed nec *e* Valerianus Imperator Romanus à Sapore Persarum rege suavius est habitus. Nam caveâ pariter inclusus, nec eâ unquam egressus, nisi cùm Sapori equum ascensuro, tergum præbere, scabelli loco coactus est. Demum Valeriano cutis detracta, & carnes sale conditæ sunt. Eodem modo Renzus Friderici filius in caveam contrusus vitam finiit.

e Baronius ad an. 262. Suevica Goldasti.

Sic & Marcus Arethusiorum episcopus eloquentiâ sanctisque moribus ornatus, martyr patientissimus, impio Juliano imperante, primò pueris, ut aciculis compungeretur, expositus: dein garo ac melle perunctus, caveæ inclusus, æstuante sole sub dio suspensus, crabronibus, vespis, culicibus, muscis lacerandus est objectus, ut diu se mori sentiret.

Suidas. V. Marcus, mihi pagina 587.

Sed ô blanda hæc supplicia, ô caveas voluptate plenas, si flammeis inferorum caveis conferantur. Pictura est, umbra est, quidquid cruciatus hîc tolerandum: Nam sua & his tormentis jucunditas est: solatur temporis præsentis brevitas, quo hæc ferenda; excitat futuri gaudii perennitas inter superos obtinenda: Scimus id quod in præsenti est tribulationis nostræ, leve ac momentaneum esse.

Cur cruciatus hujus mundi dicatur umbra & pictura?

C Ita duramus inter athletas Domini, & quò plus doloris sentimus, hoc majus præmium speramus. At illi Orcinis caveis circumclusi, nec à præsenti tempore, quod neglexerunt, nec à futuro quo semper in tormentis erunt, quidquam habent levaminis. Sed hæc divinæ justitiæ lex est, ut tortores illos & hostes sentiant improbi, quos suasores & amicos ante fuerant secuti; & quia luxuriæ suæ prata quærebant, nunc carceres habitent, & caveas. Ab ævo in ævum sic erit.

Inferni autem cruciatus æterni.

Sap. cap. 2. v. 8.

§. III.

R Evera si mortis æternæ reos non alia ulla exerceret pœna nisi hæc una, tam fœdo carcere inter tot hostes æternùm claudi, pœnarum satis foret, abundè satis. Quid jam cruciatus alii, conscientiæ vermis, fames ac sitis, perpetuus ignis, & quod prorsus inexplicabile, tormentorum nullus finis.

Hic status in barathro multos durabit in annos.

Verè multos, quia universos, nec tamen universos quos numeratura est Æternitas. Quæ & numerabilis simul & innumerabilis est. Quâ parte cœpit, numerabilis; quâ finis cogitatur, nec tamen erit, penitus innumerabilis est.

Isaias hunc æterni exilii locum graphicè describens: *Et convertentur*, inquit, *torrentes ejus in picem, & humus ejus in sulfur, & erit terra ejus in picem ardentem.* Joannes, hunc locum *stagnum ignis & sulfuris* vocat. Christus *caminum ignis.* Jobus *terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.*

Isa. cap. 34. v. 9. Apoc. c. 19. v. 20. 21. Matt. c. 13. v. 42. Iob c. 10. v. 21. & 22.

Sed quâ ratione, dices, hæc Avernalis Ætna, hoc omnium miseriarum receptaculum animo ac mente concipiendum, ut imago ejus in animum sæpius incurrat?

Quâ ratione avernalis Ætna mente cõcipienda.

Subit memoriam colloquium, quod inter duos fuit amicitia conjunctissimos, quorum alterum Orestem, Pyladem

Pyladem dixisses alterum. Quærebat Pylades (sic nominemus) quomodo ante oculos animúmque proponendus damnatorum carcer? Tùm Orestes: Putem, inquit, rem hanc ita docendam. Demittatur quispiam Vere aut Autumno, frigidiore anni tempore, in profundam subterraneam foveam, ubi nec focus, nec mensa, nec lectus. Huc semel duntaxat de die frustillum mucidi ac acpænè saxei panis, cum pocillo seu caliculo fœtentis aquæ, submissus funis tenuissimam hanc annonam porrigat. Addatur tam opiparæ mensæ schedula, quæ hominem in imâ foveâ jacentem moneat, nec aliud opus ab eo exigi, quàm ut æternitatem dies noctésque perpetim meditetur. Ad quę Pylades: Optimus, inquit, modus Æternitatem efficaciter cogitandi, eámque in animum penitissimum velut transfundendi. Et quæso, si non ingratum, hîc paullò liberaliùs de hoc tali homine philosophemur in rem nostram.

A

§. IV.

PRincipio quidem huic homini, tres hebdomades tres omnino anni videbuntur: & ubi in auras emerserit, dirissima se passum dicet. Sed quæ illa tandem? Famem, sitim, frigus, defectum somni, & omnis solatii penuriam. Rem dicit. Sed videte, obsecro, quàm tolerabilis ac mansuetus hic carcer sit, imò diæta, seu, viridarium amœnum, si cum æterni barathri custodiis conferatur. Nam ille ipse in eam scrobem dejectus homo, tantillum saltem alimenti ac potûs habuit quo vivere liceret: Apud inferos nec cibus nec potus est.

Deinde hominem illum nemo irrisit, nemo illi insultavit, nemo tragris eum cecîdit: Apud inferos hæc non quotidiana solùm, sed assidua sunt.

Tertiò, illi homini quiescere interdiu, noctu dormire licuit; tametsi quies turbatior, & somnus nonnihil fuerit contractior: At verò apud inferos nullus somnus, quies nulla, nec unico quidem momento.

Quartò, hominis illius animum nulla discerpsit ægrimonia; abfuit mœror, pavor, stupor, ejulatus, angor, horror, desperatio: Apud inferos hoc mullum omnibus, etiam nolentibus ingeritur.

Quintò, corpus omne illius hominis à cruciatibus immune fuit; nec alius eum morbus, quàm fames, sitis, ac frigus infestavit: Apud inferos omnia & singula damnatorum membra torquentur; Animus undequaque afflictissimus in igne & semper vivit, & semper moritur. Omni morte acerbior est mors ista.

Sextò, ille in cavum subterraneum demissus, etsi procul voluptatibus fuerit, extra solem, sine sociis, extra convivia, sine lusu animique relaxatione, in spem tamen ingredi potuit redeundi ad solem, & ad socios & ad convivales epulas, & ad voluptates ceteras: At verò apud inferos spes penitissimè decollavit; spes omnis hîc abscissa est, hîc spei nihil est. Ad primum loci ingressum sciunt, nec ad solem, nec ad socios, nec ad ullam ampliùs voluptatem fore regressum. Conspectus Numinis, societas Angelorum, delitiæ cælestes sic ereptæ sunt, ut eas recuperandi spes nulla, heu nulla sit, nec esse possit. Desperatio illic æterna domi suæ est, & damnatorum neminì parcit.

Videte Christiani, quàm levi impendio, in Æternitatis notitiam venire liceat.

§. V.

Ioan. Iunior in scalâ cæli.

EDivi Dominici familiâ vir eruditus narrat, quod jam dicta firmet. Homo joculator, & dicax scurra, in virorum nobilium corona, Ecclesiastæ verba, quæ eo mane audierat, ludo cavillari cogitaverat, & quo magis facetiæ placerent, ut maximè serius exorsus: Nostis, inquit, vos mei domini, quàm ego vobiscum faciam in symposiis, conviviis, lusibus, choreis tripudiis omnibus, fidelissimus comes ad omnem hilaritatem. Sed audite, obsecro, quid mihi nuper evenerit. Plumis jacebam mersus, & ut somnum invitarem, cogitare mecum cœperam: Si jam alligeris hîc, ut annis viginti aut triginta nec loco te movere possis, quid facias ad liberandum te? Quid si aliter libertas non detur, nisi eâ lege ut nuntium remittas & sociis, & omni comessationi. Ego verò, dicebam ipse mecũ, Jovem lapidem jurabo (si sic opus) & ejurabo socios, symposia, convivia, lusus, choreas, tripudia omnia, modò meæ restituar libertati. Sed quid facias, oro, si sis in aulâ Ditis, non plumis sepultus, sed flammis, non compotorum medius, sed diabolorum, ubi vetitum solari & colloqui, ubi aquæ guttula non minùs pretiosa, quàm cella generosissimo Falerno plena. Ubi ingressus, qualis animantium ad leonem ægrum, quorum omnia vestigia introrsum spectabant, nulla cernebantur redeuntium. Subire Orcum facilè; sed revocasse gradum quis unquam visus est? Tu ergo si hîc sis, dic amabo, quid facias?

B

Dixit, & hac oratione suâ ita subitò mutatus est, ut videri potuerit mimus Juliani Cæsaris Porphyrius, qui dum gesticulatur in theatro, & Christiana sacra imitatione mimicâ irridet, repentè seipsum exuens jámque alius Christianum se proclamavit constantissimè. Et verò etiam ut Christianus martyr gladium excepit fortiter. Ita res nata è joco. Nec aliter ille cavillator, in serium convertit, quidquid per jocum dixerat. Ita sibi aliisque plurimum profuit.

Optima est hæc & minimè fallax ratiocinatio, à levi brevique molestiâ cruciatus æternos æstimare. In eam rem Hieronymus monet: *An putamus, fratres, quod jocando prophetæ prædicent, ridendo loquantur Apostoli, Christus insantiliter comminetur? Ioci non sunt, ubi supplicia intercedunt.* *Hier. ad Fon. & Ocean.*

§. VI.

SEd præter locum apud inferos omni genere cruciatuum infamem, est etiam societas omni modo detestabilis. Quemadmodum verò beatis cælitibus inexplicabilem afferet voluptatem, Orbis Servatorem Christum, beatissimam Christi matrem & discipulos, tot millia tótque myriadas generosissimorum martyrum suis oculis aspicere, Angelorum choris medium esse: Sic & reprobis tormentum erit horribile, societate tam execrabili æternùm liberari non posse. Quid sentias, si cogaris, dum sanus es, inter ulcerosos, morbidos, cadaverosos homines in eodem hypocausto noctes diésque agere, crura sanie tabóque fluentia cernere, fœtores ferre, lamenta eorum & complorationes varias audire, cùm ille ingemiscit, hic queritatur, ille tussit, hic pænè pulmones ejicit, alius plorat, prope expirat alius. O quàm infernus est, dices, inter hos vivere? Sed, ô bone, quàm hoc ad infernum nihil est! Balsamum est, quod fœtorem vocas; Musica est, quod lamentationes dicis; ludus est quod cruciatum appellas; paradisus est, quod infernum credis. Nam si grave ac molestum sit inter paucos versari quibus odio sis: quid ergo molestius, quid acerbius, quàm illic esse ubi nemo alterum amat, ubi omnes alterni flagrant odiis?

C

Societas Christi & omnium sanctorum beatis cœlitibus assentit volupratem: Reprobis tormentũ horribile, societate exècrabili liberari non posse.

D

Hi mores sunt in aulâ Satanæ, omnes sic mutuis ardent odiis, ut alter alterum, si posset, dentibus lacerare. Nam hi ardentes incolæ & in aliis & in seipsis imaginem Dei extremè oderunt. Sicut enim Deum, sic quidquid est Dei, summo prosequuntur odio: at inter tales domesticos semper vivere, acerbissimum vitæ genus est. Et hîc illud prisci poëtæ verissimum:

Mores audent odiis Satanæ.

Nec possum tecum vivere, nec sine te. *Mart. c. 12. ep. 47.*

Oculos verò potissimùm torquebit eorum præsentia, qui caussa (quomodocunque demum) extiterunt condemnationis, seu parentes, sive uxor, sive liberi, cognati, socii, familiares fuerint, quibus annumerandi & ipsi diaboli, qui à supremo judicio, torrores erunt hominum (è theologorum mente) ut sentiant eò præcipitati, torquebit. Præsentia eorum, qui causa damnationis fuerunt oculos

pitati, quibus se dominis olim subjecerint. Ab hac so-
cietate nunquam posse liberari, gravius supplicium est
quàm in foveam serpentibus plenam conjici, nec inde
unquam educi; à colubris assiduè morderi, nunquam
emori.

Hæc societas minimè socialis, id facile à quovis im-
petret, ut pravas illas societates potantium, ludentium,
pejerantium, obscœna crepantium, vitia communican-
tiũ quàm studiosissimè fugiat, & quidquid mali exem-
pli est caveat religiosissimè. Nam in omni noxarum ge-
nere, cum primis cavendum, ne aliis malo exemplo si-
Matt. c. 18. v. 6. & 7. mus. Proclamat Christus: *Væ Mundo à scandalis: Qui scan-
dalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut
suspendatur molâ asinariâ in collo ejus, & demergatur in pro-
fundum maris. Væ mundo à scandalis. Væ homini per quem
scandalum venit.* Mali exempli noxæ (scandala vocamus)
Eccl. c. 7. v. 3. Ditis aulam longè ditissimam faciunt. Ergo, *melius est
ire ad domum luctûs, quàm ad domum convivii, in illa enim fi-
nis cunctorum admonetur hominum, vivens cogitat quid futu-
rum sit.*

Unusquisque rem suam agat, idque matutè. Omnis
gens humana gemino ad Æternitatem ducitur ingres-
su, sed egressus inde nullus. Ingressus es in cælum? Se-
curus esto, hinc nemo ampliùs exturbatur. Ingressus es
in Orcum? Certissimus esto, nulla dabit egressum ja-
nua, nulla patebit vel rimula. Jam civis es; domicilium
collocasti, sedem stabilem fixisti: hîc habitabis æternùm.
Eccl. c. 11. v. 3. Illud Ecclesiastæ nosti: *Si ciderit lignum ad Austrum, aut
ad Aquilonem, in quocunque loco ciderit, ibi erit.*

CAPUT IX.

Octavum Æternitatis Tartareæ Tormentum DESPERATIO.

Lacedæmoniine disciplina labaretur furcas, se-
cures inva-
dant,

MIrabantur olim Thebani, Rempublicam Lacedæ-
moniorum adeo florere, cives in officio contine-
ri, rara in eorum civitatibus vitia grassari. Miserunt ergo
Philonium philosophũ qui singula observaret curiosus
arbiter, leges & quidquid civici juris esset, scripto ad se
perferret. Philonius omnibus exactè observatis The-
bas rediit, & ut publicè delegationis suæ munere re-
sponderet, horrificam supellectilem per theatrum ex-
plicans, virgas, laqueos, taureas, flagra, fidiculas, catastas,
equuleos, secures, rotas, cruces proposuit, & aliquamdiu
altum siluit; demum in vocem erumpens: En, inquit,
vel oculis spectate, ô cives Thebani, quid Laconum
disciplinam sanciat: Nemo apud ipsos vitiosus est im-
punè. Sunt sua virtuti præmia, sunt & sua sceleri suppli-
cia, eáque seria. Hinc mores illorum nostris emenda-
tiores.

Deus verò negligem-
per arsurũ, res, non rotas, sed gehennam, sed rogum semper arsu-
ne eadem rum intentat. Nihilominus (prò nefas hominum!) Or-
labatur, in- bis etiamnum in divinas leges audacissimè delinquit:
tentat. quid, oro, non auderet, si Deus unius horulæ aut die-
culæ supplicia, vel carceres anno biennióve tolerandos
minaretur? At verò cum iis omnibus, qui divinas leges
evertunt, Æternitatis carcer & immortale supplicium
sit decretum, est quod vehementissimè miremur, legi-
ruparum innumeros etiamnum reperiri.

Unde, obsecro, incredibilis hæc temeritas plurimo-
Ps. 13. v. 3. rum? *Non est timor Dei ante oculos eorum.* Cùm mitissimus
Deus non mox toties sua mittat fulmina, & ad inferos
præcipiter, quoties peccant homines, ideo vitia incredi-
bilem induunt impudentiam; hinc plurimi metu securi
vivunt, leges perfringũt, & quâ datâ portâ ruunt in veti-
A. Apud in- tum. Spes falsa plurimos sensim ac blandè ducit in
feros tor- ipsum desperationis barathrum. *Desperatio* Æternitatis
mentum. luctuosissimæ octavum est supplicium, de quo hoc ca-
pite differendum.

A

§. I.

SPes, omnium in hoc Orbe molestiarum, laborum, miseriarum admirabile lenimentum. Unguentum eam esse dixeris, quod omnes reficit lassitudines. Spes, duo præcipuè spectat, & *Fructum* & *Finem*. Quidquid lacrymarum est, his velut spongiis duabus facilè sicca-
tur. Generosos Christi athletas, invictos martyres, plu-
rima passos, plurimum tamen solabatur patientiæ Fru-
ctus. Idem solatii habent, quicunque bona agunt, ut Ber-
nardus loquitur, & mala patiuntur.

Spes omnium laborum lenimentum duo præci-
puè spectat,

Est qui prędium multis millibus philippeorum emat,
dicátque ejus emptionis se minimè pœnitere, cùm om-
nes expensæ tempori, nec sine honesto fenore sint redi-
turæ. Hoc apud inferos omne supplicium vehementis-
B simè accendit, acerbissima quæque sine omni tamen e-
molumento pati. Apud nos lacrymula vel unica, modò
seria gravissimas noxas delere potest: Apud inferos nec
levissimam quidem culpam quanticunque cruciatus
expiant, sed nec aquæ guttam impetrant.

Quàm grave est paganæ ac paupertinæ plebi, cùm
vecturæ, aliæque operæ gratuitæ imperantur. Duriss-
mus scilicet labor est sine spe mercedis. Sic mancipia
quæ suis dominis, nil sibi lucrantur, quidquid denique
lucrentur, altero tantò graviorem putant laborem, cùm
Fructus desit: restat tamen quod soletur *Finis*. Sic labo-
rantibus peroptatò Mors intervenit. Sed hoc etiam ne-
gatum est illis captivis. *Quærent mortem, & non invenient* *Apoc. c. 9. v. 6.*
eam; & desiderabunt mori, & mors fugiet ab eis. Habebunt,
inquit Augustinus, *impii in cruciatibus vitam. Sed qui* *Aug. serm. 112.*
vivunt in tormentis, cupiunt (si fieri possit) finire talem vitam,
sed nemo dat eis interitum, ut nemo auferat cruciatum. Pœnæ
C illic non tantùm sine fine, sed recrudescentes perperam
& novæ. Æstuabunt, *& omnis dolor irruet super eos.* Atque *Iob c. 20. v. 22.*
hinc furiosa desperatio, desperatio desperatissima. Re-
ctè prisci:

*Iurisconsul-
tis, Angario-
rum exhibi-
tio.*

Ultima omnium malorum ira desperatio est.

Sunt qui desperent, sed semel dumtaxat, nam de-
sperationem mors excipit. At in gehennâ, uno die, imò vel horâ unâ millies desperant, imò verò conti-
nua est eorum desperatio, velut febris hectica, febris
continua. Quidquid cogitant damnati, rabida despe-
ratio est. Seipsos, modò possent, suismet dentibus
discerperent, per omnia membra cultros immergerent,
mortem patulis ulnis ad se traherent; *sed mors fugiet ab
eis.*

In gehen-
nâ conti-
nua despe-
ratio.

§. II.

QVi adversis casibus succumbunt spe destituti, ad
aquas currunt, aut ferrum in se condunt, aut sibi
laqueum induunt, aut venenum hauriunt, aut per præ-
D cipitia ruunt, ut simul & vitæ, & mali, ut putant, finem
inveniant: In Orco nec vitæ, nec malorum, nec mor-
tis ullus finis inveniri potest. Non hîc aquæ, non fer-
rum, non laqueus, non venenum, non præcipitia sunt
ut extinguant, hæc tamen illic omnia sunt ut torqueant:
simul hîc desperatio assidua, interminata. In hanc po-
tissimùm conjicit supremum judicis decretum: *Disce-
dite à me maledicti, in ignem æternum.* Hîc nulla causæ re-
petitio, nulla sententiæ revocatio, retractatio nulla est
speranda. Hoc ultimum & irrevocabile decretum Au-
gustinus *Incommutabilitatem divinæ sententiæ* rectè nomi-
nat.

In Orco nullus ma-
lorum finis
inveniri
potest.

Tom. 4. l. 2. Evang. qq. q. 37. mihi pag. 151. Apoc. c. 10. v. 6.

Angelus à Joanne visus jurabat *per viventem in sæcu-
la sæculorum, quia tempus non erit amplius.* Sed erit æter-
nitas & remuneratio eorum quæ gesta in tempore.
Hoc Angeli immutabile jus jurandum, hanc Domini fa-
talem sententiam damnati omnes tam certâ fide aurium
percipient, ut hæc verborum procella, hoc tonitru hor-
ribilissi-

ribilissimum, in auribus eorum, prepetuis fragoribus A insonet: In ignem æternum, In ignem æternum, In æternum, heu, in æternum ignem. Horum verborum nec syllabula quidem audientes fallet. Hęc damnati audient & capient; nos audimus, sed non capimus.

Sedes Beatorum omnium gaudiorum compendium: Sedes inferorum epitome omnium dolorum.

Quemadmodum verò sedes beatorum, complexus ac compendium est omnium gaudiorum; ita sedes inferorum, epitome ac summarium est omnium dolorum. Quidquid uspiam acerbum, lacrymabile, horrificum est, apud inferos sentitur, quidquid uspiam amœnitatis, delitiarum, gaudii, voluptatis est, apud superos plenissimè percipitur.

In Orbe nostro nullum est tam grande malum, cui non suum etiam sit pharmacum. Omnis ægrimonia leniminis aliquid habere potest si velit. Solatium præbet nunc ratio, nunc somnus, nunc mensa, nunc colloquia, nunc ipsum tempus; modò amici, modò cognati, modò alii similia experti, demum ipsa spes finis afflicto plurimum refrigerationis affundit. At verò in regione Plutonis portæ omnes occlusæ sunt solatiis, omnes hìc aditus vel minimis levamentis sunt intercepti. Nihil auxilii, solatii nihil nec è cælo, nec è terrâ; nec à rebus præsentibus, nec à futuris, nec à præteritis sperandum. Quocunque oculos vertunt, Æternæ mortis spicula in se torqueri cernunt. Undique luctus & angustiæ, undique mœror & dolor, undique & undique cruciatus innumeri. Verè *Circumdederunt eos dolores mortis*, & angores desperationis. Verè, *Tribulationem & dolorem invenerunt*, & ideo nomen Domini maledictis assiduis incessunt.

Psal. 114. *v.* 3.

§. III.

Quid desperationem augebit.

HAnc sceleratorum desperationem incredibiliter augebit, certò scire, tot ac tantis suppliciis nec minimam quidem labeculam & culpam expiari posse. Tam enim letalis noxæ venenata vis est, ut etiam minora ac leviora piacula, capitali tamen crimini conjuncta puniantur æternùm. Exempli gratia: Sunt quotidianæ sordes, otiosa dicta, supervacuus risus, copiosior cibus, incautior oculus, remissior in precando animus. Hæc talia, dum vivimus, non difficulter expiamus. Bolus unicus genio subtractus, gemitus aut suspirium unicum, levis patientia, facilis seu manus sive oculi continentia minores ejuscemodi nævos eluit. Si verò mortiferum facinus noxæ minimæ in Orco junctum sit, utrumque vindicabitur æternitate totâ. Atque hoc desperationis grande incrementum est.

Verè Deus in hoc Orbe mitissimâ & parcente dextrâ castigat, in altero plumbeam ferreámque manum ad feriendum extendit, nec revocat extentam.

Ex præsumptione nascitur desperatio. *Eccl. c.* 5. *v.* 4. *& seq.*

Porrò hæc desperatio è spe nascitur, sed nimiâ, quam Præsumptionem dicimus. Huic fugiendæ Siracides monet: *Ne dixeris, peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adjicias peccatum: Et ne dicas, Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.*

Greg. in l. 2. *Reg. c.* 3.

Optimè Gregorius: *De omnipotentis Dei misericordiâ ordinatè considit, qui hoc quod peccando deliquit, pœnitendo (& non repetendo) corrigit.* Quisquis aliter, non spe, sed temeritate impellitur.

§. IV.

CRedibile prorsus est, vix ullum Christiani sanguinis ad Erebum detrudi, qui non, dum viveret, protractius vitæ spatium sperarit, arbitratus mortem multò seriùs ad se accessuram. Ex hac tam fallaci spe, desperatio demum nascitur æterna.

Nec illud minùs credibile inter illos desperatissimos captivos vix ullum esse, qui dum supereffet, non sæpius occultè desperarit hoc modo: En, actum ago; nunquam alios mores induam: assueta relinquere nimis durũ est; nihil proficiunt conatus mei; frustrà sum sanctior non ero, nisi ad Calendas Græcas. Sic igitur pergamus, & *fruamur bonis, quæ sunt.* Mors properat; ibimus brevi, ibimus omnes. Valedicamus ergo maturis gaudiis, & abitum nostrum voluptate celebremus. Hoc revera desperare est. *Sap. c.* 2. *v.* 6.

Obsecro vos, Christiani, per vos, pérque salutem vestram, pérque Domini mortem, hunc modò scopulum vitate: naufragium certum est, si navis huc allidatur. Dum vita est, nunquam sera nimis emendatio est. In vitia millies prolapsi sumus? Resipiscendo millies surgamus. Nunquam serum est, velle sanctiorem fieri. Quovis die, vel quâvis etiam horâ, pro se quisque dicat cum psalte regio: *Dixi, Nunc cœpi.* Emendatio nunquam sera. *Psal.* 76. *v.* 11.

Quisquis ad eam redigitur imbecillitatem, ut nec conari ampliùs, nec sui ipsius emendationem urgere velit, sed habenas laxet naturæ quocunque anhelanti, is demum in omne vitiorum genus prolabetur. Hunc jure suo vocabimus *Desperatum*, cui venale cælum est, cui gehenna tolerabilis carcer videtur, qui nihil minùs cogitat quàm Æternitatem, homo perditus.

Verissimè dixit Bernardus: *Desperatio sibi omnem malitiæ consummationem vendicat.* Desperationi plurimum facit ignorantia Dei. Est qui resipiscere cogitet, & hominem Christianum agere, si autem quàm bonus sit Deus, ignoret, sua ei cogitatio dicet: Quid facis? Et vitam istam vis perdere, & futurâ? Peccata tua & multa nimis, & gravia sunt: Pellem exue, nec tamen satisfacies. Delicatè hactenus vixisti, jam subitò mutas? Consuetudinem non vinces; quidquid agas, in eadem atque eadem recides. Permitte hæc igitur suis ire passibus. *Bern. serm.* 37. *in Cant. post med.*

Ita miser in voraginem sensim abducitur. Bernardo teste, *Portæ inferi cæca desperatio.* *Bern. in semen. mihi pag.* 497.

§. V.

IN nostris carceribus reos reperias tam projectę vitæ homines, ut in ipso carceris loco (quod ipse meis oculis vidi) furcas & patibula parieti appingant, tanquam sibi gratulentur de futuro sepulchro tam sublimi. His scilicet patibulum jocus est. Nec defuerunt ex eâdem nebulonum tribu, qui, dum socii attollerentur in furcam, ipsi sub furcâ pręciderent plurium crumenam, non non tam spectatores quàm actores. Simillimè prorsus nos agimus (sit venia dicto) & Æternitatis aleam ingenti temeritate tentamus.

In carcere sumus, incerti quo die, quâ horâ producẽdi ad supplicium simus. Nos interim ridemus & jocamur; nil metuimus, nugamur, fabulamur, tempus perdimus, delitiamur. De gehennâ disserentes quidè audimus, aut ipsi de eâ disserimus, sed sine sensu, perinde si hæc nihil ad nos. Quotidiana & sæpe immatura spectamus funera, vix tamen, nos etiam morituros, cogitamus. Æternitas nobis identidem inculcatur. Quis movetur, aut quamdiu hic motus durat? Calamitates Orbis, justa delinquentium supplicia cernimus, nec resipiscimus, atque ita sub ipso patibulo animosè delinquimus. Hoc sanè tacita est desperatio, & ad furibundam illam ac æternam planissima via.

Miles Romæ, quòd beatus Gregorius narrat, acceptâ letali plagâ, aliquanto tempore in mortuum jacuit. Sed ubi ad se rediit, tanquam redivivus, quæ in Orbe alio vidisset, recensuit hunc in modum: Ad amœnissima prata pons extensior ducebat. Pontem subterme abat fluvius teterrimi fœtoris nebulam exhalans. Ponte transmisso primæ amœnitatis viridaria, & in iis non exiguus candidatorum numerus occurrebat. Locus hic omnium gratiarum, longè gratissimos è floribus odores illic am-

Greg. l. 4. *dial. c.* 36.

lic ambulantibus afflabat. Domicilia hîc complura elegantissimè structa. Huc per pontem evadere conabantur plurimi, sed irrito conatu. Nam quisquis minùs religiosè vixisset, pontem superare nequaquam poterat: soli transibant integri morum, sceleriscque puri; qui verò vitam sceleribus inquinassent, in fœdissimum illud flumen præcipites abibant.

Dum in vitâ sumus, extra hunc pontem ambulamus, spe pleni. Nunquam tam turbidum est mare, nec cælum unquam tam ferreum & inexorabile, quin speremus meliora. Remedium denique malorum omnium est finis. At verò qui è ponte jam excussi sunt, jámque pleno ore Cocytum bibunt, spe omni destituti sunt. Nimirum ubi spei finis, illic desperationis est initium, sed sine fine. In Eumenidum regno mera merissima desperatio est. Procul illinc, procul jam pridem spes omnis exulat. Quidquid eò præcipitati cernunt, audiunt, intelligunt, desperationis plenissimum est. Æternus dolor, æternus luctus, æterna mors. Fine scilicet, malorum omnium remedio carent.

§. VI.

Deut. c. 32. vers. 23. Hier. c. 30. vers. 12. 14. & 15.

IGitur, ô damnati, æquissimus judex congregavit super vos mala, & sagittas suas complevit in vobis. *Insanabilis est fractura vestra, pessima plaga vestra; plagâ inimici percussi estis, castigatione crudeli. Insanabilis est dolor vester,* propter multitudinem iniquitatis vestræ.

Hier. cap. 1. v. 11. & 13.

Quæsivit olim ex vate Hieremiâ Deus: *Quid tu vides Hieremia?* Cui vates: *Virgam vigilantem ego video.* At Dominus secundùm: *Quid tu vides?* Ad quæ Hieremias: *Ollam*, inquit, *succensam ego video.* Nostræ omnes, dum vivimus, pœnæ, quid nisi virgæ sunt minimè atroces & sævæ? His optimi quique filiorum castigantur, & gratias agunt ob tam mite supplicium.

Psal. 22. vers. 4. Psal. 44. vers. 7.

Hebræus rex David: *Virga*, inquit, *tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga directionis, virga regni tui.* Quamvis enim seu baculo seu virgâ hac feriamur, non ideo miseri sumus censendi. Hæc verba indicium amoris, hæc vulnera principium sanitatis sunt. Olla verò illa succensa, non directionis aut solatii, sed perditionis, sed exitii, sed desperationis est. Hanc ita metuamus, ut eam caveamus. Maturè jam discendum, quâ ratione tam temeritas seu Præsumptio, quàm diffidentia & desperatio declinanda.

Virga indicium amoris: Olla succensa desperationis.

Justitia & misericordia brachia Dei.

Deus velut gigas ingentia duo brachia diducit, Justitiam & Misericordiam: utrumque porrigit volenti. Qui solam apprehendit Misericordiam, Temeritati ac præsumptioni se exponit; qui solam complectitur Justitiam, in diffidentiam pronus ac desperationem abit. Certè Deus grandia statuit Justitiæ suæ documenta in hoc alteróque Orbe, qui hæc sola considerat, è facili desperat: qui sola cogitat Misericordiæ invitamenta, plus æquo sperat. Medium tenuere beati. Inter misericordiam & Justitiam medius tutissimus ibis. Hoc omnes sacræ paginæ proclamant: *Psal. 24. vers. 10.* *Universæ viæ Domini misericordia & Veritas.*

Psal. 100. vers. 1.

Hoc geminum Dei brachium assiduè contemplatus David: *Misericordiam*, inquit, *& judicium cantabo tibi Domine.* Ita prorsus, ita duos inter parietes istos Justitiam & Misericordiam transeundum: sic nimiam spem, sic & desperationem evitabimus. Utrumque vitiosum, & nihil, & nimium sperare. Utrumque tamen, dum vita est, medicinam patitur. Avernalis desperatio immedicabilis est & æterna.

CAPVT X.

ÆTERNITAS *Piorum juge suspirium.*

SOlymæus rex Salomon, idémque sacer scriptor Ecclesiastes, variè quamvis tectè, Æternitatis inexpli-

A cabilem circulum describens: *Generatio*, inquit, *præterit, & generatio advenit, terra autem in æternum stat. Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur. Lustrans universa pergit spiritus, & in circulos suos revertitur. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat.* Ita prorsus in Avernalem Æternitatem omnia pœnarum a c suppliciorum genera perinde ut flumina corrivantur, ipsa tamen Æternitas, velut immensissimus Oceanus, sibi semper simillima, non extensior, sed nec contraxior fit, immutabilis semper & infinita.

Eccli. cap. 1. v. 4. 5. & 7.

In avernalem æternitatem omnia pœnarum genera corrivantur.

Ubi in hac sæculorum voragine centena sæcula fuerint absorpta, alia centena absorbebuntur; his pariter absorptis, alia atque alia, iterúmque alia centena sæcula, in eandem voraginem descendent, idque sine ullo sæculorum termino. Nam ubi grex damnatorum tot sæculis gehennam habitaverit, ut ab omni retro æternitate in flammis se fuisse arbitretur, nihil tamen Æternitatis, nec punctulum quidem præteriisse dicendum est. Æternitas B post tot sæculorum tractus, nec quadrante quidem unico decrevit; tota semper simul est. Post evoluta millies millena sæcula, Æternitatis circulus æquè amplus adhuc & totus, æquè inextricabilis est.

Seu millia anni.

Hoc nonum atque summum, hoc ineffabile, hoc incomprehensibile in Dei carcere supplicium est. Et quandoquidem æternitas vivorum etiam cogitationibus interest, eam triplici hoc discrimine assignamus. Æternitas piorum juge suspirium: Æternitas impiorum formidabile somnium: Æternitas damnatorum immortale supplicium est.

Æternitas pœnarum nonum est apud infelices supplicium.

De triplici hac differentiâ disserendum. Et de primo quidem ejus membro, scilicet Æternitatem piorum juge suspirium esse, hoc caput decimum loquetur.

§. I.

Cant. cap. 2. vers. 6.

DIvina è cælo sponsa humanitatem sui sponsi commendans: *Lævæ ejus*, inquit, *sub capite meo, & dextera* C *illius amplexabitur me.* Mysterium hîc tegitur, quod evolvendum. In lævâ sponsi honores, opes, rerúmque abundantia; in dextra verò longitudo dierum, seu, Æternitas est. Hîc sponsa velut prudenter, & sponte cæca: Lævam, inquit, non video, nam capite eam premo; ita res fluxas, & quidquid honorum ac opum est, non curo. Dextram, quâ me complexurus, aspicio, sed nondum attingo: Quidquid mihi oculorum domi est, in æternitate defixum habeo, æterna curo. Quia verò beatorum æternitatem nondum obtinui, hoc mihi nihilominus promitto: *Amplexabitur me.* Æternitas dilata cruciat. Nam, Salomone teste, *spes quæ differtur, affligit animam.* Æternitas piorum juge suspirium.

Ita hoc explicat Paulus de Palatio.

Prov. c. 13. vers. 12.

Bonifacius Romanus civis, aliquanto tempore cum Aglaë matronâ nobili consuevérat. Ejus rei Bonifacium adeo pœnituit, ut hoc unum agere cœperit, maculam istam eluere, quâcunque vel arduâ virtute. Hinc fortunarum & capitis etiam periculum neglexit, ad martyD rum carceres revisit, catenas osculatus; vinctos ad constantiam exhortatus, extremo supplicio affectos sepelivit. His studiis intentus, Tarsum peregrinatus est, quo loco idem obsequii Christianis athletis præstitit. Assidua ipsius adhortatio erat: Supplicia constanter ferrent; Brevem esse laborem, præmium fore sempiternum. His ille vocibus, & alios & seipsum, ad mortem animosè subeundam mirificè accendit. In his pietatis officiis comprehensus, & ferreis ungulis laceratus est; acuti è ferro calami carnem inter & ungues infixi, liquatum plumbum in os infusum. In his ille tormentis constantissimè durare, brevem laborem, præmium sempiternum verè credere, suam sibi exhortationem occinere, illúdque sæpius ingeminare: *Gratias tibi ago, Domine* JESV; & ita glorioſissimè finiit. Æternitas piorum juge suspirium.

A

§. II.

FRanciscus Assisias, ævi sui gemma, ex oculis laborare cœperat ob juges lacrymas. Cùmque ei à pluribus suaderetur, à fletu tam crebro abstineret; altum ille suspirans dixit: Ob amorem luminis, quod nobis commune cum muscis, æternæ lucis radios nequaquam excludendos censeo. Idem interrogatus, quî sævitiem hiemis amictu tam tenui arceret! Si flamma, inquit, æternæ patriæ calesceremus, facilè nos ab hoc frigore tueremur. Francisco vita hæc in patientiâ, æternitas in desiderio fuit.

Dominus JESUS, ut doceret suos, æternitatem jugi suspirio desiderandam esse: *Nolite*, inquit, *timere eos qui occidunt corpus*. Occultum sed artificiosissimum argumentum: Hanc ob caussam, ait, non timete, quia occidunt. Si quem in igne similive supplicio detinere possent non occidendo, jure timerentur. At jam quo plus torquent, hoc citiùs extorquent animam; ubi gravior cruciatus, ibi celerior finis. Non est ergo quòd illos metuatis, qui corpus jugulare non nisi semel possunt, quòd sæpe plaga sit unica. Eum metuite qui plagas etiam letales iterat assiduè, & semper occidendo nunquam occidit.

Matt. c. 10. vers. 28.

En antitheses divinissimi oratoris è cælo: Mortis brevissimæ metus, mortis æternæ metu superandus est. Vult ergo Dominus probè intelligi animos hominum esse immortales, solius Dei arbitrio subjectos; corpora verò in vitam revocanda ad præmium, vel supplicium æternum.

En quàm artificiosâ verborum brevitate Christus maxima complexus sit mysteria, immortalitatem animi, reditum à morte ad vitam, tam præmiorũ quàm supplicium æternitatem. Æternitas piorum juge suspirium.

Thomas Morus vir undequaque exactissimus in vinculis erat ipsi minimè ignoti inimicis, sed quæ sanctitatem ipsius testarentur Orbi. Hujus viri uxor in carcerem penetravit flectendo marito. Sed frustra. Duplicem illa masculo pectori rabiem admovit; precibus & lacrymis suam peroravit caussam, illúdque unicè ac per tori fidem rogitavit maritum; Vellet diutiùs vivere. Ecquid ego, ajebat, quid liberi, quid cognati, quid familia omnis adeo peccavimus, ut te, marite mi, tam citò perdamus? Nostrum omnium vita tuo stat capite. Ego quidem centies mori malim, quàm extincto te superesse. Quapropter, mi More, assentire regio decreto, * & annos plurimos tuæ nostrúmque omnium vitæ adjicisti. An adeo exosam habes hanc lucis usuram, ut obstinatè pertendas mori! Veniet mors sui non ignara temporis: quid illam ultro accersimus, velut nostri oblitam? Ut plurimis tuorum parcas, parce tibi, & quod optimum ætatis tuæ erit, ne sperne. Nil ambigo; complures tibi annos optimus Deus indulgebit, modò tu ipse tibi non invideas vitam.

Hoc repetendum videbatur, quod in prima Æternitatis editione omissum. In aliis editionibus mentio hujus fit Const. 7. §. 2. De Thoma Moro Sanderus l. 1. Schis. Angl. & Stapleton. in vita Mori c. 16.

** Sed iniquo.*

Audiit hæc Morus patienti silentio. Ac ubi finiit conjunx: Et quot ergo annis, inquit, me superstitem futurum censes, ô mea Aloysia? Cui illa promptè: O mi optime marite, ait, ipsis facilè viginti annis & ampliùs. Ad quæ subjungens Morus: Hoc igitur agis, inquit, ut æternitatem totam vicenis annis commutem: næ tu servataria fores impertitissima, nobilissimas merces triobolo venditura. Si viginti annorum millia dixisses, videri posses non imprudenter furere. Sed hæc ipsa viginti vel triginta millia annorum, quid oro sunt ad æternitatem? Punctulum, fumus, umbra, momentum, nihilum. Hanc ob caussam ego vincula, & omnes vitæ calamitates lætus perpetiar, quamdiu Deo visum, modò mihi salvum sit Æternitatis præmium. Illius jacturam vel minimam feciſſe, est, omnia perdidisse. Dixit, & verba generosâ morte firmavit.

§. III.

JOannes Godefridus, inter præsules sidus clarissimum, Herbipolensis Pontifex tantò majoris, quantò rectioris sanctitatis: Hic, inquam, antistes dictum jecit auro & cedro exarandum: *Omni momento, ad ostium æternitatis sto.* Hinc in omni ædium suarum conclavi craniâ, calvas, mortuorum ossa tum picta, tum argilla, vel ligno ficta disponi jussit, ne æternitatis unquam obliviscereturur. In ejus exequiis Latina funebris oratio, plurima in eo jure merito commendavit, illud singulariter: Adeo illum æternitatis perpetuò cogitandę studiosum fuisse, ut libellum de Æternitate non obiter, sed presso vestigio ter perlegerit. Hîc fervere opus necesse est, ubi tam recens semper æternitatis calet memoria. Hîc optimorum semper quorumcũque animus erat, æternitatem dies & noctes secretâ æstimatione pensare.

Non omittendum hîc illud, quot certâ fide constat. Vir religiosus & sacerdos, omni litteraturâ excultissimus, tam ardente studio ferebatur æternitatis in animum quàm altissimè demittendæ, ut libellum de Æternitate septies cum curâ evolverit; sæpius id facturus, ni eum mors maturior ad æternitatem citasset.

P. Hermannus Hugo, qui Via deliderii, & Bredanam Obsidionem &c. scripsit, demum in castris mortuus.

Pachomius suos prolixè exhortatus; hunc demum epilogum attexens: Ante omnia, inquit, præ oculis habeamus ultimum diem, & momentis singulis æternorum dolorum supplicia formidemus.

Norat profectò, vir iste sanctus, quo aditu quærenda virtus. Æternitas piorum juge, sed & triste nonnunquam suspirium. Cùm enim duplex nobis immineat, beata & luctuosa æternitas, nec ullo chirographo certi beatitudinis simus, non mirum formidinis aliquid & horroris tunc magis sentiri ab iis, qui jam viciniores eunt æternitati. Deinde, licet spe simus maximâ cælestis æternitatis obtinendæ, quia tamen hanc necdum obtinemus, hoc ipso non sine dolore suspiramus. Tanti boni dilatio gemitus excit & lacrymas.

Herminigildus rex (cujus suprà mentionem fecimus) Levigildi Visigothorum regis filius, Arriano dogmate repudiato ad Catholica mysteria se vertit, animóque tulit æquissimo sui parentis injurias, qui necem filio minabatur, nisi denuo Catholica sacra desereret. Cui filius generosissimè: Poteris, ajebat, in me statuere, Pater, quod lubet. Regno privas? Sed perituro tantùm: immortale illud eripere non potes. In vincula me rapis? At cælum certè patet; ibimus illuc, ibimus. Vitam eripis? Restat melior & æterna. Vox rege dignissima. Non est dispendium, sed lucrum, æternis bona caduca commutare. Æternitas piorum juge suspirium.

Alii, Ermigildus.

§. IV.

DIxerat olim Iezonias Ezechieli: *Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant consilium pessimum in urbe istâ, dicentes: Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes. Idcirco vaticinare fili hominis.* Putabant homines scelerati, se in civitate suâ suisque delitiis, perinde ut carnes esse in lebete, à nullo facilè extrahendas. Bene nobis est, ajebant, urbs nostra & domus nostræ defendunt nos, tuti sumus: nihil in nos hostes poterunt. His ipsis rigidè vaticinatus, & vices Numinis functus Ezechiel: *Ejiciam vos*, inquit, *de medio lebetis, dabóque vos in manus hostium, & faciam in vobis judicia. Gladio cadetis.*

Ezech. c. 11. v. 2. & 3.

Ibid. v. 9. & 10.

Sic & illis prorsus evenit, quibus mortalis hæc vita tantopere sapit. Carnes se putant esse in lebete; bene illis est, vestitum mollem, opiparam mensam, crebras voluptates pro cœlo numerant; Æternitatem quam non cogitant, eam nec etiam desiderant, lebete suo contenti. Sinamus hos furere. Brevî aliter erit. Ejicientur, gladio cadent, in lebetes alios abripientur, lixandi & assandi æternùm. Interea temporis, dum hilare momentum

carpunt

carpunt impii, bonæ mentis homines sursum enituntur, velut adeps in ollâ bulliente summum petit, carnibus in imo residentibus. Hanc optimam pinguedinem Mundus velut sedulus, sed stultus cocus, ollâ ejicit perinde
1 Cor. c. 4. ut spumam; *tanquam purgamenta hujus mundi* fiunt optimi quique. Sed hæc pati jucundum illis est: prædulci
verſ. 13. Æternitatis beatissimæ amore jam inescati sunt. Æternitas piorum juge suspirium.

Ex Israëlis populo nonnulli magnis desideriis æstuabant terræ fertilioris contingendæ. Sordere illis cœperat eremus tot annis habitata. Maximè verò cùm uberrimæ regionis delitias, ficus dulcissimas, mala granata optima, & ingentis uvæ molem suis ipsi oculis spectarent, potiundæ terræ cupiditate accensi: Quid facimus,
Num. c. 13. ajunt, *ascendamus & possideamus Terram, quoniam poterimus*
verſ. 31. *obtinere eam.*

Hæ piorum quotidianæ voces sunt: Quid hîc agimus inter funera, quid fluxarum rerum momentis carptim pascimur? Ascendamus & possideamus terram fertili-
Aug. tom. 1. tatis æternæ. Augustinus hac ipsâ cupiditate flagrans,
lib. 3. de lib. librum tertium, quem de libero arbitrio conscripsit, in
arb. cap. 25. & ult. mihi pag. 299. hæc verba finiit. *Tanta est pulchritudo justitiæ, tanta jucunditas lucis æternæ, ut etiamsi non liceret amplius in eâ manere, quàm unius diei morâ, propter hoc solùm innumerabiles animi hujus vitæ, pleni delitiis & circumfluentia temporalium bonorum rectè meritóque contemnerentur.* Non enim falso aut
Psal. 83. pravo affectu dictum est: Quoniam *melior est dies unus in*
verſ. 11. *atriis tuis super millia.* Æternitas piorum juge suspirium.

§. V.

Augustus Imp. quid sibi deesset explicatè non scivit. AVgustus Imperator, Orbis monarcha noctes subinde traxit insomnes. Ærarium habebat opulentum, Orbem tributarium, Provincias paratas, domi forisque pleraque omnia secunda & prospera. Nihilominus sensit deesse aliquid; quidnam deesset, explicatè non scivit. Optimus quisque Christiani sanguinis, quid sibi desit, distinctissimè novit, & hoc est quod ingemiscit, hoc ei quandoque somnum avertit: Omnia licet possideat, nihil se habere putat, dum beatissimam æternitatem non possidet. Quæcunque cetera in vili habet, modò æternitatis in cœlo compos fiat. Hoc votis & studiis omnibus, hoc animo cupit. Æternitas piorum suspirium.

Christianus si æternitatem non possideat nihil se habere putat.

Quid obsecro sensus fuerit vati Hebræo Jonæ, cùm vivus in immani ceto, velut in ambulante ac volubili carcere latitaret? Momentis pænè singulis sibi ipse videbatur mori. Imò priùs sepultus quàm mortuus, eundem piscem, & carcerem, & carnificem suum expertus est. Navigio vivo inclusus, millies naufragatus est. Hinc
Jonæ cap. 2. è ventre ceti velut ab inferis exclamans: *Et projecisti me,*
v. 4. & seq. inquit, *in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me; omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt. Circumdederunt me aquæ usque ad animam; abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium descendi, terræ vectes concluserunt me in æternum.*

Quàm ardens hujus viri desiderium fuit, ex hoc ergastulo evadendi? Hoc unum utique versabat animo: Modò extra hanc belluam sim, modò in sicco littore stem, modò, ah modò ex hoc volatili sepulchro in auras
Ibid. v. 10. liceat emergere: *Quæcunque vovi, reddam pro salute Domino.*

Non aliter æternitatem anhelant pii. Dum vivunt, cum fluctibus luctantur. Idcirco hoc unum effictim desiderant, esse in portu. Æternitas piorum juge suspirium.

Catholici ritus est, diebus pœnitentiæ dictis, Hebræam vocem gaudii nuntiam *Alleluja*, sactis cantionibus non miscere, testando luctui; ejus loco audire est voculas illas, *In æternum, in æternum.* Hunc cantandi morem obsecro discamus, & istud nobis ipsi assiduè occinamus: *In æternum, in æternum, in æternum.* Tunc autem maximè hæc cantio iteranda, cùm carni lascivire libuerit, & viam ingredi latam ac voluptuariam. Hîc carmen

A illud maximarum virium identidem ingeminandum: *In æternum, in æternum, in æternum* ardebunt impii, in æternum gaudebunt Numinis amici. Et uti nullus gaudiorum, sic nullus suppliciorum finis erit.

Augustinus occasione natâ: *Hæc ego*, inquit, *mihi ipse canto quotidie*, Imitemur; & pro se quisque dicat: Hæc
Aug. tom. 2. epist. 64. ego mihi ipse canto assiduè: Non incendium Trojæ, sed Gehennæ; gyros æternitatis inextricabiles, infinitos contemplatione quotidianâ expendo. Hæc cantemus, Christiani, hæc cogitemus. Post triste Cineralium tempus, lætissimum sequetur Pascha. Suaviores modulos cælestis Hierusalem suggeret, *per vicos ejus cantabitur Halleluja.*
Tob. cap. 13. verſ. 22.

CAPVT XI.

ÆTERNITAS
Sceleratorum formidabile somnium.

B DIrcæ sapientiæ antistes Bion dicere solebat: Viam ad inferos planissimam profectò, facillimam & tri-
Via ad inferos facillima. tissimam, ac prorsùs inoffensam esse necesse est, cùm illuc plerique omnes clausis eant oculis. Ipsissimam veritatem, mi Bion, & oracula loqueris; sic est omnino. Facilis descensus Averni, facillimus; itur eò ac curritur, clausis & compressis oculis. Imò sunt qui dormientes ac somniantes ambulent, ab hac tamen viâ non aberrent: Evertunt sensum suum, & declinant oculos suos,
Dan. cap. 13. ut non videant cælum. Hi sanè dum iter faciunt dor-
verſ. 9. miendo, æternitatem subinde cogitant, sed somniando. Atqui formidabile somnium est. Idcirco illi hoc excutere conantur: Perinde ut ii faciunt, quibus mœsta species per somnum oblata est, eam proximæ diei hilaritate moliuntur expellere, mœstúmque somnium sympotio lætò digerunt. Non aliter impii, è quibus sunt, qui dicant: Ubi hæc viderimus, credemus. Ita cæci eunt; vix unquam sibi vigilant; Æternitatem rarò, nec nisi obiter
C cogitant, aut potiùs somniant, atque sic in Orbem alterum migrant. Æternitas impiorum formidabile somnium. Quod jam explicatiùs trademus.

§. I.

Æternitas aliquibus somnium est. ÆTernitatem aliquibus somnium esse diximus, sed terrificum. Quis enim adeo in saxum obriguit, ut ei Æternitas vel per quietem visa terrorem non incutiat? At verò, quia hæc talia ut somnium habent, idcirco ea non capiunt, non æstimant, cum animo suo non volvunt, non suis hæc momentis ponderant. Hinc ista oblivione celeri sepeliunt. Hos Siracides notans: *Somnia*, inquit, *malè facientium vanitas est.*
Eccli c. 34. verſ. 5.

Die quo Christus crucifixus in vitam rediit, piæ aliquot matronæ, ad Domini conditorium exierunt, mortuum unctura: at ubi cum candidati cælites vivere ajebant, regressæ à conditorio, omnia quæ vidissent & audissent, ut lætum nuntium ad Apostolos pertulerunt.
D Et *visa sunt*, inquit Lucas, *ante illos sicut deliramentum verba ista, & non crediderunt illis.*
Luc. cap. 24. verſ. 11.

Hîc simillimum fit. Nunquid enim æternitas & crebrò satis, & apertè satis, satisque distinctè concionibus, picturis, exhortationibus, colloquiis, libris, & auribus & oculis ingeritur? Sed quo effectu? Videntur hæc ante multos sicut deliramentum, aut somnium. Timent aliquantulum, sed cum somnio desinit & timor.

Vates Hebræus Jonas, divina jussa fugitans commisit se mari. Orta tempestate horribili, nautæ de vicino periculo trepidi Deum suum invocarunt, & allevando navigio, quidquid vexerunt oneris, exturbarunt in mare. At Jonas ad ima navis descendit, & periculorum securus, *dormiebat sopore gravi.* Hic gubernator hominem accedens, & è somno expergefaciens: *Quid tu*, inquit,
Jonæ cap. 1. *sopore deprimeris? Surge, invoca Deum tuum, si fortè recogitet*
v. 5. & 6. *de nobis, & non pereamus.* Mox inito consilio sors ducta,

& Jonas sortito ejectus est in undas, salvis ceteris, qui A sua ejecerant in mare.

Dum vivimus in navi vulneratâ, & rimosâ, in mari turbido, & furioso degimus, tam autem vicini sumus Æternitati, quàm navigantes mari: tribus à morte digitis distamus, sæpe non totidem; uno fit halitu quod tota non eluat æternitas. Periculi monemur sæpius. Est non nemo qui dicat: Quid tu sopore deprimeris, surge, invoca Deum. Cui salus cordi est, somnum excutit, loco consurgit, nocitura onera in mare deficit: hoc ajo, hic talis in precationes sese effundit, jejuniis frangit, stipem largam tribuit, omnia paratus dare, ut peccati pœnas serio luat.

Quibus Æternitas sit somnio. Quàm verò aliorum multi divinæ voluntatis ac Dei fugientes, dormiunt sopore gravi, nec audiunt tempestatis minas; Æternitas eis somnium est, & fabula. O somnum periculosum! dum enim surdis hæc auribus transmittunt, sors mortis in eorum caput trahitur, & illi semisomnes in Æternitatis mare subitò excutiuntur.

§. II.

Messv. ser. 2. in Dom. 2. post Epiph. mihi p. 221.

NArrant fuisse hominem stirpe ac sanguine, nō item moribus nobilem. Erat is ad Mundi leges examussim factus, & quod inter vitia eminebat, egenis rigidus. Hic unà cum famulo ad quietem iit in utramque aurem dormiturus. Medio noctis per quietem famulo hæc species objicitur. Herus ad tribunal Dei rapitur, accusatur, condemnatur. Inde à cacodæmonum globo, non sine triumphi specie in flammeos gregites abducitur. Varia sed luctuosa hîc ludibria repræsentantur. Lucifer novum hospitem salutans: Solitus est, inquit, hic amicus noster delectari thermis, & inde lecto quàm mollissimo foveri: consuevit spumantes pateras modis musicis ac symphoniâ exhilarare: igitur ut hæc omnia ad nutum sint, curate. Hic miser vociferari, & diem natalem suum, superos omnes, Deúmque ipsum execrationibus deterrimis devovere. Dum ejulat infelix, in paratum ignis puteum C præcipitabatur fragore ingenti. Hic evigilans famulus surgit, revisit ad herum, sed jam mortuum invenit.

Eheu! sors moriendi ducitur occultissimè; væ miseris, quos subitò designarit dormientes. Ibunt hi in domum æternitatis suæ, non redituri ad epulas & delitias suas.

Hier. cap. 51. vers. 39. Deus indignationis plenus severissimè minatur: *Inebriabo eos ut sopiantur, & dormiant somnum sempiternum, & non consurgant.* Satis ubique exemplorum est.

Rex Chaldæus Balthasar epulum regale accumbens, dextram in pariete scribentem vidit & exhorruit, quamvis scripturam non intellexerit. Danielem peritissimum ejus interpretem purpurâ & torque donavit, eique tertios à se honores decrevit. Pœnitentiæ tamen nulla prorsus mentio. Sed eâdem nocte rex Balthasar interfectus est.

Hæc omnium sors est, quibus Æternitas somnium est. Hi namque licet infinitæ cogitent, cogitationem tamen seriam in Æternitatem nunquam defigunt; licenter & D impiè vivunt. His sæpius, quemadmodū Balthasari regi, paucorum verbulorum scriptio monstratur talis: *Momentum vita est, sed pendet ab hoc momento æternitas.* Terrentur hîc quidem, nonnihil trepidant, horrent æternis ignibus cremari, obstupescunt post mille milliones annorum Æternitatem nec minimo quidem minuendam: veritatem hanc laudant, sed non sequuntur; mysteria hæc venerantur, sed mores non emendant; mysteriorum interpretes & audiunt & colunt, sed pœnitentiam non agunt, aut nimis instabilem: Hæc credimus, ajunt, sed à consuetis vitiis non abeunt. Post terrorem non longum ad suos calices, ad Veneres suas, ad numos suos, ad livorem & simultates suas redeunt tam vitiosi quàm antea, subinde vitiosiores quàm antea.

His pariter, quod regi Daniel dixit, in os objiciendum: Tu quoq; Balthasar, non humiliasti cor tuum, cùm scires hæc omnia. Tu quoque, Christiane, avaritiam & injustitiam tuam non emendasti, cùm scires hęc omnia. Tu quoque maledicam & mordacem linguam tuam, amarulentam & crudelem invidentiam tuam non correxisti, cùm scires hæc omnia. Tu quoque tuas libidines freno non coërcuisti, lasciviam & has sordes non fugisti, cùm scires hæc omnia. Tu quoque comessationes & potationes tuas non omisisti, cùm scires hæc omnia. Tu quoque ludendi, & tu jurandi consuetudinem non cavisti, cùm sciretis hæc omnia. Æternitas vobis perfunctoriè cogitata, formidabile visum est esse somnium; Æternitatem nunquam toto cogitastis pectore, nunc è vivorum numero repentè in immensum Æternitatis mare præcipitamini. Hæc prævidere potuissetis, imò debuissetis, si Christianum nomen tueri voluissetis. Suâ culpâ perit, qui exitium vel monitus non cavet.

§. III.

B SAul Israëlis populo gravem incussit metum. Nam, quod Regum fasti testantur, *Insiluit spiritus Domini in Saul, & iratus est furor ejus nimis, & assumens utrumque bovem concidit in frusta, misitq; in omnes terminos Israël per manus nuntiorum dicens: Quicunque non exierit, & secutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus ejus.* Cunctabantur quidem Hebræi cives militiæ se dare: Sed audito tali nuntio, *Invasit timor Domini populum, & egressi sunt quasi vir unus, trecenta & triginta millia virorum.* *1. Reg. c. 11. v. 6. & 7.*

Cæli terræque dictator Christus, & Saule longè major rex seriâ comminatione proclamans: *Timete,* inquit, *eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.* Non boves, sed homines minatur in ignem rapiendos. Sed quid plurimis hæ minæ sunt? Somnium. Divinas leges nihilominus audacissimè perfringunt. *Luc. cap. 12. vers. 5.*

Vos ipsi dicite: Quanta viatoris illius temeritas est, qui fessus de viâ parietem videt, sed fatiscentem & ri- Viatoris temeritas. mas agentem, jam jámque ruiturum, sed quia fatigatus & somnolētus, acclinat se dormiturus securè. Mox adest qui hominem suimet negligentem excitans: Heus tu, ait, quid hîc agis temerarie? Surge properè, quàm primùm, & in tutum te recipe. Hic paries ruinam meditatur in singula momenta, & tu hîc dormire audes? Actutum abi. Quid si viator illinc abire nolit, dicátque monitori: Ne mihi molestus sis; tu tua age: ego somnum quem cœpi, pertexam. Ergo pereat, perire qui vult. Hic in tumulum, ruinam muri elegit: Habeat ergo sepulchrum quod ambiit.

Vita nominum paries sanè ruinosus est; quo die, quâ horâ, quâ parte horæ collapsurus sit, à nemine sciri potest; incertissimum est: etsi certum sit diu stare non posse tam malè materiatum opus. In singulos dies, in horas, & in horæ partes singulas ruina est expectanda. At nos, audax Japeti genus, homines prorsus temerarii, huc acclinamus, & securissimè dormimus. Suo quisque sopore torpet. Hunc avaritiæ, illum crapulæ, istum libidinis, alium invidiæ aut superbiæ somnus dejicit. Rex Hebræus plurimos ita dormientes vidit, & miratus dixit: *Dormierunt somnum suum.* Vita hominum est paries ruinosus. *Psal. 75. vers. 6.*

Ita suo quisque indulget somno, gravi & arcto. Sed adsunt qui dormientes evigilare jubeant. Clamat Christus, clamant discipuli Christi, clamant prisci Patres, clamant è cathedrâ oratores Christiani, omnes unâ voce monent, ne parieti fidamus tam ruinoso, jam vitium feciſſe, brevi, & subitò ruiturum. Quin imò vitium ac ruinas monstrant, jubéntque periculum protinus exire. At sunt quos somnus adeo altus complexus est, ut monitorum nihil audiant. Sunt quos voces tam crebrò iteratæ expergefaciant quidem, sed frustra, paullò pòst iterum in somnum relapsuros. Id illi tales, quod viator, respondent: Sinite, finiamus somnum quem cœpimus: nobis hîc bene est.

Neque

Neque tamen monitores desinunt monere, idque tantò contentiùs ac constantiùs, quantò certiùs graviúsque periculum imminet. Neque enim de unius corporis, sed de corporis animique salute agitur æternâ. Æterna mors premit, quos paries iste dormientes opprimit.

At multi nihilominus post plurimorum monita tam frequenter repetita in somnum declinant, parieti jam ferè ruenti fidunt, dormiunt securi, & Æternitatem somniant; terrentur, sed ut somniantes solent, qui terrorem excutiunt cum somnio.

Ita vivimus, ita dormimus, ita somniamus, ita perimus. Subitò namque paries, qui minabatur, ruit, & opprimit sopitos. Mox tota in oculis est Æternitas, non jam breve somnium, sed immortale supplicium. O viatores nimium temerarios! O soporem tam arctum quàm exitiosum! Et quæso, num ista nimis quàm certa creditis?

§. IV.

CRedibilissimum est, quòd, si damnatorum aliquot ab inferis redivivi emergerent, qui sic dormientes vellerent, monerent, ruinam proximam prædicerent, eos tamen non expergefacerent. Tanta est humanæ mentis & cæcitas, & socordia. Ideo Abrahamus negat se facturum, quod in flammis purpuratus epulo rogat de mortuorum aliquo ad fratres suos mittendo. Et repulsæ rationem assignans: *Si Mosen, inquit, & prophetas non audiant,* si monita vivorum spernant, *neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* Ita prorsus est. Eam ob caussam Chrysostomus dixit: *Gehenna non videtur incredulis, credentibus est perspicua.*

Luc. cap. 16. vers. 31.

Chrysost. hom. 4. de Lazaro.

Cùm de reorum suppliciis mentio injicitur, quoties audiuntur ista: Hic in exilium pulsus, hic virgis cæsus, ille ad remum datus, ille capite plexus, iste in patibulum sublatus, iste in rotam actus, hic rogo extinctus. Hæc etiam facinorosi audiunt, neque tamen ad frugem se corrigunt. Multi capitalium reorum, licet eis vitæ fiat gratia, denuo tamen eadem patrant, aut pejora.

Nos tales sumus, modò rei fatentes simus. Quoties enim gehennæ condonationem pœnitentiâ impetramus, & omnia facturos promittimus: Brevi tamen ad ingenium redimus, & deteriores simus licentiâ. Iracundiæ & invidiæ valedicimus; avaritiam & superbiam procul à nobis relegamus; sic furta ejuramus, libidines detestamur, temulentiæ hostes nos profitemur. Paullò pòst & irascimur, & invidemus; iterum superbi, avari iterum; nec furtis nec libidinum nequitiis abstinemus; vino ac poculis suavissimè reconciliati, eadem quæ ante, & sæpè pejora facimus. Num istud non est Æternitatem somniare, & interim æternis ignibus dignissima patrare?

In Ægyptio Pharaonis carcere, duo ex aulico famulitio rei servabantur, quibus diversum obtigit somnium, neuter tamen illius interpretandi rationem norat. Ideo ad Josephum unà captivum versi: *Somnium vidimus,* ajunt, *& non est, qui interpretur nobis.* Æternitatis somniatores multi, interpretes pauci. Juvemus & interpretemur.

Genes. c. 40. vers. 8.

§. V.

IN primâ, quam de Æternitate dedimus, scriptione, variâ eam imagine spectandam proposuimus. Addimus nunc ista, non legenda solùm, sed etiam expendenda.

Rogus sit à vivis ac candentibus carbonibus qui magnitudine urbem hanc Monachium æquet, tribus quatúorve cubitis in terram penetret. In rogum hunc tam amplum homo unicus injiciatur, hac lege. Non priùs illum ex ardenti hoc lecto liberandum, quàm singillatim ac particulatim carbones omnes subtrahantur: singulis autem centenis annis advolaturum vulturem, qui carbonem unum, nec plures, auferat.

En, homo iste è novemplici Æternitatis, non nisi uno ignis supplicio, cruciatur, & tamen intolerabilis hic cruciatus æstimatur, ob diuturnitatem. Nunc ergo pronuntiet Arithmetica, quot millia, quot milliones annorum transituri, dum homo iste liberetur è rogo tam vasto. Tam inexplicabile hoc videtur, quàm intolerabile.

Sed, ô boni, ô mortales cæci, ad inferos hoc nihil est. Nam homo iste à novemplici æternitatis supplicio liber, non nisi unicum ignis tormentum patitur. Accedit spes finis quantumcunque serò venturi.

Sed ut damnatos in tumbis flammeis jacentes attentioribus oculis contemplemur, spectaculum imaginationi hoc effingendum.

Unus aliquis in profundissimâ subterraneâ cellâ lecto ferreo catenis arctis affixus est; manus, collum, ac pedes annulo chalybeo alligati. Infra lectum hunc prunæ & ignis, sed nec aliud lecti operimentum. Solatium hîc unicum est istud. Cùm miser iste primùm alligaretur (ita ponimus) hoc illi denuntiatum est, millesimo quoque anno venturum aliquem, qui è candentium carbonum strue, eâ quidem vice unicum sit ablaturus. Post mille tamen annos hunc ipsum rediturum, & alterum è carbonibus ab eo auferendum. Atque hac ratione singulis millenis annis aliam atq; aliam è prunis tollendam, dum tandem omnis prunarum congeries auferatur.

Cogitemus, ah, cogitemus quot annorum milliones seu myriades sint transituræ, dum igneus hic lectus sic minutim ablatus cesset urere. Sed ô mitissimum hunc infernum ad desperatissimam, & cruciatibus plenissimam æternitatem! Durante hac, ejusmodi flammei lecti decies, vicies, centies, sed & millies, dictâ ratione, auferri poterunt, & necdum finis erit ullus Æternitatis nunquam heu nunquam terminandæ.

In rebus gestis divorum admiranda plurima: Verè enim *mirabilis Deus in sanctis suis.* Ego nil minùs mirandum putem quàm quod multis mirissimum videtur. Æternitatem præ ceteris expendisse censendus est ille, de quo Climacus narrat anachoretâ. Vixerat is in monte Choreb, sui & arduæ virtutis negligens. In extremis horarum jacuit velut jam exanimis. At ubi ad se rediit, omnes quotquot moribundo aderant, rogavit, loco cederent, sibi jam deinceps seriò agendum. Ita tugurii sui ostium, quàm licuit, arctissimè obstruxit, unò solùm foramine, quo panis & hydriola inferretur, relicto. At ille totis duodecim annis cum nemine nisi cum Deo & angelis locutus, præter panem & aquam parcissimè sumptâ gustavit nihil. Hic ille perdius & pernox velut attonitus sedere, Æternitatis rotam animo assiduè volvere, interminata tam gaudia quàm tormenta pensitare, certissimæ mortis jaculum nunquam non prævidere, cælum suspicere ac suspirare, inter hæc tacitis sed pænè continuis lacrymis fluere, hoc vivendi tenore annos duodecim exigere, denique ad extrema denuo devenire. Quod ubi ceteris innotuit, vi obstructam januam emoliti, certatim in moribundi cavum se infundentes rogarunt, daret abiturus sui monimentum. At ille ingemiscens altum: Date veniam, inquit, meisque erroribus, Patres, gratiam facite: Quisquis Mortem, quæ ad Æternitatem janua est, mente seriâ consideraverit, non peccabit.

Psal. 67. vers. 36.

Clim. gradu 6. de Mortis memoriâ.

Hunc ego hominem, ut dixi, ex omni sanctorum numero ideo minùs admiror, licet vitam egerit prorsùs admirandam, quia quicunque cogitationes in Æternitatem intenderit, non multum his absimilia præstabit. Et sanè melius est seipsum, vel centum annis muro includere, & rigoribus extremis corpus exercere, quàm vel minimum Æternitatis beatæ periculum subire. Unusquisque sibi, quod Lotho, dictum credat ab Angelo: *Salva animam tuam; festina, & salvare.*

Gen. c. 19. v. 7. & 22.

CAPVT XII.

ÆTERNITAS

Damnatorum inexplicabile, ac Nonum supplicium.

PHaraonem regem & incolas Ægypti Deus non simplici solùm flagello castigavit: Cruentos fontes, Ranas, Ciniphes, Muscas, Pecorum mortalitatem, Ulcera, Grandinem, Locustas, Tenebras immisit. Graves ictus, & magno brachiorum pondere incussit, at ubi decimus accessit, hîc demum fracta est pertinacia, hîc plurimorum secutus interitus. *Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in terrâ Ægypti, nec erat domus in quâ non jaceret mortuus.* *Exodi c. 9. vers. 29.*

Cùm gravissimis novem suppliciis hostes suos afficiat Deus, nunquam addit decimum, quo eos de medio tollat. Nullus finis, mors nulla, nullus interitus. *Imò*, ut Gregorius loquitur, *mors sine morte, & finis sine fine, quia & mors vivit, & finis semper incipit, & deficere defectus nescit.* Quod Ægyptiis maximum fuit supplicium, hoc damnatis summum esset solatium, scilicet jugulari, & tandem funditus tolli. *Greg. lib. 9. Mor. c. 49.*

Qualis hæc regio, Deus bone, quæ mortem inter gaudia summa numerat, qualis hæc regio? Jobus eam, Terram miseriæ jure merito vocat. Verè miserarum omnium sentina est.

Octo inferorum supplicia percensuimus. Addimus Nonum, omnium multò gravissimum, quod non solùm oratione non explicari, sed nec intelligentiâ comprehendi, nec cum ullo aliorum suppliciorum conferri potest. Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium. Quod quidem nunc verbis non explicare, sed nonnihil adumbrare conabimur. *Beatus Thomas nominat statum omnium malorum aggregatione perfectum.*

§. I.

Æternitas damnatorum inexplicabile prorsus supplicium. Fingamus hoc ipsum supplicium quadruplici tantùm hac molestiâ constare: Apicula pungat manum dexteram; lævam sugendo infestet culex; genam in vultu dexteram scarabæus Lucanicus presset, lævam suppurans spinula pervellat. Hæc solùm apud inferos toleranda sint, non aliud quidquam, aut horum dumtaxat unicum. Fingamus solam manum ab æstro aut tabano fodicari, hoc tamen supplicium fiet infandũ, si fiat æternum, tametsi alius dolor accedat nullus. *Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium.*

Quid quæso urens calceus, si omni vitâ perferendus? Quid, oro, doloris ciet unicus scarabæolus, aut cantaris rubea, si per auriculas illapsa, cerebrum incipiat scrutari? Dolor quicunque alius vel levissimus designetur, si vitâ totâ idque assiduè tolerandus sit, gravissima pœna censebitur; si semper perferendus, si æternus sit, tormentum erit infandum.

Quid mihi jam verborum supererit, si novemplex Æternitatis supplicium conjunxero? Hîc vox, hîc sensus omnis deficit. His tamen quomodocunque tandem adumbrandis rem mirissimam recensebo beatorum cælitum notus panegyristes.

Lydwina Schiedamensis virgo religiosissima, patientiæ omnisque sanctimoniæ speculum, triginta & octo annis morbos pertulit sævissimos, non minor tamen patientia illius fuit quàm dolor. Ad hanc ut reviseret, ægrè persuaderi se passus est homo flagitiosus, quem nemo unquam eò potuit pertrahere, ut apud sacerdotem crimina sua accusaret. Hoc demum ab eo, quamvis ægerrimè impetratum, ut apud Lidwinam tumbæ proximam conscientiæ suæ vulnera nonnihil aperiret, & iis medelam peteret. Ille, quod ejuscemodi pecora solent, id jocum interpretatus, ad ægrotam virginem *Lydwina virgo 38. annis morbos pertulit sævissimos. Surius to. 7. die 14. April. mihi pag. 296. Ei vir flagitiosus peccata percenset.*

A visit, atque ut promissis staret, scelerum suorum ingentem catalogum ridendo percensere orsus est. Illa per omnes cælites rogare hominem, sibi ea narrare omitteret, has tales conscientiæ labes sacerdoti aperiendas, ab aliis ea audiri nefas esse. At ille, prout cœpit, narrationem pertexuit, & longam flagitiorum seriem explicavit, cùm etiam inter sodales de his gloriari non ei fuerit insuetum. Lidwina cùm negare aures non posset historiæ tot sceleribus contextæ, demum quæsiit, an cum ejus veniâ hæc sacerdoti, velut interpres, aperire possit? Cui ille subridens: Veniam do, inquit, modò ego ipse harum virtutum mearum non cogar esse præco. Lydwina homini juvando prudenter hoc executa, narratas sibi noxas non aliter quàm suas ingenti dolore animi expiavit. Ille ad ægram revisens: Puto te, inquit, mea pro me scelera sacerdoti exposuisse, quid jam pœnarum injungis? Hoc unum, ait illa, ut nocte unâ, sed totâ, in tuo lectulo cubes supinus, nec in ullum te latus moveas. Fac hoc & mihi committe cetera. At ille lætum cachinnans: Nil amplius, ait, imperas? hoc tota moles meæ pœnitentiæ? Aures tuas laudo, tam clementes mihi judices. Si tam facile est vitæ maculas eluere, faciam quod jubes. Sed vesperi vix in lecto se collocavit, cùm nescio quid molestiæ sentire, grave erat in neutrum se latus vertere, itaque putare nunquam tam rigidum habuisse lectum, & quia movere se vetitum, supina hæc quies visa est difficillima. Dum ita cubat, secum ipse cogitans: En, ajebat, sanus sum & incolumis, lectus mollissimus est; modò liberum esset meo me more huc illuc versare. Sed quid hoc curas? dormi tu, dormi, dum clarum mane fenestras intret, dormi securè, & in utramque aurem. Non potest. Alia super aliam cogitatio subnascitur. Quid deest, ait ipse sibi, nox unica sic dormienda est, & fidem tuam liberasti. Verùm, quid si tres pluresve noctes sic dormiendum? Mori malim. Mori? Tantam certè molestiam huic rei subesse non credidissem. Prô me miserum, quàm exigua, quàm nulla in me patientia, quem tam leve vincit tædiolum? Lydwina in quantis doloribus, quàm patiens. Quid si asseri sit indormiendum, idque multis hebdomadibus? Quid si colica, vel podagra, vel calculus aut dolor capitis accedat, urátque angatque? Hæc ad inferos spectant. Et quò tu spectas? quò tua te ducent scelera, tot tantâque? sexcenties aut millies capitalia es ausus, jam pridem meritus gehennam. Sed quis lectus illic jacentium, quod stragulum, quæ lodicula? an tantùm eis libertas adempta, in utrumque latus se vertendi? quæ illos vestiunt plumæ? an non loco plumarum flammæ sunt? Et quot mensibus, quot annis cruciatus illi durabunt? Æternùm (si fides Evangelio) ita prorsus, æternùm. Ergo sine fine? Revera sine omni fine. Ergo post centies millies millena millia annorum, non tantùm non finem hi cruciatus invenient, sed nec ullam spem finis? Quid ergo agimus, qui cum æternitate ludimus? Imò non ludere hoc est, sed insanire. Agedum, deinceps alius ero, aut nullus ero. Dixit & fecit: & ô quantum mutatus ab illo? Ad sacram confessionem jam paratissimus, cui antea mors visa, scipsum accusare. *Sacerdoti quæ ea ut sua aperit.* *Et pœnitentiam imponit.*

§. II.

SEd hoc ipsum, quæso, & nos cogitare perpendamus. Verè & in mollissimo lecto jacere, sed semper jacere, & æternùm jacere, supplicium foret inexplicabile. Quid jam omnium apud inferos suppliciorum erit cumulus, ac congeries formidabilissima?

Febriens sic quandoque ardet, ut arbitretur siti suæ vel dolium fontanæ frigidæ non sufficeturum. Heu quis damnatorum siti medebitur? Ardebunt & sitient, sed nec omnes Orbis rivi, non fontes universi, non omnia flumina, nulla maria illorum ardentissimam sitim extinguent, idcirco etiam nec eis guttula stillabit.

Mi Deus,

Mi Deus, quàm molestus nobis est calor æstivus, ut languemus, ut fatiscimus, ut anhelamus? Vestes abjicimus, lecti operimentum excutimus, huc illuc impatientissimè nos volvimus; urit lectus, nec quidquam amabilis præbet frigoris. Sed quid hoc, ô Deus, ad sulfureum Æternitatis vaporarium, ubi non solùm refrigerationis nihil est, sed nec fore sperandum est? Non frigidulus vesper, non gelida nox, non rorans mane ardores illos temperat. Una, sed ignea, sed doloribus plena, sed æterna nox est. Ah, vel pœnæ saltem nos terreant, si non invitant præmia. Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium.

Quidquid est apud inferos tormentum est.

Quidquid apud inferos est, tormentum est. Undequaque undique in doloribus sunt. Supra damnatos paradisus est, sed æternùm clausus. Abyssus infra, sed nunquam reseranda. Ante ipsos tormentorum omnium æternitas. Ponè ipsos amissæ voluptatis amarissima memoria. Dextra tortores diaboli. Læva pœnarum socii. Intra ipsos angor, vermis, terror, desperatio.

Isa. cap. 53. vers. 1.

Hæc, Christiani, credimus, & ita vivimus? *Quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui revelatum est?* Hæc esse credenda novimus, sed credimus languidissimè. Nostrum *Credere* vix quidquam habet animæ; non vivit. Perinde si cui digito monstrem pictam tabulam, dicámque: Hic est Abrahamus filium immolaturus. Abrahamum dico, utique non vivum, sed pictum. Talis omnino est fides nostra, non viva, nil ardoris spirans, non animata, sed picta. Credimus, & non credimus.

Eam ob caussam Æternitatis quotidie meditandæ modum hîc brevibus perstringo.

Pater locuples filias elocarat honestissimè, hæ persuaserunt seni, ut eas opes vivus liberis non subtraheret, quas daturus esset post mortem: id unum sanctè pollicitæ, de alimentis patri à se laurè prospiciendum. Et primo quidem anno liberaliter ab iis habitus est. Cùm verò præter spem ipsarum diutiùs viveret, senis pertæsæ, pietatis & pactorum immemores, tenaciùs ac duriùs cœperunt patrem tractare. Ille ut imprudentiam suam emendaret astu, capaciorem cistulam, sed saxis & arenâ plenam cubiculo suo inferri clam curavit. Hanc noctu aperuit, & quidquid modicæ pecuniæ reliquum habuit, repetitis identidem jactibus diu multúmque numeravit, submissâ voce ponens grandem calculum, ita tamen ut à genero facilè audiri posset. Demum observavit divitem arcam. Postero mane filiæ parentem blandiùs affatæ interrogarunt quid nocte proximâ somnum tamdiu distulisset? Quibus pater. Remotis, inquit, arbitris, thesauri mei calculos subduxi, filiæ: Quæ vestrum meliùs de me vivo fuerit merita, eo potietur. Hîc porro ingens æmulatio, & utraque omni officiorum genere parentem prosequi cœpit. Eo mortuo, recluſa cista, cum saxis & arenâ repertus fustis, cui inscriptum:

Joannes Paulus in proverbio.

Quod pietas non potuit, avaritia extorsit.

Nos pænè pari sed longè sanctiore consilio cistam replebimus arenâ vel minuto semine, ut quod persuadere nequiverit pietas, possit æternitas. Sic ergo rem aggrediamur: Quisque proximam sibi cistulam, aut armariolum, aut riscum, vel arculam loculatam; aut si etiam aliud ad manus sit, suos loculos, suum pileum, suum poculum, aut chirotheças suas papavere, vel lapillis, vel cicere, vel tabaci, aliove semine minuto impleat, & æternitatem meditaturus sic numerare incipiat, ut unum papaveris, vel alterius seminis granulum vel lapillus, vel pisum unicum centum aut mille annos valeat.

Var. aut rescisum quodcunque.

Æternitatis meditandæ formulæ: Prima.

Ergo unum granum, mille anni; duo grana, duo millia annorum; decem grana, decem millia annorum; centum grana, centum millia annorum; mille grana, millies mille anni, & sic deinceps. Hoc primum.

Secunda.

Alterum: etiamsi exarmario, cistulâ, pileo, patinâ vel vase quocunque alio sic impleto decem aut centum grana subtrahantur, pænè nihil subtractum videbitur.

A Interea certissimum, durante Æternitate tot mille annos transituros, quot papaveris, vel ciceris, vel alterius seminis granula in vas illud vel arcam sunt congesta. Nil certius. Nam omnis hic numerus suum habet finem, etsi dicto modo hypocaustum, etsi capacissimam domum papavere vel alio semine repleamus, & grana singula mille annos valeant.

Tertium: Ubi Æternitate stante, tot mille anni abierint, quot in grandi arca ejuscemodi grana sunt, nihilominus Æternitas adhuc erit integerrima, nulla sui parte minor; non vel minima pars ulnæ, sic loquar, Æternitati adempta est. Et quamvis arca illa tertium, quartum, quintum, sic evacuetur, ut ad grana singula mille numerentur anni, nihilo tamen secius æternitati nil penitus ademptum est, tam tota & tam longa est, quàm fuit cùm cœpit. *Tertia.*

Quartum: Hæc talis cogitatio, si seria sit & attenta, nonnihil anget animum, non propterea tamen excu- B tienda illa, sed progrediendum ulteriùs. Seipsum homo meditabundus hortetur: Age porro tu; numeremus ampliùs. *Quarta.*

Quintum: Hâc tali meditatione sic sensim calefiet animus ut exclamet: Quid facimus? terræ quisquilias & crepúdia insano amore quærimus, & negligimus æterna. Nimis verum? annos æternos in mente non habemus. *Quinta.*

Sextum: Ita paullatim erudiendus est intellectus, ut arcana illa capiat per ista quæ oculis subjiciuntur. Aristotelis scitum est: Oportere phantasmata speculari. Quemadmodum verò scalas uno saltu ascendere non licet, sed gradatim; & sicut in angusti colli lagenulam non subitâ fusione vinum descendit, sic æternitas strictim & obiter cogitata intelligentiæ ac voluntati non imprimitur. Sensim à minoribus eundum ad majora: Et sicut pileum, poculum, cistam, cantharum, plureum implemus & inde singulis ductibus mille annos educimus, sic etiam totum alt quod conclave aut hypocaustũ C erit replendum, & ex eo pariter instituenda numeratio. *Sexta.*

Septimum demum est, seipsum alloqui: Quid obsecro est omnis in Orbe hoc affectio, ad infinita millia annorum, quibus Æternitas durabit, & non tantùm non finietur, sed nec minimum imminuetur. Hîc nemo non fateri cogetur: Etiamsi me unum omnis Orbis calamitas premeret, quid hoc ad supplicia æterna? Et etiamsi ego unus omnium voluptatibus fruerer, idque centum annis, quid hoc ad æternitatem beatitudinis? Quid ergo ego insanus ago, quod non aliter agam? Ergo imposterum saltem sapiam. *Septima.*

Quod si quem animi corporisve dolor, aut uterque simul cruciet, si morbus in corpore, ægrimonia & luctus in mente hæreat, tunc potissimùm pro se quisque sic cogitet: Si hic dolor aut mœror aliquot menses, si annum, si decennium, si quinquaginta, si centum, si quingentos, si mille annos, si decem annorum millia duraret. O Deus, quàm hic dolor aut mœror inexplicabilis foret? Quid verò decem millium annorum maximus & mœror & dolor est ad acerbissimos Æternitatis cruciatus, ubi nullus finis post decies, centies, millies mille annos, Ubi tota semper permanet Æternitas? D

En succinctam Æternitatis meditandæ formulam. Porro ad alia.

§. III.

LOngè verissimum est, quod non nemo ab Orbe altero redux proclamavit, Nemo credit, quanta tormentorum apud inferos sit acerbitas: Nemo capit quanta sit diuturnitas; Nemo satis perpendit, quàm longa sit Æternitas. *De quo infrà.*

Heu nugis nostris immoramur, & sæpe immorimur; ob lanam caprinam litigamus, Æternitatem ludibundi, aut somniantes cogitamus. Hinc rara morum, aut pænè nulla emendatio.

Ego, qui hæc scribo, cum illis omnibus, qui Æternitatis tradunt monita, liberè proclamo: *Curavimus Babylonem*. Voluerit, noluerit curari, in ipsius erat arbitrio. Via arcta, angusta porta est, & pauci inveniunt eam. Multi quidem vocati, pauci verò electi. Idcirco Hieremias vates contentissimè clamat: *Salvet unusquisque animam suam*. Si aliter nequeat, seipsum perpetuo claudat carcere, & vivum se sepeliat. Satius est ex ergastulo in cælum migrare, quam è palatio ad inferos descendere.

Hier. cap. 51. vers. 9.

Hier. ibid. vers. 45.

Sunt qui putent ex omni humanâ gente partem tertiam cælo adscribendam, duas alias Orco submittendas, ut scilicet pars Angelorum tertia, cælo præcipitata, restituatur. Hæc Deo nota, nobis incerta.

Sed hæc auribus dici, in animum autem infundi non possunt. Nisi quis ipse meditetur ista, & studiosè intueatur, verbis parum proficitur. Hæc prosunt accuratiùs expensa.

Non ignarum hoc priscæ philosophiæ. Annæus Seneca *: *Iuvabat*, inquit, *de animarum æternitate quærere, imò credere*. En, æternitatis arcanum pensiculant, qui luce veritatis carent. Quid Christianis faciendum? Sed idem, quem dixi, Annæus sapientissimè pronuntiavit: *In malis optimum est, supplicii finis*. Finis malorum omnium remedium.

*Supra ejus mentio, c. 1. * Seneca epist. 101. post med.*

Est qui lamentetur domum suam incendio haustam. Alius nullum sibi uspiam fautorem aut amicum, nullum esse adjutorem luget. Alius corporis dolores: Ille animi angores queritur. Ille paupertatem suam deplorat. Ille contemni se ac abjici morte gravius putat. Quid, ô viri, hæc lamenta juvent? In malis optimum est, supplicii finis: finis malorum omnium remedium. Hoc remedio penitissimè destituta est Æternitas luctuosa. Omnia habet suppliciorum genera, solùm non habet finem. Hinc rectissimè asserimus: Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium.

Rem miram optimâ fide venerabilis Beda memorat, ævo suo contigisse. Fuit in provinciâ Nordan Humbrorum paterfamilias ex asse pius, qui Drithelmus audiit. Hic vehementiâ morbi ad extrema deductus, sub noctis principium mori videbatur. Eâ nocte jacuit in mortuum. Ubi diluxit, subitò ad se rediens, omnibus attonitis vitam sibi concessam affirmabat, sed longè aliâ ratione quàm priùs ducendam. Siquidem extemplo in prolixiores sese preces abjecit, mox facultates suas omnes liberis, conjugi, & egenis assignavit, ipse profanis curis omnibus exutus acerrimè ac severissimè seipsum habuit. Et satis austeritas vitæ loquebatur quàm horrenda in Orbe altero vidisset. Nec ea passim omnibus narrabat, sed iis solùm quibus Æternitatem unicè cordi esse sciverat. Inter hos Rex Alfridus fuit vir litteratissimus, qui Drithelmum studiosè ac crebrò audiit de Thermis stygiis narrantem: Pars narrationis explicabat horribiles tenebras, incomparabilem fœtorem, acerbissimos ejulatus ac fletus, ebullientes colubros, insultationes cacodæmonum, flammarum globos, & grandinem sævissimam, quando scilicet damnati vicissitudine miserabili ex ignibus in glaciem rapiuntur. Hæc talia cum paradisi delitiis exponebat Drithelmus. Sed ipse narrationis suæ fructum maximè capiebat. Nam in cœnobio secretum mansionis locum, ad fluminis ripam habitavit, ubi hunc sibi unicum laborem sumpsit, inhærere Deo, votis perambulare cælum, assiduè preces iterare, corpus affligere, Æternitatem continuis gemitibus cogitare. Et ut liqueret omnibus quàm seriò ageret, solebat crebrimè ad carnem macerandam proximum flumen ingredi, ad umbilicum aut collum usque in eo tamdiu perstare, dum hyeme glacies corpus raderet; egressus inde vestimenta madida non ad solem aut focum siccabat, sed vexando corpori retinebat, non tam vestem quàm glaciem indutus. Intervenere aliquoties huic spectaculo, qui hominem miserati quærebant: Quî tandem fieri posset, Drithelme, ut tantam frigoris immanitatem toleres? Quibus ille promptè respondit: Frigidiora vidi & acerbiora.

Beda lib. 5. hist. Angl. cap. 13.

Quisquis æternitatis supplicia seriò meditatus fuerit, idem de sanctorum martyrum tormentis quibuscunque pronuntiabit: *Acerbiora vidi*. Jacobus nobilis Persa ab Isdegerde rege jussus est membratim à capite ad calcem secari, singulis juncturis & articulis separatim præcisis. Immane tormentum. Sed Æternitatis contemplator dicet: *Acerbiora vidi*. Serapioni omnes membrorum articuli confracti sunt. Nicephorus martyr post candentes craticulas minutatim concisus est. Sed redeunt voces: *Acerbiora vidi*. Jonæ martyri non sine acerbo joco præcisi digiti quasi seminandi, cutis capitis abstracta, lingua evulsa, ipse in pice bullienti coctus, denique in cochleâ membris omnibus contusus & contritus. Socius ejus Barachisius spinis flagellatus, & fœdè discerptus, dein ossa omnia convulsa & fracta. *Sed acerbiora vidi*. Saturninus feroci tauro alligatus, fera stimulis agitata, ipse per avia devia tractus & laceratus. Horrendum supplicium. *Sed acerbiora vidi*. Martina nobilis virgo, quatuor palis affixa, fustibus & flagris cæsa, ungulis lacerata, bestiis objecta, demum ad flammas damnata. Emmeramo Ratisponensi Pontifici post digitos præcisos, oculos effossos, nares ac aures resectas, manus etiam & pedes truncati sunt, dein & lingua præcisa. Augustodunensi Pontifici Leodegario pariter post famem & carceris squalorem oculi effossi, plantæ pedum laceratæ & avulsæ, labra præcisa, lingua extracta. *Sed acerbiora vidi*. Alexander Romanus Pontifex creberrimis punctis confossus: Cassianus è Brixiensi Antistite Christi causâ Imolensis ludimagister stylis & graphiis puerorum confixus est: quorum quantò infirmior manus, tantò gravior martyrii pœna fuit. Marcus Arethusius præsul, lanceolis undequaque compunctus, melle oblitus, in junceam sportam impositus, apum, vesparum, culicum morsibus in lanienam objectus est. *Sed acerbiora vidi*. Beatus Maximus post ungulas, equuleum, fustes toleratos, lapidibus obrutus est. Antimus martyr subulis candentibus, fractis testis, crepidis ignitis, tensis fidiculis excruciatus est. Zoe Exuperii martyris conjux post sex dierum inediam in tenebricoso carcere toleratam capillis suspensa, & fumo è stercoribus necata. Glycerius, postquam cæsus ut extarent ossa, in rogum conjectus est. Petrus Exorcista Marcellini martyris socius primò flagellis concisus, in hiantia deinde vulnera acetum sale mixtum infusum, ita sauciatum corpus lento igni assatum est. Christiana virgo pariter assata, oleo desuper infuso; serpentes in eam immissi, lingua illi evulsa, demum sagittis confixa finiit. Maxima & Donatilla virgis acriter cæsæ, dein vulnera vivâ calce exulcerata, ambæ in craticulâ tostæ, & ad bestias damnatæ sunt. Theonillæ insuper caput novacula cum cute abrasum, rubis ac vepribus coronatum, ipsa ad quatuor palos extensa, loris immaniter cæsa, venter illius prunis perfusus est. In his tantis suppliciis expiravit. Horrendi sanè cruciatus, acerba supplicia, *sed acerbiora vidi*. Pantaleon diu ustulatus, denique in plumbeum fervens balneum conjectus est. Paulus & Juliana frater & soror, equuleum & catastam, picem bullientem, ferreas candentes & virgas, & sellas, lectulos erectis clavis instratos, acerbum inter serpentes triduum, flammas denique & rogum pro Christo tolerarunt. Beata Barbara facibus, flagris, ferreis unguibus diris simè laniata, ubera ei amputata, caput malleolis contusum. Auxentio plantæ ferro terebratæ, ipse in rotâ suspensus, candentibus subulis dum exhalaret animam, laceratus est. Quintinus Romanæ nobilitatis, senatorii ordinis, inaudita pertulit supplicia, nam postquam bullienti oleo, pice, adipe perfusus, latera fascibus adustus, toto corpore catenulis cæsus, ori ejus sinapi, calx, & acetum infusum est; (ô qualis potus!) ipse deinde binis ferreis fudibus à cervice ad usque crura transfixus, omnes ejus digiti inter ungues & carnem clavis terebrati sunt. Hæc nimis atrocia videntur; sed longè atrociora habet

Zach. Lippel. 27. Novēb.

Baron. to. 2. ann. 252. num. 5.

Idē an. 284. num. 20. Lippeloo 29. Mart.

Idem 29. Novemb.

1. Januar.

22. Septemb.

2. Octobr.

13. August.

Baronius anno 362. num. 34.

Idē an. 254. num. 24. Idē an. 302. num. 42.

Anno 286. num. 13. Anno 301. num. 18. Anno 302. n. 29. & 30.

Lippeloo 24. Julii.

Lippeloo 27. Julii.

Lippeloo 17. August.

4. Decemb.

13. Decemb.

31. Octob.

habet Acheron supplicia, & insuper æterna, præ quibus illa ludus & jocus sint: *Acerbiora vidimus.*

Sed nec nostro ævo ingeniosa defuit tyrannis. Alicubi sacrorum hominum ventres aperti ferro, & pabulum porcis aut equis offusum. Nudis etiam ventribus vivi glires injecti, obversis pelvibus detenti ac coacti dentibus effugium quærere, negatum à superstructis ignibus, intra viscera concessum. Disce quod imiteris Caligula. Jam corpora quoque membratim lancinata, ardentes tædæ axillis totique pectori submotæ, ungulæ visceribus immersæ, & quò lentior mors iret, ignes substructi. Aliqui ursorum pellibus vestiti, & laniandi, molossis objecti. Alii acutissimis injecti saxis, tabulâ tecti, librarum mille superjecto pondere, in frusta comminuti; eò crudeliùs & acerbiùs, quò lentiùs. Acerba hæc, acerbissima sunt, sed quisquis inferorum tormenta contemplando vidit, de universis omnium Martyrum cruciatibus constantissimè pronuntiabit: Vidi multò acerbiora vidi, vidi; longè horribiliora spectavi. Exigua sunt, nulla sunt omnium tyrannorum supplicia, ad tormenta inferorum heu æterna, eheu æterna.

§. IV.

Ezech. c. 21. vers. 5. AB Ezechiele Deus promulgari jussit: *Vt sciat omnis caro, quia ego Dominus eduxi gladium meum de vaginâ suâ* IRREVOCABILEM. Ubi gladius iste vel semel extra vaginam abierit, nunquam rediturus est, irrevocabilis est. Ut hoc intelligentiæ nostræ instillemus, sessui nos obsecro recipiamus, sed prout ille in rupe Choreb, Æternitatis attentissimus contemplator: Sedeamus, inquam, & numeros in chartam aut digitos mittamus hac ratione: Damnati ad inferos mille annis torquebuntur: Non sufficit. Duobus millibus annorum: Non sufficit. Tribus millibus annorum: Non sufficit. Quatuor millibus annorum: Non sufficit. Quinque millibus annorum: Non sufficit. Decem millibus annorum: Non sufficit. Viginti millibus annorum: Neque hoc sufficit. Quinquaginta millibus annorum: Neque istud sufficit. Centum millibus annorum: Hoc ad æternitatem nihil est; nequaquam sufficit.

Quam tandem subducemus summam, si dictâ ratione ad dimidium dumtaxat diem promoveamus calculos? Quis rationarius codex computationem hanc capiet? Exacto demum ad umbilicum die obstupescendus numerus calculatorem suum obrueret. Id demum pronuntiandum foret? Æternitatis mensura non venit ad digitos; nullis includi, nullis comprehendi calculis potest, innumerabilis est. Nam quoscunque numeros in immensum acervemus, quantumcunq; grandem subductionem effingamus, excedit eam Æternitas. Quocunque tandem? In infinitum, in id quod computationem omnem transgreditur, in tremendam sæculorum innumerabilitatem.

Ah, ô mortales, ô Christiani, ah, ah, quàm non cogitamus ista, quàm raro ad hos calculos sedemus? Verè, Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. Et hæc non somnia, non figmenta, non Rhetorum colores; nullæ hîc amplificationes, exaggerationes nullæ sunt. Æternæ *Matt. c. 25. vers. 41.* Veritatis oraculum est: *Discedite à me maledicti in ignem aeternum.* Non sol ipse clarior his verbis. Sed repeto: *Luc. cap. 13. vers. 27.* Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit.

Parte 1. Eternit. Consider. 4. §. 2. In primâ Æternitatis parte, ad Æternitatem rectiùs expendendam ita lectorem manu ducimus. Cogita millecubos mille millionum annorum. Hæc quidem expeditè pronuntiantur, non item expeditè considerantur. Sunt anni 1000000000000000000000000000000. Sunt millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies millena millia annorum. Ubi ergo tot millia sæculorum apud inferos transacta fuerint, uti tandem transigentur (nil certius) tunc damnatorum singulis desperatissima conscientia dicet: Initium Æternitatis nondum est, tu ergo ne finem expecta, nullus erit: tota tibi restat Æternitas. Non minimo seipsa minor est. Et ubi iterum iterumque, ac denuo totidem annorum spatium transierit, idem affirmandum: nihil sui perdidit Æternitas. Etiamnum integerrima est, nec circumscribi nec imminui potest, in immensos sæculorum cumulos duratura, sempérque ultra.

§. V.

HOc denique ajo; Æternitas seriò cogitata, si quidquam, mente hominem emoveat. At Deus non emotam mentem, sed emendatos mores quærit. Et quæso date mihi hominem, qui Æternitatis inexplicabile volumen mente seriâ contrectet, mox ego dabo, qui quinquaginta, qui centum annis paratissimus sit in summâ vitam asperitate trahere. Quandoquidem verò tam paucos numeramus, qui in suum ipsi corpus sæviant, qui ad propitiandum Numen rebus duris se dent, cælúmque solum suspirent, hinc illùd verissimum, Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. De repetitis his vocibus, infra te, Lector instruam.

Et Ah, saltem eò nos adducerent Æternitatis cogitata supplicia, ut iis abstinere non nollemus, quæ Deo displicitura novimus. Hactenus, quod Isaias queritur, *Isa. cap. 59. vers. 2.* Iniquitates nostræ diviserunt inter nos & Deum nostrum, Nunc igitur appropinquemus Deo, & appropinquabit nobis. *Iaco. cap. 4. vers. 8.*

Sed coronidis loco addimus, quod Æternitati explicandæ faciat. Ponimus Orbe toto unicum esse mare (quod eruditorum fert opinio) illúdque nec augeri nec minui, quod certè post supremum judicii diem obtinebit. Concedat ergo Deus per beneficium & gratiam (sic fingimus) & ad Æternitatis captivos submittatur Angelus qui lætum nuntium promulget hoc modo: Bono animo estote, Evangelizo enim gaudium magnum, quantumvis serò percipiendum. Præcepit Deus ut ego singulis annorum centuriis ad mare descendam, unámque ex eo guttam auferam: Ubi mare totum ita guttatim fuerit siccatum, omnia tormenta vestra desinent; & vos in libertatem cælitum asserendi, hinc emigrabitis. Solatium hoc foret ingens tametsi, post pænè innumeros sæculorum tractus promissa libertas obtingeret. Nos quidem tam tardum beneficii genus non capimus, neque hunc finem assequimur, perinde ac si sponsio hæc nunquam in opus exitura. Quot enim Oceani guttæ sunt? quis eas in numeros digerat? nostro sensu numerari non possunt, ita nec inferorum supplicia finiri: At certè damnati hanc gratiam, probè caperent: Norunt illi omne quod finitum est suis claudi finibus, rerum omnium mensuras, præterquam Æternitatis, colligi, mare ipsum stillatim etiam vel tandem exhauriendum. Adeóque illam Angeli promissionem ut optatum nuntium audirent. Sed hoc ipsum illis negatum est: tam beati nuntii ad illos nunquam venient. Nil horum sperari potest. Tam extensum quidem temporis spatium transibit, quo mare vel sic guttatim exhauriri possit, sed post omnem illam durationis intercapedinem damnati & ardent & ardebunt: nullus hîc finis, nullus terminus; non exitus, non clausula ulla; nihil hîc ultimum, extremum nihil, æterna omnia: *Vt sciat omnis caro quia Dominus eduxit gladium suum de vaginâ suâ irrevocabilem.* Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium. Inde vel ipsi mortui cæcitatem nostram complorantes clamant, Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. Ergo, quod Hieremias identidem inclamat: *Salvet unusquisque animam suam.* *Loco supra cit.* *Hier. c. 51. vers. 45.*

CAPVT

CAPVT XIII.

Conclusiones tres in præmissa capita.

Anno Christiano 390. l. 2. contra Sym.

AVrelius Prudentius, vetus poëta Christianus, ævo Theodosii majoris, duos in Symmachum libros vulgavit, in eorum altero arctam ad cælum semitam eleganti versu sic depingit:

Prima viæ facies inculta, subhorrida, tristis,
Difficilis, sed sine sui pulcherrima
Et quæ præteritos possit pensare labores.

Amplam planámque ad inferos viam ita describit:

Devia, picta bonis brevibus, sed sine sub ipso
Tristis, & in subitam præceps immersa charybdim.

Iob cap. 21. vers. 13. Quàm eleganter his Jobus accinit: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Nunc cuiq; nostrûm soluta est optio eligendi. Elige; Utra placet? Elige.

Josephus Christi Domini educator, ex Ægypto in terram patriam rediturus, duas sibi vias habuit propositas: liberum ei erat, quò vellet, aut in Judæam, aut in Galilæam eundi. Angelus namque id unum jusserat: *Matt. cap. 2. vers. 20.* *Vade in terram Israël.* Hac aut istac viâ iveris, tui arbitrii est. Josephus prudenter deliberans, cùm audiisset *l. cit. v. 22.* quòd Archelaus regnaret in Judæâ pro Herode patre suo, timuit illò ire. Et ad Cælum nobis, & ad Orcum via patet. Potestas optionis est: eligamus maturè, Utra placeat. Centies, sexcenties, millies ingeritur nobis, Apud inferos regnare diabolum cum apostatis angelis; apud superos regnare Christum cum sui cultoribus & amicis. Eligamus, quò ire lubeat. Electionem hanc juverit, sequentia considerasse, unà cum tribus conclusionibus, quas apponemus.

Duæ viæ nobis propositæ.

§. I.

Regis Assueri convivium & lautitiæ.

SI quis è Persici Regis Assueri convivis super lautitiis epuli regii interrogatus fuisset, ad omnem quæstionem respondere potuisset, summas fuisse lautitias, idque anno medio. Exempli gratiâ cujuscemodi quæstiones illi sint positæ.

1. Quinam ad hoc epulum invitati? Cuncti Principes; fortissimi Persarum & Medorũ inclyti, & præfecti Provinciarum. Atque hi omnes invitati, *Ad annum medium.*

2. Convivium quale? Hortense, omnium amœnitatum refertissimum. Nemus cultu regio consitum omnia tempe, paradisum omnem superabat, *Idq; medio anno.*

3. Quis convivii locus? Non aureus solùm, sed & gemmeus. Nam lectuli aurei & argentei super pavimentum Smaragdino & Pario stratum lapide dispositi erant, quod mirâ varietate pictura decorabat, & hoc in oculis erat, *anno medio.*

4. Quæ convivas umbracula tegebant? Pretiosissima. Nam pendebant ex omni parte tentoria aërei coloris, & carbasini ac hyachintini, sustentata funibus byssinis atque purpureis, qui columnis marmoreis fulciebantur, *idq; anno medio.*

5. Qui cibi ponebantur? Selectissimi, regii, *idq; anno medio.*

6. Quis in mensâ potus? Vinum, magnificentiâ regiâ dignum, abundans & præcipuum, *idq; anno medio.*

Esth. cap. 2. Pluribus versibus, initio. 7. Quæ pocula aut pateræ, quæ chrysendeta adhibebantur? Aurea. Bibebant enim qui invitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vasis cibi inferebantur, *idq; anno medio.*

8. Quæ Musica convivas hilarabat? Nobilissima: Omnes Gratiæ & Charites, ipsa Sirenum concordia videri potuisset concinere, *idq; anno medio.*

9. Omnésne convivæ læti? Lætissimi, *idq; anno medio.* Hæc unus aliquis ex Assueri convivis dixerit. Hæc eadem de cælo, jure multo potiore dicentur, si pro anni dimidio, æternitatis duratio substituatur:

A Sed interrogetur quis è damnatorum numero, simílem in modum: Ecquæ maxima damnatorum pœna? Tenebræ, dicet, seu Intuitus divini privatio, *idq; in omnem æternitatem.* *Pœnæ damnatorum maximæ.*

Quæ altera sceleratorum pœna? Fletus & stridor dentium; hæc Plutonis musica est, *idq; in omnem æternitatem.*

Quæ tertia? Fames ac sitis incredibilis, *idq; in omnem æternitatem.* Si fames hæc sitisque tantùm decies millies centenis millibus annorum esset duratura, minus id grave videri posset, quàm visum sit olim jejunium in sacrâ confessione injunctum.

Quæ quarta? Fœtor intolerabilis, è tot cadaverum acervo, è sulfuris Oceano, à tot diabolorum consortio. Fœtor omnis in Orbe hoc nostro cinnamomum & balsamum est ad illos Erebi fœtores. Prædictum illis sæpius: Expectat vos triste balneum, si hac viâ pergitis. Sed surdis canebatur fabula. Pergebant. Jam balneum ingressi sunt, non egressuri amplius. Quàm id foret B lerabile, tot annis, fœtore hoc torqueri, quot ab Orbe condito in hanc usque horam momenta transierunt: sed heu cruciabit hic fœtor sine fine, *idq; in omnẽ æternitatem.*

Quæ quinta damnatorum pœna? Ignis horribilissimus, ad quem flammulæ nostræ possint videri pictæ. Illud inexplicabile, quòd ignis ille sit inextinguibilis, quem nulla flumina, maria nulla, nullum diluvium extinxerit, quem nec ipsa sopiverit Æternitas. Judex prænonuit; fixum est decretum, sæpius legendum: *Ite in ignem æternum.* Urentur, non comburentur, *idq; in omnem æternitatem.*

Quæ verò sexta? Vermis conscientiæ; tantò gravius, quantò abstrusius supplicium. Ut res oculis subjiciatur non aliud cogitandum, quàm igneam felem cujusque pectori inhærere semper, illúdque unguibus fodicare ac lacerare, ita tamen ut pectus ita vulneratum, in novam identidem lanienam recrescat, *idq; in omnem æternitatem.*

Quæ septima? Locus & societas execrabilis. Hæc C peccatorum fuerunt illicia, quæ caveri poterant, nec cavebantur; nunc pro dictâ sepulchrum igneum: pro amicorũ familiaritate sodalitas est diabolorum & damnatorum hominum execrabilissima. Hic locus semper habitandus, hoc sodalitium nunquam abfuturum, *idq; in omnem æternitatem.*

Et quæ octava numeratur pœna? Desperatio planè furiosa, quæ momentis singulis sceleratos illos jugulat, nec tamẽ jugulat, perinde si culter aut pugio alius super alium adigatur in præcordia, *idq; in omnem æternitatem.*

Et quæ tandem nona inferorum pœna? Ah, ah, ah, inexplicabilis, immensa, incomprehensibilis Æternitas, hæc tormentorum omnium tormentum maximum. Tolerare Tenebras, Fletum, Famem, Fœtorem, Ignem, Conscientiæ vermem, Desperationem, Diabolorum convictum, hæc, inquam, omnia tolerare annis mille, aut bis mille, vel etiam decem aut centum millibus, aut tot annorum millibus, quot in quaternione chartæ peD ritissimus scriba posset exprimere, numerus foret nullius Arithmetici linguâ exprimendus, sed tamen finitus, & ob hoc unum acceptatissimus damnatæ plebi, quòd tandem post pænè innumera millia millionum annorum finis futurus esset tormentorum.

Sed sententia lata est, nec revocari potest. Illa octo supplicia toleranda, *idq; sine fine,* ardendum, *idq; sine fine,* æternùm, *in perpetuas æternitates,* ut vates Hæbræus loquitur.

Atque hoc est quod nunquam satis dici, sed nec cogitari satis, quod nunquam capi, intelligi nunquam poterit. Æternitas piorum juge suspirium; Æternitas impiorum formidabile somnium; Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium. Restat ut ad septenas in primâ Æternitatis parte positas conclusiones, adjiciamus tres alias istas.

§. II. Con-

§. II.

1. Conclusio. Conclusio prima. *Omnia Orbis pretiosa, fungi sunt, umbræ sunt ad Æternitatem collata.* Argentum omne aurúmque, gemmę omnes si in geminos conflentur globos; omnia honorum nomina, omnis triumphorum gloria; omnes Salomonis & Sardanapali delitiæ, omnis illecebrarum dulcedo, voluptatum omnis omnino suavitas fungi vilissimi, titivilitium, & revera umbræ merissimæ, aut rectiùs, omnia hæc scarabæi umbra sunt, quâ nihil esse potest vilius, si ad Æternitatem conferantur.

Quis convivium illud æstimet, in quo raptim unus alterve bolus ingeritur, & abitur. Quis illud præmium laudet, quod ventre aufertur? Talia sunt vitæ istius bona; bucceæ & micæ, medicati boli, vanitas & umbra.

Augustin. in Psal. 68. Ad rem præclarissimè dixit Augustinus: *Non nobis sufficit, quidquid longum est in tempore si habet finem, & ideo nec longum dicendum est. Et si avari sumus, vitæ æternæ avari esse debemus.* Cetera hîc omnia puerorum nuces sunt, bracteolæ & matteolæ, crepundia & pupæ. Hinc illæ *Phil. c. 3. vers. 8.* divini Pauli generosissimæ voces: *Existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Iesu Christi, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora.*

2. Conclusio. Conclusio altera: *Nullus religiosorum hominum tam parcè ac duriter seipsum habet, nemo tantis rigoribus exercet corpus, atque liberati è pœnis alterius Orbis facerent.* Quod nos severissimam vitam interpretamur, vita voluptuaria est, ad illam seu vivendi seu moriendi perpetuam necessitatem in Tartaro. Nos videri possumus suavissimè dormire, etiamsi complures noctes traducamus insomnes: Nos inter ipsas calamitates delitiamur; illi verè cruciantur, & vel unâ horâ millies moriuntur.

Cæsarius Eberbacensis. l. 2. mirac. c. 23. qui hæc coniunctim narrat. Scriptor fide dignus commemorat Theodorico Trajectensi Præsuli fuisse famulum, qui Eberbach audiit. Hic hero suo ab insigni prudentiâ & fideli prorsus industriâ commendatissimus, æmulorum invidiâ sic exagitatus est, ut demum velut in rabiem actus eacodæmoni se manciparit, ut vel inde præsidii aliquid alluceret contra tam malevolos insidiatores. Annis aliquot evolutis fato concessit Eberbach; animus corpore solutus in Euripum flammeum abjectus est. Ab hoc igne tantos percipiebat cruciatus, ut redivivus diceret: Si ex omnibus Orbis arboribus & lignis rogus strueretur unicus, malle se in eo usque ad supremum judicii diem ardere, quàm horâ unicâ illis prioribus ignibus torqueri. Sed & Avernale frigus, & tenebras, ceteráque pœnas ex ordine percensuit. Dum autem his suppliciis afficeretur, adfuit è cælo nuntius qui miserum affatus: En, inquiebat, hoc præmium iis debetur qui diabolo serviunt. Sed dic, si tibi ad vitam redire liceat, an ob commissas noxas, vitam susciptes expiabilem? At ille: Pœnarum, inquit, nihil recuso, modò hinc exeam. Hac demum lege voluntariæ mulctæ subeundæ rediit ad vitam, & quia nondum terræ mandatus, in feretro sese erigens, omnes adstantium in fugam egit. Mox ingenti spiritu scelerum pœnas à seipso expetere aggressus, Othoni præsuli in sacram militiam eunti se adjunxit. Sed jam eâ vitæ severitate se afflictavit, ut juxta equum nudis pedibus curreret, nec curaret spinis ac saxis tibias plantásque variè vulneratas cruentari. Pecuniam pænè omnem in pauperes erogavit. Panis & aqua quotidianum illius jejunium parcissimè reficiebant. Erant qui summam hanc vitæ austeritatem mirarentur, mitiora persuasuri. Quibus ille: Non est, inquit, quod miremini; longè graviorâ passus sum. Vos ibi sitis, aliter sentiatis. Atque ubi sacrum hoc iter confecit, unà cum uxore religioni se addixit, quod vitæ reliquum esset, rigidissimis piaculis acturus. Hæc ipse de se Joanni Xantensi enumeravit, à quo ea scriptor accepit.

Hîc illud moniti nobis opportunissimè ingeratur:

A *Graviora passus sum.* Et tu mi Christiane, graviora pateris, nisi hæc levia toleres patienter. Est cùm apud nos ipsos gravissimè injurias aliorum querimur: hîc quisque sibi rectè dixerit *Graviora patieris.* Est cùm aliorum aures querelis opplemus: idem optimè respondebitur *Graviora patieris.* Idem in omnibus molestiis ac miseriis usurpandum. Quid malum tuum impatientiâ exasperas? Ni caves; *Graviora patieris.* Nihil est quod pateris, nihil est ad thermas illas non Neronis sanguineas, sed Plutonis flammeas collatum. Ergo, ne *Graviora patiaris,* patere hæc lenia.

§. III.

3. Conclusio. Conclusio tertia. *Non tantùm vanus sed plerumque noxius est omnis labor, qui æternitatem non spectat.* Quâ de re Christus luculentissimè: *Quid prodesse homini,* ait, *Matt. c. 16. vers. 26.* *si Mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Non solùm non divitias, valetudinem, delitias, sed nec Mundum universum adispici juvat, si quis seipsum interim perdat. Utere & fruere divitiis, valetudine, delitiis quantum vel optare potes; fungi & umbræ sunt hæc omnia, si post vitam hanc palo infigaris flammeo. Contemplemur obsecro, quâ ratione usitato apud nos supplicio per medium hominem adactus stipes per os emergat. Spectaculum horrendum. Pendet miser affixus palo, & subinde auctarii loco substructus est ignis lentus, pedes ad palum catenis colligati, manus affixæ clavis. Heu dirissimum suspendium! Si anno medio, si decem, si centum, si mille, si decem millibus annorum, si semper, si æternùm ita pendendum sit?

Heu *quid prodest homini, si Mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur!* Utcunque capimus hoc oraculum, sed, quod theologus dixit: Plerosque *Lucas Bucgensis.* sensus carnis excæcat. Hinc verissimè Chrysostomus: *Chrys. hom. Quamvis,* inquit, *ignis ille exæstuet, fluvius flammâ accenda-* *55. ad pop.* *tur, nos tamen ridemus & delitias amplectimur, & licentiosè peccamus.* Quid ergo hîc aliud inclamem, quàm illud Hebræi vatis: *Salvet unusquisque animam suam.* Æternitati propinquamus, & illa nobis. Brevî unà erimus.

Josaphatus rex Indorum à Barlaamo Christiana sa- *Damascecra edoctus, velut per somnium vidit inferos, & diver- nus hist. de* sorum tormentorum seriem, audiitque vocem: Hæc *Barlaam & Ioasaphat* sceleratorum sedes est, qui sese flagitiis contaminarunt. *c. 30. sub* Ubi triste hoc visum desiit, totis cœpit artubus treme- *finem.* re; rivulorum instar lacrymæ fluxerunt, omnia malesuadæ voluptatis illicia evanuerunt; alium induit hominem Josaphatus.

Deus bone, quàm nos præfractæ malitiæ sumus! Non somniamus inferos, sed esse credimus, fide minimè fallaci. Verùm qui nostri nihilominus sunt mores? Nos quidem alium atque alium hominem induimus, sed semper malum, adeòque ipsam variamus malitiam, & velut priorem pertæsi novum subinde nequitiæ vultum sumimus. Ideo vel sanctissimus quisque cum Bernardo roget: *Subveni mihi Deus meus, priusquam sine termino crucier in inferno. Ideo vel impiissimus quisque cum Manasse id unicè deprecetur: Ne simul perdas me cum iniquitatibus* *2. Par. c. 36. & ult. fine.* *meis, neque in æternum iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca. Quia tu es Deus, inquam, pœnitentium.* Et quid ego non homo, sed jumentum, ad te, mi Deus, vociferer, quàm illud unum: *Parce, ignosce, miserere, ne reminiscaris iniquitatum mearum.*

Cùm Christus Dominus postridie palmiferi sui triumphi è Bethaniâ in urbem Hierosolymorum tenderet, in viâ esuriens ficum adiit, inde petiturus fami solatium, at ubi nihil in eâ inveniisset, præter folia: *Nunquam,* ait, *Matt. c. 21.* *ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò* *vers. 19.* *ficulnea.* Tales omnino sunt omnes Acherontis incolæ, Damnati sunt ficus maledictæ, semper infecundæ, stirpitus eradicatæ, maledictę. in flammas abjectæ, in flammis semper arsuræ. Nunquam ex illis nascetur fructus in sempiternum. In regnis

Behemoth

Behemoth ignota penitus est patientia; nulla submissio- A nis notitia; nulla illic hospitatur virtus; solum est steriliss-imum, ubi nullæ arbores nisi ad ignem natæ. Nunquam ex illis nascetur fructus usque in sempiternum.

Postquam protoplasti parentes nostri pomum vetitum admorderunt, protinus illo amœnissimo horto sunt exclusi, & ad horti custodiam admotus est non si-
Gen. cap. 3. vers. 24. ne armis Angelus. Divinæ paginæ id testantur: *Ejecitq; Adam, & collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque versatilem.* Illustrissimum hoc erat divinæ misericordiæ argumentum, illic famulum dumtaxat collocasse, non ipsum Paradisi dominum stetisse cum gladio ad prohibendum omnem ingressum. At verò judicii supremo die, nulli famulorum gladius permittetur: ipse Dominus eum arripiet, stringétque in damnata capita, *Discedite à me maledicti.* Paucula verba sunt, sed librum & volumen ingens faciunt, nunquam satis evolvendum.

Nunc igitur rerum nostrarum satagamus. Tantò B quisque minùs miser in Orbe altero erit, quantò miserias suas in isto patientiùs tolerarit.

CAPVT XIV.

Quæ ligna, quodve pabulum ignis sit æterni: Vbi de peccati mortiferi inexplicabili gravitate.

VErissimè dictum à prisco philosopho: *Initium salutis, notitia peccati.* Revera non peccabit unquam graviùs, quisquis mente seriâ cùm gravitatem peccati, tum fœditatem inspexerit. Peccatum ex Orbe tolle, &
Peccatum est abyssus supplicio- malum omne sustuleris. Unum atque unicum Orbis malum, & ceterorum omnium malorum seminarium, miseriarum omnium pelagus profundissimum supplicium est abyssus Peccatum. Hinc illæ Chrysostomi C voces: Peccatum spontanea insania, voluntarius est dæmon. Eam ob causam beato Ludovico Galliarum regi etiamnum adolescentulo mater altissimè impressum cupiebat: Potiùs vitam perdere, quàm letali se culpâ obstringere. Rectissimè prorsus Joannes Climacus dixit: Etsi mille annis continuam inediam pane solo & aquâ toleraremus, etsi totum Mundum ut nobiscum pro nobis lugeret commoveremus, etsi Jordanem stillatim & guttatim lacrymando per oculos educeremus, nunquam tamen pro commissis peccatis satisfacere possemus.

Inde Sapiens Hæbræus tantâ contentione vocifera-
Eccli. c. 21. vers. 2. tur: *Quasi à facie colubri fuge peccata.* Quis tangit poculum, in quod mors ructaverit, uti Tertullianus loqui-
Et nil eo formidabilius. tur, & in quo venenum minitetur bibenti? Nil habet Orbis formidabilius peccato. Quâ de re dicta scriptâque sunt innumera: nos compendio quintuplicem hanc assertionem statuimus. Quisquis letaliter delinquit:

1. Deum gravissimè offendit, eúmque sibi adversarium & hostem constituit.
2. Divinam gratiam omnem amittit.
3. Omne genus miseriarum & calamitatum sibi ultro accersit.
4. Cælum in omnes æternitates perdit.
5. In sempiternos inferorum rogos præcipitem se mergit.

Rom. cap. 6. vers. 23. Divinus Paulus rem verbo absolvit: *Stipendia peccati mors*, & omnis Mortis comitatus, Luctus, Dolor, Morbus, Mœror, quos velut anteambulones sequitur æterna mors. Hoc omne ut exactiùs, prout omnino par est, consideremus, assertionem illam quintuplicem ordine explicabimus.

§. I.

PRimum est: *Deum gravissimè offendit eúmque sibi adversarium ac hostem statuit, quisquis letaliter delinquit.* Peccato summum bonum læditur, ita quidem ut ne-
Peccato summum bonum læditur. glecto creatore finem suum in re creatâ constituat homo. Quod summæ injuriæ est, & simillimum idololatriæ. Hinc toties in divinis oraculis peccata idololatriæ nomine designantur. Ista in omni peccato graviore temeritas quovis supplicio dignissima est. Cùm enim Deus ubique locorum præsentissimus sit, ante ipsius reclamantis oculos patratur nefas, fitque injuria & cernenti, & audienti. Ita summũ regem coram & in os contumeliis afficimus. Et quod fœdius, beneficiis abutimur in offensam beneficia conferentis. Auxilium enim quod nobis Deus in omnibus omnino actionibus præstat, contra ipsum convertimus: perinde si filio parens gladiolum porrigat, ut ad se defendendum eo uti condiscat, simul etiam imbecille filioli brachium regat, at verò nequissimus puer optimum parentem, dum is ferientis manum sustinet, conetur configere. Hoc agit, quisquis peccat. Dum Deus actiones illius & adjuvat & dirigit, has ipse in Deum injuriosè convertit. Atque ut summa hæc in Deum contumelia magis eluceſcat, rem oculis ita subjicimus.

Quotiescunque homo in deliberatione seu ipso peccati aggressu est, medius inter Deum stat atque diabolum, velut judex & arbiter, pro quâ parte pronuntiet. Deus legem à se latam explicat, & unà filium cruci suffixum monstrat, ut hominem à peccato avertat. Dia-
Homo peccando diabolum Deo præstare pronuntiat. bolus escam malorum voluptatem objicit, suadet, invitat, ut ad peccandum illiciat: quisquis jam peccat, hoc ipso Diabolum Deo præstare pronuntiat, nam aversus à Deo, caussam diabolo adjudicat iniquissimus judex. Quid hoc aliud est quàm reipsa dicere: quidquid leges jubeant verétque, quidquid crucifixus filius moneat, roget, suadeat, imperet, quidquid è cælo minetur Pater, diabolus tam suaviter me invitat, mulsum tam dulce propinat, ut persuadeat, ut vincat; Eo, sequor diabolum, ab illo me trahi sino: placet hic caupo quamcunque tandem symbolam poscat. Verissimè hoc facit, quisquis letaliter delinquit.

Ita in unam lancem Deus mittitur, in alteram voluptas. Accedit homo velut libripens, atque ubi peccare decrevit, malle se divinæ amicitiæ, quàm voluptatis jacturam facere apertissimè statuit. Et ita Christo Servatori latronem Barrabam anteponit.

Quid horrendum magis, quid indignius suprema Majestate, quid turpius quàm hoc conditori fieri à re
Hier. cap. 2. vers. 13. conditâ? *Obstupescite cæli super hoc, & portæ ejus desolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ*, fontem limpidissimum, & impuros rivulos sectati sunt.

Atque ut hoc ipsum explicatiùs tradamus: Hominem peccaturum partes diversæ trahunt, ut diximus; hinc D trahit Deus, hinc diabolus. Penes hominem stat, à quo velit attrahi. Cacodæmon filo aut culmo ligat hominem (nec enim aliter potest) & ostentat quod vel carnem mulceat, vel crumenam augeat, aut certè famam extendat. His filis, his ille culmis quoquò vult pertrahit, quem ligavit. Ut igitur homo vel suæ libidini, vel avaritiæ suæ, vel arrogantiæ satisfaciat, contra expressissimam Dei legem in vetitum ruit.

Deus quidem vinculis haud facilè rumpendis ligat hominem, beneficia sua proponit, debitum sibi servitium exigit, proscriptionem è cælo, & æterna inferorum incendia minatur. Sed nihil agit, quidquid promittat, aut minetur Deus: vincit diabolus, & Deo, sic volente homine, antefertur. Hoc enim præstabilius putat homo, blandientem Satanam sequi, quàm præcipientem Deum. Ideo vincula omnia quæ ipsi Deus injicit, contumaciter abrumpit.

Dicite

Dicite jam vos ipsi, qui in malum scientes ruitis, qui hinc & illinc tracti victorem diabolum facitis; dicite, quibus hoc gehennis, quibus æternitatibus hęc in Deum injuria possit elui?

Hier. cap. 2. vers. 20. Hoc ipsum Deus jam olim gravissimè questus: *Rupisti*, ait, *vincula mea, & dixisti: Non serviam.* Ad rem est propriissimè querela ista. Hoc certè facit, quicunque scelus in se concipit; abrumpit vincula, dicitque, *Non serviam.* Hinc vel ipsi Christo Deo insultans Satan dixerit: En, hoc tibi tui faciunt; sic homines à te conditi te amant, ita te honorant ii pro quibus mortuus es, quibus teipsum das & omnia. Quid à me habeant non ignorant, nihilominus sequuntur me; voluptatulâ vilissimâ trahi se sinunt à me; ego illos obsequentissimos habeo; me suum esse hostem non nesciunt, & tamen diligunt, modò eis aliquid vel pecuniæ, vel lasciviæ, vel inanis gloriæ monstrem. En, quantos numerem in meis castris. Ego pro illis nec colaphos tuli, sicut tu Christe pro tuis; nec flagella sustinui, nec crucem pertuli, nec mortem obii, sicut pro tuis tu Christe. Sed neque illis cælum promitto, neque paradisum offero, sicut tu Christe tuis, quos monitis doces, exemplis instruis, minis terres, præceptis dirigis. Sed frustra. Te spreto me audiunt. Malunt æternum ardere quàm brevi tempore tuis legibus vivere. Volentibus non fiet injuria: peribunt quia perire cupiunt. Quia conditorem suum repudiant, me dominum, imò tyrannum habebunt.

Quid ad hęc, inquit Cyprianus, respondemus fratres? An non igitur videtis, ô mortales, & palpatis, quanta hęc in Deum sit injuria? Atque hoc est quod nullis inferorum ignibus, nullis sæculorum tractibus expiari possit. Nos anxiè quandoque quærimus: Eccur Deus unicam letalem noxam, quæ vel momento committitur, æternis ignibus punit? Varia super eâ re Theologi respondent. Vix ullum satisfacit responsum: & nos sequenti capite hac de re plura. At quisquis illud, quod modò diximus, enucleatiùs perpenderit, ultro fatebitur capitale crimen omne, non posse non infinitè Deo displicere, támque inexplicabilem esse injuriam quæ Deo infertur peccando, ut ea nullis unquam cruciatibus satis elui possit.

Peccatum nullis inferorũ ignibus expiari potest.

Res in aperto est: Quantò persona, in quam peccatur, nobilior ac sublimior, tantò noxa est gravior. Qui sibi æqualem lædit, noxam contrahit, hæc tamen multum augetur, si sacerdotem profanus læserit. Utrâque hac culpâ gravior ea est, si Episcopum offenderit. Longè gravior, si Episcoporum Antistitem, aut purpuratum patrem; gravissima si Regis aut Cæsaris majestatem spreverit; longè gravissima, sic homines censent, si ipsam Pontificis tiaram ausu temerario violarit. Hæc incrementa sunt culparum, prout nimirum dignitas crescit, sic & culpa. Hinc cùm Deus qui læditur, sit infinitæ dignitatis, offensa etiam gravitatis fit infinitæ.

Quare quò penitiùs quis Numen divinum nosse incipit, eò exactiùs infandam peccati malitiam & agnoscit & odit. Certè Deus tanto fertur odio in peccatum, ut theologus è divi Dominici familiâ celeberrimus dicere sit ausus: *Certissimum est, quod si quis omnes creatos intellectus in unum conflaret, & ex omnibus linguis unam fabricaret, nec intellectus ille comprehendere, nec lingua ista explicare posset illud, quod Deus in peccatum gerit odium. Cùm enim Deus infinitè bonus sit, amore infinito bonitatem, odióque infinito prosequitur malitiam.* Atque hinc illam præmiis æternis, hanc æternis suppliciis remuneratur. *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.*

Ludov. Granat. par. 1. Memorial. lib. 1. cap. 7.

Matt. c. 25. vers. 46.

Ut autem istius, quo Deus in peccatum fertur, odii magnitudinem paullò altiùs in animum admittamus, consideremus obsecro, quantum supplicii æquissimus judex vel unico peccato sæpissime irrogarit. Animus ab actione innotescit; pœnæ à Deo inflictæ odium divinum explicabunt. Et quod illud, oro, supplicium Angelorum? Lucifer, omnis elegantiæ ac venustatis miraculum multò quàm nobilissimum, cum tot centenis millibus, rectiùs dixerim, cum tot millionibus Angelorum subitò in flammeas voragines præcipitatus est. Et quod ab eis facinus est designatum? Unica superba cogitatio. Ah, ô Deus, Ah! Tantus numerus tantorum regum (ad quorum vel unicum vel mille reges collati exiguæ sint potentiæ) in æternum damnatus sit? Nec ulla pœnitentiæ aut misericordiæ, nulla recuperandæ gratiæ facta sit mentio? Ergo ipsissima, ergo omnis æternitas unicam superbam cogitationem non exhauriat? ergo sæcula infinita pro unica unius momenti noxa, nequeant satisfacere? Jure Deus Angelo apostatæ ceterisque ejus asseclis dixerit: Extinguere vos penitus, & in nihilum possem redigere, sed eritis Majestati meæ, beatis Angelis omnibus, hominibus universis prodigium, portentum, nequitiæ spectaculum, justitiæ testimonium, æternum mei in vos furoris barathrum.

Luciferi peccatum quod, & ejus punitio.

Si quis mille Regum ac Imperatorum filios capite damnari & securi subjici videat, ingemiscet utique dicétque: Atrocissimum planè facinus hic sanguis regius commiserit necesse est, quòd omnes una eáque inexorabilis sententia feriat; obstupescendum prorsus, adeo nec precibus, nec numero, nec sanguini, nec clementiæ quidquam dari. Idem omnino hîc cogitandum, & plus quàm obstupescendum, tot Angelorum milliones ad æternos rogos dejici, & nullum veniæ, nullum gratiæ, misericordiæ nullum dari locum; non genus & originem cælestem, non maximam multitudinem, non delicti, ut videri posset, exiguitatem spectari, sed pariter uno omnes turbine involvi, lædæ Majestatis universos damnari, morti sempiternæ addici.

Ah, ô mi Deus, ah quæ tandem peccata nefanda est atrocitas, ut divinos furores, eósque tam implacabiles in se provocet, ita quidem implacabiles, ut nullis unquam sæculis mitiùs sævituri sint, nec ullis se suppliciis mitigari sinant. Hinc omnis venia veniæque spes exulat. Deo rebelles, cælo extorres erunt in omne ævum. Effusa est omnis gratia; spes libertatis nulla. Frustra preces, frustra libelli supplices. Conclusum est; Decretum est. Quondam Angeli, nunc diaboli; olim Deo amicissimi, nunc hostes capitalissimi, ardebunt æternùm. Et quod delicti genus fuerat? Jam diximus: Cogitatio superba unica. O Rex gentium, quis non timebit te?

Angelorũ delictum non est alterius ordinis quàm sint humanæ noxæ.

Hîc nemo se fallat, & Angelorum delictum longè alterius fuisse ordinis putet quàm sint humanæ noxæ. In protoplastis idem est cernere, quod in Angelis. Primi parentes nostri cum universis posteris divinâ gratiâ exuti, innocentiæ veste spoliati, paradiso excluси, æternùm exulare jussi sunt, addita fatali hac sententiâ, *Moriendum esse.* Nec satis fuisset morte unâ defungi, Mors æterna jam triumphabat, jam immensum populum sui juris & census numerabat, & verò etiam omnem humanam gêtem in sua regna traxisset, nisi Altissimi filius humanam sortem miseratus hominem induisset, expiraturus in cruce. Jam perieramus omnes, si perire voluisset, qui perire non potest. Nam inhærentis peccati contagio ab uno in omnes transiit. Et quod illud tam immane fuit Adami flagitium? Pomum unicum leviter admorsum.

Eheu tantis lacrymis, tantâ funerum strage, tantis suppliciis luendus est pomi morsus? Quid quærimur? Hæc peccati ratio est: infinitè Deo displicet, infinitis suppliciis acerrimè vindicatur, nec tamen unquam expiatur. Furit Deus cùm in peccatum excandescit.

Sed huc magis oculos ad humanæ gentis excidium. Et en Orbis terrarum universus, unius loco sepulchri est, in quo totum genus humanum aquis sepultum est. Ex omni hominum numero vix octo servati sunt ab inundatione diluvii. Quæ causa tam prodigiosi funeris? Quis tot centena millia hominum in iratum hoc mare deturbavit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis amplissimas Gomorrhę, Sodomę, ceteráque urbes incendio delevit?

delevit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis Sichimorum urbem evertit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis Benjamitarum viginti quinque millia, Israëlitarum quadraginta millia in prælio interfecit? Peccatum, præsertim Libidinis. Hic Dei mos est, hoc illius in omnia peccata odium; nihil hac in parte dissimulare potest. Nullum peccatum sine pœnâ. Et quamvis multa impetrent veniam, nulla tamen non subeunt pœnam.

Quæ sacerdotis Heli ob solam in castigandis filiis negligentiam? quæ Saulis propter inobedientiam? quæ Davidis propter incontinentiam? quæ Nabuchodonosoris ob superbiam? quæ Ananiæ & Sapphiræ ob avaritiam? quæ plurimorum aliorum ob culpas, ut videbatur, levissimas pœna fuit? Achan hostilium spoliorum aliquid subducit, & id morte luit. Pauperculus ille colligit ligna sabbato, & lapidatur. Oza nimium sollicitâ manu contrectat Arcam, & vi subitâ necatur, Obsequens, sed paululum incautus propheta finit se decipi, & à leone suffocatur. Israëlitæ contra Mosen murmurant, & ab ignitis colubris interimuntur. Betsamitæ parum reverenti oculo salutant Arcam, & supra quinquaginta millia hominum jugulantur. Elisæum irrident pueruli, & eorum quadraginta duo ab ursis lacerantur.

Ioſ. cap. 7. verſ. 25. Num. c. 15. verſ. 33. 2. Reg. c. 6. verſ. 7. 3. Reg. c. 13. verſ. 24. Num. c. 21. verſ. 6. 1. Reg cap. 6. verſ. 19. 4. Reg. c. 2. verſ. 24.

Non parcit Deus delinquentibus. *Pereat Samaria* (pereat anima) *quoniam ad amaritudinem concitavit Deum ſuum*. Sit alicubi mare mellis, & unica fellis gutta in hoc dulcissimum mare immissa universum illud in extremam mutet amaritudinem, quid quæso de hoc felle, quid de hac fellis guttulâ sentiendum? Fel istud inexplicabilis & infiniti amaroris esse diceretur. Et rectè diceretur. Atque hæc est ipsissima peccati amarities. Est quidem divinæ pietatis ac misericordiæ dulcedo infinita, velut mare mellis immensum. At verò peccatum mortale quodcunque vel unicum amaritudinis est tantæ, & fel abdit tam malignè potens, ut Deum suavitatis ac dulcedinis inexhaustæ pelagus, in pavendam indignationis ac furoris amaritudinem convertat. Atque hoc est quod Oseas clamat: Ad amaritudinem concitavit Deum suum Anima peccatis suis. Non hæc vel ideo pereat? Deus ipse id questus: *Ad iracundiam*, inquit, *me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis*. Hieronymus exponit: Sceleribus suis amarum me fecit, quia dulcissimus eram. Idcirco non parcit Deus delinquenti.

Oſeæ c. 14. verſ. 1. *Oſeæ c. 12. verſ. 14.*

Non jam miror amplius, dixisse Jobum: *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti*. Adeo certè non parcit Deus delinquentibus, ut vel in filio suo aliena etiam delicta acerbissimè puniverit. Revera mors Christi funestissima satis luculentè docet quanto Deus odio peccatum prosequatur.

Iob cap. 9. verſ. 28.

Cùm ægro pharmacum è fusili auro, aut è margaritis liquidis, aut è lapide Bezoar misceatur, pronum est dicere, gravissimum esse morbum, & præsens vitæ discrimen: Ita hîc prorsus. Nimia fuerit necesse est peccati gravitas ac fœditas, quam efficere non potuit nisi dominicus, nisi regius infiniti pretii sanguis. *Agnosce igitur, ô homo*, inquit Bernardus, *quàm gravia sint vulnera illa, pro quibus necesse fuit Christum Dominum vulnerari.*

Imò Christus cùm sub cruce duceretur ad crucis supplicium, sua vulnera suámque mortem deflere voluit, ut scilicet illæ lacrymæ impenderentur peccatis, quæ mortis tam infamis fuerunt causa. Enimvero solis Christi lacrymis satis elui potest peccatum. Nam si Angeli omnes, quotquot in cælo sunt, corpora humana induant, & multis sæculis vel unius mortalis peccati nequitiam plorent, ne sic quidem tot lacrymarum nimbis, peccatum illud unicum sufficienter deploraretur, quod solius Christi lacrymæ, eæque sanguineæ satis expiant.

§. II.

ALterum assertionis nostræ caput est: *Gratiam divinam omnem amittit, quisquis letaliter delinquit*. Facinus quodcunque mortiferum omni penitus gratiâ divinâ spoliat. Nil pulchrius animo quem ornat Dei gratia; nihil fœdius quàm animus divinâ gratiâ exutus, & scelere pollutus vel unico. Coluber est peccatum venenatissimus, vulnus ab hoc colubro est mortiferum, licet suaviter & cum voluptate inflictum. Et ô si oculis videre liceat, quanta peccati sit deformitas ac fœditas, quàm sedulò peccatum fugerent qui modò sectantur. Deformius est atque terribilius ipso cacodæmone peccatum. Princeps Angelorum Lucifer, multò formosissimus fuit Angelus, sed peccati unius fuligine ita omnis ejus pulchritudo defœdata est, ut jam teterrimum ac spurcissimum sit prodigium, adeóque horrendum, ut negent eum diu posse superstitem agere, cujus oculis suam Angelus Apostata fœditatem objecerit. Peccatum est coluber venenatissimus,

Porro divinæ gratiæ pretium illud est, ut verissimè dicatur, in Orbe nihil esse pretiosius. Explico. Dixerit quis de auro potabili, aut de aquâ vitæ, Unica liquoris hujus guttula majoris est pretii quàm sint vel centum plaustra generosissimi vini. Hoc ipsum ad amussim de gratiâ divinâ dixeris: Pars hujus minima pretiosior est omni favore humano, omnibus Orbis opulentiis. Sit totus terrarum Orbis aureus, nihil pretii est ad divinam gratiam collatum. Peccatum verò letale quodcunque sic omnem adimit divinam gratiam, ut ejus nil penitus remanere possit admisso peccato. Omnem divinam gratiam adimēs, &

Quidquid meritorum plurimis annis collectum est, id omne momento effundit vel unicum peccatum. Ecclesiastæ vox est: *Qui in uno peccaverit, multa bona perdet*. Et etsi quis quinquaginta, etsi centum annis in omni virtutum genere se Deo probarit, etsi maximis rigoribus & quotidianis jejuniis vitam omnem exercuerit, pane solo & fonte vixerit, lumbos ferro strinxerit, in dies se flagris ceciderit, sua omnia in stipem erogarit; si demum letaliter delinquat; universa vitæ prioris promerita perdidit, omnem Dei gratiam effudit, ex amicissimo jam professus Dei factus est hostis. *Eccleſ. c. 9. verſ. 18.* Vitæ prioris promerita.

Res certa; testes luculenti. Ezechieli hoc credamus: *Si averterit se justus*, inquit, *à justitiâ suâ, & fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus quas fecerat non recordabuntur*. Letaliter vel semel peccasti? Amisisti omnes labores tuos, amisisti gratiam, amisisti cælum, amisisti Deum, adeóque amisisti omnia. Aut igitur quæ amisisti recupera, aut æternùm amissa flebis. *Eccech. c. 18. verſ. 24.*

Intrà supplicia quæ Deus Israëli minatur, illud tanquam omnium maximè formidandum ingerit: *Væ eis cùm recessero ab eis*. Hîc Dei ab animo recessus atque abitus, mors animi est, malum cui revera nullum par, malum quod omnes vel acerbissimos divorum Martyrum cruciatus, quod perpetua damnatorum omnium tormenta superat. Et videte hominis, quem Deus ob peccatum deserit, miseriam. Quidquid agat, quidquid patiatur hic homo, divinâ gratiâ destitutus, montes transferat, ignes insiliat, stellas extinguat, fontes accendat, omnibus sæculis admiranda faciat, nec minimum quidem cælestis beatitudinis promerebitur, dum apud Deum in offensâ est. In liquido caussa est. Fons omnium meritorum divina gratia est, quâ iste peccando seipsum spoliavit. Aut ergo gratiam reparet, aut cælum desperet. Addo quod æquè miserum. *Oſeæ cap. 9. verſ. 12.* Differre se tamen potest ad recipiendam gratiam: idem de bonis actibus quam ceſſandum.

Is qui sic à Deo descivit, suomet quidem impulsu potuit cadere, suomet conatu surgere non poterit: seipsum in foveam abjecit, sed nunquam revocabit gradum, nisi Deus porrigat manum singulari ope. Echo non respondet nisi voce provocetur: qui peccavit, non resipiscit, nisi à Deo excitetur. Sed nemo veniam desperet vel millies lapsus. Peccasti? animos resume. Firmior non rarò post lapsum gressus est, certè cautior.

Quando

Quando igitur tam atrox peccati genius est, tam detestabilis malitia, generoso prorsus spiritu proclamans Anselmus: *Si hic*, inquit, *peccati pudorem & illic cernerem inferni horrorem & necessariò uni illorum haberem immergi, priùs me in infernum mergerem, quàm peccatum in me immitterem. Mallem enim purus à peccato & innocens gehennam intrare, quàm peccati sorde pollutus, cælorum regna tenere, cùm constet solos malos in inferno torqueri, & solos bonos in cælesti beatitudine foveri.*

Anſel. de Similit. c. 190. seu penult.

Hanc ob causſam, idem sanctissimus scriptor: *Aperi oculos*, inquit, *anima misera, & vide quid fuisti olim, & quid nunc es: quo loco fuisti tunc, & quo nunc es. Eras sponsa Altissimi, eras templum Dei vivi, eras vas electionis, eras thalamus æterni regis, eras thronus veri Salomonis, eras sedes Sapientiæ, eras soror Angelorum, eras hæres cælorum. Ecce cùm omnia hæc fueris quæ dixi, quoties dico; Eras, Eras; toties tibi lacrymandum est, dum subitam tuam cogitas mutationem. Sponsa Dei facta es adultera diaboli, templum Spiritus sancti mutatum est in speluncam latronum, vas electionis in vas corruptionis, thalamus Christi in volutabrum porcorum, sedes Dei in cathedram pestilentiæ, soror Angelorum in sociam dæmonum; & quæ instar columbæ volitabat per cælum, nunc tanquam serpens reptat in terrâ. Plange itaque super te, ô anima misera, plange; quia te plangunt cæli, quia te plangunt Angeli, quia te plangunt omnes Sancti; te plangunt lacrymæ Pauli, te plangunt guttæ sanguineæ Christi Domini; quia peccasti, & mali illius quod commisisti, pœnitentiam non egisti.*

Sed hoc ampliùs examinemus. Is qui peccavit, aut vulnus conscientiæ sentit, aut non sentit? Si sentit, miser est, nam in dolore est & quidem acerrimo. Urens conscientia tormentorum maximum. Non sentit hoc? Itemm miser est, imò miserrimus. Extremum malorum est, malitiam suam clausis oculis fovere, jámque vulneris mortiferi sensum perdidisse. Ita miseri dum bibunt, vini vim temulenti non sentiunt, sentient digesto vino.

Urēs conſcientia tormentorum maximum.

Chryſ. to. 5. ſerm. 5. de jejunio.

Optimè dixit Chrysostomus: *Primum malum est, esse malum.* Etiamsi ægrum medicus non secet, ægrotat tamen æger; etiamsi non puniat Deus, in morbo tamen est, imò jam moritur qui peccat.

Simillimè locutus Sapiens Romanus: *Prima*, inquit, *& maxima peccantium est pœna, peccasse. Nec ullum scelus impunitum est, quoniam sceleris in scelere supplicium est. Quidquid malè agitur conscientiâ flagellatur. Ubi vitia, ibi & tormenta: nec possunt esse sine dolore vulnera conscientiæ.*

Nullum ſcelus impunitum eſt.

Hominem malum etsi nemo percutiat, laceret, suspendat, mutilet, torqueat, cremet, ipse sibi tortor, carnifex, supplicium, crux est. Fortassis hæc non sentit, ut diximus, jámque omnem mali sensum perdidit? tantò igitur inferorum incendiis vicinior est, quantò à peccati sensu remotior. Hunc verè mortuum, imò & sepultum, dixeris: Peccavit, & non dolet; Deum gravissimè læsit, nec veniam petit; divinam gratiam amisit, nec ingemiscit; jus cæli perdidit, nec jacturam hoc esse credit: jam inferis transcriptus est, & etiamnum ridet. O pecudem! ô saxum! ô rupem! Hæc peccati malignissima D sunt artificia, homines mutare in pecudes, in saxa, quæ vulnus ante non sentiunt, quàm in ignibus sunt.

Peccati artificia.

Cùm in tergo hæret supplicium, abominationi esse incipit peccatum. Fitque non rarò, ut qui flagitiis sensum omnem perdiderunt, priùs sentiant gehennam, quàm desinant vitam. Ita Sodomæi ac Gomorrhæi cives priùs inferos experti sunt, quàm essent apud inferos. Ad rem Chrysostomus: *Quod si*, ait, *audito gehennæ nomine, irrides ac fidem non habes, illum ignem recordare Sodomorum. Vidimus enim, vidimus, & in præsenti quoque vitâ gehennæ effigiem. Tale est Sodomorum incendium, id quod sciunt ii, qui ad ea loca profecti, plagam illam divinam, ac cælestium fulminum opus oculis subjecere. Cogitato quàm grave illud sit peccatum, ut quod ipsam gehennam etiam ante tempus existere coëgerit.*

Chryſoſt. hom. 4. epiſt. ad Rom.

Peccati vi-

Pestis & fulminis obstupescendas, incredibiles, sed A & abstrusissimas vires nemo unquam satis explicaverit: multò tamen manùs peccati, quod verè pestis exitiosissima, verè fulmen sævissimum, vastans omnia. Peccatum malorum omnium verè maximum malum, & solum malum est. Pejor est culpa quàm mors, pejor quàm gehenna, pejor quàm quævis pœna, cùm sit cujusvis pœnæ causſa.

res ineredibiles.

Susanna ad vendendam pudicitiam invitata, masculo prorsus pectore: *Si hoc*, inquit, *egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras.* Quid ais Hebræa mulier, quid hîc loqueris? Imò si adulteris non consentias, morieris: si consenseris, effugies mortem. At illa dictum perseverans: *Mors*, inquit, *mihi est, si hoc egero.* Noverat castissima matrona mortem aliam, quàm sit illa corporis, mortem continuam, æternam, ad quam mors corporis collata, mors non sit. Verissimum illud Apostoli: *Peccatum cùm consummatum fuerit, generat mortem.* Hinc Susanna generosissimè subjungit: B *Melius mihi est absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini*, Disce Christiane à matronâ Hebræâ, potiùs corporis vitam perdere, quàm Dei gratiam.

Dan. c. 13. verſ. 22.

Iac. cap. 1. verſ. 15.

Dan. cap. 13. verſ. 23.

§. III.

TErtium est, quod initio posueramus: *Quisquis letaliter delinquit, omne genus miseriarum ac calamitatum sibi ultro accersit.* At quin omnium omnino miseriarum, calamitatum omnium una unica est causſa Peccatum. Cyprianus litteris Dei latum hortatur, ut in montem sublimis judicii ascendat, & inde prospiciat obsessa piratis maria, vallata prædonibus itinera, valles grassatoribus refertas, colles ab exulibus occupatos, fures & homicidas ubique frequentes, urbes simultatibus divisas, regna bellis attrita, nusquam non plurimum malorum. Omnium causſa peccatum; omnia turbat & confundit peccatum.

Peccatum omnium miseriarū causa est.

Rectissimè Chrysostomus: *Nomina calamitatum*, inC quit, *philosophantibus nomina tantùm sunt, vera autem calamitas est, Deum offendere.* Nimis Deum abjicit, qui lucrum aut voluptatem, qui pecuniolam aut mulierculam audet præferre Deo. Si Deo Deum alium æquè formosum, divitem, liberalem, sanctum præferremus, prudentior nonnihil esset stultitia nostra; at cùm sordes & vilissima quæque, cùm guttulas mari, cùm res conditas, res caducas conditori præferimus impiè, hoc demum insania luculenta, hoc manifestaria impietas, atque hoc malorum omnium Lerna, hoc omnium ærumnarum est seminarium. Sed

Chryſoſt. homil. 5. ad pop.

Nil mortalibus arduum est.
Cælum ipsum petimus stultitia; neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Deum ponere fulmina.

Horner. lib. 1. Carm. Oda 3. fine.

Mortalium flagitiosa temeritas, non dubitat quidvis audere. Vel ipsæ hoc fabulæ loquuntur. Gigantes cælum affectant, Hercules invadit inferos, Iason cum sociis scrutatur maria, Dædalus sese aëri credit. Hoc nimirum fabulis docemur: Superbi gigantum instar moliuntur expugnare cælum, quod sola Humilitatis viâ adiri potest. Contemptores Numinis rident inferos. Avari Jasones & velleris aurei sitientes se pelago committunt. Ambitiosi Dædali omnem captant auram inanis gloriæ. Audax omnia aggredi gens humana ruit per vetitum nefas.

Et unde tandem dissidia, contentiones, litigia, bella, ruinæ, nisi è solo peccato? quidquid in humano corpore sanitatis, virium ac formæ est, Morborum & Mortis pabulum ac præda est opera peccati. Hebræus rex meritò vociferatur: *Non est sanitas in carne meâ, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.* Quocirca medicus è cælo, non utile solùm, sed & necessarium in morbos consilium suggerens: Jam, inquit noli peccare, ne

Pſal. 37. verſ. 4.

deteriùs tibi aliquid contingat. Peſtilentiam, & omne morborum genus in aciem cõtra nos eduxit Peccatum.

Homer. lib. 1. Carm. Oda 3.

Macies, & nova febrium
Terris incubuit cohors:
Semotiq; prius tarda neceſſitas
Leti corripuit gradum.

Horum omnium cauſſa Peccatum. Evolve Regum faſtos, & arrogantiam potiſſimùm mulctari animadvertes; Ezechielem perlege, & rapinas; Joëlem, & laſciviam variis cladibus puniri cernes. Plena omnia divinæ juſtitiæ exemplis. Quantum calamitatis in Reges Iſraël, in Coritas, in Sodomitas, in Dathan & Abiron aſſeclas, in Judæorum populum, in infinitos alios Peccatum non immiſit? Quot centena millia, quot milliones hominum fame, ferro, flammis, peſte, ſulfure, aquis Peccatum abſumpſit? *Perierunt propter iniquitatem ſuam. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur.*

Pſal. 72. verſ. 19. Pſ. 36. v. 9.

Ita mors in omnes homines pertranſiit per peccatum, ut vita non ſit niſi mors continua. Et meminerimus omnia mortis inſtrumenta, carceres, cippos, numellas, manicas, funes, equuleos, flagra, virgas, taureas, craticulas, rotas, ſcorpiones, ſartagines, pectines, cruces, & quidquid ejuſcemodi feralis ſupellectilis eſt, excogitatum eſſe propter peccatum, aut inventum ab iis quibus in innoxios peccare voluptas eſt. Sic enim variatur pecati ſupplicium, ſicut infinitè varium eſt ipſum peccatum. Non tot Proteus finxerit perſonas, non Empedocles tot tranſmutationes, nec Pythagoras tot tranſmigrationes, nec Chaldæi tot varietates, nec Avantius tot imagines, quot Peccatum ſubit formas, induit perſonas.

Rom. cap. 5. verſ. 12.

Omnia mortis inſtrumenta propter peccata inventa.

Quemadmodum verò ſola probitas & morum innocentia hominem ſupra homines attollit, ita improbitas & nequitia hominem infra homines dejicit, & in belluam mutat. Num homo cenſendus, qui voracitate lupum induit, iracundiâ canem, ſuperbiâ pavonem, avaritiâ bufonem, levitate paſſerem, aſtutiâ vulpem, rapacitate vulturem, furore leonem, timiditate cervum, laſcivia hircum?

Probitas hominem ſupra homines attollit, improbitas hominem infra homines dejicit,

Hinc David rex ſerpentes & aſpides dixit iracundos; inſipientes multos; Adulteros Hieremias equos; Pharaonem Ezechiel draconem; Phariſæos Joannes genimina viperarum; Impudentes Chriſtus canes & porcos, Herodem vulpem appellat. Homines peccatum in feras tranſmutat. Ex oraculis divinis id liquet: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt jumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis.* Parum hoc. Hominem peccatum tranſmutat in diabolum. Aperrè Chriſtus diſcipulis: *Ex vobis unus,* inquit, *diabolus eſt.* Et Judæorum turbis objectum: *Vos ex patre diabolo eſtis.* At diabolus, inquit Anſelmus, non terroribus aut minis, ne peccaret, monitus eſt. Homo, licet intentatâ morte, peccatum tamen non cavit; Diabolus ſemel, homo millies ac millies, iterúmque millies delinquit; ille in creatorem, iſte tam in creatorem quàm redemptorem calces elidit impiè.

Pſal. 48. v. 13. & 21.

Et in diabolũ tranſmutat.

Ioan. cap. 6. verſ. 71. Ioan. cap. 8. verſ. 44.

In hominem invidum graviter excandeſcens Chryſoſtomus: *Nam invidus,* inquit, *ipſo diabolo magis diabolus eſt. Invidet Satan, ſed hominibus, non ſociis. Tu verò homo cùm ſis, invides hominibus, odium adverſus genus naturamque communem exerces, quod ne Satan quidem facit.* Ergo flagitiis opertus, rectè diabolus, ſed & infernus dicitur. Joannes Apoſtolus: *Et infernus,* inquit, *& mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis.* Et quomodo hoc tandem? An infernus in infernum miſſus eſt? Ita prorſus; ſic ſacri interpretes affirmant. Nam qui vitam criminibus implet, rectiſſimè Infernus dicitur. Nam ſicut infernus tormentorum ac cruciatuum locus, diabolorum domus eſt, ſic impius conſcientiæ lanienam, & ſæpe diros cruciatus gerit pectore, quod cacodæmoni pro domo locat. Ita infernus iſte mittetur in infernum.

Chryſ. to. 3. in c. 9. Ioan. hom. 54. fine. Et tom. 4. in 2. ad Corinth. 12. hom. 31. ante finem. Apoc. c. 20. verſ. 14.

O Peccatum, ô ventum horribilem ac peſtilentem! qui flores, frondes, fructus humanarum ſtirpium decuſſit: qui juſtitiam ac innocentiam, & hominem homini ademit. O virus letaliter amabile, ô toxicum adusque animi medullam ſæviens, nullis calamitatum fluctibus, nullis inferorum incendiis ſopiendum?

Quærit cæleſtis Pater è protoplaſto jam reo: *Adam ubi es?* Ei Adam verè reſponderit: Nuſquam ſum. Nuſquam tunc erat, nec enim in Deo erat ob commiſſum peccatum; nec in paradiſo ob contractam pœnam; nec in ſeipſo ob conſcientiæ remorſum; nec in rebus creatis, ob motam rebellionem; nec in Mundo, ob propriam inconſtantiam. Nuſquam, heu nuſquam erat, ubi bene eſſet: rapaciſſimo torrenti non abſimilis, cujus aquas properante impetu defluentes hîc vel illic eſſe dicendum non eſt.

Gen. cap. 3. verſ. 9.

Vis ergo ſcire, quid ſit peccatum? Unicam Adami noxam intuere. Quot eâ milliones hominum in extremas miſerias præcipitavit? Hinc fames, bella, peſtis, hinc calamitates, ærumnæ ac cædes, hinc morborum agmina, hinc mors ipſa. Ab uno hæc omnia peccato ſunt. A tali arbore tales fructus, à tali cauſsâ tales effectus. Ad iſtud quidem expiandum Dei filius in crucem actus eſt; quot millia nihilominus in Erebum detruduntur ob peccatum? Quiſquis hæc ſeriùs cogitat, cùm voluptas ad peccandum invitarit, liberè dicet: Æternum pœnitere tanti non emo.

B

E cælo tonitrua, nix, grandines, fulgura, procellæ, turbines, fulminâque tuunt; horum omnium cauſſa exhalationes & vapores è terrâ ſurſum evecti nativâ levitate, qui variis tempeſtatibus in terram redeunt. Haud aliter è cælo in nos fames, bella, peſtilitas, morborum & miſeriarum plurimarum quotidianæ tempeſtates veniunt, quæ quidem à Deo immittuntur, ſed priùs vapores & exhalationes peccatorum emittuntur, hinc omne tempeſtatum genus, hinc omnis calamitatum turbo. Illud Metereologia, iſtud Theologia nos docet.

A peccato fames, bella, & cæteræ miſeriæ eveniunt.

C

Et rectiſſimè Gregorius: *Mala,* inquit, *quæ patimur, mala noſtra meruerunt:* Siracides id affirmat: *Mors, ſanguis, contentio & romphæa, oppreſſiones, fames, & contritio, & flagella: ſuper iniquos creata ſunt hæc omnia.*

Eccli. c. 40. verſ. 9.

Peccatum nos paradiſo excluſit, & in hanc vallem lacrymarum, in hoc exilium, in hoc mare procelloſum ejecit, ubi venti vehementes, & fluctus ingentes, ubi quotidiana naufragia, ubi omnia mala. Verè *miſeros facit populos peccatum,* quod Salomon affirmat. Unde tot olim infeſtationes Turcarum, tot incurſus barbarorum, tot victoriæ adverſariorum? Unde fames & peſtis tam crebra; Cur cælum ſæpe nobis æneum, cur nubes nonnunquam, aut nimiis imbribus abundantes, aut nullis? Unde tot agmina morborum, tot febres, epidemiæ, peſtes? A peccato hæc omnia: Peccatum omnium miſeriarum pelagus.

Prov. c. 14. verſ. 34.

Cum Romano Sapiente dixero: *Errat ſi quis putat Deum nocere velle: non poteſt. Deus nec dat malum, nec habet:* ceterùm caſtigat quoſdam, & coërcet, & irrogat pœnas. *Vis Deum propitiare? bonus eſto.* Mundi ſunt oculi ejus, ne videat malum, & reſpicere ad iniquitatem non poterit. Ideo extremè odit peccatum. Nam uti lux natura tenebras averſatur, pulchritudo turpitudinem, bonitas malitiam, puritas immunditiam, vita mortem, ſic & ſanctitas omnem nequitiam & fœditatem. Sicut igitur Deus ſanctitatem infinito amore, ita neceſſariò peccatum odio proſequitur infinito. Odii ſigna ſunt, quæ modò numeramus.

D

Peccatum. Sene. epi. 95. poſt med. Habac. c. 1. verſ. 13.

Principiò ſeipſum Deus ſuámque gratiam ſubtrahit ei qui peccavit. Deinde, variis calamitatibus in hoc etiam Orbe, velut præſente monetâ punit peccata. Tertiò jus cæli adimit ei qui delinquit. Aut igitur reſipiſcendum, aut cælo valedicendum. Quartò quodcunque letale peccatũ incendiis punit æternis, & tamen (quod obſtupeſcendum dictu eſt) citra condignum punit. Omnium

Quæ ſint odii ſigna.

Theolo-

Theologorum ore asseritur, noxæ letali cuivis vel unicæ sempiternum esse decretum supplicium, nec ullis tamen æternitatibus futurum ut dici possit: Hæc noxa sat pœnarum sustinuit. Quid ergo est peccatum mortiferum? Heu, Eheu! Hic omnes Angeli loquantur, nec tamen satis eloquentur illud infinitè abominandum, quod sub mortifero peccato vel unico diliteſcit.

Horrendum est quod in detestationem peccati letalis Ludovicus Blosius pronuntiat: *Si mater Domini*, ait, *Virgo beatissima peccasset mortaliter, ac sine contritione mortua esset, cœlum nunquam obtinuisset, sed cum dæmonibus in inferno cruciaretur. Tam exacta est Dei justitia.* *Blosius Monit. Spirit. cap. 1. ad finem.*

Atque hoc sanctissimæ feminæ Birgittæ patefactum, quæ dæmones ad supremum judicem sic audiit vociferantes: Si res illa, quam præ omnibus diligis, quæ est virgo quæ te genuit, & quæ nunquam peccavit, si, inquam, illa peccasset mortaliter, & sine contritione divinâ mortua fuisset, sic diligis justitiam quòd anima ejus nunquam obtineret cœlum, sed esset nobiscum in inferno. *Revelationes S. Birgittæ l. 4. c. 7. ante med. cujus ipsissima verba sunt.*

Nimium obstupescenda vis est cujuscunque peccati letalis. Miratur Plinius argentum, æs, aurum in sacculis cera obsignatis, à fulmine liquari, sacculis penitus illæsis, & ceræ signo nec quidem confuso. Mirabilius multò est animam solius peccati abditissimo illapsu ita jugulari ut eam æterna mors sibi obnoxiam habeat semper jugulandam, nunquam extinguendam.

Solerter submonens Chrysostomus: *Fratres mei*, ait, *nolite pueri effici sensibus, sed malitiâ parvuli estote, etenim puerilem pavorem habemus, mortem timentes, pueri enim larvas timent, ignem non timent facilè, quippe manum admovent igni: sic & nos timemus mortem, quæ larva est digna contemptu, peccatum verò non timemus, quod verè timendum est.* Peccatum, quia omnem eripit divinam gratiam, miseriis peccantem omnibus subjicit, & ad mortem trahit æternam. Atque hoc tertium est nostræ assertionis caput. *Chrysost. homil. 5. ad pop.*

§. IV.

Quartum est: *Quisquis letaliter delinquit, cœlum in omnes æternitates perdit.* Peccatum cælo excludit, cælo empyreo, quod ornatu amœnissimum, situ altissimum, spatio amplissimum, omni ex parte perfectissimum Mundi miraculum. Hoc tali cælo excludit peccatum. Supremi regis decretum novimus à Paulo promulgatum: *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus (quod est idolorum servitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.* Damnum hoc non ultimum, sed certè maximum est. Tametsi nocumentum aliud non inferatur à peccato, istud abundè satis, & nimium quàm satis est, delitiis privari æternis. Dici potest hoc damnum, æstimari non potest. Rectè Augustinus: *Si possemus*, inquit, *facere, fratres, ut dies judicii non veniret, puto, quia nec sic erat malè vivendum.* Sit ergo; Ignis divini judicii neminem corripiat, quibuscunque lubuerit delitiis affluant peccatores, & semper affluant, si tamen separati sint à divino vultu, nec eum unquam videant à quo creati sunt, infinito & damno, & supplicio mactati sunt, meritóque in qualibet æternitate, ut Augustinus loquitur, & impunitate peccati plangere se deberent. *Peccatum cælo excludit.* *Ephes. c. 5. vers. 5.* *Aug. tom. 8. in psal. 49. post princip.*

Illud quidem dictum in Rhetorum scholis videtur natum: Quis mihi det membranas perinde ut cælum extensas, quis mihi tot calamos suppeditet quot arboribus sunt folia, quis mare in atramentum mutet, ut scribam damna quæ letale peccatum infert. Sed nulla hic auxesis, exaggeratio nulla, nam etsi tot sint calami, tantum membranæ ac atramenti ad scribendum, nemo tamen unquam perscripserit, quantum homini peccatum noceat, cùm noceat æternum. *Amandus Worlog. Sapi. lib. 1. cap. 4.*

Veritas ipsa pronuntiat: *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.* Nam hominis istius imaginem in cælesti ci- *Matt. c. 26. vers. 24.*

A vitate ad nihilum redegit Deus, idque jure meritò, quia infiniram Deo contumeliam intulit. Quantò enim minus est bonum quod Deo præfertur, tantò major est quæ Deo infertur contumelia. Atqui omnis thesaurus, voluptas aut dignitas omnis bona sunt infinitè minora Deo. Infinita igitur Deo fit injuria, cui æquissimè respondet infinita pœna.

Et nonne is sibi plurimum obstringit eum, cui centum auri marcas largitur gratis? Atqui vel sola lingua, vel oculi soli à Deo nobis concessi mille auri marcas in infinitum superant: Accedit corpus, & corporis inquilinus animus vel mille Mundis pretiosior.

Ægidius è divi Francisci sociis hominem profanum instruens: Quidam, ait, manibus, pedibus, & oculis carebat. Hunc unus aliquis amicorum sic allocutus est: Si quis, amice mi, & manus tibi, & pedes, & oculos restituat, quid tu illi reponas sostri loco? Servum, inquit, me illi addicam in omnem vitam. His in antecessum dictis B Ægidius: Et tibi, mi frater, quis manus, & pedes, quis oculos, & linguam, & aures, totúmque corpus, quis animum, & quidquid boni habes, largitus est? Deus utique. Igitur si ob restituta membra non multa, te servum geras: quid ob attributa tibi membra omnia, Domino Deo rependes? Quam autem indignum est oculis eum offendere, qui oculos dedit, & iis illum manibus lædere, qui manus tribuit, & eâ illum linguâ lacessere, qui linguam formavit?

Hinc certè infinita serviendi Deo nos vincit obligatio, atque ob hanc etiam transgressionis culpa, & quod sequitur, culpæ pœna est infinita. *Nam, quod breve fuit tempore vel opere*, inquit Bernardus, *longum esse constat in pertinaci voluntate. Quia sicut condemnatus est, qui in vitiosâ permanet voluntate, si reprehensibilis est, qui in aliis non studet proficere.* Sic omnino, cujus vita moritur in culpâ, ejus mors vivit in pœnâ, eâque sempiternâ: Sine fine vivere cogetur, ut sine fine per mortem crucietur. Mors C eum semper depascet, nunquam consumet. *Bernard. in parvis sermo. n. 15.*

Eheu, rapidissimi temporis volaticam hilaritatem, seu hilare momentum opibus, gloriæ, voluptatibus, nullo ævo morituris præponimus; acum perdimus, & tristamur; cælum amittimus, & ridemus. Scimus à quolibet graviore delicto æternitatem pendere duplicem, felicem & infelicem; Illius jacturam, hujus pœnam cuicunque letali noxæ decretam esse. Scimus hæc, scimus, & tamen tam temerè delinquimus, maximè in tam dubiâ vitâ, quæ nullum momentum à morte liberum polliceri potest. Quis sibi horam post scelus alteram, quis adeo momentum doloris & pœnitentiæ vel unum spondeat? Nihilominus in tantâ vitæ incertitudine, tam dubiâ re, scientes volentésque salutis æternæ, ignis æterni periculo nos exponimus: ita sponte animi flammis nos induimus non morituris, gloriâ exuimus æternâ. Sic revera cælum insani odimus. Cælum odit qui contemnit, qui negligit, qui ultro pec- D catis se involvit.

Lacon, uti Plutarchus memorat, voto seipsum obstrinxerat, de rupe Leucade præcipitem se dare. At ubi conscendit montem, & formidandam altitudinem conspexit, horrore concepto avertit sese, & pedem revocavit. Cúmque illi hoc probri gratiâ objiceretur: Non putaram, inquit, ad illud votum majore opus esse voto. Qui facinus arduum animo concipit, prius animum facinori parem induat necesse est. Verùm quid istud ex editâ rupe, in imam voraginem præcipitium, ad illud fit è cælo in tartarum sese abjicere? Quâ igitur ratione innumeri seipsos præcipites agunt è sede beatorum, in barathrum diabolorum? Nimirum clausis oculis id faciunt, infinitam peccati malitiam non expendunt, inextricabiles æternitatis gyros non respiciunt. Viam ad inferos cæci ac compressis oculis percurrunt. Quisquis verò cæcus esse non sustinet, omnibus studiis ac *Plutarch. in Lacon.*

voris hoc præcipitium cavet. Mavult omnia pati, quàm illuc dejici, unde reditus negatur.

§. V.

Æternitas ignis est peccati suppliciũ. *Exech. c.18. v. 4. & 20. Aug. tom.8. in psal. 49. post princip.*

QVintum assertionis nostræ caput est: *Quisquis letaliter delinquit, in sempiternos inferorum vogos se mergit.* Æternitas ignis infandum peccati supplicium. Nil insit peccato mali, hoc certè malorum omnium compendium est. Peccati stipendium æterna mors. *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur: justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eum.* Præclarissimè Augustinus: *Quanta pœna est,* inquit, *tantummodò à facie Dei separari? Qui autem illam dulcedinem non gustaverunt, si nondum desiderant Dei faciem, timeant vel ignem; supplicia terreant quem præmia non invitant. Vile tibi est quod Deus pollicetur, contremisce quod minatur. Veniet dulcedo præsentiæ, non mutaris, non excitaris, non suspiras, non desideras. Amplexaris peccata tua, & delitias carnis tuæ, stipulas ad te congeris, veniet ad te ignis. Ignis in conspectu ejus exardescet. Non erit iste ignis sicut focus tuus, quò tamen si manum mittere cogaris, faciès quidquid voluerit qui hoc minatur. Si tibi dicat: Scribe contra caput patris tui, scribe contra capita filiorum tuorum; nam si non feceris, manum tuam mitto in focum tuum; facies, ne ardeat manus tua, ne ardeat ad tempus membrum tuum, non semper in dolore futurum. Minatur ergo inimicus tam leve malum, & facis malum: minatur Deus æternum malum, & non facis bonum?*

Diaboli malum in animos invehunt operâ peccati. *Isa. cap.48. vers. 22.*

Quidquid malorum diaboli in animos nostros invehunt, id operâ peccati faciunt. Hinc innumeræ animi perturbationes, formidines, suspiciones, fluctuationes, mœrores, anxietates, desperationes. Sic hominis animus per peccatum fit infernus. *Non est pax impiis, dicit Dominus.*

Homines ii qui peccatis sese permittunt, à cacodæmone tot catenis onerantur, dum ipsi suo se pondere in inferorum barathrum præcipitent. Dum vivunt, inferis identidem viciniores fiunt, veluti cùm grande saxum è monte devolvitur, toties revolutum ruit, dum in imo sit. Sic carnifex furem magnæ olim dignitatis, cùm per fatales scalas attraheret, his eum vocibus animabat: * Domine, adhuc unum gradum superemus. Tandem collum inseritur resti. Sic & aviculæ ad insidiosam escam invitatæ toties eunt, redeunt, iterum iterúmq; cum pluribus remeant, dum denique capiantur. Sic & potatores: Adhuc unum caliculum, ajunt, adhuc unum; hic ultimus esto: Sicque caliculos toties repetunt, dum vino saucii è mensâ sint asportandi. Hæc ratio peccandi est. Initio satis est feciſse semel. Tum duplicantur, quadruplicantur, multiplicantur, centuplicantur lapsus.

* Scalarum radium designabat.

Ita qui principio clam ac verecundè deliquit, denique perfrictâ fronte impudenter audet facere, quod cogitare aliquando verebatur. Ita turpitudo prima plerunque non sola; ceteras post se trahit grandi numero turpitudines. Cœptum est ab unâ, addita altera, & tertia, & decima, & centesima. Sic surculus excrescit in sylvam, sic gutta tumescit in Oceanum, sic scintilla gliscit in incendium æternitate totâ non sopiendum. Hæc omnia peccati sunt stipendia.

Quorundã egregium factum: Joseph, Susannæ, *Dan cap.13. vers. 23. Rom. cap.8. vers. 38.*

Atque ideo plurimi maluerunt mori quàm vel semel peccare. Castissimus Joseph mavult famam, imò & vitam perdere, quàm castimoniam temerare. Verecundissima Susanna: *Melius est mihi*, exclamat, *absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* Dulcius ei fuisset lapidibus insterni, quàm adulterio inquinari. Beatissimus Paulus certus est à Charitate Christi se nec morte quidem separandum.

S. Ambrosii,

Ambrosius præsul longè paratior est omnia pati quàm malè agere. Cùm enim Ruffinus Theodosio Imperatori spem faceret flectendi à sententiâ præsulis: Novi ego, ait Imperator, constantiam Ambrosii; nullo regiæ Majestatis terrore Dei legem transgredietur.

Chrysostomi,

Chrysostomus non minùs animosus Eudoxiæ Augustæ fatales minas adeo non exhorruit, ut fuerit qui Imperatrici hæc renuntiaret: *Frustra hominem terremus; nihil ille nisi peccatum timet.* Rex Galliarum Ludovicus etiamnum puer à Blanchâ matre didicit potiùs mortem oppetere, quàm consensum letali noxæ permittere.

Anselmi, Anselmus Cantuariensis Antistes, si ei liberum fuisset, aut letali peccato, aut Orci barathro se mergere, maluisset mergi barathro quàm peccato. Edmundi, Edmundus in eodem solio successor dignissimus: *Potiùs,* ajebat, *in ardentem rogum insiluero, quàm ullum peccatum sciens in Deum commisero.*

Democlis, Sanè Democles emendatissimæ formæ juvenis, ut Demetrii regis vim impudicam eluderet, in bulliens ahenum insiluit. Suavior ei fuit tam acerba mors, quàm vita minùs casta. Sic & Papianus Jureconsultus, licet Papiani, Christianis sacris non imbutus, mori maluit, quàm Caracallæ Imperatoris facinus in fratrem designatum defendere. Hinc vetus dictum:

Publ. Mimi. *Tolerabilior est qui mori jubet, quàm qui malè vivere.*

Homo letali crimine contaminatus vilior ac miserior est cane, porco, bufone. Hæc enim unam naturæ mortem debent, ille duas. Unam sed brevem naturæ; alteram, sed æternam Deo. Homo peccatis mersus, Basiliscorum nidus, latronum infernalium spelunca rectè dicitur. De improbis istis affirmans Paulus: *Pœnas,* inquit, *dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloriâ virtutis ejus, exclusissimi in omne ævum.*

Homo letali crimine contaminatus vilior cane, & est Basiliscorum nidus. *2. Thess. c.1. vers. 9.*

Heu, quæ unquam ætas tam efferam tulit belluam, quæ in aliam plus quàm simplici morte sæviret? Aut quis carnifex, quis tyrannus, morte unâ non contentus, mori post mortem docuit? Semel occidisse cuicunque barbaræ crudelitati satis est. At peccatum omni belluâ & tyranno sævius, non contentum semel in hominem sæviisse, sævit æternùm. Vides reum, ad rotam trahi, & in viâ candentibus forcipibus lacerari; mox è tam gravi supplicio, immania hominis facinora fuisse colligis; quantum ergo piaculum erit, quod nec æternis quidem suppliciis unquam expiabitur.

Peccatum sævit in hominem æternum.

Et hæc toties agitari, hæc toties à Deo denuntiari, nec manum nos à sceleribus retrahere? Hæc sciri, & tamen divinas leges audacissimè violari? Hoc nimirum æterno cœli exilio mulctat, hoc ignibus æternis objicit, in quibus & animus & corpus æternùm urantur, quasi vitam subministrent flammis & pœnarum materiam. Quæ qui tacitus secum seriò cogitat, non frena injiciet cupiditatibus, & labantem reprimet dexteram, & meliore coget ire viâ? Stultum est perire malle, quàm curari.

O homines cogitate ista: res hæc nimis quàm seria est & momentosa! Non levi pretio paratur cœlum.

At interim tam securè nihilominus ac liberè peccant homines, quasi Deus id nesciat; tam audacter, quasi non prohibeat; tam impudenter, quasi non videat. Miramur stultitiam Esau, qui lentis edulium jure primogeniti longè potius visum est. Mirari desine, quisquis jus cœli infra voluptatulam vilissimam habes, qui gloriæ hæreditatem fumo vendis & nebulâ vanissimæ laudis. Ubi generosorum voces? Malo mori, quàm peccare.

Narrat Plutarchus Lysimachum apud Getas eo siti redactum, ut se cum toto exercitu in potestatem hostium dederet. Cúmque jam dedititius frigidam bibisset, dixisse: Proh me hominem pravum, qui tantillæ voluptatis gratiâ tantum amiserim regnum! Quantò rectius hoc dixerit, quisquis letali se noxâ obstringit: Proh me hominem fatuum, & omni modo nequissimum, qui cœlum brevi fœdâque voluptate vendo, qui res creatas creatori præfero, qui magis vitium quàm virtutem colo, qui mortem potiùs quàm vitam eligo, qui perire quàm servari malo.

Aut; Dii boni, quàm ob brevem voluptatem, summam amiſſa felicitatem! Plutarch. parte 1. moral. lib. de Sanitate tuendâ, mihi pag. 257.

Ah! Avare, quantillo vendis lucello cælum? Heu Lascive, quantillâ mutas oblectatiunculâ delitias æternas? O Iracunde & Invide, quàm rarò vestris cogitationibus intereſt

intereſt gehenna? O potulente & ebrioſe quàm iniquè tuos calices ambroſiæ & nectari præponis? Heu quantæ inſaniæ eſt, beatâ æternitate propoſitâ, ob unius prope momenti gaudium, æternùm illa excidere velle? Voluptas & Vindicta, Ebrietas & Crapula, omniáque vitia momento delectant, tormenta illis debita æternùm cruciant.

Qui peccat diabolo ſe vēdit.

Quid jam miramur, quòd Deus improbos æternùm puniat, cùm etiam probos æternùm remuneretur. Deinde, quod jam ſæpius dictum, qui peccat ob volaticam voluptatulam, ſeipſum diabolo vendit, quid miri, ſi emptor jus acquirat perpetuum? Sic apertiſſimè Achabó regi Elias: *Inveni*, ait, *te inimicum mihi, eò quòd venundatus ſis, ut faceres malum in conſpectu Domini*. Inſuper & illud ex ſe notum, ab eo qui culpæ commiſſæ jungit contumaciam, augeri & pœnam. Quando igitur qui apud inferos torquentur, peccatis jam commiſſis addunt contumaciam (nihil enim pœnitentiæ vel emendationis in Orco) ſimul etiam augent injuriam.

3. Reg. c. 21. verſ. 20.

Pſal. 49. verſ. 22.

Ergo *intelligite hæc qui obliviſcimini Deum: ne quando rapiat, & non ſit qui eripiat*. Ille ipſe judicabit qui læſus eſt. Ab hoc ad alium provocatio erit vana, defenſio frivola, excuſatio ſtulta, favores inutiles, preces ſteriles, patrocinium ſerum, detrectatio nulla. Nam Judex inadulabilis & incorruptus, ſententia ſuprema & irrevocabilis, decretum æternum, æternum eſt ſupplicium.

CAPVT XV.

Cur unica letalis noxa ſupplicio afficiatur æterno?

NEmo miratur narrantem, unicæ ſcintillæ neglectu civitatem bene magnam incendio hauſtam. Vulcani vires novimus, & ingluviem horrendam: robuſtiſſimus & voraciſſimus eſt; dum pabulum habet, vorare non deſinit, & vorando creſcit. Omnia glutit; domos, & urbes, & regna ſorbet. Non amicos novit, non hoſtes. Omnia diruit, nuſquam ſiſtit, abſumit omnia. Arſerunt urbes, arſurum & Orbem ipſum credimus. Quas fauces, quem eſſe ventrem dicam, cui tam grande pabulum objicitur, nec famem ſedat. Non itaque miramur ſcintillâ urbes integras deflagraſſe; miramur incendium non citiùs extinctum fuiſſe.

Eundem pænè in modum, Vitam momentum eſſe affirmanti non adverſamur, utique vita Æternitati comparata vix momentum appellabitur. Quod ſi dicatur, ab hoc momento Æternitatem pendere, nec hoc miramur, ſcimus namque æternum præmium comparari non labore æterno. Nam ſi labor æternus foret, merces non foret æterna. Neque verò etiam miramur aſſeri, hoc vitæ momento poſſe gaudium obtineri æternum. Hoc enim non noſtris, ſed Chriſti promeritis tribuimus.

Sed quod miramur, hoc eſt; breviſſimo ſæpe tempore, unico imò momento, imò cogitatione unicâ ſupplicium æternum commereri. Actiones cum virtute conjunctæ præmium adipiſcuntur æternum, ob Chriſti Domini promerita, quæ infiniti ſunt pretii: at verò quâ ratione delicta noſtra infinitæ ſint nequitiæ, adeóque infinitum iis ſupplicium debeatur, id noſtram intelligentiam excedit; non aſſequimur hoc Theologiæ arcanum. Quid igitur fœdæ voluptatis horula, aut pars horulæ, vel ut Tertullianus loquitur, vaporata libidinum momenta, quid habent obſecro deliteſcentis malitiæ, quæ omni Æternitate ſaris expiari nequeat, quæ ſempiternis ignibus caſtiganda? Miramur; non capimus.

Huic quæſtioni nonnihil reſponſum eſt in ſuperioribus. Sed quia res magni momenti, & captu difficilis, eam explicatiùs jam trademus, explicaturi, Cur breviſſimi temporis noxa ſuppliciis æternis vindicetur. Ita A hîc Æternitatis luctuoſiſſimæ cauſſam efficientem proſequemur.

§. I.

INſacris Chriſtianis arcana quædam ſunt, quæ nemo ſatis intelligentiâ & ratione comprehenderit, horum quinque potiſſimum numeramus.

Quinque arcana quæ nullus ratione comprehendit.

Myſterium ſacroſanctæ Triados; Chriſtus hominem indutus; Euchariſtiæ miraculum; Mortuorum in vitam reditus; Æternitatis ſupplicium. Quia verò hæc creditu difficilia, ideò illa ſingulariter divina providentia Oraculis, Conciliis, Miraculis confirmavit. Noſtrum hîc eſt de ſuppliciis æternis diſſerere, & cur ea Deus, cujus natura eſt miſereri, voluerit eſſe æterna.

Varia ſunt Theologorum reſponſa Sed, cum venia illorum dixerim, an ad caput rei perveniant, neſcio. Sunt qui dicant, nec diſplicet reſponſum: Scelerati in locis infernis ſemper peccant, ideo ſemper puniuntur. Quid B ergo iniqui eſt in eo non deſinere pœnam, qui perſeverat injuriam.

Vide quid Æternitatis pars prima dicat Conſider. 2. §. 2.

Non diſplicet reſponſio. Imò non ſolùm apud inferos æternùm peccant damnati, ſed etiam apud nos, dum viverent, aliquam peccandi æternitatem invenerunt. Perpendamus hoc obſecro maturè.

Fatemur damnatorũ blaſphemias, non propriè peccatum appellari.

Quiſquis ad uſque mortem noxas iterat, in ſuo (ſic dicam) æterno peccat, ideo in æterno Dei juſtiſſimè punitur. Tam verè quàm eleganter Gregorius: *Conſtat nimirum*, inquit, *& verè certum eſt, nec inter beatos finem gaudiorum, nec inter damnatos finem eſſe tormentorum*. Veritatis decretum eſt: *Et ibunt hi in ſupplicium æternum; juſti autem in vitam æternam*. Quia enim verum eſt quod promiſit Chriſtus, falſum procul dubio non erit quod minatus eſt Chriſtus. Sed dixeris: Scire velim, quomodo juſtum ſit, ut culpa quæ cum fine perpetrata eſt, ſinè fine puniatur? Reſpondet beatiſſimus Pontifex: *Hoc rectè dicetur, ſi diſtrictus judex non corda hominum, ſed facta penſaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Nam voluiſſent utique ſi potuiſſent ſinè fine vivere, ut poſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim qui in peccato ſemper vivere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare, dum vivunt. Ad magnam ergo juſtitiam judicantis pertinet, ut nunquam careant ſupplicio, qui in hac vitâ nunquam voluerunt carere peccato.*

Matt. c. 25. verſ. 46.

Quomodo culpa ſine fine puniatur.

Greg. lib. 4. dial. c. 44.

Hîc velim, unum aliquid ſolertiſſimè obſervari. Eſt aliqua peccati adhæſio ſeu circumſtantia longè peſſima: *Non peccaſſe tantùm, ſed cupere ampliùs peccare*. Hæc peccandi cupiditas inferorum ſuppliciis digniſſima eſt. Siquidem Deus non tantùm reſpicit peccata quæ facta ſunt, ſed & concupiſcētiam ac animum ad facienda. Exemplo rem monſtramus.

Quæ circumſtantia peccati ſit longè peſſima.

Vir iſte triginta annorum, ſic ponimus, gehennæ addicitur, quia peccare non deſiit. Si quinquaginta, ſi ſexaginta, aut ſeptuaginta annis vixiſſet, totidem annis peccaſſet. Si centum, ſi mille annis vixiſſet, non pauciori- bus peccaſſet; ſi ei æterna fuiſſet vita, æterna fuiſſent & D illius peccata. Quia ergo tanta, & ad peccantis animum æterna eſt peccandi ſitis ac concupiſcentia, jure merito æterna erit & peccatorum pœna. Ergo, quod Gregorius inculcat; Nunquam careant ſupplicio, qui in hac vitâ nunquam voluerunt carere peccato.

§. II.

DAmnati porro noxas, quas contraxerunt, non eluunt, malitiam, dum viverent, cœptam non exuunt. Neque enim id gratiæ à Deo habent ut reſipiſcant. Iſtud autem longè horribiliſſimum eſt, & pluſquam infandum. Damnati gratiâ divinâ omni adeo ſunt ſpoliati, ut æternitate totâ nullus eorum dicturus ſit: *Miſereſcere mei Deus*. Tantum profectò gratiæ illorum nemo habebit. Quo ſanè diabolis ſunt ſimillimi, è quibus nulla vis tormentorum unquam exprimet, vel ſolas has voculas; *Peccavimus, parce*. Hinc non malè quis dixerit: In

Damnati non poterũt dicere: *Miſereſcere mei Deus.*

inferno meros metissimos esse diabolos, hoc est, obsti- A natissimos ac desperatissimos Dei hostes, quales non diaboli tantùm, sed & omnes damnati sunt.

Quâ in re sceleratus dum in vivis, damnatus dum in tormentis est, æquales sibi sunt, suis viribus neuter ab animi motte revocare se potest. Divino hîc opus auxilio. Quod Deus, dum vivimus, numquam denegat, etsi millies gratiâ excidamus, sed simul tamen monet: Attende tibi, nunc facio delicti gratiam, non eam facturus semper. Præmoneo, & paciscor; dum animus hæret corpori, fores misericordiæ tibi patent; ingredere. Ubi animus à corpore abjerit, hæ fores obseranțuntur.

Æquissimè prorsus. Nam si damnatus decies millies, si vicies, aut tricies millies ac sæpius petisset veniam, dum vixisset, repulsam non tulisset. Post exitum vitæ, non amplius veniæ, non auxilii, non gratiæ quidquam sperandum.

Hæ pactiones erant, nec mille admonitiones deerant; oblatam gratiam non esse repudiandam, miseri- B cordiam, dum liceret, amplectendam. Neutrum factum; gratia effusa, misericordia neglecta, placuit esse miserum; libuit perire. Ergo qui pereunt, suis pereunt votis, suo se gladio jugulant, noluerunt amici esse Numinis, ex pacto nunquam erunt.

Deinde, actiones improbæ bonis adversantur rectissimè. Enimverò his æternum præmium debetur, illis itaque supplicium æternum. Nam (quod in philosophorum scholis tritissimum) contrariorum eadem est ratio. Beatitudinis perfectio est, beatum esse sine fine: Tormentorum in Orco ratio est, sine fine esse miserum. Christus Ecclesiastes è cælo divinissimas conciones suas omnes hoc omnino epilogo clausit: *Et ibunt hi in supplicium æternum; justi autem in vitam æternam.* Quod Matthæus asserens: *Et factum est*, inquit, *cùm consummasset Jesus sermones hos omnes.* En, exhortationes suas Dominus Jesus non aliâ signavit clausulâ, quàm hac ipsâ, de præmio ac supplicio æterno. Nimirum tam justus est Deus, C quàm misericors; amicis summum gaudium, inimicis tormentum summum decrevit.

Beatitudinis perfectio, & tormentorum ratio quæ. *Matth. c. 25. fine.* *Idem c. 26. initio.*

§. III.

Et hæc quidem congruentissimè dicuntur. Sed num à capite rem arcessimus? Ego hîc Augustini sapientissimum pronuntiatum venerabundis brachiis amplector, Vir sanctissimus ita loquitur: *Factus est malo dignus æterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset æternum.* Hæc ipsissima supplicii æterni causa est, infinita cujuscunque letalis noxæ malitia. Cùm enim Bonitas offendatur infinita, offensio infinitam exerit malitiam, quæ summum Bonum tam temerario aggressu violare audet.

Aug. l. 21. de Civit. Dei cap. 12. mihi pag. 283.

Theologorum princeps Thomas Aquinas: *Peccatum*, inquit, *nihil aliud est, quàm actus humanus malus.* In omni verò letali peccato duplicem assignat malitiam. Prima est, Actus rationi ejusque regulæ dissentaneus. Altera est, injuria Deo irrogata contemptu Dei. Atqui hæc malitia nihil aliud est quàm voluntaria à Deo aversio, D quæ pœnam meretur infinitam, quando Bonum abjicit infinitum. Certè omnis letalis noxa contemptum Dei præ se fert. Exemplo rem monstramus.

Duplex peccati letalis malitia.

Urbis Italæ lex capitalis est: Nemo gladium, nemo pugionem gestato, Qui legis gnarus datâ operâ nihilominus & gladio & pugione se armat, magistratum aut principem legis latorem spernit: Non aliter edixit Deus: Nemo furetur, Nemo mentiatur, Nemo adulteretur &c. At inspectante Deo hic furatur, ille mentitur, iste adulteratur, quidquid lex dicat. Num hoc non est contemnere Deum? Qui Cæsaris edictum violat, in Cæsarem peccat: Quisquis leges divinas spernit, Deum contemnit. E sacris paginis id liquet: *Anima quæ peccaverit, & contempto Domino negaverit proximo suo depositum.* Sic & Augustinus: *Peccatum est*, inquit, *spreto incommutabili bono, rebus commutabilibus adhærere.*

Levit cap. 6. vers. 1.

Hinc infinita illa malitia emergit. Nam quo Majestas quæ læditur, major, hoc & offensio gravior est. Virum nobilem lædere, grave est; gravius, dynastam; gravius, Comitem. His tamen multò gravius est lædisse Principem; longè gravissimum læsisse Regem aut Cæsarem. Sic gradatim itur in humanis. Quàm ergo grave sit læsisse Deum infinitæ Majestatis dictatorem?

Hinc infinita hæc malitia vel unicæ letalis noxæ, cogitationis impuræ vel unicæ, nullo actionum bonarum cumulo potest redimi. Nam si in unâ divinæ Justitiæ lance, omnia beatissimæ Matris Virginis, omniumque divorum ac cælitum promerita componantur; in alteram noxa letalis vel unica conjiciatur, illa omnia hujus unius molem nunquam æquaverint, illa pro hac nunquam satisfecerint. Dictu prorsus formidabile est, omnium proborum hominum sanctas actiones, unius letalis culpæ pondere superari. Hoc tamen nemo mirabitur, qui Deum Deique Majestatem immensissimam æstimaverit. Conditorem omnium à re conditâ contemni infandæ temeritatis facinus est. Divini oris pronuntiatum novimus: *Reus erit æterni delicti.*

Malitia unicæ letalis noxæ nullo actionũ bonarum cumulo potest redimi.

Marci c. 3. vers. 29.

§. IV.

Tanta est igitur tamque infinita noxæ letalis cujuscunque malitia, ut nullis virtutum officiis pensari possit, ni eam judex supremus ultro condonet. Quâ in re Deus multò quàm liberalissimus, vel uni homini millies iterúmque millies culpæ gratiam facit, & impunitatem concedit, eâ tamen lege, ne culpam repetat, aut repetitam, pœnitentiâ priùs expiet, quàm in alium Orbem migret. Differt ille, & debitor obit? æterni delicti reus est, eritque semper.

Ad rem insigniter Augustinus: *Qui pro aliquo grandi crimine*, inquit, *morte multatur, nunquid mora, quâ occiditur, quæ perbrevis est, ejus supplicium leges æstimant, & non quod eum in sempiternum auferunt de societate viventium? Sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis, ut in eam quisque revocetur occisus: sic nec illius, ut in vitam revocetur æternam secundâ morte damnatus.* Si magistratus reo, in perpetuum vitam adimit quam non dedit, non idem Deus jure meritissimo possit?

Augustl. 21. de Civit. c. 11. mihi

Quando igitur infinita noxæ letalis malitia pœnam commeretur infinitam, hæc autem non possit per intensionem infligi (uti in schoiis loquuntur) per extensionem infligatur necesse est, ut scilicet quod non habet tormenti atrocitas, habeat temporis diuturnitas. *Dabit ignem & vermes in carnes eorum ut urantur, & sentiant usque in sempiternum.*

Cur pœna letalis noxæ per extensionem infligatur.

Judith c. 16. vers. 21.

Cùm nos hæc talia meditamur, putem sic esse affectos debere, prout sunt qui plurimæ rapacitatis sibi conscii, non sine gemitu supplicium sibi debitum in aliis cernunt. Fit nonnunquam ut vir magni nominis & famæ patibulum transeat, & occultis suspiriis seipsum feriat, hæc apud animum suum volvendo: En miseri isti ventis inane ludibrium, nobis triste spectaculum, etiam post mortem luunt quæ vivi deliquerunt. Et quæ eorum tanta facinora? Sunt forsan ex iis, quorum omnia furta (quod sæpius compertum) quinque aut sex florenos non excesserint. Et tu qui aliquot florenorum millia sensim intervertisti, sanus & incolumis obambulas, tu bysſinus ac holosericus incedis, honorificè salutaris, & jus in miseros dicis, patibulo præ his miseris centies dignior; hi reculas vilissimas compilarunt, & pendent; tu fortunam auream crebriùs suppilasti, & triumphas. Cave; Dii laneo ac lento incedunt gressu, sed tarditatem vindictæ gravitate compensant.

Ita prorsus cogitandum cuique nostrûm cùm inferos cogitamus: Heu, quot capitalia commisi crimina, & tamen etiamnum à flammis salvus sum: quàm multi, non dubitem, in Orcino barathro ardent, æternùm arsuri, qui longè pauciores quàm ego, & forsan unicam letalem

letalem noxam contraxerunt. Divini sol favoris etiamnum mihi splendet, illis qui rariùs & leviùs quàm ego deliquerunt, æterna nox incubat. Cave; tardo tacitóque pede ultio divina inserpit. In arcto stas præcipitio, & non horres? levissimo cades impulsu; qui diu steteras, momento rues: & quò rues? abyssus & chaos flammeum ruentem excipiet. Cave, vel digituli motus te præcipitat; unica te febricula, gravedo aut apoplexia, punctiuncula aut glans unica Æternitati te objicit. Cadis amicus Numinis? excipiunt Angeli. Sin aliter? excipiunt diaboli, excipit æternus ignis.

Sideratio nervorum.

Putat sanctus Ignatius multos in inferorum ergastulis cruciari, qui forsan unico letali nævo se contaminarunt, sive jam perjurio, sive vindictæ desiderio, seu cogitatu obscæno, sive alio loquendi, cogitandi, agendi modo deliquerint.

Cogitandum etiam seriò, damnatos, fuisse homines nobis similes, & multos eorum Christianos, qui sacramentis & concionibus, qui libris sacris & admonitionibus ad optima quæque invitati, forsan aliquanto tempore vitam integram piámque duxerint, familiares cum Deo: Paullatim remissiùs ac socordiùs agendo, in peccatum mortale prolapsi, justo Dei judicio æternis incendiis sint addicti.

Aggæus c. 1. vers. 5.

O mortales, ponite corda vestra, clamat Aggæus vates, *ponite corda vestra super vias vestras.*

§. V.

SIgismundus Imperator, quod Æneas Sylvius narrat, Theodoricum Colonienſem Pontificem inter principes maximæ auctoritatis virum diversa interrogans: Quo pacto, ajebat, ea obtinenda est felicitas, quâ quis verè dicatur felix? Cui Theodoricus: Hæc, inquit, inter mortales frustra quæritur. Imperator iterum: Ergo, inquit, ad illam cælestem, quæ rectissima ducit via? Huic Præsul: Meo sensu, inquit, nec certior, nec turior est, quàm sincera in rebus agendis omnibus intentio. Et qualis, inquit Imperator in viam hanc ingressus est? Ad quæ Theodoricus: Non difficilis, ait, modò tales simus cùm sumus sani, quales nos futuros esse promisimus, cùm fuimus ægroti. Responsum ad omnia sapienter.

Et verè nulla hîc vera felicitas est, quærimus illam, non invenimus. Summa hîc rerum inconstantia; nutant & vacillant omnia; sordet voluptas omnis ad beatam æternitatem collata. Via verò ad delitias cælestes rectissima est, pura in omni actione Intentio. Hanc porrò viam ingredimur, si nostris ipsi promissis stemus, si quæ in gravibus periculis, in vehementibus morbis, in confessionibus sacris promisimus, in opus educamus, & è verbis faciamus facta.

Via ad cælestes delitias rectissima quæ.

O varium & mutabile semper, humanum propositum! Siracides clamat: *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius?* Post baptisma mortuum tangit, qui culpam post lacrymas repetit. Clamat Isaias: *Lavamini, mundi estote.* Lavamur, sed ad sordes brevi revertimus. Post lavacrum mundus esse negligit, quisquis innocentiam vitæ, post pœnitentiam non custodit. Clamat iterum Siracides: *Non alliges duplicia peccata, nec enim in uno eris immunis: non iteres verbum in oratione tuâ.* Verbum in oratione iterare, est, post fletum committere, quod rursum necesse sit flere. Quod Gregorius confirmat his omnino verbis: *Quisquis peccata plangit, nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare contemnit.* Ideo, inquit, admonendi sunt qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut considerare sollicitè sciant, quia flendo inaniter se mundant, qui vivendo se nequiter inquinant, cùm idcirco se lacrymis lavant, ut mundi ad sordes redeant. Hinc scriptum est: Canis reversus ad suum vomitum. Et quoties Christus Dominus unumquemque nostrum inclamat. *Ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Hæc audimus, & dissimulanter contemnimus. Ideo planissimè Bernardus: *Irrisor est, inquit, & non verus pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Si ergo vis verus esse pœnitens, cessa à peccato, & noli amplius peccare. Sic plange commissa, ut non denuo committas plangenda. Quoniam inanis est Pœnitentia, quam sequens coinquinat culpa.*

Eccli. c. 34. vers. 30.

Isa. cap. 1. vers. 16.

Eccli. cap. 7. v. 6. & 15.

Greg. tom. 3. part. 3. pastoral. cura admonit. 31. initio p. 197.

Bern. lib. de Anima c. 4. pag. 1054.

§. VI.

HÆc scimus, & verò etiam, quidquid à nobis exigitur, facturos promittimus, & nihil fit. Ah, quoties, & quanta sanctissimè spondemus, & nihil fit; ejuramus pristinos mores amoresque obscœnos, & nihil fit; vitam pollicemur emendatissimam, & nihil fit. Parturimus grandia, tandem musculus, hoc est, imbelle & frigidum opus prorepit.

Valerius narrat, in exercitu Xerxis, quem adversus provinciam contraxerat, equæ partu leporem effusum. Eo monstri genere tanti apparatus significatus est eventus. Nam qui mare classibus, terram pedestribus copiis operuit, ut fugax animal, pavido regressu regnum suum repetiit.

Valer. lib. 1. cap. 6. inter externa.

Tales omnino sunt nostri conatus: omnem uno die sanctimoniam combibimus, consilium suscipimus arduum, propositum haurimus sanctum, optimos mores promittimus: sed consilium non explicamus, propositum non premimus, cœpta non tenemus, à destinato aberramus, à promisso resilimus, sumus quales antea, & sæpe pejores; sic equus parit leporem, sic montes parturiunt musculum. Standum & perseverandum est; propositis inhærendum, bene cœpta sunt urgenda. *Breves dies sunt hominis*, & tenuissimum vitæ filum subitò præscinditur. Aranearum architecturæ suum sibi spolium concamerantium vita nostra similis est, quarum circinatum orbem decussata paribus intervallis quaterna subtegmina dividunt, quæ ipsa segmenta singula, venis intortexta filis, æqualibus ubique maculis scutulatum rete absolvunt, ut cùm telam omnem pertexuerint, octoginta omnino internodiis plaguliſque, quod Pineda noster observatum curiosis ait, totus ille prædatoribus orbis in muscarum perniciem rotundatus implicetur. Hæc, inquam, vitæ nostræ Icon est, quam tamen Parcarum tenui filo deduci ægrè quidam audiunt, & poëtis irascuntur, qui annos nostros ad colum examinant; cùm illis vel invitis David occinat: *Anni nostri sicut aranea meditabuntur*, quasi nimia in fuso & lanificio sit firmitas, ut ad aranearum texturam tota ævi nostri periodus revocari debeat. Breves dies hominis sunt, & semitam, per quam non recurrimur, ambulamus.

Iob cap. 14. vers. 5.

Aranearum architecturæ vita nostra similis est.

Psal. 89. vers. 10.

Interim æternitati propinquamus omnes; nemo nostrûm procul abest ab hac metâ seriùs aut citiùs contingendâ. Quis scit, quot ab eâ passibus distemus? hodiernâ forsan, aut luce crastinâ tota nos circumdabit Æternitas. Quid ergo cunctamur, quid in re momenti tanti ludimus? Salvet unusquisque animam suam. Is sapit solus, qui unius voluptatulam momenti, non præfert beatorum Æternitati.

CAPUT XVI.

Humanæ gentis cœcitas incredibilis, & horribilis stupor, tam in peccatis, quàm in suppliciis peccati æternis expendendis.

§. I.

QVidquid dicamus, quidquid clamemus, quidquid scribamus, sive prophetarum vaticinia, seu Christi minas & oracula, sive Apostolorum scripta ingeramus, magnam partem frustra sumus. Surdis nænia. Clamatur, nec auditur clamor; promissa & minæ ingeruntur quidem, sed spernuntur. Et quamvis horribilissima

bilissima illa vox, Æternitas, Æternitas, Æternitas millies iterúmque millies inculcetur, vix quidquam tamen proficitur.

Tob. cap. 2. vers. 18. Quoties ex alto his talibus monemur verbis: *Filii sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo.* Sequetur alia post hanc æterna vita, semper beata, voluptas immortalis & perpetua. Nunc ergo sustinete modicum: *leve & momentaneum tribulationis nostræ immensum gloriæ pondus operabitur in nobis.* Quod jam durum est pati, dulcissimum erit meminisse. Quidquid igitur tolerandum venit, *in omni patientiâ & longanimitate, cum gaudio gratias agentes Deo*, sustinete.

2. Cor. c. 4. vers. 17.

Coloss. cap. 1. vers. 11.

Hæc pleraque omnia dicuntur gratis. Nec alia ferè cantilena extunditur, quàm illa Judæorum: *Manda, remanda; manda, remanda; expecta, reexpecta; expecta, reexpecta:* Quidquid de futuro sit, oculos & manus præsentia implent; voluptas huc illuc trahit, huic moderari difficillimum. Appetitus satiandus est quibuscunque demum impendiis. Deus benignus est & misericors, qui facilem dabit veniam delinquentibus.

Isa. cap. 28. vers. 10.

Hæc illa sunt cœcorum carmina. O miseros, & ô nimium cœcos mortales! An ignoratis has voluptates vestras, quas adeo sititis, esse vetitas? An non vestra vobis conscientia id quotidie concionando ingerit? an non dehortatur ratio? An non aliud divinæ leges imperant? Sed dicite, oro, an non creditis omnem in hoc Orbe voluptatem, quantumcunque diuturna videatur & suavis, momento stare, subitò ruere, & in æternos luctus desinere? Omnis Mundi amœnitas Æternitati collata, nec momentum quidem, nec punctum est, minus nihilo est. Sed num hæc cogitatis, num creditis? Si quidem Christiano nomine censeri vultis, fatendum vobis erit, hæc vobis cogitari, hæc credi. Sed ea est, dicetis, humanæ sortis conditio, ut æternorum obliti, ad præsentia toto impetu ruamus. Hinc nævi & maculæ, hinc omnis vitiorum propago. Bona confessio, modò eam sequeretur & emendatio.

Humanæ sortis conditio quæ.

§. II.

SEd liceat denuo quærere: Num creditis hæc vitia, vobis tam familiaria suppliciis sempiternis à Deo puniri? Credimus, ajunt. Quâ ratione igitur non solùm tam oblivioni, sed & tam temerarii estis, ut toties tam impudenter divinas leges violare non vereamini? Adeo ut nec quidem formidine pœnæ peccatum oderitis: nullus gehennæ metus, nullus ignis perpetui horror, nullus amor cœli. Hinc in omnem licentiam effusi mores, hinc querula in adversis impatientia, hinc petulans & secura in prosperis oblivio gehennæ, hinc omnes vitiorum rami. Nimirum omnis à cogitationibus vestris exulat Æternitas; quam fortè creditis; sed reverà non expenditis. *Nullus est qui recogitet corde.*

Hier. c. 12. vers. 11.

Æternitas in animum non descendit.

Æternitas in ore est, sed in animum non descendit. Aures feriunt Æternitatis monita, non penetrant. Æternitas vix ab ullo suis momentis ponderatur. Æternitatis infinita sæcula quandoque forsan cogitamus, sed obiter: de eâ ab aliis scripta legimus, sed obiter: immensam Æternitatis sine fundo voraginem in concionibus adumbratam aspicimus, sed & hoc obiter ac perfunctoriè. Brevi salubres gemitus aliarum cogitationum mole obruuntur. Sic Æternitas vix animum ingressa, mox vanissimis cupiditatibus sepelitur. Inde omnia prioris nequitiæ blandimenta subrepunt, & animum, ut ante, occupant. Ita fides nostra, quam jactamus, fides somnians, aut verius, mortua est.

Baronius tom. 5. anno 411.

Narrat illustrissimus scriptor Baronius, quod sibi testatissimâ fide compertum asserens: Hoc, inquit, auditione accepi, ab integerrimæ fidei viro Michaële Mercato, qui de avo suo hæc explorata retulit, quæ complurium eruditorum virorum assertione scimus firmata, & pro concione sæpius narrata. Res ita habet:

Michaël Mercatus senior cum Marsilio Ficino ingenii nobilissimi viro, intimâ jungebatur amicitiâ, quam & paria philosophiæ studia accendebant. Uterque horum Platonis scripta combiberat. Fuit ut ex more disceptarent inter se, quis hominis post obitam mortem sit status, quo animus humanus migret, quæ rerum facies in Orbe altero? Atque hoc è Platonis mente deducebant Christianis oraculis confirmandum. Sermone inter disserendum longiùs progresso, ad eam uterque conventionem descendit, ut stipulatis dexteris alter alteri sanctè promitteret, ut qui prior naturæ concederet, superstitem de alterius vitæ ratione quàm fidelissimè, si liceret annuente Deo, redderet certiorem. Hæc pactio: & juratum omnino in hæc verba. Post aliquantum temporis, hi duo viri totis urbibus disjuncti habitarunt. Cúmque Michaël Mercatus summo mane ad auroram Musis amicam Philosophiæ operaretur, equitem in proximâ plateâ ad ædium suarum ostium contento cursu properantem, simúlque Marsilii succlamantis vocem audiit: *O Michaël, ô Michaël, vera sunt illa, vera, verissima.* Michaël ad notissimi amici voces excitus, mox à libris fenestram accurrit ac prospicit, cernitque à tergo Marsilium equo niveo vehentem, jámque reflexo itinere abeuntem. Hunc celeri voce prosecutus, Marsili, Marsili, clamabat. Sed eques candidatus moram non ferens, oculis sese subduxit. Mercatus inopinato spectaculo attonitus, quid suo Marsilio evenisset, anxiè cœpit indagare. Demum intellexit Marsilium Florentiæ eâ ipsâ horâ obiisse, quâ ad suas ædes visus à se auditúsque esset. Ab eo tempore Mercatus, quamvis jam antea vitæ integer, & commendatæ probitatis fuerit, philosophiam, nuntio remisso, res sibi suas habere jussit, ipse in posterum solius Christianæ philosophiæ leges sectaturus. Ita quod reliquum vitæ habuit, sibi jam Mundóque mortuus, ad futura se totum transtulit, Æternitatem assiduè meditatus.

§. III.

ATtenta Æternitatis meditatio, vitæ melioris principium est. Laudatur virtus, & alget, ubi vita æterna non amatur. Declivis & facilis ad inferos via est, ubi mens non assiduè ad beatorum vel damnatorum æternitatem cogitandam intenditur.

Attenta æternitatis meditatio vitæ melioris est principium.

Hæc scimus, hæc credimus; interim obdormimus, & summum Bonum negligimus. Auditur quidem dicere, *O Æternitas!* At interim hilari manu paterani spumantem capimus, & toto nos auro proluimus, ad usque collum saturi. Subinde alto gemitu Æternitatem suspiramus, at interim impuris ac obscœnis cogitationibus cor scatet; occultas illud libidines coquit, & furtivis meatibus suo se Deo subducit. Cœlestes thesauros appetimus, at interim terræ spumam, pecuniam, amicissimis oculis salutamus, & clandestinis sacrificiis litamus Mammonæ. Æternos inferorum ignes videmur expavescere, at interim Ira & Invidia, velut Ætna ignibus, flammigamus. Æternas ab omni labore ferias expectamus avidi, at interim adeo torpescimus desidiâ, ut otium ex otio ducamus, ad omnem seriam industriam fracti & languidi.

O non violentos qui cælum rapiant, sed ô cœcos, qui viâ spatiosâ & amœnâ malint errare, quàm asperâ nonnihil & arctâ, iter tenere rectum.

Luc. cap. 13. vers. 24. Interim Christus omnésque cœlites inclamant: *Contendite intrare per angustam portam.* Contendite, Contendite: *Quia multi quærent intrare, & non poterunt.* Properate, currite; vincendum & eluctandum est. Contendite. At nos nec currimus, nec properamus, nec contendimus: nos ociosi ad lentique velut cameli ac leones pedatim gradimur, & otiosè sequimur. Ac utinam sequamur, & non omnino subsistamus.

Nostrum

Velle nostrũ simile est ægrotorum conatibus;

Nostrum Velle ac statuere simillimum est ægrotorum invalidis conatibus. Æger subinde sese erigit & lecto attollit, gressum molitur, pedem ponit, ambulare tentat, mox virium defectu in lectum recidit. Crura illius tibiæque fulcra sunt nimis imbecillia, moli corporis sustentandæ. Vellet surgere, sed posse negant vires. Vix alii sunt conatus nostri; ardua cogitamus, multa statuimus, sanctiora molimur, videmur velle rem bene agere. Sed vana sunt hæc sine viribus molimina, deest alacritas spiritûs, omnia pervadit languor. Hinc vitia potiùs intermissa quàm abdicata non sine gustu repetimus. Ita recidimus in lectulum è quo abitum parabamus, & priori obruimur veterno. Ita

Hinc vitia potiùs intermissa quàm abdicata.

Laudamus veteres, & nostris utimur annis.

Divorum res gestas evolvimus, & commendamus: non sequimur, non imitamur. Virtutem speciosissimis titulis oneramus, non eam factis exprimimus: beatorum æternitatem inhiamus, sed molestiorem viam, quæ illuc ducit, cautissimè declinamus. Nos spectant hæc veteris Comici dicta:

Plautus in Rudente, Act. 4. Scen. penult.

Sed cùm inde suam quisque ibant diversi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.

Cùm sacra concio ad finem deducta, cùm in templis peroratum est, domum itur, mensa struitur, jámque priora omnia ex intervallo non longo repetuntur. Hic noster mos est, adimus templa, conciones audimus, quandoque ingemiscimus, peccatis indignamur, nobis ipsis irascimur. Sed hoc quamdiu? Mox hilaris oblivio sepelit omnem priorem sanctitatem. Conamur, sed languidissimè: hinc nullum prodit opus, aut mutilum.

Oblivio hilaris sepelit priorem sanctitatem,

Adeóque post sexcentas conciones iisdem qui antea sumus: eadem quæ priùs juramenta, eadem impatientia, eadem lascivia, Invidia & Iracundia prorsus eadem. Nihil superbiæ decessit, avaritiæ nihil; sed nec gulæ quidquam detractum est. Idem qui ante torpor, pristinæ sordes, vetera omnia.

O cœcitas humanæ gentis, nullis sat lacrymis deploranda! Ex omnibus templorum pulpitis clamatur, Æternitas, Æternitas, Æternitas. Nos nihilominus præsenti ducimur voluptate. Adeo perire suave est.

§. IV.

QVemadmodum verò sacras conciones audimus, & negligimus; aures perfluunt dicta: ita sacros libellos percurrimus, & non proficimus; deserunt memoriam lecta. Quod ex oculis, itidem ex animo abit. Et quamvis æternitas iterum iterúmque inculcetur, nos tamen telam, quam orsi, perteximus: probamus meliora, deteriora sequimur, pietatem induimus, sed planè desultoriam; ita priori luto mergimur.

Et telam quam orsi sumus, perteximus.

Luc. cap. 21. vers. 28. O Christiani, *respicite & levate capita, & corda vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra*: oculos animúmque cælo attollite. Sunt fortè jam turbata omnia & adversa? Non sic & olim erit; meliora pollicetur cælum perbrevi patientiâ obtinendum. Sunt fortè jam successus prosperi, & blandiens aura? Ne fidite; nihil in hoc Orbe diuturnum: suis quæque momentis fluunt transcúntque omnia. Æternitas durabit, sola transitum ignorat Æternitas.

Hæc dicimus & scribimus, hæc occinimus & pingimus. Sed quis est qui hæc altiùs in animum admittat. Quis hæc probè capere, quis è solido conatur credere? O iterum cœci mortales, quorum tunc maximè perfunctoriæ sunt actiones, cùm Æternitatis negotium in manibus est, cùm de animi salute agitur.

In tertia Actione. Dominica secunda Adventus. Ad finem Libri de Paradiso Cor.

Narrat ecclesiastes tam disertus quàm religiosus, Ludovicus Granata, quâ ratione insanam hanc gentis humanæ cœcitatem è numero defunctorum quispiam amico superstiti detexerit. Duo, inquit, amicitiæ amotisque sinceritate conjunctissimi erant, Theseum istum, illum Pirithoum dixisses, & unum pænè animum in duobus corporibus. Vterque vitæ fuit probatissimæ; utrumque amor & nescio quod singulare pactum sic colligaverat, ut nil magis vellent quàm unà mori. Sed Mors, illa fœderum omnium turbatrix, candidissimam hanc amicitiam dissolvit, & alterum ab altero, ex hoc in alium Orbem transtulit. Nec tamen omnis à morte amicitia dissolvi potuit. Siquidem non multum temporis abiit, cùm defunctus vivo se stitit aspectabilem, sed habitu vultúque mœstissimo, tanquam si amico copiam faceret interrogandi. Exhorruit vivus ad tam inexpectatam amici præsentiam, & spectaculo tam lugubri perterrefactus stetit. Ubi animum resumpsit, interrogare instítit, num inter beatos ageret, aut quo loco res ipsius essent? Ad quæ defunctus altum ingemiscens flebiles has voces ter clarè ingeminavit: Nemo credit. Nemo credit, Nemo credit. Alter iterum quamvis ore trepido quæsivit, quidnam illud esset quod nemo crederet? Cui defunctus denuo: Nemo credit, quàm Deus rationes exactè poscat, districtè judicet, severè puniat. Sub hæc verba disparuit, dum alter novo pavore attonitus hæc secum silentio expendit.

thus lib. de peccatis mental. criminal.

§. V.

OVerè, ô verissimè dictum, Nemo credit, quàm accurata sint undequaque Dei judicia, quàm severa ab illis supplicia. Hæc è cathedris toties promulgantur, toties illud Joannis ingeminatur: *Agite pœnitentiam, jam enim securis ad radicem arborum posita est. Et nemo credit.* In chartis & libris æternus luctus & æterna tormentorum series toties explicatur. *Et nemo credit.* Æterna gaudia, cœlestes & æternæ voluptates, nunquam desitura paradisi amœnitas quantis voluminibus commendatur? *Et nemo credit.* Plena omnia cohortationibus ad cælum violenter expugnandum. *Et heu nemo credit.* Vi tantâ opus esse ut cælum expugnetur: *Nemo hoc credit,* aut certè tam pauci, ut Christus ingemiscens dixerit: *Et pauci inveniunt eam.*

Matt. cap. 3. v. 2. & 10. Luc. cap. 3. vers. 9.

Matt. cap. 7. vers. 14.

Fides quâ æternam vitam prælibamus, fides somnolenta & deses est: Hinc illi, quos vocamus, heroici actus, & generosi aggressus tam rari. Hinc illud religiosissimi scriptoris oraculum: *Promittit Mundus temporalia & parva, & servitur ei aviditate magnâ: Christus promittit summa & æterna, & tepescunt mortalium corda. Vile pretium quæritur; pro uno numismate interdum turpiter litigatur, pro vanâ re, & parvâ promissione die noctúque fatigari non timetur.* Quis pro cælo tam acer & strenuus est? Quanti vigilias suas ad abacum lusorium, ad hilares choreas, ad poculorum aciem suavissimè tolleratas non sentiunt? Ubi tam hilariter vigilatur pro Christo, pro cælo, pro æternitatis præmio? Millies repetendum: *Et nemo credit.* Ubi fides vivit, & immensas cæli voluptates, perpetua Orci tormenta capit, longè alii mores, longè alia est vita; hîc oblectatiunculæ & voluptatulæ tam turpes quàm breves non sitiuntur, hîc labor in pretio est, hîc dulce ac jucundum est pati.

Fides est somnolẽta quâ vitam æternam præliba-mus. *Thomas de Kempis l. 3. de Imitat. Christi c. 3.*

Franciscus Borgias Dux Gandiæ ardentissimâ febri debilitatus didicit, nihil in rebus humanis stabile, nihil esse perpetuum. Cùm verò alterno & novercali die, igni medullæ coquerentur, pia illa cogitatio mentem pupugit; ecquænam illos flammæ urerent, quos ob flagitia apud inferos pœnas æternas penderent? Multum in hoc principe valuit ad omnem reliquam vitam hæc cogitatio. Cogitatio prorsus utilissima si ulla, in morbo, in omnibus omnino adversis admittenda. Ita spiritum juvet, quod corpori nocet.

Quasi per amœna prata in carcerem pervenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit. Et certè damnosa vanitas est longam vitam optare, & de vitâ meliore parum cogitare. Quisquis es, cum Bernardo in aurem tibi insusurro. *Cogita, unde veneris, & erubesce; Cogita ubi sis, & ingemisce; Cogita quò vadas, & contremisce.*

Bern. serm. de primordiis & novissimis nostris, mihi pag. 376.

Tot

Tot aliorum affectata cœcitas nemini patrocinabatur. Jam pridem moniti sumus, angustam esse portam, & arctam viam quæ ducit ad vitam.

Via ad inferos expeditissima.

Via ad inferos expeditissima, Libido & Luxuria. Incipe gradi hoc tramite, & brevî magnis itineribus ad Orcum non ibis, sed curres, sed volabis. Id Thomas Morus vir tam eruditus quàm sanctus affirmatissimè pronuntiavit, voluitque suis etiam scriptis inserere hoc distichon:

Si quis ad infernos properat descendere manes,
Huc iter accelerant Balnea, Vina, Venus.

Hæc sexcenties, hæc millies audimus, & pænè fastidimus. Et quod longè deterrimum, voluptatibus æternis hilare, tametsi turpe momentum ultro præferimus, & cupimus perire. Quocirca usque, & usque repetendum, *Et nemo credit.*

CAPVT XVII.

Compendium dictorum & Epilogus.

CErtum nullius hominis linguâ cruciatus inferorum vel leviter adumbrari, nedum explicari aut exaggerari posse. Ab ore ad aures hæc monita pertingunt, sed animum plerunque non vulnerant.

Flamma picta & vera nimium quantum differunt, hæc tamen quandoque sibi simillima sunt: dolores nostri cum cruciatibus hominum damnatorum collati, heu quàm nihil habent similitudinis, siquidem finiti ad infinitum nulla est proportio.

Certum est & illud, de plurimis Christianorum verissimè dici, eos nequaquam serio credere, apud inferos puniri sontes, alioquin indubiè aliter victuros. Eò dictum Domini collineat: *Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terrâ?* De ceteris non minùs verè dici poterit, eos de inferorum tormentis aut nunquam, aut rarò cogitare; & quidem cogitare solùm, non inhærere huic cogitationi, non perpendere hæc tristia, non ea imaginationi imprimere: aut certè altiorem paullò cogitationem, velut salutarem flammam, curarum ac negotiorum mole obruere & ita cœcum ac surdum ad inferos descendere: omnes enim qui eò deveniunt, cœci & surdi sunt, uti Hierosolymæus civis, Lazari interfector, tunc primùm oculos aperuit, cùm jam extra viam fuit. Sed ut dicta in compendium conferamus, Novemplex Æternitatis luctuosæ tormentum statuimus: singulorum hîc denuo monere, consultum ducimus.

Luc. cap. 18. vers. 8.

Diximus superiori capite.

Primum, Tenebræ.

Psal. 18. vers. 3.

Psaltes Hebræus: *Dies*, inquit, *diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam.* Quis jam impiis persuadeat, eos errare, & impiè agere? Optimos vitæ dies inaniis & vanitatibus frangunt. Sed illis hoc demum persuadebunt. Avernales tenebræ, æterna nox; scientiam nox indicabit nocti. Quemadmodum dies felicitatis perpetuæ ostensurus est beatis, quàm opportunè hos vitæ dies sanctis actionibus expenderint: ita nox illa horribilis, sempiternam noctem deteget, quam inter vitia jam ducunt improbi, brevî æternâ nocte sepeliendi.

O nox, ô tenebræ! hac nocte, his tenebris latrat conscientiæ canis, favor humanus dormit, voluptas omnis jam evanuit, nil fulget auri, nec splendent abaci, silent amici, absunt medici, terrent umbræ, involvunt flammæ, concluſit Æternitas. O nox, ô tenebræ!

Videte mihi mercatores duos divites, adultâ jam nocte latrunculis ludentes. Hic tabula lusoria, in quâ rex, regina, gemini tam cursores, quàm elephantes & saltatores cum sedecim rusticis, universè triginta duo calculi. In mensâ, proximè lusoriam tabulam pervigilat lumen, & hoc latrunculorum prælium accendit. Fervet opus, ardent lusores, demum in ultimum punctum pænè omne aurum ponitur. Alter evadit victor, aufert aureos. Victus abit fremens frendénsque: Et ô fortuna, inquit, nequissima, ô latrones! quis meum mihi aurum reddit? Ita domum redit, stomachatur, furit, queritur, familiam turbat, famulos exagitat, evertit omnia. Ita noctem vix sui compos transigit.

Tabula hæc lusoria est vita humana, cui lumen rationis non deest; varii vitæ status diversæque dignitates sunt latrunculi. Sunt reges ac reginæ, sunt proceres & optimates, plebs urbana & pagana, honorum & opum maxima diversitas. Qui his peritè scit uti, vincit; ignarus vincitur. Inde nox una, sed perpetua; sive tenebræ nullis radiis collustrandæ, inde desperatio sempiterna: Non videbunt lumen in æternum. O nox, ô tenebræ!

Vitæ humanæ cum tabulâ lusoria comparatio.

Alterum, Fletus.

B Angelus, tanquam cæli Prætor vociferatur jam olim: *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Tartarum luctui destinatissima domus. Hic fletur siccis lacrymis, nihil tamen doloris egeritur flendo.

Apoc. c. 18. vers. 7.

Tartarum luctui domus est destinatissima.

O mortales, quid nummos perditos, quid charorum funera, quid iniqua tempora deflemus? sterilis hæc flendi materia est: nec mala sunt ista, nisi malis. Hic illud Christi usurpandum. *Nolite flere super me, sed super vos ipsos flete.* A conspectu Dei æternùm abjici, hoc ploratu dignissimum, hoc nullo lacrymarum mari sat poterit defleri.

A cõspectu Dei abjici ploratu dignissimũ.

Prophetas omnes eorúmque vaticinia considerate: Mala passim ingentia denuntiant, calamitates maximas prædicunt. Repentè stylum vertunt. Subitò videntur omnia in integrum restituta, loco esse optimo. Hinc illæ solatiorum promulsides: Et fluent colles lacte & melle. *Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem, & comedetis panem vestrum in saturitate.* Ita C post tempestates & procellas subita sese infundit serenitas. Caussa est in aperto. Nullum in hoc Orbe tam insanabile vulnus, cui Deus non possit malagma imponere, nullum tam grande malum quod suo destituatur seu remedio, seu solatio. Tobias pauper & cœcus, sed patiens & piscis felle curatus; Naaman leprosus, sed opulentus & Jordanis aquâ sanatus. Thessalia veneni quidem ferax, sed & Alexipharmacis destituta non est. Insulæ Philippinæ vites non habent, sed habent palmas, quæ liquorem vino nobiliorem ferunt. A lignis egena est Italiâ, sed hiemem habet mitiorem, & fructibus abundat.

Levit. c. 26. vers. 5.

Ita Deus Adamo Christum, Christi genitricem Evæ, delicto gratiam, transgressioni obedientiam, morti vitam opposuit. Nullum hîc ulcus tam fœdum & hians, quin suum sibi emplastrum inveniat; nulla tam miserabilis clades, quæ non & sanabilis sit. At verò in luctuosâ D Æternitate illâ, & insanabilia sunt omnia; plurima illic ulcera, sed nullum illic emplastrum, cataplasma nullum est; malum summum, malum æternum, immedicabile.

M. Marcellus captis Siracusis, florentissimæ urbis miseratione motus illacrymavit. Non lacrymas sed sanguinem stillent ex oculis damnati, cùm seipsum quisque aspiciet totius Æternitatis captivum. Hîc lacrymis sanguineis, non tamen profuturis, hîc fletui acerbissimo locus est. Verè ibi erit fletus, sed fletus solatium ibi nullum erit.

M. Marcellus captis Syracusis illacrymavit.

Tertium, Fames.

Ergo exercentur pœnis, veterúmque malorum
Supplicia expendunt ———

Virg. lib. 6. Æneid. ante finem.

Nimium lautè pranderunt improbi, ideo tam miserè ac siccè jam cenant. Edendi ac bibendi libidinem non conti-

continuerunt, hinc varia gulæ flagitia, hinc frequens ebrietas & ingens vitiorum agmen, quod ebrietatem comitari assolet. Non edebant ut viverent, sed vivebant ut ederent. Quorum animus in patinis vixit, quibus vitę modulus culina fuit. De his disertè Augustinus: *Nam cùm ideo, inquit, manducent ut vivant, ideo se putant vivere, ut manducent. Istos omnis sapiens reprehendit, & maximè divina scriptura edaces, ebriosos, helluones, quorum Deus venter est. Hos ad mensam non adducit nisi concupiscentia carnis, non indigentia refectionis. Itaque isti cadunt in escam & potum.* O homines qui beatitudinem & felicitatem in mensâ tanquam pecus in præsepi constituunt. Edunt, bibunt, vomunt. Jam demum esuriunt, jam sitiunt, jam crapulam launt. Sed nec minimum famis aut sitis solatium reperiunt. Samaritana aut Saguntina fames apud inferos in delitiis essent: illic crudeliùs esuritur & sititur. Aquæ guttula in voto est, sed & guttula negatur. Hæ gulæ sunt supplicia: ita suavitas voluptatis exiguæ, dolore cruciatur æterno.

Aug. tom. 10. serm. 63. de diversis, c. 14. mihi p. 538.

Decoctor juvenis & patrimonii sui gurges, Albidius, re omni per gulam absumptâ & comestâ, domum præ desperatione incendit. Ubi hoc Cato vidit: *O te religiosum juvenem, inquit, qui tam liberaliter Proterviam facis!* Mos erat in hoc *Proterviæ* sacro, ut quod homines ex epulis non adsumpsissent, Deus claudus Mulciber devoraret.

Macr. l. 2. Satur. c. 2.

Tot damnata ad Orcum capita plapè Proterviam fecerunt, turpissimi decoctores omnium bonorum Divinâ lege spretâ epulis ac vino protervè prorsus indulserunt: jam non solùm ipsarum domus, sed & ipsi ardent, arsuri æternùm. Hoc planè est Proterviam fecisse.

Hue illa prisci Patris referri proterunt. *Ibi nulla vox, nisi gemitus: nulla requies, sed ardor continuus: ibi nullum in flammâ refrigerium, sed ignis perpetui continuum incendium. Ibi lux nunquam videbitur, ibi tenebris nunquam carebitur: fratres, mihi ibi nulla est in bono eorum memoria, sed oblivio Dei ipsorum aterna. Quorum cibus, eorum cruciatus, quorum mansio non Abrahæ, sed Satanæ sinus. Emenda dum potes, ad Deum clama dum tempus habes; dum spatium datur luge, dum licentia tribuitur, pœnitere non protrahe.*

Augustini, (si tamen Augustini,) tom. 10. serm. 63. ad fratres, mihi p. 748.

Quartum, Fœtor.

Ne quid scilicet desit ad totius hominis omnigenos cruciatus, suum etiam naribus opobalsamum ingeretur, fœtoris extremi pestis. Sunt inter homines quibus pauperias & pauperes horrendum fœteant: Sunt quorum cum Catullo votum est in narium delitiis nasum fieri. Hi obsecro prælibent quinam in illâ Mundi cloacâ soleant odores incendi.

Et quid miramur Æternitatis carcerem fœtere? hœdorum & hircorum stabulum est. Hoc illi nomen ab Orbis judice habent. Christus de seipso: *Statuet oves quidem, ait, à dextris suis, hœdos autem à sinistris.* Hæ pecudes nec piscem olent nec florem. Ad haras spectant, & ad Augiæ stabulum, procul à cæli delitiis, procul, & hircos & porcos. In illam beatorum domum, *non intrabit aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens.* Immundus, ille hircorum grex, tantò tunc gravius fœtebit, quantò nunc immoderatiùs illecebras odoris quæsiit.

Matt. c. 25. v. 33. Tertyma. lian. & Plin. & flos est odoris genitissimi: hinc adagio. Apul. c. 21. v. 27.

Suaviorum odorum alii gulam, alii libidinem irritant. Horum appetitus præsertim vehemens incontinentiæ notam subit. Et plerunque, ut summatim dicamus, hujus generis oblectamenta, quæ auribus, oculis, naribus percipiuntur, vel levia, vel fœda sunt. Parere sensui, & inhiare voluptati, aut inane, aut obscœnum est, maximè si absit modus.

Odores & unguenta non paucis damno, imò & exitio fuere. Muleasses rex Tunetorum regni recuperandi caussâ in filium Amidam pugnavit. Cùm autem ex infelici pugnâ fugeret cruore & pulveribus fœdatus, ex A solo unguentorum odore agnitus, & è fugâ reprehensus est. Jam capto filius utramque pupillam candenti scalpello rimatus diem abstulit.

Vespasianum Imperatorẽ juvenis, ut erat unguentis illitus, gratias acturus, adjerat. Odore mox hausto Cæsar stomachatus, acri supercilio & voce asperâ: Mallem, inquit, oboluisses allium. Sic increpitum sine honore, rescissis etiam gratiæ jam concessæ litteris dimisit.

C. Plotinus Plancus à triumviris proscriptus, mortis metu Salernitanis latebris abditus, unguenti odore proditus, sibi quidem perniciem, suis autem proscriptoribus excusationem sævitiæ quæsivit. Ita semper dedecori sunt hujusmodi odores, aut etiam damnò.

L. Plotius dicitur à Plinio l. 2. hist. nat. c. 3.

Hoc sciamus, hæc etiam quæ minuta credimus, divinus oculus observat. *Erit* ergo, quod Isaias prædixit, *pro suavi odore fœtor.* Hic Michææ monitum instillo: *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid dominus requirat à te: Utique facere judicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.*

Vale. l. 6. c. 8. Isa. c. 3. v. 24. Mich. c. 6. v. 8.

B

Quintum, Ignis.

De hoc igne insigniter, & singulari nervo Isidorus Pelusiota: *Scire debes, bone vir,* inquit, *quod nemo latebit illustrissimus illum ac pervigilem oculum, ne quidem si in occultissimis penetralibus aliquid patraris. Aperta enim & nuda ipsi sunt omnia, quantumvis operta & abdita esse videantur. Quamobrem etiam peccantes neque respicientes excipient fluvii quidam perpetui, ignem terribilem ebullientes, quorum flumina nihil sunt aliud quàm flammæ ad supplicium fluctuantes. Metuamus igitur divinum Numen.* Christianus vates Prudentius de hoc incendio illud canebat:

Isi. l. 4. epist. ep. 47.

Vermibus & flammis, summis cruciatibus ævum
Immortale dedit, senio ne flamma periret.

Prude. contra Marcionitas.

Heu ignis quem nulli lustrorum tractus, quem nulla, ut Nazianzenus loquitur, sæculorum innumerabilitas extinguet! Quocunque te verteris, sunt omnia Ignis, Pix, Sulfur, Ira & Indignatio Domini. Inter ignes etiam nostros plurimum est discriminis. Ignis fulminis multò est actuosior quàm vulgaris. Sed utroque longè potentior est ignis Avernalis, devorans, sempiternus. Nunc quæro cum Isaiâ: *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis.*

C

Isa. c. 33. v. 14.

Illud igneum salis mare, tametsi noctes atque dies ferveat, habet tamen suos per annum intercalares dies, quibus restincto incendio interquiescat. Apud inferos centum elabentur anni; mille decem millia annorum transigentur, at nec unicus quidem dabitur intercalaris dies. Hinc optimè dixit Augustinus: *Qui sanam considerationem habet, qui credit Dei verbis, metuit plus ignem æternum quàm cujuslibet truculenti barbari ferrum: plus metuit mortem perpetuam morte quâlibet hâc pessimâ.*

Aug. tom. 9. tract. 5. de Tempore Barbarico, circa med. mihi p. 324.

Quot igitur horas, vel quot dies, quot menses, aut annos in igne hoc permanebunt perduelles Dei? Nec horæ, nec dies, nec anni numerari possunt, quantovis numero collecto. Æternæ erunt horæ, æterni dies & menses, æterni anni, ignis æternus. *Nunquid igitur in æternum projiciet Deus? Projiciet in æternum. Nam, Triumphator in Israël non parcet, & pœnitudine non flectetur. Hæc qui pavet, cavet,* inquit Bernardus, *qui negligit, excedit.* Hinc prisci ac religiosi scriptoris sapientissimum est consilium: Memoria æterni ignis tecum singulis noctibus dormiat.

D

Ps. 76. v. 8. 1. Reg. c. 15. v. 29. Bern. ser. de Convers. ad Clericos. Climacus gradu 7 pag. 116. post med.

Sextum, Vermis Conscientiæ.

Mala conscientia vel unius dieculæ, heu quanta crux! quis erit dolor si sit æterna crux? Damnatorum conscientia undique vulnerata, hinc afflictissima semper & desperatissima, nullo unquam solatiolo mulcenda. De

Bern. l. 5. de Consi. c. 12. lanienâ tam exulceratæ conscientiæ Bernardus egregiè: *Nullus*, inquit, *de tantâ numerositate spectantium molestior oculus, suo cujusque. Non est aspectus sive in cælo, sive in terrâ, quem tenebrosa conscientia effugere magis velit, minùs possit. Non latent tenebræ vel seipsas. Se vident, quæ aliud non vident. Operâ tenebrarum sequuntur illos, nec est quo se abscondant ab illis, nec in tenebris quidem. Hic est vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel injectus vel potiùs innatus per peccatum, hæsit firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eáque pastus, escâ utique inconsumptibili perpetuat vitam. Experiri erit hoc voces illius, Arguam te, & statuam contra faciem tuam.*

Apud inferos nulla sunt horologia. Eccle. cap. 9. v. 10. Apud inferos nulla sunt horologia, nulla regendis horologiis sidera, nulli fasti aut Kalendaria. Nullæ illic temporum vices distinguuntur. Ecclesiastes asserit: *Nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Hîc unicum conscientiæ horologium auditur, sed turbatissimum.

Ægroto, qui nihil somni possit capere, molestissimum est, nullum audire horologium, nec posse noctis periodos discernere. Hinc unicus ei quadrans pro horâ, hora unica pro nocte totâ est. Et tamen ubi sex septemve horulæ abierint, aviculæ cantillando salutant auroram, sol paullatim è quotidiano suo tumulo emergit, æstus remittit, somnulus plerunque adrepit; omnia quæ ad noctis adventum exasperabantur, jam fiunt mitiora: brevi aderunt quæsituri, quî valeat, nec verbis tantùm, sed & fomentis aliis recreatur ægrotum. Nihil horum, ô Deus, apud inferos est, nihil diei aut solis, nil somni aut roris, aurora nulla, nullæ aviculæ nisi dæmones, fomenta nulla, nec aquæ guttula: perpetuæ illic tenebræ, dolores æterni, laniena conscientiæ nunquam desitura.

Verè ex multis centenis millibus hominum vix ullus est, qui hæc recogitet corde, qui tam seria conetur penetrare. Vita longè foret alia, alii profectò mores, si aliæ essent nostræ cogitationes. Ita conscientia vitiis exsurdata, in tormentis sensum recipit, quem in scelerum tumultu amiserat, tantò jam afflictior & desperatior, quantò antea somnolentior fuit & securior. Augustini vox est: *In inferno erit pœnitentia, sed sera.* Vermis eorum non morietur.

Septimum, Societas & Locus.

Domus commoda, & nulli vicini, magnum malum: Incommoda domus, & vicini pessimi, malum maximum. Hæc habitandi via est apud inferos. *Sepulchra* Ps. 48. v. 12. *eorum, domus illorum in æternum.* Ardebunt damnati velut sepulchris clausi. Domus planè incommodissimæ, nec alias licebit conducere. Accedant vicini longè deterrimi, qui vel ipsum cœlum infament & exosum reddant, grex damnatorum hominum & diabolorum. O quales Matt. c. 26. v. 24. vicini! De his illud Domini pronuntiem: Bonum erat eis si nati non fuissent homines illi: Bonum erat eis si creati non fuissent spiritus illi. Homines damnatos aspi- Ps. 48. v. 15. ce: *Sicut oves in inferno positi sunt; mors depascet eos.* Sed quomodo sunt jam oves, an non, dum viverent, fuerunt tigrides, porci, vultures, lupi, leones? Fuerunt certè, sed ultio divina eos reddidit oves, & ita mansuefecit, ut nullis doloribus, nulli malo possint resistere; *mors depascet eos.* Nam velut oviculæ gramina depascentes, non ea radicitus convellunt, sed attondent, ut radice salvâ, recrescat herba, iterum, iterúmque depascenda, ita illos inferorum reos depascit mors; non eis adimit vitam, ut in aliam atque aliam sempérque novam reserventur lanienam. Atque hæc est mors altera semper victura, de quâ Augustinus: *Eorum*, inquit, Aug. l. 19. de Civit. Dei c. 28. & ult. *qui non pertinent ad istam civitatem, erit è contrario miseria sempiterna, quæ etiam secunda mors dicitur: quia nec anima ibi vivere dicenda est, quæ à vitâ Dei alienata erit; nec corpus, quod æternis doloribus subjacebit. Ac per hoc ideo durior mors ista secunda mors erit, quia finiri morte non poterit. Ibi & dolor permanet ut affligat: & natura perdurat, ut sentiat: quia utrumque ideo non deficit, ne pœna deficiat.*

Hinc locus damnatorum rectissimè domus doloris & omnigeni luctus appellatur. Bernardus in profundissimam hanc domum gemitus emittens: *O regio dura & gravis*, inquit, *regio extimescenda, regio fugienda terra oblivionis, terra afflictionis, terra miserarum, in quâ nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Locus letifer, in quo ignis ardens, ubi frigus rigens, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles, confusio peccatorum. Totus tremo atque horreo ad memoriam istius regionis, & concussa sunt omnia ossa mea.* Serm. de quinque regionibus & quinque negotiat. qui Bernardo tribuitur, mihi pag. 1749.

Hic ego Solonem pænè imiter, qui graviùs mœrentem civem in editam turrim evocavit, jussitque per subjectæ urbis ædificia circumferre oculos; addiditque: Cogita, quantus jam olim sub his tectis fuerit, quantus hodiéque sit, & multis post sæculis futurus sit luctus, & mitte mortalium mala tanquam tua deflere. Vix ego aliter: Videte, mortales, & considerate formidabile luctus spelæum inferos, ô quanta sub hoc Æternitatis antro delitescit comploratio? quanta infinitis post sæculis sine ullo sæculorum exitu congeries malorum hic futura! Desinite ergo morsiunculas vestras ut mala maxima deplorare. Hic verissimum est omnium miseriarum receptaculum; hæc luctus officina. Quisquis etiamnum viator es, cave, & iter tuum sic moderare ne iste tormentorum locus, æternum tibi obtingat diversorium.

Octavum, Desperatio.

Clades hujus orbis suum finem sortiuntur, Varias omnino clades hîc Orbis noster continet, sed demum omnes suum quæque finem sortiuntur. Video paupertate pressos, sed video paupertatis & finem. Video calumniis exagitatos, sed video & calumniarum finem. Video in gravissimis morbis decumbentes, sed video & finem morborum. Video verbera, video fidiculas; video & membris singulis parata machinamenta. Sunt istic hostes cruenti, cives superbi, domini avari, sed video, quod ab his omnibus liberet, mortis imperium. Video quosdam cruciatibus & tormentis immanibus affectos, sed video & finem tormentorum mortem.

Damnati verò in inferno nullum supplicium finem habebunt. At verò in flammeis diabolorum caveis video quidem supplicia horrenda, infanda; sed non video ullum supplicium finem, non video usquam pœnarum terminum mortem. Hîc nullus, nullus finis. Mors optimum naturæ inventum, Mors omnibus finis, multis remedium, quibusdam votum, de nullis meliùs merita quàm de his ad quos venit, antequam invocaretur. Mors servitutem invito etiam domino remittit, mors captivorum catenas levat, mors è carcere educit, quos exire imperium impotens vetuerat; contra omnes injurias vitæ, beneficium mortis est. Sed hoc, eheu, apud inferos non est. Per omnia inferorum latibula circumspicio, sed mortem nullam video. Imò verò video mortem, sed vivacissimam, & agnatis sibi doloribus plenissimam. Apud inferos, sicut nullus lugendi & dolendi, sic nullus moriendi finis est. Damnati ipsi, ut Dionysius notat, sic calculum ponunt: *Elapsis decem millibus annorum, adjicientur centum millia, post hæc centum millia, tot jungentur myriades, & milliones quot in firmamento sunt stellæ, & in littore maris arenæ. Post quæ longissima annorum spatia, quasi nihil de pœnis nostris accisum esset, sic iterum ab initio pati tormenta incipiemus: atque ita sine interruptione, sine fine, sine modo volvetur assidnè nostrorum tormentorum rota.* Dion. Chartusiensis in speculo amatorum Mundi.

Atque hinc desperatio multò quàm acerbissima. Hæc tam intelligentiam quàm voluntatem ac memoriam dirissimè torquebit. Quidquid memoria secum revolve-

revolverit, affliget; quidquid cogitaverit intellectus, in tormentorum cogitantis vertet; voluntas ipsamet obstinationem suam stupebit, neque enim unquam velle poterit quod Deus ita semper suæ malignitatis in seipsâ pœnam reperiet. Et quàm horrendum est, scire, Deum sibi æternùm fore inimicum, severissimas ejus manus se nunquàm evasurum, sub ejus pedibus perpetuò calcandum. Hinc jugis ac desperatissima rabies, hinc summum Dei odium orietur. *Omnis dolor irruet super eos.* Mala omnia super eos congregabuntur.

Horrendum scire Deum sibi æternum fore inimicum. *Iob c. 20. v. 22. Deut. c. 32. v. 23. Apoc. c. 18. v. 14.*

O miserrimi noctis inquilini, voluptates vestræ evanuerunt, & ut Joannes Apostolus loquitur, *poma desiderii animæ vestræ discesserunt à vobis, & omnia pinguia & præclara perierunt à vobis.* Jam superest desperatio. Spes omnis jam decollavit. Vocabitis mortem, & non veniet. Eum ingressi estis carcerem, è quo mors nulla vos unquam educet. Jam sola superest desperatio. Meministis quàm avidè, velut ursi, mel voluptatis sectaremini. Mel omne evanuit, jam vobis inhæret apum aculeus, æternùm inhæsurus. Jámque sola supereſt desperatio. Hoc nimirum voluistis, centies, sexcenties moniti, hoc ipsi vobis malum accersiistis; habete ut nacti.

Vltima omnium malorum æterna desperatio.

Nonum, Æternitas.

Pœnarum æternitas apud inferos inexplicabilis.

Loquantur omnes Angeli, nunquam tamen satis explicaverint pœnarum apud inferos Æternitatem. Quid enim est Infernus? Tormentum absque omni dolorum intercapedine sempiternum, summum. Priora octo tormenta quantumvis acerbissima, valde tamen tolerabilia essent dicenda, si ea vel multis annorum millibus forent toleranda. Sed cùm æterna sint, eheu, inexplicabilia, & multò magis intolerabilia, sunt, & tamen æternùm toleranda. *Cogito*, inquit priscus Theologus, *mille annos, cogito millies mille annos, cogito tot annorum millia, quot sunt momenta seu puncta in toto tempore à condito Mundo, usque ad ejus consummationem, & de Æternitate nihil adhuc habeo.* Laborabunt in æternum, & vivent adhuc in finem.

Adamus Sasbout, Homil. Dominic. 1. quadrag. Psal. 48. v. 01.

Et hæc dolorum æternitas singulare supplicium est. Damnati namque non solùm pœnam præsentem patiuntur, sed cùm certò sciant eam fore æternam, velut totius Æternitatis immensum, inæstimabile pondus sustinent, & modò patiuntur, quod in omnem æternitatem passuri sunt.

Cur sancti plurimi ad asperrimam vitæ rationem seipsos ultro damnarint dum viverent. *Ecclesiast. c. 2. v. 13.*

Atque hæc causa est cur plurimi sanctorum homines ad asperrimam vitæ rationem seipsos ultro damnarint dum viverent, ut illam scilicet pœnarum æternitatem effugerent. Ebrios facit Æternitatis meditatio, veluti mustum. Sanctissimi quique plurima fecerunt Æternitatis intuitu, quæ videri poterant hominum ebriorum deliria. Poterat de illis dici: *Musto pleni sunt isti.* Erant certè, sed musto, quod eis propinavit Æternitas. Quanti eorum in solitudines sese abdiderunt, in vepres & spinas abjecerunt, aquis gelidissimis merserunt, nives nudo corpore tulerunt, ignes insilire non horruerunt, modò peccatum effugerent, æternitatis luctuosissimæ seminarium. Votum singulorum erat: *Ingrediatur putredo in ossibus meis & subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis.* Et verè præstat mori millies, iterumque millies jugulari melius, quàm morti æternæ objici. Aut pecus, aut saxum est, quem à vitiis non revocat æternitas.

Habac. c. 2. v. 16.

Annis superioribus homo Belga, Bertrandus Cornelii, juvenis fuit ferox, turbidus, vitiosus, pugnax, ut urbe totâ *Rex turbarum* audiret, in symposiis, ludis, tripudiis effusus. Proximâ sub cineralia nocte, dum convivatur, choreas ducit, bacchatur, à Deo in ipsis choreis intimè tactus Æternitatis radio, subduxit sese, velut auram captaturus liberiorem. Paullò pòst secuti socii re-

A periunt hominem subtristem & cogitationibus mersum. Illi blandissimè rogare, curas abigeret, choreas repeteret, aut si mallet, pocula, & verò jam secum rediret, interspirationi sat datum. At ille de morte, de reddenda judici ratione, de Æternitate ita piè cœpit philosophari, ut, licet primò eum id joco agere opinarentur, ubi tamen seriò & constanter disserentem audierunt, vehementer omnes fuerint obstupefacti. Demum ille in hæc verba finiit. *Definitum est mihi, socii, deinceps alium agere hominem, hisce ludicris abstinere, mutare mores pristinos, legibus Christiani vivere. Et certè si sapio, nullam imposterum occasionem negligo consequendæ salutis. Nec putem serum nimis respiscere. Quamvis doleo, non citius huic cogitationi animum adjecisse, cùm jam satis intelligam, fugacissimis his voluptatibus unam imminere Æternitarem. Sic pergo. Vos singuli rem vestram agite.*

Ita dixit & abiit, deseruitque rei novitate attonitos, quosdam etiam ad meliora persuasos. Nemo non mirabatur, quotquot turbulenti hominis ingenium norant. B Sub illud ipsum tempus opportunissimè Eleutherius Pontanus Menenas è Societate Jesv sacerdos illuc locorum venit, & ad Bertrandi domum non ignotus hospes divertit. Audito ejus adventu mox accurrit Bertrandus, ad pedes sese abjecit, & in eandem Societatem admitti ardenter rogavit. Post aliquod temporis spatium factus voti compos, ad domestica munia obeunda est admissus. Hoc vitæ genus ad obitum usque triginta quatuor annis feliciter perduxit. Erat in eo ægrotorum cura insignis, & religiosæ disciplinæ tanta observatio, ut circumgestata clepsydra, orationis horas ægrotorum obsequio interruptas metiretur. Eò Bertrandus Æternitatis meditatio pertraxit.

Annales Societatis anno 1602. die 2. Ianu. Lovanii in Belgio.

Scire, à quolibet graviore delicto luctuosam Æternitatem pendere, & nihilominus graviter delinquere, extremæ fatuitatis specimen est. Æternus ignis supplicorum ac tormentorum omnium est epitome.

C Hæc omnia Bernardus illustri oratione complexus: *Quis putas*, inquit, *tunc mœror erit, quis luctus, quæ tristitia, cùm separabuntur impii à consortio sanctorum, & à visione Dei, & traditi in potestatem dæmonum, ibunt cum ipsis in ignem æternum, ibiq; semper erunt sine fine in luctu & gemitu? Procul quippe à beatâ paradisi patriâ exulati, cruciabuntur in gehennâ perpetuâ, nunquam lucem visuri, nunquam refrigerium adepturi, sed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec inde unquam liberandi. Vbi nec qui torquet, aliquando fatigatur; nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi consumit, ut semper reservet: sic tormenta aguntur, ut semper renoventur. Iuxta verò qualitatem culpæ, pœnam sustinebit unusquisque gehennæ: & similis culpæ rei, sui similibus jungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur nisi fletus & planctus, gemitus & ululatus, mœrores atque stridores dentium: nihilq; ibi videbitur nisi vermes & larvales facies tortorum, atque teterrima monstra dæmonum. Vermes crudeles mordebunt intima cordis. Hinc dolor, inde pavor, gemitus, stupor, & timor horribilis. Ardebunt miseri in igne æterno in æternum, & ultra. In carne cruciabuntur per ignem, in spiritu per conscientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, sine spe veniæ & misericordiæ. Sic tamen morientur ut semper vivant, & sic vivent, ut semper moriantur. Ita anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiso pro bonis meritis collocatur. Nunc ergo alterum è duobus eligamus, aut semper cruciari cum impiis, aut perpetualiter lætari cum sanctis. Bonum siquidem & malum, vita & mors, antè nos sunt posita, ut ad quod voluerimus manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, saltem juvent præmia.*

Bern. l. de Animâ c. 3. mihi pag. 1052.

Hęc nostra nos fides docet, hanc ipsam tamen fidem, ut jam suprà demonstratum est, aut in torporem ac somnum defluere, aut penitus interire sinimus.

Narrat Patavinus Præsul Petrus * Barocius, virum oppido eruditum optimo suorum amicorum se stitisse

* *Barocius l. 2. de ratione bene morienti*

De eodem Bellarminus Card. de Arte bene moriendi l. 2. cap. 9.

post mortem cum ejuscemodi oratione: Sub ipsam A mortis horam in rebus fidei turpissimè à Satanâ deceptus sum. Ita mors animum qualem reperit, abduxit & obtulit Judici. Ab eo ignignem abire jussus sum. Quem, etsi maximus sit, utcunque tamen tolerabilem judicarem, si post mille annorum millia finiendus esset. Sed æternus est, idemque tantus, quantum apud vos nulla conspexit ætas. Maledicta scientia, quæ in tam immane præcipitium me dejecit. Dixit, & in auras abiit. At superstes alter, cùm rei novitate, tum amici exilio æterno motus, amicissimos quosque, quid super ea re in medium consulerent, interrogavit. Aliter vixit, sanctiùs obiit.

Epilogus.

Aug. in psal. 68. post init. mihi p. 294.

Ergo rectissimè ratiocinatus Augustinus: *Quis*, inquit, *non bibat tribulationis temporalis poculum, metuens ignem gehennarum? Et quis non contemnat dulcedinem sæculi, inhians dulcedini vitæ æternæ? Majore timore minora contemnimus, & majore æternitatis cupiditate omnia temporalia fastidimus.* B

Chrys. tom. 4. hom. 11. in 1. ad Tit. cap. 4. mihi pag. 1333.

Quantum arena, inquit Chrysostomus, *imò verò quantum stilla ab immensa abysso distat, tantùm vita præsens ab æternis & immortalibus bonis. Non est hæc vera possessio; usus est, nec ipse quidem satis proprius. Sola virtus nobiscum migrare consuevit. Virtus sola ad æternam vitam pertransit. Evigilemus tandem, pecuniarumque exuamus appetitum, ut desiderium omne ad æterna transferre possimus.*

Idem hom. 9. in ep. 2. ad Co. cap. 5. mihi p. 685.

Sed heu quanta est humanæ gentis inconsiderantia, quanta cæcitas! de obolo litigamus, cælum perrisum & jocum prodigimus. Sic passim furoris contagione insanimus, mutuisque exemplis suaviter perimus. *Non erubescis*, ait aureus orator, *quod præsentibus addictus? Non desinis desipere, & insanire, & juveniliter nugari? Quidquid hic molestum est, exiguum est; quod illic dulce erit, immortale erit. Ergo* C *animos à fluxis & perituris ad æterna ac digniora transferamus, cælestium tanganur desiderio, ut bonis perfruamur futuris.* Non satis invitat præmium? terreat supplicium.

Idem hom. 2. in ep. 1. ad Thess.

Illa ergo nobis, inquit Valerianus, sunt ante omnia cogitanda supplicia, ubi homo vivit durante pœnâ, ubi nec tormenta corpori, nec membra desunt dolori. Cui Chrysostomus accedens: *Si non everstionem*, ait, *timuissent Ninivitæ fuissent eversi. Si tempore Noë timuissent diluvium, non fuissent obruti diluvio. Si timuissent Sodomitæ incendium, non fuissent exusti. Magnum est malum, minas negligere. Nihil est æquè utile atque de gehennâ differere. De eâ dicatur assiduè, ut nunquam in eam incidas. Fieri non potest ut anima de gehennâ sollicita citò peccet. Nullus ex iis qui gehennam habet ante oculos, incidet in gehennam. Nullus ex iis qui gehennam despiciunt, effugiet gehennam.*

Refert Joannes Moschus ad religiosissimum senem Alexandrum, qui cœnobio abbatis Gerasimi præerat, venisse qui diceret: Migrare cogito, Pater, locus enim quem hactenus habitavi, nimis inamœnus frequentissimum mihi tædium parit. Cui optimus senex: Et hoc quidem signum est, fili, luculentum, nec cæli delitias, nec tartari flammas à te unquam seriò cogitari. Nam si hæc animo agitares, crede mihi, nihil in cellâ tuâ tædii sentires. *Moss. Prat. Spirit. cap. 141. & cap. 142.*

Verissimum, & ex tripode oraculum. Quicunque cælum, quicunque infernale balneum attentâ mente perpendit, molestias & miserias etiam gravissimas, aut non sentit, aut certè quod sentit, in lucrum trahit, paratissimus & plura & graviora perferre, modò pœnas exire liceat æternas.

Talis certè Olympius abbas, eodem Climaco teste, qui interrogatus, quâ ratione speluncam habitare, æstus tolerare tantos, inter muscarum & cyniphum examina totos dies perdurare posset? Ad quæ ille: Hæc, inquit, tolero, nec invitus, ut à cruciatibus futuris liberer: cyniphes fero, quia vermem immortalem horreo: nec æstum curo, quia ignes æternos formido. Illa enim temporis sunt, suum visura finem: idque brevi: ista sunt æternitatis, omni fine caritura.

Idcirco hæc assiduè cogitanda, hæc vigilante animo sunt pertractanda. Firmo etiam corpori in futuros morbos infunduntur medicamenta: sic animus hisce cogitationibus armandus in vitia. Hæ cogitationes nonnihil amaræ, sed salubres; non statim obveniunt, sed paulatim tempore, contubernio, usu adolescunt ac roborantur, fugantur otio inerti, quod quantum virtuti adimit, tantum addit omni vitiorum generi.

Age, quisquis es, saluti tuæ maturè prospice. Vaticinantem audi Sirachidem: *Si non in timore Domini teneris te instanter, citò subvertetur domus tua.* Nunc in manu tuâ est, ut regnes, ut pereas. *Eccli. c. 27. v. 4.*

Miles è pulvillo & lecto non surrexit generosior. Cogita beatitudinem Laboris & Virtutis esse filiam. *Non erubescat*, inquit Augustinus, *pœnitentiam agere, qui non erubuit pœnitenda committere, sed citò in se bonis operibus contendat imaginem reparare, ut inter filios mereatur agnosci à patre, ne ab illâ æternâ beatitudine exclusus, & à convivio nuptiali projectus, ligatis manibus ac pedibus projiciatur in tenebras exteriores.* Optime Tertullianus: Peccati cessatio radix veniæ; gehennæ meditatio, principium salutis. Gehenna cùm malis omnibus abundet, illud ei bonum maximè deest, quod est in malis optimum, supplicii finis. Beatitudo laboris & virtutis est filia. *Aug. tom. 10. serm. 60. de Temp. mihi pag. 254.*

FINIS Scripti: Sed ubi es, ô finis supplicii æterni?

CÆLVM,

CÆLVM BEATORVM CIVITAS.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Partitio scriptionis, & Lectori documenta.

Ierocles Græcus ac vetus scriptor, hominem fuisse commemorat obesissimæ naris, & cerebri nullius. Hic venalem domum proclamaturus, unicum ex eâ lapidem velut specimen mercis circumtulit. Nemo fuit qui hominem non luculentæ fatuitatis damnaret. Quòd si saxum quadratum ingens monstrâsset, affirmâsset que omnes vendendæ domûs lapides ejus generis esse: aut si tegulam inauratam, quales olim in Capitolio fuerant proposuisset, rem sanè non absurdam fecisset: habuisset, arbitror, non spectatores tantùm, sed & emptores.

Cœlum venale est. Sed unde constat emptoribus quàm amplam & quàm pulchram empturi sint domum? Sunt qui cœlestia gaudia vario dicendi & scribendi genere explicent, velut specimen mõstraturi magnæ illius domûs. Sed reverà quidquid dicatur, aut scribatur, id omne velut unicus lapis, aut velut tegula unica est è venali domo subtracta. Nec calamo, nec ore humano Cæli arcana satis explicari queunt. *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit*, illud Beatitudinis mare, quod in domo Dei Beatis omnibus fluet.

Ego de cælo locuturus fatuo illi homini simillimus esse videor: quid enim quàm tegulam unam, aut unicum ex illâ domo lapidem monstravero, quidquid demum dixero? Quid nos infantes dignè loquamur de cælo? Nimiùm sterilis est humana lingua ad encomium tantæ voluptatis. Ne miremur; cùm Christus ipse tam pauca de cælo dixerit, & omnia pænè per parabolas, & ut videtur, plebejas proposuerit. Hinc præsul Hipponensis Augustinus verissimè dixit: *Excedit vires meas, excedit facultatem eloquentiæ meæ, transcendit capacitatem intelligentiæ meæ illud decus, illa gloria, illa celsitudo.* Mera balbuties est, quidquid de cælo differimus. Interim tamen penitus tacendum non est. Frigidè cælum amat, qui non ad illud assiduis cogitationibus, colloquiis creberrimis aspirat. Augustinus ad illam Dei civitatem identidem suspirans. *Libet sanè de te loqui, ait, de te audire, de te scribere, de te conferre, de tuâ beatitudine & gloriâ quotidie legere, & lecta sapius sub corde revolvere, ut vel sic possim ab hujus mortalis & perituræ vitæ ardoribus, periculis & sudoribus sub tuæ vitalis auræ refrigerio transire, & transiens in sinu tuo fessum caput dormiturus vel paullulùm declinare.*

Lingua humana sterilis est ad encomium tantæ voluptatis, *Aug. serm. 44. de Sanctis.*

Etiamnon est omninò tacendum. *Aug. in Medit. c. 22.* Et cur, ex Augustino.

Augustini sensu, hic sermo nobis de cælo ante omnia tragemata & mella sit.

Hoc igitur agamus, cùm domum illam penitiùs inspicere non possimus, unicum saltem ex eâ quadratum saxum aut inauratam tegulam attentiùs inspiciamus, & fatebimur non inviti, admirandæ dignitatis eam esse domum, quæ talibus saxis constructa, talibus tegulis sit operta. Et ne in auras otiosè abeat quod de cælo dicturi A sumus, in antecessum servandi ordinis fundamenta jam ponimus.

Cæli fundamenta:

Primum: Resurrectio & Beatitudo sapientiam ac scientiam omnem excedunt. Hac in re præluxit Noë in Arcâ, quæ totius humanæ gentis, hoc est, octo hominum vivum fuit conditorium. Hæc, inquam, Arca elevabatur ab aquâ, quæ *quindecim cubitis altior fuit super montes quos operuerat.* Eucherius secreti hujus interpres, Quindecim, ait, è numeris *octo & septem* complectitur. Octavus numerus Resurrectionem, septenarius quietem Beatitudinis significat. Porrò Sacramenta Resurrectionis & Beatitudinis transcendunt omnem sapientiam superborum.

1. Resurrectio & beatitudo sapientiam ac scientiam omnem excedunt. *Gen. c. 7. v. 20.*

Augustinus id sæpius pronuntiavit. Hæc sanctissimi Præsulis verba sunt: *Effugit omnem sermonem, excedit omnem sensum humanæ mentis, decus illud atque majestas. Quod* Deus *præparavit diligentibus se, Fide non capitur, Spe non attingitur, Charitate non apprehenditur; desideria & vota transgreditur. Acquiri potest, æstimari non potest.* Idcirco si in explicandis cælestibus gaudiis defuerint verba, illud B Augustini memoriam subeat; acquiri potest, æstimari non potest, multò minùs explicari: Effugit omnem sermonem Beatitudo Cœlum.

Alterum: Auditu solo cælum non capitur; intellectus accedat necesse est. Considerate tot docentis Christi similitudines, quas auditoribus suis instillabat ad cœlum attentiùs cogitandum. Demum interrogabat: *Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam:* Cur obsecro tam accuratè omnia sunt intelligenda? Rationem Christus hanc addit: *Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, venit malus & rapit quod seminatum est in corde ejus.* Itaque & aures & animus ad attentionem erigendus; nihil dicendorum prætervolet, quod non in animum descendat.

2. Auditu solo cœlum non capitur, intellectus accedat necesse est. *Matth. c. 13. v. 51. Ibid. v. 19.*

In lege veteri res ignota erat, felicitas æterna cœlum vim nullam patiebatur. In vetus erant agri fertiles & promptuaria plena eructantia ex hoc in illud. Hinc Christus: *Ideò, inquit, omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Primus in regno cælorum Scriba, primus concionator Christus Dominus fuit, qui prisca & C recentia divinissimis suis concionibus miscuit, ut in auditorum animis desiderium moveret cæli. Sed qui cælum seriò vult desiderare, sæpe illud cogitet. Verbum regni non solùm audiat, sed & intelligat, ne veniat malus & rapiat quod seminatum est in corde eius.

Ita Lucas Brugensis in Matth. c. 13. v. 52.

Tertium: Cæli gaudia non capiemus, nisi ea seriò meditemur. Bonum tam arcanum attentâ cogitatione expendendum est. Hinc illud Augustini: *Intellectus cogitabundus, principium omnis boni.* Sionis Rex David suspirans altùm: *Quàm dilecta, inquit, tabernacula tua, Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* Sic cælum ardebat David, ut pænè animo linqueretur. Unde tam æstuans cœli desiderium? Dies noctesque patriam cœlestem cogitabat. His desideriis cor calefactum, id unum expetebat, quod assiduè apud se volvebat.

3. Cæli gaudia nõ capiuntur nisi ea seriò meditentur. *Psam. 83. v. 1.*

Nos volatici sensûs homines, cælestia & divina non gustamus, nisi ea seriò perpendamus. Nimirum oculi lippientes ac luscioli solem ægerrimè intuentur. Et re-

ctè dixit Aristoteles: *Sicut se habet oculus noctuæ ad lucem solis, sic se habet intellectus noster ad manifestissima naturæ.* Quod si naturalia tam lentè capimus, tardiùs profectò ea percipiemus, quæ naturæ limites excedunt. Tantò igitur attentior sit meditatio necesse est, quantò sublimius est illud, quod meditandum est. Hoc interim soletur, quòd voluptas cælestis vel leviter gustata, incredibiliter sui desiderio trahat.

4. Cùm de cælo sermo est, vix ullæ exaggerationes sunt metuendæ.

Quartum: Cùm de cælo sermo est, vix ullæ ut in rebus aliis, exaggerationes metuendæ sunt. Quidquid hîc dicitur, minùs dicitur. Æterna bona infinitè majora sunt, quàm ut ea mortalium ullus congruè possit instillare auribus. Effugit omnem sermonem, excedit omnem sensum humanæ mentis. Ego quidem de cælo locuturus pictorem mihi videor agere, cui in tabellâ exiguâ decem millia cataphractorum militum sunt pingenda. At ille quindecim aut viginti viros penicillo exprimit, cæterorum galeas tantum adumbrat: Sic ego de futurâ Beatitudine scripturus, è mille gaudiis vix decem, aut quindecim vel adumbrare tantùm potero. Hoc omnino sensu Chrysostomus: *Vultis*, inquit, *dem vobis similitudinem quandam illius statûs? Non est quidem possibile, verumtamen in quantum possum conabor dare vobis quandam imaginem.*

Tom. 5. ho. 6. in cap. 4. ad Heb. mihi pag. 1519.

Acquiri potest Beatitudo, dici non potest, æstimari non potest. Hoc igitur in antecessum probè scias, mi Lector, ad gaudia cæli explicanda sæpius defutura verba. Quis eò pertingat stylo? Vix cogitatione possumus. Interim hoc idem, quod Bernardus in re pænè simili se dixit facere, promitto: *Non opinionis propriæ conjecturas, sed divinorum librorum sequar auctoritatem.*

Serm. de omnibus sanctis init.

5. Dicendi ordo in re tam seriâ debet esse simplicissimus.

Quintum: dicendi ordo in re tam seriâ videtur optimus, qui simplicissimus. Scimus in Magnatum aur Principum conclavia non esse irruendum. Sua illis vestibula sunt, quæ priùs salutanda. Idem hîc faciendum. Priusquam cæli penetralia ingrediamur, aliquantulum in vestibulo erit subsistendum. Liber primus tanquam cæli vestibulum nos nonnihil morabitur. Hîc Lectoris animus sensim ac suaviter disponendus ad cæli voluptates perquisitiùs pensitandas. Ita succedet Liber Secundus, qui quindecim distincta cæli gaudia explicabit hoc ordine.

In primâ quidem parte, Hominem beatum seu beati corpus & animum describemus. 2. Beatitudinis donum, domesticorum amorem & concordiam. 3. Beatitudinis oceanum & voluptuosissimam abyssum: sic universè quindecim Beatorum gaudia prout licuerit, exponemus.

Initium faciemus à sensuum exteriorum delitiis, inde ad alia atque alia progressuri, dum ad visionem Dei veniamus. His autem pænè singulis dissertationibus, una è quinque illis nobilioribus virtutibus velut digito erit monstranda. In virginum choro eminent Humilitas, Patientia, Puritas cordis, Charitas Dei, Conformitas cum divinâ Voluntate. Harum unam semper oculis observari utilissimum est. Quamvis enim disertissimus sit Ecclesiastes, qui non mulsum tantùm, sed & aurum, & gemmas loquatur, si tamen illud Domini: CONTENDITE INTRARE, non persuaserit, actum aget. Fruſtra sunt alia omnia, nisi hoc probè condiscamus. Iis, qui auribus quidem benevolis de cælo loquentem audiunt, nec tamen faciunt, quæ ad cælum emerendum sunt, occinendum est: *Cecinimus vobis, & non saltâstis.* Quod Simplicius dixit de Epicteti acrimoniâ; Qui ab eâ non excitetur, eum non nisi apud inferorum tribunalia corrigendum: Ego de cæli contemplatione verissimè usurpem. Sensum boni honestique non habet, quem ad meliora non impellit consideratio cælestis gloriæ.

Matth. c. 11. v. 17.

CAPVT II.

Ad Beatitudinem cælestem rectiùs explicandam, Præceptiones novem.

Ovum gallinaceum tanti nominis cibus est, ut si oriatur quæstio: Quis omnium ciborum optimus sit? Non inerudité responderi possit, Ovum. Ovo vix melior ullus, vix utilior & salubrior cibus, qui minoris pretii, & molioris nutrimenti, qui paratu & coctu facilior, digestu ac concoctu aptior. Ovum non sanissimus solùm, sed pænè dixerim sanctissimus cibus est. Vix enim ciborum ullus est, qui minùs gulam mulceat, quàm ovum sorbile aquâ elixum. Gula, non nescio, ingeniosa simul & fatua est, subinde vilissima eduliorum appetit poma, porros, pepones, olera, fungos; sæpius tamen perdices & aprorum capita, capos spadones similagine lacteque saginatos inhiat; hîc domi suæ est, hîc suum sibi pabulum habet. Ab Ovis parum voluptatis percipit. Ita Ovum cibus innoxius, cibus optimus.

Ovum omnium ciborum est optimus cibus.

Verùm quod in rebus creatis omnibus, hoc etiam in Ovo erit deprehendere. Nihil est quod adeò sine omni nævo ac vitio sit, quod æquè omnibus prosit. Ovum durum valentissimæ materiæ est, & vix ab ullo satis digeri potest, præsertim albumen Ovi. Deinde Ova pænè nimium felli favent. Corpus quod bile abundat, ova parciùs edat, aut induratis aliquid aceti misceat. Sic ova salubritatis famam non amittent.

Sine nævo ac vitio tamen non est.

Ovo confertur cælum, de quo nobis hîc sermo. Augustinus venustè ac eruditè Spem cæli ovo comparans: *Quid strepis*, inquit, *ô Munde? Immunde quid strepis? Quid avertere conaris? Tenere vis periens: quid faceres, si maneres? Quem non deciperes dulcis, si amarus alimenta mentiris? Ergo si habeo spem, si teneo spem, Ovum meum non est à scorpione percussum. Civitas sancta, civitas fidelis, civitas peregrina, in cælo fundata est. O fidelis, noli corrumpere spem, noli amittere charitatem. Quid expaveſcis quia pereunt regna terrena? Ideò tibi cæleste promissum est, ne cum terrenis perires. Non ergo deficiamus fratres, finis erit terrenis regnis omnibus. Figite spem in* DEVM, *æterna concupiscite, æterna expectate. Toleremus potiùs præsentia quàm diligamus: adversorum manifesta est pernicies, prosperorum falsa blandities. Time mare, etiam quando tranquillum est. Omnino non fruſtra audiamus, Sursum Cor. Quid ponimus Cor in terrâ, cùm videamus quia evertitur terra? Nos Ovum nostrum sub alis illius gallinæ ponamus, gallinæ Evangelicæ.*

Sunt Mathematici, qui omnes Planetarum motus asserant ovatos, idq; firmiùs defraudant. Aug. to. 10. serm. 9. de verbis Domini c. 6. mihi p. 45.

Ergo quod Augustinus rectissimè monet, caveamus ne Ovum nostrum frangatur: Cælum assiduè cogitemus & speremus. In eam rem nostræ dictioni velut præluſuri, de cælesti Beatitudine complura documenta seu præceptiones ordine ac compendio dabimus. Hæc tamen omnia, ut cœpimus per Ovum, oculis subjicere conabimur. Juverit istud, arbitror, ad cælum frequentiùs & studiosiùs cogitandum.

De Beatitudine præceptiones.

§. I.

1. Principium beatitudinis tenuissimum.

Præceptio prima. *Principium Beatitudinis tenuissimum.* Quid minus sinapis granulo huic tamen cælum comparans Servator: *Simile est*, inquit, *regnum cælorum grano sinapis.* Christe! Vix nobis dissimilibus quidquam videtur, quàm cælum & sinapi. Simillima sunt, si perpendamus quàm modicis principiis parvus beatorum grex instar sinapis excreverit *in turbam, quam dinumerare nemo poterat*, cùm eam Joannes cerneret.

Matt. c. 13. v. 31.

Apoc. c. 7. v. 9.

Romani rerum Domini cœnas dabant lautissimas, totos iis apros inferebant. Imò in unicam quandoque cœnam octo apri integri erant assandi. Quo luxu M. Antonium sæpius cœnasse constat. Lucullus in singulas cásque quotidianas cœnas, quinque millia philippeorum ab-

Vide Lipsium l. 4. Poliorceticon c. 1.

Romanorū lautæ cœnę ab ovis initium cęperunt.

rum absumpsit. Res pueris nota. Sed hæ tam lautæ ac dapsiles cœnæ ab ovis initium duxerunt. Venusinus vates: Hoc omnibus, inquit, cantoribus vitium est, ut rogati non facilè inducant animum cantare, injussi nunquam desistant. Hoc Tigellius ille habebat, quem si Cęsar rogaret, nihil proficeret.

Horat. l. 1. serm. sat. 3. initio.

——— Si collibuisset ab Ovo
Usque ad mala citaret, iò Bacche.

Ergo Romanorum quantumvis regiæ cœnæ, Ova tamen ferculorum initium dabant.

Vita Christi in omnibus tenuissimum habuit principium.

Cogitate, Christiani, omnem Christi vitam, à Natali die ad Resurgentis & in cælum Ascendentis gloriam; tenuissimum sanè principium in omnibus observabitis. Judæi opulentum Messiam ingenti famulitio stipatum expectabant. Extremam Domini humilitatem, stupor illorum capere non potuit. Talia sunt omnino Beatitudinis principia. Et quales, obsecro, in hoc orbe sumus, quàm miseri, quàm afflicti, quàm diis non similes! Verùm sic illi vitæ meliori præludimus à viliori edulio, ab ovis incipiendum est. Quod Joannes asse-

1. Joan. c. 3. v. 2.

rens: *Charissimi*, ait, *nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus*: nondum apparet futura Beatitudo. Cœnam illam magnam ab ovis ordimur. Æquo simus animo; post hæc ova sequentur fercula meliora.

2. Sudore aut sanguine immortalitatis purpura est emenda.

Præceptio secunda. *Sudore aut sanguine immortalitatis purpura est emenda.* Lampridius narrat, quo die Imperator Septimius Severus natus est, ab aniculâ puerperæ Ovum purpureum esse oblatū. Aruspices hoc inter Imperii omina habuerūt. Septimio Cęsari duo filii fuerunt Aurelius Antoninus Bassianus (qui & Caracalla dictus à veste) & Antoninus Geta. Hic cùm natus esset, gallina ovum purpureum in ollâ peperit, quod allatum Bassianus Getæ recens nati fraterculus accepit, & quasi sudens applosum ad terram fregit. Julia mater in hanc ovi mortem jocata: Maledicte parricida, inquit, fratrem tuum occidisti. Ac sanè occidit postea, ut putes velut divinitus emissam non ludentis, sed auguran-

Aurelius Victor in Epit. Imp. & Spartianus.

tis vocem.

Christi duplex purpura.

Sudore dicimus aut sanguine immortalitatis purpuram emendam. Christus patiens sub vitæ finem, duplicem inter tormenta gessit purpuram, muricis & sanguinis; muricis alienam, sanguinis suam. Purpuratum cernimus Dominum Jesvm tam in Pilati domo, quàm in Golgothæ clivo. In Pontii Prætorio jam flagris liberalissimè purpuratum milites conchyliatâ chlamide vestierunt. Hæc illa duplex purpura. Sic cælum emit rex

Luc. c. 24. v. 26.

cæli. *Et nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Judæi perfidissimi cum Christo fratre suo, sicut Bassianus cum Getâ, cum Josepho fratres egerunt; verè maledicti parricidæ. Ergo Christus emerit cælum sanguine, nos nec sudore quidem id emere velimus?

Non est è terrâ mollis ad astra via.

Rom. c. 8. v. 18.

Non est. Luctandum & sudandum. Et cùm venditor posсit sanguinem, nil emptori cunctandum: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Seu sudor, seu sanguis, vilissimum pro cælo pretium est; obolus pro regno.

3. Varia Beatitudinis æstimatio.

Præceptio tertia. *Varia Beatitudinis æstimatio.* Quàm multò aliter homo paganus, aliter vir doctus, aliter homo voluptuosus, atque aliter religiosus cælum gustant & æstimant. Quærit Seneca: *Quid est beata vita?* Re-

Sen. ep. 92. init.

spondit: *Securitas & perpetua tranquillitas. Hanc dabit animi magnitudo, dabit constantia bene judicati tenax. Ad hoc quomodo perventur? Si veritas tota perspecta est, si servatus est in rebus agendis ordo, modus, decor & innoxia voluntas intenta rationi, nec unquam ab illâ recedens.* Alii aliter. Dispatia capita, diversi affectus.

Ovum album omnes colores recipit, fit Beatitudo

Ovum album omnes colores recipit, cæruleum, viridem, croceum, purpureum, violaceum; tingi, scribi, pingi sustinet ad lubitum se tractantis. Beatitudo velut Ovum, diversissimis affectibus inscribitur. Hic quidem

A sua omnia vendit, & in egenos distribuit, ut cælum emat. Ille aurum præ cælo adorat mortalium stultissimus: iste sui etiam sanguinis prodigus, vitam mavult quàm cælum perdere: hic omnibus se privat voluptatibus, ut majores recipiat certo fenore. En variam cæli æstimationem. Hæc nostra est seu miseria, seu insania, quòd plerique omnes pretium vile nimis constituamus cælo. In tenebris hanc gemmam à vitro non dignoscimus: ænigma nobis est beatitudo. Hic tamen omnium sensus est: Bonum ingens celari cælo.

diversissimis affectibus inscribitur.

In illo Trimalcionis convivio inter ceteros missus repositorium allatum est cum corbe, in quâ gallina erat lignea patentibus in orbem alis, quales esse solent quę incubant ova. Accesêre continuò duo servi, & Symphoniâ strepente scrutari paleam cœperunt, eruтaque subinde pavonina ova divisêre convivis: Hîc Trimalcio; Amici, ait, pavonis ova gallinę jussi supponi, & timeo ne jam concepta sint. Convivę cochlearibus argenteis

B ova ex farinâ pingui figurata pertundunt. Inter quos unus pænè projecit partem suam, nam videbatur illi jam in pullum coîsse. Deinde, ut audivit veterem convivam: Hîc nescio quid boni debet esse, persecutus putamen manu, pinguissimam, & piperatam ficedulam pro vitello invenit, laudavitque voces monentis: Hîc nescio quid boni debet esse.

Scrutemur obsecro, Beatitudinem cælestem, & quotidianis eam meditatiunculis gustemus; idem & nos pronuntiabimus: *Sub hoc Ovo nescio quid boni debet esse.*

§. II.

4. Beatitudo thesaurus absconditus.

Præceptio quarta. *Beatitudo thesaurus absconditus.* Plinius affirmat; Hieme Ova paleis, æstate furfuribus optimè servari. Nimirum tantus thesaurus operimento tam vili tegitur. *Simile est regnum cælorum thesauro abscondito.* Paleis & furfuribus etiamnum tectus hic thesaurus

C latet. Hunc ita latentem Christus in cruce cœpit divide-

Plin. l. 10. nat. histor. c. 60.

re. Et quod mirissimum, cùm dividitur, totus singulis datur. Hunc prisci Patres acceperunt in limbo. Siquidem eo puncto temporis quo Christus in cruce mortuus clausit oculos, eo captivis illis referavit cælum. Nam etsi eo carcere nondum educti fuerint, divino tamen aspectu jam fruebantur, quod primarium cæli præmium est. Res certa Theologis.

Matt. c. 13. v. 44. Vide Suarez in 3. part. D. Th. disp. 43. sect. 43.

Thesaurus absconditus Beatitudo hunc multi non inveniunt, quia non quærunt, aut malè quærunt. Nec id philosophis ignarum. Annæus optimè: Quid est ergo, inquit, in quo erratur, cùm omnes beatam vitam optēt? Quòd instrumenta ejus pro ipsâ habent; *viam ad cælum pro cælo eligunt*, ita & illud dum petunt, fugiunt. Nam cùm summa beatæ vitæ sit solida securitas, ipsi sollicitudinis caussas colligunt, & per insidiosum hoc iter vitæ, non tantùm ferunt sarcinas, sed trahunt, divitiis sese implicant. Ita longiùs ab effectu ejus quod petunt, semper abscedunt, & quò plus operæ impendunt, hoc se magis impediunt, & feruntur retrò. Quod fit in labyrintho properantibus, ipsa illos indocta discursatio involvit. Vanissimas sollicitudines has & multiplices labores, quos non cælo sed terræ impendimus, religiosissimus scriptor considerans, significanter admodum dixit: Pro modicâ præbendâ longa via curritur: pro æternâ vitâ multis vix pes semel à terrâ levatur. Prorsus sic est. Obi orbem & inspice: Oraculum hoc dices: Beatitudo thesaurus absconditus.

Senec. epist. 44. fine, pauculis mutatis & adjectis.

Cur in vitâ beatâ quærendâ erretur.

5. Resurrectio & Beatitudo multis somnium est.

Præceptio quinta. *Resurrectio & Beatitudo multis somnium est.* Somniavit unus aliquis, quod Suidas memorat, è lectuli sui suspenso mantili pendere Ovum. Ille avidus scire quid hoc somnium sibi velit somniorum interpretem seu conjectorem adit, & super oblatâ per somnum specie scisciatur. Cui interpres: Sub lecticâ, inquit, thesaurus latet. Tu, si quid agis, rimare pavimenti viscera,

Suidas, Cic. l. 2. de divinat.

& pretiosum ovum invenies. Cujus hîc ignavia cessaret? Fodit, vas invenit in quo argenti aurique velut nucleum ignota avaritia concluserat: ita quidem, ut medium aurum veluti vitellus Ovi argento tanquam albumine cingeretur. Inventu tam pretioso lætissimus interpreti suo aliquot de metallo sequiore philippeos misit. Tum ille gratias quidem egit, unà tamen venustissimo dicterio ampliorem mercedem exigens: Nihilne, inquit, de vitello? Nam absque me fuisset, & somnium tuum non nisi somnium fuisset.

Beatus Paulus Athenis Christum in cruce quidem mortuum, sed à morte redivivum annuntiavit, dixitque concione publicâ: *Suscitans eum à mortuis. Cùm audissent autem Resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt; audiemus te de hoc iterum.* Visum est eis somnium, Resurrectio mortuorum. Ita plurimi beatitudinem magis somniant, quàm seriò cogitant. Istius ovi vitellus, tam eis absconditus est, ut pænè nullo illius desiderio tangantur. Divinus psaltes in admirationem raptus: *Quàm magna*, inquit, *multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te!*

Act. c. 17. v. 31. & 32.

Psal. 30. v. 30.

Omnium quidem oculos fugit vitellus tam pretiosus; ii verò qui DEVM religiosè metuunt, sic eum latere nôrunt, ut appetere sciant. Beatitudo vitellus est planè absconditus. Hinc multis somnium.

Carthaginiensium Dux Amilcar, cùm obsideret Syracusas, inter somnium vocem exaudisse credidit nuntiantem futurum, ut proximo die in eâ urbe cœnaret. Somnium videbatur lætum, sed sinistram ejus interpretationem exitus tristis consecutus est. Dum in vivis agimus, velut in prandio sumus, ibi post mortem cœnaturi. Tantò igitur conveniret moderatius esse prandium, quantò lautior sequetur cœna. At plurimi jam lautissimè prandent, tanquam cœna illa magna somnium foret. Ideò fatui interpretes isti, & pransores ebrii apud inferos cœnabunt: quandoquidem cœnam apud superos velut somnium habuerunt.

Valer. l. 1. cap. 7.

Præceptio sexta: *Beatitudo sui appetentem trahit.* Liceat hîc quærere: Quis Ovum vidit per perticam aut hastam ascendens? Sed forsan tu contrà quæres: Quid hoc magiæ? Unde motus Ovo? Nihil hîc incredibile: certum est quod dicimus, & exploratum, nec grande arcanum. Etenim si Ovum liquore suo vacuum, impleatur rore, & tigillum clementer acclive parieti applicetur, ovum ad tigilli pedem positum per illud rependo ascendet. En Ovum ambulans, en sursum reptans. Si quis immortalitatem beatissimam cogitatione sæpius complectatur & reputet, Ovum in pectus recipit, neque ovum vacuum, sed cælesti rore plenum, nec motu destitutum; per transtillum ibit, sursum tendet. Hoc ajo: quisquis cogitationem in cælum, in æternitatem defixerit, optimis desideriis æstuabit, suspiriis ac gemitibus alta petet, subinde & lacrymis fluet, in summum enitetur, & expeditiùs longè, quàm aut Atheniensis Dædalus, aut

6. Beatitudo sui appetentem trahit.

Graculus esuriens in cælum jusseris, ibit.

Juvenal. Sat. 3. v. 78.

Homo qui cælestium contemplatione animum exercet, per gladios, per hastas, per ignes impavidus curret, se jaculo scopum, hastis se ludibrium objiciet, ut tantò celeriùs ac feliciùs in cælum penetret. Ne mirare, ovum pectore gerit, sed ovum rore distentum, quod sursum tendit, quod in altum trahit; amor & desiderium cæli non quiescit; unde descendit, eò redire cupit.

Christum aspice; per erectam crucis perticam ascendit: *Proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* Christum tot millia sanctissimorum hominum secuti; qui hanc ipsam crucis perticam conscenderunt, torrentis sese omnibus animosissimè objecerunt, modò potirentur cælo. Quin & nos sequimur? sequemur certè, si roscidum illud ovum in pectus recipiamus.

Hebr. c. 12. v. 2.

Ite nunc fortes, ubi celsa magnis
Ducit exempti via. ——
Superata tellus sidera donat.

Boëth. l. 4. de cons. Phil. metro 7. fine.

Ite, & ad cælum sequimini. Neque enim vos in profectu positi virtutis diffluere delitiis & emarcescere voluptate venistis. In vestrâ situm est manu, qualem vobis vitam formare velitis. Omnis enim quæ videtur aspera, aut bonos exercet, aut lapsos castigat, aut improbos punit. Boni exercentur ad præmium, lapsi aut lapsuri castigantur ad profectum, improbi puniuntur ad supplicium. Ergo animosè: per confragosa & aspera eundum est: sedulò ad cælum itur.

Vitæ asperæ effectus.

§. III.

PRæceptio septima. *Beatitudo morte comparatur.* Pullus ovo concluſus, si in auras emittendus sit, priùs ovi cortex rumpendus. Steriliſſimâ lite altercantur docti, an gallina mater, an verò pullus roſtello pertundat ovum ut exeat? Inanis concertatio: nobis non licet eſſe tam otioſis. Hoc aſſero, ut pullus extra ſuum carcerem ſit, putamen ovi rumpendum eſt: ut homo fruatur DEO, moriendum eſt. Chriſtus ipſe mortuus, mater Chriſti, Diſcipuli Chriſti, omnes amici Chriſti mortui ſunt. Hîc nulla immunitas, nullum privilegium, nullum; moriendum eſt. Mori cupiebat, & ovi corticem perrumpere, qui clamat: *Educ de custodiâ animam meam ad confitendum nomini tuo.* Jam brevi educendus cantabat: *Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace.*

7. Beatitudo morte comparatur.

Ut homo fruatur Deo moriendum eſt.

Pſal. 141. v. 8.

Luc. c. 2. v. 29.

Anſelmus hîc eleganter: *O misera sors hominis*, inquit, *cùm hoc perdidit ad quod factus est! ô durus & dirus casus ille! Heu quid perdidit, & quid invenit? quid abscessit, & quid remansit? Perdidit beatitudinem ad quam factus est; invenit miseriam propter quam factus non est. Abscessit sine quo infelix est, & remansit, quod per se non nisi miserum est. Ærumnosè! Vnde sumus expulsi? quò sumus impulsi? Vndè præcipitati; quò obruti? A patriâ in exilium, à visione DEI in cæcitatem & barathrum, à jucunditate immortalitatis in amaritudinem, & horrorem mortis.* O igitur verè felices, qui è carcere tam fædo in palatium, ad regnum, in solium educuntur.

Anſelm. in proſolog. c. 1.

Hegeſiſtratus Elæus à Lacedæmoniis captus, & in vincula conjectus rem fecit omnibus pòſt ſæculis admirandam. Nam cùm ferratis ſoleis nexus eſſet, dimidium pedem præcidit, ut illis ſeſe compedibus eximeret: Demum excubitoribus deceptis, ſubrutóque muro effugit carcerem. Chriſti ſuaſu oculi quandoque noſtri à nobis ipſis ſunt eruendi, manus amputandæ, pedes præcidendi, ut ad libertatem cæli evolemus. Quid cunctamur? quin illos eruimus, has amputamus, iſtos præcidimus? Denique carcer effringendus, perrumpendum eſt ad alta. Videte corpus Domini JESV trabi ſuffixum: quomodo flagris, vepribus, clavis laceratum, quaſi viam præbuit ut evolaret ſpiritus. Aſpiras paradiſum? Priùs illuc non evolabis, quàm ovi cortex pertundatur. Perrumpendum, moriendum eſt.

Herodotus in Calliope.

Præceptio octava. *Beatitudo gaudet ingeniosis inventoribus.* Chriſtophorus Columbus gente Italus, ſuopte ingenio id invenit, ut novum Orbem retegeret primus. Cùm autem res ea in magnâ gloriâ ſimul & invidiâ eſſet, ita evenit in convivio quopiam Hiſpani proceres hanc laudem ejus delibatum irent, & variè vellicarent. Quippe id facile cuivis & pronum fuiſſe; navigationem illam gravibus periculis caruiſſe, adeóque ſuæ gentis hominem potuiſſe eaſdem illas terras gentéſque reperire, ſine Italorum artificiis. Columbus (aderat enim) cùm tacitus diu audiſſet, denique ſurrexit, & velut aliud acturus ovum attulit à gallinâ, illúdque repoſuit in menſâ. Et heus Domini mei, ait, quis veſtrûm ille tam ſollers, qui hoc mihi ovum in caput, erectúmque deſtituat? Muſſare illi, circumſpicere, jámque mutuo aſpectu ſilere, nega-

8. Beatitudo gaudet ingeniosis inventoribus.

Lipſius l. 1. Antiq. lect. in præfat. ad lectorem.

Chriſtophorus Columbus novi orbis inventor primus fuit.

re, negare ad extremum omnes id posse fieri. Ille clementer: Imò verò, ait, fiet, & simul ovum leniter à capite læsum super mensam erectum deposuit. Hîc risus omnium & irrisus, pro se quisque rem facilem ac nugatoriam dicere. Hoc nostrûm cuilibet, ajunt, effectu promptum fuisset. Sed enim, ait Columbus, non cuilibet vestrûm hoc promptum fuit excogitatu, ante me indicem. Talis est inventio novi Orbis, quem invenien-dum nemo, omnes inveniant inventum.

Sancti admirandas inventiones excogitarunt ut cæli primium obtinerent.

Qui Divorum res gestas evolverit, quales, Deus bone, quámque admirandas reperiet inventiones? Quid ii non excogitârunt, útque certiùs auctiúsque cæli præmium obtinerent? Sanctissimi quique hominum, quid non moliti, quid non ausi, quàm in seipsos duri ac severi exiterunt, quàm sibimet acriter imperârunt? Quàm novâ mundum arte delusit Alexius? Quàm generosâ inventione Venerem triumphavit Nicetas! quàm vario stratagemate diabolum debellavit Antonius! quàm salutare sui odium in seipsos concitarunt alii. Fuerunt qui B nudum corpus loricâ ferreâ vestirent, aut ferreo cingulo lumbos stringerent, ut ferrum intumescens circum caro tegeret. Alii totos dies, quandoque biduum triduúmque impransi & incœnati laboribus ac precibus se fatigârunt: alii jejunia longiùs produxerunt. Fuerunt qui pluribus annis nil cocti aut calidi libârunt. Alii cum demum somno succumbendum, non jacere, sed incommodè, nec tamen innixi parieti sedere voluerunt. Alii humo nudâ, subjecto pro cervicali saxo insuavem & parcum somnum admiserunt. Quanti precibus totas noctes pervigilârunt? Plurimorum mos fuit trecenties aut sexcenties, & verò sæpius de die genua submittere ad precandum. Fuerunt, quos Stylitas nominârunt, qui annis compluribus diu noctúque columnis insisterent sub puro Jove, tempestatum omnium tolerantes. Alii virgis armati seipsos utrâque manu acerrimè ceciderunt, dum omnes Davidis Psalmi recitarentur: alii die unâ noctéque tamdiu in se virgis sæ- C vierunt, dum omnes Psalmi novies pronuntiarentur. Deum immortalem! quàm obstupescenda sunt hæc inventa in fraudando genio, in affligendâ gulâ, in fallendo somno, in toto corpore macerando! Hæc omnia ad beatitudinem certiùs obtinendam excogitata sunt. Christus ipse ut suis diadema regni acquireret, priùs spinis coronari voluit. Inaudita inventio! Beatitudo gaudet ingeniosis inventoribus.

9. Ad beatitudinem per ignem & aquam transeundum.

Præceptio nona. *Ad beatitudinem per ignem & aquam transeundum.* Hoc itidem ab ovo discendum. Quis ovum obsecro, lixare aut coquere sine igne potest? Dicas: Si ovo fracto, vitellus in bullientem aquam effundatur, esui commodissimus fiet. Hic ovi coquendi modus nihil ad rem: Sed nec ille cùm in ponte Tiberino Romæ, fabulo ardenti ovum exponitur à sole decoquendum. Aliter lixari potest ovum ad parietem pen-

Ovum sine igne coqui potest.

dulum, idque hac ratione: Sacculum scorreum mihi date quemcunque obvium; hic calce vivâ & affusâ aquâ D impletus ad proximum parietem appendi poterit: Huic sacculo injectum ovum, velut in pensili foco pulcherrimè decoquetur sine igne, non sine occultâ vi ignis.

Nos sine ferro & flammâ Martyres esse possumus, si veram in quâvis calamitate patientiam exhibeamus. Ps. 65. v. 12. Hierosolymæus Rex David sine igni & aquâ, igne & aquam expertus: *Transivimus*, inquit, *per ignem & aquam & eduxisti nos in refrigerium.* Dei filium cruentæ trabi suffixum aspicite: Transivit per ignem & aquam. Pridie mortis per torrentem Cedron ad judices tractus, in illos denique dolorum ignes præcipitatus est, ut extremâ siti confectus exclamârit: *Sitio.* Verè per ignem & aquam transiit in paradisum: eductus est in refrigerium. Rom. cap. 6. v. 9. *Scientes*, inquit Paulus, *quòd Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*, Agite, Christiani, hâc transeundum est, alia via in paradisum A non est, nec vera hæc transiliri potest. Transeundum est per multiplicis afflictionis ignem & aquam. Solatio sit solum esse transitum, quidquid malorum patimur. Eja ergo transeamus usque Bethlehem, transeamus: Educet nos Dominus in refrigerium.

CAPUT III.

Aliæ novem præceptiones ad cælum crebriùs meditandum.

In superiore Palatinatu cœnobium est in cujus peristilio Epitaphium cum hac inscriptione:

Singulis militibus ovum unum: Schvveppermano geminum.

Epitaphii origo hæc est: Ludovicus IV. Imperator Augustissimus, anno Christiano millesimo trecentesimo decimoquarto, eam annonæ difficultatem in castris expertus, ut quod alimoniæ reliquum, parcissimè inter militem fuerit distribuendum. Neque verò aliud quidquam supererat quàm ova. Hinc optimus Imperator, velut providus paterfamilias cùm annona ingravescit, liberis suis graciles panis lamellas præsecat; sic ille cuivis militi, ovum unum assignavit. Erat tunc in Exercitu Seufridus Schwepperman vir sanè militaris ac strenuus, amplâ fortunâ dignus. Huic Imperator ob excellentem viri virtutem ova duo præcepit dari. Hinc illa pars Epitaphii:

Singulis militibus ovum unum: Schvveppermano geminum.

Hîc licuit parsimoniam ac temperantiam condiscere. *Recensatum.* Fuit edonum quispiam qui in convivio viginti quinque ova velut in antecœnium sorberet, & etiamnum esuriret. Huic sanè in militiam proficiscendum non est: unum illi ovum vix umbra cibi videretur, cui hecatombe ovorum opus est. Cujusmodi ferculum apud Athenæum Evippus nominat, & cum bellariis asserit devoratum.

Nos de Beatitudine compendio loqui & dissertationi exactiori velut præludere cœpimus. Ovum sumpsimus huic promulsidi prorsus idoneum. Ita pergemus dum ad graviora deveniamus.

§. I.

10. Una beatitudo, mille gaudia.

Præceptio decima. *Una Beatitudo, mille gaudia.* Quid quid voluptatum ac gaudiorum animus humanus vel excogitare vel optare, imò plus quàm optare potest, id in uno Dei aspectu fruendum inveniet. Gloriantur coci, si ex oviculâ unicâ distinctos missus plurimos condire sciant. Fuit qui è solis ovis exquisita fercula disparia noverit parare. Ejus generis fuit Livianus ille cocus, qui è suo domestico nescio quot epularum & aprugnæ species confecerit. Cœna illa in cælo Magna, beatitudo una est, sed mille gaudiis abundat. Veritatis oraculum est: *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* *Livius l. 5. de bello Macedon.* *Matth. c. 5. v. 12.*

Interrogata sponsa, de sponsi formâ: Qualis est dilectus tuus ex dilecto, qualis est? Illa velut penicillo sumpto depictura sponsum: *Caput ejus*, inquit, *aurum optimum: Comæ ejus sicut elatæ palmarum: Oculi ejus sicut columbæ: Genæ illius sicut areolæ aromatum: labia illius lilia distillantia myrrham primam.* Post omnia vultûs lineamenta: *Guttur ejus*, inquit, *suavissimum.* Bona mulier non reperit cui guttur conferret. Beatitudinem cælestem cogitationi subjicere, sermoni possumus inserere, verbis explicare non possumus. Hîc non hominibus solùm, sed & Angelis silentium indicitur: hîc solus Dei filius cum dignitate loquitur. Beatitudo una est, sed mille, mille, mille gaudia. In montis Taborei jugo silent Angeli, Moses & Elias loquuntur quidem, sed de nece ac excessu Domini; solus Pater loquitur, jubétque audiri filium. Petrus, quod Augustinus observat, omnium mysteriorum oblitus, clamavit quasi ebrius, & tamen stul-

Cant. c. 5. v. 11. & seqq.

Beatitudo cogitari potest, non explicari.

tam tan-

lam tantùm gloriæ gustârat. Mortalium nemo, nemo Angelorum cælestem gloriam satis explicaverit; mille, mille,mille gaudia beatitudo unica complectitur.

11. Beatitudo expensis & laboribus omnibus dignissima. *Erycius Puteanus de summo naturæ miraculo mihi p. 101.*

Præceptio undecima. *Beatitudo expensis & laboribus omnibus dignissima.* Audite quid juveni studioso contigerit. Is patriæ Italiam studiorum causâ prætulit, & Patavii cœpit agere. Cùm domo subsidia numorum expectaret, visus est sibi per somnium à tabellario accipere ovum, mox frangere, & nucleo toto corpus perungere. Verum profectò somnium fuit. Etenim paulò pòst transmissa pecunia est, quæ partim aureis, partim argenteis constabat numis. Atque hoc candidum luteúmque ovi erat. Vix numos acceperat, & in gravissimum morbum incidit, quo omne illud aurum argentúmque consumptum est. Hoc prorsus erat ovi liquore corpus perungere.

Cur Christus sit solus verus mercator. *Matth.c.13. v.45.& 46.*

Beatitudo ejus generis gemma & cimelium est, ut Christus asserat: *Simile est regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inventâ autem unâ pretiosâ margaritâ, abiit & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.* Quis verior Christo Domino mercator qui pretium sui sanguinis infinitum pro pretiosis illis mercibus dedit? Verè abiit, vendiditque omnia; famam, sanguinem, vitam exposuit, ut nobis cælum emeret. Beatitudo expensis omnibus dignissima. Tot millia hominum Christi exemplo invitati hoc ipsum à tot sæculis egerunt; abjerunt, & vendiderunt omnia quæ habuerunt, ut emerent unam illam beatitudinis margaritam, omni sumptu dignissimam. Vide mihi hominem, qui beatissimam æternitatem, qui cælum seriò amet: lætus is abit, venditque omnia; parentes deserit, voluptatibus valedicit, facultates omnes excutit, honorum compedes rumpit, rem & spem fortunæ blandientis abjicit, quidquid est illecebrarum à se præscindit, ad omnia pro Christo promptum paratum se sistit; ita totis brachiis crucem amplectitur. Num iste tibi non omnia vendere videtur, ut unam atque unicam æternitatis margaritam emat? O felix emptio! ubi pro mille auri talentis obolus expenditur. Interroga illum ipsum hominem, qui si sapit, & serius est, hoc ipsum dicet: Multa vobis videor reliquisse? Nihil reliqui: cupreum teruncium dedi pro sexcentis auri millionibus: Beatitudo laboribus & expensis omnibus dignissima est.

12. Beatitudinis gustulus amicis mittitur.

Præceptio duodecima. *Beatitudinis gustulus amicis mittitur.* Antequam Europa tot bellis arderet (quorum incendia nondum sopita) in nostrâ superiore Germaniâ varii equestres ludi dabantur, plurimæ personatorum pompæ visebantur, in amplioribus præsertim civitatibus quæ sæpius per annum ejusmodi Hilaria celebrabant. His ludis plerumque intererant ova, sed pretioso liquore fragrantia: nam angustissimo foramine ovi medulla solet efflari, & florum succus infundi. Hæc ova honoris & amoris signa per ædium feneſtras dextrè injicere artis est. His ovis plenos sæpe corbes onerabat festivus luxus, ut ea liberaliter huc illuc missilia spargerentur. Ita imbres odoriferi ovis clausi, in domos notiores perpluebant.

Deus ova fragrantia in amicos cælo dejicit, & quæ sunt.

Istius moris Deus etiamnum retinens, ova fragrantia in amicos cælo dejicit, tangitque destinatissimo ictu. Ea subinde suavitas, & copia solatiorum bonam mentem obruit, ut homo jam sibi cælo receptus videatur. Hinc paratissimus est pro Christo vinciri, uri, necari: obvium quodvis patibulum suo corpore ornare, aut contusis membris vestire rotam; Dei causâ pati plurima desiderat: esurit contumelias, prurit in tolerandas plagas, cupiditate pro Deo moriendi ardet. Unde huic homini tantus tamque alacer animus: hęc corruptior natura nõ docet. Unde igitur illi hic æstus tã generosæ patientiæ? Cor ejus cælesti solatio plenũ est, mel beatitudinis jam lingit: hinc paratus ad omnia. Sed unde hoc ipsum illi? Deus in illum ut in amicum fragrans ovum dejecit cælo; hinc ardor iste, hinc accensus in Christum & Beatitudinem amor. Beatitudinis gustulus illi submissus est, fragranti nimbo permaduit, cælesti ovo in amoris signum tactus est. Jámque cum Paulo etiam hostes provocat, & excelso animo vociferatur: *Quis nos separabit à Christi charitate? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? In his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.* Nulla laboris aut doloris, sed nec ærumnarũ vis ullà me hinc avellet: Deo duce superabo omnia. *Rom.c.8. v.35 & seq.*

Unde animus tam invictus? Fragranti ovo ad beatitudinem initiatus est. Vide Antiochenũ Præsulem Ignatium: Leones provocat ad sui lanienam, ut sentiat se mori: Utinam, inquit, fruar bestiis, quas & oro mihi veloces esse ad interitum. Nunc incipio Christi esse discipulus, nihil de his quæ videntur desiderans, ut Jesvm Christum inveniam. Ignis, crux, bestiæ, confractio ossium, membrorum divisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant: tantùm Christo fruar. En amicum Christi, fraganti ovo, cæli desiderio concitatum ad alta rapi. Nimirum Beatitudinis gustulus amicis mittitur.

§. II.

13. Beatitudinis præmium nondum partum facillimè frangitur.

Præceptio decimatertia. *Beatitudinis præmium nondum partum facillimè frangitur.* Ovum, nobile quidem edulium, sed fragile. In Germaniâ superiore ludi genus est, Ova legere. Exeunt in pratum, & cursu certaturi ova sportis efferunt. Centum, ducenta vel plura ordine & passus unius intervallo in longam lineam locata extenduntur: Hæc singula itu reditúque ad ovorum numerum repetito in sportam juxtà positam, quàm potest celerrimè infert qui certat. Interea constituram sibi metam antagonista currendo satagit emetiri. Certamen est, uter celerior sit, hic currendo, an ille colligendo. Sed si collector ovum rumpat priusquam absolvat, jam victus est. Spectaculum jucundum.

Erycius Puteanus l. supra cit. pag. 96.

In Belgio tripudium ovi passim instituitur hoc modo: Saltant singuli seu pueri, seu puellæ, gyrósque ducunt certis legibus circa ovum quod humi jacet ligneâ scutellâ tectum. Hanc inter saltandum pedibus amovent, eámque nudato jam ovo, ad numeros circumagunt. Cùm omnia ex ritu fecerunt, eodem involucro rursus ovum operiunt. Quisquis hoc ruperit, aut læserit in pœnam sorbet.

Beatitudo intra nos est, *Luc.c.17. v.21.*

Dum vivimus, velut choreas ducimus obtinendę beatitudini. Ea in medio nostrûm est. Christus id asserens: *Ecce enim*, inquit, *regnum* Dei *intra vos est.* Sumus hæredes scripti cælestis regni, hæreditatem nondum possidemus, Eâ etiamnum excidere possumus. Agendum cautè, incedendum solicitè, saltandum perìtè. Ovum hoc facillimè frangi, momento potest amitti. Impudicus oculorum jactus vel unicus hoc ovum rumpit, beatitudinem perdit. Ut vidit Rex David, periit. Expressissimè Christus: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Atqui Paulinum illud scimus: *Neque fornicarii, neque ebriosi, neque adulteri, &c. regnum* Dei *possidebunt.* Res prorsus delicata est hoc beatitudinis ovum: Non impudico tantùm oculorum jactu, sed cogitatione obscœnâ vel unicâ totum æternitatis regnum perditur.

Et momẽto potest amitti *Matth.c.5. v.28. 1. Cor.c.6. v.9.*

Hanc Theologi Moral. *sam vocant, quam quis fovet cum assensu ta delectationem, etsi abstinet actum.*

Attendite, Christiani, attendite, & cautos pedes figite. Hoc ovi tripudium est periculosissimũ. Fregisti ovum? Et te, & ovum perdidisti. Peccatum letale vel unicum commisisti? Et beatitudinem, & bona simul omnia amisisti. Scis, ô bone, decalogi præcepto sexto adulterium, & omne libidinis delictum; Septimo furtum prohiberi. Nunquid hæc solùm illicita? evolvamus seriem divinæ legis. Præcepto nono non mœchia solùm omnisque lascivia, sed etiã mœchiæ cupiditas: præcepto decimo non furtum tantùm, sed omnis furti cupiditas vetatur. Ergo tripudia, sed cautè: hoc ovum cave priùs perdas, quam acquiras. Beatitudinis præmium facillimè frangitur.

Præceptio

14. Post ignes afflictionis, præmium beatitudinis.

Præceptio decimaquarta. *Post ignes afflictionis, præmium Beatitudinis.* Rem miram & pœnè inauditam narrat laudatissimus Poloniæ Dux Nicolaus Christophorus Radzivillius, quam ipse oculis suis spectavit. In Ægypto, inquit, fornaces sunt, in quibus omnibus generis ova in pullos coëunt. Fornaces illæ sunt rotundæ mero stramine contextæ glutine foris & intùs accuratè perlitæ. Ab unâ fornacis parte ostiolum, ab oppositâ foramen non grande. Medio fornacis tergo fenestella est per quam obliquis radiis Sol penetret. Tanti autem sub meridiem calores sunt, ut paulò diutiùs uno loco consistere nec calceatus quidem possit. Porrò hæ fornaces capacitatis tantæ sunt, ut in iis tria millia ovorum commodè reponi possint, & alterum ab altero non tangatur. Hinc tria millia pullorum, scilicet ovorum numero totidem pulli, aut certè non multò pauciores, jam ex ovis exclusi simul prodeunt.

In clibano nunc sumus, quamdiu extra cælum sumus, hîc claudimur & urimur. Beatus ille quem amor cælestis sic excoquit, ut ex æstuosâ hac caveâ in cælum evolet. Dixi tria millia pullorum ex unico tali Ægyptio clibano simul in auras emergere, parum hoc est. Fuit cùm ex unico templo viginti millia Christianorum in cælum unà evolarent.

Nicephor. l. 7. hist. Eccles. c. 6.

Anno à Virginis partu trecentesimo primo, Diocletiani & Maximiani Herculei ævo, Nicomediæ ipso die Natalis Christi viginti millia Christianorum ad rem divinam in templo convenerunt. Diocletianus id commodam occasionem ratus, templi januas occludi, & circum circa ignem strui, pro foribus tripodem Jovi cum thure statui; simul etiam præconis voce proclamari jussit: quisquis ex eo numero tueri vitam cuperet & flammas effugere, foràs exiret, Jovi thus adoleret: sin minùs omnes uno templi incendio exurendos. Hîc omnium animi in unam sententiam erecti, malle centies mori, quàm Diis facere. Ita unus omnium loco respondit: Omnes Christiani sumus; Christum Dei filium æternum regem colimus; huic uni sacrificamus; pro Christo millies mori non recusamus. Vix ea dixit, & continuò ignis convalescens templum corripuit, simúlque illa viginti millia Christianorum, flammâ fumóque extinxit. En clibanum è quo ingens hic numerus subvolavit in cælum. Ita tot veræ pietatis pulli eo prorsus die vitam immortalem auspicati sunt in cælo, quo Christus mortalitati natus est in terrâ.

Æstuosa nos claudit cavea, dum vivimus. Toleremus. Post ignes afflictionis, refrigerium beatitudinis.

15. Beatorum formositas elegantiâ omnem extinguit.

Præceptio decimaquinta. *Beatorum formositas elegantiam omnem extinguit.* In hominem formosum & pumice expolitum vetus verbum est: *Ex ovo prodiit.* Non eâ quâ ceteri lege natus, ad omnem venustatem excultus est. Quemadmodum enim de impolito & agresti homine dici solet:

Statius.

——— *Viridi puer excidit orno.*

Ita de polito & elegâti dicitur: Ex ovo prodiit: Ab Apologo res ortum habet. Ledam Tyndari filiam fingebant prisci duo peperisse ova, ex uno Pollucem & Castorem gemellos, ex altero Helenam prodiisse.

Cur beati ex ovo prodiisse dicuntur.

Ea est omnium beatorum corporum formositas, ut de singulis illorum rectissimè dicatur: *Et macula non est in te.* Ex ovo prodierunt omnes. Dum enim viverent, tam assiduâ cæli contemplatione animum exercuerunt, ut cælo velut ovo seipsos concluserint. Inde jam progressi ad immortalem vitam, ex ovo planè prodiisse dicendi sunt. Quod si more modóque veterum loqui libeat, dicendum: In cælo meri Castores & Polluces, meri Narcissi & Spurinæ, Ariadnæ sunt tantùm & Helenæ mortalibus omnibus formosiores. Omnem mortalium elegantiam confla, & cum unius beati formositate compara, Æsopum cum formosissimo simul & castissimo Democle comparaveris. Quid mortualis calva aut cranium ad juvenis venustissimi frontem? Quid oris humani decus est ad beati Stephani formositatem in cælo, qui etiamnum mortalis faciem tamen Angeli præ ferebat? Paulus diversa ex æquo comparans: *Primus homo*, inquit, *de terrâ terrenus: secundus homo de cælo cælestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cælestis, tales & cælestes.* Christus adhuc moriturus, *formâ* tamen *speciosus extitit præ filiis hominum*: quàm erit formosus jam cælo receptus? qualis ergo cælestis hic homo tales & alii homines cælestes erunt. Quid igitur cadaverosos mortalium vultus præproperè ambimus?

Act. c. 6. fine. *2. Cor c. 15. v. 47. & 48.* *Psal. 44. v. 3.*

Suaviùs ex ipso fonte bibuntur aquæ.

Hoc oculorum spectaculum in cælo longè amabilius, & insuper æternum erit: Hoc amemus, hoc expectemus. Beatorum formositas elegantiam omnem extinguit.

§. III.

16. Beatitudinis amor invincibilis.

Præceptio decimasexta. *Beatitudinis amor invincibilis.* Est forsan qui putet vitrum & ovum æquè fragilia esse. Ego verò inter robustissima ovum numero. Et Plinius disertè id affirmans: *Firmitas putaminum*, inquit, *tanta est, ut rectâ nec vi, nec pondere ullo frangantur, nec nisi paullulum inflexâ rotunditate.* Qui vires & nervosam corporis firmitatem jactant, hoc certamine solent exerceri, ut ovum tentent frangere. Conantur ii quidem, & validò palmarum nisu utrumque ovi cacumen æqualiter premunt; sed frustra sunt, & fateri denique coguntur, vires humanas vinci à fragili testâ. Pures sub ipsis manibus ovum in marmor commutari. Certum ab experientiâ. Nec id cuiquam adeò mirum videatur, nil pænè facilius lædi, frangique ovo, nil tamen pertinaciùs resistere: tenerrimo cortici hanc firmitatem confert concameratio.

Plin. l. 29. Nat. hist. c. 3. med.

Quid fragilius homine aut imbecillius, quem rectè dixeris ipsam imbecillitatem. Sed ubi beatitudinis amor hunc ipsum occupaverit, videbis non jam ovum fragile, sed saxo, sed ære, sed chalybe firmiorem. Intuere, obsecro, Jobum: hominem cernes invalidum, debilem, innumeris miseriis obnoxium; omni ovo, omni vitro fragiliorem. Sed expecta sis, brevi saxeum, mox æreum, mox chalybeum atque adamantinum exhibebo. Quod paullò antè de divis omnibus affirmatum est, id optimè de Jobo dicitur: *Ex ovo prodiit.* Jobus futuræ beatitudinis voluptates ita animo & cogitatione comprehendit, ut inter medios ærumnarum turbines lætus cecinerit: *Scio quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terrâ surrecturus sum. Et in carne meâ videbo* Deum *Salvatorem meum. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.* En geminum ovi cacumen invictâ firmitate concameratum. Unum illud: *De terrâ surrecturus sum.* Alterum, istud: *Et in carne meâ videbo* Deum *meum.*

Iob c. 19. v. 25. 26. 27.

Geminum ovi cacumen in Jobo quod.

Diabolus & Mundûs in viri hujus caput conjurârunt, hunc unum perditum voluerunt; utrimque vim omnem exeruerunt, ut ovum hoc comprimerent. Non potuerunt. Diabolus in iras consurgens omni ope atque operâ in unius exitium ruit. Hinc Jobus, non ulcerosus tantùm, sed merum ulcus; liberi, ruinâ domûs sepulti omnes; uxor non solatricem, sed diabolum egit, & viro pariter insultavit. Quid ei nisi anima vix labris hærens restabat? Parte aliâ Mundus strenuè collaborans in greges armentorum Chaldæos & Sabæos immisit, qui pecus omne abegerunt. Nihil agis Munde; frustrà sævis diabole, tenuissimum ovi corticem non dicam conterere, sed nec commovere quidem potestis: hoc ovum utrinque acuminatum est, conteri non potest, vim omnem è transverso illatam superat. I, nunc diabole; I, Mûde, & Jobum ludos facite; ille vobis illusit. † In simeto cecinit, inter tot funera risit, amore beatitudinis invictus stetit. Verè Beatitudinis amor invincibilis.

† 17. Beatitudinis contemplatio continentiæ & castimoniæ mater.

Præceptio decimaseptima. † *Beatitudinis contemplatio continentiæ & castimoniæ mater.* Filû ovo medio circumligatum,

gatum, ut ajunt, resistit prunis & igni. Certè Plinius *Vis verò tanta est*, inquit, *ut lignum perfusum ovo non ardeat, ac ne vestis quidem contacta aduratur.* Siracides ne in DEVM ingratus esset: *Liberasti me*, ait, *à pressurâ flammæ quæ circumdedit me, & in medio ignis non sum æstuatus.* Ignis est qui toto perfurit Orbe, ignis impurus, Venereus, ex orco emissus, de quo dilucidissimè Job: *Ignis est*, inquit, *usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.* Et ut probè sciretur de libidinis igne sermonem esse, proximo versu præmisit: *Si deceptum est cor meum super muliere, & fi ad ostium amici mei insidiatus sum.* Hæc enim nefas est, & iniquitas maxima.

Plinius l. 29. Hist. nat. c. 3. post med.

Eccli. c. 5. v. 4. & 6.

Iob cap. 31. v. 12.

Ibid v. 9.

Ignes Veneris toto orbe grassantur.

Atque hi Veneris ignes impurissimi locis omnibus sic latè grassantur, ut dici possit, *ardet Orbis.* Tot ubique spurca colloquia, tam fœdi gestus, tot prava exempla, tot libidinum sunt illecebræ, ut quisquis Venereum hoc incendium effugerit illæsus, cum Siracidâ DEO gratias meminerit, dicatque: *In medio ignis non sum æstuatus.* Magnus Antonius olim videre sibi visus est universum Orbem laqueis obductum. Hìc ille ingenuâ interrogatione DEVM compellans: Domine, ajebat, quis evadet? Idem hìc licebit quærere: Cùm ubicunque terrarum, cùm in omnibus pænè latebris hic luxuriæ ignis vivat, O Domine quis evadet? Responsum in promptu est; Ovo perfusus non ardebit. Quisquis Beatitudinem & delitias cælestes seriâ mente pertractaverit, & unà illud expenderit: *Caro & Sanguis regnum* DEI *possidere non possunt:* ab illis ignibus sat tutus erit. Res liquida & certa. Nam homines qui libidinum cæno volutantur, cælum profectò non cogitant, nisi rarissimè, idque prorsùs perfunctoriè. Hoc illis cælum est, lascivire & sordibus mergi. Ovo beatitudinis non perfunduntur. Hinc ignibus Venereis non resistunt; uruntur & ardent: & quandoquidem animus eorum in flammâ est, os etiam & lingua, & oculi ac manus ob ejusdem flammæ vicinitatem turpiter ardent. O DEVS meliora. Cælum meditare, & ignes libidinum effugies. Beatitudinis contemplatio, continentiæ ac castimoniæ mater.

1. Cor. c. 15. v. 50.

Hominibus libidinosis cælum est lascivire.

Præceptio decimaoctava. *Ad Beatitudinem angusta ducit semita.* Ovum gallinarium tam docile ac patiens est, ut etiam per dactylion aut sigillarem annulum trahi, aut in vitrum angustissimi colli se salvum intrudi patiatur. Quod eâ ratione fit, si ovum à gallinâ recens aceto nonnihil maceretur, ita mollescit, ut per annuli angustias non difficulter transeat. Viam minimè latam, portam esse angustam ad cælum clamant omnes Prophetæ, clamat Christus, clamant Apostoli omnes. Domini voces novimus: *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta, & arcta via est quæ ducit ad vitam, & pauci inveniunt eam.* Christus triginta quatuor annis quàm non laxâ incessit viâ? Tertullianus eleganter: *Christus*, ait, *favos post fella gustavit; nec antè rex gloriæ à cælestibus salutatus est, quàm rex Iudæorum proscriptus in crucem.*

18. Ad Beatudinem angusta ducit semita.

Matt. c. 7. v. 13. & 14.

Tertull. de coronâ militis c. 14. fine.

A Christo jam sexdecim annorum centuriis tot centena millia beatorum quàm arctam & asperam iverunt viam, quàm angustam & humilem subjerunt portam?

Ampla est & amœna, & suaviter declivis ad Erebum via:
——— Facilis descensus Averni.

Virg. l. 6. Æneid.

Via peccantium, ait Siracides, *complanata lapidibus & in fine illorum inferi, & tenebræ & pœnæ.*

Eccli. c. 21. v. 11.

Bion inter Græciæ Sapientes Philosophus dicere solebat: *Viam ad inferos facillimam esse, cùm illuc clausis eatur oculis.* Ipsissima veritas. Revera quisquis eò contendit, oculis compressis & cæcus incedit.

Via quæ ducit ad beatitudinem laboriosa est & ardua, oculis attentissimis carpenda. *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum* DEI. Cùm vicinæ Dominus juberet denarium expediri vinitoribus, non dixit: Voca disertos & eruditos, voca divites & honoratos, voca bonos cantores, aut nobiles pictores. Multò minùs dixit: Voca otiosos & cessatores: sed, *voca operarios.* Cælestium arcanorum scriptor Joannes digito monstrans, quinam è terrâ emersissent ad cælum: *Hi sunt*, inquit, *qui venerunt de tribulatione magnâ.* Per angustum annulum ovo transeundum est. Per ærumnas ad felicitatem, per mortem eluctandum est ad vitam. Hàc itur; nec alia est via. Ad beatitudinem angusta ducit semita.

Act. c. 14. v. 21.

Matt. c. 20. v. 8.

Apoc. c. 7. v. 14.

CAPVT IV.

Totidem aliæ præceptiones ad cælum ardentiùs desiderandum.

Ovum quatuor velut elementa continet.

CIbus nobilissimus ovum quatuor velut elementa complectitur: testa terram, albumen aquam, inclusus spiritus aërem, vitellus ignem refert. Ovum compluribus iisque honestissimis titulis triumphat. Nec enim immeritò ferculum appellatur Optimum, Paratissimum, Purissimum, Sanissimum, Securissimum. Optimi quidem ferculi nomen acquisivit inde quòd insigniter nutriat, celeriter sanguis fiat, & minus aliis cibis rejectaneorum habeat. Ferculum autem Paratissimum est, vili monetâ, sæpe obolo emitur, condimento non eget, celerrimè coquitur, imò esui est & medicinæ è gallinâ sumptum. Babylonii ova singula imponebant fundæ, agitabantque, dum calescerent: nos ovum dissolutum aquæ calidæ injicimus, mox coctum habemus. Porrò ferculum est purissimum, nam testâ clausum, non manu tangi, non fumo afflari potest. Quidam cibi à lebete, ab ollâ, cacabo, patinâ ingratum contrahunt odorem; hæc ovum non metuit, missus simul & discus, cibus simul & potus est. Ferculum dixi sanissimum, nam alit, & non onerat. Securissimum appellatur, cùm pænè inauditum sit venenum ovo propinatum.

Cur dicatur optimum ferculum, Paratissimum, Purissimum, Sanissimum: & securissimum.

——— Nulla aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa time, cùm pocula sumes
Gemmata, & lato setinum ardebit in auro.

Generosum vinum, in aureo poculo resplendens. Iuvenalis Sat. 10. v. 25.

Quod de ovo, id cælo dicendum omni jure. Beatitudo cælestis ferculum est optimorum ferculorum optimum; magna & jugis cœna. Est paratissimum: Nam regnum cælorum venale est, te da & habebis illud. Est purissimum, sanissimum, securissimum; quia voluptas illic sine turpitudine, sine noxâ, sine fine est. Verùm id quod dicere cœpimus, prosequamur.

De beatitudine idem dicendum quod de ovo.

§. I.

Præceptio decimanona. *Falsum Beatitudinis simulacrum aversandum.* Plenum recensque ovum in aquâ subsidit, putre vacuùmque natat cadaveris instar, quod principio quidem ad fundum devergit, jam putrescens ad aquæ superficiem emergit. Nihilominùs recens & putidum ovum sibi esse simillima videntur. Sunt quos Paulus deplorat. *Quorum* DEVS *venter est, qui terrena sapiunt.* Hi sibi nescio quod cælum fingunt; & animo ac mente concipiunt, cælum terræ simillimum; cælum planè Turcicum, ubi caput beatitudinis, est voluptas corporis. Hìc ovum putridum natat, ubi cælum est quidquid uni corpori suave ac jucundum est. Audite, quæso, Turcici cæli incolas, ut inter se colloquantur, & suo se gladio jugulent, suis se argumentis convincant: *Transibit*, ajunt, *vita nostra tanquam vestigium nubis, & sicut nebula dissolvetur.* Optimè hoc quidem dicitur, sed pessima & indoctissima est syllogismi conclusio: *Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt*, Addunt: *Utamur creaturâ tanquam in juventute celeriter; non prætereat nos flos temporis.* Hìc conclusionem imperitissimè omittunt. Ergo hi flores (dicendum) marcescent, & decident: Ergo voluptates raptim ingurgitandæ, antequam evanescant. At miserrima, imò

19. Falsum beatitudinis simulacrum aversandum.

Philip. c. 3. v. 19.

Sap. c. 2. v. 5.

Ibid. v. 6.

ma, imò nulla Beatitudo est, quæ finiri potest. Sed pergunt stultissimi Dialectici: *Nullum pratum sit*, inquiunt, *quod non pertranseat luxuria nostra: ubique relinquamus signa lætitiæ.* O fatui! Hoc rectiùs boves dicerent, quàm homines. Deinde in Cælo prata omnia pertransiri non possunt; in cælo non signa sunt lætitiæ, sed lętitia ęterna. Ergo non cælum, sed cæli falsissimum simulacrum quæritis. Ita vos ipsos capitis damnatis. Solemus irridere rusticos, quibus lac pane similagineo intritum, cælum est. Vos illi estis rustici, qui Beatitudinis umbram fugacissimam sectamini, negligitis Beatitudinem ipsam. Saltem illud terreat brevî occinendum: *Fili, recepisti bona in vitâ tuâ.*

Ibid. v. 8.

Baruch, ut videbimus, vocat domũ DEI *locum immensum. Luc. cap. 16. vers. 25.*

Eon hæreticus aliique complures præstigiis suis, quoties libuit, extemporale cælum condiderunt, ut incautos fallerent. Sancti Vulfranni diaconus falsò ejusmodi cælo sic sese opposuit. Objecerat ei præstigiator palatium amplum, auro ac gemmis radians variâ amœnitate admirandum: Et hæc, ajebat, præmia sunt illorum qui Deos colere perseverârint. Diaconus spectaculi voluptate captus quidem, ne tamen præcipitanter ea vera crederet: Si horum, inquit, DEVS est conditor, permaneant; sin diabolus, dispereant. Mox præstigiator & omne palatium evanuit. Diaconus cum comite in vastâ se solitudine deprehendit, è quâ vix triduo potuit eluctari, & domum redire. Tale cælum habent homines voluptuosi, extemporale, falsum, subitò ruiturum. Cui Cælum amori est, falsum cæli simulacrum aversetur.

Baron. ad ann. 1148. Zach. Lippeloo tom. 1. die 20. Mart. in vitâ S. Vulfr. pag. 1000.

Præceptio vigesima. *Beatitudinis hostes maximi prava cupiditas, & hostile odium.* * Theologis duplex est appetitus, concupiscibilis & irascibilis: pessimi suasores nisi rigidis imperiis coërceantur: Ille voluptates ambit, hic simultates exercet, ingenti hominis damno. Scarabęus quidam est, Aquilæ capitalissimus hostis, qui ne iras inanes gerat, Aquilæ alis se furtim insinuat. Ita in hostis sui nidum subvehitur, hoste ipso vecturam commodante. Scarabæus jam pænè victor, hoc gnaviter agit, ut Aquilina ova perrodat, ne possint excludi. Ubi hoc egerit, non sterili odio se vindicavit. En irascibilem appetitum, en capitale odium. Sed hos mores bestiis permittamus; aliis legibus homo stringitur. Odisse alterum, est cælum perdidisse. Joannes mortis sententiam apertissimè pronuntians: *Qui odit fratrem suum*, inquit, *in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.* Addit: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. *Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso mãentem.* Quid magis serium dicatur? Maximus Beatitudinis hostis est, odium, sed non minor prava cupiditas.

20. Beatitudinis hostes maximi prava cupiditas, & hostile odium. * Odium proximi.

1. Joan. c. 2. vers. 11.

1. Joan. c. 3. vers. 15.

Hîc tamen risum teneatis amici. Vir eruditus narrat, de quo sibi certò constabat: Tubingæ Medicus & ejus artis Professor conjugem in primis charam habuit. Hæc eo tempore quo uterum ferebat, liberaliorem numerum ovorum in foro emerat. Domum ea referens, & mariti museum ingressa ingemuit altùm. Maritus tam serii gemitûs causam sciscitari, & verò etiam solari promptus: Quid est, ajebat, quod cruciet? dic, mea conjux, quid hunc gemitum expressit? Illa tam suavi quæstione jam animosior: Mi optime marite, inquit, nosti me gravidam? & quanti ea res periculi sit gravidarum appetentiæ obluctari. Et quid ego hîc dissimulem? ingens cupido me incessit, hæc ova omnia, sed ordine & in tuam faciem projiciendi ac frangendi. Quid hîc ageret maritus? conjugis amor & periculi metus potentissimè persuaserunt cupiditati huic cedere. Ergo bonus maritus, conjugi suæ jaculatrici futurus scopus strophium expromit, & vultui præpandit. Mox illa ordine, prout animus suggesserat, ova jaculando frangit in viri facie. Ad finem ludi monita est uxor ne deinceps vellet cupidine trahi tam insolente. Hæc ille

D. Georgius Bamberger.

Rudolph.

A ipse, inquit scriptor, mihi retulit qui lusum hunc pertulit.

Camerar. Cent. 2. Memorab. cap. 32.

Heu quantus Beatitudinis hostis prava cupiditas! Venatorem illum Esau considerate. Ut lentis edulium, quod concupierat, obtineret, jus primogenitorum vendidit: sic generosissimum equum teruncio commutavit. Ea est vis cupiditatis pravæ, ut si animum non solùm invaserit, sed & occupârit, fiat pænè inexpugnabilis rationi. Hinc illæ prava cupientium voces: Morior, ni huic cupidini satisfaciam; quidquid sequatur, explendus est animus; utcunque res cadat, exsaturanda est cupiditas. En tibi Beatitudinis hostem. *Radix omnium malorum est cupiditas.*

1. Tim. c. 6. vers. 10.

Imbecillis est primò cupiditas, deinde ipsa se concitat, & vires dum procedit, parat: Excluditur faciliùs quàm expellitur. Non obtinebis ut desinat, si incipere permiseris. Primus quidem motus cupiditatum non voluntarius, quasi præparatio illarum est. Motus alter cum B voluntate, non tamen contumaci. Tertius motus est jam impotens, & rationem evincit. Ergo intrantibus maturè resistendum: Imperandum est cupiditatibus, non serviendum, quia faciliùs, ut dixi, non recipiuntur, quàm exeunt.

Cupiditas facilius excluditur quàm expellitur. Primus motus. Secundus. Tertius.

At nos initio iis cedimus, & admittimus velut hospites nobis profuturos. Hinc series malorum. Hinc ovum Beatitudinis temerè projicimus, & frangimus, modò cupidinem expleamus. Instar gravidæ mulieris sumus, quæ honestum putat & necessarium cupiditatibus suis obsequi: *En morior*, clamabat Esau, *quid mihi proderunt primogenita? Et sic accepto pane, & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit, parvipendens quod primogenita vendidisset.* Ita nos jus cæli parvipendimus: comedimus, bibimus, genio indulgemus: jactura cæli parva est. Beatitudinis hostes maximi, hostile odium, & prava cupiditas.

Genes. c. 25. v. 32. & 34.

Præceptio vigesima prima. *Beatitudo avaros & immundos odit, execratur & arcet.* An non omnes vitiosos? Ita C prorsus omnes; præcipuè tamen avaros & impuros excludit. Quod luculenter affirmans Paulus: *Hoc*, inquit, *scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut avarus (quod est idolorum servitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.* Romano idiomate tam avaritiam quàm luxuriam rectissimè sordes & cœnum appellamus. Has sordes, hoc cœnum singulariter abominatur Beatitudinis domus. *Non enim intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens.*

21. Beatitudo avaros & immundos odit, exècratur & arcet.

Ephes. c. 5. vers. 5. Aut: qui est idolorum Apoc. c. 21. vers. 27.

Mulierem viduam fuisse aiunt, quæ gallinam nutriebat, quotidiano partu ovorum fecundissimam. Illa verò arbitrata si hordeum in escam liberaliùs obstiparet, oviparam suam convictricem bis parituram uno die. Itaque alimentum auxit. Sed gallina pinguefacta stultissimum mulieris votum elusit, & parere desiit. Avari appetendo plurima, non tantùm aliena sæpius non acquirunt, sed etiam amittunt sua. Avari terram retinere non possunt, cælum non acquirunt; geminâ falluntur D sede, utrimq; miserrimi. Nam quod maximè amandum esset, non quærunt, & quod nimiùm amant, emittunt. *Neque fures, neque avari, &c. Regnum* DEI *possidebunt.*

Avari sua perdunt appetendo plurima.

1. Cor. c. 6. vers. 10.

Sed avaræ illi feminæ non dissimilem ait Apologus eum, cui domestica gallina potuit aureum ovum ponere. At ille latenti thesauro inhians, ut abditam celeriter occuparet opulentiam, jugulavit gallinam. Bis miserum! Aurum non invenit, & gallinam perdidit. Avarus maximam cælo injuriam infert, qui terræ spumam, quam non retinebit, tam anxiè colligit, & cæli thesauros æternùm possidendos, velut per jocum negligit; Ter miserrimus.

Impuris & libidinosis in domo DEI nil esse loci sat constat. Jam pridem proclamatum est: *Foris canes & impudici.* Foràs lascivientes vaccæ, foràs hirci, foràs omnes luxuriosi. Has pecudes cælũ & odit & arcet, foràs, foràs. Decretum est: *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini.*

Apoc. c. 22. vers. 15. Rom. cap. 8. vers. 13.

§. II.

22. Beatorum discrimen sedulò noscendum.

PRæceptio vigesimasecunda. *Beatorum discrimen sedulò noscendum.* Vetus verbum est de rebus sibi similli-
mis: Nec ovum ovo similius. Fuerunt nihilominus qui ovum ab ovo discernere scirent luculento discrimine, Cælius Rhodiginus refert fuisse qui plurimas gallinas alerent quæstûs causâ. Hi ova tam peritè internoscere callebant, ut quàm plurimis ovis è suo gallinario sub aspectum positis promptè dicerent, hoc ovum ab illâ gallinâ, hoc ab alterâ, istud ab aliâ est, & sic deinceps dissimilitudinem assignarent admirabili delectu. In eum prorsus modum quo gulosissimus homo, quem priscus Satyricus depingit, ostreorum patriam de nomine nôrat. Montanus vir ventriosus & delicatissimæ gulæ.

Cælius Rhodig. lib. 17. Antiq. lect. cap. 17.

Ostrea callebat primo deprêndere morsu,
Et semel aspecti littus dicebat echini.

Iuvenal. Satyr. 4. versf. 142.

Discriminis subtilissimi notitia. Itáne ab ovis ova, ostrea ab ostreis, à vino vinum peritissimè scimus distinguere, & cujusque vini patriam nominare, cur obsecro, non sæpius illud beati Pauli cogitamus: *Stella à stellâ differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum.* Hoc beatorum discrimen sedulò cogitatum & perpensum, mirabile calcar est ad omnem virtutem ardentiùs amplectendam. Quicumque honoris dulcedinem gustârunt, iis existimatio semper sanctissima est, nec magno æstimant in imo dignitatis gradu hærere, altiùs atque altiùs eniti satagunt, & ad apicem atque fastigium contendunt.

1. Cor. c. 15. versf. 41. Beatorum discrimen est calcar ad virtutẽ amplectendam.

In cælo sunt diversi præmiorum gradus.

Sunt & in cælo diversi præmiorum ac honorum gradus. DEVM alius præ alio profundiùs intuebitur, prout alius alium pro meritis superârit: quod infrà copiosiùs demonstrabimus. Quin ergo jam strenuè agimus ut ad altiora enitamur. Abjecti animi est dicere: Modò non excludar cælo; imus an summus sim, nihil laboro. Imò verò id quàm maximè laborandum est, ut non solùm in Angelorum aut Archangelorum, sed in Cherubinorum aut Seraphinorum ordines adscribamur. Nec est quod quisquam hîc terreatur. Etiam extra cœnobium, & sine sanguinis impensâ eò licet pertingere. Duæ potissimùm virtutes id facilè assequuntur: Major sui despicientia, seu Humilitas, & ardentior DEI amor, seu Charitas, ad supremos gradus non difficulter evolant. Hîc jure nostram ipsi extremam ignaviam damnemus, qui non singulis tantùm horæ partibus, sed pænè momentis, ampliùs atque ampliùs promereri, in altiorem iterúmque altiorem cæli sedem conscendere possemus, & negligimus. Levissimus quidem neglectus, sed damnum æternum. Quò autem plures hîc partes aut plura sunt momenta, tantò demum immensior fit jactura, quantò crebrior præcessit negligentia. Ideo Beatorum discrimen sedulò noscendum.

Duæ virtutes eos assequuntur Humilitas & Charitas.

23. Beatitudo non obtinetur joco.

Præceptio vigesimatertia. *Beatitudo non obtinetur joco.* Jocari placet? Alibi potes; hîc nemo satis serius est. De ovo quod Paschale appellant, noti nominis Theologus ex fide hęc perscripsit. Anno Christiano millesimo quingentesimo sexagesimoprimo, die Paschatis secundo *a*, Noviomagi ante meridiem dum in templo res sacra fieret, juvenes duo tabernam adierunt, ad ova Paschalia sese invitaturi lautiusculè. Dum sermonem & vinum vel zythum *b* miscêt, transit parochus civitatis Antonius Vorstius, Eucharistiam ad mulierem ægrotam delaturus. Hîc juvenum procacior, Trajectensis patriâ (Noviomagensis erat alter) Heus sociéne, inquit, certemus, uter celeriùs ovum suum glutiat. Tardioris mulcta sit, cerevisiæ poculum exhaurire. Interim tintinnabulum audit transeuntis cum Sacerdote *c* æditimi. Et mox temerario joco: Ego, inquit, ovum istud citiùs glutiero, quàm ægrota mulier suum deastrum. Dixit, & ore patulo excepit ovum. Tam celeres DEVS habet aures, quàm manus: & ecce specimen. Ovum faucibus inhærens vi nullâ potest trajicere. Luctatur ergo velut præfocandus, oculos torquet, circumspicit, cernitque pendentem è sevo candelam. Hanc arripiens in fauces immergit, ut ovum protrudat, sed frustra. Sevum hæsit in gutture, extracto lychno pænè nudato. Ita exspes vitæ procumbit humi, atróque vultu supinus & mutus aliquamdiu jacet, & elidit spiritum, illo ipso, quem dixi, parocho adstante. Nam ex ægrotæ mulieris domo digressus, tabernam transiit, & lugubres voces audiens quæsivit, quid mali esset? Re cognitâ juvenem etiamnum palpitantem reperit, & paullò pòst expirantem vidit. Hæc ego, inquit scriptor, verbum è verbo exprimens ab ore Antonii Vorstii, qui apud Noviomagenses viginti sex annis curionem egit, recitavi. Res Belgio toto innotuit, in triviis etiam decantata.

a Tunc erat dies 7. Aprilis.

b De la bierre.

c Hic, Ioannes Haeps audiebat.

Christus audaciori linguæ injecturus frenum: *Ego autem*, inquit, *dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus* DEI *est.* Pari modo dicendum: Non solùm DEVS in se jocari neminem sinit impunè, sed nec in sedem aut domum suam. Multò minùs jocando cælum obtineri potest. *Regnum cælorum vim patitur*, & illud non lubidundi, nec nugatores, nec jocularii diripiunt. Beatitudo non obtinetur joco.

Matth. c. 5. versf. 34. *Matth. c. 11. versf. 12.*

24. Beatitudinis meditatio pravorum emẽdatio, afflictorũ consolatio.

Præceptio vigesimaquarta. *Beatitudinis meditatio pravorum emendatio, afflictorum consolatio.* Est in Pharmacopoliis quod *Ovum aureum vocant.* Illius inter ceteras virtutes est, cor à tetris fuliginibus tueri. Inter Romanas superstitiones certum lustrationis genus constabat ovis & quidem plurimis. Eò priscus Satyricus intendens digitum. Tam fœdam maculam, inquit, non eluet facilè.

Iuvenal. Satyr. 6. versf. 517.

——— *Nisi se centum lustraverit ovis.*

De plurimis pænè idem affirmandum; Hic vetitas delitias, ille mores improbos, iste voluptates inconcessas non deseret, nisi aureum Beatitudinis ovum gustaverit; ac proinde cognôrit, omnia Mundi gaudia, ad illud mel cæli merum esse absinthium, merum fel: contrà verò adversa omnia pro Christo tolerata, pretiosum quintæ aut septimæ decoctionis saccarum esse.

Beatissimus Martyr Quintinus patriâ Romanus, prosapiâ nobilis, jussu Rictiovari Præsidis sanguinarii virgis ferreis cæsus, liquatâ pice perfusus: Hæc, inquiebat, omnia mihi sunt refrigerio. Mox Rictiovarus, ut voces tam generosas intercluderet potionem longè dirissimam ex aceto, sinapi, & vivâ calce misceri, eamque in os loquentis infundi; præterea digitos omnes inter carnem & ungues terebrari, geminúmque veru per medium corpus ab humeris ad usque talos adigi jussit. Nihilominus Quintinus spiritu cælesti ardens: Domine JESV, exclamat, hæc quidem amarissima sunt & letalia, propter te tamen mel illa & saccarum reputo.

Aureum Beatitudinis ovum gustavit; hinc animi robur invictum. Seriò cælum cogitare mœrores & dolores omnes ingentibus solatiis delinit. Jucundum est pati, quidquid dulce erit in cælo recordari.

Baron. ad ann. 1057. è Curopalatâ.

Anno Christiano millesimo quinquagesimoseptimo, cùm Orientis Imperator Michaël per legatos urgeretur à Patriarchâ, ut Imperii fasces poneret, cósque Isaacio Comneno cederet, Michaël legatos ingenuè interrogans: Ecquid mihi, ajebat, pro Imperio Patriarcha reddet? Illis respondentibus: *Cæleste regnum.* Mox diadema & purpuram deponens, privatis ædibus se concluſit. Adeò non afflictorum tantùm consolatio, sed etiam pravorum efficax emẽdatio est Meditatio Beatitudinis.

§. III.

25. Beatitudinis spes certa thesaurus maximus.

PRæceptio vigesimaquinta. *Beatitudinis spes certa thesaurus maximus.* Ovi candidum vivæ calci admistum glutinat vitri fragmenta. In rebus humanis nihil esse potest tam deploratæ calamitatis, nemo tam fractus animo, quin eum spes vera cæli solidet, confirmétque.

Athenęus Reges Persarum olim ex ovo aureo bibere solitos affirmat. In Germaniâ superiore moris & juris est alicubi, unicum è gallinâ ovum currui quadrijugo imponere,

imponere, & sic ad loci dominum devehere. Ille pro ovo dolium vini dat revehendum. Hîc infans aut juvenis fatuus dixerit: Ego malim vini dolium quàm gallinæ ovum. Infanti & fatuo veniam damus; de consuetudine hâc prudentiùs dissererent, si eam meliùs intelligerent. Toparchæ illi gratius est ejusce modi ovum, quàm plures vini amphoræ. Siquidem non ovum, sed jus suum & spem utendi juris sub ovo abditam considerat. Itaque mavult hoc tale ovum, quàm vini plaustrum.

Spes juris opportunè usurpandi vel præsenti auro melior est. Nos certè haud aliter sentiamus. Domum Beatitudinis nondum possidemus, sed spem beatitudinis, jus cæli tenemus. Hoc velut unicũ in plaustro grandi est ovum, idque longè charius quàm mille vini optimi plaustra. Spes certa cæli thesaurus maximus. Opimæ spei nihil difficile. Agricola tempestatum vicissitudines, hiemis algores, & æstatis calores, laboréque perpetuos patientissimè tolerat: seminat, arat, colit, occat, metit, terit, ventilat. Spes alit agricolam. Quò mercatorem B spes non impellit?

Horat. c. 1. epist. ep. 1. ad Mecenat. med.

Impiger extremos currit mercator ad Indos
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Spes lucri adhibet calcaria, & ad hos cursus provocat mercatorem. Miles in castris quantos labores, & quantò majora subit pericula? Armis oneratus incedit, excubias agit, vallum jacit, omne genus tempestatum excipit, cespiti aut gramini indormit, famem ac sitim frequentissimè sentit, animam semper venalem gerit, in assiduis pænè periculis. Et tamen spes prædæ aut gratiæ militiam ei jucundam faciunt. Spes ingentia potest, cùm adest; spes quæ adeò invalida est, spes non est. Et tu Christiane mollis ac delicate, non ut triticum in horrea convehas, non ut militaria stipendia colligas, non ut arcas auro distendas, sed ut cælestem gloriam obtineas, pauculis annis, exiguo prorsus tempore juberis patientiam tuam Deo probare, & pati recusas? Spes beatitudinis tibi deest, Erige animum, & C

Psal. 36. v. 3. *spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, &*
Aug. tom. 2. epist. 121. ad Probam de orando Deo, mihi p. 237. *pascêris in divitiis ejus.* De spe quam ovum claudit, egregiè Augustinus: *Spes in ovo*, inquit, *quia vita pulli nondum est, sed futura est; nec jam videtur, sed speratur. Spes enim quæ videtur, non est spes.*

26. Verum Beatitudinis desiderium nullis frangitur laboribus.

Præceptio vigesimasexta. *Verum Beatitudinis desiderium nullis frangitur laboribus.* Puerorum alicubi lusus est, ova perinde ut lapides jaculari ad scopum. Id autem eâ ratione fit, ne frangantur. Ovum fundæ imponitur, & rotando agitatur, dum quidquid liquoris continet probè commisceatur. Illi verò lusui pratum molli cespite vestitum eligitur: sic ova perinde ut saxa non facilè rumpuntur. Quisquis beatitudinem attentiùs meditatus fuerit, eámque velut ovum animo agitaverit, is nec minis terreri, nec blanditiis flecti, nec laboribus frangi, nec doloribus vinci unquam poterit. Ille contrà audentior ibit, illúdque Pauli assiduè usurpabit: *Sed in his omnibus superamus.* Beatitudo dignissima est his omnibus. D

Beatitudinem meditans minis non terretur.

Rom. cap. 8. vers. 37.

Hieron. Rubeus lib. 1. de Martyrib. Ravenn.

Cùm Ravennæ Ursicinus medicus ob Christianam fidem ad supplicium ductus horrore mortis paululùm titubaret; Christianus miles Vitalis id observans, exclamare ausus est: Ursicine medice, qui solebas alios curare, cave teipsum in æternam mortem præcipites; patriam cælestem cogita, ò properas. His vocibus Ursicinus ad constantiam erectus ultimum supplicii fortiter subivit. Vitalis ob cohortationem tam animosam à Suetonio Paulino Judice comprehendi jussus, & in equuleo suspendi, patientiâ & constantiâ incredibili tormenta omnia superavit, cælestis patriæ desiderio ac spe invictus. Demum ferali sententiâ capitis damnatus in altam foveam non jam mortuus, sed ut moreretur abjectus, terrâ & saxis obrutus, morienti sibi & lectulum simul & sepulchrum invenit mortuo.

Nec ullis Beatitudinis desiderium nullis succumbit laboribus,

A paupertari non cedit in periculis crescit, ærumnis accenditur, in doloribus augescit. Qui cæli cupiditate inflammatur, ei cor subsilit, cùm illud Domini audit:

Laboribus succumbit.

Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Nec verò unquam tam crebris tantisque miseriis conflictatur, quin cum Paulo liberè proclamet: *In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur; aporiamur, sed non destituimur; dejicimur, sed non perimus.*

Matth. c. 5. vers. 12.

2. Cor. c. 4. vers. 8.

Hæc vera est nota civium qui ad illam civitatem magnam pertinent, cœlestis patriæ desiderio æstuare, & alia omnia velut pupas & crepundia ridere. Facilè fastidit quæ furfures, qui ambrosiam gustavit.

Nota civiũ æternorum

Præceptio vigesima septima. *Tentationum & afflictionum omnium est victoria, Beatitudo seriò cogitata.* Non tantùm cibus famelicis, & pharmacum ægris est ovum, sed ovi etiam putamen si teratur sistit sanguinem, ovi membrana fissis labris medetur, albumen munit faciem à sole comburatur: variè prorsùs è re ac usu medicinæ ovum est. Non minùs istud de quo loquimur, ovum Beatitudinis affectibus persanandis est utilissimum. Homerus incendium Trojanum cantans hoc etiam miscet. Priamus Rex Trojæ, jam inflammatâ civitate in turrim evasit, & cum eo complures qui erant à consiliis. Hîc urbis subjectæ miserabilis aspectus in oculis fuit. Flammæ jam grassabantur in domos; fletu, clamoribus, ejulatu omnia miscebantur; clangor tubarum, armorúmque sonitus & horror magis ac magis clarescebat; plurima per vias pérque domos cadavera sternebantur. Ubique luctus, ubique pavor, & plurima mortis imago. Dum hæc Priamus ex alto spectat, Helena fax belli in eandem turrim subrepit. Videbatur Dea penetrare ad homines. Nam plerique omnes tam præsigni formâ subitò oblatâ capti pronuntiarunt: Justum videri bellum, formam istam majoribus etiam impensis dignissimam esse.

27. Tentationum & afflictionũ omnium est victoria, Beatitudo seriò cogitata.

Virg. lib. 2. Æneid. ante med.

Itane, ô viri, hac belli decennalis mole, hoc sanguinis C mari, hoc urbis eversæ incendio unius mulierculæ forma non immeritò redimenda? Quid, obsecro, nos Christiani, cùm Beatitudinis excellentiam infinitam fuerimus contemplati, an non dicemus? Hæc forma longè dignissima est, cui ego, cui quivis nostrûm gravissimos labores, cui continuam tolerantiam, cui sanguinem, cui vitam impendat. Hæc illa formosissima Rachel, Beatitudo cælestis, pro quâ vel centum vel mille annis laborare, nemini non jucundum & suave videri debeat.

Christus servator, antequam in horto traderetur hostibus, omnem cruciatuum futurorum seriem sibi præsentissimam habebat: in oculis erant verbera & contumeliæ capto inferendæ, cernebat flagra, spinas, crucem, clavos, feralia suæ mortis instrumenta; suprema simul tristitia sudorem sanguineum exprimebat; discipuli & mater mœrebant; natura balneum tam cruentũ horrebat; Christus ipse pallebat in mortuum; Nihilominus eo ipso tempore: *Surgite*, inquit, *eamus* nostris occursuri hostibus. Perinde si dixisset, æquissimum est, ut pro tantâ gloriâ, quam mihi & humanæ genti emerebor, omnia sustineam. Surgite mei, surgite, eamus. Nimirum proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Sic omnes amici Christi labores suos & ærumnas solati sunt. Nec aliter tot centena millia martyrum ore renidenti ad cruces, ad bestias, ad ignes properârunt. Nemo miretur: Proposito sibi gaudio sustinuerunt Crucem.

Christus pro gloriâ quam sibi & humanæ genti emerebatur omnes cruciatus sustinuit.

Helena illa formosissima, cælestis gloria his omnibus & longè gravioribus laboribus est dignissima. Sic herois illi Machabæorum mater proposito sibi, suisque filiis Beatitudinis gaudio, egit fortissimè. De eâ Chrysostomus: *Facilè*, inquit, *meturi possumus, quid illa pertulerit, quæ non reum aliquem extraneum, sed septem filios simul, & in unâ die variè laniatos pœnis videbat interfici. Causa autem hujus virilis animi in eâ fuit, quia non profluentem eorum sanguinem aspiciebat, sed magis ad coronas eorum, quæ texebantur in cælis, intenta*

Chrysost. homil. de 7. Machab.

intenta gaudebat. Non considerabat circumstantes populos, quia videbat adstantes Angelos: non in terrena præsentia intendebat, sed in futura cælestia præparabatur. Hinc generosissimæ voces illæ ad filiorum ultimum: *Peto*, ajebat, *à te nate, ut aspicias ad cælum, &c. ità fiet, ut non timeas carnificem istum.* 2. Machab. cap. 7. v. 28. & 29.

Nos in hoc mortalitatis proludio stamus in modum Apocalyptici Angeli, qui *posuit pedem dextrum super mare, sinistrum autem super terram, & habebat in manu suâ libellum apertum.* Ita nos pede uno turbidissimum vitæ istius mare calcamus, alterum juvat per Spem in terram viventium exponere; libellum apertum tenet, qui illas Domini præceptiones: *Beati pauperes; Beati mites; Beati qui lugent*, &c. assiduè perpendit. Cælum aspice, & labores nullos metues, aut dolores. Apoc. c. 10. vers. 2.

CAPVT V.

Memoria cæli, omnium malorum pharmacum est.

MIrari libet, nec immeritò, cùm injicitur mentio eorum hominum, quos nunquam expugnavit tristitia. Socrates Philosophus, uti serenum & innube cælum quod totis diebus ridet, semper lætus, sibique similis nullas tristitiæ nebulas ostendebat. Beatus Antonius nunquam non sereniſſimi vultûs specimen cælestis lætitiæ jam degustatæ præ se ferebat. Beatus Martinus Turonensis præsul nunquam iratus, nunquam mœstus, aut tetricus est visus; exporrectâ semper fronte, & ad cælum versâ hilaritatem spirabat inusitatam, è cælo petitam. Beatus Josephus Anchieta, qui anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo septimo, * in Brasiliâ mortuus, hoc nomine prioribus accensendus videtur. Nam idem ei vultus semper, eadem animi constantia, eadem orationis lenitas ubicusique esset, cum quibuscunque ageret. Cognita est multis in rebus ipsius animi tranquillitas, nullo unquam ne leviſſimo quidem motu agitata. Vita ipsius l. 3. pag. 188. * 9. Iunii.

Quânam, inquies, id ratione fieri potest; cùm omnia tædiorum, miseriarum, ac calamitatum plena sint? Cùm quotidie plurima nos turbent, affligant, & pænè enecent. Qui ergo potest fieri, ut amœno semper vultu lætitiam spiremus? Istud omnino potest fieri. Nec enim frustra suis imperans Paulus: *Gaudete in Domino semper*, inquit, *iterum dico gaudete. Quasi tristes, semper autem gaudentes.* Atque hoc ipsum *semper gaudete* crebrioribus epistolis commendavit. Philip. c. 4. vers. 4. 2. Cor. c. 6. vers. 10. & 1. Thess. c. 5. vers. 16.

Tristior Apostolis dies vix ullus luxit, quàm cùm Christus eis valediceret. Nihilominus eo ipso tempore illud amantissimi magistri audierunt: *Si diligeretis me, gauderetis utique. Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Æquo animo estote mei Apostoli; jam quidem separabimur, sed exiguo tempore. Post pauculos dies lugubres, conveniemus iterum, & quidem in eo regno, ubi quo mœror omnis exulat, in quo gaudium omne triumphat, idque æternùm. Ioan. c. 14. vers. 28. & c. 16. v. 22.

Hujus regni vel sola memoria miseriarum omnium levamentum, malorum omnium pharmacum est. Nil dulcius quàm cæli meminisse. Quisquis solidiùs hac memoriâ imbutus est, in adversis non difficulter lætus est, quod hac dictione ostendemus. Cæli memoria malorum omnium pharmacum.

§. I.

HEbræus vates Ezechiel quatuor animalia inter se multùm disparia vidit: Leonem, Aquilam, Bovem, Hominem. Bos grave animal, & lenti motûs, nihilominùs non geminas tantùm alas, sed paria duo alarum habuit, velut avem duplici volatu superaturus. DEVS bone! quid Bovi cum alis? quàm malè conveniunt remigium alarum, & obesa tauri moles? Avibus alæ congruunt, non bobus. Ezechiel dubitationem exi- A mens: *Et similitudo*, inquit, *super capita animalium, firmamenti.* Hoc jussit volare Bovem; firmamenti similitudo: cælum in oculis huic animanti fuit. Ezech. cap. 1. vers. 22.

Eæ rerum vices sunt, tam facilè hilaritas in mœrorem mutat, ut subinde cor humanum sibimet videatur plumbeum. Hunc talem hominem, vix quidquam est quod satis exhilaret: torvum tuetur, frontem tauriniam gerit; bos est. Ad lætitiam eum provocaturi plus turbant. Nimirum *Musica in luctu importuna narratio.* Quid huic homini facias? solaris, excitas? magis torques, & afflictas. Respondebit ille cum regio psalte: *Renuit consolari anima mea. Consolatores onerosi omnes vos estis.* Verba vestra plus aloes quàm mellis habent. Quibus igitur demum solatiis hic homo erigendus ad hilaritatem? Eccli. c. 22. vers. 6. Ps. 76. v. 3. Iob cap. 16. vers. 2.

Seipsum solari poterit, si velit: Dicat cum eodem vate regio: *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Meo nunc quidem animo ægrè est, sed cùm patriam cælestem, ubi Deum visuri sumus, cogito, mox mœror omnis & dolor B evanescit. Psal. eodem.

Si DEVS vel ærumnosissimo homini ad inspiciendum cælum unicam dumtaxat aperiret rimulam, mox ille ærumnarum omnium suaviter obliviscereturur. Hanc rimam profectò reperit, quisquis beatitudinem cælestem in animo insculptam gesserit. Quantumcunque mœror quotidianus laceret, & quamvis cor plumbeum, & ipse homo sibimet tardissimus bos videatur, alas tamen acquiret bos iste, & volabit, quoniam similitudo firmamenti est super caput ejus.

Antonius Magnus (cujus antea mentionem fecimus) è mille monachis facilè noscendus fuit; etsi eum anteà nunquam visum nemo monstrâsset. Ejus rei caussam assignans Athanasius: Nam semper, inquit, hilarem faciem gerens liquidò ostendebat, se de cælestibus cogitare.

Apollo Abbas, Palladio teste, si quem suorum videret mœstum dejecto vultu veluti bovem securi jam C saucium, continuè eum affatus: Mi frater, ajebat, quid vanis mœroribus conficimur? tristentur ii, quibus spes ad cælum intercluſa, qui terram sapiunt. Beatitudo nobis Christi chirographo promissa est: Spes nostra minimè fallax non cæco nos itinere ducit: ad beatos tendimus. Quid igitur contristamur. Pallad. hist. cap. 52.

Doctissimus Philo spem vocabat gaudium ante gaudium. In terrâ scilicet spe gaudemus, omnigenis in cælo gaudiis perfundendi. Laborem, præsertim irritum, plerique omnes naturâ fugimus: nimirum operam ludere res insuaviſſima. Cùm verò certa merces & quidem major labore in oculis est, jam agiles sumus, jam manus pedésque promptissimos monstramus, jam currimus, jam volamus, labor qui antea leonis, nunc ovis aureæ formam gerit: jam suavis & jucundus est, qui priùs molestissimus erat. Tanti est spes certa præmii. Spes est gaudium ante gaudium.

§. II.

SVbinde hominis caput eo modo venale ponitur, ut D si quis illud attulerit, tantum auri referat, quantum ponderis habuerit caput ad libram appensum. Initio belli civilis quod contra Cajum & Fulvium Gracchos Senatus gesserat, Opimius Consul edixit, Caii Gracchi caput se auro repensurum: Tam grandi præmio invitatus Septimulejus nihil non audere voluit. Graccho caput abscidit & pilo suffixum per urbem ferre sustinuit. Sunt qui tradât eum cavati capitis partem, quò ponderosius esset, liquato plumbo explêsse, atque ita septemdecim auri libras retulisse. Adeò præmium cùm magnum est, esuritur, ut posthabitis omnibus vitæ periculis nihil nimis arduum videatur. Valer. lib. 9. cap. 4.

Coracottæ latronis per Hispaniam famosissimi caput Augustus Imperator decem millibus Philippeorum æstimavit. Coracotta extremæ audaciæ homo seipsum sistens Cæsari: En, inquit, ego ipse caput meum huc defero Coracottæ audax factum.

defero, & spero, præmium delaturo promissum. Non solùm vitæ gratia ei facta, sed & pecuniæ. En præmii dulcedine illecti vitam ipsam spernimus. Hîc igitur ita ratiocinandum.

Quomodo à Deo præmium obtinendum.

Præmium DEVS promisit non decem millia philippeorum, non decies centena millia aureorum, sed præmium Beatitudinis infinitum, immensum, seipsum. Sed quomodo præmium istud obtinêdum? DEO te siste; Te ipsum da. Sed malus sum, inquis; Te dando bonus eris & vita tibi donabitur, & cum eâ inæstimabiles thesauri.

Hoc est quod exhilaret, quod bovi alas affigat, quod volare doceat, quod pavidas cogitationes in altũ erigat. Quandoquè humi dejicimur, à nostris ipsi cogitationibus, quæ crebros ejusmodi pavores ingerunt: Non ego præmium, sed supplicium tot noxis meis sum meritus; quod ego patior, improbitatis meæ stipendium est, quî cælum sperem? ad inferos mea me facinora deducunt.

Quidquid sit meliora spera; furem hactenus, homicidam & prædonem egeris; Te da & habebis præmium, quod sperare jussi. Cogita quanti DEVS caput tuum æstimârit: Beatitudinem, cælum pollicitus est, Ipse hoc mereri velis? fer caput tuum. Cælestium gaudiorum æternitatem cogita, & gaudebis in Domino semper.

Laboribus succũbens nullam fidẽ & spem ad cælum habet.

Qui laboribus aut adversis succumbit, illius fides atque spes ad cælum aut nulla est, aut exigua. Atque ab hâc notâ seipsum quis insigniter nôsse potest. Nam si labores fugiat, adversa horreat, candidos ac fortunatos dies quærat, ipse sibi non injuriâ opprobrabit: En pavidissimè lepus, non miles, dum ambis cælum, refugis: Fidei aut spei quàm in te nihil est? alioqui non tantoperere laborem declinares, nec adeò formidares adversa, imò potiùs attraheres.

Isaacides Jacob longè afflictissimus ob Josephum filium, ut putabat, à fera laceratum: nihilominus quamprimùm audiit filium, quem lugebat, etiamnum vivere, mox absterstis lacrymis luctum omnem posuit; *Revixit spiritus ejus.* Gen. cap. 45. vers. 27.

Haud aliter nos affici par est, cùm illa plena dulcedinis audimus: Vivit Christus & imperat, rex cæli & cum eo cælites innumeri qui expectant te. Cujus spiritus non reviviscat ad nuntium tam lætum?

§. III.

IAcob, quem dixi, jam vicinus morti suprema sua ordinaturus, de filio suo Issachar hæc pronuntiavit: *Vidit requiem quòd esset bona, & terram quòd optima, & supposuit humerum ad portandum.* Subinde audias dicentem: ærumnis opprimor; succumbo; intolerabile me pondus dejicit; vix respirandi locus est; mergor malis. Gen. c. 49. vers. 15.

Ægrè habentibus requies insinuenda.

O vos omnes quibus tam ægrè est: Videte requiem quòd sit bona, & terram quòd sit optima, & supponetis humeros ad portãdum. Memoria Beatitudinis omnium malorum pharmacum est. Ipse cæli aspectus exhilarat, & invitat ad futura gaudia. *Quasi tristes, ajebat Paulus, semper autem gaudentes.* Decrescant vires, pallescat vultus, fluant lacrymæ, tremat pectus, latret stomachus, labent genua, corpus omne deficiat, quasi tristes erimus, nihilominus mens cælo inhærens, animus in æternitate fixus gaudebit semper. Terra quam brevî possidebimus delitiarum est plenissima. Videbimus DEVM *Deorum in Sion.* Quòd si tenuis memoria DEI omnem mundi voluptatem extinguat, quantò potentior erit spes obtinendæ gloriæ certa, imago beatitudinis animo insculpta? 2. Cor. c. 6. vers. 10. Psal. 83. v. 8.

Novus è cælo concionator Christus, conciones prorsus admirabiles, & Mundi legibus planè contrarias instituit. Et quàm novum illud & anteà inauditum: *Beati estis cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùm vos mentientes.* Quàm insolens hoc dicendi genus! & qualis, obsecro, beatitudo est, innocentem calumniis opprimi, in omnium odium adduci, facultatibus exui, suis ædibus pelli? Hoc ipsissimum Beatitudinis initium, sive proludium est. Nam addit Christus: *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Matth. c. 5. vers. 11. A Ibid. v. 12.

Nomenclaturam Christus & Dictionarium longè aliud quàm Mundus habet; aliam Christus Grammaticam, Syntaxin longè aliam docet. Optima Syntaxis est, dicere: O felix necessitas, ô felix labor & paupertas! ô felix egritudo & dolor! felices vexationes, felices ærumnæ atque afflictiones omnes, per quas longè certiùs & securiùs quàm per voluptatis prata in patriam cælestem tendimus. Beati estis cùm persecuti vos fuerint. Beati non idcirco tantùm quia afflicti, sed quia per afflictionem ad cælum evocandi. Grammatica Christi, & Mundi.

At verò Mundi Grammatica est: O dira necessitas, ô improbus labor! ô infausta paupertas, ô maligne dolor, ô pessima ægritudo, ô abominandæ vexationes, ô execrabiles ærumnæ, ô detestabiles afflictiones! Hæc Nomenclatura Mundi, hæc illius Syntaxis est. Hæc tamen omnia quæ Mundo videntur acerbissima; ut leve quid ac momentaneum rider & tolerat, qui animum ad quotidianam cæli memoriam revocat. B

Mundi quæ.

Hæc cæli memoria ipsos etiam idololatras recèns ad Christiana sacra traductos sic animavit, ut læti ac hilares ad crucem, ad rotas, ad ignem, ad quamcunque mortem properarent. In votis erat eò quàm celerrimè penetrare, quò jam animus prævolâsset.

Cæli memoria idololatras lætos ad cruces & rotas animavit.

Hadrianus ævo Diocletiani & Maximiniani, vir magnus militiæ, Imperatorum jussu Christianos variè torquebat. Sed incredibilem eorũ in tormentis constãtiam demiratus quæsiit: Quâ tandem spe tantis suppliciis non cederent? Huic Christiani: Speramus, ajebant, illam voluptatum affluentiam quam nec oculi, nec aures unquam hauserunt, quam nec cogitando licet assequi. Hanc autem DEVS noster, pro quo morimur, ex promisso dabit. Hæc Hadrianus non surdis auribus admittens, tanto cæli desiderio exarsit, ut Christo jam auctoratus, mortem pro Christo constantissimè obierit. C

Cùm nobis igitur tædia obtepere, cùm mœror incessere, cùm nimiùm nos labor fãgere, cùm dolor nimiùm urere videtur, videte requiem quòd sit bona, & terram quòd sit optima, & supponite humerum ad portandum.

Ejus rei nos commonens Augustinus: *Quidquid laboras*, inquit, *ad hoc laboras ut videas. Nescio quid magnum est quod visuri sumus, quando tota merces nostra visio est. Ergo, para unde videas quod amas, antequam videas.* *August. in Psal. 90. & in Ps. 100.*

CAPVT VI.

Memoria cæli quotidiè instauranda.

APostolis Christus velut exprobrans: *Vsque modò*, inquit, *non petistis quidquam in nomine meo. Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Basilii & Augustini sensu, Apostoli orârunt quidem, sed Deum nihil rogarunt. Sed quî tandem id fieri potuit? Apostoli homines erant egeni, qui necessaria vitæ subsidia utique sæpius à DEO petierunt. Sed Basilius & Augustinus id quod dixerunt, è Domini verbis confirmant: *Si quid petieritis*: si aliquid rogaveritis, dabit vobis Pater. Hactenus nihil petistis. Ioan. c. 16. v. 24. & 23. D

In oculis divinis *Nihil est*, quidquid non *summum bonum est.* Augustinus expressè: *Hoc gaudium*, inquit, *in nomine Christi petendum, si divinam intelligimus gratiam. sive rè beatam poscimus vitam. Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur: non quia nulla omnino res est, sed quia in tantæ rei comparatione, quidquid aliud concupiscitur, nihil est.* Ergo Augustini sententiâ decies & vicies & centies oramus, nihil tamen petimus, quia summum bonũ non petimus. *August. tract. 102. in Ioan. initio.*

Eam ob rem Christus Apostolis dixit: *Vsque modo non petistis quidquam.* Hîc forsitan cogitaverint Apostoli: Mi DEVS, homines adulti, jam viri, jam senes sumus, & nunquam

nunquam hactenus precati simus? Ergo unus vice omnium rogans: *Domine*, inquit, *doce nos orare*, Ad quæ prompte Christus: *Sic ergo*, ait, *vos orabitis. Pater noster qui es in cælis.* Admirabile prorsus exordium. Id è nobis quæri posset, quod Philippus olim è quæstore Reginæ Candaces quæsivit; *Putasne, intelligis quæ legis?* Et tu, quisquis oras, Putásne, intelligis quæ dicis, quæ pronuntias? Pater noster qui es in cælis. Nunquid DEVS non ubique locorum præsens est? Cur ergo eum in cælo esse orando præfamur? Respondendum ad hoc, & unà explicandum quàm Christus cupiat memoriam cæli assiduè in nobis instaurari.

Luc. cap. 11. vers. 1. Matth. c. 6. vers. 9.

Actor. c. 8. vers. 30.

§. I.

QVi in Galliam proficiscitur, nescire vix potest Regem Galliarum toti quidem regno imperare, sed non habitare toto. Propterea visurus regem, Parisios contendit, Parisiis regiam adit, in regiâ triclinium petit, ubi regem prandentem aut cœnantem aspicere possit. Rex cæli terræque DEVS, non tantùm toto terrarum Orbe Dominus est, sed & ubique præsens, est, ubique domi suæ est. Cur ergo sic preces exordimur? Pater noster qui es in cælis?

Princeps præfationis hujus caussa: Vult DEVS humanam mentem à rebus fluxis abductam erigi ad alta. Ideò Psaltes regius hortatur objurgando. *Filii hominum usquequò gravi corde, ut quid diligitis vanitatem?* Infantum oculos, ne potu præcipitanter sumpto suffocentur, in sublime avocamus & dicimus: En infantulus cælo delabitur. Ut ita dum suspiciunt cælum, evadant periculum. Ita prorsum nobiscum agit optimus DEVS: infantiam nostram à periculis servaturus, oculos animósque vult in cælum attolli, ne cum periculo & damno terræ sordibus inquinentur. Eò nos Pauli voces erigunt: *Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est, in dexterâ Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*

Deinde DEVS quidem ubique locorum est, sed gloriam suam ostendere non vult nisi loco omnium pulcherrimo: & amœnissimo. Perinde ut hominis animus toti quidem corpori, membrisque omnibus sese præsentem exhibet, tam totus in minimo digito, quàm in capite ipso; singulariter nihilominus sedes animi & veluti arx est caput. Ita microcosmus iste seu parvus Orbis pulcherrimè respondet magno. Ita DEVS in omni quem designamus loco totus est, nihilominus in cælo se videndum præbet. *In sole posuit tabernaculum suum.* Ita DEVS ostendendæ suæ gloriæ locum elegit altissimum; arcem incolit celsissimam. *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat?* Alta erat arx Athenienſium, ubi Minerva colebatur; altum Romæ Capitolium, ubi Jovi litabatur; altum Ephesi templum, ubi Dianæ sacrificabatur: sed & alia Deorum templa in alto erant. Vana & ridicula hæc ædificiorum altitudo est. *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis,* (imò in altissimis) *habitat.* Ita beati genii nocte nascentis Domini canunt: *Gloria in altissimis Deo.*

Cur DEVS vult preces sic exordiri: *Pater noster qui es in cælis.*

1. Causſa. *Psal. 4. v. 3.*

Coloss. cap. 3. vers. 1.

2. Causſa.

Psal. 18. v. 5.

Ps. 112. v. 5.

Luc. cap. 2. vers. 14.

§. II.

HIc Quæstio nascitur, utrum mortalium ullus ante funus suum viderit DEVM?

Sunt qui Mosi, qui Paulo, qui beatissimæ Virgini divinæ Matri hanc prærogativam asserant concessam. In partes suas Augustinum * & Thomam Aquinatem trahunt. Hîc ego litem nemini movebo. Cum veniâ illorum dixero, nec Augustinus, nec Theologus Aquinas in hanc opinionem discedunt. Controversia omnis est dirempta, si scriptorum quos laudavi, expendantur verba. Sed scholis sint concertationes istæ. Nos asserimus à nullo unquam mortalium ante mortem obitam, visum esse DEVM. Hæc unius Servatoris Christi excellentia est: Solus Dominus JESVS inter mortales tenebras DEVM aspexit.

** Aug. to. 2. epist. 112. cap. 13. S. Tho. 2. 2. q. 175. art. 5. & qu. 180. artic. 5. Vbi ajunt per raptum id posse fieri, non autem ajunt id esse factum.*

Deum nullus mortalium vidit ante mortem.

De Mose liquet. Huic etenim dilucidè dictum: *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet.* Moses transeuntem Angelum à tergo vidit, arcaniora cernere non permissus. Atqui, ajunt, loquebatur Dominus ad Mosem facie ad faciem. Priscorum interpretatio est: Cum Mose DEVM familiarissimè egisse, & corpoream illi ac spectabilem formam objecisse.

Exod. c. 33. vers. 20.

A Paulo visum esse DEVM, Paulus ipse negans: *Quem, inquit, nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* Deinde si Paulus vidisset DEVM, utique etiam cognovisset, num in corpore, an extra corpus hoc sibi visum fuerit objectum; quod negat plus simplici vice.

1. Timoth. c. 6. v. 16.

Idem omnino assentitur nobis Joannes Apostolus, qui enucleatè: *Deum, inquit, nemo vidit unquam: Vnigenitus filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Ergo nec Moses, nec Paulus, nec alius hominum ullus, naturam divinam vidit, antequam obiit.

Ioan. cap. 1. vers. 18.

Sed obsecro, Lector, quæstionis causſam accipe & cognosce, quàm id summæ ac supremæ felicitatis summa sit, *Videre* DEVM. Augustinus, Videre DEVM, Ineſfabilitatem visionis vocat. Nos miseri, imò nos cæci & fatui, quàm istud DEVM *videre* non suis momentis expendimus, & pænè teruncio vendimus; terrarum Orbe, si totus sit aureus, non commutandum.

Augustin. epist. 112.

§. III.

SI qui ea offertur gratia, ut omnia quæcunque Orbis terrarum habet præsentia, spectare posset, omnia terræ germina, flores, herbas, arbores, imò & hortos omnes, omnia animantia, homines omnes, omniáque ædificia & quidquid denique pulchrum aut spectatu dignum est. Si spectaculum istud pretio emendum, dic, quanti emeres? Reverà si quis opes suas omnes huic tantæ varietatis spectaculo impendat, nil absurdi fecerit prudens emptor. Enimverò quantillum id est ad illud in cælo spectaculum infinitum, ad DEI *Visionem*, quæ suis spectatoribus exhibebit, quidquid cælo terrâque fuit, quidquid est, & erit unquam. Sed hoc suo loco fusiùs.

Moses, ut dictum, non vidit nisi transeuntis Angeli tergum. Quòd si tantùm Angelus omne nativum jubar suum explicuisset videndum, Moses luminibus captus fuisset: ideò splendor ille humanis oculis attemperandus erat, ne eos nimiùm præstringeret. Nihilominus Moses hoc uno aspectu incredibiliter lætatus, suo ipse vultu radiare cœpit & splendescere. Quid futurum credimus, si ipsum splendoris Auctorem, omni velo jam remoto, intueamur?

Quemadmodum verò fieri non potest ut quis vultum suum inspiciat in aquâ turbidâ, ita nemo DEVM in hac vitâ. Aliquid semper turbarum est dum vivimus; nam etsi non reipsâ semper delinquamus, delictis tamen proximi sumus. Atqui DEVS non aspici vult nisi in aquâ purissimâ nisi ab homine qui non tantùm non peccat ampliùs, sed nec potest peccare.

Leges aulicas Assueri regis novimus, non fuisse licitum, *indutum sacco, regis aulam intrare.* Ita prorsus mortalium nemo unquam mortalitatis sacco etiamnum indutus, ad videndum DEVM penetrare potuit. Decretum est supremæ curiæ: *Non videbit me homo, & vivet. Deus in altissimis habitat.* Nemo illuc penetraverit, nisi priùs mortalitatis saccum exuerit. Sed ad rem.

Esther c. 4. vers. 2.

§. IV.

CEnsuit Aristoteles omnibus gentibus à natura persuasum esse, DEVM habitare in cælo. Ita in Hesiodo ceteriſque Poëtarum, Habitator Olympi nominatur DEVS. Naturali huic opinioni sese attemperans Christus ita nos precari docuit: *Pater noster qui es in cælis.* Perinde si dixisset: Non errat opinio naturæ, Cælum DEI habitaculum est.

E Regio

Psal. 32. vers. 13. E Regio Psalte id discimus: *De cælo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum, de præparato habitaculo suo respexit super omnes. Ad te levavi oculos meos qui habitas in cælis.* *Psal. 122. vers. 1.* Priscis idololatris aliquid lucis hac in re illuxit. Tullius orator: *Bonorum virorum mentes,* inquit, *mihi divinæ atque æternæ videntur, & ex hominum vitâ ad Deorum religionem sanctimoniámque demigrare.* *Cic. pro C. Rabirio.* Divinum domicilium est cælum. Sed pergimus.

9. Causs. Vel ideo etiam Christus precationes nostras ordiri nos voluit ab his verbis: *Pater noster qui es in cælis,* ut animum tunc maximè attolleremus cælo, cùm oraturi sumus. Nam oratio, si priscis Patribus fides, est elevatio mentis in DEVM. Oraturus igitur fiduciâ ingenti pectus impleat, illúdque secum commeditetur: Pater meus in cælo est: opulentus sanè ac nobilis parens, in cujus manu sunt omnia. Huic Patri meo nihil gratius quàm à se plurima peti. Ab eo quidem nos filii nunc exulamus, & peregrè agimus velut alienigenæ, sed non longinquum est iter nostrum. Brevi suprà erimus cum Patre. Nam illam voluptatis domum propter nos potiùs, quàm propter se struxit. Æquè bene illi erat cùm cælum non erat. Nos hîc in tirocinio sumus variis experimentis inspiciendi, num optimi in Patrem affectûs specimen demus. Hoc ubi ritè dederimus, ad Patrem assumemur in cælum. Cur ergo non singulis horis summum illud & hæreditarium bonum cum gaudio aspicimus? Cur non ardentissimo affectu precamur, *Pater noster qui es in cælis: Adveniat regnum tuum?*

Valer. lib. 1. cap. 5. Pompejus Magnus, teste Valerio, in acie Pharsalicâ victus & fugatus à Julio Cæsare, cursu in Insulam Cyprum, ut aliquid in eâ virium contraheret, classem direxit, appellénsque ad oppidum Paphum, in littore speciosum ac prælatum vidit ædificium, & navarchum interrogavit, quod loco nomen esset? Qui respondit, κακοβασίλεια * vocari.

**Malaregia.* Hîc mali ominis voce territus Pompejus, spem omnem, quantulacunque restabat, perdidit. Neque id dissimulanter tulit; avertit enim oculos ab illis tectis, & dolorem quem è voce ominosâ conceperat, gemitu patefecit.

Si nos de immenso siderum ædificio queramus: quod nomen est huic tantæ machinæ? Responsum à Christo habemus, qui structuram illam Thronum DEI nominans: *Ego autem dico vobis,* inquit, *non jurare omnino, nec per cælum, quia Thronus DEI est.* *Matth. c. 5. vers. 34.* Cùm ergo ad orationis nostræ prologum sic DEVM alloquimur: *Pater noster qui es in cælis,* cum ingenti gaudio cælum suspiciamus; nam hoc ædificium ἀριστοβασίλεια rectissimè nominatur. Hic DEI Thronus, hæc domus cælitum vel cogitatione tantùm, vel oculis solùm exteriùs libata cor nostrum gaudio, & fiduciâ complet, semianimes in Spem æternitatis erigit beatissimæ.

§. V.

IDcircò etiam cùm Patrem nostrum cæli Dominum compellamus, simul etiam meminerimus, digna ipso & cælestia rogare. Fas quidem est valetudinem, victum, laboris successum, exigui censûs incrementum, pacis & concordiæ augmentum petere. Hæc tamen omnia eò petenda, ut tantò constantiùs non solùm petamus, sed impetremus illud, quod assiduè petendum, *Adveniat regnum tuum.* Isidori Pelusiotæ dictum est: Ideò non impetraris, quia terrena, non cælestia postulatis. Ingentis enim miseriæ atque amentiæ fuerit hæc petere, quæ etiam cùm habemus, excutere jussi sumus. Sæpe nobis precantibus pater cælestis jure objecerit: Quid rerum hîc petitis? Filius meus aliter vos erudiit. Beatos pauperes dixit, vos opes postulatis: Beatos mites prædicavit, vos vindictam poscitis: Beatos lugentes asseruit, vos gaudia Mundi quæritis. Hæc meus Filius docuit contemnere, quæ impetrata cupitis. Ita prorsus ingentis est amentiæ, ea petere, quæ cùm habemus jussi sumus excutere.

Sed dixeris: Ego cæleste quid peto, singulare lumen, calentes in DEVM affectus, mellitos de DEO sensus, divinum amorem, voluntatis meæ cum divinâ conformitatem. Sed neque hæc impetro; vacuus remaneo & siccus. *Cur Deus nostras preces non exaudiat.*

Ostendam quid erroris hîc lateat. Est qui doliolum generosiore vino, aut oleo, aut liquore alio velit implere. Illud itaque priùs experitur, num aquam infusam contineat: ubi vas illud rimarum plenum perfluere observat: O meum doliolum, inquit, nec vinum, nec oleum, sed nec acetum tibi committam, dum assulæ sic jungantur, ut quod infusum est, non diffluat. Ita DEVS nobiscum agit, qui, Ambrosio teste, priusquam dona infundat cælestia, temporalem prosperitatem concedit; si verò diffluere contingat, cælestia non infundit. Liberalis DEVS impertitur victum, valetudinem, favores humanos, honores exoptatos, in multis successus proseperos. Hoc omne aqua est, quam DEVS infundit experiundis nobis. Quòd si minoribus his DEI donis incuriosè ac segniter utamur, pecuniam prodigè dissipemus, honoribus inflemur, favoribus extollamur, cibum potúmque intemperantiùs sumamus. Ohe! vas istud perfluit; aquam non continet, ergo nec vinum infundetur; caducis abutitur, ergo cælestia non impetrabit.

Christi ad Nicodemum reprehensio est: *Si terrena Ioan. cap. 3. dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cælestia, vers. 12. credetis?* Seipsum quivis objurgatione haud falsâ feriet, si dicat: Circumspice qualis sis; cùm litigatur non es ultimus; cùm luditur, non es pigerrimus; cùm potatur, non es tardissimus; inter ambitiosos non infimus; inter detractores minimè taciturnus; inter deceptores non indoctissimus; inter ebrios non postremus; inter iracundos & invidos non minimus; cùm juratur & pejeratur, tu certè facundissimus es; cùm in templo garritur, tu planè primus es; cùm orandum & jejunandum, hîc profectò ultimus es, cùm vigilandum, hîc omnium infirmissimus es; cùm pauperibus quid erogandum, hîc pauperrimus es omnium. Ohe! dolium istud non continet aquam: homo iste præsentibus rectè uti nescit, hinc malè futura quærit. Utrinque miser, nec præsentia servaturus, nec læturus futuris. Cælum sincerè non amat, cui nondum sordet terra.

CAPVT VII.

Memoria cæli quibus modis quotidie sit instauranda.

DE beatâ vitâ insigniter prorsus Philosophus Cordubensis dixit: Vivere omnes beatè volunt: sed ad pervidendum quid sit quod beatam vitam efficiat, caligant; Adeóque non est facilè consequi beatam vitam. Proponendum est itaque primùm, quid sit quod petamus: tunc circumspiciendum est, quâ contendere illò celerrimè possimus. Quamdiu quidem passim vagamur, non ducem secuti, sed fremitum & clamorem dissonum in diversa vocantium, vita brevis inter errores conteritur. Decernatur itaque & quò tendamus, & quâ: non sine perito aliquo, cui explorata sint ea, in quæ procedimus.

Quoniam quidem non eadem hîc, quæ in ceteris peregrinationibus conditio est; in illis comprehensus aliquis limes, & interrogati incolæ non patiuntur errare: At hîc tritissima quæque via & celeberrima maximè decipit. *Quid posset magis Christianum dici? Nihil ergo magis Seneca l. de beatâ vitâ cap. 1.* *præstandum est, quàm ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem pergentes non quà eundum est, sed quà itur. Quid verius?* Trita planè ac spatiosa via est quæ ducit ad interitum, arcta quæ ad vitam, ad cælum.

Ovum initio sub oculos dedimus, per quod explicavimus compendio, quid illud Beatitudinis sit, quod petimus. Ulteriùs progressi diximus ad beatitudinem consequendam plurimum facere, beatitudinis memoriam quam ideò quotidie instaurari oporteat. Nunc porrò eundum, & quibus modis memoria beatitudinis instauranda sit, explicandum.

§. I.

CHristus conviva super mensam, præceptiones nobilissimas in nuptiis ac conviviis servandas salubriter instillans: *Cùm vocatus fueris*, inquit, *vade, recumbe in novissimo loco, ut cùm venerit, qui te invitavit, dicat tibi, Amice ascende superiùs.* Quod docuit, hoc & ipse servavit: *Cœpit* JESVS *facere & docere.* Docuit in loco novissimo recumbendum, & recubuit in novissimo. Si Tertulliano credimus, de Christo vaticinatus est illud Amos: *Qui ædificat ascensionem suam in cælo.* Ascensionem hanc non aliter ædificavit Christus quàm descensione. Christi vitam omnem inspice, & fatebris cæli Dominum in loco infimo accubuisse. Meritò tandem honorificum illud à Patre audiit: *Ascende superiùs.*

Luc. cap. 14. vers. 10. *Actor. 1. v. 1.* *Tertull. l. 4. contra Marcionem.* *Amos cap. 9. vers. 6.*

Et nos quoque ad exemplum Domini Ascensiones nostras ædificemus in cælo. Hoc autem rectissimè fiet jugi beatitudinis memoriâ, quæ innovanda est hac potissimùm triplici ratione. *Descensu Tartari, Contemptu terræ, Aspectu Cæli.* Explico singula.

Triplici ratione beatitudinis memoria innovatur.

Primum est, *Descensus Tartari.* Hîc præeuntem habemus Christum. Cùm cælestis Pater Filium in Orbem hunc inferiorem mitteret, hoc ei præceptionis dedit. *Vade* fili, *& recumbe in novissimo loco.* Ad nutum Patris exactissimè is factum. Quod Lucas attestatus: Et quidem filius hominis, inquit, secundùm quod definitum est, vadit. Eo certè animo ut recumbat in novissimo loco. Nam primo in Orbem ingressu *non erat ei locus in diversorio.* Ita inter pecudes hospitatus recubuit in novissimo loco. Hîc eum Angeli, hîc pastores, hîc salutârunt Magi. Exactâ pueritiâ jam populum docturus, in solitudinem priùs secessit, ubi quadraginta diebus ac totidem noctibus jejunium perseverabat, *eratque*, quod Marcus asserit, *cum bestiis.* Recubuit prorsus in novissimo loco.

1. Est Descensus Tartari.

Luc. cap. 14. vers. 10. *Luc. cap. 2. vers. 7.* *Marc. cap. 1. vers. 13.*

Passus est insuper non solùm tentari se à Satanâ, quod obstupescendum, sed etiam per aërem vehi, in montis jugo statui, ad templi fastigium perduci. *Et consummatâ omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus.* Tanquam rediturus, suásque vires denuò exploraturus in Christo. Et quis locus præ isto magis esse novissimus possit? Idem DEI Filius ex Orbe hoc abiturus, in trabem suffigi se permisit, latronum medium. Verissimè secundùm quod definitum est, recubuit in novissimo loco. Quod Isaias luculenter affirmans: *Vidimus eum*, inquit, *& non erat aspectus: & desideravimus eum, despectum & novissimũ virorum.* En, DEI Filius, inter pecudes nascitur, à Diabolo tentandus invaditur, inter latrones moritur.

Luc. cap. 4. vers. 13. *Isa. cap. 53. v. 2. & 3.*

Hinc post reditum in vitam ab universo cælo acclamatum: *Amice ascende superiùs.* Ecce homo, qui ædificavit in cælo Ascensionem suam. Sanè non aliter quàm descensu hunc ascensum ædificavit. Apertè Paulus: *Quod autem ascendit, quid est*, inquit, *nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos.* Quis in Orbe locus profundior inferis? Eò Dominus JESVS descensionem priùs fecit, quàm cælum conscendit.

Ephes. cap. 4. v. 9. & 10.

Cogitas Christiane ascendere in cælum? Descende priùs in Tartarum. Hebræi regis dictum sequere: *Descendant in infernum viventes.* Longè satius est, ut eò demigremus vivi, sed redituri, quàm ut eò ablegemur mortui, inde nunquam emersuri. Descende igitur & æterni carceris latibula & caveas perlustra. Inspice quibus illic suppliciis arrogantia, quibus luxuria & invidia, quibus alia vitiorum monstra puniantur. Mansiones illic sunt A & æternæ, sed mansiones cruciatuum & tormentorum, mansiones diabolorum & hominum damnatorum. His lustratis evade ad superos, *Amice ascende superiùs*, & perlustra cælum: æternitatem illam beatissimam confer cum ærumnosissimâ alterâ: vide disparem prorsus æternitatis domum, & dispares inquilinos. Sic longè faciliùs ascensiones tuas ædificabis in cælo: ita recentem ac validam beatitudinis memoriam conservabis.

Psal. 54. vers. 16.

Ajunt è profundo puteo aciem oculorum velut per tubum adeò firmiter in cælum extendi, ut ipsas stellas ipso etiam meridie possit cernere: Haud aliter mens humana in cælum tantò sublimiùs ascender, quantò profundiùs in Tartarum se submiserit. Recumbat priùs in novissimo loco, tum demum audiet: *Amice ascende superiùs.*

§. II.

ALterum, quo jugem beatitudinis memoriam refricemus, est, *Contemptus terræ.* Sanctus Ignatius Lojola, frequenter humili scabello sedens, & rorantibus oculis cælum identidem suspiciens: Heu, dicebat, quàm sordet terra, cùm cælum aspicio! Notum illud religiosissimum præceptum: *Dimitte omnia, & invenies omnia.* Relinque cupidinem, & reperies requiem. Cave rebus perituris inhæreas, ne capiaris & cum iis pereas. Quàm verè ac significanter è Divi Francisci familiâ Theologus dixit: *Si tibi* DEVS *hanc beatitudinem non ultra mediæ etiam horæ spatium largiretur, mille Mundos huic similes deberes spernere, co plenius* DEO *fruiturus, quò magis ex animo hujus brevis vitæ quisquilias & vilitates contempseris.* Et nos (ô insana cæcitas!) nec vilissimam terræ particulam audemus sat fortiter contemnere. Ecquid demum est voluptas omnis, & omnis thesaurus terræ? Titivillitium, scarabæi umbra, fumus, vanitas, nihil est.

2. Cõtemptus terræ.

Thomas à Kempis l. 3. de imitat. Christi c. 32. *Didacus Stella de mundi contemptu l. 3. cap. 100.*

Narrat Homerus comites Ulyssis dulcibus è Loto fructibus gustatis turpiter oblitos redire in patriam. Hinc verbi veteris origo: Lotum gustavit. Lotophagos rectè dixeris eos, qui terræ sordibus inescati patriæ cælestis turpissimè obliviscuntur; *pro nihilo habent, terram desiderabilem.* Cui terra sapit, cælum desipit, cui sapit cælum, ei profectò terra desipit.

Psal. 105. vers. 24.

Pisces marini gaudent maris salsugine, aquis dulcibus necantur: ita plurimi amarissimis Mundi voluptatibus oblectantur, mel cæli fastidiunt. Ambrosius de naturis rerum differens, ait Corallium in aquis herbam esse, cùm ex aquis in aërem transfertur in lapidem durescere. Utinam terrigenæ illi, qui inter cænosæ oblectationis undas adeò mollescunt, ut etiam ad calamitatis umbram impatientes sint, utinam velut alga caput attollant cælo, & auræ sese inferant æthereæ, in nobile profectò corallium durescerent, ad omnia perferenda robusti.

Ambros. l. 5. Hexam. c. 11.

Qui ascensiones suas in cælo ædificat, priùs terram calcat. Nos quidem ascensiones ædificamus, sed heu non in cælo. Omne nostrum struere, apposito verbo Græci ἀεροβατεῖν nominant. Fundamentum deest his talibus structuris. Hominis avari aut ambitiosi mentem inspice, videbis quot ii ascensiones moliantur. Est qui cogitet: Quo demum modo hoc munus, dignitatem istam, hos titulos obtinebo? His obtentis progrediar paullatim ad altiora, Ascendam superiùs. Ubi & istud obtinuero, tum denique phylacteria mea dilatabo & magnificabo fimbrias: multi qui olim vix caput aperire dignati, jam mihi & genua cogentur flectere. Jam verò liberos sic vestiam, filios in Italiam aut Gallias mittam, filias cum amplâ dote matrimonio jungam: In rem meam connitar, ut domos & prædia emam, ne censu aliis impar inter pedarios tantùm numerer Senatores. Mille talia concinnamus in pectore. En architectos qui ædificant ascensiones suas in terrâ, in aëre. Hoc ædificii genus, ô boni, struendum est in cælo; non in terrâ, non in aëre, aut ruinam priùs cernetis, quàm structuram.

Hominum avarorum & ambitiosorum ascensiones.

Matth. c. 23. vers. 5.

Apostoli

Act. 1. v. 6. Apostoli è Christo jam jam in cælum ascensuro quæsierunt: *Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël.* O viri quid istuc quæritis? Tam præclara & multa de cælo audiistis, & adhuc de terrâ & terreno regno interrogatis? Quid ad vos hæc peritura & infima? Non recordamini quis vobis in cœnâ suprema dixerit: *Iam non dicam vos servos: Vos autem dixi amicos.* Igitur, ô amici ascendite superiùs: Cogitationes ac desideria in altum erigite: mittite terram, exquirite cælum. Non humilietur in pulvere anima vestra, non conglutinetur in terrâ venter vester.

Ioan. 15. vers. 15.

Psal. 43. vers. 25.

Sunt Geographi qui Orbem Orbisque partes spectandas in tabulis proponunt: Sunt & Astrologi qui cæli leges, siderum meatus, orbésque cælestes è ligno aut metallo fabrefactos in sphærâ repræsentant. Fuit harunce rerum imperitior quispiam & albæ mentis homo, qui Geographum primò accessit & petiit, per Orbem sese compendio duceret, docerétque varias regiones in chartâ nôsse.

Nec minùs è tabulâ pictos edíscere Mundos.

Mox ille hominem ad ingentem tabulam suaviter trahens, ostendit sermocinante manu hîc Asiam, novam illic Americam, istic Africam & Europam: ita flumina, maria, provincias, regna plurima commonstravit. Sed jam instructus à Geographo Astronomiæ Doctorem adiit & rogavit, cælestium orbium compositionem sibi explicaret: quis eorum numerus, quis ordo, quis motus; qui eccentrici, qui plani, qui solidi sint Orbes. Astrologus cœpit versare sphæram & ostendere, quinam eccentrici, qui plani, qui solidi dicantur; quæ circulorum volumina vel orbiculata parallela, vel obliqua decussata, quæ axium sint vertigines. Sphæræ medio, cingebatur terra vix nucem æquans; ita simul etiam cæli terræque distantiam explicavit. Hic auditor admirabundus: Quid hoc rerum est, obsecro? exclamat. Prior ille geographiæ professor, in extensâ telâ terræ globum esse maximum monstravit; Tu verò doctissime Domine, terram vix nuci magnitudine parem exhibes. Cui credam? Adstitit amicorum aliquis qui in aurem insusurrans: Ne mireris, inquit, nam ille Geographus, iste Astrologus est; diversa tractant studia; rem suam uterque curat. In rem nostram hæc faciunt.

Diabolus est Geographus peritissimus. Matth. c. 4. v. 8. & 9.

Diabolus Geographus est peritissimus. Et ecce artis specimen. In monte Christo monstraturus quàm ingens esset terra, *ostendit ei omnia regna Mundi & gloriam eorum, & dixit: Hæc omnia tibi dabo.* En obsecro, Geographum prorsus egregium, qui omnia terræ bona ut ingentia, ut maxima repræsentat: vitam mortalem pretiosissimam, ideóque charissimam, umbram honoris speciosissimam, pecuniam rerum omnium potentissimam, beatitudinem ipsam esse commonstrat. Hinc illud Mundi sanctissimum dogma:

Horat. lib. 1. epist. 1. ad Mecenat.

——*quærenda pecunia primùm est,*
Virtus post numos. ——

Hæc Geographi ex orco fallacia est, sic ille terram magnificat. At verò Christus veræ astrologiæ doctor peritissimus, *loquens de regno* Dei, terram à suis omnibus contemnendam docet, & ascensiones ædificandas in cælo. Hinc illæ cohortationes assiduæ: *Si mundus vos odit, scito te, quia me priorem vobis odio habuit. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt.* Ergo *non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur* iter ingrediendum sublime. Verissimè dixit Seneca: *Nemo alius est* Deo *dignus quàm qui opes contempserit.* Expedita ad cælum via est, Contemptus terræ.

Christus vera astrologiæ doctor peritissimus. Act. c. 1. v. 3. Hom. c. 15. vers. 18. 1. Hom. c. 2. vers. 15. 1. Cor. c. 4. vers. 18. Senec. epist. 18.

Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum
Finge Deo.

§. III.

3. Aspectus cæli.

TErtium quo memoria beatitudinis restauranda, *Aspectus cæli.* Domum vel foris tantùm aspicere & A non amare difficile. Christus in cælum abiturus suos omnes præsentes esse voluit. *Videntibus illis,* ait Lucas, *elevatus est.* Cùm orbem nascendo ingrederetur, silentio & noctu, ignotus occultúsque venit; cælum ascensurus, centum & viginti spectatores, homines ex omni munero selectissimos ad hoc spectaculi excivit.

Act. c. 1. v. 9.

Regum fasti memorant Jonatham juvenem regium fame compulsum è favo mellis aliquid immersâ virgâ libâsse, & mox ejus oculos esse illuminatos. Tobias cæcus oculorum usum reparavit non melle, sed felle. En collyrium planè dissimillimum, sed eundem prorsus effectum. Jonathas & Tobias nitidos vegetósque reddiderunt suos oculos, ille mellis, hic fellis beneficio.

1. Reg. v. 14. vers. 27. Tob. cap. 11. v. 13. & 14.

Dominicum illud in nos quadrat: *Modicum lumen in vobis est.* Sicut oculi noctuæ ad solem, ita nostri ad divina & cælestia caligant. Hîc minimè linces sumus; heu lolio victitamus; tam ægris & affectis oculis cælum languidissimè penetramus. Ergo collyrium admittendum.

Ioan. c. 12. vers. 35. Lolium vitiat, & obtundit oculos.

B Sed num mellis an fellis malumus? Citiùs melle ac suaviùs sanabimur. Quocirca mel placet. Hæc quidem dicimus, sed sæpe alia omnia facimus. Edissero quod dixi.

Visus duplex medicina quæ.

Suspicere cælum, & intimo pectore beatitudinem suspirare, mel est omni melle suavius; gravia & aspera pati, fel est omni felle amarius. En visus interioris medicinam duplicem: utra placet? Quando nos igitur tam rarò támque oscitanter & perfunctoriè cælum cogitamus, mel reverâ spernimus. O curvæ in terras animæ, & cælestium inanes! Subinde horulâ unicâ, aut parte horulæ mel istud oculis posset allini saluberrimè. Hoc scilicet faciendum. Cogitationes aliæ omnes curæque tantisper seponendæ, ut tantò attentiùs ac suaviùs sola cogitari possit beatitudo. Ipse sibi quisque dicat: En hoc, & hoc, & hoc etiam promissum est tibi, chirographum Christi penes te habes: Expectat te immensum voluptatis mare: æternùm ab omni malo securus; æternùm undequaque beatissimus eris; si tamen velis esse.

C Hac solâ lege assumeris, *si nolis servire vitiis.*

En cælum sideribus distinctum quàm etiam extrinsecus formosum sit! Quis eò manibus pedibúsque perreptas? Age, tolera, & labora ut bonus miles; brevî vinces. Num tu à carne tuâ, ab apperentiâ tuâ, à fallacissimis illecebris patieris te vinci? Si libet insanire, quæso, cum ratione insanias, ne æternùm pereas. Cælum suspice & esto frugi.

En talis homo aquilinos & lynceos sibi oculos conciliat melle, hoc est aspectu cæli; uti Jonathæ, sic & illius illuminabuntur. Sed plerunque nolumus perungi hoc melle. Ad omnes nugas vacamus, hîc solùm nil superest temporis; omnia alia solertissimè curamus, cælum in postremis curis habemus. Vix illud unquam seriò & cum curâ consideramus. Ita hoc melle sanari nolumus.

Idcirco Deus felle fiobis medicinam facit, plagis nos erudit. Quâ quidem ratione, *illuminamur*; sed lentior est, & acerbior hic medendi modus. Jacob Patriarcha quantis quámque diuturnis calamitatibus pressus est? cùm duo filii Simeon & Levi civitatem Salem cædibus vacuâssent: *Turbâstis me,* inquit, *& odiosum feciſtis me habitatoribus terræ hujus.* Amisso Joseph filio, noluit consolationem admittere, sed illud in continuo luctu ingeminabat: *Descendam ad filium meum lugens in infernum.* Hunc luctum viginti tribus annis perseveravit. En quomodo fel istud oculos Jacob horrendum usserit. Ubi verò Angelum humanâ specie velatum vidit: *Vidi Dominum facie ad faciem,* inquit, *& salva facta est anima mea.* En quàm celeriter, obsecro, cælesti hoc melle persanatus, & illuminatus sit; salva facta est anima illius. Nil ultrà periit, votorum summam attigit, optimè illi fuit, mel cæli gustavit.

D Gen. c. 34. vers. 30. Gen. c. 37. vers. 37. Gen. c. 32. vers. 30.

Hoc melle Christus Apostolos curavit. Viderunt illum abeuntem in cælum. * Hoc vidisse plus illis profuit, quàm conciones plurimas audivisse. Attollamus quotidie

* Vidisse Christum in cælum abeuntem plus profuit Apostolis, quàm plurimas conciones audisse.

die oculos supra hanc caliginem, in quâ volutamur, & A suspiciamus cælum. Non fuerat operæ pretium nasci, nisi admitteremur ad contemplanda hęc alta. Quid enim erat, cur in numero viventium me positum esse gauderem? An ut corpus hoc fluidum ac periturum cibo potúque farcirem, diligens ejus minister? Non est vita tanti, ut eam amemus, nisi animum assiduè erigamus in cælum. O quàm contempta, quàm ærumnosa res est homo, nisi se supra humana erexerit!

Cur Martinus Turonensis Episc. cæli suspex nominatus.

Non aberrabit à cælo, cui cælum semper in oculis, æternitas est in pectore. Turonensis Præsul Martinus Sanctissimæ, quam egit, vitæ initium & progressum dedit continuo cæli aspectu. Hinc & cæli suspex nominatus est.

Sanctissimi quique viri cælum assiduè suspiciebant, velut patriam peregrini & exules; velut portum, naufragii metuentes; velut coronam & præmium cum hostibus decertantes. Hæc illis contemplatio, in laboribus quies, & mœroribus solamen, in pugnâ robur, in adversis subsidium fuit. B

Isa. cap. 40. vers. 26. Isaias vates digitum cælo intendens hortatur & clamat: *Levate in excelsum oculos vestros, & videte quis creavit hæc.* Sol unicus toto aquæ terræque globo centies sexagesies septies major est. Quid de reliquâ cæli vastissimâ planitie dicendum? O illa Senecæ verissima! Sursum ingentia spatia sunt, in quorum possessionem animus admittitur. Hoc sciamus, omnia hîc angusta esse. Quapropter eò mittendus est animus, ubi æternitatis immensi campi pateant.

Domin. III. post Pentec. & die Ascensionis Domini. Ejus rei Ecclesiæ preces sæpius monent. Quales sunt illæ: *Sic transeamus per bona temporalia, ut non amittamus æterna.* Et istæ: *Concede quæsumus omnipotens* DEVS, *ut qui hodiernâ die Vnigenitum tuum Redemptorem nostrum ad cælos ascendisse credimus, ipsi quoque mente in cælestibus habitemus.*

Christus ipse quoties eò præiit, cùm actionum suarum pænè omnium hoc voluerit esse principium, ut C sublevatis oculis in cælum cum Patre loqueretur. O imitemur, & cælum quàm creberrimè missis illuc oculis salutemus. Aspectus cæli laxat animum ac præparat ad cognitionem cęlestium, aptúmque efficit, qui in consortium DEI veniat. Hoc habet animus argumentum dignitatis suæ, si illum divina delectant, si non ut alienis interest, sed ut suis.

CAPVT VIII.

Cælum propriè Beatorum sedem ac mansionem dici. Vbi aliquid de Mundi fallaciis.

COnducturus ædes, primò eas inspicit: si placeant; id singulariter exquirit, num in iis stabilem possit sedem figere. Permoestum est singulis annis cum suâ supellectile huc illuc vagari. Habitatio si quæ placeat, D tantò est gratior, quantò stabilior. Atqui toto terrarum Orbe, quod nostra nos Religio docet, nusquam is locus est, quo trita cantilena illa non occinatur: Exi hospes, exi; jam satis est, exi. Quò igitur tandem eundum?

Ioan. c. 14. vers. 2. Christus extollens manum ad sidera: *In domo Patris mei*, ait, *mansiones multæ sunt.* Mansiones in terrâ quæri possunt, inveniri non possunt. Nulla hîc quies, nusquam mansio. Vaticinatus olim Moses: *Introduces eos*, inquit, *& plantabis in monte hæreditatis tuæ: firmissimo habitaculo tuo quod operatus es, Domine; Sanctuarium tuum, Domine, quod firmaverunt manus tuæ.* Licèt nos chalybe struere-

Exod. c. 15. vers. 17.

In terrâ nullum firmum habitaculum.

mus domos; non tamen firmum forent habitaculum. Inquilinos singulos mors extrahit; & subinde plures uno tractu. Demum & ipsa domus corruit. Adeò nihil adamantinas mortis manus effugit. Ab Adamo quot centena millia, quot mille myriades seu milliones hominum ad hanc usque horam mortui? Nulli hactenus Regum aut Cæsarum de suo Palatio licuit dicere: *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo, quoniam elegi eam.* Simile quid non nemo somniavit, sed demum patuit fuisse somnium.

Psal. 131. vers. 14.

Ludovicus XI. Galliæ Rex ætate inclinante Medicis auri montes promisit, aut donavit. Deinde sanctos viros è silvis eduxit, quibus vitam suam non emendandam, sed propagandam commendavit. Tali spe interim & metu, ut in arce munitâ & fenestris ipsis atque omni aditu clathris ferreis obstructo, sese includeret. O bone Rex! hîc nusquam est mansio, migrandum est.

In cælo stabilis firmáque est sedes beatorum.

In domo Patris, in cælo mansiones & quidem multæ sunt. Hîc stabilis firmáque sedes, hîc Beatorum quies, hîc cantilena illa, *Exi hospes*, in omnem æternitatem proscripta est; quod hoc capite ita exequemur, ut simul etiam detegamus Mundi fallacias, qui omni Euripo instabilior, mansionem nihilominus & quietem mentitur, ut incautos suis fluctibus involvat. Qui mundi perfidiam inquietissimam probè noverit, mansiones illas æternas flagrantissimè desiderabit.

§. I.

TArsensis Paulus non solùm dixit: Non habemus hîc manentem civitatem: Sed & illud insuper adjunxit, ut res exactè caperetur: *Præterit enim figura hujus mundi.* Elapsos centum annos sequuntur alii; sæculum aliud ex alio nascitur, annus extrudit annum. Nos annum sæcularem millesimum sexcentesimum vidimus: Transivit hic annus, & post illum aliquot & triginta anni. Ubi proximus sæcularis annus millesimus septingentesimus illuxerit, ubi quæso nos erimus? Præterit figura Mundi, præterit.

1. Cor. c. 7. vers. 31.

Monachii, ubi hæc scribo, die quo ritu anniversario sacrum ferculum obit mœnia singulis olim septenniis, aut crebriùs tam priscæ quàm novæ legis historias celsa pegmata (figuras vocant) repræsentârunt. Hâc sacrâ & solenni pompâ imago imaginem impellit, ab insequente pegmate pegma priùs excluditur. Ita hæ præfigurationes omnes *transeunt*, posterior priorem urget, altera cedit alteri, prætereunt tamen omnes, nulla vel diem unum in viâ manet. Huic pompæ simillima est vita nostra. Spectamus tempus? Ver hiemem excludit, veri dat finem æstas, æstati autumnus, autumnum fugat hiems. Ætatem nostram attendimus? Infantiam claudit puericia, puericiam juventus, juventutem virilis ętas, hanc senectus excipit, senectutem inter se morbi & mors dividunt. Pari modo voluptatem expellit aut mœror aut alia voluptas, alter alterius clausula est. Omnes prætereunt, brevissimæ sunt omnes. Jobus id assentitur vatum maximus: *Vidi*, ait, *impium superexaltatum & elevatum sicut cedros Libani, & transivi, & ecce non erat.* Quò formosissimus hic apex descendit? Quò solent omnia. Præteriit, evanuit.

Iam annùm octodecim omissum.

Vita est similis pomilio.

Iob cap. 20. vers. 5.

Psal. 36. v. 35. & 36.

Nihil stabile aut firmum esse voluit ille rerum arbiter præter seipsum. Omnia ista quæ suspicis, quæ miraris, vicibus suis aut pereunt, aut certè mutantur. Solem illum vides? deficit. Lunam? laborat, & tabescit. Sidera? Labuntur & cadunt. Viderunt astrologi annis superioribus in cælo ipso nasci aliquid posse & mori. Quod si ad interitum mutationémque magna illa corpora & nostro sensu æterna, destinata sunt, quis ullam terræ stabilitatem promittat? Unus sub Tiberio terræmotus duodecim celebres Asiæ urbes evertit: Totidem Campaniæ oppida alius sub Constantino: Et unum aliquod Attilæ bellum, plus centenas. Quod terræ partibus, quod urbibus, hoc & singulis hominibus fatum imminet. Attolle, & circumfer mecum oculos, & vide rerum humanarum alternas vices, & ut in Oceano, æstus. Tu surge, tu cade; tu impera, tu servi: tu occultare, tu

Deus nihil stabile esse voluit præter seipsum.

emerge.

Hæc lib. 2. cult. fusius declarabimus.

emerge. Nulla hîc quies, nusquam mansio. In cœlo mansiones, in cœlo felicitas quietis æternæ. Vera germanáque patria est cælum; eò aspiremus.

§. II.

Matth. c. 4. vers. 9. & Luc. cap. 4. vers. 5.

DIabolus Servatorem tentaturus, *ostendit illi omnia regna Orbis terræ in momento temporis.* Observa Christiane: Hæc tantùm ostendi solent spectanda, non dari possidenda. Tu forsan te possessorem credis, & domos, prædia, villas, hortos, latifundia jactas, eorúmque te Dominum scribis? spectator & dispensator es. Et hoc quàm diu? Nam audi: *In momento temporis.* Hæc enim præterquam quòd tantùm ostendi soleant, brevissimo etiam tempore ostenduntur. Interrogemus eos qui totum pènè Orbem subegerunt armis: Auguste Cæsar, Rex Alexander, ubi vestra sunt regna? Ostensa sunt tantùm vobis, & quidem momento. Baruch vates Hebræus similiter interrogans: *Vbi sunt,* inquit, *Principes gentium, & qui dominantur super bestias quæ sunt super terram? Exterminati sunt & ad inferos descenderunt, & alii loco eorum exsurrexerunt.* Nulla hîc quies, nusquam mansio.

Regna mundi non possidentur, solùm ostenduntur.

Baruch c. 3. vers. 16. & seqq.

Favet Mundus & arridet? Hoc autem quamdiu? Mundum noto illi opilioni Melibœo simillimum dixerim, qui pecori suo valedicens cecinit:

Virgil. eclogâ 1.

Ite meæ quondam felix pecus, ite capellæ,
Non ego vos posthac viridi projectus in antro
Dumosâ pendere procul de rupe videbo.
Carmina nulla canam. ———

Ita Mundus: Ite mei alumnuli, ite: Sat lusum est: Ad finem ventum est. Jam seriò res agetur. Nil ampliùs suaviorum carminum à me audietis. Canam; sed aliis, non vobis: ridebo; non vobis, aut vestro commodo, sed irrisurus vos. Ite, & alibi quietem quærite, apud me nunquam inventuri. Hæc Mundi derisio, hæc illius postrema est lavatio.

Mundum opilioni composuisse honestum nimis elogium. Si verum spectemus, carnifex est mundus. Anni sunt complusculi, cùm in vicinâ civitate vir magni nominis ob peculatum patibulo addictus, publicè ductus est. Jamque ferale hoc theatrum aversо ascensu occupandum erat, jam in fatalibus scalis stabat reus, cùm carnifex blando imperio: Domine, inquit, unum adhuc gradum superemus. Ascendit ille Dominus, & pependit. Ita mundus innumeros per funestos scalarum gradus eduxit, educitque in altum, ut lapsu graviore ruant: illaqueatos sceleribus in auras extrudit velut patibularium. Nùnquid non plures ejusce modi nos ipsi novimus? Nec opus Amanum, Eutropium, Bellisarium, Ruffinum magna nomina, nota Mundi ludibria huc sistere. Sat fuerit unicum nominâsse.

Plautianus Antonini Cæsaris socer opulentissimus simul & potentissimus filiæ dotem dedit quæ reginis quinquaginta sufficerit. Et populo Imperator minùs erat formidini quàm Plautianus. Vox omnium erat, cælum priùs ruiturum, quàm socero Imperator incommodatum iret. Sed vices, ut fit, verterunt. Nam Plautianum structæ cædis insimulatum, ut Herodianus credit, Antoninus gener in Palatio Romæ occidit. Nec satis vitam ademisse Patri, filius Plautus & Plautilla filia in Insulam Lyparim exulare jussi, paullò pòst necari. Plautiani nomen insuper ex omnibus monumentis ac tabulis erasum. I nunc, & quietem aut mansionem in Mundo ambi. Optimè Philo: *Nihil est, igitur,* inquit, *in humanis rebus ac negotiis præter umbram auramque levissimam, sine morâ prætervolantem.* Nulla mansio.

Herod. lib.

Dio Cassius in Severo. Baron. ad ann. 206. Philo lib. Quòd Deus sit immutabilis, mihi pag. 248.

§. III.

Mundus crudelis bestia. Apoc. c. 14. vers. 11.

OPilioni aut Carnifici Mundum contulisse nimis etiamnum honorificum est. Mundus vafra & crudelis bestia est, nec habebunt requiem die ac nocte qui adoraverint hanc bestiam, & imaginem ejus. Cùm Absalon in patrem rebellis, prælio infeliciter commisso ex acie diffugeret mulo vehens, abjectâ galeâ, capillo volante subter quercum transire conatus est. Sed arbor injectis manibus lictoris instar fugitivum crinibus prehendens ita vinxit ac tenuit, ut subtus suum dominum elaberetur mulus, Absalon cæli terræque medius penderet. Mundus est mulus: quisquis equitem agis, cave hoc jumentum crudele & vafrum. Videris tibi commodè sedere, suaviter vehi feliciter progredi? Expecta sis, & tu tuam invenies quercum, quâ pendeas. Ne fide mulo, humanis favoribus ne crede. Arbore quâ non putaveris, subitò hærebis, & pendebis vivum funus. Excusso te prætervolabit mulus, humani favores te destituent: te terra ejectum respuet, exclusum te non admittet cælum.

2. Reg. c. 18. vers. 9. & seqq.

Et en ejus rei nobile paradigma. Judas Iscariotes rebellis in magistrum discipulus, mulum quo veheretur, quæsiit, Pontificum favores ambiit, pecuniam recepit. O breve nimis gaudium! Nam & hic suam reperit quercum, quâ hæsit, elabente mulo. Cùm enim argentum cum Pontificum favores ambiit. rejiceret, irridentes Pharisæi responderunt: Tu videris. Tute hoc intrivisti, tibi omne exedendum est. Quid ad nos? Tu videris. Ita mortalium miserrimus furiosâ pœnitentiâ præceps in desperationis quercum impegit, & elisit animam.

Judas Iscariotes quæsivit mulũ quo veheretur,

Hoc & Mundus aliquamdiu blandus & mulcens respondet: Quid ad me? tu videris. Sed clamat in arcto alumnus Mundi, & opem poscit: Nec tamen aliud audit, quàm istud: Tu videris: Quid hæc ad Mundum? Exede quod intrivisti. Conscientiam tu tuam neglexisti, favores Mundi quæsisti, DEVM offendisti, cælum perdidisti? Tu jam videris. Jam pende, jam palpita, jam infelicem animam effla: nemo juvat. Exi hospes, exi. Nulla hîc quies, nusquam mansio, nusquam nisi in cælo, quod ipse tibi occlusisti.

Ptolomæus Rex Ægypti potentissimus, ut Machabæorum res gestæ memorant, *intravit Antiochiam, & imposuit duo diademata capiti suo, Ægypti & Asiæ.* Quietem cogitaverat Ptolomæus & mansionem; sed totâ Ægypto, Asiâ totâ non reperit. Nam audi quid sacer historicus subjungat. *Et Rex Ptolomæus mortuus est in die tertiâ: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his qui erant intra castra.* Nulla hîc quies, nusquam mansio.

2. Machab. c. 11. v. 13. Ibid. v. 18.

Rex Medorum Arphaxad subjugaverat multas gentes imperio suo, quod sacræ paginæ testantur, & ipse ædificavit civitatem potentissimam Ecbatanis. Ex lapidibus quadratis & sectis fecit muros ejus in altitudinem cubitorum septuaginta, & in latitudinem cubitorum triginta, turres verò ejus posuit in altitudinem cubitorum centum. Firmissima civitas (quis neget?) in omnes hostium insultus. Nec defuit tantæ potentiæ superbia. Siquidem Rex Arphaxad *gloriabatur Ibid. v. 4. quasi potens in potentiâ exercitûs sui, & in gloriâ quadrigarum & suarum.* O mi superbe rex! brevî detumescet hæc animi elatio, & mansio, quam struxisti, ad alium transibit. Ita evênit. Nam Nabuchodonosor Rex Assyriorum pugnavit contra Arphaxad, & obtinuit eum in campo magno. Sic uno die, horâ unicâ tam firmæ mansionis ædificator periit, & mansionem alius occupavit. Nulla hîc quies, nusquam mansio.

Judith c. 1. v. 1. & 2.

Propheta Jonas sub textili suâ silvulâ, sub viridi tentoriolo suo lætabatur plurimùm. Quietem illi ac mansionem promittebat saltem æstivam, umbra amœnissima. Hîc sedere, hîc habitare, hîc quiescere lubebat. *Et lætatus est Jonas super hederâ lætitiâ magnâ.* Falleris, mi Jona, falleris. Nullâ hîc quies, nusquam mansio. Cras istud certiùs credes. *Et paravit* DEVS *vermem ascensu diluculi in crastinum, & percussit hederam, & exaruit.* Dic jam, ô Jona, mansio tua ubi est? Vermiculus unicus, & hederam & umbram; simul etiam quietem ac mansionem, & dietam, & amœnitatem omnem abstulit. In domo Patris mansiones multæ: extra eam nullæ. In cælo Beatorum

Jonæ cap. 4. vers. 6. Ibid. v. 7.

torum sedes, in cælo quies est: ubivis alibi standum & luctandum, ubivis inquies & innumeræ turbæ. Cælum quietis beatissimæ domicilium: quidquid turbelæ aut timoris est, excluſit in omne ævum.

§. IV.

HOc loco forsitan rogemus: cur DEVS ad inspiciendum cælum non saltem rimulam pandit? Hic in tenebris agimus, nec aliam cæli notitiam quàm auribus accipimus. Quid testimonii datur oculis? omnes ordine, quo suâ quemque horulâ citat, morimur; *Et nemo revertitur*, qui referat & testetur quid in Orbe meliori viderit. Cælum DEVS venale proponit, & emi vult. Atqui mercator non solùm

Sap. cap. 2. verſ. 5.

Horat. lib. 2. ep. 2. ad Florum, initio.

Laudat venales, quas vult extrudere merces.

Sed eas insuper spectandas offert, emptorem alioqui nullum habiturus. At verò DEVS omnem cæli voluptatem ingenti studio celat.

Cur Deus cæli voluptatē celet.

1. Causſa.

Sed in promptu causſa est: Hoc fieri fidei ac spei gratiâ. *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Quod videmus non credimus. Apertissimè Paulus: *Spes*, inquit, *quæ videtur non est spes: Nam quod videt quis, quid sperat? Spe salvi facti sumus.* Hinc plura ejusce modi DEVS contexit velo, ut tantò fides esset firmior, quantò ab oculorum fallaciis remotior.

Ioan. c. 20. verſ. 29. Rom cap. 8. verſ. 24.

Secunda.

Deinde, si vel per rimam cælum inspicere liceret, non putem cibum, non somnum capere luberet; vix humanam ampliùs vitam ageremus. Vigilare solùm & perpetuum laborare, & quàm plurimum pati in votis foret cæli desiderio. Vigiliis, crediderim, & laboribus, ac jejuniis morbum contraheremus; extingueremus vitam nimio æstu gloriæ. Adeóque nimium esset calcar ad appetendum cæli præmium, cælum inspexisse. Atqui verò nostræ potestatis non est vitam abrumpere: vigilandum & expectandum dum auctor vitæ veniat dicátque: Jam veni, jam tempus est. Cælum autem longè meliùs emerebitur, si alter alteri, quàm si quisque sibi soli serviat & prosit.

Sed dicta pænè correcturus ajo tertiò: Non rimam tantùm aperit DEVS inspiciendo cælo, sed & januam. Inspicite, *gustate & videte, quoniam suavis est Dominus.* Quidquid in Orbe hoc inferiore pulchritudinis & amœnitatis est, quidquid dulcedinis ac voluptatis, id rima, id ostiolum in cælum, id cæli gustulus est.

Pſal. 33. v. 9.

Duo observāda ad vitæ pietatem conducentia. Primum.

Atque hîc duo quædam singularissimè observanda sunt, quæ ad omnem vitæ pietatem plurimum conduxerint.

Primum est, Omne quod quis patitur, non alio animo quàm velut scintillam ex Orco accipere, ita simul ratiocinando: Si scintillula hæc avernalis unica sit urit, ô DEVS, quid illud tormentorum erit in illis ignibus totum jacere, & æternum uri? Hæc omnis afflictio mea tanquam strictura est ab inferis emergens momentaneum & leve, & tamen ita me cruciat: quantum, eheu, cruciabit ipsum æternitatis incendium? Est qui dicat: Tu illud quod quisque patitur stricturas & scintillas vocites: Ego certè hinc atque hinc, super subtérque premor angustiis, undique afflictus, miser sum undique, in incendio luctor.

Crede mihi, mi homo, si DEVS alterum tantùm ærumnis tuis adjiciat, nihilominus strictura tantùm & scintilla est quidquid pateris, ad æternos ignes collatum. Ab inferis clamat purpuratus epulo, *Crucior in hâc flammâ.* Damnata capita flammas sentiunt, nos solùm scintillas ab iis flammis. Quapropter æquo animo toleremus, quidquid tolerandum venit: afflictiones etiam gravissimæ non nisi scintillulæ sunt ab illo æternitatis incendio. Hoc primum est.

Secúdum.

Alterum: Quidquid in Orbe hoc oculis placet, quidquid gulæ vel auribus suave est, quidquid licitam voluptatem spirat, non aliter accipere, quàm unicam mellis guttulam, è cælo, vel saccari cælestis miculam, sic simul etiam ratiocinando: O bone DEVS, ô mi amantissime Conditor, si hæc amœnitatis micula, si hæc guttula cælestis melliginis, ita cor afficit ut subsultet, quid amici tui voluptatis haurient in cælo æternùm beati, æternùm beatitudinis securi? quos non stillâ solùm ætherei roris aspergis, sed melleo voluptatum mari perfundes & immerges: quàm illis, inquam, benè erit, cùm nihil voluptatis deerit, cum omni genere oblectationum affluent? Nos in cælo jam agere nobis videmur, cùm voluptatis guttam lambimus. Interim mors à tergo inserpit, velut lavernio, quod non nescimus, interim nos mille vellicant miseriæ. Et tamen beatos nos credimus, cùm vel inter lacrymas mellis aliquid libamus. Quanta igitur vitæ suavitas erit in cælo, ubi melleum illud beatitudinis mare nunquam deficiet, nullis turbabitur Euripis, nec unicam ejus guttulam æternitas tota exsiccaverit?

Hæc duo omnia vitæ mala & miserias, velut Tartari scintillas, omniáque vitæ commoda & delitias, tanquam ætherei mellis guttulas interpretari; Hæc duo, inquam, ad omnem vitæ sanctimoniam, & ad insignem in virtute profectum incredibili erunt adjumento, si probè capiantur, & jugiter exerceantur; sic enim omnia in nostrum trahemus emolumentum. Atque hoc est, quod à beato Paulo discimus. Quando *invisibilia* DEI *per ea quæ facta sunt conspiciuntur.* Verbo dixerim? Si quid, ô Christiani, videtis aut sentitis mali, Orcum inspicite. Si quid amœni & grati, inspicite cælum, apertæ sunt rimæ, patet ostium.

Rom. cap. 1. verſ. 20.

§. V.

SI igitur quietem & mansionem quærimus, oculos velut exploratores quavis die sæpius in cælum emittamus. Romanus sapiens affirmat, eam Ægypto fertilitatem ab exundante Nilo provenire, ut ab agricolis non cælum, sed pronâ cupiditate spectetur tellus: *Nemo aratorum*, inquit, *cælum adspicit. Siquidem Nilus ante exortum caniculæ mediis æstibus augetur. Hunc nobilissimum amnem natura extulit ante oculos humani generis, & ita disposuit, ut eo tempore inundaret Ægyptum, quo maximè usta fervoribus terra undam altiùs traheret, tantum hausura, quantum siccitati annuæ sufficere posſit.* Atque hinc Ægyptii non cælum, sed Nilum aspiciunt; nec pluvias è nubibus expectant, sed è flumine.

Senec. lib. 4. nat. quæſt. cap. 2. initio.

Annæi verbis dixerim: Nemo amatorum Mundi, aspicit cælum, aut semisomni tantùm oculô. Cælum agricolarum horum est Mundus; ab hoc beatas auri pluvias, ab hoc favores & honores, ab hoc amœnitates & delitias expectant. O miseros agricolas! Et en vivam unius ex his effigiem ab ævo priori sumptam & litteris consignatam.

Vir domo gentéque nobilis, sed moribus & vitâ pecudi similior quàm homini. Hic in convivio jam vino calescens, ac linguâ volubili & in petulantiam solutâ ausus dicere: si mihi DEVS facultates meas ac voluptates câ lege transcriberet, ut in annos mille meo arbitratu liceret iis frui, ego mehercle suum DEO cælum non inviderem. Cantarem liberè: *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* Vita mihi voluptuaria ad mille annos extensa pro cælo foret.

Nominiparcimus. Eamilia nobilissima, cui sicut aliis familiis deus gener aliquot inseruit mos. Pſal. 113. verſ. 16. Luther. in Colloq. mensorum c. 4. edit. Francofurt. p. 57.

O Agricolam & scrofipascum! imò ô porcum aut scrofam! Hæccine oris Christiani? Nullus diabolorum tam vili cælum æstimat, quod infrà demonstrabimus. Impius ille homo, quo nemo facilè rusticior idololatris Ægyptiis deterior Nilum suum aspexit, non cælum.

O Christiani, non Nilum hunc, non Mundum, sed cælum suspiciamus; inde nobis imbres optatissimi, inde voluptatis omnigenæ beatitudo est. Nos quandoque vix ultra rusticanam impietatem illam sapimus, gratiam humanam & longiorem vitam tam anxiè ambimus, perinde

perinde si salutis cardo in eâ verteretur: gratiam divinam quærimus, sed supinè & in transitu; humanâ perditâ irreparabilem jacturam stultè credimus. O homines rusticissimos! ô verè fatuos! Tam non fidendum vitæ quàm gratiæ, utraque tam fallax quàm incerta est. Nemo fidat vitæ:

Horat. lib. 2. epist. 1. ad Augustum init.

Labitur occultè fallitque volatilis ætas,
Et nihil est annis velocius. ——

Nemo fidat gratiæ. Quanti

Ploravêre suis non respondere favorem
Speratum meritis. ——

Nihil inanius, sed nec fallacius quidquam humanâ gratiâ. Qui tibi jam videntur favere, illud sub vitæ finem occinent: *Tu videris.* Quare non Nilum, sed cælum vel centum oculis, toto vultu, pectore intimo suspiciamus? Lustrate Orbem, nulla hîc quies, nulla mansio. In domo Patris cælestis mansiones multæ, quies æterna.

CAPUT IX.

Quo pretio Cælum Beatorum sedes comparanda.

HEbræorum vates Isaias, regiæ stirpis, in aulâ educatus, vir eloquens & styli nitidi, annis ante Christum octingentis vaticinatus, horrendum sui vaticinii supplicium tulit. Nam cùm regem impium Manassen, omnémque illius aulam paullò liberiùs perstrinxisset, in carcerem, inde ad mortem raptus, serrâ & quidem lignea dissectus est; initio lanienæ hujus à capite per medium hominem facto. Horribile prorsus tormentum, & vel ipsis spectatoribus oculis triste.

Isaias vates serrâ ligneâ dissectus est.

Hoc tamen Isaias, licèt annum ageret centesimum vigesimumsextum, incredibili constantiâ pertulit, non minùs morte quàm vitâ clarissimus.

Vir iste sanctissimus cælum, & quidem etiamnum obseratum reverâ magno emit; sanguine per tantos cruciatus fuso gloriam cælestem obtinuit. Cælum esse venale gaudemus, sed quis illud emat tam carè?

Vitam pro cælo prodigere, & non invitum mori in magno ducimus; sanguinem etiam fundere, hoc durum. Cur quæso Deus naturâ non opulentissimus solùm, sed & liberalissimus cælum à se vult emi, & quidem pretio tam grandi? Liberalitatis proprium est gratis dare. Hîc duo ista veniunt explicanda: Primò, num cælum emendum? Dein, quo genere monetæ? Utroque nunc pauca.

§. I.

NAtura corruptior nos tales genuit, ut liberalitatem potiùs alienam, quàm nostram amemus. Malumus gratis accipere, quàm dare. Hinc illæ argumentationes nostræ: Si quis ea omnia, quæ ab exordio ad finem vitæ passurus, sub uno aspectu posita videret, nunquam hilarescere posset, imò vivere recusaret tam duris legibus. Quorsum autem ista? Quid sibi vult tam longus ærumnarum ordo, quid formidanda hæc calamitatum series nisi cælum expectat? spem cæli tolle, & nemo sponte miser esse cupiet. Pro cælo laboramus, pro cælo patimur. Longè tamen gratius foret hoc præmium, si gratis daretur. Triplex ad hæc responsum est.

Cur pro cælo laboremus triplex responsum.

Primum: Cælum Deus planè gratis dat. Crumenam auro plenam cùm in viâ invenis, etsi manu attollis, tamen aurum gratis accipis. Domum occupas, sed domûs Domino assem rependis, tu certè gratis habitas. Cælo te Deus recipit, quid rependis? Collige omnia quæ rectè fecisti unquam, aut placidè tulisti ad illam mansionem collata, vix assem unum constituent. Quâ igitur fronte cælum à te emptum jactabis? Tace; gratis accepisti.

Primum.

Deinde: Omnia promerita nostra, vim suam omnem à Dei gratiâ habent. Auferatur gratia, & promeritum nullum erit. Rectissimè dixit Augustinus: *Quod est meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam? cùm omne bonum meritum nostrum, in nobis non faciat nisi gratia: & cùm* Deus *coronat merita nostra, nihil aliud coronat nisi dona sua.* Cùm ergo gratia gratis detur, gratis etiam & cælum dabitur, non dandum nisi propter gratiam.

Aug. tom. 2. epist. 105. Sixto presb. contra Pelagianos. mihi pag. 177.

Tertium: Cælum Deus omnino gratis dare tam sui quàm nostri causâ non potest. Sui causâ: Nam impiis ac rebellibus, imò cælum aversantibus, cælum vi ingerere non potest. Justus ipse ac sanctus est: ergo capitalibus ac professis hostibus, & nolentibus beari, quâ æquitate aut necessitate Beatitudinem obtrudet? Cùm ergo invitis cælum non det, dabit obedientibus & volentibus, qui hoc ipso cælum emunt dum obediunt, dum cælo asseri seriò volunt. Nostri causâ non penitùs gratis dandum est cælum, nam beatitudo nobis tam suavis non accideret, nisi priùs fel gustaremus. Post laborem dulcis est quies, post famem grata refectio, post bellum jucunda pax. *Non coronabitur, nisi qui legitimè certaverit.* Donatio parùm honorifica est, ubi nulla donandi causa est.

Tertium.

2. Tim. c. 2. vers. 5.

Abrahamum Deus ad ingentem gloriam evecturus, promisit ex ejus posteris nasciturum Dei filium. Ut autem Abrahamus tantâ gratiâ non indignus censeretur, filium jussit immolari. O Domine, quàm nihil das gratis? Imò verò, dixerit Deus, gratuitum hoc donum offero, sed simul causam donandi quæro. Cùm igitur Abrahamus in has dandi & accipiendi leges consensisset, suum etiam filium mactare paratissimus, mox Deus: *Per memetipsum juravi, ait, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me; benedicam tibi, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ.* Sigillatè ait, *Quia fecisti hanc rem,* ideò à meâ liberalitate consecutus es hoc munus. Ita Deus longè promptior donare, quàm nos accipere, obedientibus dabit æternitatis præmium: vult tamen & omni jure id vult, ut felicitatem tantam cupiant, ambiant, petant, apprehendant, eâ se non indignos exhibeant, ad eam se non invitos ostendant. Hinc illa Pauli ad Timotheum vociferatio: *Apprehende vitam æternam.* Et unà hortatur, idem aliis inculcet, ut thesaurizent *sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant vitam æternam.* En ergo donum, tu apprehende. Nec tamen desinet esse gratuitum, cùm fuerit à te apprehensum. Quo modo, inquis, quâ manu apprehendam? Jam dicemus.

Gen. cap. 22. vers. 16. & seqq.

Vult Deus homines ne se indignos exhibeant æternitatis præmio. 1. Tim. c. 6. vers. 12. Ibid. v. 19.

§. II.

AJunt eos olim milites quos Soli dicatos scripse ferant cùm sacramentum dicerent, coronam à mucrone gladii pendentem accepisse. Quo quidem ritu significabant victoriæ & coronæ laudem, non aliter quàm ferri cuspide obtinendam. Si quæras, quâ ratione gloria cælestis sit acquirenda? Beatus Paulus, non aliud, quàm quod modò diximus respondet: *Apprehende vitam æternam:* Porrigit Deus beatitudinis coronam, sed à mucronato ferro pendulam. Vis illam? Apprehende. Etsi manum ferri cuspide nonnihil lædas, non refert, modò coronam auferas.

Beato Paulo res certa est: *Si sustinebimus & conregnabimus. Si mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo.* Christus verissimus regni hæres & summi regis filius, hoc tributum tamen & vectigal nihilominus pependit Patri. *Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati.* Eadem membrorum lex est, quæ capitis fuit. Quod beatus Leo expendens: *Certa,* inquit, *atque secura est expectatio promissæ beatitudinis, ubi est participatio Dominicæ passionis.* Gloriæ coronam nobis comparamus fortiter agendo, & constanter sustinendo.

2. Tim. c. 2. vers. 12. Rom. cap. 6. vers. 8. Luc. c. 24. vers. 46. Leo, serm. 9. de Quadrages.

Isaias vates, cujus antè facta mentio, ad rem nostram accommodatè: *Et eris,* inquit, *corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui.* Corona è gemmis & auro dum imperfecta in aurificis manu est, malleos,

Isa. cap. 62. vers. 3.

leos, ignem, ictus crebrò repetitos subit, dum perficiatur & in regium ascendat verticem. Si coronæ huic sentire & loqui concessum, has ejus querelas audiremus: Væ mihi miseræ, quoties per ignem trahor, quot ictibus diverberor, quot malleis & malleolis contundor; malim in quamvis arcam abjici tanquam indigna sole, quàm ista perpeti, tot percussionibus conquassari. Hæc in aurifabri officinâ diceret, longè aliter alibi locutura. Nam ubi in caput regium jam ascendit, & auro gemmisque collucentibus irradiat, venustum tot oculis spectaculum, vocibus mutatis hæc diceret: Non me pœnitet, sub malleis ingemuisse, incudem tolerâsse, in ignibus sudâsse. Nunc summo sum honore, in sublimi sto, regem orno, aureos & gemmeos ignes jacio, velut sidus effulgeo, omnes unà cum rege me adorant. Beatam me, ô terque quaterque beatam! En regiæ coronæ planè dispares voces! aliter in aurificinâ, aliter loquitur in domo Palatinâ. Ibi querelas & planctus fundit, hîc ingentes jubilatus edit.

Eadem omnium proborum hominum conditio est, quæ regiæ coronæ. Cuilibet illorum singillatim dixit Isaias: *Eris corona gloriæ in manu Domini.* Nondum es, sed eris, cùm è manu aurificis, in manum regis perveneris. Adhuc in officinâ es inter malleos, ignes & instrumenta ferrea. Adhuc poliendum est opus & omni artificio elaborandum. Tuum est jam pati & sustinere. Ubi opus hoc fuerit perfectum, è tabernâ in regiam transibit, à percussibus tam crebris ad honores maximos. Nihilominus hominem bonæ mentis, dum in hac officinâ est, dicentem audias: Væ misero mihi, quàm me pauperias urit, quàm morbus me lancinat, quàm malè me tractat ignominia, quàm me mei hostes exagitant? ærumnis plurimis deformatus, miserè perditus sum. Sed heus bone, memineris te in aurificinâ etiamnum esse, in manibus bractiarii; hîc aliud non expectes, quàm ustiones, percussus & innumera verba. Certè aurum malleatum & laminatum aliter non fit. Ubi absolutum fuerit hoc opus, eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. Aliter loqueris in cælo; jam suprà dices: Bene laboribus meis, bene meis hostibus & vexatoribus, bene paupertati & morbo, bene contumeliis & maledictis, bene pessimis linguis, bene omnibus afflictionibus & calamitatibus meis. Absque his fuisset, huc forsitan non pervenissem. Bene igitur Deo Optimo, Maximo, qui me per malleos & ignes transire voluit in domum honoris æterni.

Dum vivimus nostrum est pati.

En iterum sermones dispares auri, dum in camino uritur, & cùm in solio locatum honoratur. Ita vivimus, ita transimus à miseriis ad delitias, modò non præcipitemus, & priùs esse beati quàm miseri velimus: Sic apprehenditur æterna vita. Sed ista confirmamus.

§. III.

Cælestis sponsus conjugem futuram suavissimè invitans: *Veni*, ait, *de Libano sponsa, veni, coronaberis de capite Amanâ de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.* Num sponsus è cælo tam pauper est, ut nec hortulum quidem habeat, è quo flores in sertum componendos colligat? Num in montes abeundum, ubi pardi & leones stabulantur? Quis inde rosas aut violas petat, ut corollam texat? En, quibus involucris arcana divina contegantur: En quos flores, hîc sponsus amet, & unde illos colligi velit. Preces fundere, noxas deflere, inediam tolerare, stipem erogare, somnium frangere, indormire asseri, à corpore se abstrahere, genium fraudare, cupiditatibus & sibimet acriter imperare, conari Christianas leges integrè servare, sunt veluti flores, è quibus corona plectitur: sed hi flores non in pratis publicis, non in viridariis amœnis, sed in ferarum collibus crescunt. Veni, coronaberis, ait sponsus, sed de montibus pardorum, de cubilibus leonum: Cum dæmonibus, cum pardis, cum leonibus istis dies noctésque luctandum est. Has feras aut vincere oportet, aut cælum perdere.

Cantic. c. 4. vers. 8.

Qui sint flores è quibus corona plectitur.

Corona priscis erat quam ipsi *Cylistam* nominârunt. Hæc non è rosis, aut ficis, sed ex aculeatis rosarum ramulis, & asperis ficorum foliis nectebatur. Hoc sertum vitæ nostræ congruit, quæ longè ornatior & sanctior, est, si non ficus & rosas, non voluptates & delitias, sed aspera sectetur, & in Christi gratiam amplectatur adversa. Gaudet patientia duris. Erramus toto cælo, si cælum obtinendum credimus quietâ, molli, & delicatâ vitâ. Violenti rapiunt illud.

Non est è terrâ mollis ad astra via.

Antonius Ricciardus in comment. Symbol. 10. 1. mihi p. 163.

Vita sanctior est, si in Christi gratiam amplectatur adversa.

Illuc per spinas itur. E paradiso in paradisum nemo transiit: in cælum nullus nisi bene contusus, & saucius pervenit. *Omnes qui volunt piè vivere in Christo* Jesv, *persecutionem patientur. Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum* Dei. Quid dici potest clarius?

2. Tim. c. 3. vers. 12. Actor. c. 14. vers. 21.

Credamus itaque Christo, & omnibus Christi amicis monstrantibus tutissimum iter & clamantibus. Hàc itur ad astra, hàc secundùm frugalitatem, hàc secundùm temperantiam, hàc secundùm fortitudinem & patientiam: non illac secundùm voluptatem & luxum, secundùm desidiam & lasciviam. Religiosissimi scriptoris verba novimus: *Non est alia via ad vitam, nisi via sanctæ Crucis, & quotidianæ mortificationis.*

Imit. Christ. l. 2. c. 12.

Cantabat olim Rex Sion: *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum: Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Carminis hujus titulus est: *In finem pro torcularibus filiis Core.* Cassiodorus interpres: Core, inquit, mons est Calvariæ, ubi Christus crucifixus. Psalmus igitur scriptus est filiis Core, hoc est Christi crucifixi filiis, ut eum cantent, sed non in vineis sub umbrâ, nec in tricliniis ad pocula; sed ad torcularia, ubi labor & opus fervet, ubi sudor & industria in pretio est, ubi uvæ calcantur & exprimuntur, nondum bibuntur: nisi placeat libare vinum turbidum, & fœcibus plenum. Nunc igitur dum pro torcularibus sudandũ, nostros interim labores hoc carmine solemur: *Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Quid est*, inquit Augustinus, *quod desiderat, quod concupiscit? Hic positus, illa meditatur, positus inter tentationes, positus inter pressuras, positus in torcularibus, suspirans in superna promissa: quasi quid ibi acturus, jam præmeditatur gaudia futura.* Differamus tantisper sitim, dum vinum illud bibamus novum in regno Dei.

Psal. 83. v. 1. & 5.

Quid per Psal. tit. lum intelligatur: *In finem pro torcularium filiis Core.*

Aug. tom. 8. in psal. 83. mihi p. 377.

Matt. c. 26. vers. 29.

Christus Dominus de cælesti melle guttulam suis instillaturus, duxit eos in montem excelsum seorsum. Labore hîc opus fuit & sudore, dum in Taboreæ rupis cacumen evaderent. Talis ad cælum via est; per ardua & abrupta difficultatum ascensus patet in montem amœnitatis æternæ.

Per ardua & abrupta est ad cælum via.

Hinc Joannes de innumerabili turbâ cælitum interrogatus: *Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, & unde venerunt?* Cúmque Apostolus id ignorare se dixisset, respondit ille ipse qui interrogarât: *Hi sunt qui venerunt de tribulatione magnâ.* Quibus verbis ad illam quidem primam quæstionem, Qui sunt hi? nihil responsum est; ad alteram verò: Unde venerint, significanter dictum est, Venisse eos de tribulatione magnâ. Ratio responsi in promptu est. Non enim attendit Deus, quis ille homunum, qui cælum emeretur, num dives an pauper, servus an liber, eruditus an rudis, formosus an deformis, disertus an elinguis, rex an opilio sit, modò à sordibus purus sit, modò de tribulatione magnâ venerit, modò patientiam à se non excusserit. Hic apprehendit vitam æternam. Romani veteres, quod sacri codices testantur, pænè omnia Orbis regna, *locum omnem possederunt consilio suo & patientiâ.* Possidere vis cælum? si consilio non possis, certè poteris patientiâ.

Apoc. cap. 7. vers. 13. & 14.

Cur ad primam quæstionem Vnde venerint responsum est, & non ad Qui sunt ibi.

1. Machab. cap. 8. v. 3.

CAPVT

CAPVT X.

Cur Cælum tam frigidè desideremus? Hîc languens desiderii flamma excitatur.

PEtrus Damianus commemorat Abbatem ceterâ virum religiosum, paullò tamen immoderatiùs appetiisse certos pisces. Negarunt famuli acquiri posse id piscium genus. Fuit ex his qui unicum toto foro à se visum affirmaret, eum tamen utique florenis aliquot indicari. Hunc ipsum emi voluit Abbas quantivis esset pretii. Emptus piscis, coctus, appositus est. Priusquam tamen antistes manum admoveret huic ferculo, ad ostium cœnobii mendicus quantâ potuit importunitate petiit, ex appositis cibis aliquid sibi deferri. Hîc Abbati radius de cælo illucens optimis cogitationibus animum implevit: Ergóne ego, ajebat ipse secum, piscem tam pretiosum solus glutiam? num hoc boni exempli? An non sermonem Urbi dabimus? An non in ore omnium decantata ero fabula? Quid si gulosam hanc cupiditatem substringerem? Quid si genium hoc ferculo fraudarem? Urgeor exemplo sanctissimi regis, qui aquam è Bethlemiticâ cisternâ haustam effudit, & Domino eam obtulit: Huc me impellit fames mendici ad portam præstolantis. Quin audes aliquid animæ, & oblectatiunculam brevem subducis gulæ? Nulla obsonii jactura est; fruetur eo pauper; tibi lucrum accedet ingens. Quid diu mecum litigo? sic fiat. Et mox ne longior esset deliberatio, conversus ad famulum: Heus, inquit, hunc piscem tolle, unà cum disco, & pauperi eum defer. Ut jussit, factum. Vix istud edulii mendicus acceperat, & sese cum illo plurimis inspectantibus in auras libravit, ut ostenderet qualis sub personâ latuisset mendicus. Atque hoc sui domandi specimen prorsus illustrissimum fuit, nam quantò appetentia major & effrenatior, tantò etiam pugna difficilior, inde autem tantò illustrior secuta est victoria.

Italis Lampreta.

Hæc una res inter Christianos summi est artificii summæque prudentiæ, ea omnia quæ nobis pretiosa & chara, maturè præmittere ad cælum, ubi fenore millesimo aucta recipiemus, quidquid hîc DEI causâ sapienter placuit negligere. Cur verò tam ægrè id persuaderi possumus? Cur cælum tam frigidè desideramus? Cur ratiùs cogitamus patriam? Cur tam languidè támque modicis itineribus Hierosolymam cælestem tendimus? Caussas hîc dabo.

§. I.

Cælo nihil est desiderabilius:

INter omnia desiderabilia, nihil est in Orbe hoc desiderabilius cælo. Vita nostra peregrinatio est, cùm diu ambulaveris, denique redeundum. Vita nostra navigatio est, cùm diu navigaveris, denique appellendum. Quis unquam tempestatibus maris jactatus non desideravit portum? Mare navigamus vastum, scopulosum, piratis plenum, ventis adversis, exiguo lembo, portitore imperito & sæpè remis, malo, velisque laceris aut fractis, & portum tamen non desideramus. Cui peregrino nullum patriæ desiderium est?

Ovid. lib. 1. de Ponto eleg. 4.

Nescio quâ natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.

Ipsas etiam bestias hoc desiderium ferit. Silvas suas & natales latebras amant. Assueta leones antra petunt. Et arbores transplantatæ solum suæ originis mallent. Quin & saxa properant ad suum centrum. Etiam flumina ad suos fontes & ad mare recurrunt. Solus homo quamvis peregrinus, quamvis in exilio pessimè habitus, vix tamen patriam desiderat. Animus inquilinus terræ, oriundus è cælo, cælum tamen rarissimè seriùs cogitat.

Homo tamen cælum rarissimè cogitat;

A Grande hoc vitium est humanæ mentis, & copiosis lacrymis dignissimum.

Hebræus populus nullius pænè frontis, & ferreæ cervicis plurima in DEVM peccaverat, mitissimus tamen DEVS plurima dissimulans, illud singulariter conquestus: *Et pro nihilo, inquit, habuerunt terram desiderabilem.* Diximus inter omnia desiderabilia, nihil desiderabilius esse cælo. Hinc jure in nos divina sævit indignatio, ardentiùs à nobis terræ sordes, quàm cæli delitias desiderari.

Psal. 105. vers. 24.

Ideo in nos divina sævit indignatio.

Augustus Imperator cùm observâsset Romæ adeò apud exteros quosdam legatos in delitiis esse catellos Melitæos, ut eos gestarent & suaviarentur, joco quæsiit: Num etiam apud eos feminæ enitterentur liberos, quando illi tantum amoris impenderent canibus? In hunc pænè modum è Christianis quæri posset, num sperarent cælum, quando tam ardenter inhiarent terram? Sed quid, oro, causæ est, rem omnium desiderabilissimam B tam remissè desiderari?

Cur rem desiderabilissimam tam remissè desideramus:

§. II.

CAussa prima est, quæ ignaviam nostram nonnihil velet. Quemadmodum infans, qui nascitur & educatur in obscuro carcere, liberioris auræ dulcedinem penitus ignorat, ita nos eheu in hoc terræ carcere nati & educati summas beatorum delitias non desideramus, quia ignoramus. Ignoti nulla cupido. Esset hoc sanè quo culpam purgaremus; sed è cælo venit Christus DEI Filius, qui sermone non uno cælestia nobis gaudia explicavit. In cælo fuit Paulus Apostolus Christi discipulus, qui liberè pronuntiavit eam esse beatitudinem cæli, ut nec simile quid unquam visum, nec auditum, sed nec cogitatum sit: nec cum cælesti gloriâ quidquam conferri posse. Idem Prophetæ, idem & Apostoli ceteri sunt testati. Cur his testibus, eorúmque oculis non credimus? Excussâ igitur rejectâque primâ causâ, vi- C deamus alteram.

Causa prima.

Secunda causa: Cælum rarò cogitamus, rariùs de cælo loquimur: Quia igitur beatitudinem nec primoribus quidem labris degustamus, ideò nec apperimus. Cùm falco ad ardearum venationem eruditus, hostem suum, ipsam ardeam est assecutus, & ut victor hostilem sanguinem libavit, ægrè retrahitur à venatore, qui ardeâ ereptâ, falconis oculos pileolo tegit, & hunc prædonem suum ad perticam ligat. Hîc falco plurimum luctari, vincula rostro vellere, ea conari abrumpere, unguibus pileolum trahere, eum velle excutere, alas librare, volatum meditari, miserè huc illuc se torquere, vinctum retineri nolle. Quid avem hanc tam inquietam facit, ad avolandum quid impellit? Gustatus sanguis ardeæ: frui cupit, quo jam inescari cœpit.

Secunda.

Genus accipitris, alias Erodius.

Videte mihi Paulum, falconi simillimum. Permittitur volare & gustare beatitudinem; rapitur in paradisum; redit in terram, caput obnubitur, velantur oculi, ad concionatoris munus velut ad perticam alligatur. Hæc multum à paradiso divertunt. Illic *audiit arcana, quæ non licebat homini loqui.* Vidit divina quæ verbis non poterat effari. Jam igitur avis nobilissima, pugnat & luctatur, oculorum velum vult amotum, alas parat, redire cupit: Hinc illæ voces: Cupio *dissolvi & esse cum Christo.* Unde hic labor, unde inquies & lucta hæc? Vidit & gustavit beatitudinem. Hinc ille suis vinculis indignatur, volare tentat, mortem optat, tenebras oculis ademptas cupit, cupit dissolvi & esse cum Christo. Imò si mille mortes subeundæ forent, vel mille mortibus promptissimè se objiceret, modò sursum ire, modò ad DEVM liceret pervenire.

2. Cor. c. 12. vers. 4.

Philip. c. 1. vers. 23.

Quod in nobis ejuscemodi desiderium non ardeat, in causâ est magnam partem socordia nostra: Beatitudinem rarissimè meditamur, & non nisi raptim & perfunctoriè: non ponderamus, animum in eam non desi- gimus.

Socordiâ nostrâ beatitudinis gustus in nobis non est.

gimus. Atque hinc vix ullus beatitudinis gustus est. Nimirum æstimare non possumus virum, cujus censuram non fecimus.

Ioannes Herodotus in ſerm. litt. G.

Jordanus è Divi Dominici familiâ vir magnus interrogavit hominem à cacodæmone infestum: Quid peteti non recusaret, ut DEVM intueri posset? Ad quæ invisus hospes respondens: si ego solus, inquit, omnium sociorum meorum pœnis ac suppliciis par essem, non eas detrectarem usque ad supremi judicii diem perferre, modò demum liceret intueri DEVM. Expavit vehementissimè ad has voces Jordanus, & iterum: Dic, ait, pulchritudinem Conditoris nostri, cujus rei pulchritudini comparandam censes? Cui malus genius: Stultè, inquit, quæsivisti. Sed quia id scire aves, compendio dicam: Si pulchritudo omnium florum, metallorum, gemmarum siderum, animalium, hominum in unam conveniat elegantiam, quis hominum eam satis æstimaverit? Atqui certò scias hanc unam omnium creatarum rerum velut colliquatam venustatem cùm divinâ pulchritudine minùs conferri posse, quàm densissimas tenebras cum claro meridie.

Intuitus DEI à Dæmone æstimatus.

Væ illis qui suâ nequitiâ perdûnt tam immensum bonum.

Tanti æstimat cacodæmon intuitum DEI. Væ igitur illis, qui eò conditi sunt, ut infinitâ illâ pulchritudine fruantur, suâ tamen nequitiâ perdunt tam immensum bonum. Hoc autem quisquis attentiùs cogitat, certè ardentiùs amat & desiderat. Desiderii frigus à considerationis defectu est. Suâ id experientiâ nos docens Rex David: *In meditatione meâ*, inquit, *exardescet ignis.* Ne mirare ignem tam modicum, si ei tam tenue subjicias pabulum.

Pſal. 38. verſ. 4.

§. III.

Tertia cauſa.

TErtia causa. Rebus caducis nimio adhæremus affectu. Quid mirum? Beatitudinis desiderium in nobis languere, cùm adeò vehementer ardeamus oblectationibus terrenis. Nihil sine mœrore deseritur, quod cum amore possidetur. Ita comparati plerique omnes sumus, ut ubicunque nobis bene est, aut ubi commodè sedemus, inde ferè nolimus excedere. Jucundam oblivionem patriæ nonnunquam inducit fortuna foris quam domi beatior. Audias non neminem blandiente fortunâ dicentem: Mihi bene est; quid ultrà velim? Ita sedilia viſco perunctа occupamus, hinc illis adhærescimus non sine ingenti detrimento.

Laërt lib. 6. cap. 1.

Antisthenes Philosophus paucos, ut fertur, auditores numerabat; quando eos, quod ipse fatebatur, argenteâ virgâ repellebat. Nam gratide satis exigebat minerval. Enimverò vulgus magis amat pecuniam quàm sapientiam:

Iuvenal. Sat. 7. v. 157.

Scire volunt omnes, mercedem ſolvere nemo.

Facilis est DEVS cælestem infundere sapientiam, & ingens cæli desiderium inflammare, modò affectum retrahamus à terrâ. Nos verò terram brevî amittendam malumus amore prosequi, quàm cæli desiderio accendi. Ita terram perdimus, & cælum non obtinemus. Suarum quisque voluptatum catenis stringitur & detinetur.

Hercules virtutis iter arduũ præmii cauſſa decrevit ſequi.

Hercules adolescens ut prisci fingunt, dubius quod iter vitæ ingrederetur, duas mulieres sibi dissimillimas adiit, virtutem & vitium: Auditurus quid super eâ re suaderent. Hæc quidem delitiis innutrita, & ad omnem elegantiam compta, sed præter voluptatum illecebras vix quidquam habuit promittere: altera pallore, rugis, macie decorâ, venerabilis magis quàm deformis laborem impensissimè laudavit; eo autem peracto immortalitatis consortium est pollicita. Has ubi adolescens intentiùs considerâsset, spretis vitii blandimentis, virtutis iter licèt arduum præmii fiduciâ decrevit sequi. Adeò multum promovet amorem ac cultum virtutis, notitia & desiderium beatitudinis. Incipe cælum seriò desiderare, & nulla tibi displicebit virtus.

Ruffinus n. 107. & Pelag. li. 7. n. 28.

Ruffinus Aquilejensis memorat ad Abbatem Achillam venisse juvenem religiosum, qui contra seipsum questus diceret: Mi Pater, quid faciam? Cùm in cellâ sedeo, supra modum me desidia & tædium infestant: quid jubes fieri? Cui senex: Hoc, inquit, inde provenit, fili, quia tormenta quæ timemus, & requiem quam speramus, nondum vidisti. Si hæc sedulò cogitata gustâsses, etiamsi cella tua ebulliret vermibus usque ad collum tuum, tu nihilominus vermium medius perdurares sine omni tædio & desidiâ. Vero verius oraculum. Hinc querulis illis assiduè istud occinendum, *Nondum vidisti requiem.* Quid enim est quod vos adeò fatigat? Num nimii labores? Num paupertatis sorores, fames & sitis? Num injuriæ & contemptus? Num mortis præcursores morbi.

O Phrygiæ! ô molles & ignavi, *Nondum vidistis requiem.* Cælum non cogitatis, ideò nec desideratis; majori autem desiderio appeteretis cælum, si minore terram. Quàm verè religiosus scriptor: *O si tibi hæc saperent,* inquit, *& profundè ad cor transirent, quomodo auderes vel semel conqueri? Nónne pro vitâ æternâ cuncta laboriosa sunt toleranda?* Finge tibi & ante oculos animúmque propone quidquid tibi jucundissimum, pulcherrimum, suavissimum, gratissimum in veste, victu, auditu, visu, in omni vitâ videtur, simúlque animo comprehende; hæc omnia cælum centies uberiora dabit & meliora: quin igitur famem eò differimus?

Thomas à Kempis l. 3. de Imitat. Chriſti cap. 47.

Duæ sunt artes nobilissimæ, & quæ aliquid è cœlo trahant, Pictura & Musica; ingens ab utràque delectatio est. Sed quid ea omnis, ad illam cæli picturam & Musicam? Pictura cæli res creatas omnes & creatorem ipsum exhibebit, spectaculum æternum & infinitæ voluptatis, ut infrà copiosiùs demonstrabitur. Musica cælestis mel aurium, sic dicam, mellitissimum, omnem modulorum hîc auditorum suavitatem sopiet, & extinguet. Vale terra cum omni tuâ Musicâ, quæ ad cælestem illam pastoritium melos, aut bubulcorum concentus est. Quid ergo hîc reculis vilissimis affixi detinemur. Quin beatitudinem toto affectuum exercitu invadimus & rapimus.

Reverâ nostram ipsi cogimur ignaviam mirari. In ceteris tam alacres sumus & industrii, ut subinde voluptatis aliquid aut commodi votis ardentissimis expetamus: cùm lucrifaciendum est cælum, oscitamus & dormimus. Ubi quæso desideria nostra, ubi noster conatus? Illud longè verissimum sæpius inculcandum vel nauseantibus: *Pro modicâ præbendâ longa via clerritur; pro æternâ vitâ à multis vix pes semel à terrâ levatur. Vile pretium quæritur, pro uno numismate interdum turpiter litigatur; pro vanâ re & parva promissione, die noctúque fatigari non timetur. Sed proh dolor! pro bono incommutabili, pro præmio inæstimabili, pro summo honore & gloriâ interminabili, vel ad modicum* (notetur hoc) *fatigari pigritatur.* Ex tripode dictum.

Thomas de Kempis l. 3. Imit. Chriſti cap. 3.

Canis venaticus nare acer dum nulla sentit feræ vestigia lentus est, & vinculo quovis ducitur, at ubi vestigia odoratur & captat naribus auras, jam omnia vincula abrumpere, huc illuc currere, indagare, nusquam quiescere, dum feram investiget. Nos tales sumus: dum cælestem gloriam non odoramur desideriis ac meditationibus, lentissimè agimus, & vel filo vinciri sustinemus: Cùm verò beatitudinis odorem, cogitando & indagando percipimus, mox vincula nexúsque abrumpimus, properamus, currimus, volamus. Qui etiamnum res terræ amat, is profectò bonorum æternorum ignorantiâ laborat.

Jacob Patriarchæ viſio.

Jacob Patriarcha dum sub dio dormiret scalas vidit, quarum pes hærebat terræ, caput se nubibus inferebat. Visum sanè admirandum. Nam his scalis Angeli descensum & ascensum iterârunt. Hoc spectaculum tam amœnum in domo paternâ Jacobo nunquam fuisset objectum:

objectum: sed ubi jam peregrè fuit in loco deserto, sub Jove puro, ubi terram pro lectulo, saxum pro pulvino habuit, à domesticis turbis semotus, hæc cæli negotia suavissimè spectavit.

Ex te, mi Christiane, quæro, num cælum attentè cogitare, & verò etiam ardenter desiderare cupias? Ita, inquis, cupio. Quòd si serius es, à rebus fugacibus ac perituris, quantum potes, avellere:

Non bene conveniunt nec in una sede morantur
Cæli ac terræ, fluxarum rerum & æternarum amor. Quantò excitatior est tuus affectus ad terrena, tantò erit segnior ad cælestia.

Cùm Hebræus populus jam captivus, ustâ cum vate suo Ezechiele Babylonem migrâsset, hoc contigit. Ezechieli DEVS futuri templi restaurationem ostensurus, quod ipse Propheta testatur, *In visionibus adduxit* illum *in terram Israël*. Ita corpore remansit vates in Babylone, animus illius in Hierusalem perductus est. Ita nimirum qui cælestem Hierusalem contemplari cupit, licèt corpore hanc Mundi Babyloniam habitet, mente nihilominus ac spiritu quotidie quavis horâ, turbis Babylonicis desertis, in cælum evolare potest. Hoc planè modo innumeri in turbis extra turbas erant, quia cæli desiderio frequentissimè in cælum ascendebant.

Ezech. c. 40. vers. 2.

§. IV.

Pſal. 41. v. 1. & 2.

HIerosolymæus Rex David ingenti beatitudinis desiderio flagrans clamabat: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te* DEVS. *Sitivit anima mea ad* DEVM *fontem* * *vivum: Quando veniam & apparebo ante faciem* DEI? *Domine dilexi decorem domûs tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* Quis ægrè ferat has optimi regis vociferationes? Videndi DEI cupiditate ardebat, & languebat amore.

* Al. fortem.

Pſal. 25. vers. 8.

Pſal. 83. vers. 3.

Valer. Max. l. 5. c. 7.

Antiochus Regis Seleuci filius, amore, sed vetito, correptus, memor quàm improbis facibus arderet, deforme pectoris vulnus, piâ dissimulatione contegebat. Itaque diversi affectus, iisdem visceribus ac medullis inclusi, summa cupiditas & maxima verecundia ad ultimam tabem juvenis corpus redegerunt. Jacebat Antiochus in lectulo moribundo similis; Seleucus pater mœrore prostratus obitum filii lamentabatur, ingemiscebant necessarii, totius palatii funebris magis quàm regius erat vultus. Sed hanc tristitiæ nubem Leptini Mathematici, vel (ut alii malunt) Herasistrati medici providentia discussit. Hic Antiocho ægrotanti assidens, ut eum ad introitum reginæ Stratonices rubore perfundi, & spiritu increbescere, eáque ingrediente pallere, & excitatiorem anhelitum subinde recuperare animadvertit, curiosiore observatione ad ipsam veritatem penetravit; siquidem reginâ intrante, & rursus abeunte, brachium adolescentis dissimulanter apprehendendo, modò vegetiore, modò languidiore pulsu venarum, comperit cujus invaletudinis æger esset. Amore, sed inconcesso, languebat. Notitia morbi pars maxima sanitatis.

Ægrotum hîc monstro, qui solo langueat amore, sed honestissimo. Divinus Paulus formosissimæ Reginæ cælestis gloriæ cupiditate exæstuans, ut eger ardentissimâ febri correptus clamat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Diversi affectus, quod de Antiocho diximus, in castissimo Pauli pectore calebant, & certabant; amor propriæ beatitudinis ad cælum rapiebat; amor alienæ salutis, è terrâ non dimittebat. Hinc illa vox egrotantis: *Coarctor è duobus, desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multò magis melius: permanere autem in carne necessarium propter vos.*

Rom. cap. 7. vers. 24. Qui affectus in Pauli corpore certabant. Philip. c. 1. n. 23. & 24.

Daniel vir desideriorum, in aulâ regis Babylonici, curarum medius, cùm templum Hierosolymeum corpore adire non posset, animo sic adiit. Conclave suum ingressus, fenestris Hierusalem versùs apertis, ter *in die flectebat genua, & adorabat, confitebatúrque coram* DEO *suo*.

Dan. 6. vers. 10.

Et nos, eheu, in Babyloniâ degimus, in perturbatione vitæ, & magnâ rerum omnium confusione, procul, ah procul ab illâ civitate sanctâ. Sed Danielem imitati aperiamus contemplationis nostræ fenestras, & de die sæpius cœlestem Hierusalem intimis affectibus salutemus: abeat illuc frequenter animus, quò nondum corpori concessum: animo, quò libet, ire licet.

Ovid. lib. Triſt.

Dædalus, ut in fabulis est, artifex omniscius, & fabræ artis ingenio celeberrimus, cùm à Minoë rege labyrintho velut carcere clauderetur, sibi & Icaro filio alas conficiens

——— Terras licet, inquit, & undas
Obstruat, at cælum certè patet, ibimus illac.
Omnia possideat, non possidet æthera Minos.

Virg. lib. 6. Æneid. Ovid. lib. 7. Metamorph.

Ita cùm terrâ marique negaretur effugium, fugam sibi per aërem tentandam duxit, commisitque se cælo. Nos non doctas * fabulas secuti, hoc iter ad cælum facere quotidie possumus, alas & viam invenire facillimum. Animo, quò libet, ire licet: cælum certè patet. Quin ergo terram deserimus, quin evolamus ex hoc labyrintho, quin affectus omnes à terræ sordibus in cælum transferimus? Hanc viam nemo nobis obstruxerit; aperta est omnibus. Volemus: Et videte quanti prevolent.

* Aut inre doctas.

2. Pet. c. 1. vers. 16.

§. V.

AVgustinus quoties hoc iter ad cælum non affectavit tantùm, sed peregit? Quoties inexplebili cupiditate ad alta raptus volabat, & cantabat? Hinc voces illæ: *O vita quam præparavit* DEVS *iis qui diligunt illum, vita vitalis, vita beata, vita secura, vita tranquilla, vita pulchra, vita munda, vita casta, vita sancta, vita ignara mortis, nescia tristitiæ, vita sine labe, sine dolore, sine anxietate, sine incorruptione, sine perturbatione, sine varietate, & mutatione, vita totius elegantiæ & dignitatis plenissima; ubi est amor perfectus, & timor nullus; ubi dies æternus, ubi* DEVS *facie ad faciem cernitur*, &c. *O vita, amore tui langueo.*

Aug. l. Medit. cap. 22.

En alium amoris morbo ægrotantem. Mille talia scripsit dixitque Augustinus, quibus inexhaustum cæli desiderium nobis patefecit, in seipso auxit. Sileant fabulæ. Augustinus verè Dædalus itinere jam assueto, quoties libuit, ad cælum evolavit, neque solus. Mater Augustini Monica diu collocuta cum filio de cælesti regno; qualis nimirum futura esset ea vita, cujus ideam non tantùm non oculis, nec auribus, sed nec cogitationibus possemus effingere; demum subjunxit: *Quantum ad me attinet, fili, nullâ re amplius delector in hac vitâ. Quid hic facio? Ad vitam propero meliorem.* Vox homine Christiano dignissima. Ille cælum verè desiderat, quem nihil terrenæ voluptatis amplius delectat. Verè dixit Augustinus: *Odit valde patriam, qui putat sibi bene esse cùm peregrinatur.*

Auguſt. l. 9. Confeſſ. c. 10. & 11.

Idem tom. 8. in Pſal. 93. mihi p. 426.

Ita Ursinus Presbyter integritate vitæ & præcipuè castimoniâ insignis, sub vitæ finem, inhærens cælo, lætus exclamavit & gratias iis egit, quos ad se venisse solus cernebat. Et cùm quærerent, qui lectulo assidebant, quinam ii essent quorum adventu rantoperè lætaretur? Nunquid non videtis, inquit, beatos Apostolos Petrum & Paulum hîc adesse, & evocare me? Mox ad eos versus. Venio, venio, ait, ecce venio. Hanc optimam vitæ clausulam adjecit, & obiit.

Ægidius è D. Francisci familiâ vir festivæ sanctitatis, cùm quinque Religiosis viris Provincialibus in occursum tenderet, repentè beatitudinis æstu abreptus, oculis in cælum sublatis, & diductis brachiis velut fidibus usurus cœpit canere: O mi frater, ædifica mihi castrum quod saxis & ferramentis careat; ô mi charissime frater, ædifica mihi civitatem quæ careat calce & lapidibus.

Chronicon S. Franciſci parte 2. l. 7. cap. 14. m. hi pag. 257.

Hæc illa sine lateribus & ferro nobilissima civitas

cælum est, quò amici Dei quotidianis eunt desideriis.

Sequamur præeuntes, imitemur ad alta prævolantes. Variè nos invitat Devs, & sæpissimè ipsis etiam ærumnis urget, & impellit properare in patriam. Quin pro se quisque iisdem illis vocibus vocanti se sistit: Venio, venio, mi Devs, venio, & tantò promptiùs, quantò propiùs ad te vocas. Innumeros ad cælum traxit calamitas, quos voluptas ad orcum misisset. Quemadmodum diluvii fluctus Noëmi Arcam extulerunt in sublime, sic adversa mentem electorum evehunt ad cælum. Ut vires fax inclinata resumit, sic bonæ mentis homo, cùm deprimitur, elevatur. Et ut palmæ, quò plus gravantur & calcantur, tantò altiùs assurgunt, ita probi quò magis exagitantur & proteruntur, tantò magis animum cælo attollunt. Ardens cœli desiderium perrumpit omnia.

Cæli desiderium martyres animavit ad perferendum quævis tormenta.

Hoc totos Martyrum exercitus sic animavit, ut immanissima quævis tormenta promptissimè simul & fortissimè perferrent. Ex innumeris vel solos quadraginta illos Athletas generosissimos aspicite, qui ad Armeniæ oppidum Sebasten acerbissima supplicia exhauserunt, cœli desiderio incredibiliter inflammati. In carcerem horribilem sæpius contrudebantur; at illi gaudebant: ora saxis contundebantur; ridebant: mediâ hieme summo frigore sub dio nudi pernoctare jubebantur, non resistebant: tepefacta balnea, si Diis facerent, offerebantur; præter unum omnes respuebant: rogus illis & ignes proponebantur; non horrebant: crura demum omnibus frangebantur; constantissimè perferebant. Vox una omnium erat: Hoc stadium quadraginta ingressi sumus, pro te, Domine Jesv certaturi: liceat totidem coronas obtinere. Armatæ preces. Nam etsi unus defecerit, mox tamen è custodũ numero successit alius, qui ubi ab Angelis triginta novem coronas viderat deferri: Et ego, ajebat, meo quoque sanguine quadragesimam emerebor. Dixit, & fecit. Ita omnes beatitudinis desiderium rapiebat, ut sævissimos etiam cruciatus renidenti ore sustinerent, tanquam ad nuptias ituri. Eamus & nos, & moriamur cum illis. Via brevis est, sed ad vitam ducit quæ erit æterna.

§. VI.

Aug. to. 10. serm. 17. de verbis Domini, mihi pag. 31.

Hinc videndum est, inquit Augustinus, *hinc considerandum, quemadmodum amanda sit æterna vita, quando sic amatur misera ista & quandoque finienda vita: Considerate, quantum amanda sit vita, ubi nunquam finias vitam. Ecce quæ pateris in miserâ istâ, quam diligis, vitâ, & putas te semper victurum, & nunquam moriturum? Discite ergo, fratres, quærere æternam vitam, ubi ista non tolerabitis, sed in æternum cum* Deo *regnabitis.*

Ephes. cap. 5. vers. 16.

De his diebus quos agimus, ait *Apostolus*, quoniam dies mali sunt. *Ecce quàm malos dies, & nemo vult finire ipsos malos dies, multúmque hinc rogant homines* Devm *ut diu vivant. Quid est autem diu vivere, nisi diu torqueri? Quid est aliud, diu vivere, quàm malos dies malis diebus addere? Cùm crescunt pueri, quasi accedunt illis dies, & nesciunt, quia minuuntur; & ipsa est falsa computatio. Crescentibus enim decedunt dies potiùs quàm accedunt. Constitue alicui homini nato, verbi gratiâ, octoginta annos: quidquid vivit, de summâ minuit. Et inepti homines gratulantur plurimis natalitiis, tam suis, quàm filiorum suorum.*

O virum prudentem! Si tibi vinum minuatur in utre, tristaris: dies perdis, & gaudes? Mali ergo sunt dies, & eò pejores quia diliguntur. Sic blanditur hic Mundus, ut nemo velit finire ærumnosam vitam. Vera enim vita & beata hæc est, cùm resurgemus, & cum Christo regnabimus. Vita itaque non est nisi beata: Et vita beata esse non potest, nisi æterna, ubi sunt dies boni: nec multi, sed unus. Dies ille nescit ortum, nescit occasum: Illi diei non succedit crastinus, quia non præcedit eum hesternus. Hunc diem, & hanc vitam in promissis habemus. Alicujus ergo operis merces est. Si mercedem amamus, in opere situdinis, priùs via exerceat laboris.

Gregor. hom. 27. in Evang. ante med.

Ergo (quod hoc capite sumpsimus exponendum) nihil æquè desiderandum est dum vivimus, atque immortalis vita, cùm pænè nil minùs desideremus. Enimverò valdè repugnant cælum ardenter desiderare, & rarò cogitare. Ibi autem cogitationes de cælo raræ sunt, ubi perpetuas sibi curas terra vindicat. De quâ mentionem injiciens Augustinus: *Hic nidus est*, inquit, *& hic peregrinatio, & hic suspirium, & hic tritura, & hic pressurâ, quia & hic torcular. Quid est autem quod concupiscimus quò it, quò tendit desiderium nostrum? quò nos rapit?* O Augustine, erubescimus, quod tes est fateri. Desideria nostra nos trahunt, rapiúntque ad gloriam, sed fluxam; ad divitias, sed perituras; ad delitias, sed breves & fœdas. Sunt qui negent & pernegent id se facere, dum faciunt: Alii confitentes rei sunt, sed quod hodie detestantur, cras repetunt.

Tom. 8. in Psal. 83. mihi pag. 375.

Filii hominum usquequo gravi corde? Severinus Boëthius litteralissimus Martyr, ad desideranda cælestia manu ducit aureo hoc metro:

Lib. 5. metro 5. infine.

Vnica gens hominum telsum levat altiùs cacumen,
Atque levis recto stat corpore, despicitq; terras.
Hæc, nisi terrenus, malè despis, admonet figura:
Qui recto cælum vultu petis, exeriq; frontem;
In sublime feras animum quoque, ne gravata pessum
Inferior sidat mens, corpore celsius levato.

Quin ergo terræ sordes aversati, cælum toto pectore anhelamus? Hoc nimirum scilicet probi improbique lucrum lenter differunt, quòd probis vita mortalis in patientiâ, æterna in voto est: Improbi longam quidem vitam, sed brevem patientiam cogitant; Ita brevem vitam citò finiunt, nunquam incipiunt æternam, æternâ morte morituri.

Probi & improbi differentia.

Ita Prædestinationis divinæ non fallax signum, cæli desiderium. Ignis qui totum jam lignum corripuit, à ligno quidem non recedit, à quo pabulum habet, nihilominùs sursum ad suam regionem tendit. Igni non absimiles sunt ad beatitudinem destinati: suam corpori vitam defendunt, corpore tamen implicati gemunt, dum assiduè mansiones æternas expetunt.

Prædestinati ad beatitudinem igni similes.

Rex Macedo Alexander, auditâ Indiæ opulentiâ, plurimum auri, & terræ purpuratis suis amicis prædam fecit, quam inter illos liberalissimè distribuit. Miranti hoc Ephestioni dixit: Ne mirare; Auri feraciora regna ferro quærimus, nec fiducia deest ea brevî obtinenda. Parva damus, speramus maxima. Ita homines cælo assignandi, omnem terræ opulentiam minimi faciunt, & calcant cæli desiderio. Quâ in re satis ostendunt se cælo natos.

Julius Cæsar memorat Helvetios compertâ Galliæ fertilitate, sic illius exarsisse desiderio, ut sedes suas non reliquerint solùm, sed etiam exusserint, urbésque mœnibus nudaverint, ne spes esset cuiquam revertendi. Sic signa in Gallias intulerunt. Quos divina præsensio ac præscriptio elegit ad vitam, ii tanto desideriorum impetu feruntur in cælum, ut honoris & opum non affectu tantùm, sed & usu quantum fieri potest, seipsos spolient: longè meliora possessuri post mortem. Atque hoc consilii Augustinus suggerens: *Non vis*, inquit, *ut habeat finem possessio tua? Vitam æternam desidera.* Hoc est verè vivere, vitam in contemplatione Dei, & custodiâ sui exigere.

Cæsar lib. 1. de bello Gallico.

August. in Psal. 90. mihi p. 416.

§. VII.

Beatus Ignatius Lojola tanto videndi Dei desiderio ardebat, ut quoties moriendi necessitas in mentem veniret, gaudiis perfusus lacrymas non teneret. Neque ideò solùm quò summum sibi bonum fruendum citiùs obveniret, sed ut gloriam Christi tantopere amati coràm intueretur. Ita comparati sunt amici Christi, manus illorum hyacinthis plenæ sunt. Hyacinthus cælum colore

B. Ignatii Lojolæ Dei videndi desiderium.

Cant. cap. 5. vers. 14.

colore refert, quem illi & oculis & manibus ferunt. Quidquid enim agunt, cælum identidem respiciunt; eò cogitationes, eò sermones, eò actiones & labores omnes dirigunt. Manus illorum plenæ sunt hyacinthis. Cur nostræ ab his gemmis tam vacuæ, cur cælum non desideramus?

Summa loci amœnitas est. Omnia regum palatia caulæ sunt & stabula cælo comparata. Domus & urbes ex auro & gemmis finge, ad cælum niduli erunt, & hirundinum domicilia tandem ruitura: domus beatorum stabit in omne ævum. Cur illam non desideramus?

Porrò quot illic beati homines, tot soles, imò sole multò pulchriores Deo simillimi, omnes triumphali diademate redimiti, reges verissimi. Illorum minimus major est cunctis Regibus. Singuli beatorum singulos nominatim nôrunt, cum singulis quando placuerit, fa- B
Quis amor Beatorum & labor, miliarissimè agere ac colloqui possunt. Summus omnium & mutuus ac reciprocus amor est. Unus omnium labor laudare conditorem & omni voluptate sine ullâ intermissione frui. Cur hæc non desideramus?

Sensuum oblectatio, Sua cuivis sensuum singularis erit oblectatio. Infinitam videndi voluptatem oculi, Musicæ suavitatem aures, odoris fragrantiam nares, cupediarum delitias gustatus, incredibilem totius corporis beatitatem tactus percipiet. Corpora omnium non tantùm immortalia & inviolabilia, à morbis omnibus eximia, sed insuper ita splendida, ita velocia erunt & subtilia, ut splendore solem & sidera, velocitate ventos & fulmina, subtilitate solares radios sint superatura. Quin hæc non animo desideramus?

Et gaudium. Et quantum erit gaudii, tot evasisse mala, tot supe- C
râsse pericula, tot laqueos effugisse, jámque beatitudinis æternæ vivere securum; non errare, non labi, non decipi, non peccare, divinis favoribus non ampliùs excidere posse? Interim sub se inferorum incendia beati, & infinitam impiorum colluviem flammis involutam, & instar lignorum struis ardentem videbunt, & gaudebunt se iis incendiis ereptos, ab iis æternùm securos. Felicitatem suam cum illorum extremis & æternis suppliciis comparabunt. Ita duplici nomine & sibi gratulabuntur, & Deo gratias agent. Nam infiniti beneficii loco habebunt, interminatum malum, quod periculosissimè impendebat, devitâsse, & æternis voluptatibus cumulatissimè jam abundare. Et quomodo tandem hanc vitam non desideramus?

Sed ita plerique comparati sumus, ut ubicumque no- D
bis bene est, inde avellamur ægriùs. Hinc nonnunquam oblivionem patriæ inducit fortuna foris quàm domi beatior. Ergo animum cælo attollamus. Nihil beatitudinis habet exilium, si patriam illam seriò cogitemus.

Deum videre, complectitur quidquid de cælo dicitur. Quidquid autem de cælo commemoremus, unicum illud omnia complectitur, Deum *videre*. Quid in Deo visuri simus, explicatè & cum curâ dicemus libro sequenti. Interea nos ipsos interrogemus: *Videre* Deum, qualis erit voluptas? Summam censeremus esse delectationem simul omnium creatarum rerum amœnitate frui. Sed addamus auctarium. Creet Deus alios decem Mundos, creet Mundos viginti, aut centum alios, & ex iis voluptas omnis ad unum hominem derivetur, res infiniti gaudii censebitur. Hac omni voluptate longè major erit *Videre* Deum, ostendetur vobis omne bonum. Licèt igitur voluptatem è centum Mundis percipiendam Dei causâ deseramus, nihil facimus jacturæ. In cælo hæc omnia longè cumulatiùs habebimus. *Videre* Deum est quasi fieri Deum. Aristotelis scitum est: Ex cognoscente & cognito fit unum. Quod hîc longè verissimum. Nam ex beato cognoscente, & Deo cognito per inseparabilem amorem sanè fit unum. *Exod. c. 33. vers. 19.* *Præsertim, cùm Deus simul objectum sit & species, ut Theologi loquuntur.*

Quemadmodum verò suipsius intuitu Deus ab omni ævo semper fuit, & est, eritque beatissimus; hoc enim Deum infinito complet gaudio, seipsum perfectissimè videre ac nôsse: ita Beatos in tot millies iterumque millies millena millium annorum, in omne ævum lætitiâ perfundet inexplicabili, aspicere Deum, & cognoscere. Hîc æterna semper novitas, & nova semper æternitas erit: Quia enim videbimus Deum, Deum etiam amabimus, & nos amabit Deus intimè; Deo perfectissimè fruemur. Beatos in omne ævum lætitiâ perfundet.

Hinc liberè proclamo: Quidquid hactenus de cælo diximus, quidquid dicturi sumus, planè somnium est & umbra cæli. Beatitudinem suis coloribus depingere, illam sat ponderosis verbis describere quis Angelorum possit? Quid igitur nos homunculi de cælo balbutimus, veriùs somniamus quàm edisserimus. Psalmum centesimum vicesimumquintum Hieronymus ex Hebræo verbis eisdem sic reddit. Cùm converteret Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut somniantes. Cùm Israëlis populus primò audisset decretum sibi reditum in patriam, præ gaudio vix fidem dictis habuit; nec enim id sibi videbatur audire, sed somniare.

Captivi nos sumus, paullò pòst è carcere in paradisum, è vinculis ad diadema & solium, ab ærumnis ad immensum gaudium, à morte ad immortalem vitam educendi. Quidquid hîc verborum congeramus, minus est, quàm res ipsa postulet. Cùm de cælo sermo est, omnis dicendi copia somnium est, silentio cognatum. Hoc unum restat nobis dicere: *Videbimus* Deum. Quod rectè Augustinus, ineffabilitatem visionis nominans: *Visuri sumus*, inquit, *visionem quandam, visionem præcellentem, omnes terrenas pulchritudines argenti, auri, gemmarum, &c. pulchritudinem Angelorum superantem; quia ex ipso pulchro pulchra sunt omnia. Visio* Dei *tantæ pulchritudinis visio est, & tanto amore dignissima, ut sine hac quibuslibet aliis bonis præditum atque abundantem, non dubitet Plotinus infelicissimum dicere.* Desideremus & amemus: flagremus, si sponsa sumus. *Aug. tom. 5. l. 10. de civit. cap. 16. mihi p. 113. Idem tom. in Psal. 90. mihi p. 416.*

Hæc strictim de cæli gaudiis præmittenda videbantur, ut aures animúsque ad sequentia pararentur. Hactenus velut in vestibulo cæli egimus. Nunc protollamus pedem; ingrediamur penetralia; libro posteriore de quindecim distinctis cæli gaudiis loquemur. Age jam, Lector, teipsum tibi excute; pelle tædium. Non de tribus capellis, nec de inferis, sed de cælo nobis sermo est. Quidquid aurium, quidquid attentionis habes, huc impende. Ad fabulas nictare potes: Arcana cæli vigilantem postulant auditorem. Quod Christus sæpissimè, idem hîc monemus: *Qui habet aures audiendi, audiat.* *Marc. cap. 4. v. 9. & 23. & alibi sæpius.*

LIBER SECVNDVS
DE CÆLO.

CAPVT PRIMVM.

Primum in cælo gaudium, voluptas oculorum.

Lib. 19. de civit. c. 1.

AVGVSTINO teste, celeberrima olim quæstio inter Peripateticos, Academicos, Stoicos, Epicureos, ceteràmque Philosophorum turbam agitabatur: Quid sit Beatitudo, & in quo illa consistat? Tot ferè sententiæ, quot capita.

M. Varro diversissimas opiniones illas colligens numeravit ducentas octoginta octo. Fingamus unam è tot sententiis veritati congruam fuisse: Ergo ceteræ omnes aberrârunt à vero. Hem quantæ tenebræ! Christiana sacra ita nos instruunt, ut pueri, mulierculæ, homines pagani loquente digito cælum monstrent; & vel tacendo dicant, illic esse Beatitudinem, ubi DEVS se spectandum exhiber.

Lib. 3. divinar. instit. c. 7. & 8.

Lactantius luculenter ostendit tot illos Philosophos errâsse omnes. Nos oraculis divinis habemus fidem, & Beatitudinem eam speramus, quam illa nobis pollicitatione minimè fallaci promittunt. Ut ergo Beatitudinis immensa gaudia ordine explicemus, ordiamur ab oculis Beatorum. Oculus celerrimus ac nobilissimus est exteriorum sensuum. Quanta porrò sit oculorum voluptas in cælo, nunc disseremus.

§. I.

VT cæli gaudia tantò rectiùs perpendamus, aviculas imitemur necesse est. Alaudas scimus cantillando altiùs atque altiùs per auras ascendere. Volemus & nos, & simul cantemus. Ab humanis & naturalibus ascendamus ad cælestia. Duo habet humana forma, colorem scitum, & proportionem seu symmetriam debitam: ubi hæc duo, lac scilicet minio mixtum, & elegans partium compositio conveniunt, amœnùm spirat forma, trahit, invitat, & omnium se spectantium amorem elicit. Hinc formæ priscis tam eleganter, quàm verè *Tacita tyrannis* dicebatur. Incredibile dictu est quàm hæc una res potenter ad amandum non tam alliciat, quàm pænè cogat, planè Tyrannis, sed muta, sed nimiùm imperiosa. Hinc Helenæ forma veterum chartis adeò celebrata est, ut fuerint qui dicerent, dignam esse decennali bello.

Forma duo habet, colorē scitum & proportionem debitam: Tacita tyrannis est.

Vide mi Lector quæ in æternitatis cō. id. 6. §. 3. dicamus, de Iacobo & Rachele.

Gen. cap. 31. vers. 41.

E sacris codicibus constat, quàm duram servitutem Jacob servierit pro decorâ Rachele, idque septennio, cúmque spe cecidisset ducendæ domum virginis servituti septennium alterum adjecit. Matris obitum grandi luctu deflevit Isaac: at visâ Rebeccâ, eam animo hilaritatem concepit, *ut dolorem qui ex morte matris ejus acciderat temperaret?* Tacita Tyrannis, forma. Quis eximium decus Oris, & in niveo mystum candore rubore aspicit, & tyrannidem istam non sentit? Juditha elegantiæ singulare specimen, quàm ea omnium oculos in se rapuit? Assyrii ad hoc formæ miraculum attoniti, *Considerabant faciem ejus, & erat in oculis eorum stupor, quonam pulchritudinem ejus mirabantur nimis.* Holofernes ipse Dux Assyriorum, vix viduam illam vidit, & captum se sensit. Hæc talia utique probè capimus. Nunc igitur paullò majora canamus. Cum alaudulis ascendamus ad altiora ratiocinatione cuivis promptissimâ.

Gen. c. 24. fine.

Iudith c. 10. vers. 14.

A Si unici hominis forma sic oculos animúmque invadit, occupat, trahit, vincit, ignem tam amœnum elicit: & hæc quidem hominis cadaverosi morituri forma est, nec, ut res humanæ sunt, ad omnem perfectionem venusta. Quantum igitur placebit forma longè venustissima, tot centenorum millium, tot millionum formosissimorum hominum in illâ cælitum arce? In cælo nemo non formosissimus. Omnes illic Narcisci & Adonides, omnes Helenæ & Lucretiæ.

Hîc tria nobis observanda sedulò. Primum est: Beati omnes è propinquo sese invicem videbunt. Hæc mortalis oculi miseria est, ut ille quò remotiùs quid à se cernit, eò minùs cernat. Hinc hominem ad miliare vel unicum distantem non videt, solo aciei defectu. Longè aliud erit in cælo. Ibi unus omnes tanquam sibi proximos & velut in speculo conjunctissimos intuebitur.

Tria observanda: 1. Beati omnes è propinquo se invicem videbunt.

B Nam objectum, ut in scholis loquuntur, immediatè aget in sensum etiam distantem. Et sunt qui dicant hominis beati corpus, ab alio pariter beato homine ad quamcumque distantiam videri.

Alterum est: Date mihi hominem qui in Orbe hoc nostro credatur formosissimus: De hoc verissimè dixero, potest DEVS decies, potest centies, potest millies formosiorem creare, augendo pulchritudinem in infinitum. In cælo beatorum hominum forma tam erit intensa, ut sicut capularis tussiens anus ad Helenam, sic Helenæ omnes ad Beatorum infimum conferri neutiquam possint. Ite Helenæ, ite; ite bustuariæ larvæ; vestra omnis elegantia sordet, cùm formas cælitum contemplamur. Æsopos odi cùm Democles & Spurinas aspicio: cadavera non amplector, cùm meis se brachiis infundunt Angeli.

2. Potest DEVS creare hominē formosiorem homine formosissimo huius mundi.

C Tertium est: DEVS ideò tantam rerum pulchrarum copiam in hoc Orbe spectandam proposuit, ut esset cæli gustulus, qui traheret ad conditorem pulchris omnibus infinitè pulchriorem. At nos insani res conditas deperimus amore præcipiti, & spernimus conditorem; sectamur rivulos neglecto fonte. O mortales! suaviùs ex ipso fonte petuntur aquæ.

3. DEVS tantam rerum pulchrarum in orbe spectandam copiam proposuit, ut esset cæli gustulus.

Si tanta in rebus creatis est pulchritudo & suavitas, in Creatore quantam esse censebimus?

§. II.

VOluptas oculorum tunc maxima est, cùm obtinent quod & diu, & valde cupierunt, aut cùm intueri licet quod multò pulcherrimum judicatur. Apollonius Thyanæus quantum itineris fecit, quot regiones peragravit, ut in Æthiopiâ Solis mensam videret? Betsamitæ quantâ lætitiâ exultabant, cùm daretur occasio videndæ Arcæ? Israëlitæ quantis perfundebantur gaudiis, viso juvene Salomone jam coronato? Nam ut Regum fasti testantur, *Ascendit populus canentium tibiis & lætantium gaudio magno, & insonuit terra à clamore eorum.* Tres illi ex Oriente dynastæ, viso iterum, quod amiserant, sidere, gravisi sunt gaudio magno valde. Zachæus Christo paupere ac mortali viso plurimum lætatus est. Petrus in Taboreâ rupe, cùm stilla solùm Beatitudinis in eum defluëret, quantam animo voluptatem cepit? Joannes Baptista Christum visurus, quanto gestiit desiderio? Ipse etiam aviculæ quàm ad solis exortum lætè concinunt.

D Voluptas oculorum quæ.

3. Reg. c. 1. vers. 40.

Quantum

Quantum igitur liquidissimæ voluptatis erit divinum Christi vultum, tot Angelorum, tot hominum formosissimorum sidereamvenustatem contueri? Verissimè dixit Augustinus: *O anima, si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam longo tempore tolerare, ut Christum in gloria videre possemus, nónne dignum esset pati hoc omne?*

August. in Manual.

Theologi pulchritudinis sex gradus discernunt; in summo DEVM collocant, cujus pulchritudo inæstimabilis, infinita. Huic proxima est Angelorum & cælitum aliorum pulchritudo. Neque verò arctior cogitari aut esse potest similitudo, quàm quæ inter DEVM est & animum beatum.

Theologi in summo pulchritudinis gradu DEVM collocant.

Nunc secum quisque in hunc modum ratiocinetur: si tot milliones hominum formosissimorum, tot mille milliones Angelorum mihi proximi, meis oculis semper inhæsuri sint, hoc solum purissimæ voluptatis quantum erit? Nec illud nescio, quod quantò quis alteri est charior, tantò ejus forma sit delectabilior. Omnes autem illi longè charissimi mihi erunt. Dico igitur, si hoc unicum in cælo, idque perpetuum foret gaudium, sat voluptatis cælum haberet, ideóque laboribus quibusvis esset emendum.

Cælum quibusvis laboribus emendum, cur.

Sed dicas: Si ejusce modi quindecim sint gaudia, quis hominum est, qui pat futurus sit huic tanto gaudiorum ponderi ferendo? ipsâ obruetur & extinguetur lætitiâ. Non vana hæc argumentatio est: Mortalium nullus hanc gaudiorum molem sustineret. Idcirco lumine gloriæ opus erit: de quo nos suo loco.

Daniel vates, & Joannes Apostolus, viderunt Angelos eâ majestate radiantes, ut mox humi corruerint adoraturi. Daniel, seipso teste, etiam *emarcuit*, nec quidquam virium habuit. Et tamen hi duo nativam Angeli pulchritudinem non viderunt, sed formam ex aëre momento assumptam; hæc autem ab illâ tantum differt, quantum corpus à spiritu. Quò autem hæc exactiùs capiamus, gradum faciamus ad ulteriora.

Dan. c. 10. vers. 8.

Josephus scriptor Hebræus Mosen etiamnum infantem, ait, tam præcellentis fuisse formæ, ut obvii quique constiterint in contemplatione tam amœni vultûs, ab eóque vix avelli potuerint. De Mosis jam viri coruscante facie sacræ paginæ loquuntur: Eâ enim refulgebat majestate, *ut non intenderent filii Israël in faciem ejus.* Stephanus inter purpuratos Athletas signifer, quàm amabili formâ enituisse censendus est? Nam viderunt faciem ejus tanquam faciem Angeli. Atqui omnes in cælo Beati erunt sicut Angeli DEI.

2. Cor. c. 3. vers. 13.

Thom. Cantipr. l. 2. de miraculis sui ævi c. 54.

Cameracensis Proëpiscopus eruditionis notæ Theologus commemorans: Mihi, ait, Cisterciensis Ordinis Antistita in Flandriæ cœnobio, cui nomen Reclinatorium, recensuit dignissimum relatu istud: Unam, ajebat, è mei cœnobii sororibus, quæ una omnium sanctissima habebatur, quæsivi, eam demum in odei angulo hærentem reperi altâ meditatione defixam. Cúmque velum ab ejus ore dimoverem, tantum à vultu jubar emicabat, ut pænè relapsa retro corruerim impar huic fulgori aspiciendo.

Ecquid aliud hæc talia nisi scintillæ sunt è cælo? Quod affirmans Christus: *Tunc justi fulgebunt*, inquit, *sicut Sol in regno Patris eorum.* Mox addit: *Qui habet aures audiendi audiat.*

Matth. c. 13. vers. 43.

Splendor cælestis, non erit molestus oculis beatorum, sed recreabit in omnes æternitates

Neque verò hic tantus splendor inimicus aut molestus erit oculis. Cogitate obsecro, tot soles toties multiplicatos, soles imò innumeros, quorum quilibet amœnissimum diffundet lumen, quo Beatorum oculi non tantùm non fatigabuntur unquam, sed recreabuntur in omnes æternitates. Et hanc luminis amœnitatem tam in se quàm in aliis beatorum quivis videbit. Arbitratur Augustinus beatos Martyres, eâ corporis parte plus fulgoris exhibituros, quâ plus supplicii tulerunt. Quantum ergo luminis spargent Philippus in Cruce, A Stephanus in terrâ lapidatus, Bartholomæus pelle spoliatus, Thomas telis confossus, Jacobus intercisus membratim sectus, innumeri alii toto corpore lacerati?

§. III.

QVanta igitur Oculorum erit voluptas, tot Beatorum ordines, tam firmis oculis, tam distinctè cernere? Magna est profectò, sed nonnihil formidanda voluptas, instructissimum ab alto exercitum prospicere: quid voluptatis sentietur in cælo, cùm in omnium oculis erunt Noveni Angelorum ordines? Ab his Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum tam copiosi exercitus. Tot inde sanctissimi Reges, Imperatores, Pontifices; tot Sacri Doctores, Sacerdotes, Confessores; tot centena millia religiosorum hominum; tot virginum ac viduarum myriades. Dein spectandam se dabit turba magna, quam dinumerare nemo poterit: Unius omnes & oris, & cordis & amoris.

Voluptas oculorum in visione tot beatorum ordinum: & num: &

B Quantum habebit oblectationis cernere tam immensum palatium, tam amplam civitatem ex auro & gemmis solidissimè structam? Quidquid jam oculos nostros subterfugit, tunc eosdem suavissimè, nec sine fame saturabit: elementa omnia, eorúmque admirandam magnitudinem, cælorum Orbes, illorúmque obstupescendam immensitatem cernemus: & quidquid oculos incurret, novum nitorem præferet.

Immensi palatii ac tam amplæ civitatis.

Quid quæso in Orbe hoc nostro amœnius habemus, & quod magis ad alta trahat, quàm innubi ac sereno die ex edito patentissimum undequaque campum obire oculis, & toto haurire aspectu jucundissimam illam varietatem silvarum, pratorum, aquarum, arcium, hortorum, segetum, camporum, vivariorum? Sed quantillum hoc terræ spatiolum est ad immensa cæli æquora collatum? Est tamen & hoc cæli gustulus, &, ut Boëthius loquitur, *pulcherrimi operis pulchra portio*; sed nihil hæc ad illam voluptatem, quæ Christum DEVM humano schemate velatum, quæ beatissimam Christi Matrem dabit spectandam. Job velut eminus hæc conspiciens: *Scio*, inquit, *quòd Redemptor meus vivit, & in carne meâ videbo* DEVM *meum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi & mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.* Et hinc tam patiens, tam animosus, tam hilari excelsóque animo fuit inter vermes, & in simo tanquam in thalamo ludibundus cecinit. Jobum oculi solabantur DEVM visuri.

Boëth. lib. 2. de consol. Philosoph. metro 4. prosâ 5.

Iob cap. 19. vers. 25. & seqq.

C

Sed hîc ultrà progredi verborum vetat inopia, quæ nobis sæpius intercludet dicendi viam. Verùm hoc agamus: Fingat quisque sibi & pro arbitrio imaginetur quàm potest maximam oculorum voluptatem, quidquid unquam per omnem vitam amœni vidit & pulchri, in unam velut massam colliquet, & visûs voluptates in cælo infinitis partibus majores deprehender. Quisquis sub ærumnarum mole jam fatiscis, *Tunc videbis & affluës, & mirabitur & dilatabitur cor tuum.* Illuc anD mos erigite, quos jam ærumnæ deprimunt: *Videbitis, & gaudebit cor vestrum.* Non sit alia cæli voluptas, satis hæc satis, abundè satis labores nostros pensaret. Et nos tam lenti ac somnolenti, velut ad paupertinam cœnulam vocati, testudineo gradu non imus sed repimus, & sæpe torpore victi subsistimus in viâ. Quin Hebræorum voces nos impellunt: *Ascendamus & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam.*

Isa. cap. 60. vers. 5.

Idem c. 66. vers. 14.

Num. c. 13. vers. 31.

Duo germani fratres, quod Ruffinus Aquilejensis memorat, Abbas Pæmen, & Abbas Anub eremum habitárunt. Ad hos mater, visura filios venit. Sed repulsa aliquoties, & nec ad conspectum quidem admissa est. Illa non imprudenter in viâ statuit operiri filios dum ad templum progrederentur. Neque dubitavit pium hunc astum optimè cessurum. At illi quamprimùm feminam viderunt, mox celeri fugâ in suas sese latebras receperunt, obseratâ januâ. At anus optima repulsæ impatiens

Ruffinus lib 3. n 154. Pelagius libell. 4. num. 33.

patiens plorabat ad januam. Huc progressus Pæmen : Quem hîc, inquit clamorem edis mulier ? desine molesta esse. Illa, filii voce agnitâ, jam contentiùs vociferari cœpit : An non ego vestra sum mater : filios meos videre cupio. Sed num, ait Pæmen, in hoc vel Orbe altero videre nos cupis ? In isto, ait mater. Cui denuò Pæmen filius : si jam contineas te, & hanc oculorum appetentiam refrenes, loco meliore nos indubiè videbis. Persuasa demum his filii promissis mater : si ait, in cælo vos visura sim, patior hanc oculis meis injuriam fieri, & filiorum conspectum negari. Ita filiis non visis abiit.

Augustin. in Psal. 118.

Hîc ego animi Puritatem monstro. Beati Augustini monitum est : *Vis esse beatus ? esto immaculatus. Illud enim omnes, hoc pauci volunt, sine quo non pervenitur ad illud quod omnes volunt.* Quanta sunt quæ per oculos velut ostiola duo, subeunt cor, illúdque turbant, inquinant, depravant, jugulant ? Hîc omnibus & singulis illud certissimò promitti potest ; si Dei causâ vos continere, vestrisque oculis, quod noxium, subducere non cunctemini, voluptatem in cælo millecuplo majorem obtinebitis. Hanc igitur oculorum noctem longè utilissimam, non inviti admittite ; sequetur æterna dies.

Chrysost. tom. 4. in ep. ad Heb. cap. 4.

Chrysostomus loquente digito ad cælum oculos nostros erigens : *Suspiciamus*, inquit, *in cælum, quando nulla se interponit nubes, & clara est omnis ejus corona : deinde ad pulchritudinem aspectus ejus considerandum aliquantulum temporis perdurantes, intelligamus quoniam & solum habebimus, non quidem tale, quale nunc est, sed tantò melius effectum, quantò luteis tectis aureum est melius.*

Quidquid in hoc Orbe pulchri est, vilis umbra & nox est merissima ad illas oculorum voluptates perpetuas. Ah, cælum, cæsso, suspicite : Hæc est illa Sion formosa, hæc illa Hierusalem beata, centennali non bello, sed martyrio dignissima. Videbitis, & gaudebit cor vestrum.

CAPVT II.

Secundum in cælo gaudium, Voluptas linguæ & gustatûs.

Hebræorũ felicitas,

OMnis olim Hebræorum felicitas rebus caducis stabat : fertiles agri, fecundæ vineæ ; penora, cellæ, promptuaria, horrea plena, proles copiosa, quies ab hoste secura, cælum erat Judæorum. Eorundem contrà infelicitas omnis à fluxis itidem rebus æstimabatur, agri steriles, infecundæ vineæ, malignæ segetes, caritas annonæ, publica fames, morborum sævities, bellorum turbelæ, suprema Judæis maledictio censebatur. Deus nimirum suorum sese ingeniis attemperavit. Judæi homines crassi, serviles, asperi, rudes, ferrei, rerum cælestium magnam partem ignari, hoc capiebant quod videbant & tangebant. His longè rudiores idololatræ hoc saltem observare, & vel ipsis oculis suis credere poterant, Hebræorum Deum in suos perquàm liberalem esse ac beneficum, ea largissimè præbendo quæ ad vitam sustentandam faciunt.

Et infelicitas quibus in rebus cõsistebat.

Christus veniens in mundum dives cælũ mõstravit.

At ubi Christus æterna Dei sapientia in hunc Orbem demigravit, non uberem terram, sed dives cælum monstravit. Hinc illa in Christi concionibus toties repetita : Simile est regnum cælorum denario, margaritæ, thesauro, nuptiis, cœnæ magnæ, &c. Nunc ergo iterum paullò majora canamus, nec jam amplius terræ glebas, sed cæli delitias suspiciamus. Rerum creatarum nulli mens nostra se affigi patiatur : Ad altiora nati sumus, quàm ut amorem perituris rebus impendamus.

Clemens l. 1. Pædagog. cap. 12.

Clemens Alexandrinus eruditè nos monet, Ut accincti & expediti, & ad vitæ melioris æternitatem parati simus. Christus nos præparat, unumquemque sui ipsius penum esse docens. Non absimili sensu Theodoretus : Judæi, ait, humi repebant, nobis monstratur cælum, ut volemus : Fames, morbi, paupertas, ad hoc iter alas nobis affigunt, & in altum extollunt : Judæi velut conductitia mancipia laboris mercedem postulârunt, nos ipsum mercedis largitorem poscimus. Inter Christianos voluntaria paupertas honori & lucro est ; hac arte thesauros paramus immortales : Fames, sitis, morbus, contemptus, ceteræque miseriæ humanæ ad vitam meliorem præludia sunt ; jejunia & inedia longè gratiorem faciunt magnam illam beatorum cœnam, de quâ nunc agendum est.

paupertate voluntariâ thesauros parant immortales.

Primum cæli gaudium explicavimus, Voluptatem visûs, sequitur Gustatûs. Hîc præmonendi sumus, non meras esse metaphoras, quæ Christus, de cælesti epulo, de Beatorum cibo, de vino novo docuit. Nam & Gustatus verè ac reipsâ suas in cælo delitias inveniet, quod hoc capite explicabimus.

§. I.

SI quid est quod humanam mentem non calefacere solùm, sed & accendere possit cæli desiderio, est illud Hebræi Regis jubilum : *Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ, torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ.* De cælo sacer Poëta hoc pronuntians : Apud te, inquit, est fons vitæ. Vita hîc ad dimensum datur, & quidem parcissimè. Quibusdam anni viginti aut triginta, aliis quadraginta, quinquaginta vel sexaginta, paucis septuaginta aut octoginta conceduntur. Aliis horula una, dies, hebdomas, aut mensis aut annus unus vivendi spatium est ; nonnullis duæ horulæ, duæ trèsve dieculæ. Mensura vitæ heu quàm modica ! Hîc non scaturit fons vitæ ; rivulus est, & brevi siccandus. Ergo in cælo fons vivendi fluit. Nam Joanne Apocalyptico teste, *Agnus deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & præcipitabit mortem in sempiternum.* Hæc quam vivimus mortalis vita, illa verè vitalis & immortalis est.

Psal. 35. v. 9. & 10.

Apoc. cap. 7. vers. 17. Isa. cap. 25. vers. 8.

Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ. Voluptas quâ frui nos putamus, vitreis eisque angustissimis landa vasculis porrigitur. Hæc sitim non sedant, sed accendunt, & quod pejus, subitò rumpit vasculum, jámque omnis periit voluptas. Sæpe pro unico voluptatulæ linctu centena rependuntur tædia, unicum hilaritatis poculum mille nauseis pensatur ; potus ipse quamvis aliquid suavitatis habeat, turbidus tamen est & insalubris, & pænè guttatim tantùm bibitur : In cælo inebriabuntur ab ubertate domûs illius & torrente voluptatis potabuntur.

Et videte, obsecro, infinitam Dei beneficentiam : Labores & lacrymas admeritur Deus, nec mensuram ingerens odiosam : Potestis, inquit, bibere calicem ? Quivis hominum suum habet caliculum ad unguem exactissimè mensuratum. Hebræus vates affirmat : *Potum dabis nobis in lacrymis in mensurâ.* At verò cæleste præmium sine mensurâ, infinitum, immensum dabitur. Inebriabuntur ab ubertate beatissimæ domûs.

Deus admeritur labores & lacrymas.

Psal. 73. vers. 6.

Ubi bubula vel ovilla caro majoris pretii est, ibi ea familiis ad pondus dividitur, præsertim in religiosis ædibus, in quibus plerunque duæ libræ carnium quinque pransoribus assignantur. In iis verò regionibus ubi pecoris abundè est, non ad libram carnes examinantur ; oculi libripendes sunt, qui mensæ res suas lautissimè præbent. Suis alumnis Mundus laboris centumpondium obtrudit, mercedis vix paucas reddit uncias ; subinde vix drachmam, octavam partem unciæ. More prorsus contrario Deus, laborem ad mensuram, laboris præmium dat immensum. Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

Et dat præmium immensum.

Inter Israëlis leges & hæc erat : *Fasciculum hyssopi tingite in sanguine, & aspergite ex eo superliminare.* Eo laborum aut ærumnarum pondere subinde premimur, ut sanguine sudaturi videamur. Sed ô delicati, *Nondum usque ad sanguinem restitistis,* vix asperii aut leviter tincti estis sanguine. Neque tam rigidus est Deus, ut purpureum

Exod. c. 12. vers. 22. Heb. cap. 12. vers. 4.

hunc

At verò cùm suam reddit operi mercedem, abundantissimus remunerator est, Torrente voluptatis amicos potat, Voluptatum plaustra, imò flumina, imò & maria pro guttulis refundit. *Inundationem maris quasi lac sugent.* Innatabimus profectò voluptatis oceano, idque æternùm. Hinc cælum, Voluptatis mare, delitiarum oceanum, beatitudinis abyssum rectissimè appellavero.

Deut. c. 33. verſ. 19.

Auguſt. in Pſ. 55. Græcè ἀῤῥητα & ineffabilia.

Augustinus grande quid dicturus, perinde si verba eluctari non posset inops ab eloquio: *Audeo*, inquit, *dicere, fratres mei, etiam de Sanctorum linguis & cordibus, per quæ veritas nobis est annuntiata, nec dici potest, quod annuntiabant, nec cogitari. Res magna est & ineffabilis, & ipsi videbant ex parte, in ænigmate.* Plura viderunt quàm dicere potuerunt. *Audivit* Paulus *arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Licuisset forsan, si potuisset effari, quæ vidisset.

2. Cor. c. 12. verſ. 4.

§. II.

Cur divinus spiritus per partes Regis Assueri cōvivium describi voluit.

DIvinus spiritus non sine causâ per partes & accuratè scribi voluit convivium Regis Assueri, convivium sanè magnificentissimum. Assuerus centum & viginti septem Provinciarum Dominus tertio Imperii sui anno, convivium longè nobilissimum struxit, ad quod Persarum & Medorum Principes ac Præsides & Magistratus evocavit, ut nemini non constaret quàm potens rex esset Assuerus. Convivii tempus centum octoginta dies, dimidius annus. Res ab Orbe inaudita. Post regale ac prolixum hoc epulum, omnes omnino incolas Susan regiæ civitatis, maximos, minimos natu ad alterum ab illo convivium vocavit, nemine penitus excluso. Amœnissimus convivii locus in paradisum formatus regio cultu nitebat. Ex omni parte tentoria pendebant aërei coloris columnis marmoreis fulta, byssinis ac purpureis funibus sustentata: Sub his lectuli argentei & aurei, pavimentum Pario & Smaragdino lapide constratum erat. Cibi exquisitissimi aliis atque aliis vasis inferebantur: vinum magnificentiâ regiâ dignum, abundans, & præcipuum aureis fundebatur poculis. Hîc cuivis libertimum edere, bibere, quantum saperet. Ab his ad paullò altiora ratiocinemur.

Si Deus cum nostrûm aliquo sic pactus fuisset: Annis triginta mihi fideliter servi, pro iis ego tibi non septem dierum, non anni dimidii, sed mille annorum convivium dabo; nec deerit quidquid apparatûs, ferculorum, potûs, musicæ, quidquid voluptatis omnigenæ ad regium convivium spectaverit: Si hoc, inquam, solùm promisisset, an non dignissimum huic tali domino ac promissori quàm accuratissimè servire, nihil laboris in ejus gratiam suscipiendi recusare? Siquidem labor omnis, omnéque servitium illis, mille annorum voluptatibus abundantissimè pensaretur. At videte promissum infinitè amplius minimè fallax, promissum certissimum de totius æternitatis immensâ voluptate. Et nos velut somniantes agimus lentissimè, & plerumque inter pestremas curas numeramus cælum. Insania nimis cæca, & cæcitas insanissima, hæc perfunctoriè cogitare, divinis promissis minùs fidere, præsentia non spernere, futura oscitanter appetere.

Prô superi, quantum mortalia pectora cæcæ
Noctis habent! ———

Quid enim Assueri Regis epulum, ad septenos dies, ad dimidium annum, ad annos mille productum, cum totius æternitatis voluptatibus collatum? Hilare momentum, umbræ merissimæ. Ad astra digitum intendit Christus, & eò nos invitans: *Ecce*, ait, *prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata, venite ad nuptias*, æternas illas nunquam finiendas. In supremâ cœnâ valedicens suis: *Non bibam amodò*, inquit, *de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Illic profectò verissimum propinabitur nectar cæleste Creticum, sine satietate ad omnem satietatem bibendum. Et promissa confirmans

Matt. c. 22. verſ. 4.

Idem c. 26. verſ. 29.

A Dominus: *Ego*, inquit, *dispono vobis, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Beatus qui manducabit panem in regno* Dei! Et, *beati servi illi quos invenerit vigilantes, Amen dico vobis, quod præcinget se & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Quos & humanissimè hortabitur ad fruendas delitias his ipsis verbis: *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.*

Luc. cap. 22. verſ. 29. Idem c. 14. verſ. 15. Idem c. 12. verſ. 37. Cantic. c. 5. verſ. 1.

Dum Marianus & Jacobus Martyres attinerentur carcere, visus est Jacobo in quiete Agapius Martyr convivio accumbens lautissimo. Dúmque eodem Marianus cum socio deducerentur, occurrit illis puer, quem constabat antè triduum cum matre pro Christo jugulatum. Hic corollâ roseâ redimitus, & palmam viridissimam manu præferens: Quò properatis, inquit, viri? Gaudete & exultate, cras enim nobiscum & ipsi cœnabitis. Ita factum; Nam altero die Martyres morte obitâ ad epulum cæleste transierunt.

Surius to. 2. in vitâ SS. Mariani & Iacobi.

B Non sine arcano sensu toties támque luculentè cælestis epuli admonemur. Sed nunquid ambrosia illic & nectar propinabitur? Num edentes & bibentes in cælo spectabimur? Istud jam explicatissimè tradendum.

§. III.

INliquido est, panem, vinum, carnes similésque mensarum delitias in cælo non apponendas: nihilominus suâ Gustatus oblectatione minimè fraudabitur. Docent namque Theologi sensus exteriores omnes, suâ quemque singulari voluptate perfundendos. Et Gustatûs quidem hæc erit. Inhærentem Deus qualitatem, & ut ipsi loquuntur, sapidissimum atque suavissimum humorem, in Gustatûs organo creabit, qui sensum hunc tantâ permulcebit suavitate, ac si regio præsens convivio, cibis vesceretur exquisitissimis, ac delicatissimis. Qui quidem liquor suavissimus linguam, palatum, & omnia Beatorum interiora sic imbuet, ac si ad perpetuum epulum inter voluptates summas accumberent.

Franciſcus Suarez to. 2. in 3. partem B. Thomæ, diſput. 47. ſect. 6.

C Neque hîc quidquam est minus decori, quod felicissimo Beatorum statui non conveniat. Christus à morte redivivus, cibum non tantùm gustavit, sed verè sumsit & comedit, cibique saporem percepit. Deinde omnes damnatorum hominum sensus exteriores cruciabuntur, gustatus singulariter fame sitique torquebitur: omnes igitur & Beatorum exteriores sensus suis singuli voluptatibus demulcebuntur. Addo: Gustatus in hâc vitâ plurimum fert supplicii à jejuniis, abstinentiâ, suique odio, imò nulla hominis pugna crebrior, quàm cum hac sui parte: bis quotidie luctandum est, ne nimium cibi os rapiat ad ingerendum. Quando igitur assidua & quotidiana hîc pugna est, nobilior destinata victoriæ corona est. Singularem gustus voluptatem percipiet in cælo, quisquis hîc sui victor severiore gulam imperio potuit coërcere. Ille sui potens, suique dominus est, qui edendo ac bibendo limites non excedere, appetentiam frangere, & jam parte cœnæ, jam omni cœnâ genium didicit fraudare. Huic cæci Falernum, huic panis Dominicus Beatorum sapiet. Edet ac bibet super mensam Domini sui. O millies beatum, *qui manducabit panem in regno* Dei!

Sine materiali tamen, ut in Scholis loquuntur, alteratione.

Qui gulæ coërcet, voluptatē gustus in cælo percipiet.

Luc. cap. 14. verſ. 15.

D Ut hanc gustatûs singularissimam voluptatem quodammodo prælibemus, fingat quisque sibi quas poterit summas ferculorum delitias; quidquid unquam amicum gulæ hausit: quidquid autem ejuscemodi oblectationis finxerit, id cælestis mensa exhibebit, ah longè autius, longéque suaviùs, non mille solùm annis, sed æternitate totâ fruendum. Si Manna ferculum cælo dejectum, tam admirandæ fuit virtutis, ut quidquid quis delicati edulii appetiisset, in hoc uno ferculo reperit, quid de ambrosiâ & de delitiis cælestibus dicendum? Sapientia testatur: *Angelorum escâ nutrivisti populum tuum, & paratum panem de cælo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem.*

Cælestis mensa maiores gustatûs delicias exhibebit quàm potest fingi.

Sap. cap. 16. verſ. 20.

tem. Itane DEVS rebelles tam lautè pascit? quibus ergo cupediis amicos suos, suos filios saginabit? Inebriabuntur ab ubertate domûs beatissimæ: Torrente voluptatis suæ potabit eos.

Insania est nil gulæ negare,

Quæ igitur nostra nunc insania est, tantopere in cibum potumque æstuare, gulæ nihil negare velle, eruditum ad omnes cupedias palatum non refrenare, temperantiam odisse, jejunia & abstinentiam horrere, inediam omnem fugere? O insani mortales, nihil delitiarum aut cupediarum perdimus, etsi delitiis & cupediis omnibus abstineamus. Ea omnia quæ DEI caussâ nobis ipsi jam negamus, obstupescendo fenore in cælo recipiemus longè meliora. Cur ergo famem ad cœnam illam magnam non differimus: Cur locum placentis in mensâ cælesti apponendis non servamus? quid cibo potúque nos farcimus? Philippus Macedo à familiari quopiam invitatus, suos moneri jussit, servarent locum placentæ: Ego rectè monuerim: servate locum Nectari & Ambrosiæ: Enimverò quid magni præstaremus, etsi quotidie solo pane & aquâ victitaremus; ad cœnam magnam vocati sumus, ad epulum nunquam desiturum, ad æternum non Assueri, sed summi regis convivium. Torrente voluptatis potabimur.

Et famem ad cœnam illam magnam non differre,

Olim petræ aquas, mella montes ad satietatem dederunt, alia & meliora dabit cælum ad usque felicitatis ebrietatem. Sint admiranda flumina, quæ aurum vehant, quæ oblivionem inducant, quæ ingenium acuant, quæ stupidum reddant, quæ ova albas, nigras, rufas efficiant, quæ faces extinctas accendant, accensas extinguant, quæ cum maris æstu crescant & decrescant, quæ ligna lapidescere faciant: Ubi flumen quod hilaritatem afferat, quod voluptate perfundat, quod cibi potúsque delitias vehat?

Plin. lib. 2. nat. hist. cap. 103.

Quisque nunc suus sit Ecclesiastes, illúdque Mosis affigat animo: *Epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus* DEVS *tuus dederit tibi.* Leve quid tolera vel exiguo tempore: impera gulæ, indomitas cupiditates substringe, abstinentiam quàm potes maximam exerce: In viâ sumus ad epulum cæleste. Epulabimur in omnibus bonis, quæ Dominus DEVS dederit nobis: Torrente potabimur voluptatis æternæ.

Deut. c. 26. vers. 11.

Cùm in viâ simus ad epulum cæleste.

CAPVT III.

Tertium in Cælo gaudium: Voluptas Odoratûs.

Anaxagoras patriæ ac divitiis scientiam prætulit.

ANaxagoras è veteri lyceo Philosophus tam auro quàm avorum imaginibus dives fuerat; scientiam tamen pecuniæ, & latifundiis eruditionem longè prætulit: nummis carere maluit, quàm libris. Eam ob causam neglectis domi prædiis discendi causâ peregrinatus est. Cúmque interrogaretur, cur rem suam, cur & patriam non curaret? Ille digitum in æthera intendens: Imò verò, inquit, hanc ego patriam quàm maximè curo. Cúmque ampliùs rogaretur, cur se natum putaret? Ut cælum, inquit, contempler.

Hæc dixerit idololatra, quid nos, obsecro, Christiani tot annorum sacris concionibus eruditi? Quamvis si hoc ipsum interrogemur cur nos esse natos censeamus? Paullò liberalius responsum rectè hoc dabimus. Ut cælum nunc contemplemur, & eo brevi fruamur. Ad cælum porrò studiosiùs contemplandum, tam exteriorum omnium quàm interiorum sensuum vis intendenda est. Notum illud Aristotelis: *Nihil est in intellectu, quod non fuerit in sensu.* Quid in cælo Gaudiorum sensûs exteriores sint habituri, differere cœpimus. De Visu ac Gustatu dictum, sequitur Odoratus, cujus voluptates inter beatos jàm explicabimus.

§. I.

LÆtiensis Abbas Ludovicus Blosius, de cæli amœnitate disserens: *Melodia*, inquit, *sapor, odor sunt in spiritu, & in* DEO *modo quodam indicibili, supereſſentiali, verissimo atque perfectissimo. Planè quidquid dulcoris, excellentiæ, amabilitatis & perfectionis in creaturis sparsim ac finitè invenitur, hoc in* DEO *collectim, simplicissime, & cum infinitâ plenitudine est.*

Blos. mentl. spirit. c. 14. & ult. fine.

E Theologiæ adytis hoc pronuntiatum est: Nam ex illo divinitatis mari torrens voluptatis in os, oculos, aures, cæteróque Beatorum sensus influit. Et hanc ab odore præstantissimo decerptam voluptatem prisci Patres & Theologi Beatis assignant. Franciscus Suarez: *Ipsi etiam Beatorum corpora*, inquit, *imò & locus ipse suavissimum odorem spargent.* Hæc perfectio illum Beatorum statum maximè decet. Nam contrà damnatorum corpora erunt fœtidissima; quemadmodum & diabolorum, cùm hospitium deserunt, usitatissima symbola est, horribilis fœtor. At verò Beatorum corpora omniáque corporum viscera non aëre aut malignis humoribus, sed optimis ac odoriferis qualitatibus erunt plena, ex hoc enim ad laudes Numinis & amorem suavius provocabuntur. Atque hoc Beatitudinis congruum erit auctarium. Christus certè jam redivivus à Cruce, odores hausit: nam hoc objectum, ut Theologi loquuntur, corpori glorioso proportionatum est, & mutare potest olfactum, sine alteratione matieriali. Assertionis nostræ fundum habemus; rem explicamus.

Suar. in 3. part. D. Tho. disput. 47. sect. 6.

Beati suavissimum odorem spargent,

Quia hoc Beatitudinis congruum auctarium erit;

Plutarcho teste, Alexandri è Macedoniâ Regis non solùm os, sed & totum corpus gratissimum odorem spiravit. Hinc & sudor ejus fragrans ac medicus fuit. Miram hanc fragrantiam interiores ejus tunicæ quoque retinuerunt. In causâ forsan fervidum & igneum regis temperamentum fuit. Nam calidas regiones aromatum & odoriferæ mercis feraces esse novimus. Ergóne mortales tam suaviter oleant in hoc carcere, & beatis cælitibus in paradiso hæc odoris amœnitas desit? Mittamus Alexandrum. De plurimis Divorum constat, eorum corpora aut mox à morte, aut quod mirius, post aliquot annorum spatia, referatis tumulis, cinnamomum & balsamum oboluisse. Eorum hîc catalogum texere non est animi: in specimen sint hæc pauccula.

Quod constat de plurimis corporibus Sanctorum balsamum fragrantibus:

Beati Hilarionis corpus, Hieronymo teste, post decimum à sepulturâ mensem incorruptum prorsus ac tabis expers, vivóque simillimum, eo insuper odore imbutum fuit, tamquam id ars pollinctoria balsamo redens condiisset. De beato illo mendico servulo Gregorius Magnus hoc omnino testimonium fert: Sanctâ illa animâ exeunte, tanta illic fragrantia odoris aspersa est, ut omnes qui aderant, ineſtimabili suavitate replerétur. Amita Gregorii Tarsilla, jejuniis & precibus ad sublime sanctitatis fastigium pervenit. Hæc funeri vicina, compluribus fatalem lectulum stipantibus, subitò: Recedite, ajebat, recedite, JESVS venit. Nec ab hoc adventore oculos deinde vel minimùm deflexit, & in hunc obtutum fixissima migravit è vitâ. Beatam hanc mortem, Gregorio teste, locus subitò fragrans, tam nobili ac exotico thure redoluit, ut hæc odoris suavitas, auctorem suavitatis eò venisse ostenderet.

B. Hilarionis: *Hieron. in ejus vitâ.*

Cujusdam mendici: *Gregor. l. 4. dialog. c. 14. & cap. 16.*

Tarsillæ,

Beatus Hieronymus, cùm jam fato concessisset, corpus exanime splendorem insolitum præ se ferens, odorem suavissimum halabat. Beata Ediltrudis regii sanguinis virgo, cùm ab obitu sedecim annis sepulchrum mortua habitâsset, eo demum aperto spiranti similis reperta est. Inusitatum vitæ colorem in vultu, odor suavissimus mirificè commendavit. Simeon Stylites, quòd perdius & pernox staret, vermibus scatere vivus cœperat, mortuus officinam aromaticam repræsentabat. Turonensis Præsul Martinus, oculis à morte jam clausis, ita radiabat vultu, fragrabat corpore, ut ad immortalitatem transisse cuivis facilè fidem faceret. Mercurius Martyr Cæsareæ capite plexus splendorem & odorem post mor-

B. Hieronymi, B. Ediltrudis, *Beda lib. 4. hist. Angl. cap. 19.* Simeonis Stylitis, Martini Turonensis Episc. *Sulpitius in ejus vitâ.*

& aliorum. mortem sparsit. Idem de compluribus divis aliis, Thomâ Aquinate, Francisco de Paulâ, Bennone Misnensi Pontifice, Philippo Nerio, &c. Res gestæ illorum asserunt. Imò & vivi etiamnum, è squalidissimo carcere producti Martyres eum nonnumquam odorem sparserunt, ut idololatriæ unguentis delibutos crederent.

Cæsar Baron. tom. 2. anno 179.

§. II.

QVid ergo futurum censebimus in regione vivorum, si talia fiant in terrâ mortuorum? Num aromatum & unguentorum odor deerit in cælesti viridario, & abundabit in hoc absinthii deserto? Ecclesia testandæ Paschalis lætitiæ canit: Sancti tui domine florebunt sicut lilium Alleluia, & sicut odor balsami erunt ante te Alleluia. Tunc reverâ, quod Isaias vaticinatur: *Exultabit solitudo, & florebit quasi lilium.*

Isa. c. 35. v. 1.

Anno à nascente Domino trecentesimo secundo, Dorothea virgo Christianis sacris eximiè imbuta, cùm tormenta varia virili constantiâ superâsset, quod Eusebius commemorat, denique ad gladium damnata est. Illa feralem sententiam ore renidenti admittens: Nunc, inquit, in viâ sum ad sponsi mei paradisum. Audiit hęc Theophilus vir eruditus, sed idololatra, qui Virginis dictum irridens: Quæso te, inquit, ô bona Virgo, cùm ad sponsi paradisum veneris, inde mihi aliquot rosas submitte. Cui promptè Dorothea: Accipies, inquit, quos petis flores: Tu modò agnosce Christum Orbis Servatorem. Ita ducta est, & capite plexa.

Euseb. Eccl. hist. l. 8. c. 6.

Mox puer ex astris ipsis formosior astris,

Theophilus se stitit, & odoriferas rosas, quas petierat, unà cum formosissimis pomis à Dorotheâ missas obtulit. Theophilus ad verna hæc dona attonitus vix oculis suis fidem habuit. Quid faceret? Rem è joco natam vidit, & undique convictum se sensit. Ita Christum cælestis paradisi Dominum liberrimè professus, Sapritio Præsidi sistitur. Theophilus blanditiis & minis variè exagitatus, equuleo tortus, demum caput porrigere jussus securi feriendum, omnia constantissimè pertulit:

Theophilus rosas, quas à Dorotheâ petierat, recepit.

Iámq; Deo fruitur. Quid posthac Numen avarum
Dicimus? En etiam vendidit astra joco.

Cælum paradisus est inexpugnabilis; in cælo ver æternum, quod nulla unquam fugabit hiems. Odorum amœnitas in cælo, cinnamum & crocum omniáque aromata, balsamum & nardum, omniáque unguenta, lilia & rosas, omnésque hortorum delitias, omniáque florum oblectamenta longè superat.

Isaacus jam grandævus & nocte oculorum pressus, cùm vestes Esau, quas Jacob matris hortatu induerat, odoratu, tactúque explorâsset, statim, quod sacer codex loquitur, *ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus.* Optimus agrorum odor, cùm frumentum flores induit, formosissima est arborum amœnitas, cùm floribus triumphant. Ego digitum intendo ætheri, & cum Patriarchâ clamo: Ecce odor filiorum Dei, sicut odor Paradisi, cui benedixit Dominus.

Gen. c. 27. v. 27.

§. III.

IN Orbe hoc nostro varius nos fætor cruciat; sæpe quo non putamus loco mephitis spirat; è stabulis, haris, cloacis multiplex narium crux emergit; hircorum & porcorum vicinia sæpe infestant: accedit superbiæ fætor, avaritiæ sordes, luxuriæ cænum omnibus cloacis graveolentius. Hæc sunt quæ teterrimas exhalant auras. Hic igitur patientiam monstro sectandam, dum veros paradisi odores hauriamus. *Patientia nobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportemus promissionem.* Ad patientiam vel his etiam exemplis animabimur.

Hebr. c. 10. v. 36.

Superiori ævo Matrona fuit Catholica, cui Catharinæ nomen, quæ vitam Religioni impendit. Huic cùm mors sua monstraretur, duo scilicet ingentia saxa quibus elidenda erat anima. His illa visis in generosissimam vocem erumpens: Quàm hæc, ajebat, non longa sunt saxa, tam brevis est ad cælum via. Post horas pauculas, juvante Deo, suprà ero, solem ac stellas pedibus calcaturâ. Quidquid mihi reliquum fuisset vitæ, nec quidem horulâ, nec punctulum fuisset ad immensam æternitatem. Cur ergo & pati, & mori recusemus? Dixit, constanter passa, sanctè ac feliciter mortua: jámque, quod de Theophilo diximus, Deo fruitur, & Paradisum habitat immortalis.

In Angliâ. Exempla ad patientiam animantia.

Vincentius supra omnium pænè martyrum supplicia inauditam Daciani carnificinam tolerans, cùm in catastâ penderet, undique lacerato corpore, per ludibrium à Daciano interrogatus est: Quî haberet, & ubi esse sibi videretur? Cui Vincentius: In alto sum, inquit, unde te despiciam. Minitanti acerbiora, dixit: Hoc cupio, quò altiùs evehar in cælo. Cúmque ardentes faces, ferrei pectines, ungulæ candentes, forcipes admoverentur: Sciatis, inquit Vincentius, acerbissimum hunc lusum Christianis non ingratum esse, ob inexplicabilia cæli gaudia. Eandem vocem usurpans Mennas Ægyptius Martyr: Secate, inquit, urite, lacerate: Mennam à Christo non avertetis. Tormenta omnia cæli gaudiis inferiora sunt.

Anno à Virginis partu trecentesimo quadragesimo quarto, sub Persarum Rege Saborio Jonas & Barachisius fortissimi Martyres infanda passi sunt. Jonas acerrimè flagellatus spinis, & pede tractus uno ad glaciem hieme perfrigidâ, sic pernoctavit sub dio. Manè per ludibrium interrogatus quî dormiisset, animosè respondit: Nunquam omni vitâ melius. Qui segetem amat, frumentum serit, & labores suos pluviis, nivibus, ventis, omnibus cæli injuriis exponit; atque hæc omnia spe messis. Nos jam seminamus, ut Beatitudinis æternæ segetem paremus. Christiani athletæ dicta irrisus excepit, & tormentum multò acerbissimum; nam omnes ejus digiti sunt præcisi, quos in terrâ spargentes: Digitos tuos, inquiunt, jam seminamus, tu expecta sis dum eos denuò metas: At ille animi erectus: Aderit dies, inquit, cùm illos non sine amplo fenore recipiam. Demum pice liquatâ mersus, omniáque illius ossa inter cochleam contusa sunt. Ita finiit, & ad paradisum transiit.

Barachisio herois istius socio, candentes globi sub axillas admoti, fusile plumbum naribus & palpebris, liquata pix ori infusa, totum corpus spinis concisum, omnia demum ossa confracta sunt cochleâ. Sub hæc tormenta Martyris voces fuerunt: Ingeniosa esse solet crudelitas in supplicia; scitis plura? tentate plura; cælorum regnum his omnibus dignissimum est.

O verè dignissimum! Idcirco cum Augustino vociferamur: *Domine hîc ure, hîc seca, hîc lacera, modò in æternum parcas*: omnium in nos odium despumet, ab omnibus exclusissimi simus, modò tua nos domus recipiat. In exilio esse miserum nil est insoliti. Nos exules sumus, nec esse miseri detrectamus, modò nos patria, modò paradisus non excludat.

Præceptum est olim Israëlis populo: *Sex diebus colligite: in die autem septimo Sabbathum est Domini: idcirco non invenietur.* Nunc laborandi & colligendi tempus est; brevî dies æternitatis illucescet, æterno perfruemur Sabbatho.

Exod. c. 16. v. 26.

CAPVT IV.

Quartum in cælo Gaudium, Voluptas Tactûs.

CVm ab Alarico Gothorum rege vastaretur urbs Roma, Hipponensis Pontifex Augustinus occasionem ac causam sumpsit scribendi illud, quod ipsemet opus grande vocat: Ita libros viginti duos de Civitate DEI conscripsit.

Annæus Seneca jam senex ad Gallionẽ fratrẽ de beatâ vitâ librum edidit, ubi monita & sensûs aurei, prorsus digni, quos Christiana volumina velut sui partem agnoscant & venerentur. Nec alibi dissimilis sibi Annæus; cujus verba hęc sunt: *Beata vita bonum in se perfectum habet, inexuperabile: quod si est, perfectè beata est. Nunquid dubitas, quin beata vita summum bonum sit? Ergo si summum bonum habet, summè beata est. Quemadmodum Summum adjectionem non recipit, ita nec beata quidem vita, quæ sine summo bono non est.* *Senec. ep. 85. med.*

E Theologiæ meditullio istud pronuntiatum est; nam Theologorum Antistes Thomas ab Aquino, hoc beatitudini proprium censet, adjectionem non posse recipere: cùm vita beata perfectè beata sit, nec ullo modo majus præmium possit Beatis dari, quàm DEVS ipse, & jugis aspectus DEI.

Exorsi sumus de hâc beatitudinis perfectione loqui: De Visûs, Gustatûs, & Odoratûs exteriore sensu diximus, proximum est de Tactu jam disserere.

§. I.

QVemadmodum apud inferos inter exteriorum sensuum tormenta summum est, Ignis æternus, qui Tactum cruciat infandis modis: Ita in cęlo non minima Voluptas percipietur Tactu. Theologorum calculi hîc conveniunt, usum Tactûs etiam in cęlorum domo futurum; cùm Christus à suo funere redivivus de se dixerit. *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Neque hîc sordium quidquam aut impuri miscebitur: Maxima Tactûs voluptas erit, sed purissima. Ita nos Servator docuit: *In Resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei in cælo.* Ita & iste Tangendi sensus suis fruetur delitiis.

In cælo maxima voluptas percipietur tactu Luc. c. 24. v. 39.

Matt. c. 22. v. 30.

Inter has sanitatem perfectissimam numeramus, quæ omni mortis morbique metu sit libera. Istud arcani explicatissimè commonstrans Paulus, *Seminatur*, inquit, *in corruptione, surget in incorruptione; seminatur in ignobilitate, surget in glorià; seminatur in infirmitate, surget in virtute: Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.* Porrò illud appellat Paulus corpus spirituale, non quod ossibus & carne careat, sed quod spiritui tam exactè sit subjectum, ut ubicunque voluerit esse spiritus, eò citra omnem laborem celerrimè ac pænè momento moveatur & corpus; seu sursum, sive deorsum sit eundum. Huic tali corpori nulla montium moles obstabit, vel mille ferreos parietes velocissimè transire poterit sine ullo penitus obstaculo. Corpora nostra etiamnum morti obnoxia innato deprimuntur pondere. Hinc quando moliendus ascensus, multùm laborant, lassantur, sudant: At corpori beato huc illuc, deorsum sursum ferri longè facillimum erit; instar sagittæ, quò volet, suavissimè pervolabit. Non hîc equis, non quadrigis, nec alis opus. Cogitemus, obsecro, & velut in rem præsentem veniamus: Si quis nostrûm hoc rerum statu, decimâ horulæ parte ad solem subvolare posset, quantum inde voluptatis hauriret? Anaxagoras certè hoc expetiit unicè, soli proximus stare, eúmque contingere, etiamsi mox moriendum foret. Atqui revera, hoc omnium Beatorum corporibus proprium erit, quocunque lubuerit volatu admirabili, suavissimo perferri. Sed de hoc amplius infrà.

1. Cor. 15. v. 42. & seqq.

Quod corpus spirituale Paulus intelligat.

A Tangendi sensus, dum hîc agimus, præ sensibus ceteris sua habet supplicia. Fames, sitis, gelu, æstus, verbera, plagæ, vulnera, dolores, morbi, similesque miseriæ omnes tangendi sensum exercent & cruciant; quę si patientiùs tolerârit, tantò copiosiùs ab iis omnibus jam liber gaudebit.

Quantum pecuniæ opulentus quispiam impenderet, si liceret per omnem vitam à dolore dentium, oculorum, capitis, stomachi, à pleuritide, calculo, podagrâ, ceterisque ejuscemodi malis immunem agere. In cælo erimus, non à morte solùm, sed ab omni doloris aut morbi umbrâ immunes. *Mors ultrà non erit, neque luctus, neque dolor erit ultrà, quia prima abierunt.* *Apoc. c. 21. v. 4.*

B Quòd si quas alias Tactûs voluptates hîc percipiamus, DEVS utique longè nobiliores hoc ipso in genere suis præstabit. Quis enim insanus adeò ut somniet pecora pastui nata plus haurire voluptatis, quàm homines DEO amicissimi sint percepturi? caducas voluptates æternæ tanto superant discrimine ac intervallo, quantum est inter corpus & animum, naturam & gratiam, bestiam & Archangelum, tempus & æternitatem, rem conditam & conditorem.

§. II.

GRegorius Magnus Isaacum hominem tectæ virtutis laudat, quòd triduò inter preces Spoleti in æde sacrâ pernoctasset, & patientissimè tulisset, cùm eum æditimus tam insolitæ pietatis impatiens colaphis cæsum ejecisset. Hic ipse Isaac urbis fugitans solitudinem habitavit vaticiniis & miraculis clarus. Nec defuerunt, qui viri exemplo ducti æternæ vitæ desiderio inflammabantur. Illud tamen labeculæ viro integerrimo inhærere videbatur: subinde insolenter lætus fuerat. Ejus rei causam indagemus: Gregorius hanc assignat: Plerumque contingit, ut quibus majora bona DEVS præstat, iis minora quædam non tribuat, ut hi tales C seipsos semper accusent & reprehendant, dum esse perfecti cupiunt & nequeunt. Deinde vult DEVS, ut ubi tam crebra lucta est & pugna, frequentior quoque sit victoria, & inde amplius vincentis præmium. Tertiò, ne talibus unquam desit submittendi sese occasio, dum expendunt vanos ac irritos esse conatus hominum sine præsentissima ope divinâ. Putant humaniorum litterarum scholastici, se versus scribere, & carmina pangere, quamvis magister thema subjiciat, verba suggerat, malè rotundatos versus corrigat. O boni, quantilla hîc discipulorum pars est? quid hi sutim dicent? Vos scilicet & Virgilius carmina venusta scribitis. Tales sunt omnes labores nostri: minima pars illorum nostra. DEVS *est, qui operatur in nobis & velle, & perficere.* Absque DEO non tantùm non perficere quidquam, sed nec velle possumus. Quarta denique tam insolescentis lætitiæ causa erat in Isaaco, voluptatis æternæ præmeditatio. Fieri non potest ut D mens sincerâ cælum cogitatione percurrat, & non plurimùm hilarescat. Illas cæli delivias velut contingere ac pregustare occulti, sed magni gaudii est; quod eò exercuit subinde, ut in totum hominem sese diffundat.

Cur Deus in viris integerrimis aliquid labeculæ immittat?

Philip. c. 2. v. 13.

Hebræus Rex David, varias calamitates lamentatus: *Miserere mei Domine*, ait, *quoniam tribulor. quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus: Oblivioni datus sum tanquam mortuus à corde: factus sum tanquam vas perditum.* Subitò velut resumptis viribus respirans: *Ego autem in te speravi, Domine: Illustra faciem tuam super servum tuum: Domine non confundar, quoniam invocavi te; Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ quam abscondisti timentibus te.* Tua domus, ô Domine, amœnitatibus undequaque offertissima est; cælum omne melleum & saccareum est, quàcunque gustetur parte, suavissimum est.

Ps. 30. v. 10. 11. 13. 14. Ibid. v. 15. 17. & seqq.

Sed

Sed manna hoc abſconditum non ſapit, niſi ſeriò illud guſtantibus. Plurima hîc latet dulcedo; ſed abſcondiſti eam, ô DEVS, timentibus te. Non exhilarant mentem cæli gaudia, niſi attentè cogitata.

Dictum è Rhetorum ſcholis depromptum eſt. Omnis ſimilitudo claudicat: Rem exemplo mõſtramus. Inferorum ignis quo tactus præcipuè torquetur, ſi ſuccenſo clibano, ſi fornaci calcariæ, ſi officinæ vitriariæ, ſi bullienti ſalis mari, ſi ætnę ſaxa & ignes jaculanti conferatur, ſimilitudo erit qualiſcunque, ſed hem quàm claudicans! Siquidem noſter ignis ad Avernalem illum pictus eſt ignis. Deinde quamvis ſal coqui cœptum, dies noctéſque in extenſiſſimâ ſartagine ferveat, ſubinde tamen ferias agit hic focus; inferorũ ſupplicia totis ſæculis nec momento interquieſcunt. Ita ſimilitudo multùm claudicat. Idem pænè ad rem propoſitam aſſerendum: Omnis tangendi uſus in hoc Orbe claudicat. Non rarò ægroti ajunt neſcire ſe quâ præcipuè parte dolor ſęviat, cùm ſæviat ubique, omnia eſſe læſa, malè affecta omnia; quaquà tangis, offendis. Deinde, non ſolùm fragile eſt quidquid hîc tangi poteſt, ſed & fallacioſum eſt: nam plerumque acum aut hamum abditum tegit, qui tangentem invadit. Ita Tactus errore creberrimo fallitur, amicum exiſtimans quod hoſtile demum experitur. Exempli gratiâ: Dentes pruriunt & ſalivâ natant, manúſque velut tardas increpant, cùm aut ceraſâ duracina, aut ficus molliſſimas, aut optimas placentas, aut dulciaria nebulas appetunt: ſed latet ſub his ſcorpionis aculeus, ſuum dentes hoſtem ſentient. Nam hæc frixa & dulcia licet mollia plurimùm obeſſe ſolent dentibus. Sic Tactus non ſine damno ubique pænè decipitur, & læditur.

Omnis tãgendi uſus in hoc orbe claudicat.

Non autem in cælo.

Longè aliud in cælo erit: Quidquid illic tangi poterit, gratiſſimam ad Tactum proportionem exhibebit. Totum cujuſcunque beati corpus, ſimmetriâ decentiſſimâ, temperie nobiliſſimâ, ſanitate perfectiſſimâ gaudebit. Erit in eo temperamenti præſtantiſſimi ſenſus intimus. Nam Beati ſuaviſſimè ſentient quàm ex toto valentes & ſani ſint, ab invaletudine omni ſecuriſſimi æternùm.

§. III.

AD bellum miſerat heroïs Spartana filiũ, ſed claudicantem: cúmque eum ad aliquantulum viæ deduceret, acriter hortata: Fili, ait, ſingulis gradibus fac virtutis memineris. Non enim militiam proficiſceris ut fugias, ſed ut collato pede ſtes: Aut vincendum igitur, aut moriendum.

O Chriſtiani, ad omnem tangendi uſum, mementote Chriſtianæ virtutis, mementote cæli. Cùm aliquid in corpore urit, dolet, pungit, cruciatui eſt, mementote Beatitudinis, ubi nihil ampliùs punget, dolebit, urer, cruciabit, ubi moleſtiæ nihil eſſe poterit. Nunc in prælio ſumus, non ut fugiamus, ſed ut ſtemus. Aut vincendum, aut moriendum.

Iſtud tunc maximè verſandum animo, cùm cacodæmon Tactum pellicit ad pomum vetitum tangendum. Quandocunque igitur veterator Stygius ſuadet & invitat, ut tangamus quod illicitum, inhoneſtum, prohibitum, hoc illi & nobis occinamus: Aut vincendum, aut moriendum. Rem vetitam tangere, mortis eſt; prurientem tactum coërcere, victoriæ eſt. Aut ergo morere, aut vince.

Duo documenta ne tangantur non tangenda.

Hîc animi puritatem inſtillo: Si purus ſit animus, facilè continebit manum ne limites tranſiliat, & tangat non tangenda. Huic rei altiùs & tenaciùs capiendæ, duo hæc documenta ſuggero.

1. Botros immaturos

1. *Botros immaturos ne carpe.* 2. *Manum petulantem in ſinum mitte.* Botros, inquam, ne carpe immaturos. Inter Iſraëlis plebem proverbium olim jactabatur: *Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupuerunt.*

ne carpe. Prov. 31. v. 19.

A Gregorio uvæ acerbæ, voluptates ſunt hujus vitæ. Nam quiſquis, ait, præſentis vitæ delectationibus ſatiari deſiderat, fructus ante tempus comedere feſtinat. Eam ob cauſam Philo diſertiſſimus oblectamenta vetita, furta delectationum vitæ futuræ nominat.

Uvæ acerbæ ſunt voluptates hujus vitę.

Cùm ergo præſens oculos voluptas allicit, blanditur, trahit, ſuadétque: tange, carpe, fruere: Cùm cibus quia vetitus, non comedendus; cùm potus quia nimius, non admittendus; cùm pecunia quia aliena, non attrahenda; cùm femina non aſpicienda, multò minùs tangenda, cùm aliud quippiam nociturum oculis ac manibus ſe offert, uvam immaturam cogita, & cave tangas. Hîc aut vincendum, aut moriendum. Amore beatitudinis differ obſecro hanc Tactûs voluptatem, in beatitudinis domum. Illic licebit botros maturos capere. Omnis voluptas amore Numinis contempta, millecuplo redibit fœnore.

Urſi nimiùm appetentes mellis prædantur alvearia, B ſed tuber ac ſaucium referunt caput ab apibus læſis compunctum: ita nos præmaturâ manu rapimus voluptatem, ſed furta noſtra conſcientię vulneribus puniuntur: Cave tangas illicita tactui. Si appetis botros, carpe, ſed maturos; cæleſtes præliba delitias.

Alterum eſt: *Petulantem manum in ſinum mitte*, cum Moſe forſan extrahes leproſam. Cùm nobis videmur neſcio quanta pro Deo auſi, cùm noſmet circumſpicimus velut atlantes grandibus promeritis adorandos, ſtrictiùs ſeipſum quiſque hunc in modum examinet: Dic enimverò maxime Atlas, quos pro cælo labores ſubis? qualem te pœnitentiæ permittis? quàm arduæ ſunt actiones tuæ? quantum inediæ ac famis toleras? quid ſomno demis? quot nocturnis horis vigilas? quantum noctis nõ ad pocula, nec ad fritillum, *a* ſed inter preces exigis? quàm ſeverè carnem maceras? quantis rigoribus petulantiam corporis coërces? quantum lacrymarum fundis, non ob amiſſam pecuniam, ſed ob cælum nondum acquiſitum? Dic denique quantus tui victor es, quàm tibi ipſe imperioſus? ſic manum mitte in ſinum, leproſam, planè puro, extracturus.

2. Petulantem manũ in ſinum mitte.

a Abacus vel alveolus luſorius.

Deſcende in teipſum & apparebit, quàm parùm labores pro cælo, quàm frigidus, quàm nullus ſit tuus pro illo ſudor.

Age igitur; Excutias tandem tibi te: ſudoribus paratur cælum. Nullus hîc torpori locus eſt. Cælum in oculis, in animo ſit. *Interroga*, inquit Auguſtinus, *ultima & intima ſua ſi capere poſſint gaudium de tantâ Beatitudine.* Anhelas eò? ſepone noxia, botros ne carpe immaturos, nociturum rejice voluptatem. Certiſſima via eſt ad æternas voluptates; deſpicere cadúcas.

Aug. Manual. c. penult.

CAPVT V.

Quintum in cælo Gaudium, Voluptas Aurium.

D

MEntionem injicit Auguſtinus in libris de Trinitate hominis joculatoris & mimi, qui in medium theatri progreſſus; Audite cives, inquiebat, proximis ludis omnium veſtrûm cogitationes aperiam. Proximâ igitur ludorum inſtauratione, maximo ſtudio ingens hominum frequentia convenêre, ſe quiſque ex adverſum quàm proximè collocavit. Toto theatro jam farto ingens ſtipatio, & vox omnium fuit:

Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu?
Adfuit demum hiſtrio;
Conticuêre omnes intentiq́, ora tenebant.

Hora. de arte Poëtică poſt init.
Virg. l. 2. Æneid. init.

At ille iterum: Dicam, inquit, quid quiſque veſtrûm cogiter velitque: Vili omnes vultis emere, & vendere catò. Ingens obortus riſus, dicti veritatem commendavit. Negat Auguſtinus è toto id verum eſſe, &: Novi virum, ait, cui venalis, liber delatus, pretio quàm par erat, longè

longè inferiore. Ille, ut animi erat sinceri, cùm venditorem mercis suæ ignarum cerneret, plus pecuniæ dedit, quàm poscebatur. Noluit certè tam vili emere. Nec defuerunt alii qui frumentum grandi emerint pretio, & vili vendiderint.

Ennius fortassis veriùs pronuntiârit: Omnes mortales sese laudari exoptant. Quamvis nec hoc usquequaque verum sit. Sunt enim quibus sui odium & despicientia omni elogio potior est. Hi sibi ipsis displicent, & gratias agunt cùm contemptui sunt: hoc enim sibi deberi ex æquo censent.

Quòd si mimus ille atque Ennius dixissent: O cives omnes beati esse vultis, miseri esse non vultis: Rem certè dixissent. Quidquid aliud quisquam, ait Augustinus, latenter velit, ab hâc voluntate non recedit. Omnes beati esse cupimus, omnes, omnes. Qualis speranda sit beatitudo, exponere cœpimus, ad quintum cæli gaudium progressi, quod Auditui obtinget. Suas ceteris sensibus voluptates assignavimus; suam habebunt & Aures, idque singulariter è cælesti Musicâ, de quâ nunc disserendum.

§. I.

Leonardus Lessius l. 3. de Summo Bono c. 8. Beatorum sensus post resurrectionem congruas delectationes habebunt:

NOn ignotus nostro ævo Theologus: *Non est dubitandum*, inquit, *quin sensus quoque externi suas functiones & congruas delectationes post Resurrectionem habituri sint.* Beati utique videbunt, audient, odorabuntur, gustabunt, tangent & tangi poterunt; & quidem perfectiùs multò, jam semper victuri, quàm dum viverent, morituri: nec deerunt quæ visu, quæ auditu, quæ odoratu, tactu, gustatu sint dignissima. Quòd si protoplastus parens in paradiso nondum morti addictus his talibus fruebatur delitiis, cur iis jam beati careant?

Damnati autem omnibus sensibus torquebuntur.

Apud inferos damnati nullo non sensu torquebuntur: horribiles ac monstrificæ formæ oculos; ululatus, clamor, rugitus aures; mephitis motæ camarinæ torquebit nares; tellea fercula, sulphurea pocula, fames ac sitis palatum, ignis universum corpus cruciabit. Par est ut corpus, quod delitiis vagis deliquit, suppliciis, id diversis luat. Non minùs æquum est, ut corpus variis rigoribus maceratum, suis donetur præmiis. Ideò membra omnia, & omnes quasi articuli suâ fruentur beatitudine. Hinc oculos elegantiarum omnium mare, nares suavissimorum odorum campus; saporis exquisitissimi nectar & ambrosia, fauces; omnia corporis membra, sanitas perquàm jucundissima; tot mille Orpheorum Musica permulcebit aures. Quarum gemina erit voluptas: à colloquiis & à Musicâ. Colloqui amœnum quid habet: quò autem chariores sunt ii quibuscum loquimur, eò suavius est colloquium. In cælo longè charissimi erunt quos mutuus oblectabit sermo. Nec opus illic diductis semper labiis vibrare linguam, satis est velle hoc alium scire, quod illi quis patefactum cupit. Quamvis etiam more nostro locuturi sint cœlites. Quemadmodum Christus post obitam mortem jam paradisi inquilinus verissimè nostro ritu locutus est. Præter mutuum inter cælites sermonem erit & Musica.

Musicâ nihil magis cœlo cognatum:

Inter hæc inferiora nil, putem, similius est, magisque cognatum cælo, quàm Musica. Narrat interpres cælestium arcanorum Joannes; *Factum esse silentium in cælo, quasi mediâ horâ.* Ergo priùs non silebatur: quis autem clamoris inconditi tumultum affingat cælo? Hebræus vates: *Exultabunt Sancti in gloriâ*, inquit, *exultationes* DEI *in gutture eorum.* Quâ tandem ratione? Habentes singuli citharas, cantabant canticum novum. *Et vidi*, ait Joannes, *& audivi vocem angelorum multorum, & erat numerus eorum millia millium dicentium voce magnâ: Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem & divinitatem*, &c. *Et vocem quam audivi, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis. Et nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia.* Subjungit: *Posthæc audivi quasi vocem turbarum multarum in cælo dicentium Alleluya, & iterum dixerunt Alleluya.* Cui accedens Tobias: *Ex lapide candido*, inquit, *& mundo omnes plateæ ejus sternentur, & per vicos ejus Alleluya cantabitur.* Musicam in cælo vocalem fore, dubitandum non est. Exultationes in gutture eorum, non in animo solùm. Habebit suas & auditus delitias, longè suavissimam, cum Boëthio loquor, carminis mulcedinem.

Apoc. c. 8. v. 1. *Psal. 149. v. 5. & 6.* *Apoc. c. 5. v. 11. 12.* *Ibid. c. 14. v. 2. 3.* *Ibid. c. 19. v. 1. & 3.* *Tob. c. 13. v. 22.* Erit que vocalis.

In Orbe nostro, septem testudinum harmonia, Sirenum creditur esse concordia. Infantes sumus, quos superi jure rideant. Quid enim verò septem testudinum suavitas ad cæli concentum sit?

Fingamus, oro, Musicam quàm possumus modestissimam conclavi clausam. Sint non plures vicenis Angelis: Eorum sex fidibus utantur & chelin tractent, sex assâ voce canant, sex itidem citharœdos agant, duo ludant organis. Canendi carminis verba suppeditabit, aut Psalmus septuagesimus: *Repleatur os meum laude tuâ: Gaudebunt labia mea dum cantavero tibi*; aut Psalmus centesimus duodecimus: *Sit nomen Domini benedictum.* Hi viginti omninò Musici è cælo inconcinnè & aversis Musis canere non didicerunt; chromatis uti, & omnibus elegantiis cantum pingere optimè sciunt: Concinant ergo & vocem fidibus jungant. Talis certè symphonia hæc erit, ut affirmatissimè dici possit, à nullo Regum, nec ab Imperatorum ullo unquam similes auditos esse phonascos. Sed progrediamur posito isthoc Musicæ simulacro.

§. II.

FIngamus quinquaginta, fingamus centum Angelos, & vocibus & fidibus concinere. Quantum suavissimæ voluptatis aures animúmque raptum advertet? sed hâc ipsâ præstantiorem fingamus, de quâ etiamsi dici possit, *Nec auris audivit*; addi tamen non potest, *Nec in cor hominis ascendit*, hæc enim talia cogitare possumus & fingere. At verò de illâ cælesti omnium & Angelorum & hominum harmoniâ planissimè affirmandum: *Nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.* *1. Cor. c. 2. v. 9.* *Loc. cit.*

Quòd si illam duntaxat viginti Angelorum Musicam amans Musicæ audiret, in has utique voces prorumperet: Domine JESV, si mihi sint centum aures, si totus sim auris, perdius & pernox hos cantores audiam, nec satiabor audiendo: non cibus, non somnus ab hoc aurium melle me avellet. Et tamen hæc sensûs unici voluptas foret: si jam Odoratûs delinimenta, si gratissimorum aspectus, selectissimorum gustatus, charissimorum societas & colloquia, si ut verbo dicam, accedat cælum, quantum liquidissimæ voluptatis id erit flumen?

Hîc observandum seduò, quod & cælestia gaudia mirificè commendabit, & animum desiderio eorum plurimùm inflammabit. In exemplum sumamus Musicam. In hâc non omnis venustas aut suavitas simul audiri potest. Jam dulces cantûs flexiones, jam rotundatæ clausulæ, paullò pòst iterum suaves moduli, jam chroma nobile a auditur, quædam hinc illinc miscentur, quæ non adeò grata sunt auribus. Hinc sæpe cantûs medium suavitatem habet, quâ caruit initium: hinc sæpe finis cantûs dulcedinem instillat, quam nec initium habuit, nec medium. Ita guttatim ac particulatim haurimus auribus voluptatem. At verò in cælo gaudia omnia omnis voluptas simul, & omnibus momentis percipitur, quæ primo ingressu cæli percepta est. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Sed luculentiùs rem oculis subjicio.

a *Colorum, &c.*

In cælo simul omnis voluptas percipitur. *Psal. 36. v. 9.*

In conviviis olim tam Hispanico veteri, quàm Germanico ritu non plura simul fercula ponebantur. Sed ablato primo succedebat alterum, alteri tertium, tertio quartum, sic & cetera sequebantur. Sic uno tempore ex uno solùm cibo percipiebatur oblectatio. Jam verò

verò cùm epulamur more Gallico, simul omnia fercula, aut plurima eorum pars apponitur, ita pænè simul plura possunt delibari.

In hoc Orbe, Hispanico ac Germanico ritu prandemus: Hodie fortasse læti sumus, quid lux ferat crastina, quid sequens hebdomas, quid proximus mensis minetur, ignoramus. In cælo non sic gradatim beatitudine fruemur, omnes cæli voluptates quolibet momento percipiunt Beati, æternùm eas sic percepturi. Quod, si exactiùs cogitetur, incredibiliter beatitudinis bona commendat.

Amor & gaudium faciunt musicum.

Theologi concinnè dicunt: Amor & gaudium faciunt Musicum. Fit non rarò ut Amatorculus alloquis delirus mediam noctem vel medià hieme fidium cantu domum celebret, & tota personet vicinitas. Ab hoc insano Musicam frigoris patientem extorquet amor quantumvis impurus. Ad limen non cantaret tamdiu, nisi amaret. Ita & gaudium provocat ad cantum. Pharaone illiúsque exercitu in undis sepulto, Tunc cecinit Moses & filii Israël: *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est.* Exod. c. 15. v. 1.

Quoties David & amorem & gaudium testatus in cantum prorupit? *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra. Cantate Domino, & benedicite nomini ejus.* Hæc ei cantica persuasit amor. Beati cælites cùm & amore ardeant, & gaudiis cumulatissimi sint, non mirum si cantent. Amor & gaudium faciunt Musicos. Augustinus futuri spe lætissimus: *Felix ego*, inquit, *& verè in perpetuum felix, si post resolutionem hujus corpusculi audire meruero illa cantica cælestis melodiæ. Fortunatus ego nimiúmque beatus, si & ego ipse meruero cantare ea, & assistere Regi meo, Deo meo, Duci meo, & cernere eum in gloriâ suâ.* Psal. 95. v. 1. Aug. c. 25. Meditat.

§. III.

In cælo quilibet Sanctorum constituit symphoniam.

HArmonia minùs quàm duas voces non admittit; vox unicâ concentum non facit. At in cælo Sanctorum quilibet singularem constituit symphoniam: perinde uti artificiosa sunt horologia, quæ Musicis vocibus instructa totum decantant carmen. Hîc unicum est horologium, sed voces diversæ; sic unicus beatorum hominum symphoniam & concentum potest edere. Quale igitur jubilum erit in cælo à tot myriadibus cantorum? Nostra Musica paupertate grandi laborat, solis quatuor constat vocibus. Musica cælestis ditissima est, voces habet innumeras. Nos præstantissimam laudaturi Musicam, Orpheorum harmoniam, Sirenum concordiam appellamus; sed quid hæc ad cælitum concentus? Nos velut nosocomii tussientes senes & anus latrante stomacho inamœnùm canimus, si cum aulædis cælestibus conferamur. Illi ad mensam offertissimam cantant, amore & gaudio undequaque perfusi: nos velut cicadæ stridulis querimoniis fatigamus cælum: Illi canunt, nos gemimus.

Germanicon Fratrum Minorum part. 1. l. 2. c. 65. mihi pag. 135. S. Bonavent. in vitâ S. Francisci c. 5.

Franciscus Assisias suo fato jam vicinus, vix ossibus hærebat, & magnis urgebatur doloribus. His mitigandis unum aliquem è sociis (Pacificus is audiebat, poëtarum olim non infimus) rogabat, chelyn adferret ad instituendum concentum: & unà rationem addidit, cur id fieri vellet. Cui Pacificus: Hanc tibi gratiam, mi Pater gratificari minimè recusarem, sed vereor, ne aliis simus offendiculo. Ergo, ait Franciscus, omitte exequi quod dixi. At liberalissimus Deus in suorum vota, non passus est fidicinem hîc deesse. Ergo Angelus in subsidium venit, & quamvis unico per chelyn ductu, ita fidibus cecinit, ut æger Franciscus jam in meliorem Orbem se delatum crederet. Hóccine potuit vel unus Angelus, vel unico chelys contactu? Quid erunt mille tales fidicines, quid tot millena millia excellentissimorum ejusmodi cantorum in cælo? *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Psal. 35. v. 9. Hanc è cælo Musicam complures sanctorum hominum jam tumulo proximi velut eminus audierunt. Hinc

illis promptissimum fuit huic Orbi valedicere, & omnem cogitationem transferre in paradisum.

Beatus Nicolaus Tolentinas sex mensibus ante obitum suavissimos Angelorum concentus singulis noctibus audivit. Quo illum desiderio cælestis vitæ arsisse credimus, ad quam tam suaviter, & à tot Orpheis invitabatur? Beatum Martinum Sulpitius commemorat hymnis cælestibus honoratum; beatum Servulum Gregorius: de aliis alii. Talem Deus promulsidem suis præli- bandam solet submittere: hâc illos gustatione ad cælum initiat. Surius die 10. Sept. in ejus vitâ c. 11.

Hîc ostendo conformitatem humanę voluntatis cum divinâ. Non est in Orbe symphonia suavior, quàm hoc bicinium, Dei & hominis consentientium, idem volentium, atque ita simul canentium per intimam voluntatum conjunctionem. Hominis est contentâ hâc voce altum & acutum scansim insonare: Ego Domino meo & Deo meo; Ego dilecto meo, & ille mihi: possumus alter alteri cedere; alter alterius dicta capit, mutuo nosmet amore complectimur; ambo idem volumus, idémque nolumus: Domini mei voluntas mea est, & meam meus Dominus transfudit in suam: idem canimus. Symphonia suavior non est in mundo sine conformitate humanæ voluntatis cum divinâ.

Hæc nobis cantiuncula est discenda. Et sciamus nos nunquam in discendo hoc cantu sic profecturos, quin plura dicere, melius proficere, suaviùs canere, nostram cum divinâ voluntate arctiùs conjungere possimus. Ideò *Cantate Domino canticum novum; Cantate Domino omnis terra:* Cantate, oro, cantate: Quod Deus voluerit, volo: Sicut mandavit mihi Pater, sic facio. Hoc canticum Christus è cælo tulit. Hoc canticum ad modulorum fines, ad supremum halitum est producendum. Pessimè cecinit, qui ante finem canere desiit. Psal. 95. v. 1.

Psalmi quadragesimi quarti hęc est inscriptio: *Canticum pro dilecto, In finem iis, qui commutabuntur.* Paulus rem maximâ dicturus: *Ecce*, inquit, *mysterium vobis dico: omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Vultis immutari, vultis ad suavissimam cæli Musicam extolli? Cantate canticum pro dilecto, In finem. Cantate: *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra.* Hîc ego cum Isaiâ vociferor, & hortor singulos: *Bene cane, frequenta canticum, ut memoria tui sit.* Non turbent hoc tuum canticum latratus canum, non mugitus boum, non rugitus leonum, non fremitus equorum, non ululatus luporum. Non te hominum rixantium aut vituperantium voces impediant, non obtrectantium, non iracundorum, non lascivorum, non obmurmurantium clamor terreat. 1. Cor. c. 15. v. 51. Matth. c. 6. v. 10. Isa. c. 27. v. 16.

Sunt qui nihil minùs velint, quàm quod vult Deus: sed nec humanæ nôrunt suam subjungere voluntatem. Hi non canunt, sed rudunt cum onagris. Quisquis cælestem amas Musicam, Bene cane, Fiat voluntas tua: frequenta hoc canticum; Non sicut ego, sed sicut tu vis. Cane canticum pro dilecto, idque in finem, ut memoria tui sit in cælo.

CAPVT VI.

Sextum in Cælo Gaudium, Voluptas è quatuor corporis glorioſi dotibus.

NEMO non assentietur priscis Patribus, qui paradisum, primas Orbis delitias, cælo conferunt. Inter complures paradisi arbores una fuit *Lignum vitæ.* Præter salientes fontium aquas, nobilissima quatuor flumina fuerunt, quibus hæc deinde nomina sunt indita, Ganges, Nilus, Euphrates, Tigris. In Paradiso cælesti *Lignum vitæ* Servator Orbis est Dominus Jesus, æterna Sapientia, Rex Regum, à quo in nos omne promeritum, omnis favor & gratia, æterna vita derivatur: ceteræ hujus paradisi arbores sunt alii cælites. In paradiso cælesti lignum vitæ est Dominus Iesus, arbores sunt omnes

Gen. c. 2. v. 10. Porrò sacrâ paginâ teste, *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita.* Cum quatuor his fluminibus, quaternas beatorum corporum dotes licebit comparare. Theologorum omnium vox una est, Ex animo cujusvis Beati, in corpus redundaturam ingentem gloriam. Hæc verò quatuor illas excellentissimas conditiones continet, quas dotes appellare consuevimus.

Quatuor beatorum corporum dotes.

1. Immortalitas. 2. Subtilitas. 3. Agilitas. 4. Claritas.

Harum prima est *Immortalitas*, quam alii *Impassibilitatem* vocant: hæc corpus gloriosum ab omni penitus corruptione servat integerrimum. Altera est *Subtilitas*, quâ gloriosum corpus dotatũ quævis corpora penetrare potest. Tertia *Agilitas*, quæ corpori tribuit facultatem quoquoversum celerrimè se movendi. Quarta est *Claritas*, lumen corporis admirabile, quod splendori solis adeò non cedit, ut illud etiam superet. Hæc illa sunt quatuor flumina è Beatitudine velut è paradiso profluentia, & nunquam defectura. De his ordine nunc agendum.

§. I.

Duplex dos, Profectitia & Adventitia.

HÆ, quas diximus gloriosi corporis conditiones, *Dotes* nuncupantur ob communem, quem cum dote habent significatum. Jurisconsulti duplicem statuunt dotem Profectitiam & Adventitiam: illam parentes, istam alii largiuntur. Ritu veteri dos sponsæ dabatur die nuptiali, cùm in ædes sponsi primum inferret pedem. Non aliter sanè ad ipsum cæli ingressum Christus animarum sponsus hanc suis elargitur quadruplicem dotem, quam rectè adventitiam vocabimus.

Dos prima corporis *Immortalitas*. Beatus Paulus sidemul omnes quatuor dotes complexus: *Seminatur*, inquit, *in corruptione surget in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surget in gloriâ: seminatur in infirmitate, surget in virtute: seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.* Dum corpus mortale gerimus, in corruptione seminamus: Verùm ut idem Apostolus loquitur: *Oportet mortale hoc induere Immortalitatem.* Ita corpus redibit ad vitam, incorruptionis & immortalitatis munere affectum. Atque hæc beatorum hominum Immortalitas undequaque perfectissima erit. Nam & corpora damnatorum erunt immortalia: sed (heu!) sic illa semper vivent, ut semper moriantur, ad æternam lanienam velut perpetim renascentia. At verò corpora beatorum non ferro, non igne, non aquis, non veneno, re nullâ lædi poterunt. Hinc illa vel mediis inferorum flammis illæsa, vel mari medio tuta, vel inter mille curulium tormentorum globos secura, vel medio serpentum cervo salva, ut quæ nec pati possunt ampliùs nec mori. Hanc corporis beatissimam Immortalitatem vaticinatus Joannes: *Mors*, inquit, *ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà; quia prima abierunt.* Quisquis eximius est à morte, ab omni mortis comitatu, ab omni morborum & dolorum agmine nec vel minimùm lædi potest. Mortis imperium Plutonis regno conclusum est: Ad superos mors nulla penetrabit.

1. Cor. c. 15. v. 42.

Ibid. v. 53.

Corpus gloriosum lædi,

Apoc. c. 21. v. 4.

Visus est sibi Archimedes id artis reperisse, quâ totum commoveret Orbem terrarum, si vel passum unicum à terrâ liberum haberet. Promissum audax. Cras credam, hodie non. At verò beati cælites hoc poterunt, quibus omnis terrarum Orbis ut pila erit, quâ datatim luditur. Samsoniem ad hos gigantes infantulum dicemus. Philosophorum scitum est: Omnis passio fit per actionem agentis in passum: At corpus gloriosum à nullo quidquam pati poterit, soli animo quem vestit subjectum; rebus aliis omnibus superius, omnibus fortius, inviolabile, invictum. Beati corporis forma non defloreſcet, robur non deficiet, sanitas non mutabit, vita non elanguescet, semper vivacissima. Gratulatus sibi Rex David de futuro hoc statu: *Cor meum*, inquit, *& caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Ætas Beatorum floridissima, nulli obnoxia senio, virili, sic dicam, juventâ gaudens, ætatis Christi æmula. Paulus id asserens: *Donec*, ait, *occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Cujusvis beati corpus, eodem teste, *Christus configuratum corpori claritatis suæ restituet.* Nemo inter beatos luscus aut cæcus, nemo deformis aut mutilus, nemo debilis, aut claudus, nemo pumilus aut monstrosus, nemo vel minimùm defectivus. Neque tamen nesurget Augustinus eâ quemque staturâ posse resurgere quâ defunctus est, modò absit deformitas.

Nec ab ullo quidquam pati poterit,

Ps. 83. v. 3.

Ephes. c. 4. v. 13.

Philip. c. 3. v. 21.

Nec minimùm defectuosum resurget.

Dos altera gloriosi corporis est *Subtilitas*. *Seminatur corpus animale*, inquit Paulus, *surget corpus spirituale.* Spirituale vocat non quod ossibus & carne careat, non quod aëreum, sed quod spiritui ex integro subjectum sit ad omnem nutum. Quemadmodum verò Christus sepulchrum exiit immoto saxo, illæso signo: quemadmodum ad discipulos januis clausis, & in cælum empyreum orbibus cælestibus non disjunctis penetravit, quamvis & ossibus constaret & carne; ita Beatorum quilibet vel Babylonica vel Ninivetana mœnia, vel omnes montes penetrare poterit. Non ferreus, non vel centum cubitis crassus paries obstare poterit ulli corporum beatorum. Sit terram inter cælumque mons, unus, & spatium hoc omne obstruat, momento seu brevissimo tempore gloriosum corpus penetrabit. Radium solarem cogita, vitrum penetrat; vitrum tamen nec dividit nec lædit.

Sed subtile & spirituale.

1. Cor. c. 15. v. 42.

Quid hic spirituale vocetur.

Angelum è loco ad locum moveri non transito medio, credant quivolunt, ego non. Loc. sup. cit.

§. II.

TErtia gloriosi corporis conditio, *Agilitas*. *Seminatur in infirmitate, surget in virtute.* Admirabile gaudium, sed nobis planè inexploratum, sic volare posse, & quidem tam felicibus alis, ut sive in cælo esse placeat, sive in terrâ, illic momento pænè Beatorum quisque sit, ubi esse voluerit. Isaias id prædicens: *Qui sperant in Domino*, inquit, *mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut Aquilæ* volabunt. Placet esse vicinum solio Christi; proximum stare parentibus; cominus contemplari terram medio aëre pendentem? vel sidera in alto suspensa? Continuò ibi erit beatorum quivis, ubi esse voluerit. Neque hîc temeraria per cælum discursatio somnianda. Hæc omnia sine turbis ad nutum exactissimæ rationis fient. *Fulgebunt justi & tanquam scintillæ in arundineto discurrent.* Cùm fruteum aut nemus incenditur, nihil velocius est scintillis. Sed tarda est earum velocitas, si ad Beatorum volatus conferatur.

Isa. c. 49. v. 31.

Sap. c. 3. v. 7.

Hipponensis Præsul admirabundus: *Certè*, inquit, *ubi volet spiritus, ibi protinus erit & corpus, sicut Angeli.* Neque suæ tantùm, sed & alia quæcunque ingentia corpora celerrimè movere poterunt Beati; velut Angeli, quibus nihil est negotii arbores eradicare, turres dejicere, exercitus difflare, fontes durare, amnes in ortum revocare, mare pigrum colligare, turbines & ventos impellere, diem tollere, noctem tenere, stellas evellere, cælum deponere, terram suspendere, manes sublimare, montes diluere, sidera extinguere, tartarum illuminare. Hæc Angelis in facili sunt. Angelus supremum è cælestibus Orbem tam celeri rotatu circumagit, ut nec sensu, nec animo id capiamus. Ejus rei specimen præbuit Angelus qui Abacuc cum messorum delitiis è Judæâ in Babylonem quingentis milliaribus distantem transtulit momento. *Beati*, Christo teste, *erunt sicut Angeli* DEI.

Aug. l. 22. de civit. c. ult.

Certè partem cœli, terra, elementorum.

Matth. c. 22. v. 30.

In Orbe hoc nostro, *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* In hac valle omnia suo nutant ruúntque ponderе: hîc jam plumbei sumus, futuri aurei si velimus. Nunc motus noster testudineus est, brevî aquilas & sagittas superabimus. Ibunt, inquit Ezechiel, & revertentur instar fulguris.

Sap. c. 9. v. 15.

Ezech. 1. v. 14.

Quarta gloriosi corporis conditio, *Claritas*. Quot sanctorum hominum, mortales etiamnum, miro splendore radiabant? Quot Christiani Martyres ergastulorum

rum tenebras cælesti die collustrârunt? Quot amici Numinis inter precandum insolitâ luce perfusi sunt? Quoties oculis etiam incredulis fulgor insolitus in hâc vitâ oblatus?

Cæsar. Heisterbach. l. 12. miracl. sui ævi c. 54.

Ajunt in Parisiensi olim Academiâ virum litterarum ægrotâsse. Cúmque is in morbo, ut fit, amœniore cogitatione tempus fallere institueret, futuram beatitudinem sibi sumpsit considerandam. Hîc hærere nonnihil & subdubitare cœpit, quâ ratione fieri posset, ut corpus è luto fictile, splendore certaret cum sole? Mox tantus è decumbentis pedibus emersit splendor, ut oculos avertere coactus Christo ingentes gratias meminerit ob tam luculentum beatitudinis futuræ testimonium.

Sap. c. 3. v. 7. Dan. c. 12. v. 3.

Verissimè *fulgebunt justi*. Nam corpus seminatur in ignobilitate, surget in gloriâ. Quod Hebræus vates Daniel confirmans: *Qui docti fuerint*, ait, *fulgebunt tanquam splendor firmamenti; & qui ad justitiam erudiunt multos, tanquam stellæ in perpetuas æternitates.* Nec Paulus aliter: *Philip. c. 3. v. 21.* *Reformabit corpus humilitatis nostræ*, inquit, *configuratum corpori claritatis suæ.* Cui plus beatitudinis, plus & splendoris erit, cum admirabili pulchritudinis excellentiâ, quam nec macula, nec nævulus ullus, nec ruga, nec aliud quidquam temerabit, quod placere non possit. Et quantum dabunt fulgoris ea corpora, quæ Christi causâ plagis & verberibus mulctata, vibicibus, & ulceribus turgida, flagris conscissa, spinis flagellata, malleis aut cochleis contusa, forcipibus & pectinibus lacerata, largis pateris suum propinabant sanguinem Crucifixo Domino? Hęc corpora velut encaustа miríssimi splendoris gemmas ostentabunt. Sed quod mirius est, ajunt corpora Beatorum fore velut diaphanum vitrum, aut pellucidissimum crystallum; ita ut omnis interior symmetria nervorum, ossium, venarum, partiúmque ceterarum omnium oculis è toto pateat. Verissimè Joannes: Tunc, inquit, apparebit quid erimus. Nunc corpora nostra velut arbores in brumâ sunt sine frondibus, sine floribus sine fructibus, sine honore: hæc tamen omnia ver æternitatis explicabit, frondes & flores, & fructus, & honores omnigenos daturum.

Marc. c. 9. v. 5. & 6.

Petrus Apostolus in rupe Taboreiâ insolito aspectu raptus, & gaudio subsultans: *Bonum est*, inquit, *nos hic esse.* Mox velut architectus ædificium dictat, jam jam admoturus manum structuræ, ne gaudii tam insperati amœnitas exvanescat. *Non enim sciebat*, ait Marcus, *quid diceret.* Hîc Augustinus: *Si unica*, inquit, *mellis guttula è paradiso, sic omnem vanitatis sitim extinxit, quid faciet inexhaustum voluptatis pelagus? Si unicus gloriæ divinæ radius sic mentem affecit, quid sperandum est gaudii post superatam hanc mœroris vallem, cùm ipsum sese divinitatis jubar in cælicolas omnes largissimè diffundet?*

§. III.

HOc loco Patientiam ostendo & quidem utrâque manu. Hîc extra cælum Mors imperat, hîc morbi Mortis famuli, hîc ingens miseriarum agmen, & longissima calamitatum series in regno suo sunt, domi suæ sunt. Quocunque aciem flectamus, Mortis plena sunt omnia. Nihil hîc uspiam tam vitale, aut firmum, quod Morti non pendat tributum: Omnes Mortis stipendiarii sumus. Sed Patientia, obsecro, Patientia, Patientia. Brevî meliora. Levius fit Patientiâ quidquid corrigere est nefas. Levi momento hæc omnis vita vertitur. Brevî dies aderit, qui detracto sacco, immortalitatis purpurâ nos vestiet. Tantisper non indignemur tam miseræ vesti; quamdiu Deo visum, feramus saccum. Tolerando fit levior. Hîc quidem nostra corpora tam non subtilia sunt, ut ea vel paries ligneus, vel asser unicus impediat, & progressum sistat. Pecudes, pisces, aves multò nobis beatiores, quibus mira velocitas, aut etiam volatus est concessus. Aves per aërem liberrimè commeant, idque celeritate mirâ; pisces per aquam ad instar jaculi feruntur. Hæc cernimus, sed assequi nequimus: nihil minus corpori quàm volare licet, animo licet.

Quod Dædalum dixisse jam suprà memoravimus, id etiam Christiana generositas dicat, ita loquatur cælestium amator: Etsi omnes mihi domus pessulum objiciant, etsi undique sim exclusissimus: Terras licèt & undas obstruant; at cælum certè patet, ibimus illuc, ibimus, ibimus. Hoc iter nemo mihi clauserit, hunc mihi volatum nemo prohibuerit. *Omnia possideat, non possidet æthera Mundus.* Ibimus in cælum, ibimus.

Rudolphus II. Imperator augustæ memoriæ, unicam hanc voculam ADSIT, pro symbolo sibi delegit. Vox ista scutis, vestibus, signis, tapetibus, vexillis, parietibus, muris hærebat fixa. Quinque solùm litterulæ hunc omnino sensum repræsentabant: *Adjuvante Deo superabo imperatorem Turcarum.* Laudanda in Imperatore fiducia; ingenium, & excelsus animus imitandus. Ita quisquis Christiani sanguinis est, hoc imperatorium sibi symbolum vindicet, cúmque res suas senserit vel turbatissimas, hoc identidem ipse sibi occentet, Adsit, Adsit, Adsit. Quid trepidas fugitive, quid formidolose miles expallescis? ADSIT. Euge dic, *Adjuvante Deo superabo inferorum tyrannum*, Adjuvante DEO superabo innumera turbamenta, iniquissima tempora, infinitas tentationes. Dic iterum, dic centies, dic millies, adjuvante DEO superabo ipsum Tartarum, & omnes tartareos exercitus. Et hanc ego victoriam paravero amore cæli; ita me DEVS adjuvet. Cælum certè patet, ibimus illuc.

Symbolum Rudolphi II. Imp. & ejus significatio.

Quid hîc amplius moramur; Subtilitas corporum nostrorum aut agilitas hîc nulla est: Non tantùm non volamus; vix repimus. Cùm maximè festinamus, testudines sumus. Multis sæpe annis ædificamus, & struimus, sed in aëre: Demum structura omnis evanescit. O plumbeos homines! Quin ergo mentem liberam expedimus, quin animo aptamus alas, & sequimur prævolantem. Et en regium ducem, qui tanquam alis sibimet jam affixis: *Volabo*, inquit, *& requiescam.* Volemus, & requiescamus. Hîc extra cælum in tenebris nascimur, vivimus, morimur. Omnis Mundi gloria, favillæ ac fumus: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus tanquam flos fœni.* Heu quantis ignorantiæ tenebris premimur, quàm altâ nocte mergimur! Sed & hîc nostra duret Patientia: Dies æternitatis affulgebit brevî, æternâ cingemur luce.

Psal. 54. v. 7. Isa. c. 40. v. 6.

Mardochæus dum velut columbula à milvo capta sub unguibus Amani trepidabat, jejuniis se maceravit, vacavit precibus, pro veste cinerem & saccum, pro lectulo pavimentum habuit. Hoste capitali sublato, purpurâ & torque conspicuus, jámque proximus regi, tantò esse cœpit beatior, quantò antè fuerat calamitosior. Calamitas virtutis thalamus, calamitas divini favoris nuntius; calamitas beatitudinis prodromus est: A calamitate spes & desiderium cęli nascitur: calamitas cælum ipsum referat. Quantumvis ergo calamitosissimi, volemus & requiescamus, prævolantem sequamur regem.

Calamitas virtutis est thalamus & cælum refert.

Hic ipse rex, etiamnum pastoritius juvenis cùm in Goliathum solus pugnaret, peram sagulúmque rusticum pro loricâ habuit. Post pugnam & victoriam, regiis Jonathæ vestibus indutus est. Ita & nos etiamnum in arenâ versamur, nunc luctæ tempus est, & pugnæ: Vincendum jam, aut moriendum. Victoriâ obtentâ immortalitatis cyclade ornabimur. Arca fœderis dum per desertum exulat, corio velatur, in templo reposita auro tegitur. Nos itidem jam sacco regimur: sed patientia, paulò pòst immortalis gloriæ veste donabimur.

CAPVT VII.

Septimum in cælo gaudium, Voluptas Intellectûs, Voluntatis, & Memoriæ.

SCalas, sed sanè brevissimas cælo admovit divus Anselmus, & ad ascensum invitavit. Trium duntaxat radiorum sunt scalæ istæ. Tribus modis, ait Anselmus, sentitur DEVS, Intellectu, amore, usu: ita tribus omnino passibus ad DEVM facilè pervenitur. In quantum quis DEVM intelligit, sapiens est; in quantum diligit, justus est; in quantum DEO utitur, beatus est. Hoc ait: Humanus animus Intellectum, Voluntatem, Memoriam in se continet. In triplex gazophylacium istud etiamsi mille terrarum Orbes, etsi mille Mundos ingesseris, non tamen impleveris: inane adhuc & vacuum est ærarium hoc triplex. Nec expleri ullo modo poterit, dum DEVS ipse, summum bonum, seipso illud implebit. Vox Hebræi vatis est: *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Interim nulla hîc Satietas.

Tribus modis Deus sentitur.

Ps. 16. v. 15.

In cælo beati omnes tam intellectu, quàm voluntate, ac memoriâ DEVM intimè complectentur. Ita triplex illud animi gazophylacium implebitur. Quantum verò gaudiorum tam Voluntas & Memoria, quàm Intellectus beatorum in cælo sit percepturus, nunc exequemur dicere.

§. I.

INtellectûs in cælo gaudium erit ineffabile, aspectus divinus seu clara DEI visio. Joannes id attestatus: *Hæc est*, inquit, *vita æterna, ut cognoscant te solum* DEVM *verum, & quem misisti* JESVM *Christum.* Intellectus in DEO rerum omnium conditarum varietatem perspiciet. Dum hîc agimus terram, animantia, terræ germina, fontes, maria, Solem & Lunam ceteráque sidera intuemur oculis: Intellectus tamen cæcutit, nec enim è rebus creatis ullam perfectè capit. Ita proprietates, vires, & principes rerum differentias ignoramus. Et quid homini minùs notum, quàm humanus animus? Albus an ater, formosus an deformis sit? Undique tenebræ & ignorantia. Hinc cæcorum more parietes palpamus, & non rarò graviter impingimus. Exiguum prorsus est quidquid ratiociniis nostris assequimur.

Ioan. c. 17. v. 3.

Scientia hujus mundi exigua est,

At illic Beatorum infimus plura sciet & exactiùs intelliget, quàm vel primus incola Paradisi Adamus, vel Salomon sapientissimus, vel Prophetæ sanctissimi scierint ac intellexerint. Quod Plato, quod Platonis discipulus Aristoteles unquam cogitatione percepit, quod nullus eruditissimorum invenit, quod Cicero, quod Demosthenes eloquio exponere nequiit, id quivis cælitum intellectu penetrabit, id oculis spectabit.

tes spectu scientiæ beatorum.

Archimedes, Vitruvio teste, in labro aquæ pleno sedebat, nec tamen artis suæ reconditam commentationem ab animo dimittebat. Unum aliquid præcipuè dies noctésque assiduis agitabat curis; quâ ratione dimensionem coronæ reperiret, ne scilicet deciperetur ab aurifice. Hinc ille seu lavaret, seu legeret, seu cœnaret, sive aliud quid faceret, cogitationibus profundis mersus, hoc unum nôsse nitebatur, quantum vel corona, vel crater mauratus præter argentum haberet auri. Ubi hoc in labri aquis reperit, gaudio subsiliens εὕρηκα clamabat, εὕρηκα. Sed hem quantilla hoc scientiæ pars est, quod Archimedi tam grande videbatur! Illic in cælo, ubi rerum planè omnium naturas ac proprietates, ubi abditissimorum mysteriorum arcana prospiciemus, vociferari poterimus, *Invenimus, Invenimus.*

Beati mysteria altissima cognoscent.

Sciendi desiderium jam quidem insaturabile, illic in domo Mansionum multarum saturabitur plenissimè. Cognoscent Beati altissima hæc mysteria, quo tandem modo cælestis Pater ab omni ævo generârit Filium, quo Sanctus Spiritus ab utroque processerit. Hæc nobis jam nebulæ sunt, & nox merissima. Mente complectentur superi perfectiones Numinis immensas; mysteria Christi hominem induentis, nascentis, morientis; arcanum Eucharistiæ, admiranda gratiæ & naturæ opera, secretissima & obstupescenda prorsus DEI judicia circa eos potissimùm, qui licèt homines essent improbi, tamen optimum quemque pessimè vexârunt. Quâ in re David plurimùm conatus: *Existimabam*, inquit, *ut cognoscerem hoc: labor est antè: donec intrem in Sanctuarium Dei.* Non capio, non assequor; hoc ergo sciendum differo. Videbunt insuper Beati divinæ circa se providentiæ mirissima secreta, idque minutatim intelligent: quibus sese impulsibus vocarit DEVS, quibus duxerit auxiliis, quantis ornarit gratiis, quàm variis ad salutem perduxerit incitamentis: videbunt pericula in quibus luctati, cernent beneficia quibus adjuti, agnoscent monita quibus instructi, laudabunt verbera quibus castigati, prædicabunt munera quibus affecti. Isthæc beatis omnia erunt apertissima. Verè tunc erimus sicut Dii, scientes bonum & malum. Per Isaiam DEVS promisit. *Dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum.* Et hæc Intellectûs erunt gaudia.

Psal. 72. v. 16, 17.

Isa. c. 45. v. 3.

§. II.

VOluntas porrò duobus maximè gaudebit, *Amore & Justitiâ*: Omnium Beatorum Amor, tam in DEVM quàm in se mutuò ardentissimus, inextinctus est. Amor hic verè mel cæli, & non septimæ tantùm, sed centesimæ aut millesimæ decoctionis saccarum est. Id Amori quod amat, & bonum & pulchrum videtur. Hinc parentes Amore decepti suos liberos, & formosos, & dociles, & moratos putant: Sed errant sæpissimè: Nimirum, Amor talia eis specilla præfigit. Qui in cælo erunt, omnes & formosissimi & sapientissimi erunt. Hos unus omnes, omnésque unum amabunt: his omnibus præsens erit, quod amor maximè desiderat. Amare & Amati præsentiam cupere, conjunctissima sunt. Cùm ergo Amoris propria sedes sit Voluntas, sic ea in cælo implebitur, ut inexplicabiles inde voluptates sit perceptura: Præsertim cùm hic amor sit indissolubilis, lacrymarum & litium expers, illud mœstissimum VALE nunquam auditurus.

Amore & Justitiâ voluntas in cælo gaudebit.

Voluntas amoris desiderium inexplicabiles voluptates percipiet.

Nec Amore solùm, sed & Justitiâ gaudebit Voluntas: Nam Beati cùm se viderint ab omni sorde purissimos, justos, sanctos, DEO, Angelis, cælitibus, sibi ipsis amabiles, immensùm gaudebunt. Si famulus honestior omnes actiones suas suo Domino mirificè probari sciat, quod rarissimum, gaudio subsultat, & præ thesauris id æstimat. Atqui sciunt Beati se Divinis oculis ex toto placere, quod illis summo est gaudio. Etenim Justitia, quam Patriæ vocant, multò perfectior est quàm Viæ. Illa etiam Adami primæva, illi alteri collata, lanea aut linea vestis videri potest, hæc verò aurea sine nævo, sine rugâ est. Qui in cælo sunt, toti pulchri sunt, & macula non est in eis, & nec minima peccati labecula: quales nos nunquam fumus. Illa Patriæ Justitia omnes pænè virtutes complectitur: Religionem; DEVM enim bonorum omnium fontem venerantur omnes cælites: Submissionem; Se nihil ex se fatentur esse; omnia divinis tribuunt favoribus: Obedientiam; Divinis nutibus nemo illic non subjectissimus; vox una omnium: *Ita Pater, quia sic placitum fuit ante te.* Ita Pater: Gratum animum; oblivio illinc exulat, ubi perpetua beneficiorum memoria regnat. Spes & Fides in cælo non habitant: quod enim sperârunt, quod crediderunt, hoc vident, hoc possident.

Justitia patriæ omnes pænè virtutes complectitur.

Matth. c. 11. v. 26.

Duo erant germani fratres mercatoris filii, quod Palladius narrat, alteri nomen Isaias, alteri Præsius: hi mortuo parente, præter latifundia præsentem monetam quinque millia florenorum inter se partiti sunt, idque mirabili

Palladius c. 15. & 16.

mirabili consensu. Dein cogitationibus injectis sanctioribus : Qualénam, ajunt, vitæ genus eligimus, quò pecunias elocamus ? Parentem induere, merces & Mercurium sequi, res anceps & periculosa; maria oberrare, Africum metuere, ad Indos currere, mediis in undis hiemare, Thynam, Ægyptiam, Syram mercem convehere negotium laboris plenum, & sæpe subdoli quæstûs est. Quoties inter pecuniarias causas venalis exponitur conscientia? Omnia si perdamus, animam curare meminerimus. Quid nobis nummi, si desit virtus? parentis bona expendemus honestissimè, si ipsi boni simus. Hoc sciamus, nos à pecuniâ tam facilè quàm suaviter seducendos, ni præveniamus blandissimam hanc seductricem. Pessimè res agitur, ubi pecunia imperat. Quin ergo Domini sumus, & jubemus servire pecuniam ? Aliter perimus. Pecunia vel semel in dominam evecta & potita sceptro, contumacissimè regnum, quod nacta est, tuebitur. Nostræ igitur pecuniæ mancipia simus? An libertas placet ? Quid cunctamur in re liquidâ ? Revera terram odimus, si cælum anhelamus. Quin ergo religionem amplectimur ? Res aspera est. Sed initio, sed inassuetis. Paupertatem quam alii tantopere fugiunt, ultrò ambire, amarum est & difficile. Amarum, sed non diu; difficile, sed pulchrum, sed honestum, sed animo saluberrimum.

Num ignoramus quàm arcta sit divitiis cum vitiis cognatio? Num illud horribilissimum tonitru nunquam audivimus ? *Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in regnum* Dei. Quin ergo malumus egenam tranquillitatem in portu, quàm opulentum naufragium in mari : Quin uterque religionem amplectimur ?

Matth. c. 19. v. 24. Marci c. 10. v. 25. Luc. c. 18. v. 25.

Utrique consilium placuit, sed modo dispari. Pæsius, quidquid bonorum habuit, id cœnobiis, templis, carceribus, Xenodochiis impendit : ipse sibi laborem sumpsit, quo victum pararet facilem ac quotidianum. Isaias verò domum ædificavit, socios adscivit, hospites susceptit, ægros curavit, egenos juvit, advenis mensam instruxit. Ita religiosæ liberalitatis & hospitalitatis munera exercuit.

Utroque fratre mortuo dissidium inter utriusque sectatores natum, quales ii futuri sint in cælo, qui vitam quidem religiosam, sed planè disparem egerint in terrâ. Illi Pæsium, Isaiam isti præferebant. Interrogatus est super eâ re Pambo : qui ad quæstionem : Uterque, ait, justus & perfectus est apud Deum. Ille quidem Abrahæ functus est partibus, suscipiendo hospites; hic Eliæ, frequentando preces. Negabant partes id fieri posse, neque enim æquale præmium pro meritis tam inæqualibus solere reddi. Pæsius, ajebant isti, Evangelio paruit, sua omnia vendidit, quidquid habuit in pauperes erogavit. Isaias, dicebant isti, sua quidem retinuit, sed ut diu haberet quod hospitibus, quod ægrotis, quod pauperibus, quod peregrinis impertiretur. Quibus iterum Pambo : Quid litigatis? inquit, ambo sunt apud Dominum. Num verò placet expectare, dum Deus aliud de fratrum istorum obitu manifestum faciat? Non displicuit mora. Post aliquot dies redeunt audituri novum Pambonis judicium : Quibus ille denuò ? Vidi, ait, utrumque stantem apud Dominum in paradiso : uterque justus est. Perinde si diceret : Erit quidem præmiorum in cælo inæqualitas, eam tamen nos indagare non possumus. *Labor est ante nos; donec intremus in Sanctuarium* Dei. Hoc sciamus non uno tramite ad illam Cælitum Justitiam, de quâ loquimur, perveniri. Atque hæc Justitia singulare Voluntatis erit gaudium.

Psal. 72. v. 16. & 17.

§. III.

Nec suum Memoriæ deerit. Memoria, dum hîc agimus, diverso recreatur gaudio, sed plerunque inani & volatico. Elapsæ recordamur juventæ, ac dicimus : Heu quàm mihi bene erat, dum genua virerent, & sanguis ebullîret, à curis liber vivebam genio. Est alius qui dicat, memini me aurâ navigare secundissimâ, memini me felicem, in cælo esse. Audias & has voces: Beatus olim vixi, digito cælum attigi, fortunæ pullus, ad summa votorum conscendi. Hæc memoriæ sunt gaudia, sed plerumque mœrore mixta. Sic Jobus præteritorum memor : *Quis mihi tribuat*, inquit, *ut sim juxta menses pristinos, sicut fui in diebus adolescentiæ meæ.* *Job c. 29. v. 2. & 4.*

In cælo Beatorum quilibet omnem vitam suam sub uno aspectu positam, unicâ uelut pagellâ comprehensam aspiciet. In hac rerum serie luculentè cernet per quas ierit ambages, quoties in tenebris impegerit, quoties Deo servitium negârit & officium debitum renuntiârit; Deus verò servulum nequam denuò in gratiam receperit. Ita suavissimè præteritorum omnium memor, non invitus fatebitur: Quanta mi Deus, in me unum contulisti beneficia, & in animum meum liberalissimus & in corpus? quantis objectus periculis ? ea tamen evasi te duce. Quoties letali sarcinâ pressus inferorum fluvio spatiabar proximus, heu levi & unico mortis impulsu in aquas flammeas præcipitandus, te duce, mi Deus, evasi. Ex his omnibus eripuisti me, benignissime Domine.

Beati omnem vitam suam velut unicâ pagellâ comprehensam aspicient,

Miríssimum hoc gaudium erit, & fons gaudiorum. Memoriam dulcissimæ hujus memoriæ in nobis frequenter refricet omnium pænè concionum solemnis clausula : Largiatur nobis Deus beatitudinem ac vitam æternam. Aut ultima sacri Symboli verba: Et expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi seculi. Amen.

Sed & illud Memoriæ accedet: Omnia ab Orbe condito gesta, omnes omnium tam gentium, quàm sæculorum historias Memoria Beatorum complectetur. Summa rerum varietas & copia hîc nihil turbabit, aut impediet. Nunc magna pars hilaritatis censetur novos rumores ex Italiâ, Galliâ, Hispaniâ aut aliunde ex Orbis angulo audire, cùm non nesciamus hos nuntios majorem partem confictos, nihilominus mendaciis pasci non injucundum est. Quantum igitur rerum omnium memoria in cælo Voluptatis adferet, cùm omnium sæculorum series sub unum se aspectum repræsentabit, cùm ex omnibus obstupescenda Dei providentia elucescet explicatissimè. Nunc variè divinâ Providentiam si non damnamus erroris, profectò tacitè arguimus oblivionis aut conniventiæ. Est cùm illa nobis nimiùm in pœnas lenta, subinde nimiùm præcipitans videtur; nimis subinde mitem, aliàs sævum nimis censemus Deum. Tunc æquissimam semper Numinis lancem fuisse perspiciemus : tunc omnium oculis patebit, *Altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ* Dei. Tunc videbimus cur permiserit Deus gentem humanam labi, eámque à lapsu revocârit : cur Angelos præcipitari siverit, eósque ab hoc præcipitio nunquam reducturus sit : Cur Judæos pervicacissimos & ferreæ cervicis homines in populum elegerit: cur optimos quosque hominum plus aliis affligi & cruciari non vetuerit. Omnia quæ nunc latent, tunc in apertissimo erunt.

Omniáque ab orbe condito gesta beatorum memoria complectetur,

Rom. c. 12. v. 33. Et cur Deus hominem labi, eumque à lapsu revocarit.

§. IV.

Hic ego Patientiam monstro quæ generoso aggressu & constanti Fortitudine gaudet. Sionis rex David : *Inclinavi*, ait, *cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.* Cor meum, ô Deus, instar libræ est, quæ duas habet lances, in qua- rum unam si præmium æternum, illas voluptates immensas, illa Intellectûs, Voluntatis ac Memoriæ gaudia componam; lanx altera, quæ vitæ hujus ærumnas continet, velut pauculis plumulis injectis subsilit : Inclino Cor meum, ô Deus, inclino ad faciendas justificationes tuas in æternum, sed propter retributionem.

Psal. 118. v. 112. Hieronymus legit: *Propter æternam retributionem.*

Præmio-

Præmiorum magnitudini cedo, vincent suavissimè: futuræ voluptatis immensitas eò me adigit, ut ad omnia perferenda sim paratissimus; licet innumeris tibi seculis servire jubear, En, Domine servum me habes ad omnes nutus excipiendos promptissimum. Inclinavi cor meum, ut quidquid tibi placuerit, perficiam, quantumvis longissimo tempore tuus esse servus debeam, non recuso, modò tandem post multa secula promissa præmia percipiam.

Servire gratis naturâ horremus omnes: Cùm verò nobilissima merces in oculis est, hîc celeres manus, hîc prompti pedes, hîc labor & obsequium in expedito sunt. Ideò hic ipse, quem dixi, pastoritius Juvenis David, cùm audisset Philistæum gigantem, omnibus esse terrori, nec ullum reperiri, qui pedem cum illo conferre auderet, sagaciter quæsivit: *Quid dabitur viro qui percusserit Philistæum hunc?* Respondérunt passim omnes: Virum, qui percusserit eum, ditabit rex divitiis magnis, & filiam suam dabit ei. Hæc tanta merces victori sponsa Jessæum juvenem animavit, hæc illi manus pedesque ad pugnam expediit, hæc pugnare, hæc vincere docuit. Percussit David Philistæum, divitiis ditatus est magnis, & filiam regis conjugem duxit.

Servire gratis naturâ omnes horremus, propositâ autem mercede animamur; 1. Reg. c. 17. v. 26. Ideo David ad pugnam contra Philistæum animatus:

Vita hominis, Jobo teste, *militia est.* Hanc Philistæus ab Orco nunquam sinit esse tranquillam: Cum hoc gigante ab inferis quotidie, imò in horas pænè singulas luctandum & pugnandum est. Nos hîc non immeritò quærimus: Quid dabitur viro, qui percusserit Philistæum hunc? Omnes ex alto cœlites respondent: Virum, qui percusserit eum, ditabit rex divitiis magnis, & filiam suam dabit ei. Victor omnibus thesauris cælestibus potietur, omnibus cæli voluptatibus perfruetur, beatus tèrque quaterque sexcenties millies beatus tam animo quàm corpore, tam exteriobus sensibus, quàm Intellectu, Voluntate ac Memoriâ, intus ac foris beatissimus. Rex Regum supremus Filiam suam dabit ei, Vitam immortalem, æternam, bonis omnibus cumulatissimam vitam. Hæc illa Regis filia; dos filiæ, bonorum omnium quæ optari, & plurium quàm optari possint, affluentia. Iob c. 7. v. 1. Sic homines pugnare debent tantâ mercede propositâ.

Atque hanc ob causam proclamat Petrus: *Fratres sobrii estote, & vigilate; quia adversarius vester diabolus, tanquam Leo rugiens circuit, quærens quem devoret: cui resistite fortes in fide.* Philistæus gigas ille orcinianus ferocissimis oculis circulatur, si quem ignavum & segnem reperiat. Ergo alacriter, ergo patienter & fortiter, ergo impavidè & constanter labores & adversa omnia perferamus. Cælum his omnibus dignum, dignissimum est. 1. Pet. c. 5. v. 8.

Inclinet quisque cor suum ad faciendas justificationes in æternum propter retributionem. Divitiæ magnæ, Regis filia, præmium æternum dabitur viro qui percusserit Philistæum hunc. Ergo toleranter, ergo strenuè, ergo perseveranter. Vel maximus labor, nullus est labor, si spectetur magnitudo præmii. *Quod pro æternâ vitâ agitur*, inquit Gregorius, *etiam post mortem servatur; & tunc apparere incipit, cùm laborum carnalium fructus cœperit non videri.*

CAPUT VIII.

Octavum in cælo gaudium, Voluptas è Beatitudinis Loco.

TErrarum partes perinde ut homines suis quæque privilegiis gaudent. A lupis Anglia, à leonibus Germania, à serpentibus, & omni plebe venenatâ immunis est Creta insula: Sic aliæ Orbis plagæ alias ignorant noxias feras. His ipsis tamen commodis sua sunt annexa incommoda. Locus in quem omnium frugum uberras confluxerit, à quo bestiæ omnes malignióres exulent, nondum hactenus inventus est, nec amplius, putem, quærendus est extra cælum. Cælum illa regio est beatissima, à quâ venenum omne proscriptum, unde omnis ferarum immanitas eliminata, in quam omnium voluptatum beatitas velut flumen derivata; quidquid amœnum, quidquid pulchrum & beatum est, ibi est. Cælum est regio in quam omnium voluptatum beatitas derivat.

Loci amœnitate raptus succlamat rex David: *Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei. Fundamenta ejus in montibus sanctis.* Urbi Hierosolymorũ sanè non convenĩunt ex æquo, quæ de illâ Beatorum civitate pronuntiantur. Et nemo miretur regem Hebræum sic abruptè sacrum hoc carmen ordiri. Illius civitatis mira vidit mirissima. Ecquis ordinem in dicendi aut scribendi servet, cùm infinita, innumera, immensa sint quę dicenda, quę scribenda sunt? Artificiosissimus Architectus civitatis hujus conditor est: Ipse fundavit eam Altissimus, neminem in opere tanto socium adhibuit: *Lætantium omnium habitatio est in te.* In hac civitate nemo pauper, nemo mœstus, nemo ægrotus, nemo contemptus, nemo vel minimùm afflictus. Hîc communis eáque summa civium omnium est lętitia. Habitatio est lętantium omnium, de quâ nunc agendum. Psal. 86. v. 1. & 2. Eod. psalm. v. 7.

Descripsimus Hominem Beatum, seu Beati Hominis corpus & animum, & futuras tam corporis, quàm animi voluptates. Hoc primum venit secundo libro describendum. Alterum est, Beatorum domum & concordiam domesticorum exponere, quod hîc exequemur. Quâ in re tria potissimùm consideranda; Primum, Beatissimæ domûs illius altitudo & situs; alterum, Magnitudo & amplitudo; Tertium amœnitas & Pulchritudo. De his nunc disserendum. Tria consideranda in beatorum domo.

§. I.

CVm beatus Fulgentius veterem Romam vidisset adeò laxam & amplam, tot insignibus altisque ædificiis adeò venustam, in has voces cum ingenti admiratione prorupit: *Quàm speciosa erit cælestis Hierusalem, si sic fulget Roma terrestris? Si in hoc sæculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis præstabitur Sanctis diligentibus veritatem?* Surius tom. 1. in vitâ S. Fulgentii.

Romæ nihilominus non solùm regum turres, & illustria palatia, sed & tuguria & viles erant domunculæ: nec omne quod Romę fuit, adeò rarum & exquisitum fuit, ut alibi reperiendum non fuerit. In cęlo mera sunt palatia & augustissimę domus; nulla illic humilior casa, nullum Diogenis dolium: in cęlo est quod usquam est.

Primum consideratu dignissimum in domo Beatorum est Altitudo & situs. Incredibile prorsus videri potest, quod Astronomis certum est. Rem compendio dicam. Christophorus Clavius eruditissimus Matheseos professòr è scriptis notus affirmat infimum Lunæ cęlum à terrâ distare milliaribus Italicis 120630. Sunt quinquaginta quinque millia centum octoginta tria milliaria Germanica, cum tertiâ milliaris parte. Solis seu quartum cęlum abesse ait à terrâ 40123923. sunt milliarium Germanicorum nongenta millia & sexaginta quatuor millia, trecenta sexaginta unum. Porrò firmamentum sive octavum siderum fixorum Orbem asserit à terrâ remotum milliaribus Romanis 161884945. sunt milliaria Germanica trigesies octies millena millia octingenta nonaginta tria millia & quingenta milliaria. * Atque hîc Astrologos jubet Plato quiescere; neque enim ultrà octavam cæli sphæram metiendo licet progredi. † Ad hoc Primum consideratu dignum, *Altitudo & situs.*

* A terrâ ad Lunam milliaria Germanica 55118½. à terrâ ad Solem milliaria Germanica 964361. à terrâ ad Firmamentum milliaria Germanica 38893500. Cornelius de Lapide in suo Pentateucho ait à terrâ distare Lunam quatuor millienibus milliarium, seu quadragies centenis millibus milliarium. Solem verò à terrâ distare asserit octoginta millionibus milliarium cum dimidio. Addit. Quemadmodum terra distat à concavo firmamenti octoginta millionibus milliarium, sic concavum firmamenti à convexo abest octoginta itidem millionibus milliarium. Eandem hanc sententiam dictus Auctor repetit in Baruch, pag. 373. & in Apostolorum Acta pag. 58. † Clavius in sphæram Ioannis de Sacrobosco c. 1.

Ad hoc igitur tam excelsum palatium non pertingit ulla noxia venenata fera, non eò insalubris aura, non grandines, illuc, non procellæ, non turbines, non fulgur non tonitru, non tempestates ullæ ascendunt, nil noctis aut tenebrarum admitti potest in civitatem hanc verè illustrissimam & celsissimam. Hîc omnium Astrologorum vox est altitudinem cæli prorsus incredibilem esse, quam nec sensus, nec intellectus satis comprehendant. Hinc Baruch attonitus exclamat: *O Israël, quàm magna est domus* DEI, *& ingens locus possessionis ejus! Magnus est, & non habet finem; excelsus, & immensus.* Hæc cælestis arcis est altitudo.

Baruch c. 3. v. 24. & 25.

§. II.

MAgnitudinem & amplitudinem Christus explicans: *In domo Patris mei*, ait, *mansiones multæ sunt.* Magna prorsus & incredibiliter ampla sit necesse est hæc domus, quæ citatissimo Solis cursui immensum pænè spatium præbuit. Ajunt Mathematices & Astronomiæ peritissimi, Solem horâ unicâ percurrere ducenta sexaginta millia milliaria Germanica; quorum quodlibet duas requirat horas.

Ioann. c. 14. v. 4.

Certissimum videtur meo in Mathematicâ præceptori P. Ioanni Lancio.

Hinc Ratio deducit ista. 1. Nemo octo millibus annorum ad cælum empyreum perveniret, etiamsi quotidie octingenta milliaria conficeret in hoc ad cælum itinere. 2. Quòd si molare saxum ab octavâ siderum sphærâ dejiceretur ante nonagesimum secundum annum non attingeret terram; etsi singulis horis ducenta milliaria (nec enim plura posset) cadendo pervolaret. 3. Quod si verò cælum inter cælites DEVS partiri instituret, quamvis cuilibet Beatorum grandius terrarum Orbe spatium assignaret, nihilominus superesset, quod in plurimos eâdem proportione dividi posset. 4. Terra cælo collata punctulum est, sed quod ferro & igne inter tot gentes dividitur: unica maris guttula est, sed quæ tot bellorum & incendiorum cladibus exponitur. Non iniquâ æstimatione terram punctulum unum & guttulam appellamus, cùm stella quælibet vel infimæ solùm magnitudinis (nam eas in sex magnitudinum differentias distinguunt) omnem terræ magnitudinem decies & octies complectatur: at verò Stella primæ summæque magnitudinis universam terræ molem centies & septies excedat. Jam verò próh quantum cæli spatium à stellis vacuum est! Non absurdè dixit Diogenes, Cælum esse sphæram volubilem, & tectum immensum. Sunt qui empyrei cæli magnitudinem milliaribus 10314085710. definiant, latitudinem verò 3600000000. milliaribus metiantur. Theologi ejus cæli amplitudinem immensam constituunt, malúntque eam admirari quàm metiri.

Quædam notanda.

Id certò scire nequit.

Est Theologorum non nemo qui dicat: Si DEVS è singulis arenæ granulis quæ littus marinum stipant, singulos crearet Orbes terrarum, innumeri certè ac infiniti esse dicerentur, ii tamen immensa cæli spatia non implerent. Magna est domus DEI & ingens locus possessionis ejus. Magnus est & non habet finem, excelsus & immensus.

Ioan. Gailor. in suo peregrino, mihi f. 323.

Ite jam mortales, ite cosmophili, & neglecto cælo pro terræ glebulâ digladiari magnificum putate. Ite insani, & ambite domos & prædia, villas, civitates, regna, & hoc punctum in infinita puncta discerpite. Nimirum punctuli tantilli amore cælum spernitis, in gratiam momenti beatissimam æternitatem negligitis. De fractæ acûs apice, de asini umbrâ bellum movetis, & cælum perditis. Sapientior hâc in re Tullius: *Quid potest,* inquit, *et magnum videri in rebus humanis, cui æternitas omnis, totusque mundi nota sit magnitudo? Ipsa terra ita mihi parva visa est, ut me imperii nostri, quo quasi punctum ejus attingimus, pœniteret.* Religiosè Ptolemæus: *Ille,* inquit, *inter homines altior est Mundo, qui non curat in cujus manu sit Mundus.*

Cic. in somn. Scipion.

Ptolem. in præfat. Almagesti.

Sapientissimè Seneca: *Punctum est,* inquit, *in quo navigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis. Hoc est illud punctum quod inter tot gentes ferro & igni dividitur. O quàm ridiculi sunt mortalium termini! Cùm te in illa verè magna sustuleris, videbis exercitus subrectis ire vexillis, & licebit dicere, It nigrum campis agmen: Formicarum iste discursus est in angusto laborantium. Quid illis & nobis interest nisi exigui mensura corpusculi? Sursum ingentia spatia sunt, in quorum possessionem animus admittitur. Cùm illa tetigit, alitur, crescit; ac velut vinculis liberatus, in originem redit. Tunc contemnit domicilii prioris angustias.* Ergo Senecæ terra punctum est. Verè & Christianè. Sed Severinus Boëthius Senecâ sublimiùs incedens, & ex hoc puncto punctum subtrahens: *Omnem,* inquit, *terræ ambitum, sicuti astrologicis demonstrationibus accepisti, ad cæli spatium, puncti constat conjerre rationem: id est, ut si ad cælestis globi magnitudinem conferatur, nihil spatii prorsus habere judicetur. Huic tam exiguæ terrarum portioni, si quantum maria, paludes, loca inhospita, bestiarum regna occupant, cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti, atque concluси, de pervulgandâ fam.â, de proferendo nomine cogitatis?*

Senec. l. 1. nat. quæst. in præfat.

Boëth. l. 2. de consol. Philos. metro 6. prosâ 7.

In terrâ undique sunt angustiæ, sola DEI Domus magna est, & ingens locus possessionis ejus. *Beati qui habitant in domo tuâ Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Atque hæc summæ Arcis amplitudo est. Sitûs ea est ratio, ut cælum Beatorum, quod Empyreum, sit omnium supremum. Verè *fundamenta ejus in montibus sanctis.* Summo subjectum est cælum, quod primum mobile appellant: Huic crystallinum; crystallino, Orbis siderum seu firmamentum. Post hoc septem Planetarum Orbes volvuntur. A Lunæ ultimo sphæra Ignis suum explicat imperium: post ignem Aër, ejúsque distinctæ tres regiones, suprema calida, media frigida, mixta infima. Aërem elementum aquæ sequitur, cui adjuncta est terra, terræ gremio gehenna delitescit. Hic hostis terrâ tegitur, & nos dormimus? Ergo supremum in Orbe locum, eúmque à carcere damnatorum remotissimum obtinet cœlestis regia. Heu quàm dispares Æternitatis domus! Chaos immensum inter hanc & illam interjectũ est. Felicitatis arcem jure meritissimo Christus Regnum cælorum sæpius appellat: nam omnia Orbis regna complectitur: sed Domus ideò nuncupatur, quia totum hoc regnum, quantum quantum est, tam concordes alit inquilinos, tantâ fruitur pace, tam undique ornata & nitida est, ac si domus sit unica. Itaque situ altissima, magnitudine amplissima, ornatu amœnissima; quod tertio loco considerandum sumpsimus.

Psal. 83. v. 5.

Cæli situs.

Psal. 86. v. 1.

Regnum cælorum cur dicitur domus.

§. III.

AMœnitatem ac pulchritudinem divinæ domûs Joannes velut arrepto carbone ab extincto foculo effingens: *Ipsa,* inquit, *civitas aurum mundum, simile vitro mundo. Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ per singulas: & singulæ portæ erant ex singulis margaritis, & platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum.* Dixit quod dicere potuit: Neque enim minus, sed nec amplius quid potuit enuntiare. Auro & gemmis æstimationi humanæ nil pretiosius. Hęc, inquam, carbone deformavit: Suis rem coloribus effulgentem cernet, qui domum ipsam habitaverit. Joannes addit: *Et Templum non vidi in eâ, Dominus enim* DEVS *omnipotens templum illius est Agnus. Et civitas non eget Sole neque Lunâ, ut luceant in eâ: Nam Claritas* DEI *illuminabit eam, & lucerna ejus est Agnus.*

Hymnus sacer: Platea & muri ejus, Ex auro purissimo, Portæ nitent margaritis. Apoc. c. 21. vers. 18. & seqq.

Hîc quæstiuncula per transennam sese ingerit: Si Sol illic & Luna non sint, num aër non erit? Ajunt Theologi non defuturum *Corpus spirabile,* auram cœlestem, quam attrahere possint Beati. Cetera loci ornamenta nos noctis ac terræ inquilinos latent. Ecquid miramur?

In cælo nõ deerit cornpus spirabile.

DEVS

DEVS ipse architectus hanc diætam & amœnitatis domum sibi suisque amicis condidit, unde tenebræ & omne noctis imperium, unde hiems & sævum gelu, unde tremores terræ ac tempestates longissimè arcerentur: ubi nullus hostis, molestiarum nihil, nihil litium aut turbarum, tædiolum nullum, ubi vel nomina morborum, & mortis exclusissima. Ibi fruemur gaudio sine tristitiâ, luce sine tenebris, sanitate sine morbo, securitate sine periculo, satietate sine fastidio, jucunditate sine interruptione, voluptate sine dolore, societate sine suspicione, gloriâ sine invidiâ, copiâ sine defectu, vitâ sine morte, bonis omnibus sine fine. Ibi pulchritudo non defluit, ibi hilaritas non deficit, ibi nullus auditur gemitus, nullus sentitur mœror, ibi gaudia luctu non miscentur. Isaiæ vaticinium est: *Auferet Dominus* DEVS *lacrymam ab omni facie.* *Isa. c. 25. v. 8.*

Humana desideria, ad triplex præcipuè bonum excurrunt. Expetimus id quod decet, quod delectat, quod expedit. Sunt quos voluptatis oblectatio sic rapit, ut nec honestatem ii curent, nec utilitatem. Sunt qui quæstum & utilitatem sic appetant, ut honestum dissimulent & jucundum. Porrò alii tam voluptatis quàm utilitatis negligentiores honorem solùm avidissimè sectantur. In Cælo hęc tria conjunctissima sunt. Summa Utilitas, summa Gloria, summa Voluptas. Quidquid expedit, quidquid decet, quidquid delectat in cælo est, ubi bonorum omnium summa, ubi summum bonum est; in quo omne utile, omne honestum, omne omnino delectabile est. *Humana desideria ad triplex bonum excurrunt.* *In cęlo tria cõjunctissima.*

Campi olim Damasceni & Paradisus in terrâ ad Superiorem illum, velut hortus paganus erat ad regium.

Gloriabatur Augustus Imperator, quòd è Româ Lateritiâ feeisset marmoream. Sile, mi Cæsar, & hunc honorem cede alteri. Christus Servator Orbis nostra singulorum lutea tuguriola in domos non marmoreas, sed aureas transformabit. *Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex* DEO *habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.* Illic profectò farebimur amplissima Regum palatia, hirundinum nidos, columbarum caveas, Diogenis dolium fuisse. Nam quantum est discrimen inter lutum & aurum, inter silices & uniones, inter solem & facem, tantum est & longè majus inter omnem terræ ornatum & cælum. *2. Cor. c. 5. v. 1.*

Si quis regum centum annorum à morte inducias sibi polliceri posset, an non is formosam sibi domum strueret? Et DEVS architectorum omnium magister suæ suorúmque æternitati, felicissimæ non struxerit domum multò quàm ornatissimam? *Opera manuum ejus sunt cæli.* *Psal. 101. v. 26.*

Non desunt Theologi, qui sentiant & censeant in cælo verè domos nobilissimas, amœnissima ædificia, & palatia esse magnificentissima; non ad propulsandas aëris molestias, sed ad augendum civitatis illius beatissimæ decorem. Nunquid enim, ajunt, beati erunt in cælo, velut oves in agro? Nunquid empyreæ sedis loca plurima lugebunt vacua? Crediderim ergo, inquit † eruditus Scriptor, ampla & admirabilia palatia, aliáque ædificia, fortè etiam prata, nemoraque, amœnitatis summæ, materiæ incorruptæ, supra gemmas pretiosæ in cælo esse; quæ Beatorum oculos ipsâ varietate oblectent, & illam civitatem beatissimam exornent. Habebunt certè mansiones Beati, ut è verbis Domini constat; cur non palatia, alia aliis superiora, quibus non concludantur (erunt enim perlucida) sed alii ab aliis separentur & pro dignitate distinguantur, prout rex cæli pollicitus dixit: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* *Joan. c. 14. v. 2.*

† *Sebastian. Barrad. to. 3. Commentar in Concord. Evangel l. 10. c. 3. mihi pag. 617. Favet huic sententiæ B. Anselmus l. Similitud. c. 44. Soto in 4. dist. 49. q. 4. art. 7. Cajet. parte 3. q. 57. a. 5. Joan. c. 14. v. 2.*

Hujus olim opinionis fuit Eborensis Academiæ primarius Theologus Ferdinandus Peresius, vir sapientiâ & virtute præclarus.

§. IV.

HOc igitur DEI domicilium, divini artificii specimen, omnigenæ voluptatis sedes, immortalitatis beatissimæ paradisus est; ubi bonorum omnium affluxus & abundantia, ubi omnis mali exilium est. Jure meritissimo admirabundus proclamat David: *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* Tempus eò migrandi vix præstolari queo; moræ impatiens sum; pænè animo linquor, cùm cogito illam mihi destinatam esse sedem, me tamen etiamnum exulem inter feras degere. *Domine dilexi decorem domûs tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.* Id circo summè deprecor te, *Ne perdas cum impiis animam meam.* Hoc unum à te impetrem, domo tuâ non excludar cum hostibus tuis: Cetera omnia quantumvis molesta & acerba, & vel centum annorum exilium libens tolerabo, modò demum tui domicilii sim inquilinus. Atque hinc licet intelligere, quàm vera sint quæ sanctissimis quibusque viris de æternâ felicitate quomodocunque sunt patefacta. *Psalm. 25. Ibid. v. 8. Ibid. v. 9.*

Franciscus Assisias oculorum dolore dies noctésque sic urebatur, ut omnis eum somnus destituerit. Augendo huic malo cacodęmon ægrotantis cubiculum muribus implevit, qui assiduo stridore ac discursu nunquam non molesti essent. At vir Sanctus, quidquid molestiarum & doloris senserat, noxarum supplicium interpretatus, in divinas laudes effundi, amplissimas DEO gratias meminisse, atque in has omnino voces cœpit erumpere: Domine JESV, plura & acerbiora sum meritus: Tu verò bone pastor, concede mihi oviculæ tuæ, ut in nullâ tribulatione, angustiâ vel dolore à te recedam. Hîc vox ad precantis aures allabi visa: Franciscе, si terra merum sit aurum, si flumina & maria merum sint balsamum, si montium ac rupium saxa in gemmas abeant, ingentem utique thesaurum diceres: Sed hoc ipso alius tanto major sit thesaurus, quantò aurum melius est luto, balsamum aquâ, silice, gemma, atque hic alter thesaurus in morbi tui præmium tibi detur, num eo contentus fores? Gaude igitur Franciscе, hic æternę vitę thesaurus est, hic ipsissimus est tibi quem promitti sępius audis. Ad hunc thesaurum morbi & dolores certissimi duces sunt. *Chronicon Fratrum Minorum part. 1. c. 60. mihi p. 239.*

Res certa: *Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Non melior membrorum quàm capitis est conditio, *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum* DEI. Et quid demum est omnis humana miseria futurę Beatitudini collata? Aquę guttula ad ingens optimi vini plaustrum, imò ad totam vineam comparata. *Luc. c. 24. v. 26. Act. c. 14. v. 21.*

Hocjam agamus: Quisque omne id quod vel agit vel patitur in acervum trahat, audiátque Christi alloquentis vocem: Æternę felicitatis domus te expectat, thesaurum capies omni auro, gemmis omnibus pretiosiorem, si quod tibi ferendum dedi, submisè ac patienter tuleris. Hęc via est ad vitam; sic itur ad astra. Hîc paucula nobis observanda Humilitati ac Patientię non discendæ tantùm, sed & exercendę. *Quædam observanda humilitati ac patientiæ exercendæ:*

§. V.

I. EXpeditum ad cælum iter habet qui scit cedere, & necessitati parere. Optimè Anneus dixit: *Unum est levamentum malorum ingentium, pati & necessitatibus suis obsequi.* Ut scilicet quod necessariò faciendum est, sponte facias aut patiaris. Ejusdem animi Epictetus: *Necessitati, ait, qui se probè accommodat, sapit.* Etsi angustissimè hîc habitandum sit, sat laxa est cælestis domus; etsi contemni ac deseri contingat, *Gaudete & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Ibimus illac, ibimus in Domum Domini, ibimus. *Primum: Senec. l. 3. de ira c. 16. Matt. c. 5. v. 12.*

II. Triplex nobis à DEO præstitutus est locus: Uterus maternus *Secundum.*

maternus, Orbis inferior, & Cælum seu superior Orbis. Matris Uterum habitamus ignari nos vivere: Inde in hunc Orbem migramus, necdum sortis nostræ sat gnari; sed experimur demum in carcere nos esse, cùm totus Orbis in angusto nobis est. Ergo ad locum tertium pro-
Isa. cap. 33. v. 20. & 21. peremus. *Respice Sion*, clamat Isaias, *civitatem solemnitatis nostræ: Oculi tui videbunt Hierusalem, habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur clavi ejus in sempiternum, & omnes funiculi ejus non rumpentur; quia solummodo ibi magnificatus est Dominus noster. Festinemus ergo ingredi in illam requiem.*
Hebr. cap. 4. vers. 11.

Tertium. III. Nemo dejecti sit animi, nemo cælum oderit, cùm terram senserit minùs faventem. Nihil ad cælum impedimenti, imò adjumenti plurimum est, contemni, deseri, excludi, non posse emergere, imi subsellii virum & esse & vocari: Veniet, ne dubitemus, veniet qui
Luc. cap. 14. vers. 10. dicat: *Amice, ascende superiùs; Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus*; coram universis cælitibus. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem.*

Quartum. IV. Si omnia Hispaniarum & Galliarum regna, vix sunt terræ glebula, quid nostræ domus, quid agri, quid magnifici nominis latifundia erunt, ad illud Beatorum regnum? Et tamen pro terræ glebulâ decertamus acerrimè: hoc terræ punctum gladiis & bombardis dividimus. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem.*

Quintum. V. Si quis igitur æternæ voluptatis domicilium paullò attentiùs contempletur, an non suis ille oculis, an non suis ille membris omnibus concionabitur? Eia, mei oculi, quid hæc infima tam curiosè intuemini? nihil hîc pulchri est, si pulchritudinem cogitemus cælestium: quidquid hîc vago volatu quæritis, vanum est, & ipsa vanitas; illic millies amœniora cernetis. Idcirco velum vobis injici ne recusate; vos claudi jam utilissimum, ut ad cælum mentis erigantur oculi. O lingua mea, ô meæ aures, ô manus, ô membra mea omnia, quid hîc vano labore ambitis brevî eripienda? Vanitas vanitatum, & omnia vanitas: quid hîc curiosa, quid mollia & formosa sectamini? peritura sunt hæc omnia; nihil sub sole perennat. Jam labor vobis placeat, sequetur quies; jam vobis sapiat jejunium, succedet cæleste convivium; Jam spinas animosè calcate, fragrantissimi rosarum imbres in cælo vos excipient. Tunc animus noster habebit quod gratuletur sibi, cùm emissus his tenebris, in quibus volutatur, non tenui visu clara perspexerit, sed totum diem admiserit, & redditus cælo suo fuerit, cùm receperit locum ab Orbe condito sibi destinatum. Sursum vocant illum initia sua. Erit autem illic etiam antequam hâc custodiâ exsolvatur, cùm vitia disjecerit, purúsque ac levis in cogitationes divinas emicuerit. Hoc nos oportet agere; in hoc ire impetu toto. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem.*

CAPVT IX.

Nonum in cælo Gaudium, Voluptas è Beatorum Societate, & concordiâ.

IN Æternitatis parte alterâ, Novemplex Inferorum tormentum statuimus. Tormentum primum, Tenebræ, quibus in tertiâ hac parte oculorum delitias oppositumus. Secundum, Fletus & stridor dentium damnatos cruciat; contrà Musices inaudita suavitas Beatos recreat. Tertium, fames ac sitis in Tartaro: Gustatûs voluptas, cœna magna in cælo est. Tormentum quartum horribilis fœtor: Huic adversatur in cælo Odoratûs oblectatio. Quintum æternas flammas, Tangendi voluptas in cælo excludit. Sextum lanienam conscientiæ non sentit triplex animi gaudium, quod Intellectus, quod Voluntas & Memoria percipiet. Septimum Damnatorum carceri respondet Paradisus cælitum, de quo a priori capite locuti. Restat ut etiam de Beatorum longè suavissimâ Societate disseramus.

Phocion inter Athenienses vir maximus, cùm suam domum cuperet promulgari venalem, illud singulariter addi voluit: *Et vicinos habet bonos.* Cælum nobis venale ponitur. Domus hæc tam commoda, tam ampla, tam amœna non immeritò laudatur, nec unquam satis laudari potest. Non minimum istius domûs encomium est: *Et vicinos habet optimos.* Ubi melior, mi Deus, esse potest vicinia, quàm in cælo, ubi tot centena millia unius voluptatis & amoris, sensûs & animi unius, velut *unum Cor, & anima una est omnium?* Atque de *Act. c. 4.* hâc suavissimâ Societate ac concordiâ nunc pluribus *vers. 32.* agemus.

§. I.

HEbræus vates Isaias bonis omnibus gratissimum ferens nuntium: *Dicite justo*, inquit, *Quoniam bene.* *Isa. cap. 3.*
B Si justo tam bene est, dum in luctu est, dum innume- *vers. 10.*
ris etiamnum malis conflictatur, quantò illi melius erit, cùm extra omnem luctum erit, cùm nil ampliùs mali subire poterit? Hîc altùm vociferari licebit: Dicite justis, Quoniam bene, quoniam optimè, quoniam plus quàm optimè. Verè *mirabilis est* Deus *in Sanctis Psal. 67. suis.* Admirabundus Rex David: Deus, inquit, *in loco vers. 36. sancto suo,* Deus *qui inhabitare facit unius moris in domo.* *Ibid. v. 7.* Beati cælites non solùm eodem velut colore vestis insigniuntur, sed eandem induti voluntatem, perinde ut fratres & sorores, imò ut homo unicus consensione & concordiâ vivunt summâ. *Et ecce quàm bonum, & quàm Psal. 132. jucundum habitare fratres in unum. Quoniam illic mandavit v. 1. & 3. Dominus benedictionem, & vitam usque in sæculum.*

Homo gregarium & sociale animal cœtibus gaudet & frequentiâ sui similium. Hinc tot támque variæ Societates & congregationes. Sed earum nulla unquam sine partibus & dissidiis fuit, nisi unica hæc cælestis
C Societas, quæ corporibus propè infinitis unicum gaudet inesse animum.

Verissimè dixit Cordubensis Philosophus: *Nullius Seneca ep. 6. boni sine socio jucunda possessio est.* Quod ipsa, crediderim, *medio.* testetur experientia. Homo unus sed solus palatio regio claudatur, rebus omnibus abunder, ad omnem vitæ amœnitatem nil desit, nisi socius homo, vel Angelus. Sic clausus demum diceret: Aut hinc dimittite me, aut admittite socios. Sine socio injucunda est rerum omnium possessio. Ideò Architas Tarentinus dictitabat: Si quis cælum conscenderet, siderum ortus & obitus, naturámque universi contemplaturus; si redux in terram neminem reperiret, cui quæ vidisset exponeret, voluptate frueretur non magnâ. Profectò Paulus in cælum evectus, quantum licuit cæleste hoc iter exposuit. Deus ipse nullo egens, Societatem tamen affecta- Deus no-
re se simulans: *Delitiæ meæ*, inquit, *esse cum filiis homi-* luit solus
num. Noluit solus habitare cælum; Angelos & homi- habitare
D nes in Societatem adscivit. Voluit possessionem cæli cælum.
sine sociis esse injucundam. Societas jucunditatem pa- *Prov. cap. 8. vers. 31.*
rit & gaudium.

Et videte obsecro illam multò beatissimam Societatem in cælo. Hujus caput est Christus Servator Orbis; à Christo est beatissima Mater Christi; ab hâc no- Quæ sit societas in cælo.
vem Angelorum ordines. Ab his Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Reges; Inde tot myriades purpurati exercitûs, sanctorum Martyrum: Inde Confessores, Sacerdotes, Religiosi, Virgines, Viduæ. *Post hæc*, ait Joannes, *Apoc. cap. 7.*
vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex vers. 9.
omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes
ante thronum, amicti stolis albis & palmæ in manibus eorum.
De Angelorum numero disserens Daniel: *Millia mil-* *Dan. cap. 7.*
lium, inquit, *ministrabant ei, & decies millies centena millia vers. 10.*
assistebant ei. Angelorum quivis formosior est, quàm fuerit, aut futurus sit mortalium formosissimus. Beata

De numero Angelorum vide Horologium meū, Horâ 4. Notis consid. 1. Iob c. 25. v. 3.

Birgitta cælesti magisterio didicit, eum esse Angelorum numerum, ut si DEVS unicuique hominum ab Adamo ad usque ultimum assignâsset in tutelam decem Angelos, nequaquam omnes ad hoc officii genus adhiberentur. Nos cum Jobo dicimus: *Nunquid est numerus militum ejus?* Innumerabiles sunt.

Sunt dies 365.

Hieronymus ineundo Martyrum qualicumque numero sic calculum ponit: Si quolibet anni unius die quinque millia Martyrum veneratione solenni prosequeretur Ecclesia, non ad omnes hic venerationis ordo pertingeret. Taceo tot centena millia, tot milliones ex utroque sexu religiosorum hominum: Taceo turbam illam magnam nemini numerabilem. Hi tamen omnes ad innumeram damnatorum multitudinem collati, à Christo nuncupantur PAVCI.

Beati ad multitudinem damnatorum collati sunt pauci.

In cælo etsi disparitas sit præmiorum nulla tamen inde nascitur invidia, quod

Porrò in hâc suavissimâ Beatorum Societate nec umbra vel invidiolæ minimæ serpet, licet impar sit fumtura Beatorum gloria. O Societatem beatissimam, in quâ multitudo tanta sine confusione, magnitudo sine ambitione, varietas sine contentione, inæqualitas sine discordiâ, charitas sine imminutione; nulla hîc æmulatio, nulla dissensio, nulla altercatio, perturbatio nulla. Hæc mala nobis hîc omnem felicitatem corrumpunt, & inferos supra terram adducunt. Alter altero videri vult doctior, nobilior, ditior, potentior, sapientior: hinc mille invidiarum formę; hinc innumeræ furiarum noxæ; hinc sinceri aut tranquilli nihil est. In cælo disparitas quidem est præmiorum, uti pœnis fuerat meritorum; nulla tamen malevolentia, simultas, aut invidentia nulla est. Explicamus.

§. II.

à simili probatur.

PAter decem filios staturâ impares prorsus, serico & holoserico vestit. Minimus natu non invidet ætate primo, quòd thoracem ampliorem, quòd pallium longius, quòd caligas habeat laxiores; veste suâ quilibet contentissimus est, cùm cuilibet accommodata & certo commensu ad corpus habilis sit. Eadem pænè ratio est regii convivii. Assident convivæ mixti imparis ætatis, juvenes, senes: Bitias aliquis octo aut decem Cretici sextarios, puer nobilissimus in eâdem mensâ vix unum perhaurit: Nulla hîc invidia; quantum sapit & satis est, cuivis esse ac bibere permissum. Sic in cælo diversa sunt præmia, consensio tamen omnium est summa. Quemadmodum dolia complura minùs magisque capacia fluvio mersa jacent, omnia quidem plena sunt, sed inæqualiter, prout his illa sunt capaciora. Plures ac diversas habet fides cithara, & tamen suavis harmonia oritur ab inæquali fidium concentu. Hæc Augustinus considerans: *Habebunt*, inquit, *etiam tunc Sancti differentias suas consonantes: Sicut concentus sit suavissimus ex diversis quidem, sed non adversis sonis.*

Augustin. in Psal. 150.

Idem in humano corpore videre est; officium oculi non ambit digitus, non invidet pes manibus, nec labris genua: Lux oculi ad omnium labores vigilat, ad oculi vigilias membra omnia subserviunt; ita uni beato mihi omnium Beatorum gloria singulare gaudium communicabit, ut participi. Siquidem bonum unius est omnium, & bonum omnium est unius. Unus de omnibus singulisque dixerit: Hic est alter ego. Ita omnes non tam lætantur suâ, quàm alienâ felicitate. Et quod magis admirandum, omnes se mutuò nôrunt suavissimè, tamque familiariter inter se agunt, perinde si semper fidissimi fuissent amici. Et verò etiam eâdem omnes fruuntur mensâ, & ex eâdem velut paropside pascuntur; ex eodem omnes hauriunt fonte. DEVS omnibus, & omnes conjunctissimi sunt DEO, qui illis est omnia. Atque hîc illud Philosophorum verissimum est: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.*

Beati non tam suâ, quàm alienâ felicitate lętantur.

Joannes Domini amor allatam cælo vocem audiit: *Mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor.* Cur clamor arcetur cælo? Hîc omnia mœstis personant clamoribus. Debiliorem premit robustior: clamant qui premuntur, clamant qui verberantur, qui fortunis exuuntur, qui honoribus spoliantur clamant. Sic Hebræi ab Ægyptiis iniquè pressi clamabant. Ubique plurimus clamor est: At illic *sedebit & populus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulentâ. Sedebit:* Hîc nusquam quieta sessio, imò ipsum sedere nos fatigat. Quoties vel ad jucundissimum spectaculum sessitando lassescimus? Quid nostra omnis vita, nisi statio continua, excubiæ perpetuæ, nec ante mortem finiendæ? Hîc standum, & pugnandum est. Ibi quies succedet atque sessio, & quidem *In pulchritudine Pacis.* Pulchrum est quod perfectum est: Pax illic pulcherrima erit, quia perfectissima, & bonis omnibus abundans, idque, *In tabernaculis fiduciæ.* Cùm vastissimas solitudines peragraret gens Hebræa, tentoriis ac tabernaculis pro domibus est usa, sed erant tabernacula sollicitudinis, ac timoris: in terras uberes via vi ac ferro aperienda, metuendus hostis, res armis gerenda fuit. In cælo nullum periculum, nullus hostis, hostile nihil, nullæ insidiæ, inimicitiæ nullæ, securitas & fiducia undique tutissima, idque etiam *In requie opulentâ*: non enim solùm possident quod optârunt, & plus quàm optârunt, sed etiam plus quàm optare potuerunt; unus possidet quod possident omnes. Requies opulentissima; Societas suavissima, vicini optimi. *Dicite justis, quoniam bene, quoniam optime.* Rem hîc admirandam probiùs observate.

Isa. cap. 32. vers. 18.

Isa. cap. 3. vers. 10.

§. III.

INvenit DEVS artificium admirabile, quo unicus homo beatus gaudia multorum millenorum millium faceret sua, atque ita singuli centies millies essent beati. Amor sui ipsius angustissimus est, eò refluit continuò unde fluxit: Amor alterius amanti bona transcribit illius quem amat. Amor sincerus & purus cùm reciprocus est, merum mel, saccarum est merissimum, gustulus cæli est, quo nihil suavius. Bernardus arcanæ hujus dulcedinis non ignarus: *O charitas*, inquit, *quæ neminem expolians omnia rapis: Dilige proximum, & omne bonum ejus tuum est, rapuisti tibi & alium non expoliâsti.* En igitur artificium singulare, quo fit ut unus omnium beatorum gaudiis fruatur. Ego exempli gratiâ, DEVM aliter intueri non possum, quàm ut unus homo; atqui jam amor efficit, ut ego unus & solus sim omnis homo, dum aliorum, dum universorum gaudia per amorem facio mea. A simili patebunt dicta. Ad balsami fontem consisto, sed non nisi hydriolam quæ vix quadrantem vini capiat, ad manus habeo. Hîc voti mei est, ô si prægrandes cados & amphoras, ô si capacissimas metretas huic fonti liceat supponere! Aut, ô si amicorum meorum fidissimi cum ingentibus doliis firmisque plaustris hîc sint, dolia implere, plaustra iis onerare fas esset! Sic omne quod exciperem balsamum, foret meum. Ecquis me tandem esset ditior?

Amor sincerus cum est reciprocus gustulus cæli est.

Artificium singulare, quo fit ut unus omnium beatorum gaudiis fruatur.

A simili patet.

Hæc omnino Beatitudinis est ratio. Beatorum vel minimus ad balsami fontem, ad infiniti Boni scaturiginem consistit, in manibus illi vas est unicum, & non maximum, nam unus homo est. At sunt tot centena millia, tot myriades Sanctorum; hi unici illius hominis integerrimi adsunt amici, qui balsamum suis quidem amphoris, sed hujus bono excipiunt; omnes illum ardentissimè amant, & ille omnes.

Cuilibet Beatorum fixissimè inhæret cogitatio hæc dulcissima: DEVS me intimè amat, & ego DEVM totus; hi omnes me, hos ego omnes amo, æternùm amandus, æternùm amaturus. Hoc millesimæ decoctionis saccarum, hoc infinitæ dulcedinis mel est. Hoc mille balsami centumpondiis longissimè præferendum. Hoc autem minùs capimus, putem, minùsque credimus, quàm inferorum reos lixari, concerpi, assari. His enim similia

Apoc. c. 21. vers. 4.

similia spectavimus; illa non patent oculis. Sed amores Societatis æternæ suaviſſimos uberiùs explico.

Horologium affabrè factum & pretioſum, picturam nobilem & artificioſam ego quidem amare poſſum, ſed non illa me: Amor eſt iſte, ſed non reciprocus. Canem fideliſſimum aut equum amo generoſiſſimum; mortuis meas etiam lacrymas impendo, nam & illi me ſuum Dominum ut potuerunt, amarunt. Hîc quidem reciprocus eſt amor, ſed prorſus inæqualiter reciprocus. Hominem denique amo, & ille me. Hic ignis eſt mutuus, hic amor reciprocus, & hoc ipſo ceteris amoribus omnibus præcellentior. Nunc animum erigamus ad alta. Si tot centena millia, ſi tot milliones Beatorum, ſi tot Angelos, ſi Domini Matrem, ſi Chriſtum Dominum, in terrâ præ omnibus amatum tunc unicè, medullitus, intimè totóque pectore peramem, neque aliter ab illis omnibus amari me ſciam: Et omnes illi quos amo nil indecori, nil fœdi, nil mali habeant, formâ venuſtiſſimi, virtutibus ornatiſſimi ſint: ô quantum hîc amoris reciproci! ô quantum ignis mutui, flammarum quantum eſt! Et en omnes illæ tot flammæ in meo colliguntur pectore, inde in omnes diffundendæ.

Neque hoc inane ſomnium aut commentum eſt: ita ſeſe res habet. Et hîc illud Theologorum uſurpem: Cognitio foris ſtat, Amor intrat. Cognitio DEVM, intuetur, Amor amplectitur DEVM, & immergit ſe in hunc mellis Oceanum. Intrat amor. Hinc verè Lætienſis Abbas Bloſius: *Omnia*, inquit, *gaudia & oblectationes quæ in hoc mundo percipiuntur, in comparatione perennium voluptatum, quæ in cælo ex viſione* DEI, *ac Societate Sanctorum habentur, ſunt velut una aquæ guttula cum toto Oceano collata.* *Bloſ. Monil. ſpirit. c. 14. ſeu ult. poſt med.*

Dicta omnia excellentiſſimè confirmans Auguſtinus: *Tantum*, inquit, *unuſquiſque gaudebit de Beatitudine alterius, quantum de ſuo ineffabili gaudio, & quot ſocios habebit, tot gaudia habebit. Quidquid expedit, & quidquid delectat, ibi eſt, omnes divitiæ, omnis requies, omne ſolatium. Quid enim ibi deeſſe poteſt, ubi* DEVS *eſt, cui nihil deeſt? Omnes ibi cognoſcunt* DEVM *ſine errore, vident ſine fine, laudant ſine fatigatione, amant ſine faſtidio. Et in hâc delectione requieſcunt pleni* DEO: *adhærentes ſemper Beatitudini ſunt beati, contemplantes ſemper æternitatem ſunt æterni.* *Aug. tom. 3. l. de ſpiritu & animâ.*

Tale ſcilicet voluptatis mare beatiſſima hæc Societas propinat, ut ſi unicus in cælo annus daretur exigendus, tamen propter hunc annum unicum univerſa vitæ preſentis oblectamenta promptiſſimè ſpernenda eſſent. Quod vates regius affirmatiſſimè pronuntians: *Quoniam melior eſt*, inquit, *dies una in atriis tuis ſuper millia.* Et nos inſaniſſimè cæci ſermonem regium ſic invertimus: Quoniam mille anni in atriis tuis meliores non ſunt ſuper unam apud nos dieculam. Heu miſeri, ter miſeri & nimis quàm inſani! Ut pauculos dies ſuaviùs ducamus, æternitatem perdimus feliciſſimam: Exiguo tempore nolumus eſſe miſeri, ut æternùm ſimus: Hilarem momenti inſaniam voluptatibus æternis præferimus. Hoc ſtultorum mercari eſt, regnum pomo vendere. *Pſ. 83. v. 11.*

Et videte mihi mercatorem ſummè fatuum qui Germaniam pererrat, & aurum, argentum, margaritas, aromata ſibi comparat, lucri gratiâ in Indias devehenda. Quis hominem ſtultiſſimum non largiter irrideat? qui merces ibi colligit, ubi earum magna eſt inopia, ibi venditurus, ubi earundem copia ingens eſt. Non minùs fatuè agit qui dum vivit in terrâ ſterili, in valle abſinthii voluptates congerit ut negotiator, perinde ac ſi eas habiturus in cælo, ubi voluptatum & longè meliorum ſumma eſt copia. *Vtinam ſaperent, & intelligerent, ac noviſſima providerent.* Non quærendum eſt, quid, aut quantum patiamur, ſed quàm bene, & ob quantum præmium. *Deut. c. 32. vers. 29.*

CAPVT X.

Decimum in cælo Gaudium, Voluptas ex omnium Delitiarum affluentiâ.

OMnium Ægyptiarum mulierum formoſiſſima habebatur olim Rhodope. Hæc æſtatis amœniore tempore in hortum ſuum ſeceſſerat, ut animi gratiâ lavaret. Pediſequa cuſtodiendas veſtes acceperat: Sed laxatâ nonnihil hâc cuſtodiâ ex improviſo advolavit Aquila, & Rhodopes calceum unum rapuit, aſportavitque in regiam urbem Memphim, ubi rex Pſammetichus ſub puro Jove ſui copiam fecit, & litigantium cauſas cognovit. Hîc Aquila raptum ex horto calceum in regis ſinum excuſſit. Quâ in re Pſammetichus duo præcipuè mirabatur. Primum, quid hoc ſibi vellet avis regia, tam inſolitam prædam in id loci dejiciendo. Alterum, artificioſam calcei concinnitatem non ſine magnâ pariter admiratione ſpectavit. Acceſſit humanæ gentis vitium curioſitas, quæ ſtudioſiſſimè indagari voluit, cujuſnam eſſet hic calceus? Inventa tandem Rhodope, & Memphim perducta, cum regiis oculis mirè placuiſſet, in regium thalamum denupſit. *Strabo l. 17. Ælian. l. 13. Variar. hiſt. cap. 33.*

Eâ in homines DEVS benevolentiâ fertur, ut res creatas in eorum velut gremium infundat. Et quamvis vermiculus ſolùm, aut foliolum, aut floſculus objiciatur oculis, mirari tamen & fateri cogimur; mi DEVS, qualis hîc colorum varietas, quanta odoris ſuavitas, quàm venuſta partium diſtributio! Artifices omnes vel junctis operis nil tale fecerint. Quòd ſi DEVS ita ſe ſpectandum præbeat in exilio, quid fiet in patriâ? Hæc terræ donat, quid cælo non reſervavit? Si talis eſt forma cæli exterior, interior qualis erit?

Si quis palatium ingreſſus, ſtabulum, culinam, famulorum hypocauſta videat auro illuſa, quid de regio conclavi ſentiendum judicabit? Si inimicis DEVS, & in carcere tantum oblectationis exhibet, quid in ſuâ regiâ non exhibebit filiis? Hinc Auguſtinus optimè ratiocinatus: *Si tanta*, inquit, *facis nobis in carcere, quidages in Soliloq. palatio? Si tanta ſolatia in hâc die lacrymarum; quanta conferes in die nuptiarum? Nam ex his minimis tua magna, & ex his viſibilibus tua inviſibilia comprehendimus.* *Aug. cap. 21.*

Cùm de Inferorum tormentis diſſereremus, octavum ſupplicium ſtatuimus, Deſperationem undequaque deſperatiſſimam. Nam quocunque vel oculus vel cogitatio eat, ubique meros luctus, mœrores, cruciatus, dolores; malorum ac tormentorum ubique plurimum cernit, omnia undique oppeſſulata, & obſerata, nullus uſpiam exitus, fuga omnis intercluſiſſima, ubique *Præſentia omnis mali eſt.* Aliter in cælo vivitur; quocunque vel oculi vel animus excurrant, in patentiſſimo voluptatum campo ſunt, ubique *Præſentia omnis boni, & Abſentia omnis mali eſt.* Cælum undique & undique cælum: Delitiarum omnium affluentiâ, Præſentia omnis boni, de quâ nunc pluribus agendum. *Virg. lib. 3. Æneid.*

§. I.

NIhil eſt in hoc terrarum Orbe, quod non ſuum habeat hoſtem, & plerunque vicinum. Nihil pulchrius, nobilius nihil virtute, illius tamen capitalis hoſtis Vitium nunquam non ad latus hæret. In hoc mundo ſuum quodque habet hoſtem.

Semper odoriferis proxima ſpina roſis.

Sic ſapientia Fatuitatem, ſanitas Morbum, vita Mortem habet proximam. Suum quæque hoſtem patiuntur. Nihil hîc ex toto ſinceri aut puri eſt, mixta omnia & corrupta. Tenebræ luci, amarum dulci, bonum malo inſidiatur. Aurum terrâ & ſaxis clauditur, gemmæ in conchis & ſordibus deliteſcunt, roſæ vepribus cinguntur, triticum obſidetur lolio. Idem in moralibus. Abundat quis honoribus, ſed non abundat nummis; fulget titulis,

titulis, sed paupertate laborat. Alius quidem dives est, sed in honore ac pretio non est: Hic sapiens est, sed pusillanimis; hic magnanimus, sed imprudens. Iste valetudinis est robustæ, sed famæ parùm præclaræ: Ille quidem eruditus, sed semper ægrotus: hic sanus quidem, sed indoctus. Militiæ Dux Naaman opulentus, sed leprosus: Rex Alexander potentissimus, Orbis Monarcha invictus, sed hoc quàm diu? intra duodecim annorum angustias tota hæc stetit felicitas. Talia sunt omnia Mundi bona, misera, caduca, & amaritudinibus in-
Proverb. 14. vers. 13. numeris mixta. Tandem *extrema gaudii luctus occupat*: imò lætitiam omnem mœror aliquis interturbat. Et adhuc amamus Mundum; adhuc nauseamus cælum?

Extra cælum nulla sine amarore voluptas.

Extra cælum nulla sine amarore voluptas. Cibus sapiat? fames necesse est præcedat. Edis quantum cupis? Fastidium tibi ipse paris. Minùs quàm cupias edis? appetitus irascitur, & reclamat. Potus recreet? priùs sitis maceret. Bibis quantum lubet? cuperes mediam partem rejectam. Sitim decipis? Venter furit, & queritur. B Quies placeat? Labor & fatigatio præeat. Ita nunquam non desit aliquid. Æstate nimiùm calemus, nimiùm frigemus hieme, & æstivi soles nos vexant, & brumales. Dormis, quantum genius præscribit? excedis limites, & tibi noces. Somnus immodicus, somnus injucundus. Parci ac brevis somni es, ut tempus studiis assignes? caput gravedinem excusabit, obmurmurabit stomachus ob cœnam indigestam. Semper erit quod vellicet; nunquam deerunt morsus, aut morsiunculæ. Ite per omnia terrarum gaudia, & quidquid in rerum naturâ volupe est, ubique dulcis & amari, luctûs & gaudii mixturam reperietis. Nihil hîc puri & sinceri; confusa omnia. Cur igitur regionem non quærimus benigniorem, cùr terras non aspiramus beatiores? Ulteriùs tendendum est: itineris metam nondum contigi-
Matt. c. 17. vers. 4. mus. In monte Taboreio Petrus ardenter postulat: *Faciamus hîc tria tabernacula*. Qualis hæc Beatitudo est Petre, ubi extemporaneum struendum est tugurium? Talis omnino est universa Mundi felicitas; fulcimentis eget jam jam ruitura.

In cælo est fons voluptatum limpidissimus.

In cælo est fons voluptatum limpidissimus. In cælo merum meracum vinum ponitur his aquis non adulteratum, fons illic voluptatum limpidissimus fluit. Platoni beatus est, cui nihil boni deest. Cælestis beatitudo sola talis est. Ita olim pollicetur DEVS: *Ego*
Exod. c. 33. vers. 19. *ostendam tibi omne bonum*. Stabit pollicitis DEVS; ostendet nobis omne bonum. Hanc talem beatitudinem commonstrans Bernardus, *Beatitudo est*, inquit, *ubi nihil sit quod nolis, & ubi totum sit, quod velis*. Quod infra cælum aversamur, quod nolumus & horremus, in cælo sanè non est: non fames illic, non sitis, non gelu, vel æstus cruciat. Nihil laboris, nihil fatigationis, mœroris aut timoris in cælo nihil est: Curæ omnes, paupertas omnis, adversa penitus omnia procul à cælo abarcentur: Mors & omne morborum agmen æternùm cælo proscriptum est. Imò inde malorum omnium maximum, in omne ævum eliminatum est. Tota illic æterni- D tas nec minimum peccati nævulum videbit. Nihil ibi est, quod nolis. Absentia est omnis mali: Totum ibi est, quod velis: Ibi sanitas sine defectu, securitas sine metu, dignitas sine timore, serenitas sine nube, scientia sine ignorantiâ, festivitas sine mœstitiâ: Abundantia sine indigentiâ, divitiæ sine inopiâ, Pax sine dissidio, Forma sine vitio, Virtus sine adversario.

§. II.

DEVS habet tres contignationes in domo totius universi, & earum differentiæ.

DEVS in magnâ hâc universi totius domo tres habet contignationes seu tristega: Cælum, terram, inferos. Hæc autem inter has contignationes differentia est: In cælo purè purissimè bona omnia, merum putum gaudium: In Inferno purè purissimè mala omnia, purum putum tormentum: In terrâ mixta omnia, gaudia suppliciis temperata, mel felli affusum est; diei A nox, hiems æstati, bono malum, probis improbi insidiantur; mixtim fluunt omnia. Philosophi tres regiones aëris affignant, quæ tribus illis contignationibus possint conferri. In imâ Inferorum regione tantùm sunt mortui, seu verius æternùm morituri. De quibus Hebræus fidicen: *Non mortui*, ait, *laudabunt te, Domine, Psal. 113.*
neque omnes qui descendunt in Infernum. In hâc mediâ par- *vers. 17.*
tim vivi, partim mortui. Eò illud Domini spectat: *Di-* *Matth. c. 8.*
mitte mortuos sepelire mortuos suos. In suprema tantùm vi- *vers. 22.*
vi. *Iusti autem in perpetuum vivent*. *Sap. cap. 5.*

Tota pulchra es, ô Patria mea, tota pulchra es, & *vers. 16.*
macula non est in te, absque eo quod latet intrinsecus. Celat nobis Beatitudinem DEVS. Quòd si mortalium ulli ea fieret gratia, ut ei cælum veluti per rimam vel brevissimo tempore liceret inspicere, & intueri DEVM; talis, putem ego, deinceps graviùs nunquam delinqueret, imò laboribus, jejuniis, aliisque corporis rigoribus sibi vitam suaviter adimeret.

Rimæ quidditationes sunt cælum inspicien- dum datur, sunt meditationes.

Verùm, ô Christiani, patefactæ in cælum rimæ, meditationes sunt nostræ; per has ruinas cælum inspicien- dum datur; modò applicemus mentis oculum, modò inspiciendum datur, Beatitudinem illam contemplatione serià expendamus. Calefiet animus, imò ardebit hæc talia meditando. Hîc ego Humilitatem, Patientiam, Puritatem, Charitatem, & veram cum divinâ voluntate Conformitatem ostendo.

Et post hæc Refert è beati Dominici familiâ Joannes Heroldus *è divi Fran-* sacram virginem, diebus omnino septem, in extremis *cisci fami-* cum morte luctatam, magno adstantium omnium con- *liâ, Humili-* sensu & miseratione. Post luctam denique tam gravem *bus*
obiisse. Post aliquot ab obitu dies suæ se antistitæ defun- *Segala de* cta stitit cum his vocibus: Benignissimus DEVS mini- *arte servitii* mas etiam actiones suo honori factas tam liberaliter re- *Beatissimæ* muneratur, ut ego ad corpus, si possim promptissimè *Virgini*, redeam, & alios septem dies cum morte luctor: nam *pag. 137.*
minimum quid pro DEO agere vel pati, præmium ha- C bet maximum, ineffabile, immensum. Dixit, & in auras sese abdidit.

Quid igitur habebit præmii, DEI causâ pati grandia, aggredi ardua? cum ingentibus ærumnis colluctari, periculis sese objicere, laboribus maximis perfungi? Quid ergo feriamur & opportunitates tantas negligimus? Singulis horæ partibus licet ditiorem fieri, sublimiorem in cælo gloriam promereri. Quid ergo cessamus, & ipsi nostris obstamus lucris? Quin cælum, dum licet emimus? Laboribus venditur & patientiâ.

Venerus Patriarcha Laurentius Justinianus eruditione ac sanctimoniâ clarissimus, dum assiduis cælum gemitibus pulsat, in has voces erumpit: *O si scirent mortales, qualia & quanta sint gaudia electis repositа in cælorum convivio! O si gustarent quæ præparavit* DEVS *diligentibus se! excuterent prorsus à se omnem torporem*. Ita & Beatus Ignatius Religiosæ Societatis Parens sæpius succlamâsse dicitur: *O utinam, Domine, ô utinam te nôssēt homines.*

§. III.

QVid ergo nos decipit, quid excæcat, quid abstereret, quò minùs votis omnibus & suspiriis assiduis ambiamus cælum? Dicam paucis.

Ephraimitæ plerunque sumus. De his Oseas vates: *Ose. cap. 10.*
Ephraim, inquit, *vitula docta diligere triturам*. Hebræi *vers. 11.*
boum ungulis terere fruges & excutere messem solebant, quod hodiéque asinorum calcibus facit Hispania. Subinde boues ita triturantes os hordeo vel tritico mergebant in laboris solatium. Hinc illa lex: *Non alligabis os* *1. Cor. c. 6.*
bovi trituranti. Tantò igitur libentiùs laborem hunc ca- *vers. 9.*
piebant jumenta, quantò eum fami sentiebant commodiorem. Tribus Ephraim his jumentis vix generosiùs se gessit. Hinc DEVS jure queritur: *Ephraim vitula* *Loc. cit.*
docta diligere triturам. Ephraimitæ ad id non inviti con- *Ose.*
ferebant operam, è quo gulæ solatium aut commodum aliquod

aliquod sperabant. Modò os implere, modò farcire ventrem liceret, laborem non detrectabant: non quòd laborem amarent, sed quòd commodum suum avidè sectarentur. Hinc aratro alligari ingratissimum, quia nullum hîc gulæ commodum. Tales Ephraimitæ, tales prorsus & nos sumus. Carni & Mundo, insuper & Diabolo servimus, & multum laboris ac operæ in hoc servitio consumimus, vituli docti diligere triturам. Sed nunquid laborem non amamus? Non certè; sed laboris commoda sectamur. Iste quidem dignitates ambit, hic pecuniam quærit, ille voluptates sitit, alii alia. Ita præsens commodum spectamus, & ille sibi ditior videtur, qui copiosior, qui plura sui laboris percipit emolumenta. Sed quid est hoc omne nisi bulla? nisi breviſſimi temporis voluptas exigua? Sursum corda, ô mortales, sursum, sursum.

Ovid. lib. 1. Metamorph. *Os homini sublime dedit, cælúmque videre*
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Coloss. cap. 3. v. 1. & 2. Ergo, *Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dexterâ* B *Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*
Ose. cap. 10. vers. 11. Quod & vates, quem dixi, Oseas monens: *Arabit Iudas,* ait, *confringet sibi sulcos Iacob.* Hi tales arare, sarrire, occare, non recusant, sed amore vitæ melioris, spe futuri. Et en luculentum inter improbos probósque homines discrimen. Improbi triturам amant, quia voluptatem præsentaneam inhiant. Probi arant, & multis se laboribus fatigant, quia futura sperant. *Quoniam debet in spe,* *1. Cor. cap. 9. vers. 10.* *qui arat, arare.*

Non ergo triturам, sed agriculturam amemus, non præsentes, sed futuras voluptates inhiemus. Grave illi non erit trahere aratrum, qui seriò speraverit cælum.

CAPVT XI.

Vndecimum in cælo Gaudium, Voluptas è perfectissimâ omnium desideriorum satietate.

DVx belli Narses, vir maximi nominis, Bibliopola fuit primitus: Dein Iustiniani Imperatoris famulus à cubiculis. Cúmque in hoc officii genere virtutem, & magnum animum exeruisset, factus est Patritius. Et quia viri Virtus ac masculum pectus magis magisque se prodidit, ad sublimiora conscendit, dum Bellisarii loco, militiæ Imperator est dictus. Decennio rem militarem præclarè gessit, præliis & victoriis felix, Gothorum regem pænè invictum vicit, ac debellavit. Hîc fortuna vertit, prout omnis humana felicitas terminis concluditur angustissimis. Iustinus Imperator novus dicitur, *Exod. cap. 1. vers. 8.* *qui* velut Pharao *ignorabat Ioseph.* Sophia Imperatrix nescio quî læsa cùm Narsetem ferre non posset, colum ei ac fusum misit, ut feminam indueret, & fila duceret. Tam infami munere exacerbatus Narses: Ego, inquit, Cæsari ejúsque uxori talia deducam fila, quæ non facilè rupturi sint; telam ordiar non solvendam. Mox optimos Italiæ fructus, uvas, ficus, mala Hesperia, poma aurea Longobardis misit & amplissimè invitavit, venirent tantùm, & terram opimissimam armis suam facerent, se strenuum hâc in re fore adjutorem. Venerunt, præstantissimis terræ frugibus invitati & tracti. Omnium illorum vox erat: Eamus & possideamus terram ejusmodi fructibus abundantem, quos longè suavius erit recentes carpere.

Haud aliter Devs Hebræum populum ad terras fertilissimas ferro subigendas accendit; fructus eis nobilissimos proposuit, ut mutuis sese hortatibus impellerent. Eamus *& possideamus terram.* Ita & Christus humanissimè nobiscum agit; invitat ad cælestia, fructus optimos proponit. Nam de Beatis pronuntians: *Sunt* *Num. c. 13. vers. 32.* *Matt. c. 22. vers. 30.* *sicut Angeli* Dei *in cælo:* Nihil voluptatum illis deerit. In cælo perfectissima satietas erit. Et ut præsibemus hos A fructus, maxima creatarum rerum varietas in conspectu est. Gusta, Viator, gusta.

Quæque latent, meliora puta. ———

Optatissima erit in cælo Desideriorum omnium Satietas. Et de istâ hoc capite disserendum.

§. I.

HIerosolymæus rex David velut suam solaturus famem: *Satiabor,* inquit, *cùm apparuerit gloria tua.* Vix capimus tanto Principi hanc vocem excidisse. David Rex opulentissimus ingentia duo regna possederat: In his ille tot numeravit horrea selectissimo tritico stipata, tot prata, tot villas pecude pinguissimâ refertas, tot penora omnigeno ad mensam apparatu plenissima, tot cellas generosissimo vino spumantes: nihilominus tanquam mendiculorum infimus, qui vix semel toto anno est satur, fami suæ ingemiscens: *Satiabor,* inquit, quia jam vehementer esurio. Eóne mendicitatis rex tantus est redactus, ut famem futurâ solùm satietate soletur? Ita sanè mendicus est, seipso teste: *Ego sum pauper,* inquit, *& dolens. Mendicus sum & pauper.* Ego verò egenus sum, & pauper, Devs adjuva me. *Ps. 68. v. 30. Ps. 39. v. 18. Ps. 69. v. 6.*

Sed forsan argenteos aureósque montes esuriit? quis hanc gulam satis propitiet? Ah non istud alimenti genus appetiit; argenti & auri satis habuit: nam *auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum* struendo templo destinavit. Sunt bis mille octingenti duodecim milliones Hispanicorum ducatorum supra octo millia trecentos septuaginta quinque ducatos. Ergo aurum non esuriit. Sed forsan dignitates ampliores & plus quàm regias ambivit? Neque hoc. In apice dignitatis stetit. Toto terrarum Orbe nomen decúsque gessit. Sed forsan copiosiores sitiit voluptates? Ah heutiquam. In promptu fuisset, quidquid oculi, quidquid animus delitiarum optâsset. Ille nihilominus se mendicum, non dissimulans: *Satiabor,* inquit, *cùm apparuerit gloria tua.* *Ps. 16. v. 15.*

C Et speratæ satietatis cautiam adjungens: *Adimplebis me,* *Psal. 15. fine.* ait, *lætitiâ cum vultu tuo: delectationes in dexterâ tuâ usque in finem.* Hieronymo interprete dixit: Ostendes mihi plenitudinem lætitiarum ante vultum tuum.

Dum vivimus, oculos & animos gerimus insatiabiles; quo plus ingeritur, plus appetunt; nulla hîc lætitiæ plenitudo. Lætamur, sed non implemur: in superficie natat hilaritas nostra, mœror in profundo hæret. Delectatiuncularum guttulas libamus, totis pateris propinatur dolor: heu! nimiùm brevi ludimur fallaciâ. Ideò rex David, sublimi spiritu: *Quid mihi est in cælo,* ait, *& à* *Psal. 72. vers. 25.* *te quid volui super terram?* Domine, aulici mei ministri modò hanc, modò illam animi relaxationem mihi monstrant, ut ad hilaritatem me provocent: At ego nihil usquam reperio quod solidè vel exhilaret vel satiet. Quid mihi est? Hæ cupediarum minutiæ ad meam famem non sunt.

Comedonis & heluonis instar loquitur, cui hiante D semper fame nil eorum quæ apponuntur, satis est: qui uberiorem etiam cœnam accusans: Quid mihi, ait, has buccellas, quid patinarias has nebulas ponitis? ægrotus rusticus plus absumeret: Chamæleon ego non sum, ut vento pascar; hausto non sæpe geminato paucis bolis hæc omnia glutierim. Cibum largiùs præbete. Ita reverà David: *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super ter-* *Ibid.* *ram?* Cælum ipsum nolim, si tu absis, mi Devs, tu solus cor plenè satias. Ergo *satiabor cùm apparuerit glo-* *Ps. 16. v. 15.* *ria tua.*

Itáne potentissime Regum tunc primùm satiaberis? jam pridem satiata credi potuit omnis tua cupiditas. Cùm etiamnum opilionem ageres, eæ tibi concessæ sunt vires, rarissimum munus, ut Ursos & Leones velut hædulos discerperes. Nunquid plus virium cupis? Gigantem illum Goliath agminis Hebræi dedecus affectas sternere? Concessum est: stravisti. Num plura vis? In

præmium ipsam Regis filiam deposcis. Opilio regiam puellam ducat? Concessum est & hoc; duxisti. Quid ampliùs exigis? Victoriam adversùs Philistæos omnes desideras? Nec istud negatum est. Vicisti omnes. Necdum satur es? Guperem, inquis, non solùm unctus & pictus esse Rex sine Regno: sed verus; Sceptrum & diadema & regnum ubi sunt? En ad votum adsunt; Rex esto, & Monarcha Orbis ex pastorculo, è juvene pagano. Num optes plura, meliora? Tandem satiatus sis necesse est. Sed negat, & ulteriùs vociferatur: Nondum, ô Domine, nondum est satiatum cor meum: Magnum adhuc in eo inane sentio: Quidquid hactenus ingessi, exaruit & evanuit, perinde si hydriolam aquâ plenam in accensum clibanum effundas; vi caloris mox omne absorbetur: Pectus meum adhuc vacuum & esuriens: nec illud, credo, satiarem, si centum, si mille regna ingererem. Nulla hîc satietas: *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.*

§. II.

Filius Davidis Salomon in omni delitiarum ac voluptatum genere satietatem quæsiit, si ullus mortalium. Confitentem habemus reum, suam ipse gulosissimam esuriem scripto evulgans: *Omnia*, inquit, *quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis; nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur.* Quid tandem? Num satiatus est? Ah neutiquam. *Vidi*, ait, *in omnibus vanitatem, & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.* Quod vacuum est, vanum appellamus. Frangis nucem, & nucleo non reperto dicis: Cassa & vacua nux. Fregit Salomon felicitatem Mundi; cùm verò nucleum quem quæsivit, non reperisset, dixit: *Vanitas Vanitatum*; Ohe nux vitiosa & cassa; Vana omnia. Quî tandem vana? Nunquid Salomon argenti & auri gemmarúmque plurimum, nunquid voluptates maximas, nunquid opulentissima duo regna in hâc luce non invenit? Quo modo igitur vacua fuit? Dicam, sed priùs ex te quæro: Cùm ampullam vitream nihil liquoris continentem cernis, an non vacuam dicis? Atqui aëre plena est. Si autem ampulla sit parva, parum aëris in eâ est. Ita Salomon Mundum ut vanum & vacuum meritò infamat. Nam quidquid in Mundo est vanitas & aër est. Vides Absalonis formam? Alexandri potentiam? Crœsi opulentiam? Herculis vires? Ipsius Salomonis gloriam? Parum aëris est: Nux cariosa est: Ampulla vitrea est, & nihil liquoris continent. Evanuerunt illa omnia ut fumus, ut ventus, ut umbra: Nec horum quidquam sitim famémque animi sustavit. Nulla hîc satietas: Satiabimur cùm apparuerit gloria Domini.

Eccles. c. 2. vers. 10.

Ibid. v. 17.

Eccles. c. 1. vers. 2.

Liceat hîc interserere colloquium, quod religiosissimis duobus viris fuit. Alter sic orsus: Emissarii illi, ait, & perditæ vitæ homines non adeò insanè ac malè ratiocinati: *Umbræ transitus est*, inquiunt, *tempus nostrum, & non est reversio finis nostri, quoniam consignata est, & nemo revertitur. Venite ergo, & fruamur, bonis quæ sunt, & utamur creaturâ tanquam in juventute celeriter.* Hoc dicunt: Adeste dum socii & nostrum è vitâ discessum hilariotibus celebremus cœnis, hodiernâ vel crastinâ morituri. Omnes enim morimur, ut cernitis, & à morte quis revertitur? Metam properamus ad unam; omnes gremio telluris condimur; hæc fossa sorbet Orbem: Eò imus omnes, & nemo redit. Eia ergo, socii, eia agite, dum virent genua, dum dies est, dum licet, profectionem hanc longissimam festivioribus sanciamus poculis. Voluptas omnis deserenda est: ergo voluptati paullò solenniùs valedicamus.

Qui aciem præcedit ad lacessendum hostem.

Sap. cap. 2. v. 5. & 6.

Quid hoc adeò mali? ait religiosus vir iste. Mox subjungens alter: Optimè profectò, inquit, perditissimo gregi patrocinaris. Quòd si eorum proba sit ratiocinatio, non minùs hæc erit. Dicamus ergo: Cras epulis selectissimis abundabimus, assis & lixis, mensam Solis accumbemus. Venite igitur, & hodie dum licet, satis ponum, satis fungorum, satis furfurum edamus: Hâc cœnâ hospitium hodiernum terminemus, cras lautiùs immigraturi. Qualis hic, obsecro, syllogysmus est, epicherema quale? Simillimum faciunt, qui rebus humanis valedicturi, iis priùs se nequiter immergunt, tanquam hâc ratione promptiùs migraturi ad cælum. Cur quæso polentaceis quisquiliis, cur horde. fœcibus, cur porcorum siliquis, cur paleis & furfuribus sese impleant, qui ad Cœnam Magnam festinant? Cras lautissimè cœnaturi, cur hodie cum canibus & porcis prandeant? O fatuitas inaudita! Verè *fascinatio nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum.* Et videte, rogo, humanam stultitiam. Furfures & nostri frumenti siliquæ cum delicatissimis dapibus æquiori jure conferuntur, quàm omnes voluptates nostræ cum cælestibus ac divinis.

Sap. cap. 4. vers. 12.

§. III.

Quomodo cogitationem in cælum intendere oporteat, juverit hîc vel pinguiori Minervâ tradidisse. Fingat quis voluptatem quam potest electissimam, summam. Hanc è tribus velut arcis licebit eruere; ex honorum, opum, & oblectationum omnigenarum arcâ. Tuus ergo sit, mi Christiane, terrarum Orbis cum omnibus thesauris; auro & gemmis perinde ut saxis abundes: Omnia deinde animæ bona te ornent; nemo sit qui te non honoret, laudet, amplexetur & foveat; optima ubique fama te comitetur: Rerum insuper scientiam habeas quantam cupis maximam; vires & virtutes omnium herbarum, arborum, gemmarum, animalium exactissimè nôris, & ab hyssopo usque ad cedrum cum Salomone disseras; Philosophiam ac Theologiam omnem calleas; sis denique mortalium non ditissimus solùm, sed & sapientissimus: His addimus omnifarias voluptates ad votum & supra votum, Assueri convivium, amicos & sodales gratissimos, Musicam qualem nullus unquam Imperatorum habuit, & quidquid demum corpori suave est.

Ubi hanc talem voluptatis ideam struxeris, ubi collegeris quidquid unquam tuis se oculis pulchrum, auribus suave, palato dulce, ceteris sensibus gratum objecerit, cogita obsecro. Atqui similia vidit oculus, audivit auris. Philosophorum scita non nescimus: Nihil est in intellectu, quod non fuerit in sensu. Hæc intellectus facilè capit, quæ per sensus eò transeunt capienda. Ergo quæcunque fingimus aut optamus, visa sunt, aut certè videri possunt; quæ expectamus in cælo, nemo vidit unquam. Et quamvis invisa hæc forent & inaudita, tamen in cor hominis ascenderunt; alioqui neque tu, neque alius quisquam hæc cogitationi suæ subjiceret.

Habemus itaque voluptatem: nunc illam durabilem faciamus. Duret ergo, quam finximus, voluptas annis quinquaginta, duret centum, mille annis duret, ita quidem ut eadem semper sit sanitas, constans hilaritas, sine omni curâ, sine ullo metu turbandæ vel amittendæ voluptatis: quid si tribus quatuorve, quid si quinque, aut decem millibus annorum duret eodem hilaritatis tenore? Tunc demum qui decem millibus annorum sic beatus esset, fateri cogeretur. Etsi centies, etsi millies acerbam pro Christo mortem subjissem, jam tamen abundè satis recepissem præmii ultra omne promeritum. Sed progrediamur altiùs.

Ubi mens hisce cogitationibus incaluerit, rectissimè subjungentur ista: Voluptas hæc omnis vel ad decem millia annorum extensa, si cælo conferatur, imaginaria prorsus est, fumus & umbra, & nihilum est. Verissima voluptas & summa in cælo est, *quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum: nobis autem revelavit per Spiritum suum.* Hoc Pauli Tarsensis dictum aliquot annorum

1. Cor. cap. 2. vers. 9.

Isa. cap. 64. vers. 4. rum centuriis præveniens Isaias: *A sæculo*, inquit, *non audierunt, neque auribus perceperunt: Oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparâsti expectantibus te.*

Ubi Intellectus hæc cæli gaudia, quæ omnem intellectum, cogitationem omnem excedunt longissimè, nonnihil altiùs in se admiserit, addat quæ & Voluntatem inflamment. Age sis ergo Voluntas, & promissas tibi voluptates præliba: Non illæ quinquaginta, non centum duntaxat aut mille, non decem millibus, nec decies centenis millibus annorum, sed in æternitates perpetuas durabunt. Age, age refractaria plerumque Voluntas, & tantis te gaudiis para: quantò minùs te ipsam sequeris aut amas, tantò meliùs te paras. Optimè de te dixit Augustinus: *Voluntas quantò est avidior temporalium bonorum, tantò est inanior æternorum.*

Aug. lib. de Patientiâ cap. 23.

§. IV.

Satietas gloriæ Domini nullum adfert tædium.

ERgo satiabimur cùm apparuerit gloria Domini. Et hæc satietas nullum adferet tædium, fatigationem ac nauseam nullam: post decies, post centies, post millies annorum millia tam recens & grata erit voluptas cæli, quàm fuit primo omnium quadrante, ad primum cæli ingressum. Apud nos vel suavissimæ voluptates tandem amarescunt & expirant: Ipsum mel tandem, cùm saturi sumus, veluti mures farinam, nauseamus. At verò inter Beatos, ut divus Gregorius loquitur, satiati desiderabimus, & desiderantes satiabimur. Satietas & fames alioqui hostes conjungi non possunt; hæc illam expellit. In cælo hæc duo conjunctissima tam suaviter & amicè conveniunt, ut non modò altera alteram non impediat, sed etiam quamplurimùm juvet. Satietatem jucundissima fames, famem perfectissima satietas commendat. Nos verè in esuriali regione jam degimus, mendicorum ollulas & scutellas chartaceas tractamus; ecquid hæc ad animi famem ac sitim? Vitellii & Æsopi patinæ, saliares epulæ, Adipales Pontificiæ & Adjiciales cœnæ, Falerni mare, animum esurientem non implent. Hîc nulla satietas, aut certè satietas cum nauseâ & fastidio.

Satietas & fames in cælo conjunctissimè sunt.

In ditiorum ædibus quidquid paupertinæ tribui seponitur, in unam ollam mittitur. Hinc ei nomen Olla pauperû, quæ carnes & jusculà, pultes & olera, pulpam & ossa recipit congerie confusâ. Nos pauperum ollam lambimus quotidie, dulcia amaris, risus lacrymis, mel felle, gaudia suspiriis mixta sunt: sincerum nihil, nulla satietas. At inter Cælites saturitas perfectissima, & cupiditas jucundissima simul sunt: ita quidem, ut & Beatorum infimum interrogemus, num voluptatis aliquid excogitari aut optari possit, quod in cælo non sit: Ore omnium responderet. Replemur in bonis domûs Domini: nec optari nec excogitari quidquam poterit, quod in domo Domini desit. More suo insignissimè Augustinus: *Securi ergo, inquit, simus, fratres, non nos satiabit nisi laus* DEI, *Amor* DEI. *Si deficias ab amore, deficies à laude. Si autem amor sempiternus erit, quia illa insatiabilis pulchritudo erit, noli timere ne non possis semper laudare, quem semper poteris amare. Huic vitæ suspiremus.*

Aug. tom. 8. in Psal. 83. initio p. 376.

Chronicon Fratrum Minorum per. 1. lib. 2. cap. 81. mihi pag. 333.

Hinc Franciscus Assisias dolorum medius dicere ausus est: Tanta est gloria quæ me expectat, ut omnis pœna me delectet. Jejuniis, flagris, cameuniis, carnem frangere, humi cubare, asseri indormire, vigilias protrahere, preces prolongare, irrisui esse, probra & calumnias audire res in se insuavissima est, at nihilo secius hæc omnia inter gaudia & lucra numerans Franciscus, liberrimè proclamat: Omnis pœna me delectat, tanta est gloria quæ me expectat. Atque hinc sub vitæ finem vir iste sanctissimus, viribus exhaustus, macie totridus, & vix ossibus hærens, dolores, quibus urebatur, suos fratres vocabat. Et fuit cùm unus aliquis è familiâ suggereret Francisco: Rogaret DEVM, ut minùs cum suis ageret. Cui vir sanctus: Nisi tuæ, frater, A simplicitati parceremus, inquit, hoc dictum acriùs luceres. Itáne DEO nos modum præscribere, & extrema quæque meritos blandientem manum vis postulare? Mox suo sese lectulo evolvens, jámque nudâ humo supinus DEVM omnibus precibus rogare instituit, augeret pœnas, geminaret verbera, duplicaret dolores, nec parceret misericordissimè sæviendo. *Cùm tanta sit gloria quæ nos expectat, ut omnis pœna delectet.*

Hîc ego Patientiam omnibus cælum aspirantibus commonstro. Videte sedulum opificem; gaudet is laboribus, sudore delectatur, jucundum illi est conductis operibus obrui; non quòd suavia sint ista, sed quòd gratissimum laboris sit lucrum.

Quid ergo nos ignavi ac desides laborem horremus, quid pœnas aversamur? Hæc dulcia non sunt, sed dulcis est laborum merces, immensum Patientiæ præmium. Cum Francisco vel millies proclamandum: Tanta est gloria quæ nos expectat, ut meritò pœna B omnis delectare debeat. Satiabimur cùm apparuerit gloria Domini.

CAPVT XII.

Duodecimum in cælo Gaudium, Voluptas è gaudiorum omnium securitate.

DEmades inter Græcos vir magni nominis, multæ experientiæ, nec picturæ ignarus, ad Philippum Macedoniæ regem missus est Athenarum Legatus. Super mensam rex Macedo varia quæsivit de Athenis, quàm ampla civitas, num pulchra, num quâ metropoli major? Demades graphidos peritus, non verbis solùm, sed & lineis Athenas in tabulâ sic figuravit, ut Rex urbis potiundæ desiderio incensus dixerit: Ut urbs hæc mea sit, ferro vel auro efficiam. Ita rudis hæc Athenarum adumbratio Philippum movit, ut beatum se regem non putârit, nisi eâ urbe potiretur. C

Humanæ genti DEVS Orbem terrarum proposuit spectandum, & in eo adumbrationem, sed rudissimam, Orbis illius melioris & beati. Tanta hîc rerum conditarum varietas in operibus est, ut de inferiore hoc DEI opificio recte dixerimus: *Sparsit æternæ voluptatis umbras.* At quemadmodum Rex Macedo Philippus non urbem Athenarum in chartâ lineatam, sed veram appetiit: ita nos non adumbrationem patriæ, sed patriam appetamus; has rerum creatarum umbras generosè spernamus. Creata hîc omnia non nisi lineamenta sunt & rudis imago beatissimæ illius civitatis Hierusalem: eò gemitus & vota tendant. Quòd si aliter non liceat, manu, ferro, vi urbs illa est obtinenda. Hæc omnium mens sit, non conquiescere, dum nostra sit urbs illa; in quâ non cives solùm, sed & Domini æternùm vivamus & imperemus. D

Orbis terrarum ponitur à DEO, in quo est adumbratio Orbis beati.

Hactenus de diversis cæli gaudiis actum. Enimverò cælestium gaudiorum in hoc firmamentum est & robur, ea esse penitus securissima; nullo eventu, nullis sæculis turbanda. Beati omnes loca casuum secura habitant, DEI gratiâ excidere nequeunt, quia nec ampliùs peccare possunt; in portu navigant, non est quod metuant naufragium, in tranquillo & tuto sunt, in libertatem confirmatissimam asserti. Atque de hâc tranquillimâ Divorum securitate jam disseremus.

§. I.

SEverinus Boëthius non à rarâ solùm eruditione, sed ab illustri etiam sanctimoniâ æstimandus ea de consolatione Philosophiæ scripsit, quæ cedro & auro sunt litteranda. Hic Beatitudinis mentionem injiciens: *Omnis, inquit, mortalium cura diverso quidem calle procedit, sed ad unum tamen Beatitudinis finem nititur pervenire. Id autem*

Boëth. lib. 3. Consol. Philos. prosâ 2.

est bonum quo quis adepto nihil ultrius desiderare queat. Quod quidem est omnium summum bonorum, cunctaque intra se bona continens: cui si quid abforet, summum esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus, quod posset optari. Liquet igitur, beatitudinem esse statum bonorum omnium congregatione perfectum.

Hanc Beatitudinis adumbrationem Theologi omnes, ut legitimam probámque admittunt. Nam revera STATVS est nullis fortunæ eventibus subjectus: Nihil hîc minùs stabile aut inconstans. Humanæ vanitatis elogium est, Nunquam in eodem statu permanere. Homo simillimus Euripo, jam hilaris, jam tristis, jam opulentus, jam egenus, modò sanus, modò ægrotus, modò & mortuus. Nunquam in eodem statu permanet. In cælo aliis vivitur legibus. Nulla illic mutabilitas. Sicut DEVS ab omni ævo beatissimus fuit, sic & beatissimus erit in omne ævum, & omnes cum eo Beati, beatitudinis communicatione admirandâ.

Hic Status in cælo cunctos durabit in annos.

Nos hîc suaviter somniamus varios status Baronum, Comitum, Marchionum, Principum, Ducum, Regum, Imperatorum, Risum teneatis amici. Qualis obsecro hic status? *Homo quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra.* Hodie stamus, cras non in lectulo, sed jam in capulo jacemus. Hoccine stare est? Sed ludamus verbis, & cerevisiam Falerni aut Cretici nomine dignemur. Sit status in vitâ nostrâ. Ubi jam alterum illud? *Omnium bonorum aggregatione perfectus.* Numinis promissum est: *Ego ostendam omne bonum tibi.* Quidquid bonorum est cælo terrâque aut esse potest, eo fruuntur Beati omnes, quamvis, ut dictum, inæqualiter. In terrâ quàm rarus & tenuis est bonorum cumulus! Videas virum divitem, sed non sanum; videas sanum, sed non divitem: Alius & dives & sanus est, sed inglorius & inhonorus: Reperias forsan qui & dives, & sanus, & honoratus sit, sed aliud illi deest; vix unquam ex integro lætus est; formosissimo pomo similis, cujus medium vermiculus perrodit. Sed inveniemus reor hominem, qui & opulentus, & validus, & eruditus, & cum primis honestus, & nunquam non lætissimus sit: Sed hic ipse cùm cogitat tam omnibus, quàm sibi etiam moriendum. Heu! quàm inhorrescit, quàm non beatus est tam tristi nuntio? En obsecro, quis noster hic status, quàm non perfectus vel paucissimorum etiam bonorum aggregatione?

Iob cap. 14. vers. 1.

Exod. c. 33. vers. 19.

Sed eum mihi virum sistite, cui summa, quæ quidem possit, felicitas obtigerit; qualem ajunt fuisse Q. Metellum. Hunc, teste Valerio, plurimis beneficiorum gradibus à primo originis die, ad ultimum usque fati tempus indulgentiâ nunquam cessante, ad summum beatæ vitæ cumulum felicitas perduxit. Nasci enim in Urbe terrarum principe voluit, parentes ei nobilissimos dedit: adjecit animi rarissimas dotes & maximas corporis vires, ut omnibus sufficere laboribus posset. Conjugem ei nobilitate, pudicitiâ & fecunditate conspicuam conciliavit. Decus insuper Consulatûs, Imperatoriam potestatem, speciosissimi triumphi prætextum largita est. Fecit ut eodem tempore tres filios Consulares, unum etiam Censorium, duos Triumphales, & quartum Prætorium videret. Concessit ut tres filias nuptui daret, earúmque sobolem sinu suo exciperet. Tot partus, tot incunabula, tot viriles togæ, tam multæ nuptiales faces, honorum, imperiorum, omnis denique gratulationis summa abundantia, cùm interim nullum funus, nullus gemitus, nulla tristitiæ caussa. Hunc vitæ actum consentaneus, & æquè felix excepit finis: Nam Metellus ultimæ senectutis spatio, lenique mortis genere, inter oscula complexúsque charissimorum extinctus est. Filii & generi suis humeris defunctum per urbem extulerunt, & rogo imposuerunt.

Valer. lib. 7. c. 1. fine.

Hîc insulsissimè Valerius: Cælum, inquit, contemplare, vix tamen ibi talem statum reperies. Venia danda idololatræ, qui gentilitatis tenebris oppressus, luctum etiam & dolores in cælum admittit. Apage tale cælum, quò vel umbra luctûs doloríve penetraverit. Et quæ, oro, Metelli aut fortunatissimorum quorumcunque hominum omnis felicitas est? Ecce defunctus, ecce finis, ecce præcipitium fortunæ. Demum ruunt omnia, & voragine sepeliuntur profundissimâ. Stat beatitudo vera, nunquam ruitura, à nemine sepelienda. Beatitudo status est omnium bonorum aggregatione perfectus. Neque solùm bona omnia Beatitudinis gremio continentur, sed bona semper stabilia, bona undequaque perfecta & summa, bona in omne ævum tutissima ac securissima. Est hîc multiplex cupiditas, sed mala; est varia voluptas, sed falsa, & plerumque fœda. Sint hæc omnia bona; secura & stabilia esse non possunt. At ibi nullus est metus amittendæ Beatitudinis, ubi tranquillissima gaudiorum omnium est securitas.

Beatitudo est status omnium bonorũ aggregatione perfectus.

§. II.

BEati omnes jam in tuto extra omnem teli jactum lætissimè canunt: *Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Dum extra cælum agerent, in metu fuerunt; jam nec timenda, nec timorem ullum metuunt. *Quamdiu,* inquit Augustinus, *vitiis repugnamus, plena pax non est, quia illa quæ resistunt, periculoso debellantur prælio, & illa quæ victa sunt, nondum securo triumphantur otio, sed adhuc sollicito premuntur imperio.* Solus æternitatis dies securissimus est; cujus Isaias lætissimus nuntius: In illâ die, inquit, *præcipitabit Dominus mortem in sempiternum.*

Psal. 123. vers. 7.

Aug. lib. 19. de civit. cap. 27.

Isa. cap. 25. vers. 8.

Rectè mors nulla erit, ubi nullum & peccatum erit. Quòd Beati nec minimam quidem labeculam contrahere possint, inde oritur. Vident Beati DEVM, summum bonum, quod non possunt non amare plusquam bona omnia; & hic amor semper in actu est, nunquam non ardet. Atqui tam perfectus, tam actuosus amor, vel levissimum peccati nævulum unà secum non tolerat.

Cur Beati peccare nõ possint,

Non bene conveniunt, nec in unâ sede morantur

tantus amor, & odii seminarium noxa. Cùm ergo ardentissimè ament, eidem etiam in omnibus placere, & quidquid ei displicet, vitare cupiunt. Hinc à peccatis securitas æterna. Quod nos repetitis toties lapsibus delinquamus, inde est, quia licèt amemus DEVM, amor tamen non semper agit. Subitò in pecuniam, aut in escarias delitias; aut in mulierculam, aut in radium honoris præcipites abripimur, relicto DEO. Quemadmodum felis conspecto mure, aut simiâ visis nucibus, aut vulpes præsentibus gallinis illico ad delitias suas convolant: ita nos in voluptatem proniissimi, ubi ubi ea conspiciendam se dederit, mox accurrimus, deserto DEO, tanquam in rebus conditis majorem oblectationem, quàm in conditore inventuri. Hæc cæca & præceps ignorantia beatos non inquinat. In DEO bonorum omnium pelago nullam non voluptatem reperiunt. Hinc avertere se nequeunt, sed nec interrumpere possunt amabilissimum hunc intuitum. Nam bonum infinitum infinitè trahit, humanámque voluntatem sic implet satiátque, ut ea non possit extra illud velle aliud, aut amare.

Et nos in hoc mũdo toties repetitis lapsibus delinquamus.

Atque hâc ratione cælites omnes non ampliùs peccare nôrunt. Quod beatus Petrus attestatus: *Regeneravit nos in spem vivam,* inquit, *in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem conservatam in cælis in vobis. Hæreditas est incorruptibilis,* quia nec desinere nec perdi potest: *Immarcescibilis,* quia nec defloreſcere, nec imminui potest: *Incontaminata,* quia nihil admittit immundi. Beato Joanne teste: *Non intrabit in eam aliquod coinquinatum aut abominationem faciens. Omne maledictum non erit amplius.* Undique & undique secura sunt cæli gaudia.

1. Pet. c. 1. v. 3.

Apoc. c. 21. vers. 27. & c. 22. v. 3.

Hîc quidquid opum, quidquid honoris & gaudiorum

rum est, heu nimiùm quantum *marcessibile* est. Ipsimet fortunæ pulli, & voluptatum avidissimi sectatores id fa-
Sap. c. 2. v. 8. tentur, hinc mutuus ille hortatus: *Coronemus nos rosis, antequam marcescant.* Non marcessibile solùm, sed contaminatum ac corruptibile est, quidquid extra patriam est. Vitam pænè omnem infamamus noxis. Hinc Jobus
Job cap. 15. vers. 15. dicere ausus: *Ecce,* inquit, *inter Sanctos ejus nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in conspectu ejus.* Sanctissimi quique, quos Jobus *cælos* nominat suos patiuntur manes, suis lutulantur affectibus & nævis.

Horat. lib. 1. serm. sat. 3. med. *Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille est,*
Qui minimis urgetur. ———

2. Cor. c. 4. vers. 12. Mortis stipendiarii sumus omnes. Quotidie *Mors in nobis operatur.* Quidquid machinemur, hîc nulla securitas; in cælo summa.

§. III.

Ioan. Major in speculo, philip. 110. NArrant tres amicorum intimos sanguine etiam claros incredibili animorum consentione ac datis dextris, in illud fœderis conspirâsse, ut fortunam quamcunque tandem alacritate pari exciperent. Ergo unà fecerunt iter. In eo ad silvam delati, plurimum viæ transmiserunt silentio. Varia nemoris amœnitas cogitationes illorum rapuit præclusâ voce. Nemore jam transmisso unus illorum: Num, inquit, linguam perdidimus socii? Unde tam altum silentium? Cui alter: Tam amœni saltûs opacitas altiùs me ire jussit: in cælo eram. Et ego, inquit alter. Et ego etiam, ait tertius. Hîc natu maximus opportunè: Mihi credite, viri, non temerè hoc factum existimem. Bonum omen; cælum cogitationibus nostris interest. Inuitat nos DEVS: quin nutus divinos sequimur. Rex cæli opulentus sanè Dominus est, & solutionis explicatissimæ, abundat præmiis. Ita sensim tam in aliorum quàm in suum etiam animum sermone non concepto irrepsit ignarus. Hoc dicentis exordium. Cùmque attentos haberet socios: Hactenus, inquit, fideli & gnavâ operâ servivimus Mundo: Quid inde nobis est præmii? Quod dare Mundus & Diabolus assolent. Non sapimus tandem piscatores icti? Ego in aulicis obsequiis ætatem, valetudinem, pecuniam, utinam non & animam, prodegi. Quantillum est gratiæ quod ambii, id fortè nunquam impetraturus? Nostis dominicos favores & vinum cariophyllis conditum nocte unicâ expirare. Experiatur qui volet malo suo: Nos experti loquimur. Quid si aggressu unanimi, prout nostra sunt fœdera, excutiamus hoc jugum, & Regi serviamus, cui nemo servit gratis? Incaluit uterque cohortatione socii. Ab hâc varii sermones. Neque prudentiæ videbatur rem arduam tam citò velle.

Denique post multam ventilationem, ne quid in fœdus peccaretur, in eandem ivêre sententiam, Mundo nuntium remittere, & obsequiis se addicere divinis. Neque tardè faciendum censebant, quod sanctè decrevissent. Ita uno se cœnobio abdunt, & aliquanto tem-
Ibid. cap. 15. vers. 15. pore præclarè se gerunt. Sed, *Ecce inter Sanctos ejus nemo immutabilis.* Duo minores natu paullatim remittere ac intepescere, vitæ austeritatem nimiùm sentire, & eam accusare, idque invicem fateri, & hinc illinc solatiola mendicare. Ita tertium accedunt mœsti hilarem, frigidi calentem. Ille socios fastidio plenos observans: Optimi fratres, inquit, otium, & quod inde nasci solet tædium, vos perdunt, hinc vita vobis omnis amarescit: Ego, quod Numini tribuo, molestam temporis moram non sentio. Hoc autem ago, ut nunquam non occupatus sim. Mirantur hominem non minùs quàm ipsi essent illiteratum tam suaviter cum tempore convenire. Quibus ille religioso joco: Ut verò etiam, inquit, litteratum me esse sciatis, meus me magister tres potissimùm litteras exactiùs nôsse docuit, non illas mercatorum; *Piper peperit. pecuniam,* sed has: *Peccatum, Passio, Præmium.* Primam vocem a coat atramento, alteram minio, tertiam auro

A scriptam. Hi mei codices, hæc volumina mea, quæ assiduè lectito. Atque inde litteratum me censeatis velim. Hæc porrò lectio, & precandi studium & laborem omnem mihi facilem reddit: quidquid molestiarum aut rigoris est inter nos hæc lectio condit. Hinc Otium mihi non onerosum, hinc nullæ horæ videntur longæ: Hinc jucundum est pati, quod olim meminisse dulce erit. Et ut sciatis quâ ratione has litteras expendam, en paradigma.

I. *Peccatum* atro liquore scriptum. Hîc expendo, qualis fuerim cum Mundo servirem; quot quantáque peccata commiserim, quàm graviter DEVM offenderim. Reverâ Mûdus ludificavit me, & Orcus expectavit me; propè proximè periissem, si viâ cœptâ progressus fuissem. Hæc cogitando, & precationes solitas adjungendo, majorem partem antemeridiani temporis expendo.

II. *Passio Domini* minio exarata. Ad voces has mecum verso quid Dominus JESVS, dum inter homines B ageret, pro hominibus & ab ipsis hominibus injuriarum ac cruciatuum tolerârit. Hîc vitæ mortisque Dominicæ mysteria, prout ordine sequuntur, meditanda sumo: Nec ad fundum aut finem unquam devenio. Sic diem ad horam tertiam vespertinam exigo, quo tempore Dominus expiravit in cruce.

III. *Præmium cæli,* auro litteratum. Hîc immensa Beatorum gaudia considero. Res infinita est; quantò enim plus cogito, tantò plura superesse cogitanda invenio. Neque hîc ad finem ullum aut fundum perveniri potest. Sic diem ad exitum duco. Et vos, obsecro, hæc verba paucula contemplatione expendenda sumite. Hæc commentando nunquam exhaurietis. Profuit certè duobus aliis jam tepescentibus hæc audisse; nec leviter deinceps & ipsi profecerunt.

Hîc ego Puritatem animi monstro; Nam eæ, quas exposuimus cogitationes de peccatis, de Domini tormentis, de cæli præmiis facilè omnes impuras cogita-C tiones excludunt.

Christus ad cœnam ultimam suis plurima de cælo instillans: *Et gaudium vestrum,* inquit, *nemo tollet à vobis.* Ab *Ioan. c. 16.* omni hoste securi agetis; omnia æternitatis sæcula beatitudini vestræ nihil decerpent: Immensum præmium *vers. 22.* nemo tollet à vobis. Hîc à nobis demum omnia tollun- In hoc
tur: ætas paullatim subtrahit vires corporis, oculorum mundo
aciem, memoriæ firmitatem, agendi & laborandi ala- omnia à
critatem. Sic parentes à liberis, liberi à parentibus, sic à nobis au-
cognatis aliis cognati, ab amicis amicorum optimi tol- feruntur,
luntur & abstrahuntur; sic denique & ipsi tollimur, auferimur, abjicimur. Ergo cor purum ad alta tendat, ubi In cælo au-
Gaudium nostrum nemo tollet à nobis; nec ipsi un- tem nemo
quam tollendi; ubi status est bonorum omnium aggre- à nobis
gatione perfectus. Hæc assiduè cogitemus, hæc spere- gaudium
mus, hæc votis omnibus desideremus. Invitans ad hæc tollet;
& animans Isaias: *Ipsi videbunt,* inquit, *gloriam Domini, Isa. cap. 35.*
& decorem DEI *nostri. Et redempti à Domino convertentur, v. 2. & 10.*
& venient in Sion cum laude; & lætitia sempiterna super capita eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

Ibi nulla incpiæ aut morbi mentio; ibi libidines se- Quia in
pultæ, iræ & invidentiæ faces extinctæ; insidiæ cacodæ- cælo iræ &
monum nullæ, nullus paupertatis, nullus ægritudinis, invidentiæ
nullus gehennæ metus. Nemo ibi læditur, iraseitur ne- faces ex-
mo, invidet nemo. Malum quod ibi non est, sciri potest; tinctæ, &
Bonum quod ibi invenitur, exprimi non potest. Ibi desidera- quidquid
quidquid amabitur, aderit, nec desiderabitur quidquam tur aderit.
quod non aderit: Ibi erit quidquid voles. In illâ DEI
civitate Rex Veritas, lex charitas, dignitas, æquitas, par
felicitas, Vita, æternitas. O gaudium vincens omne gaudium, extra quod non est gaudium!

CAPVT

CAPVT XIII.

Decimum-tertium in cælo Gaudium, Voluptas ex Aureolis.

IN Persiâ Magorum regio est (quod Clemens Alexandrinus memorat) ubi tres esse montes referunt in campo spatioso sitos, hoc discrimine. Cùm viatores locum transmissuri ad montem primum perveniunt, confusas velut in acie decertantium voces audire sibi videntur. Cùm montem medium accedunt, intensiores militum clamores, evidentiores armorum & equorum fremitus percipiunt. Ubi tertium montem adierint, jam alias sibi voces videntur audire, veluti lætum pæana canentium post obtentam victoriam.

Hæc nobis seu fabula, seu fascinatio magica & vitam nostram, & futuros cælitum triumphos eximiè repræsentat. Nos etiamnum in primo medióve monte versamur, hîc meri tumultus; bellicum canitur, signa strepunt, classicum auditur: in acie stamus & confligimus.

Cùm ad vitæ finem, tertium contigerimus montem, triste classicum triumphali carmine mutabimus. Audientur lætissimæ voces: *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare.* Veteri poëmate eleganter cecinit Prosper:

Exod. c. 15. vers. 1.

Prosper epigram. 87.

——— *Virtutum gaudia Vilnus habent.*

Sine sudore & sanguine non enitescit Virtus. Per labores & pugnas itur ad triumphos, post conflictum sequitur victoria, post bella pax, laborandum & pugnandum. *Non coronabitur nisi qui legitimè certaverit.* Ambis coronam? ne refuge pugnam. Sunt in cælo singularia quædam gaudia, quæ Theologi *Aureolas* vocant, & harum præcipuè tres. Has ita explicabimus, ut simul exponamus imparia esse in cælo præmia, prout impar fuit laborantium conatus.

2. Tim. c. 2. vers. 5.

§. I.

OMnia cæli gaudia Theologi sic distinguunt. Aut enim, ajunt, est gaudium primarium ac principale, *aut primarii accessio & auctarium. Illud est visio Dei: istud quo Deus actiones insigniores remunerat. Exempli gratiâ: Vir nobilis tres habet filios, & septem castra. Singulis filiis geminum assignat castrum, illi additurus tertium, qui ceteris sese gesserit præclariùs. Ejus generis in cælo sunt *Aureolæ* singularis excellentiæ, aut illustris victoriæ cùm testimonia, tum præmia. Nomen è sacris paginis desumptum est. Mosi olim imperans Deus: *Facies*, inquit, *coronam interrasilem, altam quatuor digitis, & super illam alteram coronam aureolam*. Vox omnium Theologorum est, tres in cælo proponi Aureolas, Martyribus, Virginibus, Doctoribus, destinatas. Martyres commonstrans digito Joannes: *Hi sunt*, inquit, *qui venerunt de tribulatione magnâ, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine agni.* De iisdem Christus ipse: *Omnis*, inquit, *qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis est.*

* *Essentiale illi vocant.*

In cælo imparia sunt præmia.

Exod. c. 25. vers. 25.

Apoc. cap. 7. vers. 14.

Matt. c. 10. vers. 32.

Virgines idem Joannes ostendens: *Et cantabant*, inquit, *quasi canticum novum ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores; & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, &c. Virgines enim sunt.* His Isaias Dei vice promittens: *Dabo eis*, inquit, *in domo meâ, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Doctores sacros designans Daniel: *Qui autem docti fuerint*, inquit, *fulgebunt quasi splendor firmamenti; & qui ad justitiam erudiunt multos quasi stellæ in perpetuas æternitates.* De his ipsis Christus pronuntians: *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.*

Apoc. c. 14. v. 3. & 4.

Isa. cap. 56. vers. 5.

Dan. c. 12. vers. 3.

Matth. c. 5. vers. 19.

A Cur autem non plures tribus assignantur Aureolæ? Princeps Theologorum Thomas Aquinas Aureolam interpretatur illustriorem coronam insigni victoriâ partam: Atqui triplices potissimùm victoriæ sunt, prout triplex hostis est, Mundus, caro, Diabolus. Mundum triumphat Martyr, Carnem Virgo, Doctor Diabolum, cui multos hominum cælesti subtrahit doctrinâ. Sunt quidem plura cælestium gaudiorum additamenta, hæc tamen tria hoc nomine insigniri solent.

S. Tho. in 4. dist. 49. q. 5.

Triplex victoria prout triplex hostis.

Quæras: Hæ tres Aureolæ quid sunt? Theologorum effato, Aureola specialis dignitas & eminentia est, quæ tribuetur illi triplici victoriæ. Vario olim discrimine dabantur victoribus coronæ, Obsidionales, Civicæ, Murales, Navales, Vallares, Ovales, Triumphales. Neque Deus his ornamentis suos carere vult victores. Quo quidem Christo similiores erunt, in quo Martyrii, Virginitatis & Doctrinæ divinissima refulsit excellentia.

Quid sit Aureola.

§. II.

B QVod verò inter beatos cælites futurum sit discrimen, ita quidem, ut alius alium superaturus sit gloriæ beatitudine, prout alius alium laboribus ac promeritis superavit, uno omnium Theologorum consensu, & sacræ paginæ testimoniis affirmatissimè docetur. Et en demonstrationes luculentas.

Quod futurum sit discrimen inter beatos in beatitudine gloriæ.

Apud inferos dispar erit supplicium, ergo & dispar præmium apud superos. De dispari supplicio Christus; *Dico vobis*, inquit, *Tyro & Sidoni remissius erit in die judicii quàm vobis.* Si aliis alii graviùs puniuntur, jure aliis alii liberaliùs remunerabuntur. Æquissimus est Deus, diversis flagitiis pœnas diversas irrogando; nec minùs æquus, diversis promeritis diversa præmia donando.

Matth. c. 11. vers. 22.

Deinde Ordines Angelorum in cælo inæquales, sublimioribus inferiores subjecti sunt: Throni, Cherubini, Seraphini Deo viciniores sunt (sic loquar) quàm sint Dominationes, Virtutes, & Potestates. Atqui eadem C & hominum illic est ratio, *æquales enim Angelis sunt.* Cùm ergo Lucifer Apostata ex omni Angelorum Ordine secum asseclas præcipitârit, unde in omnibus novem choris deserta luxerunt spatia, ideò Deus vacua hæc sedilia evectis eò hominibus decorabit. Horum aliqui in imum, in medium alii, in supremum illi ordinem transcribendi sunt.

Luc. cap. 20. vers. 36.

Et quemadmodum varia seminis est fecunditas: hoc quidem centesimo, illud sexagesimo, tricesimo istud fœnore fructúque gaudet; ita prorsus inæqualis in cælo Beatorum erit remuneratio. Apertissimè Christus: *In domo Patris mei*, ait, *mansiones multæ sunt.* Domus una, sed multa conclavia. Beatitudo una, sed gradus in eâ plurimi, celsiores, demissiores, prout mortalium alii aliis agendo & patiendo fuerunt ardentiores. Hinc illa tanta inter ejusdem Domini servos inæqualitas. Commissum eis fuerat argentum in laudabile fœnus elocandum: Elocârunt, sed industriâ dissimili. Hinc etiam D dissimilis merces: Primus audit: *Euge serve bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.* Alteri dicitur: *Et tu esto super quinque civitates.* Ut scilicet labori dispari dispar pensio respondeat.

Joan. c. 14. vers. 2.

Luc. cap. 19. v. 17. & 19.

Hinc Christus Dominus Zebedæorum matri pro filiis tam sollicitæ hoc responsi dedit: *Sedere ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare vobis: sed quibus paratum est à Patre meo.*

Matt. c. 20. vers. 23.

In domo Patris mansiones multæ. *Quomodo*, inquit Tertullianus, *multæ mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum?* Cui Gregorius Magnus accedens: *Disparinquit, retributio in illa beatitudine non esset, una potius mansio, quàm multæ essent.* Quia in hâc vitâ nobis est discretio operum, erit in illâ proculdubio discretio dignitatum: ut quò hic alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. *In eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diversitas concors: quia*

Tertull. in Scorpiam. Greg. lib. 4. dial. c. 35.

Idem Greg. l. 4. Moral. c. 37. in c. 5.

Ioh in illud: quia tanta vis amoris in illâ pace nos sociat, ut quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Ambrosius in hæresin Joviniani pugnans multò clarissimè: *Agrestis ululatus est*, inquit, *nullam virginitatis gratiam, nullum castitatis ordinem velle reservare, promiscuè omnia velle confundere, diversorum gradus abrogare meritorum, & pauperta-tem quãdam cælestium remunerationum inducere; quasi Christo una sit palma quam tribuit, ac non plurimi abundent titu-li præmiorum.* Eundem Joviniani errorem disertissimè confutârunt Augustinus & Hieronymus. Eandem cum prioribus sententiam mordicùs tenuerunt Patrum antiquissimi Irenæus, Basilius, Cyprianus, Hilarius, Gregorius Nazianzenus, Cyrillus Alexandrinus, aliique tam Græci quàm Latini Patres. Vox eadem omnium erat: Domus una, mansiones multæ, sedilia distincta, præmia diversa, dispar retributio. Quod ex Isaiâ jam suprà demonstratum. *Dabo eis * in domo meâ locum & nomen melius à filiis & filiabus.* En, in domo Domini aliquibus bonus locus, aliis melior assignatur: quibusdam magnum nomen, nonnullis majus conceditur. Justis & æquis partibus, sed non æquabiliter illic vivitur.

Parvus & magnus ibi sunt.

Ambrosius Lepist. 10. epist. 81. ad Syricium Vapaw.

Augustin. serm. 191. de Tempore. Hieron. l. 2. contra Iovinianum, & in Apologet. ad Pamach. pro libris suis contra Iovinian.

**Isa. c. 56. vers. 5.*

§. III.

QVid multis opus? Quid inter nos de hujusmodi controversamur? Hîc longè quàm luculentissimus & minimè vacillans testis Paulus: *Vnusquisque*, ait, *propriam mercedem accipiet, secundùm suum laborem.* Sed labor est impar, ergo & merces. Atque ut à se dicta confirmet: *Qui parcè*, inquit, *seminat, parcè & metet.* Messem omnino uberem Beati omnes colligent, sed uberiorem illi, qui semen sparserint liberaliùs. Denique de hoc eodem multò clarissimam testationem interponens Paulus: *Alia*, inquit, *claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum; stella enim à stellâ differt in claritate: sic & Resurrectio Mortuorum.* Splendor siderum planè inæqualis est, sic & gloria Beatorum; prout alter altero plura tulit, fecitque. Si præmium grande accipit, qui semel precatur; grandius utique accipiet, qui bis, qui sexies, qui decies precatus fuerit. Et quamvis iste non sæpius illo precationes iteret, quia tamen & attentiùs & ardentiùs se in preces effundit, copiosiùs etiam remuneratum se sentiet. Eadem est jejuniorum, eleemosynæ & omnium cum virtute susceptarum actionum ratio. Crebrius jejunium, nobilius præmium; si cetera tamen, ut loquuntur, sint paria. Nam fieri potest, imò nisi fallor fit sæpius, ut quis orationem Dominicam semel duntaxat reciter, sed tanto sensu, eóque animi ardore, ut ampliorem à Deo gratiam emereatur, quàm qui orationem eandem millies, quàm qui omnes psalmos pronuntiârit. Id quod nos antè asseruimus, hoc erat: Qui Dominicam orationem decies iterat, plus promeretur præmii, quàm qui eandem sensu ac religione pari, vice tamen simplici pronuntiavit.

1. Cor. cap. 3. vers. 8.

2. Cor. c. 9. vers. 6.

1. Cor. c. 15. v. 41. & 42.

Matt. c. 20. Sed objicias: Vinitoribus illis, inæqualissimè laborantibus, sub vesperem tamen denarius idem omnibus in mercedem est datus. Nihilo plus accepit, qui toto die æstuavit, quàm qui horâ unicâ laborem salutavit potiùs quàm subiit. Hoc dilucidè Augustinus explicans: *Quamvis*, ait, *meritorum diversitate fulgebunt, alius magis, alius minùs; quod tamen ad vitam æternam pertinet, equalis erit omnibus. Non enim alteri erit longior, alteri brevior, quod pariter sempiternum est, quod non habebit finem, nec mihi, nec tibi.* Simillimè Hieronymus: *Vnus*, inquit, *denarius, non unum est præmium, sed una vita, & una de gehennâ liberatio.*

August. serm. 13. de verbis Domini.

Hier. lib. 2. contra Iovinianum.

§. IV.

Incitatio ad majores labores

HIc obsecro sublimiori paullulùm cogitatione hanc præmii diversitatem commeditemur in hunc modum: Mercedem, mi Deus, tuis omnibus persolves sed inæqualem; gaudia tuorum omnium erunt maxima, sed tamen disparilia, idque æternùm: scilicet ad acti laboris & promeriti rationem. At verò gaudium illud, & dignitatem cælestem singulis horis, quovis quadrante, momentis singulis augere possumus ad usque supremum in morte halitum. Nos autem rerum nostrarum negligentissimi, saluti ac cælo indormimus, & majorem ævi partem desidiâ conterimus: Modò, ut nostræ sunt ratiunculæ, non excludamur cælo. Proh ignaviam extremam! Non seipsum quisque his talibus extimulet: Tu ignavissime amator, tu cessator desidiosissime, nescis mereri quod opras. Cuperes sanè altiore gradu in cælo locari; velles in fruendis gaudiis non esse infimus: & manum semper, quod ajunt, sub pallio habes, otio langues inertissimo. Teipsum circumspice quàm pauca pro cælo agas agendo plurima, sed vana. In horas singulas, si velles, præmium tibi tuum auctius parares. Nihil paras. Cunctando & cessando totos dies, totos annos exigis. In rebus corporis volas: in rebus animi marces, oscitas, jaces. Pro aciculâ fracta bellum moves; cùm pro cælo certandum, in minimis etiam tricaris: Ad nugas, ad epulas, nonnunquam etiam ad choreas alacerrimus ades; cùm evocaris ut cælum rapias, solutè prorsus ac negligenter agis. Ut scias; *cælum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Tu verò somni plenus cælum scilicet præripies tot egregiis luctatoribus? Excute veternum dormitator, & vel homines aulicos intuere. Omnium in aulâ studium est, ascendere, emine-re, in alto esse. Nullis parcunt laboribus, omnem movent lapidem, amicos & inimicos in auxilium vocant, & fatagunt, & moliuntur, ut suave illud audiant: *Amice ascende superiùs.* Et quanti per argenteas, per aureas scalas ascendunt ad ruinam; tanto graviùs præcipitandi, quantò altiùs ascenderint. Sed ego celeriter ascendant, feliciter eminerint. Et hoc quamdiu? Ad summum annis pauculis. Et nos immensum, infinitum, æternum in cælo bonum singulis horis augendum negligimus? Amatores ignavissimi nescimus mereri quod optamus. Leander juvenis nobilissimus ex Abydo Asiæ oppido, amator non ignavus, aliquoties noctu tranavit mare, ut amores suos sequeretur: Nam cùm in Hellesponti littore habitaret, in oppositi littoris civitatem Sestion natando sæpius pervenit, ut suis voluptatibus litaret. Iámque audacior factus cùm mari tumido & impacato se commisisset, vi ventorum fluctuúmque jam pænè victus clamabat:

Parcite dum propero, mergite dum redeo.

Tam alacer & animi plenus erat amor, quo mulierculam deperibat. Sed miser in Hellesponto submersus, sic demùm suos ignes extinxit.

Luc. c. 14. vers. 10.

Ovid. epist. Heroid.

Intimo pectore nos pudeat, ob nostri in cælum amoris ignaviam. Longè faciliora poscimur, & recusamur.

Alicubi moris est, ut vinitoribus & messoribus, quò alacriùs laborent, fidicen seu aulædus adsit, qui agresti Musicâ opus fervere faciat. Nobis Deus sat tibicinum conduxit, qui labores nostros cantu animarent: tot dedit concionatores, qui ad amorem cæli excitarent. Dicitur, scribitur, clamatur. At nos pigerrimi messores falcem languidissimè tractamus; citra laborem, sine sudore speramus cælum: Mereri nolumus quod optamus.

In Fœcundiâ maximè.

Hæc præmiorum in cælo disparitas, hæc horis singulis gloriæ augendæ ratio tot millia hominum in vastas solitudines, in paupertina cœnobia egit; non viles solùm animas, sed Principes, Reges, Cæsares, quibus rigidissimum vitæ genus persuasit. E multis compendio paucos nomino. Ex Orientis Imperatoribus vitam religiosam ac severam amplexi sunt Anastasius, Theodosius, duo Michaëles, Isaacius Comnenus, omnes Imperatores. Ex Occidentis Cæsaribus Lotharius & Hugo. Ex Regibus in Italiâ Barachisius; in Hispaniâ Bamba, Varemundus, Ramirus; In Angliâ Sigebertus, Elteredus,

Disparitas præmiorũ in cœlo homines in solitudines & cœnobia egit,

Elteredus, Inas, Ceolulphus omnes Reges; In Armeniâ Rex Joannes; in Bulgariâ Rex Trebellius; in Germaniâ Rex Carolus, qui Pipino fratri regnum cessit. Hi sanè voluntarii horridè atque incultè vixerunt cæli amore. De iis qui detrudebantur in Monasteria inviti, nullus hîc sermo.

Sed illos tot Reges ac Imperatores numero longè superârunt Reginæ & Imperatrices, quæ posito diademate, & cum eo titulorum ac honorum omnium blandimentis delicatissimam vitam asperrimâ commutârunt. Tot istæ Principes feminæ omni luxu fastidito sortem infimam sunt amplexatæ cęli desiderio; & ut majus inter Beatos præmium obtinerent vilissima Paupertatis imperia non horruerunt. Quot hodiéque claro sanguine, antiquâ stirpe, amplissimâ familiâ, illustri summóque loco nati ad abjectissima religiosæ vitæ munia sese demittunt, ut tanto sublimius in cælo solium conscendant, quanto hîc submissius sponte servitium elegerint? Hi omnes profectò nôrunt quemque recipere mercedem secundùm suum laborem, ideò laboris & molestiarum plurimum subire desiderant, quò plus mercedis & cęlestium delitiarum obtineant; malunt pauxillo tempore minus habere solatii, ut æternùm plus percipiant gaudii. Paulinum illud jugiter versant animo: *Vnusquisque propriam mercedem accipiet, secundùm suum laborem.*

Ut tantò sublimius solium conscendãt, quantò hîc submissius servitium elegerint.

1. Cor. c. 3. vers. 8.

Atque hi omnes, non ignavi amatores sciverunt mereri quod optârunt. Et nos quid facimus?

Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?

Virgil. l. 6. Æneid. propius finem.

Hîc quisque sibi seriò inculcârit: Quidquid hâc horâ, quidquid hâc horæ parte, quidquid hoc die lucelli sacri vel solâ sanctiore cogitatione, vel actione piâ congesserо, id mihi reponitur in cęlo, ut eo fruar æternùm. Quid igitur cessо? Quid tenicis manus insero? Cur carni meæ, cur meæ pecuniæ sic parco? Cur preces tam inattentas, jejunia tam rara, eleemosynas tam parcas non emendo? Ego planè, ego ille ignavissimus amator cęli sum, nescio mereri quod opto. Sed agedum exuendi sunt antiqui mores, mutatio in contrarium, in melius facienda est. Appropinquat regnum cęlorum. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet, secundùm suum laborem.*

Loc. cit.

Augustl. 8. Confess. c. 3. medio.

Eleganter Augustinus: *Triumphat victor Imperator*, inquit, *& non vicisset nisi pugnavisset: Et quantò majus periculum fuit in prœlio, tantò majus est gaudium in triumpho. Iactat tempestas navigantes, minatúrque naufragium, omnes futurà morte pallescunt. Tranquillatur cælum & mare, & exultant nimis, quoniam timuerunt nimis. Vbique majus gaudium, molestiâ majori præcedente.* Labores magni, magnum præmium; prolixior patientia, merces copiosior.

CAPVT XIV.

Decimum-quartum in cælo Gaudium, Voluptas ex aspectu, seu visione DEI.

Photius, vir eruditionis magnæ, sed majoris nequitiæ in l. quem vocat Bibliothecam pag. 68. initio.

INdiarum Fons est aurifer, de quo Photius Constantinopolitanus memorat. Ex fonte hoc aurum hauritur fictilibus. His adhærescens si quid auri est statim concrescit, nec eo potiri licet, nisi fictile frangatur. Vas fictile humanum corpus est, aurum Beatitudo, cujus delitiis non est aliâ ratione frui, nisi mortalitatis compagibus excedamus: fracto fictili, quidquid inerat auri, possidetur.

Boëth. lib. 3. de Consol. Philosoph. metro 12.

Felix, qui potuit boni
Fontem visere lucidum:
Felix, qui potuit gravis
Terrę solvere vincula.

Nos quidem ęgrè adducimur, ut venustum hoc fictile sinamus frangi: sed reverà frangendum est; res cogit. Nec aliud divinæ leges permittunt: *Non videbit me homo & vivet.* Moses tam charus & commendatus DEO fuerat, ut hoc ab eo testimonii tulerit; *Inveniſti gratiam coram me*, & teipsum novi ex nomine: præ ceteris mihi charus es. Hic notissimus & charissimus DEO famulus rem unam unicè petens: ostende mihi, ait, faciem; ostende mihi gloriam tuam. Hoc aliquoties impensiùs mè rogavit. Nihilominus DEVS id planissimè negans: Faciem meam, inquit, videre non poteris. * *Non enim videbit me homo, & vivet.* Fictile priùs, ô Moses, frangendum est, quàm Beatitudinis auro potiaris; mortalitatis saccus priùs deponendus est, quàm immortalitatis purpurâ vestiaris. Ut autem nôris te plurimum apud me gratiâ valere, hoc rupis cavo te abdam, ut me transiturum à tergo videas. Faciem autem meam videre non poteris. Ah, quanti DEVS æstimat se aspici. Visio DEI, ut eam Theologi vocant, bonum ineffabile, incomprehensibile, bonum immensum, infinitum. Hîc ego veriſſimè dixero:

Ibid. v. 12. Theologi: Novit DEVS omnia scientiâ visionis, sed nõ scientiâ approbationis. 2. Tim. 2. v. 19. Novit Dominus qui sunt ejus.

** Exod. c. 33. vers. 20.*

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum,
verbis exequi possim, quid voluptatis habeat DEI visio,
nec immeritò Chrysostomi verbis quæsiverо: Quousque
quæ incomprehensibilia sunt persequor? Quæ hactenus dicenda erant, oratione complecti non licuit, multò minùs licebit ea quæ dicenda restant. Conabor tamen hæc saltem adumbrare, velut si carbone arrepto venustissima imago deformanda sit. Ordiamur igitur dicere quid sit DEVM intueri. Istud jam cetera que hue spectantia ordine prosequemur.

Virg. lib. 2. Georg. & l. 6. Æneid. Chrys. to. 5. hom. 6. in c. 4. ad Tit.

§. I.

THeologiæ Antistes Thomas Aquinas ingenuè fatetur: *Beatitudo creata ex hoc quod est fruitio DEI, non potest fieri melior, sicut non potest aliquid melius esse DEO.* Quemadmodum humana Christi natura ad majorem dignitatem evehi non potuit, quàm quòd unita DEO fit; & sicut Virgo beatissima sublimiùs extolli nequiit, quàm quòd DEI Mater electa sit: ita prorsus beatitudo auctior reddi aut excellentior nequit, quæ DEVM aspiciendum, cognoscendum, fruendum proponit. Denique beatus Thomas concludens: *Quidquid desiderabile est*, ait, *in quacunque felicitate vel verâ vel falsâ, id omne eminenter in divinâ felicitate continetur.* Hujus autem Beati omnes sunt participes per visionem DEI.

S. Tho. 1. p. q. 25. art. 6. ad 4. & q. 26. art. 3. Christi natura humana non potuit erehi ad majorem dignitatem quàm quòd Deo unita fit.

Quàm autem inexplicabilis sit voluptas, DEVM intueri, à simili ac dissimili, ut possumus, explicamus. Refert Ludovicus Blosius beatæ Birgittæ à Christo dictum; Si videres pulchritudinem beatarum animarum, aut sanctorum Angelorum, sicuti sunt, cor tuum præ ingenti gaudio rumperetur.

Blosius Manil. spirit. cap. 14. post initium, mihi pag. 102.

Eodem teste, Dominus Catharinæ Virgini dixit: Meministi, filia, quòd cùm aliquando tibi à sensibus abductæ Diabolum propriâ specie terribilem puncto temporis monstrâssem, tu tibi restituta dixeris: Malo per prunas nudis plantis ambulare usque ad supremi Judicii diem, quàm formam adeò terrificam rursùs intueri.

Itáne verò tam truculenter deformis est DEI hostis Satanas, ut suaviùs videatur ignem tolerare, quàm illum aspicere; quàm immensa, obsecro, voluptas erit, DEVM intueri, omnis formositatis & amœnitatis fontem? Quòd si vel unius beati hominis aut Angeli aspectus cor nimio gaudio suffocet, quale gaudiorum mare affluet, ubi beatus homo cęlesti lumine jam roboratus, suum Conditorem DEVM ipsum aspiciet? Gertrudis virgo dicere solebat: Si universi homines & Angeli & linguas, & voces, & vires suas omnes conjungant, nec unicum tamen verbulum efformare poterunt, quo dignè cæli voluptatem vel attingant, vel exprimant. Sic est. Hæc reverà solùm cogitari, dici aut explicari non possunt.

Hic autem DEI aspectus, quod primo loco ponimus, est primaria, summa, verissima hominis Beatitudo. Ita docent prisci Patres & Theologi omnes. Res certa è divinis

DEI aspectus est verissima hominis beatitudo.

è divinis oraculis. Quoties hanc beatitudinem anhelans vociferatur David: *Ostende faciem tuam & salvi erimus.* *Psal. 79. v. 20.* *Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Apertè Christus ipsè pronuntiavit. *Beati mundo corde, quoniam ipsi* DEVM *videbunt.* *Psal. 35. v. 10.* *Matth. c. 5. v. 8.* Subjunxit Joannes: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum* DEVM *verum.* *Joan. c. 17. v. 3.* Priscorum Patrum omnium loco Augustinus: *Visio,* inquit, *quæ est facie ad faciem summum præmium promittitur justis.* Atque hoc primum sit. *Aug. l. 1. de Trin. c. 13.*

Quid sit Dei visio.

Alterum est, quærere, quid sit DEI visio? Si vel tu- A
dissimo respondendum, dixerim: Non est aliud *visio* DEI, quàm DEVM sibi præsentissimum reipsâ, verè sine ullo impedimento aut interjectu veli aspicere & cognoscere. Theologi dicunt esse, Comprehensionem seu perfectissimam possessionem ultimi finis, qui est DEVS. Extra cælum non habemus, nisi obscuram DEI effigiem, rudi linearum ductu descriptam: *Videmus nunc per speculum in ænigmate.* Ad cujusvis captum id explico. *1. Cor. 13. v. 12.*

Est quis in prærtâ turri, alióve loco edito, & quidem B
innubi die, serenissimóque cælo. Hinc oculorum acies in amplum Orbem ad aliquot milliaria undique versum potest excurrere. Quâ in re summa est circumcirca amœnitas. Hîc fontes, rivos, flumina; hîc domos, arces, castra, oppida; illic prata, segetes, agros, pascua; istic silvas, montes, nemora subjecta conspicit & mirè delectatur. Atqui hęc minima terræ particula est. Idcirco ille ipse, qui hæc oculis cernit, intellectum, quo pertingere oculi nequeunt, emittit, & primò quidem in medium terræ gremium, in ipsam inferorum abyssum, ubi mortis æternæ imperium contemplatur. Inde per montium cavernas, ubi æris, argenti, aurique vidit incunabula, emergit in apertum. Hîc grandem terrarum globum velut pilam in aëris medio pendentem considerat: simul animo versat innumeras plantarum, germinum, herbarum, florum, arborum, fructuum formas, tot brutarum animantium, tot hominum differentias. Inde in aquas & maria se immittit, ubi tot mil- C
lia navium & triremium, tot centena millia omnigenorum piscium miratur.

Jamque terrarum globum ejúsque incolas contemplatus, in auras se librat, tres aëris regiones pari modo peragrat, dum ad ignem, elementum quartum & supremum perveniat. Inde grandius orditur iter per undecim cælos, per planetas & sidera, per lunæ ac solis vias evolat, atque simul incredendam illam & inenarrabilem Orbium cælestium altitudinem ac densitatem obstupescendam mente contrectat. Jam & cælorum suspensuram, eorúmque pensilem & assiduè mobilem machinam emensus, ad supremum empyreum cælum, ad sedem Beatorum transit. Hîc pluisculum morari cogitat, hîc in omnem partem circumspiciens, singuláque illustrans oculis, distinctissimos videt Beatorum ordines, symphoniæ cęlestis suavitatem audit, sparsos odores naribus admittit, ambrosiam & nectar gustat. Hîc D
non admirari solùm & obstupescere, sed animo pènè deficere cogitur. Uti Regina Saba inenarrabilem Salomonis magnificentiam & gloriam contemplata, non habuit ultrà spiritum, dixitque: *Verus est sermo quem audivi in terrâ meâ super sermonibus tuis, & sapientiâ tuâ: & non credebam narrantibus mihi donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probavi quòd media pars mihi nuntiata non fuerit: major est sapientia & opera tua quàm rumor quem audivi. Beati viri tui, & servi tui hi, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam.* In has voces jure multo meliori prorumpit, qui cælum cælique voluptates animo ac mente concipit. *Cum Senecâ loqui licuit.* *Dig. l. 1. c. 6. & 8.*

§. II.

SI quis ergo, ut dixi, in loco edito considens, ea quę recensui, partim oculis cernat, partim cogitatione depingat, quid has omnes imagines, quid hoc omne

seu visum, seu cogitatum esse dicam, nisi rudem ac parvulam DEI effigiem; nam hæc omnia & infinitè plura in DEO videbimus, visuri DEVM ipsum. Atque hic verus DEI aspectus & cognitio tam immensas ingerit voluptates, ut si quis mediis inferorum flammis collocaretur, modò DEVM intueri posset, doloris aut mœroris nihil sentiret; imò verissimè diceret, quod ille in Phalaridis tauro dicturus somniabatur: Quàm mihi hoc suave est, quàm hoc non curo; DEVM video, nihil mali sentio; beatissimus sum, voluptatibus affluo. Hoc nemini mirum videri velim. Græcus interpres Pelagius nobilissimam sui victoriam de homine solitario commemorans: Senserat, inquit, cor suum ignitis Diaboli sagittis peti. Seipsum igitur hunc in modum allocutus est: Qui cacodæmoni talia suadenti obtemperat, cum cacodæmone torquebitur. Quocirca priùs explora, num ignes æternos tolerare possis. Et cum dicto digitum ardenti cereo admovit, doloris tamen acrimoniam non sensit, ob nimios latentium cupiditatum æstus. Hîc fortior ignis impegit in fortem, & invaluit.

Dei aspectus tam immensas ingerit voluptates, ut nullus dolor aut mœror sentiatur; *Pelagius lib. bell. c. n. 37. mihi p. 579. apud Rovcid.*

Jam nemo mirabitur, puto, quod diximus hominem in concitatissimis flammis medium doloris nihil sensurum si simul aspiciat DEVM. Nam tantâ hic homo gaudii magnitudine perfunderetur, ut ea non tantùm omnem doloris acerbitatem sopiret, sed jucunditatem insuper incredibilem afferret menti, tanquam in voluptatis pelagus abreptæ. Atque hinc facilè intelligere est, Beatos à divino hoc intuitu, nunquam ampliùs abducendos, sed nec totâ æternitate unquam abduci posse.

Quæ jam insanissima cæcitas nostra est, nec cruentis lacrymis sat deploranda, quod in Orbe hoc nugas, crepundia, apinas, affanias, folia picta, aciculam tractam, res vilissimas, oblectatiunculas inanissimas, & ipsa planè somnia; pecuniolam, dignitatis fumum, honoris auram, venustiorem mulierculam tanti faciamus & pænè adoremus; Bonum summum, infinitum, immensum negligamus? Cæcitas prosùs insanissima, quòd hæc ipsi parùm cogitemus, iis qui hæc cogitant aut inculcant, ægrè aut ne vix quidem credamus, promissionibus divinis non fidamus. Est igitur visio DEI, Consecutio & Possessio summi Boni: Aut, Expressa perfectáque similitudo ac imago essentiæ divinæ, seu Pictura divinitatis.

Quia est consecutio & possessio summi boni:

Similitudinem & imaginem voco: siquidem eam penitissimo pectore ita recipiemus, ut non solùm filii DEI, sed verè veluti Dii simus futuri, DEO simillimi. Clarissimè Joannes: *Scimus,* inquit, *quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est.* *1. Joan. c. 3. v. 2.*

Sciamus itaque, quod sedulò monuerim, ea quæ diximus, quæque dicturi sumus, non vigilantium somnia, nec vanas esse commentatiunculas. Hanc de Beatitudine dissertationem è sacris paginis & Theologorum consensu liquidam & firmatam proponimus. Illa itaque imago DEI nobis ipsis imprimenda inexhaustus omnigenæ voluptatis Oceanus est, & tantum támque infinitum bonum, ut quidquid vel laboris jam vel ærumnarum subeamus, id omne vix obolus unicus ad mille milliones auri censendus sit.

Cacodæmones hoc exactissimè nôrunt. Lucifer cum desperatissimis suis assęclis, illam quam dixi divinitatis picturam nunquam aspexit. In cælo quidem fuit, cæli gaudia gustavit, sed in viâ ad videndum DEVM corruit; ita DEVM nunquam vidit. Sed cùm spiritus sit intelligentissimus, mera imò intelligentia, facillimè assequitur quanti sit videre DEVM. Hinc si ulla spes reditûs esset aut gratiæ, millies iterúmque millies majori pretio quàm nos, cælum emere paratissimus esset. Hanc cæli dulcedinem nos miseri nunquam gustavimus, alioqui illam aliter appetituri.

Cur Lucifer & ejus assęclæ divinitatis picturam non aspexerunt.

Cæsarius Heisterbacensis qui in agro Colomensi ante quadringentos annos duodecim libros Miraculorum in lucem dedit. Hicl. 5. Mirac. c. 10.

Inter prisca miracula narratur, Coloniæ in æde divi Petri Diabolum per feminam à se infestam varia garrivisse. Inter cetera interrogatus, me audiente, inquit qui interfuit, quid de suo ad cælum reditu sentiret, quo cum pretio si posset, emeret? Ad hæc invisus hospes: Si à terrâ, inquit, ad nubes columna porrigatur, clavis, muricibus, cultris, novaculis undique præfixa, & ego humano corpore ac membris vestitus dies noctésque per eam sursum deorsum assiduè trahendus sim usque ad supremi judicii diem, id prorsùs non recusavero, modò in eam quâ excidi, & gratiam & gloriam liceat redire. Hoc utique mendacifugulus genius fateri coactus est. Nec enim ignoramus cacodæmonem jam olim veritatis testem proclamâsse de Christo: *Scio qui sis, Sanctus* Dei. Deinde multum lucri redit ad Diabolum cùm talia spargit; nec enim nescit, nos quidem hæc auditos, sed quæ sciverimus, minimè facturos, suo lucro, detrimento nostro non modico.

Marc. c. 1. v. 24.

A

B

§. III.

Hic, obsecro, in id quod diximus, cogitationem acriùs intendamus. Cùm nostri nobis labores jam nimiùm difficiles, cùm ærumnæ graves nimiùm videntur, nobis ipsi & quisque sibi objiciamus: En imbellis miles, en Martyr delicate, quàm etiam levia recuses tolerare cælo emerendo! Non tibi columna figitur præacutis ferramentis armata, in quâ sursum deorsum raptandus irrequieto cruciatu lacerêris. Tu modò hoc verbulum taciturnus digere, hoc tædiolum non obmurmurans exhauri, hanc molestiam non impatiens perfer. Non te omnium maximæ quas patiaris, calamitates premunt. Ero facilè istud perferre poteris, modò velis poteris, poteris, ne dubita, modò tu tuam non subtrahas refractariam voluntatem. Quid hæres, quid cunctaris hæc pati? de cælo agitur. Cælum, ut scias, sine impendio non emitur. Deus jam mercatorem agit. Nam Augustino præcone & interprete: *Venale est quod habeo, dicit tibi* Deus, *eme illud. Quid habes venale? Requiem venalem habeo, eme illam. Præmium ipsius labor est.* Rectè Paupertate regnum, dolore gaudium, vilitate gloria, morte vita, requies emitur labore.

Aug. in Ps. 83. post med. pag. 432. Requies habet pro pretio laborem.

C

Age, age; labori fructus amplissimè respondebit. Denario jam emes, quod sit non solùm mille denariûm, sed mille millionum auri. Vel Diabolum non vides, non audis? Ille novit pretium cælo ponere. Si illud ipsi æquè ac tibi venale foret, nullis sumptibus, impensis nullis parceret: nollet non magno sibi stare tam immensa gaudia. Is enim optimè novit labores omnes longissimè superandos præmii magnitudine.

Quid tu ad hæc emptor fastidiose? Euge serve piger & infidelis, nunquid dum dormis ad cælum blandis manibus es deportandus? Aut forsan suavi per hortos ambulatiunculâ eò te perventurum speras? O tam ignarum, quàm ignavum pecus! an non millies audisti: non esse mollem ad astra viam; eundum per senticeta; calcandas spinas; vim pati cælum, & à violentis illud diripi? Erubesce quæso, non pluris à te æstimari tam inæstimabile bonum.

D

Num & beatissimo Paulo non credis, qui cælestium gaudiorum non ignarus, nec cæcus æstimator exclamat: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Omnes actiones nostræ quantumvis nobis videantur excellentissimæ, si cum immortali præmio componantur, minus sunt quàm teruncius ad mille auri talenta compositus: Non sunt condignæ. Cum glorià cælesti æquam dignitatem ah neutiquam habent. Quid enim tanti est, pauculis annis servire Deo, humanas miserias pati, quid hoc ad vitam Cælum est beatissimam & æternam? Quidquid facias, quidquid perferas, cælum non minùs gratuitum est donum. Et quamvis unus idémque sæpiùs mori & tormenta plurimorum suo quævis tempore possit perpeti; quamvis ut tibus tormentis Stephanus saxis obrui, ut Philippus & Andreas in crucem affigi, cum Bartholomæo detractâ pelle spoliari, ut Thomas & Sabastianus jaculis configi, ut Laurentius, ut Pamphilus, ut Acindynus, ut Orestes, ut Eustratius, ut plures alii in candenti crate assari sustineat, de eo nihilominus proclamat Paulus: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.* Et quamvis ille idem & unus homo per centum annos, annis singulis vivus exuratur lentis ignibus; imò si solus ipse temporis successu Martyrum omnium cruciatus perferendo exhauriat: Imò si etiam aliquanto tempore gehennam ipsam toleret, Paulus tamen etiamnum vociferatur: *Non sunt condignæ passiones hujus, temporis ad futuram gloriam.* Res certa. Nil certius unquam Phœbi cortina protulit.

Rom. c. 8. v. 18.

Tam in se spectata, quàm etiam charitate præditæ.

Cælum gratuitum donum, non obstã-

Loc. cit.

Loc. cit.

Quidquid Machabæi, quidquid Paulus, aut Stephanus, quidquid Laurentius & Vincentius, quidquid Achatius & Mauritius, quidquid alii omnes Martyres passi, leve fuit, momentum fuit, ad illas infiniti temporis æternitates. Lapides, equulei, sartagines, gladii, secures, laquei, tormenta omnia cælo collata velut bulla, punctum, pluma, sunt levissima. Acerba prorsùs & immania pertulerunt Martyres; latera facibus adusta, membra omnia ungulis lacerata, viscera ferro protracta, saxis contusæ genæ, excisa lingua, dentes excussi, oculi evulsi, omnes manuum ac pedum articuli particulatim præfecti, in potionem liquatum cum pice plumbum, aut mixtum sinapi, calx & acetum est infusum; secti sunt, discerpti, assi, frixi, tosti, membratim mortui sunt. Promptissimè tulerunt omnia, vitæ perennis gratiâ.

Quidquid Sancti,

Martyres,

Et quanta sine ferro, flammâ & sanguine prisci Anachoretæ promerendo cælo sunt passi? Vastissimas solitudines ingressi, antra & specus habitârunt, procul ab omni humano solatio. Labores illorum graves & continui, mensa parcissima, rigidissima jejunia, orationes frequentissimæ, lacrymæ quotidianæ, vigiliæ assiduæ, vexationes dæmonum creberrimæ; pro veste saccus & cilicium, pro lecto saxa & solum, pro Musicâ silentium perpetuum. Eorum res gestas inspice, & obstupesces. Nihilominus quidquid perpessi sunt, momentaneum illis & leve visum est amore cæli. Paulinum illad etiamnum verissimum: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.*

Quod Anachoretæ pertulerunt, leve illis & momentaneum visum est amore cæli.

Loc. cit.

§. IV.

Anno Christiano trecentesimo decimo sexto Edessæ vir integerrimus Abibus diaconus, à Licinio in equuleum est raptus & ungulis laceratus. Jamque membris omnibus fœdè discerptis, & defluentibus undique cruoris rivulis interrogatus est Martyr: Quid hæc sibi profutura crederet? Generosâ voce hoc ipsum respondit: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.*

Loc. cit.

Quid nos ad ista, & istos: Cùm modicum quid fellis gustandum, aut pars Dominicæ crucis portanda est, heu mœsti vultum contrahimus, & vel excusamus, vel indignamur, & patientiam omnem abjicimus. Ubi amor & desiderium cæli? Augustinus in nos rectissimè sic argumentatur:

Aug. in Ps. 93. post med. pag. 451.

Si verum vis comparare, & verum judicare, æterna requies æterno labore rectè emitur. Verum hoc est: sed noli timere: Misericors est Deus. *Si enim haberes æternum laborem, nunquam pervenires ad æternam quietem. Ergo ut aliquando pervenias ad id quod emis, non in æternum laborandum est: non quia non valet tanti, sed ut possideatur quod emitur. Decies centena millia annorum in labore quid valent? Decies centena millia annorum habent finem: quod tibi dabo, dicit Dominus, non habebit finem: Qualis Misericordia Dei? Nec dicit: Decies centena millia annorum labora; non dicit, vel mille annos labora; non dicit, quingentos annos labora: cùm vivis labora, in paucis*

in paucis annis. Inde jam requies erit, & finem non habebit. Paucos annos laboras, & in ipsis laboribus, non deest consolatio, non desunt gaudia. Sed noli gaudere in sæculo, gaude in Christo.

Si diceret tibi DEVS (Decies centenis millibus annorum labora) magnam tibi gratiam faceret. Nam hi tot anni ad finem decurrent, at tui laboris merces nullum videbit finem. Sed neutiquam tibi DEVS decies centena millia annorum, non decem millia, non mille, sed nec quingentos laboris annos imperat: Hoc tibi dicitur, Annis pauculis labora dum vivis. Quanta hæc gratia? Et tu etiamnum deliberas, num labores?

Si vis sustinere laborem, attende mercedem. Cùm autem attenderis, quid sis accepturus, omnia tibi erunt vilia, quæ pateris, nec digna æstimabis pro quibus illud accipias. *Aug. in Ps. 26. ferè med. p. 118.* *Nam utique fratres, pro æternâ requie labor æternus subeundus erat. Æternam felicitatem accepturus, æternas passiones sustinere debueres. Sed si æternum sustineres laborem, quando venires ad æternam felicitatem? Sed planè posset esse longa tribulatio pro æternâ felicitate. Etsi mille annorum esset? appende mille annos contra æternitatem. Quid appendis cum infinito quantumcunque finitum? Decem millia annorum, decies centena millia, si dicendum est, & millia millium quæ finem habent cum æternitate comparari non possunt. Huc accedit quia non solùm temporalem voluit laborem tuum* DEVS, *sed etiam brevem. Paucorum dierum est tota vita hominis, etiamsi lata duris non misceretur. Si ergo per totam vitam suam homo in laboribus, & in ærumnis esset, in doloribus, in tormentis, in carcere, in plagis, in fame & siti omnibus diebus, horis omnibus, per totam vitam suam usque ad ætatem senectutis, pauci dies sunt tota vita hominis: quo labore transacto, veniet regnum æternum, veniet sine fine felicitas, veniet æqualitas Angelorum, veniet hæreditas Christi, veniet cohæres Christus.*

Cur Paulus dicat non esse condignas passiones hujus temporis ad futuram gloriam? *2. Cor. 4. v. 17.* Cùm ergo labor fatigat, cùm ærumnæ premunt, hoc ipsi nobis identidè occinamus: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriã.* Paulus ipse cur id tam affirmatè dixerit, rationem hanc reddit: *Id enim quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Hîc pensatorem agit Paulus & libram manu gerit, in cujus alteram lancem miserias vitæ istius omnes conjicit, in alteram cæleste præmium componit. Sed quia lanx illa miseriis plena, velut paucis plumulis nihil onerata violenter attollitur, lanx autem ista præmio cælesti gravida subsidit, ita demum Paulus velut libripens pronuntiat: Quod in lance primâ est, leve ac momentaneum instar plumulæ est: quod verò in lance alterâ, æternum gloriæ pondus est, & quindecim pendit auri centumpondia.

Non bis quindecim stiguimus cælgaudia. Quocirca nemo miretur Paulum in tantis laboribus, in tot periculis, in ærumnis innumeris, in quotidianâ pænè moriendi necessitate adeò non defecisse: leve illi ac momentaneum videbatur, quidquid tolerandum erat. Hoc ipsemet ingenuè fatetur: *Propter quod non deficimus.* Non enim condignas censuit passiones hujus temporis ad futuram gloriam.

Aug. in Ps. 51. post med. init. p. 432. Ad rem insignissimè Augustinus: *Verum est*, inquit, *quod dixit Apostolus: Etenim quod ad præsens est, temporale est, & leve tribulationis nostræ, juxta incredibilem modum, & in incredibilem modum, æternum gloriæ pondus operatur nobis. Ecce quantum pretium damus, quodammodo unam siliquam ad accipiendos thesauros sempiternos. Siliquam laboris ad requiem incredibilem. Gaudes ad tempus, noli ibi sidere: tristis es ad tempus, noli desperare. Non te corrumpat felicitas, & non frangat adversitas. Promisit requiem, patere molestiam. Minatur ignem æternum, contemne dolores temporales.*

Ergo non contemplantes quæ videntur, sed quæ non videntur, vultum animumque attollamus cælo. *1. Ioan. c. 3. v. 2.* *Videbimus* DEVM *sicuti est.* Appendamus cum Paulo & labores nostros, & nostra præmia, & gravissimas etiam ærumnas, *leve ac momentaneum* appellabimus. Propter quod non deficiemus, dum æternum illud gloriæ pondus obtineamus.

CAPVT XV.

Visio Dei, summum omnium gaudiorum fusiùs explicatur.

NArrat Palladius, quâ ratione Macarius Alexandrinus animo in cælum evolare sanctissimè conatus sit. Consilium suscepit Macarius quinque omnino dies, non aliàs quàm de DEO rebusque divinis ac cælestibus cogitationes admittere: atque his impransum, incœnatum, & quantum licuerit insomnem inhærere, nec sinere, ut animum his cogitationibus affixum, quidquam inde avellat. Eo animo tugurium occlusit & obseravit, ut quibuscunque demum foris turbantibus, nil responsi daret. Ita Macarius destinationis suæ certus, incepit stare, sibique ipse dicere: En ascendimus in cælum; tu cave priùs descendas, quàm tempus præstiturum abjerit. Sat illic hominum habes quibuscum loquaris, habes beatos Angelos, habes ipsum DEVM: fruere colloquiis divinis, gusta beatorum delitias. Geminos dies noctésque sic perdius & pernox stetit, abreptus cæli dulcedine. Verè conversatio illius in cælis erat. *Palladius de Macariis Ægyptio & Alexandrino c. 19. & 20.* *Philip. c. 3. v. 20.*

Cacodæmon religiosissimam hanc contumaciam ægerrimè ferens, & turpe sibi judicans eò vivos homines subvolare, unde ipse præcipitatus esset ad æternam mortem, hoc machinari aggressus est, ut omne tugurium ardere videretur; ipsam etiam stoream, cui Macarius insistebat, fallax flamma corripuerat, jámque undique vir sanctus se flammis cinctum credidit. Ita territus incœpto destitit. Causam homo religiosissimus addivinans: DEO, inquit, fortassis id permittente, ne mihi hoc reputaretur in superbiam. *Rudes extutum è juncis.*

Credibilissimum est, cacodæmonem vix quidquam adeò molestè ferre atque cùm cælum sumimus mœditandum, & nos ipsos veluti in eo collocamus. Hîc insanit Diabolus, cùm sciat, se his sedibus pulsum, in quas homines è luto ficti, sint evehendi. Non terreamur hâc invidentiâ Diaboli, sed tantò crebriùs de cælo cogitare, de cælo loqui lubeat, quantò dæmon molestiùs obturbat. Id vetare non potest vaferrimus alator. Vellicare nos potest & vexare, impedire aut avocare non potest, si nolimus. Meditatio cœli diabolo valde molesta est.

Eam in rem proximo capite de Visione DEI loqui cœpimus, quo duo hæc explicata, quid DEI Visio, & quod primarium virtutis præmium sit. Sequuntur plura de hoc eodem DEI aspectu differenda, in quo scilicet hæc visio consistat, quid ad eam necessarium, & quomodo fiat. Hæc ordine sunt exponenda.

Hîc in antecessum, mi Lector, moneo, ea quæ dicturi sumus, ne difficilia crede, aut scholis aptiora. Ad cujusvis captum sic illa expressè ac planè conabor sub oculos dare, ut nemo facilè futurus sit, cujus intelligentiam effugiant.

§. I.

TErtio loco igitur quærendum: DEI aspectus in quo consistat? Beatus Thomas, & cum eo Theologorum scholæ, tria huc requirunt: Cognitionem, Apprehensionem, Fruitionem. Obscurè & barbarè videmur loqui. Res illicò patebit. Nam complura quæ de his arcanis scholæ præcipiunt, studio transimus. Quæ de cælo tradimus, non audiri tantùm & legi, sed intelligi ac retineri cupimus, cùm nihil æquè nobis expediat, quàm futuram Beatitudinem exactissimè animo & cogitatione comprehendere. Dicta facillimè sic capiemus. Aspectus DEI in quo consistat, & quæ requirantur. *S. Tho. 1. 2. q. 4. art. 3.*

Pictura meis oculis objicitur summi artificii elegantissima.

sima. Primo intuitu penicilli artificium & venustatem imaginis commendo, quam videò esse pulcherrimam. Hoc *Visio* est Theologis, seu *Cognitio*. Porrò hęc ipsa imago manibus meis committitur, imò donatur mihi, ideò cum eâ domum me capesso. Hoc eruditis *Apprehensio* est. Denique domi pictæ huic tabulæ assideo, avidus & quietus eam specto, nec spectando satiari queo. Vix ab eâ ad prandium aut cœnam divellor, imò dum prandeo, dum cœno, formosissima imago in mente mihi est. Vix igitur cœnam finio, & ad imaginem redeo. Hoc *Fruitio* est. En, tria, hæc distincta prorsus sunt, sed in cælo simul ac momento fiunt. Ex his gaudium ingens, & maximus amor nascitur. Gaudeo nimirum hanc picturam mei juris esse, eâque sic ardeo, ut si quis eam mille aut tribus millibus Philippeorum liceretur, mox venalem esse negarem. Adeò me pictura hæc sibi rapuit, avelli ab eâ non possum. Ita prorsus in cælo, à Visione, Apprehensione, & Fruitione amor ardentissimus & gaudium in Beatis summum oritur.

Quę virtutes respondeant Visioni, apprehensioni, & fruitioni.

Enimverò triplex hoc præmium tribus virtutibus ad amussim respondet? Fidei Visio, Spei apprehensio, Charitati fruitio; tanquam si Beato dicatur, Vide quod credidisti; apprehende quod sperâsti; fruere quod amâsti. Cùm autem duplex sit amor, *Amicitiæ* & *Concupiscentiæ*: Primus Amicitiæ non tam sibi, quàm ei quem amat, optima quæque vovet & expetit; alter Concupiscentiæ sibi benignus est, optat eo frui quod desiderat. Uterque hic amor conspecto Deo satiabitur abundantissimè. Beati Devm sibi præsentissimum habent, cui, quidquid amore amicitiæ optârint, id ei jam adesse cernent, Sapientiam, Pulchritudinem, Potentiam, & quidquid est perfectionis divinæ. At amor concupiscentiæ suavissimè satur fatebitur iis sese delitiis frui, ut nihil ultra penitus ne quidem optare possit. E duplici hoc amore tale redundabit gaudium, quale profectò non esset, si omnium mortalium delitiæ, voluptates & gaudia omnia in unam veluti beatitudinis massam colliquarentur. Hîc ora & linguæ omnium fatiscunt ac deficiunt eloquendo, hîc intellectus nimiùm cæcutit. Somnium est quidquid hîc garrimus.

Amor amicitiæ & concupiscentiæ conspecto Deo satiabitur, & quomodo.

Psal.3.v.4. Gratulatus sibi Rex Sion: *Concaluit cor meum intra me*, inquit, *& in meditatione meâ exardescet ignis.* Jucundissimum calorem, ignes persensit suavissimos, & tamen minùs vidit Devm quàm nostrûm quis imaginem ad centum passus: Quanti ergo illic, quámque suaves Amoris ignes subsilient, ubi Dei Visio seu Cognitio clarissima, ubi Apprehensio & Fruitio multò quàm dulcissima erit. Vel infimi Beatorum non poterunt non fateri se millies copiosiori voluptate perfundi, quàm unquam vel optare licuisset: jam oculos, jam aures, jam omnes sensus, jam animum, jam omne animi desiderium plenissimè satiari; & quod solidissimæ voluptatis caput est, se totos æternùm sic satiandos.

Amorem hunc Isaias accenso clibano venustè confert. Explicamus. Cùm hominem formosum quis conspicit, animus spectatoris ardere incipit, tantóque magis accenditur, quantò excellentior est conspecti forma. En, Visio: mox approperant Comprehensio & Fruitio. Amanti namque non satis est vidisse, suum id esse, eóque frui expetit, cui jam oculos impendit. Hinc furor & mille insaniæ, si amor non purus sit. Vide illos vetulos duos ex asse nequissimos nebulones, flagitia hominum, verè trifurciferos: Videbant castissimam *Susannam, pulchram nimis:* Videbant eam, *& exarserunt.* O Superi! Quid homo unicus, homo cadaverosus, vermium frater, quid mortualis hæc larva sit ad infinitam Dei pulchritudinem comparata?

Dan.c.13. v.2.& 8.

Delitias mundi cæ-lestibus anteferre summa Dei est injuria.

Et hæc nostra insignissima est insania, hæc summa Dei injuria, quòd has absinthii stillas guttulasque toti mellis Oceano, immenso bono, optimo, maximo præferamus. Hoc in omni peccato letali reperire est; hoc inferos, hoc supplicium æternum meretur; hoc summum læsæ Majestatis crimen est, hominem, humanam formam, rem terræ præ Deo amare, Deo præponere; vas sterquilinii amplecti, Devm infinitæ formositatis miraculum contemptim præterire. Hæc obsecro attentiùs pensiculemus.

§. II.

NArrat Cameracensis proëpiscopus quod ipse vidit, & audiit, testis oculatus: In Brabantiâ, inquit, honestam & opulentam feminam malus genius insedit. Fuerunt qui rogarent me, ut ad eam reviserem. Cessi precibus, & mulierem inveni quietam ac pro sanâ loquentem. Hîc ego, veritati occultiùs explorandæ, quod à religiosissimo viro didiceram, usurpavi, & clam, nemine advertente, illud è Mosis carmine ter pronuntavi: Devm *qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.* Continuò expalleścere misera, colli venæ pollicis instar turgere, latitans hostis apertè se prodere cœpit. Hîc ego diversa percunctari, respondere genius, & more suo mentiri. Tandem ego: Dic, inquam, cælestis patria num perinde adeò amœna & pulchra est prout dicitur? Confestim dæmon: Infinitè pulchrior & amœnior est. Ulteriùs scisciandi causam dedit hæc responsio, ad quam ego iterum: Cuperésne illuc, si posses, redire? Vellem, inquit, ut possem, tametsi ad ultimum Orbis diem omnia quæ quidem excogitari possunt, supplicia mihi essent perferenda. Hîc ego audacter: Spondeo, inquam, & promitto, idque cum meæ salutis periculo, si mentiar; redibis illuc, tu modò hæc paucula verba pronuncies: *Domine* Devs *meus, peccavi, ignosce mihi.* Eja dic, præibo vocem. At ille obtorto feminæ collo horrendùm exclamat: *Domine, Domine.* Hoc sæpius horrificis clamoribus ingeminans omisit cetera. Sciebam miserum ob inexpugnabilem superbiam fateri non posse, Devm esse suum Dominum. Post multa tandem hæc paucula subjunxit: *Domine* Devs *Margaritæ*: Hoc nomen feminæ fuit. Tunc ego deprehensâ hostis nequitiâ: O omnium infelicissime, inquam, Superbia te cælo præcipitavit, in cælum redire non sinit superbia. Ad quas voces Orcinianus divertitor conticuit, atque post aliquot dies hospitium vi occupatum deseruit.

Deut.c.32. v.18.

Hîc illud observemus sedulò, per omne inferorum regnum nihil esse, nec esse posse horribilius, quàm quod æquissimus Devs tam diabolos quàm omnes damnatos homines adeò gratiâ omni privârit, ut in omnem æternitatem eorum nullus unquam dicere possit, *Miserere mei* Devs. Hoc omnium Avernalium supplicium extremissimum, hoc damnatæ plebis voraginosum præcipitium, hoc æternæ desperationis barathrum est. Videte, mortales quid gratia possit divina, & quàm nos à nobis possimus nihil. Videte quantis cælum impendiis emerent ii, qui cælum viderunt; Nos stultissimi rerum æstimatores, quoties vel panis frustillo, vel vili sestertio, vel turpis oblectatiunculæ contemptu solo mercari cælum possemus, & negligimus. Revera sic est: nec tegere licet luculentissimam hanc insaniam. Sed porrò ad quartum.

Nullus diabolus neque damnati unquam poterunt dicere: *Miserere mei Deus.*

§. III.

QVarto loco quæritur: Quid adeò nos impediat, dum vivimus, quò minùs Devm videamus? Defectus luminis illius, quod lumen gloriæ vocant. Impar esset mortalis imbecillitas ad tantum voluptatis pondus ferendum; nimio gaudio extingueretur homo, qui Devm cerneret sine hoc gloriæ lumine. Hoc verò, ut Theologi loquuntur, est participatio lucis increatæ quâ Devs videt seipsum. E sacris paginis id luculentum. Divinus Psalres: *In lumine tuo*, inquit, *videbimus lumen. Misericordia & Veritas præcedent faciem tuam: beatus populus qui scit jubilationem. Domine in lumine vultûs tui ambulabunt.* Hoc lumen intelligentiam humanam adeò collu-

Quid impediat nos, dum vivimus, quò minus Deum videamus.

Ps.35. v.10. *Ps.88.v.16.*

strat,

strat, & roborat, ut ea suos oculos in DEVM veluti solem, acie non læsâ possit defigere.

Fit nonnunquam ut oculi judicent tres Soles à se videri; quod exponens Seneca: *Historici, ait, Soles vocant, & binos ternosque apparuisse memoriæ tradunt; Graci parelia vocant, quia accedunt ad aliquam similitudinem Solis. Sunt autem imagines Solis in nube spissâ & vicinâ, in modum speculi.* Sic reverâ DEVS, velut Sol æterno lumine suo Beatos omnes illuminabit, ut & ipsi radios emissuri tanquam Solis imagines & specula divinitatis purissima.

Sunt Chalcographi, qui tria quatuórve specillorum paria firmandis oculis affigant, sine quibus scalptura æraria tam subtilis nunquam prodiret. Lumen gloriæ Beatis loco centum conspiciliorum est: etenim illud sic eorum firmat aciem, ut infiniti splendoris Solem, non tantùm non palpitantibus ac tremulis, sed vegetissimis, inconnivis, lætitissimis oculis æternùm cum voluptate summâ sint aspecturi.

Hoc idem lumen gloriæ, humanam mentem sic extendit & dilatat, ut illud immensum bonum suavissimè possit capere. Perinde uti lux vitæ hujus efficit, ut oculi duo innumera videre gradatim & particulatim, terrarum Orbem universum complecti possint; sic lumen gloriæ intellectum laxat, & amplificat, habilémque reddit ut DEVM comprehendat, † & velut in se includat. Si hujus luminis vel scintilla nobis affulgeret, subitò à malis & ignorantiis omnibus immunes ageremus. Verùm id fieri non potest, dum in regione mortis degimus. Priùs mortalitatis saccus est deponendus. Olim, non erat licitum, * *indutum sacco aulam Assueri Regis intrare.* Multò minus est licitum, intrare aulam DEI, sacco vestitum. Sed ulteriùs.

Quinto loco quæritur, Quomodo fiat Visio DEI? In Philosophorum Lyceis res notissima est, nihil videri nisi species visibiles, velut per specilla; nihil intelligi, nisi per species intelligibiles. In exemplum sit istud: Hominem ante me stantem video. Hominis istius forma in oculo meo est, quæ Philosophis species vocatur. Ita quidquid vel oculus, vel intellectus admittit, id harum specierum beneficio fit. In cælo nihil negotii habent hæ species, procul inde exulant. Nam DEVS cum cujusvis Beati animâ per intimam præsentiam sese conjungit & unit. Quemadmodum ignis candenti ferro conjunctissimus & intimus, ferrum quasi merus ignis est, sic Beatus quasi merus DEVS. Significanter dixit Joannes: *Cùm apparuerit, similes ei erimus.* Quod Gregorius exponens: *Anima in semetipsam*, inquit, *Auctoris sui inconvertibilem speciem dum respicit, assumit.* Cur nolimus hæc capere, cùm facillimè possimus? Cur verò divinos intuitus non tanti æstimemus ante obitum, à simili perspicuum fiet.

Si quis hortum aut pratum omnigenis floribus velut tapete pictum densissimâ nocte transeat, florum varietatem, etsi ei proximus, non æstimabit, quia non videbit altis tenebris impeditus: Ubi verò diluxerit, illam ludentis naturæ picturam uno obtutu cernet, & obstupescet. Ita prorsus, præsentem semper habemus DEVM, sed non cernimus præsentem, altis tenebris oppressi. Vel Aristoteli hoc credamus: In divinis Oculos nostros esse noctuarum: At ubi gloriæ lumen effulserit, & DEVS sese intimè cum Beati cujusvis animâ conjunxerit, in eámque divinitatem suam veluti transfuderit, mox gaudium tam inexplicabile, interminatum, mox tantum amoris incendium in Beatorum mentibus existet, tantopere Beati exardescent ad id quod nunquam viderunt, ut eos æternitate totâ nullum unquam tædium inde sit avulsurum.

Lumẽ gloriæ firmat aciem oculorum,

& humanã mentem sic extendit, ut immensum bonum possit capere.

† *Quantum fas hominí.*

Sener. l. 1. nat. quæst. c. 11.

Aug. loco cit. tanto vocat non parvum quantum.

§. IV.

MAgni ponderis quæstio inter Theologos hoc loco nascitur: Num DEVS, qui spiritus est, corporeis oculis videri possit in cælo? Eam silentio penitus transire vix sinit susceptum thema; illam tamen exactiùs definire dictionis nostræ brevitas non permittit. Medio non intuti, reor, ibimus. Patere, mi Lector, hæc paucula tibi nonnihil videri nubila. Veteres Theologi, non diffitemur, censuerunt à nemine DEVM aspici corporeis oculis.

Hîc obsecro meminisse libeat, quod in plurimis fieri animadvertimus. Sæpissime unum dicendi aut scribendi auctorem centum alii, hos centenos alii mille; uti cervi ducem cervorum plures, ovem unam aliæ plurimæ sequuntur. Neque verò in tantâ rerum mole ad unguem omnia exigi, nec ad aurificis libellam universa trutinari possunt. Circuli quadraturam nec Aristoteles, nec Archimedes, nec Euclides, summa ingenia, invenire potuerunt; à nemine tamen unquam deinceps inveniendam asserere non cogimur. Gregorius de Valentiâ ingenuè fassus est eos qui sentirent oculis corporeis DEVM aspici posse, opinionis falsæ minimè damnandos esse. Nec desunt recentiores Theologi qui hanc pro viribus propugnent. Sic illi ratiocinantur. Si corporeus inferorum ignis potest torquere spiritum, cur corporis oculi non possint videre spiritum? Ignem Avernalem esse corporeum in Theologiâ notum est. Hinc illud Augustini: *Torquentur miris, sed veris modis.*

Deum videri posse oculis corporeis probatur.

Aug. l. 21. de Civit. c. 10.

Deinde creata omnia Creatori suo ita sunt subjecta, ut non tantùm habeant omnigenam facultatem ad patiendum, quod vult Creator, sed etiam ad agendum quodlibet ac producendũ, ad quod ea conditor assumit, velut instrumenta; bonus scriba deterrimo etiam calamo optimè pingit. Ita de divinâ Majestate sentire prorsus æquissimum est. Nam in talibus, quod Augustinus affirmat, ratio facti est potentia facientis. Quod in Eucharistiæ aliisque ejusce modi arcanis verissimum.

Hanc vocât omnimodam obedientiam potentiam actiuam.

Aug. ep. 3. ad Volusianum.

Accedit divini Voluminis auctoritas. Clarissimè Jobus: *In carne meâ*, inquit, *videbo* DEVM *meum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.* En meridianum Solem, si suo permittantur verba significatui. Quod si lubeat, verborum interpretem audiamus. Meliorem Augustino nullus postulaverit.

Iob c. 19. v. 26. & 27.

Augustinus ergo ipsissimum istud indagaturus, his omnino verbis interrogat: *Vtrum etiam corporalibus oculis ibi videatur* DEVS, *hoc in istâ quæstione versamus.* Ad quam luculentissimè respõdet his omnino verbis, quæ optimâ fide adnumero: *Ratiocinatio illa Philosophorũ, quâ disputant tiamentis aspectu intelligibilia videri, & sensu corporis sensibilia, id est, corporalia, ut nec intelligibilia per corpus, nec corporalia per seipsa mens valeat intueri, si possit nobis esse certissima, profectò certum esset per oculos corporis etiam spiritualis, nullo modò posse videri* DEVM. *Sed istiam ratiocinationem, & vera ratio, & Prophetica irridet auctoritas.* Quid ad hæc dicitis, ó boni, quicunque contradicitis? Addit Augustinus: *Quod de Prophetâ Eliseo paullò antè diximus, nónne satis indicat, etiam spiritu, non per corpus, corporalia posse cerni? Sicut ergo constat videri corpora spiritu: quid si tanta erit potentia spiritualis corporis, ut corpore videatur & spiritus? Spiritus enim est* DEVS. *Quamobrem fieri potest, valdéque credibile est, sic nos esse visuros mundana tunc corpora cæli novi & terræ novæ, ut* DEVM *ubique præsentem & universa etiam corporalia gubernantem, per corpora quæ gestabimus, & quæ contuebimur, quaquaversum oculos duxerimus, clarissimâ perspicuitate videamus.*

Aug. tom. 5. l. 22. de Civit. c. 29. mihi p. 310. col. utráque.

Concludit demum Augustinus: *Ita quæcunque spiritualia illa lumina corporum nostrorum circumferemus, incorporeum* DEVM *omnia regentem, etiam per corpora contuebimur.* Quid dici posset clarius? Unus hic Antistes pro mille testibus est.

Spiritualia vocat, nam & ipsum corpus ab Apostolo spirituale appellatur.

Verùm animi mei non erat, hîc judicem agere, aut quidquam hâc in re definire, sed Augustini & aliorum cum illo sentientium mentem aperire. Cum priscis sapere plerumque tutius.

§. V.

QVæ omnia meritò nos impellant, ut suis quisque oculis quotidie concionetur in hunc ferè modum: O mei oculi, avertite vos ab omnibus, quæ perículosa vobis aut noxia occurrunt. *Adhuc enim modicum aliquantulúmque, qui venturus est veniet & non tardabit.* Tunc omnis voluptas saluberrimè jam subtracta fenore millesimo redibit; res creatas omnes in DEO videbitis. Ne quæso in falsas vos oblectationes præcipitate: Differte paullulùm cupiditates vestras, & brevi Voluptatis Oceanum in cælo habebitis, in quo suavissimè natabitis æternùm. O mei oculi, cavete dum evolatis, ne sicut columbæ seducamini! Sunt prata floribus picta, sunt agri segete copiosâ fertiles, qui invitant ut illuc pabulatum evoletis. Attendite, cavete, latet anguis in herbâ, accipiter supernè volitans, in vos collineat. Dulce malum, sed grande incautis imminet. Quid vultis videre, quod non licet habere? Fucata rerum species fallit, humana forma blanditur in mortem. Rex David hoc expertus est; idem mille alii experti sunt. Longè tutius est, penitus non videre noxia, quàm videre cautè. Oculi tunc verè cauti sunt, cùm sanctè clausi sunt.

Heb. c. 10. v. 37.

Elias vates, primus Anachoretatum parens, cui pro domo specus erat, mox ut delitias cælestes summis velut labris gustavit, sensuum fenestras clausit, os, oculos, vultúmque totum pallio cooperuit.

Silvanus Abbas, cùm prolixiores preces finiisset, manus oculis opponens, sic eos allocutus est: O mei oculi, diem vobis negari permittite. Claudamus has valvas, quæ vix unquam sine periculo patent. Nihil est in Orbe terrarum, nihil est quod visu dignum sit. Quidquid ostentat terra, modicum, vile, nihil est ad cælum. In cælo magna, pulchra, æterna sunt. Illic abundabimus: Videbimus DEVM.

Hîc ego animi puritatem monstro: *Beati mundo corde, quoniam ipsi* DEVM *videbunt.* Puritas animi pretium est ad æternum hoc spectaculum emendum. Huic Puritati obtinendæ nihil consultius, nec magis necessarium est, quàm omni mortalium voluptati promptissimè valedicere, nam eam illic cum fenore millecuplo recepturi voluptatibus longè maximis cumulabimur.

Matt. c. 5. v. 8.

Hîc grande quid dixero. Si tantis cæli gaudiis, non nisi unicâ liceret dieculâ, vel horulâ frui, rectissimè saperemus, si nihilominùs complures annos rigidissimæ virtutis disciplinam amplexi asperrimum vitæ genus duceremus, ad unicam illam horulam obtinendam. Illud quod Augustinus in eam rem affirmatissimè dixit, vel millies inculcandum est: *Tanta est,* inquit, *pulchritudo, & jucunditas lucis æternæ, ut etiamsi non liceret amplius in eâ manere, quàm unius diei morâ, propter hoc solùm innumerabiles anni hujus vitæ pleni delitiis & circumfluentiâ temporalium bonorum rectè meritóque contemnerentur. Non enim falso aut pravo affectu dictum est: Quoniam melior est dies unus in atriis tuis super millia.* O Beati mundo corde, *ut per hoc efficiamini consortes naturæ divinæ!*

Aug. tom. 1. l. 3. de libero arb. c. 25. & ult. mihi pag. 299.

2. Pet. c. 1. v. 4.

CAPVT XVI.

De Dei Visione plura explicantur: Maximè Quid in Deo visuri simus.

REfert Isidorus, in Idumæâ fluere fontem, quem Job nominant, quater anno uno colorem variare. Principiò quidem pulverulentus fluit ac turbidus: Dein purpuram induit, ut sanguinolentus censeri possit: Tertiò colorem prasinum ac viridem assumit: Denique purus ac limpidus meat. Huic fonti non absimilis est humana vita; majorem partem limosa & turbida; nonnumquam sanguine infecta, & cruentis fluctibus: Vix quidquam habet gaudii sine luctu, nec mellis aliquid sine felle: Interim subviridis, vitreúsque color, spes vitæ melioris non deest, solatur nos secutura felicitas, annos æternos in mente habemus, ita luctum gaudio mutandum non odimus. Succedit tandem pellucidissimi fontis crystallus, *Aqua viva, saliens in vitam æternam.* Hic crystallinus argenteúsque fluvius sanguinolentum turbidúmque rivum extrudit. *Fluminis impetus latificat civitatem Dei.*

Ioan. c. 4. v. 14.

Psal. 45. v. 5.

Eo statim momento quo DEVM aspiciemus, omne miseriarum ac calamitatum agmen evanescet. De hoc beatissimo Numinis aspectu orsi sumus dicere. Explanatum est 1. Quid sit DEI Visio. 2. Visionem DEI caput esse beatitudinis. 3. In quo DEI visio consistat. 4. Quid ab eâ etiamnum excludat. 5. Quomodo ea fiat. Restant explananda sexto loco. Quomodo nos DEI Visio transformet in DEVM. Septimo. Quid denique visuri simus in DEO. De postremis duobus nunc disseremus.

§. I.

QVod igitur sexto loco statuimus, est Quâ ratione nos DEI Visio in DEVM transformet. Ab æterno illo Miraculo divinæ formositatis, quæ prorsus infinita, inæstimabilis, nihil sanè pulchrius est aut formosius animâ beatâ, quæ DEO tam similis, ut non possit esse cum DEO major similitudo. Sed num hoc satis aut capimus, aut credimus? Cettè Theologorum illud exploratæ veritatis censendum, quod illi his verbis enuntiant: Beatitudo est summa & perfectissima communicatio divinitatis, cujus mens beati est capax. Quemadmodum verò vitreus aquæ caliculus, in dolium vinarium infusus, & colorem vini & odorem induit, fitque planè vinum: sic prorsus Beati transformabuntur in DEVM: similes ei erunt, sicuti est. Tanta enim inter Beatos omnes & DEVM erit conjunctio, tanta unio, ut Beati cujusque anima in DEVM, velut in mare immensum se mersura sit. Atque hinc voluptatum omnium affluxus inenarrabilis, æternus.

Animâ beatâ nihil formosius, ut non possit cùm Deo major esse similitudo.

Nos ipsos, obsecro, nonnihil circumspiciamus, dum hîc illi vitæ meliori præludimus. Heu quàm undequaque afflicti, quàm miseriis cooperti, quàm deformati ærumnis & peccatis sumus, quàm perditi videmur! Velut umbræ & larvæ obimus, semimortui ad mortem tendimus. Verùm inter miserrimam hanc, & illam felicissimam vitam unicum interest momentum, quod nos subitò miseriis & noxis omnibus exoneratos, jam sapientiâ ornatos, jam divitiis & gaudiis plenos, jam bonis omnibus cumulatos super omnes reges veluti DEOS DEO simillimos, ad sceptrum & diadema evehet. Hoc DEVS nobis in filio velut in prototypo monstravit. Die Parasceves pependit DEI filius in cruce ut latro, imò ut eorum coryphæus, nam latronum pependit medius, ab omni populo irrisus, spinis opertus, tormentis undique confectus, viribus & sanguine exhaustus, ita & mortuus est inter mutuas hostium gratulationes & applausus. Post triduum hic ipse in trabe extinctus ad vitam rediit, paullò pòst vi suâ in aërem se libravit, cælos penetravit, ad Patris consessum summâ gloriâ receptus. Quales hæ vices, quámque subitæ mutationes: E cruce in paradisum, è tumulo in cælum. Ita solet DEVS; hic DEI mos est, *pauperem honestare subitò.* Quòd enim ostendit in filio, id in usu habet, & in nos etiam exercet. *Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui.* Quapropter non turbemur, obsecro, nec adeò indignemur, etsi jam sputis & probris, etsi calcibus in nos elisis premamur: Momento in dignitatem regiam assurgemus, transformabimur in DEVM Visione DEI.

Non debemus indignari, si hîc probris, & ærumnis premamur.

Eccli. c. 11. v. 23.

Rom. c. 8. v. 29.

§. II. Septi-

§. II.

Beati videbunt in Deo omnia & omnia.

SEptima hîc quæstio est & ultima: Quid igitur in Deo videbimus? Promptum ac facile responsum: Omnia. Sed hanc vocem, Omnia, explicatiùs proponamus.

1. Omnes ejus perfectiones.

Principiò igitur: Beati omnes in Deo videbunt divinam naturam, & omnes Dei perfectiones, Sapientiam, Bonitatem, Potentiam, Immensitatem, Misericordiam, Justitiam, Sanctitatem, Pulchritudinem, Æternitatem, & quidquid Perfectionis tribuendum est divinæ naturæ.

2. Sacrosanctæ Trinitatis arcanum.

Secundò: Videbunt illud sacrosanctæ Trinitatis altissimum arcanum: quî filius à Patre genitus, Spiritus ab utroque processerit; quî una divinitas, una sapientia & Omnipotentia, unum sed interminatum ab æterno lumen, tres tamen sint personæ. Ita videbunt Verbum quod humano se corpore vestivit, humanámque naturam ad infinitam dignitam evexit. Sic omnia Patientis Christi mysteria clarissimè intuebuntur. Nos in plurimis jam divinamus, & hallucinamur: illi in luce erunt, & errores suos ridebunt. Sic Omnia divini voluminis arcana, interpretationes & explicatus, prædictiones & vaticinia cognoscent. Hæc crediderunt. Est autem prima Fidei merces, videre quod credideris. Quod affirmans Augustinus: *Ibi*, ait, *videbimus & gaudebit cor nostrum. Nec expressit quid videbimus. Sed quid, nisi* Deum? *Et omnia illa quæ nunc non videmus, credentes autem pro modulo capacitatis humanæ longè minùs quàm sunt, atque incomparabiliter cogitamus. Hîc creditis, ibi videbitis.*

Aug. tom. 5. l. 20. de Civit. c. 21. mihi p. 269.

3. Immensam cæli domum.

Tertiò: Videbunt Beati immensam cæli domum, omnesque cælites. Altissimum hoc Numinis palatium tam amœnum & eximiè pulchrum est, ut omnes regum turres, & nobilissima quæque ædificia præ illo hirundinum niduli & columbaria rectè censeantur. Hîc Beatorum singuli universos tam hominum quàm Angelorum Ordines cernent; imò quod obstupescendum, non confusam illam hominum & Angelorum multitudinem, sed omnes singillatim tam homines quàm Angelos tanquam sibi proximos in oculis habebunt. In terrâ ipsum etiam Imperatorem innumeri nec vident, nec norunt. Alia in cælo ratio est, melioribus illic oculis utemur: nam uti omnes unum, sic unus omnes videbit; alter alterum tanquam semper notissimum familiarissimè noscet. Ita omnibus atque singulis, de omnium ac singulorum numero, de meritis, dignitate, præmiis ac gloriâ liquidissimè constabit.

4. Inferos & eorum tormenta.

Quartò: Videbunt ipsos etiam Inferos, & omnia Inferorum tormenta; cernent tam diabolorum, quàm omnium damnatorum numerum, cujusvis malefacta & quomodo ad noxarum modum sua singulis attemperata sint supplicia, certo commensu. Qui graviùs peccaverit, acerbiùs torquebitur. De hoc Beatorum spectaculo Isaias: *Vermis eorum*, inquit, *non morietur, & ignis eorum non extinguetur: Et erunt usque ad satietatem visionis omni carni.* Ita non tantùm suppliciis, sed spectaculo ac ludibriis æternis sunt expositi; tanquam qui publicis nummellis inserti stant omnium ostentui & irrisui.

Isa. 66. v. 24.

Duplex voluptas in visione istorum. Prima. *Psal. 123. v. 16.* Secunda. *Psal. 114. v. 8.*

Quid autem voluptatis est, dixeris, acerbissima tot reorum supplicia spectare? Est sanè, eáque duplex. Prima: spectabunt inferos beati non ampliùs sibi metuendos: Lætissimum carmen omnium erit: *Anima nostra erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Pro se quisque insultans Orco: Non gluties, dicet, me ampliùs. Eripuit Deus *animam meam à morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu.* Iò triumphe. Altera. Suos, Deique capitales hostes cernent mediis flammis ardere. Non est apud nos majus, sed nec exitiosius gaudium, quàm letalem hostem in ærumnis cernere. Nec parentum aut cognatorum miseratio Beatos tanget; capitalissimi hostes sunt, omni miseratione A indigni sunt; jucundum est oculos suppliciis illorum pascere.

5. Divinæ providentiæ ordinem.

Quintò: Videbunt in Deo Beati divinæ providentiæ obstupescendum ordinem. Ecclesiæ preces sunt verissimæ: Deus cujus providentia in sui dispositione non fallitur. Atque hanc ab Orbis incunabulis ad ultimum diem deductam seriem æternæ Providentiæ Beati explicatissimè videbunt. Hinc omnia omnino quæ unquam in Orbe toto sunt gesta scient non aliter, ac si ea oculis spectâssent. Idque ideò potissimùm, ut divina Justitia universis ac singulis patescat, quàm scilicet jure puniantur illi, præmiis afficiantur isti. Beatus Paulus seriam præceptionem ingerens. *Nolite*, inquit, *ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Adeóque non exteriores solùm actiones, sed abditissimæ cogitationes & occultissimi in agendo fines patebunt. In aperto erit & in oculis, quâ ratione divina hæc providentia singulos suaviter invitârit, potenter traxerit; quæ ad salutem subsidia subministrarit, quantis beneficiis ornârit, quàm benignè sustinuerit, quàm amanter protexerit. Hæc damnati scient, multò magis Beati. Itaque omnium populorum ac gentium, imò totius Orbis Historias sic scient ac si eas tunc primùm ante se cernerent.

1. Cor. c. 4. v. 5.

6. Res omnes creatas.

Sextò: Videbunt in Deo res creatas omnes prout olim fuerunt, modò sunt, & tunc erunt. Deus totius Universi theatrum est, quod in amplitudinem infinitam extenditur, nullis claudendum terminis. In theatro isto spectabunt, quomodo Deus in omnibus rebus conditis, & omnes in ipso existant, atque ab ipso pendeant. Neque tantùm res creatas omnes, sed eorum magnitudinem, proportionem, pulchritudinem, naturam, vim, vires, proprietates ac motum cernent. Hinc opus non erit, ut Beati ad terræ globum descendant, instaurationem elementorum visuri. Tametsi neque hoc iis negandum. Nam puncto temporis in terram sese præcipiti volatu poterunt demittere, & velut in rem præsentem venire, divino interim aspectu neutiquam amisso. Quemadmodum diaboli, licèt extra Inferorum carceres sint, suos tamen Inferos ubique secum circumferunt: Ita Cælites ubicunque locorum sint, aspectu Dei beati sunt. Quæ Bernardus dilucidè confirmans: *Videt Verbum* (Beatus) *& in Verbo*, inquit, *facta per Verbum. Nec opus habet ex his quæ facta sunt, factoris notitiam mendicare. Neque enim ut vel ipsa noverit, ad ipsa descendit, quæ ibi illa videt, ubi longè melius sunt quàm in seipsis.* Tantam porrò varietatem rerum conditarum Deus esse voluit, non ut iis genium lubitu nostro propitiaremus, sed ut eas jam beati cognosceremus, earúmque opificem tantò cumulatiùs laudaremus. In hanc rerum conditarum notitiam sponte nostrâ naturali ferimur proclivitate, quam Beatitudo liberalissimè saturabit.

Bern. l. 5. de consid. c. 1. med.

B

C

D Absit hîc angusta & trepida illa cogitatio, quæ sibi persuadeat fieri vix posse, ut infinitarũ prope rerum exactior cognitio ob earum multitudinem, varietatem, distantiam, & proprietates abstrusissimas habeatur. Vanus est ac puerilis hic metus. Nam lumen gloriæ, ita animum oculósque firmabit, ut Orbem universum cum iis planè omnibus quæ Orbis continet, facillimo simul ac suavissimo intuitu cognoscant. Quemadmodum ei qui in templo mediocriter amplo consistit, omnia templi ornamenta in oculis sunt: Ita Beati jam Orbis Domini maximas minimas suæ ditionis partes inspectabunt. Est è Theologis non nemo qui etiamrà Dæmonibus ea talia videri arbitretur. Si dæmonibus id concessum, quantò magis Dei amicis?

Sed Moses suo id exemplo confirmet. Hic Geneseos sacer Historicus, ita de Mundi opificio, déque hominis ac cæterorum animantium creatione scripsit, tanquam si rerum omnium productioni præsentissimus adfuisset,

cùm tamen duobus millibus annorum & quadringentis tribus natalis dies Orbis natalem Mosis præcesserit. Unde igitur Mosi tam remota & nihilominus tam enucleata rerum cognitio? In cæli vestibulo fuit, * Diphteras & pugillares Numinis inspexit. Quid ergo non viros debunt, quid rerum omnium ignorabunt, qui cælum ipsum ingressuri, qui DEVM ipsum inspecturi sunt? Luculenter hac de re Augustinus: *Si propheta Elizæus*, inquit, *puerum suum Giezi absens corpore vidit accipientem munera, quæ dedit ei Naaman Syrus, quem Propheta memoratus à lepræ deformitate mundaverat, quod servus neutiam, domino suo non vidente, latenter se fecisse putaverat: quantò magis in illo corpore spirituali videbunt sancti omnia?* Quod idem sanctissimus Doctor aliâ scriptione firmans: *Per divinam potentiam*, ait, *Martyres vivorum rebus intersunt.*

* *Pellis Amaltheæ seu tabula, in quâ Jupiter res humanas describere singebatur.*

Aug. l. 22. de Civit. Dei c. 29. mihi pag. 305. Idem l. de curâ pro mort. c. 13.

7. Non solùm quæ sunt creata, sed eorum etiam multa quę potuissent creari.

Septimò: Videbunt in DEO Beati, non solùm illa omnia quæ unquam creata sunt, sed eorum etiam multa quæ creari potuissent, non tamen omnia, sed plura pauciora, prout quis sublimius super astra solium occupaverit. Potuisset DEVS decem alios & ampliores Mundos, potuisset centum, potuisset mille & plures condere. Hos omnes & quæ hujus generis in infinitum abeunt, in DEO videre, solius est Christi Servatoris. †

† *Sola Christi anima videt in Deo scientiâ Visionis omnes possibiles creaturas. Ita etiam Christus videt omnes omnium tam Angelorum, quàm hominum cogitationes, quæ unquam fuerunt, sunt, & erunt. Vide Iacobum Granadum Theologum in 1. parte D. Thomæ mihi pagina 203.*

§. III.

Synopsis eorum, quę beati visuri sūt in cęlo.

VT autem ea omnia, quæ Beati visuri sunt in cælo, summatim enuntiemus, en dictorū hoc capite synopsin. Videbunt igitur in DEO beati cęlites, 1. Naturam divinam & omnes Dei a perfectiones. 2. Omnia fidei & divinorum librorum arcana. 3. Cælū omnesque cælites, & gloriam singulorum. 4. Æternitatis carcerem, damnatos omnes, & singulorum tam malefacta quàm supplicia. 5. Videbunt omnia divinæ Providentiæ decreta, & totum DEI gubernantis regimen, res gestas Orbis universas, historias omnes. 6. Totam orbis machinam, cum rebus creatis omnibus & singulis; b omnes conditarum rerum proprietates & naturas. 7. Eorum etiam plurima quæ creari potuissent.

a *Sed non in totum, Deus enim solus seipsum totum ex toto videt, & cōprehendit.*

b *In particulari & individuo, ut loquuntur.*

Atque hæc non particulatim aut gradatim, sed simul omnia, idque distinctè, clarè, firmiter, facillimè ac suavissimè obturu cernent immutabili. Hinc eorum nullus ab hac, quam diximus divinitatis picturâ, ab hoc viso in omnes æternitates avelli poterit. Post decies centena millia, post centies centena millia, post millies millena millia annorum, hæc visio tam recenti tantáque voluptate perfundet omnes, quantâ perfusi sunt primo omnium momento. Immutabilis est voluptas cæli, quia æterna est. *Delectationes in dexterâ tuâ usque in finem.*

Psal. 15. fine.

Hic velim efficacissimè sciamus omnem creatarum rerum dulcedinem ad Creatorem collatam merum esse absinthium, & omnem rerum conditarum pulchritudinem ac formam ad conditorem comparatam, meram esse deformitatem, noctem merissimam.

Nec verò quidquam extra cælum tàm melleæ voluptatis est, quin demum in fel degeneret, velut generosum vinum in acetum. Potentissima illa inter Arabiæ reginas Saba, cùm summam Salomonis sapientiam, ornatissimum palatium, nobilissimam familiam, venustissimum ordinem recens ex itinere vidisset, in maximam admirationem rapta vix sui compos fuit. Si anno integro ea omnia spectasset, rei novitas in familiaritatem, admiratio in tædium vertisset: voluisset demum hæc regina & videre & audire alia, prioribus jam saturata. Sic tandem omnis venustas & amœnitas in familiarem contemptum transit; cuncta evilescunt tempore. Nihil evilescit in cælo; nullum illic fastidium, nulla nausea. Post decies millies centies millena millia annorum tam nova támque grata erit voluptas cæli, quàm fuit primo temporis puncto. Delectationes in dexterâ DEI usque in finem, in omne ævum, in infinita sæculorum sæcula.

Alii ajunt fuisse Æthiopiæ. Ego prius malim ob causas.

Narrat Lætiensis Abbas, beatæ Gertrudi Virginem sacram à morte visam, quæ mira pandebat de cælesti gloriâ. Cui Gertrudis fidentiùs: Et unde, ait, hæc tibi omnia, quæ inter simplicissimas habebaris? Huic itemrum Virgo: DEVM, inquit semel conspexisse, est omnia didicisse. Pauca, sed satis dixit. Et verissimum est, quod dixit: Et beati Gregorii sensu, Non credendum est Sanctos qui intus Claritatem DEI vident, aliquid foris esse quod ignorent. Quod confirmans Augustinus: *Beatus*, inquit, *non est, nisi qui & habet omnia quæ vult, & nihil malè vult.*

Ludovicus Blos. Monil. spir. c. 14. & alt. ubi à nobis dicta confirmantur.

Aug. l. 13. de Trinit. c. 5. fine.

Hîc non unam solùm monstro virtutem ut hactenus, sed omnes: Humilitatem, Patientiam, Puritatem, Charitatem atque Conformitatem cum DEI voluntate. Simul illud cum Orbis Ecclesiastà proclamo: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Quidquid præclari faciamus, quidquid asperi perferamus, etsi quotidie centies precationem iteremus, quotidie pane solo & aquâ victitemus, etsi quotidie corpus acerbissimis flagris castigemus, etsi facultates nostras omnes in stipem erogemus, nos ipsos insuper obsequiis arctissimis mancipemus; etiamnum clamo: Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam. Bono animo: patienter & constanter. Paucis sæpe passibus ad cælum itur.

Rom. c. 8. v. 18.

CAPVT XVII.

Decimum quintum cæli gaudium, ÆTERNITAS *Gaudiorum.*

ANgelus Nazarethanæ Virgini salutem è cælo deferens, exposuit quantum illa Regem suis esset receptura viscеribus, & vestitura in hominem. *Paries filium*, inquit, *Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur; & dabit illi Dominus* DEVS *sedem David Patris ejus.* Atque ut constaret de regni amplitudine ac diuturnitate subjunxit: *Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Quale regnum hoc, quod nullis temporum aut locorum finibus circumscribatur? Plurima in Orbe regna numeramus, nullum infinitum, æternum nullum.

Luc. c. 1. v. 31. 32. & 33.

Adonibezecus rex Chananæus, cùm ab Hebræo milite jam captus, & præcisis pedum ac manuum digitis, prout meruerat, mutilatus esset, in has voces confitens reus erupit: *Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensâ meâ ciborum reliquias: Sicut feci, ita reddidit mihi* DEVS. Proh superi, quot reges, quot regna? Sed horum nullum immortale, nullum sine fine. Suus tandem & reges & regna fatalis finis sepelit.

Iudic. c. 1. v. 7.

Darius Rex Persarum opulentissimus, copiosissimos in Alexandrum Macedonem exercitus ducebat; in his decem millia suorum numerabat, quos Persæ immortales vocare soliti. Ubi jam immortales illi, ubi eorum Rex Darius, ubi Darii regnum? Altis cinеribus sepultum, suo jam pridem fine contabuit. Suus est regnis omnibus finis.

Curtius l. 5. c. 37.

Solius Christi regnum ignorat finem. Angelus præ-dixit: *Et regni ejus non erit finis.* De hoc æternitatis beatissimæ regno jam plura.

Luc. c. 1. v. 33.

§. I.

REgnum omne fluctuans & instabile.

Vt alta ventos semper excipiunt juga;
Imperia sic excelsa Fortunæ objacent.

Senec. Oedipus.

Itaque occultis sæpe caussis labuntur: & quæ domesticis ste-

cis steterant bellis, quæ externis regna, nullo impellente ruunt. Sæpe inter fortunam ultimam & maximam nihil interest.

v. Trog. l. 3. Polit. c. 6. Cyrus per annos triginta in magnâ gloriâ Rex Persarum, finitimis deinde ac longinquis subactis, longiùs etiam manus ad Scythas porrexit. Venit cum magno & victore exercitu, sed à feminâ vincendus. Thamyris genti Scytharum præerat, & filium ad regni fines externam vim repulsurum miserat: sed victus est, & insidiis à Cyro circumventus. Ergo ipsa molem regni ultimam excivit, & animosè obviam se dedit, atque iisdem artibus circumventum & clausum regem, copiásque cecidit. Ducenta millia Persarum erant. Clades ingens, nec sine ludibrio. Caput mortuo Regi amputatum, quod Thamyris in utrem sanguine plenum mersit, & exprobravit: Satia te sanguine, quo expleri nequiisti.

O Regnum longâ mole fundatum ubi es? Rex Cyre tot annos felix & victor ubi es? Quò fata & ordo rerum miserunt? A summis ad ima decidisti. Hic tuus, hic regni tui fuerat finis. Rex Christus cum suis regnabit in *Isa. 9. v. 7.* æternum, & regni ejus non erit finis. Isaias suis id vaticiniis affirmans: *Multiplicabitur ejus imperium, inquit, & pacis non erit finis: Super solium David, & super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio, & justitiâ amodò, & usque in sempiternum.* Hæc utique non Salomonem, multò minùs Roboamum ejus filium, sed Christum regem æternum commonstrant. Salomonis regnum quadringentis annis floruit, demum in Babyloniâ extinctum est: *& hujus regni erat finis.*

Helvius Pertinax decimus octavus Romanorum Imperator, tribus solùm mensibus diadema gessit: Siquidem post inaugurationis diem exacto trimestri à militibus occisus est. In aliquod mortis solatium addita hæc pictura. Stabat Helvius, & cælum, in eóque stellarum unam tangebat, veluti jam vicinus superis, aut inter eos relatus. Rex Orbis Christus, cùm infantulus etiamnum in gramineis cunis decumberet, stellam illustrissimam non solùm tetigit, sed eam in cælo fixit, accendit, nutu suo duxit; ire, stare jussit ut voluit, verè rex, verè siderum Imperator, qui ut gentem humanam à morte vindicaret, in cruce mortuus, ipsum Solem atratum in exequias ire præcepit. Cúmque Romanus Præses Pontius Pilatus *Ioan. c. 18. v. 37.* interrogaret: *Ergo Rex es tu?* Affirmatissimè respondit: *Rex sum ego.* Hos ipsos titulos crux loquebatur: Jesvs *Psa. 102. v. 19.* Nazarenus Rex Judæorum. Rex est Christus, *Et regni ejus non erit finis. Et regnum ipsius omnibus dominabitur.*

§. II.

Hoc Christi regnum immensum, sine limitibus, infinitum est. Omnia Orbis regna colliminium & terminos habent, suis clauduntur marginibus. De quovis illorum asserendum: hucusque profert fines, nec longiùs: hos limites, hæc habet confinia regnum Macedoniæ, hæc regnum Syriæ; hæc regnum Ungariæ, hæc *Luc. 2. v. 11.* Galliæ, hæc Bohemiæ, hæc Poloniæ. De Filio Altissimi, de Servatore Christo dixit Angelus: *Et regni ejus non erit finis.*

Poëtarum princeps suæ ingenuitatis oblitus, ut Romanis palpum venderet, sic olim cecinit:

Virg. l. 1. Æneid.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium sine fine dedi.——

Quid ais hîc Maro? Regnum hoc quod sine fine datum, in terrâ est, an in cælo? Utique in terrâ. Etsi esset in cælo, Cælum & terra transibunt. Transibunt quæ fecit ipse Deus, quantò citiùs quæ condidit Romulus?

Et ubinam nunc est Romanum sine fine imperium? Fuit: olim stetit, olim cælo caput extulit, floruit, Orbem dominatu pressit. Fines imperii Romani Orbis & Oceanus, ut quidquid opportunum aut dignum vinci, vicerit. Itaque terminos sibi fecit Orientem & Occasum, exceptis locis inaccessis & inhabitatis, aut quibusdam habitatis quidem, sed ignobilioribus. Et ubi jam istud tam amplum, admirandum imperium? Quæri vides. Ubi qui promoverunt, & propagârunt? Periisse vides. Illa ipsa rerum gentiúmque Domina, & falsò æterna urbs, ubi est? Diruta, obruta, incensa, inundata; periit non unâ morte; & ambitiosè hodie quæritur, nec invenitur in suo solo.

Ego te Roma illa vetus & speciosa super omnes usquam aut unquâ urbes non solùm non video, sed etiam quæ fueris, quæro. Quæ fueris? Imò, & ubi fueris? Et quî scio, an non aliquando, Utrum fueris, quæretur? Non magis hoc mirum, si plura currant sæcula, quàm nunc de Thebis Ægyptiis, aut Trojâ dubitari. Nam habet hoc ætas, ut primò formam tollat, tum rem, denique famam & nomen auferat. Sicut Solem istum assiduè vel aliqua nubes subducit, vel nox denique condit: talis omnis hic splendor & felicitas rapitur aut evanescit. Omnia ista somnium, bulla, nihilum, si cum æterno & æternitate comparentur. O spes & res humanæ quid estis? quò itis? Nos ipsi quid sumus? quò imus? Post aliquot annos futuri pulvis, umbra, nihil. *Et regni nostri est finis.* Solùm Christi regnum extra omnes fines & limites est. *Et regni ejus non erit finis.*

Deus imperium filio suo sine fine dedit. Quod divinus Psaltes luculentè vaticinatus: *Dominabitur*, inquit, *Ps. 71. v. 8.* *à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos Orbis terrarum.* Nimirum à mari orientali Indico, ad Gaditanum occidentale, & à Jordane flumine, ubi Christus concionari cœpit, usque ad Orbis terminos. Sed hoc imperium in terrâ non tam finietur, quàm transferetur ad illud cæleste, quod omnem excludit finem: *Regnum Psal. 144.* *tuum* (Domine Jesv) *regnum omnium sæculorum, & do-* *v. 13.* *minatio tua in omni generatione & generatione. Habent*, inquit Augustinus, *mutationes regna terrena. Veniet ille de* *Aug. tom.* *quo dictum est: Et regni ejus non erit finis.* *10. serm.* *29. de verbis* *Domini c. 7.*

§. III.

Dominus regnabit in æternum, & in sæculum sæculi. Reges Hebræi regnârunt quidem in domo Jacob, sed neutiquam in æternum. De illorum quolibet affirmandum: *Et regni ejus erat finis.* Saul annis viginti sceptrum tenuit, David annis quadragintâ, Salomon pariter quadraginta. *Et regni eorum erat finis.* Ab his Roboam annis septendecim, Abia tribus, Asa quadraginta unum, Josaphat viginti quinque, Joram quinque, Ochozias unum duntaxat annum Rex fuit. *Et regni ejus erat finis.* Post hos furia illa Athalia septem annis, Joas quadraginta, Achaz sedecim, Ezechias inter optimos censendus viginti novem, Manasses inter flagitiosissimos habendus quinquaginta quinque eum imperio fuit. Tandem etiam, *& regni illius erat finis.* Sic Amon annis duobus, Josias triginta unum, Joachaz tribus solùm mensibus, nec pluribus Joachim dominatum tenuit. Alius ab eo ejusdem nominis annis undecim, totidem rex Sedechias regnum administravit. *Et regni ejus,* sicut & priorum, *erat finis.* Hi solùm Israëlis rempublicam gesserunt: Reges Juda silentio præterimus. Quorum omnium regna, in carcere Babylonico sortita finem, expirârunt. *Ps. 10. v. 16.* Regum Hebræorum & regni finis & mutatio.

Post potentissimum & quidem geminum Israëlis & Juda regnum lacrymabili fine extinctum, Duces potiti sunt rerum, inter quos Zorobabel primus, à quo alii tredecim magistratum ordine habuerunt. Sed & Ducum potestas cum Machabæis sepulta est. *Regni horum omnium erat finis.*

Si ab Israëlis ad Romanum imperium transire libeat, eosdem regni fines videbimus. Julius Cæsar annis quatuor diadema gessit. Augustus Imperator, quinquaginta sex annis summo cum imperio fuit. Res rara, & sine exemplo. Tiberius annos viginti duos, Cajus tres tantùm, Claudius tredecim, totidem & Nero dominatus Imperii & regni Romani finis.

natus est in Orbem. *Et dominii ejus erat finis.* Galba Imperator septem mensibus: Otho tribus solùm, Vitellius mensibus octo, Vespasianus annis novem, Titus biennio, Domitianus annis quindecim, Nerva unico, Trajanus novemdecim, Hadrianus viginti, Antoninus viginti duobus, Aurelius Verus annis quinquaginta imperavit. Ettamen imperii ejus, perinde ut ceterorum omnium, erat finis. Omitto longam ceterorum seriem, quos omnes regnandi finis solio dejecit.

Quid jam Romanos Pontifices enumerem, quorum plurimi annis pauculis rei Christianæ præfuerunt. Primus Pontificum Petrus Apostolus annis viginti quinque imperii sacri clavum tenuit: Alii ab eo annum unum, duos, quatuor, plerumque paucos: Quot autem Pontificum paucis solùm mensibus, imò diebus solùm aliquot, rebus præsidebant? Sisinnius Pontifex dies viginti, Bonifacius VI. dies quindecim. Urbanus VII. dies duodecim, Leo XI. dies viginti sex, Valentinus dies tantummodo quatuor ad gubernacula sedit. Deus bone quàm breve regnum, quàm præceps regni finis!

Ad Imperatores Romanos redeo. Superiori sæculo Carolus V. Augustissimæ memoriæ Imperator annis triginta octo Rempublicam Christianam gessit, Ferdinandus sex annis, Maximilianus II. duodecim, Rudolphus II. triginta quinque, Matthias octo. Ferdinandus
Anno 1634. II. anno jam duodecimo, quo hæc scribo, summam rerum administrat. Verum enimverò, & regni horum etiam regum quos ipsi novimus, fuit, eritque finis. Nec Reges tantùm, sed & regna suis quæque funeribus efferuntur. Ubi nunc Hebræum Regnum, ubi Græcum, ubi Romanum, ubi Syrium & Ægyptium? funerata sunt, cineribus submersa sunt.

Ultimus Assyriorum Rex Sardanapalus, Medorum Astyages, Persarum Darius, Macedonum Perseus, Romanorum Tarquinius, Judæorum Rex ultimus Herodes. Veteres Ægypti Thebas vix fama retinet: Centum Cretæ urbes vix retinet fides. Cadavera Carthaginis, Numantiæ, Corinthi prisci viderunt & mirati sunt: Nos Athenarum, Spartæ, & tot illustrium urbium ignobiles ruinas. Regnorum omnium horum erat finis.
Exod c. 15. v 18. Psal. 102. v. 19. Regnum Christi immortale, sine fine, æternum est. *Dominus regnabit in æternum, & ultrà. Et regnum ipsius omnibus dominabitur.*

§. IV.

Philo, l. Quod Deus sit immutabilis sine, mihi p. 248. Eruditè dixit Philo: Vide regionum integrarum & gentium mutationes. Floruit quondam Græcia, sed Macedones abstulerunt ei potentiam. Postea Macedonia viguit opibus, sed divisa in plures portiones debilitata est, donec omnino interiit. Ante res Macedonū & gentium inclyta fuerat Persarū felicitas: sed una dies tam ingenti regno finem attulit: & nunc Persæ penes quos paulò antè fuerat imperiū, sunt Parthorum provincia. Fuit & Ægypti olim perampla magnificaque potentia, sed nubis in morem præteriit ejus felicitas. Quid Æthiopes? Quid Carthago in Africâ? Quid Pontici Reges? Quid Europa Asiâque, & ut compendio dicam, totus Orbis habitabilis? Nonne more navis fulgue déque jactatæ marinis fluctibus, nunc secundis ventis, nunc adversis utitur? Nam verbum divinum choreas in orbem ducit, quod vulgus hominum fortunam nominat: Et cùm perpetuò feratur per civitates, gentes, regionésque, res aliorum aliis omnium omnibus tribuit, subinde variantibus apud singulos temporibus: Ut totus terrarum Orbis tanquam una civitas optimo Reipublicæ genere administretur, populari regimine. Nihil igitur est in humanis rebus ac negotiis præter umbram aurámque levissimam, sine morâ prætervolantem: cunt enim ultro citróque tanquam æstuaria. Omne regnum fluctuans & instabile, per omnium pomparum ac triumphorum

A seriem ad suum sibi sepulchrum choreas ducit. Suus rebus omnibus finis imminet. Regnabit Christus in æternum, *& regni ejus non erit finis.* Regnabimus cum Christo, si prius subesse cum illo etiam sustinere didicerimus. Beatus Paulus hoc ipsum acriter, inculcans: *Si sustinebimus,* inquit, *& conregnabimus.* Quid, oro, sustinendum? *2. Tim. c. 2. v. 12.*

Duo sunt Christi regna. Primum quidem ligneum & insuave, sed aureum alterum & gemmeum. De ligneo expressè cecinit Hebræus Psaltes: *Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit à ligno.* Justinus Martyr arguit Judæos & convicit, quòd voculam illam, *à ligno*, eraserint. Pro testimonio dicit Prudentii vetus poëma: Quæ sunt duo Christi regna. *Ps 95. v. 10.*

Impleta sunt quæ concinit
David fideli carmine,
Dicens, In nationibus
Regnavit à ligno Deus.

Verè regnavit *Christus à ligno, & factus pro nobis in ligno maledictum*, ex altâ trabe jus dixit Orbi. Illum Judæa repudiavit; nos amplectimur. Interim tamen sæpiusculè querimur, acerbiorem vitæ sortem, & malis nostris parùm toleranter illacrymamur. O Christiani! quid hoc agimus: Durat etiamnum ligneum Christi regnum: Sed ne cadant animi, sequetur gemmeum. *Si sustinebimus, & conregnabimus.* Subeat memoriam quod Ducibus, Regibus, Imperatoribus quandoque contigit. *Galat. c. 3. v. 13.* *2. Tim. c. 2. v. 12.*

In venatum iit Maximilianus II. Imperator. Sequi debuit ex more suum dominum argentea supellex. Cùm autem viæ impediriores occurrerent, in iis insuper erraretur, argentum mensarium stato tempore haberi non potuit. Idcirco Cæsari scutellis partim ligneis cibi fuerunt inferendi, cum præfatione, argenteas patinas brevi adfore, vellet tantisper ligneis non indignari. Idem hîc monendi sumus: Regnum Christi nunc ligneum toleremus, succedet auteum. Si sustinebimus & conregnabimus.

Beatus Gregorius ad regnum Mundi generosè calcandum, & ad ligneum Christi regnum tranquillè tolerandum provocans: *Vbique Mors*, ait, *ubique luctus, ubique desolatio; undique perculimur, undique amaritudinibus replemur: & tamen cæcâ mente carnalis concupiscentiæ amaritudines ipsas amamus; fugientem Mundum sequimur, labenti inhæremus. Et quia labentem retinere non possumus, cum ipso labimur quem cadentem tenemus. Aliquando nos Mundus delectatione retraxit à* Deo, *nunc tantis plagis plenus est, ut ipse nos jam Mundus mittat ad* Deum. *Pensate ergo quia nulla sunt, quæ temporaliter currunt. Finis temporalium ostendit, quàm nihil sit, quod transire potuit. Casus rerum indicat, quia res transiens, etiam tunc prope nihil fuit, cùm stare videretur. Hæc sollicitâ consideratione pensate; in æternitatis amore cor figite.* *Greg. tom. 3 hom. 28. in Evang. fine.*

§. V.

Anno Christiano trecentesimo trigesimo sexto Constantinus Magnus Imperator filios suos Constantinum, Constantium, & Constantem ad tabulam geographicam duxit, ubi digitum intendens: Tibi, ajebat, hoc regnum, hanc provinciam do Constantine: Tibi verò Constanti, è meis regnis hoc & hoc assigno: Tu verò Constans has à me terras habeto, quas simul loquente digito monstrabat. Quâ in re Constantinus Pater non utique pictas illas in telâ vel ligno Provincias, non picta illa regnorum nomina donavit, sed regna vera in imagine repræsentata. Sic & Christus nobiscum agit, immensum illud sine fine regnum commonstrat, brevi possidendum: Id tamen nondum possidemus, sed velut in ligno telâve pictum aspicimus. Nos autem adeò infantes sumus, ut de his ipsi picturæ particulis acerrimè digladiemur: Terram quæ cæli rudissima est adumbratio, avidè ac anxiè inter nos partimur; terræ voluptates rapimus, veræ Beatitudinis obliti.

O infan-

O infantissimi mortales, quid inania hęc & minuta sectamini? Non hęc regna, sed solùm lineamenta sunt illius regni quod finem non habebit. Quidquid extra cælum est pictum est, leve ac momentaneum est. Non hęc vilia thesauri, non regna, non voluptates sunt, sed thesaurorum, sed voluptatum ac regnorum umbræ sunt merissimæ.

Philo lib. de Iosseph med. mihi p. 425. Philonis eruditionem hîc iterum instillo: Quid aliæ res corporis, nónne somnia sunt, inquit? nónne pulchritudo momentanea pœnè priùs marcescit, quàm floreat? Sanitas incerta infirmitatibus obnoxia? robur morbis expugnabile per occasiones plurimas? Sensuum integritas humoribus vitiosis facilè corrumpitur? Jam quanta sit in rebus externis obscuritas quis nescit? Ingentes opes sæpe una dies abstulit: Multi honoratissimi antea versis rerum vicibus in contemptum venerunt cum ignominiâ: Imperia regum maxima brevi temporis momento subversa sunt. Fidem meis verbis astruit Dionysius in Corintho quondam tyrannus Siciliæ, mox pulsus & Corinthum profugus, litterator factus è tanto Principe. Attestatur & Crœsus Rex Lydiæ ditissimus regum; qui sperans se deleturum Persarum potentiam non modò proprium regnum amisit, sed & ipse vivus in potestatem hostium redactus minimum abfuit quin exureretur. Testantur de hujusmodi somniis non singuli tantùm, sed civitates, gentes, regiones Græcia, Barbaria, insularum continentisque incolæ, Europa, Asia, Oriens, Occidens. Nihil enim usquam permanet sui simile.

Solum Christi regnum immortale, infinitum, immutabile, æternum est, *Iusti in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum.* Deus jam olim promisit: *Gaudebitis & exultabitis usque in sempiternum in his quæ ego creo. Sic semper cum Domino erimus.* Præcipuum Beatorum gaudium ex eo nascitur, quòd sciant Beatitudinem fore sempiternam: sicut præcipua damnatorum afflictio est, quòd videant tormenta sua fore perpetua.

Sap. c. 5. v. 16. Isa. c. 65. v. 18. 1. Thess. c. 4. v. 17. *Præcipuũ beatorum gaudium quod sciãt esse sempiternum.*

Mors damnatorum non absolvi, vita Beatorum finiri non potest. Cùm enim lumen gloriæ non possit extingui, certè Beatitudo quæ ex eo necessariò sequitur, non poterit amitti.

§. VI.

QVid ergo, inquit Anselmus, per multa vagaris homuncio, & bona corpori tuo, tuóque animo quæris? Si pulchritudo & forma delectat; *Fulgebunt justi sicut Sol in regno Patris.* Si velocitas, si vires & libertas; erunt similes Angelis Dei. Si vita sana & immortalis; *Iusti in perpetuum vivent, & salus eorum à Domino.* Si satietas sine tædio; Satiabuntur cùm apparuerit gloria Dei. Si delitiarum abundantia; *Inebriabuntur ab ubertate domûs* Dei. Si Musicæ non desitura suavitas; concentus Angelorum nullo sopietur luctu. Si omnium voluptatum copia; Torrente voluptatis suos potabit Deus. Si Sapientia; Ex ipso Sapientiæ fonte, quantum volent, haurient. Si Amicitia; Mutuus erit omnium amor, Deus Beatos, beati Deum ardentissimè amabunt. Si concordia; Cor unum & anima una, voluntas una omnium erit divinæ voluntatis sententia. Si potestas; omnia cum Deo suo poterunt, rerum omnium Domini. Si honores & divitiæ; Deus fideles servos supra multa constituet, & honorificabit illos, ut ubi ipse est, sint & ministri ejus. Si vera securitas; Præcipitata est mors in sempiternum.

Matth. c. 13. v. 42. Sap. 5. v. 16. Psal. 16. v. 15. Psal. 35. v. 9. Ibid.

——— *Immensa est, finémq; potentia cœli*
Non habet. ———

Tenus l. 2. hist. quæst. præf. Tunc consummatum habebunt plenúmque bonum sortis humanæ, cùm calcato omni malo in interiorem illum æternitatis sinum venerint. Tunc juvabit inter sidera ipsa vagantem divitum pavimenta ridere, & totam cum auro suo terram: non illud tantùm dico, quod A egessit, & signandum monetæ dedit, sed & illud quod in occulto servavit posterorum aviritiæ.

Augustinus animo in altum evectus. *Quanta erit illa felicitas,* inquit, *ubi nullum erit malum, nullum latebit bonum; vacabitur* Dei *laudibus, qui erit omnia in omnibus. Quoniam tunc non erit ulla necessitas, sed plena, certa, secura, sempiterna felicitas. Ipse finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. O verè maximum sabbatum non habens vesperam! Ibi vacabimus & videbimus: videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus: Ecce quod erit in fine, sine fine. Nam quis alius noster est finis, nisi pervenire ad regnum, cujus nullus est finis? Hæc est requies sempiterna; sine fine erit requies ista; sine fine erit gaudium hoc, sine fine erit incorruptio. Vitam æternam habebis, requiem quæ non habet finem. Quanto labore digna est requies, quæ non habet finem? Nemo ex vobis,* inquit Bernardus, *parvam aliquam requiem aut latitiam suspicetur eorum, qui ab omni penitùs molestiâ liberi recogitant annos suos in dulcedine animæ suæ; lætantur pro diebus, quibus humiliati sunt, annis quibus viderunt mala; cum jucundâ admiratione, & mirâ jucunditate considerant pericula quæ evaserunt, labores quos pertulerunt, certamina quæ vicerunt.*

Aug. tom. 5. vit. c. 30. sextul. Idem tom. 8. in Ps. 93. mihi p. 432. Bern. serm. 2. de Sanctis omnibus ante med.

Hanc ipsam Beatitudinis æternitatem Chrysostomus, velut attonitus suspiciens: *Cogita,* inquit, *quantum sit animam illuc pergentem, nequaquam finem bonorum illorum expectare, neque mutationem; quin potiùs incrementum, & vitam finem non habentem, & vitam omni periculo liberam, ab omni mœrore & curâ alienam, plenam gaudiis & mille bonis.* Porrò idem aureus Orator proprietate admirabili rem oculis subjiciens: *Nunc,* inquit, *quemadmodum in utero puellus. sic in Mundo vivimus, multis intercluſi angustiis, venturiq, sæculi, nec fulgorem neque claritatem contuemur.* Sic est omnino. Æternitati magis, magisque in dies proximamus, & rerum nostrarum minimè satagentes stertimus. Eho, evigilate justi, imminet Æternitas. *Ille jam apparuit in carne,* inquit Gregorius, *qui electos suos adscribit in æternitate.*

Chrys. tom. 4. hom. 6. in c. 4. ad Hebræos mihi p. 1520. *Greg. hom. 8. in Evang.*

§. VII.

ECclesiastes oculos humanos ad æternitatem erigens: *Si,* ait, *ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Si ad iratum judicem corruerit, ibi erit: si in desperatorum flammas, ibi manebit: si in diabolorum catervas, ibi manebit: si ad Austrum & cæli divitias, ibi erit, ibi manebit. Æternitati suppliciorum, æternitas præmiorum respondebit; utraque sine fine, sine omni termino.

Eccles. c. 11. v. 3.

Cùm Absalon notus ab impietate regius juvenis, germanum fratrem Amnonem jam temulentum super mensam jugulâsset, de parentis maximo luctu hæc Regum fasti affirmant: *Luxit ergo David filium suum cunctis diebus.* Quid obsecro luctum tam inauditum in omnem regis vitam obfirmavit? Nihil certè aliud quàm horribilis ille lapsus in æternitatis præcipitium. Sanctissimus Rex David Amnonem ebrium occisum ad Aquilonem, & ad æternas flammas corruisse conjectabat. Hinc ille inauditus luctus: Hinc idem Hebræus rex David jam morti vicinus Salomoni filio hanc ipsam æternitatem altissimè infixurus: *Si quæsieris Dominum,* inquit, *invenies: si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.*

2. Reg. c. 13. v. 37. al. multis diebus. Cur David mortem Amnonis filii sui tantum luxerit. *2. Paral. c. 28. v. 9.*

Isinenias Thebanus vir sapiens legationem patriæ caussâ ad Persarum Regem susceepit. Hunc tribunus militum Titrausten, ex officio ad Regem deducturus; Verùm, inquit, ô Thebane hospes, lex est apud Persas recepta, ut qui in conspectum Regis venerit, non priùs sermonem cum eo conferat, quàm eum adoraverit. Quòd si ergo lubeat eum adire, perages quod lex jubet. Isinenias: Duc, inquit, & Regi me sistè. Cúmque jam eò ventum esset, annulum legatus quem gestaverat, digito detractum clam abjecit ad regios pedes, & mox

Ælianus l. 1 var. hist. c. 21.

& mox procumbens velut adoraret, illud animo secum versábat: Non tibi, sed Annulo. Quem iterum sustulit, tanquam adorationis munere perfunctus.

Plurima sunt, non negamus, gravia perpessu & aspera, quæ tamen facilè & suaviter perferemus, si hunc ipsum beatissimæ cælestis æternitatis annulum assiduè aspexerimus, illud animo identidem versantes: Non tibi, sed annulo. Est venia danda inimico? Arduum hoc & difficile: sed æternitatis annulum, oro, respice, & dic: Non tibi, sed Annulo: hoc est, non in tuam, inimice, sed in æternitatis gratiam hoc facio. Est injuria gravis concoquenda? acerbus quidem bolus, sed condias eum & dicas: Non tibi, sed annulo. Vigiliæ, jejunia, rigores alii carnem macerant? Dic alacri animo: Non tibi, sed Annulo. Morbus & dolor infestant? Dic iterum: Non tibi, sed annulo. Paupertas & rerum inopia premit? Dic denuò, dic centies: Non tibi, sed annulo. Ita tempori cede, & submitte te; tolera quod non vis, ut assequaris quod vis. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.* Quidquid faciamus aut patiamur gemmeus æternitatis annulus his omnibus dignissimus est. In hujus gratiam nihil laboris recusandum, nihil afflictionis non tolerandum. Clamat Aggæus vates: *Adhuc unum modicum est.* Quingenti etiam anni, mille etiam anni unum modicum sunt. Post hoc modicum æternitatis annulus tradetur.

Rom. c. 8. v. 18.

Aggæi c. 2. v. 7.

§. VIII.

CVm ad Xerxem regem deferrentur Atticæ ficus venales, quæ dulcedine alias longè superarent, negavit Rex illas se gustaturum, dum regione potitus esset, quæ fructus ejuscemodi ferret. Christus Rex Regum in suprema cum suis cœnâ appositi vini quidquam ampliùs à se gustandum negans: *Dico vobis*, inquit, *non bibam amodò de hoc genimine vitis usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.*

Matth. c. 26. v. 29.

Rectissimè nos fecerimus, si in omnes vetitas aut suspectas oblectationes liberè pronuntiemus: Procul ô procul voluptates pessimæ, quæ veluti dulcissimæ ficus, sed venenatæ nos fallunt: Non libabo, non tangam has ampliùs; dum illis fruar melioribus in æternitatis felicissimæ regno.

Terræ gaudia sunt brevissima,

Omnia terræ gaudia sunt brevissima, & extrema gaudii plerumque luctus occupat. Jobi familia genialiter ac hilariter epulabatur: Fatali turbine repentè omnes involvuntur, & quod eis modò triclinium erat, jam sepulchrum est. Rex Balthazar convivium agitat lætissimum; subitò ad parietem scriptoria manus arcani quid pingit, & omnis lętitia in luctum maximum vertit.

In cælo æterna.

Cantic. c. 1. v. 17.

Solum Æternitatis regnum in cælo æterna præstat gaudia: cęlum æternat. Hoc sponsa cælestis asserens: *Tigna*, inquit, *domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.* Utrumque ligni genus nec cariem sentit unquam nec vitium. Nostræ hîc domunculæ ruinam proximè spectant, cęlum æternæ.

Nobilissimus Poëta Græcus Euripides apud Alcestidem tragœdiarum scriptorem aliquando questus est, quòd ingenti nisu, summóque tridui labore non nisi tres versus scribere potuisset: Alcestides contrà gloriatus est, se uno die facillimè centum versus fundere. Ad quem Euripides iterum velut dicti pœnitens: Hoc tamen, inquit, non nescias velim, versus tuos triduo tantùm, meos in ævum duraturos. Hoc revera cuique nostrûm assiduè cogitandum: Quidquid hoc die, hâc horâ fecero, id non triduo solùm, sed in ævum durabit. Si Deo laborem, si Dei caussâ patiar, laboris & patientię fructus me totâ solabitur ęternitate. Gemmeus ęternitatis Annulus mihi nunquam ampliùs eripietur: Cęlum ęternat. Quod Augustinus pręclarissimè dixit: *Æterna promisit æternus: si credidero, ex mortali fiam æternus.*

Aug. tom. 10. serm. 29. c. 6. de verbis Domini in Evang. Matth.

A *Amemus vitam æternam: & ex eo noverimus, quantum pro vitâ æternâ laborare debemus, cùm videmus homines amatores præsentis vitæ temporalis atque simendæ sic pro illâ laborare, ut quando venerit metus mortis, quidquid possint, faciant, non ut auferant, sed ut differant mortem. Quantum laborat homo, quando mors imminet, fugiendo, latendo, quidquid habet dando, & se redimendo, laborando, cruciatus molestiasque sustinendo, medicos adhibendo, & quidquid aliud homo potest? Videte quàm consumptis laboribus & facultatibus suis, ut aliquantum vivat, potest facere, ut semper vivat non potest. Si ergo labore tanto, tanto conatu, tantis impendiis, tantâ instantiâ, tantâ vigilantiâ, tantâ curâ agitur, ut aliquantulum plus vivatur; quomodo agendum est, ut semper vivatur? Et si prudentes dicuntur qui omnibus modis agunt ut differant mortem, & vivant paucos dies: quàm stulti sunt qui sic vivunt, ut perdant diem æternum? Hoc solùm ergo nobis promitti potest, ut dulcescat nobis utcunque munus Dei, ex hoc quod habemus modò: quia de munere ipsius habemus ut vivamus, ut salvi simus.*

Idem tom. 10. serm. 64. de verbis Domini in Evang. Ioan. c. 2. mihi p. 90.

B *Ponamus ergo nobis ante oculos talem vitam, cùm promittitur æterna, ut removeamus ab illâ quidquid hîc molestum patimur. Facilius enim invenimus quid ibi non sit, quàm quid ibi sit. Ecce hic vivimus, vivemus & ibi. Salvi sumus quando non ægrotamus, neque aliquid dolet in corpore: salvi erimus & ibi. Et quando nobis est bene in hac vitâ, nullas pœnas patimur: nullas patiemur & ibi. Pone ergo hîc hominem viventem salvum, nullas pœnas patientem: Si ei donaret quisquam ut semper sic esset, & hoc bonum non desineret: quantum gauderet? quantum exulleretur? quomodo se non caperet lętitiâ sine pœnâ, sine cruciatu, sine fine vitæ? Si hoc solùm nobis promitteret Deus, quod dixi, quod modo, quibus potui verbis, descripsi & commendavi: quanti erat emendum, si venale esset, quantum dandum erat, ut emeretur? Sufficeret quidquid haberes, etiamsi totum Mundum possideres. Et tamen venale est: eme si vis. Nec multum exæstues de re magnâ propter pretii magnitudinem. Tantum valet quantum habes. Ad aliquid ergo magnum & pretiosum comparandum parares aurum vel argentum,*

C *vel pecuniam vel fructus aliquos pecorum aut frugum, qui in tuâ possessione nascerentur, ut emeres nescio quid hoc magnum & prælarum quo viveres in hâc terrâ felix. Et hoc eme, si vis. Noli quærere quid habeas, sed qualis sis. Res ista te valet. Tantum valet, quantum es tu. Te da, & habebis illam. Quid exæstuas? quid turbaris? Nunquid quæsturus es te, aut empturus es te? Ecce tu qui es, qualis es, da te illi rei, & habebis illam. Sed malus sum, inquies: & fortè me non accipit. Dando te illi bonus eris. Vt huic fidei promissionique te des, hoc est bonum esse. Cùm autem bonus fueris, pretium ipsius rei eris, & habebis, non quod dixi solùm, salutem, incolumitatem, vitam, & sine fine vitam, non hoc solùm habebis, adhuc alia tollo. Non erit ibi lassari & dormire: non ibi erit esurire, & sitire: non ibi erit crescere & senescere, quia nec nasci erit, ubi numeri integri manent. Numerus qui est, ipse est, nec opus est ut augeatur, quia non ibi sit ut minuatur. Ecce quanta tuli, & nondum dixi quid ibi erit. Ecce jam vita est, jam incolumitas est, jam nulla pœna,*

D *nulla fames, nulla sitis, nullus defectus, nihil horum, & tamen nondum dixi quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Creditur, & non videtur: non solùm non videtur, sed nec dicitur. Quomodo ergo creditur, si non dicitur? Quis credit, quod non audit? Si autem audit aut credit, dicitur: si dicitur, cogitatur; si cogitatur, & dicitur, & in auribus hominum intrat. Et quia non diceretur, nisi cogitaretur & in corhominis ascendit.*

§. IX.

ALtâ mente reponendum est, quod religiosissimus vir ille fiduciâ ingenti dixit: *Bonum quod expecto, tam immensum est, ut omne supplicium, & omne tormentum mihi sit oblectamentum.* Cui rectè jungimus Chrysostomum, qui alacritatem hanc talem animans: *Quotquot enim duxeris labores*, inquit, *& quotquot supplicia pertuleris, hæc omnia nihil erunt ad futura bona.* Eam ob caussam tantoperè furit Satanas, ut eò non ascendat homo,

Ludovicus Granat. de eo, Gymnas. Patientiæ l. 3. c. 2. §. 4. Chrysost. tom. 5. hom. 49. fine mihi pag. 288.

unde

unde præcipitatus est Angelus. Attendite mortales; hostis offert pomum, ut rapiat paradisum; terram cum auro suo ingerit, ut subtrahat cælum; voluptates non duraturas obtrudit, ut auferat æternas; honoris fumum venalem habet, ut adimat immortalitatis gemmam. Attendite, quibus Beatitudo est cordi. Revera omnes beati suas illas cæli voluptates tanti æstimant, ut longè paratiùs mallent mori millies, quàm vel minimam cælestium delitiarum particulam perdere. Quid nos torpidi & stupidi? Cælum totum perdimus; & adhuc, velut phrenetici, ridemus. Attendite, obsecro, attendite, quibus Æternitas est cordi.

Verùm hoc denique ex animi mei sententiâ censeo: Pænè nihil esse dictum; quidquid tandem de æternitate dixerimus. Verissimè dixit Augustinus: *Totum quod dicebamus, nihil est ad illam vitam quâ vivemus quidem, qui salvi sumus.* Æternitatis annulus acquiri potest, æstimari non potest. Pretium illius effugit omnem sermonem, majus est omni eloquio, transcendit omnem cogitationem. Æternitatem nullis Oratores verbis, nullis Dialectici argumentis, nullis Arithmetici numeris; nec ullis Geometræ dimensionibus comprehendere queunt. *Æternitas* ut beatus Dionysius loquitur, *ævum ævorum est, quod non interit, sed eodem modo semper se habet.* Æternitas, Interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio. Æternitas circulus est, cujus centrum est SEMPER, circumferentia NVSQVAM. Quamdiu ergo durabit Æternitas? SEMPER. Quando finietur? NVNQVAM. Hanc igitur vitam nunquam finiendam desideremus.

Gregorius Magnus in illud Jobi: *Quis mihi tribuat adjutorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens? Vera postulatio,* inquit, *non in oris est vocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores namque voces apud secretissimas aures* DEI *non faciunt verba nostra, sed desideria. Æternam etenim vitam si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamantes tacemus: si verò desideramus ex corde, etiam cùm ore conticescimus, tacentes clamamus. Quod si mens vestra appetit quod demulcet, priùs bibite quod dolet. Sic, sic per amarum poculum confessionis perventur ad gaudium salutis.*

Hæc omnia melliflui scriptoris vocibus consigno: Verissimè dixit Bernardus: *Profectò ad cor suum redit, qui omnes cordis motus in uno Æternitatis desiderio figit.*

EPILOGVS.

REgum optimus David Beatitudinem sitienter appetens: *Regnum tuum,* inquit, *regnum omnium sæculorum.* Quid nos, quid regna nostra sunt? Omnis regia potestas paucis annis, imò diebus sæpe pauculis concluditur. Quod Hebræus Sapiens signatè dixit. *Suis spatiis transeunt universa.* Ponamus hominum alicui hanc fieri gratiam. Angelus eum evehat in altissimum montem, & singula tam Orbis regna, quàm varias regnorum voluptates monstret: ad singulorum contemplationem nil aptius hic homo responderit, quàm illud Ecclesiastæ: *Suis spatiis transeunt universa.* Amplissimum Hispaniarum regnum monstratur? Dicat spectator: Transeunt universa, ergo & istud transibit. Regnum Galliarum ostenditur? Iterum dicat: Transeunt universa. Regna Poloniæ, Sueciæ, Daniæ proponuntur? Transeunt universa: Ergo & ista. Si & Japoniorum regnum digito notetur. Dicendum idem: Transeunt universa. Sinarum etiam regnum designatur? Transeunt universa. Quòd si etiam diversas Orbis voluptates oculis subjiciat, dicátque: Hîc potatur, hîc luditur, hîc saltatur: Transeunt universa. Hîc aucupia & piscationes: Hîc ludicræ decursiones, hîc Musica suavissima, hîc jucundæ venationes, hîc tripudia & armatæ saltationes, * hîc convivia & epulationes sunt. Idem ad singula repetendum: Transeunt universa, transeunt dum loquimur, dum ea contemplamur transeunt. Regnum Christi, regnum omnium sæculorum. O Regnum verè beatum, ô verè tutum regnum, quod pro pessulo habet æternitatem, quod pro hæreditate omnigenam præbet voluptatem. *Dominus regnabit in æternum, & ultra.*

Cassianus refert eos qui olim ad cœnobii disciplinam recipi cupivissent, priùs non receptos; quàm decem aut pluribus diebus, ad fores monasterii excubantes, patientiæ, submissionis ac perseverantiæ singulare specimen dedissent. Hîc ad omnium genua se provolvere, probris omnium & injuriis onerari legis erat. Nec aliter patebat aditus ad ceteros, nisi quis rigidissimum hoc experimentum placidè tulisset. Ei qui fortè injuriarum minùs perferens fuisset, mox occinebatur: Abi, ô bone, abi, unde venisti. Ad nostras leges impatientia tua non quadrat.

Hoc experimenti genus tam juri, quàm priscæ religionis consuetudini consentaneum erat. Liceat hîc à minimis argumentari ad illa summa. Si ad vitam asperrimam per hæc proludia eundum: ad vitam voluptuosissimam ut ingressus pareat, quàm stricta jure tolerantia exigetur? Si tantæ molis fuit recipi cœnobio, quantò majoris erit admitti cælo? Quisquis igitur cælum seriò desideras, tironem te cogita, experimentis mille inspiciendum: Ad omnium pedes, si fas, te abjicito, & venisse te scito ad injurias omnium perferendas. Cælum aliter non obtinetur: hic ingressus est. Coronidis loco has quinque præceptiunculas animo, velim, affigamus.

I. Tot millia, imò tot centena millia quotidie moriuntur, & ad æternitatem transeunt. Ex his, heu, quod Judæi, Turcæ, idololatræ, quot mali Christiani cælo excidunt? Quapropter, ut Augustinus monet: *Damna quod es, ut merearis esse quod non es.*

II. Nos qui vivimus, in viâ ad æternitatem sumus. Nostra omnis vita æternitatis est proludium. Qui in exitu vitæ jus cæli perdit, in omnes æternitates cælum perdidit. Ante omnia viam spatiosam & voluptuariam, quam multi calcant, cavemus. Viâ Crucis arctâ ibimus tutissimi.

III. Quædam è dictis melioribus insculpenda sunt menti: Qualia sunt: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Hoc vitæ nostræ congruit. Veritas veritatum, & omnia veritas. Hoc DEI judicio. Voluptas voluptatum, & omnia voluptas. Hoc cælo. Æternitas æternitatum, & omnia æternitas. Hoc statui futuro. Quisquis jam felix es, audi: Momentum est quod hîc delectat, sed æternum quod illic cruciat. Tu verte & canta, quisquis jam ærumnosus es: Momentum est quod hîc cruciat, sed æternum quod illic delectat.

IV. Vita cuique unica est, eáque brevissima. De vitâ discessisti? nemini concessum redire, commissos errores jam serum est corrigere, jam omnis pœnitentiæ janua occlusa est. Beatitudinis præmio semel excidisti? actum est: æternùm periisti. Sententia supremi judicis est irrevocabilis. Isaias Propheta conciones suas omnes hoc prorsus epilogo clausit: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Omnibus de Cælo dictis hanc ego clausulam appono: Gloria eorum non corrumpetur; Beatitudo illorum non finietur. *Ibimus in domum æternitatis nostræ.* Ibimus, imò imus in superam vel inferam.

V. Nunc quidem inter Cælum & Orcum medii stamus. Cautè gradiamur: Hàc itur ad voluptates, sed viâ crucis: Istàc tenditur ad crucem, sed viâ voluptatis. O Viatores attendite, quâ viâ & quò catis. Illuc placeat ire, ubi placet & manere.

Si quis militum munitissimam simul & opulentissimam urbem occupare possit, suamque facere, alia tamen via non pateat, quàm per illapsum foraminis quo sordens aqua emittitur, miles verò dicat: Profectò non lubet per hunc canalem irrepere: meis ego vestibus parco, quas cæno & madore perderem. Alius sese per hanc

Exod. c. 15. vers. 18. Cassianus l. 4. de institut. renunciant. c. 3.

Præceptiones quinq; ut æternitatem animo imprimamus.

Aug. to. 10. serm. 64. cap. 9. mihi pag. 92.

D. Dionys. l. de divinis Nominibus cap. 10.

Job cap. 31. vers. 35. Greg. l. 22. mor. cap. 13. mihi p. 814.

Aug. to. 8. in Ps. 102. mihi p. 455.

Psal. 144. vers. 13.

Eccles. cap. 3. vers. 1.

Isa. cap. 66. vers. 24.

Eccles. c. 12. vers. 5.

Tom. I.

Z

hanc cloacam inferat, ego veſtes ſervabo ſiccas & integras, veſtibus parco. O militum omnium ignaviſſime, ô ſtultiſſime omnium mortalium! Tu occaſionem hanc negligas, ut veſtibus parcas? etſi veſtes tuæ ſint holoſericæ, ſint aureæ, ſint gemmis diſtinctæ, iis tamen minimè parcendum, cùm præda tam opima & nobilis invitat. Urbem occupas? His veſtibus meliores, & unà divitias ſummas, ſummam tibi gloriam paris.

O Chriſtiani, nos tales ſumus milites, ſimillima nobiſcum ratio eſt. Cælum occupare licet: Spolia hîc ampliſſima referre nemini negatum: ſed rependum eſt ſubinde per foramen arctius, per canalem anguſtiorem. Nos modò connitamur; tranſire poſſumus. In eo ſitum eſt, ut nos ipſi nobis imperemus. Prava conſuetudo coërcenda eſt, vis aliqua inferenda corpori; & anguſta viarum facilè perreptantur. Hîc nos ignaviores neſcio an ſtultiores milites, illud fatuum objicimus: *Parcendum veſti, indulgendum corpori.* Itáne? Servanda veſtis, & negligendum cælum? Ut bene ſit carni, perdam Beatitudinem? Quid, obſecro, tot milliones hominum excluſit cælo? Una & unica hæc cauſſa: Pepercerunt veſti, nimium indulſerunt corpori. Quiſquis indagandæ veritatis ſtudio laboras, vivus ad inferos abi, & damnatorum ſingulos examina, quid ipſos eò dejecerit. Pæs maxima reſpondebit: *Pepercimus veſti, plus æquo indulſimus carni.* Hæc labes noſtra, hæc inſania noſtra eſt extrema: malumus cælum non acquirere, quàm carnem aſperiùs habere; *Veſti parcimus*: Malumus Beatitudinem negligere, quàm corpori aut pravæ voluntati vim inferre: Ita nimirum, ſiccas & integras ſervamus veſtes, & totum perdimus cælum. Sed quæſo, tu ille ipſe qui vivus ſubiiſti Tartarum ad quæſtionem citaturus damnatos, nunc etiam in cælum evola, & interroga ſingulos Beatorum, quid illos eò evexerit. Reſpondebunt omnes: Non pepercimus veſti, nil indulſimus corpori, carnem tractavimus aſperrimè. Videte Stephanum, Bartholomæum, Laurentium; videte omnes alios, quàm illi ſuis veſtibus non pepercerint.

Legendo parcem alienæ æternitatis de nobis exemplum ſupplicio infernorum.

Tu ſi mîles es, & ſtultus non es, per hunc canalem, per foramen hoc quantumvis arctum, per hanc cloacam quantumcunque ſordidam, promptiſſimus inſerpes, modò cælum occupes, modò in illam Beatorum civitatem penetres. Veſtes quas urbis illius deſiderio deſtruxiſti, & quidquid demum contempſiſti, Numinis amore recipies, recipies fenore infinito.

Ut hæc altiùs inſculpantur animo, te, mi optime Lector, extremum hîc alloquor, ſed Hieronymi verbis: *Quapropter moneo, & flens geméſque conteſtor, ut dum hujus Mundi viam currimus, non pariter Chriſtum velimus habere & ſæculum; ſed pro brevibus & caducis, æterna ſuccedant; & cùm quotidie (ſecundum corpus loquor) præmoriamur, in ceteris non nos perpetuos exiſtimemus, ut poſſimus eſſe perpetui.*

Hieron. tom. 1. Epiſt. 24. de obitu Læ ad Marcellam. mihi p. 66.

FINIS LIBRORVM DE COELO.

Ad majorem Dei gloriam.

ZODIA-

ZODIACVS CHRISTIANVS.

PRIMVM PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM I.

Symbolum I. Lux interna.

CErevs ardens. Ardente cereo designatur *Lux interna*, quæ beneficia Dei, vanitatem mundi, vitæ brevitatem, peccatorum cœnum, voluptatum omnium vanescentes umbras sic ostendit, ut, qui hæc videre incipit, cælum jam suspiret & exclamet cum regio vate: *Sitivit anima mea ad Deum fortem, vivum; quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui, ô Deus,* & in hoc vultus tui lumine ambulabimus.

Ps. 41. v. 3. Psal. 4. v. 6. & 7. Psal. 88. vers. 17.

§. I.

Lumen rationis docet nos Deo esse similes,

HAbemus magistrum intra nos, lumen rationis, quod liberalissimus Deus, à suomet vultu derivatum, in meliore hominis parte collocavit. Hoc lumen non tantùm à bestiis nos secernit, sed Deo jubet esse similes. Hoc lumen menti humanæ impressum, indelebilis est concio, quâ identidem monemur: *Faciendum alteri non esse, quod nobis ab aliis fieri nolimus*, ab altero enim sperandum, quod alteri fecerimus; *quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur vobis.* Proinde nec vi nec dolo, neque bona, neque pudicitiam aliorum temerandam. Hoc lumen & creata omnia, & ipsum nobis (sub velo tamen) monstrat creatorem Deum, habentem omnia, perfectum, beatissimum, æternum, ipsum sibi cunctisque sufficientem, principium & medium & terminum. Qui lucem habitat inaccessam, qui operibus & muneribus tam amabilis, quàm potens, cujus idem sit & VELLE & FACERE: qui totus misericordia sit & bonitas; idem tamen sanctus, severus, incorruptus, inadulabilis judex: idem totus justitiâ; qui formâ & magnitudine nobis sit inenarrabilis, cui nihil simile nec videamus, sed nec suspicari aut conjicere possimus visuros: præ quo venusta omnia & pulchra, merissimæ sint tenebræ & vilis umbra: quæ quidem amabilissima & summa pulchritudo, nihil sibi gratius habeat quàm *amari*. Hoc idem lumen, nostri nobis conditoris ostendit opera, alternum diei noctisque imperium, oculeam stellamque cœli majestatem, longissima solis lunæque itinera, florulentum terræ gremium, spatiosissimos fluminum errores, tremendum maris dominium, animalium nationes, proventus fructuum: quæ omnia non manibus nec labore ullo fecerit Deus, sed quia voluerit hæc fieri, facta sint omnia.

Luc. cap. 6. vers. 38. Matt. c. 4. vers. 24.

Creata omnia & Dei creatoræ monstrat,

Nostri conditoris ostendit opera,

In quo sita sit nostra felicitas commonstrat.

Hoc quoque rationis & fidei lumen supremam hominis felicitatem in eo sitam commonstrat, si suo se opifici quâ maximè assimilet homo, gratum namque semper esse omne quod est simile: certum enim imagini nil fieri posse melius, quàm si exemplari suo sit quàm simillima, & hoc demum etiam futurum, sed aliis in terris, in orbe alio, in regione vivorum. *Nondum apparuit,* inquit Joannes, *quid erimus; scimus, quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est.* Ex

1. Ioan. c. 3. vers. 2.

A affulgente hoc lumine, è cogitatione tali ingens existit in voluntate lætitia, spes sese in altum attollit, magnus in Deum calénsque affectus consurgit. Quid enim dulcius, quàm seipsum vivam infinitæ pulchritudinis imaginem circumspicere; scire, suo exemplari esse charissimum? quia verò non omnibus hoc lumen ita liberaliter affulget, beatus David, non eandem etiam omnium esse lætitiam expertus, de prærogativo hoc munere sibi plurimum gratulatur, &: *Signatum est*, inquit, *super nos lumen vultus tui Domine: dedisti lætitiam in corde meo.* Non in corde omnium, sed in meo, eorúmque qui à re, ô bonitas, prædestinati sunt ad vitam: ideo in hoc lumine vultus ambulabimus, & in nomine tuo exultabimus totâ die, læti, emersisse nos è tenebris, ut quotidie magis ac magis in sanctissimæ voluntatis tuæ notitiâ eruB diamur, & arcaniorem in dies tecum ineamus amicitiam. *Beati sumus, ô Israel, quia quæ Domino placent, manifesta sunt nobis.* Jobus, cùm ei omnia è terrâ, è cælo adversarentur, hujus tamen luminis jucundè recordatus: *Splendebat*, ait, *lucerna ejus super caput meum, & ad lumen ejus ambulabam in tenebris.* Ergo vos, inquit Ecclesiasticus, *qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra. Lux vestra in tenebris orietur, & requiem dabit vobis Dominus semper, & implebit splendoribus animas vestras:* quod si deflexeritis à Deo, Ægyptiis undique tenebris involvemini. Nam *error & tenebræ peccatoribus concreatæ sunt.*

Ex hoc lumine in voluntate ingens existit lætitia.

Psal. 4. v. 7.

Baruc. c. 4. vers. 4.

Iob cap. 29. vers. 3.

Eccli. cap. 2. vers. 10.

Is. cap. 58. v. 10. & 11.

Eccli. cap. 11. vers. 16.

§. II.

C TAlia, inquit divinus Spiritus, *dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt.* Quænam illa? neque enim otiosa videtur aut inutilis curiositas, nosse quæ apud inferos loquantur damnati. Quæ apud exteras nationes, in regum palatiis, in principum curiis agantur avidi audimus: scire, quæ apud inferos fiant, si non ingratum, multò minùs erit inutile; præsertim cùm hæc non incerta sit, uti plerunque rerum novarum narratio. Qui ergo damnatorum sermones sunt? *Ergo erravimus à viâ veritatis, & justitia lumen non luxit nobis. Ergo erravimus.* Hæc quidem consequentia est, sed ubi antecedens? *Venite & fruamur bonis quæ sunt: vinò pretioso & unguento nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra.* Ad prata se invitant; quid ampliùs facerent boves & vaccæ? En, istud est *antecedens*, quod fêD cerunt in mundo, *consequentia* primùm facta est in inferno. Heu, pessimi dialectici! ubi enim antecedens posuerant, ibi & consequentiam debuissent subjungere: *Venite, fruamur bonis quæ sunt.* Mox fuisset concludendum: *Ergo erramus.* Nam aut in hac vitâ pœnitendum, aut ardendum in alterâ; pœnitendum hîc est, non sine fine peccandum; cruces jam cogitandæ, non deliciæ; certandum hîc est, alibi triumphandum. *Ergo erraßis:* consequentia bona est & vera, sed nimis sera: *& justitia lumen non luxit nobis.* Et quodnam hoc justitiæ lumen? Si justitia est, uti legumlatores volunt, jus suum cuique tribuere, justitiæ quoque munus erit debitam rebus omnibus æstimationem non negare: illud ergo animi lumen, quod cuivis rei congruam assignat æstimationem, justitiæ seu intelligentiæ lumen meritò dicetur. Et hoc est,

Sap. cap. 5. vers. 14.

Sap. c. 5. v. 6.

Sap. c. 2. v. 6.

Justitiæ lumen est cuivis rei congruam assignare æstimationem,

quo se caruisse damnati queruntur. Generosa vina dignoscere, corollas capiti, epulas ventri seligere, per virenta delicias sectari, hæc quidem omnia exactè sciverunt; sed hæc eadem deliciis æternis nequaquam esse præferenda, suaviter nescire voluerunt. Pudendas & breves oblectatiunculas tanti fecerunt, ut præ illis omnia beatorum gaudia non magni viderentur esse pretii. Vina sua, suas epulas, Veneres, rosas suas tam tenerè amarunt, ut audacter spernerent ipsas etiam cælestes delicias. Adeo chara fuit illis peccandi libertas, ut vilis esset omnis *æternitas*. Sed hæc est iniquissima rerum æstimatio: contrarium docet intelligentiæ lumen, quod unam & unicam summi vult æstimari *æternitatem*, vilipendi cetera omnia. *Ergo erravimus?* Res ipsa loquitur. *Ergo justitiæ lumen non luxit nobis?* Nimis jam certum est. Multi sunt, qui nolunt intelligere ut bene agant. Voluntariâ sed blandâ semet ignorantiâ decipiunt; omnem viam non bonam ingrediuntur. Ex horum numero & *vos* fuistis: noluistis intelligere ut bene ageretis. Ergo clamate jam, & ululate miseri; hæc vestra per totam æternitatem erit cantiuncula: *Ergo erravimus, ergo justitiæ lumen non luxit nobis*. Hic inferorum psalmus est, hæc eorum flebilia carmina æternùm ploranda.

Psal. 35. v. 4.

§. III.

Attendite Christiani, & missos cælo radios ne extendite: *der Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros.* Hoc intelligētiæ lumine immisso, facilè cuivis patet, non pluris faciendos esse homines quàm Deum, nec divitias quàm conscientiam, nec pluris humanum quàm divinum favorem: sed nec voluptatem quamcunque cælo præferendam, nec fluxa hæc æternis esse antеponenda. *Et vixè non habet* (ait Chrysostomus) *quod super terram amet, qui cælestem dulcedinem degustavit.*

Baruc. c. 1. vers. 12. Hoc intelligētiæ lumine cuivis patet, non pluris esse faciēdos homines quàm Deum.

Hoc intelligentiæ lumen bonus Deus Augustino liberalissimè voluit allucere: *Admonitus*, inquit, *redire ad meipsum, intravi in intima mea, & vidi qualicunque oculo animæ meæ, lucem Domini incommutabilem; qui novit eam, novit æternitatem. Et inveni me longè esse à te in regione dissimilitudinis.* Ab hoc intelligentiæ ac justitiæ lumine non multum discrepat lumen devotionis, de quo D. Bernardus: *Roga*, inquit, *dari tibi devotionis lumen, diem serenissimam & sabbatum mentis, in quo tanquam emeritus miles in laboribus universis vivas absque labore, dilatato nimirum corde currens viam mandatorum Dei, ut quod priùs cum amaritudine & coactione tui spiritus faciebas, de cetero cum dulcedine peragas & delectatione.* Ad idem invitans nos regius psaltes: *Accedite*, inquit, *ad eum, & illuminamini, gustate & videte, quoniam suavis est Dominus.* Amœnum hoc cordis lumen est, & plena voluptatis flammula, quæ Deum homini majorem in dies atque majorem ostendit. Ad hoc lumen in humano pectore accensum, quotidie crescit (res mira) incrementi omnis incapax, immensus Deus.

Lib. 1. confess. cap. 10.

Serm. 3. de circumcis. Dom.

Psal. 33. v. 6. & 9.

II. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM II.

Symbolum II. Promptitudo ad mortem.

CRANIVM seu CALVA, quâ declaratur *animus ad mortem quamcunque illam semper paratus. Et vos*, inquit Christus, *similes estote hominibus expectantibus Dominum suum quando revertatur à nuptiis, ut cùm venerit & pulsaverit, confestim aperiant ei. Pulsat Dominus*, inquit Gregorius, *cùm per ægritudinis molestiam mortem vicinam esse denuntiat. Cui confestim aperimus, si eum cum amore suscipimus: aperire pulsanti judici non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre illum, quem contempsisse se meminit, judicem formidat. Qui verò de spe sua & operatione securus est, pulsanti mox aperit, vocari se gaudet, & ob futuri præmii gloriam vel inter lacrymas hilarescit.* Quin ergo dissolvi cupimus & esse cum Christo? multo id melius, quàm si prolongetur noster hic lugubris incolatus. *Non potest malè mori qui bene vixerit, nec bene mori qui vixit malè.* Et quid illud est, quod nobis eripi adeo formidemus? vita quid est? nisi ludibriorum scena & mare miseriarum. Quâcunque veharis navi, aureâ an argeteâ, gemmeâ, seu ligneâ, assilientes fluctus non declinabis, in adversantes scopulos sæpius impinges, in periculosis vadis crebriùs obhærescs. Beatus ille qui mare hoc transiit, beatus qui enavit, & jam in portu est. Quod si quis ad mortem ante seros annos perveniat, non magis conqueri debet, quàm qui citò navigavit. Quid ergo mortem, laborum finem, præmiorum auspicium metuamus? hoc judicium à Domino omni carni. Prioribus sæculis nemo evasit, sed nec futuris evadet ullus: quotquot antecesserint, omnes sequentur; ad hanc legem nati sumus, & eò imus quò eunt omnia: mors, omnibus est finis, multis remedium, probis etiam votum; iis certè qui ad vitam prædestinati sunt: mors omnium dolorum & solutio est & terminus, ultra quem mala eorum, non exeunt. Insaniaret, optimi Domini decreto resistere, ac tributum nolle pendere quod pendunt omnes, libertatémque ambire, quæ nulli conceditur. Altior est Theologia Christianorum, quæ vitam in patientiâ, mortem habere novit in desiderio. Cygnus, si Solino credimus, in vitâ gemit & tristatur, in morte lætatur & canit. Itidem electi faciunt, dum vivunt, gemunt; cantant in morte, æternùm in cælo lætaturi. Ita octogenarius ille olor cecinit, Simeon: *Nunc dimittis servum tuum in pace.* Et cur lamentemur ruente tuguriolo nostro? *scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habeamus, domum non manu factam, sed æternam in cælis.*

Psal. 119. v. 5.

August. de doctr. Christian.

Vita mare miseriarum est,

Unde beatus est qui hoc mare transiit, cùm mors sit finis laborum,

& probis votum:

Solin. de mirabilib. mundi.

Luc. 2. v. 29.

2. Cor. 5. vers. 1.

§. I.

ET quis è rigido strato non surgat promptiùs? ii solùm cunctantur, qui in plumeo calore molliùs foti, difficulter deserunt calentē nidum. Ægrè tibi est in hac vitâ? ergo non invitus, puto, transibis ad meliorem. Bene tibi est? ergo maturum omnino est ut mox finias, ne te prosperitas, uti multos, præcipitet serâ quidem sed gravi ruinâ. *Non ergo timendum est*, inquit Tertullianus, *quod nos liberat ab omni timendo. Longum Deus adimit tormentum homini, cùm vitam ei concedit brevem.* Ideo generosus martyr Cyprianus, auditâ Valeriani Imperatoris contra se sententiâ: *Thascium Cyprianum gladio animadverti placet*, elatis cælo manibus & oculis: DEO GRATIAS, respondit, *qui me à vinculis hujus corporis dignatur absolvere.* Miratur Ambrosius quosdam, cùm moriendum, extrudi velle potiùs è suo carcere quàm educi, &: *Quid*, inquit, *est in mundo & vitâ hac, nisi pugna cum irâ, libidine, gulâ?* Ejusdem animi Chrysostomus: *Quid*, inquit, *dicis homo, ad regnum vocaris, ad regnum filii Dei, & oscitabundus es totus, ac desidum more scalpis ac torpes? Si namque singulis diebus vel in mille mortes insiliendum esset, an non omnia ferre oporteret? atqui principatus gratiâ nihil non faceres, cùm verò consors futurus sis regni Unigeniti Dei, non objicies te vel mille gladiis, non insilies in ignem? at tu luges etiam quod abiturus hinc es, & præsentibus libenter immoraris, plus æquo corporis curam agens. Quidnam hoc est? & mortem etiam horrendum quid esse putas. Horum verè causa sunt delicia & vitæ remissio, alioqui qui vitam vivit acerbam, avolare quoque vellet & ab hac vitâ liberari. Ita idem nobis evenit, quod pigrescentibus avium pullis, sempérque in nido hærere cupientibus, sed quantò diutiùs hæserint, tantò redduntur imbecilliores: Nidus quidam est præsens hac vita ex fœtucis & luto compactus. Etsi magnificas mihi ostenderis ædes, etiam ipsas regias auro multo & lapidibus pretiosis splendidas; nihil tamen illas ab hirundinum nidis putabo differre. Ingruente namque hieme sponte suâ cadent omnia.*

Mors ergo nō timenda, cùm nos liberet ab omni timendo:

Lib. de bon. morte.

In cap. 3. ad Colossens.

Ita sit prorsus, Chrysostome, aureæ orator: cadunt tandem omnia, & nos cum ipsis, plerunque hoc ipso tutiùs

Phil. 1. v. 23.

Sap. cap. 4. vers. 11. tutiùs quo citiùs. Hinc gratulatur Sapiens, Raptum esse justum, ne malitia mutaret intellectum ejus. Hinc & Angelus mori timentem increpans: Pati, ait, timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? Fidem resurrectionis non habet, qui ad meliora non festinat. Si domus ruinam minetur, nonne prompti ex eâ migramus? si navis inter procellas periclitetur, nunquid animo toti sumus in portu? mundus hic ingentibus ubique ruinis fatiscit, ubique fluctus & procellæ: quin ergo portum cogitamus, quin migramus ad patrem? ubi nos charorum turba expectat, de suâ salute secura, de nostrâ sollicita. *O beati mortui qui in Domino moriuntur*, quia in Domini sinu quasi morientes conquiescunt, & sic quiescendo suaviter in mortem obdormiscunt. Ita Stephanus inter ipsos saxorum nimbos, in tanto lapidantium tumultu & fremitu, *obdormivit tamen in Domino*. Ita Lazarum amicum suum Christus obdormisse dixit. Ita & *Moses servus Domini mortuus est jubente Domino*. Et sicut mater infantulum brachiis suis indormientem deosculatur, & sic in lectulo taciturna molliter reponit; ita sunt qui dicant, scripturæ sensu Moses ceu dormientem infantem à Deo per osculum & amplexum in sinu Abrahæ quasi in lectulo collocatum. Nimirum, *cùm dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini*. Ter beati sunt hi mortui. *Amodo jam dicit Spiritus ut requiescant à laboribus suis, opera enim illorum sequuntur illos*, tanquam famuli suum Dominum, filii suum patrem, nobiles suum principem, sequuntur usque ad tribunal Dei, deducunt & comitantur usque ad supremam Dei curiam, quò solùm nobiles hi famuli intromittuntur. Quisquis ergo ad vitam prædestinatus est, mortem ut optimum naturæ inventum prædicat, cùm non aliâ viâ illuc se perventurum sciat, & quia ejusmodi homo nunquam non paratus est mori, sic secum ipse ratiocinatur.

Apoc. c. 14. vers. 13. Act. cap. 7. Ioan. c. 11. vers. 11. Deut. c. 34. vers. 5. Psal. 126. vers. 3. Apoc. c. 14. vers. 13.

§. II.

Sitque iter patrum, ac tuta semita; QVid mori trepidem? iter patrum, imò omnium latam tritámque semitam ingredior, quid solus ego mihi nescio quid aliud malim? libens faciam, quod facerem etiam nolens: scio, quidquid fit à volente, fit levius, & desinit esse necessitas, cùm accedit voluntas. Sed nec tergiversandi causam habeo, cùm esse desino, quod invitus fui, mortalis. Ideo corpus hoc accepi ut redderem, & ideo reddam, ut denuo recipiam cum fœnore. Hactenus à conspectu Dei mei detentus sum per morales has moras, quibus illi vitæ meliori præluditur. Nam lux ista quam velut extremam multi reformidant, æternæ natalis est: veniet iterum qui me in lucem reponat dies, & ideo æquissimo animo, rediturus exibo. O quàm lætus amplectar diem, qui meo me domicilio assignet; qui me hinc ereptum, & omnibus laqueis exutum restituat paradiso! In multis me reum non nescio, sed misericordia tua, ô mi Domine, Oceanus est & immensissimum mare. In hunc ego me Oceanum, in hoc mare præcipitabo, cùm me voluerit mors de hoc vitæ colliculo dejicere. Sic unico mei ipsius in sinum misericordiæ jactu, omnes vitæ molestias abrumpam. Et utinam mors nullas in via moras nectat: quandocunque veniat, volentem me inveniet, & paratum quiescere. Non sic odi quietem, ut respuam malorum ferias. Et cur non potiùs tunc gaudeam, cùm vitam hanc miseriarum innumerabilium officinam licebit claudere, mortis & fortunæ jugum excutere, diem ordiri nullâ nocte finiendum. Felix nuncius cùm me Rex meus vocaturus est, & ex hoc carcere liberaturus: multa faciam solutus quæ vinctus nullo unquam studio didicissem. Avicula, apertâ caveâ non ejicitur, sed evolat, sic ego in apertas illas & cæruleas plagas libens emigrabo, vitæ jam pridem fatur. De loco mortis meæ, de tempore nil angor penitus. Faciat ille qui me fecit, quidquid vult. *Voluntas* illius unica mihi vitæ mortisque est regula: nil mali ab eo aut acerbi metuo qui ipsa est bonitas.

Et æternæ vitæ natalis;

Ideo gaudendū est, cùm vitam miseriarū officinam licebit claudere.

A Et nonne in figuli manu est, vasculum levi rota effingere, & idem frangere? Vasculum ego sum à magno illo Figulo: quid querar, si qui me finxit, velit frangere, imò refingere & ex misero reddere beatum? vivere me vult? quamdiu vult, volo. Vult me mori? nullas mortis inducias nec ad momentum posco. Initium meum & finis ab illo sunt, quidquid ille immiserit, excipiam non libenti tantùm, sed & hilari fronte: *mihi vivere Christus est & mori lucrum*. Amo te, ô mi amantissime Deus, cupióque ardentiùs amare; hac amoris flammâ cor meum penitus liquefiat: nihil extra te me beat. Et quando, mi Deus, & quando ad te hinc evolabo? sequor te, benigne parens, sequor, & eo promptiùs cùm propiùs ad te vocas.

Philip. c. 1. vers. 21.

§. III.

B ITa sentit, qui alibi vivere, & cum Christo esse cupit: neque istud novi quid est. Nam *sicut medicus*, inquit Theophylactus, *cùm videt ægrum fastidire cibos & pharmaca, prior ea ipse sumit, ut ægrum ad eadem sumenda inducat: ita Christus prior ipse gustavit mortem, ut eam gustare non horreat Christianus*. Cur jam, mi Christiane, etsi naturâ timidus sis, & mori te sentias, non priorem illum, quem loquentem audiisti, æmuleris, & intrepido ac fidenti animo tu quoque in has voces erumpas: *Calicem salutaris accipiam & nomen Domini invocabo*: calix iste amarior quidem est, illum tamen bibit ipse meus Servator & ex cruentâ cruce eundem mihi exhauriendum propinavit. Calix iste fatale mortis poculum est, quod Christus sponte, quod omnes omnino homines perhauriunt inevitabili necessitate; cur ego hoc solus recusem? quisquis cœpit vivere, desinere debet, ut denuo incipiat, & quidem illam vitam quam nunquam desinat. Quid ergo tibi vis vane timor, quid revocas damnosâ mœstitia? calicem quem dedit mihi Pater, quem Christus mihi miscuit, & ipse bibit, non vultis ut bibam illum? mortalis ego sim, & mori non didicerim? Cùm C apud Alexandrum Macedonem graviùs decumbentem aliquot malè anxii amici, Philippum medicum de veneno porrigendo insimulassent, Rex Philippum cum paratâ potione ad se venientem sic excepit: alterâ manu amicorum illi litteras porrexit, alterâ pharmacum ab illo accepit: dúmque medicam potionem ori admoveret, oculos in Philippi vultu defixit, si quas fortè in illo, ob commissum toxicum, conscientiæ notas deprehenderet: cùm egregiam in se medici fidem è facie disceret, intrepidus porrectum poculum perhausit. Ita & ego faciam: poculum quod meum in quietem & longiorem somnum daret, JESVS meus, medicus & Servator meus mihi temperavit, & porrexit ebibendum: ego, dum illud exhaurio, oculos ab hoc meo medico non dimittam; vultum meum firmabo in crucifixi Domini mei vultu, in quo summum in me amorem inscriptum legam, simulque constans & imperterritus hunc calicem perhauriam, qui tantò plus habet salutis, quò plus amaroris. Ita, mi Christiane, mors ipsa cùm venerit, facilè vincitur, si priùs quàm veniat, semper cogitetur, nunquam timeatur.

Christus gustavit mortem, ut eam gustare non horreret Christianus. Psal. 115. vers. 13.

D

III. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM III.

AVREA EVCHARISTIÆ HIEROTHECA. Quâ exprimitur, *Frequens Sacramentorum, Confessionis & Communionis usus*. Olim, *erant perseverantes in doctrinâ Apostolorum, & communicatione fractionis panis*. Observatum est autem luculenter, quò magis hic Ecclesiæ primævæ mos intepuit, eò magis ardor spiritus, charitatis ignis, sanctitas omnis refrixit. Hic omnes cacodæmonis astus & conatus mirificè desudant. Hoc agit, hoc laborat

Symbolum III. Frequens sacramentorū Confessionis & Cōmunionis usus, & Act. cap. 2. vers. 42.

Dæmon laborat, ut plurimos ab eorum frequenti usu retrahat.

laborat impigrè veterator, ut à frequenti Eucharistiæ usu quàm plurimos retrahat. Et quos ille non ponit obices? quæ non fingit impedimenta? quot obstacula molitur? nunc fidei dubia ingerit, ubi non auditur, fucatam reverentiam persuadet, aut majorem in eâ re gustum, si rariùs fiat. Nunc plurimorum consuetudinem in exemplum trahit, qui etiam boni Christiani sint, licet hîc infrequentes. Modò sermones hominum & dentes opponit, modò molem negotiorum. Jam inusitatas evagationes animi, angores conscientiæ, jam inimicitias & alterna inflammat odia. Huic aridam reddit mentem, & ab omni cælesti sensu exsuccam, isti præparationem efficit molestam, difficilem, tædio plenam. In alium totos variarum cogitationum exercitus immittit, ut vel sic viam intercludat ad divinum hoc epulum: sunt, quos nescio quo religionis pretextu decipit, ut saltem differant, quod non censent omittendum. Ita mille fucos facit & tricas tricis nectit malignus impostor; ita de die in diem confessionis & communionis sacramentum differtur, ita mora moræ nectitur, propositum proposito adjungitur, & dies alius post alium constituitur, ita hebdomades eunt & menses & anni, cùm ad Christum non nisi rarissimè, & ferè inviti ac coacti venimus.

§. I.

Luc. cap. 14. vers. 18.

ET cœperunt simul omnes excusare. Hic villam emit, hic boves; iste uxorem duxit; nemo vacat, cùm ad Christum veniendum. Palliolata hæc est & honesta titulo, sed re non parva insania. Et cur nec ad horulam quidem, curas villæ, boves præsepi, uxorem fornaci relinquimus, & nos ea agimus, quæ salutis nostræ sunt? Si ad colendos agros, aut ad vineas pastinandas vocaremur, esset cur dormire mallemus quàm fodere: at jussi discumbere, & unà cum Christo convivari, nec alium cibum quàm Christum ipsum sumere, quod fugâ tam agresti nos subducamus, hoc demum dementiæ est insignis aut impudentiæ. Deum iratum si fugeremus, Adami nepotes nos fateremur, sed Deum misericordem & placatum, Deum vocantem & ad paratissimam cælestiumque deliciarum plenissimam mensam suavissimè invitantem sic aversari, hoc ferarum est non hominum. Sed ut excusationes nostræ suos habeant colores, culpam & torporem nostrum non fœdis aut illicitis præteximus, non furta aut adulteria caussæ nostræ, sed honestissima quæque obtèdimus. Quid enim mali, conjugium inire, rem familiarem curare, pecora aut prædia emere? & quid verò in his, mi homo, boni est, si nos hæc avocent à summo bono, ab animi salute? Sic curandum est corpus, ne pessum eat animus; sic emenda est villa, ne perdatur cælum. Ad cœnam magnam vocamur, tantisper seponenda sunt cetera omnia, dum adsumus vocati: quiescant interim & villa, & boves, & uxor, negotia cuncta curæque sileant, dum nos in cœnâ hac magnâ, cum Angelorum rege loquimur. At nos eo sæpe impudentiæ progredimur, ut non vereamur dicere: *Non possum venire.* Veriùs diceremus: *Nolo venire.* Ita pergite, mei Christiani, ita vobis Deum conciliabitis. Ah, miserabiles & nemini quàm nobismetipsis damnosiores? Algemus & ignem fugimus, ægri sumus & medicum aspernimus, cùm tanto magis medico egeamus, quò minùs ægros nos esse sentimus: nimirum cepas & allium ore patulo inhiamus, fastidimus suavissimum Manna. Edixit olim Deus per Mosen, colligeret Manna populus per singulos dies, solo sabbato feriaretur. Et nos nostrum habemus Manna, idque longè præstantius; illo frui licet dum vivimus, & usque dum mors nobis sabbatum indicat. Sed & hîc patrissamus miseri. *Adam*, ait Gerson, *è ligno vitæ edere noluit cùm potuit: jure punitus est; non potuit cùm voluit.* Sic & nos dum possumus, adeo contumaciter nolumus, ut ad aliorum convivatorum mensas alioqui promptissimi confluamus, solùm ad hanc divinam Christi mensam, non nisi ægrè & rarò pertrahamur. Sic in nullo fermè quàm in salutis nostræ negotio somniculosiùs agimus; in ceteris alacres, hîc pigramur. Ad formicas Deus pigritiam nostram ablegans: *Vade*, inquit, *ad formicam ô piger, & disce sapientiam.* Illa cùm naturæ ductu præsciat, cibos hieme non posse colligi, æstate quærit, quæsitámque annonam servat hiemi. Hoc & nos studiosiùs deceret facere. Immortalitatis alimoniam proponens Christus: *Si quis manducaverit*, inquit, *ex hoc pane, vivet in æternum.* Ad æternam hanc vitam prædestinati, quamdiu mortis hiemem non superarunt, vitalem hunc cibum assiduè quærunt. Et hoc ipse voluit qui dedit sanctissimum istud Sacramentum, non tantùm adorandum, sed & manducandum, ut cibum: cibo identidem repetito vitam tuemur corpori, alioquin ab insito nobis calore consumendi; cibo etiam frequentiùs sumpto animæ servanda est vita, aliter ab impuro concupiscentiarum æstu pessimè depascendi. Ideo D. Innocentius monet: Cavendum esse, ne, si nimium hujus Sacramenti sumptio differatur, mortis periculum incurratur. Idem omnino monens. D. Hilarius: *Timendum est*, inquit, *ne diu abstractus à Christi corpore, alienus remaneat à salute: qui peccare quieverit, communicare non desinat.* Sed hoc ipsum est quod volumus, hæc nostra sunt impedimenta: communicare potiùs desinimus, quàm peccare cessemus; hanc potiùs mensam vitamus, quàm pestilantiam nostram; ad sanctos castósque mores nec sic quidem suavissimè duci sustinemus. Serpenti olim, Deos nos fore mentienti, credidimus; nunc Deo nos in se mutandos affirmanti vix fidem habemus. Promittit Christus, *qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.* Audimus promissum, at lentissimè credimus. Præcipit Christus hoc faciendum in mortis suæ memoriam, nec dubium quin eam velit esse quàm creberrimam: præceptum nobis videtur æquum, sed, contrà quàm Christus voluit, non crebrò exequendum. Suadent omnes Sancti Patres, hanc mensam frequenter accedere; consilium illorum non displicet, sed prævalet consuetudo nostra. Prælucent tot pii homines exempli sui facem; videmus, non sequimur.

Eucharistiam non sumere est insignis dementia, *Genes. 3.* Et Deum vocantem aversari ferarum est non hominum:

Ideo nemini quàm nobismetipsis damnosiores sumus;

Exod. c. 16. v. 4. & 5.

Quia in nullo quàm in salutis negotio somniculosiùs agimus, *Prov. cap. 6. vers. 6. Ioan. cap. 6. vers. 51.*

Eucharistia frequenter sumenda,

Ne ab impuro concupiscentiarum æstu depascamur.

§. II.

SI, quoties Eucharistiam quis sumit, toties mille numum aureorum adjiceretur auctarium, suasoriis verbis nil opus foret ampliùs, rationes has aureas nemo non caperet; Arcenda esset multitudo non accersenda. Heu humanam cæcitatem! aurum cernimus, & capimur; latentes Eucharistiæ thesauros quia non consideramus, spernimus. Arenularum pauxillulum est omne aurum, si huic gemmæ conferatur; pretium illius nemo satis æstimaverit. Eucharistia peccata leviora delet, graviora cavet, impetus animi vitiosos enervat, intelligentiam illustrat, voluntatem incitat, conscientiam exhilarat, contra cacodæmonem armat; in adversis ne desiciamus roborat; in prosperis ne cadamus adjuvat, in meliore tramite ut progrediamur confirmat; Eucharistia dat pignus futuræ gloriæ, & cum eo simul mortis contemptum, cæli desiderium, affectuum moderationem, vitiorum horrorem, virtutum amorem, sui ipsius victoriam, in rectè cœptis perseverantiam.

Eucharistia peccata leviora delet, contra dæmonem armat, Et pignus futuræ gloriæ dat.

Sed animus, inquis, mihi aridus, vanus, frigidus, immundus est; non audeo accedere. Aut nulla hæc est excusatio aut mala, eóque minùs differendus accessus, quò magis es talis. Immundus es? accede; Eucharistia fons est puritatis. Æger es? medicina est, & certissimum omnium animi morborum antidotum. Esuris? en panem Angelorum. Torpes gelu? ne differ, hîc ignis est. Tui te hostes exercent? ne diffide, hîc panoplia & armamentarium est instructissimum. Tristis es & mœrore

Animi aridus & immundus est mala excusatio, quia Eucharistia est fons puritatis, & animi morborum antidotus.

rore consumeris? hîc vinum est quod lætificat cor hominis. Delicias quæris? nusquam veriores sunt, quàm in hoc epulo, quod delicias præbet etiam regibus. Patriam adspiras? en viaticum. Pretiosior tibi datur viatica cœna ad cælum tendenti, quàm Eliæ ad montem Horebum eunti. Quod si sanguinis fluxum stitit illico, Christi vestis vel tacta tantùm, quid Christi corpus non poterit? Sed indignus sum, inquis, qui toties pascar tam divino cibo, nec dignam adversus illum reverentiam exhibere possum. Obsecro, Christiani, pigritiam nostram reverentiæ nomine ne coloremus: *Melius est ex amore accedere, quàm ex timore abstinere*, inquit D. Thomas. D. Ambrosius, verba Domini, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, de Eucharistia interpretatus: *Si quotidianus*, inquit, *est panis, cur post annum illum sumis? accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Sic vive ut quotidie merearis accipere: qui enim non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Si enim quotiescunque* (inquit loco alio) *sanguis Christi effunditur, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper illum accipere, ut mihi peccata dimittantur; qui semper pecco, semper debeo accipere medicinam*. Gennadius Massilliensis: *Quotidie*, inquit, *percipere Eucharistiam, nec laudo nec vitupero, omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo & hortor, si tamen mens sine affectu peccandi sit.* Quæ præcipi posset facilior præparatio, quàm affectum ad flagitia ponere, hoc est, deinceps Deum odisse nolle. Certè nimis illiberalis est in suum conditorem, qui hoc pestilenti ad turpitudinem affectu carere non vult in gratiam sui conditoris. His talibus non immeritò iratus paterfamilias: *Dico vobis*, inquit, *quod nemo virorum illorum gustabit cœnam meam.* Quid ais Domine? illimet ipsi sunt, qui cœnam tuam gustare nolunt, & id tu eis in contumaciæ supplicium statuis? ita prorsus, id quod ipsi volunt, sit ipsis in pœnam, & pessimum eorum velle, sit ipsis in supplicium. Cùm gravi fame laboraret Samaria, & Elisæus vilissimam annonam rei frumentariæ propediem futuram promitteret, unus è regiis satrapis ut vanum hoc vaticinium irridens: Si nubes, inquit, prægnantissimæ frumenta pluant, nunquid ideo farina tam vilis erit pretii? Cui Elisæus: *Videbis*, inquit, *oculis tuis, & inde non comedes*: omnia ex ordine sunt facta. Multorum hodiéque pœna hæc est: vident divini panis abundantiam, sed inde non comedunt. Videbis, frigidissime Christiane, sub re divinâ panem hunc in altum attolli, sed inde non comedes; videbis per plateas ad ægros deferri, sed inde non comedes; videbis plurimos illo in templis refici, sed tu inde non comedes: exclusus es ab hac mensâ, quia teipsum exclusisti.

Par. 3. q. 80. ar. 10. ad 3.

Lib. de Sacra. cap. 4.

Lib. 4. de Sacram. c. 6.

Lib. de dogmat. Eccles. cap. 53.

Luc. cap. 14. vers. 24.

Lib. 4. Reg. cap. 7.

§. III.

Prædestinati diu quæ cælesti carere nolunt,

AT verò prædestinati, velut germani Dei filii, hoc pane diu carere, gravissimam patris iram interpretarentur, ita nullam illius fruendi occasionem negligunt: non enim nesciunt quàm benignè providentissimus Deus cunctis animantibus suum cuique cibum parari; aquilis aves, leonibus feras, equo avenam, bovi fœnum, gramen ovibus, ceto pisces, homini panem è terrâ; si qui hominum velint esse filii, panem è cælo. Hunc illi cælestem, hunc filiorum, hunc Angelorum panem, magno desiderio, submissâ reverentiâ, ardente affectu sumunt creberrimè, malúntque piè impudentes filii quàm malè verecundi hostes videri. Ex horum prædestinatorum numero si quem Christus in magnâ hac cœnâ sic alloquatur: Attende quid amore tui pro te fecerim. Spinas in capite meo numerabis, non item dolores alios in corpore. Flagella & clavi corpus meum fauciarunt, at verò cor meum injuriæ innumeræ. Ipsam pænè mortem pro te passus sum in horto, angores me priùs flagellarunt quàm milites. Tuum jam est cogitare, quid hostes fecerint, cùm etiam amicissimi læderent. Scis, in quàm duro lectulo pro te mortem objerim.

In ardente affectu hîc Angelorũ panem creberrimè sumunt.

A Amor meus (ut disceres quantus fuisset) acerbissimâ omnium & ignominiosissimâ morte defungi voluit, sed ignominiosior illâ crucis & acerbior reperiri non potuit. En, pro te mortuus sum, & millies pro te mori non recusassem. Tu verò pro me quid patieris? si vis ut meus in te amor sit perpetuus, fac ut sit mutuus, amantem te ama. Ego te amavi ad mortem, ad crucem usque, & quousque tu me amabis? Quis prædestinatorum illorum non sincerissimis infusus lacrymis respondeat? Etiam ad mortem usque, ô mi amantissime Domine, etiam ad ipsam usque crucem te amabo, si sic tibi placeat. Et quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te, mi Jesu, ô Jesu mi suavissime? quis ego sum, ut pro te mori sim dignus; & quis tuus hic est amor, ut hæc pati, ut sic mori pro me, sine me, ô vita mea, volueris? Hi tales gemitus, castissima hæc suspiria crebræ communionis, epulatoria solent esse colloquia; sic animus Deo suo intimè unitur.

Et idcirco communionem crebram (modò sinceros B ea habeat affectus, etsi non ardentissimos) magnum prædestinationis signum ponimus. Verùm, quidquid vel libri clament, vel cathedræ, pars magna Christianorum tam gravi malæ consuetudinis veterno premitur, ut nullis piorum exemplis, nullis sanctorum monitis excitari queat, & ad frequentiorem sacramentorum usum permoveri.

Cõmunio crebra est magnum prædestinationis signum.

O Christiani quæ glacialis rupes, quod letale frigus pectora vestra constringit, ut sic refugiatis amœnissimum hunc solem? non advertitis, hoc meras esse technas cacodæmonum, qui omnem divini amoris ignem in nobis cupiunt extinctum, ut hoc animi pessimo frigore obrigescentes, vivamus velut mortui, pereamus in sordibus, nec in illam vivorum regionem perveniamus? At qui perseveranter Christum amat, nil magis quàm sæpe cum Christo esse desiderat, ut verissimè dixerit Cassiodorus: *Inaudita est dilectio quæ amicum amat, & præsentiam ejus non amat.*

C

IV. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM IV.

Symbolum IV. Renuntiatio omnis. *Luc. cap. 14. vers. 33.*

ALTARE NVDVM ET DEVELATVM. Per quod significatur *Renuntiatio omnium*. Proclamat Servator noster: *Qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Renunciare jussit omnibus, suasit relinquere omnia. Ita dicat qui Christiani sanguinis est: Pauperrimus esse malo quàm Dei inimicus; malo bonis omnibus, quàm divinâ gratiâ spoliari.

Paupertas multos cæli mercatores fecit, *Matth. c. 13. v. 45. & 46.*

Paupertas multos fecit mercatores non aromatum aut panni, sed cæli. *Simile est*, inquit Christus, *regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas; inventâ autem unâ pretiosâ margaritâ, abiit & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam*: mercator iste non damnum censet, D sed maximum quæstum, omnes opes suas amisisse: imò certè non amisit, sed vendidit, quia pro illis maximi pretii gemmam recepit. Reculas suas dedit, & Christi chirographum acquisivit, quo uno erit olim beatissimus: aurum contempsit, & totum sibi cælum jam habet oppigneratum: prædiola sua non deseruit, sed paratus erat deserere, & amplissimum sibi regnum comparavit. *Qui margaritam habet*, inquit Chrysostomus, *novit se divitem esse, etiamsi ignotum illud sit, cùm parvo in loculo margarita recondatur.* Certè negotiandi causâ vivimus, non otiandi. Neque ullus tam rerum egenus est, qui hanc gemmarum mercaturam nequeat facere; *Nos enim quærit Deus, non sine nobis nostra*, inquit Augustinus. Neque verò etiam ullus tam abundans rerum est & dives, cui difficile videri debeat, emendis unionibus illis, parvi facere sua omnia. Mercatus hic non exigit, ut opes amittat, sed ut paratus sit, si necesse, amittere; negotia-

Non quod prædiola sua deseruerint, sed quia parati fuerint deserere.

Lib. Evang. q. 13.

Mercatus enim hic

non exigit ut opes amittat.

tionis hujus ratio non est, ut pecuniam omnem eroget, sed ut, si opus, malit animæ parcere quàm pecuniæ, & multò promptiùs mendicus esse velit quàm Dei inimicus. Non enim animam pro pecuniâ, sed pecuniam pro animâ deponere convenit, seu sponte largiendo, seu patienter amittendo. Et hoc esse signum prædestinationis affirmamus. Huc nos non tantùm Christiana fides, sed & ratio ducit.

§. I.

Stilpon & Bias amissis omnibus bonis, se nihil amisisse dicebant.

STilpon captâ patriâ, ereptis liberis, amissâ uxore, cùm ex incendio publico solus & tamen beatus exiret, interroganti Demetrio, nunquid omnia perdidisset; Nihil, ajebat, perdidi; omnia mea sunt mecum. Idem, amissis omnibus, ausus est dicere Bias: pectore enim illa gestabat, non humeris, nec oculis videnda, sed animo æstimanda. Hoc generosi pectoris nota sit in idololatrâ, in Christiano certæ *prædestinationis* signum est ad vitam. Ille Christo facit stipendia, qui cùm amisit plurima, dicere tamen audet: Omnia mea mecum porto: Deus meus, & omnia.

Sanctissimum virum, Franciscum Assisinatem accepimus, noctes ipsas, quatuor verbulorum horum commentatione & crebertimâ repetitione, summâ cum animi sui voluptate transegisse. Sanctissimum hunc virum liceat imitari, & in omni egestate gloriari: *Deus meus, & omnia.* Alii alia quærant, alia desiderent, aliis oblectentur: unum ego Deum quæro & Deum desidero, Deo meo delectabor, *ô Deus meus, & omnia!* opes aliis & honores, voluptates aliis universas relinquo: Deum ego habeam, & omnia habebo. Totos ego aliis mundos concedo; aureos & gemmeos montes non invideo; exquisitissimas eorum delicias non ambio; mihi Deus meus est omnia. Nihil ita bonum, nihil ita pulchrum aut jucundum est, quin summum illud, & primum, ac supremum bonum, & melius, & pulchrius, ac amœnitate incomparabili sit jucundius, *ô Deus meus, & omnia!* quàm me varia sæpe accendunt desideria, quàm diversis quandoque ignibus ardeo, quàm multis æstuo cupiditatibus? ita ut cum lunatico illo adolescente, modò in ignem, modò in aquam rapiar. Sed quænam illa tanta bona sunt, quæ ego tam anxiè appeto? heu vana, fluxa, sæpe turpia, & quæ non possunt esse diuturna, sic ut suum dominum & amatorem vel moriendo prævertant, vel deserant morientem, Deus meus, amor meus, gaudium meum, & mea omnia, quid tandem est quod appetere possim, cujus loco non tu mihi sis, ô Deus, & sis omnia? mihi cibus, mihi potus, mihi quies, mihi gaudium & voluptas, meus mihi maximus honor est Deus, Deus mihi omnia, & plus quàm omnia. Nam etsi cibis, quos inhio, vesci: potu, quem cupio, resici: voluptate, quam ardeo, frui liceat: quid tamen istud vesci, quid istud frui est & resici? *Deus meus, & omnia,* te frui, à te resici, est perfectissimè recreari, est frui omnibus bonis. At interim premit labor, dolor affligit, curæ distrahunt, opes minuunt, favor subtrahitur, vita decrescit, homines turbant & exagitant. *Nihil horum vereor,* proclamat Paulus, *nec facio animam meam pretiosiorem quàm me, dummodo consummem cursum meum.* Neque enim hæc omnia, etiamsi simul ingruant, mala sunt, si summum illud bonum opituletur, Deus: *Deus meus, & omnia.* Tu mihi ô bone Deus, ô bonitas, in ipsis laboribus es quies, in doloribus voluptas, in curis securitas; in paupertate vera es opulentia; tu mihi ab omni hominum insultu, propugnaculum es tutissimum, tu mihi, quidquid malorum fugiam, es refugium; tu mihi es omnia, quæcunque tandem desiderare possum, vel optare. Omnis copia quæ Deus meus non est, egestas mihi est. Quid impuros rivulos sectemur? ipsum fontem habemus, eúmque limpidissimum: Deum habemus, omnia habemus, quæcunque habere concupiscimus. Si quem

Matth. 17. vers. 15.

Actor. 20. vers. 24.

A paupertas flagellat, si cui fortuna irascitur, minùs quidem is gaudet, sed & dolet minùs: suum ab hoc fortuna repetere non potest, nec alienum mors auferre.

§. II.

HVic tamen eo modo pauperi, felicitate non cedit dives ille, cui cùm plurimum bonorum possideat, nihil amat: opes arcâ claudit, non corde; tristitiâ nequaquam extinguendus, etsi perdat universa. Nam sine dolore amittitur, quidquid sine amore possidetur: Quæ verò ardenter diligimus habita, graviter suspiramus ablata, ait D. Gregorius. Bonum quo quis verè bonus est, nemo invitus accipit, nemo amittit invitus, bonum enim censendum non est, quod eripi potest. I nunc, Sartan, & tabellarium te finge, nondum omnis patientissimi Jobi familia est extincta, etiamnum vivunt, qui renunciare possint omnibus: Curre ergo, nuncia tali, clama altum: Res tua & pecunia tua omnis est perdita. B Responsum nunc audi: Nisi ego illam fortassis, illa me perdidisset; jam in viâ ad cælum ero expeditior. Exoneravit me Deus, caro quidem sed periculoso pondere, & tutiore posuit loco; damnum non putabo, quod Deus mihi voluit esse remedium. Et cur me frustra & vanè affligerem? habui ista tanquam perditurus: nunc ego magis meus sum, cùm ista non sunt mea amplius. Auditis Christiani, audis Orciniana vulpes? sic sentit, sic & loquitur, quisquis cælo prædestinatus est, nec unquam tantum bonorum potest perdere, quin liberam hanc vocem retineat: Jactura non est, sed versura, cùm lucrum ingens dispendio levi comparamus, cùm terræ glebulis mercamur cælum.

Bonum nō est quod eripi potest.

V. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM V.

FRVTEX ROSARVM spinis septus undique. Per quem monstratur *Afflictio perpetua, & exercitatio cum patientia.* Abraham Evangelico epuloni in flammis hoc signum opponit: *Recordare fili, quia recepisti bona in vitâ tuâ, Lazarus, similiter mala;* in vitâ tuâ lætabaris, Lazarus cruciabatur: nunc tu cruciaris, lætatur Lazarus. Sic vertuntur vices certâ Dei lege. *Patiendum est,* aut *hîc,* aut *ibi.* in alio prorsus orbe & verè *novo.* Alterutrum nunc maturè eligendum; nemo evadit. D. Chrysostomus, *Quem videris,* inquit, *virtutis studiosum, innumeris tamen affligi malesuitis, beatum hunc puta, ut qui commissa peccata hîc diluat, & illic paratam habeat mercedem.*

Symbolum V. Tribulatio perpetua cum patientiâ. Luc. cap. 16. vers. 25.

Impossibile est ut qui malis indixerit bellum, pressuris careat. Nefas est pugilem Dei vacare deliciis, non licet epulari luctantem: luctamen enim sunt præsentia omnia, certamen, bellum, pressura, angustia, stadium: aliud est quietis tempus, hoc ærumnis deputatum est atque sudoribus. Nullus, ubi ad certamen se exuit, unctúsque est, requiem quærit. Si enim requiem quæris, cur te exuisti? cur libidinibus ac naturæ bellum indixisti? Nihil horum te perturbet, siquidem illi in quiete, tu in tentationibus vivas. Alioquin erroris damnandum est beati Jacobi hortamen: *Omne gaudium existimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis.* Nihil eo infelicius, cui nihil evenit adversi. Argumentum est talem à Deo contemni ut imbellem & ignavum. Amphitheatrum honoris est, inter adversa luctari. Certa beatitudinis tessera est, posse in perpessionibus gaudere, & circumlatrantibus undique malis, hilarem cælo animum attollere, etsi per genas copiosæ fluant lacrymæ. Scivit equidem Christus nos ingenti ærumnarum acervo locupletes, gaudium solidum, præter spem futuræ mercedis habere nullum. Et tamen tanquam beatis: GAVDETE, ait, ET EXVLTATE. At nos, quoties vanè lamentamur

Idem Chrys. epist. 2. ad Tit. cap. 3.

Luc. 1. v. 2. Sen. l. de prov. Dei.

Certa beatitudinis tessera est posse in perpessionibus gaudere;

Matth. 5. vers. 12.

mentamur cùm affligimur? sæpe puerilem in modum querimur, ac ad omnem pænè ictum trepidi expaescimus, nec agnoscimus paternam Dei & medicam manũ vulnerantis, cùm tamen & pueri sciant, vulnus quod à chirurgo est, medicamẽtum esse & initium valetudinis. Ut medeatur & sanet, vulnerat Deus, non ut jugulet. Testis horum beatus Petrus: *Si quid patimini*, ait, *propter justitiam, beati: Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injustè. Quæ enim est gloria, si peccantes & colaphizati suffertis? sed si bene facientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum.* Ita & beatus Gregorius: Sæpe contingit, inquit, ut electus quisque, qui ad æternam felicitatem ducitur, continuâ hîc adversitate deprimatur. A cunctis despicabilis cernitur, & hujus mundi gratiâ indignus æstimatur: sed tamen ante occulti judicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis coruscat; honorari metuit, despici non refugit; corpus continentiâ afficit, solâ in animo dilectione pinguescit; mentem semper ad patientiam præparat, & erectus pro justitiâ de perceptis contumeliis exultat.

1. Pet. 3. vers. 14. 1. Pet. 2. vers. 19.

Electus enim continuâ adversitate deprimitur ante judicis autem oculos vitæ meritis coruscat.

§. I.

Deus homine probum in delitiis non nutrit. Is. cap. 43. vers. 2.

VEre æterna providentia, hominem probum in delitiis non nutrit; experitur, indurat, sibi illum præparat, ita tamen ut simul ei promittat: *Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te.* Nimirum in undas immittit nos Deus & in flammas, uri finit & mergi, æstu suos explorat & gelu, sed quos ad vitam prædestinavit, non comburi permittit aut submergi. *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.*

1. Cor. 10. vers. 13.

Eximiè, si quisquam, de hac prædestinationis notâ videtur sensisse Ludovicus Blosius, qui plenissimè affirmans: *Non est ullum*, inquit, *certius signum divinæ electionis, quàm si quis afflictionem, vel quidquid adversorum à Deo immittitur, non tantùm repugnanter, sed submissè atque patienter sustineat, cùm homini utilius nihil eveniat quam* AFFLIGI. Et hic est ille inæstimabilis gemmæ annulus, quo Deus desponsam sibi animam donat. Tanti est, vel minimam molestiam pro Deo perpeti, ut Chrysostomus velut decretum proclamet: *Nihil esse melius, quàm malè pati propter Deum.* De torrente nunc electi bibunt in viâ, propterea caput exaltabunt in cælo. Nunc deprimuntur & calcantur, ut olim assurgant & extollantur ad instar palmarum. Vult nos Deus probè scire, arduum esse bonum, & infinitum quod quærimus, pro quo obtinendo laboramus, ut verissimè dixerit Marcus anachoreta: Deus conscius imbecillitatis nostræ, nemini solet magni quid conferre, nisi prævia calamitate. Mosen Deo vocanti obtemperantem, & aulâ egressum, glomeratâ clade invaserunt paupertas, ignominia, eõtemptus, insidiæ regis, pericula mortis, fuga, exilium. Electos Dei cernimus, inquit Gregorius, & pia agere & crudelia pati: hinc ergo colligitur, districtus judex quantâ illic feriat districtione quos reprobat, si cruciat quos amat. Erras, mi Christiane, erras, si cogitas te integrum & non bene contusum, perventurum ad cælum. Circumspice, & videbis, quod plerunque qui ditiores sunt virtutum, locupletiores sint afflictionum: qui vitiis opulenti, crebrò etiam numis & fortunæ favore. Nimirum pecudes macello destinatæ, liberrimè saltant per pascua, aliis in opere sudantibus: sic & homines cælo assignati, non lasciviunt in pratis, sed hinc illinc gemunt in angulis, adeo ut verissimè quoque Ludovicus Blosius ex magni viri ore pronuncict: *Quemcunque Deus potioribus donis exornare sublimitérque transformare decrevit, cum non blandè & molliter lavare, sed totum in mare amaritudinis immergere consuevit.*

Est enim certum signum divinæ electionis, Instit. spiritual. cap. 8.

Hom. 8. in cap. 4. ad Ephes. Psal. 109. vers. 7.

Pia agere & crudelia pati.

Qua ditiores virtutum, locupletiores sint afflictionũ;

§. II.

GAlenus & Hippocrates retinere docuerunt animam & fovere, Christus odisse docuit & perdere, ita ut quod dixisse fertur Themistocles, omnes olim cœlites sint dicturi: Perieramus, nisi periissemus. Plurimis saluti est, perire: revera multi malè perierant, nisi à Deo perditi bene periissent. Hinc Paulus, cùm perditus aliis, sibi tunc maximè restitutus videbatur: *Placeo mihi*, ait, *in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: cùm enim infirmor, tunc potens sum.* Bernardus quærendo Deo quasi fatigatus: *Circumire*, inquit, *possum Domine cælum & terram, mare & aridam, & nusquam te inveniam, nisi in cruce. Ibi dormis, ibi pascis, ibi cubas in meridie. Igitur Dominum servi sequamur, & brevi molestiâ cruciatus æternos redimemus.* Athanasius ab Juliano Apostotâ in exilium abire jussus, cùm Alexandriæ illacrymantes circa se cerneret Christianos: *Bono animo*, inquit, *estote, nebula enim est, quæ brevi evanescet.* Verè nebula solùm est, quidquid horroris habet hæc vita, sed nebula brevi dissipanda, per æternam serenitatem. Prisci, si qui ex illis laboriosi, nullum diem volebant esse sine lineâ: Christiani, quotquot probi ex illis, nullum diem ire cupiunt sine nubeculâ, ut habeant semper quod amore sui Domini patiantur. Jobo cælum fuit non tantùm nubilum, sed & ferreum, & tamen omnem patientiæ speciem, uti Tertullianus loquitur, adversus omnem diabolum vim expunxit, quem non abacti greges, non filii uno ruinæ impetu adempti, non corporis cruciatus à patientiâ exclusit. Quale in illo viro feretrum Deus de diabolo extruxit? quale vexillum gloriæ erexit? cùm ille homo ad omnem acerbum nuncium nihil ex ore promeret, nisi DEO GRATIAS? quid? ridebat Deus. Quid? dissecabatur Satan. Hinc omnia duplicia recuperavit. Itaque dum patimur, grandi passu in patriam proficiscimur.

2. Cor. 12. vers. 10.

Sozom. lib. 5. cap. 15.

Nec volũt ullũ diem præterire sine molestiâ ut habeãt quod amore Dei patiantur: Lib. de patient. c. 13.

§. III.

DIversæ ad cælum viæ sunt, tutissima est omnium & certissima, *regia via crucis*. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Et uti *vasa figuli probat fornax, sic homines justos tentatio tribulationis:* sed in fornace ardet palea, aurum purgatur; illa in cinerem vertitur, illud sordibus exuitur. Fornax est mundus, aurum justi, ignis tribulatio, artifex est Deus. Quod si auro vox sit & sensus, sic loquetur: Quod vult ergo artifex, facio; ubi me ponit artifex, tolerò. Ardeat licet palea ad incendendum & consumendum me, illa in fumum abit, ut ego sordibus caream. Videte ergo paleæ videte & vos qui aurum estis; in eodem igne palea fumat, aurum rutilat; in eadem afflictione improbus blasphemat Deum aut accusat, patiens laudat, & ex ipsis adversis vires sumit, uti ignis qui flatu impetitur & crescit, atque unde extinguendus creditur, inde roboratur. Crescit adversis agitata virtus. Numera mihi ab orbis incunabulis omnes Dei amicos, & in omnibus hanc *prædestinationis* notam reperies. *Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.* Abraham exercetur variè & affligitur, Joseph à fratribus venditur, David à filio iniquissima patitur: Isaias serrâ medius secatur, Ezechias elisо cerebro per saxa raptatur, lapidatur Hieremias, Michæas gladio feritur, Amos secundùm tempora clavo transfigitur, Daniel leonibus objicitur, Naboth saxis obruitur. Elisæus deridetur. Job ulcerosus, etiam conspuitur, Tobias excæcatur, Susanna innocens damnatur. Paucos dixi. Et quid malorum non subiit Paulus? Apostolorum ceteri flagellantur, crucifiguntur, necantur. Nemini suorum parcit Deus, *quem enim diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit*, omnem, omnem. *Omnes enim qui pie volunt vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur.*

Via enim crucis est via tutissima ad cælum. Act. 14. vers. 21. Eccl. 27. vers. 6. Augustin. in Psal. 60.

In afflictione improbus blasphemat, probus Deum laudat.

Hebr. 12. vers. 6. 2. Timoth. 3. vers. 12.

§. IV. At

§. IV.

Tob. 3. v. 21. & 22. AT *hoc habet pro certo omnis qui te colit* (ô Deus) *quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis.* Ergo *beatus homo qui corripitur à Deo. Si* enim *sustinemus & conregnabimus.* Quare nemo flagellari timeat, sed timeat exhæredari. Ad hæreditatem æternam flagellis erudimur, ne, dum delectamur in viâ, obliviscamur quod desiderabamus in patriâ. *Si exceptus es*, inquit Augustinus, *à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum.* Noli esse iniquo sensu & puerili, ut dicas: Plus amat pater meus fratrem meum, cui permittit facere quidquid vult, quàm me, quia si me movero contra ejus jussionem, flagella invenio. *Potiùs gaude sub flagellis, quia tibi servatur hæreditas: illis ad tempus parcit, quos in æternum damnabit.* Tanquam per amœna prata ad carcerem venit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum currit. Observant aliqui rosam juxta allium plantatam reddi fragrantiorem. Suas habet & cœlestis hortulanus fragrantissimas rosas, homines paradiso destinatos. Has ipse rosas plerunque sic plantat, ut noxiarum herbarum vicinia illis sit toleranda, quo enim quisque probior, hoc in eum improborum insultus audacior, hoc etiam variarum ærumnarum incursus crebrior. Sic fragrantia rosarum, allii fœtoribus est acuenda. Quin & hoc ajunt, rosam quæ per artem sine spinis nascitur, etiam sine odore esse: virtutum odor, præsertim patientiæ, fragrantia nulla est, ubi nulli sunt rerum adversarum aculei. Nemo sanè quantum profecerit nisi inter adversa cognoscit: nondum se nosse cœpit, qui necdum cœpit esse miser. Noctu lucent stellæ, de die latent; sic vera virtus quæ sæpe in prosperis nòn apparet, in adversis eminet. Nec tam placent cœlesti Domino famuli rebus præclarè gerendis, quàm adversis alacriter & cum fiduciâ perferendis. Aquila pullos suos objectu solis explorat, metalla argentarius coticulâ, Christus famulos suos camino afflictionis. Præ Romanis ergo potiori nos jure dicimus: *Et facere & pati fortia, hoc Christianum est:* nam quâ viâ caput præcessit, hac subsequendum est membris.

Ad æternitatem æternam flagellis eruditur, ne delectatione in viâ, obliviscatur quæ desiderat in patriâ: S. Greg. in Iob 5.

Quantum profecerit nisi inter adversa cognoscit.

VI. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM VI.

Symbolum VI. Auditio verbi divini. FIeVs, quam Christus in suis concionibus non tantùm nominavit sæpius, sed quæ divino verbo jussa comas ponere & exarescere, momento paruit. Fidelem diceres divini verbi auditricem, ideo hac designatur *Auditio verbi Dei.* An non illustre hoc Prædestinationis signum ex ore Christi? *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* Eximiè id declarans Ambrosius: *Quomodo*, inquit, *possunt verba Dei dulcia esse in faucibus tuis, in quibus est amaritudo nequitiæ?* Facilè agitur quod libenter auditur. Sed illi veri sunt divini verbi auditores, de quibus Servator: *Beati*, inquit, *qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Fruſtra custoditur memoriâ, quod non custoditur & vitâ. Sunt qui audita sic retinent ne obliviscantur, hoc tamen agunt vivendo ne corrigantur. Mens prædestinati divina & sacra cupidè anhelat, seponi jubet negotia, ludos abrumpi, epulas etiam quandoque deseri præcipit, ad templum, ad concionem urget, nec excusationes admittit, pluvium cœlum non metuit, serenum etiam negligit, aprico & campis templorum fornices præponit, satagit audire, nec satiatur auditis. *Auris bona audiet cum omni concupiscentiâ sapientiam:* quæ utique certior haberi nequit quàm è verbo Dei. *Quærit anima Verbum*, inquit Bernardus, *cui consentiat ad correctionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui immitatur ad virtutem, quo reformetur ad sapientiam, cui conformetur ad decorem, quo fruatur ad jucunditatem.* Animus hoc cibo pastus, quoties cum Hieremiâ prophetâ succlamat? *Inventi sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudium & in lætitiam cordis mei.* Nam D. Chrysostomo teste, uti esurire signum est valetudinis in corpore, sic amare divina eloquia, indicium maximum sanitatis in animâ.

Ioan. cap. 8. vers. 47. In Psal. 118. Isido. soliloq.

Luc. cap. 11. vers. 28.

Auguſt. in Psal. 118.

Mens prædestinati ad concionem urget, nec excusationes admittit; Eccli. cap. 3. vers. 31. Serm. 85. in Cant.

Hier. cap. 15. vers. 16.

Chrysost. hom. 14. in Gen.

§. I.

ET quis eum credat valere animo, qui adversas à veritate aures, ad fabulas laxissimè sinit excurrere, & dum in templis vitia verbis castigantur, ille factis domi exercet, &, in piæ exhortationis vicem, vel calicem trahit, vel fritillum & tesseras movet, aut otiosis ambulationibus diem imminuit, aut cum canibus agros & silvas pererrat; aut dum concionator in suggestu sudat, ipse languidissimus dormitator, adhuc dum inter plumas volutatur, nec erubescit somniculosus glis, à sole jam pænè meridiano, in plumeo sepulchro deprehendi. Turpe est de Christianis hoc scribere, sed longè turpius Christianos hoc facere. Hæc signa non sunt nisi pereuntium: longè aliis noscuntur prædestinati. *Factum est autem*, ait Lucas, *cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei* &c. Non synagogis aut templo, sed nec civitatis mœnibus hæc audiendi sancta fames coërceri poterat: in camporum amplissimam planitiem sese effundebat. Sed nec solitudines horrebant viri feminæque, modò liceret audire concionatorem eum, quem sequebantur, quoquò ibat. Nos templis vicini habitamus, & sæpe nec pedem movemus audiendis iis quibus meliores fiamus, nedum ut impransi & incœnati ad solitudines, ad mare properemus, ita fit ut plerunque nihil magis fastidiamus quàm divina. Hoc ævo sanè non desiderantur qui dicant, sed qui audiant: concionatorum satis est, non ita semper auditorum. Sexcentas fingimus absentiæ causas: nec desunt qui audire nolint ideo, ne fortè dormientem excitent conscientiam: qui enim se reum novit, etiam se judicem formidat, & tribunal horret propriæ conscientiæ.

Is non valet animo qui dum vitia verbis castigantur in templis, tesseras movet,

Sed signa dat pereuntis. Luc. c. 5. v. 1.

Nihil magis fastidimus quàm divina.

Deflevit Hieremias, vias Sionis lugere, eò quòd non sint qui veniant ad solennitatem: non minùs viæ ad templa sæpe nunc lugent, dum in viis ad tabernas plauditur. Non densæ nimium concursationes fiunt ad auditionem divinæ legis: at si ridiculus histrio novam spectaculi venustatem promittat, si nuptialis pompa per urbem incedat, si nundinalis curiositas alliciat, mox usum pedum recipimus, & quidquid oculorum habemus, adferimus; concurritur insolitâ stipatione. Dei verò nuncii, si non, ut olim, subsannantur, certè parvi penduntur sermones illorum: quod graviter pagina sacra queritur.

2. Par. c. 36. vers. 16.

Multi conciones audiùt, pauci verò qui à concione auditâ desiderêt recte emendationes,

Non quidem negandum est, multos esse qui concionnes audiant, sed & illud tamen fatendum erit, paucos esse, qui animo desiderent à concione auditâ redire emendatiores. Aures habent, manibus carent, audiunt & non faciunt. Non abeunt inde vel tantillo meliores. Sunt qui audiant, ut piæ curiositati non obsistant, alii ut tempus fallant, quidam ne peccent in consuetudinem: isti ut doctiores fiant non ut meliores, hi ut charos oculos, quos alibi minùs commodè possent, in templis videant; at isti ut videantur, & aliorum in se oculi convertantur: sunt qui dicentis voculas excipiant in risum aut calumniam; sunt etiam qui confabulaturi, aut certè dormituri accedant, aut aures præbituri, sed jam onustas. Pauci sunt, & ii demum verè probi auditores, qui animum adferunt excipiendis monitis paratissimum, nec aliam ob causam veniunt, quàm ut recedant ipsis meliores: non scholæ discunt, sed vitæ; audiunt utrâque aure vincti, nec unquam facilè audire desinunt, nisi virtuti jam procliviores. Nemo adeo ferus est qui non

mitescere

miteſcere poſſit, ſi modò culturæ patientem aurem accommodet. Et Chriſti oviculæ ab alienis dignoſcendæ, cauma ſeu ſignum in aure geſtant; verbum divinum avidè audiunt, & obediunt.

§. II.

NOrunt prædeſtinati quàm ſollicitè monuerit Auguſtinus: Non minùs reum eſſe qui verbum Dei negligenter audierit, quàm qui corpus Chriſti in terram negligentiâ ſuâ cadere permiſerit. Non ergo tam attendendus eſt, qui dicit, quàm qui dictat, & dicēda imperat Deus. *Ego qui ſum*, inquit Auguſtinus, *niſi cophinus ſeminatoriæ? Ille in me ponere dignatus eſt, quæ vobis ſpargo. Nolite attendere ad utilitatem cophini, ſed ad claritatem ſeminis, & poteſtatem ſeminatoris.* Chriſtianus ubique invenit quod diſcat, ſempérque proficiat, atque hoc etiam ſuæ prædeſtinationis indicium agnoſcat, ſedere ad pedes Domini, & cum Magdalenâ audire verbū Dei; neque ob domeſtica miniſteria, nec ob ſororis murmura, non etiam ob amiciſſimorum avocamenta, ab ore loquentis pendentem avelli poſſe. Neq; verò electionis nota eſt, audire tātùm, ſed & meminiſſe, ſed & exequi. Quorſum eſt comedere, ſi quod comeſtum, mox indigeſtum revomatur? in Chriſti matre maximæ laudis erat, quod conſervarit *omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. In corde meo*, ait pſaltes regius, *abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* Terræ bonæ conferuntur ii, *qui in corde bono & optimo audientes, verbum retinent, & fructum afferunt in patientiâ.* Nam uti legere, & non intelligere, ſic audire & audita memoriâ non cuſtodire, fermè tantundem quod negligere eſt. Otio abutitur pictor, qui lymphatis coloribus quidlibet in tabellâ, magno ſtudio pingit, quod mox ſpongia detergat: ſic turpe Chriſtiano eſt, audire, & mox omnium oblivīſci. Sic meminiſſe conetur, ut memoria non meminiſſe, ſit ignava, ſed efficax & ſtrenua, quæ fieri urgeat, quod meminit faciendum. *Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea.* Scivisse neminem ad cælum extulit, ſed Fecisse; facere autem non vult, qui recuſat ſcire facienda. Fons ſciendi puriſſimus, libri divini. Et quamvis ex eodem divinæ ſcripturæ fonte diverſi hauriant, idque ſæpius, nemo tamen unquam poterit totas has opes eruere. Ea eſt hujus opulentiæ natura, ut quo foderis altiùs, hoc magis exundent divini ſenſus; fons eſt nunquam deficiens. Quemadmodum verò formica pabulum in hyemem æſtate ſibi colligit, ſic Chriſtianus in tranquillo verbum Dei excipit, ut inde in rebus turbidis paſcatur. Conſtat, eos, qui hac in re contemptores, ſic quandoque puniri à Deo, ut & ipſi ſentiant ſe puniri, & videant alii. Alium ab alio doceri, alterum alteri ſubmitti vult Deus. Sapientiſſimus erat rex David, præceptorem in plurimis habebat Spiritum ſanctum, probè ſciebat adulteria & homicidia eſſe vetita, & tamen pœnitentiam priùs non egit, quàm de eâ diſſerentem Nathanem audiit. Chriſtus Paulo è nubibus concionatus eſt, & tamen erudiendum illum ad Ananiam miſit. Cornelio nunciavit Angelus, preces ejus & eleemoſynas Deo probari, ſed ſimul ei Petrum, à quo inſtrueretur, monſtravit. Reginæ Candaces quæſtori Iſaiam in Curru legenti, non Angelus in præceptorem, ſed Philippus à Deo aſſignatus eſt. Moſes, quem jure diceres Deo à ſecretis fuiſſe, & ſupremum intimumque Numinis conſiliarium egiſſe, nihilominus à ſocero ſuo tametſi alienigenâ inſtituitur velut puer, nec ſine acri verborum caſtigatione, modum docetur gubernandi populi. Chriſtus ipſe, æterna ſapientia, medius doctorum ſedet, & interrogat. Nullus hominum ſexus, nullus ordo & ſtatus, audiendarum concionum immunis eſt.

§. III.

AT inter doctos, inquis, cenſeor: nil novi audiam; quæ dicturus eſt Eccleſiaſtes, jam ante ſcio. Eu A humani ingenii eruditam ſuperbiam! & quis eo pervenit ætatis & doctrinæ, ut non plura neſciret quàm diciſſet? Sed fac, omnium te eſſe doctiſſimum, nec doctiorem è concione rediturum: ita quidem intelligentiâ antecelles omnibus. Sed quid voluntas & memoria? an non movenda illa & inflammanda, monenda iſta erit & juvanda? memoriæ facillimum eſt falli, proniſſimum voluntati errare, niſi quotidianis ſubſidiis dirigantur, illa ut firmetur, hæc ut ab erroribus liberetur. Ergo non utile tantùm, ſed & neceſſarium eſt omnibus, conciones audire; malis, ut corrigantur; bonis, ne corrumpantur; ignaris, ut doceantur; doctis, ut commoneantur, & ut nova diſcant, aut certè vetera memoriâ recolant: *Audiens ſapiens, ſapientior erit, &, Auris ſapientium quærit doctrinam.* Herodes multis ſceleribus clarus, tam barbarus tamen, aut fatuus non fuit, quin aulicum conB cionatorem ſuum, *& libenter audiret, & audito eo multa faceret.* In Herode non libentia tantùm audiendi fuit, ſed & longa quoque patientia. Multa enim ex Joannis concionatoris ſui præſcriptione facere non potuiſſet, niſi concionatorem ſæpius, & de multis audiiſſet, neque per catalogum dumtaxat enumerando, vitia regis Joannes caſtigaſſe cenſendus eſt, ſed rationibus & copioſè egiſſe, ut non tantùm indicaret mala, ſed & potenter diſſuaderet. Non poterant regis adulterium, & tot ejus flagitia, unicâ Joannis concione ſatis elui. Singula ſingulas conciones, imò ſingula plures exigebant; mens ſceleribus obfirmata, creſco ariete quatienda erat: Et tamen *libenter eum audiebat.* Et quamvis ei Joannes in os & in faciem objiceret publicè: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, idque oratione indubiè longâ probaret, tamen *libenter eum audiebat*: tantùm in Herode fuit audiendi ſtudium, nec deſtitit Joannes; certa omnia Herodis facinora ſilentio politico non involvit. Clarus teſtis beatus Lucas: *Herodes autem*, inquit, *tetrarcha cum corriperetur ab illo, de Herodiade uxore fratris ſui, & de omniC bus malis quæ fecit.* Itaque Joannes in Herodis tyrannidem, in cædes, in tributa tam avarè collecta quàm prodigè in omnem luxum diſſipata invehebatur liberè, & tamen *libenter eum audiebat.* Tanta in Herode fuit concionatoriæ objurgationis patientia, ut non primâ illâ vehementiore, non ſecundâ, nec tertiâ, non multis concionibus ſequentibus fuerit offenſus, *libenter eum audiebat.* Herodi Joannes nunquam neque nimis ſæpe, neque nimis prolixè, neque nimis ſimpliciter aut populariter, neque ſeverè nimis, aut acerbè viſus eſt concionari, *libenter eum audiebat, & audito eo multa faciebat:* modò facere perſeveraſſet, queri certè non potuit quòd fortuna ſibi veritatem invideret. Queritur id olim Seneca, &, *Monſtrabo*, inquit, *tibi, cujus rei laborent magna faſtigia, quid omnia poſſidentibus deſit, Scilicet, ille qui verum dicat.* Non vides, quemadmodum illos in præceps agat extincta libertas, dum nemo ex animi ſui ſententiâ ſuadet diſſuadétque, & unum amicorum omnium officium eſt, una D contentio, quis blandiſſimè fallat. Non fefellit Herodem Joannes, tam candidi pectoris, támque aperti oris monitorem ſe præſtitit, ut nil minùs poſſe ſit viſus, quàm veritatem tacere. Regias aures aſſiduè vellebat, quibus & flagitium illud identidem occinebat: Non licet tibi, Herodes, non licet tibi. Ubi mihi nunc illi delicatuli & prurientes auribus, qui ſi uno verbulo, etiam ſæpe detorto & perperam intellecto, notatos ſe putent, & concionatorem execrantur, & cathedram. Herode partiçidâ & adultero, neſcio an in hoc non deteriores ſint, qui quamvis vitia, ut ipſe, non fugiant, fugiunt tamen conciones quæ vitiis medelam faciunt, quod non faciebat Herodes. Seductori dat manum qui dare diſſimulat præceptori, & ſtulto diſcipulum committit, qui ſe ſolùm pro præceptore agnoſcit. Quiſquis jam adeo ſibi ſapit, ut neminem docentem audire niſi ſe dignetur, plus elationis oſtendit, quàm eruditionis. Nec poteſt in eo

Hom. 26. in lib. 50. hom.

Luc. cap. 2. verſ. 19. Pſal. 118. verſ. 11. Luc. cap. 8. verſ. 15.

Conciones oportet ſic meminiſſe, ſit ignava, ſed efficax & ſtrenua. ut memoria ſit efficax & ſtrenua.

Ioan. c. 13. verſ. 17.

Serm. 4. de Lazaro. Chriſtianus verbū Dei excipit ut eo in tribulatione paſcatur.

Act. 9. Act. 10.

Act. 8.

Iosue 18.

Luc. 2.

Qui ſe ſcire dicit

Que Eccleſiaſtes dicturus eſt ſuam ſuperbiam oſtendit.

Cur neceſſarium ſit omnibus conciones audire.

Prov. 1. v. 5. Prov. 18. verſ. 15. Marc. 6. verſ. 20.

Herodes S. Joannem Baptiſtam libenter audiit ſua vitia caſtigantem:

Ibid. v. 18.

Luc. 3. v. 19.

Lib. 6. de benef. c. 3.

Ejus concionatoriæ objurgationis patientia.

Qui concionatorem execratur caſtigantem.

in eo virtutis esse amor, in quo cœlestis doctrinę odium est, aut neglectus. Initium recedendi à Deo, est fastidium audiendi divina: nec Deum diligit, qui pia monita non esurit. Lapis lydius explorat aurum, Evangelium Christi revelat cogitationes hominum.

Deum non diligit, quia pia monita nō esurit.

VII. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM VII.

Symbolum VII. Eleemosyna cum benigno affectu.

FRVTEX TABACI. Saluberrimum hoc fruticis genus est, ulceribus præsertim & vulneribus curandis illustre. Grande ulcus corporis est, paupertas: grandius animi, peccatum. Utrique persanando mirificè conducit *Eleemosyna, illa præsertim quæ datur benigno affectu in egenos.* Et hæc per Tabaci fruticem repręsentatur.

Ad Coloss. 3. vers. 12. Ab Apostolo id discimus: *Induite vos*, inquit, *viscera misericordiæ sicut electi Dei*. Non dantis manum duntaxat, sed & affectum requirit. Verè *beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die malâ liberabit eum Dominus.*

Psal. 40. v. 2.

Prov. c. 22. vers. 7. Divinæ scripturæ syllogismo id firmatur: *Qui accipit mutuum, servus est fœneratis*. Sed ditissimus Deus per pauperem accipit mutuum. Facilis est jam conclusio.

Prov. c. 19. vers. 17. Alteram syllogismi partem confirmans Salomon: *Fœneratur*, inquit, *Domino* (seu, quod idem, Dominus accipit mutuum ab eo) *qui miseretur pauperis*. Augustini ore Christus sic stipem mendicę: Da mihi ex eo quod dedi tibi, de meo quæro: da & redde; habuisti me largitorem, fac me debitorem, habeam te fœneratorem: temporalia mihi das, æterna tibi restituam, teipsum tibi reddam, quando te mihi reddidero. Gregor. Nazianz. Orat. de amore pauperum. Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando, nihil enim tam divinum homo habet, quàm de aliis bene mereri: tibi derelictus est pauper, velut Deo. Talis in terrâ Deus

Iob cap. 29. v. 16. & 15. Job fuit; *Pater*, inquit, *eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè investigabam. Oculus fui cæco & pes claudo.*

Tob. 4. v. 11. Tobias Deo charissimus: *Eleemosyna*, inquit, *ab omni peccato & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, omnibus facientibus eam.*

§. I.

Hom. 33. & hom. 36. ad pop. CHrysostomus: *Melius est*, inquit, *hanc artem dandi eleemosynam scire, quam esse regem. Hæc enim domos ædificat in cœlis semper manseras, hæc docet quomodo Deo possis similis fieri.* Magna res est homo, & pretiosa, vir misericors. *Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur, de panibus enim suis dedit pauperi.* Ergo *beneficentia*, ut eodem ore aureo loquar, *Deo similes facit: & hæc charitatis mater, Christianæ virtutis proprium insigne, per quod discipuli Christi noscuntur: hæc nostrorum scelerum est medicina, hæc animæ sordes emundat, hæc scala quæ in cœlum usque porrigitur.* Christus

Prov. 22. vers. 9.

Chrysost. hom. 6. in c. 3. epist. ad Tit.

Matth. 6. vers. 20. præcipit: *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo.* Audite, ô divites, novam è cœlo artem: novus colligendi thesauri modus est, SPARGERE. Erraftis hactenus; nam dando direscimus, non corradendo & servando. Thesauros in orbe illo supero struit, qui pauperibus eos in hoc infero distribuit. Imò nec opus quidem, plenas auro manus in egenos excutere; date obolos & asses, date panis frustilla (modò benevolus affectus accedat) & in fœnus recipietis plenissima horrea, opulentissimum ærarium. Censores olim lustrabant civium ædes, & num si quæ tineæ in vestibus, vermes in carnibus, mures in panibus reperirentur, indagabant. Non cassus hic labor, hodiéque forsan invenirentur qui mallent hoc genus animalium pascere, quàm pauperes. Sed jam inventus est locus, patétque cunctis ad eum aditus, ubi nulli mures, non tineæ, nulli vermes. *Thesaurizate vobis thesauros in cælo, ubi neque erugo neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt nec furantur.* Manna non corrumpebatur nisi quod in diem alterum servabatur; numi non amittuntur, nisi quos amittere nolumus: tutiùs servari non potest, quàm quod perit inter manus mendiculorum. Ventres pauperum ampla sunt horrea, quidquid hîc reconditur, incendii securum, augetur multiplicatâ usurâ. Si Absalomus auream cæsariem suam attondisset, crines capite, non funes gessisset: si fortunatiores rem suam in pauperum subsidium accidirent, tot amicos arcâ clauderent, quot numos; nihil dando hoc agunt, ut periculosiores sint insidiæ, quo plures pecuniæ. *Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum, & non abscondas illam sub lapide in perditionem*, suadet Ecclesiasticus. Christus: *Date & dabitur vobis.* Puteus, si sua non amittat, lutescit: uberior fluit & purior, sæpe hauriendo. Cælo destinati cùm stipem dant, si possent, eor adderent, adeo benigno sensu in egenos feruntur. Idcirco beatos pronunciavit Christus misericordes, non eos solùm qui possent quàm plurimum elargiri, sed qui vellent omnium misereri. Pythagoras olim docuit, similia non nisi à similibus comprehendi; hoc vitæ mercatu, non nisi simile simili paratur, oleum emitur oleo. Misericordiam vis consequi? hamum jace, misericordiæ opus. At dando aliis, egebo ipse? Pusilli animi homo, & qui mavis diffidentiæ tuæ credere, quàm syngraphæ Christi! quantos avaritia ad incitas redegit? nullos eleemosyna. Certat Deus cum liberalitate nostrâ, nec munificentiâ sinit se vinci: *Date & dabitur vobis.* Sareptana vidua non tantos fecit sumptus in siccum prandiolum Eliæ, quantos lucrata est Elisei hospita plus recepit quàm hospiti suo contulit.

Tutiùs servari nō potest quàm quod perit in manus pauperum.

Eccli. 20. vers. 13.

Luc. 6. v. 38.

Qui dicitur misericordes.

3. Reg. 17. vers. 9.

4. Reg. 4.

§. II.

AT sunt, non è numero prædestinatorum, qui rarò dant, nisi dent malignè. Malignè dant, qui quæ nauseant, quibus carere malunt, quæ vix aut esui sunt, aut usui amplius, pauperibus elargiuntur: si quid in domo verminosæ carnis, si quid mucidi panis, si quid fugientis vini, aut morientis aceti; si quid putridi, si quid fœtidi quod vix cani porrigas, mox ad pauperes abit, munificâ donatione. Heu Christiani, quàm sæpe blandâ persuasione, nos fallimus! hoc non est oleum, sed (quod Baruch exprobrat) *olivarum ossa* offerre. Deus *ad Cain & munera ejus non respexit*, quia vilissima de terræ fructibus offerebat, qui poterat meliora. *Parum potes? sufficit multum voluisse. Multum potes? cave velis parum dare. Si re non potes, pauperem spe bonâ, & miti alloquio juva; saltem animo miserere. Spreti non sunt Israëlitæ illi qui similam, fetas, aut capravum pilos obtulerunt; meliora deerant: sed si aurum habuissent, & ista obtulissent* (ait Chrysostomus) *malè ducti protinus fuissent*. Quidam non malignè dant, sed oleum misericordiæ, sordibus luxuriæ vitiant; tam faciles ad eleemosynam quàm in libidinem proni. Anazarbæi Ciliciæ populi, opimam regionis olivitatem, virgultum suarum castimoniæ tribuunt, quæ solæ illic plantant oleas, & olivas legunt. Christianis certissimum sit, oleam hanc nostram & Veneris myrtum, inimicissimas esse arbores, nec in eodem plantario jungi posse. Ingrata est Deo eleemosyna, quam fœda carnis voluptas comitatur, nec simul placere possunt, manus munifica, & libidinosus animus. Sunt alii, qui quidem hoc carnis luto non merguntur, sed quia videri amant & laudati, oleum suum sterilissimo labore effundunt. Et cur, mi Christiane, scit læva tua, quid dextera tua faciat? Jobus olivæ te comparat florem projicienti. *Hæc enim arbor*, inquit Gregorius, *etsi largè floreat, si tamen immoderatâ stringatur nebulâ, fructum omnem desperari jubet. Ita, qui tunc maximè misericors est, cùm spectatores habet, vel ut habeat, fructum operis perdit, ex nebulâ favoris.* Hominis prædestinati eleemosyna, unicum observat oculum, sed omnia cernentem; nec laudem expectat, nisi à quo & præmium, ab uno solo Deo. *Et quamvis aureas habeat*

Qui eleemosynam dent malignè

Barue. c. 6. Gen. cap. 4. vers. 5.

Hom. 22. in epist. ad Hebr.

Qui non dent malignè, & tamen ingrata sit eorum eleemosyna.

Iob cap. 31. vers. 33.

Greg. l. 13. mor. c. 26.

Hom. 34. in

alas

fium. 32. alas eleemosyna, Chrysostomo docente, *non tamen pavonis instar, admiratores sibi deligit in terrâ, cùm muneratorem habeat in cælo, cò suis aureis alis subvolat, & Christo se fistit, quem in mendico agnoscit.* Eleemosyna tam non cupit esse nota, ut si possit, etiam clam domino suo latere velit: nam homo verè misericors, non laborat ut à multis sciatur quantum dederit, modò sciat is unus, qui potest danti reddere. Ideo D. Cyprianus hunc benevolum in egenos animum, securitatis nostræ salutare vocat præsidium, quo Deum debitorem constituimus, & Christum judicem demeremur.

§. III.

In die judicii de misericordiâ rigidum erit examen. Matth. 25. v. 41. SVpremo fatalis judicii die, de misericordiâ rigidum examen erit, & quæstio. Ii quibus cor immite, durum, immisericors fuit, terribile velut in tabellâ decretum legent: *Ite maledicti in ignem æternum.* At ii quos jam ab æterno divina destinatio Angelorum sotietati adscripsit, fidentiùs loqui poterunt cum judice; licebit illis dicere: Da, quia dedimus: da te, quia tuâ causâ dedimus: miserti sumus aliorum, tu nostri miserere: fecimus quod jussisti, redde quod promisisti. Non erubescet hæc postulata judex, & debitorem se libenter fatebitur. Cernent electi patulum in Christi latere hiansque & roseum vulnus, inque eo velut gemmis scriptum: *Venite benedicti, possidete regnum.* Impetrastis quidquid petitis. Agnosco promissionem meam, laudo misericordiam vestram, quæ jure sistere se præmio potest; accipite præmium quod pretio æstimari non potest. Quidquid ulli meorum fecistis, mihi factum est. Vestra me commiseratio cibo potúque sæpius refecit: vestris ego vestibus tegebar, ad vestras ego ædes peregrinus divertebam; vester in me amor, ipsos ad me carceres penetravit; vestrâ misericordiâ vixi: *Venite benedicti.* Fragmen panis famelico dedistis? En, mensam paratissimam, venite æternùm epulaturi. Peregrinos tecto non exclusistis? Angelorum cives vos esse jubeo. Seminudorum algentibus membris lanam injecistis? adeste, immortalitatis purpura velandi: *Venite benedicti.* O quæ hæc rerum commutatio pro centonibus, pro obolis, pro mensarum miculis, paludamentum gloriæ, thesauros cœli, delicias non finiendas recipere! Eccli. 16. v. 15. *Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum, & secundum intellectum peregrinationis ipsius.* Hæc, si quàm vera, tam essent omnibus persuasa, nemo foret, qui non tam vili vellet cœlum emere. Verissimè dixit Augustinus: Cæs. Arelat. hom. 13. *Si vis mercator esse optimus, da quod non potes retinere, ut recipias quod non poteris amittere; da modicum ut recipias centuplum; da pauperi numum, ut à Christo impetres regnum; da buccellam, ut obtineas peccatorum veniam; da vestem ut mereari gloriæ stolam; da vilia ut consequaris æterna. Quæ autem stultitia,* inquit Chrysostomus, *illic tua relinquere unde exiturus es, & illuc non præmittere, quò iturus es? Illic ergo tua repone ubi tuam habes patriam.*

In Matt. 6.

VIII. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SIMBOLVM VIII.

Symbolum VIII. Vilis sui æstimatio. CVPRESSVS. Hęc perpetui viroris & jucundi odoris arbor putredinem in se non admittit, ab aliis etiam, cadaverosum fœtorem prohibet. Hac non immeritò *Vilis sui æstimatio* significatur, quæ latentem superbiæ vermiculum interficit, nec hominem ita corrumpi finit & putrescere, ut sibi placeat. Mala certè sanies, placere sibi ipsi. Odi superbos & arceo. Clamat David: Psal. 100. v. 7. *Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam.* Rarum ajunt esse generosum pharmacum, cui non insit veneni aliquid aut sacchari: nullum certè vitium est, in quo non aliquid superbiæ. Percense omnia, & sic esse

A deprehendes. *Initium omnis peccati est superbia, & qui tenuerit eam, replebitur maledictione, & subvertet eum in finem.* Eccli. c. 10. v. 15.

Superbia pessimi ingenii fomes, funestis ac multiplicibus vitiis in diversa prorumpit, odii, amorisque & super omnia invidiæ suppliciis obnoxia. Nec alii magis anxii aut perpetui motus sunt, quàm hominum non tam quærentium laudem, quàm hanc sibi deberi credentium. Et contemni se facilè suspicantur, & hanc aliorum, ut putant, contumaciam, in se acerbissimis curis vindicant. Jam sua vitia nesciunt, jam virtutes aliorum. Sic inflatis & turgentibus, pietas, fides & quidquid in hominibus sacrum, infra famam honorúmque cupiditatem jacet. Et ceterorum quidem vitiorum materies sæpe vilissima, plerumque nobilissima est superbiæ, quæ quodvis præclarum facinus, eruditionem omnigenam & virtutem, omnem sanctitatem audet arrodere; prorsus ad instar vermium, qui non nisi optima pyra aut poma perrodunt: non est qui Diaboli mores venustiùs exprimat superbo. Ille Altissimo par esse nitebatur, iste non exequari vult aliis, sed præferri. Sed nusquam non *resistit superbis Deus*, uti miles stans in pinnis mœnium, quotquot ascendunt, romphæa deturbat: quandoque tamen etiam vi nullâ superbus à Deo sternitur, perinde ac si regius olitor excrescentes in altum herbulas ludentibus digitis attondeat. Saul humilis in regem evectus, sublimis dejectus est. Sunt qui naturâ cepas, sunt qui araneas aut feles horreant nativo odio: hæc natura Dei est, superbos horrere & execrari: *Abominatio Domini est omnis arrogans:* Immundus est apud Deum omnis qui exaltat cor suum. Sed veluti pestifera lues, variâ corporis parte se prodit, sic superbia non unâ morâtur sede: quorundam occupat oculos, aliorum linguam: horum manus invadit, plurium vestę se involvit: sunt quorum collari tam pacata sedet & immobilis, ut illam nec centum concionatores loco moveant. Sunt quos sui negligentes, & juratos superbię hostes diceres, nisi suas epulas, ædificia sua, liberos suos atque familiam, ipsâm supellectilem suam superbire docerent, arcano magisterio. Sic variè superbiam spiramus, subtili prorsus ventulo; quandoque ipse nos dejicimus infra quamlibet vilitatem, rosas & mulsa loquimur, aulæ byssina verba jactamus, omnium genibus advolvimur, ut malè super alios efferamur; in alto jam positi, nec superiorem ferimus, nec parem. Quid superbis pulvis & cinis? levi te mors afflatu disperget. Quid tibi places Suffene? fœtes hominibus, fœtes Angelis, fœtes Altissimo. Terram spiras (ô lutum prisci Adami!) & Luciferi fœtorem spargis. Si tibi non odor tantùm cupressi, sed & altitudo placeat; age, ascende, sed præter te solum, neminem despice. Hoc grande & præclarum est, in alto non altum sapere; cùm extolleris, teipsum deprimere, & (quod prædestinatorum est proprium) meritis cælum attingere, & opinione suâ circa solum repere. Bernardus: *Semper*, inquit, *divinæ gratiæ familiaris esse solet humilitas. Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ cedere non novit honoribus, insolescere gloriâ nescit? non est magnum in abjectione esse humilem, magna & rara virtus est, humilitas honorata.* Auditis hæc reges, & principes, rerum Domini? Auditisne ista vos viri tam docti quàm superbi, vos tam fastuosi quàm fumosi? rara virtus est, *humilitas honorata.* Veræ autem humilitatis hoc est proprium, ut quò quis, cælo teste, sanctior, eò se judice vilior censeatur. Abraham Deo commendatissimus, nonne sibi *cinis & pulvis*: Petrus Ecclesiæ petra, nonne se palam & ex animo professus *hominem peccatorem*? Paulus, vas electionis & Apostolorum princeps, nonne sibi *abortivum, & indignus vocari Apostolus*? Verè aliud exaltationis principium non est, quàm humilitas, & vilissima sui æstimatio.

Superbus est invidiæ suppliciis obnoxius.

Diaboli mores venustè exprimit. Iac. 4. v. 6.

Superbiæ sedes varię.

Prov. c. 16.

Gen. 18. v. 27. Luc. 5. v. 8. 1. Cor. 15. v. 9.

§. I.

Superbia est omnium virtutum ruina.

SVperbia virtutum omnium ruina, & altissimum hominum & angelorum præcipitium. Qualis, ô Deus, inter cælum & terram facta est olim commutatio! Pulcherrimus omnium angelus cælo præcipitatur, & miserrimus omnium mendiculus in cælum ab angelis deportatur. Nam unde Lucifer superbus cecidit, eò ulcerosus Lazarus ascendit, quem credibile est sæpius sua ulcera numerasse, quàm suas virtutes, nec dubium quin cunctis patientior sit visus quàm sibi, genuino sui contemptu. Non illepidè & verè dixit Sanctorum quispiam: Parum valet, qui se aliquid valere censet; nil penitus valet, qui se multum valere autumat. Huic assentitur Bernardus, &, *Omnia*, inquit, *illi desunt, qui nihil sibi deesse putat.* Addi potest: cælo natos non videri, quibus sua tantùm placent; qui alienæ vitæ superbissimi censores, suæ vanissimi æstimatores, tam fallun-

Superbus est vitæ alienq; censor,

tur circa aliena, quàm in propriis cæcutiunt jucundâ lippitudine. Abite, ô vani, cælum ejuscemodi pavones non admittit: cælo prædestinati, nullius vitam ita rigidè censent ac suam, nullius mores toties damnant quàm suos; facilè indulgent omnibus, nunquam sibi; in neminem sevetiores quàm in seipsos. Miseri nos! pulvis sumus & umbra, brevi ad plures abituri, & tamen origines nostras, & Majorum imagines longâ ostentatione percensemus, tanquam si magis homines sint, qui plures avos numerant. *Homo vanitati similis factus est, dies ejus sicut umbra prætereunt.* Quoquò vertamus, oculos, lacrymas nostras cernimus. Cælum tuemur? patriam quidem eminus videmus, sed in exilio nos esse sentimus. Terram despicimus? foveam illa nobis minatur, & licet eam pedibus calcemus, caput tamen nostrum sibi ea pollicetur, paullò pòst pro libitu tractandum. Nos ipsos aspicimus? ô pulchrum & rubicundulum pomum! sed vermiculus latet. Putredo, sanies, mors penitis visceribus delitescunt. Cor ipsum inspicimus ô profundam specum, & fœdam! quantum hîc anguium & colubrorum agmen? heu, vitiis scatemus, nobis tamen nedum vilescimus. Miseriis, stultitiâ, peccatis obruti jacemus, & tamen beati, sapientes, docti videri volumus, ac digito monstrati. Prædestinatos universa hæc ad maximam sui vilitatem compellunt, ita ut quò magis se suáque considerant, tantò magis in dies sibi ipsis sordescunt. Et his ex facili, uti B. Paulo, sordent omnia, qui sibi priùs ipsis sordere incipiunt; nec difficulter omnia contemnunt, qui ante omnia seipsos. Quisquis beatus esse vult, discat contemni, &, præter Deum contemnere universa. Norunt prædestinati quàm verè sit dictum à Chrysostomo: *Minimum de se sensisse tam magnum est, quàm res maximas fecisse.* Norunt clamantis vocem: Qui vestrum major esse voluerit, in regno cælorum (si tamen eò perveniat) minor est futurus. Viam humilitatis norunt esse confragosam, & initio nonnihil difficilem, sed planiorem paullatim & commodiorem; colliculum sibi esse superandum sciunt. Hunc quærunt & ab aliis ostensum avidè scandunt; amant contemni, occasiones arripiunt: cùm se despici vident, lætantur, sibique ipsis plus quàm ullus inimicorum insultant, horum nemo, sui despicientiam gladio se vindicaturum minatur; nec verbo vindicant: nemo manum, nemo pugionem intentat contemptori, ut qui plus commodi ferat quò plus contemptus. Prædestinati in scholâ Christi altè combiberunt, se hominum sannis non decrescere, nec contemptu fieri minores. Tantus est unusquisque, quantus est in oculis Dei, non pilo major, nec juxta hominum intuitum Deus judicat. Parvi Deo sumus, si magni nobis: grandes ipsi, si nobis exiles. Puteus quo est profundior, hoc illius aqua purior; æstimatio sui quo vilior, hoc Deo gratior. Defodiendi sunt immodici, ingentes animi deprimendi, atque universa nostra superbia, miseriarum, inscitiæ, defectuum nostrorum mole obruenda. Moschum ajunt in locis graveolentibus amissum odorem recuperare: ita nos si seriò nobis ob sordes nostras vilescamus, non quem hactenus dedimus, sed quem oportuit, emendatoris vitæ odorem exhalabimus.

Psal. 143. v. 4.

Cor habens ut profundam specum vitiis plenam.

Prædestinatus omnia ad sui vilitatem compellit,

Hom. 3. in Matth.

Amat contemni, & inde lætatur,

Sciens se sannis non decrescere. *Imit. Christi lib. 3. c. 50. 1. Reg. 16. v. 7.*

§. II.

ROgatus vir religiosissimus, quam potissimùm ad cælum viam invenisset, respondit: *Si se homo semper accuset. Hoc pænè tota Christianorum disciplina est*, inquit Augustinus. Ambrosius: *Signum*, inquit, *Electorum est, malè de se sentire, & vultus suum agnoscere.* Gregorius, *Reproborum*, ait, *est proprium, semper prava agere, & nunquam quæ egerint, retractare.* Omne enim quod faciunt, cæcâ mente pertranseunt, factúmque suum, nisi puniti, non agnoscunt. Electi actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discutiunt, nec inde secuti sunt, quia, videri à Deo in se quod ipsi non vident, agnoscunt. Ecclesiastici consilium est: *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam, quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.* Verè maxima in omnibus perfectio, suæ imperfectionis cognitio: & longè laudabilior est animus, cui nota est infirmitas propria, quam qui cà non respectà, mœnia mundi, vias siderum, herbarum vires, fundamenta terrarum & cœlorum fastigia timatur. *Cogitas magnam constituere fabricam celsitudinis? de fundamento prius cogita humilitatis: omnes delectat celsitudo, sed humilitas ad eam gradus est. Excelsa est patria, sed humilis est via: qui seriò inquirit patriam, non recusat viam.* At verò, quod D. Hieronymus meritò deplorat: *Multi humilitatis umbram, veritatem pauci sectantur: pauci, sed hi beati & cælo prædestinati, qui quò magis seipsos vident, tantò magis sibi ipsis displicent, tantò pretiosiores Deo, quantò sibi viliores; qui minùs se vident, minùs sibi displicent. Multi sciunt multa, seipsos nesciunt, tantò minores in Dei oculis, quantò majores in suis. Magnus & tutus ad Deum adscensus est, propriæ vilitatis agnitio.* Et verissimè dixit Cassiodorus: *Descendendo cælum ascenditur.*

Lib. de virg. c. 31. Apol. de Dav. c. 9. in c. 5. Isa.

Eccli. c. 3. v. 20.

Aug. de verb. Dom.

Hier. ep. 27.

S. Greg. l. 35. mor. c. 5.

In Psal. 6.

IX. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM. IX.

HAstis per oleaginum sertum connexis repræsentatur *Dilectio inimicorum.* Olivæ ramus, priscis notissimum pacis signum fuerat. Plexilis hîc oliva hastas hostiliter concurrentes conciliat, & in amplexum cogit, uti amor inimicos. Serium Christi præceptum est: *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii patris vestri qui in cælis est.* Opus hoc, inquis, arduum est & difficile. Sed quo difficilius, hoc Deo gratius & nobis utilius. Multa sunt genera eleemosynarum, quæ cùm facimus, adjuvamur ut nobis dimittantur peccata, sed cà nihil est majus, quàm cùm ex corde dimittimus peccata iis qui offenderunt nos. Christus jam in alto pendens, linguam solam à flagris & clavis habuit immunem, & hanc in ipsa cruce primò omnium solvit, in patrocinium eorum qui se manu aut linguâ crucifixerunt. Disertus & potens suismet hostibus advocatus. Et discipulos in hoc habuit hîc in cruce Magister, sed pauciissimos. Stephano pro inimicis oranti cælum panditur, velut si ad nobile hoc spectaculum cælites omnes sint intenti. Idem sanctissimus protomartyr pro se stans, pro inimicis utroque genu flexo precatur, & simul patefactum intuetur cælum, stantémque Jesum

Symbolum IX. Dilectio inimicorum.

Matth. c. 5. v. 44.

Aug. in Enchir.

Act. 7. v. 55. & 56.

Stephano oranti cælum panditur.

Jesum à dextris virtutis Dei. Si liceat quærere: Domine quid hoc agis? priùsne præmium & triumphus, quàm prælium? nondum os Stephani aperitur, & jam cœli januæ reseruntur? nondum vivere desiit hic Levita, & te jam videt? nunquid nemini bene meritorum te finis esse aspectabilem, nisi in supremo tui domicilii recessu? quid ergo est quod Stephano exeat obviam beatitudo, & extra cæli januas procurrat? nondum ex arenâ hîc miles abiit, adhuc in pulvere luctatur, etiamnum orat, & quidem pro suis hostibus. O felix & potens oratio! Sed perpendamus causſam sic acceleratis præmii. Tam grata Deo est injuriarum remissio, & seria deprecatio pro inimicis, ut mitissimus Deus omnem hîc majestatem, ponat, amplissimam legis gratiam faciat, nec ad regium solium primùm coronare athletam velit, sed præveniat, jubeâtque pulcherrimam beatitudinem ad ipsas palatii valvas, imò extra domus limina prodire, ut felicissimus hic pugil, qui hostes infensissimos ac ipsos interfectores suos amavit, pròque eis & lacrymans & moriens supplicavit, præter legem honorificentissimè ad triumphos evocetur. Et hoc est æterni regis privilegium, iis qui injuriarum volunt esse immemores, concessum. Adeo non malè pati, sed malè facere, est malum perpeti. Mitissimus David, qui cum ursis & leonibus pugnabat, & vincebat; ille sic strenuus & nullo timore perterritus, cùm hostem capitalissimum Saulem sub hastæ cuspide non semel teneret, parcere tamen maluit quàm occidere, illúdque veluti armorum suorum insigne cantabat: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.* Fortissimus Paulus qui armatorum cuneos, qui mortem, qui inferos ipsos in certamen vocabat, in inimicos adeò clemens erat & benignus, ut diceret: *Maledicimur & benedicimus: persecutionem patimur & sustinemus: blasphemamur & obsecramus.*

Psl. 7. v. 5.

1. Cor. c. 4. v. 12. 13.

§. I.

NObilissimum & generosissimum vindictæ genus est, ignoscere cum possis ulcisci: & longè gloriosius est tacendo vincere inimicum, quàm respondendo: *Honor est homini qui se separat à contentionibus.* Ambrosius: *Vindicare se*, inquit, *non est actus fortitudinis, sed abjectionis, & timiditatis:* Vincitur ab inimico, non vincit, qui se vindicat. Nec aliter sentit philosophorum princeps: *Sicut debilis est stomachi*, ait, *cibum duriorem non posse concoquere; ita hominis pusillanimis est, verbum duriusculum non posse sustinere.* Nemo luculentiùs probat se Christianum esse, quàm qui amat inimicum. Virtuti exercendæ aut sinceriſſimo amico est opus, aut asperrimo inimico, cui nemo unquam sic nocuit, ut non magis sibi ipsi. Chrysostomus: *Vindicta*, inquit, *in corde posita, nocentior est viperâ.* Neque enim minus malum est, referre injuriam quàm inferre. Inimicum feris? teipsum letaliter jam læsisti. Et hoc est prunas è foco rapere, sed omnium primò sibi manus amburere, dein alios iis perfundere. Sic semper prima pars malorum in auctorem suum vertitur; interdum etiam noviſſima, cùm sæpe interim sit illæsus, in quem pernicies parabatur. Quisquis alium odit, primum animæ suæ vulnus infligit. *Qui non diligit, manet in morte.* At durum est, quidquid dicant alii, durum est, inimicum amare: Sed erit longè durius inter innumeros inimicos apud inferos ardere. Difficile eum diligere quem vix odio dignum censeas: sed difficilius erit audire ab iride clamantem: *Abite maledicti in ignem æternum.* Nimis arduum est, illæsum eum sinere qui toties læsit: Montem non scandet, qui virat ardua: cœlum fugit, quisquis inimicum odit. Peregrinabundi huc illuc sæpe currimus, subinde deteriores redimus; templorum aras cerâ cumulamus, nos interim saxea pectora gerimus; impetrando Jubilæo satagimus,

Prov. c. 20. v. 3.

Lib. 1. Offic. c. 36.

Aristo. lib. 4. Ethic. c. 3.

Christianus est qui amat inimicum.

Hom. 42. in Act. Apost.

Tertull. de Pœnit. c. 3. v. 14.

Matth. c. 25. v. 41.

A nec tamen vindictam urgere desinimus. O mi Christiane, Jubilæum Deus in ædium tuarum vestibulo tibi statuit, tuum facis vel verbulo. Dic: *Ignosco*, & noxarum omnium veniam impetrasti: Dimitte & dimittetur tibi, nam si tradideris corpus tuum ita ut ardeat, charitatem autem non habueris, etiam erga inimicos, nihil tibi prodest. Dives censetur, qui multos numerat debitores: inimici in te injurii multa tibi debent: ideo ab illis ditesces si velis. Subduc modò ratiunculam, quantum tibi sit æris tui, quantúmque alieni: dives es, si non reddis iis quibus debes. Quot nomina apud Deum contraxisti? & jam negligentiâ tuâ factus es non solvendo. Quin tu ergo Deum ad debitores tuos remittis, & tua nomina, quæ nunquam posses, pr... illos expungis? Dimitte & dimittetur tibi. *Relinque ximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solvet.* Ingentia tibi debita condonat Deus, si tu aliis parv... Notum illud Hieronymi: O formidolosa sententia! *Si* B *parva fratribus non dimittimus, magna nobis à Deo non dimittuntur.* Veniam quam quis habet inimico, hanc à Deo speret.

Luc. c. 6. v. 37.

1. Cor. c. 13. v. 3.

Eccli. c. 28. v. 2.

§. II.

ERgo saltem tui miserere, ô homo, & ne teipsum oderis, ama inimicum. Ultionis non longa est delectatio, misericordiæ sempiterna. *Noli*, obsecro, *vinci à malo, sed vince in bono malum. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; sitierit, da ei aquam bibere, prunas enim congregabis super caput ejus, & Dominus reddet tibi.* Vince in bono malum. De hac victoriâ Chrysostomus: *In Olympicis*, ait, *certaminibus Diabolo consecratis lex est, malefaciendo vincere: in stadio Christi, omnino lex est contraria; hîc enim non eum qui percutit, sed qui percutitur, coronari decretum est.* Si mansuetudinem exhiberemus, essemus omnibus insuperabiles, nec ulla ad nos injuria perveC niret. Ergo, ne dicas: reddam malum. *Expecta Dominum & liberabit te. Nec dicas, quomodo fecit mihi, sic faciam ei.* Et cur damno tuo nocere cupis alteri? O canis, quid lapidem mordes? cum manu age quæ misit lapidem. O bubo, ô cæce, quid furis in adversarium? *dimitte eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret tibi.* Ad mortem damnatus carnifici non indignatur, sed judici. Et cur, misselle homo, carnificem tu tuum invadis? judicem attende. Deus est, qui talem in te antagoniſtam immisit, sed bono tuo, plectendis delictis tuis. Jobo Diabolus nec unum quidem oviculam ademisset, nisi Deus id permisisset. *Dominus dedit, & Dominus etiam abstulit*, non Diabolus. *Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper*, respondit Pontio Christus. Idem prorsus inimico tu tuo responde. Plurimis plus inimici profuere quàm amicissimi. Tyrannos tolle, non erunt martyres: non sint inimici, tollentur plurimorum præmia. Non minùs Diocletianus Ecclesiam ampliavit immanitate & gladio, quàm Constantinus liberalitate & auro. Evangelicus ille paterfamilias, voluit frumentum & lolium unà surgere: *Sinite*, inquit, *utraque crescere, sed usque ad messem.* At nos præproperi & in perniciem nostram festinantis ingenii homines, ut primum noxiam herbulam conspicamur, mox clamamus: Carduos ad ignem, ad flammas lolium, inimicos ad Orcum. Lentiùs, ô boni, lentiùs; non sic licet ante messem in agros grassari. Tempore messis dicetur messoribus: *Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum.* Cur ergo vota nostra damnamus ipsi tam malè festinato impetu, quid inimicos ad pœnas raptamus? hoc genus lolii, falcem & ignem non evadet, sed nondum est messis. Christus cùm suos orare, ac septemplicem petitionem divino patri offerre docuisset, è septenis his petitionibus non sine causâ solam illam de condonandis

Rom. c. 12. v. 21.

Prov. c. 25. v. 21.

In c. 12. ad Rom.

Prov. c. 20. v. 22. & Prov. c. 24. v. 29.

2. Reg. c. 16. v. 10.

Job c. 1. v. 21.

Joan. c. 19. v. 11.

Matth. c. 13. v. 30.

Matt.. c. 13. v. 30.

nandis injuriarum debitis repetiit, explicavit, & quid explicatione hac aliud declaravit, quàm, quædam monstranda esse, quædàm etiam inculcanda. Nec enim unquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur. Et vel inde divinam legem dilaudans David: *Latum*, inquit, *mandatum tuum nimis*. Verè latissimum, quod notos ignotósque, tam benefactores quàm hostes, dignos & indignos, inimicos perinde atque amicos amari præcipit. *Nemo torque aureâ collo assusâ, tam certò se vel divitem, vel doctum, aut nobilem probat, quàm certò quis Dei se filium esse demonstrat, qui inimicos amat.* Sed quis ita semper apud se est, cùm iræ fluctus insurgunt, qui non pessimis execrationibus inimicum liberali ore devoveat? At Christiani est, imperare iræ & motos ejuscemodi fluctus componere. Pulchrè Augustinus: *Audisti*, ait, *convitium? ventus est. Iratus es? fluctus est. Vento igitur flante, fluctu surgente periclitatur navis, periclitatur cor tuum. Audito convitio vindicari vis, & ecce vindicando te, fecisti naufragium, & quare hoc? quia dormit in te Christus, oblitus es Christum. Nimirum excidit tibi, Christum, cùm crucifigeretur, inimicis suis non crucem, sed veniam à patre lacrymis exoràsse. En ergo Christus in te dormit, qui pro suis hostibus, non vigilare tantùm, sed & mori te docuit.* Excita ergo in te Christum, & dic tibi ipse: Et qui sum ego ut ulciscì me velim? forsan priùs ego mortem, quàm inimicus ultionem meam sentiet. Hinc verò migrantem animam repellet à se Christus, qui mansuetudinem docuit non furorem; submissionis præceptor, non ultionis; charitatis atque veniæ magister, non odiorum & vindictæ.

Psal. 118. *v.* 96.

Chrys. hom. 2. in epist. ad Ph.

Serm. 3. inter 17. hom.

§. III.

Sed sine oculis, sine auribus est ultio, surda & cæca fertur, quò eam rapit impetus, ut jure priscus poëta indignetur:

Plaut. in Pœn. Act. 3. scen. ult.

——— *Verùm ita sunt isti nostri divites*
Si quid bene factas, levior pluma est gratia:
Si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt.

Nempe plumbeo plerique sunt obtusóque & jacente animo, qui rebus omnibus, præterquam injuriis indormiunt. Qualibet offensionis aurâ, gratiam avolare jubent & evanescere, contumeliam grandi odio, velut appenso plumbo in pectus altissimè demittunt. Date veniam, Christiani, ab ipsis idololatris superamur: eorum & testimonia & exempla nos lapidant, ut supremo mundi die nulla nobis futura sit excusatio. Sanè Pompeio Magno non magis laudi datum lego, quod tribus amplissimis triumphis tres orbis terrarum partes complexus sit, quàm quòd esset, ut

Lib. 2. hist.

Paterculus scribit, amicitiarum tenax, in offensis exorabilis, in accipiendâ satisfactione facillimus. Augustus Imperator Cinnam necem sibi machinantem vitâ donans: O Cinna, inquit, iterum tibi vitam do, prius hosti, nunc insidiatori ac parricidæ, eique consulatum obtulit. Vis exitum? Cinnam habuit perpetuò amicissimum, & solus illi hæres fuit. Phocion innocentissimus, & Imperator, jam capite damnatus, cùm lictor ei venenatum calicem porrexisset, rogatus à cognatis, quidnam ad filium mandaret? Mando, inquit, ut obliviscatur hujus poculi, quod ab Athenensibus propinatum nunc epoto. Julius Cæsar nihil unquam præter injurias oblitus dicitur. At quis nostrûm hîc videri aut esse vult oblivioßus? quàm firmâ plerique omnes memoriâ sumus, cùm injuriarum res agitur? Beneficia pulveri, silici verò injurias inscribimus, manet altâ mente repostum. Nemo cedit, nec Deo quidem imperante. Jam olim Deus vindictam omnem prohibuit, & severè prorsus edixit: *Mea est ultio, & ego retribuam in tempore.* Nihilominus quotusquisque est, qui non impiè reclamet? *Mea, Domine, est ultio, & ego retribuam.* Opponit iterum Deus: *Mihi vindictam: ego retribuam.* Obluctatur iterum homo: *Mihi vindictam, Domine, ego retribuam: tu nimis es exorari facilis, sera nimis tua est ultio.* Sic improbissimo & plusquam temerario ausu, Dei munus invadimus; gladium in inimicos nostros ab ipso stringendum flagitiosè præripimus; pars læsa cùm simus, judicis severitatem induimus.

Vindicta Deo relinquenda. *Deut. c. 32. v. 35.*

§. IV.

Narrat Rufinus Aquilejensis (& complures alii Græcorum interpretes): Ad Sisojum, inquit, religiosissimum senem, injuriam quidam passus se contulit, & contumeliæ genus, ore, ut fit, tragico exponens: Obsecro, inquit, permitte mihi Pater, ut homo sim, & me vindicem. At senex multis apud eum precibus institit, ne sic homo esse vellet, ut diabolus fieret. Nimirum Deo id curæ futurum, Deo vindictam omnem permitteret; sat fortem esse hunc ultorem; injuriarum reum divinas manus non evasurum. At ille: Mihi certum est, inquit, hoc ei non condonare, nec desistam dum par pari reddidero. Cui senex: Quæso te, inquit, homo sis, sed Christianus, & quid ratio dictet, non quid impetus velit, attende. Et verò ratio, inquit iste, hoc suadet, ut ei non parcatur, qui nec ipse pepercit aliis. Contra Sisojus: Sed hoc tuum non est, inquit, aut velle, aut facere. Jus gladii in hac causâ penes solum Deum est. *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum liberè egit.* Nobis hæc agendi libertas negata est. Et nosti, credo, quid Christus non consilii sed præcepti dederit: inimicis non tantùm veniam, sed & preces, amorem, beneficia deberi. Pater, inquit iste, animus meus commotum mare est, nec quieturum dum me vindicaro. Quandoquidem ergo, inquit Sisojus, obfirmasti animum, saltem non præcipita; obsecro priùs oremus. Ambo simul submiserunt genua, & vocem præivit senex, in hæc verba: Deus, tuum nobis auxilium jam non est necessarium nec ut pro nobis sollicitus sis, rogamus: nos ipsi omnia curabimus; nostra est ultio, & nos retribuemus, jámque in eo sumus ut inimicos nostros ponamus scabellum pedum nostrorum. Adeo perculerunt hominis animum hæc verba, ut mox toto corpore ad senis genua provolutus, humentibus oculis promiserit, illatam injuriam nec verbulo à se vindicandam. Hoc Justi justorum præceptum est; hæc germana filiorum Dei nota, non gravatè dare veniam offendenti, insuper etiam offensam beneficio redimere. *Videte*, inquit Paulus, *ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semper quod bonum est sectamini in invicem & in omnes: nulli malum pro malo reddentes.* Hæc Paulus; sed hæc Christus apertiùs etiam longéque severiùs injungit; *Vobis*, inquit, *dico qui auditis: diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: benedicite maledicentibus vobis. Et prout vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. Et si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt. Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt: Verumtamen diligite inimicos vestros & erit merces vestra multa, & eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.* Hæc quidem justè imperas & liberaliter promittis, sed, ô bone Domine, quàm multi sunt qui te non audiunt, nec lex tua apud illos tanti est, ut finem ponant odiis; fatentur nolle se in istam ignoscendi facilitatem effeminari; nil sibi fore jucundius quàm præsenti & pari monetâ factam injuriam persolvere: atque si optio illis, quæ Salomoni, fieret postulandi quod vellent, non sapientiam

Rufin. l. 3. n. 77.

Pasch. c. 10. n. 2.

Pelagius libell. 16. n. 10.

Pallad. in append. Laus. hist. n. 13.

Psal. 93. v. 1.

Psal. c. 109. v. 1.

1 Thess. c. 5. v. 15. Rom. c. 12. v. 17. Luc. c. 6. v. 27. 28. 31. & seqq.

3. Reg. 3.

pientiam peterent, sed vindictam. Horum nemo non clamaret: Da mihi Domine inimicorum meorum animas; cetera relinquam tibi. Hic germanus vindictæ spiritus est, Dei legem non curare, Dei minas parvi ducere, injuriam non tantùm non perferre sed reddere, totam bilem ad unum verbulum evomere, furentis ex dolore animi impulsum sequi, votis omnibus inimicum perdere. *Hæc ulciscendi libido*, inquit Tertullianus, *negotium curat, aut gloriæ aut malitiæ; sed gloria ubique vana est, & malitia Domino odiosa, hoc quidem loco maximè, quia malum duplicat quod semel factum est.* Quid enim refert inter provocantem & provocatum, nisi quod ille prior in maleficio deprehenditur, iste posterior, uterque læsi Domini reus est. Dominus monet: Verberanti te in faciem, etiam alteram genam obverte. Fatigetur aliena improbitas patientiâ tuâ: plus improbum illum cædis sustinendo; ab eo enim vapulabit cujus gratiâ sustines. Et quem honorem litabimus Domino, si nobis arbitrium defensionis arrogaverimus? Sequester patientiæ est Deus, si injuriam deposueris penes eum, ultor est: si damnum, restitutor est: si dolorem, medicus est: si mortem, resuscitator est.

Lib. de patient. c. 8. 9. 10. 11.

Improbitas aliena fatigatur patientiâ.

§. V.

SEd objicias: Semper ego auditor tantùm, nunquámne reponam, vexatus toties? Ita, mi Christiane, tu nunquam repones, etsi centies, etsi millies vexatus. Si vis esse Dei filius, tuo patri hanc caussam committe: tu sile & patere. *Nocentes peribunt qui te vexaverunt, & qui gratulati sunt in tuâ ruinâ punientur. Qui injuriam fecit, recipiet id quod iniquè gessit.* Sed inquis; Injuriam condono, non oblittero, non obliviscor. Itane? hæc tua liberalitas est? nec tu aliam apud Deum quære. *Homo homini*, inquit Ecclesiasticus, *reservat iram, & à Deo quærit medelam? in hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur? Ipse, dum caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?* Clementiæ vanissimus fucus est, nolle ulcisci, nec tamen oblivisci velle: si quid donas, ex integro dona, aut cælum desperа. Nosti, quid minetur Christus: *Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo DE CORDIBVS VESTRIS.* Sed dicas: Ego quidem non difficilis forem ignoscendo: at publicum mihi munus commissum est, impunè nemo injuriam mihi fecerit, honorem meum eo defensum. Obsecro, Christiani, non argutemur in tam serio salutis negotio: auferte hæc picta vocularum ludibria. Munus publicum gerebat & Stephanus, nullum tamen lapidem in hostes regerebat, neque honorem suum ita defendebat, quin sincerissimo pectore clamaret: *Domine Iesu ne statuas illis hoc peccatum.* JESVS crucifixus, non quà hominis tantùm, sed quà Dei filius, supplices lacrymas pro hostibus ad patrem mittebat: *Pater dimitte illis.* Tantæ majestatis non est ullus mortalium, ut turpe sibi putet, injurias præsertim proprias ex toto ignoscere. *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* Sed nulla, inquis, offensionis caussa illi nebuloni à me data est. Si causam dedisses, injuria non esset quam tolerares; parilis utrimque foret læsio. Quid de caussâ disputas? quid Joseph fratribus nocuit, cùm somnium suum narravit? & tamen injuriam omnem jam Ægypti prorex generoso silentio concoxit. Sed non est, inquis, levicula injuria quæ illata mihi est. Quid jam injuriæ gravitatem exaggeras? nec præmium erit eximium, si dimissa offensio sit levis. Virtute nunquam magnus eris, nisi magnis injuriis exercearis. Hieronymum audi: *Deus faber est: inimici lima sunt & mallei, quibus nos ille expurgat sanctiosque sculpit.* Sed nunquid cum Paulo jam lapidatus, aut cum Christo flagellatus, & in Crucem sublatus es? Sed nobilis sum ego, vilis ille homuncio est; & terræ filius. O testa Samia! de eodem luto es, de quo tuus inimicus, aut paullulum meliore. Si vindictæ libido te vincit, non nobilium es filius, sed peccati servus. Ergo potiùs *memento novissimorum & desine inimicari.* Etsi non vindicem, inquis, ut tamen vindicare me nolim, eam mihi vim facere non possum. Potes, modò velis, sed quamdiu odiis alimentum in animo ministras, quidquid cogitas, merum est absynthium: urticas, tribulos, sentes geris in pectore, quibus cruenta conscientia miserrimè uritur. Ardeo, inquis, vindictâ. Nisi maturè hunc ignem sopias & extinguas, cæli januam tibi jam obseraſti, & magnis passibus ad ignes stygios tendis, ubi æternùm ardeas. Porta cæli injuriarum perpessio est, at *qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit.* At nulla, inquis, quies mihi est, non somnus, non cibus, aut potus sapiunt, dum Mardochæum sedentem video & intactum, dum inimicum talia in me molientem cerno & indemnem. Pulchrè, mi homo, in caput tuum deciperis. Narrat Ezechiël de quibusdam militibus qui posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & descenderunt ad infernum cum armis suis. En novum cervicalis genus, gladium! tali cervicali somnum suum fulciunt omnes vindictæ cupidi, qui nullam sibi quietem nisi à convitiis, à manu, à gladio petunt. Sic primus diaboli discipulus (ita Cainum vocat Basilius) in fratrem jugulatrice manu ibat, ut extinctâ fratris gloriâ suam sibi stabiliret. Contrarium evenit. Esau, Saul, Antiochus divinam misericordiam non sine lacrymis imploraruntur, non auditi. Esau non invenit locum pœnitentiæ, quamvis cum lacrymis inquisisset eam. Ita Saul, ita & Antiochus, ab aræ misericordiæ, ad quam confugerant, rejecti, & jure: nec ipsi parcere volebant iis quos inimicos sibi statuerant. *Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam.* Rex David fœdo lapsu peccatum duplicavit, & libidinem sanguine miscuit, quamprimum tamen pœnitentiæ signum edidit, & vix geminas voculas, *Peccavi Domino*, pronunciavit, mox à Nathane audiit: *Dominus peccatum tuum transtulit.* Quoties Antiochus peccasse se fassus, non sine grandi ejulatu clementiam Numinis imploravit, templo donaria vovit, emendatissimos mores in reliquam vitam promisit. Sed repulsam tulit. Nec mirum: longè aliter Hebræus ille rex, & aliter Assyrius tyrannus iste, in adversarios se gessit. David nullo regum inferior bellando & vincendo; omnibus tamen longè superior parcendo, ut qui nihil minùs sibi voluerit licere, quàm ulcisci; benignior vel in hostes suos, quàm in suos cives Antiochus, qui non nisi gladios, ignes, sanguinem, ultionem, cædes spirabat.

Qui se vindicat servus est peccati. Eccli. c. 28. v. 6.

Barnc. c. 4. v. 31. Coloss. c. 3. v. 25.

Eccli. c. 28. v. 3. 4. 5.

Clementiæ fucus quis.

Matt. c. 18. v. 35.

Act. c. 7. v. 60.

Luc. c. 23. v. 34.

Levit. c. 19. v. 18.

Hier. in c. 5. Matth.

Cap. 32.

Hebr. c. 12. v. 17.

Iacob. c. 2. v. 13.

Cur Antiochus non fuit exauditus, David autem fuit.

§. VI.

ÆGrotos medici non deserunt, donec videat prostratas vires ad tumbam fatiscere. Est tamen morbi genus, cujus primo intuitu medicus dicat: Sepulchrum aperite; hic homo moritur. Ita prorsus, licet nullius improbi hominis desperanda sit salus, dum exhalarit, in hoc tamen ægritudinis genere, cùm putrida viscera felle natant, cùm animus odiis & vindictæ cupidine laborat, apertè Joannes Apostolus pronunciat: Sepulchrum aperite huic misero; *est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis*: rarò resipiscunt qui semel obstinarunt animum in vindictam. *Non est sensus, ubi est amaritudo.* Sed etsi clament omnes sapientes, minentur omnes prophetæ, horrentur omnes angeli, ut sepulta injuriarum memoria, in mutuos amplexus ruamus, adhuc tamen audacissimè conciliationem omnem aversamur, adhuc talionem postulamus. Sapientium denique omnium sapientissimus homo, prophetarum

1. Ioan. c. 5. v. 16.

Eccli. c. 21. v. 15.

phetarum doctor, rex angelorum, auctoritate maximâ, potestate summâ venit, non ut suadeat hanc unionem, sed ut præcipiat; non ut consilium offerat, sed ut legem figat, & adhuc impudentissimè refragamur. Audite Christum regem præcipientem, audite reluctantes subditos: Stat Christus & patris nomine imperat: *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.* Stant rebelles subditi & clamant: O Christe, frustra hæc dicis, frustra imperas. *Vobis dico, vobis Christianis.* Nos ab Ethnicis in hoc stamus; non auditis Christe. *Diligite inimicos vestros.* Vix ullus est qui obtemperet. *Ego autem dico vobis, non resistere malo.* Ignavi dicemur & imbelles. *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Rara est hæc oratio & nimis frigida. *Ut sitis filii Patris vestri qui in cælis est.* Nimis carò venalis est hic titulus. *Benefacite his qui oderunt vos.* Contra naturam, Domine, imperas; manda faciliora. *Dimittite & dimittetur vobis.* Non possumus, ut scias Christe, non possumus, hoc est nolumus iram cohibere, dentes restringere, manum continere: & quis cogitationibus imperet? *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra.* Parati sumus perire, modò simul pereat inimicus.

Matt.c.5. v.44. Luc.c.6. v.27. *Matt.c.5. v.39.* *Ibid.v.45.* *Ibid.* *Ibid.v.44.* *Luc.c.6. v.37.* *Matt.c.6. v.14.*

A

B

§. VII.

Qui inimico non remittunt ad inferos properant.

O Christiani, adeóne cælum odistis, ut sic velis remisque ad inferos properetis? Ubi vestrum illud, *Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus?* aut ergo inimici vobis vestri amandi sunt, aut toties vobis ipsi laqueum injicitis, quoties hoc à Deo postulatis: Sicut nos aliis dimittimus, ita tu nobis, ô Deus, dimitte. Sed nos nihil condonamus, omnia vindicatum, omnia imus punitum, odio implacabili. Ergo & tu in nobis nil impunitum relinque. Impiorum est hoc ingenium non prædestinatorum: nam hi tam graviter læsi non possunt quin clament: Pater dimitte illis, Ne statuas illis hoc peccatum; Ego omnia condono, omnia remitto, nihil ulturus. Hæ voces prædestinatorum sunt. Sed priusquam finiam, obsecro vos omnes, qui hæc legitis, nec tamen inimicos diligitis, creditisne hæc vera esse? vera, dicetis, nisi Veritas mentiri & Christus decipere potuerit. Si ergo vera sint ista, uti sunt verissima: quæ tandem impia hæc est contumacia, quæ hæc tam obstinata divinæ legis irrisio, quis iste tam protervus jubentis Dei contemptus? Clamat Christus & præcipit: Ignoscite, dimittite, diligite, non amicos tantùm, sed & quoscunque inimicos. Adhuc vestra stat pervicacia, adhuc inimicos odistis? nondum ignoscitis, nondum malevolos obtrectatores amatis? nec tanti apud vos Christus? nec tanti est Deus? nec tanti cælum est, & æterna salus? & necdum extorqueri à vobis potest vel unicum, sed serium & ex pectore promptum verbulum? Ignosco, dimitto; condonet Deus, quidquid in me à quocunque peccatum est. Adhuc, saxa statis sine sensu, sine voce, sine motu ullo ad veniam? adhuc ferreus vester animus spirat vindictam? adhuc clamatis: Inimico mala crux, inimico mala omnia? adhuc vociferamini: Inimicis ultio, inimicis mors, inimicis omnes diræ? Ergo adhuc in inimicum durant odia? ergo necdum imperantem Christum auditis? Ite jam, ite vos tales Christiani, quâcunque libet viâ, non errabitis: securè & certò, ad illud quò tenditis, diaboli regnum perventuri. Ite compressis oculis; ad inferos jam quævis semita vos ducet: ad hunc viæ terminum non certiùs itur quàm errando. Et certissimum est effatum istud: Non potest amare Deum, qui non cessat odisse inimicum.

C

D

X. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SIMBOLVM X.

Symbolum X.

FLAGELLO ET VIRGIS monstratur *Detestatio præteritorum peccatorum.* Facinus abominabile judicat esse Augustinus, præteritorum peccatorum meminisse, & inde gloriari ac gaudere, cùm de illis magnopere dolendum sit, & contrà nitendum; nam, ut idem Augustinus verè affirmat: *Qui pectus suum tundit, nec corrigit, peccata solidat, non tollit.* Lugens David de se pronunciat: *Peccatum meum contra me est semper:* ideóque Deum tam efflictim rogat: *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis.* Beati qui sic lugent & odio tam generoso peccata detestantur, hoc ipsum dolentes quod non satis doleant; ex hoc ipso tristes, quod minùs quàm par sit tristentur. Et hæc *quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.* In stabilem salutem, inquit Apostolus, quod attentissimè considerandum. Multi salutem per pœnitentiam recuperant, sed heu non stabilem salutem. Ideo Christus disertissimè monet: *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*: explicatè præcipit, non agendam tantùm, sed habendam esse pœnitentiam, eâque retinendam. Nec enim ut stati temporis mutuum, quærenda est pœnitentia, non transvolare permittenda, sed certo perseverandi proposito firmanda. Ita D. Thomas Aquinas: *Vera*, inquit, *& seria pœnitentia, non tantùm à peccatis præteritis expiat, sed etiam præservat à futuris.* Non habet pœnitentiam, qui non habet propositum firmissimum non amplius in priores noxas relabendi.

Lib.5.delib. arbitr. Ps.50.v.5. Ibid.v.12. *2.ad Cor. c.7.v.10.* *Luc.c.15. v.7.* Pœnitentia non solum agenda, sed habenda & retinenda. *Par.3.q.48. art. 8.*

§. I.

CHristus paralytico, quem sanarat, præcepit lectulum ut tolleret: Et mox sustulit grabatum suum, & ambulabat. Occasiones peccati cavendæ, tollendæ, removendæ sunt, & sic ad honesti rectíque metam currendum. Evangelicus prodigus extremâ fame tabescens? *Surgam*, inquit, *& ibo ad patrem meum.* Nec tantùm dixit iturum se, sed ivit. *Et surgens venit ad patrem suum.* Hîc plerique omnes & manuum & pedum usum nostrâ culpâ amittimus. Linguâ valemus, non opere: ore strenui, languidi manu. Arcum intendimus, nec tamen sagittam emittimus: proponimus facturos, non facimus. Post commissas noxas gemimus; sed ne committamus, oscitanter cavemus. Nimirum vulnus obductum cupimus, & sanguinem non sistimus; peccatis medelam admovemus, & affectum ad ea, non tollimus. Differendo & procrastinando senescimus. Ita dum proponimus & promittimus, abit vita, & inter merum & pigrum *velle*, tota evanescit. Sic demum in longis nos propositis mors deprehendit, ridétque tot annis voluisse facere, fecisse nunquam. Augustinus olim talis, sed non diu talis, maturè fecit idque ante senium, quod vidit sibi esse faciendum. *Dicebam*, inquit, *apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat. Et cum verbo jam ibam in placitum, jam pænè faciebam & non faciebam, nec tamen relabebar in pristina, sed de proximo stabam & respirabam. Retinebant me nugæ nugarum & vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & succutiebant vestem meam carneam & submurmurabant: Dimittisne nos?* Dimisit certè & excussit jugum: vitam priorem omnem sic detestatus est, ut aliam viveret.

Luc.c.5. v.18. Ibid.v.20. *Lib.8.Conf.c.11.*

§. II.

NOs sæpe quidem meliorem vitam incipimus, sed hoc tantùm; nec telam hanc perteximus, in cæpris

pris non modò non pergimus, sed in antiquam silvam redimus. Sunt, quis dubitet, multorum pii conatus, sanctæ cogitationes, optima consilia, castissima proposita: sed plerique Athenienses sumus, optimè decernimus, pessimè exequimur, aut certè in exequendo non persistimus. Modos vivendi honestissimos ac planè salutares nobis præscribimus, sed cuivis mox tædio molestiæque cedimus: sancta proponimus & grandia, sed ubi rebellem carnem, invitantes socios, allicientem Dæmonem sentimus, non inviti manus damus, & ad priores vitæ sordes, nos retrahi non prohibemus, instabili prorsus & nimium brevi pœnitentiâ. Decrevisti, mi optime Christiane, vitam instituere castiorem, occasiones cavere, oculis in amore ducibus imperare, carnis petulantiam edomare? rectè. Cœpisti verecundè loqui, paginas impuras aversari? pulchrè. Proposuisti bilem substringere, & iræ moderari, omne odium deponere, invidiam omnem animo pellere? optimè. Instituisti linguam coërcere, silere cùm alii verbis detrahunt, sustinere cùm dicteriis lacessunt? omnia præclarè, & ad normam veræ pœnitentiæ. Quantò verò præclarius, in hoc vitæ curriculo perseverare? quàm multi se heri continuerunt, linguam & libidinem represserunt, iram fregerunt, seipsos vicerunt, qui se hodie in priorem vitæ licentiam effundunt, linguæ & libidinis jugum subeunt, iræ habenas solvunt, vitiis ut ante serviunt. Non est vera, quæ non est firma & stabilis pœnitentia: inconstans hæc & desultoria mentis levitas est. O quales gladiatores sumus, qui doctè quidem ventilamus, eruditè præludimus, sed cùm mucrone pugnatorio utendum, cum in gradu standum, & celeres ictus eludendi sunt, ignavi recedimus, & vulnera in statu evitanda, in abitu accipimus. O quales cursores nos, qui primo itinere brachia jactamus, pedes incitamus, pænè jam sudamus: paullò pòst, ante viæ medium hæremus, deficimus, succumbimus. Ah! quoties præclara conamur, inchoamus cum laude, pergimus aliquamdiu spe bonâ, languemus paullatim, cadimus tandem, jacemus in fine. Arbor frustra flore suo triūphat, & fructus promittit, nisi & proferat. Architectus fundamenta incassùm jacit, si ea non in parietes & muros excrescant. Quid navarchum juvat malum erigere, antennas aptare, vela explicare, applicare remiges, si littore navim non solvat, aut ad littus quàm primùm redeat? Ita nos cum architectis fundamenta jacimus, & nullum surgit ædificium: cum oratoribus crebrò exordimur, vix unquā peroramus: sæpe vela damus cum nautis, sed ingruente procellâ, ad littus, unde solvimus, redimus. Illud nobis in ore continuum: Volo facere, volo me emendare; nihil facimus, nunquam serió emendamus. Per Sacramenta ritè percepta carceribus quidem evolamus, sed medio cursu frangimur, cadimus, jacemus. Et jam nullum amplius extat argumentum promissi nostri quod fecimus, aut divini epuli quod accessimus. Ita quàm memores injuriarum sumus, tam oblivioni propositorum nostrorum. Prudentissimum animalium censetur homo, at sibi stultissimum videri, ajebat Polybius. Nam ceteræ animantes ubi semel offenderint, cavent; non vulpes ad laqueum, lupus ad foveam, canis ad fustem temerè redibunt: solus homo ab ævo in ævum peccat ferè in isdem incautum, oblivioſum animal.

Pœnitentia deber esse stabilis.

§. III.

Isa. 47. v. 7. Hier. 23. v. 7. Ser. 3. in vig. nativ. Dom. Eccli. 34. v. 25.

PEr Isaiam queritur Deus: *Non posuisti hæc super cor tuum* (ô anima) *neque recordata es novissimi tui. Et dixi, cùm fecisset hæc omnia; ad me revertere, & non est reversa. Pœnitudo*, inquit Bernardus, *sine correctione non proderit.* Unus ædificans & unus destruens, quid prodest eis nisi labor? *qui enim baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, nihil proficit lavatio ejus.* Veræ pœnitentiæ comes est correctio, ut jam coërceas gulam, jugules luxuriam, superbiam de-

A primas, & facias servire corpus sanctitati, quod iniquitati ante servierat. Hæc nos omnia facturos pollicemur: vix dies abit, sæpe nec hora, & jam pollicitorum obliti, redimus ad ingenium, & quod Isaias deplorat, è salubri luctu malè hilarescimus: *Vente sumamus vinum & implearmur ebrietate, & erit, sicut hodie, sic & cras, & multò amplius.* Isa. c. 56. v. 12.

Simillimi sumus cum Pharaone ingenii: *Videns autem Pharao quod cessasset pluvia & grando, & tonitrua, auxit peccatum.* Ita nos post impetratam veniam, sæpissime augemus culpam. Quoties manè oviculæ sumus, leones vesperi, & sub humanâ fronte tigrides! quoties manè angeli, vesperi vix homines esse deprehendimur: ita latvam aliam sumimus, & illa nobis sæpe familiarior est, quæ turpior: ita è vasis gloriæ in vasa contumeliæ mutamur, heu crebrâ nimium vicissitudine. *Sicut autem agrotantes*, inquit Chrysostomus, *nisi semper ordinatè vixerint, nulla ipsis disciplinæ per tres aut quatuor dies servatæ utilitatis sic & peccantes, nisi semper sobrii sint, nihil proderit ipsis duorum vel trium dierum correctio.* Pulli gallinacei jam plumantes, sæpe per domesticum atrium musculas & vermiculos, pabuli sui delicias venantur, interim eos sublimis per aërem milvus curiosè numerat. Atque cùm jam volans ille fur, cunctabundo motu, eodem pænè loco pendulus circumtuetur, & quærit quorsum in prædam supernè sese ruat fulminis vice, de cælo improvisus adest, & incuriosam ex his avem rostro transfodit, secúmque trepidantem sub ungue cibum avehit. At pulli ceteri, metu celeres sub matris alas coëunt, sed non diu latent; mox metum omnem obliti & tegi recusantes, è plumatili latibulo securè provolāt, totâ areâ in pastum, ut prius, effusi. Sed adest iterum alatus prædo, & pullum alterum subitò abripit. Diffugiunt iterum pavidi, & notum asylum, maternas alas repetunt. Sed hic mali metus nunquam est diuturnus, & tamdiu lusus iste utrimque luditur, dum pullis area vacuatur. Non impari lusu nobiscum mors ludit: hic vicinum nobis, illic cognatum, amicum ibi abripit. Ingemiscimus, & quia propinquum malum non sine causa credimus, trepidamus etiam, moréque sanctiores promittimus. Sed quamdiu hæc ipsa trepidatio, quamdiu hi gemitus? it unus aut alter dies, & iterum vermiculos passim sequimur, jámque & lacrymarum & gemituum obliti, ad hilares cachinnos & calices; ad lucella justa, ad ejuratas libidines, ad vitior in nostrorum circulum redimus, & ad pristinam vitæ consuetudinem liberè provolamus; tamdiu malè securi, dum ultimæ nobis fluant lacrymæ, & mortis ungues jam nostro hæreant pectore. Tunc velle facere, nimis serum; feciſſe solùm juvat; & quod durum erat pati, tunc meminisse dulce est. Sed hæc neque aliis, neque nobis ipsis satis credimus: peccata detestamur quidem hodie, cras eadem, sæpe plura & graviora repetimus. Ludimus cum bono Deo; vix facta deflevimus, mox iterum deflenda facimus, ita catenam nectimus è vitiis. Quod deflet Isaias, & minatur: *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis, & quasi vinculum plaustri, peccatum.* Hic mos noster est peccata alia atque alia, aliis atque aliis peccatis accumulare, ac plerumque in pejus proficere. Et quemadmodum Antiochus Epiphanes bonus puer, sed malus juvenis, & vir pessimus fuit: sic iisdem pænè gradibus & nos abimus in profundum. Deletis nāque per pœnitentiam & exomologesin culpis, primâ forsan hebdomade calemus, alterâ repescimus, frigemus tertiâ. Demum omnis bonus spiritus evanescit, & rursum morimur. O lunas, non uno duntaxat mense, nec hebdomade unâ, sed uno quandoque die crescentes & decrescentes, opulentas & inopes. Et quot Euripos in angusto pectore circumgestamus? quoties è bonâ olivâ in oleastrum turpiter degeneramus? heu volubilitatem & inconstantiam, non fortunæ quæ sensim fit pessima, cùm esse bona desinit. *Impius facit opus instabile.* Prov. c. 11. v. 18.

Justorum autem semita quasi lux splendens, procedit & crescit Prov. c. 4. v. 18.

si ad vitiorum nostrorum circulum redimus.

Cap. 5. v. 18.

Prædestinati Dei semel offensi nunquam obliviscuntur.

scit usque ad perfectam diem, peccata prædestinati sic detestantur, ut ea penitus aversentur; non tutum arbitrantur, hunc cum Deo lusum reciprocare, ut peccata commissa defleant hodie, cras iterum deflenda committant. Dei semel offensi nunquam obliviscuntur, nec sine gemitu recordantur condonatæ offensæ. Hinc amplissimam à Deo gratiam ineunt. Offensum se Deus obliviscitur, si nos offensi cum dolore recordemur.

XI. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SYMBOLVM. XI.

Symbolum XI. Voluntatis in bonum propensio.

ANCHORA, est *Voluntatis in bonum propensio*, quæ sese tunc demum exerit, cùm quis firmissimè statuit, nullum unquam gravius peccatum committere, etsi bonorum omnium ipsiúsque vitæ facienda sit jactura. *Psal.* 118. v. 106. *Iuravi & statui custodire judicia justitiæ tuæ. Quod si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.* 1. *Io.* c. 3. v. 21. Ludovicus Granatensis: Reprobationis, inquit, signum mihi certum videtur, facilitas leviter peccandi sine doloris sensu. Nimis est malus, qui quod bonum est nec seriò quidem vult velle: magna pars bonitatis est velle bonum fieri. Cælo prædestinati, ut nil unquam mali velint, id volunt unicè, quod vult Deus. Omni horâ & momento clamant cum Paulo: *Domine quid me vis facere?* Act. 9. v. 7. Non est quidquam quod pro te pati recusem: nihil mihi nimis acerbum aut arduum, nihil difficile nimis erit aut inexpugnabile: omnia superabo tolerando; pervincam & expugnabo omnia Deo meo duce & adjutore. Et quidquid viribus non potero, id ardentissimis desideriis consequar: quôcunque me pedes non tulerint, eò cogitationum alæ perducent: & uti solares herbæ ad suum solem, sic ego semper ad tuam, Domine, voluntatem me vertam. *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam:* Psal. 39. v. 7. 8. *Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei,* in medio memoriæ, intellectus, & voluntatis meæ illam reposui. Bernardus ad hoc divinæ voluntati præstandum obsequium promptissimus: *Pauperculus ego,* inquit, *non habeo nisi unum minutum, voluntatem meam: & non dabo illam ad voluntatem illius, qui toto se totum me comparavit?* Serm. de quat. deb. Æquum omnino est, ut *voluntas divina* regula sit humanæ voluntatis & anchora. Epictetus: *Constitui,* inquit, *& conformavi voluntatem meam divinæ. Vult me febricitare & ego volo. Aliquid aggredi? volo. Potiri? volo: non potiri? nolo. Mori? volo. Quis jam igitur prohibere me aut cogere præter voluntatem potest, non magis quàm ipsum Deum?* Diss. 3. c. 26. Turpe hæc olim à priscis in cæcâ nocte versantibus visa, à Christianis ad clarissimum solem cæcutientibus non videri. *Fiat voluntas tua; tua,* ô mi Deus, *tua voluntas fiat, sicut in cælo & in terra. Quare accingimini & estote filii potentes, ut pugnetis adversus nationes* (insultus vitiorum) *sicut autem fuerit voluntas in cælo, sic fiat.* 1. Machab. 3. v. 58. & 60.

§. I.

HOrologia urbica, primarium unum sequuntur omnia; cur non & omnium hominum voluntates, velut minuta horologiola, ad illud cæleste magnum, ad unicam divinam voluntatem dirigantur? *Sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat.* Dici non potest quàm hoc Deo sit gratum. Gratulatus ipse sibi Deus velut de re maximâ: *Inveni,* inquit, *David filium Iesse, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* Act. 13. v. 22. Ergo diu quæsivit Deus, quæritque ejus animi & voluntatis hominem qui id solùm, in omnibus, semperque aut nolit aut velit quod ipse. Hoc tali reperto homine, gaudium non dissimulat benignissimus pater: *Inveni qui faciet omnes voluntates meas.* Ideo & ipse Dei filius omnem suam ad patris voluntatem composuit: *Descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Ioan. c. 6. v. 38. Ab hac bonæ rectæque voluntatis normâ nimis remotus est, qui non tantùm non ad nutum, sed nec ad imperium obedit. *Sapiens timet & declinat à malo, stultus transilit & confidit.* Prov. c. 14. v. 16. Hoc est comedere, ac tergere os suum, & dicere, non sum operatus malum. Prov. c. 30. v. 20. Qui hujus animi est, oppignerat animam diabolo, & ridet; cælum perdit, nec damnum sentit, tanquam inter omnia damna levissimum.

§. II.

Quod sit signum reprobationis.

Prædestinati non sinunt sibi placere quod Deo displicet.

ATcontra, cælo destinati sic animum in bono stabiliunt, ut omnem mali speciem, & vel umbram peccati perhorrescant: non sinunt id sibi placere quod Deo displicet; in id solùm totâ mente pronissimi, quod, etsi displiceat omnibus, modò uni sciant placere Deo, hoc cogitant, hoc & loquuntur; nec dubium quin sæpius eorum voluntas sic ignescat, ut præ Epictero longè religiosiùs exclament: Deus meus, amor meus! absit hoc à me, ut quod tu vis, ego nolim; aut quod tu non vis, velim ego, tua voluntas, mea est voluntas; imò mea jam amplius mea non est, quia tua esse cœpit; & ideo tua mihi jam sequenda est, quia mea esse cœpit. Idem ego velle debeo, quod tu, & verò etiam, ô Domine, volo. Ægrotare me vis? volo. Pauperem esse? volo Domine. Doloribus affligi? hoc volo. Contumeliis & injuriis affici? etiam volo. Contemni atque despici? & hoc volo, quantumvis id graviter sentiam. Vis me destitui solatiis? volo. Animi angustiis premi? volo, etiamsi tu, mi Domine, id me velis ad extremum usque judicium perpeti. Vis me rebus charissimis spoliari? difficile est quidem amata relinquere, tecum tamen hoc ipsum volo. Etiam mori me vis? inter difficilia omnia, difficillimum hoc est, tamen centies mori non recuso, modò divinis sanctissimæ voluntatis tuæ brachiis immoriar. Vis me præmaturè mori? volo, vel reluctante naturâ. Vis me cælo adscribere? volo, ô Domine, volo. Inferno addicere? Ah! bone Jesu, ut tu tuâ hoc velles sententiâ, factis ego meis volebam & merebar, sed ut ego hoc nollem, & volebas tu & merebaris tuo sanguine. Atque si fieri posset (uti sanè non potest) alterutrum istorum, aut æquissimam tuam voluntatem esse irritam, ut ego beatus sim; aut me damnatum esse, ut justissima tua voluntas sit rata, proclamo: melius est damnari me, & servari quod tu vis, ô Deus. Sed ô bonitas, mortem meam, scio, non vis, qui filii tui mortem ideo volebas, ut posses non velle meam. Per illam ergo filii acerbissimam mortem te rogo, ô pater, ab æternâ morte me serva. En vulnera, en sanguinem quo tibi pro me litatum est: filio nolebas parcere, ut posses servulo. Ego mancipium tuum. O rex immortalis, ad omnem arbitrii tui motum versari me patiar: suave mihi erit quidquid à voluntate tuâ evenerit. *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Hos amat cæli monarcha famulos, qui heriles nutus oculo tam vigilante observant; ut Domini voluntas, lex fiat servi, qui semper explicatâ fronte dicat: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.* Nihil enim *melius est quàm respicere in mandatis Domini.* Eccli. c. 8. v. 37.

§. III.

Deus servos suos vult omne præceptum, &c.

SVum illud nobile monitum commendent Græci: Ne quid nimis. Tu sane, ô Deus, *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.* Psal. 118. v. 4. Servos suos vult Deus ad omne præceptum, & ad omnem nutum paratos promptos, qui vel uno etiam die, vel etiam afflictissimi, millies tamen corde & ore dicant, *quod Deus vult.* Ita quidquid vult etiam hi tam bonæ mentis homines volunt, hoc vult Deus, nam prompti illi

illi constantissimè nolunt, quod Deum aversari sciunt & nolle. Ita hi tales, quidquid desiderant, impetrant, quandoquidem non aliud unquam desiderant, quàm ut ad unam & unicam Dei voluntatem se conforment. Sciunt enim quàm verè Hieronymus de obitu Blæsillæ scripserit ad Paulam: Bonus est Deus, & omnia quæ bonus facit, bona sint necesse est. Nec illi bonæ voluntatis homines pro malo habent quidquid à bono Deo est. Sani sunt? gratias referunt conditori. Languent? & in hoc Domini sui voluntatem agnoscunt & laudant. Charorum orbitas irrogatur? plangunt quod accidit; sed quia sic placere norunt Domino, animo sustinent æquissimo. Unicus rapitur filius? durum quidem, sed tolerabile; quia sustulit ille qui dedit. Immineat dura pauperies, aut gravior pauperie morbus? contemptus affligit aut contumelia? injuriarum agmen lacessit? alias sibi voces elabi non sinunt quàm istas: *Sicut Domino placuit, factum est, ita bene factum; etiam in hoc laudetur Deus.* Benedictus Deus in æternum. Hac bonâ voluntate, velut anchorâ stabiles suprema expectant horam, breve putant omne malum, quod finis melior subsequetur.

XII. PRÆDESTINATIONIS SIGNVM.

SIMBOLVM XII.

Symbolum XII. Moderatio affectuum. *Ad Galat. c.5.v.24. Serm. de S. Andr.*

CITHARA, quâ exprimitur *Moderatio affectuum*, seu, *victoria tentationum. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis suis*, liberè clamat Paulus. Eleganter Bernardus de Christo nos ad se invitante: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, ac si dicat: qui me desiderat, se despiciat; & qui vult facere voluntatem meam, discat frangere suam.* Quod autem pugnantem fatigat, vincentem coronat. Et hoc est lucrari vitam, quotidie sibi suisque affectibus mori. Ubi affectus vivunt, ibi aut cæca, aut mortua est ratio. Ideo sanctissimus David: *Revela oculos meos & considerabo mirabilia de lege tuâ.* Scio Domine in lege tuâ magna & sublimia secreta contineri, sed ego homo sum, carne pressus, & variis affectibus obnoxius; nec ignoro, quanta sit vis illorum qui mentem meam turbant, & excæcant: tuæ igitur pietatis sit aperire oculos meos, & offusam ab affectibus caliginem dispellere. Verè de affectibus Seneca: *Facilius est initia eorum prohibere, quàm impetum regere.* Nam sicut in præceps dato corpori nullum sui arbitrium est, nec resistere dejectum potest, sed omne consilium irrevocabilis præcipitatio abscidit: Ira animus si iniram, amorem, aliósve affectus se projecerit, non facilè reprimet impetum; rapiet illum ad imum vitiorum proclivis natura. Optimum igitur ipsis repugnare seminibus, cujuscunque demum malignioris affectus. In confinibus arcendus est hostis, nam ubi portis se intulerit, modum à captivis non accipiet. *O quanto melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium!*

Psal. c.118. v.18.

Epist. c.85. & 116.

Repugnandum est seminibus malignioris affectus. Prov. c.16. v.32.

§. I.

AVgustinus: *Beati pacifici*, inquit, *in seipsis, qui omnes animi motus componunt & rationi subjiciunt: beati qui carnis concupiscentiis edomitis, regnum sunt Dei, in quo nihil non ordine agitur, in quo mens imperat, non reluctantibus famulis, corporis sensibus.* Hæc illa pax ab Angelis, nascente Christo, proclamata, sed ea non nisi per arma & pugnas obtinetur. Cur enim Deus inter bellicos tubæ clangores Mosi legem in manus tradidit? num mitior & suavior musica, religioni Ecclesiasticæ, quo lex spectabat, non fuisset convenientior, castris tuba quàm templis est aptior? Et nos, mi Christiane, ad castra vocamur, & ad conflictus ab eo, qui legem dedit. Legem non servabit, quisquis contra legis hostes pugnare detrectaverit. Carnem suam nemo vicit blandiendo: suadentem Diabolum, Mundum seu blandientem, seu sævientem sine pugnâ nemo superavit; resistendum est & luctandum cum omni affectu, quem hostes divinæ legis concitant. Qui suis solùm noxis irascitur, & affectibus indulget, is malæ arboris ramos amputat, sed salvâ radice: rami repullulabunt. Ita Chrysostomus Christi verba expendens: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Non modò*, inquit, *morbum, sed & morbi radicem evellit Christus.* Radix adulterii concupiscentia est impudica. Quare non solùm plectit adulterium, sed & concupiscentiam, matrem adulterii. Ita non tantùm cædes prohibet, sed & iram ad illas ducem, sed & contumeliosa verba iræ fomenta. Iracundia & amor, duo violentissimi affectus sunt, nec leges admittunt, nisi serias & severas; blandis præceptiunculis vix emendantur. Ira non aliorum vitiorum more sollicitat animum, sed abducit, imò præcipitat. Et quamvis nemo velit tam graviter ferire hostem, ut manum in vulnere relinquat, séque ab ictu revocare non possit: tale tamen telum est ira, vix retrahitur cùm longiùs excurrere cœperit. Ira non abhorret ab ullo scelere, & si quem sibi destinarit suo fulmine tangendum, non nisi letali plagâ lenitur. Iracundus, velut pyrites lapis, quâcunque sui parte cum silice collidatur, ignem vomit. *Vir iracundus provocat rixas*, & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior. *Ira & furor utraque execrabilia.* Et vix ulla pestis humano generi pluris stetit. *Nam virum stultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia. Itaque fratres amantissimi*, inquit Augustinus, *ne, obsecro, tantum malum nobis inducamus; animæ morbum, rationis tenebras, à Deo alienationem, oblivionem familiaritatis, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem pessimum. Qui quidem tantò magis cavendus est, quò plures quotidie invadit. In omnes personas*, inquit Seneca, *hoc exardescit affectus: tam ex amore nascitur, quàm ex odio: non minus inter seria quàm inter lusus & jocos. Nec interest ex quàm magnâ causâ nascatur, sed in qualem perveniat animum. Sic ignis non refert quam magnus, sed quo incidat. Nam aridæ scintillam quoque fovent usque in incendium. Atqui nihil est*, ait, *tam difficile & arduum, quod non humana mens vincat, nulli, sunt tam feri & sui juris affectus, ut non disciplinâ perdomentur.* Quodcunque imperavit animus, obtinuit. *Quantum verò est, effugere maximum malum, iram, & cum illâ rabiem, sævitiam, crudelitatem, furorem, & alios comites ejus affectus?*

Ira est telum quod vix retrahitur. *Prov. c.29. v.18. Eccli. c.27. v.33. Iob c.5.v.2. Lib.4. de Civ. c.6. Epist. 18. Lib.2.de Irâ c.12.*

§. II.

QVod Romanus hic sapiens dixit, de irâ, idem hoc de notissimis furiis Superbiâ & Invidiâ, idem de nequissimis sororibus Luxuriâ & Gulâ, déque omni vitiosorum affectuum exercitu dicendum: Quantum est, hæc mala maxima effugere, & ad beatam tranquillitatem, & quandam quasi harmoniam, ac omnium cupiditatum concordiam, animum componere? Beatus ergo ille, qui tanto minorem affectibus libertatem indulget, quantò minus ipse vult servire vitiis: & ut rationi suum stabiliat sceptrum, crucem statuit affectibus. Ad triremes damnati, certas habent, tametsi breves remorum ferias, subinde suæ membris est quies: qui affectibus serviunt, quieto nunquam vivunt animo: unus ex alio cogitationum tumulus nascitur: *Servietis diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.* Id circo Ecclesiasticus: *Post concupiscentias*, inquit, *tuas non eas.* Equus refractarius fræno coërcendus; deses, calcaribus urgendus. Idem affectibus faciendum, quorum aliquos impellendo, plerósque retinendo melius regas.

Beatus est qui dominatur affectibus, *Hier. c.16. v.13. Eccli. c.18. v.30.*

Nemo

Nemo magis odisse se potest, quàm qui sic perditè se amat, ut in voluptates immodicè solutus, nec impetrare sibi, nec negare quidquam possit. Sed sciant hi, quid eis vaticinetur Apostolus: *Si*, inquit, *secundùm carnem vixeritis, morietmini; si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Nemo majus obtinet imperium, quàm qui ipse sui est Dominus; non est miserior servitus quàm suis servire affectibus: nec illustrior est triumphus, quàm parta de seipso victoria. Brevis hîc conflictus, præmium æternum. Affectus suos vicit, qui eis servire non vult. *At servit*, ait Ambrosius, *quicunque metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exasperatur, vel mœrore dejicitur. Nec ulla servitus turpior est*, inquit Seneca, *quàm voluntaria, cùm alius libidini, alius avaritiæ, alius servit ambitioni.* Bonus, Augustino teste, etiamsi serviat, liber est: malus, etiamsi regnet, servus est; nec unius hominis, sed quod gravius, tot dominorum quot vitiorum. Cupiditatum verò non magis unum genus ac ratio est, quàm vultus humani & formarum: quæ, cùm ex æquo homines simus omnes, maximam habent varietatem, sic alii aliis rebus afficimur, neque omnes iisdem æqualiter delectamur. Hic in libidines exæstuat, ille auro capitur, hunc strangulat invidia, iste potando sibi quærit exitium, alius otiando aut ludendo. Nemo eâ, quam sibi fingit, perire se putat beatitudine, perinde atque si minus suffocaretur qui in vino submergitur, quàm qui in aquis. Rectè divus Gregorius asserit: *Reprobæ menti valde placet quod concupiscit, sed in æternâ pœnâ, quod ei modò est dulce, amarescit.* O miser, *species te decipit, & concupiscentia subvertit cor tuum*, ut aquas fugaces ore decepto appetas. Et quæ hominis beatitudo sit libido? de quâ Ambrosius: *Febre*, inquit, *libido flagrantior est, graviúsque inflammat, & præcipitat: sed ubi quis respuerit à furore, tunc conscientiæ vitium aperitur, & sui unusquisque facinoris pudendam turpitudinem erubescit.* Tunc Deum timetur, & peccator se celare cupit, sed non potest; patet deformitas, nudum enim est Deo omne secretum, & peccator divinum mente conscià judicium formidat. Pecuniæ fames, ad omne scelus egregium calcar, non sedatur lucro, sed incitatur; nec minus animum quæsitis torquet quàm quærendis, cúmque cetera vitia senescente homine senescant, sola juvenescit avaritia. Odium porro & invidia pertinacissimi morbi, nec qua reliqui affectus facilitate sanabiles, nisi in cunabulis pereant. Gulæ verò qui serviunt, malam certè dominam habent, quæ tantò sit imperiosior, quò fideliorem nacta est servum, & quia cognatam habet Lasciviam Gula, tantò plus ea nocet castimoniæ, quò plus illecebris nutritur. Quis jam ille, & laudabimus eum, qui cum Tobiâ glorietur: *Mundam servavi animam meam, ab omni concupiscentiâ:* hoc enim est, omnes citharæ fides in concordiam componere?

Rom. 8. v. 13.

Non enim miserior servitus quàm suis servire affectibus.

Lib. 2. de Iacob & Vitâ beatâ.

Sen. epist. 47.

Malus tot dominorum servus est quot vitiorum.

Lib. 4. in 1. Reg. c. 4.

Daniel. c. 13. v. 56.

Libido est flagrantior febre.

Pecuniæ fames ad omne scelus egregium calcar est.

Tob. c. 3. v. 16.

§. III.

SAul Agagum regem carcere damnavit, quem Dei jussu, capite debuisset. Nos quoque non minùs turpi clementiâ in affectus nostros statuimus, & jugulandos non necamus, sed solo mulctamus carcere; cùm id potissimùm cavemus non ut extirpentur, sed ne fædè prorumpant foras, licet intus sæviant. Ita dum latenti hosti parcimus, eum in nos ipsos armamus, ut quod principio lapsus fuerat & error, paullatim mos fiat & consuetudo, ex quâ demum vitiosissima oriatur necessitas. Ita sensim ab hoste domestico undique oppressi, clamamus: Non possum me hîc vincere: assuetis carcere non possum; mori me cogit, qui hanc mihi delectationem eripit. Sic errores nostri in mores abeunt; & quia malignos affectus non in herbâ opprimimus, sed crescere permittimus, tandem silvam crevisse cernimus, & ingens dumetum, quod nullis pænè viribus ampliùs convelli possit. Sed neque hîc desperandum, cùm etiam consuetudo expugnari queat consuetudine meliori, & tantò futura sit corona pretiosior, quò difficilior pugna: volenti cum bono Deo vincere, certa est victoria. Modò Moses marinos fluctus virgâ increpet, cetera curabit Deus, & tutus transibit Israël, & tota mergetur Ægyptus. Amorrhæus & Chananæus nostris confinibus exterminabuntur, modò discamus certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. *Militia est vita hominis super terram.* Nemo sibi fidat, periculosiorem etenim insidiatorem & hostem nemo habet, quàm seipsum, cum quo nullæ satis tutæ possunt esse inducie: neque securum est, prius claudi hoc hominis armamentarium, quàm aperiri sepulchrum. Semper in armis excubet cui cordi est reportanda de tot hostibus victoria. Pulchrè Cyprianus: *Voluptatem*, inquit, *vicisse, voluptas est maxima; nec ulla major est victoria, quàm ea quæ àcupiditatibus refertur.* Qui enim hostem vicit, fortior fuit, sed altero: qui verò libidinem represit, fortior fuit seipso. Citharœdus tamdiu discordes inter se chordas ad musicam legem attemperat, dum in symphoniam cõsentiant: Prædestinatus tamdiu turbatos inter se affectus cõciliat, dum religiosæ paci non contradicant. Si Platoni credimus, corpus nostrum cithara est, citharœdus est animus, cui nunc hęc, nunc illæ fides tendæ; modò lex oculis, modò linguæ ponenda; modò aures, modò manus astringendæ; Nunc luxuriæ, nunc impatientiæ affectus ad debitam normam revocandi. Peritus sanè citharœdus fuit qui dixit: *Castigo corpus meum & in servitutem redigo.* Prædestinati princeps cura est, ut quotidie citharam suorum affectuum examinet: & jam cum iracundiâ suâ litigat, nunc invidiam reprehendit, modò suam somnolentiam extimulat, mox lætitiam refrænat, inde tristitiam mitigat. Semper his suis chordis oberrat, totiésque vel remittit, vel seriùs intendit, donec in harmoniam consipirent. Nihil suis affectibus indulget prædestinatus, nemini minus parcit quàm sibi: deprehensam in se ream cupiditatem, non nisi ad crucem absolvit. Signum itaque, prædestinationis est & istud: *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis suis.*

Lob 7. v. 11. Nullus habet hostem periculosiorem seipso.

Cyprianus de Bono pudicit.

Corpus nostrum est cithara.

1. Cor. 9. v. 27.

Prædestinati cura est, ut quotidie citharam affectuum examinet.

Gal. 5. v. 24.

SIGNORVM DE PRÆDESTINATIONE ET PRÆDESTINATORVM PAVCITATE CORONIS.

DIctis addat coronidem mellifluus doctor, Bernardus: *Novit Dominus*, inquit, *qui sunt ejus, & solus ipse scit quos elegerit à principio: quis verò scit hominum, si est dignus amore vel odio? quod si, ut certum est, certitudo nobis omnino negatur, nunquid non tantò delectabiliora erunt, si qua fortè electionis hujus signa posssimus invenire? quam enim requiem habere potest spiritus noster, dum prædestinationis suæ nullum adhuc testimonium tenet? Fidelis proinde sermo & omni acceptione dignus, quo salutis testimonia commendantur. Hoc sanè verbo & electis consolatio ministratur, & subtrahitur reprobis excusatio. Cognitis siquidem signis vitæ, quisquis hanc negligit, manifestè convincitur, in vano accipere animam suam, & pro nihilo habere terram desiderabilem.* Jure nemini nisi ipsi culpam impingat, qui nullum in se prædestinationis signum deprehendit. Non cæcâ fortitione, cælo vel inferis, hos vel illos prædestinavit Deus. *Notum à sæculo est Domino opus suum.* Ita ex *prævisis omnium meritis*,

Serm. 2. de octav. Pasch.

Exod. 14.

Act. 15. v. 18.

meritis, vel his præmium, vel supplicium illis decrevit, ut rectissimè dixerit D. Prosper: *Non ex eo necessitatem* Prosp. ad *percundi habuerunt, quia prædestinati non sunt; sed ideo præ-* object. *destinati non sunt, quia tales futuri ex voluntariâ prævaricatione* Gallic. *præsciti sunt.* Consentit Augustinus: *Non odit Deus Esau* Lib. 1. ad *hominem, sed Esau peccatorem.* Nihil enim in homine, Simpli. q. 2. *Deus aliud odit, nisi peccata.* Idem: *Solum, ait, peccatum* Epist. 105. *viam obstruit ad cœlum.* Omnes quidem metam ad unam properamus, sed heu quàm diversis semitis & imus, & currimus, & perimus! Arcta via Vitæ; mollis, rosea, & *lata perditionis*: asperitas montium illic, hîc vallium de- Matt. c. 7. clivia. *Factilis descensus Averni.* Clamat Veritas; monet & v. 13. adhortatur; *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & MVLTI sunt qui intrant per eam: quàm angusta porta & arcta via est quæ* Luc. c. 13. *ducit ad vitam, & PAVCI sunt qui inveniunt eam!* Idem de- v. 24. nuo ingerit: *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Verè an- Rom. c. 14. gusta hæc est semita, quâ non nisi uni & sine comite li- v. 12. cet incedere. *Unusquisque nostrûm pro se reddet rationem* Gal. c. 6. *Deo: unusquisque onus suum portabit: unusquisque propriam* v. 5. *mercedem accipiet secundùm suum laborem.* Et hoc est quod 1. Cor. c. 3. ingemiscens Christus: MVLTI *sunt*, inquit, *vocati*, PAV- v. 8. CI *verò electi.* Hoc unicum verbulum PAVCI, velut hor- Matt. c. 20. rendum & inauditum tonitru, magnam orbis partem v. 16. & è vitiorum veterno excitavit: ex urbibus in antra atque c. 22. v. 14. horridas solitudines non paucos expulit, & quot cen- Verbum tena Martyrum millia in catastas & equuleos, in rotas *Pauci* mul- atque rogos, in cruces & bestiarum fauces, in armatas tos è vi- tortorum manus egit? vox una erat illorum omnium: tiorum ve- Mori nobis facile est, modò demum vivere liceat, in- terno ex- ter PAVCOS illos ELECTOS: ludat gladius jugulis no- citavit. stris, modò PAVCIS illis sed BEATIS annumeremur. Et quis eorum non ausus dicere? Si unus ego vel centum cruces vestire possim, non abnuam: si unus ego possim vel centum cervices securi porrigere, nullam subtraham: centies mori, jocus mihi erit, tormenta pro fomentis habebo, modò ad illam PAVCORVM in paradiso societatem admittar. Hinc illa Ignatii martyris generosissima vox: *Ignis, crux, bestiæ, tota in me tormenta diaboli veniant, tantùm ut Christo fruar.* Hoc idem ore Christi missum tonitru, hæc eâdem vocula PAVCI, tot impuræ vitæ homines è viridantibus luxuriæ pratis, in domum luctus & pœnitentiæ compegit; satius illis visum est inter paucos servari, quàm cum plurimis perire, non enim minùs perit qui perit in turbâ. Et hæc salvandorum paucitas omni ævo propositæ nobis in cautelam. De hac ipsâ justitiæ præco Noë (sic appellatur à Petro Apostolo) centenis annis & ampliùs concionatus est ante diluvium. At omnibus in scelere obstinatis, octo solùm animæ ex omni hominum numero, in ligneo illo seu carcere, seu navigio sunt servatæ: & inter hos pauculos, impius Cham erat. Nam uti semper odoriferis proxima spina rosis jungitur, ita rarissima proborum societas est, sine mixturâ improborum. Quòd si Deus Sodomæam terram eversurus, vel decem probos reperisset, ad Abrahami preces omnibus aliis pepercisset, sed omnis illa terra nec denarium quidem justorum aluit. Verè tunc sterilissima fuit probitatis annona. Igitur Lotho ab Angelis præcipitur: *Festina & salvare.* Ita maximo huic incendio, quo florentissimæ Sodomorum & Gomorrhæorum civitates deflagrarunt, non nisi tres homines sunt subducti: itæ divinæ signa hodieque illic locorum extant. Sed & Exod. c. 12. illud servandorum paucitatem clarè prænuntiabat: v. 37. Cùm Moses sexcenta millia virorum peditum, absque parvulis & mulieribus, educeret Ægypto, & vulgus promiscuum innumerabile sequeretur, duo tantùm è tanto numero in fertiles illas terras pervenerunt, ceteris omnibus eremus pro capacissimo tumulo fuit; in hoc velut unicum conditorium tot millia mortuorum

Hæc pauca salvandorum omni ævo proposita.

A descenderunt. At verò Ægyptius tyrannus, qui po- Exod. c. 14. pulum è fugâ retracturus insecutus est, cum universo exercitu, rubri Oceani fluctibus sepultus est. En, quot millia vivorum in vastissimo hoc sepulchro sint condita? *Quis non timebit te, ô rex Gentium!* Porro propter ado- Hier. c. 10. ratum idolum; proclamat Moses: *Si quis est Domini,* v. 7. *jungatur mihi*, & eodem die cæsa sunt viginti tria mil- Exod. c. 32. lia hominum. Magna profecto strages, quam edidit v. 26. unicus ex auro vitulus. Tanti est coram Deo vel unicum peccatum. Cùm Josue civitatem Hiericho, cir- Iosue c. 2. cumeundo & clamando expugnasset, quidquid & ho- & 6. minum & jumentorum in eâ fuit, flammâ gladióque periit; urbs ipsa demum quasi unius cadaveris bustum, in altissimo cinere deflagravit, una domus à cæde urbisque incendio servata est immunis. Duce Gedeone Iud. c. 7. Madianitas impugnaturo, è triginta duobus millibus v. 7. militum, trecenti tantùm selecti sunt ad pugnam, re- B jectis cæteris omnibus. Nullum Deus numerum curat, nisi bonorum: nec via ad inferos longa est; unico itur anhelitu, unico letali crimine rei læsæ Majestatis efficimur & digni æternis rogis. Ita olim propter unicum libidinosum fœnus, quadraginta millia Hebræorum; Benjamitarum quinquaginta millia & sexcenti jugulati sunt. Bethsamitæ arcam Domini curiosiùs tantùm in- 1. Reg. c. 6. tuiti, quot millium strage hanc oculorum licentiam v. 19. luerunt? Non minùs clarè in sacrâ Regum historiâ hæc prædestinatorum rarissimos oculis subjicitur. Absalomo 2. Reg. c. 15. rebellem exercitum in patrem ducente, pervolat cur- v. 13. sor ad regem David, nunciátque: *Toto corde universus Israël sequitur Absalom.* Cúmque etiam Seba furiosam 2. Reg. c. 20. multitudinem in suum regem concitasset, mox alius su- v. 2. pervenit rumor: *Separatus est omnis Israël à David, secutúsque est Seba.* Mundum inspice, & idem nunc pænè Pauci fieri dices. Christus, alter David, viam nobis signat Christum sequuntur suo sanguine cruentisque vestigiis, opertum spinis ge- Calvariæ rit caput, infamem crucis trabem fert humeris, sangui- montem ne mixtim lacrymisque natant moribundi oculi, & hoc conscen- habitu Calvariæ montem conscendit, & ut sequamur, dentem. hortatur. Sed heu, quàm raros habet comites, qui cum ipso, eo quo possunt modo, velint crucifigi! liceat dicere: Totus mundus in maligno positus, toto corde sequitur non Seba, sed Satanam: paucorum iter est in montem Golgotha cum Christo. Huc illud quoque pertinet, quod 2. Reg. c. 24. cùm David rex elatiore spiritu populum censeri jussis- v. 15. set, septuaginta hominum millia peste sunt consumpta. Et ista quidem omnia, futurorum umbræ, & velut Matt. 7. prologus seu exordium fuerunt concionis illius, quam Luc. 13. Christus de paucitate prædestinatorum erat habiturus. Judæos jam mihi numera ab Abrahamo usque ad diem mundo ultimam, & illa in Apocalypsi centum quadraginta quatuor millia, vix pars erunt millesima omnium simul numeratorum, ita ut ex omni eorum numero millesimus Judæus inter prædestinatos non ve- D niat numerandus. Et quod de Hebræorum, idem de omnium aliorum hominum numero, salvâ proportione, rectè astruitur. Nam quod Christus prædixit Judæis & omnibus aliis commune est: nec enim paucos tantùm ex Judæis arcto tramite ad vitam ituros, sed absque discrimine pronunciavit: PAVCI *inveniunt eam.* Huic veritati confirmandæ, Prophetæ plerique omnes acclamant. Isaias: *Dilatavit infernus animam suam, & ape-* Isa. c. 5. *ruit os suum absque termino*, quia *succensa est velut ignis im-* v. 14. *pietas, veprem & spinam vorabit & succendetur in densitate* Isa. c. 9. *saltus, & convolvetur superbia fumi. Vepres enim & spinæ* v. 18. Isa. c. 7. *erunt in universâ terrâ.* Et ubi quæso libidinis atque luxu- v. 24. riæ vepres non in silvam excrescunt? ubi non surgunt densissimæ spinæ curarum, & sollicitudinum pro numis, non pro cælo? Verè *terra infecta est ab habitatori-* Isa. c. 24. *bus suis, quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipave-* v. 5. *runt fœdus sempiternum. Omnes in viam suam declinaverunt,* Isa. c. 56. *unusquisque ad novissimum.* Hieremias non minùs flebil, v. 11. Hier. c. 5. questu v. 1.

questu hanc proborum paucitatem deflens: *Circuite, inquit, vias Hierusalem & considerate, & quærite in plateis ejus, an invenitis virum facientem judicium, & quærentem fidem: & ego & ferrum, universi corrupti sunt.* Non divitiæ tantùm, sed quod mireris, pauperes quoque superbire sciunt & lascivire, jámque etiam paupertas didicit cum vitiis habere amicitiam: universi corrupti sunt, æs & ferrum, argentum & stannum. Et ut mali originem exploraret propheta: *Attendi*, ait, *& auscultavi, nemo quod bonum est loquitur*, (nimis verum nostro hoc ævo) *nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, quid feci? omnes conversi sunt ad cursum, quasi equus impetu vadens in prælium.* Væ terræ, væ hominibus, *adulteris repleta est terra.* Michæas æquè lamentatur hanc virtutis orbitatem: *Væ mihi*, ait, *non est botrus ad comedendum: perit sanctus de terrâ, & rectus in hominibus non est.* Davidi hæc consideranti, exundantes lacrymis oculi, ad instar fonticulorum cœperunt fluere: *Deus*, inquit, *de cælo respexit super filios hominum, ut videat, si est intelligens aut requirens Deum. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Consideret quis lacrymabilem hujus ævi statum, variámque morum corruptelam, & cum regio vate sentiet, dicétque rediisse Noëmi tempora, aut simillima illis. Nam, *sicut erant ante diluvium comedentes & bibentes, & nuptui tradentes, usque ad eum diem quo intravit Noë in arcam, & non cognoverunt donec venit diluvium & tulit omnes*: ita & nunc virtus ubique terrarum aut exulat, aut ubi admittitur, non habitationis lege ut inquilina, sed hospitii gratiâ ut peregrina recipitur, non nimis diu retinenda. At vitium amplissimi juris & dominii, regna sua non amplius numerat; latè nimis dominatur. Palliata injustitia, oculatissima invidia res suas audacter hîc agunt; & multò quàm audacissimè, exosum cælo vitium, spurcissima luxuria. Sic demum proborum numerus ad paucos redigitur, qui ad improborum myriadas collatus, Biantis dictum confirmat: *Rari boni, pravi plurimi.* Huic accedens Ambrosius: *In comparatione*, inquit, *reproborum, exigua est turba electorum.* Nam ubique multitudo peccantium, ubique turba pereuntium. Verè lugent viæ Sion, at rident semitæ Babylon. Profectò, si quis mentis oculos in viam quæ præcipitio ad inferos imminet, intendat, advertet eam tam esse viatoribus frequentem & celebrem, ut alius alium impellat ac trudat gratiosâ compressione. Ita cunctì ad gehennæ flammas, velut ad nuptias alternis exemplis properant. Non pronum est tantùm iter ad vitia, sed præceps. Ad virtutem via ducit ardua, sed viatores hîc pauci, & ferè ignoti. Præsago luctu commonens Isaias: *Hæc erunt*, inquit, *in medio terræ, in medio populorum, quomodo si paucæ olivæ quæ remanserunt, excutiantur ex oleâ, & racemi, cùm fuerit finita vindemia.* Hoc vaticinio, bonorum raritas, racemulis & olivis pauculis, quæ post copiosam olivitatem & vindemiam pauperibus in prædam relinquuntur, improborum verò copia abundanti uvarum & olivarum segeti conferri potest. *Non est enim veritas*, inquit Oseas, *& non est misericordia, & non est scientia Dei in terrâ. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Nimis quàm apertè proborum paucitatem Prophetæ deploraverunt.

Post Prophetarum lacrymas, eandem hanc beatorum paucitatem, in lege novâ deplorant Apostoli, Joanne affirmante: *Mundus totus in maligno positus est.* Petrus quærit: *Si justus vix salvabitur, peccator & impius ubi parebunt?* Paulus luget: *Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Christi.* Hoc ipsum sæpius repetit. Christus ipse: *Regnum cælorum*, inquit, *vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Nec interim minari desinit. *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram: Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis: Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Nec auribus tantùm quæ audiant, sed & oculis quæ videant, opponit. B. Luca narrante, pars boni seminis in saxa jacitur exiccanda, pars alia in dumos & vepres spargitur suffocanda; pars etiam in viam abjicitur conculcanda, quarta pars duntaxat terram bonam sortitur. Sic è decem leprosis jam curatis, unicus regressus agit gratias. Invitati ad lautissimam cœnam, *cœperunt simul omnes excusare.* Motâ piscinâ è tot morbidis unicus sanatur. Unicus Nicodemus inter Hebræos senatores, liberiùs paullò pro Christo loquitur. E tot divitibus & avaris Hierichuntinis civibus, è tot scilicet onustis cameli, unicus Zachæus depositâ gibbi sarcinâ (sic Beda loquitur) hoc est, opum onere relicto & per angustam portam ingressus, rem injustè partam restituit. E telonio unicus Matthæus, unica Magdalena è prostibulo ad vitæ innocentiam narrantur transiisse. Paulus ante Philippos urbem Macedoniæ, concionatur; auditores multi, factores ferè nulli; uni Lydiæ Christiana lex placet. Idem Paulus Athenis in curia de Christo disserit: audiores non tantùm multi, sed & docti, multi etiam irrisores, qui tamen Paulo crederet, non fuit nisi Dionysius & Damaris. In celebérrimo septuaginta duorum concilio, vix unus aut alter reperti, qui Christi sanguinem non sitirent. Sic ante crucem Domini, spectatores multi, amatores crucis aut imitatores pauci. Sic & hodie conciones multæ, mutationes morum raræ: tanguntur vitia, non extinguuntur; notari se vix ferunt, ne dum eradicari: MVLTI *vocati*, PAVCI electi, eheu PAVCI. *Ad fidem*, inquit Gregorius, *multi veniunt, sed ad cœleste regnum pauci perducuntur.* Nimirum in areâ plus paleárum est quàm tritici, plura sunt arborum folia quàm fructus: multi in vite pampini, paucæ uvæ; multæ in rosetis spinæ, paucæ rosæ; multi ubique silices, paucæ gemmæ; sic & numerus eorum quos divina providentia ad beatitatem provehet, ad improborum multitudinem collatus est exiguus. Quâ verè vaticinatus est Hieremias: *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde.* Qui *corde* scilicet, *corde* recogitet: nimis volatiles sunt cogitationes nostræ, nec bono honestóque affigi se diu patiuntur: quà lubet expatiantur. Hinc exiguus gehennæ metus aut nullus, hinc frigidum cœli desiderium aut inconstans. In Christianos etiam hæc cadit accusatio: *Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.* Quid cœlo desiderabilius? sed quia cogitationes nostræ, ratiò illuc commeant, hoc etiam beatorum regnum, ut rem ignotam fastidimus, aut certè frigidissimè appetimus. Et hinc spes & vires crescunt tartareo giganti Behemoth, uti de eo Job: *Ecce absorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam quod Jordanis influat in os ejus.* Ideo idem iste patientissimus virorum: *Verebar*, inquit, *omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti:* Omnia dicta factáque mea, imò & cogitata suspecta mihi fiunt, dum inexorabilem Dei justitiam cogito. Et hoc est quod notus ille Hilarion (de quo Hieronymus) in morte trepidat, & jam jam tribunali judicis Christi sistendus, pavet. Modicus adhuc calor tepebat in ejus corpore, nec præter sensum quidquam vivi hominis supererat, & tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? septuaginta prope annis servisti Christo, & mortem times? non tam mortem timuit animus, quàm imminens sibi judicium expavit. Ite nunc mei Christiani, & dum sanctissimi viri de salute suâ trepidant, vos securè delitiamini, auri argentique acervos struite, alternis invidiæ morsibus vosmet lacerate, & consumite; honorum venationes & gloriarum aucupia instituite; indulgete genio hilariter: *Cælum cæli domino terram autem dedit filiis hominum*, hîc este cives: sit sua libertas oculis, sit & cogitationibus, sit omnibus affectibus: excurrant ii quò volunt: quidquid lubet, licere vobis credite, nullam corpori voluptatem negate; curate, ut vobis *hîc* bene sit & suave:

Hier. c. 6. v. 28.
Hier. c. 8. v. 6.
Hier. c. 23. v. 10.
Mich. 7. v. 1. & 2.
Psal. 13. v. 2. & Psal. 52. v. 3. & 4.
Matt. c. 24. v. 38. & 39.
Virtus in mundo recipitur ut hospita; Vitium verò ubique regnat.
Thren. c. 1. v. 4.
Isa. c. 24. v. 13.
Osee c. 4. v. 1. & 2.
Epist. 1. c. 5. v. 19.
Epist. 1. c. 4. v. 18.
Ad Phil. 2. v. 21.
Matth. 11. v. 12.
Luc. 6. v. 24. & 25.
Luc. c. 3.
v. 12.
Luc. c. 14. v. 18.
Ioan. c. 5. v. 4.
Ioan. c. 7. v. 50.
Lib. 5. c. 77. in Luc.
Luc. 19.
Act. c. 16. v. 12.
Act. c. 17. v. 16.
Luc. 23.
Hom. 19. in Evan.
Cap. 12. v. 11.
Psal. 105. v. 24.
Iob c. 40. v. 18.
Cap. 9. v. 28.
In vitâ illius c. 38.
Psal. 103. v. 6.

suave: Ambulate in viis cordis vestri, & in intuitu oculorum vestrorum, *& scitote quod pro omnibus his adducet vos Deus in judicium. Et quamvis annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum, qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita.* Ergo potiùs *satagite, ut per bona opera, certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Divinæ Prædestinationis signa quæ sint, audistis. 1. Non amici tantùm, sed & inimici sunt amandi. 2. Sublevandi pauperes, non argenteâ tantùm manu, sed & pleno misericordiæ affectu. 3. Adversa omnia sic toleranda sunt, ut Dei voluntas, in his etiam laudetur, & patientia continuetur. 4. Fortunæ bona præ cælo nihili facienda. 5. & 6. Admonitiones autem sive interiores Dei, sive hominum exteriores parum est ei exaudire, qui obedire detrectat. 7. Porrò prioris vitæ delicta sic detestanda sunt, ne novis identidem cumulentur. 8. Neque ullus placere se putet Deo, qui sibi nondum displicet. 9. Nec Christum à se amari credat, qui in se Christi præsentiam non amat. 10. Affectibus vitiosis, principio præsertim, fortiter obsistendum, nam hîc esse potest, quisquis volet, Imperator. 11. Sic denique voluntas in bono firmabitur, alioqui semper vacillatura. 12. Sic & mors eò minùs erit formidini, quò sæpius fuerit objecta meditationi: non invitus morietur, qui se moriturum quotidie & seriò cogitaverit. Et hæc via est ad illam sine morte vitam. Suam nunc quisque conscientiam interroget, num hæc prædestinationis signa in se observarit, unde sperare possit, se viâ proborum quæ ad cælum ducit, non errare. *Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi & tenebræ.* Et tamen hac sub initium facili, plana & amœna via, densissimum agmen ita confertim ruit ad interitum, ut vel oculi tetari cupiant, verissimè à Christo dictum esse: *Lata porta & spaciosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Multi, multi.* Complurium scriptis narratur, anachoretæ per ectasin visas animas, densæ nivis instar aut pluviæ ad inferos delabi: adeo ut damnati manes (narrat id Lusitanus orator) non immeritò quærere possint: nunquid mundus ut antea perseverat? tot enim animæ in hunc locum tormentorum veniunt, ut vix credibile, tot homines in mundo esse posse.

Sanctus Vincentius Ferrarius Valentinus, è Sancti Dominici familiâ religiosissimus, & verè igneus ecclesiastes de paucitate prædestinatorum publicè pro suggestu disseruit, dictaque confirmavit celebri exemplo. Tanti auctoris verba mutare religioni duximus; ea fideliter adnumerata, hæc sunt: Antequam Christus veniret in hunc mundum in humanâ carne, transierunt ultra quinque millia annorum, & totus mundus damnabatur, exceptis paucis de populo Israël, qui ibant ad limbum sanctorum patrum. Item, tempore legis Mosi, cogitate quot infantes mortui sunt absque circumcisione. Sic modò tempore legis Christi, quot moriuntur absque baptismo, & de his nullus salvatur. Item, quot Judæi, quot Agareni, quot pagani & infideles. Item, quot mali Christiani, quia fides & baptismus cum bonâ vitâ salvat hominem, aliàs non. Quot Christiani sunt, qui licet habeant fidem, tamen sunt superbi, avari, luxuriosi, & sic de aliis peccatis, &c. Nota hîc de Archidiacono Lugdunensi, qui per quadraginta annos fuit in eremo magnâ pœnitentiâ, postquam resignavit sua beneficia, qui post mortem apparuit Episcopo Lugdunensi, qui quæsivit ab eo ut diceret sibi aliquid de alio mundo, qui respondit, quod in die quâ ipse obiit, mortui fuerunt in mundo triginta millia, de quibus solùm quinque fuerunt salvati, scilicet ipse, & beatus Bernardus, qui etiam illâ die obierat, qui statim sine purgatorio ascenderat ad paradisum, & tres descenderant ad purgatorium; alii quidem descenderunt ad infernum. Propterea dicit Christus: *Intrate per angustam portam.* Angusta porta, paradisi, Voluntas Dei est. Ad istam oportet se restringere, qui paradisum vult intrare. Lata porta est, Voluntas propria. Via spatiosa inferni, conversatio mundanalis, bene comedere, bene bibere, luxuriari, delectari, vindicare se de injuriis &c. Pauci sunt electi: Hæc cohortatio beati Vincentii, cui alium addimus Evangelicum oratorem.

sentimus. De quinque millibus animorum alii aliter sentiunt.

Bertoldum memorant è D. Franciſci familiâ, disertum ævo suo per Germaniam concionatorem, cùm pro suggestu certum quoddam vitium gravissimis verbis insectaretur, feminam ejus sibi conscium, tantis animi doloribus hausstam, ut in mediâ circumstantis populi coronâ, velut exanimis repentè corruerit, mox tamen ad populi preces redierit ad se, recensueritque quæ ad Dei tribunal vidisset, illud cumprimis: Adducta illuc sexaginta millia, vario mortis genere defunctorum, ex omni gente, Christianis, Barbarisque, ac tres dumtaxat animas ex ingenti hoc numero ad brevius supplicium relegatas, ceteras ignibus addictas æternis. O verè MVLTI qui intrant per eam, per latam & spatiosam viam perditionis! hoc sensu Christi, Joannes Chrysostomus ausus est scribere & dicere: *Multò sunt plures gehennam ingredientes, sed majus est Dei regnum, licet habeat paucos.* Et: *Quot esse putatis in civitate nostrâ qui salvi fiant? infestum quidem est quod dicturus sum, dicam tamen: Non possunt in tot millibus centum inveniri qui salventur: quin & de his dubito. Quanta enim in juvenibus quæso malitia? quantus in senibus torpor?* &c. Hæc Chrysostomus, vir prudentissimus & sanctissimus, Ecclesiæ doctor, lumen orbis; idque dixit de Antiochiâ urbe longè populosissimâ, idque eo tempore quo primævæ Ecclesiæ spiritus nondum intepuerat. Quis jam miretur, Paulum adeo sollicitum monere: *Cum metu & tremore vestram salutem operamini;* quando Christus ipse tam apertè præmonuit: *Contendite intrare per angustam portam.* Contendite, clamat Veritas, contendite, enitimini, adlaborate, conamini omnibus viribus, ut hanc portam dignis pœnitentiæ fructibus penetretis. Vacillantibus & ludibundis passibus huc non venitur: vigilantissimo conatu opus est, & qui velit difficultates quascumque perfringere. Nisi enim mentis intentio ferveat, ait ex Gregorio Beda, & vim sibi insigniter homo faciat, facilè gradum revocat, haud valens portæ angustias pertransire, præ eâ quam patitur effrænium carnis concupiscentiarum effusione: ut præteream tentationes persecutionésque, quos dæmon & mundus iis movent, qui portam hanc trajicere conantur. Et uti remiges adversus flumen scapham impellentes, omni quo possunt conatu remis incumbunt: sic qui contra tot hostium insultus animam ad cælum impellunt, toto pectoris annisu virtuti incumbere, impetúmque impetu majori vincere necesse est; si nolint, anima perinde ut scapha, vi fluminis in errorem irreparabilem abripietur. *Evigilate itaque justi, & nolite peccare.* Is autem vigilare censendus est, qui sic semper & ubique vivit, ut unamquamque lucem tanquam ultimam & non rediturum consummat: qui in omni cogitatu & facto sic suam observat conscientiam, quasi hodie moriturus. Faciamus ergo dum possumus, quod feciſse vellemus, cùm non amplius poterimus. *Quæ seminaverit homo, hæc & metet: quoniam qui seminat in carne suâ, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.*

Ad Phil. c. 2. verſ. 12. Luc. cap. 13. verſ. 24. Lib. 11. mor. c. 26. in nov. exemp. 1. Cor. c. 15. verſ. 34. Gal. cap. 6. verſ. 8.

Toſ. 3. p. 522. hom. 24. & pœn.

FINIS.

HOROLOGIVM AVXILIARIS TVTELARIS ANGELI.

DIEI HORÆ.

HORA PRIMA DIEI.

Disce MORI: *id te doceat Mors certissima.*

MEMENTO homo lutum, venturum mane illud (& forsan brevî) cujus tu vespere victurus non sis, aut venturum vesperem, cujus tu mane non sis visurus. Quare, dic tibi ipse dormituro, Potes, non expergisci, dic experrecto, Potes non dormire ampliùs. Dic exeunti, Potes non reverti: dic redeunti, Potes non exire ampliùs. Mors ubique proximè te est. *Statutum est hominibus semel mori.* Debemur morti nos nostráque omnia. At verò discere qui vult MORI, omnibus id horis necesse discat. Et quid longas spes præcipis, quid magnis cogitationibus animum imples? cras forsitan futurus favilla & cinis. Cautos fige pedes ô homo; illa atra Diva, Mors cuique nostrûm super caput quotidie adstat, & ultimas vitalis clepsydræ arenulas insopito & vigili oculo expectat. Age, si quid agis; abibis brevî: virtus, si quam amasti; vitia, quæ patrasti, tecum ibunt, nec alios hinc habebis comites. Ergo propera bene vivere, & singulos dies, singulas vitas puta. Memento mori.

Hebr. 9. vers. 27.

Omnibus horis discendum mori;

Mors enim super caput nostrũ quotidie adstat.

Disce VIVERE: *id te doceat lex Patientiæ.*

IVRE prima hæc tibi virtus sit, quia summè necessaria. Vitam hanc bene noveris; sunt ubique ferenda plurima. Bonam vitam ego puto, ait Bernardus, mala pati & bona facere, & sic perseverare usque ad mortem. Qui pati non vult, vivere recusat. Ad hoc sacramentum adacti sumus, ferre mortalia; nec perturbari his, quæ vitare nostræ potestatis non est. Nostri ad Deum pædagogi sunt, MOEROR & DOLOR. Affligi & non murmurare, est cælum jam cominus salutare. Magnum sanè malum est, non posse perferre malum. Vulneris fervorem nihil tam exasperat, quàm ferendi impatientia. Deus si sæpe ferit, at sæpissimè etiam mederi consuevit, præsertim si quis leniter, & cum gratiarum actione molestias perferat, nec eum, à quo immittuntur, oderit, aut cum Dei providentiâ expostulet; nec in secundis tantùm rebus bonum se præbere didicerit. Sæpe protrahitur labor pugnæ, ut crescat corona victoriæ. PATIENTIA thorax ferreus est, impenetrabilis; & Virtus dum patitur, vincit. Optimum, cùm pateris, canticum est: SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM. Omnis impatientia hoc habet lucri, proprium malum auget, promissum præmium perdit, supplicium novum commeretur. Ergo tolera quod non vis, ut assequaris quod vis: tormentis præmia crescunt.

Bona vita est, mala pati & bona facere usque ad mortem.

Patientia est thorax ferreus.

A *Disce* ORARE: *id te doceat actus Contritionis.*

DOmine JESV 1. Christe, verus Deus & homo, creator ac redemptor meus, pœnitet 2. me ex toto corde, quod offenderim te Dominum meum & Deum meum, quem 3. amo super omnia. Et propono 4. firmiter ampliùs non peccare, omnésque peccandi occasiones devitare, confiteri, & implere pœnitentiam, quæ mihi fuerit injuncta. Et in satisfactionem peccatorum meorum offero 5. tibi passionem tuam, merita B. Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum, atque omnia opera mea, & totam vitam meam. Et confido 6. in bonitate & misericordiâ tuâ infinitâ, quòd per merita pretiosi sanguinis tui, mihi remissurus sis omnia delicta mea, & gratiam 7. uberem largiturus, quâ vitam sanctè instituere, tibique perfectè usque in finem servire valeam. Qui cum Patre sanctóque Spiritu vivis ac regnas B Deus in sæcula benedictus. Amen.

Includuntur hac oratione

1. Actus fidei. 2. Dolor de peccatis. 3. Amor Dei super omnia. 4. Propositum de futuro. 5. Oblatio sui per Christum. 6. Spes veniæ per Christum. 7. Petitio gratiæ & auxilii Dei.

Admonitiunculæ in Contritionis actum.

CONtritio adeo res est pretiosa, ut momento vel mille gravissima etiam peccata extinguat; hominem Deo, homini Dei gratiam restituat, ac beatam æternitatem tribuat, si quem sublatâ confessionis occasione sic mori contingat. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Contritio verò maximè nititur amore Dei super omnia, C continétque tres actus.

Psal. 50. vers. 19. Contritionis tres actus: 1. Dolor.

Primus est, DOLOR ob offensum Deum, qui dignissimus est, ut ab omnibus super omnia & ametur, & colatur: hinc bonum quod quovis letali peccato perditur, infinitum est, majus est omnibus bonis: hinc & malum quod quovis letali peccato incurritur, infinitum est, majus est malis omnibus: proinde tanti boni jactura, & mali tanti perpessio majorem dolorem meritò inurat, quàm si bona cuncta, pecunia omnis, valetudo, fama, vita, cetera omnia sint perdita. Interire millies, jocus est, *si æternis* inferorum ignibus conferatur, quibus nos peccatum vel unicum obstringit.

Secundus est, PROPOSITVM, non ampliùs nec amore, nec timore delinquendi, atque, si quid contra jus fasque sit acquisitum, restituendi. Ex hoc firmo animi decreto ita paratum se quis offert ad omnes Dei leges servandas, ut dicat: Dixi, Domine, custodire legem tuam: quidquid præcepisti, ô mi Deus, faciam quàm possum integerrimè. D 2. Propositum.

Tertius est, SPES VENIÆ, & PETITIO GRATIÆ ad seriam vitę emendationem. Accusare se & se non emendare, est Deum tentare: nec quidquam valet à malis veniam poscere, & mala de novo iterare. Sanguis autem & mors Domini JESV, hanc nobis fiduciam ingerit, ut hæc speremus, petamus tanta, seriam scilicet emendationem vitæ post tam graves ac multiplices offensas. 3. Spes veniæ & petitio gratiæ.

Psal. vers.

Accusatio

Accusatio sui & propositum emendandæ vitæ, ubi quis in culpam, quam sciverat sibi maximè cavendam, relapsus est.

OMi amantissime Deus, ego ingratus, ego perditus homo ad te redeo, postquam satis à te per illicita sum evagatus: nunc te amicum quæro, quem ipse mihi hostem feci. Iterum deliqui, & post mille jam casus iterum cecidi. Ah! Domine pessimas illas cogitationes iterum in animum admisi; illa pessima verba iterum dixi. Ah! in culpam illam, quam sciebam tibi plurimum displicere, mihi maximè nocere, in hanc ipsam iterum relapsus sum; quantum mihi hæc cavenda esset, præsciebam; & tamen non cavebam. Ita Majestatem tuam, ô Deus, offendi, gratiam tuam perdidi, cælum amisi; meipsum damnavi, ob vilissimam delectatiunculam. Scio, Domine, tu mihi super omnia es amandus: agnosco, mi Deus, quod lex tua & tuus honor, cariora mihi esse debeant rebus creatis omnibus, & tamen tam perdirè meipsum amo, ut meum honorem, lucellum B meum, meámque libidinem, tibi, tuæ legi, tuóque honori prætulerim jam sæpissimè. Ah, quàm adhuc carnalis sum! & licet ego negem, opera mea loquuntur. Mundus non tantùm mihi nondum crucifixus est, sed totus in me vivit & spirat. Plenus sum pravis moribus, fœdis concupiscentiis & desideriis; & tamen probus ac bonus haberi cupio. Vita mea merus est Euripus, meritissima inconstantia, & mutabilitas, sensus mei exteriores quoquò volunt liberrimè expatiantur: quàm variè & quàm fœdæ imagines animo meo insident? quàm ego, ô mi Deus, dura & immobilis cautes sum, cùm de pœnitentiâ agitur! ad loquendum tam promptus sum, quàm incautus: surdus ad monita; ad fabulas & stultiloquium attentissimus; quæ de cælo, de Deo dicuntur, nimis peregrina mihi sunt & fastidiosa; ad lucri rationes satis vigilo, cùm orandum est, totus nauseo; cum epulandum, totus anhelo & propero. Ad cultum divinum testudo sum, ad lusum & petulantias pernix aquila, ad honesta C repo, ad vetita volo. Ad invidiam & suspiciones promptissimus sum; vix tangor & irascor, & ferio, certè linguâ, cùm manu non possum. Nemo me lædit, in quem non ultionem mediter & vindictam. Libidinis ignes, ô Deus tu nosti, quàm mihi sint vicini: hîc ego quidem dissimulo & tego, tibi tamen, ô mundi ocule, aperta sunt omnia: nullum cordis secretum est, quod tibi celari possit. O quoties, & quanta facturum me propono & spondeo! mox omnia in ridiculam, imò in flagitiosam oblivionem evanescunt.

Jure igitur doleo, me dolenda toties committere: imò vel hoc ipsum doleo, me non magis dolere, nec satis, ut par est, propriam sentire miseriam. Et quamvis hactenus ad omnem pietatem lentissimus fuerim, & heu nimis alacer & festinus ad vitia, tamen talis deinceps non ero: *Dixi: Nunc cœpi.* Iter ad cælum nemo bene perficit, nisi qui quotidie incipit.

Igitur firmissimè statuo, ope tuâ, Domine, confisus, D priores culpas illas, & omnem peccandi occasionem quàm diligentissimè cavere. Jam ero alius, ita me cælites juvent. O Dominus meus, & Deus meus, cor mundum & castum in me crea: innova, oro, in me spiritum rectum, ut tandem aliquando vitam seriò emendem, ex animo te amem, & ad finem vitæ sic perseverem.

Pro Veniâ Peccatorum.

MIserere mei Deus, miserere mei misertimi peccatoris, indigna agentis, & digna patientis, assiduè peccantis, rarò dolentis, & tua flagella impatienter ferentis. *Justus es Domine, & rectum judicium tuum:* Psal. 118. vers. 137. gravius est quod commisi, levius quod tolero: non injustè nec crudeliter nos affligis, ô misericors Deus. Scio Domine & certus sum vitam nostram non temerariis motibus raptari, sed à Deo nostro disponi & gubernari: A tibi cura est de omnibus, præcipuè de servis, qui omne desiderium suum in sanctissimo beneplacito tuo collocarunt. Ideo ego ad aram misericordiæ tuæ confugio, & oro supplex, non me punias secundùm peccata mea, sed parcas secundùm magnam misericordiam tuam. Flagellari, mi Deus, non recuso: tu modò da patientiam. Sub ipsis, Domine, flagellis & bonitatem tuam laudem, & vitam meam emendem. Miserere mei Domine, miserere mei, & adjuva me, sicut tu nosti: scis omnia, Domine, potes omnia, qui vivis in sæculorum sæcula.

Pro omnibus Dei beneficiis.

BEnedicant te, Dñe, omnes Angeli tui, Archangeli, & Principatus laudent & glorificent te in sæcula.

Benedicant te Potestates, Virtutes, & Dominationes, laudent & glorificent te in sæcula.

Benedicant te Throni, Cherubim, atque Seraphim, laudent & glorificent te in sæcula.

Benedicite Patriarchæ & Prophetæ Dominum, laudate & glorificate eum in sæcula.

Benedicite Apostoli & Evangelistæ Dominum, laudate & glorificate eum in sæcula.

Benedicite Martyres & Confessores Dominum, laudate & glorificate eum in sæcula.

Benedicite Virgines & Sancti omnes Dominum, laudate & superexaltate eum in sæcula.

Fideles tuos, Deus, benedictio desiderata confirmet, quæ eos & à tuâ voluntate nunquam faciat discrepare, & tuis semper indulgeat beneficiis gratulari. Per Christum Dominum nostrum.

HORA II.

Disce MORI: *id te doceat Mortis incertissima hora.*

MEMENTO homo umbra, nullum esse in orbe artificem, qui tale concinnet horologium, quod tibi supremum vitæ diem aut horam indicet. *Futura nullo scire potes nuntio.* Mors ubique tibi minatur, diabolus semper insidiatur, & tu tamen torpes & nugaris. Quid annos proponis & nescio quam vitæ seriem? nulla tibi horula à morte secura fluit. Incertum prorsus est, quo te mors loco exspectet: itaque tu illam exspecta omni loco. Quàm stultum est ætatem disponere! ne crastino quidem dominamur. Suavis sed periculosa est dementia, longam vitam sperare, & de bonâ vitâ vix unquam cogitare. Magna res est, & diu discenda, cùm adventat hora illa tam inevitabilis quàm incerta, æquo animo abire. *Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenit* Mors. Memento mori.

Non est horologii quo supremus vitæ dies aut hora indicetur.

Eccles. c. 8. vers. 7.

Eccles. c. 9. vers. 12.

Disce VIVERE: *id te doceat lex Obedientiæ.*

Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Gratæ olim erant victimæ Deo, sed multò gratior semper Obedientia. Qui suas à Deo preces audiri vult, vocem ipse imperantis audiat, & obedire discat. Citiùs exauditur una obedientis oratio, quàm decem millia contemptorum. Non attendit verus obediens, quàm suave sit quod præcipitur, hoc solo contentus, quia præcipitur, nisi quid contra Deum præcipiatur. Virtutibus ceteris dæmones oppugnamus; obedientiâ vincimus. Parere cùm diceris, imperare scies, certè in cælo.

Ad Rom. c. 13. v. 2.

Obedientis oratio exauditur.

Et obedientiâ demon vincitur.

Disce ORARE: *id te doceant tres istæ Precationes, tam brevissimæ, quàm optimæ.*

1. Benedictus Deus in æternum.
2. Miserere mei, Deus, secundùm magnam misericordiam

Triplex oratio.

cordiam tuam: etsi, Domine, minor sum cunctis miserationibus tuis. A

3. O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua.

Observationes in tres illas oratiunculas.

Observatio 1. I. ORatiuncula prima sumpta est ex ore David & Zachariæ, Prophetarum. 1. Reg. c. 25. & Luc. c. 1. Secunda ex ore David regis, & Jacob Patriarchæ. Psl. 50. & Gen. c. 32. Tertia ex ore Christi, & Thomæ Apostoli. Matth. cap. 6. & Joan. cap. 20. Eædem compluribus aliis sacræ Scripturæ locis repetuntur.

II. II. Omnem bonæ orationis perfectionem continent hę tres oratiunculę: Laudem Dei, Gratiarum actionem, Opis implorationem, Veniæ petitionem, Demissionem animi, Oblationem sui, Reverentiam Numinis, Voluntatis sacrificium principem amoris effectum, omnium bonorum desideriorum summam.

III. III. Hæ oratiunculæ, tres sunt sagittæ aureæ, quæ ubi non è labris, non ab ore solo, sed ex ipso corde hominis B avolarint, non feriantur nec cessant, dum ipsum Dei cor (sic loquimur) attingant & penetrent.

IV. IV. Folles sunt hæ precatiunculæ, quibus ignis sincerissimi amoris in Deum, assiduis quasi flabris conservari, foveri, excitari, augeri potest. Incredibile dictu est, quàm hoc Deo gratum, utile homini, assiduis hisce talibus oratiunculis mentem ad Deum erigere, ac cum Deo unire.

V. V. De his verissimè dici potest: *Quò crebrius, hoc melius.* Millies de die, iterúmque millies non nimis crebrum sit: *Quò crebrius, hoc melius,* si tamen cordis & oris dissidium non sit; modò cor consentiat, & non solius linguæ sit labor. Nam uti fieri non potest, quin ignis exiliat, cum pyrius pulvis & igniarius fomes conveniunt, ita harum orationum vel unica & cor humanum nunquam simul erunt, quin divini amoris igniculus subsultet.

VI. VI. Nec necesse est semper omnes tres simul, aut linguâ pronunciare, aut animo cogitare: sæpe unica harum C sufficit, præsertim prima, quæ aliquot centenis per diem iterationibus assiduè ingemináda est, præcipuè duæ hæ voculæ: *Benedictus Deus, Benedictus Deus &c.* Nec etiam necesse, semper illas efferri linguâ (quamvis id bonum) sed satis animo eas identidem agitari.

VII. VII. Hominibus negotiosis, ægris, calamitosis, grumnosis, convenientissimæ sunt hæ piæ ad Deum precatiunculæ: durum est longas ab eis preces exigere; preces tunc penitus intermittere, impium est, & Christus vetat: *Quoniam oportet semper orare, & non deficere.* Ergo *Luc. cap. 18. vers. 1.* hoc optima cuivis hominum lex sit: Quò plus labor urget, dolor urit, quò magis tædium aut mœror, aut ægritudo, aut afflictatio quæcunque premit, hoc & sæpius & ardentiùs clamandum: *Benedictus Deus, Benedictus Deus in æternum, &c.* vel, *Miserere mei Deus, miserere,* vel excellentissimum illud: *Fiat Voluntas tua: fiat, fiat: tua, Domine, Voluntas, tua fiat, tua, non mea,* ô mi amantissime Domine, FIAT VOLVNTAS TVA. Hoc ardenter tunc D præsertim repetendum, cùm nostræ voluntatis contumaciam advertimus.

VIII. VIII. Sunt, qui corde & ore assiduè hęc volvant, & quò rariùs, hoc sibi pejus; quò frequentiùs repetunt, hoc sibi melius esse fateantur. Certè mirificum quid viri sancti in his talibus jaculatoriis, ut vocant, orationibus & ad Deum aspirationibus senserunt. Alatæ sunt hæ preces, quæ mentem evehunt, & in sereno locant, suavi amoris afflatu accendunt, divinam humanámque voluntatem sic uniunt, ut tandem amarum sit homini, velle quod nolit Deus, aut nolle quod Deus velit. S. Chry- *Lib. 13. c. 37.* sostomus (uti de eo Nicephorus) animam acturus in hęc ultima verba expiravit: *Gloria tibi Domine de rebus* *Marc. c. 7. vers. 37.* *omnibus.* Optima vox plebis fuit: *Bene omnia fecit.* Ergo, *Benedictus Deus in æternum, Benedictus centies, Benedictus millies, infinities, Benedictus in æternum.*

IX. Nemo terreatur, si hęc initio aut non tam suavia IX. videantur, aut non tam utilia. Nihil principio sui potest perfici. Usus, & perpetua ejusdem iteratio, & facilem faciet & utilem hunc orandi modum, modò non solius linguæ sit hoc officium; cordis solius esse potest. Vox si adsit, ne desit cor: junctæ operæ cordis & oris nunquam non fructuosas preces Deo admovebunt.

X. Et quia bona (quam vocant) intentio in omnibus X. actionibus nostris summè necessaria est, potest triplici oratiunculâ illa triplex ad Deum eáq; omnium optima intentio renovari. Prima est, omnia velle facere ad majorem Dei honorem & gloriam. Et hanc significat illud: *Benedictus Deus in æternum.* Altera; omnia sua cogitata, dicta, facta, cũ iis quæ Christus pro nobis cogitavit, dixit, fecit cupere unire, & sic Deo Patri offerre. Et hanc designat istud: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, &c.* Verè maxima omnium misericordia Dei fuit, Filium dare unigenitum. Tertia; sua omnia ad Dei B voluntatem divinúmque beneplacitum referre. Cujus nos monet hoc: *O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua.*

Ex hac triplici oratiunculâ Potest triplex ad Deum intentio renovari.

Ad omnes SS. Angelos pius gemitus.

ANgeli, Archãgeli, Throni, & Dominationes, Principatus, & Potestates, Virtutes cęlorum, Cherubim, atque Seraphim, Sanctique omnes, intercedite pro me, nunc, & in horâ mortis meæ.

HORA III.

Disce MORI: *id te doceat Pœnitentia procrastinata.*

MEMENTO homo fœnum, & emendationem vitæ (uti facis) ne differ de die in diem, de hebdomade in hebdomadem, de mense in mensem, de anno in annum: sera nimis est crastina, incipe hodie. Pars magna C sanitatis est morbum agnovisse, & pars magna bonitatis est velle bonum fieri. In morbis pessimum est non habere mali sensum. Ecquid miserius misero se ipsum non miserante? Initium est salutis notitia peccati, nam qui peccare se nescit, corrigi non vult. Rem tuam age maturè; mors tua non claudicat, sed volat, aderitque subitò: insci rapimur. Crastinam diem suspectam habe, & nunc dole, nunc emenda. *Hoc est,* ait Augustinus, *quod multos in exitium trahit, cùm dicunt:* CRAS, CRAS, *& subitò clauditur ostium.* Memento mori.

Emendatio vitæ non differenda.

Initium salutis notitia peccati.

Disce VIVERE: *id te doceat lex Temperantia.*

MVlta sunt quæ *sustineas,* sed plura pænè, à quibus *abstineas.* Peccatum semper in foribus est, nisi tu ipse aperias, non intrabit. Temperantia sua rebus omnibus mensuram ponit, victum jubet esse sobrium, vestitum honestum, somnum non sine parsimoniâ, omnia cum MODO. Id námque in omnibus cautè observat: Ne D *quid nimis.* Nil tutum est quod modum excedit. Optimus est modus cupidorum, non quantum velis, sed quantum debeas, sumere. Satius est indormire stramini, & conscientiam tranquillam tenere, quàm lecto aureo recubare, & perturbationibus agitari. Gulosо modulus vitæ, culina & gula est; sobrietas abstinenti. Mensam sumptuosam fortuna, frugalem apponit Temperantia. Temperanti lex Deus est, & ratio; voluptas, aut venter, intemperanti.

Temperantia rebus omnibus ponit mensuram.

Disce ORARE: *id te doceat officium parvum Custodis* ANGELI.

AD MATVTINVM.

℣. Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. ℟. Amen.

Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.

Deus

℣. Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sęculorum, Amen. Alleluja.

A Septuagesimâ usque ad Paſcha, loco Alleluja, *dicitur,* Laus tibi Domine, Rex æternæ gloriæ.

Hymnus.

Custodes hominum psallimus Angelos,
Naturæ fragili quos Pater addidit
Cælestis comites, insidiantibus
Ne succumberet hostibus.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri defendite nos in prælio, ut non pereamus in tremendo judicio.
℣. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
℟. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Oremus.

B DEvs, qui ineffabili providentia sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris, largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum, &c.

AD PRIMAM.

℣. Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. ℟. Amen.

Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluja.

Hymnus.

Nam quòd corruerit proditor Angelus,
Concessis meritò pulsus honoribus,
Ardens invidiâ pellere nititur
Quos cælo Deus advocat.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri defendite nos in prælio, ut non pereamus in tremendo judicio.
℣. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
℟. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Oremus.

DEvs qui ineffabili providentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum, &c.

AD TERTIAM.

℣. Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. ℟. Amen.

Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluja.

Hymnus.

Huc custos igitur pervigil advola,
Avertens patriâ de tibi creditâ
Tam morbos animi, quàm requiescere
Quidquid non sinit incolas.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri defendite nos in prælio, ut non pereamus in tremendo judicio.
℣. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
℟. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Oremus.

DEvs, qui ineffabili providentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris, largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum, &c.

A AD SEXTAM.

℣. Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. ℟. Amen.

Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluja.

Hymnus.

Christe Sanctorum decus Angelorum,
Rector humani generis & auctor,
Nobis æternum tribue benignus
Scandere cælum.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri defendite nos in prælio, ut non pereamus in tremendo judicio.
℣. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
℟. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor
B nomini tuo.

Oremus.

DEvs qui ineffabili providentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum, &c.

AD NONAM.

℣. Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. ℟. Amen.

Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluja.

Hymnus.

Angelum pacis Michaël ad istam
Cælitus mitti rogitamus aulam;
Nobis ut crebrò veniente crescant
C Prospera cuncta.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri defendite nos in prælio, ut non pereamus in tremendo judicio.
℣. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
℟. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Oremus.

DEvs qui ineffabili providentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris: largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione defendi, & æternâ societate gaudere. Per Dominum, &c.

AD VESPERAS.

℣. Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. ℟. Amen.

Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in
D principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Alleluja.

Hymnus.

Angelus fortis Gabriel, ut hostem
Pellat antiquum, volitet ab alto,
Sæpius templum veniens ad istud
Visere nostrum.

Antiphona.

Sancti Angeli custodes nostri defendite nos in prælio, ut non pereamus in tremendo judicio.
℣. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
℟. Adorabo ad templum sanctum tuum & confitebor nomini tuo.

Oremus.

DEvs, qui ineffabili providentiâ sanctos Angelos tuos ad nostram custodiam mittere dignaris, largire supplicibus tuis, & eorum semper protectione de-

fendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

AD COMPLETORIVM.

℣. Angelis ſuis Deus mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis. ℟. Amen.

Converte nos Deus ſalutaris noſter, & averte iram tuam à nobis.

Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me feſtina.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen. Alleluia.

Hymnus.

Angelum nobis medicum ſalutis
Mitte de cælis Raphaël, ut omnes
Sanet ægrotos, paritérque noſtros
Dirigat actus.

Antiphona.

Sancti Angeli cuſtodes noſtri defendite nos in prælio, ut non pereamus in tremendo judicio.

℣. In conſpectu Angelorum pſallam tibi Deus meus.

℟. Adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.

Oremus.

DEus, qui ineffabili prövidentiâ ſanctos Angelos ſuos ad noſtram cuſtodiam mittere dignaris, largire ſupplicibus tuis: & eorum ſemper protectione defendi, & æternâ ſocietate gaudere. Per Dominum noſtrum JESVM Chriſtum filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Has horas canonicas cum devotione
Dixi, cuſtos Angele, tui ratione:
Precor me cuſtodias mortis in agone,
Et præſens me deducas cæli regione.
Angele Dei, qui cuſtos es mei,
Me tibi commiſſum pietate ſuperna
Hodie illumina, cuſtodi, rege, guberna, Amen.

HORA IV.

Diſce MORI: *id te doceant Damnatorum inania vota.*

MEMENTO homo bulla, & ſeriò expende, quanti emerent damnati horulam noſtri temporis vel unicam, quarum tu tam multas liberaliſſimâ ſocordiâ ludibundus prodigis. Vive memor leti; fugit hora, & nihil eſt annis velocius: rigidum jus mortis eſt, & inevitabile. Moriendum eſt: cùm naſcimur, huic tributo ſubjicimur; moriendum eſt. Quid ad ineptias & luſus vacas? ingens tibi negotium in manibus eſt: moriendum eſt. Veniet dies, qui de omnibus annis noſtris laturus eſt ſententiam. Quid egeris, tunc apparebit, cùm animam ages: quid profeceris in vitâ, mors dicet. Pectus mortale nunquam magis divinum eſt, quàm ubi mortalitatem ſuam cogitat, & ſcit in hoc natum hominem, ut vitâ defungeretur. Ergo dum licet, operare & profice, eſt qui reddat labori tuo præmium. Habes operis tui perpetuum & attentiſſimum ſpectatorem Deum, qui ſicut capillos, ita & minimos cogitatus tuos numeratos habet, aut ad præmium, aut ad ſupplicium, idque ÆTERNVM. Memento mori.

Cùm naſcimur tributo Mortis ſubjicimur.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex Fiduciæ in Deum.*

QVò magis teipſum tibi diffidere neceſſe eſt, tantò minùs Deo, cui ſemper, & in omnibus fidendum. *Qui confidunt in Domino, ſicut mons Sion non commovebitur in æternum.* Fide Deo, fide affectu quàm potes generoſiſſimo; ecquid trepidas modicæ fidei? *Deus providebit.* Dominus regit te, & nihil tibi deerit. Quid angeris? etſi membra tua dilaceret inimicus, capillos tamen tuos dinumerat Deus. Ne ergo timeas jacturam membrorum, quando ſecuritatem accipis de numero capillorum. Mihi hoc crede: proborum vita, etiam per ſingula rerum ac temporum momenta, à Deo ſic temperatur ac regitur, ut omnia in eorum cedant bonum. Securè navigat, qui fiduciæ ſuæ anchoram in Deum jactat, Deóque fidit in omnibus.

Pſal. 124. verſ. 1.

Genes. 22. verſ. 8.

Auguſt. ſerm. 4. de feſt. mart.

Diſce ORARE: *id te doceant SS.* ANGELORVM Litaniæ.

KYrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon.
Chriſte audi nos, Chriſte exaudi nos.

Pater de cælis Deus, Miſerere nobis.
Fili redemptor mundi Deus, Miſerere nobis.
Spiritus Sancte Deus, Miſerere nobis.
B Sancta MARIA regina Angelorum, Ora pro nobis.
Sancte Michaël, qui populo Dei ſemper defenſor fuiſti,
Sancte Michaël, qui Luciferum cum complicibus rebellibus de cælo deturbaſti,
Sancte Michaël, qui accuſatorem fratrum noſtrorum in profundum inferni dejeciſti,
Sancte Gabriel, qui Danieli viſionem patefeciſti,
Sancte Gabriel, qui Joannis Baptiſtæ ortum & miniſterium prænunciaſti,
Sancte Gabriel, qui Incarnationis Verbi divini nuncius extitiſti,
Sancte Raphaël, qui Tobiam ſalvum duxiſti & reduxiſti,
Sancte Raphaël, qui dæmonium à Sarâ depuliſti,
Sâcte Raphaël, qui Tobiam ſeniorem illuminaſti,
Sancti Seraphim, Orate pro nobis.
Sancti Cherubim,
C Sancti Throni,
Sanctæ Dominationes,
Sanctæ Virtutes,
Sanctæ Poteſtates,
Sancti Principatus,
Sancti Archangeli,
Sancti Angeli,
Qui ſuper Dei ſolium excelſum & elevatum ſtatis,
Qui jugiter Deo Sanctus, Sanctus, Sanctus, concinitis,
Qui diſcuſſis tenebris mentē noſtram illuminatis,
Qui divina hominibus nunciatis,
Qui hominum cuſtodiam à Deo accepiſtis,
Qui ſemper faciem Patris, qui in cælis eſt, videtis,
Qui ſuper uno peccatore pœnitentiam agente gaudetis,
Qui Loth de medio peccatorum eduxiſtis,
Qui per ſcalam Jacob aſcendiſtis & deſcendiſtis,
D Qui in monte Sinâ divinam legē Moyſi tradiſtis,
Qui Chriſto nato gaudium hominibus annunciaſtis,
Qui Chriſto in deſerto miniſtraſtis,
Qui Lazarum in ſinum Abrahæ deportaſtis,
Qui juxta Chriſti ſepulchrum in albis ſediſtis,
Qui Chriſto in cælum aſcendente, ejus diſcipulis apparuiſtis,
Qui Chriſtum ad judicium venturum cum ſigno crucis præcedetis,
Qui electos in fine ſæculi congregaturi eſtis,
Qui malos de medio juſtorum ſeparabitis,
Qui orantium preces ad Deum defertis,
Qui morientibus aſſiſtitis,
Qui animas juſtorum ab omni labe purgatas ad cælum deducitis,
Qui prodigia & miracula virtute Dei perpetratis,

Ora pro nobis.

Orate pro nobis.

Qui

Qui hæreditatem salutis capientibus in ministerium mittimini,
Qui super regna & provincias constituti estis,
Qui hostium exercitus sæpe dissipastis,
Qui Dei famulos ex carceribus & aliis vitæ periculis sæpe liberastis,
Qui Sanctis martyribus in tormentis sæpe solatio fuistis,
Qui Ecclesiæ Prælatos & Principes ejusdem nutritios peculiari curâ fovere soletis,
Omnes Sancti beatorum spirituum ordines,
} Orate pro nobis.

A cunctis periculis, per Sanctos Angelos tuos, Libera nos Domine.

Ab insidiis diaboli, Libera nos Domine.
Ab omni hæresi & schismate, Libera nos Domine.
A peste, fame, & bello, Libera nos Domine.
A subitaneâ & improvisâ morte, Libera nos Domine.
A morte perpetuâ, Libera nos Domine.
Peccatores, Te rogamus audi nos.

Per Sanctos Angelos tuos,
Ut nobis parcas,
Ut nobis indulgeas,
Ut Ecclesiam tuam sanctam regere & conservare digneris,
Ut domnum Apostolicum & omnes Ecclesiasticos ordines protegere digneris,
Ut Imperatori nostro, Regibus, & omnibus Principibus Christianis pacem & unitatem largiri digneris,
Ut fructus terræ dare & conservare digneris,
Ut omnibus fidelibus defunctis requiem æternam donare digneris,
} Te rogamus audi nos.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Parce nobis Dñe.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Exaudi nos Dñe.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, Miserere nobis.
Christe audi nos, Christe exaudi nos. Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster, &c.

Psalmus ex variis Psalmis.

LAudate Dominum de cælis: laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes Angeli ejus: laudate eum omnes virtutes ejus.

Benedicite Dominum omnes Angeli ejus: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum ejus.

Benedicite Domino omnes virtutes ejus: ministri ejus qui facitis voluntatem ejus.

Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus.

Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordiâ & miserationibus.

Quoniam Angelis suis mandavit de te: ut custodiant te in omnibus viis tuis.

In manibus portabunt te: ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.

Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

℣. In conspectu Angelorum psallam tibi Deus meus.
℟. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.
℣. Domine exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.

Oremus.

OMnipotens & misericors Deus, qui nos Angelicâ custodiâ munire dignatus es, concede quæsumus, ut tantâ protectione securi, & à pravis cogitationibus A liberemur in mente, & ab omnibus adversitatibus eruamur in corpore. Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

HORA V.

Disce MORI: *id te doceat assidua mortis rapina.*

MEMENTO homo vanitas, non moriturum te, sed MORI, quovis die, quâvis horâ. Vitæ hujus principium, mortis est exordium: prima hora quæ vitam dedit, eandem etiam carpsit & mutilavit; hunc ipsum quem agis diem, cum morte dividis. Quidquid facis, respice finem. *Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud Deum est: constituti sunt termini ejus qui præteriri non poterunt*; non poterunt, eheu non poterunt. Et non B tantùm non præteriri sed nec sciri possunt, quàm sint vicini. Vis esse immunis à morte subitâ? mortem assiduè cogita. Semper discendum est, quod an sciamus, experiri non possumus: meditare mortem. Nemo improvisò moritur, qui semper se moriturum cogitavit. Memento mori.

Vitæ hujus principium mortis est exordium. Plùs mortis est exordium. *Iob cap. 14. vers. 5.*

Disce VIVERE: *id te doceat lex Iustitiæ.*

VIrtutis est proprium, injustitiam odisse, & omnem injustitiæ comitatum, insidias, fraudes, injurias: has accipere malis, quàm inferre. Non mundi, sed Christi lex est: Rapturo pallium etiam tunicâ adjiciendam in auctarium. Et quod illud lucrum sit, argentum in arcâ, damnum in conscientiâ? lucro turpi jactura longè præferenda est: *Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animæ suæ faciat.* Sed iis jam moribus vivitur, ut justitiæ nomen religiosè adoretur, res ipsa ad cujusvis C censum aut commodum torqueatur: justi haberi volunt plurimi, pauci esse. Pars magna justitiæ est, ut, quod aliis vitio vertis, ipse non committas, & quod tibi fieri non vis, alteri non facias. Discite justitiam moniti (ô mortales) & non temnere Divos.

Virtutis proprietas. *Matt. cap. 8. vers. 36.*

Disce ORARE: *id te doceant tres orationes istæ.*

Prima.

DEus qui miro ordine Angelorum ministeria hominumque dispensas, concede propitius, ut à quibus tibi ministrantibus in cælo semper assistitur, ab his in terrâ vita nostra muniatur. Per Christum Dominum nostrum, &c.

Secunda.

BEnignissime Deus, cujus immensa bonitas & sapientia, in omnibus sanctis Angelis tuis mirificè relucet, te rogo suppliciter, ut Angelicis pro me intervenientibus suffragiis, omnia opera mea & placatus susciD pias, & ad salutem meam provenire concedas. Per Christum Dominum nostrum.

Tertia.

OÆterne Deus, bonitatem tuam per omnium Sanctorum Angelorum atque Archangelorum preces & merita, humiliter imploro, ut quod mea in te amori deest, illorum in te ardentissimus amor compenset. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum, qui tecum vivit & regnat cum sancto Spiritu in sæcula sæculorum.

HORA VI.

Disce MORI: *id te doceant quotidiana plurimorum funera.*

MEMENTO homo putredo, quot hac, non dicam die, sed horâ, è vivis citandi ad tribunal summi judicis, Vitæ brevitas assiduè cogitanda.

judicis, & quot ex eis damnandi? Ita non tantùm sæpe, sed assiduè mortalem te cogita. Nil æquè tibi proderit ad temperantiam omnium rerum, quàm frequens cogitatio brevis ævi hujus & incerti. *Noli de mortuo inimico tuo gaudere, sciens quoniam* OMNES *morimur.* Attende ergo tibi & vitæ tuæ. Ortum quidquid habet, finem timet: *ibimus omnes, ibimus.* Illi, & isti, & isti præcedunt, nos singuli, quo quemque mors ordine vocaverit, sequemur. Omnes dies, omnis hora, quàm nihil sumus, ostendit; attende tibi: Vitam lucrari est, in singulos dies mori. Memento mori.

Eccli. cap. 8. vers. 8.

Disce VIVERE: *id te doceat lex Misericordiæ.*

Matth. c. 9. vers. 13.

EDicit Veritas: *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Æquum est egentibus subveniri non divitibus. Effundit, qui in plenum mittit; illud potiùs reconditur, quod vasis vacuis commendatur. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta convivia. Ter mirum! in plenissimo resurgentium conventu, coram universis Angelis tacet Christus, quod Abel primus martyr fuerit, quod Abraham obedientiâ excelluerit, quod Moses legem tulerit, quod Petrus crucem Jesu primus ascenderit: hæc, inquam, tacet Judex, & solùm proclamat, quis sibi pauperi cibum dederit, quis nudo vestem obtulerit, quis domo foverit. En, quidquid datur pauperi, non est donum, sed mutuum; quidquid enim tribuitur, tam pulchro quàm magno fœnore recipitur. Quæstuosissima omnium ars est eleemosyna, & cæli janitoribus notissima. Eleemosyna verò aurea, & summa est, INIMICOS DILIGERE.

In judicio opera misericordiæ à Christo proclamantur.

Disce ORARE: *id te doceant Orationes de S. Michaële Archangelo.*

Prima.

BEati Michaëlis Archangeli tui, quæsumus Domine, intercessio gloriosa nos semper & ubique protegat, & ad vitam perducat æternam. Per Christum Dominum nostrum.

Secunda.

PRinceps gloriosissime, Michaël Archangele, esto memor nostri, hîc & ubique semper, precare pro nobis Filium Dei.

Tertia.

BEati Archangeli tui Michaëlis commemoratione lætantes, humiliter te Domine deprecamur, ut quod nostris meritis non valemus, ejus intercessione consequamur. Per eundem Christum Dominum nostrum.

HORA VII.

Disce MORI: *id te doceat temporis jactura irreparabilis.*

MEMENTO homo favilla, non verba solùm, sed & tempus volare irrevocabile. In domus combustæ vicem surgit alia: in temporis combusti pretium nulli uniones sunt computandi. Paleæ sunt gemmæ omnes præ hoc temporis censu. Nec furum ullus damnosior est, quàm qui hoc ipse sibi furatur, aut malè agendo, aut nihil agendo. Fluunt dies, & irreparabilis vita decurrit. Aliqua est rerum omnium recuperatio, nulla temporis: mille florenos perdere, magnum damnum censetur; famam amittere, multò majus; tempus otio comburere, multò maximum, & quo plus temporis in vanum avolat, hoc mors formidabilior propinquat. Memento mori.

Temporis pretium est inæstimabile.

Disce VIVERE: *id te doceat lex Mansuetudinis.*

Eccli. cap. 3. vers. 19.

FIli, *in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.* Quidquid dicas, faciasve, super omnia vultus & verba accedant bona: *Beati mites.* Cælestis urbs Hierusalem non spolium bellatorum, sed speratа hæreditas *mansuetorum.* Mites sunt, qui improbitati cedunt, & malo non resistunt, sed vincunt in bono malum. Sunt quidam mites, sed quamdiu cuncta fiunt pro eorum arbitrio: tange montem, mox cernes fumum. Nimirum, qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Magni animi proprium illud est, ut sciat esse placidus, ut norit iram substringere, injurias atque offensiones serenâ semper fronte digerere. Verè mansuetus, est ut tractabilis cera, mitis columba, tranquillum oleum.

Cælestis Hierusalem non est spolium bellatorum, sed mansuetorum

Disce ORARE: *id te doceant Orationes ad Custodem Angelum, Christi Matrem, Christum.*

I. *Ad Angelum Custodem.*

SAluto te, ô Sancte Angele Dei, Princeps nobilis, custos meus fidelis, cui me gubernandum divina bonitas tradidit. Quàm multa secundùm Deum, tibi tuæque charitati debeo, quòd indigno mihi tot annis tótque modis fideliter atque clementer assistis, & animi corporisque mei salutem procuras. Commendo me tibi hodie, ut adversus malignum hostem, te duce illæsus conserver, & in gratiâ Dei, ad extremum usque halitum firmus & constans perseverem, & tecum in cælo Dominum nostrum laudem in æternum.

II. *Ad Beatissimam Virginem* MARIAM: *Salutationes XII. totidem stellis assimilatæ.*

AVe Mundi decus, lampas inextinguibilis.

Ave Mundi ocule, cælorum janua, Seraphinorum gloria.

Ave Mater purissima, quam nulla unquam sequior invasit cogitatio.

Ave ingens & portentosum mundi miraculum.

Ave ornatissimum supremi regis palatium.

Ave armarium vitæ, pratum totius fragrantiæ Spiritus sancti.

Ave latens thesaure gratiæ, quæ sola portas Verbum, quod portat omnia.

Ave vas electionis admirabile; Ave Mater Filii, filia Patris, sponsa sancti Spiritus.

Ave nubes lucida, Ave columna ignea, quæ populum Dei per desertum mundi deducis.

Ave vellus mundissimum de cælo humectatum, per quam & in quâ ovem induit pastor.

Ave doctrinæ sceptrum, devotionis templum, donorum omnium gazophylacium opulentissimum.

Ave novi Adami paradise: Ave urna aurea cæleste manna continens.

Ave fax fidelium, infiniti circumdatrix, castarum animarum ara: Ave gaudium semper & in æternum ineffabile.

Nomina Patrum, è quibus hæ stellæ sunt excerptæ.

CYrillus Alexandrinus, Epiphanius, Elias Cretensis, Fulgentius, Gregorius Nicomedienſis, Gregorius Neocæsarienſis, Hildefonſus Toletanus, Origenes, Proclus, Sophronius, Theodoretus, Methodius, Olympius. Inter hos velut duodecim Apoſtolos, decimus tertius esse cupit Bernardus, uti fuit & Paulus. Nec se continet Bernardus, & ad DOMINI MATREM ſuccamat: Ex totis animæ viribus te saluto ac compello:

Ave Virginum Regina: Ave mare gemmis pleniſſimum.

Nec hoc ei satis; totum invitans orbem ad matris istius venerationem:

Totis ergo, *inquit,* medullis cordis veneremur Mariam, quia sic est voluntas ejus, qui totum nos habere voluit per Mariam.

III. Ad

III. Ad Christum.

IESV bone, ego nimis imperfectè tibi servio, nimis frigidè te laudo & diligo. Ah, quàm longè adhuc absum à verâ mei abnegatione; à verâ Humilitate, Patientiâ, & Charitate! Te ergo rogo, ut quod minus est in me, tu digneris supplere pro me, & divinum cor tuum amoris plenissimum Patri offerre pro corde meo amoris egentissimo.

Domine Jesu Christe, amem te solum propter te, & nihil amem nisi in te.

Domine Jesu Christe auge mihi laborem & dolorem, modò augeas patientiam & amorem.

Domine Jesu Christe da mihi ut in divino beneplacito tuo, in sanctissimâ tuâ voluntate unicè delecter, & in eâ super omnia requiescam.

HORA VIII.

Disce MORI: *id te doceat imminentis metus judicii.*

MEMENTO homo pulvis, conscientiámque tuam interroga: Si hac te horâ ad tribunal suum evocaret Deus, num paratus fores reddendæ rationi? dicésne: *Cras ero?* emendationi tuæ indulgentiam promisit Deus, sed tuæ dilationi diem crastinum non promisit. Nihilominus omnia in futurum disponimus, & inter præcipitia lenti sumus. Heu, heu, nos miseros, quàm totus homuncio nil est! O theatrum & ludum quidquid in hoc orbe VIVERE vocatur: Age, valedic rebus humanis, & ad reddendam rationem te para; tribunal te vocat. Nullam hîc moram, nullas inducias, nullam comperendinationem quære. Hinc abeundum est; ne tergiversare: ratio reddenda est, ne excusa. Qualis vixeris, talis & judicaberis. Memento mori.

Emēdatio vitæ non differenda.

Disce VIVERE: *id te doceat lex Veritatis.*

ANTE *omnia opera verbum verax præcedat te. Veritatem* enim *requirit Dominus.* Jurare & mentiri nesciat lingua tua. Veritati sic studeas, ut quidquid dixeris, juratum putes. Non est sinceri, non probi hominis, aliud pectore clausum, aliud linguâ promptum habere. Veritas, sicut ubique mater est sanctitatis, sic ubique amanda est. Nullæ duæ res tam inter se concordes sunt & cognatæ, ut VIRTVS & VERITAS. Premi quidem solet veritas, non opprimi; emergit tandem: impugnatur sæpe, non vincitur. Veritatis amatori nullus reprehensor est metuendus, aut enim reprehensurus, inimicus est, aut amicus: inimicus si insultat, ferendus; amicus si errat, docendus; si ipse doceat, audiendus est. Tegere, polire, fingere, comere, fucare Veritatem, est dehonestare; mentiri, est animam necare. *Os enim quod mentitur, occidit animam.*

Luc. c. 31. vers. 20. Psal. 30. vers. 24.

Sunt duæ res inter se concordes Virtus & Veritas.

Sap. cap. 1. vers. 11.

Disce ORARE: *id te doceat Oratio exercendis divini amoris actibus.*

XIII. Actus amoris in Deum.

OMI amantissime Deus, 1. Ad te summum bonum, toto cordis affectu feror. 2. In immensissimâ bonitate tuâ exulto, 3. & gaudeo, quod te omnes Angeli adorent, beati omnes honorent & laudent. 4. O mi creator, quàm ego cupio, ut omnes homines te agnoscant & colant; tibi uni omnes serviant! 5. Ah, quàm me pœniteat omnium peccatorum meorum! 6. Et ideo firmissimè statuo legem tuam posthac in omnibus observare. 7. Omne solatium meum in sanctissimo tuo beneplacito quæram; 8. Aversabor, quidquid tibi displicuerit. 9. Mi Deus, omnia mea tua sunt, tibi omnia consecro: 10. Propter te adversa omnia libentissimè tolerabo: 11. Permissione & dispositione tuâ semper contentissimus ero. 12. O Bonitas, tuum in me amorem adauge. 13. O Charitas, te nunquam amare desinam.

A

Explicatio præcedentis Orationis.

CVm virtutis laus omnis in actione consistat, amoris in Deum tendentis actiones interiores à Theologis plerumque hæ solent assignari.

Amoris in Deum tendētis actiones interiores.

1. Deum, tanquam SVMMVM BONVM, videndum ac fruendum prænissimo affectu desiderare.

2. Sua Deo bona omnia velle, nec aliam ob causam, nisi quia bona Dei sunt, uti sunt sapientia, bonitas, potentia, &c.

3. Impensè gaudere, Deo ab Angelis, beatis, probis omnibus serviri.

4. Desiderare unicè, ut res creatæ omnes, gloriæ, honorique divino sese impendant.

B 5. Animo dolere ob omnes in Deum injurias, & à se & ab aliis commissas.

6. Seriò constituere, omnem Dei legem exactè observare.

7. Unicam in omnibus Dei voluntatem sibi sequendam proponere.

8. Aversari omnia, quæ quis Deo displicere cognorit.

9. Omnia sua Deo liberalissimâ submissione offerre.

10. In res adversas omnes Dei causâ tolerandas promptum animum obfirmare.

11. Divini regiminis providentiam ubique agnoscere, & extollere.

12. Fateri se divinis favoribus minùs respondere, & amoris augmentum poscere.

13. Beatam in Dei amore perseverantiam assiduis precibus efflatigare.

C *Circa has divini Amoris actiones duo maximè notanda.*

Primum. Letales animi plagas non persanant, nisi AMOR aut DOLOR, sive, ut Theologorum ore loquamur, duo tantùm sunt actus, qui perditam Dei gratiam recuperent, actus charitatis, & actus pœnitentiæ; quorum alter alterum includit. Publicanus dolendo potissimùm, Magdalena diligendo præcipuè omnem animi pestem detersit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

Duo notanda circa amoris actiones.

Luc. cap. 7. vers. 47.

Secundum. Primaria divini amoris actio est, seriò & ex animo velle omnibus Dei præceptis parere. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me. Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus.* Ad hanc amoris divini actionem exercendam quivis hominum obstringitur in triplici fere periculo. Primum cùm quis graviter à dæmone impugnatur, aut aliis ad vitia illecebris invitatur, & hæc sunt exemplo: videt quis D aureum sine custode monetam; deprehensum habet sub unguibus inimicum; cernit oblatam explendæ libidinis occasionem; hîc cacodæmon ingenti conatu suggerit: sic elabi sines pulcherrimam hanc occasionem? en nummos aureos, en opportunam ultionis horam, en paratas delicias; aude aliquid, fruere, & opportunitate, dum licet, utere. Hîc necessarium omnino, ut, qui letale crimen horret, in Deum amorem sic testetur: Domine Deus, lex tua & tuus honor, chariora mihi sunt, quàm lucrum meum, quàm turpis & vetita voluptas, quàm totus orbis. Nisi is, qui in hoc lubrico stat, sic egerit, Deum perdidit, gratia Dei excidit, cælum amisit, aut ergò tunc Deum amabit, aut à diabolo vincetur. Quod si hominem clandestinæ mentis, aut furtivæ corporis libidini deditum interrogem: Mi homo, amásne Deum? amare se affirmabit. Sed an decalogum nosti? novi, dicet. Etiam præceptum sextum tenes? dicet, teneo.

Ioan. c. 14. vers. 21. 1. Ioan. c. 5. vers. 3.

In triplici periculo homo tenetur ad hanc amoris divini actionem,

neo. Nunquid eo libidinem omnem prohiberi censes? censeo, respondebit, nec aliter poterit. Et tamen in hanc expressissimam Dei legem, nihilominus tam petulanter, toties peccare audes? ergo tua tibi mulierecula, tui tibi furtivi amores, tuæ tibi oblectatiunculæ præ Deo, præ Dei lege, præ honore Dei, longè sunt charioria: ergo in te nec scintilla vivit divini amoris, quamdiu hos mores & impurum hunc amorem perseveras. *Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus.* Quid est, inquit Augustinus, quod diligo Regem, si odio habeo ejus legem? & verissimè Gregorius: *Vane*, inquit, *amat, qui ad mandata ejus à suis se voluptatibus coarctat: qui per illicita desideria diffluit, profectò Deum non diligit, quia ei suâ voluntate contradicit.*

1. *Ioan. c. 5. verſ. 3.*

Deinde, ad eandem divini amoris actionem quemque obligat alterum hoc periculum, cùm quis prudenter sibi metuit, ne ratione loci quò iturus, aut hominum quibuscum acturus, graviùs delinquat, tunc sanè opus, animum Dei amore sic inflammet & muniat, ut cùm Psalte regio sincerè pronunciet: *Scrutabor legem tuam Domine, & custodiam illam in toto corde meo. Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus.*

Psal. 118. verſ. 34.
1. Ioan. c. 5. verſ. 3.

Postremum denique corporis animique periculum, idem quod dixi, divini amoris argumentum postulat: ut, cùm quis fatalem sibi horam imminere sentit, hoc ipso in suum conditorem amore feratur, idque non pœnæ formidine, non præmii spe, sed quod agnoscat, hoc à se SVMMO BONO modis omnibus deberi. Hac certè supremâ vitæ horâ, si unquam, lex illa, quàm integerrimè potest, observanda: *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tuâ. Charitas nunquam excidit.* Ergo, *in charitate crescamus in illo per omnia.*

Luc. cap. 10. verſ. 27.
1. Cor. c. 13. verſ. 8.
Epheſ. c. 4. verſ. 15.

Proteſtatio ad Deum, ſaltem ſemel per hebdomadem dicenda.

SIquidquam, ô mi Deus, cogitavero, dixero, feceto per imprudentiam, quod divino beneplacito tuo repugnet: coram te, Domine, totáque curiâ tuâ cælesti protestor, id præter & contra voluntatem meam fieri. Si aliter accidat, Miserere, Domine, & errantem illicò revoca, cadentem subleva: & ne id contingat, per bonitatem tuam rogo te, misericordissime Deus, ut benedictione tuâ me prævenire, & tanquam rem tuam possidere ac regere digneris. Arbitrii mei libertatem tibi sic subjicio, ut illam à te, si opus, etiam cogi cupiam, & vinciri, ne contra te rebellet, aut contra voluntatem tuam vel minimum quid committat. Unicè velim, mi Deus, quod tu vis; & quod tu non vis, id & ego unicè nolim. Hæc mea unica sit voluntas, voluntatis tuæ beneplacitum quærere, ac facere in omnibus. Si quid, Domine à te petam, ne largiaris petenti quod honori tuo deroget, quod tuæ voluntati repugnet. Scio, ô bonitas, scio: id mihi solùm obest, quod tibi non placet. Ergo te per omnes Sanctos Angelos tuos oro, da mihi odium mei, & tui in omnibus amorem.

Gemitus ad Deum anhelantes, amoris pleniſſimi.

AMo te mi Deus, cupióque ardentiùs amare. Hac amoris flammâ cor meum penitus liquefiat. Nihil extra te me beat. Et quando, mi Deus, & quando ad te hinc evolabo?

HORA IX.

Diſce MORI: *id te doceat maximus debitorum numerus.*

MEMENTO homo spuma, immenso ære alieno te laborare. Cogita peccata tua omnia, & in unum ea cumulum compone: tot lascivas cogitationes, tot verba non otiosa tantùm, sed contumeliosa, fœda, detractoria: tot facta improba nullo fuco excusanda. Intuere hos tantos noxarum acervos, & fateri cogeris: Magnus debitor sum multorum millium talentorum, & heu, si me sic obæratum mors meo adversario tradat, certum est, carcere non exibo, dum ad teruncium solvero. Maturè hæc cogita & aliis sæpe ignoscito, tibi nunquam. Qui se cognoscunt, uti semper peccant, ita semper plorant. Vis nunquam esse tristis? bene vive: beatus ille homo, qui semper & ubique sic vivit, ut unamquamque diem velut ultimam, & non redituram consumat. Memento mori.

Maturè pœnitendū, & aliis ignoscendum.

Diſce VIVERE: *id te doceat lex Caſtitatis.*

FRuctus Spiritus est charitas, continentia, castitas: *Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.* Nemo jactet pudicum animum, si impudicum habeat oculum: nemo de casto corpore glorietur, cujus casta non sit cogitatio. Optimus Job ideo cum oculis sanciebat fœdus, ut posset etiam cum cogitationibus: *Pepigi*, ait, *fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine: quam enim partem haberet in me Deus desuper?* Oraculum accipe à beato Hieronymo editum: *Quacunque*, ait, *virtute polleas; quibuscunque operibus niteas, si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahis.* Et crede mihi, mi homo, si te pestilens libidinis uredo adurat, nec resistas, periisti. Corpus, animus, pecunia, fama, omnia tibi tua perierunt: vale dic cælo, & morere. Ergo principiis obsta, & caput obtere huic colubro, ne cauda te venenet.

Gal. cap. 5. verſ. 22. Eccli. c. 26. verſ. 20. Non pudicus cui oculus & cogitatio non est casta. *Iob cap. 31. v. 1. & 2.*

Diſce ORARE: *id te doceat Oratio B. Franciſci.*

DEVS MEVS, ET OMNIA.

BEatum Franciscum accepimus noctes ipsas quatuor verbulorum horum commentatione & creberrimâ repetitione, non semel summâ cum animi sui voluptate transegisse. Igitur voce præeuntem sequere, & dic:

DEVS MEVS, ET OMNIA.

MIllies hoc dicam, millies hoc cogitabo, millies hoc, & usque, & usque, & usque millies repetam. Neque enim vel dicere vel cogitare majus possum aut melius, quàm hoc ipsum, DEVS MEVS, ET OMNIA. Alii alia quærant, alia desiderent, unum ego Deum meum quæro, Deum desidero: O DEVS MEVS, ET OMNIA. Opes aliis & honores, voluptates aliis universas relinquo: Deum ego habeam, & omnia habeo. Totos aliis ego mundos concedo: aureos & gemmeos montes non invideo; summas delicias permitto; mihi Deus meus est omnia. Nihil ita bonum, nihil ita pulchrum aut jucundum, quin summum illud & primum bonum, & melius sit, & pulchrius sit ac jucundius. DEVS MEVS, ET OMNIA! quàm me varia sæpe accendunt desideria, quàm diversis subinde æstuo cupiditatibus! ita ut cum lunatico illo adolescente, modò in ignem, modò in aquam rapiar. Sed quænam illa tanta bona sunt, quæ ego tam anxiè appero? num hoc vel illud genus edulii aut potionis? Deus meus, cibus meus, potus meus, & omnia. Num hoc vel illud genus relaxationis aut voluptatis? Deus meus, gaudium meum, voluptas mea, & omnia. Num hoc vel illud genus honoris aut dignitatis? Deus meus, honor meus, mea dignitas, & mea omnia. Quid est tandem quod appetere possim; & cujus loco, mihi non Deus sit, & sit omnia? mihi epulatio, mihi oblectatio, mihi quies, mihi thesaurus Deus est, mihi Deus omnia, & plus quàm omnia. Nam etsi cibis, quibus inhio, vesci: potu, quem sitio, refici: voluptate, quam ardeo, frui: honores, quos ambio, assequi

Deo frui est perfectissimè frui omnibus bonis.

assequi liceat: quid istud vesci, quid istud refici, & frui, & assequi? DEVS MEVS, ET OMNIA, te frui, à te refici, est perfectissimè refici, est frui omnibus bonis: DEVS MEVS, ET OMNIA. At verò labor premit, dolor affligit, curæ distrahunt, homo turbat, & exagitat. Nihil horum metuendum; neque enim hæc omnia, etiamsi simul ingruant, mala sunt, si summum illud bonum opituletur Deus. DEVS MEVS, ET OMNIA. Tu mihi, ô bone Deus, ô bonitas, tu in labore quies, in dolore voluptas, in curis securitas; tu mihi ab omni hominum insultu propugnaculum tutissimum; tu mihi ab omni malo refugium; tu mihi es OMNIA, quæcunque tandem desiderare possum. Ergo, quandocunque in posterum, & quodcunque bonum appetiero, hoc ipse mihi semper occinam: DEVS MEVS, ET OMNIA. Desine, ô homo, impuros rivulos sectari, cùm fontem purissimum habeas: Deum habes, omnia habes, quæcunque habere concupiscis.

Oratiunculæ selectæ ad Christum Dominum.

Prima.

DA mihi obsecro, Domine, diabolica vitare contagia, & ad te meam, etiam rebellem, compelle propitiùs voluntatem.

Secunda.

OMnipotens æterne Deus, fac me tibi semper, & devotam gerere voluntatem, & majestati tuæ sincero corde servire.

Tertia.

TVa me quæso, Domine, gratia semper & præveniat & sequatur, ac bonis operibus jugiter faciat esse intentum. Qui vivis in sæcula sæculorum.

Vna voluntas Dei, adversa, morbum, mortem inferentis: & hominis ista perferentis.

DEus meus, amor meus, absit, ut quod tu vis, ego nolim; aut quod tu non vis, velim ego. Tua voluntas, mea voluntas: imò jam ampliùs mea non est, quia tua esse cœpit, imò tua jam mihi sequenda est, quia mea esse cœpit. Idem ego velle debeo, quod tu: & verò etiam, ô Domine, volo. Vis me ægrotare? volo. Vis me depauperari? volo. Tabescere? volo. Doloribus affligi? volo. Solatiis destitui? volo. Adversis plurimis exerceri? volo. Mori etiam? & hoc volo. Vis me cæco adscribere? volo quàm maximè. Inferis addicere? Ah! bone Jesu, ut tu hoc velles, volebam ego & merebar: ut ego hoc nollem, & volebas tu & merebaris. Atque si fieri posset (uti sanè non potest) horum alterutrum: aut sanctissimam tuam voluntatem irritam esse, ut ego beatus sim; aut me damnatum esse, ut sanctissima voluntas tua rata sit, proclamo: melius est damnari me; & servari, quod tu vis, ô Deus. Sed, ô bonitas, mortem meam, scio, non vis, qui Filii tui mortem ideo volebas, ut posses non velle meam. Per illam ergo Filii mortem te rogo, ô Pater, à morte æternâ me eripe. En vulnera, en sanguinem, quo tibi pro me litatum est: Filio nolebas parcere, ut posses servulo. Quia ergo & potes, & vis misereri, ô immensa, ô tremenda Majestas, miserere mei, parce mihi. Peccavi; negare non possum; sed tu potes condonare quidquid peccavi. Serva me, Deus, quem creasti: opus tuum sum, & te meum opificem videre & æternum laudare cupio. Potes quidem, instar figuli, me luteum vasculum & sub sui auctoris manu parum obsequens frangere: & (pridem id meritus sum) in flammas abjicere, sed quia major est tua bonitas, quàm malignitas mea, parce Domine, parce, parcæ, vivam amando te, qui brevi moriar, hoc per ultimum halitum rogando te: MISERERE.

Annotatiunculæ de Divinæ & humanæ voluntatis conformatione.

Prima de divinæ & humanæ voluntatis conformatione annotatio.

PEr omnem sacram paginam, nihil commendatius est, quàm hæc divinæ & humanæ voluntatis unio. Christus utique omnium hominum optimè orare novit; sic autem oravit: *Pater, non mea, sed tua voluntas fiat.* Sed nec nos aliter orare docuit: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terrâ.* Mille alia bibliorum pro hoc testimonia sunt.

Secunda.

II. Unicam in omnibus Dei voluntatem attendere, est compendium & summa optimæ ac tranquillissimæ vitæ.

Tertia.

III. Extra omnes tempestatum furias, supra nubes securus degit, quicunque sua omnia ad unicam Dei voluntatem collineat. Amicis summum precandi genus est VELLE: Deo amicum facit, idem in omnibus semper OMNIA cum Deo.

Quarta.

IV. Quæcunque in orbe fiunt, aut verè mala, & in Deum peccata sunt, aut certè mala non sunt; quia nec peccata sunt. In prioribus illis Dei permissio, in his dispositio semper admirabilis elucet. Nam omne malum pœnæ, ut Theologi loquuntur, positivè & effectivè à Deo est, illius etiam quæ è peccatis nascitur. Ipse Deus harum pœnarum omnium clarissimè auctorem se fatetur, Isaiâ proclamante: *Ego Dominus & non est alter: formans lucem & creans tenebras; faciens pacem, & creans malum: Ego Dominus faciens omnia hæc.* Amos hoc ipsum confirmans: *Si erit malum,* inquit, *in civitate, quod Dominus non fecerit?* Ergo quascunque demum subeamus pœnas, æquo & fidenti animo dicamus: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.*

Isa. cap. 45. v. 6. & 7. *Amos cap. 3. vers. 6.* *1. Reg. cap. 3. vers. 18.*

Quinta.

V. Ideo sapienter Epictetus: *ne postules*, inquit, *ea quæ fiunt, ita fieri ut tu vis: sed, si sapis, ita velis ea fieri ut fiunt.* Sic omnia secunda tibi accident. Sapientiis Thomas à Kemp. *Homo internus citò ad se colligit; sicut res eveniunt, sic se illis accommodat.* Sapientissimè Salomon: *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.* Quid enim tristetur ille, qui in omnibus summam Dei providentiam, & sanctissimam ejus voluntatem agnoscit?

Enchir. c. 13. *Imit. Christ. lib. 2. c. 1. num. 7.* *Prov. c. 12. vers. 21.*

Sexta.

VI. In omni fortunâ, secundâ & adversâ, in quavis turbatione aut tentatione, in quibuscunque procellis, tutissimum & optimum, unicam sibi Dei voluntatem sequendam proponere: universa & singula, quæ facienda & ferenda, in unam Dei voluntatem reducere. Hac quisquis iverit, tutissimus ibis.

Septima.

VII. In morbo & morte non est utilius exercitium ullum (Ludovico Blosio teste,) quàm ut quis seipsum ex integro divinæ voluntati submittat, & immensam Dei bonitatem ac misericordiam HVMILITATIS & CHARITATIS brachiis amplectatur.

In consol. infirm. pag. 328.

HORA X.

Disce MORI: *id te doceat usitatus defunctorum Psalmus.*

MEMENTO, homo aura, quid tibi omnes è tumulis defuncti acclament: MIHI HERI, ET TIBI HODIE: *Memor esto judicii mei, sic enim erit & tuum.* Hic ille communis mortuorum Psalmus est, quo invitamur ad tumulum. Imus huc omnes, nec sejungimur, sed leniter alter alterum anteimus. Hæc lex est universi: nasci, surgere, languere, mori. *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur.* Ideo id sæpe cogitandum est. Quare sarcinulas collige, brevi aderit qui te ducet ad PLVTES. Iter hoc nec auro, nec prece, nec pretio, arte nullâ redimes. Eundum est, eundum, & in alium orbem migrandum: si mortem metuis æternam, vide ut tua ante te vitia moriantur. Memento mori.

Eccli. c. 38. vers. 23. *2. Reg. c. 14. vers. 14.*

Disce

Disce VIVERE: *id te doceat lex Humilitatis.*

Prov. c.15. verſ. 33. GLoriam præcedit Humilitas. Et qui ſine Humilitate virtutes congregat, in ventos pulverem jactat. Verè modeſtus & humilis non vult modeſtus & humilis, ſed vilis videri, cùm affligitur & contemnitur, ſibi ipſe identidem occinit: HIS OMNINO DIGNVS ES. Cadere vult, non aſcendere, qui ad alta non per infima tendit: perire vult, qui ſe in ſuperbiam & pretium ſui

Humilis non vult videri humilis, ſed vilis.

Eccli. cap.3. verſ. 20. præcipitat. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Et quæſo cur ſpectatores tibi deligis in terrâ, cùm theatrum habeas conſtructum in cælo? quid ſterilem gloriolam aucuparis, cui gloria æterna promittitur? Nihilominus Humilitatis umbram multi, veritatem pauci ſectantur. Humilem oſtendit indefeſſa patientia, & generoſus ſuimet conceptus. Et hoc tibi longè ſit certiſſimum de teipſo: Tantò major eris in oculis Dei, quantò minor fueris in tuis: tantò Deo pretioſior, quantò tibi ipſe vilior.

Disce ORARE: *id te doceat commendatio animæ in manus Creatoris: In manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum.*

IAm commendo ſanus & valens, ut commendatum habeas, ô Chriſte, quando illum commendare non potero ampliùs, etſi ſuis vinculis nondum ſolutum. Timeo tempus illud, quo inter vivos ero, nec eſſe me ſciam. Videmus in pleriſque moribundis id fieri. Spirant, vivunt, & vivere ſe neſciunt. Quis palpitantem tunc ſpiritum & migrare trepidantem tandem tamen ex amico carcere migrantem recipiat, ſi tu excludas, orbis Conditor? Chriſte patientiſſime recordare, etiam te in extremis illis anguſtiis lacrymatum, & deſeri queſtum eſſe, ſpiritum Patri commendaſſe, exclamaſſe, expiraſſe: Ad te ego jam clamo, ut tu meus ſervator ſpiritum meum ſuſcipias, quocunque morbo, tempore, loco, è corpore abeuntem. Recordare, bone Jeſu, in cruce te brachia expandiſſe, pectus aperuiſſe, caput inclinaſſe. Ecce, anima mea à rebus creatis omnibus deſerta refugium quærit: in illa tua brachia ſeſe immittit, in tuum illud pectus ſeſe ingerit: admitte, obſecro, miſeram, & ne inde exturba, donec ira Dei tranſeat. Hîc ſecura, hîc ab inferorum ſatellitibus tuta lateat. Ergo, in manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum, imò tuum, quia tu eum creaſti & reparaſti: Figmentum tuum; ô Deus, ne deſpice.

Aſpirationes ad Chriſtum pro felici obitu.

Pſal. 142. verſ. 2. NOn intres in judicium cum ſervo tuo, dulciſſime IESV, *quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.*

Pſ. 78. v. 8. *Ne memineris, bone IESV, iniquitatum mearum, citò anticipent me miſericordiæ tuæ, quia pauper factus ſum nimis.*

Pſal. 12. verſ. 4. & 5. *Illumina, manſuetiſſime IESV, oculos meos, ne unquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, prævalui adverſus eum.*

Domine IESV Chriſte, fili Dei vivi, pone paſſionem, crucem & mortem tuam, inter judicium tuum, & animam meam.

O mi amantiſſime Domine IESV Chriſte, ob honorem & virtutem, tuæ benedictæ paſſionis, jube me adſcribi in numerum electorum tuorum.

Ad omnes SS. Angelos ardens ſuſpirium.

SVccurrite, ſubvenite, ô vos omnes beatiſſimi Spiritus, Sancti Angeli Dei, & cùm in extremis veſtram opem non ampliùs implorare potero, ne me deſerite.

HORA XI.

Diſce MORI: *id te doceant repentinæ mortis inſidiæ.*

MEMENTO, homo ſomnium, cùm cubitum te conferes, quàm plurimos ſomnum inchoaſſe & A uſque cõtinuaſſe, morte ſubitâ extinctos. Ita Sizara *ſoporem morti ſocians defecit, & mortuus eſt.* Quot ſani cubitum jerunt, reperti mortui? quot inter colloquendum, cœnandum, ridendum ſubitò abrepti? mille modi ſunt leto. Unica venenata herbula, vulnuſculum neglectum, puſtula vix conſpicua, acinus uvæ, tecti tegula, piſcis ſpinula, guttula medicata, tenuiſſimus pilus, ipſa etiam vel paullo corruptior aura necat hominem: ad vitam rapiẽdam innumeros habet aditus inſidioſiſſima MORS. Ideo dies omnis & ordiendus cautiſſimè, & claudendus, optimus ordo eſt, à Deo diem incipere, & cum Deo finire; nec priùs plumis ſe mergere, quàm rationes ſint poſitæ de luce tranſactâ. Nimium temerarius eſt, qui offenſo & nondum propitiato Deo, audet obdormire. Sic ſomnum ſemper inchoa, ac ſi quis auri inſurret. *Hac nocte repetent à te animam tuam.* Memento mori.

Iud. cap. 4. verſ. 21. Ad rapiendam vitam mors habet innumeros aditus.

Luc. cap. 12. verſ. 20.

Disce VIVERE: *id te doceat lex Charitatis.*

B *Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum,* omnia. Beatus, ô Domine, qui amat te, & inimicum propter te. Cauſſa diligendi Deum, Deus eſt; modus, ſine modo diligere. Ubi theſaurus tuus, ibi & cor, & amor tuus eſt. Vis noſſe ubi tuus theſaurus ſit? attende quid ames, vis noſſe quid ames? attende quid cogites. Ibi theſaurum condis, quò crebras cogitationes mittis. Ubi Dei oblivio eſt, ibi Deus theſaurus non eſt. Sed nec Deum amat, qui ullum hominem odit. Paulinum dogma noſti: *Si charitatem non habuero, nihil ſum,* etſi habeam alia omnia. Et; *Super omnia autem charitatem habete.* Licet ergo tota horrea, totas vineas, aureos montes, gemmeas domos in ſtipem eroges, ſi vel unicum hominem odiſti, nihil dediſti. Nunquam enim concordiam habebis cum Chriſto, ſi diſcors eſſe volueris cum Chriſtiano. Tota lex Chriſti tribus litterulis includitur: AMA. Deum ama & omnes leges ſervaſti.

Ad Rom. 8. v. 7. & 8.

1. Cor. 13. verſ. 2.

Coloſſ. cap. 3. verſ. 14.

Non habet cõcordiam cum Chriſto, qui diſcors eſt cum Chriſtiano.

C *Disce* ORARE: *id te doceat Oratio pro felici vitæ fine.*

SAnguine tuo, Chriſte Jeſu, à peccatis omnibus lava me, & concede ut anima mea, cùm è corpore migraverit, ante tribunal tuum appareat munda. O bone Jeſu ne deſeras me in ultimis anguſtiis, in ſuprema mortis luctâ, à quâ tota pendet ÆTERNITAS. O mi redemptor in manus tuas ſpiritum meum jam commendo. Tua, ô mi Deus, ſanctiſſima voluntas in me ſemper fiat, & in æternum.

Ad Chriſtum crucifixum.

ADoro te, Jeſu Chriſte, & benedico tibi, quia per crucem tuam redemiſti mundum. Salvator mundi ſalva me, qui per crucem & ſanguinem tuum redemiſti me. Trahe me ad te, ô bone Jeſu, qui dixiſti, cùm exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad meipſum; te deprecor per pretioſum ſanguinem tuum, quem pro me peccatore effundere voluiſti, ut abluas omnes in-

D quitates meas. Creator & redemptor meus, Chriſte Jeſu, totum me tibi trado, non me rejicias; ad te venio, non me repellas. Ne projicias me à facie tuâ, & Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Ne perdat me iniquitas mea, quem creavit omnipotens bonitas tua.

Ad omnes SS. Angelos hominis moribundi gemitus, & impendentis judicii memoria.

OVos omnes puriſſimi Spiritus, Sancti Angeli Dei, reſpicite in me. Hîc ego jaceo gemens & ſuſpirãs, quia manus Domini tetigit me. Mors mihi in oculis eſt: mortalium jam nemo ampliùs, vos ſoli poteſtis ſuccurrere. Judicii dies mihi jam eſt inductus; eheu, comparendum eſt coram ſummo Deo, & reddenda ratio de cogitatis, dictis, factiſque omnibus. Scitis, ô beatiſſimæ mentes me vilem terræ vermiculum, quotidie honori veſtro dicere aliquid ait faeere conatum eſſe. Ah, ne me

me deserite in his summis angustiis meis, in hac ultimâ necessitate, à quâ mihi tota pendet ÆTERNITAS. Momentum illud jam imminet, in quo salus mea omnis, aut perenne stat exitium. Ah! juvate, & ante regem regum pro me supplices procumbite, & meum mihi obsecro conciliate judicem. Sententiam ego nunc expecto supremam; vos impetrate, ut ea mitis sit & ad vitam. Mortem, quam ego meritus fuissem, æternam, per vestras preces meritâque liceat deprecari. Subvenite Sancti Angeli Dei, subvenite, succurrite, jam jam aderit judex, Christus JESVS. Miserere, ô JESV, miserere: per omnes Sanctos Angelos tuos te rogo, JESV MISERERE.

HORA XII.

Disce MORI: *id te doceat improvisa mortis irruptio.*

MEMENTO, homo nihilum, uti fures in domum illam nunciare non solent, quam horâ noctis duodecimâ, aut primâ, aut secundâ effringere vel suffodere statuerunt; sic nec mortis mos est, certis nunciis præmonere, se tali die aut horâ venturam. Ubique mors est, & semper in propinquo. Vigilate itaque, ô mortales, omni die, omni horâ. *Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.* Jacob moriturus, collegit pedes suos super lectulum, & mortuus est. Animum tu tuum, ô homo, tuum spiritum tu collige. Ibis brevî, ibis in domum ÆTERNITATIS. Punctum est quod vivimus, & adhuc puncto minus. Vita, quam exspectamus, verè diuturna, æterna est. Memento mori.

Mortis hora incerta.

1. Thess. 5. vers. 2.

Disce VIVERE: *id te doceat lex Familiaritatis cum Deo.*

Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Non metuenda est hîc familiaritas nimia; quo quis Deo familiarior erit, hoc erit & Dei reverentior. Amicos facit animorum conjunctio, & consiliorum communio. Amicus Deo nemo fit, nisi purgatissimis moribus. Hîc ego, mi homo, summè oro, tracta caussam tuam omnem cum tuorum amicorum optimo, cum Deo tuo. Bene tibi est? de hoc successu Deum consule. Malè tibi est? de hoc ipso nil sine Deo tuo statue, omnia cum hoc amico tuo delibera; tam fidenter cum ipso loquere, quàm tu ipse tecum. Suavissimus est hic amicorum & fidelissimus, sed animæ solùm Deum quærenti. Dei quotiescunque minus fueris memor, mox redi & clama: O mi Deus, ô meorum amicorum amantissime, diem perdidi, quia præsentiam tuam amisi, tui memoriam neglexi. Scio, eum, qui amicus est, omni tempore diligere: nec ei quidquam esse suavius, quàm esse cum amico. Amicitia quæ vera est, est ÆTERNA. Nam, *omni tempore diligit, qui amicus est.*

Jac. cap. 4. vers. 8.

Prov. c. 17. vers. 17.

Disce ORARE: *id te doceat examen Conscientiæ quotidianum practicum.*

Tantò, inquit Gregorius, *securiùs quis Dominum expectat, quantò quotidie vitam suam suspectiùs examinat.* Eleganter hujus officii submonens Augustinus: *in tribunal*, inquit, *mentis tuæ ascende contra te, & te reum constitue ante te: noli te ponere post te, ne Deus ponat te ante te.*

Psal. 28.

Sapienter & Christianè Seneca: *Deprehendas*, inquit, *te oportet, antequam emendes.* Inquire in te: accusatoris primum partibus fungere, deinde judicis, novissimè deprecatoris. Ideo, quantum potes, te ipse coargue. Aliquando te etiam offende.

Quotidianum examen conscientiæ, orationem esse longè utilissimam, omnium sapientum vox est. Multi quinque illius assignant capita, nemo est qui hunc orandi modum sic doceat, ut is nemini videri possit difficilis. At erit facillimus volenti doceri: tu modò sic ora, &

A hoc solùm observa, ut post duas primas oratiunculas nonnihil subsistas, & quomodo diem expenderis, cogites.

Ergo si sic oraveris, rem penè omnem factam habebis.

Examinandæ conscientiæ capita.

I.

O Infinita bonitas, gratias tibi ago pro omnibus beneficiis tuis, quæ mihi hodie & totâ vitâ meâ contulisti. Tibi laus & gloria in infinitas sæculorum myriadas. Primum.

II.

O Immensa Majestas, da ut quidquid tibi hodie in me displicuit, id mihi in memoriam integrè redeat. Secundum.

III.

Hic exactæ diei cogitata, dicta, facta in memoriam revoca, & quid in Deum peccaris, expende. Tertium.

IV.

O Inexhausta misericordia, ignosce mihi quidquid hodie peccavi contra te. Ego omnes offensas hujus diei, & totius vitæ meæ, in abyssum misericordiæ tuæ depono, & per mortem Filii tui te precor, ô Deus, dimitte mihi quidquid unquam in te peccavi. Quartum.

V.

Æterna sapientia, Christe JESV, firmissimè propono non peccare ampliùs. Quintum.

Et hoc quotidianum est examen conscientiæ: Addi possunt hæc.

Pater æterne, per vitam & mortem Filii tui; per omnem bonitatem tuam te rogo, concede mihi ut in bono perseverem, & in gratiâ tuâ moriar.

Bone JESV per extremas illas in cruce voces, quibus Patri spiritum commendasti, te rogo, suscipe spiritum meum in fine vitæ meæ.

Spiritus Sancte Deus, miserere mei, & sancta inspiratione tuâ me semper, & potissimùm in horâ mortis meæ, adjuva.

Sanctissima Trinitas, unus Deus, miserere mei, nunc & in fine vitæ meæ.

AMEN.

HORÆ NOCTIS.

EXegimus HORAS DIEI; supersunt NOCTIS, quæ uti quietior, ita meditationi, quàm dies, aptior est. Idcirco quem per diem docuimus orare, per noctem meditari & considerare docebimus: priùs tamen caussas assignabimus, quare Angeli tanto amore, tòrque officiis meritissimè sint colendi.

Caussæ cur SS. ANGELI, *præ ceteris beatorum ordinibus, summè venerandi.*

Caussæ cur Angeli præ cæteris ordinibus sunt venerandi.

I. *Caussa, Sacra Biblia.*

PLenæ sunt divinæ litteræ testimoniis & elogiis, de felicissimo statu, déque plurimis SS. Angelorum in nos beneficiis.

II.

Omnis vetus historia amantissima circa nos Angelorum ministeria variè deprædicat.

III. *Numerus Angelorum.*

Angelorum numerus nobis infinitus, soli Deo est numerabilis: ita innumeros in cælo amicos habere poterit, quisquis eos sibi conciliare voluerit.

IV. *Angeli, Dei vicarii.*

Tam in priscâ quàm in novâ lege vices Dei fungunturAngeli. Frequentissimè promittit Deus: Mittam Angelum meum: Præcedet te Angelus meus: Immittet Angelus Domini, &c.

V. *Nobis addictissimi.*

Angeli nobis benevolentissimi sunt: & hoc unum omnibus suis officiis agunt, ut brevî eis quàm simillimi simus.

VI. *Nostri sine numero patroni.*

Unico venerationis actu tot centena millia beatissimorũ spirituum innumeros nobis patronos cõciliamus.

VII. *Adversariorum de eis testimonia.*

Ipsi etiam adversarii Lutherus, Calvinus admodum honorificè de Angelis scripserunt. Calvinus, etsi neget alios Divos & beatos; Angelos tamen expresè docet invocari posse, ut patronos & causidicos nostros.

VIII. *Experientia quotidiana.*

Multos hominũ quotidiana docet experientia, quàm assiduas pro nobis, & fideles agant excubias beati Angeli, in nostrum omnium tutelam attentissimi.

IX. *Voluntas Dei.*

Deus Angelos curandæ nostræ saluti præfecit: provinciam custodiendi nos in omnibus viis Deus Angelis demandavit. Angeli sunt Pædagogi hominis, ut Basilius loquitur; & ut Augustinus, Angeli sunt Domestici Dei, cæli Cives, Principes paradisi, scientiæ Magistri, Doctores sapientiæ. Angelis Ecclesia theatrum est, in quo & Dei sapientiam mirentur, & ignorantiæ nostræ opitulentur. Mille nos Angeli afficiunt beneficiis; mille nos Angelos afficiamus obsequiis.

Tom. 10. pag. 984.

I. HORA NOCTIS.

Disce MORI: *& cogita:*

Nunquid non & mihi migrandum erit tandem, & moriendum? Cur ergo vasa non colligo?

Disce ORARE:

1. ANIMA Christi sanctifica me, corpus Christi salva me, sanguis Christi inebria me; 2. Aqua lateris Christi lava me; 3. Passio Christi conforta me. 4. O bone JESV exaudi me; 5. intra vulnera tua absconde me; 6. ne permittas me separari abs te; 7. ab hoste maligno defende me; 8. in horâ mortis meæ voca me; 9. & jube me venire ad te; 10. ut cum sanctis tuis laudem te in æternum, Amen.

Brevis est hæc oratio, sed exercendæ virtuti decem illustria documenta suggeruntur cogitanda, prout indicant numeri.

Documẽta decem ad virtutem exercendam.

1. Communio crebra. 2. Confessio frequens. 3. Passionis Dominicæ meditatio. 4. Oratio assidua. 5. Judicii metus. 6. Perseverantia. 7. Fortitudo in tentationibus. 8. Memoria mortis. 9. Desiderium cœlestis patriæ. 10. Æternitatis meditatio. *Et hæc ego tibi, unà cum adjunctis duobus aliis documentis, per duodecim Noctis horas, brevissimè explicabo. Faciamus initium hac horâ.*

Disce VIVERE: *tua verò sit Vita,*

Ioan. cap. 6. vers. 53.

COMMVNIO CREBRA. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, &c. non habebitis vitam in vobis.* Amicum non amat, qui ejus præsentiam odit: nec sanè Christum diligit, qui ejus convivium fugit.

II. HORA.

Disce MORI; *& cogita:*

Quid me fiet post mortem? quò anima deveniet? incertum est. Cur ergo tam securus vivo, velut jam certus cæli?

Disce VIVERE: *tua verò sit Vita,*

Psal. 50. vers. 4.

CONFESSIO FREQVENS. *Ampliùs lava me à peccatis meis.* Operum bonorum initium, est confessio malorum. Quotidie peccamus, peccata si non quotidie, saltem crebriùs eluamus: peccatum enim, quod pœnitentia non diluit, suo pondere mox ad aliud trahit.

Disce ORARE: *& considerare.*

Oratio vera est cordis, non oris, aut labiorum: neque enim verba deprecantis Deus intendit, sed A orantis cor aspicit, ait Isidorus. Itaque paullatim, mi homo, & in minutioribus docebo te corde orare, hoc est, meditari, & quævis, divina maximè, attentiùs considerare. Optimè orat, qui res suæ salutis hoc modo considerat. Pro more sic oraverat Isaac: *Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinatâ jam die.* Nihil est quod non assidua meditatio facillimum reddat. Primum quod tuæ considerationi subjiciam, interrogatiunculæ sunt, quas tu ipse jam diu aves proferre. Nunc licet; tuarum partium sit quærere, mearum respondere.

Deus enim cor orantis aspicit.

Gen. c. 24. vers. 63.

Tres quæstiunculæ.

1. Q. O mi Angele, cur Deus pro lapsis Angelis, non itidem factus est Angelus, uti pro lapsis hominibus factus est homo?

1. Resp. Ah noli hoc quærere: RVINAM Angelorum, & LAPSVM hominum tu nunquam satis intelliges, nisi cum hominem exueris, & inter Angelos vixeris. Quis fando explicet aut cogitando satis indaget decretum illud, quo mitissimus ille Deus, tot milliones B nobilissimorum ac pulcherrimorum spirituum cœlo proscripsit, in omnem æternitatem: & quis ille inter homines monarcha, qui trecentos principum aut regum filios ad gladium damnet, & in ferale theatrum productos securi percuti jubeat, ob culpam, multorum judicio, levissimam? & quid sint, ignosce mihi, mille Cæsarum filii ad Angelum unicum? tot tamen centenis Angelorum millibus ipsa bonitas recusavit parcere. Et delictum quod erat? unica cogitatio, unicum NOLLE.

Verè vigilat rex noster, tam ad justitiam quàm ad misericordiam, ut indulgeat, & ut puniat. Creavit quidem Deus tot pulcherrimos Angelos, eos tamen ab æterno præscivit fore fœdissimos diabolos. At sicut Deus (ut rectè Augustinus) naturarum bonarum est optimus conditor, ita malarum voluntatum est justissimus ordinator, ut cùm illi malè utuntur naturis bonis, ipse bene utatur voluntatibus etiam malis. Apostatarum Angelorum sedes jam hominibus decretæ sunt, si C eas velint facere suas, bene vivendo: ita Luciferi ruina, humanæ genti causa est sublimioris ascensus. Non vanè Origenes: *Si earum,* inquit, *virium essem, ut Luciferum vincerem, Luciferi in cælo solium obtinerem: quo quis enim fortiorem ac callidiorem superaverit diabolum, hoc celsiorem inter Angelos occupabit locum.* Quis autem hominum, in principis Angeli sede sit collocandus, tuâ non refert scire: hoc scias, eum illic sublimissimum fore, qui ante hîc fuerit veræ submissionis studiosissimus. Hæc sanctitatis regula non errat: Is apud Deum sanctissimus est, quisquis est apud seipsum humillimus.

Deus sicut naturarum bonarum est conditor, ita malarum voluntarum ordinat.

2. Q. Num, oro mi Angele, tot hominum in cælum sunt evehendi, quot Angelorum inde præcipitati? extant libri qui hoc constanter, nec sine ratione affirment.

2. Resp. Et hoc velim omittas quærere: pia malim tibi placeant, quàm curiosa. Sed est humanæ gentis vi- D tium, CVRIOSITAS. Verissimè dixit Ecclesiastes: *Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus.* Tu hoc potiùs quære, quibus alis ad Angelorum cœtus eveharis. E divinis libris nosti novem illorum esse ordines: infimum Angelorum, proximum Archangelorum, supra hos Principatus, Potestates, Virtutes, Dominationes, Thronos, Cherubim, Seraphim. Uni horum inseri cupias. Sed quæris, quomodo id possis? Beata Mechtildis divinitus edocta, in hunc sensum de hac re loquitur. Ad primos ANGELORVM ordines viam sibi sternunt, qui egenis, ægris, peregrinis, Dei causâ inserviunt. Ad secundam ARCHANGELORVM coronam contendunt, qui rum cœ orationi rerúmque divinarum meditationi se dedunt. Ad PRINCIPATVS spectant, qui omnem in se noxiam cupidinem expugnant. Inter POTESTATES censentur, qui aliis eâ quâ par est curâ, amore, vigilantiâ præsunt.

Eccles. c. 7. vers. 30.

Revel. S. Mechtil. cap. 14. Quomodo ad Angelos ... nos everhere.

VIRTV-

VIRTVTIBVS annumerantur, qui opibus paupertatem A
præferunt; qui se patientiæ ac obedientiæ totos emancipant. Ad DOMINATIONVM chorum anhelant, qui devotissimis studiis omnem suam voluntatem ad divinam in omnibus conformant. THRONI dicendi sunt, qui assiduis rerū cœlestium meditationibus cor suum dignam Deo sedem faciunt. AD CHERVBINOS extollendi, qui, quod in Deo per meditationem vidēt; quod in operosâ hac mentis quiete discunt, in aliorum animos sermone transfundunt. SERAPHINIS accensentur, qui Deum toto pectore amant, ardentque, & ipsos etiam, propter Deum, inimicos; si quid amant aliud, in Deo amant; solius Dei injuriâ percelluntur. Et hæc via est ad sublimes illas Angelorum hierarchias.

3. Q. Et cur, mi optime custos, nullus unquam Sanctorum Angelorum (quod ego sciam) chari hominis corpus insedit? quod tamen transfugæ Angeli sæpe sæpius sunt ausi; quandoque multa millia diabolorum, unius hominis membra, velut tabernam publicam B
subierunt, vix multâ vi pellendi. Cur non idem meliore humanitate audeant beati Angeli?

3. Resp. Homo, templum est Numini sacrum; Angeli, reverentiâ & amore ducti, principis sui conclave suo ingressu nolunt temerare: impudentis famuli est, spectante Domino, aut sellam aut equum sui Domini insidere: Angeli verò conservos sese non diffitentur. Accedit, quod cùm Deus hominis otiginem adeo nobilitarit, admirando divinæ & humanæ naturæ connubio, tam nihil sibi in hominem licere volunt Angeli, ut non tantùm Numinis, sed & hominis servos se dici tolerent, nihil nisi jussu Domini in hominem moliantur.

Angelus exul, Dei æmulus, modò Deus non abnuat, omnia vi agit, & crudeli impudentiâ. Atque huic Deus sæpe annuit, puniendo homini, qui, si Deo neget hospitium, hunc ab Orco hospitem jubetur admittere. Gemina in corde hominis conclavia non sunt; unicum est, C
in quo aut Deus hospitatur, aut diabolus: si Deo locus non sit, certè est diabolo: sic ubi peccatum regnat, illic exulat VIRTVS.

III. HORA.

Disce MORI; *& cogita:*

Quo morbo, quo tempore, quo loco, mors me invadet: Hæc nemini prænuntiantur. Cur ergo non quovis loco, & omni tempore mortem expecto?

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA,

MEDITATIO DOMINICÆ PASSIONIS. *Christo passo in carne, & vos eâdem cogitatione armamini.* Ab omni hoste tutus est, qui in vulneribus Domini Jesu se novit abscondere: nec sentit sua devotus miles, cùm sui ducis intuetur vulnera. 2 Petr. c. 4. vers. 1.

Disce ORARE: *& considera:*

Meditatiunculæ ter novenæ, quibus compendio è sacris paginis, aut benignus Angelorum amor, aut justa in nos ira proponitur.

ANGELI 1. *Liberant è carcere.*

APostolos in carcerem à Principe sacerdotum conjectos, è vinculis educens Angelus: *Ite*, inquit, *& stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ hujus.* Nec audiendus, nec timendus est homo, cùm aliud jubet Deus. Act. cap. 5. vers. 20.

2. *Servant in flammis.*

Hebræos tres juvenes in flammis Babylonicis quartus ipse servavit illæsos Angelus. Innocentia ubique tuta est: innocentibus flammæ pro rore sunt, leones pro agnis. Dan. cap. 3. vers. 49.

3. *Vindicant à gladio.*

Isaacum sub patris gladio constitutum, jam jam feriendum liberavit Angelus. *Et ecce Angelus Domini de cælo clamavit dicens: Abraham, Abraham: qui respondit adsum, dixitque ei: non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam.* Laudatissima est obedientia quæ in arduis præstatur. Gen. c. 22. vers. 11.

4. *Inter leones protegunt.*

Agnellum unum septem impastis leonibus objectum Angelus defendit intactum, quod de se confirmat Daniel: *Deus meus misit Angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi.* Inter leones, velut inter agnos secura degit castitas, quam Angeli tuentur. Dan. cap. 6. vers. 22.

5. *In undis defendunt.*

Mosen in fiscellâ scirpeâ Nilo innatantem ab exitio protexit Angelus, & educationem ei velut reginæ filio impetravit. Pallio pro navigio uritur per furibundum mare, qui Angelum habet navarchum. Exod. c. 2. v. 3. & 4.

6. *E vinculis educunt.*

Ad Petrum Angelus geminis catenis vinctum velut Sol irradians penetravit; & dormientem impellens: *Surge*, inquit, *velociter, & circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.* Omnium serarum claves habent Angeli, Act. cap. 12. v. 7. & 8.
omnia penetrant: vinciri non potest, quem Angelus in libertatem asserit.

7. *Incendio vicino subducunt.*

Lothum proximo jam Sodomæo incendio educentes duo Angeli: *Salva*, aiunt, *animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione, sed in monte salvum te fac, ne & tu simul pereas.* Bonis moribus nocentissimum venenum est malorum societas: Cum his versare, qui te meliorem facturi sunt. Gen. cap. 19. vers. 17.

8. *A mortis supplicio eripiunt.*

Angelus castissimam Susannam, cùm jam duceretur, à morte liberavit per spiritum innocentissimi adolescentis Danielis, qui in impuros senes publicè proclamavit: *Manet Angelus Domini gladium habens, ut secet te medium, & interficiat vos.* Nemo gratis fidit Deo: in summis periculis, quò minùs humanum, eò præsentius habet divinum auxilium. Dan. cap. 13. vers. 56.

9. *Imminentem cladem avertunt.*

Angelus, velut Imperatorius caduceator, ut inferendam vastitatem cohiberet, proclamat: *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.* Vasa etiam vacua honori sunt, quando sic signata sunt. Apoc. cap. 7. vers. 3.

ANGELI 1. *Contumaciæ resistunt.*

BAlaamum asinâ vehentem stricto gladio invasit Angelus, &: *Ego veni*, inquit, *ut adversarer tibi, quia perversa est via tua, mihiq; contraria*; jussitque eum aliud nō loqui, quàm quod ei præceperit. Pronum est homini errare, modò errorem monitus non recuset emendare. Num. c. 22. vers. 32.

2. *Inobedientiam reprehendunt.*

D Universum Israëlis populum acerrimè objurgans Angelus: *Noluistis*, inquit, *audire vocem meam, & cur hoc fecistis?* concionem hanc non tantùm magnus omnium fletus, sed & magna morum emendatio secuta est. Noxas ridiculè plorat, qui deplorata mox iterum patrat. Jud. cap. 2. vers. 2.

3. *Superbiam puniunt.*

Angelus Herodem veste regiâ nitentem, pro tribunali sedentem, & concionantem ad populum, *percussit, eò quòd non dedisset honorem Deo, & consumptus à vermibus expiravit.* Exosa est superbia vel ipsis superbis, & quâ ratione Superis placeret? Act. cap. 12. vers. 23.

4. *Hostium castra evertunt.*

Angelus unicus magnum mare Assyrii sanguinis fudit: *Dejecit castra Assyriorum, & contrivit illos Angelus Domini.* Unica maledica lingua (qualem Sennacherib habuit) & suum dominum, & innumeros alios trahit in exitium. Eccli. c. 48. vers. 24.

5. *Plurimos peste perimunt.*

Angelus 70000. Israëlitarum triduo peste necavit: cúmque Hierusalem etiam eâdem lue laboraret, *Misertus Dominus super magnitudine mali imperavit Angelo qui percutiebat: Sufficit, jam cesset manus tua. Levánsque David oculos suos vidit Angelum Domini stantem inter cælum & terram, & evaginatum gladium in manu ejus, & ceciderunt tam ipse, quam majores natu, vestiti ciliciis, proni in terram.* Quàm severus est Deus in peccantes, tam mitis est in dolentes de peccato.

1. Paral. c. 21. v. 15.

6. *In bellis terrori sunt.*

Judam Machabæum Angelus eques candidatus, armis aureis coruscus, contra hostes præcessit, eumque militibus se sequentibus animum injecit, ut in hostes leonum more irruerent, parati muros ferreos penetrare. Sub tali duce, quantumcunque parvis copiis, certa est victoria.

2. Machab. cap. 11. v. 8.

7. *Pro amicis se opponunt.*

Angeli in monte Dothano adeò formidandam & flammeam aciem explicuerunt, ut Elisæus servulo suo trepidanti dixerit: *Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis, & ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisæi.* Veniant Xerxis copiæ, & invadant me; veniant universæ diabolorum catervæ, & irruant in me: ridebo tutus, dum me vel unicus tueatur Angelus.

4. Reg. c. 6. v. 16. & 17.

8. *Belli duces constituunt.*

Angelus Gedeonem belli ducem salutans: *Dominus,* inquit, *tecum, virorum fortissime: Vade in hac fortitudine tuâ, & liberabis Israël de manu Madian, scito quod misérim te; Ego ero tecum.* Per Angelos nemo non fortis est, si velit esse.

Iud. cap. 6. v. 12. 14. & 16.

9. *Futurum exitium prædicunt.*

Angelus fortissimus saxum molare ingens sustulit (spectante id Joanne) & in pelagus excussit, clamavitque: *Hoc impetu mittetur Babylon, civitas illa magna, & ultra jam non invenietur.* Cavete Babylonii, vos balneum hoc expectat.

Apoc. c. 18. vers. 21.

Angeli I. *Facundiam donant.*

Isaiæ Prophetæ labra calculo ignito, quem forcipe tulerat de altari, attrectavit Angelus. Facile est ei facundos ignes in frequens auditorium spargere, qui sub tali magistro Rhetoricam addiscit.

Isa. c. 6. v. 6.

2. *Ægrotos sanant.*

Aquam Hierosolymis intra Salomonis porticus conclusam Angelus per annum sæpius (ut plerique censent) in gratiam tot ægrotorum movit, ut qui primus in eam descendisset post motum, sanus exiret. Non plebejus hic medicus est, qui aquam dumtaxat turbat, & ægros sanat.

Joan. cap. 5. vers. 4.

3. *Fatigatos reficiunt.*

Eliam Prophetam sub umbrâ juniperi dormientem è somno excitans, & cum fontanâ panem apponens Angelus: *Surge,* inquit, *comede: grandis enim tibi restat via.* Valeant regum deliciæ, valeat falernum omne præ hac aquâ, quam talis è cælo pincerna ministrat.

3. Reg. c. 19. vers. 7.

4. *A caris vinci se sinunt.*

A Jacob Patriarchâ vinci se luctando permisit Angelus, & victorem suum à fratris intentatis minis tutatus est. Dum vivimus, luctandum & pugnandum est: beatus es, si pugnando moriaris, quia mortuus mox coronaberis.

Gen. cap. 32. v. 24. & 25.

5. *Afflictos solantur.*

Angelus Abrahami ancillam Agar à desperatione revocans: *Quid agis,* inquit, *Agar? noli timere,* simul vicinum fontem desperatæ vitæ remedium monstravit. Miser & infelix est, qui non fuerit infelicitate tentatus.

Gen. cap. 21. vers. 17.

6. *Ad benefaciendum hortantur.*

Angelus Philippum hortatus: *Surge,* inquit, *& vade contra meridianum &c.* Voluit Angelus occasionem arripi, per quam Candaces Æthiopum reginæ quæstor religione verâ imbueretur. Occasio bene de aliis merendi, non quærenda tantùm, sed sæpe rapienda est.

Act. cap. 8. vers. 26.

7. *E cælo in terras commeant.*

Angeli tam in priscâ quàm novâ lege, officioso ascensu & descensu cælum terrásque petunt. *Vidit Iacob in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum: Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam.* Christus simillimum Angelorum huc illuc commeandi studium prædicens: *Videbitis,* inquit, *cælum apertum & Angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis.* Errare cupit, qui viam ad cælum ab his cæli tabellariis discere negligit.

Gen. c. 28. vers. 12. Ioan. cap. 1. vers. 51.

8. *Orantes animant.*

Uxor Manue simplici narratione viro referens: *Vir Dei,* inquit, *venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis.* Cúmque iterum utrique conjugi sese videndum exhiberet Angelus, ac de nomine interrogaretur: *Cur, ait, quæris nomen meum, quod est mirabile?* Et terret probos, & solatur Deus, omniáque in eorum bonum vult cedere.

Iud. cap. 13. vers. 6. Ibid. v. 18.

9. *Castos ubique ardentissimè amant & propugnant.*

Castissima Judith pudicitiam suam inter ungues Assyrii prædonis Holofernis servatam, nulli nisi Custodi Angelo in acceptis referens: *Vivit Dominus,* inquit, *quoniam custodivit me Angelus ejus, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem, & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari.* Amica Angelis est Obedientia, amica Patientia, amica Demissio, super omnia amica illis est Castitas.

Iudith c. 13. vers. 30.

IV. HORA.

Disce Mori; *& cogita:*

An non plurimi morte repentinâ sublati sunt? & quò migrarunt? Cur ergo ego mihi tam pacificam & lentam mortem polliceor?

Disce Vivere: *tua verò sit* Vita,

Oratio assidva. *Quoniam oportet semper orare, & non deficere.* Meditatio docet quid desit: oratio, ne desit, obtinet.

Luc. cap. 18. vers. 1.

Disce Orare: *& considera.*

Consideratio I.

Sanctorum Angelorum natura, & numerus.

Caput I.

Considera mirificam in Angelis naturæ excellentiam, ob quam Angelus, perfectus homo; homo, imperfectus Angelus dici queat. Angeli beatissimè vivunt, sine omni corporeâ fæce, corruptionis omnis expertes. Summâ insuper præditi sunt rerum omnium notitiâ, & abditissimâ cognitione, excepto solo cordis secreto. *Tu solus nosti corda filiorum hominum,* ô Deus, quamvis ad hoc pectoris arcanum penetrare facile est Angelis: è signis plurima rimantur; & signa non sint, Deum cuncta scientem & videntem vident, & in Deo omnia. Patent eis universa naturæ mysteria; nec unum ex alio, uti nos, ratiocinando deducunt, momento & simul capiunt innumera. In gratiâ divinâ firmati intellectu suo Deum semper aspiciunt, idque sine velo, sicut illum nos olim (prout Paulus loquitur) facie ad faciem videbimus. Voluntate Deum solum ardent, amoris divini plenissimi. Hos, stellas matutinas rectè dixeris, aut purissimos soles: quòd si solem beatorum quilibet septies auctiore splendore vincet, quantò magis hi proximi Deo aulici, immenso radiabunt jubare? Verè terssissimo nitidissimóque speculo sunt simillimi, in quo æterna sapientia, bonitas, potentia, & amor conditoris clarissimè relucent. Hi, illa sunt candidissima lilia, inter quæ cælestis Cant. c. 2. sponsus

2. Par. cap. 16. vers. 30. 1. Cor. cap. 13. vers. 12.

sponsus supra omnem amœnitatem pascitur. Hi, mon-
Cant. 8. ver. 14. tes illi optimorum aromatum fertilissimi. Hi sunt velut amœnissimum pratum, in quo mille millia florum, inter quos tamen (quod obstupescendum) duo ejusdem co-
Parte 1. qu. 50. ar. 4. loris, formæ, odoris nusquam reperiantur. Ita D. Thomas Aquinas existimat. Nec tamen secus sentientes rejiciendi.

Caput II.

Orat. de Nativit. Dom. NVmerus eorum tantus, ut (quod de eo verè Nazianz.) mundum novum constituant, qui nostrum numero longissimè superet. Nam uti cælum ea omnia, quæ complectitur, magnitudine; sic cælites, universa numero excedunt. Et hunc Angelorum numerum nec intelligentiâ comprehendi, nec linguâ pronunciari pos-
Cap. 25. v. 3. se, è divinis paginis liquet. Job quærit: *Nunquid est numerus militum ejus?* Lacedæmonum reges, trecentos selectissimorum militum; reges Macedonum, mille in corporis custodiam habuerunt. Omnia hæc numerabilia. B
Dan. cap. 7. ver. 10. Sed nunquid est numerus militum Dei? Daniel conatur sub calculum vocare: *Millia millium*, inquit, *ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Nimirum hoc affirmat propheta: Angelorum numerum esse
Angelorũ numerus innumerabilis. prorsus innumerabilem. Ita clarè B. Gregorius: *Superiorum*, inquit, *civium numerus apud sanctum Iob infinitus est, & apud Danielem definitus exprimitur, ut qui Deo numerabilis est, esse hominibus innumerabilis demonstretur.* Accedit
Psal. 67. ver. 18. huic sententiæ regius propheta: *Currus Dei decem millibus multiplex.*

Christus in olivarum horto prefervidum Petrum in-
Matth. 26. ver. 53. hibiturus: *An putas*, inquit, *quia non possum rogare Patrem meum; & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim legiones Angelorum?* Tuo, mi Petre, & sociorum tuorum auxiliis non indigeo. Quiescant gladii Apostolorum, cùm respuam defensionem etiam Angelorum: ab aliis propugnari si vellem, non vos duodecim discipulos meos, sed duodenas Angelorum legiones à Patre meo exoràssem: C fuissent 72000. Angelorũ, uti B. Hieronymus numerat. Albertus Magnus eadem ratione hoc supputans: In una, inquit, legione sint Angeli 6000. Christus Dominus in monte Olivario, à septuaginta duobus millibus utique satis defensus fuisset, si sic defendi voluisset. Christo na-
Luc. cap. 2. ver. 13. to, ait S. Lucas, *facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis.* Milites vocat Angelos, quemadmodũ Job, ut qui semper ad prælium, & ad honorem Imperatoris sui defen-
Zach. cap. 9. ver. 8. dendum promptissimi ac paratissimi, Zacharia etiam teste: *Circumdabo domum meam ex his qui militant, mihi, euntes & revertentes.* Hi milites tam cari sunt Deo, ut nomen sibi titulósque sumpserit, non ab aureo cæli palatio, non à tetræ marisque thesauris, non à tremendo inferorum imperio, sed à suis militibus vocari voluerit: Dominus exercituum.

Ad Heb. 12. ver. 22. Paulus Apostolus in eandem ait sententiam, &: *Accessistis*, inquit, *ad civitatem Dei viventis Hierusalem, & multorum millium Angelorum frequentiam.* Joannes Apostolus D
Apocal. 5. ver. 11. arcanissimorum conscius, *Et vidi*, ait, *& audivi vocem multorum Angelorum in circuitu throni, numerus eorum millia millium.* Lucalenta sunt hæc testimonia, numerum Angelorum majorem esse quàm vel capere vel dicere pos-
Cal. Hier. cap. 14. simus. Dionysius Pauli Apostoli discipulus, tantam innuit esse Angelorum multitudinem, ut eam numeris nostris quamvis in immensum multiplicatis non facilè simus definituri. Aliquot Thomæ Aquinatis discipuli, eam ajunt fuisse mentem magistri ut asserant plures esse Angelos sideribus cæli, avibus aëris, Oceani guttulis, arenæ granulis, terræ herbulis & flosculis, plures imò ipsis atomis, minutissimis corpusculis; demum plures
1. de creat. Ang. cap. 28. quàm sint omnia in orbe, ut vocant, individua. B. Gre-
Tom. 4. hom. 29. gorii Nysseni verba non discrepant: *Sunt*, inquit, *infinita millia Angelorum.* Ejusdem prorsus animi est sanctus Bernardinus Senensis.

Mediolanensis præsul Ambrosius quosdam sentire A
Epist. ad Antioch. ait, numerum Angelorum nonagies novies majorem esse omni numero hominum, idque confirmari è cap. 15. D. Lucæ, ubi de pastore sermo, qui 99. oves deserit, ut errabundam unicam reperiat. Ita Christus, ajunt, Angelos deseruit, & in hanc incultissimam eremum demigravit, ut humanum genus ab errore revocaret: ita sentit
Cap. 18. in Matth. D. Hilarius. * S. Birgita: Tot, inquit, millia millium ser-
* Lib. 4. revel. c. 111. viunt Deo, ut si ab Adamo primo, homines universi, ad usque ultimum numerentur, omnibus & singulis hominibus, plures quàm decem Custodes Angeli assignari possent. Hoc certum videtur, & divinis testimoniis congruum, multò majorem esse numerum Angelorum quàm hominum. Quot eorum verò legiones, quot millIones sint, novit rex ille, *qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat.* Ipsi Angeli numerum
Psal. 146. ver. 4. suum in Deo, ut in speculo cernunt; mortalibus hæc arcana nondum scienda.

Caput III.

SVbmittamus ergo curiosi ingenii alas, & scire hoc nostrum tantisper differamus, dum in alium beatorum Orbem deveniamus. Beata nos interim spes soletur, & extimulet, ut eo votis omnibus contendamus, ubi non tantùm Angelorum numerum nosse, sed & Angelos, eorum medii, videre possimus. Interea loci, numerosissimam hanc supremi Regis aulam, assiduè vel sic eminus cõtemplemur, cui Salomonis effatum pulchrè congruit: *In multitudine populi dignitas est Regis.* Æquissimum
Prov. c. 14. ver. 27. prorsus ut Rex Regum in immenso cœli regno copiosissimam alat familiam, quam obstupescens David exclaPs. 88. v. 8. mat: *Deus qui glorificatur in concilio Sanctorum, Magnus & terribilis super omnes, qui in circuitu ejus sunt.* Mirum illud: in orbe nostro, à suâ Rex custodiâ defenditur; illic suam Rex in hoc orbe defenditur à suâ custodiâ: Rex autem cælestis defendit suam custodiam. Rex Rex defendit custodiam: regum nostrorũ vires in multo milite sunt; Rex summus suis ipse dat vires militibus. Et quod obstupescendum, innumera hæc militiæ cælestis agmina, eo inter se amore uniuntur, ac si omnibus voluntas una, unicus sit intellectus. Heu! quàm dispar cæli terræque facies! ubique hîc lites, discordiarum & dissensionum ubique plurimum, omnia rixarum plena; turbæ è turbis, catenata bella, undique bella. Pax in terrâ, pax sit, sed pax hominibus Bonæ Voluntatis.

V. HORA.

Disce Mori, *& cogita:*

Quid mortem facit maximè formidabilem? mala conscientia. Cur ergo nunc eam non tranquillam reddo, ac bonam?

Disce Vivere: *tua verò sit* Vita,

Judicii metus. *Omnes stabimus ante tribunal Christi.* Rom. c. 14. *Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.* Om- v. 10. & 12. nia tempus habent: tempus nunc miserendi, tunc verò tempus erit ulciscendi; dies illa, dies iræ.

Disce Orare: *& observa.*

Consideratio II.

Quâ ratione pingantur Angeli: seu Vestes, Habitus, Forma, assumptum schema Angelorum.

Caput I.

FAciem florentissimi ac formosissimi juvenis peni- Facies Angellum eis rectè assignat: juvenes sunt, nec ullum geli: eos senium, aut morbus, aut annorum series corrumpet. De feminis Christum uncturis Marcus: *Introeuntes*, in- Marci c. 16. quit, *in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris.* vers. 5. Forma eorum, omnium etiam venustissimorum hominum formas ita extinguit, ut sol stellas. Angelorum for-

ma non fragile bonum est, rugis aut canis non fœdatur, superbiam aut lasciviam penitus ignorat: immortalis est, nec unquam florere desinet. Duplicem hîc nobis cogitationem inspiret noster in Angelos amor. Prima; si infimus atque minimus Angelorum, omnem humanam formam ita superet, ut illa cum hac nec ferri quidem velit; quæ olim in cælo voluptas erit, tot centena millia, tot milliones Angelorum, non eminus aut caligante oculo, sed perfectissimo intuitu æternum aspicere, nec ullum satietatis tædium sentire ab hoc suavissimo aspectu? & tamen pars hæc beatitudinis erit minima. Secunda; cura nostra sit quotidie juvenescere, non annis, sed castissimis desideriis, ac sanctis propositis. Omni die spiritus innovandus est, & senium desidiosi languoris exuendum. Cadimus millies? millies resurgamus. David Rex quotidie factus seipso junior. *Dixi*, ait, *nunc cœpi*. Nobis ipsis idem de die sæpius occinamus: *Dixi, nunc cœpi, NVNC, NVNC.* Quod intra decem, viginti, triginta aut quadraginta annos neglexi; hodie, hac horâ, NVNC faciam. Ita in novam quotidie recoquemur ætatem, viginti, triginta aut quadraginta annis juniores. S. Carolus Borromæus, petenti è suis, quâ viâ optimè iretur ad cælum? hoc dedit documenti: Ad cælum sic eas, ut quotidie de integro ire incipias.

Prima cogitatio quâ amor noster in Angelos inspirat.

Secunda.

Psal. 76. vers. 11.

CAPVT II.

Vestis, *Serm. 14. de nativit. Dom.*

VESTIS Angelorum rutilans, & plerunq; nivei candoris visa, & talis etiam pingitur. Augustinus Angelum ad salutandam Beatissimam Virginem missum, ait venisse, facie rutilante, veste coruscante, ingressu mirabili. Quid ni albam vestem gerant innocentissimi, purissimi spiritus? decet illos hæc textilis & decora nix. Neque verò arrati & in pullis vestibus prodire debent, cùm summis semper affluant voluptatibus, cùm eorum vita merissimum sit gaudium. Nocte quâ Christus natus, non sine lætissimo fulgore Angelus opilionibus primum ferens nuncium: *Evangelizo*, inquit, *vobis gaudium magnum.* Visi tamen etiam Angeli in armis, & ut nostri milites ferro, sic illi auro quandoque cataphracti. Machabæorum historia narrat: Cùm irruente Lysiâ Judas Machabæus suis auxiliatum iret; *Apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.* Contra Timotheum verò Asiatici exercitus ducem cùm pugnaretur, *apparuerunt de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes: ex quibus duo, Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant: in adversarios autem tela & fulmina jaciebant.*

Luc. cap. 2. vers. 10.

Machab. lib. 2. c. 11. vers. 8.

Ibidē c. 10. v. 29 & 30.

Hîc tuam, mi Lector, meditationem cum veniâ interpellare liceat, & recens Angelorum, (sic arbitror) in bellis subsidium modesto compendio narrare: Angelis certè proprium semper militiæ curare.

Angelorū in bellis subsidium.

Cum Serenissimus Bojariæ Dux MAXIMILIANVS, Anno CIↃ. IↃC. XX. in rebelles Bohemos moveret, non procul Bilsna, in vili pago (Lichiz ei nomen) per aliquot dies castra habuit, hoste satis vicino, & ad insidias variè procurrente. Multis frustra tentatis, noctem unam, quæ opportunior visa, delegit sibi hostis, forsan non minimam cladem illaturus, si inferre illi tam concessum quàm destinare. Mens erat Serenissimum MAXIMILIANVM Ducem, & omnem illic militem vi repentinâ opprimere; & ut cruenta hæc fraus certiore iret successu, selectissimos quosque milites ad signa evocabant primipili. Ibat agminis caput, quod & belli, Fridericus, quondam Elector Palatinus, cujus regiam dignitatem annuum magistratum fuisse, eventus docuit. Ibat Dux Anhaltinus, ibat & Ducis Anhaltini filius, ibant præstanti animo & numero duces complures, cum suis quisque selectis copiis. Primum agmen Comes ab Hollach ducebat, conjunctis ex omni turmâ selectis equitibus & Mosquetariis, ut essent mille trecenti. Hos Unguari, illos Austrii, istos alii atque alii sequebantur. Principis Anhaltini filius (qui hæc suâ manu conscripsit) regem proximus antecedebat. Hi omnes castris suis, horâ septimâ primæ noctis, cœperunt egredi. Decem millium insidiosa hæc phalanx fuisse creditur. Euntibus nox favebat: Serenissimum Ducem MAXIMILIANVM locus non defendebat, nec adeo numerosus, puto, miles, qui hosti par esset, vigilabat; vigilabant tamen pro eo insomnes Angeli, qui (quod ipsis facile) confusissimum hostem, & jam insidias metuentem, quas structurus venerat, in castra repulerunt, re non tantùm infectâ, sed nec quidem incœptâ. Triplex hosti objectum impedimentum. Primum: à viâ aberrarunt, qui apud illos viæ duces peritissimi habebantur. Facillimum est errare, cùm Angeli seducunt. Alterum; tantæ viarum angustiæ occurrebant, ut universum agminis ordinem turbarint & solverint. Tertium: terror planè Panicus viam omnem coëgit relegere; nam eæ inter Ungarorum præsertim ordinem ortæ sunt turbæ, ut hostem, quem quæsiverant oppressuri, jam fugerent, velut proditi perditique. Atque hæc vel ipsorum hostium testimonio vera esse comperta sunt. Nam omnia quæ narravi, Principis Anhaltini filius, gallico idiomate accuratè perscripsit: sed in ultimo prælio & ipse & bellici ipsius commentarii sunt capti.

Attexo narrationem (in rem ipsam judicis partes mihi non sumo) & duorum colloquium, è quo pronum sit opinari, in ultimâ dicti anni & decretoriâ pugnâ, milites è cælo suppetias advenisse, & luculentam opem tulisse Catholicis signis. Non ita diu post memorabilissimam illam cæsis rebellibus victoriam, Augustæ in eodem hospitio convenerunt, miles unus religione Catholicus, & gente nobilis; alter dux belli è Wirtembergiâ oriundus, qui rebellium Bohemorum castra sequebatur. Hîc miles: Quæso, inquit, strenue domine, fas mihi sit quærere, quî tandem fieri potuerit, ut omnis adeo animus in pedes vobis conciderit? An non vobis æquè ac Catholicis copiosus exercitus? An non vobis locus multò æquior quàm Catholicis? An non penes vos Moravi equitatus robur? An non vos tormentorum curulium numero illic loci superiores? an non fessum Catholicorum agmen, vos jam dispositâ per quietem acie excepistis? an non vobis urbs à tergo munimen? vicinum palatium, Stella nomine, propugnaculum? Unde ergo Catholicis victoria, vobis fuga? Ignoscat mihi, domine, tuus genius, pene ausim dicere, feminæ fuistis, quia noluistis vincere. Audiit hæc è Wirtembergiâ militiæ dux, &: Si finisti, inquit, quæ in nos promere volebas, & me audi. Pugnæ ratio hæc fuit: Nos nec nostras nec hostium vires ignoravimus; quis utrimque numerus esset legionum, scivimus; & ita equitatum equitatui, turmas turmis, legionem legioni opposuimus prout licuit: certè hîc ducum nec industria potest accusari, nec prudentia: arma nobis cum hoste paria fuerunt; locus, fateor, nobis æquior fuit, ac opportunior, quàm hosti; ex edito pugnabamus in subeuntes. Sed & alia, non nego Bohemorum parti contra Bavarum militem favebant. Ideóque victoriæ jam ferè certi, non sicut illi, diu deliberandum de ineundo conflictu censuimus è re nostrâ esse, visum est plerisque omnibus, CONFLIGERE: At verò post aliquod pugnæ felix initium, nova nobis ex adverso castra stare, gens incognita, & nunquam visa se opponere, legio ostendere, de quâ nihil unquam nobis innotuit. Hîc, mihi crede Domine, ea omnium animos invasit consternatio, ut nemo nisi fugam cœperit circumspicere. Nec est quod quis adeò id nobis vitio vertat: ipsi equi stabant, & tremebant. Mox partes nostræ labare, dein multum inclinare, inde ruere, demum omnes apertissimè fugere; & sanè plures è nostris in fugâ cæsi, quàm pugna.

Nominari potest, nec ignotus est.

Et quæ autem hæc invisa fuit legio, quæ acies illa incognita, quæ nova castra? nos qui præsentes fuimus, vetera

vetera novimus, non nova hæc, nisi ea fuerint è cælo: certè nullus militum è formidandâ & fulminatrice hac legione, stipendium à nostris ducibus ullum exegit. Si Angelos à nonnemine nostrorum visos, pro nobis pugnasse dicamus, nimium in rem nostram honorificè loquuti videbimur. Sed suum hosti testimonium non refutamus: nobilissimum veritatis argumentum est, quod adversarius suppeditat.

——— *fas est, & ab hoste doceri.*

Addo tertium, & recentius. Anno M. DC. XXII. Durlacensis Marchio, Gregorius Fridericus, contra Bavaricam aciem ad Neccarum flumen inter Wimpffen & Hailbrun se ostendit magnis copiis nec minoribus minis. Nam prædam (uti fertur) à se Monachii in foro brevi dividendam spondebat. Bavariam certè omnem bonus Marchio spe jam devorarat: nec vires deerant. Miles ei copiosus multorum millium censebatur. Atque hic illius exercitus, planè instructissimus fuit ab omni apparatu bellico. Tormenta curulia, & majores ballistas grandi numero secum advexerat. Fuit qui ubi hæc omnia oculis spectasset, dicere non est veritus: Ad urbem Parisiorum oppugnandam hunc talem apparatum satis futurum. Ita Marchio hic Poliorcetes dici potuisset, si ei successus perinde respondisset.

Porro Catholicum agmen, gemino, sed non adeo numeroso constabat milite, Bavaro & Hispano, illi Tillius supremus Dux, virtute suâ, nec unâ victoriâ Orbi jam notus, huic Consalvus Corduba præerat. Et ut partes Catholicæ, vel ante pugnam vincerentur metu, iis pridie commissi prælii Durlacensis miles, victoriæ jam certus, nunciari jussit: operirentur modò diem crastini; cæsum iri ad unum omnes, & nec nuncium cladis evasurum.

Ergo pridie Nonas Majas, postridie Ascendentis DOMINI in cælum, utrimq; velitationes præmissæ, consueta prælii exordia. Inde conflictus cœpit acer, vehemens, cruentus, & qui ad sex horas tenuit. Diu anceps stetit Victoria: Demum ex equestrium numero unus, undeunde advectus (*Albatum equitem* dixêre) quòd equo candido niveóque sit usus, initium fecit victoriæ à parte Catholicâ statutæ. Admiranda in hoc equite fuerunt complura. Primum illud: equus ei non solùm niveus, sed adeo pernix & Pegaseus, ut hosti non tam currere quàm volare crederetur. Alterum: in hunc unum equitem plures quàm quadringentæ plumbeæ glandes convolabant, à Mosquetariis adversæ partis emissæ: nulla læsit, sed nec ulla tetigit. Tertium: ausu incredibili, hostilem aciem omnem prætervectus, à tergo hostium pulveri pyrio subjecit ignem. Atque ita victoriæ nobilissimæ præluit. Nam ubi hostes volantem à tergo flammam viderunt, velut feræ indagine clausæ, collapsis metu animis, ad fugam animarunt pedes. Sed vindicem Numinis iram non effugerunt, eóque tunc numero sunt cæsi, ut campi cadaveribus strati lugubri spectaculo docerent, insultantem superbiam detumuisse, minas recidisse in auctorem: non armis & viribus fidendum esse, sed *Domino exercituum*, cui ludus est vel Xerxianas copias unico è suis milite debellare. Qui verò facinoris illius animosissimi auctorem se ferret, qui unâ cum equo illo candido duci se sisteret, qui præmium posceret, nullus fuit.

Hæc mihi visa sunt silentio non involvenda, quæ ipsorum hostium testimoniis sunt firmata. De re plura ego non disputo, nec adversariorum narrationem convello, quæ si è solido vera est, facilè liquet, *albatum* illum, ut vocabant, *equitem*, fuisse Angelum, qui Catholico exercitui aspectabilis venerit suppetias.

Angelis certè nil novi, militiæ gratuitis servire stipendiis. Felicia castra quæ vel unico tali gaudent milite! & quantam olim nocte unâ Angelus unicus in castris Sennacheribi regis stragem edidit? pænè ducenta millia hominum jugulavit unicus talis è cælo archistrategus. Atque hujus ipsius Angeli, qui Assyriorum castra tantis funeribus opplevit, fusilem è cerâ statuam, ante mille ducentos & ampliùs annos Chrysostomus spectavit, non sine suavi sensu, & piis lacrymis. Ita pace bellóque Angeli suam nobis probant obedientiam & invictum robur; neque tantùm scipionem ferunt ut peregrini, sed & clavam ut milites, & duces; pacem offerunt & bellum, uti olim Q. Fabius Carthagine in Curiâ, sinu è togâ facto: PACEM, inquit, ET BELLVM PORTAMVS; VTRVM PLACET? Pacem ferunt Angeli HOMINIBVS BONÆ VOLVNTATATIS, bellum rebellibus. *Orat. quod vet. & novi testam. unus sit legislator.*

Albati porro crebriùs visi sunt Angeli, non quod eis alius coloris veste uti non liceat, quod nescio quis Severus Antiochenus somniavit, perinde ac si eis purpura, uti olim Romanis feminis, esset interdicta. Ridiculum figmentum. Candor placet Angelis, & in veste, & in mente. Candidatos illos esse convenit, apud quos perpetui festi ac nuptiales dies, continuum gaudium, æterna convivia. Sed laxiùs paullo evagati sumus: à FACIE & VESTE Angelorum ad ALAS deveniamus, quod tertium meditationis caput est.

CAPVT III.

ALAS appingi ait Angelis divinus ille Areopagita Dionysius, quod nihil in eis lutei aut sordidi è terræ fæcibus, sed nec ullum corporis pondus eos moratur, quin momento sint, ubi esse volunt. Ea etiam amoris dulcedine inhærent Deo, ac si in aëre penderent indefessâ voluptate. Meminit alarum in Angelis Chrysostomus. Rectéque Gabrielem Archangelum alatum pingi asserit, non quòd Deus alatum crearit, sed ut nos grati semper recordaremur mirandi volatus è cælo in beatissimæ Virginis Nazarethanum conclave; ubi legationem obiit Angelus, & Dei vice assensum Virginis expetiit in Orbis reparationem. Alæ, *Hom. 3. de incomp. nat. Dei.*

Pernices alas avium, sagittarum, ipsorum etiam ventorum: cursus cervorum, aut tigridum, volatus aquilarum, velocitatem nubium, rotatus orbium cælestium, si cum Angelorum alis conferamus, res tarda est & morarum plena: nimium quantum prævertunt Angeli vel ipsos ventos. Multò celerrimos habet tabellarios magnus ille Dominus, Rex cæli. Quâ Dei nutus viam designat, hac momento eunt Angeli, in omnem obedientiam promptissimi. Obstupescit hoc psaltes regius: *Domine Deus meus magnificatus es vehementer! qui ambulas super pennas ventorum. Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem urentem!* Angelorũ velocitas. *Psal. 103. vers. 1. 3. & 4.*

CAPVT IV.

GEMMAS tribuunt Angelis, & SERTVM cruce insignitum imponunt capiti pictores. Congruè id faciunt rationi, & litteris divinis. Ezechiel de omnium Angelorum pulcherrimo locutus: *Omnis lapis pretiosus, inquit, operimentum tuum.* Nobilis gemma est Obedientia: at quia hanc Lucifer excussit, gemmas suas omnes perdidit. Constantinus Magnus, B. Damaso teste, in æde D. Joannis ad Lateranum (basilica Constantiniana olim dicebatur) præter innumeras ex auro & argento iconas, quatuor prægrandes ex argento Angelos, variis gemmarum ignibus collucentes statuit. Horum singuli libras argenti centenas quinas pendebant: Donum prorsus regium. Gemmæ, *Exod. c. 28. vers. 13.* Constantini Magni Imp. donum.

Fronte crucem præferunt Angeli, quia hanc dierum ultimo, velut labarum ac trophæum sui Domini, ad judicii locum devehent. Prædixit hoc Christus: Et *tunc parebit signum filii hominis*: signiferi erunt Angeli, qui crucem sui Domini amant, non quòd cruce sint ab interitu servati, uti nos (quamvis sint optimæ notæ scriptores, qui dicant Christum etiam Angelis & gratiam & gloriam promeruisse) sed quia Rex illorum cacodæmonem *Matt. c. 24. vers. 30.* Cur Angeli crucem ferent.

monem debellavit cruce. Ideo & Seraphim à B. Franciſco, non niſi crucifixus ſpectari voluit, ut eo nos ſpectaculo ſuaviter ſubmoneret: Omnes amores noſtros ad crucifixum Jeſum debere tendere, ut animo ſæpius ingeminemus: AMOR MEVS CRVCIFIXVS; imò nos à nobis ipſis quotidie crucifigi debere, neque enim divini amoris aurum, ad aliam coticulam certiùs exploratur, quàm ad crucem: IN AMORE NON VIVITVR SINE DOLORE.

Omnis amor noſter ad crucifixum JESVM tendere debet.

CAPVT V.

Soleæ. EXCALCEATI pinguntur Angeli, nubibus inambulantes. Nihil hoc inſolitum in Dei legatis, hæc pedum onera abjicere. Fecit id Moſes, Iſaias, Apoſtoli. Sed & alii viri ſancti, quorum mens cælo jam inerrabat, calceis potuerunt non egere, per annos aliquot nudis pedibus incedentes, uti Nicolaus Tolentinus, & complures olim Chriſtiani. Angelorum per nubes ambulatio modum docet, quo adverſa tranquillè vincamus. Leviſſimum quid nubes eſt, & non niſi denſatus vapor, quem ventus agitat. Omnis fulgurum & fulminum intemperies in nubibus luctatur, quæ igneos hos partus in inferiora ejiciunt. Ultra nubes jus nullum eſt tempeſtati. Ii, quorum *converſatio in cælis eſt*, adeò tenaci amore inhærent Deo, ut eos inde nulla fortunæ ſerenitas, nulla triſtitiæ tempeſtas avellat: Deum curant & conſcientiam, cetera omnia non pluris quàm fungum æſtimant. Atræ nubes impatientiæ, invidiæ, iracundiæ eos non turbant; ipſi ſupra nubes ſunt, & calcant eas imperio mentis. Et hoc eſt cum Angelis nubibus inambulare.

Philip. c. 3. verſ. 20.

CAPVT VI.

Zona. ZONAM Angelorum vidit Daniel vates, eſſe non holoſericam, ſed aurum obryzum. Zona hæc caſtimoniæ nota eſt: *Erunt*, inquit Chriſtus, *ſicut Angeli Dei*. D. Gregorius: *Lumbos præcingimus*, inquit, *cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus*. Neque lumbos tantùm, ſed & pectus cingulo ſtringunt Angeli, neque enim corporis tolùm, ſed & cordis eſt caſtitas. Sed heu, quàm ſæpe vilem cenſemus hujus utriuſque cinguli jacturam?

Matt. c. 22. verſ. 30.

Hom. 13. in Evang.

Sunt luſores, qui ubi pecuniolam omnem per luſum decoxerunt, eò aguntur ludendi libidine, ut veſtes quoque committant aleæ, & plerunque primum eſt cingulum, ut quò faciliùs carere ſe poſſe putant, quàm pallio aut pileo. Ita quicunque concupiſcentiam in ſocietatem luſus admittit, jam pudicitiæ jacturam fecit: modò hoc, modò illud concupiſcet miſer; nunc hanc, nunc illam, & brevi aliam atque aliam indagabit oblectatiunculam, eò minùs ſatur, quò plus animum impleverit turpitudine. Peritiſſima ludendi eſt *Concupiſcentia*: fraudem ex fraude ſtruit, blandè trahit, ſuaviter illaqueat, retinétque planè viſcoſis manibus. Nam è ſuggeſtione cogitatio, è cogitatione affectio, ex affectione delectatio, è delectatione conſenſus, è conſenſu operatio, ex operatione conſuetudo, è conſuetudine deſperatio, è deſperatione peccati defenſio, è defenſione gloriatio, è gloriatione demum damnatio. Pulcher luſus! poſt multa hoc luſu perdita, proxima eſt Zona pectoris, ſeu, caſtimonia mentis. Hac amiſsâ, proclive eſt, & lumborum cingulum, ſeu, caſtitatem corporis prodigere.

Quis concupiſcentiæ luſus.

Ludit mundus, mihi credite, cum hoc utroque cingulo caſtitatis. O *Caſtitas*, inquit Ephrem, *mater pulchræ dilectionis, & angelicæ vitæ ratio! O verè beata Virginitas, quæ cum Angelis de gloriâ certat, imò ſuperat, virtute non felicitate.*

Radix eſt odorifera, inimica peſti, quam ANGELICAM vocamus: verè ANGELICA hæc eſt Caſtitas, quæ venenum cordis, cogitationes impuras, altiùs non ſinit imbibi, reſiſtit, & pellit hanc animi peſtem, & Angelos nunquam non amicos habet. Ambroſius: *Quò quiſque purior eſt*, ait, *eò magis eſt cuſtoditus & circumdatus ab Angelis, qui ob ſimilitudinem, quam virgines caſtiq, tum eis gerunt, plurimum cum eis verſari delectantur*. Oderunt diſcinctos Angeli, nec eorum ſocietatem amare poſſunt, qui fluentem veſtem per omne genus ſordium trahunt. Repeto illud Hieronymi: *Quacunque virtute polleas, quibuſcunque operibus niteas, ſi cingulo caſtitatis careas, omnia per terram trahis*. Fideliſſimè de hoc admonens Chriſtus: *Sint*, inquit, *lumbi veſtri præcincti*. Hanc FACIEM, VESTEM; ALAS, GEMMAS, SOLEAS, ZONAM pictura dat Angelis, quæ, niſi cæci ſimus & ſurdi, formandis noſtris moribus, taciturna, ſed erudita eſt concio.

Angelica caſtitas quæ.

Lib. 1. de virg.

Luc. cap. 12. verſ. 35.

VI. HORA.

Diſce MORI; *& cogita:*

Qualis tandem, quà mores & vitam, à morte reperiri cupio? Cur ergo nunc talis non ſum?

Diſce VIVERE: *tua verò ſit* VITA,

PERSEVERANDI STVDIVM. *Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ*. Plus operis in eo eſt, ut propoſita quis cuſtodiat, quàm ut bona proponat: exiguum eſt bene incipere, niſi & bene finias. Scias diabolum ſoli ſemper Perſeverantiæ inſidiari, quam ſolam virtutum ſcit coronari. Tolle Perſeverantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratias, nec laudem fortitudo. Non, cœpiſſe nec feciſſe, virtutis eſt, ſed perfeciſſe.

Apoc. cap. 2. verſ. 10.

Cur diabolus ſemper inſidietur perſeverantiæ.

Diſce ORARE: *& conſidera.*

Conſideratio III.

Cantus Angelorum & Officia.

CAPVT I.

C *Concentum cæli quis dormire faciet?* quærit Jobus. Eam nos vitam vivimus, ut ſemper extrema gaudii luctus occupet. Subinde noſtras aures ſuaves moduli permulcent, putamus canere Sirenum concordiam, ſed hoc quamdiu? tandem ſatietas, tædium, nauſea priorem ſuavitatem expellunt; aut certè dum muſicos concentus aviditſimè audimus, & adhuc integra eſt audiendi fames, ceſſatur, & omne illud mel aurium vaneſcit in ventum: ſic ſua perit vel invitis auribus dulcedo, & tantò poſt duriùs cruciantur ſilentio, quantò plus ante fidium & vocum delectabantur inani ſonitu.

Iob cap. 38. verſ. 37.

Aliter in cælo canunt Angeli, & prolixiorem faciunt ſuæ muſicæ voluptatem, incipiunt & nunquam finiunt; ſatiant nec tædium creant poſt aliquot millena millia annorum ſymphonia hæc tam grata erit auditu, ac prima fuit quâ cœpit audiri horâ: ſymphoniæ hujus ſuavitas mortalium aures nunquam attigit, immortalibus & jam beatis ſemet infundit. Sed quid canunt Angeli, quis audiit cantantes?

Angelorum cantus aures habet ſuas.

D Iſaias audiit, & cæleſtis illius odarii verba deſcripſit: *Seraphim clamabant alter ad alterum: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloriâ ejus.* Hoc idem ſacrum triſagion canunt irrequieta illa & inſomnia animalia, quæ Apocalypticus ille Angelus vidit & audiit clamantia: *Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat & qui eſt & qui venturus eſt*. Conferat quis obſecro nobiliſſimos hos Dei cantores, & auletas cum tot impiis in terrâ hominibus, tot damnatis ſub terrâ diabolis, & ſpiritibus, qui nefariis execrationibus & blaſphemiis continuis eundem optimum Deum inceſſent æternùm. Heu, quàm diſpar eſt beatorum ac damnatorum pſalmus!

Iſa. cap. 6. verſ. 3.

Apoc. cap. 4. verſ. 8.

CAPVT II.

IOANNES etiam, ille Domini oculus, ille chariſſimus diſcipulorum, hos Angelorum in cælo concentus audiens:

Apoc. cap. 5. v. 11. & 12. dicns: *Et vidi, ait, & audivi vocem multorum Angelorum in circuitu throni & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum millia millium, dicentium voce magnâ: Dignus est Agnus qui occisus est accipere virtutem & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & benedictionem.* Sed & alibi narrat, quæ in celsissimâ illâ æternæ voluptatis arce

Apoc. cap. 7. v. 11. & 12. viderit, & audiverit: *Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum, & quatuor animalium, & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adoraverunt Deum, dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum, Amen.* Neque dubium est, quin & Angeli cum innumeris illis beatorum agminibus, lætissimum illud celeusma cantent, *Alleluia.* O cælum! ô domus amœnitatis & gaudii! quis non nauseet vel etiam suavissimos hominum concentus, velut inconditos pecudum mugitus; cùm de te tuáque cogitat, non dulcissimâ tantùm, sed æternæ dulcedinis symphoniâ! O mors veni, & transfer me è valle flentium, in arcem canentium; avelle me ab hominibus, ut conjungar Angelis.

Caput III.

Angelorũ officium quintuplex. Primum.

Officium Angelorum ferè quintuplex. Sunt Cantores, sunt oratores, legati, procvratores, belli dvces. Primum & princeps eorum munus est, Deum semper amare, & nunquam non laudare. Sic amant ut ardeant Deum, sic amant ut pervigili & insopitâ laudis harmoniâ collaudent. En, aulicos cantores indefessis obsequiis, suo Domino adstantes! Et tanti Deus hoc aulæ suæ officium facit, ut supremos Angelorum & nobilissimos, voluerit esse præcentores. Divinum illud melos, Sanctvs, Sanctvs,

Isai. 6. v. 3. Sanctvs, Seraphini præcinunt, Isaiâ teste, & dum canunt volant, uti per aërem cantando alaudulæ ascendunt. Summi hoc desiderii argumentum est, & ardentissimi affectus, Deum ardentiùs atque ardentiùs amandi, & sic quasi propiùs ac propiùs accedendi: interim alis convelant pedes & faciem, summæ reverentiæ signo. Omnibus Deum precaturis duo hæc maximè necessaria sunt: Reverentia & Amor. Supremi hoc faciunt Angeli: & quid nos infimi vermiculi? *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore:* hortatur Rex David. Laus sine amore friget; amor sine reverentiâ sordet: amari vult Deus, sed caste & reverenter.

Deum oraturis duo sunt necessaria.

Psal. 2. v. 11.

Secundum. Alterum Angelorum munus: Oratores sunt. Preces & vota hominum offerunt Deo. Testes sisto, ipsos

Tob. cap. 12. vers. 12. Angelos, è quibus unus aliquis primarius Tobiæ: *Ego,* inquit, *obtuli orationem tuam Domino.* Hoc ipsum alius ex

Act. cap. 10. vers. 4. Angelis Cornelio Centurioni affirmans: *Orationes tuæ,* inquit, *& eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.* Idem à se visum, narrat ille arcanissimorum

Apoc. cap. 8. vers. 4. conscius, & verè Dei primicerius Joannes: *Stetit Angelus ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt ei incensa multa, ut daret de orationibus Sanctorum omnium.* In hunc modum & Sancti Patres loqui didicerunt è divi-

Serm. 3. super Missus est, &c. nis paginis. Unus omnium loco sit Bernardus: *Solent,* inquit, *Angeli adstare orantibus & delectari in his, quos vident levare puras manus in oratione.* Rabbini fabularum pleni, & hîc nugas suas ingerunt; caput primum Geneseos sic exponunt: Firmamenti faciès ajunt, sunt volucres, quæ Deo referunt omnia. Aliquid veritatis involvit delira-

Gen. cap. 28. vers. 12. mentum istud. Sed oculis Patriarchæ Jacob, clausis etiam & sopitis plus credimus. Vidit is ascendentes & descendentes Angelos negotioso sanè ministerio, quasi cæli & terræ internuncios, & regios cursores, ut qui è cælo litteras ferant in hanc vallem, & hinc ab hominibus illuc referant responsa, spectatores calamitatis nostræ, auditores suspiriorum ac gemituum, testes lacry-

Quid denoter ascensus iste.

marum & precum nostrarum. Sed quid descensus aut ascensus iste, quid hæ precum nostrarum oblationes? an

A Deo nunciant quod ante nesciat? quæso te, mi homo, cùm tu oras, cùm tuam in precibus ægrimoniam deplo-
ras, nunquid Deo, quod ante ignoret, explicas? scivit hæc, antequam ordireris, & ab æterno scivit. Ergo non orandum, ergo tollendæ preces? idem de Angelis cogita: Deo visum, sic ordine fieri, ut immensa Dei majestas magis innotesceat, dum in ejus cultu operas jungunt cæli terræque incolæ. Ideo Deus omnes fecit *administratorios spiritus,* & bonitati ac potentiæ suæ luculentiùs no-
bis demonstrandæ. *Mittam,* inquit, *Angelum meum qui præcedat te, & custodiat in viâ, & introducat in locum quem præparavi.* Aliam assignans causam Bernardus: *Quis,* inquit, *dabit mihi per vos, ô benigni principes, petitiones meas innotescere apud Deum? non Deo, cui etiam cogitatio hominis confitetur, sed iis qui cum Deo sunt, beatis Virtutibus ac solutis carne spiritibus.* Sed & alia insuper hujus est ratio: Precibus nostris suas jungunt Angeli, & hyemem nostrarum orationum igne suo temperant. Hilarius affirmans:

B *Angelis,* inquit, *non eget natura Dei, sed imbecillitas nostra; nihil eorum quæ agimus, ignorat Deus, sed infantia nostra ad rogandum & promerendum hos tales desiderat oratores.* Sed cur preces tantùm, non opera alia dicuntur offerre? Inter opera bona optimum est oratio, & aliorum principium. Addo & hoc: ab Angelis orare discimus. Bernardus: *Homines,* inquit, *docent Deum quærere, Angeli adorare, solus Spiritus Sanctus est, qui doceat invenire.* Nec illud omittendum: non preces tantùm, sed & eleemosynas ab Angelis offerri Deo, divina testantur oracula. At quo tandem modo exhibent preces nostras, cùm non videant cogitationes nostras? Quid precemur, facillimè sciunt, aut nostri aspectu, aut Dei, quis est qui oret, & non simul gemat, suspiret, pectus tundat, etsi verba non formet: sagacissimis spiritibus hîc facile est assequi, quid clausum sit animo. At nil penitus in nobis observent, in Deo certè rerum omnium obstupescendo speculo vi-

C dent omnia, ea præsertim quæ ad sui clientis curam pertinent. Gregorius: *Quid est,* inquit, *quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?* Tempore eodem, diversissimis locis orabant Tobias, & Sara, hæc in Rages urbe Medorum, ille in Ninive urbe Assyriorum, tamen uno hoc eodémque tempore utriusque preces, Deo quasi præ-
lectæ sunt: sic enim liber Tobiæ loquitur: *Missus est Angelus Domini sanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.* Quis recitavit, quis recitatas commendavit, quis commendatas obtulit, si non Angeli? Et hoc probis omnibus summo est solatio, oratores suos, suæque causæ patronos & actores habent in cælo; quidquid patiuntur aut agunt, quidquid precis aut stipis fundunt, hac Angeli commendatione Deo fit commendatius.

Cur tãtùm preces dicuntur offerre.

Tob. cap. 3. vers. 25.

Tertium Angelorum munus: legati sunt, idque in summi momenti negotiis. Cùm Dei filius hominem indueret, cùm in cruce obiret, in sepulchro ad vitam rediret, cùm à nobis in cælum abiret, prompti parati

D erant ad omne obsequium Angeli. Non egebat illorum ope & operâ, sed hoc agebat bonus Deus, ut animus noster caperet, quantam ille nostræ salutis gereret curam. Solet nimirum amantissimus Deus sic nostris conatibus quotidie interesse, ut ad nostros mores & ad nostram intelligendi rationem sese quàm plurimum attemperet, mirificis summi in nos amoris argumentis.

Tertium.

Quartum Angelorum munus: Protectores sunt. Regius psaltes: *Angelis suis,* inquit, *mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis:* in viis, non in præcipitiis: gradientem, non volantem custodiet te Angelus tuus: perire qui vult, pereat. Uti verò quivis hominum; ita quævis regio, provincia, regnum suum habet tutorem Angelum. Et sic duo reges in quovis regno, sic in quavis diœcesi duo sunt episcopi, sed illi è cælo episcopi & reges secretâ majestate, humanis sese oculis non exponunt.

Quartum.

Psal. 90. vers. 11.

Quintum

Quintum. Quintum munus Angelorum: BELLI DVCES sunt, & tales, ut quoties velint, à parte stantem habeant victoriam. Sine tormentis, sine commeatu, sine impedimentis, sine copiis pugnant, & copias quantumcunque maximas levi dissilant halitu. *Cùm esset Iosue in agro urbis Iericho, levavit oculos, & vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium, perrexitq; ad eum & ait, noster es an adversariorum? qui respondit: nequaquam; sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.* O veni beatissime Angele; etiamnum bellorum turbines modò hanc, modò illam provinciam involvunt. Populo suo promittens Deus: *Et mittam,* inquit, *præcursorem tui Angelum, & ejiciam Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæum, &c.* Etiam nunc conferti malorum cunei in bonos irruunt, sed feliciter pugnat in quemcunque hostem, qui non legionem horum; sed unicum legionarium talem pro se habet pugnantem.

Iosue cap. 5. v. 13. & 14.

Exod. c. 33. vers. 2.

VII. HORA.

Disce MORI: *& cogita:*

Si mihi hac ipsa horâ moriendum esset, quid facerem? Cur ergo id ipsum jam non facio?

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA,

FORTITVDO IN TENTATIONIBVS. *Resistite diabolo & fugiet à vobis. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.* Ibi homo plus proficit, ubi magis seipsum vincit.

Isa. c. 4. v. 7. Psal. 30. vers. 25.

Disce ORARE: *& considera.*

Consideratio IV.

Angelorum in homines officia.

CAPVT I.

Angelus tutelaris nascentes nos in suam fidem recipit.

ANGELVS tutelaris nascentes nos in suam fidem recipit. Videtur bonus Deus, præcipua Angelorum in nos beneficia, in Raphaël Archangelo, velut in imagine, oculis voluisse subjicere: duxit is Tobiam juniorem, & reduxit incolumem ad parentes. Principium fidissimæ familiaritatis in Raphaëlem & Tobiam sic factum est: *Egressus Tobias invenit juvenem splendidum, stantem, præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum.* Infans materno utero vix prodit, & en adest Angelus, quem ei Deus in tutelam assignavit ab æterno. Testis locuples Hieronymus: *Magna,* inquit, *dignitas est animarum, quòd habeat unaquæque ab ortu nativitatis, in custodiam Angelum delegatum.* Hic ille splendidus juvenis est, nostræ peregrinationis comes, splendorem unius ex hoc numero juvenis describens Matthæus. *Aspectus ejus,* inquit, *sicut fulgur, & vestimentum ejus sicut nix.* Stat juvenis iste præcinctus, & paratus ad ambulandum, iter monstraturus ad cælum.

Tob. c. 5. v. 5.

In cap. 18. Matth.

Matt. c. 28. vers. 3.

CAPVT II.

Suam fidem nobis obligat.

SVAM nobis tutelam & fidem obligat. Tobiam senior salutans: *Gaudium,* inquit, *tibi sit semper.* Hoc sanè votum est custodis Angeli, hoc ipsi curæ & cordi, ut nunquam non gaudeamus, etiam cùm lacrymæ fluunt oculis, cùm luror & mœror in ore sedet, etiam inter tormenta: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit.* Ruat cælum, impavidum ferient ruinæ. Audisne Tobia, *gaudium tibi sit semper,* etsi te paupertas premat, etsi cæcitas affligat, uxor obturbet, irrideant cognati: *gaudium tibi sit semper.* Idem Thessalonicensibus inculcat Paulus: *Gaudete semper.* Quæ autem causa gaudii, præsertim continui: Fidem ego meam tibi obligo, ait Angelus; *Ego ducam & reducam.* Hæc illa sincera causa gaudii est; suo se nobis chirographo devincit Angelus, *ducturus, & reducturus,* officiumque fidissimi comitis præstiturus. Fidamus huic sponsori: non fallet, ducet, modò non reluctemur; reducet, modò sequamur.

Tob. cap. 5. vers. 11.

Prov. c. 12. vers. 21.

Tob. cap 5. vers. 11.

1. Thess. c. 5. vers. 16.

Tob. cap 5. vers. 15.

CAPVT III.

Nos solatur.

SOLATVR nos. Dum hîc degimus, & hanc seu vitam seu mortem, seu mortalem vitam vivimus, solatio egemus assiduo. Nunquam deest quod patiamur. In singulos non tantùm dies, sed & horas, in singula, pænè dixerim, momenta est qui nos vellicet vermiculus, & quandoque omnem spei ac gaudii nostri hederam depascitur. Sed sint tranquilla ac fausta omnia, fluant ad nutum universa, solus tamen metus amittendi sat grande est patibulum, felicitati nostræ torquendæ. Sic nunquam ex toto feriamur à malis; aut enim corpori ægrè est, aut animo. Hęc vitæ lex, cui annexum dolere in omni sorte. Ideo perpetuum nobis solatii rorem instillans Angelus: *Forti animo esto,* inquit, *in proximo est, ut à Deo curaris.* Ne salutem despera, vicina est: uno solo fit halitu, & totam possides inter beatos ÆTERNITATEM. Neque tamen lacrymas semper abstergit Angelus, quandoque etiam elicit, uti fecit refractario Israëlis populo, qui rebellem contumaciam exprobravit. Verùm ad solandum & exhortandum proniores sunt, quàm ad objurgandum, cælestes hi sacerdotes, qui assiduè illud nobis ingerunt: *Fortes animo estote, in proximo est, ut à Deo curemini.*

Tob. cap. 5. vers. 13.

Iudic. cap. 2. initio.

CAPVT IV.

Dæmonis technas detegit.

CAcodæmonis technas detegit. *Audi me* (ait Tobiæ Angelus) *& ostendam tibi, qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium.* Quantæ nobis quotidie ab hoc optimo tutore nostro sunt admonitiones? Quoties blandè suggerit? hîc cave, omitte hoc; fuge illinc, & ictus Cupidineos exi, fuge, fuge. Hinc tibi periculum, hinc & exitium impendet. Hac parte te muni, quâ debilior es: huc ne accesseris, latet anguis in herbâ; hunc lapidem ne tange, scorpius sub eo se occulit. Abjice hoc, quod vides, non aurum est, sed latum, non lux sed fumus: hac cautus gradere, aut senties pedicas, dimitte voluptatem hanc magno luendam, &c. Ita centies, ita millies nos monet; at multi & centies & millies ad hæc monita obsurdescunt. Luemus miseri studiosam hanc surditatem: non audiemur perituri, qui toties, ne periremus, monentem audire detrectavimus.

Tob. cap. 6. vers. 16.

CAPVT V.

A dæmonis insultu defendit.

ACacodæmonis insultu defendit. Vociferabatur Tobias, instare immanem cetum, perire se, cui acclamans Angelus: *Apprehende,* inquit, *branchiam ejus, & trahe eum ad te.* Adeò trepidabat Tobias ad aquatilis hujus belluæ occursum, ut se jam in ejus faucibus hærere crederet. Exemit metum Angelus, & voce juvenem adeò animavit in cetum, ut quem horrebat aspicere, jam tangere non formidaret. Sapientissimè Apostolus Jacobus: *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Diabolus simillimus est crocodilo, qui, ut ajunt, insequentem fugit, & fugientem insequitur. Ergo, mi Tobia, apprehende ceti branchiam: resiste diabolo, magno animo te isti oppone, & fugabis hunc formidabilem crocodilum, aut certè ille te, ni præoccupes. Aude tantum, & socium atque adjutorem Angelum cogita; vicisti, si unà cum illo pugnes. Neque enim Tobiam à ceto solùm, sed & diabolo illæsum vindicavit. *Tunc Raphaël Angelus apprehendit dæmonium, & religavit illud in deserto superioris Ægypti.* Ita & diabolum optimus hic tutor noster compescit, ut jam non magis ab illo lædi possimus, quàm à cane catenis adstricto. Latrare hic potest, mordere non potest, ni propiùs accedentem.

A dæmonis insultu defendit. Tob. cap. 6. vers. 4.

Iac. c. 4. v.

Tob. c. 8. v.

CAPVT

Caput VI.

Ut fratres nos habet ac teneré amat.

VT fratres nos habet, adeò tenerè amat. **Tobia frater, si placet itaque tibi, præcedamus.* Sed & alius, probabili conjecturâ Angelus, gratulatur nobis: *Nunc,* † inquit, *facta est salus, projectus est accusator fratrum nostrorum.* Observa, viator, comitis tui, aut, tui fratris honestissimas blanditias: *si placet itaque tibi, præcedamus frater.* Secum te vult præcedere, sed mente ac desiderio, & ad illam cælestem patriam. Quis viatorum non præmittit oculos ad viæ suæ terminum, etiam cùm eum oculis nondum licet contingere? at ubi vel eminus illum conspexerit, cor salit, & oculi prævolant, jámque ibi sunt, quò pedes contendunt; ita, mi frater, PRÆCEDAMUS, mens nostra jam ibi sit, quò brevi secuturum & corpus speramus. Amemus nostram quietem, sed eam solam, quæ nos, finitis tumultibus, & turbis omnibus excepturа est in cælo.

* Tob. c. 11. v. 2. & 3. † Apoc. c. 12. vers. 10. Tob. cap. 11. vers. 3.

Caput VII.

In periculis omnibus tuetur.

IN periculis omnibus tuetur. Redux Tobias narravit patri ordine, quanta sanctus ille vir (sic eum vocabat) in se beneficia contulisset, quantis à periculis liberasset. *Dæmonium,* inquit, *compescuit; me ipsum à devoratione piscis eripuit.* Quàm certi sint, hi cæli principes, amici nostri, quis est, qui non id expertus in rebus sæpe incertissimis? quoties manus, crura, cervicem fregissemus, si horum amicorum nobis auxilia defuissent. Si bene calculum ponamus, ubique naufragium est, & periculum. Quot pori corporis, tot ostiola mortis, per quæ improvisa irrepat, nec sudamus, nec algemus absque periculo; nec mensam, nec lectum à periculis securi adimus. Cibus avidum strangulat; fames jejunum necat. Hunc bellum rapit, illum penatum suorum ruina sepelit. In equis, in navi, in silvis; domi, foris; terrâ & mari undique pericula, & verè sub omni lapide scorpius dormit. At vigilant in rem nostram custodes Angeli: hi Jonam in ventre ceti, Paulum in undis pelagi, Danielem in leonum foveâ, in scirpeâ fiscellâ Mosen, Judictham in hostium castris, Hebræos tres juvenes in ipsis flammis servare norunt. Absque horum ope fuissemus, centies & nos perjissemus. Testor ego, qui hæc scribo, volare me nunquam didicisse, sed præcipitem è scalis in saxa; præcipitem è clivo & curru eversо in Danubium, penitus incolumem evasisse (ut alia pericula taceam) non sine opitulante Angelorum manu: Testor, præsentissimam Angelorum opem me sexcenties expertum. Idem aliorum quoque confessione constare credo. Verè integerrimos amicos habemus Angelos; tum maximè præsentes, & sollicitos, cùm plurimum urgent pericula.

Tob. cap. 12. vers. 3.

Caput VIII.

Aliis docet bene facere.

ALiis docet bene facere. Raphael, exenterato pisce, fel tradidit Tobiæ, &: *Lini,* ait, *super oculos ejus ex felle isto piscis, quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi ejus, & videbit pater tuus lumen cæli.* Præterquam quod à Gabelo pecuniam, à Raguele filiam, & omnem ex asse hæreditatem, suo Tobiæ impetrarit Angelus, etiam artem docuit, quâ parenti oculos restitueret. Verissimè dixit Nazianzenus: *Nihil tam divinum homo habet, quàm de aliis bene mereri.* Et scimus, neminem sibi nasci, neque nos nobis tantùm vivere. Sapientissimus hominum venustè submonens: *Deriventur,* inquit, *fontes tui foras, & in plateis divide aquas tuas.* Samaritis illa, cæteroqui non optimæ famæ femina, ubi à Christo meliores vitæ leges accepit, mox cives suos ad eandem pertraxit concionem. Maximæ laudis est, cum Ecclesiastico gloriari posse: *Respicite, quoniam non mihi soli laboravi.* Nemo gratis quamvis ingratissimum beneficiis afficit: quò minus mercedis ac laudis habet ab homine, tantò plus remunerationis ac præmii expectet à Deo. Ab Angelis discamus bene facere, ut Angeli fiamus.

Tob. c. 11. vers. 8. Prov. cap. 5. vers. 16. Num. cap. 4. vers. 28. Eccli. c. 33. vers. 18.

Caput IX.

Ad omnigenas virtutes inducit.

AD omnigenas virtutes inducit. Orandi, jejunandi, ac largiendi studium, non ut mercator merces, quas vult extrudere, commendat Raphael, sed suâ hoc utilitate noscendum proponit, &: *Bona, est,* inquit, *oratio cum jejunio & eleemosynâ, magis quàm thesauros auri recondere; quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata; & facit invenire misericordiam, & vitam æternam. Qui autem faciunt iniquitatem & peccatum, hostes sunt animæ suæ.* Libello breviore, omnes omnino virtutes docere non potuisset. Hæc virtutum trias omnes actiones bonas includit. Oratio nos Deo reddit; nosipsos nobis jejunium restituit, pauperes Dei amicos, & nostros esse eleemosyna facit. Oratio velut aquila est, quæ mentem ad Deum evehit, sed sine geminis jejunii & stipis, seu, Temperantiæ ac Misericordiæ alis, conatu inani in altum se librat, & decidit, antequam incipiat ascendere. Multum orare, & gulam non frenare, stipem egenis negare, est Æthiopem lavare. *Bona est oratio, sed cum jejunio & eleemosynâ.* Thus sine prunis nec odores spargit, nec sublime petit; oratio friget, quam abstinentia & debita frugalitas, quam misericordia & pia liberalitas non commendat.

Oratio sine alis jejunii & stipis decidit antequam ascendat. Loc. cit.

Caput X.

Omni bonorum genere nos cumulat.

OMni bonorum genere nos cumulat. Tobias, tot sui comitis beneficia ordine patri enarrans, ut plurima compendio diceret: *Bonis,* inquit, *omnibus per eum repleti sumus.* Idem dicere habuit & Cornelius de Angelo, qui ei viam ad fidem & ad cælum patefecit, familiarissimo colloquio: *bonis omnibus per eum repletus est.* Idem prorsus & nostrum quisque de suo tutore Angelo ingenuè fateri cogitur: *Bonis omnibus per eum repleor.* Quid enim mali nos doceant hi sanctissimi alites, hi oculi castissimi, hæ purissimæ flammæ, quæ identidem & exemplo suo & hortatu, dies noctésque illud unicum nobis ingerunt: Deum ama, ama Deum, cetera omnia nisi ob Deum non amanda; mi homo, creatorem tuum ama, à quo tantis impendiis es amatus. Audiamus modò sapientissimos hos doctores nostros, *bonis omnibus per eos replebimur.* Nil boni desiderabimus quod per eos non assequamur. Amicos quærimus? fideliores his non inveniemus. Consiliariis egemus? intelligentissimi sunt, pervident omnia. Patronos desideramus? hi sunt, & disertissimi. Propugnatores ambimus? Angeli sunt, & potentissimi. Benefactores optamus? his liberaliores non habebimus: *bonis omnibus per eos replebimur.*

Omni bonorum genere nos cumulat. Tob. cap. 12. vers. 3. Act. cap. 10. vers. 3. 4. 5.

Caput XI.

In mortis luctâ defendit.

IN mortis luctâ defendit. Raphael suo Tobiæ valedicturus: *Tempus est,* inquit, *ut revertar ad eum, qui misit me; pax vobis, nolite timere.* Non est quod quis addubitet, mendico Lazaro (cujus chirurgi & medici canes erant) Angelos adfuisse in morte, qui eum post mortem tam honorificis exequiis detulerunt in sinum optimi patris: *Factum est, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Angelorum ope nunquam magis egemus, quàm cùm mors instat, & jam tota in oculis est ÆTERNITAS. Hîc gelidus sudor, hîc trepidæ conscientiæ vulnera, hîc omnis generis angustiæ premunt. Hîc frendet & furit dæmon, omnésque nequitiæ suæ vires exerit. Non nescit, si hoc horulæ ultimo vincatur, aliam nullam de homine illo sperabilem esse victoriam. Ideo ne tot annis actum egerit, tunc agit omnia, in omnem terrendi aut fallendi occasionem attentissimus. Sed æquo animo esto, mi moribunde, seu juvenis, seu senex; tuus tibi defensor adstat: non expugnaberis, modò defendi velis. Mille nos lupi cingant, hunc pastorem non mordebunt; multa diabolorum millia nos impugnent, sat defendet unus Angelus. Aspice, mi homo, quo tibi tuus hic propugnator digitum intendat? In Christum crucifixum.

In mortis luctâ defendit. Tob. cap. 12. vers. 20. Luc. cap. 16. vers. 22. Angelorũ ope non magis egemus quam cum mors instat.

crucifixum. Huc oculi tui, huc tui gemitus, huc omne tuum suspirium eat. Hîc patientiam discе, huc fiduciam erige, huc Domino tuo, pro te in crucem acto, teipsum summâ submissione offer. Dic centies, repete millies: fiat voluntas tua, Domine, fiat voluntas tua, fiat, fiat. Paratus sum vivere, ægrotare, mori, sicut vis. Peccata mea me turbant, sed sanguis tuus instaurat; mea vita me damnat, tua solatur: sicut vis, bone JESV, sic fiat. Hæc animo assiduè volve, & tuo te Angelo ac Angelorum regi committe: perire vix potest, qui hac viâ tendit ad ÆTERNITATEM.

CAPVT XII.

Post mortem inservit. *Franc. Suar. tom. 2. disput. 50. sect. 4.*

POst mortem etiam inservit. Est credibile Angelos iis, quos flamma piacularis cælo parat, aliquid quandoque solatii affundere. Sed illud plurium testimonio firmatum est, supremi judicii die, cineres omnium nostrum ab Angelis legendos, ita quidem ut singuli, eorum hominum ossa sint congesturi, quorum olim gesserunt curam. Sic demum à longo nos somno excitabunt, aut ad æternas in paradiso nuptias, aut ad perpetuas in flammas vigilias & pœnas. *Ipse Dominus in jussu & voce Archangeli descendet de cælo.* Vox erit tunc una omnium Angelorum ad Judicis amicos: *Benedicite Deum cæli, & coram omnibus viventibus* (hîc præsentibus, & judicandis) *confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.*

1. Thess. c. 4. vers. 16.

Tob. cap. 12. vers. 6.

VIII. HORA.

Discе MORI: *& cogita.*

Quid me feciſſe aut pertuliſſe optarem annis prioribus, ſi mors jam immineret? Cur ergo jam, & agere & pati fortia recuſo?

Discе VIVERE: *tua verò ſit* VITA,

Luc. cap. 12. vers. 40.

MEMORIA MORTIS, ſeu conſideratio finis. *Et vos eſtote parati, quia quâ hora non putatis, filius hominis venet.* Potentiſſimum in omnia vitia pharmacum eſt, aſſidua mortis memoria. Quid egeris, tunc apparebit, cùm animam ages: Mors de nobis pronunciatura eſt.

Discе ORARE: *& conſidera.*

Conſideratio V.

Angelorum in Chriſtum obſequia.

CAPVT I.

Deum hominem futurũ nunciant. *Matth. c. 5. vers. 8.*

DEVM hominem futurum nunciant. Gabriel in Galilæam, Nazarethum miſſus, caſtiſſimæ Virgini, illud è cælo AVE tulit, gratiâ plenam pronunciavit, Dei in utero concipiendi modum explicavit, filii naſciturí nomen & ſtabile regnum prædixit, Eliſabethæ cognatæ fœcunditatem expoſuit. *O beati mundo corde! quoniam ipſi Deum videbunt.*

CAPVT II.

Chriſtum natum evulgant. *Luc. cap. 2. vers. 14.* *Matth. c. 5. vers. 3.*

CHriſtum natum evulgant. Illuſtrius Angelorum gaudium, in orbe noſtro, nunquam nec auditum, nec viſum, quàm cùm rex illorum in eo eſt natus. Aliàs, aut unus ſolùm, aut duo ſeſe videndos exhibuerunt, hîc ingens exercitus & viſus, & auditus eſt, illam de pace odam concinere: *Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Sed & opiliones in colloquii ſocietatem adſciverunt, nec erubuerunt regis ſui tugurium, & viles panniculos. *O beati ſpiritu pauperes! ipſorum eſt enim regnum cælorum.*

CAPVT III.

Chriſto fugam adornant.

CHriſto fugam adornant. Dixiſſes Angelos nimium quantum pro divino hoc infante ſollicitos. Non tantùm tres illos ex Oriente dynaſtas, Herodis hoſpitium in reditu declinare juſſerunt, ſed & cæleſtem puerulum jam gladio deſtinatum ab Herodianâ ſicâ defenderunt. Joſephum porrò ire, & in Ægyptum ſecedere, monens Angelus: *Accipe*, inquit, *puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & eſto ibi uſque dum dicam tibi.* Tantundem fuit, ac ſi apertè diceret: Nos equidem pro rege noſtro ſolliciti ſumus. Ne tibi grave ſit, mi Joſeph, patriam terram exilio mutare, utriuſque orbis theſaurum tecum vehis. Sed ne longiorem in Ægypto moram ſentias; opportunè iterum monebimus; inter Ægyptios princeps hic noſter non conſeneſcet. Extincto igitur Herode monitor rediit, & hoſtes pueri jam funeratos nunciavit, viamque aperuit in terram Iſrael. *O beati, qui perſecutionem patiuntur, propter juſtitiam! illorum eſt enim regnum cælorum.*

Matth. c. 2. vers. 13.

Matth. c. 5. vers. 10.

CAPVT IV.

Eſurienti Chriſto miniſtrant. *Matth. c. 4. vers. 11.*

ESurienti Chriſto miniſtrant. Poſt DOMINI tam longum jejunium, poſt tot eſuriales dies in eremo exactos: poſt triplicem ſui ducis cum cacodæmone conſeſſum; poſt obtentam ter victoriam, poſt hoſtis receſſum, præſto fuerunt ſiderei hi ephebi, & velut dapiferi, eſurienti ſuo Domino menſam poſuerunt. Ah! quàm malim ego, ex hac quantulumcunque frugali cœnulâ, vel miculas corradere, quàm in lautiſſimo Herodis vel Tiberii epulo, lætus conviva accumbere. *O beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam! quoniam ſaturabuntur.*

CAPVT V.

Mœſtum & orantem ſolantur. *Luc. cap. 22. vers. 43.*

MOEſtum, & orantem in horto Chriſtum ſolantur. Cum DOMINVS ad clivum olearum, etiam ante crucem & flagra, ſuo jam ſanguine maderet, triſtis, pavidus, tantum non exanimis, inter preces & mortem luctaretur, velut vivum funus, in terram ſe abjiceret, angoribuſque ſupremis circumfluereret, *apparuit illi Angelus de cælo, confortans illum* (ait Lucas) illum ipſum à quo creatus, à quo in æternum beatus conſervatur. Heu, ſpectaculum! cæli Dominum, terræ affuſum, viribus delinquentibus labantem, pallidum, ſuomet ſanguine ſudantem, triſtitiâ oppreſſum, jam morti proximum cernere! *O beati, qui lugent! quoniam conſolabuntur.*

Matth. c. 5. vers. 5.

CAPVT VI.

Chriſtum redivivum annunciant. *Matth. c. 5. vers. 4.*

CHriſtum redivivum annunciant. Dum in cruce rex cæli animam ageret, Angeli velut mœrore abſentes, inter impios ſicarios, in ſceleratâ terrâ videri recuſarunt. Nec mirum: ipſa gemebant ſaxa, terra trepidabat, omne cælum exequias parabat, attratæ ſtellæ in funus prodibant & lugebant, ſol ipſe pudibundum à tanto flagitio vultum avertebat, & velo tegebat; ergo & Angeli, prout dignum erat, mœrebant. Sed enim Chriſto reviviſcente, lugubri veſte poſitâ, ſplendentem & candidam ſumunt, crucifixum Nazarenum ad vitam rediiſſe nunciant, ſepulti amictus lineos oſtendunt, reſurgentis locum monſtrant, pavere vetant, diſcipulis lætum nuncium afferri, & ut in Galilæam migrent, dici imperant. Liceat dicere: poſt grandem luctum, inter varios applauſus officioſiſſimi ſunt Angeli. *O beati mites! quoniam terram poſſidebunt.*

CAPVT VII.

Chriſtum in cælum aſcendentem comitantur. *Act. cap. 1. v. 10. & 11.*

CHriſtum in cælum aſcendentem comitantur. Admirandum prorſus fuit hoc iter DOMINI ad cælum. Hominem per aëra ſeu volare, ſeu gradi poſſe primi viderunt Apoſtoli. Dumque fixiſſimis oculis obſtupeſcendam hanc in cælum profectionem ſpectarent & ſubmiſſa nubes, velut ſella regia ſuum Dominum exciperet, ſpectantiúmque oculis ſubduceret; *Ecce duo viri aſſiterunt juxta illos, in veſtibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cælum? hic JESVS, qui aſſumptus eſt à vobis, ſic veniet, quemadmodum eum vidiſtis euntem in*

in cælum. En iterum duo Angeli (alios omnes in occursu sui regis occupatos cogita) in hilari festáque veste, triumphum sui DOMINI comitaturi adsunt, simul etiam indicant reditum ad tribunal, & judicium. *O beati pacifici! quoniam filii Dei vocabuntur.* *Matth. c. 5. vers. 9.*

CAPVT VIII.

Venturum Christum judicem stipabunt. *Matt. c. 25. vers. 31.*

VEnturum Christum judicem stipabunt. Nil certius hoc judicis adventu. Judex ipse præmonuit: *Cùm venerit filius hominis in majestate suâ, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ.* Nullus ergo Angelorum deerit, qui Christum non comitetur, *& omnes Angeli cum eo.* Aderunt universi, & velut comitatus aulicus, parebunt. Conjectura est verisimillima, Angelos in corporibus supra humanam dignitatem & formam elegantibus, omnium se aspectui exhibituros. Cùm enim judicium hoc apparatu maximo, summâ gloriâ sit transigendum, æquum erit, ut assessores & ministri judicis, eum habitûs splendorem præ se ferant, qui augendæ judicii hujus majestati, omnium oculis cernatur. Quòd si verè tubis usuri sint Angeli, & Domino suo crucem prælaturi, credibile est in assumptis corporibus hæc facturos. *O beati tunc misericordes! quoniam misericordiam consequentur.* *Franc. Suar. tom. 2. disp. 57. sect. 3.* Angeli in corporibus assumptis tubis usuri & crucem prælaturi sunt. *Matth. c. 5. vers. 7.*

IX. HORA.

Disce MORI; *& cogita:*

Et quanti, cùm moriendum mihi erit, omnes orbis delicias ac voluptates æstimabo? Cur ergo illas tanti nunc æstimo?

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA,

PERPETVA MORS. *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram.* Ille demum censendus est optimè vivere, qui quotidie vitiis, sibique ipsi magis magisque moritur. *Colos. c. 3. vers. 5.*

Disce ORARE: *& considera.*

Consideratio VI.

Angelus & Homo inter se collati.

Discrimen I.

1. Discrimen inter Angelum & hominem.

ANGELVS, velut filius in arce regiâ natus, & educatus rex est, verus regni hæres: nunquam deliquit, parentem sibi nunquam habuit offensum. Homo, IRÆ filius, heu quàm ignobili & fœdâ prodit origine! non sine ingenti labore, assiduâ luctâ, continuis miseriis ac ærumnis, Dei favorem & cæli regnum emeretur. Et nisi longos ac catenatos labores & dolores finis optimus coronet, frustra tulit fecitque omnia. Ergo Angelis ut filiis, hominibus ut militibus, obtingit regnum.

Discrimen II.

Secundum.

ANGELVS, unico rerum intuitu, penetrat pervidétque omnia. Nos unum ex alio colligimus, nec sine tædio & morosè ratiocinamur: & adeò angusti oris est mens nostra & intelligentia, ut si quid plusculum sublimius, guttatim ei sit instillandum. Terra cælo comparata, punctum: homo, Seraphino collatus, formica est. Theologorum eruditissimi ad infimum Angelum pueruli sunt balbutientes & alphabetarii. Quàm verè Ecclesiastes: *Cunctæ res,* inquit, *difficiles; non potest eas homo explicare sermone.* Multa scrutamur & indagamus, & nec ea quidem penetramus cogitando, quæ oculos incurrunt. Miselli, hæc infima non capimus, & quî tandem illa cæli arcana rimando pervestigabimus? blandâ & suavi cæcitate nosmet fallimus, & crebrò vanissimas conjecturas, aut ignorantias, pro venerandis scientiis A adoramus. Scire nostrum nihil est, nisi pleraque omnia nescire nos sciamus. *Eccles. c. 1. vers. 3.*

Discrimen III.

Terrium.

LOco, ah, quàm dispari Angeli habitant & homines! Celsissimam illi arcem, ab omni hoste undique securam incolunt: Nos paradisi exules, in sordente & uliginoso viculo, in combusto pago degimus, & tamen genus atque proavos nostros, nostras terras, & palatia jactamus. Animam Deus sic affixit corpori, ut suum illa carcerem perpetuò secum circumferret, miserè compedita. Angelus è cælo in terram, inde in cælum, & quaquà vult, liberrimè commeat & celerrimè. Angelus à Deo conditore, primævâ nobilitate donatus, sex minimum diebus prævenit hominem, cujus dimidia pars (erubescimus) merum lutum est, sed scitè compactum. Angelus ab omni tabe immunis, nullum pendit vectigal morti. Homo ipsa putredo, ad mortem sensim defluit; tandem fit cadaver, & abjicitur; nec antehac ullus restitit, quin sese præberet vermibus expectatum epulum. Spes sola nos alit, tales futuros olim, quales nunc sunt Angeli: *Oportet mortale hoc induere immortalitatem.* *1. Cor. c. 15. vers. 5.*

Discrimen IV.

Quartum.

VOluntas Angeli efficacissima, memoria tenacissima, judicium electióque rerum immobilis. Hîc nos omni infante prorsùs infantiores sumus, malè judicamus, sæpe pejus eligimus: numum aureum piro, equum fistulâ mutare, lucrum putamus: humana divinis, caduca æternis anteferre, consuetam & facilem jacturam censemus. VELLE nostrum, & pigrum, & instabile est: *Vult & non vult piger.* Memoria nostra, pænè dixerim, nulla est, in iis planè labilior, quæ utilissimè retinerentur. Quoties vix à sacro confessionis tribunali abimus, & ejurata mox repetimus: peccata sobriè defleta, brevi, velut ebrii, denuò perpetramus, damnosissimâ oblivione? Ob hoc ipsum Chrysostomus auditores suos non semel, verborum mordaci aceto perfudit. Erant Antiochiæ frequentes terræ motus: videbantur iis etiam pectora moveri, & in pœnitentiam flecti. Sed quamdiu durabat hæc morum emendatio? quamdiu ferè terræ motus? paucis pòst diebus, omnia in ventum & vanam oblivionem abibant; iterum ut ante, passim omnes in vetitum ruebant. Sic vivimus; hæc memoriæ nostræ labes est: jam peccasse dolemus, mox iterum hilariter peccamus. Sic pigrum VELLE, facillimè sepelit maligna oblivio. Accusare se, nec se tamen emendare, est Deum ad sumendum de se supplicium incitare. *Prov. c. 13. vers. 4.* *Hom. 3. ad pop.*

Discrimen V.

Quintum.

FOrmam nostram quandoque ipsi adeo suspicimus, ut veluti cælo delapsos homines, aut instar Deorum vel Dearum nos coli non indignemur. Sed hem quo purpurisso rubicundulas genas vel levis tingit febricula? mors & morbus, omnem oris purpuram extinguunt, & vultum vel venustissimum lurore cereo sic fœdant, ut non tantùm non alii, sed nec ipsi nos amplius norîmus, & ad speculum quæramus, QVIS ES TV? Ubi nunc quæso formosissimi Adonides, ubi laudatissimæ Helenæ? fuerunt. Non tantùm fragile, sed breve quid est, humana forma, & ad formam Angeli ah neutiquam accedit. Confer in unum humanas elegantias omnes, & una fiat, nondum sat digna erit, vel infimo Angelo. Nitet quidem etiam aurichalcum, sed quàm illud exiguæ dignitatis est auro collatum? Angelorum pulchritudini, cum hominum formâ minùs convenit, quàm auro cum aurichalco. Narrat Guilielmus Baldesanus, à Franciscâ Romanâ miræ sanctitatis & pudicitiæ feminâ, tutores ejus Angelos (duos habuit) visos sæpius. Vestis illorum nivis aut cæli colorem habuit,

buit, brachia in crucem pectore appressa, oculi cælo A elati, aurea cæsaries, vultus decorâ majestate longè fulgentissimus, & qui verè deceret Angelum. Si ulla Dei sit effigies, Angelus erit. De Lucifero Ezechiel: *Tu signaculum*, inquit, *similitudinis Dei, plenus sapientiâ & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti*. Sic hominum venustas, cinerea ac lutea deformitas est, Angelorum formæ collata.

Ezech. c. 28. vers. 12.

Discrimen VI.

Sextum. FOrtitudo & vires Angelorum eæ sunt, ut ipsi gigantes sint, nos imbecillimi pumiliones. Sapiens quidem astris dominari dicitur, sed heu quàm debile hoc, & remotum est dominium: Stellis & orbibus cælestibus jus dicunt Angeli, qui, uti Thomas Aquinas loquitur, admiranda possunt. Facillimum illis, ventos, pluvias, tempestates, tenebras, terræ tremores, momento producere; flumina sistere, fontes durare, montes diluere, sidera extinguere, tartarum illuminare, cælum B deponere, terram suspendere, possunt unico, sic loquimur, digituli motu, elementorum certè partes, si non tota, de loco in locum transferre possunt. Æquè facile illis est, homines, pecudes, sanare, necare; annonæ charitatem aut vilitatem inducere, incendia sine aquis præfocare, famelicos leones jejunium docere, corpus ex aëre formosissimum momento efformare, & æquè celeriter in auras dissolvere. Claves habent Angeli ad omnes seras & repagula: atque hæc omnia celeritate conficiunt incredibili. Unicus Angelus summum cælum tot millibus annorum, velut per otium circumducit, rotatu tam assiduo ac præcipiti, ut sol horâ unicâ ducenta sexaginta millia milliarium Germanicorum percurrat, & hic suprem̃i cæli cursus est, quo & orbes ceteros secum rapit, incredibili prorsus velocitate, quam ei confert Angelus. Et quàm lacertosum hoc brachium sit, quod immensam hanc molem sic gyret! Et quæ nostræ sunt vires, quæ illa potentia nostra? Isaias exprobrans: C *Væ*, inquit, *qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem*. Hæc fortitudo ac potentia humana, copiosum vinum doliis egurgitare in ventrem. Cetera tam debiles sumus, ut Job miratus dixerit: *Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris*.

Isa. cap. 5. vers. 22.

Iob cap. 13. vers. 25.

Discrimen VII.

Septimum. ERgo, quid nos homunculi, viles formiculæ potentiam, aut genus, aut scientiam nostram crepamus? delira vanitas est, & quæso ponamus cristas; Angelos cognatione proximè sanè non attingimus, neque de nobis pronunciavit illud Rex David: *Minuisti eum paullò minus ab Angelis*: Parum ad nos laus ista; propria Christi est. Paulus * id disertissimè affirmans: *Eum autem*, inquit, *qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesum, propter passionem mortis, gloriâ & honore coronatum.* Nos verò Angelis multò inferiores sumus, nihilominus D tamen Angeli, nobis tanquam dominis suis, inserviunt fidelissimè. Angelis toga candida, pacis ac lætitiæ signum, nobis gladius, galea, clypeus, lorica convenit. *Militia est vita hominis super terram.* Quotidie in acie standum; quotidie tela tentationum excipienda, nunquam non pugnandum. Angeli suo nectare & ambrosiâ fruuntur, gaudiis æternùm non desituris. Ob nostras dapes ingemiscens David: *Cibabis*, inquit, *nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis, in mensurâ.* Isaias: *Dabit vobis Dominus*, ait, *panem arctum & aquam brevem.* Certè nunc Angelis quamplurima dissimillimi sumus, spes unica solatur, olim in plurimis fore quàm simillimos. Veritatis oraculum est: *In resurrectione neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.*

Psal. 8. v. 6. non desunt qui sic interpretentur psallem, nos tamen communem sententiam non rejicimus.

* *Ad Hebr. cap. 2. v. 9.*

Iob c. 7. v. 1.

Ps. 79. v. 6.

Isa. cap. 30. vers. 20.

Matt. c. 22. vers. 30.

X. HORA.

Disce MORI: *& cogita:*

Quos maximè hostes, & quos potissimùm amicos habebo in morte? Diabolos, & Angelos. Cur ergo nunc amicis istis non assentior? his hostibus non resisto.

Disce VIVERE: *tua verò* VITA *sit,*

DESIDERIVM CÆLESTIS PATRIÆ.

Quàm dilecta tabernacula tua, Domine Virtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Ah, cui non sordeat terra, cùm cælum cogitat! Mens, cælum, aut Deum semper cogitans, quidquid affligit, requiem putat. *Psal. 83. v. 2.*

Disce ORARE: *& considera.*

Consideratio VII.

Quæ Angeli in homine oderint, mirentur, ament.

CAPVT I.

AVERSANTVR quidem Angeli, quidquid vitium redolet, maximè tamen oderunt in vitiis CALOREM, FVMVM, FOETOREM. Calorem *Iræ & invidiæ*, fumum *Superbiæ*, fœtorem *Luxuriæ*. IRÆ calor quandoque tantus est, ut verè dicat Chrysostomus: *Ira quasi fulmen in animam irruit, servientémque sibi reddit amentem.* Iratus nihil nisi crimina loquitur, & merum vomit venenum. *Iratus* (ait os illud aureum) *dæmone plenus, dicenda & non dicenda effundit: quandoque etiam voces per jugulum redituras protrudit.* Iracundus ferrum semper in igne habet; ubi vel verbulo lædítur, prosilit, & impugnat. De irâ affirmatè dixit Seneca: *Nulla pestis humano generi pluris stetit.* Ejusdem animi Job: *Virum stultum*, inquit, *interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.* Ira, vehemens & furibunda fera est, ferreos habet ungues, & fauces igneo veneno plenas. Ideo suos Augustinus enixè rogans: *Ne obsecro*, inquit, *fratres amantissimi, ne tantum malum nobis inducamus, animæ morbum, alienationem à Deo, principium bellorum, plenitudinem calamitatum, dæmonem pessimum.* Paulus, & rogans & imperans: *Omnis*, inquit, *amaritudo, & ira, & indignatio &c. tollatur à vobis: estote autem invicem benigni.* Nam, *sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas.* Malum calorem, pessimus ignis sequitur: illum & hunc oderunt Angeli.

Angeli aversantur in homine quidquid vitium redolet: *Ad Ephes. cap. 4. v. 31.* *Prov. c. 26. vers. 21.*

Æquè calorificum & letale toxicum est INVIDIA, oculos & cor invidia consumit. Salomon: *vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium*, INVIDIA. Hominum inquit, plerumque pessimi sunt, qui aliorum ærumnis læti, alienis jacturis divites, calamitatibus locupletes, funeribus immortales. Et quid alteri alteros flagellamus? Et cui tandem invidemus, bono? ergo & bonis dignus est: malo? sua illi malitia laqueus est, & interitus: quid opus illum sæpius perire? Qui livoris & invidiæ peste carere vult, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non minuit, quæ & omnibus una est, & singulis tota: præstans Invidiæ antidotum, est amor ÆTERNITATIS. Cælum vis ascendere? non his moribus illuc vivitur: inferiores gaudent superiorum bono. Ideo nec Angeli hanc à diabolo luem, in nobis tolerant. Sibi quoque id dictum putant: *Neque cum invidiâ tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ.* Aut ergo invidiam pone, aut Angelos & cælum amisisti. *Prov. c. 14. vers. 30.* *Sap. c. 7.*

CAPVT II.

NEc SVPERBIÆ FVMVM ferunt Angeli, ne mirentur; nec David rex eum ferre potuit: *Non habitabit*, inquit, *in medio domus meæ qui facit superbiam.* Et unde Angelos superbiæ nostræ amicos speramus? in regibus hanc oderunt, in æqualibus suis eam non tulerunt. Fumum superbiæ non ferunt Angeli. *Psal. 100. vers. 7.*

runt. Turpissimum monstrum est, superbus pauper. Habuit Lucifer unde superbiret, sed habuit etiam unde superbus rueret: nos verò mendiculi, unde turgemus? unde tam altum nobis supercilium? miseriis & spurcitiis scatemus, & fastu extollimur? superbi pauperes, turpissima monstra sumus. Quid lutum se jactat? quid homo superbit? cujus vita naufragium; cujus esse momentum; mors finis & exordium. Sic Angelorum non deliciæ, sed nausea erimus. Verissimè Augustinus: *Vix toleratur*, inquit, *superbus dives, pauperem superbum quis ferat?* & nemo miretur, adeò inimicos esse Angelos superbis: adhuc trepidant ob veterem suorum ruinam. Ex Angelo facit diabolum superbia, omnium malorum fœcunda mater; hæc turres evertit, linguas confudit; Goliathum prostravit, Amanum suspendit, Nicanorem discerpsit, interfecit Antiochum, Pharaonem submersit, jugulavit Sennacherib, Herodem pediculis confecit: omnes hactenus filios suos præcipitavit, & malè perdidit SUPERBIA.

Ex Angelo facit diabolum superbia est quæ omnium malorum mater.

CAPUT III.

Luxuriæ fœtores Angeli nō tolerant.

NEC LUXURIÆ FOETORES tolerare possunt Angeli: indignantur & horrent, quidquid in castitatem inverecundè peccamus; oculei toti sunt, imò oculi iique purissimi, qui sordes nostras celerrimè, & cum indignatione notant. Asmodæus & Gabriel non bene conveniunt in uno cubiculo, multò minùs in uno pectore. O homines, nolite fieri sicut equus & mulus. Tob. cap. 6. v. 16. & 17. Tobiæ arcanum hoc pandens Raphaël: *Audi me*, inquit, *& ostendam tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium: qui Deum à se & suâ mente excludunt, ut suæ libidini vacent, sicut equus & mulus, habet potestatem dæmonium super eos*. Angeli verò homines in amicitiam adsciscunt, non pecudes: divinus è cælo sponsus, nusquam suavius est, quàm inter odorifera castitatis lilia; eos solùm in amplexus admittit, qui omnem penitus à se Veneris & Cupidinis ignem excusserunt. Castas amat & virgineas mentes Virginis filius: abite impuri; odio estis, & Angelis & Angelorum regi. Part. 4. Sum. Th. ol. lib. 1. cap. 6. §. 1. Narrat Antoninus, Angelum humanâ specie tectum iter fecisse cum anachoretâ. Transierunt fortè cadaver in viam temerè projectum: anachoreta nares pressit, non ita socius. Paullò pòst obvium habuerunt hominem supra ornatissimas imagines cultum, sed qui occultâ libidine laborabat. Cetera politissimus, & incessu venusto pedes ad legem & numerum ponebat. Quin & cinnama fragrans, & balsama rorans, odoros post se ventulos trahebat: optasset quis nasus fieri cum Catullo. Sed Angelus velut mephitim fœdissimam declinaturus, vultum pressásque nares avertit. Causam à socio rogatus: Homo libidinosus, inquit, olentissimum cadaver est. Dixit, & evanuit. LUXURIÆ FOETORES non ferunt Angeli. Procul ô procul Cupidinis ignes à castissimis Angelorum sacris. Neminem oderunt magis, quàm quem in libidinis cœno volutari cernunt. O mi juvenis, aut libidini amicus non sis, aut hostes habebis omnes Angelos.

CAPUT IV.

4. Esd. c. 8. v. 14. 15. 16. & 18. quomodo hic homō ejus. dem cum eorum sit ordinis. Angeli admirantur, quid sciat nos mori, & tamē mores nō corrigamus.

EST quod Angeli summè in nobis mirantur. Hoc Esdræ sacerdoti exponens Angelus: *Transierunt*, inquit, *dolores, & ostensus est in fine thesaurus immortalitatis: Noli ergo adjicere, inquirendo de multitudine eorum, qui pereunt, nam & ipsi accipientes libertatem, spreverunt Altissimum, & quidem scientes quoniam moriuntur*. Hæc Angelorum summa admiratio est, quod sciamus nos non tantùm morituros, sed mori, nec tamen animæ interitum sentiamus, aut exitium horreamus, aut mores corrigamus. Nil novi, si fur furetur, cùm solus est, & extra lictoris oculos, & tutam credit occasionem. Sed furem jam jam ducendum, in ipso carcere caliculum in manticam retrudere, hoc novi quid est. Et certè reperti tales, qui A cùm patibulum jam in oculis esset, imò sub ipsâ furcâ & riserint, & impiè jocati sint. Nos tales sumus; grandi passu ad mortem imus, imò morimur, atque dum morimur, audacter peccamus, & aut furtivas libidines animo agitamus, aut in alios linguam stringimus, aut manu nocemus. Eheu, jam in fatalibus scalis stamus, mox deturbandi, & necdum petulantiam nostram desinimus! *Scientes, quoniam morimur*, adhuc vitia in nobis vivere connivemus: Verè hoc Angelorum admiratione dignissimum est.

CAPUT V.

SED est etiam, quod Angeli, saltem in aliquibus nostrum admodum ament, SANOS OCULOS. Oraculum à Christo est, oculi sanitatem in totum corpus redundare: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit*. Angeli, ubi demum locorum sint, pervigili, & nunquam interrupto obtutu Deum aspiciunt. B Sunt inter homines, qui eo quo possunt modo, id æmulentur: Deus illis assiduè in oculis est. E Sanctis quidam monuit, pistori nos similes esse debere, qui dum farinam aquâ subigit, dum brachia jactat, dum totus formandæ massæ incumbit, nihilominus jucundè garrit, & in colloquentem subinde oculos reflectit. Ita nobis, non ideo, ut Deum videamus, labores desinendi, sed dum laboramus, oculi in Deum assiduè & suaviter emittendi. Et hoc Tobias senex filium docens: *Omnibus*, ait, *diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum*. Hoc David se fecisse gratulatus: *Providebam*, inquit, *Dominum in conspectu meo* SEMPER. Nimirum sanissimos oculos habuit Rex David. Lippientes sunt illi oculi, & multo pulvere corrupti, qui in viis, in domibus, in templis, in angulos omnes emissitii excurrunt, & interim mentis oculi amissum Deum non quærunt. Tunc bona est actio, cùm manus est in opere, oculus in Deo: Multa sæpe agimus, sed ignavè & oscitanter. Oramus: sed ubi attentio? stipem damus: sed ubi affectus? jejunamus, & ubi Deo placendi studium? nimirum uti nos Deum non videmus; ita nec videri nos à Deo censemus. Ita quædam segniter, alia turpiter, & incompositè facimus, quia Deum spectatorem nostrum non aspicimus. Attende tibi, ô homo, & fixos semper oculos intende Deo. *Non præterit illum omnis cogitatus, & non absconditur sermo*. Lasciva cogitas, & non erubescis? *Deus videt*. Impudica loqueris, nec te pudet? *Deus audit*. Illuc rapacem, huc libidinosam manum extendis, nec cohorres? *Deus præsens est*. Quidquid agas, quidquid cogites, quibuscunque te latebris condas, memento te ubique deprehensum. Epictetus: *Tamen etiam custodem, inquit, cuique nostrum addidit, & Genium curatorem*. Cùm igitur fores obduxeris, tenebras intus feceris, ne succurrat dicere: Solus sum; non enim es, sed Deus intus est, & Genius noster intus est. Quibus quid opus illato lumine, ut videant quid facias? Clemens Alexandrinus: D *Hac solùm*, inquit, *ratione fit, ut quis nunquam labatur, si sog. c. 5. Deum sibi ipsi semper adesse existimet*. Dorotheum optimum fecit monachum ex dissolutissimo milite hoc unicum beati Dorothei præceptum: *Cogita semper Deum præsentem, & te coram illo stare*. Verè, *In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos. Spirituum ponderator est Dominus; omnia nuda & aperta sunt oculis ejus*. Supremi judicii die quot abdita peccata, quot arcana scelera, quot monstra noxarum in lucem & publicum protrahentur, quæ nunc aut simulationis mantela, aut arcanâ parietum fide, aut tenebrarum silentio teguntur? omnia Deus audit, vidétque omnia? & quomodo graviùs unquam delinquat, qui intuentem se Deum non desinit intrueri? quidquid agis, ô homo, videri te scias & audiri; memento te in omnibus deprehensum.

Angeli assistant sanos oculos. Luc. cap. 11. verſ. 34.

Tob. cap. 4. verſ. 6. Pſal. 15. verſ. 8.

Eccli. c. 42. Deus verſ. 20.

Lib. 1. c. 14.

Prov. c. 15. verſ. 3. & c. 16. v. 2. Ad Hebr. cap. 4. v. 13.

XI. HORA.

Discе MORI; *& cogita:*

An non in extremo morbo, omnibus ignoscam, & omnes mihi cupiam ignoscere: Cur ergo nunc tam longas nutrio iras, tam implacabilem spiro vindictam?

Discе VIVERE: *tua verò sit* VITA,

Eccli. c. 39. verſ. 24.

CONSIDERATIO PRÆSENTIÆ DIVINÆ. Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis ejus. Deo nihil clausum est: & verissima vox Augustini: *Deus, totus oculus est, quia omnia videt; totus manus est, quia omnia operatur; totus pes est, quia ubique est.*

Discе ORARE: *& considera.*

Consideratio VIII.

Virtutes Angelorum.

Virtus I.

1. Virtus Angelorũ: Puritas.

PVRITAS, innocentia, castitas summa. Cælestes hi genii nullam unquam labem contraxerunt, constantissimi Numinis amici. Hos enim allocutus Deus: *Gen. cap. 11. verſ. 7.* *Venite,* inquit, *descendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* Angelos ad hunc descensum tam humaniter invitatos, *Lib. 16. civ. cap. 5.* Augustinus affirmat; *Amat Deus suos hos innocentissimos ephebos, post tot millium defectionem.* Infans in cunis innocens Angelus dicitur; tamen in paradiso alienâ manu deliquit, & primus ejus avus fur fuit. In nullum beatorum spirituum hoc dici potest, quos & Christus laudans: *Matt. c. 22. verſ. 30.* *Erunt,* inquit, *sicut Angeli Dei.* Quod si nostram in aliis similitudinem amemus, Angelis hoc quis carior erit quò castior, quia sic iis similior. Ideo pudicissimam Judith in castris hostium singulariùs defenderunt; castissimam Susannam insidiis senum eripuerunt; Cæcilias, Agnetes, Theodoras luporum dentibus subtraxerunt. Ubi cor castum, ibi deliciæ Angelorum.

Virtus II.

2. Obedientia promptissima.

OBedientia promptissima. *Nonne omnes sunt administratorii Spiritus?* Cùm jussa acceperint, dictum factum. Confirmat hoc psaltes regius: *Ad Heb. c. 1. verſ. 14.* *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis.* Ad nutum, eò quò mittuntur, celerrimè feruntur, ad instar volatilis ignis. *Psal. 103. verſ. 4.* *Numquid mittes,* ait Job, *fulgura, & ibunt; Iob cap. 38. verſ. 35.* *& revertentia dicent tibi: Adsumus:* pluribus imperiis non fatigantur; parati sæpius ire & redire. *Videbitis,* ait Joannes, *cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis.* Uti fulgura eunt redeuntque Angeli, & novis esse officiis offerendo dicunt. ADSVMVS: hæc omnium obedientium vox est: adsum, ecce me, præsto sum; paratus ire, promptus facere quidquid imperabitur. Tardè velle nolentis est: proptium est libenter facientis citò facere.

Virtus III.

3. Amor in Deum & nos maximus.

AMor in Deum & nos maximus. Angelus Isaac cum à gladio vindicavit: ancillam vilissimam solatus est Angelus, luctatus cum Isaaci filio & vinci non indignatus. Angelus incendio Lothum eripuit: Tobiam incolumem velut tabellarius duxit & reduxit; Eliæ & Danieli Angelus à ferculis fuit, illi panem & fontem, huic delicias mensorum apposuit. Angelus Philippum ad Reginæ Candacis quæstorem Æthiopem misit. Bono ægrotorum pauperum Angelus aquam Hierosolymis turbavit. Angelos amor pænè vespillones fecit; mendiculum in sinum Abrahæ non unus tantùm Angelus deportavit. Suis nos manibus portant, ne offendamus, ut majores natu filii fratereulos suos minores brachiis quandoque circumgestant. Nemo tam impius est, quin gaudium creet Angelis resipiscendo. *Lacrymæ pœnitentium vinum sunt Angelorum,* ait Bernardus. Ab Angelis beatissimam Dei Matrem, & Joannem Baptistam cibos accepisse, scriptorum complures asserunt. Amore nostri vilissima ministeria nunquam recusarunt Angeli. O Charitas! quanta Virtutum Regina es, quàm tamen ubique passim, inhonora & contempta jaces.

Franc. Suar. disput. 24. sect. 3. in part. 3. D. Thom.

Virtus IV.

4. Submissio admiranda. Angeli in priscâ lege adorati se passi sunt.

SVbmissio admiranda. In lege priscâ, adorari se passi sunt Angeli. Advolvit se ad illorum genua pronúsque imò humi abjectus adoravit ternos è cælo sibi parentes nuntios ingens ille Abrahamus: non prohibuerunt. Binos adoravit & Lothus: non interdixerunt. Adorarunt eosdem Josue, Tobias, Manue: non reprehenderunt. Sed & alii hos ipsos adorarunt: non obstiterunt. Sed neque in submissionem deliquerunt; temporis decoro paruerunt. In novâ lege, sui regis exemplo moti, & velut si profecissent, facti submissiores, post tantam DOMINI abjectionem, hunc sibi cultum deferri, seque adorari vetuerunt. Viderant enim summum Deum ad infimorum hominum pedes, non procumbentem tantùm, sed & lavantem. Ad hoc novum invisúmque cælitibus spectaculum, se quodammodo attemperarunt, infráque suam naturam ac morem descenderunt. Ita Joannem in Pathmo jam procumbentem, jam adorare molientem, è terrâ erigens Angelus: *Apoc. c. 19. verſ. 10.* *Vide,* inquit, *ne feceris, conservus tuus sum & fratrum tuorum habentium testimonium IESV: Deum adora.* En ipsos cæli principes quodammodo seipsis factos esse meliores. Miratur Gregorius, &: Quid est, inquit, quod ante Redemptoris adventum ab hominibus adorantur & tacent: postmodum verò adorari refugiunt? nisi quod naturam nostram, quam priùs despexerant, postquam hanc supra se assumptam conspiciunt, prostraram sibi videri pertimescunt. Imò etiam à nobis mendicant jam Angeli, &, quod Cæsares & Reges subinde fecisse constat; veste peregrinâ ignoti hospitium apud nos rogant, Sanctorum virorum complures (prout eorum res gestæ testantur) opulentissimos hos mendicos suâ mensâ non semel refecerunt. In beatis illis mentibus ne nævulus quidem hæret superbiæ. Inde amor illorum & reverentia in pauperes. Nam Christi nati felicissimum nuncium solis pauperculis opilionibus detulerunt. Nec unquam in terris majore numero visi, quam cum Rex illorum in extremâ egestate, inter bestias hospitaretur: non erubuerunt ætherei hi prætores sui Domini viles panniculos, & stramineas cunas. Prædixit Christus: *Qui me erubuerit & sermones meos, hunc erubescet filius hominis, cùm venerit in majestate suâ, & patris, & Sanctorum Angelorum.*

In novâ lege adorari vetuerunt: Quia naturam nostram supra se assumptam conspiciunt, prostratam sibi videri pertimescunt. Nunquam in majore numero visi sunt in terris quàm in nativitate Domini nostri. *Luc. cap. 2. verſ. 20.*

Virtus V.

5. Tolerantia constantissima.

TOlerantia constantissima. Illos etiam curandos suscipiunt Angeli, quos damnandos sciunt, neque ideo minùs laborant in erudiendo homine, etsi norint se fruſtra laborare. *Curavimus Babylonem,* ajunt, *& non est sanata; derelinquamus eam.* Hominem autem priùs non deserunt, quàm cum diabolus sui juris factum ad carceres abripiat æternos. Quis olitor in horto suo, quis vinitor in suâ vineâ colendâ tam patiens, ut cùm illam aut illam votis non responsuram sciat, nihilominus tamen & illum colendo, & istam fodiendo exerceat? ejus tamen tolerantiæ sunt Angeli, vel etiam in desperatissimos. Ipse quoque Antichristus suum habebit monitorem Angelum. Vidit quidem Julianus Apostata suum à se Genium abire; sed hoc monendo illi factum, uti mater fugam simulat, ut infantis contumaciam frangat.

Tolerantia constantissima. *Iudic. c. 15. verſ. 7.*

Julianus

Julianus tamen ita monitus non resipuit; unà & sanguinem, & blasphemiam, & execrandam animam ejecit. Nos, si quem officii bis tèrve moneamus, abundè monitum censemus, & cessamus: Angelorum ingenium longè à nostro divertit; Angeli & centies & millies monent: quæso te, omitte hoc; oro, fac hoc, & quò præfractè magis omittenda facimus, aut facienda omittimus, eò constantior est eorum patientia, cujus tamen etiam imitatores habent.

Vitæ Patrum lib. 7. c. 13. Ammoni & seni & ægro, Joannes Thebæus, totis duodecim annis, mirabili & patientiâ & sedulitate servivit. Nunquam eum tetricus senex vel mitiore verbulo dignatus est: sed morti jam proximus, coram aliis compluribus, prehensa Joannis manu: Hic juvenis, inquit, non homo, sed Angelus est. Fateor equidem, vix unquam illum humaniùs sum affatus, tot annis tamen ægrotanti mihi, mirâ & industriâ & tolerantiâ inservivit. Moses patientiâ, non Angelus tantùm, sed & Deus, tam Pharaonis, quàm Hebræorum est factus. Angeli quam exercent, hanc & amant in nobis tolerantiam.

Zabell. 7. cent. 31. Narrat Pelagius Diaconus è Græco, quod mirificè roboret firmètque patientiam in rebus omnibus.

In horrenti vastâque solitudine habitabat cælo notissimus senex, & qui Dei causâ plurima jam didicisset & FACERE, & PATI. Domus illius magnam partem cælum fuit, cubile terra, somnus vigiliæ, cibus jejunium, colloquia silentium, casula palatium. Sustentandæ vitæ defiebant illi pleraque omnia, maximè tamen aqua, elementum publici quidem usus, sed non ubivis locorum adeundum. Ergo, si quando siti mederi voluit, extremè priùs fatigari debuit, & ad fontem, quasi in mercatum proficisci, ad emendum Falernum; neque ante aquam bibit, quàm viam longam devoravit. Hoc illi sitim pretiosam valde, imò & exosam faciebat, maluissetque esurire bis tèrve, quàm vel semel sitire, nam ita extra omnem aquæ viciniam habitabat, ut, quoties hydriam suam implere voluit, milliare priùs integrum pedibus emetiri debuerit: neque tamen recentem & frigidam unquam bibebat, nisi continuò illic bibisset, ubi fontem reperisset. Hæc virum cælitibus carum sæpius turbarunt, atque ad indignationem etiam concitarunt. Fuit, ut assueto jam calle ad notum sibi fonticulum, instat sitientis cervi, properaret. Pedibus alas addebat non timor, sed sitis. At via nonnihil ultra dimidiam decursa, fauces arere, lingua faucibus hærere, vox asperari, brachia languere, pedes succumbere, anhelitus deficere, corpus pænè totum corruere, & solo asterni. Itaque fracto jam planè & fatigato gressu incedebat, meditationi, quàm ante, aptior. Multa igitur secum disputare, partes in omnes versare animum, ita demum secum ipse confabulari cœpit: Et quis tandem, inquit, potum tibi feret, cùm te non ferent pedes ampliùs? Et fac immortalem te esse, neque unquam morbo tentandum, quæ tamen hæc pænè quotidiana cum tantâ lassitudine excursio? ut taceam dispendium temporis, quo interim legere, meditari, precari commodiùs possem, dum ego toties, tam laboriosè tantum itineris conficio. Cui Creticum suum tanto stat pretio, quanto mea mihi aqua? quàm me per æstatem æstus frangit, per hiemem frigus enervat? Et cujus hîc duret patientia, in tantis támque assiduis molestiis? ignosce mihi, Deus, non possum non indignari, & irasci habitationi meæ tam incommodæ.

Sed an nihil consilii est, quo rivulum mihi aut salientem aquulam viciniorem efficiam? Sempérne tot millia passuum decurram, ut bibam? profectò hujus vini cella nimium à me dissita est. Quid si ego illi fierem vicinior? illa certè mihi non potest, neque enim novo alveo ad me derivatus fons curret. Ita prorsus, ita agam: sedem ego meam migrabo, & juxta scaturientes latices domicilium mihi figam: ita demum compendium reperero A immensi laboris. Quid necesse est, ita quotidie fatigari? Et ô me infelicem, aut incogitantem, qui non pridem in hoc consilium iverim!

Vix hæc effatus, cùm à tergo levissimum insequentis strepitum advertit, & respicit in ipso ambulationis motu, vidétque juvenem sequi, qui omnes, quotquot ipse passus faceret, accuratè numeraret. Ad quem illico senex: Heus tu, inquit, quod fesso seni tacitum convicium facis, ut omnia vestigia mea passúsque in digitos mittas? non sumus incessu pares, ut olim, cùm & mihi virerent genua; desine hoc ludibrium. Ne sævi (ait Angelus, quem ille juvenem credebat) ne sævi, mi optime senex. Cælo missus sum, ut passus omnes & singulos numerarem, quotquot facis ad fonticulum illum; simul & præmia in numerum cogerem, pro his vel singulis passibus, sed olim, sed in cælo rependenda. Dixit & ex oculis se subduxit. Cùm eremicola cælesti hoc affatu attonitus, in terram atque in preces funditur: &, O mi B Deus, exclamat, quæ tua hæc bonitas in servulum vilissimum? egóne impatiens ille, & iracundus? ego deses ille, & cessator famulus, tanto tibi vendam pretio vestigia vel singula? ignosce, ô mi conditor, huic & iracundiæ, & impatientiæ meæ; sit venia fatuo prorsus consilio. Revoco & damno quod cogitavi, quod & dixi, Tuguriolum meum magis à fonte in posterum distabit quàm hactenus, ut cum viâ crescat patientia. Atque ut verbis manum adderet, mox ad demoliendam suam casam sese accinxit, illámque dimidio insuper miliari à fonte remotam denuo excitavit, ut ita plus passuum numeraret Angelus, plus præmiorum redderet Deus.

Et te, mi homo, quisquis es, tuus semper Angelus insequitur; nunquam à te abit; omnem incessum tuum, passúsque singulos ad numerum revocat. Passus tantùm? cogitatus etiam vel latentissimos, verba omnia, facta omnia, minima, maxima in numerato habet. En, quàm fidum tu habeas amanuensem! quidquid agas, C actiones ille omnes numerat. Precaris tu? voces ille vel singulas dinumerat: stipem erogas? numerat obolos: flagellis te castigas? numerat verbera: jejuniis te maceras? numerat abstinentias, & omnes bolos quibus genium fraudas: de somno quid subtrahis? numerat vigilias: Cupidinem Venerémque vincis? numerat victorias: carnem cilicio domas? numerat horas: animum meditatione piâ instruis? hîc vel puncta horæ numerat: mentem confessione purgas? hîc ille dies numerat: legis demum, scribis, laboras? nec hîc ille suum numerandi munus negligit; modò tu Deo laudando legas, scribas, labores.

Angelus omnes bonas actiones & cogitatus in numerato habet:

At scito habere te latronem etiam alium, imò verum ex Orco latronem, qui non pecuniæ tuæ, sed tuæ animæ insidiatur. Hic extorris cælo civis, æquè atque tutelaris Angelus, in suos pugillares refert omnia quæ facis; dicis, cogitas. Si juras aut pejeras, verba; si lasciva loqueris, syllabas; si fœda meditaris, cogitationes; si rem divinam D negligis, horæ quadrantes; quando demum peccato letali te maculas, etiam momenta numerat, dum momentum illud veniat, quo te inimicum Dei, exhæredem cæli, Divorum hostem, in suum regnum casu irrevocabili præcipitet. Ah! mi homo, per salutem tuam te oro, tu quoque (si sapis) numerare incipe annos, quos consumpsisti; dies, quos neglexisti; horas, quas perdidisti: sed & futuros dies horásque in numerum digere, si potes, cùm nec hanc ipsam, quâ tecum loquor, horulam mortis securam habeas. Demum ÆTERNITATEM quam numerare non potes, saltem cogita. Non absurdè dicebat olim vir doctus: *Nuptias esse brevem & lætam cantiunculam, sed habere longum & triste epiphonema.* Sic nos verissimè dicemus: peccati cujuscunque voluptas, brevis & hilaris est cantiuncula, sed longissimum habet & tristissimum epiphonema, tormentum ÆTERNVM. *O æternitas, ô æternitas, æternitas!* quàm sæpe turpiter peccamus,

Diabolus autem omnes turpes actiones & cogitationes.

Peccati voluptas brevis cantiuncula, sed habet æternum tormentum.

mus, quia te vix unquam seriò cogitamus! O ÆTERNITAS! aut in deliciis inter Angelos, aut in suppliciis inter diabolos ducenda, & nunquam finienda! Attende, mi homo, horum an illorum amicitiam nunc ambias? Et hoc scito, tum denique te fore Angelis amicum, cùm tu fueris TOLERANTIÆ & CASTITATI.

XII. HORA.

Disce MORI: *& cogita:*

An non à mortis meæ momento, tota mihi pendet ÆTERNITAS? supremum halitum, aut æterna salus, aut exitium excipiet æternum. Puncto constat Æternitas. Cur ergo nunc per bonam vitam, ad optimam mortem me non dispono? utilissimum est, ut quidquid in extremo decessu, se quisque vellet fecisse, id modò sanus incipiat facere.

Disce VIVERE: *tua verò sit* VITA.

Psal. 76. vers. 6. CONSIDERATIO ÆTERNITATIS. *Cogitavi dies antiquos & annos æternos in mente habui.* Quidquid in mundo est, vanum, breve, merum nihilum est, ÆTERNITATI collatum: Et solus ille omnium sapit, qui caducis his spretis, unam atque unicam sibi præfigit in terrâ cogitandam, in cælo assequendam ÆTERNITATEM.

Disce ORARE: *& considera.*

Consideratio IX.

Cultus & veneratio Sanctorum Angelorum.

Quomodo debeamus Angelos venerari.

CAPUT I.

Tob. cap. 12. v. 1. & 2. TOBIAS pater filio & oculis sibi restitutis, Tobiam filium accersens: *Quid possumus,* inquit, *dare viro isti sancto?* Cui filius: *Pater,* ait, *quam mercedem dabimus ei, aut quid dignum poterit esse ejus beneficiis:* & cœpit ea narrando percurrere. Demum iterum, *quid,* inquit, *illi ad hæc poterimus dignum dare?* quidquid demus; minùs quàm *Ibid. v. 3.* promeruerit, dabimus. *Et vocantes eum rogare cœperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, quæ attulerant, acceptam habere.* Et quid nos, nostro tutori Angelo rependemus, pro tantis beneficiis, per tot annos in nos collatis? Ecclesiasticus: *Si est,* inquit, *tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua.* Et quo loco nobis erit fidelissimus hic custos, qui curâ & fide superiore nos tuetur, quam reges & principes possit omne regium satellitium?

Eccli. c. 33. vers. 31.

CAPUT II.

Angeli possunt affici eodem honore quo cæteros Divorum devenceramur.

ANgeli eo honore cultúque possunt affici, quo cæteri Divorum, quos precibus, stipe, jejuniis, tanquam Dei amicos deveneramur. Angeli Deum assiduis frequentant laudibus; hoc crebrior apud nos æmuletur oratio: Angeli criminis omnis puriſſimi castissimam integritatem absque nævo traducunt; huic illorum virtuti æmulandæ, frequentiora nos juvabunt jejunia; Angeli beneficiorum in nos largissimi sunt; id eleemosynis nostris piè imitari conemur.

Constantinus Imperator verè pius, apud Constantinopolim in utroque maris Euxini littore, illustrissima duo templa condidit, Michaëlis Archangeli honori. Imperator Justinianus, eidem Archangelo Michaëli, aliisque sanctis Angelis, sex magnifica templa à fundamentis erexit, rectè persuasus, si hunc alatarum legionum ducem, qui tot potentissimos perduelles in cælo sub jugum miserat, amicum haberet, bellum facile & felix se cum Wandalis habiturum. Seraphicus ille Franciscus præter quadragintadiale jejunium Ecclesiæ, alios insuper quadraginta dies inediâ maceravit, pro honore & cultu Sancti Michaëlis Archangeli. Anno à pariente Virgine millesimo, Otho III. Imperator Romanus, teste Petro Damiano, Româ in Apuliæ montem Gargânum, ad ædem Sancti Michaëlis, nudis pedibus contendit (sunt 50. milliaria Germanica) idque suasu Sancti Romualdi, ut crimen paullò antè commissum hac corporis afflictatione expiaret. *In vita S. Romualdi.*

CAPUT III.

Vita casta, Angelorum cultus est.

CVm Angeli sint integerrimi spiritus, ab omni sorde carnis eximii, utique illis summo est gaudio & honori, cùm quis eâdem sese castæ integritatis veste amicit, seque illis, quantum conando potest, reddit quàm simillimum, fitque castitate Angelus. Quot sanctorum hominum castam & cælibem vitam quasi cælitem agnoverunt? nec in alio etymo Grammaticis magis credendum. Verè dixit Hieronymus: *Esse angelum, felicitatis est; esse virginem, virtutis.* Narrat Basilius, Dioletianо & Maximiano in Christianos sævientibus, Theophilam virginem, formâ & prosapiâ nobilissimam, cùm à lictoribus in lupanar vi traheretur, in viâ sic esse precatam: Mi JESV, amor meus: ô sponse mi, ô fons castitatis, matura opem, & sponsæ tuæ pudicitiam serva. Hoc cor, hocos, & oculi lacrymis pleni loquebantur. Prostibulum ingressa, Evangelium, ut mos erat Christianis, lectura protulit. Fuerunt quidem qui irruere auderent, nemo qui tangere. Sedebat Virgo & legebat, verecundissimo vultu ad omnem modestiam composito; adstabat juvenis è cælo, pulchritudine inenarrabili, amœnissimos ignes oculis spirabat, itaque strictorum oculorum majestate terrebat ingressos, ut impuram vim omnem à virgine arceret. Et hic adolescens, inquit Basilius, Virginis protector fuit, uti virgineus Daniel Susannæ. Nemo amat Angelos, qui castitatem oderit: vita casta gratissimus Angelorum cultus est. *Tract. de verâ virgin.*

CAPUT IV.

QVo porrò cultu affici velint æthereæ mentes, cælestes hi legati, facilè id suo nos exemplo docent. Beati Pauli sensu, *omnes administratorii spiritus sunt,* pleni officiis & obsequiis. Tales & eos esse cupiunt, quos instruunt. *Hebr. cap. 1. vers. 14.*

Joannes Carrera, castissimus juvenis, inflammato semper studio erga tutelarem Angelum rapiebatur, cum hoc tanto erat tàmque familiari conjunctus usu, ut velut intimo cum amico sua consilia sermonésque conferret, sæpe ad eum de rebus suis dubiis arduisque referret, sæpe interrogaret, exquirerétque consilium. Denique in eam Sancti Angeli familiaritatem venerat, ut ab eo quotidie horis antelucanis, ad orationem excitaretur è somno. Quamquam hanc aliquando consuetudinem Angelus intermisit, quod excitatus à se, languore victus, non è cubili protinus surrexisset. Sed si hæc culpa fuit, certè per dies plurimos occultante se Angelo, pœnas dedit. Cujus præsentiæ desiderio multis ad Deum placandum precibus ac jejuniis adhibitis, tandem aliquando quod amiserat, recuperavit. Receptum in pristinam familiaritatem Angelus monuit, idcirco suam se occultasse præsentiam, quod ad orationem se suscitantem, non protinus audisset: Deúmque ab eo pœnas voluisse repetere, ut documentum ei esset in posterum, ne in surgendo moras necteret. *Hist. Soc. l. 11. n. 61.*

Non Musis tantùm, sed & Angelis amica est aurora: mane cum Deo, interdiu de Deo loqui nos volunt: Nec tamen officiorum erga alios obliviſci. Sui cultum interpretantur, cùm in alios obsequiosi sumus, urgent meritò, ut quod operæ aliis impendimus, id & *prompte & libenter* impendamus. Invita & lenta ministeria vix meliora sunt turpi otio. Placere non potest obsequium, quod *alacritas & promptitudo* non commendet. Duplicem fert opem, qui celerem fert.

CAPUT

Caput V.

SVnt qui templa variis muneribus colant. Hi ceram, illi oleum, isti cereos, alii aras, pretiosam vestem, artificiosas imagines, calices aureos donant. Augustinus: *Æquum est*, inquit, *monitos nos à psalte regio, &* VERE *&* REDDERE: duplici modo id fiet. Sunt qui ceram, oleum, telam, similam, odores, aurum dent. Sed hæc nisi à ditioribus non expectes. Nobiliora his munera habemus, è pauperum etiam arculis depromenda, quæ Angelis oblata, non poterunt non esse gratissima. Ea verò sic ordine numerat Augustinus, auro prorsus & cedro scribenda.

Inter serm. S. Augustini de Tempore serm. 7.

Munera à pauperibus depromenda quæ Angelis oblata sunt gratissima.

1. Quicunque iram in alterum conceptam substrinxerit, & Dei amore illatam injuriam obliterarit; votum obtulit iste, oleum purissimum.

2. Si quis luxuriæ cœno volutari consuêrit, resipiscat tandem, & excutiat sordes suas, & animo ad Deum secretiùs clamet: Benignissime Domine, misericordissime Deus; sufficiat hactenus lusisse tecum: huc usque peccavi, te contempsi, legem tuam abjeci, carnis meæ fœtoribus satisfeci: nunc, ô mi Deus, ad te redeo, & voveo nequitiam meam me desiturum. Et hic obtulit candidissimam virginem ceram, utique carissimum munus Angelis.

3. Si quis invidiâ laboret, ærumnis aliorum exhilaretur, felicitate alienâ tabescat, quod est peccatum, inquit Augustinus, usque ad mortem, promittat & ipse animo, actus amoris potiùs, quàm livoris & invidiæ se meditaturum. Et iste votum obtulit, calice aureo donavit Angelos.

4. Si quis injuriam intulerit alteri, aut etiam cædem fecerit, animum veneno plenum abstinentiâ cruciet & luctu, nec panem Angelorum tangat, dum se Deo, læsos sibi reconciliarit integrè. Et hic votum offert: collapsam restaurat aram Angelis.

5. Si quis aliorum actiones carpere, suas non inspicere, omnium honori detrahere, maledicos dentes nemini non infigere sit solitus; Deo & Angelis se voveat: Huc usque de aliis dixi, me non inspexi: ego eram miserior, & alios miseros existimabam. Satis, ô mea lingua, satis méque aliósque perdidisti; arctioribus te posthac vinculis constringam; seriò lasciviam tuam emendabo. Et hic obtulit votum: grandem ex optimo ære statuam locavit Angelis.

6. Si quis se observet eleemosynæ parcum, in egenos asperum, in domesticos tenacem, in omnes iracundum, voveat hic Deo & Angelis mansuetam liberalitatem. Iste quoque munificum solvit votum, sacrificam ex auro vestem dedit Angelis.

7. Si quis se humanæ laudis percupidum, arrogantem, jactabundum, insolentem advertat: voveat is submissionem & modestiam. Peristromata hic offert & tapetia Angelorum æstimatione pretiosissima.

8. Si quis vino plus æquo indulgeat, & caliculis epotandis studeat, voveat is sobriam & frugalem mensam. Grande votum obtulit & iste; aliquot vini veteris urnas sacravit Angelis.

9. Si quis languidum se fractúmque, & ad exercitia pia enervem & lentum sentiat, alacritatem is voveat, & ad divina fervorem. Pretiosum & hic votum obtulit, argenteam, balsamóque ardentem lampadem suspendit Angelis.

Devota hæc Angelis munera ejusdem Augustini verbis consigno. *Et cùm hæc omnia*, inquit, *feceritis charissimi, offertis Deo votum placitum, & quasi remuneratis Christum. Et posthæc venient vobis benedictio, & vota vestra offerentur ante tribunal Christi.* Putamus, quàm dulce erit, quando vota nostra talia, qualia dixi, Angeli ante conspectum divinæ Majestatis obtulerint.

Caput VI.

SIngularis & Angelis convenientissimus, eorúmque alumnis utilissimus cultus est, *præsentiam illorum plurimum semper venerari.* Rectissimè Bernardus: *In quovis*, inquit, *diversorio, in quovis angulo, Angelo tuo reverentiam habe: tunc audeas illo præsente, quod vidente me non auderes?* Sanè custos iste castissimus oculos suos & aures (hominum more loquimur) pervigiles, sempérque intentos habet in omnia nostra facta, dicta, cogitata. Senecæ nil efficacius visum est extirpandis vitiis, quàm viri gravis præsentiam assiduo cogitatu sibi proponere. Iisdem, mi homo, verbis te compello, quibus suum Lucilium Seneca: *Accipe*, inquit, *& quidem utilem, & salutarem clausulam, quam te affigere animo volo. Aliquis vir bonus* (& quis melior custode Angelo) *nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus, ut sic tanquam illo spectante vivamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus.* Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat. Aliquem habeat animus quem vereatur, cujus auctoritate etiam secretum suum sanctiùs faciat. O felicem illum, qui non actus tantùm, sed & cogitatus emendat. Sapienter idem in aliâ epistolâ inculcans: *Sic certè*, ait, *vivendum est, tanquam in conspectu vivamus: sic cogitandum, tanquam aliquis pectus intimum inspicere possit; & potest: quid enim prodest ab homine aliquid esse secretum? nihil Deo clausum est, interest animis nostris, & cogitationibus medius intervenit. Sic intervenit, dico, non tanquam aliquando discedat.* Nil verius aut sapientius à calamo hominis non Christiani doceri potuisset. Verè omnium actionum nostrarum Deum, Deique legatos Angelos & arbitros, & testes habemus: & quid enim nesciant, aut non videant Angeli, qui videntem & scientem omnia sciunt vidéntque obtutu perspicacissimo, perenni?

Præsertim Angelorum semper venerari est utilissimus cultus: Serm. 12. in Psal. 90.

Epist. 83.

Caput VII.

CVpiet fortassis bonæ mentis homo, facili compendio nosse, quid operis quotidie fieri posset sanctis Angelis honorandis. Ut huic satisfiat, brevem tabellam exhibemus eorum, quæ singulis diebus, aut certè crebriùs, honori sanctorum Angelorum præstanda.

Tabella eorũ, quæ singulis diebus honori SS. Angelorũ sunt præstanda.

1. Quotidie Dominicam orationem, & Angeli salutationem novies attentè pronunciare.

2. Litanias, Officium, aliásve preces, SS. Angelis inscriptas, quotidie recitare.

3. Quotidie aliquid boni operis, aut aliquam sui victoriam, Angelis offerre.

4. Cùm è Scripturis sacris constet, novem esse Angelorum ordines, novenarium numerum, in piis præsertim exercitiis, studiosiùs attendere.

5. Castitati ab Angelis commendatissimæ virtuti singulariùs studere.

6. Cultum eorum & venerationem apud alios propagare.

7. Templa iis sacra frequentare, dies eisdem festos observare, præsertim octavum Maii, vigesimum nonum Septembris, & Dominicum diem Angelo Custodi sacrum.

8. Odium atque invidiam omnem, & quidquid in mente contra alios fellis, quidquid invidiæ, quidquid odii atque alienationis est, in gratiam illorum ponere: pleni namque diaboli sunt invidiâ, amore Angeli.

9. Præsentiam illorum assiduè, sæpissimè saltem de die illam cogitare: in omnibus adversis & periculis, Angelos atque Angelorum Reginam, Domini matrem, in subsidium ac patrocinium vocare.

De Angelorum apud nos præsentiâ opportunè hîc addo, quod in ruborem det Christianos, qui præsentes sibi Angelos veneratione vix ullâ prosequuntur. Ille à Madaurâ philosophus Angelorum circa nos præsen-

tiam his omnino verbis describi: Plato autumat singulis hominibus in vitâ agendâ testes & custodes singulos additos, qui nemini conspicui semper adsint *(nota voces)* arbitri omnium, non modò actorum, verùm etiam cogitatorum. At ubi vitâ editâ remeandum est, eundem illum qui nobis *præditus fuit, raptare & trahere custodiam suam ad judicium, atque illic in causâ dicendâ assistere: si qua vera dicat, asseverare. Proinde illius testimonio ferri sententiam *(hoc nos particulare judicium vocamus.)* Proinde vos omnes qui hanc Platonis divinam sententiam me interprete auscultatis, ita animos vestros ad quæcunque vel agenda vel meditanda formate, ut sciatis nihil in homine præ istis custodibus nec intra animum, nec foris esse secreti, quin omnia curiosè ille participet, omnia visat, omnia intelligat, in ipsis penitissimis mentibus vice conscientiæ diversetur. Hic, quem dico, prorsus custos, singularis præfectus, domesticus speculator, proprius curator, intimus cognitor, assiduus observator, individuus arbiter, inseparabilis testis, malorum improbator, bonorum probator, si ritè animadvertatur, sedulò cognoscatur, religiosè colatur *(quid aliud dixerint Christiani?)* ita ut à Socrate justitia & innocentia cultus est. In rebus incertis prospector, dubiis præmonitor, periculosis tutator, egenis opitulator: qui tibi queat tum in somnis, tum in signis, tum etiam fortasse coram, cùm usus postulat, mala averruncare, bona prosperare, humilia sublimare, nutantia fulcire, obscura clarare, secunda regere, adversa corrigere: Hæc Maaurensis.

Philos. Mad. ap. de Deo Socrat. post med.

De cogitationibus quid sentiendum, suprà monitum.

** Præstitutus.*

Unde obsecro tam luculenta de custodibus Angelis cognitio ad cos penetravit, qui nullam Christianæ Religionis disciplinam acceperunt? Quantò jam firmiore assensu amplectimur quod prisci Patres, auctores locupletissimi, quod paginæ Sacræ de Angelis loquuntur? Quantò jam proniore animo Bernardum audimus ita disserentem: *Angelis suis mandavit de te! Mira dignatio, & vere magna dilectio charitatis. Quis enim? Quibus? De quo? Quid mandavit? Studiosè consideremus, diligenter commendemus memoriæ hoc tam grande mandatum. Quis enim mandavit, cujus sunt Angeli? Cujus mandatis obtemperant? Cujus obediunt voluntati?* Nempe Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. *Nec cunctantur, quin etiam in manibus tollant te. Summa ergo majestas mandavit Angelis, & Angelis suis mandavit de te. Illis utique sublimibus tam beatis tam proximis sibi cohærentibus tam familiariter adhærentibus & verè domesticis Dei mandavit de te. Tu quis es? Domine quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis quoniam reputas eum? Quasi verò non sic homo putredo, & filius hominis vermis. Sed quid, putas, mandavit de te? Vt custodiant te in omnibus viis tuis. Quantam tibi debet hoc verbum inferre reverentiam, afferre devotionem, conferre fiduciam? reverentiam pro præsentiâ, devotionem pro benevolentiâ, fiduciam pro custodiâ. Caute ambula, ut videlicet cui adsunt Angeli, sicut eis mandatum est, in omnibus viis tuis.* Addit: *An præsentem esse dubitas, quem non vides? Quid si audires? Quid si tangeres? Quid si olfaceres? Vide, quia non solo visu rerum præsentia comprobetur. Si fidem consulas, ea tibi Angelicam probat præsentiam non deesse. Nec dixisse piget, quoniam fides probat, quam nimirum Apostolus argumentum non apparentium esse definit. Adsunt igitur, & adsunt tibi, non modò tecum, sed etiam pro te: Adsunt ut protegant, adsunt ut prosint.*

Bernard. in Psal. 90. serm. 12.

Quis jam dubitandi locus, Angelos nostrum singulis esse præsentissimos? Nunquam soli sumus, etiam cùm nos maximè solos esse credimus. Quin illos igitur in actionibus omnibus, omni loco veneramur & observamus? Oraculum divinum sic præcipit: *Observa eum & audi vocem ejus, nec contemnendum putes, quia non dimittet cum peccaveris, & est nomen meum in illo. Quod si audieris vocem ejus, & feceris omnia, quæ loquor, inimicus ero inimicis, affligámque affligentes te, præcedétque te Angelus meus.*

Exod. c. 23. v. 21. 22. & 23.

EPILOGVS TVTELARIS ANGELI

AD COMMISSVM SIBI HOMINEM.

DOcui te, mi homo, quam Moriendi maximè, quam Vivendi, quam etiam Orandi legem sequereris. At nosti; scire hæc, & non facere, est bis delinquere. Nota vox Domini: servus heri voluntatem intelligens, eam tamen negligens, vapulabit multis. Christiani hominis non est, de multitudine legum conqueri: paucas habet, imò unicam: Deum amet, & omnes omnino leges servavit. Quidquid ceterarum legum est, in unâ illâ continentur omnes. Genti Hebrææ numerosum præceptorum onus fuit impositum. Ajunt Hebræi Doctores, in illo quintuplici Mosis volumine sexcenta tredecim præcepta comprehendi, sic divisa, ut illorum, quæ imperant faciendum quid, tot sint, quot humani corporis partes à chirurgis assignantur; ducenta scilicet quadraginta octo: tot verò eorum, quæ fieri quid vetant, quot annus dies numerat, nempe trecenta sexaginta quinque. Sic universè sexcentæ tredecim leges Judæis fuerunt constitutæ. Ex his omnibus unam fecit Christus Dominus: Ama Devm, & legibus universis paruisti. *Qui diligit, legem implevit.* Quare, mi homo, cùm unam atque unicam habeas legem, eámque naturâ suavissimam, cur aversus à Deo in voluntarium ruis præcipitium? *Miserere animæ tuæ placens Deo, & contine, & congrega cor tuum in sanctitate ejus.* Vel tuæ, inquam, ipsius animæ miserere. Multa quæris, multa ambis: unum quære, unum ambi, Deo placere. Et quæso te, delectatiunculæ, quibus crebrò æstuas, quàm viles, quàm turpes, quàm & breves sunt? an cælum desperasti? vita hæc momentum est: deliciæ sequuntur æternæ; illis te serva, & contine cor tuum à tot noxiis, tot impuris ac fœdis, tot acerbis ac lividis cogitationibus. At nunquam satis in officio continebis cor tuum, nisi & linguam, nisi & aures ac manus, nisi & oculos tuos contineas. Pudicus animus, & impudicus oculus, mihi crede, nunquam conveniunt; verecunda mens, & lasciva manus, amicitiam non contrahunt; petulantem linguam, & custoditum cor simul non reperies. Ergo, ut cor tuum continere possis, linguam tu tuam, tuas tu manus, tuos contine oculos, vigilantiâ, quantâ potes, maximâ. Ut scias, tibi tecum maximè luctandum est, sed & ita luctandum, ut victoriam omnem in abstinendo & fugiendo, omne robur in patiendo ponas. Fuge, quidquid libidinem, & vel levem libidinis suspicionem olet; fuge, fuge. Ubique fugere luxuriam, est vincere. Si quid verò molesti & turbidi te lædat, hîc vir esto, hîc dura: mala omnia superabis tolerando: adversa nemo vicit meliùs, quàm qui patientiùs tulit. Quamdiu æquor hoc vitæ navigas tamdiu fluctus & procellas senties; & interdum serenum aliquod si blanditur, decipit, & ferè tempestas major succedit: alia & alta tibi cogitanda. Ut flores quidam sunt, qui non nisi ad solem se vertunt: sic tu mentem à nubilis istis averte ad divina, ad æterna.

In quintuplici Mosis volumine sexcenta tredecim præcepta comprehenduntur; Ex quibus unum fecit Christus Dominus. Ad Rom. cap. 13. v. 8. Eccli. c. 30. vers. 24.

Sed unam hîc velim salutis tuæ remoram tollas, & si quidem seriò bonus esse vis, obsecro te, ne tardè velis, ne differas, ne procrastines. Fatuas virgines quid à cæli foribus excluserit, non ignoras: distulerunt, dormitarunt, horam ex horâ traxerunt. Non malum erat consilium illarum, sed nimis tardum. Ita plerósque cernes perire, qui mores emendare cogitant, sed nondum; vitiorum illecebras abdicare, sed nondum; divina & æterna sapere, sed nondum; servire Deo, priùs tamen diabolo & Mundo: ita non tantùm in antiquam, sed in infinitam silvam itur & reditur, & plerisque agitur vita per lusum, dum Mors occurrat improvisa, & subitò præ-

Salutis tuæ mora relenda & non procrastinanda.

præscindat longissimam procrastinationis telam. Historiam profanam consulis? hoc idem te docet.

O Alexander Macedo ubi es? cujus illud innotuit, victorem fuisse *nihil differendo*. Tu ergo, *miserere animæ tuæ*, & hoc ipso sanctiùs te moriturum crede, quo citiùs ad mortem te composueris. Cùm vita tam brevis & contracta, mors tam incerta sit, temerarium prorsus & fatuum est, in negotio salutis tam periculoso differre, cunctari, procrastinare. Ah, miseri homines, de beatâ vitâ in conspectu mortis agitis, & sæpe cùm jam jam migrandum est, tunc primùm, *quò* migrandum sit, quæritis. Aurem tibi jam sæpius vellicavi: memento mori, memento ô nimium oblivioso homo. Mille tibi horæ si parcant, una sternet, & ea quidem, quam tu nunc minimè suspectam habes. Ubique mors est, ab homine, ferâ, domo, tegulâ, arbore, aquâ, vento, aurâ, herbâ, cibo, potu. Et quid excipiam? non ipsum te, qui eam non cogitas. At nunquid vis, ut ea omnia, quibus te ad MORTEM meliorem, ad VITAM sanctiorem, ad puriores PRECES instruxi, in compendium conferam? Ergo,

Quia fatuum est in negotio salutis differre.

Matt. c. 24. vers. 36. 2. Reg. c. 4. vers. 7.

Disce MORI, & esto paratus, quia nescis diem neque horam. Isboseth dum suaviter meridiatur, dormiente ad ostium ancilla, trucidatur à sicariis. Ita mors & peccatum jugulabunt te, si mortis in te dormiat memoria. Audacissima quidem Mors est, rarò tamen nisi incautos adoritur, & velut à tergo. Samson, dum Dalilæ gremio indormit, vires omnes amittit. I nunc, voluptati te crede, & tuam è Samsonis fortunâ metire. Suis olim viribus mors pugnavit in homines, ut senectâ, peste, morbis aliis. Nunc etiam alienis armis utitur, cibo, potu, crapulâ, libidine. Multos in aquis submergit, sed multò plures in vino: omni loco insidiatur. Tu ergo

Isa. cap. 38. vers. 1. *Dispone domui tuæ, quia morieris*, & à rebus humanis toto alio orbe disjungeris. Et quam seriò Christus Dominus

Luc. cap. 12. vers. 35. præmonuit? *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando revertatur à nuptiis*. Morti paratus occurres, si tria hæc, Domini jussu, tibi maturè comparabis: Cingulum, Facem, Tintinnabulum. An recordaris, quæ de Castitatis cingulo supra te monuerim horis pluribus? Sed millies inculcandum tibi est beati Hieronymi monitum: *Si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahis*. Cinge lumbos: eorum mors turpis est & mala, quos discinxit luxuria. Facem manu præferes, si decalogum non solùm scias, sed & serves. At verò Tintinnabulum tua tibi conscientia est; hæc sæpius, imò quotidie velut campanula concutienda est, & quem sonum edat, an legi divinæ consonum, exploranda. Descende in te, & vitam tuam inspice, & teipsum quotidie ad tribunal cita, nec tantùm quid facturus sis, sed & quid feceris, creberrimè cogita. Ita tuum hoc tintinna-

Ad occurrendum morti tria comparanda: Cingulum,

Fax, Tintinnabulum.

A bulum pulsa, conscientiam tuam de cogitatis per diem, dictis, factisque tecum quotidie rimare & excute. Sic induciis, quas imminente morte, frustra peteres, nunc concessis utere; disce MORI: aut idem tibi cogar occinere, quod Angelorum unus Carthaginiensi Episcopo gravius decumbenti objecit. *Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis?* Ergo *miserere animæ tuæ*, & mortem, quò illa venit insidiosius, hoc tu frequentiùs cogita.

S. Cyprian. serm. 4. de mortal.

Sed & VIVERE disce castè & cautè vivendo. Si cautus non sis, nec castus eris. Jobus tolerantiæ speculum, non tantùm æstimoniam coluit: nam & cum oculis fœdus pepigit, ut ne cogitarent quidem de virgine, sed & idem cautissimus vixit: magna in illo morum sanctitas elucebat, & tamen timebat, trepidabat, cavebat. *Verebar*, inquit, *omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti*: suspectum illi erat, quidquid faciebat, ne fortè faceret, quod Deo minùs placeret. Sciebat vir integerrimus, alia longè hominum, alia Dei esse judicia.

Baron. to. 2. anno 256.

Iob cap. 9. vers. 28.

B Hanc ob causam opera sua omnia verebatur, verè & castus, & cautus. Disce, & imitare, ut tantò vivas castior, quantò in omnibus cautior, & circumspectior: *Miserere animæ tuæ placens Deo.*

Eccli. c. 30. vers. 24.

Sed & ORARE disce. Rex noster Christus non crebras tantùm, sed & assiduas à te preces exigit: *quoniam oportet semper orare*. Et quàm fideliter sæpius exhortatur! *Videte, vigilate, & orate; nescitis enim quando tempus sit. Sine intermissione orate.* Ergo, *non impediaris orare semper*. Excellentissimam hanc ORANDI artem non discès, nisi & sæpe ores, & fervidè. Hoc ipso multorum languida est oratio, quia rara. Fabri fiunt fabricando, veri coram Numine oratores, sæpius orando: satiùs tamen est, breves esse preces & fervidas, quàm longas & languidas. Vix ullarum est virium oratio, quæ nihil habet ignei. Oratio marcens & torpida, idem est ferè quod ignis frigidus. Paulus oraturus calidos spirabat ignes,

Luc. cap. 18. vers. 1. Marc. c. 13. vers. 33. 1. Thess. c. 5. vers. 16.

C quibus suscitandis: *Orabo*, inquit, *spiritu, orabo & mente*. Quid prodest labiorum strepitus, ubi cor est mutum? ignita verò censetur precatio, quàm ardentes gemitus, & ad Deum crebra comitantur suspiria: oratio vana & frigida est, ubi hoc tam grave negotium soli committitur linguæ. Ergo, ut rectiùs discas VIVERE, disce ferventiùs ORARE: neutrum difficile est volenti. Et ut compendiariâ prorsus te viâ ducam ad cælum, hanc verborum meorum summam teneto, & duplex hoc monitum, nullâ unquam oblivione deleto.

1. Cor. 14. vers. 15.

Duplex monitum ad bene vivendum.

I. Assidue cogita, te quotidie propiùs atque propiùs ad ipsam totam immensam ÆTERNITATEM accedere, quæ tibi vel in flammis inter damnatos, vel in deliciis inter beatos agenda erit. Sic bene MORI condisces.

II. Deum tibi semper præsentem ex oculis nunquam dimitte, ita scies rectè VIVERE.

Ad Majorem Dei, Deiparæq; Virginis, & omnium SS. Angelorum honorem & gloriam.

FINIS.

NICETAS,

NICETAS,
SEV
TRIVMPHATA
INCONTINENTIA.
LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.
SERMONIS INGRESSVS.
Parthenius & Ædesimus colloquuntur.

PARTHENIVS. In manu mihi erat his diebus Hieronymus, ille linguarum totiúsque antiquitatis doctissimus scriptor, & Orbis Oraculum, de quo non immeritò ferebatur illud : *Neminem scisse quod HIERONYMVS ignoraret.* ÆDESIMVS. Breviter simul & copiosè laudas doctorem laude dignissimum, cujus si vel epistolas solùm evolvas, magnum eruditionis thesaurum invenies eruendum. PARTH. Has ipsas legi, quibus libro tertio miscet res gestas Pauli primi anachoretæ, ubi mentionem injicit Ægyptii juvenis, cujus heroicam virtutem, nulla, putem, unquam sæcula satis obstupescent. ÆDES. Hoc ipsum non ita pridem, & legi, & pænè in saxum steti. Quid nos, Partheni, ad Heroas istos? PARTH. Ita est; sed quæso te, si quidem plura super hoc libet disserere, hanc tu mihi sellam occupa, sedentes cœptum sermonem pertexemus, nam novi te è gente Peripateticorum non esse; & Dion olim putat, uti arcum & lyram, ita & homines quiete vigere, & Stagiritæ scitum est : *sedendo & quiescendo animum fieri prudentem.* ÆDES. Sed num, Partheni, de Castitate disserturis quies adeò est commendanda? nosti illud de Ægystho adultero : *desidiosus erat.* PARTH. Quietem, mi Ædesime, non otium, non desidiam suasi. Sed ad rem, & NICETÆ noctu palæstram propiùs inspiciamus. ÆDES. Sed hac lege, ut tu mihi Theseus sis per omnem hunc explicandi labyrinthum. Ego Hieronymum sumo, & ad verbum lego, te auditurus interpretem.

Aristot. l. 7. Phys.

§. I.

Stratagema continentiæ stupendum.

ALium juvenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit abduci: ibique inter candentia lilia & rubentes rosas, cùm leni murmure aquarum iuxtà serperet rivus, & molli sibilo arborum folia ventus præstringeret, super extructum plumis lectum resupinari jussit : &, ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinquit. Quò cùm, recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis colla stringere complexibus, ut corpore in libidinem concitato, se victrix impudica superjaceret. Quid ageret miles Christi, & quò se conferret, nesciebat. Quem tormenta non vicerant, superaret voluptas? Tandem cœlitus inspiratus, præcisam morsu linguam, in osculantis se A faciem expuit: ac sic libidinis sensum, succedens doloris magnitudo superavit. PARTH. O factum, Superi, omnibus retro sæculis inauditum! omnibus post sæculis obstupescendum! Hoc est pugnare, hoc vincere, hoc triumphare! Eandem ego historiam ex Nicephoro verbis nonnihil aliis, conscripsi nuper. Exercendo stylo, libétne audire? ÆDES. Libet quàm maximè. Millies hoc mihi narra, nunquam satiabis has aures. PARTH. Ergo recitare jubes? ÆDES. Et jubeo & volo: recita. PARTH. Ergo animum & aures adverte.

Hier. in vita S. Pauli primi Eremi. cap. 3. Baronius an. 253. Decius Imp. primo. Lib. 7. Eccl.

CAPVT II.
Illustrissimum NICETÆ *facinus paulò fusiùs narratum.*

IActat priscum ævum sui Anaxarchi libertatem, qui in vinculis tortus, linguam dentibus præcisam, in tyranni os expuit. Ne superbi, mi Anaxarche: Viros ego tecum vel cum Mutio, aut Aquilio, aut Regulo comparem? pueri & mulierculæ nostræ, vobis sæpe non pares tantùm, sed superiores longè, & vel in arctissimis vinculis liberiores sunt. Satis id ostendit Ægyptius ille juvenis, NICETAS, cujus plus quàm heroicam libertatem & fortitudinem, nemo satis, non dicam, laudet, sed nec miretur satis. Felicem te, dicebat Rex Macedo de Achille, qui virtutis tuæ præconem nactus es Homerum; idem ego de hoc juvene verùs: Felicem te, NICETA, qui tuæ virtutis panegyristen nactus es Hieronymum. Et videte mihi obsecro inter quot & quàm insidiosas catenas, libertatem suam sit professus, castissimus hic Achilles noster, cui longè periculosior scena fuit instructa quàm socio. Lectus erat supra omnem Sardanapali plumam & Heliogabali olorinam culcitram mollis & delicatus; in hunc abjectus juvenis, non ferreis sed bombycinis vinculis ligabatur. Jam actum esse dixisses de retinendâ pudicitiâ inter tot insidias. Circum circa Voluptas sua invitamenta disponebat, quibus pudica mens suæ castitatis propositum vix potuit non vendere. Stabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore gratas diffundebant umbras, & clementi brachiorum motu dulces susurros obsibilabant. Has inter loquax rivulus & omni crystallo nitidior errantibus ludebat aquis, & querulo rore lapillos vexabat. Unde pænè musico concentu pulsabatur. Utrimque flores & copiosa Zephyri familia. Hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpurascentes rosæ promicabant; istinc Narcissorum nivem & ebur, Hyacinthorum sanguis & aurum acuebat; ventulus ab omni parte placidissimus aspirabat. Heu! quid facies Christiana libertas? undique ad voluptatem invitaris; in tot florum

florum lasciviâ, in tantâ odoris fragrantiâ; & invitatrici huic voluptati resistes? & quomodo tot pedicas abrumpes? En, adrepit etiam petulanti vultu femina, quæ tot in te jaciet vincula, quot verba, &, ut basiliscus solis oculis necabit. Heu, miserande juvenis! Quomodo ab hac te viperâ servabis illæsum? nulli unquam sua magis captiva fuit libertas quàm tibi. Oculos aperis? à formâ tibi laqueus est. Hos claudis? aures patent, per quas veneni satis instilletur. Sed neque manus pugnis, aut pedes calcibus castitati tuæ succurrere queunt. Ah! amissa videtur integritas, & expugnatum tot machinis pudicum pectus. Credibilius videtur, Romanum parricidam in culeum cum cane, serpente, gallo gallinaceo atque simiâ insutum, à vulnere servari posse innoxium, quam te, ô juvenis miserande, à libidinis peste immunem. Quidquid agas, constrictus teneris, nec patet vel spes evadendi ulla. Lascivus Cupido ab omni parte tibi imminet, atque jam jam, quod in te venenavit telum, emittet. At, at, ante victoriam cecinit triumphum Venus; reperit consilium Christianus hic Athletes, in letali hac arenâ. Invenit sibi viam, qua victrix Castitas hostem suum triumpharet. Nam, dum sic undique oppressus juvenis vicinissimum periculum contuetur: Quin, ait ipse secum, exsurgis læsæ pudor, & quibuscunque potes armis, teipsum defendis? sola lingua vinculum non sentit. Rectè est: lingua mihi telum erit: malo esse mutus; quàm parum castus. Dixit, & generosissimo vulnere, mediam sibi linguam præmordit, eámque in frontem lupæ quæ fronte caruit, sanguinolentam ejaculatus est. O Niceta, ô macte virtutis & animi juvenis! qui tot ex Orco compedes rupisti, & virginei pudoris libertatem, in tutum asseruisti, fauce pro pharetra, lingua pro sagittâ fortissimè usus.

A

B

C

D

§. I.

Æ Des. O cælum, ô terra, & ô maria Neptuni! quid simile in omni historiâ, profanâ & sacrâ; veteri, novâ, Romanâ, Græcâ reperire est? verè huic juveni acclamari potuit Factvm Bonvm, factum admirandum, præsigne, obstupescendum. Nihil ad hoc Lacon ille adolescens fecit, qui bello captus, identidem clamabat, *non serviam*: & ut primùm jussus servili & contumelioso ministerio fungi, illisum parieti caput rupit. Quid Mutii dextera ardenti foculo castigata? Sed neque sicam Lucretiæ sanguine stillantem miror; casta illa esse voluit, cùm castitatem amisit. Parthe. Habuit quidem & priscum ævum magna Castitatis exempla: Xenocratem laudo, Scipionem prædico, Alexandrum Macedonem ob hoc veneror, Spurinam & Democlem admiror, solum Nicetam obstupesco. Xenocrates, illius fuisse dicitur verecundiæ, ut si quid vel in bestiis impudici videre contingeret, aversis illud & retortis oculis continuò damnaret: Scipio commendatissimæ formæ virginem sponso, uti eam acceperat, intactam restituit, tam sui quàm libidinis victor. Alexander Rex, Darii filias & conjugem, miræ elegantiæ feminas, nec oculis quidem voluit attingere. Spurina proprii vultus elegantiam vulneribus confudit, ne alios ea ureret; Democles in bulliens ahenum insiluit ut stuprum effugeret. Uterque Castitatis generosus propugnator; neuter tamen cum Niceta nostro conferendus. Et quia Circum hunc ingressi sumus, libétne pedem protollere, & quà possumus, hoc stadium emetiri? Æ des. Vacamus ambo: nec est quod recusem, præsertim si tu manu ducas. Parth. Sed si errem, veniam dabis: incidi nuper in versiculos, pauculos illos, atque si verba spectes, parum delicatos & teretes, sed sensu opulentos, & nescio an brevius quid legeris, & simul utilius. Triplex illis inscriptio, nec nisi sex universum sunt: En, recito:

Castitatis exempla.

Incontinentiæ et libidinis invitamenta.
Otia, Mensa, Libri, vaga Lumina, Verba, Sodales.
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hæc claude, hæc fuge, vita hos.
Incontinentiæ et libidinis effectvs:
Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes, Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.
Incontinentiæ et libidinis Antidota:
Lectio, Flagra, Preces, Confessio, Lympha, Labores, Portarum excubiæ, Christi præsentia, Pœnæ.

Compendium operis.

Æ des. Memoriæ juvandæ facti sunt, nec displicent: sed qui tu me hodie manu ducis, incipe Partheni, & explica illa tuorum versuum ænigmata, ne cui Arabicè locutus videaris. Parth. dimitte jam paucos hos Epicos: alios post subdam de Niceta meo, qui, nisi luxuriæ malum ingens habuisset cognitum, non illud adeò fuisset detestatus, ut cum summo dolore balbus esse maluerit, quàm cum paratâ voluptate impudicus.

CAPVT III.

Primum INCONTINENTIÆ *invitamentum* OTIVM.

Nihil ad vitia seu discenda, seu committenda proclivius, quàm otiosa vita. In ludo Vitii Otivm Magister est & primarius doctor. Et ne mireris: Draconis lege, qui Otii damnati essent, capite mulctabantur. Ad libidinem maximè trahunt. Otium capite mulctatum.

Otia, mensa, libri, vaga lumina, verba, Sodales.

En, antesignanum Otivm. Non est quod hic quidquam controvertamus; omnium vitiorum usitatum pulvinar est Otium, quid ni etiam sit luxuriæ? Et oraculum est, quod olim affirmatè Diogenes edens: Libido, inquit, est otiosorum negotium. Portentum est profectò, homo otiosus & castus, atque uti cognata sunt vitia, *mentiri* & *furari*, illicò enim ego tibi furem ostendam, si tu mihi mendacem; ita prorsus, proxima sibi sunt *nihil agere*, & *malè agere*; tempus perdere, & Castitatem non retinere; *otiari*, & *luxuriari*. Ovidianum illud tritissimum nosti: Otium & Venus individui comites.

Quæritur Ægysthus quare sit factus adulter?
In promptu caussa est; desidiosus erat.

A desidiâ pleraque libidinū incendia excitantur. Otium favilla libidinis. Atque utinam parentes & magistri hic attenti vigilent, suis ut torporem omnem excutiant. Exemplo præit parens ille apud Satyricum:

——— at nunc *Iuvenal. sat. 14. vers. 137.*
Post finem autumni mediâ de nocte supinum
Clamosus juvenem pater excitat, accipe ceras;
Scribe puer, vigila; caussas age, perlege rubras
Majorum leges, aut vitem posce libello.

Magni Imperatores, cùm malè parere militem vident, aliquo labore compescunt, & expeditionibus detinent. Nunquam vacat lascivire districtis. Revera, Sen. ep. 56.

Otia si tollas periere Cupidinis arcus,
Contemptæq; jacent & sine luce faces.

Siquidem eodem magistro monente:

Quàm platanus rivis gaudet, quàm Populus undâ,
Et quàm limosâ, canna palustris, humo;
Tam Venus otia amat. ———

Otiosus enim, uti verissimè Romanus Sapiens, non sibi vivit, sed quod turpissimum est, ventri, somno, libidini. Sen. ep. 55.

§. I.

Sed graviores tibi testes adduco. Mellifluus doctor Bernardus: *Sicut*, inquit, *per rimam sentinæ aqua latenter intrat & excrescit, donec navis per nautarum incuriam demergatur: ita ex otio atque ignaviâ cogitationes pravæ, & concupiscentiæ multiplicantur, donec navis cordis, eis succumbens, in peccato periclitetur.* Otii hostem capitalissimum scias fuisse Bernardum, qui seriò submonens: *Omnium*, inquit, *tentationum & cogitationum malarum colluvies est otium*, Serm. de S. Andrea. Otium est caussa viciorum. Ep. ad frat. de mōte Dei.

otium, summa mentis malitia, malorum omnium sentina, mors animæ. Et ut sciretur quàm cavendum esset Otium Castitatis studioso: *Luxuria*, inquit, *citò decipit homines otio deditos, & gravius urit si quem otiosum invent: industriæ & labori cedit.*

Serm 51. de modo bene vivendi.

Lib. de perfect. grad. cap. 9.

Laurentius Justinianus, vir perinde sanctus ac doctus: *sicut aqua*, inquit, *quæ caret decursu ac jacet in foveis, putrescit: ita & corpus otii tabe confectum concupiscentiarum ac voluptatum carnalium parit ac nutrit insaniam.* Id alibi confirmans: *quemadmodum*, inquit, *ex temperato labore carnis incendia cohibentur, sic ex otio fovenetur & crescunt.* In magnatum culinis, pigritia coquorum id compendii reperit, cùm ignis segnior est, butyrum affundunt, ut ad flammam irritent. Idem pænè diaboli calliditas facit: cùm libidinum ignis in nobis fractior est, tunc & oleo, & pice, & butyro illum reddit vivacissimum. Cibus potúsque copiosior est oleum; pix, libri obscœni; mollis butyrum, turpe otium: ad hæc fomenta facilis exurgit flamma. Qui castitatem odisse vult, amet otium.

Lib. de ligno vitæ cap. 5.

§. II.

Catull. ad Lesb.

Otium & Reges simul & beatas perdidit urbes. Otium iners & languidum, solam requiem complectitur, quò nil fœdius, nil similius est sepulchro. *Otium sine litteris, mors est & vivi hominis sepultura.* Proximæ sanè agnationis sunt Otium & Vitium, *Multam enim malitiam docuit Otiositas*, ut rectè mater augurum, & omnium virtutum noverca dicatur. Nullus fructus est Otii, sed dispendium semper maximum: Otium, res una omnium disciplinæ inimicissima est. Otium non tantùm non acquirit nova, sed etiam acquisita consumit: & vix quidquam est, quòd viam ad gehennæ fauces æquè facilem planámque reddat atque Otium, quod etiam fortissimum quemque in diversa vitia suaviter impellit. *Multam malitiam docuit Otiositas.*

Senec. ep. 12.

Eccli. c. 33. vers. 29.

Prælarè scripsit Pottius Cato, necesse esse ut sua cuique vitæ ratio constet; id certè nisi operoso & laboris amanti contingere non potest, & sanctioris quidem vitæ ratio processu gaudet & crescit; cessatione torpescit & deficit. Cui verò vitam per dedecus placet exigere, Otium sectetur, & à scopo suo quàm minimè aberrabit. Declivis, & ad omne flagitium compendiosa via est Otium. Vis veram hujus monstri descriptiunculam? Pulcherrimum omnium vitiorum breviarium & epitome est Otium. Mens otiosa in mille facinorum furias discurrit; *Multam malitiam docuit Otiositas.* Ædes. Plerique omnes contra Otivm diserti sumus, & nonnunquam ore tragico illud declamamus: at interim suauius nobis esse credimus, cùm vacamus; otium meliùs reprehendimus quàm fugimus. Videmus meliora & probamus, deteriora sequimur. Parth. tantò pejores sumus, quantò dulcius nobis est hoc pessimum malum. Verè, *Multam malitiam docuit Otiositas.* Hactenus in otium dixisse satis sit.

Otium est via ad vitium.

CAPVT IV.

Secundum Incontinentiæ *invitamentum*, Mensa lautior, Satvritas, gvla.

Res in aperto est, & pridem certa: sine Cerere & Libero frigere Venerem. Cùm enim totum illud domicilium interioris hominis, esca stipatum, vino inundatum, decoquendis excrementis inæstuat, quid tam in propinquo supereſt, quàm ad Lascivam sapere? tunc enim libidinosus nec tenebras expectat, tunc impudicus morbum publicat; tunc petulans nusquam manum continet: & licet omne vitium detegatur in ebrio, libido tamen plurimùm. Ita dum corpus fartú est, & cuticula bene curata, ante omnia vitia resurgit libido, quæ annis sæpe integris jacuerat emortua, aut certè sopita A languerat, vires resumit; maximè dum adulteriis cælata vasa propinant vinum, tanquam per se parum doceat libidinem temulentia, ut necessùm proinde sit vinum ex libidine haurire, si lascivire lubeat. Nec vulgi dictum hîc errat: *post epulas chorea*, cui & sacra pagina adstipulatur: *Sedit populus manducare, & surrexerunt ludere.* Sed lusum non bonum, lusum impium, ideo vigilanter monet gentium Doctor: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Et nosti, mi Ædesime, quod veteri & vero adagio dicimus: *Nunquam fames adulteria genuit.* Quòd divinus Ezechiel clarissimè pronuncians: *Hæc*, inquit, *fuit iniquitas Sodomæ superbia, saturitas panis, & abundantia & otium ipsius, & filiarum ejus.*

Exod. c. 32. vers. 6.

Ephes. cap. 5. vers. 18.

Ezech. c. 16. vers. 42.

§. I.

Ita plerumque post lautiorem mensam, post saliares cenas, post epulas copiosiores, ab homine nonnihil divertimus, & quandoque etiam in pecudes degeneramus: *Incrassatus est dilectus & recalcitravit. Incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.* Ita lex vitiorum certa est, ut saginæ substructa sit lascivia. Ut non mireris apud eos incontinentiam, apud quos repereris offertam mensam. Et quæso te, vel rationem tu tuam interroga: famésne an saturitas Virginitati sit amicior? Tutiùs, puto, habitat pauperum tabernas Castimonia, quàm Regum turres & aulas. Tibias scis tum maximè stridere, cùm maximè inflantur, & plenæ sunt vento: ita prorsùs corpus humanum habet; tunc potissimùm in lascivam petulantiam exæstuat, cùm plurimum ab epulis vinóque calet. Optimè Gregorius: *Ex uno Gulæ vitio, innumera vitiorum agmina, ad conflictum animæ producuntur. Vnum quidem Gulæ vitium est, sed aculei libidinis innumeri sunt, qui præcedentem illum quasi regem sequuntur, qui læta quidem suggerunt, sed ad æterni fletus lamenta perducunt.* Hæc totidem verbis Gregorius, qui, filere si velit, loquetur experientia. Quàm multi perdiderunt pudicitiam, quia noluerunt vincere Gulam. Unde vox illa castissimi Hilarionis: Paleis te pascam, aselle, non hordeo. Itaque opimiores mensas adeò abhorret Castitas, ut tum demum victoriam speret, cum corpori, velut jumento, deliciæ omnes negantur.

B

Deut. c. 32. vers. 15.

Lascivia comitatur epulas.

C

In libros Reg. lib. 3. cap. 1.

Verùm ab hac lege, nimium quantum recedit hoc ævum nostrum. Atque jam sæpe animum meum subiit cogitare, an non prisca illa sæcula, sanè non aurea, sed ferrea vel plumbea redierint, de quibus divinus Lucas: *In diebus Noë*, ait, *edebant & bibebant, uxores ducebant & dabantur ad nuptias usque in diem, qua intravit Noë in Arcam, & venit diluvium, & perdidit omnes.* Ævum hoc nostrum cõsidera, & fateberis parissimum cum illo veteri Noëmi. Editur, bibitur passim, affluenter & saliariter. Neque hoc satis (venia sit à tuis auribus mi Ædesime) vomitur & luditur certatim, qualem scilicet lusum luserat Udo ille infelicissimus Magdeburgensis antistes.

Luc. cap. 17. vers. 27.

D Nuptiarum etiam & chorearum ubique satis est (urbes ingredere, & mecum senties) ubique Hymenæus & Thalassius personant. Hos mores, credo, perseverabit Orbis, dum veniat non Noëmus, sed Christus, & ab iridis tribunali decretoriam sententiam pronunciet in omne humanum genus.

§. II.

Ergo, si Veneream hanc flammam imminutum vis ire, mensæ saginam minue, cibum potúmque tibi adime. Luxuriam subinde videmur fugere, dum fovemus. Canem tibi molestum vis abigere, & panem projicis? Libidinem vis vincere, & ventrem refercis? Hoc est operam ludere. Quid Castimoniam inter epulas & delicias quæris, quam Hieronymus inter prolixas abstinentias & plagas ægrè reperit? Ergo quantum potes, circumscribe corpus tuum, & animo locum laxa. Id agere debemus,

Castitas fovetur abstinentia.

debemus, ut irritamenta vitiorum quàm longissimè profugiamus. Indurandus est animus, & à blandimentis voluptatum proculabstrahendus. Isæus Assyrius, teste Philostrato, interrogatus: ecquas epulas judicaret suavissimas? Ista, respondit, curare desii. Utinam & nos, Ædesime, has curas corporis desierimus curare; mens rectiùs haberet. Imperio animi, corporis servitio utendum, nec plus fidendum huic servo quàm hosti. Hieronymus certè sol ille solitudinis, integrarum hebdomadum inediâ, maligniorem in se flammam compressit; oculos cælo inhærentes, & quasi caveâ suâ egressos, lacrymarum pluviæ sequebantur. En tibi, & aquâ pugnavit in hunc ignem, & alimenti subtractione. Sed pertexamus cœptum versiculum; ita is habet:

Otia, Mensa, Libri. ———

ÆDES. Attentum habes auditorem, securus perge.

CAPVT V.

Tertium INCONITNENTIÆ *invitamentum.* IMPVRI & OBSCOENI LIBRI.

PEstis ipsissima sunt hi tales libri, & certissimum venenum legentium; & quod longè pessimum, ubique obvium est. Hoc genus toxici, & liberalissimè quacunque sparsum reperies, neque enim uno tantùm idiomate obscœnitas in libros irrepsit, omnibus grassatur linguis: Germanicâ, Italicâ, Gallicâ, Hispanicâ, Belgicâ, Latinâ, Græcâ; solutâ, & ligatâ oratione, sùntque hoc fœdo scribendi genere, priscorum & recentium plurimi infames, è quibus alii historias texunt, alii satyras scribunt, alii poëmata pangunt, illi fabulas concinnant, isti alium scribendi Circum ingrediuntur, in quo cùm veris, tum fictis narrationibus, historiis & fabulis hoc unum agunt, ut lectorum animos Veneris lue venenent, & ut minimùm ad cogitationes impuras, si non ad lascivos sermones, & ipsos ausus pelliciant. In hos tales jure commotior Tullius; *Mollunt*, inquit, *animos nostros, nervos omnes virtutis elidunt.* In horum albo sunt plerique omnes prisci poëtæ, fabulatores, satyrici; non nomino ne nosse doceam. Horum omnium scripta si castigata non sint, & ab obscœnitatis sordibus eluta, lectori meriſſimum venenum sunt: non tanget hos, quisquis Castitatem cordi habet. Ovidius ipse ob hoc ab Augusto in exilium relegatus, nec à Tiberio revocatus, cautè id monet;

Eloquar invitus, teneros ne tange poëtas;
Submoveo dotes impius ipse meas.

Audisne, ipse pestilens poëta vociferatur: ne me attingas, abi, recede: prædicit periculum, malum antè denuntiat. Proclamátque, fuge, procul esto, ne inficiaris. Tu verò infers te, & irruis; & nec amicorum revocantium, nec hostium repellentium voces audis; tangis, legis, relegis, expendis magis seriùs quàm divinas paginas. Ergo jure vox è cælo intonat: *Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropiant bestiis?* Tu igitur ne tange hos, quisquis infici non vis, & perire. Neque enim hi pestilentissimi codices aliud sunt Origeni, quàm ranæ Ægyptiæ, Hieronymo glandes & siliquæ porcorum, Augustino flumen Tartareum, in quo miserè devolvitur ad inferos humanæ gentis pars magna.

Lib. 2. Tusc. cul. qu.

Eccli. c. 12. vers. 13.

Libri obscœni quid.

§. I.

AT verò dicas: hinc verba disco, hinc stylum acuo, hinc eloquentiam haurio, & ritus veteres cognosco. Nimirum, discere vis bene loqui, & malè vivere. *Ex abundantiâ enim cordis os loquitur.* Et quid opus aurum in hoc luto quærere? Itáne, mi juvenis, ex oleto isto tantum tibi eruditionis accedet? perinde atque si Musæ natæ sint & donatæ cum his Venereis satellitibus. Et deinde, si ita, mi juvenis, sine his eruditionem parari nó

Matt. c. 12. vers. 34.

posse puras; nũquid sanus est jacturam facere doctrinæ quàm pudicitiæ? & velle potiùs minùs eruditum, quàm minùs castum esse? At istud mantelum est & prætextus vanissimus, sine hoc obscœnorum scriptorum lenocinio scientiam, stylum, eloquentiam non constare.

Si ego tibi, mi Ædesime, Falernum capaci auro vel gemmâ propinem, priùs tamen fœdum araneum in hoc generosi potûs carchesio commoluisse; respondéresne propinanti? Tantíne apud te esset Opimianum vinum, vel rari artificii Chrysendeton, ut oculis tuis certum periculum nunciantibus non crederes, sed allicienti gulæ pareres? tam fungi te & fatuum non credo. Similimum prorsus in his libris est: phrasis, stylus, elocutio velut aurea patera blandiuntur oculis: vestis insuper, libri, purpurâ & auro nitens, icones in æs incisæ, dictio vernans & florida, fabulæ etiam & facetiores historiolæ, ritus prisci ævi, velut vinum edentulum, & centum annorum Opimianum, invitant ad hauriendum, ad legendum. Sed cogita quàm pinguis hîc innatet araneus: lascivia, obscœnitas, libido hîc latent: mors in hæc pocula ructavit: præstat hîc sitim ferre, quàm mortem bibere.

Araneus in vino, obscœnitas in libro.

Libri certè inhonesti quâvis colubrinâ sanie pestilentiores sunt & pernicioſiores. Námque obscœnus scriptor, omnium horarum leno est, nullóque non tempore ad impuros cogitatus, motúsque invitat & letali peste inficit, quos obsequentes habet, atque in exitium suum curiosos. Ita fit ut multò maxima sit horum librorum, & turpium picturarum pernicies, cùm illi tectæ fœditatis ingenioso involucro alliciant, istæ tenaci oculorum visco decipiant, & Castimoniam suaviter expugnent. Neque talium librorum auctores aliud faciunt, quàm qui fontes publicos veneno inficiunt tot funerum rei, quotquot inde biberint.

Librorum obscœnorum scriptores quid.

§. II.

SVrena, Parthorum Dux, Crasso unà cum plurimo milite atque filiis interfecto inter prædam Aristidis Milesia reperit, & ob id Romanis plurimùm insultavit. Quid cacodæmon faciet in morte, cùm Ovidios & Amadisios &c. moriturorum oculis ingeret, quos sani tantis studiis legebant, forsan etiam re divinâ ob id facilè temeréque neglectâ. Scis, mi Ædesime, quid olim Hebræi ad Romanum tribunal succlament; *Non hunc, sed Barabbam.* Itidem prorsus spurcorum scriptorum lectores faciunt, & grandi voce, hoc est, opere ipso succlamant: Non hunc, non libellum de Imitatione Christi, non stimulos Virtutum, non Claudium Viexmontium de Pœnitentiâ, non Dominicum Candelam de Virginitate, non Franciscum Brunum de Christo, aut Christi matre, non Ludovicum Granatensem pro pietate plurima scribentem, non Franciscum Arias de imitandâ Beatissimâ Virgine differentem, non Ludovicum Richeomum de Peregrino Lauretano loquentem; non hos volumus, apage cum talibus. Sed neque Didacum Stellam de Mundi contemptu, neque Gabrielem Inchinum de omnium Novissimis, non opus Marianum Martini Delrii, non sacras meditationes Ludovici de Ponto; nullum horum, sed Barrabam, sed Amadisium Gallicũ, copiosum illum & illustrem scriptorem, qui ultra vicenos quatuor libros cõscripsit. Da Heliodoros, Arbitros; da Madaurenses, Faustos, hos volumus, non illos alteros morosos scriptores. Itáne vos, Christum & Christianas lucubrationes tam facilè repudiare, admittere Barrabam, parricidas libros in exitium vestrum petere & fovere? Dixi jam suprà, obscœnas has chartas ranis Ægyptiis similes, quæ absono carmine perstrepebant in omni domo, ipsas etiam mensas fœdabant, ipsa etiam cubicula turbabant. Ita sacra pagina: *Quæ ingredientur domum tuam, & cubiculum lectuli tui, & super stratum tuum* &c. Rectè, in stratum: nam & dormituro, imò & dormienti hæ tales obscœnæ ranæ sese ingerunt. Et hinc, mi

Ranis Ægyptiis similes libri obscœni.

Exod. cap. 8. vers. 3.

Ædesime, etiam cùm dormimus, sæpe culpâ non caremus: somnus etiam in noxam nobis abit, quia cùm vigilaremus, sine noxâ non fuimus. Et quæso, quæ tandem hæc nostra insania est? jam proximus ardet Ucalegon, ac flammas vomit caminus noster, & nos resinam & oleum affusuri accurrimus. Quid opus, libidinem his libris accendere? jam antè sævit nimium quantum in humanis membris, à protoplasti letali morsu. Satius profectò foret vel oculis carere, quàm illis tam malè uti.

§. III.

Lib. 12. Antiq. Iudaic. c. 2. proximè finem.

NArrat Josephus, Theopompum mente motum fuisse, diebus triginta, quòd fuisset circa legem divinam curiosior: Theodectæ verò poëtæ cùm aliquid è sacro volumine tragœdiæ suæ inserere tentasset, oculos glaucomate suffusos caligasse. Quòd si nec sanctæ quidem (sic loquar) curiositati sit venia, quæ erit impiæ illi & fœdæ? non bene conveniunt, nec in unâ sede morantur, Virginitas & Curiositas, hæc præsertim in

Multi lasciva sua scripta ipsi damnarũt.

lascivis paginis. Consuluit sibi Nonnus poëta, qui Dionysiaca sua discerpsit, & stylum ad sacra convertit. Æneas Sylvius, dein Pius II. Pont. Max. dum illi virebant genua, quædam licentiore calamo in lucem dedit, quæ maturioris jam ævi, primus ipse judex damnarit; plurimùm etiam ut ea omnia suppressum iret, laboravit. Hinc ejusdem voces illæ & preces: Seni magis quàm juveni credite: & Pontificem pluris, quàm hominem privatum facite; Æneam rejicite, Pium suscipite. Joannes Picus Mirandula libros amorum ab se compositos exussit. Novi ego, qui sub vitæ finem versiculos ejusmodi molliores hoc versu damnarit:

Ite mali versus, animam qui perditis, ite.

Ævo nostro, Laurẽtius Gambara, Petrus Bembus, Franciscus Petrarcha, Torquatus Tassus, Petrus Ronsardus; plures alii acerbè demum deplorarunt, quidquid olim calamo minùs verecundo exararunt. Ita hi libri nuspiam tutiore sunt loco, quàm cùm in flammâ sunt. Sed ex te,

Libri obscœni, lenone pejores.

quisquis ejusmodi chartas revolvis, quæro: admittere-ne sic in ædes tuas lenonem aut lenoniæ artis vetulam? apage tu mihi hos tales hospites in honestâ domo, respondebis credo. Atqui, mi juvenis, obscœni libri & imagines omni lenone pejores sunt, ut qui omnibus horis pelliciant. Malus homo subinde boni consilii est auctor, at ex libro malo & lascivo honestatem nunquam condisces. Hic, uti venenata bestia tolli potest, mutari non potest, idem semper & ubique sibi similis, pestilens, animorum corruptor, eversor candoris, pudoris, sanctitatis, universæ virtutis; doctor proterviæ, inverecundiæ, lasciviæ, vitiorum omnium. Nulla Circe, nullæ Sirenes, nulla Hydra aut Harpyia tam virosa aut noxia fingitur, atque sunt impura volumina. Quare Concilium Lateranense & Tridentinum, à Christianis oculis & manibus, ea meritò severâ lege arcent. Si enim sanctissimus vir Hieronymus ad Christi tribunal flagellatum se asserit, quòd Ciceronianus esset, quid tu Catullianis, Propertianis, Amadisianis, futurum censes? Æd. Persuades, Partheni, nec differo quin hodiernâ aut crastinâ luce bibliotheculam meam recenseam. Si quos hujus notæ libros reperero, expellam hospitio. Sed quid de picturis censes, quæ cum veste honestatem exuerunt?

CAPVT VI.

Quartum Incontinentiæ *invitamentum*, Pictvræ inhonestæ.

Parth. Quod de libris obscœnis dixi, idem de picturis talibus affirmatissimè asserо: pestem & venenum immittunt per oculos in animum. Cùm tentatio deest, pictura supplet. Multa olim idola proponebantur adoranda, quæ vel aspicere honesti oculi dedignarentur. Ideo divina Sapientia clamitat: *Initium fornicationis est exquisitio idolorum, & adinventio illorum corruptio vitæ.* Sap. 14. v. 12. *vers.* 12. Insani mortales turpitudinem, quam picti Dii Deæque præ se ferebant, eam ipsi honestatem interpretati sunt, nec sibi vetitum credebant quod Diis licuisset: Ab his fontibus tales rivuli. Ab inhonestis picturis, facilis gradus est ad actus inhonestos. Ædesim. Nec tamen omnes ejusmodi picturas damnabis mox ad Vulcanum ablegandas: quandoque artificio parcendum. Pictores & sculptores, hominem ideo sæpe fingunt investem, ut humani corporis eniteat artificium, quà structuram, prorsus admirabile. Parth. Quid? tu his patrocinare? quasi verò artificium pereat, nisi pereat pudor. Laudatissimi pictores fuerunt, qui tamen casto semper penicillo sunt usi. Quales Tutianus & Tintoretus, Veneti; qualis Christophorus Schvvarz Monacensis? eorum opera summi artifices etiamnum mirantur: ii numquam inverecundis coloribus pinxerunt. Tintoreti quidem opus, Christus à Romanis militibus crucifixus, in Venetâ Curiâ, sermone muto hodiéque concionatur. At verò Christophorus Schvvarz, quidquid artis (ut ipse fassus) quidquid sensus, animi, affectus, venustatis habuit, in unam Beatissimæ Virginis sedentis & puellum filium genibus foventis imaginem ita consumpsit, ut sibi demum satisfecerit. Et hæc Monachii in aulâ Scholarum Societatis Jesv etiamnum spectatur. Sed (quod admirandum) nulli artificum est imitabilis, quamvis eximii pictores tentarint non semel parem effingere, successu tamen prorsus impari. Et hæc pictura eò nobilior, quò artifex ille ingenium omne atque artificium, non in amorum Deam, sed in Domini matrem pingendam impendit.

Pictores illi sine fronte, venatores simul sunt, sed diaboli: his talibus picturis velut retibus incautos oculos illaqueant. Incredibile, quantum malorum in Orbem invehant, lascivæ hæ imagines. Et tamen ubique pænè locorum, hoc oculorum virus reperire est. In cubiculis, diætis, cænaculis, in hortis, fontibus, in propylæis, vestibulis, tricliniis, in ipsis poculis, in viis publicis; libros etiam cùm eruditos, tum eos quos stemmatum vocant & amicitiæ, inficiunt. Et quot oculi ad hos scopulos fœdè impingunt?

§. I.

CAligula Romæ, publico epulo, servum ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confestim tradidit, ut manibus abscissis, atque ante pectus à collo pendentibus, præcedente titulo, qui causam pœnæ indicaret, per cœtus epulantium circumduceretur. Sulpicius Galba numulario non ex fide monetam versanti, manus etiam amputavit, & ad pecuniariam abacum affixit. Digni prorsus hoc supplicio sunt pictores, qui adeò verecundiæ obliviscuntur, ut plurimorum oculos in eandem secum trahant inverecundiam. Libros obscœnos multi non legunt, quia non habent; imagines lascivas plurimi aspiciunt, quamvis eas non habeant. Et velut aviculæ quæ viscatis virgis falluntur, quantò magis alas his applaudunt, tantò magis inhæresunt; sic oculi hoc diaboli visco tenaciùs retinentur, quo diutiùs spectant. Certè vel ipsis idololatris picturæ tales minimè probabantur: si quis inter eos prudentior aut honestior, fœdas has oculorum illecebras plurimum semper detestatus est.

Sueton. in Caligulâ c. 12. & 13. in Galbâ.

Digna pictorum oblectatio supplicio.

Aristoteles, in suis politicis: Cùm verò, inquit, dicere quidquam tale interdixerimus, clarum est quod & aspicere, & picturas & actus deformes prohibemus: sit igitur cura magistratibus, nullam neque picturam, neque statuam esse talium rerum imitatricem. Sed ô mi optime Aristoteles, jam pridem vapulas, philosophia tua moralis dudum exulare jussa est, nos aliter

Arist. lib. 8. polit. c. 5.

mores

mores instruimus. Si hodiéque fas tibi foret, ô mi Philosophe, Christianorum ædes obire & pictas in iis tabellas inspicere, è plurimis ablegatam verecúdiam omnem pronunciares. Hæretici certè adeò jam depudue-
A runt, ut Christi crucifixi effigiem cubiculis & hypocaustis ejiciant, Faunos pictósque Cupidines, Veneres & Fortunas ad mensæ parietem affigant, ut unà prandeant & cœnent libidines. Sed nec in templis, Christi Divorúmque icones tutæ sunt; illinc etiam exturbantur, à manſuetissimo Calvini spiritu. Imagines lascivæ ratam patiuntur proscriptionem nec unius alteriúsve loci exilium horrent, cùm alibi tantò ampliore hospitio recipiantur. At verò castissimæ Catharinæ certamen, integerrimæ Ursulæ triumphi, verecundissimæ Agnetis victoria, tot mille fortissimorum martyrum depicta supplicia procul amandantur; evocantur contra ex inferis Deæ omnem impudicitiam professæ, earum imagines sub aspectum collocantur, ut perire volenti, ubique pateat pereundi occasio. Indignum dictu
B est, à Christianis talia ex Orco monstra in pretio haberi, & Servatoris, Deiparæ, Divorum imagines, velut nescio quam idololatriam sapiant, eliminari, & ex omni ædium loco proscribi: Beatissimæ Virginis effigiem nullâ domus parte tolerari, fœdissimæ Veneris imaginem loco editiore honorari.

§. II.

Anno 1614. factum.

VNius è Sodalibus Marianis Ingolstadii eximia virtus fuit in abolendo hoc malo. Compererat hic clàm per urbem venire, à nescio quo propolâ, obscœnas imagines, quæ oculos honestos séque ipsas erubescerent. Constituit eas adolescens tollere: abiit coëmptásque ad unam omnes, ne quos aspectu urerent, flammis combussit: testatus, nihil se neque luero majori emisse, neque dispendio minori perdidisse. O factum bonum & ad leges Pudicitiæ! Laceret, urat in-
C verecundas imagines, qui discerpi non vult & comburi animum. Tales picturæ, mihi crede, sæpe pejores multò sunt colloquiis impuris: dictio dicta perit, avolant levissima verba; littera scripta manet, turpitudo picta perseverat, & ex his oculis in alios atque alios oculos sese insinuat. Ita, imagines spurcæ, aræ sunt diaboli, in quibus oculi, cogitationes, & cor huic Orci domino sacrificantur. Damnum, vix quispiam satis æstimet, quod ab impuris his simulacris infertur, tam illorum auctori quàm spectatori. Narravit mihi nuper celeberrimus chalcographus & pænè catalogum texuit eorum tantum pictorum atque scalptorum qui artificiosè quidem, sed inverecundè pinxerunt aut scalpserunt; demum ad incitas redacti aut præmaturo funere sublati finierunt miserrimè. Adeò nemo impunè vel conficit vel aspicit hæc libidinum irritamenta. Procul ergo, procul Aristidis vel Pausaniæ, aut etiam Nicophanis infames labores, quos meretricios pictores antiquitas vo-
D cabat, qui votum suum in picturâ confitebantur. Apage hoc artificium quod oculis se vendit, & pudorem eripit. ÆDES. Pictorum caussam, Partheni, non agis.

Pictores & scalptores obscœni miseri.

PARTH. Imò verò maximè, sed eorum quorum colores artificium monstrant, non lasciviam docent.

ÆDES. Equidem tecum sentio, ut rem fatear, antequam ista in picturas inverecundas dissereres: nec quisquam est, puto, tam ferreæ frontis, qui non fateri cogatur, has tales imagines concitandæ libidini plurimum facere. Et hoc tibi de me persuade, si quid ego minùs verecundè pictum in musæo meo, aut inter meos libellos aut in ceterâ supellectile reperero, hodie in igne erit.

PARTH. Sic oportet: melius est ardere telam aut chartam, quàm animam. ÆDES. Sed promoveamus pedem ad vagos oculos.

CAPVT VII.

Quintum INCONTINENTIÆ *invitamentum.* OCVLI VAGI, CVRIOSI, EMISSITII.

PARTH. Inter libidinis invitamenta, posui *Vaga lumina*. Versiculum meum repeto:

Otia, mensa, libri, vaga lumina. ———

Libidinis malum non uno tantùm ostiolo in animum irrepit: sæpe per aurium patulas portas, at sæpius & pernitiosiùs per oculorum geminas fenestras ascendit. Vix opus hîc testibus, malo nostro id experimur. Sanctissimum Prophetam David in duo ingentia scelera præci-
2. Reg. c. 11. vers. 2.
pitarunt incauti oculi. Vidit, & exarsit; factus adulter & homicida, solo lavantis mulieris aspectu. Ideo Job præcipitium hoc & metuens & cavens: *Pepigi fœdus,* inquit,
Iob cap. 31. v. 1. & 2.
cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine. Quam enim partem in me haberet Deus desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? Rectissimè cum oculis fœdus pepigit, cum oculis enim pacisscendum est ei, qui tueri vult Castitatem. Nam nisi oculi certâ lege & fœdere obligati sint ac constricti, nullum erit tam firmum Castitatis propositum, quod oculorum fraus vel importunitas, vel etiam negligentia & levitas non labefactet. Ephremi dictum est: *Aquæ ductus confractus perdit aquas; oculorum distractio mentem castam destruit.* Hinc Christus ut oculorum procacitatem comprimeret, legem tulit tam severam: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. Per Mosen,* inquit Gregorius, *luxuria perpetrata, per auctorem munditiæ Christum etiam cogitata damnatur.* Hinc tot monita, tot præcepta oculis data: Ne respicias mulierem, &c. Virginem ne conspicias, &c. Averte faciem tuam à muliere comptâ, &c. Hinc illa multò prudentior quàm severior Zaleuci Locrensium legislatoris lex de eruendis oculis adultero, ut qui sint adulterii vel duces, vel suasores. Oculum, primam amoris viam esse, non absurdè dixit Lucianus. Oculus, Amoris principium est, Platoni: Amoris sedes, Philostrato:

Tom. I.

Ephrem. Tom. 2. tract. de Humil.
Matth. c. 5. vers 28.
Eccli. cap. 9. v. 3. 5. 8. 9.

Si nescis, OCVLI, sunt in amore duces. *Propert. l. 2. eleg. 15.*

Ea, inquit Nazianzenus, *oculi impudici & avidi attingunt, quæ nefas est attingere: sunt enim organum avidissimum atque promptissimum.* Hinc eleganter Basilius: *Oculis,* inquit, *velut manibus incorporeis, quidquid volumus, virginitate attingimus.*

Lib. de vera.

§. I.

QVod de Naphtâ, sulphureo bitumine Plinius: Huic, inquit, magna cognatio ignium, transiliúntque protinus in eam undequaque visam; hoc quoque de ardentibus oculorum tædis, & concupiscentiæ igne affirmare licet. Ideo contenenda omnino sunt lumina, ne alienam videant formam & pulchritudinem: est enim his oculorum ignibus cum pulchritudine maxima cognatio, transiliunt in illam undecumque visam. *Decor naturâ suâ*, inquit Tertullianus, *libidinis invitator est.* ÆDES. At viri boni aut fœminæ pudicæ forma non lædet me. PARTH. O mi Ædesime, multa bona sunt, multa sunt optima, sed non tibi, non mihi, non illi alteri. Susanna bona erat, & sancta, sed non senum illorum oculis: bona erat (puto) & honesta Bersabee, sed non bona oculis David: bonus erat, optimus erat, Hebræus Joseph, & tamen oculos dominæ adussit. Bona erat arbor Paradisi, sed suos illic oculos amisit Eva. Insani hominis est, oculos eruendos præbere, eâ tamen lege, si gladiolo eruantur aureo. Virginea forma gladiolus est aureus curioso spectatori, sed oculos non minùs perdit, qui sic perdit. Magnus ad concupiscentiam aditus est, hoc unum VIDERE. Nam, quod Clemes Alexandrinus sapienter

Plin. lib. 2. cap. 105.
Oculi Naphtæ similes.
Lib. de cult. fœmin.
Lib. 3. pædag. c. 11.

sapienter monet; *dum lasciviunt oculi, calescunt appetitiones*. Sic prima fornicationis sagitta est oculus,

Virgil. 3. Georg. ——— *uritque, videndo, femina.*

Non tam eleganter quàm verè multis sæpiùs occinendum. Cave tibi, tuisque oculis; cave animo tuo: Est mulier tactu viscus, visu basiliscus. ÆDES. Sed revera difficile est, hos scintillantes capitis nostri orbiculos, tam severis semper legibus adstringere. Natura illos in capite, velut in animatæ turris vertice collocavit, tanquam speculatores, ut imminente malo reliqua membra præmonerent, & periculo subducerent. Ita oculi aperti sint necesse est, custodes enim sunt nostri corporis. PARTH. Non nego esse, sed de his custodibus, cum Juvenale sæpe quis quærat

Iuven. sat. 8. vers. 345. ——— *sed quis custodiet ipsos Custodes?*

Ergo faciant officium oculi, corpus custodiant, sed ita, ne hosti prodant animum, quem clausi aut modestè depressi meliùs servabunt, quàm hiantes & aperti. Erigere se volunt? cælum aspiciant; submittere? terram tueantur. ÆDES. Non adeò pulchrum censeam sic dejecto semper vultu inter homines versari, quasi furti reum. PARTH. Imò verò pulcherrimum; sed nec decentior alius Verecundiæ habitus est, quàm oculos deprimere, & in terram figere. Et scisne sanctissimo viro Ephremo, quid circa hoc, documenti dederit muliercula? ÆDES. Aveo scire, enarra sis.

§. II.

Sozom. l. 3. hist. Eccl. c. 16. Surius to. 1. Feb. 1. è Metaph. Ephrem docetur oculos custodire.

PARTH. Edessam tendebat Ephrem; in viâ Deum sic precabatur: Domine, tu meum hoc iter sic dirige, ut primo urbis ingressu, in eum virum incidam, qui mecum disserat super iis, quæ sint juvando & excolendo animo. Cumque jam citatiore gressu portæ immineret, secum ipse cœpit disquirere, & quas viro illi quæstiones poneret, quæ primo, quæ loco ultimo interrogaret. Dum sic suis mersus cogitationibus incedit, en tibi mulier levicula, sub ipsam portam illi sit obvia. Ephrem fixis in eam oculis, quasi emotæ mentis substitit: turbabatur nimirum vir sanctus hoc fœminæ occursu, dolebatque votis Deum non annuisse; ita tristes & indignantes oculos in fœminæ vultu statuit. Non minùs illa, eum sic stantem obtutu acerrimo cœpit contemplari. Ubi sic inter mutuos aspectus aliquamdiu silentium tenuit, demum prior Ephrem, pudorem femellæ incussurus: Non erubescis, inquit, procacula, tam fixis oculis me petere? Non erubesco, inquit illa, mi bone vir: licere mihi reor te aspicere, ex te tuóque latere sumpta sum. Tibi verò convenit, non feminas, sed terram matrem tuam aspicere, è quâ sumptus es, & in quam reversurus es. Audiit Ephremus inexspectatam prorsus concionẽ, & ipse sibi tacitus dixit: *Hoc habes*, mi Ephrem, & nunc votis tuis satisfactum. Petiisti à Deo vitæ magistrum, & nactus es. Huic fœminæ minerval debes, & gratias. Idem Deus viri, idem fœminæ ore loquitur. Habes abundè satis in hunc diem, habes in multos annos quod discas, & exerceas: oculos custodi, feminis eos claude, terræ aperi, & sepulchrum circumspice. Et nos, mi Ædesime, aut cælo attollamus oculos, aut terræ defigamus: ita *volare* docendi sunt oculi, & *repere*; volare ad Deum, repere ad sepulchrum. Grande bonum, oculus tranquillè pudicus.

Et castigatæ collecta modestia frontis.

ÆDES. Permitte, ut te turbem, & interfari liceat, & cur oculi in humani corporis formaturâ, ultimi omnium vitam accipiunt (sic fertur) & amittunt primi, cùm moriendum? PARTH. Optimè id constituit natura, ut quò majus est ipsorum periculum, eò minus sit nocendi spatium; & sapientissimè Deus, oculos fletus instrumentum esse voluit, ut quo vitiorum sordes hauriuntur, eodem per lacrymas diluantur. Nec enim amori tantùm, sed & omnibus vitiis in animum per oculos via

Oculi vitiorũ omniũ duces.

est, ut rectè affirmat Fabius. Huic adulterium monstrant, huic incestum, huic domum quam concupiscat; irritamenta vitiorum ducésque scelerum sunt oculi, adeóque pars innocentiæ est cæcitas, quâ cupiditatibus innumeris via inciditur. Samson ille absteinius, & magno Dei dono natus, ut Dalilam vidit, periit; jam cæcus perditum robur reparavit, quod malè oculatus perdiderat. Homo libidinis amans, compedes gerit in oculis quibus vinciat, gluten quo affigat, hamum quo inuncet, flammas quibus adurat, sagittas quibus confodiat, & suum animum, & aliorum. His compedibus vinctus, hoc hamo inuncatus, his flammis adustus, his sagittis confossus est Assyrius Holofernes; vidit Juditham, & vitam perdidit: *Cúmque intrasset ante faciem ejus, statim captus est in suis oculis Holofernes.* *Jud. cap. 10. vers. 17.*

§. III.

ALexandri Macedonis non tam miror invictam dextram, quàm pudicos oculos: Darii uxorem, inquit Plutarchus, quia formosissima dicebatur, noluit in suum venire conspectum. Oculorum pestem quia prudenter timuit, fortissimè cavit; magis victor, Darii conjugem non videndo, quàm Darium vincendo. Periclem Athenienium principem hoc quoque nomine laudatissimum non transeo. Hic, cùm in prætura collegam haberet Sophoclem, ac is publico officio unà districtus, prætereuntis pueri formam impensiùs laudasset, intemperantiam ejus perstringens. *Prætoris*, inquit, *non solùm manus à pecuniæ lucro, sed etiam oculi à libidinoso aspectu debent esse continentes.* Væ nobis Christianis, supremi judicii die: leges nostras tam exactè novimus, quàm facilè in eas delinquimus. Clamat legislator Christus: *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi est unum oculum habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Seria lex: sed apud multos petulantia oculorum ab ea non cadit; jocum putant, emissitios suos oculos, velut pecus suum, in omnem libidinem agere. Rari hodie Jobi vivimus, qui cum oculis fœdus ineamus, ut ne cogitent quidem de virgine: Salomones potiùs sumus, & oculos nostros penitus exleges facimus. *Omnia*, inquit Salomon, *quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis.* Et quam tu ab eo vitæ sanctimoniam speres, qui suos ipse oculos sic hortatur? Ite mei oculi, & quaquâ lubet, expatiamini liberrimè; licet vobis quidquid libet. Videte, ut intuendo exsatiemini pro cupidine; nullius jucundæ rei conspectum vobis eripiam: una vobis lex est, LIBERTAS. Ubi tanta oculis licentia permittitur actum est de animo. Vetus Patrum dictum: Incustoditus visus, incustoditæ mentis est nuncius. Et sicut domus munda non erit, cujus effractæ fenestræ omne genus avium admittunt: ita nec mens pura, si mentis fenestræ oculi, ad omnem pateant curiositatem.

Libell. de curiosis. *Matth. 18. vers. 9.* *Eccl. cap. 2. vers. 10.*

§. IV.

ÆDES. Si tanta sunt animo pericula ab oculis, non immeritò sollicitus precatur David: *Averte oculos meos, ne videant vanitatem.* PARTHEN. Et nos, si Castitas & pudicitia nobis sit curæ, quotidie fœdus cum oculis inire, quotidie Deum rogare insistemus: *Averte oculos meos, ne videant vanitatem*: juvabit Deus juvari volentes, sed seriò & constanter volentes. Scis quid Augustinus, de Alipio suorum sodalium optimo narret. Aversabatur is omnem spectaculorum turpitudinem, Alipius sed cùm ad amicorum blandissimos invitatus & preces oculis vinvictus, jam etiam traheretur familiari violentiâ: Ad circum amphitheatrum, inquit, non totum Alipium pertrahetis; animus & oculi ibi non erunt; itaque absens adero. Venitur, considetur, fervet opus. Alipius oculos, ut statuerat, comprimit; animum, quantum potest, avertit ad alta. Utinam & aures obturasset. Ita quidem

Psal. 118. vers. 37. *Lib. 6. Confess. cap. 8.* *Matth. 6. vers. 29.*

dem cœpit, non ita finiit. Subitò ingens populi clamor coortus est: hic bonus Alipius curiositate victus, noluit esse cœcus ampliùs, nec erat jam ille qui venerat, sed unus de turbâ, ad quam venerat. Ita oculos diu pressos reseravit, spectavit, clamavit, exarsit, abstulit inde secum insaniam, quâ stimulabatur non redire tantùm cum illis à quibus antè trahebatur, sed etiam præ illis, & alios secum trahere. Hanc tamen posteà insaniam, ad Augustini monita, ope divinâ correxit. Adeò nunquam non orandus Deus: *Averte oculos meos, ne videant vanitatem.* Solent medici, cùm morbos habent curandos sæviores, ægrum à quorundam ciborum non solùm usu, sed & aspectu arcere, ne ulla inter os & oculos committatur proditio, putétque æger salubre sibi esse, quod suave futurum credit. Ita (è Cassiani sententiâ) is secum ipse agat, quem blandiens Caro sæpius infestat; oculos à re gratâ quidem, sed noxiâ, constanter abducat. *Nam*, Augustino teste, *solus aspectus via recta est ad opus. Oculi raptores ad culpam*, ut Gregorius loquitur, *prævertendi sunt rationis imperio; & maturè, obductis quasi valvis, ab aspectu cohibendi.*

A

B

§. V.

VXorem Lothi, vel etiam hac de causâ, exemplo tam inusitato punitam arbitratur Ambrosius, quòd urbem impudicam & gentem lascivam, regressis illuc oculis esset intuita. Quandoque non eruendus tantùm est oculus, sed & projiciendus: *erue eum & projice abs te.* Sunt qui petulantiorem oculum eruant; sed minimè abjiciant: libidinem aliquamdiu intermittunt, sed libidinis occasiones non fugiunt. Non ita castissimus Joseph, qui oculum eruisse non contentus, eum etiam à se projecit: favores dominæ atque minas, non tantùm contempsit, sed & blandissimâ vi trahentem elusit, profugitque abjectâ veste. Quot castissimi homines, non tantùm eruerunt, sed ita projecerunt curiosiorem illum, & *scandalizantem* oculum, ut nec matrum quidem vel sororum conspectum sustinerent. Pior Ægyptius, ipsis quinquaginta annis solitudinem habitavit, Angelis quàm hominibus notior, vix demum Obedientiæ lege compulsus, ad speluncæ limen prodiit, & à sorore anu se conspici passus est. Huic complures alii, ob eandem oculorum verecundam noctem, annumerandi. Nec defuerunt cui oppidò severas, & sanguine scriptas leges oculis suis dictarint.

Matth. 18. vers. 19.

C

Lucię oculos eruêtis facinus.

Lucia, religiosissima virgo, facinus retro sæculis inauditum est ausa, & ab hoc NICETA nostro non multum inferior. Audiit illa, impurum amatorem à suis oculis pestem traxisse & uri; nec diu cunctata: Itáne, inquit, meos ille oculos ardet? Rex Britannorum? adeóne illi placent mei oculi? oculos meos habebit. Mox utramque hanc lucentem stellam à cælo suo revulsit; oculum utrumque eruit, & proco transmisit, maluitque perire sua quàm se. An non Domini legem, *erue eum & projice abs te*, fortissimâ simplicitate servavit? non eruit? non projecit? nec unum tantùm; sed ambos oculos, etiam insontes, non quòd deliquerint videndo, sed ne visi alios juvent delinquere. Amans Castitatis nec videre vult, nec videri; oculos cœcitate sanctâ castigat.

D

§. VI.

ÆDES. Ah, quantis nos intervallis absumus à tam illustri & forti pudicitiâ oculorum? PART. Sed nec opus ut ferro scrutemur, & eruamus oculos: *claude*, & eruisti: *contine*, projecisti: præstabit, olim, fuisse lucem & cælo recipi, quàm vagis oculis liberè usum, & gehennæ addici. Nimis quàm clarè legislator noster edicit: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & projice abs te: expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Luciæ factum fortasse non sit imitabile, habemus & alia quæ imitemur. In rebus gestis S. Caroli Boromæi admiranda sunt multa, inter prima non immeritò numerem illud. Habitavit vir sanctus aliquanto tempore ad forum, ubi ob hominum frequentiam, largissimum semper pabulum habere potuisset curiositas; sed adeò ille fluentem ad omnia curiositatem aversatus est, ut non tantùm totos dies ad fenestras non combusserit (qui plurimorum sæpe mos est) sed nec horas, nec horæ partes prospiciendo consumpserit, imò prospexit nunquam, ac si desertum aut carcerem habitaret æternæ noctis damnatum. Hunc, mi Ædesime, hunc virum, oculorum suorum dominum appellemus, quem constat & affectum fuisse, & magnum sui in omnibus victorem. Viris non cedit sexus infirmior.

Matth. 5. vers. 29.

Oculi conservandi eruendi.

Sara virginum sacrarum Antistita, in monasterio agebat Scythiotico, quod loco non inamœno situm limpidissimus fluviolus alluebat. Amnis hoc placido meatu ibat illimis, & perlucidus undis crystallinis, per quas numerabilis altè calculus omnis erat; viridis margo mitissimum hunc amnem ad oculorum amœnitatem vestiebat: quisquis vidit, laudavit hoc tam leniter ambulans vitrum. Sara argenteam hanc aquam commendari sæpius audivit, & ut fit, videndi cupiditatem ei fecit laudantium multitudo. At illa potens sui, suorumque oculorum verè domina & imperatrix, hanc ipsa sibi legem statuit: Rivulum illum præter labentem ut videas (ajebat illa secum) nulla necessitas cogit, ad perennes super astra fontes pervenire poteris, illo non viso. Sunt in orbe majoris amœnitatis plurima, quæ tamen tuos oculos nunquam attingent, inter hæc sit & iste rivulus. Quare seriò tibi edico, fenestram ad hunc prospectum nunquam aperies. Dixit, & fecit: atque annis sexaginta proximè hanc aquam habitavit, eam tamen spectavit nunquam. Ab hoste non potente certamen longum & difficile, victoria illustris, quam obtinuit oculorum continentia. Hoc ferro fodiamus oculos, *Continentiâ.* Quæ tunc religiosior sit necesse est, quò majus ruinæ ac lapsus est periculum.

§. VII.

ET nunquam audisti quid monosticho non invenustum moneat faciendum, cùm oculis periculum est, ab illice mulierum formâ? Attende; cano.

Quid facies, facies Veneris si veneris ante?
Non sedeas, sed eas; ne pereas per eas.

Ab occasione abire optima oculorum custodia.

Capis? si virginei vultus elegantia oculos tuos incipiat lacessere, tu aut abi aut peri: qui abire non vult, vult perire. ÆDESIMVS. Oculos claudam, & manebo. PARTH. Claudere potes, sed & recludere potes, quamdiu manes. Bonum est operire oculos, optimum & tutissimum abire. Alipius cautè se gessit in spectaculis, sed non constanter: diu assedit cœcus cum laude, hanc tamen omnem perdidit, vitiosè oculatus in fine. Nimis quàm sæpe Alipii sumus, oculis fidimus, & imminente periculo, modestè in latebras recessuros speramus. Fallimur; hi proditores tunc minimè servant fidem, cùm maximè deberent. Oculis ergo ne fide; bonum est illos claudere, & persuadere ne velint videre, sed melius est & longè tutius, illos abducere, ne possint videre, etsi velint. Bernardus, antequam Religioni se addiceret, semel fixioribus oculis est intuitus: mox, ut ad se rediit, adeò suam ipse curiositatem erubuit, itaque exarsit hanc in se quàm celerrimè vindicare, ut neglectâ longiore deliberatione, rigente cælo, aquæ gelidissimæ stagnum insilierit. Hic collo tenus usque eò constitit immersus, dum exsanguis pœnè conglaciaret. Ita omnem in se libidinis calorem extinxit.

Pœna ob oculos male custoditos.

Habes, NICETA, sanctissimum tui facinoris æmulatorem, qui licet linguam dentibus non convulserit, licet cruento bolo non pugnarit, Cupidinem tamen egregiè triumphavit, & ob unicũ molliorem flexum oculorum,

omnia corporis membra ad pœnam rapuit, seipsum fortiter expugnavit, & *vicit*. Hoc est oculos docere aliena formâ non lædi. Sed ab oculis ad os descendamus.

CAPVT VIII.

Sextum INCONTINENTIÆ *invitamentum*. VERBA PRÆTEXTATA & IMPVDICA.

1. Cor. c. 15. vers. 33. NOlite seduci: corrumpunt mores bonos colloquia prava. Ah, quanti juvenes hac unâ peste perierunt, qui venenum, quod fortè respuebant oculis, hauserunt auribus. Et uti parum interest quâ parte letalis plaga veniat, si mortem inferat: ita non multum refert, per oculos an per aures pereas, modò pereas. Ægyptii, Harpocrati facturi, clamabant: *Lingua fortuna, lingua dæmon.* Plutarch. de Is. & Osir. *Vita & Mors, verè in manibus linguæ sunt*; & plerumque aut Angelus aut diabolus illam insidet. Prov. cap. 18. vers. 21.

Lingua lasciva, sepulchrum patulum spurcitiæ & fœtoribus plenum: *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Miratur hic Chrysostomus, quòd, cùm cadavera terræ mandentur, & ne vicino pûtore nos lædant, altè defodiantur, verba tamen putida, lasciva, obscœna toties eruantur è pectore; & sæpe plurimis audientibus, ut damnum latiùs serpat, in medium efferantur. Sepulchrum patens & fœtens, os impurum. O mi Deus; quantus ubique horum sepulchrorum numerus! Orbem, Ædesime, percurre; domorum angulos rimare, ubique fermè reperies procaciores linguas, quæ non otiosa tantùm, sed & fœda ac spurca instillent auribus; ubique sibilant hi colubri, ubique sermunculi, ad quos honesta frons se contrahat. Hieremias jam olim questus: *Attendi*, ait, *& auscultavi, nemo quod bonum est loquitur.* Tale prorsus est nostrum hoc ævum: adeò ut si quis immundissimi mundi penitus deserendi causam non habeat aliam, hæc satis impellat ad fugam; scilicet exire tot impudicos ac spurcos sermones. Ab urbibus jam pridem exulat Verecundia verborum; quandoque vix satis tuta in religiosorum penetralibus. Quamvis in his nunquam putem audiri talia, & non puniri. Inter profanos verò tanta verborum turpitudo, quanta libertas; tanta obscœnitas, quanta licentia & impunitas: vix usquam invenias qui vel verecundo gemitu, aut severiore aspectu flagellet has colloquiorum sordes. Psal. 13. v. 3. Hier. cap. 8. vers. 6.

§. I.

ÆDES. O mi Partheni, tu nunquam in novos mores refinges mundum, risum ferunt & plausum, non gemitus, nupta hæc & prætextata verba. PARTH. Hoc est quod queror & doleo: *Lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Augustinus in seipso suisque sodalibus gravissimè hoc damnat; mutuis illi sese adhortationibus urgebant: *Eamus, & faciamus, & pudet non esse impudentem.* Proverb. c. 2. vers. 4. Lib. 2. conf. c. 2. & 9.

Divina pagina, verborum alioqui parcissima, huic tamen sermonis petulantiæ castigandæ omnem exprimit facundiam: *Lingua*, inquit, *constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehennâ.* Spurci sermones verè sulphuratæ tædæ sunt ex inferis, quæ mentes, etiam castas & pudicas, nonnunquam provocant ad impuros ignes. Cognata prorsus sunt, turpia dicere, & turpia facere; & properè agitur quod libenter auditur. Melleus scriptor Bernardus: *Vti sunt*, inquit, *elingues & muti, sic etiam sunt facundi & loquaces diaboli*; inter hos signifer est lascivus dæmon, cujus officium est, colloquia his verborum spurcitiis aspergere, inverecundos sales ubique miscere. Guilielmus Peraldus, vir egregiè doctus & sanctus, Lugdunensis Antistes, hos tales sermones, *diaboli* Iac. c. 3. v. 6. Serm. de 7. Spirit.

A *sputa*, rectissimè vocat; nimirum suo rem titulo proponit. Omnino diabolorum vomitus, & sputa sunt, omnes hæ verborum fœditates. Nec aliud agit impurus fabulator, quàm ut os suum diabolo locet pro nido; è quo quid boni speres, quid honesti? Verborum turpium licentia, omnis impudentiæ nutrix est. Neque hoc in loquentis tantùm perniciem vergit, sed eos etiam qui hæc talia loquentem audiunt, aspergine lutulentâ inficit: paulatim pudor omnis per verba discutitur. *Vnus est*, inquit Bernardus, *qui loquitur, & unum dumtaxat verbum profert, & tamen illud unum verbum, uno in momento, audientium, dum aures afficit, animas interficit.* Sed fortè Peraldos aut Bernardos non audias, alium oppono, cui nefas contradicere. Divinus Paulus, severè hîc imperat: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat.* Et ut scias quem maximè sermonem malum nominet: *Fornicatio & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos; aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinet.* Observa, *nec nominetur in vobis.* Nam uti optimè Tullius: Pudici, ait, etiam cum de impudicitiâ loquuntur, erubescunt, & si quidem rem odisse debemus, ipsa etiam rei nomina nobis sunt aversanda. Quod enim loquimur, non immeritò & cogitare, & concupiscere arguimur; è labiorum scissurâ febris argumentum sumunt medici: è verbis turpibus mentem impudicam haud vanè conjectamus. Et quamvis omnis loquacitas pudori sit inimica, devehit enim curiositatem libidinum vehiculum, ea tamen præcipuè est, quam Paulus immunditiam & turpitudinem vocat: simúlque rogans: *Et nolite*, inquit, *contristare Spiritum sanctum Dei.* Obscœni oris homo tam est odio Superis, ut vel ipsum lætitiæ auctorem Deum, afficeret tristitiâ; si eâ Deus posset affici. Impudici sermones, sputa diaboli. Quàm vitio nocêt. Serm. 24. in Cant. Ad Ephes. c. 4. v. 29. Ibidem c. 5. vers. 5. Ad Ephes. c. 4. v. 30.

§. II.

C CAlvinianam illam pietatem meritò detestamur quæ sacros calices in profana pocula liquat, eáque impudicis ex Ovidianâ metamorphosi fabellis insignit. Et putes tu, mi Ædesime, Deo probari si quis ore suo, per quod dominicus Angelorum panis toties infertur, petulanter abutatur ad narrationes, jocos, cantiones Venereas, & animi sui vestibulum, quo divina Eucharistia excipitur, in lupanar muter & prostibulum diaboli. Fœdum piaculum: linguam cælestis epuli sedem, Veneris facere interpretem. *Propter hæc venit ira Dei.* Et serum nimis est in flammis clamare, *ut refrigeret linguam meam.* Neque tantùm cruciatur lingua, quòd nimium edulium admiserit edendo, sed quòd nimium verborum profuderit garriendo: nam *prima*, inquit Gregorius, *malè convivantibus famulatur culpa loquacitatis, & plerumque parum castæ.* Ad Ephes. c. 3. v. 7. Luc. cap. 16. vers. 24.

Petrus Damianus tam sanctus quàm facundus, linguam lascivam eleganter turdo confert, cui idem quod alimento, hoc etiam exitio est: nam ex eo quod edit & D egerit, victus provenit, quo & ipse & aves ceteræ capiuntur: ita prorsus impudicè garrulus victum excernit ore, quo eum stigii aucupes affigant. *Condemnabit te os tuum*, inquit Jobus, *& labia tua respondebunt tibi.* Plinius sterilescere affirmat oleam, si eam caprę lingua tondeat, aut lambat tantùm. Sanè si lubricus caper talis, illoti oris homo, colloquiis interveniat, juvenum animos velut adolescentes oleas facillimè ita corrumpit, ut, quod semel malè audierunt, ejus per omnem vitam pestimè recordentur: quod libenter auditur, celerrimè excipitur, eóque gravius nocet, quò suaviùs instillatur; & quamvis non statim officiat, semina tamen in animo relinquit, sequiturque auditorem resurrecturum postea malum. Lingua lasciva vulnus similis. Iob cap. 8. vers. 6. Plin. lib. 17. c. 8. & 10. Caprę labia similis impudicæ fabulatori. cap. 24.

Bernardinus genere nobilis, patriâ Senensis, tam verecundus à puero fuit, ut quoties sordidum ejusmodi verbum audisset, non aliter colorem duceret, quàm si quis ei vultum colapho percurrisset. Unde coævi pueri, si quando

si quando sordidè locuti, viso eo: tacete, dicebant, tacete; Bernardinus venit. Utinam, ô utinam plures hoc ævo Bernardini sint, qui acetum porrigant, ore tam illoto garrientibus. Sed, quod mireris, etiam inter idololatras hoc acetum venale fuit. Epictetus: *Periculosum est*, inquit, *ad oris obscœnitatem progredi*. Cùm igitur tale quippiam inciderit, objurgabis eum qui talem sermonem injecerit; aut taciturnitate saltem, & rubore vultúque ostendes, eam tibi orationem displicuisse. Enchir. c. 33.

Nil dictu fœdum visúque hæc limina tangat;
Intra quæ puer est. Procul hinc, procul inde puella
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti.
Iuvenal. sat. 14. vers. 44.

Et verissimè Plautus: Ego, inquit, illum periisse duco, cui periit pudor. Ergóne, ô bone JESV, ô judex orbis, etiam ab idololatris apud tribunal tuum damnabimur! ergo etiam hostes tui sententiam in nos dicent? periimus, nisi nos vel hinc etiam perire sentiamus. Vicinum est exitium, ni illud caveamus omni verborum circumscriptione.

§. III.

ÆDES. Patrheni, rigidus censor es in has protervio-
res linguas & nefas per te liberiores facetias serere. PARTH. Non per me, sed per Christianam legem, & quasi verò facetus esse nemo possit, nisi & lascivus sit: sæpe, dum facetias aut urbanitatem affectamus, modestiam exuimus. At, ea demum jucunda nobis sint, quæ honesta. Sed multi, ut flagitium honesto nomine prætexant, istam oris spurcitiem, aulicam comitatem appellant. Hoc est bis peccare, peccatum virtutis titulo vendere. Paulinum, imò divinum tibi edictum iterum 1. Tim. c. 2. occento: *Profana autem & inaniloquia devita, multùm* vers. 17. *enim proficiunt ad impietatem*. Neque in hoc hæreticorum sutelis & fallaciis, verborum spurcities multum impar est. Sermo eorum ut cancer serpit. Cancer, seu, gangræna, horribilis & edax morbus, vivas carnes fœdè depascitur: ita prorsus petulantiores hæ narratiunculæ, fabulæ, cantiunculæ nimiùm quantùm serpunt, & Prov. c. 15. vers. 26. quidquid casti pudoris reperiunt, vitiant. *Abominationes* Ephesiorum c. 5. vers. 8. *Domini, cogitationes malæ, & purus sermo pulcherrimus. Qui* Eccli. c. 24. vers. 20. *loquitur iniqua, non potest latere, nec prætereat illum correp-* Sur. 1. April. de S. Wallerico. *tiens judicium. Non abscondit se ab eo omnis sermo.*

Refert Surius, Wallericum Abbatem iter fecisse hieme, & frigoris sævitie compulsum, è viâ divertisse in ædes hominis quem minimè profanum credebat. Sed hîc multò acerbius frigus virum optimum excepit, ubi nec scintillam divini amoris reperit. Paterfamilias & loci judex, non in otiosos tantùm, sed & obscœnos sermones erumpere cœperunt. Hîc Wallericus: utique, Matt. c. 12. vers. 36. ait, Evangelii legem meministis; quoniam *omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii*. At effrontes illi monitorem cachinno eludere, audaciùs loqui & fœdiora etiam effutire. Cùm iterum Wallericus: Volebam, inquit, caloris hîc aliquid haurire corpori fovendo, sed linguæ vestræ graviùs adurunt quàm ullum frigus; expellor, vos videritis, qui hanc oris impuritatem ad Dei tribunal purgetis. At illi, Iret modò bonis avibus, ut qui etiam invocatus venisset; nec ullus nostrum, inquit alter, penulam tibi scindet ut maneas, abi licet, abi. Sed & abeuntem dicteriis impuris impetebant. Non distulit ultor Deus, & obscœnam linguæ petulantiam vindictâ manifestariâ castigavit: illum quidem cæcitas, hunc inguinaria lues invasit; urgebant miseri, & jam revocatum volebant, quem linguis ejecerant: frustra. Hunc fœda corporis putredo citò extinxit, ille diutius vixit, sed productiore supplicio cœcus.

§. IV.

Rath. Lippelonc. Canon. de S. Rudolpho.

NOn immeritò Rodulphus Episcopus Eugubinus, vir sanctissimus, fratrem suum natu juniorem, Petrum, flagellari, & quadraginta diebus, omni vino abA stinere jussit, quòd in familiari colloquio verbum lascivius protulisset. Elzearius Comes Ariani dynasta interIdem 27. Septemb. gerrimus, has aulæ suæ leges condidit.

1. Diebus singulis rei divinæ interesse.
2. Singulis hebdomadibus de peccatis confiteri.
3. Singulis mensibus divinam mensam accumbere.
4. Aut castè vivere, aut domo cedere.
5. Nō tesseris ludere, nec alio simili lusu se oblectare.
6. Juramentis, verbisque inhonestis ac turpibus penitus abstinere.

O præclaræ leges & dignæ quæ ad omnium ædium valvas figantur, unde & juvenes senesque discant, & magis sapere, & cautiùs loqui. Maturè igitur, animum & os ad omnem verecundiam is componat, cui curæ est Castitatis eminentissima nobilitas. ÆDES. Sed quid in mensâ, in conviviis, in circulis, in plurium consessu faciendum, cùm hæ verborum sordes plenis faucibus Obscœni sermones ne audiēdi quitlem. sparguntur? PARTHENIVS. Nosti quid suadeat B Siracides? *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam nolt audire.* Claudendæ sunt aures impuris vocibus, & quidem Eccli. c. 28. vers. 28. primis. Nam cùm initium fecerunt admissæque sunt, plus audent. Qui sermones spurcos non invitis auribus admittunt, ii castaneis similes sunt, sed in ignem conjectis & violatis, quæ veste jam scissâ non se produnt, non crepant, non subsiliunt, quod tamen faciunt integræ, & quarum tunica nondum rupta est. Ita prorsus ii quos libidinis ignis jam adussit, cùm lasciva audiunt, nihil obstrepunt, non reprehendunt, tacent, subridunt, nec frontem contrahunt, & quàm hæc talia sibi non displiceant, improbo silentio satis ostendunt. His longè deteriores sunt, qui spurcè loquentem non tantùm benignè audiunt, sed & juvant, atque de suo addunt, faciúntque huic vesti propudiosam laciniam. Diogenes observans duos è scholasticis in viâ sermonem & capita conferentes, interrogavit alterum, in quod colloquium cum altero venisset; cùm is quid sibi narratum esset, exC poneret, utrique plagas infligi jussit, alteri quod tale quid narrasset, alteri quod audisset. Rectè factum. Nec Christianis hoc ignarum, quandoque tam graviter delinquere audientem quàm recensentem. Et quod de obtrectationis vitio, hoc etiam de impuro sermone verè dicetur: diabolum æquè in obtrectatoris ore, quàm in auditoris aure desultare: idem hîc, & dicere talia, & audire, piaculum est.

O Clitomache! O nobilis athleta ubi es, qui si quis Plutarch. l. 7. q. con. 7. sermones injecisset amatorios, surgere solebas & abscedere? Ita, si quis importunior prætextata verba jaciat, repercutias illum sæviore ut minimum vultu, aut cum Clitomacho subtrahas te ab ore impuro, si quidem carere velis hac aurium maculâ. In perpetuâ apud te statione rubor excubet, verecundiæ signum, Castimoniæ præambula certáque testatio: ostende saltem & tibi displicere, quod Deo nunquam placere potest. Paulum tibi denuo huc sisto: *Nunc autem*, inquit, *deponite &* Coloss. c. 3. D *vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam,* vers. 8. *turpem sermonem de ore vestro.* Extremum hoc commendat, ut altiùs infigat. Mirum? erupturam tussim comprimimus, & fœdissimam hanc salivam vi erumpimus, eâque omnium aures conspuimus. Æ- sime, sicut censorius Dei oculus ubique nobis observandus, ita censoriæ Dei aures nunquam non metuendæ: sic loquamur, ut sermo noster, si non eloquentiâ, saltem pretiosus sit verecundiâ.

CAPVT IX.

Septimum INCONTINENTIÆ *invitamentum.* MALI SOCII.

VTi speculum, etiam tersissimum maculam trahit Malũ conab anhelitu: sic homo cetera optimus & castissi- fortium contagiomus, sum;

Eccli. c. 13. vers. 1. mus, à malorum societate nævos recipit. *Qui communicaverit superbo, induit superbiam.* In quibusdam corporis morbis vehemens est contagio, sed nihil contagiosius est corruptis moribus: facillimè hi addiscuntur, adhærescunt, transfunduntur ab uno in alterum. Mali mores, contagiosissima lues, nec ullus efficaciùs persuadet, quàm qui vitia docet exemplo. Verissimè Seneca: Versat nos, inquit, & præcipitat traditus per manus error, alienisque perimus exemplis. Nemo sibi tantùm errat, sed alii erroris caussa & auctor est. Primævum hoc malum est. Vix Eva deliquit, & mox in societatem peccati attraxit maritum. Hæc omnium ferè vitiorum natura est, nolle solum esse, sed velle cum socio atque comite perire. Age cum improbo, & brevi senties, quàm blandè

Num. c. 16. vers. 26. invitet ut sequaris, quò ille præit. Proclamat Moses: *Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.* Idem

Is. cap. 52. vers. 11. proclamat & Isaias: *Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere; exite de medio ejus.*

Ægyptius servator Joseph tam exosus est improborum societatem, ut nec mortuus quidem, inter eos morari sustinuerit. Ideò suos ex Israële hæredes jurejurando adegit, ut, si quando Ægyptum migrando desererent, secum inde cadaveris sui reliquias asportarent. Voluit magnus hic Ægypti prorex, nec cineres suos illaudatæ familiaritatis notam contrahere: & uti Ægyptios mores non probabat imitationi, sic nec terram sepulturæ: consortium malorum omni modo fugiendum judicabat. Certum, *qui tetigerit picem, inquinabitur ab eâ.* Unicus

Eccli. c. 13. vers. 1. pravæ vitæ juvenis, quàm plurimos potest corrumpere:

Iuven sat. 2. vers. 80.
——— sicut grex totus in agris
Unius scabie cadit, & porrigine porci;
Vnáque contacta vitium ferit omne sub ulvâ.

Pastoris est, morbidam ovem illico separare, ne dum parcit oviculæ, perdat gregem: cauti hominis est, omnem declinare amicum; omnes fugere socios; qui labem moribus affricare possint. Ea enim rerum natura est, ut cùm bonus improbo se jungit, non improbus à bono emendetur, sed bonus ab improbo contaminetur. Inter malos bonum esse, est contra torrentem natare. Quod quandoque fieri posse non negarim, sed tam difficulter

Sen. lib. 3. de irâ cap. 8. quàm rarò. Verissimè Romanus Sapiens: *Sumuntur*, inquit, *à conversantibus mores: & ut quædam in contactos corporis vitia transiliunt, ita animus mala sua proximis tradit.* Ebriosus, convictores in amorem vini traxit: impudicorum cœtus fortem quoque & sileicum virum emollit: avaritia in proximos virus transtulit.

Ovid. lib. 2. de art. *Dum spectant læsos oculi, læduntur & ipsi.*

Idcirco, mi Ædesime, melius est habere malorum odium quàm consortium. Nemo vitiosus non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus allinit: sunt vitia quæ commendantur exemplo, alia imprimuntur sermone, plurima allinuntur conversatione, tutissimum est omnes suspectæ vitæ amicos ac sodales cavere, & discessionem ab iis maturè

Eccli. cap. 3. vers. 27. facere: proximus periculo, diu tutus non erit: *qui amat periculum, in illo peribit.*

§. I.

Proinde fugiēdum. MInuta quædam animalia, ut ait Phædon, cùm mordent, non sentiuntur, adeò tenuis illis & fallens in periculum vis est, tumor morsum indicat. Idem plerisque omnibus in conversatione malorum evenit: non deprehendunt quemadmodum, aut quando sibi nocuerint, nocuisse deprehendunt. Ideo beatus Paulus

1. Cor. cap. 5. v. 9. & 11. severè interdicens: *Ne*, inquit, *commisceamini fornicariis: scripsi vobis, cum hujusmodi nec cibum sumere.* Idcirco, ante circumspiciendum est, quibuscum edas aut bibas, quàm

Ibid. v. 6. quid edas aut bibas. *Nescitis*, addit Paulus, *quia modicum fermentum totam massam corrumpit?* Omni ævo sic fuit: cum perverso perverteris: Salomon, patrem induens sapientissimè monet: *Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixerint: Veni nobiscum &c. Sortem mitte nobiscum, marsupium unum sit omnium nostrûm. Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum, pedes enim illorum ad malum currunt.* Viva vox & convictus ad docenda vitia, & suavis & potens est persuasio: habet enim vim præcepti frequenter aspici, audire frequenter. Socium ergo improbum aut imiteris necesse est, aut insecteris: utrumque vitandum est; ne aut malis similis, aut multis inimicus fias: malorum enim ubique plurimos invenies. Cum his versare, qui te meliorem facturi sunt; hos admitte, quos tu potes facere meliores, aut illi te. Æqualium quidem usus dulcior, sed senum aut hominum religiosorum tutior est. Mulierum familiaritatem damnat Basilius, non quia ipsæ sint malæ, sed quia earum familiaritas: *Danda*, inquit, *est opera, ut mulierum colloquia funditus fugiamus. Memento semper*, ait Hieronymus, *quòd paradisi colonum de possessione suâ ejecerit mulier. Remove paleas, nondum extinctus est ignis* clamat Ursinus.

Basil. in cōſt. mon. cap. 4. Ad Nepotian. S. Greg. l. 4. dial. cap. 11.

Ædes. Liceat interfari: sæpe ardua nimis erit hæc dissessio à conjunctissimis sodalibus. Parth. Sit ardua, quia tamen necessaria, omnino facienda est. Arduum remedium est ut vitam serves, brachium aut crus dare præsecandum: Christi tamen præceptum esse non negabis: *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te.* Quid sibi conjunctius quis habet, quàm sua membra? ea tamen sæpe sunt amputanda, *immedicabile vulnus ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.* Sic & amicus, Ædesime, sic & sodalis aut socius quicunque amputandus est, si tibi noxius est. Et quid hîc cunctandum? multò melius est, familiaritatem amico quàm Christo renunciare, & jacturam facere amicitiæ potiùs quàm animæ.

Matth. 18. vers. 8.

§. II.

Petrus inter malos improbus. O Petre, Petre! ô Ecclesiæ Petra, nec inferorum machinis cessura, unius tamen ancillæ voculâ quassata: nimirum petra erat Petrus, quamdiu erat inter bonos. Vix ab iis digressus, improborum contubernium adiit, & en tibi jam non petram, sed arundinem. Verbulo sternitur, quæstiunculâ unicâ dejicitur, ad vocem feminæ virum exuit, & ex animoso in timidissimum mutatur; negat eum sibi notum, pro quo paullò antè millies mori obstinarat; cujus ante pauculas horas sanguinem hauserat in mensâ, cujus corpus epulatus fuerat, nosse tamen negat quem illâmet ipsâ horâ ferro propugnarat; tamen nosse negat eum cui illo ipso vespere lavandos ac tergendos pedes porrexerat, paratus etiam manus & caput offerre huic balneo; & tamen nosse negat, cui carceris & mortis societatem sanctissimè pollicitus fuerat; & tamen, eheu, & tamen hunc ipsum amantissimum omnium & notissimum hominem negat sibi notum, negando jurat, jurando detestatur. O Petre, inter Apostolos cordatissimus eras Domini defensor, inter facinorosos timidissimus es desertor! Nempe aliud est aula Caiphæ, aliud cœnaculum Messiæ; aliud Apostolorum, aliud sunt colloquia sicariorum: inter illos noscitur Christus, inter hos negatur. Tantum habet momenti societas bonorum, vel improborum; illa virtutis, vitiorum hæc magistra est, & etiam nunc verissimum hoc: Cùm electis electi, cùm perversis perversi sumus. Fugiamus, & illos tales moribus nigros caveamus ardenti studio. Nominatim verò fugiendi nobis sunt, qui & ipsi fugiunt, sed conciones in templis, litterarias exercitationes in scholis; qui piorum librorum lectionem, sacramentorum frequentationem negligunt; qui popinas & ganeas, qui convivia & sympohia, qui mulierum amicitias, saltationes, choreas sectantur, non sine certo tam studiorum quàm salutis dispendio: & ut verbo præcipiam, quisquis otium non fugit, hunc tu maximè fuge. Otiosus ad omne vitium tam

Fugiendi maximè otiosi.

discendum

discendum quàm docendum aptissimus est. Otiosus nec pios libellos, nec sacras conciones, nec sacramenta curat, nec templa. Pro libellis chartulas lusorias, pro concionibus comportatiunculas, pro templis choreas frequentat: & ut tempus suaviùs fallat, nunc solem somno excludit. Et mero meridie stertit, nunc ambulatiunculas instituit, nunc mulierc ularum fabellas excipit; omnia agit ut nihil agat:

——— *hic niger est, hunc tu Romane caveto.*

Otiosus nemo est, qui non & vitiosus sit. Hunc talem ut vicinam pestem consortio nostro excludamus maturè.

§. III.

Infamat malâ consortium.

QVod si etiam famæ nominisque rationem habeamus, deterioris notæ socios quàm maximè aversemur, nisi & tales haberi velimus, quales illi sunt, aut illis contemptiores. Invaluit jam opinio, ab iis vivendi nos accipere similitudinem, quibuscum versandi hauserimus cupiditatem: nec falluntur qui sic opinantur; testem habent Salomonem: *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.* Et uti vinum dilutum colorem mutat, etsi non omnem vini virtutem perdat: sic boni nominis ac famæ colorem amittit, qui admittit socios tam dilutæ probitatis. Hieronymus: *Tales,* inquit, *habeto socios quorum contubernio non infamer:* non ornentur veste, sed moribus, non calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Talis quisque censetur, qualis est, quicùm versatur. Nosti, aves concolores simul volant. Vis nosse hominem? attende quorum familiaritati assuescat: amicitia pares, aut accipit, aut facit. Ergo, qui probus, qui honestus vult videri, & proborum & honestorum amicitiam amet, & ambiat. Qui pensi non habet famam, & omnium indiscriminatim amicus fit, brevi plurimos numerabit titulos, sed parum speciosos.

Prov. c. 13. vers. 20.

Ad Nepotian.

Lib. 2. confess. c. 3. 9 & 10.

Augustinus senex, de seipso juvene queritur, &: *Præcepsibam,* inquit, *tantâ cæcitate, ut inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris quàm audiebam eos jactantes flagitia sua, & tantò gloriantes magis, quantò magis turpes essent: libebat malum facere, non solùm libidine facti, verùm etiam laudis. Quid dignum est vituperatione nisi vitium? ego, ne vituperarer, vitiosior fiebam: fingebam me feciſſe quod non feceram, ne viderer abjectior quo eram innocentior, & ne vilior haberer, quo eram castior. Ecce cum quibus comitibus iter agebam platearum Babyloniæ, & volutabar in cæno, tanquam in cinnamomo & unguentis pretiosis.* O nimis inimica amicitia! ÆDES. Non adeo metuendi sunt, quia nisi me fallo, pauci sunt, qui tam professæ sint impietatis, ut primâ fronte flagitiorum licentiam vendant. PARTH. Utut est, eorum certè pauci non sunt, qui lupum ovinâ pelliculâ tegunt, & in quorundam familiaritatem eò blandiùs se primò insinuant, quò deinde pernicosiùs instigant ad pessimam libertatem. In hos aptè convenit illud: *Homo homini lupus.* Fugiamus, Ædesime, fugiamus blandientes hos lupos. Turpis, & plerumque sera nimis est cantilena: *Societas me perdidit.* At ridebimur ut inhumani & agrestes? rideant, modò non noceant: carior nobis sit pudicitia & integritas, quàm ut ob eorum risum, fieri velimus fletu & lacrymis dignissimi. Qui vitare vult farinam, & vestium pullarum candidos nævos, nónne molam vitat? qui vultus atrorem metuit, nónne Cyclopum fornaces, & fabrorum ferrariorum officinas declinat? idem & nobis hîc faciendum, idque tantò magis, quia vitia pelliciunt, serpunt, transiliunt. Apollonius Thyanæus sapienter hoc unum à Diis petisse fertur: *Nosse bonos, malos vitare.* Optimæ preces. Nos idem, sed à Deo precemur: bonos & nosse & imitari, improbos & odisse & fugere.

Aelex. ab Alex. lib. 4. c. 5. Genial. dier.

CAPVT X.

Incontinentiæ primi effectus: CORPVS DEBILITAT, OPES PERDIT.

FInivi, Ædesime, primos duos versiculos, qui Incontinentiæ invitamenta continent:

Otia, Mensa, Libri, vaga Lumina, verba, Sodales:
Hæc tolle, hanc minue, hos muta, hac claude, hac fuge, vita hos.

Versuum horum ænigmata & scrupos, uti petieras, in lucem dedi. Et si quidem ænigmatistes tuus esse debeam, etiam alteros illos versiculos aliquâ luce perfundam: sunt isti:

Corpus, Opes, Animam, Ingenium, Famam, Virtutes:
Debilitat, perdit, necat, impedit, inficit, aufert.

Jubes pergere? ÆDES. Quæso te, Partheni, ceremonias & delicias omitte, si permittis jubeo: si resistis, oro & obsecro. Et hoc de me scias velim, moras à me non sentiri, dum tu differis: ab ore narrantis pendeo. Nec tibi fastidio sit, auditorem habere unicum: nos alter alteri sat amplum theatrum sumus. PARTH. Ergo deducamus sermonem ad usque umbilicum dici, post verbis saturi è patinis pransuri.

Primula verba utriusque versiculi, sunt, CORPVS DEBILITAT.

Non in animum tantùm libidinis toxicum grassatur; ipsum etiam corpus enervat & fœdat, cui & vires & valetudinem bonam subducit. Hîc ego falcem meam substringo: medicorum hæc res est, & illorum pronunciatis affirmanda. Unicum produco testem, qui unus pro mille dicat, quàm Venus inimica sit valetudini. Hippolytus Guarinonius, vir inter medicos etiam scriptis clarus, Anno Christiano millesimo sexcentesimo decimo librum typis vulgavit, in quo humanæ gentis multiplicem, quâ vitam, quâ mores, interitum deplorat. Hic, libro quinto sexagesimo capiti hunc præfigit titulum: Naturalis demonstratio & confirmatio, nullam pestem ad corruptionem humanarum virium, defloration em juventutis, & inexpectatam humanæ vitæ præcisionem, æquè facere quàm Venerem. Ejusdem libri, capiti sexagesimo secundo hanc præmittit inscriptionem: Præclara & illustria testimonia Physices & Medicinæ Antistitum, quòd majus in orbe malum non sit ad immaturam & præproperam mortem accelerandam quàm Venus. Ejusdem libri quinti capitis sexagesimi tertii hoc est proloquium: Continentiam & Castitatem ad diuturnam valetudinem & vitam, non optimum solùm & præstantissimum esse remedium, sed multò nobilius quid, humanoq; rationi cóvenientius dignitúsque, quàm illicitam Venerem, aut etiam licitum conjugium. Audis, mi Ædesime, quod nominatissimus & regius olim medicus, præ cælibe vitâ contra Veneream improbitatem testimonium dicat, vel in fronte solùm dictorum capitum? Rationum & argumentorum pondus hîc omitto.

§. I.

CHrysostomum huic testem adjungo, agnosce illius verba: *Qui in deliciis & luxuriâ vitam ducunt, resoluta quèd nemo quidem corpora, & omni cerâ molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta, & eis est vita semper cum medicis & medicamentis: sensus autem ipsi tardi, graves, obtusi, & quodammodo jam sepulti.* Magnus testis in rem præsentem. Contrà verò non animi tantùm bona è limpidissimo pudicitiæ fonte promanant; sed etiam flos, venustas, vires corporis, vita sanior, senectus tardior. Non immeritò & continentia illud glorietur. *Flores mei, fructus honoris & honestatis, in me gratia omnis vitæ.* Ex te nunc, Ædesime, scisciter, ecquid sentis de tot Anachoretis, qui in tantâ cibi potúsque & parsimoniâ & penuriâ,

Tom. 5. hom. laditur, &c.

Eccl. c. 24. v. 23. & 25. Vitam longævam dat continentia.

ria, tot annis produxerunt vitam: non illis hanc longævitatem à Castitate potissimùm concessam censes?

Simeon Stylites, illud Orbis miraculum, ille perdius atque pernox stator, per continua jejunia, ad annum centesimum nonum pervenit, at ut scias, uxorem nunquam habuit.

Antonius Magnus, cui Orbis pro libro fuit, centum & quinque annis vixit: at conjugem ignoravit.

Paulus, primus Eremicola, centesimum decimum tertium annum attigit: at semper virgo permansit.

Hilarion, pauperrimus monachus, & à sole nunquam comedere visus, vitæ annis octoginta quatuor, nullam uxorem duxit.

Panuphius, qui plurimis annis solo pane victitavit, nonagenarius evasit, & conjugium nescivit.

Macarius, annum nonagesimum excessit perpetuis jejuniis: nuptias nunquam celebravit.

Arsenius Arcadii & Honorii Imperatorum Præceptor, ad centum viginti annos ætatem detulit: epithalamium ei nemo cecinit.

Romualdus Italus gente, hanc ipsam ætatem attigit, cultu victúque asperrimo: virginitatem semper coluit, & animi candorem jugalibus illecebris longè prætulit.

Franciscus de Paulâ, semel de die pane & aquâ se refecit, idque post occasum solem, nonagesimum tamen annum superavit, & jugi Castitate floruit.

Hieronymus Stridonensis laboriosam & exhaustam fame senectutem ad octogesimum annum protulit, Castitatem tam servavit integrè, quàm copiosè laudavit.

Beda ab ætatis suæ anno septimo, ad nonagesimum secundum in Religione virgo vixit, conjugii penitus ignarus.

Remigius, Pontificis Rhemensis officium gessit (quod rarum, & nescio an cuiquam alteri concessum) annos totos septuaginta quatuor. Unde Jubilæus nominabatur universè. Nonaginta sex annorum fuit, cùm obiit: torum maritalem nunquam attigit.

Martinus Turonensis, octoginta sex æstates, Udalricus Pataviensis Præsul centum quinque, Epiphanius centum quindecim autumnos vidit: crebra his sanctissimis viris observata jejunia, Virginitas perpetua.

Longum nominare sexcentos alios, quos parsimonia, & eorum quæ aviditatem evocant, modus & Castimonia ad longam senectutem perduxerunt. Reperies hodiéque non paucos qui venerandam suam eruditámque canitiem partim abstinentiæ, partim Castimoniæ jure optimo ascribant. Cœnobia ingredere & hominum Religiosorum ædes invenies complures, qui sexaginta, septuaginta, octoginta, etiam nonaginta hiemes tolerarint, vitæ tantò longioris, quantò continentioris. Ante annos non multos, ad materteram meam in pauperrimo cœnobio monialem revisi, & ut sermo ibat, quærivi, quot jam annis illic serviisset Deo: respondit, quadraginta. Obstupui ad hanc vocem, & mox eam seriò intuitus, ex oculorum fide, viginti annorum virginem pronunciassem. Igitur Deo, inquam ego, gratias ampliſſimas memineris: extra Religionem nec virium istarum, nec hujus coloris esses; jam objisses, aut tumbam proximè spectares. Hoc etiam vitæ continentis merces est, quæ quos cælibes, hos & longævos facit. Et quis enim, ille, dic Ædesime, tam ferreus & aheneus, qui conjugii vinculis implexus, inter tot quotidie recursantes curas, mœrores, angores infortunia, æquè sanus ac vegetus vivat, quàm is qui hoc unum curat, ut Deo suo placeat? Illis aliis tot corpora sunt vestienda, tot ventres saturandi, tot morbi curandi, tot calamitates deplorandæ, tot funera lugenda, toties pœnè moriendum, quoties liberorum aut nepotum unus extinguitur.

Sed mittamus valetudinis & vitæ dispendia in conjugio: quot adolescentum & juvenum sanitas & vita in hoc uno malignæ Veneris Euripo naufragata est? dic mihi, unde bubo, scabies Gallica, aliique innumerabiles morbi in humanum genus, velut ex insidiis prorumpunt, nisi ex hoc uno libidinis latibulo?

A

B

C

D

§. II.

DE opibus, quas uti vires, licentior & libidinosior vita ambedit, vix est quod addam. Verè, prout versiculus monet, Opes Perdit Incontinentia. Res liquet, peras & marsupia mirum quantum ab impuro amore exenterari. Castus amor sine impensis est gratuitus inter duos plurésque reciprocatur: spurcus & Venereus, tam manus auro injicit quàm animo. Hìc illa cantilena occinitur: aut da, aut non ama. Ah! quot miseri amatorculi pòst Paupertati fecere stipendia, qui priùs Veneri. Evangelicus ille prodigus, quàm bellè & quàm facilè omne suum patrimonium inter impuræ vitæ homines decoxit? Jacta ipsi est alea; cuncta absorpta sunt, perierunt universa; non naufragio, non ægritudine, non sinistro casu, sed *vivendo luxuriosè*. Non tot absorpsit rates charybdis vorax; non tot absumpsit noxios Athenienſe barathrum, quot emunxerunt tales amicæ aureos in ejusmodi luxu: ita bonus ille juvenis porcorum demum conviva factus est, ubi meretricum sympulo esse desiit. Prodigium est, quod addo. Fuit prisco ævo juvenis, cui Mundus nomen (nihil minus ei conveniebat) qui Paulinam pudicam matronam ad inhonesta sollicitavit; ejus pudicitiam ut auro expugnaret, viginti drachmarum miriadas, hoc est, viginti millia Philippeorum spopondit, si votis haberet obsequentem. Vah! quod hoc inauratæ petulantiæ portentum est? Nosti quid Demosthenes prudentissimæ Laidi pro nocte decem millia drachmarum stipulanti responderit? *tanti pœnitere non emo*. Quàm verè hoc à te dictum, mi facundissime orator, inhonestæ voluptati individuum comitem ire Poenitentiam. Quis unquam Veneri vel horam, vel momentum servivit, quem impuræ servitutis hujus non pœnituerit, & puduerit? Ædes. Oraculum fundis, Partheni: & priscis etiam illis notum fuit, ubi mel est, ibi & fel esse; & ubi uber, ibi tuber reperiri. Parth. Atque, ut est in fabulis, litigarunt olim Jove judice, Voluptas & Dolor, neque illa huic, neque hic illi in ullo cessurus videbatur. Ad quos Jupiter: Bene est, inquit, ita vos componam, ut dirimi nequeatis. Atque ita dissidentes adamantino & inenodabili vinculo colligavit velut fugitivos servos, ut neuter neutrum possit effugere: inde nunquam non simul sunt. Mirum, quàm eleganter Mediolanensis Pontifex Ambrosius Voluptatem producat hunc in modum facundam: Ille apud me primus, qui omnium perditissimus; ille meus est, qui suus non est; ille mihi gratior qui sibi nequior. Calix aureus Babylonis in manu meâ, inebrians omnem terram; ex poculo meo biberunt omnes gentes. Hipponensis Præsul Augustinus quàm verè: O voluptates, inquit, quàm faciles aditus habetis, dum suadetis! & quàm difficiles exitus habebitis, cum perimetis: Dum suadetis, inungitis; sed postquam suaseritis, usque ad mortem animæ pungitis. Habemus ergo jam illustria duo præmia libidinis: Corpus effætum, & depletum, exhaustúmque marsupium.

Meretrices actus poenitentiæ digiosa merces.

CAPVT XI.

Incontinentiæ affectus alteri: Animam necat, Ingenium Impedit.

NEc sola hæc, nec summa mala sunt impuræ Veneris. Parum illi est vires & valetudinem corpori, crumenæ numos subtrahere: Nobiliore prædâ, & verò spoliis opimioribus triumphat. Animam impuri pessundat, & necat. Hoc illi quidem cum ceteris vitiis commune

Celeritas animi incitat.

mune est, animum *Æternæ mortis* reum statuere. Sed hoc & faciliùs & celeriùs facit, quàm ferè ullum vitiorum. Hic enim, vel unâ atque unicâ cogitatiunculâ impurâ, eáque solâ, quam nostrates Theologi, delectationem morosam nominant, æternis flammis obnoxii reddimur. Absit facinus, absit patrandi facinoris voluntas, æternæ tamen morti ille se objicit, qui vel solum impuriorem cogitatum, in oblectationem sciens volens admittit. Hoc Augustino credes, apertissimè id pronunLib. 12. de Trin. cap. 12. 2. sent. d. 24. cianti: *Totus homo, ait, damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

Latro est libido. Rectè castissimus Bernardus, cùm flagitiosas per puellam insidias sibi strui adverteret, *latrones, latrones*, exclamavit. Sanè latro est omnis Venerea libido; latronum ritu amplexatur ut perimat; osculum mentitur cum Joabo, ut sicam infigat in Amasam quem salutat.

Epist. 51. fin. Et Senecæ monitum est: *Voluptates præcipuè exturba, & invisissimas habe latronum more; in hoc nos amplexantur ut strangulent.* Ah! quanti perierunt ab hac unâ peste. Et quod lacrymis dignum, etiam fortissimi, etiam sapientissimi, & quod mireris, vel etiam sanctissimi, Samsones, Salomones, Davides, hoc uno telo corruerunt. Et nos qui stabimus qui nec Samsone fortiores, nec Salomone sapientiores, nec sanctiores Davide sumus; præsertim cùm pericula nostra sic amemus, ut in ea proni magnóque nisu ruamus, & plerumque toti procumbamus in voluptatem?

Memini ego & horreo, quoties id memini à Præceptore meo me audire, si centeni juvenes inferorum flammis addicantur, è centenis istis nonaginta novem, ob hoc, de quo loquimur, vitium Carnis damnari; centesimum demum ob aliam aliquam graviorem noxam. Ædes: Conjectura hæc mihi non incredibilis est. Parthen. Nec mihi certè. Immobilis stat sententia in im-

Ad Ephes. 5. vers. 5. puros jam lata: *Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei.*

§. I.

Memoriam quoque & ingenium ab hac fœdissimâ lue afflari & corrumpi, nimis quàm certum est, & verissimè Philosophorum Deus Aristoteles, *Venerem*

Lib. 2. Rhet. cap. 14. *amentiæ præfectam* ait. Scholas obsecro & gymnasia lustremus: hîc tu mihi adolescentem aut juvenem da, qui unà & Veneri litet & Apollini, qui sit ingeniosus simul aceruditus, & tamen parum castus. Monstrum hoc mihi foret, albo simillimum coruo. Non sine mysterio Musæ Virgines finguntur à poëtis: malè simul habitant libido & eruditio. De talibus verissimè Comicus:

Terent. Heaut. act. 4. scen. 1. *Neque jus, neque bonum aut æquum sciunt,*
Melius, pejus, profit, obsit; nihil vident
Nisi quod libido suggerit. ——

Et Claudianus meus, poëtarum ocellus, assentitur:

Luxuries prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitriis, hebetat caligine sensus.

Et verò si lubet, bibliothecas obeamus, & gnavè indagemus, an plus librorum scripserint cælibes & casti, an verò vinculis uxoriis attenti. Et quî possit, fac velle, Venereis facibus vel leviter adustus, eâ tranquillitate animi & serenitate, quâ opus est, tractare libros? quid sani sensûs, aut eruditæ cogitationis, è tali cloacâ (da veniam verbo) effodias? in impuro & sordente vase malè servaveris opobalsamum. Et divinæ paginæ ora-

Eccl. cap. 1. vers. 4. culum est: *In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* In fonte cœnoso ac turbido, nil liquido satis ac perspicuè cerni potest.

CAPVT XII.

Incontinentiæ effectus tertii: Famam inquinat, Virtutes omnes extirpat.

Ad gemini versiculi finem, & unà sermonis antemeridiani, tendimus. Incontinentia in famam & Virtutes grassatur; illam *inquinat*, has *extirpat*. Hieronymi voces hîc jure usurpem: O luxuria, ô ignis infernalis, cujus materia gula, cujus flamma superbia, cujus scintillæ prava colloquia, cujus fumus *infamia*, cujus cinis immunditia, cujus finis gehenna! De jacturâ famæ non est quod longè disseram; res ipsa loquitur nullum certè vitium est, quod plus erubescere nos cogat quàm hoc, de quo sermo est. Meritò plurimum pudoris habet & ignominiæ, quod plurimum habet infamiæ & turpitudinis. Nec ægrè credam, plurimos hominum, tum demum perfidè mutos esse incipere, cùm hoc genus flagitii in confessione prodendum est. Nec crebriùs violari Pœnitentiæ sacramentum, quàm ab silentio commissæ obscœnitatis. O tetrum flagitium! quod non tantùm lætalem plagam imponit, ut alia, sed & medelam excludit, & hoc unum agit, ut quem semel nexuit, nunquam manu mittat. Nec illi satis læsisse, pecuniam abstulisse, ingenium fregisse, memoriam hebetasse, jugulasse animam, nisi demum & famam rapiat, probique nominis thesaurum intervertat crudeli prædatione. Neque hoc mirum in hoste omnigenarum Virtutum, & amico Vitiorum omnium. Ædes. Enimverò, Parthe-

Libido omnium vitiorum amica.

ni, hoc ultimum nondum ex toto persuasisti: habent Virtutes suum quæque hostem, habent & Vitia suum quodlibet adversarium. Parth. At ego te, mi Ædesime, hîc quidem inoffenso pede ire velim, nec quidquam subsistere, aut addubitare. Non retracto, dixi, idque levi operâ planum facio. Libido sic immutat hominem, ut nec homo quidem maneat, verè jam pecus, post exutum turpiter hominem. Da mihi juvenem, ejusmodi spurcitiarum amantem, & vide quid in illo solidæ virtutis reperias? exulant virtutes, ubi libido victrix imperat. Canit olim Venusinus vates, de juvene sui juris facto.

Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.

Verissimum id est de homine obscœnarum sordium, non puro: Cereus is est, non in unum aliquod, sed in omne prorsus vitium. Principiò quidem, non negabis, credo, si superbiæ eos studere dicam qui lascivis oculis probari se cupiunt; qui comptuli, qui munduli, & nitiduli è meris pigmentis & nitelis formam sibi adstruunt, & hoc maximè agunt ut placeant. At avari forsan hi tales non esse videbuntur: non sint etiam: at erunt certè prodigi, quod æquè vitiosum est & turpe. Imò quod monstrosissimum meritò dicas, frequenter isti, & avari sunt simul, & effusi. Ab his pecunias avarissimè compilant, ut habeant quod in istos per prodigentiam effundant. Parentibus rapiunt, meretricibus donant. Invidiâ plenum esse amorem Venereum nemo nescit. Veteres tibi tragœdias recantari vis? Troïæ labores & excidium, sed & plurium civitatum, imò & regnorum eversiones id satis loquuntur. De gulâ, non est quod multis astruam: in aperto est, monstrum esse libidinem sine gulâ. Sed neque familiatiores amicos reperies quàm desidiam & luxuriam, otium & Venerem. Consigno cum Tullio, qui in Catone Majore, Archytæ Tarentini verba sic refert: Nullam capitaliorem pestem, quàm corporis voluptatem hominibus à naturâ datam. Nec multò post subjungit: In voluptatis regno Virtus consistere non potest: quocirca nihil tam detestabile, támque pestiferum quàm voluptas, siquidem cùm major est & longior, omne animi lumen extinguit. At verò

Salomoni

Salomoni magis credes quàm Ciceroni, aut Deo de Salomone. Hunc ubi libido triumphavit, vitiorum omnium mater idololatria turpissimè sub jugum misit. Quid virtutis remansit in Herode, postquam victas manus dedit Herodiadis petulantiæ, cujus incestum non lacrymis, sed cruoris rivulis deploravit insontissimi Baptistæ præcisum caput? O luxuriam! ô charybdin quæ omnes animæ vires, imò & corporis, quin & omnem virtutem gulosè absorbet abliguritque! ÆDESIMVS. Persuades, Partheni, & me in tuam sententiam trahis vel invitum.

§. I.

PARTHENIVS. Ædesime, suboleo quid velis. Epilogum expectas, & ut loqui desinam. Dentes credo, tibi pruriunt in cibum. Nec mirum: ——— sextâ jam lineâ tangitur umbra, meridiem esse & mihi stomachi mei horologium dicit. Sed quæso te, patere, uterque suam priùs & memoriam & patientiam exerceat, quàm mensam accumbat. Revocemus in cumulum & synopsin quidquid horis antemeridianis super NICETÆ nostri victoriâ prolusus obstupescendâ disseruimus. Et nisi me fallit memoria, ordinem hunc servavimus.

Dictorum compendium.

Sermonis caput NICETAS fuit, verè victor, verè major elogiis nostris quibuscunque. Quidquid illecebrarum, quidquid artis aut fraudis, quidquid machinarum Incontinentia seu Libido habet, in NICETAM expedivit. Omnia tentavit fœdissimus Cupido, omnia superavit castissimus NICETAS, dolos, artes, fucos, fraudes, vim omnem expunxit; technas, illecebras; machinas elusit univetsas. Novo ausu & robore planè admirando suum debellavit hostem. Hanc ei victoriam dum mirabundi gratularemur, sermo nos suaviter ad Incontinentiæ armamentarium deduxit. Hîc duplicis generis arma reperimus, *Invitamenta* & *Effectus* Incontinentiæ: illis oppugnat, istis jugulat. Ita primùm lacessentis Incontinentiæ telum est OTIVM, horribilis catapulta contra omne genus bonarum actionum. Alterum Incontinentiæ telum oleo litum, ut sit penetrabilius, GVLA est. De hac notum illud Ambrosii: *Saturitas Castitatem prodigit*. Et sanè plures occidit Gula quàm gladius, fuitque ea semper plurimorum malorum fomes. Tertium & Quartum Incontinentiæ telum, LIBRI, & PICTVRÆ lascivæ. Rarissimum est his tangi, & invulneratum vivere. Quintum, OCVLORVM LIBERTAS. Alibi, & ter, demonstravimus, quantum veneni per oculos attrahamus in animum. Beatus ille, qui oculorum suorum dominus, seduci se ab illis non sinit. Sextum Incontinentiæ volatile illicium SERMO IMPVDICVS. Multiplex hîc malum, & audientium & loquentium. Septimum trabale telum Incontinentiæ SOCIETAS PRAVA. Contra piceatam hanc tragulam, nemo nimiùm munitus erit aut cautus. Alienis exemplis, & societate plurimi pereunt qui perire se nesciunt.

§. II.

ATque his armis oppugnavit NICETAM Libido. Initium pugnæ, ab illo hortensi. Otio cœpit, cùm fortissimus juvenis, ad mollissimum lectulum deduceretur, tanquam illic suavissimè meridiaturus, ubi hortus variam voluptatem velut offertam epulis mensam jam explicasset: Postquam ergo resupinus in toro juvenis blandè alligatus est, petulantissimæ mulieris compta facies, libris & picturis ad nocendum longè pestilentior, castissimis illius oculis sese impudenter ingessit. Hîc, audire aut aspicere; hîc tangi aut tangere, extremi res erat periculi. Ad fallendos oculos forma, ad inducendum animum verba incitabant compositissima. Et quid societate hâc poterat esse periculosius, quàm solum à solâ sic deprehendi? Vicit tamen, vicit

A NICETAS universa hæc incontinentiæ invitamenta. In lectulo delicatissimo, etsi vinctus, minimè tamen otiosus, voluptatem paratissimam penitus exosus, ad pictam supra omnes imagines feminam neutiquam curiosus. Ad omnes oculorum illecebras cœcus, ad mellitos verborum globulos surdus, Venereæ hujus societatis fortissimus adversarius, invictus, inexpugnabilis. Quia ergo Incontinentiæ tela, quibus expugnare solet, incassum ceciderunt, arma etiam, quibus solet jugulare, frustra fuerunt. Recordarisne, Ædesime; quos Incontinentiæ statuerimus *Effectus*? & hi arma sunt illius, quibus, quos expugnarit, necat. Primus ergo Incontinentiæ *Effectus*, corpus viribus; Alter, crumenam numis exhaurire: Tertius, animum occidere: Quartus, ingenium hebetare: Quintus, famam inquinare: Sextus demum, virtutes omnes extirpare. Atque de his, etsi strictim & ordine nonnihil inverso, prout versiculi suggerebant, jam egimus.

Nunc mensa & prandium nos vocat: Adesdum, meus hodie conviva eris, sed non asymbolus. Tres tibi quæstiunculas ponam, quæ à proposito sermone, simul & à mensâ non abhorreant. Prima erit: cur Apiculæ volucres innubæ, & virgines aviculæ, Cereris famulæ vocentur; quos illæ flores non tangant, quos homines non pungant, quo flore maximè gaudeant; quo etiam spectat quid mel virgineum, quid charta virgo, quæ virginea sit membrana? ÆDES. Num hæc una est quæstio? PARTH. Una, sed conglobata. Altera: quæ herba & oculos acuat, & Castitatem; & quæ avium tam vivæ quàm mortuæ, seu, tam naturâ suâ quàm esu nostro, sint castissimæ, & quid apud homines religiosos lactuca & hordeum, quotidiana pænè fercula sibi velint? ÆDES. Ut video, mille me quæstionibus petes. PARTHEN. Ne diffide: reperiemus responsa. Postrema, quæ, rerum delicatissimæ, quæ irreparabiles? in utroque ordine numerabis jam præscisco Virginitatem. Eamus: nisi tu B Chamæleon sis, & aëre vivas. De ceteris, jam pransi colloquemur.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Geminus NICETÆ *Benedictus, Illustrissimo itidem facinore.*

PARTHENIVS. In Sanctuariis Mithridatis maximi Regis devicti (Plinius memorat) Cn. Pompeius invenit in peculiari commentario, ipsius manu compositionem antidoti, è duabus nucibus siccis, ficubus totidem, & rutæ foliis viginti, simul tritis, addito salis grano: & qui hoc jejunus sumat, nullum ei venenum illo die nocturum. Satis veneni congessimus ante meridiem. Vis, Ædesime, huic suum etiam antidotum quæramus? ÆDES. frustra hoc rogas? epulis tuis satur sum, nondum tuis verbis. Pertexe telam, mi Partheni, quam orsus es. Venena nosse, te auctore didici: discam etiam nosse obsistentia venenis pharmaca. Tu mihi Mithridates sis. Marsos, Ophiogenes, Psyllos terrori serpentibus fuisse, narrat idem Plinius, & tactu ipso suctuve medico levasse. Anguis est Incontinentia, fœcundissima veneno, & quos non icit Partheni? è Psyllorum familiâ te virum præsta, & ictis aut iciendis tactu medico succurre. PARTH. blandè cogis. *Lib. 25. nat. hist. cap. 6.*

Ergo progrediamur sermone cœpto, & jam alterum à NICETA exordium ducamus, cui nemo non acclamet.

Vicit

Vicit NICETAS; exultet, triumphet NICETAS. A Quod Seneca de suo Mutio, ego verius affirmarim de NICETA nostro: Confecit bellum inermis ac mancus, & linguâ truncâ totum Veneris exercitum profligavit. Vicit. ÆDES. Vicit excellentissimè; transcendit pænè omnem laudum nostrarum apicem: inimitabilis est. Et quis talem pugnam expetat, ut talem coronam referat? nil periculosius, quàm sic pugnasse; nil tamen etiam gloriosius, quàm sic vicisse. Parem, puto, NICETAS in hoc neminem habet; facinus illius est incomparabile.

PARTH. Sed habeat parem, conferri cum illo possint alii, hoc ipsum illius laudi accedit, quòd sic pugnarit, ut & alios ad similem pugnam animarit, & pugnare docuerit exemplo. Benedictus, magnus ille sanctissimæ familiæ Patriarcha, post NICETAM felicissimè pugnavit. Hostem ex adverso stantem, & quem oculis designaret, non habuit; seipsum vicit; Cupidinem triumphavit, quem non vidit. Vis narrem & hoc prælium? ÆDES. Et nisi sponte animi faceres, conarer cogere. Tu perge modò; quò diutiùs hæc audio, hoc avidiùs. PARTH. Neque Benedictus sine sanguine pugnavit, in hoc pænè superior NICETA, quòd non os solùm, sed omne corpus cruentarit, magnanimo voluratu per spinas. Et quæso liceat per te, Ædesime, pugnam hanc Benedicti, penicillo paullò morosiore depingere.

§. I.

SEd antequam gradum promoveam, nonnemini satisfaciendum censeo. Quid? (dicat aliquis) viro sceleris tam puro, vitæ tàm integro, aries tam impurus insultet? Benedictum etiam spurcus Cupido lacessat? repugnat hoc tam sublimi sanctimoniæ. Imò propugnat hoc tam sublimem sanctimoniam, quæ nunquam fuisset tanta, nisi sic fuisset tentata. Ne mireris, ô bone; & si nescis, vel à prisco scriptore hoc disce: *Hos itaque Deus*, inquit Seneca, *quos probat, quos amat, indurat, recognoscit, exercet: bonum virum in deliciis non habet: experitur, sibi illum præparat. Quid miraris, bonos viros, ut confirmentur, concuti? non est arbor solida, nisi in quam frequens ventus incurrit: ipsâ enim vexatione constringitur, & radices certiùs figit.* Et cujus virtus sine adversatio non marcet, lacessita verò multum sibi adjicit; erigitur cùm tangitur, & impellitur: omnia adversa exercitationes putat.

Adversa probant virtutem.

Talis Benedictus, qui molliter habendus non fuit, quandoquidem in tantum belli ducem eligendus. Deinde, bella hæc & rebellionem carnis, vetare quî possumus; non magis quàm Pandari sagittam Menelaus arcere, quam ille furtim & à sociis tectus immisit. Et quamdiu duæ illæ partes, animus & corpus, junctæ concordiâ quadam discordi; quamdiu divinæ auræ, moles illa cibo tantum (ut Possidonius) recipiendo habilis adtexitur, tamdiu inter eas malè convenit, utique cum de imperio agatur, aut servitute. Regnum utraque pars exambit. Et magis illa quæ non debet. Terra attollere se supra ignem suum conatur, & cœnum hoc supra cælum. Hinc in homine dissidia, turbæ, & velut assidua quædam velitantium inter se partium pugna; cui Duces & Imperatores, *Ratio* & *Opinio*. Illa pro animo, & in animo: hæc pro corpore, & in eo pugnat. Sensit hanc pugnam & Benedictus, quia homo, quia mortalis, quia unus ex nobis. Sed sensit, non consensit: deprehendit intestini belli motus, sed nec è statu suo excessit, nec trepidus se vinci permisit. Stetit, pedem contulit, manus conseruit, & contra seipsum vires suas expertus est, quæ nunquam certam dare fiduciam sui possunt, nisi plurimæ difficultates hinc & illinc irruerint. Sic verus animus & in hostis sui arbitrium non venturus, probatur: hæc ejus obrussa est. Videte ergo mihi quomodo Benedictus contra Benedictum, hoc est, seipsum pugnet: prælusionem attendite.

§. II.

ADest avicula, sed nigella, & quales in Plutonis caveâ sunt. Adest ex Orco submissa, tanquam una ex velitibus, & quæ prælio exotsum daret, docta priùs à nigro illo magistro, qui ipsi Stygium AVE expedivit. Exequitur ergo quæ jussa, & vices suas bellè fungitur. Vultum viri sancti circumvolat, alis decorè remigat; & nescio quid blandum susurrat. Blandiri eam diceret, quæ insidias struebat, jugulum & salutem petebat. Pergit illa & circa Benedicti caput, assiduo volatu auram circinat. Corvum crederes qui esurienti Thesbytæ Cererem deportarat. Nec sese ingerere cessat vel invito, adeò ut manu capi posset; sed cruce, quam manus benè cauta efformarat, cedere cogitur, & in infernas caveas, unde subvolarat, remeare. Pugnam finitam creditis? nondum cœpit. Anteludium hoc fuit & initium pugnæ: lusoriis tantùm telis ater ille cornicen pulsus, & non- B dum vulnus, neque vera congressio: puræ solùm à ferro hastæ, ut olim, & obtusi gladii in auras jactati. Jam primùm decretorios stylos & pugnatorios mucrones cernetis, & à ludicris transitum ad vera & *versa* arma.

Corvus S. Benedictũ tentat.

Vix avolavit illa Cocyti merula, cùm Acherontis Imperator classicum canere, omnem Veneris exercitum convocare, inflammare in prælium, instigare in Benedictum: illatam sæpius ab illo injuriam exaggerare, prædicare suorum vires, Benedicti extenuare, omnes dolis & fraudibus armare, tandem amandare, & victoriam polliceri. Ruit immunda phalanx ipsa Cypride duce, & facibus Avernali sulphure stipatis casti pectoris mœnia it expugnatum. Ah, Benedicte! in te vadit pedes iste Venereus, ni validus occurras, victus es, plures in te convolant Cupidines, quàm olim Arcesilaus circa marmoream leænam effigiarit. E poësi hoc natum putas, Ædesime, & unum aliquod è ceteris figmentis? Rem dixi, de modo quo dixi, non laboro, nec aliud sa- C cri codices loquuntur, qui sæpe plures cacodæmonas (quid ajo?) legiones totas in unicum hominem immissas asserunt. Et certè in Benedictum non ab uno tantùm impetus; acies totæ in illum vibrantur pugnasse. Adeò enim faces illas tartareas sensit, adeò pectus exæstuavit flammis non puris, ut vix ampliùs durare sibi visus, contra tam latè populans incendium. Et propè fuit ut loca illa deserta desertum iret, & in urbem rediret.

Mox cacodæmonum agmẽ cum libidine oppugnat.

§. III.

SEd adest auxiliatrix manus, & qui voluit Benedi- Ille se con-
ctum impugnari, expugnari vetuit. Adest Numen tra animat,
& animum fatiscentem in prælium restaurat. Mox ipse Divus recepto animo, & quasi aquâ è languido refocillatus, semetipsum affatur, &: Benedicte, inquit, cedis? & potior tibi fugacissimæ voluptatis umbra quàm cælum, quàm Deus? nec exitum spectas? quò ruis? hæc olim polliceris, nempe cessurum voluptati, quæ pænè D antequam venit, aufugit. Tam vile tibi cæli præmium? tam jucunda inferorum incendia? ubi robur? ubi per tot annos sapientiæ meditata studia, ubi ille animus, qui possit dicere: *si fractus illabatur orbis*, non expavescam. Et quæso; pudorem longâ inediâ, crebrâ insomniâ, multâ tolerantiâ adhuc servatum, momento perdes? Non ita. Et tu pecus (carnem suam compellat) hæc affectes contra rationem, contra leges, contra Deum? hæc in me cudas pericula? tu me hosti prodere, cælo extrudere, infero draconi glutiendum objicere? mercedem feres, ne dubita, te dignam. Mulceberis: & curabo ut hodie bene tibi sit. Dum hæc fatur, obliquos utrimque secus dimittit oculos, & arma circumspicit, quibus in rebellem carnem vindicet. Et en tibi, proximè circumspicientem densi spinarum nexus, & crudele sentetum, quod sine contactu sauciet vel tantùm spectantes oculos. Et bene est, inquit Benedictus, etiam de le-

ctulo tibi provisum, mea Caro; blanditer per illum voluraberis: quin ergo te, dignam hoc toro, molliuscule illic repono?

Et nudum spinis involvit.

Primi quidem in omnibus præliis vincuntur oculi: & sæpe priùs fugæ quàm pugnæ locus quæritur. At Benedicti oculi etsi dumorum aspectu pavidi, non tamen fugitivi. Neque ullus cunctationi locus in eo consilio, quod non potest laudari nisi peractum. Mox enim Benedictus, post amarulentos in carnem jocos, piè iratus & sanctè crudelis, vultum asseverat, virum se gerit, & laciniis devestit, neque latus obdit, ut olim pugiles, sed toto corpore ad vepriumictus expositus, nullam partem spineto interdicit. Et videte quàm non hæreat, quàm secum non multa putet, quàm sibi non ignoscat: Melius est, inquit, corpus ardeat quàm animus; laceretur illud, quàm iste. Vix hæc fatus, inerme corpus & nudum, hilari jactu in horridum dumetum præcipitat, & sacros artus horrentibus undique paliuris fortissimè induit. Currunt ex omni parte cruoris rivuli, & virides spinarum gladios liberàliter purpurant.

§. IV.

HVc jam oculos, & spectate mihi purpureum corpus in mucronato hoc lectulo. Huc & aures, non quæ lamenta & questus, sed quæ herois invictas voces audiant & adorent. Jacet inter spinarum scorpiones; non lacrymat, non ejulat; nec ingemit quidem. Sed ipse sui tortor & spectator, quod olim gladiatoribus Romani: *Repete ictum, repete*; hoc ipse sibi acclamat, & suæ voci obsecundans, transfixa membra magis versat, & quasi extricando se laboret, altiùs intricat, sentésque toto & profundo corpore admittit, & nova vulnera infligit, sive ampliat antiqua. Nec satis. Corpus quoq; vepres, etiam verba lancinant: Jam, mi care aqualicule, inquit heros, jam volutari licet & satiari. Explica tenellos artus, amplexare hos flores, & petulantiæ tuæ hîc indulge, quantum satis. Tandem uti solebant Quirites victo gladiatore, exclamat, *Hoc habet*.

Ah, Benedicte! (seu quid triumphis ingemisco?) ô magne athleta! jam tibi licet vocem illam emittere: *Vici*: & quidem victores gentium, ardores pravos. Et tu ille sapiens es, qui licet uratur, crucietur, in Phalaridis tauro sit, dicat tamen: *Quàm suave est hoc: quàm hoc non curo: beatus sum*. Hæ voces in ipsa officinâ voluptatis auditæ; cur ergo incredibiles sint apud eos qui virtutem colunt? Quàm bene Seneca: *Licet corpus, plenum bonâ conscientiâ, stillet; placebit illi ignis, per quem bona fides collucebit*. Verè

Lætius est, quoties magno sibi constat HONESTVM.

Et Christianus Doctor hæc consignans Ambrosius: *Non frangitur*, inquit, *sapiens doloribus corporis: sed etiam in erumnis beatus manet*. Etiam & tu Benedicte: imò beatus non mansisses, nisi quam sibi corpus beatitudinem fingit, abjecisses. Vicisti peccatum, quia transtulisti incendium. O rubi, nulli minùs quàm Benedicto erubescendi! vos Veneri pudorem incussistis & ruborem: illa in rubis victa, quæ rubos venerat satûra. Flammas ex Idâ tulit in Cassinatem, sed flammis pulsa est; æstuabat in voluptates Benedicti animus, sed hîc æstus urticarum incendio repressus. Sentibus impunè licuit venas rimari, ne mersa visceribus libido, penitus medullas sorberet.

§. V.

FIngit Theocritus impurum Cupidinem ab apiculâ punctum, flentem ad Cytheren rediisse, & voces illas: Perii, mater, occidi; sæpius iterasse. Quàm veriùs ego; Cupidines omnes quotquot Benedicto insultarunt, à suo victore discessisse, nec sine amaro ploratu. Et hoc illud è carduis vallum est, in quo vir sanctus hostem suum, seipsum exarmavit; sanguinem suum senticeto gustandum propinavit, triumphavit Venerem, turpémque ignem frigere jussit. Sic miles iste vulnerato corpore animum reddidit invulnerabilem; incendium non quidem evitavit, sed mutavit; mentem servavit, cùm calcavit carnem. Quod si huic pepercisset, tyrannus fuisset in illam. Vulneribus ergo vulnera persanavit, & flammis restinxit flammas. Iracundis tribulorum manibus corpus objecit lacerandum, ut ab uredine integrum servaret animum. Quod si noluisset esse saucio corpore, fuisset animo; & hunc non effecisset sanum, nisi prius insanum illud. Mirum & novum sanandi genus, sanitatem amittere; & ô novum artificium lucrandi, jacturam facere! quamvis hîc nec jactura quidem, nisi luti sanguine mixti, Corporis. Et sit damnum, corpus hoc, quod, Solone teste, cùm oritur, putredo; cùm vivit, bellua; cùm moritur, vermium esca est: sit, inquam, damnum, hanc belluam, an escam belluarum, lædere: quantulum hoc est, & quàm nihil præ victoriâ quæ ex hoc nascitur? Bis vincit, qui se vincit: neque pulchrior, addo, neque opulentior est victoria, quàm de seipso. Innumerabiles sunt qui urbes, qui populos habuere in potestate, paucissimi qui se. Neque mihi jactes ustulatam dexteram tuam Scævola. Facesse: talis actor non fuisses, nisi tales spectatores habuisses. Benedictus, Nicetas, sexcenti alii, teste cælo, spectatore Deo, & solo non aspirarunt gloriam, sed profligarunt: tantò illa digniores, quantò minus esse voluerunt. Ite Mutii, ite Lucretiæ, vos violentas vobis manus attulistis jam violatæ: nostri hi athletæ ne violarentur. Non disputo, quo jure sibi vitam eripiat, qui non dedit. Benedictus, Nicetas, alii, servarunt vitam, vel rectiùs, vivam mortem membris intulerunt, ut animi mortem effugerent, tantò clariores cunctis aliis, quantò fortiores. Secum luctati sunt; spinas & supplicium sibi attemperarunt; pigrum illis visum sudore acquirere, quod possent sanguine. Verè petierunt

——— *pulchram per vulnera mortem:*

mortem ajo, non corporis, sed Cupidinis impuri; mortem omnium vitiorum. Viam ad cælum non voluptariam, non stratam rosis, non quæ plano pede aditur, sed dumis asperam ostenderunt: nec ostenderunt solùm, sed iverunt illam, pervenerunt per illam, quò plerique cupiunt pervenire, non ire. Sinitur nimirum per blandimenta corpus valescere, languescere animus. Vegetandus est hic, frænandum illud. Atque uti pugio vetustate obtusus asperatur saxo, & mucro ardescere jubetur: sic corpus sæpe quò non vult, stimulis adigendum. *Turpe certè est comitatui, ut rectè* Tacitus, *virtutem principis non adæquare*. Factum Benedicti aut Nicetæ admiramur? & imitari possumus. Neque ulli, Jobo sic proclamante, missio priùs indulgetur ex hac militiâ, quàm è vitâ. Inquietus puer est, imò ipsa inquies cæcus ille Deus, quietos tamen & cæcos ferit, aut feriendo cæcos facit. Impia sagitta Benedictum tetigit, non prostravit. Infamem sibi repulsam tulit, telúmque retulit retusum, imò fractum, & pro victoriâ lacrymas habuit & pudorem, qui illum extorquere voluit. At nimium durum est, inquis, rubos insilire, membra spinis amicire, excire sanguinem. Vis leviora? *Aude hunc hostem ferò fugere, & vicisti.*

CAPVT II.

Pugna NICETÆ *& Victoria Epicis descripta.*

ÆDESIMVS. Illustrissima prorsus fuit, & hæc Benedicti de seipso victoria. Sed nescio quid majoris admirationis habeat, si vincat undequaque victus, quemadmodum vicit NICETAS. Benedictus cùm pugnare

pugnare cœpit pugnam illam, liber fuit & solutus, nec in eo tam bulliens juventæ sanguis, neque ulla tunc ei femina blandientes manus injecit, sed nec ulla suis oculos illius ussit; nulla tunc impudica Siren illius aures vulneravit; omnis hostis arietavit in animum. At contra NICETÆ & oculi, & aures, & manus, & nares, & quidquid in NICETA vixit, pænè priùs expugnatum fuit lenocinio Voluptatis, quàm NICETAS arma circumspiceret. Vinctus, ligatus (obstupesco!) ab hoste oppressus undique, vincendi spe præcisâ, vicit tamen, &, ausim dicere, plura potuit quàm posset. De milite Lusitano qui dentem pro plumbeâ glande in hostem bombardâ excusserit, legi: qui linguam dentibus præsectam in hostem blandissimum expuerit, nec legere me memini, nec audire. Et quis unquam suo sanguine pro armis usus? mirabile certamen, in quo hostem conspuisse vicisse fuit: mirabilis catapulta quæ ore potuit abscondi: mirabilis Castitatis triumphus, quem cruentum linguæ frustulum obtinuit. PARTH. Mira prorsus, ter mira hîc pleraque omnia, & nescio an in omni Romanâ, Græcâ, Barbarâ, Christianâ historiâ, quidquam huic par inveniatur. Et hoc mihi etiam puero stimulos addidit, hanc NICETÆ pugnam metro & numeris includere. Placet audire? aut potiùs tu lege, audiam ego. Carmen generosi & sani coloris ne expectes; à discipulo scriptum scias, non à magistro: Lege.

EGóne tanta animos subigit vesania nostros
Castra movere foras, aliósque invadere fines?
Arma domi bellúmque pati, atque in mœnibus hostem?
Hinc movet Idalias in nos Cytherea phalanges,
Inde Cupidineis irrumpunt agmina peltis.
Ergo age quisquis adhuc desudas integer almæ
Virgo pudicitiæ, Castúmque tueris honorem:
Sub mea signa veni; certam victoria laurum,
Certa trophæa dabit: solam ne desine pugnam,
Ingé, hostes ferus esto tuos: ego bella docebo
NICETÆ, vires Deus ingeret, arma voluntas.
Hic matutino surgebat nobilis ævo
Flosculus, atque alias suavem spirabat odorem
Ante rosas: nam Christe tuis nova plantula in hortis
Eviruit, gratam redolens è virgine nardum
Pectore, cùm toto diffusus in ore niteret
Integritatis honos, & pulchro in corpore virtus,
Divaque Partheniis regnaret gratia libris.
Quid memorem verno concluſum flore virilem,
Cœlestémque animum? ipse suis excelsior annis
Ibat, & ingenio præsignis, & indole clarus,
Nec pietate minor; felix cùm fortè procaces
Non premerent oculi; jam nunc afflata malignè
Vritur adversis rosa fragrantissima ventis.
Quippe ambire omnes, omnes ardere decorem,
Admirari oculos, castissimáque ora tueri;
Denique pejus amare, placet puer omnibus, uni
Displicet ipse sibi, vúltque insontissimus uni
Posse placere Deo, rosa & esse, & nulla videri.
Mox ciet infernas tanta hæc constantia turmas
Cocyti vulgus formidatámque Megæram:
Sicine felicem patimur florere juventam
Quam comitatur amor, quam fama & gloria vestit?
Nicetámne meis non posse occumbere telis?
Cepimus imbellem, si dulce ligámen amoris
Vertimus in laqueos; annis, & viribus infans,
Ingenio puer est, Stygiis aptissima technis
Materia, & nostræ leges haud incommoda prædæ:
Ipsa ego flammabo Veneres, ego Cypridis arcus
Ipsa venenabo, nec bellum imbelle movebo.
Dixit: & effræni tumefacta libidine terras
Invehitur, blandúmque serit Dea sæva venenum;
Hinc clandestinas ductura in prælia turbas,
Hinc Paphios raptura greges. Postquam agmina certo
Effudêre loco Cyprias, denso imbre, sagittas:

A *Heu mihi! quæ pugnæ facies? uno impete lenæ*
Lenonésque ruunt castum expugnare pudorem.
Ipse etiam Decius certat, rabidúsq; rebellem
Aggreditur furiis, & scortum in virgine quærens
NICETAM insequitur, NICETAM morsibus angit.
Qualis odorisequus Spartanâ è gente Melampus
(Siqua fames augusta vocat, dominúmque ferinæ
Delicium invitat) densis erraticus antris
Militat in prædam, strictóque minatur hiatu:
Sic Decius rictu NICETAM attentat avaro
Exanimare; iris laudes, & laudibus iras
Suggerit; hinc blandis juveni sermonibus instat,
Inde metu, tumidáque Iovis, ceu fulmine, intrâ.
Iam tua virgineæ tam rara encomia miles
Deplorata videntur, & intermortua famæ.
Protinus in plumam, lecto religatur eburno,
Sardanapale tuam, vincitúrque inter odoras
Membra supina rosas, & serica texta tapetes:
B *Vincula virgineas nectunt bombycina palmas.*
Ferrea sint, clamat, vel sint adamantina: porrò
Mollis oloriuis fulcitur culcitra plumis.
Eheu quàm malim vitreis incumbere testis!
Hortus erat variis vestitus honoribus, olim
Ante Semiramios fortunatissimus hortos;
Sive locum, seu dona loci tuearis, amœno
Pervius aspectu, roseis huc gratia gemmis
Nimpharúmque chorus, Venerúmque exercitus unam
Devenere domum; vivis argentea pratis
Sidera resplendent, & mollis amaracus albis
Crimitur violis, rubras nova lilia lambunt
Intermixta rosas, suavíq; fruuntur amomo.
Hic passim pingues Panchaia nutrit odores,
Totáque mellisluis interviret Hybla rosetis;
Purpureas Narcissus opes, Hyacinthus eburnas
Certatim ostendunt, & grato errore duellant.
Haud procul arboreis illudit blandula scenis,
C *Et pariter dulces obsibilat aura susurros.*
Passim hederæ serpunt, gravidæq; in collibus uvæ
Maturantur, & arboribus circum intexuntur:
Celsior erectam contrà decertat olivam
Cedrus, odoriferam diffundit amygdalus umbram:
Garrula quas inter ludentibus undula lymphis
Ambulat, & querulos collidit rore lapillos
Ductus aquæ dulcis; nec soli sacra palato
Fistula, demissis stat pervius humor ocellis.
Hic Zephyriq; Euriq; jocos, hic bella Favoni,
Æstatisq; domos, & veris regna videres.
Heu loca grata aliis, soli loca iniqua Pudori!
Quippe ubi NICETAS blandis cum fraude catenis
Ductus in hortenses prosternebatur odores;
Continuè totis florum lascivia castris
Militat in juvenem, & malè sano corpus amomo
Afflat odoriferi redolens fragrantia lecti.
In scelus aspirant auræq;, & stridula tortis
D *Flumina vorticibus, pictis erratica rivis.*
Quid facies tanto miles fortissime bello?
Arma, aciémque vides in te conversa; sed arma,
Heu nulla arma vides pro te! quæ machina blandas
Abrumpet pedicas? quæ vis bombycina franget
Vincula farta dolis? nullo manus obvia ferro est.
Fune ligata manus Samsonis robur haberet,
Rumperet irato fallacia fila lacerto:
Non habet, & propriis exuta eluditur armis.
Porrò ubi mentito juvenis diademate vinctus,
Et prope victus erat, petulanti femina vultu
Insuper adrepit, stygiæ non degener hydræ
Femina, lascivis importunissima verbis.
Monstrum horrendum, ingens, tot sanctæ spicula menti,
Quot mala verba jacit: nunquam sic flamma noceret
Missa oculis Basilisce tuis, quàm mollia lenæ
(Heu scelus!) alloquia; occultum malè fœta venenum

Parturit, & præsentem inspirat vipera mortem.
Quid facis infelix? quibus amolire malignam
Pestem armis? quâve arte feram certabis in hydram?
Nulli adeò extremo sterit intermortua bello
Quàm tibi libertas; hem ludicra pascis inanes
Fabula Syrenes, & nulla relinquitur orbæ
Virtutis species: oculos aperire, perire est,
Et laqueum reperire oculis: hos claudere, frustra;
Vtraque recluſa est auris; satis ampla veneno
Ianua femineo: nec ceram pauper Vlysses
Extremum medicamen habet; nec carcere vinctæ
Auribus auxilium spondent, & opercula palmæ.
Nulla manus pugnis, nullis pes calcibus hostes
Proturbare valent; ipsi inter byssina sudant
Vincula, compedibus ceu luctarentur ahenis.
Desperata tuæ juvenis castissime dixi
Serta pudicitiæ, tantisq; his molibus unum
Expugnari animum & Cypriis succumbere telis.
Non ità Romano vecors homicida duello
Angitur inter aquas, gemmis dum morsibus urgent
Et canis & serpens, cristatóque addita gallo
Simia: majores (olim impenetrabilis) hostes
Sustinet integritas, nec spes super ulla saluti.
Quidquid agat (cane pressa fera est, indagine cincta)
Frustra agit, Ionio passim puer imminet arcu,
Atque Cupidineis admixta venena sagittis
Proximus intorquet: solùm victoria plausum
Hactenus expectat, magnáque Venus fruitur spe.
Iámque suo jactat sese lasciva theatro,
Lethesque canit versus, & carmine dirum
Non ignara mali celebrat victrix Hymenæum.
Atqui inconsultum mulier sine fronte triumphum,
Turpis Erynnis agit, nam quæ vicisse superba
Crediderat, victa est, dubiâ prope fessus arenâ
Nobilis athletes cælo tutore secundum
Repperit auxilium, reperit quâ victor iniquam
Arte triumpharet lascivo pectore lenam.
Námque ubi vicinis obseptus ubique periclis
Iam dare jámque manus, mox cogebatur inermes:
Quin, ait ipse sibi, prorumpis, & arma requiris
Læse pudor, dabit arma dolor, dabit arma voluntas.
At frustra in vinclis gladium quæsiveris, unam
Fortè tibi teneris non fascinat improba filis
Linguam mollities: ergo hac pudor utere linguâ
Pro gladio quocunque potes, tibi major honestæ est
Cura pudicitiæ, quàm vanæ gloria linguæ.
Dixit, & admorsam generoso vulnere linguam
Demetit, inq; lupæ turpem vomit oscula frontem,
Oscula sanguineo effrontem pingentia rivo:
Macte animi juvenis, magnæq; amplissima famæ
Materia, & sanctis nostrorum annalibus unus
Annumerande ducum, stygium qui viribus hostem,
Et Phlegethontæos tanto in certamine fumes
Invicto rupisti animo, qui talibus ausis
Partheniúmque decus, libertatémque perennem
Servasti innocuam, doctus pro fœnore vitam
Virgineo posuisse tuam: tu spicula torto
Librasti nervo, faucesque fuere pharetra,
Lingua sagitta fuit, Paphiiq; diremptio belli,
Imò corona fuit, tanti fuit ansa triumphi.

ÆDES. ô NICETA! ô Victor glorioſiſſime! qui omnibus retrò ſæculis obſtupeſcendus, in omnem poſthumam memoriam omni pòſtævo colendus & venerandus, omnium vocibus es decantandus.

Sed, ain' tu hoc carmen diſcipuli? cras credam, hodie non. In os, mi Partheni, te laudare non cogito, ne, palpem. Somniaſti feliciter in bicipiti Parnaſſo. PARTHENIVS. Mittamus hæc ſomnia, & ad rem redeamus. Nemo noſtrùm NICETAS erit, ſi ſciamus ſolùm, in hoc Circo viciſſe alios, niſi & artem calleamus, quâ & ipſi vincamus. Diſſeruimus ſuper *Invitamentis* & *Effectibus* Incontinentiæ, reſtant *Antidota*. Tenes bellos illos & rotundulos verſiculos: ſed non tales Naſoni aut Maroni, ſunt iſti:

A

Lectio, Flagra, Preces, Confeſſio, Lympha, Labores,
Portarum excubiæ, Chriſti præſentia, Pœna.

Ne videamur, ut jam ſuprà monebas, Arabicè loqui, voces ſingulas exponamus. Hîc omne Incontinentiæ pharmacum, velut in nuce Ilias continetur: Ordiamur.

CAPVT III.

Primum INCONTINENTIÆ *pharmacum,* LECTIO SACRA.

PArum erit, Ædeſime, libros impuros amoviſſe, niſi & meliores ſubſtituamus: nec virtutis eſt, noxia non legere, ſi profutura ſpernamus. Piorum libellorum lectio, tam utilis, quàm neceſſaria eſt. *Cùm oramus, cum Auguſt. in*
B *Deo loquimur; quando legimus, Deus loquitur nobiſcum.* Lectio ſacra pharmacopolium eſt, è quo ſuam cuique vitio medicinam petamus. Conciones, ſtatis dumtaxat, Lectio pia & non niſi feſtis diebus nos erudiunt: à libris, taciturnis ſit frequens his concionatoribus, quotidie doceri poſſumus, imò debemus. Segetem non colliget, qui per plures hebdomades, unam alterámve tantùm ſpiculam infert horreo: nec multum pietatis addiſcet è libris, qui eos vix ſæpius quàm menſtruâ lectione conſuluerit. Quòd ſi ſimplici vice parciùs, ſæpius tamen pii aliquid legendum eſt. Ægrotis in hoc non abſimiles ſumus: ne bibant illargiùs uno ductu, jubentur frequentiùs bibere. Ita nos non multa ſimul ingeramus, ſed multum. ÆDES. Hoc non ſatis aſſequor. PARTHEN. Brevi explicatiùs id tradam. Hoc jam ago, crebram, imò quotidianam lectionem ſacram eſſe utiliſſimam.

D. Bernardus, elegantis ingenii, & admirandæ doctrinæ antiſtes, multa illuſtria, quædam etiam pænè profuſi-
C divina ſcripſit: nullo aiunt magiſtro uſum: ſolâ precandi & lectitandi aſſiduitate, ad hoc eruditionis culmen aſcendit. Ut legeret, intelligendi fecit cupiditas; ut intelligeret, oratio impetravit; ut verò impetraret, quid niſi vitæ ſanctitas promeruit? Sic cupiat, ſic oret, ſic & vivat, qui ſic proficere deſiderat. Soli ferè lectioni ſacræ debemus duos illuſtres Patriarchas Dominicum & Ignatium; quorum ille ſanctitatis ſuæ primordium, Collationibus Patrum; iſte Vitis Sanctorum jure adſcribat. Utrumque non mutavit tantùm pia lectio, ſed alios fecit homines.

Multis

Audierat Magnus ille Antonius, ex Evangelio legi: *Vade, vende quæ habes & dà pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me.* Hîc ille cæleſti oraculo ſibi *Matt. 19. verſ. 21.* hoc dictum interpretatus, mox rebus caducis æternum Vale dixit, & Mundum res ſibi ſuas habere juſſit. Illud ingenii miraculum Auguſtinus, Auguſtinus certè nunquam fuiſſet, niſi talis eſſe cœpiſſet à Sacrâ lectione.
D Ipſe de ſe teſtis: *Sentiebam*, inquit, *me ab iis teneri* (vitæ ſuæ ſordes accuſat) *& jactabam voces miſerabiles: quamdiu, quamdiu, cras, & cras? quare non modò, quare non hac horâ finis turpitudinis meæ? Dicebam hæc, & flebam amariſſimâ contritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicinâ domo cum cantu dicentis & crebrò repetentis quaſi pueri, an puellæ, neſcio:* TOLLE, LEGE: TOLLE, LEGE. *Lib. 7. Confeſſ. cap. 5.*

Nec diſtulit; arripuit ſacrum codicem, aperuit, legitque quò primum conjecti erant oculi: *Non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione? Sed induimini Dominũ noſtrum* JESVM *Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriis.* Hîc legentis pectori lux admiranda ſeſe infudit, & prior Auguſtinus eſſe deſiit; ubi novus cœpit. *Ad Rom. cap. 13. verſ. 13.*

O quoties otioſis illis fabulatoribus occinendum hoc ipſum: TOLLE, LEGE: TOLLE, LEGE. Libellum pium arripe ſomniculoſe ceſſator; inſpice, lege aliquid, oſtende ſis

de sis te oculos nondum perdidisse. Quid totos dies A vanissimis colloquiis comburis.

§. I.

COmmendat sacra pagina quæstorem Candaces Æthiopum Reginæ, ab industriâ sacræ lectionis: *Act. cap. 8. vers. 38.* *Et revertebatur sedens super currum suum, legénsque Isaiam Prophetam.* Mirantur Chrysostomus & Hieronymus, *Chrys. hom. de Lazaro. Hieronym. epist. 130. ad Paulin.* tam pium tamque sedulum legendi studium: En, ajunt, homo barbarus, distentus curis, septus undequaque negotiis, cogitationibus innumeris involutus, legebat tamen, & quamvis non intelligeret quem legebat, nihilominùs tamen legebat, idque in viâ, in curru. Si talis in ipso itinere, qualis in quiete domi fuisse credendus est? Diligentia in pia lectione. Nec defuere Principes, Reges, Imperatores, qui hanc ipsam viam præiverint illustri exemplo. Nota est Theodosii Imperatoris Junioris vigilantissima lampas, quam *Niceph. l. 14. cap. 3.* adeò artificiosa concinnavit manus, ut certis libramentis monita motáque suum ipsa sibi pabulum sufficeret, B nec alienas vocaret manus, quæ oleum affunderent, sed ad domini sui pervigiles lectiones non interruptâ serviret flammulâ. Noluit, lectionis studiosissimus Princeps, ulli suorum famulorum somnum frangere, qui suum sibi in multam sæpe noctem omnino adimebat. Alphonsus Aragoniæ Rex, non minùs sacræ lectionis avidus, utrumque Testamentum, vetus novúmque, quater decies (repeto) quater decies, neque cursim aut obiter, sed presso vestigio, & unà cum commentariis evolvit. Quid nos, Ædesime, quid simile præstamus? in Regum & Cæsarum manibus sacros codices spectamus, & nos otiosuli, tot bonas horas tam malè perdimus, quas utilissimè lectioni piorum libellorum impenderemus.

Scripsit Magni Antonii res gestas Athanasius, ille Utilitas inde percepta. per Orbem, Christi causâ, exul & profugus. Legit *Lib. 8. confess. c. 8.* hoc scriptum & Augustinus, atque alto spiritu de eo id pronunciavit: *Quid est hoc? quid audisti? surgunt indocti & cælum rapiunt: & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce ubi volutamur in carne & sanguine: an quia præcesserunt pudet sequi?* Ejusdem Beati Antonii vita, duobus ex Imperatoris Theodosii aulâ, sanctiorem vitam persuasit, tam celeri quàm admirabili prorsus metamorphosi. Mens iis erat horas pomeridianas deambulando frangere. Atque dum hi duo apricis vagantur campis, æstui declinando ad monasteriolum egenum deflectunt. Ingrediuntur, pauperrimam supellectilem otiosè circumspiciunt. Hîc alter fortè fortunâ beati Antonii vitam languidâ manu prehendit, aperire, inspicere curiositas suasit: etiam legere cœpit fallendo tempori. Miratur primò, substitit aliquoties, meditatur nonnihil, delectari incipit, paullatim trahitur, sensim inflammatur, eâ demum lectione sic incaluit aulicus hic lector, ut defixis in socium oculis: quæso te, inquit, quid ambiunt universi labores nostri? altius fastigium omnis spes nostra non habet, quàm gratiam Cæsaris, & istud quamdiu? per quot pericula itur ad periculum grandius? Mundi mancipia sumus, & sæpe diaboli Martyres simus, & ubi ætatem, valetudinem, vitam impenderimus vanissimo huic otio, quod inde nobis præmium? Amicus Dei si fieri volo, nunc esse queo. Dixit, iterúmque legere cœpit, arduum quid volvens animo. Tandem exclamat: Abrupi, servire Deo jam statui, idque hâc ipsâ horâ, hoc ipso loco aggrediar. Et ad socium; libétne, inquit, domine, adjungi & imitari? saltem ne adversari velis: non muto. Cui alter: Comes ero individuus; usque sequar te. Cœperunt bene, sanctè perseverarunt, optimè finierunt. Sponsas habebant ambo, quæ mutatione hac admirandâ & ipsæ mutatæ, devotâ Deo virginitate, in cælestes thalamos denupserunt. Hæc tantò credibiliora, quantò testis locupletior Augustinus.

Lib. 8. confess. c. 6.

§. II.

EN mi Ædesime, quid in mentem hominis possit pia lectio. Verissimum est effatum Augustini: *Cum legimus, Deus nobiscum loquitur.* Qui legendo nil proficit, ne dicat, secum Deum non loqui, sed Deum loquentem à se non audiri. Qualis rerum lectio, talis legentium profectus: non tam multa legenda sunt, quàm utilia. Maronem & Ciceronem non ajo penitus abdicandos, sed Thomam à Kempis aliósque scriptores esse miscendos, ne ad Christi tribunal cum Hieronymo Ciceroniani accusemur potiùs, quàm Christiani. Augustinus inter Dialecticos Sophistas diu indagavit verum, quod non solùm illic non reperit, sed in Manichæum etiam delirium incidit; nec ab hoc priùs resipuit, quàm Pauli Tarsensis epistolas legit.

ÆDES. Quos ergo potissimum legendos suades? vix est, quin plurimi adolescentum atque juvenum in librorum delectu graviter errent, neque enim in libris idem esse puto quod in cibis, ut ii plurimum nutriant, qui maximè sapiant. PARTHEN. Rectè sentis; non ad gustum, sed fructum, legendum est, neque ut doctiores inde fiamus, sed ut meliores. Piorum librorum equidem hoc ævo magnus est numerus, & qui in dies auget. Sed en, brevissimum tibi syllabum do eorum librorum, quos ego Adolescentibus, Juvenibus, Viris, præ millenis aliis utilissimos censeo: Qui legendi sint ex libris piis.

I. Stimuli Virtutum.
II. Considerationes de Æternitate.
III. De imitatione Beatissimæ Virginis Mariæ.

Ultimum horum scripsit Franciscus Arias, cujus viri alia itidem opuscula omnia tibi commendo. Sed primus sit, quem primo loco nominavi, *Stimuli Virtutum:* de quo hoc sentio, nescire me quis è plurimis Orbis bibliothecis videri debeat præ isto juvenibus utilior. Ita primus sit iste: ab hoc ad alterum progredere, & illi C fundamento, ÆTERNITATEM impone. Verùm, cùm illos paucos suadeo, non nego alios itidem utilissimos lectu esse, uti sunt, Dux peccatorum Ludovici Granatæ, & ipsius alii eruditi sanè & pii libri; Praxis spiritualis Antonii de Sales; Imitatio Christi Thomæ à Kempis; Vitæ Sanctorum à Zachariâ Lippeloo scriptæ; Zodiacus Christianus de XII. Prædestinationis signis; Horologium Auxiliaris tutelaris Angeli; Ascensio mentis in Deum Roberti Cardinalis Bellarmini; Ejusdem de Æternâ felicitate Sanctorum; Ejusdem de gemitu Columbæ; Ejusdem ars moriendi; Albertus Magnus, vel Jacobus Alvarez de Virtutibus; Lucæ Pinelli pars prima & secunda Operum spiritualium; Manuale Sodalitatis à Francisco Veron editum; Francisci Bruni partes quatuor de Beatissimâ Virgine, Vitâ & morte Christi; Ludovici de Ponte partes sex meditationum. En cumulum, & paucos nominavi: tu selige. Plerosque illorum & levi sumptu emes, & lectione brevi evolves. Ita D fac Ædesime: mei te consilii non pœnitebit. ÆDES. Parebo: sed à te legendi leges etiam expecto. PARTH. Paucas dabo, nec plures, quàm libros. Tria mihi maximè in lectione sacrâ videntur cavenda. Quomodo legendi libri pii.

I. CELERITAS.
II. VARIETAS.
III. VANITAS.

Et ne ænigmata putes esse hæc nomina, explico.

§. III.

PIo Lectori ante omnia, & primò cavenda est CELERITAS. Dixi jam: non multa sed multum legat qui profectum amat. Apage mihi Lectores illos, qui per libros volant, uti gallus gallinaceus per prunas, raptim multa evolvunt, nuspiam insistunt, nihil meditatè legunt. Sacra lectio pensiculata sit, & crebriùs interrupta, ut quod legeris, meditando expendas, & recolendo Edenti nõ voranti.

melius intelligas. Sunt qui non edunt, sed vorant, &, ut de iis propriè Plautus, tuburcinantur, grandes bolos properanter ingerunt, nec mandunt, sed mox deglutiunt. His cibus non tam alimento est, quàm detrimento: ita qui multum ingerit legendo, nihil autem digerit expendendo, vitiosè legit, & cum noxâ. Pluvia est quam Stillam vocant, quæ cælo placidè & guttatim rorante, terram fœcundo illapsu penetrat: nimbus vehemens & sabitus, plerumque parum fertilitatis adfert: ita lectio properata, meditatiunculis non distincta, velut repentinus imber, animum ad fœcunditatem non irrigat, sed obruit & non penetrat. Si quid legis, quod formandæ vitæ magis faciat, patere, obsecro, ut penetret: cogita num ad id temporis talis fueris, num futurus sis talis. Fruſtra legis si non pensiculatè legas.

Et pluviæ stillatim cadenti similis sit pia lectio.

Varietas legenti noxia.

Deinde VARIETAS, in omni pænè lectione improbanda. Ferculorum multitudo multis ceteroqui sanis valetudinem adimit; multitudo pharmacorum plurimis jam ægrotis, vitam præscindit: Sic omnino librorum fastidiosa varietas, solidum profectum impedit. Vagum & instabile quid habet, omnis generis voluminum lectio. Nusquam est qui ubique est; sed nec sanitati conducit remediorum crebra mutatio. Fastidientis est stomachi, multa degustare; quæ ubi varia sunt & diversa, multa fercula faciunt: ita & lectoris vitium est voluptatem potiùs in libris quærere, quàm utilitatem. Hos tales Polybius catillonibus, & gulosis convivis æquiparat, qui appositos cibos variè & carptim delibantes, neque in præsentiâ voluptatem solidam, neque fructum aut alimoniam in posterum ferunt. Ita legamus, mi Ædesime, ut non quæ sapiunt, sed quæ instruunt & prosunt; utilia magis quàm plausibilia sectemur.

Sed & VANITAS in legendis libris damnanda, Vanitatem voco, legere, non ut facias, sed ut scias; scholæ discere, non vitæ. Ah, mi Ædesime, *scire* nostrum cælo non probabitur, sed nostrum *facere*. Quid multa lego, si facturus non sim, quæ legi. Quid juvat sacra lectio, si profana sit nostra omnis actio? quid pios codices terimus, si nullam in nobis pietatis imaginem exprimimus? quid præcepta Castitatis accipio, si ea sequi recuso? Sacra lectio nunquam ordienda est sine ingenuo firmóque animi decreto, exequendi quacunque in re, quidquid faciendum vel omittendum instinctus divini per librum dictarint. Angelus coram Ezechiele & Joanne, non solùm *librum expandit*, sed illos etiam comedere volumen jussit, & visceribus abdere. Vanissima lectio est quam opus non consignat. Post lectionem tales incipiamus esse, quales esse præcepit liber. Alioqui copiosum spargimus semen, & nulla messis sequitur. Et malè illi, qui facienda sciverit tantùm, non fecerit. Hortatus nos Christus: *Ille*, inquit, *servus qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit, & non fecit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis.*

Ezech. c. 3. vers. 1.
Apoc. c. 10. vers. 9.
Luc. cap. 12. vers. 47.

§ IV.

Variis profuit lectio.

BEatissima Virgo, Domini Mater (cujus sanctissimos mores nullus unquam satis laudaverit) à nonâ diei horâ, ad primam usque facem divinas paginas perlegit, plúsque profuit (ut Sabellicus loquitur) uni virgunculæ, singularis lectio, ad beatitatem & decus, quàm omnibus sapientibus omnes bibliothecæ.

Sylvia Russina Alexandriæ Præfecti filia in Thebaïdis solitudine, id adepta est assiduâ lectione, ut non sola sibi esse videretur, cùm maximè sola esset, & quorum virtutes legebat, illas ad profectum æmulata, in se conabatur effingere.

Alcibiades juvenis (uti memorant) scholam olim ingressus, Iliadem Homeri à magistro petere instituit. Negavit Magister ejus libri copiam sibi esse. Cui audax juvenis non verba sed colaphum rependit atque abiit, hoc unum apud se mussans: Ludimagister sit, & Homerum non habeat? Forsan, mi Ædesime, Beatissimæ Virginis sodales reperias, quos si interroges, num libellum de Imitatione Christi lectitent, etiam habere se negabunt. An non & his jure objicias: sodales sint, & sacrum hunc scriptorem non habeant? Non potest esse major vitiositas, quàm optimis esse inimicum. Alphonsus olim eximius ille regum interrogatus, qui essent optimi consiliarii? Mortui, respondit, libros scilicet intelligens qui nihil blandientes, nihil celantes, veritatem & institutionem sinceris documentis exprimant.

Sanus esse vix potest qui salubres cibos aversatus, gulam suam in cerasa & omne genus pomi effundit: ita nec sanctus erit, qui pios libellos exosus, audiendis aut lectitandis fabellis se pascit. Utilia & pia legenda sunt, & nisi ea crebrò legantur, nec utilitatem nobis, nec pietatem conciliabunt. Atque hoc dicere habui de primâ voculâ versiculi (LECTIO) sequitur altera (FLAGRA) ÆDES. Jam mihi tergum horret. Sed perge, mi Partheni: nondum desii attentus esse.

CAPUT IV.

Secundum INCONTINENTIÆ *antidotum*, CORPORIS AFFLICTATIO.

PARTHENIUS. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Ædesime, Castimonia sine bello nulla est: pugnare non vis? Castitatem non amas. Res gestas omnium Sanctorum inspice, pugnas videbis admirabiles. Vix ulli non magno stetit sua Castitas. Notum illud D. Chrysostomi: Virgo à bello nunquam cessat. Hostis tam blandus & subdolus, quàm propinquus est. Quisque sibi non solùm viciniſſimus est hostis, sed & pessimus. Diabolus & Mundus licet totis nos castris oppugnent, fruſtra sunt, si proditor inquilinus eorum parti non faveat. Nec ignorat cacodæmon, victorias suas pænè omnes carni referendas in acceptis. Facili molimine vincit dominam *Rationem*, si expugnaverit ancillam *carnem*. Hæc sui amore stultissimo decepta, ut aliquot mellis guttulas emat, cælum vendit: æternùm perire non curat, modò ei suave sit pauxillo temporis. Insaniam hanc extremè damnans Siracides: *Quid*, inquit, *nequius quàm quod excogitavit caro & sanguis?*

Jac. cap. 4. vers. 7.
Eccli. cap. 7. vers. 30.

Hîc mihi Jabelem, Cinæam feminam, tam dolis quàm manu robustam considera. Ad tentorium illius venerat, militiæ Dux Sisara, bello jam fractus, & ex fugâ fessus. Jahel in occursum egressa, suavi verborum fuco, & blandissimis benevolentiæ figmentis hominem invitans: Ingredere, inquit, mi domine, non est quod formides, ingredere. Ille, perinde si bos macellum subeat, ingressus, frigidam petere instituit. Illa, velut in hospitem ultra preces liberalior, etiam lac propinavit, & pellibus contectum ad somnum suaviter composuit. Sic sopitum & jam altiùs dormientem aggressa, trabalem ei clavum trans tempora adegit. Ita miser somnum, quem cœpit, necdum finiit. Jaheli simillima, imò pejor illâ, est *Caro* nostra, petulans, procax, fallaciarum plenissima, & mille versutiis ad decipiendum instructissima, animo sitienti lacteam propinat promulsidem, varias *Carni* oblectationes & voluptates ingerit. Et quamvis hæc potio letali toxico sit mista, tamen est grata æstuanti animo quem & pellibus cooperit conciliando sopori. Hic genius *Carnis* est, mollia semper & delectabilia offerre, rejicere quidquid asperum aut laboriosum. His lenociniis Magnus ille dux *Animus* in somnum datur; dum dormit, fuisque rebus cùm nihil invigilat, trabali luxuriæ clavo ad terram affigitur & occiditur. O Sisaram, ô Animum miserrimum! ita & somnum, & mortem simul incipis, & quidem æternam.

Jud. cap. 4. vers. 18. & segq.

Caro animum dulcè sopit.

O Ædesime, non hîc arripimus flagra, & nequissimam hanc deceptricem, prout meretur, contundimus?

Cibaria,

Eccli. c.33. vers. 25. *Cibaria, & virga, & onus asino: panis & disciplina, & opus servo: operatur in disciplinâ & quærit requiescere, laxa manus illi, & quærit libertatem.*

§. I.

Plutarchus de Irâ. NArrat Plutarchus, Agasonem ab iraro jam jam percutiendum exclamasse: Atheniensis sum, Atheniensis sum. Ille irâ in asinum callidè versâ: Tu verò, inquit, Atheniensis non es. Mox miserum jumentum liberali fustuario mulctavit. *Animus* noster originem è cælo trahit, hæc ei patria, hic civis est: *Caro* terræ filia, sordidissimis prodit natalibus. Et quid ei tamen parcimus? Atheniensis non est, è cælo non est, *Animus* est. Cur ergo in hoc jumentum tam faciles & benigni sumus? vitiosa hæc & fatua est mansuetudo. Sed modò *Carni* bene sit, modò huic jucunda & mollia non subtrahantur, modò plagas evadat *Caro*: sordescat *Animus*, pereat; quid refert?

Ut caro regnet animum occidimus. Tacitus l.4. Annal. post initium. Hic paria omnino facimus Neronis matri Agrippinæ. Consulenti huic super Nerone filio, responderunt Chaldæi, fore ut imperaret, matrémque occideret. Atque illa impiè: *Occidat*, inquit, *dum imperet*. Ita nos in *Carnem* damno nostro indulgentes & placidi, scommate impio sanctissimos monitores eludimus. Monet Christus, clamant Prophetæ, Apostoli hortantur. Urgent Ecclesiastæ, Divi omnes exemplo docent: non secundùm carnem ambulandum, sed secundùm spiritum. Prudentiam carnis mortem esse: sapientiam carnis inimicam esse Deo: eos qui in carne sunt, Deo placere non posse: debitores nos esse non carni, ut secundùm carnem vivamus: morituros nos, si secundùm carnem vixerimus, si autem spiritu facta carnis mortificaverimus, victuros. Quid nos ad hæc? Moriar, peream, occidar; modò imperet *Caro*, modò sua omnia salva sint carni, quidquid fiat animo. Redeunt monitores illi & contentiùs exhortantur: *Carnis curam ne feceritis in desideriis: Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: mundemus nos ab omni inquinamento carnis. Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. fructus spiritus est Charitas, Continentia, Castitas, &c. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Hæc audimus. O Ædesime, & adhuc differimus flagra, & carnem mulcemus? nimirum asinum missione donamus, & impunissimè dimittimus; Angelorum civem, Animum, heu pessundamus nequissimis blandimentis!

Ad Rom. c.8. v.4. 6. 7.4. 12. 15. Ad Rom. c.13. v.14. 1.Cor.c.15. vers. 50. 2.Cor. c. 7. vers. 1. Galat. c.5. v.16. 19. 22. 24.

Virga, & onus asino, virga, virga.

§. II.

Cato remigio instar castigandæ ut pericula fugiat. IN mari si quando Navarchus eminus prospiciat, aut Maurorum Liburnicam, aut Turcarum triremem, celerrimo cursu contra se ferri, si se viribus imparem sentiat, & fugam capessendam cogitet, mox ad remiges advolat, quos si lentiores deprehendat, aut remigare non velle, lorum seu flagellum, quamprimum corripit, & horribili fremens voce, identidem clamat: *remiga canis, remiga, remiga.* Si nec flagrorum metus, operis celeritatem persuadeat, ponit flagrum Nauclerus, & gladium stringit: nec multa præfatur, mox contumaciori manum aut brachium amputat. Dein proximum quemque priori carmine salutat: *remiga canis, remiga, remiga.* Et nos, mi Ædesime, in mari sumus procelloso, furibundo, ventis & fluctibus in ludibrium expositi: hîc syrtes, hîc scopuli, hîc scyllæ, & charybdes interitum minantur. Cùm undique eluctamur, piratæ cingunt, qui hoc unum agunt, ut viam ad cælum præcludant. Inter pericula hæc innumera, Caro contumax, perfida, quietis & otii amantissima, pulvillos & lectulos circumspicit, non nisi ferias & delicias quærit, periculorum secura & incogitans, lusibus & nequitiis incumbit. Et cur hîc non viri sumus? quid cessamus? cur non flagellis & loris ad remigandum bestiam adigimus? cur non vociferamur: *Vapula Caro, vapula pecus, vapula, vapula.* Aliter certè hoc vile mancipium tractandum non est. Parva corpori factâ indulgentiâ, rapit & evertit dominium rationis. Discat ergo subesse & servire, laborare discat, & Castimoniam tueri; sed hoc ei rationibus aut blanditiis non persuadebitur: verberibus & vi agendum est.

Ita omnes Sancti fecerunt. Vide Iac. Gret. ser. de disciplin. Pet. Dam. Surius to. 5. ad 14. Octobris. Indigna res, Sanctissimi viri Castitati tuendæ acerrimè luctantur. Benedictus inter vepres, inter nives Franciscus, in lacu frigidissimo Bernardus, sexcenti alii totas horas, dies pænè totos flagellis & loris se lacerant, ut suam sibi Castitatem defendant. Unus Dominicus Loricatus, unâ solùm quadragesimâ (plures autem habebat annuas) toties & ad preces tam prolixas se virgis atque loris acerrimè cecidit, ut incussorum verberum numerus, ad quadraginta quinque millium excresceret. Et nos in periculis longè gravioribus, quàm illi tales constituti, ad omnem inertiam & languorem proni diffluimus: cúmque ambabus feriendum esset, timidissimè parcimus. Ita ex facili à libidine triumphamur. Ah, mortales, hæc via non est ad astra, ad cælum non est. Et quæso te, Ædesime, nomina mihi è tot millenis millibus Sanctorum vel unicum, qui suo corpori non fuerit noverca, qui non illud parcè ac duriter aluerit, & exercuerit ad omnem tolerantiam. Dominicus, quem dixi, Loricatus solebat dicere, se ad hoc verberationis voluntariæ fastigium paullatim ascendisse: Idem cuivis alteri, opitulante Deo, posse contingere. Ut enim pervigiliis assuesceret, vigilare cœpisse: nam somnus, ajebat, invitat somnum, & ex vigiliis faciliùs trahuntur vigiliæ, sic abstinendo discimus abstinere. Ergo incipiendum est: difficilia sunt quidem initia, sed à cœptis non statim resiliendum; progressus est facilior. *Tu ne cede malis:* ——— hic aude, aut Castitatem perdis. Usus certè flagellorum duo habet eximia. Primum est: carnis petulantiam nimium subsultantem velut asperum frenum insigniter coërcet. Alterum: Christi flagellis cæsi, spinis redimiti, in crucem acti cruciatus nemo satis cogitat, qui flagella, doloréque similes non gestat. Quòd si funiculos nostros, nec iratâ quidem manu incussos, adeò tamen sentimus, jam cogita quî hostiles dextræ hamatis loris armatæ, in Domini corpus sævierint. Mare dolorum fuit; infandi cruciatus. Ergo licet morigeram quis carnem habeat, si tamen patientis Christi summos dolores seriò velit perpendere, exiguos ipse non respuet; uteturque flagris, quæ Dominus in nostros usus, suo jam sanguine sacravit. Nobis dictum putemus à Salomone: *Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virgâ, non morietur. Tu virgâ percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis.* Prov. c.23. v.13. & 14.

§. III.

QVandoque tamen flagellis præferenda sunt cilicia. Subinde caro lentis rigoribus frangenda est, hoc cameuniæ vestes & cilicia præstant. Hæ molestæ tunicæ olim plurimi usus fuerunt, etiam in priscâ lege. Nec plebi tantùm, sed & regibus usitatæ. Achab, David, Joram, aliique reges hanc hispidam vestem, ad carnem indutui gesserunt. Illud Hebræum sidus Juditha, castitatem atque pudicitiam suam cilicio insigniorem fecit & tutiorem. In lege novâ apud sanctissimos viros feminásque nil usitatius his ipsis asperis indusiis. Omnis ætatis, ordinis, status, conditionis, sexus homines ea gestarunt, & etiamnum gestant domandæ & vexandæ carni. Fuerunt qui, viginti, triginta, octoginta continuis annis dies noctésque, hoc ferosо amictu, carnis rebellionem omnem compresserint.

Cilicii apud Sanctos usus. S. Lupus Trecensis Pontifex, qui humi somnum capere, nec annis vicenis ulli unquam lecto indormire sustinuit, qui alternas noctes vigiliis & precibus exegit,

qui unâ ſolùm tunicâ ſe operuit, cilicium aſſiduè geſtavit, nec imitatoribus caruit. Nam idem S. Maximus Rhegienſis Præſul, idem alii fecerunt. Abrahamus Eremita, qui ex ampliſſimo patrimonio patris ex aſſe hæres, præter cilicium, ſtoream, poculum ligneum, nihil ſibi retinuit, veſtem cilicinam quinquaginta annis geſtavit, nec unquam mutavit. S. Amatus abbas, non aliam quàm è cilicio culcitram admiſit, eâdem in morbo & morte uſus. Comes Elzearius, ferico thorace cilicium velavit idem ad quinquageſimi pſalmi (Miſerere) ſingulos verſus, tribus ictibus idque catenulis ferreis ſe cecidit. Notum Caroli Magni Imperatoris cilicium. Franciſcus Borgias Dux Gandiæ, etiamnum ſui juris & extra Religionem viſitaturus feminas cilicio ſe armavit. S. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, piloſam veſtem ad genua pertingentem geſtans: ſi corpori meo, ajebat, præeſſe nequeam, & quî tot aliis præero? S. Edmundus in eodem ſolio ſucceſſor, cilicium extra quadrageſimam, in quadrageſimâ loricam ferream, geſtavit. Ad hoc eum mater aſſuefecit à puero, quæ, quoties ei Pariſios recentia induſia, totum ſimul miſit cilicio-lum, ſuadens biduo triduóve quot hebdomadibus uteretur.

Cilicii primus uſus. *Gen. cap. 3. verſ. 7.*

ÆDES. Da veniam quæſtiunculæ: & quis primum cilicium induit? PART. Primus homo, Adam cum conjuge: *conſuerunt folia ficus & fecerunt ſibi perizomata.* Aſpera ſunt hæc folia, nec blanda nudis. Sic cilicium ab arbore ſumptum in Paradiſo cœpit eſſe uſui.

Gen. c. 37. verſ. 34.

Imitatus Jacob, qui cruentam filii tunicam cernens, *ſcißis veſtibus indutus eſt cilicio.* Imitati innumeri alii, qui piloſo hirtóque hoc texto in carnem pugnarunt. Notum Eccleſiæ canticum: *Cilicio Cæcilia membra domabat, Deum gemitibus exorabat.* Nec ipſe nuptiarum dies hanc ei hiſpidam interulam potuit detrahere: aureis quidem radiabat veſtibus, latente tamen cilicio mordebatur; dúmque Feſcennini canerentur, ſuam ipſa virginitatem Deo commendabat. Hac non inferior Editha Anglorum regis filia, quæ ut cilicii, quod dies noctéſque geſſit, vexationem ſanctè diſſimularet, veſtem cultúmque regium non abhorruit. Vidit eam ſic regiè comptam S. Ethelvvodus & ſubſtrictâ fronte: Non ſic, inquit, non ſic, ô mea filia, ad cælum itur. Cæleſtis ſponſus hunc nitorem, hos radios non curat. Illa modeſtè: Sancte Pater, inquit, & hoc eſt quod me ſoletur, cor à Deo non veſtem æſtimari. Senſit vir ſanctus mentem bonam, non ſemper à veſte judicandam. Radegundem Clotarii Regis, Kunegundem Henrici Imp. conjugem omitto, quarum iſta non indormire tantùm ſed & immori voluit cilicio.

§. VI.

QVid multis? hoc unum egerunt *omnes Sancti*; ut continuam corpori facerent injuriam. Omnes in hanc rem mirè ingenioſi fuerunt, caverúntque unicè, ne ſub nomine neceſſitatis, ſubreperet voluptatis nequitia. Hinc prolixæ illorum vigiliæ, humi cubationes rigidæ, inedia perpetua, inſulſi & inſuaves cibi, acerbæ potiones, veſtitus aſperrimus, mira in rebus omnibus patientia. Ludebant cum corpore, ne ludus ei fieret Animus: Vis, ajebant, ô mea caro dormire? hîc poteris, ſed aut ſtando aut ſedendo, prout vis; hic lectus pro te nimis durus eſt, aut ſi mavis jacendo quieſcere, en hîc optimum pulvinar, ſaxum. Vis prandere, cenare? & hoc potes: en herbas, en radices optimas, cum condimento etiam, cinere; acetum, ſal, oleum tibi non conveniunt. Sitis, ô mea Caro? en aquam criſtallinam, argenteam, licet nonnihil tepidam, ne gelu tibi noceat. Ita in corpus amariſſimè jocati, redegerunt illud in ſervitutem. Et aſſiduas has pugnas contra carnem ſummâ contentione aggreſſi ſunt: ſciebant enim bellum eſſe intutiſſimum, cùm hoſtis eſt intra muros. Idcirco ſuum quiſque corpus, velut benevolum inimicum (ita Nazianzenus loquitur) aut inſidioſiſſimum amicum frangere laboravit precationibus, laboribus, vigiliis, inediâ, ciliciis, flagris, rigoribus aliis innumeris. Religioſiſſimâ in ſeipſos tyrannide ſervarunt illud Caligulæ: *ſic fieri, ut ſentiat ſe mori.* Sic tractarunt corpus, ut ſervum ſe comminiſſet, non dominum; ſic carnem exercuerunt, ut ex adverſo pugnaret medicina cum morbo, dolor ſenſus cum voluptate carnis.

Sanctorũ in corpora ſua aſperitas.

Greg. Nazianz. de paup. amà.

At nos tenelli ac delicatuli (certè tales ſumus ad illos comparati) nos molicelli hoc unum agimus ut ſuaviter pereamus, id omne ſtudioſiſſimè amolimur quod carni non blanditur. Ecquid parcimus huic aſino? non eſt Athenienſis, cæleſtis civis non eſt, Animus eſt. Ecquid hanc vermium prædam tam blandis obſequiis in noſtram perniciem demulcemus? an ignoramus, nullam peſtem efficaciorem eſſe ad nocendum, quàm hoſtem domeſticum? Carnem, capitaliſſimum nobis hoſtem imminere, quavis, non dicam die experiri licet, ſed horâ, ſi libeat explorare. *Caro enim concupiſcit adverſus ſpiritum: ſpiritus autem adverſus carnem: hæc enim ſibi invicem adſantur.* Perpetua hîc rixa & lucta eſt, & quò crebrior Carnis eſt victoria, hoc majores illius ſunt vires. At ibi ſemper vincit, ubi nunquam creditur eſſe hoſtis. Ah vani, ah miſeri! quantum mortalia pectora cœcæ noctis habent! quid delicias & voluptates quærimus, nec ſuo tempore, nec loco ſuo? In alium & meliorem orbem migrandum eſt deliciarum avido. In orbe hoc noſtro appetentia voluptatis, plena eſt anxietatis, fatieras verò pleniſſima pœnitentiæ. Triſtes eſſe voluptatum exitus, quiſquis reminiſci libidinum ſuarum volet, intelliget, hinc morbi & dolores quaſi quidam nequitiæ fructus referuntur. Ita demum voluptas omnis in tormentum vertitur.

Boëth. lib. de conſol. philoſ. Ad Gal. 5. verſ. 17.

In id verò ſolùm ingenioſa eſt *Caro*, ut *onus, & virgam, & opus* à ſe removeat, & quiete fruatur delicatâ & voluptabili. Ergo, mi Ædeſime, ex æquo & juſto: *onus, & virga, & opus* huic pecudi convenit, aut illam profectò habebimus refractariam. Ad finem capitis hujus, illuſtriſſimæ & prorſus ſeveræ Continentiæ admirandum ſpeculum extollo. Adeſte ſpectatores, huc & oculos & animum.

Joannes Godefridus Bambergenſis & Wirſtburgenſis Pontifex, Anno M. DC. XXII. quarto Calendas Januarias, Ratiſponæ in comitiis defunctus, per omnem vitam adeò ſe totum Caſtitati conſecravit, ut homines libidinum ſuarum mancipia, velut ipſos diabolos averſaretur & fugeret; neque unquam induci potuit, ut cum his talibus vel paullò familiariùs ageret. Jam inde à parvulo Godefridus cilicio conſuevit uti totis diebus ac noctibus, integris etiam hebdomadibus: Diebus Veneris, ſabbati, & pridie dierum Chriſto, Beatiſſimæ matri Virgini, aut patronis dicatorum, flagellis ſe acriter cecidit. Omnibus annis, quibus epiſcopum egit, ſtramini tantùm, quod linteamine texerat, indormiit; multas noctes nudâ humo, tudi panno ſubſtrato, exegit: ad ſolitas preces mediâ nocte ſæpiſſime ſurrexit. Ad rem facit quod addo: Omnibus Veneris ac ſabbati diebus cibo abſtinuit, unicâ panis buccellâ & hauſtu modico contentus. Si quando his diebus hoſpitalitatis jus, aliáve cauſſa eum menſæ admoviſſet, ut abſtinentiæ ſuæ conſtantem rigorem ſanctè diſſimularet, cibos ab opſonii magiſtro ſeu ſtructore diviſos, tanquam cenaturus accipiebat, paullò pòſt, aliis id minùs obſervantibus, ſimulo intactos velut neglectim porrigebat. Die Chriſti patientis, & aliàs per annum crebriùs omnis cibi abſtinens, præter panem & aquam guſtavit nihil, & hoc tunc maximè fecit, cùm omne alieni oculi arbitrium vitare licuit. Quadragintadiali jejunio nil è piſcibus aut aliis animalibus eſitavit, herbis ſolùm, leguminibus, & rapis contentus. Per omnes Dominici Adventus dies nil carnium in cibum admiſit. Sanè non parvo ei ſtetit, Caſtitatis,

stitatis, tam sincerus amor. Quod vel hinc etiam luculentè patefiat.

Castitatis exemplum insigne. Ex funebri oratione D. Friderici Fornerii, & P. Ioannis Salleri.

Adolescens etiamnum, liberali admodum & venustâ erat facie, ita tamen ut in eo nobilissimam fecerit mixturam Pudicitia & forma. Hoc ejus virgineum decus cacodæmon isto sibi stratagemate sumpsit expugnandum. E gynecæo fœminæ magni nominis, insigni juvenis pulchritudine in benevolentiam parum pudicam inflexæ, ad convivium Godefridum specie honoris vocarunt. Adest vocatus, nec tamen solus (ut res tam periculo careret, quàm suspicione) sed unà secum vitæ suæ moderatorem adducit. Hunc præ omnibus benignæ invitationes & crebra pocula petebant. Hoc enim nequissimâ vafricie agebatur, ut is omnium minimè gressum è domo moliri posset, qui primus deberet; itaque cogeretur cum commisso sibi juvene illic pernoctare. Res è voto successit, nam probè appotum, & jam vacillantibus vestigiis, articulisque subsidentibus labentem, in proximum conclave, blandè cubitum B trahi jusserunt. Ita & juvenis eâ nocte pedem domo efferre prohibitus est: & quia nil mali suspicabatur, ipse quoque ad lectum tali hospite dignum deduci se passus est. Cùm verò adultâ jam nocte quies & silentium teneret, cubiculum sopiti juvenis furiæ illæ libidine accensæ laneo passu irrepunt, jámque proximæ lectum quâ verbis, quâ gestibus, adolescentis innocentiam ad flagitium invitant. Hîc castissimus juvenis, velut ad Stygii monstri aspectum evigilat, & mox horrendum vociferans, è lecto, ut erat lineis solum femoralibus & indusio vestitus, prosiliit, impuris manibus semet extorquet, & omni veste aliâ relictâ, ex insidiosâ domo evolans, in vicini ædes, velut in asylum transfugit, ubi reliquum noctis inter preces & gratiarum actiones, pro obtentâ Castitatis palmâ exegit. O factum dignum æternis annalibus! O Niceta, sunt qui tecum saltem certare velint, si superare non possint! O Ægypti Prorex Josephe, tuæ virtutis æmulum agnosce! O Ædesime, C pænè redivivum Nicetam tibi sisto in hoc juvene. Pronissimum mihi est credere, Godefridum post tam nobilem victoriam, eum à Deo favorem impetrasse, quem Thomas Aquinas, cui lumbos strinxerunt Angeli; ut aut nullam deinceps carnis rebellionem senserit, aut facili negotio repressérit. Neque tamen noxiâ securitate castimoniæ suæ fisus, diaboli technas timere desiit. Scivit quod suprà monuimus, virginem à bello nunquam cessare. Ideo in domum suspectæ pudicitiæ aliàs invitatus: Malim, inquit, leprotrophium subire & eum leprosis cenare, quàm vel semel castitatis periculo, ædes illas ingredi, meque sponte in ignem præcipitare. Nec aliter fecit quàm dixit, & rigidæ virtutis exemplo perpetuam sibi Continentiam stabilivit, in sui corporis tormentum variè ingeniosus. Solebat namque cingulum ferreum insuper aculeis asperum ad nudos lumbos appressus gestare. Armillæ ipsæ, si quando iis usus, non lasciviæ instrumenta, sed Castimoniæ, ostentationem nullam præD ferebant, sed virtutem tegebant. Siquidem sub hoc tortili auro carnificina manuum latebat, quæ maluissent metallo tam nobili non indui, quàm abditis sub eo aciculis assiduè compungi. Godefrido certè sua Castitas non gratis constabat: verberibus, jejuniis aliisque rigoribus, corporis animique florem & emeruit, & retinuit. Sed versiculus monet: *Lectio, flagra, preces* —— de lectione & flagris diximus. Ad preces me verto.

CAPVT V.

Tertium INCONTINENTIÆ *antidotum*, PRECES & ORANDI STVDIVM.

Libell. 1. num. 32.

ANachoretam senem (ut Pelagius refert è Græco) consulens quispiam de animi sui latente malo: ec- A quid ego, inquit, faciam! cogitationes meæ non nisi ad libidinem me trahunt, nulla mihi ab eis est quies, nec per horulam quidem & hoc non leviter me affligit. Cui senex: Quando, inquit, dæmones ejusmodi cogitationes ingerunt, ne colloquaris cum animo, quia dæmonum est talia suggerere; tuum, suggesta identidem regerere. Penes te est, hos hospites aut admittere, aut ingredi volentes ejicere. Modò resistas, invito tibi consensum vi nullâ extorquebunt. Ad quæ juvenis: Atqui, mi pater, inquit, debilis sum, & tam potenti affectui vix resisto, vincor. Atqui nemo, inquit senex, hîc vincitur, nisi volens. Et scis quid fecerint Madianitæ? filias suas ad omnem illecebram comptas & ornatas, in oculis Israëlitarum quasi venales proposuerunt. Ita quidem allicere potuerunt ad turpe nefas, neminem cogere. Israëlitis omnibus integrum erat, non perire. Multi, quibus lex divina cordi fuit, non tantùm Venereum hoc illicium contempserunt, sed alios etiam, illecebroso spectaculo captos, ultione laudabili puniverunt. Sic & nobis agendum. Fucatas tibi diabolus cogitationes prostituit? Contemne, non respondet, despue in illas sordes; surge; ora, & clama: Fili Dei miserere mei. Ad hæc iterum juvenis: Ecce pater, inquit, & oro, & meditor, & clamo, sed sine omni gustu; lapis sum, non moveor. Tu tamen, inquit senex, nihilominus & ora, & meditare, & clama. Incantator sæpe vim verborum quæ pronunciat, ignorat, ac sentit eam incantatus serpens, & velit nolit, humanæ voci se subjicit. Ità nobis quantumvis saxeum cor sit, & ad preces insensile, sentit tamen eas cacodæmon, terretur, & fugatur. Tu igitur ora, etsi silex tibi videaris.

Tentationum remedium oratio.

Num. 25. vers. 2.

§. I.

SAlomon, illud opulentiæ & sapientiæ prodigium, & si solus hîc loquatur, satis persuadeat: *Scivi*, ait, *quia aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum* C *erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum: adii dominum & deprecatus sum illum.* Nobilissima gemma est castitas & pudicitia, tolerabili tamen & levi venditur pretio; pete illam à Deo, & jam emisti. Omnis quidem virtus, munus à Deo est, singulari tamen ratione Castitas, idcirco precibus ardentissimis petenda est à liberalissimo domino, qui sic rogatus, menti allucet, ut vicina pericula prævideat; voluntatem afficit, ut congrua malo remedia constanter adhibeat; infrenem appetentiam sub legis imperium compellit; luctantem hominem confirmat ne ob pugnæ difficultatem, vincendi spem despondeat, sed opem cælo affuturam erecto animo confidat: qui denique novas identidem vires subministrat, ut is qui cœpit, hoc Castitatis stadium decurrat, promissumque Castitati præmium obtineat. Hæc Augustino caussa fuit, sic efflictim precandi: *Deus meus, accende me. Continentiam jubes; da quod jubes, & jube quod vis.*

Sap. cap. 8. vers. 21.

Quomodo castitatem impetret oratio.

Lib. 10. Confess. cap. 29.

Ille paradisi hospes, castissimus Paulus, virginitatis adeò erat amans, ut omnes sibi cuperet quàm similimos, tamen & ipse has faces luteas sensit: *Datus est*, inquit, *mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet:* & quâ tandem ratione divinus hic homo ab hac carnis injuriâ se vindicavit? *Precibus*, & quidem ter repetitis: *Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet à me.* Ea demum oratio impetrat, quæ perseverat, quæ ignes spirat: preces languidæ, nec hominem quidem ad assensum flectunt, nedum Deum. *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.* Falsitas est illa, & turpe dissidium cùm lingua preces & verba demurmurat, mens interim à precibus aliena ad ludos & choreas evolat. Precari putes hunc hominem? os certè occupat, cor otiatur, aut pejora tractat otio, & nescio quid aliud nugatur. Atqui hoc non est *in spiritu adorare*. His precibus Castitatis gemmam nemo impetraverit. Sanctissimus David precationibus assiduis exæstuans:

2. Cor. c. 12. vers. 7.

Qualis oratio eam impetret.

Ioan. c. 4. vers. 24.

Psal. 122. v. 1. & 2. exæstuans: *Ad te, inquit, levavi oculos meos, qui habitas in cœlis: Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum, sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri.* In manibus, inquit, domini, stant oculi servorum, non in facie. Nimirum hic oculorum conjectus petit ut accipiat; ad heri dextram pervolat, ut eam aperiat ad dandum. Ita nos prorsus oculos nostros in Dei manus statuamus, & Castitatis unionem pretiosissimum, violentiâ Deo gratâ extorqueamus.

§. II.

Oratio est epistola petitoria auxilii in obsidione animi.

Militiæ dux, cui castrum commissum est defendendum, si quando videat à vicinis jam hostibus castrum obsidione cingendum, literas quamprimum perscribit ad arcis dominum: hostem in propinquo esse, de arce agi, se cum suo milite in periculo versari, nisi quàm celerrimè submittatur auxilium: proinde rogare se, ut si quidem dominus arcem suam velit salvam, majores copias & recentem militem, quàm citissimè possit, suppetiatum mittat. Militiæ vivimus mî Ædesime, & castrum suscepimus propugnandum, Animum. Varius hanc arcem incurrit hostis, maximè Cupido, Venereus ille jaculator, qui secum ingentia trahit agmina, tot occasionum, illecebrarum, tentationum. Heu cingimur sæpe, ac undique magnis copiis obsidemur! Quid hîc consilii? primum est, non differre; proximum, litteras exarare, & cum iis tabellarium quamprimum amandare ad dominum. Nuncius noster, nostra est oratio; litteras scribimus, cùm ad Deum preces fundimus. Hîc juvat expeditum & celerem esse. Quamprimum in periculo est Castitas, cùm occasiones invitant, illecebræ blandiuntur, cùm tentationes incitant, mox ad Deum pervolet epistola; mox ardentissimæ preces concipiendæ in hunc ferè modum: & satis est quandoque vel unicâ tali precatiunculâ opem divinam poscere.

Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ. Psal. 50. v. 16.

O mi amantissime Domine succurre; pereo serva me.

Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina. Psal. 69. v. 2.

O Jesv castissime, de animæ meæ salute agitur, custodi me ne peream.

Ad te Domine levavi animam: Deus meus in te confido, non erubescam. Psal. 24. v. 1.

O mi Jesv, ô Jesv fortissime defende me, à Satanæ laqueis erue me.

Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordiâ tuâ. Psal. 30. v. 17.

O mî Deus, fons puritatis, amator castitatis, crea in me cor mundum & castum.

Inte Domine speravi, non confundar in æternum; in justitiâ tuâ libera me. Psal. 30. v. 1.

O Jesv purissime, in cordis puritate conserva me.

Complaceat tibi Domine, ut eruas me, Domine ad adjuvandum me respice. Psal. 39. v. 14.

O Jesv desiderabilissime, totum me trahe ad te.

Potens est telum in cacodæmonem ardens oratio, quod etiam hinc discas. Unus è sodalitate Virginis Beatissimæ fuit (mihi rebus omnibus conjunctus) qui clam admotis facibus in flagitium agebatur. Ter illum nocturnâ molitione Cacodæmon impeterat; jam in virum procerus; mox intra virum procerus; mox intra pusionis modum contractus; denique virgine assimulatâ nihil virgineum meditabatur. In his angustiis deprehensus adolescens, quidquid armorum habuit hosti objicere, Præsidem suam aliquando ingeminare; rursum cruce præcordia notare velle, sed irrito ferme conatu; nam torpebat exanimis pollex, & manus nihil virium retinebat. Ad ultimum lingua suppetias tulit, ut inclamato Numine redirent manus ad officium, & Sirenum ora in fumum dilaberentur. Nec restinctum tamen eâ fugâ incendium est, sed viventibus adhuc flammis adolescens conflagrabat. Ergo lecto se corripit, abjectúsque humi ipse plectere se incipit. Ubi cùm per horam decubuisset, tandem ab incendio triumphavit. *Anno 1614. factum.*

Christus, quotidie precari nos jussit: *Et ne nos inducas in tentationem.* Sed & clausulam addi præcepit: *Sed libera nos à malo.* Tam rogandus est Deus ne incurramus periculum, quàm ut evadamus. Et hæc oratio non à summis labris veniat, sed à pectore, & intimo sensu.

§. III.

Hic mihi duos velim consideres, in extremis pudicitiæ periculis, precantes: Josaphatum Regem, & Thomam Aquinatem tibi sisto. Decreverat Thomas, primum ætatis florem Deo ac pudicitiæ dicare. Parentes, ut hoc animi decretum rescinderent, blanditiis, minis, promissis, inauditis artibus castissimum pectus sibi sumpserunt expugnare. Ictus vani, & in ventum abjere omnes. Obdurabat filius, destinati consilii tenax. Ergo validiore ariete quatiendus fuit hic paries, dum corrueret, nec consilio defuit vigilantissimus Satan. Solum se agere putabat Thomas in conclavi, quod demum carcerem esse sensit periculosissimum. Eò enim immissa est puella, melioris formæ quàm pudicitiæ, ipso vultu petulantiam confessa. Cœpit ea variè & blandè verecundissimum adolescentem ad flagitium invitare. Omnia in eâ loquebantur, vox, forma, gestus, oculi, vestes, vestium odor. Quot verba, tot jacula: quidquid dixerat, venenum erat. *D. Thomæ Aquinatis pro castitate certamen.*

O Thoma, quot in te sagittæ volant? singulæ mortem ferunt; vel unam admisisse plaga letalis erit. Equidem sensit eximius adolescens ad cor penetrare blandissimum hoc toxicum. Hic, velut in arenâ gladiator, consilium capit, æmulator Nicetæ, & mox ad Christum: Ne quæso sinas, exclamat, Domine Jesv, & tu sanctissima Virgo Maria, ut in oculis tuis turpissimum scelus committam. O mî castissime Jesv, ne permittas, ut ob spuream libidinem, æternas cæli delicias vendam. Dixit, & è foco titionem rapuit, insidiatricem fugavit, cubiculo extrusit, occlusit ostium; *vicit.* Opportunius hæc pugna subsidium non habuit, quàm preces ex ardenti pectore petitas.

§. IV.

Scenam habuit periculosiorem Rex Josaphat, Regis Abenneri filius, & nisi eximia illius virtus, in eodem quasi theatro bis vicisset, plausum ab Angelis non tulisset. Sacra Christiana regius hic juvenis à Barlaamo Eremitâ didicerat; jámque mores alios & castiores præ se ferebat, quàm dum idola coleret. Abennero patri severior hæc vita filii non probabatur, ut qui aliud cælum non nosset, quàm in sordibus volutari, & mergi voluptatibus. Cúmque filium non unis machinis tentatum, sentiret inexpugnabilem, magorum suasu hoc eum stratagemate instituit adoriri. Removit ab eo famulitium omne aulicum, & solas quæ juveni ancillarentur puellas substituit. Hîc mihi Samsonem da da Davidem, da Salomonem, & videamus, num duret sceleris purus inter corruptelas. Nec Josaphato pectus adamante aut chalybe steterit, cœpit sentire pellacias, cœpit æstuare; tale demum libidinis incendium pectore circumtulit, ut huic extinguendo se parem non crederet. Generosè quidem contra tot hostes luctatus est: & jam Deum objectabat animo, jam Dei leges: modò inferos cogitabat, modò cœleste præmium: non minùs tamen Venereæ faces animum incendebant. Ita nec Deus, nec inferi, nec cælum, neque spes, neque metus impuram flammam multùm adeò mitigabant. Ultimum & præsentissimum visum est mali remedium, in preces se sternere. Ergo manus oculósque cælo attollens: O Deus, inquit, spes *Barl. & Josaphat cap. Josaphat precibus victus.*

spes desperatorum, respice & miserere: tu omnia potes, misericors in omnes. Vide, Domine, quæ patiar; meæ me cogitationes occidunt. Perii, nisi tu adjuves. Cordis & corporis pudicitiam servare cupio, sed expugnor, nisi tu defendas. O mî Deus, tuus sim; pereuntem à lapsu revoca; tibi vivam, tibi moriar. Adfuit benignus Deus sic calidè oranti, & impurarum cogitationum agmen subitò evanuit. Nec tamen precari desiit jam victor juvenis, sed ab eo tempore (valedicebat jam dies) ad alterum usque solem in precibus pervigilabat.

A

§. V.

Alterum Josaphati certamen.

SEd necdum omni periculo defunctus est Josaphat. Acerbior & longè periculosior instabat pugna. Abennero patri jam antè dono venerat puella, regis filia, bello capta; sed pulchritudinis tam eximiæ, ut omnem ejus ævi formam extinguere, & pænè Dea esse crederetur. Et hæc, tragœdiæ caput statuebatur, mago regio strenuè adlaborante. Hic, ut certior veniret victoria, carmine magico cacodæmonem in puellam immisit, ut sic junctis operis institueretur stratagema, nulli eludendum. Adest ergo personatus diabolus sub venustissimâ larvâ, & ut immitiùs pugnaret, blandissimam prætendebat pacem. Puella ad omnem dolum ingenio versatili erudita, religionis Christianæ cupidissimam se dextrè simulabat. Volebat Orcinianus piscator, Satan, eam hamis escam imponere, quam sciebat appetituros hos tales pisciculos. Josaphatus juvenis præclaram hanc ratus occasionem servandi ab Orco hominis: nihil equidem se malle ajebat, quàm ut plurimi secum ab idolis ad Christum transirent. In eâm rem utrimque prolati sermones. Puella sensim veritati cedere, & expugnari se callidissimè mentita, in se quidem nil futurum moræ, quin sacro fonte lustranda in leges Christianas juraret, si modò regius juvenis reginæ conjugium dignaretur non aspernari. Fortunam sibi regiam, non sanguinem deesse. Putare se verò, à Christianis non fortunam, sed virtutes & animum in dote numerari. Parentes sibi, & avos, atque atavos, & horum majores fuisse reges. Opulentiam regiam bello nonnihil accisam, aut mutatam esse: credere se tamen, non sine dote venturam; si probitatem conjugi futuro adferret. Ah, Josaphate, ah, ah! non periculo tantùm, sed ruinæ vicinior nunquam fuisti!

B

C

Stabat juvenis, & venusti sermonis prudentiam non sine tacitâ commendatione mirabatur, & ut fit, oculos suæ stationis oblitos, in loquentis vultum subindè obliquabat. Et ne adeò alienus foret ab honestissimis nuptiis, cœpit fallacissima Siren, nescio quas sententiolas (à magistro diabolo eas didicerat) ex Evangeliis in medium recitare, ipsius Christi præsentiâ nuptias commendatas asserere, honorabile conjugium & immaculatum torum extollere, multa demum in conjugii laudes garrire.

Ad Hebr. cap. 13. v. 4.

Ad aures & ad oculos talem oratorem admittere, & non persuaderi, divinæ est potentiæ, non levitatis humanæ. Forma vel muta, eloquentissima est oratio; quod vult, impetrat. Ubi jam verborum mel affunditur, & eblandiens animum suada facundia conjungitur, sine vi, quidquid dicitur, persuadetur. Saxum antea videri poterat Josaphatus, & immota rupes ad omnem libidinis impetum; sed lascivus dæmon tantâ sordentium flammarum vi hanc rupem vallavit, ut & ipsa instar solutæ arenæ defluere cœperit, & minui. Nondum quidem prostratus Josaphat, hoc uno tamen victoriam sibi fecit ancipitem, quia cœpit dubitare. Decretum erat ei antea intactum servare corpus ab omni feminâ; jam verò vacillare, turbari, anxius hæsitare, nec turbationi satis resistere, nec dubitationem expedire.

D

§. VI.

DIgressâ ab se Oratrice illâ pestilentissimâ, quia ipse unus, & accusatoris, & patroni partes sustinuit, ideo ipse sibi & objicere, & objecta diluere, secúmque ipso plurimùm luctari cœpit, & in utramque partem fluctuare, demum se solum sic affari: Nil, inquit, inhonesti à te petitur; conjugium proponitur, & quidem non dispar: Regina est quæ sponsum quærit; nec leges Christianæ contradicunt.

Id quidem verum est, sed meministin' quid te docuerit Barlaamus? *Omnis ponderatio non est digna continentis animæ.* *Eccli. c. 26. vers. 20.*

At hîc occasio est lucrandæ animæ, & puellæ regiæ ad Christum traducendæ.

O mî Josaphat, hoc non est lucrari animas, tuam negligere ut acquiras alienam. Nosti illud: *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur.* *Matt. c. 16. vers. 26.*

Sed non est omnium, vivere ut virginem, ut Angelum. Rectè hoc quidem dicitur, sed qui declinat virginum certamina, nec præmia desideret virginibus promissa.

At durum est in continuâ luctâ vivere; sibi ipsi semper contradicere. Durum est, sed glorioſum est, & res una omnium Deo dignissima.

Credibile tamen est, multos sanctissimos homines in conjugio fuisse servatos, qui alioqui perjissent. At non minùs credibile, multos in conjugio perjisse, qui si casti vixissent, servati fuissent.

Sed fac, prout destinavi, sic incipiam: quis scit an sic finiam? aliud est inchoare, aliud ad finem perseverare. At istud Deo permittendum est; hoc ipsi erit curæ. Qui suasit incipere, juvabit etiam finire.

Sed repugnat natura. Corrupta, non integra: & Deus naturâ longè potentior est.

Sed quid faciam? uror; ardeo, cogitationibus pessimis, jam diu mens incenditur; sævit in medullis fax Stygia. At hunc æstum igne Christi superare potes: hoc tale incendium Christi sanguine potes extinguere.

Sed nunquid unus aliquis ex Apostolis dixit: *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit?* Ita est, sed idem omnino Apostolus addidit: *& qui non jungit, melius facit, &, bonum est homini mulierem non tangere.* *1. Cor. c. 7. vers. 38.*

Sed an non aliqui Apostolorum uxores habuerunt? Habuerunt, sed inter illa omnia quæ Christi causâ reliquerunt, etiam uxores fuerunt: sic Apostoli omnes erant virgines, vel post nuptias continentes.

Sed an non Pauli vox est? melius est nubere quàm uri. Ejusdem tamen & hæ voces sunt. *Volo autem omnes homines esse sicut meipsum: Dico autem non nuptis & viduis; bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego.*

Heu quid faciam? utinam virginem illam regiam nunquam ad aures, nunquam ad oculos admisissem.

Hoc forsan melius fuisset, sed nec sic quidem omnis victoria desperanda est.

At forma illius animo meo identidem oberrat. At nunquid non formosior est Deus, à quo rerum omnium forma & pulchritudo, velut è mari stilla unica, aut guttula est?

Ah, ferendo non sum, si diutius duret tam vehemens cogitationum pugna!

Hîc Deus providebit: feramus hodie, quod nos ferre vult Deus, ipsi cura est de crastino.

Sed num misellam illam virginem in Stygii draconis faucibus hærere sinam?

Sed num etiam oblitus es, quantis te periculis objecerit mulierum familiaritas? vix evasisti, & egressum cogitas? nemo veriùs periculum judicat, quàm qui expertus est.

Sed Christianum est, alienæ salutis curam agere.

Suæ,

suæ, ante omnia. Speciosissimos titulos excogitat caro, quibus suam turpitudinem velet : mille versutias instruit, ut fallat.

Diu secum ipse in hunc modum luctatus est reciprocâ contentione. Demum invenit virtute viam, & ipsa sibi necessitas reperit exitum. Ad preces iterum, velut ad sacram anchoram confugit. Precibus & lacrymis diu intentus in soporem solvitur. Hîc ea vidit, ut experrectus, & fleret præ lætitiâ, & præ Numinis reverentiâ tremeret. *Inde omnis*, inquit Damascenus, *conspectæ mulieris pulchritudo, cœno & sanie fœdior ipsi visa est*. Ita cacodæmonum insultus acerrimi repressi sunt precibus. Ergo, mi Deus, continentiam jubes; da quod jubes, & jube quod vis. Sed precibus rectè jungitur Confessio.

CAPVT VI.

Quartum INCONTINENTIÆ *antidotum*, CREBRA PECCATORVM CONFESSIO.

Prov. c. 22. vers. 11. *Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum suorum habebit amicum Regem.* Nihil æquè favores divinos emeretur, quàm nitidam semper ac tersam habere conscientiam. Conscientiam verò ita puram non facilè conservabit, nisi qui eam crebriùs emaculaverit. Id frequens peccatorum confessio potest : hæc autem vix erit integra, si sit rara, ut verissimè dixerit Bernardus; *Computatio dilata; multa facit oblivisci.* Qui rationes suas rarò inspicit, vix est ut non aliquid pertranseat connivente oculo : & sicut acuratiores illi sunt, qui, si non quot diebus, quot hebdomadibus saltem suarum rationum libellum relegunt, ita vitæ plerumque purioris sunt, qui conscientiæ nævos, singulis hebdomadibus ad sacerdotis aures deponunt : *Velox confessio, velociter medicinam facit*. Et hæc prima frequentioris Confessionis caussa est. Do & alteram.

Frequens confessio parit mundiriem cordis. *Bern. l. med. cap. 37.*

Præservat à lapsu.

Sunt quotidiana delinquendi pericula, quibus expositi vivimus. Diabolus, Caro, Mundus, noti hostes: tentant, vellunt, rogant, alliciunt, renitentes urgent, trahunt, tantùm non cogunt, & hoc unum agunt, ne *boni* simus, nec Conscientiæ maculas tam studiosè observemus, easque non nisi tardè & segniter eluamus. Quid tibi cum tam delicatâ & tenerâ conscientiâ (ajunt illi deceptores nostri) habebis semper quod agas. Æternum tibi creas negotium, & simul molestissimum semper erit, quod abstergas, & nullum laboris reperies finem. Non subolet hîc tibi quid machinentur hostes tui? hæc consilia sunt secreta diaboli in amicum vestiti. Si nolis ea tibi obesse, detege. *Qui denudat arcana amici, fidem perdit*. Amicitiam simulat cacodæmon; tu cuncta ejus arcana pande, confessione quàm creberrimâ, & larvatum hunc amicum facillimè vitabis. Quod Bernardus de Communionis, idem ferè de Sacramento Confessionis asseri potest : *Duo illud Sacramentum*, inquit, *operatur in nobis, ut videlicet & sensum minuat in minimis, & in gravioribus peccatis tollat omnino consensum.* Concilium Tridentinum affirmat eos, qui hoc sacramentum debitâ præparatione obeunt, custodiri ne stantim succumbant tentationibus, & multò faciliùs in viâ virtutis, cautiores jam & vigilantiores, progrediantur.

Eccli. c. 27. vers. 17.

In cœna Domini de bapti. & ablat. pedũ.

Sess. 14. c. 5. & 8.

Ipsa verò (sunt verba Concilii) *hujusmodi Confessionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, gravis quidem videri posset, nisi tot tantisq; commodis & consolationibus levaretur, quæ omnibus, digne ad hoc sacramentum accedentibus, per absolutionem certissimè conferuntur*. Locuples testis experientia est iis in urbibus, ubi crebrioris confessionis usus, multos per omnem vitam sine gravioribus peccatis agere.

Sed & tertiam causam subjicio, cur conscientia crebri confessione purganda sit. Id lumînis in hoc Pœnitentiæ Sacramento acquiritur, quo peccata eorumque origines longè faciliùs dignoscuntur. Initium est salutis, notitia peccati. Nam qui peccare se nescit, corrigi non vult : deprehendas te oportet, antequam emendes. Existimas tu, aliquid de remedio eos cogitare, qui mala sua virtutum loco numerant? quidam vitiis gloriantur. Ideo quantum potes, te ipse coargue, inquire in te, accusatoris primùm partibus fungere, deinde judicis, noviss imè deprecatoris, aliquando & te offende. Votum est vatis regii : *Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte, nequando dicat inimicus meus : prævalui adversus eum*. Conciones publicæ si quos feriant ad emendationem, hoc ipso minùs feriunt, quòd feriant multos; ea verò monita quæ à Confessario suggeruntur cavendis vitiis, in concionis vicem sunt, tantò efficaciora, quantò minùs multis dicuntur, cùm uni soli dicantur. *Cum dispositione initur bellum; &, erit salus, ubi multa consilia*. Bellum tibi pro pudicitiâ diu felix non erit, nisi ad illud te disponas exomologesi crebriore, in quâ etiam consilium capias de Castimoniæ hoste felicius vincendo. Hostis certè vaferrimus est, & ferè inquilinus, nec in ullâ uspiam arenâ, tam præsenti opus consilio, quàm in hac.

Mentem illumin.

Senec. ep. 28.

Ps. 12. v. 4.

Prov. c. 24. vers. 6.

§. I.

Gratiam auget.

HIs quarta accedat caussa. Piacularis confessio nunquam repetitur sine novo divinæ gratiæ augmento. Quantum Deo displicet impudentia peccantis, tantum ei placet verecundia confitentis. Verè Bernardus: *Omnis*, inquit, *spes veniæ & misericordiæ in confessione est; nec potest quis justificari à peccato, nisi prius fuerit confessus peccatũ. Ex eo enim unusquisque justus esse incipit, ex quo sui accusator exiterit*. Ideo Pipinus sub Dagoberto Galliarum Rege, Major Domûs, hoc est, Aulæ Præfectus & à Rege proximus, vir probatissimæ vitæ, famæque integerrimæ, & qui non immeritò *disciplina regum* vocaretur, quoties de noxis confessurus venerat, sacrum hoc tribunal nudis pedibus accedere solebat, in signum seriæ pœnitentiæ.

De inter. dom. c. 1.

Steph. abb. in l. 1. c. 2.

Castitati servat.

Vis etiam quintam causam? Qui recusat esse cautus, nec castus erit. Castissimos plerosque videas quos cautissimos. Castitas & Pudicitia omni vitro veneto tenerius quid sunt, & illisu levi aut vitiantur, aut perduntur. At verò cautelas huic crystallino vasi servando necessarias, maximè docet frequens Confessio; ideò cacodæmon, ille technarum & mille artium magister, adeò laborat, ut confessionem faciat invisam & gravem. Tædia ingerit, negotia obtrudit, varia caussatur, omnem movet lapidem, ut confessio & rara sit & frigida. Hæc, inquit veterator, exigua sunt; quid opus in minutissimis trepidare? quam tu conscientiæ lanienam patieris, si tantâ scrupulositate observes quævis minutula? Tu verò, mi juvenis, etiam minutissima cave, ni ad majora velis prolabi. *Qui spernit modica, paullatim decidet*: Nec cavebit magna, si negligat ea quæ videntur minuta.

Eccli. c. 19. vers. 1.

Huic sextam etiam causam adjungo. Quies & gaudium Conscientiæ, non nisi à crebrâ Confessione est. *Omnia*, inquit Bernardus, *in confessione lavantur, conscientia mundatur, amaritudo tollitur, peccatum fugatur, tranquillitas redit, spes revivisc it, animus hilarescit; post Baptismum nullum aliud nobis constitutum est remedium, quàm confessionis refugium*. Quotidie sordium aliquid contrahimus, quotidie inquinamur (ea hujus vitæ ratio est) & nisi contractas sordes eluamus creberrimè, nimium quantum augent, & pænè in immensum excrescunt; fit è granis non multis arena maris. Regum optimus fuerat & sanctissimus David, quia tamen pœnitentiam distulerat, seipso teste, ab innumeris malis deprehensus, *Circumdederunt*, inquit, *me mala, quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei*. Ejus generis sunt hæ sordes animi,

Animo quietem præstat. Lib. mi. cap. 37.

Ps. 39. vers. 13.

mi, ut, nisi quàmprimum expurgentur pœnitentiâ, mox aliæ atque aliæ ipsis accrescant. Inde fit, ut, *qui in sordibus est, sordescat adhuc*. Et quæ Conscientiæ quies sit aut hilaritas in perpetuo harum sordium augmento? Puram effice Conscientiam, si eam ridere velis: tolle nubes tot noxarum, si serenam eam cupias: tranquilla non erit inter hos peccatorum morsus; tolle vermes qui eam lacerant. Sed levia, inquis, peccata, pacem animi non disturbant.

Apoc. c. 22. vers. 11.

Suas habet etiam leve peccatum morsiunculas: quamdiu has ferre mens cogitur, tamdiu suavis ei quies non erit, sed nec unquam seriò hilarescet. *Secura mens quasi juge convivium*. At verò securam habebis nunquam (sanctissimè affirmo) nisi ab illo veræ securitatis præsidio, Pœnitentiæ sacramento, eóque quàm creberrimè repetito. Tum demum jucundo frueris epulo, cùm vellicantes animi vermes occideris. Si diu hos vivere sinas, perit tibi tuum hoc convivium. Ubi puncturæ, ibi molestiæ: nec seriò se hilarem credit conscientia, nisi ab omni verme, qui lancinat, ex integro sit libera. Jugi convivio illo non fruitur, nisi *secura mens*. Secura non erit, nisi pura sit, & quasi semper à Confessione recèns lota.

Prov. c. 15. vers. 15.

§. II.

Sancti crebrò sunt confessi.

Hic septimam attexo caussam priori affinem. Plurimi sanctorum hominum, viri feminæque, quibus cordi erat conscientiæ quies & tranquillitas, Confessionem, quantum licuit, crebrimè iterarunt. Fuerunt qui quotidianâ confessione animum lustrarent: sæpius voluisset, si per alios licuisset.

Surius to. 4. die 13. Iulii.

Birgerus, homo nobilis & potens, D. Birgittæ parens, singulis diebus Veneris ad sacerdotis pedes se abjecit confessioni faciendæ. Eámque facti rationem assignans: Ita inquiebat; mea hodie cum bono Deo componam & transigam, ut quidquid molestiarum ceteris diebus in me ille immiserit, æquo ego animo id perferam. Idem fecit per omnem vitam, & Birgeri filius, qui illam insuper clausulam adjunxit, ut confessionem voluntaria sui diverberatio exciperet. Idem fecit & Birgitta filia, eúmque sibi morem à teneris annis indixit. In eandem legem juravit Birgittæ maritus Ulpho. Idem alii religiosissimæ hujus familiæ præstiterunt. Idem prorsus B. Lydvvinæ avus in more habuit, qui ubi die Veneris animum Confessione purgasset, postero Sabbato corpus jejuniis exercuit, nec in cibum aliud, quàm panem & aquam admisit. Ea semper integerrimorum hominum mens fuit, aut nullam conscientiæ labem admittere, aut incuriâ qualicumque admissam, quamprimum abstergere.

Ab his in diversum abeunt illi, quibus volupe & jucundum est sordibus mergi, qui liberrimè peccant, quibus in vili frons est & pudor: at verò cùm de peccatis instituenda est confessio, hîc illi frontem induunt ahenean, illi hoc *verecundiam* vocant. Nimirum flagitiosè erubescunt fateri, quod patrare minimè verebantur: ad flagitia effrontes, ad noxium silentium pessimè verecundi.

Hic mihi in mentem est, nec sine gemitu recordor, quis ante annos centenos, Lutheri ævo rerum status fuerit. O sæculum, planè non aureum! difficile tunc erat ab hæreticis Catholicos dignoscere. Sacramentorum usus vix ullus. Confessio quotannis erat una, eáque frigidissima, aut Confessionis mera puta ceremonia. Hæc enim talia plerunque quo ratiùs, hoc pejùs facimus. Ita tunc omnia invaserat languor, ut sæpius quàm semel anno toto divinum epulum accumbere ad instar piaculi haberetur. In arcto, & velut in extremâ tegulâ stabat tunc temporis Religio & Pietas, & pudori erat nolle sapere cum insanis. Hæc planissima via erat ad grassantem jam hæresin. Quid facilius plurimis, quàm

A nunquam ampliùs de noxis confiteri, qui antea semel tantùm in anno id facere consuessent? Quod rarissimè fit, non difficulter penitus omittitur, illud præsertim quod plus tormenti habet quàm oblectamenti. Sed, propitio Deo, ita jam mutarunt tempora, ut affirmare audeam, quisquis nostro hoc ævo, annuam dumtaxat confessionem instituit, hoc omnibus de seipso suadet, ne se alium esse credant quàm frigidissimum Christianum: qui, nisi lex urgeret, nec semel quidem per annum conscientiam expiaret, suis sordibus contentus. Fugiamus, Ædesime, fugiamus letalem hunc veternum, sæpe peccamus, sæpe etiam peccasse doleamus.

§. III.

Ædesim. Sed quò confessio tam crebra? an non abundè satis menstrua? Parth. Vix est ut credam hîc te serium esse. Sed an non caussas recitavi ejus quod affirmo? Obsecro te, vel tantùm humanæ voluntatis inconstantiam & pravitatem cogita; nisi ea novis quotidie stimulis agatur ad rectum, in obliqua tèdit, ad vetitum abit, diffluit ad inhonesta & noxia. Vides hoc horologium concinnè & affabrè factum? nisi pondera quotidie attrahantur, otiabitur velut mutus & elinguis excubitor; nec indice nec tintinnabulo loquetur. Vides illic in angulo textilem rotam aranearum? parietis diu non absterси argumentum hoc est. Vitant araneæ cubicula illa ditiorum, quæ sedulitas ancillarùm creberrimè devertit. Vides hanc citharam exasciatam dexterrimè? sed nisi fidium discordia ad musicæ leges sæpius concilietur, dissonâ voce pulsanti respondebit. Vides, hanc mei strophioli lineam nivem? usu sordidatur, & in atrorem declinat, ni sæpius lavetur. Ea prorsus Conscientiæ nostræ ratio est, nisi eam confessione sæpius laves, mox in eâ maculas, impuritatem, sordes videbis. Quare vitia sua nemo libenter confitetur? quia etiam nunc in illis est. Somnium narrare, vigilantis est: & vitia sua confiteri, sanitatis indicium est. Expergiscamur ergo, ut errores nostros coarguere possimus.

Quòd crebrò sordescit, sæpe mundandum.

Senec. ep. 53.

Sed, num libet audire, octavam etiam caussam? Brevissimè id perstringo, cujus jam suprà mentionem feci. Diabolus insomnis, pervigil, septiceps draco, monstrum inquietissimum, aliis atque aliis insultibus nostram præcipuè pudicitiam incursat, millies victus aliquam tandem acquirendam victoriam non desperat: via verò quâ tot hostiles incursiones avertas aut etiam antevertas, certior vix est ulla, quàm Pœnitentiæ Sacramentum, & frequens Confessio. Cùm proditur hic hostis, vincitur; quamdiu latet, victoriæ partem obtinet. Ævo Joannis Chrysostomi, horrificus leo magnam agris, pecori, villis, hominibus cladem intulisse fertur. Venerunt ad optimum Pontificem qui suppetias peterent. Ille pro suggestu respondit, non aliam sibi ejus vastitatis caussam fingerent, quàm divinæ legis contemptum, qui passim inter ipsos invaleseceret. Avertendæ autem huic cladi pœnitentiam & peccatorum confessionem suasit.

Contra tentationes juvat crebra confessio.

Volant quandoque per orbem querelæ: Num ergo diabolus omnes rupit catenas, omnia fregit repagula? an omnibus vinculis exutus liberè grassatur, & jam non rogat, sed imperat? ita videtur fuisse eo tempore quo Dei filius in crucem actus est; ipse Christus testatur: *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*. Videri tunc potuit cacodæmon omnes sui carceris clathros effregisse. Hujus mali præscius bonus Jesvs discipulis pedes lavit, Eucharistiam porrexit, vigilare jussit, & orare: Tali certè tempore, talia sunt quærenda remedia. Ergo, cùm Stygiæ procellæ in te ruunt sæviore impetu, pedes lava, affectus & conscientiam purga, ad Eucharistiam propera; vigila, & ora.

Luc. cap. 22. vers. 36.

§. IV.

FInio, ad Nonam & ultimam crebræ confessionis causſam. Omnia nobis tuta ſint, nunquam erit vi-
Crebra confessio optima est vigilia.
ta. Mors incertiſſima eſt, & ſubiti caſus, eo ſæpe loci ac temporis, quo minimè veremur, nos opprimunt. Quoties, quàmque ſollicitè prorſus, & omnium Evangeliſtarum voce, Chriſtus monuit: in omne temporis momentum paratos nos eſſe. Neque ferè aliud æquè inculcavit, quàm hoc unum, VIGILATE. Ore Matthæi clamat: *Vigilate, neſcitis quâ horâ Dominus veſter venturus ſit.* *Matt. c. 24. verſ. 42. c. 25. v. 13. c. 26. v. 41.* *Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam. Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* Per Beatum Marcum, non minùs contentè nos inclamat: *Videte, vigilate, & orate, neſcitis enim quando tempus ſit. Vigilate ergo, neſcitis enim, quando Dominus domus veniat, an media nocte, an* *Marci c. 13. v. 33. 36. & 37.* *galli cantu, an mane, ne cùm venerit, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.* Quæſo te, qui ſincerius nos & ardentius exhorretur ad indefeſſas vigilias? At idem prorſus per ſanctum Lucam impenſiſſimè commendat: *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare* *Luc. cap. 21. verſ. 36.* *ante filium hominis.* Quid crebriùs monet Beatus Paulus, quàm hoc ipſum: *propter quod vigilate. Vigilate, ſtate* *Act. c. 20. verſ. 31. 1. Cor. c. 16. verſ. 13. 1. Theſſ. c. 5. verſ. 6. 1. Pet. cap. 5. v. 8. & c. 4. verſ. 9.* *in fide. Igitur non dormiamus ſicut ceteri, ſed vigilemus & ſobrii ſimus.* Quoties divus Petrus hoc ipſum admonuit: *Vigilate in orationibus: Sobrii eſtote, & vigilate, quia adverſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens* *Apoc. cap. 3. verſ. 2. & c. 16. v. 15.* *quem devoret.* Nec aliud vigilantiſſimus Joannes vociferatur: *Eſto vigilans: ſi non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies quâ horâ veniam ad te. Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua.* Eh, mi Ædeſime, nihil tam neceſſarium nobis quàm VIGILARE. Atqui malè in rem ſuam vigilat, qui tam rarò per Pœnitentiæ ſacramentum, ad Mortis adventum ſe parat. Non exhorret mortem: promptus, paratus eſt migrare, qui de peccatis frequenter confeſſus, vitæ ſuæ rationes ſæpius inſpexit. Produnt *Alph. Rodr. p. 1. tract. 2. de perfect. cap. 5.* hiſtoriæ ſacerdotem quemdam, virum admodum religioſum, quotidie confiteri ſolitum, antequam ſacris operaretur. Hic ad extrema deductus monetur, ut ad exomologeſin ſe paret vitæ ſuæ ultimam. Ille, accepto hoc nuncio, ſublatis in cælum quà oculis quà manibus: Ergo, inquit, benedictus ſit Dominus meus JESVS: triginta jam anni ſunt & plures, ex quo quotidie aliter confeſſus non ſum, quàm ſi confeſſio alia non eſſet ſubſecutura; ac proinde ſatis mihi modò erit confiteri, tanquam mox à Confeſſione ſacrum facturo. Hoc, VIGILARE eſt. Optimum Auguſtini conſilium eſt: *Auguſt. in Pſal. 44. & l. 2. de viſit. infirm. c. 5. tom. 9. Lib. med. cap. 73.* *Præveni Deum: non vis ut ipſe puniat, tu puni. Puniendum eſt peccatum: ſi puniendum non eſſet, nec peccatum eſſet.* Non te pudeat coram uno dicere, quod te non puduit forſitan coram multis facere: Nam, uti Bernardus loquitur, *Simulata confeſſio, non eſt confeſſio, ſed duplex confuſio.* ÆDES. Quod obducam, Partheni, ſanè non habeo, niſi meum mucum & pigrum NOLLE. Sed connitar ut id in me VELLE fiat. Perſuaſum me tenes. PARTH. Ergo ad Lympham tranſeo.

CAPVT VII.

Quintum INCONTINENTIÆ *antidotum*, JEIVNIA, & ABSTINENTIÆ EXERCITIVM.

Sen. ep. 30. IGnis qui valentem materiam occupavit, aquâ, & interdum ruinâ extinguendus eſt: ille qui alimentis deficitur, ſuâ ſponte ſubſidit:

Subtrahe ligna foco, ———

& fugâ vix notabili evaneſcet ignis. Ignis ex Orco eſt Luxuria, quæ ipſum etiam corpus inflammat. Oppreſſam vis hanc flammam? pabulum corpori ſubtrahe, & licet extingui non ſentias hunc ignem, certè ſenties extinctum. Fames amica eſt virginitati. Spurcum jejuni hominis fugat ſerpentem, jejunii virtus Stygium draconem. Hæc una omnium Sanctorum Patrum vox eſt. *Plin. lib. 28. cap. 4.*

Baſilius: *Jejunium*, inquit, *contra exercitum dæmonum datur arma.* Chryſoſtomus: *Adverſus dæmonum naturam*, inquit, *jejunium conſtitutum eſt jejunium.* Hieronymus: *Pulchra res eſt*, inquit, *jejunium quod dæmones terret.* Origenes: *Cùm jejunatis*, inquit, *dæmones vincitis, omnémque illius claſſem maligniam retrorſum agitis, mala deſideria effugatis.* Athanaſius: *Jejunii vim*, ait, *ſpiritus mali metuunt.* Ambroſius: *Nullum*, inquit, *remedium majus contra inimicum ſerpentem poteris invenire, quàm jejunium.* Quid multa? diabolum nemo vicit ſine jejunio. Jobus, illud cæli ſpectaculum, jam undique infeliciſſimus, ipſis ſeptem diebus jejunavit, Origene affirmante. Joannes, Domini prodromus, *vemit non manducans neque bibens*: adeò enim parci cibi potúſque fuit, ut nec comedere, nec bibere videri potuerit. De Apoſtolorum jejuniis, prædixit Chriſtus: *Auferetur ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt.* Paulus, non unum alterúmve jejunii diem ſibimet indixit, ſed *in jejuniis multis, in fame & ſiti*, corporis rebellionem expugnavit. Antonius per omnem vitam (Athanaſius id prædicat) adeò pertinacis fuit jejunii, ut nonnunquam biduo triduóque impranſus & incenatus ageret, & quartâ demum die, panis aliquid, ſed parciſſimè guſtaret: ſal ei pro omni condimento, pro generoſo Cretico fuit frigida. Hilarion quindecim annorum juvenis, ut omnem in ſe carnis petulantiam expungeret, ejuſdem æmulus abſtinentiæ, poſt occaſum ſolem quindecim caricis, neſcio an famem fallere, an irritare ſit ſolitus. Cùmque ne ſic quidem omnem libidinis ſcintillam in ſe ſopitam crederet, jejunium adeò intendit, ut triduum & quatriduum ſine omni alimento duceret uſque dum vix amplùs ſpirare poſſet.

Hieron. Tom. 1. Epiſt. 2. ad Rufin. Tom. 2. de jejun. Lib. 2. contra Jovin. Homil. 4. in Matth. Homil. 6. in Matth. Lib. de virg. Lib. 6. Ep. xamer. c. 4. Tract. 3. in Joh. Matth. 2. verſ. 18. Matth. 4. verſ. 2. 2. Cor. c. 11. verſ. 27. In vitâ ejus. Gul. Parif. Lib. de Sacram. cap. 1.

§. I.

SVnt morbi, in quos medici liberè pronunciant: mittatur è venâ ſanguis, nec priùs ſiſtatur dum linquatur animus. Morbi vehementia lene remedium contemnit. Hoc idem ſecum Hilarion ægit, ita ſuccurrendum putabat animo, dum deficeret caro; neque enim hac ſalvâ ſanum ſibi ſpiritum promittebat. Herbarum ſucco, inquit Hieronymus, & paucis caricis poſt triduum vel quatriduum, deficientem animam ſuſtentabat, & jejuniorum laborem labor operis duplicabat; ſic jejunio attenuatus, & in tantum exeſo corpore, ut vix oſſibus elegantia hæreret. Verum eſt omnino Beati Ambroſii effatum: *Matt. 6. verſ. 22. Tom. 1. in Hieron.* *Quod nocet corpori, juvat ſpiritum.* Et Chriſti veriſſimum: *Hoc genus non ejicitur, niſi per orationem & jejunium. Acriora enim dæmonia* (inquit Hieronymus) *docuit Dominus, non niſi oratione & jejunio poſſe ſuperari.* Certè ſic eſt: acerrimus ille Luxuriæ ſpiritus hoc genere armorum enervatur: de quo Auguſtinus: *Videte*, inquit, *chariſſimi, quanta ſit jejunii virtus, ut id facere jejunium valeat, quod Apoſtoli nequiverunt.* Inde pulcherrimè atque validiſſimè ratiocinatus Ambroſius. *Videte ergo*, ait, *quæ ſit jejunii vis, quantam homini ſuo præſtet gratiam, quod tantam præſtat alteri medicinam: videte quomodo proprium ſanctificet hominem, quod ita purificat alienum. Mirum, ter mirum: alter jejunat, & alteri prodeſt jejunantis abſtinentia, iſte pharmacum ſumit, & ille vi pharmaci curatur.* Quod etiam D. Leo Pontifex admiratus: *tam grata eſt*, inquit, *Deo, quàm terribilis diabolo jejunantis oratio.* Quòd ſi ea eſt virtus jejunii, ut qui illo munitur, inſeſſorem dæmonem ex alieno pellat corpore, quantò magis poterit impugnatorem è ſuo? alieni vim jejunii, in eo quem jam occupat, non ſuſtinet cacodæmon, & quomodo ſuſtinebit proprii in eo quem tantùm impugnat? Eccleſia ergo rectiſſimè canit: *Qui corporali jejunio vitia comprimis.* Diabolus intemperantiâ & gulâ vitiis omnibus pandit aditum, ideo gulam Ambroſius vocat, *primum diaboli ſpeculum*: Hieronymus,

Epist. 22. ad Eustoch. ronymus, *prima dæmonum arma*: Basilius *primam malorum causam & universale venenum*: Chrysostomus, *rem summè gratam dæmoni*. Ideo Hieronymus, *cum cibo*, in- Hom. 71. ad pop. quit, *abundanti carnem reficimus, oleum igni affundimus, ut majores effundat flammas*. Et notum illud Augustini: Af- Epist. ad Juriam. fluentiam ciborum, comitari solet insolentia verborum; saturitatem ventris, sequitur levitas operis, & vanitas mentis. Inter epulas & delicias intutissima est Castitas: esurire discat, qui Castitatem amat.

§. II.

Bacchus & Venus comites. ÆDES. Ingrata est concio quæ famem laudat. Et quæso te, comedere, bibere, satiari quid demum mali est? PARTH. Quid hoc mali sit nescio, omnium Gen. cap. 6. v. 11. & 12. malorum initium fuisse sat scio. Noëmi ævo, cùm *omnis caro corrupit viam suam*, cùm *corrupta est terra coram Deo & repleta iniquitate*, hoc ipsum omnis nequitiæ principium erat *edere & bibere*. Christus clarissimè testatur: Matt. c. 24. verf. 38. *Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes*. En, quàm bene junguntur mensæ & nuptiæ, epulæ & nequitiæ, saturitas & libido, Bacchus & Venus. Mihi crede, ubi Jejunium exulat, ibi nullo in pretio est Castitas. Nam, uti verissimè Seneca: Epist. 14. *Honestum ei vile est, cui corpus nimis carum est*. Qui famem odit, Castitatem vix amabit. Divi Ambrosii oraculum est hoc: *Pascitur libido conviviis, nutritur delicus, vino accenditur, ebrietate inflammatur*. Sic est prorsus: lascivi corporis illecebræ non aliunde quàm ab immodicâ saturitate manant. Aptam huic malo medicinam passim docet Hieronymus. Cùm enim virginem Eustochium doctor sanctissimus erudiret, dicere non dubitavit, castitatem diuturnam firmámque esse non posse, nisi temperantia eam defendat, ciborúmque usus parcissimus, ut (ita ipse loquitur) stomachum potius quàm mentem dolere malimus, & crura magis quàm pudicitiam vacillare. Paleis asellum, paleis pascendum esse non hordeo, monuit jam suprà castissimus Hilarion.

Currus luxuriæ. Luxuriæ currus (uti eum aliqui depingunt) quatuor habet rotas: *Vestium mollitiem, Otii desidiam, Oculorum petulantiam, Ventris ingluviem*: à geminis equis trahitur, *Prosperitate vitæ, & Abundantiâ rerum*. Duo his præsunt Inproblem. sect. 10. aurigæ, *Luxus* & *Languor*. Aristoteles hæc confirmans: *Venus*, inquit, *comes & pedissequa est Satietatis*. Ergo jejunii & sobrietatis comes erit Castitas. Eadem enim est scientia contrariorum, ut eidem philosopho placet. Verbum tam vetus quàm verum repeto: Nunquam fames adul- Tertul. in Exhort. teria genuit. Nimirum, *sine Cerere & Baccho friget Venus*.

Hoc est quod Israëlis populum in libidines & vitia Exod. c. 32. verf. 6. egit præcipitem. *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*. Hic ordo rerum est; post epulas choreæ. Hæ enim lautioris mensæ sunt appendices.

ÆDES. Ergo etiam choreas prohibes? PARTH. Non ego, sed lex Pudicitiæ. Nostri ævi choreas attende, & eas plerumque non aliud esse dices, quàm diaboli theatrum, & palæstram aut præludium Veneris. Tripudia sæpe totius hilaritatis velut ultima scitamenta sunt. Scilicet post mensam, etiam lasciviæ sacra fiunt, temulento motu obeunda.

Corpus animum & tegit, & detegit; membris tegit, sed iisdem etiam detegit: nam manuum jactatio, pes mobilis, oculus vagus ac petulans tale aliquid arguunt esse in animo qui non cernitur, quale in ipsis est quæ cernuntur. In choreis multa fiunt urbanitatis specie quæ Choreæ castitatis hostes. Castitatis nervos incidunt. Liberæ hic manus, liberi oculi, liberæ volant voces. Hæc sunt quæ pudorem labefaciunt, hi sunt libidinis stimuli, hæc laxamenta licentiæ. Appositè quidam de choreis hoc pronunciavit: *Chorea est circulus, cujus centrum est diabolus, & circumferentia omnes Angeli ejus*. Sanè illic variè offenditur Castitas, & quandoque tam spectando, quàm saltando in illam delinquitur. Cum hoc exactè congruit dictum Chrysostomi: *Vbi lascivus saltus, ibi diabolus*. Rex Hom. 49. in Alphonsus non illepidè, ajebat, saltatorem & stultum c. 13. Matth. eo tantùm distingui, quòd ille totâ vitâ, iste dum saltet, stulteseat; cùm hoc unum agat, ut ad numeros & tibiarum voces scitè insaniat. Apud Jobum, petulantiam Iob cap. 21. olet & libidinem exultare lusibus. Et cùm liberior mu- verf. 11. sica choreis applaudit, certè non Spiritum sanctum, nec castas cogitationes animis instillat. Saltando, Ædesime, nec sancti fiemus, nec casti, nec si fuimus, tales manebimus. Ludus vocatur, quod verius appellaretur scelus, aut sceleris festivum irritamentum: & quis redit à choreis castior? Eo nomine choreas rectè quoque dixeris Choreæ diaboli aucupium, è quo auceps iste vix unquam abit diaboli aucupium. vacuus, & sine prædâ. ÆDES. Sed vereor, Partheni, ne frustra moneas, nec retrahas illos tam avidos saltationis. PARTHEN. Si sic illis collubitum est, pergant, & ad Orcum descendant saltando. Ego foveam & præcipitium monstravi currentibus; si nolint hunc cursum sistere, sibi culpam imputent, qui cupiunt perire. Ad institutum redeo.

§. III.

ABstinentiâ & jejuniis, lascivire didicit caro. Hieronymus mihi iterum in mente est: *Omnis caro*, in- Epist. 9. ad quit, *concupiscit quidem ea quæ carnis sunt, & quibusdam il-* Salvin. c. 5. *lecebris ad mortiferas animam voluptates trahit. Sed nostrum* Jejunii encomia. *est voluptatis ardorem majore Christi amore restinguere & lasciviens jumentum frænis inediæ subjugare, ut non libidinem sed cibos quærat, & sessorem spiritum moderato ac composito portet incessu.*

Daniel jejunus, inter septenos & quidem impastos Dan. c. 14. leones, velut inter agnellos, sex continuis diebus illæsus verf. 13. agit, & ipsos etiam leones jejunare docet, ait Basilius. Hoc tu miraris, inquit Chrysostomus? jejunium interroga, à quo hæc virtus. Ideò D. Petrus contrà rugientem ex Orco leonem aliud non præcepit, quàm: *Sobrii* 1. Pet. cap. 5. *estote, & vigilate*. Ideo sanctissimus ille Hebræus Rex: verf. 8. *Operui*, ait, *in jejunio animam meam*. Bonum animi ope- Psal. 68. rimentum, subjungit Ambrosius, jejunium. *Qui non* verf. 13. *jejunat, nudus & intectus est; patet vulneri*. Adam si jeju- De Elia, c. 4. nio se texisset, nuditatem suam non erubuisset. Cùm jejunat Noë, cunctis pereuntibus superstes est; cùm vini vim ignorat & potat, sui filii fit ludibrium. Loth sobrius incendium evadit, temulentus incestum incurrit. Dum Samson jejunium servat, leones sternit, mille milites cædit, civitatis portas velut plumam tollit, vincit & perrumpit omnia, ipse inexpugnabilis: jam vini & feminæ illecebris captus, robur amittit, in hostium potestatem venit, oculos, vires, vitam, omnia perdit. Scivit hæc David, & idcirco pugnæ se paravit; & ne cui hostium aditus pateret ad rapiendum, vulnerandum, occidendum, jejunii operimentum arripuit, eóque se muniit: *Operui in jejunio animam meam*. Castitatem defendere, & servare vis? Operi te jejunio: Abstinendo vinces. Illud Divi Ambrosii sæpius iterandum: Serm. de *Fames amica est Virginitati, inimica lasciviæ: Saturitas verò* quadrages. *prodigit Castitatem, nutrit illecebram*. Eâ de causâ idem hic sanctissimus Præsul Jejunium vocat delictorum excidium, salutis remedium, fundamentum Castitatis. Et Divi Augustini præconio: *Iejunium purgat mentem, sublevat sensum, carnem spiritui subjicit, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, Castitatis lumen accendit*.

Audis hæc? & etiamnum Abstinentiam repellis? vel testium numero te obruam. Athanasius: *Vide*, inquit, *quid faciat jejunium; dæmones fugat, malas cogitationes expellit, cor reddit purgatius, corpus sanius*. Petrus Ravennas: Serm. de je- Scimus, ait, jejunium esse Dei arcem, Christi castrum, junio. Castitatis signum, Sanctitatis trophæum. In aperto & extra litem, Abstinentiam plurimùm & *Sanitati* & *Ca-*

stitati facere. Id enim quod noxii & nimii est in corpore, absumit, caput serenat, animum ad saniores cogitationes disponit. Et hæc Salomoni caussa fuit de genio fraudando consilium capere: *Cogitavi*, inquit, *in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitarémque stultitiam*. Ita Enos, Enoch, Mathusalem, Noë, non minùs sapientes fuerunt quàm abstinentes. Ita Nazaræi ac Rechabitæ à sapientiâ eque ac abstinentiâ commendantur. Juditha tam sapiens quàm casta, formam & pudicitiam suam ciliciis & jejuniis propugnavit. Quid memorem illos Terræ Angelos, tot millia Eremicolarum, Monachorum, Cœnobitarũ, quorum omnis vita fuit abstinere, & Deo sapere? Verè, anima sicca & sobria, anima sapiens & casta.

Eccl. cap. 2. vers. 1.

A

§. IV.

Abstinentia circa cibum & potum in antiquis.

NEc idololatras hoc latuit. Prisci Persæ, si Xenophonti credimus, ad panem nil nisi nasturcium adhibere soliti sunt, & variâ tunc virtute floruerunt: Orbis domini per annos ducentos, à Cyro ad Darium, qui inter delicias & vina imperium & vitam perdidit. Priscos Ægypti sacerdotes, Cheredemus asserit, carne, ovis, vino, & lacte semper abstinuisse, vt & libidinis ardorem restingerent, & divinis intentiùs purióque vacarent. Judæorum Esseni vino & carne sibi interdixerunt. Delicias, maximam hominis pestem judicavit Socrates, ideo virtutis studiosos ad colendam abstinentiam crebriùs hortabatur; eáque de re interrogatus, quid solus ipse à ceteris adeò discrepare mallet: Alii, respondit, vivunt ut edant, ego verò edo ut vivam.

B

In recentioribus.

At mittamus vetera, longè illustriora præ his sunt recentia. Sed nosti me: catalogum non texam; paucos nominabo, sed Magnos. Inter ipsas dapes abstinere aut esurire mihi semper maximum fuit. Terror ille Romanorum Hannibal, sæpe tunc minimè bibit cùm maximè sitiit. Et ut sitim suam redderet docilem, aquam quandoque spectavit, sed nec guttam libavit inde. Silius: *Exercétque sitim, & spectato fonte recedit.* Magnum hoc est, sed Hannibalem non ideò inter Magnos numero, alios & majores specto.

C

Nic. Sera. lib. 5. hist. Mogunt. in Dan. c. 22.

Notus ille cælo Daniel, quinquagesimus septimus Archiepiscopus Moguntinus, Elector quadragesimus primus, qui anno Christiano 1582. obiit, vir sanè in omnibus Magnus, hoc multis superior. Jejuniorum erat observantissimus. Suaserant ei medici, aliique complures, ad jejunium vernum meliùs tolerandum, ut, quandoquidem pisce non vesceretur, carnes in mensam admitteret. Pontifex etiam eum jejunii lege solverat. Solus ille sibi minimè indulgebat, atq; cùm aulicam eámque exquisitam mensam accumberet, ovis solum & jusculis contentus, à jejunii legibus nec latum unguem abibat. S. Ambrosius Pontifex, annis compluribus nũquam prandit, de die semel dumtaxat refectus. S. Carolus Borromæus, Romanę Curię purpuratus senator, dignus Ambrosii in tam alto solio successor, delicatè quidem educatus, eò tamen se assuefecit, ut ultimis vitæ annis solo pane & aquâ viveret; solis diebus festis aliquid opsonii addidit, nihil tamen eorum quæ gulam mulcerent; nam carne, pisce, ovis, vino semper abstinuit: per quadragintadiale jejunium etiam panem sibi negabat, fabis tantum & ficubus famem mitigabat, non explebat; hebdomade sanctâ non nisi lupinis (amarorum pisorum genus est) victitabat. Hem, tantus Princeps, tam rigidas jejunii leges ipse sibi statuat, & nos ad ipsum collati, mera mendicabula, juvenes robusti & vegeti, quibus sanguis in variam petulantiam ebullit, abstinentiam & jejunium sic horreamus? Nimirum, nisi venter bene fartus semper nobis turgeat, mox morbum & mortem somniamus, cùm fames in omne morborum genus validissimè pugnet.

D

§. V.

IN Italiâ certè peritissimorum medicorum, primum in omni morbo pharmacum est, fames & inedia. Rationi hæc admodum convenienter faciunt, primum enim omnium morborum seminarium est ingluvies & oppletio, cui sola abstinentia optimè medetur. Sicut ergo fames omnibus corporis affectibus conducit, sic eadem omnium in animo vitiorum est Antidotum. Non cernis, ut elato frangat cervicem fames? Avaro, rubiginosos educere thesauros fames persuadet. Iracundus si egeat, fit mitior. Otio torpentem ad opus extimulat fames: qui enim vitat molam, vitat & farinam; & quia fames fastidiosa non est, gulosum à lautitiis ad frugalitatem, luxuriosum à spurcitiis ad continentiam perducit. Omnibus vitiis restitit fames, luxuriæ plurimùm. Perpessi sunt exercitus, inquit, Seneca, inopiam omnium rerum, vixerunt herbarum radicibus, & dictu fœdam tulerunt famem. Hæc omnia passi sunt pro regno (quò magis mireris) alieno: & dubitabit aliquis ferre famem, ut animum libidine liberet?

Fames vitiorũ omnium antidotum.

Epist. 17.

Narrat Ruffinus Aquilejensis dignum memoratu. Ad religiosum senem revisit quispiam, &: Mi pater, inquit, quid faciam? non sum ampliùs sustinendo tot impuras cogitationes, adeò animum meum implent sordibus. Cui senex: ad similes cogitationum sordes non memini me trahi. Ægriùs id verbi accepit homo, & id fieri vix posse judicavit: & quomodo, inquit, hoc fieri potuit, ut nunquam ab importunis hisce cogitationibus impugnareris? Senex ad ista: Ex quo, inquit monachum indui, nunquam satis panis comedi, nunquam satis aquæ bibi, nunquam satis somni admisi. Ita prorsus, quia nunquam satur, cibum potiùs aut somnum appeto; nihil molestiæ mihi facessit libido. Audiit juvenis, & plurimùm profecit ex modestissimâ hac Abstinentiæ commendatione. Repeto meum, & finio: Fames amica Virginitati.

Lib. 3. cap. mum. 62. lang. libel. mum. 31.

CAPVT VIII.

Quartum INCONTINENTIÆ *antidotum*, LABORES & AMOR EXERCITII.

ÆDes. Satis multa de Jejunio. PARTH. Plura debuissent: sed capere te puto, quàm cognata sit Castimoniæ Abstinentia. Sed num recordaris versiculi nostri,

Lectio, Flagra, Preces, Confessio, Lympha, Labores?

Lympham exposui. Sanè quod lympha est igni, hoc Abstinentia est libidini: Sed progrediamur, paucis te docebo, tam amicos Castitati labores esse, quàm inimicum otium. Reperias forsan, qui nequaquam ferant otiosorum titulo insigniri sese; illi ipsi tamen sic laborent, ut dubium sit, otiari præstet an sic laborare. Garriunt, & fabulantur vanissima, & hoc colloqui vocant & seria conferre: ludunt, deambulant, potant, libros non legunt sed lustrant, otio nauseam demunt, sexcentis ineptiis diem frangunt, & omnia agendo, nihil agunt. Homines, inquit Seneca, inter oleum & vinum occupati, quibus ad votum dies est actus, si bene desudaverunt; qui, quantum sudoris effluit, tantum potionis ingerunt. Et hoc illorum est LABORARE: hæsterilissimæ confabulationes CONVERSATIO vocantur. O quanta pars vitæ nobis elabitur nihil agentibus, quanta malè agentibus! Ego verò alios tibi labores ingeram tuendæ Castitati.

Epist. 56.

Nosti Dianam ideo fingi virginem, quod otium odisset, sęque cum suis assiduo venatu exercuisset. Apud virgineum hunc cœtum malè audiit, Salmacis Nymphа, quòd ceteris perpetuò in opere desudantibus, sola illa ignavissimas sectaretur occupatiunculas; & vel crines

Vana otiosorum.

crines pecteret, vel vultum erugaret, vel genas stibio fucaret, vel speculum consuleret, vel in veste plicas emendaret, vel flores legeret; illa tamen sibi visa plus omnibus agere, & se neminem esse occupatiorem. Venustè de hac Ovidius:

Lib. 4. Metamorph.

Sæpe suas illi, fama est, dixisse sorores:
Salmaci, vel jaculum vel pictas sume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia misce.
Nec jaculum sumit, nec pictas illa pharetras,
Nec sua cum duris venatibus otia miscet.

Eædem hæ voces, juveni tam malè occupato sæpius ingerendæ: Quid cessas dormitator? Age aliquid, age, age: chartam explica, calamum sume, nota, stylum exerce, epistolas concinna, orationes compone, poëmata pange. Scripsisti? Nunc librum arripe, lege, memoriæ manda. Legisti? Nunc ora, cum Deo age, pia & sacra meditare. Orasti? ad lectionem, ad scriptionem teipsum revoca. Nil sine magno labore mortalibus natura dedit: assiduus labor, longáque exercitatio docent omnia.

Neque ego te jubeo assiduè imminere libro aut pugillaribus; dandum est aliquod intervallum animo, ita tamen ut non resolvatur, sed ut respiret, & remittatur. Respirasti? Ad labores redi; calamos, chartas, libros resume, urge opus. Hic vitæ nostræ circulus est, aut laborandum, aut à labore nonnihil respirandum, nec in ipsa tamen respiratione penitus otiandum, éstque in ipso otio cavendum otium.

§. I.

SVbiit aliquando eremi tædium Antonium, dubiúsque clamasse fertur: Servari cupio, sed meæ mihi cogitationes adversantur. Dum sic animo fluctuat, cernit in vicino hominem monachi veste, nunc calathos texentem, nunc ad preces in genua subsidentem, nunc alia facientem: simul & vocem audiit: ita & tu fac Antoni. Oraculum secutus Antonius, per has orationis & operationis vices, omnem solitudinis molestiam absterstt perseverantiâ inexpugnabili. Instar refectionis est, mutatio laboris, & generosos animos nutrit labor. ÆDES. Et quorsum continua hæc cum laboribus lucta? PARTHEN. Ut *Caro* tam quietis quàm libidinis appetentissima, hoc stratagemate distineatur, ne quiescere incipiat, & simul lascivire. Nimis ei pronum est, à quiete ad lasciviam defluere. Plerumque enim, cùm manus ab opere cessat, mens sese cogitationibus impuris occupat. Ea re Hieronymi monitum est, sanè sapientissimum: *Nunquam te diabolus non occupatum inveniat.* Eâ de causâ per totam Ægyptum nulli monachorum ferebantur otiosi, suum quisque sibi victum labore parabat, nemini gravis, cùm nec oblata quidem ab aliis admittere liceret. Tu tibi labora, dicebant, tuæ te manus nutriant, non alienæ: non est viri sudorem timere. Hinc ejus omnes industriæ fuerunt, ut non solùm sibi, sed & peregrinis atque hospitibus cœnulam instruere possent. Imò etiam per loca Lybiæ quæ fames presserat, & per diversos carceres plurimum alimoniæ liberalissimis subsidiis partirentur; quæ omnia labor illis subministravit.

Labor tentationum est remedium.

Cassian. Inst. instit. c. 22. & 23.

Inde inter eos vulgatissimum erat, velut oraculum: Qui laborat, ab uno solùm dæmone vellicatur; deses & cessator ab innumerabilibus exagitatur. Ex illorum numero unus, probatissimæ vitæ, Paulus Abbas tametsi palmarum fructibus & hortuli sui proventu abundè reficeretur, & ideo colligendæ cenæ securus feriari posset, ne tamen innumeros in se diabolos conciret otiando, & castitatem periculo exponeret, sportulas texebat, & quotidianum à se pensum exigebat severissimè. Tam remotus autem ab urbe degebat, ut si merces suas venum voluisset extrudere, majus vecturæ quàm omnium sportellarum pretium fuisset. Ita elapso anno cùm antrum suum vimineis textis implesset, ignem subjecit, & unius anni laboriosam solertiam Vulcano vendidit. Ne-

Cassian. ibid. c. 24.

A que enim ullus, ajebat, aut castas habebit cogitationes aut cor mundum retinebit, aut diabolum vincet feriando.

§. II.

ITer pigrorum quasi sepes spinarum. Quaquà it otiosus, spinas offendit; omnes ejus semitæ impurarum cogitationum sentibus sunt obductæ, & hoc otiosi labor est, turpia cogitare: has ille corbes contexit, quas posteà petulante linguâ pro libitu quibuscunque venales obtrudit. Vix enim à spurcis sermonibus temperat, qui ejusmodi cogitationes non refrænat. O Salmaci, ô piger, sume pharetram, jaculum cape, & tua industriis conatibus frange otia. Age aliquid, labora, opus adorna, aut te mille, aut te innumerabiles diaboli exagitabunt.

Prov. c. 14. vers. 19.

Pelagius memorat, fuisse qui cupiverit à molestissimis *Carnis* & *diaboli* suggestionibus liberari, serió tamen resistere nunquam animum induxerit. Hunc religiosissimus senex aggressus: O cursor, inquit, testudinee, tantùm nobis vacat? jam vivere, jam mori scimus? O athlera dormiens, vis salvari? vade, labora; vade, affligere; vade, vigila, pulsa. An nescis quid faciant Pancratiastæ? ad certamen vocati, projectis altè brachiis consistunt, capútque & os manibus oppositis quasi vallo præmuniunt: membra eorum omnia aut ad vitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata; & calce, & pugno ferire norunt. Ita & nos oportet animo semper esse prompto atque intento stándum est, modisque omnibus contra nitendum; cor sanctioribus cogitationibus firmandum. Faciamus nos quod in nobis est, & dominus pugnabit pro nobis.

Libell. 5. num. 5.

Sic est: nobis laborandum est, nec unquam ab opere cessandum, cetera bono Deo committenda. Quòd si necdum ô piger, ad laborem incalescas, vel Paulum ad opus stimulantem attende: *Iis autem qui ejusmodi sunt denunciamus & obsecramus in Domino* JESV *Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducent. Quoniam si quis non vult operari nec manducet.* Peritissimus medicus iste, pharmaco unico plurimorum morborum causas incîdit: quot enim ulcera ab unâ radice otii emergunt, tot uno illa omnia operis cataplasmate curantur. Quam vero aliis legem tulerat, ejus ille prior observantissimus fuit: *Ipsi enim scitis*, inquit, *quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrûm gravaremus.*

2. Thess. 3. v. 12. & 10.

Ibid. v. 7.

En tibi Tarsensem Paulum, ubi classicum illud inflarat, quo partem multò maximam humanæ gentis ad Christi signa traduxit, alimenta manu quæsiit; funes texuit, scenas & tentoria concinnavit. Ipsa Domini mater, quàm nunquam otiosa fuit! nulli pulchriùs diurna vitæ ratio constitit, quàm Beatissimæ huic Virgini, quæ à primâ luce ad tertiam diei horam placando Numini vacabat sedulò, inde ad meridiem lanificio, mox à cibo, qui illi parcissimus fuit, aliquum diei divinarum rerum lectionibus applicabat.

§. III.

QVòd si Apostoli, ait Hieronymus, *habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, cur tu in usus tuos cessura non præparas? Facito aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum.*

O Salmaci, Salmaci! ô pigrum pecus! ad laborem nati sumus, nec ulla nobis sine labore obtingit virtus. Scis, dum se David exerceret in militiâ, non insultabat ei luxuria: cùm cœpit abundare otio, cœpit etiam laborare adulterio. Salomon dum templum ædificat, luxuriam superat; ab opere quietus, & Astartem Deam colit, & Venerem. Agamus, Ædesime, agamus semper aliquid, ut nos diabolus nunquam non occupatos inveniat. Concessum nobis otium vertamus in negotium,

Otium est causa omnis nequitiæ.

nulla nobis prætereat expers laboris, non dies dumtaxat, sed nec hora, sed nec pars horæ. Ii quibus vacare lubet & feriari, nondum didicerunt *nosse tempus*, quod Pittacus monebat.

Tempus pretiosissimum est impendium, nec alterius ullius rei gravior est quàm temporis jactura. Perdi potest tempus, reparari non potest. Aliquid temporis amississe, damnum est irreparabile. Idcirco ipsi Parthorum reges ne desidiâ torpescerent, telorum cuspides acuere consuesse, sedulóque id fecisse traduntur; ut non solùm animi oblectationem ex eâ re sibi quæsierint, sed & laudem. Satius profectò est aliquid agere, quàm nihil agere, modò id quod agitur, honestè fiat. Qui nihil agit, esse omnino non videtur nisi cadaver culcitræ incumbens & torpore multo sepultum.

Parthorũ reges occupati.

Plinius Major, cùm nepotem suum cerneret otiosè diem imminuere deambulando: Poteras, inquit, has horas non perdere. Ah (non sine dolore gemo) ah quoties videre est juvenem aut virum his ipsis vocibus compellandum! poteras has horas, hos dies; poteras imò hebdomades, hos menses non perdere. *Breve est vitæ hujus curriculum*, inquit Hieronymus, *hoc ipsum quod loquor, quod dicto, quod scribo, quod emendo, quod relego, de tempore meo mihi aut crescit aut deperit.* Nihil æquè vitam hominum aut aptiùs instruit, aut validiùs confirmat, quàm honesta operatio, & solers industria. Ignaviâ hebescunt animi, torpescunt corpora, fiúntque morbis impensiùs obnoxia: utrumque tuetur diligens exercitatio. Omnis in actu virtus sita est, nec effugit diaboli pedicas, quisquis fugit laborem. Labor est materia virtutis & gloriæ; illum qui rejicit, ejicit istas: non potest parvo res magna constare. Ad rem nostram verissimè Laurentius Justinianus: *Quemadmodum*, inquit, *temperato labore carnis incendia cohibentur, sic otio foventur & crescunt.* Centies repetendum: Assiduè age aliquid, ut te diabolus semper inveniat occupatum. Sequitur: *Portarum excubiæ.*

Tempus pretiosum nõ est perdendum.

Senec. ep. 19.

Lib. de ligno vitæ cap. 5.

CAPVT IX.

Septimum INCONTINENTIÆ *antidotum, sollicita* SENSVVM *exteriorum* CVSTODIA.

OCulos pudicè claudendos, suprà demonstravimus. Verùm urbs illa hostem non excludet, quæ unam observaverit portam, apertis ceteris: omnes claudendæ sunt. Pars magna innocentiæ est, opportunè velasse oculos. Sed plures sunt januæ per quas illabatur hostis: nares odorem, sermonem aures, gustatus saporem admittunt, manus actione gaudent. Ad omnes has portas intentissimis excubiis est opus: parum est hîc vigilare janitorem, nisi & pugnare sciat, atque hostiles ingressus vi arcere. De his quinque corporis sensibus non invenustè Nicetas Serronius: *Sensus*, inquit, *nisi probè regantur, ad vitium faciles sunt viæ, peccatiq; januæ; per eos enim ad vitia nobis aditus patet, & per eos in animum influit peccatum.* Hi ipsi sensus humani sæpissimè lenones sunt, qui blandis illecebris mentem in vitium flectunt; nuncii sunt, qui ad voluptatem invitant; raptores sunt, qui animum ad res creatas abripiunt; fenestræ sunt, per quas omnium scelerum contagio irrepit; ostia sunt, per quæ animus semet sibi suffuratus, clanculum evolat ad prohibitam pabulationem. Idcirco Gregorius Magnus. *Ad custodiendam*, inquit, *cordis munditiem, exteriorum sensuum munditiæ servanda est. Mors per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cùm concupiscentia per sensus corporis habitaculum mentis invadit.* Sic perimus miseri; rimarum sæpe ac fenestrarum pleni sumus, & quacunque voluptas veniat & ingressum roget, benevoli eam ac faciles admittimus: non aliter quàm Trojani fatalem illum equum, qui tunc demum cœpit esse exitium urbis, cùm urbe receptus est. Multa recipimus per exteriores sensus, quæ prima fronte amicitiam præ se ferunt, recepta hostilem in nos sævitiem exercent, & animum necant. Quis delicatas epulas, generosum vinum, bellaria exquisita non applaudente gustatu recipit? ingrediuntur blandè, *sed in novissimo mordent ut coluber, & sicut regulus venena diffundunt.* Quis suavissimam Sirenum symphoniam non avidis haurit auribus? At non semper pudica & casta est musica: aliquos quandoque ad bellum efferavit, alios tamen etiam ad libidinẽ incitavit. Quis Sabæos odores & fragrantia cinnama non patulis trahit naribus? Quis tactu mollia non promptis attrectat manibus? sæpe tamen hæc talia nescio quam mollitiem affricant animo. Quis elegantis formæ decus non benevolentissimis tuetur oculis? sed heu, quoties decepto lugendum fuit: *Vt vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!*

Prov. c. 23. vers. 32.

Sensus vitiorum januæ.

In comment. in orat. 38. Nazianz.

Initio c. 31. Iob.

§. I.

ITa frequentissimè *Videre* nostrum, & *Audire*, nostrum *Odorari, Gustare, Tangere*, in apertum nos non periculum modò, sed exitium clandestinâ proditione perducit. Salomon monuit: *Omni custodiâ custodi cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* At cordis nulla erit custodia, nisi quinque illorum ad cor ostiorum custodita fiat claustra. ÆDES. Cui ergo claves ad quintuplex hoc ostium committendæ? PARTH. aut *Necessitati*, aut *Vtilitati*, alterutri sanè: nunquam *Voluptati*. Hoc assero: si quid videre velis, si quid audire, si quid aliis sensibus admittere, aut *Necessitas* te cogat, aut *Vtilitas* impellat. Si ad solum *Voluptatis* nutum hæ portæ pandantur, vel etiam unica illarum, non custodis cor tuum, sed prodis: proditorem tui te castri non gubernatorem fuisse, brevi senties. *Voluptas* enim ubi has claves nanciscitur, ad cordis penetralia, turbam intromittit promiscuam, & plures hostium quàm amicorum. Inde animus heu quantis ineptiis, phantasiis, stultitiis impletur! omnium rerum imagines, pleræque vanæ, turpes, obscœnæ ad cor convolant. Ita *Voluptas* agit, cùm clavium ad illas quinque januas sit domina: omnia susque déque vertuntur, illúdque unum agitur, ut Animus à *Voluptate* delinitus atque persuasus, suis se concupiscentiis vendat, nec abhorreat ab ullâ cogitationum turpitudine. Eò spectant Beati Basilii verba: *Oblectationis appetitus è carne, velut ex fonte manat, & per omnes sensus, tanquam per flumina, diffunditur.* Idem: *Aspectum*, inquit, *æquè ac auditum exæqua cum profectu inde consecuturo.* Sic oportet: quisquis ad aurium voluptatem metitur audienda, innumeris noxis vel solo auditu obstringet animum. Levia forsàn crèduntur, arrigere aures ad vana, curiosa, ridicula, nova; ad nugas, fabulas, laudes proprias: & quis hic surdus aut somniculosus est, cùm talia in sermonem veniunt? unica illa vox *nova, nova*, aures nobis longissimas facit. Sed ignoscat mihi tuus genius, qui rerum novarum narratiunculis delectatur, mendaciis pascitur, qui nugis & fabulis tam benignas aures porrigit, ventos reti venatur. Hinc quandoque gradus fit, ut aures sponte pateant ad scurrilia etiam colloquia, lascivos sermones, fœdas cantiones, infames detractiones, qualia non rarò tam audisse noxium quàm dixisse. Nota est Bernardi censura in hos auditores: *Porro*, inquit, *detrahere & detrahentem libenter audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim.* Nec fallitur Hieronymus, qui *Si desint*, ait, *audientes, non invenientur detrahentes.* Sapiens erit qui pessimè huic turbæ verborum clauserit aures, quibus ceram parum est obdere. Firmiori spissamento opus est, quàm usum in sociis Vlyssem ferunt. Aures tuas non cereâ, sed spineâ sepe muni, & quandoque tui amantissimis surdum te præsta.

Voluptas non aptè tiendæ sensuum portæ.

Lib. 2. de consid. ad Eug.

Ad Cleon.

Serm. 83.

§. II.

ODoratus etiam suis eget custodibus. ÆDES. Quid si me hortorum flores, si templorum odores & thureæ

thureæ nubes invitent, num vis ut nares obstruam? hic ego totus cum Catullo cupiam nasus fieri. PARTHEN. Catullianum est hoc votum, scio, sed parum Christianum. Dixi jam sensuum exteriorum claves, non *Voluptas*, sed aut *Necessitas* habeat, aut *Vtilitas*. Si suos tibi aut templum, aut hortulus odores afflet, non ut nares constringas, jubeo, sed ut simul mentem dilates, & memineris dicti Paulini: *Christi bonus odor sumus Deo*. Et Davidici: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Cogita phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum*. Sic sine noxâ, seu thuribula seu florum agmina, suos tibi odores propinabunt. Alti hîc animi Augustini: *De illecebrâ odorum*, inquit, *non satago nimis; cùm absunt, non requiro; cùm adsunt non respuo, paratus etiam eis semper carere*. Quod si solius hîc negotium sit *Voluptatis*, si moschum, si muris peregrini folliculos, si ambram & cyperam vestis, chirothecæ, manus, cubicula spirent, hîc jam noxa, & irritamentum libidinis, & culpandæ deliciæ. Harum appetitus incontinentiæ notam subit, præsertim si vehemens. Et hujus generis oblectamenta plerumque videbis vel fœda esse vel levia. Assyrii, Arabes, & Sabæi nostris armis domiti, suis nos odoribus expugnant. Reverâ omne hoc bene olendi artificium, non boni odoris argumentum, sed latentium signum est defectuum: turpius est enim artificiosis quàm simplicibus assuevisse; omne autem quod turpe est, quò fit artificiosius, eò fit turpius. Meministi juvenis, qui cùm Vespasiano Principi pro collatâ præfecturâ gratias acturus, factitiis ejusceemodi odoribus halaret, stomachatus Imperator, acri supercilio & voce aspera: *Mallem*, inquit, *allium oboluisses*. Sic increpitum sine honore, rescissis concessæ jam gratiæ litteris, bene olidum dimisit. Ita dedecori sunt odores ejusmodi; interdum etiam damno. Mulealles Rex Tunetorum contra Amidam filium, regni recuperandi causâ pugnavit, sed infeliciter: cùmque immissus fugientium turbæ Mulealles facilè se regem dissimulasset, cruore & pulveribus fœdatus, solo unguentorum odore agnitus, & è fugâ reprehensus est. Capto filius utramque oculorum pupillam candenti scalpello rimatus, miserum parentem æternæ noctis damnavit. Plura his non absimilia commemini. Horrificum illud quod Petrus Damianus prodit de feminâ Venetâ, non repeto; ejus narrationi hoc unum addo cum poëtâ: *Optimè olet, qui nihil olet*. Et ab experientiâ discimus, eorum cadavera gravissimè fœtere, qui dum viverent, optimè olebant. Fugiat has delicias, qui rerum vilium & ultimarum dedignatur esse mancipium. Unguenta quidem penetrabilia, sed penetrabiliora sunt vitia, quæ hac viâ celerrimè ad nos se penetrant.

1. Cor. c. 2. vers. 11. Psal. 140. vers. 2. Apoc. c. 5. vers. 8. Lib. 10. confess. c. 32. Bene oluisse quibusdam nocuit. Ep. ad Blancas Comitissas de instit. monial. c. 11. Baronius tom. 10. an. 998. num. 20. Cic. ad Attic. 2. Plaut. Mostell.

§. III.

VTi ad Visum, ad Auditum, atque Odoratum, sic ad Gustatum constituere nefas est clavigeram *Voluptatem*. De perniciosis mensarum lauticiis, & Abstinentiâ jam egimus. Quàm autem gustatui, ejúsque appetentiæ, non ad *Voluptatis* leges agendum sit, insignissimè docens Augustinus: *Sicut æger*, inquit, *ad medicinam, sic ad famendas dapes debet quisque accedere, nequaquam videlicet in illis* voluptatem *appetens, sed* necessitati *succurrens*. Et hanc gustatus legem à Deo se accepisse gratulatus: *Hoc me*, inquit, *docuisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Non ego immunditiam opsonii timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Esau lenticulæ concupiscentiâ deceptum, & David propter ea quæ desideravit à seipso reprehensum, & Regem nostrum non de carne, sed de pane esse tentatum*. Et hæc illum philosophia non dicere docuit, sed facere. Nam Augustinus, esu carnium ferè abstinuit, sed & aliis ciborum lauticiis mensâ suâ interdixit, mensas alienas & convivia studiosè declinavit, itaque se hîc in ordinem redegit, ut de seipso testetur:

Tom. 9. de disput. vitiosis tom. 6. 18. Lib. 10. confess. cap. 31. Augustini à cunctis abstinentia.

A *Quotidianum bellum gerens jejuniis, sæpius in servitutem redigens corpus meum*. Wolstanus Wigornensis antistes, non minùs gustatum insigni victoriâ triumphavit. Fuit ut post rem divinam in abdito loco prolixioribus precibus vacaret: hîc ad ejus nares assæ carnis delicatus odor pertigit, & unà appetitus edendæ. Turbari sensit animum vir sanctus, à precibus in culinam ad ollas trahi. Tuncipse secum: Hoccine, inquit, precari est? hoccine est Deo loqui? dum lingua voces depromit, dum manus cælo attolluntur, mens per culinam vagatur? Lues hoc commissum, ne dubita. An non libenter esitares carnes assas? ego tibi eas condiam, ut sapiant. Sic statuo: nec illas quarum ad te odor pervenit, nec ullas alias libabis in posterum unquam: sic sancio lege irrevocabili. Dixit, & fecit: tam tenax & perseverans exequendi propositi, quàm concipiendi. Hoc uno gustatus triumpho maximum gradum fecit, ad omnem vitæ sanctitatem: miraculis illustris obiit anno Christiano M. LXVII. *Idem.* *Sur. de eo 19. Iunii.*

B Hoc sanctissimorum quorumque hominum primum fuit negotium, Gulam odisse, & Gustatum velut proditorem, tam blandum quàm noxium, modis omnibus persequi. Non solus Isidorus Sacerdos, nunquam satur è mensâ surrexit; plures hac lege vixerunt, NVNQVAM SATIARI. Magnus Daniel vates, magni socii ejus, hoc ipso quòd vino regio & ferculis delicatioribus abstinuerunt, contenti frigidâ & parabili victu. Ita non Gulâ tantùm, sed & ipsis flammis superiores facti. Nos in contrarium nitimur, quos tanto securiùs Gula in præceps agit, quantò frequentiùs honesto necessitatis nomine se tegit. Ita sæpe flammam flammæ addimus & oleum ardenti camino affundimus, qui calorem naturalem in vitia sponte protuberantem multo vino animamus. Vinum largiùs haustum, malus est consiliarius. Ergo *gulam frena, & omnem carnis appetitum faciliùs frenabis*. *Thomas de Kempis l. 1. cap. 19.*

C

§. IV.

CLaves ad *Visum, Auditum, Odoratum & Gustatum* negavimus *Voluptati*; multò minus concedemus ad *Tactum*. Sensus hîc totum corpus permeat omnium oblectationum vaferrimus auceps: frequenter alios sensus, quorum ille operâ ad suas voluptates aucupandas utitur, unà secum trahit in exitium. Basilius hoc advertens: *Tactus*, inquit, *omnium sensuum deterrimus, socius abblanditur, ut eos adjutores habeat ad sectandam vitiorum dulcedinem*. Cautè hîc, cautè prorsus agendum, & pro normâ honesti monitum hoc habendum: *quod non licet concupiscere, noli tangere*. Tactioni non satis est corpus vestiri; nisi & molliter vestiatur; nec ei satis cubare, cùm dormit, nisi & molliter cubet. Hoc primæ tactionis curæ sunt, ut omnia ubique reperiat molliat & blanda, idque, ut patet, ad voluptatem. At hoc pridem damnatum à Christo: *Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt*, sed eorum qui in terrâ, non regis summi & æterni. Et Joannnem Zachariæ filium, Jordanis accolam, non à molli, sed ab asperâ & setosâ veste commendavit. Neque divinus Lucas purpuratum epulonem à vestium mollitie accusasset, nisi eam Cælites essent exosi, qui malè tecti Lazari funus frequentarunt; alterum in purpurâ mortuum, in Orco sepultum, nullo dignati sunt honore. Mollem & delicatum habitum Castitas certè non amat; hæc libidinis aut insignia sunt, aut incitamenta. *Matt. c. 11. vers. 8.*

Simplicis cultus munditie gaudet pudicitia: illic plerunque pretiosus est cultus & mollis, ubi pudor est vilis. Augustus Imperator licentiosiore habitu filiæ graviter offensus comptam hanc in veste mollitiem, insigne vocabat superbiæ, & luxuriæ nidum. Sed hæc omnia sectatur tactionis sensus, nisi ad Christianas leges severiùs coërceatur: si quando indulgentiùs haberur, tunc & mollem postulat vestem, & molliorem lectum; neque Tactus vitia.

somnum sperat facilem, nisi plenis profundiùs mergatur. Ah his initiis ad vitiosiorē licentiam proficit, & demum in leges verecundiæ impudenti audaciâ delinquit: vel nominasse, pænè nimium est, inverecundos tactus, amplexus, oscula: satis dixi, & juvabit forsan vel solo nomine perstrinxisse hæc dedecora. Cautè, mi Ædesime, cautissimè, hîc agendum, si velis castè: è levi sæpe tactu non levis secuta est turpitudo. Rogatus Aurelius Augustinus, quid esset quod nollet cum sorore habitare, ita occurrisse fertur: *quia non sunt mihi sorores, quæ cum mea sunt. Enimverò malum est videre feminam, pejus alloqui; pessimum attingere.* Ideo Nicetius, ex optimo Sacerdote, Lugdunensis Pontifex, amantissimus puritatis, suos assiduè monebat, & tactus & verba caverent obscœna: ipse sui maximè memor, vel infantium etiam membra nudâ manu tangere verebatur: neminem hîc nimis cautum censebat, ubi *voluptas* sese tam celeri dolo insinuaret. Cùm ferrum tangit silicem, exiliunt scintillæ; cùm tangitur serpens, mox caput replicat, ut mordeat tangentem: quò castior quis est, hoc & cautior est, ne carnem tangat non suam, unde sua uratur; néve serpentigena luxuria, mox ubi tactus impudicos senserit, morsum inferat, & vulneri venenum instillet.

Gregor. Turon. in vitis PP. c. 8. Surius 1. April.

Editha Edgari Anglorum regis filia non solùm regio sanguine, sed virtutibus illustrissima, post mortem Dunstano Episcopo per somnum visa, de corpore suo monuit: & ne hoc vanum duceret, addidit illud: etiamnum ab omni labe illæsum reperiendum, oculis solùm, manibus atque pedibus in cineres solutis, quibus olim puellari levitate esset abusa; dextrum verò pollicem quo toties crucem signasset, remansisse integrum, ut eluceret clementiæ divinæ benignitas in partibus servatis, justitiæ severitas in absumptis. Rectissimè ergo Basilius: *Sit virgo,* inquit, *virginis auditus, & visus, & gustus, & tactus; jugulando quidquid à veritate virginitate degenerat.*

Surius 16. Septemb. vixit circa ann. 980.

Basil. de verâ virgin.

§. V.

SVbmoneor hîc beati Jacoponi è sancti Francisci familiâ, viri integerrimi. Hic perquam eleganter, quinque hominis sensus exteriores, in hunc modum describit. Virgo erat, & huic quinque fratres. Primus, Pictor: alter, Musicus: tertius, Cocus: quartus, Pharmacopola: ultimus, Caupo; homines exigui census: horum sororem fecit opulentam nobilissimus Unio. Hunc pauperculi fratres precibus extorquere certatim institerunt. Musicus: nosti, ait, rem meam esse tenuem; da gemmam tuam, & servasti vitam meam. Pro eâ ego modos musicos faciam quos laudes. Tu verò abi, mi frater, inquit virgo, tantillo pretio gemma mihi mea venalis non est.

Virid. Raderi part. 2. de contempt. sui cap. 3. Sensus animæ proci.

Pictor, ut gemmam impetraret, picturam promisit, quam haberet, elegantissimam: sed repulsam tulit. Idem tentavit & pharmacopola, nescio quid novæ fragrantiæ pollicitus, sed eâdem repulsâ dimissus est.

Nec aliud tulit responsum cocus, etsi Jovis cerebrum, & delicias exquisitissimas sponderet. Caupo, homo impudens, scire se ajebat lectissimos juvenes, qui omnes ejus esse cuperent mariti: hac in re solertem se fore actorem recepit. Minimè placuit qui maximam sperabat gratiam, extemplò rejectus. Hanc demum gemmam Optimas obtinuit, in cujus unâ thalamum denupsit Virgo. Hoc, ita Jacoponus explicabat: Anima, Virgo est: Voluntas, gemma: Virginis fratres, sensus exteriores, visus Pictor, auditus Musicus, odoratus Pharmacopola, gustatus Cocus, tactus Caupo. Sed an non insigniter delirasset Virgo, si pro reculis vilissimis, suâ se gemmâ privasset? Optimati, Christo Domino erat servanda. Atqui nos longè stultiores sumus, & vero nomine, insani, qui Arbitrii nostri, seu, nostræ Voluntatis pretiosissimum unionem pro deliciis escariis, pro obscœnis narratiunculis, pro Venereis delectatiunculis, pro vitreis fractis & pupis, verè pro scarabæi umbrâ, non vendimus, sed turpissimè abjicimus. Ille, ut cupita sibi liceat videre, innocentiam perdit: iste, ut gulam saginet, Castimoniam offendit: hic, ut omnis generis sordes per aures recipiat, pudicitiam expellit: alii, ut omnem odorationi & tactioni libertatem permittant, verecundiæ leges negligunt. Ita nostram nobis gemmam, Voluntatem seu assensum, illi pessimi quinque fratres extorquent & subducunt. Ad extremam spiritus inopiam devolvimur odorando, tangendo, maximè videndo & audiendo.

Memini me legere de homine ægro, sed rectissimè sibi conscio, qui in mortis vicinia, velut orator ad seipsum, omnibus corporis sensibus meritam gratiam retulit in hunc modum: O mei Oculi, amo vos de hac re, quòd passi estis noctem vobis & cœcitatem persuaderi, quotiescunque vanitatis aut lasciviæ aspiciendæ fuit periculum: hæc mihi nox, hæc cœcitas sæpe fuit saluberrima. O meæ Aures, gratias vobis habeo, quòd artificio extemporali obsurduistis, ad omnem inhonestum, obtrectatorium, noxium sermonem: hæc mihi surditas sæpissime fuit saluti. O Manus meæ, vobis memori mente adscribo, quòd delicias & tactui jucunda potuerim aspernari: vestra mihi ad hoc profuit continentia. O mi Olfactus, & tuis beneficiis respondeo; tuæ fuit virtutis, & odores gratos spernere, & ingratos perferre Dei causâ: multùm me juvit tua patiens indultria. Et ô mi Gustus, tibi quoque me gratum præbeo, tibi acceptas refero victorias plurimas; pars salutis meæ maxima in te stetit: potuisti & dapibus carere, & inter dapes esurire; potuisti & in copiâ abstinere, & sustinere inopiam: fateor, absque te fuisset, mei hostes me millies sub jugum misissent: abstinendo & sustinendo promovimus. Igitur, ô meum corpus, sine me brevi temporis spatio à te abesse: jungemur iterum, & unà fruemur præmio inexplicabili, felicitate non finiendâ. Utilissima monita, si sint qui iis pateant.

Pelagius refert, sanctam Syncleticam dicere solitam: *Sobriè vivamus, quia per sensus corporis nostri fures ingrediuntur.* Verè: & sæpe non unus aliquis furunculus, sed furum & prædonum ingens turba, cogitationum & imaginum fœdarum magnus numerus. Hinc lugubris ille gemitus clamantis prophetæ: *Deprædatus est oculus meus animam meam.* Voce præeuntem sequamur; clamet pro se quisque: heu præda factus sum oris, & oculorum meorum, aurium, & manuum mearum! deprædatus est animam meam visus meus, auditus, tactus, gustatus meus! Cor sine sensuum custodiâ, urbs est sine mœnibus, domus sine ostio, hortus sine sepe: illam hostes transiliunt, hanc fures expilant, istum conculcant feræ.

Thren. 3. vers. 51.

CAPUT X.

Octavum Incontinentiæ *antidotum, assiduè cogitata* Dei Præsentia *in omni loco.*

ÆDes. Partheni, dimittis me plenum ingentis fiduciæ ad sanctiores mores: instituis, disputas, doces, adversus omnem vim vitiorum me munis. Parthen. Si laudare velis, hoc est, adulari, ego interrumpi nolo; pede quo cœpi, pergam; jam enim prospicio. Restant pauca; at profectò, si rem spectes, non paucis explicanda. Versiculum tenes?

Portarum excubiæ, Christi præsentia, Pœna.

Suas portis excubias dedimus. Nunc Dei Præsentiam contemplemur.

Et principiò quidem mirari subit, nos in plurimis non circumspectiores esse, quos *oculus Domini* vigilantissimus observat omni momento, omni loco. Ædes. Ergo

Ergo hic Deus ad linguam, ad oculos, ad manum meam? PARTH. Dubitas? etiam intra oculos, linguam, manum tuam est, qui cor tuum undequaque penetrat Deus. Quid clarius, quid crebrius inculcat sacra pagina, quàm hanc ipsam Numinis præsentiam in omni loco, digitum, pro more meo, intendam ad pauculos fontes, Salomon, apertissimè pronunciat: *In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.* Insomnes sunt hi oculi, nullo temporis puncto clauduntur. Idem affirmat Siracides. *Oculi domini multò plus lucidiores sunt super solem; circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, intuentes in absconditas partes.* O verè nimium quàm lucidiores omni sole *Oculos?* Sol excludi potest sexcentis modis, nullo divini oculi, qui omne profundum rimantur, qui parietes omnes vel etiam ferreos penetrant. Nihil eis clausum est. Omnium luculentus testis, divinus Paulus: *Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus. Omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus. Cujus oculi* (verba sunt Hieremiæ Prophetæ) *super omnes vias filiorum Adam, ut reddat unicuique secundùm vias suas, & secundùm fructum adinventionum ejus.*

Dei oculo omnia aperta sunt.

Prov. c. 15. vers. 3.

Eccli. c. 23. vers. 28.

Ad Hebr. cap. 4. v. 13.

Hier. c. 32. vers. 19.

§. I.

ABimelechus Rex, cùm Saram Abrahami conjugem mille argenteis donasset, istud moniti adjunxit: *Et quocunque perrexeris, memento te deprehensam.* Auro protsus hoc, & cedro scribendum: *Memento te deprehensum.* Nulla tam abdita cogitatio, tam furtiva libido nulla est, nullum tam clandestinum furtum, quin & illam, & istam, & istud *Dei oculus* deprehendat. Quidquid dicas, faciásve, quidquid vel arcanissimi secreti etiam cogites *memento te deprehensum.* Ubi ubi locorum, & quidquid denique rerum agas; etsi tam solus sis, ut nec musca tecum sit, tamen *memento te deprehensum* ab oculo omnia cernente.

Gen. c. 20. vers. 16.

Deus omnibus adest præsens.

Hæc ignorantiæ nostræ labes est, ad Deum velut longè dissitum suspirare. Proximè nos est, imò in nobis est, & nos in ipso, velut piscis in mari, avis in aëre, in circulo punctum. Quoquò istud se moverit, clausum est; quoquò piscis nataverit, aquis circumfusus est, quoquò volaverit avis, ab aëre circumtecta est. Suum hunc errorem, qui Deum velut remotum fingit, damnans Augustinus: *Erravi*, ait, *& multum laboravi, quærens te extra me, & tu habitas in me: mecum eras, & tecum non eram; malè quærebam foris, quod erat intus. In ista formosa, quæ fecisti, ego deformis irruebam. Ea me tenebant longè à te, quæ esse non poterant nisi in te.*

Jerem. c. 23. vers. 24.

Soliloq. c. 31.

ÆDES. Sed num Deus sit præsens, etiam in impiis? PARTH. Te hominem albæ mentis! præsentissimus est, etiam in impiissimis & quidem, ut Theologorum ore loquamur, per essentiam, per præsentiam, per potentiam suam, solùm non per suam gratiam. Deus cum omni sanctitate & sapientiâ suâ cum omnibus suis thesauris, æquè totus ac præsens fuit in Judâ Christi proditore, quàm in Petro Christi defensore. Miseri nos & cœci, quàm non cogitamus ista? momentis singulis, divinâ manu sustentamur, & quasi assiduè recèns creamur. Cesset Deus vel puncto temporis benefacere, & omnia, quæ nostra vocamus, in tenue nihilum evanescent. Pulchrè Bernardus: *Ideircò*, inquit, *sicut nullum est momentum, quo non fruamur Dei misericordiâ, sic nullum sit momentum, quo eum præsentem non habeamus in memoriâ.* Momento nos Deus, vel ignibus æternis addicere, vel cælo adscribere potest. Instillet modò vel unicam scintillam luminis, quod gloriæ vocant, & in cælo jam erimus, etsi extra cælum simus. Nusquam à Deo nec latum unguem recedimus. Et dic, quæso te, mihi: Si quis staret undequaque flammis prætaltis & in orbem cinctus, scirétque, illicò pereundum sibi, si scintilla vel unica tangeretur, quàm parcus ei risus foret, quàm modestus se contraheret, quàm pavidus trepidaret? Atqui verè in A Deo, igne illo immensissimo stamus, movemur, deambulamus; quidquid rerum agimus, agimus in illo, ab illo undique circumdati. Nec nescire possumus, quòd unicum Dei *velle*, nutus unicus, aut in cineres redigere nos, aut ad inferos momento præcipitare possit: & tamen cum hoc igne intelligentissimo pugnamus, hunc conspuimus, hunc impio ferro fodimus, hunc novis quotidie injuriis lacessimus, & nequitias nostras (quo quid dementius?) non observari credimus. Heu, miseri, à Deo undique deprehensi. Támque morti, quàm inferis vicini, quid compressis oculis cœci ruimus in exitium? *In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.* Ah! quàm cautè & quàm submissè se gerere par est, in *Oculis* tanti *Domini*, quos nec ad momentum vel exire licet, vel declinare. *Quocunque perrexeris, memento te deprehensum.*

§. II.

B VNicus hic, & ad omne flagitium acerrimus est stimulus, credere, se non videri: Imodò, & furem interroga quid hæc audeat? arbitrabar, dicet, me non videri. Sed & adulterum adi, & quære: Túne alienam domum invadere, conjugem non tuam violare impurissimè? si Deum non metuis, etiam magistratus vindictam negligis? trepidè respondebit: Putabam, neminem hujus fore conscium. Sed ad plures te mittam. Accede silentio improbissimi oris hominem, & dum dominum suum diris omnibus execratur, interroga: in quem hoc linguæ virus evomat? territus dicet: credebam me solum esse, & à nemine audiri. Hæc via ad inferos rectissima est, ita vivere, tanquam si nullius oculo notetur, à nemine videatur. Hinc impiorum voces illæ: *quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso? Et dixerunt: non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Contra hos acriter insurgès regius psaltes: *Intelligite*, inquit, *insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.* En, cogitatus tuos novit, vel latentissimos, & ignorabit ausus & facta? Sed hunc talem tenebrionem, qui humanos solùm oculos amoros à se cupit, divinos non curat, sic loquentem producit Siracides: *Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt, & nemo circumspicit me: quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus.* Impiis his vocibus opponit istas: *Et non intelligit quoniam omnia videt Oculus illius, quoniam expellit à se timorem Dei, hujusmodi hominis timor.* ÆDES. Nostra nos fides docet, nihil clam Deo fieri, omnes & omnia ab ipso videri: æquum proinde est, ut quis in omnibus seipsum sic excitet; ATTENDE TIBI. PARTH. Rectè: sed vide, mî Ædesime, quò hoc facto suo minem malignior affectus, aut lascivior appetitus non pertrahat, & abducat ab illâ fide. Homo impurus & libidinis sectator (eadem est omnium vitiorum ratio) ante se habet hæc duo: Carnis petulantiam, & Fidei notiam: fœda petulantia illa vult in opus prodire quod cogitatur; non vult Fides, & à Deo cuncta cerni affirmat. Ergo ne ille crimen deserat, deserit fidem; & ut adulter sit, fit hæreticus facto. Idem vel solis fit cogitationibus. Cogitat quis obscœna, nec tamen nescit has ipsas in se cogitationes à Deo videri. En hic fidem quæ identidem pungit, vellicat, monétque: Deus videt illa, quæ cogitas; cor tuum Deus penitissimum pervidet: ejice has & imaginum & cogitationum sordes. Quid hîc miser? ne cogatur suas expellere cogitationes, expellit à se fidem & tantundem facit, ac si dicat: non cernit hæc Deus, quæ cogito, quæ mente aspicio. Ita pergit infelix, & ejectâ aut sepultâ fide, cogitationes & imaginationes sordidissimas retinet, fovet, & quia ipsi pulchræ sunt, cum iis ludit, & sic obscœnâ suavitate seipsum perimit. Huc malorum, huc deducit impium illud: *Nemo me videt.* Quàm nobile fuit par illud nequissimorum

Latendi fiducia est magna occasio vitiorum.

Psal. 72. vers. 11.

Psal. 93 v. 7. Vers. 8.

Vers. 9.

Vers. 11.

Eccli. c. 23. vers. 26.

Ibid. v. 27.

Peccans fidem negat.

senum,

senum, qui Susannæ pudicitiam tentarunt? Totum nequitiæ pallium, quo scelus suum velarunt, hoc ipsum fuit: *Ostia pomarii clausa sunt, & nemo nos videt.*

Dan. c.13. vers. 20.

Hinc omne flagitium accenditur, & animos sumit, dum diabolus ad aures delinquentis suaviter occentat: *Nemo te videt*. Aude feliciter: *Nemo te videt*. Ita perge constanter: *Nemo te videt*. Ita etiam pergimus miseri, parietes nobis circumdatos judicamus, non ut tutiùs vivamus, sed ut occultiùs peccemus. Quid autem prodest recondere se, & oculos hominum aurésque vitare? si honesta sunt, quæ facis, omnes sciant: si turpia, quid refert neminem scire, cùm tu scias? Heu, stultissimi mortales, quàm hic ultrà bestias nihil sapimus? mugiles & lampretæ, pisces marini, qui Plinio teste si caput undis immergant reliquum corpus patere oculis non putant. Eadem & perdicis ridicula stultitia est. Hæc si solum abscondat caput, jam se totam credit oculis subductam. Eundem hunc lusum & infantes ludunt: pone januam, mantili caput obvolvunt, & licet pedes emineant, à nemine tamen videri se credunt, quando ipsi vidêt neminem. Tales nos infantes, tales imò bestiæ sumus, modò hominum oculos à nostro scelere amoliamur, oculos Dei parum curamus, & sic à nemine nos observari credimus. Hinc illæ voces. Hoc meus dominus, hoc parens meus, hoc meus magister non videt, istud ille non resciet, salva omnia. Erras, mi homo, nil salvum illi qui divinos oculos non veretur, sui sceleris observatores.

Senec. ep. 43.

Plin. lib. 9. c. 19. & 23.

Isaiæ c. 57. vers. 11. *Neque cogitasti in corde tuo, quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblitus es.* Ita per Isaiam queritur Deus. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum.* Videris, audiris: ubicunque es, totus in *oculis Dei es.*

§. III.

Dei præsentis memoria juvat ad vitæ sanctitatem.

QVemadmodum verò improborum plurimos in vitiis audaces fecit stultissimum illud: *Nemo te videt*: Ita innumeros alios ad illustrem vitæ sanctitatem provexit unicum istud: *Deus videt omnia*. Primus & martyr, & virgo, & frater Caini Abel, ex hac unâ præsentiæ divinæ notitiâ, ad omnem virtutis cultum profecit. Clarissimus testis Josephus: *Abel*, inquit, *justitiam colebat, & omnibus actionibus suis Deum præsentem ratus, virtuti operam dabat.* Hîc te verbulo monuerim: in Bibliis, *ambulare cum Deo*, non aliter explicandum, quàm Deum ubique præsentem jugi memoriâ prosequi: neque enim solemus aut possumus cum alio, nisi cum præsente ambulare. Hinc nobile illud priscorum Patrum encomium, *cum Deo ambularunt*. Post mundi originem laudatissimus Henoch, *Ambulavit cum Deo, & non apparuit, quia tulit illum Deus. Noë vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit.* Hoc ipsum Abrahamo jam nonagenario præcipitur: *Ambula coram me. Et esto perfectus.* Moses, ille Deus Pharaonis, qui & Numini à secretis consiliis fuit, dux infiniti populi, vatum maximus, non aliâ re magis divinam in se liberalitatem emeruit, quàm assiduâ divinæ præsentiæ veneratione. Paulus id affirmans: *Fide*, ait, *reliquit Ægyptum* (Moses) *non veritus animositatem regis: invisibilem enim tanquam videns sustinuit.* Hoc illi assiduò in mente fuerat: *Deus videt omnia*. Hinc tantarum molestiarum patientissimus, invictus perseverabat. Rex Ezechias (liceat dicere) hac arte unâ, quindecim vitæ annos à Deo emendicavit, in paucis persuadens quod rogabat: *Obsecro domine*, inquit, *memento quæso, quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim.* Prophetæ omnes in priscâ lege, Reges aliquot, omnes virtutis studiosi, plurimùm in omni pietate promoverunt, ex hoc uno effato: *Deus videt omnia*. Admirandus in hoc rex David, Regiorum quidem negotiorum mole premitur, & tamen in hoc uno est assiduus: *Oculi mei semper ad Dominum*. Perinde, atque si dicat: vix mihi quidquam abit temporis, quo non meminerim præsentis

Liba. antiq. cap. 3. initio.

Gen. cap. 5. vers. 24

Gen. cap. 6. vers. 9.

Gen. cap. 17. vers. 2.

Ad Hebr. cap. 11. v. 3.

Isaiæ c. 38. vers. 3.

Psal. 24. v. 15.

A Numinis. Et affirmatiùs longè de seipso testatus: *Providebam*, inquit, *Dominum in conspectu meo semper*: Assiduus mihi in oculis est Deus. Inde ingentis animi ausus: *Etsi ambulavero*, inquit, *in medio umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Neque satis hoc illi, obtutu continuo in Dei præsentiam oculos defigere, omnes alios ad hoc ipsum ardenter instigans: *Quærite*, inquit, *Dominum, & virtutem ejus; quærite faciem ejus semper.* Et idem ingeminat: *Quærite Dominum, & confirmamini. Quærite faciem ejus semper.* Cúmque à seipso minus hoc observatum deprehendisset largissimis lacrymis id deplorans: *Tibi soli, Psal. 50. v. 6.* ait, *tibi soli peccavi, & malum coram te feci.* Mî Domine, præsentiam tuam non observavi, oculos tuos reveritus non sum, te inspectantem neglexi. Uriæ quidem oculos non admisi, cùm flagitium illud commisi, sed tuos, ô Conditor, excludere non potui. Tu ô Deus vides omnia, tu adhuisti, vidisti, tabellis id tuis inscripsisti. Ideo peccavi, sed *tibi soli*, & coram te solo grande hoc malum B feci: Ah! in oculis tuis, te inspectante ausus sum hoc flagitium designare, Si te præsentem cogitassem, adulter non essem, parricida non vocarer. O mortales! exemplo meo sapite: *Deus videt omnia*. Jobus, ejusdem prorsus animi: *Nonne*, inquit, *ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* Et: *Observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti. Deus videt omnia*, & capillos hominis numerat, & passus. Susanna castissima extremis angustiis conflictabatur: hinc probrosum facinus, illinc, ni consentiret, mors ei certa sic imminebat, ut exclamarit: *Angustiæ sunt mihi undique*. Assentior? letali me noxâ obstringo. Resisto? capitis supplicium incurro. Et quî tandem ex his syrtibus est eluctata? Ante Deum se stare cogitavit; Deum præsentem & sui certaminis spectatorem est intuita. Inde tantum criminis horrorem hausit ut in libertimam hanc vocem proruperit: Sed, *Melius est mihi absque opere incidere in manus Ilud. v. 23. vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* Vos quidem pomarium clausum, nullum hîc arbitrum, à nemine nos C videri dicitis: at, *Deus videt omnia*; malo subire mortem, quàm Deum omnia cernentem offendere. O voces cælo inscribendas! ut quemcunque carnis lascivia vellicare cœperit, cælum suspiciat, istúdque legat: *Mori malo, quàm peccare in conspectu Domini; Deus videt omnia.* NICETAS, cùm impugnaretur, solus erat, nec tamen solum se esse credidit, Deum præsentem vidit, præsentis opem petiit, centies mori maluit, quàm vel semel coram Deo assentiri flagitio. Hinc cruenta pugna, hinc victoria gloriosa. *Deus hæc vidit omnia.* Ædesime, sunt qui mulcum aut cubiculum pictu is impleant, tu tuum obsecro imple scripturis, & hoc unum vel centies omnibus appinge parietibus: *Deus videt omnia.*

Tob cap. 31. vers. 4.

Tob cap. 14. vers. 17.

Dan. cap. 13. vers. 22.

§. IV.

A scelere abstrahit Dei præsentis memoria. *S. Aug. ep. 121. cap. 13. n. 57.*

HOc ipsum: *Deus videt omnia*, homines etiam sceleratos quandoque attonuit, & retraxit à præcipitio vitiorum. Thaïs Alexandrinâ, femina tam malè D quàm bene nota, ut gravius periret, multos secum perturos in voraginem traxit libidinis. Pereuntium miserius Paphnutius, & militem indutus, Thaïdem adit, & unum se simulat adventorum. Dein loci secretum stipulatur, nolle enim se à quoquam videri. Inducit illa in cubiculum, negat ille satis arcanum locum. Itur in aliud interius; moram eandem objicit. Demum in domus penetrale perducitur, ubi personatus miles; huc illuc circumspiciens: quæso te, inquit, num hîc secuti sumus, & sine omni arbitro? Quid dubitas, inquit illa, hîc nemo nos audiet, videbit nemo, nisi Deus aut diabolus. Excepit vocem Paphnutius, & tanquam ad eam exhorruisset, quærit: Credísne Deum? credo, ait illa. Quærit amplius: etiámne credis, eum ubique præsentem, omnia cernentem? & hoc credo, respondit illa. Subdit Paphnutius: an non improbis decrevit ignes æternos? ita, inquit

inquit illa. Mox ille iterum: Ergo, ait, hæc credimus, & tamen in oculis justissimi judicis omnia spectantis tam turpiter peccemus? Et quid tu temeraria, impia, salutis æternæ prodiga, hoc unum laboras, ut unà tecum tot alii æternùm pereant? tantine est corporis spurcissima voluptas? an duos illos, Deum & diabolum, non vereris? judicem illum, hunc accusatorem non times? an non *Deus videt omnia?* Icta mulier dicto, altum ingemiscere, excusationis nil reperire, sordes suas erubescere: jámque & oculi lacrymas parturire, ipsa demum in genua procumbens, pœnitentiam & emendationem promittere. Dixit, & fecit, nec multò pòst omnem muliebrem mundum, libidinis suæ instrumentum combussit, ipsa in Virginum cœnobium transiit, arctissimo habitaculo clausa, fonte solùm & pane vixit. Dei nomen pronunciare non ausa, unum hoc assiduè repetiit: Tu qui creasti me, miserere mei. Triennio sic acto, simul & ille, & corporis carcere absolum, in meliorem orbem migravit. Magni Antonii discipulus, Paulus, in cælo ei paratum torum conspexit, ita cælestem thalamum feliciter possedit, quia impudicum aliquando possedisse dolenter tulit. Mirum hoc, sed non semel dumtaxat factum. Eodem illo pronunciato, *Deus videt omnia*, Beatus Ephrem, æquè profligati pudoris mulierculam ad pudicos mores traduxit.

Et certè nisi in bestias aut in saxa degeneremus, fieri non potest, quin, si sæpius serióque cogitemus, *Deus videt omnia*, in officio nos contineamus. Bernardus: *Quomodo*, inquit, *negligens potest fieri, qui intuentem se Deum non desinit intueri?* Si negligentiam, quomodo non etiam luxuriam à se repellat, qui divinos oculos in se defixos observat? Dorotheus vir religiosissimus, in familiam suam cooptavit juvenem spei non magnæ. Erat is libertati assuetus, vanus, vitiis plenus, & tamen monachum profiteri omni modo contendebat. Facile erat Dorotheo cogitare, hunc talem juvenem præceptis & legibus non obruendum; ita unicam dedit, sed auro exarandam: *Cogita semper Deum tibi præsentem, & te coram illo stare.* Dositheus (hoc nominis accepit in cœnobio tyro ille) ex unâ hac lege, eos in virtute progressus fecit, ut elapso quinquennio, non in meliorem tantùm, sed in alium prorsus hominem mutaverit; jam ceterorum non tardus imitator, sed anteſignanus, & virtutis speculum. Tantum ei profuit, assiduè cogitasse, *Deus videt omnia.*

§. V.

PHengites, miri nitoris lapis, ea etiam quæ à tergo fiunt, monstrare dicitur. Domitianum Imperatorem eo usum affirmans Suetonius: Tempore, inquit, suspecti periculi appropinquante, solicitior in dies, porticum, in quibus spatiari consueverat, parietes, Phengite lapide distinxit, è cujus splendore per imagines, quidquid à tergo fieret, provideret. Ejus generis lapidem habuisse fertur Maximilianus I. Imperator. Huic celeberrimam Germaniæ urbem ingresso, gratulatum advenit Magistratus, & chrysendeton aureis plenum obtulit in monimentum debiti obsequii. Erat tum Imperator in conclavi, non procul à foro, ubi spectacula parabantur. Digresso inde Magistratu civico, initium est datum ludorum equestrium. Aulici famuli plerique omnes huc illuc dilapsi, occupando commodiore loco. Secutus Imperator cum paucis, cratere aureo in mensâ relicto, & januis per quas tranſierat, apertis. Jam omnibus in ludos intentis, familiarium unus in Cæsareum conclave obrepit silentio, aureos credo numeraturus, sed suæ crumenæ. Ergo poculum invadit, nec parcâ manu extrahit partem aureorum non minimam, ratus se à nemine videri. Interim Imperator Phengiten suum dissimulanter ante se movet, omnia à tergo videt, & hunc furem. Redit in conclave: magna hìc omnium

In Domit. cap. 14.

A expectatio partiendi manebat. Jubet Cæsar singulos dominorum pro se quemque accipere. Etiam ille, qui ante invocatus venerat, vocatus est & jussus extrahere, quantum manu prenderet. Initio ille modestè tergiversatus, tandem pauculos aureos verecundis digitis attollit. Hìc Imperator: numera sis, inquit, quot traxeris. Numerat. Cæsar iterum: Jam, inquit, & illos prome quos nobis absentibus traxisti: videamus, num antea, an jam fuetis cordatior. Fit funus miser, balbutit, contremiscit, vocem vix expedit, mussat, deprecatur. Expromit tandem aureos è furtivo sacculo, & numerat, sed longè plures esse comperti, quos prius clepserat, quàm quos jussus excerpserat. Tum imperator: tolle, inquit omne hoc tuum est, sed sub oculos meos non redi. Tu, si sapis, cum magnatibus (multò minùs cum Deo) non ludis: à tergo etiam habent *oculos*. Et an nescis longas Regibus esse manus, acutissimos oculos, plurimas aures? an nescis, Deum merum esse *Oculum*, meram manum?

B Disertè Augustinus: *Deus*, inquit, *totus oculus est, quia omnia videt; totus manus est, quia omnia operatur; totus pes est, quia ubique est.* Hoc nempe servulorum linguas & manus coërcet, ut nec flosculum carpant, nec pomulum ex horto rapiant, nec frustulum panis sublegant, si nullam sibi herilis absentiæ securitatem polliceri queant. Hinc crebriores querelæ illæ: Dominus meus semper mihi à tergo hæret; loco quo minimè formido, deprehendor. Et quis uspiam unquam oculos Dei cuncta cernentis evitare potuit? *Deus videt omnia.* Ergo quocunque perrexeris, *memento te deprehensum.* *Epist. III.*

Pausanias in Corinthiacis refert, Jovis simulacrum trinoculum celebrari, ob triplex in superos, medios, inferos imperium. Mittamus figmenta. An non Deus noster triplices habet oculos, quibus omnia cæli, terræ, marisque, & inferorum vel minutissima pervidet? Augustinus: *Oculos*, inquit, *Dei simul universa cernentis, non abdita locorum, non parietum septa secladunt; nec solùm ei*
C *acta & cogitata, verùm & agenda & cogitanda sunt cognita. Deus videt omnia*, tam præterita & futura, quàm præsentia.

§. VI.

HOc altè animo imprimere, & in laboribus roborat, & in molestiis atque doloribus erigit mirificè. Eò quisque contentiùs laborare solet quò plures habet & nobiliores sui spectatores. In Hierosolymorum obsidione, nulla præmia Romanos æquè in hostem animare potuerunt, atque Titi Cæsaris in bello præsentis oculi. Fidem facit Josephus his verbis: Romanos hortabatur consuetudo vincendi, & quia vinci non assueverant. Ante omnia verò Titus, semper, ubique præsens. Nam & inertia, spectante atque opitulante Cæsare, gravissimum facinus videbatur; & ei qui bene decertasset, testis aderat qui rependeret præmium. Præterea fructus erat, vel cognosci solum Principi virum
D fortem. Idcirco multorum major vitibus alacritas demonstrata est. En, oculus domini saginat equum: En, oculus Titi magnanimos facit milites, qui, velut viri ferrei, stant inexpugnabiles. Potuerunt hoc oculi Titi Cæsaris? multò magis id poterunt oculi præsentis ubique Numinis. De Judâ Machabæo, ejúsque copiis sacra historia hoc prodidit: Erant *manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus triginta quinque millia, præsentiâ Dei magnificè delectati.* Viceruntquia Deum sibi præsentem fecerunt precando: & hæc illis cogitata Dei præsentia, famem sitimque, fatigationem & pulverem, vulnera, plagas, morris pericula, facilia omnia reddidit. Quòd si milites hi inter tubas & tympana, inter armorum fragorem, inter vulneratorum, cæsorum, morientium clamores & ululatus, ita sibi Deum statuerunt præsentem, ut ejus præsentiâ *magnificè delectarentur*: nos quoque vel in turbatissimis

Dei præsentia animat ad bene agendum.

2. Machab. c. 15. v. 27.

tissimis etiam negotiis, præsentis Dei meminisse potetimus, si velimus. Proinde si quis adeò delicatâ & parcente manu laboret, similis somnum meditanti, elumbis, lentus, fractus & oscitans, non immeritò illum proximus quisque sic exstimulet: quid agis ignave? ubi manus, ubi opus tuum? num ideo sic solutè & segniter, sic remissè & perfunctoriè laboras, quia te solum putas, & à nemine videri?

——— Sed luna videt, sed sidera testes
Intendunt oculos: ———

sed vident Angeli, sed videt Deus. Dei oculos non reformidas? non te pudet, spectatore Deo, eò languoris prolabi, ut instar brutæ pecudis, non festines nisi ad quietem & somnum? Respice piger, & si quidem humanos negligis, divinos saltem oculos reverere: *Deus videt omnia*, tam alios industriè & ferventer, quàm te languidè & oscitanter laborantem: operosos Deus contemplatur, & cessatores: *Ipse novit & decipientem, & eum* Iob cap. 12. vers. 16. *qui decipitur. Deus videt omnia.* Seneca de hoc non Christiana tantùm, sed pænè (fas sit dicere) divina scripsit. Epist. 41. initio. Et quàm hoc propriè ac verè ad Lucilium: *Prope est*, inquit, *à te Deus, tecum est, intus est. Ita dico, Lucili, sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumque nostrorum observator & custos: hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat. Nihil Deo clausum est, interest animis nostris, & mediis cogitationibus intervenit: Deus ubique, & omnibus præsto est.* Obstupesco tantum lucis huic viro in tenebris alluxisse. Idem: Epist. 25. med. ferè. *Sic fac*, inquit, *omnia, tanquam spectet aliquis.* Prodest sine dubio, custodem sibi imposuisse, & habere quem respicias, quem interesse cogitationibus tuis judices. Et: Epist. 11. propius finem. *Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis adsistat. Aliquem habeat animus, quem vereatur, cujus auctoritate etiam secretum suum sanctius faciat. O felicem illum qui non actus tantùm (alii libri, aspectus, tactus, omnia rectè) sed etiam cogitatus emendat! O felicem illum, qui sic aliquem vereri potest, ut ad memoriam quoque ejus se componat atque ordinet! Ergo sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo tanquam homines audiant.* Præclarissimè omnia. Et hoc homo non Christianus scripsit? Jesv bone, quid in supremo judicio respondendum Christianis? jam convicti sumus vel mille testibus. Scimus, *Deum videre omnia*, sed aliter non vivimus, quàm si nihil videret ex omnibus.

§. VII.

Humanus oculus facit ne peccemus, quantò magis divinus. Chrysost. in epist. 1. ad Corinth. Oculos hominum tantò magis observamus, quantò minus Dei. Et hoc est ex mente Chrysostomi, quod nos in exitium rapit. Humanis nos oculis commendare studiosissimè ambimus, oculos divinos negligimus; perinde atque si nullus sit Deus qui nos videat. *In sceleribus* (os illud aureum jure queritur) *Deo contempto homines formidamus; homine præsente nemo fornicaretur, sed pudore hominum affectus violentia vinceretur: cùm autem Deus videat, & hoc audemus, & longè graviora.* Nónne hoc solum satis esset, quò cæcitas innumeris peteremur fulminibus? Hinc omnia orta sunt mala, quòd in rebus turpibus, non Dei oculos sed hominum timemus. *Nihil* Matt. c. 10. vers. 26. *est opertum, quod non revelabitur, & occultum quod non scietur.* Ambrosius tam hîc disertus est & serius, ut si quis ullum conscientiæ sensum retinuerit, non possit non moveri: *Detur mihi*, ait, *captus adulterinæ cupiditatis intemperantissimo æstu, qui nolit repugnare suæ carnis appetentiæ, incuriosus justitiæ, tamen sollicitus famæ, erubescens testimonium erroris, qui ipsum non erubescit errorem. Si quem fortè spectatorem noverit facinoris sui, verecundia sequestrat intemperantiam, & pudore inceptum scelus deserit.* Ah! quantò magis, si consideret plena esse Angelorum omnia, aërem, terras, maria, ecclesias quibus præsunt Angeli. Hominem vereris præsentem, Dei præsentiam non vereris? Sed cùm tibi dicitur, quia Deus novit occulta hominum, ideo non vis audire, ne incipias scire quod timeas & timere ne pecces. Sed an putas, quòd in lupanari te Christus non videat, quem videt lupanar ingredientem? in flagitio te non deprehendet, quem videt flagitium cogitantem? Sed fac (quod fieri non potest) quòd nequitias tuas videre noluerit Deus; vidit Belial, vidit legio dæmonum, qui te impulerunt. Ne putes quòd tibi præstet colludium silentii, qui tecum habebit consortium supplicii. Studet plurimos sui similes videre, & hæc ejus est gloria, quòd plures perdat. Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum, Deus videt omnia.*

Humanis oculis fucum facere, & (ut Plautus loquitur) glaucoma objicere, res est facillimi negotii; oculos Dei fallere nulla unquam ars potuit. Hoc prisci explicabant apologo isto: Cervus insequentes venatores fugiens, metu delatus est in stabulum. Hîc mulum rogavit: tantillum sibi spatii non invideret, quo fugam liceret dissimulare, dum transuecti essent venatores. Cui mulus: Hîc, inquit, parum eris securus, brevî aderunt & herus & famulus. Cervus opinionis suæ temax: Videbo, ait, quas fugæ meæ latebras captem, modò tu me non prodas. Vix tutum se recipit & famulis irrumpit, cervum tamen profundiore fœno utcumque jam sepultum non observat; sicque abiit. Cervus mirè sibi gratulatus, quòd famuli oculos fefellisset, jam pænè victor omnem periculi metum ponebat. Cui mulus: mi frater, inquit, hunc talpam decepisse, non artis fuit, sed fortunæ: væ tibi, si venerit herus, linceos is habet oculos: hunc si fefelleris, triumphum cane. Oculos Domini nemo potest effugere.

Brevî & ipse herus adest, dumque omnia sagaci lustrat oculo, cervinum cornu è fœno prominens deprehendit, & simul fugitivum hospitem. Mox complosis manibus, servos inclamat. Ita miser carcerem esse sensit, quod asylum putabat. Mens fabulæ ista est: Servi sunt quotquot mortales vivunt; Dominus omnium solus Deus est. Servorum istorum oculos decipere, nimis quàm facile est; mille larvæ sunt quæ fraudem faciant; Dominum, qui merus est oculus, nemo fefellit unquam. *Scrutatur corda & renes Deus.* De quocunque homine dixeris: *Renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ ejus auditor. Homo videt ea quæ parent, Deus* 1. Reg. cap. 16. *autem intuetur cor.* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum, Deus videt omnia.* Psal. 7. vers. 10. Sap. c. 1. vers. 6. vers. 7.

§. VIII.

Rhetoricæ figura est, quæ *Conversio* dicitur, hæc quæstiones complures uno responso diluit. Eâ usus Basilius, varium quæsitum verbo dissoluit. Quærebant Basilii discipuli: quis omnium facillimè & crebertimè fuos exprasitur? quis in re divinâ censendus est pigerrimus? quis animo maximè vagus in precibus? quis levissimus in gestu? ecquis omnium inquietissimus est dicendus? Verbo, ad omnia respondebat Basilius: *Qui non semper cogitat suarum actionum & cogitationum inspectorem esse Deum.* In quæst. quæst. 22.

Sed denuò quæret, & quî fieri possit, ut quis irâ nunquam incalescat? quis cogitationes sic cohibeat, ut non evagentur? quis in tetrico negotio animi & spiritus, æquè semper vegetus sit & alacer, atque in lusi & choreis? quis tam cautus in moribus ut nullam stultitiæ mixturam prodat? quis adeò semper apud se domi suæ, ut omnia dicta factaque composita habeat, & ad decorum expolita? Unum rerum ad omnia responsum est Basilii: *Hæc omnia ei facilia sunt, qui Deum semper præsentem adspicit.* Ecclesiasticus: *Si non in timore Domini, inquit, Eccli. 2. tenueris te instanter, citò subvertetur domus tua.* Deum non vereri, metuit qui absentem credit. Idcircò Augustinus: *Deus, Serm. 2. inquit, timendus est in publico; ipso in secreto. Procedis? vide- de verb. Dom. ris: intras? videris: lucerna extincta est? videt te: lucerna ardet? videt te: cubile ingrederis? videt te: in corde versaris? videt te.* Illum ergo time, cui cura est ut videat, & vel timendo

timendo castus esto. *Cognovit enim Dominus omnem scientiam* (ut Siracides loquitur) *abyssum & cor hominum investigavit, & in astutiâ eorum excogitavit.* Tandem fraus omnis ad solis testimonium publicatur: *Deus videt omnia.*

Ferdinandus I. Imperator, mirè delectabatur horologiolis affabrè factis & rotundatis. Erat ei magnus horum numerus, & artificiosa varietas. Fuit, ut animi gratiâ loquaci hoc auro mensam oppleret, & velut mercem venditurus, ordine collocaret, gratum aulico comitatui spectaculum. Ubi satis datum oculis, ad colloquium factus secessus. Unus interim non spectator tantùm sed emptor, furandi libidine an occasione impulsus, unum ex horologiolis raptim in caligas abdidit sagaci manu. Obliquo id oculo deprehendens Cæsar, hominem ad se vocatum, vario sermone, ad id horæ detinuit, dum sonorum illud aurum intra caligas loqueretur, & horam nunciaret. Erubuit miser vel invitus, & totam faciem minio perfusus, sine voce confessus est furtum. Cæsar rubore contentus, liberalissimâ conventiâ, reum furti absoluit. Et nos, mi Ædesime, huic furi simillimi sumus: quoties nos aut fucata mendacia, aut clancularia confabulationes, aut furtivæ mentis libidines oblectant? miseri, latere nos credimus. Tandem, tandem, elapsâ vitæ horulâ, horologium nostrum, nostra conscientia loquetur; Oculus Dei non obliquus sed rectissimus atque fixissimus, in nos assiduè intentus, factorum nos omnium convincet. Nam, *in omni loco, oculi Domini contemplantur bonos & malos: Omnia videt Deus.* Nunc temporis dissimulat, & hunc furari, & illum adulterari sinit Deus: quid iste, quid ille, quid nos, quid omnes omnino homines cogitent, videt, & tacet. Erit tempus, cùm singulis objecturus hîc judex, *hæc fecisti*, & hæc & hæc etiam, & illa, & ista etiam, *& tacui.* Nunc tua te prodit conscientia, nec teipso judice absolui potes. Heu, quid tunc miser sum dicturus, quem patronum rogaturus, cùm vix justus sit securus? *Infernus, & perditio coram Domino, quantò magis corda filiorum hominum? Si homini*, ait Ambrosius, *inficiaris, Deo fateris; etsi volueris negare, tuæ te cogitationes revincunt.* Lactantius hujus rei optimè commonefacieus: *Quid agis*, inquit, *quid machinaris, quid abscondis? Custos te tuus sequitur. Putas tibi contigisse ut oculos omnium effugias demens? Quid tibi prodest non habenti conscium, habenti conscientiam? Patemus Deo undique.* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum: Deus videt omnia.*

Eccli. c. 42. v. 18. & 19.

Prov. c. 15. vers. 3.

Psal. 49 v. 21.

Prov. c. 15. vers. 11.

Lib. 6. de vero culi. cap. 24.

§. IX.

ÆDES. Fásne mihi quærere? PARTH. Juberem, ni sponte faceres; interim respiro ego. ÆDES. Unde obsecro tot, tam fœda, & tam quotidiana inter Christianos flagitia? An non ea omnia credunt, quæ de Deo ubique locorum præsente disseruisti? PARTH. Credunt sanè, sed fide otiosissimâ, nec plus faciunt quàm si non credant. Cursorem veredarium novi ego, projectæ audaciæ hominem, qui assuetus diu noctúque iter facere, equum quandoque per invia, devia, per saxa & sentes agebat. Monitus periculi & saltem vitæ suæ, si non suo equo, parceret. Irridens ille, oculos, inquit, comprimo & omnia ubique plana sunt. Huic, ii simillimi qui Deum ubique præsentem esse credunt, sed nil prorsus divinâ præsentiâ dignum faciunt: oculos comprimunt, & quà data porta, ruunt: tales, nebulones illi vetuli, alieni matrimonii subsessores, Susannæ pudicitiam sollicitantes, *exarserunt in concupiscentiam ejus, & everterunt sensum suum; & declinaverunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur judiciorum justorum.*

Oblivio præsentis Dei caussa est omnium peccatorum

Dan. cap. 13. vers. 9.

1. Paralip. c. 28. v. 9.

David Salomon filio, hoc ipsum gravissimè commendans: *Tu autem Salomon*, inquit, *fili mi, scito Deum patris tui, & servito ei corde perfecto, & animo voluntario. Omnia enim corda scrutatur Dominus, & universas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum invenies; si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.* Concio, regum auribus dignissima. Sed Salomon paternæ disciplinæ immemor, alienigenarum mulierum libidines affectatus, eò delirii & impietatis prolapsus est, ut Deum patris sui cœperit nescire. Ita cuticula placet aliena, ut animula displiceat propria. Hæc vitæ labes inde est, quòd Deum aut nostra non videre, aut facilè condonaturum visa, stultè & improbè persuadeamur. O tenebras humanæ mentis! Oculus ille qui videt omnia, & à nemine videtur, in lucem olim protrahet quæcunque arcana & abdita. Hic Oculus ostender quos mortuos nocte sepelierit Tobias. Hic oculus monstrabit, quot palàm, quot clam jugulaverit Herodes. Hic oculus pandet Orbi, quis Nicolaus ille fuerit; qui furtivis beneficiis, pudicitiæ periclitanti alienæ subvenerit. Hic oculus humano generi prodet, non à Josepho dominam, sed à dominâ Josephum ad flagitium fuisse invitarum. Oculus iste declarabit, Elisabetham Ungari regis filiam, in abdito horti sui angulo, scabiosi mendici caput lavisse. Secretissima omnia ad solem producet hic Oculus. Res nunc in Orbe sæpe geruntur inæqualissimè, subinde etiam iniquissimè: illi ficus devorant, & accusant istos: reis venia datur, vexat censura insontes; corui delinquunt impunè, columbæ mulctantur. Non latebit, *non est occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur, & in palàm veniat.* Ideo Christus: Et *Pater tuus*, inquit, *qui videt in abscondito, reddet tibi.* Ergo, *quocunque perrexeris, memento te deprehensum, Deus videt omnia. Non præterit illum omnis cogitatus, non absconditur se ab eo ullus sermo.* Ut verò hujus nulla nos unquam capiat oblivio, certa memoriæ statuenda sunt signa, quæ quotidie moneant: seu sit imago cubiculi, seu dictum illustrius musèo inscriptum, seu pars vestis aspectui exposita, seu digito insertus annulus seu quotidianum illud sacerdotis in sacro: *Dominus vobiscum.* Quidquid illud sit, monendi sumus assiduò, Deum ubique præsentem videre omnia. Addo clausulam viri docti, & sancti Martyris Severini Boëthii, qui aureum illud de Consolatione Philosophiæ opusculum, his ipsis verbis consignavit: *Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.* Aut saxa sumus, aut his movemur: *Deus videt omnia.*

Luc. c. cap. 8. vers. 17.

Matth. c. 9. vers. 18.

Eccli. c. 42. vers. 20.

Lib. 5. consol. Philos. fine libri.

CAPUT XI.

Nonum INCONTINENTIÆ *antidotum, Novena* ÆTERNITATIS *supplicia.*

HIc flere malim quàm loqui. Quidquid dixerimus, minùs æquo dicemus; verbis non assequemur, sed nec cogitationibus quidem, inexplicabilem illam damnatorum Æternitatem. Scio multos & multa de damnatorum tormentis scripsisse, sed vana est scriptio, inanis est omnis dictio, ubi non est attenta & profunda cogitatio. Legimus ista, audimus talia, cernimus picta, cogitamus futura, hæc omnia brevî evanescunt, nisi ea vigilantissimâ mente sæpius expendamus, & imaginationi seriæ infigamus. Eheu quàm multa sunt inferorum infanda supplicia, quæ hîc mihi, Ædesime, tibique meditanda subjiciam compendioso ordine.

Primum supplicium INFERORVM, *tremendum, infandum;*

TENEBRÆ. Primus hic cruciatus est, & maximus omnium, & verè *infandus.* Sed audi quas ego tenebras dicam. Deum posse aspicere per totam Æternitatem, ô quantum erit liquidissimæ voluptatis? hominem formosum intueri aliquam parit voluptatem, quæ mox ad amorem trahit. Creet jam Deus, uti potest, infinitè formosiorem, quàm sit homo vel formosissimus in Orbe; quàm ille in sui spectatoribus amœnum amorem provo-

Tenebræ.

provocabit? hunc tu mihi homunculum unicum cum Angelo, Angelum imò Angelos omnes cum Deo, ejúsque infinitâ pulchritudine confer, ecquid jam sentis? Omnis pulchritudo florum, hominum, Angelorum, & rerum omnium pulchrarum, ad Dei pulchritudinem collata nox est, & meræ tenebræ, & deformis caligo. Ab Tenebræ interiores. hujus ergo immensæ pulchritudinis aspectu excludi, idque æternùm, inexplicabile, infandum, incomprehensibile tormentum est. Et hoc Theologi, *pœnam damni* nominant. Chrysostomo mille gehennæ minùs sunt, *In cap. 7. Matth. hom. 24.* quàm sic à Deo rejici. Verba illius adnumero, hæc sunt: *Novi autem, quòd plurimi pertimescant tantùm gehennam, ego tamen illius gloriæ amissionem, multò amarius, quàm ipsius gehennæ, dico esse supplicium.* Et pauculis interjectis. *Intolerabilis quidem res est etiam gehenna: quis nescit, & supplicium illud horribile non perhorrescat? tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est à beatæ illius gloriæ honore repelli, exosúmque esse Christo, & audire ab illo: non novi vos.* Est enim satius vel mille fulmina sustinere, B quàm vultum illum mansuetudinis pietatisque plenum, nos tamen aversantem videre, & illos placidissimos oculos nequaquam nos aspicere sustinentes. Quid ergo luctuosius esse poterit, quàm horrendum illud tonitru, *Matth. c. 25. vers. 41.* vocem audire divinam, sic repellentem: *Discedite à me maledicti:* Foris canes, & impudici? Ah, quàm non capimus hoc irreparabilis damni supplicium, & interiores (sic vocemus) tenebras, quæ intelligentiam, voluntatem, memoriam hominis omnem fœdâ cœcitate obruent! Quidquid memoria secum repetierit, affliget; quidquid cogitaverit intellectus, malum erit & execrabile; in tormentum cogitantis voluntas obstinatione suâ stupebit, neque enim umquam velle poterit quod Deus: ita in se semper suæ malignitatis habebit pœnam. Verè Augustinus: *Exterioribus*, inquit, *deputati tenebris, nullo illustrabuntur interiori lumine.* O tenebræ formidandæ!

Tenebræ exteriores. *Matth. c. 25. vers. 30. & alibi.* His, exteriores illæ junguntur, de quibus clarè Servator: *Inutilem*, inquit, *servum ejicite in tenebras exteriores.* C Et hæ densissimas illas Ægyptiorum tenebras longè superabunt. Si quid luminis habebunt damnati, in graviorem id pœnam erit, ut videant, unde plus crucientur: parentes, filii, amici, cognati, fratres solatio non *Iob cap. 10. v. 21. & 22.* erunt, sed supplicio. O *vere terram tenebrosam, & opertam mortis caligine! ô terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat!* Hîc discant libidinosi oculi, ad salubres nunc tenebras seipsos ultrò damnare, & omnem à se Veneris petulantiam excludere. Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt.

Secvndvm.

Fletus & stridor dentium. FLETVS, & STRIDOR DENTIVM; ululatus & rugitus horribilis, lamentabilis. Post oculorum tormentum, sequitur aurium. Propone hîc tibi omnes aurium cruciatus, clamores hominum, fremitus bestiarum, fragores nubium, dejectus aquarum, & quidquid D in odium potest aures adducere, id omne damnatorum *Luc. cap. 13. vers. 28. Matt. c. 22. vers. 14.* fletus superabit. Apertissimè prænonens Christus: *Ibi erit fletus*, inquit, *& stridor dentium: multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Hic damnatorum fletus, ululatus, rugitus velut pecudum ex acerbissimo dolore proveniet, qui vel saxeis pectoribus desperatissimam hanc complorationem excutiet.

His odis atque modulis, miserorum illorum aures assiduè torquebuntur. Auctarium hujus musicæ erit *stridor dentium* à nimio frigore. Hæ vices erunt apud *Iob cap. 24. vers. 19.* inferos, sed absque omni doloris lenimine: *Ad nimium calorem transeunt ab aquis nivium.* O atrocissimam febrim damnatorum, quæ nullam habet declinationem! sempiternus hic horror inhabitat. Terror, tremor, ploratus, angor undique opprimet captivos illos. Et quia hoc non aliquot annorum centuriis, non vicenis solùm aut quinquagenis, aut etiam centenis annorum millibus patiendum erit, ideò Jobus *sempiternum horrorem* nominat. Annus videtur quandoque nox unica, quam quis solus in tenebris, sine somno, dolore acuto compunctus, tametsi inter plumas, transigit: & quàm is anxiè horas numerat, quàm avidè finem expectat tam acerbæ noctis, qui sic insomnis pervigilat? & quid fictus hic annus, quid nox hæc, licet expers somni, licet plena dolorum: ecquid centum, quid mille noctes dolorum plenissimæ ad illam sint æternitatem in Orco, ubi mœror, ubi fletus & dolor sempiternus? Ah! *Quàm horrendum est incidere in manus Dei viventis!* O! immitta- *Ad Hebr. c. 10 v. 31.* mus nos jam in manus & brachia Christi Domini in cruce mortui. Dolete aures, quidquid ad hoc temporis libidinum admisistis; deinceps vos spinis sepiri non recusate. Nimis horrendum est, in manus Dei viventis incidere.

Tertivm.

Fames & sitis. FAMES, & SITIS incredibilis. Ubi culpa, ibi pœna. Quantas à gulâ noxas trahimus, heu fame sitique acerbissimâ luendas! Purpuratus epulo ardentem linguam exerens: *Crucior*, exclamat, *in hac flammâ*, & *Luc. cap. 16.* vel extremi digituli stillâ linguam refrigerari postulat, *vers. 24.* Non dolium frigidâ plenum petiit, sed guttulam; illam tamen non impetravit. En, eò devenit inopiæ opulentus ille gulo, ut non calicem, sed digiti extremum, non falernum, sed aquæ guttam; non pinceernam nobilem, sed Lazarum mendicum flagitaret. Hæc tamen ei negata omnia. Ita omnis solatii spes illic præcisa est; quacunque vel manus vel oculos moveant damnati, nusquam à dolore quies est vel minima. Velut qui in mare lapsus est, undis undequaque involvitur, nec invenit ubi pedem figat; frustra jactat brachia, fugitivam aquam incassum captat; fallit illa miserum, & eludit: sic infelices illi in tormentorum pelago submersi, nullum uspiam à tormentis effugium reperiunt. Nihil est eò loci quod famem aut sitim mitiget. Recepistis, ô miseri, bona vestra in vitâ vestrâ. Nil vobis debetur amplius, nisi tormentum, idque æternum. Olim epulati estis, jam dies sunt jejunii, nunc epulantur alii, qui quondam jejunarunt. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: *Ecce servi* *Isaiæ c. 65.* *mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos si-* *vers. 13.* *tietis: ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: ecce ser-* *vers. 14.* *vi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis* Vobis olim, sed surdis, prædicebatur centies delicias suppliciis luendas: nemo audiit: *Vocavi & non respondistis; locutus sum, Isaiæ c. 65.* *& non audistis; & faciebatis malum in oculis meis, & quæ no-* *vers. 12.* *lui, elegistis.* Nunc longâ, nunc æternâ fame hilaris, sed brevis insania digerenda est; voluptates fugacissimæ siti perpetuâ piandæ sunt. Nimis jam serum est, huic fami sitique mederi velle. Post tale prandium, talis cœna sequitur; saturitatem meritò fames excipit, temulentia justissimè torquetur siti. Hæc gulæ debetur merces. O Deus! gehennam profectò evitat, qui gehennam sæpius cogitat.

Qvartvm.

Fœtor. FŒTOR intolerabilis. Omnes exteriores sensus peccatum inficit, omnes vindicta punit. Olim pluit Dominus super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem. His pluviis exinguendus erat æstus libidinis. Igni summus ardor, maximus fœtor inest sulphuri. Qui ergo lascivâ carnis concupiscentiâ fœtebant, igne & sulphure peribant; ut ex animadversione justâ discerent, quid spurcâ libidine commeruissent. Sic *pluet super pecca-* *Ps. 10. v. 6.* *tores laqueos: ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis ebrium.* Duplex libidinosus & impurus supplicium meretur: dum vivit, seipsum magis atque magis luxuriæ laqueis irretit; cùm vivere desinit, in lacum sulphureum transit.

transit. Quantus est autem vel unius cadaveris fœtor? & quantus erit inter innumera damnatorum cadavera? omnis apud nos mephitis crocum spirat, si cum graveolente Averno conferatur. Apocalypticus ille Angelus, *Apoc. c. 21. vers. 8.* sæpius minatur sulphureum stagnum: *pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure.* Ite jam, Christiani, & deliciis affluere supremam felicitatem credite, cras forsitan mergendi sulphureis his undis. Et quid tunc proderunt deliciæ, cùm vos inferorum sepelient flammæ? cùm peregrinos odores sulphureus expellet fœtor? Ah! sapiamus, dum licet; ne dulce momentum amarissima comitetur Æternitas.

QVINTVM.

Ignis. IGNIS, nullo sæculorum tractu extinguendus. Nimis quàm clara sunt quæ prophetæ, quæ magister prophetarum Christus, de hoc igne prædixit: *Discedite à me maledicti, in ignem æternum.* Paleas comburet igni inextinguibili: *Bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis; ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Ignem illum inextinctum, qui omnes tangendi sensus nimiùm quantùm cruciabit. Non tantùm tùm mala est arbor, quæ verminosa fert poma, sed etiam quæ nulla. Sæpe culpandi sumus, non quòd grande malum patremus, sed quòd nihil boni. Et plerumque citiùs ad ignem trahitur arbor, quæ nulla quàm quæ calculosa fert pira; uti non tantùm ille servus vapulat qui nocuit, sed etiam qui otiando non profuit: non tantùm pungentes spinæ, sed & virens lolium & zizania colliguntur, & alligantur in fasciculos ad comburendum. *Sic erit in consummatione sæculi: exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis:* Ignis eheu, ignis, & quidem ignis æterni. Humana crudelitas in pœnas ingeniosa, exquisitissima invenit supplicia, nullum tamen acutius, nullum vehementius est igne: Sed uti nullum est quod acriùs torqueat, sic nullum est quod citiùs torquere desinat, & consumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutissimè cruciat, & cruciare nunquam desinet? Sanè si hæc credantur, & cogitentur attentiùs, nemo peccati letalis conscius à gemitu & lacrymis temperabit, nemo procrastinabit pœnitentiam. Ædesime, nihil agimus, nisi flammas illas immortales, quantum fas, velut libemus atque tangamus, & oculis, & manibus. O quisquis es, cùm te urit libido, admove, oro, extremum digiti gracili cereo, nec eum priùs flammulæ illi subtrahe, quàm orationem dominicam semel dumtaxat pronunciatis: quid cunctaris id experiri? ecquid injectum digitum subitò retrahis! vix duas voculas pronunciasti, & mox intolerabilem ais esse cruciatum. Perdura & redde digitum igni. At negas id posse fieri, ob nimium dolorem. Ah, mi Deus, ah, ah! per centesimam aut millesimam horulæ partem, digiti extremum igniculo admovere, incredibilem, nimium, intolerabilem dolorem dicimus; & quis erit ille dolor, cùm totum corpus non pictis his igniculis, sed in tremendis illis gehennæ flammis ardebit, non horæ partem, non tantùm horam, non diem tantùm; non tantùm mensem unum aut annum, nec sæculum tantùm aut olympiadem, aut per decem millia, aut etiam per centum millia annorum tantùm; sed nec per centum millia millionum annorum tantùm, sed per annos innumerabiles, infinitos, in omne ævum, in æternum? Ah! ô mî Deus, & ô mî Ædesime, quisquis hoc seriò vel semel per hebdomadem cogitat, aut vivet ut hominem rationis compotem decet, aut jam in merum saxum diriguit, aut certè degeneravit in pecudem. Silex est, quem tremendum hoc, & verè infandum inferorum supplicium non percellit cogitatum. Sed communis insania, & sensum nobis eripit, & quidquid est sanæ cogitationis. Nam his sæpe non plus

Punitur non tantùm mali, sed etiã otiosi.

Matth. c. 25. vers. 42. *Matth. c. 3. vers. 12.* *Marc. c. 9. vers. 45.* *Luc. cap. 3. vers. 9.*

Matth. c. 13. v. 30. & 49.

Ignis infernus incomparabilis est.

A movemur quàm si pictas fabulas cerneremus. Communis, inquam, hæc hominum insania est, qui beatam vitam cùm petunt, fugiunt; æternam mortem, quam videntur fugere, non perhorrescunt, & fugiendi laborem recusant.

O ignes! ô gehennæ flammas! ô inferorum incendia, nullis sæculis extinguenda! unius membri, unicus solùm acutior dolor, seu ille stomachi sit, seu capitis, pedis, pectoris; seu dentis, oculi, quàm inquietas noctes, quàm dies efficit acerbos? Verùm, sit æger qui variis doloribus, membris omnibus torqueatur, suus sit omnibus corporis articulis cruciatus; sit homo undequaque miserrimus & plenissimus dolorum, & qui vel silicem ad miserationis sensum emolliat: hic tamen adeò dives tormentorum, nondum scit, quàm infandi sit doloris gehennæ flamma, ad quam noster ignis pictus videri possit; præ quâ nostri dolores ludicrum quid & leves morsiunculæ dicantur. Minimum apud inferos tormentum, B majus est quàm sit maximum in orbe nostro. Magnos cruciatus habent morbi, sed hos tolerabiles intervalla faciunt, quæ illic nulla. Summi doloris intentio, citò hîc invenit finem, & tunc desinimus dolorem sentire, si nimium sentiamus: Nemo potest valde dolere, & diu, nisi apud inferos. *Sic enim natura disposuit, ut dolorem aut tolerabilem, aut brevem faceret.* In gehennâ & intolerabilis est dolor, simul & longissimus, nunquam desiturus, æternus. *Ignis eorum non extinguetur.*

Ignis infernus maximus & acutissimus.

Sen. ep. 78.

Isaiæ c. ult. vers. 24.

SEXTVM.

Laniena conscientiæ miserabilis. *Vermis eorum non morietur*, affirmat Isaias. Iisdem verbis consignat hoc Christus: *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis eorum non extinguitur.* Et hoc ipsum pauculis interjectis (ut id stupor noster capiat) tertiùm repetit: *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Rea hæc damnatorum conscientia, velut rabidus canis assiduo latratu & C morsu, in desperatissimam rabiem aget miseros. Inde omnes illi, sceleratæ stultitiæ seipsos accusabunt; sua cuique conscientia identidem hoc exprobrabit: En perditissime, inter jocos & lusus perdidisti regnum: potuisses esse felix æternùm, modò voluisses: brevi ac levi labore beatam immortalitatem tibi parasses, sed noluisti. En stultissime, pro carnis voluptatulâ & spurcâ, & momentaneâ immensas vendidisti voluptates: Nimirum, tua tibi caro, quàm cælum, carior erat. Sentis jam, quas delicias sectatus fueris? prædixi, monui, vellicavi, nihil profeci, nunc res & spes abs te segregant, sed tuâ solius culpâ. En impurissime, ut oblectatiunculas sordidissimas aliquamdiu retineres, perdidisti omnia. Procul nunc à te honores; thesauri, voluptates beatorum, ad quas omnis tibi via intercepta est. A cæli deliciis undique excluse es, quia esse voluisti. Hæc tibi tormenta libidines tuæ pararunt, in hos ignes tua te præcipitavit incontinentia: tuam illam hilarem sed brevem insaD niam, nunc luis æterno luctu. Desperatè ploras paradisi gaudiis te privatum, tu te privasti. Acerbissimè doles, perenne, cæleste neglectum epulum? Tu neglexisti. Obseratam tibi cæli januam lamentaris? Tu eam ipse tibi obseraſti. Ex toto beatissimus jam esses, modò esse voluisses. Facili operâ cælum emereri licuit; sed differendo, & negligendo, huc sponte irruisti cœcus & amens, hinc nunquam exiturus. Nulla hîc libertas, nulla salus: desperа centies, millies, æternùm desperaturus, æternùm moriturus, & ad mortem nullis sæculis perventurus. Tu unus & solus, omnium quæ pateris tormentorum causſa es. Damnatus es, quia damnari voluisti: à vultu Dei projectus es, quia teipsum ab illo avertisti. Non alienâ, sed tuâ culpâ peris, æternùm periturus. Hæ conciones erunt conscientiæ, sed seræ nimis & acerbæ. Dum vivimus, oblatrantis conscientiæ morsus arte variâ eludimus, aut delinimus; nunc legendo, nunc col-

Laniena cõscientię. *Cap. ult. vers. 24. Marc. c. 9. vers. 44. & 45. & 49.*

loquendo, nunc dormiendo, modò laborando, modò hilariùs comessando. Sed apud inferos non somnus, non quies, nulla lectio, nullæ comessationes, nulla consolatio; dies noctésque conscientiæ vermis laniatum undique pectus corrodet. In seipsos furenter exardescent damnati, & tabescent; assiduò sibi ipsis lugubrem hanc cantilenam occinent: O tempus, & ò dies aureos, quò evanuistis, non redituri æternùm! O cœcos nos, & excordes, obstructis oculis & auribus libidine furebamus, & mutuis nos exemplis trahebamus ad interitum! Huc properavimus infelicissimi, & spretis monitis cucurrimus ad mortem, heu mortem, heu mortem æternam! Quid nunc juvant omnia quæ fallacissimus mundus offerebat: oblectationum priorum non sine dolore recordamur; voluptas omnis avolavit, & evanuit. Et quamvis eâ frui licuisset aliquot annorum centuriis, quid fuissent universa illa cum his tormentis comparata æternis? umbram solùm captavimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter fascinavit, ut huc certatim ruemus? O si annis singulis vel semel Æternitatem seriò perpendissemus! O vel dieculam, ò vel horulam unicam impetrare liceat! Sed frustra sunt hæc vota; actum est, spes omnis præcisa est. Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi &c. Hîc substringo calamum, & infandas blasphemias remitto sub Orcum. Hoc unum repeto, *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*. Maturè sapiat, & caveat, quisquis hæc supplicia formidat.

Vanę damnatorum querelæ.

SEPTIMVM.

Locus & societas damnatorum detestabilis. *Luc. cap. 16. vers. 26.*

LOCVS, & SOCIETAS detestabilis. Locus ille à sedibus beatorum himiùm quantùm remotus est. Clamat ex alto Abrahamus: *Inter nos & vos, Chaos magnum firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Et tamen Abraham in cælo nondum degebat. Conclavia aut cubicula, sed nec ergastula, qualia nostra, Orcus habet. *Sepulchra eorum, domus illorum in æternum.* Nec aliter illic habitant vel opulentissimi. *Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.* O sepulchrum nimis profundum! hoc illius nunc ædes, & arces, & arcus triumphales, hoc balnea, hoc theatra, & palatia. Hîc tamen habitant non soluti & liberi, sed vincti & ligati. Christus imperans: *Ligatis, inquit, manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores.* Non ambulare, sed nec movere se poterunt damnati quò volent; manus pedésque vincti, & velut infixi verubus ardebunt, miserandum ignis pabulum. Quantum tormentum est ægroto febri æstuare, & loco se movere non posse? Quod supplicium illud fuit Marci Arethusii sanctissimi martyris, qui arctissimè colligatus, & peruncțus melle, ad ardentissimum solem expositus est nudus, muscarum, culicum, vesparum morsibus sic pungendus, ut diu sentiret se mori. Sed, ô Christiani, picti sunt hi cruciatus ad illos inferorum. Sua fuit & huic tormento jucunditas: solabatur martyrem & brevitas temporis quo hæc passurus, & perennitas gaudii quod in cælo consecuturus. Sciebat utique, id quod in præsenti est tribulationis nostræ, & leve, & momentaneum esse. Ita durabat athleta Domini, & quo plus doloris sentiebat, hoc majus præmium sperabat. At verò damnati nil penitus levaminis habent, nec à præsenti tempore, nec à futuro loco. Ubi torqueri cœperunt illic semper torquebuntur; ab ævo in ævum sic erit. Accedit consortium execrabile. Apud superos, felicitatis pars magna est, inter Angelos degere: apud inferos, pars magna infelicitatis, inter diabolos ardere. Hæc divinæ justitiæ lex est, ut tortores illos & hostes sentiant improbi, quos suasores & amicos ante fuerant secuti.

Matt. c. 22. vers. 13.

Refert S. Greg. Naz. orat. 1. in Iul.

OCTAVVM.

Desperatio damnatorum.

DESPERATIO extrema bonorum omnium. Beatitudo compendium est omnium gaudiorum, sic Orcus suppliciorum & dolorum omnium summarium est, & epitome. Quidquid uspiam acerbum, illætabile, luctuosum est, apud inferos invenitur: quidquid uspiam est amœnitatis, gaudii, voluptatis, apud superos inter offertissimas delicias reperitur. In orbe nostro nullum tam grande malum est, cui non aliquid possit esse leniminis: nunc ratio, nunc tempus, nunc mensa, & somnus, nunc amici, nunc alii similia experti, nunc denique spes finis, refrigerationis quiddam affundit afflicto. In Tartaro portæ solatiis omnes sunt occlusæ, omnes vel minimis levamentis aditus sunt intercepti. Opem illi neque è cælo, neque è terrâ; non à rebus præsentibus, non à futuris ullam expectent: quocunq; oculos vertunt, acerbissimæ mortis spicula in se torqueri cernunt: undique luctus & angustiæ, mœror undique & dolor, undique innumeri cruciatus. Verè, *circumdederunt* eos dolores mortis. Verè, tribulationem & dolorem invenerunt, & quidem tam varium ac multiplicem, ut suum cuique flagitio respondurum sit supplicium.

Psal. 114. vers. 3.

Nemo sibi suæque carni plus æquo indulgeat. Hæc ipsa caro prout deliquerit sic punietur. Hæc caro, corpus istud, si ampliora sibi atria quàm Deo templa struxerit; si laquearium columnarum, specularium magnificentiam, si hortorum ac nemorum amœnitatem nimio studio quæsierit, in terram relegabitur tenebricosam, & opertam mortis caligine. Huic carni, si balneis calidis ad voluptatem, vel cum vitæ aut pudoris periculo frigido gurgite ad lasciviam abusa, *præparata est Tophet Isaiæ c. 30. profunda, & dilatata*; cujus *nutrimenta ignis & ligna multa, flatus domini sicut torrens sulphuris, succendens eum.* Hanc carnem, si comendo & poliendo se, pretiosum mane imminuerit, si veste variâ superbierit, *putredo & vermes Eccli. c. 19. hæreditabunt.* Hæc caro, si otio inerti, si somno disciplinarum hosti sic indulserit, ut pulchrum & suave duxerit in medios dormire dies, vigiliis tunc perpetuis, insomniâ æternâ cruciabitur. Hæc caro, si choreis ac saltationibus impudicis & libidinosis se oblectarit, omnium tunc membrorum contorsione, tractione, convulsione, non ad suaves fidium modulos, sed ad terrificos dæmonum rugitus affligetur. Hæc caro, si ebrietati, & temulentiæ se manciparit, si sic vixerit ut ederet & biberet, diristimâ fame sitique torquebitur. Hæc caro, quæ ocellos emissitios, turpitudinis & nequitiæ prœcones, quaquà ludebat, evolare permiserit, nullum tunc formæ aut pulchritudinis florem delibabit, sed, terribilem Behemoth, formidandum Leviathan, fœdam & truculentam draconis effigiem invitis oculis spectabit. Hæc caro, quæ florum delicias, & odorum illecebras naribus venabatur, cadaverum putore, sulphuriisque graveolentiâ saturabitur. Hæc caro, quæ aures salubribus monitis, & sacris concionibus occlusas, scurrilibus verò fabellis, carminibus obscœnis, cantionibus impuris, lascivis colloquiis apertas habuit, lætum epithalamium in flebilem lessum, jucundum Io & Euge, in Væ & Eheu perpetuum commutabit. Hæc caro, quæ tactum variis libidinum formis collutulavit, fœdissimorum monstrorum amplexibus objicietur, liquatâ pice velut unguento perfundenda. Hæc ipsa caro, & non alia victoria, pro singulis, quas contraxerit, noxis, cruciatus perferet inenarrabiles, innumerabiles, cheu! æternos. *Per Sap. cap. 11. quæ quis peccat, per hæc & punietur.* Et, *pro mensurâ peccati, erit & plagarum modus.* *vers. 17. Deut. c. 25. vers. 2.*

NONVM.

ÆTERNITAS, nullius intelligentiâ comprehensibilis. Hæc una vel ex levissimo tædiolo intolerabile demum, & infandum facit tormentum. Æternitatis consideratio, tam serius labor est, ut in carminis leges ægrè transiturus videatur. Observat tamen prudenter Seneca, &: *Quemadmodum, inquit, spiritus noster clariorem sonum reddit, cùm illum tuba per longi canalis angustias* *Sen. ep. 58.*

gustias tractum patentiore novissime exitu effudit: sic sensus nostros clariores carminis arcta necessitas efficit. Eadem negligentiùs audiuntur, minúsque percutiunt, quamdiu solutâ oratione dicuntur: ubi accessêre numeri, & egregium sensum adstrinxêre certi pedes, eadem illa sententia velut lacerto excussa torquetur. Sic prorsus credo fieri, & idcirco, quo tenaciùs animo hæreret Æternitatis immensitas impenetrabilis, eam nuperrimè versiculis, qua licuit, inclusi. Et ne amicus esse desinam, etiam Ædesimum meum ad hujus carminis auditionem audeo invitare. An aures vacant? ÆDES. Ambæ, quàm maximè. Lege, obsecro, lege, lege. Nunquam ista satis nec dicuntur, nec scribuntur, nec leguntur, nec cantantur, nec pinguntur. PARTH. Lego: sed tu verbis & metro ne nimiùm inhære; rem & sensum expende.

LACRYMÆ ÆTERNITATI SACRÆ.

I. *Eheu! quid hoc? cor æstuat,*
Elinguat ora terror.
Concussa mens percellitur,
Horrórque quassat artus.

II. *Fons emicat per lumina,*
Genæ natant in undis.
Has lacrymas, hæc flumina
Vox una concitavit.

III. *Tremenda vox, horrenda vox,*
Ingens malum minatur,
Quod nulla lux, quod nulla nox
Quod astra nulla claudent.

IV. *Vox una, sed vox ferreæ,*
Immitiórque ferro,
Grassatur hausta pectore
Per ossa, per medullas.

V. ÆTERNITAS, *est illa vox*
Vox illa fulminatrix,
Tonitruis minacior,
Fragoribúsque cæli.

VI. ÆTERNITAS, *est illa vox*
Metâ carens, & ortu,
Mortalium quæ pectora
Ad æviterna ducit.

VII. *Hæc vox totondit Cæsares,*
Et induit cucullis;
Hæc antra cæca rupium
Implevit inquilinis.

VIII. *Hæc mille Lauros condidit,*
Sepsitq; mille Mandras:
Strinxitq; setis corpora,
Et vestiit camelis.

IX. ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me lancinat, necatque.
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Me torquet atque mactat.

X. *O tempus absque tempore,*
O finis absque fine!
Perennis heu ÆTERNITAS,
ÆTERNITAS *perennis.*

XI. *Descende sis ad Tartara*
Non ut coquare flammis:
Sed mente flammas pensita,
Vt exeas ab illis.

XII. *Volvam rotas Ixionis,*
Ætnasque sustinebo,
Pascámque fibrâ vultures,
Omnes subibo pœnas.

XIII. *Araneos & viperas*
Pleno ore devorabo,
Et Scorpios, & excetras,
Et noxias rubetas.

XIV. *Misce cicutam toxico,*
Picémque mi propina.
Metalla da liquentia,
Aurúmque Crassianum:

XV. *Succos draconis hauriam,*
Caldas bibam favillas,
Venena nulla respuam,
Pestem, Stygémque nullam.

XVI. *Quin tostus in sartagine*
Frigar, verúque figar,
Rogóque vivus concremer
Vel torrear caminis:

XVII. *Tauros, ahena, sulphura,*
Famem, sitim, gelúque
Tunicas molestas induam,
Vncósque culeósque.

XVIII. *Et sæculis hoc perferam*
Mille, alterisq; mille,
Dum spes sequatur termini,
Finisq; sæculorum.

XIX. *Tormenta nulla territant,*
Quæ finiuntur annis:
ÆTERNITAS, ÆTERNITAS
Versat, coquitq; pectus:

XX. *Hæc inferos, hæc tartara*
Facit, crucésque tendit,
Augétque pœnas in dies,
Centuplicátque flammas.

XXI. *Eheu quid est* ÆTERNITAS,
ÆTERNITAS *perennis!*
Non hora, mensis, sæculum,
Centúmve vel trecenta;

XXII. *Nec mille sunt aut millies*
Millena sæcla mœbi;
Cùm claudit orbem temporum
Orditur orbis orbem.

XXIII. *Sic itur in perennia,*
Cursu perennitatis,
Æternitatis sæcula:
Sic itur, aut reditur:

XXIV. *Nam finis est exordium,*
Exordiúmque finis:
O vita morte tristior,
O mors, sed absque morte!

XXV. *I, mœche, nunc ad inferos,*
Sed inde non redibis;
I, venter, I, lavernio,
Perenne sic peribis.

XXVI. *Descensus est pronissimus,*
Ascensus inde nullus;
Quos rictus hausit tartari
In Tartaro manebunt.

XXVII. *Relatus inter cælites*
Hos inter usque plaudet,
Rescriptus inter inferos,
Hos inter ejulabit.

XXVIII. *Nec finis ullus gaudia,*
Palmasque terminabit;
Nec finis ullus lacrymas
Absterget, aut levabit.

XXIX. *Sed illud Orci pabulum*
Ardebit heu perenne,
Perenne cum tortoribus
Et flebit, & dolebit.

XXX. *Vivant beati cælites,*
Vivant, canant, triumphent,
Plorent stygis catharmata
In ÆVITERNITATEM.

XXXI. *Ad astra, ad astra tendite,*
Non semper hæc patebunt:
Nunc sunt adhuc inducia,
In morte finiendæ.
XXXII. *Foras canes, cum Cerbero*
Cenate, vel latrate:
Ad Cæstitatis regiam
Soli vocantur Agni.
XXXIII. *Vultur foras, Prometheï*
Prandebis in macello;
Paratur istud candidis
Convivium columbis.
XXXIV. *Sed dum beatos hospites*
ÆTERNITAS *saginat,*
Exclusa turba prandio
Quid rodet in canino?
XXXV. *Micam fami, guttam siti,*
Sed unicam rogabit;
Cælum tamen gulonibus
Hanc sportulam negabit.
XXXVI. ÆTERNITAS *perennium*
Pincerna lacrymarum,
Has præter undas flentibus
Nec guttulam propinat.
XXXVII. *Hoc, hoc bibent, quod fleverint;*
O aridi bibones!
Nam quot propinquum lacrymæ
Siccantur ad cam'num?
XXXVIII. *Sed lacrymarum fontibus*
Succedet urna fellis;
Heu urna nunquam ad ultimum
Exhaurienda fundum!
XXXIX. *Fellis bibent plus quàm volent,*
Orget Modimperator,
Et ingerit vomentibus;
Ah, suavius sitirent!
XL. *Hæc sola Bachanalia*
Sunt longiora voto;
Bibes: abire non licet;
Cur symbolum dedisti?
XLI. *Convivialem tesseram*
Nunquam remittet hospes,
Hic nemo caupones Stygis
Fœdifragos vocabit.
XLII. *Nec prima mensa tollitur,*
Nec ponitur secunda:
Pridem satur, nondum tamen
Promulsidem ebibisti:
XLIII. *Æterna Liberalia*
Dat Liberalis Orcus;
Malè malè Liberalibus!
Malè Liberalitati!
XLIV. *Procrastinator improbam*
Cane corve cantilenam:
ÆTERNITATIS *ultimum*
Cras corve non videbis.

Ah! Æternitas! & quis te, non dicam, capit sed laborat capere? ille immortali memoriâ dignissimus Godefridus, Bambergensis & Würzburgensis Præsul, quem suprà diximus, ille unus ex millibus, & pene solus cepisse videtur, quid sit *Æternum*; nam *Æternitatis* assiduè memor, dicere solebat: Omni momento sto ad ostium *Æternitatis*. In eum finem pictas, sculptas, cerâ fictas, tumulis etiam effossas cadaverum calvas habuit, per omnia conclavia, quæ habitabat, sic dispositas, ut certissimæ mortis, & securitatis post hanc *Æternitatis* nunquam liceret obliviſci.

Mensura æternitatis nulla.

Legistine libellum de Æternitate? tremendum est, quod ille asserit, & tamen verissimum est, nec negari potest. Si rectè memini, hæc habet ad verbum: Cogita mille cubos, mille millionum annorum, hoc est, millies millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies millena millia annorum (tam horribile hoc cogitatu est quàm facile pronunciatur). Cogita ergo tot annos in igne transigendos: simul tamen etiam cogita, hoc omne temporis spatium, etsi duplicatum, triplicatum, etsi centuplicatum, nec principium quidem esse Æternitatis: post tot annorum revolutum tempus, necdum incepisse dici poterit Æternitas, Ædesime. Nisi hæc cogitatio sanctiores nos reddat, pecudes, saxa, merus chalybs sumus: nil eum movet, quem non moverit æternitas, immensa illa, interminata, sine fine, perpetua, semper duratura, nullis nec innumeris desitura sæculis. Quamdiu vivet Deus tamdiu morientur damnati. Sed ô mortem immortalem, ô vitam mortiferam? nescio quo te nomine appellem, vitæ an mortis? si Vita es, cur crudeliùs, morte afficis? si Mors, cur crudelitatem tuam non finis? neutro te dignabor nomine. Et Vita & Mors boni quippiam habent: in vitâ requies, in morte terminus est; solatio sunt hæc duo in malis omnibus. Tu verò nec requiem habes, nec habes finem. Quid igitur es? & vitæ malum es, & mortis: à morte cruciatus habes sine fine, à vitâ immortalitatem sumis sine requie. O Æternitas damnatorum, ô mare amaritudinum!

Cur peccato decreta sit pœna æterna.

Nec tamen Deus ullius crudelitatis est arguendus, quòd peccato letali vel unico, supplicium decreverit æternum. Deus, quia mitissimus, miserorum cruciatu non pascitur, quia tamen & justissimus est, impiorum suppliciis non placatur. *Factus est malo dignus æterno, qui in se bonum peremit æternum.* Pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloriâ virtutis ejus. Jurisconsultorum scitum est: reprobata pecunia non liberat solventem. Pœnitentia, pecunia est solvendis debitis apta: tamdiu durat pretium hujus monetæ, quamdiu mercatus vitæ. Hoc finito, pœnitentia omnis rejecta, adulterina est pecunia. Apud inferos est quidem pœnitentia, sed neutiquam vera, quia sera nimis, & plena blasphemiæ & furoris. Nec mirum damnatos semper torqueri: continuè blasphemant, & sic quasi semper peccant, semper ergo plectuntur. Dum viverent corrigi noluerunt, semper peccaturi, si semper victuri, ergo jam semper puniendi, æternùm cruciandi. Voluissent utique sine fine vivere, ut possent sine fine peccare. Ad judicantis ergo justitiam spectat, ut nunquam careant supplicio, qui, dum viverent, nunquam volebant carere peccato. Quid vivi dixerint, scimus: *Venite, fruamur bonis*; venite frangamus diem poculis; venite, choreæ nos vocant, invitant horti, ludendi est occasio, venite. Hæ vivi loquebantur. Quid verò jam dicunt ad inferos dejecti? aliæ illorum sunt voces: O Æternitas, inter intolerabilia omnia, intolerabilissimum! O Æternitas cœlestis, brevi tempore, levi labore retinenda! O Æternitas tartarea, solâ socordiâ, & spurcâ voluptate quæsita! O Æternitas luctuosissima, & longè acerbissima, quàm facilè te vitassemus, si te sæpius cogitassemus! O Æternitas modò post nongenta millena millia annorum, vel dimidium tui liceret cernere! O Æternitas, in desperatione assiduâ desperatissima! O Æternitas ô omnium tormentorum multò atrocissimum tormentum, Æternitas!

Quis, ô Ædesime, Æternitatem hanc capere, quis eam satis obstupescere, ecquis de eâ dignè differere possit? nulla hîc suspiria, nulli gemitus, nullæ sufficiunt lacrymæ; verba omnia, quin & ipsæ hîc deficiunt altissimæ cogitationes.

Æternùm, ô mi Deus, æternùm in flammis vivere! tuo conspectu æternùm privari, infandis doloribus excruciari æternùm, ah æternùm? Heu insaniam extremam hominum! quàm volucri decipimur bono, ô quàm doloso ludibundi poculo sensim venenum conbibimus! ita velut ebrii, voluptatum avidi, beatitatis immemores, Æternitatis obliti, velut per jocum mergimus

gimus nosmet in omnium ærumnarum barathrum, in immensissimum Æternitatis Oceanum! In vanissimam gloriam, in aurum, in Venerem æstuamus miseri, & illos ignes, illos Æternitatis rogos, heu non cogitamus: *Nullus* est, heu *nullus est, qui recogitet corde.* Ædesime, si quid adhuc hominis retinemus, hoc unicum assiduè cogitemus, ÆTERNVM.

Iust. c. 12. vers. 11.

CAPVT XII.

DICTORVM DE TRIVMPHANDA INCONTINENTIA EPILOGVS.

HOrribile dictu est, quod sanctissimus Rhemensis Præsul Remigius, de Incontinentiâ & Libidine pronunciavit: Demptis parvulis, inquit, ex adultis, propter carnis vitium, pauci salvantur. Considera jam mihi orbis statum, & miraberis, totum pæne mundum hoc Avernali igne ardere. Vix est ullum vitium quod pluris stetit humano generi, quàm hoc libidinis & Incontinentiæ. Hydra est, aut draco, non trium, nec septem tantùm, sed novem capitum; ad singula tibi digitum jam intendo.

I. C.

Libido insatiabilis.

LIbido & Incontinentia vitium est INSATIABILE. Catenam Stygiam rectè appelles, anulus ex anulo pendet; turpitudinis & cupiditatum hic series est, altera ex sine alterius nascitur. Si semel hujus vitii jugum receperis, dura patiere imperia, quibus nec ullâ servitute facies satis. Nunquam expletur voluptas; plurimum licet ingeras, semper plus appetet: Ætnam montem æmulatur, perpetuis ardet ignibus, nec tamen decrescit. Obsequeris voluptati hodie? majora cras imperabit: negas? vim faciet: cælum proponis? distraher: gehennam monstras? aliò avertet. Ideo princeps Apostolorum: *Charissimi*, ait, *obsecro vos, tanquam advenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam. Militant*, inquit, neque enim brevi res hæc velitatione conficitur, sed ubi vel semel huic hosti parueris, tam diuturno quàm miserabili bello intricaberis. Canis cùm in heri manu os videt, adulatur, lambit, blanditur caudâ, dum osse potiatur; ubi hoc obtinuit, i nunc, eripe, & minaces dentes videbis, non mulcentem caudam. Ita diabolus, cerberus ille trifaux, callidissimus, quantis blanditiis castimoniam solicitat? ubi hanc nobis extorserit, heu quàm difficile fuit multis denuò eâ potiri! Ergo canem hunc bene noveris, quò blandior hoc nequior; tunc maximè mulcet, cùm turpissimè decepturus venit. Et hîc quoque facilius sæpe fuit non labi, quàm surgere. Tenacissimum est hoc vitium, ubi semel inhæserit, ægerrimè revellitur.

1. Pet. c. 2. vers. 11.

Libido vitium emendatu difficile.

Ergo principiis obsta, & primos aditus libidini omni constanter nega. Quòd si collum ei submittas, tuam tibi libertatem tollet, rationem adimet, & ut verbo dicam rapiet te tibi, & quidquid in te hominis est; omni verecundo sensu exuet te, & induet bestiâ. Hem quis hostis in quemquam tam contumeliosus fuit, quàm in quosdam voluptates suæ sunt, obscœnæ illæ, & veritæ? quibus tamen miseri sic se mergunt, ut iis in consuetudinem adductis catere vix posse videantur: & ob hoc miserrimi sunt, quòd eò pervenerunt, ut illa quæ supervacua fuerant, facta sint pæne necessaria. Serviunt itaque putidæ carni & mala sua, quod malorum est ultimum, amant. Tunc aut consummata est improbitas, ubi turpia, non solùm delectant, sed etiam placent: & A desinit esse remedio locus; ubi quæ fuerant vitia, mores fiunt. Fuge, ah fuge, fuge, quidquid adversatur pudicitiæ.

II. C.

VItium carnis fermè IMMEDICABILE est. Noëmi Libido immævo, totus orbis in omne vetitum, maximè tamen in libidinem ruebat. Hinc illæ Dei querelæ. *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.* Universi homines (Noëmo excepto) tantùm carnem sapiebant, toti caro. Aversabatur Deus hanc illorum obscœnitatem, & profusam intemperantiam. Vindictam tamen quingentis annis distulit; interea temporis per Noëmum variè monuit, fabricandam Arcam dictavit, omnes extremæ malitiæ damnavit, omnium interitum prædixit; crebriùs minatus est, universum humanum genus, nisi resipisceret, undis extinguendum. Nemo resipuit, nec unicus quidem. Ita omnes vitiorum dulcedini succubuerunt, ut quidquid diceret aut moneret Noë, omnia illi cachinnis & sibilis digererent. Neminem suæ turpitudinis pœnituit, nemo doluit peccasse. Tandem, Deus, uti decreverat, signo dato imbres emisit, qui quadraginta continuis diebus & noctibus ruerent, dum terra omnis in faciem pelagi mutaretur. Atque ita genus illud universum libidini deditum, abolevit, ut aliud novum & à vitiis purum instauraret. Hæc libidinis natura est, remedia spernere, monita contemptim proculcare. Hinc jam Clemens Alexandrinus, congruente titulo vocat *morbum immedicabilem.* Christus Beati Marci ore: *Deceptio*, inquit, *divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes, suffocant verbum, & sine fructu efficitur.* Cùm silvam ignis corripit, nil opus est igni pabulum suggerere, quo seipse pascat, abundè invenit. Et nos silvæ instar sumus miseri, quos si libidinis ignis carpere incipiat, nova identidem in nobis fomenta reperit, quibus in nos magis ac magis invalescat.

medicabilis est. *Genes. c. 6. vers. 3.*

Lib. 1. pædagog.

Marci c. 4. vers. 19.

Nullum profectò vitium tam pertinaciter & obstinatè divino spiritui resistit. Siracides restatur luculentè: *Verbum sapiens audivit luxuriosus, displicebit illi, & projiciet illud post tergum suum.* Huic accedens Oseas: *Non dabunt*, inquit, *cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum, quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Deum non cognoverunt.* Ideo aversare, fuge, exectare, quidquid Venerem olet, aut libidinem: suspecta tibi sit omnis Incontinentia. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.*

Eccli. c. 23. vers. 18.

Oseæ cap. 5. vers. 4.

1. Thess. c. 4. vers. 3.

III. C.

VItium carnis, vitium est COMMVNISSIMVM. Non errâro, si orbem pæne totum dixero, hoc igne pestilentissimo ardere. Non palatia dumtaxat regumque turres luxuria subit, sed & tuguria pauperúmque tabernas ingreditur; non in plumis tantùm, sed & in paleis infestat; non ætatem solùm florentiorem, sed quandoque etiam effætam senectutem ad turpe probrum instigat. Tantò ergo magis ab omni ætate ac sexu, ab omni hominum ordine cavendum, ac respuendum hoc vitium, quantò magis apud omnem ætatem, sexum, hominúmque ordinem sese insinuat. *Sensus & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescentiâ suâ.* Nunquam ævi senio libido moritur, nunquam crimen hoc temporibus obruitur, nunquam scelus istud oblivione sepelitur. Hoc vitium sine modo, sine fine persequendum est, nam illi quoque nec finis est nec modus. Et eò corruptela morum alicubi progressa est, ut detestandæ verborum ac gestuum turpitudines, comitatis ac urbanitatis nomine insigniantur. Multi, ut oris spurcitiem honesto nomine prætexant, humanitatem aulicam appellant. Hoc est bis peccare, peccatum virtutis titulo vendere. Nimirum in laudem ex crimine crescimus, eóque festivior quis vocatur, quò judicatur turpior. *Si possis*, inquit Cyprianus, *in sublimi speculâ constitu-*

Incontinentia vitium communissimum.

Genes. c. 8. vers. 21.

Lib 2. ep. 2. ad Donat.

tus oculos inſerere ſecretis, recludere cubiculorum occultas ſo- A *res, occulta penetralia reſerare, conſcientiam hominum rimari, aſpicias ab impudicis geri, quod nec poſſit aſpicere frons pudica; videas, quod crimen ſit & videre.* Et quanta ubique libidinum probra domeſticis parietibus obſepta, quorum quò ſecretior culpa, hoc major eſt audacia. Verè, 1. *Ioan. c. 5. verſ. 19.* *Mundus totus in maligno poſitus eſt.* Et maximè in hoc impuritatis & libidinis maligno. O fugiat mundum, quiſquis vult vivere mundus: impuritatem omnem execretur, quiſquis affectat beatitatem. *Sint lumbi veſtri præ-* *Luc. cap. 12. verſ. 35.* *cincti.*

IV. C.

Vitium carnis Angelis inviſum. *Ad Rom. c. 8. v. 8.*

VItium carnis, Angelis eſt INVISISSIMVM. O! extingue Veneris ignes, & rebellantes carnis motus compeſce, quiſquis Angelos amas, & revereris. *Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.* Sed nec poſſunt placere Angelis Dei. Angelum & porcum in unam aliquam amicitiam compingere difficile eſt. At verò B porcum induit, qui puritatem exoſus in libidinis cœno volutatur: contrahendam cum Angelis ſocietatem ne ſperet talis. Mentes illæ caſtiſſimæ, puriſſimique ſpiritus quò ſibi ſimiliores cernunt, hoc integrius diligunt; oderunt & averſantur omnes impuros. Nulla eis familiaritas, ſocietas nulla, niſi cum caſtis & puritatis amatoribus: hircos illos & porcos extremè abominantur. Si quem caſtitatis ſciunt ſtudioſum, hunc in ſuam, eámque intimam amicitiam cooptant, & Angelum ſa- *Matt. c. 22. verſ. 30.* ciunt: Tales ſunt, *ſicut Angeli Dei in cælo:*

——— melius nil cælibe vitâ.

Quàm ei facile eſt fieri Angelum, quiſquis ſe cupit præſtare caſtum. Nam, ſi Chryſoſtomo credimus: *Virtutem Angelorum tulit è cælo Chriſtus.* Et Sanctorum Patrum ſcitum eſt: *Vita caſta, vita eſt Angelorum.* Nec errant. *Eccli. c. 26. verſ. 20.* *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ.* Nota, mi Ædeſime, nota: Omnis ponderatio; omnis, omnis cum caſto animo in comparationem venire non poteſt. C Tu jam aureos & gemmeos Pompeij Magni triumphos, tu turres Baſilii Imperatoris auro ſtipatas, tu omnes Perſicas gazas, & Creſi theſauros aureos imò montes propone, nondum animæ caſtæ pretium vel leviter expreſſeris. Non eſt digna continentis animæ omnis ponderatio. Nos tamen, ſtultiſſimi mercatores, quadrante uno aut teruncio, non tam vendimus quàm abjicimus caſtitatem, & brevi voluptatulâ deliniti, perdimus pretium incomparabile. Nemo hîc Cypriano credit, cujus illud præclarum extat: *Voluptatem viciſſe, voluptas eſt maxima.* Verè Chriſtiani eſt, ſummam voluptatem in voluptatum faſtidio, ſummam gloriam in carne incontaminatâ ponere, & Angelos habere amicos: ſummum ejuſdem dedecus eſt, ab Angelis, hominum alioqui amantiſſimis non amari, & hoſtes experiri omnes cælites. Laſciviam ne amet, qui odium metuit Augelorum.

V. C.

Vitium carnis fugaciſſimũ.

VItium carnis FVGACISSIMVM eſt. *Momentaneum eſt*, ô miſeri, *momentaneum eſt quod delectat, ſed quod cruciat æternum.* De hoc omnium turpitudinum fugaciſſimo tranſcurſu, nemo ſignatiùs atque expreſſiùs mihi vide- *Lib. de mulier. hab. cap. 1. & 2.* tur locutus præ Tertulliano: *qui cogitabant*, inquit, *interdum unde cecidiſſent, & poſt libidinum vaporata momenta cælum ſuſpirabant.* Quàm pulchrè putidas carnis voluptates *momentum* appellat, & *vaporatum*: quod priùs evaneſcat, quàm quis illud ſatis advertat. Divinè hoc ipſum expreſſit in metris ſuis Boëthius.

Lib. de conſol. philoſ. metr. 7.

Habet omnis hoc voluptas
*Stimulis agit * furentes:*
Apiúmque par volantum
Vbi grata mella ſudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morſu.

* *Al. fruentes.*

Adoleſcentia & voluptas vana ſunt, inquit Eccleſiaſtes Joannes Apoſtolus: *Mundus tranſit, & concupiſcentia ejus.* Et Carnis, & Mundi gaudia, hoc ſibi commune habent, celerrimè tranſire, & quandoque priùs finire, quàm plenè incipere: dulci vino ſimillima, quod in annum alterum non fert ætatem, ſed aceſſit antequam exhauriatur. Verè, & *in puncto ad inferna deſcendunt.* Fuge ergo, fuge mi homo, fuge fugaciſſimas illas voluptates. *Eccl. cap. 11. verſ. 10.* *1. Ioan. c. 2. verſ. 17.* *Iob cap. 21. verſ. 21.*

VI. C.

Vitium carnis damnoſiſſimum.

VItium carnis DAMNOSISSIMVM eſt. Hinc ſanè damna & incommoda, nata, qualia à nullo vitio. Quantas libido gentes, quàm validas hoſtibus tradidit? quanta patefecit propugnacula? quantos ad ferrum ignémque impavidos fregit, & edomuit? ad quæ non pudenda, nec ante cogitata, compulerit viros magnos, ignorare non poteſt, niſi qui Samſonem, Davidem, Salomonem ignorat.

Ob hoc vitium urbs Siehimorum evertitur, urbis princeps & omnes incolæ trucidantur. *Geneſ. c. 34. verſ. 25.*

Ob hoc vitium è Benjamitis viginti quinq; millia, ex Iſraëlitis quadraginta millia virorum in prælio cadunt. *Iudic. c. 20. v. 21 & 25.*

Ob hoc vitium ſapientiſſimus mortalium cultor fit idolorum. *3. Reg. c. 11. verſ. 4.*

Ob hoc vitium potentiſſimus regum David innumeris plagis afficitur. *2. Reg. c. 12. verſ. 10.*

Ob hoc vitium ſeptẽ mariti Saræ à diabolo necantur. *Tob. cap. 6. verſ. 17.*

Ob hoc vitium improbi ſenes Suſannæ pudicitiam ſubvertere aggreſſi lapidantur, ſtato in tales ſupplicio. *Dan. cap. 13. verſ. 61.*

Ob hoc vitium viginti quatuor millia fornicantis populi in Moab, plagâ unâ perimuntur. Ad hiſtorias vetères te non revoco: quotidianis exemplis ſat diſcimus, quantùm libido & Incontinentia ſingulis etiam hominibus obſit, quibus vires, valetudinem, opes, memoriam, ingenium, famem, vitam admutilat: & relinquat hæc omnia, animam tamen & cælum rapit; pro jacturâ horum omnium reddit infernum. Romæ olim Veneris & Libitinæ templa meritò conjuncta ſunt; cùm à Venere ad mortem, animi præſertim, viâ curratur proximâ. Quot juvenes, priùs Angeli, pòſt diabolo ſimillimi, caſtis moribus exutis in præceps vitiorum anhelo curſu ruerunt! Ideo Eccleſia rectiſſimè, velut mater, filiorum ſaluti metuens, aſſiduè precatur. *A ſpiritu fornicationis libera nos Domine.* Sed quæſo te, Ædeſime, quid jam diu ſiles? dic etiam tu aliquid, ut duo ſimus. Quâ lege omnes loquendi vices mihi tradis? Quid meloquente proficias, neſcio: hoc ſcio, à te tacente me plurimum diſcere, cum primis inſignem patientiam in me audiendo. Sed ne abutar illâ, jam jam dictioni finem impono. Et verò etiam ſerus veſper, velut præco ſuprema dicta pronunciat: *Actum eſt, I licet.* ÆDES. Obſecro. Per te liceat, etiam hoc tempus non perdere meis quæſtiunculis. Tu perge. PARTH. Tria ſolùm capita hydræ illius reſtant demonſtranda. *Num. c. 25. verſ. 9.*

VII. C.

Vitium carnis lacſſimũ.

VItium carnis FALLACISSIMVM eſt, præterquam quòd vix ulla peſtis exitiabilior ſit humano generi. Luxuria dulcis Siren, venenum voluptarium, letale mel, feliciſſimus diaboli hamus, quo totum pæne orbem & ineſcat, & trahit; ut perimat æternùm. *Concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum; peccatum verò cùm conſummatum fuerit generat mortem.* Ideò voluptas non veniens ſed abjens conſideranda: acceſſus illius blandus eſt, receſſus amariſſimus; à fronte mulcet, à tergo vipérat, peſtis tam ſubdola, quàm noxia. Id Bernardus egregiè demonſtrans: *Hæc peſtis*, inquit, *eò ad nocendum proclivior, quò ad repellendum difficilior, quæ nolenti etiam ſe ingerit, blandè onoroſa, diſplicendo placens. Subtiliter intrat, & mentem occupat, & niſi ſubitò repellatur, allicit & incendit, & quaſi virus peſtilentiæ, per totum corpus paullatim ſe diffundit:* *Iac. 1.* *De Interior. domo c.*

cogita-

cogitationes pravas multiplicat, affectiones malas generat, mentem illicitâ delectatione afficit, & ad consensum turpitudinis, animum inflectit: omnes animæ virtutes corrumpit. Hac peste qui adstrictus tenetur, divelli ab eâ vix potest, quoniam stimulos ejus confiteri aut nescit, aut erubescit, tam subtiles & turpes sunt. Adjuva me Domine Deus, ut huic tam pestifero & mortifero vitio resistere possim. Scio, quod resistentem fatigat, vincentem coronat: Scio, si mentem cogitatione immundâ inquinaro, tibi qui munditiæ auctor es, placere non valeo. Cor mundum crea in me Deus.

Phalangio similis libido.

Julius Solinus memorat, Phalangium (aranei genus est, quod & Tarantulam dicimus) dirum esse animalculum, tactu pestilens. Atque si nisum quæras, nulla ei vis est; si vim & potestatem lædendi, hominem ictum veneno interficit. Et cùm æstu anni flagrantissimo assiduus sol campos Apuliæ torret, tum maximè seu afflatu noxio, seu æstu accensa hæc phalangia, tam exitiali licentiâ in humanos artus grassantur, ut, quotquot ab hac pestiferâ lue libantur, irrequieti vel canant, vel lacryment, vel delirent, aut tam letali stupore pressi jaceant, ut membra omnia senescente tabo putiscant, & sic animum extrudant. Phalangium est libido, pestilentius nescio an fraudulentius, iis maximè infestum, quibus minutum malum censetur: blandè serpit, celerrimè inficit, suaviter occidit. Tacti ab hac peste in tam irrequietam insaniam prolabuntur, ut id unum assiduè appetant, quod maximè noceat. Ita Phalangium istud non tam vulnerare & lædere sentitur, quàm vulnerasse & læsisse.

VIII. C.

Vitium carnis turpissimum.

VItium carnis, probro plenum, TVRPISSIMVM est. Præ ceteris vitiis omnibus tam singulariter fœdum & turpe est hoc, de quo agimus, peccatum, ut propriè & suo nomine vocetur TVRPITVDO. Undequaque vitium hoc monstrosum & spurcum est, ideo tenebras & angulos quærit, & pæne seipsum exhorrescit. Optimi *parentes Susannæ*, uti Danielis historia memorat, *Helcias & uxor ejus, laudaverunt Deum pro filiâ suâ Susannâ cum Ioachim marito ejus, & cognatis omnibus, quia non esset inventa in eâ res turpis.* Castissimus Paulus Ephesiis præcepit, ne nominarent quidem hanc *turpitudinem*. In eâ quam ad Romanos scripsit epistolâ, ubi de iniquitate & immunditiâ mentionem injecisset: *quem ergo*, inquit, *fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis.* Nullum est vitium quod adeò ruborem incutiat, & pudore suffundat, atque turpissima hæc bellua, quæ diem non fert, nocti amicissima.

Dan. cap. 13. vers. 63. Ephes. c. 5. vers. 4. Ad Rom. cap. 6. v. 13.

Eximiè laudatur Hebræus rex Asa, quod inverecundam idoli statuam, *simulacrum turpissimum* confregerit, combusserit, & submerserit torrente cineres. Ubi libido, ibi turpitudo; ubi pudicitia, ibi corporis mundities & mentis pulchritudo: Deformis esse Castitas non potest, sicut nec formosa unquam Incontinentia: illa rosas & lilia, urticas hæc & spinas proseminat; illi non nisi munda & sancta probantur, huic cœnum & sordes placent. Christus Virginis filius, omnis generis tulit convitia; at incontinentiæ noluit insimulari; tam hoc fœdæ notæ probrum est. E priscis ille sapienter dixit: Uti nec cælum respicit, nec margaritum quærit porcus, sic & animus dulcedine voluptatis captus, & in luxuriæ cœnum delapsus, difficile potest cælestia cogitare, & aliquid Deo dignum sapere. Turpitudinis mater est Incontinentia: è sordibus nascitur, sordibus pascitur, inter sordes educatur, & moritur. Nimirum talis est rivus; qualis est fons & origo rivi, nec à lutosâ scaturigine limpidus amnis solet profluere; ita quidquid ab incontinentiâ emanat, sordet, & notam post se trahit TVRPITVDINIS.

3. Reg. c. 15. vers. 13.

IX. C.

Vitium carnis vitiorum compendium est. *Vide Gesn. lib. 1. de quadrup. pag. 631.*

VItium carnis, vitiorum omnium COMPENDIVM est. Nimis parum dixi, cùm Phalangio, etsi pestilentissimo animalculo, libidinem contuli, bellua est, eáque truculentissima. Mantichora (si Cretiæ credimus) apud Indos fera est, cui omnium belluarum feritas inest, nec unquam ab humanâ manu mansuescit: triplex ei ordo dentium pectinatim coëuntium, corpus & magnitudo leonis, auriculæ & facies humana, oculi cæsii & ardentes, cauda scorpionis bifida, missili aculeo armata, color sanguineus, vox fistulæ non absimilis, velocitas cervi. Et hæc fera humanæ carnis est appetentissima. Huic belluæ informi & horribili simillima est libido, ut quæ omnium ferè vitiorum noxam & venenum participat, plerumque nullâ curatur arte, quamdiu vivere permittitur. Triplex libidini series dentium; prima crumenæ & corporis bona conficit, vires & opes; altera famam nominisque honestatem discerpit; tertia omnia animi bona fœdè commolit. Libidini leonina est truculentia; divinas & humanas leges perrumpit, monita omnia pessundat. At verò faciem hominis habet; inter omnia vitia humanissimum videtur; initium illius blandum, suave, jucundum, sed caudâ ferit ut scorpio, morsum conscientiæ infigit acerbissimum. Oculos habet ardentes, quos in omnes sordes ejaculatur videndo. Colore sanguineo est hoc vitium, neque enim aliud præ se fert, quàm quod sanguis & caro appetunt. Vox libidinis, vox fistulæ: *fistula dulcè canit, volucrem dum decipit auceps*: blanditur turpitudo, dum irretiat, idque facit celeritate incredibili; quandoque enim jactu oculorum unico, in animum transilit libido. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Quod exponens August. *Etiamsi*, inquit, *non sequatur factum, rea tenetur in consensione cõscientia.* Hem, quàm immanis, atrox bellua! hanc nisi cavisti, mi homo, periisti. Optima suadens Cyprianus: *Primis*, inquit, *titillationibus diaboli obviandum, nec fovendus est coluber, donec in draconem formetur.* Reperias non rarè, de quo dicere liceat: hic homo & frequenter orat & stipem libenter erogat; non est potator, non lusor, non decoctor, non perfidus, non maledicus, non contumeliosus, non ebriosus, imò officiosus; industrius, obsequiosus est, sed simul est libidinosus. Ah, laudem priorem omnem perdidit. A diabolo satis captus est, quisquis libidine vinctus est: omnem virtutem vitiat libido; imò nullam habet virtutem, quisquis habetur ab hoc vitio. *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Nullâ sui parte liber est, quicunque in hæc vincula conjectus est.

Vitium carnis vitiorum compendium est. libido. Matth. c. 5. vers. 29. Lib. 12. de Trin. cap. 13. Iacob. c. 2. vers. 10.

Hoc carnis vitium, velut Pantomimus, omnium sibi vitiorum larvas aptabit, nisi ab illo maturè te vindices, & in libertatem asseras. Fors comese te nescis & superbire? hoc te Vitium istud docebit; calamistratos facit & comptulos, quos in familiaritatem recipit. Numis alienis insidiari, tuos dilapidare, forsan nesciebas antea? hinc discès. Dies totos otiosâ urbanitate comburere fortasse non solebas? jam assuescès & otiari, & in utramque aurem secus stertere; si quid diei superfuerit à somno & otio, id sibi curiosa lectio deposcet. Bono animo; omnes vitiorum formas condisces, si magistram habueris Incontinentiam. Et licet horreas quodcunque turpe facinus, licet averseris fœditatem omnem, quæ oculos incurrit, modò sordida cogitare non recuses, modò scintillam libidinis animo conceptam non extinguas, modò phantasiis & imaginationibus impuris hospitium non neges, hoc tibi satis erit ad interitum; satis perit, qui sic sine strepitu perit; satis malus est, qui sic occultè recusat esse bonus. Nec sanè ad cælum aspirat, quisquis in his cogitationibus sese oblectat. Verbulum otiosum vel unicum, in examen trahetur, & cogitationes obscœnæ

Pantomimus vitiorum est libido.

immunes

immunes erunt ab hoc tribunali? Animus puritatis amans vel leviſſimas etiam cogitatiunculas extinguit, quamprimum illas à Caſtitate alienas deprehendit. O *Caſtitas* (exclamat Ephrem) *Angelicæ vitæ ratio, quæ homines Angelis reddis ſimiles!* O *Caſtitas, cui deliciæ, cui luxus veſtium, & cura corporis pudori ſunt, & odio!* O *Caſtitas oculorum frenum, quæ totum corpus è tenebris transfers in beatam lucem!* O Caſtitas in quotidianis prælijs impertérrita, & in tuos hoſtes animoſa atque vigilans! O Caſtitas, cœleſtis prudentia, & cœleſtium capax! ô Caſtitas currus igneus cultores tuos in ſublime evehens! ô Caſtitas, & pulchra & pretioſa poſſeſſio, donum Dei opulentiſſimum! ô Caſtitas, mater innocentiæ, morum ornamentum, quæ proborum omnium in te gratiam concilias, quæ vel hoſtibus tuis es venerationi aut admirationi! O caſtitas, tuum ipſa decus; beata, & efficiens beatos; quæ in medio corporis animique velut roſa flores, & amœnum fragras! O caſtitas, in quâ divitias æternas recondidit puritatis amator Deus!

Catecheſi 12. His Cyrillus Hieroſolymitanus ſubſcribens: *Non ignoremus*, inquit, *Caſtitatis gloriam; Angelica eſt corona. Parcamus corporibus quæ lucere debent ſicut ſol. Parva eſt ad horam voluptas, ſed ex peccato æterna verecundia, & pœna.*

Caſtitatem, mi Ædeſime, docebunt nos tot millia virginum, quæ ſub gladio, in patibulo, ſtipite, leone, axe, incendio & rogis ut virginitatem ſervarent, vitam perdiderunt. Ita quò ſublimior virginum cura, major gloria. Teclæ caſtimoniam adorat leo. Alciones impudicitiam vindicat ciconia. Puellæ Romanæ non paucæ, Veſtæ de virginitate cenſebantur: ſed & quæ Delphis inſaniebant, nubere neſciebant: ſed & quæ Dianæ Scythycæ, quæ Junoni Achaicæ, quæ Cereri Eleuſinæ pro ſacerdotibus ſerviebant, matrimonium à ſe abdicarunt. Erubeſce Cato, quæ Chriſtum in lavacro induiſti: illis diabolus continentiam præcipit, & auditur: tibi

1. Cor. c. 5. verſ. 7. Apoſtolus Caſtitatem prædicat, optátque Chriſtianos omnes virgines eſſe, & negligitur. Ah, vel duas ſolùm has voculas penſita improbe, acturus *quid ago?* Ita ca-

Gen. c. 39. verſ. 9. Iudith. c. 11. verſ. 11. ſtiſſimus Joſephus: *quomodo poſſum*, ajebat, *hoc malum facere & peccare in Dominum meum?* Ita *confortabitur cor tuum, eò quòd Caſtitatem amaveris, & eris benedictus in æternum. Quoniam bonum eſt homini ſic eſſe*; nam, *mulier innupta & virgo cogitat quæ domini ſunt, ut ſit ſancta & corpore & ſpiritu.* O mi homo, quiſquis NICETAM miraris, vel in

1. Cor. cap. 7. verſ. 26. 1. Timot. c. 5. verſ. 22. hoc uno imitare, & *Teipſum caſtum cuſtodi.*

Ad Gal. c. 5. verſ. 22. *Fructus ſpiritus eſt Charitas, Continentia, Caſtitas.* Fructus carnis *libido, Incontinentia, turpitudo.* Ædeſime, audiſti hactenus *triumphatam* in horto *Incontinentiam*, audi obſecro eandem in horto *triumphantem*; ſed unà tecum audiant, velim, omnes in orbe juvenes, audiant viri; Orbis audiat, & *Incontinentiam* omnem, ut turpiſſimam vitæ labem & animi peſtem certiſſimam modis omnibus deteſtari diſcat. Audi tragœdiam inauditam.

In celeberrimâ civitate Lubecenſi matrona erat venerabilis, & Conſulis uxor, quæ uno partu tres filios edidit, quorum unus elephantiaſi, alter in aquis, tertius, de quo nobis ſermo, ſuâ manu perjit. Sed quo is modo, quóve ordine tam tetram mortem obierit, ſincerè conſcripſit ille, qui & ipſum, & germanos ipſius, & omnem illam familiam optimè novit.

Libidinis funeſtus exitus. Erat tertius hic juvenis elegans formâ, ingenio acer, auro dives, veſte nitidus, nec incultus moribus, ſed, quo fœdavit omnia, libidinoſus. Unde poſt variam Incontinentiam, impegit in unam earum, quæ formâ vincere credebatur omnem Lubecenſium feminarum pulchritudinem. Hæc miſerum inverecundi amoris vinculo nexum, in ſua caſtra ſic captivum duxit, ut eum nec numorum diſpendium, nec fractæ libidine vires, nec Dei timor, nec terror gehennæ, nec publica honeſtas, nec amicorum privata correptio, à turpi conſuetudine potuerint abducere. Quâ ex re factum, ut cremenâ jam depletâ etiam neceſſariis inciperet egere. Quod ubi mater advertit (pater jam naturæ conceſſerat) filium indignam natalibus pauperiem incurriſſe, materno affectu mora bis térve, iterum atque iterum æs grande filio donavit; ſimúlque monuit illacrymans, memor eſſet Dei, generis item & honoris, memor ſalutis æternæ, probroſam conſuetudinem renunciaret, atque de cetero laſciviæ ſuæ impetus cohiberet virili animo. Sed heu! fulſêre cœco lumina; ſurdo cecinit philomela. Voluit infelix, & non voluit, languidè conatus eſt, & ideò è libidinum cœno eluctatus non eſt.

Tandem cùm videret mater, quidquid largiretur, in filii perniciem abire, animum obduravit, & clauſit manus. Juvenis, animum & vultum matris mutatum obſervans, egeſtate & libidine conſultricibus peſſimis uſus, ſtricto enſe in matrem irruit non ſemel, & (horreo dicere) calcibus etiam protrivit; ſeverè minatus, jam confodiendam, ni ocyus promptâ pecuniâ duræ neceſſitati ſuccurreret. Miſerrima mater ſub filii velut ſub hoſtis gladio contremuit, & territa tam præſenti periculo, quidquid exigebatur, quamvis invita donavit. Neque auſa eſt ſui parricidæ crudelitatem ad cognatos, ad magiſtratum deferre, verita ne fortè primores civitatis, quorum rigida æquitas jam innotuiſſet Orbi, filium tantæ improbitatis reum ſeverâ ſententiâ fulminarent. Tacuit ergo, & quanto potuit ſilentio rem preſſit. Sed brevi neſcio cujus linguæ vitio, tanti facinoris fama per omnium aures ſpargebatur. Quocirca convenerunt cognati; & conſiliis agitatis, juveni ſub pœna capitis interdixerunt ne ſimili auſu gladium unquam ampliùs in matrem ſtringeret; aliáve injuriâ eam afficeret. At ipſe effrons alioqui, ad Manlianum hoc edictum erubeſcens, ſtatim maternis ædibus excedere, & unà matris oculos exire inſtitit. Et ne ſolus erubeſceret, in totius familiæ notam & dedecus, ipſe cum infami mulierculâ in proſtibulo habitare cœpit. Hîc poſt ſericas veſtes conſumptas, poſt diſſimulatam diu famem, poſt marſupia omnia exhauſta, æger animi, & dolore vix conſolabili tabeſcens ſine re, & propè jam exſpes, partim æſtuare, partim omnia deſperare, & inferendæ ſibi necis conſilium coquere. Cúmque malum in dies creſceret, nec mali remedium ullum occurreret, jam impar ægrimoniæ, morte decrevit tam acerbam vitam abrumpere. Verùm ne quis tam funeſtæ tragœdiæ epilogum impediret, mulierculam quam ad id temporis deprimebat, cum fictis negotiis aliò amandavit. Illâ domum egreſsâ, ille jam ſolus & abſque arbitris, è culinâ cultrum rapit, & ſecedit in hortum, ubi ſcilicet *Incontinentia* ſuum ſibi triumphum ſtatuerat. Hîc vagum lumen in omne latus circumferens, in ſolitudine ſe deprehendit. Itaque diffibulato raptim thorace, pallidum morbo pectus nudavit, & cultri manubrium infixit parieti ligneo, tantóque ſeſe impetu in adverſum mucronem impulit, ut oſseâ crate pectoris transfoſsâ, dorſi quoque ſpinam violaret. Hoc vulnere faucius in terram corruit, viſóque ſanguinis effluvio, fœvioribus furiis agitabatur, quòd inviſum ſpiritum tam acerbis impulſibus exturbare non poſſet. Heu triſte ſpectaculum! Et en quo furore ſuimet carnifex hærentem etiamnum pectori cultrum in orbem rotet (ut è ſignis in cadavere patuit) viſcera laceret, & ſceleſtum animum non tam emittat, quàm ejiciat.

Rediit interim domum infelix femina, & in horto demum reperiens amaſium in ſuómet ſanguine volutari, expalluit, & linquente animo humi collapſa eſt. Tandem, reſumptis viribus cùm ad ſe rediiſſet, omnem vicíniam fœdo ejulatu concivit. Vicinis in hortum catervatim irruentibus, ipſa lacrymis infuſa, quo habitu cadaver reperiſſet, narravit. Mox fama per urbem, & ad matrem evolat. Ad hunc nuncium mater, velut leæna raptis

raptis catulis irrugiens, pallore suffundi, & pænè alterum funus fieri, mox ad hortum non ire, sed currere. Hîc inter spirantes flores tam fœdè extinctum filium offendit, & mox primo aspectu, animâ deficiente, velut cum filio moritura in herbam procubuit. In fletum adduxit spectatores jam pænè geminum aut triplex funus. Mater è defectione recreata, uberrimis perfusa lacrymis, & madentes oculos in filii pellicem obvertens: O mulier, inquit, quid fecisti? meum mihi sanguinem tu seduxisti, horum omnium caussa tu es, infelicissima.

Altera luce cognati vix plurimâ pecuniâ impetrarunt, liceret sibi miserabile funus terræ mandare, quòd leges flammis dari voluissent. Ita hic juvenis sui ipsius carnifex in profano sepulchreto humatus est. Nocte unicâ post sepulturæ honorem exactâ, tumuli terra ita subsedit repentinâ labe, ut nonnemo conjiceret cacodæmones, qui animam rapuerant, etiam corpus abstulisse. Ipse ego (inquit scriptor rei gestæ) vidi congestam glebam in eminentiorem tumulum: at verò, posterâ die, tantum terræ dehiscebat, ut difficile fuerit credere, hominem illic sepultum esse.

Et hunc tam exitialem exitum habuit juvenis illius libido & incontinentia, in luculentum exemplum omni posteræ memoriæ; ut norint omnes, quâ malorum voragine ii sese præcipites mergant, qui habenas libidini laxant.

Hoc illud nobile trophæum est Incontinentiæ in horto triumphantis, quæ pariter in horto à Niceta nostro glorioſissimè & victa & triumphata est. Discant juvenes, discant viri, discat Orbis alienâ clade sapere, lasciviæ cupiditates frenare, consortium omne, quod libidini faveat, declinare.

A minimis ad magna prolapsus. Eccles. c. 19. vers. 18.

Verùm, quod nos in Libidinis labyrinthum inducit, quod in luxuriæ abyssum præcipitat, est noxarum quotidianarum & crebrò repetitarum neglectus: *In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.* Cùm domus rimas accipit, & stillas admittit, in ruinam vergit, nisi rimæ obducantur, avertantur stillæ. Plurima sunt quæ nos minuta credimus, & quoniam ea per oscitantiam non cavemus, ab his minutis in maximum sæpe malum prolabimur. Non magni nobis est una libidinosa cogitatio, aspectus feminæ curiosior, aliquot verba liberius prolata. Res hæc, ut putamus, levicula est. Ita cogitationes augentur & crescunt, aspectus iterantur, verba non jam licentiam tantùm, sed & lasciviam olent: ab his paullatim transitus fit ad alta, quæ inter levia quoque numeramus, ut sunt litteræ parum virgineæ, anuli, chirotheculæ, flosculi, bullæ aureæ, munuscula alia dono missa, aut accepta: inde lectiunculæ, & cantilenæ parum pudicæ, inde tactus inverecundi, inde alia atque alia, mihi nec quidem nominanda: & ut cœno mergamur profundiore, hæc omnia tanquam non maxima facinora in nobis leniter vindicamus. Nimirum per has rimas & stillas ruinæ paratur domus. *Qui modica spernit paulatim decidet.* Quamvis illa minimè sint modica nisi contemptori, cui solenne est dicere: quid tum postea? cogitationes sunt, aspectus & verba sunt, humanitatis indicia sunt. Per has rimas satis grandes, letale libidinis venenum instillatur. En, domum malignis imbribus perfluentem, brevi & cadentem cernes.

Eccli. c. 19. vers. 1.

Sanctus Job, cùm statuisset apud se, ne cogitare quidem de virgine, mox hujus propositi rationem reddens: *quam enim partem,* inquit, *haberet in me Deus desuper?* Perinde ac si diceret: nisi ita seriò caverem, nisi occasiones tam studiosè declinarem, nisi omnem malam cogitationem mox animo proscriberem, nisi denique parva magni facerem, aliquod haud dubiè lascivum desiderium in me oriretur, per quod Deum amitterem.

Job cap. 31. vers. 1.

In quo cacodæmon exercitatum furem feliciter sæpe imitatur. Hic namque clausam domum expilaturus, si quod foramen vel fenestellam sibi patefaciat, quæ tamen hominem adultum non admittat, puerum per illam immittit, ut is hac ratione in domum illapsus, magistro suo januam reseret, quo rem suam intus agant. Pari modo diabolus, cogitationes impuras, jactus oculorum curiosos, lectionem incautam, voces & gestus parum verecundos veluti furunculos prævios intromittit in animum, qui veluti ostium pandant, viámque faciant ingressuro. Unde maximi refert, summâ hîc cautione uti, occasiones etiam eminus cavere, nihil velut rem parvam negligere, nec tantùm libidinem omnem, sed & libidinis umbram aversari, & fugere. *In pigritiis humiliabitur contignatio & in infirmitate manuum perstillabit domus.* Verè, domini ignavia, est domûs ruina: nam si tecta non conserventur, fiet ut tandem arceri non possit pluvia. Par ratio est animi quædam, velut non magna, negligentis; in eo his initiis libido crescit. Verissimè divus Gregorius: *Si,* inquit, *curare parva negligimus, insensibiliter seducti, audenter etiam majora perpetramus. Quia igitur à levioribus malis incipitur, & ad graviora pervenitur, vanitas mentem obnubilat, iniquitas cœcat.* Cognata prorsus sunt turpia cogitare aut dicere, & turpia facere; properè agitur, quod libenter auditur. Ædesime, qui incipit cogitationibus non resistere, incipit perire: cui suave est, jam hoc jam illud & istud audere, huic durum non erit toto pectore libidinem haurire. Ita demum fœdissimis imbribus *perstillabit domus* tota. Nemo ergo dicat: hoc non grande facinus est, hoc modicum quid est, hoc leve, hoc exiguum quid est, modò gravioribus abstineam; tolerabile erratum hæc cogitatio, & hæc & hæc etiam; ferri potest hic oculorum, aut linguæ, aut etiam manuum error, possunt isthæc sic abire.

Eccli. c. 10. vers. 18. — Lib. 10. mor. cap. 6.

Non possunt, mî homo, non possunt; nam si ista sic abeant, alia atque alia sequentur & semper graviora ac fœdiora: tandem tota *perstillabit domus.* Illud Gregorii repeto: *Si parva non curamus, insensibiliter seducti, majora perpetramus:* Ergo hîc omnia cave, etiam quæ videri minuta possent, aut nihil cavebis.

Sed ad te redeo, tecúmque finio, ô Christiane Samson, castissime Niceta, qui victæ in horto Incontinentiæ trophæum & triumphum nobilissimum deportasti.

O Niceta revivisce in nobis; pugna, & triumpha in nobis, ô Victor illustrissime. Tuum nos exemplum, tua nos pugna & victoria, in certamen animet, accendat, inflammet. Audeamus cum Niceta, pugnemus, vincamus. Is certam hîc habet victoriam, qui seriam non detrectat pugnam. Pugnandum est: nulla hîc sine pugnâ obtinetur victoria, hîc nullum sine luctâ venit præmium: pugnandum est. Inæstimabilis pretii thesaurus est Castitas, æternis muneranda præmiis. Nec potest gratis constare Castitas. Hanc si magno æstimas, omnia parvo æstimanda sunt. *Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ.* Eccli. c. 26. vers. 20.

Librorum Nicetæ finis.

TRISME-

TRISMEGISTVS CHRISTIANVS,

SEV

TRIPLEX CVLTVS

CONSCIENTIÆ, CÆLITVM, CORPORIS.

ARGVMENTVM.

LIBER PRIMVS

Animi cultum, & rationem docet erudiendæ conscientiæ, per quotidianum illius examen.

LIBER SECVNDVS

Modum tradit colendorum Cælitum, cùm per menstruam illorum sortitionem, tum per alia pietatis exercitia.

LIBER TERTIVS

Corporis cultum supervacuum, & vestitus insolentiam castigat.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Ingressus ad sermonem de animi cultu, & examine conscientiæ.

Polychronius & Gerardus colloquuntur.

POLYCHRONIVS.

ANimi cultum is minimè negligit, qui Conscientiæ curam religiosè gerit: at verè conscientiam is optimè curat, qui quotidiano eam examine à vitiis assiduè purgat. Porrò Examen conscientiæ, utilissima est una omnium utilissima virtuti per compendium assequendæ, sic forsan à paucis bene fit, ab innumeris omnino non fit. Quærere, quid Examen conscientiæ sit, quæstio mihi superflua censetur, optandum, ejus usus tam notus nobis esset, quàm est natura vel definitio. Quid sit, scimus, quantum prosit, vix scire laboramus: Atque adeò qui conscientiam suam vesperi perfunctoriè, & quasi aliud agentes examinent, fortassis multos reperias; eos qui examen hoc utilissimum penitus intermittant, difficile est numerare. Romanus Sapiens queritur olim, & verè sic est: *Hoc nos pessimos facit, quod nemo vitam suam respicit. Quid facturi simus, cogitamus; & id rarò: quid fecerimus, non cogitamus. Atqui consilium futuri ex præterito venit.* Atque eò jam incuriæ plerique progredimur, ut examen istud, quod appellamus *quotidianum*, vocari possit *menstruum*, aut etiam *annuum*, quando aliqui vix singulis mensibus semel, alii vix semel singulis annis id instituunt. GERARDVS. Ne mireris, Polychroni: seipsum accusare insuave negotium est, & tamen hoc examen aliter non constat. POLYC. Neglecti hujus examinis plures sunt caussæ, non nego hanc unam earum esse. Omnino, *sui ipsius accusatio*, tam pulchra est quàm rara virtus. Hinc sanctus ille senex, Pastor, omnes virtutes ad unius domum commigrasse ajebat, extra quam frustra quis desudet in quærendis virtutibus: rogatus, quænam illa esset virtus? Seipsum, respondit, seriò ac jugiter accusare.

Examen conscientiæ est res utilissima.

Senec. ep. 83. initio.

Neglecti examinis caussæ.

Ipsius accusatio.

Et hoc docet Examen conscientiæ, in quo quisque reum se citat ad tribunal suæ mentis, quod ad vitam probam compendiosa via est.

§. I.

D. Basilius, post documenta plurima suis tradita, demum sic concludit: *Quæ quotidie feceris opera, vesperi tecum commemora, & cum iis, quæ feciſti pridie, conferto.* Ita voluit, ut omnes cum Conscientiâ suâ priùs loquerentur quàm somno se permitterent. Ratus hoc unum, optimum fore stimulum ad illa omnia, quæ ab ipso didicissent, in opus producendo.

Basil. ſ. de commun. ad mon.

D. Bernardus: *Multæ*, inquit, *scientiæ hominum, sed nulla melior est illâ quâ cognoscit homo seipsum.* Beatus homo qui se potest cognoscere, probare, & improbare. Nam qui sibi displicet, Deo placet; & qui sibi vilis est, Deo carus est. Itaque tibi ipsi carus non sis, accusa teipsum. Omnem animi morbum hoc emplastrum & malagma persanat. Tardus es ad preces? in precibus vagus & oscitans? plumbeus ad jussa? volas ad mensam? effusus es in risum & confabulationes, fractus ad laborem, studiosus libertatis, incurius tui officii? sæpius forsan de die auribus, linguâ & oculis peccas? huic malo remedium non

Bern. de dem. cap. 2. & 3.

Examen conſcientiæ eſt medicamentum animi morbum non

non eſt opportunius, quàm veſperi conſcientiam convenire, diei errores in numerum, aut certè in cumulum redigere, & quid, quáve ratione ſequenti luce ſit cavendum, ſtatuere. Et niſi hoc modo, quotidie teipſo fias melior, ſecurè credas, aut conſcientiam ſæpius non examinatam, aut obiter tantùm & perfunctoriè. Si ferveat hîc induſtria, non poteſt ei non par fructus reſpondere. Quod ſi levi brachio, anhelus ad lectum & ſemiſopitus, oculis in ſomnum jam turgentibus, ſolùm in ceremoniæ morem, hoc conſcientiæ judicium inſtituas, non erit hoc verum ſed mentito nomine judicium, aut judicii larva, ſocors & ignava cogitationum diſcurſatio. Ex hoc fonte talis emanabit rivus. Eadem poſt menſes & annos in te vivent vitia quæ priùs: æquè pronus in iram, facilis ad impatientiam, inſtructus ad ſuperbiam, & æquè procax in verbis, aſper & mordax in dictis, diſſolutus & levis in moribus, verbo, eris antiquus *Dormitantius*. Et in promptu cauſſa eſt, nunquam domi tuæ es, nunquam te deprehendis, nunquam te obſervas, teipſum nunquam ſeriò accuſas: vivis in tranquillo frigore, omnia fluere ſinis, ut fluunt, pacificus homo es, ſed malo tuo. Vitiis tuis quietem non turbas, cum defectibus tuis non litigas, cum concupiſcentiis tuis non pugnas. Quid multis? pacificus homo es, in tuam maximam perniciem. Alges & torpes; tunc ſolùm vivaciſſimus, cùm aut comedendum eſt, aut ludendum, aut etiam iraſcendum. Hîc in te vivunt omnia, hîc vir, hîc athleta es, & heros.

Neglectu examinis conſcientiæ eadè poſt annos cauſantur in nobis vitia.

§. II.

GERAR. In me hæc omnia declamas, an in abſentem alium? POL. Gerarde, ne metuas, nihil hæc contra te; niſi tu binominis ſis, & non tam *Gerardus*, quàm *Dormitantius* audias. In *Dormitantium* omnia à me dicta ſunt & dicentur: illum, inquam, qui qualis olim fuit, talis eſt & hodie, qui in placido ignaviæ ſtatu perennat, qui nunquam obediétiorem habet ſomnum, quàm cùm ei cum conſcientia loquendum, qui in ſe nunquam aut rarò admodum deſcendit: qui omnia alia ſcire ſatagit, præter ſe, miſerabili negle&tu animi: verbo, qui dormit, cùm vigilandum foret. At hac ratione nemini familiaris ſit virtus, non enim natura dat virtutem, multò minùs ſocordia; ars eſt, bonum fieri. Hanc artem dat exacta ſui notitia, & quotidiani profectus ingens deſiderium. Iſtam autem & iſtud non docet niſi examen conſcientiæ nullo die negle&tum. *Initium ſalutis, notitia peccati. Qui peccare ſe neſcit, corrigi non vult.* Ideo D. Bernardus tam ſollicitus in ſuos paterfamilias: *Vnde*, inquit, *rogo dilectiſſimi fratres, ut unuſquiſque veſtrûm intret in cubiculum ſuum, ſcopet conſcientiam ſuam, ſe quærat in angulis cordis, circumeat latebras mentis.* Idem inculcans alibi: *Redeamus*, inquit, *ad nos & diſcutiamus conſcientiam noſtram.* GERAR. Sed quæ lex, à quo, & quibus lata eſt conſcientiæ diebus ſingulis examinandæ? POL. Ut video, Gerarde, ex Volonibus non es, ſi lege vis cogi. Sed veniam da; ſenſim eò te ducam, ut ad ſolem cernas, quod etiamnum inter nubila videtur abditum. Primum erit ſcire, quàm hoc prorſus novitium inventum non ſit. Certè omni ævo fuerunt, qui ſicut ultimam, ita primariam diei actionem eſſe voluerunt, ſuam veſperi conſcientiam excutere, eóque vel ipſius naturæ lege ac luce præeunte ducebantur. Paucos è priſcis nominabo, tuendæ huic veritati.

Aut eſt bonum fieri, & à quo *Senec. ep. 28.*

Bern. ſer. 2. in cœnâ Dom.

Drexm. de int. dom.

CAPVT II.

Examen Conſcientiæ qui olim, & quomodo fecerint.

RAtio prorſus & Natura huc impellunt. Et auſim dicere, hoc naturæ ſcitum eſſe: acto die diei acta cum animo ſuo repetere, ſimúlque diſpicere quid in lucem poſteram aut omiſſu ſit futurum optimum, aut factu. Indi ſapientes, quos Gymnoſophiſtas dicebant, nullum ſuæ diſciplinæ adoleſcentem ad menſam admittebant, niſi is priùs conſcientiæ ſuæ ſubiiſſet examen. Imò quod pudorem nobis meritò incutiat, menſam iis accumbere non licebat, qui in tertio hujus examinis capite (ad morem noſtrum loquor) non pulchrè ſtetiſſet: impranſus, importus, incœnatus ejiciebatur domo, qui nil præclari à ſe geſtum commeminiſſet. Luculentè id teſtatur ille à Madaurâ philoſophus. Verba illius integra tibi admetiar: Igitur, ubi menſa poſita, priuſquam edulia apponuntur, omnes adoleſcentes ex diverſis locis & officiis ad dapem conveniunt. Magiſtri perrogant: Quod factum à lucis ortu, ad illud diei, bonum fecerint? hîc, alius ſe commemorat inter duos arbitrum delectum, ſanatâ ſimultate, amicos ex infenſis reddidiſſe: inde alius, ſeſe parentibus quippiam imperantibus obediſſe: alius, aliquid meditatione ſuâ reperiſſe; vel alterius demonſtratione didiciſſe. Qui nihil habet afferre cur prandeat, impranſus ad opus foras extruditur.

Lib. 1. Horidor.

O pulchrum inſtitutum! & nunquid vel apud Chriſtianos melius poſſit? O legem ſaluberrimam! quæ ſi hodie vigeat, multi dies plurimis jejuni forent ducendi, quòd ſeſe his judicibus vel non ſiſterent, vel pejus ſtarent in judicio. En legem, Gerarde, brevem & ſtrictam: *Aut non prande, aut priùs Conſcientiæ rationem redde.* Vis eſſe? oſtende priùs te laboraſſe. Et cur nos ipſi nobis non dicamus veſpere: Vis dormire? ante cogita, quàm bene vigilaveris. Feſtinas ad lectum? priùs tecum diſquire, qualis in templo, in foro, in domo, qualis in menſâ, qualis alibi fueris. Adeóne verò à recto ſenſu degeneramus, ut quod ſciverunt fecerúntque idololatræ, id neſciant Chriſtiani, aut (quod pejus eſt) facere nolint quod faciendum ſciant?

§. I.

PHocylides, ſi Stobæo fides, primus omnium mortales docuit quotidie ſeipſum ad hoc Conſcientiæ tribunal citare. Pythagoras certè nominatus ille è porticu philoſophus, tam occupatus non fuit aut ſomniculoſus, quin priùs in ſeipſum deſcenderet, quàm ſomnum caperet; & quidquid die toto egiſſet, ſe judice damnaret vel abſolveret. Unde apud Pythagoreos pulcherrimum hoc inſtitutum uſus quotidiani fuit: *Quid quoque die dixeris, audiveris, egeris, veſpere commemorare.* Et hoc eſt apud Conſcientiam ſuam examen inſtituere, & ſeipſum ſibi velut cenſorem aut judicem ferre.

Serm. 6.

Laert. Pythag.

S. Hieron. l. 3. apol. ad Ruff. c. 10. Auſon. Eidyl. 8.

Quid prætergreſſus? quid geſtum in tempore, quid non?

Faciebat hoc idem Conſcientiæ examen & P. Sextius, eo ipſo vir optimus: & adeò ſibi nihil indulgebat, adeò & ſomnum vincere, & negotia differre, & cogitationes in poteſtate habere potuit, ut conſummato die, cùm ſe ad nocturnam quietem recepiſſet, (cum Senecâ loquor) interrogaret animum ſuum: Quod hodie malum tuum ſanaſti? cui vitio obſtitiſti? quâ parte melior es? O Pythagora, ô Sexti! quàm nos Chriſtiani non paria vobis facimus, in conſuetudine tam Chriſtianâ! Ah! quàm hîc congruè illud Chriſti vociferaret: *Viri Ninivitæ* (viri idololatræ) *ſurgent in judicio cum generatione iſtâ, & condemnabunt eam.*

Lib. 3. de Irâ c. 36.

Matth. c. 12. verſ. 41. & Luc. cap. 11. verſ. 32.

Noſti, quid Vir bonus (hic titulus carminis eſt apud Maronem) de hoc quotidiano examine conſcientiæ moneat. Ille igitur vir bonus:

Iudex ipſe ſui, totum ſe explorat ad unguem.
Quid proceres, vaniq; ferat quid opinio vulgi
Securus juſto trutinæ ſe examine penſat:
Ne quid hiet, ne quid prominuerit, angulus æquis
Partibus ut coeat, nil ut deliret AMVSSIS.
Sit ſolidum quodcunque ſubeſt: nec inania ſubtus
Indicet admotus digitis pellentibus ictus.
Non priùs in dulcem declinat lumina ſomnum
Omnia quàm longi reputaverit acta diei.

Quæ prætergreſſus? quid geſtum in tempore, quid non?
Cur iſti facto decus abfuit, aut ratio illi?
Quid mihi præteritum; cur hæc ſententia ſedit?
Quàm melius mutare fuit! miſeratus egentem
Cur aliquem fractâ perſenſi mente dolorem?
Quid volui quod nolle bonum foret? utile honeſto
Cur malus ante tuli? num dicto aut denique vultu
Perſtrictus quiſquam? cur me natura magis, quàm
Diſciplina trahit? ſic dicta, & facta per omnia
Ingrediens, ortóque à veſpere cuncta revolvens,
Offenſus pravis, dat palmam, & præmia rectis.

En Virum verè bonum: tales ſimiles. Neque unus tantùm altérve (quod quis objiciat) è Romanis Græciſque hoc fecit, & conſcientiam veſperi diſcuſſit; plures in hac claſſe numeramus, inter quos & laudatiſſimus ille L. Annæus Seneca, qui viros religioſos multos, qui Sodales Parthenios pleroſque, auſim dicere, aut æquavit in hoc, aut ſuperavit.

§. II.

ERat Seneca potens in aulâ, Imperatoris doctor & moderator, inter ſtrepitus & diſcurſus aulicos, & tamen examen hoc conſcientiæ non omittebat: erat in conjugio cum uxore, & tamen veſperi conſcientiam ſuam ſuper diei actis audiebat: erat in ſtudiis ſemper aut negotiis, neque tamen ſtudia aut negotia potiora habebat, hac utiliſſimâ in ſeipſum animadverſione: erat inter ampliſſimas opes, atque ſi voluiſſet, inter maximas voluptates & delicias, & tamen ſub noctem, ſepoſitis omnibus, ſolius conſcientiæ negotium tractabat. Ipſum tibi teſtem ſiſto locupletiſſimum. De fide non eſt quod quidquam ambigamus: malim ego Senecæ narranti credere, quàm multis aliis jurantibus. *Vtor*, inquit, *hac poteſtate, & quotidie apud me cauſſam dico. Cùm ſublatum è conſpectu lumen eſt, & conticuit uxor, moris mei jam conſcia, totum diem mecum ſcrutor, facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipſe abſcondo, nihil tranſeo. Quare enim quidquam ex erroribus meis timeam, cùm poſſim dicere: Vide ne iſtud ampliùs facias, nunc tibi ignoſco.*

Lib. 3. de Irâ cap. 36. Senecæ quotidianum examen conſcientiæ

Obſtupeſco, quoties hæc lego, nec ſine admiratione & rubore unquam legi. Homini tot negotiis, tot ſtudiis, nobili etiam uxore diſtracto, hæc tam arcta & quotidiana in ſeipſum inquiſitio fuerit? Et, obſecro te, Gerarde, conſidera mihi, quæ vir iſte incomparabilis examinis hujus capita ſibi ſtatuerit, quos in ſeipſo errores notarit, quid in dictis ſuis factiſque culparit. Sic ſeipſum accuſans: 1. *In illâ*, inquit, *diſputatione pugnacius locutus es.* Audite litigioſi. 2. *Illum liberiùs admoniſti quàm debebas: itaque non emendaſti ſed offendiſti. De cetero vide, non tantùm an verum ſit quod dicis, ſed an ille cui dicitur, veri patiens ſit.* Audite critici, & omnium cenſores. 3. *Minùs honorato loco poſitus, iraſci cœpiſti convivatori, vocatori, ipſi, qui tibi præferebatur.* Audite ſuperbi & iracundi. 4. *Non æquis quendam oculis vidiſti, quia de ingenio tuo malè locutus eſt.* Audite invidi ac malevoli; & oculos atque dentes continere diſcite. En, quantus vir, quàm opulentus, neque tam ad opes ſuas, quàm ad ſuam conſcientiam fuit attentus. Poſſedit Seneca (quod ei Suillius opprobrat) ter millies HS. is modus nobis eſſet 7500000. hoc eſt, ſeptuagies quinquies centena millia philippicorum: ipſi ſeptem milliones auri cum dimidio. Opes pænè regiæ, fateor. Sed o virum dignum opum vi majore! qui divitias, & quidem tantas in ſinu poſitas & circumfuſas ſibi, potuit non adorare, potuit ridere, contemnere. O virum omni laude majorem, qui potuit in divitiis paupertatem non odiſſe, ſemetipſo & ex ſe naſcentibus bonis contentus eſſe. Divitiarum contubernio non corrumpi, ſanè tam præclarum quàm rarum eſt, quod Annæus hic noſter habuit, qui non cum ſuis numis, ſed cum libellis ſuis, ſecum ipſe aſſiduè locutus eſt. Et quod nos aliis libentiſſimè facimus, hoc ipſe ſibi fecit, hoc eſt, de ſe apud ſe malè exiſtimavit.

Quæ ſibi hujus examinis capita ſtatuerit.

Loc. jam cit. cap. 36.

Idem c. 37.

Apud Tacit. l. 13. Annal.

A Ita, mi Gerarde, Seneca examen conſcientiæ, perinde ac ſi lex cogeret, quotidianum ſibi eſſe voluit; nec ſine profectu. Nam ipſe de ſe: *Hoc mihi ſatis eſt*, inquit, *quotidie aliquid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare.* O virum vel hoc ipſo argumento non tantùm magnum, ſed verè bonum! & qui non ſcripſit ſenſitque ſolùm talia, ſed fecit. Et homines Chriſtiani, Sodales Parthenii, viri Religioſi, hunc ſtimulum virtutis rejiciant?

De vit. beat. c. 27.

CAPVT III.

Examen Conſcientiæ quantæ utilitatis ſit, & quàm id à Sanctis impensè commendatum.

VTilitatem hujus ſanctiſſimæ in ſeipſum inquiſitionis neſcire non poteſt, niſi qui cæli & tartari ſecurus, vivit in diem, & paſſim corvos ſequitur; nec ullum poſt mortem tribunal aut judicem pertimeſcit. *Viri mali*, inquit Salomon, *non cogitant judicium.* Talem mihi da, & videbis quàm is vel ab ipſis idololatris longè ſuperetur: da, inquam, talem, & dices: Hic homo non inſiſtit viam quæ ducat ad cælum: jocando, ridendo, cachinnando totos dies traducit, ſecurus mortis, & poſt illam ſecuturi judicii. Tranſacto die cœnat idem hilariter, cœnam confabulatio, confabulationem ſomnus excipit. Hunc ille ordinem, hanc diei methodum ſervat.

Prov. c. 21. verſ. 3.

B

O curvæ in terris animæ & cœleſtium inanes! *Perſ. ſat. 1.*

O mi homo, quid demum habes quod hîc obducas? ſanctiſſimos illos eremi angelos, Antonios, Hilariones, Onuphrios imitari non vis? Senecas ſaltem, & Sextios, & Pythagoras te meliores eſſe non ſinas. Et quæ tuæ occupationes tantæ, ut hoc non poſſis quod potuerunt occupatiſſimi? Priſcis illis perſuaſiſſimum fuit, diem peſſimè finiri, niſi ſic finiretur: pænè periiſſe ſibi cenſebant diurnas horas, quæ non haberent hanc diei clauſulam, hoc ſomni proludium. Nimirum hinc maximum ad probos mores emolumentum capiebant, hanc unam ad virtutem viam compendioſiſſimam credebant, in hoc continuæ tranquillitatis portu perſiſtebant. *Ecquid enim pulchrius ſimul & utilius hac conſuetudine excutiendi totum diem? qualis ille ſomnus poſt recognitionem ſui ſequitur? quàm tranquillus, altus, ac liber, cùm aut laudatus eſt animus, aut admonitus, & ſpeculator ſui cenſórque ſecretus cognoſcit de moribus ſuis?* Detumeſcit ſenſim ſuperbia; mens avara ſe latiùs expandet; libido frænum recipiet; miteſcet ira, eritque moderatior; omnia vitia minùs ſibi licere credent, ſi ſciverint ſibi quotidie ad judicem eſſe veniendum. Sed in digitos mitto hujus examinis veſpertini commoda.

C

Sen. l. 3. de Irâ cap. 36.

Veſpertinum examen commodum.

§. I.

SOmnus etſi tranquillus eſſe poſſit & placidus, tutus eſſe non poteſt, niſi præmittatur ei hoc conſcientiæ eſt cutus examen. Nam pænè idem eſt, ignis in ſinu, & peccatum in conſcientiâ. Is demum ſecurè dormit, cui dicere licet: Jam rationes poſui cum Deo meo; promptus paratus ſum ad omnem Dei nutum. Nec vivere recuſo, nec mori pertimeſco; bonum *Dominum* habemus. Huic ego me meáque omnia quàm integerrimè committo. Ades ſomne, & fac officium; jam tuus ſum. Hoc eſt, mi Gerarde, inter brachia Chriſti Domini ſuaviter obdormire.

D

2. Aurora inſequens tantò erit jucundior, quantò fuerit compoſitior præcedens veſpera. Nam poſterum mane felicitatis ſuæ partem trahit à præterito veſpere. Matutinas cogitationes nec lætas habebit nec ſanctas, qui pridie cum triſtibus aut pravis quietem auſpicatur. Hinc in cœnobiis lex pia & perpetua, Completorio, quod vocant, finito, linguæ ferias indicere, & altum ſilere. Quies & taciturnitas tunc omnibus imperatur. Vult quis loqui? Deum habet, cum illo ſermones miſceat:

Quies & taciturnitas tunc omnibus imperatur.

sceat: vult quis deambulare? in cælo potest, sat amplum deambulationi hoc pratum est: cupit quis esse cum sociis? innumeros habet Angelos, illis se jungat, sed silendo, precando. Si secus fiat, nec proximæ noctis, nec secuturæ diei preces succedent; quidquid enim pridiano vespere viderit quis, dixerit, egerit, recurret, & omnem orationis & actionis bonæ vim turbabit & elidet. Ergo, ne manè malus sis, vesperi bonus esse incipe.

3. In omne genus vitii pugnat.

3. In omne genus vitii nil æquè pugnat, quàm firmum animi decretum ac propositum CAVENDI, idque crebriùs restauratum. Atqui animus nitoris sui amans, non opportuniùs hoc apud se statuet, quàm ubi vesperi errores suos ipse recèns deprehenderit. Hîc decernat, hîc sanciat ac proponat quàm firmissimè CAVERE in posterum, quæ toties malè non caverat. Juret, hoc est, firmissimè statuat *custodire judicia justitiæ Dei*: non uno alteróve dumtaxat die, sed per omnem vitam, æternùm. Ad hanc animi destinationem facit, disquirere secum, quo loco, quâ societate, quibus occasionibus, ad noxas priores committendas, sit inductus, & has constanter evitare, conatu generosissimo insistat. *Id si quotidie* (inquit Chrysostomus) *diligenter facies, terribili futuri judicis tribunali lætus assistes.* Hoc modo Paulus seipsum mundavit, ac ideo dicebat: *Quòd si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.*

Psal. 118. vers. 106.

Intcap. 12. Matth. homil. 43.

1. Cor. c. 11. vers. 31.

§. II.

4. Gratum esse Deo efficit.

4. MAximi res momenti est, gratum esse Deo; idque si non singulis horis, diebus saltem singulis. Momento quovis in nos Deus beneficus est. Quid magni reddimus, si nos in ipsum grati simus, quovis die semel sub vesperem? Æstimare beneficium, magna hostimenti pars est, & referre cœpit, qui debere se confessus. Liberalissimus Deus est, nec vinci se patitur liberalitate: novis nos beneficiis assiduè cumulat, quoties nos ea gratè accipimus. Hîc verissimè dicitur, *Gratia gratiam parit*; neque nos unquam meritam Deo gratiam referimus, quin novam identidem gratiam obtineamus. Certat nobiscum Deus, sed armis imparibus; ille beneficia conferendo, nos solùm gratias referendo, seu agendo; nec istæ unquam tot ac tantæ sunt, quin illa & multò majora sint & plura. Ita felicitatis nostræ est, hîc semper superari. Et quando autem commodiùs Deo gratos nos præbebimus, quàm in vespertino examine conscietiæ, cujus primum caput est, GRATIAS AGERE.

Sophocl. in Oedip.

5. Cõscientiam à veneno letalium inimicitiarũ purgat.

5. Quoties dissensiones, lites, inimicitiæ planè letales oriuntur interdiu? jurgiorum, sanè & discordiarum ubique plurimum est, nec ullus finis rixandi. Orto igitur incendio tali, & nondum sopito, cubitum ire & somno se cõmittere, facinus est audacissimum, & exitiosa planè temeritas. Si hac nocte subitò (plurimis contigit) mors te configeret, ah! quò ires miser? quò migraret animus?

Est veneni genus lene, & quod non statim sæviat, sed eo hausto somnus letalis est. Et tu, mi Christiane, venenum hausisti, quod tibi Rixa, quod Odium & Discordia, quod Libido & Incontinentia propinarunt, & jam dormis? nec priùs pharmacum adhibes, nec priùs hoc toxico conscientiam liberas? Num tibi videris in plumis cubare? Mihi crede, ad ipsas inferorum fauces dormis: levi sit impulsu, & in imum præcipitaris. Ergo priùs venenum exspue, conscientiam purga, ingemisce, pete veniam, & sic demum somnum admitte.

6. Cõscientia curatur esti per diem letali nævo inquinata.

6. Eadem est ratio omnium letalium noxarum. Conscium sibi esse vel unici letalis criminis, nec illud pœnitentiâ delesse, nihilominus se somno committere, extremæ temeritatis est, & periculum proximum morti, idque æternæ. Et quis magis mortuus eo (ut Bernardus loquitur) qui portat ignem in sinu, peccatum in conscientiâ? nec sentit, nec excutit, nec expavescit. Vide, mi homo, si tibi Hispaniarum regnum, si Turcarum imperium, si totius Orbis dominium offerretur in præmium, ut vel nocte unicâ somnum caperes, letalis noxæ

A conscius, hæc tamen tibi omnia, velut frustillum fungi, rejicienda forent, præ illo formidabili periculo quod adires. Et discrimen non vides? aliquid quidem lucrari posses, sed infinitè plus posses perdere. Jam verò nullum tibi præmium ponitur, minæ ingeruntur, supplicium proponitur, idque æternum, tu ramen ludibundus, hilaris, jocabundus, potulentus in plumas te abjicis, absque ullo Numinis pavore; nullâ conscientiæ curâ, nullo inferorum metu. O crebram, sed nimis periculosam insaniam! At verò qui læsam Conscientiam, prout par est, vesperi curandam sumit, & malè acta deplorat, etsi fortè per diem letali nævo se inquinarit, eáque nocte vi subitâ extinguatur, tamen *in refrigerio erit*, supplicium sal- *Sap. cap. 4.* tem æternum evadere censendus est. Et hoc verè est *vers. 7.* brevi dolore cruciatus æternos redimere.

§. III.

7. Est incitamentum primarium ad virtutẽ. *Homil. 1. de Instit. mon. De int. dom. c. 65. Collat. 5. cap. 14.*

7. ESt ergo hæc conscientiæ exploratio, nostri in virtute profectus incitamentum primarium, & ut tale sanctissimi cuique ac doctissimi viri jam olim id nobis commendant. Hanc suis legem tulit Basilius, ut quovis vespere, suam quisque conscientiam rimaretur. Idem Antonius, idem Bernardus, Bonaventura, Cassianus, Ignatius auctor Societatis JESV, aliique suis impensè commendarunt. Cassiani verba sunt: *Quamobrem ita nobis adversus hæc arripienda sunt prælia, ut unusquisque vitium quo maximè infestatur, explorans, adversus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis ac sollicitudinem erga illius impugnationem observationémque defigens.* At verò de vitiis explorarè judicare nunquam sciemus, nisi in quotidiano conscientiæ examine naturam eorum nosse didicerimus. Mercator ad incitas redigetur, nisi quà damni, quà lucri calculos creberrimè subducat. Et hic quidem si industrius sit, tam acceptæ quàm expensæ pecuniæ rationes quotidie inspiciet. Ita prorsus Ephrem Syrus faciendum suadet iis qui dum vivunt, lucrari cupiunt: *Diebus*, inquit, *singulis vesperi & mane diligenter considera, quo pacto sese habeat negotiatio tua, ac mercimonii ratio, & vespere quidem ingressus cubiculum cordis tui, examina teipsum ac dicito: Putasne hodie Deum in aliquo exacerbavi? num in re aliquâ fratrem irritavi? num alicujus famam detractionibus laceravi? &c. deprehensis noxis gemitum, dolorem, & lacrymas jubet superfundi.* *Tom. 3. ser. ascet.*

De matutino examine: *Facto jam diluculo*, inquit, *rursus eadem tecum meditare & dicito: Quomodo, putas, ista mihi nox præteriit? Lucratus sum in eâ mercimonium meum? numquid improbæ ac sordidæ cogitationes invaserunt me, atque illis libenter immoratus sum?* Eodem prorsus modo Doro- *Serm. 11.* theus: *Quo pacto*, inquit, *per singulos dies, nos ipsos purgare & propemodum expiare debeamus exactissimè, docuerunt majores & Patres nostri. Nempe ut vesperi sedulò, quisque perquirat & investiget, quomodo pertransierit diem illum. Rursus mane examinet, quomodo exegerit noctem illam, & pœnitentiam agat ac resipiscat coram Deo, si quo pacto (ut fieri potest) peccatum aliquod admiserit.* Chrysostomus, de hoc ipso *Tom. 1. in* conscientiæ tribunali differens: *Hæc*, inquit, *fiant singulis* *Psal. 4. post diebus, nec priùs dormieris, ô homo, quàm mente versaveris quæ* *med.* *à te interdiu perperam acta sunt: & die sequenti eris omnino tardior ad ea ipsa rursus aggredienda.* Post paucula interjecta: *Singulis diebus*, inquit, *vesperi ab animâ rationem exige,* *Ibid. tom. 1.* *pag. 619.* *& cogitationem quæ peccavit, condemna, eam veluti in ligno suspende, & torque, & jube ne amplius ea aggrediatur.* Quid clarius? Et an, Gerarde, notasti illud, *singulis diebus*, bis inculcari? Neque etiam nescis, hæc à Chrysostomo non monachis, sed civibus, sed Christianis omnibus scriò dicta.

§. IV.

A sanctis examen cõscientiæ est cõmendatum. *Matth. c. 18. vers. 16.*

SEd num vis, Gerarde, aliorum etiam Patrum testimonia recitem? GERAR. Satis me istis lapidasti Polychroni, & liquere puto, de hujus exercitii utilitate: *In ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* Fateor, rem

rem unam omnium utiliſſimam videri: modò ea etiam aut jucundior nobis videretur aut facilior. Et quis enim eſt qui non in ſe deprehendat & maximam proclivitatem peccandi, & peccatorum facillimam oblivionem? utrique malo, non dubitem, inſigniter medetur quotidiana hæc conſcientiæ perſcrutatio. POLYCHR. Rem dicis, Gerarde: hinc & hinc miſeri ſumus, hinc nimis temerè delinquendo, illinc properè nimis obliviſcendo delicta. Opus foret propemodum facere, quod illi apud *Gradu 4.* Climacum, qui pendentem à cingulo libellum chartaceum ferebant, in quem ſuas etiam cogitationes quotidie referebant. Et hæc viris ſanctiſſimis cauſſa fuit, non ſemel tantùm de die in ſeipſum inquirere, & in iſtud conſcientiæ jus ambulare: unâ die ſæpius id factitarunt.

Ribad. lib. 5. vitæ S. Ign. c. 1. & Maff. lib. 3. cap. 1. Societatis JESV patriarcha, ſanctus Ignatius, horis interdiu ſingulis animum conſuerat colligere, ac ſepoſitis curis examine conſcientiam urgere. Tum, ſi vis afferretur, quæ horam ei conſuetudini negaſſet; proxima *Turſ. lib. 6. vitæ Xaverii cap. 6.* confeſtim reſarcire. Ignatii ſodalis, magiſtri ſui feliciſſimus imitator, ſanctus Franciſcus Xaverius, eodem prorſus ſtudio fervens, de die ſæpius accuratâ perſcrutatione intimos animi receſſus inſpiciebat, & ceteros ad idem faciendum magnopere hortabatur, ratus in eo *Schot. lib. 4. vitæ Borg. cap. 4.* perfectæ vitæ cardinem verti. Rari exempli fidus Franciſcus Borgias, eodem magiſterio eruditus, non ſatis habuit bis quotidie conſcientiam pertentare, ſingulis horis diurnis ſeipſe ad unguem excutiens exploránſque, memoria repetebat dicta, facta ac prætermiſſa; inquirens in ſe graviter. Ab his exemplis, in legem res tranſiit, ut omnes in Societatem JESV adſcripti, quotidie bis examinandæ conſcientiæ accuratam navent operam. Sunt & alii hodiéque religioſi homines, qui hanc legem tam exactè obſervant, ut non tantùm bis quotidie conſcientiam examinent, ſed huic ſoli examini horam integram diebus ſingulis impendant.

§. V.

RE vera, niſi quotidie animi noſtri hortulum ingreſſi, ſubnaſcentes in eo ſteriles herbas quamprimum extirpemus, brevi ſilvam, non hortum habebimus. *Hier. cap. 1. verſ. 10.* Quiſque ſibi dictum putet divinum illud: *Conſtitui te hodie, ut evellas & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices & plantes.* Et niſi hoc ſemel minimum de die fiat, infelix lolium & ſteriles avenæ dominabuntur, ſurget gra- *Eccleſ. c. 10. verſ 18.* men inexpugnabile. Nónne pigri & malè feriati hominis domum ſtillicidia tandem demoliuntur? Nónne *2. Reg. c. 4. verſ. 5.* cum dormiret Iſboſeth, à latronibus jugulatus eſt: Nón- *Matth. c. 13. verſ. 28.* ne hoc pacto zizania dormiente patrefamilias excreverunt? *Tranſivi*, inquit Hebræus Sapiens, *per agrum hominis* *Prov. c. 24. verſ. 30.* *pigri, & per vineam ſtulti, & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant ſuperficiem ejus ſpinæ, & maceries lapidum deſtructa erat.* Talis eſt animus hominis; ſilveſcit & fit deſertum vepribus fertiliſſimum, niſi conſcientia identidem & quotidianâ induſtriâ repurgetur.

Horat. ſerm. lib. 1. ſat. 3. *Neglectis urenda filix innaſcitur hortis.*

Hic ligo nunquam manu mittendus, aut mox ſpinæ ſe prodent. Ligo iſte aut farculum, eſt examen conſcientiæ, ad omne vitium, antequam ætatem & vires acquirat, ex animo evellendum. Bernardus: *Quamobrem,* in- *Lib. 2. de conſid.* quit, *noveris te, ut inter anguſtias, quæ non deſunt, fruaris conſcientiæ bono, magis autem ut ſcias quid deſit tibi. Nam cui non deſit? omnia illi deſunt qui nihil ſibi deeſſe putat.* Neque ſatis, ut menſtruum ſit hoc examen, aut ut quot hebdo- *De int. dom. cap. 31.* madibus, ſed ut quot diebus fiat, quod Clarevallenſis ille Antiſtes graviſſimè urgens: *Diſce,* inquit, *in eo ſecundùm communis inſtituti leges tu tibi præeſſe, & vitam ordinare, & mores componere, & temetipſum judicare: teipſum apud teipſum accuſare, ſæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sed eat judicans juſtitia, ſtet rea & ſeipſam accuſans conſcientia. Nemo te plus diligit, nemo te fideliùs judicabit. Manè præteritæ noctis fac à temetipſo exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito cautionem. Veſpere diei præteritæ rationem exige, & ſupervenientis noctis fac indictionem.* Legem hanc quam aliis tulit Bernardus, eandem & ipſe ſervans: *Propterea,* inquit, *ſtatuam me ante me, & judicabo meipſum, ut illius extremæ & tremendæ diei judicium evadere poſſim.*

Et hæc examinis iſtius ingens eſt utilitas, in ſupremo judicio beata ſecuritas. *Si nos ipſos judicaremus, non judi-* *1. Cor. c. 11. verſ. 31.* *caremur* à Domino, quem, uti D. Gregorius loquitur, *Lib. 25. mor. cap. 5.* tantò quis ſecuriùs expectat, quantò quotidie vitam ſuſpectiùs examinat.

CAPVT IV.

Examen Conſcientiæ, quantæ ſit neceſſitatis: & quod diſpendium, illud negligere.

DIxi jam de utilitate; attexam paucula de neceſſitate, quæ hîc tanta eſt, ut affirmare auſim, in pleriſque omnibus fruſtra nos agere, niſi & hoc agamus. Poteſt concionator clamare & clamando rauceſcere; frangentur pulpita, rumpentur columnæ, trement ſedilia. Omnia fruſtra, nec in te quidquam ferè proficiet, niſi tu ipſe tibi veſperi concioneris, tuam ipſius & reprehenſionem & adhortationem audias. Fruſtra monetur, qui ſe vult negligere; fruſtra cuſtoditur, qui ſe vult perdere. Sic & Confeſſarius docebit te, ſed fruſtra; monebit & incitabit, fruſtra & hoc; inſtabit & præſcribet pœnam, fruſtra omnia. Sæpius tibi dicet: Hoc vitium nominatim fuge; hos ſodales, has ædes ſingulariter cave; hac viâ, ut ſcias, ad cælum non itur. Hîc teipſum vince, hîc abſtine, hîc tuos impetus coërce; hîc autem generosè ſuſtine, hîc dura, hîc te virum gere, hîc te Chriſtianum oſtende &c. omnia hæc futura ſunt fruſtra, niſi tu ipſe tui curam geras, niſi hoc ipſum velis aut nolis, quod velle aut nolle juberis, niſi noctu quotidie tuam ipſius confeſſionem audias, & à te confeſſario vel abſolvaris vel damneris. Sic & magiſter in ſcholâ commendabit quidem diligentiam in ſtudiis, parſimoniam temporis laudabit, probitatem in moribus majorem deſiderabit, pietatem in omnibus conſtantiorem à diſcipulo poſtulabit, ſed quo effectu aut fructu? niſi tu tuus ipſe ſis præceptor veſperi temet inſtruendo, examinando, puniendo, non hilum proficies; perdidiſti minerval.

Tanta eſt neceſſitas examinis conſcientiæ, ut ni pleriſque ſine eo nihil agamus.

Sic & prætor, aut judex, ſeu alius quis magiſtratus, vinculis te addicet aut eximet; non tamen ideo verè liber eris aut nexus, niſi tu ipſe tibi laxes carcerem, aut obſeres; niſi cauſsâ cadas vel vincas teipſo judice. Atque ita conciones, correctiones, admonitiones, caſtigationes pleræque fruſtra ſunt, niſi tuus ipſe ſis & concionator, & confeſſarius, & præceptor, & judex, quod eſſe potes, & debes in quotidiano examine conſcientiæ. Optima illa diſciplina eſt, quam quiſque ſibi ipſe neceſſariò adhibet: ſaluberrima mulcta, quam quis ipſe ſibi imponit. *Multam,* inquit Siracides, *inveni in meipſo ſapientiam, & multum profeci in eâ.* Ah, quid tandem ſapientiæ *Eccli. c. 51. verſ. 22.* invenit in ſeipſo vel ſapientiſſimus, niſi ſeipſum noſſe, & ad æquam judicii trutinam appendere? quod tum fit, cùm quis ſuam conſcientiam ad uſque fundum penetrat, & boni maliéque congeriem ſecernit diſtricto examine. Hæc illa *multa ſapientia* eſt, quam cuivis in ſeipſo licet invenire, in eáque quotidianis incrementis proficere. Vanum eſt in omnibus aliis altum ſapere, abſque hac ſapientiâ.

§. I.

REfert è Græco Pelagius interpres, aſcetam ſenem apud religioſum juvenem de domo conſcientiæ ſemper purgandâ ſic diſſeruiſſe: Diabolus eſt inimicus, & tua conſcientia domus. Igitur ingenium inimici tui noris: nunquam non ſordes tractat, gaudétque unice, ſi illas, *Libell. 3. num. 4.*

illas, quas odit, domos ſordibus oppleverit. Hoc ergo agit, ut, quidquid poteſt immunditiarum, in te effundat. Tuarum verò partium eſt, immiſſas ſpurcitias continuò regerere, & conſcientiæ domum ſolertiâ quotidianâ conſervare mundam. Si neglexeris, tua tibi domus illuvie tantâ implebitur, ut ad eam vix ipſe reperias aditum. Igitur principiis obſta, & ſicut inimicus tuus quotidie aliquid ſordium in te conjicit, ita tu quotidie, quidquid inquinamenti per diem reſederit, hac velut ſpongiâ deterge, ſuum illi cœnum nullo non die remitte. Sic nitidam ſervabis domum: ceſſet hæc cura, mox hara fiet conſcientia, & immundum cubile vitiorum. In navigii ſentinâ quid fiat, noſti: uti ea ſemper aliquid aquarum recipit, ita eſt qui ſemper exhauriat, quod perſtillantium undarum receptum fuit, aut navis paullatim illabentibus & creſcentibus aquis ſuaviter ſubmergitur. Eodem prorſus modo cùm quotidie aliquid pravi operis, aut incauti ſermonis, aut immundæ cogitationis, nobis etiam vigilantibus ſubrepat, neceſſarium omnino eſt, ut id quotidie hoc velut hauſtro, in dies ſingulos egurgitemus, aut ſanè in dulcem ſuccumbemus interitum. Ergo tuam veſpere, mi homo, ſentinam exhauri; tempus eſt, exhauri ſentinam. I modò, & vide, reperies ſemper aliquid illabentium aquarum. Bernardus, de hac ipsâ mentis ſentinâ diſſerens: *In illud ſiquidem repoſitorum, inquit, velut in ſentinam aliquam tota decurrit abominatio, & immunditia tota deſluit.* Tu itaque exhauri, ne per noctem proximam in navim excurrat ſentina & mergaris. Ergo exhauri, veſper eſt, exhauri. Non facile peribit, qui quovis die ſeriò caver, ne pereat.

Ad mil. de perfect. ſuſt.

§. II.

SI ligno aut ſaxo ſimiles eſſemus, hoc luſtrandæ toties conſcientiæ labore facilè ſupersedere poſſemus. Aſſer dolabrâ ſemel dedolatus, lapis ſcalpro ſemel levigatus permanent, quales eos vel aſcia vel cavatorium ferramentum fabri formavit. At nos, hoc ipſo miſeri ſumus, quia tam mutabiles ſumus & varii. Uno anno, unâ ſæpe hebdomade, quandoque etiam die uno, & virtuti & vitio ſacrificamus; eâdem frequenter horâ & in ridiculum furorem excandeſcimus, & manſuetudinem non duraturam deſcendimus. Stomachum ſubinde nobis movet luxuria; citò tamen cum illâ redimus in gratiam. Sic arbori creſcenti, aut luxurianti palmiti ſimiles ſumus: hæc duo ſæpius putanda & circumcidenda ſunt, ne nimium luxurient, ac in vitioſam ſeſe amplitudinem diffundant, aut inutili fronde, aut pampino ſuperfluo. Seipſam vermibus pro domo locat arbor, quæ nulla unquam brachia olitoris cultro præbet præſecanda: in ſilvam degenerat vitis, quæ lactymare non vult, quæ ſecari non ſuſtinet. Legibus ſuis pareat hortulanus neceſſe eſt, & nec viti parcat nec arbori: ſecet, ſtringat, vulneret, incidat, amputet, quidquid vitioſi germinis ſubnaſcitur, nulli ſtirpium libertas ſit à purgante ferro, ſi quidem non flores tantùm deſiderat olitor, ſed & fructus. Sic & homo (niſi ſui nimiùm ſit amans) in ſeipſo nunquam non reperit, quod purget, quod inſecet, quod reſecet, quod excutiat. *Et ſicut humanis membris*, inquit Theologus ille, *ab evaporatione fuligioſi & mali humoris per poros, ſemper aliquid ſordium accreſcit, ita ſi caput non pectas, laborabis porrigine; ſi oculos non colluas, lemis; ſi dentes non defrices, ſcabritie; ſi faciem non laves, illuvie; ſi ungues non reſeces, in imo ſient redivioſi, à ſummo nigreſcent & excreſcent aquilarum more: ſi pedum curam negligas, pedore obſoleſcent. Sic animus & conſcientia, ob concupiſcentiæ fomitem perenni ſcaturigine inhærentem, paullatim contaminabitur, & facies illius in carbonem mutabit.* Ita imago illa & ſimilitudo Dei nobiliſſima, Chriſti ſanguine lota & reſtaurata, ſenſim fœdabitur, & prototypo ſuo fiet diſſimillima. Tam neceſſaria eſt hujus examinis cura: contra nihil perniciosius eſt ejus negligentiâ & omiſſione, quæ revera rabes quædam eſt animum exedens; eſt quædam ſcabies, ſeu potiùs clancularia lepra, quæ minutâ ſed crebrâ lethalium puſtularum congerie animum malè infectum conficit.

Debitus ſacra luct. 12. de ſuſtinet.

Nihil pernicioſius

Facilis pereundi modus eſt, minuta non cavere, & paullatim prolabi ad grandiora: Nec ille unquam nævis carebit, qui ſeipſum rarò aut nunquam reprehenderit.

A eſt omiſſione hujus examinis.

§. III.

REx Hebræus: *Lavabo*, inquit, *per ſingulas noctes lectum meum*. Lectus hic quotidie lavandus, conſcientia eſt. Nam uti lectulus fatigatis & ſanis quies eſt & dulce fomentum, ſic ægris ingens tormentum; hos urit, hos affligit & cruciat, illos recreat & ſuaviter ſopitos, molli gratóque calore circumtegit. Ita prorſus conſcientia, ægro à vitiis animo urens lectus, aut cataſta & equuleus eſt; animo à vitiis libero & ſano gratiſſimus thalamus eſt, cui ille quietem ſuam omnem in acceptis referat. Veriſſimè ille è D. Auguſtini familiâ: *Gaudebis*, inquit, *ſemper veſpere, ſi diem expendas fructuosè. Vigila ſuper teipſum, excita teipſum, admone teipſum: & quidquid de aliis ſit, non negligas teipſum.* Neque hoc nimis crebrum putes; quotidie lavanda ſunt, quæ quot diebus ſordeſcunt. Lava ergo hunc tuum lectulum quotidie, *per ſingulas noctes*, quovis veſpere. Niſi hoc à te impetres, ut ille tuus lectulus ſemper quaſi recens ſit lotus, nunquam tu quietus eris. Et quæ illa conſcientiæ quies ſit, optimos dies totóſque ſoles fabulis, jocis, poculis, nugis, deambulatiunculis frangere, noctu ad lectum, velut feſſus equus ad ſtabulum, feſtinare, vix paucas voculas precari, & in ſomnum defluere, conſcientiâ fruſtra inſuſurrante: Perdidiſti diem, homo, diem perdidiſti, jacturam cogita, fors ſequenti die aſportandus es ad tumulum. Hanc ſurdo fabulam occentat conſcientia; non audit ille, jam ſomno ſepultus ſtertit, de craſtinâ luce ſecuriſſimus. Hoccine vivere eſt, & conſcientiæ tranquillitati ſtudere? unam quamlibet rem vix ad perfectum adducit aſſidua vigilia & intentio, ubi jam in utramque aurem dormire quis incipit, antequam ad rem ſuam vigilare, nil unquam præclari operis prodibit. Statuarium aut lapicidam mihi conſidera, centies uno die regulam ſuam applicat, ne quid in artis ſuæ leges peccet, ne quid curvi relinquat, ne quid debitam menſuram excedat: Et nos nec ſemel quidem de die ad conſcientiæ noſtræ lineam opera noſtra revocemus? Aſpice mihi Chryſoſtomum, & vide quàm ſolerter, ad ſuam ille regulam opus ſuum diurnum examinet: *Expendimus*, inquit, *diem ô anima, quid boni fecimus? aut quid mali operati ſumus? Et ſi quid boni feciſti, gratias age Deo: ſi quid mali, de cetero ne facias. Nihil eſt*, inquit Auguſtinus, *quod ſic quiſque debeat cogitare, niſi ut in ſemetipſum oculos conjiciat, ſe diſcat, ſe diſcutiat, ſe inſpiciat, ſe quærat, & ſe inveniat; & quod diſplicet, necet; & quod placet, optet & plantet.*

Conſcientia ægro à vitiis animo equuleus eſt, ſano autem thalamus. *Thomas à Kempis l. 1. de imitat. Chriſti c. ult. fine.* Quovis veſpere cõſcientia examinanda.

Homil. 2. in Pſal. 50.

Hoc eſt quod regius Pſaltes ſuadet: *Et in cubilibus vestris compungimini.* Spinis indormit, qui læſam conſcientiam ad lectum defert.

Pſal. 4. v. 5.

CAPVT V.

Examinandæ Conſcientiæ quis ſit modus.

DIvinus vates Hieremias, modum examinis hujus inſtituendi, breviſſimo effato docens: *Statue*, inquit, *tibi ſpeculam: pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam.* Speculam principio vult collocari, è quâ Dei beneficia die illo nobis impenſa contueamur, & pro iiſdem gratias agamus, ſed non cum Phariſæo illo, qui dum gratus fuit in ſuis, maledicus extitit in alienis. Verùm de gratiarum actione poſtea.

Hier. cap. 31. verſ. 21.

§. I.

Apostoli in cœnâ ultimâ suam conscientiam examinarunt. *Matt. c. 26. vers. 22.*

COenante *Domino* cum suis ultimùm, & jam jam suum corpus in cibum, sanguinem in potum porrecturo, cœptum est examen conscientiæ. Nec enim quidquam dubitem, quin Apostolorum quilibet, excepto Iscariote, suam priùs conscientiam, dein & Christum interrogarit: *Nunquid ego sum Domine?* Perinde ac si pro se quisque diceret: Ego, mi Domine, modò meam conscientiam super vaticinio tuo examinavi; nil illa horum fatetur, nec me reum dicit, si quid tamen in me, me forsan inscio, proditionis latet, velim, Domine, mihi non parcas, sed proditorem tuum, quisquis ille sit, palam nomines, etiamsi me nominaris: erubescere non recuso, si reus sim. Si mihi tantum flagitium celarit conscientia, te, Domine, loco conscientiæ appello, & fidenter interrogo: *Nunquid ego sum?*

Enimi Gerarde, quâ ratione corpus Dominicum epulaturi Apostoli, suam priùs convenerint conscientiam, si quid occultæ proditionis in eâ deprehenderent. Di-
Ibid. v. 21. xerat Servator: *Amen dico vobis, quia unus vestrûm me traditurus est.* At illi ob hoc lugubre vaticinium tristes, se reos esse, nec fateri nec negare ausi, quæsiverunt singuli: *Nunquid ego sum Domine?*

Ita nos vesperi cubitum ituri, à nobis ipsis quæramus: *Nunquid ego sum Domine?* qui hodie preces multas recitavi, & ad illas nihil auscultavi, linguâ garriente, corde absente: *Nunquid ego sum Domine?* qui hodie meas ipse laudes tam liberali ore decantavi, alios sprevi, me cælo extuli: aliorum famæ detraxi, meam immodicè auxi, lividos dentes aliis infixi, mihimet blandè indulsi, verbis incautus, levis, sordidus, maledicus? *Nunquid ego sum Domine?* qui tot impuras hodie ac fœdas cogitationes hospitio non excluси, cum iis, tanquam id nemo cerneret, colluси, veritæ delectationis avidus, & occultus castitatis hostis? *Nunquid ego sum Domine?* qui diem hunc perdidi, & tam malè tot bonas horas, partim colloquiis vanissimis, partim lusu & otio sterilissimè combussi? *Nunquid Domine ego sum?* qui Gulæ hodie ventrique cibo potuque nimio sacrificavi: qui cœcus & furens ira, in hos & illos fulmina misi, ad Orcum illos, si licuisset, detrusurus? Ah, mi Domine, numquid ego sum piger ille & indignissimus servulus? Multis quandoque sic interrogantibus, Christi nomine, respondebit conscientia: TV DIXISTI; agnosce & corrige.

Ut examen cõscientiæ conficiatur integrè suum tempus assignandum.

Hic occurrit, cujus primo loco videmur monendi, ut scilicet hoc cognoscendæ conscientiæ negotium conficiatur INTEGRE. Suum illi tempus assignemus, & tantisper alia omnia mittamus, dum hoc perfecerimus. Optimus hic modus est, ut quisque totum diem secum scrutetur, factáque & dicta illius diei omnia noctu remetiatur, ut ubi viderit, quo maximè morbo laboret, ei potissimùm mederi curet. Quidquid in se non sani deprehenderit, eò magis illud persanare conetur, quò minùs id videtur sanabile; & hoc ipsum fortiùs semper aggrediatur & quatiat, quod contumaciùs resistit. Nullum sit tam potens aut frequens & familiare nobis vitium, in quo dediscendo desperemus: modò id quod facimus, faciamus integrè, quà modum, quà tempus, quà omnes hujus examinis partes. Pleræque res hoc ipso non bene fiunt, quia fiunt non integrè.

Neque tamen integrè solùm, hæc vespertina in Conscientiam quæstio instituenda, sed & accuratè, ut jam dicam.

§. II.

Accuratè faciẽdum.

HEbræorum Regum optimus, David, non solùm designavit tempus explorandæ conscientiæ, sed quàm accuratè id faciendum, exemplo suo docuit. Non ignorabat Rex sapientissimus, quanti referret hic vigi-
Ps. 76. v. 7. lare, ideo quæsitor sui quotidianus: *Meditatus sum*, in-
A quit, *nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum.* Neque id feci obiter, non levi brachio, non incuriosè, non oscitanter aut perfunctoriè, sed intentus operi, attentè, & accuratione magnâ, omnes conscientiæ meæ angulos rimabar, & quidquid sordium ac minimi pulvisculi reperiebam, id totum cum ramento everrebam. *Nocte cum corde meo meditatus sum*, ita ut integras quandoque noctes consumpserim, mecum ipse colloquendo, & *exercitabar* cogitando, variéque super delictis meis ratiocinando; & *scopebam spiritum meum*, huc atque illuc quasi scopis cogitationum versabam illum, animúmque partes in omnes dividebam, penitissimos mentis meæ recessus scrutabar. Non auri venas in suffossis montibus, sed animi noxas scrutatus est David, de quo pulchrè Augustinus: *Quanta*, inquit, *homo habet intus, & non fodit? Scrutabatur iste spiritum suum, & cum spiritu suo loquebatur, seipsum enim interrogabat, seipsum examinabat, in se judex erat.* Verè non blandiebatur sibi
B rex iste potentissimus, non excusabat, sed Catonianam in seipsum censuram instituebat, & omne pectoris sui arcanum timabatur exactissimè, & quidquid hîc latentium sordium deprehenderat, atroci conatu effodiebat. Censet Gregorius hoc nobis imperari ab Isaiâ, qui sue-
In lib. 1. cap. 21. Isaiæ cap. 2. vers. 10. clamans: *Ingredere*, inquit, *in petram, abscondere in fossâ humo à facie timoris Domini.* Petram ingreditur, qui cordis sui duritiem penetrat: à facie timoris Domini defossâ humo absconditur, qui cogitationes terræ inhiantes egerens, in imo suæ vilitatis, magnâ submissione se contrahit. O cor humanum! ô rupem Marpesiam! ô surdum saxum & immobile! ô duram petram, præsertim cùm monitis pulsatur! Vociferatur è cathedrâ Ecclesiastes, instruit in pœnitentiæ tribunali sacerdos, hortantur probi, exempla invitant, funera monent, libri docent, leges urgent, clamat Christus, & tamen cor hominis, velut durissima petra, ad hæc omnia obsurdescit.
Sic petra ista, nec voces, nec vociferationes illas, nec
C monita nec clamores hos audit, nisi quis hanc suam ipse petram subeat, & in omnia à se dicta, cogitata, cupita, omissa severus judex inquirat. Et hoc alterum est, quod ad istius examinis modum pertinet, ut id fiat ACCVRATE.

§. III.

Cum sensu & dolente faciẽdum. *Cap. 31. vers. 21.*

TErtium in hujus examinis modo spectandum, ut id fiat cum sensu & DOLENTER. Hieremias Propheta ad hoc cohortatur: *Pone*, inquit, *tibi amaritudines.* Hoc jubet vates, ut cùm quis præteritæ diei noxas & errores deprehenderit, non illos tegere, non excusare, non defendere conetur, sed seipsum accuset, & omnem in se culpam derivet, doleátque, toties, tam protervè & petulanter, tam procaciter & impudenter Deum offendisse. Et quæ animi nostri levitas est? pecuniolam perdimus, aliquot obolorum aut rei vilissimæ jacturam facimus, & lacrymis maximè seriis damnum
D deflemus: Deum lædimus, tempus prodigimus, cælum amittimus, & etiamnum ludentibus oculis hilarissimè ridemus, nec damni magnitudinem sentimus; stat etiamnum exporrecta & serena frons, nec ullum luctus indicium se prodit. O audacissime mortalium, *pone tibi amaritudines.* Deum offendisti? ingemisce, dole, pectus tunde, de teipso pœnam exige, & quantum ex immoderato usu rerum habuisti delectationis, tantum tibi nunc doloris scias esse animo capiendum. Rex Eze-
Isaiæ c. 38. vers. 15. chias accuratè hoc observans: *Recogitabo*, inquit, *omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Ita quivis vesperi seriò dicat: Omnes horas quas per otium expendi, omnia momenta quibus Deum offendi, in amaritudine animæ meæ recogitabo, nec ante lætitiam animi resumam, quàm Deum peccatis meis propitiavero. Jobus
Iobæp. 10. v. 5. & 6. infensus sibi ipsi: *Nunc autem*, inquit, *oculus meus videt te. Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favillâ & cinere.*

nere. Ah quoties, mi Gerarde, poſſim ego veſperi dicere: O mi Deus, tui oblitus ſum die iſthoc integro: vagabar huc illuc, quò me vel oculorum curioſitas, vel mentis libido egit: hîc colloquiis miſcendis, illic pecuniis numerandis intentiſſimus; iſthic libri & chartæ, hîc alveus luſorius & teſſeræ me ſibi totum rapuerunt: tu mihi, ô mi Conditor, nunquam in oculis, nunquam in memoriâ eras hac totâ die. *Nunc autem oculus meus videt te*; vix ſerò tandem, & ſub exitum diei recordor tui, ô mi amantiſſime Domine, *idcirco ipſe me reprehendo* & ago pœnitentiam, ob tam turpem & prolixam tui oblivionem.

Bern. de int. Deus. c. 24. De hoc conſcientiæ dolore præclariſſimè ſanè diſſerit Bernardus, cujus verba omnia, prout omnino digna ſunt, fideliſſimè recitabo: *De diverſis igitur mundi partibus*, inquit, *in quibus cor vagum & profundum tenetur, vel vanè occupatur, ad ſeipſum redeat, & ſeipſum diſcutiat, cúmque invenerit culpam, timeat pœnam. Quærendo autem culpam, nuſquam illam niſi in ſe reperiat: repertâ autem culpâ & pœnæ cauſâ, ſeipſum puniendo, ſe ante ſe ſtatuat, & tanquam alium ſe judicet. Se equidem culpatum, ante ſe afflictum: ſeverum, ante ſe judicem ſeverum: ſe impium, ante ſe ad pietatem reverſum: proponat ſe ante ſe, decernat quid à ſe faciendum ſit de ſe, juſtè in ſe injuſto inſligat juſta flagella. Loquatur etiam ſic ſibi: Quia pacem deſeruiſti apud Dominum Deum tuum, & bellum incurriſti apud teipſum, ſciſſuram pateris, ut tu à teipſo condemneris, quia pactum pacis rupiſti. Vis quod non vis, & non vis quod vis, à teipſo condemnaberis. Nolenda vis, volenda non vis. Ecce de ore tuo te judico ſerve nequam. Affligе itaque te, & ſtatue contra faciem tuam, & recogites ſtultitiam tuam. Sic igitur in miſeriis ſuis ad ſeipſum convertitur cor, & ſiſtitur cor ad cor.*

Audis, Gerarde? priùs nobis miſeriæ noſtræ guſtandæ, quàm quies. Nemo ſomnum ſuaviùs aut ſecuriùs admittit, quàm qui tale pœnitentiæ & doloris præmittit exordium. Ergo Conſcientiæ nævi, cum ſenſu, & DOLENTER abſtergendi: hîc omnis ex animo eradenda eſt nequitia. Ergo, ut idem Bernardus monet, *Baptizemus lacrymis conſcientiam noſtram*: abſtergamus & eradamus, quidquid et vitioſitatis inhæret.

Bernard. ſerm. 10. de modo bene vivendi.

§. IV.

Conſtâter in cœptis perdurandum.

AMaritudines ſibi poſuiſſe, uti Hieremias vates loquitur, ſatis non eſt, niſi & illud quod addit, ſequatur. *Dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulaſti.* Præteritam culpam horres? ergo & futuram cave. Agnoſcis morbum? ergo & de remediis jam cogita. Deprehendiſti forſitan cor tuum procul à cælo, procul à Deo in vias avias evolaſſe; retrahe, & dirige in viam rectam. Erit fortaſſis cùm accuſante conſcientiâ fateri cogêris: Hodie bis litigavi, unum aliquem in viâ prætereuntem irriſi, convitia jeci non pauca in domeſticum, abſentium nomen detractationibus laceravi quinquies, uni amicorum beneficium exprobravi, ter imprudenter & incautè reſpondi, diras omnes & devotiones peſſimas in alios deprecatus ſum ſexies, temerè juravi ultra quàm decies, ſemel iterumque verbum laſcivius mihi excidit, in mensâ mihi contradicentem audaci dicterio momordi, ut minimùm quater mentitus ſum, ad morioſius imperium eloquenter & copioſè obmurmuravi, in cœnâ virtutes meas neſcio quas vaniſſimâ oſtentatione jactavi, & dives fui promiſſis, quibus nunquam ſtare cogitavi: Sed & illud memini, quod in amici aures plauſtrum querelarum exoneraverim, ſimul & ſuſurronem egerim, atque ab uno audita ad alium detulerim amicitiæ diſſociandæ. Sed & illud recordor, quod in colloquentium circulo duorum mores temerariâ cenſurâ vituperarim: porro verborum otioſorum nullum eſt inire numerum.

Vir. c. 31. verſ. 21.

Et hæ tot peſtes à ſolâ linguâ ſunt: quid jam oculi, quid aures, quid manus, quid ingentia cogitationum agmina die uno non delinquent? Dirigam ergo cor meum, & cum eo meos oculos, aures, & manus meas, meámque linguam in viam meliorem. Ita propono, ita ſanctiſſimè ſtatuo, neque ſolùm memoriæ hoc tradam, ſed & in opere tentabo. Nunquam probus ero, ſi ſcivero tantùm hæc cavenda, niſi & cavero, & fugero vitia. Hoc eſt enim eſſe ſanctum, non ſi à ſceleribus abes, ſed ſi ea refugiſti. Hunc laudemus. *Qui potuit tranſgredi & non eſt tranſgreſſus, facere mala & non fecit.* Ergo hoc unum agam, ut in ea quæ jam deteſtor, non recidam, aut id pœnâ præſenti luam: certè toties mentiri, jurare, malè imprecari, aliis detrahere, ſimiliáque vitia quæ me toties implicuerunt, poſthac ſtudioſiſſimè fugiam. Et in hoc obſtinabo animum: *Dixi cuſtodiri legem tuam; juravi & ſtatui cuſtodire judicia juſtitiæ tuæ.* Scio, tantum quiſque proficit, quantum conatur, & vult. Huc ergo cunctas faciendi & non faciendi rationes dirigam. Etiamſi laborioſum erit, faciam tamen, quod faciendum jam video, & quod facturum me recipio. Simili ratione, quidquid jam turpe judicio, etiamſi pecuniam, etiamſi voluptatem ferat, tamen non faciam. Ab honeſti amore re nullâ deterrebor; ad turpia ſpe nullâ invitabor. Decretum eſt, non committere, ut in antiquas ſordes revolvar. Dixi, ſtatui, juravi, hujus tenoris mei permanere, & hanc animi obſtinationem quotidianis ſtimulis urgere. Et modò hoc exercitii genus ſerò tentem, uſu ipſo fiet facile. Acerrimus quiſque labor ſæpe ad oblectationis dulcedinem manſueſcit; nec quidquam eſt quod principio ſui poſſit perfici. Quod aliquanto tempore vix ullum ſucceſſum habet, tandem ſuccedit. Et quem unquam iſta deſtituêre tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? Non quia difficilia ſunt, non audemus: ſed quia non audemus, difficilia ſunt. Ergo audendum & incipiendum; ergo perſiſtendum in cœptis & perdurandum. Et hoc eſt CONSTANTER, ac novis quotidie ſanctionibus animum ad optima quæque impellere. Alioqui deſultoria eſt noſtra probitas, & nos ridiculi judices ſumus, qui in dies mutamus & noſtra decreta ipſi convellimus; grandes pœnas minamur, ſed minamur tantùm, & cùm jam tenemus fatentem reum, muſſitamus occultè: *Sit venia facto, diſſimuletur hoc; cur meus ipſe ſim carnifex?* Hoc non eſt CONSTANTER agere. Sed hoc ipſum paullò luculentiùs octavo capite demonſtrabo.

Eccli. c. 31. verſ. 10.

Pſal. 118. verſ. 57. & 106.

§. V.

VLtima eſt, ſed primaria ratio examinandæ conſcientiæ, ut illi vitio magis inſiſtas, à quo magis infeſtaris. Et hoc ego appellem, Conſcientiæ ACCOMMODATE mederi. Quid digitum obligas, cùm ſtomacho labores? quid pedi applicas malagmata, cùm in pulmone ſit vitium? quid pilos præſcindis, cùm membrum reſecandum eſt, ne pars ſincera trahatur? Illam partem potiſſimùm cura quâ ægreres. Quid tecum ipſe litigas, quod incautus ſomno teſſeris, quod die vetito juſculum è carne neſcius ſorbueris, quod lævo pede è lecto ſurrexeris, pranſurus manus non lavetis, die Veneris ungues ſecueris? quid in his tricaris? ſi te luxuria urit, ſi te coquit invidia, ſi accendit ira, ſi pungit avaritia, ſi inflat ſuperbia. Medere tu priùs tuæ libidini, aut ambitioni tuæ; malum expugna robuſtius. Quid Gabaonitas obſides? Hethæos, Gergezæos, Amorrhæos, Chananæos, Pherezæos, Hevæos & Jebuſæos impugna, hos pete, hos ad internecionem cæde, hos extingue, ſed pauliatim & per partes.

Conſcientiæ accommodare medendum.

Ego quidem minores noxas non ajo negligendas, ſed vitia maligniora potentiùs ſubigenda. Qui omnè conatum cófert ad extirpationẽ unius capitalioris vitii, is unà etiam tollit radicem & fibras aliorum multorum. Quiſquis itaque ſeriò vult proficere, ante omnia norit, cui vitio ſit proclivior, in quem animi morbum propenſior.

Qui extirpat unum capitale vitium, is unà rollit radicem aliorum multorum.

Nam uti ſua cuique crux eſt, quam Servator commendat portandam, ita ſuum cuique eſt vitium, quod idem imperat ſuperandum.

Horat. lib. 1. ſerm. ſat. 3.
Plut. de irâ cohib.

——— *In multis offendimus omnes.*
Nam vitiis nemo ſine naſcitur: optimus ille eſt,
Qui minimis urgetur. ———

Quotuſquiſque eſt, cujus inter illuſtria decora non aliquis nævus extet? Hic non penitus iracundiæ, ille non linguæ eſt potens. Alteri in curando corpore neceſſitatis imponit ſpecies, non nemini ſpecies divinæ laudis in ſuis factis virtutibuſque commemorandis. Vir uſquequaque ſui Dominus perrarus eſt. Errare, labi, decipi humanum eſt. Suus cuique nævus, ſuum cuique domeſticum eſt vitium. Huc vires, huc conatum & induſtriam, huc machinas & arma transfer ad expugnandum. In hoc vincendo & penitus extirpando quotidie teipſo fias fortior. Ira te inflammat? ad iram ergo, ſub imperium & poteſtatem rationis cogendam totus incumbe, crebrâ eam manſuetudine retundere, vires illius & impetum aliorſum divertere, omnia ei fomenta ſubtrahere, illam denique quomodocunque comprimere, idque quotidianis victoriis aſſequi ſtude. Superbia te tumefacit? ad ſuperbiam ergo evertendam, quantus es inſurge, eámque frequenti ſubmiſſione ex alto dejicere, & nullo non die ſub jugum mittere conare. Ad ima deſcende, ubicunque ſupercilium & faſtus in altum te invitat; in omnibus ſubeſſe diſce. Libido te ſtimulat? ad libidinem ergo coërcendam, omne conſilium confer. Hoc cogita, hoc meditare, quibus artibus hanc peſtem à te penitus excutias: cave & fuge quidquid vel libidinis ſuſpicionem olet. Quæcunque pudica, quæcunque caſta ſunt, grata tibi ſint & amabilia. Sentiat te libido capitalem hoſtem, & ſibi nuſquam non adverſari. Quâ ergo ratione contra libidinem unoquoque die fias robuſtior, ſub noctem cum tuâ ipſe conſcientiâ expende. Idem aſſero faciendum cum aliis univerſis vitiis. Præclarè dixit Muſonius, eos qui ſani eſſe velint, ita vivere debere ut perpetuò curentur. Niſi hoc agimus, fruſtra agimus. Nunquam non intenti ſimus in hanc animi curam. Qui animo valere vult, diligentiam aſſiduam conferat in hanc valetudinem. Illud autem caput rei eſt, noſſe in quod quiſque vitium feratur prochivius. Si ſic, Gerarde, inquilino malo mederi vellemus, è facili & brevi poſſemus ſanari.

Ad domeſticum vitium expugnãdum omnis induſtria transferenda.

Matth. c. 23. verſ. 24.

At nos ſæpe decimamus mentham & anethum, & cyminum, & relinquimus quæ graviora ſunt legis; excolamus culicem & glutimus camelum. Terrores conſcientiæ neſcio quos in minimis fovemus, & negligimus maxima, integro brachio emplaſtrum imponimus, cùm exulcerati renes ſuppurent. Quid agis homo? tu tuum ulcus cura: tu tuam iracundiam perſana, tu faſtum & tumorem tuum deprime, tu tuam libidinem extingue: at tu invidiam tuam digere, tu gulam ſubſtringe, & de hoc tecum ipſe loquere. *Quid autem,* inquit Seneca, *tecum loquaris? quod hominẽs de aliis libentiſſimè faciunt, de te apud te malè exiſtima. Aſſuefce & dicere verum, & audire, præſertim à teipſo. Id autem maximè tracta, quod in te eſſe infirmiſſimum ſenties.* Nota, Gerarde, nota: ei parti præcipuè medendum judicat Romanus Sapiens, quam ſenſerimus infirmiſſimam. Et hoc inde liquet. Nota habet quiſque corporis ſui vitia: itaque alius medicamentis exterſoriis levat ſtomachum, alius interpoſito jejunio corpus exhaurit & purgat. Hi quorum pedes dolor repetit, aut vino abſtinent aut balneo; in cetera negligentes, huic à quo ſæpe infeſtantur, occurrunt. Sic in animo noſtro ſunt affectæ partes, in pectore collectio & vomica eſt, cui adhibenda curatio. Quales vomicæ, quàm maligna ulcera, Superbia, Libido, Avaritia, Invidia? Quocirca quotidie ulcus tuum cura, vomicam tuam exterge, aut creſcente malo interibit animus. Et hic eſt modus ſua dicta, facta per diem exactè recognoſcendi,

Epiſt. 68.

A ſi quis conſcientiam ſuam INTEGRE, ſi ACCVRATE, ſi DOLENTER, ſi CONSTANTER, ſi denique ACCOMMODATE, ut jam diximus, conetur excutere. Unum hoc ſupereſt, non ſcire hæc tantùm ſed exſequi, & uſu quotidiano facere faciliora. GER. Etiam de partibus hujus examinis dicturum te ſpero.

CAPVT VI.

Examinandæ conſcientiæ quot, & quæ ſint partes.

POLYCHRONIVS.

RES pridem nota; plerique omnes, quibus de hac re ſermo, partes aſſignant QVINQVE, quas nunc paullò explicatiùs proponemus. *Quinque partes conſcientiæ examinandæ.*

§. I.

PArs prima: *Gratias agere conditori, pro acceptis beneficiis.* D. Baſilio teſte, *optimus precum prologus eſt, Gratiarum actio.* Et hæc, vel eâ etiam de cauſâ, loco principe, ponenda, ut noſtra improbitas liberalitati divinæ collata, vehementiorem nobis pudorem incutiat. Hac prorſus methodo divinus Nathan, unà cum Hebræo rege David vide conſcientiæ examen orſus eſt. Primo loco quæ Deus in eum beneficia conferta manu effudiſſet, recenſens: Rex, inquit, unctus es, inſidias Saulis evaſiſti, domum opulentiſſimam nactus es, imperium tibi in Iſraelem & Judam commiſſum eſt: & ſi quidem tibi parva hæc videntur, paratus eſt Deus adjicere majora. En, quàm ſuaviter & aulicè (ſic dicam) rex iſte invitatur ad agendas gratias. Hoc primum iſtius examinis caput. Alterum: mox enim cæcitatis illum inſimulans, & oculos adhuc clauſos vi diducens: *Quare,* inquit, *contempſiſti verbum Domini, ut faceres malum in conſpectu meo?* Hoc ſecundum examinis caput, cui mox adjunctum & tertium hoc modo: Uriam occidiſti, uxorem illius rapuiſti, adulter & ſicarius, gemini ſceleris compendio. Ergo, primum in hac conſcientiæ tractandâ cauſâ, caput eſt, Agere Deo gratias. Omnia facienda ſunt ut Deo quàm gratiſſimi ſimus. Et quid enim Numini magis debemus quàm gratiarum actionem. Dei beneficia noſtris non tantùm non vincere, ſed nec exæquare; non tantùm non paria iis, ſed nec inferiora poſſumus reddere. Tanti nos non ſumus, ut in Deum poſſimus eſſe benefici. Penes nos ſola eſt poteſtas referendæ gratiæ. Quotidie, quâvis horâ, (quid dico?) quovis momento, alia atque alia beneficia confert in nos Deus. Singulis momentis hoc agit, perinde ſi nos recèns & denuo creet, atque inſuper donis auget quamplurimis. Et quod hoc monſtrum ingrati animi, in tantorum beneficiorum mari natare & nec ſemel quidem per diem benefactoris meminiſſe? miſelli, nec digitum quidem movemus, Deo non juvante, à quo nobis cibus, potus, veſtis, corpus, animus, bona omnia. Quid autem hoc magni ſit, ſemel per diem oculos cælo attollere, & benefactorem ſuum venerari his voculis, AGO GRATIAS. Num poſſumus liberaliſſimè danti, minùs reddere? qui meminit, ſine impendio gratus eſt. Pluit in nos beneficiis Deus, idque ſine mercede, & nobis grande quid videatur aut grave, veſpere fateri & dicere: ACCEPIMVS. O mortales tam beneficiorum avidi quàm iis ingrati! quoties hominem exuitis & in beſtias degeneratis? ſit verbo venia, ſic ſolent porci ſub ilice paſcentes, in dejectum pabulum cupidiſſimè feruntur; quis dejecerit, curæ ipſis non eſt; quid quid oculorum habent, in glandibus hæret, ad paſtorem ſuum in arbore non ſuſpiciunt. Ita nos novis ſemper cupiditatibus occupati, non quid habeamus, ſed quid petamus, inſpicimus; non in eum qui dat, ſed in illud quod datur, intenti. Nihil carius æſtimamus quàm

Gratias agere conditori pro acceptis beneficiis. 1. *Thim. 1. verſ. 12.*

In confeſſ. lib. 1. cap. 5. poſt init.

2. Reg. 12. verſ. 9. & ſeq.

beneſi-

beneficium quamdiù petimus: nihil vilius, cùm accepimus. Sæpe apud nos & gratia beneficii, & memoria omnis adeò intercidit, ut nec confeſſione quidem gratiſimus. Quod in primâ parte animi poſitum eſſe deberet & ſemper occurrere, ita ſeponimus ac abjicimus, ut in oblivionem ac ignorantiam vertatur. Inde non mirum, inter plurima maximáque vitia nullum eſſe frequentius, quàm ingrati animi crimen. GER. Putem ego, Polychroni, plurimos hominum non improbitate ingratos eſſe, ſed oblivione. POL. Et hoc tibi videtur non grandis culpa? *Ingratus eſt*, ſi Senecæ credimus, *qui beneficium acceptiſſe ſe negat, quod accepit: ingratus eſt, qui diſſimulat: ingratus, qui non reddit: ingratiſſimus omnium, qui oblitus eſt.* En, oblivioſum infra omnes deprimit: & apparet, illum non ſæpe de reddendo cogitare, cui quidem obrepit oblivio. Et hanc turpiſſimam oblivionem pars prima in examine conſcientiæ nobis eximit, quæ hoc unum apertiſſimè monet: AGE DEO GRATIAS.

Lib. de Benef. cap. 1.

§. II.

2. Petere lumen à Deo cernendis erroribus per diem commiſſis.

PETE LVMEN à DEO, cernendis erroribus per diem illum commiſſis, pars altera eſt examinis iſtius, & quidem ſummè neceſſaria. In vitiis alienis lynces, in perſpiciendis propriis talpæ ſumus. Nævos noſtros ab aliis videri aut notari non ferimus, nec eos ipſi videmus, nec tamen cæcutire nos fatemur. In his tenebris lumine è cælo nimis quàm egemus, ut cernamus tandem erraſſe nos. Eò hoc conſcientiæ judicium inſtituitur, ut quis meliorem ſe ipſe quotidie faciat ut aliquid ex erroribus ſuis ponat, ut intelligat ſua eſſe vitia, quæ putarat aliorum. Jucundè narrat Seneca, onus hæreditarium ſibi in domo remanſiſſe, uxoris ſuæ fatuam Harpaſten. Hæc ſubitò deſiit videre, neſciebat tamen ſe cæcam eſſe, & ſubinde pædagogum ſuum rogabat ut migraret, neque oculis ſuis ſed ædibus culpam impingebat, ajebat enim domum eſſe tenebroſam. *Hoc*, inquit Annæus, *quod in illâ videmus, omnibus nobis accidere, liqueat tibi. Nemo ſe avarum eſſe intelligit, nemo cupidum.* Epiſt. 50.

Crebræ ſunt conciones, quæ in Avaritiam, in Superbiam, in Libidinem, in Iracundiam & Invidiam, in Uſuram & improbum Fœnus, in fraudes & dolos diſertiſſimè invehuntur, ſed quàm paucos reperias qui ſibi ipſis oggerant: Hæc tibi dicuntur, tu ille Avarus, tu Superbus ille es, tua Libido damnata eſt, tua Iracundia, Invivia tua hodie flagellata eſt, tu es ille nequam fœnerator: hoc ſibi nemo inſuſurrat, nemo. Plerique omnes dicere ſolemus: Euclionem illum ſordidiſſimum hodierna concio inſigniter perſtrinxit; litigioſum vicinum meum optimè notavit Eccleſiaſtes; ſuis elogiis hodie ac titulis inſigniti ſunt ſuperbi: contra Venerem acriter hodie dictum eſt; Iracundos hodie frigidâ perfudit concionator; certè Invidis excuſſit dentes; notus ille in foro uſurarius non immeritò è cathedrâ vapulavit. Ita ſuaviter à nobis ſaluberrimam concionis acrimoniam in alios derivamus, nec fatemur nos tales eſſe quales depinguntur: & quis eſt qui in ſe commotior ſibi dicat? *Tu es ille vir qui feciſti hanc rem.* Cœci ſumus, & tamen, cùm cœci ducem quærant, nos ſine duce erramus, & dicimus: Non ego ambitioſus ſum, nemo aliter Monachii, nemo Auguſtæ aliter poteſt vivere; urbes ipſæ magnas impenſas exigunt. Non eſt meum vitium quòd iracundus ſum, quòd peſſimos non laudo, quòd liberior vivo; illud natura, hoc adoleſcentia facit. Ita difficillimè ad ſanitatem pervenimus, quia nos ægrotare neſcimus, *aliena diſcutientes*, ut loquitur Chryſoſtomus, *& propria non inſpicientes*. Dic tu jam, Gerarde, an non opus ſit lumen à Deo petere, ut noſtros ipſi errores deprehendamus, accuſemus, puniamus? Et hæc veſpertini examinis, ut dixi, pars altera eſt, cupere ſuum malum noſſe. GER. Venia tua, Polychroni, hæc inter prima litterarum rudimenta puer didici. Agendas Deo gratias, ſcimus: petendum à Deo lumen, & hoc ſcimus. Sed, an ſolâ mente, an conceptis verbis, & quibus id faciendum, hoc arbitror, multi neſciunt, quod tu tamen nondum docuiſti; hanc à te inſtitutionem ſperabam, cùm de modo explorandæ conſcientiæ diſſereres. POL. Num vidiſti, obſecro, libellum, cujus frons hanc præfert inſcriptionem, HOROLOGIVM TVTELARIS ANGELI? Hoc opuſculum horâ diei duodecimâ (hæc ejus eſt partitio per horas) verbis conceptiſſimis docet, quî utrumque illud ſit præſtandum. Repetam id in tuam gratiam. Deo agendæ ſunt gratiæ, hoc modo:

A

O infinita Bonitas, gratias tibi ago pro omnibus beneficiis tuis, quæ mihi hodie & totâ vitâ meâ contuliſti. Tibi laus & gloria in infinitas ſæculorum myriadas.

Lumen à Deo ſic petendum:

O immenſa Majeſtas, da ut quidquid tibi hodie in me diſplicuit, id mihi in memoriam integre redeat.

B En tibi precandi formulas. Aut, ſi mavis, cum Jobo Deum alloquere: *Quantas habeo iniquitates & peccata? Job cap. 13. ſcelera mea, & delicta mea oſtende mihi.* Habes meliores? *verſ. 23.* utere iis. Cupis prolixiores? inventis addere, non magnæ artis eſt. Vis breviores? hoc te velle vix puto, niſi omnino nolis precari. Satis breves ſunt precatiunculæ iſtæ, ſed & longæ ſatis, modò non in ſolis labris naſcantur, ſed magno & ardente affectu, è corde ad Deum rectâ evolent. Ideo enim tam breves proponuntur in exemplum, ut in eas minùs poſſit licere vagis illis & importunis cogitationibus.

§. III.

3. Secum diſquirere, quid feci? quid dixi? &c.

TErtia pars in trutinandâ conſcientiâ eſt, ſecum hoc diſquirere: QVID FECI? quæſtionem hanc ſequatur altera: QVID DIXI? ſed & ulteriùs progrediendum interrogando: QVID COGITAVI? imò etiam quærendum? QVID NON FECI? quid omiſi, quid neglexi faciendum? Ubi hæc tuam conſcientiam interrogaris, audi & tace; attende quid illa reſpondeat. Conſcientia naturâ ſuâ tam eſt facunda & impatiens ſilentii, ut juſſa dicere, mox quidquid ſciverit, eloquatur. Citharœdus aut fidicen ſi vel digitulo uno chelyn ſuam aut teſtudinem carpat, vocem illa protinus reddit: ita conſcientia velut garrula & ſonora chelys, vix tacta reſpondet, & ſuam homini malitiam exprobrat diſertè. Reticere illa & celare non novit, niſi prolixâ nequitiâ & ſcelere continuato exſurdata, & jam propemodum extincta. Si ſana ſit, modò ei dicendi ſit locus, non tacebit, præſertim interrogata: modò ei veſpere, loquendi detur ſpatium, fideli narratione totius diei geſta percenſebit: ubi dubitaverit, hoc ipſum, dubitare ſe, candidè fatebitur. Ergo ſuam quiſque conſcientiam loqui ſinat veſpere, non experietur mutam. Quòd ſi vel ſola lingua & oculi ad hoc conſcientiæ tribunal citarentur, ſatis eſſet rerum diſcutiendarum. Quid die uno unica lingua malorum aut etiam peſſimorum verborum non effundit? quid non delinquunt oculi, lenones omnium vitiorum, & raptores ad culpam? Et quantâ egent diſcuſſione vel tantùm preces noſtræ? An non hîc quærendum? Num me ad precandum diſpoſui? an preces ſtatas & debitas recitavi? an ad id quod precabar attendi? an cogitationibus meis liberam evagationem & excurſum permiſi? an oculos inter orandum continui? an verba præcipiti linguâ deproperavi? an voces faſtidioſè & frigidè pronunciavi? an ſub precibus in ſomnum declinavi? an inſtar ſomniantis, ſine ſenſu & affectu, ore ſolo, quod cor neſciret, demurmuravi? Crede mihi, delicata res eſt, ſerium ac plenum formidinis negotium, cum Deo colloqui. Si uſpiam in ullâ re, hîc certè attentione opus vigilantiſſimâ: *Deus non irridetur.* Ita longa ſatis & intricata eſt quæſtio, QVOMODO ORASTI? Ubi jam ceteri errores per diem & lapſus? Ego quidem exiſtimo, noxas quo-

Conſcientia reticere non novit.

C

D

1. Reg. c. 12. verſ. 7.

Hieron. 43. in Matth.

Ad Gal. c. 6. verſ. 7.

xas quotidianas pleraſque omnes hoc breviſſimo indiculo contineri. En illum:

Qualis { In precibus, & re divinâ / In occupationibus / In verbis & ſermone / In mensâ } fuiſti?

An nihil hodie temporis perdidiſti?

An nulli detraxiſti, neminem offendiſti?

An nunquam iratus, nunquam impatiens extitiſti?

An omnes malas, acerbas, impuras cogitationes repulſiſti?

An quod heri ſtatueras tibi faciendum, aut cavendum, feciſti hodie, aut caviſti?

Si quæ graviora ſunt rixarum, perjuriorum, furtorum, ebrietatis, libidinis & luxuriæ peccata, in memoriam facilè revocabit conſcientia; modò illa loqui permittatur, non diſſimulabit has animi labes; producet in medium hæc monſtra, ut plectantur. Conſcientia, fideliſſimus eſt antigrapheus noſter, à Deo aſſignatus, qui, quotieſcunque poſtulatur, rerum à nobis geſtarum commentarium producit. Ita pars tertia examinis veſpertini hoc præcipit: EXPENDE QVID PECCARIS.

§. IV.

4. Peccatorum veniam precare.

PRiorem illam ordine naturæ ſequitur hæc quarta pars: PECCATORVM VENIAM PRECARE. Formulæ, quibus & anteacta deprecemur, & futura conſtituamus, hæ ſunt:

O inexhauſta Miſericordia, ignoſce mihi quidquid hodie peccavi contra te. Ego omnes offenſas hujus diei, & totius vitæ meæ, in abyſſum miſericordiæ tuæ depono: & per mortem Filii tui te precor, ô Deus, dimitte mihi quidquid unquam in te peccavi.

Emendationis conſilium & conatus ſic reſtaurandus:

O Æterna Sapientia, Chriſte Ieſu, firmiſſimè propono, non peccare ampliùs.

Quarta ergo hujus examinis pars eſt, ſupplicium promeritum ab ſe deprecari. *Pœnitentiam itaque age ab hac nequitiâ tuâ, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Ah, quoties toti dies nobis effluunt, quibus nec ſemel quidem recordamur Dei! æquiſſimum prorſus ut vel ſerò tandem, ſub finem diei, cum dolore & gemitu vagabunda mens redeat ad Deum. Moyſes Deo familiariſſimus, promittens: *Cúmque quæſieris*, inquit, *ibi Dominum Deum tuum, invenies eum; ſi tamen toto corde quæſieris eum, & totâ tribulatione animæ tuæ.* Quæri vult offenſus Deus, vult & inveniri, ſed ab iis qui quantâ poſſunt induſtriâ quærunt: invenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris eum, & totâ tribulatione animæ tuæ. Non ignorarunt hoc puræ conſcientiæ amatores. Quantis enim lacrymis ſanctiſſimi homines deflerunt nævos non grandes, crimina non ſumma, verbulum imprudentius, molliorem offenſam, riſum leviorem, copioſiorem cœnulam, aſpectum incautiorem, negotium ſolutius curatum, temporis exigui diſpendium, cogitationem tardiùs expugnatam, ſanctioris operis licet non imperati neglectum, aliáque ejuſcemodi piacula minora. Hinc ille manum, hinc linguam, iſte oculum pœnis mulctat graviſſimis poſt errorem non magnum. Evagrius ſacerdos, ob neſcio quod detractionis verbum ſemel prolatum, dies quadraginta, perdius & pernox ſub dio perduravit. Euſebius monachus ob oculos in agricolarum opus evagatos licentiùs, & hos & omne corpus ſeveriſſimis legibus caſtigavit. Moyſes abbas reſponſum duriuſculum horribili luit ſupplicio. Maurilius Epiſcopus, quod pueri mortem ſacro fonte non prævenisſet, ſeipſum ſede ſuâ emovit, & peregrinationis pauperrimæ damnavit. Maria Ogniacenſis, in commemorandis veſperi actionibus ſuis, ſi vel minimas noxas deprehendiſſet, acerrimo dolore in eas vindicavit. Timeri vult Deus, etiam ab amiciſſimis. Proclamat David: *Timete Dominum omnes Sancti ejus.* Injuriæ Deo illatæ, etiam minimæ, dolore non perfunctorio expiandæ ſunt; ex imo pectore traharur gemitus, quo peccatum abolere cupimus. Placari ſe ſinit Deus, ſed *totâ tribulatione animæ.* Regii vatis monitum eſt: *Et in cubilibus veſtris compungemini.* Niſi dolor de diurnis lapſibus conceptus pungat animum atque fodiat, vanus eſt, & obtuſus ſine mucrone gladius, non penetrat ſaxeam mentis duritiem. Tale ſequetur GRAS alterum, quale præceſſit HODIE. Sic multa agendo nihil proficimus, *ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis pervenientes.* Dolor de offenſo Deo ſincerus & pungens, non ſolùm noxas præteritas delet, ſed & cavet futuras: Satis eſt, ait, lapſum eſſe, tu jam provide, ne lapſu repetito gemines malum; attende tibi ne poſthac tanti emas pœnitere. Nota vox Caligulæ, cùm occidendum juberet lentiùs torqueri: *Sic fari, ut mori ſe ſentiat.* Idem & huic dolori eſſet imperandum: *Sic punge, ut ſentiat ſe peccaſſe.* Idcirco non ſemper ſatis erit dolere, niſi & ſentias unde plus doleas. Adjungendus erit quandoque comes dolori, afflictatio voluntaria. Fecerunt id integerrimæ vitæ homines. Fuit, qui ubi deprehendiſſet veſperi crebriùs ſe verbo lapſum, dentibus linguam acriùs commordendam objiceret. Germanis verbum vetus eſt: Suaviùs digitum admordeas, quàm hæc talia linguâ effutias. Fuit, qui errores ſuos, quos noctu obſervaſſet, flagris expiaret, & pœnam hanc ad delicti modum attemperaret. S. Agathon ut ſilere diſceret, ipſo triennio lapillum ore verſavit. Sanctus Ignatius Loyola circa initia ſanctioris vitæ, contra riſum ſic dimicavit, ut quoties per diem ſe riſiſſe numeraret, tot ſibi plagas ante ſomnum infligeret.

Non ſatis eſt, mi homo, ut tuus ipſe ſis accuſator, & teſtis, & judex, niſi ſis ipſe tuus carniſex. Multi ſunt errores, quos etſi defleas, eoſdem tamen facillimè repetes, niſi & punias. Ejus genii eſt Caro, ut ubi aliquid furtivi mellis guſtarit, ad furtum identidem redeat, niſi flagellata diſcat deinceps nolle furari. Mos erat priſcis monachis, ſi quis ſilentii leges violaſſet, triduo ſine mensâ ſimul ei prandium & cœnam (ſed poſt quam non ſunt lavandæ manus) hoc eſt, panem cum frigidâ apponere. Nimirum tacere citiùs non diſcit incontinens lingua quàm ab hoc pharmaco.

His inſuper afflictationibus voluntariis, offenſo Deo facilè ſatisfacimus, & favorem illius ad ampliora emeremur. *Parum habet obſequii & meriti, quod ab invito, quod Senec. de ira coacto fit. Honeſtum voluntarium eſt: admiſce illi pigritiam, querellam, tergiverſationem, metum; quod habet in ſe optimum, perdidit. Voluntarie ſacrificabo tibi.* Hoc nomine Daniel vates ſe ſuáſque preces mirè Deo commendavit. Nam & Angelus recreando illi ſubmiſſus: *Noli*, inquit, *metuere Daniel: quia ex die primo, quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt verba tua*: impetraſti quod rogabas, quia precibus rogaſti armatis. Suaviſſimus Deus facillimè ſe ſinit expugnari, ſi preces armentur jejuniis, aliiſque corporis caſtigationibus. Infantulus, ſi lacteum fontem à matris ubere, ſigno ſolùm aut plaudentibus manibus poſcat, ſæpe fert repulſam; nam ſubinde aut negat mater, aut differt: at ſi ploratu & contentioſis lacrymis agat, ac ſeipſum affligat flendo, non continent ſe diutiùs materna viſcera, jubent dari quod ſic flagitat. Ita ferè nobiſcum bonus Deus ſolet agere. Optimæ ſunt preces illæ: *Domine, da mihi conſtantem patientiam. Mi Domine, largire donum caſtitatis. Da, ô Deus, victoriam in hoc prælio. Amem te, mi bone* JESV. *O Chriſte, fac me mitem & humilem.* Optimi deſiderii ſunt hæ petitiones, ſed ſi ſolis conſtent verbis, interdum repulſam, frequenter dilationem patientur. Suos Deus impenſiſſimè amat, tunc autem maximè, cùm cernit eos ſponte afflictos. Hinc illa tam crebrò impetrata: *Affligetis animas veſtras. Omnis anima quæ afflicta non fuerit*

Deut. cap. 4. vers. 29.

Quantâ poſſumus induſtriâ Deus quærendus.

Act. cap. 8. vers. 22.

Theod. in Hiſt. SS. PP. ſect. 4. Caſſ. lib. 7. coll. cap. 27.

Iac. de Vitr. lib. 1. vitæ illius cap. 6.

Pſal. 33. vers. 10.

Pſal. 4. 5.

2. Tim. 1. vers. 7.

Dolor de offenſo Deo ſinus non præterita delet, & caret futuras.

Errores punicati ſunt.

Dan. c. 10. vers. 12.

Pſal. 55. 24.

Leu. cap. 23. vers. 27.

Num. c. 29. vers. 7. & cap. 30. vers. 14. *fuerit die hac, peribit de populis ſuis. Si voverit & juramento ſe conſtrinxerit, ut per jejunium vel ceterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam &c.* In quæ verba Origenes: *O mira,* inquit, *feſtivitas! dies feſtus vocatur, animæ afflictio.* Vide ergo ſi vis diem feſtum agere, ſi vis ut lætetur Deus ſuper te, afflige animam tuam, & humilia eam: non ei permittas explere deſideria ſua, nec concedas ei laſciviis evagari: cùm enim afflicta fuerit anima & humiliata in conſpectu Domini, tunc repropitiatur ei Deus. Ita omnino ſolet optimus Deus, ſibi chariſſimos in deliciis non nutrir, ſed aſſiduè mergit dolorum & amaritudinum mari. Ergo, cui animus eſt dolore peccata expungere, ſeriò doleat, & ut ſentiat ſe dolere, ultro ſubinde addat, quod fodicet refractariam carnem. Videat reus ad hoc tribunal conſiſtens, ut gemitibus, ſuſpiriis, lacrymis, quandoque & flagellis, aut aliis ad inſtitutum aptis ſuppliciis, quibus hîc decernendis propriùs locus eſt, labes animi expientur: hoc agat unicè ut cum Deo ſuo in gratiam redeat, & offenſum placet, quacunque de ſeipſo ſumptâ vindictâ: non expectet ultorem Deum, ſed voluntariis pœnis ſæviora ſupplicia deprecetur. Nec priùs in dulcem declinet lumina ſomnum, quàm Deum & Cælites ex offenſis propitiatos ſibi habeat atque reconciliatos. Et hæc quarta pars hujus examinis: PECCATORVM VENIAM PRECARE.

§. V.

5. Emendationem quam maximè ſeriam propone.

SEquitur ultima: EMENDATIONEM QVAM MAXIME SERIAM PROPONE. Vis omnis & efficacitas nocturni hujus judicii, non in audiendis teſtibus ſita eſt, ſed in ſanctâ erubeſcentiâ, in dolore legitimo, in ſeverâ ſui ipſius vindictâ, in ſolerti culparum caſtigatione, in generoſo animi propoſito, non deflectendi ampliùs à vero rectóque tramite virtutis. Hîc quiſque cor ſuum dirigat in viam rectam: ſtatuat apud ſeſe, alius eſſe aliis atque aliis diebus, & in eam rem, pœnam ſibi ſanciat, ſi, quæ rectè propoſuit, tardiùs aut nunquam exequatur. Deprehendit quis forſan hodie minùs pudicum oculum, magis effrenem linguam; illi pudicitiam, huic ſilentium imperet, in utroque membro nimiam libertatem caſtiget. Fuit fortaſſe alius quis in precibus ſomniculoſus aut vagus, ad fabulas attentus & vigil: ſomni & cibi plus æquo liberalior, ſtipis erogandæ parcior: forſan obedire juſſus non paruit, ſilere monitus non tacuit, ad meliora inſtructus non audivit, ad divina cogitanda incitatus, faſtidivit: jam ergo apud animum ſuum decernat, in precibus vigilare; aure ſurdâ fabulas & quidquid eſt obſcœni colloquii tranſire; ſomnum & cibum ad dimenſum ſibi dare; ſtipem liberaliùs erogare; negotium ſalutis contentiùs curare, æterna præ his fluxis avidiùs aſpirare. Quod ſi Athenienſem ſe eſſe obſervet, qui ſemper decernat, nunquam faciat quod decrevit, mulctam etiam addat, & à ſeipſo pœnas exigat. Ita duo juvenes illi Beatiſſimæ Virginis matris Sodales fecêre, qui ante quindecim annos litteris atque virtuti navantes, examen conſcientiæ hunc in modum inſtituerunt. Ille quidem prior in minimas etiam labeculas ſeverè vindicavit, nec ſibimet ignovit, nec timidam cenſuram exercuit, rigidus in ſe teſtis, & accuſator, & vindex. Quotquot enim noxas in pugillares ſuos referebat, tot ſibi reo colaphos infringebat generoſâ manu. O dextram heroicam, & præ ambuſtâ illâ Scævolæ robuſtam! Nam niſi Mutius ſpectatores habuiſſet, ad ardentem foculum dextram non rapuiſſet: juvenis ille quia ſolus & ſine teſte, ſuam in ſe manum armavit, ſpectatores habere meruit & laudatores ſuperos. Divóſque omnes. Idcirco poëta, ſuum illud de hoc veriſſimè pronuntiavit:

Martial. l. 1. epig. 34.

Ille dolet verè, qui ſine teſte dolet.

Alter, huic non multùm impar, quotquot vana ſeu otioſa verba per diem proximum excidiſſe ſibi annotaſſet, A tot terræ ſixit oſcula, ſimul & minatus ſibi ſuæque dicacitati Virgilianum illud:

Poſt mihi non ſimili pœnâ commiſſa luetis.

Et, redeas modò, ajebat ipſe ſecum, cum tot linguæ delictis, non ea os tantùm, ſed & tergum ſentiet. Hoc eſt ſeipſum gloriosè in triumphum ducere pompâ non magnâ. Addo & tertium, ſi libet audire. GER. Totus jam auris ſum. POL. Miles fuit, qui in peſſimam jurandi, & quod huic vicinum, pejerandi conſuetudinem deflexit: tandem adducto in conſilium animo, ſic ipſe ſecum loquebatur: Vide, animum venalem circumfers, & mors tibi in oculis ſemper eſt; quocunque ſtes loco, ſepulchrum tuum calcas: vel unius tantùm glandulæ ſibilus te tangat, & totum hoc egiſti, MORI. At quò ires ſi ſic obires in tantâ vivendi, jurandi præſertim & pejerandi licentiâ, (ô bonam conſcientiæ propriæ accuſationem!) quid anima tua fieret? Agedum, legem tibi figo, quam aut violes nunquam, aut illicò violatæ des B pœnam. Lex hæc erit: Nunquam in poſterum jurare, aut terram toties oſculo ſalutare, quoties jurare contigerit. Et hanc ego legem, ſi vir, ſi miles ſum, ſanctiſſimè ſervabo, ita me Deus amet, & hoc meum decretum fortunet ac firmet. Sed audi obſecro rei eventum admirabilem. Conflictus inſtabat cruentus & atrox, nec niſi multorum ſanguine finiendus. Concurrunt tandem acies geminæ, & ſuas quiſque vires in altero experitur: illi cominus acriter inſtare, iſti haud timidi reſiſtere, inter quos noſter hic miles fuit. Volant utrinque glandes ferreæ, incerti ictus, vulnera improviſa, utrinque cædes & funera plurima. Inter hæc miles ille, quem dixi, legis ſuæ immemor, devotiones peſſimas deprecari, diris hoſtem omnibus execrari, omnia demum alia contra animi ſui propoſitum & dicere & agere. At en, in ipſo prælii ardore, legis à ſe latæ recordatur, nec differt aut deliberat, ſed mox pronus ruit in terram toto corpore, & matrem ſuam oſculatur. Dum hoc facit, glans ignita C ferrea ſupra tergum jacentis volat, ictu certiſſimo trajectura ſtantem, quem jacentem impunè tranſiit, & ſine omni noxâ. Non multò pòſt prælium inde diremptum, ille ſalvus è cruento campo digreſſus, & narravit ipſe, & ab aliis narrari audiit quod in ſe obſervaſſent: Deum etiam miraculi providentiſſimum auctorem veneratus eſt, háncque ſibi legem æternam eſſe voluit, ut toties pronus in terram rueret, eámque linguâ lamberet, quoties linguâ peccaſſet. Factum egregium, & conſcientiæ probum examen. Imitari poſſumus, imò debemus, aut cælum fugimus. Nam Paulinum illud æternum & in- 1. Cor. c. 11. concuſſum manet: *Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus, non* vers. 31. *utique judicaremur.* Judicis autem eſt, non tantùm abſolvere, ſed & damnare, & mulctam dicere. Accuſatores & teſtes ridiculi ſumus, niſi ſimus & judices in noſmetipſos, & plectamus quidquid malè deliravimus. Utique utiliſſimum eſt, & emendationis ſeriæ principium, pro noxarum modo & numero, etiam pœnam injungere. D Exemplum nobis poſitum ſit hujuſmodi, mulctam ſibimet irrogantis:

1. Orationem Dominicam & Angeli ſalutationem jam quinquies recita.
2. Pſalmum quinquageſimum (Miſerere &c.) paſſis brachiis, & lentè, mox pronuncia.
3. Precum hodie ſegniter omiſſarum neglectum, nunc compenſa.
4. Ob talè delictum jam toties repetitum, cœnâ ſemel abſtine.
5. Carnis petulantiam, aut nunc flagro, aut cras mitiga cilicio.
6. Graviora meritus, terram novies oſculare, & ſepulchrum cogita.
7. Quia famæ aliorum detraxiſti, nunc tuæ detrahe pecuniæ, & tot ſeſtertios cras in ſtipem expende.

8. Pro

8. Pro iis quos offendisti hodie, craſtinâ tot preces persolve.
9. Inter tot oculorum, linguæ, aurium, cordis & operis noxas, Confessionis & Eucharistiæ Sacramenta, ad illum aut illum diem repete.

Hæc verò in specimen dumtaxat proposui monstrandæ rationi, quâ quis seipsum, ut reum suo bono puniat, si quidem proficere cupiat ad virtutem. Alia atque alia pro gravitate aut numero culparum, aliis atque aliis diebus sibi quisque imperet. Ita quinque sunt partes, ut jam demonstratum est, vespertini hujus judicii:

1. Age Deo gratias.
2. Pete lumen à Deo.
3. EXPENDE QVID PECCARIS.
4. Peccatorum veniam precare.
5. Emendationem quàm maximè seriam propone.

Sed quæso te, Gerarde, dic etiam tu aliquid, ut duo simus: nolo mihi tradas omnes loquendi vices. GER. Sita vis, Polychroni, loquar equidem, sed contrate: multa hîc habeo obducere. Examen conscientiæ multa sunt quæ suadeant, neque id nego, sed æquè multa sunt quæ impediant. Sit hoc genus sacri studii utilissimum, sit omnino necessarium, quàm id autem multis sit factu difficile, facilis conjectura est. POL. Age, Gerarde, adversare quantum placet; oppositionum plaustro non terrebis.

CAPVT VII.

Examini conscientiæ objici solita diluuntur.

GERARDVS.

OPtimè te dixisse affirmarem, si ad Examen conscientiæ instituendum, tantum mihi semper otii esset, quantum animi. POL. Itáne verò, Gerarde, tam occupati sumus? tam non vacat, parare se cælo? Et quis nostrûm æquè multis districtus est, atque fuerat rex David? & tamen mediâ nocte surgebat, singulis noctibus conscientiam excutiebat, septies de die preces fundebat. Sunt hodiéque optimates, principes, reges, qui quotidie vesperi multum temporis huic curæ impendunt. Illis hoc tempus supereſt, & nobis desit? præ illis nos in otio sumus, & vacamus? Et quod illud negotiorum aut occupationum genus tam varium ac multiplex, ut ante salutem animi curandum sit? Et quamvis tempus deforet ad petendum cordis sui secretum vesperi, pars tamen studiis potiùs aliisve negotiis detrahenda esset, quàm omittendum illud. Adeo vilis est nobis animi salus? ecquid ei minus demus? pretiosissima gemma est Fama bona, at si hanc retinere non possim nisi velim perdere conscientiam, dico liberè; abi Fama, abi, abi: mea mihi carior est conscientia. Et hîc illud Annæi libenter exaudio: *Nemo*, inquit, *mihi videtur pluris æstimare virtutem, nemo illi magis esse devotus, quàm qui boni viri famam perdidit, ne conscientiam perderet.* Verè magnum & majus bonis omnibus est TRANQVILLITAS ANIMI. *Tranquilla conscientia est*, inquit Bernardus, *quæ omnibus dulcis est, & nulli gravis, utens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad benevolentiam, & quibus potest ad beneficentiam.* Huic comparandæ, non ego partem horulæ libens quotidie impendam? Abite litteræ, si non possim esse doctus, nisi simul sim impius, Abite. Quid mihi cum Grammaticorum libris, quando meæ conscientiæ librum inspicere oportet? illi de litteris, accentibus, syllabis, dispunctionibus altercantur, iste me vitiis docet obsistere. Quid mihi syllabarum enarratio, verborum diligentia, fabularum memoria, quid versuum lex ac modificatio; si meipsum ignorem? Quid mihi cum historicorum, poëtarum, philosophorum libris, qui non rarò vana, ridicula, spinosa, incerta, falsa, obscœna pro-

Omnia prætermittenda ut examini cõscientiæ incumbamus.

Senec. ep. 81. circa med.

Bern. c. 21. de int. dom.

pinant. Procul ô Procul omnes hos codices, si propter illos conscientiæ meæ liber sit negligendus. Quid mihi Medicorum, quid Jurisconsultorum aut Theologorum volumina, si nequeam conscientiæ meæ inextricabile volumen quotidie inspicere: illa alia febrim pellere, aut litem componere, aut religionem propagare me docent, at verò hic conscientiæ codex docet me quî meipsum nosse possim, & melior fieri. Clarissimè de hoc Bernardus: *Unicuique*, ait, *liber est sua conscientia, & ad hunc librum discutiendum & emendandum omnes alii libri inventi sunt. Anima verò cùm de corpore egreditur, nullum alium librum præter librum conscientiæ secum poterit portare, atque in illo cognoscet quò debeat ire, vel quid debeat recipere.* Ex his quæ scripta erunt in libris nostris, judicabimur. Illos ergo aliorum scriptorum libros rejicere non debeo, sed hunc quem Deus scripsit in corde meo præferre. Ergo cedant alii, cùm iste mihi legendus & corrigendus est.

Liber conscientiæ unicuique sua conscientia liber est.

§. I.

GER. Legendum hunc librum non nego, sed legendum in quiete, procul turbis & strepitu. At impediri multos & turbari sæpius, facilè crediderim, & ego id domi meæ satis experior. POL. Quæ demùm hæc impedimenta, quæ turbæ? Si conscientiæ sit locus, ut plurimum aut fabulæ nos impediunt, aut somnus: nam ita quidam cœnare solent, ut mensam inter fabulas claudant, ubi fabularum satis est, jámque somnus invitat, & ocelli nictant ac clauduntur, tum verò rectissimâ viâ itur ad lectum. Hîc raptim unóque tractu diffibulatur thorax, volat collâre, excutiuntur pedibus soleæ, fluunt reliquæ vestes omnes, ita denique excussis abjectisque laciniis, uno saltu lectus insilitur, operitque suum Curtium mollis hic & plumeus hiatus. O festinationem alibi malam, hîc pessimam! quis ita ad scholam uti ad mensam, ad templum uti ad lectum, ad laborem uti ad soporem properat? an non priùs figendi humi poplites, cælo manus extendendæ, preces ad Deum fundendæ, elapsæ diei acta omnia repetenda sunt? ita bestiæ somnum ineunt, ut ubi notum cubile obtinent, primo ingressu terræ affundantur, membrisque projectis corpore toto somnum admittant. Vincere has debet, qui homo esse vult, ne dicam Christianus, Catholicus, Religiosus. Somnus licet urgeat ac inviter blandissimè, moram tamen is ferre & pati imperium potest; diurna licet fatigatio lectum monstret, & quietem anhelet, illa tamen ad horulæ partem dilata non succumbet.

Fabulæ & somnus impediunt cõscientiæ examen.

§. II.

GERAR. At difficilis est lucta contra blandientem somnum; fatigato protracta quies, crux est maxima. POL. Sed obsecro cogitemus, mi Gerarde, quotiescunque serus nobis obtingit vesper, adstare tutelarem Angelum, adesse cæli Reginam, Christum ipsum in aurem dicere illud: *Non potuisti unâ horâ vigilare mecum?* Túne has voces audies, & in lectum ac somnum corrues? Angelum custodem contemnes, Domini matrem repelles, Christum monentem negliges? Itáne non possis vigilare, non dicam horâ unâ, sed parte horulæ vel unicâ, cum tuo & in gratiam tui Angeli, tuæ Dominæ, tui Principis, imò in gratiam tuam, tuique animi? Quin ergo in teipsum excandescens, his temet ipse verbis alloqueris? Excute noctem dormitator; causſa tibi dicenda est; adesdum, judici te siste; præteritæ lucis facta, dicta, cogitata tecum expende: differ paullisper somnum: libellos profanos remove: fabellas inutiles abrumpe: cum Deo colloquere, divina beneficia recole, noxas tuas inspice, & ingemisce, emendationem promitte. Nisi tecum ipse sic egeris, verè dicere poteris cum Tito, imò verius quàm Titus: AMICI DIEM HVNC PERDIDI. Multum enim perdit, imò perdit omnia, qui nunquam ad calculos sedet, cui ratio expensi & accepti non constat:

Matt. 26. conf. 40.

stat: multum perdit, qui quod lucrari potest, negligit; multum perdit, qui debita cùm potest, non dissolvit. Talis omnino is est qui dies, & menses, & annos ita traducit, ut ephemeridas & diaria sua rarò, & non nisi hallucinante & connivente oculo inspiciat; qui quotidie plurimum delinquit, nihil dolet de delictis; beneficia plurima accipit, nec gratias agit pro acceptis; plurimam ad exercendas virtutes occasionem habet, nec hanc arripit, nec illas acquirit, stertit ad commoda sua, in perniciem suam vigilat. Tale quid omnino examen conscientiæ est; ephemeris est & diarium vitæ, in quod redigenda sunt omnia quæ facimus, loquimur, cogitamus: codicillus est tam peccatorum quæ ipsi committimus, quàm beneficiorum quæ à Deo accipimus: stimulus & instrumentum est ad omnem virtutem aptissimum. Is verò nusquam est, qui rarò domi suæ est; facultates perdit, conficiendas rationes negligit.

Examen conscientiæ est diarium vitæ, & codicillus tã peccatorũ nostrorum quàm beneficiorum Dei.

§. III.

GERAR. Hominis conscientiam suam fugientis & somniculosi personam cœpi agere, hanc sustinebo, dum missionem dederis, Polychroni, ex hoc theatro. Vis ut ignavorum pulcherrima dicta congeram? tuum erit ea dissolvere. POLYC. Placet; audiamus. Sed verbis Gerarde, vapulabis, prædico. GERAR. Non recuso. Vapulem ego, modò alii sentiant. POLYC. Ergo, hoc dico: Vesperi domi tuæ sis, in teipsum descende, inquire in teipsum, rationes colligе & dispunge. GERAR. Vellem, modò possem. POLYC. Pigrorum hic clypeus est. Sed tuas tibi voces reddo: posses, modò velles. *Nolle* in causa est: *non posse* prætenditur. Quid enim? occupationes impediunt? at hæ differri possunt. Negotia remorantur? vix hæc tanta erunt, ut horæ partem tibi non relinquant. GERAR. At tot preces nimium sibi temporis petunt. POLYC. Si somno, si desidiæ, si sphæristeriis, si confabulationibus, si discursationibus, si jocis, lusibus, symposiis temporis partem subtraheremus, esset quod animo, quod huic examini, quod Deo daremus. GER. At quandoque imperium heri aut jussa patrisfamilias obsistunt. POLYC. Fac quod juberis, sed hoc non omitte: Dei jussa potiora sunt quàm hominum. GERAR. Domesticis parendum est. POLYC. Pare illis, magis tamen, & ante omnia Deo. GERAR. At socii quietem obturbant. POLYC. Tu tibi pessimus es socius. Quòd si socius hic velit esse frugi, nemo intercedet. Hîc ego pæne idem insusurrem tibi, quod olim Diogenes juveni se secum loqui affirmanti, tacitè ingesserat: Vide ne cum malo homine loquaris. GERAR. At turbæ domesticæ mea me agere non sinunt. POLYC. Inter ipsas turbas, in medio urbium fremitu brevis tibi solitudo quærenda est: animus sibi sit intentus, & nulla vox te tibi excutiet; omnia licet foris resonent, dum intus nihil tumultus sit, dum inter se vagæ cogitationes non rixentur. Nam quid prodest totius regionis silentium, si affectus fremunt? GERAR. Commodus locus deest. POLYC. Non multum ad hoc locus confert, nisi se sibi præstet animus, qui secretum, & in occupationibus mediis, si volet, habebit. GERAR. At unde mihi cera vel sevum? candelæ desunt. POLYC. Huccine rerum devenimus, ut etiam noctem accusemus? in tenebris teipsum meliùs reperies, & sinceriùs judicabis, uti olim Areopagitæ. GERAR. At tempus est eundi cubitum, & lectus jam vocat. POLYC. Responde tu, post horæ partem te venturum, modò tibi esse quod cum Deo transigas. GERAR. At somnus invitat. POLYC. Excute somnum, & cave venientem annuentibus oculis excipias. GERAR. Obrepit incauto. POLYC. Rectè dicis incauto: cavere hunc posses & vincere, si velles. GERAR. At oculos ex insidiis invadit, & reluctantes claudit. POLYC. Parva hîc lucta est, ubi hostis ceremoniis tam blandis recipitur. GERAR. At opprimit me & terræ affundit. POLYC. Nimirum cedentem ipsi & volentem vinci. Si vir sis, surges, stabis, in genua procumbes, ambulabis, pectus tundes, suspiria duces, de debitis solvendis, de noxis eluendis cogitabis, non de somno, non de lecto, nisi de eo qui apud inferos damnatis sternitur è flammæ purpurâ.

Sonec. ep. 54.

Solitudo in medio urbis quærenda.

Matt. 6. vers. 6.

§. IV.

ET quæso quæ illa temeraria securitas, & exitiabilis socordia est, cubitum facessere & somnum capere cum lethali peccato? Sarius esset noctem illam insomnem ducere, aut virulentissimam viperam ad dormitori latus applicare, quàm ita in stratum se abjicere; ut si somni soror mors lectum invadat, à somno transeundum sit ad vigilias, sed ærumnosas, sed tartareas, sed æternas. Ah! audax & temerarium hominum genus!

Exitialis socordia est cubitũ facessere cum lethali peccato.

Mirabatur Augustus Imp. olim, equitem Romanum ducenties HS. hoc est, quingenta millia philippicorum debuisse, & dormire potuisse: adeò illi creditorum voces somnum non rumpebant. Quare, ubi supellex mortui, voci præconis & hastæ subjecta est, ex omni eâ Imperator solum sibi emi voluit cervical, cui consuesset indormire tantus debitor. Et quæso quodnam cervical, quinam pulvilli sunt isti, quænam hæ culcitræ, quæ hominem post contractam, nec priùs deletam lethalem noxam, securum jubeant somnum ducere, nisi extrema salutis incuria, cæli oblivio, inferorum irrisio, mortis incogitantia, impia denique vitæ securitas, & Numinis contemptus? Hæ sunt illæ culcitræ, hi pulvilli, quibus indormiunt, qui conscientiâ per diem læsâ, nec per nocturnam pœnitentiam sanatâ, plumis sese immersos sepeliunt, & soporem in altissimam lucem deducunt. At hoc cum Deo ludere est, & cælo per jocum valedicere. Neque tamen interea talis à conscientiæ stimulis & vulture cor fodicante penitus liber ager; recurrabunt subinde domestici testes, & à suis conscientia furiis infestabitur, quibus quidem subinde se subducere, eas tamen nunquam poterit omnino effugere, nisi per unicum & summè necessarium hoc amuletum, vespertinam conscientiæ censuram. Pulchrè & verè Minucius Felix contra idololatras disserens: *Apud nos*, inquit, *& cogitare peccare est: Vos, conscios timetis, nos etiam conscientiam solam, sine quâ esse non possumus; neque enim conscientiam suam decipit, qui fallit alienam.* Et ô felicem illum qui eam sic tractat quotidie, ut nec aliorum elogia desideret, nec monitis egeat aut reprehensionibus, dum eam factis mereri laudem conatur, quam etsi ab aliis non impetret, à conscientiâ tamen nunquam non obtineat, dumque iis seipsum objurgationibus urget, quas etsi ab aliis non audiat, hæ tamen occultæ ad emendationem sufficiant. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* 2. *Cor. c. 1. vers. 12.*

Exitialis socordia est cubitũ facessere cum lethali peccato.

Quæ culcitræ honoxam, securum jubeant somnum ducere, nisi extrema salutis incuria, cæli oblivio, inferorum irrisio, mortis incogitantia, impia denique vitæ securitas, & Numinis contemptus?

Minucius Octav. propiùs fin.

§. V.

GERAR. At si quis diem optimè expenderit, & nihil nævorum reperiat? POL. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas non est in nobis.* Nemo nostrûm non peccat, *neque enim est homo qui non peccet*, homines sumus. *Septies in die cadit justus, & resurget.* Verùm sit ita, nullos die aliquo nævos tibi videris contraxisse, non tamen ideo superfluus hic labor, qui eò suscipitur, non ut semper reperias culpanda, sed ne reperias. GERAR. Sed si aut stultitia est, venatum ducere invitos canes, aut invitos boves plaustra inducere, quemadmodum nauseanti stomacho cibum obtrudere non expedit, ita hîc prorsus putem minimè succedere quod à nolentibus extorquetur. Quid in nausea & fastidio vexanda conscientia? POL. Etiam ii qui mari se credunt, nauseant & eversi stomachi tributum fideliter mari pendunt, neque tamen cœptam viam desinunt; progrediuntur, & spe contingendi portûs solantur stomachum, contemnunt nauseam. *Virtutis est vicio fastidis incboatum opus pertexere. Triumphat diabolus si eam inducat nauseam,*

1. Ioan. c. 1. vers. 8.

2. Par. c. 6. vers. 36.

Prov. c. 24. vers 16.

Bern. c. 29. de int. dom.

nauseam, ut à precibus abducat. Nondum precari didicit, qui tædio cedat. Quod resistentem fatigat, vincentem coronat. GERAR. At subinde ingens & monitorum impatiens obrepit tædium. POL. Vincendum est, & illud priùs excutiendum quàm conscientia. Si precari nolis, nisi voluptatem inde trahas, & velut mel lingas, multi quandoque dies sine precibus abibunt. Si vesperi plura non possis, dic eo die, & ex animo: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Aut, *Miserere mei Deus: secundum magnam misericordiam tuam;* deinceps ero alius, ô mî Deus. GERAR. Sed quid opus præterita in mentem revocare? *Quæ quidem retro sunt obliviscens,* inquit Paulus, *ad ea verò quæ sunt priora, extendo meipsum.* POL. Quàm hoc argutè! vana est, fateor, præteritorum memoria, si nulla eis, aut ex eis fieri possit medicina. Hîc verò errorum cum dolore meminisse, est errores tollere. An non sapientissimè Seneca, de quo jam suprà: *Hoc nos,* inquit, *pessimos facit quod nemo vitam suam respicit.* Quid facturi simus, cogitamus, & id rarò: quid fecerimus non cogitamus. Atqui consilium futuri ex præterito venit. GERAR. At pauci sunt, puto, qui quotidianâ hac censurâ se notent, & peractum diem ad calculos revocent. POL. Voxista, PAUCI, tantum abest ut hîc terreat, ut etiam animet. Quoties proclamat Christus: *Arcta est via ad vitam,* & PAUCI *inveniunt eam.* Præstat cum paucis cælo recipi, quàm cum plurimis perire. GERAR. At durum est, seipsum reprehendere, & reprehensum insuper pœnis coërcere. POL. Durum sit, at pulchrum est & utile, & via recta ad vitæ sanctimoniam. Vis esse sanctus? Circa tuam vitam esto austerus, circa alienam autem benignus & mitis: Ignosce aliis plurima, tibi nihil. Sed discussæ videntur pigrorum voces & querelæ. Ignavorum personam, Gerarde, insigniter egisti, dignus qui lucar persolvam. Superest videre, quo fine conscientia sic urgenda, aut quo potissimùm in examine conscientiæ animus attendendus.

Phil. cap. 3. vers. 13.

In cõscientiæ examine errorũ cùm dolore meminisse est errores tollere.

Matth. c. 7. vers. 14.

Seipsum reprehendere est via recta ad vitæ sanctimoniam.

CAPVT VIII.

In examine conscientiæ quò potissimum collineandum, & quanta humanæ voluntatis sit inconstantia.

LAmiis ajunt exemptiles esse oculos, quos tunc primùm fronti inserant, cùm foras prodeundum est. Lamias, Gerarde, sæpe imitamur, & domi nostræ ad nostra vitia malumus carere oculis, quàm ea cernere, & dolere: at verò cùm ædes alienæ sunt penetrandæ, cùm vitia non nostra sese offerunt, tunc tales fronti oculos imponimus, ut suos videri possit mutuos dedisse serpens Epidaurius. Hinc tam promptè vitiositatem alienam damnamus, quàm callidè excusamus nostram. Vitia nostra quia amamus, defendimus, & malumus excusare illa quàm excutere. Quid culpis vana nomina præteximus, miseri, & deformitatem nostram augemus, elegantiam affectando inconstantissimam? Homines sumus, miseriis, defectibus, vitiis ditissimi, & hoc uno nomine verè miserabiles, quia non tantùm vitiosi, sed & in vitiis cernendis cæci sumus, plurimáque lippis oculis transimus quæ stirpitus sunt evellenda. Oculatam hanc cæcitatem emendat EXAMEN CONSCIENTIÆ, si eo quo debet instituatur fine, qui ferè triplex. Primus, ut culparum numerus decrescat, fiántque ex multis defectibus pauciores, & paullatim nulli. Alter, ut errores antea magni, transeant in minores, & sensim, quantum id fieri potest, in nullos. Tertius, ne semper sint iidem: eandem enim culpam iterum iterúmque ac sæpius repetere, eodémque luto hærere, magnæ socordiæ argumentum est. Hîc, Gerarde, hîc Rhodus, hîc saltus; hoc opus, hic labor, ut non solum VELLE nostrum, sed & FACERE vires habeat. Sæpe multa proponimus facturos, at opus inter oblivionem & tædium subinde brevi evanescit.

Sen. ep. 116.

Triplex finis examinis conscientiæ.

A

§. I.

VIlt & non vult piger, inquit Salomon. Novum hoc auditu, & quod vix capi possit. Si enim vult, quomodo non velle affirmatur? quod si non vult, quâ ratione velle asseritur? Hieronymus eleganter in hæc verba differens: *Imperare vult,* inquit, *cum Christo, non subesse pro Christo; præmium amat, non prælium.* Vult ergo desidiosus ille, victoriam sine prælio, coronam sine certamine, sine luctâ præmium, sine sudore gloriam. Vis, ô bone (te compello, qui nunquam te talem geris, qualem promittis) vis cælo admitti? Volo. Vis pecuniam non tuam reddere? Non possum. Rectiùs dixisses, Nolo. Vis beatis adscribi? Volo. Vis vitiis finem imponere, peccandi occasiones fugere? Volo, sed nondum. Vis vitam immortalem auspicari? Volo. Vis palinodiam canere, & ereptam famam restituere? Non audeo. Vis Christo placere? Volo. Vis inimico parcere? Nec possum, nec volo. Vis virtutes adipisci? Volo. Vis adipiscendis illis nervos intendere, induströam omnem adhibere? Nimis hoc operosum est. En tibi, vult & non vult piger, simillimus Balaamo sic optanti: *Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.* Improbus erat Balaam, proborum tamen obitu decedere volebat, in vitiis vitam agere, cum virtute mortem obire cupiebat. Perinde ut ille qui olim interrogatus, utrèr esse mallet, Crœsus an Socrates? In vita, inquit, Crœsus, in morte Socrates. Vult & non vult piger, finem optimum, non item ea quæ ducunt ad finem. Deus per Isaiam de his gravissimè questus: *Me etenim,* inquit, *de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt, quasi gens quæ justitiam fecerit, & judicium Dei sui non dereliquerit: rogant me judicia justitiæ, appropinquare Deo volunt.* Sed nolunt cum labore, sed nec vitia, quibus assueverunt, deserere volunt. Hoc verè & velle, & nolle est Tu, quisquis hanc notam subire non vis, *esto firmus in viâ Domini.* Sed scholasticæ inconstantiæ elarum paradigma tibi nunc subjiciam, è quo facilè erit perspicere, quantum noceat inconstantia in corrigendis moribus, si ea sic obsit in discendis litteris.

Prov. c. 13. vers. 4. Quomodo quis possit velle & nolle.

B

C

§. II.

CErnimus quotannis ab adolescentibus non paucis in studiorum instauratione, toto virium complexu disciplinas arripi, chartarum integra volumina, quasi totos Musarum campos exaraturi sint, parari, stilos centum, calamos sexcentos exacui, aures arrigi, magistros attendi, dicta bibi, dictata scribi, multa extra ordinem notari, lectitari, scriptitari, vigilari & propè pervigilari, denique tantum improbo labore promitti, ut jures uno die, eadémque horâ Corinthum perventuros, tanto discendi æstro percussi ad studium ingrediuntur. Sed ubi labor & opera sensim crescunt, prælectiones geminantur, scriptiones, disputationes, exercitationes duplicantur, ubi magister vel poëmatis condendi hypothesin subjicit, vel orationi struendæ quæstionem proponit, vel suorum auditorum ingenia pericliari & tentare incipit, & nunc Latinæ, nunc Græcæ, nunc solutæ, nunc ligatæ scripturæ pensum exigit, jubérque suo quemque Marte quæ dicenda invenire, inventa loco & ordine componere, composita perpolire, tum discipulus in musæo domi quærere, hærere, ungues rodere, caput scabere, libellos volvere, revolvere, nihil reperire, fastidire, projicere, surgere, testitudinem aut chelyn arripere, fides tentare, an melius quàm libri respondeant: aut si indoctus lyræ, pilam vel lusorias chartulas promere, numos deponere, calicem ducere, potare, ludere, ridere, dormire, & pro armis virilique canere:

D

Paradigma inconstantiæ scholasticæ.

Tityre

Tityre tu patulæ stertens sub tegmine plumæ.

Nec corpus levare, donec clarum mane fenestras intret, & in lecto pandiculantem oscitantémque deprehendat. Siccine itur ad astra, ô adolescentes, hoc studere est? hoc sudare, algere, vincere? Quid deinde cùm in gymnasio classica canunt? Musis magistrisque morbos excusare, pedes, caput, dentes, oculos dolere, negotia prætexere, heros, populares, parentes, ne ferulam subeant, adducere, de litteris & progressu nihil curare, alia omnia cogitare, imò desperare. Ita qui primis mensibus Cleantes omnes & Demosthenes superaturi videbantur, tertio, quarto, quinto, & sequentibus, fracti animis, & luxu abducti, lurcones fiunt, Endymiones imitantur, glires ignaviâ vincunt. Nimirum, aliud est incipere, aliud incœpto non abire: felix principium ducere, & finem non disparem subjungere. En, Gerarde, quàm brevi tempore scholasticus hic fervor elanguescat! Idem in moribus est observare. Par enim ferè ratio est viæ & virtutis, piorúmque operum & litteraInconstantia in bonis artibus non est tam damnosa atque in bonis moribus.
riæ palæstræ. Et quamquam hæc, quæ in bonis artibus inconstantia, ingens detrimentum inferat, tanti tamen non est, quanti ea, quæ in bonis moribus. A litteris cessare, tametsi turpe adolescenti, cujus hoc unum est studium ut studeat, in eo tamen fortunæ Græciæ sitæ non sunt, non vita, non salus, non beata ac perennis immortalitas hîc periclitatur. Absque librorum comitatu viam ad cælum reperies, sed non absque virtute, vitæ sanctitate, morum innocentiâ; cujus elegantiam si corrumpas, & ab integritate deficias, simul spem & rem, & omnia perdas. Hîc opus constantiâ.

§. III.

VErùm, O quoties optimis desideriis turgemus, velut prægnantes ac fœti copiosâ prole; videmur mira parituri, magnam morum emendationem, & seriam ad Deum conversionem: tandem turpiter abortimus, & auram atque ventum parimus. Statuimus C grandia, & nihil fit; promittimus multa, & æquè nihil fit. Sancta sunt quidem proposita nostra, sed nullum sortiuntur effectum; proles abortivæ, quæ lucem non aspiciunt, sed ante partum extinguuntur. Juramus Deo, hæc, & hæc, & hæc etiam non ampliùs facturos, sed brevi frigescente hoc juramento redimus ad ejuratas
2 Par. c. 15. v. 14. & 15. sordes. Laudatur Israëlis populus ab hoc facto; *Juraverúntque Domino voce magnâ in jubilo & clangore tubæ, & in sonitu buccinarum, omnes qui erant in Judâ, cum execratione: in omni enim corde suo juraverunt, & in totâ voluntate suâ quæsierunt eum & invenerunt.* Jurant multi, sed non *in omni corde suo*; quærunt Deum, sed non *in totâ voluntate suâ*; damnant peccatum, sed non *cum execratione*, nec
Voluntatis inconstantiæ similes Pharaoni. istud seriò & ex animo detestantur, hinc facilis ad illud regressus. Ægyptio tyranno Pharaoni simillimi sumus, hac tantâ voluntatis inconstantiâ. Quoties improbus ille ingemiscens: *Peccavi*, ait, *in Dominum Deum vestrum, & in vos. Sed nunc dimittite peccatum mihi, etiam hac vice.* D
Exod. c. 10. v. 16. & 17. Sunt qui sæpius in anno, confessione piaculari se lustrent, eadem tamen vitia plerumque referant & illud, *etiam hac vice* sexcenties occentatum, identidem adhuc ingeminent, *etiam hac vice.* Condonat illis Deus delicta, *etiam hac vice*, sed illi ad ingenium redeunt *etiam hac vice*, & condonatam culpam omnem repetunt *vitiis innu-*
Exod. cap. 8. vers. 29. *meris.* Monuit quidem Pharaonem Moyses, &: *Veruntamen*, inquit, *noli ultra fallere, ut non dimittas populum sacrificare Domino.* Veruntamen fefellit ultra non semel, sed sæpius. Monet & nos sacerdos auctoritate divinâ: Veruntamen noli ultra fallere, ut toties repetita, & quæ
Ioan. cap. 5. vers. 14. pridem emendasse oportuit, repetas: *Ecce sanus factus es; jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.*

At nos post paucos dies, post pauculas sæpe horas, & ultra fallimus, & noxas sexcenties condonatas repetimus, millies sanati, nos ipsos iterum iterúmque vulneA ramus, & quidquid demum nobis accidat, ex integro animosè peccamus. O volubilem rotam, ô globum erraticum humanæ voluntatis! Lunam mutabilitate vincimus, & modò tam nobis promptum est *Nolle*, quàm erat antea *Velle*.

§. IV.

INsistendum est cœptis, ne desit manus ultima; urIta Ludov. Gran. lib. 2. Duc. peccat. cap. 3. genda sunt sanctiora proposita; magnis conatibus agendum ut in opus exeat, quod pulchrum erat statuere. Clavum per parietem adacturus, non eum semel dumtaxat iterúmve malleo leniter ferit, sed tam diu ictus ingeminat, ac toties reducit malleum in caput clavi, dum is totus asserem penetrarit, & jam fixus firmúsque hæreat. Ita non satis est qualecunque propositum obtinendæ virtuti. Proposuisse, ô mortales, non sufficit; ulteriùs tendendum est, & proposita persequenda. Parum est statuisse *facere*, nisi, cùm licuit, *fecisse* constet,
B quod fuerat statutum. Eò spectet quotidianus conatus, Conandũ est ut in dies peccati odium majus eruatur. ut è rebus omnibus quæ cernuntur, audiuntur, leguntur, cogitantur, majus atque majus in dies eruatur peccati odium. Hoc quantò magis creverit, tantò feliciore incremento se prodet virtus. Atque ut his vestigiis tenaciùs insistamus, hoc sibi quisque certissimum persuadeat, si in libræ lancem unam mala & supplicia simul omnia, quotquot adhuc ab Orbe condito fuerunt; si egestas, si ærumnæ, carcer, catenæ, si cruces, rotæ, ignes, si membrorum laceraticnes, si morbi, dedecus, dolores, si mors, si omnes humanæ vitæ formidines, si universi inferorum cruciatus, in unam, inquam, lancem componantur; in alteram verò unum atque unicum lethale peccatum immittatur; ab hoc unico, illa prorsus omnia, immani pondere superanda. Eheu! ô Jesv mi amantissime! Et nobis tamen jocus est, peccato lethali se obstringere. Parum est cæcos nos appellari; insani sumus, & cum insanientibus furimus. Atque ut nosipsos amplissimè decipiamus, benignè persuademur, ad animi salutem satis id esse, si vel olim ad valetudinem redituros statuamus. Perinde atque si omnia vitæ nostræ momenta nostri sint arbitrii, ut quamdiu lubuerit, liceat insanire, & tum demum ad bonam mentem redire, cùm visum nobis fuerit, insaniam desinere. Ah! miseri, quid voluptatis est, sic eruditè falli, & solis se solari propositis? Qui nunc modus peccatorum est, olim & supplicio-
rum erit.

§. V.

GErar. Liceat interfari: bene proponere, & nunquam exequi, aut malè, cùm oblivionis, tum imbecillitatis humanæ signa sunt. Pol. Verum te dicere credam, si addas, cùm pigritiæ tum malitiæ probra sunt. Aliquid, non negem, boni propositi decerpit oblivio, aliquid imbecillitas hominis & corruptior natura: non Pigritia & malitia subvertunt bonũ propositum. minùs tamen honestum propositum subvertit pigritia; nequitia verò plurimum. Hinc mensibus, hinc annis singulis eadem atque eadem vitia, sæpe plura & graviora ad sacerdotis aures redeunt, quia licet bene incipiamus, cœptis tamen desumus, aut novo languore victi, aut veteri perversitate.

Apologum tibi recitabo sapienter factum, in nostrorum propositorum vanitatem. Lupo in caulâ deprehenso mortem minatus est opilio. Lupus ad dolosæ facundiæ artes confugiens: Mi Domine, inquit, non redibo huc ampliùs, sed & greges tui posthac à me tutissimi erunt. Ita promitto, ita spondeo, & fidem meam do. Cui pastor: Non me, inquit, decipies nequissima bestia; & verò tunc non redibis ampliùs, cùm te jugulavero. Nimis crebrò fefellisti fidem. Et cur ego tibi parcerem, cui non satis est meos agnos & oves in campis lacerare, sed & in stabulum clam subrepere, & solâ nocendi libidine, fame non urgente, insontes pecudes discerpere. Nunc lues, non parco. Ad hanc vocem lupus: Agnosco, inquit,

inquit, mi Domine vecordiam meam, & quid vis? habes confitentem reum, sed quem nequitiæ tuæ pœniteat ex animo. Et patieris, scio, me bonum fieri. Deinceps aliis vivam moribus, nec quidquam rapiam, nisi cogente fame. Et licet dira me fames coëgerit, non tamen nisi septem obolis cœnabo.

Motus pastor tam sincerâ confessione, támque amplâ pollicitatione: Ergo abi, inquit; sed memento te vitam liberalitati meæ debere: vide stes promissis.

Abit lupus; & jam dulcius ei erat vivere, post hanc vitæ factam gratiam. In itinere secum meditatur frugaliorem abstinentiam, & mensam septem obolorum. Dúmque cogitationibus mersus lentiore passu progreditur, en tibi vervex pinguissimus venit obviam. O nimium potentes illecebræ! quis hîc tam lapis sit, ut dentes salivâ natantes substringat? Ergóne, inquit lupus, mihi ultro prandium occurrit? nefas videtur fortunam tam propitiam non salutare: Sed quî palpum obtrudam opilioni injus trahenti! quo nomine hanc culpam purgabo, si fidem frangam, si fœdus negligam? Ponamus ergo rationes: Vervex nihil valet; ego certè illum non emerim tribus obolis. Hoc tantùm triobolare est prandium. Itaque prandere non differo. Mox vervecem invasit, discerpsit, devoravit. Altero ab hoc die bovem & unà pascualem vitulum habuit obvium. Hîc lupus priore facinore jam audacior: Bene est, inquit, bos iste quatuor obolis censeri potest, vitulus tribus. Hac ratione tota cœna septem obolos non excedet. Hoc joco & istud scelus prætexuit. Quid tibi videtur, Gerarde, an non mutato nomine de nobis fabula cantatur? An non multi sub humanâ specie lupo illi paria faciunt? Hos ubi arcanus judex, sacerdos cavere jubet: exitium æternum his talibus imminere, ipsi omnia se facturos recipiunt; ille furtum, hic crapulam, iste adulterium detestatur; crederes eos jurare in leges sanctimoniæ. Sed enim quid jam? pauculi dies abeunt, redeunt occasiones pristinæ delinquendi, invitant socii, blanditur caro, cacodæmon instigat; ita miseri paullatim audent antiqua omnia, & ne conscientia vehementiùs reclamet, repetitam culpam, ut lupus, variis pigmentis extenuant. Est qui ad popinam aut choreas invitet. Cui alter: Comitarer, inquit, ni promisissem, eo loci me non rediturum. Mox prior: Non, inquit, tabernam, sed crapulam, sed luxuriam inter prohibita numeremus. Mens subinde à seriis avocanda est: eamus. Itur, & in seram noctem bibitur, dum

Iuven. sat. 6. vers. 304.

——— *jam vertigine tectum*
Ambulet, & geminis exurgat mensa lucernis.

Multò latentiùs libido sollicitat; tenuissimis sæpe principiis inserpit animo. Munuscula, cantiunculæ, epistolia, picturæ & libelli molliores placere incipiunt: laudatur aliena forma, colloquia quæruntur petulantiora, & insidiosa blandimenta aurium, & quò prævolant oculi, paullatim sequuntur manus. Ita demum omne castimoniæ propositum corruit. Ita in aliis etiam vacillamus, & animi nostri decreta ipsi facillimè convellimus.

§. VI.

HVnc lusum Hebræi millies luserunt cum Deo. Quantam sæpius promiserunt obedientiam? mox ad ingenium redierunt, & ad jam notam perfidiam: *Citò fecerunt, obliti sunt operum ejus, & non sustinuerunt consilium ejus.* Cùm hostis hæreret à tergo, cùm serpentes ignei morderent, cùm varia eos necessitas premeret, quantis clamoribus apud Deum egerunt, ut servarentur? *Et clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum eripuit eos.* Nihilominus: *Exacerbaverunt eloquia Dei, & consilium Altissimi irritaverunt.* Tales post correctionem, quales antea. Ab hac tam flagitiosâ inconstantiâ non multum nos abludimus; nimium frequenter Judæi sumus. In morbo, vitiorum omnium inimici videri possumus: at ubi morbus valedixit, nos sensim cum vitiis in gratiam redimus, & postliminio morbi, novam jungimus amicitiam cum antiquâ Superbiâ, aut Libidine, aut Avaritiâ. Si facerent sani, quæ facturos statuunt ægroti, brevî Christianus Orbis faciem indueret meliorem.

Psal. 105. vers. 13.

Psal. 106. v. 6. 13. 19. 28.

Ibid. v. 11.

Videns Pharao quod cessasset pluvia, & grando, & tonitrua; auxit peccatum. Ita nos, cùm adversis urgemur, grande odium indicimus peccatis; cùm redit fortunæ serenitas, hilari cachinno peccatum resalutamus, & hostem toties ejectum, largiore, quàm antè, benevolentiâ recipimus. Et hoc est non tantùm parentum suorum, aut sui nominis oblivisci, ut Messala Corvinus, sed sui ipsius, quæ omnium est damnosissima oblivio.

Exod. cap. 9. vers. 34.

Relapsus vitia ex oblivione sui ipsius damnosissima.

Hebræis inter alia monimenta plurima, & simbriæ violaceæ erant in veste, ne sui ipsorum Deique oblivisceerentur. Ita Deus Mosi: *Recordentur*, inquit, *omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas & oculos per varias res fornicantes: sed magis memores præceptorum Domini, faciant ea, sintq; sancti Deo suo.* Haias: *His*, inquit, *qui habitaverint coram Domino, erit negotiatio ejus, ut manducent in saturitatem, & vestiantur usque ad vetustatem.* Pœnitentia & sanctioris vitæ desideriis sæpius bene vestimur, sed non *usque ad vetustatem.* Non licet per nos his vestibus ad senium pertingere: vix eas induimus, mox petulanti manu laceramus. Inde meritò nobis objicitur: *Et nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & NVDVS.* Petulantiæ tuæ age gratias, quod optimam vestem innocentiæ tam citò laceraris, & hoc egeris, ut jam virtutum indumentis careas. Ita post initia sæpe bona, progressus malus, pessimus exitus.

Num. c. vers. 39. & seq.

Isa. cap. 23. vers. ult.

Apoc. cap. 3. vers. 17.

§. VII.

AH! quæ nostra est hodie rerum gerendarum inconstantia? Non sic, quicunque ullâ in re clari magníque fuere, sese tractavere. Philosophiæ princeps evasit ille Stagirita, sed viginti totos annos audivit Platonem. Celebrati Pythagorei, sed annis pluribus tacere priùs quàm loqui didicere, quamquam rectiùs semper tacuissent, quàm post multos etiam annos ita locuti. Laudatur hodie Apelles, sed nullum abire diem sine ductâ lineâ passus est. Agesilai dictum mihi summopere semper placuit. Hic admonitus, ipse sibi parceret ob incertam fortunam: at ego, inquit, meipsum assuefacio, ut in nulla mutatione admittam mutationem.

Hominis in rebus gerendis inconstantia.

Jusserat Dionysius, notus ille ab Siciliâ tyrannus, ut omnes qui convivio interessent, in veste purpureâ saltarent. Recusavit Plato id facere, neque enim philosopho hoc tale vestimentum convenire. At verò Aristippus & vestem eam induit, & imperatas choreas ingressus: Qui verè, inquit, pudicus est, nec inter bacchanalia corrumpitur. Uterque Christianè & constanter; iste dicendo, ille faciendo.

Atqui hæc ego profanis relinquo. In Christianâ Republicâ, Superi quæ constantiæ suppeditant exempla? Tacebo veteris memoriæ Abrahamos, Jacobos, Moses, Josephos, Jobos, Tobias, Judithas. Paulum nostrum, Ecclesiæ columen, gloriantem audi, qui immensis laborum, ærumnarum, periculorum malis terrâ marique exantlatis exclamat: *Cursum consummavi, fidem servavi, de reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.*

2. Tim. c. 4. v. 7. 8.

Fortissimas innumerabilium martyrum legiones, ad mortem & ultima supplicia decertantes intuere, ô vagi & inconstantis animi homo! Anachoretarum patientiam constantiámque vix credendam contemplare: videbis multos ad quinquagesimum, octogesimum, centesimum annum in summâ vitæ egestate, penuriâ, asperitate, labore, æstu, frigore, siti, fame constantissimè perdurasse. Noti nobis Pauli, Antonii, Macarii, Hilariones, Simeones,

Simeones, Danieles Stylitæ, quorum æternæ ſtationes, eſuritiones, precationes, pervigilia omnem omnium ſæculorum poſteritatem in admirationem ſummam adducunt. Hæc magna, hæc præclara, hæc divina ſunt. Nos ægrè ſubinde per cineralia, per menſem, per diem, ne dicam per horam, pravos animi affectus in officio continemus. Ita ſæpe quidem inchoamus, initium ducimus, facienda deſtinamus, ſed deſtinatis non inſiſtimus. Non tantùm in fine, ſed & ante finem corrumpimus.

§. VIII.

HIc te, Gerarde, velim eſſe prolixæ patientiæ. Nihil hîc nimiùm dicitur, quod dicitur, vix ulli ſatis creditur; nihil nimiùm inculcatur, ea eſt hujus morbi pertinacia & malignitas. Et plerique omnes hoc malo corripimur. Sumus promiſſores grandi hiatu, hoſtes noſtros debellamus ſuper menſam uno halitu, at ubi conſtanti conatu & ardore progrediendum eſt, terga vertimus, & laborem exoſi revolvimur ad eandem ſe- B gnitiem. Noſti quid dicat Thomas à Kempis: *O quanta fragilitas humana, quæ ſemper prona eſt ad vitia! Hodie confiteris peccata tua, & cras iterum perpetras. Nunc proponis cavere, & poſt horam agis, quaſi nihil propoſuiſſes.*

Imit. Chriſti lib. 1. c. 22. num. 6. Homo inconſtans in propoſito ſervando.

Fingebant priſci Tithonium immortali ævo ab Aurorâ donatum, eum tamen & ſenuiſſe & defeciſſe, in cicadam denique mutatum eſſe. Et nos quandoque propoſitis noſtris immortales nobis videmur & æterni. Eſt cùm & noſtrûm quis audet has voces jactare: Non mo- *Pſ. 29. v. 7.* vebor in æternum. Ita David tot victoriis clarus: *Dixi,* inquit, *in abundantiâ meâ, non movebor in æternum.* At mox *Ibid. v. 8.* ſubjecit: *Avertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus.* Paullò antè ſerenitas, lux, deeus, felicitas me circumdabant; fortiſſimus mihi videbar, & maximarum vitium. Sed heu, robur hoc meum, à me non erat, à Deo erat: vertit ille ſe, & ego jam levi ventulo impugnor & *Matt. c. 26. verſ. 35.* dejicior. Princeps ille Apoſtolorum quantus erat ante pugnam, & quàm ingentibus promiſſis alacer? *etiamſi oportuerit,* inquit, *me mori tecum, non te negabo.* Vix abierunt tres horulæ, cùm jam plenus trepidatione, & ad ancillæ *Ibid. v. 70. & 72.* ſibilum exterritus, timidiſſimas voces ſpargit: *Non ſum, non novi hunc hominem, neſcio quid dicis.* Et ceteri quid? dilapſi ſunt, fugerunt, latebras quæſiverunt. Sed an non *Ibid. v. 35.* omnes in mortis ſocietatem cum *Domino* conjurarunt? ita prorſus: *Similiter & omnes diſcipuli dixerunt.* Sed aliud eſt dicere, aliud facere; aliud proponere, aliud quæ propoſueris, in opus producere. Et ne miremur adeò ſibi diſſimiles fuiſſe diſcipulos Domini intra pauculas horas. Moniti erant & VIGILARE & ORARE; neutrum fecerunt. Hinc in pugnâ victi, quia ante pugnam imparati. Mala in pace ſecuritas, incertam facit in bello victoriam.

Dicere ſolebat Cato: Illum ſibi militem, omnium minimè probari, qui ambulans manus moveret, pugnans pedes, clariúſque ſterteret quàm inclamaret. Nunquid, Gerarde, nos tales ſumus? qui antequam in D conſpectum hoſtis veniamus, grandia ſpiramus facinora, & pæne jam cælum rapimus magna proponendo; at ubi cominus ſalutandus hoſtis, ubi ardua fortitudinem, dura patiétiam, abjecta ſubmiſſionem, illecebroſa continentiam noſtram deſiderant, hem, non jam manus ſed pedes agitamus, & imbelli fugâ præcipites abimus ad Impatientiam, ad Lâguorem, ad Faſtum, ad Luxuriam. O athletas! ô milites, qui hoſtes ſuos inter pocula exar- *2. ad Tim. 2. verſ. 5.* mant! *Non coronabitur, niſi qui legitimè certaverit.* At nemi- nis ullius certamen legitimum fuiſſe dixeris, quod ad finem debitum non fuerit perductum.

§. IX.

Arbor niſi baccas ad maturitatem tur.

ARbor, quamvis primo vere in frondes ſeſe induat, flore triumphet, fructúſque uberrimos polliceatur, niſi tamen ad maturitatem baccas provehat, aut

A ſperatum cultori pomum largiatur, inutilis habetur ac penitus extirpatur: Vites quamvis gemmantes ſpem lætam vinitori oſtendant, niſi mites uvarum botros educent, à radicibus convulſæ vulcano conſecrantur: Architectus quamvis alta palatiorum turriúmque fundamenta rectè jaciat, ſubſtructiones moliatur, parietes erigat, ſi deficiat in tecto, exponit ſe ludibrio. Par ferè ratio vitæ & virtutis; frondemus, floremus, fructus ſpondemus, nullos damus; fundamenta jacimus, ſed domum ad tecti faſtigium non perducimus: cum Oratoribus ſæpe exordimur; cum nautis ſæpe vela damus, ſed ingruente procellâ, ad littus, unde ſolvimus, redimus; carceribus evolamus cum curſoribus, ſed medio in curſu frangimur, languemus, labimur, jacemus. Primus & ultimus est Cacodæmonis aries quem admovet, ut à bene cœptis retarder, ubi hoc impetravit, ſenſim ſine ſenſu ad alia atque alia, & ſemper ad deteriora pertrahit. Ita quovis die ſi non pejores, ad malum certè proniores evadimus, niſi cœpta conſtantiſſimè urgeamus.

provehat inutilis habetur.

Cacodæmonis primus & ultimus aries eſt retardare à bene cœptis.

Quoties victrices manus cum Moſe tollimus, ſed mox ad primam fatigationem, victas iterum demittimus, ſic nunquam ſeriò vincimus. Heu vitam conſumimus ædificando, deſtruendo, & ſaxum Siſyphi volvendo, quod ubi ad montis umbilicum aſcendit, quaſi pœnitens tam ardui itineris, repentino lapſu ad imum revolvitur. Ita nos identidem poſt brevem pietatem ad inolitas conſuetudines revertimur, velut diuturnioris ſanctimoniæ jurati hoſtes. Ita Penelopes telam ſemper teximus, ac reteximus; ita omnis ætas elabitur incipiendo, & nunquam finiendo.

Exod. c. 17. verſ. 11.

Lædetur, inquit Jobus, *quaſi vinea, in primo flore botrus ejus, & quaſi oliva projiciens florem ſuum.* Flos olivæ delica- *Iob cap. 15. verſ. 33.* tiſſimus, quamcunque cæli injuriam non ſine grandi damno accipit. Refloreſcimus nos, velut oliva, quoties peccaſſe ingemiſcimus, & mores emendatiores promittimus; at ubi vel ſtrictior malignæ impugnationis, vel C mollior amœnæ occaſionis aura nos tangit, mox omnem floris opulentiam excutimus, arbores nimis delicatæ. Quæcunque temporis injuria aut viciſſitudo urere nos aut dejicere poteſt. Vide mihi Danielem vatem quotidie ter conſtantiſſimè orantem. Non eum æmulorum inſidiæ, non leges regiæ, non capitis periculum ab hoc vitæ inſtituto poterat abſterrere. Ita decreverat facere, & quod rectè ab ſe decretum fuerat, in eo conſtantiſſimâ mente cenſuit eſſe perſeverandum. Nos crebrò decernimus piè vivere, ſed decretis noſtris non diu, non pertinaciter inhæremus: corpus habemus, ſed nervos non habemus: ſidera ſumus, ſed errantia, manus quidem aratro, ſed oculi tergo inhærent. Nimirum *ſtultus ſicut luna mutatur: homo autem ſanctus in ſapientiâ manet ſicut ſol.* Vox illa priſca de Chriſtianis hîc veriſſima eſt: Mane pſalterium, meridie convivium, veſperi convitium & propudium. Nimirum his gradibus ad cælum nos aſcenſuros ſomniamus. *Sic ſtulti ſumus, ut cùm ſpiri-* D *tu cœperimus, carne conſummemur.* Non ſic, ô Chriſtiani, non ſic ad alta pervenitur; hoc non eſt aſcendere. Attendite vobis, *in diſciplinâ perſeverate;* eſt facilis deſcenſus Averni. Qui in viâ ad æternitatem non continuò aſcendit, atque de die in diem proficit, is ſanè in declive fertur, & de die in diem deficit. In Dei obſequio non progredi, eſt regredi. Quatuor animalia illa Ezechieli viſa, *illuc gradiebantur, quò ſpiritus impetu ferebantur, & non revertebantur.* In hoc itinere velle conſiſtere, eſt velle reverti. Luna creſcit, dum ad plenum orbem diteſcat, flumina currunt dum in mare ſe provolvant, aſcendit ignis dum ad ſuam ſphæram pertingat. Sic omnino dum vivimus, neceſſum eſt creſcere, currere, aſcendere conſtanti virtutis cultu. Ariſtotele monitore, *ad virtutem* 2. *Eth. c. 4.* *requiritur, firmiter & immobiliter operari.* Qui monitis his parent, *ibunt de virtute in virtutem.* *Pſal. 83. v. 8.*

Ezech. c. 1. verſ. 12.

§. X.

GERAR. Optimè dicis, Polychroni, & verissimè dicis. Sed quidquid dicas: Homines sumus, qui ad assueta usque, & usque, & usque relabimur. Et quàm facile est conquiniscere, cùm sic somnus urget? POL. Hoc ipsum nos urgeat ut hunc animi lethargum acriùs expellamus, cùm ille nos tam nullâ vi vincat. Si minùs huic hosti pateremus, esset aliqua cessationi nostræ venia: nunc verò cùm constet, nihil nobis facilius esse quàm à bene cœptis deficere, & malè agere, quid est quod adeò in nostram perniciem torpeamus? An, gemum nostræ voluntatis ignoramus? quæ ubi virtutis consortium declinare incipit, in vitiorum amicitiam mox transit. Putei situlam mihi considera. Hæc etsi jam ad supremum os fontis ascenderit, si tamen manum ab eâ retinendâ subducas, mox impetu deorsum ruit in imam scaturiginem: ita voluntas nostra sibimet permissa, sine duce ruit in vetitum, pæne in dies aut pejor, aut certè ad bonum remissior. Idcirco illi Deo familiares viri quotidianis incrementis se uni constantiæ parabant. Isaacum, Mosen, Davidem aspice seipsis quotidie fortiores. Non est bonus, qui non vult esse melior, & ubi quis incipit nolle esse melior, ibi & bonus esse desinit. *Philip. c. 3. v. 13. & 14.* *Quæ quidem retrò sunt*, inquit Apostolus, *obliviscens, ad ea verò quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor.* *Psal. 17. vers. 38.* *Persequar inimicos meos* (jurat David) *& comprehendam illos, & non convertar donec deficiant.* O malè fundatos conatus nostros, quos aut robur aut constantia destituit! Vitia nostra, hostes nostros quandoque cædimus, sed non persequimur cædendo, non comprehendimus; convertimur & deficimus. *Metaphrast. & alii.* Pachomius suorum aures assiduè obtundebat hoc monito: *Frustra ad salutis bravium currimus, nisi sic curramus ut comprehendamus; frustra cum hoste confligimus, nisi certemus ut vincamus.* Hoc ipsum nobis assiduissimè & quot horis occentemus: Urge negotium, urge, urge: cœpisti mansuetus esse? persevera hanc mansuetudinem. Cœpisti castus esse? lasciviam ne repete, retine castimoniam. Cœpisti è pigro laboriosus fieri? perpetua laborem. Mulcta vitiorum sordes evomuisti? ne redi ad vomitum. Hoc negotium urge, hîc tibi sis similis, hanc telam pertexe & in bene cœptis perdura. Petrum Aldobrandinum purpuratum Romanum senatorem ferunt solitum dicere: Perseverantia est virtutum baculus, quo nisi nitantur omnes, corruunt. Pars certè magna profectus est, quotidie idque seriò velle proficere. Bilanx aurifabri tam mobilis est, ut leviissimâ quavis festuculâ deprimatur: ita nos vel ipsa occasionis umbra, aut asperior iracundiæ ventulus ab honesti rectique viâ depellit, & jam iterum ad vitæ prioris sordes revertimur, & cum probè circumspexerimus, nos in ipsis principiis vitæ bonæ deprehendemus, quos pridem longiùs progressos putabamus. Ita demum fama de nobis non *Luc. cap. 14. vers. 30.* bona in cælo inter Angelos spargitur: *Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare.* Exorsus est bene, progressus est aliquamdiu, collapsus est ad extremum. *1. Reg. c. 6. vers. 12.* Geminæ illæ boves ad Arcam Domini trahendam junctæ, nec dextrâ nec lævâ declinabant per viam Bethsames: & licet vituli matrum absentiam inclamarent, illæ tamen cœptum iter perseverabant. Jugum Domini ah quoties in nos recipimus, & virtutis viâ incedimus, sed heu brevî illud excutimus, & ad vitulos nostros redimus. Quid agis, non bos, sed homo? progredere, non desiste; ut cœpisti, sic perge: mugiant licet concupiscentiæ, invitet notum stabulum, tu perge: & quamvis consuetudo reclamet, socii aliò trahant, tu verò perge & *2. Thess. c. 3. vers. 13.* nec responso dignare avocantes. Paulinum illud assiduè cogita: *Fratres nolite deficere benefacientes.*

In bonis cœptis constanter perseverandum:

Perseverantia enim est virtutũ baculus.

§. XI.

Gal. cap. 6. vers. 9. ERgo, *bonum facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes.* In morte, bonum fuisse, non sufficiet, sed ad mortem bonum permansisse. *Beatus servus ille, quem, cùm venerit Dominus, invenerit ita facientem,* *Luc. cap. 12. vers. 43.* non, ita feciſſe. Si prudentia Samsonis, & sapientia Salomonis ad suum finem ematuruissent, nec ille vires *3. Reg. c. 11. vers. 11.* amisisset, nec iste regnum scidisset. In Christianis non principium, sed finis attenditur. Malè cœpit Paulus, bene finiit; bene cœpit Judas, & malè finiit. Currit incassum qui priùs succumbit quàm cursum absolvit. Ad desertum cum Hebræis perveniunt multi, in terras illas fertiles vix ullus. Monstrosum opus, cujus principium est ratio, finis libido. Centauros & chimæras enitimur; habent partus nostri caput humanum, sed pedes equinos aut leoninos. Initia Saulis fuerunt optima, sed quia in rectè cœptis non perstitit, morte pessimâ finivit. Uxor Lothi, vitæ & saluti consuluit urbem egrediendo, *Gen. c. 19. vers. 26.* vitam & salutem & omnia perdidit, ad urbem respiciendo. Sunt qui icti sapere incipiant, & fallacissimas mundi vanitates execrari; at mox cum Lothi conjuge curiosum oculum ad vetitas oblectatiunculas reflectũt: vident, ardent, vincuntur, pereunt. O miseri! brevis est labor, præmium erit æternum, momento stat pugna, æternitate totâ permanet corona.

Opus monstrosum, cujus principium est ratio, finis libido.

Narrat sacra pagina virum Leviten apud socerum *Jud. cap. 19.* suum diversatum, lautè & humaniter habitum esse tri- *vers. 4.* duo, quarto demum die Levites, ne hospitis sui liberali- *& seqq.* tate abuteretur, profectionem adornavit. Cui valedicenti socer: *Gusta priùs*, inquit, *pusillum panis, & confortato stomachum, & sic proficiscêris. Sederúntque simul, ac comederunt & biberunt.* Vesperascente die rogat iterum socer: *Quæso te, ut hodie hîc maneas, paritérque lætemur.* Levites, *cœpit* quidem *velle proficisci*, sed non profectus est. Sic eâ die, hospitali domo pedem non extulit: mansit, lætatus est. Postero mane, parabat rursum Levites iter, quem denuo socer blandè detentans: *Oro te*, inquit, *ut paululum cibi capias, & assumptis viribus dum increscat dies, postea proficiscêris.* Persuasus juvenis blandissimâ hospitalitate, jentare cœpit, sed hoc jentaculum nec ad meridiem finiit. Atque ubi solem pomeridianum notavit, subitò è mensâ consurgens itineris jam certus valedixit. Cui rursum socer: *Considera*, inquit, *quòd dies ad occasum declivior sit,* *Judic. c. 19. & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, &* *vers. 9. duc lætum diem, & cras proficiscêris.* Talis omnino est, Ge- *& seqq.* rarde, profectio nostra in patriam, veram illam & beatam, moramur & tricamur dum dies abit. Jam hoc, jam illud vitium suavissimè invitans: *Mane apud me*, inquit, *etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficiscêris.* Quid nos ad hæc? incipimus *velle proficisci*, non tamen proficiscimur, manemus etiam hodie, & ducimus lætum diem, Altero mane profectionis occasio urget, consurgimus velut jam jam abituri, cùm autem tantâ humanitate ad jentandum invitamur, non difficillimè persuademur; manemus iterum, etiam hodie, & cras (dicimus) proficiscemur. Ita crastino, & perendino, ita quinto & septimo, ita multis diebus aliis manemus. Et licet quandoque pedem domo proferamus & in viam nos demus, mox redimus, & veterem noti hospitii benevolentiam inquirimus. Sic iter nullum absolvimus, etsi plurima incamus, constanti, seu rectiùs, pertinaci inconstantiâ. Hoc illud voluntatis nostræ contagium est. O vacillantes animi! ô homines ventosissimi! Attendite, obsecro, adextremam patientis Domini vocem: CONSUMMATUM *Joan. c. 19. vers. 30.* EST. Hæc vox è cruce in Paradisum iter aperuit: Stan- dum, perseverandum, consummandum est. Patientiæ soror est Perseverantia, illam sibi non conciliat, qui hanc à se procul amandat.

§. XII.

ABrahamum sacrificio intentum, subito agmine Abrahamum voluerunt advolarant, turbaturæ virum, si ille se in sacrificio turbari fuisset passus. Sed enim in sacrificii parte ponebat Abraham, constantiam non perdere, aves abigere, & carnes

& carnes ab iis intactas servare. Et quanta cogitationum agmina nos invadunt, cùm preces fundimus, & Numini supplicamus? Tu verò abige muscas, perge precari, orationis exordio suum epilogum annecte, quod inchoasti perfice. Verùm, *in imagine pertransit homo.* Imago hominis quem pictor sedentem aut stare parantem pinxit, nunquam surgit, nunquam stat, etiamsi videatur velle surgere & stare. Millies hanc imaginem intuere, & nunquam surrexisse cernes, sed surgere tantùm molientem. Tales plerique omnes pictæ imagines sumus, videmur velle surgere, velle stare, non surgimus, nec stamus. Surgere nos jubet dies Christi Nascentis: molimur surgere, non surgimus: surgere nos jubet dies Christi Resurgentis, nec jam aliud quàm antea facimus: surgere nos jubent & alii per annum sacratiores dies, sed nos moris nostri sumus, æquè lenta sunt nostra molimina ad surgendum, nec tum surgimus, aut certè mox iterum sedemus, cadimus, jacemus. Ita sanè, *in imagine pertransit homo*: cadit ut vivus, surgit ut pictus.

Psal. 38. v. 7.

Quomodo homines sunt pictæ imagines.

Pausanias in Atticis lib. 31. cap. 7. Philostratus, Suidas, Strabo, & alii.

Apud Ægyptias Thebas, Memnonis statuam olim fuisse ajunt è nigro lapide ad ortum solis conversam. Hæc imberbem adolescentem referebat, cujus ambæ manus sedi sic innitebantur, ut hominis surgere volentis similitudinem exprimerent: videbatur enim saxeus ille adolescens orienti soli velle assurgere. Oculorum autem & totius oris conformatio, hominem jamjam locuturum repræsentabat. Et sunt qui dicant ab hac statuâ sonum edi solitum, cùm illam sol oriens radiis suis attigisset. Huic simulachro nos prorsus simillimi sumus. In molli vitiorum sede, dies & annos velut clavis affixi hæremus. Et licet surgere velle videamur, & abitum moliri, nunquam tamen surgimus, à vitiis nunquam seriò abimus. Videmur etiam velle loqui, & commissas noxas velut non amplius repetendas efficacissimè detestari. Sed heu quàm fractè loquimur! inanis sonitus non ab imo pectore, sed à summis labris evolat. Languidas aliquot voculas ab ore fundimus: *Doleo, nollem feciſſe, inconſideratè egi.* Ubi dicta illa robustiora? Ex animo me pœnitet omnium noxarum, extremè damno quod feci, mallem fluxa hæc omnia perdidisse, quàm Deum offendisse, sed statuo, cum Psalte juro, firmissimè propono, justificationes Domini custodire, & has noxas non amplius repetere: mori malo quàm talia denuo patrare: totis post hac viribus in mei emendationem incumbam.

Paucorum hæ voces sunt, & sint licet, verbis tamen non respondent facta, nec sermo cum vitâ concordat: dicimus & non facimus, statuimus & nil perficimus, decernimus & non exequimur. Nimirum saxei homines sumus, in pravas consuetudines pessimè obstinati. Et hoc ipso illi lapideo adolescenti non absimiles, quòd ad naturam sanctioris vitæ senectutem vix unquam pertingamus, atque ita maneamus lapides.

Præmium virtutis bene finientibus cedit. Apoc. cap. 2. vers. 10.

In vestis Aaronicæ orâ infimâ inter campanulas aureas, mala punica purpurascebant: hæc inter arborum fœtus excellunt, & rectè virtutum præmiis conferuntur; sed illa non ad supremum vestis marginem, non ad umbilicum, sed imam fimbriam appendebantur: ita præmium virtutis non incipientibus, non progredientibus, nec in medio hærescentibus, sed finientibus cedit. *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.*

Continuatio in omni beatè agendæ vitæ instituto est nutritiva. Luc. cap. 1. vers. 75.

Itaque in omni bene beatèque agendæ vitæ instituto constare nos nobis ipsis decet, ut semper iidem simus, imò & meliores simus, eadémque animi & majori semper alacritate curramus quæ cœpimus. Si quo fortè vitii diverticulo, justitiæ iter fuerit interruptum, rursum ad illud per pœnitentiam revertamur: quoniam autem revertendi facultas interdum morte præciditur, divertere periculosissimum, continuare semper tutissimum. Serviamus illi in sanctitate & justitiâ coram ipso, *omnibus diebus nostris.* At nos nescio quàm morosè vitæ nostræ seriem numeremus; longum nobis videtur triginta, quadraginta aut sexagintâ annis, integros castósque mores perseverare; pæne tot sæcula quot annos computamus. Adeò levi morulâ nostra omnis elanguescit Constantia. O homines pusilli animi! Noëmum videte, justum, perfectum, cum Deo ambulantem. Hic cùm moliendæ arcæ manum admoveret, quingentorum annotum erat. Finito sæculari opere illo, sexcentas jam æstates viderat; cum morti concederet, annos vitæ numerabat nongentos quinquaginta. Eò ævi constantissimam innocentiam perduxerat maturus hic cælo senex. Ubi jam anni nostri nauculi, è quibus vel unicum innocentiæ integrum donare, nimia nobis videtur liberalitas.

Levi morulâ hominis elanguescit Constantia. Gen. cap. 6. vers. 9.

A custodiâ matutinâ usque ad noctem speret Israel in Domino. Psal 129. vers. 6. Melius est non cœpisse, quàm non finivisse. Nihil est quod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura. Hæc Christianorum vera demum est gloria, cum Christo posse dicere: *Opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam.*

Augustin. de Contin. Serm. ep. 66. Ioan. c. 17. vers. 4.

CAPUT IX.

Examen conscientiæ commendatur Religiosis.

§. I.

VOs ego nunc maximè appello (sed reverenter & submissè) quorum leges quotidianum esse volunt hoc conscientiæ tribunal. Hic ego oro & obsecro (nihil enim in me imperii) si quid facitis, id rectè & integrè facite. Animus domi suæ sit, vigilent oculi, perseverent genua, lingua suis partibus ne desit, opus suum faciant & manus, atque in pugillares, chartam, tabellas referant, si quid debitorum contractum, aut si quid rerum aliarum huc spectantium subnotandum est.

Conscientia scrutanda.

Inter profanissima veterum sacra clamabat olim præco: HOC AGE. Hoc ipsum quisque sibi sub noctem severiùs occlamitet: HOC AGE, conscientiam tuam rimare, & omnes illius angulos excute. Neque unquam decerit quod timeris & excutias. Si Bernardo credimus, *conscientia tam nostra quàm aliena, abyssus & nox est imperscrutabilis.* Ergo inquire in teipsum, de teipso fer sententiam non connivente oculo, attentisque auribus, HOC AGE. Sed actum te agere scias, nisi jam hoc unum, idque seriò agas. Ergo *hunc diem tuum recognosce, affectus insolentiores compesce, marcentia in te excita, soluta constringe, contumacia doma, cupiditates tuas jugula: & istis dicentibus, Quousque eadem? respondе, ego debeo dicere, Quousque eadem peccabitis? remedia ante vultis quàm vitia desinere. Ego verò eo magis dicam, & quia recusatis perseverabo.*

Bern. ser. 4. de advent. Dom.

Sen. ep. 89. propius finem.

Hoc ergo agendum est, ut, quod censuram meretur, reprehendi & extirpari, quod laudem, commendari possit, & altiùs animo inseri. Beatus, qui

Iudex ipse sui se totum explorat ad unguem,
——— Nil ut deliret amussis:
Cogitat, & justo trutinæ se examine pensat.

Auson. Eidyll. 8.

Antequam veniat tibi somnus, inquit Chrysostomus, *profer in medium codicem, conscientiam tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccasti.*

Hom. 2. in psal. 50. post med.

Cum Romano Sapiente hîc quivis optimè dixerit: *Hoc mihi satis est, quotidie aliquid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare.* O quoties per diem nosmet amittimus, & vagâ licentiâ errantes velut perditi, aut in Iræ, aut in Impatientiæ, vel etiam in Socordiæ dominium impingimus. Vesperi, quisquis voluerit revocare gradum, poterit, & à tam barbarâ servitute se vindicare. Inæstimabile bonum est, suum fieri, & in seipsum habere maximam potestatem, nec ulli rei affectu nexum esse, nisi uni Deo, cui, an mens hominis se ita donarit, non otiosè ad conscientiæ tribunal disquirendum. Hoc opus, hic labor, ut quod tunc faciendum, non oscitanter, non perfunctoriè, non somniculosè fiat. Quis enim non dixerit stultitiæ proprium esse, illud quod quis curâ & studio vix rectè faciat, hoc ignavè ac segniter facere, & alio

Sen. de beata vita cap. 17.

Bonum inæstimabile est in seipsum maximam habere potestatem.

corpus impellere, aliò animum. Quidquid obsequii Deo defertur, id quàm potest studiosissimè & accuratissimè deferendum est: dignissimus est Deus, in cujus cultum nervi omnes, cùm animi tum corporis intendantur. Nec in levi negligentiâ ponendum quidquid hîc paullò negligentiùs curatur. Divinus Paulus precatur: *Orabo*, inquit, *spiritu, orabo & mente*. Nimirum in aliis satis fuerit partem hominis fatigari, hîc totus homo nunquam satis laboraverit. Sedulos ministros vult Deus, & qui id quod agunt, toti agant. O Religiosi! an non sæpe hoc conscientiæ negotium remissè agitur, cùm tædium, nausea, fastidium se insinuant, cùm somnus & torpor obrepunt, cùm cursim & obiter conscientia inspicitur? Gratiæ aguntur Deo, sed languidè; Lumen à Deo petitur, sed in oculis nictantibus & semisopitis jam nox est; Culparum venia rogatur, sed frigidè & mente alibi occupatâ; Emendationis in posterum fit promissio, sed ea nec firma nec valde seria. Ita hæc conscientiæ quæstio & caussa per transennam agitur, & dormitante judice, à quo meritò provocatio fiat ad vigilantem; ita rei accusatio, damnatio, castigatio somniculosâ celeritate deproperatur, jámque pedes ad lectum festinant. O Simon, dormis? ô servi Numinis, hæc actæ diei clausula est, hoc ineundæ noctis exordium? Aliquando ad unumquemque horum taliùm, vox veniet non blanda: O Religiose, sic non potuisti, non dicam horâ, sed nec unâ horulæ parte vigilare mecum? Nunc mors tibi dies & horas computat, tu cogita an non annis præteritis sexcenties & ampliùs, conscientiæ caussam dormiens tractaris? difficile tibi non erat ad rerum novarum narratiunculas attentissimis auribus vigilare; at mecum per horulæ partem rationes componere, fastidii plenum videbatur. O Religiose, rebus tuis consule, ne & illa vox te feriat: quia te non videns placuisti tibi, displicebis & mihi cum judicaberis, & tibi cum ardebis.

1. Cor. c. 14. vers. 15.

Idcirco sui muneris esse quisque credat cum Isaiâ profiteri: *Super speculam Domini ego sum, stans jugiter per diem, & super custodiam meam stans totis noctibus: Confitebor adversum me injustitiam meam, & Dominus remittet impietatem peccati mei.*

Isaiæ c. 21. vers. 8. Psal. 31. v. 5.

Vitiorum radices extirpandæ.

Dorothei consilium est, non fibras tantùm noxarum amputandas, sed ipsas etiam vitiorum radices & indagandas & extirpandas, quod sanè nunquam fiet, nisi quotidianâ vigilantiâ conscientiæ hoc examen quàm exactissimè instituat. Ergo, ô Religiosi, HOC AGITE quod agitis. Non satis hîc inæqualem superficiem utcunque complanasse; ardentiore conatu opus, altiùs fodiendum est, & ad ipsas errorum origines penetrandum. Vigiliis hæc res agenda & solertissimâ curâ, nec parcendum operæ: Nemini unquam sua probitas parvo stetit. Sanè dormiendo vitia non dediscimus. Summum vitæ gaudium bona conscientia; summum vitæ supplicium mala conscientia; maximum vel in gaudiis tormentum, conscientiæ laniatus; maximum vel in dolore levamentum, pax & tranquillitas conscientiæ. Hanc quisque tantò curat impensius, quantò sinceriùs amat.

A

B

C

D

§. II. *Idem Beatissimæ Virginis Sodalibus commendatur.*

LEges etiam vestræ, ô Sodales integerrimi, hanc vobis lineam ducunt, ad quam omne opus diurnum exigatis. At si bene calculum pono, triplex ferè inter vos est factio. Sunt qui dicant: Conscientiam sub quemlibet vesperem examinare, non vacat. Alii paullò proteriùs: Non lubet, etsi vacaret. Demum vero nomine sodales: Et lubet, inquiunt, & ut vacet, nos curabimus. Sed nescio an primi illi, his alteris censendi meliores. Inter illos & istos exiguum est discrimen, nisi quòd illi excusationis mantelum præpandant culpæ, non vacat, ajunt; isti socordiam apertè professi, dissimulare nolint vitium, non lubet, inquiunt. Itáne vobis, ô boni, non vacat? Nimirum ad alia omnia vacamus, præterquam ad salutis negotium. Suas horas studiis, suas lusibus, & somno suas idque liberalissimè partimur: suas sibi horas mensa habet, una conscientia nec horæ quadrantem sibi ullâ ratione impetrat. Ad quascunque nugas abundamus tempore, cùm verò à maculis eluendâ conscientia, *non vacat*. Sic tempus avarissimâ tenacitate virtutis studio negamus, quod turpissimâ prodigentiâ, in somnum, in ludos, in confabulationes effundimus. Cùm salutis res agitur, *non vacat*; cùm sordes animi detergendæ, *non vacat*; cùm actiones præteritæ diei magno emolumento remediandæ, *non vacat*; cùm horæ quadrans saluberrimè suiipsius notitiæ dandus, tam angustum nobis tempus, ut nec tum vacet. Sic ad virtutem contendimus, inter vitia districti. Pudet dicere, honesta non colimus, nisi quantum vacat. At quantum præmium nos expectat, si occupationes nostras, & mala hæc tenacissima abrumpamus? *Has ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.*

Ad animi vacuum præterea ad salutis negotium.

2. Cor. 7. vers. 1. 1. Thess. 4. v. 7. & 3.

At sunt, quibus sua placet segnities, etiam sine pallio. Nil excusationis opponunt; hoc labore supersedere se posse autumant, modò dicant, *non lubet*. Quod tantundem est dicere, ac, nolo facere quod officii mei est, sodalium legibus parere non volo, conscientiæ tranquillitatem tanti non facio, ut eam his impendiis emam. Ah! miseri, quousque tandem vestrum illud ignavissimum, *non lubet? Filii hominum usquequo gravi corde!* Conscientiæ puritas tanti est, ut operæ pretium sit omnino, eam vel maximis laboribus, vel quantâvis molestiâ redimere. Suppliciorum extremum est, in vitio sibi facere delicias, & mentem cauterio resectam gerere. Beatus Gregorius: *Quisquis*, inquit, *vitæ suæ custodiam negligit discutere, quæ agit, quæ loquitur, quæ cogitat, aut despicit aut nescit, sibimetipsi præsens non est, quia semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Ille autem veraciter sibi in præsenti est, qui se in suis actibus tanquam alium attendit. Nam sunt multa peccata quæ committimus, sed idcirco gravia nobis non videntur, quia privato nos amore diligentes, clausis oculis, in nostrâ nobis deceptione blandimur.*

Psal. 4. v. 3.

Greg. lib. mil. 4. in Exech. Negligens custodiam vitæ suæ sibimet præsens non est.

E veteri memoriâ in vos testes non producam: videte obsecro vel tantùm sodales vestros alios, quibus hoc unicè curæ & cordi est, conscientiam quotidie in sincerum nitorem repurgare: nullum illi diem finiunt, cui hanc clausulam non apponant: nullam illi noctem inchoant cui hanc præparationem non præmittant; nunquam illi priùs in lectum quàm in seipsos descendunt: errores suos quotidie objurgant, quotidie aliquid ex vitiis suis demere conantur. De his optimè, quem modò dixi Gregorius: *Electorum est*, inquit, *actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discutere, & omne quod turbidum profluit, ab intimis exiccare. Metuunt in his quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo, quod perpetrasse se intelligunt: timent subtilia divina judicia etiam de his quæ in semetipsis intelligere fortasse non possunt. Vident enim videri divinitus, quod ipsi in se per humanitatem non vident. Atque in hoc secreto interioris judicii, ipsâ mentis suæ executione constricti pœnitendo ferunt quod superbiendo commiserunt. Ibi namque adversum se, quidquid se impugnat, enumerant: ibi ante oculos suos omne quod defleant coacervant: ibi quidquid per iram districti judicis decerni possit, intuentur: ibi tot patiuntur supplicia quot pati timent, nec deest in hoc judicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat.*

Greg. lib. mor. cap.

Mercatores sunt qui maria terrásque assiduis itineribus circulantur; nunc Romæ, nunc Mediolani degunt, jam Parisios, jam & Constantinopolim appellunt, domi suæ vix unquam sunt. Pace vestrâ dixerim, tales & vos estis, vagâ curiositate omnium domorum incolæ, unâ conscientiæ domo pertinaciter devitatâ, ita vix unquam

quam domi & apud vos ipsos estis. O Sodales, nusquam est qui ubique est, foris argus, domi talpa. Quàm autem hoc congruum rationi, ut qui per diem tot aliis, vesperi secum ipse, & cum suâ conscientiâ loquatur. *Ingredere & includere in medio domus tuæ*, monet Ezechiel. Tuta domus, arcanum conscientiæ: miser est, & nec Deo, nec sibi vivit, qui hac domo habitare nescit, qui cùm conscientia convenienda est, inertissimum illud objicit, *non lubet*. Sibi dictum putet unusquisque sodalium, quod Hugo Victorinus in hæc verba subjungit: *Redi ad cor tuum, & subtiliter discute teipsum: considera unde venis, quò tendis, quomodo vivis, quid agis, quid amittis, quantum quotidiæ proficis vel deficis, quibus cogitationibus magis incurrsaris, quibus affectibus tangeris, quibus tentationum machinis à maligno spiritu acriùs impugnaris: & cùm totum interioris & exterioris hominis statum plenè cognoveris, non solùm qualis sis, verùm etiam qualis esse debeas, de cognitione tui poteris sublevari ad contemplationem Dei.* Conscientiæ rationes quisquis bene vult subducere, quotidie subducat: hoc ipso malè curatur conscientia, quia rariùs. Ah, quàm malè est extra legem viventibus, quidquid meruerunt, semper expectant. *Nam conscientia accusat, ratio judicat, timor ligat, dolor excruciat. Quod judicium eò certiùs punit, quò interiùs sævit.* Præclarissimè Bernardus: *Conscientia mala*, inquit, *contristat animam, eámque Deo exhibet immundam, angelisq; & hominibus fœdam & sibi ipsi turbatam & inquietam. Nulla enim pœna major est malâ conscientiâ. Omnium siquidem delictorum nostrorum ipsa est testis, ipsa judex, ipsa tortor, ipsa carcer. Ipsa accusat, ipsa judicat, ipsa punit, ipsa damnat. At verò conscientia bona, templum est Salomonis*, ut idem Bernardus loquitur, *ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, Aula Dei, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus & clausus, & in die judicii aperiendus. Nihil est jucundius, nihil tutius, nihil dirius bonâ conscientiâ: premat corpus, trahat Mundus, terreat diabolus, illa erit secura usque in finem.*

Ezech. c. 3. vers. 24. Tuta domus arcanum conscientiæ.

Hugo lib. 3. de animâ.

Anh. Satyr.

Greg. lib. 25. mor. cap. 6.

Bern. lib. de consc. proximè finem.

Mala conscientia est delictorū testis, judex, tortor & carcer.

§. III. *Idem aliis quibuscunque commendatur.*

Bona confessio requirit examen conscientiæ.

NEmo hîc præmoliatur, se lege non teneri. Piacularis confessionis lex neminem habet eximium. Atqui verò huic ritè instituendæ, necessarium prorsus est, conscientiam excutere & in notitiam deducere delictorum. Istud sanè quò rariùs, hoc & pejùs fiet atque remissiùs; ipsâ exercitatione in hanc industriam roboramur. Qui in re familiari neglectum omnem cavere vult, expensarum rationes quotidie inspicit; ubi moræ & dilationes crescunt, rem familiarem decrescere necesse est. Idem prorsus hîc, seipsum nosse non discit, qui seipsum rarò inspicit. Horologii æquabilis ordo directricem manum quotidie postulat: conscientiæ sanitas quotidianis vult subsidiis fulciri. Epictetus pulchrè subjungens: *Quemadmodum*, inquit, *in ambulando caves ne clavum calces, pedémve distorqueas, sic in degendâ vitâ cave, ne gubernatricem actionum, mentem tuam lædas.* Quod si in re unaquaque observabimus, omnia cautiùs aggrediemur. At si spinam aut clavum pede indueris, an non câ mox horâ, eo certè die extrahes, ne pars læsa in malignum ulcus suppuret? ita pedi consulis. Et conscientiam si læseris (*septies enim in die cadet justus*) non eodem mox die medicinam facies? mucronem subtilissimum pedi eximis, & lethale vulnus tolerabis in conscientiâ? *Videte* itaque, *fratres, quomodo cautè ambuletis, ut ambuletis digne, Deo per omnia placentes.* In quæ verba inquit Augustinus: *Dicitis*, inquit, *quid est ambulare? Breviter dico, proficere, ne fortè non intelligatis, & pigriùs ambuletis. Proficite, fratres mei, discutite vos sine dolo, sine adulatione, sine palpatione. Non enim est aliquis intus tecum, cui erubescas & jactes te. Est tibi, sed cui placet humilitas, ipse te probet. Proba & teipsum tu ipse. Semper tibi displiceas quod es, si vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris, sufficit, & periisti. Semper adde, semper ambula, semper profice.*

Prov. c. 24. vers. 16.

Ephes. cap. 5. vers. 15. Coloss. cap. 2. vers. 10.

Augustin. serm. 15. de verb. Apost.

A *Noli in viâ remanere, nec retro redire, noli deviare. Remanet, qui non proficit: retro redit, qui ad ea revolvitur unde jam abscesserat; deviat, qui apostatat. Melius it claudus in viâ, quàm cursor præter viam.*

Laudata illa Moabitis Ruth, ut sacræ paginæ testantur, *collegit in agro usque ad vesperam, & quæ collegerat, virgâ cædens & excutiens, invenit hordei tres modios.* Constantiæ monet pertinax hic labor, & exigendæ ab animo rationis sub serum vesperum. Quisquis es, hoc tibimet tutò persuade, non usquequaque omnia ex amussi & ad unguem te facturum, quin à te facta limam admittant, imò exigant: quantumcunque industrius & solers sis, tamen tam puri seminis acervum non colliges, quin collectum diligenter excutere oporteat, quando multa facimus, quæ velut cassa nux omni nucleo carent, & præter solam virtutis speciem nil habent in se pretiosi. *Quàm multi quærunt scientiam, & pauci conscientiam!* Verendum sanè, ne olim cùm reddenda erit ratio, eveniat nobis B quod infelicibus illis Ephratæis, Jordanem transire molientibus. Hi namque à Galaaditis intercepti & interrogati an Ephratæi essent, illis negantibus, imperatum porro, vernaculi idiomatis notam ederent, pronunciarentque vocem *Scibboleth*, hoc est, spica granis plena. Hîc miseris inassueta lingua non parebat, neque illi aliud enunciare poterant quàm, *Sibboleth*, hoc est, culmus grano vacuus. E vocali hoc signo, hostes esse noscebantur, ideóque *statim apprehensi jugulabantur in ipso Jordanis transitu.* Et nos in itu perpetuo atque transitu sumus, è nostro in orbem prorsus alium & novum: neque fas transire ulli, quem non excipiat severum examen, in quo sola virtus non rejicitur. Animus à virtute vacuus, velut sterilissimus culmus ad incendia æterna dejicitur. At verò quemadmodum spicæ licet prægnantes granis, ob paleæ tamen sterilem societatem flagellis excutiuntur, ita vix ulli actus humani tam puri puri ab omni defectu & sorde, quin & in his pretiosum à vili, sincerum C ab impuro sit secernendum. Ergo teipsum, tuásque actiones, mi Christiane cæde & excute; rejice paleam, remove omnia quæ maculant. Et sanè par esset, ut, quod Ruth fecit, trium modiorum mensuram quotidie comportares? Hos sacri interpretes ajunt esse cogitationis puritatem, locutionis veritatem, optimæ operationis sinceritatem, ut diem totum sibi rapiant & sanctæ cogitationes, & colloquia utilia, & honestissimæ actiones uniùs Numinis honori editæ. Et hoc ipsum nocturnæ discussionis pars erit videre, num tres modios istos repleveris.

Ruth. cap. 2. vers. 17.

Constantiâ opus est in hoc examine.

Bern. c. 21. de int. dom.

Iudic. c. 12. vers. 6.

Actus humani ab omni fordę sunt excutiendi.

Omnes igitur cordis nostri recessus (inquit Cassianus) *jugiter perscrutandi sunt, & ascendentium in eos vestigia indagatione sagacissimâ retractanda.* Aureus ille orator ad idem gravissimè suos hortatus: *Et ne*, inquit, *ita simpliciter jejuniorum hebdomadæ prætereant, scrutemur suam quisque conscientiam, & rationem examinemus, & consideremus quidnam in hac hebdomadâ probè actum sit, quid in aliâ, & quale augmentum fecerimus ad sequentem, quas in nobis affectiones correxerimus. Quòd si vitam nostram non instituerimus, magnam animæ nostræ curam habentes, nihil nobis usui erit jejunium vel inedia quam toleramus, præsertim si comperti fuerimus inferiores his, qui tantum studium colligendis opibus impendunt. Opus suum probet unusquisque. Unusquisque enim onus suum portabit. Suum opus*, inquit Anselmus, *non alterius examinet, ut Pharisæus publicani.* Neque tantùm peccata, sed & actiones alias, quantumvis bonæ videantur, examinari vult Paulus. Deus quamprimum lucem creavit, inspicere illam & experiri voluit: *Et vidit Deus lucem, quòd esset bona.* Quid luci cum hujusmodi experimentis? an non de bonitate illius constabat, maximè cùm à Deo esset creata? Constabat omnino, sed ostendit hîc bonus Deus, quâ ratione nostra nobis opera tentanda sint & experienda, quantumcunque bona illa & lucida videantur. Sunt quæ nitorem, non tamen naturam auri habeant.

Caſſ. coll. 1. cap. 12.

Chryſoſt. homil. 11. in Gen. ante med.

Gal. cap. 6. v. 4. 5. & 6.

Gen. cap. 1. vers. 4.

Christus

Luc. cap. 9. vers. 18. Christus discipulos suos super famâ suâ examinans: *Quem,* inquit, *me dicunt esse turbæ?* Idem & nostrûm quivis de se interroget: Et quem me ajunt esse cives mei? Quem? expectatis, mi homo, respondebo. Ajunt te esse hominem potulentum & madidum, vini amantissimum, & in dies pæne singulos ebrium: & forsan tu solus hoc ignoras? Aut dicunt te Veneris esse mancipium, ad omnem petulantiam & libidinem projectum, ore, oculis, manu inverecundum: & forsitan tu solus hæc nescis? Aut, non negant te cetera probum, sed deparcum, sordidum, avarum Euclionem, qui multæ pecuniæ longè sit appetentior, quàm puræ conscientiæ, avidior nummi, quàm cæli: & fortassis te solum hæc latent? Aut, constanter asserunt te hominem esse turgentis supercilii, ore asperum, gestu inflatum, ceremoniarum & pompæ cupidissimum, ostentatione & arrogantiâ plenum: & fortè tibi uni hæc ignota sunt? Aut, non equidem dissimulant te pacis & concordiæ inimicum, omnis injuriæ impatientem, ad arma & iram præcipitem ruere, difficillimè placari: & tu forsan te talem ad hoc temporis non credebas?

Aut, plerique affirmant te dandis consiliis illustrem, politicum, comem; cetera te hominem tui sensus & cerebri esse, pertinacem & æneæ cervicis, nec religionis adeò tenacem; & fieri potest ut tibi soli hæc nunquam innotuerint? Aut, vox ferè omnium est, te quietis tam amantem, ut nihil tibi dulcius sit quàm feriari & otio diffluere: & tu fortè hoc virtutis in te non notaras? Aut, fatentur plurimi, te precum quidem studiosum, sed patremfamilias incuriosè agere, & pecuniam utrâque manu insigniter dilapidare: & fortè an tibi hæc à nemine objecta? Aut, nemo est qui non accuset lividos dentes tuos, & oris mordacissimum acetum, quo omnium famam perfundi dicunt: & tu fors edentulum te credebas & mansuetæ linguæ hominem?

Quid ergo contra sermones hos obdueis? omnésne falsi? Sæpe fit, mihi crede, ut hominem sibimet ignotissimum, intus alii & in cute norint. Tu ergo tuam conscientiam quot diebus interroga, non mentietur: si illa te reum pronuntiarit, errores ne defende, sed emenda & corrige: si insontem te absolverit, rumores populi generosa patientiâ contemne. Conscia mens recti famæ mendacia ridet.

Epist. ad Secundin. Manich. Augustinus olim intrepidè de seipso: *Senti de Augustino,* ait, *quidquid lubet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset.* Idem, quicunque alius serenæ conscientiæ homo libertimè dicat; Loquantur de me alii quod volunt, modò me ad Dei tribunal defendat conscientia. At quomodo defendet eum à quo neglecta, oppressa, vix unquam loqui permissa? Hîc fortè dicas, quanti sunt, qui vix semel in anno, conscientiæ suæ potestatem faciunt loquendi: & nos quotidianas illius accusationes toleremus? Et quid oro, Christiani, malæ causæ argumentis pejoribus patrocinamur? Non est bonitas pessimis esse meliorem, aut effrenati simis moderatiorem; non inde conscientia nostra erectior, quòd ab aliis ea calcetur, neque nos culpæ eximit tantus aliorum neglectus. Jobus consiliis sanioribus usus: *Verumtamen,* inquit, *vias meas in conspectu ejus arguam, & ipse erit salvator meus.* Et annexa caussa: *Verebar,* inquit, *omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.* Ut tuum, ô mi Deus judicium præverterem, diebus omnibus meipsum judicavi, & velut à deprehenso reo pœnas repetii.

Iob cap. 13. v. 15. & 16. & cap. 9. vers. 28.

Chrys. to. 5. hom. 46. ad pop. Antioch. Pulcherrimè & ex naturâ rei de hoc disserens Chrysostomus: *Est tibi tribunal,* inquit, *multum habens emolumentum, & nullam referens accusationem. Constitue super conscientiâ judicantem rationem, & in medium omnia tibi patrata propone, animæ tuæ peccata scrutare, & pœnas exige diligenter, & dic: Quamobrem hoc, & hoc ausa es? Et si hæc quidem fugiat, aliena discutiat, dic ad eam: Non de his te judico, non pro his venisti te purgatura. Quid enim si ille malus? quare tu hoc, & hoc admisisti? responde, noli accusare, tua consideres, non aliena. Et eam in hanc anxietatem agas continuè. Postea, si nihil quod dicat, habeat, sed refugiat; dilania flagellans eam quasi quandam ancillam insolentem, & fornicantem: & quotidie judicium hujusmodi constitue* (quotidie, nota Gerarde, quotidie) *& ignis flumen designa, veneniferum vermem, tormenta reliqua: nec eam amplius sinas diabolo copulari, nec impudenter loquentem toleres: Ille, venit ad me, ipse mihi tendit insidias, ipse me tentat, sed dic ei: Nisi tu velis, illa omnia supersua. Quòd si rursum dicat: Corpori connexa sum, carnem induta, mundum habito, in terrâ commoror, dic ad ipsam: Hæc omnia sunt excusationes & prætextus. Nam & ille carnem erat indutus, & ille mundum habitans, & in terrâ conversans, probabilis fuit: quin & tu ipsa, cùm bene te gesseris, carne circumdata id facis. Quòd si doleat hæc audiens, ne tollas manum: non enim morietur, si percusseris, sed eam ex morte erues. At si rursum dixerit, quòd ille exacerbavit, ei responde: sed tibi licebat non exacerbari. Certè frequenter iram compressisti. Si dixerit, quòd illius species me sublevavit, dicas ei, sed tu poteras continere, propone victos, propone primam mulierem quæ dixit:* Serpens decepit me, *nec à crimine liberatam. Cùm autem hæc examinaveris, adsit nemo, nemo tumultuetur: sed sicut judices sub velis judicant sedentes: sic & tu pro velis, quietis tempus & locum inquire. Et parvorum magnas exige pœnas, ne magnis unquam approximes. Si per singulos hoc feceris dies* (observa iterum Gerarde, singulos dies) *cum fiduciâ stabis ante tremendum illud tribunal.*

Gen. cap. 3. vers. 13.

Ita verbum è verbo expressit Chrysostomus, qui unà *Chrys. ibid.* gravissimè questus: *Sed nos,* inquit, *non ita facimus, sed omne contrarium. Nam simul atque reclinati sumus, omnia versamus sæcularia, & hi quidem immundas inferunt cogitationes, hi verò fœnora & commercia, & corruptibiles curas.* Ita somnum pessimè auspicamur, inter vanas, avaras, invidas, inter impuras & sordidas cogitationes. Ita nec dormimus quidem sine vitio, cùm tam vitiosè obdormiscimus.

Matt. cap. 24. vers. 42. Luc. cap. 12. vers. 40.

Hoc est quod Christus toties repetitis clamoribus inculcat: *Vigilate & orate, quia nescitis diem neque horam, quâ Dominus vester venturus sit. Et vos estote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.*

Inexplicabilis audaciæ

Pestilentissimè incogitantiæ, & inexplicabilis audaciæ est, conscientiam ægram, & letalis culpæ, vel unicæ reliquam, ad lectum deducere, ac plumis se sepelire, nec priùs Numinis offensas deprecari, & cum Deo in gratiam redire. O mortalium miserrime, periisti, & æternùm periisti, si nox hæc tibi sit ultima. Et cujus promissis securus, post hanc plures tibi noctes polliceris? Diebus pæne singulis immatura efferuntur funera; morte subitâ hinc illinc plurimi rapiuntur ad tribunal, & tu nihilominus offenso & irato tibi Deo, lectum temerarius irruis? Ah, infelix, quàm non ludendum est cum Æternitate! levi obstaculo aut concussu, momento unico spiritus intercipitur, & omne tuum vivere consumptum est: eras cadaver tuum in sandapilâ, animus erit in gehennâ, si non priùs peccatum excludas, quàm somnum admittas. His sese periculis subducit, qui sopori se permissurus, ante seriò evigilat, & quidquid per diem noxarum nævorúmque contraxit, dolore abstergit & emendationis proposito.

conscientiam ægram, & letalis culpæ, vel unicæ reliquam, ad lectum deducere

Hic talis licet eâ nocte vitam finiat, vitâ tamen beatiore non excidet. Ergo *vigilate, quia nescitis neque diem neque horam: Estote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.*

Sermonem, Gerarde, unà cum die finiamus. Lux hæc abiit, sed non sine lineâ, quod tibi mihique gratulor. Longus fui, fateor, sed prædixi hoc futurum, & ideo longam à te patientiam postulavi. Ego quidem oppidò fessus sum dicendo, sed non dubitem, quin tu etiam audiendo. Utrique fatigationem somnus eximet, sed somnus quem præcesserit Examen conscientiæ, ut non doceamus tantùm facere, sed & faciamus.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Ingressus ad sermonem de cultu cælitum.

Polychronius, Gerardus.

POLYCHRONIVS.

Iem primum ad conscientiæ tribunal exegimus: hunc alterum Divis Cælitibus dicabimus. Ante omnia velim audire ex te, & quæso ignosce quæstioni, Gerarde: Christianus es? GERAR. Sum. POL. Catholicus? GERAR. Sum. POL. Ergo jam peroravimus magnam partem. Nemo Catholici sanguinis fuit unquam, qui Cælites negaret esse venerandos. An nos damnabimus, quidquid omnia retro annorum sæcula probarunt? Laus Sanctorum, Laus Dei, qui omnis sanctitatis fons est & origo. Quidquid honorandum aut commendandum in Divis est, DEI donum est: quidquid igitur honoris aut cultus Cælitibus impenditur, id omne in omnium auctorem Deum meritissimâ pensionê refunditur. Laudatio servi, honor est Domini. Quod beatus Hieronymus disertè affirmans: *Honoramus, inquit, reliquias martyrum, ut eum cujus sunt martyres, adoremus: honoramus servos, ut honor servorum redundet in Dominum, qui ait: Qui vos suscipit, me suscipit.* In eandem sententiam beatus Gregorius Nazianzenus concedit, &: *Athanasium, inquit, laudans, virtutem laudabo, quoniam omnes virtutes complexu suo tenet. Virtutem autem laudans, Deum laudabo, à quo virtus ad homines promanat, cujusque beneficio nobis contingit, ut ad eum per cognatam illuminationem evehamur, vel potiùs revehamur.*

Nullus Catholicus negavit Cælites esse venerandos.

Hier. ep. 53. ad Bapar.

Gregor. de Laud. S. Athan. Alex. Archi.

§. I.

SAlomon humanæ sapientiæ miraculum, in eum errorem à feminis fascinatus est, ut pro uno, plurimos deos venerari cœperit. Roma caput Orbis, & veræ religionis nunc Antistita, olim eò prolapsa est abominandæ pietatis, ut diversorum deorum ipsa triginta millia percensuerit nominatim & coluerit. Proh quæ ista & quàm vilis deorum annona! alii longiùs etiam progressi infinitos pæne deos posuere; alii nullos: providentes alii, aliqui otiosos. Nos, quotquot Christiani sanguinis censemur, Deum unum agnoscimus, Divorum longè ultra triginta millia veneramur. Sed aliud est Deus, aliud Divus, qui quidquid honoris habet & ornamenti, habet à Deo.

Salomon plures deos veneratus est.

Prisco ævo diversi generis amici numerabantur. Erant, quos *Primæ admissionis* amicos dixere: Alii secundæ, tertiæ alii vocabantur, scilicet ex ordine quo admittebãtur. Tiberius Imperator, ipse amicos solitus describere in tres classes, & ab hoc more admissiones dictæ. Si hæc infima divinis fas conferre, Deus etiam amicos numerat, ferè triplici classe distinctos. Amicos tertiæ admissionis dixeris, qui in gratia sunt apud Deum, sed etiamnum inter mortales degunt. Istos verò secundæ admissionis nuncuparis, qui vitâ functi & cælo destinati, sed necdum cælo admissi. At illos velut primæ admissionis familiares jure veneramur, quos Deus cælo jam recepit, beatissimis sedibus locavit, & verè *admisit* in conspectum. Et hos scimus auxiliari nobis & nosse, & velle, & posse. Preces nostras audiunt, miserias & grumnas nostras vident, idque in eo qui videt auditque omnia. Deus illis voluntarium speculum, & theatrum longè quàm amplissimum est, in quo eis universa, prout sunt, repræsentantur. Hæc illi assiduè contuendo, increA dibili prorsus voluptate perfunduntur. Beati utique immortali lumine circumfusi, & plura & clariùs cernunt in Deo, quàm ullus olim prophetarum. Atqui prophetæ ea viderunt quæ esse desierant, & præviderunt quæ nondum erant.

Triplici classe distinctos Deus habet amicos.

Amici primæ admissionis nobis auxiliantur.

§. II.

CVr ergo Cælites, qui omnigenâ felicitate circumfluunt, ea nesciant quæ ad ipsos spectant, quæque ab ipsis sciri cupiunt ii, qui opem illorum implorant? Helias clarissimus Hebræorum vates jam in sublime curru igneo fuerat evectus & tamen quid Joramo Regi eventurum esset cognovit, & ad eum super futuro statu litteras scripsit. Divinus Paulus à Corinthiis corpore aberat, iisdem tamen præsens animo; & iste nunc cælestis gloriæ jubar indutus, rerum inscientiâ laboret? An non primus à Christo Pontifex Petrus Christianis promittit, non modò se dum viveret, sed & mortuum uniuscujusque illorum memorem fore? *Dabo autem operam, inquit, & frequenter habere vos* POST OBITVM *MEVM, ut horum memoriam faciatis.* Istud promissi probè cepit Chrysostomus, eâque de caussâ, die Principibus Apostolis Petro & Paulo natali, suis Petrum verbis compellat, monêrque fidei & pollicitationis, ut qui suis discipulis promisisset, eorum se haud immemorem, post discessum è vitâ futurum. Ergo norunt Beati quinam opem illorum implorent; ergo nil obstat quâ notitiam hanc, quo minus auxiliari nobis possint. At jam cælo injuriam fecerit, qui beatissimam illius familiam non quidem neget id nosse, sed nolle affirmet: *Caritas nunquam excidit.* Caritas apud illos nunc auctior, inviolabili cursu æternitatis manet intemerata. Et nos promissimam eorũ in mortales voluntatem in dubium vocemus? Verè & venustè Cyprianus: *Magnus, ait, illic nos cœtorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum; frequens nos & copiosa turba desiderat, jam de suâ immortalitate secura, & adhuc de nostrâ salute sollicita. Quis autem cum ratione ambigat, de amplissimâ eorum potestate gratiaque apud Deum, à quo, ut canit vates Regius, Constituti sunt principes super omnem terram.* Ita iis ipsis olim per Joannem arcanissimorum conscium promisit: *Qui vicerit & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas.* Ergo juvare nos norunt, & volunt, & possunt.

1. Paral. c. 21. v. 12.

2. Pet. c. 1. verſ. 15.

1. Cor. c. 13. verſ. 8.

Cypr. lib. de mortalit.

Pſal. 44. verſ. 17.

Apoc cap. 2. verſ. 26.

CAPVT II.

Cultus Cælitum contra opiniones asseritur.

GERARDVS.

OBsecro, Polychroni, bonâ tuâ veniâ, liceat mihi, sicut heri pigrum, sic hodie hæreticum agere, & quæ strictim in fundamentum à te prolata, tricorni ariete concutere.

Placidissimam quietem Divorum turbari necesse est, si ad hominum vota vocésque animum debeant attendere, cùm alioqui immensissimæ voluptatis suavitudine sic absorbeantur, ut aliò mentem nequeant avocare. Hoc primum: en & alterum cornu. In Christum Servatorem eâ ratione injurii erimus, si aliis insuper advocationem nostram committamus. En & tertium. Nullum est in divinis oraculis edictum quod ab eis opem & tutelam jubeat exposcere.

§. I.

POLYCHR. Gossipio, non ferro præfixus est hic tuus aries. Et ô fatuam religionem! beatarum mentium, quæ Deo felicissimè potiuntur, vim & efficientiam eo modulo metiri velle, quo nostros animos corporum custodiâ & concretione impeditos. Quid in mortalitatis mala superos adoptamus? hac quidem ratione Angelis,

vix

vix liberum ullum tempus aut ſolutum foret, ſi humanæ calamitates illorum continuæ felicitati obſtarent. Sic & alii Cælites æternis deliciis immerſi, vix mutuos in ſe aſpectus flectere auderent, ſi hac reciprocati amoris benevolentiâ, à divinis amplexibus abſtraherentur. Somnia ſunt hæc, quæ noſtros mores affingunt cœlo, & quod terra patitur, id fieri putant inter ſidera. Alii mores ſupra nos ſunt, & vitæ ratio noſtræ longè diſſimillima. Beatiſſimæ cùm Angelorum tum hominum mentes, in eo quem nunquam videre deſinunt, dilucidè vident, quæ ad illos pertinent omnia, tanquam lineas in ſuum centrum coëuntes, cùm inferior hic mundus perfectè contineatur & diſtinctè repræſentetur in archetypo illo infinitæ capacitatis mundo. Gregorius de Angelis: *Interiùs*, inquit, *exteriúſque ſciendo diffuſi ſunt, quia ipſum ſcientiæ fontem contemplantur. Quid enim de his quæ ſcienda ſunt, neſciunt, qui ſcientem omnia ſciunt?* Et de beatis aliis: *Quia*, inquit, *in æternâ hæreditate omnes communi claritate Deum conſpiciunt, quid eſt quod ibi neſciant, ubi ſcientem omnia ſciunt?*

Lib. 1. m ral. cap. 2.

§. II.

SEd tui arietis cornu alterum retundo. Palàm & liberrimè fatemur cum Doctore Orbis: *Vnus Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus* JESVS. Hic humanæ gentis Advocatus, Mirabilis, Unus, Abſolutus eſt, qui ſuo & nomine & auctoritate loquatur. Sed negare inferiores alios velut ſequeſtres & proxenetas, quos eò produxerit ſuprema Chriſti auctoritas, divinis paginis planè non repugnat. An non Moſes ſuâ voce divulgans: *Ego*, inquit, *ſequeſter & medius fui inter Dominum & vos, in tempore illo.* Propter hanc eandem rationem Baſilius in Nicæno Concilio ſecundo laudatus, Apoſtolos & Martyres vocat Mediatores, eorúmque opem implorandam docet his verbis: *Qui aliquâ premitur anguſtiâ ad hos confugiat, qui rurſus lætatur, hos oret; hic ut à malis liberetur, ille ut duret in rebus lætis.* Eleganter Gregorius Nyſſenus Theodorum clariſſimum martyrem obſecrat, ut immanitatem Scythicam armatóſque cuneos Orienti jam imminentes ſuis precibus avertat: *Vt miles*, inquit, *pugna pro nobis, ut martyr pro conſervis utere libertate loquendi* &c. *Admone Petrum, excita Paulum, Ioannem item theologum ac diſcipulum dilectum, ut pro Eccleſiis quas conſtituerunt, ſint ſolliciti.* Chryſoſtomus, Regum & Principum, Conſtantini Magni præcipuè pietatem in Divos dilaudans: *Et ille*, inquit, *qui purpuram geſtat, ad ſepulchra illa ſe confert, ut ea exoſculetur, abjectóque faſtu ſtat ſupplex, Sanctóſque obſecrat, ut ipſi apud Deum præſidio ſint.* Sed mens mihi non eſt priſcorum Patrum, qui luculentè idem teſtantur, ſyllabum hîc texere. Quòd ſi cenſura ſit ingeniorum, iis ego facilè crediderim, quibus perſuaſum eſt, neminem ullum Origenis aut Auguſtini ingenio par unquam habuiſſe. Igitur quid Origenes, quid Auguſtinus hac in re ſenſerint, narratione brevi, ſed fidelisſimâ pandam. Origenes: *Incipiam*, inquit, *me genibus proſternere & deprecari univerſos Sanctos* &c. *O Sancti Dei, vos lacrymis & fletus pleno dolore deprecor, ut procidatis miſericordiis ejus pro miſero* &c. *Heu mihi, Pater Abraham, deprecare pro me. O beate Iob vivens in perpetuum apud Deum, & victor permanens in conſpectu regis Domini, ora pro nobis.* Auguſtinus multò clariſſimè hanc in Divorum poſcendâ ope religionem firmat, & Jobi verba ſic interpretatur: *Miſereimini mei, ſaltem vos amici mei. Angelos videtur poſtulare, ut pro eo deprecentur, aut certè ſanctos ut pro pœnitente orent.* Et Auguſtinus ipſe Divi Cypriani auxilium implorans: *Adjuvet itaque nos*, inquit, *orationibus ſuis in iſtâ carnis mortalitate, tanquam in caligine, à nube laborantes, ut donante Domino, quantum poſſumus, bona ejus imitemur.* In opere illo nobiliſſimo de Civitate Dei, hanc formulam conſuetæ precationis (*ô Sancte, memor eſto mei*) ore omnium Chriſtianorum uſurpari affirmat his verbis:

1. Tim. c. 2. verſ. 5.

Deut. cap. 5. verſ. 5.

Baſil or. 20. in 40. Martyres.

Greg. Nyſſ. or. in Theod. mart.

Chryſoſt. hom. 26. in epiſt. ad Cor.

In lament. ad finem Periarchon.

Lib. 2. in Iob Aug. tom. 4. Anno. in cap. 19. Iob verſ. 21.

Lib. 6. contra Donat. c. 1.

Tom. 5. l. 21. de civit. Dei c. 27. proxime finem.

Quique ſui memores alios fecere merendo.

Prorſus tanquam eis diceret, quod frequentatur ore Chriſtiano, cùm ſe cuique Sanctorum humilis quiſque commendat & dicit, *Memor eſto mei, atque ut ad eſſe poſſit, promerendo efficit.* Et: *Cùm itaque recolit animus ubi ſepultum ſit cariſſimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus.* Ideo idem Auguſtinus, ad ſubſidium à conſtantiſſimo martyre Stephano petendum hortatur, facilиùs enim orationes illius pro orantibus quàm pro lapidantibus admittendas. Et: *Injuria eſt*, inquit, *orare pro martyre, cujus nos debemus orationibus commendari. Nam, Sanctorum martyrum orationibus propitiatur Deus peccatis populi ſui. Omnes martyres qui cum Deo ſunt interpellant pro nobis. Non tranſeunt eorum interpellationes, niſi cùm tràſit pſ. 89. ingemitus noſter. Gaudeant de vobis qui orant pro vobis.* Num tibi, Gerarde, ſolem claro meridie illuſtrioribus radiis vis allucere? nihil capit, qui hæc non capit.

Mortuum ſepeliendo curâ ſua. Serm. 1. de S. Stephano. Serm. 17. verb. Apoſt. quæſt. 1. in Exod. Tom. 8. in pſal. 11. ante finem. In pſal. 11. fine.

§. III.

QVòd tertio loco divinas paginas requiris, en dictorum teſtes. Vates Hebræus Baruch: *Domine omnipotens*, inquit, *Deus Iſraël, audi nunc orationem mortuorum Iſrael, & filiorum ipſorum qui peccaverunt ante te.* Obſerva mihi verba, *orationem mortuorum.* Ergo etiam mortui orant? Utique, ſed ii qui jam vivunt ſupra cæruleas illas ſtellarum plagas. Laudatiſſimus dux, Judas Machabæus per quietem vidit Oniam Pontificem paſſis manibus pro populo ſupplicantem. Proximè hunc alius ſenio & majeſtate venerandus aſſiſtebat, quem Onias velut digito deſignans: *Hic eſt*, inquit, *qui multum orat pro populo, & univerſâ ſanctâ civitate, Hieremias propheta Dei.* Quin & ipſe purpuratus epulo in flammis pro fratribus rogat, *ne & ipſi veniant in locum illum tormentorum:* Et Petrus ac Paulus in ſummis beatorum deliciis, jam ex toto ſecuriſſimi, tacebunt? Hoc ſenſu Hieronymus ratiocinatus: *Sanctus Paulus Apoſtolus*, inquit, *ducentas ſeptuaginta ſex animas ſibi dicit in navi condonatas, & poſtquam reſolutus eſſe cœperit cum Chriſto, nunc ora clauſurus eſt, & pro iis, qui in toto Orbe ad Evangelium ſuum crediderunt, mutire non poterit?* Divino pariter imperio Jobi tres cognati ad Jobum ſic ablegantur, *Sumite vobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes & ite ad ſervum meum Iob, & offerte, holocauſtum pro vobis, Iob autem ſervus meus orabit pro vobis: faciem ejus ſuſcipiam, ut non vobis imputetur ſtultitia.* Ergo numinis iram mitigabit homo, etiamnum ſceleribus obnoxius, & civis jam cælo donatus, jam Numini proximus, id non poſſit? Tot in cælo potentiſſimi oratores nullam mortalitati noſtræ gratiam exorabunt? tam copioſæ fragrantiæ nubes fœtoribus noſtris mederi non poterunt? quid autem ſunt cælitum preces, niſi odorum ſuaviſſima congeries? Hoc eis nomen tribuit beatiſſimus Joannes, &: *Habentes*, inquit, *ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.* Ergo, Gerarde, hæreticam larvam quam ſumpſeras, jam rurſùs ponere licebit iterum, & certam Divorum opem agnoſcere. GERAR. Si ergo Cælites colendi, an non cum delectu id faciendum? an non alii præ aliis veneratione afficiendi? num alius alio non ſublimior eſt in ſedibus Beatorum?

Baruch c. 3. verſ. 4.

2. Machab. c. 15. v. 14.

Ibid. v. 14.

Luc. cap. 16. v. 27. & ſeq.

Hier. tom. 4. contra Vigil. Act. cap. 27. v. 24. & 37.

Iob cap. 42. verſ. 8.

Apoc. cap. verſ. 8.

CAPVT III.

Quinam Cælitum præcipuè colendi.

POLYCHRONIVS.

HIc videri poſſumus in ipſo limine offendere & errare, dum quærimus ne erremus. Audio ſcriptorem ſacrum qui moneat: *Noli etiam inquirere de meritis Sanctorum, quis alio ſit ſanctior, aut quis major fuerit in regno cælorum? Quidam zelo dilectionis trahuntur ad hos vel illos ut ampliori*

Thomas a Kempis Imit. Chriſt. lib. 3. cap. 49.

ampliori affectu, sed humano potiùs quàm divino. Magnum est vel minimum esse in cælo, ubi omnes magni sunt, quia omnes filii Dei vocabuntur. Sed pace tuâ, ô magne, & ô sancte scriptor, præceptis tuis nil refragatur nostra quæstio: Non illorum dignitates distinguere, sed nostrum obsequium instruere animus est. Nec malè hîc credam, me omnium voce loqui, si dicam secundum Christum JESVM qui orbem restauravit suo sanguine, matrem Christi, & beatissimas illas mentes, Angelos præcipuè esse venerandos. Hoc ratio, hoc auctoritas sacræ paginæ, hoc priscorum Patrum volumina, hoc omnis antiquitatis consensus docet. Sit, qui neminem Divorum norit, matrem Dei, Deóque proximum famulatum, Angelos ignorare non potest. Non nescio Chrysostomum in beati Pauli tutelam mirifico affectu transiisse, cujus & iconem in suo musæo assiduè oculis voluit obversari. Scio Sanctos Philippum & Joannem Baptistam à Theodosio Imperatore præcipuâ veneratione cultos. Novi Paulum Elcanum Sancto Nicolao & sanctæ Catharinæ devinctiorem quàm Divis aliis. Non me latet à beatâ Elisabethâ Hassiæ Landtgraviâ, Joannem Evangelistam in Divum tutelarem adscitum; & regem Anglorum Edvardum, nulli hujus Apostoli nomine petenti, quidquam negare solitum. Non ignoro Hungum regem Pictorum divo Andreæ, Carolum Siciliæ regem divæ Magdalenæ, Constantiam Constantini Imperatoris filiam divæ Agneti virgini, Zimiscam Imperatorem divis Georgio & Theodoro martyribus, Urbanum II. Pontificem divo Benedicto singulariter devotum extitisse. Pari ratione alii alios sibi patronos delegerunt. Omnes bene & piè. Sed neque noster, puto, errabit amor, si præ Divis aliis omnibus, ad Beatissimæ Virginis, Dei matris, sanctorúmque Angelorum patrocinium cónfugiamus. Gerarde, si piè vivere & sanctè mori in animo nobis est, à matre Dei & ab Angelis deprecationem efflagitemus: perire non potest qui tales sibi conciliaverit patronos. Ita ego quidem inter Cælites, Matrem Domini, & sanctos Angelos singularibus obsequiis censeo nobis in amorem devinciendos. Utrumque paullò explicatiùs nunc doceo.

§. I.

Virgo Maria nullius preces aspernatur. *Serm. 2. super Missus.*

VIrgo beatissima, Dei mater MARIA, nullius preces aspernatur, in omnes beneficiorum dives est. Quò major rogantis est miseria, hoc amplior dantis misericordia. Pulchrè & cum sensu Bernardus: *Ipsam*, inquit, *sequens non devias; ipsam rogans non desperas; ipsam cogitans non erras; ipsa tenente non corruis; ipsa protegente non metuis; ipsa duce non fatigaris; ipsa propitiâ pervenis.* Ille solus hujus virginis laudes fileat, qui fideli prece appellatam suis necessitatibus senserit defuisse. Illud in hac Virgine admirandum, & opulentissimæ gratiæ illustrissimum argumentum. Adeò in hujus Virginis vultu & augusta venustas, & verecunda Majestas certabant, ut vel solo aspectu, vel ipsis tantùm oculis etiam muta concionaretur, & aspicientis se animo castissimam flammam subjicerer. Neque solùm omnes sui spectatores, ad pudicitiam mirificè accendebat, verùm etiam si quid obscœni ignis in spectantium mente sæviret, protinus suo vultu, velut frigidâ, extingueret. Auctores hujus & testes complures sunt. Hinc forsan antiqui Patres, contra carnis maligniores illecebras, Virginis hujus imaginem, velut virtutis speculum, aspicere, tam potens quàm suave remedium censebant. Hinc illa Clarevallensis Præsulis assidua exhortatio. *Respice Stellam, voca* MARIAM. Proxima Numini hæc Virgo est, quæ Numen peperit, quæ terris Deum dedit. Cùm hanc Virginem laudamus, feliciori encomio ad Deum assurgimus. Et quam laudem hac Virgine dignam humani oris paupertas reperiat? Sole clarior, Lunâ pulchrior; cælum premit, sideribus cingitur. Verè hortus conclusus, & paradisus voluptatis, imò horto floridior, & paradiso amœnior est. Propinquo Numine potentissima, virginitatis flore pulcherrima, in totâ rerum universitate eminet, quàm pulchra tam benigna, quàm potens tam propitia. Ut Deum caperet, cælo major esse debuit: sic Deum concepit utero, & enixa est, ut cælum in terram traheret, & castissimis visceribus auream immensámque cæli majestatem vinciret.

S. Thom. p. 3. quæst. 3. qu. 1. art. 2. S. Bonav. qu. 1. & 3. Gabriel. Lat. Ansp. alii apud D. Ambros.

Ejus imaginē aspicere est remedium contra illecebras.

At cùm de Virgine hac dixerimus omnia, tacuisse plura videbimur: innumeris & æternis virtutum facibus collucet. Quidquid præconii & laudis, quidquid ornamentorum & nominum per quoscunque titulos ingressi, in hanc Divam congesserimus, majus tamen elogium non supperet, quàm unum illud naturæ ipsi obstupescendum, MATER & VIRGO, Mater Dei, Virgo perpetua, Virgo sine exemplo, Virgo sine pari, omnibus antistans, nec primam habere similem visa, nec sequentem; inter sanctas sanctissima, inter puras purissima, cæleste prodigium, Virtutis speculum, Mundi miraculum, Orbis utriusque gaudium.

§. II.

VAticinatur olim de se Virgo beatissima: *Beatam me dicent omnes generationes.* Ab ævo in ævum sic erit. Vel hostes tui, ô Virgo! præconium tuum augebunt. Tu illa regina cæli, terræ, maris. Tu Angelorum hominúmque domina. Tu fons misericordiæ uberrimus. Tu intemerata mater, & humani generis sospitatrix perpetua, semper fovendis mortalibus munifica, dulcem matris affectionem miserorum casibus dispensas. Nec dies, nec quies ulla, ac ne vix momẽtum quidem tenue tuis transcurrit beneficiis otiosum, quin eos qui tuam opem inclamant, mari terráque protegas, & depulsis vitæ procellis salutarem porrigas dextram. Te superi colunt, observant inferi. Tu solem illuminas, Orbem exhilaras, tartarum calcas. Tibi respondent sidera, ancillatur terra, serviunt elementa. Supra te nihil nisi Deus est, infra te est, quidquid Deus non est. Tu luna ab illo sole proxima. *Beatam te dicunt omnes generationes.* Quot enim librorum volumina, quot per orbem templa, quot divites templorum aræ, quot facundi titulis ac donis parietes, quot sacrorum hominum cœtus, quot piorum juvenum sodalitia te colunt, tuas laudes commemorant, tuis honoribus deserviunt? *Beatam te dicunt omnes generationes.* Omnibus retro sæculis, omnes hominum ordines, ubique terrarum & locorum *te Domini Matrem*, religiosissimo cultu venerantur. Una ubique Virgo es, sed materni divinique affectus ignem locorum varietate multiplicas, templa ornas, scholas erudis, domos protegis, imples Orbem beneficiis, virtutibus, gratiis, miraculis. Nimirum ab uno jubare innumeri emanant radii. O stella maris, quot naufragos servasti? quot perditos in salutis regnum revocasti? Mater es omnium qui cupiunt esse filii. O Magna! ô Admiranda! quæ in omnes esse benefica per te vis, per filium autem potes: ô verè animatum cælum! ô abyssus gratiæ! ô Mater Dei! Nemo hanc matrem coluit, & servus fuit; agnoscit illa nomen suum amabile, & in cultores derivat: reddit affectum, & filios appellat.

Luc. cap. 1. vers. 48.

Et hanc Divam, Gerarde, præ Divis omnibus colamus, assiduâ sed non perfunctoriâ pietate. *Totis*, inquit Bernardus, *medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, votis omnibus* MARIAM *veneremur, quia sic est voluntas ejus, qui totum nos habere voluit per* MARIAM. Si viæ duces hîc quæris, si exempla desideras, sanctissimos homines, augustissimos Imperatores, Reges, Principes, Virgini Matri devotissimos, his ipsis vestigiis præeuntes observa, & sequere.

Bern. serm. de Nativit. B. Virg.

At Angelorum Reginam tantò potentiùs nobis demerebimur, quantò studiosiùs & Angelos reverebimur. Huc Ambrosius digitum intendens: *Obsecrandi sunt*, inquit, *Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt.*

Ambr. to. 4. l. de Viduis.

§. III.

GERAR. Mihi sanè placet, quod unà & Angelos, & Angelorum Reginam à nobis coli oportere doceas. Regina cæli supra omnes Angelorum ordines sublimis, illis præsidet: per Angelos ergo transeundum est ad eorum dominam sua vota contendenti. POL. Totus hoc sentio, beatissimam Virginem ab eo rectissimè coli, qui & Angelorum amicitiam ambiverit: & quisquis Angelos amaverit, Reginam eorum utique amore prosequetur. Guilielmus Baldesanus, scriptor insigniter eruditus & pius hoc ipsum disertè docet, ante Cælites alios omnes, beatissimam Matrem Virginem, & secundum hanc, purissimos illos genios, nobilissimos cæli ephebos, Angelos, veneratione singulari afficiendos. Multum debemus Angelis, multum supra omnem modum, & præsertim suo quisque tutelari Angelo. Hic nobiscum quasi nascitur, & ad cunabula nostra mox vigilare non dedignatur. Hic nutricem fidelissimam longè superat, & infantem sæpius, quem nutricis negligentia necaret, tutissimis manibus (sic loquar) excipit. Post cunas custoditas, pædagogum agere, vile sibi non putat. Semina maximè & veluti fundamenta virtutum, prælto affectu insinuare clientulo suo laborat. Simul vitiorum aversanda in fœditatem proponit; intemperantiæ, mendacii, fraudis, inobedientiæ, libidinis turpitudine, velut insolentia prodigiorum exterret, fastigium præmiaque virtutis monstrat: præcipuè vim Numinis venerari docet, nunc beneficio, nunc vindictæ suspiciendam. Et hoc ipsum. Non atroci aut molestâ ratione urget. Suavissimis stimulis, hæc prima rectæ disciplinæ initia, in sui clientis animum stillatim transfundit. Ubi lenibus his rudimentis pueritiam initiavit, ad virilem cautámque virtutem exhortatur.

Lib. 3. stim. Virt. cap. 12. & cap. 13. B. V. Maria & SS. Angeli singulari veneratione afficiendi.

Angeli tutelaris erga nos cura.

Quod verò admirandum, & in summis beneficiis æstimandum, quantumcunque indocilem & refractarium discipulum sit nactus, eum tamen magisterio suo non excludit, suâ ope non destituit, non subtrahit salubertimos instinctus, diurnas nocturnásque excubias non laxat, non subducit se; hominem quantumvis improbum & contumacem ad usque supremum halitum constantissimè tuetur & erudit.

Discipulũ quantumcunque refractarium magisterio suo non excludit.

O mi Deus, ô mi amantissime Tutor Angele, quantis beneficiis per momenta pæne singula obruimur, nec sentimus, incogitantis animi stupore defixi morimur ingrati!

§. IV.

NOs miselios, viles vermiculos, tanti Deus æstimat, ut jugi castrorum incinctu providissimè nos tueatur. Basilius Magnus, illud regii vatis, *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum*, sic exponens: *Omni*, inquit, *in Christum credenti Angelus astitit* &c. *Considera igitur quanta sit Angelorum natura, quoniam universo exercitui, & castris numerosæ hominum multitudinis unus assimilatur Angelus. Ob magnitudinem itaque ejus qui te custodit, castra tibi munitionésque præbet Deus: propter Angeli verò virtutem, veluti circumvallat te undique securitate, quæ est per illum.*

Basil. in Psal. 33. v. 8.

Quot ergo nominibus huic castrorum vigilantissimæ fidelitati obstringimur? Et quinam Cælites in priscæ novæque legis sacris voluminibus crebriùs laudantur quàm Angeli? Non est liber è divinis, qui Angelorum elogia non recitet: Angeli per tota biblia largissimè commendantur. Vix quidquam olim patravit Deus, quod effectum non sit actoribus Angelis, qui semper vigilantissimis studiis nostram salutem curarunt. Et hæc, mihi crede Gerarde, caussa fuit cur meipsum Angelis arctissimâ devotione in omnem vitam strinxerim. Non reperio per omne cælum nec plures numero, nec origine nobiliores seu ministros Numinis, seu amicos. Ab his mihi tibique omnem benevolentiam fidentissimè polliceor. Angelorum in nos beneficia & plurima sunt, & & maxima sunt, & sunt perpetua. Nihil eis sordet in ministeriis & obsequiis erga nos, dum prosint nobis.

Nulli cælites in sacris voluminibus crebriùs laudantur quàm Angeli.

Et num me periturum trepidem, si pro me in extremis constituto, jam jamque animam acturo, infinita pæne millia Angelorum, admotis precibus Deo fiant supplices? Num in hoc tribunali salutarem mihi litteram non exorent, tot apud judicem gratiosissimi deprecatores? Num caussæ meæ alioqui non bonæ diffidam, si tantos habeam advocatos & Oratores? Ita dico: beatissimæ Virgini & Angelis amicus, perire non potest, nisi quem ipsa pereundi libido præcipitat. Non perit illis, nisi qui priùs ipse sibi.

§. V.

ILlud tamen unum hîc monuerim, quod à prisco Philosopho discamus. Epictetus, ille origine quidem vilis, ac debilis corpore, sed mente nobilissimus, & qui inter omnis ævi lumina refulsit; cujus lucerna fictilis, illo mortuo, mille drachmis, seu, centum philippeis væniit, in memoriam & honorem viri, & ob divinas scriptiones, quas ad lucernam illam elucubravit: non est sanè inter priscos illos qui bonam mentem magis aut trahat aut formet, tam docta scripsit, tam & salutaria. Hic, inquam, philosophus de tutelari Angelo disserens: *Procuratorem*, ait, *unicuique addidit, genium cujusque, cúmque illi custodiendum tradidit, & talem quidem qui nec dormiat nec decipiatur. Cùm igitur fores clauseritis, & conclave tenebrosum effeceritis, cavete, ne unquam dicatis vos esse solos; neque enim estis, sed Deus intus est, vester genius intus est.* Non erubescimus ad has voces, Gerarde? hoc viderit philosophus in illius ævi tenebris? ita Deum, ita custodem Angelum præsentem esse monuerit? Nos Christiani, nos beatissimæ Virginis sodales, tam insanâ libertate in veritum ruamus, ac si Deus, ac si custos Angelus longissimè remoti, nihil nostri sceleris arbitrarentur? O temeritatem furialem! O impure, ô libidinose, quisquis es, quid impium illud SOLVS SVM, in lascivam turpitudinem te animat? ah, cogita, ubicunque es, nusquam SOLVS ES. Quibuscunque vel tenebris vel latebris tegaris, nunquam SOLVS ES. Habes tui sceleris vel secretissimi spectatorem Deum, & custodem Angelum, & eum quidem custodem (uti Epictetus) qui nec dormiat nec decipiatur. Ergo attende tibi, & obscœnarum cogitationum vel primos aspectus exhorresce: NON ES SOLVS, etiam cùm solas cogitationes animo versas, Deus intus est, intra tuum animum præsès est, libidinem tuam omnem vel latentissimam cernit. Ah, non SOLVS ES, ubique DEPREHENSVS ES; ipsa te conscientia nusquam deserit, ubique comitatur, omnium actionum testis & accusatrix: nusquam SOLVS ES.

Epist. lib. cap.

CAPVT IV.

Quánam potissimùm ratione colendi Cælites.

NOn est dignior litatio sanctis, quàm Sanctorum imitatio. Satis illos coluit, quisquis imitatus est. Augustino teste, summa religio est, imitari quod colimus. Atque: *Si ad consortium*, inquit, *Sanctorum martyrum pervenire volumus, de imitatione martyrum cogitemus: Solennitates enim martyrum, exhortationes martyriorum sunt, ut imitari non pigeat, quos celebrare delectat.* Neque arduum nimis videatur, eos qui hac viâ præcesserunt, cadem & sequi. Illi ipsi jam beatissimi cælites iisdem, quibus nos initiis creverunt, iisdem quibus nos elementis adoleverunt, easdem quas nos, molestias senserunt, & sæpe majores; ab iisdem hostibus impugnati, simillimis illiciis ad vitium evitati, iisdem nobiscum periculis obnoxii, nec aliis quàm nos suppliciis & pœnis castigati; neque ipsis pectus ferro aut chalybe stetit; corpus eorum æque ac nostrum fragile, & ad omnem injuriam projectum;

Serm. 91. Sanctis. ferm. 2. quos celebrare delectat. Sanctos. debemus imitari.

tam

tam ipsos quàm nos Mundi rabies allatravit; ipsis non minùs refractaria fuit caro quàm nobis; Satanas in eos non mitior, quàm esse solet in alios omnes. At illi vincendis suis hostibus rationem monstrarunt, quâ nostros & nos debellaremus, si velimus esse victores. Illisne Deus adfuit? aderit & nobis. Vim eis & robur sacramenta contulerunt? & nobis conferent. Aliorum illis Divorum favor auxilio fuit? nec nobis deerunt, tam illorum quàm horum conjuncti favores. Divos igitur venerari conemur potissimùm *imitando*. Porrò nobilissimum hoc venerationis genus fere triplici capite constat, oratione, carnis castigatione, sacrâ lectione. De his, si ita tibi videatur Gerarde, libabo paucula, ut paullò copiosiùs disserere liceat de menstruâ Divorum sortitione, de quâ hîc dicere instituì. GERAR. Nihil contradico.

Veneratio sanctorum triplici constat capite:

§. I.

1. Est Oratio.

POL. Oratione nobis conciliamus Divos, si tamen oratio è puro castóque pectore Deum anhelet. Nos sæpe generosum Creticum propinamus, sed poculo tam illoto & fœdo, ut id etiam vehemens siris aversetur. Quandoque optimas preces Superis allegamus, sed animus interim suo hæresci t luto. *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* Beatissima Virgo, Dei mater, uti narrant, uni adolescentum per quietem sese spectandam dedit hac ratione. Vinum ei, ut videbatur, generosissimum porrigebat, sed poculo immundo. Miratus adolescens tam nobile donum in vase tam sordido. Cui Virgo: Vide, inquit, fili, rosarii tui preces mihi gratæ sunt & instar optimi potus, sed calix quo hunc offers, non placet. Oratio tua bona est, non item vita tua; pulchrè precaris, sed turpiter vivis: ut in utroque placeas, castiùs vivas. Motus adolescens tam salubri spectaculo, castiores mores induit, ut se cælo probaret tam vivendo quàm precando.

Eccli. c. 15. vers. 9. Practicus Alb. Castr. de rosario.

Illud autem frequentissimum, ut precantis quidem animum tam fœdæ sordes non involvant, eum tamen cogitationes plurimæ plusquam Metium Suffetium distrahant, & à precibus amabili fraude abducant. Ita sæpe animus nihil minùs cogitat, quàm quod orat, sèque ipsum sibi blandissimâ vi suffuratur. *Appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longè est à me.* Nec tantùm puræ, neque attentæ tantùm, sed & constantes sint preces nostræ. Heu, nimium lunæ in susceptâ pietate ostendimus. Sæpe diem unum alterumve, unam alteramve hebdomadem magno precum numero fatigamus cælum: mox elanguescit ac hebescit pietas, & jam vel pauca tœdet precari. Constantiùs, obsecro, constantiùs, nec enim in re ullâ laudabilior est constans importunitas, quàm in precibus. *Deus non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte? Et si ille perseveravit pulsans,* ait Christus, *dico vobis, dabit illi quotquot habet necessarios panes.* Ergo, *orationi instate, vigilantes in eâ, orantes omni tempore in spiritu.* GERAR. Odi ego meam ipse inconstantiam, nec tamen arceo: cœpi nuper Angelos quotidianis precibus venerari. Sed heu! quod mihi antea quotidianum erat, jam vix est menstruum. POL. Nos ipsi nobis sæpe pessimo exemplo sumus, sed en meliora & majoris constantiæ.

Isaiæ c. 29. vers. 13. Preces debent esse constantes. Luc. cap. 18. vers. 7. Luc. cap. 11. vers. 8. Clissi. c. 4. vers. 2. & Ephes. c. 6. vers. 18.

Bernardini devotio erga B. Virginem.

Bernardinus patriâ Senensis, qui jam à parvulo in virtutis leges jurarat, annis compluribus, idque quotidie, & nudis genibus, ad beatissimæ Virginis effigiem precari solitus est. Eadem sunt plurium aliorum sanctissima in his conatibus pertinacia. Sed vicina & recentia nescio delectent magis an moveant. Prodigium est pæne, quod nostri ævi testimonium habet. S. Carolus Borromæus, Pii Quarti, Summi Pontificis nepos, è stirpe nobilissimâ, Romanus purpuratus senator, vir ad omnem virtutem à teneris factus, præter quotidianas prolixas sacerdotum preces, Officium & coronam Beatissimæ Virginis quotidie idque flexis genibus recitare consuevit, & nec in itinere quidem moris sui negligens fuit. En, tantus præsul, Cardinalis, Archiepiscopus, tantâ mole negotiorum pressus, nihilominus velut otii abundans, diebus singulis, flexo poplite suas Matri Virgini laudes liberalissimè admetitur. Idem sanctus Antistes, quandocunque æris campani signum ad Angeli salutationem audiret, quocunque loci esset, in viâ etiam fractâ & cœnosâ, mox in genua ruebat, ab equo etiam desiliebat, & humo poplites figebat, salutans cælestem Virginem. Pari pietatis officio, si quem per compita sacerdotem, qui ægro Angelorum ferculum deferret, offenderet, cœptum iter deserebat, & Christum Dominum per omnem viam deducebat, nec priùs abscedebat, dum in templo Eucharistia in suum locum reciperetur. GERAR. Quid nos, viles animæ, quid nos simile? est sanè quod colorem ducere & erubescere ad hæc talia velimus. POL. Jure merito, in quibus nec umbra tam magnificæ virtutis elucet. Nec tacendus nobis vir ille doctissimus, Martinus Navarrus, qui sexaginta amplius annis rosarii quotidie recitandi consuetudinem habuit. Quis nostrûm hoc unquam fecit tamdiu, quis facturus? utinam longè faciliora non subterfugeremus. Sine incuriâ non præterierim illum Beatissimæ Virginis cultorem eximium, Joannem Godefridum Bambergensem & Würzburgensem Episcopum, qui Divæ matris officium & rosarium, quantiscunque negotiis distineretur, etiam in itinere, præter statas sacerdotum preces, quotidie recitavit, idque adeò constanter, ut illâ ipsâ quâ obiit nocte, Canonicas preces (Matutinum & Laudes) unà cum officio & rosario Beatissimæ Virginis recitarit: quod & S. Carolus Borromæus morti jam proximus fecisse perhibetur.

Missell. 24. Martini Navarri. Joannis Godefridi.

Porrò Joannes Godefridus ad Divæ Virginis Dettelbacensis ædem, duobus milliaribus dissitam, supplicationem crebriùs instituit, nudis pedibus. Divi quoque Caroli Borromæi exemplo, quotidie horâ unâ post cœnam, æris campani signo omnem aulicam familiam convocari jussit, ut in sacello litanias unà recitarent, & examinarent conscientiam. En, quanti hac præeant, quin sequimur?

S. Caroli Borromæi.

§. II.

SEd hîc, Gerarde, velim unà mecum in saluberrimam consuetudinem non consentias tantùm, sed jures. Solent Beatissimæ Virginis, & suæ salutis amantiores singulis horis, ad cujusque horæ principium, verbis Gabrielis Matrem *Domini* salutare, eidémque illud præsertim, NVNC, *& in horâ mortis nostræ*, ardentiùs commendare. Mos hic utilissimus quot horis Angelicam salutationem recitandi, etiam summorum Pontificum sacrâ liberalitate stabilitus est. Leo Decimus piæ memoriæ, Christianis omnibus mille dierum indulgentias impertiit, qui horæ signo audito, illam Angeli salutationem pronunciarent. Idem, piæ memoriæ Paulus Quintus Pontifex Max. anno millesimo sexcentesimo undecimo confirmavit. Putem ego, decere admodum, si id loci ac temporis ratio ferat, submissis genibus hoc facere. Gerarde, est quod tibi hîc in aurem, imò è meo pectore in tuum mihi amicissimum pectus transfundam, si tamen silentium spondeas. GERAR. Fidissimum & saxo dictum credas, quod dicturus es. POL. Ego, quandocunque domi in musæo meo, aut alibi solus ago, mox atque horam audio, in genua procumbo, & orationculam Ave Maria &c pronuncio; addo quæ ex Horologio Tutelaris Angeli didici: Benedictus Deus in æternum. Miserere mei Deus, secundam magnam misericordiam tuam: etsi Domine minor sum cunctis miserationibus tuis. O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum: fiat voluntas tua. Ita Deo Deique matri me, mea, meúmque

Recitare singulis horis Angelicam salutationē mos utilissimus.

obitum horis singulis commendo. Hoc tu alios docere quidem poteris, de me nec verbulum poteris effutire, quia fidem tuam mihi obligasti in silentium.

Ceterùm piam hanc industriam etsi facillimam, multis aliis precandi exercitiis prætulerim, modò quod instituimus facere, faciamus constanter. Et quid enim necessarium magis, aut magis optandum nobis, quàm bona vitæ clausula & felix obitus? Hunc uno die millies & unicè à Deo flagitemus, neque enim aliter quàm precibus impetrari potest hoc prorsus gratuitum donum. Hunc ipsum obitum nostrum divinæ Matri quot horis ardentissimè commendamus: *& in horâ mortis nostræ.* Ah! ab hoc mortis momento tota nobis pendet *Æternitas*. Hoc ergo momentum, Gerarde, momentis singulis prospiciamus, & vel singulis saltem horis seriò precemur: *& in horâ mortis nostræ.* Vix malâ morte defungetur, qui omnibus ante horis, illam ultimam prævidit, nec prævidit tantùm, sed in eam cæleste sibi præsidium comparavit. GERAR. In tuam sententiam me omnino pertrahis, nec invitum. Felici obitu nil felicius in hac vitâ, nec ullum operæ pœniteat, horis omnibus supplices preces cælo admovisse, modò unicam illam supremam horam impetret sibi benignam ac propitiam. Igitur, *ô Sancta* MARIA, *mater Dei ora pro nobis, nunc, & in horâ mortis nostræ.* O MARIA, *mater gratiæ, mater misericordiæ. Tu nos ab hoste protege, & in horâ mortis suscipe.*

Sic statuo: hac horâ, & deinceps horis omnibus, ad usque horam ultimam, hoc unum assiduè rogare non desinam: ita me juvent omnes Cælites.

§. III.

2. Carnis castigatio.

POLYC. Prima ergo ratio, Divos Cælites colendi, oratio est? Altera, Carnis castigatio. Hactenus nobis de Dei matre, & sanctis Angelis sermo est, de quibus & hæc dicta volo, quæ subjungo. Divus Bonaventura memorat, Angelorum Reginam cum devotâ sibi matronâ (is Elisabetham fuisse autumat) in hæc ferè verba locutam: Dico tibi filia, sine magno labore, continuâ oratione, ardenti desiderio, profundâ devotione, multis lacrymis & afflictione, nihil gratiarum aut donorum me obtinuisse, gratia sanctificationis exceptâ. Scias igitur nullam gratiam cælo in animam descendere, nisi per orationem & corporis afflictionem.

Cap. 3. med. vitæ Christi.

Levit. c. 16. vers. 29. & c. 23. v. 29. Sanè jam olim saxeos illos Judæos toties Deus urget: *Affligetis animas vestras: Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis.* Hoc & Angeli inculcant: *Bona est oratio, sed, cum jejunio.* Tob. cap. 12. vers. 8. Testudinis fides nisi admonitæ & pulsatæ non respondent: hominis corpus nisi severiùs habitum rationi non obedit. Res gestas omnium Sanctorum evolve, & fateberis neminem illorum non novercam fuisse sibi ipsum. Hoc omnium certamen erat, corpori non blandiri.

S. Carolus Borromæus precibus & jejuniis gratiam B. Mariæ ambiit.

S. Carolus Borromæus, quem paullò antè nominavi, non precibus tantùm, sed & jejuniis, & insolitis aliis frugalitatem nunquam non amarit, hostis lautitiarum, insuper tamen, omnibus Deiparæ pervigiliis pane solùm & aquâ ex more victitabat tantus princeps, velut pauperrimus mendicus. Nec in eo uno fuit abstinendi ardor. Non jubet hîc eorum catalogum texere qui singulis sabbati diebus, Beatissimæ Virginis honori cœnâ abstinuerunt, & etiamnùm id faciunt. Fecerunt hoc sanctissimi homines, potentissimi principes. S. Nicolaus Myrensis Pontifex etsi quâvis hebdomade diebus Lunæ, Mercurii, Veneris non cœnaret, nihilominus tamen divæ Virgini honorandæ, omni Sabbato præter aridum panem & fontanæ hydriam in opsonium nil admittebat. Idem fecit jam inde à puero S. Bernardinus Senensis, idem S. Didacus Complutensis, qui pariter omne sabbatum ac pervigilium Virginis, fonte & modico panem traducebat. Illustrissimum illud sidus, in comitiis exRatisbona. tinctum, Joannes Godefridus Bambergensis & WürzAnno 1622. burgensis Pontifex per omnem vitam, omnibus Sabbati diebus, beatissimæ Virginis honori, cibo abstinuit. Idem omnino fecit, qui in eodem solio præcessit Nythardus Bambergensis Antistes, qui quovis Sabbato circa vesperam à negotiis jam magis vacuus esse voluit, ut Virginem Matrem impensioribus studiis coleret. Bono igitur omine, die Sabbati natus, Pontifex creatus, inauguratus; eo demum die vitâ functus, eo sepultus est, singulari utique beatissimæ Virginis favore ac patrocinio. Beatus Aloysius Gonzaga castissimus juvenis, è Societate JESV, Sabbato cœnare nefas sibi duxit, ob amorem ejusdem sanctissimæ Virginis. Idem fecerunt alii complures, quorum exemplo ducti idem hodieque faciunt, non tantùm religiosorum hominum plurimi, sed & reges, & principes maximi.

§. IV.

HIc ego nil arcani evulgo; urbs tota Monachium ejus rei conscia, jam pridem tacitâ veneratione suspicit, Serenissimum suum Ducem & Electorem Maximilianum cum Serenissimâ conjuge Elisabetha, omnibus per annum Sabbatis cœnam rejicere solere, Virginum Virgini colendæ. Et quis Monachii nescit, omnibus itidem Sabbatis eosdem Serenissimos principes, cũ aulicâ familiâ in hypogeum (beatæ Virginis cryptam nominant) descendere consuesse, atque illic, dum res divina fit, in pavimento humi genibus niti; locum ipsum etsi ab aulico Palatio remotiorem sæpe pedibus adire, ita divinæ Matri se devotissimos in rebus omnibus approbare. Quâ in re & illud illustri argumento est. Cùm Serenissimus Elector, Dux Bojariæ Maximilianus rebelli Austriæ ac Bohemiæ arma inferret, in labaro aulico, quod suum dominum fidelibus auspiciis præcedebat, beatissimæ Virginis imago eleganter depicta visebatur, cum hac inscriptione: *Da mihi virtutem contra hostes tuos.* Verè dedit, toto expeditionis tempore, præcipuè ad urbem Pragam, fugatis, cæsis, debellatis hostibus, victoriâ æternùm memorandâ, utràque Austriâ, Bohemiâque jam domitâ & in Cæsaris potestatem redactâ. Possem plura tenerrimi in Dei matrem affectus symbola in medium dare, ab iisdem Serenissimis Principibus petita: sed arcanum non temero.

Maximiliani Duci Bavariæ & Elisabethæ conjugis ergà B. cultus & devotio.

En, Gerarde, quantis exemplis ad divinæ Virginis & Virtutis cultum trahimur! Nec desunt aliorum Principum, Regum, Imperatorum imitanda in hoc facinora.

Illa cælo dignissima Lusitaniæ Regina Elisabetha, Petro Perpiniano teste, non tantùm preces plurimas, sed & plurima jejunia Angelorum Reginæ in obsequium deferebat. Incredibile pæne est, quàm illa in orando fuerit assidua. Siquidem diebus singulis sacerdotum preces ad omnes horas, Pontificum institutis comprobatas, septem psalmos pœnitentiæ scriptos, Officium defunctorum, unà cum Officio Beatissimæ Virginis recitavit. Nec ei satis erat annuum vernum quadragintadiale jejunium, huic insuper alterum duplex & geminatum, æquè diuturnum adjecit. Nam in honorem Matris Virginis à die festo D. Joannis Baptistæ, usque ad diem Virginis in cælum assumptæ, quadraginta omnino diebus, & ab hac Beatissimæ Virginis die ad S. Michaëlis Archangeli festum diem, diebus planè totidem, si dominicos demas, pane tantùm & aquâ jejunium perpetuavit. Idem omnibus diebus dominici Adventus, omnibus S. MARIÆ, & Apostolorum pervigiliis, idem diebus Veneris & Sabbati fecit, idem multis aliis diebus, quos ipsa privatâ quâdam religione, propter certorum Sanctorum merita delegit. Præter hæc statâ definitâque anni tempora tribus hebdomadæ cujusque diebus à cibo se continuit. Ita Regina hæc, ut summam jejuniorum ineamus, post omnes Adventus dies jejunio transactos, triplex insuper quadra-

Perp. lib. 2. laudation. orat. 3. de Elisabeth. annot. 102.

quadragintadiale jejunium servavit. Addidit per annum omnia Beatissimæ Virginis & Apostolorum multorúmque aliorum Sanctorum pervigilia, omnes dies Veneris & Sabbati, quibus diebus omnibus communi continentiæ more non contenta, non solùm carnes lautioréſque cibos removit, sed nihil opsonii adhibuit, pane tantùm & aquâ vitam ægrè toleravit. Tu jam numera, quibus diebus per annum non abstinuerit, & eos pæne digitis computabis. GERAR. Repeto, quod antè dixi, jam multò confirmatior: quid nos simile, quid obsecro tantæ virtuti affine facimus? nescio quid magni præstare nos credimus, cùm leges non contemnimus. Illustrissima certè sunt illa, & magni nominis exempla, quorum nos nec umbram assequimur.

POLYC. Quid jam aliorum voluntarias afflictationes memorem? Henricus Imperator verè pius, verè Divus, quotiescunque Romam adiit, primam semper noctem in basilicâ S. MARIÆ majoris pervigil inter preces exegit. Maria de Oegnies quotannis ad ædem Deiparæ, duobus milliaribus domo dissitam, unicâ ancillâ comite, nudis pedibus, aspera & rigente hieme revisit, impransa & incœnata biduo illo duravit, noctem totam in Virginis templo precando insumpsit. Eadem unius diei noctisque spatio millies & centies in genua procubuit æternam Virginem salutatura; & hoc salutandi officium subinde quadraginta diebus, ardore mirifico perseveravit. Sed ista me libaturum dixi. Orationi, & corporis afflictationi sacram lectionem subjungo.

Jun. Nauel. gen. 34.

§. V.

3. Sacræ lectionis studium.

QVàm necessarium sit piæ lectionis studium, id nos etiam NICETAS, seu, Triumphata Incontinentia docet: notum tibi libellum nomino. Hîc tantum, quos de Beatissimâ Virgine & SS. Angelis legamus, digito monstrare instituo. Francisci Albertini de Custode Angelo libellum non ignotum tibi reor. Horologium Tutelaris Angeli, heri, me spectante manibus versabas. Hos perge crebrâ lectione terere, neque enim Ambrosios aut Augustinos, ingentia volumina præcipio legenda. Libelluli, quos dixi, nec lectoris fastidium obruunt, & virtutum radices quotidianis incrementis erigunt. Hac ergo suaviori lectione animum irriga quàm crebrimè, nunquam non eruditior, aut melior lectionem desines. De Matre *Domini* duo itidem scriptores præ ceteris tibi commendaverim: Franciscum Arias, &, Petrum Antonium Spinellum: Ille Imitationem, iste Amorem Deiparæ Virginis conscripsit, uterque magno emolumento legendus. Sed, quæso te, vidistine illud libri miraculum? Versus est unicus, nec plurium quàm octo vocalium, & librum implet. In tenui scriptione ingens Divæ Virginis encomium est; in opere pusillo æternum argumentum. Poëta hic, totum versu uno complexus est cælum. GERAR. Hæc ænigmata tua, ego sanè non capio. POLYC. Explico: Bernardus Bauhusius, versum scripsit unicum, hunc ipsum quem recito:

Tot tibi sunt dotes, Virgo, quot sidera cælo.

Hunc versum quatuordecim syllabarum, millies, bis & vicies mutavit, iisdem prorsus verbis, sensu, & metro, servatis. Quis hoc scriptionis prodigium non obstupescat? Versus quidem mille viginti duo numerantur, sed unicus est: in uno mille, in mille unus. Res inaudita & invisa, versum pangi qui magnitudine suâ liber atque volumen sit. Vulgus stellarum numerum, quem confusum cernit, infinitum facit, quia oculis credit. E doctis alii jam olim ad calculos cælum vocarunt, stellas numerare ausim, hodiéque non plures quàm mille viginti duæ recensentur. Hunc stellarum numerum poëta expressit versu unico, qui in mille viginti duos versus diducitur, & planè in librum dilatatur. O admirandum voluminis compendium, novo prorsus & inaudito carminis miraculo: faciem mutat & pulchritudinem servat, numerum auget nec à monade recedit. Hic seu Versus, seu Liber, Proteus Parthenius inscribitur, & jure, nam mille viginti duas facies sustinet. Huic Erycius Puteanus vir eruditissimus, Thaumata pietatis adjunxit: scriptum tersum, elegans, admirabile. GERAR. Oro te, Polychroni, quæ officina venalem habet hunc librum? non morabor vel centum assibus emere. POLYC. Hoc volui: capta est hæc avicula. Decepi te, fateor, credebam enim hac offa te facilè inescandum. Ubicunque novi quid aut curiosi emergit, huc manibus pedibúsque certatim advolamus. O vitium humanæ gentis! O curiositas! quàm blandè & suaviter rebus planè omnibus te insinuas? Pietas ipsa technis tuis capitur. GERAR. Feci quod multi, & rei novæ paullò appetentior fui. POLYC. Hic noster morbus est. In plerisque omnibus curiosa majoris apud nos pretii sunt quàm utilia, quàm pia. Adolescentulis in ludo litterario similimi sumus, quibus non tam placent solida quàm picta, qui potiùs pulchra quàm docta sectantur, nec tam agentia diligunt quàm sonantia, & ut verè Chrysologus, *magis gaudent foliorum amœnitate conspergi, quàm fructuum ubertate nutriri*. Æqua est, & illius scriptoris querimonia: *O quanti veritatem quærunt non in veritate, sed in vanitate: quæsitam inveniunt non ad veritatem, sed ad vanitatem, & quod miserrimum est, in verbis vitæ lucra mortis negotiantur!* Ita, mi Gerarde, pii esse volumus, sed simul curiosi; eruditionem sectari, sed curiositatem non negligere; in libros studiosè incumbere, sed simul etiam curiosè: amamus pia, sed vana non satis odimus. Ergo ut famam hanc sequiorem declinemus, eos libellos nostræ lectioni destinemus, qui nos facturi sunt meliores. Historiam ad solam contemplationem legere, otiosa voluptas est; imitari autem laudatos olim viros, vera & publica eruditio. Da veniam libertati meæ: quærere, ubi Franciscus Arias de Divæ Virginis imitatione vendatur, hoc decet hujus Virginis sodalem. Formandis moribus, non fallendo tempori hæc talia legenda sunt. Nec multa simul aut raptim lustranda, sed uti cibum bene mansum in stomachum trajicere, sanitati conducit; ita lecta bene expensa in animum demittere, probitati. Unica subinde sententiola menti fideliùs impressa, magna dedit incrementa Virtuti. Eò spectant gnomæ menstruis Divis subscribi solitæ. Hîc nobis ostium sponte se referat: si placet, ingrediamur, & quia de Cælitum cultu dicere instituimus, hoc agamus, obsecro, & de menstruâ Divorum electione seu sortitione breviter, ordine, compendio disseramus. GER. Hoc ipsum avidus expecto audire. Etiam hîc curiositatem pascere licebit; res est nova, nec mihi audita, nec ab aliis, puto, dicta. Et hoc, spero, non leviter faciet ad cultum Cælitum uberiùs promovendum. Sed agamus lege inter nos jam notâ: magistrum alium quàm te, Polychroni, hîc neminem admitto; ex linguâ tuâ prorsum captus sum. POLYC. Hoc quidem auribus das. Sed quæso, ostende ex intervallo, te linguæ usum nondum perdidisse. Nimis strictè Pythagoreus es: loquere & tu interdum. GER. Pœnitet me audaciæ, quâ jam toties te loquentem interrupi. Incipe Divis faventibus. POLYC. Sed nunquid priùs metas ducimus, & dictionem nostram septis includimus? Ordo & perspicuitas, vagum dicendi genus & extra suos limites effusum non amant. Certos ergo fines statuamus: & ne saltemus extra oleam, per hæc nobis capita eundum. Primum, quæ origo sit sortitionis istius menstruæ. Alterum, quid sibi velit Divi Cælitis nomen in menstruâ schedulâ expressum. Tertium, quo fine addatur sententiosum dictum. Quartum, quo consilio preces imperentur per mensem proximum. Quintum, adscripta Virtus quid moneat.

Prol. super Matth.

Richar. de S. Vict.

Quinque pia incitamenta colendorum Divorum.

CAPVT V.

Origo menstruæ sortitionis Divorum Cælitum.

Menstrua sortitio Sanctorũ:

INter complura colendorum Divorum pia incitamenta, primarium videri potest, menstrua sortitio Sanctorum, tam Partheniorum sodalium, quàm religiosorum cætuum consuetudine recepta. Origo illius hæc.

Ejúsque origo.

Franciscus Borgias, Gandiæ Princeps, vir sanè magnus quacunque spectetur. Opibus florebat, doctrinâ non carebat, virtute præstabat, gratiâ pollebat. Nam à Carolo Quinto Imperatore Maximo in aulam adscitus, honoribus & latifundiorum terrarúmque censu auctus est. Inter has ille divitias atque delicias, inter has illecebras aulæ Sirenúmque cantus, jejuniorum famem, flagellorum sævitiem, ciliciorum asperitatem non intermittebat, divina frequentabat assiduè, pius magis in aulâ quàm multi in cœnobio. Si quando ille aucupio vacabat, vincendi sui causâ, sæpius captas jam volucres generoso animo liberas rursum avolare permittebat, & missionem dabat: aut etiam dum aliis minorum gentium avibus casses & retia intendebat, tantisper animo volutabat, quàm non dissimili fraude cacodæmon miseros homines in suas pedicas pertraheret. Inter hæc tam varia pietatis exercitia, illud etiam minimè neglexit. Erat solenne familiæ Borgiæ vetere instituto, ut è Divorum numero aliquem quot annis sorte educerent. Hunc illi toto quidem anni spatio, sed illo præcipuè die qui ei Divo sacer esset, singularibus obsequiis colebant sibique demerebantur, adhibito ad lautas epulas certo mendicorum & pauperum numero, quos vicatim colligebant, iisdémque ad mensam ministrabant. Servabat religiosè hunc morem, etiamnum adolescens Franciscus, qui postea felici ingenio reperit, ut quot mensibus Divorum singuli, singulis schedis inscriberentur distribuendi.

Atque hanc sortiendorum Divorum rationem Borgias, postquam in sancti Ignatii Lojolæ familiam transivit, Societatem JESV amplexus, in eandem secum migravit & omnium suffragiis hoc sanxit, ut eo quo dixi modo singulis mensibus suum quisque Divum sorte caperet, vario cultu afficeret, eique se quotidie per mensem illum impensiùs commendaret, & devoveret. GER. Nesciveram sanè tantum virum consuetudinis istius auctorem, qui olim Dux Gandiæ, Gothalaniæ Prorex, tertius in Societate JESV Generalis fuit. Vir magnæ virtutis & vel inde notus, quòd cùm juvenis obeso admodum & crasso esset corpore, pòst assiduis jejuniis ciborúmque abstinentiâ, à cœnâ temperans, adeò se ipse maceravit, ut ventris cutem duplicaret, & pellem togæ instar, quò vellet, traheret; utrem dixisses esse inanem. POL. Hanc tu abstinentiam miraris? necimmeritò: ego tamen magis animi demissionem miror & obedientiam, quæ utraque virtus in hoc viro verè admiranda. Habemus igitur auctorem menstruæ illius sortitionis, quæ suam nobilitatem suo debet inventori.

CAPVT VI.

Cælitum nomen in menstruâ schedâ expressum quid sibi velit.

INdagavimus originem & caput piæ istius consuetudinis, nunc porrò videamus, quid ipsis schedulis perscribatur.

In menstruâ schedâ nomen patroni & mẽsis dies cur.

Primum quod in oculos incurrit, est nomen Cælitum, seu, Patroni menstrui aut Patronæ, appositò unà mensis die, qui eidem dies mortis & ultimus fuit, seu natalis & primus vitæ quam adiit immortalem. Hîc ego te, mi optime Sodalis, aut quisquis alius menstruum A Sanctum capis, ad examen cito, quæróque: Amabo te, mi juvenis, mi vir, quid cogitas, cùm in menstruali chartulâ (ut agamus de eo, in quo agimus mense) Divum tibi in auxiliarem patronum designatum legis, & vel Misnensis Pontificis, & Monacensis Tutelaris Patroni Bennonis, vel Pontificis Augustani Udalrici, vel magni Apostoli Jacobi, vel Christi amatricis Magdalenæ, vel Mundi deceptoris Alexii, vel nobilissimi medici ac martyris Pantaleonis nomen intueris, quæ hîc animi tui sensa, quæ tuæ cogitationes sunt? An verò satis esse putas Divum menstruum accepisse, reverenti oscula salutasse, nomen inspexisse, perlegisse reliqua: Mox, ubi domum ventum est, obvio libello abdere, aut pulpito velut captivum includere, aut etiam contemptim ut vilem chartam abjicere, mensem elabi sinere, nec mense toto vel semel porrecti Sancti nomen aspicere, imò nec meminisse quidem accepti. Hoc non est honorare, non est hoc colere Cælites: satius esset hospitem hunc è cælo B nunquam domo admittere, quàm sic habere irreverenter, aut turpiter ejicere. Aliud sibi postulat menstrua sortitio Sanctorum. Atque ideo omnium primò in hunc modum cogitationes tuas formabis: En, novam vitæ meæ mortisque tutelam. En, D. Christophorus, en D. Margarita, aut, en D. Ignatius piâ sorte mihi assignatus est in patronum. Et hic quidem homo fuit perinde ut ego, quem fames sitisque exercere, quem frigus & calor urere, quem humanæ miseriæ omnes, æquè ut me affligere, quem mors denique superare, solum verò Peccatum expugnare non potuit. Non quòd ille ab omni prorsus labe culâ eximius vixerit, sed quòd pravorum affectuum & suiipsius victor insignis, nullum in se gravius delictum admiserit, aut admissum maturè gemitibus & oculorum fontibus eluerit. En, (dices tibi ipsi) hic Divus, aut hæc Diva jam suprà est, in illo meliori orbe, in illo cæruleo palatio, in arce illâ stellatâ & aureâ, in immenso Divorum theatro, Angelorum cognatus, imò C ipse Angelus, Deo fruitur, Christum videt, Christi Matrem intuetur, ambrosiâ pascitur & nectare, vitam vivit immortalem & beatam. O quantum mutavit ab illo! non hoc futurum credebant, qui illum olim contumeliis, irrisionibus, convitiis imperebant: mori videbatur, & ecce vivit non moriturus æternùm. Hæ, mi Sodalis, mi Religiose, cogitationes tuæ primæ sint, quoties in manus sumis schediasma menstruum.

§. I.

Res sibi rum gesta & vitæ ta noren dis scri exqui debea

PRoximum est Sanctorum res gestas libris comprehensas adire, & in iis, quem tuus ille Divus vitæ tenorem servarit, exquirere. Quâ in re Surios, Lipomanos, Baronios, aliósque complures habemus luculentos scriptores, & Divorum disertos encomiastas, è quibus tu tibi unum delige, qui omnia ex ordine, patroni tui acta & virtutes percenseat, ostendátque quâ imitari possis, quâ debeas. Ubi mores illius sanctissimos & omnem vivendi periodum pervidisti, tecum ita deinceps statue. Ergo huic aut constantissimo martyri, aut castissimæ Virgini, huic Cæliti defensori meo, hoc mense has quotidie preces adnumerabo, hæc illi jejunia, has illi flagellationes, has eleemosynas, hæc alia atque alia ipsius honori sacrabo, simúlque certâ die quâ alioqui non solerem, ubi priùs omnem animum per confessionem purgaro, divinissimum epulum accumbam, in quo mihi eum in amicum & patronum magis conciliem atque propitiem, per illum ipsum cæli regem dominumque, quem lingua mea perinde ut alimoniam sum excepturus. D

§. II.

Excelle stiam co hominu bus fili

HIc ego te, Gerarde, rem unam bene & in solidum velim capere: De cultu Cælitum agimus & quidem tali, qui & ipsis placeat, & nobis prosit. In quo mihi

sumere, & Christum cum illius diei Divo ad luctam cum morte invitare, salutare est.

mihi videntur ii præclarissimè & sibi consulere, & Sanctis plurimum deferre, qui festis diebus omnibus Christi Domini, Sanctorum Angelorum, Divorum Apostolorum, notiorum martyrum, celebriorum Virginum, divinam mensam frequentant, Regem Sanctorum omnium suscipiunt, & tam illum ipsum Dominum quem suscipiunt, quàm per illum, illius diei Divum, ad vitæ suæ horam ultimam, & supremam cum morte luctam invitant. GERAR. Consilium mihi non displicet, sed quæso, explicatiùs hoc trade. POL. Obsequor quantum possum: ausculta. Sit dies Christo Nascenti, aut è sepulchro Resurgenti, aut in cælum Ascendenti sacer: sit dies Matri Virgini aut Natæ, aut Lustratæ, aut ab Angelo Salutatæ, aut cælo Receptæ festus: sit dies Divo Michaëli Archangelo, aut sancto Bartholomæo Apostolo, aut generosissimo martyri Laurentio, aut doctissimæ Virgini Catharinæ, aut cuicunque alteri è notioribus Divis Natalis: hoc tali die, ita Christum, ita & Cælites meo bono venerabor. Animi sordibus per confessionem expiatis, sanctissimæ Eucharistiæ divinum epulum accedam, & ubi cælestem hunc panem jam in ipsam linguam recepero, si dies sit Christo Nato solennis, sic precabor: *O mi amantissime IESV, ego te per teipsum, quem ore jam fero, & per hunc Natalem diem tuum humillimè rogo, sis mihi in ultimo decessu meo propitius judex.* Quòd si dies Divo Michaëli Archangelo, & universis in cælo Angelis sit sacer, preces illas paullulum variabo in hunc modum: *O beatissime Archangele Michael, &c., O Sanctissimi Spiritus, Angeli Dei, per hunc Dominum meum & vestrum, universos vos ad agonem meum ultimum invito, adeste tunc mihi, & in extremis meis juvate me.* Hæc ego in specimen solùm propono: addi his potest quidquid tunc temporis melior sensus aut affectus suggesserit. Quòd si dies festus sit, aut uni Apostolorum, aut alicui è Martyrum, vel Virginum cœtu, aut quibuscunque demum Divis aliis, tum ego preces meas sic instruam: *O beati Apostoli Philippe & Iacobe*, aut, *O beate Georgi Martyr*, aut, *O beate Ioannes Baptista, per hunc ipsum Dominum, quem linguâ gero, ardentissimè te precor, adsis mihi morienti, & à bono Deo hanc unam pro me gratiam impetra, ut in obitu meo cum Deo sim in gratiâ.* Vix ullus ab omni sensu tam sterilis est, quin his & plura & meliora in rem suam precari possit, si animum attendat. Et hoc ego magni momenti duco, sic piis ac providis curis ad ultimum cum morte luctamen, ad fatalem illam necessitatem, ad illum Æternitatis ingressum se suáque maturè disponere. Si quid ego judico, vix gratiâ divinâ excidet, qui gratiam illam tam laudabili ambitu quæsierit; non pavebit ad æternitatis ostium, qui tot viæ duces ac comites habuerit; diabolorum rabiem non formidabit, qui tot Angelos obtinuerit defensores: vix causâ cadet ad ultimum tribunal, cui tot patroni supperias venerint; vivet, qui sic mori conabitur. Et hoc quoque arcanum è meo, mi Gerarde, in tuum mihi carissimum cor libuit transferre. Scis, consilia bona, primum bona sunt cùm fiunt. Nec ignoras, neminem gratis servire Deo, aut Divis. Quidquid officii Cælitibus impenditur, amplissimo redit fœnore. Audi rem miram & veram, cui consignatæ tabulæ fidem tribuunt. Est certè, ut dixi: Cælitum cultus nunquam indotatus, & sine præmio abit.

A tionem vovet: certam & ein pecuniam ad crucem argenteam ponendam in æde S. Apollinaris, is est Collegii patronus: itémque ad pallium, quo altare operiretur Deiparæ Virginis, in cujus erat Sodalitio, reliquit. His rebus ita dispositis, eum somnus multis præsentibus oppressit, pòst paullò evigilans, accersito sacerdote, qui erat ei à confessionibus: O pater, inquit, ô mi Pater, quæ ego vidi? Quæ? interrogat ille. Cui æger: Quæ nec oculis, inquit, nec auribus, sed nec ullo sensu percipi possunt. Cùm commovisset expectationem, & jungerentur omnium preces, subjecit inter attonitum lætúmque, sed propior læto: Salus mea fuit in angusto: at benignitas MARIÆ Virginis, Sanctorúmque Andreæ, Apollinaris, & Martyrum nostrorum tutelarium in tempore succurrit. A dæmone sum ductus ad judicem. Magna vis (cùm solus essem) circumstabat accusatorum, varia crimina objectantium, jam jámque exactor supplicii me pertrahebat ad gehennam. Cùm abesset propè nihil quin essem miserrimus, adstitit misericordiæ parens, & ad illos B conversa: Quò vos istum? quid vobis cum illo, qui tot annos mihi in meâ Congregatione servivit? Consecutus deinde Andreas, idem indignans, titulum ostendebat mei patrocinii, quam voveram ad ejus tumulum peregrinationem. Sanctus postremò Apollinaris cum ceteris martyribus, quorum sacra lipsana in æde nostra sunt, vim inhibuit adversariorum, memorans crucem, quam proximè mandavi faciendam. Ita, quæ Deo est gratia, periculo simul somnóque solutus sum. Hæc cùm dixisset exultans, quartâ ferè pòst horâ animam reddidit Conditori. Ita nemo gratis colit Cælites, quisquis eos animo colit sincero.

§. III.

Anno 1586. HEnricus ab Haiden Canonicus Trevirensis, parimorum elegantiâ & nobilitate juvenis, cùm ab extremâ pueritiâ septem annos in Collegio Germanico Romæ egisset, instanter requisitus à suis, redirum parabat in patriam: sed veram illi patriam Deo destinante, incidit in febrem, quæ octavo die attulit mortem. Monitus à sacerdote de necessitate ultimâ (jam ante se generali confessione præmunierat) ad Apostoli Andreæ corpus quod Malphi colitur, pro valetudine peregrina-

CAPVT VII.

Quo fine menstruis Cælitibus sententiosum dictum addatur.

C

ALterum, quod post Divi nomen in menstruâ tabellâ perscribitur, est pronunciatum (nos sententiam dicimus) vel ex ipsis divinis Bibliis, aut è sancto- Sententia ex Bibliis aut è SS. monumentis, vel piorum scriptorum libris perscribenda, rum Patrum monumentis, aut piorum scriptorum libris. Quod quidem dictum etsi unum sit, & plerunque breve esse soleat, sæpe tamen ei cui sorte obtigit, plus attulit emolumenti, quàm si is omnia Abulensis præsulis Tostati volumina evolvisset. Paucæ sæpius voculæ miros in animis hominum effectus dederunt.

§. I.

SAnctus Antonius etiam juvenis, cùm in templo illud Christi promissum decantari audiisset: *Centuplum accipiet & vitam æternam possidebit*, vix è sacrâ æde digressus patrimonii sui rutilantem acervum hilari ore invasit, & maximam illius partem ambabus manibus in pauperes tribuit, totum daturus, ni soror obstitisset. Brevi post D idem in templo, Evangelico illo monito: *Nolite soliciti esse in crastinum*, sic attonatur, ut nihil jam ampliùs cunctandum ratus, moræque omnis impatiens, continuò toti Mundo, rebus suis omnibus, sibique ipsi dixerit æternum Vale, multarum gentium in Ægyptiâ eremo factus pater. Seraphicus Franciscus prima verba dominicæ precationis: *Pater noster, qui es in cælis*, attentiùs secum expendens, mox patri suo & matri, mox opibus & voluptatibus omnibus renunciavit, & ad trophæum crucifixi Regis pervolavit nudus. Notum est & illud in ejusdem Divi ore frequentatissimum: *Deus meus, Deus meus & omnia.* S. Hieronymum assiduâ formidine perculsum tenebat unica illa sententiola: *Surgite mortui, venite ad judicium.* Hoc illi epulas omnes perfudit amarissimo cinere. Christus è rudi piscatorum plebe Orbis oratores, & cæli Principes fecit, duabus solùm vocibus istis, *Sequere me.* Simeon Stylites audit in templo à sacerdote

Matth. c. 19. vers. 29.

Matth. c. 6. vers. 34.

Ibid. v. 9.

Matth. c. 5. vers. 5. cani: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur,* & protinus opilionem exuens, monachum induit, vitamq; egit omnibus post sæculis admirandam. S. Eucherius profapiâ nobilissimâ oriundus, cùm legendo in illud D. Pauli *1. ad Cor. 3. vers. 19.* dictum devenisset: *Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum,* loco quamprimum consurrexit, & suas Mundum res habere jussit, meliori ipse domino servituros. S. Paulinus, vir complurium voce laudatissimus, *Matth. c. 19. vers. 21.* cùm illud Christi dictum ad opulentum juvenem: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni sequere me,* pensiculatiùs cogitasset, vitam priorem desiit, & ordiri novam, meliorem, sanctam aggressus est, atque in Gemetico cœnobio, cælesti philosophiæ se totum mancipavit. Quot hominibus salutem attulisse credendum est brevissimum illud, *Nosce teipsum?* S. Ignatius Lojola quantum sibi, suis, Orbique toti profuit illo brevi effato: *Omnia ad majorem Dei gloriam?* Neque dubium est quin multos improborum vehementi sæpius horrore affecerit se- B rium illud & severum de Evangelici Epulonis sepulturâ pronunciatum: *Et sepultus est in inferno.* O profundum *Luc. cap. 16. vers. 22.* sepulchrum! exclamat Augustinus. Et quis ille animus insaxum ita obriguit, ut ad tales voces & monita non vivat ac sentiat?

§. II.

VIr olim religiosus quispiam ad mollissimum juvenem, & pæne alterum Smindyridem, vitiis unà & deliciis omnibus innutritum, aliâ lege aditum sibi aperire non poterat, nisi priùs promitteret, de rebus piis, divinis, cælestibus mentionem se nullam facturum; de morte nihil, multò minùs de inferis quidquam locuturum: lex autem erat, paribus poculis si certare collubitum esset, veniret, propinaret, responderétque propinanti, diceret quæcunque vellet; tantùm non pia aut sacra. Conditionem etsi iniquam prudenter accepit homo religiosus, nec dubitavit juvenem illum parte aliquâ C patere, quâ saluberrimè feriri posset. Adest ergo, & sano consilio multa dissimulat, & ut pacta conventa erant, nec de Deo, nec de diabolo quidquam sermoni aspergit. Assidet lætus, ad risum etiam verba componit: jocatur simul, sed pudicè, meridiatur unà, sed parcè, respondet propinanti, sed sobriè. Demum abeundi veniam extorquet. Sub digressum, occasionem captat quâ in animo incauti vel unicum pietatis aculeum defigat. Cúmque bonâ fortunâ juvenis ille lectum suum selectâ plumâ turgentissimum abituro monstraret, tum Pater: *Isaiæ c. 14. vers. 11.* Nobilis Domine, inquit, Isaias vates novam lecti rationem describens: *Subter te,* inquit, *sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Atque cum dicto valedixit, & placidi somni propitiam noctem precatus est. Mox juvenis, id verò contra pacta & legem actum esse pronunciat, alio se tempore de eo pœnas sumpturum, delicti piaculum fore prægrande salutatorium poculum, D quod in mulctam ei uni foret exhauriendum. Cetera jam valeret, atque ita hominem religiosum dimittit; voluisset quidem iisdem foribus illud de vermibus dictum excludere, sed id nequaquam potuit. Hærebat illud animo & reluctantem trahebat, fodicabat, impellebat, stimulabat, urgebat, miseris demum modis angebat, inquieti vermes omnem ei quietem turbabant. Hic juvenis tam insolentis & occulti concionatoris impatiens, remedium huic malo circumspicere: itaque ad solitas compotationes redire, ambulationes iterare, sociorum numerum etiam augere, novos lusus excogitare, choreis plus indulgere, jocis effusiùs hilarescere, hoc demum agere ut à sole nunquam sobrius conspiceretur, quo hærescentem animo molestiam detergeret, abigerétque importunissimum conscientiæ monitorem, & vel sic tandem molestissimos hos vermes excuteret. Non evaluit tamen, quidquid egit contra domesticum hunc carnificem. Agmen hoc vermium insuperabile animo expellere non potuit, quocunque conatu. Dum ridebat, dum bibebat, dum ludebat, vermes illi, & illæ tineæ conscientiam identidem pervellebant arrodébantque. Evigilavit tandem miser juvenis, & prioris vitæ veternum excussit hoc secum instituto ratiocinio: Et quid, inquit ipse sibi, proficimus? dies noctésque contra importunissimam hanc & vermiculosam cogitationem pugno, nec inducias ullas aut quietem impetro, nec aliud hactenus egi resistendo, quàm ut altiùs inhæreret; quò magis répugno, hoc minùs excutio. Quòd si sola de vermibus cogitatio animum ita compungit ac lacerat, quid vermes ipsi facient, præsertim stigii, & nunquam morituri? quid facient illi æternæ mortis ministri vultures? Sed mittamus hæc morosa & tristia. Si possem, equidem vellem. Da te lætioribus, & gaude cum gaudentibus. Sed ah, quàm vanis & simul quàm brevibus gaudiis inhiamus! hodie genialiter vivimus, cras inter alienas B lacrymas perimus. Ita eodem sæpe loco, quo luserunt navigia, sorbentur. Et quis tandem finis, ubi amabili insania diu luserimus? & ipsi demum ludibrium sumus immitissimæ mortis. Ergo: Ergo: dixi; nunc cœpi. Alius fui, alius ero in posterum. Vela feci ad gehennam, nunc ad cælum remigabo. Munde vale; diu satis ludos me fecisti, habes alios quos ludificeris: ego me maturè subduco. Dixit, & fecit. Et eodem quo cœpit pede ex magno Mundi prostibulo in castra Christi transiit, unicâ illâ brevissimâ comminatione permotus.

§. III.

EN tibi quàm diserta fuerit & efficax concio, vel unica sententiola. Laudatissimus ergo Parthenio- rum cætuum mos est, singulis tutelaribus Sanctis, singulas adscribere sententias, quas quivis non semel tantùm legat (hoc enim parum, hoc nihil est) sed toto illo C mense accuratiùs in omnem partem sensúmque secum exputet. Nunquam sine fructu est, quæ de talibus instituitur cogitatio, nec frustra scribitur, quod ad pietatem est calcar. Testimonio est luculentum hujus rei exemplum.

Ante annos certè non multos Ingolstadii juvenis *Anno 1604.* fuit, qui ut vel morbi sævitiem, vel certè Mundi blanditias evaderet, Deo sese devovit & religioso statui. Morbus abiit & brevi pòst bonum hoc propositum cum illo. Sensim enim quidquid pietatis in morbo hauserat, evanuit: & ita juvenis iste post restitutam corporis valetudinem ægrotare primùm cœpit animo, & post persanatum morbum pejus habere. Principio quidem fervebat & volabat, pòst paullò lentiùs ibat, deinde stabat, sed nec diu nec impigrè; mox languere incipiebat, tandem apertè vitiorum dulcedini succumbebat. Nam Mundi facies, quæ priùs terrebat, jam arridere; religiosus status qui antea placebat, jam terrere; societas bona D quâ gaudebat, displicere incœpit. Ita miser tam suaviter & facilè obliviscì potuit primùm voti sui, dein sui ipsius, postea cæli, demum ipsius Dei. Ita paullatim per gradus ibat, sed non ad cælum: tendebat in præceps, sed viâ molli & clementer declivi. Neque enim repentè pessimus factus est, ut qui hodie fuit aureus, eras vix argenteus repertus est: brevi pòst æreus, exinde ferreus, denique factus est luteus, & ipsum cœnum. Ita prodigus ille Evangelicus, primò patrimonium repetiit: hoc impetrato in regionem longinquam abiit, parentisque oculis se subduxit: neque hic stitit, pravæ etiam societati se junxit. Nondum finis. Ea tandem fecit quæ socii & sociæ; gula & luxuria in quotidianos mores transierunt. Ita ad mentem Siracidæ, *Est processio in malis viro indisci-* *Eccli. c. 9. vers. 5.* *plinato.* Hoc planè modo, juvenis ille de quo cœpi dicere, sensim sensìm ipso deterior factus est, & è sancto progressu temporis in improbum mutatus: hoc ferè solùm retinuit

tinuit boni, quod Beatissimam Virginem & Marianæ Congregationis cœtum non penitus deseruerit, sed subinde se præsentem stiterit, saltem in ceremoniam. Ita factum est, ut stato die cum ceteris menstruum sanctum acceperit, & quidem sorte prorsus divinâ. Nam sententia quæ pronunciata est, dum ille ante crucifixi signum ex more flectit genua, è mellifluo doctore Bernardo transcripta erat, hisce omnino verbis: *Quid tardas ipsum, quem jam dudum conceperas spiritum parturire salutis: nil mortalibus vel morte certius, vel incertius hora mortis. Quomodo vivere potes, ubi mori non audes?* Audiit hæc juvenis, tacitus quidem, sed quasi fulmine ictus, monitorem è cælo agnovit, & illo statim die fugam è lubrico in tutum paravit: alterâ verò luce hilaris & alacer ad Religiosam domum contendit, iisque se aggregavit, quos diu fugerat, victurus illic ubi mori non trepidaret.

S. Bernard. epist. 105. ad Romanum Rom. Curiæ Subd.

§. IV.

En tibi vel unica iterum sententiola, menstruo Divo subscripta, apud juvenem istum tantum evicit, quantum vicenæ aut tricenæ conciones non potuissent. Ergo probo instituto menstruis Cælitibus sacrum aliquod piumque effatum subscribitur: sed illud malo contemptu sæpe non legitur, aut lectum non perpenditur. Impius sanè neglectus hic est cùm concio tam brevis non auditur, aut oblivione quamprimum sepelitur. Hoc ergo fine, Divorum nomini in menstruis illis chartulis, dictum aliquod de dictis melioribus subjungitur, ut aurem vellicet legenti, eúmque officii moneat, addátque stimulum ad vitam emendatiorem. Non multum absimili modo sortem olim captabant è divinis oraculis, quòd vel ex hoc pateat, quod subjungo. Meroveus Regis Francorum Chilperici filius, homo regii quidem sanguinis, sed probrosæ ambitionis, & qui scelus etiam per pietatem quæreret. Hic Turone D. Martini sepulchro tria sacra volumina, Psalmorum, Regum, & Evangeliorum imposuit, eâque nocte totâ illic pervigilans, sanctissimum Antistitem Martinum rogavit, ostenderet quid eventurum, & an regno potiri posset. Huic pervigilatæ nocti triduum insuper adjecit, quod jejuniis, precibus, vigiliis exegit. O ambitio quid non mortalia cogis pectora! Exacto hoc triduo ad Divi tumulum regressus, sacram historiam Regum aperuit, primus autem explicatæ paginæ versus hic erat: *Pro eo quòd dereliquistis Dominum Deum vestrum, & ambulastis post deos alienos, nec fecistis rectum Dei, ideo tradidit vos Dominus Deus vester in manibus inimicorum vestrorum.* Primus Psalmorum versus erat iste: *Veruntamen propter dolos posuisti eis mala: dejecisti eos dum allevarentur. Quomodo facti sunt in desolationem? subito defecerunt: perierunt propter iniquitates suas.* Ex Evangeliis, in capite paginæ hoc legendum occurrerat: *Scitis quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur, ut crucifigatur.* Ad hæc librorum responsa Meroveus, qui regnum iniquè affectarat, rubore & lacrymis confusus, assumptis in comitatum quingentis viris, discessit loco. In viâ ab Erpone Regis Gunthramni duce captus est, uti Gregorius Turonensis memorat. Quemadmodum verò sacri codices olim per usitatam sortem consulti, de futuris quandoque monuerunt, ita fit nonnunquam ut in menstruo Divorum sortitu, & oraculi vim habeant & vaticinii, quæ è sacris codicibus exscripta traduntur.

Psal. 72. 018. & 19. Matt. c. 26. vers. 2. Hist. Franc. lib. 5. c. 14.

Ut ut sit, minimè negligendum est breve illud monitum in chartâ menstruâ perscriptum: quantò enim minoris est operæ, illud quotidie perlegere, tantò majoris est negligentiæ, in re etiam tam facili torpere. Sed pergo.

CAPUT VIII.

Quo consilio preces indicantur in mensem proximum.

Tertium, quod in schedâ menstruâ visitur, est orandi scopus, nos intentionem dicimus, quæ aliud non est quam propositum & pia voluntas pro istis atque illis preces ad Deum allegandi, quandoquidem in tabella menstrua cuivis sodalium suaviter imperatur, pro quibus illo potissimùm mense debeat precari. Ita pro omni statu sexúque, pro ætate omni & ordine, pro regnis & provinciis, pro amicis pariter & inimicis, probis, improbis, vivis, mortuis deprecationes instituuntur; ita ad omnem virtutem impetrandam, ad avertendam omnem noxam, & pestem quamcunque, certi precandi fines præscribuntur. Inter hos tamen ii singulariter observandi, qui preces nobis indicunt pro iis in quorum incolumitate vel interitu maximarum rerum momenta vertuntur. Par est omnino in precibus nobis commendatissimi sint Principes Christiani omnes, in quorum manu salus & exitium plurimorum sita sunt. Ita vigilantissimos oratus à nobis postulant tota regna & provinciæ, afflicta bellis Hungaria, fœcunda martyrum Japonia, vexata hæresi Germania, revocanda ad fidem Anglia. Sic & pro magnis Regibus Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ omni studio Nomini supplicandum. Et quis oblivisci possit vel lethaliter peccantium, vel manium in purgante flammâ luentium, vel infantium de lustrali fonte periclitantium? Pro his talibus precari quicunque mensis initio admonetur, is certè sine culpâ sic imperatas preces penitus negligere non potest; quanti enim censendum est vel uni infantulo suis precibus cælum donare; animam vel unicam ex igne lustrali evocare; ei qui delicto lethali obnoxius est, resipiscendi gratiam impetrare, & sic è turpitudinis cœno extrahere? Quantæ item necessitatis est pro dono Castitatis, sibi aliisque consequendo, Deum frequenter & ferventer rogare, pacem & concordiam poscere, ad Indos & extremos Sinarum populos suspiria mittere, benefacta his gratiis referre, inimicis injurias hac talione compensare, homines ad petulantiam & lasciviam obstinatos Cælitibus seriò commendare, postulare denique perseverantiam nobis maximè necessariam. Ita verè Antiochenus orator Chrysostomus dixit: *Pro se precari necessitas cogit, pro aliis charitas hortatur; pro se orare, naturæ est, pro altero autem, gratiæ.* Dulcior est autem ante Deum oratio, non quam necessitas rei transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat.

Proposi-tum & pia voluntas pro istis atque illis preces ad Deum alegandi.

Pro se pretari necessitas cogit, pro aliis charitas hortatur.

§. I.

Gerar. Hic ego forsan non malè objecerim: Quantulus sum ego unus, aut quæ sunt precationum meæ, ut iis vel universam Galliam, vel latissimam Hispaniam, vel amplissimam Germaniam, aut Italiam totam, aut Principes Christianos omnes fulciam? non earum sunt virium preces meæ, ut ego Atlas sim & humeros supponam ruenti cælo. Pol. Atqui audi, mi Gerarde, non tuis solius precibus, sed aliorum etiam tribuendum est, si iis toti alicui provinciæ opituleris. Deus tam bonus est ut ad paucorum castas purásque preces maximis quandoque populis pepercerit; neque dici potest quantum virtus unius etiam, & solius homunculi possit, si Deus eam posse velit. Recente mundo unicus Abrahamus Deo supplicat pro quinque civitatibus, & benignissimè auditur. Et profana consideras? Unus solúsque erat Horatius Cocles, qui bello contra Porsenam, in ponte sublicio toti exercitui se opposuit, magnâ sui gloriâ & suorum bono. Q. Mutius Scævola unus solúsque & primus è trecentis conjuratis Hetruscum Regem

Livius Dec. 1. lib. 5.

gem à Romano Capitolio avertit. Unus ac pæne solus Camillus fuit qui Romam jam prope bustum factam, de manu Brenni & Gallorum ferro liberavit. Unus solúsque Hercules fuit qui monstris Orbem inauditis repurgavit. Sed ut hos taceam, Unus solúsque Joseph fuit qui fame perituram Ægyptum ab interitu servavit. Unus solúsque Moses tot centenis millibus Hebrææ plebis toties saluti fuit, suis partim consiliis partim precibus. Hierosolyma funditus eversa in magnum cadaver corruissent, sed unus solúsque Mathathias cùm lugendo & suadendo, tum hortando, & agendo restituit rem. Israëlis populus universus idolis litasset, nisi per unum & solum Eliam Thesbiten à tam immani scelere fuisset revocatus. Daniel unus solúsque fuit, & juvenis, cùm senum plebisque decreta rescidit, & Susannam paratæ neci eripuit, ipsósque judices morte mulctandos æquissimè judicavit. Unus solúsque David fuit, tunc etiam adolescentulus & contemptus, cùm carneam illam & loquentem Philisthæam turrim, & quasi sedem belli Goliathum, in oculis trepidantis exercitus fundâ saxóque expugnavit. Unus solúsque Samson fuit, tantùm asini mandibulâ, non ære ferreo armatus, cùm tot simul Philisthæos trucidavit. Unus solúsque Joannes Baptistes fuit, qui tacentibus universis ausus est Herodem omnium facinorum quæ patrarat, arguere. Quid? etiam una & sola mulier Hebræa Holofernem, tunc terrorem Orbis, suo sibi gladio jugulavit, itaque Assyriam militiam universam una illa superavit. Unus Mardocheus & una Esther omnem Judæorum gentem à certo interitu servarunt. Uno Ambrosio sublato florens Italiæ status magnam partem corruit. Unus fuit solúsque Leo Magnus, cùm illud Dei flagellum, Attilam, Romanis arcibus jam jam imminentem, oratione non modò stitit, sed & in Pannoniam redire persuasit.

§. II.

AT verò ut neque Danieles, neque Abrahami, neque Samsones nos simus, certè ii esse possumus qui fuerint ævo etiam nostro vel pueri & mulierculæ. Unica ancillula, uti narrat Illustrissimus Baronuis, suis precibus & cilicio, quo multos sanarat, totam gentem Iberûm ad Christi fidem perduxit. Carolus V. Imperator, cùm Thomam Morum, qui Regis Angli fuit Cancellarius, capite plexum inaudisset, dixisse fertur: Henricus Rex totius Angliæ caput præcidit. Tanti erat universo regno, virum hunc unicum amisisse. Una Joanna, Tullienſis virgo, pudica & sancta, ab obsidione plurimos liberavit. *Melior est enim unus timens Deum quàm mille filii impii. Ab uno sensato inhabitabitur patria.* Unus itidem & solus Laurentius Justinianus Venetorum urbem ab excidio suis precibus servavit. Nam quo tempore bellum inter Venetos & Mediolanenses arserat, in Corcyrano nemore Eremicola vaticiniis clarus degebat. Hunc è Venetis optimatibus vir nobilis adiit, quærivitque, cui parti bellum illud feliciter cessurum esset? huic respondens Anachoreta: Deus, inquit, urbi Venetorum vehementer iratus, quòd nulla morum emendatio post tot admonitiones, post tantos clamores sequatur, illam perinde ut Palæstinæ Pentapolin jam dudum delesset, nisi unicus illorum Patriarcha, suis precibus vindictam divinam avertisset. Idem pæne de Simone Salo Leontius Neapolitanus Præsul commemorat. Fuit enim ut civis Emesanus Hierosolima iret, quò illic se precibus abbatis Joannis commendaret. Joannes, Simeonis olim socius, cùm illum Emesâ ad se venisse cognosset; Atqui quàm maximè miror, inquit, te tantum viæ tam cassò labore confeciſſe. Ecquid est quod me Hierosolymis quæras cùm Emesæ habeas Simeonem, cujus precibus non ego solùm, sed & Orbis totus indiget. Deus bone, quæ tua sunt judicia! quem hominem ut fatuum & stultum mundus totus deridiculo habebat, hujus precibus A mundus totus egebat. Ergo unius atque unici hominis ad Deum emissæ preces, non tantùm unum aliquod regnum, sed & orbem terrarum universum sustentare possunt. Ergo & sodalis ille, qui cùm alios innumeros juvare possit, tamen id tam temerè negligit, innumeris nocere censendus est. Verè enim nocet, qui, cùm possit, non prodest.

Tom. 3. Ann. 327. num. 11.

Aubertus Myraus Ann. 1429.

Eccl. cap. 16. v. 3. & 5.

Bern. Iustinianus orator, nepos illius, apud Zach. Lippeloo tom. 1. die 8. Ian.

CAPVT IX.

In chartâ menstruorum Cælitum adscripta Virtus quid moneat.

VLtimum denique quod menstruis schedis inscribitur, una aliqua Virtus est per illum potissimum mensem crebriori actu exercenda. Campum dicendi hîc nullum ingrediar, cùm exitum spectet mea dictio. Hîc solùm mirati multa debeo, ac etiam indignari. Et B quâ tu fronte, ô frigidissime Sodalis, quisquis es, quâ conscientiâ Sanctum menstruum domi tuæ sordescere sinis, & pulveribus sitúque obduci, aut libello clausum & malè sepulrum non colis ut sanctum, sed custodis tantùm ut vinctum, totóque mense illius nomen nec semel quidem aspicis legisque?

Virtus quæ potissimum mense cuique crebriori actu exercenda.

Memoriæ mihi est, Gerarde, ante annos aliquot missas ad nos Oeniponto literas, quæ defuncti Brixinensis Pontificis manes nobis commendarunt, simul etiam de hujus Principis virtute illustria quædam narrarunt, inter quæ illud eximium & imitandum. Siquidem Brixinensis iste præsul, suum sibi Divum quot mensibus Oeniponto ad se mitti, eundémque nunquam nisi flexis genibus accipere voluit. Quis ambigat quin religiosè coluerit, quem excepit tam piè. Novi ego Beatissimæ Virginis sodales, qui omnium Divorum Cælitum, quos unquam per menstruam sortitionem acceperunt, syllabum & litanias confecerunt, quas & ipsi singulis mensibus ordinatè percurrerunt, & in mortis vicinià sibi ab aliis prælegi petierunt. Bona utique & jucunda est morituro hæc prælectio, si tamen eos quos nominari audit Cælites, in vitâ sibi familiares fecerit frequentiore cultu. Sed nobis nunc de virtute menstruis Cælitibus adscripta sermo est. C

§. I.

O Gerarde, quàm longè aliud est dicere aut docere, aliud facere. Quoties apud nos virtus laudatur, & alget? Omnis in actione consistit virtus, nec ulla est sine labore. Virtutem in chartulâ menstruâ notatam circumferre, virtutis sanè non est. Quid porrò de iis dicendum, quibus in distributione menstruâ è virtutibus Patientia obtingit, ipsi verò vel asperiore verbulo afflari, velut vento pestilente correpti fremunt, frendent, furunt, calcaturi omnia si possint, laceraturi & pessum daturi omnia, adeò largiter bilem effundunt. O mi juvenis, & ô mi vir, quid menstrua te schedula docet? an non illa hortatu tacito assiduè tibi occinit: *Patientia, Patientia, Patientia.* Quid ais? an omnem adeò patientiam consumpsisti, ut nec levem injuriam, aut innocentem jocum, nec paucas voculas, aut obliqui oculi minas possis concoquere? ô te heroem, qui ad pulicis morsum, Herculem inclamas! Quis unquam cælo se dignum fecit impatientiâ? quis non probè contusus in illam patriam pervenit? quis non omnia vincere potest silendo & patiendo? quid indignaris, quid fævis, quid minaris? hi mores cælo non conveniunt. Sapientiæ comes est Patientia, quæ dolori cuicunque fert remedium. Irer ad cælum sine Patientiâ nunquam reperies. Ergo schedam tuam inspice, lege, & centies relege: hæc tua lectio voce unicâ constat, PATIENTIA. D

Virtus in chartâ menstruâ notata circumferre, virtutis non est.

§. II. Et

§. II.

ET quid de iis sentiendum, quibus in menstruis chartis Obedientia præscribitur, at ipsi nihil minùs faciunt quàm quod imperatur: quibus jejunium suadetur, illi nec unico bolo genium suum fraudant: quibus Veritas consulitur sequenda, illi technas, fucos, sutelas, mendacia consarcinant? Sic auditorum ubique multos reperias, factores paucos. An non ii auditores solùm, apud quos pax publicè laudatur, rixis illi ac jurgiis turbant omnia: examen conscientiæ jubetur, illo toto mense nec semel quidem in seipsos descendunt: quatuor novissimorum meditatio proponitur, illi mortis & judicii immemores, cæli & inferorum securi vivunt: vigilantia præcipitur, illi venientem solem horâ septimâ in lecto salutant, ubi ubi tandem sit sacrum: pia lectio commendatur, illi libellos pios nec habere quidem student, nedum legere: frequens confessionis usus inculcatur, vix illi ut hoc quovis bimestri semel faciant adducuntur. Et de illis quid dicas, quibus Virginitas & Pudicitia colenda indicitur? obscœnos illi Catullos pro stimulo virtutum legunt. O mi sodalis, an non iste mensis identidem tibi occentat, *Castitas, Castitas, Castitas.* Vide obsecro quàm casti sint tui oculi, quàm verecundi gestus, quàm pudica verba, vide ante omnia quàm puræ & mundæ sint cogitationes tuæ; si hæ libidinis cœnum admittant, ne mireris & oculos, & gestus, & verba eodem luto infici. Ubi cor libidinem olet, ubi cogitationes castæ non sunt, nec lingua, nec vultus, nec oculi cordis indices castimoniam spirabunt. Ergo & tu menstruam tabellam tuam inspice, lege atque relege centies, sexcenties; lectio tua finitur verbo, *Castitas, Castitas, Castitas.*

§. III.

QVid portò de iis censendum qui menstruali schedâ Sobrietatis monentur, illi diem mero frangere, & crumenam in calices student exhaurire. Quid de iis videtur quos pia illa sors ad desiderium patriæ cælestis erigit, illi in variam curiositatem effusi, omnibus vanitatibus indulgent. Quos putes eos, quibus scripta traditur Carnis afflictatio, illi hoc unum agunt, ut Carni faciant bene, ut corpus mulceant & saginent. Quid de his, inquam, omnibus sentiendum? qui prorsus in contrarium nituntur, & alia omnia faciunt quàm quæ Sancti menstrui monent, suadent, jubéntque. De te, Gerarde, tua me virtus meliora vult ominari. In eos dixi hactenus, qui torporem & desidiam nec alienis quidem tegunt oculis; qui suo se officio functos credunt, cùm consuetudini paruerunt, tametsi mense toto nec Divi curâ, nec statæ preces, nec specimen virtutis ullum se prodat. Ita alios atque alios Sanctos, ita plurimos accipiunt colendos, nullum colunt, tunc maximè sensuri quàm malum sit Divos Cælites negligere, cùm serum nimis erit velle coluisse, cúmque nihil ultra restabit quàm ut tam profanæ socordiæ frustra pœniteat. Non satis est, ô juvenes; ô viri, non satis est menstruas schedas flexo poplite, reverenti manu, pióque osculo excipere, perlegere, retinere, nisi & Divos in iis descriptos colere, & virtutem in iis notatam placeat exercere. Nemo virtuti favet, nisi qui eam sequi potest, & Cælites nemo experitur propitios cùm moritur, qui eos sibi amicos non conciliat dum vivit.

GERAR. Sæpe cœpi, sed sæpe etiam desii Divis menstruis honorem habere, nunc oblivione, nunc etiam tædio victus. POL. Vix est ubi altioribus clamoribus sit opus, quàm cùm bene cœptorum constantia docenda. Animus humanus ingenerato pondere nunquam non deflectit in prava, varius semper & mutabilis: virtutem præsentem sæpe non odimus, sed negligimus. Ita virtutum radices non rarò antequam adolescant, sterili frigore exarescunt, ut jam suprà demonstratum est. Sed quidquid dixerimus, minùs semper quàm par erat, dixisse videbimur. Et quia de Conscientiæ, de Cælitum, de Corporis cultu agimus, hunc nobis laborem necessariò sumemus, Gerarde, ut belluam istam huic triplici cultui infestissimam pro viribus impugnemus. Sanè ab hac animi levitate & inconstantiâ admirandæ metamorphoses, & sæpe monstra vitiorum horrendâ proveniunt, quæ ab iis eduntur qui quandoque sanctissimè incipiunt, finiunt sceleratissimè, ab angelis, suo vitio, in diabolos mutati. Hæc enim inconstantia, & lentus ad vitium descensus, non unam aliquam virtutem enervat, sed universas. Audi funestam tragœdiam in quâ histrio seu actor, & conscientiam & Cælites religiosissimè cœpit colere, suum etiam corpori, qui conveniret, cultum tribuere; sed quàm sanctè incœpit, tam impiè finivit. Audi miram, bis miram catastrophen.

CAPVT X.

Inconstantia in Animi & Cælitum cultu, exemplo inaudito coarguitur.

VNus quidam adolescens, & honesto loco natus, & à fortunis felix atque copiosus, melioris sanctioris quæ vitæ studio incensus, parentem obnixè rogavit, liceret sibi rebus mortalibus abdicato, Christum & immortalia sequi. Negavit hoc ei pater. Institit rursum ac sæpius filius: cùm actum agere se putaret, propinquos in parentem immisit, ut id à parente extorquerent. Impetravit tandem ab invito potestatem abeundi, & mox in cœnobium se inclusit, in quo tam magna & illustria continentiæ & abstinentiæ quotidie documenta ceteris dedit, ut haberent omnes quod imitarentur. Cùm aliquamdiu in cœpto vitæ cursu profecisset, ratus se perfectiorem quàm erat, affectat solitudinem, & à Cœnobiarchâ secedendi copiam flagitat. Dehortatur juvenem prudens hostilium technarum pater, pericula proponit, insidias exponit, enumerat damna ex eo discessu secutura, nec persuadet tamen juveni, quem jam persuasit, imò abripuit affectus. Si ergo, inquit præses, audendum est, dabo socios qui comitentur. Ita discedenti comites geminos è contubernio suo adjungit, qui novo eremicolæ locum opportunum quærant. Faciunt unà iter diem unum atque alterum, ac per vastam solitudinem fessi oberrant, æstúque tandem ac labore fracti in terram corpora abjiciunt, somno pauxillum vires refecturi. Cùm aliquamdiu placidè omnes quievissent, ecce tibi ales streperis advolat pennis, & clangore alarum excitat sopitos. Hîc comites: En, inquiunt, socium Dominus cælitem tibi misit, sequere ducentem. Ille de providentiâ Dei mirè lætus, salutatis comitibus, sequitur præviam ductricem. Ales post pauca spatia semel atque iterum subsidit, ac vanescit, in quo loco novus incola silvæ antrum reperit, juxtáque salientem ad sedandam sitim, & dactylos ad pellendam famem. Intellexit eam sibi regionem à Deo per avem designatam, ubi Deo preces assiduas sterneret; & vitæ cursum feliciter perageret. Ergo totum sexennium in summâ vitæ innocentiâ & sanctitate solus & unicus traducit. Et jam de tironis felici progressu non parum sollicitus erat cacodæmon, timebátque ne tam altas virtutis radices ageret, quas non posset amplius convellere. Aggrediendum itaque sibi militem advocatis in consilium consuetis artibus decernit, personam inculti & horridi natúque grandis anachoretæ sumit, tironem adit, sesèque spectandum primum exhibet. Horret juvenis, & aspectu inusitati hospitis percellitur, nam intra sexennium mortalium neminem aspexerat. Dat ergo se in preces, precatur unà in speciem vaferrimus insidiator, surgentémque hortatur, ut denuo secum etiam votis Deum conveniat. Tum personatus ille dæmon: Quamdiu, inquit, hîc degis? Sexennium, inquit

A Adolescẽtis cujusdã in animi & cælitum cultu inconstantia.

B

C

D

inquit juvenis. O infelicitatem, inquit hostis; quî te tam vicinum tamdiu ignoravi! non ampliùs quatriduum est cùm hîc esse te cognovi, statimque consurrexi loco, & salutatum te perrexi, uti de iis inter nos rebus, quæ ad utriusque salutem pertinerent, ageremus. Quid agimus hîc in tam vastis & desertis ambo saltibus, à sacris Christi mysteriis, à divino Eucharistiæ epulo excluſi? vereor equidem ne ab ejus quoque regno excludamur. Ad decimum quintum hinc lapidem duo sita sunt cœnobia, quæ licebit nobis festis diebus adire, ac perceptâ sacrâ synaxi redire. Visa res imperito tyroni salutaris ac necessaria: specum deserit cum ipso dæmone, quem virum sanctum existimabat, & dominico die monasteria petit. Templum ingressus, & in preces fusus cùm paullò pòst circumspiceret, & socium ac ductorem suum requireret, nusquam invenit. Quærit ex cœnobitis ubi comes suus & pater esset: neminem, inquiunt illi, nisi te & prorsus incomitatum adventantem vidimus. Tum demum sensit se à veteratore circumventum, & per dolum è cubili suo extractum, neque tamen nimiùm doluit, ad homines, post tãtum temporis, revisisse. Ergo ad latibulum suum reversus progreditur in consueto vitæ instituto. Sed adest rursus stropharum fabricator dæmon, verùm jam aliâ longe viâ perniciem incauto machinatur. Juvenis formam induit, habitum civilem & patrium finxit, ut cui semel illuserat, eundem denuo falleret, ac tandem à loco, pietate, religione penitus averteret, ac in sempiternum exitium præcipitaret. Adest ergo & in latebrâ sedentem ad sui spectaculum elicit, nihil effatus, sed perinde ac si è patriâ quæsitum religiosum juvenem venisset: adstat, intuetur curiosè, hæret, & modò vultum, modò alias corporis partes respicit, ut ad sciscitandum provocet tacentem. Nec frustra; rumpit silentium prior imperitus Anachoreta, & : Quid, inquit, ades, quid me tam exquisitè contemplaris? Hîc architectus mendacii: Haud videris me nosse ampliùs, religiosissime Domine, post tantam temporis intercapedinem. Ego sum vicini patris tui filius. Pater tuus ita audiebat, hoc nomen erat matri, hoc sorori: sed mater quidem ac soror, ante biennium naturæ concessere, pater hoc anno defunctus, te hæredem ex asse scripsit, ut tu veluti pius ac religiosus filius relictum aurum ac thesaurum omnem, pro utriusque salute in egentes dispertias, misitque, qui te pervestigarent, nec hactenus ab ullo reperiri potuisti, quod equidem vehementer gaudeo, mihi eam felicitatem divinitus oblatam, ut in te incidérem. Respondet anachoreta religiosè, modò etiam constanter: Ego verò pecuniæ causa locum hunc desertus non sum. Et ille: Quid enim mali suadeo? non sum auctor tibi ut opes possideas, aut retineas, sed in pauperes tribuas, ac relictam solitudinem quamprimum repetas. Quid, respondebis, de neglectâ & direptâ tantâ pecuniæ summâ, summo judici? quid patri, quid egenis ac miseris, quos tantâ miseticordia privas? Huic anachoreta: Ego, inquit, hactenus rerum caducarum curam penitus nullam habui: conscientiam solùm, & cælum atque Cælites curavi. Et hoc est (inquit larvata vulpes) conscientiam & cælum atque Cælites curare, parentibus, in causâ præsertim tam piâ, succurrere, pauperibus per occasionem tam bonam non deesse. Qui hæc non curat, conscientiam negligit, & cælum atque Cælites contemnit. Ad hæc anachoreta iterum: An non sunt, inquit, alii, an nemo supereſt cognatorum, qui me absente, bona hæreditaria in egenos dividat? Si tu desis, inquit impostor, avarissimus quisque advolabit, & prædam faciet pro libitu: interim mendicorum turba lugebit & abibit inanis, cujus culpam tu sustinebis. Ductus & victus his dolis simplex & stolidus juvenis, surgit, pedem, quem retulit nunquam, ex ædiculâ profert, solitudinem simul ac cælum Cælitésque deserit, viam init, patriam repetit. In viâ non pauca nec levia nequitiæ rudimenta accepit à viæ socio, à quo insigniter & cum fallaci venustate malus esse didicit, antequam id se doceri crederet. In patriam ubi pervenit, ecce domum paternam ingredienti pater ipse, quem dæmon finxerat mortuum, occurrit, miratur novum hospitem, nec agnoscit filium, sed probè filius patrem. Quærit pater, quis, unde domo, quid adesset? Attonitus prope filius, quod videret vivum, quem audierat defunctum, fingit (tantum in itinere ex comitis societate profecerat) fingit inquam, se desiderio patris extremum videndi & salutandi adesse, agnitum patet in ædes admittit, & amicissimè ut filium tractat. Sed non diu in ædibus paternis versatus, Mundi mores & leges exactè addidicit, fortasse illas nunquam satis oblitus, tantò jam appetentior vanitatis, quantò ante pietatis studiosior, perinde si doleret tamdiu vitiis non servisse, ita sapere cœpit misero peccandi licentia. Conscientiam quam antea quotidiano examine solebat explorare, jam opprimere, eique silentium imperare; Cælites quos priùs assiduissimis obsequiis consuerat colere, jam contemptim negligere, & fastidire; corpus quod aliquot annis laboribus & inediâ macerarat, jam verè colere, & mollissimè procurare cœpit. His gradibus in præceps ibat, seipso deterior factus in dies. Adeò dulcis ei erat vitiorum libertas, quâ tamdiu carere potuisse mirabatur. Sic per summum scelus pudorem & innocentiam amisit, turpissimisque se se flagitiis contaminavit, ita ut à parente plagis etiam multatus, tamen non resipiscéret, sed infelicem animam in sceleratâ vitâ exhalaret.

O prodigium! ô portentum! quis unquam hoc sanctiùs incœpit, quis flagitiosiùs finivit? Mali origo esse solet: melioribus non parere, sibi fidere, seipsum non nosse. Hinc istæ lacrymæ. Verùm quid huic misero irascor? mihi deberem. Et ego hunc lusum in aliis atque aliis quotidie Indo: & hoc, & istud, & illud incipio, nullum finio.

§. I.

TAles Protei sumus, hodie conscientiam lustramus & purgamus, & vix crastinum expectamus, cùm eandem novis sceleribus implemus: hodie Divorum genua advolvimur, iisdem cras tergum obvertimus: Italiæ vaticinium in nos planè non quadrat: *Current & non laborabunt; ambulabunt & non deficient.* Nos ambulamus quidem, sed brevî deficimus; currimus, sed medio sæpe cursu lassescimus, quandoque etiam finem jam vicinum, jam proximum, stultissimâ præcipitatione corrumpimus. Saul regum optimus, si ejus principia spectes, à Samuele jussus septem diebus expectare, dum victimas simul immolarent, expectavit omnino ad usque septimæ diei serum vesperem, cùmque populus ab eo dilaberetur, tanquam coactus sacrificavit. Et en eo ipso tempore advolans Samuel: *Stulte*, inquit, *egisti: nec quaquam regnum tuum ultra consurget.* Heu lacrymabilem jacturam regni! sex diebus Saul expectaverat, & undecim horis septimi; angustiis tandem compulsus & de Samuelis adventu diffisus, ipsâ ultimâ horâ priorem perseverantiam omnem corrupit, defecit, itaque sibi posterisque regnum perdidit. Ex quo tempore per eos scelerum gradus cœpit non ire sed ruere, ut post mortale regnum amissum, immortale quoque amiserit & æternum. Quàm tutum est alienis malis sua dedisce re & aliorum ruinâ cognitâ, in statu firmiore se componere. Et sanè ultima vitæ perseverantia plurimum ab eâ pendet quæ quotidianis actibus roboratur. Qui bene cœpta toties tamque facilè deserit in supremo vitæ actu ægrè sibi constabit. Ideo sanctissimus Rex David: *Inclinavi*, ait, *cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum.* Et: *In æternum non oblivisçar justificationes tuas.* Nil magis necessarium nobis, quàm quotidie firmissimè statuere ac proponere. Quid autem juvet quotidie proponere,

ponere, si licet propositum quotidie deponere? Nihil hoc est aliud, quàm felici manu substructa, ridiculâ pœnitentiâ destruere, aut molem Sisypheam in rupis fastigium educere, mox in infimam vallem rotatu præcipiti revolvendam. GERAR. Hæc labes nostræ mortalitatis est, non diu eadem consilia probare. POLYCH. Amamus mixtas pœnitentiæ voluptates, & bona semper placitura vix admittimus. GERAR. Statui jam sæpe, nullo die conscientiæ discussionem intermittere: proposui quot mensibus oblatos sorte Cælites studiosiore cultu prosequi: decrevi jam crebrò corpori minùs indulgere, oculorum incendia cavere, linguæ pestilentes impetus coërcere: cœpi non semel insaniam amabilium nugarum & sordium mearum detestari. Et tamen, quæ statui, nõ feci; quæ proposui, neglexi; quod decrevi, violavi; quod detestatus sum, rursum amavi. Quæso, unde hic morbus, nunquam facere, toties statuere? POLYCH. Mi Gerarde, forsan non satis firmè statuis. Perfunctoriè ac leniter levitérque velle, non animi decretum, sed impetus est, qui uti citò vires acquirit, sic citò amittit. Subita cæli serenitas, subitis nimbis fœdatur, herbæ ac flores celeriter nati, celeri morte subducuntur. Firmum propositum non est, quod in cerâ aut arenâ scribitur: rigido metallo commendandum est quod diuturnum esse cupimus. Jobus hoc fecit; quod statuit, perinde si exarasset id ære, sic executus. *Donec*, inquit, *deficiam & moriar, non recedam ab innocentiâ meâ*: justificationem meam & virtutem quam cœpi tenere, non deseram.

Iob cap. 27. vers. 5.

§. II.

Iacob. de Voragine Archiepisc. Ianuens. Hercules Viriamala lib. 1. miracul. 14. Petr. Amicon. Spinelli de Amore Dei par. 4. cap. 5. fol.

NArrant hominem generosi sanguinis, sed vitæ profligatissimæ, latrociniis insuper infamem, ejus sibi consuetudinis inviolabilem legem dixisse, ut nullus iret dies, quo se Matri Dei non commendasset Angeli salutatione. Quantula scintilla pietatis, in vasto mari flagitiorum! Habuit hic miræ & prolixæ fidelitatis famulum, qui ipsis quatuordecim annis industriè illi servivit. Patuit tandem famulatum hunc fuisse insidiosissimum. Siquidem vir sanctus qui in castro illo captivus detinebatur, hunc famulum adegit JESV Christi nomine, fateretur quis esset. Ille vim imperii sentiens, demum se diabolum fassus est sub humanâ specie tot annis illic servisse, idque in mandatis habuisse, ut si quo die herus salutandæ Virginis consuetudinem omitteret, suffocatum abriperet ad impiorum carnificinam, verùm ad id temporis nullum omnino diem abiisse quo herus Dei matrem pro more non coluisset. Hæc ego fide complurium aliorum recitavi. Hoc liquet mirificè placere Deo cujusque boni operis constantiam. Sicut natura indefessa operatrix ab exili plantâ arborem educit admirandæ altitudinis, non subitis incrementis, sed diu & continuè operando; aquæ guttulæ lapidem cavant, non vi sed sæpe cadendo; ignis immortalitas tamdiu durat, quamdiu subministrantur alimenta; semper vivit flamma, semper vorando: sic Deus, assiduè operatur benefaciendo, sic homo probus ad immortale fastigium exurgit nunquam ignavè cessando.

Felicem Pilatum si quo pede cœperat, decurrisset. Turpe est cedere oneri, & luctari cum officio quod semel receperis. Posito fundamento, imponenda est & coronis. Virtus boni operis perseverantia est, quâ ubique est opus.

Orpheus Euridicen ab inferis reducturus accepit conditionem, ne inconstanti curiositate duci se sineret, & retro torqueret oculos. At miser,

Ovid. l. 10. Metamor.

——— *avidúsque videndi*
Flexit amans oculos, & protinus illa relapsa est.

Orphei & nos sumus (ingemisco cùm cogito) & vix parta mox iterum perdimus inconstantiâ miserabili. Et quoties suam quisque animam ab Orco revocat pœnitentiâ? verùm quia ad pristinos amores cor iterum

A reflectimus, iterum etiam atque iterum, relapsam ad Orcum animam damnamus. Quid juvat, hodie in castimoniæ leges jurare, cras iterum libidinis cœno se mergere? quid prodest, hodie infra omnes se submittere, cras grande supercilium resumere, & omnes alios despicere? quid magni, hodie præclarum patientiæ specimen edere, cras omne patiendi studium abjicere? hodie frugali quadrâ vivere, cras helluari & græcari; hodie agni mansuetudinem induere, cras in lupum efferari? hodie cælum atque Cælites sollicito cultu ambire, cras Veneri & Pluto ceterisque inferorum monstris applaudere? Gerarde, si Dei matrem, si Divos alios venerari cœpimus, quæso, non hoc solùm die aut hebdomade, non hoc tantùm mense aut anno veneremur: constemus nobis nostrisque cœptis, & cras simus quales hodie fuimus.

Perseverantiâ est opus in divorum veneratione.

§. III.

B EQuidem multa sunt quæ nos ad constantiam hanc accendant. Nota tibi non ingeram vel aliàs audita. Illustre & prorsus inauditum apponam pro clausulâ. Narrat is qui & auribus suis & oculis non immeritò vult credi. Nuperrimè in scriptoris hujus notitiam deveni, è cujus fide hæc ego tibi fideli narratione pandam.

Ioan. Nyder. l. 4. formic. cap. 7.

Franciscus Retzanus rerum divinarum consultus; è S. Dominici familiâ, in Austriæ Academiâ Viennensi triginta sex annis sacras litteras docuit. Hic à teneris unguiculis Beatissimæ Virginis cultor tam fervidus, quàm constans fuit. Quotiescumque Dei Matrem vel nominari solùm audiit, vel eam ipse nominavit, mox occasione proximâ salutationem Angeli submisse pronunciavit. Idem fecit, quotiescumque illius imaginem, & quocumque loco transiret. Eâ de causâ non tantùm in musæo suo, sed & alibi divinæ Matris iconem voluit esse frequentissimam. Preces, seu, Officium MARIÆ Virginis vel unico die intermittere nefas duxisset. Pecuniam omnem quam docendi munere fuisset promeritus, in beatissimæ Virginis cultum expendi voluit. Singulis sabbati diebus dimidiam prælectionis partem decorè & cum gratiâ in laudem divinæ hujus Virginis deflexit, & frequenter eo sensu, ut uberes lacrymæ verba dicentis interciperent. In precibus, quas magno numero quotidie huic Beatissimæ Matri adnumeravit, ingenti affectu animum omnem in hanc cæli Reginam intendit. Medullis ac visceribus ei hærebat pietas in istam Matrem. Neque verò interim quæ sui muneris esse norat, negligebat. Sic ad annum octogesimum quartum ætatem provexit, vir miræ abstinentiæ & hostis sui corporis, quo nudo telam lineam non attigit, culcitræ non nisi laneæ indormiit, religiosi silentii semper observantissimus. Si quando è cubiculo in bibliothecam, aut triclinium, aut templum iret, aut domo ad scholas prodiret, ne tantilli temporis jacturam faceret, Dei parentem Angeli verbis assiduè salutabat. Post lucubrationes plurimas & libros à se compositos, in illa Salomonis verba: *Per me principes imperant* &c. digressus, tria bene magna volumina conscripsit in laudem cælestis Virginis MARIÆ, cujus in cælum Assumptæ die, suum ipse laborem elimare cœpit, & curis secundis perficere. Dum ergo manum habet ad tabulam, en febricula scribentem occupat. Tantisper ergo calamum ponit, dum impetus morbi solveretur. At ubi febris in dies recurrebat auctior & gravior, æger ad socium conversus: Quid hoc sibi vult, inquit, Virgo beatissima, quòd me suis octodialibus festis suóque opere distentum æstu febriúque jactari sinat? sed feramus, quidquid in nos Dei bonitas decernit. Et hoc etiam scribere est, hoc etiam est Deum Deiúque Matrem laudare, non repugnanter pati: ergo patiamur. Fecit, ut dixit. Jamque dies Beatissimæ Virginis Natæ aderat, cùm sacramentis omnibus confirmatus Franciscus, visu tamen (quod rarum in hoc ætatis)

Franciscæ Retzani in veneratione B. Virginis constantia ac perseverantia.

auditu ac mente integrâ consisteret. Horam novissimam præsentiens, more suo salutationem Angeli recitare cœpit, & licet in ultimis esset, jámque animam ageret, nihilominus tamen verba formabat, quantumvis exili spiritu ac intermortuis vocibus, illúdque suum (Sancta MARIA mater Dei, ora pro nobis) continuè pronunciabat, usque dum labra non ampliùs contrahere aut diducere valeret. Sic extremum vitæ spiritum in ipso Matris desideratissimæ affatu edidit. In extincti facie nil horroris, sed hilaritas & propè vitalis decor spirabat, qui ad gaudium invitaret spectatores. En, Gerarde, insignissimam in Deiparæ cultu constantiam per tot vitæ spatia ad ipsum usque quartum & octogesimum annum. Et quid miremur tam lenem & felicem exitum, post vitam in hujus Dominæ tam ipso famulatu exactam?

§. IV.

Pauli Hoffæi erga eamdem Virginem amoris & cultus constantia.

HVic omnino geminum & planè recens addo, quod non ita pridem Pater quidam è Societate JESV mihi narravit, & ego nunc tibi. Paulus Hoffæus, quem incanum egomet sæpissime vidi, neque enim adeo multi anni sunt cùm naturæ concessit. Hic in Societate JESV sacerdotem egit ultra quinquaginta annos, muneribus & curis variis exercitus. Cumque à Collegii Rectore moneretur, pro veterum more, primum sacrum in templo publicè repeteret, vir modestus & submissi animi, omnisque honoris & applausus fugiens, privatim & in suo Bethlehemo (sic appellarat extemporaneum sacellum, quod ipsius senio excitatum est) sacrum illud fecit. Post plurimos labores otiosus repertus est nunquam. Manè diebus singulis ante horam tertiam surrexit: totum tempus usque ad sextam meditando & orando traduxit. Meditationibus Sacrum, Sacro lectiones & scriptiones illius sacræ successerunt. Tam in verbis semper consideratus & cautus, quàm in cibo potúque omni abstinens & moderatus fuit, quo effecit ut infestam podagram ultra septuagesimum annum à se distinuerit. Et testati sunt medici, vitam ipsi in tot annos ideo prorogatam, quòd tam contumaci & severâ abstinentiâ sese exercuisset. Cibos delicatos etiam in morbo aversatus est, facilè parabiles & communes aliis omnibus, amavit. Patientiæ fuit tantæ, ut sævissimos dolores calculi & podagræ, subinde etiam jocularibus dictis tegeret. Paupertatis religiosæ sic amans, ut ob res levissimas facultatem à majoribus petere sit solitus. Manes sæpius (res ei jam nota erat) ad cubiculi fores auxilium ab ipso flagitarunt. Eundem vitæ terminum habuit magnus iste, quem prior ille, de quo dixi, nam pariter ad octogesimum quartum annum ætate processit. Hæc ideo nosse interest ut sciamus quantæ virtutis viri in clientelam fidémque cælestis Reginæ confugerint. Quantum verò hic ipse Paulus Hoffæus beatissimam Virginem Matrem amarit & coluerit, vel ex eo solùm conjicias: Omnibus Divæ Virginis pervigiliis jejunium religiosissimè servavit, & quem senem non facilè ullus unquam cantantem audiit, is ipse paucis diebus ante mortem carmen de Beatissimâ Virgine præter omnem morem cecinit. Dixisses octogenarium olorem funeri suo præludere. Mortuus, subridenti similis, támque amœno erat vultu, ut ab eo vocem expectasses.

§. V.

EN, mi Gerarde, adultos istos & prope nonagenarios Æternæ Virginis clientes, & cultores constantissimos. His, Francisco & Paulo, qui Angelorum Reginam præcipuè coluerunt, subjungo Franciscum & Philippum, qui Angelos. De S. Philippo Nerio facile est conjicere, quo honore affecerit Angelos, cùm eum tantò affecerint Angeli. Nam in eam sese humilitatem submisit Angelus erga Philippum, ut ab eo etiam stipem petere mendici habitu dedignatus non sit, dixeritque, cùm personam aperiret: *Veneram experiri quid facturus esses.* Eundem hunc integerrimum virum in altissimam foveam noctu prolapsum, penitus illæsum eduxit Angelus. Idem vir sanctus suavissimè concinentes Angelos audivit, uti in ejus rebus gestis testatur Antonius Gallonius. At verò Franciscus Assisias, ille pæne unus ex Angelis, ardentissimo simul ac constantissimo affectu complexus est Angelos. Atque ut omnibus beatarum mentium ordinibus se verè devotissimum probaret, à die beatissimæ Virginis in cælum evectæ quadraginta continuos dies jejunio & inediâ traduxit. Et quia Franciscus animorum salutem mirè ardebat, Michaëlem Archangelum, cui jus aliquod in animos corpore solutos, singularibus obsequiis sibi demereri studebat. Tantorum exemplis ducimur ad præstantissimam in cultu Cælitum constantiam. Magni prorsus momenti est in omni actione nobiliori, non temere ordiri, non leviter & citò desinere. Atque hîc præclarissimi documenti loco sit, quod Mathois abbas dicere solitus: Malo, ajebat, aliquod leve opus & continuum, quàm grave & citò finiendum. Ut autem bene cœpta continuemus, necessarius est planè in rebus agendis ordo. D. Ambrosius id significans: *Animum, inquit, relaxaturi, videamus ne omnem harmoniam & quasi concentum bonorum operum solvamus.* Concentus iste ut constans sit, plurimum refert, si omnes diei occupationes eo fiant ordine, ut primariis hora conveniens assignetur, ad quam statim designati operis capiatur initium. Hunc dives ille Booz suorum messorum labori præfinivit modum, ut horam nossent, quâ ad messem venirent, quâ cibum sumerent, quâ ad opus redirent, quâ quietem interponerent, quâ demum vesperi labores finirent. Ne turbulenter facias, quidquid facere vis constanter, ordine fiat quidquid diu faciendum est.

Philippi Nerii Angelici cultus constantia.

In vita P. Phil. Ner. Florentiæ Franciscus Assisias cultor constantissimus.

Pelagius interpres Gratianopolitanus apud Bellarmin. apud Ribadeneyrad. Lib. 1. officio cap. 20.

Ruth cap. 2. vers. 14.

Sed meministi, Gerarde, de triplici nos cultu cœpisse differere. De cultu Conscientiæ & Cælitum, ego meam tibi sententiam peregi: quàm bene, tui hoc arbitrii facio. Restat de cultu Corporis agere. Sed hoc posteræ lucis opus erit. Jam Hesperus os cælo exerit, & dies flectit in noctem. Ego in crastinum promitto, ut quod cœpimus finiamus, & constantiam doceamus non verbis, sed re.

LIBER

LIBER TERTIVS.

DE CVLTV CORPORIS.

CAPVT PRIMVM.

Animóne potiùs, an Corpori cultus debeatur.

Polychronius, Gerardus.

POLYCHRONIVS.

Alexand. ab Alexandro lib. 4. dier. gen. cap. 20.

EGO nos diem auſpicamur, ad ſolis occaſum, cum priſcis Ægyptiis? GER. Quid hoc verbi, Polychroni? num tibi ſol brevi obiturus eſt? mihi vix ortus eſt. POL. B Hoc ajo: Diem hodiernum non hodie, ſed heri exorſi ſumus ad ſolem jam decumbentem. An non heſternus veſper hodierno ſermoni dedit initium? ſiquidem uterque de *Cultu Corporis* nos acturos condiximus. GER. Jam capio, & ſic eſt: lucem hodiernam heri ſub noctem inchoavimus, prorſus ad Ægyptium ritum. POL. Hoc igitur habemus: Cœpimus: ut autem amici finiamus, præmoneo, tuam à me patientiam explorandam variè. Et timeo ne ſubinde feriam vitalia, & de vivo quid reſecem. Sed noſti, Gerarde: Conſtans nunquam erit, qui non didicerit eſſe patiens. De *Cultu Corporis* agere, res tam delicata quàm ſeria eſt: quare ne in limine offendamus, & præmaturè ſerii ſimus, Deo Fabulino priùs hoſtiam feramus.

Fabula eſt; quam refert Lactantius, Cererem, cùm Proſerpinam filiam quæreret, veniſſe ad Eleuſium regem, cujus uxor Meganira puerum peperit Triptolemum, ſeque nutricem ſimulaſſe. Hanc regina libens filio ſuo recepit. Ceres cùm alumnum ſuum immortalem vellet, interdiu lacte divino nutriebat, noctu clam igne obruebat. Itaque præterquam ſoliti erant mortales, creſcebat. Cùm hoc pater miraretur, nocturno tempore obſervavit nutricem, & cùm Ceres puerum igne perfunderet, pater expaveſcès & filio metuens exclamavit. Irata illa Eleuſium exanimavit, ac Triptolemo alumno ſuo æternum beneficium contulit: fruges ei propagandas & currum draconibus junctum dedit, quibus ille victor orbem terrarum frugibus obſevit. Ineſt non rarò fabulis ſapientia. Fictæ illæ ſunt quidem, ſed ad docendum, non ad decipiendum, ſi fictas eſſe intelligamus. Ego profectò, ſi hac de re ſententiam rogarer, quòd Ceres hanc Triptolemo curam fecerit, factum bene, dicerem. Verum equidem eſt, illud primum quod curetur, occurrere, cui natura ipſa primum ſuum conſecravit laborem. Nam cùm animo conſtemus & corpore, animus aptum ſibi domicilium à Naturâ vult extrui quod occupet. Idcirco natura primam corpori curam exhibet, animo tunc nondum præſenti non poteſt. At nos incipere debemus, ubi natura deſiit: diviſam operam cum illâ habemus, ut ſicut illa ſedula fuit, fecitque quod debuit inſtar fidiſſimæ nutricis, ita nec nos deſimus muneri noſtro: corpus illa aptavit animo, nos animum aptemus, ut rectè præſit corpori. Dignior eſt animus cui ſerviatur, qui imperet, qui colatur. Nam & ab ipſo naturæ Conditore homini datus eſt tanquam rector. Venit ille ad corpus nudus ab ornamentis omnibus, & ſuppetias à nobis expoſtulat, ut ad immortalitatem ſublimem illam & beatam creſcat & ornetur. Immortalitas nobis cum Cerere curanda, ſeu lacte ſit opus ſeu igne, ſive animus eruditione nutriendus, ſive exercendus pietate. Ecquis rectè ſentiens denegabit operam A animo, quam corpori non denegat? Magnificum eſt aulas principum ſervitio colere: & cur nos nulla hujus ſervitutis gloria titillat? cur non magni facimus, ſi magnum ſervitium præſtemus animo? eſt ille à magno illo Deo verè magnus, & aliquo modo illum refert, ad cujus imaginem conditus eſt.

Natura primâ curam corpori exhibet, nos verò animi aptare debemus ut bene præſit corpori.

§. I.

NIhilominus corpus origine ſuâ longè viliſſimum, nimium ſibi juris tribuit in animum, eodem ferè dolo quo uſus eſt Amaſis. Hic Ægypti rex factus, ob natales obſcuros ægrè tolerabatur ab incolis. Maluiſſent illi vivere ſub illuſtriori domino. Advertit hoc Amaſis, & ne qua fortè ob id oriretur ſeditio, cautum voluit eruditâ calliditate. Pelluvium habebat aureum, ex eo hoſpitibus veſtigia & manus abluebantur, immundúmque reddebatur ab immundâ aquâ: hoc in ignem conjectum conflavit fecitque ex eo ſtatuam, tum in publico tanquam Deum adorandum propoſuit. Circumfluxit ingens venerabunda turba, & materiam eandem quam antea ut ſordidam cum ſtomacho aſpexerunt, jam oſculis attriverunt. Nec diu cunctatus Amaſis, advocatâ concione hujuſcemodi verba fecit: Viri Ægyptii, & qui habitatis regna noſtra, quod videtis, etiam noſcite. Pelvis erat antè, receptaculum ſordium, oculi vix ferebant nauſeabundi, nemo coluit: at verò poſtquam arte purgatum, & formatum in hanc ſtatuam eſt, induitque Dei ſimilitudinem; omnibus eſſe honori cœpit meritiſſimo. Sic quoque mea nunc vitæ conditio eſt. Fui olim unus ex vobis, imò pleriſque inferior, & meritò à vobis contemptus: at poſtquam ornamenta regia ſuſcepi & ſceptro veſtro potitus ſum, alius eſſe cœpi, quòd alia geſtem inſignia. Similis jam ſum aliis regibus; in eorum numero jam habete ſimilem, quem alioqui juſtè aſpernari poſſetis.

Egregius hic regis ſermo, etiam nobis, Gerarde, utilis C eſt, ſi attendamus. Si animus è fæce hac terreâ concretus eſſet, ſi ex affinitate & cogitatione animorum mortalium prodiret, eſſet fortaſſe cur cunctaremur, eſſet cur tanquam plebejo denegaremus famulatum; ſed cùm ſupremi Regis gerat imaginem, omni officiorum genere colendus eſt. Corpus, quod luto proximâ cognatione junctum, pro ſervo tractandum eſt. At pæne ſimile quid contingit corpori noſtro, quod Amaſis pelluvio. Corpus à naturâ ad ſervitutem abjectum eſt, ſed pravi amoris ignis, & neſcio quis adſcititius veſtium ſplendor illud ſic immutat, ut à multis pro Deo habeatur, & in animum dominetur. Sed veriſſimè dixit ille: Nullos dominari deteriùs quàm quos ad ſerviendum natura creaſſet. GER. Sed antequam, quid corpus ſit, explices, quæſo quid eſt animus? quid enim colam hoſpitem ignotum.

§. II.

D POL. Heu quàm multa ſunt quæ eſſe concedimus, quæ & qualia ſint, ignoramus. Habere nos animum, cujus imperio & impellimur & revocamur, omnes fatebuntur: quid tamen ſit animus, ille rector dominúſque noſtri, priſcorum philoſophorum turba nunquam ſatis expediet. Alius illum dicet eſſe ſpiritum, alius concentum quemdam, alius vim divinam & Dei partem, alius tenuiſſimum aërem, alius incorporalem potentiam. Non deerit qui ſanguinem dicat, qui calorem. Adeò animo non poteſt liquere de ceteris rebus, ut adhuc ipſe ſe quærat. Empedoclem fero, ſi negligat culturam animi, quem nihil aliud eſſe contendit, quàm cordi ſuffuſum ſanguinem. Zenoni ignoſco, qui animum ignem eſſe docet, ignis autem colendus non eſt, niſi fortaſſe à Perſis, qui illum pro Deo habent. Democrito quoque venia danda, ſi hac in parte hallucinetur, corpúſque præponat animo, quem ex viliſſimis atomis conflatum ſomniat. Pherecrates etiam pacatè vivat, imò hilariter, & cuticulam

Quid ſit animus, Empedoclis ſententia, Zenonis, Democriti, Pherecratis.

cuticulam demulceat. Quid enim ad animum attenderet, qui, ut ipse eum definit, nihil est? At verò nos meliùs & peritiùs animum noscimus, rem divinam & immortalem, originis nobilissimæ spiritum, & prope Deum in humano corpore hospitantem: par igitur erit eum pro dignitate colere, corpori autem tanquam servo herilem majestatem nunquam induere, aut id in solium attollere.

Habuit Isocrates inter suos discipulum, quem advertit horti colendi studiosissimum esse, ceterùm in ornandis moribus languere, nec ferè quidquam in studiis proficere. Ideo aggrediendum sibi hominem ratus: Obsecro, inquit, ne hortum habeas cultiorem quàm animum. Brevis exhortatio, sed seria, & omnium auribus ingerenda, eorum præcipuè qui suos hortos, qui domos suas, qui sua corpora, qui alia sua omnia colunt pòtiùs quàm animum. De quibus jure conquestus Demonax. *Stultissimi mortalium*, inquit, *omnem solicitudinem suam ponunt, in extruendis ædibus, & hominum, qui ædes illas habitaturi, nullam penitùs rationem habent. Et quid magis mirèmur, quàm cùm omnes & cupiant optimè vivere, & sciant non aliâ re quàm animo sic vivi, nec fieri posse, quin si optimè vivant, animus colendus sit, tamen animum suum minimè colant.* Sunt qui villas opiparè extruunt, & domos ditissimè exornant, & familias numerosè comparant: sed in istis omnibus, in tantâ rerum affluentiâ, nihil est cujus illos magis pudeat quàm inculti animi. Habent igitur omnia cumulata, omnia affluentia, omnia opulenta, culta omnia & ornata præter animum, quem velut alienum & rem non suam negligunt; ea contra quæ aliena sunt, inter laudes suas numerant. Et quid, mi homo, de bonis non tuis te jactas? Nobilis, generosus es? parentibus age gratias. Dives es? fortunæ non credas. Honoratus es? ab honorante hoc habes. Validus es? ægritudine fatigaberis. Pernix es? abibis in senectutem. Formosus es? expecta paullisper, & non eris. Animus tibi cultus & eruditus est? Hoc tuum est. Hoc enim nec à patre hæreditarium, nec à casu pendulum, nec à fortunâ mutuum, nec à suffragio annuum, nec ab ætate varium, nec à corpore caducum est. Hoc à te, hoc verè tuum est. Animus cultus proprium cujusque & revera magnum ac solùm bonum est. Animus neglectus & incultus, intima, inhærens nimis, & verè summa paupertas est.

Madaur. de Deo Socratis, fine.

Stulti mortales omnia habent culta præter animum, quem negligunt.

§. III.

DE modo colendi animi, ut video, Gerarde, quæsiturus es. An non nudius tertius abundè de hoc actum? Conscientiam curare, est animum colere. Hoc tu, sive conscientiæ, sive (quod fortè usitatius) animi cultum appelles; per me licet. Sed ut jam de cultu corporis sermo sit planior, de animo colendo summam rem complectar. Ceres etiamnum mihi in animo est. Quid fecit illa? alumnum suum, quem curavit, igne perfudit, ut immortalem redderet. Nec Cereri duntaxat hęc ad immortalitatem visa fuit via. Nam & ipsam Thetin indignatâ se Deam mortali Peleo in matrimonium collocatam, filios, quotquot oriebantur, in ignem exurendos conjicere solitam tradunt mythologi: quod ita rebatur mortalitatem exuri, & quod immortale esset, perpurgari & conservari, uti aurum ære confusum ignis ope purgatur. Atque ita sex jam filios consumpserat, donec ad Achillem ventum, quem pater superveniens ab igne exemit. Utraque mulierum istarum animum curarunt per ignem, & eam hominis partem immortalem cupiverunt, quæ esse poterat. Duæ nobis pariter pro excolendo animo constituendæ sunt nutrices. Quænam illæ? Pallas & Pietas. Pallas se primam offert, sed inermis & onusta libris, hæc suos quos informandos recipit, igne perfundit, ut æternet. Quis ille ignis quem affundit? Doctrina est, mente hominéque digna; nam cùm omnis doctrina derivetur ab æterno illo doctore, A & cælestis quædam quasi flamma sit, quid ni mortalitatem in animo comburat, & ad illas beatorum sedes erigat? Sed tamen hic ignis satis pusillus est, quantus quantus est, si virtus ejus spectatur; instar scintillarum duntaxat urit, parùm aut nihil in animis excoquit, nisi & Thetis, hoc est, Pietas accedat, quæ non solùm strictûras nobis inspergat, sed totos in focum præcipitet. Absque his flammis crudi manent animi & confusa massa. Pietas verum ignem habet, & luminosum purùmque, quo debiles & cæcas mentes roborat & illustrat. Ad cælestia & divina animi nostri non aliter se habent quàm argillaceæ Promethei statuæ, quæ etiam solis radiis expositæ nec vigorem tamen habebant, nec movebantur: at verò ubi conscenso olympo virgulam soli admovit & incendit, reduxque in terras flammam superis ereptam, statuis inseruit, illico in membris motus & in statuis gressus sequebatur. Ita mentes nostræ vecordes & statuis immobilitate similes, etiamsi doctrinæ igne perfundantur & B collustrentur, tamen nisi cælestis & divinior illa lux superveniat, nullus animo vigor, nullæ sunt vites. Sed intervenit non nemo qui Thetin hanc impediat, qui culpet, qui exclamet & damnet. Eam jam ætatem vivimus, in quâ nec pietatem apud alios ferimus, nec in nobis ipsis colimus, quam à nobis facimus per scelera extorrem. Tandem quid sumus? pulchræ statuæ. Quemadmodum Stilpon interrogatus, quem statuis simillimum censeret? Hominem, inquit, stupidum, & animi sui negligentem.

Animo si solum detrimenta non etiam ipsas noxas facta est.

Verùm, extra chorum salto. Recepi dicturum me hodie de corporis cultu, non de animi. Quamvis ille ab isto pendeat. Nos eo ipso animum negligimus, quia nimium colimus corpus. Ita cultum hero debitum, iniquissimâ permutatione transferimus in servum. Quidquid sapientum voces moneant, nos sæpe in solius corporis curam intenti, mirè insanimus in exornando hoc mancipio. Et hoc est, quod severâ castigatione dignissimum. C Suum corpori cultum non eripiemus, sed nimias ei phaleras detrahere conabimur. Et quid est corpus, ut in illud potiùs quàm in animum, omnem benignitatem tantis blanditiis effundamus? Sit ergo nobis hæc altera quæstio: Quid est Corpus?

Duæ nutrices pro excolendo animo, *Pallas* & *Pietas*.

CAPVT II.

Quid sit Corpus, & unde tam dignum coli?

GERARDVS.

AN non hæc quæstio supervacua? quid quærimus quod videmus, quod tangimus? POL. Equidem videmus, sed fallacibus oculis, equidem tangimus, sed manibus in adulationem corruptis: hinc hosti nostro, etsi noxiosissimo, honestissimos tamen titulos imponimus, & pro amico colimus, odiis dignissimum. Auxiliator noster videtur esse corpus, sed non minùs insidiator est; adjutor censetur, magis tamen impugnat quàm ullus D hostium. Quid ergo est CORPVS.

§. I.

CORpus hominis, sepulchrum esse affirmabant prisci. GERAR. Itane, sepulchrum? POL. Ita prorsus. GERAR. Quid ergo nos ornamenta ei adjicimus, & speciosam facimus miseriam nostram? atra & tristia illud melius decerent. POL. Corpus, Græce σῶμα dicitur, quod rectè Plato vocavit σῆμα, hoc est sepulchrum, quasi animus in corpore delitescat sepultus. Corpus certè simillimum sepulchro, mephitim exalat undiq; Heu! quàm vanus est labor noster! popina vermium, taberna serpentum, bufonum hospitium, sordium seminia, ita splendeat, ita curetur, ita superbiat? infelix hæc terræ gleba tam sordida, tam putris ita tegatur? tanto labore inferviatur famulæ carni, relicto hero animo, nudo & intecto?

Corpus elogia. Est sepulchrum.

Plato in Cratylo. Corpus Matrix in sono Script.

Qui

Qui corpus sepulchrum vocant, honestiore nomine id afficiunt. Fuêre qui tartarum & inferos illud appellarent. Cælius Rhodiginus: *Corpus*, inquit, *esse velut tartarum scripsere, in quo fluxiones infestent, & perflatus tumultuentur non absque æstuosis arboribus, sitq; planè mortuorum conceptaculum ac verus sepulchrum. Adjiciunt & illud auctores sanctissimi, multorum animas corpore tanquam mylone quodam, hoc est, pistrino esse obvolutas occlusasque. Et primi illi Theologi nil aliud inferos putarunt quàm ipsa corpora, quibus inclusi animi, per omnium incommodorum, ægritudinum, dolorum species raptantur.* Auctor hujus sententiæ Macrobius: *Antequam*, inquit, *studium philosophiæ ad tantum vigoris adolesceret, qui per diversas gentes auctores in constituendis sacris ceremoniarum fuerunt, aliud esse inferos negaverunt, quàm ipsa corpora, quibus inclusæ animæ, carcerem fœdum tenebris, horridum sordibus & cruore patiuntur. Hoc animæ sepulchrũ, hoc Ditis concava, hoc inferos vocaverunt. Oblivionis fluvium, errorem dicebant animæ obliviscentis divinæ originis majestatem: Phlegethontem, ardores irarum & incendia cupiditatum: Acherontem, humanæ varietatis dolorem & ægritudinem animi fluctuantis: Cocytum, quidquid homines in luctum lacrymasque compellit: Stygem, quidquid inter se humanos animos in gurgite mergit odiorum.*

Lib. 7. Antiq. lect. c. 9. Tartarum.

Lib. 1. in som. Scip. cap. 10. 11. & 12.

§. II.

NEque verò hi adeò aberraruut à vero, cùm corpus hoc quà mortale, & mille tam vitiorum illecebris, quàm incommodorum suppliciis obnoxium, animi carcerem & inferos nominarunt: quod & Hebræo Sapienti *animam aggravans* vocatur. Hoc corpus, quod nos palatium aut paradisum censemus, pro carcere habuit sapientissimus psaltes, nam velut carcerem hunc exosus in vinculis exclamat: *Educ de custodiâ animam meam.* Num carcerem in quo Samson molebat, isto fuisse molestiorem putas? aut Josephi lacum, aut Hieremiæ fœveam, aut Danielis inter leones specum, aut Petri geminis catenis vincti militarem custodiam? non arbitror.

Sap. cap. 9. vers. 15. Animam aggravans.

Psal. 141. vers. 8. Carcer.

Cur igitur sepulchro, carceri, pistrino, tartaro, inferis tam pretiosum cultum, tam delicatum pastum in nostram perniciem impendimus? Hoc sciamus, à nullo nostrorum hostium tam nobis cavendum esse, quàm à nostro corpore. Vis plura & speciosiora corporis elogia? Cælius, quem ante nominavi, sua corpori pigmenta conquirens: *Imprimis verò*, inquit, *quam circumfers vestem, exuere oportet* (corpus designat) *indumentum insciæ, pravitatis fundamentum, corruptionis vinculum, velamen opacum, vivam mortem, sensivum cadaver, sepulchrum circumvertile, domesticum denique furem; qui dum blanditur, odit; dum odit, invidet; umbraculum inimicum, ad seipsum raptans deorsum, ne forte conspicias veritatis decorem, & ejus oderis pravitatem.* Hoc est, CORPVS suâ laude ornare. Et tamen domesticum hunc furem tam operosè nos & vestimus, & alimus, ut, si fortè parcior sit aut lentior furando, nostris subsidiis crescat in majorem audaciam. Hoc non est aliud quàm furi suam rapiendi licentiam non tam laudare quàm imperare, quin & modum docere quo pessimas artes factitet liberiùs.

Lib. 3. Antiq. lect. c. 9. Alia corporis elogia.

CAPVT III.

Quantus noster hostis sit CORPVS.

NOn tantùm rem nobis & excellentiâ nostrâ indignam facimus, cùm corpori servimus, sed etiam pernicioſam. Nostine, Gerarde, ingenium crocodili? Audi obsecro. Penes mulierem Ægyptiam crocodili catulus educabatur: hanc Ægyptii beatam putabant, quòd scilicet Deum nutriret, ideóque & mulierem & alumnum demulcebant. Mulieri huic erat filius cum crocodilo educatus & ludens: Deus verò ille cicur erat, dum infirmis adhuc erat viribus, at aucto corpore in-

A genium detexit, puerumque illum occidit, atque hic finis fuit amicitiæ illius infidæ, has scilicet gratias altrici suæ retulit perfida bestia, quæ, antequam puerum sorberet, lacrymas profudit sceleris futuri testes. Quid nos aliud curamus & educimus nisi crocodilum, si corpus tantùm curamus? suppetias ferimus hosti, & cùm posteà pugnandum est, vincimur à subsidio nostro. Nec potest esse miserabilior clades quàm propriis armis confici. Verè nullus major hostis hominis est, quàm CORPVS, cùm illud amicum habemus & amicè tractamus: blanditur nobis, dum nos illi blandimur, & quantò nos magis candidè & fideliter, tantò magis subdolè illud atque perfidè, crocodilo animalium nocentissimo simillimum. Imò, quod pejus, non suis tantùm, sed & alienis pugnat viribus, ut jam ostendam.

Corpus est hostis hominis,

§. I.

B REm mihi dixisse visus est, qui CORPVS, diaboli vallum & propugnaculum dixit, è quo ille in nos pugnat opportunitate maximâ. Undequaque patemus hosti, ad omnem incursum, ad omnem ictum, & ne frustra sudet hostilis calliditas, corpus nostrum operam suam adjungit, & nos vinci, gratiam interpretatur.

Diaboli propugnaculum.

Semiramis olim regii vernæ apud Babylonios ancilla fuit: captus illius formâ rex Ninus, adeò eam deamavit, ut illa tandem temerè quidvis auderet petere, ille negare non auderet. Illa in hanc occasionem prona, velut leve quid postulans, unicum sibi diem à rege indulgeri periit, quo sceptri & solii jus penes se esset. Facilè rex annuit in preces, ut videri poterant, tam modestas. Itaque poscenti concessit, in solio suo jus dicenti, ejusque jussis omnes parerent. Hæc, potestatis quidem avida, primò tamen leviora imperat fieri: fiunt. Dein seria magis mandat perfici: perficiuntur. Tandem regem comprehendi jubet: comprehenditur. Vinciri, vincitur. Interfici, interficitur. Sic ancilla ex diurno diuturnum C principatum adepta est. Æquè improbâ vafritie corpus sceptrum eripit malè conniventi rationi. Initium à blandimentis sumitur, his fraudes succedunt, inde vis & Manliana imperia. Nec facile est corpus ab assuetis deducere, malè servit hoc mancipium, postquam dominari assueverit. Quidquid ei vel semel per indulgentiam concessum est, hoc ut debitum exigit. Subinde morbos simulat aut invaletudinem, ut abstinentiæ legibus fraudem faciat: jam pisces recusat, & stomachum caussatur, jam inediam non fert strictiorem jejunii; jam has jámque illas vestes exigit, & ut deliciis ac pompæ honestum titulum prætexat, id ad status sui decentiam spectare prætendit. Hoc agit CORPVS ut imperet, & rationem, quam tollere non potest, ad turpissimos assensus emolliat.

Muret l. 6. var. cap. 17. & Græcorum cõmentariis.

Jobus de homine corpori nimiùm indulgente dissentens: *Dulcedo illius vermes*, inquit, *non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.* In quæ verba Gregorius: *Potest*, inquit, *apertius vermis nomine caro designari, unde, homo putredo, & filius hominis vermis dicitur?* Sanè, quisquis putidas corporis voluptates anhelat, quid nisi vermes amat? corpus agnatione proximè vermibus junctum esse, sepulchra fatentur sincerâ veritate. Ita *dulcedo illius vermes.* Hinc fœdo Cupidini vincendo plurimum facit, ut hoc quod vivum quis diligit, quale sit mortuum expendat. Fecit hoc Anachoreta, uti Hugo memorat, qui ad abolendam memoriam mulieris, quam dæmon illius animo identidem repræsentarat, tumulum jam sepultæ & tabescentis clam reseravit, & ablatam inde cadaveris partem toties naribus oppositit, quoties animum titillaret libido: & en, ajebat ipse sibi, *dulcedo tua vermes.* Ita præsigni victoriâ seipsum triumphavit. Verè, omnium luxuriæ deditorum *dulcedo vermes*, hoc est, corpus, brevi objiciendum vermibus pabulum. Et quia homines impuri ac libidinum suarum ser-

Iob cap. 24. vers. 20.

Lib. 16 mor. cap. 29.

Hugo Card. in cap. 24. Iobi. Anachoretæ factũ ad abolendam memoriam mulieris.

vi, talem amant dulcedinem, & in eâ felicitatis suæ summam collocant, *non erunt in recordatione* apud Deum, ut ab eo præmium beatitudinis accipiant, *sed conterentur velut lignum infructuosum*, in flammas stygias dejiciendum.

§. II.

EVropa regis Agenoris filia, ut in fabulis est, ad littus Tyrii maris in prato nitidissimum taurum conspicata, quamvis primò contingere metueret, tamen ubi mitem & adblandientem nec minarum quidquam habentem vidit, dempto metu adire, tangere, manu demulcere sustinuit; herbas etiam & flores in pabulum porrexit. Taurus variè alludens, & nunc blandus stare, nunc in genua procumbere; modò collum & palearia manu palpanda præbere, modò cornua serto impediendа offerre, jam etiam niveum tergum subjicere, & velut ad sessionem invitare. Tam humanam pecudem experta virgo regia, ausa est etiam, nescia quem premeret, tergo considere. Hîc taurus sensim atque fallaciter à sicco littore abducere, & in primis undis falsa vestigia ponere, inde subito impetu per medium æquor cum insidente sibi prædâ natare. Misella littus relictum frustra respicere, & serò nimis sui lusus audaciam damnare. Verissima hæc effigies est hominis, carnis blanditiis jam capti. Plato (uti Augustinus Cælius refert) Europam regis filiam, animam Dei sponsam interpretatur. Nam, sicut regia illa virgo, etsi patriam hementibus oculis respectaret, tamen à tauro, cui nimium blandita fuerat, à patriâ abducebatur: eodem prorsus modo anima æterni Regis filia, maximo salutis periculo, per medios hujus vitæ vortices, per procellosum hoc mare, ab indomito tauro, à suomet corpore in vitiorum præcipitia abripitur; & licet illa cælum, suam patriam, licet illa Deum, conditorem & parentem suum sæpius respiciat, tamen à furente hac bestiâ longè à patre abducitur. Sed sibi culpam illa imputet: cur tam facilis & blanda fuit in hoc pecus, cur se illi permisit, cur fictæ illius mansuetudini fidem habuit? Sic agit corpus, ubi suis nequitiis vires acquirit, sic abducit miseram animam, sic ingemiscentem abripit per voluptatum fluctus, in lacrymabile exitium.

Lib. 59.

Anima à suomet corpore in vitiorum præcipitia abrũpitur.

1. Cor. c. 15. vers. 50. Rom. cap. 8. vers. 8. *Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt.* Nam, *qui in carne sunt, Deo placere non possunt.* Huic ergo fallacissimo tauro, ô regis filia, ne fide, ne blandire, ne illum poppysmis demulce, ne sagina, aut tuum in te hostem incitas beneficiis nusquam pejus collocatis.

§. III.

ELisabetha, sanctissima illa Lusitaniæ regina, quid non fecit tulitque (jam suprà demonstratum est) ut hujus tauri impetum frangeret, furorem frenaret, rabiem coërceret, ut denique hanc bestiam immanitate tetertimam perdomaret. Neque verò aliud quàm hoc ipsum se fecisse divinius Paulus tam animosè proclamat: *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo.* Hic ei cultus, hæc illi beneficia debentur, his obsequiis cicuratur in melioris disciplinæ cautionem. Eadem enim corpori conveniunt quæ mancipio, quæ asino, flagellum, onus, severa castigatio. Nam, *debitores sumus non carni, ut secundùm carnem vivamus.* Et certè, *qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis suis: quoniam qui seminat in carne suâ, de carne & metet corruptionem.* Ideo vel millies nobis ingerendum monitum illud salubertimum: *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Nemo à vitiis liber est qui corpori servit. Nam ut alios dominos, quos nimia pro illo sollicitudo invenit, transeas, ipsius corporis dominium quàm morosum & delicatum est? GERAR. Ergo negligendum est corpus, imò & injuriis afficiendum? At tu, Polychroni, dicturum te promiseras, quâ ratione colendum sit corpus, non quâ vexandum aut affligendum. POLYC. Ergo tibi, mi Gerarde, agricola ille non censebitur agrum colere, qui cum aratro proscinderit, qui steriles herbas evulserit, qui effætum solum mille vulneribus sauciarit? Nunquid non hoc colere est terram, ferro eam subigere? hæc cultura debetur agro, aliis alia, cuique sua. Certè vix quidquam est in orbe, quod non silvescat, si absit cultura. Sterilescit ager nisi in exercendo illo assiduæ manus defatigentur: sordescit domus, nisi eam à sordibus cura pervigil defendat: obsolescit vestis, & turpes nævos contrahit, si illam aquæ non lavent, non purgent fetæ. Desit cultura, plantæ non surgent, flores non erumpent, arbores in directum non crescent, segetes non emergent, pascua non virescent; lapidescent & silvescent omnia. Adsit cultura, plantæ stabunt, flores pullulabunt, arbores triumphabunt, respondebunt messes, ridebunt campi, virebunt & gaudebunt omnia. Tanti est in plerisque omnibus cultura. Atqui si ista humanam & operosam manum postulent, à quâ colantur, homo ipse sine cultu erit? Primus est qui coli debeat, & ante alia omnia. At cùm homo corpore constet & animo, corpus autem animum degravet, impediat, mille damnis afficiat, tu nihilominus illud præ animo & suavi quidem ac benignâ humanitate colendum censebis? Hîc me sines non elinguem esse, & liberè profari quæ ad natam quæstionem erunt, non omittam dicere quæ dedecent corpus, dum ea, quæ decent dixero. Ostendam hoc ipso coli corpus optimè, si non nimiùm colatur.

CAPVT IV.

Quantus labor impendatur à nobis corpori, hostium nostrorum maximo.

HErus fuit, qui duos in suo famulatu servos numerabat, planè dispares: æthiops alter, noctis colorem æmulabatur corpore: genere obscurus, doctrina rudis, artificii omnis indoctus; contumax etiam, vecors, ignavus, & qui non semel de domini nece cogitabat, jamque aliquoties impactâ sicâ graviter sauciabat. Alter verò prosapiâ nobilissimus, scientiarum amantissimus, elegantissimus formâ; natus ad omnia magna, & qui heri sui salutem curabat ut suam. Et hic quidem ab hero extremè neglectus, non nisi laceris panniculis, & vix quidem tegebatur: cùm alter ille fœdus æthiops ab hero plurimum amatus non nisi pinguibus & pretiosis tunicis superbiret, & jussu heri in formosum illum juvenem exerceret iniquum imperium. Subolet tibi credo, quid velim, Gerarde. Duæ sunt homini partes tanquam servientes, Animus & Corpus, ille è cælo, hoc è cœno, & tamen cœnum istud se supra cælum suum erigit, mancipium ingenuo, corpus animo præfertur. Ah, contrà oportet, & grandis injuria est animi nobilitatem sic abjicere, vilitatem corporis sic attollere. Ornatius est corpus, quò minus ornatur, & tunc est longè cultius, quò magis præ illo colitur animus. GERAR. Atqui ego hic putem, centones & mendiculorum tegetes, depexas & pertusas tunicellas, crines incomptos & sine lege errantes, vultum fame corrugatum, exercitatum labore, pulvere & sudore madidum; illuviem, pædores aliámque similem sordidudinem inter ea verè numerari quæ corpus dedeceant. POL. O bone, quàm facis, quod ego sæpe, & erras! ista sint dedecora humani corporis, quæ quandoque etiam inter ornamenta illius numeranda? Ergo, tu idem ille purpuram auro crepantem, capillos surgentes & scitè contortos, vultum longâ sagina nitidum, stibio & cerussâ perunctum, ad vitreum oraculum sæpius examinatum, vestes concinnas & ad omnem ostentationem factas: hæc, inquam, affirmas corporis esse decora? O quàm rem tetigisses, si contrarium dixisses. GERAR. Atqui, hic omnium sensus est, qui meus. POL. Atqui ego velim seriò sciant omnes, nihil magnum

Duæ hominis partes Animus & Corpus.

aut

1. Cor. c. 9. vers. 27.

Rom. cap. 8. vers. 12. Gal. cap. 5. vers. 24. & cap. 6. v. 8.

Rom. cap. 8. vers. 13.

Nullus est liber à vitiis qui corpori servit.

aut prælarum esse quod omnibus placeat. Communis furoris mala est defensio, furentium multitudo.

§. I.

Senec. ep. 8.

CErtè aliter de cultu corporis sentit Romanus sapiens, quàm sentiant isti tui omnes: *Hanc sanam,* inquit ille, *& salubrem formam vitæ tene, ut corpori tantum indulgeas, quantum bonæ valetudini satis est. Duriùs tractandum est, ne animo malè pareat: cibus famem sedet, potio sitim extinguat, vestis arceat frigus, domus munimentum sit adversus infesta corpori. Hanc utrum cespes erexerit, an varius lapis gentu alienæ, nihil interest. Scito hominem tam bene cultum quàm auro tegi. Contemne omnia quæ supervacuus labor velut ornamentum ac decus ponit. Cogita in te præter animum nihil esse mirabile, cui magno nihil magnum est.* Animus certè si nobilitatem suam nosse velit, corporis velut oneris necessarii non amator sed procurator erit, nec se illi cui impositus est, sed illud sibi subjicier. Et hoc Senecæ judicium est, cui qui ogganniunt, non è sapientiæ scholâ prodiisse censendi, sed è tabernâ illiteratæ plebis, quæ nihil minùs hodie negligit quàm quod deberet maximè, quæ noctes & dies sudat pro corpore.

Tantum indulgendum corpori, quantum bonæ valetudini satis est.

Conferamus nos paulliſper in hoc magnum orbis theatrum; dispiciamus mortalium conatus, quid actitent inquieti. Hinc inundant milite campi, hinc institorum turbâ fervent semitæ, hinc maria sternuntur classibus, hinc in montibus anxiâ & crudeli diligentiâ aurum effoditur, illinc concurrunt acies, & ferreis nubibus obtexunt cælum, unde, ut Papinius canit,

——— stant ferrea cælo
Nubila, & copiosa telorum grando volat.

In gratiam corporis omnia fiunt.

Urbes ingrediamur, & videamus quæ non fiant in corporis gratiam. Isthinc curiæ litigatium vocibus pæne rumpuntur, illinc opere assiduo æstuant officinæ, hinc summis contentionibus agitur, sudatur, curritur; omnia strepunt plena negotiis. Nihil vacat ab operosis mortalibus; & moliuntur, & satagunt, & contendunt. Quò verò tot labores, tanta rerum impendia pertinent nisi ad corpus? cui hoc terræ punctum ferro & igni inter tot gentes dividitur.

§. II.

NVnc verò parum ad nos redeamus, nósque ipsos nostrámque domum inspiciamus. Non edimus, ut animus vivat, ipse immortalis est, sed ut corpus sustentetur; bibimus, non ut mens madescat, ipsa non bibit, sed ut corpus refocilletur; dormimus, non ut animus perpetuetur, qui mori non potest, sed ut conservetur corpus. Quæ verò alia nostra studia? quærimus gaudia, sed corporis; opes ambimus, sed corporis; ædificia struimus, sed corpori; thermas ædificamus, sed corpori; vivaria, piscinas, viridaria, hortos grandi sumptu molimur, sed omnia corpori. Quidquid ferè in nobis vigilat curarum, id vigilat corpori, maximè pascendo, vestiendo, ornando, comendo. Quotidiana cura nostra omnis quò tendit nisi ad corpus? quò vestitus tam vanus, nisi ad hoc ipsum corpus? propter quod novus dies novas vestes videt. Ecquid vani ac miseri noctes & dies pro corpore sudamus? Quorsum omnis noster labor & molimentum spectat nisi ad corpus & corporis commoda cultúmque? A naturâ luxuria pridem descivit, quæ quotidie seipsam incitat, & tot sæculis crescit, & ingenio adjuvat vitia. Primò supervacua cœpit concupiscere, inde contraria, novissimè corpori animum addixit, & illius deservire libidini jussit. Omnes illæ artes quibus aut exercitatur civitas aut strepit, corporis negotium gerunt: cui omnia olim tanquam servo præstabantur, nunc tanquam Domino parantur. Itaque hinc textorum, hinc fabrorum, illinc sartorum officinæ sunt, hinc odores coquentium, hinc molles corporis motus cantúsque decentium. Recessit enim ille naturalis modus A desideria ope necessariâ finiens: jam rusticitatis & miseriæ est, velle quantum sat est. Sic multa concupiscendo, omnia amittimus, & necessaria ignoramus, quia non necessaria discimus. Ita dum corpori nimiùm indulgemus, & corpus & animum perdimus.

Hîc mihi in mente est quod Reginaldetus narrat hunc ferè in modum. Duo fratres unà iter fecerunt, quorum unus intelligens & providus, alter non sanæ mentis, homo rudis & bardus. Delati ad bivium litigare cœperunt, quà eundum esset. Amens ille viam primâ fronte delectabilem ingrediendam ratus: Heus tu, inquit ad fratrem, hàc eamus; invitat jucundissima semita, en merum viridarium. At ille providus: Mi frater, inquit, hæc viæ facies non displicet, amœna est: at exitus viæ me terret, ad pessimum hospitium deducit. Itaque tibi mihique suaserim, hanc potiùs nonnihil asperam insistamus; principii & progressus molestiam hilari fine pensabit, ad hospitium ducet nobilissimum. At fatuus B ille suæ sententiæ tenacissimus: Ego, inquit, oculis meis malo quàm tibi credere: hàc eo, sequere. Sic alter quamvis invitus, ne fratrem desereret, comes ivit. Dum progrediuntur, in prædonum insidias deveniunt. Ab his in carceres sed diversos rapiuntur. Post aliquantum temporis, è vinculis educti, ad nescio quod tribunal sistuntur judici. Hîc alter fratrum, prudens ille & sanæ mentis: Mi Domine, inquit, in has ærumnas frater iste meus, homo fatuus me conjecit. Viam adiimus bonam & tutam, at ille stultitiæ suæ potiùs quàm verbis meis fidem habere maluit, & aliam, per quam infesta sunt itinera, ingressus est. Ita refractarium secutus ium alterâ viâ, amœnâ quidem sed intutâ, & hæc latronum nos prædam fecit. Itaque si moriendum est, ille horum omnium causa pro me moriatur. Contra fatuus: Imò, inquit, non mihi sed fratri meo moriendum. Nam si tam sapiens est, qualem se gerit, cur me tam facilè secutus est? cur persuaderi se passus est? cur relictus non est? cur viam ivit, C quam sciebat latronibus infestam? Ad hæc alter: O Domine judex, inquit, verba mea contumaciter rejecit; nullâ ratione ab errore abduci potuit. Cui stolidus: Sime, ait, reclamante tu viam tenuisses tutiorem, ego vel invitus rediissem, & te secutus fuissem: tu meæ mortis es caussa. Mox prudentior: Tu stolide, inquit, tu caussa es meæ mortis. Ita utrinque verbis acriter certatum est.

Petrus Regin. ald. in speculo final. retrib.

His auditis judex sententiam in hæc ferè verba pronũciavit: Tu fatue noluisti sapienti credere, & tu sapiens secutus es fatuum, ideo pœnas mihi dabit uterque.

Ita prorsus, mi Gerarde, ita supremo judicii die, cùm *Corpus* & *Animus* ad Christi judicis tribunal stabunt inter reos, in utrumque sententia dicetur: Quia *Corpus* fatuum, omne consilium animi sprevit, & *Animus* sapiens omnem petulantiam corporis tulit, damnationem utereque meruit: *Ite maledicti*, ite, ite: simul deliquistis, simul luetis. Ite, in ignem non unius horæ, nec unius diei vel anni, non unius nec mille lustrorum, non unius vel centum millium sæculorum, sed, *Ite in ignem æternum.* Verè de judicis istius ore *gladius utraque parte acutus exit*, qui & corpus & animum feriat: corpus quod animi monitiones non admiserit, Animum quod Corporis libidines non coërcuerit. Ideo judex ipse fidelissimè nos prænonens: *Nolite*, inquit, *timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Ita dico vobis hunc timete.*

Corpus & animus ad tribunal Christi stabunt, in utrumque sententia dicetur.

Apoc. cap. 1. vers. 16.

Matt. c. 10. vers. 28. Luc. cap. 12. vers. 5.

Sed ad Corporis curam redeo, quâ & corpus perit & animus.

§. III.

Homil. 12. in Gen.

CHrysostomus, hanc pro corpore nimiam curam meritò castigans: *Animæ*, inquit, *nobilitas quanta sit, nobis scriò cogitandum, ne quid eâ indignum operemur, ne coinquinemus eam illicitis operibus, ne sub carnis servitutem eam subju-*

Nihil indignũ nobilitate animæ operandũ est.

subjugemus, ac tam nobilem tantâque dignitate sublimem sic crudeliter & immisericorditer tractemus. Sed nos conciones istas tanti non facimus, ut hosti nostro minùs faveamus: dulce nobis videtur cum corpore non rixari. Et sive amicum illud alii dicant sive inimicum, id nobis curæ non est, sed hoc pæne solùm laboramus, ne corpori malè sit.

Serm. 6. de Advent. Dom.

Idcirco Bernardus, nostrum hunc hostem ipsummet seriò allocutus: *Propterea,* inquit, *noli, ô corpus, noli præripere tempora: potes enim impedire animæ tuæ salutem, tuam ipsius operari non potes. Omnia tempus habent. Patere ut nunc anima pro se laboret, magis autem etiam collabora ei, quoniam si compateris & conregnabis. Quantum ejus impedis reparationem, tantum impedis tuam: quod nimirum ante reparari non poteris, donec suam in eâ Deus imaginem videat reformatam. Nobilem hospitem habes, ô caro, nobilem valde, & tota salus tua pendet de ejus salute. Da honorem hospiti tanto. Tu quidem habitas in regione tuâ: anima verò peregrina & exul apud te est hospitata. Quæso te, quis rusticus, si fortè nobilis & præpotens quispiam apud eum voluerit hospitari, non libenter in angulo domus suæ, aut sub gradibus suis, vel in ipsis cineribus accubabit cedens hospiti suo locum (sicut dignum est) potiorem? Et tu ergo fac similiter.*

Sed ô beate Bernarde, non facit hoc corpus, non facit, recusat subesse rusticissimum hoc mancipium, nec dat honorem hospiti, non cedit, non reveretur, non obedit; omnia turbat agitque pro libitu. Animus verò insipiens, tametsi satis sciat vix ullum pernicioſiorem sibi esse hostem quàm corpus, nihilominus & connivet, & blanditur, & indulget, ac hosti suo in suum exitium benignè facit: nec grande damnum reputat, unà cum perfidissimo servo suaviter perire, quidquid vel cælum spondeat, vel inferi minentur, modò corpori bene sit. Hæc unica pæne actionum omnium norma est & regula: modò corpori bene sit. Animus quidem millies & suæ originis & officii sui monetur, sed dissimulat ille, &, modò corpori bene sit, malè sibi esse tolerat. Corpus ipsum, quidquid ei minarum ingeras de morte, de domicilio post mortem; quidquid ei de diabolorum crudelitate, de cruciatuum atrocitate, de tormentorum æternitate proponas, hoc unum contumaciter agit, ac si respondeat: Id scilicet curat corpus, modò corpori bene sit. Sic vivimus, sic obimus, sic interimus.

Animus insipiens corpori suo hosti bene facit in suum exitium.

§. IV.

In vitâ ejus cap. 46.

Præcepta Pachomii animum instituētis.

PAchomius, Tabennensis abbas, nobilissimis olim præceptis animum instituit, & velut dictat, quâ ratione is corpori suo quotidie concionetur: Cùm, inquit, vesperi venitur ad lectum, singulis membris sui corporis dicat: Suadenti mihi optima, obsecro morem gerite, dum in loco meliore simul simus; Domino mecum alacriter servite. Suis quoque manibus dicat: Erit tempus, cùm vestra jactantia cadet, cùm pugnus ab irâ colle ctus solvetur; cùm digiti ad res furtivas extensi rigescent. Dicat & pedibus: Erit, cùm omnia vobis itinera obsepientur, cùm ad omnem petulantiam excursus negabitur, veliris nolitis. Sed & alia membra sua pariter alloquatur: Eja quæso, antequam mors nos dirimat, certemus fortiter, stemus perseveranter, viriliter dimicemus; serviamus Deo sine pigritiâ, usque dum absterſis sudoribus, ad beatam æternitatem nos evocet. Et quid mihi vobisque proderit, omnem vitæ suavitatem gustasse, si qua tamen est ulla sincera suavitas, in tantis vitæ miseriis? Quid vultis vos labori subtrahere, nata & educata ad laborem? Quid recusatis pati? brevi vobis moriendum est, & sub terram eundum. Quid mollitiem & delicias quæritis? illic, illic in cælo reperietis, si tamen hæc priùs velitis perdere. Jactura in loco, pro lucro habenda. Non hoc deliciarum tempus, non locus est, suprà est inter beatos. Hoc velim vos exactissimè capere, per delicias iri ad flammas non ampliùs extinguendas, at per spinas perveniri ad delicias non ampliùs finiendas, & æternas. Quid contra me toties querimini & tyrannum vocatis, cùm jejunia, cùm vigilias, aut preces impero? indulgentia mea præsentissima vobis pestis est. Nemo unquam alteri sic nocuit sæviendo, quantum ego vobis parcendo. Hoc meum parcere, est & vos & me in exitium sempiternum conjicere. Si mitior essem, vestram vobis gloriam & beatitudinem, quam mecum pariter habebitis, inviderem. Vultis mecum unà quiescere? unà etiam laborate: vultis mecum simul gaudere? simul etiam pati & dolere ne recusate. Quæ societas fuit in luctu & labore, ea etiam erit in gaudiis & honore. Rem vobis dicam: Si vos jussis meis reclamare & obsistere, ego contumaciæ vestræ parcere velim ac indulgere, & me & vos supplicia manent æterna. Et quæ ista insania vestra est, brevissimo tempore, momento, laborem non summum, dolores patibiles sufferre nolle, & tormenta sempiterna non formidare? Quare obsecro patientiam ne rumpite. Laborum vix bene initium facietis, & beatus finis labores vestros excipiet. Brevis est luctus, gaudium immortale, levis est pugna, præmium æternum.

Hanc membris concionem ab animâ quotidie haberi, sapienter suasit Pachomius. Et sanè si hæc capiat pars ignobilior hominis, nullum quantumvis asperum imperium abnuet, nullum quantumvis vile tegumentum respuet.

Hæc generatim & universè dicta sint de cultu qui corpori debetur. Nunc manum propinquiorem admoveamus ad pravum, curiosum, pernicioſum cultum, qui corpori planè non debetur. Sed vide, Gerarde, ut nec patientia tua deficiat, nec constantia.

CAPVT V.

Quàm varius sit cultus Corporis exterior.

VEristimè proclamat priscus poëta:

Auferimus cultu. ——— *Ovid. lib. de arte.*

Nec in alio magis assentior Augusto Cæsari, quàm cùm insigniorem corporis cultum, & amictum plus æquo nitidiorem, superbiæ vexillum & luxuriæ nidum vocavit. Verè sic est: Decipit hac oculos Ægide dives amor. Et uti orexin quantumlibet dormientem excitant odores, sapores, colores, & exotica ciborum condimenta; sic libidinem quamvis languentem & sopitam resuscitant hæc ornamenta, lenocinia, pigmenta corporis. O quanta ubique & quàm incredibilis est vestium tam varietas quàm pretium! Christus ad magnatum palatia nos amandans: *Ecce,* inquit, *qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Aulas ingredere, & videbis illic nitere vestes Attalicas, vestes pictas, palmatas, cycladatas, polymitas, phrygias, undantes, segmentatas, fimbriatas, paragiatas, rasiles, conchyliatas, surriculatas, auro virgatas. Et utinam hæc vestium monstra intra aularum septa se modò continuissent: in alias etiam domus jam pridem immigrarunt. Támque nos alii, etiam è plebe, dociles sumus, ut quidquid in veste ingeniosa ostentatio invenit, felici genio quamprimum imitati sciamus, antequam didicerimus. Inde ingens & copiosissima supellex vel soli capiti comendo reperta. Nosti, Gerarde, Sycophantam Plautinum sic olim gloriari solitum: Tam longum est nomen meum, ut ab aurora ad concubiam noctem si ambules, vix ad finem perveneris. Cui aptè senex subjiciens: Opus est, inquit, face & viatico ad tuum nomen, ut tu prædicas. Hic ego prorsas idem dixerim, & jure meliore: viatico & face opus est ad iter tam longæ narrationis, quæ omnem colendi corporis instructum & mundum explicet. Singula pæne membra suum sibi, eúmque singularem cultum vendicant. Hinc modò lunulas, modò torques, modò armillas & monilia poscimus: nunc mitellas, nunc murenulas, nunc discriminalia, nunc olfactoriola, nunc dextralia, nunc pal-

Corporis cultus & nidus.

Matth. 11. vers. 8.

Terent. Phorm. act. 1. scen. 2.

Plaut. Curcul. act. 4. scen. 1.

Terull. de pall.

liola depromimus: jam vestem sericam, subsericam, holoserícam, jam byssinam, bombycinam, jam *cymatilē, prasinam, russeam, xerampelinam, caltulam, crocotulam & carbasinam hosti nostro aptamus: jam & anulos, & inaures, & gemmas fronti appendimus: jam & specula, & acus, & vittas, & sindones, jam theristra & Zonas, & fascias pectorales, & perisc elides cum curâ & studio, nimirum ornando nostro carceri disponimus. Omnino face & viatico est opus, dum colores, formam, pretium, materiam, imò & odores vestium distinguimus. Infinita res est cum de corporis cultu agitur. Et sanè præscis in hoc genere non multum concedimus. Incredibile videri possit quod Athenæus & Plutarchus, inter Græcos scriptores celeberrimi memorant, consuesse Sybaritas ad convivia, aut etiam ad sacrificia, annum ante invitare feminas, ne quid temporis deesset, corporis cultui parando. Nec Persæ Reges feminam admittebant, nisi per annum priùs lotam, comptam, politam, pumicatam, delibutam, exornatámque. Et id etiam sacra Estheris historia confirmat. Nulla sunt apud nos hæc miracula; subinde audemus majora. Nec nostro ævo rarum, dies & annos, & pæne sæcula in unius corporis cultum vanissimis laboribus impendere.

*Alii, cymatilem.

Athen. l. 12. Dynosoph. cap. 6. Plutarch. tom. 1. apud. in conv. 7. sapient. Vide Perer. to. 3. in Gen. disp. 3. c. 12. Eph. cap. 2. vers. 12.

§. I.

Luxus priscorum in pedibus varius.

ET quantus olim vel in pedibus solùm priscorum luxus fuit? Quantum veteres Romani stemmata & prosapiam lunatis calceis jactitabant, quos aut elegans lunula insigniebat, aut corniculans fibula mordebat. Varius certè luxus veterum, vel in hac infimâ & vilissimâ parte humani corporis. Antiochi regis Syriæ cæcam & amentem luxuriam imitatus exercitus, magnâ ex parte aureos clavos calceis subjectos habuit. Agnon Tejus aureos quoque clavos crepidis suppactos solitus fuit gestare. Fuerunt qui gemmas & uniones calceis adderent. Tertullianus testis: Et *in peronibus*, inquit, *uniones emergere de luto cupiunt*. Testis & Tranquillus: *Nec crepidarum tantùm obstragulis*, inquit, *margaritas ponunt, sed totis soculis addunt*. Testis & Plinius: Tolerabiliorem tamen fecit (*Pompejus Magnus*) caussam Cani Principis, qui super omnia muliebria, soculos induebat è margaritis. Fuerunt qui pedi altiusculos calceos inducerent, ut incrementum darent staturæ. Et habuerint priscorum feminæ elegantes illos Sicionios calceos, habuerint mulleos patricii, soccos alii aut soculos, crepidas, cothurnos: Nos sanè neque hîc cedimus, imò superare contendimus, qui hanc humani corporis partem ad ludum damnaram, sæpe sumptuosiùs tegimus quàm caput. Face mihi denuò sit opus & viatico ad commemorandas tot novas, tot desitas formas calceorum. E rebus gestis complurium Divorum discimus, quàm pertinaci luxu superioribus sæculis repandi & rostrati calcei passim apud omnes obtinuerint. Clamabant quidem contra hos à suggestu concionatores diversi, sed multis clamoribus parùm proficiebant; valentior erat ostentationis istius pertinacia, quàm ut verbis cederet. Huic tandem calceorum formæ, seu illa sponte displicere cœperit, seu placuerit nova, aliæ atque aliæ successerunt. Necdum finis est excogitandi novas in annos pæne singulos. Nam modò acuminati placent, modò lati à fronte, modò fenestrati & dissecti, modò illos sine vulnere malumus. Ante paucos annos è simplici soleâ depressi flebant, nunc passim cothurnos, & frangendo cruri perquam aptos videas. Hic nostri ævi furor est, altiusculum linum calceis addere, & ut audiaris quaquà incedis, & ut pedem nisi cautè figas, facilè frangas.

Sed nec idem color in calceis placet: plerisque nigri, aliis candidi aut crocei præferuntur. Tam varius est lusus in hac pedum, ut Tertullianus loquitur, tutela. Et uti nō idem color omnibus, ita nec eadem omnibus placet materies. Aliquibus sordet corium, & prò eo holoseri-

Ovid. lib. de arte. Suet. in Vitell. Imp. Plin. lib. 47. cap. 2. init.

Perrald. to. 2. pag. 180. Calceorū formæ quotannis novæ excogitatur.

Tertull. c. 6. apol.

A cum substituunt. Taceo Tyrrhenicum & Hetruscum sandalicum Italis Hispanisque feminis usitatum. Eò jam luxus alicubi locorum abiit, ut aliqui, pæne phæcasiati, velut Antistites & Præsules, incedant. Proximis annis usque eò calceorum pretium excrevit, ut olim totidem florenis vestem toti corpori velando faciliùs præstinasses, quàm nuper tale par calceorum. Neque verò luxus, remittente annonâ, remittit, & aliquibus vix menstruum militare stipendium in calceos sufficit, tot futuris & elegantiis est opus. Neque temere & sine delectu omne corium admittimus, nam sæpe delicatâ curiositate tam corii patriam quàm vini exquirimus. Et nisi calceus ad pedem strictus sine rugâ & plicâ niteat, velut nostro pede indignum rejicimus: imò pedem uri & miserè torqueri malumus, quàm calceum paullò laxiorem admittere. Quid ni hos tales, tam stultæ patientiæ homines, diaboli martyres vocemus?

B Quid jam de calceamentorum vinculis dicam? olim ansulæ è polito ferro, aut etiam argento in usu erant: his corrigiæ, obstragula, ligulæ successerunt. Jam verò & hæc evilverunt. Et quod mireris, perisc elides à genibus migrarunt ad imum crus in calceos: nam sericas fascias quibus olim utrumque poplitem vincire poteramus, nunc in calceis luculentiùs ostentamus; nonnunquam ex eodem serico rosas apponimus, & suam pedibus ætatem facimus. Universè, superbiam & luxum non tantùm pedibus non calcamus, sed in regnum & supra caput attollimus. Sed quæso, Gerarde, liceat ab imis vestigiis ad hominis verticem ascendere. GERAR. Sed & priùs quæso, Polychroni, hoc discamus, num olim etiam has seu vestium seu calceorum ostentationes sic amarint? POL. Etiam olim, mi Gerarde, sed nec olim quoque deerant, qui vanam hanc elegantiam reprehenderent. Quantum aureus orator Chrysostomus contra hanc in calceis pompam stomachatus sit, audi, sed audi patienter; tam prolixus quàm disertus est. Ego nec verC bulum Chrysostomi mutabo.

§. II.

VUltis igitur, inquit, *ut largas orationi habenas mittamus, ac dedecus hujus rei præ oculis ponamus? Sed nolite, oro, irasci, imò verò etiamsi irascimini, parva mihi cura est: non enim ipse, sed vos hujus molestiæ caussa estis, qui cùm nec peccata quidem ista putetis, ad reprehendendum acriùs tale prodigalitatis genus impellitis. Age igitur diligentiori usi examine, quale malum hoc sit. Quantum vobis decoris esse putatis, cùm serica licia calceamentis vestris, quæ nec vestibus quidem vir probus unquam subtexerit, diligenter inseritis: quantis hoc dignum cachinnis arbitramur? Quod si huic nostræ sententiæ non acquiescitis, audiatis Paulum quantâ hæc cum acrimoniâ reprehendat, & auctoritate ipsius turpitudinem rei cognoscite. Quid igitur hac de re Paulus scribit?* Non in tortis crimibus, *inquit*, aut auro, aut margaritis, vel vestè pretiosâ. *Quam igitur veniam habere poteris, cùm neque uxori tuæ, jubente* D *Paulo, pretiosæ vestes permittantur: tu calceos luxuriosissimè polias, ac ita construas, ut nimium attentus ad ridiculosa dedecora esse videaris? Nónne vides naves fabricari, eligi remiges ac gubernatores, vela dari ventis, maria navigari, ac mercatores patriâ, uxoribus & liberis relictis, ac vitâ contemptâ, & fluctibus commissâ ad extremas barbarorum partes mille periculis pervenire propter serica hæc licia, ut tu scilicet calceis tuis ipsa inseras, & corium exornes? Dic, oro, quid hac absurditate pejus? Non erant veterum talia indumenta, sed viris probè convenientia. Quare ipse timeo ne tempus veniat, in quo adolescentes apud nos vestibus atque calceamentis, sine pudore aliquo, mulierum utantur. Illud autem molestius differendum est, quod juvenum parentes, cùm indifferentem hanc rem censeant, non increpent, non expostulent. Vultis ut asseram quod gravissimum mihi videtur, quod pecuniis ita abutimini, cùm multi inediâ laborent, cùm esuriens Christus ac nudus in medio vestri versetur, captus, catenis etiam vinctus nonnunquam: & quibus*

Chryf. to. 2. hom 50. in c. 14 Matth. pag. 373. & seq.

Luxus calceamentorum damnatur.

1. Tim. c. 2. vers. 9.

quibus non ista digna sunt sulminibus? illum quidem cibo necessario indigentem negligentes, vos sericum calceis inseritis. Ipse cùm discipulos suos legibus instituebat, nullos illis calceos permittebat: nos autem non dico nudis pedibus, sed viriliter calceatis deambulare non sustinemus. Quâ turpitudine atque ritu quid pejus fiet. Magnam enim animi mollitiem hoc ostendit, atque etiam sævitiam & crudelitatem, magnam denique levitatem unà cum curiositate temerariâ. Nam quando rebus poterit, qui tantis desluit luxuriis, diligenter vacare? quando animæ suæ curam habebit? imò verò, quando se omnino habere animum cognoscet? pusillanimis enim omnino est, atque abjectus qui hæc admiratur. Atrox etiam atque crudelis, qui hac de causâ pauperes negligit. Virtutis quoque penitus expers, qui studium suum ad hæc contulit universum. Nam qui gloriam sérici, qui florem coloris, qui ad aureos intextus curiosè perspicit, quando in cælum suspiciet, quando illam pulchritudinem admirabitur, qui tincturas istas respiciens, & ad terram flexus altiùs se non potest erigere? Et Deus quidem cælum extendit, ac solem accendit, ut oculos tuos sursum erigat: tu verò ad terrena quasi porcus, diaboli artibus persuasus devolveris. Hæc enim omnia ille excogitavit, ut illâ tu beatitudine privatus, ad hæc miserrima detrudaris. Ita Deus, qui cælum tibi offert, à diabolo serica tibi licia offerente superatur: imò verò nec ista offert diabolus, opera enim hæc etiam Dei sunt, sed mollitiem, luxum, atque maleficas artes, quibus oppressi adolescentes aspicere tertam coguntur, qui calorum philosophiæ studere jussi sunt, magis calceis suis gloriantur, quàm si novas res atque inauditas gessissent. Digiti is enim pedum sublevatis deambulant in plateis nimio plerunque inde mœrore confecti. ne cœno in hieme, aut pulvere in æstate, calcei sut maculentur.

§. III.

HÆc tota Chrysostomi dictio est, & studio prolixam hanc facundiam in medium expromere volui, ut evidens & perspicuum nobis sit, quàm ab illo ævo longè divertamus. Quæ olim ut piacula habebantur, nos velut inane ludicrum ridemus: nostro, an temporis vitio? Hinc liquet quædam à priscis Patribus severissimè castigata, quæ nos in minuta numeramus: Chrysostomus hac ipsâ oratione, ejus rei causam reddens: *Nam etsi*, ait, *parva hæc peccata videantur, ac ideo negligantur, majorum tamen delictorum causas nobis præbent.* Quod hîc prorsus verissimum. Illud etiam jam clarum ex hac objurgatione Chrysostomi, quàm non otiosè nos contra nimium & vitiosum corporis cultum agamus; res digna est acerrimâ insectatione. Sed permittes credo, Gerarde, Chrysostomum quod cœpit, pertexere: sic in eundem luxum differendo pergit. *Quid facis homo? animam hac luxuriâ in cœnum conjecisti. Eam in terra negligis detineri, & calceamentorum tanto mœrore angeris: discas usum ipsorum, & tanti ea facere pudebit. Quod si tu ab hujusmodi labe munda cupis calceamenta servare, cervicibus tuis aut capiti connecte.* Ridetis hoc audientes; mihi autem lacrymandum potius videtur, cùm studia in his rebus vestra & vestiarn consido, cùmque intelligam corpus nos malle luto, quàm calceos deturpare. *Ita pusillanimi, ac penitus molles hinc juvenes efficiuntur, erunt etiam alia ratione pecuniarum avidi. Nam qui vestibus, calceis, ceteris q; hujusmodi valde inhiare soliti sunt, cùm multa in his rebus consumant, magno indigent pecuniæ cumulo. Quod si acciderit, ut ambitiosum etiam & ostentatorem patrem quispiam habeat, tunc verò hac turpissimâ captus cupiditate, actoribus servitutis vinculis coarctatur: sin verò avarum, cogitur ad alia pejora confugere, ut sibi pecuniam ad impendia ista conquirat. Hac ratione multi ex adolescentibus ætatis florem perdiderunt, & gnathones atque parasiti divitum constituti, ut hujusmodi cupiditatem atque animum suum expleant, turpia nimium ministeria subierunt. Quòd igitur avarus, effeminatus, pusillanimis atque otiosissimus sit, & ad omnem luxuriam pronior qui hæc optat, manifestum ex istis fecimus; quòd autem etiam crudelis, ac inanis gloriæ cupidus, quis unquam non insanus dubitabit? Crudelis enim est, qui cùm viderit pauperem, tantâ sui ornatus curâ detinetur, ut nec aspexisse quidem videatur: sed auro quidem atque serico seipsum ornat, pauperem autem fame deperire finit. Inanis verò gloriæ cupidus est, qui vel minimarum rerum gloriam aucupatur. Ego quippe sic arbitror: Romanorum nunquam Imperatorum aliquē fuisse, qui se tantum propter trophæa sua jactaret, quantum luxu perditi adolescentes, ob calceorum ornatum, ob vestes scitè constrictas, ob casariem in modum pilæ tonsoris opere circumductam: nec pudet alienis artificum operibus gloriari. Adderem alia his graviora &c.* Et hæc Chrysostomi hac de re sententia est. Cui nostra dissertatio, Gerarde, bilem movebit, huic ego litem non intendam: id unum à me audiet: Ad Chrysostomum abi, cum Chrysostomo litiga, Chrysostomus respondebit. Nunc, ut dixi, à pede & calceis, ascendamus ad caput.

Luxus calceorum magnas delictorū causas nobis præbet.

Ibid.

§. IV.

VErùm, omnia capitis ornamenta insequi, mei instituti non est. Vix ulla fax aut viaticum ad tam longam narrationem sufficiat. E capitis cultu id dumtaxat sumam, quod nos collare appellamus, translata voce à canum vinculis. Collaria nostra, ut scias, ferè cum lunâ mutant, ita ut singulis pæne mensibus, aliqua collarium novitas se prodat. Perpetua hîc mutatio, & sæpe ridicula. Jam collare densum, & multo sindonis volumine impeditum, jam è simplici telâ collo affunditur; jam in orbem, jam pæne quadrangulum disponitur: jam ferro aut chalybe à prunis calente, jam asserculis ligneolis in plicas & sinus ordinatur, jam à lotione temerè plicatum collo injicitur. Memini, etsi facies mea nondum computet annos, cùm è simplici byssо collaria in pectus usque, geminum cornu protenderunt; nec ita multò pòst dempti sunt apices, & cornua illa quasi forfice præsecta: quamvis & hoc pridem desitum. Cœperunt deinde collaria nimium quantum in humeros expatiari, & tergum etiam vestire, credidisses mantilia cervicibus circumposita. Nec istud diu placuit. Vidimus dein è Galliâ aut Italiâ collaria advolare quæ velut alæ collum ambiebant, & linei candoris radiis cingebant. Sed neque ista ætatem tulerunt, jamque alia atque alia, semperque novæ formæ in consuetudinem veniunt. Passim jam videas collare multiplici plicâ gravidum, quod instar valli, collum ambiat. Pleraque segmentata, rugata, & striata liberaliter.

Collarium forma & luxus varium.

Quid, quod nec idem color in collaribus placeat, qui olim. Ante annos aliquot nemini nisi candor in collari probabatur, & quò illa candidiora & magis nivea erant, hoc mundulis illis placebant magis. Jam verò & cærulea, & nigricantia & purpurea passim videas, seu filo, seu tincturâ sic facta. GERAR. Equidem spero ad id ætatis me pervicturum, ut etiam prasina cernam & viridia collaria. POLYC. Olim pepla crocea pulcherrima censebantur, quod ævi sui multebre judicium Guilielmus Peraldus Lugdunensis Antistes acriter perstringit. Sed tædet me prorsus omnem hujus insaniæ prodigentiam percensere, & sæculi nostri pudorem tam multiplici delirio onerare. Illud constat, neque id ipsi rei inficiari possunt, nimium laboris & pretii in hoc luxus genere collocari. Femina fuit nostro ævo, numorum quàm pietatis ditior, quæ eò deliciarum & luxus processit, ut in unicum collare lavandum, explicandum, & ad certas leges componendum, ipsos quinquaginta Philippeos expenderit solitâ mercede. Prodigium omnino nobile, & suspiciendum in re tam parvâ tam magni luxus! Sed navis & mulier nunquam satis ornantur, dicebat Cato. Ceterum majorem partem videre est in viris feminisque protensa nimium & in humeros excurrentia collaria, nimis exquisitè & operosè fimbriata, in quibus nimium & operæ & pecuniæ ponitur; neque alio nomine hæc culpa purgatur, nisi quod plerunque dicant, ita moris esse; hos, & illos, & istos idem facere, se illis non æqua-

ses

les tantùm, sed & superiores esse tam censu quàm sanguine, aut dignitate; si illis hæc & hæc liceant, eadem sibi potiori jure licitura. Sic ad aliorum mores pridem damnatos, componimus nostros; peccatis à peccantium multitudine patrocinium quærimus, atque per aliena exempla perire pulchrum ducimus.

§. V.

Vestium luxus, & innumeræ novitates:

ET quid de aliarum vestium fastu, lasciviâ, luxu, novitatibus innumeris dicemus? Repeto; face iterum & viatico foret opus ad narrationem tam prolixam. Ausim iterare quod dixi: novus dies, novas vestes videt, adeò nihil neque nimium, neque satis diu bellum & elegans nobis videtur; pæne quotidie novitia repertura emergit, quæ pretium sæpe à novitate metitur. Adjicit ornatus proxima quæque dies.

Pilei,

Pileus jam fastigiatus caput circumtegit, jam depressus; jam acuminatus placet, jam in rotunditatem planus; jam cum spirâ, jam sine spirâ elegantior habetur; jam cinerei, jam candicantis, jam mustelini aut cervini coloris

Pallii,

præfertur. Pallium modò simplex, modò alatum est, jurares vespertilionis exuvias esse. Et an non istud insignioris luxus nobile argumentum, cùm pallium è lanâ, quantum quantum est holoserico subducitur, quasi tegere velimus expensarum superbiam, dum maximè

Thoracis,

ostendimus. Et quis thoracis patriam investigaverit, quem modò ex Galliâ, modò ex Italiâ, ex Hispaniâ modò petimus, jam dissectum, jam instítis obductum gerimus; quandoque singularem elegantiam censemus, vestis materiem omnem fimbriarum numero cælare. Manicæ quæ? modò amplæ, arctissimæ, & ad brachium

Caligarũ.

strictæ. Et quis omnes caligarum figuras explicet? Caligæ nunc ad genu, nunc infra, nunc supra genua claudúntur; nunc laxæ, nunc adstrictæ sunt; jam volitant & genibus illudunt, jam in globum aptantur: modò follicant, modò crassa farctura intumescunt; aliqui Gallos caligis, alii Anglos iis æmulantur. Ligulæ olim in eum dumtaxat usum erant, ut caligas thoraci necterent: nunc numerosa ligularum agmina, totis caligis sparsa, puerilem prorsus, & ridiculam concinnitatem exhibent. Verè, ut vetus verbum habet, Afræ aves sumus. Omnia hîc varia & pæne in dies nova; infinita series est mutationum cum statim moriturâ novitate. Neque tantùm se circumspectat qui has novitates excogitare, sed & qui sequi scit & imitari. Sed & alius atque alius in veste color placet: ater, nimis lugubris est; lanæ nativus, simplex nimis. Luxuria vestibus quoque provocavit eos flores qui colore commendantur. Vestes quærimus non solùm quæ muniant per pinguedinem, sed quæ mulceant per mollitiem: nec solùm quæ per mollitiem tactum mulceant, sed quæ per colorem oculos seducant. Tertullianus eleganter & facetè, versicolorum vestium & purpuræ usum perstringens: *Nimirum Deus*, inquit, *demonstravit succu herbarum, & concharum alveis incoquere lanas. Exciderat illi, cùm universa nasci juberet, purpureas & coccineas oves mandare.*

De cult. fem.

Et ô quoties, vestium partim pondere, partim tormento miserè vexamur! illum calceus urit, tolerat tamen; istum thorax constringit, tamen dissimulat; hunc frigus ultro advocatum contraxit, non tamen queritur, ne sua vesti pereat venustas.

O curas hominum! reliqua taceo, quæ ipsa per se oculis loquuntur: sileo aurium vulnera, olim usitata, quasi satis anulorum digiti non caperent: omitto nebulas lineas, ventos textiles, topas vitreas, ut Arbiter & Varro loquuntur: oratione nemo satis evolvat tot tænias, tot redimicula, tot strias & fimbrias, tot undas & uncinulos, tot globulos & clavos. Nam habitu ad omnem novitatem mollis elegantiæ assiduè correcto, peregrina semper magis æstimamus quàm nostra: modò alúnde sit forma vestis quæcunque, mox in laudem trahitur, nec formam tantùm, sed & materiam vestis peregrinam amamus, lanam, & rudioris naturæ beneficium spernimus. Peregrinitas ubique gratiam reperit, à quâ res quæque pretium possidet. Quis vestes parat in quod inventæ sunt? victum cultúmque ad nova identidem exempla componimus. Hinc luxus noster transalpino serico pretium fecit; hinc non mollissimis tantùm pellibus contecti, sed serico splendore ad luxuriam vibrantes, vestium ambitiosa pretia mirè augemus. Non est locus ut defleam satis, aut ut satis execrer ludibria hæc externorum habitúum, quos nobis ab extremis mundi finibus furibunda præsens ætas intulit, & etiamnum quotidie infert.

Minatur Deus per Sophoniam: *Visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrinâ*. Divus Leo Pontifex de Româ vetere: *Hæc civitas*, inquit, *ignorans suæ provectionis auctorem, cùm pæne omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium serviebat erroribus: & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem.* Idem ego pæne ausim dicere de Germaniâ, quæ cùm suos in omnium nationum terras emittat, omnium nationum ritus recipit, & magnum sibi videtur adscíscere ornamentum, si nullum respuat peregrinum habitum. Vis videre vestitu Gallos, Italos, Hispanos, Anglos, Polonos, tantùm Germaniam lustra, & videbis. Jusserat sibi, ut ferunt, Turcarum Imperator, omnium gentium habitum vestitúmque pingi. Pictor, ubi plurimarum nationum diversissimas vestes expressisset, hominem indusio tectum statuit, & juxta varii generis pannos. Hanc picturam suam interpretari jussus: Hi, inquit, Ungari sunt, hi Poloni, hi Galli, hi Britanni, Itali isti, ita & de aliis. Ubi ad hominem illum investem devenit, Hic, inquit, Germanus est; certâ vestitus formâ pingi non potest, nam quotidie novam excogitat. Rem dixit hic pictor. Hinc videre est peregrinas omnis stultitiæ ineptias, & exoticum lasciviæ habitum ornatúmque, unde fermè nec in moribus quidquam patrii ac vernaculi supereſt. Tanquam originis pudeat, hoc unum omnes agunt, ut videantur à majoribus desciviſſe. Et hæc illa ornamenta sunt, quibus superbus cinis nescio quàm altum stemma mentitur, & pæne Adamum transilit.

Sophon. c. 1. vers. 8.

Comus Eryc. Puteani, pag. 137.

§. VI.

INterjungamus hîc paullisper. Ecquid, Gerarde, hoc libri est quod manu tenes? GER. En nomen auctoris in fronte. POL. Non hoc quæro. GER. Quid ergo? POL. Quod gaudeo me non reperire. GER. Ergo suspicabaris mali quid latere? POL. Metus potiùs quàm suspicio erat. & quid apud te dissimulem? mores ævi nostri corruptissimos jam nosti; nihil non audemus. Hinc aliquibus non satis est domi, horas optimas pessimè conterere inspiciendo speculo, libellis etiam inseri, & unà compingi curant speculum, ut ubi demum locorum sint, vitrei hujus judicis responsa in promptu habeant. Et quoties aliqui de die domesticum hoc oraculum consulunt, quantâ patientiâ responsum quantumvis prolixum præstolantur, quàm sollicitè oculos in omnem partem flectunt, ne quid nævuli industriam oculorum effugiat. Vah! vanitatem vanissimam! *O vane quid speculum consulis? mores tuos intuere, conscientiam tuam inspice, in Christum crucifixum oculos conjice; hoc tibi speculum, & opifex splendor sit, in hoc non fabram levitatem, sed cruenta tubera, & alta vulnera considera. Quid vis speculum omni occasione consulere, anxiè inspicere, cùm tamen cognito Deo & adempta placendi voluntate, per luxuriæ vacationem, omnia illa ut otiosa, ut hostilia pudicitiæ recusantur. Nam ubi Deus, ibi pudicitia, ibi gravitas adjutrix & socia ejus.* Tertullianus, quasi pudicitiæ nundinatrices eas feminas habet, quæ (ut loquitur) consilium formæ à speculo petunt. Potiori jure & in viris hoc ipsum reprehendit. Verissimè Seneca: *Iam speculum*, inquit, *ornatus tantùm causſâ adhibitum, nulli non vitio necessarium*

Tertull. d. l. Christus crucifixus Christiani hominis debet esse speculum.

De virg. vel. cap. 12. & de cult. fem. cap. 8. Sen. l. 1. nat. qq. cap. 17.

cessarium factum est. Scis, Gerarde, quid olim Pudens in oratione censoriâ velut grande crimen detestetur, & clamiret: Habet speculum philosophus, possidet speculum philosophus. An nos non vehementiùs vociferemur. Habet speculum alumnus Parthenius, possidet speculum sodalis beatæ Virginis, inspicit speculum juvenis Marianus. Quid hoc, mei juvenes, ad pietatem aut litteras facit, formam suam spectaculo assiduo explorare? Socrates quidem philosophus, suis suasisse fertur, ut semet in speculo contemplarentur, sed in morum ac disciplinæ, non in formæ gratiam id suasit. Hoc enim volebat vir sapiens, ut si quis suorum à pulchritudine commendaretur, impendio procuraret ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret, qui verò minùs se commendabilem formâ putaret, sedulò operam daret, vt virtutis laude turpitudinem tegeret. Non jussit Socrates, ad speculum curiosiùs comam struere, non capillamentum in statione disponere, non crines velut suggestum ædificare, non turres sublimibus cincinnis in occipitio excitare, non denique tempus nobilissimum apud vitreum hunc censorem perdere, quod nos injussi sæpe facimus. Gravissimè queritur Seneca contra otiosos hos fucos, quibus apud tonsorem multæ horæ transmittuntur, dum decerpitur si quid proximâ nocte succrevit, dum de singulis capillis in consilium itur, dum aut disjecta coma restituitur, aut deficiens hinc atque illinc in frontem compellitur. Quomodo irascuntur, si tonsor paullò negligentior fuit? quomodo excandescunt, si quid ex juba suâ decisum est, si quid extra ordinem jacuit? &c. Quis est istorum qui non malit rempublicam turbari, quàm comam suam? qui non sollicitior sit de capitis sui decore, quàm de salute? qui non comptior esse malit quàm honestior? Hos tu otiosos vocas inter pectinem speculumque occupatos? Si hæc Seneca non immeritò exprobrat, ignoscendum Cyrillo Alexandrino exclamanti: *Væ calamistratis ad lædendas & vulnerandas animas.* Crede mihi, hæc talia omnia, speculum, & ad speculi examen vibratus capillus, cirri, cincinni, gypsatissimæ chirothecæ, peregrini odores, moschum, smigmata, tot quæsitæ elegantiæ, tam diversæ amictus deliciæ, hæc inquam, omnia castitatis & pudicitiæ amorem non olent. Qui castimoniam amat, hæc fugit & vitat omnia: optimus odor in corpore, est nullus. Jam olim minatus Isaias: *Et erit,* inquit, *pro suavi odore fœtor, & pro zonâ funiculus, & pro crispanti crine calvitium.* Mirabilis mutatio! illis ego careo malim, quàm cum istis mutare: alterutrum necessarium. Qui illis abstinere non vult, audiet tandem horrendum istud: *Quantum se glorificavit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Neque tantùm graviorem censuram incurrunt hæc talia, ubi honestas Christiana viget, sed & ab idololatris honesti amantibus damnantur. Flavio Vespasiano Imperatori juvenis quidam gratias egit pro impetratâ præfecturâ. At hæc gratiarum actio minimè placuit Cæsari, eâ solum de causâ: juvenis ille plus æquo comptus videbatur, & quia etiam unguento fragrabat, Vespasianus severo eum nutu contemnens: Maluissem, inquit, allium oboluisses. Mox & litteras concessas revocavit.

Lib. de brevit. vitæ cap. 12.

Isaiæ cap. 3. vers. 24.

Apoc. c. 18. vers. 7.

Optimè olet, qui nil olet, & satis formosus est, qui formæ judice speculo potest non egere.

§. VII.

GERAR. Si speculum damnes, Polychroni, multò magis pigmenta damnabis, quæ ad speculum prælinuntur vultui. POL. Optimè mones; omiseram pæne nobilissimum genus colendi corporis. Fui tamen, fateor, in errore antehac: feminas nostri ævi fuco non uti credebam. GERAR. Errabas sanè, ô mi Polychroni, pridem revixit Jesabel, nec jam una tantùm cerussatas buccas ostentat. In urbibus tales invenire est, quæ sibi ipsæ non placerent, nisi purpurissatum os speculo prospicerent. Novi feminas quæ ut tutiore nequitiâ hanc artem factitent, maritos id velle fingunt. POL. Pulchrè conveniunt, fingere & stibio se pingere, quid enim figmentum, nisi falsitatis stibium: Sed ô miseræ, & in propriam perniciem vafræ! velint nolint, jubeant non jubeant mariti, cerussatam cutem nunquam satis excusabitis. Hîc ratio & Christianæ leges reclamant. Audite, oro, quid prisci ævi Patres in pessimum hoc pingendi se studium pronunciarint.

A

Tertullianus non sine stomacho: *In illum,* inquit, *delinquunt, quæ cutem medicaminibus unguunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt. Dispicet illis nimirum plastica Dei; in ipsis redarguunt, reprehendunt artificem omnium; reprehendunt enim cùm emendant, cùm adjiciunt, utique ab adversario artifice sumentes additamenta ista, id est, diabolo. Quod nascitur, opus Dei est, ergo quod fingitur diaboli negotium est. Quantum autem à vestris disciplinis & professionibus aliena sunt, quàm indigna nomine Christiano, faciem fictam gestare,* B *quibus simplicitas omnis indicitur, effigiem mentiri, quibus lingua non licet appetere quod datum non sit, quibus alienum abstinentiam in speciem exercere, quibus studium pudicitiæ est. Atque utinam miserrimus ego in illo die Christianæ exultationis vel inter calcanea vestra caput elevem, videre, an cum cerussâ, & purpurissо, & croco, & in illo ambitu capitis resurgatu, an taliter expictam Angeli in nebulâ sublevent obviam Christo.*

Idem de idol. vanit.

De cetero cultu corporis moderando sic monet Tertullianus: *Quamobrem erga vestitum quoque, & reliqua compositionis vestræ impedimenta, perinde vobis curanda est amputatio, & decessio redundantioris nitoris. Nam quid prodest, faciem quidem frugi, & expeditam, & simplicitate cõdignam divinæ disciplinæ exhibere, cetera verò corporis, lasciniosis pomparum & deliciarum ineptiis occupare? Hæ pompæ quam de proximo curent luxuriæ negotium, & obstrepant pudicitiæ disciplinis, dignoscere, in facili est.*

Clemens Alexandrinus non minùs acerbus in tam sterilem solertiam: *Turpe est,* inquit, *pudicam facere ventes pilos, sed & genas fucare, & oculos depingere. Non intelligunt autem miseræ, se propriam perdere pulchritudinem dum externam inducunt. Summo itaque mane se lacerantes & extendentes, variisq; ac confusis mixtionibus effingentes, vivum quidem cutis colorem refrigerant, carnem autem veneni effodiunt, curiosisq; ac superfluis absterssionibus proprium decoris florem corrumpunt, & marcidum efficiunt. Quocirca à cataplasmatibus quidem pallidæ cernuntur, à morbis autem facile arripiuntur, ut quæ adumbratam carnem veneni jam liquefactam habeant: hominum opificem contumeliâ afficientes, tanquam qui pro meritis non fuerit eis largitus pulchritudinem. Iure ergo quod ad domum servandam & administrandam facultatem attinet, ignavæ fiunt, ut quæ sedeant, veluti depicta ad* C *spectaculum, non natæ ad domus custodiam familiæve administrationem. Quo autem nihil dici aut fingi potest absurdius, facie istius suæ formæ, perinde ac si res ab eo bene gesta & confecta sit, specula excogitarunt, cùm huic fraudi esset potius admovendum operculum.* Et paucis interjectis: *Si ergo naturalem corporis pulchritudinem minùs quàm pulchritudinem* D *animæ æstimat Dominus, quid sentiet de adulterinâ, qui quidquid falsum est omnino expulit.*

Clem. Alex. Pædag. lib. 3. cap. 2.

Ut autem hujus probrosæ artis primum magistrum fuisse diabolum sciamus, Cyprianus hoc fucandi artificium gravissimè detestatus: *Quæ omnia,* inquit, *peccatores & Apostatæ angeli suis artibus prodiderunt. Illi & oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, mutare crinem adulterinis coloribus, & expugnare omnem oris & capitis veritatem corruptelæ suæ impugnatione docuerunt.* Addit: *Manus Deo inferunt quando id quod ille formavit, reformare & transfigurare contendunt; nescientes quia opus Dei est omne quod nascitur, diaboli quodcunque mutatur. Quòd ornari te putas, quòd putas comi, impugnatio est ipsa divini operis, prævaricatio veritatis.* Et: *Num sinceritas perseverat & veritas, quando quæ sincera sunt, polluuntur colorum adulteriis, & medicaminum fucis in mendacium vera mutantur?*

Cypr. de habitu virg.

Matth. c. 5. vers. 36. *tur? Dominus tuus dicit:* Non potes facere capillum unum album aut nigrum; *& tu ad vincendam Domini tui vocem vis te esse potiorem? Audaci conatu & sacrilego contemptu crines tuos insicis, &c. Non metuis, oro, quæ talis es, ne cùm resurrectionis dies venerit, artifex tuus te non recognoscat, & ad suæ premia & promissa venientem removeat & exceludat; increpans vigore censoris & judicis, dicat: Opus hoc meum non est, nec imago hæc nostra est; cutem falsò medicamine polluisti, crinem adultero colore mutasti, expugnata est mendacio facies, figura corrupta est, vultus alienus est. Deum videre non poteris, quando oculi tui non sunt, quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit. Illum tu sectata es, rutilos atque depictos oculos serpentis imitata es; de inimico tuo compta, cum illo pariter & arsura.*

Seria sunt hæc, ò Deus, & altè cogitanda! Atque de corporis colendi studio, universè sic sentit Cyprianus: *Ornamentorum,* inquit, *ac vestium insignia, & lenocinia formarum non nisi prostitutis & impudicis feminis congruunt. Et; etsi ipsa non pereas, alios tamen perdas & velut gladium te & venenum videntibus præbeas, excusari non potes, quasi mente casta sis & pudica. Redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus.*

Cypr. lib. de discipl. & hab. virg. medio fere.

Carm. de rer. mul.

Gregorius Nazianzenus: *Quòd si ob adscititiam formam,* inquit, *ita insolescis, nunquam certè pudicum animum habebis, utpote qui fucum aversatur.*

Hom. 4. in 1. epist. ad Tim.

Chrysostomus, huic vitio verecundam honestatem opponens: *Quæ unguentis,* inquit, *delibuta non pergit, quæ faciem nequaquam fucis atque coloribus pingit, quæ Dei contenta opificio nihil ex se addere quasi arte molitur. Quid enim studium tuum, quid artem consummato à Deo opificio admovere præsumis, atque ad auctoris injuriam ornaris?*

Sed & profani scriptores hunc corporis cultum vituperant. Oprimè dixit priscus satyricus: *Color arte compositus inquinat corpus, non mutat.*

Arbiter in satyr. Simocathes Tiberio Euryalica epist. 3.

Theophylactus Sophista feminam ætate progressam, suavi vituperio abstracturus ab hac insaniâ: *Naturale,* inquit, *ornamentum tibi præteriit, & ad rugas properat elegantia. Tu verò veritatem obscurare conaris fictitio ornatu. Quid frontem sputo & cerussâ signas? obtempera tempori. Non enim decent prata in autumno flores. Memineris etiam mortis, cui vicina es, & modestiam ex necessitate disce colere. Alioqui senium & juventam afficis injuriâ: hanc enim promittens, frustraris; illud autem possidens adulterare conaris.*

Ibi. cit.

Undique vapulant purpurissatæ genæ: sacri juxta & profani scriptores stibium & cerussam ab honestis matronis removent. Ergo vilior ei honestas est, cui purpurissum & fucus tantopere commendatus est.

Finio cum Tertulliano qui hic agmen duxit: *Quare,* inquit, *meditemur duriora, & non sentiemus; relinquamus lætiora, & non desiderabimus. Stemus expediti ad omnem vim, nihil habentes quod relinquere timeamus. Retinacula ista sunt spei nostræ: projiciamus ornamenta terrena, si cælestia optamus.*

Multa dixi hoc capite, sed in summam colligam, quæ dixi. Quidquid carnem olet, nil sanctimoniæ spirat: quod Corpori jucundum & pulchrum, Animo plerunque noxium: Conscientiam non curat, Cælites parum honorat, qui corpus nimiùm amat.

CAPVT VI.

De cultu Corporis quid sacræ paginæ, & sancti Patres sentiant.

Tertul. c. 19. vers. 17.

EVeste virum noveris. Nam, *amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enunciant de eo.* Ut risus, ut sermo, ut incessus, animi cogitationúmque character & nota sunt, sic & habitus non immeritò esse perhibetur. Vestitus levis, levem; muliebris, effeminatum; monstrosus, monstrosum; plus æquo nitidus, ostentationis amantem: ac vicissim gravis prudentem, modestus continentem arguit: atque ut ille probrum, sic iste laudem Domino suo conciliat. Minatur olim Deus severè, omnem cultum corporis auferendum, &: *In illâ die,* inquit Isaias, *auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras,* &c.

Isaiæ cap. 3. vers. 18.

Esther quamvis reginarum amplissima, tamen imminente suis fatali periculo, vestem regiam omnémque mundum muliebrem ponens, & indumentis ad luctum vestita, has Numini preces supplex admovit: *Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud.* Quibus illa verbis luculentè testata est Orbi, quantum oderit cultum corporis, qui verè signum est superbiæ. Hîc ego non diffiteor, terreri me sæpius illo Christi monito, de Epulone purpurato: *Homo quidam erat dives, & induebatur purpurâ & byssô.* Tantine res flagitii est, ò Christe, byssinâ & ostrinâ veste amiciri? neque enim alienâ vi aut dolo rapuit, ut purpuram & byssum emeret, nec opifices manupretio fraudavit, nec mercedem famulis negavit, nec invasit aliena; è suis loculis, ære suo hæc sibi comparavit, & ut videtur, dignitati & opibus congruè se vestiit. Et tamen sepultus est in inferno. In hoc ei sepulchrum viam stravit, è byssô & purpurâ vestitus. Horreo cùm cogito. Hunc mihi horrorem augent Divi Gregorii verba: *Sunt,* inquit, *nonnulli qui cultum subtilium pretiosarúmque vestium non putant esse peccatum. Quòd si videlicet culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd dives qui torquetur apud inferos, purpurâ & byssô indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta pretiosa nisi ad inanem gloriam quærit, ut honoratior ceteris esse videatur.*

Luc. cap. 16. vers. 19.

E byssô & purpura vestitus stravit viâ ad inferos diviti epuloni.

Homil. 40. in Evang.

§. I.

GERAR. At decorum est egregiè vestiri. POL. Mos est, nec tu id ignoras, vilia & fœda coloribus & fuco venalia facere. Hoc illustrium vestium callidum munus est, ut viles & abjectos animos velent illustri fuco. Ita profundissimum cœnum vestit fragilis indignâ fronde cespes, ita fimum nives induunt, nec ipsis anguibus pulchrum veneni tegmen versicolore tergo, & squamis fulgentibus deest. GER. Honori est, exquisitè indui. POL. Pudebit te cultus exterioris, quoties quid eo tegatur, cogitabis. Insana enim est ambitio, fimum operire purpurâ. GER. Ecquis reprehendat vestes quàm mundissimas habere? POL. Non audisti quid ille vir fortissimus apud Crispum dicat: *Munditiem mulieribus, laborem viris convenire.* Et quamvis sequiori illi sexui divus Paulus plusculum quid ornamenti concessit, aurum tamen & argentum & vestem pretiosam adimens: *Non in tortis crinibus,* inquit, *aut auro, aut argento, aut margaritis, vel veste pretiosâ, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera.* Ejusdem animi & divus Petrus: *Quarum,* inquit, *non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus.* GER. At vestitus insignis auctoritatem addit. POL. Sæpissimè minuit, dum suspicionem auget, eum vanissimâ curâ placendi laborare, qui has sibi phaleras circumdat. Et sæpe cultus corporis qui ad famam quæritur, risum movet: nec ullâ re pejùs sibi consulit deformis homo, quàm cùm formosus vult videri: quòd si natura ei formam non invideris, quid adscititiis his pigmentis naturalem gratiam corrumpit? GER. An non festi dies plus cultus indulgent corpori? POL. Cadaveri, dicas. Pone in feretro aureo cadaver pallidum, gemmis illud ostróque circumda, quo plus ornatus, plus & horroris erit. Et ne ad injuriam trahas quod dixi, origo nominis inquirenda est. Cadaver à candendo dicitur: mortui corpus cecidit, vivi casurum est, caditque continuè, semper enim morimur quamdiu vivimus. Ita exilii discrimine, istud ab illo discedit. Hoc censu Jacobus Apostolus: *Agite nunc divites,* inquit, *plorate & ululate in miseriis vestris, quæ advenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta à tineis comesta sunt.* Factum dicit, quod certò & proximè futurũ erat ut fieret.

Madaurens. lib. 1. Milesiar.

1. Tim. c. 2. vers. 9.

1. Pet. cap. 3. vers. 3.

Cadaver à cadendo dicitur.

Iac. cap. 5. vers. 1.

Tertullianus interrogans: *Quo pacto*, inquit, *pudicitiam sine instrumento ejus, id est sine gravitate tractabimus? quomodo autem gravitatem administrandæ pudicitiæ adhibebimus? nisi & in facie, & in cultu, & in totius hominis contemplatione severitas circumferatur.* Nam, ut idem testatur, *Pudicitiæ Christianæ satis non est esse verum & videri. At verò quâ ratione in illo videatur, qui tantopere studet*, ut Tertullianus loquitur, *sese expingere?*

§. II.

De leg. lib. gēt. hom. 24. Magnus Basilius, hîc velut legem condens saluberrimam: *Quidquid necessitatis*, inquit, *usum excedit, vitandum, neque corpori plus ornatus dandum est, quàm quantum animæ profit.* Non minùs eleganter & verè Ambrosius: *Neglecta*, inquit, *decoris cura plus placet, & hoc ipsum quod nos non ornamus, ornatus est.* Eximius hac in re Bernardus nobilissimè de cultu corporis philosophatur, &: *Serica*, inquit, *& purpura, & tincturarum fucus, decorem habent, sed non præbent: quidquid tale applices corpori, exponit speciem suam, non deponit. Secum denique tollit, cùm tollitur ipsum. Porrò decor qui cum veste induitur, & cum veste deponitur, vestis procul dubio est, non vestiti. Tu ergo noli æmulari in malignantibus & mendicantibus pulchritudinem alienam, ubi perdiderint suam.* Ejusdem divini doctoris sensu, mollia dicuntur vestimēta, quia mollem faciunt, aut esse ostendunt: *Mollia*, inquit, *indumenta, animi mollitiem indicant. Mollibus vestimentis delectatur regis curia: asperis verò & humilibus delectatur Christi Ecclesia. Talia debent esse vestimenta servorum & ancillarum Dei, in quibus nihil posit notari novitatis, nihil superfluitatis, nihil vanitatis, nihil quod pertineat ad superbiam, aut ad vanam gloriam. Nam, quantò ampliùs in compositione corporis lætamur, tantò magis à superno amore disjungimur.*

Lib. 1. de virg. *Epist. 113. ad Sophiam virg.* *Psal. 36. v. 1.* *Idem de modo bene viv. ser. 9. initio, & fine, plura in Apol. ad Guiliel. abb. ante finem.*

Prov. c. 30. vers. 8. *1. Tim. c. 6. vers. 8.* *Gen. cap. 28. vers. 20.* Orabat sapientissimus Salomon, tantùm victui suo tribui necessaria, non superflua. *Habentes* (inquit Apostolus) *victum & vestitum* non ornatum. Alius quidam Sanctorum: *Si dederit*, inquit, *mihi Dominus panem ad manducandum, & vestimentum quo operiar.* Nota, *quo operiar. Sic ergo, & nos*, inquit Bernardus, *contenti simus vestimentis quibus operiamur, non quibus lasciviamus, non quibus superbiamus, non quibus mulierculis vel similari vel placere studeamus.* GERAR. Sed hoc faciunt ii quibuscum habito: si non facio quod ceteri, notabor quasi numero velim eximi, & esse singularis. POL. Licétne, Gerarde, tuâ veniâ Bernardi responsum addere? GERAR. Cur per me non liceat? non est auditoris, magistro legem dicere.

Epist. 2. ad Fulconem. POLYCH. Addo ergo. Querelæ tuæ Bernardus sic respondet: *Propterea exi de medio eorum, ne aut in urbe notabiliter vivas, aut exemplo pereas aliorum. Quid agis in urbe delicate miles? Commilitones tui quos fugiens deseruisti, pugnant & vincunt, pulsant & intrant, cælum rapiunt & regnant, & tu sedens super ambulatorem tuum, indutus purpurâ & byssо, circuis plateas, vicos perambulas? Purpura non propulsat libidinem, non superbiam, non avaritiam repellit, & si qua sunt alia lignea inimici jacula non extinguit. Denique quos magis metuis, febrem non prohibet, mortem non arcet. Vbi sunt arma bellica, ubi scutum fidei, ubi galea salutis, ubi patientiæ lorica?* Laurentius Justinianus operosiorem cultum corporis gravi censurâ notans: *Sicut*, inquit, *continens ac pudicus vilibus induitur vestimentis, ut se oculis divinæ majestatis exhibeat mundum: ita impudicus ac incontinens, ut videatur magnificus, satagit vestiri pretiosioribus ac mollibus.*

Lib. de ligno vitæ cap. 5. *Lib. 1. de luctâ Spir. cap. 2.* Ephrem hîc aptè interrogans: *Quid lucrabimur*, inquit, *vestimentorum cultu, & ornato elationis amictu, nisi ignem inextinguibilem?*

§. III.

Homil. ult. in Evang. GRegorius Magnus originem indagans cultus qui corpori impenditur: *Res ipsa*, inquit, *testatur, quòd pro solâ inani gloriâ vestimentum pretiosius quæratur. Nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, ubi ab aliis non possit videri.* Divus Hieronymus de Pauli defuncti Anachoretæ tunicâ, velut de opimis spoliis triumphans: *Vos*, inquit, *in tunicis aurum texitis, ille ne vilissimum quidem vestimentum habuit mancipii vestri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradisus patet, vos auratos gehenna suscipiet; ille vestem Christi, nudus licet, tamen servavit, vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis.* Aureus ille Constantinopolitanus orator Chrysostomus, tam disertè quàm copiosè de cultu corporis hæc pronuncians: *Audiant*, inquit, *opulenti & qui luxuriantur in vermium operibus, & vestiuntur sericis, discántque quomodo ab initio humanam naturam misericors Deus docuerit. Pelliceas vestes fecit eis ut confusionem tegerent: quo docuit nos ut mollem & dissolutam vitam fugiamus, nec inertem & remissam sectemur, sed magis austeram amplexemur. Itaque vestium amictus continuum nobis sit monimentum, quo memores simus quantis bonis exciderimus, & discamus quanto supplicio humanum genus ob obedientiam sit affectum. Dicant igitur nobis, qui tanto utuntur apparatu, ut jam usum lanæ prorsus audire nolint, sed serico vestiantur, eóque insaniæ pervenere, ut aurum vestibus intexant. Imprimis autem mulieres hanc mollitiei deditæ sunt. Quare, dic obsecro, corpus ita ornas, & gaudes ejusmodi ambitu? Non cogitas quod pro magno supplicio, propter transgressionem, tegmen hoc excogitatum est? Et quare non audis Paulum dicentem: Habentes victum & amictum illis contenti simus? Videndes quòd unius dumtaxat rei habenda sit hîc cura, videlicet, ne corpus nudum sit, sed ut tegatur. Num adhuc de vestium varietate oportet solicitum esse?*

Tom. 1. de vestes sec. mil. cap. 3. Deus primis parentibus nos docuit vestes facere tam vanas fugere.

GERAR. O mi optime Chrysostome, quàm apud multos tam sacros quàm profanos, tam Ecclesiasticos quàm politicos, antiqua nimis est & simplex hæc tua oratio! hæc illi monita, etiam millies ingesta, & occentata millies, non pensi habent. Te in cathedrâ clamantem non turbant, audiunt monita, at interim domi, non quod tu mones aut jubes, sed quod illis lubet, faciunt, & pro more nostri ævi dicunt: Fuit vehemens oratio. Hic omnis illorum profectus est, concionem frigidissimè laudare: cetera nec hilo meliores, in eodem hærent luto, nemo est qui dicat: Rei sumus, emendemus nos. POLYCH. Sed non terretur Chrysostomus, qui omnem luxum perosus, sic pergit: *Quali veniâ dignandi sunt, qui & in vestimentis multam vanitatem ostendunt, & quod gravissimum, in his superbiunt? Si omnia quæ intus repasita habent, indigentibus divites distribuerent, neque sic supplicium effugerent eorum peccatorum* (nota Gerarde) *quæ in deliciis vestium & conviviorum admittunt. Quo enim supplicio non sunt digni, qui modis omnibus dant operam, ut sericis & auró intertextis induantur. & post se pompam trahunt in foro; Christus verò nudus obambulat necessario alimento destitutus?* Post pauca: *Quot pauperum ventres poterant inde pasci, & quot corpora nudè agentium poterant contegi ex his quæ à solo collo & humeris pendent, nullius alterius usus gratiâ, quàm in damnum & nocumentum animæ?* Et ut dictorum caussam reddat: *Hoc enim studium*, inquit, *in ornando corpore interdum indicat deformitatem, & hujus deliciæ illius manifestam faciunt famem, & hujus vestium sumptus illius indicat nuditatem. Impossibile enim est aliquem agere curam animæ, & tanti facere corporis pulchritudinem ac ornatum; sicut & impossibile, in externo illo cultu tantopere occupatum, illius agere curam.* Ita, Chrysostomi sensu fieri non potest, ut is exteriorem cultum adeò cúret, cui quidem curæ sint animus. GERAR. Chrysostomus hæc solis mulierculis objicit. POLYCH. Ignoscat mihi tuus genius, mi Gerarde, erras luculentè: etiam viros ob hanc colendi corporis insaniam acriter reprehendit. Et en verba Chrysostomi tomo quarto, homiliâ vigesimâ octavâ in caput XII. Epistolæ ad Hebræos. Lege, lege, hæc illius verba sunt: *Non enim mihi sermo ad solas mulieres dirigitur, sed etiam ad viros, omnia enim reliqua quæ habemus, supervacua sunt. Solí pauperes supervacanea & vana non possident, fortassis autem etiam ipsi ex necessitate. Ceterum si liceret, neque illi prorsus abstinerent.*

Stultus in ornando corpore interdum indicat deformitatem, & hujus deliciæ illius manifestam faciunt famem, & hujus vestium sumptus illius indicat nuditatem. Impossibile enim est aliquem agere curam animæ, & tanti facere corporis pulchritudinem ac ornatum; sicut & impossibile, in externo illo cultu tantopere occupatum, illius agere curam.

abstinerent. Ita Chrysostomus ad verbum. Si quis contradicat, huic ego non aliud, quàm quod suprà, insusurrem: Ad Chrysostomum abi, cum Chrysostomo age, Chrysostomus respõdebit. GER. Do manus, magis à te victus sum, quàm ab Apolline Marsyas. POL. Ergo jam ad alia.

CAPVT VII.

Cultus corporis nimius, quàm à ratione, & prisci nostrique ævi legibus alienus sit.

Idorum regum ergà majorũ suorum cadavera superstitio.

SOlebant Indi reges majorum suorum cadavera igni siccare, deinde in palatii penetrali pretiosis funibus suspendere, auro & gemmis ornare, sic ornata servare, & pæne adorare. Ridenda superstitio, sed an nos non etiam in illâ sumus, qui corpus in cadaverosam tabem brevî abiturum sic comimus, sic ornamus, sic excolimus? Num hoc cum ratione & rectè fieri dicendum? Sed hîc opportunè monuerim, nullum mihi sermonem esse de habitu cuivis hominum ætati & ordini conveniente. Sunt certæ inter homines (quis nescit) distinctiones & gradus ab ætate, ab nobilitate, ab eruditione & virtute, ab officiis & dignitate, sunt & certa pro his gradibus vestium discrimina, de quibus ego hîc nihil; neque illos philosophos audio, qui omnes attrito pallio suo amiciunt, hîc solùm contendo, nec omnem, nec nimium cultum corpori esse indulgendum. Quod probè solo rationis ductu intellexit Saladinus, ille Christianorum olim terror, qui cùm Syriam, Ægyptum, & Africæ bonam partem subegisset, morti jam vicinus in cogitationem hanc seriò descendit, & solam interiorem tunicam, pro omni pompâ funebri, in hastâ sublimem ferri jussit, cum acclamatione: *Hoc unum ex domitore Orientis restare.*

Nimius cultus corpori non est indulgendus.

§. I.

OBsecro te, quicunque corpori plus æquo faves, & rationi tam audacter insultas, intuere Adami purpuram: ovem habebat indutui, sed nõ ostro rubefactam. Non malè Demonax quondam purpurato alicui insolentiùs sese jactanti, ad aurem immurmurans: Heus tu, inquit, hoc ante gestabat ovis. Et quoties sub tali ove ferocia lupina, pigritia asinina, vulpina astutia, superbia pavonina dilitescit? Sunt in Palæstinâ poma Gomorrhæa, quorum intrinsecus favillaceam fuliginem extimæ cutis ambitus elegans & formosus quidem continet; at si hæc vel levi tactu premantur, fumum exhalant, & in vagum pulverem fatiscunt. Simillimum huic pomo corpus humanum est, quod sæpe cinnama fragrans, balsama rorans, & vario comptu elegans est, sed premitur nonnihil sepulchro purpurascens hoc pomum, quid exprimetur præter pulverem, fœtorem, saniem? Non immeritò castigat olim Athenienses suos Græcus Cicero, quòd cùm in Philippum Macedonem eundum esset, cùm aggeres muniendi, miles colligendus, exercitus instruendus, ipsi turres & mœnia dealbarint. Quid nos facimus aliud? carcerem nostrum dealbamus, cùm instygium draconem juratum & æternum hostem nunquam non sit pugnandum, cùm mille alia potiùs agenda sint. Num hoc rationi congruum? Refert è Senecâ Augustinus, ille antistitum Antistes, apud Romanos in Capitolio idolis ex more lumina accensa, velut in tenebris agentibus, salutantium nomina pronunciata tanquam audientibus, speculum quasi videntibus ostensum, capillamenta pexa, uti sentientibus; eadem etiam illas statuas aquis lotas, strigilibus fictas, unguentis permulsas, linteis extersas, velut veros homines. Quàm imitamur avidè hanc impiam religionem! Idolum habemus *Corpus*: hoc lavatur, hoc ungitur, hoc comitur, hoc colitur. Ubi speculum animo, ubi lavacrum, ubi unguentum? Ah, sordescit Dominus, dum servus bene nitidus incedit; herus calceatur, dum extollitur mancipium; princeps conspuitur, dum subditus adoratur; rex cruciatur, dum epulatur famulus; necatur imperator, dum triumphat gregarius miles. Et hoc prorsus contra omnem rationem. O improbum mancipium, ô execrandum idolum! quod in suum dominiquè sui malum tantis impendiis exornatur, quod videri vult & conspici, quod locum ambit eminentem, quod omnibus servitiis vult coli, proximum est ut faces ei accendamus, & adoremus. An non hîc & ratio & veterum exempla gravissimè reclamant? GER. Optimè hæc quidem à ratione ducis, sed non æquè ab exemplis veterum, qui ab hac sapientiâ longissimè diverterunt. Et si quidem de corporis cultu sit sermo, quæ non hîc portenta habuit priscum ævum.

Corpus humanum est simile pomo Gomorrhæo.

Lib. 5. de civ. Dei cap. 10. Aug. ep. 105. post med. Just. Lips. lib. 2. elect. cap. 12.

Idolũ est.

§. II.

FEminæ fuerunt, teste Antiphane, quæ crocodili excrementis faciem politent. Hem, eruditam insaniam, & ô dignas quæ hoc vultus sui medicamen etiam glutirent. Clemens Alexandrinus jure graviter indignatur: *Ter enim, inquit, non semel dignæ sunt ut pereant, quæ crocodilorum excrementis utuntur, quæ spuma sepiarum tinguntur*. Poppæa Domitii Neronis Imperatoris conjux quingentas secum per omnia trahens fœtas asinas, balnearum solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque curem & vultus candorem servari credens. Ajunt enim ab hoc lacte faciem erugari & tenerescere. Hæc eadem, etiam in exilium relegata, suas secum asinas trahebat. Affirmat Plinius, notum esse quasdam etiam è Romanis feminis, quotidie quingentas asinas custodito numero in hanc ipsam curam fovere. O scyllas & charybdes patrimoniorum, quæ per hunc unum corporis cultum profusissimâ luxuriâ torbentur! Et quod illud monstrum, non femina, quæ, ut Umber poëta canit,

——— incedit census induta nepotum.

Feminarũ luxus,

Lib. 3. pædag. cap. 2.

Poppææ Domitii Neronis Imp. conjugis:

Lib. 11. c. 41. Nat. hist.

Plinius visam à se ait Lolliam Paulinam Caii Principis matronam, ne serio quidem ac solenni cæremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cœna, smaragdis margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus toto capite crinibus, spiris, auribus, collo, manibus, digitisque, quæ summa quadringenties HS. colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Portentum & prodigium in Oceanum deportandum! una mulier, uno corporis cultu * decies centena millia philippeorum gestet sibi circumposita? Queritur jure Seneca, &: *Video, inquit, uniones non singulos singulis auribus comparatos: jam enim exercitatæ aures oneri ferendo sunt: junguntur inter se, & insuper alii binis superponuntur. Non satis muliebris insania viros subjecerat, nisi bina ac terna patrimonia auribus singulis pependissent*. De Christianis feminis Tertullianus: *Ajunt & de frontibus draconum, inquit, gemmas erui, sicut & in piscium cerebris lapidositæ quædam est. Hoc quoque deerit Christianæ, ut de serpente cultior fiat. Sic calcabit diaboli caput, dum de capite ejus, cervicibus suis aut ipsi capiti ornamenta struit*. Neque hic sexus immodico tantùm pretio subinde, sed & nimio studio animi ergastulum adornat, & hoc anxiè agit ut omnia corporis æquabiliter sint ad regulam, ut incessus ad artem compositus, vestigia nihil extra mensuram aberrantia dirigat, ut caput aliquot horis ornatum decore emineat, ut denique omnia cultum præ se ferant & gratiam, velut si de arcâ prodirent, aut, ut Seneca loquitur, *de capsulâ totæ*.

Lolliæ Paulinæ.

Lib. 28. c. 12.

* 1000000

tanti enim philippeus, quod hic & alibi notandum.

Lib. 7. de benefic. c. 9.

De habitu mulier.

Epist. 105. initio.

§. III.

AT ne solæ feminæ in jus ambulent, & luxum luant, etiam viri olim in hac noxâ sunt. Quis nescit quàm solicitè nitorem & venustatem vestitus consectati sint Demosthenes & Hortensius; quorum iste diem collegæ dixit, quod ei in loco angustiore fortè obvius, togæ structuram disturbaverat. Ita, mi Polychroni, veteres

Gellius l. 1. Noct. Attic. cap. 5.

Demosthenis & Hortensii luxus.

teres ne nimium lauda: leges iis, non malæ, sed victrix legum audacia in colendi corporis studium certatim se effudit. POL. Quid cum prodigiis aut larvis luctemur? quòd si à prisci ævi moribus patrocinium quæras cultui corporis, frustra es, & tuo te jaculo sauciatum videbis, iisdem tibi nominibus occurro. Constat, illum ipsum oratorem Græciæ Demosthenem propter nimis accuratum exquisitumque cultum, probris sæpe laceratum fuisse. Fecit ergo quod nec illius quidem sæculi homines probabant. Hortensium item Censorum & reprehensorum voculas ob nimiam munditiem, nimisque affectatum decorem haud effugisse. Si rem ævo suo dignam Hortensius fecisset, in hanc reprehensionis notam non incurrisset. Quin & ipsis feminis Romæ lex Oppia, nec veste varii coloris uti, nec auri plus semiunciâ habere permittebat. Et nostro ævo an non bonæ leges, & pravi mores inter se pugnant? quàm præclaræ multarum urbium sanctiones sunt in hoc vestium luxu abolendo? Promulgantur, & non servantur, tabulæ figuntur & negliguntur. Quàm seriò edixit Augustissimæ memoriæ Imp. Carolus V. ne quis fraudem faceret legi seu latæ seu ferendæ circa rem vestiariam. Edita est Augustæ Vindelicorum, anno 1548. Reformatio politiæ Imperialis, quæ ut legis dicendæ causssam exponat, vestitus insolentiam his ipsis omnino verbis perstringit: *Modus autem vestium ac ornamentorum, cùm in tantum luxum devenerit creveritq; inter dominos, equites, nobiles, cives, & colonos seu agricolas, hoc pacto modóque; ut idcirco non solùm privatæ personæ, verùm etiam nationes & provinciæ inde extenuentur, egentioresque efficiantur: videlicet cùm per aurea, argentea, sericáque indumenta, per Dammasena, Attalasena, Byssina, aliosque peregrinos pannos, mitras, margaritas, uniones, qui hodie abusus ad luxum magnus est multúsque in Germanicâ nationè, ex quâ trajicitur atque avehitur in peregrinas & alienas regiones ingens pecuniarum copia: ut interim de livore, odio, atque invidiâ in diminutionem ac detrimentum Christianæ dilectionis conticescamus. Quandoquidem igitur in tantâ luxuriâ, & ut ita dicam, pretiositate & prodigalitate immodestia exuberat, sic ut inter Principem & Comitem, inter Comitem & Nobilem, inter Nobilem & Civem, inter civem & colonum sive agricolam, nullum discrimen nulláque agnoscatur differentia. Idcirco &c.* Quid aliud diceret è cathedrâ religiosus Ecclesiastes? Ne igitur commune malum deflere solùm videatur Imperator, & inaniter queri, etiam imperat & coërcet: inter cetera & hoc quod maximè mireris: *Porrò* (verba legis sunt) *Nobiles, sericas, aut carmasinas atlasinas vestes non gerant.* Ergo Nobiles serico abstineant: ergo natales suo corio aut panno patrio abdant? ergo nefas iis veste sericâ aut holosericâ uti? certè sic lex jubet. Sed quis legi paret? jam etiam textores, cerdones, sartores in totas sibi vestes holosericum conscindunt, quod viris nobilibus, in fimbrias solùm lex permittit, quæ & addit: Nobilibus torques aureos non nisi involutos, pro veteri ritu, nec ultra ducentorum florenorum licere gestare; evolutos torques, & sine fasciâ, tantum equestri dignitate auctis permitti. Eadem lex Baronibus & Comitibus vestes intertextas, seu, Attalicas penitus interdicit, & nec fimbrias quidem tales assui concedit. Tu illic reliqua vide, & miraberis legibus tam probatis, mores tam corruptos invaluisse; quamvis etiamnum maximorum virorum modestia sibi constet, & communem furorem exemplis luculentis damnet. Sed hoc ipsum uberiùs jam demonstrabimus.

Lex Oppia non permittebat Romæ feminis uti veste varii coloris.

Constit. Imperiales, in Reform. Polit. c. 9. 10. 11. 12. 13. ad finem tomi.

CAPVT VIII.

In cultu corporis quanta maximorum virorum fuerit modestia.

Lessius de Iure & Iust. l. 4. dub. 14. Curt. lib. 3. cap. 10.

MOdestiam cultus appello eam virtutem, quæ decorem in cultu corporis, & alio rerum externarum apparatu servat. Alexander Rex Macedo, hoc etiam nomine Magnus, & jure laudandus, quod ei cultus corporis habitúsque paullulum à privato abhorrens fuerit. Cúmque corpus à labore calidum adhuc & sudore perfusum, in Cydno amne pararet abluere, decorum quoque futurum ratus est, si ostendisset suis, levi & parabili cultu corporis se esse contentum. Augustus Imperator, vel hoc ipso nomine augustior, quo modestior in hoc cultu. Hic tantus monarcha, non verbis tantùm sumptuosas illas vestium elegantias exagitavit, sed & exemplis damnavit modestissimis. Nam nec toro cubitavit nisi humili & modicè instrato, nec temere aliâ quàm domesticâ veste, ab uxore, sorore, & filiâ neptibúsque confectâ uti consuevit. Has sartrices, ditissimus hominum, Romanorum Imperatorum maximus domi aluit, & compendio admirando eandem & conjugem suam & sartricem, eâsdem & filias & netrices suas habuit. En, cunctorum Dominus, paucas quidem sibique junctissimas feminas occupabat: nos, aliorum servi, disjunctissimas fatigamus gentes. Equidem nobis Christianis, addo, nobis & mendicis ad Augustum collatis, turpissimum est à tanto principe moderatione in hoc superari. Neque verò alii non secuti sunt post ipsum Imperatores. Hadrianus Cæsar frequenter vili tunicâ contectus processit in publicum, baltheo præcinctus in quo nihil esset auri. Septimius Severus Imperator humili amictu contentus, sic factum defendit: Imperatoria Majestas virtute constat, non corporis cultu. Vespasianum etiam scimus veste & habitu neglecto fuisse, & vix à gregario milite distante. Nescio an non præcipuus adstricti moris auctor Aurelianus Imperator, qui non modò vestem holosericam in vestiario suo non habuit, sed nec alteri utendam dedit. Quidni etiam Alexandrum Severum nominem, quem constat vestes holosericas nunquam induisse, subsericam nunquam donasse. Imò quod gemmarum ei fuit, vendidisse, aurum autem in ærarium contulisse, dicto addito: *Gemmas viris usui non esse.* Quid Tacitum Imperatorem memorem, qui holosericâ veste viris omnibus interdixit; togâ quâ ipse privatus fuerat usus, nonnunquam in Imperio utebatur. Verùm, ne fabulas à me narrari putes, etiam nostri ævi Principes, Reges, Imperatores in cultu corporis modestissimos, paullò pòst tibi sistam.

Modestia Alexandri Magni in cultu corporis.

Suetonius in Augusto, Augusti Imp.

Hadriani Cæsaris.

Septimii Severi Imperatoris.

Alexandri Severi.

§. I.

NEc omittendum illustre Cari Imperatoris exemplum, quia nec vulgatum. Narrat hoc Synesius, sed quod ille de Carino homine ignavo per errorem affirmat, hoc ad Carum, qui in Persas movit, referendum. Carus ergo Imperator, cùm ad Armeniorum limites pervenisset, militem corpus curare jussit, & cibum è suo commeatu capere, brevi ex hostico (simul elatâ manu Parthorum agros ostendebat) petendum. Dum id agit miles, ecce adsunt hostium legati, neque tamen sperant se illico ad Imperatorem admittendos; opinabantur scilicet futurum, ut primò ad proceres quosdam aulicos deducerentur: deinde dierum aliquot intervallo ad ipsum belli ducem. At ille ad se rectà jubet adduci. Cœnabat tum casu, cùm ingressi sunt. Et vide, mi Gerarde; quæ in victu vestitúque tanti Imperatoris pompa fuerit. Jacebat in herbâ Carus, frequens miles circumstabat, sed argento vel auro nil cultus. Vestis Cari erat punicea chlamys; cibus, vetus aliquod & nigrum pulmentarium, & in eo frustula quædam salsæ suillæ carnis. Atque ut vidit oratores illos ad se ita jacentem ingressos, nihil omnino turbatus, & illos ad se ultro vocans: Scio, inquit, quid vester hic adventus velit, hic ipse Carus est qui vobis quæritur. Sed redite, & juveni vestro regi renunciate, nisi respiscat, futurum, ut intra unam Lunam omnis illius ager, tam glaber sit & nudus, quàm hoc meum caput, & simul cum dicto pileum sustulit, & capur

Cari Imp.

put tam glabrum ostendit, quàm galea ejus fuit quæ adjacebat. Vos verò manum in ollam mittite, & mecum pultem haurite, si quidem appetitis: sin minùs, statim abite, & extra Romana castra este, tanquam legatione omni jam defuncti. Ita me Deus amet, ista virum olent, imò heroem, qui in comitatu suo, qui in victu, qui in omni vitâ quàm minimum voluit esse tragœdiæ & pompæ.

§. II.

Agesilai regis Spartanorum. Just. Lipsius 3. Monit. Politic. cap. 15.

NEque Græcia viris caruit, qui cultum in animo, non in corpore posuerunt. Agesilaus dignus rex Sparta, senex jam in Ægyptum Regi Tacho suppetias ivit, & cum navi vehens propinquaret, ingens Ægyptiorum turba in portum se effudit, ad celebrem illum ducem spectandum. Præceperant animo, majestatis plenum virum, veste, comitatu, ipso corpore spectabilem. At ille prodiit vili & defloccato palliolo, gregalibus suis non multum aspectu cultúque absimilis. Non impar huic Philopæmenes, Achæorum præstantissimus dux, de quo non sine lepore Plutarchus hæc narrat. Megaram ivit hic Philopœmen ad quemdam suorum familiarium, cui se vespere affuturum convivam prænunciari jussit. Civis ille Megarensis lætus ob talem hospitem, curam uxori demandat ut quàm celerrimè domi paret, verrat, sternat, nec quidquam eorum omittat quę tanto hospiti conveniant: ipse in forum officiosus properat ut obsonet. Dum abest & rerum suarum satagit, adest Philopœmenes obsoletâ amictus chlamydulâ, & comitibus post se relictis, hospitam inquietam salutat, illa resalutat, sed ut erat curarum plena, virum non agnoscit, sed de cultu ejus & corpore unum aliquem ex ministris & antecursorem suspicata: Heus tu, inquit, manum admove, & adjuta, festinamus. En, paratum tibi laborem, quæso te, hæc mihi ligna finde, & unà porrigit securim. Neque ille moratur; chlamydem abjicit, & ut rogatus seu jussus, ligna scindit impiger. Supervenit interea ille de foro, & attonitus exclamat: Quid hoc rei est, Philopœmen, ita te & me dedecoras? Subridens ille: Pœnas, ait, do cultus & vultus mei, adeò non indignatus est se pro servo habitum, ut ultro in se sit jocatus.

Philopœmenis.

Quàm nos, ad hunc virum delicati sumus? ubi vel suspicio est nostram dignitatem lædi, mox ira & impotens sui animus se prodit, superbire scimus exactè; quid sui despicientia sit, planè nescimus. Auctoritate florere volumus inviolabili: nemo nos tangat, honoris vel minimi derogationem non ferimus sine stomachi noxâ. Verbo, belli homines sumus, & præterea nihil. Sed Cati & Philopœmenis modestiæ comites damus.

§. III.

QVinque & quadraginta magistratus gessit Phocion, ille Athenienſium clarissimus, sed quo sit vestis genere interim usus, calceandi ratio in eo demonstrat. Natu, inter urbanos in proverbium cessit, ut cùm immensum frigus & intolerabile significare vellent, Phocion, dicerent, calceatus est. Omitto hîc Synopæum Diogenem Cynicæ disciplinæ affectatorem, qui pallio vixit unico contentus, tanto rigidior Antisthene, qui ejus sectæ princeps, pallium duplicavit. Reipsà hi tales viri docuerunt, etiam in hoc vestitus genere verissimum esse illud: Natura paucis contenta.

Portii Catonis.

Portius Cato (ut Romana Græcis misceamus) qui à nobilissimâ censurâ quam gessit, Censorii cognomen tulit, nunquam togâ usus est pluris quàm * drachmis centum empta. Apud nos mediastini & atrienses famuli lautiùs vestiuntur. Nec Catone sumptuosior esse voluit Thebanus dux Epaminondas tot victoriis clarus, qui tam exactæ fuit continentiæ, ut unicâ veste contentus ætatem fuerit, & si quando vetustate detritam resarcire opus foret, domi se clausum continere cogebatur, dum sarta vestis rediret. Huic tam rerum inopi, quàm fortitudinis & prudentiæ diviti, cùm rex Persarum magnam vim auri dono misisset, modestè repudiavit. In quâ quidem munerum abstinentiâ, ut mea fert opinio, celsiore animo fuit is qui tantum auri potuit non accipere, quàm qui potuit offerre. Epaminondâ & Catone ditior esse noluit Agesilaus, sextus Lacedæmoniorum rex, qui sub eâdem veste & æstivos calores, & brumæ frigus pertulit. Porrò Dionysius Siculorum tyrannus, cetera illaudatissimus, hoc uno tamen in præconii partem venit, quod cùm sicarios aut depeculatores gravibus suppliciis afficeret, iis tamen, qui splendidarum vestium aut ornamentorum fures essent, iram donare difficilis non esset, quo scilicet facilius Syracusani lascivam habitus elegantiam dedisserent.

Agesilai VI. Lacedæmoniorum regis. Dionysii Siculorum regis.

Ergo jam satis liquet, prisco etiam ævo, exquisitum corporis cultum vestiúmque luxum, & exemplis præclarissimis, & honestissimis legibus damnatum fuisse. Neque tibi, Gerarde, ampliùs integrum negare, quòd vestium curiositas, ut Bernardus loquitur, & morum judicium sit, & mentium deformitas.

Lib. 3. de Consid.

§. IV.

PRiscorum in habitu modestiam, etiam nostri ævi magnates sanxerunt. Benedictus XI. summus Pontifex, humili loco natus, cùm ad hoc dignitatis fastigium evectus esset, non erubuit suæ paupertatis rudimenta. Mater illius, dum is inter monachos ageret, pannos lavit. Hanc, creatus jam Pontifex ad se venire jussit. Venit illa, sed pænè alia quàm antè fuerat. Matronæ illam, ut Pontificis matrem, summis honoribus extulerunt, & vestibus in diversam à priori feminam mutarunt; decere hoc ratæ, pro magnificentiâ summi principatus in filio. Ita in conspectum filii producta est. Pontifex, ubi eam aspexit, agnoscere dissimulans: Quid, inquit, facitis errando? meam mihi matrem adducite; hanc ego dominam non novi. Mea mater lotrix est, cum hac colloquar, ite. Obruebantur pudore, qui honoris causâ matrem deduxerant. Detracto igitur omni mundo muliebri, pannuciam illi suam reddidere, ac denuo reduxerunt. Tum eam amplexatus Pontifex: In hoc, inquit, vestium apparatu matrem meam reliqui, sic jam novi, sic recipio. O tempora, & ô mores, novos quidē sed malos! ab antiquis illis moribus quantum muratum est? Quis jam è ditioribus illis non ruborem ducit, ad occursum pauperculorum parentum aut cognatorum? ita tenuitatis nostræ primordia erubescimus, vestes & numos humaniùs salutamus quàm cognatum sanguinem. Hos mores gravi censurâ notans beatus Jacobus: *Etenim, inquit, si introierit in conventum vestrum, vir aureum anulum habens, in veste candidâ, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intendatis eum qui indutus est veste præclarâ, & dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: nonne judicatis apud vosmetipsos, & facti estis judices cogitationum iniquarum?*

Magnatū nostri ævi modestia in habitu: Benedicti XI. Pont. Max. *Albertus Gran: lib. 8. metropol. cap. 48.*

Iac. cap. 2. v. 2. 3. & 4.

§. V.

POst Pontifices, Imperatores & Reges maximi, majus sibi decus pararunt aspernando cultum corporis quàm usurpando. Rudolfus I. Austriacus, Imperator, in vestitu adeò moderatus fuit, ut à plebejo nihil differret. Et accidit, ut Moguntiaci quodam mane solus egressus pistoris domum ingrederetur, & se ad prunas furno ejectas conferret, tremulas manus (aura frigidior erat) calefacturus. Hîc à pistoris uxore, cùm pro milite haberetur, non tantùm audaces calumnias in Imperatorem jactas audivit, sed tandem etiam vasę aquario in prunas conjecto, vapore, fumo, cinere perfusus, domo ejectus est, nec re minimâ ultus est. O verè virum, qui adeò omnem corporis splendorem contempsit, ut ob illum etiam contemni non indignaretur! GERAR. Sed iste cultus ejus privatim fuit, non dubitem

Anno 1277. Rudolfi I. Austriaci Imp.

quin publicè plus ostenderit Imperatorii splendoris. POLYC. Prorsus imperitè judicas, parce dicto. Nec in publico quidem ornatior fuit Rudolfus. Quis dies lætior, & aptior pompæ, quàm cùm victum Ottocarum, Bohemiæ regem, ad se vocatum, excepturus erat, & fidem ab eo (homagium vocant) accepturus? Rex Ottocarus cum magno & splendido comitatu veniebat: viri & equi, auro, gemmis, serico nitebant. Dictum Rudolfo, talem, & taliter adventare, & sedilò à quibusdam additum: Pararet se, veste & cultu ornatiore, tantum Regem admissurus. Rudolfus remidens: Imò rex Bohemiæ, inquit, * griseam meam vestem sæpe derisit, nunc ipsum vestis mea grisea deridebit. At vos arma & equos expedite, & accincti instructique, ut ad pugnam, state. Decus Teutonicorum armorum, non vestium, advenis illis ostendite: hoc me vobisque dignum est. Ottocarus certè illi vili cultui se & aurum suum submisit, & ad genua supplex accessit. Imperatorem nimirum, non vestem veneratus est.

* *Latinitatem.*

Caroli V. Imper.

Carolus Quintus Imperator Augustissimus, ut sanguinem ab eo, sic & hanc virtutem traxit, in omni virâ temperans, maximè verò in cultu. Vestium adeò fuit incuriosus, ut non temerè aliâ quàm amiculo laneo plebejóque uteretur. Ostendit hoc in primo & solenni ingressu Mediolanum. Nam cùm viæ omnes aulæis, tabulis, frondibus superbirent, cives verò vestibus quàm cultissimi cum aureâ umbellâ obvii venirent, ille & Imperator, & non semel Rex ac Princeps, in laneâ & nigrâ penulâ, vilique pileolo sub aureum illud cælum se dedit. Videbant illum & tamen quærebant quem videbant, passim audisses interrogari: Isténe Carolus, iste Imperator est? cultu tam modicus? Vana plebs vestes auro illusas, & fulgentes in vestibus gemmas expectabat.

Macti virtute Imperatores! magni fuistis, quo minus corporis cultu magni esse voluistis.

§. VI.

Caroli Alberti Neapolitani regis parentis. Ludovici II. regis Gallorum.

SEcundum hunc, Carolus Alberti Neapolitani Regis parens, tam eminuit hac modestiâ, ut præter restrictam, & subductam olim tunicam, tegumentum aliud non admiserit. Ludovicus secundus Rex Gallorum, gloriâ regnóque, in primis liberalitate, quantum ullus superiorum regum, ingens, victoriis etiam clarus, lanâ aut bombyce induebatur, cùm alii Reges serico & auro radiarent. Denique Ludovicus XI. Galliæ, Matthias Pannoniæ, & Alphonsus Neapolis ac Siciliæ, Reges, nihilo fuere à vulgo elegantiores hoc corporis mundo. Et Alphonsus quidem notatus à quopiam, quòd parum regiè vestitus esset, respondit: Malle se moribus & auctoritate regem videri, quàm diademate & purpurâ. Vox magnifica & Rege digna. Fuitque hoc magnorum aliquot principum laus, plebi virtute eminere, cultu consentire.

Alphonsi Neapolis ac Siciliæ regis.

Sed quàm dispares ab his, Imperatores Græcanici, quos luxus & deliciæ ad cultum vix virilem traduxerunt. Quod Nicetas Choniates narrat de Alexio Angelo Byzantino principe. Hic cùm inaudiisset ab Henrico Quinto Imperatore legatos ad se mitti, suos omnes quàm ornatissimos, auratos & gemmatos adesse imperavit, ipse à capite ad calcem nil nisi splendor & nitor fuit, rarum vel in templo aliquo spectaculum, quo legatorum oculos præstringendos putavit. Germani verò ut venerunt, Germanos se ostenderunt, hoc est, viros, & tantùm abfuit, ut hoc aspectu in metum adducerentur, ut etiam ad prædæ cupidinem incitarentur, nihilque jam magis vellent quàm cum effeminatis istis quàm primùm manus conserere. Accedentes interim Græculi, cubitis eos tangebant, & loquente digito hortabantur, viderent gemmeam Imperatoris vestem, quâ ille ut floridum pratum variè nitebat. At Germani luculentè probarunt se his spectaculis minimè terreri: tempus esse, ut Græci his sepositis aurum commutent ferro; nam si legatio sit irrita, Græciæ pugnandum non cum pavonibus, sed cum viris verè Martiis & infracti animi. Hæc Germani ad Græcos jam tum verbis territos. Quid si ad rem ventum fuisset? & fuisset, nisi mors Henrici Imperatoris subsecuta, consilia ista turbasset. Hæc, majorem partem doctissimi Lipsii verbis percensere volui, qui aurum & gemmas non digna satis ornamenta magno principe agnoscit. Et præcesserunt ævo superiore, magni fastigii exempla, quæ doceant, ut dixi, virtute plebem vincere, non veste. Narravit mihi vir fide dignus, inventas alicubi in vetustâ chartâ subductas rationes: in his inter expensa cetera, & istud studiosè annotatum: Item, Cæsaris thoraci reficiendo 6. cruciferi expensi. O Deus! hæc priscam frugalitatem sapiunt, hæc illa tantorum principum adoranda modestia: hæc longè plus suspicienda posteris, quàm si legant: Pro pallio nuptiali expensa tria millia philippeorum, pro cristis & pilei ornamento mille floreni, pro thorace & caligis mille ducenti aurei, pro cetero mundo corporis octingenti philippei, præter uniones & gemmas sparsim additas. Et hæc erubescendi luxus egregia sunt specimina: mirabuntur posteri lecturi talia, & ad audenda majora animabuntur. Hæc forsan admirationi sint apud imperitos, laudi nunquam erunt apud prudentiores. Et sanè quisquis seriò laudari vult, non à veste, aut corporis cultu, sed aliunde laudem colligat: quod illustri facto, priusquam caput hoc finiat, ob oculos ponam.

Lipsi. lib. 2. Monit. Polit. cap. 15.

§. VII.

Hispan. lib. 6. Baron.

ELegans cum primis & scitu dignum est, quod Joannes Damascenus vir miræ sanctitatis & eruditionis, in hunc ferè sensum commemorat. Iter faciebat Rex Magnus, numerosâ satellitum manu stipatus. In viâ viri duo sordente & lacero habitu, ora macie confecti, exangues & pallidi obvios se tulerunt. Non ignorabat rex à corporis voluntariâ afflictatione & laboribus, Dei caussâ toleratis, hunc oris pallorem contractum. Ut igitur eos cominus vidit, è curru desiliens, & prono in terram corpore illos veneratus, mox humanissimè complexus salutavit. Iniquis oculis id tulerunt aulæ proceres, alienum hoc rati à regio fastigio. Ita germanum regis subornarunt, moneret fratrem, ne diadematis majestatem ad infimorum hominum pedes deprimeret. Hæc à fratre monitus rex, verbis ambiguis & obscuris respondit. Mos autem illic locorum erat, ut si quis capite damnandus, mortis præco tubicen ante illius fores canere juberetur. Rex igitur sub vesperem ad fratris ædes lethalem hanc tubam, velut extremi supplicii nunciam misit. Audiit regis frater, & cohorruit ad fatale hoc classicum. Proximo mane attratus & lacerymis perfusus, cum omni familiâ ad fores palatii adest. Rex ad se accitum asperiùs affatus: O demens, inquit, si fratris, cum quo idem tibi sanguis, & honor pæne par, præconem sic exhorruisti, quamvis nullius tibi criminis conscius, eccur mihi vitio vertebas, quod supremi regis summique judicis olim affuturi præcones, ego non unius sceleris reus, nuper submissiùs salutarim? Tuæ ergo dementiæ castigandæ hoc factum: in posterum non è facie, non è veste judicabis hominem: sed & illi faxo errorem suum intelligant, qui hanc tibi mentem injecerunt, nunc salvus abi. Fratre sic correcto, quatuor arcas ligneas fieri jussit, quarum duas auro vestiri, sed cadaverum ossibus referciri; duas alias pice & bitumine oblini, sed selectis unionibus & unguentis impleri præcepit, atque has ita compactas proceribus suis, intempestivis illis monitoribus proposuit, ut suam utrique æstimationem facerent. Illi duabus auro inductis pretium ingens impositurunt, ut quæ indubiè coronam & ornamenta regia continerent, iis verò quas bitumen obduxerat, pretium leve fecerunt. Quibus Rex: ô boni, inquit, erratis largissimè; nec me fugiebat hanc à vobis censio-

censionem statuendam. Mox arcas omnes aperiri jussit. Et en, ait, stultitiæ vestræ præsens argumentum: oculis nimiùm credidistis, & hinc viros his diebus mihi obvios, ab exteriori habitu imperitissimè judicastis. Sed ite jam, non sic feretis impunè tam impudentis judicii errorem.

Macrob. l. 1. Saturn. cap. 11. Sapienter prorsus rex ista. Quemadmodum enim stultus est qui empturus equum, non ipsum inspicit, sed stratum ejus & frenum: sic errat qui hominem ex veste aut conditione, quæ modò vestis nobis circumdata est, æstimandum putat. Hoc non philosophia tantùm arguit, sed ratio, & Senecam testem adjungo: *Equum empturus*, inquit, *solvi jubes stratum; detrahis vestimenta venalibus, ne qua vitia corporis lateant: hominem involutum æstimas? Mangones, quidquid est quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. Itaque ementibus ornamenta ipsa suspecta sunt: sive crus alligatum, sive brachium aspiceres, nudari jubares & ipsum tibi corpus ostendi. Vides illum Scythiæ Sarmatiæve regem, insigni capitis decorum? si vis illum æstimare, totúmque scire qualis sit, fasciam solve: multum mali sub illâ latet. Quid de aliis loquor? si perpendere te voles, sepone pecuniam, domum, dignitatem: intus te ipse considera. Nunc qualis sis, aliis credis.* *Epist. 80. fin.*

Imò, mi Seneca, vestibus & nostris & alienis credimus, & tunc demum nos, aut alios, quasi magnos suspicimus, cùm lautè vestitos cernimus. Absurdè fallimur; & hoc est in emendis equis phaleras considerare, & balthei polimina inspicere, & ornatissimæ cervicis divitias contemplari. Quoties sub sordido palliolo culta latet sapientia? quoties in vaginâ aureâ plumbeus absconditur gladius? sed progrediamur. *Mudarrens. de Deo Socr.*

CAPVT IX.

Cultum corporis, Sanctissimi homines quàm & oderint, & fugerint.

NAtura, omnium parens & opifex solertissima, abundè satis docuit hominem, si unum id animal non seipsum oblivisceretur, quàm non operoso sit opus velamento ad tegendum corpus. Nisi quis hanc vocare malit novercam (quod nefas dicere) ut quæ ceteris animantibus varié tegumenta tribuerit, testas, cortices, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera: truncos etiam arboresque cortice, interdum gemino, à frigoribus & calore tutata sit; solum hominem nudum, & in nudâ humo natali die ad vagitus statim & ploratum abjecerit. Atqui sapientissimè hoc egit natura, velut solerter providens, non diu placiturum homini quidquid demum tegminis ei assignasset. Itaque nudum statuit hominem, docuit tamen quo fine, quibus legibus vestes sibi aptaret ipse, nimirum ut eæ tegerent & velarent, aëriscque injurias defenderent. At homo legibus naturæ procul relictis, eò processit, ut per furorem & insaniam, non jam vestitum qui tegat, sed qui oneret & torqueat humana corpora, inter ignotas feras, inter peregrinos vermes & maris belluas tam stultè quàm laboriosè quærat. *Natura docuit hominem quibus legibus vestes sibi aptaret.*

Protoplastorum hominum prima vestis, è ficu folia fuerunt, huic crudæ pelles successere. Nec multò cultiùs vixit Joannes Zachariæ filius, Jordanis accola, camelorum setis amictus, scorteâ zonâ cinctus. Christo, Regi summo, Mariæ Virginis filio, vestes quidem mundæ fuerunt & honestæ, sed, uti Isidorus Peluseota loquitur, quibus usi sunt pauperes in Galilæâ. Si harum pretium spectassent Pilati milites, Christum iis amictum crucifigere potuissent, tam non fuerunt pretiosæ. Sed altius hîc æternæ providentiæ consilium, quæ in nostros usque annos servari voluit vestem illam, quæ arte ineffabili contexta veriùs quàm sarta, cujus magnum in opificio miraculum, majus in usu; neque enim perpetuo vestitu atrita, neque minùs habilis, sed ad corporis modulum augescebat: dignissima prorsus, quæ vaticiniis multò antè laudaretur, & in Calvariæ rupe in sortem abiret, ne scinderetur. Sed enim, hanc in cultu sobrietatem, quam admirando spectaculo docuit Christus in cruce nudus, in præsepi linteolis obvolutus: *Invenietis*, inquit Angelus, *infantem pannis involutum, & positum in præsepio.* Jam tum divinus infans vel mutus concionabatur, & mortalium in vestitu vanissimas curas damnabat, sed eâ exhortationis dulcedine, ut delicatos illos jure pudeat non persuaderi. Et en suavissimus puer, nostrum nobis luxum non exprobrat, nec amarulentis verbis fastum nostrum ut intolerabilem perstringit; hoc unum agit, ut ostendat pompam nostram sibi non placere. *Christus docuit cultus sobrietatem. Luc. cap. 2. vers. 12.*

Quid servuli cunctamur, has Domini vestes minimè pretiosas, hunc regis habitum modestissimum æmulari? Clamant in stramineis cunis viles pannuli, clamat in cruentâ cruce nuda & extrema paupertas: heu nimis potenter invitamur ad vestitum modestiorem. Sed confer mihi obsecro, Gerarde, has Christi fasciolas & inelaboratas telas cum vestium nostrarum lascivo & subinde monstroso ambitu. Rem miram audi, & planè monstrum pretiosæ elegantiæ. Fuit anno à pariente Virgine, millesimo quingentesimo decimo octavo Princeps sacri ordinis (nomen prætereo) qui talarem tunicam habuit, suffultam pellibus, quas pellio è cardueliùm seu acanthidum capitellis, opere prorsus incredibili, confecit. Hem, quot centuriis, quot millibus avicularum, ad unam hanc togam convolandum erat? nimirum ut unicus homo ad raram venustatem vestiretur, tot avium turmæ suis vestibus erant spoliandæ. Adeò multum apud nos possunt Christi exempla & monita? Verissimè dixit Bernardus: *In signum positi sunt panni tui, Domine* JESV, *sed in tali signum cui à multis usque hodie contradicitur.* Sed nos ad lineam. *Ser. in Nat. Dom.*

§. I.

NOta lex Christi, quam discipulis tulerat, singuli singulas haberent vestes, non arcas vestiarias secum traherent, è quibus modò has, modò illas indutui sumerent. Jacobus Alphæi filius, qui ob faciem similitudinis indiscretæ, Christi frater dictus, è matris utero sanctus, sanctior dein Christi disciplinâ factus, nunquam balneo usus, nec ungento unctus, nunquam artonsus, qui esu carnium penitus abstinuit, vinum & siceram non bibit: de quo Chrysostomus: *Ajunt*, inquit, *genua ejus obduruisse callo, tantámque in eo carnis incuriam fuisse, ut adhuc viventis omnia ferè membra horrerentur, atque orationis assiduitate, jugiq; ad pavimentum corporis prostratione, frontem quoque ejus callo similiter* (quod inauditum) *obductam, ut nihil ferè à cameli genibus si duritiem spectes, discreparet.* Hic sanctissimus vir, non laneis vestibus, sed amiculo lineo usus est, tam membris suis quàm membrorum tegumentis piè iratus. Petrus, ille Apostolorum princeps & Ecclesiæ caput, ille primus à Domino Pontifex, nihil ampliùs tegumenti habuisse creditur, præter tunicam & pallium, nihil aliud calceamenti, præter caligas. Illud Clementis liber, hoc Apostolorum Actus testantur. Rideant hanc tenuitatem, qui ignorant Ecclesiam ab ipso fundatam, olim in paupertate gloriantem, postquam cumulari divitiis cœperit, virtutibus decrevisse. Nemo divitum nunc ægrotos verbo sanat, tunc autem sententiâ. Pontifices etiam mortuos revivisscere jusserunt. Nec alios Domini discipulos delicato aut eleganti serico vestitos crediderim. Nec multum ab his diversus Aurelius Augustinus, gemma Præsulum, qui vestitu calceatúque indiscreto vixit, cum iis, quibus sanctitate, scientia, dignitate longissimè antistabat. Si quis ei vestem excultiorem obtulisset dono, acceptam venum jubebat dari, ut pecuniam inde exactam cum aliis communicaret, quandoquidem vestis ipsa communis esse non posset. Itaque Clericis suis officio præstitit, habitu par fuit. Fa- *Homil. 5. in c. 1. Matth.*

Protoplastorum hominum prima vestis è ficu folia fuerunt. Lib. 1. epist. 74.

cile est ei vestium pompam spernere, qui purpuram immortalitatis ambit.

Paulus Eremita habuit vestê è palmæ foliis contextam,

Paulus qui primus eremum habitavit pietatis studio, non laneam, non scorteam, non lineam habuit vestem, sed quam inculta solitudo suppeditare poterat, è palmæ foliis contextam, illustri exemplo humanæ luxuriæ à naturâ repudiatæ quando ipsa tam modicis contenta est. Antonius abbas, qui Paulum ope leonum velut vespillonum terræ reddidit, defuncti pallium adeò in deliciis habuit, ut illud festis dumtaxat diebus indueret,

A S. Antonio in honore habitam.

tam memorabili exemplo quàm Hieronymi optatu clarum, qui maluisset in vilibus exuviis Pauli quàm in regum ostro conspici. Nam: Si mihi Dominus, inquit, optionem daret, multò magis eligerem tunicam Pauli cum suis meritis, quàm regum purpuram cum regnis suis. Porrò Timotheum anachoretam non folia, sed capilli texerunt, adeóque humanam ei speciem ademerunt, ut à Paphnutio in solitudine repertus, immanis fera primo aspectu, non homo sit creditus: vox inde hominem aperuit, quem cultus efferatior involvit. Felix Timothee, cui sua vestis in capite nata est. Haud multum absimilis huic Onuphrius, & ipse eremi incola, qui

Timotheũ Anachoretam capilli, &

Onuphriũ folia texerunt.

contumptâ veste, quæ illi unica fuit, foliis se texit. Satis indutus est, qui sic cum Christo nudus est. Animam Onuphrii ab Angelis, aspectabili obsequio sideribus illatam tradunt. Quis nostrûm rudiores pannos aspernetur, cum nudi etiam ab Angelis honorentur? Hilarionem taceo, tótque alios viros sanctos, qui generosissimum, quo fervebant, spiritum sacco velabant. Patientissimus Jobus hoc exemplo illustris: *Saccum*, inquit, *consui super cutem meam*. Non minùs aspera fuit interior lorica illius Hebræi Regis, qui: *Ego autem*, inquit, *cùm mihi molesti essent, induebar cilicio*. Quo etiam ut veste usus: *Et posuerunt*, *vestimentum meum cilicium*. Sed hæc aliquanto vetustiora, nec recentioribus & notis destituimur. Franciscus Assisias rigidæ paupertatis cultor studiosissimus, non in eremo castâ, ut illi, sed medio in luxu, crassi nativíque panni tunicam nudo induxit corpori, inductam funè compressit, nudis pedibus ligneas subjecit soleas, ut quantùm liceret, animum à corporis contagione seduceret, & cælestibus donaret. Omitto innumeros Francisci cum virtute æmulatores.

Iob cap. 16. vers. 16.

Ps. 34. v. 13.

Ps. 68. v. 12.

S. Fráciscus Assisias crassi panni tunicam induxit corpori.

§. II.

Zach. Lippeloo 6. iunii.

NOrbertus tam sanctitate quàm submissione singulari clarus, dictus jam Magdeburgensis Pontifex, quia aspernabili togulâ & excalceatus incessit, à janitore velut mendicus repulsus est. Clarevallensis Abbas Bernardus, tenui etiam & despicatiore tunicâ est usus, ceterùm minimè sordidâ, cujus illud scitè dictum: Vestem sordibus obsoletam, socordiæ testem esse. Ad tantorum virorum tam eximiam in habitu modestiam, an non ruborem ducant, quibus parum est, si vestis munda sit, nisi sit & nitida? Hîc veniam & pacem præfari oportet, neque verò aliena vineta cædere, aut cuiquam importunius insultare, mihi mens est, sed monere solùm, idque succinctâ modestiâ. *Scio, admoneri bonus gaudet: pessimus quisque correptorem asperrimè patitur.* Reperias forsan, Gerarde, nostro hoc ævo viros sacros & ecclesiasticos, homines religiosos & Deo devotos, Antistites & sacris titulis insignes, qui magistri morum audire velint, qui Christi paupertatem & Evangelium verbis amplissimè doceant, sed exemplis pæne contrariis confutent, quibus panniculi Christi & straminea cunæ sordent, qui legum suarum obliti, paullatim in profanos cultus degenerant, qui comam accuratiùs struere, barbam curâ & arte pectere, collari leges suas dicere, indumentum aut colore non congruum, aut filo nimis pretiosum, aut formâ parum religiosum, aut opere, ultra quàm decet, sumptuosum gestare solent, qui nitorem à templis & aris in corporis cultum, aut mensarum apparatum, aut equorum phaleras transferre religioni non habent: qui mappas à cœnis suis repudiarent, quas Dominico corpori substerni nimis modestè ferunt, qui numos in pauperes erogandos, in pompam effundunt, variâ sed malâ liberalitate. Ego hîc quidem digitum labellis impono, sed clamat pro me Bernardus: audite sanctissimi viri justas querelas: *Nobis autem*, inquit, *est pro victu satietas, nec vestitum appetimus sed ornatum. Quæritur ad induendum, non quod utilius, sed quod subtilius invenitur; non quod repellat frigus, sed quod superbire compellat: non denique (juxta regulam) quod vilius comparari potest, sed quod venustius, imò vanius ostentari.* Et paucis interjectis: *Ecce enim habitus noster (quod & dolens dico) qui humilitatis esse solebat insigne, à monachis temporis nostri, in signum gestatur superbiæ.* Vix jam in nostris provinciis invenimus quo vestiri dignemur. Subjicit: *Vanum cor vanitatis notâ ingerit corpori, & exterior superfluitas interioris vanitatis indicium est. Indumenta molliora & animi mollitiem indicant.*

Apolog. ad Guiel. abb.

Monast. claust.

§. III.

HIc cùm Bernardo non immeritò quis quærat: Ubi senatus principis Christi per urbem Hierosolymorum asina vehentis? Ubi sanctissimi Joannis Baptistæ hirsuta tunica à camelo mutua? ubi saccus Hilarionis, ubi melota Serapionis, ubi cilicium Benedicti? Laudamus veteres, & nostris utimur annis. Ex ejusdem divi Bernardi epistolâ unicâ, quam ad Henricum Senonensem Archiepiscopum dedit, quid vetat paucula delibare, ubi de sacerdotum officio: *Honorificabitis autem*, inquit, *ministerium vestrum, non cultu vestium, non equorum fastu, non amplis ædificiis, sed ornatis moribus, studiis spiritualibus, operibus bonis.* Quàm multi aliter? Cernitur in nonnullis sacerdotibus, vestium cultus plurimus, virtutum aut nullus, aut exiguus. Vide cùm vacat, Gerarde, quæ sequantur. Illis addit: *Verum tu sacerdos Dei altissimi, cui ex his placere gestis, mundo an Deo? Si mundo, cur sacerdos? si Deo, cur qualis populus, talis & sacerdos? Nam si placere vis mundo, quid tibi prodest sacerdotium? nec enim potes duobus dominis servire: qui autem vult amicus esse hujus mundi, inimicus Dei constituitur*, &c. *Sed etsi ego sileo, clamatur tamen in Ecclesiâ, Non in veste pretiosâ. Nunquid etsi ego non loquor, sua cuique non loquitur conscientia? quod si alius audacior me, illud gentilitium ingerat: Dicite Pontifices, non quidem in sancto, sed freno quid facit aurum quàm tolerabilius cernitur in sancto, quàm in freno? Hoc me etiam tacente, etsi non curia regum, tamen penuria pauperum clamat: soleat licet fama, sed non fames, clamant nudi, clamant famelici*, &c. *Nostrum est quod effunditis, vobis crudeliter subtrahitur, quod manifeste expenditis, nostris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris. Deo denique mala de una prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando (ignoscamus hanc vocem Bernardo) peritis, & nos spoliando perimitis.* Plura addit Bernardus, & æquè seria, & crede mihi, non sunt è pelvi hæc tonitrua. Vera hæc esse, satis loquuntur oculi; improbanda esse, abundè testantur sacri codices. Hi tantùm etiam monita priscorum. Carolus IV. Imperator, cum Moguntiæ ageret, fortè in colloquium venit cum * Archiepiscopo Gerlaco. Unà cum aderant, honoris causâ, aliquot è Canonicorum numero. Hîc Imperator paullò attentiùs circumspiciens, observavit unum aliquem prosanæ elegantiæ hominem, cujus pileus maximè, auro & gemmis nitebat. Dicebatur is Cunoab (sed familiæ, quia notæ, parco) hunc Imperator humaniter accedens pileum ei, velut per facetias blandâ manu detraxit è capite, & suo imposuit. Et quæ comitas ejus erat: Mi Domine, inquit, dic obsecro, quis tibi nunc videor, sacerdoti an militi similior? Et ad Moguntinum Pontificem conversus: Domine Archiepiscope, inquit, tempus & necessitas flagitat, ut disciplina Cleri corrigatur, & hi vestium abusus tollantur. Parere nolunt? nec sacerdotus fruantur. O Carole, Imperator Magne, ô veniant dies qui

Bernard. epist. 42.

Sacerdotum suum ministerium honorificare debent bonis operibus.

corrigant

corrigant mores, qui tollant vestium abusiones, qui faciem meliorem restituant orbi!

§. IV.

GERAR. Liceat hîc paucula. Ergo nitelam omnem à veste proscribis, ergo nefas ornari? Et an non vestium mundities curanda? POL. Non ego ornatum omnem accuso, lasciviam accuso. Eò jam ventum, ut munditiem solâ pompâ æstimemus, & vestis non vestis sit, nisi pretiosa. In corporis cultu plerunque non sordes fugimus, sed aularum delicias adumbramus, nec tam vestiri volumus quàm ornari; non calorem in habitu, sed colorem quærimus. Divi Hieronymi monitum est: *Elegantias & sordes pari modo fugiendas, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.* Nescis illud Augustini? Etiam *in ipsis sordibus luctuosis posse esse jactantiam, & eò periculosiorem, quòd sub nomine servitutis Dei decipit.* Hoc nomine non immeritò reprehensus Antisthenes, qui cùm depexum & pertusum palliolum spectatoribus vaniùs jactasset: Aspicio, ajebat Socrates, per pallii scissuram, animi tui vanitatem: quin desinis teipsum ostentare? Idem Diogeni fuit animus. Hic cùm Olympiam venisset, adolescentes quosdam Rhodios illic conspicatus, cum risu: Hoc nihil est, inquit, nisi fastus. Rursus cùm in Lacedæmonios incidisset, vilibus tuniculis ac sordidis opertos: En, inquit, alius fastus; tam enim Spartani squalore, quàm Rhodii ornatu sese jactabant: illi se justo plus colebant, isti se justo plus negligebant. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudem pariunt. Pulcherrimum est, nec turpia velle, nec nimia. Itaque non culpaverim quod pulchrum, aut decenter ornatum, sed quod inane, quod redundans, quod fastum, mollitiem, delicias, luxum, lasciviam, pompam præ se fert, hoc vitupero, & mecum sentit Bilbicus vates:

Pectere te nolim, sed nec turbare capillos;
Splendida sit nolo, sordida nolo cutis.

An nescitur medium à beatis teneri, virtutem in medio, & modum in rebus esse? Sed & hoc addo: Meminisse me apud Hieronymum legere: *Sordes vestium candidæ mentis indicia esse.* Et beatus Hilarion saccum quo semel amictus fuit, nec lavit unquam, nec mutavit; supervacaneum asserens, munditias in cilicio quærere. Plures omnino invenias, in sacris paginis, & sapientum libris, ab illo munditiei & lotionum contemptu laudari, quàm ab earundem studio. Et pars quædam pœnitentiæ est, neglectus polituræ, omniúmque harum concinnitatum & elegantiarum. Isaias olim proclamat: *Descende, sede in pulvere virgo filia Babylon, sede in terrâ.* Lavat se David, sed post fletum. Lavat faciem Joseph, sed post lacrymas, quas viso Benjamino fuderat. Lavit se Judith & ornat, sed Assyrium ducem Holofernem hoc laqueo deceptura. Sanè vestitus mollis & pumicata illa ac polita mundities, libidinum fomes, oculorum rete, animorum suasor ausus dicere; *mulierem comptam, domum esse omnium infernalium dæmonum.* Hinc & Siracides clamat: *Averte faciem tuam à muliere comptâ, & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.* Hinc regina Esther has tales elegantias *signum superbiæ* nominat. Hinc & Hieronymus: *Ingrediuntur*, inquit, *expolitæ libidinum victimæ.* Hinc omnes Sancti, & quibuscunque cordi fuit pœnitentia, hunc corporis cultum velut libidinis incitamentum, adeò & oderunt & fugerunt, ut inter prima semper pœnitentiæ specimina fuerit, suas corpori plumas & ornatum detrahere, vestem mutare, sacco se operire.

Epist. ad Nepot.

Tom. 4. l. 2. in serm. Domini c. 12.

Ælia. lib. 9. var. hist. cap. 35.

Mart. lib. 2. epigram. in Paulum, epist. 29.

Epist. ad Pastorem, qua utique, Nihil Christiano felicius.

Isaiæ c. 47. vers. 1.

Lib. de virg.

Eccli. cap. 9. v. 8. & 9.

Ejus. c. 14. vers. 16.

Adv. Helvid.

§. V.

SApiens illa mulier, & regum progenies Elisabetha, plerunque trita & panniculis sartâ veste amicieba-tur, gestiebatque magis mendici centonibus, quàm regum ostro spectari. Fuit, ut hæc solenniori die, publico

Luc. cap. 7. Novemb. 19. c. 7. p. 447.

A se commissura, exquisitè in reginam ornaretur, & auro, gemmis, insuper regiâ coronâ irradians ad templum, rem divinam auditura deduceretur à frequenti familiâ. Primo ferè ingressu templi, crux Dominica, & ex eâ pendentis Christi cruenta imago incurrit oculos. Hoc illa aspectu feriri graviter, & animo sauciari; hîc altum ingemiscere & velut pudefacta erubescere, lacrymas demum vi prorumpentes non continere. Mox varii cogitationum æstus in animo se prodere: En creator, dicebat illa secum, en servator meus JESVS, nudo corpore, flagris laceratus, spinis redimitus, sanguine perfusus, in altâ trabe mortem pro me obiit ignominiosissimam: at ego misera tot vitiis immunda, tot delictorum rea, byssotamen auróque, purpurâ, gemmisque culta niteo, heu vitam divinis beneficiis indignam perdo magis, quàm ago. Ah, divinum illum verticem in Pilati domo sertum spineum perforavit: ah, Domini mei aures opprobria innumera saturarunt. At verò caput meum corona cingit aurea, me numerosum circumdat famulitium, cuncti venerantur, suspiciunt, pæne adorant. Me mulierem infelicem! siccine præceptis Domini obtempero? itáne Dei beneficia recogito? istâne vitâ Christi vestigia sequor? ô membrum sub spinoso capite nimis delicatum! ô me nimis dissimilem meo Domino! Adeò mentem intimam cogitationes hæ penetrarunt, ut Elisabetha jam ægriùs respirare, pallorem in ore trahere, animo linqui, humi demum defectis viribus collabi. Nec priùs ad se rediit, quàm gelidæ aspersione fuisset recreata.

Una hæc regia mulier altiùs aliis videtur cepisse, quis cultus corporis eos deceat, qui Christi disciplinam profitentur, regi crucifixo auctorari. Elisabetham reginam sibimet irascentem intuemini vos expoliti pavones, cultissimæ imagines, vos pompæ fercula, quibus nil magis curæ est quàm speculorum, anulorum, murium, strophiorum, cycladum & hujusmodi nugarum vanissimæ supellex. Vobis, ô munduli, pectunt, vobis nent, vobis texunt Belgæ, vobis Persæ, vobis Seres, vobis Indi, vobis Tyrius murex natat, vobis fragrans bacca hispidis pendet arbusculis, vobis oves Britannicæ albicant, vobis Indica sandix rubet, uterque vobis ludat Oceanus. Eò usque decrevit apud vos virtus, crevitque superbia, ut jam pudor sit imitari sanctissimos viros feminásque, Norbertos aut Elisabethas: jam optimis contemptis abire placet post pessimos: sed nec Augustum Imperatorem in vestitu frugalem prorsus & sobrium sequi lubet, sed Cajum & reliquos, quorum nec civilis unquam, nec virilis, nec Romanus certè, nec humanus, sed insanus, & nunc femineus, nunc divinus, ab omni autem parte profusus atque monstrificus cultus fuit. Hoc societas est vitiorum, & novæ cupiditati inhærentium oculorum, pérque varios illecebrarum motus volitantis animi: sic virtus atteritur, sic animi corporisque vires expugnantur. Qui exemplis vult vivere, ne periculosa sit imitatio, honestissima sectetur.

Franc. Petr. l. 1. de ultra-que fort. dia. 20.

CAPVT X.

Cultus Corporis quantorum malorum causa sit.

CVltus corporis nimius, non solùm peccatum est, sed multorum malorum vel caussa vel effectus, & argumentum est. Peccatum esse arbitratus Gregorius: *Nemo*, inquit, *existimet in luxu & studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpâ non esset, nullo modo Dominus Ioannem de vestimenti ipsius asperitate laudasset: si hoc culpa non esset, nequaquam Apostolus feminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret, dicens: Non in veste pretiosâ.* Isaias sanè Hierosolymorum urbi inter graviores culpas, & hoc opprobrans: *Et ornasti*, inquit, *te regio unguento. & multiplicasti pigmenta tua.* Christus ipse hanc circa cultum corporis, solicitudinem & curam manifestè damnans:

Cultus corporis nimius peccatorũ & multorũ malorum causa est.

Homil. 6. in Evang. & homil. ult. in ead.

1. Tim. c. 2. vers. 8.

Isaiæ c. 57. vers. 9.

Nolite

Matth. c. 6. vers. 31. *Nolite*, inquit, *solliciti esse, dicentes; quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?* Et: *de vestimento quid solliciti estis?* Idololatrarum hoc est non Christianorum, diffidentiæ hoc argumentum est non fiduciæ. *Hæc enim omnia gentes inquirunt.* Quod quid aliud est quàm ordinem rerum turbare, & rei vanissimæ curam divino cultui anteponere? *Primum quærite regnum Dei.* Quòd si Deo displicet solicitudo circa necessaria, quantò magis curiositas circa superflua? Atque, si quidem theologos audiamus, *peccatum etiam letale est, si quis corpus eo animo colat, ut ad libidinem spectatores pertrahat: aut si propter cultum hunc ita semet extollat, ut alios despiciat, saltem aliorum nihili pendat, nec curet perniciosum exemplum prodere: aut si quis alios ideo suppilare, debita non solvere, eleemosynam non erogare, aut aliâ demum ratione ob corporis ornatum gravius delinquere non detrectet.* Neque Deus in his puniendis tardus vindex. Prætextatæ matronæ nobilissimæ, cùm Eustochium virginem, conjuge Hymetio etiam jubente, ad sui sæculi lascivam venustatem componeret, manus arefactæ sunt, evidenti vindictâ Numinis. Et ubi per quietem monita, necdum ornatrices manus à virgine abstineret, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium: *en tibi, quinto post mense, miserabili & præmaturo interitu sublata est.* Hujus rei narrationem Hieronymus in hæc verba concludit. *Sic gemmas & pretiosa ornamenta Christus defendit.* Verissimum in hac causâ, quod de alia quapiam Cyprianus affirmat: *Tormenta paucorum, exempla sunt omnium.*

Leff. de Iure & Iust. l. 4. c. 4. dub. 14.

Epist. ad Latam de instit. filiæ.

§. I.

Cauſſæ cur Deus tam ſevere puniat ſuperfluitatē in veſtibus.

GERAR. Quid cauſſæ eſt, hæc minuta ſic puniri à Deo? POL. Cauſſam rogas, & minuta vocas? Expecta iis, & grandia dices, & cauſſarum ſatis. Has ad digitos numeremus.

1. Exterior cultus corporis animi negligēti certum eſt indicium.

Prima: Exterior hic cultus corporis, animi neglecti pæne certum eſt indicium. Uti avis à pennis noſcitur, ſic homo è veſte. Dilucidè Bernardus: *Quantò amplius*, inquit, *corpus foris propter vanam gloriam componitur atque ornatur, tantò interius anima fœdatur & fordidatur. Non ita curaretur corporis cultus, niſi priùs neglecta fuiſſet mens inculta virtutibus.* Chryſoſtomus: *Difficile eſt*, inquit, *difficile, ô dilecti, fortaſſe autem etiam fieri non poteſt, ut ſic ornato corpore, ſimul quoque ornetur anima, ſed neceſſe eſt, ut ſi alterutrum curetur, alterum negligatur; non eſt enim ejuſmodi corū natura, ut ſimul fiant.* De Paulâ non minùs ſanctâ quàm nobili matronâ Hieronymus: *Si vidiſſet*, inquit, *comptiorem aliquam, contractione frontis & vultus triſtitiâ arguebat errantem, dicens: Munditiam corporis atque veſtitus, animæ eſſe immunditiam.* Venuſtè & graviter, ut ſolet Ambroſius: *Neglecta*, inquit, *decoris cura plus placet, & hoc ipſum quòd nos non ornamus, ornatus eſt.* His ſubſcribens Cyprianus: *Sericum*, inquit, *& purpuram indutæ, Chriſtum induere non poſſunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt. Quis non id execretur & fugiat, quod alii fuerit exitio? quis id appetat & aſſumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit & telo?* &: *Nullarum ferè pretioſior cultus eſt, quàm quarum pudor vilis eſt.*

In Apol. ad Guil. abb. & super Miſſus &c. Hom. 18. in epiſt. 1. ad Corinth.

Lib. de diſciplin. & hab. virg. med.

Ita corporis cultus, animi parum culti ſignum eſt. Nec id veteres neſcierunt. Philippus rex Macedo quendam ex Antipatri familiaribus in judicum ſubſellia extulit: verùm ubi eum, neſcio quo fuco barbam & capillos tingere reſcivit, officio movit, & cauſſam hanc dedit: eum in rebus gerendis non videri dignum cui fidatur, qui in capillis fidus non eſſet. Auguſto Imperatori, conviviorum & veſtium luxus, ægrotantis Reipublicæ ſignum fuit. Hic idem Imperator licentiore veſtitu filiæ graviter offenſus, cùm illam poſtero die, veſte mutatâ vidiſſet: Quantò, inquit, probabilior eſt hic cultus tam honeſtus in filiâ Auguſti! Hanc ob cauſſam Auguſtinus: *Verus*, inquit, *ornatus Chriſtianorum, non tantùm nullus fucus mendax eſt, verùm nec auri quidem veſtiſq; pompa, ſed mores boni.* Ergo, plerumque ubi corpus ſic niteat, ſqualet animus. *Omnis gloria ejus, filiæ regis ab intus.*

Macr. lib. 2. Satur. cap. 5.

Pſal. 44. vers. 14.

GER. Ne tamen, Polychroni, tot honeſtiſſimas feminas in turbam earum conjiciamus, quas parum laudavimus, feminæ factum audi prorſus illuſtre, nec ab antiquo ſæculo petitum. Hoc ipſo anno nobiliſſima matrona, non ſanguine tantùm & opibus, ſed & ingenio florens, novum veſtimenti genus invenit tantæ concinnitatis & elegantiæ, ut omnium oculos in ſui ſpectaculum raperet. Mirabantur aliæ feminæ, non ſolùm veſtis pretium & artificium, ſed tantam ingenii felicitatem, quæ hoc artificii reperiſſet. Palla erat perquam ſpatioſa è purpurâ ſerica; hanc acu pinxerunt ex auro tres Phrygiones, qui annum & ampliùs huic veſti aſſiduam operam impenderunt. Ad eyeladem hanc ſeu pallam, quam dixi, additus eſt thorax feminæ habilis, ex eodem purpureo ſerico, aureis filis parirer pictus. Primo autem die quo hanc veſtem matrona illa indutui gerebat, obſervavit nimiùm in ſe oculos convolare, timuitque ne aliæ atque aliæ novi artificii curioſitate ductæ, imitari vellent quòd vidiſſent, peterentque ejus conficiendæ modum ſibi dictari. Itaque ne facere rogaretur quod recuſare vix poſſet, hortante vehementer conſcientiâ, omnem hanc imitationem maturè præcavit. Ergo veſtem illam, unico die ſpectatam & ſemel exutam, nunquam induit ampliùs, ſed pio conſilio, quod ſuperbiæ fuerat inſtrumentum, religioſæ liberalitatis & eleemoſynæ ornamentum eſſe voluit, & illum omnem mundum Mariæ Magdalenæ in templo quodam obtulit ſacravitque. Porrò ex hac unâ tam pretioſâ veſte, altari ſacrum frontale ſeu pallium, ſacerdoti ſacrificantis indumentum, calici velum, libro miſſali tegumentum, ſanctiſſimæ Euchariſtiæ aniculum confectum eſt. En, Polychroni, etiam feminæ in triumphum ducunt ſuperbiam. POL. Utinam, quibus luxum illum ſectari placet, norint & hanc frugalitatem ſuique victoriam imitari. Sed cauſſam alteram addo.

Anno 1624.

§. II.

1. Nonnullum animi corrupti eſt index, ſed & corruptor, fons, origo malorum multorum.

ALtera cauſſa: Veſtimentorum luxus, non tantùm animi corrupti eſt index, ſed & corruptor, fons, origo malorum multorum. Apertè Chryſoſtomus: *Nunc autem*, inquit, *multa etiam alia mala naſcuntur ex nimia ornandi ſui curâ, manifeſtæ ſaſpiciones, ſumptus intempeſtivi, blaſphemiæ, avaritia, & plura habendi cupiditatis occaſiones.* Teſtem locupletem addo Tertullianum: *Quid alteri periculo ſumus*, inquit, *quid alteri concupiſcentiam importamus, neſcio an impunè abeat, qui alicui fuerit cauſſa perditionis. Perit enim ille ſimul in tuâ formâ, ſi concupierit, & admiſit tam in animo quod concupivit, & facta es tu gladius illi.* Eâ cauſſâ divus Antoninus Florentinus Archiepiſcopus, feminas petulantiore habitu, velut illicium diaboli, in templis non ferebat. Appoſitè quærit Chryſoſtomus: *Quid enim ornaris, dic quæſo? ut viro placeas? Igitur domi hoc facias. At verò contrarium fit, incultior domi foras prodis cultiſſima.* Utinam hîc tam modeſtè peccaremus; ut culpa ſe domi contineret. Sed malum hoc publicari vult, ut pluribus noceat, quo plurium oculis hanc vanitatem ingerit. Quis eam quam nulli oſtenderet, induit purpuram? nemo oculis ſuis lautus eſt, ſed alienis. His implendis, aut ſaltem in admirationem rapiendis, tot hominum omnes pæne cogitationes laborant. Hoc mihi nemo perſuaſerit apud hos comptulos multum profundæ, aut piæ cogitationis reperiri: prima virtus, quæ apud hos exulat, notitia ſui eſt. Et ſicut ligno putrido innati vermes, lignum magis corrodunt: ſic è ſuperbiâ, vanitate animi, cupiditate oculorum, ſuperfluus cultus, & veſtium luxus naſcitur, idémque poſt luxus ſuperbiam auget, erigit, conſummat. Ab artifice diabolo ſunt hæc irritamenta, quæ de proximo curant laſciviæ mercimonia, & obſtrepunt pudicitiæ diſciplinis. Hinc illa Laconum ſevera lex, cujus ſervandæ curam gerebant Ephori (ſupremus magiſtratus)

Hieron. ad Eustoch. de cust. virg.

Cypr. de habit. virg.

Tertull. de cultu fœm.

Sur. in vita S. Pol. Herbip.

Ælian. lib. 12. var. hist. cap. 12.

gistratus) ut quotidie obirent inspectiones vestimentorum, si quid in illis fortè à decenti justóque ornatu alienum inveniretur. Eandem ob caussam apud Syracusanos lege cautum erat, ne mulieres auro, veste floridâ, contextu purpureo uterentur, nisi quæ pudicitiam vulgassent, ne quis etiam vir supervacuâ veste modum excederet. Factum bonum: nam si Tertulliano credimus, *pudicitia non tantùm in carnis integritate, sed & cultus simplici munditie consistit.* Non minùs præclara lex illa veterum Francorum, quàm totidem verbis exscribere non piguit. Hæc est:

Lib. de cult. fem. cap. 1.

Nemo pluris vendito aut emito, quàm sagum optimum & duplum XX. solidis: simplex X. Vilnos autem minoris: Roccum Martrinum seu Lutrinum optimum XXX. solidis. Sismusimum optimum X. solidis. Qui secus faxit XL. solidis multator, & delatori XX. solidos exsolvito.

GER. Prisca hæc sunt, & ad Evandri matrem pertinent.

POL. Ergo etiam nostri sæculi vis specimen? Antverpia Europæ oculus, inter plurimos laudum titulos, hunc quoque tulit à suo encomiastâ, qui de nobilissimâ hac urbe: *Magna,* inquit, *ubique majestas oculorum, incessus, oris, vestium: in quibus nihil quod libidinis negotium curet. Nulla hic purpura multo saturata conchylio, intexta auro, coloribus distincta; aut sanè non nisi perquam rara. Plurimùm pullâ veste gaudent, & respondet innatæ morum gravitati & modestiæ; vestitus enim pudoris pronuntius est, nam mores ferè habitus pronunciat. Gravitatem ergo hîc & quamdam maturitatem sapit, nihil leve, nihil quod matronalem, nihil quod virginalem pudicitiam dedeceat.* Itaque honestatis exempla non desunt, sed imitatores.

Cæsius Scribanius in Antverp. tit. 5.

§. III.

3. Dispendium temporis.

TErtia caussa: Dispendium temporis, quod corporis cultum sequitur. Notum illud Comici: Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. Sanctus Nonnus Heliopolitanus Præsul, cùm videret Pelagiam, mulierem vulgarem ad unguem undequaque gemmis & auro cultissimam, fortè tum transeuntem, in ejus contemplatione aliquantulum oculis defixus, dein ad circumstantes versus: Et quot, inquit, horas putatis hæc mulier expendit, dum se in cubiculo comit, lavat, ungit, componit, ornat, dum se omnium oculis quàm exactissimè polit? & nos quantillum temporis, neque id sine nauseâ, insumimus, ut Deo placeamus? Cum dicto in lacrymas & preces solutus est. Et certè à Deo hoc impetravit, ut Pelagia eximpurâ, in castam & pudicam mutata, longè aliter finierit quàm cœperit, vitæque pessimæ clausulam optimam apposuerit.

Lib. de vitis Patrū lib. 1. p. 377. Heriber. Rosweid. in

O temporis jacturam irrevocabilem! quanti horulam emerent vel unicam ad inferos dejecti? & nos tot horas optimas prodigentiâ pessimâ perdimus magis quàm vivimus. Bernardi querela est æquissima: *Tempore nihil esse pretiosius, sed eo nihil aut vilius haberi, aut pejus expendi. Transeunt,* inquit, *dies salutis, & nemo recogitat: nemo sibi non reditura momenta periisse caussatur.* Cùm re verâ tamen dispendium temporis vel modicum, damnum sit gravissimum, damnum irreparabile, nec ullo auro reconcinnandum. Crede mihi, Gerarde, si cultus corporis aliud malum non inureret, nisi hanc temporis amissionem, nullo censu sat æstimandam, dignus esset utique quem modis omnibus detestaremur. Thomas Morus ille martyrum æmulus & Angliæ gemma, litteris & pietate clarissimus vir dicere solebat: *Quamplurimos in hac vitâ eo labore infernum mercari, cujus vel dimidio cælum lucrati fuissent.* Cumque hic ipse vir sanctus interveniret virgini ad speculum stanti, quæ multo cum labore, nec sine dolore comas nodo cogebat, & tunicam, quo gracilior videretur, arctissimè stringebat, tam festivè quàm sapienter interpellans: *Nisi Deus,* inquit, *tibi pro hoc tuo tanto labore infernum reddat, magnam tibi profectò injuriam facit.* Ita est; hi tales labores malo orio pejores sunt, nam & temporis pretium auferunt, & pestem afferunt, non unius vitii.

In Evang. Este nos, reliquemus omnia, &c. multum antè fecim.

Stapleton. in vitâ Mori. cap. 12.

A Alexandriam contenderat * Pambus eremita, ab Athanasio Episcopo accitus: occurrit in viâ mulier sumptuosiùs ac delicatiùs ornata, quæ omnium oculos in sui spectaculum flexerat. Hanc ut Pambus tacito stupore conspexit, attonito similis hæsit, uti Nonnus, & protinus in lacrymas iit. Rogantibus sociis, quid hæ lacrymæ sibi velint? Duplex mihi caussa flendi, respondit: una, quod videam hanc mulierem sibi aliisque exitio esse: altera, quòd ego ah neutiquam tantum studii ac curæ adhibeam, ut mihi prosim & Deo placeam, quantum femina illa, ut sibi obsit & Deo displiceat. Certè hoc paullò aliquid supra dementiæ malum est, fatigari in suam perniciem. Apage sis hunc impium laborem, si non possim corpus colere, nisi velim tempus perdere.

* *Alii, Pammon. Ruffin. Aquil. apud Rosweid. num. 164.*

Duplex caussa cur Pambus eremita fleverit dū ei occurrisset mulier delicatiùs ornata.

§. IV.

QVarta caussa: Cultus corporis non alium ullum aut fructum quærit aut finem respicit, quam *vanam gloriam.* Sæpe plus expendimus ut oculos pascamus quàm ut ventrem. Verissimè Seneca: *Non sunt,* inquit, *homines ad popinam dentibus, & ventre, & ore contenti, oculis quoque gulosi sunt.* Nec ille inscitè dixit: Mundum esse animal mirabile, quod majores habeat oculos quàm ventrem. Ergo, ut os hominum mereamur, oculis placere cupimus, & ut laudatores habeamus, spectatores ambimus, & tum demum operæ pretium feciisse credimus, cùm voces illas audimus: En, quàm scitè, quàm eleganter, quàm venustè vestitus est! en hominem ad omnem gratiam excultum! Nimirum tanti est Deum lædere, ut ab homine lauderis. Quâ unâ re uti nihil in se vanius, ita divinæ legi, & Christianæ disciplinæ nil repugnantius. Meo judicio liberalissimè desipit, qui ob cultiores vestes vult aut ditior, aut doctior, aut ceteris dignior videri: quasi verò equum phaleræ faciant generosum, aut quasi verò interior domus ideo speciosa sit, quòd foris magnificâ se specie ostentet. Helenam olim pingebat unus aliquis è tironibus Apellis, eámque picturam auro liberaliùs, quàm artis erat, obduxerat: vidit hoc magister, & istud pingendi compendium minimè probans: O adolescens, inquit, cùm non possis pingere pulchram, pinxisti divitem. Tales sunt qui ab exteriore corporis cultu formam sibi quærunt, & nescio quod nomen vel auctoritatis splendorem venantur, simillimi templis Ægyptiis, de quibus eruditè Clemens Alexandrinus: Apud Ægyptios, inquit, templa, porticus, vestibula ac luci magnificè instructi, & atria multis columnis cincta sunt. Parietes autem lapidibus externis & artificiosè depictis resplendent, ita ut nihil desit. Ædes enim auro, argento & electro collucent, & ex Indiâ ac Æthiopiâ variis fulgentibus lapillis, adyta verò intextis auro adumbrantur peplis. Sed si penetralia templi ambitus subieris, & ad ejus quod præstantius est, spectaculum properans, imaginem quæ templum habitat, quæsieris, non invenietur Deus qui quærebatur & expectabatur sub tanto apparatu, sed felis, vel crocodilus, vel serpens indigena, vel aliqua ejusmodi bellua, quæ templo quidem est indigna, sed antro speluncæ, ac cœno magis congruit. Ita nostrum, velut templum, variam sibi venustatem adscisit à crine, à pigmentis, à veste; *filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi.* En templum, sed Deum intus quære, hujus ædis incolam, & reperies animum ignorantem, indoctum, rudem, pusillum, abjectum, sordidum, impurum. En crocodilum, en felem, en colubrum, in cultissimâ domo habitantem. Vir magnus & eruditus (nuperrimè mihi narratum) juvenem cetera cultissimum, sed indoctum & Romani sermonis penitus ignarum latinè instituit examinare. Hîc misero nec vox erat nec sensus. Cùm cantharo & poculis loqui didicerat bonus juvenis, non cum viris doctis: Bacchum noverat & Cupidinem, non Musas, ita vel pisce magis mutus stabat, & ne omnino feriaretur, terram pede terebat.

4. Fructum alium non quærit quam vanā gloriam. *Nat. qq. l. 3. cap. 18.*

Uti laude hominis nihil in se vanius & divinæ legi repugnantius.

Lib. 3. pædag. c. 2.

Psal. 143. vers. 12.

rebat. Ubi hominem vir ille doctus tam amusum vidit: Pulchra est, inquit, bestia; sed dolendum, eam nil didicisse quàm superbire. De hoc tali homine verissimè dixeris: ô pulchram statuam, modò ei cerebrum non deesset! ô plumbeum gladium in aureâ vaginâ! ô elegans templum, sed in quo ignorantia pro deâ colitur!

Lib. de vilit. condit. hum. Laert. lib. de vit. Phil. cap. 2.

Innocentius Pontifex hoc ipsum sapienter adstruens: *Quid*, inquit, *aliud est pretiosior ornatus, quàm sepulchrum foris dealbatum, intus spurcitias?* Crœsus rex Lydiæ regiè ornatus, sublimi solio residens, Solonem interrogavit, an pulchrius unquam spectaculum vidisset? Vidi, respondit, in gallis gallinaceis, phasianis, atque pavonibus. Certè pavones sumus; spectari volumus, & ab hoc spectaculo quod aliis præbemus, laudari. Xantippe olim, Socratis uxor, lautiùs se vestierat, à marito caussam ejus rei interrogata, respondit se spectatum prodituram, ô mea conjux, inquit ille, non ut spectes, sed ut specteris, sic

Eccles. cap. 1. vers. 2.

vestiris. *Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes* (ostenduntur enim istæ res, non possidentur, & dum placent transeunt) *vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

Tho. Morus Utop. lib. 2.

Et quid vanius iis hominibus, qui quò meliorem habent togam, eò sibi meliores & ipsi videntur. Quâ unâ in re bis errant, neque enim minùs falluntur quòd meliorem putent togam suâm quàm quod se. Cur enim si vestis usum spectes, tenuioris fili lana præstat crassiori? At illi tamen tanquam naturâ non honore præcellant, attollunt cristas, & sibi plus pretii credunt accedere ab ornatu, honorémque quem viliùs vestiti sperare non essent ausi, elegantiori togæ velut jure suo exigunt, & prætermissi negligentiùs, indignantur. *Vanitas vanitatum!* Et hanc Anglus quispiam non è plebe, tam festivè quàm opportunè oculis subjecit. Londini in Angliæ metropoli moris est, ut cives primarii, præsertim exdecuriones, statis diebus apud Prætorem urbis prandeant, etiam invocati. Ad has ergo Prætoris ædes, civis honestè quidem, sed non delicatè vestitus venit, cum ceteris pransurus. Verùm à janitore, velut eo cœtu indignus, repulsam tulit: ille caussam erroris facilè addivinans, domum redit, vestem mutavit, structiùs processit, & priorem aditum denuo tentavit. Jam notus, jam gratus hospes admittitur, accumbit, prandet. Prandio expirante, & ceteris gratiarum actionem parantibus, ille togam sibi detractam imponit mensæ, & observantiâ singulari venerabundus, suæ vesti ob prandium illud gratias agit amplissimas. Aliis insolentiam facti mirantibus, sui consilii rationem memoravit cum risu & applausu omnium. *Vanitas vanitatum!* quæ nos gloriæ sed vanæ, sed stultæ facit mancipia. Pulchrè Chrysostomus: *Gloriantur*, inquit, *in re quam vermes & gignunt, & perdunt.* Nosti, Gerarde, aves in nuptiis Aquilæ indignissimè tulisse, upupam avem pastu aliàs obscœnam, tamen ob versicolores pennas & plicatilem cristam ceteris præferri. Non minùs stultum est laudare vel honorare quempiam, ob vestem potiùs aut formam, quàm virtutem. Hinc ille non immeritò in suas ipse vestes sæviit, quamvis ridiculâ crudelitate. Expertus is fuerat sibi in obsoletiore togâ ad forum descendenti, honorem illum minimè deferri, qui tamen in nitidâ veste prodeunti, magno ceremoniarum apparatu deferebatur ab omnibus. Idcirco cum è publico domum rediit, vestem humi abjectam pedibus calcans: Esne tu honoratus ille vir, inquit, an ego? tibine honor iste tribuitur, an mihi? *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas!*

Homil. 3. in epist. 1. ad Timoth.

Hermannus Buschius.

§. V.

§ Numos dissipat & rem domesticam frangit.

Caussa quinta: Vestium luxus & numos dissipat, & rem domesticam frangit. Pecuniæ comparcere difficile est, ubi tam multiplex imperium jubet effundere. Crumena sæpius hiet necesse est, ubi corpus studiosiùs ornari cœperum est. Jam hoc, jam illud deest, aut certè deesse fingitur, modò istud, modò aliud argento pensandum. Res tam nota, quàm mira est, neminem egenum esse, cùm superbiæ negotium agitur. Petunt pauperes? non supperunt numi. Corpus ornari postulat? jam abundamus. Opem pecuniariam rogant amici? jam pridem ipsi egemus. Nova vestis commetienda est? jam turget marsupium. Opificibus merces solvenda est? differri hoc potest in aliud tempus. Novum collarium genus repertum? simile quamprimum conficiatur. Necessarium quid domesticis emendum? expectent; pecunia deficit. Nuperus & novitius corpori cultus parandus? paretur; supereſt loculis quod dent. Ita paupertatem nunquam pejus odimus, quàm cùm vestium nitori adversum it. Tunc opulenti sumus, cùm sumptus faciendi in corporis lenocinium. Jure Bernardus queritur: *Inveniunt curiosi quo delectentur, & non inveniunt miseri quo sustententur; cum periculo animæ acquirunt, unde oculos hominum delectent.* Neque hìc formidamus nomina facere, & æs alienum cogere, modò vestis splendeat, quisquis nomina expungat, aut ære alieno nos levet. Fit quandoque ut quis in veste se jactet quam adhuc sartori & mercatori debet. Neque injuriarum agi posset qui accederet & moneret: Heus tu, hæc vestis nondum est tua, quid te in alienâ vendis? tuus creditor suam appellat. Et quàm turpe est corniculæ plumis non suis superbire? Sed ea est libido quorundam sumptuosè se vestiendi, ut nullas expensas seu suas seu alienas vereantur. Hinc monstra illa & prodigia: Nero nullam vestem bis induit: Heliogabalus gemmas ab optimis artificibus sculptas in calceamentis ferebat, quæ nunquam iterabat; sed nec linteamen lotum unquam attigit, mendicos dicens qui lotis uterentur. Nec nostro ævo talium monstrorum inopia est. Gualterus Rajolæus ille apud Anglicanam Cleopatram nimis gratiosus homo, visus est in aulâ crepidas gestare ita gemmis distinctas, ut 6600. *hoc est*, sex millium sexcentorum aureorum & ampliùs æstimarentur. Ante annos non adeò multos, cùm feminarum syrmata etiamnum in usu essent, sed minimè laudabili, Comitissa quædam in materiam unius hujusce syrmatis, florenorum duo millia & quingentos, opifici verò in manu pretium & pro opere faciendo centum quinquaginta florenos numeravit liberali manu. Sunt, quibus fortunas omnes veste bajulare ac deterere pulchrum est, tantâ stultitiâ contemnere audent opes, qui jactant; qui gerere malunt quàm possidere. Sic aliquibus omne in ornatu patrimonium est. Et eò jam luxus vestiúmque pretia excreverunt, ut quo vestitu olim Comites, Marchiones, Duces usi fuerunt, illo nunc novi homines & infimæ nobilitatis viri feminæque utantur; & qui antea nobilium erat habitus, is jam plebeculæ & mechanicis vix approbetur. Hinc pretia rebus sic inflammantur, ut jam inter maximos sumptus numeretur, TEGI. Verissimè Satyricus etiam de nostro hoc ævo:

Nemo ego nudus egenus vivo / *supersto* / *negotium* / *agunt.*

Quorum libido in sumptus vestium.

Lib. 7. cap. 22.

Hic ultra vires habitus nitor; hic aliquid plus
Quàm satis est: interdum alienâ sumitur arcâ.
Commune id vitium est. hìc vivimus ambitiosâ
Paupertate omnes ——

Quando ergo Principes suum famulitium splendore & sumptu vestium ægrè superare queunt, rectissimè sapiunt, qui sumptuosissimum hoc certamen detrectant, & quos luxu nequeunt, vincere conantur modestiâ. Olim qui mollibus vestiebantur, in domibus regum erant. Desierunt jam ista sæcula, aliis nunc moribus vivitur. Etiam in tabernis, tuguriis, casis sunt qui mollissimè vestiantur, quique potiùs sordidè & parcè cœnare, quàm minùs sumptuosè vestiri velint: multi malunt malè esse, modò bene & opiparè vestiantur; adeò etiam gula multùm superatur à superbiâ. Mirum! saccus optimo tritico refertus, trioboli fune stringitur, saccus noster, corpus nostrum immunditiis plenum, non tam vestimentis quàm ornamentis sumptuosissimè vult cingi.

Vociferatur

Amos cap. 6. vers. 1. Vociferatur Amos Propheta: *Væ vobis optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israël.* Quantis hodie clamoribus ageret vates, si cerneret quo apparatu, quantâ pompâ, non optimates solùm, sed & è plebe uterque sexus in templa sese inferret. Numen suppliciter exoraturi, quantâ possunt ostentatione in ædes sacras, velut ad choream conveniunt; ad divinum cultum properant, sed ut suum ostendant. Num hoc, Gerarde, mores Christianos sapit? Theophylactus velut templi custos, comptiorem feminam examinans: An saltatura, inquit, ad Ecclesiam pergis? nunquid hîc nuptias & lasciviæ oblectamenta conquiris? num ut tui spectaculum præbeas adveniſti? Non iste supplicis est habitus, accessisti ut Deum pro peccatis tuis depreceris, ut cum gemitu & lacrymis veniam petas; quid teipsam ornare improbo & intempestivo studio contendis? Profectò hæ curæ nec domos ditant, nec templa ornant; illæ sumptibus exhauriuntur, hæc levitatibus & petulantiis implentur.

§. VI.

6. Sine modo est, nec finem invenit. Numium sui ornandi studium est pejus vitium cunctate.

CAussa sexta: Ostentatio hæc vestium sine modo est, nec finem invenit. Quod præclarè docuit Clemens Alexandrinus: *Ebriosum esse*, inquit, *& vinosum, etsi sunt magna vitia, non tamen tanta, quantum est nimium sui ornandi studium. Mensa plena & frequentes calices satis sunt ad implendam ingluviem. At qui auri, purpuræ & gemmarum nimio studio tenentur, iis nec quod super terram, nec quod sub terrâ est, aurum sufficerit.* Dum ergo cupiditatis limites sibi non constituunt, in impudentiam impingunt. His enim opus est & theatro, & pompâ, & spectatorum multitudine, & errore in sacris, & diuturnâ morâ in triviis, ut sint manifesti omnibus. Ita vitia nec finem habent nec modum, juvátque ludere impendiis, & lusus hos geminare, dum quotidie aliquid novitatis sumptuosiùs adjicitur. Linum aut byssum patriam pridem fastidimus, peregrinam quærimus. Belgicam aut Batavam quantovis pretio mercamur. Muscus quo chirothecæ aut vestes imbuendæ, ab ultimâ Thule & terræ finibus apportetur necesse est; omnia vicina & quæ vilioris pretii sunt, sordent. Sic earum vestium summa commendatio est, quarum odor invitet etiam aliud agentes. O Gerarde, malè olet quidquid carnem olet, etiamsi moschum oleat. Sed & hoc spectamus in cultu corporis, ut is plus artificio debeat quàm naturæ, & majus pretium sartor exigat quàm mercator, labore materiem superante. Novi virum doctum dicere solitum: A Jurisconsultis quibusdam minores sumptus fieri in libros & Juris codices, quàm à multis feminis in mundum & concinnitudines. Finem non invenit & modo caret ambitiosus hic vestium cultus, qui jam olim excogitavit, quâ ratione aranearum textura in amictum transiret. Differtè Plinius affirmans: *Telas*, inquit, *araneorum modo texunt, ad vestem luxúmque feminarum, quæ bombycina appellatur.* Telas illas raritate texturæ, & macularum pervia latitudine tralucidas, seu vestem Coam, cum araneorum opere confert Plinius. Sed an non hoc extra modum est, sic vestiri quasi araneos textores habueris, & eorum retia in vestem aptaris? O quantum à loricâ discessere mores, ut oneri sint etiam vestes! ô quàm commodè possemus vestiti esse sine commercio Serum & exoticis his deliciis! Prudentius olim jure quærit & indignatur:

Lib. 11. cap. 22.

Num pudet esse viros? quærunt vanissima quæque
Queis niteant: genuina leves ut robora solvant,
Vellere non ovium, sed Eoo ex orbe petitis;
Ramorum foliis fluitantes sumere amictus
Gaudent, & durum scutulis perfundere corpus:
Additur ars, ut fila herbis saturata recoctis
Illudant varias distincto flamine formas,
Vt quæque est lanugo fere mollissima tactu
Pectitur; hunc videas lascivas prapete cursu
Venantem tunicas, avium quoque versicolorum
Indumenta novis texentem plumea telis.

D. Hieronymus ad Lætam de institutione filiæ in eandè hanc nimiam & pellucidam mollitiem invectus: *Spernat*, inquit, *bombycum telas, Serum vellera, & aurum in fila lentescens: talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur.* In Marcellæ viduæ epitaphio ad Principiam virginem: *Solent enim*, inquit, *purpurisso & ceruss á ora depingere, fericis nitere vestibus, splendere gemmis, aurum portare cervicibus. Nostra vidua talibus usa est vestibus, quibus arceret frigus, non membra nudaret, aurum usque ad anuli signaculum repudians.* At nos plerunque omnia nostra, bona & pulchra esse malumus, quàm nos ipsos & animum nostrum. Vir nobilis & opulens Aristippum *philosophum in ædes introduxit, & circumduxit quaqua versum. Varia ubique & pretiosa supellex, summus in omni angulo nitor, & accuratissima ubique mundities. Et jam gratiæ agendæ erant ab eo qui sic humanè fuisset deductus: cùm ecce philosophus sputum colligit, & in ipsius heri barbam jacit. Ille, quasi conjecto in se Tisiphones angue, totus is fermento esse & ardere irâ. Philosophus ut huic incendio verborum lymphas affunderet: Quæso te, inquit, ignosce; totam domum lustravi, nec angulum reperi qui immundior esset hac horrente tuâ barbâ. Videbar ergo rectè facturus, si in locum domus tuæ sordidissimum has oris sordes ejicerem.* Gerar. Hic silentium rumpo, vel te invito. Quanta & quàm incredibilis huic philosopho fuerit audacia? Polych. Longè major est, sed tectior diabolo. Vaferrimus hic philosophus ex Orco, ubi in homine omnia compta videt & exculta, præterquàm animum hominis, variis eum suggestionibus conspuit, & hoc prolixè agit, ut tantò magis sordescat animus, quantò magis nitescit corpus. Erubescat ergo seipsum homo malum & turpem, inter res suas bonas & pulchras. Et sanè vestes pudori nobis sint potiùs quàm honori. Nam vestis apertissimum signum est, primum omnium parentem fuisse furem. Nisi vetitum malum è paradiso sublectum fuisset, nativa etiamnum pulchritudine gauderemus. Quis verò stigmaticorum, stellantem & cauterio inustam frontem in laude ponit? Neque ad claudi aut loripedis gloriam facit, ligneo pede gradi vel argenteo, cùm defectus fulcrum sit, non argumentum roboris; neque est quod scabiosus triumphet, si scabiem panniculis nitidioribus velet. Et quid ægrotus cataplasmatum aut medicamentorum copiâ superbit? Quid ergo nos vestes notissimi furti argumentum inter decora nostra numeramus? Gerar. At vestes ornant nos. Polyc. Hoc laudis esset, si nos illas ornaremus.

De hoc quæritur Seneca l. 7. de benef. cap. 9. & in Consol. ad Helv. c. 15. & epist. 90.

Alii: Dionem.

§. VII.

7. Jactura nominis & famæ.

CAussa ultima: Jactura nominis & famæ. Nos làudem aucupamur ambitioso habitu; plerunque contra fit, & vituperium reportamus, aut in suspicionem sinistram venimus. Rex Ochozias, nuncios suos ad se redeuntes interrogavit, cur spe citiùs reverterentur? At illi remissos se ajebant à viro, qui occurrerat in viâ. Institit porrò rex quærere, cujusnam habitus esset vir ille qui occurrisset, & mox è viri veste colligens quis esset: *Elias*, inquit, *Thesbites est*, hic ipsus est. O mi Gerarde, si te viderint alii adeò comptum & velut pumice expolitum, non te dicent Eliam, sed Thrasonem, sed pavonem, sed cultam statuam. Animum nostrum referamus iis qui nos vident; defectus nostros aperimus spectatoribus nostris, eósque qui fortè nos frugales & sapientes censebant, errasse ostendimus. Latentis in animo vanitatis indicium est, ambitiosior corporis ornatus. Quàm verò prona & facilis post hæc indicia, suspicio? Salomon dum se tantopere in sui cultu occupat, Dei oblivisci tur, & sensim per tot corporis lenocinia ad

4. Reg. c. 1. vers. 2.

Ibid. v. 8.

Ambitiosior corporis ornatus vanitatis in animo latentis indicium est.

Eccli. c. 47. vers. 22. gentium idola turpissimè deflectit. Verè *dedit maculam in gloriâ suâ*, & sapientiam stultitiâ confudit. Quando nux ante tempus corticem abjicit, intus se corruptam ostendit: quando Christianus exteriorem habitum disciplinæ Christianæ congruum rejicit, hæresentis in animo vermiculi cariem prodit.

Vulgare ferettum efferendis cadaveribus assignatum, nunquam decentiùs vestitum cernitur, quàm cùm cadaver in illo recumbit. Ah multi tales, & huic feretro simillimi sunt, qui corpus suum tunc maximè ornant, cùm animum letali culpâ emortuum circumgestant. In Abac. cap. 2. vers. 19. hunc talem Abacuc jam olim pronuncians: *Ecce iste*, inquit, *coopertus est auro & argento, & omnis spiritus non est in visceribus ejus.* Tam varia tamque disparia simul ex æquo curare non possumus; corpus comere, & animum excolere vix ejusdem hominis est. In nimiùm diversas curas hæc agunt, quantòque plus solicitudinis huic impenditur, tantò plerunque minùs alteri. Ita dum corpus curâ & diligentiâ nostrâ complectimur, animum otiosi & negligentes ferè transimus: nimirum ut servus niteat, herus in squalore est. Arca testamenti erat intus obducta auro, at foris cooperta cilicio: si animus noster amore divino plenus, parum interest, qualem se ostendat exteriùs. Cordis penetralia virtus occupet, nec anxius eris exteriùs. Cordis penetralia virtus occupet, nec anxius eris quâ veste corpus alienis oculis commendes. Commemorat Paulus probatissimos homines priscæ legis, camelorum & caprarum pelles vice vestium habuisse. Sciebant se nudos in hunc Orbem prodiisse, nec aliter discessuros.

Hebr. c. 11. vers. 37.

Tract. de Nabuchodonos. *Nescit natura divites*, inquit Ambrosius, *quæ omnes pauperes generat. Neque enim vestimentis induti nascimur, nec cum auro argentóque generamur. Nudos fudit in lucem egentes cibo, potu, amictu; nudos recipit terra quos edidit; nescit fines possessionum, sepulchro nos includit cespes angustus, qui & pauperi abundat & diviti, & terra viventis quem non cepit affectum, jam divitem capit.* Eodem sensu Seneca: *Nemo*, inquit, *nascitur dives: quisquis exit in lucem, visus est lacte & panno esse contentus.* At ista non cogitat: alios mores sapit qui vestes lautiusculas tam providè quærit, atque hoc unum agit ut placeat, sed plerunque hoc unum minimè omnium impetrat: sæpissime alia omnia dicuntur quàm quæ in laudem. En, ajunt, politissimam statuam, en pavonem speciosè ingredientem; en vestitûs insolentiam, en cultum censu majorem! Unde huic homini ad hanc lautitiam tam dives crumena? tam magnificè non incederet, nisi & aliena marsupia emungeret. En ostentationem inanissimam, en pompam idoli! Et quis tandem est hic Thraso, quâ domo, quâ gente, quinam ipsius progenitores? homines è pago, rustici, gens agrestis: ille ipse olim olus vendidit, & nares brachio absterst, noluisses de manu ejus panem accipere, nunc quantus, quàm sublimis est? Hæc illa sunt elogia, hi specioso tituli, quibus liberalissimè afficiuntur ii qui sui status & ordinis rationem ignorantes, in vestitus elegantias plus expendunt quàm laudari possit. Ita melioris notæ famam non auget, qui corporis cultui tam religiosè studet: malignas suspiciones non effugit, qui seipsum tam affectatè comit. Pulcherrima deformitatis excusatio est, vestitus decentia & honestas.

Elogia eorum qui plus quàm laudari possit, in vestitus elegantias expẽdunt.

CAPVT XI.

Dictorum ratio, confirmatio, coronis.

GERARDVS.

Multa vitia trahit secum vestiũ cultus. ET cur, mi Polychroni, aut unde tam disertus es in vestium luxum, & quidem facundiâ tam prolixâ? POLYCH. In aurem tibi dicam ipsissimam veritatem: Hoc vitium multa secum trahit vitia, curiositatem, delicias, vanam gloriam, pessimam liberalitatem, tempo-

A ris jacturam, & post hæc omnia, revera potens Libidinis fomentum est. Non venit de integrâ conscientiâ hoc studium placendi per decorem, quem naturaliter invitatorem libidinis scimus. Ita Hieronymus sentit: *Si vir*, inquit, *vel mulier se ornaverit, & vultus hominum ad se provocaverit, etsi nullum inde sequatur damnum, judicium tamen patietur, quia venenum attulit, si fuisset qui bibisset.* Est ita, ut dicit: concinno vestitu alienos oculos vulnerare facillimum. GERAR. Absit hoc. POLYCH. Ita loqui solemus, sed commune nobis vitium est, aliter dicere & aliter facere, ut meritò idem Hieronymus moneat, aut loquendum nobis ut vestiti sumus, aut vestiendum ut loquimur. Linguâ castitatem jactamus, veste levitatem aut impudicitiam sæpe non dissimulamus. GERAR. Modò in leges divinas non peccemus. POLYCH. Ubi politicæ calcantur, nec divinæ in honore sunt. At politicas hîc sperni, vel oculi loquuntur. O lex Oppia quàm dudum exulas? O leges vestiariæ tot urbium & provinciarum, quàm dudum expiratis! jam pridem nullos limites patiuntur effusissimi sumptus in vestium pompam. Et quæso te, Gerarde, dic quæ biblia docent cineres serico velandos, cœnum auro tingendum, fimetum purpurâ operiendum? & an non corpus nostrum cinis, cœnum, fimetum? Cur istud, mi homo, sic operis, sic comis? *subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Pulchrè Ambrosius: *Audi*, inquit, *omnes nascimur nudi & morimur: nulla distinctio inter cadavera mortuorum, nisi forte quia gravius fœtent corpora divitum distenta luxurie.*

Linguæ fastus. jactat. fastus vestis dicitur. non dis. multa.

Isaiæ 3. vers. 11.

Voluit bonus Deus spiritum hominis, velut divinæ particulam auræ, & sui simulacrum nullo pretio satæstimandum, nihilominus vili sacco corporis abscondere: cui jam verosimile videatur, opificem hunc voluisse, corpus quod vilissimum est, pretioso tegmine involvi, qui spiritum inæstimabilis pretii tam vili tegumento circumscripsit? Et cur ipse Deus protoplastis pelles in vestem dedit, si nos auro & gemmis vestiri voluit? Aut igitur miserabili virtutis insciti à laboramus, aut insaniam hilarem insanimus.

§. I.

Qui à nostrum instituto ornatum filii accedere credunt studium primis

QVæsiit nuper è Dionysio cognato meo quispiam, quos ille in stultorum navigio primâ sede putaret honorandos? Hæsit nonnihil Dionysius ad subitam quæstionem, &: Res hæc, inquit, multæ cogitationis est; at tu luce crastinâ redi, & responsum à me auferes: interim ego senatum in animum advocabo, ut suis momentis quæstio tam seria ponderetur. Rediit alter postero mane, &; An responsum, inquit, reperisti meæ quæstioni? Cui meus cognatus: Reperi, ait, & ut scias secretâ æstimatione rem probè pensiculavi, demum hoc statui: in stultorum triremi primos omnino videri aut primis proximos, qui à vestium luxu magnum sibi ornamentum crederent accedere. Cúmque alter ejusmodi responsionis rationem sibi non liquere dixisset, subjecit cognatus meus: Tu ergo vide quid fieri dementius possit, quàm operimenta, quæ dedecoris nostri & infamiæ, à primis parentibus contractæ, certa sunt indicia, in laudem & ornatum velle trahere? nisi verò tu dicas nebulonem numellis, aut furem ornari fune. Addo: cùm à lapsu protoplasti, libido & omnis generis fœdæ concupiscentiæ in membris nostris jam ante nimium quantùm exardescant, nos infami huic incendio pabulum insuper sufficimus, & ardenti camino prælargè oleum affundimus; colimus & comimus nos, & sic cultos comptósque mutuis aspectibus propinamus, ut si fortè sopita dormiat lascivia, ad has illecebras revivisat. Memini, etsi nondum senex, cùm non tantùm corpora, sed & vestes ipsæ honestissimè tegerentur: Viri suas promissiore nigro pallio, suas matronæ nigra & per totum corpus defluente palla tegebant. At nunc tantum

abest

abest ut vestes tegantur, ut pæne etiam detegantur corpora, & initium alicubi jam factum est, ritu planè non Germano, sed extero & inverecundo. Non satis est pompaticæ ostentationis curiositatem omnium oculis ingerere, jam etiam, quæ olim velata, nudamus, & paullatim pectus aperimus. Quod quid aliud est quàm pudicitiam aperto Marte oppugnare? Quid hoc aliud quàm irritare cupiditates hominum jam ante incitatas? an non hoc nobile specimen est flagitiosæ stultitiæ, & quæ primas mereatur? Quidquid dicas; hæc in veste lenocinia non sunt pudoris tegumenta, sed irritamenta libidinis. Luculenta hæc est & manifestaria insania, ad mortem damnati sumus omnes, capitis supplicium nemini non impender, ex quo natus est: jam ducimur, in viâ jam sumus ad supremum exitum, & tamen etiamnum de curiosiore cultu solliciti simus? Et quàm illud solers sed grandis stultitia est, domum, quæ jam vitium facit & ruinas minatur, foris magno sumptu depingere, intus nil opitulari ruituræ? Quid corpus, ruinosum hoc tugurium tam exquisito vestium nitore, tot pigmentis obducimus? jam ad ruinam inclinat; brevi abjicietur in tumbam, terrâ obruendum. Cyprianus objecturo hîc occurrens: *At locupletem*, inquit, *te dicis & divitem; & utendum putas iis quæ possidere te Deus voluit; utere. sed ad res salutares: utere, sed ad bonas artes: utere, sed ad illa quæ Deus præcepit, quæ Dominus ostendit. Divitem te sentiant indigentes. Patrimonium tuum Deo fœnera, Christum ciba; commenda illic thesauros tuos, ubi fur nullus effodiat, quo nullus insidians grassator irrumpat.*

Lib. de disciplin. & habitu virg.

A ptum purpurisso, & cerussâ & stibio sæpe depinxi; affligendum est corpus, quod multis vacavit deliciis; longus risus perpeti compensandus est fletu; mollia linteamina & serica, & pretiosa, asperitate cilicii commutanda: quæ viro & sæculo placui, nunc Christo placere contendo. *Hieron. in epitaph. S. Paulæ.*

Ejusdem animi fuit Edildrida Anglorum regis filia. Hæc extremâ ætate sacrarum virginum antistita, è colli tumore magnos dolores capiebat, quos non tantùm moderatè & placidè, sed & egregiâ animi alacritate, & voluntate summâ tolerans, dicere solebat: Rectè omnino mecum agitur, rectissimè; quibus membris delinquimus, his punimur. Memini me juvenculam supervacua monilium pondera gestasse collo, jure igitur pœnas expendit sui peccati collum. Tuum hoc, ô mi Deus, beneficium austerum quidem est, sed saluberrimum: Animi pharmaca sunt, tua, mi Jesv, vulnera: his plagis docemur modestiam. Eundem luxũ Edildrida Anglorũ regis filia expugnavit maximis doloribus.

§. III.

Thom. Stapleton. in vitâ illius cap. 6.

THomas Morus, sidus illud Anglicum, ille supremus regis Henrici Cancellarius, tantò majorem meretur laudem, quantò minorem ipse curam sui corporis gessit. Sileo, in mensâ eum uno tantùm cibi genere, quod ut plurimum bubula caro fuerat, vesci solitum. Vestis ei simplex, & tunc solùm serica, cùm publici magistratus officium cogeret. Unâ eadémque semper utebatur, nisi cùm famulus mutandam moneret dicerétque: Here, hodie curiam ingredimur; paullò melior vestis sumenda. Ita herilis habitus arbitrium omne penes famulum erat, qui calceos, caligas, aliáque in hunc usum necessaria præstinabat. Hunc eâ de causâ *tutorem* suum solebat vocare Morus, cúmque die aliquo calceis admodum attritis & pæne pertusis prodiret, monitus est, veteres soleas novis immutaret: Et tu, inquit, meum tutorem roga, alios mihi emat. Denique in his quæ corporis curam cultúmque attinebant, maluit vir illustrissimus, religiosorum hominum more, alienis imperiis parere, quàm suo nutu agere, sive ut animus excelsissimus ad hæc tam minuta non devocaretur, sive ut principem hominis Christiani virtutem, submissionem & modestiam insigniùs in se exprimeret. Verè, nusquam in minore pompâ magnæ virtutes, quàm hîc habitarunt. Saxoniæ Dux Guilielmus, honesti habitus amantissimus, in aulicâ familiâ hominem habuit vetustæ stirpis, sed mentis vanæ, & qui novitio ritu, prout nunc ferè mos est, vestem gerebat. Hunc affatus princeps: Quæso te, inquit, ne recuses mihi gratificari: sartorem adi, & ex optimo panno vestiri te jube meo sumptu, sed more meo, & scissas has vestes depone. At ille aliquantulum præceps & biliosus: Et cur, inquit, illustrissime princeps, non meo me arbitrio vestiam? Et cur, subjungit dux, non meo te arbitrio aulâ submoveam? Atque mox missione datâ, alium sibi dominum jussis est quærere. Non iniquum imperium, & ad prisci ævi modestiam attemperatum. Certè & Lacedæmonii hospitem Milesium, in vestitu sumptuosiorem, quàm pro Spartanâ consuetudine, jusserunt civitate excedere, & domi suæ, aut ubi demum vellet, modò extra urbem suam, Milesiam exercere. Augustus etiam Cæsar habitum vestitúmque pristinum reducere studuit. Ac visâ pro concione pullatorum turbâ, indignabundus & clamitans: En, ait, Romanos rerum dominos gentémque togatam! Itaque negotium ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in foro circóve nisi positis lacernis, togatum consistere. Optima pudicitiæ custodia, vestitus honestas. Thomæ Mori in vestitu modestia.

§. II.

VIx credi potest, quantùm post Apostolos viri doctissimi, Apostolorum imitatores laborarint, ut Christianos quà cultum corporis, in modestiæ officio continerent, præsertim cùm idololatræ in eos qui negléctioris habitus erant, variè jocarentur & dicteria spargerent; uti divus Hieronymus commemorat, cujus verba hæc sunt: *Si tunica non canduerit, statim illud è trivio: Impostor, aut Græcus est.* Laborandum ergo fuit ne Christiani vitandis his conviciis, corpus potiùs excolerent quàm mores. Hinc Tertullianus de cultu feminarum, Cyprianus de habitu virginum scripsit; hinc Ambrosius, Hieronymus, aliique complures ad hanc ipsam in cultu corporis modestiam graviter cohortati sunt. Sed ante hos omnes Justinus martyr jam olim in eas declamat, quæ arte dolosâ tentarent quod feminis Christianis esset interdictum, atque has ita objurgat: *Usu venit quibusdam seipsas fallentibus, ut cùm aperte vultum pigmentis fingere non audeant, arte id faciant. Nam in undam aut oleum facie inclinatâ despicientes de seipsis judicant, an adversus castitatem belligerare possint.* E quibus facile est scire, Christianas pudicas feminas nec speculo quidem licenter uti solitas, cùm eæ, quas Justinus perstringit, legem eluderent arte. Nec dissentit Tertullianus, qui eas pudicitiæ nundinatrices nominat, (suprà expositi) quæ consilium formæ à speculo petunt. Et quæso quid Numinis & naturæ ordinem invertimus? Cur servum ornamus, ad speculum comimus, & deliciis pascimus, dum herus & imperator fœdâ macie tabescit? Bernardo magna abusio est, & nimis magna, dominam ancillari, & ancillam dominari. Apud Romanos olim stati dies Saturnalium, quibus per ludum & jocum, jus herile servi occupabant: at nos Christiani Saturnalia totis annis agimus, & corpus mancipium, supra dominum extollimus, ut & de nobis verum sit, quod Ecclesiastes notans: *Vidi servos*, inquit, *in equis, & principes ambulantes super terram quasi servos.* Incredibile dictu est quàm acri pœnitentiæ studio, quantis oculorum fontibus, illud viduarum decus Romana Paula, hanc in se culpam expugnarit. Monita namque, parceret oculis, néve illos efflueret, respondit: *Turpanda est facies, quam contra Dei præce-*

Ad Marcell. epist. 33.

Ad Laet. de vitâ Christian.

De cult. fem. cap. 8. & lib. de virg. veland. cap. 12.

Eccles. 10. vers. 7.

Paula Romana acri pœnitentiâ vultum & animum expugnavit.

Epictetus, philosophorum longè clarissimus, & pæne dixerim, Christianus, eleganter prorsus cum juvene confabulatus: O adolescens, inquit, quem vis pulchrum facere? Cognosce priùs quis sis, ac tum te ornato. Homo es, hoc est, animal mortale, quod visis cum ratione utitur. Ratio verò quid est? *Lib. 3. dissert. cap. 1.*

est? quod naturæ sit congruenter ac perfectè. Quid ergo eximium habes? Animal? Non. Mortale? Non. Vtì visis? Non. Rationem habes eximiam, hanc ornato & expolito; comam verò relinquito ei qui illam finxit, ut ipse voluit. Et ad capitis finem: *Sed vide quid Socrates dicat omnium pulcherrimo & elegantissimo Alcibiadi: Dato, inquit, operam ut formosus sis. Quid ei dicit? Finge comam tuam, vesti tuæ nitorem adde? Absit. Sed ornato voluntatem tuam, malas opiniones abjice.* In hanc Epicteti sententiam præclarè dixit Julianus Imperator: Turpe esse sapienti, cùm animum habeat, captare laudes ex corpore. Quòd si tantopere sericum, pigmenta, byssum, purpuram amemus, Tertullianum sequamur, qui, quâ ratione hæc in laudem venire possint, ingeniè docens: *Vestite*, inquit, *vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpurâ pudicitiæ, taliter pigmentati Deum habebitis amatorem.* Nec est quod quis addubitet nitidas & numerosas vestes, ad animi profectum & ad cultum virtutis parum facere. Certum est enim vanitatis aut infirmitatis argumentum, *Pluribus indigere.* Prorsus ad vivendum velut ad natandum, is melior, qui onere liberior. Cui pulchrum est corpus, & anima mala, bonam habet navim, sed malum gubernatorem.

Madaurens. lib. 1. Apol.

§. IV.

Sed vitiis facilè fucum invenimus, vel quod pejus est, ea quoque importuno patrocinio tueri non dubitamus. Passim responderi audias: Dives sum, nobilis sum, in magistratu sum, sponsus, convivа, paranymphus sum, sum juvenis. Quisquis demum sis, mi juvenis, homo es, lutum es; & ad te mihi nunc potissimùm sermo, nec indigunaberis, si cum prisco pedestri Satyrico pauca ex te quæram: Dic quæso, quò spectant flexæ pectine comæ? meliùs flectitur pervicacia: quò facies medicamine attrita? animus magis indiget: quò crines in fronte refugi, & in altum erecti? mens erigitur rectiùs: quid facit gemma in articulo? si nescis, in scriptis pulchriores sunt gemmæ quàm in digitis: quid tot fasciæ pedes implicant? faciliùs ferrent suum truncum absque his impedimentis. Aspice mihi mendiculum disparibus & malè consarcinatis centunculis semiamictum, & purulentam manum ad excipiendam stipem porrigentem. Squallent horrentque comæ, sine nitore vultus est, extant nuda & sole perusta membra; an ideo illum ex hominum cœtu exturbabis, velut extremum busti cadaver, velut primum vitæ dedecus, & solum Orci fastidium? Flecte oculos ad longa retro sæcula; primus homo investis & nudus stetit suo figulo, imò nudus non fuit, nam satis tectus est, quem tegit innocentia. Deinde sit nudus qui in ponte mendicat, an nescis tales necà decem quidem palæstritis spoliari posse, & sæpe tantò minus vitiorum habere, quantò minus numorum? Adde, pares omnes nasci, pares mori, licet quod temporis intercurrit, in illis purpura fulgeat, gemma niteat, aurum splendeat, alios vix trita tegat lacerna. Nemo tamen tam nudus fuit, tam vilibus tectus, quàm cùm nasceretur; illud momentum æquavit omnes. De morte quid dicam? Omnium idem exitus & idem domicilium. Corpus hoc sub quacunque purpurâ sudaverit, arescet in pulverem; sub quacunque gemmâ suspiraverit, tenuabitur in cinerem; sub quocunque odore fragraverit, in nidorem putorémque laxabitur. Nunc ergo beatos censebis illos, qui gemmâ bibunt, qui in ostro dormiunt, in argenteâ spondâ recumbũt, qui manus auro, cervicem monilibus onerant, qui delectantur catenis & vinculis, dummodo auro ligentur; nec putant onera esse si pretiosa sint, neque vincula esse putant, si in his thesauri coruscent? apud quos & gemmæ sua habent pondera, & vestes sua habent frigora; qui in gemmis sudant, in sericis algent, hos tu beatos dixeris? nil horum exterret mortem. Tam certâ manu hos rapit, quàm infimæ fortunæ mendiculos. Mors nec blanditi didicit, nec blanditias admittere.

Arbitro.

Omnes pares nascuntur & moriuntur,

Et omniũ idẽ exitus & idem domiciliũ.

§. V.

Nunc, converte calamistro crines, vultum unguentis enubila, byssinis & hyachintinis lænis corpus amici, ventos balsaminos post te trahe, & quaquà incedis, vias imple, idem tamen gurgustiolum sortieris, quod hominum postremissimi. *Sepulchra eorum, domus illorum in æternum.* Specus subterranea, ad corporis modulum angustissima, brevî tuum palatium erit. Et scisne, mi juvenis, quam bestiam ita colas comásque, cùm corpus colis, comisque? qualem in oculis vix feras, fœdum serpérem. Nam audi Plutarchum & Plinium, quorum iste affirmatè docet è medullâ quæ tergi spinâ clauditur in homine, serpentem enasci. Attende sis, caput integrum è Plinio recitabo. Gerar. Modò non longum sit. Pol. En iterum te cepi. Hæc nostra legendi & audiendi patientia est; sæpe nauseamus, & damnamus antequam audire vel legere incipiamus. Gerar. Audio, mi Polychroni, audio, tu tantùm recita. Polych. Vix sunt viginti voculæ; sic Plinius loquitur: Anguem ex medullâ hominis spinæ gigni, accepimus à multis. Pleraque enim occultâ & cæcâ origine proveniunt, etiam in quadrupedum genere. Hoc totum caput est, & dignum scitu. Plutarchus verò in vitâ Cleomenis hæc habet: Cùm comperisset Ptolemæus, Cleomenem suâ ipsius violentâ manu trucidatum, cadaver detractâ pelle in crucem sustolli jussit, & cum curâ custodiri. Ponuntur aliquot dies in hac custodiâ, animadvertunt tandem milites circa suspensi caput, miræ magnitudinis serpentem repere, & saginam sibi ex adeps arrubus instruere. Incessit regi Ptolomæo trepidatio, & cum eâ quoque superstitio, ne fortassis innocentem & humanâ sorte majorem in furcam extulerit. Alexandrini quoque ad supplicii locum confluunt, & viperam illam per cadaveris caulas (ut loquitur Lucretius) liberè vagantem, curiosè spectant, Cleomenem heroem appellant, & Deorum filium. Sed erepta illis hæc mens est ab eruditis aliquot viris, qui liquidò docuerunt, è putrescente bove apes, ex equo vespas, ex asino scarabæos, ex hominis medullâ serpentes progigni. En, quantos thesauros vestes contegant: an non meritò pretiosæ sint, quæ semen tam pretiosum, nempe viperinum convelant? Plutarcho & Plinio fidem vix negabis: sed alium do testem & recentiorem.

Lib. 10. cap. 66. Anguis è medulli spinæ hominis gigni.

§. VI.

Fvit hoc nostro ævo nobilissimus juvenis, & qui Hyacinthus aliquis, aut Damocles haberi poterat, ob eximiam oris venustatem. At cùm moriendum est, eximius nullus est; neque ille juvenum formosissimus cæcum furorem mortis tam eleganti & luculento vultu à se abstinuit; moriendum fuit. Hîc locus inducíarum nullus est. Venit ergo ad extrema in ipso ætatis flore, & dum nasceretur hæc rosa, consenuit. Adsunt cognati, lectum sepiunt, diversa plorant, precantur multa, illud tamen maximè, uti posteris vultus sui vel sic exhausti & pallescentis effigiem velit non invidere. Ita rogant omnes, hoc sibi monimentum relinquere non gravetur.

Psal. 48. 12.

Surdus est æger ad has preces (uti olim ad similes fuisse dicitur Agesilaus) hoc solùm illis annuit, ut postquam plusculos dies cum matre suâ Terrâ fuerit, sepulchrum aperirent, & eam quam tum reperirent formam, penicillo excipi ac depingi curarent. Maluissent equidem cognati obsecrationem suam non repudiari, pondus tamen & momentum habuit apud illos hæc juvenis jussio, quia extrema. Faciunt ergo ut jussit, extinctum terræ inhumant, certósque dies, uti edixerat, expectant. Tandem urnam pandunt; sed heu quàm fœdè muratum offendunt! illam paullò antè venustissimam faciem certatim vermes lacerant, diaphragma seu dorsi spinam aliquot serpentes occupant; macellum dixisses è quo carnes

carnes emerent esurientes colubri. Horrent consanguinei tanquam ad revelatam Persei parmam, & pæne lapideo frigore obrigescunt, nec jam vel oculis vel naribus viciniores esse sustinent, & quia id morienti datis dextris promiserant, fidem verentur fallere. Pictorem ergo adducunt, qui juvenem non juvenem sed sepulchralem larvam depingat. Extat adhuc hodie in illustri Germaniæ loco lacrymanda hæc effigies, quæ ut ætatem ferret, saxo etiam incisa est.

Autor corporis in tantam dementiam excrescit, ut malimus perire, quàm non servire corpori.

Etiamnum dubitamus, cui impendamus servitium & cultum, cùm corpus colimus? Sed amor corporis ad illam subinde dementiam excrescit, ut malimus perire, quàm non servire corpori. Et ut lignum occulta teredo consumit, sic animum vitiat paullatim & exedit ignava & se unam contemplans luxuries. Hinc ad insaniam concupiscimus, quidquid corpori placet. Apud plerosque tandem piaculi loco est; corpori non in omnibus obsequi.

Sed antequam tertiam hanc vesperam claudamus, B alter in alterius sinum, Gerarde, suaviter & candidè rem magnam confabulemur.

Ecquis est hodie, obsecro, qui cum insanientibus, non dico, insaniat, sed non insanierit aliquando? Contemplare mihi hominem non exquisitissimè cultum, quantum tamen etiam iste in cultu exhibet inaniarum? Vide pileum è pilo canis Pontici, unà cum pilei cingulo sexcenties jam mutato: vide comam curiosè structam, barbam in peregrinos ritus attonsam, neque hîc tamen ulla constantia: collare, oculorum fabula, innumeris gaudet mutationibus, hoc solo venustum, quod nunquam idem, quod varium semper & mutabile: thorax suam patriam ignorat, nam in pluribus provinciis domi est: caligæ toties in novam formam transeunt, quoties hero suo delirare lubet. Et quid tibi, quæso, de ligulis videtur, quarum totus exercitus caligis illudit mirâ ridiculæ elegantiæ vanitate. Ligularum harum ea lex est, ut solutæ caligis involitent, non adstrictæ. An hos tales, non dicas pueros, solutis ligulis jam paratos, ad excipiendam betulam? Alicubi his caligarum ligulis præfigunt aurum, ut fures escam habeant cui insidientur: tintinnabula iis commodissimè appenderentur, ad convocandos spectatores. Gerarde, fateor, improbum votum hîc mentem subit. Velim urbes illas plenas esse furibus, sed qui tantùm has auro armatas ligulas, & si quid harũ nugarum est, dextrè præscindant, arrisuro utique Mercurio. Sed post caligas tot ligulis non ligatas, sed pæne ad volatum paratas, etiam periscelides inspice, quæ modò ante genu dependent, jam ad latus, jam etiam pone genua in globum adstringuntur. De calceis nihil habeo dicere, cùm pæne nullus illorum ampliùs sit usus, nisi inter pauperrimam plebem. Jam cothurnos gerunt viri fœminæque. Ignotum tibi esse haud potest novum calceamenti genus, utrinque liberaliter fenestratum, & basi ligneolâ suffultum. Ita cothurnati jam incedimus, & calceos caprinos ostentamus. Non absurdè histriones & mimos nos dixeris, ad agendam in scenâ fabulam conductos. Ecquis non hodie, aut Heraclitum induat oculis jugi fonte rorantibus, aut Democritus fiat petulanti splene cachinno? adeò multum ridiculi, multum & lascivi habet vestitus noster.

Fœminarũ ornatus ultres infinitæ observationi.

In fœminarum comptu res infinitæ observationis est. Ambitiosæ ligulæ etiam per illarum capita jam serpunt, sed adstrictæ. Cetera quis narret? Illud cui risum non moveat? Olim collaria largiùs excurrentia filis ferreis aut argenteis fulciebantur, jam nescio quis sericus paries à cervice in obliquum sese attollit; jam collo geruntur propugnacula, quibus structissimum collare quietâ statione recumbat.

Gerar. Ligulæ sericæ, quarum ante mentio, tam pervulgati moris & usus sunt, ut putem ad id ævi nos pervicturos, quo etiam barba his vinculis illigetur.

A Adeò námque hæc ligularum hæresis vestitum omnem occupavit, ut illum, velut arborem vermes, omni parte perrepter. Caput, vittas, capillos, collaria insident. Olim in scorteis collobiis potissimùm cernebantur, ab his in caligas, inde in calceos descenderunt. Ego cùm tam multum superfluæ ostentationis cerno, illud Diogenis animum subit: *Quantis non indigeo!* At miror, Polychroni, nil à te dictum de amylo glutinoso, quo collaria firmantur. Polych. Gerarde, nunquam dicendi finis sit, si omnia vestitus vitia perstringenda. Per omnium gentium vestes imus, ut in uno Germano nunc gentes videas omnes. Hîc in memoriam recurrit, quod ipse audivi ab eò qui candidum illud gluten collarium coquit. Affirmavit hic triplex amyli genus à se vendi: Libram unam amyli vilioris quinque sestertiis; libram selectioris sex aut septem sestertiis; libram optimi decem sestertiis esse venalem. Enimvero, ait, vilissimi hominum, quibus vix sciffile indusium est, collaribus suis candefaciendis & firmandis amylum emunt selectissimum, ditiores sæpe vilius. Gerar. Rem miram dicis, si veram. Polych. Verissimam. Et vide hîc cacodæmonis vafritiem. Ditioribus ea vanitas non displiceret, sed nummis parcunt. Tu jam cogita, quàm largam ii dent stipem, qui etiam in his tam sordidi. Plerunque rectè dicitur: Quò ditior, hoc avarior. Deinde cùm opulenti ut plurimum suas opes jactent, satis vel hinc superbi sunt, nec opus eos à diabolo multùm vellicari. At verò tenuiores, cùm à nummis nequeant, à vestibus pretium sui parant. Vide, obsecro, mi Gerarde, quàm nos variè cacodæmon vinciat: opulentos avaritiâ, egenos superbiâ irretit. Gerar. An non leges vestiariæ sunt? Polych. Sunt, tam priscæ quàm novæ: sed quis eas observat? At fingamus his legibus religiosè obtemperari, nec ullius vestem esse holosericam, cui solùm pannus aut corium permissum, nihilominus gravissimè hîc delinquitur. Nam etsi vestes non peccent materiâ, C peccant tamen formâ, quæ plerunque vanissima, & omnis honestatis ignara. Hîc Rhodus, hîc saltus. Interea nemo se reum fatetur. Sartor excusat, & sic dictari ait. Qui vestem dictat: Hoc, inquit, sartor curabit, quâ ratione me juvenem, me sponsum, me talem vestiat. Ita utrimque palliata superbia est: Sed nosti suasoris & delinquentis parem esse culpam.

Forma vestium plerumque vanissima & honestatis ignara.

Eò certè insaniæ prolapsi sumus, ut vestitus vix possit esse levior & magis ad lasciviam factus. Et quod pejus, tam pertinaciter his deliriis favemus, ut nec bella, nec pestem, nec annonæ caritatem multùm curemus: vestitus nec minimâ quidem parte plus honestatem sapit. Quærimus nimirum, non quo involvamur, sed quo opes projiciamus. Usque adeò fortunas perdere pulchrum est. Et quæso te, feminarum vestes intuere: quàm eæ leves sunt & lascivæ! Calcei nivem æmulantur, palla variè farta, colores refert operosissimos colorum; nativa omnia jam sordent: palliolum fœdè curtum humeris injicitur, non ut tegat, sed ut ornet. Quamvis hoc ipsum jam aliud atque aliud. In nobilioribus feminis virorum nunc pallia cernuntur. Et quamdiu hoc? nuperrimè monstrum feminæ vidi: erat ea non ocreis tantùm, sed & calcaribus, sed & pugione ad latus pendulo armata: pileum habebat ritu militari, cristis insignem. Tu si eam vidisses, aut Palladem, aut ipsum certè Martem dixisses. Eam ætatem, Gerarde, vivimus, quâ viri paullatim feminæ fiunt, & veste, & crinibus; quâ & feminæ viros induunt, atque in urbibus ac pace majestatem spirant bellicam. Sic omnia invertimus. Profectò vestium luxus inter Christianos nimiùm invaluit. Sed num ignoramus, à nobis non solùm corpus castum, sed & castum animum castasque cogitationes postulari? Hæ leges Evangelii sunt. At verò vestitus tam lascivus his legibus apertè contradicit. Libidinis negotium fideliter curat hæc vestium insolentia.

Verùm, ut dixi, qui se reum fateatur, nullus est. Difficile nobis videtur consuetudinem evertere; quod * usitatum ac receptum est, sequimur, * ne contra morem agamus. Hoc fuco culpam præteximus. Heu quàm non speranda est emendatio, ubi vitia in mores transeunt!

* *A la mode Monsieur.*

In memoriam hîc venit apologus de equo & equisone. Equiso non tantùm Hipponæ, sed Mercurii quoque scholam triverat, & ex arte poterat furari: itaque avenam quotidie subtrahebat equo, eamque vendebat. Nihilominus equum solerter curare, accuratè calceare, sternere, strigilare, infrenare, atque ita credere avenam tam fideli operâ restituram, & equum non minùs obesum ac nitidum fore, quàm si bonâ fide avena ei præberetur. Hoc autem equus indignari, & equisonem suum audacter alloqui: Heus tu, ajebat, bona strigilis & mala pastio, non commendant equum: Si me vis corpulentum, avenam in posterum ne subtrahe. Da mihi quod meum est, & tu quod tuum est cura, sic utrimque meliùs habebimus.

Modo prorsus simillimo & nos agimus, quo ille furacissimus equiso. Corpus lavamus, ungimus, ornamus & polimus; tanto tempore vestes induimus, tanto capillos struimus, tanto stolam fundimus & cutem fingimus, tanto speculum consulimus, & collum demulcemus, tanto alia corporis ornamenta disponimus, ut scilicet è capsulâ & speculo prodeamus. Atque in his omnibus libidini egregiè ancillamur, & tanquam suspensâ hederâ venalem castimoniam prodimus. Ah, nec dimidium quidem curatum & laboris animo impenditur. O furaces equisones! hoc est avenam equo sublegere, omnem pæne curam & laborem impendere corpori, huic dies & annos consecrare.

Terentius.

——— *nosti mores mulierum:*
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est.

Hæc fiunt, & quis se reum faterur? Negari tamen certè non potest, libidinem & lasciviam hoc corporis ornatu strenuè promoveri. O Munde immunde quàm multa numeras mancipia, cùm interim vix ullus sit qui se tuum fateatur esse mancipium.

O Christiani, si vultis ut optima pars vestri non pereat, non tantùm ad strigiles & phaleras equi, sed ad pabulum quoque attendite; non exteriora solùm, sed animum curate, & hunc maximè. Corpus bene vestire, bene pascere, animi vix ullam curam gerere, quid aliud est quàm equum studiosè fricare, & inquè pabulo privare. Inanis fatuúsque cultus est purpurâ fulgere, mente sordescere. Et indignum prorsus, tot horas his vilibus dare. Animi moderati, serii, sedati ac compositi signa è modesto ac moderato cultu elicimus. Ita ferè quò quisque prudentior ac maturior, hoc in veste modestior. Beatos nos, si tantum venerationis, temporis, sudoris in Deum conferamus, quantum in hanc vestium nimiam religiositatem. Ah, ubi in Christiano nomine Christiana facta?

Eberhardus Barbatus.

Aliter Eberhardus Sueviæ dux, qui æternam sui memoriam ad posteros consecravit, laudabili vestitus frugalitate. Venerat ad eum juvenis sacerdotium impetraturus. Fortè huic candidato ventus talarem vestem aperiens, ita reflarat, ut princeps caligas ritu militari scissas videret. Qui illico, ut erat morum ac disciplinæ acerrimus vindex, hominem jubens facessere: Tu, inquit, militem agis, & sacerdotium ambis? Tua te vestis prodit, quàm malè cultus tibi sit animus: abi, nil impetras. Nimirum judex animi vestis, & de moribus pronuntiat habitus. Ubi videris in nitore supra mediocritatem curiosum, & quasi ad fastidium elegantem, totum pæne animum in vestem defluxisse cogita; alibi ne quære.

Proximo cap. 10.

Hoc tam multiplex luxus choragium innumera infert damna, ut jam demonstravimus. Rem hîc in compendium conferam. Vestitus ad hujus ævi mollitiem A factus, Castimoniam, Tempus, Pecuniam occultis, sed maximis viribus suffuratur, & ubique spargit nequitiæ semina. De Castimoniâ res in aperto est: ad libidinem sæpe potentiùs invitat petulantia adscititiæ polituræ, quàm præstantia formæ; imò hæc sine illa quandoque spernitur. Ita lasciviæ negotium maximè agit oculis blandiens vestitus. De Tempore quid controversi? Ille omnium minimè temporis parcus est, qui sui corporis servus est. Horæ integræ in otiosissimos hos labores insumuntur, nec id in damno ponitur, quod longè damnosissimum est. Quisquis horam aufert vel unicam, nil dignum tanto impendio redditurus est. Pecuniam variis meatibus illic diffluere, ubi vestium luxus in pretio est, nemo non experitur. Mihi nuper maximæ urbis patricius ingenuè fassus est, se suósque cives occultâ, sed ambitiosâ paupertate incredibiliter laborare, atque si cui civium etiam primariorum mille antea floreni fuissent, jam nec centenos superesse. Hîc ego interpellans: B Quò ergo, inquam, omne aurum diffluit? Non in mensas primas, nec secundas, respondit ille, sed in arcas vestiarias: quamquam & convivia apud nos olim & rariora fuerint, & frugaliora. Tanti est VESTIRI. Hæc nostra est patientia, ne luxus decrescat, patimur decrescere divitias.

Sed num scire cupis, Gerarde, quid Christianos Hierosolymis, quibus olim potiebantur, ejecerit? Compendio dicam. Princeps Saracenus, Admiraldum vocant, in Christianos humanissimus, Canonico Trajectensi Guilielmo quondam narravit, Christianorum leges inde sibi notas, quòd puer educatus esset Hierosolymis, in eâ tamen urbe mores tunc viguisse corruptissimos: Gulæ & Luxuriæ cognatis vitiis neminem non deditum; vestitus verò insolentiam fuisse tantam, ut verbis æquari vix possit, tam variè & formâ, & colore, & pretio exorbitatum. Quantum istud me offenderit, ajebat, vestes meæ pro me dicent. Eæ profectò nec C auro nec serico virgatæ, sine plicis, sine artificiosis suturis, nihil curiositatis aut artis præferebant. Addidit: Ecce, hæc illa sunt vitia, ob quæ Deus Palæstinam Christianis denuò ereptam aliis commiserit. Ita nos non tam nostris viribus vos illinc ejecimus, quàm vestris vitiis. Hæc Canonicus ille Trajectensis Guilielmus, qui postea sacræ Cistercienfium familiæ se adjunxit, fideli narratione aperuit.

Fuit narr. Cæsarius Heisterb. lib. 4. dist. cap. 1.

Vitium

Gulæ & luxuriæ insolentia

ob quæ Palæstina Christianis ereptam aliis commissa

En, Gerarde, etiam ab hostibus nostris sapere docemur, modò sint qui discere non recusent. At nos, post clades etiam nostras, cladium causas amamus, tam altè nobis hæret inepta & misera vanitas. Pedi ligneo in aureâ crepidâ, ut verbum est, simillimi sumus.

Fuit in Asiâ vir opulentus, cui calamitoso casu, cùm per nives iter faceret, putrefactus frigore uterque pes deperiit. Ille tam miserabilem fortunam expertus, ut infelicitatem suam solaretur, mutilo corpori aptavit pedes ligneos, quos & calceis texit: ipse famulis innixus D novo sed ægro incessu sese inferebat. Ubi hoc insuper ridiculum comminiscebatur, ut crepidas pulcherrimas semper & novas haberet, quibus scilicet speciosam faceret miseriam suam. O nobilem compositionem! *Pes ligneus in aureâ crepidâ.* Istud nos felicissimè æmulamur: Miseriarum, vitiorum, ignorantiarum scaremus, claudâ mente & sensibus siculneis sumus, planè *pedes lignei*: vestibus tamen, supellectile, libris, ac ædibus speciosis studemus enitere. Nimirum, ut magis conspicua sit nostra insania, & miseria speciosior, libet cum ratione insanire. Ita humanæ stultitiæ præclarum stat trophæum & symbolum, *Pes ligneus in aureâ crepidâ.* Quid tu ad hæc, Gerarde?

Lactant. adversus infideles

§. VII.

GERAR. Tot ictus infers, Polychroni, ut vel superbissimam quercum dejeceris. Tam à me quàm ab aliis

aliis emendationem spera. POLYCH. Si modò sperare liceat constantem. Mores nostros nosti, Apriles dies imitamur, quorum sæpe serenus ortus, occasus pluvius: id jam suprà demonstravimus, de Conscientiæ & Cælitum cultu. Sed omnibus horis dicendum est, quod nunquam satis dici potest. Nimium flexibiles sunt hominum voluntates, instabiles nimiùm mobilésque. Leviter incipimus, variè imus, inconstanter progredimur, dissimiliter finimus. Volaticus est sæpe conatus noster, qui à seipso brevi descisit. Itaque assiduissimè ingerendum nobis est illud: CONSTANTER.

Hominis inconstantia in bono proposito. *Plin. lib. 31. cap. 2. med.*

Fons est in Idumæâ, ut refert Isidorus, qui ter in anno mutat colorem. Parum est hoc nostræ inconstantiæ; ter in hebdomade, subinde ter in die sincerum virtutis colorem mutamus, sicut lacus ille qui apud Troglodytas esse dicitur, ob maleficam vim insanus appellatus. Hic ter de die fit amarus salsúsque, ac deinde dulcis, totiésque noctu etiam mutat, scatétque albis serpentibus vicenûm cubitorum. Ab hujus aquæ genio non multum dissident mores nostri, qui tam inæquabili motu feruntur, ut jam blandi, jam asperi; aliquando profusi, móx sordidi simus, jam vehementer amemus, jam supra modum oderimus, nunc sanctimoniam induamus, jam toti prolabamur in vitium; omnis dies, omnis hora nos mutat. Sed non est quod hujus rei culpam aut diabolo impingamus, aut Mundo. Neminis alterius vitio mali sumus, sed nostro. Illud Spartani dictum mihi etiam nunc semper in animo hæret: Athenienses scire equidem quæ recta essent, sed nolle facere. Athenienssium nos prorsus simillimi sumus, quæ agenda sint, exactè scimus, sed agere ea nolumus: *Noluit intelligere ut bene ageret.* Ignorantiam culpæ prætexere non possumus, cùm ignorantiâ voluntariâ laboremus: voluntatiè ignorat, qui discenda discere non curat, aut si quæ rectè dicit, didicisse malè dissimulat. Atque his quidem decretum est non bene agere, sed modò hunc, modò illum voluntatis impetum sequi. Ut Chamæleon, quoniam aurâ (ut ajunt) non cibo vescitur, hianti semper est ore: sic illi variarum cupiditatum vento inflantur, hoc volunt, hoc nolunt: hoc hodie spernunt, cras appetunt. Et ut rami aut tigilla quæ fluminibus innatant, temerè impingunt in hanc illámve partem: ita nos variè fluctuamus, & sæpe nec icti sapimus, vel bestiis magis excordes. Memini me legere, viro nobili in aulâ Wirtenbergensi canem fuisse, qui ubi vel semel tantùm ab aulicis canibus malè acceptus est, injuriæ damnique memor, deinceps herum suum ad vestibulum tantùm arcis auliceæ comitatus est, & mox domum se recepit in in tutum. Observavit dominus sui canis tam circumspectum obsequium, & : Verè, inquit, meus canis plus me sapit: ego in aulâ toties pessimè habitus, in dies tamen usque redeo.

Psal. 35. v. 4. Ignorantiam culpæ homo præterire non potest, cùm ignorantiâ voluntariâ laboret.

Dan. Manl. in 3. collect. pag. 396.

Et nos quoque, moniti toties, rogati, castigati toties in easdem iterum culpas impingimus, frequenter gravius quàm antè, *& mentitur iniquitas sibi.* Ita *sit subinde ut ad aliquam habitus sobrietatem nos componamus, corporiq; detrahamus superflua. Et quamdiu hoc? dum nos pœniteat fuisse hac in re sobrios & frugales. Tunc autem ejuscemodi pœnitentiæ obnoxii sumus, cùm videmus alios non eandem in veste modestiam placere, cùm vereamur ne minùs opulenti, aut parci sordidiq; habeamur. Sic nostra probitas ad aliorum oculos se fingit, ad sermones aliorum huc illuc se vertit, & quod erat, esse desinit; sic modò palliati, modò togati, frugi sumus & graves, & modò prodigi & vani: mutamus subinde personam, & contrariam ei sumimus quam exuimus, planè multiformes sumus. Magnam rem puta, unum hominem agere.* Malæ mentis indicium est hæc fluctuatio, ac inter simulationem virtutum, & amorem vitiorum assidua jactatio.

Psal. 26. v. 12. *Senec. epist. 120.* Probitas nostra ad aliorum oculos se fingit.

Reg. c. 18. v. 21. *Usquequo claudicatis in duas partes* (clamat Elias) *si Dominus est Deus, sequimini eum; si autem Baal, sequimini illum.* Quid ora hominum pavemus, quid mortalium oculos A reformidamus, si Deus Dominus noster, si modestia in cultu placet, cur Deum offendere, modestiam abjicere non veremur? Divi Bernardi soror, hac in re animo fuit planè non femineo. Fortiter incœpit, constanter perfecit incœpta. Petiverat illa in colloquium cum fratre admitti: sed quia comptior erat quàm fratris oculis probari poterat, ab aditu monasterii repellebatur. Hanc illa injuriam mitiùs ferens, fratri renunciari jussit, si delinquentem rejiceret, saltem admitteret corrigi volentem. Admissa est. Hîc ei Bernardus gravissimis verbis, & in os, illum vestium luxum & vanissimum lenocinium objecit: Christianæ feminæ non esse, corpus brevi in putredinem iturum sic perornare. Profuit illi hæc audisse, nec distulit ad frugem se corrigere: mox pretiosam vestem, mitras, armillas, monilia, inaures, vitras, speculum, discerniculum, anulos, gemmas, & omnem mundum exilio damnavit æterno, jussitque Pompam & Voluptatem res sibi suas habere, ipsa Domino deinceps servitura. Modestiam quam cœpit, hanc & finiit. Non languidè ad virtutis difficultatem exurgendum, alacriter incumbendum est inchoatis. Vera modestia non tam principium invenisse gaudet, quàm finem addidisse: in extremo actu non corruit, usque ad *Plaudite* persistit, à carceribus ad metam decurrit. *Vita S. Bernardi lib. 1. cap. 7.*

B

C

D

§. VIII.

AT nos, ô arundines vento agitatas, ô homines mollibus vestitos! quibus tunc demum modestia in cultu placere incipit, cùm numi in fundo susspirant, imò sæpe ne tunc quidem. Nam multis suavius est nomina contrahere, quàm aliquid pompæ vestium detrahere. O Jordanis accola, ô Joannes Baptista! quàm constanter rigidissimam tui vestitus modestiam, ad usque ultimum vitæ actum retinuisti! cameli pellem, non purpurâ, non serico unquam emutasti. Nos verò indociles discipuli, nec monita sequimur magistri, nec exempla: annis & sæculis in eadem classe hæremus, aut si paullum promovimus, mox ad eandem recurrimus.

S. Joannes Baptista rigidissimâ sui vestitus modestiam ad mortem usque retinuit.

Cleobulus in convivio septem sapientum appositè narrans apologum: Luna, inquit, à matre petit, tunicam sibi suisque annis convenientem texeret. Cui mater: Et quâ ratione id possim, ô mea filia, cùm te modò grandem & obesam, modò gracilem & perparvam videam? mutabilitatem ejura, & vestem à me spera. Lunæ nos germani fratres sumus, & jam decentem in veste modestiam sapimus, jam pompam & fastum spiramus, frequenter in hoc etiam expiramus. Indubiè, Gerarde, nosti, quem exitum sortita sit nobilissima illa Campaniæ Comitissa, Maria Ludovici Pii Galliarum regis filia, sed moribus non perinde similis parenti. Hæc, licet vidua, nihilominus ambitiosissimum corpori cultum non desinebat, dum mors pulsaret fores, & irrueret importuna. Jam ergo moribunda Persaniæ abbatem accìri jussit, cui conscientiam aperiret, verùm cùm ille advenisset, illa jam è vitâ discesserat. Neque hîc morati famuli, rerum suarum quisque satagebat, hic vestem, hic vasa, ille culcitras, iste tapetia diripuit. Sed nec mortuæ parsum est. Nam infimæ sortis homo, dominæ suæ cadaver lecto evolutum, in terram pronum ejecit, & sibi linteamina in spolium rapuit. Admissus demum abbas in defunctæ conclave, ubi miserabile hoc spectaculum vidit, & corpus illud, cultissimum olim, jam malè opertum & abjectum humi reperit, exclamavit: Venite, cernite nobilissimæ Comitissæ pompam: En, hic rerum humanarum exitus, hæc fides est fallacium voluptatum, hanc habent clausulam mortalium triumphi. O vanitas, ô ludibrium! Ita, mi Gerarde, ita qui hodie florent, in autumno suo decident, & fortassis etiam calcabuntur. Viderit, quem juvat de carne gloriari. *Thom. Cantipra. lib. 1. mirac. c. 7.*

§. IX.

GERAR. Licétne interrumpere? huic non absimilem eventum nuperrimè mihi recitari audii. POLYCH. Dic liberrimè. GERAR. Camberiæ in provinciâ Lugdunensi, anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſeptimo, matrona nobilis, amœniore cultu, quàm decebat, delectabatur dum viveret. Admonebat eam frequenter ſacerdos, qui ei à confeſſionibus fuit, meliori daret operam ornatui, quo placeret non humanis oculis, ſed Deo. Illa, ut erat ingenio liberiore, ſerium ſermonem familiari joco eludens, ſolebat rogare, corporis colendi curam ſibi relinqueret, aliud nunc ævum, alios eſſe mores: ſciret, & ſibi, animi ſui ſalutem cordi eſſe, quare hoc unum potiùs orare, ut in extremo vitæ tempore adeſſet morienti. Sacerdos, adfuturum ſe recepit, ſi quidé ullo modo poſſet. Et verò etiam adfuit, ſed illa ſibimet non ſatis aderat, nam morbus miſeræ audiendi uſum abſtulit. Ita æquo Dei judicio factum videtur, ut quæ ſalutaria ſacerdotis monita noluit audire cùm potuit, nec audire quidem poſſet, cùm velle debuit. POLYCH. Igitur, ut audio, mortua eſt ſurda & tacens, ſed nunc etiam vivit exemplo & inclamat imitatores ac imitatrices, ut ſint in cultu moderatiores.

Quin ergo iſta contemnimus, propter quæ vulgus inſanit? Satis paruimus corpori, ſeddamus nos tandem in diſciplinam virtuti. Præclarè Romanus ſapiens: *Fateor*, inquit, *inſitam eſſe nobis corporis noſtri caritatem; fateor nos hujus gerere tutelam, nec nego indulgendum illi, ſervien-* C *dum nego. Multis enim ſerviet qui corpori ſervit, qui pro illo nimium timet, qui ad illud omnia refert. Sic gerère nos debemus, non tanquam propter corpus vivere debeamus, ſed tanquam non poſſimus ſine corpore. Hujus nos nimius amor timoribus inquietat, ſollicitudinibus onerat, contumeliis objicit. Et hoc ipſum tam verè quàm ſapienter in hac verba conſignat: Honeſtum ei vile eſt, cui corpus nimis carum eſt.* Et ſicut plerunque quorum corpora in ſaginâ, eorum animi in macie & veterno ſunt, ſic etiam quorum curæ adeò fervent in colendo corpore, horum in ornando animo ſtudium fere nullum eſt. Ut catuli ad venandum inepti ſunt, qui ſaltare & ejuſmodi delicias norunt: ſic ad exercitia magis ſeria & ſacra parum apti, qui in curioſiore ſui cultu operam ponunt. *Simplici curâ conſtant neceſſaria, Idem ep. 88. in delicias laboratur: ſed labore non vano tantùm, ſed & noxio.* A

Sen epiſt. 14. & 88. Tutelam corporis homo gerere debet, ſed non ei ſervire.

Dionyſius olim rex Siculus, Archidami filias multi pretii veſte donavit. Quas tamen Archidamus modeſtè recuſans ajebat: Vereri ſe ne ſuæ filiæ tam inſolenti amictu turpes videantur. Intellexit vir prudens virgines nullo cultu meliùs ornari quàm ſimplici. Sanè ut luxus veſtium animum parum ſobrium arguit, ſic ſpectatores ad libidinem ſuavi fallaciâ invitat ac pertrahit. Decet autem ut homo caſtitatis amans & virgo, undique virgo ſit, nec ullâ ex parte ſignificationem det corruptæ mentis. Cur ergo vitiis jam ante in nos graſſantibus ſubſidium feramus, labore tam ſumptuoſo? Optimè B dixiſſe mihi videtur Muſonius, qui eodem modo utendum eſſe ajebat veſte, quo armis, nimirum tutando corpori, non oſtentando. Sicut igitur ea optima ſunt arma quæ firmiſſima, non quæ nitidiſſima: ſic optimus eſt amictus, qui corpori commodiſſimus, non qui ſplendidiſſimus, aut qui ſpectantium oculos in ſe rapiat, ſed qui ſeveritatem redoleat, qui pudicitiam teſtetur.

Quid ergo vani agimus, quid corpori, hoſti noſtro, ſplendorem quærimus tot ſumptibus? quid ingenioſi ſumus in perniciem noſtram? Deum culpâ offendimus, hominibus exemplo nocemus, egenos ſubſidiis fraudamus, rem familiarem frangimus, tempus pretioſiſſimum, irrecuperabile dilapidamus. Apage mihi hanc peſtem, ſi aliter placere aliis nequeam, niſi diſpliceam C Deo, malo diſplicere omnibus, ut uni placeam Deo. Gerarde, ſanctè potiùs quàm ſcitè veſtiri velimus, &, ut Auguſtinus loquitur, *non affectemus veſtibus placere, ſed moribus.*

Et hæc de cultu *Conſcientiæ, Cælitum, Corporis* dicta ſint. *Triplex funiculus eſt ruptu difficilis.* Hæc trias mihi viſa eſt inſeparabilis. Cælitum cultus illic exiguus eſt, ubi nullus eſt cultus conſcientiæ vel animi, & multus corporis. Qui corpus tam ſtudioſè colit, conſcientiam profectò negligit; porrò qui conſcientiam ſilveſcentem habet & incultam, quomodo colet Cælites? Ergo, mi optime Gerarde, ut non negligamus conſcientiam, minùs colamus corpus, & plus Cælites.

Triſmegiſti Chriſtiani finis.

RECTA

RECTA INTENTIO OMNIVM HVMANARVM ACTIONVM AMVSSIS.

LIBER PRIMVS INTENTIONEM BONAM, Malam, Adiaphoram, Nullam explicat.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit RECTA INTENTIO.

Curtius l. 3. post initium.

DARIVS, clade suâ & Alexandri Macedonis fortunâ, notissimus Rex Persarum, acinacem habuit, cui ex gemmâ erat vagina, quem zona aurea muliebriter cinctus suspenderet. Nobilis gladius, modò virilem dexteram fuisset sortitus. Celebertimus est multorum scriptis gladius Georgii Castrioti, quem Scanderbegum vocabant, qui hominem medium ictu transverso unico dissecare potuisse ferebatur. Noti sunt è sacris voluminibus Goliathi & Saulis gladii. Celebres sunt ab erudi- B tis paginis complures alii equestrium virorum gladii, nonnunquam superstitiosâ religione culti.

At verò nullius herois gladius unquam tam vitalis fuit famæ, atque Hebræi Moysis virgâ: Illa tot miraculorum, tot stupendorum prodigiorum operatrix Virga. Quæsierat è Moyse Deus, quid manu teneret? Virgam, *Exod. cap. 4.* respondit. Cui Deus: *Projice eam,* inquit, *in terram. Pro-* 2. 3. & 4. *jecit & versa est in colubrum.* Jusserat iterum Deus, extenderet manum, & apprehenderet caudam colubri. *Extendit, & tenuit; versaque est in virgam.*

Hic pulchrè subjecit oculis Deus, & malas actiones sic à nobis esse, ut si terram & res terræ spectemus cùm agimus, colubri fiant, actus malitiæ veneno tincti; sin animum cælo attollamus, virga Mosis, opera cælesti præmio digna existant. Tanti refert, quomodo Mosaicus iste scipio tractetur, an manu teneatur, an humi C projiciatur. Hic scipio, hæc Moysis virga omnium Magorum virgas devoravit; hæc flumina in sanguinem mutavit; hæc rupem in fontem diluit; & è duri silicis venis subitum torrentem elicuit; hæc marinos fluctus in tutissimos parietes divisit. Potuit dicere Moyses, hoc baculo duce, & saxa, & maria penetro; omnia mihi pervia sunt. Hac Moysis virgâ sacri Doctores designatam ajunt RECTAM in omnibus humanis actionibus INTENTIONEM, cui penetrabilia sunt omnia. Hic autem, prima omnium quæstio, quid sit RECTA INTENTIO.

§. I.

Cur recta intentio vocetur oculus simplex.

CHristus Dominus RECTAM INTENTIONEM appellat OCVLVM SIMPLICEM. Cur oculum? cur simplicem? Deum Theologi *substantiam simplicissi-* A *mam* vocant, in quâ nulla sit compositio aut mixtura, nil aliunde collecti aut emendicati: nihil enim in Deo est, quod non est Deus. Sic oculus, sic & Intentio simplex dicitur, cui nihil impuri, nullus sui amor, non fœtus timor, non spes vana sit admixta, sed quæ pura, nec ullis ejuscemodi sordibus turbata, ad Deum solum directa, eo solo contenta sit.

Ergo, Intentio recta est, quæ cùm operatur, operis sui finem constituit Deum, seu, quæ omnia ad Dei gloriam & honorem revocat. Explanat id sanctus Ambrosius aquilæ solertiâ: Hæc pullos suos involucres exploratura, & à legitimis separatura, spurios ungue suspensos tenet in aëre, eósque opponit solaribus radiis; qui irretortis & hiantibus oculis excipiunt solem ii agnoscuntur in filios, submittuntur in nidum, foventur & aluntur. Perinde si dicat mater: Hi mei filii sunt, stirps aquilina, digni quos nutriam: ceteros qui solem tremulis ac palpitantibus oculis, idque ægrè admittunt, ut degeneres nido præcipitat, & ut genus non suum exhæredat miserabili lapsu. Ita & ii prorsus qui Deum obtutu assiduo sic possunt respicere, ut omnes suos actus SINCERE ac INTEGRE ad Dei honorem dirigant, unicam voluntatem divinam in omnibus sectentur, verissimi Dei filii sunt, his SIMPLEX OCVLVS est.

Quid sit recta intentio.

Qui habeant oculum simplicem.

§. II.

FVit è priscis Ascetis unus aliquis, qui quotiescunque operis aliquid erat aggressurus, subsistebat aliquantisper cogitanti similis. Interrogatus quid hoc ageret: opera nostra, respondit, ex se nulla sunt, velut informis trabs, nisi recto fine sinceráque intentione velentur ac vestiantur. Et velut qui sagittis ad scopum ejaculandis certant, non emittunt ante sagittam, quàm oculo collinearint ad metam: sic & ego, quidquid demum acturus sim, ad Deum finem & scopum nostrum ultimum intentionem meam dirigo. Et hoc est, ait, quod ago dum subsisto, id enim Deus à nobis exigit. Optimè factum dictúmque.

Vitæ Patrũ.

Rectè sentit Bernardus, insulsam esse Deo nostram omnem & obedientiam & patientiam, nisi omnium quæ agimus vel patimur, ipse sit causa. Et quemadmodum qui proposito præmio bombardas explodunt in eundem orbem ligneum, quò minùs ab orbis centro aberrent, oculum lævum plerumque claudunt, solo usuri dextro, quò vegetior sit acies & certior feratur in umbilicum scopi: ita prorsus claudendus & nobis est sinis-

Deus debet esse causa omnium actionum nostrarum.

ster

ster oculus tot humanorum respectuum, tot pessimarum observationum, tot inanium scientiarum, solus verò dexter largissimè aperiendus aspiciendo Deo per sinceram intentionem.

Sederat ad fontem Servator noster à viâ fessus, fame sitique exhaustus, & ubi colloquium cum Samaritide finiit, discipuli ea quæ emerant, anteponentes: *Rabbi,* ajunt, *manduca.* Quibus Dominus: *Ego* inquit, *cibum habeo manducare quem vos nescitis.* Nec tamen inter se quærere omittunt discipuli, &: *Nunquid,* ajunt, *aliquis attulit ei manducare?* Tandem apertè Christus, *Meus cibus est,* inquit, *ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Hic itidem cibus est omnium Deo servire cupientium, *ut perficiant opus ejus.* *Ioan. cap. 4. vers. 31. & seqq.*

Atque si rem ad calculos revocemus, omnes ex eadem patinâ cœnamus, herus & famulus, opulentus & egenus, doctus indoctúsque, unus omnium cibus est, unica Dei voluntas, unicus Dei honor; támque contentus sit forte suâ primus & summus, quàm suâ postremus & infimus, quando omnium una debet esse actio, unam atque unicam Dei gloriam in omnibus spectare.

§. III.

RAtio vivendi, inquit Basilius, in homine Christiano, verum sibi scopum habet propositum, Gloriam Dei. Et divini Pauli præceptum est: *Non ad oculum servientes quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo.* Et ut hoc altiùs infigat animo, idipsum ingeminat: *cum bonâ voluntate servientes, sicut Domino & non hominibus.* Amandus est Deus operando, & amando Deum, operandum est propter Deum. Ab exemplo id patebit. *Orat. 16. de ebriet. & ingluvie. Ephes. c. 6. v. 6. & 7.*

Honestæ vitæ matrona, cùm reducem habet è viâ maritum, solitem & sanum, qui utrum viveret ignorabat, à quo diu nullas acceperat litteras, cùm præsentem videt, ingentia edit lætitiæ signa: hîc famulæ vices obire, ocreas detrahere, pedes abluere, non infra sortem suam reputat. Scit quidem hoc ancillarum aut servorum esse: sed illa servilem hanc operam præoccupans, & amorem testari vult & gaudium. Non vile videtur ei obsequium, quod amor facit tam suave: honori ducit sic à seipsâ abjici. Pari modo, si nos quicunque simus, nostrum dumtaxat munus, laborem, officium, fortunam attendamus, facilè obrepet tædium, & oneri erit etiam facillimus labor, graviter queremur quoties non jucundè licuerit quiescere: at verò si oculos aliò mittamus, & Deum respiciamus, *servientes sicut Domino, & non hominibus,* nullum nec vilem nec nimis gravem censebimus laborem; quies erit molestiæ. Opifices cùm ipsis Dominis se laborare sciunt, solertiâ longè majore id faciunt. Thoracem accipit sartor reficiendum: hîc prima quæstio est, cuinam? si Domino, mox sepositis tantisper aliis, ipse magister hanc operam præstat, quam alioqui puero imperasset. Ergo, non nos, sed Dominum attendamus, *servientes sicut Domino, & non hominibus.* Pura erit intentio, inquit Bernardus, si in omni actione nostra aut honorem Dei, aut utilitatem proximi, aut bonam conscientiam quæramus. *Ephes. c. 6. vers. 7.* *Labor non est gravis quando Deum respicimus.* *In sentent.*

Præclarissimè Seneca: *Non potest,* inquit, *quisquam beatè degere, qui se tantùm intuetur, qui omnia ad utilitates suas convertit: alteri vivas oportet, si vis tibi vivere.* Quodlibet vitium sic à Deo abducit hominem, ut is sibi vivat, ad sua commoda vigilet, stertat ad aliena. Ubi ergo intentio anhelat ad æs & nummos, ibi carior hospes non est quàm pecunia: ubi intentio carnem sapit, illic voluptas inter intimos amicos numeratur: ubi verò in altum suspirat intentio ad honores & dignitates, istic anxiâ sedulitate colliguntur pennæ quæ evehant ad alta, nec ullus gratius fert munus, quàm qui alas donat huic ambitioso volatui idoneas. En, ut horum oculi aversi abeant à Deo in res vanissimas, quas occultâ intentione concupiscunt, ita sibi ipsis vivunt. At, nequit Deo vivere, qui vult vivere sibi. *Epist. 48. init.* *Vitium abducit sic hominem à Deo ut is sibi vivat:*

Ergo, Oculus ad Deum perseveranter reflexus, hic demum SIMPLEX. Intentio Deum ubique observans, nec adspiciens quidquam nisi simul aspiciat Deum, hæc demum & RECTA & SINCERA est Intentio. Per hanc vivimus Deo, uti Hebræò psaltæ jucundissimum erat dicere: *Et anima mea illi vivet.* Hinc pulcherrimum illud à seipso impetrans: *Non proponebam,* inquit, *ante oculos meos rem injustam.* *At rectè intentionem Deum ubique observans facit nos vivere Deo.* *Psal. 118. vers. 30.*

CAPVT II.

Quæ sit INTENTIO RECTISSIMA.

TRiplici ferè modo Intentionem nostram dirigimus ad Deum. Primo: Servit quis Deo, & à noxis gravioribus se continet, formidine pœnæ; inferorum ignes, æternos cruciatus metuit. Hic talis subinde audet aliquid non carcere tantùm aut brevibus Gyaris, sed inferis dignum: audet, inquam, aliquid, & rem in casum dat, nam cogitat: Nondum tam vicinus inferorum ergastulis sum, quin lætiusculè hoc aut illud audeam: debitum quo me forsan obstricturus, confessione piaculari tollere, noxam quam fortasse contracturus, iterum delere potero: audeamus ergo; perendie licebit redire ad officium. Ah, oculus iste simplex non est; nec, si sit, diu talis est; non enim solum Deum respicit. Si manes & inferi fabula essent, homò ille cælum sibi extra cælum strueret, & beatum se crederet, si licenter & ad ventris curas abjectus viveret ut pecus. Hæc intentio eorum est fermè quos Paulus homines vocat *Animales, qui non* percipiunt *ea quæ sunt spiritus Dei.* *Tribus modis intentio dirigitur ad Deum. Primò.* *1. Cor. 2. vers. 14.*

Altero modo, Intentio ad Deum dirigitur: Servit quis Deo, quia cupit inter Beatos vivere. Cælum ei dulce: merces æterna, merces magna nimis. Inclinat *cor suum ad faciendas justificationes propter retributionem.* Intentio hæc primâ multò melior est, nec tamen optima est: melior, inquam, nam iste qui cæli gaudia concupiscit, cautior est, quam ille qui orci tormenta solùm metuit, neque ea metuit semper, sed quandoque suæ formidinis oblitus, ruit in vetitum. *Secundò.* *Psal. 118. vers. 112.*

Tertio modo, Intentionem ad Deum rectissimè dirigit, qui sic animo sentit: Servio Deo, & ideo servio, quia hic Dominus dignissimus est, ut ei serviatur ab omnibus, & quia me beneficiis eximiis, & innumeris prævenit; omnia ipsi debeo. Huic placere cupio, & propter hunc omnia facio, quæcunque facio: de præmio & mercede nihil omnino solicitus sum. Ego Deo servio, serviámque dum vixero, ubi demum sit remuneratio. *Tertiò.*

Hæc omnium optima, hæc RECTISSIMA est Intentio, non sui, sed Dei; non Utilis, sed solius Honesti aspectu facere omnia. De hac intentione gloriatus Hebræus Rex David: *Voluntariè,* inquit, *sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum est.* Facundissimè hîc Augustinus: *Quare,* inquit, *voluntariè? quia gratis amo quod laudo. Laudo Deum & in ipsâ laude gaudeo, ipsius laude gaudeo, quo laudato non erubesco. Gratuitum sit, & quod amatur, & quod laudatur. Quid est gratuitum? ipse propter se, non propter aliud.* Quod præmium accepturus es à Deo, ô Avare? Non tibi terram sed seipsum servat, qui fecit cælum & terram. *Voluntariè sacrificabo tibi:* noli ex necessitate. Si enim propter aliud laudas Deum, ex necessitate laudas: si adesset tibi quod amas, non laudares Deum. Vide quid dicam. Laudas Deum, verbi gratiâ, ut tibi det amplam pecuniam. Si haberes aliunde amplam pecuniam, non à Deo, nunquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntariè sacrificas Deo, sed ex necessitate sacrificas, quia præter illum nescio quid aliud amas. Contemne omnia, ipsum attende, ipsum gratis dilige, quia melius ab eo non invenis quod det *Tom. 3. Psal. 53. Psal. 118. Doctrina amussis rectæ intentionis.*

det quàm seipsum. *Et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est.* Ob nihil aliud, nisi quia bonum est. Nunquid ait, Confitebor nomini tuo Domine, quia das mihi fructuosa prædia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas divitias, excellentissimam dignitatem? non, sed quid? *quoniam bonum est.* Melius nihil invenio quàm nomen tuum, ideo *confitebor nomini tuo Domine, quia bonum est.*

§. I.

Servire Deo propter Deum est verè servire Deo. *Object. 14. vers. 5.*

EN, servire Deo propter Deum, hoc demum verè Deo servire est. Sic enim & Deus nos amat, sic & ipse nobis servit, uti per Oseam promittens: *Diligam,* inquit, *eos sponte,* hoc est, merè gratis. Idem à nobis jure exigit, neque enim vult ut nos serviamus sibi, sicut canis servit suo Domino pro osse aut offa. Nam si Deo serviamus pro cælo, cælum nobis charius esse Deo, satis monstramus. Appositissimè huc Seneca: *Inveniuntur,* inquit, *qui honesta in mercedem colant, quibúsque non placeat virtus gratuita: quæ nihil habet magnificum si quidquam habet venale, cùm virtus nec lucro invitetur, nec absterreatur damno, adeóque neminem spe ac pollicitatione corrumpat.* Calcatis utilitatibus ad illam eundum est, quocunque vocavit, quocunque misit, sine respectu rei familiaris: interdum etiam sine ullâ sanguinis sui parsimoniâ vadendum, nec unquam imperium ejus detrectandum. Quid consequar, inquis, si hoc fortiter, si hoc gratè fecero? Quod feceris. Nihil tibi extra promittitur. Si quid fortè obvenerit commodi, inter accessiones numerabis. Rerum honestarum pretium in ipsis est. Præclarissimus testis in hanc rem venit Ludovicus Blosius, qui hoc ipsum confirmans: Dominus, inquit, ad ipsam Gertrudem virginem aliquando dixit: Vellem electis meis persuasum esse, quòd eorum bona exercitia & opera mihi omnino placeant, quando ipsi serviunt expensis suis. Illi autem expensis suis mihi servitium præstant, qui licet saporem devotionis minimè sentiant, fideliter tamen (ut possunt) orationes & alia pia exercitia sua peragunt: confidentes de pietate meâ, quòd ego illa libenter & gratè suscipiam. Plerique sunt, quibus si sapor & consolatio interna concederetur, non eis prodesset ad salutem, & meritum ipsorum valde minueretur.

Mmil. Ephrit. cap. 3. aute med.

Qui suis expensis Deo serviunt.

Quæ intentio ut optima probatur.

Hanc igitur Intentionem ut optimam & purissimam probamus, quâ quis facit quippiam, quia Deo sic placet, quia Deus vult, quia ob immensam bonitatem suam dignissimus est, ut ejus honori fiant omnia. Quare secum quisque sic statuat: Servio Deo propter Deum, qui TANTVS est, ut si cælum non sit, nec sint inferi, solus tamen dignissimus sit, cui omnes Angeli, cui gens humana, cui quidquid creatum est, serviat quàm accuratissimè.

Facile autem est deprehendere, num quis animo sic sentiat. Fit enim non rarò ut alteri alteros temerè aspernemur, & contemptim dicamus: Ecquid magni habet hæc scriptio, hæc dictio? quid egregii in hoc consilio, hac actione, hoc opere? mandetur hoc aliis, quivis id possit. His cavillis Rectæ Intentionis homo minimè turbatur, sed generosâ mente: Domine mi, ait, parum ego laboro tibi hoc displicere, non hoc feci ut tu laudes; tibi & mille aliis non placeat, id mihi curæ non est, modò uni Deo non displiceat. Mihi maxima laus est & merces, rectè fecisse. Probet hoc Deus, etsi universus Orbis improbet, id ego scilicet nec flocci facio; contemnere & contemni jam didici. Sciant homines eum me esse quem offendere sine periculo possint. Scio quem debitorem appellem post laborem; in sinu gaudere scio. Hæc amussis rectæ intentionis docet.

Doctrina amussis rectæ intentionis.

Quod si quis res suas ab aliis non magni fieri, grande supplicium putet, turbetur, doleat, tristetur & animo concidat, dicátque: Ergo posthac penitus feriabor, ut non habeant hi scioli quod damnent; otiari mihi suavius erit, quàm hæc tam iniqua judicia subire. En, miser, hîc deprehenderis in flagrónti delicto. Nam si recta tibi esset ad Deum intentio, in minimis poneres te tuáque ab aliis non commendari, aut sinistris judiciis atque sermonibus flagellari. Hæc puræ intentionis hominem nunquam dejiciunt gradu: spernit se sperni. Deum respicit, cui uni se suáque probare cupit. Hem, quàm essemus miseri (& sumus certè) qui aliorum judicia in tormenta nostra vertimus, aliis displicere supremum malum credimus, laudem ex plurium assensione venientem maximum bonum censemus, nec unquam nobis suave est laborare, nisi cùm alii nos incipiunt laudare, aut certè laborem nostrum benevolè spectare. An ignoramus, ægrè & rarò satisfieri humanis oculis, qui solum opus quod vident, æstimant, animum cæci prætereunt? Deo servire & jucundum est, & facile. Deus enim cor, ut Gregorius loquitur, & non substantiam pensat, nec cogitat quantum, sed ex quanto quis operetur.

§. II.

ARboris radix aut fructum dulcem facit, aut amarore inficit: nam prout radicis succus dulcis aut amarus est, sic & fructus. *Si radix sancta, & rami.* Et sicut rivulorum aqua ejusdem cum fonte saporis est; sic & humanæ actiones, ejusdem bonitatis aut malitiæ cum intentione, quæ illarum & radix, & fons est. Optimè, simúlque brevissimè Augustinus: *Non,* inquit, *valde attendas, quid homo faciat, sed quid, cùm facit, aspiciat.* Donavit aliquis magnam pecuniam: sed dives, sed non sensurus impendium. Donavit alius: sed pauper, sed parte patrimonii cessurus. Summa eadem est; beneficium idem non est; intentio variat. Seneca velut unus ex integerrimis Christianis præclarissima hac de re monita ingerens: *Quoniam quidem,* inquit, *non in facto laus est, sed in eo quemadmodum fiat.* Exemplis hoc firmat. *Eadem res si gulæ datur, turpis est: si honori, reprehensionem effugit. Amico ægro aliquis assidet: probamus. At hoc si hæreditatis caussâ facit, vultur est, cadaver expectat. Eadem & turpia sunt, & honesta: refert, quare, aut quemadmodum fiant. Ergo infigi debet persuasio* (nos intentionem vocamus) *ad totam pertinens vitam: qualis hæc persuasio fuerit, talia erunt quæ agentur, quæ cogitabuntur: qualia autem hæc fuerint, talis vita erit. M. Brutus dat multa præcepta & parentibus, & liberis, & fratribus. Hæc nemo faciet quemadmodum debet, nisi habuerit quò referat. Proponamus oportet finem summi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum nostrum dictúmque respiciat* (nemo Christianorum magis Christianè hoc dixerit) *veluti navigantibus ad aliquod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito vaga est.* Quid posset dici religiosius?

Ad Rom. c. 11. v. 16.

Actiones humanæ ex intentione sunt bonæ vel malæ.

In Psal. 31.

Longiss. sed aureâ ep. 95. circa med.

Publius Mimus succinctè quidem, sed præclarè quoque dixit: *Malus est vocandus, qui suâ caussâ est bonus.* Ergo non tantùm non licet mihi esse malum propter me, sed nec bonum etiam propter me: propter Deum omnia. *Ad finem summi boni,* ut Seneca loquitur, *omne factum dictúmque nostrum respiciat.*

§. III.

IVstum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei. Sed quâ id ratione verum? An non Paulus, cùm orbis ecclesiastes esset, justus fuit? quantas tamen per ambages, per quot anfractus, quàm curvis itineribus ductus est ad cælum? Principiò, Judæus erat, Pharisæorum discipulus, sectæ, ad quam formabatur, tenacissimus. Dein è discipulo magister, fervens Pharisæus, pertinax Rabbinus. Tertiò, factus est Christianorum insecutor & tortor, præses lictorum, *ut si quos invenisset hujus viæ viros ac mulieres vinctos perduceret in Hierusalem.* Quartò, fit denuo discipulus, sed Ananiæ, optimi Christiani. Quintò, fit & ipse Christianus, & Christianorum Orator. Sextò, in omnem Orbis plagam emissus à Deo, terras transiliit & maria, terram ex terrâ, mare ex mari mutans. An non flexuosæ sunt hæ viæ? Quot præterea casibus

Sap. cap. 10. vers. 10.

Pauli ad cælum via quomodo recta.

Act. cap. 9. vers. 2.

bus, quantis quotidie periculis, quàm pæne innumeris A urgebatur ærumnis? nunc ei mortem minatur mare, nunc falsi fratres, nunc latrones in Pauli caput conjurant; modò Gentes infestant, modò Judæi vexant; jam in navi, jam in carcere, jam in solitudine, jam in urbibus contrarios experitur eventus: nunc virgis cæditur, jam lapidibus insternitur, quotidie ferè moritur. Septimò demum, Romam venit, & illic caput amittit. Quis has semitas non dicat sinuosas? Sed audi, mi bone homo, via hæc tam tortuosa, recta via non est ad cælum. Potuisset alius, non Paulus, æquè multum & plus Paulo perpeti, & tamen aberrare à cælo. Ergo rectissima via Pauli ad cælum, fuit ejusdem purissima ac sincerissima intentio ad Deum: in illis perferendis omnibus, unicum Dei honorem spectabat. Hæc amussitata ad cælum via est, hanc omnes Sancti tenuerunt, ab hac nullus proborum hominum obliquo tramite ingressus est: *Iustum deduxit Dominus per vias rectas.* At illi tam varii casus, tam multiplices ærumnæ, tam incerti ac mali eventus, quibus omnis vita plenissima est, militiæ morem à nobis observari volunt. In bello nil novi aut miri est, tortuosos aggeres moliri. Imò quandocunque dux belli ad urbis mœnia vallum ducere instituit, non rectis lineis, sed incurvis flexuosum ducit. Hæc ad obsidendam urbem directa via est, quæ tam curva est & impedita. Ita nos Deus per omnigenam calamitatum varietatem ad cælum ducit. At quoniam in hoc ipso tam flexuoso calle, rectissima est proborum ad Deum intentio, verissimè affirmatur: *Iustum deduxit Dominus per vias rectas.* Et quod huic proximum: *Iusti in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio eorum apud Altissimum.* Quia illi hoc assiduè cogitant, hoc unicè curant, placere Deo, non hominibus; ideo & à Deo præmium capient amplissimum. Hæc ergo, ut Bernardus loquitur, puritas intentionis est, ut quidquid feceris, propter Deum facias, & ad locum, unde exeunt gratiæ, revertantur, ut iterum fluant.

Via Pauli ad cælum rectissima fuit purissima ejus intentio ad Deum.

Sap. cap. 5. vers. 16.

In vigil. Nativit. Dom. ser. 3. med.

CAPUT III.

Quàm necessaria sit RECTA INTENTIO.

Homini recta intentio est necessaria, *Luc. cap. 11. vers. 34.*

SI divinæ paginæ de necessitate rectæ intentionis altum alibi silerent, ab unico Servatoris dicto abundè constaret, quàm illa omnibus sit necessaria. Apertissimè Christus: *Si,* inquit, *oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Affirmat Augustinus, Christum Dominum hîc propriè locutum de RECTA INTENTIONE, ut qui paullò antè de precibus, eleemosynis, jejunio disseruerit. Ne quis ergo suarum precum, stipis, aut jejunii vim omnem elideret aucupandis rumusculis, addit Servator saluberrimam institutionem de oculo, qui aut simplex & purus, aut multiplex & nequam est.

Quia bonitas & malitia actionis humanæ ex eâ oritur. *Lib. 28 mor. cap. 6. prope finem.*

Sicut ergo, cùm oculi nitidi sunt, clari, acres, atque D vegeti, corpus sibi suum habet diem, & solem suum circumfert secum; quaquà vult se movet, & in luce est: at verò si oculi ægri & affecti, si pæti aut lusciosi, si lippientes aut tunicis obducti, omne corpus miserum est, & infrà domesticas nebulas ingemiscit: ita prorsus si intentio sincera sit, & ab omnibus falsæ gloriæ umbris libera, preces, eleemosynę, jejunia à vitiorum fæce sincera sunt; sin mala sit intentio, omnes hominis actiones tales sunt. *Quid per oculum,* inquit Gregorius, *exprimitur, nisi opus suum præveniens cordis intentio? quæ priusquam se in actione exerceat, hoc jam quod appetit, contemplatur. Et quid appellatione corporis designatur, nisi unaquæque actio, quæ intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus, quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis.*

§. I.

OPtimè solitus dicere Ambrosius: Quantum intendis, tantum facis. Nimirum tanti pretii est tuus labor, quanti est tuus iste oculus qui laborem præcedit. Si recta sit intentio, recta erit & actio, certè in oculis Dei: nam hîc millies oculi humani falluntur. De his pulchrè dixit Bernardus: *Opera probant, quæ cernunt; sed unde proceant, non discernunt.*

Ita omnium actionum nostrarum amussis, & fundamentum, & basis est intentio. Clarè de hoc Gregorius: *Bases,* inquit, *uniuscujuscunque animæ sunt intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus immituntur, ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intimâ intentione subsistunt. Et quia scriptum est:* Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus JESUS; *tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostræ in Christo roborantur.* Tales omnino sumus, B qualis est nostra intentio. Virtutis laudem aut vitii notam ab intentione sortimur; si intentio terram spectet, terrei simus; si cælum, cælestes. Et plerunque ubi deest finis virtutis, ibi se miscet vanus, aut naturalis, aut vitiosus.

Præclarè Laurentius Justinianus: *In cunctis operibus,* inquit, *quicunque animi salutem exoptat, intentionis suæ comparet obtutum, & ad illum quem divina lex mandat, dirigat finem, ut non cassò labore desudet.* Addit: *Parum prodest ardua tractare negotia, cum Principibus & Regibus familiariter conversari, sanctitatis & scientiæ celebre nomen acquirere, & obliquâ intentione hoc agere.* Richardus Victorinus: *Quod est,* inquit, *corpus sine vitâ, hoc est opus sine intentione bonâ.* Quælibet actio quamvis bona videatur, tamen quasi mortua judicatur, si non per intentionem bonam animatur.

§. II.

C QVotiescunque ferè Christus illud suum, ATTENDITE, proclamat; uti cùm monet; *Attendite à Scribus, Attendite à fermento Pharisæorum, Attendite à falsis Prophetis,* plerunque periculum grave imminet, & cautissimè tunc agendum. Hac voce Christus nos omnes altum inclamans: *Attendite,* inquit, *ne justitiam vestram faciatis coram hominibus.* Cautos pedes figite, ponè vos insperpit lavernio detracturus pallium: ubi respexeritis, amicissimum se finget, manum deosculabitur, mille obsequia simulabit. Ecquis fur iste, quis hic lavernio? Intentio, sed obliqua illa hominibus placendi, hominum oculos implendi, humanas laudes emerendi. Ideo Christus signatè addidit: *Ut videamini ab eis.* Augustinus: Videant, inquit, bona facta vestra, & glorificent non vos, sed Deum. Nam si propter vos glorificandos facitis opera bona, respondetur vobis quod ipse dixit de quibusdam talibus: *Amen dico vobis perceperunt mercedem suam.* Ergo, inquies, debeo abscondere opera mea, ne faciam coram hominibus? Non, ait Dominus, diversa jubeo. Finem attende, D in finem canta: quo fine facias, vide. Si ideo facis ut glorificeris, hoc prohibui: si autem ideo ut Deus glorificetur, hoc jussi: Psallite ergo non nomini vestro, sed nomini Domini Dei vestri. Vos psallite, ille laudetur; vos bene vivite, ille glorificetur.

Sanctus Gregorius, illud Domini monitum de tegendâ stipe exponens: *Sic sit opus,* inquit, *in publico, quatenus intentio maneat in occulto; ut & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem, quâ soli Deo placere quærimus, semper optemus secretum.* Ergo intentio bona summè necessaria est, quæ sola manticularios hos eruditè novit declinare. Ergo ATTENDITE.

§. III.

INter prisci fœderis ceremonias, quas Deus ab Hebræis exigebat, commendandis sacrificiis, & illa è præcipuis erat, *Victimæ manum imponere.* Ita lex imperabat:

Ponet manum suam super caput hostiæ, & acceptabilis erit. Quærunt interpretes: Ad quid Deus hanc manus impositionem exigat, quo sacrificium & sibi gratum, & offerenti foret utile. Oleaster: Voluit Deus, inquit, ut sacrificaturus non solam hostiam offerret, se seipsum insuper, cor, voluntatem, intentionem adjungeret. Hoc omnino necessarium est, nam solæ pecudes nec Deo acceptæ, nec offerenti fructuosæ. Hinc Augustinus, in illud regii vatis, *In me sunt Deus vota tua: Quæris*, ait, *quid des Deo? non animalia aris oblata: de cordis arcâ, de cellario bonæ conscientiæ, de teipso profer teipsum.* Ita prorsus, voluntatem, animum, cor tuum offer; dic Deo *In me sunt, mi Deus, vota tua*: quæ enim exigis à me, intra meipsum sunt: hæc tu, mi Domine, in sacrificium tibi postulas, non illa exteriora cordis & intentionis vacua.

Cur Deus in V. T. exigat manus impositionem, ut sacrificium sit acceptabile. *In Psal. 15. v. 13.*

In Psal. 65. v. 15. Chrysostomi sensu, vera Christianorum sacrificia sunt eleemosynæ, oratio, temperantia. At Deus hæc non nuda vult, sed ut seipsum quis addat, unde holocaustum fiat medullarum. Nam regius psaltes apud seipsum statuens: *Holocausta*, inquit, *medullata offeram tibi. Quid est*, inquit Augustinus, *medullata? Intus teneam charitatem tuam: non erit in superficie, in medullis meis erit quod diligo te.* Nihil enim interius medullis nostris. Carne interiora sunt ossa, medullæ interiores sunt ipsis ossibus. Quisquis ergo in superficie colit Deum, magis placere vult hominibus quàm Deo. Aliud autem intus sentiens, non offert holocausta medullarum: cujus autem medullam inspicit, ipsum totum accepit.

Tom. 3. in dictum Psal.

Opera sunt medullata, quibus intentio bona inest.

Illa igitur opera medullata sunt holocausta, quibus voluntas seu intentio bona inest. Nullo modo vult Deus ossa exucca, arida, emedullata. Reperias multos qui frequenter orent, sacris etiam intersint, non rarò inediâ se macerent, stipem dent, sed heu quàm nihil medullæ inest his operibus! sunt hæc quidem velut candida nitidáque ossa, sed deest medulla spiritus, recta intentio, pius affectus, qui hæc opera subvehat ad Deum.

Holocaustum cur inter sacrificia prima habuerint.

Inter omnia sacrificia, primas habuit holocaustum; alia in bonum etiam offerentium cedebant, istud Deo ejúsque honori totum cremabatur. Et quemadmodum sacrificia olim erant distincta, ita nunc nostra opera: quædam & nobis etiam commoda sunt, ut esse, bibere, dormire, deambulare, legere, scribere, monetam numerare: bona sunt hæc opera si bene fiant, & ut debent: alia solùm honori divino institui solent, veluti holocausta, ut orare, inediam tolerare, rei divinæ interesse, confessionem se lustrare, divinum epulum accumbere. Illa primi generis apud plerosque rarò medullata sunt: nam cùm hora vocat, ad mensam itur, nec ultra cogitatur; cùm somnus invitat, ad lectum properatur, nec aliud animo agitatur quàm quies, cùm cæli favor in campos evocat, exitur, nec aliud in corde versatur quàm hilaris deambulatio: ita multi edunt, bibunt, garriunt, ad negotia incumbunt, nec aliò respiciunt; satis est illis hæc fieri, animum Deo in his non uniunt, intentionem ad Deum non attollunt. Non sunt hæc sacrificia medullata, non sunt. Sed mirandum magis, & gravius culpandum, quòd ipsa holocausta nihil habeant medullæ, quòd oratio sine attentione, jejunium sine emendatione, eleemosyna sine commiseratione, Dominici corporis communio sine devotione; è labris preces, è crumenâ stipem fundimus, sed ubi calentes affectus, ubi mentis ardor, ubi Deo placendi studium, ubi medulla? Ergo, qui Numini gratum quid offerre vultis, holocausta offerte medullata. *Effundite coram illo corda vestra.* Intentione plena totáque Deum honorate.

Psal. 61. v. 9. Levit. c. 3. v. 17.

Cur Deus victimæ sanguinem vetuerit edi, & illi effundi jusserit ad aram effundi.

Quærit Cyrillus Alexandrinus, cur Deus victimæ sanguinem vetuerit edi, illúmque omnem jusserit ad aram effundi? His ita respondet: Sanguis sedes animi: qui sanguinem, is & animum adimit. Voluit ergo Deus in omni sacrificio voluntatem, cor, intentionem vel ut sanguinem effundi coram se, nec guttula in alios usus

A reservata. Cùm ergo sacrificamus, cùm oramus aut jejunamus, eò solùm tendat intentio ut Deo placeamus, & quidquid huic contrarium, rejiciamus.

§. IV.

EX his Eusebius Emesenus duo hæc statuit. Primum: Opus bonum quodcunque tanti est apud Deum, quanti hæc cordis effusio, & intentio in homine. Alterum: Nobis opus bonum aggressuris summa sit cura rectæ intentionis, seu voluntatis bonæ. Lex olim edicebat: *Omnis æstimatio siclo sanctuarii ponderabitur.* Hæc enim sola pondera fallaciarum erant expertia. Ita prorsus & opera nostra non ponderanda nec æstimanda sunt ex opinione vulgi, aut nitore exteriori, aut oculorum fide & indiciis sæpe falsissimis, sed è solâ cordis intentione. Quoties nobilissima opera vix unius drachmæ censentur, quæ à Deo æquissimo rerum æstimatore velut centenarium argenti pondus recipiuntur? Æra duo minuta Hebrææ viduæ quantilli pretii credebantur, ad illam argenti molem, quæ à Pharisæis jactabatur? & tamen hanc illa longè superabant. Quàm ponderosæ videri poterant Pharisæi in templo se laudantis preces, jejunia, eleemosynæ? vix æquabant discolorem lapillum: frigidissimis hominum elogiis omnia pensari poterant.

In c. 6. Matt.

Levit. c. 27. v. 25.

Opera nostra ponderanda sunt è cordis intentione:

Non nescit hoc cacodæmon: exactissimè perspectum habet, omne operi pretium à rectâ intentione accedere, propterea omnem movet lapidem, & extremè laborat, ut intentionem rectam vel subtrahat, vel inficiat, satis gnarus, tum nos incassum fatigari, & agendo multa nil agere, ac frustra expectare præmium, ubi tam ingratus Deo labor præcessisset. Certè Deus hoc simplici oculo mirè se capi luculentè fassus: *Vulneraſti*, inquit, *cor meum soror mea sponsa, vulneraſti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.* Idiomate Hebræo: rapuisti cor meum. Tertullianus hoc expendens: Salomon, inquit, morem mulierum in Oriente attendit quæ honestati tuendæ prodibant operâ facie, oculo unico detecto. Sponsus ergo hunc morem tanquam honestatis argumentum commendans, ab uno hoc oculo in amorem se raptum fatetur. At verò alii hoc mysterium profundiùs eruentes, commendatam hîc ajunt admirabilem oculorum seu unionem seu unitatem, uterque enim pari semper passu graditur, nec iste ab illo unquam diversus abit, unà idem semper aspiciunt, nec potest esse inter eos tanta dissensio, ut ille cælum, hic terram contueatur: eadem & capillorum est unitas, cùm omnes in eum ordinem compositi sunt, ut unus videri possit capillus. Oculi cordis, affectus & intentio, capilli, cogitationes sunt. Hîc nil deformius quàm discors horum oculorum varietas, si huc iste, aliò feratur ille; si cupiamus placere Deo, sed & Mundo non displicere; si hoc oculo cælum, isto lucrum aut luxuriam, aut aliud vetitum quid spectemus. Tunc amore Numinis cor vulneratur, cùm hominis unus est oculus, isque in Deo fixus; una intentio, eáque ad Deum erecta.

Ideo dæmon extremè laborat ut intentionem rectam subtrahat.

Cant. c. 4. v. 9.

Oculi cordis, affectus & intentio, capilli, cogitationes sunt.

Et hoc Deus in Abrahami sacrificio pulcherrimè declaravit, in quo & aves & animantes alias jussus est offerre, has quidem divisas & concisa in frusta, illas minimè. Quo significatum est, quamvis partiri quis possit curas suas in uxorem, liberos, familiam, subditos, intentionem tamen, quam aves designabant, nullo modo dividendam esse. Attendat pater filiis, merces cogitet mercator, oves pastor, cives consul, pecuniam numularius; in omnium horum animis innumeræ cogitationes se prodent capillis densiores, hi tamen capilli sint fraiti, hæ cogitationes omnes unum quid spectent, Deum, Dei honorem, Dei obsequium. Unus hic crinis, oculus unus ante omnia necessarius. Hac ratione cor supremi regis suavissimè vulneratur *in uno oculorum, & in uno crine colli.*

Gen. c. 15. v. 10.

Homo potest partiri curas suas, intentio autem non est dividenda.

CAPVT IV.

Nullam humanarum rerum actionem Deo placere sine RECTA INTENTIONE: *Vbi strictim de Vanâ gloriâ.*

Exod. c. 31. v. 2. & 10. SVmmi sacerdotis Aaronis vestis, in quâ diuino cultui operabatur, tanti pretii & pulchritudinis erat non solùm quâ materiâ, sed & quâ arte, ut omnium Regum ac Imperatorum vestes cum eâ nequâquam conferri possint. Beseleel, maximus artifex vestem illam texecit: sed majorem se artificem habuit, Spiritum sanctum, qui dictavit, qui conficiendæ modum præscripsit, & ipsi magistro velut puero manum duxit. De hac veste *Eccles. c. 45. v. 14. & 15.* Siracides: *Sic pulchra*, inquit, *ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem. Gloria honoris & opus fortitudinis, desideria oculorum ornata.* Quidquid in hoc genere venusti vel curiosissimus oculus desiderarit, id in unâ hac veste spectare potuit: *Desideria oculorum*. Omnem vel avidissimi oculi cupidinem satiavit hæc vestis; nil pretiosius, nil & pulchrius in opere non maximo videre quisquam optarit.

Cur summus sacerdos ab omnibus erat aspiciendus,

Hoc bonus Deus eo fine voluit, ne summus sacerdos ad templum progressus omnium ad se oculos raperet, eâ etiam de causâ ad hujus vestimenti imum marginem trecenta sexaginta sex aurea tintinnabula jussit appendi, ut ipso sacerdos incessu ad hoc spectaculum undequaque omnes convocaret. Nec erat qui non oculos suos in hoc spectaculo libenter perderet. Interea tamen huic ipsi summo sacerdoti, qui omnium in se oculos convertit, in neminem oculos emittere licuit; ab omnibus aspiciendus neminem ipse debuit aspicere. Voluit enim Deus ut juncti sacerdotis oculi in unicum ineffabile Dei nomen irent, quod eâ de causâ sacerdos aureæ laminæ insculptum fronte præferebat.

Neminem autem ipse debuit aspicere.

Nobilissimum hoc paradigma est hominis ex asse probi. Homo serio bonus in se spectandum præbeat, quidquid castis oculis videre in voto est: *In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum.* In hoc tali homine opulenti videant exemplum piæ Liberalitatis; afflicti & pauperes, Patientiæ; iracundi & pugnaces, Mansuetudinis; impuri & intemperantes, Continentiæ; ignavi & desides, Industriæ: sit denique talis, *desiderium oculorum sanctorum: Sic luceat lux vestra, coram hominibus, ut videant opera vestra bona.*

Ad Tit. c. 2. v. 7.

Matth. c. 5. v. 16.

Enimvero qui aliorum oculos, vitæ sanctioris exemplo ad se trahunt, ipsi suos oculos nequaquam in sui spectatores emittant, ut ipsis placeant. Sed ut ab ipsis discant: unum atque unicum Dei honorem spectent in omnibus. Velut Aaron solum frontale suum oculis admittebat: ita hi solum Deum obtutu assiduo contemplantes, laudem etiam oblatam respuant, & à se derivent in Deum, quamtumque sibi ipsis displicent, tantum soli Deo cupiant placere, per veram sinceramque in omnibus intentionem; de quâ proximo capite dictum, quàm sit necessaria, nunc porrò demonstrabitur, quàm nulla nostrarum actionum sine hac Deo possit placere.

§. I.

In Canticis canticorum sæpius. IN epithalamio divino, regiæ virginis oculos mirificè commendat regius è cælo sponsus, sed per similitudines dissimillimas, ita ut homo cælestium arcanorum rudis, non immeritò quærat: Quæso, an sponsus hic tumulentus est, quibus verbis sponsam laudat? *Oculi tui*, inquit, *columbarum.* Et: *Oculi tui sicut piscinæ Hesebon.* Ecquid oculis columbinis cum piscinâ? quid minus sibi simile quàm oculus & amplissimum stagnum? Mysterium texit divinus spiritus eleganti involucro.

A Oculi columbinis oculis sunt similes, ut videant; piscinis Hesebon conferuntur, ut videantur. Hesebon, urbs regia, Hieronymo teste, viginti milliaribus distabat à Jordane. Ad hujus portam unam duæ erant nobilissimæ piscinæ, crystalli æmulæ. Huc populus feriatis diebus catervatim effundebatur animi causâ, ad spectaculum crystallini maris. His ergo piscinis pæne quotidianum erat, *Videri*. Et hinc sanctus Spiritus oculos sibi placentes & piscinis confert & columbarum oculis. Et principio quidem comparat oculis columbinis. Columba omnium gentium sensu symbolum erat mutuæ fidelitatis conjugum, cùm alter alterum pari fide respicit. Et hoc cælestis sponsus in animâ castâ dilaudat, oculos eam habere columbinos: *Oculi tui*, ait, *columbarum*; oculi fideles & casti, quos in me solum deflectis, & quos ego solus expleo; neque enim agendo, alium quàm me respicis, *Et ad me conversio tua*. Et velut alteruter conjux oculos à conjuge divertens, adulteræ mentis suspicionem movet: sic anima, si oculum intentionis in aliud B quid quàm in Deum conjiciat, fidem fallere, & aliis à Deo placere se velle ostendit. Nam quæ fidelis est, illud assiduè ingeminat: *Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram:* oculi mei tam & amplæ simul & angustæ capacitatis sunt, ut præter te, mi Deus, capiant neminem, nec ullius oculis serviant quàm tuis. Eam ob causam tam fideles columbarum oculi, etiam piscinis Hesebon conferuntur. Vult enim Deus sibi caros ab omnibus videri, vult omnium oculos in illis defigi, ut superbus in iis intuendis discat, quàm eximia sit virtus Humilitas; ut avarus cernat, quid possit Liberalitas; ut impurus videat, quàm decora sit Castitas; ut iracundus norit, quid præstet Mansuetudo & Placabilitas. Vult Deus amicos suos esse velut piscinas Hesebon, quas plurimi contemplentur, è quibus hauriant, à quibus virtutum exempla capiant. Et quamvis hæ piscinæ videantur, non tamen sentiant se videri; neque C alios ita videant, ut iis placere cupiant, prorsus ut Aaron, qui omnium in se oculos recepit, ipse suos in neminem ausus emittere.

Ergo aliis placere non cupiat, qui cupit Deo; nec intentionis oculum in rem creatam ullam defigat, qui Creatoris in se amorem concitare desiderat. Hîc rerum cardo vertitur, ut Deum omnium actionum suarum finem assiduè observet homo. Certè officium Christianum non ab initiis metiendum est. Potest quis è vilissimo tugurio Romam ire in Summi Pontificii palatium, ex hoc pariter ad pauperrimam casam tendere, & ab his viæ terminis æstimandum est & illud, & istud iter. Sicut autem viator Romam iturus, cum animo suo assiduè volvit Romam; Romam diu noctúque secum agitat, Romam somniat, hæc eum cogitatio & cubitum euntem & surgentem non deserit, Roma enim viæ terminus est: sic in omnibus nostris actibus finem nostrum præstituamus: quivis ipse sibi dicat quotidie. Quò tendo? quid quæro? propter quid me fatigo? D

Hæc intentio tam necessaria est volenti piè vivere, atque necessarium est spiritum ducere, volenti naturaliter vivere; idque duplici de causâ. Prima, arcendæ vanæ gloriæ: Altera, augendis meritis.

§. II.

VAna gloria vitium simul & periculosissimum & subtilissimum, tam multiplici vaframento insidiosum, ut evitari possit difficillimè. Alia vitia insidiantur nobis in terrâ, hoc etiam in ipso pæne cælo pedicas tendit, undique virtutibus occupatum invadit. Imò quò sanctiùs quis vivit, hoc majorem illud sibi sumit licentiam, tantóque irruit audaciùs, quanto plus contra se cernit præsidii; è virtutibus nostris crescit, & acquirit vires. Omne genus insectorum, velut ranæ, scarabæi, mures, cimices, vermes, & id genus animalculorum è putri materiâ

Nascitur ex semine recenti & generoso,

materiâ nascuntur: at verò fœdissimus hic vermis, Vana gloria, semine prodit recenti & generoso, è largâ eleemosynâ, è rigido jejunio, è fervidis precibus ortum ducit, & nulli loco, ut Hieronymus loquitur, nulli statui, ætati, ordini, aut sexui parcit, & victum in victorem insurgit vehementiùs. Vana gloria, vehemens hectica est medullas exugens, & vix unquam, si quem occupavit, deserens, primum & ultimum vitium nobis superandum, Augustini sensu.

Quàm suave fuit Prophetæ Jonæ sub umbrosâ hedera meridiari? unicus vermiculus omnem amœnitatem illam turbavit. Virent subinde opera nostra, velut arbor feracia diffundens brachia, sed quamprimum vermiculus superbiæ hanc arborem admorder, momento exarescunt omnia. Vermiculus iste sic se novit abdere, ut furtim rodere, ut ii ipsi qui vanâ gloriâ turgent, non tantùm id non notent, sed nec credant notanti, & monenti: vermiculus iste abigi se patitur, & cedit incantationi, sed mox redit. Non satis est vanam gloriam semel effugisse, centies redit, millies redit, & sæpe impetu majore. Ideo venenatus hic anguis quotidie, & sæpius sacris carminibus urgendus est. Vera contra hanc pestem incantatio est illud regii vatis: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Dum vivimus, monente Bernardo, è corde & ore non abeat istud Hebræi regis sacrum carmen.

Ipse novit abdere, ut qui vanâ gloriâ turgent, id non notent, nec credant monenti.

Psal. 113. v. 9.

Serm. 5. de Sanct.

At quis semper ad hoc cantandum tam alacer? is qui in omnibus est sinceræ rectæque intentionis: hæc excitat & impigrum facit, hæc docet bene agere, & sibi assiduè præcinere: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*: tuo, Domine, non nostro nomini, nec nostris meritis, sed tuis. Sanctus Ignatius Lojola, charissimum sibi symbolum habuit: *Omnia ad majorem Dei gloriam.*

Psal. cit.

§. III.

L. de Tent. & jejun. unio. Serm. 7. Mat. tom. 7. propius fin.

A Deò necessaria est recta intentio, ut sine hac nemo effugiat vanam gloriam, quam rectè Cyprianus vocat subtilissimum malum. Quod reconditiora cordis arcana penetrat, & spiritualioribus mentibus insensibiliter se infundit. Eleganter Petrus Chrysologus: *Vana gloria*, inquit, *secretum virus, virtutum fucus, tinea sanctitatis.* Optimè Joannes Chrysostomus: *O nova*, inquit, *calamitatis genus! ô furiosam hanc turbationem! quæ tinea corrodere non potest, nec fur violare, ea inanis gloria omnino dispergit. Hæc est tinea cœlestis thesauri, hic est fur qui æterna regna furatur, qui immarcessibiles à nobis divitias aufert, qui tanquam contagiosus morbus omnia corrumpit.* Ita quoniam prospexit diabolus tam latronibus & vermibus, quàm aliis machinis inexpugnabile illud esse præsidium, per inanem gloriam hoc expugnat.

Matt. 6. v. 20.

En etiam cœlum ab his vermibus tutum non est. Suadet Christus: *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo.* Et tamen ne sic quidem penitus secura sunt quæ illic reponuntur. Vana gloria furtivo meatu surrepens, thesauros cœlo jam repositos clanculum asportat, nisi custos apponatur recta intentio, quæ nec latum unguem abeat à commissis sibi divitiis. Quidquid unquam boni fecimus, quidquid facturi sumus, intentione rectissimâ undique communiamus, nisi nos delectet frustra laborem sumere.

Difficillimo opera nullius sunt meriti si non adsit rectus intentio.

Nullius sunt meriti difficillima etiam & excellentissima opera, nisi accedat intentio bona: vanus est omnis labor, quem non recta intentio commendat. Hanc Deus spectat in omnibus actionibus nostris, huic daturus est præmium. Haud majus, nec magis memorandum facinus est, quàm alterum alteri vitam impendere: sed esti quis suo corpore centenas cruces vestiat, sexcentas rotas induat, mille secures purpuret, & moriatur millies, nisi id fiat pro Christo, Dei caussâ, sanctâ intentione, mori poterit, sed martyr nunquam erit, ad cœlestem gloriam id ei nihil proderit. *Non pœna, sed caussa, sed*

Ser. 1. ad fin.

A *intentio facit martyres*, uti Hieronymus testatur.

Eadem est ratio, in aliis maximi momenti rebus. Intentio baptizat; intentio consecrat &c. eum è mille panibus sacerdos in dominicum corpus verbis Domini commutat, quem intentione sibi destinat.

Omnis meriti nostri, quà nos, fundamentum est intentio, ideo Christus orationis Dominicæ caput esse voluit: *Sanctificetur nomen tuum*, ne scilicet unquam alio agendi principio moveremur, quàm Dei honore. Cùm ergo tantæ sit nobilitatis intentio, jure in divinis paginis COR vocatur. Cor initium est vitæ; talis vita, quale cor. Homo in pecudē migrat, si ei cor pecudis inseratur; pecus in hominem transit, si ei cor humanum addatur.

Intentio in sacris paginis vocatur *Cor.*

Nabuchodonosorem Regem voluit Deus fieri *bestiam*, & inter illas velut unam ex illis agere. Ideo jussit: *Cor ejus ab humano commutetur, & cor feræ detur ei.* Sed voluit bonus Deus ut hęc bestia denuo in hominem mutaret. Factum est, &: *super pedes suos quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei.* Talis est intentio, cor omnium eorum quæ agimus.

Dan. c. 4. v. 13.

Dan. c. 7. v. 4.

B

§. IV.

Ioan. c. 11. v. 50.

C Onsiderate hîc mihi obsecro eandem sententiam in duabus curiis pronuntiaratam. In curiâ Hierosolymitanâ, præside Caiphâ summo Pontifice, pleno consessu Senatorum dictum est: *Expedit nobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* Hoc summus Pontifex decrevit, subscripserunt ceteri. Idem prorsus in curiâ cœlesti à sanctissimâ Trinitate decretum est: *Expedit ut unus moriatur homo pro populo.* Hæc autem eadem decretoria sententia, in Hierosolymitano quidem concilio summæ fuit stultitiæ & injustitiæ; in concilio cœlesti summæ sapientiæ & justitiæ: illic ferinum cor Caiphæ & Senatorum, ejus odio & invidiâ incitabatur *in hunc unum hominem*, hîc verò cor divinum *in eundem hominem* summo amore ferebatur. Ita cor principium vitæ; & sicut corde læso, vicina est mors omnibus cordis functionibus: ita nullum hominis opus dici potest vivum, quod ist hoc corde caret, quod non fit propter Deum: intermortuus est labor omnis, quicunque hac vivâ intentione destituitur.

Quæ differentia sententiæ latæ in concilio Hierosolymitano & in cælesti concilio.

C

Rem miram narrat Appianus Alexandrinus de duplici victimâ excorde. Julius Cæsar eo die, quo in curiâ occubuit, senatum ingressurus, de more fecit: apertâ victimâ cor defuit. Extispice nescio quid vaticinante de Imperatoris obitu, irrisit Julius, & aliam admoveri jussit, sed & hæc corde caruit. Mirum prorsus, bis mirum. Et quâ ratione vivat animal sine corde, an tunc primum absumpto, an verò antea desiderato? si antea, & quomodo vixit? si tunc, & quomodo consumptum est? Quidquid id est, victima sine corde, certus mortis nuncius; sic & opus sine intentione rectâ opus mortuum, inutile, nullum.

Quamvis id Cicero l. 2. de divin. eludat.

Ergo, *omni custodiâ serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* Ergo quotiescunque laborem nobis sumimus, aut precaturi, aut rem divinam audituri, aut eleemosynam daturi, aut quidvis aliud acturi, hoc unicè curemus & & ante omnia, ut agentibus hoc tale cor non desit, ut per intentionem rectam ad Dei honorem agamus omnia. Non est virtus, non est ullum rectè factum, cui deest pars optima, intentio recta. *Videte vosmetipsos ne perdatis quæ operati estis, sed ut mercedem plenam accipiatis.*

Prov. c. 4. v. 23.

Ioan. epist. 2. v. 8.

D

CAPVT V.

In quo potissimùm consistat RECTA INTENTIO. *Vbi aliquid de actu & habitu Intentionis.*

N Ovum pacti genus & pæne inauditum, si quis cum altero sic paciscatur: Amicitiam coibimus,

sed in mutui fœderis stabilitatem ego te donasabo: tuus mihi nasus loco litterarum, & signi, & subscriptionis erit. Hoc tamen eruentum & Scythicum pactum tolerabilius foret, quàm fuit illud Ammonitarum regis Naas cum viris Jabes Galaad, qui rogarunt haberi se fœderatos, & sic servituros regi. Quibus Naas Ammonites: *In hoc*, inquit, *feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrûm oculos dextros.* Volebat sævus rex miseros ad bellum prorsus inutiles reddere, siniſter enim oculus tegebatur scuto, dextrum volebat eruum. Itaque hoc agebat, ut non tantùm nescirent vincere, sed & pugnare. 1. *Reg. c.* 11. *v.* 2.

Rex inferorum Lucifer non aliâ lege amicitiam init cum homine, quàm, ut sinat sibi erui oculum dextrum *bonæ intentionis*, oculum illum simplicem ad Deum dirigendum. Ubi fœdus hoc admittitur, triumphum canit Satan; hominem facillimè vincit, cùmque sibi facit mancipem: nam oculo illo caret, quo solo utendum est contra hostem. De dextro hoc oculo, quem Christus simplicem vocat, hactenus actum, quid sit oculus iste simplex, quàm necessarius, & quàm sine hoc nihil Deo placeat. Nunc porrò explicabimus, quid huic oculo sit gratissimum, sive, in quo potissimùm recta intentio consistat.

§. I.

FVit ut Christus reprehenderet suos, in quo minimè videbantur commeruisse reprehensionem. *Reversi sunt*, inquit Lucas, *septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Etiam dæmonia subjiciuntur nobis.* Nimirum præclarè rem gesserant, & miracula quoque patrarant; num igitur eis tristandum ob hoc, aut flendum? subjicit tamen Christus illa narrantibus: *Verumtamen in hoc nolite gaudere:* facta, ô mei discipuli, non improbo, sed hoc in factis sanè spectandum non est, huc vestra intentio non eat; neque enim sat purus est iste fons gaudii, quamvis rarum ac magnum sit hoc donum, mirabilis & magnifica hæc potestas in cacodæmones, non tamen vestrum hoc opus est, sed mea gratia; nec ad vestram salutem spectat, spiritus vobis subjici, sed ad aliorum. Alia sunt & potiora dona de quibus solidè gaudere liceat. Hoc unum vobis maximi faciendum, vos bono loco esse apud Patrem meum: *Gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cælis*; huc omnis actio vestra, huc gaudium collineet. *Luc. c.* 10. *v.* 17. *Ibid. v.* 20. *Ibid. eod. vers.*

En ut cælestis medicus suorum oculos malignè humidos terserit, & fluxum intentionis non commendandæ siccarit. Intentio mala semper caducum quid vanúmque spectat, eóque vitiosè contenta est. Intentio bona puráque, non nisi æternantia desiderat, atque si sit purissima, solum Deum.

Diximus capite secundo, cavere culpam eo tantùm animo, ne culpa in flammis sit luenda, intentionem esse non damnandam, sed nequaquam puram, nec adeò magni pretii æstimatori Deo. Et quemadmodum civis ille tam probæ notæ non est, qui civicam legem de sympoſiis extra urbem non instituendis religiosè quidem servat, non tamen reverentiâ legis, sed nummorum amore; crumenæ parcit non famæ, nam altero tantò cariùs potaret in paganis tabernis: itaque potiùs in urbe helluatur: Ita nec illa omnino purissima intentio est divinæ legi parere ideo, ut vitam agere liceat æternam in gaudiis: bona est quidem, & melior priore, sed aliquem sui amorem sapit. Optima & purissima est intentio, & verè *simplex oculus*, qui Deum solum respicit tam fixè, ut qui habet hunc oculum, sincerissimè de seipso pronuncier: Serviam Deo propter Deum. Hoc sensu vociferatur olim Hebræus rex, &: *Quid mihi est*, inquit, *in cælo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Propter te solum, mi domine, omnia libenter vitabo, quæ vitari jusseris; omnia hilariter & faciam & patiar, quæ mihi facienda venient, aut patienda. *Ps.* 72. *v.* 25. & 26.

Illud unicum, *Propter te Domine, propter te*, ô mi Domine, *propter te*, usque & usque sexcenties, & usque millies, imò assiduè ingeminandum. Nullus dies abeat, sed nec hora, quâ non & labori, & cuicunque demum molestiæ nos promptè submittamus; isthoc identidem per calentem affectum repetito: *Propter te, Domine, propter te*, & ab hoc abstinere & sustinere illud: hoc agere & istud perpeti paratus sum, sed *propter te Domine, propter te.* Nam *propter te mortificamur totâ die.* *Ps.* 43.

§. II.

RECtè Bernardus, *Purus amor*, inquit, *non est mercenarius.* Mercedem operis secuturam non nescit, sed eò nunquam respicit, neque ideo bene loquitur ut bene pascatur, nec ideo sanctè agit ut copiosè id exsolvatur. Amor purus imitandum sibi proponit Deum, qui *universa propter semetipsum operatus est*, & propter gloriam suam. Æquum omnino est, ut homo propter hunc eundem Dominum, & Conditorem suum nihil facere aut ferre detrectet. Talis erat illa cælestis Sponsa, quæ omnia poma, nova & vetera, dilecto se servasse ait. Novi recentésque fructus sunt, ea quæ in novâ lege à divinâ gratiâ oriuntur, ut sunt Deum amare, in Deum credere, sperare, precari, inediam & vigilias, aliáve aspera propter Deum tolerare, & hoc est vitiorum ex Adamo traduces crucifigere, & hi sunt fructus horni. Poma veteraæ sunt illa naturæ opera, edere, bibere, loqui, dormire, &c. quæ tamen unà cum novis offerenda, ut etiam hæc facturi nunquam non dicamus; *Propter te, Domine*, edam & bibam, *propter te* dormiam, *propter te* omnia faciam, ut tibi uni placeam, etsi hominibus universis displiceam. Bernard. Quis fructus. Poma vetera. Quæ nova.

Et quamvis difficile non sit illa primi generis opera propter Deum facere, difficile tamen est illa generis secundi; cùm vis animæ inferior, ac depravatior natura, incredibili affectu ad se trahat quidquid novit sibi esse commodum & suave; huc tota festinat, & id unum agit ne malè sibi sit: atque si sibi ipsa relinquatur, sibimet servit fidelissimè. Itaque vi adigenda est, ut illa omnia Deo permittat fieri; ut quis ideo tantùm velit edere, bibere, loqui, dormire, quòd id placeat Deo. Et hoc est quod divinus Paulus tam seriò commendans: *Sive ergo manducatis*, inquit, *sive bibitis; sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Tertullianus apud Christianos in more positum fuisse asserit, ad principium cujusque operis cruce se signare. Quod tantundem erat ac dicere: Hoc fiat ad gloriam Dei, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. 1. *Cor. c.* 10. *v.* 31. *Tert. de Coron. mil.*

§. III.

QVærit Basilius, quâ tandem ratione quis possit edere, & bibere ad Dei gloriam? Huic suæ quæstioni respondet in hunc modum: Mensam accedat animo non nimium soluto, & in solum cibum hiante, qui tantùm imperet: Affer, affer, cibus est meus, meam quadram lambo, è meo penore vivo, ideo curabo ut mihi bene sit, & sentiam me vivere. Non sic loquendum, neque sic edendum, sed istud animo volvendum: Inspectorem habeo Deum, ergo cibum ita sumam, ut nullus inde offendatur, Dei gloria non minuatur: nolo ventris mei esse mancipium, ut solam hîc voluptatem secter, neque enim vivo ut edam, sed edo ut vivam, & par sim ferendis laboribus. Verbo, qui refici vult sine culpâ, nunquam edat & bibat, quin hoc ipsum in Dei laudem faciat: *Propter te Domine, propter te* comedam & bibam; te meum finem in omnibus quæram. Basil. de pœnit. Quomodo edendum sit.

Sed num hoc nobis cogitandum eo ipso tempore quo mensam accedimus? Notandum, hîc aliam esse intentionem, quæ dicitur ACTVALIS, aliam, quæ VIRTVALIS. Actualis est, cùm quis Deo offert quod facit dum facit, aut dum facere incipit. Hac certè intentione omnis no- Alia intentio actualis. Alia virtualis.

nis nobis dies est ordiendus, antequam quidquam agamus, offerendo divinæ gloriæ, quidquid acturi sumus. Sed expedit non confusam operum turbam & conglobatim, sed explicatè & præmeditatè futurę diei actiones sic Deo sistere: Mi Deus, quidquid ego hoc die dixero, fecero; quidquid etiam cogitavero, id omne tibi offero. Ego has & has preces, illum & illum laborem, ista atque ista negotia mea tibi consecro, nec aliud cupio, quàm ut quidquid hodie horis omnibus acturus sum, id omne cedat in tuum honorem, mi Deus. Hæc intentio dum manè suscipitur *actualis* est, tunc enim voluntas est in opere. Hac ita susceptâ abit quis in templum, in forum, in curiam, in sphæristerium, nec ampliùs cogitat, pro Dei honore illuc aut illuc se iturum: atque tunc intentio quæ manè erat *actualis*, incipit esse *virtualis*, si tamen vis ejus aliqua remotis illis actionibus hæreat impressa: sicut lapis manu excussus, sursum per aërem volitans, non suâ mole, sed manus impulsu regitur ac movetur.

§. IV.

HIc notandus perpetuus mos Sanctorum, qui minimè contenti matutinâ illâ intentione, omnia opera velut in cumulum congerere, & sic Deo in plenum tradere, sed insuper quotiescunque novi operis aliquid sumunt, toties intentionem illam restaurant, illud assiduè secum ingeminantes: Domine, hoc propter te faciam; propter te, Domine, orabo; propter te laborabo; hoc propter te cogitabo; nunc propter te tacebo, nunc & propter te loquar. Quemadmodum homo potulentus quoties ferè bibit, toties combibonum uni propinat, & plerumque poculum exsiccat; ita homo probus ad cujuscunque operis initium, illam actionem suam quasi Deo propinans ait: Domine, omnis hic meus labor tuus est; hæc lectio, Domine, hæc scriptio, hæc mea meditatio tua est; tibi Domine, & propter te hæc omnia facio. Hæc proborum hominum perpetua est consuetudo, & sunt Theologi qui unicam illam matutinam intentionem negent sufficere, ad omnes diei actiones Deo consecrandas. Nam intentio *virtualis* actionem saltem impellat & promoveat necesse est: at quis impulsus est à matutinâ intentione, cùm quis meridie ad mensam sine ullâ Dei aut divini honoris memoriâ, à tempore, à fame, à consuetudine monitus venit? Non est in illo matutino proposito vis alia, quàm ut ex eo bona censeantur, quæ illius velut jussu fiunt; fiunt autem illa sola, quæ hinc non interruptâ vi oriuntur: eam autem interrumpit oblivio, cogitatio, vel actio naturalis diversa.

Non sufficit una intentio matutina ad omnes diei actiones Deo consecrandas.

Hinc liquet non sufficere homini justo ad promerendam singulis actionibus gratiam & gloriam, principio diei totum se Deo offerre, cum proposito omnia ad ipsius gloriam faciendi: sed necesse est ut hoc propositum efficax sit, & verè caussâ operum quæ postea fiunt: ad hoc generalis intentio non satis est, sed requiritur ut peculiariter constituatur, exempli caussâ, summa pecuniæ danda pauperibus, quæ deinceps vi illius propositi erogetur. Hæc Theologorum mens est. Hinc etiam luculentum, cur Christus bonis actionibus mercedem gloriæ promiserit, non tamen sine hac appendice, Si fiant propter nomen suum. Est quidem propositum initio hebdomadis aut diei conceptum, ob Dei amorem omnia ad ejus gloriam agendi, actus Charitatis ac Religionis, tantò præstantior majorisque meriti, quantò amplius & extensius objectum habet, non tamen omnibus illius diei aut hebdomadis actionibus suam nobilitatem induit. Nam ut opera sequentia ex tali actu promereantur divinam gratiam & cælestem gloriam, necesse est ut sint effectus illius. E bonâ intentione seu actuali seu virtuali sunt, quæ vi illius prodeunt, velut arbor surgit è semine. Ut si quis peregrinationem instituat ad locum Deo sacrum, omnes actiones in viâ exercendæ, aut perferendi labores, præclari erunt meriti, si exerceantur, illæ, isti perferantur ex vi ac necessitate propositi illius nunquam revocati. Et ut summatim dicamus: Opus hominis justi æternam gloriam tunc promeretur, si ab actu Charitatis seu rectâ intentione imperetur, atque in Deum ut finem ultimum referatur, sive per præsentem actum bonæ intentionis (quod est actu referri) sive per rectâ intentione imperetur. præteritum, à quo tanquam caussâ movente opus procedat; quod est referri virtute.

Sed necesse est ut propositum sit efficax & causa operum quæ postea fiunt: S. Tho. 1. 2. q. 114. ar. 4. S. Bonav. dist. 41. ar. 1. & aliorum.

Tùc enim opus justi æternam gloriam promeretur si à rectâ intentione imperetur.

Ergo, si proborum exempla æmulari, si ex virtute agere, si omnes actiones nostras Deo consecrare cupimus, hujus operæ non laboriosæ nos minimè tædeat, quin proposito matutino sæpius per diem instaurato, & intentione actuali (quę certiori pede graditur quàm virtualis) omnia dirigamus ad Deum. Quoties mechanici opifices opus suum ad certam normam, amussim, regulam examinant? quoties de die faber lignarius, aut cœmentarius regulâ longitudines, normâ angulos, altitudines libellâ explorant? quoties statuarius, latomus, marmorarius canonem applicant? quoties Architecti, pictores, Mathematici ad chorobatam aut lineam undequaque omnia mensurant? Ita Christiani singulos actus suos ad divini beneplaciti perpendiculum exigant, ne fallantur aut errent, néve obliqua intentio subrepat, & optima quæque depravet.

§. V.

GRatissimum est Deo, actionibus omnibus & singulis, divini honoris lineam dictâ ratione applicare. Refert Ludovicus Blosius; Gertrudem sanctam virginem à Christo monitam, sua sibi opera omnia minutatim consecraret, nec tantùm lectionem omnem, aut scriptionem, sed voces quas lectura, characteres quos scriptura; neque tantùm cibum aut potum quem sumptura, sed bolos quos comestura, verba omnia quæ locutura, gressus omnes quos positura, anhelitus omnes, quos & vigilans & dormiens ductura, singulari affectu offerret. Quid hoc aliud est, quàm exigere, ut centum floreni, qui ut æs alienum debentur, per singulos asses aut obolos numerentur. Sed cur id Deus à nobis exigit? Nostrum non est quærere, cur hoc aut illud velit Deus (*quis enim dicere potest, cur ita faciat?*) sed tamen ratio in promptu est: Vult Deus homines sui servitii exquisitè sedulos, vigilantes, industrios, & in omne suum obsequium esse attentos, qui non obiter, perfunctoriè, & oscitanter faciant quod debent, qui nunquam in officio claudicent, nullâmque rem dissolutè conficiant, sed qui studiosissimè omnia diligentissimèque curent, qui noctes & dies nihil aliud agant, quàm ut Domino suo placeant, qui omnibus nervis ac facultatibus contendant, ut ei se probent cui placere cupiunt.

Instit. spir. c. 9. mihi pag. 392.

Iob c. 9. v. 12.

Hæc hominis contenta industria, Deo accepta est, etiam in minimis. Palladius Helenopoleos Episcopus, de seipso juvene: Quodam die, inquit, conveni Macarium Alexandrinum valde anxius, dixique: Ecquid faciam, pater, affligunt me cogitationes meæ, illud assiduè ingerentes: Nihil facis, recede hinc, frustra sunt tua omnia. Ad hæc Macarius respondit: Dic tu tuis cogitationibus, Propter Christum custodio parietes. Quid obsecro faciliùs quàm parietes custodire, qui non tantùm non aufugiunt, sed nec asportari queunt? & tamen hæc ipsa parietum custodela magni æstimanda, ob simpliceem illum oculum in Christum conversum.

Pall. c. 20.

Aversio, & Conversio, sunt in omni peccato.

Duo sunt in omni peccato, *Aversio* & *Conversio*. Qui agit contra rationem, conscientiam, Dei legem, avertit se à Deo, ut degener filius reluctante patre & altum reclamante: Mane fili, mane hîc, mane. Ille nihilominus domo excurrens in tabernam à parente vetitam se penetrat. Dupliciter delinquit refractarius hic juvenis; à patre abit, & subit ganeam prohibitam. Eadem prorsus ratio est omnium gravius peccantium. Cui sua libido, aut

dignitas, aut crumena potior est quàm Dei lex, hic è facili divina jussa contemnit, rei amatæ aditu arceri non vult, ideo aversus à Deo abit, & excurrit ad illicita; hic quidem ad pecuniam, iste ad mulierculam, ille ad alias veti tas voluptates.

Sed utrum in contemptoris filii delicto gravius est? num excursus & fuga è paternâ domo, an ingressus tabernæ? gravior certè videtur fuga hæc à patre, velut caussa culpæ sequentis. Ita prorsus in omni peccato. Aversio à Deo gravissimum malum, & malorum omnium inde provenientium origo.

In quavis virtute duo sunt spectanda.

Eodem planè modo in quavis virtute duo spectanda sunt. Exemplo sit pia liberalitas in pauperes, in qua cernitur, & benefica manus in egenum, & conversa mens ad Christum, cui placere vult, & cujus legi satisfacere cupit is qui sic in egenos liberalis est. Atqui hęc ad Christum conversio præ illo altero majoris est meriti, & plurimum gratiæ conciliat omni actioni. *Tantum ergo facis, quantum intendis.*

CAPVT VI.

Vtrum bona, seu RECTA INTENTIO *possit opus malum, facere bonum?*

Gen. c. 15. v. 9.

DEus Abrahamo sacrificium imperans: *Sume*, inquit, *mihi vaccam triennem, & capram triennem, & capram trimam; & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.* Columbam solam non vult Deus, nisi jungatur ei turtur, ea scilicet avis quæ spectet ad cogitationem: non vulturem, non upupam, non accipitrem in hanc societatem admittit, sed turturem. Nimirum exigit Deus ut omnibus quæ ipsi offerimus, columbam addamus, sinceram intentionem: at si quis huic columbæ jungat fœtentem upupam, sacrum faciet ingratissimum. Sit turtur cum columbâ; fit opus ut minimè non malum cum intentione bonâ: alioqui columba & upupa in conjugium conveniunt inæquale. Bona intentio, & opus malum, exosum Deo sacrificium.

Cur Deus columbam solam non vult in sacrificio.

Hinc liquet quàm Deo non gratum munus veniat ab eo, qui aufert donandi gratiâ; qui pauperes vestit, sed pannum ac corium furatur pro his vestibus, exuviis divo Petro detractis, divo Paulo induvias præstat. Hoc aliud non est quàm columbam & upupam in idem sacrificium cogere, opus malum bonâ intentione vestire velle.

Cur bona intentio non potest malum opus reddere bonum?

Sed non immeritò quæras: Cur bona intentio non possit malum opus reddere bonum? cùm tamen mala intentio possit opus bonum reddere malum? Unde tantum, quæso, roboris intentioni malæ, ut opus etiam optimum corrumpat, cùm intentio bona tantarum virium non sit, ut operi malo mederi possit? opus bonum intentione malâ contaminatur, & quî fit quod opus malum intentione bonâ non emendatur? si nullius est pretii jejunium ex avaritiâ, cur non alicujus sit meriti pla-

Luc. c. 11. v. 34.

gium ex misericordiâ? clarissimè Christus: *Si oculus tuus*, inquit, *fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Videtur ergo ex æquo jure bonam intentionem præstare posse in opere malo, quod mala potest intentio in opere bono. Respondemus:

§. I.

Duo mala robustiora sunt uno bono.

EX Divi Bernardi sensu: Duo mala robustiora sunt uno bono. Ubi non bona est intentio, etsi bonum sit opus, ibi duo sunt mala, mala scilicet intentio, & fallax error. Exempli gratiâ: Triduum ferè à potu tempero, & quàm parcissimè bibo; venturus est enim ad me potator insignis, ut huic respondere possim viribus non imparibus, jam minùs bibo, ut postea possim bibere largiùs. Hîc duplex malum. Primum: Intentio mala, sitio in gratiam ebrietatis. Alterum: Error fidei qui persuadet ut credam hanc potus temperantiam Deo non displicituram. Atque hîc opus bonum est duplici malo conjunctum, intentioni & errori. Quod Bernardus elegantèr: *Vt oculus*, inquit, *sit verè simplex, requitur charitas in intentione, & veritas in electione.*

Lib. de bono perf. cap. 9. fere.

At verò ubi opus malum est, cum bonâ intentione, bonum unicum est intentio, cetera mala sunt omnia. Hinc fermentum istud etsi bonum, tam potens non est, ut massam malam penetret aut transmutet in meliorem. Notum illud: In asymbolis, uti sunt ignis & aqua, non facilis est transmutatio: bene opinari & malè facere, maximè sunt asymbola. Ad actionem bonam non satis est, putare illam bonam esse; necesse est etiam, absit & error, & dolus. Ad malam actionem satis est si pars ejus unica sit mala. Vulgatissimum est illud divi Dionysii: *Bonum constat ex integrâ caussâ, malum verò è quovis*

Ep. 8. ad Cai. fere.

defectu. Quod confirmans Seneca: *Adjice nunc*, inquit, *quod nihil honestè fit, nisi cui totus animus incubuit atque affuit, cui nullâ parte sui repugnavit.* Ad bene ambulandum, inquit Hieronymus, mediâ tritâque viâ eundum est: bonum agere malâ intentione, est nimiùm ad dextram flectere, malè agere bonâ intentione, est nimiùm ad lævam declinare. Utrum fiat non multum curat diabolus, modò fiat alterutrum, modò viator abducatur à medio, cùm sit ubique virtutis modus: æquè peccat quod excedit, quàm quod deficit. Paulus monet: *Et non (sicut blasphemamur, & sicut ajunt quidam nos dicere) faciamus mala, ut veniant bona, quorum damnatio justa est.*

Ad Rom. 3. v. 8.

§. II.

GRegorius Nazianzenus confirmans dicta: *Quis dubitet*, inquit, *majoris esse artis valetudinem ægro restituere, quàm adimere sano; difficilius amarissimum liquorem dulcescere, quàm dulcissimum vinum amarescere; ad hoc enim paucis guttulis opus, ad illud grande dolium vix sufficerit.* Dilectícis lex est: Conclusio sequitur debiliorem partem. Ubi intentio bona, & opus malum est, conclusio tota mala est.

Ita fucus est, & mera fraus, actionem ex se malam bono fine honestare velle, vitium bonâ intentione sic cupere vestire, ut id Deus velut virtutem probet. Optimè Gilbertus: *Quid cùm opus bonum prætenditur*, inquit, *& non ipsum bonum, sed aliud totum intenditur. Oculúsne iste tenebrosus dicetur ex toto, an ex parte caligans? Mihi quidem magis tenebrosus ex toto videtur. Nam etsi lux deputetur in bonis operę, nulla tamen agnoscitur in intentione.* Quomodo autem intentio bona, quæ bonum non optat: aut quomodo simplex, quæ sub boni velamine seipsam occultat?

Serm. 2. fere in Cant.

Bernard. in Cant. fere.

Serm. 2. in Cant.

Qui statum priorum annorum, ab anno 1618. ad 1625. annum in memoriam revocat perpendítque horribiles Romani Imperii turbas, & gravissimam tot provinciarum rebellionem, in eam fortè sententiam benignè descender, ut persuaderi se patiatur, multos rebellium honestissimo fine delusos fuisse. Quantus tunc clamor ad arma vocantium, séque mutuis adhortationibus animantium! sed quo fine, quâ intentione? Quantos audiisses dicere: *Vt verbum Dei crescat, ut Evangelium propagetur.* Multi, non dubitem, sanctissimis sese vocibus fefellerunt, quibus hoc unum in ore *Deo pugnamus, & Evangelio.* Sed, ô boni, si quidem Deo pugnatis & Evangelio, cur in legitimum magistratum insurgitis? cur indictâ caussâ, in hos & illos tam sævè animadvertitis? Hoc contra Deum, contra Dei verbum est, hoc vetat Evangelium. Verbum Dei non gaudet seditionibus, non tumultibus, non rebellionibus. Neque mali quid patrandum, ut inde aliquid boni eveniat. Ergo speciosissimos titulos omittite, bonâ, ut putatis, intentione opus pessimum nunquam satis velabitis. Malè jungúntur finis bonus, & medium malum: upupa & columba ingratum Deo sacrificium; mala vi auferre uni quod

des

des alteri, vetitum est. Operi malo bona intentio veram honestatem nunquam induet.

§. III.

PAri modo, an non & illi qui Apostolos jugulabant, intentione optimâ factum purgabant? Christus clarissimo vaticinio præmonens: *Venit hora,* inquit, *ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.* Nimirum ideo necabantur Apostoli, ne religio novaretur, néve peregrina sacra introducerentur in provincias; ita gravissimum crimen honestissimo nomine prætexebant: vix enim ullum injustitiæ genus, quod honestatis mantelo velari non possit. Clarissimè hoc videre est in Saule rege Hebræo. Jurasset quis à Samuele prophetâ magis impetu quàm ratione regem objurgatum esse. Saulem providè & bono animo egisse. Res ita habuit. Præceptum est Sauli regi: *Vade & interfice peccatores Amalec, & demolire universa ejus.* Volebat Deus homines & pecudes mixtim ad internecionem deleri. At, *pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ovium, & armentorum, & vestibus, & arietibus, & universis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea, quidquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.* Adest ergo Samuel, &: *Quæ* inquit, *est hæc vox gregum quæ resonat in auribus meis, & armentorum quam ego audio,* Cui Saul: *De Amalec adduxerunt ea,* inquit, *pepercit enim populus melioribus ovibus & armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus.* Quid hîc obsecro mali? an non optima intentio, *ut immolarentur ea Domino Deo tuo?* An non hoc prudenter est agere, melioribus parcere in usum sacrificii, ceterorum vilissima quæque destruere?

At verò Samuel aliâ lance hoc factum trutinans: *Quare,* inquit, *non audisti vocem Domini, sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini? Imo audivi vocem Domini,* ait Saul, *& ambulavi in viâ per quam misit me Dominus.* Cui Samuel: *Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potiùs ut obediatur voci Domini?* Timuisti populum? at Deum magis debuisses. Obtulisti ea Domino? at *melior est obedientia quàm victimæ.* Putasti Dei jussa mitiùs interpretanda? At *quasi peccatum ariolandi est repugnare.* Arbitratus es Deum id non tam rigidè imperare? At *quasi scelus idololatriæ est nolle acquiescere.* Summa summarum hæc est, stultè egisti, mi Saul: Inobedientia intentione bonâ defendi nequit: corium sublegere & calceos egenis dividere, eleemosyna patibulo digna est.

Ejusdem generis est & hoc: Jubet herus accersiri ad se servum, qui tunc crapulâ plenus, nec pedibus valet consistere. Huic excusando servorum alter: Here, inquit, malè habet. Hic honestè, ut putat, mentitur. Num hoc licitum? nequaquam. Mendacium veritatis hostis est, vitium est, etsi palliolum bonæ intentionis ei injicias. Verum quidem est, quod Bernardus monet, intentio bona dictum factúmque non adeò bonum excusat, si non à toto, saltem à tanto; ut minor culpa sit in eo, qui bonum diligit, & malum nescius agit. Ita minùs peccat, qui alterius honori servando aliquid fingit, sed tamen peccat. Omne mendacium est peccatum, nec bonâ intentione penitus depurgari potest.

§. IV.

QVantis angustiis premebatur castissima Susanna, à subsessoribus vetulis deprehensa in horto sola? famæ vitæque amissio versabatur ob oculos, neque tamen ut famam & vitam non perderet, committere potuit adulterium, & rectam ad Deum intentionem amittere.

Eodem modo quærit quis relaxationem animi. Rem quærit hic non illicitam; bona intentio: sed si duos in mutuum jurgium & pugnam committat, factum malum bonâ intentione non defendet. Idem facit, qui feras alit ut licitam venationem instituat, sed hoc cum damno vicini, & plurium aliorum, quorum segetes conculcat, & agros vastat: bona hîc quidem intentio, sed actio mala nunquam excusabilis, perinde ut furtivum corium, & ex eo calcei pro stipe dati.

Disertè hæc omnia confirmans Augustinus: *Interest plurimum,* inquit, *quâ causâ, quo fine, quâ intentione quid fiat. Sed ea quæ constat esse peccata, nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bonâ intentione facienda sunt.* Et ut opera ex se mala, ab aliis neque bonis ex se, neque malis distinguat, subdit: *Ea quippe opera hominum, sicut causas habuerint bonas seu malas, nunc sunt bona nunc mala, quæ non sunt per seipsa peccata. Cùm verò jam opera ipsa peccata sunt, sicut furta, stupra, blasphemiæ, vel cetera talia, quis est qui dicat causis bonis esse facienda, ut vel peccata non sint, vel quod est absurdius, justa peccata sint? Quis est qui dicat, ut habeamus quod demus pauperibus, faciamus furta divitibus, aut testimonia falsa vendamus, maximè si non inde innocentes læduntur, sed nocentes potiùs damnaturi judicibus eruuntur? duo enim bona fiunt hujus venditione mendacii, ut & pecunia sumatur unde inops alatur, & judex fallatur, ne homo puniatur. Testamenta etiamsi possumus, cur non vera supprimimus & falsa supponimus: ut hæreditates vel legata non habeant indigni, qui nihil ex eis operantur boni, sed hi potiùs à quibus esurientes pascuntur, nudi vestiuntur, peregrini suscipiuntur, captivi redimuntur, ecclesiæ construuntur? Cur non fiant illa mala propter hæc bona, si propter hæc bona nec illa sunt mala? Quis ista dicat, nisi qui res humanas, omnésque conatur mores legésque subvertere?*

Ergo Augustini sensu, nihil mali faciendum est, etsi multiplex inde speretur secuturum bonum. Sed ipse Augustinus sibi objiciens: *Dicet aliquis,* inquit, *ergo æquandus est fur quilibet, ei furi qui misericordiæ voluntate furatur. Quis hoc dixerit? sed horum duorum non ideo est quisquam bonus, quia pejor est unus. Pejor est enim qui concupiscendo, quàm qui miserando furatur: sed si furtum omne peccatum est, ab omni furto abstinendum est.* Eodem prorsus modo cum Augustino dicere licebit: Si mendacium omne delictum est, ab omni mendacio refugiendum est, seu mendacium honoris seu officii, seu commiserationis sit. Nam, eodem Augustino teste, si hanc peccatis aperimus viam, ut committamus minora, ne alii majora committant, lato limite, imò nullo, sed convulsis & remotis omnibus terminis, infinito spatio cuncta intrabunt atque regnabunt vitia. Hoc sapere, quid est aliud nisi desipere, vel potiùs insanire?

§. V.

QVàm ergo parentes sibi suisque liberis malè consulunt, dum in omne genus lucri inhiant, ne prolem minùs opulentam relinquant. Bonus finis, liberorum facultates augere, sed actio mala, pauperum reculas diripere, publica valetudinaria spoliare, varium usuræ genus exercere, omne lucrum venari.

Anno nongentesimo quadragesimo nono, Taxis Rex Ungarorum ingenti exercitu Italiam invasit. Berengarius rex Italam terram liberare, & hostem repellere cogitabat: bonus finis, optima intentio, modò bonum etiam modum huic rei adhibuisset. Rationem certè iniit non bonam: templa & egenorum domos adeò exhausit, ut immensum thesaurum undequaque corraserit, è quo Ungaris decem modios nummorum facilè potuit admetiri. Quidquid remanebat, sibi retinebat, factus vel ab hoste ditior.

Sic etiam, cùm quis sanari cupit, & à morbo revalescere, finis optimus: sed mittit ad fatiloquos & vaticinatores, & divinos & hariolos, ad conjectores & magos, hoc jam pessimè agit, nec peccatum purgabit honesto fine. Sic ambit quis officium, munus, dignitatem, cupit emergere, finis in se non malus: *Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*: at si hoc satagat ne patior, etsi aptior præveniat, si monetam & munera spargat,

spargat, si post plurima data, plura promittat, & ita per argenteos gradus in sublime ascendat, aut si etiam alium loco moveat, ut ipse in eum succedat, actus sunt pessimi, tametsi illud quod cupit malum non sit.

Sic alius quis causſæ judiciariæ finem appetit, rem certè bonam appetit, sed quia his atque illis manus argento oblinit, & donis in suam partem trahit, ideo bonum finem pessimâ liberalitate corrumpit & destruit. Non sunt facienda mala, ut eveniant bona: in conclave ingredi, licitum mihi, sed non per fenestras.

Sic omnes actiones quæ Christianâ prudentiâ carent, veræ virtutis honestatem nunquam induent, etsi optimâ intentione fiant. Sine prudentiâ nullus actus bonus: *Matt. 10. v. 16.* *Estote prudentes sicut serpentes.* Nec excusat dicere: Putavi sic agendum, non putavi secuturum hoc damnum, putavi hunc hominem castigandum. Erat omnino, ut dicis, castigandus, sed non infamandus, non tam insolenter tractandus. Multi *æmulationem Dei habent, sed non secundùm scientiam.* *Ad Rom. 10. v. 2.* Judæi eo ardore ferebantur in legem Mosaicam, ut ubicunque possent, honorem Christi extinctum vellent: en sub magno zelo legis, odium latebat Legislatoris. Hæresiarchæ, & horum asseclæ habuerint zelum Ecclesiæ in pristinum nitorem reformandæ; bonus erat hic finis, bona intentio. At verò in omnis ordinis & status homines maledicta congerere, magistratum contumeliis lacerare, minuere majestatem, odio insano abili in Pontificem pugnare, plebem in proceres armare, concitare bella, alia ex aliis mala proseminare, non erat hoc aliud facere quàm quod fecit Thracius rusticus, qui cùm vicinum putantem vites oleásque vidisset, ipse à stirpe omnes incidit: Ita illi. Neque excusari poterunt hæc talia, vel millies ingerendo: Putavi omnia meliùs cessura, non putavi tantum damni secuturum.

Frigidissimum hoc, *Non putavi*, virtutis patrocinium suscipere non potest. Turpissimam, ajebat Fabius Imperatori excusationem esse; *Non putavi*: ego turpissimam censeo homini Christiano, cujus est talem imprudentiam omnem cavere.

Quod si bona intentio malam actionem nequeat in solidum corrigere, quid erit intentioni malæ malum opus addere? si bonis malè uti malum est, malis malè uti pessimum erit. Laudatur cælestis sponsa à genarum pulchritudine: *Pulchræ sunt genæ tuæ.* *Cant. c. 1. vers. 10.* Nemo pulcher, Bernardi æstimatione, cui altera gena nimium tumet, aut ceræ similis est, utraque necesse est amabili colore vivat: *Stude*, inquit, *ambas speciosas habere has genas tuæ intentionis.* *Serm. 40. in Cant. post med.* Nam satis non est intentionem esse bonam, sed & actio insuper bona requiritur, aut quæ saltem mala non sit. Huc nobis collineandum, ut omnia fiant à nobis intentione quàm sincerissimâ, nec decipi amemus tam speciosis nominibus: *Tamen bonæ intentionis sum; ejus rei rationes mihi sunt & causſæ; istud aut illud, hoc illóve inductu facio.* Quæso non fallamus nos ipsos; actionibus nostris honestatem verbis non conciliabimus: parum bonus est, qui ore tantùm est bonus. Et verendum certè, ne sæpenumero præter blandam nobisque illudentem assentationem, nihil virtutis sit. Nimis quàm frequenter judicium affectus interpellat. Et quoties vel consuetudine, vel impetu non bono in hoc aut illud ferimur, nihilominus vanè jactamus illud: *Ad Dei gloriam.* Scrutare, quæso teipsum, mi Christiane, verène Dei gloria ad hoc te impulit? an non aliunde id voluisti? an non consuetudo aut tuus te affectus huc duxerunt? Et quî fit te ad mensam, ad ambulationes, ad animi relaxationes sic properare, imò & currere; ad ea verò quæ tui muneris, quæ virtutis sunt, vix ire, imò & serpere: siccine omnia pari passu ad Dei gloriam aggrederis? Crede mihi, hæ tales loquendi formulæ sæpe meri sunt prætextus, quibus malè facta Deo nunquam purgabimus. Repeto quod dixi: Deus columbæ vult jungi turturem, non upupam.

CAPUT VII.

Quinam gradus sint Puræ RECTÆQVE INTENTIONIS.

EXperientia docet aquam ex alto defluentem, quamvis multis ambagibus cursum suum exerceat, tandem tamen ad primæ originis altitudinem ascendere, & cum ortu suo æquari. Idem pæne observare est in humanis actionibus, quæ omnes ab intentione dimanant: hæc illarum scaturigo & fons est: nam cum ratione nemo agit qui sine intentione, quò jam altior est intentio, hoc & actio. Enimvero actiones nostræ quandoque in imam voraginem se demittunt, decurrúntque in profundam vallem, & velut sciptas amittunt. Omnes humanæ actiones ab intentione manant.

Quot hodiéque sunt homines religiosi, qui delicatè nutriti, vestibus non nisi pretiosis, mensæ non nisi lautæ, actionibus solùm honorificis assueti, scopas antea tractare, pavimentum verrere, ollulam vel unicam tergere, grandissimum duxissent piaculum. At cùm religiosam vitam amplexi sunt, illa omnia & longè abjectiora promptissimè facere, honori ducunt & voluptati. Ita sanctus Joannes Damascenus, regius ante præfectus aulæ, pòst pannosus monachus, etiam latrinas purgare deprehensus est à magno viro. En, in quam profundam altitudinem hæc aqua sese præcipitarit? Verùm, sicut torrens ex edito delapsus, ad suum fontem recurrit, sic & actiones istæ licet vilissimæ, quia originem habent altissimam, quia propter Deum suscipiuntur (ex hac enim intentione promanant) ideo suam originem repetunt, redeúntque ad primum fontem; à Deo à quo sumpserunt exordium, etiam finem capiunt & præmium. Tanti refert actionibus etiam abjectissimis ad maximam nobilitatem extollendis, altissimam habere intentionem, ipsum Deum. Atque de hac locuti sumus hactenus. Supereſt certos in eâ gradus, & quidem tres ostendere; supremum horum omniúmque celsissimum ascendere, difficile non erit *volenti*. Hos gradus nunc ordine assigno. Tres gradus rectæ intentionis.

§. I.

1. In omnibus rebus unicum Dei honorem sic attendere, ut omnis affectus ad caduca hæc juguletur, id solùm spectando, quid placeat Deo. Qui sudo cælo, itinere longo fatigatus domum redit, omne vestium onus defluere sinit, pileum deponit, pallium excutit, thoracem aperit, collare & cingulum solvit, soleas destringit: ita captandæ auræ se exponit. Pari modo cujus animus Deo æstuat, is facilè affectum exuit, quem ad hæc fluxa priùs gerebat. Bernardus de domo *Cap. 3.* interiore: *Quomodo enim*, inquit, *perfectè diligis, aut diligeris, si in summorum desiderio ad superna non raperis? Collige teipsam ad temetipsam, & in solo divinitatis desiderio requiesce.* Atque hîc dictum Augustini verissimum: *Minus te amat, Domine, qui tecum aliquid amat.* D

Esther illa imperatrix potentissima, quæ Assuerum centum viginti septem provinciis imperantem suæ potestatis habuit, quæ omni voluptatum genere (modò voluisset) affluere potuit, nihilominus tamen: *Tu scis Domine*, inquit, *quod nunquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum, usque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.* Atque hic primus est puræ intentionis gradus, *rerum conditarum oblivio.* *Esther. 14. v. 18.*

§. II.

2. Secundus est, *Oblivio sui ipsius.* Hæc docet quâ ratione quis possit suimet non meminisse, & solam inter voluptates numerare in sola Dei voluntate acquiescere: sicut etiam beatis in cælo summæ voluptati est, videre Dei voluntatem per universum Orbem pérque ipsos infer- *Obliv. sui ipsius.*

inferos velut inoffenso pede progredientem, nec usquam quidquam reperiri, quod divinæ possit resistere voluntati. Imò quod mirissimum, voluptas illa non sic eos afficit, quòd bona possideant nunquam amittenda, quàm quòd Deus in illos benevolentissimus sit, illis maximè cupiat, illorum gaudiis plurimum faveat. Et hoc Psal.117. v.1. est, quod rex Hebræus David exclamat; *Confitemini Domino, quoniam bonus.* Confitemini Domino, non quia me regem fecit ex opilione, non quia me pauperem ditavit, nec ideo quia tanta insuper daturum se mihi promisit, sed, *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in saculum misericordia ejus.* Hic alter puræ intentionis gradus est, ab illo tamen non facilè superandus, quem regium carmen sic notat: *Confitebitur tibi cùm benefeceris ei.* Psal.48.v.19. In hoc ergo gradu & relinquit, & obliviscitur quis seipsum, quod non omnibus tam in expedito est. Non enim arduum relinquere sua, sed valde arduum relinquere se. Virtute constat hæc *sui oblivio.*

§. III.

1. Cùm quis servit Deo, ut servienti placeat Deus.

TErtius est, cùm quis servit Deo, non solùm ut id Deo placeat, hoc enim nescio quid humani etiamnum retinet, sed quòd sibi sic servienti placeat Deus, vel quia Deus tam bonus est, ut nostrum obsequium dignetur approbare, cóque se capi ac deliniri ostendat. Psal.70.v.16. & 17. Divinus psaltes: *Introibo,* inquit, *in potentias Domini, memorabor justitiæ tuæ solius. Deus docuisti me à juventute meâ, & usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.* Ego quidem homo doctus non sum, *quoniam non cognovi litteraturam,* sed Ibid.v.15. Dei omnipotentiam ac justitiam ita capio, ut nil aliud crebrioribus usurpare possim sermonibus. Huic igitur Domino tam bono, tam potenti, tam justo promptissimè serviam & ideo serviam, quia tam & bonus, & potens, & justus est. Bernardus: *O pura,* inquit, *& defæcata* De dil. Deo. *intentio voluntatis! eò certè defæcatior, quò in eâ de proprio nil jam admixtum relinquitur. Sic affici, deificari est.*

Ioan.c.21. v.15. & sqq. Petrus non obtinuit officium pastoris nisi ter pronunciasset, quò cor, oculi & intentio iterat.

Christus primum Pontificem jussurus, quàm accuratè puríssimam hanc intentionem in eo excitans: *Petre,* inquit, *amas me?* Hoc jam ago, ut tibi mei muneris vicariam operam commendem, meásque oves committam pascendas: at hoc officio fungi, & meas partes suscipere non poteris, sine puríssimâ intentione. Ergo, mi Petre, amas me? Nec ei Christus ante hoc munus assignavit, quàm Petrus ter apertè pronunciasset, quo suum cor, oculi, intentio irent, dixisséque: *Domine, tu scis, quia amo te.* Demum Christus: Ergo, mi Petre, si ego tibi adeò placeo, servire mihi vis propter me, nunc tibi meum gregem committo. *Pasce oves meas.*

O Præsules, ô Episcopi & Antistites, ô Principes, ô magistratus & Præsides, ô Judices & populi Pastores, attendite quò vestri oculi, quò mens & intentio vestra feratur; videte quid quæratis, an vos ipsos & prædam è subditis, an verò salutem & bonum subditorum: advertite an vestram potiùs causam agatis, an Reipublicæ: considerate, obsecro, num Deum Deique gloriam Psa.v.20. intentione puríssimâ in omnibus spectetis. *Et nunc Reges intelligite: erudimini qui judicatis terram.*

§. IV.

AVgustus Imperator juveni olim non optimè se gerenti missionem dedit è bello, cúmque juvenis quæreret, quid domi respondendum esset parenti? Augustus ei iterum: Dic, inquit, me tibi non placere. Voluit dicere: Tu mihi non places, ideo tuâ operâ carere possum. Nos Christiani sic agamus cum Deo, ut pro se quísque sic sentiat: Domine, servire tibi cupio, & serviam tibi pro viribus, quia mihi places in omnibus eximiè; ideo, mi Domine, ideo prorsus, & hac omnino intentione tibi serviam, quoad vixero, atque in hoc unum nervos omnes contendam, ut servitiis tuis omnem affectum meum, méque totum impendam, quia tu mihi non potes non placere.

Hæc verè sincera puráque intentio, hæc Midæ virgula, inaurans omnia quæ tangit. Sed hæc intentio quia tam pura, ideo etiam tam delicata & omnis mixturæ impatiens est. Norunt hortulani quosdam fructus solo ad terram casu vitiari. Formosum pomum pirúmve vix ullum ex arbore decidit, quin nævum contrahat, & læsum se monstret. Intentio sincera tener fructus est, & unico ad terram illisu corrumpitur. Servire Deo, metu supplicii æterni, non veritum, nec metus hic malus est, sincera tener fructus est & uno sed tamen servilis est: nisi bonus esset, David non bene illisu corrogasset: *Confige timore tuo carnes meas.* Ajunt tamen rumiptur. Theologi peccaturum eum qui sic sentiret; Si inferi non Psal. 118. essent, peccatum hoc committerem: talis enim voluntatis esset perversæ. Servire Deo spe præmii æterni, melior est intentio priore illâ, nec tamen optima: *Inclinavi* Psal.118. *cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter* v. 112. *retributionem.* Servire Deo propter Deum, hæc omnium optima & puríssima est intentio: *Confitemini Domino,* Psal. 117. *quoniam bonus, quoniam in saculum misericordia ejus.* Hæc v. 1. postrema intentio continuò inculcanda est omnibus: summi enim refert, quâ quis intentione sua omnia faciat; hîc agitur de mercede ac præmio inexplicabili, æterno.

§. V.

FVit qui amicorum optimo bene suasurus, ex eodem priùs quærerer: Quæso te habéne argentum infectum & purum? Cui amicus: Habeo, inquit, plus minus quingentorum florenorum. Ille iterum: Si me audias, ait, non id in monetam cudes, sed parabis in dona. Donem? ait iste, non hoc mearum opum est. Ille denuo: Mi optime amice, inquit, hac ratione donabis, & donando diteséces. Crede mihi, fœnerari est, donare in loco. Hoc tu ages, meo consilio, malluvium unà cum persuforio fieri curabis è tuo argento, & donabis huic Principi. Prima à dono hebdomade, quinque millia philippeorum ad te redibunt, unà cum gratiâ & amplis favoribus. Nisi sic fiat, domum meam oppignero: dominus iste nil minùs ferre potest, quàm gratis sibi aliquid donari, omnémque in se liberalitatem tanto fœnore compensat, ut donum ipsi oblatum decuplo tantò pluris, quàm quanti est, æstimari possit. Huic ergo dona, si vis rem tuam augere amittendo. Iste ingentes egit gratias, & ejus consilijs se usurum promisit. Intellexistis hoc? Eadem prorsus est ratio intentionis. Aliqui Triplicis generis sunt qui Deo serviunt, & viles abjectæque animæ plagas metuunt, gehennam formidant, verè mancipia. Alii faciunt quod alimentarii, qui ut cibaria sibi publicè locentur, omnem pecuniam expendunt, sic enim alimenta perpetua sibi comparant: ita plurimi spe præmii Deo serviunt pro cælo tanquam mercede, propriè servi. Alii denique Deo serviunt amore, ut parenti amantissimo filii. Filius impuber cùm parens convivium celebrat, inter vernas quidem adstat, & convivis ministrat, non tamen ullam mercedem cogitat: nam filius est, qui à patre suavissimum illud sæpius audit: *Fili tu semper* Luc.c.15. *mecum es, & omnia mea tua sunt.* v.31.

Tales, ô Christiani, tales omnino & nos simus in Deum, non mancipia, non servi, sed filii, quando Deus ipse nos homunculos, terræ vermiculos, honore tanto dignatur. Nam, *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pa-* 1.Ioan.c.3. *ter, ut filii Dei nominemur & simus.* Nunquid non & servus, v.1. qui plusculum ingenuitatis habet, maximi æstimat domino suo à se satisfieri, & famulatum suum probari? hoc illi contra aurum carum est. Filius ergo non maximas opes censeat, placere patri? Chrysostomus: *Aliam adhuc,* L.2. de com- inquit, *præter hoc ipsum quod placere meruisti, mercedem re-* punct. cord. *quiris? verè ignoras, quantum bonum sit, placere Deo. Estote* Ad. Ephes. *igitur imitatores Dei sicut filii charissimi.* Jucundum vobis c.5.v.1. sit, omne argentum bonorum operum Deo non vendere, sed

dere, sed donare, nec mercedem pro iis aut præmium exigere: ita non tantùm mille floreni pro centenis, sed & pro obolo tot & plures redibunt. Aptissimè monens Chrysostomus: *Ne putemus,* inquit, *nos præmio carituros, si pro præmio non laboremus, imò ob hoc ipsum præmium erit majus.* Omne enim opus, quo minus operantis lucrum spectat, hoc puriorem habet intentionem, ipsúmque est perfectius. *Si filii & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.*

Hom. 1. in ep. ad Rom.

Ad Rom. c. 8. v. 17.

Deus promptior est ut donum pro dono reddat, quàm ut argentariam faciat & nummum commutet.

Pharaonis Ægypti regis filia mercede conduxit matrem Moysis, ut parvulum illum sibi educaret, at illa non nummis persuasa, sed amore materno inducta promptissimè fecit quod rogabatur. Hos tales oculos, hanc amoris intentionem vult Deus. Nam qui Deo serviunt præmii spe, aut supplicii terrore, sic ei serviunt, uti nos pani & vino, non propter ipsa, sed propter nos. Hîc se miscet plurimus sui amor, quem Christus suis coloribus depingens: *Quæritis me,* inquit, *non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.*

Ioan. c. 6. v. 26.

§. VI.

Diabolus omnia tentat ut intentionem vitiet aut terreat.

Diabolus hac in re nihil non tentat ut intentionem aut vitiet, aut quam vitiare non potest, saltem terreat. Duo quidam, in eremo, Deo magis vivebant quàm sibi, magnâ concordiâ, nec minore profectu. Invidit illis cacodæmon has vitæ divitias in tantâ paupertate, & ut tragulam injiceret, Angelum induit nitidissimi vultus: Ita se seniori sistens, ut rectiùs falleret: Nuntii non boni, inquit, bajulus tibi sum, aut certè socio tuo. Nam juvenis ille tuus in hac Dei palæstrâ cômilito & socius, à Deo præscitus, æternis flammis jam destinatus est, ideo quantumcunque bene agat, frustra agit omnia. Cohorruit ad hanc vocem senex, &: O terribilem, inquit, nuncium! Ergône pessum ean[illegible] hujus juvenis conatus & labores tam præclari? ah, animo misereor. Hîc iterum angelus ex Orco: Sciebam, inquit, non sine dolore ac gemitu te auditurum ista; verùm divina decreta rescindi non possunt. Ita oculis se subduxit venustissima larva. Inde factum ut senex iste socium juvenem nunquam sine præsago suspirio intueretur. Observavit id tandem juvenis, nec distulit quærere. Quid causæ esset, quod, quotiescunque se adspiceret, simul etiam ingemisceret? Ad quæ denuo altum ingemiscens senex: Quid jubes, inquit, infandum dolorem renovare? hîc me potiùs tacere velis quàm loqui. Ipsa hæc senis tergiversatio stimulat juvenem ad extorquendum responsum. Multis ergo precibus fatigatus senex, ut quidquid id esset eloqueretur, non sine gemitu tandem: Significatum mihi est, inquit, te damnandum, frustra pro cælo laborare. Hîc juvenis singulari alacritate: O mi pater, inquit, hoc te non turbet neque affligat: ad hoc temporis Deo servii non ut mercenarius pro cælo, sed ut filius ex debito; quia ipse summum bonum est, cui ego me totum debeo, quid-quid demum ille in me statuat. Admiratus senex tam sinceræ intentionis animum: Serviamus, inquit, Deo quàm possumus fidelissimè: bonus ille pater non poterit patrem exuere: ipsi curæ est de nobis.

Neque verò distulit Deus paternum animum monstrare in filios tam obsequentes. Brevî post submisit verum angelum, qui moneret senem, impostoris diaboli mendacia ne crederet, juvenem illum æternis præmiis à Deo destinatum esse, Deóque singularissimè placere tam generosum illius in serviendo animum.

Vult ergo Deus sibi à nobis serviri, non ideo ut æternos carceres evadamus, neque ideo ut cælestia tempe habitemus, sed quia ipse dignissimus est omnium hominum & Angelorum obsequiis. Quapropter maxima rectè factorum merces est, *Deo placuisse.* Est quidem tantæ bonitatis atque liberalitatis Deus, ut etiam mancipio-

Deo placuisse, est merces factorum maxima.

rum inferos timentium, & servorum cælum sperantium officia non rejiciat, sed si qui serviant voluntariam prorsus & gratuitam servitutem, hos ut verè amantissimos filios complectitur, horum singulis amabilissimum illud respondet: *Fili omnia mea tua sunt.*

Luc. 15. v. 31.

CAPVT VIII.

Quid sit mala INTENTIO.

Exile animalculum est crabro, illud tamen membrum quod læsit, quàm dolet & ardet, quàm uritur! multò exilius volatile est culex; quàm illi rostellum gracile? eo tamen velut siphunculo sugit sanguinem, & pars quam vulneravit, mox intumescit. Quid subtilius scorpionis aculeo? vix oculis deprehenditur, illo tamen velut gladiolo vix visibili totus homo jugulatur. Exiguum fermenti quantam farinę massam permeat paucis horis! unicus aceti caliculus, aut modicum fellis, totum generosi vini dolium corrumpit.

Intentio MALA venenum tam potens est & malignum, ut optimam quamque actionem depravet. Egimus hactenus de intentione bonâ, quid ea sit, & quàm necessaria. Nunc porrò agemus de malâ, & ostendemus quâ ratione hoc fermentum, & fel istud pessimum optima quæque vitiet, quomodo subtilissimus hic scorpionis aculeus sine tumultu occidat.

Intentio mala cui-quam quæ actionem depravat.

§. I.

Statua Nabuchodonosori regi visa, prodigium erat quâ pretii, materiæ, magnitudinis, invisa prorsus turris ex auro, argento, ære, ferro. Sed quia imum statuæ firmum non erat, quia pedes erant lutei ac fictiles, ideo pretiosam hanc molem lapillus unicus sic contrivit, ut nec testula quidem fuerit relicta, quæ posset esse usui: *Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum & aurum, & redacta quasi in favillam æstivæ areæ, quæ rapta sunt vento.* Ita prorsus mala intentio bonum opus quodcunque sic conterit, ut ei nihil penitus relinquat boni. Cujus finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Dan. 2. v. 35.

Seditiosi illi ducenti quinquaginta proceres synagogæ thus obtulerunt; quilibet horum suum habuit thuribulum. Dixisses tot esse sacerdotes, quot erant factionis hujus capita. E regione horum unicus stabat Aaron. Ita utrinque idem fecerunt, tanquam si certarent quis melius hoc officio fungeretur. Utra pars ergo vicit? utra magis Deo placuit? illos omnes extremè aversatus est Deus, non quòd eorum thuribula parum pretiosa, aut thus minùs fragans, sed quòd intentio illorum fuerit pessima, quâ Mosen & Aaronem in odium populi trahere conabantur. Quocirca omnes hausti sunt à terra vindice, *descenderúntque vivi in infernum, operti humo, & perierunt de medio multitudinis.* Thuribula eorum in laminas producta & altari affixa, ut hoc æternum monimentum esset Israëlis, quo commonerentur, Deum non ad actionem, sed ad intentionem respicere. Cujus finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Num. 16. v. 35.

Ab omni ævo quanta sunt facta, & quanta etiamnum fiunt per Orbem, quæ humanis oculis videantur optima, sanctissima, cùm eadem ut pessima damnent oculi divini cernentes omnia. Et videte mihi obsecro, regium juvenem Absalonem, quàm is humanus, quàm obsequiosus, quàm & modestus fuit? primo diluculo stetit ad portam regiam velut janitor, & ubi quispiam accessit salutaturus illum, *extendebat* Absalon *manum suam, & apprehendens osculabatur eum.* Quis unquam regii sanguinis juvenem æqualis vidit esse humanitatis? nam si quis & negotia in aulâ tractaturus venisset, eum humanissimè ad se vocatum interrogabat, è quâ civitate adesset. Quod ubi cognovisset, familiarissimè solatus hominem: *Videntur mihi, ajebat, sermones tui justi & boni, ideo non*

2. Reg. 15. v. 5.

sed non est qui te audiat constitutus à rege. Omitem, ô benignum Dominum, & quàm olim idoneus erit qui ad regni gubernaculum sedeat, & imperet! Nam audite, *Quis me*, inquit, *constituat judicem super terram, ut ad me veniant omnes qui habent negotium, & justè judicem?* En tam laboris quàm justitiæ amantissimum.

Sed quis non videat sub hoc lapide scorpionem latere, qui universas Absalonis actiones insidiosissimè venener. Quorsum enim omnis illa mansuetudo, & prolixa humanitas, quorsum tot blanda obsequia? quorsum tam manè surgit, adventores & hospites manu prensos osculatur, se judicem promittit, nisi ut coronam regiam patentis capiti decutiat, & imponat suo? Cujus finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Quid porrò sanctius quàm vovere Deo & reddere? hocipsum fecit probus iste, sic dicam, veterator Absalon. Sacrificium & peregrinationem vovit, eáque de causâ à domino parente abeundi veniam petens: *Vadam*, inquit, *& reddam vota mea quæ vovi Domino in Hebron. Vovens enim vovit servus tuus, dum esset in Gessur Syriæ, dicens: Si reduxerit me Dominus in Hierusalem, sacrificabo Domino.* Nunquid non eximius hic est actus, quis illo melior? *Vovens*, ait, *vovi*, &, *sacrificabo Domino.* Omnia laude dignissima videntur. Sed quæ horum omnium intentio? Furtiva, perversa, impia. Ut optimum patrem solio pelleret, & ipse imperaret, ista excogitavit; nimirum hucibant omnia. Hinc votum pessimum, pessima peregrinatio, sacrificium pessimum. Cujus finis malus est, & ipsum quoque malum est.

§. II.

EIusdem pictæ nequitiæ fuit illa vulpes Galilæa Herodes. Peregrinationem quoque rex iste simulavit à se instituendam Bethlehemum, novo regi Judæorum adorando: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum.* Nunquid non sanctum hoc iter fuisset? imò verò, sed quâ intentione venisset? ut infantulum recèns natum in cunis jugularet. Cujus finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Quàm verò istud in aulis Principum frequens, quàm pæne quotidianum est, simulare & dissimulare, manus osculari & amplissimè porrigere, ad aliorum genua se submittere, mille delicias facere, ceremoniarum nil omittere, omne obsequium polliceri, amicissimum se fingere, verba sesamo & papavere sparsa ingerere, merum mel loqui. Sed ubi cor & intentio? Lingua in melle, cor in felle; manus quidem benevolæ sunt, plenum obsequiis os, vultus amicitiam promittit, sed aliud susurrat intentio. Hæc sæpe patibulum, laqueos, diabolum, & omnem malæ fortunæ comitatum apprecatur. Lingua quidem humanissimè salutat: Non est, mi frater quem alium malim cernere, quàm te: intentio addit, sed in patibulo. Lingua prout docetur, familiarissimè garrit: Nil magis cupio quàm Domino meo servire. Intentio subdit, sed meo commodo. Lingua officiosissimè optat: Utinam fatri meo amantissimo quàm plurimum gratificari possim. Intentio explicat, sed sine labore meo. O Herodes, ô vulpes! quàm longè aliud est dicere, aliud etiam sentire quod dixeris. Verba vendere facile est, intentionem bonam dictis factisque omnibus adjungere, hoc virtutis est.

Optimè Publius Mimus: Non aspicias, inquit, quàm plenas quisque manus Deo, sed quàm puras admoveat. In hujus rei testimonium, duos simul Oratores proponо, Ezechiam, & Pharisæum, qui ex eodem precatorio libello Numini supplicant. Rex Ezechias. *Obsecro Domine*, inquit, *memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim.* Pharisæus: *Deus gratias ago tibi*, inquit, *quia non sum sicut ceteri hominum.* Quid hoc aliud est dicere, quàm ambulasse se coram Deo, in veritate & corde perfecto, A quod & Ezechias de se dixit. Pergit Pharisæus: *Ieiuno bis in Sabbato, decimas do omnium quæ possideo.* Uterque se laudat, eadem utriusque precatio. Cur ergo illius plâcuit, hujus displicuit? Hoc dubium divus Gregorius explicans: Sæpe, inquit, contingit ut justi & injusti habeant verba similia, sed tamen cor semper dissimile: & ex quibus dictis Dominus ab injustis offenditur, in eisdem quoque à justis placatur. Ecce Pharisæus justificat se in opere, Ezechias etiam in cogitatione, unde ergo hic offendit, & iste placat? Omnipotens Deus singulorum verba à cogitationibus pensat, & in ejus auribus superba non sunt, quæ humili corde proferuntur.

Cur Ezechiæ regis precatio placuit Deo & non Pharisæi.

§. III.

SEd duos alios propono simillimè facientes, dissimillimè sentientes, Thomam Aquinatem virum sanctissimum, & Trojanum adulterum Paridem. Beatus Thomas, uti de eo memorant, assidens in convivio, B feminam venusti vultus fixioribus oculis aspexit. Ejus rei causam rogatus à socio nonnihil ob hoc offenso: Admirabar, inquit, mundi Creatorem: si enim rebus creatis tantum est formæ ac pulchritudinis, ipse opifex & creator, infinitè pulchrior sit, & formosior necesse est. Si caduci homunciones adeò vultu præstant in hoc Xenodochio, quales erunt beati post Resurrectionem in cælo? Ita Thomas Aquinas, conscientiâ illæsâ, & bonâ intentione surrexit è mensâ, crevitque Dei amore. Et fortè hic sanctus vir, non minus egit ex virtute quàm Prior Abbas, qui contrarium fecit, qui nec suam quidem sororem, ægrotam & viduam anum in oculos voluit admittere, sed se illi spectandum præbuit clausis oculis. Thomæ Aquinati similis fuit facto, non intentione, Paris lascivus juvenis, qui vix aliud fecit quàm Thomas, in Menelai mensâ, ubi Helenam conjugem non suam continuò aspexit, sed oculis non castis, sed in dedecus suum suorúmque æternum: nam raptum, nequitiam, adulterium cogitavit. Cujus finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Vide speculum P. Ioa. Dav. Spec. 9. pag. 111.

Propono tres alios homines, Matrem Christi, discipulum Christi, sed quem ipse diabolum vocavit, & Christi hospitam, quorum actio eadem pæne, intentio fuit dissimillima. Mater Christi millies utique in cunis filium reverenti osculo salutavit: Magdalena pari reverentiâ pedes Domini osculata est, cum Simon Pharisæus, ob neglectum hoc officium reprehensus est: sed & Judas Iscariotes ori Dominico nixit osculum. Tam hîc impar meritum, quàm intentio. Mater divini favoris & amoris ingens augmentum obtinet: Magdalena delictorum veniam, Judas gehennam. Unde hæc tanta inæqualitas in matre, discipulo, famula, eundem prorsus hominem osculantibus? Mater, amore castissimo; Magdalena, affectu religiosissimo; Judas, prodendi studio nequissimo hoc fecit. Cujus finis malus est, & ipsum quoque malum est.

Matris Christi, Magdalenæ, & Judę Iscariotis eadem actio, sed intentio diversa fuit.

Idem in aliis plurimis videre est. Assidet quis ægrotanti amico, non quia bonus amicus est, & officii memor, sed quia captator, imò quia vultur est, qui lassâ morbo pecora & casura è proximo speculatur; imminet morti & hæreditatem exspectat. En ut bonam actionem fœdissimè corrumpat intentio mala. Pari modo, & Herodes & Zachæus Christum videre cupiit: eadem fuit utriusque actio, dispar intentio. Chirurgus hominem ægrum arctè alligat, brachium ei vulnerat, manum amputat, pedem secat, illi tamen gratiæ aguntur, & rependuntur aurei: prædo hominem etiam mutilat, sed in præmium ei debetur rota. Et ratio est, ille ut læsum sanet, hic ut sanum lædat, ferrum expedit. Eâdem ratione homo pius lapidem tollit, ut ad templi structuram conferat; homo iratus tollit & ipse lapidem, sed ut illum, cui stomachatur, eo feriat. Duo unà Romam eunt, ille religionis exercendæ, iste inimici jugulandi causâ; illi mer-

ces è

Vide Sen. l. 2. de benefic. c. 9. initio. Ciceronem l. 3. de Nat. Deor. Val. Max. l. 1. c. 8. Plutarch. de Vilitate ex inimicis capienda.

ces è cælo, isti ab Orco debetur. Fuit, qui alterum ferro læsurus, tuber aperiret. Num ideo huic gratiæ agendæ, aut reddendum præmium, quod vomicam quam medicorum manus reformidaverant, diviserit, & eum, cujus exitii cupidus erat, sanarit nocendo? Vides non esse magnum in actione ipsa momentum, sed in agentis intentione. Ita non videtur dedisse beneficium, qui malo animo profuit. Casus enim beneficium est, injuria hominis.

§. IV.

INobedientia ex oblivione, negligentia, errore, plagas meretur non ita multas. At verò cùm accedit intentio & repugnandi studium, hoc plagis vix centenis expiabitur. Istud enim pertinaciæ & contumaciæ, ariolandi peccatum est. Pulchrè & verè Bernardus: *Elatio*, inquit, *contemnentis, & obstinatio impœnitentis, in minimis quoque mandatis, culpam facit non minimam.* Hîc admodum cavendum ne in ullo delicti genere ad negligentiam, incuriam, inobedientiam, accedat superbia, contemptus, pertinacia, hac enim ratione vitia mirè se multiplicât, & in immensum excrescunt. Et quandoquidem illa, quæ dixi, latentia sunt crimina, mirâ celeritate gravitatem eis addit fœdissimam intentio mala. Ideo diabolus non tam curat quid boni vel mali faciamus, modò hoc obtineat, ut bonum faciamus intentione malâ. De hac diaboli vafritie Gregorius: *Totam arborem*, inquit, *fructus sibi ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiavit.* Et Bernardi sensu bonum hominem prorsus condemnat intentio prava. Christus ipse clarissimè: *Si oculus tuus*, inquit, *fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.*

L. de præcept. & disp.

Luc. 11. v. 34 & Matth. c. 6. v. 23.

Sed est personatorũ grex ubique terrarum reperiendus, quem Deus cælo nunquam admittet, scilicet Opera bona malam intentionem induta. De his diaboli larvis dici potest: Lupus sub pelle ovina furit, vitium virtutis palliolo incedit, Satanas Angelum lucis se gerit.

Iob c. 9. v. 31.

Jobus: *Abominabuntur*, inquit, *me vestimenta mea.* Tam fœdus sum & purulentâ tabe plenus, ut ipsæ me vestes meæ horreant, velut angere recusent tam impurum hominem. Vestes, exteriora sunt opera bona, hæc illum, qui intus & in animo tam ulcerosus est, malisque intentionibus scatet, abominantur, damnant, refugiunt, velut si doleant hominem foris tam esse nitidum intus plenum sordibus. *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit*, etsi ovinam pellem, aut virtutis palliolum, etsi Angelei vestem ei circumponas. Gregorius: *Cum perversâ intentione*, inquit, *vel rectum quid agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni judicis obscuratur.*

Luc. loc. cit.

L. 28. mor. c. 6.

§. V.

ETHoc Deus quandoque luculentè ostendit. Rem miram narrat idem sanctissimus scriptor Gregorius, in hunc modum. Tudertinus Ponas ex Fortunatus, vir miræ sanctitatis, diabolum humani corporis insessorem precibus expulit. Diabolus hospitio pulsus, ut injuriam suam sarciret, Deo sic annuente, habitum hominis peregrini induit, quem ex arte simulans urbem obiit sub crepusculum, & velut exul egensque contra Fortunatum Episcopum querelas cœpit spargere, &: En, inquit, quàm sanctus vir sit Fortunatus Episcopus vester; ecce quid fecerit. Hominem peregrinum, & à fortunâ pessimè habitum hospitio insuper excluſit. Quò tendam? non est qui miserum domo recipiat. Dum hæc queritur, audiit ea civis, ad prunas cum uxore & filiolo considens, & mox invidâ curiositate scisitatus est prolixiùs, quid injuriæ illi fecisset Episcopus? Ubi vaferrimi peregrini querelas audiit, liberaliter ei domum suam in hospitium obtulit, non tam ut peregrino faceret bene, quàm ut Episcopum; cui pessimè volebat, traduceret. Sic larvatum dæmonem unà secum pertraxit ad prunas. Hîc ubi multa confabulati, exiliens subitò peregrinus, filium hospitis arripuit, & vi maximâ in ignem excussit, elisitque animam. Heu miserrime parens, agnosce demum, vel quem tu domo receperis, vel quem Antistes tuus domo exegerit. Laudatissima virtus est Hospitalitas, sed si eam intentio depravet mala, à virtute degenerat in vitium; peregrinos hospitio suscipere, etiam in magno illo Abrahamo commendatissimum fuit, sed si bona desit intentio, tam facilè diabolus recipitur quàm Angelus. Eadem est ratio virtutũ aliarum omnium, quibus si prava sese insinuet intentio, cacodæmon apertam invenit tabernam, quam occupet pro libitu, facitque hominem idololatram, ut suum ipse ventrem, pecuniam suam, suam arcam numariam, aut escariam mensam adoret quod fieri constat in omni lethali noxâ.

Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ah, quam hîc circumspectè attendendum, ne fruſtra nos fatigemus, & operam ludamus, ne meritum bonis actionibus obtinendum perdamus omne, intentione non bonâ. Ideo cum Hebræo psalte precandum assiduè: *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis:* ut tibi servire cupiam, tibi in omnibus placere.

Matt. v. 23.

Luc. 11. v. 34.

Psal. 50.

CAPUT IX.

Qua Ratione malam Intentionem *prodat operis publicatio.*

EXploratores Hebræi, à militiæ duce Josue missi, urbem Hiericho ingressi, notissimæ feminæ Rahab hospitium subjerunt. Excepit illa, abscondit, aluit. Illi ut hospitæ suæ gratias meminissent, rem magni momenti promiserunt, eâ tamen lege: *Si tamen*, inquiunt, *non prodideris nos, quod si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc juramento, quo adjurasti nos.* Norant homines prudentes fieri vix posse, ut penitus laterent. Et certè vicini latebras has odorati, rem ad magistratum mox detulerunt. At Josuani plus non exigebant, quàm hoc ipsum, *Tu ne prodideris nos.* Nam si evulgetur per te, nos hîc esse, tuum tibi hospitium nec quadrante solvemus; promissis neutiquam stabimus.

Ios. 2. v. 12.

Opera bona exploratores sunt, & ad cælum tabellarii, qui in orbe hoc peregrini civibus omnibus exosi sunt. Inter cives suos mundus numerat Dolum, Iniquitatem, Vitium, Fraudem. Porrò exploratores illi promittũt nobis inaudita & invisa præmia, à magno illo Josue Christo tunc danda, cùm Hiericho, hoc est, orbem succensurus advenerit: eam tamen illa conditionem requirunt: *Si non prodideris nos. Cùm facis eleemosynam*, monet Christus, *noli tubâ canere ante te.* Virtutes proditæ evanescunt.

Matt. 6. v. 2.

Enimvero tam garrula est Jactantia & Inanis gloria, ut nihil non simul, & prodat & perdat. Huic ergo tam garrulo monstro, non tantùm os, sed manus pedesque sunt ligandi, ne ullum dare possit signum cælestium nunciorum, operum bonorum latentium. Hoc Christi præceptum crebriùs ingerit: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Cùm tamen in eâdem concione imperet: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.* Quâ ratione ista conveniant, & quis nostrorum operum bonorum proditor sit, nunc exequemur.

Matt. 6. v. 1.

Matt. 5. v. 16.

§. I.

QVærit è Jobo cognatorum unus, &: *Nunquid vivere*, inquit, *potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aquâ?* Scirpi in paludibus & piscinis virent, neque enim sine humore scirpus, neque sine aquâ carectum proficit. Sed inutiles sunt hæ stirpes; nullæ inde ficus colliguntur, nec quidquam quod in humanos usus sit. Ita multos reperias, quorum habitus exterior planè decens

Iob c. 8. v. 11.

nè decens & compositus, qui multa præclarè & dicunt & faciunt, sed ideo quia & auditores & spectatores habent: itaque crescunt & virent dum videntur & laudantur. Hoc scirpum facit virere, humor humanæ laudis; cùm hi tales desinunt laudari, desinunt & virere. *Quia enim*, inquit Gregorius, *sine intentione rectæ cogitationis bona studuit agere, indicat se sine radice floruisse.* Idcirco ingemiscens hic idem vir sanctissimus: *Magna*, inquit, *vecordia est, laboriosa agere & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cœlestibus inservire, sed terrenæ retributionis præmium quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro virtute, quam agit, humanos favores desiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde cœli regnum mereri potuit, inde nummum transitorii sermonis quærit. Vili ergo pretio opus vendit, quia magna agit, sed minima recipit.*

Lib. 8. mor. cap. 24. ante finem.

Ibid. cap. 25. initio. Qui humanos favores pro virtute desiderat rem magni meriti vili pretio vendit.

Plato, cùm nobiliores aliquot amicos ad cœnam invitasset, tricliniúmque ornari jussisset non omnino fordidè, irrupit Diogenes Cynicus, & spurcis suis cœnosisque pedibus cœpit lectulos conculcare. Ingressus cum convivis Plato: Quid agis, inquit, ô Diogenes? Calco, ait ille, Platonis fastum. Calcas, respondit Plato, sed alio fastu majore. Jactantia certè in Diogenis animo impotentior erat, quòd inops esset, quàm in Platonis, qui cultum illum amicorum oculis dabat, non sibi. Ita invenias superbos plurimos simul & egenos, qui hoc tantùm nomine meliores & sanctiores bonis, sed divitibus sibi videantur, quòd nihil habeant: ceu verò modicum censum laudarit Dominus, non modicum animum, & tanquam virtutis sit egere, & non potiùs egestatem æquanimiter ferre.

Idem ille Diogenes perpessu aspera tolerabat multa, sed eo animo ut omnium oculos ad se suspiciendum raperet. Idcirco cùm mediâ hieme frigidissimâ lavaret aquâ, frequénsque populus ad id spectaculi conflueret, & verò etiam aliqui hominis miserti rogarent ut sibi parceret, Plato inter spectatores exclamavit: *Si vultis misereri, abite.* Noverat Plato ingenium hujus morbi, qui tunc suis viribus destituitur, cùm alienis oculis aut auribus caret.

§. II.

Matth. c. 6. vers. 1. *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis*: quantùm alij humanos oculos quærunt, tantùm vos fugite. Aristoteles quidem magnanimum putat eum, qui nec majore nec minore vult honore, quàm sibi conveniat, affici. At in Christi Academiâ hæc præceptio exploditur: Christus magnanimum judicat, qui omnem honorem potest spernere, insuper & seipsum. Certè honor quicunque, non sat dignum virtutis præmium erit. Volucre fugáxque bonum est honor, & inter res extrarias evanescit, nec in honorati potestate, sed in honorantis est. Ideo Christus infantiæ nostræ miserescens, tam solicitè monet: Attendite, ne virtutes vestras vilissimo pretio vendatis: Si VIDERI vultis ab hominibus, oculos à vobis avertet Deus. Attendite, alioqui mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cælis est. Ergo, ne velitis decipi; Maximus honor pro opere bono minimo, impar prorsus & indigna merces est.

Lib. 1. mor. cap. 25.

Magnanimus est qui seipsum & honorem spernit.

Equidem Seneca hoc probè intellexit, idque in epistolis urgens: *Virtutum*, inquit, *omnium pretium in ipsis est: rectè factis merces est, fecisse. Nemo mihi videtur pluris æstimare virtutem, nemo illi magis esse devotus, quàm qui boni viri famam perdidit, ne conscientiam perderet.* Maximi est bonum nomen, at plurimis bona conscientia. At dicas, commendari à solis hominibus non cupio, sed à Deo hominibúsque. O mi bone, Deum nondum nosti, si tibi non sufficit laudari à solo Deo. En, ne fallaris, terrarum orbis & Deus, non majus quid sunt Deo. Arca Dei & idolum Dagonis non plus sunt quàm arca. Tantum ergo tibi sit Deus, quantum Deus & alia simul omnia. Scis etiam

Epist. 81.

A Christum & mundum amicos non esse, quid ergo ditari vis aut commendari ab inimico Christi? neque nescis Deum tui curam habere; si tibi id profit, spoliabit is Ægyptum ut te honoret. Virtutis maximum præmium est, quòd latere suos non sinit; producit illos ad gloriam, sed suo tempore. Interim patere omnem tibi noxium honorem submoveri, & ne queraris: *Non honoror, prout meritus sum, alia me deceret veneratio &c.* vanissimæ sunt hæ querelæ; *Attendite.* Imò tam non vult Deus humanos favores & honores à nobis amari, ut permiserit suum etiam filium dici Beelzebub; nec ferè ullum est contemptus aut injuriæ genus, quo affectus non sit Servator mundi, qui ut omnem humanam laudem nobis redderet invisissimam, illâ nobilissimâ concione, quam Matthæus descripsit, hoc pæne unum persuadere conatus. *Te autem*, inquit, *faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Vultus Christiani totus introrsum respiciat, nunquam curiosè foras exeat cum Dinâ, non quærat alienigenam cum Samsone, non Ægyptiam cum Salomone. Eccur humanis laudibus, tanquam ridentibus hæredibus nostrarum virtutum opes permittamus? ridendo rapiunt omnia. *Nesciat ergo sinistra tua, quid faciat dextera tua.*

Nullũ est contẽptus genus quo affectus non sit Christus. Matth. c. 6. vers. 3.

Loc. cit.

§. III.

COntendit Christus, & pluribus modis inculcat, Omne opus intentione purissimâ propter Deum esse faciendum, neque hic quærendum, quid nobis sapiat, quid placeat, aut adlubescat: *Nesciat sinistra tua.* Plurimum sanè laborum nostrorum perdimus, dum in iis solummodo gustum & sensum sectamur, & ut vocamus, devotionem nostram quærimus. Si hæc desint & nostras preces, & functiones nostras, & hoc atque illud temerè omittimus, quia gustum operis non habemus; at verò cùm hic adest, cùm sapit quod facimus, & oramus & laboramus, hoc est sibi sacrificare, non Deo. Si pueri discere nolint, nisi buxum & similagineus panis ad scholas ferendus detur, serò doctores fient. Opera nostra plerumque tum plurimum habent meriti, cùm minimum delectationis, cùm nosmet piâ vi ad ea adigimus, cùm in iis molestiam & nauseam sentimus, illam tamen vincimus.

Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Subinde & ipse qui juvatur fallendus est: ut habeat, nec tamen à quo acceperit, sciat. Optimus quisque cælo & Deo teste contentus est, & cum Jobo se solatur: *Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis.* Hoc nostræ stultitiæ pars est, cùm videmur nobis frustra laborare, nisi sint multi spectatores, & testes laboris nostri. Deus, ô vani, theatrum suum in tenebris habet, quid vos lucem & publicum ambitis? Sed quærat quis: Quid mali est, si servus suo Domino placere, seque illi probari cupiat? Ajo: Quivis suo munere sic fungatur, quemadmodum jubetur: cùm ambigit, quid velit Dominus, facienda, quàm accuratissimè potest, faciat; de cetero anxius non sit, placuerit an displicuerit, alioqui humanis tantùm oculis servisse censebitur.

Iob cap. 16. vers. 20.

Stultus est qui se frustra laborare putat nisi adsint spectatores.

Gedeonis milites in Madianitas pugnaturi, lævâ lagenam in quâ lumen, dextrâ buccinas tenebant. Ac ubi res congressum & prælium spectabat, buccinis clangebant, & lagenas frangebant, atque unâ conclamabant: DOMINO & GEDEONI. Nos itidem, cùm lagenam frangimus, & de corpore supplicium sumimus, cùm buccinis clangimus, & Christi religionem in templis extollimus, lux effulget: præclarè hæc omnia, modò nemo clamet: MIHI & GEDEONI. Non ita, sed DOMINO & GEDEONI. *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam:* non mihi, sed CHRISTO: non mihi, & meo gustui, sed GEDEONI, & aliorum plurimorum saluri. Solam Dei gloriam, & Deo soli quæramus, non nobis; tam alieni à nostra, ut *nesciat sinistra quid faciat dextera nostra.* Petrus

Iudic. c. 7. vers. 20.

Psal. 113. vers. 9.

trus Ravennas: *Si teipsum*, inquit, *vult nescire, quantò magis alium?* Augustinus, dextram appellat amorem & puram intentionem ad Deum; lævam, obliquum oculum ad umbras falsæ gloriæ. Hebræus psaltes: *Si oblitus fuero*, inquit, *tui Hierusalem, oblivioni detur dextera mea.* Cùm cæli non meminimus, obliviscitur nostri dextra nostra, nec juvat nos, perinde ac si eâ prorsus careamus; cùm dextra hæc vacat, tunc viget siniſtra. Sed nunquid infantes corripimus cùm salutanti lævam porrigunt, cùm lævâ cibum eximunt; quis illis non objicit? Pudeat te non manu honestiore uti. Sed nec in adultis id dissimulamus, cùm Scævolas esse cernimus. At verò in rebus animi, lævâ uti & rumorem aucupari, longè turpius est, neque solam post se trahit turpitudinem, sed & noxam. At sicut infantibus ligatur læva, dextrâ liberâ: sic qui observat intentionem suam in multis siniſtram, liget illam consideratione damni, quod inde maximum & æternum emergit.

Serm. 60.

Psal. 136. vers. 5.

In rebus animi uti lævâ & rumorem aucupari non solùm turpe, sed etiam noxium.

A

§. IV.

PVlcherrimè Petrus Chrysologus: *Iustitia*, inquit, *quæ se humanis oculis locat, divini Patris mercedem non expectat. Voluit videri, & visa est; voluit hominibus placere, & placuit; habet mercedem quam voluit; præmium quod habere noluit, non habebit.* Et quàm congruè Christianæ legi Seneca: *Pacem*, inquit, *demus animo, quam dabunt actus boni, & intenta mens ad unius honesti cupiditatem. Conscientiæ satisfiat, nihil in famam laboremus, sequatur vel mala, dum bene merearis.* An non hæc eadem divinus Paulus sæpius inculcat? Sed jam passim (quod Plinius annotat) multi famam, conscientiam pauci verentur. Plerique non attendunt, quàm ipsi bene agant, sed quàm alii de ipsis bene sentiant, quàm promptè applaudant, modò in ore hominum sint, modò laudentur; quàm laudanda faciant, hæc apud illos curarum minima est.

Serm. 9.

Lib. 3. de Irâ cap. 41.

Longè aliter Sponsa cælestis: *Læva ejus*, inquit, *sub capite meo: & dextera illius amplexabitur me.* Centum hic mysteria; sed nostrum hoc est: Læva sub capite cerni non potest, amplexantem verò dexteram cernit is qui amplexu stringitur. Lævam ergo sponsa non videt, videt tamen dextram. In sponsi læva divitiæ sunt & gloria, sed cum tempore peritura; in dextrâ longitudo est dierum, beatissima æternitas. Hinc fidelis sponsa oculos suos in æternitatem à se defixos; opes autem & honores, veluti lævam manum à se non aspici affirmat. Quod ergo Christus imperat, Nesciat siniſtra tua, hoc & sponsus mandat: Lævam meam sub capite habeto, dextram in oculis.

Cant cap. 2. vers. 6.

C

Quemadmodum autem ille fidelis servus est, qui multa millia florenorum numerat suo domino tantâ fide, ut nec unicus quidem quadrans piceatis unguibus adhæreſcat: ita is optimâ fide agit cum Deo, qui quidquid humanæ laudis accipit, huic Domino suo in solidum adnumerat, nec sibi vel minimum inde reservat. De quo insigniter Chrysostomus: *Maxima virtus est*, inquit, *omnia Deo adscribere, nihil suum esse ducere, nihil sub gloriæ causâ facere, sed ad Dei voluntatem perpetuò intentam oculorum aciem habere. Hic enim est qui vitæ actæ rationes exacturus est. Nunc verò rei ordo inversus est: atque illum quidem qui pro tribunali sessurus ac rationes repetiturus est, non valdè metuimus; eos autem qui nobiscum stabunt, ac judicium subituri sunt, expavescimus.*

Homil. 5. in epist. 2. ad Corinth.

D

Fit quandoque ut litteræ reddantur non illi Domino ad quem scriptæ sunt, sed alteri. Has si prudentior quis accipiat, quamprimum litterarum frontem inspexerit, statim; Hæ litteræ, dicet, ad me non pertinent; hæc tituli præfatio non me alloquitur, nec mihi tam grandia nomina conveniunt: ita prorsus facit qui laudes non sibi sed Deo deberi agnoscit, qui omnem à se gloriam in Deum derivat, hic demum fidelis servus, Deo sincerè servit, hujus siniſtra ignorat quid dextra faciat.

§. V.

SIc autem nesciat dextra nostra, quid faciat siniſtra, non ut nihil in publico faciamus, nec ullum nostrorum operum ab aliis videri, sed ut non velut nostrum commendari velimus. *Non est ingrata Deo*, inquit Chrysostomus, *quæ visa fuerit ab hominibus eleemosyna, sed quæ ideo facta est ut visa sit.* Imò ii, quibus eminens & publica persona imposita est, quædam publicè faciant, eóque exemplo alios animent ad audenda similia. Neque hic timidi sint aut pusilli animi: Nam, ut præclarè Augustinus, *Si times spectatores, non habebis imitatores; videri debes, sed non ad hoc facere, ut videaris; opus publicum, intentio secreta. Vt glorificent patrem vestrum qui in cælis est.*

In Matth. homil. 19.

Tom. 2. lib. 2. de Serm. Dom. in Monte cap. 3. Matth. 5. vers. 16.

At qui debili est virtute, huic Propertianum illud ingerendum:

——— *disce manere domi.*

Propert. lib. 2. Eleg. 1.

Quod & Gregorius optimè monens: *Sed valde perfectorum est*, inquit, *sic ostenso opere, Auctoris gloriam quærere, ut de illatâ laude, privatâ nesciant exultatione gaudere. Tunc solùm namque innoxio hominibus laudabile opus ostenditur, cùm per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur. Quam quia infirmi quique perfectè contemnendo non superant, restat necesse est, ut bonum hoc quod operantur, abscondant. Sæpe enim ab ipso ostensionis exordio propriam laudem quærunt, sæpe verò in ostensione operis, Auctoris patefacere gloriam cupiunt, sed excepti favoribus, in laudis propriæ cupiditatem rapiuntur: cúmque semetipsos dijudicare interiùs negligunt, sparsi exteriùs ignorant quid agunt, eorúmque opus suæ elationi militat, atque hoc se impendere obsequio Largitoris putant.*

Greg. Mag. lib. 3. Moral. cap. 30. med.

Benè cautos triplex hic cautionis observandum. Primum.

Atque his quidem triplex hoc documentum servandum. Primum: In Deum ubique præsentem mentis oculos intendant, sive privatim quid agant, sive publicè. Optent soli Deo placere, quasi solus Deus in orbe sit. Quamvis infirmioribus istis difficile sit Dei præsentiam in publico non amittere. Alterum: Non edant signa recte factorum: publicare virtutem, est perdere. Publicatio hæc est tuba convocans spectatores, qui spectent & laudent. Christus hoc prohibens: *Cùm facis*, inquit, *eleemosynam, noli tubâ canere ante te.* Sic & jejunia vult tegi, ne illa tanquam in vultu describantur: *Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, sed patri tuo qui est in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Sic bona nostra introrsus spectent. Tertium: Non tantùm publicum fugiant hitales, & sua laudatoribus oculis occultent, sed fugiant seipsos, & operis sui obliviscantur, ne fortè sibi ipsis placeant: *Nesciat siniſtra tua quid faciat dextera.* Optime Jobus? *Etiamsi*, inquit, *simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Spiritus, mi Christiane, spiritus bonus & rectus sciat quid facturus sis, hic opera tua dirigat, nec multum super iis cum Carne deliberet, alioqui mille repugnantiis & pertinaciis implicaberis, aliæque intentiones carnem & terram olentes miscebunt se innumeræ, ita te potiùs quæres quàm Deum. Sic ergo opus tuum perfice, Carne illius non conscià, & hoc unum specta ut velis quod vult Deus.

Secùm actè factorum.

Matth. 6. vers. 2.

Ibid. vers. 17.

Tertium.

Matth. 6. vers. 3. Iob cap. 9. vers. 21.

Nesciat ergo *siniſtra tua, quid faciat dextera tua*: eleemosyna tua, & alia tua opera bona sint secretissima, prorsúsque ostentationis expertia. Manus autem tunc quasi stipis est conscia, quando ad erogandam illam adhibetur. Quare si dexteram ejus rei conscium fieri sufficiat, non adhibeatur etiam siniſtra. Usque adeò ergo abstis ab omni ostentationis studio, istóque hypocritarum affectu, qui actiones suas hominum oculis ingerunt, ut tu, quantum ad té, prorsus velis ea quæ facis latere, neque desideres testes; sed & ipse scire nolis quæ rectè agis, neque memineris eorum diutiùs quàm dum operi incumbis, móxque tradas oblivioni quod feceris, ne tibi ipsi hoc nomine placeas quod feceris, *ea quæ retro sunt obliviscens, ad ea quæ sunt priora teipsum extendens.* Quod si major quàm par sit boni operis nostri considerati-

Matth. 6. vers. 3.

Ad Philip. 3. vers. 13.

ratio

ratio in animum admittatur, si res facta volvatur versetúrque mente, nobis ipsis nostrorum operum spectatoribus, admiratoribus, laudatoribus oblectabimur, quod aliud non est, quàm si altera, quâ minimè opus est, manus adhibeatur. Ad rem planè Chrysostomus: *Nihil, inquit, æquè insania reddit benefacta disperditq;, atque eorum quæ nos rectè fecimus, memoria; duo enim parit mala; negligentiores facit, & in arrogantiam tollit.* Homil. 12. in epist. ad Philip.

Præcepit olim Deus altare sibi strui è lapidibus non sectis: *Quod si, inquit, altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Si enim levaveris cultrum super eo, polluetur.* Ecquid hîc tantæ religionis? multum sanè. Lapides secantur ut videantur; intra parietis sinum locandi, hoc ferri polimine non egent: ita Deus in hominis animâ velut arâ sibi structâ, illas virtutes probat, quæ simplici & purâ intentione fiunt. Quæ verò ideo fiunt ut videantur, ceu secti lapides ad hanc aram idonei non sunt. Omnibus bonæ mentis hominibus, satis superque, sua rectè facta extremo die judicii scienda ab omnibus & Angelis, & hominibus. Hic demum verus erit honor, bene egisse, idque laudari ab Orbe universo. Exod. c. 20. vers. 25. Deus probat illas virtutes quæ fiunt simplici & puræ intentione.

CAPVT X.

Quàm varia sit & multiplex MALA INTENTIO.

SAlamandra non grandis fera, sed variegatæ & versicoloris pelliculæ animalculum est, ut stellio, tantum tamen veneni thesaurum secum vehit, ut si radicem arboris contingat, fructus omnes in radice jugulet, & arbori adimat omnem vitam. Diabolus, Orcinianus serpens, verissima Salamandra, nullo igne consumenda, si fœcundæ arboris radicem admordeat, totam corrumpit. Radix omnium operum nostrorum est intentio nostra, hanc si contingat diabolus, & pravæ intentionis veneno inficiat, tota sterilescit arbor; omne opus inutile, perversum, venenatum redditur, quodcunque hac cacodæmonis fraude læditur. Notum est illud: Cùm perversa est intentio quæ præcedit, pravum est omne opus quod sequitur. *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Diabolus si contingat pravæ intentionis veneno opus nostrum totum erit inutile & perversum. Matth. c. 6. vers. 23.

Ostendimus proximo capite quàm affine sit malæ intentioni, opus suum publicare; nunc explicandum, quàm varia sit mala intentio, & quàm è diversis fontibus hoc veneni genus scaturiat. Luc. cap. 11. vers. 34.

§. I.

VIx quidquam è terrâ nascitur, quod adeò contra hiemem se muniat & involvat atque cæpe, septem ei tunicæ non sufficiunt, insuper etiam caput defigit terræ. His ita tunicatis cæpis, non absimiles sunt illorum oculi, de quibus Siracides: *Oculi insipientium septemplices:* multas habent tunicas, uti cæpæ. Tales oculi minimè simplices sunt, prout eos Christus esse voluit. His oculis, & his tam bene vestitis cæpis simillima est intentio mala; huic si unam tunicam ademeris, adest mox alia. Hanc etiam demis? continuò alia atque alia se prodit. Et uti cæpæ se abdunt, sic & mala intentio: nemo mortalium hanc satis excusserit, aut penetrarit. Mala intentio, mala videri non vult; omnigeni colores & prætextus ei non desunt. Reprehendit Christus Pharisæos quòd stipem daturi juberent ante se tubâ cani. Illi honestissimæ excusationis tunicam objicientes: Non hæc, ajebant, facimus, ut eleemosynam nostram commendemus, sed ut pauperes convocemus: non ut nos alii liberales dicant, sed ut egeni ad stipem confluant: *Oculi insipientium septemplices:* Intentio mala multiplex, versicoloris & variegati tergoris est, ut Salamandra. Eccli. c. 20. vers. 14. Male intentioni omnigeni prætextus nò desunt.

Scire naturâ omnes cupimus, quàm est autè varia & multiplex intentio in hoc unico sciendi desiderio? Pul-

A cherrimè Bernardus: *Sunt, inquit, qui scire volunt, eo fine tantùm, ut sciant, & turpis curiositas est. Sunt qui scire volunt, ut sciantur ipsi, & turpis vanitas est. Hi profectò non evadent subsannantem Satyricum, & illis talibus occentantem:* Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. *Et sunt qui scire, volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causâ, pro pecuniâ pro honoribus, & turpis quæstus est. Sed sunt quoque qui scire volunt, ut ædificent, & charitas est. Et sunt item qui scire volunt, ut ædificentur, & prudentia est. Horum omnium solùm ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut bene faciant.* Serm. 36. in Cant. med. Pers. sat. 1.

En, quàm sit multiplex in re unâ mala intentio: en, quàm multi non vitæ sed crumenæ discant! & quantos vanitas ac voluptas, quæstus ac curiositas ad libros trahat? Idem observans Seneca: *Quidam, inquit, veniunt ut audiant, non ut discant: sicut in theatra voluptatis causâ ad post init. delectandas aures, oratione vel voce, vel fabulis ducimur. Magnam auditorum partem videbis, cui philosophiæ schola, diversorium otii sit. Non id agunt ut aliqua illic vitia deponant, ne aliquam legem vitæ accipiant, ad quam mores suos exigant, sed ut oblectamento aurium perfruantur. Aliqui tamen & cum pugillaribus veniunt, non ut res excipiant, sed verba, quæ tam sine profectu alieno discant, quàm sine suo audiant.* Epist. 180.

§. II.

ÆQuè propemodum diversa est intentio eorum qui concionem audituri in templa coëunt. Quidam veniunt non ut discant, nec ut meliores evadant, sed tantùm ut audiant. Alii ut tempus fallant, & moram ad prandium minùs sentiant: alii ut consuetudini satisfaciant: isti ut dormiant, & ante meridiem suaviter meridientur; concionator illis pro tibicine est, somnum blandè conciliante: porrò alii concionibus intersunt ut garriant, & commodiùs modò cum hoc, modò cum illo confabulentur: alii ut imperio herili pareant, neq; enim aliter possunt; velint, nolint, adiguntur ad hoc genus obsequii. Si quis jam quærat: Unde obsecro post tot conciones, post tantos clamores, post tot serias exhortationes, non aliam probitatis faciem Orbis induit? facile est respondere. Plurimi ad conciones omnino non veniunt; plurimis aliis, etsi veniant, deest intentio; curiositate, consuetudine, necessitate trahuntur, nam multi, si sui juris essent, penitus remanerent: & ex illis ipsis qui conciones frequentant, quotusquisque est, qui animum vacuum adferat, qui aure utrâq; audiat, qui non innumeris phantasiis scateat, qui auditis animum seriò advertat, qui denique velit esse melior. Difficile reperies auditorem ex toto ad audiendum compositum. Hinc illæ lacrymæ, quia intentio bona euntes ad templum non comitatur, aut in viâ mutatur in aliam, & in malam facillimè flectitur. Præclarissimè Seneca: *Qui, inquit, ad philosophorum schola venit, quotidie secum aliquid boni ferat: aut sanior domum redeat aut sanabilior.* Idem prorsus ego dixerim de Christianorum concionibus: Qui ad templum ecclesiasten auditurus venit, semper boni aliquid secum ferat & aut sanior domum redeat, aut certè sanabilior. Redibit autem, quisquis sic redire voluerit: ea enim eruditionis Christianæ vis est, ut omnes sinceræ intentionis auditores plurimùm juvet. Qui in solem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur: qui in unguentariâ tabernâ resederunt, & paullò diutiùs commorati sunt, loci odorem secum ferunt: & qui apud ecclesiasten fuerunt, traxerint aliquid necesse est, quod prodesset etiam negligentibus. Attende quid dicam: negligentibus, non repugnantibus. Quid ergo? non novimus quosdam, qui plurimis annis in concionibus perfederint, & ne colorem quidem duxerint? Hi tales nunquam voluerunt proficere, sed tantùm audire. Attalus & subtilis & facundus philosophus dicere solebat: Idem & docenti, & discenti debet esse propositum; ut ille prodesse velit, hic proficere. Hinc nemo miretur è tot concionibus Qui fit ut post tot conciones & serias exhortationes homines non induant probitatis faciem. Ibidem.

cionibus se nihil profeciſſe, ſed miretur nihil proficere voluiſſe. Intentionis bonæ, & ſerii conatus hoc negotium eſt. Sed ulteriùs progrediamur. A

§. III.

Amor ſui eſt radix omnium malarum actionum.

AMor ſui omnibus pæne actionibus ſeſe novit quàm molliſſimè inſinuare, & dum bonam intentionem ſenſim ac blandè ſubtrahit, ſubſtituit malam. Amor ſui amicus omnium delectationum eſt, & hoc unum efficaciſſimè docet, ſeipſum quærere. Hic verus fons, hęc origo & radix omnium malarum intentionum eſt. Trahit ſua quemque voluptas. Nemo non benignus ſui judex eſt, qui nihil minùs poſſit quàm ſeipſum odiſſe. Intentio mala ſemper aut delicias quærit, aut divitias, aut eminentias, ſed non æternas. Nam inter bonam & malam intentionem hoc diſcriminis eſt: bona nunquam non æterni quid ſpectat: caducis & fluxis contenta eſt mala; una ei cura geritur, ſe intueri & ſuum commodum. Et hoc quidem ſubtilis eſt idololatria, & adoratio occultiſſima, quam reperire eſt in omnibus peccatis lethalibus, cùm in re creatâ finis ultimus ponitur, in ſolo Deo reponendus. Sed vix eſt tam grande piaculum, modò ſit occultum, cui innocentiæ fucum allinere non poſſit variegata illa & multicolor Salamandra. Habet intentio mala ſuos prætextus, colores, nomina, titulos, larvas, quibus ſe pulchram fingat. Et ubi ſe quæſo non oſtentat Avaritia ſub palliolo Parſimoniæ? Sub Neceſſitatis nomine veſtium pompa, & menſarum affluentia, & omnis intemperantia ſe venditat: ſub ſchemate officii, muneris, auxilii, Ambitio proſerpit: de juſtiſſimæ indignationis titulo Invidia ſibimet gratulatur. Mala intentio ſemper rimam reperit quâ evadat: eſt enim ſubtiliſſima. Sed exemplis rem demonſtremus.

Diſcrimen inter bonã & malam intentionem.

Mala intentio habet ſuos colores & titulos quibus ſe pulchram fingat:

§. IV.

1. Ob humanos reſpectus.

PRincipiò, ob humanos reſpectus, ah quantum boni ſæpiſſimè omittitur, & quantum committitur mali? Quotuſquiſque eſt qui noſt alios potiùs attendat quàm ſe, nec tam quid ſui officii, quàm quid alieni ſit judicii, perpendat. Quàm multi, cetera non vitioſi, aliis tamen ad probitatem plus adjumenti adferre deberent, ſed his ipſis reſpectibus impediuntur. Et quid iſte & ille diceret, ajunt, quàm illi & iſti hoc non probarent, quàm torvis oculis me peterent? mille talia ſunt in quæ oculi ſeptemplices aſſiduo volatu feruntur. Oculus ſimplex unum atque unicum Dei ſpectat. Is qui ſimplicem habet oculum: Hoc, ait ipſe ſibi, juſtitia, hoc conſcientia mea; hoc curæ, & hoc officii mei eſt; quidquid hic aut ille objectet, huic aut illi placeat, id ego parum moror. Hoc faciendum eſt, & ideo aliorum judicium circa hoc, curandum non eſt: Deum reſpicio, non homines. Quidquid dixerint mortales, ſi aliud Rex immortalis jubeat, hunc ſequor. B C

2. Ob lucrum.

Deinde, & quod ſecundo loco ponendum: Ob ſolum lucrum quanta non fiunt? Pauperiem fugiens mercator currit ad Indos. Taceo cædes innumeras & latrocinia. Mundi lex eſt: Lucri odor bonus eſt ex quâlibet re, & quolibet modo. Unius lucelli gratiâ infinita facimus, quæ ſi intentione rectâ, Dei cauſsâ faceremus, cælum centies promereremur. Veriſſimè dixit ſanctus ille vir: *Pro modicâ præbendâ longa via curritur, pro æternâ vitâ à multis vix pes ſemel à terrâ levatur. Vile pretium quæritur; pro uno numiſmate interdum turpiter litigatur: pro vanâ re & parvâ promiſſione die noctúque fatigari non timetur.* Jethro Moſen olim generum ſuum increpans: *Non bonam*, inquit, *rem facis: ſtulto labore conſumeris.* Idem prorſus omnium illis lucrionibus quæſtui ſervientibus ingerendum eſt; unuſquiſque horum ſic monendus: Quid agis, ô homo, ſtulto labore conſumeris: non bonam rem facis: ſed ut facias bonam, bonâ intentione utere. Ut lucreris, dimitte lucrum, præſertim omne non honeſtum, aut quod bona conſcientia odiſſe ſolet. D

Thomas à Kempis l. 3. c. 3. num. 2.

Exod. c. 18. verſ. 18.

§. V.

TErtiò. Quantum toleratur in gratiam ſuperbiæ? Veriſſimum illud: Aut ſuperbus non ſis, aut ſis patiens. Multi frigere ſe diſſimulant, ne venuſtam gracilitatem veſtium turbent; nolunt ut ruſtici fartas & pingues tunicas induere. Calceus modò niteat & ſine rugis pedi ſtrictus hæreat, etſi urat, non refert. Hunc è ſuperbis collare ſtringit, illum thorax. Iſte ut ſuperbiæ ſuæ genium exprimat, etiam onera veſtium non recuſat, hic ut ad ævi luxum ſe veſtiat, etiam famem tolerat. Quin imò & cretam vorare jam didicimus, ut vultui decorum pallorem perſuadeamus. Quid cætera narrem hujus inſaniæ tormenta? Hæc aliáque infanda patiens ſuffert ſuperbia, ſed ſibi ſuffert, & in ſui gratiam, quaſi propter Deum rectâ intentione perferrentur, quanta inde rediret merces? Sed & huic tali ad ſuperbiæ leges patienti verè occinitur: *Stulto labore conſumeris.* Thomas Morus æquè ſanctus ac doctus vir, Angliæ magnum decus, fortè fortuna virginem in conclavi reperit coram vitreo judice, ſpeculo, quæ multo labore atque etiam dolore comas plicabat, ut frons lata, & mammillare amictorium ſtringebat, ut ipſa gracilis videretur. Huic Morus: Niſi Deus, inquit, tibi hoc pro tuo tanto labore infernum reddat, magnam tibi profectò injuriam faciet. Affirmabátq; ſeriò, perſuaſiſſimum ſibi eſſe, quamplurimos in hac vitâ eo labore infernum mercari, cujus vel dimidio cælum lucrati fuiſſent. Cujuſnam rei defectu hoc fieri cenſendum, niſi ſolius intentionis bonæ?

Lor. et.

§. VI.

QVartò. Quid non ſit acquirendæ, retinendæ, augendæ gratiæ? hîc nulli labori parcitur, nulla moleſtia recuſatur, nihil intolerabile æſtimatur, totos dies dominorum obſequio apparere, grave non cenſetur. Viri ſancti olim in columnis ſtabant annis compluribus, inde & nomen traxerunt. Simeon Stylita, Daniel Stylita, Alipius & Theodulus Stylitæ. Hi dies noctéſque ſtabant colendo Deo, & corpori affligendo. Hæc religio Stylitarum annis aliquot continuis ſtantium deſiit, non item eorum qui continuis horis aliquot perſtant, & ſæpe ſolam gratiam expectant, quæ tamen in ſaxo lubrico & veſtigium fallente ſita eſt, & longè citiùs perdi poteſt, quàm acquiri.

4. Ad acquirendam, retinendam & augendam gratiam.

Joſeph Ægypti Prorex in ſummâ gratiâ fuit apud ſuum Pharaonem, ab illo proximus, ſed ſucceſſit Rex alius qui Joſephum noſſe recuſavit. Quam charus Dario Daniel, & tamen omnis Darii gratia Danielem à leonum foveâ ſervare non potuit. Achitophel Abſalonis topanta, gratiſſimus conſiliarius fuit, ſed hæc gratia collo ejus non aureum torquem, ſed laqueum injecit. Aman gratiâ potentiſſimus, & pæne alter Aſſuerus, ſed per hos aureos gratiæ gradus altiſſimum patibulum conſcendit. Et quis Beliſarius ſub Juſtiniano, tot victoriis illuſtriſſimus Dux? tandem non gratiam tantùm, ſed & oculum utrumque perdidit, ad extremam mendicitatem devolutus. Quis ſub Tiberio Sejanus? jam pæne alter Tiberius, & gratiam ſimul & vitam amiſit, unco tractus & in Tiberim abjectus eſt. Dies priùs finiat, quàm ego tragœdiarum iſtarum vel tantùm nomina expreſſero. Habeat Argus mille oculos; Gratiam nemo negaveris mille habere alas quibus avolet. Et tamen hæc tam fallax & incertiſſimæ fidei gratia, tantis deſideriis ac votis expetitur, tot laboribus ambitur, tantis ſudoribus quæritur, tot ſolicitudinibus & curis, vix tandem & ægrè obtinetur: ut obtenta retineatur, non minùs laborum & ſolicitudinum impenditur, mente ſemper paviditſimâ, & in omnem partem ſe torquente, ne, quod tantis impendiis impetratum eſt, levi flatu diſſipetur. Ita videas hos gratiæ aucupes ſemper trepidos & anxios, ſemper ſollicitos, & gratiæ jacturam, velut ſupremum malum

malum formidantes; *terret eos sonitus folii volantis*: pæne ut lepores apertis dormiunt oculis, adeo ad omnem gratiæ auram trepidant. Nam (quod magnum malum est) incipit illis opus esse fortunâ: sequitur vita anxia, suspiciosa, casuum pavens, temporúmque suspensa momentis. Nunquam dant virtuti fundamentum grave, immobile, sed jubent illam in loco volubili stare. Hæc obsecro notate Aulici. Et quæ ista tam rigida servitus est, hæc diu noctúque & pati, & agere in unius gratiæ gratiam? Qui hæc & pateretur & ageret intentione bonâ, Dei causâ, quantum is præmii reportaret? Dum hoc autem & iste, & ille, & alius, atque alius negligit, unicuique illorum occinendum est: Non bonam rem facis, stulto labore consumeris, stulto prorsus, stultissimo; hoc enim agis ut tibi ipse importunè noceas, & cum tædio.

Levit. c. 26. vers. 36.

§. VII.

1. Tolerantia famulorum.

QUintò. Quid non tolerant alii extra aulas famuli, & ancillæ? non iis verba tantùm sed & colaphi sæpe glutiendi sunt. Quoties herus aut hera stomachosi clamant, furcifer, trifurcifer, stulte, bestia, flagrio, asine, flagitium. Post hæc vocum tonitrua frequenter & fulmina sequuntur à manu venientia, volant fustes, & quidquid armorum ira furórque ministrat. Et quid miseris inde lucri est? merces exigua, victus tenuis & plerumque intempestivus, sæpissime & frigidus. Qui hæc ideo fert tantùm ut vivat, stulto pariter, stultissimo labore consumitur. Quod si ancilla vel famulus generoso animo hæc omnia offerat Deo, dicátque: Domine, propter te fatigari me patiar & vexari, propter te, mi Domine, hæc feram omnia: scio equidem te mitiorem & liberaliorem esse Dominum, quàm cui me mancipavi: à te, mi Deus, expectabo præmium. Hic profectò sapit, qui labores sic vendit, quemadmodum divinus Paulus hoc genus hominum præclarissimè his instruit: *Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo.*

Ad Ephes. cap. 6. v. 6.

2. Mechanicorum opificum tolerantia.

Sextò. Quid mechanici opifices non ferunt miseriarum? Ad gravissimos labores summo mane redeunt, eósque urgent in seram & adultam noctem, sæpe tamen vix mucidum panem pro se suisque extundunt: æstum, fætores, gelu, incommoda plurima tolerant modici lucelli gratiâ: quis pauperior istis, si solum spectemus corpus? & quis iisdem ditior, si quis horum subinde animo dicat: Mi Deus, hunc sudorem meum in tuam manum effundo, labores meos omnes tibi offero, tibi fatigor, mi bone Domine. Tu dives ille paterfamilias es, qui tuorum famulorum labores nunquam non superas mercede, nec gratis tibi quidquam fieri permittis: opellas nostras præmiis excedis infinitè. Omnes ergo meos, cum Filii tui laboribus tibi consecro & dono. De his tabus sua omnia Deo sic offerentibus verè Paulus: *Divites*, inquit, *facti estis in illo, in omni verbo.*

1. Cor. c. 1. vers. 5.

§. VIII.

Omnes status ac ordines hominum afflictionibus ac molestiis pleni sunt.

SI omnes hominum status ordinésque lustremus, in omnibus sanè perferenda plurima reperiemus. Et vos ipsi, quos divites & beatos salutamus, & pæne adoramus, an non molestiarum & ærumnarum satis abundè habetis? quis vestrûm queritur deesse sibi quod patiatur? Virtutis est, cùm sanctissimus quisque, licet afflictissimus, audet generoso spiritu dicere: Domine, da plura, immitte graviora quæ patiar. Apud hunc hominem res optimè habent, hæc talis postulatio puræ intentionis luculentum indicium est. Sed vos alii, ò beatuli, ô Magni & omni opulentiâ instructi, & quâ ratione vos afflictiones vestras toleratis? variè vos affligi, nil penitus dubito, etsi negent id oculi, quibus hîc nulla fides habenda. Imò persuasum habeo, vos sæpe acerbiùs, licet occultiùs, torqueri, quàm ullos Religiosos homines, quorum vitæ tenor, merus est pœnitentiæ labor: vobis quidem meliores sunt lecti quàm religiosis, sed quæstio sit, vos an illi quietiùs dormiant, non enim dormitum imus, ut bene cubemus, sed ut bene dormiamus: somnum vestrum prolixiorem esse, quàm illorum sit, nõ negem, sed nescio an credam esse tranquilliorem, & suaviorem: plurima sunt quæ vestrum, illorũ verò soporem minimè turbant.

A

Cibi vobis & multò plures & longè meliores, sed iterum quæstio sit, quibus hi meliùs sapiant: neque enim dubitem quin religiosorum hominum plurimis oluscula sua & avenaceæ pulticulæ, lixum hordeum & lactucula jucundius sapiant quàm vobis galli spadones merâ similagine & lacte pasti, ac ipsum Jovis cerebrum. Vestes vobis pulchriores quàm illis & plures, sed & hîc interrogem, quibus sint habiliores, qui in iis minùs frigeant, minùs stringantur? Religiosos viros rarissimè premunt calcei, vos sæpius: accedunt occulta cilicia, vobis etiam invitis injecta, quæ animum vexent, fodiant, lacerent.

B

Vobis largius otium & plures sunt feriæ, sed forsan multi suaviùs laborant, quàm vos otiemini. Vobis denique libertas longè major est quàm religiosis, sed vestram libertatem multa comitantur vincula, morsus animi & laniena conscientiæ incredibilis. In summâ, cruces quas feratis minimè desunt, sed fortasse deest patientia & intentio recta, quâ cruces sunt perferendæ.

Hîc igitur, obsecro, attendite, an propter Christum, an verò propter Lazarum Bethaniam veniatis; an quæ vobis sustinenda, eo quo par est animo sustineatis.

In monte Golgothæo duo juxta Christum utrinque pendebant, uterque latro, uterque crucifixus, uterque in uno hoc eodémque supplicio mortuus est: at ille paradiso, iste tartaro receptus est. Quid quæso æquè reos, æquali supplicio affectos tam inæquali sorte seperavit? intentio. Ille Christo Domino mortem suam obtulit, iste aversus à Christo in impatientiâ finiit. Hæc è similimâ cruce, in regna dissimillima est via, si tam dissimilis sit intentio.

C

§. IX.

ITaque valde cavendum, ne simus Martyres mundi, Confessores Diaboli, Mammonæ discipuli, Veneris alumni. Amor sui mille fraudes comminiscitur, blandissimè quod vult persuadet, ponitque pro scopo proprium judicium, curiositatem, propriam voluntatem; hoc agit ut intentionem reddat obliquam, non sinceram, à Deo alienam, & quam Deus jure aversetur. Si cui admodum æstuanti & sitienti lactis optimi florem propines, è tali tamen catino, in quo plurimæ muscæ innatent, an rem gratam te facturum speras? quis statim bibat, etsi valde sitiat? niveus potus invitat quidem, sed innatantes bestiolæ absterrent: nigellas aviculas priùs ejice, dein lacteam promulsidem propone. Sic opera bona, velut candida suavisque potio, velut fercula præstantissima, Deo tamen grata nunquam erunt, si ea fœdet vana gloria, voluntas propria, curiositas, avaritia, sui amor & æstimatio. *Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti.* Sic omnis intentio non sincera & recta nobilissimum quodque opus corrumpit & destruit.

Bona opera vanâ gloriâ fœdata Deo non sunt grata. Eccles. c. 10. vers. 1.

D

Quis non riserit hospitem illum, qui peregrinum hominem lautissimis verbis in suam tabernam invitans: Mi Domine, ajebat, ad me obsecro diverte, vinum mihi prorsus generosum est & nobile, nisi quod nonnihil acescat. Apage tu cum tuo hoc generoso vino, quod aut acidum sit, aut dilutum, vel dubium. Hoc ipsum queritur olim Deus per Isaiam: *Vinum tuum mistum est aquâ.* De multis idem dici potest: Hæc illius actio, hæc opera, hoc obsequium illius, hæc industria, hic conatus vinum bonum esset, nisi aquâ malæ intentionis mistum esset. *Cùm perversa est intentio, quæ præcedit, pravum est omne opus quod sequitur, quamvis rectum esse videatur.*

Isaiæ cap. 1. vers. 22. Greg. lib. 1. Dial. c. 14.

In priscâ lege cùm leprosorum quispiam sanitati restituendus fuit, dextra ejus auricula & pollices dextræ

Levit. c. 14. vers. 14.

manus ac pedis oleo tingebantur. Quid hoc ritu Deus magis commendat, quàm ut misericordiæ oleo usuri, & stipem daturi, nil lævum tangamus, nil ambitionis, jactantiæ, aut ullius sinistræ intentionis se misceat. *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* *Matth. c. 6. vers. 3.*

Ad Salomonis tribunal duæ feminæ litigabant de infante, utraque quidem prolem habuit, sed illa vivam, hæc mortuam, ut quam dormiens oppresserat. Nos instruit lis ista: si advertimus. Nos quidem oramus, stipem damus, consiliis aut manu juvamus, inediam aliáque toleramus, hos velut liberos gignit bona actio, sed nisi ad hæc omnia vigilemus, nisi semper intentio sincerissima liberos istos defendat, incurioso somno eos opprimimus, orationem nostram, & eleemosynam, & inediam, & omnem tolerantiam nostram somnolentiâ perdimus, & ita quidquid illis virium & vitæ inerat, adimimus. Nam, ut præclarè Richardus Victorinus: *Quod est*, inquit, *corpus sine animâ, hoc est opus sine intentione bonâ.* *Tract. 1. de statu int. hom.* Si ergo hi liberi nostri nobis sint chari, si nolimus frustra laborare, ita semper laboremus, ut illa faciamus, non quia sic nobis placet sapitque, nec solùm quia sic moris est, aut quia fit ab aliis, sed quia sic placet Deo. Oculus simplex ad unum atque unicum Dei honorem collineet in omnibus, in quibus errare refugit? Deus in causâ sit, quare hæc faciamus, ista fugiamus, illa perferamus. Si jam, quod sæpe fit, operam nostram aliis locatam, parciùs illi quàm par est, compensent, Deum vadem & sponsorem habemus. Quod Deus Abrahamo dixit, hoc omnes bonæ intentionis sibi à Deo dictum censeant: *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* *Gen. cap. 15. vers. 1.* Bona opera non facienda quia aliis placent, sed quia placent Deo.

CAPUT XI.

Exemplar nobile INTENTIONIS MALÆ *fuisse Herodem Magnum, Ascalonitam.*

A Divo Ludovico Galliarum Rege missus est ad Damascì Sultanum Orator è sancti Dominici familiâ Ivo, vir doctus & religiosus. Huic in itinere mirum quid contigit, & quod credibile, studio id adornatum est, complurium institutioni, hac ratione. Anus Ivoni loco quodam occurrit, altera manu hydriam aquâ plenam, altera vas cupreum prunis refertum gestans. Miratus Ivo insolitum occursum vetulæ, aquam & ignem gestantis, quærit quid hæc sibi uelint? Cui mulier: Prunas, inquit, fero, ut iis paradisum incendam & comburam: aquam defero, ut eâ flammas inferorum extinguam, & Orcum aboleam. Jamque magis miratus Ivo responsum tam insperatum, interrogat ultra, quid hæc moliri cogitet, & cui bono? Illa, ut in posterum, inquit, omnis intentio non recta aut non pura cesset, ut nemo probus sit solùm spe cæli & præmii; nemo etiam peccare oderit formidine pœnæ & inferorum horrore, sed solo Dei amore, & desiderio placendi Deo.

Ad Christi pueri præsepe atque stramineas cunas, tres ab ortu magni Principes venerunt: Itinere toto tam apud Herodem hospitem, quàm alibi nihil æquè frequenter audiebantur respondere, quàm illud rectissimæ intentionis: *Et venimus adorare eum.* Sed & Herodes idem prorsus grandi ore pronunciabat: *Vt & ego veniens adorem eum.* Hic nulla spes præmii, nullus pœnæ metus se miscuit, nec enim ulla vel inferorum vel cæli fit mentio: Unicus itineris Bethlemitici finis est, divinus cultus & adoratio. Tam Herodes quàm illius hospites in unam illam verè sanctam intentionem conspirasse videntur. Adsunt adoraturi, nec metu supplicii ullo, nec spe præmii provocati. Et quis Herodem non idem sentire dixerit, quod pios illos advenas? Verùm jam demonstrabimus, inter Herodis & trium hospitum intentionem, tantum esse discriminis, quantum inter cælum terrámque. Et apparebit Herodem malæ intentionis egregiam ideam existere. *Matth. c. 2. vers. 2.* *Ibid. v. 8.* Herodis malæ intentionis idea exstat.

§. I.

PHilosophorum scitum est: Ultimum in actione, primum est in intentione. Finis est ad quem referuntur omnia. Ab experientiâ quotidianâ id constat. Sumit sibi quis diversissimos labores; hac hebdomade calcem convehit, alterâ lateres & saxa, arenam tertiâ, asseres quartâ, dein cum amicis deliberat, modò hoc, modò illud ad regulam revocat, jam circinum rotat, jam & nummos numerat, modò cùm architectis agit, jam cæmentarios accersit, modò vitriarium, & ferrarium fabrum conducit. Et quorsum hæc omnia? Ad domum. Finis omnium domus est, prima quidem intentione, sed actione ultima.

Narrat Matthæus, tres ex Oriente dynastas iter, ingressos Hierosolymam versus. Iter hoc longum, difficile, laboriosum, & magnarum impensarum fuit. Ecquis hujus itineris finis & scopus: Novi Regis adoratio. Et *venimus adorare eum.* Hoc toto itinere agitabant secum, *Et venimus adorare eum.* Hæc illorum intentio iter indixit, hæc diversa munera congessit, hæc in viam necessaria præscripsit, hæc Hierosolymam Judææ metropolim duxit, hæc hospitium Herodis quæsivit, hæc præeunti sideri fidelissimè obtemperavit. Finis hæc omnia dictavit, finis sanè optimus ac laudatissimus: *Et venimus adorare eum.* *Matth. c. 2. vers. 2.*

Sed & Herodes idem ait, & quidem verbis iisdem: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum.* Quis non credat Herodem, & illius regios hospites unius esse animi, æqualis propositi, ejusdem prorsus intentionis? Sed videte obsecro, quantum tellus & astra dissident, tantum Herodis & trium Magorum animus, propositum, intentio discrepant. Horum longè optimus, illius longè pessimus finis fuit. Argumenta hujus clarissima hæc sunt: *Ibid. v. 8.* Finis argumentum primum.

Principiò, *Audiens autè Herodes rex turbatus est.* Res jam suspecta, & en primum malæ intentionis argumentum, turbari. Homo bonæ intentionis, nunquam totus turbatur, utut res eveniat, etsi omnia teterrimè cadant, sibi constat, sui similis est. *Non contristabit justum, quidquid acciderit.* Nam bonâ, quam habet, intentione non potest excidere. Herodes ideo turbatus est, quia regno pelli metuebat. Sed unde hic metus? sibi ipsi nimium amicus, seipsum nimis ardenter & amabat & quærebat. *Matth. c. 2. vers. 3.* *Prov. c. 12. vers. 21.*

Anno 1414. tres erant Pontifices (ea erat ævi labes) Joannes, Benedictus, Gregorius. In his turbis è purpuratorum Patrum numero Joannes Dominicus, vir integerrimus, animum suum intentionémque verè optimam dissimulare non potuit. Nam licet is unus omnia apud Gregorium posset, ab eo etiam ad illud fastigii evectus fuisset, nihilominus tamen Gregorium monere non desiit, descenderet sponte suâ ipsemet de tam sublimi solio, in quod viâ negatâ & non legitimâ pervenisset. Paruit tam sincerè monenti Gregorius: Alii duo hac sede vi submoti sunt. Quo facto Joannes Dominicus purpuratus senator, & ipse sese in ordinem redigere aggressus, Concilium Constantiense adiit, purpuram suam digniori dandam exuit, & infra episcopos se locavit. En, quàm variè & quàm feliciter Ambitionem triumpharit recta intentio! Herodes quia tam ambitiosus, hinc etiam tam turbatus. Si quis illius auribus dies noctésque ingessisset, natum esse quidem Messiam, non tamen vel minimâ ex parte nociturum; neque enim venisse ut regna eriperet, sed ut daret; nihilominus Herodes turbatissimus assiduè timuisset, nec aliud animo volvisset, quàm Regis infantuli properatam cædem. Quòd si Herodi vel unica bonæ intentionis venula fluxisset, sic secum fuisset ratiocinatus: Si natus puer verè Messias & Christus sit, aderit illi Deus; sin autem, Deum à me staturum confido. Sed nihil tam sanæ cogitationis admisit Rex impius: hoc unum ei erat in animo: Moriatur hic puer,

*Tot occisos fuisse, primo non auctor, asserto est.

puer, moriatur; & etsi per *quatuordecim millia corpora mihi configendus sit, configatur, trucidetur, moriatur. Et tamen hunc parricidam animum tam piis vocibus vultúque velans: *Vt & ego*, inquit, *veniens adorem eum*. Bene locutum, pessimè cogitasse, primum signum prodidit, Turbatio: *Audiens autem Herodes Rex turbatus est.*

§. II.

Secùndum. Matt. v. 4.

SEcundò. *Et congregans omnes Principes sacerdotum & scribas populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur.* Quæ hîc Herodis intentio? Nosse locum nati pueruli. Quid verò hoc mali? Istud certè, quod nihil hîc boni sit. Scire velle ex se quidem indifferens, ut vocatur, intentio est, quæ nec bona nec mala; huic si jungatur actio mala, neutrum bonum dici poterit. Et cur Herodes Christi nati patriam nosse voluit? an ut salutaret, munera ferret, adoraret? Ut jugularet. Hæc mens illius, hæc erat intentio.

Tertium. Matt. v. 7.

Tertiò. *Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ.* Neque hoc bonæ intentionis signum est. Vocare Magos, nil vitii erat: clam vocare, parum

Ioan. cap. 3. vers. 20.

virtutis, & vitio proximum est. *Omnis* enim *qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.* Hoc cuivis certum sit signum intentionis non bonæ, si quid adeò laboret occulere, contegere, supprimere, ut nullo modo ab aliis sciri velit: odit lucem iste, & latere cupit non se, sed sua vitia.

Multa quidem clam fiunt, quæ fido silentio committuntur; sua sunt arcana curiæ, sua & militiæ, & tamen in his ipsis conscium habere nemo reformidat, si id expedire sciat. Quantum eleemosynæ clam datur, auctore vix uni, sæpe nemini noto? piè hoc, sanctè, & ad Christi mentem. Si tamen ii qui dant, scirent ad majorem Dei honorem facere, sciri se, utique non supprimerent has voces: Ego sum, ego do. Non eadem in vitiis est ratio, sunt enim recessus & latebræ ubi luditur, ubi potatur, ubi furtivè amatur, ubi contra leges laboratur: hi latebricolæ, lusores isti, potatores, aut amatores nequaquam sciri volunt. Quis Orator his talibus persuaserit fore ad Dei honorem sciri, quinam ipsi sunt, qui socii illorum? Nihil audiunt, sed omnibus minaciter imperant, aut sile, aut peri. Nemo est illorum, cui vocem illam extorseris: Ego sum lusor, ego sum potator, ego procus & decoctor. Hæc furtim & *clam* fieri consuerunt. Sed hoc ipsum CLAM, evidens est indicium, hæc omnia fieri intentione non bonâ. Tecta, plerumque suspecta. Herodes ergo dum Magos *clam* accersit, palam malæ intentionis suspectum se reddit. Ab hac vitiatâ radice similes enati sunt rami. Quidquid hîc egit Herodes, vitiosè egit. Cùm perversa est intentio quæ præcedit, pravum est opus omne quod sequitur. Ubi ergo clam Magos vocasset, tempus stellæ ab eis diligenter didicit, amandavit eos in Bethlehem, de singulis solerter interrogari, & sibi renuntiari mandavit; omnia malignè & cum noxâ, nam addidit fucatissimam ac nequissimam intentionem: *Vt & ego veniens adorem eum.* En diabolum, sed pulchrum & Angeli veste decorum! O vulpes callidissima! Non sine causâ Herodianæ stirpi hoc nomen tribuit Servator. Vulpinâ vafritie cruentum, immanem, scelestum animum posse tegi sperabat.

§. III.

HErodis verò sacri Senatores & Patres conscripti cujusnam animi & intentionis fuerunt? Variæ. Cùm enim Senatus indiceretur extra ordinem, credibile est ex iis fuisse qui dicerent: Quis diabolorum exteros hos homines ab Orientis oris adduxit, tanquam si absque illis non satis negotiorum nobis esset? Alium audisses dicere: Velim idololatræ isti domi maneant, & nostram nobis pacem non turbent. Alius pessimè precatus, forsan dixerit: In malam rem abeant hi homines, pudore nos affecerunt maximo. In Arabiâ hoc sciant, & nos nesciamus in Judæâ? Alii, paullò modestiùs: Ex officio, ajebant, hoc Regi debemus, cui nos in omnem hanc operam obligavimus. Ergo libros adire, & inquirere oportet, quæ Christi sit terra patria. Sed neque hi adeò erant laudandæ intentionis. Nam intentio bona rarò impellit, cùm vis & necessitas cogit. Non est virtutis bene jubenti dicere: Nolo quidem, sed debeo. Licet ergo curiam Herodis omnem scrutemur, vix ullam intentionem rectam in ea inveniemus, & quod sequitur, nullam actionem bonam. Illa enim omnia, convenire, inquirere, libros consulere, responsa dare, sunt politicum quid, & actiones adjaphoræ, quibus si non jungatur intentio bona, nil cælestis præmii assequuntur.

Herodis turbatio, Rabbinorũ cõsultatio, trepidatio urbis non potuit tres Magos reges in errorem trahere.

Porrò illa Herodis turbatio, Rabbinorum consultatio, trepidatio Urbis, tres illos ex Oriente Reges admodum dubios reddere, imò in errorem trahere, & re infectâ regressum eis persuadere potuisset. Promptum enim illis fuisset dicere: Quàm nos infantes sumus, & digni regum cachinnis! En in ipso Judææ meditullio, de hoc Judæorum Rege quem quærimus, nihil scitur, & nos tam temerè mutum ignem secuti, nostris regionibus desertis, in peregrinas has oras nosmet ejecimus: turbavimus Herodem Regem, regiis consiliariis negotium facessivimus; urbem Hierosolymam frustra commovimus: quid vani hoc tinere nobis voluimus? Nihil harum cogitationum, nihil admiserunt, sed quo cœperunt pede, intentione bonâ quâ orsi, eâ etiam constanter progressi, hoc unum omnibus responderunt: *Venimus adorare eum.* Si quis illorum aliquem in antro Bethlehemitico interrogasset: Et quid hæc vestra sibi munera volunt? quid humilis procidentium habitus, quid prona in terram corpora? non aliud unquam respondissent, quàm hoc ipsum: *Venimus adorare eum.* Huc nos neque metus, neque vis, aut ulla necessitas adegit, non spes opum ulla impulit, hoc unum nos domo excivit; *Venimus adorare eum.* Et quem illum ô viri, quem venistis adorare? Illum ipsum, ajunt, cujus stellam vidimus, cui parent sidera, qui nobis facem cælo extulit, hunc *Venimus adorare.*

Tandem assecuti suum finem, *& procidentes adoraverunt eum.* Matth. c. 2. vers. 11.

Poterat pro se quisque dicere: Ego gloriam meam non quæsivi, sed nati Regis Hebræi, huc animum intendi, eâ de causâ hoc iter suscepi, hoc fine munera hæc attuli: una mens & vox una omnium: *Venimus adorare eum.* Delati demum, sidere duce, ad vilissimum tugurìolum, ac pecudum ædes, ad puerulum pauperrimum, nec divini quidquam præ se ferentem, nihilominus *procidentes adoraverunt eum.*

En, mi Christiane, quid mala, quid bona doceat intentio: En, quàm fucata illa & trepida, quàm hæc constans & erecta sit, & quàm sese utraque suis utcunque prodat indiciis! Herodes licet homo abstrusus & tectus, ex arte truculentum animum dissimulare noverit, vitiatæ tamen intentionis signa edidit satis aperta. Tres ab exortu Magi aberrarunt nonnihil, hospitem quærendo Herodem, sed hic ipse error bono eis fuit, ob bonam intentionem: profuit sic erasse. Quando ergo intentione optimâ ferebantur ad Christi nati cunabula, non tantùm stellam ducem habuerunt, sed & Angelum monitorem, qui fidelissimè instruxit, perfidum hospitium studiosè declinarent, ad Herodem ne redirent, aliâ viâ domum remearent, ne intentionem optimam, quâ venerant, depravarent. Neque enim Magi aliâ mente secuti sunt stellam, quàm ut illius se voluntati ac nutui, qui stellam in ducem miserat, ex integro submitterent.

Hæc vera & prorsus pura est intentio, *Dei voluntatem in omnibus sequi.* De hac nostri ævi Theologus: *Qui sic animatus est,* inquit, *ut nihil aliud expetat, nisi Dei voluntatem explere, eum Deus nunquam potest deserere.* Ingens promissum. Matt. Tymp. in spec. epist. signo 117.

Hæc ergo hominis Christiani sit intentio in rebus agendis omnibus, ut sincero corde hoc apud se assiduè volvat: Domine, tuo honori facio omnia, tuæ voluntati parere cupio in omnibus, sive illa mihi facilia sint factu, sive difficilia, aspera an jucunda. *Venio adorare te*, non ut Herodes, sed ut tres ab Ortu Reges, te Domine semper, & omnibus actionibus meis adorare cupio; eam ob caussam vivo, ideo edo, bibo, dormio, laboro, ut tibi serviam, tibi placeam, tuæ voluntati obsecundem ubique, semper, in omnibus: sic vivam, sic moriar.

CAPVT XII.

Quid INDIFFERENS, *quid* NVLLA INTENTIO *à nobis vocetur.*

QVamvis nulla sit actionum voluntariarum, quæ non originem trahat ex intentione aliquâ; quidquid enim volentes & scientes agimus, desiderio alicujus consequendi finis agimus: nihilominus multa tam ambiguè, plurima tam oscitanter, incuriosè, properanter facimus, ut in multis adiaphoram vel indifferentem, in plurimis nullam habere intentionem videri possimus. Quam autem intentionem vocemus indifferentem, quam nullam, dilucidè jam explicabimus.

§. I.

Quid sit intentio indifferēs.

INDIFFERENS appellatur intentio, seu Adiaphora, quæ nec bona est in se, nec mala, nec ad probitatem, nec ad improbitatem confert; & hæc plerunque actiones merè naturales pro fine habet, uti sunt, edere, bibere, ambulare, dormire. Lucem hîc allucebit Seneca, qui sensu prorsus Christiano: *Indifferentia*, inquit, *esse dico, nec bona, nec mala, tanquam morbum, dolorem, paupertatem, exilium, mortem: Nihil horum per se gloriosum est, nihil tamen sine his. Laudatur enim non paupertas, sed is quem non submittit, nec incurvat: laudatur non exilium, sed qui hoc non doluit: laudatur non dolor, sed quem nihil coëgit dolor: Nemo mortem laudat, sed eum cui mors ante abstulit animum quàm conturbavit. Omnia ista per se non sunt honesta, nec gloriosa: sed quidquid virtus ex illis adiit tractavitq;, honestum & gloriosum facit. Illa in medio posita sunt: interest, utrum malitia illis, an virtus manum admoverit.* Et ut liquidò sciamus quid indifferens, quid bonum, quid malum sit, addit Annæus: *Omnis res quod non habuit decus, virtute addità sumit. Cubiculum lucidum dicimus; hoc idem obscurissimum est nocte: dies illi lucem infundit, nox eripit. Sic istis quæ à nobis indifferentia ac media dicuntur, divitiis, viribus, formæ, honoribus, regno; & contra, morti, exilio, malæ valetudini, doloribus, quæque alia aut minùs aut magis pertimuimus, aut malitia aut virtus dat boni vel mali nomen. Massa per se nec calida nec frigida est; in fornacem conjecta concaluit, in aquam remissa refrixit.*

Epist. 82. med.

Idem ibid.

Indifferentia per se nec bona, nec mala sunt,

Ergo, sola virtus, bonum: sola malitia, malum: Indifferentia, per se nec bona, nec mala: usus dat iis nomen, sive cùm virtus, sive cùm malitia accessit. Ita ingenium, ars, scientia, sanitas, vires, opes, gloria, nobilitas indifferentia sunt, quia naturalia sunt, nec altiùs exurgunt quàm quò ea erigit bona intentio, quæ si & ipsa intra naturæ fines se contineat, nec ad Deum subvolet, indifferens manet & sine præmio. Hinc ire, stare, sedere, currere, loqui, laborare &c. bona non sunt, nec promeriti nomen acquirunt, nisi à bonâ intentione, quæ actiuncu-

Nec promeriti nomen acquirunt nisi à bonâ intentione.

lam etiam minimam ac vilissimam in altissimum dignitatis gradum extollit. Quod ut optimè capiamus, Ludovicus Blosius præclarè nos instruit hunc in modum: *Quæ agenda sunt (etiam dum manducare, bibere dormire, vel quodvis aliud solatium carni indulgere oportet) tu tali consideratione præveni, ut ea ipsa purè ad Dei honorem facere desideres. Nam, quemadmodum opus quod ex se grande ac magni momenti videtur, Deo prorsus displicet, si operantis intentio impura fuerit: ita opus, quod ex se frigidum, nullíusque momenti judicatur, Domino plurimum placet, si operantis intentio fuerit recta. Etiamsi pietate ductus cervicem tantùm inclinaveris ante crucifixi Iesu imaginem, vel ad altare Dei genitricis Mariæ flosculos obtuleris, aut pedem moveris propter charitatem; non frustraberis à spe justæ mercedis.* Et hoc potest intentio bona; intentio indifferens horum nil potest, sed actionem, cui jungitur, nec deteriorem reddit, nec meliorem, ut infrà pluribus dicemus.

In Cant. vitæ spir. cap. 30. init.

§. II.

Quid sit intentio nulla.

INTENTIO NVLLA, vocatur à nobis ea, cùm quis ex consuetudine temerè hoc illúdve facit, nec sibi ullum actionis suæ finem proponit, & quasi casu vivit. Ingens hoc vitæ malum est, & omnium laborum cæca vorago. Justissimè queritur olim Seneca, &, *Necesse est*, inquit, *multum in vitâ nostrâ casus posit, quia vivimus casu. Quoties quid fugiendum sit, aut quid petendum, voles scire, ad summum bonum, & propositum totius vitæ respice. Illi enim consentire debet quidquid agimus. Non disponet singula, nisi cui jam vitæ suæ summa proposita est. Nemo, quamvis paratos habeat colores, similitudinem reddet, nisi jam constet quid velit pingere. Ideo peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de totâ nemo deliberat. Scire debet quid petat ille, qui sagittam vult mittere: & tunc dirigere, & moderari manu telum. Errant consilia nostra, quia non habent quo dirigantur. Ignoranti quem portum petat, nullus suus ventus est.* Omnia præclarissimè; & verè ignorat quem portum appellat, qui intentione nullâ incassum se fatigat. Ubi certus actionis scopus & finis deest, illic confusio, & omnia indigestum ac rude chaos.

Epist. 71. init.

Deus olim præcipiens: *Omnis adeps*, inquit, *Domini erit jure perpetuo, in generationibus, & cunctis habitaculis vestris.* Quid mirum, inquit Isychius, arvinam & adipem tam severè à Deo exigi? Adeps iste, recta est intentio, in omnibus ad Deum dirigenda; hanc Deus nemini remittit. Qui verò nullam suis actionibus intentionem præstituit, is quod optimum est sacrificii, Deo subtrahit. Hic talis, quidquid facit, aut ex inclinatione, aut ex consuetudine facit; nescit enim quare faciat, aut quorsum, & cui faciat. Miserrimum est hoc genus hominum, quibus post varios labores, nulla speranda est merces.

Levit. cap. 3. v. 16. & 17.

Recta intentio omnium ad Deum dirigenda.

§. III.

PVeris trimulis aut quadrimulis quis inquietior? toros dies huc illuc oberrant, nec unquam uno loco diu consistunt: nunc equitare se putant, nunc volantem plumam agitant, jam domunculas ædificant, jam per sedilia sursum deorsum saltant, ita sese plurimum fatigant, in summo otio nunquam otiosi, & ubi totum diem ad lassitudinem, diu multúmque semet agitaverint, quid tandem est omnis hic labor & lassitudo? Nugas egerunt, muscas depulerunt, cribro aquam hausérunt, in aquâ sementem fecerunt, infantili & inani operâ. His infantibus ii omnes simillimi sunt, qui actiones suas nullâ intentione regunt: ardua vix attingunt; si tamen ea tangunt, levi decurrunt manu, & superficiem potiùs radunt, quàm latentia petant. Quærit ex his appositè nebulosus Satyricus:

Pers. sat. 3.

Est aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An paßim sequeris corvos testáque lutóque,
Securus quò pes ferat, atque ex tempore vivis?

Num tibi certus est finis quò omnia referas? an in diem vivis sine proposito, sine providentiâ, prout natura suggerit? Et quis ille tabellarius, qui quærenti, *Quorsum tendis?* respondeat, *Verè ipse ego nescio.* O stolidum caput! redi domum, ridicule homo, redi, & priùs quò tendas cogita, quàm exeas.

In hac vitâ, ô Christiani, non licet nobis vanos ambulatores agere, & quò pes fert, excurrere: singulis horis cogitanda

cogitanda est hora ultima, & viæ terminus, omnibus pæne momentis intentio recta restauranda est. Maximi refert, quomodo res appetamus, an virtutum amore, an nostri; nudas edere operas minimè laudabile est. Ubi autem intentio recta non est, ibi aut mala, aut nulla est. Ingenium quod virtutibus non impleveris, vitiis vacat, veluti cessante cultu ager; quem messibus onerare timueris, se inutilibus herbis sponte exhauriet. Ita plerunque ubi bene agere cessamus, incipimus agere malè. De hoc etiam eximiè Seneca: *Putemus aliquem*, inquit, *facere quod oportet: non faciet assiduè, non faciet æqualiter, nescit enim quare faciat. Aliqua vel casu vel exercitatione scibunt recta, sed non erit in manu regula ad quam exigantur, cui credat recta esse quæ fecit. Non promittet se talem in perpetuum, qui casu bonus est. Deinde præstabunt tibi fortasse præcepta, ut quod oportet facias: non præstabunt, ut quemadmodum oportet, facias: & si hoc non præstant, ad virtutem non perducunt. Faciet quod oportet monitus, concedo: sed id parum est, quoniam quidem non in facto laus est, sed in eo, quemadmodum fiat.* Exrè non in facto laus est, sed in eo, quemadmodum fiat. Non tantùm non facere sed nec benefacere satis est, nisi hoc ipsum bonâ fiat intentione. Tanti ergo ducamus *oculum simplicem* omni tempore, & omni loco intendere in Deum.

Quomodo res appetamus maximi referri an virtutis amore, an nostri?

Epist. 95. med.

Quia non in facto laus est, sed in eo quemadmodum fiat.

Sed an non sæpe omni puero stultiores sumus, qui in tantâ luce caligamus, imò nobis omnia tenebras facimus, & subinde nihil videmus, nec quid noceat, nec quid expediat: totâ vitâ incursitamus, nec ob hoc resistimus, aut circumspectiùs pedem ponimus. Quis verò nescit quàm sit furiosa res, impetus in tenebris. At nos certè id agimus ut longiùs revocandi simus: & cùm ignoremus quò feramur, velociter tamen huc illuc, quocunque demum, cæco impetu ruimus.

§. IV.

Act. cap. 1. v. 6. & 7.

FIdelissimè Deus per Aggæum prophetam commonefaciens: *Ponite*, inquit, *corda vestra super vias vestras. Seminastis multum & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati, bibistis & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti. Et qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum. Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras.* En, quàm urgeat Deus illud: *Ponite corda vestra super vias vestras*, quàm velit considerati quâ viâ & quò eamus. En, quàm ubique intentionem bonam requirat? Omnibus verò hoc negligentibus occinitur. *Seminastis multum, & intulistis parum.* Sunt qui nummos seminent, tantum scilicet pecuniæ in mensam erogant, tantum in vestes & supellectilem, tantum in recreationes, lusus, convivia, tantum etiam in rerum novarum auditionem, tantum in varias animantes, tantum in libros quos nec ipsi legunt, nec aliis legendos permittunt, sed custodiunt ut canis præsepe; tantum æris insuper expendunt in adulatores, sanniones, mimos, parasitos, moriones; tacebo aliam hominum impuram fæcem; tantum etiam insumunt in artificiola curiosa, & sæpe pernitiosa, tantum in alias vanissimas insanias, tantum denique in stipem & eleemosynam exponunt, & modò id intentione sanâ fiat. Hi sanè plurimum argenti seminant. De unoquoque horum rectè dixeris, DISPERSIT, non autem, *dedit pauperibus*, sed jam antè divitibus; aut dedit sartoribus, dedit cocis, cupedinariis, palponibus, gesticulatoribus, susurronibus: dedit his, & illis, & istis, ut eos in suam causam traheret, ut corrumperet, ut os illorum sibi emeret. O miseri! *seminastis multum, & intulistis parum*, quia intentione non debitâ seminastis, hinc messis tam modica, tam nulla: dimidio pecuniæ vestræ cælum emissetis, sed altero tanto maluistis emere gehennam.

Hag. v. 6.

Comedistis, & non estis satiati; bibistis & non estis inebriati. Sunt qui comedant & bibant, sunt qui de rebus divinis multa & præclara audiant, virtus eis variè suadetur: & ut coci solent, qui modò lixa, modò assa, modò frixa; jam sicca, jam jusculis perfusa, jam frigida, jam fumantia & calida apponunt, ut edendi appetitum acuant: sic fastidiosis his rerum sacrarum auditoribus amabili varietate virtus commendanda est: audiunt illi, & velut audita comedunt, avidos se ostendunt, sed mox aliud esuriunt, audita celeri oblivione sepeliunt, & animum aliò convertunt. Inde nec habiliores nec robustiores fiunt, nam sacris admonitionibus non eâ intentione auscultant, ut meliores sanctioresque evadant. O miseri! *comedistis, & non estis satiati.*

Operuistis vos, & non estis calefacti. Sunt qui etiam virtuti quandoque operentur: templum frequentant, orant, exomologeseos & Eucharistiæ Sacramentis se muniunt, nec tamen inde calefiunt, partim quia hæc per sinceram, & fervidam intentionem ad Deum non dirigunt, partim quia se frigori mox iterum exponunt; è templo, ab oratione, à confessione vix digressi, ad antiquum libidinis volutabrum redeunt, priscam jurandi & imprecandi consuetudinem repetunt, pessimas occasiones non fugiunt; ita mores inolitos nunquam deponunt, in assuetis noxis frigidi, ut ante persistunt. O miseri! *Operuistis vos, & non estis calefacti.*

Ibid.

Et qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum. Liberalissimus est Deus in tribuendis muneribus, quæ nos sæculo nostro excipimus, sed sæpe pertuso. Mens nostra velut sæculus tot habet foramina per quæ cælestes dotes excidant, quot occasiones non vitat, quæ ad nequitiam invitant. Hæc omnia pulchrè complexus Gregorius: *Multum*, inquit, *cordi suo seminat, qui de mandatis cælestibus, vel legendo vel etiam audiendo multa cognoscit, sed negligenter operando pauca fructificat. Comedit & non satiatur, qui verba Dei audiens, lucra vel gloriam sæculi concupiscit. Bene autem non satiari dicitur, quia aliud mandit, & aliud esurit. Bibit, & non inebriatur qui ad vocem prædicationis aurem inclinat, sed mentem non mutat.*

Ibid.

Lib. 1. in Ezech. homil. 10. post init.

Deus olim Ezechieli: *Fili hominis*, inquit, *venter tuus comedet, & viscera tua replebuntur volumine isto, quod ego do tibi. Ventris autem viscera*, inquit Gregorius, *quid sunt aliud nisi mentis interna, id est, recta intentio, sanctum desiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas? Pensemus, charissimi fratres mei, quàm sit pia ista promissio. Multi enim legunt, & ab ipsâ lectione jejuni sunt. Multi vocem prædicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt, quorum etsi venter comedit, viscera non replentur: quia etsi mente intellectum sacri verbi percipiunt, obliviscendo & non servando quæ audierint, hæc in cordis visceribus non reponunt. O miseri! mercedem congregatis, sed eam in sacculum pertusum mittitis.* Hic idem beatus Gregorius: *In sacculo*, inquit, *pertuso videtur, quando pecunia mittitur, sed quando amittitur non videtur. Qui ergo quanta largiuntur aspiciunt, sed quanta rapiunt non perpendunt, in pertusum sacculum mercedes mittunt, quia profecto has in spem suæ fiduciæ intuentes congerunt, sed non intuentes perdunt.*

Ezech. c. 3. vers. 3.

Loco proximè cit.

Par. 3. curæ pastor. c. 22. fine.

Ita demum frustra laboramus, qui laboris animam INTENTIONEM non curamus. Id quod boni facimus, ante oculos nobis statuimus, intentionem rectam quam negligimus, nihil pendimus: ita *mercedes congregamus, & in sacculum pertusum mittimus.*

§. V.

NOn est molestior labor, quam labor irritus & sine effectu: nemo est qui velit operam ludere. Enimvero aliqui ut asini laborant, multa graviáque in se onera recipiunt, & omnem laudem in eo ponunt, ut operæ quamplurimum sumant. *Issachar asinus fortis &c. supposuit humerum suum ad portandum, factúsque est tributis serviens.* At hi non sibi laborant sed aliis, cùm intentione careant, quâ Deo laborem suum vendant. Aliqui porrò patiuntur ut Martyres, sed non cantabitur de illis:

Labor non est molestior labore irrito & sine effectu.

Gen. c. 49. vers. 15.

Gaudent

Eccles. offic. in 2. vesp. de mart. *Gaudent in cælis animæ Sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti.* Miserandi prorsus,& fletu tanto digniores,quanto numero plures. Ah, quanti sunt qui ponderosis crucibus premuntur, & tamen in viâ ad cælum vix quidquam promovent, solo intentionis defectu. Grandia patiuntur,sed ideo, quia pati coguntur. Tergiversantur quidem, torquent se miserè, reluctantur ut possunt, quia verò impositam crucem excutere nequeunt, vacillando pergunt. Hoc non est pati pro Christo; hoc est in aëre remigare, frigido furno panes immittere, in arenâ ædificare.

3. Reg. c. 18. vers. 26. & seqq. Baalami sacerdotes quid tandem laboris omiserunt, ut Eliam sacrificando vincerent? bovem imposuerunt aræ, & invocarunt Deum suum à primo mane usque ad meridiem, continuò vociferantes, *Baal exaudi nos, Baal exaudi nos, &c. transiliebántque altare quod fecerant. Cúmque esset jam meridies, illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce majore. Clamabant ergo voce majore, & incidebant se juxta ritum suum, cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine.* Nulla tamen Baalami vox, nullus ignículus,successûs rei nullus se prodidit. Debuissent amentes sacrificuli priùs ignem excitasse in animo (quod fecit Elias) intentionem extimulasse ad Deum, hac ratione ignem evocassent è cælo. Mundus velut alter Baal variè suos exercet, fatigat, vexat; istos ad omnem nequitiam, illos ad quamcunque servitutem rapit: exagitantur miseri eundo, stando, currendo: laboribus sæpe odiosis,difficilibus,molestis,improbis, insanis, indignis exercentur. Qui mundo serviunt debent glutire posse omnis generis invectivas, convitia, reprehensiones, vituperia, morsus acerbos, crebros despectus; & sicut histriones arte gesticulatoriâ devorant cultros, ita hi tolerare coguntur & glutire, velint, nolint, acerba multa & admodum aculeata dicta. Habent hi suos obtrectatores, æmulos,adversarios, malevolos & invidos antagonistas, nihilominus tamen horum genibus advolvi, manus osculari, mille ceremoniis & deliciis hos ipsos venerari adiuntur, aut mundo servitium obnuntiare. Neque verò desunt curæ, solicitudines, perturbationes, rei familiaris angustiæ. Hæc omnia simul sumpta instar obesi & in frusta dissecti bovis essent, modò non deesset ignis, modò intentio recta, velut cælestis flamma, ea delibaret. Verùm quia multi talia ferunt, sed impatienter; ferunt,sed Deo illa non offerunt; patiuntur ista, sed sine intentione rectâ; patiuntur non propter Christum, sed propter se, in suam & mundi gratiam: hinc nihil hîc promeriti aut mercedis cogitandum: nebulas diverberant,& in saxis seminant, nullam à Deo gratiam merentur.

Qui mundo serviũt debẽt glutire omnis generis invectivas & convitia:

Et quia illa patiũtur sine rectâ intentione nihil promerentur;

In Apol. ad Guil. abb. initio. De his eleganter & verè Bernardus: *Væ,* inquit, *portantibus crucem, non sicut Salvator suam, sed sicut ille Cyrenæus alienam. Duplici quippe contritione conteruntur, qui hujusmodi sunt, quando & hîc pro temporali glorià temporaliter se affligunt, & in futuro pro internâ superbiâ ad supplicia æterna pertrahuntur. Laborant cum Christo, sed non regnant cum Christo. De torrente bibunt in viâ, sed non exaltabunt caput in patriâ: lugent nunc, sed tunc non consolabuntur.* Ita maledicus ille latro juxta Christum quidem crucifixus, sed è cruce in paradisum cum Christo non migravit. Pari ratione multi multùm laborant, sed frustra; multa sustinent,sed & frustra; virtutes etiam, ut videtur, exercent, sed frustra hæc omnia, imò cum damno, quia rectâ in his omnibus intentione carent.

Osee 10. vers. 11. Oseas vates Hebræus, hos ipsos designans: *Vitula,* inquit, *docta trituram.* Qui absque intentione certâ & rectâ laborant, bobus similes sunt qui triturant. Hi cessi ab opere solvantur, redeunt tamen ultro; jam assueverunt huic operi, quo etiam fruuntur, nam subinde os mergunt avenâ, & sic lubentes perpetuant hunc laborem, jugúmque facillimè recipiunt. Non aliter agunt illi mundi alumni,quos insigniter notans Gregorius: *Pro mundi glorià,* inquit, *cunctis sudoribus libenter inserviunt, & gravium laborum jugo colla devotissimè submittunt.* Et quæ merces operis? os plenum avenâ, marsupium non adeò turgens pecuniâ. Certè vituli docti trituram, laborant, ut jumenta plaustralia aut molaria, velut equi cæci in fullonicâ. Hi ab unico puero voce & flagello aguntur, currúntque toto die: & quò tandem vesperi perveniunt? in eodem omnino loco sunt, quia in orbem acti sunt: Sic qui rectâ carent intentione, verè cæci sunt, & in virturibus progressum nullum faciunt; hodiernus, crastinus, perendinus dies nullo illis discrimine veniunt. Hi boves semper in eadem aréâ triturant, & hunc laborem suum pro mercede habent, ideo à Deo aliam non expectent. Hæc est caussa, cur Paulus tam contentè præcipiat: *Omne quodcunque facitis, in verbo & in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.* Idem æquè graviter inculcans: *Sive ergo,* inquit, *manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in Dei gloriam facite*: Omnia, omnia. Sic edendum, sic bibendum, sic aliud quidvis faciendum, ut Deus honoretur, nullus hominum lædatur, aut offendatur. Chrysostomus Paulinum hoc præceptum explicans: *Etiamsi,* ait, *spirituale quid fuerit, si tamen propter Deum non fiat, cumprimis illum lædit qui facit.* Et sicut cæmentarii amussim suam ab angulo ad angulum ducunt: sic nostrarum actionum amussis sit divinum illud Pauli effatum: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

Et habet suum pro mercede, habétque aliam à Deo non expectant. *Ad Colos. cap. 3. v. 1. Cor. 10. vers. 31.*

Tom. 5. ex Catenis addita. *Luc. 16.*

Itaque rectissimè Laurentius Justinianus: *Prima vox,* inquit, *prima cogitatio, primus affectus divinam resonet laudem, ignitam ad Deum dirigat supplicationem.* Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

De disciplina & perfectione.

LIBER

LIBER SECVNDVS

BONÆ INTENTIONIS ET FAVTORES ET HOSTES, maximè verò vanam gloriam, & Iudicium temerarium; ejusdem signa, praxim, præmia declarat.

CAPVT PRIMVM.

RECTAM INTENTIONEM *esse bonam illam voluntatem, ab Angelis laudatam.*

BOna voluntas, actionis anima est, bona voluntas nunquam non dives est, bona voluntas omnia potest. Nocte nascentis Christi novam, inauditam oden cecinerunt in terrâ cælestes genii. Horum è cælo cantorum auditores erant opiliones; odeum, campus; ode ipsa: *Et in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.* Et quid est *Bona voluntas?* Obsecro, tantum nobis otii sumamus, ut ex omnibus illis qui ad Christi nati stramineas cunas obsequiosè sese stiterunt, hoc ipsum quæramus, quid sit *Bona voluntas?* Interrogationis nostræ initium petamus ab ipsis Angelis.

Luc. cap. 2. vers. 14.

B

§. I.

O Puriſſimi, beatiſſimique Spiritus, quid agmine facto ad tuguriola noſtra deſcenditis, quid in terrâ quæritis, quod deeſſe poſſit in cælo? nullum apud nos eſt dignum vobis hoſpitium. Ad hanc quæſtionem noſtram Angelorum omnium una vox eſt:

O mortales, loci genium & incolas probè novimus, neque hoc adventu noſtro illuſtria facinora, raras inventiones, exoticas artes, artificia peregrina, neque aurum aut gemmas quærimus, ſed bonam voluntatem, quæ & auro, & gemmis omnibus pretioſior eſt, nobiſque charior.

Et in hoc quidem feciſſe mihi videntur Angeli, quod magnates aliquando ſolent in pauperculam cereviſiariam cauponam peregrè dilati. Caupo namque, ſi generoſum Baronem aut illuſtrem Comitem videat ſuum eſſe hoſpitem, primum omnium inſtituit hoſpitii tenuitatem excuſare, cupedias & delicias apud ſe nullas reperiri, lectos tanto hoſpite non ſat dignos eſſe, panem & zythum ſuppetere, cetera pæne omnia negari, neque verò aliam ruri vivendi rationem eſſe: ſi tamen libeat manere, dominus modò imperet, ſe quidem promptiſſimè daturum, quidquid omni domo poſſideat. Comes homini animando modeſtè & placidè: Scio, ait, mi vir, quas ædes ingreſſus ſim: ſi mihi par ovorum, & tuæ cereviſiæ hauſtum tuleris, in hanc cœnam ſatis appoſuiſti. Neque ego huc comeſſaturus veni; ignotus hoſpes latere cupio, & te relinquere ditiorem. Vis hoc? Caupo lætitiæ plenus, & renidenti ore: Quid ni velim, inquit, ô mi Domine, quid ni velim hoc votis omnibus? manda, jube, impera; ego meique juſſa faciemus pro viribus. Hanc animi promptitudinem, paratiſſimam hanc voluntatem, potentiſſimi illi ab æthere dynaſtæ Angeli quæſierunt in Orbe hoc inferiore, idque noſtro commodo, ut nos relinquerent longè quàm antea ditiores. *Et in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.* Sic Otho Imperator ad Romualdum viſere, cellulam illius non tantum ingredi, & unâ cibum ſumere, ſed etiam in Romualdi paupere ac duro lectulo cubare voluit tanta Majeſtas. Sic alii Reges, & Principes, deſertiſſimas quandoque caſas ingreſſi, fonte ſolo & pane pæne ſaxeo in cænam uſi ſunt, non ſine voluptate. Sic & Angelorum apud nos

Luc. cit. Ioan. Placæus tract. 2. de beat. vis. fol. 169. pag. 377.

A voluptas, eſt bona voluntas, rectáque intentio. Sed & ex Joſepho quæramus, quâ ipſe intentione Bethlehemum venerit.

§. II.

O Sanctiſſime Paterfamilias, caſtiſſime Joſeph, quid hoc itinere quæris, tam & longo, & difficili, tempore præſertim tam alieno? quid Bethlehemum migras, omnia ubique hoſpitia occupata ſunt, tibi nec angulus patet, excluſiſſimus es undique; mille domos adeas locum requiémque petens, mille domos occludent ſeræ, te tuámque conjugem nulla recipiet. Ergo potiùs iter relege, & Nazarethi habita; hîc nemo te hoſpitem ſalutabit, multò minùs honorario vino donabit. Joſephus intentionis ſanctiſſimæ plenus: Non refert, inquit, nullam mihi patere habitationem hominum, ergo pecudum ſubibimus: neque enim huc migravimus, ut laxè commodéque habitemus, ſed ut voluntati divinæ obtemperemus, id quod quærimus, eſt obedientia, huic omnem animum intendimus. Sequemur, quacunque nos vocaverit voluntas divina.

S. Joſeph profectus eſt Bethlehemum ut voluntati divinæ obtemperaret,

Sed cum bonâ veniâ tuâ, ô mi optime Joſeph, videris errare à limine: non hæc voluntas eſt Dei, ſed ſuperbia Imperatoris Romani. Cuperet Auguſtus Cæſar noſſe vires ac potentiam ſuam, eâ de cauſsâ regiones & provincias omnes turbat, ut quantus ſit, ſciat, & inde magis ſuperbiat.

Joſephus contrà: Hanc ipſam, inquit, ſuperbiam hominis idololatræ, Deus ſuę voluntati perficiendę aptum reperit inſtrumentum. *Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis faciat.* Quandoquidem ergo Auguſtus Cæſar, ſummus magiſtratus, Dei nutu edixit per Orbem, ut quivis in ſuæ tribus civitatem ſe conferret, ideo & nos C hoc iter ſuſcepimus, ut huic edicto pareremus. Hæc mea & commiſſæ mihi virginis eſt intentio, quam æquè commodè in humillimâ casâ, in viliſſimo angulo, in ſtabulo exequemur, quàm in Herodis Regis, aut Annæ Pontificis palatio. Sed ipſam etiam beatiſſimam Virginem matrem ſuper hac ipsâ re interrogemus.

Quâ Deus per Auguſtum Imp. declaravit. 1. Reg. cap. 3. vers. 18.

§. III.

O Virgo beatiſſima, te ſi matrem Dei dixero, omnem in te laudem congeſſero. Tu verè digniſſima mater es, ad cujus virgineum puerperium è cælo deſcendant Angeli: quid obſecro, Virgo divina, quæris in natali loco proſapiæ: an neſcis? cognatos pauperes nemo novit. Et valde verendum, ne hoc tuum iter fruſtra ſuſceptum ſit: nam ditiores è ſtirpe Davidicâ, omne urbis diverſorium præoccuparunt, vobis aut in publico D habitandum, aut redeundum eſt. Gentiles veſtros vobis loco ceſſuros ne ſperate; nemo erit ex his qui ad vos reviſat, qui cibum potúmque honorarium mittat, qui ullum honorem deferat; cognationem nemo agnoſcet, humanitas omnis hinc pridem exulat, nec ullum vos diverſoriolum recipiet. Contemnuntur qui pauperes ſunt, etſi optimi ſint. Et verè dicitur: *Mortuus vivos frequentat, pauper inter divites.* Quare, ô Virgo integerrima, aut publica platea domus tibi erit; aut via, quâ veniſti, erit repetenda.

Sic & beata Virgo Maria cum Joſepho iter agreſſa eſt.

Vet. monoſt.

Troch.

Ad hæc virgo puerpera: Meus Joſephus, inquit, & ego, non quærimus cognatos, nec noſtri ſtemmatis reverentiam, neque commodum habitationis locum, ſed unam atque unicam Dei voluntatem, quam nobis Deus declaravit per Auguſtum Cæſarem.

Sed,

Sed, ô beatissima Mater, sit verbo venia, non hæc videtur esse voluntas Dei, sed hominis Deo inimici. Nam quòd pauperes tam miserè & sine causâ fatigentur, jussu Cyrini præsidis fit, hic vir hic est qui universam Syriam inquietat, & obturbat, iste est qui universos suis sedibus huc illuc evocat. Ad quæ Virgo: Sed quis, inquit, Cyrino id permisit? Putem, inquam ego, Augustum Cæsarem. Virgo iterum: Ecquis permisit Augusto Cæsari? Deus utique, respondi. Hîc demum Virgo cælestis: Hujus ergo, inquit, permissum divinum sequimur, hujus voluntati paremus, hac intentione iter istud suscepimus. De diversorio jam anxii non sumus: *Deus providebit*. Si locum negent homines, forsan pecudes non recusabunt. Fiat voluntas Dei. Sed ex ipso divinissimo infante istud quærere jucundum sit.

Gen. c. 22. vers. 8.

§. IV.

O Infans omni Salomone sapientior, ô Rex Angelorum, quid tandem hîc quæris inter exules, quod non millies melius reperias inter tuos cives Angelos? num animi gratiâ peregrinum & paganum panem gustare placet? num cælestia tempe cum horridissimâ hac silvâ commutare delectat? O Domine, mundus non novit te, & nisi te aliter patefacias, omnigeno contemptu te calcabit.

Ad hanc voluntatem etiam Christus se conformavit.

Ad hæc Christus puer, vel solo nutu oculorum, vel lacrymis solis, responsionis fa dedit hoc sensu: Honores ego non quæro, nec voluptates, nec ullam mensæ lautitiam desidero: *Cibus meus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus*. Aliis cibis omnibus carere, facile mihi erit, illum verò cibum gratissimum, cibum verè meum avidissimè consector, hunc quæro. Hic meus est finis, hæc intentio. Uti verò nunc cernitis præsepi me incumbere, ita olim cernetis cruci. Et hoc omne ad paternæ voluntatis regulam fiet. Nam sicut pater meus Imperatoris Romani superbiâ, & meorum cognatorum inclementiâ eò utitur, ut jam in fœdissimum hoc antrum detrudar, ita utetur Hebræorum Pontificum invidiâ, ut olim in trabem ignominiosissimam extollar. *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me. Quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me*. Hoc Christi ad nos responsum est.

Ioan. cap. 4. vers. 34.

Ibid.

Ioan. cap. 5. vers. 30.

Ioan. cap. 6. vers. 38.

§. V.

Quid sit voluntas bona.

Quid ergo est, voluntas bona, cui Angeli pacem imprecantur? Optimè ad hoc quæsitum sanctus Leo: *Christiano*, inquit, *vera pax est à Dei voluntate non dividi*. Horis ómnibus ex animo dicendum: Domine, fiat voluntas tua: fiat, & in me, & in omnibus hominibus perfectissimè, omni tempore, sicut in cælo. Hæc, ô Christiani, bona voluntas est, in rebus omnibus toto pectore hoc unum velle: Domine, fiat voluntas tua. Hanc voluntatem, intentionem hanc animi commendant Angeli. De hac verè Divus Gregorius: *Nil ditius, offertur bonâ voluntate*. Hæc voluntas veram conciliat pacem. Voluntatem hanc ad Christi cunas attulerunt pastores: Voluerunt ire & quærere; iverunt & quæsiverunt illum ipsum infantem, quem quærendum suasit Angelus. Hinc illorum mutuæ cohortationes: *Transeamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes*. Hac voluntate penitus caruit callidissima vulpes illa, Herodes Ascalonita, qui & se venturum, imò & adoraturum promisit: nimirum pueri jugulum petiturus, non genua osculaturus venisset.

Homil. 5. in Evang.

Luc. cap. 2. vers. 15.

In bonâ voluntate quies & pax vera consistit:

In hac demum bonâ voluntate rectáque intentione quies & pax vera consistit. Quidquid agas, ô Christiane, mille turbas in rebus aliis omnibus invenies; nihil uspiam satis pacati extra hanc bonam voluntatem: inquietatio & molestiæ innumeræ à corpore, ab animo, ab amicis, à consanguineis, à liberis, à subditis, à servis, ab officio, à negotiis: turbæ domi, foris, in templo, in publico, in aquis, in silvis, turbæ in ipsis relaxationibus & voluptatibus: turbarum ubique affatim te circumsistet. Et licet omnia componas ad pacem, nihilominus nusquam reperies pacem nisi in hac tantùm bonâ voluntate, quæ voluntati divinæ vinculo insolubili seipsam alligat. Et hoc cælum est extra cælum, seu cæli vestibulum. Pax hominibus bonæ voluntatis, pax bona, constans, tuta; pax vera, & nemini pœnitenda.

Effugere hom. cælum.

In plurimis aliis illud vulgi usurpare quis possit: Malo bonam guerram, quàm malam pacem, si spiritus velit cum carne pacem inire, cupiditatibus illius indulgere, omnem contumaciæ noxam dissimulare, pax pessima, & longè pejor bello & discordiâ. Pax ergo nemini aut tuta aut bona esse potest, nisi hominibus bonæ voluntatis, rectæque intentionis.

CAPVT II.

Rectæ intentionis *actioni à solo Deo persolvi posse præmium.*

G Emmarium olim accessit, homo pretiosæ illius mercis imperitissimus, & avidè quærens: Quanti æstimas, inquit, hunc lapillum bone vir? Gemmarius ad hæc promptè in hunc modum respondit: Hæc margarita meritò venit * centum & quinquaginta millibus coronatorum. (Hanc gemmam donavit Julius Cæsar Serviliæ matri Bruti, à quo occisus est; & hæc, ut dictum, æstimabatur sexagies HS) Miratus supra modum ille qui interrogarat, &, O superi, ait, quid virtutis aut fortunæ in lapide? Sed & denuo quærens de alio cimelio: Quanti ergo, inquit, hos simul lapillos æstimas? Cui Gemmarius: Pretio, inquit, exsolvi vix possunt: dimidium regni dederis, nondum tamen persolveris: cimelium est inæstimabilis pretii. Hîc ille primùm sériò in admirationem rapi, & non capere, tanti vænire lapides.

* Sanct. Ivonis.

Sanct. Ivo de affl.

Stephanus, flos martyrum, *Vir plenus fide & spiritu sancto*, merces proposuit solos lapides, & quamvis nec pyropos, nec adamantes, nec topazios venales habuerit, sed meros silices sanguine tinctos, eo tamen pretio indicavit, ut tam dives emptor repertus non sit, qui pretio vel minimum lapillum potuerit facere suum. Quis non miretur cum imperito illo, ad hoc dignitatis & pervenire potuisse silices, ut etiam contra gemmas sint chari. Siliceos hos lapides Stephani, Bethlehemiticus infans præsenti demum monetâ emit, omniúmque pretium liberalissimè persolvit.

Act. cap. 7. vers. 5.

Sub hac Stephani protomartyris, & Christi divinissimi infantis imagine nunc explicabimus, omnem actionem bonam, etiam vilissimam, rectâ tamen intentione susceptam, tanti esse pretii, ut id solus Deus infinitè dives possit persolvere.

§. I.

AD hoc lapidum mercimonium, quod Stephanus Levita venale proposuit, principiò matrona gravi vultu, & honestissimo habitu accessit, PHILOSOPHIAM nominant. Hæc Stephanum miris argutiis fatigavit, ut suos illi lapides extorqueret. *Surrexerunt quidam de Synagogâ quæ appellatur Libertinorum, Cyrenensium, Alexandrinorum &c. disputantes cum Stephano*, in suas illum partes pertrahere conabantur. Sed frustra. Suos Stephanus lapides acerrimè defendit, certò eos amissurus, si cum illis sentire voluisset. *Et non poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur*. Ita ab emptione abiit *Philosophia*, de quâ Paulus optimè monet: *Videte ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam.*

Nimis ritiosa Philosophia.

Act. cap. 6. vers. 9.

Ad Col. cap. 2. vers. 8.

Secuta

Pusillanimitas.

Secuta PUSILLANIMITAS, anus rugosâ fronte, exangui & mortuali vultu, tremulis manibus, támque pavidè videbatur emere, ac si assem portigeret elephanto. Hæc ut purpuratos illos lapides sui juris faceret: O mi Stephane, inquit, mille testibus convictus es, omnium sententiæ contra te eunt. Nunquid universo senatui te oppones? Caussam licet optimam tuearis, non sat tibi virium est, ut institutæ rei exitum expedias. Dogmata quæ propugnas, nimiùm nova sunt, permitte illa tempore adolescere & firmari: Initia hæc lentè volunt tractari; aliquanto tempore hos impetus tuos dissimula. Sed nihil obtinuit trepida hæc anus. *Stephanus autem plenus gratiâ & fortitudine:* Tamersi, ait, senatorum altero tanto plures sint, animo non cadam. Hæc Domini caussa est, hîc non licet esse pavidum; faceresse à me Pusillanimitas.

Act. c. 7. v. 8.

Incontinentia.

Hac vix digressâ, adfuit INCONTINENTIA procax femina, ipso vultu lasciviam professa, & facilè apparebat non seriò illam empturam. Ne tamen Stephani lapidibus nullum pretium posuisse videretur, hoc unum anxiè agebat, ut juveni persuaderet conjugium. Quid tergiversaris, mi Stephane, inquiebat, quin tu more priscorum Patrum matrimonium contrahis? æmulare sanctissimos majores tuos Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Mosen, Aaronem, & ne sperne nuptias. Ad majora natus es, quàm ut solùm mensis servias. Hæc, ut eam decuit, breve responsum tulit: Procul inde facesseret; stare animo, non nubere, sed virgineam integritatem tueri. *Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus tanquam faciem Angeli.*

Act. c. 6. v. 15.

Vana gloria.

Post illam, mox adrepsit VANA GLORIA, omnium oculos suis devorans, aliis omnibus præmercatura. Hæc, contra morem emptorum, merces quas emptura videbatur, impensissimè laudavit, garrulam mercatricem dixisses: nam post copiosè recitata Stephani elogia: O sanctissime juvenis, inquit, tota Hierosolymorum urbs in te unum conversa, te spectat, te veneratur; omnium civium ora de te loquuntur. In luce sunt prodigia quæ patras (*faciebat prodigia & signa magna in populo.*) At nosti te tibi maximum esse debitorem, in famâ præsertim & nomine tuo servando. Ergo Spartam quam nactus es, tuere & orna. Faventissimum tibi senatum habes, si potes illi esse non inimicus. Non tulit Stephanus loquacissimæ femellæ fabulam, sed eâ protinus rejectâ: Fallacissima est, inquit, omnis gloria, quæ à mortalibus offertur: Cor meum, meósque oculos aliorsum defixos teneo, gloriam cælestem jam eminus prospicio, in Christum Dominum omnis mea fertur intentio: *Intendens in cælum vidit gloriam Dei.*

Act. c. 6. v. 8.

Act. c. 7. v. 55.

Violentiæ ejus machinæ.

Act. c. 6. vers. 11. Vers. 12.

Act. c. 7. v. 54.

Ibid. v. 57.

Ibid. v. 58.

Prioribus illis repulsis, VIOLENTIA nota furia ex Orco irruit, non tam emptura lapides, quàm ereptura. Variis istud machinis aggressa est. 1. *Tunc summiserunt viros qui dicerent, se audivisse eum dicentem verba blasphemiæ in Mosen & Deum.* Et testes; veri an falsi, nil interest. 2. *Commoverunt itaque plebem, & seniores, & scribas: & concurrentes rapuerunt eum.* Et hæc quidem vis expugnabit juvenem; patietur Stephanus frangi pertinaciam suam. 3. *Audientes autem hæc, dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.* Conclusus est Stephanus inter fulmineos apros; non evadet. 4. *Et impetum fecerunt unanimiter in eum.* Stephane quid agis? tu toto senatu sis sapientior? cede sententiâ. 5. *Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant.* Ita vincendus est, qui nescit cedere.

Sed frustra fuere omnia. O imbecillem VIOLENTIAM, nec unico quidem juveni expugnando satis robustam! merces venisti raptura Stephano, imò dedisti.

§. II.

ITa servavit Stephanus suos sibi lapides, à pessimis his nundinatricibus; nullâ eos nec vi, nec pretio potuit extorquere. Demum parvulus ex oppido Bethlehem, ad istas merces accessit, & hos ipsos lapides sanguine pictos liceri cœpit. Cui Stephanus: Mi divinissime puer, inquit, placéntne tibi? accipe, tui sunt. Novi equidem, parentem habes opulentissimum, qui solus potest & hos lapides æstimare, & dignum iis pretium rependere; omnes ergo tibi dono: *Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei.* Ad illum Dei oculum insomnem & omni momento pervigilem, mei affixi sunt oculi. Pro veritate, & pro Christo hunc saxorum nimbum sustineo, hos lapides Deo, ejúsque honori consecro.

Hos lapides Christo Jesu donavit.

Act. c. 7. v. 56.

ITa PATI, ita & AGERE oportet, ô Christiani; bonæ actionis cujuscunque pretium, omnibus aliis, etiam Angelis, præterquam Deo est insolubile. Loquimur hîc de iis tantùm actionibus, à quibus, ut suprà docuimus, abest malitia, quibus adest gratia, nec deest intentio recta. Et hujusmodi quidem actiones, cetera vilissimæ, tanti sunt pretii, ut sermone nemo unquam expresserit vel minimi boni operis valorem. Terrarum orbem da, imò da cælum, nondum satis dederis, nisi des Deum. Imperium in cælestes orbes & sidera, in omnes omnino Angelos, non æquat dignitatem actionis cum virtute conjunctæ. Exempli gratiâ: Obolus mendico porrectus, sed sanâ rectáque intentione, quanti, putas, in cælo æstimatur? Confer in unum regna omnia, & Turcicum, & Sinense, & Persicum; Hispanicum & Gallicum, cum omni eorum opulentiâ, cum omnibus imò voluptatibus, & nondum obolo illo dignum pretium statuisti. Ratio hujus evidentissima est: Universa illa uti principium habuerunt, sic & finem suum reperient; suis utrinque terminis urgentur: At obolus ille mendiculo datus pretium acquisivit æternum. *Momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operabitur in nobis.* Quid minùs dixeris, quàm, *momentaneum & leve?* Ita unicum ad Deum suspirium, serius ob priores noxas gemitus, acus fracta pauperi data, frigidæ calix sitienti propinatus (an vilius quid dicam?) mercedem emerentur supra omnem modum maximam, æternam: *æternum gloriæ pondus operantur.* Omnium Regum aurum in unum locum congestum, unius hebdomadis spatio facilè totum ad libram examinetur, neque enim infinitæ molis est: At verò illud oboli, quod diximus, pretium, per omnem æternitatem appendi non potest, infinitum est.

Bonæ actionis pretium omnibus aliis, etiam Angelis, præterquâ Deo est insolubile.

2. Cor. c. 4. & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operabitur in nobis. v. 17.

Sed unde hic obolus tam pretiosus? A divinâ gratiâ. Quod verissimè affirmans Augustinus: *Omne*, inquit, *meritum nostrum in nobis non facit, nisi gratia: Et cùm Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronat quàm munera sua.* Dei gratia animam Deo jungit ut sponsam. Assuerus Regum potentissimus, centum viginti septem provinciarum Imperator Estherem pauperculam, parentibus orbam, captivi Judæi cognatam, suam tamen conjugem esse voluit, & reginam fecit. Nec caussam pete: Sic illi placuit. Quis jam Assueri & Estheris filios, regni hæredes neget? Mens nostra à se pauperrima (*cùm non sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis,*) eam tamen Deus in sponsam sibi adsciscit admirandâ gratiæ benignitate. Et hinc regni hæreditas in liberos nostros, hoc est, in actiones nostras derivatur; hinc nos olim futuri *divinæ consortes naturæ. Ipse enim spiritus, testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filii Dei. Si autem filii, & hæredes.*

Epist. 105. ad Sextum.

Dei gratia animam Deo jungit ut sponsam.

2. Cor. c. 3. v. 5.

2. Pet. c. 1. vers. 4.

Ad Rom. c. 8. v. 16. & 17.

§. III.

SOlus ergo Deus, illi quem diximus, obolo persolvere potest præmium, nec vult aliâ solutione, quàm seipso. Ille Theologiæ sol Thomas Aquinas, inter preces olim è terrâ elatus, voces illas audiisse dicitur: *Bene scripsisti de me Thoma; quam ergo recipies pro tuo labore mercedem?* Ad quæ Thomas promptissimè: *Domine, non aliam*

præter te. Utique probè cepit vir sanctissimus, dignum actione bonâ præmium, Deum esse. Ideo divinus Paulus accuratissimè commonefaciens: *Non cesso,* inquit, *gratias agens pro vobis, ut Deus Domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & revelationis in agnitionem ejus, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis.* Hæc Apostolus assiduè precabatur, daret illis Deus *spiritum sapientiæ & revelationis*, siquidem tale præmium à Deo assignatum est cuivis bonæ actioni, ut id omnis philosophorum sapientia non capiat. *Quicunque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Proponit Dominus personas abjectissimas, & rem vilissimam, calicem aquæ non calidæ, hæc enim sine impensis non calefieret; sed frigidæ sic è fonte manantis: *Non perdet mercedem suam,* quâ gaudeat æternùm.

Ad Ephes. c.1.v.16. & seqq.

Matt.c.10. v.42.

Maxima fuerunt munera quæ duo Reges, sed jam temulenti promiserunt. Assuerus à vino calidus: *Quæ est,* inquit, *petitio tua Esther, ut detur tibi etiamsi dimidiam partem Regni mei petieris, impetrabis.* Herodes pæne idem saltatriculæ pollicitus: *Quidquid petieris,* inquit, *dabo tibi, licèt dimidium Regni mei.* En maximum Regis donum, dimidium Regni, sed perituri: Deus liberalior Rex, in operis boni vel minimi, in unius oboli præmium daturus est totum Regnum suum, nunquam periturum, seipsum. *Vocavit nos in suum Regnum & gloriam.* Nunc temporis Deus pleraque omnia tribuit per res creatas, cælum, sidera, terram, terræ germina, per ministros Angelos. At verè, *cùm evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem,* tunc rerum creatarum ministeria cessabunt, tunc Deus omnigenas voluptates beatis afferet seipso, in bonarum actionum præmium; *Erit omnia in omnibus.* Ideo Chrysostomus, illum in seipsum crudelem tyrannum judicat, qui potest alio contentus esse præmio, quàm Deo. Et sanè hic talis multò stultior est illo qui nobilissimum adamantem quinque sestertiis, aut aliquot pomis commutat.

Esth.c.7. v.2.

Marci c.6. v.23.

1. Thes.2. v.12.

1. Cor. c.15. v.24.

1. Cor.c.15. v. 28.

Hom. 21. in Matt.

§. IV.

Præmium cuivis bonæ actioni decretum est infinitum:

SI ergo præmium cuivis bonæ actioni decretum est infinitum, inexplicabile, æternum, Deus ipse: vel, ut clariùs loquamur, si pro quovis opere bono vel minimo, speranda merces æterna: Nil jam miri, quod Stephanus suos lapides, neque Vanæ gloriæ, neque Violentiæ, nec ex illis emptricibus ulli vendere voluerit: nemo enim eos digno pretio solvere poterat, nisi Pater illius infantis, cujus cunæ Bethlehemi, præsepe & paleæ fuerunt. At nos, infantes stultissimi (parum dixi) tyranni in nosmet atrocissimi, tot præclaras actiones, pro pomulo, pro testulâ, pro vitreis fractis, aut pictis apinis, imò pro brevi gloriolæ fumo, pro levi favoris aurâ vendimus vel oculis, vel auribus, aut linguis eorum quibus placere cupimus. Ita tota merces est visum esse, auditum esse, laudatum esse. Quàm verè sanctus Gregorius: *Qui pro virtute,* inquit, *quam agit, humanos favores desiderat, rem magni ac ingentis valoris vili pretio venalem portat: Vnde cali regnum mereri potuit, inde nummum transitorii sermonis quærit.* Eà de caussà tam seriò hortatus Paulus: *Servi obedite per omnia,* inquit, *dominis carnalibus. Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus: Scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis: Domino Christo servite.* Hoc igitur unicè caveamus ne nostra obsequia hominibus duntaxat probare studeamus, eorúmque præsentiæ solùm atque oculis serviamus, sed animi potiùs singulari quodam candore, cum divino timore conjuncto, omnes nostri muneris partes expleamus. Quocirca quidquid fecerimus, verè atque ex animo agamus, certóque nobis persuadeamus, non nos hominibus sed Deo bonorum omnium auctori ac Domino servitutem servire. Et quoniam certum nobis atque exploratum esse debet, sempiternam illam beatorum sedem, nostris laboribus ac conatibus, tanquam palmam, præmium ac mercedem esse propositam, æquum profectò est, ut in unum Christum nostra omnis feratur intentio, in Christum hi nostri eant oculi, Christo liberalitate tantâ emere volenti, nostra omnia quàm promptissimè vendamus.

Lib.8.mor. cap.28.ad finem.

Ad Col. c.3. v. 22.

Ibid.v. 23. & 24.

Ideo unicè cavendum ne nostro obsequio hominibus placere studeamus;

CAPVT III.

RECTA INTENTIO *quantùm à diabolo impugnetur.*

IOannes ille Apocalypticus Angelus, vidit feminam sole vestitam, lunâ calceatam, coronâm sideribus, & hanc parturientem. Coram hac stabat draco septiceps, & expectabat dum peperisset, ut abreptum filium glutiret; sed expectavit frustra, & inani hiatu. Nam femina illa, *peperit filium masculum, & raptus est filius ejus ad Apud Deum, & ad thronum ejus: & mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo.* Ita famelicus draco elusus est.

Incredibile est, quantùm diabolus draco pervigil laboret, quàm subtili artificio hoc unum agat, ut bonam intentionem in pravam, aut inutilem detorqueat: hîc expectat hians bestia, dum edatur in lucem fœtus, ut eum mox glutiat. Vix Petro novum Pontificis officium detulit Christus, cùm statim *conversus Petrus: Domine,* inquit, *tuus autem quid?* O Petre, quid hæc obsecro ad te? teipsum assiduè observa, teipsum respice. Est qui in insidiis observet ut munus delatum turbet: *Quid ad te, tu me sequere:* tui oculi attendant meos; tui pedes meis hæreant, *tu me sequere.*

Ut ergo bonam intentionem ab hujus septicipitis draconis vi tueamur, divi Joannis visum jam explicandum est, & unà demonstrandum, quàm variè, quàmque solicitè cacodæmon nervos omnes in eo contendat, ut rectam intentionem aut adimat, aut vitiet.

§. I.

MVlier illa prægnans à Joanne visa, Animam designat, quæ in gratiâ est apud Deum. Huic Animæ omnia serviunt, ipsa ei sidera famulantur, Sol & Luna obsequium ferunt; cælum ei transcriptum est. Talis Anima nunquam non parturit optima desideria, fideliùs & accuratiùs Deo serviendi; neque tantùm parturit, sed & partum emittit, & sanctissima proposita in opus deducit, enititur feliciter, & præclarissima quæque opera in lucem edit. Et velut femina prægnans delicatissimi fastidii est, nauseátque sæpe, quæ antea merum ei mel videbantur, appetítque quæ priùs judicabat fellea: ita mens hominis castis desideriis gravida, omnes carnis voluptates, Mundum omnem fastidit; at verò adversa quæcunque & universum patiendi apparatum magno affectu amplectitur. Hîc vigilat draco septiceps, & omni momento insidiatur, ut mentem illam inficiat velocultâ superbiâ, vel subtili avaritiâ, vel cæcâ invidiâ, vel clandestinâ luxuriâ, aut etiam pietate, sed fucatâ, aut aliâ quâvis pictâ quidem, sed sinistrâ intentione. Sic armatus coluber ex Orco ante parturientem feminam excubat. Quid ergo hîc agendum Animæ, si vel minimo indicio, læva intentio se prodat, quâ ratione resistendum? Rapiatur filius *ad Deum & ad thronum ejus,* intentio ad Creatorem se sustollat his precum alis: Mi Domine, tui solius amore hoc fecerim, & facturus sim. *Et mulier fugiat in solitudinem.* Dicat hujus filii parens: Non cupio, mi Domine, videri, non sciri, non laudari affecto: nolo in foro id proclametur, nolo tanquam magnum aut rarum commendetur: sic istud factum volo, velut si feciſsem in extremâ solitudine, in eremo desertissimâ: modò tu, mi Deus,

mi Deus, id scias, uti scis omnia: tu solus, satis amplum theatrum es omnibus meis actionibus.

Cornelius Centurio ille notus Superis miles, omnes filios suos filiásque, hoc est, opera bona sua omnia, ante sepræmisit in cælum, ideo Angelus eum humanissimè affatus: *Orationes tuæ,* inquit, *& eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.* Vir enim erat *religiosus ac timens Deum, & deprecans Deum semper.* Ita filii ejus omnes rapiebantur *ad Deum, & ad thronum ejus*, eluso dracone Stygio, qui prædones, piratas, latrones omnes longè superat. Hic enim prædator nunquam non in insidiis subsidet, viatorem observat antequam transeat, & in ipso quoque transitu. Indefessi laboris est diabolus: sæpe initio actionis, quandoque medio, non rarò in fine intentionem rectam convellere nititur. Quod disertè Gregorius exponens: *Sciendum est,* inquit, *quòd bona nostra tribus modis antiquus hostis insequitur, ut videlicet hoc, quod rectum coram hominibus agitur, in interni judicis conspectu vitietur. Aliquando namque in bono opere intentionem polluit, ut omne* B *quod in actione sequitur, eò purum mundúmque non exeat, quo hoc ab origine perturbat. Aliquando verò intentionem boni operis vitiare non prævalet, sed in ipsa actione se quasi in itinere opponit, ut cùm per propositum mentis securior quisque egreditur, subjuncto latenter vitio, quasi ex insidiis perimatur. Aliquando verò nec intentionē vitiat, nec in itinere supplantat, sed opus bonum in fine actionis illaqueat: quantóque vel à domo cordis, vel ab itinere operis longiùs recessisse se simulat, tantò ad decipiendum bonæ actionis terminum astutius expectat: & quò incautū quemque quasi recedendo securum reddiderit, eò illum repentino nonnunquam vulnere duriùs, insanabiliúsque transfigit. Intentionem quippe in bono opere polluit, quia cùm facilia ad decipiendum corda hominum conspicit, eorum desideriis auram transitorii favoris apponit, ut in his quæ recta faciunt, ad appetenda ima, fortitudine intentionis inclinentur. Vnde rectè sub Iudææ specie de unaquáque animá miseræ intentionis laqueo* C *captâ, per Prophetam dicitur:* Facti sunt hostes ejus in capite. *Ac si apertè diceretur: Cùm bonum opus non bonâ intentione sumitur, huic adversantes spiritus ab ipso cogitationis exordio principantur, tantóque eam plenius possident, quantò & per initium dominantes tenent.*

Imò, quod Chrysostomus annotavit, diabolus quandoque tepositam jam apud Deum opera, per malam intentionem etiam nunc vitiat. Atque si opus objectis difficultatibus nequeat impedire, intentionem lacessit, eámque vitiare conatur. Necdum æstus succedit? actionem ipsam variis perturbationum machinis adoritur. Nec sic quidem, quod vult, efficit? actionis finem studet pervertere.

§. II.

NArrat Horatius de comite importunissimo, quem ut à se amandaret, varia negotia hîc illic conficienda simulavit. At ille importunissimè illud unum respondit: Usque sequar te. Nihil habeo quod agam, & non sum piger: usque sequar te. Sic diabolus, qui non habet D aliud quod agat, quàm ut nos impugnet ac vexet, & verè non est piger, hic velut comes individuus, assiduè illud mussat; Usque sequar te, usque, & usque te insectabor: usque tenebo te, & persequar: non interquiescam, non cessabo, non desinam dum intentionem tuam aliò deflectam, ne sic rectâ tendat ad Deum; usque sequar te. Certè sic agit, quem inani gloriâ nequit fallere, hunc decipit per iram aut per tristitiam, aut impatientiam, aut etiam per lætitiam, aut immoderatum fervorem, aut nimium languorem. Mille nocendi viæ. Si labor malè succedat; reddit pusillanimem: Ecquid dicetur de te? nihil fies, rideberis ab omnibus, hoc certè tibi damno erit. Sin è voto succedat labor, adest iterum vulpes Orciniana: En artificem, en artificium! bellè, præclarè, eximiè; non potuit melius: quid iste aut iste simile? nemo est qui hoc opus imitetur; omnes laudabunt. Ita cæcus

A homo tam bellus sibi videtur, tam sibi placet insigniter; aures, ut aper, ubique arrigit, quid alii de se sentiant, quā laudent auditurus: nempe vanissimo homini magnum *Persius sat.* est, & pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est. *v. 28.*

O miserum! verè, *facti sunt hostes ejus in capite.* Princi- *Thren. c. 1.* pium & caput operis est intentio, huc diabolus colli- *v. 5.* neat, in hanc frontem saxum dirigit, quod David Goliatho fecit. Si caput hoc læsum, si bonus affectus ad Deum corruptus aut extinctus sit, ruit omnis reliqua moles. Hoc caput sibi defensum gloriatus David: *Domine*, inquit, *Domine virtus salutis meæ obumbrasti super caput meum* *Psal. 139. vers. 8.* *in die belli.*

Narrat Plinius * Erodium æstuosissimam avem ad *Plinius l. 10.* aquas raptu vivere hoc modo: Ad illas aves, quæ se mari *Nat. hist.* mergunt, advolat, & capita illarum morsu corripit, do- *cap. 40.* nec capturam extorqueat. Homines probi volucribus ** Alii Pelecan, Platea,* non absimiles, in edito quidem habitant, pabulatum *Platalea no-* tamen ad aquas descendunt, iisque sese immittunt: cu- *minatur.* B ras, sollicitudines, labores, exercitationes varias non refugiunt; his sese fluminibus mergunt, neque enim aliter opera bona constant; sudore opus & industriâ; nemo cum virtute inediam tolerat, nisi corpus id sentiat; nemo prout oportet, orat, nisi vigilet, animúmque excitet ad attentionem: Ita probi, sui spiritus alimenta sibi comparant. At diabolus, instar Erodii, harum volucrum ca- Diaboli put, *intentionem*, impetit. Cernit orantem? intentionis circa in rectæ regulam convellit, &: Multi, ait, te vident; eant tentionem nunc & dicant te orationis non esse amantem. Videt rectam in- stipem in manu? Hîc oculos ad eleemosynæ spectato- fidiæ. res rapit, aut aures ad mendici clamores importunos trahit, ut dum stipem dat, convitium addat, dicátque: En, improbe canis, cessa latrare. *Multi homines misericor-* *Prov. c. 20.* *des, virum autem fidelem quis inveniet?* Observat in te ali- *v. 6.* quid patientiæ, charitatis, obedientiæ: Mox commendatitias litterulas quærit, laudantium voculas excipit, & tibi in aures instillat: En, bono es nomine, placuit huic domino tua submissio; profectò hoc in laude ponendum. C Mille tales morsus infigit hic ex Orco Erodius, dum caput vulneret, intentionem rectam confodiat. Ideo in omnibus actionibus, illud obversetur animo: *Ad Deum,* *Apoc. c. 12.* *& ad thronum ejus.* Alioqui Stygium Erodium non effu- *v. 4.* giemus, nisi omnis fœtus noster, omnes bonæ actiones nostræ, rapiantur *ad Deum, & ad thronum ejus.*

§. III.

MIrandum est quod in rebus gestis sancti Severini *Surius tom.* Colonensis Pontificis memoratur. Fuit ævo Se- *5. die 23.* verini præsulis Eremicola è Principum stirpe oriundus, *Octob. cla-* deliciis omnibus innutritus juvenis, qui cùm ad nuptias *ruit Severi-* contrahendas jam ematuruisset, sponsam opibus & san- *nus circa* guine non imparem accepit. Jámque totis ædibus per- *Ann. 400.* sonabat Hymenæus, jámque novos conjuges nuptialis thalamus vocabat, cùm sponsus subito pavore correptus, vidit juvenem formosissimum lateri suo hærentem, qui eum hilari vultu affatus: Si ego, inquit, majores tibi delicias, & gloriam longè illustriorem sponderem, vellésne præeuntem me sequi? Vellem, ait, sponsus, si spondeas his ampliora. Cui personatus Angelus: Spondeo, inquit, delicias cælestes & immortalem gloriam, si tamen tu vir sis, & præ illis ista noris contemnere. Mox sponsus, totâ ambitione promissis inhians, & sponsoris amore captus: En, inquit, virum: sponde, & duc quò lubet, sequor. Dixit, & fecit: nec aliud quidquam ex omni thesauro suo, præter vasculum ligneum, asportavit. Tam generosè sequentem Angelus, in remotum ab omni humano consortio locum perducens: Hîc, inquit, Deo & tibi vaca: cetera curare omitte. Ita se oculis illius subduxit. In hoc theatro novus hic actor personam quam suscepit, præclarè diu egit, & Deo Angelisque spectatoribus, austeram vitæ rationem annis compluribus perseveravit, precandi assiduitate, inediâ,

vigiliis, admodum exhaustus. Tandem incessit hominem cupido cognoscendi, quis æquale secum præmium esset accepturus in cælo, vitam enim vivebat pæne inimitabilem. Responsum est ei cælitus, Colonienſem Episcopum parem ipsi futurum in sedibus beatorum. Admiratus Eremicola hanc præmii æqualitatem in vitæ statu tam inæquali. Ostendi ergo sibi hunc virum, summis precibus contendit. Nec mora, idem ille qui eum illuc duxerat, se stitit, monstravitque viam quâ ad illum-metipsum Episcopum perveniret. Ita instructus Eremicola solenni die Coloniam venit, & rei divinæ interfuit: è templo digressus, in Episcopi triclinium etiam spectatum admissus est. Vidit hîc Anachoreta epulum, tametsi non ad nostri ævi genium saliare, tamen lautum & liberale. Hoc urbis proceribus Colonienſis Pontifex dedit. Ferculorum copia, deliciarum varietas, argenteæ supellectilis opulentia, illo ævo rari luxus exemplum censebatur. Hic ipse secum in animo fabulari cœpit religiosus spectator: Ergone ego cum hydriolâ meâ, inquit, cum pane arido, radiculis & olusculis insulsis, jejuniis quotidianis, precibus pæne continuis, & hanc lautitiem omnem sponte deferendo, non plus apud Deum emeruerim gratiæ, quàm hic Episcopus in tanto luxu? quid ego, si non plus ago, quàm rerum & deliciarum dives hic Præsul? O mi optime Anachoreta, sapienter forsan ratiocineris, sed non sanctè; audi obsecro, & responsum admitte à tuo ductore Angelo, cujus hæc sunt verba: Hic, quem cernis, Episcopus, minùs afficitur omni ferculorum pompâ, quàm tu ligneo tuo vasculo.

Seneca ep. 5. Capis ista? Magnus ille est, qui fictilibus sic utitur, quemadmodum argento: nec ille minor, qui sic argento utitur, quemadmodum fictilibus. Agnovit hic prudens Asceta, quâ ratione Deus non tam actiones, quàm agentium intentiones ponderaret, nec æstimaret quantum quisquis faceret, sed ex quanto. Sic est prorsus:

Quidquid agant homines, intentio judicat omnes.

Et en, ut Acheronticus Prodius Severino, per omnem luxum extorquere nequiverit affectum & intentionem optimam ad Deum: Colonienſis hic Antistes, omnes actiones suas, cunquam suos liberos, ante se præmisit *ad Deum & thronum ejus*. Atque hoc strategemate, vigilantissimo draconi subduxit, quidquid pietatis exercuit. Sed quis est qui imitetur? Rarissimæ virtutis est, inter divitias & delicias non corrumpi, cùm etiam rigidissima paupertas inveniat quo bonam intentionem nonnihil offendat. Nam huic alteri, eremi cultori ceterà sancto, & qui vitæ fuit laudatissimæ, aliquid tamen bonæ intentionis, & melioris affectus in ligneum illud vasculum exciderat. Adeò in rebus etiam minimis, non minimum quid aut admittimus aut acquirimus, prout scilicet ad Creatorem, aut ad res creatas nostra vergit intentio. Habet Satan plurimas & pæne inobservabiles pedicas, quas irretiendæ rectæ intentioni latenter recondit. His sese retibus implicandos deliciarii sensus nostri & sui amor immodicus offerunt ultro; suave illis est sic capi. Quidquid ergo actionum nostrarum non quamprimum *ad Deum & ad thronum ejus* emittitur, mox à celerrimo dracone irretitum glutitur.

§. IV.

Ezech. c. 1. v. 11. HEbræus vates Ezechiel, quatuor vidit animalia, quorum & alæ & capita attollebantur cælo. *Et facies eorum, & pennæ eorum extentæ desuper.* Non aliud monet erectus hic animalium & vultus, & volatus, quàm hoc ipsum, à dracone illo nil satis tutum esse, quidquid non mox subvolet ad Deum, alis bonæ rectæque intentionis. Perit, quidquid non hac ratione draconi se subtrahit. Ideo Richardus Victorinus, eum qui bona quidem opera, malâ tamen intentione patrat, filiorum suorum homicidam appellat. Hic duo notatu dignissima occurrunt.

Duo notatu digna.

Primum: In quæstione sit, in quo medulla, nucleus, vis & robur, seu nervus intentionis bonæ consistat, quò hîc maximè collineandum, aut quis unquam hominum optimam habuerit intentionem? Christus humanæ gentis reparator, de quo Pater ab æthere pronunciavit: *Audite illum*: hic præceptor noster, tres potissimùm habuit intentiones: Prima fuit *Obedientiæ. Hoc mandatum*, inquit, *accepi à Patre meo.* Nam primo momento quo in Virginis viscéribus hominem induit, Patris præceptum ei oppositum fuit: *Crucifigendus es*, ita Pater imperat. Huic imperio paterno Christus obedientissimè se subjecit. Hinc verè dici potest: Servator Mundi triginta quatuor annis pependit in cruce. Nam intentio Christi per omnem vitam ibat ad crucem, hærebat in cruce: *Hoc mandatum accepit à patre.* Altera fuit *Reverentiæ in paternum honorem: Ego autem*, inquit, *non quæro gloriam meam, sed honorifico patrem meum.* Tertia fuit *Dilectionis & amoris* in paternam Voluntatem. *Ego*, inquit, *quæ placita sunt ei, facio semper:* Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. *Veruntamen, non sicut ego volo, sed sicut tu*, fiat voluntas tua. Triplex hæc intentio re quidem pæne eadem est, sed tamen in eâ etiam differentia videri potest. Aliud enim est, ideo quid facere, quia sic imperatur: aliud, quia in alterius honorem cedit: atque aliud demũ quia alteri sic placet. Qui hujus animi est, ut alterius voluntatem & nutum etiam observet, ac paratissimum se offerens, dicat: Quid opus est, juberi? non vi, non imperio, non legibus cogendus sum, ultro hoc faciam, eo solo persuasus, quia scio id illi Domino placere, illius voluntatem eò ferri. Siquidem illius *velle*, est meum *facere*, voluntas mihi instar mille mandatorum est. Et hic, arbitror, apex & culmen est omnis bonæ intentionis. Atque ista fuit Christi Domini intentio in vitâ, in cruciatibus, in morte, in rebus omnibus, *Voluntas Patris. Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Et scio quia mandatum ejus vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.*

Hinc nec ab ore, nec à corde nostro illud abeat: *O Dominus meus, & Deus meus, ego me & mea omnia tibi offero, ad omne beneplacitum tuum.* Vel illud: *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te, Ita Pater, Ita Pater &c.* Vel istud: *Veruntamen non sicut ego volo; sed sicut tu, fiat voluntas tua.*

Alterum etiam quæstionis est, & quidem creberrimæ, inter homines pavidæ conscientiæ; quos illa varie angit pungitque. Sæpe audias dicentem: Modò scirem quo loco res meæ essent apud Deum, an ego ingratiâ, & servus Deo charus, num illi sapientissimo cordium scrutatori actiones meæ placerent: Modò hoc mihi cõstaret, libentissimè, quidquid à me exigitur, præstarem. O mi Christiane, avéne hoc scire? Intentionem tu tuam interroga: expende tantùm qualis tua sit intentio, quàm sincera & pura, quantò enim hæc sincerior est & purior, quantò voluntati divinæ conformior ac conjunctior, tantò tu melior es, tantò Deo gratior & charior, ne dubita. An nescis? quidquid agant homines, intentio judicat omnes. Fieri non potest, ut tu sinceræ sis intentionis, & optimo animo in Deum, Deo tamen non placeas, nisi Deum velis esse injustum. Dei vox est: *Ego diligentes me diligo.* Et non contineo me, nec aliter possum, quin tam bene erga me affectos benigno itidem affectu complectar.

§. V.

TV ergo, mi Christiane, hoc unum age, ut ad omnem divinæ voluntatis nutum semper sis paratissimus; Dei VELLE, sit tuum & VELLE & FACERE. Ita vulnerabis cor divinum aureo amoris telo. Hoc enim adeò ut divinos favores emeretur, ut lucrari plurimũ possimus, non tantùm dicendo & agendo, sed & omittendo ac feriando. Ludovicus Blosius, verè pius scriptor: *Si quis*, inquit,

inquit, *propter Deum, voluntati suæ in rebus etiam minimis reluctetur, rem ipsi Deo gratiorem præstat, quàm si multos mortuos* (Notetur) *ad vitam reducat.* Et ut rem firmet exemplo: *Duo*, inquit, *unà iter faciunt, in viâ uterque elegantem flosculum cernit, & alter quidem jam in eo est, ut illum carpat, deliberans tamen, ipse sibi imperat: Manus ab hoc flore, propter Deum, abstine. Alter: nihil præmeditatus, florem illum carpit. Et hic quidem nil delinquit decerpendo, sed ille prior eundem non attingendo, tantum præ altero promeritus est, quanta est distantia cæli à terrâ. Quod si Deus pro tantillo obsequio tantum daturus est præmium, quantum dabit iis qui majora fuerint ausi pro Deo?*

Ita paratus promptus sit necesse est in aliis omnibus, qui voluerit esse bonæ intentionis, ut si norit Deum quippiam velle, hoc ipsum & ille velit, quantumcunque voluntati suæ adversetur. Idcirco frequenter (uti Blosius instruit) secum ipse dicat: Propter te, Domine, nolo illud videre, cùm necesse non sit, ut id videam: propter te nolo illud audire, nolo illud gustare, nolo illud loqui, nolo illud tangere. Domine, si tibi mea vestis, si mensa, si negotia, labores, aut negotiatio mea displiceant, non recuso crasso sabano vestiri, pane & aquâ victitare, hæc & illa procul à me amandare.

Sed nos, ô quoties longè aliter & agimus, & loquimur! audias quandoque qui dicat: Mei juris & arbitrii sum, quem Dictatorem timeam? ita ego soleo; hoc meæ consuetudinis est: è meâ crumenâ hic sumptus; meam quadram lambo: quid ego morer alios? sic ego volo; hîc mihi nemo modum constituerit &c. Hoc non est ad divinæ voluntatis nutum sese attemperare. O ergo ter beatum, qui unam atque unicam in omnibus Dei voluntatem, intentione sinceriſſimâ sectatur: iste demum pervigilis draconis oculos & ungues exit, & quidquid cum virtute agit, salvo commeatu præmittit *ad Deum & ad thronum ejus.*

Apoc. c. 12. v. 4.

CAPVT IV.

RECTÆ INTENTIONIS *hostem maximum à cacodæmone, esse Vanam Gloriam.*

Rectæ intentionis hostis maximus est vana gloria.

HIc hostis rectæ intentionis, jure omnibus metuendus est: omnium virtutum præmia subducit Vana gloria; & suppliciis damnat gravissimis.

Herodes Agrippa, non degener nepotulus à majorum suorum flagitiis, Iacobum Zebedæi filium, virum sanctissimum occidit; dissimulavit id Deus: Petrum in vincula rapuit, neque ob hoc à Deo punitus est; alia prioribus flagitia junxit, necdum vindicavit id Deus: At cùm concionaretur, veste regiâ coruscus, non populi docendi, sed sui ostentandi caussâ, plebsque acclamaret: *Dei voces, & non hominis, confestim percussit eum Angelus, eò quòd non dedisset honorem Deo: & consumptus à vermibus expiravit.* HABET: homini vitam ademit, & tacuit Deus; Deo gloriam rapere voluit, hîc defendit se Deus. *Et consumptus à vermibus expiravit.* Tanti constabat ventus. In Herodem rectè pronunciat Augustinus: *Qui laudari vult, Domine, de tuo dono, & non quærit in illo tuam gloriam sed suam, hic licet propter tuum donum laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de dono tuo suam non tuam gloriam quæsivit. Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defenditur ab hominibus judicante te, nec liberabitur condemnante te.*

In medit.

§. I.

In omni opere duo inspiciuntur, Utilitas & Dignitas.

IN cunctis Dei operibus duo quædam reperienda sunt, Utilitas & Dignitas: homini Deus utilitatem cedere voluit, dignitatem sibi servavit. Veluti pictor celeberrimus, imaginem à se factam facilis cedit alteri, unum illud suum esse ducit quod subscribit. Protogenes inveniebat, Timanthes faciebat, Apelles pingebat. Ita Deus eâ etiam de caussâ sacrificia olim sic jussit fieri, ut cum carnibus, frugibus, panibus, simul thus lucidissimum offerretur partitione tam benignâ, ut quidquid hîc commodi esset, in sacrificantium utilitatem abiret, sibi thuris suffitum solummodo deposcebat. Et velut cùm duo mercatores societatem coëunt, uterque in negotiationem expendit quod facultates suggerunt. Subinde unus expensas omnes, alter industriam; quandoque pares aut pecuniæ aut mercium portiones exhibent, lucrum quod negotiatio facit, dividunt; neutri totum debetur. Joannes DOMINI oculus, affirmat sanctos habere *societatem cum Deo.* Hæc societas eò coitur, ut æterna beatitudo, tanquam lucrum obtineatur. Non solus Deus hanc mercaturam facit, nec homo solus. Notum Augustini dictum: *Qui enim fecit te, sine te, non salvabit te, sine te.* Ad hanc negotiationem Deus expensas omnes tribuit, *Deus est enim qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bonâ voluntate*, homo solam adfert industriam; quidquid ex hac negotiatione lucri provenit, inter Deum & hominem dividendum est: Deus solo honore & gloriâ contentus, quidquid beatitudinis & opum est, homini assignat. Fiat igitur bona divisio: Gloria sit in altissimis Deo, homini pax, & omnium bonorum possessio. Qui jam sibi arrogat quod Deo debetur, iniquissimè agit, & societate hac ejici, ac privari bonis universis meretur. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus.* Hic rerum omnium opifex, honorem velut tributum ab omnibus suis operibus exigens: *Gloriam meam*, inquit, *alteri non dabo.* Hoc Deo vectigal fidelissimè reddit intentio recta; hoc idem nequissimè rapit inanis gloria.

1. Ioan. c. 1. v. 3. & seqq.

Ad Phil. c. 2. v. 13.

Prov. c. 16. v. 4.

Isc. 42. v. 8. & c. 48. v. 11.

Ecquis autem ferat vanissimè se jactantem de suo ædificio, quod tamen è marsupio suo non eduxit. Quid gloriaris, superbe, qui nec lapillum contulisti è tuo ad hanc structuram: alienis sumptibus ædificare cuivis facile est. Pari modo quid nos miselli, actiones & prometa nostra, velut grandia ædificia jactamus? à Deo sunt omnes impensæ quibus ædificamus, in usum nostrum, non in præconium. Clarissimè Christus: *Sine me*, inquit, *nihil potestis facere.* Quid ergo gloriamur? ædificium habitare permittimur, honor qui ædificii fabricam sequitur, solius Dei est. Ergo, *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cælis est.* Ideo autem tam sollicitè monet Christus, quia hoc vitium Cenodoxiæ, seu Inanis gloriæ, & subtilissimum est, & ipsâ suâ subtilitate nocentissimum. Climacus: Omnibus, inquit, studiis Cenodoxia aggaudet. Verbi gratiâ: jejunio, inaniter glorior. Si latendi caussâ solvo jejunium, tanquam prudens iterum glorior. Si splendidè vestitus; vincor eâ peste. Si viliùs induar, denuo gloriior. Si loquar, hac superor. Si taceam, iterum superatus sum. Quocunque hunc tribulum jeceris, erecto persistit aculeo. Ejusmodi verò gloriosus, est fidelis idolorum cultor, qui Deum quidem colere & venerari videtur, hominibus verò, non Deo placere studet.

Ioan. c. 15. v. 5.

Matt. c. 6. v. 1.

Vitium inanis gloriæ est nocentissimum. Grad. 21. de Cenodox. initio.

Dixi jam subtilissimum esse hoc vitium, & prorsus sic est. Persæpe gloria ut acquiratur, spernitur, & ab ipso gloriæ contemptu inanis gloria enascitur, & eos quandoque qui omnem gloriam jam pridem videntur proculcasse, fortissimè aggreditur. Nihil hic meo sensu definiam. Vir maximus, nostri ævi Theologus, hac de re sic disserit: Fit sæpius, ut cultissima femina ex omni mulieBri Mundo, aut eques torquatus ex omni suarum vestium nitore tantopere sibi non placeat, quantum Monachus pauper, pannosus, in pauperrimi monasterii angulo desidens, è pannis, è cucullo lacero & malè sarto, à nudis pedibus, à vacuâ cellulâ, & ab ipsâ pomparum omnium victoriâ, sibimet placet & applaudit. O verè miser, quem Cenodoxia honoribus nequivit fallere, per ipsam decipit humilitatem!

Hier. Bapt. de la Nuza Theol. Doctor. in S. Dominici familiâ Provinc. nunc Episc. Barbastensis tom. 1. tract. 2. vii. 2. §. 5. de recto affectu in Deo.

De Cons. Mon. c. 11.

Ita nemini parcit inanis gloria, omnes hominum ordines invadit. Sed, ut divinus Basilius loquitur, leniter, blandè, suaviter, insensibiliter, & antequam advertatur, omne bonum opus inficit, totámque illius pulchritudinem consumit. Imperitis dulce quid est, Vana gloria, dulcis animorum prædo. *Multi occultè seipsos quærunt*

Thom. de Kemp. lib. 1. c. 1 a n. 2. Lib 1 mor. c. 19. post init. & l. 1. in Ezech. hom. 4.

in rebus quas agunt, & nesciunt. Et sæpe, inquit Gregorius, *bono operi dum laus humana obviat, mentem operantis immutat, quæ quamvis quæsita non fuerit, tamen oblata delectat. Cujus delectatione cùm mens bene operantis resolvitur, ab omni intentionis intimæ vigore dissipatur: nam qui bona agere videtur, & per hæc non Deo, sed hominibus placere desiderat, intentionis suæ faciem deorsum premit.* Eâ de causâ sanctissimi quique homines vigilantissimè in illam pugnarunt.

§. II.

Tom. 3. die 14. Maii.

NArrat Laurentius Surius, &: Cum fortè, inquit, Pachomius inter sui Ordinis senes consideret, Monachus duas storeas eo die à se confectas attulit, posuitque è regione sedentium, ut commodè spectarentur, sperabat enim à Pachomio se auditurum: En fratris diligentiam, diurnum opus sibimet duplicantis, duásque storeas texentis, cùm alii die uno non nisi unam conficiant. At verò Pachomius ob vanissimum hoc laudis aucupium, serió ingemiscens: Patres, inquit, iste frater à summo mane ad hoc diei multum laboravit, sed omnem suum laborem diabolo consecravit; siquidem laudem humanam prætulit divinæ. Hominem igitur ad se accersitum gravissimis verbis objurgans: Aliis, inquit, ad orationem euntibus, tu tuas storeas in humeros recipe, & clama: Obsecro Patres Fratresque, Deum mihi miserrimo homuncioni exorate, qui duas storeas pluris feci quàm cælum. Fecit ut jussus. Præcepit deinde Pachomius, ut aliis ad cœnulam vocatis, iste plus æquo sedulus homo, incœnatus medio triclinio staret cum suis storeis. Sed neque dum satisfactum arbitratus Pachomius, hominem cellæ includi jussit, & quinque totis mensibus solo pane, sale & aquâ parcè refici; simul etiam quotidie duas storeas plecteret, imperavit, vetuitque sic clausum ab ullo adiri aut salutari. His machinis expugnanda est Cenodoxia, malum alioqui ferè inexpugnabile, & quod post omnia vitia expugnata, valentiùs insurgit, & ab ipsis virtutibus sumit incrementum.

D. I. Grad. 21. de Cenod.

Rectè Climacus: Gaudet desperationis spiritus, inquit, cùm videt multiplicari vitia, Cenodoxia verò cùm virtutem multiplicari videt. Observa diligenter, & usque ad mortem & sepulchrum invenies hanc nefariam labem vestigiis tuis hærere. Addit: Qui in prærogativis naturalibus, puta acumine, peritia, lectione, pronunciatione, ingenio, ceterisque omnibus, quæ nobis sine labore nostro proveniunt, extollitur, hic nunquam eis, quæ supra naturam sunt, bonis potietur; qui enim in modico infidelis est, in multo quoque infidelis erit. Ejusmodi verò est servus inanis gloriæ.

L. 21. mor. c. 14.

Pulchrè Gregorius hoc sensu dixit: *Quisquis se, benefactus in alterum, extollit, majorem culpam superbiendo incurrit, quàm meritum largiendo acquirit, sitq; nudus dum nudum vestit, & dum se meliorem putat, deterior evadit: minus quippe inops est, qui vestem non habet, quàm qui Humilitatem.*

Hom. 29 in epist. 2. ad Cor.

Græcus & sanctus Orator Chrysostomus, in hanc pestem facundissimus, & pro cathedrâ eam sæpissimè flagellans: *Et quomodo*, inquit, *non extremæ stultitiæ est hominum mente adeò corruptorum, & temerè omnia agentium, gloriam quærere? cùm oporteat ad oculum qui semper est insomnis confugere, & ad illius sententiam aspicientes, omnia facere & dicere. Nam isti quidem etiamsi laudaverint, nihil nos juvare poterunt. Ille autem, si ea, quæ sunt, fuerint ei accepta, & hic reddit claros & illustres, & in die futuro impertietur bonis ineffabilibus.* Ejusdem & hæc sunt: *Quare, si gloriam adipisci studes, repelle gloriam; quòd si eam aucuperis, eâ excides. Ac si lubet, hunc sermonem in iis quoque qui promiscuum*

Ibid.

A *hujus vitæ genus sequuntur, ventilemus. Ecquos enim cavillis incessimus? An non eos qui ipsam expetunt? Itaque ipsi maximè sunt, qui eâ carent, ut qui innumeras reprehensiones habeant, atque ab omnibus contemnantur. Ecquos rursus, dic quæso, suspicimus ac prædicamus? an non eos qui hanc spernunt ac pro nihilo putant? Ergo hi sunt qui gloriâ afficiuntur. Quemadmodum enim is demùm dives est, non qui multis, sed qui nullâ re indiget: sic clarus ille & celebris est, non qui gloriæ cupiditate æstuat, sed qui eam contemnit, ac nihili ducit. Umbra enim gloria est hæc gloria. Nemo autem picto pane conspecto, etiamsi millies fame teneatur, picturam attinget. Eodem igitur modo tu quoque minimè committe, ut umbram consecteris. Umbras enim sequi, hominis est insani & laborantis.* Fieri non potest, ut quisquam magnus, & excelsus ac strenuus sit, qui non ab inani gloriâ immunem se præstat, verùm humi serpat, ac multa labefactet necesse est, dum scelestæ Dominæ, ac barbaro quovis crudeliori, ancillatur. Et quid enim eâ truculentius esse queat, quæ tum maximè sævit & efferatur,

B cùm maximè colitur atque observatur? Atqui hoc ne feræ quidem habent, sed multo obsequio deliniuntur. At contrà prorsus inanis gloria; contempta enim mitescit, honore affecta exasperatur, atque adversus eum à quo honore afficitur, arma sumit. Qui est in servitutem redactus inanis gloriæ, non solùm non poterit videre quod aliis, sed nec quod sibi est utile. Et ut hæc omnia à se dicta consignet Chrysostomus: *Mater gehennæ*, inquit, *est inanis gloria; ignémque illum vehementer accendit, vermémque pestiferum confovet.* Et hujus rei rationem assignans: *Alia*, inquit, *vitia finiuntur morte, hæc & in mortuis vires obtinet.* Aspice sepulchrum plus æquo sumptuosum, & observabis quàm id subtili flatu spiret inanem gloriam. O demens quid tibi prodest tam ambitiosè quæsita memoria; si ubi es, torqueris, & ubi non es, laudaris?

§. III.

C NOn minùs eleganter sanctus Valerianus, Massiliensis Antistes: *Stultitiæ genus est*, inquit, *ut cùm alii debeas vitæ beneficium, tibi adscribas ornamenta virtutum. Ecce hic honore extollitur, ille sibi de corporis integritate blanditur, hic divitias labori suo imputat, ille scientiam doctrinæ vigiliis adsignat. O miseri! vacillat humanum studium, ubi non requiritur Dei auxilium: nostrum est bonum velle, Christi verò perficere. Totum perdidit quod laboravit, qui propriis virtutibus fructum sanctitatis adscripserit.* Ita prorsus est, nam ut summa omnia habeas, eruditionem, eloquentiam, ingenium, prudentiam, munificentiam, formam imperio dignam, si res tantas inani gloriâ, tanquam sale, condias, arbitreris stillicidia mellis de canali venenato fluere, ut omnis venustas, opinio, amor priorum pereat, unâ gloriæ vanitate tanquam toxico in mortem temperato. Sis licet bonus cantor, bonus scriba, bonus pictor, bonus pugil, bonus poëta, bonus orator &c. si horum omnium malus sis æstimator, omnia perdidisti: at verò

D malè hæc æstimat, qui ea inani gloriâ depravat. Et quamvis ita se vitia nonnunquam prodant, ut nullus sit negandi locus, supereſt tamen fucus quem illinamus nostræ famæ; hîc nemo tam tardi oris est, quin promptè oggerat: Ille me magis claudicat, balbutit, delirat, cæcutit, atrior est. Ita nobis formam astrui putamus, si non numeremur inter deformissimos.

Plebs Israëlis Ægypto educta, impio consilio vitulum aureum quem fecit, pro Deo colendum proposuit cum acclamatione: *Hi sunt Dii tui Israël, qui te eduxerunt de terrâ Ægypti.* a Vix aliud ab his faciunt, qui se suorum operum magistros magnifico supercilio circumspiciunt, & quidquid consilio, arte, industriâ efficiunt, velut pro Diis haberi volunt. O idololatræ! b *Soli Deo honor & gloria*, proclamat Paulus: Soli Deo, soli honor & gloria: c nostra est operum utilitas, Dei est dignitas.

Agasicles d ab Halicarnassæis extorris factus est, quòd tripodem,

Inanis gloriæ cultores esse vanissimi, quia levitate maximè colorum.

Idem hom. 31. in 1. ad Cor.

Idem hom. 17. in 1. ad Rom.

a Exod. 32. 4. b 1. Tim. 1. 17. c 1. Cor. 10. 31. d Herod. lib. 5.

tripodem, quem ipse ludis obtinuerat, non dedicasset Deo, sed donum hoc domum retulisset. Omnis gloria rectè factorum à Deo est, & soli Deo tribuenda. A

Ernal. l. 3. ult. b.

Diis te minorem quod geris, imperas.
Hùc omne principium, hùc refer exitum.

Nihilominus omni infante infantiores sumus; sicut enim pueri tam se alios credunt in novis vestibus, ut sibi persuadeant notissimos etiam oculos ornatu suo decipi: ita nos quinquaginta aut centum annorum pueri, rebus etiam minimis ac vilissimis ambitionem induimus. Ille se jactat, quòd ceremoniam venustiùs adhibeat, iste quòd cibos elegantiùs carpat, hic quòd aliis erectior incedat: infinita sunt ostentationum genera. Sed & ad probra & pudendas artes descendimus, atque dedecore nostro superbimus:

Val. Lamb.

Malus numerat scelestè facta in gloriam.

Ille se unum ex omni numero plurimum vini capere gloriatur: iste cujuscunque lusus peritissimum asseverat: hic se omnium nequitiarum magistrum ostentat. Verè B infantes, sed nequissimi, & qui Zabulo sacrificant. Zabulus aleam fertur invenisse primus. Hic non modò insigni se statuâ consecravit, cujus in gremio tabula lusoria cernebatur, sed sibi quoque sacrificari ab aleatoribus voluit, antequam ludum aggrederentur. Nimirum improbi non solùm vitiorum fomites nefariâ quærunt solertiâ, sed iis inventis triumphant, *& exultant in rebus pessimis.* Alii paullò altiùs se credunt sapere, peccántque modestiùs, à quibus voces illas spargi audias: Hoc consilium à me est, bardis illis id nunquam occurrisset: hoc prudentiæ meæ, istud meæ fuit vigilantiæ: absque me fuisset, negotium hoc finem nullùm vidisset: est quòd mihi agantur gratiæ, hoc ego effectum dedi: hoc quidem artis est, sed à me repertæ: officio meo, si quisquam alius fungi scio: novi equidem neminem mihi in hoc genere parem: operam meam, sat scio, quanti desiderent. Est qui clamet: Omnes voco gladiatores; contra: Ille, & ego consiliarios omnes: Hic, & ego omnes doctores: Iste, omnes ego torquatos equites: Alius, & ego cunctos voco artifices contra. O vanitas, ô somnia, ô quantum est in rebus inane! Amore inanis gloriæ quid inanius? Optimè Siracides de vanissimis his ostentatoribus: *Vanæ spes*, inquit, *& mendacium viro insensato, & somnia extollunt imprudentes.* Omnis hominum laus, favor, gratia, honor, commendatio, quid nisi ventus, aura, flatus, bulla, fumus, vanitas, merum somnium? *Nam, si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.* Cùm exiguntur mella, fumo abiguntur apes. Fumus est vana gloria, quo sparso dæmon liquentia bonorum operum mella diripit, ut verè dixerit Basilius: *Odium quo apes fumum prosequuntur, significat eos, qui Deo mellificant, re nullâ æquè offendi quàm humanarum laudum fumo.* Eò dixit Isidorus: *Pompa & fastus, & inanis gloria, cum cælesti luce non bene congruunt.* Supremo omnium die, non tantùm non proderunt ista, sed multis plurimùm oberunt. *Quoniam tu benedices justo.* In quæ verba Chrysostomus: *Quid enim,* inquit, *damni accipit, si homines contemnant, & universus Orbis terrarum, quando Dominus Angelorum eum laudat, & prædicat? quemadmodum, si ipse non benedicat, etsi omnes laudant qui terram & mare habitant, ei nihil prodest. Nam etiam beatus Iob, & in sterquilinio sedens, & vulnerum sanie exulceratus, & innumerabilibus scatebris vermium fontibus, & illa indignissima patiens; ut qui à servis conspueretur, eíq; ab amicis & inimicis, & ab uxore insidiæ tenderentur, & ad inopiam, famem, & immedicabilem ægritudinem illam esset redactus, erat omnium beatissimus, quoniam Deus ei benedicebat, dicens: Homo à reprehensione alienus, justus, verus, pius, ab omni re malâ abstinens.*

Divinam minimè assequitur, qui humanæ servit gloriæ.
Esse quæris gloriosus? gloriam omnem dispice.

Cyprianus, de aleatoribus.

Prov. c. 2. v. 14.

Eccli. c. 34. v. 2.

Gal. c. 6. v. 3.

In Matt.

Tom. 1. in Ps. 70. prope finem.

§. IV.

CHristus Dominus non habuit in more positum, ad risum aut ad vultus hilaritatem suos auditores provocare, multò minùs luxum iis suadere, nihilominus tamen permisit, imò præcepit, dissimulando jejunio, unguentis ritu patrio uti: *Unge caput tuum* ut odore & nitore vultûs jejunium tegas, *ne videaris hominibus jejunans.* Pharisæi cùm jejunium observarent, omnia hilaritatis signa interdicebant, ut omnibus testatum facerent, se voluptatum contemptores luctuoso asperóque jejunio dare operam. Servator in contarium jubet, ne quidquam in solitâ vitæ ratione mutemus, ostendendo jejunio, quin potiùs pro more regionis, vultu simus læto, hilari, amœno, ad occultandum jejunium, ut secreti sinceríque operis à Deo referamus præmium. Ne igitur alii nostram laudent continentiam, hanc potiùs præ nobis feramus lætitiam: præstat & nitere, quàm abstinentiam præ se ferre, & videri velle. Sæpissime namque virtutum officia publicare est perdere: præsentium laudes, adulationes sunt, laudes non sunt. Christus cur præcepit dissimulando jejunio, unguentis ritu patrio uti. Matt. c. 6. v. 17.

Inter prodigia recensens Plinius: Invenimus, inquit, natas sine foliis vitem, & malum punicam, stirpe fructum tulisse, non palmite aut ramis. Hoc viri boni, & Humilitatis studiosi faciunt: fructus, hoc est, actiones sanctas occultant, cavéntque maximè ne in publicum emanent. Ita virtus eorum est tutior, & minùs obnoxia insidiis dæmonum, qui ad explicatas merces uno agmine prosiliunt. Vis virtutes tuas augere? noli prodere. Vive tibi, & longè nomina magna fuge. L. 17. nat. hist. c. 25.

Viatores, ut, quod portant aurum, custodiant, an non illud calceis etiam, aut caligis, cingulo, thoraci, pileo insuunt, aut baculo infundunt; in ipsum denique ventrem, ut olim Judæi in obsidione Hierosolymis, recondunt? ecquid opus metallum tam pretiosum sic abdere? Hoc ipso quia pretiosum, ab hoste nunquam tutum est; ut servetur, occultatur. Gregorius: *Qui in itinere,* inquit, *deprædari formidat, abscondat necesse est bona quæ portat.* Ità prorsus actiones cum pietate susceptas longè intutissimum est oculis aut auribus, non dicam alienis, sed & suis exponere: *nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua.* Sic Hebræus Rex Ezechias, thesauros suos perdidit, quia ostēdit. L. 8. mor. c. 30. Matth. c. 6. v. 3.

Præclarissimè monet Hieronymus, &: *Conveniat,* inquit, *unusquisque cor suum, & in omni vitâ inveniet, quàm rarum sit fidelem animum inveniri, ut nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumusculos hominum faciat.* Neque enim statim qui jejunat, Deo jejunat; aut extendens pauperi manum, Deo fœnerat: vicina sunt vitia virtutibus. Difficile est Deo tantùm judice esse contentum. Hieronymo accedit Joannes Sarisberiensis, Carnotensis Præsul, vir eximiè doctus, qui Vanæ gloriæ prosapiam describens: *Si quempiam,* inquit, *inanis gloria stimulat, necesse est ut per abrupta vitiorum præceps ruat. Hoc est autem quod nobile censetur vitium, adeóque humanæ fragilitatis demulcet ingenium, ut vix sit vel à præclaris mentibus alienum: nam & ortum nobilem habet, suíq; dispendii processum nescit, antequam à fastigio corruat quod optavit. Nam & de se invicem vitia oriuntur. At inanis gloria etiam in virtute originis suæ figit radicem, in quo enim quisque præ ceteris poller, in eo, nisi adsit moderatrix gratia, facilius intumescit. Vix tamen est qui vanæ gloriæ non insistat, & eam quæ ab hominibus est, non concupiscat laudem. Ad hanc alii virtute, alii virtutis imagine, alii naturæ aut fortunæ beneficio proficiscuntur.* Contra Lucif. c. 6. Obiit Anno 182. Sarisb. l. 8. Polier. c. 2.

Gloriæ ambitio, virorum morbus est felicium.

§. V.

DEploravit hunc morbum secum ipse Gregorius Magnus, ille oculus Ecclesiæ, nec cum sine lacrymis deplorans: *Dum ipsam,* inquit, *subtiliter radicem meæ intentionis inspicio, Deo quidem ex eâ me summopere placere voluisse cognosco. Sed eidem intentioni, quâ Deo placere studeo,* L. 15. moral. c. 16. & uli.

furtim se, nescio quomodo, intentio humanæ laudis interserit. Quod cùm jam postmodum tardéque discerno, invenio me aliter agere, quod scio me aliter inchoasse. Sic etenim sæpe intentionem nostram, dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè sibi subjuncta, & eam velut in itinere comprehendens, intentio humanæ laudis assequitur: sicut pro necessitate quidem cibus sumitur, sed in ipso esu, dum furtim gula subrepit, edendi delectatio permiscetur. Unde plerunque contingit, ut refectionem corporis, quam salutis causâ cæpimus, causâ voluptatis expleamus. Fatendum est igitur, quòd rectam intentionem nostram, quæ soli Deo placere appetit, nonnunquam intentio minùs recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, insidiando comitatur. Si autem de his divinitus districtè discutimur, quis inter ista remanet salutis locus, quando & mala nostra puta mala sunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt.

Objicias: Quid ergo Deus homini appetitum dedit gloriæ, si gloria omnis ab homine sit repudianda? quid viri maximi frustra se fatigant in obtinendâ gloriâ, si eam obtinuisse piaculum sit? Non omnem, mi homo, gloriæ appetitum damnamus, sed inordinatum & illicitum, qui suavi sed furtivo illapsu ubique miscere se solet. Inordinatum ajo & illicitum, qui hoc agit, ut homo gloriæ cupidus, gloriam quærat è virtute quâ caret, aut è re cui tale præmium non convenit. Ut noris; *Gloria umbra virtutis est, invitos etiam comitatur.* At nos hanc umbram & solicitè nimis quærimus, & nimis cupidè amplexamur: gloriam non à Deo, sed ab hominibus expectamus, acquisitam non ad Dei honorem, sed ad nostrum convertimus. Verissimè dixit Seneca: *O quàm ignorant homines gloriæ cupidi, quid illa sit, aut quomodo petenda.* Et quæso, die quibus in terris, & inter quos homines inveniendus est honoris appetitus undequaque moderatus? Res rara prorsus corvo quoque rarior albo. Facilius gloriam omnino fugere, quàm ritè quærere.

Inordinatus & illicitus gloriæ appetitus est damnatus, & quis ille sit.

Sen. ep. 79. fin.

Epist. 95. fine.

Ita sanctissimos etiam viros feminásque inanis hæc aura quandoque afflavit, sed afflavit tantùm, non infecit, non prostravit. Dominicus certè, illud amplissimæ familiæ sidus illustre, fortiter in pestilentem hanc auram pugnavit. Nam cùm Tolosæ plures Christo adjunxisset, Carcosiæ tamen potiùs figebat domicilium. Ejus rei causam rogatus: Quia, inquit, plures ibi me honorant; hîc verò me omnes impugnant. Credidit vir sanctus, inter odia hominum tutiùs habitari, quàm inter blandimenta & encomia, maluitque se vexationis, quàm inanis gloriæ ſticulis conficiendum exponere. Honoris repulsa, magna est gloriæ eminentia. Raræ virtutis est, magna facere, & magnum se nescire; sanctitatem omnibus manifestam solum latere auctorem. Nil difficilius quàm omnem calcare gloriam. Ea tamen etiam à feminis insigniter triumphata est.

Vita ipsius l. 4. c. 10.

S. Dominicus credidit inter odia hominum tutiùs habitari quàm inter blandimenta.

Sara sacrarum virginum Antistita, admirandæ sanctitatis virgo, tredecim annis ab impuro cacodæmone impugnabatur assiduè, nec aliud volebat lascivus Satan, quàm ut se hominem fateretur Sara, vellétque suavissimè vulnerari. At virgo constantissimè obstitit, nec hostem unquam intra portas recepit, illæso semper Castitatis propugnaculo. Idcirco diabolus alio stratagemate rem agendam ratus, ut quam lascivia non potuisset, Cenodoxia saltem expugnaret. Nec dubitavit vaferrimus hostis, quin animum hujus teli non metuentem occultissimâ plagâ sauciaret. Itaque ei Parthorum more, à fugâ placuit petere victoriam, ut, quam stando nequiisset, fugiendo vinceret. Ideo visendam se Orciniana larva præbuit, & velut jam abitum desperatâ victoriâ moliretur, horrendum vociferari cœpit: Vicisti me, Sara, vicisti, vicisti. At virgo non ignara hoc etiam telum exire: Non ego, inquit, te vici, sed Dominus meus Jesvs. Hæc est vera gloria, gloriam omnem velut rem minimè suam ad Deum remittere: Soli Deo, soli, soli honor & gloria. Hinc sibi nemo prædam sine crimine pollicetur.

§. VI.

Accipiter olim, ut est in fabulis, irrisit Trochilum, illam litoralem avem, quòd cùm sibi colore non absimilis, tam angusti tamen pectoris sit, ut vermiculis & vilissimo pastu malit vivere, quàm suavibus aliarum avium carnibus vesci. Cui Trochilus: Non est, inquit, quod tibi tantopere gratuleris, mi frater, de cibis non tuis, & quos iniquissimum tibi aucupium parat. Ego viliore mensâ contentus, majore quàm tu pace fruor, & ferit forsan cùm gulam tam delicatam malè lues, & serò nimiùm te pœnitebit, venationes has nullo jure licitas instituisse. Vates videri potuit hæc avis. Nam paucis post diebus Accipiter, in ipsâ venatione à rustico, cujus columbas insectabatur, captus, & more ceterorum, ex altâ turri, aliis in terrorem suspensus est. Trochilus, pendulum funus vel eminus vidit, & mox advolans: O mi frater, inquit, quàm vitæ tuæ longè fuisset consultius, unà mecum vermiculos in cibum legere, quàm alienas aves insectari, & omnium avium ludibrium fieri. Si venari noluisses, jam vivere posses.

O miser, ô inanis gloriæ venator! mutato nomine de te fabula cantatur. Tu ille Accipiter es: sed quid rumusculos & præconia, quid applausus & gratulationes, quid favorem & gratiam, quid blandientes voculas & commendatiunculas, quid popularem famam, & speciosos titulos venaris? nullo tibi jure permissa est hæc venatio, ô Accipiter. Non est hæc gloria quam quæris, non est; umbras consectaris gloriæ, & quidem falsæ, idque in tuum exitium. Quantò tibi satius foret Trochilum æmulari, & victitare vermibus; illis, inquam, quos sepulchrum tuum, quo properas, claudit: hos tu vermes cogita, & aves alienas, laudes humanas facilè spernes. Pulcherrimè Augustinus: *Melius est*, inquit, *vel de parvo Dei dono gratias ipsi agere, quàm sibi agi velle de magno.* Ecquid in orbe hoc magni speras aut æterni? nulla hîc diuturna possessio est. Armis, eruditione, opibus, solertiâ, fraudibus, etiam virtute paratus honos fere priùs evanescit, quàm in plenum eo fruaris. Floris instar solstitialis est tota humana gloria. Ecquid sudorem sudore cumulas? fugitiva adeóque & volatica omnis laus & gratia est; non tenetur corpore, ac ne penna quidem, sed neque invita teneri potest, non magis quàm rapidissimum flumen. Quid ergo cogitationes in elogia & famam jacularis? nescis mortalium cuncta incerta esse, quantóque plus adeptus fueris, tantò te magis in lubrico ac fragili versari?

Præconia, gratulationes, & ipsi cioſi tituli non sunt venanda.

Epist. 92. Facilius

Nec ita magnum in lucro be spem dum hîc nihil tium est pos sio.

Vitam agit leporis quicunque vanus auceps gloriæ est.

Et ut votis respondeat eventus, ac in possessionem te fortuna speratorum immiserit, quanta hæc erunt, & quamdiu? fors cras, fors hodie, fors hac ipsâ horâ posteritati fabula jacebis, & præda vermibus.

Narrat Plinius, ad extremos fines Indiæ gentem Astomorum degere sine ore, corpore toto hirtam, vestiri frondium lanugine, habitu tantùm viventem & odore, quem naribus trahant. Cenodoxi seu inanis gloriæ studiosi, os nullum habent, quo vel Deo laudes debitas pendant; vel homines bene meritos seriò laudent; à veri honoris ornamentis investes sunt, nec quidquam habent præter pilos & folia, hoc est, humanarum laudum quisquilias; halitu tantùm vivunt, aurâ scilicet vanæ gloriolæ quam naribus trahunt, cùm ore careant, & nunquam cœnent lautiùs, quàm dum laudantur. Alii, quibus os & frons est, tunc plurimum erubescunt & verecundantur, cùm eis hæc aura largiùs in cibum apponitur. Optimè religiosissimus ille scriptor: *Qui veram*, inquit, *& æternam gloriam desiderat, temporalem non curat. Et qui temporalem requirit gloriam, aut non ex animo contemnit, minus*

Lib. 7. hist. c. 2. Tom. 3. Conc. c. 6. n. 2.

nit, minùs amare convincitur cœlestem. Magnam habet cordis tranquillitatem, qui nec laudes curat, nec vituperia.

Gloria umbra, est parva magnis, pusillis maxima:
Si compendio assequi vis gloriam, contemnito.

In theatro es vacuo eóque angustissimo, quid hîc plausum expectas? altum illud & amplissimum cæli theatrum suspice, & frigidissimos hos plausores ridebis.

Auctior redit, spreta in tempore gloria.

Quid? quod sicut temerariis judiciis, ita inanibus elogiis peccant homines frequentissimè, quorum hic solennis error est, laudanda vituperiis, vituperanda laudibus afficere. Inde Christianus sapiens: Nolo, inquit, ab his laudari, quorum laus vituperium est: nec ab his culpari vereor, quorum criminatio laus est. Quid? quòd iis sæpe minimè placemus, quibus placituros nos maximè speramus. Refert Herodotus, Agaristam Clisthenis filiam vario ambitu plurimorum in conjugem postulatam. Certabat inter florentissimos Græciæ juvenes, Tisandri filius Hippoclides, qui saltandi peritissimâ venustate se nemini secundum sibi persuadebat. Itaque impetrandæ conjugi omnem artem in illud tripudium consumendam censuit, & mirè gesticulatus est. Displicuit multis, cumprimis Agaristæ parenti, qui desaltato cantico: O Hippoclida, inquit, perdidisti conjugem saltando. Cùm tamen stultus juvenis se omnium crederet scitissimum, & sibi uni virginem deberi. Ita nos vani frequentissimè credulâ persuasione fallimur, quando aliis nos admodum placere credimus, quia ipsi nobis adeò placemus prius, ut sibi quisque sit miraculum. Ecclesiastes quispiam insigniter dixisse autumat, & nulli placuit: Musicus omnes sibi applausuros opinatur, & nemo laudat: Pictor sibi mirè gratulatur de sui operis elegantiâ, & plurimi reprehendunt: Dux militiæ coronas & triumphos expectat, & vix æquis oculis aspicitur: Palatinus miros Principis favores somniat, & proximè abest, ut excludatur aulâ: Choragus nescio quem plausum sperat, & nauseam ostendunt spectatores: Parasitus, adulator, sannio omnes à se hilarandos putant, & nemo ridet: Calamistratus aliquis Jopas, aut ad omnem venustatem excultus Hortensius, admirationem ac laudes sibi promittit, & omnes irrident. Ita miseri sæpissimè iis nauseam movemus, quos inaniis nostris maximè deliniendos sperabamus: conjugem perdimus saltando.

Demosthenes antequam eloquio Græco innotuisset, operosioris cultus nitorem appetiisse dicitur. Sciebat enim à purpurâ vendi cauffidicum. At postquam facundiæ famam assecutus est, togâ viliore contentus dictitabat, se velle sibi à se potiùs quàm à veste aut cultu exquisito constare gloriam. Quem enim suus attollit honor, vilitas aliena non deprimit; sed nec alienus erigit honor, quem sua vilitas humo affigit. Emendicatum nec ulli honestum laudis suffragium est, quod totum extrinsecus accersitur. Chrysostomi verbis hæc consigno: *Præsentis temporis gloria & nulla est, & instabilis fluctuat: & si aliquamdiu permaneat, repentè tandem extinguitur.*

Sequitur fugientes gloria, sequentes fugit.

§. VII.

AT difficile est, inquis, non amare, non sequi gloriam, etiam vanam hanc & inanem. Omnibus insider opinio sui & pretium, vivitque etiam in optimis quibusque viris nescio cujus gloriæ aculeus; qui perrarò ita in plenum emoritur, ut nulla superstint semina, quæ fota in herbam & fruticem non exurgant. Ah quoties ad famam potiùs, quàm ad conscientiam laboramus? Ah, quanti acerba omnia superarunt, turpissimè superati ab inani gloriâ? Identidem ad nos redimus, & in nostrum honorem revolvimur.

Gloriæ cupido hominibus exuitur novissima.

Et ubi quæso reperias eos, qui laudem omnem aversentur? Superbiam palam omnes detestamur, nostra tamen encomia sine aurium vulnere audimus. Vanæ gloriæ studium nemini probatur, cùm interim hoc pæne omnibus hæreat, quod omnibus displicet. Et sæpe dum laudari nos prohibemus, tacitè invitamus, ne qui cœpit, tam citò desinat: difficile est odisse gloriam; laudem omnem & laudantis favorem spernere, difficillimum. Nemo suæ unquam refragatus gloriæ est.

Hîc mihi Chrysostomus etiamnum in mente est: *Quomodo ergo*, inquit, *ab hac durâ servitute liberabimur? Si aliam gloriam adamaverimus, nempe eam quæ vera est gloria. Quemadmodum enim eos qui corpora amant, alia splendidior facies visa à priore separat: sic & eos qui gloriam hanc depereunt, splendida illa cœlestis gloria conspecta si fuerit, ab istâ abducere poterit. Vanæ gloriæ cupidus, simulis illis est qui tempestates ferunt, semper tremens, semper timens, innumerósque dominos observans. Qui verò extra illam est tyrannidem, rectè comparatur iis qui in portu constituti, integrâ jam libertate potiuntur. Alius verò non item, sed quàm multis est cognitus, tam multos habet dominos, omnibus servire coactus.* Hom. 17. in ep. ad Rom. circa finem.

Vniversis singulisq; servit servus gloriæ. Vet. troch.

Inter hos non postremus ille ab aulâ dominus. Obvium is habuit quendam è regiâ domo, ad quem superbâ fronte: Heus tu, inquit, quisnam de me in aulâ sermo? Alter rubore suffusus: Nullus, inquit, Domine, neque qui ad laudem faciat, neque qui adversùs eam. Audiit hoc homo gloriæ appetentissimus, qui se per omnium ora volitare credebat, & adstantium oculis notari indignatus, mox hominem insontem fustibus excipi; post plagas, quinquaginta aureis donari jussit, quibus ipse dictum insuper hoc adjecit: Jam tibi materies & laudis est, & vituperii; utere, & adhibe in palatio. Hunc tu sui dominum dixeris? mille heris servit, quicunque gloriæ: Imò est omnium servus, quisquis est Gloriæ, Nam, Ego non nomino, sed Floresta qui de illo.

Gloriæ servire, mentis non nisi abjectissimæ est:
Gloriæ servus nihil rectè inchoat, nil perficit.

Rectè, ne finis suo principio non respondeat. *Vnum igitur*, inquit Chrysostomus, *intueatur solum, ad id tota nostra dirigatur intentio, quo scilicet pacto Dei mereamur ore laudari. Non laudat te ille aut illeenihil inde amittis: & si vituperet quispiam, nihil omnino te lædit: sive enim laus, sive vituperatio, ex Deo tantùm emolumentum habet, aut detrimentum. Cæterùm humana omnia sunt prorsus inania.* Verè inanissima. Hom. 2. in epist. ad Titum.

Hæc erat mens, hæc doctrina Servatoris Christi Jesv, cujus eruditionem cùm admirarentur Judæi, dicérntque: *Quomodo hic scit litteras, cùm non didicerit?* Ad istud verus Magister Humilitatis: *Mea*, inquiebat, *doctrina, non est mea, sed ejus qui misit me.* Ita cùm admiranda patraret, & homines valetudinis desperatissimæ curaret, plerunque, ne cui dicerent, imperabat. Nostræ hoc institutioni factum, ut si gloriari velimus, in Domino gloriemur: non enim qui seipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat. Ioan. c. 7. v. 15. & 16. 2. Cor. c. 10. v. 17.

Ergo, quod præclarissimè monuit Seneca, conscientiæ satisfiat, nihil in famam laboremus. Et verò seipsum ad hoc adigens Annæus: *Nihil*, inquit, *opinionis causâ, omnia conscientiæ faciam.* Bernardus hæc explicatiùs confirmans: *Pura erit intentio*, inquit, *si in omni actione nostrâ, aut honorem Dei, aut utilitatem proximi, aut bonam conscientiam quæramus.* L. 3. de Irâ c. 41. & de Vit. beat. c. 20.

Deus olim sub pœnâ capitis sanxit, rem primo intuitu minutam, ne quis scilicet odores divino cultui destinatos usu profano incenderet: *Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino. Homo quicunque fecerit simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.* Pretiosum thymiama est Gloria, sed Deo debetur, & soli: quisquis homo es, cave tangas hos odores, capitis reus est: *Soli Deo honor & Gloria.* Exod. c. 30. v. ult. 1. Tim. c. 1. v. 17.

Vigilanti igitur curâ, inquit Gregorius, *per cuncta opera, intentio nobis nostra pensanda est, ut nihil temporale in his quæ agit, appetat: totam se in soliditate Æternitatis figat, ne si extra fundamentum actionis nostræ fabrica ponitur, terrâ dehiscente* L. 28. mor. c. 6 prope finem.

hiscente solvatur. Quisquis bonam intentionem amat, A gloriam inanem odisse debet, aut cælum non magni æstimat.

Fusiùs diximus de hac peste rectæ intentionis. Sed ut capite sequenti, hac ipsâ de re plura disseramus, exigit tam obstinati, & ubique vulgatissimi morbi malignitas.

CAPVT V.

Quid demum sit Vana gloria, & quàm ea RECTAM INTENTIONEM *fœdè jugulet, ni præveniatur.*

Inanis gloria est scopulus immanis.

INanis gloria, scopulus est immanis, ad quem vix ulli hominum non naufragium, aut certè damnum patiuntur. Ecquis ille tam peritus nauta, qui satis caveat, ne navim ad hunc scopulum illîdat? Quàm autem ipsa varia est inanis gloria, tam diversa sortitur nomina à

De constit. mon. c. 11.

priscis scriptoribus. Basilius: *Fugiamus,* inquit, *dulcem spiritualium operum expoliatricem, jucundum animarum nostrarum hostem, tineam virtutum, blandissimam bonorum operum deprædatricem, eandémque mellis illitu, veneni coloratricem.* Tituli digni quos expendamus: *Dulcis,* inquit, *spiritualium operum expoliatrix:* similis deceptrici Dalilæ, quæ humanissimis blanditiis Samsonem viribus exuit, & objecit hostibus. *Iucundus animæ hostis,* graviùs necat, quò plus delectat. Et, ut aptè Cyprianus, dum extollit, emollit; & pungit, cùm ungit. *Virtutum tinea,* Inanis gloria. Sicut autem è pretiosiore veste, robustior nascitur tinea, quæ suos parentes lacerat, & corrodit, sic è virtute nobiliore gloria nascitur vanior & pernicios ior, mors suæ matris. *Blandissima bonorum deprædatrix,* allicit & delectat, erigit & demulcet, ut jugulet, & animo bona sua rapiat omnia. *Veneni coloratrix.* Ah! quis hominum tam religiosus & sanctus, ut omnes Vanæ gloriæ insidias deprehendat & caveat? Sanctus Ignatius Lojola

Nomina seu tituli vanæ gloriæ.

Ribad. l. 5. vitæ c. 3.

hoc uno vir sanè magnus, quòd singulari Dei favore C consecutus dicatur, ut annis compluribus ante mortem, nullam inanis gloriæ nec cogitationem quidem habuerit. Imò tam sui & cognitor, & contemptor erat, ut nullum se vitium diceret minùs extimescere, quàm turgidæ hujus vanitatis. Audite filii, & parentis sanctitatem vel hoc uno æmulamini.

§. I.

Hom. 72. in Matt.

QVàm autem hoc vitium supra cetera sit audax, & noxium, egregiè Chrysostomus: *Nihil,* inquit, *ab hoc inimico securum, qui tanquam contagiosus morbus omnia corrumpit. Christus Dominus hortatus fuit, ut thesauros nostros in cælo reconderemus, quò fur non appropinquat, & ubi tinea non demolitur. Nihilominus inanis gloria eò pertingit, & sæpe quæ quis in cælo per bonorum operum fructum thesaurizaverat, unius inanis gloriæ impetus perdit, consumit, & expugnat.* Eo-

In Const. Mon. c. 11.

dem prorsus modo Basilius: *Callida insidiatrix,* inquit, D *Vana gloria, vel in ipsius cæli convexis, insidiarum adversus nos collocatrix.* Non minus eloquenter de hac peste Petrus

Serm. 7.

Chrysologus: *Subtile malum est,* inquit, *secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis. Adversa omnia nituntur suis viribus, armis suis pugnant, impugnant palam; unde & caventur tam facilè quàm videntur: hæc tamen crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum, jejunium jejunio perimit, oratione orationem evacuat, misericordiam miseratione prosternit: hoc vitium de remediis creat morbos, & de medicinâ conficit languorem.*

1. Machab. c. 6. v. 43.

Eleazarus Hebræus, ille heroum gemma, ut unus ipse totum vinceret exercitum, elephantem regium sibi sumpsit sternendum, nam *visum est ei quòd in eo esset rex.* Itaque pugione armatus, generosissimo cursu subter bestiam ruit, ferróque ventrem medium, quà mollior est, rupit: sed sub ipso elephante quem occidit, & ipse occubuit, remansitque, ut Ambrosius loquitur, suo triumpho sepultus. Facinus mirandum! In prælio & nos versamur, sed contra nos stant vitia, pugnántque diverso impetu. Primus & maximus hîc labor est, nostræ carnis elephantum dejicere. Sed heu miseros nos, quos ipsa sæpe victoria opprimit, & extinguit, dum sub hoste, quem superamus, cadimus. Jejuniis, vigiliis, aliisque rigoribus lascivientem carnem vincimus, sed hoc in triumpho nostro vincimur, sepelimur, non à carne sed ab inani gloriâ cæsi. Nimius sui suspectus, & insitum mortalitati vitium, se suáque mirandi & æstimandi, nos jam victores jugulat. Facinus miserandum! Epictetus hîc nobile documentum suaviter ingerens: *Sicut Sol,* in- *Stobæus de Magistr.*

quit, *preces aut blandimenta non expectat ut exoriatur, sed statim fulget, & ab omnibus salutatur: Sic tu nec plausus expecta, nec strepitus vel laudes, ut bene facias, sed sponte benefacias, & pariter ac sol charus eris.*

§. II.

STruthio avis, nobile symbolum stultitiæ, mole corporis non inæqualis camelo, unde & Struthiocamelus dicitur, sed capite, instar anatis, exiguo; pennas habet amplas ut Accipiter, sed nunquam volat, velut quadrupes bestia. Mirâ fœcunditate parit ova, eorum tamen plurima non fovet, sed in pulvere viatoribus calcanda deserit. Pullos ovis exclusos summè amat, hos ipsos tamen truculenter negligit. Qui laudes humanas ambit, stultitiâ Struthioni non cedit, pennas habet Herodii pennis simillimas. Hominum sanctorum alæ, quibus in sublime feruntur, sunt orationes, eleemosynæ, jejunia, vigiliæ, quæ Struthionibus illis non desunt, sed iis in altum non tolluntur, terræ hærent, nec aliud cupiunt, quàm VIDERI. Et licet fœtus edant, pias actiones quas & ipsi amant æstimántque plurimum, & ab omnibus amari ac æstimari volunt, nihilominus charissima hæc pignora, locis non abditis minimèque securis commendant; publicum expetunt, & quæ faciunt, videnda exponunt. *Amant in synagogis & angulis platearum stantes orare, ut* B *videantur ab hominibus: exterminant facies suas, ut pareant hominibus jejunantes.* Cainum per Invidiam, Abiron per Superbiam, Zambri per Luxuriam, Iscarioten per Avaritiam, Purpuratum epulonem per Gulam, Virgines fatuas per Socordiam, ad inferos ruere nil mirum: hoc mirum est, bis mirum, esse non paucos, qui per preces, abstinentiam, eleemosynas, per nobilissimos labores tendant ad Erebum. En stultissimos Struthiones! Ergo, *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.* Chrysostomus: *Si gloriam amas,* inquit, *magis eam ama quæ à Deo est.* Quàm stultus sit athleta vel pugil qui certaminis sui spectatores habet Regem, & omnem regium comitatum, in præmium verò propositum cernit coronam auream gemmis distinctam, is tamen mendiculum cæcum interrogat, num placuerit, & ab eodem pugilatus sui mercedem postulat, nitentem scarabæum, aut versicolorem lapillum. In stadio & nos sumus, quotquot vivimus, *spectaculum facti* D *Mundo, & Angelis, & hominibus.* Sed vani ac fatui, quàm præclarè nos gesserimus, ex iis quærimus, qui abditæ virtutis actus cernere nequaquam possunt; ab iisdem etiam in præmii locum laudatiunculas frigidissimas avidè acceptamus. Nunquid non insignissimæ stultitiæ hoc est, laboriosa agere, ut Gregorius loquitur, & auræ laudis inhiare, forti opere præceptis cælestibus inservire, & terrenæ retributionis præmium quærere? *Nonne placebit* & *recordia sua, & sicut tela aranearum fiducia ejus.* Aranea huc illuc excurrit, & mirè se fatigat, itque reditque sexcenties, è ventre stamina deducit, & irretiendis tenuissimis animalculis venabulum conficit, atque in retis speciem diffundit. Textrinum hoc opus aranææ, multi laboris & miræ subtilitatis est, sed huic penitus destruendo non opus malleis, non securibus, aut bombardis; aura paullum concitatior omnem laborem avehit. Aspice obsecro actuosorum hominum sudores & discursus; ut nihil

Gal. c. 5. vers. ab. litem, 18. in fin.

1. Cor. 4. vers. 9.

Lib. de Spir. & anim. c. 44.

Greg. lib. 1. in 1. Reg. c. 1. Lib. 30. mor. c. 10. Lib. 1. de Trin. c. 2. vers. 1. Lib. 1. de Trin. c. 2. vers. 1.

Isai. 59. v. 5.

Ibid. vers. 6.

Ibid. vers. 7.

Ibid. vers. 8.

Ibid. vers. 9.

Ibid. vers. 10.

Ibid. vers. 11.

Ibid. vers. 12.

Ibid. vers. 13.

Ibid. vers. 14.

Ibid. vers. 15.

Ibid. vers. 16.

Ibid. vers. 17.

Ibid. vers. 18.

Ibid. vers. 19.

Ibid. vers. 20.

Ibid. vers. 21.

Ibid. vers. 22.

Ibid. vers. 23.

Ibid. vers. 24.

Ibid. vers. 25.

Ibid. vers. 26.

Ibid. vers. 27.

Ibid. vers. 28.

Ibid. vers. 29.

Ibid. vers. 30.

Ibid. vers. 31.

Ibid. vers. 32.

Ibid. vers. 33.

Ibid. vers. 34.

Ibid. vers. 35.

Ibid. vers. 36.

Ibid. vers. 37.

Ibid. vers. 38.

Ibid. vers. 39.

Ibid. vers. 40.

Ibid. vers. 41.

Ibid. vers. 42.

Ibid. vers. 43.

Ibid. vers. 44.

Ibid. vers. 45.

Ibid. vers. 46.

Ibid. vers. 47.

Ibid. vers. 48.

Ibid. vers. 49.

Ibid. vers. 50.

Ibid. vers. 51.

Ibid. vers. 52.

Ibid. vers. 53.

Ibid. vers. 54.

Ibid. vers. 55.

Ibid. vers. 56.

Ibid. vers. 57.

Ibid. vers. 58.

Ibid. vers. 59.

Ibid. vers. 60.

Ibid. vers. 61.

Ibid. vers. 62.

Ibid. vers. 63.

Ibid. vers. 64.

Ibid. vers. 65.

Ibid. vers. 66.

Ibid. vers. 67.

Ibid. vers. 68.

Ibid. vers. 69.

Ibid. vers. 70.

Ibid. vers. 71.

Ibid. vers. 72.

Ibid. vers. 73.

Ibid. vers. 74.

Ibid. vers. 75.

Ibid. vers. 76.

Ibid. vers. 77.

Ibid. vers. 78.

Ibid. vers. 79.

Ibid. vers. 80.

Ibid. vers. 81.

Ibid. vers. 82.

Ibid. vers. 83.

Ibid. vers. 84.

Ibid. vers. 85.

Ibid. vers. 86.

Ibid. vers. 87.

Ibid. vers. 88.

Ibid. vers. 89.

Ibid. vers. 90.

Ibid. vers. 91.

Ibid. vers. 92.

Ibid. vers. 93.

Ibid. vers. 94.

Ibid. vers. 95.

Ibid. vers. 96.

Ibid. vers. 97.

Ibid. vers. 98.

Ibid. vers. 99.

Ibid. vers. 100.

Ibid. vers. 101.

Ibid. vers. 102.

Ibid. vers. 103.

Ibid. vers. 104.

Ibid. vers. 105.

Ibid. vers. 106.

Ibid. vers. 107.

Ibid. vers. 108.

Ibid. vers. 109.

Ibid. vers. 110.

Ibid. vers. 111.

Ibid. vers. 112.

Ibid. vers. 113.

Ibid. vers. 114.

Ibid. vers. 115.

Ibid. vers. 116.

Ibid. vers. 117.

Ibid. vers. 118.

Ibid. vers. 119.

Ibid. vers. 120.

Ibid. vers. 121.

Ibid. vers. 122.

Ibid. vers. 123.

Ibid. vers. 124.

Ibid. vers. 125.

Ibid. vers. 126.

Ibid. vers. 127.

Ibid. vers. 128.

Ibid. vers. 129.

Ibid. vers. 130.

Ibid. vers. 131.

Ibid. vers. 132.

Ibid. vers. 133.

Ibid. vers. 134.

Ibid. vers. 135.

Ibid. vers. 136.

Ibid. vers. 137.

Ibid. vers. 138.

Ibid. vers. 139.

Ibid. vers. 140.

Ibid. vers. 141.

Ibid. vers. 142.

Ibid. vers. 143.

Ibid. vers. 144.

Ibid. vers. 145.

Ibid. vers. 146.

Ibid. vers. 147.

Ibid. vers. 148.

Ibid. vers. 149.

Ibid. vers. 150.

Ibid. vers. 151.

Ibid. vers. 152.

Ibid. vers. 153.

Ibid. vers. 154.

Ibid. vers. 155.

Ibid. vers. 156.

Ibid. vers. 157.

Ibid. vers. 158.

Ibid. vers. 159.

Ibid. vers. 160.

Ibid. vers. 161.

Ibid. vers. 162.

Ibid. vers. 163.

Ibid. vers. 164.

Ibid. vers. 165.

Ibid. vers. 166.

Ibid. vers. 167.

Ibid. vers. 168.

Ibid. vers. 169.

Ibid. vers. 170.

Ibid. vers. 171.

Ibid. vers. 172.

Ibid. vers. 173.

Ibid. vers. 174.

Ibid. vers. 175.

Ibid. vers. 176.

Ibid. vers. 177.

Ibid. vers. 178.

Ibid. vers. 179.

Ibid. vers. 180.

Ibid. vers. 181.

Ibid. vers. 182.

Ibid. vers. 183.

Ibid. vers. 184.

Ibid. vers. 185.

Ibid. vers. 186.

Ibid. vers. 187.

Ibid. vers. 188.

Ibid. vers. 189.

Ibid. vers. 190.

Ibid. vers. 191.

Ibid. vers. 192.

Ibid. vers. 193.

Ibid. vers. 194.

Ibid. vers. 195.

Ibid. vers. 196.

Ibid. vers. 197.

Ibid. vers. 198.

Ibid. vers. 199.

Ibid. vers. 200.

Ibid. vers. 201.

Ibid. vers. 202.

Ibid. vers. 203.

Ibid. vers. 204.

Ibid. vers. 205.

Ibid. vers. 206.

Ibid. vers. 207.

Ibid. vers. 208.

Ibid. vers. 209.

Ibid. vers. 210.

Ibid. vers. 211.

Ibid. vers. 212.

Ibid. vers. 213.

Ibid. vers. 214.

Ibid. vers. 215.

Ibid. vers. 216.

Ibid. vers. 217.

Ibid. vers. 218.

Ibid. vers. 219.

Ibid. vers. 220.

Ibid. vers. 221.

Ibid. vers. 222.

Ibid. vers. 223.

Ibid. vers. 224.

Ibid. vers. 225.

Ibid. vers. 226.

Ibid. vers. 227.

Ibid. vers. 228.

Ibid. vers. 229.

Ibid. vers. 230.

Ibid. vers. 231.

Ibid. vers. 232.

Ibid. vers. 233.

Ibid. vers. 234.

Ibid. vers. 235.

Ibid. vers. 236.

Ibid. vers. 237.

Ibid. vers. 238.

Ibid. vers. 239.

Ibid. vers. 240.

Ibid. vers. 241.

Ibid. vers. 242.

Ibid. vers. 243.

Ibid. vers. 244.

Ibid. vers. 245.

Ibid. vers. 246.

Ibid. vers. 247.

Ibid. vers. 248.

Ibid. vers. 249.

Ibid. vers. 250.

Ibid. vers. 251.

Ibid. vers. 252.

Ibid. vers. 253.

Ibid. vers. 254.

Ibid. vers. 255.

Ibid. vers. 256.

Ibid. vers. 257.

Ibid. vers. 258.

Ibid. vers. 259.

Ibid. vers. 260.

Ibid. vers. 261.

Ibid. vers. 262.

Ibid. vers. 263.

Ibid. vers. 264.

Ibid. vers. 265.

Ibid. vers. 266.

Ibid. vers. 267.

Ibid. vers. 268.

Ibid. vers. 269.

Ibid. vers. 270.

Ibid. vers. 271.

Ibid. vers. 272.

Ibid. vers. 273.

Ibid. vers. 274.

Ibid. vers. 275.

Ibid. vers. 276.

Ibid. vers. 277.

Ibid. vers. 278.

Ibid. vers. 279.

Ibid. vers. 280.

Ibid. vers. 281.

Ibid. vers. 282.

Ibid. vers. 283.

Ibid. vers. 284.

Ibid. vers. 285.

Ibid. vers. 286.

Ibid. vers. 287.

Ibid. vers. 288.

Ibid. vers. 289.

Ibid. vers. 290.

Ibid. vers. 291.

Ibid. vers. 292.

Ibid. vers. 293.

Ibid. vers. 294.

Ibid. vers. 295.

Ibid. vers. 296.

Ibid. vers. 297.

Ibid. vers. 298.

Ibid. vers. 299.

Ibid. vers. 300.

Ibid. vers. 301.

Ibid. vers. 302.

Ibid. vers. 303.

Ibid. vers. 304.

Ibid. vers. 305.

Ibid. vers. 306.

Ibid. vers. 307.

Ibid. vers. 308.

Ibid. vers. 309.

Ibid. vers. 310.

Ibid. vers. 311.

Ibid. vers. 312.

Ibid. vers. 313.

Ibid. vers. 314.

Ibid. vers. 315.

Ibid. vers. 316.

Ibid. vers. 317.

Ibid. vers. 318.

Ibid. vers. 319.

Ibid. vers. 320.

Ibid. vers. 321.

Ibid. vers. 322.

Ibid. vers. 323.

Ibid. vers. 324.

Ibid. vers. 325.

Ibid. vers. 326.

Ibid. vers. 327.

Ibid. vers. 328.

Ibid. vers. 329.

Ibid. vers. 330.

Ibid. vers. 331.

Ibid. vers. 332.

Ibid. vers. 333.

Ibid. vers. 334.

Ibid. vers. 335.

Ibid. vers. 336.

Ibid. vers. 337.

Ibid. vers. 338.

Ibid. vers. 339.

Ibid. vers. 340.

Ibid. vers. 341.

Ibid. vers. 342.

Ibid. vers. 343.

Ibid. vers. 344.

Ibid. vers. 345.

Ibid. vers. 346.

Ibid. vers. 347.

Ibid. vers. 348.

Ibid. vers. 349.

Ibid. vers. 350.

Ibid. vers. 351.

Ibid. vers. 352.

Ibid. vers. 353.

Ibid. vers. 354.

Ibid. vers. 355.

Ibid. vers. 356.

Ibid. vers. 357.

Ibid. vers. 358.

Ibid. vers. 359.

Ibid. vers. 360.

Ibid. vers. 361.

Ibid. vers. 362.

Ibid. vers. 363.

Ibid. vers. 364.

Ibid. vers. 365.

Ibid. vers. 366.

Ibid. vers. 367.

Ibid. vers. 368.

Ibid. vers. 369.

Ibid. vers. 370.

Ibid. vers. 371.

Ibid. vers. 372.

Ibid. vers. 373.

Ibid. vers. 374.

Ibid. vers. 375.

Ibid. vers. 376.

Ibid. vers. 377.

Ibid. vers. 378.

Ibid. vers. 379.

Ibid. vers. 380.

Ibid. vers. 381.

Ibid. vers. 382.

Ibid. vers. 383.

Ibid. vers. 384.

Ibid. vers. 385.

Ibid. vers. 386.

Ibid. vers. 387.

Ibid. vers. 388.

Ibid. vers. 389.

Ibid. vers. 390.

Ibid. vers. 391.

Ibid. vers. 392.

Ibid. vers. 393.

Ibid. vers. 394.

Ibid. vers. 395.

Ibid. vers. 396.

Ibid. vers. 397.

Ibid. vers. 398.

Ibid. vers. 399.

Ibid. vers. 400.

Ibid. vers. 401.

Ibid. vers. 402.

Ibid. vers. 403.

Ibid. vers. 404.

Ibid. vers. 405.

Ibid. vers. 406.

Ibid. vers. 407.

Ibid. vers. 408.

Ibid. vers. 409.

Ibid. vers. 410.

Ibid. vers. 411.

Ibid. vers. 412.

Ibid. vers. 413.

Ibid. vers. 414.

Ibid. vers. 415.

Ibid. vers. 416.

Ibid. vers. 417.

Ibid. vers. 418.

Ibid. vers. 419.

Ibid. vers. 420.

Ibid. vers. 421.

Ibid. vers. 422.

Ibid. vers. 423.

Ibid. vers. 424.

Ibid. vers. 425.

Ibid. vers. 426.

Ibid. vers. 427.

Ibid. vers. 428.

Ibid. vers. 429.

Ibid. vers. 430.

Ibid. vers. 431.

Ibid. vers. 432.

Ibid. vers. 433.

Ibid. vers. 434.

Ibid. vers. 435.

Ibid. vers. 436.

Ibid. vers. 437.

Ibid. vers. 438.

Ibid. vers. 439.

Ibid. vers. 440.

Ibid. vers. 441.

Ibid. vers. 442.

Ibid. vers. 443.

Ibid. vers. 444.

Ibid. vers. 445.

Ibid. vers. 446.

Ibid. vers. 447.

Ibid. vers. 448.

Ibid. vers. 449.

Ibid. vers. 450.

Ibid. vers. 451.

Ibid. vers. 452.

Ibid. vers. 453.

Ibid. vers. 454.

Ibid. vers. 455.

Ibid. vers. 456.

Ibid. vers. 457.

Ibid. vers. 458.

Ibid. vers. 459.

Ibid. vers. 460.

Ibid. vers. 461.

Ibid. vers. 462.

Ibid. vers. 463.

Ibid. vers. 464.

Ibid. vers. 465.

Ibid. vers. 466.

Ibid. vers. 467.

Ibid. vers. 468.

Ibid. vers. 469.

Ibid. vers. 470.

Ibid. vers. 471.

Ibid. vers. 472.

Ibid. vers. 473.

Ibid. vers. 474.

Ibid. vers. 475.

Ibid. vers. 476.

Ibid. vers. 477.

Ibid. vers. 478.

Ibid. vers. 479.

Ibid. vers. 480.

Ibid. vers. 481.

Ibid. vers. 482.

Ibid. vers. 483.

Ibid. vers. 484.

Ibid. vers. 485.

Ibid. vers. 486.

Ibid. vers. 487.

Ibid. vers. 488.

Ibid. vers. 489.

Ibid. vers. 490.

Ibid. vers. 491.

Ibid. vers. 492.

Ibid. vers. 493.

Ibid. vers. 494.

Ibid. vers. 495.

Ibid. vers. 496.

Ibid. vers. 497.

Ibid. vers. 498.

Ibid. vers. 499.

Ibid. vers. 500.

Ibid. vers. 501.

Ibid. vers. 502.

Ibid. vers. 503.

Ibid. vers. 504.

Ibid. vers. 505.

Ibid. vers. 506.

Ibid. vers. 507.

Ibid. vers. 508.

Ibid. vers. 509.

Ibid. vers. 510.

Ibid. vers. 511.

Ibid. vers. 512.

Ibid. vers. 513.

Ibid. vers. 514.

Ibid. vers. 515.

Ibid. vers. 516.

Ibid. vers. 517.

Ibid. vers. 518.

Ibid. vers. 519.

Ibid. vers. 520.

Ibid. vers. 521.

Ibid. vers. 522.

Ibid. vers. 523.

Ibid. vers. 524.

Ibid. vers. 525.

Ibid. vers. 526.

Ibid. vers. 527.

Ibid. vers. 528.

Ibid. vers. 529.

Ibid. vers. 530.

Ibid. vers. 531.

Ibid. vers. 532.

Ibid. vers. 533.

Ibid. vers. 534.

Ibid. vers. 535.

Ibid. vers. 536.

Ibid. vers. 537.

Ibid. vers. 538.

Ibid. vers. 539.

Ibid. vers. 540.

Ibid. vers. 541.

Ibid. vers. 542.

Ibid. vers. 543.

Ibid. vers. 544.

Ibid. vers. 545.

Ibid. vers. 546.

Ibid. vers. 547.

Ibid. vers. 548.

Ibid. vers. 549.

Ibid. vers. 550.

Ibid. vers. 551.

Ibid. vers. 552.

Ibid. vers. 553.

Ibid. vers. 554.

Ibid. vers. 555.

Ibid. vers. 556.

Ibid. vers. 557.

Ibid. vers. 558.

Ibid. vers. 559.

Ibid. vers. 560.

Ibid. vers. 561.

Ibid. vers. 562.

Ibid. vers. 563.

Ibid. vers. 564.

Ibid. vers. 565.

Ibid. vers. 566.

Ibid. vers. 567.

Ibid. vers. 568.

Ibid. vers. 569.

Ibid. vers. 570.

Ibid. vers. 571.

Ibid. vers. 572.

Ibid. vers. 573.

Ibid. vers. 574.

Ibid. vers. 575.

Ibid. vers. 576.

Ibid. vers. 577.

Ibid. vers. 578.

Ibid. vers. 579.

Ibid. vers. 580.

Ibid. vers. 581.

Ibid. vers. 582.

Ibid. vers. 583.

Ibid. vers. 584.

Ibid. vers. 585.

Ibid. vers. 586.

Ibid. vers. 587.

Ibid. vers. 588.

Ibid. vers. 589.

Ibid. vers. 590.

Ibid. vers. 591.

Ibid. vers. 592.

Ibid. vers. 593.

Ibid. vers. 594.

Ibid. vers. 595.

Ibid. vers. 596.

Ibid. vers. 597.

Ibid. vers. 598.

Ibid. vers. 599.

Ibid. vers. 600.

Ibid. vers. 601.

Ibid. vers. 602.

Ibid. vers. 603.

Ibid. vers. 604.

Ibid. vers. 605.

Ibid. vers. 606.

Ibid. vers. 607.

Ibid. vers. 608.

Ibid. vers. 609.

Ibid. vers. 610.

Ibid. vers. 611.

Ibid. vers. 612.

Ibid. vers. 613.

Ibid. vers. 614.

Ibid. vers. 615.

Ibid. vers. 616.

Ibid. vers. 617.

Ibid. vers. 618.

Ibid. vers. 619.

Ibid. vers. 620.

Ibid. vers. 621.

Ibid. vers. 622.

Ibid. vers. 623.

Ibid. vers. 624.

Ibid. vers. 625.

Ibid. vers. 626.

Ibid. vers. 627.

Ibid. vers. 628.

Ibid. vers. 629.

Ibid. vers. 630.

Ibid. vers. 631.

Ibid. vers. 632.

Ibid. vers. 633.

Ibid. vers. 634.

Ibid. vers. 635.

Ibid. vers. 636.

Ibid. vers. 637.

Ibid. vers. 638.

Ibid. vers. 639.

Ibid. vers. 640.

Ibid. vers. 641.

Ibid. vers. 642.

Ibid. vers. 643.

Ibid. vers. 644.

Ibid. vers. 645.

Ibid. vers. 646.

Ibid. vers. 647.

Ibid. vers. 648.

Ibid. vers. 649.

Ibid. vers. 650.

Ibid. vers. 651.

Ibid. vers. 652.

Ibid. vers. 653.

Ibid. vers. 654.

Ibid. vers. 655.

Ibid. vers. 656.

Ibid. vers. 657.

Ibid. vers. 658.

Ibid. vers. 659.

Ibid. vers. 660.

Ibid. vers. 661.

Ibid. vers. 662.

Ibid. vers. 663.

Ibid. vers. 664.

Ibid. vers. 665.

Ibid. vers. 666.

Ibid. vers. 667.

Ibid. vers. 668.

Ibid. vers. 669.

Ibid. vers. 670.

Ibid. vers. 671.

Ibid. vers. 672.

Ibid. vers. 673.

Ibid. vers. 674.

Ibid. vers. 675.

Ibid. vers. 676.

Ibid. vers. 677.

Ibid. vers. 678.

Ibid. vers. 679.

Ibid. vers. 680.

Ibid. vers. 681.

Ibid. vers. 682.

Ibid. vers. 683.

Ibid. vers. 684.

Ibid. vers. 685.

Ibid. vers. 686.

Ibid. vers. 687.

Ibid. vers. 688.

Ibid. vers. 689.

Ibid. vers. 690.

Ibid. vers. 691.

Ibid. vers. 692.

Ibid. vers. 693.

Ibid. vers. 694.

Ibid. vers. 695.

Ibid. vers. 696.

Ibid. vers. 697.

Ibid. vers. 698.

Ibid. vers. 699.

Ibid. vers. 700.

Ibid. vers. 701.

Ibid. vers. 702.

Ibid. vers. 703.

Ibid. vers. 704.

Ibid. vers. 705.

Ibid. vers. 706.

Ibid. vers. 707.

Ibid. vers. 708.

Ibid. vers. 709.

Ibid. vers. 710.

Ibid. vers. 711.

Ibid. vers. 712.

Ibid. vers. 713.

Ibid. vers. 714.

Ibid. vers. 715.

Ibid. vers. 716.

Ibid. vers. 717.

Ibid. vers. 718.

Ibid. vers. 719.

Ibid. vers. 720.

Ibid. vers. 721.

Ibid. vers. 722.

Ibid. vers. 723.

Ibid. vers. 724.

Ibid. vers. 725.

Ibid. vers. 726.

Ibid. vers. 727.

Ibid. vers. 728.

Ibid. vers. 729.

Ibid. vers. 730.

Ibid. vers. 731.

Ibid. vers. 732.

Ibid. vers. 733.

Ibid. vers. 734.

Ibid. vers. 735.

Ibid. vers. 736.

Ibid. vers. 737.

Ibid. vers. 738.

Ibid. vers. 739.

Ibid. vers. 740.

Ibid. vers. 741.

Ibid. vers. 742.

Ibid. vers. 743.

Ibid. vers. 744.

Ibid. vers. 745.

Ibid. vers. 746.

Ibid. vers. 747.

Ibid. vers. 748.

Ibid. vers. 749.

Ibid. vers. 750.

Ibid. vers. 751.

Ibid. vers. 752.

Ibid. vers. 753.

Ibid. vers. 754.

Ibid. vers. 755.

Ibid. vers. 756.

Ibid. vers. 757.

Ibid. vers. 758.

Ibid. vers. 759.

Ibid. vers. 760.

Ibid. vers. 761.

Ibid. vers. 762.

Ibid. vers. 763.

Ibid. vers. 764.

Ibid. vers. 765.

Ibid. vers. 766.

Ibid. vers. 767.

Ibid. vers. 768.

Ibid. vers. 769.

Ibid. vers. 770.

Ibid. vers. 771.

Ibid. vers. 772.

Ibid. vers. 773.

Ibid. vers. 774.

Ibid. vers. 775.

Ibid. vers. 776.

Ibid. vers. 777.

Ibid. vers. 778.

Ibid. vers. 779.

Ibid. vers. 780.

Ibid. vers. 781.

Ibid. vers. 782.

Ibid. vers. 783.

Ibid. vers. 784.

Ibid. vers. 785.

Ibid. vers. 786.

Ibid. vers. 787.

Ibid. vers. 788.

Ibid. vers. 789.

Ibid. vers. 790.

Ibid. vers. 791.

Ibid. vers. 792.

Ibid. vers. 793.

Ibid. vers. 794.

Ibid. vers. 795.

Ibid. vers. 796.

Ibid. vers. 797.

Ibid. vers. 798.

Ibid. vers. 799.

Ibid. vers. 800.

Ibid. vers. 801.

Ibid. vers. 802.

Ibid. vers. 803.

Ibid. vers. 804.

Ibid. vers. 805.

Ibid. vers. 806.

Ibid. vers. 807.

Ibid. vers. 808.

Ibid. vers. 809.

Ibid. vers. 810.

Ibid. vers. 811.

Ibid. vers. 812.

Ibid. vers. 813.

Ibid. vers. 814.

Ibid. vers. 815.

Ibid. vers. 816.

Ibid. vers. 817.

Ibid. vers. 818.

Ibid. vers. 819.

Ibid. vers. 820.

Ibid. vers. 821.

Ibid. vers. 822.

Ibid. vers. 823.

Ibid. vers. 824.

Ibid. vers. 825.

Ibid. vers. 826.

Ibid. vers. 827.

Ibid. vers. 828.

Ibid. vers. 829.

Ibid. vers. 830.

Ibid. vers. 831.

Ibid. vers. 832.

Ibid. vers. 833.

Ibid. vers. 834.

Ibid. vers. 835.

Ibid. vers. 836.

Ibid. vers. 837.

Ibid. vers. 838.

Ibid. vers. 839.

Ibid. vers. 840.

Ibid. vers. 841.

Ibid. vers. 842.

Ibid. vers. 843.

Ibid. vers. 844.

Ibid. vers. 845.

Ibid. vers. 846.

Ibid. vers. 847.

Ibid. vers. 848.

Ibid. vers. 849.

Ibid. vers. 850.

Ibid. vers. 851.

Ibid. vers. 852.

Ibid. vers. 853.

Ibid. vers. 854.

Ibid. vers. 855.

Ibid. vers. 856.

Ibid. vers. 857.

Ibid. vers. 858.

Ibid. vers. 859.

Ibid. vers. 860.

Ibid. vers. 861.

Ibid. vers. 862.

Ibid. vers. 863.

Ibid. vers. 864.

Ibid. vers. 865.

Ibid. vers. 866.

Ibid. vers. 867.

Ibid. vers. 868.

Ibid. vers. 869.

Ibid. vers. 870.

Ibid. vers. 871.

Ibid. vers. 872.

Ibid. vers. 873.

Ibid. vers. 874.

*Ibid. vers

tuntur, ut satagunt, ut moliuntur, idque corpore, atque omnibus, ut dicitur, unguibus! variis se laboribus frangunt, & exhauriunt. Officinas ingredere, curias adi, scholas lustra, Aulas inspice & miraberis multorum miserandam sedulitatem. Tot mensium, tot & annorum labores sæpe puncto temporis intereunt, nam ubi recta intentio deficit, in ventum labor omnis evanescit, aura humani favoris omnia tollit, *& sicut tela aranearum fiducia ejus.*

§. III.

Elian. Nama tum. l. 1. tract. part. 2.

NArrat qui oculis fidem habuit, visum à se illustrissimum Comitem, qui graviter admodum offensus à filio, cùm non opportunum duceret, in ipsum è vestigio filium vindicare, tale supplicii genus invenit. Effigiem filii fortè conspicatus, eam à pariete solvit, & mox in frusta concerpsit, æquissimum paternæ iræ argumentum præ se ferens. Hanc filio sapientiam præire voluit, ut is denique fateretur, sibi hanc pœnam fuisse persolvendam, quam sua effigies dependeret. Ajunt & Persas, cùm supplicium de illustri viro sumpturi sunt, vestem & tiaram ei detrahere, eáque suspensa verberare ut hominem ipsum. Non multùm absimili pœnâ Christus Dominus Vanæ gloriæ cupidos punivit. Viderat Matt. 21. v. 19. Servator in viâ ficum foliis abundantem, sed carentem fructibus; ideo severè in eam pronuncians, & vitam ei omnem adimens: *Nunquam*, ait, *ex te nascatur fructus in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.* Hæc arbor, comis tam decora, pomis vacua, germana eorum effigies est, qui ad speciem valent, sed carent intentione. Hos ut Christus terreret, dum eis parceret, effigiem illorum exsecrationibus laceravit, ut indignationem quam ipsi promeruerant, in suâ imagine cernerent.

Miramur primos omnium parentes ob malum unicum admorsum supplicio tam gravi affectos. Quis enim Diocletianus aut Phalaris, ob pauculas ficus, aut aliquot flosculos, aut unicum pomum, mille homines in crucem rapuit? Cur igitur Deus non mille homines, sed innumeros hominum milliones æternæ mortis damnavit, ob arbusculam unam, non solo excisam, sed pomo privatam, & quidem unico? Puerile præceptum, inquit Theodoretus, & infantibus conveniens videri potuisset illud: *De ligno hoc ne comedas.* Cur ergo tam diuturnâ severitate punitur transgressio? Meritò sanè, quòd impetrium hoc expeditissimum, & nec pueris difficile, detrectaverint tamen Protoplasti. Si grandia Deus & difficilia imperasset, habuissent quo culpam purgassent. At verò cùm illis amœnissima liberras in omnes paradisi arbores esset, exceptâ unicâ, facinus fuit intolerabile, & tanto supplicio dignum, nec ab hac quidem unicâ tam seriò vetitâ velle manus abstinere. Hinc jam liquet, quàm Deus & illos detestetur, qui gloriam, quam sibi unam vult deberi, iniquissimè præreptum eunt: odit Deus omnes vitiosos, sed superbis & arrogantibus etiam resistit, quos scilicet infecit vitium idololatriæ cognatum. Pro teste stat Veritas, &: *Quomodo*, inquit, *vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?* O miseri, theatrum vobis in cælo constitutum est, in terrâ tamen spectatores colligitis.

Gen. 2. v. 17. Theod. de providentiâ. Transgressio Protoplastorum est diuturnâ severitate punitus.

Isaiæ c. 4. v. 1.

Joan. c. 5. v. 44. Chrys. in ep. ad Rom. hom. 17. annotans alios gloriæ vanæ idolatras fuisse. Lib. 1. de Civ. c. 20.

§. IV.

AVgustinus veterum Philosophorum turbam, telo ab ipsis accepto, feriebat in hunc modum. Picturam illi talem statuerant. Regina, nec veste, nec vultu eam dignitatem decente, sublimi tamen solio sedebat; Reginæ nomen VOLVPTAS. Adstabant nobilissimæ virgines, VIRTVTES, velut ancillæ ad omnem herilem nutum paratæ: Has variis imperiis fatigabat proterva domina, & modò Prudentiæ, modò Fortitudini, modò Temperantiæ dictitabat, quid in rem suam curatum vellet. Bene, inquit Augustinus, hac picturâ expressefrant Philosophi, quod volebat, sed ad laudis appetitum, quo ipsi maximè laborabant, pulchrè convincendum.

Ergo simillimam priori tabulam pingamus, sed pro voluptate, VANAM GLORIAM substituamus, cui pariter imperanti Virtutes sic ancillentur, ut nihil provideat Prudentia, nihil distribuat Justitia, nihil toleret Fortitudo, nihil Temperantia moderetur, nisi quod à Vanâ gloriâ jubeatur, & aliorum oculis placiturum speretur. Et quid, oro, improbo hoc dominatu iniquius? Fœdissimum illud monstrum, illa veræ Gloriæ larvalis umbra, amplissimis reginis, Virtutibus sic illudat, & velit invitas cogat sub imperium prorsus detestabile? Ita sanè fit, sic vivitur, sic servitur: hæc mundi sunt spectacula, hæc illius miracula, operosa, fateor, & sæpe multi sudoris, sed laudis appetitui non difficilia: sub Vanæ gloriæ amabile imperium fluunt omnia; ipsæ Virtutes ad hanc suavissimam vim degenerant, & generosam suam contumaciam, hîc expugnari non valde nolunt, transeúntque in arbitrium fucatæ Gloriæ. Sed, *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Romani rerum domini, quàm præclarè gesserunt multa, quanti armis togáque? quàm laudata eorum Justitia, quàm exquisita Prudentia, quàm Clementia celebris, quàm invicta Fortitudo, quàm Temperantia illustris, quàm casta & impenetrabilis Pudicitia, quàm admiranda Constantia? Sed *receperunt mercedem suam.* Locupletissimus testis Augustinus: *Honor, inquit, & gloriâ quâ Deus Romanos fecit illustrissimos, merces fuit bonorum operum quæ egerant, nec est quod de summi & veri Dei Iustitiâ conquerantur.* Eximia illorum erant opera, sed præmium se dignum retulerunt. Gloriam ambierunt, & certè obtinuerunt. Fines imperii Romani, Orbis & Oceanus, ita ut quidquid opportunum fuit aut dignum vinci, vicerint. Itaque terminos sibi fecerunt Orientem & Occasum, exceptis locis inaccessis aut inhabitatis vel ignobilioribus: *Receperunt mercedem suam.* Æquissimus Deus, nihil vitii, nihil & virtutis sine supplicio & præmio transmittit. Unde actionibus illis melioribus, quibus tamen cælum deberi non vult, congruam, & extra cælum remunerationem assignat: recipiunt mercedem suam, sed ita ut non recipiant æternam. Ah, quantum ubique laboratur, sed nihil ad cælum hi labores. Obsecro, vel aulas tantùm inspiciamus, quàm hîc varii generis servitia sunt, quàm exactæ sedulitatis quàm comptæ patientiæ, quàm pictæ fidelitatis, quàm operosæ solertiæ! totos dies & sæpe in adultam noctem stare, aut ad omnem lassitudinem huc illuc excurrere, plurimorum invidiam tolerare, omnes heriles nutus observare illic quotidiani usus est. Et sunt qui hæc omnia religiosissimâ urbanitate faciant, sed præter pecuniam & gratiam nil expetant: *Receperunt mercedem suam:* non enim quàm Deo, sed quàm Principi chari essent, laborarunt. Alii ad negotia & curarum subtilitatem in aulis admoti, vigilantissimos oculos in omnem partem emittunt, ne quid regiis gazis aut honoribus decedat; sed sæpe hi boni viri, dum attentissimâ sollicitudine curant omnia, animum suum inter curanda non numerant, modò crumenam farciant, modò Principis gratiam non perdant, tantisper sui ac cæli negligentes esse licitum credunt, & seipsos vix unquam conveniunt, cum conscientiâ suâ rarissimè, & non nisi obiter loquuntur, suam in rebus agendis intentionem non examinant: ceterum de rebus omnibus suavissimè confabulari norunt, de cælo per horam differentem, audire ægerrimè sustinent: verbo dicam, non solent esse domi suæ, & secum loqui, omnibus aliis fideliores quàm sibi. Et hi quoque, *Receperunt mercedem suam*, humani favoris auram, & aurum, splendentis terræ particulam, heu mercedem post funera non duraturam! Ergo, *videte vosmetipsos* (ô Aulici, ô quicunque alii) *ne perdatis quæ operati estis, sed ut plenam mercedem accipiatis.* Seduli estis, & diligentes in officiis vestris? bene hoc quidem: Sed quod diligentes videri

Lib. 5. de civ. c. 15.

meliori-bus, quibus cælum deberi non vult, extra cælum remunerationem.

2. Ioan. c. 6. v. 8.

tes videri vultis, hoc jam malè; imò hoc jam pessimè, A quod sæpe vobis curæ non est, quâ fideles & industrii sitis, sed quàm esse videamini. Videte ergò vosmetipsos, ne & vos olim audiatis: *Receperunt mercedem suam.*

bus & fructibus insidiatur. Expectat formica dum perficiatur triticum. Cenodoxia verò dum congregentur opes: gaudet illa ut furetur, hac autem ut dissipet. Operarius ebriosus, inquit Sira- Eccli. c. 19. cides, *non locupletabitur*, qui quod actione honesta colli- v. 1. git, per ebrietatem vanæ gloriæ dissipat.

§. V.

Judic. c. 11. v. 34. OCcurrit olim Jephthæa Virgo parenti è bello reduci, laudes amantissimi patris decantatura, & unà victoriam ac triumphum gratulatura. Audiit Jephte quantis patrem præconiis afficeret filia; sed tamen hanc laudatricem, quamvis invitus, pro laudum præmio jugulavit. Facinus ingens, & nobis prorsus imitandum quà licet. In bello sumus & nos, nec unquam non satis hostium est: omnis diabolorum impetus desæverit, sola tamen caro nunquam non refractaria, bellum movet continuum. Postquam rem præclarè gessimus in hoc bello nostra nobis filia prodit obviam, pulchertimus nos elogiis affectura. Hæc est, ut Origenes explicat, Inanis gloria, quæ tunc maximè apparet laudibus B instructa, cùm res strenuè & feliciter gesta est. Cùm Xenodochium locupletasti, cùm templum condidisti, cùm prolixas preces iniisti, cùm pauperculam virginem dotasti, cùm liberaliorem stipem dediti, cùm strictius jejunium observasti, tunc blanda illa filia sese fert obviam, ore pleno, quidquid factum dilaudans, & velut suave carmen, hæc talia ingeminans: Quàm præclarè, quàm piè hoc & laudabiliter: quàm istud religiosè & sanctè; quàm hæc res boni exempli: factum nobile, quis negaverit? vicisti teipsum, res loquitur: sic decuit, & utinam multi te imitentur: insigniter egisti. His victori applaudit blandissima hæc filia. Quid hîc agendum? Tu, si vir es, & labores tuos non vis esse cassos, hîc grandem affectum indue, & laudatricem hanc generosâ manu jugulanda est, Et ab eo generosâ manu jugulanda est, *Hom. 5. in Gen. ad fin.* Vana gloria maximè apolaudit cùm res strenuè est gesta;

Lib. 5. de Civit. c. 14. ipso initio & ep. 64. ad finem. C Hunc cupidè tatt, ait, *melius resistitur sine dubitatione, quàm cedit ur. Non enim hujus hostis vires sentit, nisi qui ei bellum indixerit; quia etsi cuiquam facile est laude carere dum denegatur, difficile est eâ non delectari cùm offertur. Tantò quisque est Deo similior, quantò ab hac immunditiâ mundior.*

Sed quis ille vir, qui omnem Vanam gloriam satis caverit? Jephte quo minus filia prodiret in occursum, impedire vix potuit, sed efficere potuit, ut non caneret, aut priùs vitam quàm cantum absolveret, vocem ei & animum simul auferendo: Sic homo quantumcunque, religiosus & sanctus, vetare vix potest, quin post plurima bene gesta Vana gloria occurrat, quin canere, quin titillare incipiat, sed prohibere potest, imò debet, cantum finiri. Hunc igitur occursum detestari, laudantis carmen aversari, ipsam incantatricem hanc gloriam rectâ intentione confodere nil cunctetur, si Deo potiùs, quàm sibi placere malit. Omnem rectam intentionem Qui Deo potius quam sibi placere mavult. Vana gloria jugulat, ni præveniatur, & occursu primo D ipsa juguletur.

Hom. 12. in epist. 2. ad Cor. Verè, *Vana gloria*, ut optimè Chrysostomus, *sæva est bellua, horrendus dæmon, pestis Orbis terræ, venenata vipera, quomodo enim illa bestia unguibus uterum matris discerpit, ita etiam hoc vitium parentem dilacerat.* Et quàm eximiè Thomas ille à Kempis? *Verè*, inquit, *inanis gloria, mala pestis, vanitas maxima: quia à verâ trahit gloriâ, & cœlesti spoliat gratiâ. Dum enim homo complacet sibi, displicet tibi: dum inhiat laudibus humanis, privatur veris virtutibus. Quærant Judæi gloriam quæ ab invicem est: ego hanc requiram quæ à solo Deo est. Omnis quidem gloria humana, omnis honor temporalis, omnis altitudo mundana, æternæ gloriæ tuæ comparata, vanitas & fluititia est.* Atque si Climaco credimus, *Inanis gloria est laborum dissipatio, sudorum perditio, thesaurorum insidiæ, perfidiæ alumna, superbiæ præcursor, in portu naufragium, in aream formicas quæ etsi tenuis est, laboribus tamen omni-*

Lib. 3. c. 40. nu. 4. & 6.

Grad. 21. de Cenod.

Sed vereor, ne multi hæc monita non satis capiant. Hos mores hoc ævo amamus, ut cùm vitium aliquod perstringitur, neminem facilè reperias, qui illo se laborare fateatur; nec mille testibus sinceram ei confessionem expresseris. Et quis est qui se arrogantem credat & doleat? Cùm tamen Augustinus Antistes longè sanctis- *Epist. 42.* simus, hujus se culpæ minimè immunem pronuntia- *Aurelio.* rit, nam seipsum disertè accusans: *Hoc mihi ipse*, inquit, *fo. canto quotidie, & tamen vehementer cum adversario dimicans, sæpe ab eo vulnera capio, cùm delectationem oblatæ laudis mihi auferre non possum.* Nos quidem inanem gloriam damnamus omnes, non omnes fugimus. Nemo est, nemo qui hunc morbum non peritè dissimulare se credat; plurimi ab hoc morbo sanissimos se jurabunt, cùm eo maximè sint infecti, ebriis illis simillimi, qui tunc sibi maximè sapere, & animo constare, ac bellè omnia facere videntur, cùm lingua titubat, & pedes: ita gloriolæ vanæ sitientes, tunc se primùm velut religiosissimos homines circumspiciunt, cùm ex hoc mulso probè sunt appoti. Idcirco Chrysostomus: *Intolerabilis*, inquit, *qua- Hom. 2. in dam ebrietas est inanis gloria: quidquid facit, aliorum tantùm Ioan. gratiâ facit.* Eâ de causâ Christus illud suum ATTENDITE, tam fideli prænmonitione ingeminat, ut Inanem gloriam, velut furem vaferrimum, & furandi peritissimum omni studio caveamus. Ergo, ATTENDITE, *Om- Lib. 3. de ne bonum quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occulti- Doct. c. 30. us adversarii juri mancipatur*, inquit Gregorius. Spoliari vult, quisquis ab hominibus vult videri.

CAPVT VI.

Aliquot quæstiones super RECTA INTENTIONE.

DEo servire, non tantùm omnibus legibus, & omni rationi congruum, sed nobilissimum ac optimum obsequium est in Orbe, & res prorsus necessaria obtinendo cælo. Illa verò solatii dulcedo, quam multi sentiunt, qui Deo serviunt, mel est è cælo, & res sanè pretiosa. Nihilominus Deo servire ad emerendam hanc Deo ser animi dulcedinem, exiguæ laudis est, & à sanctioris judi- re ad eu cii viris habita semper est hæc intentio vitiosa. Adeò de- mendam licata res est INTENTIO PVRA, & sui ipsius amori animi d nunquam non inimica, quacunque demum ratione is exigua sese insinuet. Est autem sui ipsius amor omnium dele- laudis ctationum amicus, earum etiam quæ minimè profanæ censentur. Et quia Deus sibi non temperat, quin suis fidelioribus servis aliquid ejuscemodi mellis è cælo stillet, amor proprius moxillud excipit, & ob hanc ipsam gustationem in ampliora servitia se offert. At hoc non Et hanc est Deum quærere, sed seipsum, nec in donantis sed do- est Deu ni gratiam laborare. Quod quidem à vitio non penitus quærere immune censetur: neque enim aliud est, quàm si servus sed se aut ancilla operam suam locet cauponi, quòd speret seu ipsum honorarios seu furtivos calliculos, & crebriores domi- nicæ cœnæ reliquias: aut & quis in servitutem se tradat pharmacopæo, aut dulciario, aut cupediario ob mellita crustula læpius lambenda. Hoc amor sui ipsius tam occultè agit (est enim subtilissimus artifex) ut aliquando seriùs, ab industrio etiam homine, deprehendatur tam tecta impostura. Deprehendi tamen potest, & tunc Quod maximè cùm preces & labores, cùm quidquid virtu- deprehen tis est, ideo in fastidio esse incipit, quia mel illud defi- cur cit. Atque si talem interroges, cur non oras, cur non preces laboras, sicut nuper feceras? respondebit: Non sapit, fastidi nauseo, inamœna res est oratio, tædet laboris. Verum esse in qui ipsum.

qui intentionis est sinceræ, his minimè movetur: etsi eum laboris tædeat, laborare tamen sustinet, etsi orationem fastidiat, orare tamen non desinit; etsi molestiæ cumulentur, eas tamen tolerat: neque enim Deo servit propter cælum, sed propter Deum. Et hoc puræ atque sinceræ intentionis proprium est, quod enucleatiùs videtur exponendum, ideo nunc aliquot super hoc ipso quæstiunculas ponemus.

I. QVÆSTIVNCVLA.

Nihil minus & facilius potest à nobis exigere Deus, quàm rectam intentionem?

QVid minus aut facilius posset à nobis exigere Deus, quàm hoc ipsum, rectam intentionem? Nimirum id à nobis postulat, quod nullus hominum cujuscunque status, ordinis, sexus, quantumcunque eger & pauper sit, negare possit. Quid creditor minus exigat à suo debitore, quàm hoc ipsum: velle seriò satisfacere? hoc ipsum poscit à nobis Deus: Vis solvere quod debes? jam partem maximam solvisti, nam apud me etiam velle est facere. Et cui non concessum est VELLE? hoc voluntatis ærarium ægerrimus ac pauperrimus, hoc afflictissimus quisque penes se habet. Jure olim Deus contra illos queritur, qui vel lenissimum imperium detrectabant: *Mandatum hoc*, inquit, *quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in cælo situm, ut possis dicere: Quis nostrûm valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus atque opere compleamus? Neque trans mare positum, ut causeris & dicas: Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre, ut possimus audire & facere, quod præceptum est? sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.* Idem prorsus de rectâ intentione dici potest: *Iuxta te est valde*, intentio illa, *in ore tuo & in corde tuo*: quid autem tibi propinquius quàm os & cor tuum? Pauperem vestire nequis, da duos obolos; adde desiderium ingens & serium omnibus egenis propter Deum opitulandi; & en pauperem vestiisti. Orationes prolixas fundere, tuarum virium non est? fac quod potes, sed adde affectum validum, semper laudandi Deum: & en prolixissimè orasti. Hujus rei testem locupletissimum tibi sisto Chrysostomum, qui disertè confirmans: *Non parantur*, inquit, *hæc sumptu, non labore, non sudore: sufficit velle, & confecta sunt omnia.*

Deut. c. 30. v. 11. 12. 13. & 14.

Tom. 2. in epist. ad Hebr. fine.

II. QVÆSTIVNCVLA.

Potest quis plures actiones bonas simul eodem tempore exercere?

NVm quis potest plures actiones bonas simul eodem tempore exercere? Potest omnino, & levi operâ, solâ intentione. Non omnibus quidem facile est, de unâ fideliâ duos dealbare parietes, varium pulmentum eodem pultario simul coquere; diversos colores ex eâdem conchâ promere: At hoc bonæ intentioni facillimum est, non duobus tantùm parietibus, sed decem, opus albarium superinducere ex eodem vase. Utilissimum prorsus est, ad operis initium plures fines seu intentiones præstituere. In exemplum sit hoc; Ad rem divinam, & ad sacrum eo. 1. Ex obedientiâ in dominum meum, quem ex officio comitari debeo, uti Aulica Nobilitas suum Principem. 2. Obsequium meum volo sincerum sit, non enim deducam tantùm Dominum, ut aliquorum mos est, qui post primum ingressum templi, mox se subducunt, ad finem præsentes se sistunt Domino, tanquam si semper adfuissent: talem ego hypocritam non agam. 3. Ex obedientiâ in Ecclesiam, cui hoc dominicis & festis diebus debeo. 4. E grato animo in Deum, ut illi gratias agam ob accepta tot beneficia. 5. Cùm hodie cælum rigeat, & tempestas perfrigida sit, patientiam exercebo. 6. Cùm non desint qui me pessimè oderint, pro his inimicis meis Numen seriò deprecabor. 7. Fidam Deo; haberem equidem abundè quod domi agerem, sed Deus hanc à domo absentiam occulto fœnore pensabit. En tibi septenas intentiones, seu, septem virtutis actus, duplicis obedientiæ, Sinceritatis, Grati animi, Patientiæ, Charitatis, Fiduciæ in Deum.

Si ad operis initium plures fines sibi præstituat.

A Addi possent totidem alii. Hoc nimirum est, *Virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & universi pulveris pigmentarii.* At dicas: Mihi difficile nimis est tot actus multiplicare, & uno quasi halitu tam multa intendere animo. Hoc ergo consilii tibi do, mi homo, unam atque unicam Dei voluntatem animo tuo amplectere, & quidquid agas, hoc semper præmittas: *Propter te Domine*, & hoc, & illud, & istud, & omnia faciam: propter te Domine, tuo honori, tuæ voluntati, tibi sit quidquid demum à me fit.

Cant. cap. 3. vers. 6.

Qui tamen æmulari vult illos Deo familiariores viros, ducem habet qui viam monstret, ad sublimiorem hanc sapientiam. Sanctissimus rex David, in suis actionibus & tam immensi populi gubernatione, plures indubiè sanctas intentiones jungebat: nam quos suæ fidei & sceptro commissos susceperit, *pavit eos in innocentiâ cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deduxit.* Quid hoc? nunquid & manibus est intellectus? Etiam plures, sed B tales quos David suis manibus inserebat. Utique sapientissimus, optimus rex in suis actibus; quos ille manus nominat, præstantissimos diversi generis affectus in Deum copulabat. Quid sacra regis hujus carmina sunt aliud, quàm nobilissimorum affectuum medulla, seu, thesaurus sanctissimarum intentionum? quid frequentiùs suspiraverit rex David, quàm hoc ipsum: O si tibi placeam Domine, populum mihi commissum rectè gubernem, cultum tuum undique terrarum augeam: Utinam, mi Deus, te nunquam non laudem: Utinam omnia membra mea linguæ fiant decantandis tuis laudibus. *Exultabunt labia mea cùm cantavero tibi: Misericordias Domini in aternum cantabo.* Etiam impios docere non recuso, ut redeant ad te, ô mi Deus. Vilissimus sim & abjectissimus, modò sim in tuâ domo, mi Domine. Malè sit, malè hostibus Dei, malè omnibus qui oderunt Deum: Bene servis, bene amicis Dei, bene omnibus qui diligunt Deum. En præclaristimos piarum manuum intellectus! mille talia spirabat animus illius Hebræi Monarchæ. Verè, *in intellectibus manuum suarum*, deduxit velut oves populum suum, innumeris intentionibus cælum fatigavit. Hæc illa pia vis est cælo cùm virtute inferenda. Cælum rapit, Deum expugnat, qui hoc modo, qui toties ad cælum, ad Deum aspirat.

David in suis actionibus diversi generis affectus in Deum copulavit.

Psal. 77. vers. 72.

Psal. 70. vers. 23.

Ps. 88. v. 2.

III. QVÆSTIVNCVLA.

Amor sui rectam intentionem plurimum vitiat:

QVid rectam intentionem plurimum vitiat? AMOR SVI. Verbo dicam: cùm quis omnia suavi meatu ad se derivat, & hoc unum animo agitat: Mihi hoc placet, hoc mihi sapit, mihi hoc prodest; hoc meo bono, meo commodo, hoc ad meum sensum & lubitū fit, hoc mihi jucundum & volupe, hoc demum me mihi reddit. Hic *amor sui* silvestris taurus est, fera pessima, quatuor cornibus arietat in rectam intentionem. Cornu primum, honoris, titulorum, laudis Aviditas, quæ hoc unum magni æstimat, eminere, & præ aliis videri. Cornu alterum, Aviditas delectationis, quæ docet cibum potúmque sumere, non tam necessitati quàm voluptati, neque mensam accumbere, ut sedetur fames, sed ut Gula propitietur. Idem in aliis corporis oblectationibus observat. Cornu tertium, Aviditas opum, quæ labores ingerit multos & graves, eo solùm nomine, ut magis magisque intumescant marsupia. Cornu quartum, Aviditas damni alieni, hæc multiplici fraude instructa, dicit facitque quod aliis noceat, saltem quod molestiæ, quod offendiculo, quod nauseæ sit: neque tamen semper apertâ molitione in aliorum perniciem laborat, nonnunquam enim tam commodè, tantóque circuitu peccat, ut nihil minùs videatur velle, quàm eos, quos odit, lædere. Assiduum & exitiabile Principibus malum, apud quos gratiosi, prætextu juvandi aut monendi, satiant invidiam, & interdum æmulos laudibus attollunt, ut maligna deinde inferentibus sit pronior fides. Ira *sui amor*

& in eam quatuor cornibus arietat:

Estque principibus exitiabile malū.

cornuta bestia est, & omnem bonam intentionem quadruplici hoc cornu ferit, ac dejicit; caveto. Pessimum veri affectus venenum est, sua cuique utilitas.

Itaque *amor sui* hoc spectat, ut ubique in saginâ sit; ipse se pascit, se curat, facitque quod ille olim, de quo Gellius memorat. Cùm quidam corpulentus ac nitidus equum haberet macilentum ac strigosum, rogatus quid esset in causâ quòd ipse longè curatior sit, quàm equus ipsius? respondit, mirum non debere videri, si equo suo esset habitior, quandoquidem ipse se curaret, equum Statius servus. Ita prorsus *Amor sui*, quidquid non suum putat, aut id aliis mandat, aut levissimè curat: ad commoda sua sudare, hoc esse sui muneris putat. Certum: tantò miseriùs pessum it bona intentio, quantò felicius *sui amor* invalescit.

Lib. 4. Noct. Attic. c. 20. seu ult.

IV. QVÆSTIVNCVLA.

Recta intentio commendat ea quæ æstimationis vilissimæ sunt.

CVr in divinis paginis tam multa, æstimationis aliorsum vilissimæ, adeò exaggerantur? ut incautior Arcæ tactus, ligna Sabbato collecta, multitudo subditorum numerata, calix frigidæ porrectus, lascivior feminæ aspectus, &c. Moses olim proclamans: *Hæc autem sunt*, inquit, *quæ accipere debetis, aurum & argentum, & æs, hyacinthum, & purpuram, coccúmque bis tinctum, & byssum, pilos caprarum &c.* Inter munera censeri aurum & argentum, nil miri: Sed quo pretio inter hæc sunt pili caprarum, donum prorsus ignobile? Etiámne Deo chara tam vilia & minuta? Quantilla res, pugillus farinæ & paullulum olei Eliæ obsequio impensum? Quid duo illi numuli viduæ, num tantùm postulabant elogium, quantum tulerunt? Sederat Christus & tanquam ad maximè serium spectaculum intentus, spectabat turbam quæ in sacrum gazophylacium ingentia munera jactabat. Inter tot opulentos vidua quædam paupercula plus non attulit quam æra duo minuta, unicum quadrantem. In hanc DOMINVS benignissimè pronuncians: *Verè dico vobis*, inquit, *quia vidua hæc pauper plus quàm omnes misit.* Exiguum fuit quod illa muliercula in ærarium contulit, sed ampliùs non potuit: multóque gratiùs venit quod tam facili quàm quod plenâ manu dabatur. Nam hæc munera non in rebus, sed in ipsâ benefaciendi voluntate consistunt. Plurimum dat qui pauca etiam dat magnificè, & Regum opes æquat animo, qui exiguum tribuit, sed libenter: qui paupertatis suæ oblivíscitur, dum alienam respicit: qui accipere se putat beneficium cùm largitur: qui dat tanquam non recepturus, qui occasionem quâ prosit, & occupat & quærit, hic & ditissimus est, & liberalissimus, ob rectam intentionem. Quid igitur, obsecro, adeò commendavit illos numulos, quid farinulam illam, quid caprarum pilos? una atque unica RECTA INTENTIO. Hæc est quæ omnium penora, thesauros, æraria, quæ omnes Persicas gazas superet. Nil ditius Rectâ Intentione.

3. Reg. c. 17. vers. 12.

Luc. cap. 21. vers. 3.

V. QVÆSTIVNCVLA.

NVm quis dormire simul & precari potest? Equidem Servator serio præcepto exigens: *Quoniam*, inquit, *oportet semper orare & non deficere.* Ergóne etiam dormientes orare, possumus? Possumus, si velimus, idque hac ratione. Quieti præmittenda est oratio, & ipsa quies in Dei obsequium offerenda, ejuscemodi ferè verbis: Cupio, mi Deus, ut, quoties hac nocte animam duxero, toties singulæ respirationes meæ te laudent, tanquam si semper illud pronunciem: Benedictus Deus, Benedictus &c. Aut: Cum tuo, mi bone JESV, somno, quem tu in terrâ cepisti, jungo & meum, tibique unà offero. Qui sic ad somnum se parat, semper orat.

Luc. cap. 18. vers. 1.

Quâ ratione possumus dormientes orare.

Ludovicus Blosius hujus rei mentionem faciens: Dominus, inquit, ad virginem Mechtildem dixit: Quando quis somnum capere vult, meditetur aliquid de me, aut mecum loquatur. Ita enim licet corpore dormiat, mente tamen vigilabit ad me. Etiam dormiturus quisque desideret, ut singulas respirationes, quas nocte illâ faciet, tanquam eximiam mei laudem suscipiam, & ego qui sanctis votis piæ amantisque animæ deesse non possum, in veritate desiderium ejus implebo.

Monil. Spirit. c. 9. mihi pag. 93.

Sanè non satis capere videmur quantum emolumenti adferat, sic omnia in divinos honores reducere. Nullo non temporis momento lucrari possumus. Et quàm suave hoc virtutis compendium est, edendo etiam, bibendo ac dormiendo posse emereri cælum? Solâ profectò intentione potest quis uno die plus promereri quàm alius quispiam toto anno. In vineam laboraturus serò venit, qui horâ diei penultimâ venit, non minùs tamen denarium accepit quàm qui à primo mane in serum vesperum sudarunt. Aliud est operam impẽdere prolixam, aliud intentam. Non tam spectat Deus, quamdiu quis laborarit, sed quàm bene.

Matt. 20. vers. 9.

Nec rarum est, ut facillimum quid factu & vilissimũ, majoris sit pretii ob rectam intentionem, quàm actio quævis excellentissima, sed illâ intentione destituta. Et cui non placeat ars, quæ ingeniosam ditescendi celeritatem doceat? Hæc est ars illa, *Rectæ Intentionis notitia*, hæc illa Midæ virgula est, quæ quidquid tangit, inaurat.

Hoc sanctum Ignatium Lojolam movit, ut suis omnibus assiduum rectæ intentionis studium altissimè voluerit impressum, hac ipsâ lege: *Omnes rectam habere intentionem studeant: non solùm circa vitæ suæ statum, verùm etiam circa res omnes particulares; id semper in eis sincerè spectantes, ut serviant & placeant divinæ bonitati propter seipsam.*

Reg. 1. Summar.

VI. QVÆSTIVNCVLA.

QVodnam opus Deo gratissimum? Si nos hac in re possimus æstimatores esse, censemus illud omnium præclarissimum, cui plurimum ineat divini amoris, seu, quod à ferventissimâ intentione uni Deo placendi provenit. Ludovicus Granata hac de re differens: *Illud opus*, inquit, *Deo gratissimum, quod solis ejus oculis conspectum, ei est qui operatur nec utilitati, nec honori, sed nec voluptati est, nisi hoc solo nomine, quod Dei causâ sit factum.* Quantis sæpe desideriis pectora sanctorum æstuant ampliandi divini honoris, etsi decies, etsi centies impendenda sit vita. Hæc ipsa desideria tam ardentis in Deum affectus, inter maxima virtutum opera sunt recensenda.

Opus à ferventi intentione placendi provenit.

Reperiuntur actores Comici, qui in gratiam unici alicujus domini totam exhibent comœdiam; sed unus ille liberalius lucrat persolvit quàm aliorum spectatorum plurimi: Sic homo integerrimæ intentionis quotidie divinis obsequiis se offerens: Tuis, inquit, solis oculis, mi Domine, spectaculum edo, tibi spectatori actor sum horis omnibus: aliorum spectantium oculos & aures penitus non curo: quidquid illi de me dixerint, senserint, susque déque habeo, modò tuis oculis, modò tuis me auribus probem; omnes res posteriores pono, atque operam tibi do, tuum, mi Deus honorem curo.

VII. QVÆSTIVNCVLA.

QVoties renovanda est recta intentio? S. Bernardus: *Si quis diem*, inquit, *ita consumat, ut omnibus actionibus grave Dei odium misceat, peracto die quot gehennas promeruerint toties repetita flagitia? Contrà verò si quis diem sic transigat, ut in cunctis actibus sincerum Dei amorem exerceat, quàm altam in cælo sedem hic obtinuerit? est enim*

Serm. 5. Sup. Miss.

Deus

Deus promior ad danda præmia, quàm ad irroganda supplicia. Ita Bernardi consilium est, rectam intentionem quàm creberrimè de die instaurare, quod nos jam suprà demonstravimus.

Matt. c. 10. vers. 41. Christus Matthæi ore: *Qui recipit Prophetam*, inquit, *in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet.* Non tantùm hospitium concedi vult Christus, sed & certam intentionem adjungi. Quid enim magni facis, si domum peregrino pandas, & obstruas cor? Ex quo colligere est, quàm utile sit & necessarium cælestis lucri avido, intentionem bonam sæpius instaurare: nam tanti præmii non est hospitio prophetam accepisse, quanti est optimâ intentione id fecisse.

Quinque tempora de die ad innovandum intentionē observanda.

Quòd si quis innovandæ intentionis statam horam nosse cupiat, quinque præcipuè tempora de die observanda judico. Primum est, post quietem, matutinum. Alterum, meridianum, ante mensam, & post illam. Tertium, ante preces, maximè verò sub re divinâ. Quartum, ante labores & quævis negotia. Quintum, ante somnum. Per hæc potissimum intervalla diei, animus suæ potestatis fiat, & ad seipsum sese recipiat, Conditorem suum velut respirans adoret, atque ita rectam intentionem innovet. Nemo tam negotiosus est, quin id facillimè possit ac commodissimè: tribus solùm voculis hoc negotium omne perficitur. Faciles Deus habet aditus, nec ullum noctis, aut diei momentum est, quo sui copiam neget. Itaque rectam intentionem innovaturus, præsente animo horum aliquid dicat: Domine, propter te: Honori tuo Domine: In tuam gratiam: Ad tuam gloriam: Tuo nomine: Ob amorem in te: Tibi, mi Deus, hoc faciam, hoc dicam, hoc perferam, tibi omnia. Incredibile dictu est, quàm hoc actiones nostras commendet, quàm & opulentet. Nullum enim merè naturale opus, ut Theologi loquuntur, meritorium est vitæ æternæ, qualia sunt, jejunare solùm valetudinis, laborare mercedis, deambulare sanitatis, edere, bibere vitæ duntaxat servandæ causâ. Nisi hæc per intentionem eant ad Deum, nihil sunt ad lucrandum cælum. Et hæc crebriùs repetita intentio plurimis vitiis aditum intercludet, alioqui miserè in nos grassaturis, simul & vanitatem, quæ se rebus omnibus blandè insinuat, fugabit unico desiderio placendi Deo.

Nullum opus merè naturale meritoriū est vitæ æternæ.

VIII. QVÆSTIVNCVLA.

Peccata levia fiunt gravia si fiant intentione non remissè improbâ.

QVomodo è musca fiat elephas? Si peccata alioqui leviora, intentione fiant non remissè improbâ. Hujus rei certissimus testis venator Esau, cui tantopere vitio vertitur, rufum pulmentum comedisse, tanquam si nescio quas Apicii delicias fuisset consectatus. Quid tandem mali est, lentis edulium absumere, præsertim *Gen. cap. 25. vers. 34.* fame sic stimulante? At Esau velut venaticus canis tam avidè coctas lentes invasit, ut gulâ dominante rationi locus non fuerit, ut propter pulticulam jus primogeniti vendiderit, & quod turpius, vendidisse parvi duxerit. Ita quorundam gula plus peccat in vilissimis cibis, quàm aliorum temperantia in exquisitissimis epulis: & quandoque plus superbiæ latet sub rudissimo panno, quàm sub aureâ togâ. Animus & intentio hîc spectatur, non ferculum aut tegumentum. Et quemadmodum majori cum laude orat, qui breviùs quidem sed tamen ardentiùs orat, quàm qui prolixissimas fundit preces, sed sine ullo igne: ita sæpe gravius peccat qui in rem cetera leviorem, majore tamen ardore impetúque fertur, quàm qui languidè, & velut aliud agens in culpæ societatem venit deteriorem.

IX. QVÆSTIVNCVLA.

QVotuplex emolumentum sit rectæ intentionis? Sparsim jam suprà demonstratum, quàm intentio recta sit cognoscentibus se jucunda, utilis, necessaria.

A Hoc loco breviter & summatim septemplex emolumentum percensendum venit. Rectæ intentionis septēplex emolumentum: Primum.

Primum est: Deo hac ratione pro culpis satisfacimus. Pœnas & supplicia peccatis deberi non nescimus, & hæc vel olim certè dependenda; horum partem tollimus, quoties animum bonâ intentione à rebus caducis quasi seducimus, & erigimus ad Deum.

Alterum: Magna virtutibus fit accessio, & ingens gratiæ incrementum, non tantùm ab exercitiis pietatis, sed etiam à quotidiano vitæ tenore. Rectæ intentionis homo nunquam frustra laborat, sive enim legat, scribat, audiat, sive vendat, emat, iter faciat, negotia tractet; sive comedat, bibat, dormiat, quidquid denique rerum agat, modò Dei honorem, suum sibi finem in omnibus præstituat, quæstus semper facit honestissimos. Reverà salutis initium, sincera intentio. Secūdum.

Tertium: Miram vim addit precibus recta intentio. Hæc enim illa est suada conciliatrix, quæ Deum flectere B scit, & in vota precantis deducere. Intentio recta non tantùm orare novit, sed & impetrare. *Vsque modò non petistis quidquam in nomine meo: Petite & accipietis.* Nervus orationis recta intentio. Diligentiam suo jure virtutum omnium fœcundissimam vocant; idem pæne, aut ampliùs de rectâ intentione meritò prædicaverim: intentio recta virtutum omnium & fœcundissima, & coram Deo facundissima. Tertium. *Ioan. c. 16. vers. 24.*

Quartum: Intentio bona mirabili nexu hominem unit cum Deo. Præclarè de hac Rusbrochius: *Simplex intentio ea est*, inquit, *quæ nihil spectat nisi Deum. Ipsa virtutum omnium finis, initium, decus, & ornamentum est. Ipsa fictionem, hypocrisin, & duplicitatem omnem pellit, vires animæ dispersas in unitate spiritus colligit, & adjuvat, ipsúmque spiritum Deo adjungit. Ipsa natura pessum premit, atque proculcat, virtutesque omnes incolumes conservat; & pacem, spem atque confidentiam in Deum, tam hîc quàm in die judicii præstat. Quamobrem danda tibi opera est, ut in cunctis actionibus* C *tuis illam retineas & colas.* Ingens thesaurus recta intentio, & seriò volenti inexhaustus. Quartum. *In Farrag. Instit. apud Ludovicum Blos.*

Quintum: Perpetuum gratiæ canalem à Deo derivat ad hominem recta intentio, idque tunc maximè apparet, cùm toleranda sunt adversa. Bonum aut malum corium in pluviis potissimùm se prodit; bonus aut malus homo in adversis. Quàm patiens & Dei observans est homo probus, tam impatiens & Deo contumax est improbus. Eximiè hoc Augustinus declarans: *Vnde*, inquit, *in eâdem afflictione, mali detestantur atque blasphemant; boni autem precantur & laudant. Tantum interest non qualia sed qualis quisque patiatur. Nam pari motu exagitatum & exhalat horribiliter cœnum, & suaviter fragrat unguentum.* Quintum. *Lib. 1. de civit. c. 8. fine.*

Sextum: Intentio recta in hostes pugnat stratagemate nunquam fallaci, sempérque victoriam reportat. Dum in rupe Moses cælo extolleret manus, vicit Israël & Amalecitas fugavit memorabilissimâ victoriâ. Quamdiu intentio ad Deum stat erecta, tamdiu nullis succumbit hostibus, invincibilis, inexpugnabilis est: ubi lassata, terram spectare incipit, mox vires amittit, & à suis hostibus triumphatur. Sextum.

Non omiserim hîc, quod mirum videatur. Fit nonnunquam, ut duo litigent coram Judice: quisquis suam agit causam, ille affirmat, negat iste, uterque suis certat legibus, uterque jus petit ab judice: si causam spectes, uterque vincere non potest; si intentionem, uterque sæpius evadit victor, tunc scilicet cùm neuter dolo malo controversiam intendit, cùm justitiam damnatem neuter odisse vult, paratus litem perdere aut evincere, prout justitiæ visum fuerit. Sic ambo vincunt, non causa, sed intentione, quæ in ambobus admodum laudabilis est.

Septimum: Intentio recta in rebus omnibus ingens solatium est, illâ præcipuè horâ quæ de annis omnibus fert sententiam. Equidem reor supremo vitæ tempore, nil moribundo fore jucundius, quàm omnia per vitam Septimū.

præteritam intentione optimâ regisse. Securissimè profectò morietur, quisquis vixerit sincerissimè. Si enim bonus Deus tam liberalem munificentiam decrevit in singulas quantumcunque viles actiunculas, sibi tamen bona intentione oblatas, quàm largis muneribus excipiet omnem vitam sibi semper sincerâ mente devotam?

Sed quis horror & tremor occupabit miserum, cui conscientia omnem vitæ seriem pandet ex ordine, illúdque flebili exaggeratione vociferabitur: Nec inter homines, nec cum Deo egisti sincerè: sæpe alios, teipsum semper turpissimè fefellisti: alius videri volebas, alius eras: honestatem verbis præferebas, non animo: quoties amicitiam gestu & ore mentiebaris, mente capitalis hostis? quoties actionibus tuis pulcherrimam larvam induebas, ut eâ intentionem improbam velares? mulsum & mera mella loquebaris, mens invida novaculam acuebat: variegatâ pavonis tunicâ te creberrimè ostentabas, animo milvum & vulturem fovebas, tam pulcher foris, quàm turpis intus. Sed teipsum decepisti, non Deum, cui patent omnia. Væ tibi, væ omnibus qui intentione sæpius nullâ, frequenter non purâ, plerumque malâ, actiones suas non Deo, sed suo genio, sibíque offerunt, & perdunt.

Isaiæ cap. 1. vers. 22. Supremo die judicii plurimis illud poterit opprobrari: *Argentum tuum versum est in scoriam: Vinum tuum mistum est aquâ*: Equidem nitebant opera tua, velut purum putum argentum, sed quia tam frequentem malæ intentionis misturam admiserunt, in argentum reprobum, imò in scoriam mutarunt. Quàm igitur assiduè clamandum: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Christi præceptum est: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent* (non vos, sed) *patrem vestrum qui in cælis est.* Ergo, *benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltate eum in sæcula.* Omnia omnino opera nostra, minima, maxima benedicant Deo in æternum.

Psal. 113. vers. 9. Matth. c. 5. vers. 16. Dan. cap. 3. vers. 57.

CAPUT VII.

E dictis circa RECTAM INTENTIONEM *quæ consequantur: ubi uberiùs de Temerario Judicio.*

PLures sunt artium pulchræ quidem, & minimè plebejæ, at quia nil faciunt ad farinam, aut lucrandum panem, ideo non magno ambitu frequentantur: Quid prodest, ajunt, hæc scire, & esurire? Multa inter doctos, multa etiam in templis pro suggestu disputantur, de quibus illud verè pronuncies, *Non est de pane lucrando*, imò, *non est de lucrando cælo.* Cui bono est, facundissimè temporum seriem percensere, quid juvat stellarum numerum & ortus nosse, quid prodest orbium cælestium motiones scire, si nescias artem quæ te suprà stellas evehat? Quàm multi potientur cælo, tametsi nunquam audierint dubitari, an consistat cælum, moveatur terra.

Recta intentio est ars quæ facit ad lucrandum panẽ Angelorum: *Luc. cap. 14. vers. 15.* Et conciliat cæleste pretium.

At verò ars hæc, quæ docet quâ ratione tractanda sit omnium humanarum actionum AMVSSIS, ut maximè facit ad lucrandum panem, panem Angelorum, *panem in regno Dei* manducandum.

De pecuniâ vetus est cantiuncula: Et genus & formam regina pecunia donat. Vertamus, & rectiùs cantabimus: Et genus & formam regina intentio donat. Intentio sincera rebus omnibus conciliat cæleste pretium; absque hac omnes etiam nobilissimæ actiones jacent inhonoræ & nullius pretii. Ad hujus rectæ intentionis ampliorem cognitionem necessarium prorsus est, ostendere jam quid ei sit è dictis consequens. Itaque aliquot ordine consecutiones subjungam.

I. CONSECVTIO.

QVi errat in intentione, errat in omnibus. Res tota in aperto est, & mille testimoniis hoc unum certius est: *Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Totum corpus, totum. Quid clarius? Qui in itinere aberrat à viâ, quò plus progreditur, graviùs errat: sic quò quid vehementiùs agitur, aut quò nobilior actio suscipitur, hoc pejus fit, si bona intentio desit. Omnibus actionibus nobilitatem impertitur intentio; si hæc ignobilis sit, & carnem, vel terram oleat, quî aliis dabit, quo ipsa caret? Qui tractat litteras, tantùm ut sciat; qui Religionem ambit, ne panis desit; qui aulam sectatur, ut ditescat, vel extollatur; qui sacerdotium quærit, ut culinam inveniat; toto cælo aberrat: horum omnium quia nequam oculus est, totum corpus tenebrosum est. Rectè Gregorius: *Lucerna itaque corporis est oculus*, inquit, *quia per radium bonæ intentionis, merita illustrantur actionis. Et* si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. *Quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiamsi minus bonum esse videatur. Et* si oculus tuus nequam fuerit: totum corpus tuum tenebrosum erit: *quia cum perversa intentione quid vel rectum agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni judicis obscuratur.* Addit: *Vide ergo, ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si lumen quod in te est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? quia si hoc quod bene nos agere credimus, ex malâ intentione fuscamus, quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse, etiam cum agimus, non ignoramus.*

Qui errat in intentione, errat in omnibus. *Lib. 11. moral. c. 6. prope finem.* *Matth. 6. vers. 22.* *Ibid. vers. 23.* *Ibidem.*

II. CONSECVTIO.

OPus bonum bonâ intentione omitti potest, sed malum fieri non potest. Thomas à Kempis: *Pro nullâ*, inquit, *re Mundi, & pro nullius hominis delectatione, aliquod malum est faciendum: sed pro utilitate tamen indigentis, opus bonum liberè aliquando intermittendum est, aut etiam pro meliori mutandum.* Hîc sæpe graviter impingimus nec sentimus. Sunt quibusdam in dies singulos statæ precatiunculæ, sunt certæ, quas vocant, devotiones, his quandoque tam pertinaciter inhærent, ut fame sitíque alios potiùs perire, quàm aliquid suæ consuetudinis intermittere velint. Hanc ego piam malitiam vocaverim, quâ sæpe ad infamiam laboramus: nullâ aliorum curâ tangimur, in nostram dumtaxat rem sapimus: quidquid fiat aliis, nostra nobis semper potiora sunt: hîc devotiones, & precatiunculæ nostræ nemini cedunt. Sed quantò satius esset, charitati Christianæ, quàm pietati tam obstinatæ morem gerere, quanto majore lucro hæc talia aut omitterentur, aut certè differrentur? Fuerunt plurimi inter priscos Ascetas observantissimi jejuniorum, reperti tamen ex his qui in gratiam hospitum sexies, aut septies possent prandere, & semper esurire. In rebus animi longè utilissimum est, utilitates suas in tempore omittere; & sæpe maximum est commodum, nullam sui commodi rationem ducere. Optimè in rem Gregorius: *Plerumque enim virtus*, inquit, *cum indiscretè tenetur, amittitur; cumque discretè intermittitur, plus tenetur.* Hinc aptè deducitur.

Opus bonum bonâ intentione omitti potest, sed malum fieri non potest. *Lib. 1. c. 15. vers. 3.* *Lib. 2. cap. 5.*

III. CONSECVTIO.

HOc purior est intentio, quo quis minùs quærit seipsum, & hoc impurior quo quis magis rem suam sapit, & agit. Abel primus & martyr, & virgo sacrificaturus Deo, optima quæque sacrificio destinavit; daturus meliora, si potuisset. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum.* Miram hîc Abelis in Deum liberalitatem observans Chrysostomus: Non tantùm, inquit, de ovibus, sed de primogenitis, de optimis & selectissimis obtulit, & ex his ipsis quod præstantissimum erat, selegit, *& de adipibus eorum* pinguissima quæque altari secrevit. Nil simile fecit Cainus, sed, *factum est autem* post

Qui errat in intentione, errat in omnibus. *Matth. 6. vers. 22.* *Gen. 4. vers. 4.* *Ibid. v. 12.*

post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino, arborum fœtus, & obvia quæque ad sacrificium rapuit. Itaque Abel quasi convivium instruxit Deo, Cain convivii epilogum, poma, nuces, pira agreste munus congessit. De hoc pulchrè Augustinus: *Cain*, inquit, *non rectè divisit, quia malè vivens, dedit Deo aliquid suum, sibi autem seipsum.*

Deut. c. 34. vers. 7. In Mose Deuteronomium prædicat: *Non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti sunt.* Interpres vetus: Nube malitiæ, inquit, intuitus piæ intentionis à recto non deviavit: Moses enim Deum quæsivit, non se: hinc intentio illius tam pura & firma.

Psal. 33. v. 21. Bernardus illud de Paschatis agno præceptum explicans: *Custodit Dominus*, inquit, *omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur, quia nunquam propositum cordis eorum, nunquam salubris intentio conteritur, ut concupiscentiæ titillanti detur assensus. Intentionem igitur & propositum mentis eâ sollicitudine custodiamus, fratres, quâ vitam animarum nostrarum.* Tantò igitur, ô Christiane, sincerior est tua intentio, quantò minor tui ad teipsum affectio.

IV. CONSECVTIO.

In rebus plurimis sola intentio præmio aut supplicio afficitur.

IN rebus plurimis sola intentio præmio aut supplicio afficitur. Nimirum cùm deest facultas, mercedem accipit voluntas. In omni officio magni æstimatur dantis voluntas: promptè dedit, qui citò voluit; plurimum contulit, qui plura non potuit. Sciebat Plato fastidiri se à Dionysio rege Siculo. Quapropter admitti petiit, & aures sibi dari. Admissus, sic fari cœpit: Rex potentissime, num impunè sineres abire, si quis Siciliam fuisset ingressus eo animo, ut grande tibi malum inferret, tametsi objectis impedimentis mali nihil intulisset? Ad hæc Dionysius: Nequaquam, ô Plato, inquit, nam hostium non tantùm mala facinora, sed & consilia ac proposita mala sunt punienda. Hîc Plato subjungens: Quòd si quis, inquit, venisset in Siciliam, Majestatis tuæ honori, & bono, plurima facturus, impediretur autem non suâ culpâ, sed occasionis & fortunæ, num æquum foret, hunc talem sine omni gratiâ, cum dedecore & ignominiâ dimittere? Ecquis est iste, ait Rex. Mox Plato: Æschines, inquit, vir sincerissimus, tam fidus Socratis amicus quàm ullus alius, & qui eos omnes, quibuscum consuevit, possit facere meliores. Hic plurimum maris enavigavit, commune acturus negotium, & alios quoque artis suæ facturus participes, hactenus tamen neglectus est. Brevis hæc peroratio sic affecit Dionysium regem, ut Platonem antea exosum amare, Æschinem lautè tractare cœperit. En etiam homines solam puniunt intentionem, aut munerant, quantò magis

2. Cor. c. 8. vers. 12. Deus? *Si voluntas prompta est secundùm id quod habet, accepta est; non secundùm id quod non habet.*

Gen. c. 22. vers. 12. Quantâ cum laude exaggeravit Deus illud Abrahami facinus illustrissimum? *Et non pepercisti unigenito filio tuo propter me.* Tamen parentis gladius filium non attigit, non pilum ei læsit. Voluntate Abrahamus, filio non pepercit; animo illum jugulavit, Intentione jam sacrificavit. Hoc Deus in sacrificium perfectissimum acceptans:

Ibidem. *Nunc*, inquit, *cognovi quòd timeas Dominum.* Tu non pepercisti ob meum jussum, ego autem peperci ei ob tuum obsequium: satis est mihi, Abrahame, te hoc voluisse, ideo non minùs amplè remunerabo tuam intentionem, quàm remuneraturus fuissem tuum factum.

Gen. cap. 8. vers. 20. Noëmus vix Arcâ egressus mox aram struxit tumultuariam, *& tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare*, certò sciens voluntatem bonam, animique intentionem in his Deo plurimùm

Hebr. c. 11. probari. *Odoratúsque est Dominus odorem suavitatis.* En etiam nidorem & fumum sacrificii gratissimum fecit intentio. Non æstimavit Deus aves aut quadrupedes, sed odorabatur in eis fragrantissimum quid, affectum Noëmi. *Qualecunque*, inquit Chrysostomus, *nostrum sa-*

A *crificium sit, sive oremus, sive jejunemus, sive eleemosynam demus, hic illius sacrificii sit odor qui solus placet.* Hoc sensu dixit Bernardus: *Sola interdum bona voluntas sufficit, cetera non prosunt, si sola defuerit. Valet itaque intentio ad meritum, actio ad exemplum.* Exemplo, quod dicimus, sic oculis subjiciamus. Videt quis mendicum miserrimum ipse non dives, animo dolet hujus vicem; suspicit cælum, agitque Deo gratias ob sibi concessa; &, ô si, ait ipse secum, & hujus mendici penuriam ex integro sublevare possem, quàm id facerem hilariter! Hîc talis, etiamsi nihil aut exiguum quid det, mercedem tamen, ac si dedisset, recipiet. *subinde commus. fundamus.*

Pari modo si æger seriò & ardenter exoptet, & preces fundere, & inediâ corpus affligere, aut alia pietatis opera exercere, ea tamen virium defectu præstare nequeat, non minùs Deum sibi debitorem habebit, quàm si omnia illa quæ optarat facere, fecisset. Modò animus cùm Deo sic agat: Mi Deus, quàm ego in tuum honorem hoc libens facerem! sed tu scis Domine, id in meâ

B potestate non esse: hoc ergo desiderium & voluntatem meam in locum operis tibi submississimè offero.

Hinc Chrysostomus ingenti plurimorum solatio affirmans: *Da*, inquit, *indigenti, si minus habueris, vel suspirium si profers, omne tribuisti. Nam insomnis ille oculus videt te dedisse quod habueras.* Hinc & Gregorius: *Ante Dei oculos*, inquit, *nunquam est vacua manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bonâ voluntate.* Ideo & à fortunis pauperrimi, & à morbis afflictissimi, tam opulenta & præclara possunt Deo ferre munera, quàm ditissimi atque sanissimi. Non hoc opum aut virium negorium est; voluntatis est: quæ si verè bona sit, & opes, & vires, & omnia exæquat. Quo modo est dictum etiam qui tacet, fortis etiam qui compressis vel alligatis manibus: quo modo gubernator, etiam qui in sicco est; ità & liberalis, laboriosus, & obsequiosus est, qui vult tantum, nec habet

C hujus voluntatis suæ ullum alium, quàm se testem. Regius Psaltes: *In me*, inquit, *sunt Deus vota tua quæ reddam, laudationes tibi.* Etsi, ô Deus, extra me non reperiam, quod aræ imponam, in meipso tamen invenio, quod tibi offeram: in memoriâ, in intelligentiâ, maximè verò in voluntate meâ reposita sunt, quæ tibi oblata, nunquam accepta non sunt. *Homil. 7. de pœnit. ad finem.* *Homil. 5. in Evang.* Pauper & æger tam præclara & opulenta possunt Deo ferre munera, quàm dives & sanus: *Psal. 55. v. 13.*

Hæc omnia distinctissimè confirmans Christus; *Quicunque*, inquit, *potum dederit, uni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine discipuli, Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Scio non esse omnium, hospitium præbere, & vitæ necessaria subministrare, ergo quod pauperrimis quibusque in manu est, haustum frigidæ præbeat sitienti, *non perdet mercedem suam.* Ergo nemo per inopiam se excuset, quo minus iis, qui Christi sunt, subveniat, cùm iis etiam beneficiis, quæ nullius sunt æstimationis, tam nobile sit promissum præmium, *non perdet mercedem suam.* Et ne quis sumptum lignorum in dandâ calidâ pro abluendis pedibus caussari possit,

D det solùm frigidam; nihilominus ob tam tenue & facile officium, ob rem etiam tantillam, *non perdet mercedem suam.* Non enim in hoc beneficii genere opulenta libertas, sed pia voluntas, & recta intentio attenditur. Æstimat Deus opera magis è studio & conatu, quàm è rei magnitudine, magis ex affectu dantis, quàm è doni ratio. Hinc etiam minimum quid & vilissimum, in Christi honorem datum *non perdet mercedem suam.* In vilioribus istis fruſtra nos fatigari, pusillanimitatis nostræ cogitatio est, non intelligentium, quanti Deus faciat beneficium etiam vilissimum, bonâ tamen intentione collatum. *Matth. c. 10. vers. 42.* Non enim in beneficii genere opulenta libertas, sed pia voluntas attenditur.

Hac de caussâ Augustinus: *Deus*, inquit, *coronat bonum voluntatem, quando non invenit facultatem.* Ejusdem animi Bernardus dixit: *Deus indubitanter tribuit bonæ voluntati, quod defuit facultati.* Quid planius, quàm quod volumus, pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas? *In Psal. 105.* *Epist. 77.*

cessitas? Nec sine causâ Parthenius cœtus beatissimæ Virginis Matris menstruis schedis subscribi jubet, *Desiderium Martyrii*. Quisquis vult, fieri potest intentione Martyr. Magni est utique, Deum animo sic affari: Quàm vellem, mi Deus, tibi è meo sanguine propinare purpureum poculum: paratus sum caput meum, & omnem vitam certæ morti objicere propter te. Profectò hic talis, cui non voluntas moriendi, sed facultas deest, *non perdet mercedem suam*, eamque amplissimam mercedem. Sæpius in magnis vel voluisse sat est.

At sunt homines ignavi, quibus æterna hiems est in pectore; ex horum numero si qui aut levi tussiculâ tententur, aut caput sentiant gravatius, aut si aura afflet strictior, voces tam pias usurpare solent: Sacris hodie interesse non possumus, itaque manebimus domi, piè voluisse bonus Deus pro pie fecisse munerabitur; cùm deest facultas, sufficit voluntas. Eâdem loquendi formulâ cum Avaritia, tum Pigritia multorum se solatur. Cùm pauperes juvandi sunt: Non possumus, ajunt, itaque voluisse juvare sat erit. Cùm jejunium tolerandum: Valetudo impedit, non possumus ferre inediam; itaque dies esuriales in nos nihil imperii sibi venditent. Cùm difficultas ardui operis generosè perrumpenda: En, inquiunt, quis hoc possit? veniat ergo in locum operis voluntas.

O ignavas pecudes non cælo natas! ô impiam hiemem expirantis animi! siccine vestram vobis inertiam purgare, & à re divinâ pro libitu abesse, ceteráque ad arbitrium omittere licet? nihil hæc socordiæ vestræ patrocinantur. Aliud est, ô boni, difficulter & ægrè quid posse; aliud, omnino non posse. Si ea omnia negemus nos posse quæ difficulter possumus, quid tandem erit inter honesta & pulchra quæ nos posse fateamur? pleraque enim omnia difficilia, quæ pulchra. Istud igitur *(Cùm deest facultas, supplet voluntas)* caussæ vestræ nil penitus favet: possetis, modò velletis. Si quidquid non facilè fit, liberè omitti posset, quid eximum honesti aut præclari unquam in opus exiret? habent hæc omnia suas quæque difficultates, quas qui fugit, præmium perdit. Pellicanus avis fluvialitibus concinis se compler, eásque stomachi calore concoctas revomit, eligitque ex his quæ sunt esculenta. Ita, ô torpidi Christiani, si quid difficultatis & laboris devorare voluerit is, etiam difficilia vos posse ab affectu comperietis. Qui nucleum esse vult, frangat nucem. Non detrectat pugnam, qui amat victoriam: non metuit plagas, nec certamen refugit, qui lauream appetit. Quod autem negatur posse, hoc saltem seriò velle, sit promptum. Sed progrediendum.

V. CONSECVTIO.

Damnare vel judicare hominẽ sceleris nõ aperti summæ temeritatis est.

SVmmæ temeritatis est, ullum hominem judicare, aut damnare sceleris non aperti, cùm intentio quâ omnes vel absolvimur, vel damnamur, soli Deo sit nota. Accersebatur olim Moses abbas, ut in fratrem, qui deliquerat, sententiam diceret. Venit ergo, sed saccum arenâ plenum humeris detulit. Rogatus quid spectaculum sibi vellet? Peccata, inquit, mea sunt, quæ nec nosse satis & vix ferre valeo; jam de alienis quomodo judicavero?

Extremæ hoc prorsus audaciæ est, & vitium longè invisissimum Deo, animi arcana rimari velle & ipsas aliorum cogitationes ad tribunal rapere, ac sententiam in eas dicere. *Tu quis es qui judicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit.* Dominus illius cor illius scrutatur; si domino suo probetur, quid tu hîc te ingeris? propter quod inexcusabilis es, ô homo, omnis qui judicas: in quo enim judicas alium, teipsum condemnas. Quot actiones ab omni ævo visæ sunt pessimæ, quæ tamen ob intentionem, non tantùm non malæ, sed & laude fuerunt dignissimæ. Ambrosius, vir integerrimus lupanar ingressus est, sed ut sacros honores fugeret: Abraham Eremita, vestem mutavit velut apostata, & solitudinem deseruit, sed ut rediret sanctior, sed ut neptem à flagitiis abstraheret: Pynuphius anachoreta ad Thaidem Alexandrinam divertit, sed ut eam à Veneris cultu averteret, Quotusquisque nostrûm est, si illorum aliquem ad infames latebras contendentem vidisset, qui non pessimè suspicatus, mox ut judex prosiluisset cum dicto: Videte hominem impurum, qui sub fornice lascivas delicias quærit. Pronissimum nobis fuisset hoc judicare, sed an non falsissimum fuisset hoc judicium? Ergo, *Quidquid agant homines, intentio judicat omnes.* Quod verè dixit Bernardus: *Intentionis propositum culpæ detersit & merita.*

Ad Rom. cap. 14. v. 4.

Epist. ad Guid.

§. I.

IN divinis paginis res hæc longè clarissima. Jacob Isaaci filius, ille Abrahamo dignissimus nepos, patrem maternis artificiis induxit, fratrem spe amplissimâ fraudavit, & tamen faustissimam patris precationem imperravit. Fuit utique Jacob intentionis optimæ, qui & hoc quoque meruit elogium: *Iacob autem vir simplex.*

Phinees duos homines unà confodit, nec tamen totâ laceratus, aut in crucem actus est; facinus illius mirè Deo placuit: *Stetit Phinees, & placavit, & cessavit quassatio & reputatum est ei ad justitiam.* Cain Abelem, David Goliathum & Uriam, Joab Abnerum & Amasam, Herodes Magnus Ascalonita Bethlehemiticos infantes, Herodes Antipas Joannem Baptistam, Herodes Agrippa Jacobum, Petrus Ananiam & Sapphiram interfecerunt: mera homicidia, & vel manu vel jussu facta, sed eorum intentiones & caussæ longè diversissimæ. Eodem modo Apostolus unus, & quatuor Reges illam dolentium vocem pronunciarunt: PECCAVI. Dixit hoc Pharao, dixit & David, nec non & Saul hoc dixit, hoc idem prorsus & Manasses rex, & Judas Iscariotes dixerunt, sed heu quàm non pari affectu! nam uti dispares prorsus intentiones erant, sic & affectus dissimillimi. Verissimum etiamnum illud: *Quidquid agant homines, intentio judicat omnes.*

Et quantæ actiones videri possent laudatissimæ nisi eas intentio pessima vitiaret. Illud Romani nominis insigne dedecus, Catilina, ab opere censeri potuisset Apostolus, non ab intentione. Æstus, frigoris, inediæ, luis patientissimus erat. *Ista tolerabat*, inquit Augustinus, *ut immanissimas expleret cupiditates: Apostoli ut eas prementet, & dominanti rationi servire cogerent.* Stirps Herodiana hujus rei specimen præbuit luculentum Herodes Ascalonita: *Vt & ego veniens*, inquit, *adorem eum.* Venisset certè, sed pugionem cruentum retulisset. Herodes Antipas Baptistæ parricida, Christo, quem Pilatus transmiserat, viso, lætatus est quidem, sed non ut Zachæus; hanc ei lætitiam curiositas creabat; prodigium expectabat. Herodes Agrippa interfector Jacobi, concionatorem egit: nam, *concionabatur ad eos.* Sed non ut populum erudiret, sed ut seipsum in ornatu regio spectandum proponeret; ideo in ipsâ cathedrâ ab Angelo interfectus est. *Quidquid agant homines, intentio judicat omnes.*

Cùm ergo Deus non tam opus attendat quàm operantis intentionem, intentio autem sciri nequeat nisi à solo Deo, nimiùm quàm audax & intolerabilis temeritas est, ullius hominis actiones, etsi pessimæ videantur, judicare. Hoc enim facere, est perinde atque dicere: Ego cerno hominis istius cogitationes, ego intentionem illius intueor, ego Christus sum, ego renes & corda scrutor, ego sum Deus. Ex Orco hi tales judices vociferantur: *Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est.* Exteriora aspeximus, & ab his interiora judicavimus; inde noster tam temerarius, támque fatuus error. Jobus in gravissimis illis ærumnis mira prolocutus, nunc disputare cupiebat cum

Erit intentio præ & ratio numeri. Gen. cap. vers. 27.

Psal. 105. v. 30. & 31.

Lib. 3. mor. hu.

Act. cap. vers. 21.

Vers. 22.

Sap. cap. v. 4. &

cum Deo, nunc peccata suâ appendi, & examinari trutinâ, nunc scire se ajebat quòd nihil impii gessisset: ejuscemodi verba malignâ interpretatione cognati excepe-
A runt, nec aliter judicarunt, quàm eum velut hominem flagitiosum jure merito puniri à Deo, qui tamen Deo fuerat charissimus. O judices temerarii & improbi! Atque hi tales, ut probè noscantur, cùm in suis sint cæci, in alienis sunt oculatissimi; monstro similes. Domestica, & è propinquo sita non vident; aliena, etiam remotissima, usque ad ossium medullas scrutantur. Quin etiam vident in alio quæ nusquam sunt: solis suspicionibus in aliorum vitia defigunt oculos, in quorum laudibus carent oculis. Si quid tenebrarum est, vident; noctémque non rarò in alieno cælo inveniunt, in quo plena lux est, diem esse in densissimâ nocte suâ credunt: ita in nocte diem, noctem in die reperiunt, prodigioso ubique errore: minima in aliis vitia, apud illos maxima sunt; vitia sua, virtutes arbitrantur; quò fit ut in gravissimos errores labantur. Nec mirum, oculos habent nequaquam
B simplices, sed in alienis invidiâ ac odio, in suis amore sui gravidos. O non Areopagitarum, sed cæcum nimis judicium!

Horat. lib. 1. Sat. 3.

Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum?
Cùm tua pervideas oculis malè lippus inunctis?

Erraſti, & errabis hîc millies. *Quidquid agant homines, intentio judicat omnes.*

§. II.

Judicandi libido totũ orbem infatuat.

AT hæc judicandi libido totum Orbem turpissimè infatuat: Verè dixit Chrysostomus: *Non facilè reperies quemquam expertem hujus erroris. Omnes homines ut*
Homil. 5. in 2. ad Rom. ante med. *thronum non conscendant, ut carnifices, ut fidiculas, ac compedes minimè habeant, attamen & ipsi quoque eos quos peccare*
De temp. serm. 202. *intelligunt, judicant in colloquiis, in communibus cœtibus, in conscientiæ calculo.* Et Augustinus: *Maximæ*, inquit, *pars generis humani, indiscreto judicio ad reprehendendum prompta*
C *& parata esse probatur, cùm tamen non ita velit ab aliis judicari, quomodo vult alios judicare.*

Ita est prorsus; alteri alteros temeratiis judiciis continuè flagellamus. Neque in ea tantùm, quæ mali speciem præ se ferunt, sententiam proferimus, sed in ea etiam quæ benignam interpretationem non tantùm admittunt, sed & exigunt, iniqui judices sumus. Quantùm Roma vetus in Fabio Maximo hallucinata est; tantùm, nec minùs in Minutio. In hoc temeritatem pro fortitudine, in illo prudentiam pro timiditate graviter aversata est. Una tamen hora docuit, multitudinis esse proprium, nihil sapere, temerèque judicare, ut ubi consilio est opus, eventum requirat. Sed omitto profana, quando sacris testibus abundamus.

Cùm Moses ex Æthiopiâ uxorem sibi accepisset, mox soror connubium hoc malè interpretata, fratrem mordaci judicio perstrinxit. Neque sanctissimus rex David suæ conjugis acerbissimum judicium potuit
D evitare.

Si quis patrii moris ignarus aut libidinosus, vidisset Jacobum ad fontem Racheli ferentem osculum, de læsâ castitate haud dubiam hausisset suspicionem, aut Jacobum sibi similem, hoc est, libidinosum judicasset. Quis Juditham adeò compeam in Assyrii Ducis castra properantem intuitus, non simul pessimè de illâ fuisset suspicatus?

S. Josephus suspicatus est sponsi suæ castitatem.

Longè aliter Josephus, ille beatissimæ Virginis castissimus sponsus. Uterum gestabat DOMINI mater, æterna Virgo, Josephus quia conjugem suam Angelo similiorem norat quàm homini, in eam sententiam adduci non potuit, ut ab eâ quidquam contra conjugii fas actum crederet. Ita rem omnem judicio divino commendabat. Et quamvis argumentum ab oculis validissimum movendæ suspicioni urgeret, hujus tamen arcani judex esse nequaquam sustinuit. Et verò Christus ipse, jam morti proximus, cùm immanissimum facinus illorum qui se crucifixerant, negare non posset, excusavit malitiam, & scelerum nefandam seriem miti nomine appellavit ignorantiam.

Sic Christus crucifigentium excusavit malitiam.

Ita omnes verè Christiani, cùm factum non possunt, intentionem excusant: cùm nec intentio videtur excusabilis, sibi tamen judicandi auctoritatem non sumunt, sed id omne omnium judici Christo transcribunt. Hi sanè norunt quàm verè dixerit religiosus ille scriptor: *In judicando alios, homo frustra laborat, sæpius errat, & leviter peccat.*

Thomas à Kempis l. 1. de Imitat. Christi c. 14. nu. 1.

§. III.

NArrat Anastasius Sinaita, fuisse hominem in cœnobio, veste quidem religiosum, moribus tamen minimè probatum, ut qui plurimum vitæ per otium & torporem exegit. Venit is ad extrema, jamque vicinus morti, nihil tamen formidinis aut horroris ostendit. Sollicitos hoc habuit adstantes, qui malè metuebant homini, ne vitæ parum emendatæ clausulam apponeret non bonam. Itaque præsentium cordatior unus: Mi frater, inquit, quantâ desidiâ hucusque vitam egeris non nescimus, & ideo miramur, unde tibi hæc securitas tam periculosa: gemitus & lacrymas hoc sibi tempus poscit, non intempestivam hanc lætitiam. Ad hæc moribundus: Ita est, Patres, nec ego nego, inquit, vitam traduxi turpi socordiâ, nec ullas jam virtutes numero. Verùm, hac ipsâ horâ, omnium noxarum mearum chirographum attulerunt ad me Angeli, & verò etiam interrogarunt, num meas esse agnoscerem? Quibus ego: Agnosco, inquam, & doleo. Unicum tamen est, quod judicem mihi promittat mitiorem. Ex quo monachum indui, nisi me fallat memoria, *Neminem unquam judicavi, nec ullius injuriæ meminisse volui.* Obsecro igitur, mihi reo patrocinentur verba DOMINI dicentis: *Nolite judicare, & non judicabimini: dimittite, & dimittetur vobis.* His auditis, Angeli peccatorum meorum chirographum lacerarunt. Hinc ego nunc hilaris & spei bonæ plenissimus in Orbem alium migrabo. Hæc ubi moribundus fractâ voce narravit, extremum vitæ spiritum edidit placidissimè. Et ne meam hîc fidem appelles, Lector, en eam signatis tabulis exhibeo. Tanti est, ô Christiani, tanti est vel unicum hoc velle & posse, NEMINEM IVDICARE. Plurimùm poterit apud judicem Christum, quisquis poterit non judicare apud seipsum. Ergo, *Nolite judicare, & non judicabimini.* Quisquis errare metuit, judicare formidet.

In oratione de sacrâ Synaxi.

Baron. to. 8. Anno 599. num. 14.

Luc. cap. 6. vers. 37.

Sed quis est qui hos errores velit cavere? Precabatur olim Anna, & ardentes preces largissimis distinguebat lacrymis. Vidit hanc Heli Sacerdos, & precantis os observans, atque temulentam ratus: *Vsquequo*, ait, *ebria eris? digere paullisper vinum quo mades.* Iniquissimo judicio ferebat suspiciosus hic senex optimam feminam, quæ *cùm esset amaro animo, oravit ad Dominum flens largiter. Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantúmque labia illius movebantur, & vox penitus non audiebatur.* Hunc orantis habitum considerans Sacerdos, judicavit illam probè appotam, vano labiorum motu demurmurare verba. Tam falsum quàm temerarium judicium; nec illo minus tale quod sequitur.

1. Reg. cap. 1. vers. 10. & seqq.

Miserat Hebræus rex David ad Ammonitarum Principem, qui suo nomine dolerent obitum parentis nuper defuncti. Credidit ille non officii causâ ad se missos, sed ut sua omnia explorarent. In hanc sententiam deductus, barbam iis qui missi fuerant, contra jus gentium abrasit, & vestes turpiter circumcidit. Temeritas ingens, & quæ non impunè illi cessit. Enimvero legatis barbam ademit, sibi autem regnum. I, nunc, & optimæ mentis consilia pessimè interpretare. Pulchrè Gilbertus: *Et prava intentio*, inquit, *& perversa interpretatio, utraque malignatio est; utraque fellea, utraque salsa, nihil habens*

Serm. 40. in Cant. fine.

cum columbarum naturâ communè: Oculi columbarum sunt, qui nec falli volunt, nec fallere norunt.

Christus crebra & insqua subiit judicia,

At Christus ipse, actionum nostrarum omnium multò excellentissimum exemplar, heu quàm crebra, quàm & iniqua subiit judicia! Pharisæi captatores acerrimi, censores impudentissimi, nequissimi judices assiduè in speculâ excubabant, si quid fortè in verbis factisque DOMINI deprehenderent, quod inviso dente lacerarent. Seipsum subinde non vocatum ad cœnas invitabat Servator: mox è suâ speculâ proclamabant Pharisæi: Ecce vobis prophetam, vini amantem, œnomeſatorem, mensarum asseclam. Cùm DOMINVS nobilissimam illam de pastore & ovibus dissertationem institueret, multi auditorum non verebantur dicere: *Dæmonium habet, & insanit; quid eum auditis?* Si cui Christus Sabbato valetudinem restituisset: mox iterum è speculâ suâ prorumpebant Pharisæi, &: En, clamabant, hic homo Sabbatum audaciâ manifestâ violat. Quidquid demum egisset aut dixisset JESVS, Pharisæa gens quàm primùm

Ioan. c. 10. vers. 20.

Nec mitiora judicia in ejus discipulos ferebâtur.

malignissimam interpretationem apponebat. Nec mitiora judicia in DOMINI discipulos ferebantur. Cùm fame adacti spicas vellerent, cùm manus superstitiosè non lavarent, cùm jejunium non ut alii observarent, mox rigidâ censurâ notabantur: cùm denique divino spiritu afflati facundissimè simul & constantissimè de Christo redivivo perorarent, fuerunt qui nequissimâ crisi facundiam hanc cavillati dicerent: Quid miramini? fœcundi calices hoc possunt: boni viri largiùs obbibentes immaduerunt musto; hinc tam diserti.

§. IV.

Nullus temerariorũ judicum subsellia potest effugere.

NEmo est qui hæc temerariorum judicum subsellia possit effugere. Si quis paullò lautiore vestitu incedat, mox eum ad judicium raptamus, & more nostro quærimus: Unde huic quæso tantum æris est, ut sic ad omnem pompam sese exornet? credibile, ipsum & dominum ipsius ex eodem vivere marsupio, & quod domino subtrahitur, in vestes expendi. Si quis tritiore veste contentus, curam omnem ad mores transferat: mox adsumus, &: O hominem avarum, dicimus, nec sibi nec aliis bonum; ut numis parcat, vestitum obsoletum ac humilem probat. Si quis Confessionis & Communionis Sacramenta plus aliis frequentet; mox eum censuræ & calumniæ sequuntur, nec desunt qui dicant: En simulatam sanctitatem, aliis non minùs nequam est, sed alium fingit se esse quàm sit. Si quis crebriùs inediâ se maceret, mox sibili & notæ: En abstinentem Pharisæum, ut laudetur, esurit. Si quis fractis viribus & incommodâ valetudine jejunium indictum non observet; mox iterum pessimæ voces, & nigrum theta: En hominem gulonem & ventri natum, qui ab unius diei inediâ mortem metuit. Si quis solitudinis & silentii amantior, vitam cogitet religiosam, brevi adest non unus tantùm, qui eum his vocibus lapidet: Otium sectatur iste, & bonos dies; labor ei sordere cœpit, aut desperatio illum ad hæc consilia protrusit. Si quis pravorum sodalium fugiens, moribus vivere sanctioribus conetur: hîc varii & inconditi clamores oriuntur; illi adulatorem, hypocritam isti, misanthropum alii nominant. Nemo tutus à volantibus his pugionibus, quibus multorum nomen turpiter configitur. Si quis cogitationibus suis immersus transeat nec aperiat caput honoratiori, illico prosilit judex, &: En, exclamat, fastum hominis & grande supercilium! Si quis obvium amicum non salutet, aut durius culum se faciat, in promptu est accusatio, & judicium: En, vociferantur, quàm iste odium & hostilem animum non dissimulet, en quàm dedignetur

Serm. 147. de temp. Greg. lib. 3. dial. cap. 6.

nosse pauperes! Verè Augustinus: *In homine, inquit, carnali, tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi.* Sanctus Cassius Narniensis Antistes, vultu fuit rubicundiore, mox eum Totila Sacerdotem potulentum judicavit. Ut autem omnibus liqueret judicii hujus falsitas, Cassius in conspectu Totilæ, famulum ejusdem à malo dæmone infessum, signo crucis liberavit. Vitalium integerrimæ vitæ monachum lupanari egressum, colapho excepit homo temerarius: at mox deformis æthiops colaphum illum liberaliter rependit, & ipse viri sancti percussor furiis agitantibus amens & spumans, tandem ad ipsum Vitalium perductus est, Vitalius omnem injuriam sanctissimâ oblivione oblitterans, hominem ab impuro genio vindicavit. Interim alii curiosiores tugurium Vitalii lustrantes, in chartâ repererunt perscriptum: *Vite Alexandrini, nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus.* O vocem in concionem omnium mortalium emittendam! Nolite judicare, nolite, ô viri Monacenses, viri Augustani, viri Ratisbonenses &c. judicare nolite.

Nihilominus, ah quoties, quàm temerè religiosorum hominum cœtus & judicantur & damnantur, tam superbiæ quàm avaritiæ, aliorúmque vitiorum? Quò quis ore promptior & audacior, hoc severior in eos judex decretoriam sententiam pronunciat inexorabilis; defensionem non admittit; rationes non audit, nemini nisi sibi aut sui similibus credit. Verè, *Et nos in vitium credula turba sumus.*

Hinc fulminatrices illæ judicum voces: Crux superbo huic Jesuitæ; avarum illum Oeconomum ad leonem; ad scalas Gemonias improbum hunc monachum.

O mortales, quantum supplicii vobis imminet ab his temerariis judiciis? Orbem pæne totum ad interitum trahunt, & impudica Venus, & temeraria Crisis: illic incontinentiâ homines & libidine furunt, istic judicii supercilio in alienos lapsus sæviunt. Adeò vafer est diabolus, ut quos trahere nequit, hos temerarii judicii consuetudine facillimè irretiat. Nemo fere est, qui aliis hac in re norit parcere. Quanti reperiuntur qui ubivis locorum circumferant, & ubi demum quod displiceat vident, audiúntve, mox miniatulâ illud insigniunt.

§. V.

AT dixeris: Si quid narret fide dignissimus, si quid hisce meis oculis videam, si quid audiam his ipsis auribus meis, nihilominus sententiam promere non audeam? Non audes, mi homo, nam & sic falli potes, & ante se falsi sunt hac ipsa ratione innumeri. Ad Pastorem presbyterum venit religiosorum quispiam, rogavitque veniam sibi daret è cœnobio migrandi, nolle enim se cum fratre illo qui tam malè audiret, diutiùs versari. Cui Pastor: Ne facilè, inquit, malum credideris, quod audivisti. Ille contra è viri fidelissimi relatu id se accepisse, & ideo abitionem urgere. At hæc optimè Pastor: Si, inquit, fidelis esset, nunquam id tibi dixisset. Susurronum & detractorum nequitiam dextrè notavit. Sed licet quippiam ipse videris & audiveris, tu tamen (ni tui officii sit) judex in visa & audita esse non poteris. Si sapis, dices: Hoc esse factum scio, quo id animo, quâ intentione, quas ob caussas, quibus impulsibus sit factum, nescio. Si tamen (quod fieri non potest) omnia tibi liquidò forent percognita, tu nihilominus substringe judicium, & Dorotheo monente, dic apud teipsum: Heu mihi, quia ille hodie deliquit, ego forsan crastinâ; stare mihi videor, cras forsitan casurus. Et illum quidem fors facti jam pœnituit, quod mihi de me polliceri sanè non possum. Bernardus: *Etiamsi, ait, perperam actum quid deprehendas, nec sic judices proximum, magis autem excusa. Excusa intentionem si opus non potes: puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud temetipsum; Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem?*

Serm. 6. Cant.

Serm. 42. Cant. fin.

Lex

Lex Christiana non tantùm imperat: noli furari, noli fornicari, sed & noli judicare. *Qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non judicet.* Mirum, ter mirum! nos miselli ad abstrusissimos angulos nostri pectoris penetrare non possumus, & tamen parietes perfodere, atque aliena secreta scrutari tentamus; in nostris marcente ac hebeti visu sumus, & vel cominus cæcutiunt nobis oculi (*nam delicta quis intelligit?*) & tamen alieni pectoris penetralia eminus pervidere, & de iis judicium ferre aggredimur. Hic ego cum Chrysostomo vociferor: *Vitam tuam, ô homo, animadverte, in tuam ipsius conscientiam descende.* Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? *Aut quomodo dicis fratri tuo:* Sine ejiciam festucam de oculo tuo, *& ecce trabs grandis, trabs ingens est in oculo tuo:* Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, *& tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.* In quæ verba Chrysostomus: *Qui tam acer,* inquit, *in alienis fuisti, ut etiam exigua denotares, quemadmodum in tuis tam negligens extitisti, ut etiam magna transcurreres? Velut si aliquis levissimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore constrictus, hunc quidem etiam negligat, eum verò culpet qui exiguum in aliquâ corporis sui parte non curat tumorem. Si verò malum est propria peccata non cernere, duplex jam aut triplex malum est judicare alios, & in suo oculo trabem absque dolore gestare.* Verùm ita nos solemus, hic mos noster est dissimulare propria negligenter, & insultare impudenter alienis.

Quid agis, judex temerarie? cùm nec auribus tuis, sed neque tuis oculis tutò possis credere, imò si vel Angelus è cælo tibi narret quid alter fecerit, ne sic quidem semper sententiam in alterum dicere poterit, cùm nec Angelus humani pectoris arcanum rimari queat. Solus Deus, est *Dominus scrutans corda & probans renes.* Huic uni omnium hominum intentiones perspectæ sunt. Cùm autem ab intentione pendeat, quàm quisque nocens vel innocens sit, quæ hæc temeritas nostra est, suo Deum tribunali emovere, imò extrudere, & nosmet in eo reponere audaciâ incredibili? quæ hæc, inquam ego, temeritas, & quàm digna ultricibus flammis, Dei partes usurpare, sententiam in quosvis liberrimè proferre? Hinc illa Jacobi Apostoli gravissima commonitio. *Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem. Tu autem quis es qui judicas proximum?*

§. VI.

TAm autem fœdum est hoc & grave quàm commune ac usitatum flagitium. Totus Orbis laborat exitiali hac, sed suavi peste. Jucundum est & volupe plerisque omnibus, tam licente censurâ quosvis notare. Ita vix ullum est vitium in hac vitâ frequentius, nec in ullâ vitæ parte densior existit humanæ mentis caligo, nusquam major ignorantia. Nam incerta pro certis affirmamus, aut si certa sint, ad nos certè non pertinent; aut si pertineant, occulta pro manifestis judicamus; aut si etiam manifesta sint, quo tamen animo ea facta sint, ignoramus; nihilominus tanquam perpetam facta persequimur. Et eo sæpe audaciæ progredimur, ut ob unicum proditorem Judam, omnes Apostolos, totum Christi collegium; ob aliquot malos Præsules, omnes Pontifices, & Episcopos; ob religiosos aliquot exleges, totos religiosorum cœtus; ob aliquot improbæ vitæ sacerdotes, Clericos omnes & presbyteros; ob discordes aliquot conjuges, omnes matrimonio junctos; ob infames aliquot virgines & viduas, omnem cælibem vitam; ob mercatores aliquot injustos, omnia mercimonia; ob perditos aliquot cives aut opifices, totam civitatem; ob paucos Senatores aut Consules non bonos, totum Senatum; ob principes aliquot, Reges, & Imperatores illaudatos, omnia magnatum fastigia, iniquissimâ temeritate damnemus. Heu nimiùm hîc audaces sumus, & pluspquam dici potest, temerarii, qui nostro judicio æternum judicem prævenire non formidamus. Veniet Christus, ut judicetur Mundus: quisquis prævenit, non Christus, sed Antichristus est. Magistratus interpretes Dei sunt, neque illis, tanquam divinis oraculis, de quoquam, nisi quod auctore Deo cognoverint, pronunciare licet. Si aliter faciant, suisque affectibus serviant, judicium & ipsi severissimum subibunt. Hominibus, ut hominibus, judicare vetitum.

Prohibuit Deus in priscâ lege, Sacerdotem de leprâ judicium ferre, ante diem septimum. Tantæ res moræ fuit in discernendo morbo, qui tamen oculis cernebatur: & quomodo permittet bonus hic Deus, ut alter alterius judicet intentionem, quæ nulli patet oculo, nisi divino?

Fœderis Arcam non violarunt Bethsamitæ, sed paullò curiosiùs spectarunt: at suam hanc curiositatem, quæ levissima poterat videri, aut etiam pia, supplicio tamen luerunt longè gravissimo. Nam è primoribus septuaginta, è plebe quinquaginta millia hominum unâ strage perierunt. Quantò majus arcanum, obsecro, est Cor humanum, quàm arca illa lignea? Et tu tamen, quisquis es, temerarie, hoc Dei archivum non curioso tantùm oculo, sed improbo judicio revelare audes, & aliis etiam in spectaculum vel irrisum proponere?

Liberrimè hîc juxta & verissimè Chrysostomus: *Si nullum,* inquit, *peccatum nobis aliud fuisset admissum, pro hoc solo gehennæ nos tradi, satis abundéque sufficeret. Quippe qui in aliorum delictis severi & amarissimi judices residemus, nostras autem trabes, oculis infixas propriis, non videmus: qui aliena etiam minima sollicitè perscrutamur, & ad condemnandum ceteros, omne vitæ nostræ tempus absumimus: à quo vitio neque sæculi hominem, neque monachorum ullum facilè invenies liberum; Et quidem cùm tanta sit in hoc posita comminatio. Divina enim sententia:* In quo judicio judicaveritis, *etiam ipsi* judicabimini. *Cùm ergo mali hujus pœna quidem tanta sit posita, libido verò aut voluptas, ut in ceteris solet peccatis, ex hoc nulla sumatur, omnes tamen festini ac præcipites huic se vitio subjugarunt, tanquam studium nobis & certamen esset propositum, quis ad hoc malum prior omnium perveniret.*

§. VII.

ERgo, quod præclarissimè Seneca monet: *Tollenda ex animo suspicio & conjectura, fallacissima irritamenta: Ille me parum humanè salutavit, ille inchoatum sermonem citò abrupit, ille ad cœnam non vocavit, illius vultus aversior visus est. Nunquam deerit suspicioni argumentatio; simplicitate opus est, & benignâ rerum æstimatione. Nihil nisi quod in oculos incurret, manifestúmque erit, credamus: & quoties suspicio nostra vana apparuerit, objurgemus credulitatem. Hæc enim castigatio consuetudinem efficiet non facilè credendi;* addo, nec temerè judicandi. Potrò ii qui de omnibus malè sentiunt, & quidquid egeris, vitio vertunt, non absimiles sunt cucurbitulæ medicæ, quæ eò tantùm facta est, ut impuriorem sanguinem eliciat: ita temerarii hi judices, optima relinquunt intacta, si quid autem inter aliorum virtutes non laudandum, si quid in aliis pravi consilii latet, in lucem, ut putant, protrahunt; simul omnia vitiorum virtutúmque nomina turpissimè confundunt: Demissi animi hominem, inertem aut simulatorem vocant; piè simplicem, fatuum; sobrium, nimis austerum; abstinentem, delirum; serium in delinquentes, crudelem; ingeniosæ quieti vacantem, ignavum appellant; providum, cunctatorem & timidum nominant; parcum avaritiæ notâ insigniunt; fortis & magnanimus illis contentiosus est; taciturnus pro illiterato habetur; modestus, infaceti nomine infamatur: Contrà verò adulatorem pro amico venerantur, & adulationem, amicitiam interpretantur; temeritas ab iis sub titulo fortitudinis laudatur; temulentia sub hilaritatis schemate commendatur;

Ad Rom. 1. 14. v. 13. — Psal. 18. v. 13. — Matth. c. 7. vers. 3. & Luc. cap. 6. v. 41. & 42. — Tom. 5. orat. de Providentiâ & tom. 2. in c. 7. Matth. hom. 24. post init. — Hier. c. 17. vers. 10. — Jac. cap. 4. v. 11. & 13. — Judicium temerarium fœdum ac grave, quam commune est flagitium. — 1. Reg. c. 6. vers. 19. — Tom. 5. l. 11. de compunct. cordis, circa med. — Matth. c. 7. vers. 2. — Objurgãda credulitas ne simus prompti ad credendum & judicandum. — Lib. 2. de Irâ, cap. 24.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

datur, pro cauto timidus, prodigus pro liberali; sordidus & inhumanus pro parco & frugali accipitur; avarus industrii fert nomen; invidus & iracundus in magnanimorum societatem transeunt; ambitiosus & turgidus inter generosos censentur; fraudulenti prudentium, superbi constantium, garruli & lascivi affabilium titulos sortiuntur; cessatores otiosissimi, inter quietos, velut Dii referuntur.

Judiciis temeratiis magna irrogatur Deo injuria.

Susque déque omnia vertuntur his judiciis tam temerariis, quibus magnam irrogamus Deo injuriam, nam temerè nobis arrogamus quod ad solum Dei tribunal spectat. Et sicut in Reipublicæ damnum insigne cedat, si quisque sibi judicis auctoritatem assignet, controversias inter cives ortas suo calculo dirempturus; aut si profani tribunalis judex hominum sacrorum causas vi ad se trahat: Sic temerarium prorsus est, Christi judicis (cui soli perspectissimum, quo quæque animo fiant) officium sibi minimè commissum liberrimè usurpare.

Iac. cap. 4. v. 12. & 13. *Vnus est Legislator & Iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui judicas proximum?* Tu domi tuæ cadaver habes, cui lacrymas tuas impendas, & tamen domum alienam quæris, ut in eâ mortuum defleas. O miser,

I nunc, & noctes discе manere domi.

Tuos priùs defle mortuos. Noxa alta ignorantiæ te premit in cernendis rebus proprиis, & tú tibi diem polliceris in alienis?

Iob cap. 13. verſ. 8. Et quæ hæc audacia vestra, ô Christiani, *Nunquid faciem Dei*, quasi larvam, *accipitis, & pro Deo judicare nitimini?* Et quæ turpior sit temeritas, quam abditissima illa, uti est intentio, quæ nemini unquam præterquam

1. Cor. c. 2. verſ. 11. suo Domino satis cognita esse potest, dijudicare? *Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est?* Imò & ipsummet hominis spiritum multa prætereunt, quæ divinus solùm spiritus novit, cui omnia

1. Reg. c. 6. verſ. 7. patent pectoris penetralia. *Homo videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.*

Rectissimè Franciscus Assisias Seraphicus, comitis sui oculos in alienam mentem audaciùs immissos sic retraxit. Iter egit Franciscus, & obvium habuit in viâ hominem vultu lurido, & seminudum. Ingemuit altum hoc aspectu vir sanctus, doluitque sibi non largissimam stipem suppetere. At Fraciſci comes: Quid, inquit, mœrore afficeris pater? egeat indumentis hic homo, at forsan concupiscentiis abundat? Franciscus ad hæc seriâ fronte: Itáne frater, inquit, sic te de aliis judicare? tuam illi vestem quamprimum da, sed & abi, atque ad hominis genua supplicem te provolve, ac dicti veniam pete. Ita discès in posterum non tam temerè ferre judicium. Optime factum: *Dominus intuetur cor*, non homo.

§. VIII.

Cvm ergo humanus oculus ad hæc interiora minimè pertingat, is qui temerè judicat, ultione non humanâ homines, sed divinâ flagellat. Super quo que-

Iob cap. 19. verſ. 22. stus Job: *Quare*, inquit, *persequimini me sicut Deus?* Imò

Iob cap. 1. verſ. 9. hæc ultio divina non est, sed est prorsus diabolica. Diabolus namque præcipiti judicio Jobum incusans: *Nunquid Iob*, ait, *frustrà timet Deum?* En; re incognitâ suspicio ac judicium falsum & iniquum. Quapropter Deus ipse

Lib. 19 mor. cap. 14. (quod Gregorius observat) quò nostram judicandi pronissimam temeritatem coërceret, in Sodomæas turpitudines & flagitia, non priùs sententiam pronunciare voluit, quàm undequaque ad amussim omnia explorasset. Ideo: *Descendam*, inquit, *& videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam.*

Gen. cap 18. verſ. 21. Quâ loquendi ratione declaravit Deus, se non relatu solo, aut levibus conjecturis, sed rebus penitissimè perspectis in jus vocare.

At nos, non Dii, non Angeli, necdum beati, sed homines vanissimi, tribunal hoc non modestè conscendimus, sed impudenter invadimus & irruimus; si quis A obstet, irrumpimus vi, & occupamus. Ita de occultis asseveranter, de incertis confidenter, de ambiguis indubitanter, de plurimis ad nos nihil spectantibus arroganter, de omnibus denique pravè & impiè judicamus, cùm mitissimi sumus, minimum suspicamur. At hæc ipsa suspicio, judicium est, sed nonnihil dubium, & levibus conjecturis nixum.

Hanc autem tam temerariam suspicandi ac judicandi consuetudinem, ingentia sequuntur damna. Quisquis ita judicas, persuasissimus sis, tibi gravius imminere judicium, non ab hominibus tantùm sed à Deo, *Vt enim peccata tua diligentiùs examinentur*, ait Chrysostomus, *legem priùs ipse posuisti, severiùs de his, quæ proximus peccaverat, judicando.* Fidelis hîc monitor etiam Bernardus: *Ita clemès esto*, inquit, *in alienis delictis sicut in tuis; nec quemquam districtiùs quàm te judices: sic alios judica, ut ipse judicari cupis. Lex tua te constringit; judicium quod aliis imponis, ipse portabis. In quo judicio judicaveris, judicabimini.* B

Pharisæus qui unà cum Publicano templum subierat, & precando quasi certaverat, victus & damnatus est, non quòd Deo pro beneficiis gratias egisset, sed quòd Publicanum temerè judicasset, impium eum arbitratus, quem pœnitentia jam expiaverat. Atque ut præceps hoc judicium ipsi Pharisæo plurimum ita nihil Publicano nocuit. *Sic sæpe*, inquit Augustinus, *judicandi temeritas nulli plus nocet quàm ipsi judici.* Pulchrè dixit abbas Pastor: Sunt qui linguam contineant & ore sileant, sed quia intus non tacent, & corde judicant, ideo sine cessatione garriunt, sed neminem juvant, & sibi plurimum obsunt. Et fit frequenter ut in eadem incidamus ipsi, quæ priùs damnaveramus in aliis, ut vel sic insania nostra discat erubescere. Ita senex ille Machetes (Cassiano memorante) in seipsum questus: Reprehendi, ajebat, fratres meos in tribus, & in iisdem ipse graviter deliqui.

Illud verò frequentissimum, ut, qui tam lynceus judex est in culpis alienis, in suis noctua sit & talpa. Festucam alieno inhærentem oculo educit solertissimè, trabem è suo tantum abest ut eximat, ut nec quidem videat. Hic temerarii judicii mos est, nemini parcere, obvium quemque censurâ perstringere, pessima quæque de aliis suspicari, omnium intentiones rimari & examinare, seipsum penitus ignorare. Quod deplorâs Gregorius. *Stulti tantò intentius*, inquit, *de aliis judicant, quanto sua profundiùs ignorant.* Siracides verissimè: *Pes fatui facilis*, inquit, *in domum proximi.* Quia suis neglectis, alienas ædes irruit & scrutatur. C

Huc omnino spectat, quod de comitiis Atheniensium quispiam olim dixerat: Sapientes ac docti proponunt, indocti verò ac stulti judicant & decernunt. Idem hîc fit. Homines modesti & prudentes plurima quidem observant, sed judicium semper continent, & subsistunt; stolidi & temerarii pauca capiunt, & omnia continuò judicant. Evidente hoc indicio, à fatuis facillimum est distinguere modestæ sapientiæ viros ac feminas. Et quemadmodum apes cælo pluvio, & sparsis per aërem nebulis, in alveoria conficiendo melli se recipiunt; ita homines bonæ mentis, & oris minimè venenati, in seipsos descendunt, secum ipsi habitant, & optimarum cogitationum mel faciunt, nec in apertum suo periculo evolât, cùm in rebus humanis omnia plena nebularum cernant. Rectissimè prorsus: quid enim densioribus nebulis involutum quàm humani cordis intentio? Sermones audimus, actiones cernimus, intentiones latent, nec ullius lyncis oculi ad illam unquam penetraverint. *Quidquid agant homines, intentio judicat omnes.* D

Ictericis, & iis qui regio morbo laborant omnia videntur esse cerei ac flavi coloris. Huic sanando morbo chelidonium plantæ pedis supponitur. Noxa hæc judiciariæ temeritatis Icteros est animi, quæ omnibus hoc morbo laborantibus, non suo, sed maligno colore omnia

nia repræsentat. Qui sanari cupit, à pedibus suis, hoc est, à suis affectibus medendi ducat initium. Affectum in alios non morosum, non difficilem, non stomachosum, non odiosum, non inhumanum, non hostilem gerat; sed potiùs mitem, benignum, facilem, qui omnia molliore contegat interpretatione, qui vitium oderit, non vitiosum; qui dicat: Alia erit ipsius & melior intentio quàm sit actio; sed erraverit, sors illum erroris jam pœnituit. Nobilissimum hoc misericordiæ genus est, non tam dando multa, quàm nihil judicando benevolum se alteri præbere. Qui succum Ophiusæ Æthiopicæ bibunt, serpentes à se & nescio quæ terrifica monstra putant videri: Qui superbiæ, ambitionis, invidiæ aut odii succos hauserint, omnia quæ viderint & audiverint, carpent & damnabunt, seipsos dumtaxat mirabuntur & extollent; tam sibi ipsis pretiosi, ut dicere non vereantur: *Non sum sicut ceteri hominum.* Morbus hoc ipso pessimus, quod plerumque spernat remedia.

Nobilissimum misericordiæ genus est nihil judicando benevolum se alteri præbere.

Luc. cap. 18. vers. 11.

§. IX.

ET hoc est quod divinus Paulus gravissimè inculcat, hoc illud est quod acerrimè nos dehortatus: *Itaque nolite*, clamat, *nolite ante tempus judicare: quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Quid judicatis præpropere? lis etiamnum pendet, & tota est sub judice. Adhuc dum secretissima quæque consilia cordium in archivo divino latent, quo nulli hominum accessus; nondum dies dictus, necdum producti testes, aut peroratæ causæ. Sed sit tempus dicendi juris, non tamen hoc vestrum, sed Dei est; Deus *illuminabit abscondita tenebrarum.* Tantisper ergo, dum judex omnium adsit, judicia vestra continete.

1. Cor. c. 4. vers. 5. Quod à D. Paulo inculcatum est;

Hoc idem Christus ipse contentissimè vociferatur: *Nolite judicare, & non judicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini: Dimittite, & dimittemini.* Ergo, *Nolite judicare*, nolite dicta factave dubia sinistrè interpretari, vel delicta levia exaggerare, vel crimina etsi certa divulgare, vel calumniis benefacta impetere, vel delinquentem desperatæ salutis proclamare: nam hoc temerè judicandi vitium Pharisæis est familiarissimum, qui sibimet omnia ignoscunt, nihil aliis: *Nolite judicare*, nam quisquis in alios curiosus, severus, iniquus est censor, tales experietur censores & suæ vitæ, qualis ipse fuerit alienæ: *Nolite judicare*, alioqui subeundum erit vobis apud Deum quoque judicium exactum, severum, rigidum: *Nolite judicare*, nam adeò benignus est Deus, ut vel hoc ipsum NOLLE vestrum amplissimè remuneraturus sit; hoc vestrum erit præmium, *Non judicabimini:* vos Orbis judex, non ut reos gehennâ damnandos, sed ut amicos cælo donandos humanissimè affabitur die omnium supremo.

Luc. cap. 6. vers. 37. Ex à Christo præceptum;

Ejus præmium est Non judicabimini.

Ascetarum aliquis, Josephum abbatem interrogabat in hunc modum: Quid obsecro, mi Pater, faciam? stipem quam largiar, non habeo; tot molestias ægerrimè tolero, quid ergo mihi faciendum suades? Ad hæc Josephus: Si horum, inquit, nihil possis facere, hoc age, & neminem judica: multum fecit, quisquis hoc potuit. Sed quàm multi sunt, qui hoc, etsi facillimum, nolunt posse. In quos Chrysostomus meritò excandescens, in illa Domini verba, (*Nolite judicare*,) sic disserit: *Si ergo non per unam, sed per omnes, ut ita dicam, vias, & per omnes aditus currimus, & festinamus occupare gehennæ ignes, & non solùm pro his, quæ laboris aliquid & continentiæ videntur exigere, proni in ea ruimus, sed etiam pro iis quæ levia sunt, & neque necessitatis aliquid, neque illecebræ quidquam continent aut voluptatis, pari lineâ utrobique prævaricationis damnamur. Arguimur enim ex his facilibus & levibus, quòd etiam in illis quæ videntur laboriosa esse, propriâ ignaviâ desidiâque delinquimus. Nam, dic mihi, quid laboris habet, ut non judices alium, neque peccata aliena discutias, neque condemnes proximum tuum? imò verò magis in discutiendo & perquirendo aliena commissa labor est,*

Relegitur à Gratiano, tit. dist. 10. num. 31.

Tom. 1. de compunct. corde, circa med.

A *& judicare de alterius mente, summa difficultas. Quis verò hoc audiens credere aliquando possit, quòd cùm possimus sine labore servare mandatum, laboramus, & nitimur, ut prævaricemus. Si per otium & negligentiam peccaremus, esset fortasse aliquid veniæ his qui laborare nequissent. Vbi verò laboratur ut peccetur, studiúmq; adhibetur & contentio, quatenus prætereatur mandatum, quis est qui pro hoc malo veniam speret? Hoc enim est contendere adversus eum qui præcepta dedit, & bellum legibus ejus inferre.*

Judicium temerariũ censetur inter graviora flagitia.

Ex hac Chrysostomi ratiocinatione liquet, illam judicandi temeritatem eâ de caussâ inter graviora flagitia censeri, quòd ea legem servatu facillimam procaciter evertat. Quisquis illud unicum, NOLO IVDICARE impetravit, jam obtemperavit legi. Quòd si te tanta judicandi libido stimulat, audi obsecro eundem Chrysostomum optimè suadentem his verbis: *Vis judicare? tua judica. Nemo accusat si teipsum condemnes, accusat autem si non judices; accusat, si teipsum non arguas; accusat stuporis. Vides*

Hom. 21. sive ep. ad Hebr.

B *quempiam irasci, irritari, aut aliquid aliud facere grave & indignum? statim etiam tu quoque cogita, quæ sunt tua, & ita nec illum valde condemnabis, & à peccatorum onere te liberabis. Si sic vitam nostram componamus, si eam sic exerceamus, si nos ipsos condemnemus, non peccabimus; multa autem bona & præclara faciemus, si mites simus & modesti.*

Hæc de judiciis temerariis necessariò erant interserenda. Et pæne certũ, quò quis minùs suam examinat intentionẽ, tantò proniùs judicat alienam, sed suo damno, quod plerunque tantò est gravius, quò minùs sentitur.

CAPVT VIII.

Quæ sit RECTÆ INTENTIONIS *Praxis.*

MAthematicis figura rotunda omnium perfectissima est, cujus idem & principium, & finis est: Actiones hominis nobilissimæ sunt, quæ uno gaudent & principio, & fine, Deo, Deique honore. Qui tam pu-

Actiones hominis uno gaudent & principio & fine, *Deo, Deique honore.*

C ram & candidam mentis sinceritatem actionibus suis omnibus induit, nunquam non plurimùm emeretur, & facillimum est huic tali plus uno die promereri, quàm alius possit anno integro. Sanè oblata Deo, uti Salvianus loquitur, non pretio sed affectu placent. Hoc est quod egregiè Theologus ille dixit: Christianos non per verba, sed per ad verbia cælum adipisci; cùm non tam attendendum, ut actio bona sit, quàm ut bene fiat: neque enim jejunare solùm, aut orare & eleemosynas dare, aut aliud præclari quippiam patrare, cælum obtinet, sed rectè jejunare, bene orare, piè eleemosynas dare, omnia sanctè facere: duplici Eliæ spiritu, geminis bobus ad portandam Arcam, duobus pullis ad perficiendum sacrificium est opus, scilicet opere bono, & bonâ intentione.

Phil. Bosq. par. 4. Acad. conc. 14. num. 1.

Ceterùm restat exponere, id quod in rebus animi & salutis præcipuè spectandum, ut scilicet non tam laboremus, quâ ratione salubria monita capiamus, aut memoriæ tradamus, quàm quo modo audita in opus educamus, & sic ista discamus, ut quæ fuerunt verba, fiant

D opera, & ut institutionem probemus rebus. Facere docet lex Christiana, non dicere. Ergo hoc jam agamus, & quo modo reipsâ actionibus diversis, intentio jungenda sit, exponamus.

Seneca epist. 20. initio.

§. I. *Ad auspicium diei.*

INitium ergo sumamus à lucis exordio. Prima omnium cogitatio quovis die ad Deum eat. Præclarè Laurentius Justinianus: *Prima vox*, inquit, *prima cogitatio, primus affectus divinam resonet laudem, & illi se sincero corde committat.* Atque si de verbis agatur, hæc esse possunt:

Lib. de disciplina c. 10. In lucis exordio prima vox, & affectus divinam debet resonare laudem:

O mi amantissime Deus, totius diei hujus actiones, ad gloriam & honorem tuum tibi offero, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.

Addi potest:

O bone JESV, *per passionem tuam te rogo, ab omni pravâ intentione, hac die me conserva.*

Nec

Quia diabolus in diei ac noctis confinio occupatur, ut hominem pessimis cogitationibus præoccupet.

Nec aliud quàm hoc ipsum somni principium sit. Neque enim sine culpâ ignorare possumus, diabolum in hoc diei ac noctis cõfinio esse occupatissimum; quando hoc satagit veterator, ut hominem semisomnem pessimis cogitationibus suaviter præoccupet, & in eo vel invidiæ, vel libidinis, vel impatientiæ semina spargat in totum diem plurimùm valitura. Novit orciniana hęc vulpes, dimidium facti se habere, si tam industriè cœperit. Idcirco vigilandum tam ad diei principium, quàm ad finem; nam & noctem cacodęmon ex voto habet, si noctis initium fecerit suum. His igitur temporibus potissimùm castissimis cogitationibus muniendum est pectus, ne illud hostis priùs expugnasse sentiatur, quàm obsedisse.

§. II. *Ad singulas horas.*

Utilissimũ exercitiũ est Deo Deique matri se commendare;

VTilissimum prorsus exercitium est, & magni momenti, horis singulis se Deo Deique matri commendare, exitum vitæ cogitare, atque ita rectam intentionem restaurare. Huic fini commodissimum, singulis horis Dominicam orationem, aut Angeli salutationem recitare, illúdque (*Nunc, & in horâ mortis nostræ*) affectu excitatiore pronunciare. Et quî enim potest benignissimus Deus illi non optimum vitæ finem concedere, qui eum aliquot annis, omnibus horis petiit? Potest quidem Deus, neminis debitor, hoc ipsum æquissimè negare, si velit, tametsi quis mille annis nullâ non horâ id petiisset; verùm, *Sentite de Domino in bonitate: Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se: Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipiemus.* Ergo qui sibi quàm optimè consultum volet in novissimâ vitæ horâ, id horis singulis à Deo Deique matre flagitet. Ad hanc utilissimam pietatem promovendam Leo X. Pontifex Max. omnibus, qui quot horis salutationem Angeli pronunciarent, mille dierum indulgentias concessit. Paulus V. in eodem solio successor, Anno Christiano M. DC. XI. hoc ipsum confirmavit. Rectissimè fecerit, qui ad priorem illam, tres precatiunculas istas adjunxerit:

Sap. cap. 1. vers. 1. *Luc. cap. 11. vers. 13.* *Matth. c. 21. vers. 22.* *Vide Trisme-gist. Christ. l. 2. c. 4. §. 2.*

Benedictus Deus in æternum.
Miserere mei Deus, secũdum magnam misericordiam tuam.
O Dominus meus, & Deus meus, ego me tibi offero in omne tuum beneplacitum.

Hæc ideo addenda, quia tunc maximè renovatur bonæ intentionis studium, cùm quis seipsum divinæ voluntati quàm integerrimè committit. Ludovicus Blosius testatur, Sanctam Gertrudem divinitus ejus rei admonitam, trecenties sexagies quinquies hæc verba pronunciasse: *Non mea, sed tua voluntas fiat, ô amantissime* Jesv. Hoc nemini non imitabile est, idque cum laude, uti præclarè idem Blosius: *Nulla*, inquit, *præstantior oratio est, quàm ut quis petat gratissimam Dei voluntatem, in se, & in omnibus aliis fieri.*

Monil. spirit. cap. 11. *In Instit. spirit. c. 8.*

Cui autem tale nullũ est exercitium, ipsi rarissima Dei memoria est.

Cui tale nullum est exercitium, huic eunt horæ, & dies, huic hebdomades, & menses, & anni effluunt quibus tamen rarissima Dei memoria est; vix unquam & non nisi frigidè de Deo cogitatur, quod non tantùm non Christianum, nec humanum, sed ferinum est.

Si quis autem omnes actiones suas, ad generalem intentionem, velut ad regulam, cupiat dirigere, hanc ei formulam damus intentionis optimæ:

O mi amantissime Deus, ego me, meaque omnia, ad sanctissimam voluntatem tuam, in omnibus conformare unicè desidero.

Hæc una omnes bonas intentiones complectitur, nec est quidquam homini ad veram tranquillitatem & felicitatem expeditius, quàm idem in omnibus velle, quod Deus. Quisquis ad hunc apicem pertingit, supra omnes procellas est & proximus cælo.

§. III. *Ante orationem, Sacrum, Examen Conscientiæ, Confessionem, Communionem.*

ORATVRVS sic animo secum statuat. 1. Orabo ut Deum honorem, colam, & laudem. 2. Ut Deo placeam, & gratum ei sacrificium exhibeam, & sic in ejus gratiâ me conservem. 3. Ut Deo meo gratias agam, pro illius in me liberalitate, & beneficiis innumeris. 4. Ut satisfaciam pro noxis meis. 5. Ut animo & corpori necessaria impetrem; vires, valetudinem, animi lumen, mei ipsius notitiam. 6. Ut obtineam virtutis augmentum in hac vitâ, gloriæ in alterâ. 7. Ut voluntatem meam cum divinâ magis magisque uniam. Perfunctoriè non orabit, qui ad orationem tam seriò se præparabit.

Fuit sacerdos qui horariis precibus has intentiones sane pias præfixerit.

Preces MATVTINAS dixit in honorem sanctissimæ Trinitatis, pro conversione omnium in peccato lethali existentium.

LAVDES, ut vocant, recitavit in honorem omnium sanctorum Angelorum, pro omnibus suis inimicis, & obtrectatoribus.

PRIMAM, in honorem Christi Jesv ad columnam flagellati, pro suorum peccatorum veniâ, & virtute sibi maximè necessariâ impetrandâ.

TERTIAM, in honorem Christi Jesv spinis coronati, pro Regibus & Principibus Christianis omnibus.

SEXTAM, in honorem Christi Jesv eâ horâ crucifixi, pro omnibus eo die singulariter afflictis.

NONAM, in honorem Christi Jesv eâ horâ expirantis, pro omnibus eo die animam agentibus.

VESPERAS, in honorem beatissimæ Virginis Mariæ exanimem filium tunc complectentis, pro omnibus eo die defunctis.

COMPLETORIVM, in honorem omnium Sanctorum Cælitum, præcipuè tutelaris Angeli & Patroni, pro felici Perseverantiâ in bene cœptis.

Nobilissimum hoc orationis condimentum est, si sint qui eo velint uti seriâ imitatione, piâque consuetudine. Blosius sacerdoti hanc precatiunculam ante Canonicas preces dicendam suggerit:

Domine Jesv, *ego pro tui honore humiliter obedire, & tibi fideliter servire, téque purè laudare desidero, in unione illius perfectissimæ attentionis, quâ tu patrem orasti & laudasti in terris: & quia sine te nihil possum, adjuva me gratiâ tuâ.*

Propositio intentionis.

AVDITVRVS Sacrum, easdem quas Oraturus, intentiones sibi proponere, sed & has addere poterit. 1. Sanctissimum hoc sacrificium, ô Deus, cum sacerdote tibi offero, ut tester te esse Deum, Dominum, Conditorem meum cui omnia méque totum debeo. 2. Ut particeps fiam tanti mysterii, in quo verum Christi corpus & sanguinem offerri firmissimè credo. 3. Ut pro vivis ac defunctis orem.

Conscientiam examinat.

EXAMINATVRVS Conscientiam, hæc præmittat. 1. Rationes à Conscientiâ meâ exigam, ut meipsum nosse discam. 2. Ut Conscientiæ puritatem obtineam. 3. Ut tam crebros relapsus in pristinas noxas studiosiùs caveam. 4. Ut apud Deum in gratiâ maneam, & per hanc actiones meas illi commendem. 5. Ut confessioni faciendæ hac ratione me præparem. *Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.* *Prov. 22. vers. 11.*

Confitebitur ei ut reo.

OBITVRVS Confessionem, hæc sibi proponat. 1. Firmè statuo animum meum sacerdoti aperire integerrimè. 2. Meipsum accusando submissionem exercebo. 3. Cum Deo in gratiam redire cupio. 4. Turpi mole mearum sordium, & pœnis ob eas debitis liberari appeto. 5. Conscientiæ tranquillitatem, & ardentiorem spiritum in divinis obsequiis obtinere desidero.

Eucharistiam accipiat.

PERCEPTVRVS Eucharistiam ad hæc animum intendat. 1. Divinum epulum accedam, ut Dominicæ Passionis memoriam in meipso revocem, jubente Domino: *Hoc facite in meam commemorationem.* *Luc. 22. vers. 19.* 2. Ut Christo

stomeo per amorem quàm arctissimè uniar. 3. Ut contra diaboli tentamenta, & insidias omnes meipsum muniam. 4. Ut Deo meo verè devotissimus & subjectissimus fiam. 5. Ut omnigenam gratiam, omniúmque virtutum, præsertim Humilitatis, Patientiæ & Charitatis incrementum consequar.

§. IV. *Ante quaslibet virtutum actiones.*

Gratiam alteri gratificaturo,

GRATIFICATVRVS gratiam alteri, præsertim non adeò bene merito, hæc apud animum suum volvat. 1. Huic homini, ô Deus, gratiam hanc præstabo pro singulari quo in te sum affectu, & ut te Dominum meum, qui in omnes, etiam hostes, benignissimus es, pro viribus imiter. 2. Ut eò majorem apud te gratiam ineam, & post hanc vitam, ampliorem gloriam obtineam. 3. Ut tibi morem geram, qui mihi charitatem in alios, etiam inimicos tantopere commendasti & præcepisti.

Stipem dauo,

DATVRVS stipem, hos sibi fines constituat. 1. Benignè faciam egenis, ad majorem Dei gloriam, ut universis illius beneficiis me gratum exhibeam. 2. Ut quod mihi fieri velim, id aliis faciam, & ut mendiculorum utilitati serviam, eósque Christianâ charitate complectar.

Matth. 5. v. 7.

3. Ut Orbis judex æquissimus, mei quoque misereatur, quando ipsemet misericordibus promisit misericordiam. 4. Ut pro noxis meis satisfaciam. 5. Ut meritum ac præmium æternum, quantum in me, augeam.

Vnam actionem pluribus ad Deum intentionibus dirigere: amori divino dat incrementum.

Porrò expedit summopere, unam eandémque actionem pluribus ad Deum intentionibus dirigere: hoc enim mirabile dat incrementum amori divino. Nam cùm multiplicantur actus, augetur habitus; at verò recta intentio amoris actus est; igitur his actibus amoris multiplicatis, necesse est amor ipse mirificè augeatur. Ut autem rerum omnium quas Numinis honori agimus, plures intentiones velut in parato habeamus, paradigma subjiciemus, ad quod omnes actiones alias licebit conformare. Hoc sit exemplo: Est qui extra legem & esuriales dies jejunium velit servare; ut autem istam à cibo abstinentiam Deo reddat commendatiorem, hanc precatiunculam præmittet:

O mi amantissime Deus, hoc jejunium tibi offero. 1. Ad gloriam tuam & ad Iesu Christi crucifixi honorem, in unione omnium jejuniorum, quæ filius tuus Dominus noster, cùm in deserto, tum alibi toleravit. 2. Ita nunc jejunare statui, ob amorem in te. 3. Et ut tibi gratior fiam. 4. Dignioréque tibi gratias agam ob innumera tua in me beneficia. 5. Vt etiam majorem gratiam & sublimiorem Paradisi gloriam promerear. 6. Easque virtutes, quæ mihi in hac vitâ necessariæ sunt, impetrem. 7. Vt pro peccatis meis pœnitentiam agam, pœnisq; mihi perferendis me exonerem. 8. Vt immoderatam cibi vel potûs appetentiam refrenem. 9. Vt castitatem, statui meo convenientem, illibatam conservem. 10. Vt Christi Domini mei vestigiis insistam, qui, ut mihi exemplo esset, jejunavit.

O mi Deus, ego tibi hoc jejunium, omnes afflictiones ac miserias meas, & quidquid animo vel corpore passus aut passurus sum, simul etiam omnia omnino opera mea, tam cogitationes, quàm dicta & facta tibi offero, ad tuum honorem, per merita Christi Iesu Domini mei, qui tecum vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Cùm ab Ecclesiâ, Confessario, aut aliis præceptum est jejunium, decem superioribus illis, addi potest hæc undecima intentio.

11. *Vt obediam, & Ecclesiæ legibus satisfaciam.*

Sed & hæc duodecima.

12. *Vt hoc (illúdve) beneficium, quod peto, à te impetrem.*

Eadem hæc oratiuncula, pauculis mutatis, præmitti potest quibuscunque aliis virtutum actionibus. Atque ut hujus rei specimen demus: Est qui actum heroicum, quem vocant, actum generosum, difficilem, arduum velit exercere, & suam Deo castitatem asserere, hanc oratiunculam velut scutum objiciet:

O Iesu castissime, statuo cum tuâ gratiâ castitatem servare

A *inviolatam, omnibúsque carnis invitamentis pro viribus repugnare. 1. Vt sanctissimo nomini tuo plus inde honoris accedat. 2. Vt ego tibi magis magisq; placeam, & accuratiùs inserviam. 3. Vt tot sanctissimarum virginum, tot aliorum castissimorum hominum, totque purissimorum Angelorum suavissimâ societate gaudeam, & sic uberiori gratiâ me præparem. 5. Vt effrenes libidinis motus, & omnem carnis petulantiam retundam, atque sic noxas priores eluam. 6. Vt præmium singulare, cæleste, æternum castis omnibus promissum obtineam.*

Est porrò, cui cum Iracundis, pervicacibus, præfractis hominibus agendum sit: hic ergo ut Christianâ submissione & mansuetudine omnem verborum contumeliam possit concoquere, his sese intentionibus præmuniat, & precatiunculam opponat istam:

O Iesu mitissime ego iram & omnem verborum acerbitatem detestor, cupióque cum omnibus mansuetè & benignè agere. 1. Vt gloriam tuam amplificem. 2. Vt te magistrum meum imiter, qui tuis discipulis omnibus hoc unicè commendas: Discite à me B *quia mitis sum, & humilis corde. 5. Vt omnibus bono sim exemplo, neminem lædam, nec ullum ad iram aut impatientiam provocem. 4. Vt in meipso tranquillitatem animi, cum aliis amicitiam & pacem conservem. 5. Vt extremâ vitæ horâ te judicem eò benigniorem experiar. 6. Vt te Dominum meum sponsorem ac debitorem habeam, à quo mansuetè promissum:* Beati mites, *quoniam ipsi possidebunt terram, beatam scilicet illam viventium. 7. Vt eò altiùs evehar in cælo, libenter omnibus me submittam, cùm sciam illud longè certissimum:* Qui se humiliaverit, exaltabitur.

Matt. c. 11. v. 29.

Matt. c. 5. v. 4.

Matt. c. 23. v. 12.

Est qui tetricum, severum, rigidum habeat dominum, aut similem huic dominam, aut etiam plures non tam dominos quàm reges, sive humaniores tyrannos. Hic ergo, ut generosâ obedientiâ hero superbo etiam & imperioso pareat, semetipsum adigit ad obsequelam, his intentionibus:

O mi Deus, voluntatem tibi meam offero, & constituo iis omnibus quibus obligor, promptè, integrè, sincerè obsequi. 1. Ut dum homini obedienter servio, tuæ C voluntati tuisque jussis obtemperem, nam novi à quo mihi dictum sit: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit me spernit.* 2. Ut tot mala immorigeris, & rebellibus imminentia evitem. Nam & illud novi, quis dixerit: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* 3. Ut victoriâ mihi præscriptâ meipsum triumphem, nam nec istam jussionem ignoro: *Servi, subditi estote, in omni timore, dominis non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis.* Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injustè. 4. Ut à vestigiis Domini & Servatoris mei non abeam, qui propter me, *factus est obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis.* 5. Ut promissum ingens obedientiæ præmium adipiscar, scio namque quanti Deus hanc unam virtutem æstimet. *Melior est enim obedientia quàm victimæ.* Et: *Vir obediens loquetur victoriam.* Tanti est Ludovico Blosio, suam alterius voluntati subjicere, ut dixerit: *Qui relictâ propriâ voluntate, facit humiliter ad honorem Dei, voluntatem alterius in re licitâ, magis Deo placet, quàm si multo tempore corpusculum suum pane & aquâ tantùm sustentaret, asperisq; flagellis cruciaret ex voluntate propriâ. Victoriam loquetur vir obediens.* Sed & illud addit Blosius notatu dignissimum, & quòd rectæ intentionis studium mirificè commendat: *Acceptius obsequium*, inquit, *homo præstat Deo, quando à vano & non necessario visu, auditu, olfactu, gustu vel actu discretè abstinet, voluntatem suam in hujusmodi rebus, purè propter Deum, mortificans, quàm si mortuos ad vitam temporariam revocaret.*

Ad Philip. c. 2. v. 9.

1. Reg. c. 15. v. 22.

Prov. c. 21. v. 28.

In Tabella spirit. mihi pag. 576. col. 2.

Est qui carnem subinde sentiat refractariam, ut ergo hanc bestiam cicuret, & dicto faciat audientem, vario illam stratagemate adoritur: nunc cibo fraudat, nunc siti cruciat, nunc edulia præstantiora vilibus emutat,

nunc ad offertam ferculis mensam esurire docet; jam vigiliis torquet, jam flagris coërcet, jam laboribus vexat, jam molesto itinere fatigat; modò ei vestem setis horrentem injicit, modò in rigidum cubile illam abjicit, modò aliis rigoribus exercet: ut hæc omnia & Deo grata, & animo sint salutaria, harum intentionum industria seipsum extimulat.

Hanc pœnitentiæ myrrham è cruce tuâ collectam, mi bone Jesu, tibi offero; hanc egomet mihi vim inferam. 1. Ut tuum honorem dilatem. 2. Ut meum in te amorem augeam. 3. Ut tuam in me benevolentiam mihi magis devinciam. 4. Ut tuis in me beneficiis maximis, continuis respondeam. 5. Ut improbam carnis rebellionem comprimam. 6. Ut scelerum meorum pœnas, meipso judice & vindice, dependam. 7. Ut hac tam piâ vi beatorum sedes expugnem. Ad hanc Servatoris dictum me animat: *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Matt. 2, 11. v. 12.

§. V. *Ad labores, aut etiam dolores rectè tolerandos.*

Ante negotium quodcunque animo versanda.

LABORATURUS, aut negotium suum quodcunque curaturus, hæc animo verset. 1. Hunc laborem meum, ô Deus, quem cum curâ, impigrè, fideliter & accuratè obibo, tibi ad tuum honorem offero. 2. Ut vitam meam in obsequium tuum impendendam sustentem. 3. Ut ad obedientiam me exerceam (si labor præscriptus sit aut imperatus.) 4. Ut charitatem in alios demonstrem (si labor aliis etiam profuturus sit.) 5. Ut ad submissionem me excolam (si opus sit abjectum, & ignobile.) 6. Ut patientiam discam (si labor molestus, difficilis, & incerti eventus sit.) 7. Ut carnem otio & petulantiæ pronam, opere frangam & edomem.

Cùm adversa ingruunt, cùm molestiæ, tædia, difficultates, afflictiones, anxietates fatigant, cùm quid obtingit grave & perpessu asperum, tunc maximè vigilet RECTA INTENTIO. Quando autem vix quisquam est qui non vel unico die centenas habeat occasiones exercendæ patientiæ, accuratissimè hoc agendum, ut eâ quâ par est intentione cuncta perferantur. Plurimos reperias, qui & valetudinis, & facultatum, & famæ nominisque jacturam faciant; ægri, inopes, contempti, sed quia nihil tranquillè, nihil patienter, nihil non repugnanter patiuntur, quia omnia non aliter ferunt, quàm quòd cogantur ferre, nunquam non impatientes & queruli, ideo nihil promerentur, nisi supplicia & pœnas intolerantibus debitas. Nam quod illis Deus submittit in pharmacum, hoc illi mutant in venenum. Hîc ergo negotium suum sedulò agat intentio recta, ut quod ferendum est, cum lucro & quæstu nobili perferatur, fiátque è necessitate virtus.

Contra res incommodas & asperas intentio.

Quotiescunque igitur res incommodæ & asperæ, graves, afflictæ, turbidæ sunt, qui lædi non vult, his intentionibus se armet. 1. Hoc quidquid est, mi Deus, patienter tolerabo, ut ad tuam sanctissimam voluntatem, meam conformem, cùm certò sciam, hoc à te, meo bono, in me immissum esse. 2. Istud, mi Jesu, libenter perferam, tui amore, & ut tuis vestigiis, quæ mihi hanc viam signarunt, inhæream. 3. Adversa omnia hilariter & excipiam, & patiar, ut priorem vitæ improbitatem luam, Dei favorem, & gloriæ futuræ præmium augeam. Maximæ artis est, quælibet MALA BENE PATI posse. Sed & maximi lucri est erudita hæc patientia. Optimè Ludovicus Blosius: *Etiam exigua molestia*, inquit, *propter Deum æquanimiter tolerata, incomparabiliter præstantior est, quàm sint multa & grandia bonorum operum exercitia.* Instit. spirit. c. 8.

§. VI. *Ante status mutationem; ad Sacerdotium, aut Religionis ingressum.*

ORTA est quondam inter eruditos ac Religiosos viros quæstio, quis omnium Ordinum sit rigiditissimus? Varii varia super eâ quæstione pronunciarunt: illi, S. Brunonis, hi, S. Francisci rigidos fratres, alii alios vitam maximè austeram vivere censebant. Tandem unus auditis omnium sententiis: Pace, inquit, vestrâ dixerim, viri: quà de scientiâ non malè, quà de experientiâ judicastis pessimè: Non est in orbe Ordo magis adstricto rii rigoris, quàm sit matrimonium: idque argumentis diversis firmare ingressus est. Verissimè hic omnium videtur dixisse, si quidem non eâ quâ par est intentione matrimonium ineatur. Qui aut Reginam Pecuniam, aut Dominam Formam, aut Heram Nobilitatem tantùm in conjugem adsciscit, miseriis sese implicat innumeris; verè in ordinem hic sese redigit, sed rigidissimum: Vxorem ducit, Libertatem vendit. Ita solet Deus sæpissime corruptam intentionem punire (experientia loquitur) ut qui delicias, aut divitias intentione perversâ quæsiit, rixas & dissensiones inveniat perpetuas. Heu quid æquè miserum est, quàm toties vel ab invito confessionem hanc edi? Nec possum tecum vivere, nec sine te.

Hoc tale conjugium intestinis bellis afflictum, rectè dixeris vivum inferorum ectypon, *ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat*. Videte igitur qui conjugium cogitatis, ut illud intentione quàm sanissimâ ordiamini. Non prosapiæ solùm, neque solùm formæ, aut pecuniæ nubendum est: optimi ac probissimi mores quærendi sunt. Imprimis illud curandum, ne impares jungantur. Hæc enim imparitas non potest non esse seminarium litigii. Ante omnia recta sit oportet utriusque conjugis intentio, ne Achab & Jezabel, sed ut Tobias & Sara, ut Joachim & Susanna conveniant. Hi *namque qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se & suâ mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus habet potestatem dæmonium super eos.* Ergo non ante in conjugium mutua eat consensio, quàm recta intentio. Hujus intentionis formulam dat Tobias istam: *Domine, tu scis quia non luxuriæ causâ accipio conjugem, sed solâ posteritatis dilectione, in quâ benedicatur nomen tuum in sæcula sæculorum.* Sed ad sacerdotes & homines religiosos me verto.

Hîc gemitus velim & suspiria pro me loqui. Heu vereor, ne fortè sint qui in Sacerdotium veniant, non ut pium officium, sed ut largius alimentum inveniant, ut penum congerant, ut culinam instruant, ut cellam impleant; taceo pejora, quæ tamen obliquè suggerere solet intentio prava, etiam tunc cùm ad honestissima tendimus. Vetus sed æqua est querela de sacerdotibus; Dei loco clamat Malachias: *Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuitò? non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum; & munus non suscipiam de manu vestrâ.* Perinde si dixisset, quamvis ministrorum meorum labores nolim esse sine stipendio quo se alant, nolo tamen eos officium suum, ob finem adeò vilem præcipuè facere. Obsequio meo cumprimis studeant, commodum suum pro additamento habeant. Hinc liquet Deo non letalem esse noxam, divinum officium, & hujusce modi munia, eâ præcipuè intentione exequi, ne reditus annui censúsque amittantur. Pari modo ad ingressum Religionis summè necessaria est sinceritas intentionis. Absit metuo ne forsan aliqui etiam ad Religionem properent, non ut religiosè vivant, aut infrà omnium vilitatem se abjiciant, sed ut parentum aut cognatorum avaritiæ non displicent, ut dies quietos & suaves reperiant, ut tandem emergant, & inter ceteros emineant, ut in solium, eò alioqui nunquam perventuri, conscendant: imò tam subdolæ nequitiæ est mala intentio, ut nonnunquam per ipsam vitæ austeritatem delitias quærat, & illic indulgere velit genio, ubi omnes serviunt Christo.

O Sacerdotes, ô Religiosi (vos appello quoscunque non sincera huc agit intentio) hoc est toto cœlo aberrare, & non in uno delinquere, sed in omnibus. Si vobis hac viâ libeat pergere, ad inferos rectâ tenditis. Ergo aut

semitam aliam insistite, aut intentionem pessimam mutate. Hàc ire, & hoc animo perire est.

Quisquis ergo sacerdotium aspirat, non suum, sed Dei honorem sincerâ intentione quærat, non tondere oves aut deglubere velit, sed pascere: non meliorem victum, sed sanctiorem vitam cogitet.

Religiosus oves in Dei gloriam intendere debet.

Quisquis in religiosam familiam adscribi desiderat, in unam atque unicam Dei gloriam totus intendat, nec quidquam aliud percupiat, quàm Deo perfectiùs servire, fortiter agendo, & sustinendo plurima. Cui non in voto est, quotidie multum perpeti pro Christo, ad Christi scholam ne veniat. Qui pati non vult, ineptus est discipulus in hoc lyceo. Abite delicati, abite, abite procul hinc impatientes & queruli; sed omnium primi hinc recedite superbi. Exeste religiosi, qui cathedras, qui claves, aut mitras quæritis. Omnia vitia odit Religio, sed ante omnia Superbiam, è quâ omnium vitiorum propago est. Angelos & diabolos cælum unum non capiebat, nec unum cœnobium aut collegium Humiles & Superbos. Nimia hæc morum discrepantia est, in veram societatem nunquam coalitura.

Igitur ô Sacerdotes, ô Religiosi, videte, cavete, æternæ salutis negotium non cæco impetu aggrediendum est. Ad hæc sacra dux esse non potest nisi recta, sincera, puráque intentio. Quisquis ad sacerdotium, quisquis ad religionem alio venit duce, vel comite, quàm bonâ intentione, aut hinc ad pristina redibit, aut hîc certè interibit.

§. VII. *Christi actionibus nostras esse jungendas.*

INcredibile dictu est, quantum conferat in hoc bonæ intentionis exercitio, suas Christi actionibus jungere, & sic eas divino Patri offerre. Hortatus ad hoc Paulus: *Omne*, inquit, *quodcunque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi.* Sanctissimè fecerit qui cum hoc auctario nobilissimo, sua omnia divinæ Majestati obtulerit. In exemplum sint hæc paucula:

Ad Colos. c. 3. v. 17.

O mi Deus, hunc ego laborem meum tibi offero, cum omnibus Filii tui Domini mei laboribus.

AVT,

Istud quod ego patior, cum omnibus iis, quæ in terrâ passus est Filius tuus, tibi consecro.

AVT,

Hanc ego actionem, hanc orationem, hanc fatigationem meam, ad Filii tui actiones, orationes, & fatigationes, velut guttulam in mare deferens, appono, simúlque tibi omnia immolo.

AVT,

Pater æterne, hanc ego necessitatem, hanc miseriam, hoc gravamen, hoc impedimentum, hunc mœrorem, hos dolores, hanc tentationem, calamitatem, tribulationem, unitam Passioni & erumnis Unigeniti tui, tibi offero, ad æternam tuam gloriam.

AVT,

Blos. Manil. sanct. cap. 3. pus. & inflam. spirit. cap. 9.

O mi amantissime Deus, ego me meaque omnia tibi offero, per unicum Filium tuum, ad omnium hominum salutem, & laudem nominis tui æternam.

Actiones nostræ unitæ unctæ cum Christi actionibus sunt Deo Patri acceptæ.

Sic actiunculæ nostræ etiam vilissimæ, sic miseriæ & calamitates nostræ universæ, Christi actionibus, injuriis, doloribus & cruciatibus conjunctæ summi pretii dignitatem induent, nec poterunt cælesti Patri non esse acceptæ. Hoc nil aliud est, quàm plumbi granulum in liquatum aurum immittere, & aureum illi nobilitatem donare: aut aliquot aquæ guttulas in dolium generosissimo Falerno plenum spargere, & ad vini dignitatem attollere: sic & opera nostra ex se imperfecta, frigida, defectuum plena, Christi operibus juncta, pretium acquirunt maximum, ab unione hac tam excellenti: hoc est enim vestibus Esau optimis induere Jacob.

Gen. cap. 27. vers. 15. Blos. spirit. cap. 3. initio.

Hac de re præclarissimè Blosius: *Consuescat*, inquit, *tam illa quæ agit, quàm ea quæ patitur, conjungere atque unire operibus & doloribus Christi per orationem sive desiderium.*

A *Sic enim ipsa opera & gravamina ejus, quæ ex se vilia, obscura, atque imperfecta sunt, nobilissima, clarissima, Deóque gratissima erunt. Ineffabilem namque dignitatem ex meritis Christi, quibus unientur, accipient.* Et: *Bona opera illius qui istud piè observat, excellunt incomparabiliter bona opera ejus qui non observat.* Idem hoc ipsum in suo speculo confirmans: *Si bona opera*, inquit, *& exercitia tua copulaveris unierisq; actibus & exercitiis Christi, atque ita obtuleris illa Deo in laudem æternam: erit sanè ista oblatio ipsi Domino longè gratissima, & opera tua claritatem dignitatémque ineffabilem recipient, ex actibus Christi quibus unientur. Plumbum tuum (ut ita dicam) mutabitur in aurum optimum, & aqua tua in vinum excellentissimum. Ita omnia Dominus familiarissimis amicis suis revelare dignatus est, ut nos hac ratione opera nostra reddamus nobilissima; hac ratione nostram inopiam ex inexhausto meritorum Christi thesauro sublevemus, & animas nostras ejusdem Christi meritis exornemus: hac denique ratione pro peccatis nostris facillimè satisfaciemus.*

In spec. spirit. cap. 5. fine.

In institut. spirit. c. 9. fine.

B Hoc sacrificii genus ita placet divinis oculis, ut Christus voluerit sibi à beatâ Gertrude omnes omnino actiones minutatim etiam offerri, eâ nimirum ratione, ut vel litteras quas pictura, bolos quos sumptura, verba quæ dictura, passus quos factura, anhelitus quos captatura fideli obsequio quasi adnumeraret. Ecquid Deus hæc ita minutim postulat? Ut homines suis obsequiis intentos, & fideles faciat ac diligentes, qui etiam minimos in rebus Domini neglectus caveant. Quia verò nostra intentio subinde dormitat, & actiones nostræ sæpe steriles sunt ac languidæ, vult suavissimus Dominus nos compendio hoc uti, & nostras suis actionibus, intentionem nostram sirę, quam ipse in terrâ habuit, conjungere, sicque ditescere. Hinc illud Ecclesiæ quotidianum & perpetuum: *Per Christum Dominum nostrum.* Hæc autem nostrorum cum Christi operibus conjunctio fieri potest, non tantùm actionis principio, sed etiam fine, aut medio. Quemadmodum recta intentio, non solùm initio, sed medio, ac fine vitiari potest. Aliqui bonâ intentione incipiunt, pergunt aliquamdiu, ubi autem occasionem cernunt exarrandi, de facili seipsos inveniunt, & Deum, quem ante quæsiverant, corruptâ intentione deserunt. Aliquot hujus farinæ homines ipsi Christo in disciplinam se tradidere. Intentione utique bonâ cœperunt, perrexerunt aliquanto tempore, inter Domini discipulos censi. Tandem eâ dicendi vi peroravit Christus de pane vivo, sed & spiritum esse qui vivificet, carnem non prodesse quidquam, ut hoc *multi audientes ex discipulis ejus dixerint: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Hîc illorum recta intentio vacillare, hîc ad casum inclinare, hîc cadere. *Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro, & jam non cum illo ambulabant.* Ennon incepisse tantùm, sed & finisse rectâ intentione, virtutis est.

Potéstque fieri non tantùm actionis principio, sed etiam fine, aut medio.

Ioan. c. 6. v. 60.

Ibid. v. 66.

Ideo continuâ hîc opus est restauratione, nunquam hîc cessandum, recta intentio continuè urgenda, manè præsertim, sub sacro, ad cujusvis laboris initium, & ante somnum. His intervallis diei recta intentio renovanda, his saltem pauculis verbis: *Domine, hæc omnia propter te.* Aut: *Tuo honori, Domine, hoc faciam.* Aut: *In tuam gratiam, mi Domine, hoc patiar.* Ah, ingemisco cùm cogito, nos à bestiis etiam in ruborem dari. Narrant Elephantem fuisse in urbe Colchin, qui operas diurnas præbere solitus erat ad portum & res marinas. Eum fortè urbis Præfectus urgebat, ut Liburnicam (navim) quam commovere cœperat, deduceret porrò in mare. Ille abnuere, instare alter multis blanditiis; elephas laborem hunc constanter aversari; ad extremum Præfectus, saltem in gratiam Lusitaniæ regis id vellet, orare. Hîc, immane dictu, elephas, clarè hæc duo verba ingeminat, *Hoo, Hoo*, quod Malabarum linguâ est, *Volo, Volo*: ac sine morâ navim traxit in mare. Tanti erat elephanto, regis Lusitani gratiâ laborare. Quid nos ratione prædicti, disciplinæ capaces homines? quoties præfractè resi-

Christoph. à Costâ in hist. Aromatum, opera Caroli Clusii edita Antverp. Anno 1582.

ctè resistimus, & imperata etiam levia detrectamus, A etsi millies invitemur: *Eja quæso, in gratiam Christi Domini, Ad voluntatem regis cælestis, Ad gratiam Iesu crucifixi.* Ne sic quidem movemur: ad nobilissima hæc invitamenta obsurdescimus, vel bestiis contumaciores.

At quibus salva est semper sinceritas intentionis purę, cùm quid faciendum, in supremi regis gratiam promptissimè illud vel centies ingeminant, *Volo, Volo,* propter te, mi Domine: Et quamvis ad hoc præstandum, me nulla vis adegerit, licet nullum præmium, nec supplicium ullum hoc mihi persuaserit, nihilominus tamen in Christi gratiam, hoc libenter præstabo; Propter te, mi Domine, hæc faciam, hæc omittam, hæc perferam, propter te Domine.

In omnium potestate est, hæc dicere, hæc sentire & velle: nec valentibus, nec ægris hæc difficilia. Alioqui agendo multa, nihil agimus. Sine mercede labor est quãdocunque est sine rectâ intentione. Qui perdere non vult operam, assiduam gerat rectæ intentionis curam. B

CAPVT IX.

Quæ sint SIGNA RECTÆ INTENTIONIS.

HEbrææ plebis homines magnam partem rudes & asperi, tâmque obtuso captu erant, ut ægerrimè crederent, quod non oculis cernerent. Ut ergo suis ipsi oculis exploratissimum haberent, quid sit intentio mala & prævaricatrix, voluit Deus ut manna quod ex præscripto in Sabbatum collegissent, integrum, recens, incorruptum servaretur. Quod verò contra legem aut vitiosè providi, aut repetendi laboris pertæsi, in alios etiam dies collegerunt, id omne mox corruptum, vermibus cœpit ebullire. Hìc neque locus, neque vas in quo cæleste hoc alimentum asservabatur, neque ipsum manna in culpa fuit, sed sola voluntas & intentio prava, legi C se subjicere dedignata.

Manna ex præscripto in sabbatum collectum incorruptum servatum, contra legem in alios dies collectum id omne mox corruptum est.

Hoc Deus Hebræorum oculis sic objecit, tanquam si è cælo proclamasset: Cernitis tandem immorigeri, quid voluntas possit in homine, quid sit velle aut nolle obedire quid bona malâve intentio progignat: hi vermes rebellionis vestræ testes sunt; hos fructus producit contumax voluntas vestra, & perversa intentio; spectare hæc oculis, attrectare manibus increduli.

Cum Christianis Deus post Filii tot conciones, aliâ ratione agit; bonæ malæque intentionis signa iis etiam proponit, sed magis recondita, & non tam oculis quàm animo cernenda.

Si quis corporis oculos consideret, eos admodum esse garrulos, quamvis sine voce comperiet. Illi namque suâ garrulitate dominum suum sæpissimè produnt, cùm ex oculis valetudinem & morbum, hilaritatem & mœrorem, odium & amorem deprehendere sit facillimum: latentes hos affectus oculi evulgant. Porcus, quà inte- D riora corporis, simillimus homini, morbum suum linguâ & oculis detegit aspicienti. Si ferendum sit judicium quàm sana sit hominis actio, interrogandus est interior illius oculus, intentio: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* En tibi, ab oculo discitur, quod de toto corpore pronuncietur.

Matth. c. 6. v. 22.

At sicuti nil artis est scire morbum in oculis deprehendi, nisi & sciatur quibus signis & indiciis deprehendatur: ita non satis est nosse vitæ probitatem ab intentione probâ colligi, nisi etiam noverimus, quæ probæ intentionis signa sint & indicia, de quibus nunc agendum est. Igitur, ut fidem sibi quisque habeat, & rectâ ire viâ se credat, duodecim ordine signa numerabimus, è quibus suam cuivis facile erit intentionem æstimare.

Duodecim signa rectæ intentionis.

I. SIGNVM BONÆ INTENTIONIS.

NOn facile turbari, non tumultuosè aut turbulenter rem aggredi. Indoles eorum non bona est, qui incõsultâ levitate ad labores accedunt, qui cum impetu agunt omnia, & in res non veniunt, sed rapidè feruntur; æstuant, manus pedésque jactant, anxii trepidant, ac si suis curandis defuturum sit tempus, iniquissimi discursant, tanquam primo aggressu omnia deproperaturi. Quid opus hac æstuatione & impetu? Festinalentè, mi homo. Consilio est opus, non impetu, Quinto Curtio monente. Qui principio tam contentè currit, citò deficit: qui gradu clemente ac presso incedit, etiam progreditur, & minùs fatigatur. *Qui festinus est, pedibus offendet.* Temperanter sumendum est illud priscorum: Sis in consiliis cochlea, in factis aquila. Itaque sub initium plerunque placidè incedendum, dum ab ipso incessu accrescat vigor. Nota nobis verba sunt à præceptis de Christi imitatione: *Quòd homo non sit importunus in agendo.* Et: Sint actiones tuæ sub te &c.

1. Nolo festinare, ut non festinem. Bern. ad Eugen. Prov. 19. v. 2. Imit. Christi lib. 3. c. 49.

Qui sinceræ intentionis est, in negotiis etiam impeditissimis hoc versat animo: Deus mihi hæc negotia dedit curanda, utique dabit etiam tempus & gratiam ad ea conficienda: Deo laboro, & ejus honori, facióque quod mearum virium est: bonus Deus curabit cetera. Itaque, quod etiam poëtæ monent, Permitto Divis cetera. Horat. Carm. 1. Xalant.

II. SIGNVM.

INomni affectione sic affectum esse, ut si quæreretur, quorsum hæc? promptissimè responderet: Ad majorem Dei gloriam. Quorsum illa? Ad hanc ipsam. Quorsum ista? ad eandem. Sicut viator interrogatus quà viam teneat, sine morâ respondet, Ingolstadium, aut Viennam, aut Pragam, aut Romam. Atque si vel leviter intelligat, se decessisse, quàm primùm in viam regiam redit. Qui solùm animi causâ deambulaturus exit, sæpe nec panem, nec pecuniam secum defert, nec enim tabernam ingredi in animo est. At qui peregrè iturus, aut nummos sumunt in viam, aut panes, uti ferè solent homines à pago, & cùm venter jam mugire & magnum inane queri incipit, annonam suam è sacciperio extrahunt, & solantur oblatrantem stomachum. Ita prorsus homo rectæ intentionis, qui se nunquam non meminit peregrinum esse cùm in opere fatigatus vitæ molestias graviùs incipit sentire, mox secum ipse intentionem rectam renovans: Et cui hæc facio, inquit, cui laboro, cui lego & scribo, cui sto & curro? Nunquid Deo? an non propter Deum hæc omnia tolero? Abi ergo tot-por, abi tædium, abi otium & desidia, abi procul impatientia, abite pessimæ pestes. Si cuncta hæc Deo fiant, prout par est illi soli hæc fieri, ergo & patienter & promptè, & libenter faciam atque patiar hæc universa. Ita pergo, propter te Domine; omnia mihi & facilia & jucunda, ô Domine, propter te. Secus faciunt illi quibus vita velut deambulatiuncula transigitur, qui nec panem secum ferunt nec pecuniam; & feriâ & sincerâ carent intentione: homines vani, in omne genus illecebrarum proni, quibus anima pro sale data est. Horum vivere, est animi causâ deambulare, quò pedes ferunt, quò affectus præcurrunt. Non ita veri illi peregrini, quibus & panis est & pecunia, intentio non tantùm seria, sed & sincera.

2. In omni affectione sic affectum esse, ut si quæreretur, quorsum hæc? promptissimè responderet: Ad majorem Dei gloriam. Quorsum illa? Ad hanc ipsam. Quorsum ista? ad eandem. Sicut viator interrogatus quà viam teneat, sine morâ respondet, Ingolstadium, aut Viennam, aut Pragam, aut Romam. Atque si vel leviter intelligat, se decessisse, quàm primùm in viam regiam redit. Qui solùm animi causâ deambulaturus exit, sæpe nec panem, nec pecuniam secum defert, nec enim tabernam ingredi in animo est. At qui peregrè iturus, aut nummos sumunt in viam, aut panes, uti ferè solent homines à pago, & cùm venter jam mugire & magnum inane queri incipit, annonam suam è sacciperio extrahunt, & solantur oblatrantem stomachum. Ita prorsus homo rectæ intentionis, qui se nunquam non meminit peregrinum esse cùm in opere fatigatus vitæ molestias graviùs incipit sentire, mox secum ipse intentionem rectam renovans: Et cui hæc facio, inquit, cui laboro, cui lego & scribo, cui sto & curro? Nunquid Deo? an non propter Deum hæc omnia tolero? Abi ergo tot-por, abi tædium, abi otium & desidia, abi procul impatientia, abite pessimæ pestes. Si cuncta hæc Deo fiant, prout par est illi soli hæc fieri, ergo & patienter & promptè, & libenter faciam atque patiar hæc universa. Ita pergo, propter te Domine; omnia mihi & facilia & jucunda, ô Domine, propter te. Secus faciunt illi quibus vita velut deambulatiuncula transigitur, qui nec panem secum ferunt nec pecuniam; & feriâ & sincerâ carent intentione: homines vani, in omne genus illecebrarum proni, quibus anima pro sale data est. Horum vivere, est animi causâ deambulare, quò pedes ferunt, quò affectus præcurrunt. Non ita veri illi peregrini, quibus & panis est & pecunia, intentio non tantùm seria, sed & sincera.

III. SIGNVM.

NOn angi, nec ob agenda distrahi in curas, quæ homine à precibus; à conscientiæ curâ, à Dei memoriâ avocent. Qui sincerę intentionis est, hoc agit ut facultati & viribus suis agat convenienter. Observat Chrysostomus, eum ab hero Evangelico æquè laudari, qui duo accepit talenta, atque illum qui quinque. Sed dicas: Cur utrique par honor habitus? Quia in utroque par fuit diligentia,

3. Non angi, nec ob agenda distrahi in curas, quæ homine à precibus; à conscientiæ curâ, à Dei memoriâ avocent. Qui sincerę intentionis est, hoc agit ut facultati & viribus suis agat convenienter. Observat Chrysostomus, eum ab hero Evangelico æquè laudari, qui duo accepit talenta, atque illum qui quinque. Sed dicas: Cur utrique par honor habitus? Quia in utroque par fuit diligentia,

gentria, tametsi circa imparem pecuniam. Hoc creberrimè contingit, ut duo in eâdem re operam suam ponant, sed effectu prorsus inæquali, illo ab hoc longissimè superato: fieri tamen potest, ut æquale præmium promeritus sit uterque, certè apud Deum, qui non attendit quale opus, sed à quali conatu & industriâ prodierit. Sunt qui viribus, aut ingenio, aut prudentiâ polleant, & quæ aliis difficillima, ipsi velut per jocum faciant: Sunt & alii quibus aut fractæ vires, aut infelix & pingue tardumque ingenium, hi quamvis sudent & conatum omnem exerant, omnémque industriam in opere consumant, tandem tamen urceus exit, opus sine omni gratiâ & Venere. Et quinam horum majore digni præmio? sæpe illi, quorum opus velut nimis inelaboratum ab omnibus spernitur: Ab humanis longissimè distant judicia divina. Et hoc iis qui ingenii celeritate præstant, aut ad omnia faventes habent Gratias, superbiæ alas meritò incidat; istos erigat, iisque animum addat, cùm nullius momenti sit humanis oculis placuisse, maximi divinis. Præclarè Thomas ille: *Si Deus*, inquit, *semper esset pura intentio nostri desiderii, non tam facilè turbaremur pro resistentiâ sensus nostri.*

Thom. à Kemp. Imit. Christ. l. 1. c. 14. num. 1.

IV. Signum.

4. Sollicitè aliorum judicia non expiscari.

OPere peracto non discursare, aut sollicitè aliorum judicia expiscari. Sunt qui instar comicorum histrionum, dramate peracto quærunt: Quî placuimus? nemóne plaudit? ita isti quærere solent: Quid sentiunt domini de me, meóque opere? num satisfeci, num placui? quid tacent? intentionis corruptæ signum evidens. Nam qui sinceræ intentionis est, ita secum ipse loquitur: *Scio, cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem.* Ego quidem feci quod potui, idque sincero animo in divinum honorem: laus inde sequatur, an non, mihi perinde est; scio quàm seriò volenti facile sit, & servire & placere Deo.

2 Tim. 1. v. 12.

Fuit qui annulum gemmatum summi pretii invenit, quem mox ad proximum sutorem deferens: Dic quæso, inquit, mi magister, quanti æstimas hunc annulum cum hoc lapillo? Cerdo, cui corium notius quàm aurum & gemmæ: Insignis, inquit, splendor eum forsan evexerit ad trium florenorum pretium. Ecquis, obsecro, horum amborum stultior, an qui talem interrogavit, an qui talia respondit? Certè inventor annuli videtur stultitiæ palmam præripuisse, quòd ad imperitissimum gemmarum judicem, gemmam æstimandam detulerit. Gemmæ sunt pretii prorsus inæstimabilis, opera bonâ intentione edita: quid verò de his hominum aures oculósque interrogamus? minùs hæc æstimare norunt quàm sutor uniones; præsertim cùm intentio, à quâ pretium actioni accedit, nemini unquam satis possit esse cognita. Nux & cælum, guttula & Oceanus, lapillus & terrarum Orbis, mutuam inter se comparationem ægrè admittunt: minùs tamen inter se comparationem ægrè admittunt quod bonâ intentione factum est, comparari se sinit cum eo quod malâ. Et quomodo tandem hîc possint judices esse oculi, cur apud hos de margaritarum nostrarum nobilitate vanissimè litigamus? Deus solus est qui hæc æstimet, hujus judicio permittenda sunt omnia, hujus standum. Ab hominibus virtutes ac vitia plerunque non ex merito æstimantur, sed ex populari judicio. Hinc longissima series errorum.

V. Signum.

5. Aversa mens ab laboris minùs secundo non turbari.

EVentu rei aut laboris minùs secùdo non turbari aut concuti, cùm Deus, ad quem intentione collineandum, non tam spectet quid effectum, quàm quomodo, quâ intentione, quâ diligentiâ quippiam factum sit. Magnus ille Apostolus Jacobus, totâ Hispaniâ, ut narrant, non plures Christianis sacris imbuit quàm octo homines, ita velut ab irrito conatu reversus Hierosolymam; Herodis gladio caput præbuit secundum. An Deus Jacobo non idem præmium daturus quod ceteris Apostolis, qui reges & regna integra ad disciplinam Christianam traduxerunt? Idem utique, & forsan majus. Neque enim illi Deus, quid efficeret, sed quid faceret imperavit: ab Apostolo semen spargendum erat, seminis incrementum penes Deum fuit.

Hoc probæ intentionis homo altè combibit, suum esse, laborare; Dei, labori aspirare. Itaque cùm ars decipit, cùm nihil procedit, cùm aliquid in perniciem ei vertit, cùm spes ad irritum cadit, vix quidquam turbatur; hoc enim, inquit, non in meâ est potestate sed Dei. Feci quod licuit, quod debui, quod decuit; res aliter cessit? humanarum hæc natura rerum est. Atque hoc admodum necessarium est scitu, neque enim infrequens est ut operam ludat etiam laboriosa diligentia, & sine effectu sit præclarus quique labor. Num quis ideo discrucietur animo? Nequaquam: Si bonæ intentionis est, tam secundos quàm adversos eventus Deo committet, divini consilii securus. Christus ipse postremis quatuor vitæ annis, quot obsecro sibi divinissimis suis concionibus adjunxit? non adeò multos numerabis; longè plures Apostoli ad nostras religiones permoverunt.

Pari modo qui nihil non sanctâ intentione aggreditur, quamvis in seipso plurima desideret, tametsi pravitates & errata in se deprehendat, non tamen continuò abjicit animum, non consternatur, non exanimatur, sed quàm illum suæ miseria deprimit, tam erigit Dei misericordia, neque tam malè unquam res vertunt, ut bonam intentionem mutet. Inter adversa & prospera idem ei animus, hoc est, ad Deum semper erectus. Cetera omnia velut nubes infra se calcat, firmat animum in fortuita, & in omnes casuum impetus; omnia æquo ac hilari aspicit oculo. Animus ei semper æqualis, & qui secundo cursu eat, placidóque statu maneat. Itaque eò pervenit, ut magnum illud Deóque vicinum obtinuerit, NON CONCVTI. *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.* Prov. c. 12. v. 21.

VI. Signum.

6. Re peractâ inanem gloriam fugere.

RE quapiam peractâ, Inanem gloriam, & omnem cogitationum vanitatem fugere. Quis est hic, & laudabimus eum, qui sibi ipse nunquam applaudat domi, cui suus labor apud se non sit in pretio, qui à seipso non audiat: bene, bellè, præclarè, ecquis meliùs? Hoc verò aliud non est quàm totis hebdomadibus corbes plectere, & operam tam longi temporis Vulcano consecrare. *Evanuerunt in cogitationibus suis & obscuratum est insipiens cor eorum.* Rom. cap. 1. v. 21.

Sunt qui sua duntaxat laudent, aliena aut damnent, aut silentio transeant, laudes suas etiam ab imperitis avidè excipiant, aliorum dejecto vultu, fronte, oculis hauriant, & cùm improbare non possint, nunquam tamen probent. Hi non Deo, sed famæ suæ tantummodo nati, ingentes arrogantiæ montes sub modestâ fronte tegunt. Neque aliunde provenit parca hæc alienarum virtutum laudatio, quàm ab animo laudis suæ avido, qui cum aliorum commendationibus detractum iri veretur suis, seriò cavet ne quid elabatur in alio laudandum: odit pares in potiundâ gloriâ. Ad rem hîc submonēs Annæus Seneca: *Illud*, inquit, *adhuc tibi affige, quod paullò antè dicebat: nihil ad rem pertinet, quàm multi æquitatem tuam noverint. Qui virtutem suam publicari vult, non virtuti laborat, sed gloriæ. Non vis esse justus sine gloriâ? at me hercule sæpe justus esse debebis cū infamiâ. Et tunc sis sapis, mala opinio bene parta delectat.* Epist. 113. fine.

Jacob Patriarcha moriturus: *Fiat Dan*, inquit, *coluber in viâ, cerastes in semitâ, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro.* Cerastes, serpens non spatiosi corporis, fabulo se abdit, equi illac transituri ungulam admorsurus, ut is dolore furens excutiat sessorem. Diabolus Cerastæ simillimus, dum nos arctiore viâ virtutis incedimus, ille humanæ laudis pulvere se occultat, ut equi ungulam, hoc est, intentionem rectam vitiet, & sic per falsæ Gen. c. 49. v. 17. Diabolus cerastæ simillimus est.

falsæ gloriæ imaginem præcipitet. Qui bonæ intentionis est, hunc Ceraſten cautissimè declinat, & ubique eorum assiduè ingeminat: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam:* Soli Deo gloria: *Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.*

Psal.113. v. 9. Psal. 23. v.10.

VII. Signvm.

7. Invidiolâ non tangi.

NEc invidiolâ quidem tangi. Qui divino tantùm honori studet, parum curat, etiamsi in artibus aut scientiis pares, vel etiam superiores habeat: nullam rem à se tantùm vult confici, neque hoc unquam in votis habet, ab alio non superari: nunquam invidet altiùs stanti; quod in aliis magnum non deprimit, ut sua extollantur. Nobilissimum hujus rei specimen præbuit Moses. Venerat ad illum adolescens invidiam in alios concitaturus, nam eos insoliti vaticinii accusavit. Divina pagina rem sic narrat: *Cucurrit puer & nunciavit Mosi dicens: Eldad & Medad prophetant in castris. Statim Iosue ait: Domine mi Moses, prohibe eos. At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum?* Fit in aulis principum, ut legati, aut aliud aliquod munus obeundum sit, & forsan ad id deligitur qui minimè putabatur, negligitur qui se maximè deligendum suspicabatur: hîc rem magnam facit, qui potest non invidere. Idem inter religiosos contingit: varia apud eos officia gubernandi, docendi, concionandi, hoc illúdve curandi. Hîc ille magnæ virtutis, & intentionis optimæ censendus, qui tam æquis oculis alium gubernantem, docentem, concionantem, hoc aut illud curantem aspicit quàm se. Sed quandoque alius se affectus prodit. Quoties accidit, ut alicujus inopiam levari velimus, sed à nobis ipsis; inscientiam doceri, sed à nobis ipsis; vitium corrigi, sed à nobis ipsis; confessiones excipi, sed à nobis ipsis; hos aut illos officiosè salutari, sed ab alio nemine quàm à nobis ipsis; conciones ad populum haberi, sed non ab aliis, cùm nosipsos æquè bene aut meliùs id præstitúros non diffidamus. Quàm rari hodie Moses sunt qui seriò clament: *Quis tribuat ut omnis populus prophetet?* Ut omnes sint legati, aut legatorum curatores. Ut omnes ad gubernandum, ad docendum, ad concionandum sint apti, quis tribuat?

Num. c. 11. v. 27. & seqq.

Loc. cit.

Eodem modo, cùm alii ab industriâ, ab ingenio, à fidelitate, ab eruditione, ab aliis naturæ atque animi, scientiæque dotibus largiùs laudantur, si quis has laudes æquis auribus admittere, & invidiolâ possit non tangi, & ipse quoque rem magnam fecerit. Quisquis autem bonæ intentionis est, ad hæc omnia ex animo dicet: Velit Deus, vt mille tales sint, & istis, & illis non invideo: Velit Deus, ut dominus meus huic laudatissimo famulo tot similes habeat alios quotquot optat; ego, quod in me erit, fideli operâ præstabo, ab hoc aut illo me vinci absque invidiâ patiar. Hæ probæ notæ voces sunt, & longè meliores istis: Tam fidelis & diligens non est hic homo, atque esse creditur: Iste revera non summam eruditionem habet: Ille non tantæ virtutis est, quantæ putatur. Hoc est invido dente alienas laudes convellere, & tunc demum se circumspicere ut magnum, cùm præ se omnes alios in parvo censu posuerit. Quæ omnia à bonâ intentione longissimè abhorrent.

Sed ô invidia, ô malum pessimum? quot aulas, quot, pæne dixerim, religiosas domos aut evertis, aut inficis? O invidia alienis incrementis semper inimicissima! Hinc illud est tædium, & nusquam residentis animi volutatio, & concessi otii tristis atque ægra patientia. Inde mœror marcórque, & alienorum processuum aversatio, & mille fluctus mentis incertæ: inde ille affectus otium suum detestantium, querentiúmque nihil ipsos habere quod agant; alios se neglectis ad honorificas functiones produci. Hæc secum agitat animus sibi relictus, nec sibi sufficiens. Et quis est, qui si aliquid præclarè fecerit, & facti honos ad alterum etiam redundet, non statim cum stomacho vociferetur: Hos ego versiculos feci, tulit alter honores: Per me victorem triumphant alii, ego sub jugum mittor.

Verùm alienis delectari malis, voluptas non hominis, sed diaboli est; alienis bonis torqueri, æterna miseria est. Hiæmulationis & invidiæ non rivuli, sed flumina à pravæ intentionis fonte exundant, ad RECTAM INTENTIONEM exarescunt.

Alienis malis delectari diaboli est, nostris bonis torqueri æterna miseria est.

VIII. Signvm.

IVdicia hominum posse contemnere. Hæc una maximarum, & maximè necessariarum artium est. Nunquam vixerit, quisquis hoc posse non exactè didicerit. Hoc nobis omnes sapientes ex omni domo conclamabunt: Judicia hominum non formidanda. Infra Christianam nobilitatem est, ab hominum judiciis huc illuc agitari, & malum sanè ingens, ex alienâ opinione tanquam è filo pendere. Quæ enim est tam modesta felicitas, quæ maligniores censuras vitare possit? Priscorum monitum est: Si vis beatus esse, cogita hoc primum, contemnere & contemni. Nondum es felix, si nondum te turba irrisit. Sed longè præclariùs Thomas à Kempis: *Iacta cor tuum,* inquit, *firmiter in Domino, & humanum ne metuas judicium, ubi te conscientia pium reddit & innocuum. Bonum est & beatum taliter pati. Non es sanctior si laudaris; nec vilior si vituperaris. Quod es, hoc es; nec major dici vales, quàm, Deo teste, sis. Si attendis quid apud te sis intus, non curabis quid de te loquantur homines: homo considerat actus, Deus verò pensat intentiones.*

8. Judicia hominum posse contemnere.

Tom. 1. de Cor. c. 19. Idem l. 3. c. 8.

Qui sinceræ intentionis est, ideo hos iudices non veretur. 1. Quia exploratum habet quàm illi graviter fallantur in plurimis, & hoc vel à seipso discit, toties in aliis judicandis decepto. 2. Scit ab his judiciis nihil sibi accedere, nihil demi. Notum Seraphici Francisci dictum: *Talis quisque est, qualis est in oculis Dei, & non amplius.* Verè non ampliùs, quamvis illum nemo non oneret encomiis. 3. Quia conscientiam habet testem, quòd agat sincerâ intentione. 4. Scit neminem usquam placere posse omnibus, nec Petrum, nec Paulum, nec ipsum Christum. 5. Scit etiam eximiæ virtutis esse, hæc judicia Christianâ nobilitate posse concoquere, quod certè potuit Tarsensis Paulus, qui etsi omnibus omnia factus, tamen liberè proclamabat: *Mihi autem pro minimo est, ut à vobis judicer aut ab humano die.* 6. Quia Deus olim hæc judicia ad certissimam amussim judicabit exactissimè. Hæc cùm probè sciat bonæ intentionis homo, hominum judicia velut minorum canum latratus facilè contemnit, nec unquam laborat qualis aliis videatur, sed qualis Deo & sibi.

Cor. 1. Cor. 4. v. 3.

IX. Signvm.

IN omnibus quæ carni blandiuntur, moderatum valde ac continentem esse, sin minus, certum pæne indicium est aliquem sibi ipsi nimis esse pretiosum & charum. Amor sui ipsius rectissimus est, simul & callidissimus: amor sui, cùm invaluerit, nec humana nec divina rimatur, pensi habet, ad æterna præmia, ad ignes æternos planè cæcus est: omnia benignâ interpretatione ad seipsum trahit; commodis suis ubique impensissimè studet; in omnibus sibimet ignoscens liberaliter indulget, præcipuè verò mollia amat & curiosa; hos duos bolos, velut soporatam offulam, & corpori objicit, & animo. Animum ut sibi conciliet, curiosissima quæque ingerit; corpus ut demulceat, ad omnem mollitiem invitat, idque cavet unicè, ne quid duri aut asperi offendat tam bonum amicum. Atqui verissima D. Gregorii, imò vitorum SS. omnium vox est: *Sicut carne quæ scente spiritus deficit, ita eâ laborante convalescit; & quemadmodum carnem mollia nutriunt, ita animam dura ad alta sustollunt. Illa namque delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegetatur.* Spiritus deficit, ubi caro requiescit; ut enim caro mollibus, sic

9. Judicia hominum posse contemnere.

Tom. 1. de Cor. c. 19. Psal. 72. v. 26.

Animus inclinans ad mollia & curiosa, signum de se præbet impuræ intentionis.

bus, sic anima duris nutritur. Si quis ergo ad mollia & curiosa inclinet animum, signum de se præbet impuræ intentionis, quâ non Dei honorem, sed suum commodum attendit, uti ancilla quæ pistori suam operam locat ob panem similagineum. Hic talis ut primum asperiora senserit, manum retrahit, & ad mollia flectit, diligitque in ignavâ potiùs commoditate sordescere, quàm per ardua viam ad meliora sternere: aut si quando ad difficilia dexteram porrigat, non extendit conatum ad majora, quàm quò eum honoris ac dignationis propriæ libido impellit. Bernardus ejuscemodi hominem sub religiosâ veste latitantem depingens: *Ad omnia sua strenuus*, inquit, *ad communia piger; vigilat in lecto, dormit in choro.* Sic & Philautia ad sua omnia maximè strenua est, & quidquid sibi opportunum credit, blando ambitu ad se trahit. Hîc seipsum bonæ intentionis homo rigidissimè coërceat, illudque sibi assiduè oecentat: Non teipsum, sed Deum quære.

X. Signvm.

10. Æquè libenter privatim quid agere ac publicè, & æquè diligenter ab aliorum oculis remotum laborare.

Bonus epist. 7. ad Ignem.

Æquè libenter privatim quid agere ac publicè, & æquè diligenter ab aliorum oculis remotum laborare quàm si oculi omnium in ipsum convolarent; neque etiam suos spectatores, auditores, laudatores numerare. Sunt qui lacrymas fundunt ut ostendant, & toties siccos habent oculos, quoties spectator defuit. Sunt qui laborent diligenter & impigrè, quamdiu aspiciuntur, deme illis testes spectatoresque, non placebit labor secretus. Seneca hominem nimis amantem publici & spectari volentem præclarissimè instituens: *Non est*, inquit, *quòd te gloria publicandi ingenii producat in medium, ut recitare istis velis, aut disputare. Cui ergo, inquis, ista didici? Non est quòd timeas ne operam perdideris, si tibi didicisti. Sed ne mihi soli hodie didicerim, communicabo tecum quæ occurrerunt mihi egregiè dicta circa eundem fere sensum tria.* Notate hæc obsecro, vos illi quibus summa votorum est, à multis videri vel audiri; notate hæc. *Democritus*, ait, *unus mihi pro populo est, & populus pro uno. Bene & ille, quisquis fuit, cùm interrogaretur, quò tanta diligentia artis spectaret ad paucissimos perventura? Satis sunt, inquit, mihi pauci, satis est unus, satis est nullus. Egregiè hoc tertium. Epicurus cum uni ex consortibus studiorum suorum scriberet: Hæc, inquit, ego non multis, sed tibi: satis enim magnum alter alteri theatrum sumus. Ista, mi Lucili, condenda in animum sunt, ut contemnas voluptatem, ex plurium assensione venientem.* Sic nostrûm quilibet dicat: Unus mihi Angelus, unica conscientia, Deus unus pro urbe, pro regno, pro Orbe toto, pro omnium oculis & auribus est: Satis mihi est, si pauci, satis est si unus, satis si nullus sciat, quæ ego hactenus cùm perfecerim, tum pertulerim. Sic Christianorum quivis ad Christum: Alter alteri sat magnum theatrum sumus; Christe tu mihi longè amplissimum theatrum es Obedientiæ, Amoris, Patientiæ, & omnium virtutum: Ego tibi theatrum copiosissimæ miseriæ sum, & omnium ferè vitiorum. Hæc sincera est intentio, quæ solis divinis oculis laborat, & omnia iisdem tolerat; humanos oculos, adsint, adsint, perinde æstimat.

XI. Signvm.

11. Virtutibus non dejici, nec innumeris aliorum respectibus deterreri à bene cœptis.

Vituperiis non dejici, nec innumeris aliorum respectibus deterreri à bene cœptis.

Notum, quid responsi Bernardus in cacodæmonem aptissimè regesserit. Laudarat illum diabolus largissimè, & quàm tu hoc præclarè facis, quàm insigniter! cùm non moveretur, vertit stylum veterator, &, quàm nihil est quod agis, quàm ineptè & insulsè agis omnia: cessa, muscis domicilia struis. His sanctus ille vir hoc unum respondit: Propter te non cœpi, nec finiam propter te. Hanc bona intentio loquendi formulam habet: Non incœpi ut laudarer, nec desinam cùm vituperor. At dicas: Si herus, aut hera, aut alius quis, in cujus gratiam laboratur, & cui meritò probetur placeátque labor, eum tamen tantopere sibi displicere non obscurè significet, quis id non ægrè ferat? Id sanè non ægrè ferret puræ intentionis homo, sed ita secum ratiocinabitur: Feci quod potui, idque optimâ mente: quod verò huic aut illi non satisfecerim, jacturam non grandem interpretor, modò Deus & ego amici simus; hîc, nisi valdeme fallo, extra culpam sum. Vanissima spes est omnibus se placiturum sperare. Num ideo ad restim properem, quòd laudatus non sim, quòd displicuerim? propter hæc cœpta non cœpi, non finiam propter hæc. Mihi Deus & laboris merces, & laus est, & omnia est. Ita bona intentio philosophatur. *Et verè, magnam habet cordis tranquillitatem, qui nec laudes curat nec vituperia.* Imit. Christi l. 2. c. 6. n. 2. Felix qui hoc elogii meretur: *Non est tibi curæ de aliquo, non enim respicis personam hominum.* Verbum vetus est & verum: Despectus, suspicio, & respectus evertunt Orbem. Non est simplicitatis, sic alios respicere, ut oblivisearis tui: *Estote simplices sicut columbæ.* Lothi uxor ad Sodomam & igneum imbrem reflexit oculos, & periit. Stephanus à saxeâ grandine avertens oculos ad Christum suspexit, & sanctissimè finiit. Christi vox est: *Quid ad te? tu me sequere.* Culpent te alii an laudent, quid ad te? ad Christum suspice, hunc sequere, aliorum vituperia rectâ intentione despice. Non est vitii vituperari, sed vituperanda facere.

Matt. c. 22. v. 16. Matt. c. 10. v. 16. Joan. c. 21. v. 22.

XII. Signvm.

12. Ad utrumque semper promptum paratum esse.

Ad utrumque semper promptum paratum esse.

Ad utrumque semper promptum paratum esse. Philippus III. Hispaniarum rex, hoc sibi familiare habuit symbolum, AD VTRVMQVE: quod leo expresserat qui dextro pede crucem & oleam, altero equestrem hastam præferebat. Bonæ mentis & intentionis homo, sic AD VTRVMQVE paratus est, ut apud eum nullo ferè discrimine sint adversa & prospera, opes & inopia, honor & contemptus, favor & neglectus sui, valetudo & morbus, longa & brevis vita: huic tali perinde est, in divitiis aut paupertate, in morbo aut integris viribus, ridente aut stomachante fortunâ vitam exigere; circa hæc omnia indifferens est, prout ea Deus ex alto immiserit: Deum quærit iste, hac an illa viâ ad Deum pervenire possit, illius non interest, modò perveniat. Qui aliquid tam paratè facit, non est dubium, quin libenter faciat.

Mathematicorum est de numeris, lineis, dimensionibus, & circinationibus agere: an verò figuras mathematicas chartæ, an ligno; plumbo, an argento, aut etiam arenæ imprimant, quod Archimedes fecit, id ipsis curæ non est, cùm omnis eorum dissertatio circa quantitatem abstractam, quam vocant, sese occupet. Sic omnes quotquot ferìò virtuti student, intentione totâ feruntur in Deum, Deique honorem: si jam ipsis tam expeditum sit per adversa hanc metam contingere, quàm per prospera, per invaletudinem quàm per sanitatem, per egestatem quàm per abundantiam, nil sanè altercantur, sorte suâ contenti, & parati AD VTRVMQVE, faciles in omnia; æquo certè ferunt animo cuncta quæ eveniunt: nemo horum est qui non vel uno die centies dicat: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Promissimus in tuam abeo voluntatem. Quòd si omnis generis adversa, si paupertas, ignominia, dolor, breviorem illis tutioremque ad Deum tramitem monstrent, quàm prospera, quàm opes, honor, voluptas, hîc illis deliberatissimum est, præ opibus, honore, voluptatibus, paupertatem, ignominiam, dolorem obviis ulnis amplecti, nec queri quidquam de difficultate viæ, cùm ad tantam ducat amœnitatem vitæ, & quidem æternæ.

Psal. 56. v. 8.

Qui ad utrumque paratus est scit omnia adversa esse tributa vitæ.

Quisquis hanc rerum notitiam adeptus est, persuasissimum sibi habet, omnia quæ in Mundo sunt, optimè à Deo administrari; scit, omnia hæc ad quæ gemimus, quæ expavescimus, esse tributa vitæ, quorum immunitas nec sperandæ

speranda sit, nec petenda, cùm non accidant ista, sed decernantur. Et isto quidem modo tam rectæ intentionis homo ad id fastigii ascendit, ut jam incipiat nil optare, aut sperare, nil appetere, timere nihil nisi Deum & peccatum, illum ut summum bonum, istud ut omnium malorum malum maximum.

Si horum omnium signorum summa sit inquenda, compendio hæc numerantur. 1. Nil turbulenter aggredi. 2. Continuo affectu ad bonam intentionem duci. 3. Ob agenda non anxium esse. 4. Rebus peractis non sollicitè indagare quid alii sentiant. 5. Eventu laboris improspero turbari. 6. Inanem gloriam omni modo fugere. 7. Ab invidiâ immunem se tueri. 8. Judicia humana posse contemnere. 9. In omnibus quæ carni grata temperantissimum esse. 10. Non publicum, non spectatores vel auditores ambire. 11. Opinionibus non seduci, vituperiis non dejici. 12. Circa omnem vitæ tenorem, ad utrumque paratum & indifferentem esse. *Quàm bonus Israël Deus, his qui recto sunt corde?* qui unum id unicè laborant, ut hæc salutis signa in se deprehendant.

Psal. 72. v. 1.

CAPUT X.

Aliquot conclusiones de RECTA INTENTIONE.

OPinabantur veteres, præcipuam hominis pulchritudinem in oculis esse, cùm in his primariam sibi sedem delegerit frontis elegantia. Nam etsi totius vultus symmetria & proportio requiratur ad formam, nulla tamen pars in facie est, per quam animus animique affectus ita traluceant, sicut per oculos: Certè per vitreos hos globulos cor perlucet. Hinc prisci poëtæ, Dearum formam laudaturi, ab oculis laudarunt; Homero Minerva Glaucopis, Juno Boopis, Musæ Helicopides dicuntur.

Hæc veterum opinio, formosissimum in homine esse oculis, longè certissima est, si de interiore hominis pulchritudine sit sermo: *Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* Hi oculi admirandam homini conciliant pulchritudinem, totum reddunt formosum. Per oculum, intentionem hominis designari, jam suprà demonstratum est. Nunc illud restat, ut omnes has de bonâ & malâ intentione præceptiones in compendium conferamus. Idcirco conclusiones sive decreta & placita Theologorum super hac re subjungemus.

Luc. c. 11. v. 34.

Prima Conclusio.

Tres conditiones boni operis.

Operis boni cujuscunque quod mercede dignum sit, tres sunt conditiones. 1. Absit malitia. 2. Adsit gratia. 3. Non desit intentio recta. Si una harum defuerit, opus nec Deo gratum, nec homini utile, ac sine merito est. Quod primam conditionem attinet, excludit hæc omnia opera ex se, seu ex objecto (ut loquuntur) mala, ut est luxuria, invidia, &c. nunquam bonum pannum dicemus, cujus stamina & licia omnia sunt mala. Altera conditio boni operis est, ut illius auctor apud Deum sit in gratiâ, quæ omnium meritorum fundamentum est: quamdiu quis Dei hostis est, tamdiu non agit quod gratum sit Deo. Tertia, intentio bona: nam uti quinque illæ dormitatrices fatuæ sine oleo admittendæ non erant à sponso, ita nec opera nostra probantur Deo sine rectâ intentione. Inanibus votis pulsamus cælum, si bonæ intentionis desit oleum. *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.*

Matt. c. 6. v. 23.

Altera Conclusio.

Recta intentio efficit æternæ vitæ meritoria omnia opera indifferentia.

Omnia indifferentia opera, Recta intentio efficit æternæ vitæ meritoria. Indifferentia opera jam suprà diximus ea esse, quæ ex se nec bona nec mala; uti sunt comedere, bibere, legere, scribere, ambulare, pingere, dormire, laborare, negotiari, nundinari &c. hæc enim omnia ultra naturæ vim nihil habent: at si bona intentio iis jungatur, novam induunt dignitatem, & promerentur æternum præmium, modò divina gratia omnis meriti fons non absit. Ita prandendo, cœnando, dormiendo &c. promereri nos posse cælum benignissimus Deus voluit. Nam in hac tali actione tria illa, quæ dixi, conjunguntur. 1. Abest malitia; edere enim, bibere, dormire &c. ex se nil mali habent. 2. Adest gratia; hoc enim ponimus. 3. Non deest intentio bona; & en cælum pro his vult debere Deus. Sic vilissimæ quæque actiunculæ, quæ vix nomen laboris habent, ut fila facere, explicare, convolvere, bacillos cuspidare, pecuniam numerare, mensæ adstare, imò & parietes custodire propter Christum (quod Magnus ille Macarius Palladium jussit facere) æternam beatitudinem emerentur. An non Deum jure meritissimo BONVM, an non æquissimo nomine PATREM appellemus, qui cælum venale fecit pretio tam tolerabili, tam vili? Quòd si humanarum actionum infimas illas, ad tantam evehit dignitatem Dei gratia, & intentio recta; meliori jure illas ex se commendabiles, ut orare, stipem dare, obsequium præstare, cælesti præmio reddent dignissimas.

Tertia Conclusio.

Triplex est hæc conclusio.

1. Mala intentio actionem quamcunque, licet excellentissimam ita vitiat, ut nullius omnino sit pretii. Quid generosius quis audeat, quàm ut seipsum vivum flammis objiciat? At si gratia Dei, aut recta intentio desit, nihil habet laudis, nihil virtutis facinus. Clarissimè Paulus: *Si tradidero*, inquit, *corpus meum, ita ut ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, nihil mihi prodest*, si charitatis actus, recta intentio defuerit.

2. Mala intentio quodcunque opus indifferens mox malum efficit. Nam si bonas, imò optimas quasque actiones suâ contagione corrumpit intentio mala, quantò magis nondum bonas? Lues contagiosissima est prava intentio: quicquid afflat, jugulat. Hinc dicere aliquid aut facere ut æstimeris aut laudaris, nil boni habet, quia & fons malus, intentio inanem gloriam olens. Ita emere, vendere, artes exercere solùm ut ditescas; ita cibum & potum capere, somno indulgere, confabulationi, lusui, venationi vacare, tantùm quia hoc suave & jucundum, nullius ponderis, & vitiosa sunt.

3. Mala intentio, malæ actioni conjuncta res longè pessima, & diaboli opimum spolium est. Isidorus: *Bonis*, inquit, *malè uti, malum; sic malis malè uti pessimum est.* Hujus generis sunt furari ut habeas quod in lusum, in gulam, in impuros amores effundas; nitere vestium luxu, ut alios ad lasciviam pellicias; carpere alterius famam, ut grave nocumentum inferas; obruere rationem vino, ut ad flagitium animosior sis; studere avaritiæ, ne quid desit superbiæ &c. Hoc verè est utroque pede ad Orcum currere.

Quarta Conclusio.

Indifferens intentio, indifferenti operi juncta, nil promeretur apud Deum. Theologorum notissimum est fatum est: Nullum opus merè naturale, meritorium est vitæ æternæ; qualia sunt: artem mechanicam exercere solius lucri gratiâ; cibo abstinere tantùm sanitatis causâ; deambulationes instituere tempori solùm fallendo &c. Hæ actiones nunquam inter virtutum officia referri poterunt. Et hoc è Theologiæ scholis sic pronunciatur: Omne opus æternæ vitæ meritorium, necesse est ut habeat supernaturale aliquid, quod acquirit per rectam ad Deum intentionem.

Salomonis sacrum ædificium divina pagina sic laudat: *Nihilò erat in templo, quod non auro tegeretur, sed & totum altare oraculi texit auro.* Cogitationes, sermones, actus nostri sic auro bonæ intentionis vestiendi, ut nihil in animo, nihil in ore sit aut opere, quod non hujus auri nobilitatem participet. Ecquid oro, dicere, quid

corpus

corpus est sine animâ? nec sensum, nec formam, nec motum habet, miserrimus truncus est; quid arbor est sine radice? quid domus sine fulturâ & substructione? Hoc est actio sine INTENTIONE RECTA.

Quintæ Conclusio.

Homo sinceræ intentionis immutabilis permanet. *Prov.c.12. v.21.*

Vir in omnibus sinceræ intentionis, unus idémque, immutabilis, inconcussus permanet, &, quod mireris, nunquam errat suo vel alieno damno. Salomon hoc asserit: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit, impii autem replebuntur malo.* Illas vitæ vices evitare non licet, quin jam læti, jam dolentes, jam alacres, jam fastidiosi simus, modò has, modò illas mutationes sentiamus; *sed* (ut loquitur Thomas à Kempis) *stat super hec mutabilia sapiens, & bene doctus in spiritu, non attendens quid in se sentiat, vel quâ parte flet ventus instabilitatis: sed ut tota intentio mentis ejus ad debitum & optimum proficiat finem. Nam sic poterit unus & idem, inconcussusque permanere, simplici intentionis oculo per tot varios eventus, ad me imprætermissè directo.* Dementiæ & plebeji per omnia ingenii est, fortuitis potiùs casibus, quàm ratione res metiri. Fit subinde ut inter se diversi luctentur venti, sed si supremus sit Subsolanus aut Favonius, apertum cælum & sereni dies perdurant. Sic in homine sincerę intentionis nonnunquam diversæ affectiones inter se certant, at ille *simplici intentionis oculo ad Deum imprætermissè directo*, per eventus maximè dispares, salvus & incolumis transit; & quò purior ipsius intentio, hoc ipse constantior inter omnes procellas, nec se sibi patitur extorqueri, divinis decretis undecunque immissis nunquam non optimè contentus. Sic omnia præterquam animum mutationibus permittit, perinde si quis hodie galeâ, cras petaso caput tegat, perendie ligonem, paullò pòst calamum manu verset, & nunc stramini nunc plumis indormiat, itaque vestem mutet aut cubile, non fronti serenitatem, non animum. Talis est sinceræ intentionis homo, hac unâ ratione sibi semper simillimus, omnia ad majorem Dei gloriam componit: adversa, non dico, non sentit, sed vincit; illud marmoris, hoc hominis est. *Si nihil aliud* (inquit Thomas ille) *quàm Dei beneplacitum & proximi utilitatem intendis & quæris, internâ libertate perfruêris. Si rectum cor tuum esset, tunc omnis creatura speculum vitæ & liber sanctæ doctrinæ esset.*

Imit. Christi lib.3. cap.33. num.1.

Imit. Christi lib.3. cap.4. num.1.

Addidi: nunquam eum errare qui quidem rectæ intentionis sit. *Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Et quomodo is à Vero aut Bono aberret unquam, qui in omnibus quæ agit, & Verum & Bonum, Deum ipsum, intentione semper amantissimè completur. *Scio sapientissimos quosque viros multa delinquere: scio, neminem tam circumspectum, cujus diligentia non aliquando sibi ipsi excidat; neminem tam maturum, cujus prudentiam non in aliquod fervidius factum casus impingat; neminem tam timidum offensarum, qui non in illas, dum vitat, incidat.* At hi errores (sic vocemus) politici, ipsi erranti, sæpe aliis quoque bono sunt, cautioni & documento sunt. Tres illi ex Oriente Dynastæ in errore fuerunt, cùm apud Herodem novi Regis capitalissimum hostem diverterunt; quia tamen rectissima eorum erat intentio, error hic tam illis ipsis quàm Christianis omnibus bono fuit: præstabat sic errare, ut multi suos errores dediscerent. Non aliter bonæ intentionis homo (politicè sic loquar) errabit sæpius, sed suo aliorúmque bono. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

Rom.c.8. v.28.

Senec.l.3. de ira c.14.

Petrus in vitas Patrum de vita ipsius.

Sextæ Conclusio.

Humanæ laudis appetitus est hostis rectæ intentionis.

Rectæ intentionis hostis est maximus humanæ laudis appetitus, & hujus pater, Amor suiipsius, nunquam sine improbitate ingeniosus. Nos in rem nostram callidi homines, felibus simillimi sumus: Felis quomodocunque ex alto ruat, in pedes decidit, & cadere desinit stando. Quacunque demum ratione nobiscum agat Deus, quidquid minetur, quidquid promittat, nos idem ad nos ipsos relabimur, & stamus vitiosis pedibus, malignis affectibus. Blandimenta carnis, hæc nostra sunt fulcimenta, his basibus nitimur. Quod carni suave, quod gratum, quod delectabile, hoc à nobis avidissimè ambitur. Verissimè dictum ab illo: *In multis caligat oculus puræ intentionis, respicitur enim citò in aliquod delectabile quod occurrit. Nam & rarò totus liber quis invenitur à nævo propriæ exquisitionis. Sic Iudæi olim venerant in Bethaniam ad Martham & Mariam, non propter Iesum tantùm, sed ut Lazarum viderent. Mundandus est ergo intentionis oculus, ut sit simplex & rectus, atque ultra omnia media ad me dirigendus.* Quanti sunt, è quibus si quæras cur hoc facis? responsum aliud non reperas, quàm istud: Quia ita mihi placet, quia hoc juvat, & mel mihi est, quia hoc ad meum stomachum facit; hac re pascor, in hanc meus calor inhiat, hoc mihi volupe. Sic nos nobis ipsi semper faventissimi cœnas apparamus, sic vestes dictamus, sic ædificamus, sic titulos affectamus, sic omnia facimus suavi semper in nosmet indulgentiâ & miti affectu. Sed & illud felium feliciter imitamur; illæ vix unquam à domo tam procul asportâtur, quin norint redire domum: Sic nos tametsi à nobis ipsis discessione subinde faciamus per rectam intentionem, brevî tamen redimus ad nos, & eâdem quâ priùs industriâ commoda, delicias, lucra, & quidquid nostrum putamus, quærimus. Cùm omnia fallunt, illud, *Sic mihi placet*, mordicùs retinemus, & sic quandoque animi caussa mali sumus. *Virum autem fidelem quis invenier?* qui nunquam seipsum, Deum quærat in omnibus.

Imit. Christi lib.3. cap.33. num.2.

Prov.c.20. v.6.

Septimæ Conclusio.

Rectâ intentione ad Deum se semper attollere, omnia facili animo tolerare; Dei voluntatem & honorem in omnibus spectare, cælum est extra cælum, & æternæ beatitudinis nobilissimum gustatorium, quo nobis propinatur summum bonum. Augustinus: Quidquid tibi Deus, inquit, *aliud dederit, minus est quàm ipse; alis non gratis, ut aliquid ab eo accipias: gratis cole, & ipsum accipies. Quod enim dulcius à Deo præmium quàm Deus ipse?* An non amantissimè nobiscum agit munificentissimus Deus, qui ad suum nos servitium sic invitat: Quo plus præmii petis hoc mihi charior es servus; plus autem petere nequis, quàm meipsum, *summum bonum*, hoc ipsum non negabo, si tamen actiones tuas ad hoc disposueris.

Rectâ intentione ad Deum se semper attollere est beatitudinis nobile gustatorium. *Lib. 50. hom.*

Quàm illud cupiditatem nostram suaviter demulceret, si esset qui promitteret in horas singulas quinque aureos, modò singulis horis bis tèrve setiò quis fateretur, se id quod facit, in gratiam aureorum facere. O Christiani, quin hoc tandem capimus! quâvis horâ non quinque aureos, sed summum, sed omne, sed infinitum bonum promereri possumus, modò quot horis ad summi boni honorem, id quod agimus, referamus vel unicâ tali cogitatiunculâ: Mi Deus, hoc tuo honori facio: Domine propter te omnia. Dum hanc vitæ militiam sectamur, assiduè clamandum: DOMINO & GEDEONI; DEO & DIVINÆ GLORIÆ; DEO & DIVINÆ VOLVNTATI.

Iudic.c.7. v.18.

CAPVT XI.

Adhortatio ad Religiosos, ad Aulicos, ad omnis Ordinis homines, RECTÆ INTENTIONI *exercendæ.*

Ad Religiosos.

CVm RECTA INTENTIO Amussis sit omnium prorsus humanarum actionum, nihil æquè magis curandum, quàm ne illa in obliquum detorqueatur. Fit enim plerunque ut quò nitidius quid est, eò citiùs inficiatur; quò tenerius, eò faciliùs lædatur; quò præstantius, eò gravius impugnetur. INTENTIO RECTA cùm sui vigoris est, nitidissima prorsus, tenerrima, ac præstantissima est, hinc tam citò inficitur, tam facilè læditur, tam graviter impugnatur.

Ipsa quidem Religio commissos sibi clientes docet

omnia

omnia rectâ intentione obire? sed heu quàm facile ac pronum est errare, nec ferè quidquam minus habet negotii quàm seipsum decipere. Nemo hîc vesti suæ credat, sed seipsum altiùs rimetur, & suæ intentioni vigilantissimis curis, attendat. Nil usitatius Stygio leoni quàm horrificas jubas sanctâ veste tegere. *Tria sunt occulta*, inquit Bernardus: *illicita actio, dolosa intentio, impudica affectio*. Actionem illicitam & affectionem impudicam licet effugeris, dolosam tamen intentionem non tam facilè cavebis, quæ mille ostiolis novit in intimos animi recessus se penetrare.

Bern. in ferm. brev. ferm. 2. Tria occulta: illicita actio, dolosa intentio, & impudica affectio.

Et videte obsecro, quàm lubricis illapsibus dolosa intentio omnia pererret. Quid laudabilius in homine religioso, quàm semper esse in actione, & jam rudibus docendis, jam confessionibus excipiendis, jam concionibus habendis, jam ægris instruendis occupari. Sed in has ipsas religiosissimas actiones quàm arcanâ malignitate obliqua sese insinuat intentio! Nam, subinde nihil malumus quàm agere, sed non tam ut agamus, quàm ut tædium nostrum minuamus: prodire cupimus, non ut multis prosimus, sed quia latere non didicimus: labores varios ambimus, non ut otium fugiamus, sed ut in plurium notitiam veniamus. Non operosum tantùm, sed & religiosum est concionari; at omnem concionis fructum non à conatu, sed ab eventu æstimare; auditores paucos, aut pauperes, simplices aut paganos spernere; celebriores cathedras non aperto quidem ambitu invadere, sed occultis meatibus aditum in illas sibi aperire, & ea pro suggestu disserere quæ admirationi sint potiùs quàm institutioni, quæ doctiores faciant auditores non sanctiores, corruptam prorsus arguit intentionem. Ejusdem generis est, à viliorum hominum confessionibus audiendis abhorrere, aut saltem tam promptum non esse, quàm cùm primates viri feminæque confluunt. Eòdem spectat, in scholis non sine pompâ & ampullis docere, in scientiis præcellentem se ostendere, alios tanquam ex solio despicere, & omnem curam in hoc intendere, ut palmam laudémque nemo, vel pauciſſimi præripiant: ceterùm temerè, inconstanter, & inconsultè pleraque aggredi, nullam injuriæ ferre imaginem, & pæne omnia ad plausum facere, nec suaviorem musicam ullam putare, quàm audire: hic ille Rhetorum facundissimus, hic Magnus ille Concionator est, ille acutus Philosophus, hic ille profundæ scientiæ Theologus est. O Religiosi, ô servi Dei, hoc est nobilissimas merces pretio vilissimo vendere, imò in ignem abjicere. Videte, quorum mores Chrysostomus deploret his ipsis verbis: *Ita etiam nunc usu venit in Ecclesiâ: Ignis omnia deprehendit. Honores quærimus ab hominibus, & amore gloriæ accendimur. Honoris servi facti sumus, Deo dimisso. Non amplius possumus increpare eos qui à nobis reguntur, cùm ipsi quoque eâdem febre teneamur; & ipsi egemus medicinâ, quos Deus posuit, ut aliis mederemur. Quænam autem jam restat spes salutis, cùm ii ipsi qui medentur, aliorum manu indigent?*

Hom. 10. in ep. ad Ephes.

Moses bis è petrâ virgâ aquas scaturire fecit, cur non utroque facto Deo placuit.

Moses bis rupem in fontem diluit, & largissimas aquas è petrâ scaturire jussit, sui scipionis illisu, sed non utroque facto Numini placuit. Et quæ causa discriminis? utrobique enim ingens miraculum, utrobique ad jussus divinos, saxum virgâ percussit, utrobique de solidi saxi vulnere patefecit flumina. Ratio diversitatis hæc fuit: Primo illo prodigio, dum Moses virgâ scopulum tetigit, intentissimos oculos in Deum fixit. Deus enim pollicitus: *Ego, ego*, inquit, *stabo ibi coram te, supra petram Horeb: percutiesque petram, & exibit ex eâ aqua, ut bibat populus.* Altero autem prodigio hic idem Moses, non in solo Deo defixos tenuit oculos, sed in Israëlis populo. Nam: *Audite*, inquit, *rebelles & increduli, num de petrâ vobis aquam poterimus ejicere?* Non placuit hîc Moses, ut ante Deus ipse in illum & Aaronem commotior: *Quia non credidistis mihi*, inquit, *ut sanctificaretis me coram filiis Israël, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis.* Tanti refert, cùm quid facimus, oculos in Deum, an aliò convertamus. O Religiosi, vos quidem petram virgâ percutitis, cùm carnem jejuniis, flagris, vigiliis atteritis, sed nisi vigilantes rectissimæ intentionis oculos in Deum assiduè figitis, non placetis. Ingrata sunt, vana sunt omnia obsequia, quæ non commendat intentio recta. Ergo dum manus inhæret operi, oculus affigatur Deo.

Exod. c. 17. v. 6.

Num. c. 20. v. 10.

Ibid. v. 12.

Moris erat in Ecclesiâ Græcanicâ olim, ut cùm præsente populo panis ad aram offerretur sacrandus, ara minister consenso suggestu plebem his verbis commoneret: SANCTA SANCTE. Hoc voluit, ut rem sanctam, sanctitatis affectu prosequerentur. Sic & Deus olim præcipit: *Iustè quod justum est, persequeris, ut vivas.* Idem in ceteris actionibus omnibus servandum, ut quod bonum, bonâ quoque intentione, quod optimum, intentione quoque optimâ exequamur. Huc sanè unusquisque religiosorum in cunctis omnino actibus omni studio contendat, ut sancta sanctè fiant, ut & ipse sanctissimi Regis imitator dicere possit: *Providebam Dominum in conspectu meo semper.*

Deut. 16. v. 20.

Psal. 15.

Ad Aulicos.

SI pœna martyrem faceret non caussa, multos Aulicorum, velut sanctissimos martyres affari vix dubitarem. Religiosis multa sunt perferenda; sæpe tamen non minùs Aulicis, quibus Religiosorum unus aliquis optimè dixerit: Videtis cruces nostras, sed non videris unctiones nostras. Cùm verò de Aulicorum miseriis sermo est, liceat hoc vertere & cantare: Videmus unctiones illorum, cruces illorum non ita videmus. Varium illi habent à voluptate unguentum, sed non minùs varium habent hinc illinc cruciamentum, & crebrò tale, quod unguentis illis & unctionibus parum juvetur. Quantum est, vel unicum illud tormentum, ex invidiâ aut suâ aut alienâ laborare! crux est & ingens, tam hîc agere quàm pati. Suis invidiam titulis afficit Chrysostomus, cùm eam diaboli telum, homicidii radicem, omni veniâ & excusatione indignam, solam sibi nocentem & invidi pœnam, malorumque omnium matrem appellat. Invidiam ajunt in aulis adolescere & educari, nescio an non etiam senescere illic dicamus. Grande hoc malum, nec ullum facilè remedium invenit, quia vix ullum non spernit. Neque solum invidiæ malum propè insanabile multos in aulis exercet; alia quoque non desunt, quæ meliùs tamen vinci nequeunt, quàm tolerando. Notissima vox est ejus, qui in cultu regum consenuerat. Cùm illum quidam interrogaret: Quomodo rarissimam rem in aulâ consecutus esset, senectutem? *Injurias*, inquit, *accipiendo, & gratias agendo.* Nam potentiorum injuriæ hilari vultu, non patienter tantùm ferendæ sunt. Sæpe adeò injuriam vindicare non expedit, ut ne fateri quidem expediat. Ergo licet in aulas Fortuna bona, Fortuna aurea, cum maximis copiis immigrasse videatur, nisi tamen sæpius in subsidium vocetur & Patientia, nulla felicitas in aulis diu salva erit. Etiam in amplissimis palatiis & regum turribus, patientiâ opus est & quidem crebrâ, & sæpe non vulgari aut plebejâ. Si ars patiendi hîc desit, innumeris omnia querelis miscebuntur: vix quisquam erit qui sibi ex integro satisfactum fateatur; nullus suo se pretio satis æstimatum credet; omnes aut majora se speraſſe, aut minora meritis impetrasse dicent. Nobilissimum in hæc omnia mala est antidotum RECTA INTENTIO. Sine hac vanitas vanitatum, & omnia vanitas, quæcunque Regibus delata obsequia. Certè Deus convenientissimo præmio eos remunerat, qui omnem suam industriam pravâ intentione corrumpunt. Sunt qui solis Principum oculis & auribus serviant, modò illos impleant, has occupent, hoc summam votorum ducunt: de rectâ in Deum intentione assiduè dirigendâ parum laborant; Dei gratiam uti non speruunt, ita sanè nec ambiunt, sed nec aliter vivunt, quàm si apertè dicant:

Seneca de ira.

In aulis ne pauci etiam mali felices.

tè dicant: *Quis nobis pecuniam de cælo?* Regum aureæ manus nostra marsupia saginant; aureos è cælo imbres expectet qui volet, nos ab aulis excipimus opulentas has pluvias. His regum favor summa felicitas est, ac tum demum beatos se credunt, cùm Principum oculos sibi maximè propitios & annuentes habent. Hos, inquam, Deus, prout de illo meriti sunt tractare exsequitur, quandoque illis omnia alia quàm sperarant, eveniunt: illis ipsis oculis, quibus devotissimi erant, displicere incipiunt, nec jam ampliùs, ut olim, tam patentes ac benevolas aures obtinent. Hîc illi cælum & terram querelis incessere, nil suis obsequiis dignè rependi, meliora se meritos; si humanum defit auxilium, Deum injuriæ suæ fore vindicem. Et quid vos, ô boni, Deum in vestram partem trahitis? Principis oculos observastis, non Numinis; omnium laborum vestrorum intentio in aulam ibat, non in cælum. Vos jam sine fronte, subsidium è cælo, quod nunquam quæsiistis; opem à Deo, cui nunquam serviistis, speratis? *Vbi sunt Dii in quibus habebatis* Deut. 32. 37. & 38. *fiduciam? de quorum victimis comedebatis adipes, & bibebatis vinum libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.* Hæc dignissima illis merces est, qui rectam intentionem quam uni Deo debebant, in homines obliquam detorserunt. Demum ab hominibus & Deo justissimè deserti, sibi ipsi relinquuntur in exitium. Tanti est rectam intentionem, quam Deo universi debemus, improbo furto in servitutem humanam traducere: tanti est divinis oculis neglectis ad humanos omnem suæ industriæ intentionem avertere.

Vos ergo, quicunque aulas sectamini, per vestram salutem obsecro, hoc saltem velitis, scilicet labores vestros non perdere: nec enim utilius quidquam est, quàm sibi sic utilem fieri. Placeat vobis virtus, & ante omnia intentio recta, non quia delectat, sed ideo delecter, quia placet; minima maximáque è consilio rectæ intentionis vobis gerenda sunt. Sæpe Deo gratior est modus agendi, quàm actio ipsa, quamvis præstantissima: Sicut cibus exquisitè conditus, suavior interdum est, quàm alius longè pretiosior, si malè condiatur. Quid humilius Davidis ante Arcam saltatione? In eâ tamen affectus & præclara intentio mirè placuit. Deo disciplicere nequit quod rectâ intentione provenit.

Intentio recta multis Aularum malis suaviter mederi poterit, si admittatur. Reperiuntur in Aulis, præter illos quos diximus, nec pauci, qui quamvis vultu rideant, animo tamen tristes & omnia deplorantes, quibus nulla non caussa in querelas placet, perturbati & omnia gementes, quibus nec aureus imber satis sit, ut queri desinant. Infelix genus hominum, quibus nihil placet, nisi quod ipsi faciunt; quibus, quidquid datur, semper minus est quàm cupiverant, vel sperarant. Oærumnosi! sed vestrâ culpâ; quod de Aulâ conqueremini, hoc nusquam invenitur. Cogita ergo sæpius, nullam esse tam bonam felicitatem, de quâ nihil queri possimus. Quisquis autem rectæ in omnibus intentionis est, contentus est se teste & suâ conscientiâ, teste Deo & cælo: omnium, quæ meritis suis non respondent, Deum debitorem appellat. Sunt in Aulis alii, primis illis non multùm absimiles, quos non benefacere delectat, sed videri benefecisse, qui gloriæ dediti, rebus suis omnibus pompam induunt, qui Principum oculis aut auribus ostentatricem & inanem operam vendunt, omnium minimè solliciti de rectâ intentione. Ut quidam fructus ad videndi voluptatem sunt, non ad gustum; & ut quædam obscuriores gemmæ interdum ab artificio & circumposito auro lucem accipiunt optimis parem, sicillorum functiones splendescunt adscititiis radiis futatæ solertiæ. Verè de his Gregorius: *Cùm se ostendere alienis oculis appetunt, damnant, quod agunt.* Horum inanissimi sunt labores & planè nulli, quia rectâ intentione destituti. Quòd si frustra fatigari nolint, discant intentionem rectam actionibus omnibus miscere, & omnem muneri suo pompam detrahere; discant plurimùm facere, & minimùm de se loqui.

Intentio recta si admittatur multis aulæ malis medetur.

Sed sunt etiam in aulis, qui, cùm eorum maxima sit cura, gratiam & favorem ambire, vices periclitantis dignitatis, & voluptatum fugitivos ac mutabiles vultus assiduè formidant. Hi vitam leporis agunt, inquieti semper & trepidi, atque ad omnem auræ sibilum pericula somniantes, alia illos ex aliâ fatigat curâ, qui si rectâ intentione animum firmarent, extra metum & tremores isti viverent, Deo nixi non humanis favoribus.

Quid porrò de iis sentiendum, qui omnium minimè ferre possunt, quod ipsimet faciunt, hoc est, invidere aliis & æmulari. Aliorum invidiâ cùm petuntur, res ipsi intolerabilis videtur, verùm se aliis invidere suavissimâ sui indulgentiâ dissimulant. In hos jam suprà pronunciavimus; Rectæ intentionis hostis est, quisquis invidiæ tam familiaris est. Ecquid alteri alteris noxam inferre tam laboriosè contenditis? Imperitorum hoc est, qui dum hostem ferire statuunt, seipsos adverso telo transverberant. Nemo alteri vel leviter invidet, quin sibi ipse plurimum noceat.

Aude animo invidiam contemnere: non nocet illi
Quem petit; auctori sed nocet illa suo.

Coneris itaque, quisquis es, æmulos tuos tuâ patientiâ, & rectè factis macerare; sic vincis. Scis, quàm bene aut Phaëthon curru, aut Icarus pennis sit usus: Si te altiùs supra alios efferre volueris, cades.

Neque verò desunt in aulis quos deliciarum consuetudo corpori blandiens, & pietatis quasi superfluæ oblivio eò deducunt, ut sibi ipsi tantùm in pretio sint, alios quasi è sublimi despiciant, & nihil præ se faciant: impotentiores premant, & omnem injuriæ vel umbram horreant. Tam autem gratiosa virtus est, ut insitum sit etiam malis, probare meliora. Quis illorum est qui non beneficus videri velit? qui non inter scelera & injurias opinionem bonitatis affectet? qui non iis quæ impotentissimè facit, speciem aliquam induat recti? velit etiam & iis videri beneficium dedisse, quos læsit? Gratias itaque agi sibi ab his quos afflixere, patiuntur; bonósque se ac liberales fingunt, qui præstare nolunt. Sed & hos recta intentio (si tamen disciplinam admittant) docebit, vitæ tractum prospicere, & alternantis fortunæ vicissitudinem contemplari: discent humanæ fragilitatis non oblivisci, nec animi sui fiduciâ extolli, adversus minores humanitatem, adversus majores reverentiam servare, lentos ejuscemodi odiosósque mores exuere, omnia sine contumaciâ sic agere, ut nulla sit in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora, & ipsi, cùm opus, ad omnia quæ agenda sunt, quietâ cum industriâ adsint. Sed & illud docet recta intentio: Si imbecillior est qui te læsit, parce illi; si potentior, tace, & fortunam tuam, quæcunque illa sit, reverenter habe.

Noris sapienter dictum: *Dum excelsus steti, nunquam pavere destiti.* Nam *Seneca Thyest. Act. 3. Apollod.*

Fortuna magna non caret formidine,
Nec splendor eminens vacat periculo:
Et quidquid altum est, haud tutum diu manet,
Vt quod ruat vel invidiâ, vel tempore.

Ne nimiùm tibi fide, imò nihil, quisquis es, propositique memor contrahe vela tui. Frequenter eminentis vitæ exitus fuit, *cadere.* Qui casum metuit, omnium actionum sequatur ducem rectam intentionem: hac qui caret, nec sibi commodat, nec aliis. Non dat beneficium, qui malo animo prodest. In præcipitium tendit, qui suas actiones non optimo fine insignit: incassum laborat, qui Deum laboris terminum non cogitat; omnium servorum miserrimus est, cui recta intentio deest. Nolite igitur, ô Palatini domini, ô quicunque Aulici, *nolite serere in spinas.* Nolite meritis vestris tantam inserere contumeliam, *Ovid. l. 3. Trist. Hier. c. 4. v. 4.*

tumeliam, ut eâ velitis cælesti præmio fraudari. Obsecro non ambitioni, non famæ, non oculis laborate, quidquid laboris vestra vobis munia exhibeant; & quidquid demum tolerandum veniat, non favori & gratiæ, non numis & opibus, non ostentationi & gloriæ tolerate, sed Deo, cui se nemo unquam aliter probaverit, quàm rectâ intentione.

Ad omnis ordinis homines.

OPtimè dixisse mihi visus est Diogenes, qui ajebat: Homines ea, quæ faciunt ad vivendum, summâ curâ perquirere, sed quæ ad bene vivendum conducant, nihil pendere & negligere. Ita prorsus est, omnes hoc agimus, ut res nostras agamus; quàm bene, & quâ intentione agamus, paucissimi sunt qui serium ad id animum applicent. O Christiani, non solùm quid faciamus, sed quo id animo faciamus, maximi momenti est. Hinc contra Sardensem Antistitem Apocalypticus ille Angelus Joannes gravissimè conqueri jussus: *Scio*, inquit, *opera tua, quia nomen habes quòd vivas, & mortuus es. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.* Episcopi hujus opera hominibus quidem plena & præclara videbantur, sed non talia erant coram Deo, qui intimam hominis intentionem inspicit, ideo illa ut vacua prorsus & inania accusantur, carebant enim rectâ finis intentione. Ideo etiam hic ipse, Sardensis Ecclesiæ præsul, mortuus pronunciatur, tametsi ab aliis inter vivos censeretur.

Apoc. c. 3. v. 1. & 2.

Qui sint mortui qui in orbe vivere creduntur.

O quantus talium mortuorum numerus in orbe vivere credendus est! qui nomen habent quòd vivant, & mortui sunt, quorum opera plena quidem videri possunt, sed quia intentione rectâ destituuntur, inania sunt, & cassæ nuci similia. Fœda nox & meræ tenebræ omnia involvunt, ubicunque rectæ intentionis splendor non effulget. Nullum corpus pulchrum sine hoc oculo, nullum cum hoc fœdum: *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Diximus jam suprà: rectè agere, ut inferos evadas, imberalis servi est: ut cælum obtineas, quæstuosi mercenarii: ut Deo placeas, hoc demum charissimi est filii. *Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.* Verè thesaurus cordis, intentio est cogitationis. *Intentio est*, inquit Augustinus, *quâ facimus, quidquid facimus, quæ si munda fuerit & recta, & illud aspiciens quod aspiciendum est, omnia opera nostra, quæ secundum eam operamur, necesse est bona sint.*

Matt. c. 6. v. 22. & 23.

Matt. c. 12. v. 35.

Lib. 2. de serm. dom. c. 21.

Itaque non tam quid demus, quid faciamus, vel quid toleremus refert, quàm quâ mente, quâ intentione. Nam virtus non in eo quod datur, quod fit, aut quod toleratur consistit, sed in ipso dantis, aut facientis, aut tolerantis animo & intentione. *Qua in re pensandum est*, inquit Gregorius, *ut omne bonum quod agitur, per intentionem semper ad cælestia levetur.* Intentio est quæ parva extollit, sordida illustrat, magna verò & in pretio habita dehonestat, prout ipsa vel recta vel prava est. Illa quæ appetuntur, neutram naturam habent, nec boni nec mali: id refert quò ea intentio impellat, hæc enim formam dat rebus. Omnes virtutes ruunt sine rectâ intentione, quæ vita virtutum est, & omnium meritorum scaturigo. Bernardus in illa Domini verba (*Tu autem cùm jejunas, lava faciem tuam*) *Per hoc*, inquit, *quòd jubet faciem lavare, præcipit nobis intentionem puram servare: quia sicut decor corporis in facie, ita decor totius operationis animæ consistit in intentione.*

Virtus consistit in facientis, aut tolerantis intentione.

Lib. 1. in Ezech. hom. 4.

Quia intentio dat formam rebus.

In sentent. Matt. c. 6. v. 17.

Cælestis rex sponsam suam à proceritate commendans: *Statura tua*, inquit, *assimilata est palmæ.* Hoc encomio bonæ intentionis rectitudinem ac firmitatem appositissimè designat, quæ constans & recta perpetuò se ad Deum erigit, quod palmæ proprium, in altum sci-

Cant. c. 7. v. 7.

A licet ramos emittere, & inter arbores eminere. Sponsa sic laudata, ne ingrati animi sit; *Omnia*, inquit, *poma illius nova & vetera, dilecte mi servavi tibi.* Me meaque omnia sanctissimæ voluntati tuæ trado, honori tuo me totam consecro, oculos meos rebus omnibus clausos, tibi uni aperio, illos in te solùm intendo, sed & omnibus membris aliis in tuum duntaxat famulatum utor. Quâ verò ratione membra omnia divinis servitiis impendenda sint, insigniter Chrysostomus: *Oculum*, inquit, *tibi fecit: oculum illi utendum exhibe, non diabolo: quomodo verò illi exhibebis? si creaturis ejus visis ipsum glorificaveris, visum-que à mulierum conspectu abduxeris. Fecit tibi manus; illas ipsi posideto, non diabolo, non ad rapinam & avaritiam, sed ad ipsius mandata & beneficia, & ad continuas preces, & ad succurendum deficientibus eas porrigens & extendens. Fecit tibi aures; illas ipsi exhibeto, non lascivis concentibus, obscœnis fabulis, sed omnis meditatio tua sit in lege Excelsi. Os tibi fecit; illud nihil agat eorum quæ illi non probantur, sed psalmodiæ, hymnos, & spirituales odas concinito. Fecit tibi pedes; non ut ad malitiam curras, sed ad ea quæ bona sunt. Fecit tibi ventrem, non ut eum cibis rumpas, sed ut philosopheris. Dedit indumenta, ut tegamur, non ad ostentationem, non ut illa quidem multum habeant auri, Christus verò nudus pereat. Casam, pecunias, & fruges dedit, non ut solus habeas, sed ut & aliis, præsertim egenis impertias.* Hæc omnia docet recta intentio, quæ omnes humanas actiones ad Deum elevat, nec quidquam in se venale habet, sibi semper bene conscia, infatigabilis, omnibus exposita, nudo homine contenta; nunquam enim usque eò intercluſa sunt omnia, ut optimæ intentioni locus non sit. Nunquam recta intentio uritur, nec sibi odio est, nec quidquam mutat, quia semper sequitur optimum, unum Deum, summum bonum. Illuc ergo ascendit, unde nullâ vi detrahitur: quò nec dolori, nec spei, nec timori sit aditus, nec ulli rei, quæ summi boni complexum eripiat. Intentio recta quidquid adversi evenit, perfert, non patiens tantùm, sed etiam volens & hilaris, omnémque temporum difficultatem scit legem esse naturæ. Intentio recta, optimum est, etiam pessimæ fortunæ, condimentum. Et ut bonus miles vulnera non horret, cicatrices enumerat, & transverberatus telis moriens amat eum, pro quo cadit; Imperatorem: sic recta intentio vetus illud præceptum, DEVM SEQVERE, pro regulâ, habet, Deúmque semper totis sequitur viribus, nihil unquam, quod Dei causâ fiendum, recusat, asperrima quævis pro Deo promptissimè amplectitur; Deo in omnibus parere, maximam libertatem judicat; pro Deo mori, felicitatis suæ jucundissimam clausulam arbitratur. Hac ratione recta intentio nunquam sine lucro est, quacunque se vel leviter moveat, maximos quæstus facit, nihil frustra tentat, è rerum eventu non pendet, omnia ei ex sententiâ cedunt, neque impediri ullâ ratione potest. Et quamvis nondum sit in regno, ad regnum tamen & quidem æternum se natam novit. Oculatissima est recta intentio, imò tota est oculus, sed qui continuè fixus hæreat in Deo. Quicunque igitur rectæ intentionis estis, putate Deum vobis dicere: Quid est quod de me queri possitis vos, quibus recta placuerunt? Alii bona falsa rapiunt, & animos gerunt inanes, velut longo fallacique somnio susos. Auro illi, argento, & veste pretiosa ornantur, intus boni nihil est. Isti quos pro felicibus aspicitis, si non quà occurrunt, sed quà latent, videritis, miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Non est ista solida & sincera felicitas: crusta est, & quidem tenuis. Itaque dum illis licet stare, & ad arbitrium suum ostendi, nitent & imponunt: cùm aliquid incidit, quod disturbet ac detegat, tunc apparet quantum altæ ac veræ fœditatis alienus splendor absconderit. Vobis dedi bona certa, mansura: quantò magis ea

B

C

D

gis ea versaveritis & inspexeritis: meliora erunt majoraque. Permisi vobis metuenda contemnere, cupienda fastidire. Non fulgetis extrinsecus: bona vestra introrsus obversa sunt. Non egere felicitate, felicitas vestra est. At multa incidunt tristia, horrenda, dura toleratu? quia vos bono vestro his subducere nolui, animos vestros adversus hæc omnia armavi. Ferte fortiter, & assiduè in vobis rectam intentionem, velut ignem jugis sacrificii restaurate.

Igitur, ô Christiani, in vobis ac vestrâ voluntate situm est, nunquam aut semper errare; rariùs an continuè mereri velitis. Rectæ intentionis inopiam nemo patitur nisi qui vult, prima siquidem & maxima pars illius est VELLE. Quisquis sincerè omnia propter Deum vult, hic virtutibus omnibus per compendium studet. Nam ut omnium aliarum virtutum, ita hujus ad animum tota redit æstimatio.

CAPVT XII.

De RECTA INTENTIONE *dictorum Epilogus.*

Tob. cap. 4. vers. 15. & 2. Tim. c. 4. vers. 16.

Attende tibi. Tobiæ & Timotheo saluberrimè dictum, in virtutis tutelam. Ostium pandit vitiis omnibus, *sibi non attendere*, ratò domi suæ, sibi ipsi præsentem non esse; animo, quaquà lubet, evagari, rebus plurimis se miscere, cupiditates longè mittere, nihil præcogitare, in supervacuis aut alienis laborare, multa & nihil agere, omnia turbato animo, & in incertum emissis oculis aspicere. Simplex oculus, laudatissimus.

§. I.

Cyrus rex Persarum ergi Tigranem cũ conjuge captivum humanitatis oblivisci noluit,

CYrus Persarum rex potentissimus, uti Xenophon memorat, etsi Tigranem Armeniorum regem bello exarmatum, unà cum conjuge captivum in vinculis haberet, humanitatis tamen oblivisci noluit, & se quoque hominem esse prudenter meminit. Cùm itaque variam regum fortunam altiore cogitatione secum ipse perpenderet, duos illos regios conjuges, non ad colloquium tantùm, sed & ad mensam suam adhibuit, ipse velut convivator & cœnæ dominus, inter epulas variè facetus, nec sine risu hilaris. Demum convivarum animum exploraturus: Die Tigranes obsecro, inquit, pro tuâ conjuge quod mihi redemptionis pretium das? Cui Tigranes liberè: Equidem regnum darem in lytrum, si tua fortuna id mihi non invidisset: nunc cum regno caream, caput meum in illius salutem prompte dependam. Mirificè delectatus Cyrus tam sincero amore,

In commiserationis affectum resolvens utrique libertatem cum regno restituit.

in commiserationis affectum libenter transiit, & utrique libertatem unà cum regno restituit. Tigranes jam sibi & regno redditus conjugem interrogare instítit, quid ei de Cyri prudentiâ & magnanimitate, quid de formâ videretur. Ad quæ prudens regina: O mi optime conjux, inquit, non ego in Cyrum oculos, sed in illum conjeci, qui se capite suo libertatem meam redempturum pollicebatur; hunc ego unum aspexi, dum inter Persas egimus. Prudentissimum dictum: Ei oculos jure deberi, cui nec vitam negare possis.

§. II.

QVin ergo, mi Christiane, *Attendis tibi*, & oculos ei tuos non negas, cui & vitam tuam debes. Scis, te tuum non esse: nosti quis pro te moriendo vitam tibi dederit: & quomodo non in unum hunc assertorem tuum tuus ibit oculus, tua intentio? Frustra vivis, nisi in hujus unius obtutu assiduo hæres. Hâc enim unâ ratione tibi præsens es, cùm in tuum conditorem & reparatorem sic transis. Ah, quoties domi nostræ non sumus, & extra nos abimus? quoto cuique habere se contingit? Hominem iratum mihi observa, & audies quàm ipse ultro fa-

A teatur, se non esse apud se præ iracundiâ, nihil enim minùs in potestate habet quàm seipsum, & iram suam. Aspice libidinosum; hîc & oculos & animum perdidit in alieno vultu: non est apud se, nihil illi cum oculo simplici. Avarum cerne; suæ mentis nunquam est, pecunia eam ipsi rapuit. Et quis invidum sui compotem esse dixerit? sibi nunquam attendit, sed aliis quos it perditum. Hominem gulonem intuere, exsensâ mente est: totus in patinis, aut poculis sepultus est. Omnia omnino vitia, errores omnes hoc sui principium habent, *Non attendere*, vix unquam sibi præsentem esse.

Hoc se quisque modo fugit. ——— *Lucret. lib. 3.*

Sic & impatiens à se exit, totus extra se agit, & hinc in stultissimas querelas effunditur. Qui aliquid sui & sanæ mentis retinet, ita secum ratiocinatur: Quid ago? rem meam ex malâ meliusculam non fecero furendo: si quod damnum passus sum, augebit illud ab hâc rabie; si quod illaturus sum, incautum habeo ministrum, furo-

B rem; quidquid attentavero per hanc vesaniam priùs id destruam, quàm efficere incipiam; nec lucrum inde aliud sperandum, præterquam celer & inutilis pœnitentia. Revera quod unguis est in ulcere, hoc impatientia in omni actione: qui malum suum exasperari vult, impatienter illud ferat. Quin ergo sævire desino, & compesco querelas? in ventum latratus mitto, re nulla profuturos, nisi ut quotquot me audierint, lapidibus me petant ut canem. Idcirco attendam mihi ipse, & quam insaniendo perderem, patiendo restituam rem: tranquillitas dabit, quod auferret furor. Verè dixit Thucydides,

Celeritas & ira duo sunt rectæ menti adversissima.

duo adversissima esse rectæ menti, Celeritatem & Iram. Eâ de causâ vide ut Iram in potestate habeas, & ne te quælibet indignatio ad temeraria verba efferat. Hoc ratiocinium est hominis à se non exeuntis, hic simplex oculus longè plus cernit, quàm oculi illi septemplices.

Verùm, sicut priores illi, sic & præceps ac temerarius

Scrib. Super. relig. lib. 1. cap. 14.

C in dandis consiliis, aut feredis judiciis, nihil pro sano aget, nisi hoc ipsum sibi assiduè ingerat: *Attende tibi*, tam præpropera & calida consilia, non infrequenter secum pœnitenda trahunt. Sunt qui in rerum executionem adeo calidè prosiliunt, ut antè fecisse quàm cogitasse videantur; qui ad res non eunt sed decurrunt, tanquam si quis inopinato incendio latè omnia populante, domo propellatur. Omne horum consilium tanquam in mediis ignibus est. Deliberationem ignorant ac ne domesticum quidem pectoris sui senatum in consilium vocant. Fecisse his deliberasse est; remque peregisse, est perpendisse. Non eunt illi in res, sed prosiliunt, aut veriùs involant; tanquam si quis ex ingenti præcipitio, uno se saltu deturbet, pertæsus moræ quam in prudenti lentóque lapsu ponendam videt. Prima non dicam his consilia sed primus illapsus quâcunque fortunâ injectus pro sententiâ est; damna daturus, an secus, ne cogitant quidem, ut fortuitò hi verius quàm consilio vivant; fors

Fræna linguæ ac judiciis injicienda sunt.

D bene, fors malè res cadent, excepturi hunc aleæ jactum sunt. Hîc altissimâ voce inclamandum: *Attende tibi*, quisquis es, & frenos judiciis tuis, sed & linguæ tuæ injice. Millies perire vult, qui linguam coërcere non vult.

§. III.

ANte omnia vide, ut ante bellum circumspicias arma: hîc maximè *Attende tibi*, ne nudum latus objicias hosti. Hoc assuesce, ut rebus omnibus medicinam pares præmeditando. Præmeditatio eorum omnium malorum, quæ venientia longè antè videris, adventum lenit; estque sapientis, quidquid homini accidere possit, id modicè ferendum esse si advenerit, præmeditari. Christus suos in omne genus injuriarum & cruciatuum armaturus: *Hæc*, inquit, *locutus sum vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiscamini.* Tanquam si dixerit suis: Facilùs omnia feretis, si prævideatis ferenda. Provisio hæc ani-

Præmeditatio malorum adventum lenit.

Ioan. c. 16. vers. 4.

mi ad vitam rectè instituendam summè necessaria est. Ideo urget Siracides, &: *Fili*, inquit, *accedens ad servitutem Dei, sta in justitiâ, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* Præpara te, siquidem *hominis est præparare cor.* In adversa omnia clypeus adamantinus est, seria eorum præmeditatio. Leviùs lædit, quidquid ante prævidimus: Nam prævisa minùs tela ferire solent. Repentina omnia videntur graviora, & facillimè nos subruunt, quæ subito impetu in nos feruntur.

Eccli. cap. 2. vers. 1.

Prov. c. 16. vers. 1.

Eſtque in ea clypeus adamantinus.

Seneca de Tranquil.

Romanus Sapiens præclarissimè hac de re philosophatus: *Tutissimum*, inquit, *fortunam raro experiri, ceterùm semper de illâ cogitare, & sibi nihil de fide ejus promittere. Navigabo, nisi si quid inciderit: & Prætor fiam, nisi si quid obstiterit: & negotiatio mihi respondebit, nisi si quid intervenerit. Hoc est quare sapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. Non illum casibus hominum excepimus, sed erroribus: nec illi omnia ut voluit, cedunt, sed ut cogitavit; in primis autem cogitavit, aliquid posse propositis suis restistere. Necesse est autem leviùs ad animum pervenire, destitutæ cupiditatis dolore, cui successum non utique promiseris.*

Idem ep. 91. post init. & epist. 107. jamdudum mutatis.

Qui hic sibi non attendit, si quid contrà quàm destimavit, accidat, fremit & insanit, moderatè id toleraturus, si prævidisset. Ita Zeno Citiensis cùm inaudisset omnia sibi sua mari submersa: Laudo, inquit, tuum factum fortuna, quæ nos in palliolum & porticum redigis; jam expeditius philosophari me jubes. Prævidit utique hanc plagam, ideo placatè tulit. Inexpectata plus aggravant: novitas adjicit calamitatibus pondus: Ideo nihil nobis improvisum esse debet. In omnia præmittendus est animus, cogitandúmque, non quidquid solet, sed quidquid fieri potest. Nullum tempus exceptum est ab acerbo eventu: in ipsis voluptatibus causse doloris oriuntur: bellum in mediâ pace consurgit, & auxilia securitatis in metum transeunt: ex amico inimicus, hostis ex socio fit. Sæpe sine hoste patimur hostilia; & cladis causas, si alia deficiunt, nimia sibi felicitas invenit. Invadit temperatissimos morbus, validissimos phthisis, innocentissimos pœna, secretissimos tumultus. Ea verò plerunque plurimùm dolent, quæ ut inopinata & insolita miramur, & quærimus: Unde hoc? Quomodo? Quis putasset?

Nullum tempus exceptum est ab acerbo eventu.

Ergo, *Attende tibi*, nihil eorum quæ pateris, insolitum, nihil inexpectatum tibi sit. Offendi rebus istis tam ridiculum est, quàm queri quod spargaris in publico, aut inquineris in luto. Eadem vitæ conditio est quæ balnei, turbæ, itineris: quædam immittentur, quædam incident. Non est delicata res, vivere. Longam viam ingressus es; & labaris oportet, & lasseris, & cadas. Alio loco comitem relinques, alio efferes, alio timebis, *Attende tibi.* Per ejusmodi offensas emetiendum est confragosum hoc iter. Præparetur ergo animus contra omnia. Sciat se venisse ubi patiatur fulmen, sciat se venisse, ubi

Virgil. lib. 6. Æneid.

Luctus & ultrices posuére cubilia curæ,
Pallentésque habitant morbi, tristisq; senectus.

In hoc contubernio vita degenda est. Effugere ista non potes, prævidere potes, contemnere potes; contemnes autem, si sæpe cogitaveris, & futura præsumpseris. Nemo non fortiùs ad id cui se diu composuerat, accessit, & duris quoque, si præmeditata erant, obstitit. At contrà imparatus etiam levissima expavit. Id agendum est, ne quid nobis inopinatum sit: & quia omnia novitate graviora sunt, hæc cogitatio assidua præstabit, ut nulli malo tirones simus; nihil miremur eorum ad quæ nati sumus, quæ ideo nulli ferenda indignè, quia paria sunt omnibus. Quidquid dixeris, multis accidit, & accidet deinceps. Ita dico, paria sunt, nam etiam quod effugit aliquis, pati potuit. Æquum autem jus est, non quo omnes usi sunt, sed quod omnibus latum est. Imperetur æquitas animo, & sine querelâ mortalitatis tributa pendamus. Hiems frigora adducit; algendum est. Æstas calores refert; æstuandum est. Intemperies cæli valetudinem tentat; ægrotandum est. Et fera nobis loco occurret, & homo pernicioſior omnibus feris, *Attende tibi.* Aliud aqua, aliud ignis eripiet. Hanc rerum conditionem mutare non possumus; id possumus, magnum sumere animum, & homine Christiano dignum, quo fortiter fortuita patiamur. Optimum est, pati quod emendare non possis: & Deum, quo auctore cuncta proveniunt, sine murmuratione comitari. Malus miles est qui imperatorem suum gemens sequitur. Hic est magnus animus qui se Deo tradidit: at contrà ille pusillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine Mundi malè existimat, & emendare mavult omnia quàm se. Deo nos tradamus & simplicem intentionis oculum in Deo uno figamus. Sic vivamus, sic loquamur. Paratos nos semper inveniat atque impigros sanctissima Dei voluntas.

Quia æquũ jus est, quod omnibus latum est.

§. IV.

HOc ipsum insignissimè confirmans Epictetus: *Cujusque rei*, inquit, *antecedentibus & consequentibus consideratis, sic eam aggreditor. Alioqui cupidè quidem eam aggredieris: quippe qui nil eorum quæ sequuntur consideraris. Postea verò cùm aliquæ molestiæ ac difficultates intercesserint, turpiter desistes. Cupis vincere Olympia? Considerato antecedentia & consequentia: & sic, si è re tuâ fuerit, rem aggreditor. Est tibi accurato ordine opus, bellariis abstinendum, exercendum corpus vel invito, idq; horâ præfinitâ, in æstu, in frigore: non bibenda frigida: aliquando ne vinum quidem; denique lanistæ tanquam medico te tradas oportebit. Deinde in certamine lanistæ corpus contingit, manum lædit, distorquari lumbos, multum pulveris degluriri, flagris cædi, & cum his omnibus interdum vinci. His rebus consideratis, si placet, certamen init. Sin minus, vide ut puerorum more acturus sis, qui nunc pugiles ludunt, nunc gladiatores, nunc tubâ canunt, nunc tragœdias agunt, cùm ista viderint admiratiq; fuerint. Sic & tu nunc pugil eris, nunc gladiator, mox philosophus, postea orator, toto autem animo nihil: sed ut simius, quidquid videris, imitaberis. Subinde aliud ex alio tibi placebit, usitata verò displicebunt. Neque enim considerate quidquam aggressus es, neque rem totam exploraſti, aut examinaſti, sed temerè & frigidâ cupiditate impulsus.* Ergo in posterum *Attende tibi.*

Epictet.

Diogenes interrogatus quid in Philosophiâ didicisset? Respondit: Prævidere adversa, & cùm advenerint illa, patienter ferre. Nihil scit, quisquis ista non didicit. Quæ alius diu patiendo levia fiunt, vir sapiens levia facit, diu cogitando. In tantâ rerum, sursum ac deorsum euntium, versatione, si non quidquid fieri potest, pro futuro habes, das in te vires rebus adversis, quas infregit, quisquis prior vidit. Basiliscus, ut ajunt, priùs videndo necat hominem; sin ipse priùs ab homine videatur, in fugam vertitur. Idem nobis evenit, si calamitas celerior sit nostris cogitationibus, & in securos irruat, facili negotio totos dejicit; sin animum in eam obfirmemus, & venientem oculo illo simplici aspiciamus, sine viribus est, & jam paratos leviter stringet, idque cum profectu & emolumento nostro. Ergo, *Attende tibi*, & ad aspernimam quamque sortem excipiendam te para.

Seneca de Tranquil. cap. 2. & 3.

Cùm Anaxagoras apud Athenienses in vinculis esset, duo ad eum nuncii uno die allati sunt in carcerem. Prior mortem ei decretam esse significabat. Ad quem Anaxagoras constanti vultu: Jam pridem, inquit, sententiam tulit natura, tam in me, quàm illos qui me damnant. Porrò alter duos ipsius filios interiisse nunciabat. Et huic, salvo colore, respondit: Sciebam me mortales genuisse. En, tela tamdiu prævisa, quàm non læserint! Severus Imperator uti alia pleraque, sic & mortem præmeditari solitus, loculum ad lectum habuit, quem frequenter allocutus: Tu virum, ajebat, capies, quem Orbis non potest. Ulysses viginti annis militiæ vagatus, jam redux Penelopen conjugem flentem siccis salutavit oculis; sed catello ad domini præsentiam insanè gestienti, & repentè mortuo illacrymavit. Nam uxoris lacrymas præcepit, atque animo secum ante peregit; in illum autem fletum subita res & inexpectata eum conjecerat.

Plutar. Trang. an. cap. 9.

Sic

Sic adversa omnia præcipienda sunt animo, & longè tranquillius perferentur. Quemadmodum enim is qui se turbæ immiscet, aliud non expectet quàm impelli, trudi, comprimi: ita is, qui peregrè iturus, non speret nisi cælum caliginosum, immite, ventosum, pluvium, spurcissimam tempestatem, hospitia incommodissima, non tamen modicos sumptus exactura: jam errores viæ, lapsus equorum, eversione currus, varios casus, tanquam solitas itinerum appendices consideret, ut cùm hæc evenerint, dicere possit: *Ista prævida.* Turpissimæ sunt voces illæ: Sperabam meliora: Non putabam sic mecum agendum: Tam gravia non expectabam: Nesciebam fortunam mihi novercam esse: Quis hoc futurum credidisset? Quis tam hostilem animum in hoc homine suspicatus fuisset? Quis hæc omnia prævideret? Ita magna pars hominum est, quæ navigatura de tempestate non cogitat. At hoc sapientis non est. Si tibi sapere vis, *Attende tibi,* & providum animum in omnia præmitte, ut cum Anaxagorâ dicere liceat: Prævidebam hæc, sciebam ista, jam ante illa cogitabam. Pecuniam amisi? Sciebam posse adimi. Gratiam perdidi? Noveram quàm instabile bonum possiderem. In paupertatem decidi? Pridem credidi hanc expeditam, hilarem, tutam esse, si pauper non sit vitiosus. Malè de me loquuntur homines? Faciunt, non quod mereor, sed quod solent. Quibusdam canibus innatum est, ut non pro feritate sed pro consuetudine latrent. Morbus me affligit? Et morbis & morti obnoxium me scio. Sed exhibetur etiam in lectulo virtus. Graves inimicos habeo? Jam olim in Chrysostomo legi: Neminem lædi nisi à seipso. Invidia, tædium, mœror me cruciant? Neque hoc contra expectationem evenit. Luctus, dolor, metus non tam supplicia, quàm vivendi tributa sunt. Mors liberos, parentes, cognatos, amicos abstulit? Quid istud aut novum aut mirum? periere perituri: ego illis proximus. Mortalium mortem non acerbè deflendam jam didici.

Hoc si quis in medullas admiserit, & omnia aliena mala, quorum ingens quotidie copia est, sic aspexerit, tanquam illis liberum & ad se iter sit, multò antè se armabit quàm petatur. Ergo, *Attende tibi,* & istud quoque eodem animi robore præstabis, ne quid ex his quæ eveniunt, tibi subitum sit. Quidquid enim fieri potest, tanquam futurum prospiciendo, malorum impetus molliet. Serò animus ad periculorum patientiam instituitur. *Attende tibi.*

§. V.

SEd & in ceteris rebus omnibus idem tibi assiduè ingero: *Attende tibi. Pedetentim ad præcipitia ducimur, à nimiis scilicet initiis ad latissima damna descenditur. Nihil rationis est, ubi semel affectus inductus est, jùsque illi aliquod voluntate nostrâ datum est. Faciet de cetero quantum volet, non quantum permiseris. In primis, inquam, finibus hostis arcendus est; nam cùm intravit, & portis se intulit, modum à captivis non accipit.* Affectus contumaciter parent. Nullum vitium est sine patrocinio: nulli non initium est verecundum & exorabile, sed ob hoc latiùs funditur. Non obtinebis ut desinat, si incipere permiseris. Ergo, *Attende tibi,* & principiis obsta. Incipientibus vitiis obstruendæ sunt viæ per rectam intentionem, si malitia radices semel egerit & inveteraverit, sicut coalita ægritudo, difficilis erit extinctu. Facilius est excludere pernicioſa quàm regere; & non admittere, quam admissa moderari. Nam cùm se in possessione posuerunt potentiora rectore sunt, nec recidi se minuive patiuntur. Deinde, ratio ipsa, cui freni traduntur, tamdiu potens est, quamdiu deducta est ab affectibus: si miscuit se illis, & inquinavit, non potest continere, quos submovere potuisset. Commota enim semel & concussa mens ei servit, à quo impellitur. Quarundam rerum initia in nostrâ potestate sunt: ulteriora nos suâ vi rapiunt, & ægrè relinquunt regressum.

Senec. lib. 1. de Ira, c. 7. & 8. & epist. 116.

Nullum vitium est sine patrocinio & ob hoc latiùs funditur.

Facilius enim non admitti, quàm admissum moderari.

A Ut in præceps datis corporibus nullum sui arbitrium est, nec resistere morarive dejecta possunt, sed cõsilium omne & pœnitentiam irrevocabilis præcipitatio abscindit, & non licet non eò pervenire, quò ire licuisset: ita animus si in iram, libidinem, aliòsque se projecit affectus, impetum difficulter reprimet: rapiet illum, & ad imum aget vitiorum natura proclivis. Ergo intrantibus vitiis resistamus: quia facilius, ut dixi, non recipiuntur, quàm recepta exeunt. Curam nobis nostri natura mandavit: sed huic ubi nimiùm indulseris, vitium est. Sic ab initio non malo ad carnem transimus, & corporis commoda, & quidquid illis vicinum. Optimè Isidorus: *Diabolus,* inquit, *serpens est lubricus, cujus si capiti, hoc est, primæ suggestioni non resistitur, totus in intima cordis, dum non sentitur, illabitur.* Ergo, Attende tibi, & obsta principiis rectâ intentione assiduò restauratâ, alioqui sæpius in præcipitia rues vix emendanda.

Lib. 3. de sum. bono cap. 5.

§. VI.

B PRoximum ab his erit attendere, ne in supervacuis laboremus, aut alienis, id est, ne aut quæ non possumus consequi, concupiscamus: aut adepti, cupiditatum nostrarum vanitatem serò, & post multum pudorem intelligamus. Ne etiam labor aut irritus sine effectu sit, aut effectus labore indignus. Ferè enim ex his tristitia sequitur, si aut non successit, aut successus pudet. *Circumcidenda est concursatio,* inquit Seneca, *qualis est magnæ parti hominum, domos & theatra, & fora pererrantium. Alienis se negotiis offerunt, semper aliquid agentibus similes. Horum si aliquem exeuntem domo interrogaveris: Quò tu? quid cogitas? respondebit tibi:* Non mehercule scio, sed aliquos videbo, aliquid agam. *Domum cùm supervacuâ redeuntes lassitudine, jurant nescisse seipsos, quare exierint, ubi fuerint, postero die erraturi per eadem illa vestigia: sic sine proposito agantur. quærentes negotia: nec quæ destinaverunt, agunt, sed in quæ incurrerunt. Inconsultus illis vanúsque cursus est, qualis formicis per arbusta repentibus: quæ in summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur. His plerique similem vitam agunt, quorum non immeritò quis inquietam inertiam dixerit, qui negotia magis amant quàm agunt. Omnis itaque labor aliquò referatur, aliquò respiciat, nec unquam sanâ careat intentione. Ex illo malo dependet teterrimum hoc vitium, auscultatio, & publicorum secretorúmque inquisitio, & multarum rerum scientia, quæ nec tutò narrantur, nec tutò audiuntur.*

Lib. de tranquil. cap. 12.

C Quoties aut alienis negotiis nos miscemus, neglectis nostris, aut non necessaria curamus, omissis utilibus & necessariis, nec quidquam ferè sanctiore curâ componimus, quàm quod ad nos non pertinet. Quid vana, quid inutilia aut noxia discimus? Discamus continentiam augere, luxuriam coërcere, gulam temperare, iracundiam lenire, paupertatem æquis oculis aspicere, frugalitatem colere. Questus olim Isaias: *Quare,* inquit, *appenditis argentum non in panibus: laborem vestrum non in saturitate?* Quid de homine illo sentias, qui jam extremâ fame laborat, D pecuniolam tamen quam reliquam habet omnem ad mercatorem defert, & plumas emit in pilei ornamentum? Non disparem ad hoc insaniam plurimi committunt, quos strenua exercet inertia, qui omnia agunt præterquam ea quæ animi sunt & salutis. Curis & laboribus variè se conficiunt, sed curas & labores aut nullâ, aut non rectâ intentione insigniunt: pecuniam ambiunt aut gratiam, aut utrumque; obtinendo cælo nunquam fatigantur: in omnibus aliis ad lassitudinem exerceri in lucrum trahunt. Ad hos divinus Paulus meritò vociferatur: *Tanta passi estis sine causâ?*

Cap. 55. v. 2.

Ad Gal. c. 3. vers. 4.

Sunt qui maria emetiantur, omnes regiones lustrent, circulentur orbem: sunt qui omnes pænè libros scrutentur, & quidquid uspiam rerum novarum est, in suas aures derivent; de his verè dixeris: Hi tales neminem ex omnibus difficiliùs domi, quàm se, conveniunt; semper extra se sunt, ac per aliena vagantur, & quod hinc sequi-

tur, nemini minus noti quàm sibi ipsis. Miserum genus hominum, qui sub vitæ finem ipsi de se fatebuntur: *Per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Ergo, attende tibi, & res tuas age: sibi ipse animus hæreat, se colat, nihil alieni agat. Omnium virtutum tenera sunt principia, tempore ipsis duramentum & robur accedit. Itaque initio vis moderata erit animo facienda, ut vigil in hac attentione perstet, & iis quæ agit, intendat, ne volaticâ instabilitate huc illuc per diversa rapiatur; sed ubi vel paululum respirare licuerit, in sinum adamatæ orationis (etsi minimè prolixæ) refugiat. Animus ita sibi præsens, non tantùm ad aliena non diffluit, sed & in propriis cavet, ne quid ultra limites.

Luc. cap. 5. vers. 5.

Omnium virtutum tenera sunt principia, & tempore robur eis accedit.

§. VII.

Assidua sui observatio negotiis omnibus rectè præsidet

DEnique observatio sui assidua, negotiis omnibus rectè præsidet, hîc maximè *Attende tibi*, & nunquam sic accede ad negotia, unde tibi ad Deum liber regressus non sit. Utique animus ab omnibus externis ad ipsum sæpius revocandus est. Subinde saltem, ut in periculosâ navigatione portum pete, nec expectes donec res te dimittant, sed ab illis te ipse disjungas, & in te, quantum poteris, recedas. Assuesce in mediis etiam occupationibus cælum inambulare, & frequentibus ab imo pectore ductis suspiriis communem omnium parentem adire, unàque rectam intentionem restaurare. Memento properantis Æternitatis, & ad Deum, quoties per intervalla licuerit, ardenter evola. Deum tibi semper terminum fige, in quo oculi tui nunquam non desinant. Sic omnia tam diligenter facies tamque circumspectè quàm homo fidelis, sanctúsq; solet tueri fidei commissa. Sic non expallescens ad ardua, nec retrahes timidus pedem, sed incurrentibus celsior, nihil temerè fortiter multa aggredieris: sic profutura juxta obfuturáq; prospicies. Nosti, prudentissimum haberi, qui à se non ab alio consilia mutuatur. Istud hîc non laudabile tantùm, sed necessarium. Omnium actionum tuarum animam & vitam, non ab alienis oculis aut auribus pete, sed à te tuáque intentione. Hæc vera prudentia est, hæc tutissima sunt consilia, omnibus actionibus, minimis maximis, rectam semper intentionem præmittere, & oculos à Deo nunquam deflectere.

Prudentissimus enim habetur qui à se nō ab alio consilia mutuatur.

Liceat hîc indignari, & æquissimè in ignaviam humanam excandescere. Plerique omnes sumus in minimis cauti, in maximis negligentes: Intentionem rectam non solùm per plurimas vitæ partes negligimus, sed & pravam nimiùm frequenter actionibus nostris miscemus. Jacob olim filios objurgans: *Quare negligitis*, inquit, *descendite, & emite nobis necessaria.* Idem ego hîc proclamem: Quare negligitis, ô mortales, quid vanissima studia sectamini, quid labores sumitis non profuturos omissis necessariis? De plurimorum vanis & otiosis conatibus non malè ego dixerim, quod ille de suis suorúmque sociorum studiis ingenuè fassus: *Omnia*, inquit, *discimus præterquam necessaria.* Eodem prorsus modo reperias non paucos, qui omnia discant, omnia sciant, præterquam ea quæ faciunt lucrando cælo. Qui solùm scit *agere*, is sanè nihil scit, nisi sciat & *bene agere*, actionibûsque suis omnibus intentionem rectam adjungere. Heu quanta facimus, & facta nostra intentione pravâ corrumpimus, atque sic agros nostros ipsi urimus, & propria cædimus vineta. Oramus, sed ut orationis amantes habeamur: Stipem erogamus, sed ut avari nomen effugiamus, & benefici dicamur: Jejunamus, quandoque ideo tantùm ut plus postea voremus: Laboramus, sed lucro tantùm, sed oculis, sed laudi, sed necessitati, sed crumenæ solùm: Templa frequentamus, sed ut videamur, aut certè videamus tunc non videnda: Rei divinæ interfumus, sed ex merâ sæpe consuetudine, aut tempori fallendo: Conciones audimus, sed curiositate tracti, ut doctiores fiamus, non ut meliores: Confessionis mysterium obimus, sed ne minùs aliis præstare censeamur: Epulum cæleste accedimus, sed neque hîc nos ipsos deserimus, & sæpe non nisi dulcedinem hîc quærimus: Peregrinationes instituimus, sed tantùm ut animum relaxemus, & domesticum tædium vitemus: Invitamus ad convivium, non pauperes, sed eos à quibus & nos invitemur: Donamus, ut & nobis donetur: Obsequium impendimus, ut impendatur & nobis: Laudamus alios, ut & ipsi laudemur: Subinde mel & rosas loquimur, sed ut affabiles audiamus, ut humani æstimemur, vel ut eò suaviùs fallamus. Edimus, bibimus, non tantùm quia esurimus & sitimus (hoc enim & bos facit in prato) sed quia esse, bibere, nobis admodum sapit, gulámque mirè demulcet: Opes congerimus, non ut egenos juvemus, sed ut nos divites simus: Garrimus, deambulamus, nugamur, dormimus, non ut fessum animum aut corpus reficiamus, sed ut genio nostro sacrificemus, & faciamus quod magis lubet, delectátque. Quoties in humilitatem etiam nos submittimus, sed ut emergamus, & ascendamus altiùs? Quoties minutula quædam grandi religione observamus, negligimus peccata grandia? Quoties acerbum frigus, arctas vestes, strictos calceos, & nescio quæ patimur, sed quia nobis superbia persuasit? Reprehensiones etiam silenter ferimus, non à modestiâ, sed ab obstinatione sic instructi. Heu mille talia facimus! ita vitam nostram implemus innumeris erroribus, & quod miserrimum est, errare nos nescimus, aut sanè non animadvertimus. Ita thesauros colligimus, sed palearum, aut damnatæ monetæ.

Gen. c. 42. vers. 1. & 2.

Bene agere is dicitur qui actionibus suis rectam intentionem adjungit.

Anno à Virgineo partu, Millesimo decimo sexto, uti Ditmarus commemorat, Italiæ littora Saraceni barbaro furore infestarunt. Benedictus VIII. Summus Pontifex hosti in finibus occurrendum ratus, instructissimâ classe comparatâ tam feliciter rem gessit, ut hostiles exercitus ad internecionem delerit, & Regem Saracenum in fugam compulerit. Regina minùs assueta fugæ capta est, & capite truncata. Rex supplicio & morte conjugis suorúmque clade mirum in modum efferatus, ingentes minas cœpit spargere, & ultionem parare. Atque ut priùs Italiæ metum injiceret, quàm pugnæ aleam tentaret, Summo Pontifici saccum misit ingentem castaneis plenum, simúlque nunciari jussit: Sciret, tot milites æstate proximâ Italiam vastaturos, quot in sacco illo castaneas numeraret. Benedictus Pontifex, ut huic tam barbaræ denunciationi responsum attemperaret, Regi marsupium amplum milio plenum remisit, eidémque renuntiari præcepit: Veniret modò, tot illum in Italiâ loricatos inventurum, quot milii grana marsupio illo continerentur. Hic saccus, & hoc marsupium non croco, non pipere vel auro, sed vili merce turgidum, humanæ vitæ ludibria, præclarè repræsentat. Docuit nos Christus, quâ ratione thesauros cælo recluderemus: at nos tuguriolis nostris contenti, castaneas & milium pro thesauro accumulamus, actiones acervamus innumeras, sed parum pretiosas, utpote intentione sanctâ destitutas: ita milio & castaneis divites sumus. *Tandem*, ut Gregorius loquitur, *finis operis probabit, quòd operationis intentio proba non fuerit.* Cùm ergo mors fores pulsaverit, cùm spiculum fatale torserit, cùm ex hoc in alium Orbem migrare jusserit, quos inde thesauros asportabimus? Marsupia milii, saccos castanearum refertissimos (actiones purâ intentione cassas) heu merces in cælo minimè venales! *Ideóque*, ut rectissimè monet Bernardus, *maximè opus est puritate intentionis, quâ soli mens nostra Deo & placere appetat, & valeat inhærere.* Quidquid agamus, actio recta non erit, nisi recta fuerit voluntas, seu intentio, ab hac enim est actio. Optimè ad rem Seneca: *Nulli non virtus*, inquit, *& vivo & mortuo retulit gratiam, si sine modò illam bonâ secutus est fide, si se non exornavit & pinxit, sed idem fuit.* Videte, obsecro, nec Seneca quidem satis esse censet virtutem sequi, nisi quis eam sequatur bonâ fide

Ditmarus lib. 7. Baron. ad annum Christi 1020.

fide, quod quid aliud est, quàm bonâ intentione? Hæc certè neminem sinit à seipso sic exornari & pingi, ut actus illius non tam sint, quàm esse videantur boni: has omnes offucias & pigmenta extremè odit intentio bona: Virtutem ut sequamur imperat, sed ut *bonâ fide* sequamur, non spe vanâ illecti, non metu adacti, sed ipsius amore virtutis. Insignissimè hoc explicans Augustinus: *Implebis*, inquit, *amore, quod timore non poteras. Qui enim timendo non facit malè, mallet facere, si liceret. Itaque etsi facultas non datur, voluntas tenetur. Non facio, inquis. Quare? Quia timeo. Nondum amas justitiam* (nondum sobrietatem, nondum castitatem amas) *adhuc servus es: Esto filius. Sed ex bono servo fit bonus filius. Interim timendo noli facere.* Idem sanctissimus Antistes obliquam nimis intentionem avari sic perstringit. *Avare quid inhias cælo & terræ? Melior est qui fecit cælum & terram. Ipsum visurus, ipsum habiturus es. Queris ut tua sit illa villa, & transiens per illam dicis: Beatus, cujus est possessio ista. Hoc dicunt quàm multi qui transeunt per illam: & tamen cùm dixerint & transierint per illam, possunt caput agitare, & suspirare, numquid & possidere? Sonat cupiditas, sonat iniquitas: Sed non concupiscas rem proximi tui. Beatus, cujus est villa illa, cujus est domus ista, cujus est ager iste. Compesce iniquitatem, audi veritatem. Beata gens cujus est. Quid? jam nostis quid dicturus sim. Ergo desiderate ut habeatis, tunc demum beati eritis. Hac solâ beate eritis, re meliore, quàm vos estis, meliores eritis. Deus est, inquam, melior te, qui fecit te.* Erige te ad illum, & quidquid oculorum habes, in hunc unum converte.

Quod ergo Tigranis conjux fecit in Persiâ, hoc tibi faciendum in omni loco, assiduè, in omni vitâ: suos illa oculos in unum illum defixit, qui caput pro illâ suum offerebat: idem à te jure meritissimo postulatur, ut tuos in uno defigas oculos, qui & oculos & caput, & totum seque unâ tibi donavit, qui vitam & sanguinem suum pro te redimendo, non solùm offerre paratus fuit, sed obtulit. At parum est regiam Tigranis conjugem imitari: exemplis sanctioribus urgemur. Quisquis bonam intentionem cordi habes, regium Numinis Psaltem æmulare, & provide Dominum in conspectu tuo semper. In hunc unum tuus eat oculus, sed vide ut simplex eat & rectus; in hunc unum tua feratur intentio, sed vide ut pura feratur & sincera; nec aliorum quidquam aspiciendum est, nisi per hunc unum, aut in hoc. Ergo, quod ultimum moneo, ATTENDE TIBI.

Tom. 8. in Psal. 32. tom. 1. med.

Tom. 2. explicat. Psal. 32. post med.

Psal. 15. v. 8.

Finis librorum de rectâ intentione.

HELIOTROPIVM

SEV

CONFORMATIO HVMANÆ VOLVNTATIS CVM DIVINA.

LIBER PRIMVS

DE

DIVINÆ VOLVNTATIS COGNITIONE.

CAPVT PRIMVM.

Hypotyposis omnium quinque librorum; duplex etiam fundamentum ponitur, & omnes omnino pœnas à Dei voluntate provenire ostenditur.

Curtius l. 3. cap. 10. Arrianus lib. 2. Iust. lib. 11. Valer. lib. 3. cap. 8. Strabo l. 2. ac lyric. c. 23.

Ex Macedo Alexander, cùm Darium bello peteret, æstu & itineris fervore percalefactus, Cydno amni corpus suum immersit, sed hebetatis subito torpore artubus, expiranti similis in tabernaculum delatus est. Huc amicis pariter & medicis admissis, melius sibi fore Rex ajebat, mori strenuè, quàm tardè convalescere: proinde si quid opis aut artis esset, scirent se non tam mortis quàm belli remedium quærere. Itaque medici attentissimo consilio salutis remedia circumspiciebant; qui cùm ad unam potionem sententiam direxissent, Philippus medicus, Regi puero fidus admodum comes & custos salutis datus, non præceps sed strenuum remedium afferre, potionémque illam suis manibus temperaturum, & eâ vim morbi levaturum esse promisit. Inter hæc à Parmenione fidissimo purpuratorum litteræ supervenerunt, quibus Rex monebatur ne salutem suam Philippo committeret, mille talentis à Dario esse corruptum. Ingentem animo sollicitudinem litteræ incusserant regi, & quidquid in utramque partem, aut metus aut spes subjecerat, secretâ æstimatione pensabat. Bibere perseveraret? vitæ periculum terrebat. Damnaret fidem medici? anteactæ vitæ fidelitas dissuadebat. Diu animo in diversa versato, nulli quid scriptum esset enunciavit, epistolámque sigillo annuli sui impressam, pulvino, cui incumbebat, subjecit. Inter has cogitationes biduo absumpto, illuxit à medico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit.

Quo viso, Alexander, levato corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sinistrâ manu tenens, accepit dextrâ poculum, & hausit interritus: tum epistolam Philippum legere jubet, nec à vultu legentis movit oculos, ratus aliquas conscientiæ notas in ipso ore posse deprehendere. Ille epistolâ perlectâ, plus indignationis quàm pavoris ostendit, projectisque amiculo & litteris ante lectum: Rex, inquit, semper quidem meus ex te spiritus pependit, sed nunc verò (arbitror) sacro & venerabili ore trahitur. Crimen quod mihi objectum est, tua salus diluet. Laxa paullisper animum, quem sollicitudine intempestivâ amici sanè fideles, sed molestè seduli turbant. Non securum modò hæc vox, sed etiam lætum Regem ac plenum bonæ spei fecit. Itaque si tibi permissum esset Philippe, inquit, quo maximè modo animum velles experiri meum, alio profectò voluisses: sed certiorem quàm expertus es, ne optasses quidem. Hac epistolâ acceptâ, tamen quod dilueras bibi. Hæc locutus, dextram obtulit Philippo. Ut verò medicamentum se diffudit in venas, & sensim toto corpore salubritas percipi potuit, primò animus vigorem suum, deinde corpus quoque expectatione maturiùs recuperavit: quippe Rex post tertium diem, jam sospes in conspectum militum se dedit.

Hîc mihi, Lector, quinque observabis sedulò.

Primum: Rex Alexander ante omnia nosse voluit quo pharmaci genere juvari posset. Deinde Philippi medici in se fidem non indiligenter expendit, & quem is animum erga se gereret, è vultu didicit.

Alterum: Ubi Alexander perspexit Philippum medicum tam intemeratâ fide pro salute suâ sollicitum esse, omni suspicione positâ, medicamentum Philippi manibus temperatum, sine ullâ cunctatione intrepidus hausit.

Tertium: Pro tam constanti erga Philippum medicum judicio, dignissimam mercedem, integram valetudinem intra triduum recepit. Ideo Philippum servatorem suum unà secum perduxit ad stativa militum, ubi pro se quisque dextram medici amplexus, grates habebat velut præsenti Deo.

Quartum: Quo minus Rex revalesceret, ingens sese impedimentum objecit, nec unum dumtaxat: Litteræ fidissimi Parmenionis suspicionem veneni pluribus indiciis ingerebant, & amicorum sedula quidem sed vitiosa sollicitudo plurimùm turbabat.

Matris, ait Seneca.

Quintum: Hoc unico Regem Alexandrum juvit, quòd sui medici cùm solertem ac eruditam providentiam, tum sanctam & incorruptam in se fidem agnoscere non recusarit, & inde maximam conceperit fiduciam valetudinis recuperandæ, quam etiam recuperavit felicissimè.

Summa totius scriptionis:

En, mi Lector, totius scriptionis & quinque librorum qui sequuntur, hypotyposin ac summam. Nimirum hoc ordine progrediemur, quo Macedonum regem constanatum diximus. Itaque humanam voluntatem in divinâ constituendam esse, hac viâ & connexione trademus.

1. Divinam volũtatem nosse.

Primum erit: Ostendere, quâ ratione voluntas divina sit cognoscenda. Omnium vox & sensus est: Te mihi priùs velim notum, quàm me tibi credam amicum. Alexander ante audit, quid Philippus medicus velit ac jubeat, quàm ipse medicamentum sumat. Primum ergo est, divinam voluntatem nosse.

2. Cum divinâ voluntate suam conformare.

Proximum ab hoc: Cum divinâ voluntate suam conformare. Cur enim illam scrutari aut nosse volo, si amplecti, si sequi non volo? Non cunctatus est Alexander, quin idem, quod medicus vellet, traherétque in se ore suo (quod Philippus dicebat) spiritum sui medici.

3. Proponere quantæ felicitatis sit, divinam voluntatem habere.

Tertium est: Proponere, quantæ felicitatis sit, divinam voluntatem non solùm habere notam, sed suam illi agglutinatam. Non oderat Alexander pharmacum, quia A vitam & valetudinem amabat. Certè omnis amaror pharmaci, spe valetudinis dulcescit. Amaritudinis subinde aliquid habere videtur voluntas divina, sed illud spe summi boni superandum est. voluntatem. fiat habere aggluti-tam.

Quartum erit: Impedimenta omnia, quæ hanc humanæ voluntatis cum divinâ consensionem turbant, amovere; voluntatem propriam jugulare, ut amplecti liceat divinam. Rex Alexander amicissimis etiam non credidit, ne fidem negare cogeretur ei qui accusabatur ut inimicus. 4. Impedimenta amovere.

Quinto denique loco: Adjumenta illa explicabimus, quæ ad divinæ humanæque voluntatis concordiam potissimùm valent. Ea sunt, divinæ Providentiæ cognitio, & inde concepta in Deum Fiducia. Periisset Alexander, nisi medici doctam sincerámque providentiam agnoscere, eique fidere voluisset. 5. Adjumenta quæ ad divinæ humanæque voluntatis concordiam valent. voluntatem. efficiantur valeant

Hæc sunt, & in hunc ordinem digesta, quæ his quinque libris sumpsimus exponenda, ut humanæ voluntatis cum divinâ nexus & certior sit, & firmior. Nunc ad rem. B plicanda.

§. I.

OMnis doctrinæ, quam Christus tot divinissimis concionibus tradidit, caput hoc fuit, divinæ voluntati seipsum integrè perfectèque in rebus omnibus ac singulis conformare. Hoc Servator quà verbis quà factis amplissimè docuit, & nobis semetipsum formam dedit ad imitandum. Ad hanc Domini doctrinam explicatiùs proponendam, duplex cum Theologis ponimus fundamentum. 1. Thess. 4. vers. 3.

Primum: Omnem omnino profectus nostri rationem in hac humanæ divinæque voluntatis conformatione & concordiâ consistere, ita ut quò ista fuerit sincerior, hòc ille futurus sit uberior. Omnem Christiani hominis perfectionem in *Charitate* sitam esse jam liquet. Volumina divina testimoniis in hanc rem plena sunt: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* &c. *Hoc est maximum & primum mandatum. Nunc autem manent fides, spes, charitas. Major autem horum est charitas.* Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis. *Finis autem præcepti est charitas.* Charitatis autem actus longè nobilissimus, & assiduè instaurandus, est hæc ipsa cum Dei voluntate conformitas in omnibus. Eadem velle, & eadem nolle, firma est amicitia; vox est beati Hieronymi, & omnium sapientum. Profectus nostri in humana divinæque voluntatis conformatione sitit. C Matt. 22. 37. & 1. Joan. 4. vers. 16. 1. Cor. 13. vers. 13. 1. Tim. 1. vers. 5.

Alterum fundamentum: Nihil prorsus in Orbe fieri (peccato solùm secluso) sine Dei voluntate. Fortunæ seu fidentis seu sævientis imperium nullum est. Hæc idolatrarum somnia sunt, quæ humanæ vitæ vicissitudines à nescio quâ deâ dispensari fingebant. Augustinus irridens: *Quomodo ergo,* inquit, *dea Fortuna aliquando bona est, aliquando mala? an fortè quando mala est, dea non est, sed in malignum dæmonem convertitur?* Christiana sapientia fortunam omnem exsibilat. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* Sed hoc ipsum in divinis paginis testatissimum, paullò apertiùs declarandum. Præter nihil fit nisi Dei voluntate. Eccles. 11. vers. 14. Civit. D

§. II.

OMnia mundi mala (peccatum excipimus) à Deo esse, hac ratione docent Theologi. In omni peccato duo sunt: *Culpa & pœna.* Deus est auctor pœnæ quæ in peccato est, sed neutiquam culpæ. Ideo si demamus culpam, nullum est malum pœnæ, quod non fiat à Deo, aut ipsi non placeat. Sicut autem mala peccati, seu pœnæ, sic & mala naturæ oriuntur à divinâ voluntate. Naturæ mala vocamus, famem, sitim, morbos, dolores &c. quæ sæpissime nihil habent cum peccato commercii. Itaque Deus ipsâ, (&, ut in Scholis loquuntur, effectivè, positivè) omnia pœnæ naturæque mala vult, ob justissimas causas, solum peccatum, seu culpam permittit. Ideo hæc Dei voluntas Permittens, illa Ordinans vocatur. In omni peccato duo sunt culpa & pœna. Culpæ nihil. pœnæ. Mala naturæ oriuntur à divina voluntate. Permittens. Ordinans

catur. Id igitur omne quod nos malum vocamus, à Dei voluntate est. Ita Theologi. Hoc fundamentum altissimè in animo jaciendum: maximi enim refert, probè istud capere, idque semper persuasissimum habere, pœnarum & malorum omnium causssam primam esse voluntatem divinam, culpâ tamen, ut monuimus, semper seclusâ. Jacto hoc fundamento sic concludimus.

Quandoquidem Dei nutu imperióque fit, quidquid fit in Orbe, par est ut omnia de manu Dei acceptemus, sanctissimæ illius voluntati nostram per omnia, & in omnibus ita conformantes, ut nihil incertis eventibus, nihil casui, nihil fortunæ adscribamus. Hæc veterum monstra sunt, inter Christianos minimè toleranda. Neque fortunæ tantùm aut casui nil assignandũ, sed nec negligentiæ aut industriæ humanæ, velut primariæ causssæ. Vanæ sunt, & steriles hæ querelæ: Hoc illúdve ideo mihi evenit, quia hic vel ille me odit, rem malè dixerit, socordiùs egit; aliter certè eventurum fuisset, si mihi benevolus extitisset, negotium hoc cordi habuisset, operæ non pepercisset. Vana & stulta est hæc philosophia. Vera, sapiens, & sancta est illa: Dominus fecit hæc omnia. Nam, quod jam monuimus. *Bona & mala à Deo sunt.*

§. III.

HIc plurimi seipsos fallunt ignorantiâ miserabili. Hoc enim sibi persuadent, ea tantùm mala quæ à causssis naturalibus proveniunt (cujusmodi sunt: Inundationes, terræ motus, agrorum sterilitas, terræ labes, annonæ caritas, injuriæ cæli, morborum incommoda, mortes) immitti à Deo, cùm plerumque hîc nullum interveniat peccatum: at verò mala illa, quæ à vitiis & malitiâ humanâ trahunt originem, (cujusmodi sunt: Calumniæ, fraudes, furta, vexationes, insidiæ, injuriæ, rapinæ, oppressiones, bella, cædes) non esse à Deo, nec ab ipsius providentiâ proficisci, sed ab hominum nequitiâ, & perversâ voluntate illorum, qui hæc talia in alios moliuntur. Hinc illæ voces superioribus annis passim jactatæ: Hæc annonæ caritas non est à Deo; ab avarissimis hominibus est, à Deo non est. Insanæ ac impiæ voces, homine Christiano prorsus indignæ, & sub orcum relegandæ.

Sed ut res sit dilucidissima, exemplo demonstratur id quod dicimus. Est qui alterum bonis omnibus evolutum cupiat: ut hoc nefarium consilium in opus prodeat, in ædes inimici clam subrepit, ignem subjicit, actutum exædibus se protripit: domo jam inflammatâ cum ceteris accurrit, velut incendium cum aliis extincturus, sed longè alius est illi animus. Nam si occasio faveat, non flammam compescit, sed prædam sibi facit, & in rem suam spolia subtrahit incendio. Omnes hæ cogitationes in se spectatæ, absque voluntatis perversitate, omnes hæ actiones in genere entis (ut scholæ loquuntur) consideratæ, auctorem habent Deum; Deus hæc facit, uti quævis alia facit in rebus creatis rationis expertibus. Sicut enim istæ nec movere se possunt, nec operari sine Deo, ita nec incendiarius ille aut domum ingredi, aut eâdem egredi, aut ignes spargere sine Deo potest. Neque verò mali sunt ex se hi actus, nam & cum virtute fieri possunt; at mala est voluntas, pessimum est consilium, quod improbus ille secutus est. Hujus auctor & causssa Deus non est, quamvis consilium hoc iniri permiserit. Potuisset enim hoc impedire si voluisset. Quandoquidem ergo Deus justo suo judicio impium illud consilium non impediit, permisit. Permissionis causssas infrà dabimus.

§. IV.

EAdem prorsus ratio est in aliis quoque peccatis, quod etiam sub hac imagine magis eluceścat. Est qui claudicet ex accepto vulnere: gressum hic quidem molitur, sed ægriùs, nec tam decorè atque sanus incedit.

A Causssa motus in pede est vis impellens naturalis, claudicationis autem causssa est vulnus, non motrix animæ virtus. Simili planè modo actionis illius, quam quis peccando exercet, causssa est Deus; erroris autem & peccati in hoc actu causssa est liberum arbitrium. Actioni adjumentum submministrat Deus, non aberrationi, non illi à lege & rectâ ratione secessioni.

Quamvis igitur Deus peccati auctor non sit, nec esse possit: *Mundi enim sunt oculi illius ne videat malum, & respicere ad iniquitatem non poterit: Diligit* enim *justitiam & odit iniquitatem*: nihilominus exploratissimæ veritatis est, omne malum pœnæ, à causssis secundis, seu rationalibus, seu rationis expertibus profectum, quocunque id modo ac ratione accidat, totum prodire à manu Dei, ejúsque suavissimâ dispositione ac providentiâ. Deus est, mi bone homo, Deus est, qui dextram te percutientis rexit; Deus est qui linguam tibi detrahentis movit; Deus est qui vires te impiè conculcanti dedit. Ipse Deus de se per *Abac. 1. vers. 13. Ps. 44. v. 8.*

B Isaiam hoc fassus: *Ego Dominus*, inquit, *& non est alter: formans lucem & creans tenebras: faciens pacem & creans malum: ego Dominus faciens hæc omnia*. Quàm luculenter hoc ipsum confirmans vates Hebræus Amos: *Si erit*, inquit, *malum in civitate, quod Dominus non fecerit?* Perinde si dixisset, nullum malum est quod non faciat Dominus, malum culpæ permittendo, pœnæ malum efficiendo & ordinando. *Isaiæ c. 45. vers. 7. Amos cap. 3. vers. 6.*

Ita Deus adulterium & cædem Davidis Regis, per incesti Absalonis filii peccatum puniturus: *Ecce ego*, inquit, *suscitabo super te malum de domo tuâ, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo &c. Tu enim fecisti absconditè, ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israël, & in conspectu solis.* Præclarissimè dixit Augustinus: *Sic Deus per malos erudit bonos.* Sic Justitia Divina Regibus impiis, & malis Principibus velut instrumentis utitur, tam ad exercendam proborum patientiam, quàm ad flagellandam improborum petulantiam. Exempla C hæc ab omni ævo obvia, ubi Deus per improbas aliorum cupidines bonam suam voluntatem exercet; per aliorum injustitiam exserit judicia sua justa. Et velut pater virgas arripit & filium cædit, sed paullò pòst filio se conciliatum exhibet; virgis in ignem conjectis: ita Deus per Isaiam minatur, &, *Væ Assur*, inquit, *virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem, quasi lutum platearum. Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor ejus non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor ejus, & ad internecionem gentium non paucarum.* Quàm clarè Deus tantorum malorum auctorem se fassus? *In manu eorum*, inquit, *indignatio mea, virga furoris mei* est rex Assyrius, ad punienda Judæorum flagitia, ego illum misi, ut auferret spolia, dejicerétque nimiùm insolentes & inflatos illorum animos, qui projectâ fide, idola gentium vesano ritu venerati sunt: ipse autem rex Assyrius omnia alia cogitans, non sic arbitrabitur, nec ad castigandos veniet, sed ad mactandos & omni modo perdendos, nihilominus voluntati meæ deserviet: at ubi ego gentem meam per Assyrios castigaro, væ huic virgæ, væ Assyriis, quos velut instrumentum furoris mei excutiam in ignes. Idem prorsus in aliis ultionibus divinis est observare. *Isaiæ c. 10. & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea. Ad gentem a vers. 5. usque ad 8. Ibid. v. 5.*

Pœnis Reges impii sunt flagellum Dei.

D Titus Imperator Romanus cùm Hierosolymorum urbem arctissimâ obsidione cinxisset, muros circuire, & ipse omnia lustrare oculis instituit. Hîc cùm plenas cadaveribus valles vidisset, altámque saniem tabefactis corporibus defluentem, altùm ingemuit, & elatis in cælum oculis ac manibus Deum testabatur, factum illud suum non esse. *Joseph. l. 6. de bello Iud. cap. 14. post med.*

§. V.

OBjicias: Si res ita se habent, si malorum omnium origo est voluntas Dei, quid ergo reluctamur,

quid morbis pharmaca opponimus, quid hosti armatos cuneos objicimus, cur portas non illico pandimus, & intra mœnia recipimus nostrum exitium, cur non sanctissimum præsulem Lupum imitamur, & illius vocibus mala nostra omnia, sicut ille Attilam, salutamus? *Salve flagellum Dei.* Decorum est, mi homo, *non plus sapere quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem.* Bellum, & omnes clades à Deo sunt, res jam liquida. At hinc mala est ista consecutio: Ergo hosti non resistendum; ergo morbis non occurrendum. Nam aliud est voluntas Signi, (cùm Theologis loquor) aliud voluntas Beneplaciti. Atque de illâ voluntate Signi per leges nobis explicatâ, ut plumùm satis constat, at verò de hac Beneplaciti non item, neque continuò scire licet, quousque se ista extendat. De quâ infrà uberius. Nunc exemplo sit *Morbus.* Hic à quacunque causâ ortus, divinæ voluntatis est, neque hac in re quidquam ambigendum. Cùm autem ægrotus nesciat, quamdiu se velit Deus in morbo cubare, licitè prorsus resistere potest, & recuperandæ sanitati, quidquid est legitimorum remediorum adhibere. Ubi verò tentarit omnia, & nihil profecerit, nec convaluerit, persuasissimum sibi habeat, divinæ voluntatis esse, se gravius ac diuturniore invaletudine urgeri. Sic ergo ratiocinandum: Vult te Deus, mi æger, ægrotare; at quia nescis an etiam velit te nunquam sanari, eâ de causâ licitè uteris remediis: si autem velit morbum perpetuari, subtrahet pharmacis efficaciam nec saneris. Idem de hostibus dicendum. Sæpe voluit Deus Israelis gentem impugnari, ne torpesceret; quamdiu autem non constabat velle Deum illam etiam expugnari, tamdiu erat resistendum hosti; secus, si monuisset Deus, uti per Hieremiam vatem monuit, dederent sese in servos regi Nabuchodonosori. Pari ratione si ortum incendium quantiscunque laboribus restingui non possit, argumento id est, Deum voluisse non solùm incendi domum, sed & comburi, suis amicis vel experiendis, vel puniendis inimicis. Idem in aliis omnibus observandum.

Rom. c. 12. vers. 3. Cur hosti resistendum sit bellum sit à Deo.

De his infrà explicatius.

Deinde, quemadmodum fit nonnunquam ut unus aliquis pater det filio æneum gladium, dicátque: Age puer, defende te contra me; videamus quid apud lanistam profeceris in athleticâ. Hîc non filius patri, sed pugnator adversario resistit: ita prorsus cùm quis incendium, cùm hostem, cùm morbum cupit extinctum, non divinæ voluntati pœnam approbanti, sed culpæ obsistit, quam odit Deus. Nam domus incensa est vel injuriâ, vel invidiâ: huic culpæ retiti, nemini non permissum. Sic qui morbum conatur depellere, non voluntati divinæ, sed humanæ noxæ se gerit adversarium: vix enim ullus est morbus, cui non occasionem præbuerit aliqua victûs intemperantia; quisquis jam in morbum pugnat, non Deo, sed intemperantiæ, aut certè illius effectui repugnat. Sic qui armis resistit hosti, non divinæ voluntati adversatur, sed illi qui bellum intulit injustum. In his talibus se suáque defendere, minimè vetitum, nisi aliunde constet displicituram Deo defensionem.

§. VI.

SEd quid miri est divinam Providentiam Justitiámque hominibus improbis velut instrumentis uti, quando & ipsi dæmones hoc munus obeunt? *Fitq; mirà dispensatione pietatis,* inquit Gregorius, *ut unde malignus hostis cor tentat ut interimat, inde misericors conditor hoc erudiat ut vivat.* In fastis Regum hæc memorantur de Saule: *Post diem autem alteram invasit spiritus Dei malus Saul.* Et quomodo malus is fuit spiritus, si Dei? quomodo verò Dei esse potuit, si malus fuit? Hoc ipsum eadem Regum historia sic explicans: *Exagitabat eum,* inquit, *spiritus nequam à Domino.* Malus erat spiritus per desiderium perversæ suæ voluntatis, at Domini spiritus erat, quia missus à Domino ad torquendum Saulem. Hipponensis præsul Augustinus, hîc lucis plurimum allucet. Nec

Greg. lib. 2. mor. cap. 24.

1. Reg. c. 18. vers. 10.

1. Reg. c. 16. vers. 14.

August. in Psal. 31 pro-

A pigebit illius verba ex integro admetiri, hæc sunt: *Quid prius servi est, Recti corde? non resistentes Deo. Intendat charitas vestra, & sibi de hoc intelligite rectum cor. Breviter dico, sed tamen maximè commendandum. Inter rectum cor & pravum cor hoc interest. Quisquis homo quidquid patitur præter voluntatem, afflictiones, mœrores, labores, humiliationes, non tribuit nisi voluntati Dei justæ* (bene hoc notetur) *non illi dans insipientiam, quod quasi nesciat quid agat, quia talem flagellat, & talibus parcit: ipse est rectus corde. Perversi autem corde sunt, & pravi, & distorti, qui omnia quæ patiuntur mala, iniquè se pati dicunt, dantes illi iniquitatem, per cujus voluntatem patiuntur: aut quia non audent dare iniquitatem, auferunt ei gubernationem. Quia ipse* (inquit talis) *non potest facere iniquum; iniquum autem est ut ego patiar, & ille non patiatur: concedo enim ut sim peccator, certè sunt pejores qui lætantur, & ego tribulor: quia ergo hoc iniquum est, ut etiam pejores me lætentur, & ego tribuler, qui aut justus, aut minùs peccator, quàm illi, sum: & certum est apud me, hoc esse injustum, & certum est apud me,* B *quia Deus non facit injustum, Deus non gubernat res humanas, nec cura est illi de nobis. Ergo pravi corde* (inquit Augustinus) *id est, distorti corde tres habent sententias: Aut non est Deus, dixit enim stultus in corde suo, non est Deus: Aut injustus Deus est, cui hæc placent, & qui hæc facit: Aut non gubernat Deus res humanas, nec cura est illi de omnibus. In istis tribus sententiis magna impietas.* Et pauculis interjectis: *Sic est ergo rectum cor, fratres. Cuicunque aliquid accidit, dicat:* Dominus dedit, Dominus abstulit. *Ecce rectum cor:* Sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. *Et non dixit, Dominus dedit, diabolus abstulit. Intendat ergo charitas vestra, ne fortè dicatis: Hæc mihi diabolus fecit* (hoc mihi damnum nebulo ille intulit) *prorsus ad Deum tuum refer flagellum tuum, quia nec diabolus tibi aliquid facit, nisi illi permittat, qui desuper habet potestatem, aut ad pœnam, aut ad disciplinam: ad pœnam impii, ad disciplinam filii.* Flagellat autem omnem filium quem recipit. *Ne te sine flagello speres futurum nisi fortè cogites exhæredari.* Flagellat C omnem filium quem recipit. *Iráne omnem? Ubi te volebas abscondere? Omnem: & nullus excceptus, nullus sine flagello erit. Quid? an omnem? Vis audire quem omnem? Etiam unicus Dei filius sine peccato, non tamen sine flagello.* Institutio nobilissima & Augustino sanè digna. Quia verò Augustini sensu, nec diabolorum nec hominum ullus in alterum quidquam potest, nisi permittente Deo, ideo nunc breviter dicendum quænam permittat Deus, quâ ratione, quâ de causâ permittat.

Ibi cap. 1. vers. 21.

Ad Deum flagellum referendi.

Filii sine flagello futuri nisi fortè exhæredati. vers. 8.

CAPUT II.

Quid, quomodo, quare hoc illúdve permittat Dei Voluntas.

MIserrimè hîc vulgus hominum hallucinari solet, cui Permissio divinâ, vix aliud est quàm humana, quæ nihil agendo desidet otiosa, & agere volentes D non impedit, etsi possit. Ex hoc uno errore mala gignuntur innumera. Hinc alteri in alteros ruimus, & velut omnis infortunii fabros, omnis mali auctores mutuò nosmet & verbis, & manibus, & dentibus laceramus, tanquam si Deus interim altercationes nostras otiosus spectet, & gravissimas injurias, cùm possit impedire, permittat. Seminarium hoc est omnium perturbationum. Huic evertendo tria capita statuimus in omni Permissione divinâ consideranda.

Tria in omni permissione consideranda.

Primum est, Voluntas permittendi: Alterum, causa Permissionis: Tertium, Voluntas Cooperatrix in re permissâ. Ad hæc meliùs perspicienda, repetendum animo duo esse malorum genera. Primum eorum, quæ molestiam, dolorem, jacturam, infamiam inferunt, uti sunt paupertas, vincula, morbi, exilium, mors, quæ non tam dicenda sunt mala, quàm medicamenta amariora, divinâ manu admota. Alterum genus malorum est, quæ

1. Volendi permittendi.

Duo malorum genera.

vero

nomine vocantur mala, ut sunt peccata. Priora illa verè vult Deus, aut ad pœnam impiis, ut loquitur, aut ad disciplinam filiis: posteriora hæc non velle dicendus est Deus, sed permittere. Cùm enim omnia quæ verè existunt, verè velit Deus, cujus voluntate sunt omnia, & sine cujus voluntate nihil est, peccatum (quod impropriè dicitur existere) velle non potest, sed permittere. Uti autem futura omnia perfectissimè prævidet Deus, ita facillimè quæcunque voluerit, impedire potest; cùm autem innumera non impediat, dicendum est, Deum justissimâ suâ voluntate ab æterno voluisse adeóque decrevisse illa permittere. Deus utique non nolens, sed volens sinit ut aliquid fiat. Homines quidem plurima permittunt, quæ aut impedire nequeunt, aut certè mallent non fieri. Non ita supremus rerum arbiter. Est igitur in Deo, *Voluntas Permittendi*, quam in Permissione primum caput statueramus. Hîc jam quæritur, cur voluerit Deus permittere peccata, sive, quæ in Deo sit caussa hujus permissionis.

§. I.

1. Caussa permissionis.

NVnquam certè Bonitas illa infinita tantam in Orbe malitiam permitteret, nisi majora inde bona eliceret, & reperta ad perniciem, verteret ad salutem. Permisit Deus fraternam invidiam in Josephum innocentem sævire, sed quanto id bono permisit, non solùm parentum & fratrum, sed totius Ægypti? Permisit Deus insontem David ab impio Saule gravissimis injuriis exagitari, sed Davidis totiúsque regni Hebræi bono maximo. Permisit Deus Danielem iniquissimè accusatum in leonum voraginem præcipitari, sed grandi Danielis ipsius & plurimorum bono. Sed quid hæc narro? Permisit Deus Filium à parricidis crucifigi, sed permisit hoc bono totius humanæ gentis inexplicabili. Ira prorsus ex omni permissione divinâ, maxima divinæ gloriæ incrementa, generi humano emolumenta proveniunt copiosissima. Hinc Bonitas Dei ac Misericordia, hinc Liberalitas atque Potentia, hinc Providentia, hinc Sapientia & Justitia modo prorsus admirabili elucescunt: hinc virtus plurimorum crescit, certamina frequentantur, multiplicantur præmia, coronæ augentur.

In suis permissionibus admirandus est Deus. *Bonca epist. 8. c. prope finem.*

Et quàm admirandam se præbet divina Providentia in quotidianis his permissionibus! Quid enim magni est, si è bono bonum? at maximum si è malo bonum feceris. *Mari tranquillo, ut ajunt, quilibet gubernator est.* Neque verò magnæ artis est vento secundo, navi firmâ, mari pacato, astris faventibus, remigibus peritissimis portum in conspectu positum tenere: at luctantibus interse ventis, navigio lacero, fremente cælo, insidiantibus piratis, remigibus imperitis, sideribus ereptis, optatum nihilominus portum occupare, hoc demum facinus est in gubernatore admirandum. Talis in suis permissionibus est Deus. Per ea quæ contraria videntur, ad felicem deducit exitum, per tot hominum flagitia gloriam suam propagat, in tantis scelerum acervis amicos suos reddit illustriores: Deo dirigente fraudes in decepti commodum vertunt; vexationes & injuriæ vexato vires addunt; impietas tot perditorum, pietatem multorum stabilit, & ne pereant, conservat; & unde plurimi creduntur deprimendi, emergunt. Josepho carcer & vincula ad tam sublime dignitatis solium viam aperuerunt; plus ei profuit fratrum invidia, quàm Orbis totius benevolentia. Saulis perfidia Davidi diadema contulit. Danielem fovea leonum altiùs evexit, quàm ulli regum favores potuissent. E cruce Christus in Paradisum migravit, ex Olivero ad Patris consessum pervenit. Quod si Deus peccata non permitteret, & permissa non ordinaret, & ordinando in bonum derivaret, vindicem Dei justitiam vix agnosceremus: at sic altiùs sapere docemur, & admirabilissimam caussarum seriem ac connexionem fateri cogimur, per quam tandem è tantis malis tot A emergant bona. Quâ de re Severinus Boëthius erudite: *Ordo quidam*, inquit, *cuncta complectitur, ut quod ab assignatâ ordinis ratione discesserit, hoc idem licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno Providentiæ liceat temeritati. Neque enim fas est homini cunctas divini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare sermone. Hoc tantùm prospexisse sufficiat, quòd naturarum omnium proditor Deus, idem ad bonum dirigens cuncta disponat. Quò fit, ut quæ in terris abundare creduntur, si disponentem Providentiam spectes, nihil usquam mali esse perpendas.* Est ergo (quod alterum erat caput) divinæ permissionis caussa multiplex. *Boëth lib. 4. cons. phil. prosa 6. in fine.*

§. II.

TErtium est, Voluntas Dei Cooperatrix in omni re quam permittit. Non tantùm decrevit Deus ab æterno, quæ temporis successu erat permissurus; neque tantùm justissimas suæ permissionis caussas, sed voluntatem etiam habuit, habétque in omnibus permissionibus cooperatricem. In Theologorum scholis res liquidissima est, omnium eorum quæ verè fiunt & existunt, Deum esse adjutorem. Nihil uspiam rerum sine primæ & summæ caussæ adjumento existit. 3. Voluntas Dei cooperatrix.

Cùm ergo Deus ea omnia quæ permittit, ab æterno decreverit permittere, idque justissimis de caussis, seipsum in super in suis permissionibus adjutorem præbeat, quid est quod Deum hominésque tot vanissimis querelis incessimus, quid Providentiam & justissimas Dei permissiones toties allatramus? quin omnes rerum eventus divinis judiciis abscribimus, certi, justissimas divinæ permissionis gravissimásque caussas subesse, & propositum maximi momenti finem, cui nos minimè conveniat refragari? Bonæ malæque voluntates Deo militant, & inter varios fines, veniunt tamen ad hunc, ut sic dicam, finium finem. Omnes rerum eventus divinis judiciis adscribendi.

Certè sanctissimi quique viri, res omnes tanquam Deo agente sibi evenire exploratissimum semper habuerunt, siquidem mentis oculos ab alieni peccati cogitatione sevocantes, Dei permissiones quasi actuosas & effectrices assiduè contemplabantur. Tam enim bonus est Deus, ut nullâ ratione permitteret mala, nisi nosset ex his elicere majora bona. Ad rem aptissimè Augustinus: *Melius*, inquit, *esse judicavit Deus de malis bene facere, quàm mala nulla permittere. Neque enim Deus: cùm summè bonus sit, ullo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi usque adeò esset omnipotens & bonus, ut benefaceret etiam de malo.* Optimè Theophilus Bernardinus, quem hîc sequimur: *Subtilissimè*, inquit, *nostris erroribus & peccatis insinuat se Deus, non ut approbator & particeps, sed ut aversator & corrector, qui ex malis bona plura, quasi ignem ex aquâ educit.* Hîc cogitandum, ut idem monet, omnes eos qui nos lædunt (quacunque demum id ratione fiat) duplicem personam sustinere. Unam quâ nobis pessimè cupiunt, & non simplex in nos malum cudunt: alteram quâ illud omne, quod cogitarunt, possunt, & divinæ justitiæ nos affligentis sunt instrumentum. Si primam tantummodo personam malevolorum agerent, nihil nobis nocerent, sed quia etiam alteram illam, quamvis ignari agunt, Deo nos justè punienti subserviunt. Sic Dei servus Nabuchodonosor, sic Attila, sic Totila, sic Tamerlanes, flagella Dei, sic Vespasiani duo gloriæ quidem & propagandi imperii caussâ Judæos perdere conati sunt: sed errarunt. *Revera lictores & satellites fuerunt ultionis divinæ in impiam gentem. Concoquere suam felicitatem Iudæi non potuerunt, nisi adjuti Neronianis hu Thermis.* Sed ut pressiùs hanc ipsam ratiocinationem prosequamur, libet pauca quærere. Sancti res omnes à Deo sibi evenire credidérunt. *Augustin. to. 3. Enchirid. cap. 27. & cap. 11.* *Theophil. Bern. lib. 11. de Persev. cap. 4. §. 7.* Inimici nostri duplicem personam sustinent. *Lipsi. lib. 2. Constant. cap. 7.*

§. III.

EXte, mi Christiane, quæro, ex te potissimùm, qui cælum terrámque non ratò misces querelis. Dic obsecro, in homine illo, qui te læsit, quid accusas? an voluntatem

luntatem tantùm lædendi, an tantùm potestatem, an utrumque? Utrumque, dices. Sed ego te docebo neutrum accusare. Non voluntatem nocendi, hæc enim sine potestate vana est, nec tibi quidquam nocuit; non nocendi potestatem, quæ à Deo est, quæ justa & æqua est.

Rom. cap. 13. vers. 1. Nosti; *Omnis potestas à Deo est.* Quid ergo conquereris, illum in te posse, quod Deus illi permisit? Grandis mihi fit injuria, dices. Quænam illa tandem injuria? Peccata tua punit Deus, patientiam tuam exercet, præmia tua multiplicat, & tibi fit injuria? Huic, ais, nequam homini, & voluntati ejus nequissimæ indignor. Ad hominem tu semper respicis, ego verò ad Deum te suspicere volo. Voluntas humana, quantumvis improba quid potuit, quid fecit? Tu non adeò doles, quòd voluerit tibi nocere, sed quòd nocuerit, aut nocere potuerit. At, quæso te, quid & quomodo potuit, unde potuit, cur potuit? nonne potestate & concessione divinâ? si divinâ, nunquid justâ, laudabili, sanctâ? Ergo, vel tace, vel querelas tuas ad divinam hanc permissionem erige, & hoc animo tuo insculpe: Nunquam permissurum Deum, ut alterius mala voluntas quidquam in te mali moliatur, nisi in

1. Pet. cap. 3. vers. 13. tuum bonum, si tu tamen ipse tibi non obsis. *Et quis est qui nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus?* Præclarissimè

In Psal. 61. propius finem. Augustinus: *Noli timere inimicum*, inquit, *tantum facit quantum acceperit potestatem. Eum time, qui habet summam potestatem. Eum time, qui quantum vult, tantum facit, & qui injuste nihil facit, & quidquid fecerit justum est. Putamus injustum esse nescio quid, & ex hoc quia fecit Deus, crede justum esse. Ergo, inquis, si quis hominem occidat innocentem, juste facit an iniquè? Iniquè sanè. Quare hoc permittit Deus? Disputare vis, antequam facias unde dignus sis disputare, quare hoc permisit Deus? Consilium Dei tibi dicere, ô homo, non possum. Illud tamen dico, quia & iniquè fecit homo qui occidit innocentem, & non fieret nisi permitteret Deus. Et quamvis ille iniquè fecerit, non tamen hoc iniquè permisit Deus.*

August. ibid. Idem, de Christi Domini nece: *Itaque fratres mei*, inquit, *Iudas malignus traditor Christi, & persecutores Christi, maligni omnes, impii omnes, iniqui omnes, damnandi omnes: & tamen Pater proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Dispone, si potes, distingue, si potes: redde Deo vota tua, quæ distinxerunt labia tua. Vide quid tibi fecerit iniquus, quid justus. Ille voluit, iste permisit. Ille injustè voluit, iste juste permisit. Voluntas injusta damnetur, permissio justa glorificetur. Noli ergo mirari, permittit Deus, & judicio permittit: permittit & mensurâ, numero, pondere permittit. Apud illum non est iniquitas, tu tantùm ad eum pertine.*

Nō homo injuriam inferens, sed Deus injuriam permittens intuendus.

Hæc consequendæ tranquillitati via proxima est, non hominem injuriam inferentem, sed Deum injuriam permittentem intueri. Hic Sanctorum mos erat, non quis, quâve ratione læderet, sed quis lædentem non impediret, attendere. Hinc ipsas etiam injurias beneficia interpretabantur: nam isti sunt, ajebant, qui nos beatos faciunt; at qui beatos prædicant, illi nos decipiunt. Ita oculis in Deum semper intentis, à divinis nutibus in omni re pendebant, à Deo omnia expectabant.

Peccatum nullam bonitatem acquirit, quia boni occasionē tribuit.

Ex hoc vero capite nullius hominis peccatum plus veniæ meretur, quòd majus inde bonum eliciat Deus, nam boni occasionem solùm præbet homo, non causam, & occasionem quidem non ex se, sed ex divinæ bonitatis abundantiâ. Si pauperculi hominis tugurium improbus quis incenderit, non ideo minùs deliquit, quia id pauperculus ille patienter tulit, aut Princeps aliquis decuplo meliorem domum substituit. Aliena virtus, & felix eventus, incendiarii culpam non diluunt: ita nec peccatum bonitatem ullam acquirit, quòd boni occasionem præbuit. Sed ut hæc omnia meliùs capiamus, quàm occulta sint Dei judicia, nunc expendendum.

CAPVT III.

Quomodo per arcanissima judicia Dei, cognoscenda sit Voluntas divina.

ILlud Hebræi vatis hîc assiduè ingeminandum: *Iudicia tua, Domine, abyssus multa*, multa, multa nimis. *Psal. 35.* Jam olim hanc abyssum velut digito monstrarunt duo regii ministri, Pincerna & Pistor Pharaonis Ægyptii Monarchæ. Uterque ejusdem regis famulus, gratiâ excidit uterque, in carcerem & vincula uterque raptus est, nec levi de causâ: nam utrique Rex Pharao iratus, utriusque etiam inter epulas recordatus est, utrique vitæ gratiam potuisset facere, justitiâ non obloquente, aut utrumque capite damnare. Et tamen hunc infami supplicio addixit, illum officio pristino restituit; Pistorem in crucem egit & corvis escam objecit, Pincernam in gratiam recepit, ac denuo ad regiæ mensæ ministerium admisit. Talia sunt judicia Dei, hos ex justitiâ à conspectu rejicientis, illos autem in conspectum admittentis ex gratiâ. Judicia Dei abyssus multa. *Quis sufficit enarrare opera ejus, quis enim investigabit magnalia ejus?* *Eccli. c. 18. vers. 2.*

§. I.

QVàm occulta Dei judicia circa Nabuchodonosorem, & Pharaonem illum alterum *qui ignorabat Ioseph?* De quibus eximiè Augustinus: *Nabuchodonosor*, inquit, *post innumeras impietates flagellatus, pœnitentiam meruit fructuosam: contrà verò flagellis ipsis durior est factus Pharao, & periit. Ambo homines, reges, impii, ambo flagellis moniti. Quid obsecro eorum exitus fecit tam dispares? unus Dei manum sentiens ingemuit & resipuit, alter Dei voluntatem aversatus in peccatis permansit, & interiit.* Ita idem medicamentum, ab eâdem manu confectum, ægrotos duos simillimo morbo oppressos dissimillimè afficit, & hunc quidem ad sospitatem, illum ad tumbam deducit. Ita duo latrones cum Christo in crucem sublati, & in pari culpâ, æquali supplicio, simillimâ morte, dissimillimam post mortem sortiuntur habitationem. *Iudicia Dei abyssus multa.*

Optimus ille rex Asa, qui *Fecit quod bonum & placitum erat in conspectu Dei sui, & subvertit altaria peregrini cultus*, & qui omnem abolevit idololatriam, omnium priorum regum maculam, *Excelsa*, demoliri ausus. Et tamen iste Regum optimus, priorum laudem in fine corrupit: diu præclarissimè se gessit, annis triginta optimorum regum exemplar haberi potuit; tandem regi Syriæ plus quàm Deo confisus, prophetam Hanani ejus facti reprehensorem in nervum compegit, è plebe plurimos interfecit, pedum dolore correptus, plus medicorum arti quàm divinæ opi tribuit. Ah, quàm non responderunt extrema principiis! sanctissimus Rex quantum à seipso mutavit? Contrà Manasses impiissimus, qui omnem vitam suam sceleribus infamavit, tandem in se descendens, principia pessima nobili fine coronavit. Abyssus multa, mi Deus, judicia tua, abyssus nimis profunda!

§. II.

SAul & David quàm admirandi! Uterque initio laude dignus, uterque in gravia delicta lapsus cum offensâ totius regni, ob hoc uterque punitus, sed eventu diversissimo. Saul obstinatæ impietatis homo, misericordiæ finiit: David pœnam in medicinam vertit, factus Deo familiarissimus. Hîc nefas quærere, QVARE aut CVR hoc? E scholâ dæmonis prodiit, CVR istud. Multos perdidit importunissimum istud Cur, & Quare. *Cur Gen. 3. vers. 5.* *præcepit vobis Deus*, quærit olim fallacissimus coluber. Cui respondendum fuisset: Præcepisse scimus, cur præcepe-

rit, nostrum non est quærere: hæc Domini voluntas est, caussæ voluntatis hujus nobis minimè scrutandæ, *Quis enim*

Rom. cap. 11. vers. 34. & segq. *enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit illi & retribuetur ei: quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* At dixerint forsan aliqui: Tamen rationem aliquam exigere licebit hujus vel illius præcepti. A quo? num à Deo? cui uni licet quod libet? & nihil libet nisi quod licet. Si servus à patrefamilias, subditus à principe rationes exigat, ille contumeliam putet, hic rebellionem: tibi plus animi adversus Deum est? Non aliter hæc ratio constat, quàm si nulla reddatur.

Quod in famino impetu acuit dictum, & Tiberio ingenium à Sallust. Tacitus lib. 3. Annal.

Quàm admirandum & illud! Samaritani Dominicis verbis celerrimè credunt, rogántque Dominum, secum maneat; Geraseni increduli eundem rogant, à se abeat; Judæi perfidi nec verbis, nec factis, sed nec ullis prodigiis aut miraculis induci possunt ut credant Veritati. *Iudicia tua*, ô Domine, *abyssus multa!*

Julianus Alexandrinus, sanctissimus martyr pedum usu captus, ad tribunal in sellâ gestatus est à duobus famulis. Horum alter: Fidem & Dominum abnegans, turpissimè defecit: Alter Eunus nomine, Deo & hero fidelis, perseveravit. Sic ambo camelis impositi, per urbem Alexandriam flagellati, tandem in rogum conjecti, sanctissimè finierunt. Hos cùm Besa miles spectaret, & hominum innocentum misertus, insolentiam petulantis plebeculæ cohibere niteretur, delatus ad judicem, capite plexus est. Nimirum transfugæ illius præmium occupavit. *Iudicia tua*, ô Deus, *abyssus multa!*

Euseb. hist. lib. 34. Nicephor. lib. 3. c. 30.

Narrat Athanasius Alexandrinus præsul, in rebus gestis Antonii Magni, duos fratres ad Antonium suscepisse iter, sed in viâ, ex aquæ penuriâ, alterum siti mortuum, alterum morti proximum jacuisse defectis viribus. Antonius aliquot inde milliaribus distans, & tum fortè in rupe considens, duos è suis ad se subitò evocans: Ite, inquit, festinato gressu, & aquæ lagenam deferte: unus è duobus fratribus huc commeantibus in itinere jam obiit, alter adhuc dum spirat sed ægrè, & nisi maturâ opeA subveniatis, nec illum vivum reperietis. Hoc mihi oranti jam primùm significavit Deus. Sic ait, & illi ut jussi, mox iter celerarunt; repertum extincti cadaver terræ mandarunt, alterum fonte refectum sibi comitem junxerunt. Erat autem iter unius diei. Hîc opportunissimè Athanasius: Fortasse, inquit, aliquis quærat: Cur non antequam alter morereturC, Antonius monuerit? Indigna prorsus Christianis quæstio, quia non Antonii sed Dei judicium fuit, qui & in morientem, quam voluit, sententiam tulit, & de sitiente revelare dignatus est.

Bosovius in vit. Patrum lib. 12. in vitâ S. Antonii cap. 31.

Hæc arcanissima Dei arcana cùm secum miraretur Antonius, jámque pæne inciperet descendere in hanc divinorum judiciorum profunditatem, apud Deum sic familiariter questus est: Mi Domine, illos flagitiis opertos tamdiu sinis vivere, istos ad plurimorum utilitatem natos abripis? Hi non adeò improbi, tam severè à te puniuntur; alii vivunt impunè, & à vivendi prosperitate, peccandi sumunt audaciam. *Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum.* Hîc vocem audiit: Antoni, ad te ipsum intende: hæc judicia Dei sunt; tibi non scrutanda.

Psal. 72. vers. 7.

O quàm magnificata sunt opera tua, Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ: vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc. Verè tu es Deus absconditus! Anno millesimo centesimo supra decimum septimum, cùm Italia tota terræ motibus quateretur, ait Rogerius, aliquot Mediolanenses Patricii sub turri conseder unt, erat enim eis de Republicâ negotium, cùm vox foris audita, quæ unum nominatim evocabat. Ille cunctari, & dubitare quis vocaret, & quem: itaque hærere, & repetitam vocem expectare: cùm ecce ignotus aliquis ad fores adest, & hunc ipsum rogat ut exeat. Vix dum aliquot spatiis à loco abiit, cùm turris corruit, & unà omnes oppressit. Cur hîc unus tantùm, & ceterorum nemo ab interitu servatus? *Iudicia Dei, abyssus multa.* Quis non videat prisca hîc prodigia revocari? Sic Angelus Lothum cum familiâ eductum, Sodomæis incendiis subduxit: sic mille alii inter pereuntium turbam ab exitio defensi sunt.

Anno millesimo quingentesimo supra nonagesimum septimum, in Siciliâ, in monte Regali, obstinatæ libidinis homo à religioso viro aliquoties monitus, impuram vitam tandem desineret, & meretricium consortium ejuraret. Perstitit tamen miser, sed post extremam monitionem in sinu pellicis confossus est. Alius non dispatis vitæ vir, & qui plurimis annis cum infami feminâ habitavit, ubi lamentabilem hunc exitum inaudiit, alieno malo sapere voluit, & omnem vitam ab annis sexagintâ per confessionem relegit. Quid hîc aliud iterum vociferer, quàm hoc ipsum: *Iudicia tua, Domine, abyssus multa nimis!*

Kuniesberg.

§. IV.

ET hoc est quod divinum Paulum in tantam admirationem rapuit. Gemellis illis Jacob & Esau, *cùm* B *nondum nati essent, aut aliquid boni egissent aut mali* &c. dictum est, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? absit,* &c. *O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti?* Aurifex argentum & aurum suum, figulus suum lutum pro libitu versat, quamvis inter figulum & lutum non remotissima sit cognatio, qualis inter Deum & hominem, vilissimum terræ vermiculum. *Quis* igitur Deo *dicere potest: Cur ita facis?*

Rom. cap. 9. & segq.

Iob cap. 9. vers. 12.

Narrat Dorotheus, navigium appulisse ad urbem venalibus mancipiis plenum. Erat in illâ civitate virgo sanctissimis moribus, suæque salutis studiosissima. Hæc mirè lætata occasionem offerri, adiiscendæ inde ancillulæ, quam suo nutu ad omnem vitæ sanctitatem etiamnum docilem formaret. Et commodè navarchus puellas duas habuit, è quibus alteram virgo liberali pretio emit. Vix hæc abiit cùm adest femina profligati pudoris histrioniam faciens saltatriculâ, hæc alteram virgunculam licitata, cùm pretio non grandi parabilem audiret, emptam abduxit. Heu misella, tam scelestam nacta dominam, quàm sanctam altera! Quis hîc judicii divini abyssum scrutetur? Utraque ab annis innocens, utraque venalis, utraque suæ sortis ignara, utraque velut testa recens, odorem servatura, quem primitus imbibisset. Et tamen illa virgineos mores edocta, non difficulter virtuti à teneris assuevit, Angelorum digna consortio: hæc autem ab illâ furiâ ad omnem petulantiam & lasciviam instituta, improbos dominæ mores feliciter imitata, nobile fuit spolium diabolo; alia certè futura, si aliam habuisset magistram. Sed *Iudicia tua*, ô Domine, *abyssus multa.*

Doroth ser. de occult. Dei jud.

Non multùm absimile quid in cognato sanguine Gregorius Magnus expertus est. Tres habuit amitas vir iste sanctissimus, Æmilianam, Tarsillam, Gordianam: omnes se Christo & virginum sacrarum collegio devoD verunt: duæ illæ uti virginitatis sponsionem integerrimè servarunt, sic vitam fine optimo clauserunt; tertia illa Gordiana nullis obtemperans monitis, illecebrarum appetens, tandem frenum rupit, cœnobio excessit, villicum suum vagâ libidine secuta. *Iudicia tua*, Domine, *abyssus multa!* hâc nemo se immittat. *Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram, quis poterit scrutari vias ejus?* Cautissimus hîc Jessæus rex: *Vt jumentum*, inquit, *factus sum apud te.* Tuis, ô mi Deus, judiciis, me non immisceo; tuum me jumentum gero; jumenti est, hero jubenti parere, non jussa discutere. Et quid miri hominem in schola non educatum, & qui juventutis suæ rudimenta in pecorum custodiâ posuit, ita de se sentire? ipsi Seraphini, spiritus nobilissimi, hoc faciunt. Nam cùm in cælo de abdicandis Judæis ageretur, Seraphim geminis alis faciem pedésque velabant, professi eò altitudinis se pertingere non posse intelligentiâ, quò sese admiranda Dei

Gregor. homiliâ 38. in Evang.

Iob cap. 36. v. 23. & 26.

Psal. 72. vers. 22.

Isaiæ cap. 6. vers. 2.

opera

opera extollerent: divina judicia omnem intelligendi vim excedere: se itaque contentos, scire ter sanctum esse Numen, sanctum in seipso, sanctum in judiciis, sanctum in operibus. Si sic supremi Angeli arcana Dei judicia venerantur, quantò magis nos vilissimos homunciones clamare convenit: *Justus Dominus in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis?* Hic neminem non plurimum soletur, quod excellentissimè dixit Augustinus: *Potest Deus aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est.*

Psal. 144. vers. 17.

August. l. 3. contra Iulian. c. 18.

§. V.

CErnimus quidem mirabiles mundi revolutiones, continuas vicissitudines, eventus prorsus inopinatos, & est cùm dicamus: Videamus obsecro, quem res exitum sortitura sit. Videmus tandem & miramur, frigidissimum illud nobiscum mussitantes: *Non putassem.* At nescimus miseri, quæ secutura sint, sed nec eorum, utut eveniant, ratio poscenda. *Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus. Quia sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Rationem de occulto Dei consilio quærere,* inquit Gregorius, *nil aliud est, quàm contra consilium ejus superbire.* Nostrum est in omnibus cum beato Paulo dicere: *O altitudo sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* In hac vitâ plurima nunquam satis indagabimus. Sufficiat nobis scire, Deum iniquum non esse, nec extremo judicii die futurum ullum, qui non cogatur dicere: *Justus es Domine, & rectum judicium tuum.* Conatus quidem rex David, hæc Dei arcana judicia penitus rimari, *Exhistimabam,* inquit, *ut cognoscerem hoc.* Tandem tamen non reperiens ullum exitum, *Labor est,* ait, *ante me, donec intrem in sanctuarium Dei;* differenda est hæc occultorum scientia in Orbem meliorem.

Isaiæ cap. 55. v. 8. & 9.

Rom. cap 11. vers. 33.

Psal. 118. vers. 137.

Psal. 72. vers. 16.

Ibid. v. 17.

De arcanis Dei non inquirendum.

Submittamus ergo & nos curiosi ingenii alas. Reciprocus Oceani fluxus & refluxus omnem philosophorum solertiam fatigavit; & quî nos capiamus profundissimos divinorum judiciorum recessus? Quis indaget, cur hic in Turcîâ natus, ille inter Christianos: cur in plurimas regiones Christi Evangelium tam serò emanarit, & interea temporis tot hominum millia perierint; idem tamen Evangelium in alias provincias tam maturè propagatũ sit. Quid quod una regio, tota quanta est, hæresi sit infecta, alia ab omni hæreseos labe immunis floreat: Cur divina ultio hos prætereat, illos tãgat: Cur immeriti aliquot populi evertãtur, & culpæ majorum in posteros ac nepotes transeant: Cur tot Principum, Regũ & Imperatorum expeditiones ad recuperandam Palæstinam susceptæ fuerint irritæ. Fugiamus quærere, cur Adamo Deus, non etiam Lucifero pœnitentiæ locum concesserit: Cur Christus Petri misertus, non Iscariotæ: Cur hic in cunis, ille senex moriatur: Cur hic in flagitiis pereat, non diu flagitiosus, ille à flagitiis resipiscat, iis diutissimè immersus: Cur hîc divitiis abundet, ille nec panem habeat nec pecuniam. Vaga mens quid per hanc curiosam curam tibi vis? Tangere cælestem illum divini judicii ignem? liquesces. Scandere in Providentiæ arcem? Cades. Ut papiliones & minuta quædam animalcula vespere lucernæ lumen identidem circumvolant, donec amburantur: sic humana mens lascivit circa arcanam illam flammam. Vespertilionum oculi nobis sunt ad hunc solem. Homines sumus, secreta Dei non intelligimus. *Mirabilia opera Altissimi solius, & absconsa, & invisa opera illius.* Nemo unquam mortalium fuit qui librum intus & foris scriptum aperiret, nemo qui legeret. Liber iste divinorum judiciorum est, intus prædestinationis, foris providentiæ plenus. Æternus, sapientissimus Deus, *omnia in mensurâ, & numero, & pondere disposuit. Et virtuti brachii ejus quis resistet?* Quid nos audaculi, pondus ignis ponderare, aut flatum venti mensurare, aut diem præteritum revocare frustra nitimur? Modò jam istud sciamus, causſam ante omnes causſas esse, *Voluntatem Dei,* à quâ qui quærit aliam, vim & potentiam ignorat naturæ divinæ. Nam causſam omnem, necesse est genere quodam priorem & majorem esse suo effectu: at Deo, & ejus voluntate nihil prius aut majus, non ergo ulla ejus causſa. Quid ultra hîc vis? Deus permisit, Deus voluit, Deus fecit. Summa justitia est, ut rectè & piè Salvianus ait, voluntas Dei: Summa prudentia est, divinæ voluntatis ac providentiæ decretis placido animo acquiescere.

Eccli. c. 11. vers. 4.

Sap. cap. 11. v. 21 & 22.

4. Esd. c. 4. vers. 5.

CAPUT IV.

Quomodo Dei voluntas, in rebus omnibus agnosci possit.

DIversi quidem regiminis est, hypocaustum plenum infantibus, gymnasium plenum discipulis, plenam domum famulis, cœnobium plenum religiosis, campum plenum militibus curare, eadem tamen in omnibus gubernandi ratio est per Obedientiam, quæ diversas voluntates in unam jubet coalescere. Malè dux imperabit nisi omnes suos milites aut ore gestare possit, aut manu, hoc est, aut voce aut nutu ad omne imperium impellere. Illic bene res geritur, & disciplina sibi constat, cùm in domo paterfamilias, in scholâ magister, in cœnobio antistes, in castris dux, suos omnes aut linguâ circumagit, aut dextrâ; verbo regit aut nutu, & quoquò vult perpellit.

Quemadmodum verò militem sui ducis linguam aut dextram insidere convenit, ad hujus vel illius imperata promptum: ita prorsus hominem Christianum decet, velut in linguâ Dei manúve sic hærere, ut quidquid Deus voluerit, dixerit, jusserit, quoquò nutum intenderit, mox ille idem velit, eò protinus eat, currat, volet. Omnium nostrûm vox sit: *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei:* in medio memoriæ, intellectus, voluntatis meæ, voluntas tua, mi Deus, instar legum omnium mihi est.

Sauli à Christo in terram dejecti, prima omnium quæstio fuit: *Domine quid me vis facere?* Hæc omnium proborum assidua sit percontatio: Domine quid me vis facere? quæ tua voluntas, mi bone JESV? verbo, nutu significa: eo, pareo, facio, quidquid me facere volueris. Huic igitur quæstioni ante omnia nunc respondendum quâ ratione nimirum Dei voluntas in rebus omnibus sit agnoscenda. Aliquot hîc regulas dabimus, per quas divina voluntas facilè poterit explorari.

Prima regula divinæ voluntatis cognoscendæ.

Quidquid abducit à Deo, contra Dei voluntatem est: quidquid ad Deum invitat, ad divinam voluntatem est. *Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstineatis vos à fornicatione,* &c. Itaque si quis tale quid in se deprehendat, ut fateri cogatur: Hoc officium, hæc societas, hoc mercimonium, hoc vivendi genus me non reddit sanctiorem; abducor à Deo, sed sensim, & lenis gressibus, ergo nec officium istud, nec illa societas, nec mercimonium istud, nec ista vivendi forma divinæ voluntatis est.

1 Thess. 4. vers. 3.

II. Regula.

Voluntas Dei per legem Dei & Ecclesiæ luculentissimè nobis declaratur. Ideo in omni ambiguitate non tantùm quærendum, quid Dei aut Ecclesiæ leges velint, sed quid iisdem magis aut minùs conforme sit. Christus olim opulento juveni scisciranti, quâ proximâ viâ iretur ad cælum, hunc optimum divinæ voluntatis interpretem designans: *Mandata,* inquit, *nosti?* Sanè *nihil dulcius quàm respicere in mandatis Domini.* Hunc ipsum divinæ voluntatis

Luc. 18. vers. 18.

Psal. 118. vers. 47.

voluntatis internuncium. Abrahamus Epuloni com-
Luc. cap. 16. vers. 29. monstrans: *Habent*, ait, *Moysen & prophetas: audiant illos.* Divinus Paulus: *Nolite*, inquit, *conformari huic sæculo* &c.
Rom. cap. 12. vers. 2. *ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, & bene placens, & perfecta. Bona* Dei voluntas decalogo comprehenditur, *bene placens* consiliis Evangelicis, *Perfecta* desiderat à se imperata perfici in terrâ, sicut in cælo.

III. Regula.

Tertia. 1. Thess. c. 5. vers. 17. Chrysost. in illum locum. Hæc à beato Paulo præscribitur: *In omnibus gratias agite, hæc est enim voluntas Dei, in Christo* Jesv *in omnibus vobis.* Primum hîc notatu dignissimum, In rebus omnibus gratias agendas, etiam turbatissimis & maximè improsperis. Pulchrè Chrysostomus dixit: *Passus es aliquid malum? si velis, malum non est: Age Deo gratias, & jam malum mutasti in bonum. Hoc animi est Philosophici.* Prisci Germani optimè liberos instruebant, ut si quando digitum igne læsissent, mox dicerent: *Deo gratias.* Breve, sed nobile præceptum. Quidquid demum, mi Christiane, te premat uratve, quidquid affligat, dic centies, dic millies: Deo gratias. Addit Paulus: *Spiritum nolite extinguere.* Suus sit divinis instinctibus locus. Non rarò Deus voluntatem suam explicat occultis alloquiis, quibus ut verè divinis tunc tutò creditur, cùm solius Dei gloria sectanda proponitur. Sed & illud Paulus addidit: *Prophetias nolite spernere.* Divini voluminis explanationes, sacras in templis conciones, præsagas fidorum hominum admoniones negligi ab eo minimè convenit, qui divinæ voluntati approbare se cupit. Qui audire non vult, non vult Dei voluntatem intelligere. Demum præcipit Paulus: *Ab omni specie malâ abstinete vos.* Quemadmodum boni numularii monetam adulterinam aut à tinnitu, aut à signo & inscriptione norunt, & rejiciunt: ita nos, quidquid vel tenuem umbram vitii præ se fert, abominemur, tanquam divinæ voluntati contrarium.

Ibid. v. 19. Ibid. v. 20. Ibid. v. 22.

IV. Regula.

Quarta. Act. cap. 9. vers. 6. Ibid. v. 7. Tit. cap. 1. vers. 13. Deut. c. 32. vers. 28. Deut. c. 32. vers. 37. & segq. Gal. cap. 2. vers. 1. & 2. Paulus de his doctrinæ capitulis aliisque Apostolos.

Præter Dei & Ecclesiæ leges, alii quoque divinæ voluntatis interpretes sunt, maximè in rebus dubiis. Inter hos censendi magistratus tam politicus quàm sacer, iique omnes, qui aliis legitimè præsunt: his annumerandi Curiones, Confessarii, Majores & Præsides in sacris famiiis. Cùm Saulus jam paratus divinæ voluntatis parere, quæsisset: *Domine, quid me vis facere?* non illum Dominus præceptis oneravit, neque illi subitò scientiam omnem infudit, sed ut discipulum ad Ananiam mittens: *Surge*, inquit, *& ingredere civitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere.* Ananias Paulo divinæ voluntatis paraphrastes fidelissimus fuit, sicut Cornelio Petrus. Ita vult Deus voluntatem suam homini explicari ab homine. Hinc illæ tam crebræ admonitiones: *Consilium semper à sapiente perquire: Sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis. Anima viri sancti enunciat aliquando verè* (magis) *quàm septem circumspectores sedentes in excelso. Et sic in his omnibus deprecare Dominum, ut dirigat in veritate viam tuam.* Ergo *cum viro sancto assiduus esto, quemcunque cognoveris observantem timorem Dei*, &c. *Et cor boni consilii statue tecum, non est enim tibi aliud pluris illo.* In omnibus igitur dubiis circa voluntatem divinam, à nemine potiùs petendum consilium, quàm à Confessariis & Majoribus nostris, quibus aut conscientiam aut omnem vitam commisimus. Quâ in re universè dici potest: Omnis Dominorum, aut Majorum, aut Præsidum voluntas (peccatum excipio) Dei voluntas est. Quod ergo cuique Dominus, quod Majores aut Præsides jusserint, non aliter quàm certum divinæ voluntatis interpretamentum est accipiendum. Beatissimus Paulus exemplo hîc præit, & Galatis scribens: *Deinde*, inquit, *post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam cum Barnabâ.* Quæ caussa itineris tam longi? *Contuli cum illis Evangelium.* En, Orbis concionator per tot annos, tanquam discipulorum infimus, doctrinam suam in medium proponit, & primarios Apostolos illius quasi judices constituit, ut quod illi de eâ decernerent ac communi consilio improbarent, adderent, demerentque, id ipse sic crederet, sic docendum susciperet. Magis mirandum quod addit: *Ascendi autem secundùm revelationem.* Num qui Paulo revelavit iter hoc suscipiendum, non æquè revelare potuit quæ Paulus itinere hoc effecturus? Nimirum vult Deus hominem ab homine doceri. Accedit, quòd Paulus Hierosolyma ierit, super doctrinâ suâ interrogaturus, non tam quòd ipse de eâ dubitarit quàm alii. His firmandis consultissimum videbatur, Majores interrogare. Ergo, *Videte & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in eâ.* Ibid. Hier. cap. 6. vers. 16.

V. Regula.

Quinta. Isaiæ c. 58. vers. 13. Coloss. cap. 3. vers. 5. & 6. Eccli. cap. 18. vers. 30. Ratio & cõscientia in incerto non sunt mali consiliarii.

Quòd si consilium petere, nec tempus permittat nec locus, dispiciat homo secum ipse, & omnem dubitationem circa notitiam divinæ voluntatis facili negotio sic poterit explicare. Attendat solerter, utrum è duobus, in quibus hæsitat, voluntati propriæ sit acceptius, quid gratius carnis appetitui, quid existimationi propriæ optabilius. Ubi hoc, quod facile, indagaverit, & seriò secum statuerit actiones suas voluntati divinæ penitissimè conformare, tunc profectò securus eliget illud quod voluntati suæ minùs acceptum, quod minùs gratum carnis appetentiæ, quod denique splendoris ac pompæ minus habuerit. Nam illa electio ad propriæ voluntatis, ad carnis, ad existimationis propensionem, cuivis merito nimis quàm suspecta & errori proxima videri debet; at hoc alterum, proclivitati suæ reluctari, plerumque tutissimum: *Dum non facis vias tuas*, inquit Isaias, *& non inventur voluntas tua.* Sit hoc exemplo. Ei qui maligno aut frigido est stomacho, explorate suaderi potest hoc modo: Id quod tu maximè appetis, hoc tibi minimè conducit; pepones, cucumeres, fungi, limaces, potus intemperanter frigidus, recentes ab horto fructus, & id genus edulii, gulæ irritamenta, plurimùm nocent, quæ tamen non rarò cupidissimè ingeruntur. Idem in re propositâ: plerunque quod corporis sensibus tam gratum & suave, noxium est spiritui; quod humanæ voluntati sic placet, Deo displicet. *Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam* &c. *propter quæ venit ira Dei.* Ergo *post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tuâ avertere*, (monet Siracides) ut ad Dei voluntatem convertaris.

Quòd si quid planè indifferens & adiaphorum sit, ut si duo mendici occurrant æquè fortunæ inopes, eleemosyna tamen non suppetat in utrumque partienda, da cui volueris, animo divinam voluntatem exequendi; non errabis. Quòd si res adjaphora majoris sit momenti, consiliis opus & precibus. Si verò de unâ aliquâ pluribúsve actionibus suscipiendis penitus non liqueat, quid divinæ voluntatis sit, non facilè ulla earum suscipiatur, dum utcunque constet illas divinæ voluntati non fore contrarias. In omni tali deliberatione plurimum potest Ratio & Conscientia, non mali in incerto consiliarii, qui si paullò velint circumspectiùs agere, facilè pronunciabunt, quid melius sit factu. Fieri autem potest, ut verecundæ conscientiæ homo in talem deveniat labyrinthum, in quo spiritus & caro sic inter se luctentur, ut miser trepidare incipiat, ne forsan divinæ voluntati se opposuerit. Hîc solatio sit, quod nonnunquam est ecclesiastæ. Rem sic explicamus. Concionator pomeridianus videt plerosque omnes suorum auditorum dormientes, turbatur nonnihil tot sibi annuentibus: id tamen tolerabilius videtur, quàm si totidem impudenter garriant. Itaque si duo tresve non dormitent, ait ipse secum: Satis id mihi, & est cur pergam: unus pro millibus est. Non aliter ratiocinetur quomodocunque turbatus: Modò duo vigilent oculi *Ratio* & *Voluntas*, modò hi vigiles voluntatem Dei observent, susque déque vertantur alia, ego verò stabo inconcussus, & quam-

vis divinos nutus non proximè assequar, assequi tamen conabor.

VI. Regula.

Act. cap. 9. vers. 6. Ad explorandam divinam voluntatem plurimum valet, cum Paulo rogare: *Domine, quid me vis facere?* Hic mos Sanctorum, in rebus dubiis & perplexis confugiendi ad orationis præsidium, uti olim Moses & Aaron ad fœderis tabernaculum. Et sicuti cùm nubes adeò stipatæ coëunt, ut cælum tonare ac mugire incipiat, campanæ in turribus quatiuntur dissipandis nubibus: ita quotiescunque sol divinæ voluntatis oculis nostris subducitur, ut pæne quid faciendum sit, ignoremus, proximum est, cælum pulsare precibus. Ita Saulus à subitâ tempestate mediis campis deprehensus exclamat: *Ibid.* *Domine, quid me vis facere?* Hanc precatiunculam sæpius iterandi opportunissimum tempus est, cùm epulum cæleste aditur, & Dominicum corpus jam linguâ sustinetur, tunc ardenter ingeminandum: *Domine, quid me vis facere?* Imò sub re divinâ quotidie, cùm Eucharistiam sacerdos supra verticem attollit, hoc omnium ardentissimum votum sit: Domine, quid me vis facere? A viris religiosis votorum formulam sub sacro quotidie recitari consultissimum. Jacobus Laines alter à sancto Ignatio Societatis Jesv Præpositus generalis, quot diebus sub sacri finem post Centurionis verba *(Domine non sum dignus)* Christum manu tenens ajebat: Placet Domine quod promisi. Ita quibuscunque aliis, dum cælestis panis in alto monstratur, precandum: Domine sicut vis, ita & ego volo; quod rectè statui, non revoco. Hæc quotidiana sui in divinam voluntatem oblatio præclarissima est ad ultimum in morte luctamen dispositio. *Res gestæ P. Lain.*

Si quis autem multo tempore rogarit Deum quippiam, nec id tamen impetrarit, persuasum sibi habeat, nolle optimum patrem, id à se impetrari, quod tamdiu petivit filius, aut certè velle benignissimum parentem, petentis filii perseverantiam, ad majus præmium exerceri. Nihil hoc dubitationis habet, quin clementissimus Deus frequenter differat postulatam opem, ut constantiores preces, & diuturniorem patientiam copiosiùs remuneretur. Certè à plurimis hæc talia, velut ab avaris numi, non ratò extorquenda sunt. Raras preces & ratiorem patientiam à nobis impetraret Deus, nisi hoc tali modo desides urgeret. Adeóque nobis sæpe utilissimum est, diuturnis precibus nihil impetrasse. Nam precum tam prolixarum plerunque majus est emolumentum quàm fuisset impetrationis. Et hoc est quod nemini non magnam tranquillitatem adferat, precationes quidem multas, non tamen ratas injisse. Rex Hebræus David ut jejunavit, ut flevit, ut oravit in terrâ prostratus, antequam nosset Dei voluntatem de moribundo filiolo: at ubi mortuum audiit, agnovit hanc fuisse Dei decretoriam voluntatem ut moreretur. Itaque jam lætior *de terrâ surrexit, lotus & unctus, ingressus est domum Domini, & adoravit.* Christus, post trinam deprecationem ad civum olivarium, de paternâ voluntate jam certus: *Dormite jam*, inquit, *& requiescite.* Ita obsecrationem etiam repudiatam quies & animi tranquillitas excipit, vel ob hanc etiam caussam, quòd jam longè certiùs constet quid fieri velit optimus Deus. Heli sacerdos narranti Samueli quam Deus vindictam tam ab ipso patre quàm à filiis esset expetiturus, aliud non respondit quàm hoc, *Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat.* Perinde si dixisset: Ingrata narrasti, Samuel, sed quia mihi jam liquet de divinâ voluntate, narrationem tuam quamvis ingratam benevolus tamen excipio, & agnosco divinos nutus: Ego, meique filii pœnas commeruimus, subibimus pœnas, quando ita visum est divinæ voluntati, cui nefas refragari. Faciat bonus Deus quidquid ipsius sanctissimæ voluntati placuerit: nos servuli, ipse Dominus est: nos variè delinquimus, dominici juris est, punire delicta. Cùm Paulum Hierosolyma abiturum Cæsareenses lacrymis morari conarentur, Paulus illis animosissimè: *Quid facitis*, inquit, *flentes & affligentes cor meum? Ego enim non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen Domini* Jesv. *Et cùm ei suadere non possent, quievérunt, dicentes: Domini voluntas fiat.* Hæc vera quies animi, post preces irritas, illud unicum precari, *Domini voluntas fiat.* Et hinc sequitur, ad divinam voluntatem explorandam regula ultima. *Deus differt postulatâ opem, ut constantiores preces copiosiùs remuneretur.* *2. Reg. c. 12. vers. 16. & seq.* *Matt. c. 26. vers. 45.* *1. Reg. cap. 3. vers. 18.* *Act. cap. 21. vers. 13.*

VII. Regula.

Nemo mortalium divinam voluntatem certiùs explorat, quàm qui sinceriùs ad illam in omnibus se conformare desiderat. Hoc desiderium profectò filum est ad omnium labyrinthorum errores extricandos: omnis hinc ambiguitas circa divinam voluntatem tollitur, si quis ignoret quidem, quid velit Deus, aut utrum malit è duobus licitis, ita tamen animo comparatus sit, ut mente sincerissimâ possit dicere: Domine, si scirem, quid tu hac in re fieri à me velles, ego utique id facerem. Hac sponsione factâ, liberè, quod volet, faciat; & perturbare se desinat; divinam voluntatem non facilè offendet. Hunc talem filium non deserit amantissimus pater, nec à suâ voluntate graviùs aberrare permittit. Si desit homo, per quem erudiat, Angelum mittit, uti misit Josepho, in re gravi, quid factu foret optimum, deliberanti: ita tribus ex Oriente Dynastis post divinum infantulum in gramineis cunis adoratum, submissus Angelus, qui Herodianas fallacias cavere, & aliâ in patriam viâ redire doceret. Sic Abrahami ancillæ Agari; sic innumeris aliis contra errores præsidio missus est aut Angelus, aut vice Angeli fidus homo. *Septima.*

Anno trecentesimo vicesimo quarto, Constantinus Magnus, relictâ Româ apud Ilium cæpit urbem condere, sed quia divinæ voluntatis fuit, ut cœptum opus omitteret, & Byzantium in Thraciâ ædificaret, diversè Deus monuit: nam, ut Beda & Glicas memorant, omne instrumentum fabrile secundùm noctem in altero litore repertum est, occultâ vi transportatum. Ibidem aquila; quod Zonaras refert, cæmentariorum amussim sustulit & apud Byzantium ex unguibus dimisit. Ita Deus voluntatis suæ notitiam non negat sincerè petentibus. *Benignus est spiritus sapientiæ* hujus altissimæ, & omnibus sese quàm liberalissimè impertitur. Adest Deus *omnibus exquirentibus se in veritate*, & voluntatem suam tam mirabili quàm suavi magisterio explicat iis omnibus, qui verâ submissione se hîc discipulos gerunt. Voluntatem Dei optimè nosse discimus faciendo. *Vide Cedr. Baron. ad ann. Sap. cap. 1. vers. 1. Eccles. cap. 2. vers. 11.*

CAPVT V.

Quotuplex Dei voluntas, & quibus potissimùm in rebus, illa sibi conformari velit nostram.

CYprianus, vir & eloquentissimus & sanctissimus, Carthaginensis præsul, constantissimus martyr, per synopsin complexus est, quid præcipuè à sui cultoribus exigat voluntas divina. Verba Cypriano digna, & auro prorsus exaranda sunt. Et utinam hæc omnium Christianorum templis & ædibus, utinam & pectoribus inscribantur, velut compendium vitæ ac perfectionis Christianæ. Placet ea in numeros digerere; hæc sunt. *Cyprian. tract. de bono patient. Docendo cognoscimus quæ quisque voluntas divina sit, quam facere debeamus, & præmium à Deo consequemur.*

Voluntas Dei, quam Christus docuit & fecit, est

1. *Humilitas in conversatione.*
2. *Stabilitas in fide.*
3. *Verecundia in verbis.*
4. *In factis justitia.*
5. *In operibus misericordia.*
6. *In moribus disciplina.*

7. *Injuriam*

7. *Injuriam facere non posse.*
8. *Factam tolerare posse.*
9. *Cum fratribus pacem tenere.*
10. *Deum toto corde diligere.*
11. *Amare in illo quod pater est.*
12. *Timere quod Deus est.*
13. *Christo nihil præponere, quia nec nobis ille quidquam præposuit.*
14. *Charitati ejus inseparabiliter adhærere.*
15. *Cruci ejus fortiter ac fidenter assistere.*
16. *Quando de ejus nomine & honore certamen est, exhibere in sermone constantiam, quâ confitemur; in questione fiduciam, quâ congredimur; in morte perseverantiam, quâ coronamur. Hoc est, cohæredem Christi velle esse, hoc est, præceptum Dei facere, hoc est, voluntatem patris adimplere.*

§. I.

EX his singulariter septimum, octavum, nonum atque decimum documentum altiore mente reponendum: *Injuriam facere non posse: Factam tolerare posse: Cum fratribus pacem tenere: Deum toto corde diligere.* Hîc nos miseri sæpe graviter hallucinamur. Voluntatem Dei munerantem & beneficiis cumulantem affectu proniſſimo recipimus; at castigantem, velut non Dei voluntatem aversamur, tanquam si homines in nostram salutem & nomen pessimè animati, nesciente Deo aut certè non jubente, consilium cæperint, quo nos penitus delerent, aut graviter vexarent. Cæcitas & insania manifesta. Grata tantùm & nobis commoda submitti cælitus putamus? imò tristia etiam & incommoda, nec quidquam omnino in hac grandi machinâ geritur, turbatur, miscetur (dempto peccato) cujus non caussa & origo à primâ illâ caussâ. Hieremias lacrymans: *Quis est iste*, inquit, *qui dixit ut fieret Domino non jubente? Ex ore Altissimi non egredientur nec bona nec mala? Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis?* Quàm hoc stupidi atque impudentis hominis est, credere quidquam esse quod Deus aut non immittat, aut certè non permittat. Clarissimè Cassianus: *Credere inconcussâ fide nos convenit, nihil sine Deo prorsus in hoc mundo geri. Aut enim voluntate ejus, aut permissu agi universa fatendum est.*

Bona & mala (dempto peccato) à Deo provenisse. *Thren. c. 3. vers. 37. & seqq. Hoc est pro peccatorum suppliciis.*

Cassianus coll. 3. c. 20.

Vetustas gigantes fabulata est, qui divos deturbare aggressi de suâ arce. Mittamus fabulas: Vos queruli, vos ii estis. Si enim mala omnia, quæ hîc premunt, non permissa solùm à Deo, sed immissa, vos qui fremitis, qui repugnatis, quid aliud quàm sceptrum illi (quantum in nobis est) eripitis, & arbitrium regnandi? Creata omnia parent non invita, & obaudiunt supremæ illi legi; nobilissimum rerum homo, solus in conditorem suum calces jacit, & resistit. Quid frustra indignamur? omnes clades à Deo sunt, omnes, omnes. Quòd ibi labes terræ oppida aliquot absorpit, à Dei providentiâ est: quòd alibi pestis multa millia hominum demessuit, ab istâ est: quòd cædes, bellum, tyrannis, & hîc & istic, ab eâdem istâ est. Sed omissis publicis: Quòd iste tuus adversarius, mi homo, partem tibi bonorum rapiat, ille famam inficiat, hic modis aliis te lædat, à Deo est hoc omne, non permittente solùm, sed etiam immittente in te divinitus: ut id probè noris, divinitus hæc omnia immittuntur.

Solus homo Deo resistit.

Ergo voluntas divina, non hoc tantùm à nobis postulat, ut ab inferendâ aliis injuriâ tam alieni simus, tanquam si non inferre ullam possimus, sed vult etiam illatas ab aliis injurias ita toleremus, ut pacem cum omnibus servemus, etsi non itidem illi nobiscum. Sed ut exactiùs capiamus divinæ voluntatis arcana, illud, cujus suprà meminimus, breviter explicandum.

§. II.

Voluntas Dei duplex

VOluntas Dei Theologis duplex est; una *Signi*, quâ Deus præcipit, prohibet, permittit, suadet; altera *Beneplaciti*, quâ destinatum quid usquequaque vult fieri, vel cum conditione, vel sine illâ. Angelis & hominibus æternam felicitatem voluit impertiri, eâ tamen conditione & lege, si ipsi non obsisterent suo arbitrio. Alia vult Deus sine ullâ adjunctione. Uti voluit cælum terrâmque condere, ita vult esse perpetuum ordinem Orbis totius & gubernationem, quâ cuncta disponit sapientissimè. Huic Dei voluntati nemo potest obsistere; nullas illa leges patitur, nihil quidquam alieno facit imperio, nulli paret. Ipse Deus per Isaiam id affirmans: *Consilium*, inquit, *meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui.* Nos autem viles servuli, velimus nolimus, quidquid ex alto in nos Deus decreverit, non possumus non ferre. Omnes cum ærumnis plurimis copulati sumus: aliorum aurea catena est & laxa, aliorum arcta & sordida. Sed quid refert? eadem custodia universos circumdedit: alligatique sunt etiam qui alligaverunt. Omnis vita servitium est, imò & supplicium est omnis vita. Assuescendum itaque huic conditioni, & quàm minimè de illâ querendum. Hîc illud ingenti solatio est, scire, sic Deum velle, ita Deo placere, & neminem esse qui divinæ possit resistere voluntati. Mardochæus hoc ipsum proclamans: *Domine, inquit, Domine rex omnipotens, in ditione tuâ cuncta sunt posita, & non est, qui tuæ possit resistere voluntati.* Hoc Augustinus excellenter declarans: *Hæc, inquit, sunt magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus, & tam sapienter exquisita, ut cùm angelica & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod voluit ipsa fecisset, etiam per eandem creaturæ voluntatem, quâ factum est quod creator noluit, impleret ipse quod voluit, bene utens & malis, tanquam summè bonus.* Quamvis igitur impii divinæ obnitantur voluntati, suam tamen Deus ex illismet perficit voluntatem, & illorum voluntate pessimâ optimè utitur.

Signi & Beneplaciti.

Isaiæ c. 46. vers. 10. & cap. 55. v. 11.

Quidquid decrevit in nos Deus debemus ferre.

Esther c. 13. vers. 9.

August. to. 3. Enchirid. c. 100. ad Laurent.

E dictis liquet, quomodo Deus omnibus velit salutem, eam tamen non omnes assequantur, quia conditioni latæ non obtemperant, præceptis divinis rebelles. Quibus severè vaticinatus Servator: *Non omnis*, inquit, *qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.* Qui sapit, in divinam voluntatem totus maturè transit.

Non omnes salutè assequuntur, quia præceptis divinis rebelles sunt.

Matth. c. 7. vers. 21.

§. III.

QVæ cùm ita sint, nihil rectius aut præstabilius facere possumus, quàm si nostram divinæ voluntati penitissimè submittamus & accommodemus, dicamúsque cum Heli sacerdote: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.* Cum Joabo duce, *Dominus faciat, quod bonum est in conspectu suo.* Cum Davide rege: *Si dixerit mihi Dominus, Non places; præsto sum, faciat quod bonum est coram se.* Cum Judâ Machabæo: *Sicut voluntas fuerit in cælo, sic fiat.* Cum Christo Servatore: *Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Quòd si filius fuit tam obsequens, ut patris exequeretur voluntatem plenissimè; nam, *Descendi de cælo*, inquit, *non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me:* Si hoc à filio exigebatur, quantò minùs servos abnuere imperium fas est? Æquissimum prorsus censeamus, ut homini placeat, quidquid ab omni ævo placuit Deo. Miles in castris, audito viæ signo, vasa colligit; audito pugnæ, deponit, & arma sumit, animo, manu, oculis, paratus ad omnem nutum, & intentus. Idem nobis sit, & in hac militiâ sequamur alacres & pleno gradu, quocunque vocantem Imperatorem nostrum. Quidquid evenerit, feramus, non patientes tantùm, sed etiam volentes, omnémque temporum difficultatem sciamus legem esse naturæ. Et *ut bonus miles fert vulnera, enumerat cicatrices, & transverberatus telis amat eum, pro quo cadit,*

1. Reg. c. 3. vers. 18. 2. Reg. c. 10. vers. 12. 2. Reg c. 15. vers. 26. 1. Mach. c. 3. vers. 60. Matt. c. 26. vers. 42. Ioan. cap. 6. vers. 38.

Seneca l. de vitâ beatâ cap. 15.

Imperatorem: sic in animo habeamus illud vetus præceptum: DEVM SEQVERE. *Quisquis autem queritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & invitus rapitur ad jussa nihilominus. Quæ autem dementia est, potiùs trahi quàm sequi? quæ stultitia & ignorantia conditionis suæ, dolere, quod aliquid tibi incidit durius; aut mirari, aut indignè ferre ea, quæ tam bonis accidunt quàm malis? morbos, dico, funera, debilitates, & cetera ex transverso in vitam humanam incurrentia. Quidquid ex universi constitutione patiendum est, magno excipiatur animo. Ad hoc sacramentum adacti sumus, ferre mortalia; nec perturbari his, quæ vitare nostræ potestatis non est. In regno, certè ad regnum nati sumus: Deo parere, libertas est.*

Diximus, quâ ratione in divinæ voluntatis notitiam veniendum. At illam nosse non satis est: suam illi arctissimè conjungere oportet. Quibus autem hæc conjunctio constet, libro sequenti exponemus.

LIBER SECVNDVS
DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMATIONE.

CAPVT PRIMVM.

Ingressus ad conformationem humanæ voluntatis cum divinâ.

Rei narratæ fides sit penes auctorē: Is est Ioan. Taulerus, è S. Dominici familiâ, in suis institut. mihi p. 109. Fuit hic concionator insignis & pissimus ut de eo Bellar. in scriptor. Eccles. Vixit Anno 1350.

EVit ōm magni nominis Theologus, qui octennium ipsum assiduis precibus Deum obsecravit, hominem sibi monstraret, à quo viam doceretur ad cælum compendiosissimam. Eo igitur die, quo hujus hominis alloquendi desiderio maximo tenebatur, nec aliud mallet quàm videre magistrum tam arcanæ veritatis, vocem cælitus allatam audire sibi visus, quæ sic moneret: Exi foras ad templi vestibulum, & qualem quæris, reperies hominem. Prodiit ergo in publicum, & ad ædis sacræ limina mendicum invenit tibiis ulcerosis, & multo pure fluentibus; vestis mendici vix trium obolorum erat. Huic Theologus candidum precatus est & prosperum mane. Cui mendicus: Non memini, ait, me unquam habuisse adversum. Hîc litteratus ille, primam salutationem velut correcturus: Eja, inquit, fortunatum te reddat Deus: At ego, inquit mendicabulum, infortunatus nunquam fui. Obstupuit ad hanc vocem Theologus, sed ne forsan errasset audiendo, votum suum repetens, sed paullò aliis verbis: Ecquid ais, inquit, felicem esse te jubeo. Mox iterum mendicus: Nunquam, ait, infelix fui. Theologus argutari credens dicacem mendiculum, & ut hominis ingenium experiretur: Eveniant, inquit, volo tibi quæ optas, atque id fiat. Non est, ait iste, quod hîc querar: Omnia fiunt ut volo; quamvis fortunæ mea consilia non applicem. At doctor ille denuo salutans an valedicens: Server te Deus, inquit, vir bone, si quidem fortunam oderis. Sed dic obsecro, túne solus inter calamitosos mortales beatus? Job ergo falsus, qui asserit: *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.* Et quomodo tu solus evasisti omnes malos dies? non satis assequor animi tui sensa. Ad quæ mendicus: Sic est, mi Domine, ut dixi. Optanti mane prosperum, negavi me unquam habuisse improsperum. Sorte meâ, quam mihi Deus hîc assignavit, contentissimus sum. Non egere felicitate, felicitas mea est. Monstra illa, Fortuna & Infortunium neminem lædunt nisi volentem; aut certè timentem lædi: Nec ego unquam fortunæ supplico, sed Patri cælesti, qui rerum omnium eventus gubernat. Ita me nunquam infelicem fuisse ajo, ut cui omnia ex voto cadunt. Quòd si fame urgear, Deum providissimum patrem ob id laudo. Si frigus me urat, si nimbus in me ruat, si aliis cælum injuriis me imperat, Deum æquè laudo: cùm aliis ludibrio sum, Deum non minùs laudo. Nam certus sum, horum omnium auctorem esse Deum, nec posse non esse optimum quod Deus facit. Idcirco quidquid Deus vel tribuit, vel evenire permittit, gratum sit an ingratum, dulce an amarum, juxta habeo: nam hæc omnia velut de manu parentis optimi lætus accepto, & hoc unum volo quod vult Deus; ita omnia fiunt ut volo. Miser est, qui fortunam aliquid in se posse credit, & is demum verè infelix est, qui nescio quam felicitatem in hoc Orbe somniat. Hæc vera est felicitas in hac vitâ, soli voluntati divinæ quàm tenacissimè inhærere. Dei voluntas, optima, rectissima voluntas, quæ non rectior fieri, nec mala esse potest: hæc de omnibus judicat, de hac nulla. Ut hanc sequar, meum ego studium omne cōfero, in hanc unam curam totâ mente incumbo, ut quidquid vult Deus, hoc & ego nunquam non velim. Eâ de causâ, nequaquam infelicem me censeo, quando meam omnem voluntatem sic integrè in divinam transfudi, ut apud me non aliud *Velle* sit aut *Nolle*, quàm quod Deus vult aut non vult. Itáne verò, inquit Theologus, tu ista ex animi tui sententiâ profers? Sed dic, obsecro, eadémne tibi mens esset, si te Deus ad inferos statuisset præcipitare? Cui promptè mendicus: Me, inquit, ille ad inferos præcipitare? ad inferos ille? At scias duo mihi esse brachia miri roboris, his ego illum arctissimè stringerem complexu insolubili. Unum brachium est, subjectissima Humilitas per sui oblationem: alterum Charitas sincerissima per Dei dilectionem. His ego me brachiis Deo sic innecterem, ut quocunque ablegarer, illuc eum unà mecum traherem. Et sanè multò foret optatius, extra cælum esse cum Deo, quàm in cælo sine illo. Theologus ad has voces attonitus, cum animo suo cogitare cœpit, hanc illam esse compendiosissimam semitam ad Deum. Sed libuit ulteriùs scisciatari, & sapientiam in domo tam incommodâ habitantem elicere in apertum: Et unde tu, inquit, huc advenisti? A Deo veni, respondit mendicus. Cui Theologus iterum: Et ubinam locorum, inquit, reperisti Deum? Ubi res creatas omnes, ait iste, deserui. Theologus denuo: Ubi verò, ait, Deum reliquisti? Subjecit pauper: In mentibus puris, ac bonæ voluntatis. Ecquid tandem hominis es? ait Theologus. Mox alter: Quisquis sim, inquit, forte meâ tam contentus sum, ut eam cum omnium Regum opulentiis non commutaverim. Rex est, quisquis sibimet novit imperare. Ergóne te regem credam? inquit alter, ubi regnum tuum? illic, ait mendicus, & simul digito cælum monstravit: Rex est, cui regnum illud in alto certis chirographis transcriptum est. Denique Theologus finem facturus quæstionibus: Quis ista, inquit, te docuit, quis hunc tibi animum injecit? Respondit alter, Dicam domine: totos ego dies fileo, & jam vel precibus vel piis cogitationibus vaco, & hoc unicè curo ut Deo semper sim conjunctissimus. Conjunctio & familiaritas cum Deo divináque voluntate docet hæc omnia. Plura quærere volebat Theologus, sed in aliud tempus id differendum ratus, in præsenti valedixit. Dum abit, multa secum cogitans: En, ajebat ipse sibi, doctorem reperisti rectissimæ ad Deum viæ. Quàm verè Augustinus: *Surgunt indocti, & cælum rapiunt, & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce ubi volutamur in carne & sanguine?* Hoc est quod Christus gratias agens;

Iob cap. 14. vers. 1.

Humilitas & Charitas sine duo tua chia

Deus

Angel

Conf

tanta

Matth.c.11. vers.25. agens: *Confiteor*, inquit, *tibi Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Verè sub sordido palliolo sæpe magna latet sapientia. Et quis tantum divinæ eruditionis quærat in homine tam abjecto, quis credat tantum spiritus recondi in tam illitteratâ simplicitate? En, illa duo brachia robotis invicti, *Oblatio sui*, &, *Dilectio Dei*. Hæc Deum quocunque lubuerit trahunt. His brachiis Deus quàm arctissimè se stringi permittit, alios refugit attactus.

CAPVT II.

Quæ voluntas Hominis ad hanc cum Dei voluntate conformationem sit maximè idonea.

VT Assuero regi pararentur virgines, ex omnibus regni provinciis lectissimæ adducebantur in Susan metropolim. His annus erat in uno corporis cultu transigendus. Et quæ non lotiones, frictiones, polituræ, unctiones adhibebantur? Quantum ceruſſæ, purpurissi, stibii, aliorúmque pigmentorum exhauriebatur concinnandæ formæ? Tanti erat regiis oculis placere. Et humana voluntas ab omni ornatu imparata, velut rustica mulier ex agro, in summi regis amplexus ruere non vereatur? Ut ergo norit hominis voluntas, divinis oculis tum demum se placituram, si non tantùm minimos etiam nævulos conetur abstergere, sed ea sibi ornamenta comparare, quæ divinam voluntatem invitent ad hoc cum eâ connubium.

Nomina voluntatis è quibus discitur quâ præparatione opus sit ad hanc cum divinâ voluntate conformationem.

Igitur ordini servando, & vitandæ obscuritati, ita rem distinguimus, ut sua voluntati nomina tanquam titulos assignemus, è quibus discat quâ præparatione sit opus ad hanc cum divinâ voluntate conformationem. Et quemadmodum herus novum famulum in suas ædes admissurus multa paciscitur, &: Volo, inquit, ut non sit fabulator, non nugigerulus, non lusor, non rixosus, non ebriosus; cumprimis verò sit diligens, sit fidelis, sit obsequens. Hoc jus heri est, ejusmodi leges sancire famulis. Et cur Deo humanam voluntatem in amicitiam admissuro, non idem juris sit? Quocirca sciat voluntas hominis, jam aliis sibi legibus vivendum, præcipuè istis.

§. I.

1. Voluntas *Insons* sit. Hoc cūprimis exigitur. Delicatus è cælo sponsus est, sordes & odit, & arcet. Voluntas illi cōpulanda oderit etiam necesse est omne genus sordium: & ita quidem ut non tantùm avaritiæ non studeat, luxuriæ non indulgeat, iracundiæ non obediat, sed etiam si quid propensionis & affectus sentiat ad hæc inquinamenta, id omne in se viriliter expugnet; nec tantùm nolit obscæna cogitare, sed etiam velit castissima quæque meditari. Sed sermo nobis non est de iis quæ nemini non clara sunt. Aliud est miræ subtilitatis, sed & maximæ celeritatis vitium, Invidia. Hîc voluntas insons sit, & ab hac lue immunem se præstet. Voluntas ad divinam conformanda sine omni livore sit; non invidiâ alienæ felicitatis tangatur, nec prematur suæ. Nam qui Deo verè conjunctus est, videt quidem alios gratiâ & opibus florere, non tamen invidet, sed ad Deum versus: O Domine, inquit, vis illum aut istum ad opulentiam, ad honores evehi, me contemptim neglecto? Non repugno, mi Deus, nec ejus rei causſam à te postulo. Mihi satis causſarum, mihi rationum abundè satis est, tua una atque unica voluntas. Certissimus enim sum, nisi tu id permitteres, & quidem meo bono, non fieret, nec id ullius hominum impetraret, quod te annuente, nullo negotio, & fortè pauculis verbis confectum est. Sed & in ceteris, scio, tuo fit permissu, mi Domine, ut iste me sic allatret, ille me sic tractet, hic ita exagitet me, nunquam

1. Voluntas insons & ab omni invidiâ immunis.

A illos, quod sciam, læsi; verùm in tuâ voluntate satis ad hoc responsi reperio: Tu hæc permisisti, tu jussisti: sint ergo illi Semei, sim ego David, si tibi sic visum est, mi Deus.

Sanctissimus ille Antiochenus antistes & martyr Ignatius: *Frumentum Christi sum*, inquit, *dentibus bestiarum molar, ut panis mundus inveniar.* Ita nimirum nos Deus mensæ suæ præparat dominicum panem. Quid ergo habemus contra homines queri? molares lapides sunt qui nos velut offusum triticum commolunt. Ut hoc aliùs in animum demittamus, consultissimum est, singulis horis aliquoties animum erigere ad Deum, repetitis precatiunculis: *Benedictus Deus in æternum. Domine quid me vis facere? Fiat voluntas tua.* Hæc prima voluntatis humanæ præparatio est, puram esse à nævis, præsertim ab omni simultate ac invidentiâ. Sed præterea requiritur,

Vide Horologium Angeli Tutelaris hora 2. dici.

§. II.

B 2. Voluntas tolerans. *Voluntas Tolerans.* Cùm quis rebus adversis agitatur, omne præsidium à patientiâ petat, dicátque sereno animo: Hoc omne à Deo est, quidquid patior; sed est à Deo per hanc occasionem, per istum hominem, per illam causſam in me immissum. Et hujus quidem rei tam certus sum, atque vivere me scio. Hîc plurimis aqua hæret, qui non eâ fide in Deum pollent, ut sibi certò persuadeant, tam adversa & omnes malignos eventus à Deo esse, quàm prospera & optatissimos successus. Si hoc certum haberemus, quod in se certissimum, non facilè quidquam impatienti aut dejecto animo ferremus, nec toties illis vocibus urgendi essemus: *Vos modicæ fidei.* At verò adversa omnia à Deo, per quemcumque tandem, ad nos derivari, Christus sic demonstrans: *Nonne duo passeres*, inquit, *asse veneunt, & unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro.* Idem repetens: *Nonne quinque passeres veneunt dipondio*, inquit, *& unus ex illis non est in oblivione coram Deo? Sed & capilli capitis vestri omnes numerati* C *sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos.* Itáne Deus cum passerculo in terram cadit? certè voluntas Dei, quippeni Deus ipse? qui sicut in rebus creatis omnibus assiduè operatur, ita cum pisce natat, ita cum ave volat, cum angue serpit, cum quadrupede incedit; non deserit Deus ea quæ condidit. Licet ergo toties tot alaudarum millia cassibus simul irretiantur, harum tamen nulla & nec minima quidem alaudula sine voluntate Dei capitur: *una ex illis non cadit super terram sine Patre cælesti.* Quod autem providentissimam Dei voluntatem attinet, eadem & aquilæ, & passerculi, & hominis est ratio. Si ergo avicularum nulla in aucupatoriam aream delabitur sine Dei voluntate, & tu homo ad Conditoris imaginem factus, Regni futurus hæres, te ullis adversis exerceri, te injuriâ, te damnis, te tristitiâ, credis affici, Deo non singulariter volente? Ut autem exactiùs hoc ipsum caperemus, nec temerè unquam diceremus, rerum animatarum dumtaxat Deo hanc curam esse, addidit Servator: *Omnes capilli capitis vestri numerati sunt.* D Quis hominum unquam capillorum suorum numerum inire potuit? Deus in numerato habet tam omnium quàm unius hominis, & nolente Deo nullus subtrahetur. Quotiescunque igitur in rebus adversis patientiam abjicimus, malè aliis imprecamur, modò huic, modò illi culpam impingimus, & velut è plaustro convitia serimus, maximum Fidei defectum in nobis aperimus; nimirum illorum, quæ nos mala vocamus, Deum auctorem facere veremur fallaci pietate.

Matth.c.10. vers. 29. & Luc.cap.12. vers.6. & 7.

Fidei defectus in nobis aperitur cum patientiam abjicimus.

Fuit, cùm in mari solus Joannes, ceteris discipulis id ignorantibus, agnosceret Dominum dicerétque: *Dominus est.* Plurimi sunt qui inter rerum turbatarum fluctus non agnoscant turbati maris auctorem Deum, sed in eos, quos hostes putant, acerrimè stomachantes: Ille semissis homo, ajunt, ille nebulo, hic furcifer, iste tenebrio, illud flagitium hominis, hoc mihi malum fabricavit; ab

Ioan.cap.21. vers.7.

illo bipedum nequissimo hæc in me cusa est faba. At longè aliter loqui assuevit *Voluntas Tolerans*. Hoc omne malum, inquit, à Deo est: Deus me castigat meritissimò:
1. Reg. cap. 3. vers. 18. *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.* Sed progrediamur.

§. III.

3. Voluntas hilaris. *Voluntas Hilaris.* Hæc hominem sic instruit ut tam victu quàm ceteris omnibus, quæ quotidie velut è manu Dei accipit, sit contentissimus. Hic talis homo: Mi Domine, inquit, satis est quidquid mihi das, etsi avaritiæ meæ id subinde parum videatur: nec istud quidem ullo modo sum meritus; tu nimis in me liberalis es: ego equidem vel aëre quem haurio, indignum me sentio.

Nunquam queri solet divinæ voluntatis studiosus; nemo audierit ex illo talia: Vix ego victum mihi comparo; alii lautissimè vivunt, & nec dimidium mei laboris suscipiunt; parum serunt & amplissimas colligunt segetes. Optimè olim Venusinus vates quæsiit:

Horat. lib. 1. sat. 1.
Qui fit Mecanas, ut nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illâ
Contentus vivat? laudet diversa sequentes?

Hinc est, mi poëta, hinc est, quòd divinæ voluntati tam ægrè acquiescamus. Cupiditas nostra in alia atque alia, & sæpe in longinqua fertur, nec est finis concupiscendi. Cùm verò concupita non obtinemus, in querelas & murmura solvimur. Angustus animus est quem tantopere delectant terrena.

Heliotropium nobis assiduè ante oculos versetur, de
Plin. lib. 22. hist. Nat. cap. 21. quo eleganter Plinius: *Heliotropii miraculum*, inquit, *sæpius diximus, cum sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus sideris amor est. Noctu verò velut ejus desiderio contrahit cæruleum florem.* Nota, mi homo, heliotropium etiam nubilo die circumagere se cum sole, amore solis. Sol noster, vo-
In rebus prosperis & adversis cum divinâ voluntate nos circũagere debemus. luntas Dei est: hæc nobis non semper extra nubem illucet, serenis turbidi dies miscentur, quos pluviæ, venti, grandines infestant. Nemo Christianorum est, qui non sæpius sentiat hanc cæli gravitatem & turbulentas tempestates. At nos instar heliotropii cum sole nostro, cum divinâ voluntate nosipsos circumagamus diebus etiam nubilis; tantus sit nostri sideris illius amor. Et sanè nulla nobis unquam tranquillitas obtinget, innumera hîc illic displicebunt, à nullâ re satisfiet, nunquam sorte nostrâ contenti erimus, omnia deesse videbuntur etsi adsint omnia: nunquam extra metum, frequenter oppressi tædio, perturbati, pusillanimes, pleni querelarum & livoris, nunquam non miseri erimus, quamdiu non ad hunc solem, divinam voluntatem nos circumegerimus, ut heliotropium. Fixissimis & inconnivis oculis sol iste nobis assiduè aspiciendus est quocunque se vertat, hoc unicum in animo semper volutandum: Ita Deo placet, ita & mihi: vitæ mortisque regula mihi est unica Dei vo-
Iob cap. 1. vers. 21. luntas: *Sicut Domino placuit, ita factum est*, ita fiet, *sit nomen Domini benedictum.* Nunc quidem sol noster nube abditur, sed brevi lætum os exeret extra hanc nubem mœroris. Vide omnium sæculorum decursus, variósque rerum eventus non rarò nubilos post serena principia, sæpe serenos post initia nubila. Sic igitur nos comparemus, ut ante omnem eventum nihil magis velimus quàm sequi divinam voluntatem. Ex Hebræis olim litteratus quispiam, verbis certè promptissimus, Christo se tradi-
Matth. c. 8. vers. 19. turus: *Magister*, inquit, *sequar te quocunque jeris.* Ita nos quà verbis quà factis promptissimi ad omnem divinæ voluntatis nutum, sequamur quocunque jerit.

§. IV.

4. Voluntas longanimis. *Voluntas Longanimis.* Pleraque omnia nostra corrumpimus longanimitatis defectu. Istælis populus Mosis in monte moras pertæsus ad idola se vertit, & vitulum aureum pro Deo sibi statuit, emansionem nimis diuturnam caussatus. Ita duo illi viatores Emmaun-

A tem tendentes: *Et nunc*, ajunt, *super hæc omnia tertia dies est hodie, quòd hæc facta sunt.* Est, ò viri boni, dies tertia, sed nunquid hæc tertia dies jam abiit, an nihil temporis superest revivíscendi; siccine omnis vestra longanimitas consumpta? O non longanimes! si dies hæc tertia transiisset, si quarta vel quinta jam advenisset, videremini cum ratione despondere animum. At cùm tertiam hanc diem necdum ad vesperem deduxeritis, quid est quod de redivivo Domino tam præproperè diffiditis? Ad vota nostra nimis quàm præproperi sumus, & nisi mox fiat quod cupimus, omnem spem nostram in impatientiam aut etiam desperationem præcipitamus. Longè aliter Deus: *Miserator & misericors Dominus, longanimis, & multum misericors. Nec vult perire animam, sed retractat, cogitans ne penitus pereat qui abjectus est.* Avarus sestertium bis tèrve manu versat, dum expendat, sic Deus ad pœnas tardus quasi retractat, antequam decretoriâ sententiâ feriat, & in gehennam mittat ac supplicia.

B Nos, & modicæ fidei, & curtæ spei, si quid à Deo bis tèrve petierimus, nec impetremus, spem omnẽ abjicimus, & more mendicorum, qui si ante domum clamore aut pulsu stipem aliquoties rogarint, nec auditi fuerint, dicunt: Nemo est domi. Pulsate, ignavi, pulsate: pulsantibus panditur hoc ostium. Quàm in rebus aliis obstinatæ sæpe longanimitatis sumus! sunt qui officium aliquot annis ambiant, & non rarò frustra. Pinguior hæreditas quàm summâ patientiâ expectatur? & ne moras nimium sentiat hæres, temporis velocitate se solatur. Nos tamen ordinationi divinæ metas figimus, & tempus præscribimus; nimiùm nobis cunctatur in morbis opitulatrix Dei manus; vociferamur: Et quando tandem Domine, cur moraris? quid differs opem? quamdiu supplicandũ? tot jam annis clamo, nec exaudis. Nisi Domine succurras hoc anno: precari desinam, & actum putabo. In hoc certè non absimiles sumus Bethuliæ civibus,
C qui, *Contestamur*, ajunt, *hodie cælum & terram* &c: *ut jam tradatis civitatem in manu militiæ Holofernis, ut sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis.* O minimè longanimes! itáne rebus omnibus desperatis civitas tradenda hosti? an nullum è cælo auxilium sperandum? Hanc civium extinctam longanimitatem non modicè fovit Ozias sacerdos, qui lacrymis infusus: *Æquo animo estote fratres*, inquit, *& hos quinque dies expectemus misericordiam. Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit gloriam nomini suo. Si autem transactis quinque diebus, non venerit adjutorium, faciemus hæc verba quæ locuti estis.* O mi Ozia, ô sacerdos, quàm hîc non altùm sapis supra vulgus! Siccine vos tempus Deo admetiri, & ferendæ opis constituere diem? adeóque omnis apud vos non extincta tantùm sed & sepulta est longanimitas? Non tulit hoc generosissima Judith, & accersitis presbyteris:
Judith c. 8. vers. 11. *Quod est hoc verbum*, inquit, *in quo consentit Ozias, ut tradat civitatem Assyriis, si intra quinque dies non venerit vobis adjutorium? Et qui estis vos qui tentatis Dominum: non est iste sermo qui misericordiam provocet, sed potiùs qui iram excitet, &*
D *furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei?* Quid ergo faciendum suades ô Judith? *Dicamus flentes Domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum citò misericordiam suam, expectemus humiles consolationem ejus.* Hac sanè ratione Longanimis voluntas sic Deo conjungit hominem, ut quantumcunque afflictus, dicat tamen: Secundùm voluntatem tuam, ô Deus, sic facias mecum misericordiam tuam: ô Domine etsi decem annis, etsi viginti aut triginta, etsi annis quinquaginta ad te clamavero, clamare tamen non cessabo, nullos tibi terminos figo: & quamvis scirem me penitus à te non audiendum, id me tamen fides docet infallibilis, me vacuum à te non dimittendum; si neges petita, dabis meliora. Itaque *si moram feceris, expectabo te, quia veniens veniens, & non tardabis.* Abac. cap. 2. vers. 3.

§. V. Volun-

§. V.

5. Voluntas ardens. Vide plura de hoc infra lib. 4. cap. 5.

Voluntas Ardens. Hæc in eo consistit ut non tantùm velit aut nolit, quod vult Deus aut non vult, sed propter hoc ipsum Dei *Nolle* aut *Velle*, illud respuat, istud admittat, ardenti studio; nec ullam aliam habeat caussam hoc agendi, hoc omittendi, quàm divinum beneplacitum. Hominem hac voluntate præditum si quis interroget, cur istud nolit, hoc velit, non aliud se caussæ habere respondebit, quàm quod Deum id nolle, & velle istud comperiat. *Amo*, inquit Bernardus, *quia amo, & amo filiolo, mihi ut amem, amor enim est qui amatur.* Augustini monitum est: *Oportet nos in eundem affectum transire, ut sicut Deus omnia voluit esse propter seipsum, ita nos quoque nec nostipsos nec aliud esse velimus, nisi propter Deum & ipsius voluntatem.* Neque aliter Epictetus: *Quid verò est*, inquit, *dedere se Deo? Vt quod ille voluerit, & ipse velit, & quod ille noluerit, nec ipse velit.* Quî ergo istud fiet? Quomodo fieret aliter, quàm si consideret quispiam voluntatem Dei & gubernationem?

Bernard. in psal. 667.

Vigente lege priscâ voluit Deus, ut omnis supellex Altari & Tabernaculo dicata hyacinthino velo involveretur, & sic involuta portaretur à Levitis. Jubentis verba hæc erant: *Omnia vasa quibus ministratur in sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, & inducêt vectes.* Hoc câ de caussâ factum quæ subjungitur: *Alii nullâ curiositate videant, quæ sunt in sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur.* Ita bajuli sacræ supellectilis nihil eorum videbant quæ ferebant, sed solum onus sentiebant, omnia enim cæruleum tegmê oculis subducebat. In hunc planè modum, quisquis se Deo plenè tradidit, suavissimè nescit, sed nec scire cupit cur hoc aut illud à Deo permittatur, aut jubeatur; onus ille quodlibet subit promptissimis humeris, sed onus cyaneo velo coopertum, hoc est, divinâ voluntate vestitum; hanc illi videre satis est.

Num. cap. 4. vrs. 8. & 20.

§. VI.

6. Voluntas omniparens.

Voluntas Omniparens. Omniparentem dicimus voluntatem, quæ instar fœcundissimæ telluris, omne genus optimorum desideriorum effundit, eáque velut primogenitos partus consecrat divinæ voluntati. Hîc animus altus, cælique appetens exsurgit, hîc gemitus amoris pleni, hîc suspiria in altum effervescentia: O mi Deus, quàm ego cupio non solùm pati plurima, sed & mori pro te, vel acerbâ morte. Per cælestes hos impetus animi, Deus & homo sic conspirant in rebus prorsus omnibus, ut ex hac tam suavi conspiratione ac consensu, jucundissima inter Deum & hominem nascatur consiliorum communicatio, & intima familiaritas, ita ut demum homo ad omnes rerum eventus dicat, Ita Pater, *Ita Pater, quia sic fuit placitum ante te*, Ita Pater. *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus.* Sic omnia tam molesta quàm grata velut è manu Dei placidissimè accipit. Quâ in re mirum est quantum lucis alluxerit priscis Philosophis. Ex his divinè monens Epictetus: *Nunquam*, ait, *te quidquam perdidisse dicito, sed reddidisse. Filiolus obiit? redditus est. Prædium est ereptum? An non id quoque est redditum? At improbus est qui eripuit. Quid tuâ id refert, per quem, is qui dederat, repetierit? Sed quamdiu concesserit, tanquam alienum id cura, ut cæsponam viator.*

Matth. c. 11. vers. 26. Isai. cap. 2. vers. 10. Epict. Enchirid. c. 15.

Ita prorsus qui Deo se quàm conjunctissimum cupit, non aliter philosophatur, quidquid rerum auferatur, non attendit auferentem, sed Deum sua repetentem. Idcirco illud Christi assiduè ingeminat: *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te*, ita, mi Pater, ita. Hîc observa, obsecro te, Lector, succinctam divini hujus sermonis explicationem. Cælestis Pater jam olim per Isaiam vatem allocutus Filium: *Et dedi te*, inquit, *in fœdus populi, in lucem gentium.* Perinde si dicat: Parum mihi est ut reliquias Israëlis ad me adducas, barbaras etiam gentes à te doceri volo. Hic Patris sermo octingentis annis virgineum A partum præcessit. Hoc igitur Patris decretum tot ante annis promulgatum, proniss imâ voluntate amplexus Filius, respondit idem se velle quod Pater. Idcirco Matthæus: *In illo tempore*, inquit, *respondens* JESVS *dixit.* Et cui respondit nemine interrogante? Æterno Patri respondit, ante tot sæcula Filium alloquenti. Et en quàm lætè Filius, voluntatem Patris deosculatus dicat: *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te*: factum à me habeto Pater, quidquid imperaveris. Sicut autem cælestis Pater cum Filio per Isaiam ante tot annos locutus, & Filius Patri respondit: sic cum quovis nostrûm ab æterno sermocinatus est Deus; distinctissimè ac ordinatissimè disposuit quo tempore quilibet hominum nasciturus, quo moriturus; auxilium omne consequendæ beatitudini paravit; prævidit quid quisque per omnem vitam cogitaturus, dicturus, acturus, & quâ ratione auxilia oblata sit accepturus. Cùm igitur hac ratione nos Deus ab æterno benignissimè sit affatus, an non æquissimum, ut B & nos, suo quisque tempore, cum Christo respondeamus, Ita Pater, Ita mi Pater, quoniam sic & sic, atque sic fuit placitum ante te, Ita Pater: idque horis singulis, instaurato aliquoties desiderio ingeminemus, Ita Pater, & hoc ad ultimum usque halitum, constantiâ inviolabili perpetuemus. Sed plura de hoc infrà.

Nam Isaias occisus est anno Mundi 3349. Matth. c. 11. vers. 25.

CAPVT III.

Quomodo voluntas hominis ad Dei voluntatem sit conformanda.

DIximus quid præparationis sit præmittendum huic voluntatum conjunctioni, & quæ hominis voluntas ad conformationem cum divinâ censeri possit maximè idonea: nunc porrò dicendum, quomodo reipsa voluntas hominis ad Dei voluntatem sit conformanda.

C

§. I.

Actiones divinæ voluntati obtemperâtes Deo probantur.

OPtimè Thomas Aquinas dixit, *Omnes actiones cum virtute conjunctas, eâ ratione Deo probari, si eo fiant animo, ut divinæ voluntati obtemperetur.* Nullius meriti est, vitam etiam & sanguinem prodigere, nisi ad divinæ voluntatis placitum. Hoc Pæmen vir sanctus assiduè monens: *Nunquam*, inquit, *tuam contra divinam voluntatem statuas; voluntas tua divinæ semper sit conjunctissima.* Hæc autem conjunctio si vera sit, ea sinceriss ima in omnibus cum divinâ voluntate concordia, quæ hominem sic instruit, ut illius assiduæ sint hæ voces: Sicut Deus vult, sic & ego; quando Deo complacitum est, tunc & mihi.

Laudatissima Ruth socrum suam Noëmi affata: *Quocunque*, inquit, *perrexeris pergam, & ubi morata fueris, & ego pariter morabor: populus tuus populus meus, & Deus tuus, Deus meus; quæ te terra morientem susceperit, in eâ moriar. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non sola mors me & te separaverit.* Non aliter homo cum Deo concordans sentit, nec aliter loquitur. Elias olim Elisæo: *Sede hîc*, inquit, *quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui Elisæus: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te.* Idque tertiùm repetiit, hero suo inseparabilis comes adhæsurus. Regi Joramo suppetias poscenti, Rex Josaphatus respondit: *Ascendam; qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus: & equi mei, equi tui.* Ita nos Deo intimis animis conjuncti simus, uti Ruth cum Noëmi, Elisæus cum Eliâ, Joramus cum Josaphato: dicamus ingenti cum fiduciâ: Voluntas tua, mi Deus, voluntas mea; cor tuum, cor meum: totus sum sub tuo, mi Deus, arbitrio.

Ruth cap. 1. v. 16. & 17. 4. *Reg. c. 2. vers. 2.* 4. *Reg. c. 3. vers. 7.*

Conjūctio suæ voluntatis cum divinâ sedulò curanda est.

Et hanc suæ quisque cum divinâ voluntate conjunctionem sedulò curet in rebus omnibus, in negotiis, in officiis, in laboribus omnibus, in morbo, in morte, divinis placitis semper contentissimus, nec aliud frequentiùs ore aut corde versans, quàm hoc ipsum: *Fiat voluntas tua.*

Quemadmodum verò virtutes omnes in Christi tormentis effulsere clariores, sic & orandi ardor. Christus in extremis angustiis: *Pater*, inquit, *si vis, transfer calicem istum à me: veruntamen non mea voluntas fiat, sed tua.* Non est melior, nec ferè brevior; non est perfectior, non gratior Deo, nec homini utilior oratio præ hac unâ: Non mea, sed tua voluntas fiat; Non sicut ego volo, sed sicut tu. Dei voluntas fiat, etsi Orbis ruat. Beata Gertrudis solita est trecenties sexagies ter dicere: O mi amantissime Jesv, fiat voluntas tua. Sed hoc infrà explicatiùs monebimus. Cassianus: *Quid est*, inquit, *hoc aliud dicere, Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ, quàm ut sint homines similes Angelis: & sicut voluntas Dei ab illis impletur in cælo, ita etiam hi qui in terrâ sunt, non suam, sed ejus universi faciant voluntatem. Hoc quoque nemo ex affectu dicere prævalebit, nisi is solus qui Deum credit omnia quæ videntur, vel adversa vel prospera, pro nostris utilitatibus dispensare, magisq; eum pro suorum salute & commodis providum atque sollicitum esse, quàm nos ipsos pro nobis.* Ita Cassiani sensu, in cæli vestibulo jam habitat, qui suam divinæ voluntati sic accommodat. In cælo certè innumera millena millia beatorum, unius sunt voluntatis. Hinc Arsenius Marco Abbati quærenti: Eccur, Pater, ad nos non revisis? aptè respondit: Cum iis qui supra nos degunt, meliùs mihi cõvenit, cùm omnes idem velint; inter homines tanta ferè voluntatis, quanta vultus dissimilitudo est. Qui autem tam in adversis quàm in prosperis ad divinum arbitrium se fingit, is probè capit, quid Hebræus Psaltes hoc sibi carmine voluerit: *Ecce quàm bonum & quàm jucundum habitare fratres in unum.* Et quinam hi fratres? Christus & Vir justus; neque enim supremus Rex erubescit in hunc fraternitatis affectum conspirare.

Luc. cap. 22. vers. 42.

Cass. coll. 9. cap. 20.

Inter homines tãta voluntatis, quanta vultus dissimilitudo est.

Psal. 132. vers. 1.

§. II.

Ecclesiastes olim, velut rem magnam dicturus: *Sapientis oculi*, ait, *in capite ejus.* Nunquid ergo homines stulti oculos habent in pectibus aut alibi extra caput? Beati Gregorii interpretatio hæc est: *Qui omnem obtutum in Deo Deiq; voluntate figit, hic verè sapiens est, hic quotquot habet oculos, capiti gerit infixos.*

Eccli. cap. 2. vers. 14.

Epictetus illud Philosophorum sidus ævo Neronis, Domitiani, & M. Antonini, omni fortunâ superior vixit. Unica anus in ministerio ei fuit, unica lucerna fictilis (hoc domesticum omne instrumẽtum) ad divinas illas lucubrationes: quæ lucerna à morte ejus mille drachmis, hoc est, centum philippeis væniit, in memoriam & honorem tanti viri. Lucianus ceterorum quidem philosophorum irrisor, hunc unum tamen æstimavit. Hic, inquam, Epictetus præter dissertationes, etiam Enchiridion scripsit cedro & auro exarandum. Hic libellus tantum religiosi spiritus habet, & arcanæ sapientiæ, ut eum à viro religiosissimo putes conscriptum: Hic libellus supremi judicii die in ruborem dabit Christianorum plurimos, qui & spurcissima scripserunt, nec vixerunt sanctiùs. Sed ad lineam. Hic Epictetus ille, qui omnem philosophiam in duas traduxit voculas *Sustine & Abstine*, hic inquam, de divinâ voluntate omni nisu sectandâ prorsus divinè philosophatur. Libet illius verba huc fidelissimè transferre. *Appetitum meum*, inquit, *obedientem præbui Deo: vult ille me febricitare? volo & ipse. Vult me aliquâ re potiri? volo & ipse. Non vult? nolo. Mori me vult? Mori igitur volo. Quis adhuc me prohibere potest contra meam sententiam, aut cogere?* Non frontem ducis, ô Christiane, non erubescis refractarie ad has voces? Sed pergit Epictetus: *Vir prudens ita rem considerat, hanc rationem secum init; si Deo se dediderit, se iter tutò confecturum. Quid est istud, Dedere se Deo? Vt quod ille voluerit, & ipse velit; & quod ille noluerit, & ipse nolit. Quî ergo istud fiet? Quomodo fieret aliter, nisi considerandâ Dei voluntate & administratione. Quid mihi dedit meum & mei juris? quid sibi ipse reservavit? Liberam voluntatem mihi dedit: & quæ in meâ potestate sunt, ea nec impediri nec prohiberi posse voluit. Corpus autem luteum quomodo potuit tale efficere, ut à nemine prohiberetur? Subjecit igitur sub universitatis circuitum possessiones, vasa, ædes, liberos, uxorem. Quid ergo Deo repugno? Quid volo ea quæ velle non debeo, ut ea quæ mihi data non sunt, quovis modo consequar? Vt data sunt, & quatenus fieri possunt. At is qui dedit, aufert iterum. Quid ergo repugno?* Ita prorsus, mi optime Epictete, ita se res habet: ecquid miseri repugnamus divinæ voluntati! undique concluſi sumus: si duci nolumus, trahemur aut raptabimur. Seneca de absolutâ libertate differens: *Quæris*, inquit, *quæ sit ista? Non homines timere, non deos: nec tumpia velle nec nimia: in seipsum habere maximam potestatem. Inæstimabile bonum est, suum fieri.* At verò suus fieri nemo potest, qui non priùs sic Dei fiat, ut omnia cum Deo aut nolit, aut velit. *Animus qui suus fieri cupit, utique ab omnibus externis in se revocandus est: recedat, quantum potest, ab alienis, & se sibi applicet, damna non sentiat, etiam adversa benignè interpretetur.* Hic animus suus esse incipit; hæc animi libertas est. Nec aliter Augustinus: *Bonus*, inquit, *etiamsi serviat, liber est; malus, etiamsi regnet, servus est, tot dominorum quot vitiorum.*

Epict. lib. 3. dissert. c. 26. paullò ante fin.

Senec. de Tranquil. cap. 14.

Augustin. de Civ.

§. III.

Fortissimus heros Judas Machabæus, militibus in hostem inflammandis: *Accingimini*, inquit, *& estote filii potentes, ut pugnetis adversus nationes. Sicut autem fuerit voluntas in cælo sic fiat.* Hoc agamus, viri, & ad nutus divinos stemus paratissimi, seu nos vinci, cadere, mori; seu vincere nos velit Deus, & triumphare: sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat. Sic Joab pugnam initurus periculosiorem, ad Abisai fratrem: *Esto vir fortis*, inquit, *& pugnemus pro populo nostro, & civitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo.* Summi momenti est, in omnibus sic animum instruere, ut omnem rei eventum divinæ adscribat providentiæ. Fit enim non rarò, ut viri docti, prudentes, bellicosi, sancti, & fortiter agant & peritè, exitu tamen minimè secundo, qui tamen non minùs in Dei providentiam referendus, quàm felicissimus quisque successus. Eâ de causâ Ecclesiastes: *Vidi sub sole*, inquit, *nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam: sed tempus casumque in omnibus.* Casum vocat, quod nobis videtur tale, non Deo. Nil profectò rati est intelligentem & industrium spe suâ fraudari; hoc nos malum casum censemus. At Thomas Aquinas è verbis Ecclesiastæ rectè colligi affirmat, *Nihil esse à casu, aut præter voluntatem ac præscientiam causæ primæ.* Casus enim inveniuntur in rebus tempori obnoxiis, & humanæ scientiæ subjectis: divina vis & Providentia omnia ab omni æternitate præscivit, omnia labente ævo moderatur, & in destinatos certòsque fines dirigit, dum sua cuique tempora, suas humanis conatibus varietates præstituit; ut vel sic divinæ Providentiæ immemores, ab inopinatis casibus adversisque eventibus discant, suis viribus non nimiùm tribuere, sibique persuadeant à divino nutu pendêre omnia. Fortuna priscis tantopere culta, nunc quid est? versatilis sed inanis ex Orco larva. Numen illud quod cuncta pro arbitrio seu adversa seu prospera mortalibus partitur, ipsissima Dei providentia est. Versat Deus sanctissimâ voluntate suâ & providentiâ res humanas instar volubilis rotæ; sortes cæcas & incertas ipse temperat, *Formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum. Ipse Dominus faciens hæc omnia.* Prisci Fortuna fuit bicolor, quam duplici fingebant vultu, albo anteriore & splendido, posteriore atro, ut penes quam boni ac mali sit arbitrium. Hæc puerorum delitia sunt. *Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt.* Ad rem Seneca sibimet objiciens, & diluens objecta: *Sequitur pars*, inquit, *quæ solet non immeritò contristare, & in solitudinem deducere, ubi bonorum exitus mali sunt. Vt Socrates cogitur in carcere mori, Rutilius in exilio vivere, Pompejus & Cicero clientibus suis præbere cervicem &c. & quid sibi,*

1. Macha. 3. vers. 58.

2. Reg. 10. vers. 12.

Omnem eventum divinæ providentiæ adscribunt sancti.

Eccles. 9. vers. 11.

Thom. 1. part. quæst. 115. art. 6.

Eccles. 7. vers. 15.

Plinius c. 1. vers. 15.

Isaiæ 45. vers. 7.

Eccles. 11. vers. 5.

Senec. de Tranquil. cap. 8.

sibi quisque nunc speret, cùm videat pessima optimos pati? Responsum audi: *Quid ergo est? Vide, quomodo quisque illorum tulerit, & si fortes fuerunt, ipsorum animos desidera; si muliebriter & ignavè periere, nihil perit. Aut digni sunt, quorum virtus tibi placeat: aut indigni quorum desideretur ignavia.* Hæc illa ipsissima sunt, quæ de improborum felicitate, proborum ærumnis, quæ de Sanctorum immaturâ & acerbâ morte Job, David, Hieremias, Abacuc, & passim alii Prophetæ queruntur. At hîc Casus & Fortuna nil sui habent. Universa hæc à providentissimo Deo in certos quosque fines sapientissimè disponuntur. Plura de his inferiùs.

§. IV.

Judic. c. 20. vers. 18. ISraëlitæ olim Benjamitas ob turpe facinus oppugnaturi, verum oraculum consuluerunt, quis futurus esset dux belli? *Respondit Deus, Judas sit dux vester.* Læti hoc responso, & jam pæne certi de victoriâ, magno exercitu, ingenti animo in Benjamitas moverunt. Et tamen turpissimè victi viginti duo millia suorum desiderarunt, qui omnes uno prælio sunt cæsi. Sed rursus hanc certaminis aleam subituri, oraculum denuo consuluerunt, Ibid. v. 23. non sine prolixis & precibus & jejuniis, *ita ut prius ascenderent & flerent coram Domino, usque ad noctem.* Quibus oraculum iterum præcepit. *Ascendite ad eos, & inite certamen.* Fecerunt ut jussi: & quia jam secundùm jubente Deo in aciem exibant, optima quæque sibi polliciti, erectis in victoriam animis commiserunt pugnam, & tamen iterum à Benjamitis fugati & cæsi, ut priùs octodecim millibus Israëlitarum in acie prostratis. Et quid hoc tandem rei? Suos Deus bis jussit confligere, neutro tamen prælio victoriam reportarunt, amissis quadraginta millibus selectorum militum. Quis hos Dei jussus capiat? Tertiùm denique omnes Israëlitæ in ædem sacram coëuntes, largis lacrymis, inusitatis jejuniis, & copiosis victimis Deo supplices facti, super statu suo interrogarunt, an iterum in aciem exeundum, & signa cum Benjamitis conferenda. Quibus Deus re- C Ibid. v. 28. spondit tertiùm in hæc verba: *Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras.* Pronum hîc fuit pusillanimitati cogitare: Bis jam pugnam suasit oraculum, eventu semper infelicissimo, quis ultra in exitium ruat? pugnet qui velit; Ibid. v. 35. sedere domi tutissimum. Sed evicit Fiducia in Deum, quæ denuo jussit armis decernere, felici demum successu, cæsis Benjamitarum viginti quinque millibus. Hîc duo notatu dignissima: Primum, Occultissima Dei judicia nulli mortalium scrutanda: Alterum, Perseverans in Deum Fiducia, de quâ nos suo loco plura monebimus. In his omnibus ad solam Dei voluntatem inconniventibus & irretortis oculis respiciendum. Nemo turbetur, si causam bonam effectus sequatur malus, si optima principia finem sortiantur infaustum. Invadit temperantissimos morbus; validissimos phthisis; innocentissimos pœna; secretissimos tumultus. Hîc in solâ Dei voluntate acquiescendum. In aliis liceat dicere, PLVS VL- Philip. 2. vers. 13. TRA; in his talibus, NON VLTRA. *Deus est enim qui operatur in nobis, & velle & perficere, pro bonâ voluntate.* D

§. V.

PElagius priscus scriptor commemorans: Pastorem abbatem, inquit, interrogavit Joseph hoc modo: Dic Pater: quomodo fiam Monachus? Cui Pater: Si vis, inquit, requiem invenire in hoc & in altero sæculo, dic in omni causâ: Quis sum ego ut meam voluntatem aut judicium divino præferam? dein cave, quemquam judices, nam Deus hîc habet sanctos suos in omni statu. Consilium saluberrimum. Certè Deus à nemine leges accipit, nec ulli rationem reddit de suis actionibus. Hîc omnis mortalium sapientia altùm sileat, & divinæ vo- Ibid. cap. 8. num. 4. luntatis vestigia ubique longè adoret. *Quia omne quod voluerit faciet, & sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?*

A Sicut autem in urbibus plerumque ad horologium primarium unum diriguntur cetera omnia: ita prorsus æquissimum est, ut nostra nos horologiola, voluntatem quisquis suam, ad illud supremum, cæleste, magnitudinis infinitæ horologium, hoc est, ad divinam voluntatem attemperemus. Nota vox est fidelissimi servi ad Christum Dominum. *Nihil amatorem tuum & cognitorem beneficiorum ita lætificare debet, sicut voluntas tua in eo, & beneplacitum æternæ dispositionis tuæ* &c. *Nam voluntas tua, & amor honoris tui, omnia excedere debet.* Sed ut oculis pæne cernamus, quâ ratione quôve modo humana voluntas cum divinâ sit unienda, en nobilissimum hujusce rei specimen. *Imit. Christi lib. 3. c. 22. num. 5.*

Franciscus Borgia, Dux Gandiæ, cum conjuge Leonorâ ipsos duodeviginti annos mirâ concordiâ exegit. Ægrotante illâ, quòd alterâ sui parte spoliari se videret, orare frequentiùs, piorum etiam hominum precibus adhibitis, eleemosynis atque jejuniis. Solus aliquando B conclave, remotis arbitris ingressus, obnixè & fusis lacrymis obtestabatur Deum, salvam conjugem superstitémque vellet: cùm ecce tibi vocem quandam interiorem clarè audire visus est, ut pòst ipse retulit, quæ diceret: *Vxorem si diutiùs superesse vis, arbitratu tuo fiat: sed tibi non expedit.* Quâ re turbatus, minimè dubitavit Dei vocem esse: tacitè enim redargui se quod ignoraret quid peteret. Ita rursus in lacrymas solutus, has ex imo pectore prorupit voces: *Domine Deus, unde hoc mihi, ut arbitratu committas meo, quod in tuâ solius est potestate? Meâ per magni refert, tuam sequi in omnibus voluntatem. Quis enim rectiùs novit quid è re meâ sit, quàm tu, mi Deus? Tua itaque voluntas fiat: nec de uxore solùm, sed de liberis etiam, dèque me statuas, rogo, quidquid tibi placuerit: fiat voluntas tua.* Observatum est eo tempore conjugis morbum, statum quemdam tunc tenuisse, ut dubitarent medici, deteriùsne an meliusculè haberet; post has verò preces ad desperationem laborare cæpisse. *Francisc. Schottus in vita Borg. lib. 1. cap. 12.*

§. VI.

SIc in difficillimis quibusque rebus voluntas nostra conformanda est ad divinam. Et en alterum hujus conformationis specimen multò præclarissimum. Jessæus Rex David, adeò arcto consensionis nexu voluntatem suam cum divinâ copulavit, ut Deus sibi de hoc viro quasi gratulatus dixerit: *Inveni David filium Iesse, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.* Inveni, inquit, tanquam si sollicitè quæsiisset, & diu, dum inveniret, expectasset. Hoc à Deo elogium Hebronis regi concessum, omnes honorum titulos excedit. *Act. cap. 13. vers. 22.*

Christus in nullo non obsequentissimus Patri, suo ad id exemplo nos cohortatus: *Quia descendi*, inquit, *de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Et: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Ideo enim de cælo descendi. Et ne quis forsan queratur, *Parcit Filio, non servis*: En, adest Filius, attendite quid ei Pater imperaturus sit; nec postremissimus quidem servorum ejuscemodi jussa faceret. Cui vestrûm, ô pervicaces, tantum laboris injunxit, ut Filio? quem unquam tantis & irrisionibus, & calumniis, & cruciatibus objecit atque Filium, qui Patri obediens fuit usque in Pilati prætorium, usque ad columnam funestam, usque in rupem Golgothanam, usque ad crucem ignominiosissimam, & acerbissimam mortem, usque in sepulchrum non suum, usque in manium ergastulum. Ideo descendi, ait, de cælo, ut huic Patris voluntati me perfectissimè subjicerem. Quid ergo faciant servi, si hæc Filius? Idcirco Christus præcepta sua omnia in compendium conferens: *Non omnis*, inquit, *qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: Sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.* Quisquis in eum sese ordinem redigit ut quantus quantus est, divinæ se voluntati penitissimè com- *Ioan. cap. 6. vers. 38. & cap. 4. v. 34. Matth. c. 7. vers. 21.*

committat, is jam in tutissimi montis fastigio degere incipit, habétque infra se sub pedibus nimbos, grandines, fulgura, fulmina & omnem cæli iniquitatem, omnes mortalitatis vicissitudines, extra metū positus; nisi quod unicum hoc timeat, ne non satis cum divinâ voluntate consentiat. Eâ de causâ assiduè clamat: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terrâ.* Sed de hoc pluscula capite sequenti.

Matth. c. 6. vers. 10.

CAPVT IV.

Quo animo precandum: Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terrâ.

Luc. cap. 11. vers. 1. & Matth. c. 6. vers. 9.

CÆlestem Magistrum discipuli rogantes: *Domine,* inquiunt, *doce nos orare. sicut docuit & Ioannes discipulos suos.* Annuit magister, &: Sic ergo, inquit, vos orabitis: *Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terrâ &c.* Sed, ô Deus, quàm difficilis est hæc oratio! nimiùm dispares sumus, illi in cælo beatissimi spiritus, & nos exules in hac valle meri absynthii feracissimâ. Superis illis omnia ad votum fluunt, nec est quidquam quod iis possit non placere; è contrario nobis etiamnum cælo extorribus vix quidquam est quod ex integro placeat: ubique fastidium & nausea; vix paucula, idque rarissimè, ex voto cadunt; innumera sunt quæ quotidie displiceant, & stomachum moveant. Jucundissimum illic, simul & facillimum divinæ voluntati se attemperare, ubi nil adversi vellicat. Hîc mille nos molestiæ vexant; opprimimur ærumnis; vix est tenue respirandi spatium: bellum ex bello seritur; catenata sunt mala nostra; & continua miseriarum series, liberè precari vix sinit. Sicut ergo non æqualiter cantant saturi, & fame confecti, nec æqualiter saltant illi post lautas epulas, hi post longa jejunia: ita nec nos æquali cum beatis promptitudine precari possumus: *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ.* Nos & illi nimiùm dispares sumus. Nos illuc transfer, ô Domine, & paria cum illis vota & facta jungemus. Venia dicto sit, ô Christiani, mendici sumus ignavissimi, & nec ore quidem sat prompti. Heu, quàm facilè succumbimus, rebus sanè non difficillimis: lenis ventulus nos concutit; horremus quidquid non jucundum expeditu est. Nil docuit Christus facere, ô timidi, quod fieri non possit. Hoc agamus saltem, & toto nisu conemur sic in terrâ divinam voluntatem exequi, uti eam Angeli in cælo: si minus re possimus, vel certè votis liberales simus. Optimè Cyprianus, *Christus*, inquit, *orare nos docuit:* Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ, *idque non ut Deus faciat quod vult, sed ut nos facere possimus quod Deus vult.* Quicunque igitur Christum in preces voce præeuntem vult sequi, ne verba sub linguâ immurmuret, sed pronunciet impavidè, *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terrâ.* Attendat autem ad hæc potissimùm, quæ subjungemus, orétque divinam voluntatem posse exequi.

Cypr. de hab. virg. cap. 23.

In oratione quędam attendēda:

A

B

C

D

§. I.

1. Intentione purissimâ orandum. *Iob cap. 1. vers. 10.*

Primò. Intentione purissima. Fiat voluntas tua, hanc enim sequi statui, non lucri causâ, non quia vallasti me bonis, uti Jobum calumniabatur Satan; sed nec pœnæ formidine, ne in gehennam ableger, sed oculo simplici tuam solius voluntatem intueor: Volo, quia vis, mi Deus.

2. Amāter.

Secundò. Amanter: Fiat voluntas tua, id ego hîc solùm specto, ut id tibi quod ago placeat, útque vel hoc modo, nominis tui majestas per me servulum inutilissimum propagetur. Tua, ô Deus, placita tanta æstimo, ut arbitrer satis hoc esse præmii, *Tibi placuisse.* Nec aliter Chrysostomum exaudio objicientem: *Verè nescis quid sit placere Deo, si aliam mercedem quæris.*

3. Prŏptè.

Tertiò. Prompte: Fiat voluntas tua. Tardè velle, nolentis est. Gratissima sunt obsequia, parata, facilè occurrentia, ubi nulla mora est. Proprium est libenter facientis, citò facere. Bonæ voluntati tantum gratiæ demitur, quantum moræ adjicitur. Ergo *paratum cor meum, Deus, paratum cor meum, ad faciendam omnem voluntatem tuam.*

Psal. 107. vers. 2.

Quartò. Hilariter: Quædam satis celeriter facimus, sed non satis libenter. *Non ex tristitiâ, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus.* Qui Dei voluntatem in finem sibi præstituit, si quid tædii aut mœroris intercurrit, non gravatè id devorat: eas enim delicias inhiat, ut dicat: *Cibus meus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me;* Est ergo *voluntas tua sicut in cælo & in terrâ.*

Philem. vers. 14. 2. Cor. 9. vers. 7. Matth. 26. vers. 39. Iuxta.

Quintò. Integre. Fiat voluntas tua, nec apice quidem, illius indice, omisso. Homo divinæ voluntatis verè studiosus nullas quærit exceptiunculas, nec illius sunt hæ voces: Volo, Domine, sed nondum: Obtempero, Domine, sed modò istud non imperes: Omnium pedes lavabo, & osculabor etiam, modò non cogar hoc officii præstare hosti meo: Contemni me feram, modò publicè non pudefiam: Paratus sum ad omnia, modò illud non exigas à me. Non ita voluntatis divinæ amans; nihil excipit, nullis se ictibus subducit. Contra potiùs: O mi Domine, inquit, vis plura, vis acerbiora patiar? ecce me, promptus paratus sum: graviora impera, severiùs castiga, modò fiat voluntas tua.

Sextò. Perseveranter: Fiat voluntas tua, 6. Perfer post primam, nec non post alteram, post tertiam etiam, manter. post denique decimam annorum decadem fiat voluntas tua, & fiat in omne ævum: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum.* Vis, Domine, ut hoc centum, hoc mille annis perferam? Si vis, volo. Et hoc est Dominicam orationem devotâ voluntate recitare. Hæ illæ sunt Seraphinorum alæ, quibus ad divinæ voluntatis notitiam evehimur altissimè.

Psal. 118. vers. 112.

§. II.

Beati in cælo proficiunt in caritate & in visione. Illud hîc singulariter observandum, beatos in cælo copiosiùs lætari, de executione voluntatis divinæ, quàm de magnitudine suæ gloriæ. Hinc omnes, & singuli præmio contentissimi sunt, nec ulli displicet se minùs altero habere. Sic enim qui Deum vident, ad divinam voluntatem non tantùm conformati, sed ab illa etiam absorpti, transformatique sunt in illam; ut jam ne, quidem solius Dei velle velint, & magis gaudeant hanc esse Dei voluntatem ut sint beati, quàm se beatitudine hac frui. Hanc humanæ voluntatis cum divinâ conformitatem sequitur excellentissimus amoris effectus, qui non tam conformitas, quàm humanæ voluntatis cum divinâ unitas vocari potest. Et hæc beatos sic afficit, ut totis viribus, & quàm ardentissimè velint Deum esse, qui est, tam sapientem ac potentem, tam misericordem ac justum, quàm est, tam dignum omni honoris & gloriæ amplitudine ac majestate. Quemadmodum filius ad optimos mores formatus tam non invidet suo parenti felicitatem quàm sibi, támque cupit parentem suum honoribus affici quàm se, aut etiam plus quàm se: ita beati tam gaudent de beatitudine quâ Deus fruitur, quàm quâ ipsi. Hinc illi concentus in cælo festivissimi: *Alleluja, Salus & Apoc. 19. gloria, & virtus Deo nostro est, quia veræ & justæ judicia sunt ejus &c. Alleluja, quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens: Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei.*

Hanc beatorum non tam conformitatem, ut dixi, quàm unitatem cum voluntate divinâ, & nos quoque in nostris precibus imitari possumus hac ratione: Intellectus quidem Dei Potētiam, Æternitatem, Sapientiam, Pulchritudinem & Beatitudinem infinitam, immensam, velut attentissimus spectator contempletur: voluntas verò gaudeat, Deum esse bonū infinitum, omnium opulentiarum fontem, nullius indigum, omnia posse, in omnes liberalem, rebus omnibus præsentem. Hunc maximum ac perfectissimum divini amoris esse actum censent

sent Theologi. Sicut enim nullus amor potest esse major quàm quo Deus seipsum amat, sic & noster amor non potest esse melior, quàm si amori divino illi quotidie fiat conformior. Philosophorum scitum est, non esse aliud, *amare*, quàm alicui bonum velle. Quo constituto sequitur, ut quantò majus bonum cupiam volumus, illum tantò magis amemus. Atqui Deo bonum immensius velle non possumus, quàm quod ipse est, bonorum omnium bonum immensissimum; ergo nec etiam possumus Deum ardentiùs amare, quàm sua illi bona omnia velle. Quocirca hoc etiam maximè modo voluntas Dei, sicut in cælo & in terrâ fiet.

Amare est velle alicui bonum.

§. III.

ETHi tam conjunctæ cum Deo voluntatis homines, Fulgura illa sunt, de quibus Jobus: *Nunquid mittes, inquit, fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi: Adsumus?* Fulgur & fulmen ignes subtilissimi, naturâ petunt sublime; at quia Deus deorsum illa mittit, suæ naturæ oblita, incredibili celeritate ad ima ruunt, ferrum, rupes, & quidquid resistit, perruptura. Christi fulgura dixeris eos qui suam voluntatem pessundant, ut pareant divinæ: alta quidem aspirarent si suos impetus sequerentur, sed quia Deus vult aliud, ad infima sese non inviti demittunt, idque alacritate summâ; difficultates omniáque impedimenta perrumpunt, nec itione tam crebrâ fatigantur, jussis peractis, instar fulgurum illorum revertuntur, dominóque suo se sistunt; Ecce Adsumus, quid jam? parati sumus, etiam occumbere; jube quod vis. Sicut autem fulgura (quod hîc observes) non ex aquâ vel terrâ, sed è nube densâ benèque clausa prosiliunt: ita prompta hæc & ad omnem obedientiam ductilis voluntas, provenit ab Oratione & Meditatione, quæ nubium instar sublimes volant, sensibus corporis undequaque clausis. Si quis enim attentè consideret, quibus obsequiis in cælo tot milliones Angelorum subserviant Numini; quâ ratione ipse Dei filius Patris voluntatem in præsepi, in pannis ac paleis, in itineribus, in cruciatibus, in cruce sit amplexus, non se continebit, quin velut fulgur, promptissimam obedientiam polliceatur, suámque voluntatem cum divinâ integerrimè conjungat. Et hic demum orationem Dominicam, & illud præcipuè (*Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terrâ*) animo sincero pronuntiabit.

Job cap. 38. vers. 35.

Prompta voluntas ad omnem obedientiam provenit ab oratione & meditatione.

Ajunt Principem aliquem uni suorum nobilium dixisse: Oportet te cras mecum ad venationes proficisci. Aulicus festivum se fore ratus: Non oportet, inquit, nam lubens faciam. Qui divinæ voluntati se intimè devovit, nihil invitus aut coactus, sed omnia lubens facit & volens. Tam parvo emitur tanta libertas. Quàm hîc Epictetus præclarè: *Melius, inquit, illud judico quod Deus vult, quàm quod ego. Adhæreo illi ut minister & pedissequus: cum illo desidero, cum illo expeto: denique quod ille vult, idem & ipse volo.* Quid Christiani dicant sanctius?

Epict. lib. 4. dissert. c. 7. circa med.

§. IV.

BEatus Jacoponus è sancti Francisci familiâ vir integerrimus, ut suam voluntatem divinæ quàm arctissimè adstringeret, ex animi sui sententiâ cupiebat omnes labores, ærumnas, angores, molestias & dolores qui verbis exprimi aut animo cogitari possent, tolerare pro Christo, nec inferorum pœnas perferre recusaturus, modò suam cum divinâ voluntate haberet conjunctam: Deum autem à se amari hoc indicii loco habebat si Deus negasset, quod ille ardentiùs petiisset. Hic idem dicere solebat: Rationem à conscientiâ quæsisse, cur se non ampliùs, ut olim affligeret, nec sibi jam ullum facesseret negotium, huic verò conscientiam respondisse: Hoc ego eâ de causâ facio, quia te divinæ voluntati penitus submisisti, & in eo quod illa de te statuit, absque omni expostulatione acquievisti. Huc insignissimè facit illud Augustini, qui præceptum Protoplastis datum de non tangendâ malo examinans, Adami personam indutus: Si bona est arbor, inquit, cur non tango? si mala est, quid facit in paradiso? Huic Deus: Ideo est in paradiso, quia bona, sed nolo eam tangas, quia obedientem te volo, non contradicentem servum. Eccur hoc? quia tu servus, & ego Dominus sum. En tibi mille rationes sub hac unâ, quia Deus, noster est Dominus, & voluntatem suam nobis sequendam proposuit, non judicandam, nos autem servi sumus; æquissimum ergo est, hàc nos ire, quâ nos ducit voluntas Domini.

B. Jacoponus cupiebat omnes labores, & molestias pro Christo tolerare.

Angelus Apostata callidissimè ac nequissimè quæsiit in paradiso: *Cur præcepit vobis Deus?* Quærendum fuisset: Cur hujus arboris fructus non editis? Ad hanc enim quæstionem aptissimè responsum fuisset: Quia Deus id præcepit. At vaferrimus serpens responsionem præripuit, ex eâque fecit interrogationem, *Cur præcepit Deus?* Quotiescunque igitur scitur Deum quid velle, non ulteriùs licet quærere: Cur hoc? Urgentissima omnium causarum causa est: *Deus ita vult.* Abraham filium mactare jussus, quas non rationes potuisset excogitare & opponere? Tacuit tamen & paruit; satis illi fuit hoc unicum, *Deus ita vult.*

Gen. cap. 3. vers. 1.

Sen. in epist.

§. V.

PArentes explorando liberorum genio subinde quærunt: An non luberet die tam commodâ in hortum concedere, aut rus ire? quid si hodie libris missionem demus, & chartulas pictas substituamus illorum vicem? Si respondeant liberi: Sicut domino parenti placuerit; prout vult Dominus parens &c. argumentum edunt educationis optimæ, & maturæ prudentiæ. Quòd si ambulatiuncularum & lusus tam avidos se non dissimulent, & parentibus nondum annuentibus, jam evolent in apricum, indolis non bonæ specimen præ se ferunt; & tunc optimè Pater: Heus puer, inquit, reconde supellectilem lusoriam, ad scholas hodie itandum. Hîc dejectus vultus, mœror in oculis, murmura, librorum non lectio, sed otiosa volutatio, hîc sæpe fletus & querelæ contra parentum tyrannidem. En stultos infantes, & ad parentum nutum parum tractabiles. Tales sumus sæpissime; in omnes oblectatiunculas effusissimi & facilè obmurmurantes, cùm Deus, optimus pater, aut ludicrum nostrum turbat, aut ad opus amandat. Si sapimus, liberos æmulabimur optimè institutos, nec aliud unquam dicemus, quam illud: Prout domino Patri placuerit: prompti parati sumus ire, non ire; facere, non facere; laborare, pati, quidquid voluerit pater.

Hocipsum Epictetus sapienter inculcans: *Ignavissime homo, inquit, aliúdne expetis quàm id quod melius est: num verò aliud quippiam melius, quàm quod visum Deo fuerit?*

Epictet. l. 2. dissert. c. 7.

Huc appositè Joannes Taulerus (quem suprà nominavi) Si cui Deus, inquit, optionem faciat dicátque: Vis ut te immunem præstem ab omnibus & corporis & animi miseriis, téque Paradiso restituam? Non aliud respondendum quàm hoc ipsum: Domine prout vis: & adimere miserias potes; & relinquere: hoc autem mihi erit gratissimum, quod voluntati tuæ congruentissimum. Revera sic ampliorem gratiam obtinemus, quàm si ad arbitrium nostrum amplissima quæque munera capiamus. Deus certè virtutum non lenis exactor, sicut severi patres, durius solet educare suos. Itaque cùm videris homines probos Deóque acceptos laborare, sudare, per arduum ascendere, malos autem lascivire & voluptatibus fluere, cogita illos filiorum modestiâ delectari, istos licentiâ vernularum; illos disciplinâ tristiore contineri, istorum ali audaciam. Deus hominem sibi charum in deliciis non habet; experitur, indurat, sibi illum præparat. *Melius in malis sapimus; secunda rectum auferunt.*

Quare nos Deo, velut vacuas sportas offeramus, arbitratu divino aut implendas, aut inanes destituendas.

Hiero-

Hieronymus Julianum submonens: *Tu te putas*, inquit, *in virtutum culmine constitutum, si partem offeras ex toto. Tetipsum vult Dominus, hostiam viventem: te da Deo, non tua.*

CAPVT V.

Quæ sint indicia & signa humanæ voluntatis ad divinam conformatæ.

NIhili fecerunt militem Romani, qui non habuisset firma latera, & torosos lacertos ad quævis gestanda onera; insuper arma tersa & nitentia, & maximam in suum Imperatorem fiduciam. Nemo se jactet Christi militem, nemo se divinæ voluntatis studiosum credat, nisi certa in se signa deprehendat, suam voluntatem in omnibus pendere à divinâ. Quâ in re ut quis suiipsius possit experimentum capere, hæc signa sive indicia observabit.

Signa voluntatem nostram à divinâ pendere.

§. I.

1. Signum. 1. SIgnum. Omnia cupere ad divinæ voluntatis nutum facere, & ideo nihil ordiri rerum, ope divinâ non priùs imploratâ. Qui Dei voluntatem sequitur, nullum negotium aggreditur quin Deum sibi ante postularit adjutorem. Quòd si quid majoris momenti videatur, aut factu difficilius, subsidium à Deo frequentiùs flagitat. Hoc legis instar sit iis qui seria tractant negotia, & ad clavum sedent, nil unquam temerè aggredi, Domino non consulto. Nemo mortalium facilè æstimet quantum hinc damni ferat Orbis universus, quot familiæ malè regantur, quot regna & provinciæ malè administrentur, quot injusta bella suscipiantur, quot aliis ab aliis injuriæ inferantur, hac lege neglectâ. Hæc creberrimorum malorum est origo, quòd patresfamilias, gubernatores, præsides, reges, sæpe homines sui sensus & arbitrii sunt, nec ratione agunt sed impetu; neque os Domini interrogant, sed ducem sequuntur Temeritatem: ingenio suo fidunt, humeris suis credunt, sibiipsis magni Atlantes. Hinc sæpe negotiorum chaos & fœda confusio, plurimorum damno.

Ios. cap. 9. vers. 14. Graviter impegerunt Israëlis Principes, quòd in fidem receperunt Gabaonitas, & *os Domini non interrogaverunt.* Nos ab errore illorum nihilo cautiores, sæpe grandia molimur, *& os Domini non interrogamus*; sacerdotium ambimus, matrimonium contrahimus, terras & populos regimus, & tamen *os Domini non interrogamus.* Aliter longè generosissimi duces Machabæi, qui nullum unquam prælium inierunt quin os Domini interrogarint plus simplici vice. Etenim non solùm ante pugnam, ad preces militem suum cohortati, & unà cum milite precati sunt, sed & comprecationem hanc, dum pugnarent, continuarunt. Sic Judas Machabæus hostilem apparatum considerans, *extendit manus in cælum, & Dominum prodigia facientem invocavit, qui non secundùm armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.* Nec ipse solùm dux Machabæus ante congressum, *os Domini interrogavit* ardentissimis precibus, sed & copias suas ad idem faciendum exemplo suo accendit. Ita, *qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congressi sunt.* Neque tantùm ad pugnæ initium, verùm etiam in ipso pugnæ furore, Deum assiduè appellabant: *manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minùs triginta quinque millia, præsentiâ Dei magnificè delectati.* Hoc est, os Domini seriò interrogare.

Machabæorum Ducum ante omne prælium divini auxilii comprecatio.

2. Machab. cap. ult. vers. 21.

Ibid. v. 26.

Ibid. v. 27.

Consilium Cassiani ante omnes actiones.

Cassiani consilium est, ante omnes actiones, illud Ecclesiæ usurpandum: *Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina.* Aut illud: *Actiones nostras quæsumus Domine aspirando præveni, & adjuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio, & operatio, à te semper incipiat, & per te cœpta finiatur.* Pamboni certè hoc consuetudinis fuit, ut quoties consilium rogaretur, spatium ipse petebat tantisper rem Deo commendandi: nec enim responsi quidquam dare sustinuit, quin priùs os Domini interrogasset. Et quidem mos iste huic viro tantùm profuit, ut morti jam vicinus, non meminisse dixerit quippiam à se unquam dictum cujus pœnituisset. Nimirum Deus interrogantibus se continuò respondet. *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Deo non nititur, nec studiosè divinam voluntatem exquirit, qui non rerum omnium initium à Deo ducit. Os Domini in rebus planè omnibus interrogandum est.

Pambo nullū consilium dare sustinuit, quin priùs os Domini interrogasset.

§. II.

2. Signum. 2. SIgnum veræ devotionis erga divinam voluntatem, est, ærumnas & calamitates non tantùm non expavescere præsentes, sed eas ultro appetere cùm absunt. Et hoc eâ de causâ, quòd Deus variè afflictis longè sit vicinior per gratiam, quàm quibus omnia fluunt ad votum. Non sine delectatione cantans Jessæus vates: *Universum*, inquit, *stratum ejus versasti in infirmitate ejus.* Ambrosii & Chrysostomi sensu, Deus ægrotum aut aliter afflictum iis consolationibus permulcet, ac si ei lectulum sterneret mollissimum. Sicut quandoque principes feminæ, ancillantur ægrotis non sine suavi miserationis affectu; sic Mater Domini, sic Christus Dominus singulare patrocinium gerunt hominis aut morbo, aut aliâ quâvis calamitate pressi: modò sint qui se dignos præstent cœlesti hoc patrocinio. Romanus Sapiens multo religiosissimè, pæne dixerim divinè hac de re philosophatus: *Nolite, obsecro vos*, inquit, *expavescere ista, quæ Deus immortalis velut stimulos admovet animis. Calamitas virtutis occasio est.* Illos meritò quis dixerit miseros, qui nimiâ felicitate torpescunt, quos velut in mari lento tranquillitas iners detinet. Hos itaque Deus, quos probat, quos amat, indurat, recognoscit, exercet: eos autem quibus indulgere videtur, quibus parcere, molles venturis malis servat. Erratis enim si quem judicatis exceptum: veniet ad illum diu felicem sua portio. Quisquis videtur dimissus esse, dilatus est. Quare Deus optimum quemque aut malâ valetudine, aut aliis incommodis afficit? Quare in castris quoque periculosa fortissimis imperantur? Dux lectissimos mittit, qui nocturnis hostes aggrediantur insidiis, aut explorent iter, aut præsidium loco dejiciant. Nemo eorum qui exeunt, dicit, Malè de me Imperator meruit; Sed, Bene judicavit. Idem dicant quicunque jubentur pati timidis ignaviisque flebilia: Digni visi sumus Deo, in quibus experiretur, quantum humana natura pati posset.

Et quàm hoc congruè Sapientiæ proclamanti! *Quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.* Ergo, fugite delicias; fugite enervatam felicitatem quâ animi permadescunt, nisi aliquid intervenit, quod humanæ fortis admoneat, velut perpetuâ ebrietate sopiti. Hanc itaque rationem Deus sequitur in bonis vitis, quam in discipulis suis præceptor, qui plus laboris ab his exigit, in quibus certior spes est.

Numquid tu invisos esse Lacedæmoniis liberos suos credis, quorum experiuntur indolem publicè verberibus admotis? illos ipsi patres adhortantur, ut ictus flagellorum fortiter perferant, & laceros & semianimes rogant, perseverent vulnera præbere vulneribus. Quid mirum, si durè generosos spiritus Deus tentat? nunquam virtutis molle documentum est. Verberat nos & lacerat fortuna? patiamur. Non est sævitia: certamen est, quo sæpius hoc adierimus, fortiores erimus. Ad contemnendam malorum potentiam, animus patientiâ pervenit. Ignis aurum probat, miseria fortes viros. Quid miraris bonos viros, ut confirmentur, concuti? non est arbor solida nec fortis, nisi in quam frequens ventus incursat: ipsâ enim vexatione constringitur, & radices certiùs figit. Fragiles sunt quæ in apricâ valle creverunt.

En tibi,

Certissimum fiducium voluntatis in divinam transfusæ per ardua & aspera hanc sequi.

En tibi, certissimum signum humanæ voluntatis in divinam velut transfusæ, si illa hanc per ardua quoque & aspera non recusét sequi. Quisquis igitur totis amplexibus divinam voluntatem in se admiserit, animosiùs sanè quàm Demetrius ille inter ærumnas proclamabit: Hoc unum, mi Deus, de te queri possum, quod non ante voluntatem tuam mihi notam feceris. Prior enim ad ista venissem ad quæ nunc vocatus adsum. Vis opes à me aut famam auferre? hæc pridem offerre paratus eram. Vis liberos meos sumere? illos tibi sustuli. Vis aliquam partem corporis? Sume. Non magnam rem promitto. Brevi totum relinquam. Vis spiritum? Quid ni? nullam moram facio, quo minùs recipias quod dedisti. A volente feres, quidquid petieris. Nihil cogor, nihil patior invitus, nec tibi, ô mi Deus, servio, sed assentior. Hæc est vera geminæ voluntatis unio.

§. III.

3. Signum. 3. Signum. Suiipsius diffidentia quàm maxima. Hæc verè Christiana virtus est, vix nota priscis idololatris. Qui sibi diffidit, felicissimos etiam successus, non suis viribus, nec industriæ suæ tribuit, sed eos ex toto divinæ potentiæ ac bonitati adscribit, errores & quidquid ab his est, sibi imputat, observátque fidelissimè Augustini monitum: *Tota præsumptio tua Deus sit, ita ut agnoscas te absque Deo nil penitus posse, & in Deo omnia.* Nihilominus hic talis qui rebus suis omnibus diffidit, ac desperat, facere quod in se est, non negligit, tantò certiore fiduciâ in Deo nixus, quantò magis nullâ in seipso. Scit se nihil posse, & posse omnia, sed cum Deo. Pro viribus quidem laborat, sed eventum laboris omnem à voluntate divinâ expectat, æquo animo ferens omnia ea quæ non sunt mala, nisi malè sustinenti.

Quàm longè aliter, qui sibi, qui suis viribus, suæque arti, qui suæ prudentiæ consiliis fidunt; quàm ii sunt in rerum suarum encomiis facundi, quàm seipsos liberali ore dilaudant, quàm interim in multis remissè agunt, sui fiduciâ nimii?

At verò qui totus ex voluntate divinâ pendet, instar libræ, tantò magis alterâ lance in imum devergit, quantò illa ascendit altiùs.

Dux militiæ qui castrum defendendum susscepit, dum abest hostis, infirmiora loci & immunita considerat, de commeatu providet, tormenta bellica disponit, contra omnem irruptionem se parat: scit enim hosti fidendum non esse. Ita Christianus: Morbis, inquit, & morti non fidam, sacramentis me præmuniam, precibus & jejuniis, velut armis me instruam; non fido, nec mihi nec morti.

At temerarius & suæ virtui confisus, satis se credit paratum in omnes hostium occursus, aut certè facillimam sibi sperat fore præparationem, cùm res postularit: fidit sibi, & morti. Rectè de hoc utroque homine Salomon: *Sapiens, inquit, timet & declinat à malo; stultus autem transilit & confidit.* Sed infrà fusiùs, de hac pessimâ sui fiduciâ.

Prov. 14. v. 16.

§. IV.

4. Signum. 4. Signum. Fiducia in Deum maxima: è quâ nascitur, ut qui læsus aut offensus est, non continuò vindictam meditetur, sed sibi ipse dicat: Deus hoc vidit, audiit: Deus ulciscetur, idque suo tempore. Atque hoc uno hostibus omnibus evadit superior, quòd certum habeat, licet illi Acheronta moveant, sibi tamen non plus nocituros, quàm Deus permittat. Sed dicas: Sunt qui nullam aliis nocendi occasionem negligunt; si damna nequeant inferre, emolumenta saltem aliorum impedire conantur. Sic est: verùm qui Deo fidit, hoc agit, ne quid in se desideretur industriæ, cetera omnia divinæ providentiæ committit. Huic obstare frustra nituntur improbi. *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.* Quàm fraudulenter egit Laban cum suo genero Jacob! sponsam mercedem decies mutavit, ut res generi decurtaret. Frustra fuit; in generi commodum cessérunt omnia. *Non dimisit eum Deus ut noceret illi.* Hierosolymis minatus est extrema Sennacherib, sed nec ipse nec exercitus ipsius vindices Dei manus effugit. Exercitum Angelus, ipsum interfecerunt filii. *Salvavitq; Dominus Ezechiam & habitatores Hierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, & de manu omnium.* Itaque mi Christiane, fide Deo, & omnem illi vindictam permitte, ille *Dominus ultionum* est. Et hoc vel idololatræ te doceant. Tissaphernes dux Persa, cum Agesilao fœdus icit, sed linguâ, non animo, mox enim cum ingentibus copiis adfuit, & & jussit Græcos cedere Asiâ. Agesilaus ad hanc legatorum denuntiationem intrepidè: Duci vestro, inquit, referte, me ipsi amplas agere gratias, quod fœdus ruperit eáque re Divos hominésque inimicos in se concitarit: ita copiæ meæ plurimùm augescent ab hostis perfidiâ. Dictum prorsus Christianum: *Sicut locutus est, salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Qui Deo fidit, omnes inimicos suos sibi vectigales habet, quia Deum habet faventem. Quidquid autem homo Deo nixus, desiderat, id omnium primò à Deo petit. Quâ in re hanc sibi regulam statuit: Hoc quod peto, aut mihi expedit concedi, aut non expedit, quod quidem Deus omnium optimè novit. Si expediat, aut id confestim largietur Deus, aut tempore opportuniore, ut interim mea quoque patientia exerceatur: Si neget Deus postulata, certissimus sum, id mihi non expedire quod petii. Hac omnino ratione, neque aliter unquam supplices libellos Deo porrigit, qui divinæ voluntati se solùm permisit. Qui hoc divinæ voluntatis arcanum ignorant, opem divinam aut non implorant, aut segniter & remissè, & quàm hoc faciant, priùs omnium aures fatigant, plurimorum gratiam ambiunt, atque si aliter nequeant, eam etiam muneribus in se derivant, favorem & dignitates velut in nundinis mercantur.

Luc. cap. 1. v. 71.

Qui Deo fidit omnes inimicos sibi vectigales habet.

Vidit Joannes, ille Domini ocellus, Christum septenas stellas dextrâ gestantem. Et quæ sunt hæ stellæ in hac manu? Joannes ipse mysterium hoc evolvens: *Septem stellæ, inquit, Angeli sunt septem Ecclesiarum,* seu, septem Asiæ Episcopi. En, Episcopi & eorum mitræ infulæque in manu Christi sunt. At verò si uspiam mitra dominum desideret, plurimi sunt qui suum ei caput offerunt, sed non primo rectóque cursu ad manum Christi pervolant. Equidem curritur, sed sæpe priùs ad Principum Regúmque, ad Præsulum & Antistitum manus pervenitur, quàm ad Christi curratur. Idem fit in aliorum officiorum & dignitatum ambitu: humanus favor quæritur, divinus à paucis ambitur, aut certè post humanum. Luculentus error; contrarium oportet agere: divinus ante omnia favor & voluntas expetenda: sceptra & tiaræ in manu Dei sunt: officia, dignitates, munia, magistratus, Deus dividit: ab illo penitus hæc petenda. *Sicut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini; quocunque voluerit inclinabit illud.* Sicut olitor, horti sui rivulum sub potestate habet, nec ad proximam aut ad primariam semper arborem, sed sæpe ad debiliorem, aut quà vult, aquam educit: ita cor regis, veluti rivus, omnis generis Præfecturas & munera continet; Deus instar hortulani (salvo hominis arbitrio) aquas ex hoc rivo in eos deducit, quos ipse delegit. Ideo stultissimè agunt, qui tot preces ac dona in aliorum aures manúsque jactant, Deo interim vix eminus & obiter salutato. O deliria hominum! Puriùs ex ipso fonte petuntur aquæ.

Apoc. cap 1. v. 16.

Ibid. v. 20.

Divinus favor & voluntas ante omnia expetenda.

Prov. c. 21. v. 1.

§. V.

5. Signum. 5. Signum. Ignum. Omnia generoso silentio posse concoquere. Contemplare mihi patientissimum Jesvm, inter innumera & convitia & tormenta generosissimè tacentem. Stabant Hebræi sacerdotes & constanter eum accusabant, Jesvs autem tacebat: crimina illi diversa objectabant,

jectabant, Jesvs autem tacebat: instabant illi validis clamoribus, & ad crucem hominem hunc postulabant, Jesvs autem tacebat: jam in cruce pendentem irrisionibus acerbissimis flagellare non cessabant, Jesvs autem tacebat. Nec aliter Mater Domini, in summis angustiis maximè taciturna. Observabat eam Joseph ferre uterum, & ideo discessionem ab eâ moliebatur. Non hîc aliud mater quàm filius fecit, ut verè dicatur: Maria autem tacebat, & hoc omne divinæ voluntati ac providentiæ committebat. Audiebat illa hominem sibi charissimum, suum sanguinem mille calumniis appeti, Maria autem tacebat: videbat illa filium innocentissimum sub crucis mole fatiscentem, in cruce gementem audiebat, cernebat in gravissimis tormentis morientem, Maria autem tacebat. Hunc filium & hanc matrem complures æmulati felicissimè, cùm gravissimorum etiam scelerum accusarentur, ipsi autem tacebant. Norat mansuetissimus rex David miram vim hujus silentii, ea-

B. Maria in summis angustiis fuit maximè taciturna.

propter vim sibi faciens: *Obmutui*, inquit, *& humiliatus sum, & silui à bonis*. Idem mox repetit: *Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu fecisti*. Silentii caussam non adfert aliam, quàm hanc ipsam, *Quoniam tu fecisti*. Ideo sileo, quia voluntatis tuæ hoc esse video: Tua, mi Deus, voluntas hoc mihi silentium indixit.

Psal. 38. *v.* 3. & 10.

Boëth. lib. 4. *de consol. phil. prosâ* 6.

Severinus Boëthius, ille scriptis & vitâ illustrissimus vir, insigniter prorsus: *Quis autem alius*, inquit, *vel servator bonorum vel malorum depulsor, quàm rector ac moderator mentium Deus? qui cùm ex altâ providentiæ speculâ respicit, quid unicuique conveniat, agnoscit; & quod convenire novit, accommodat. Hîc igitur quidquid citra spem videas geri, rebus quidem rectus ordo est, opinioni verò tuæ perversa confusio.* Qui verò se totum divinæ voluntati mancipat, non suæ opinioni, sed rerum ordini credit, quem omnem tanquam optimum probat silendo.

Fit quandoque ut excitatioris ingenii herus, servi ædes ingressus, disiiciat, turbet, misceat omnia, & mox abeat, ne auctor deprehendatur in facto. Servus domum rediens, & omnem supellectilem disturbatam cernens, graviter quidem excandescit, at cùm à suo domino id factum audit, silet & mitescit. Ità David de seipso: *Obmutui & non aperui os meum.* Cur ita? *Quoniam tu fecisti.* Ita prorsus qui divinæ voluntati se totum obtulit, adversa sentit quidem, sed divinâ se Providentiâ solatur; vanis quæstibus nihil se profecturum non ignorans:

Loc. cit.

Psal. 120. *v.* 1. & 2.

Levavi, inquit, *oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi: auxilium meum à Domino.*

Esth. cap. 3. *vers.* 15.

Rege Assuero & Aman convivium celebrantibus, cuncti Judæi flebant. Sed quàm citò cruenta hæc tragœdia mutavit, & in auctorem recidit, quidquid in alios mali pararat. *Post quam afflixit ac probavit te Dominus, ad extremum misertus est tui.* Si Lunam accessionibus damnisque mutabilem menstrua paupertas non incesseret, nescissent philosophi eam lumen à sole mutuari: Sic & nos è quotidiano rerum defectu discimus, omne nobis bonum à Deo tribui. Ægrotat quis? jam primùm æstimare novit valetudinem, quam nunquam tanti fecisset, si nunquam perdidisset. Hæc quidem natura mortalium est, ut nihil magis placeat, quàm quod amissum est. Calumnias aliquis patitur? jam capit quàm grave sit crimen, alterius famam lædere; quod quamvis sæpius ipse fecerit, tamen leve quid judicavit. In egestatem quispiam deductus est? jam incipit meminisse, qualis olim in egenos fuerit. Itaque silet, & hoc ipsum contemplatione expendens, divinæ se voluntati committit.

Deut. cap. 8. *v.* 16.

Quotidiano rerum defectu discimus omne bonum à Deo tribui.

Sed ægrè fortassis siles? Ergo loquere: sed corde, sed Deo. Lingua taceat, mens precetur. Meditare silentium Christi coram Præside; Mariæ coram improbis civibus, Davidis coram adversariis. Dignior & major tibi convitiatur? tace; convitiatur æqualis: tace; vilior & minor conviciatur? Etiam tunc tace. Difficilius hoc, sed generosius: illum sine, Deum adi: precare pro adversario, sicut David, cujus est illud: *Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi; ego autem orabam.* Adversarium silentio, Deum precibus sibi conciliabat. Ergo sile, & divinæ voluntati penitissimè permitte, illud assiduè volvens animo; *Quoniam tu fecisti.*

Psal. 108. *v.* 4.

§. VI.

6. Signum. Ardua & quæ vix fieri posse credantur, pro Dei honore aggredi. Quàm magnanimus hac in re Paulus! *Scio*, inquit, *humiliari, scio & abundare: ubique & in omnibus instructus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati: Omnia possum in eo qui me confortat.* Æquè magno & excelso animo David: *In Deo meo*, inquit, *transgrediar murum.* Redeat Pericles, & Pyræos muros struat quadraginta cubitis altos, tam verò latos, ut duo currus inter se juncti amplius spatium non desiderent, ego tamen, ait David, hos muros transgrediar. Redeant Carthaginienses, & triplicem educant murum omni ævo celebrem, ego tamen hunc ipsum transgrediar. Reviviscat Anastasius Imperator, mœnia condat octo pedes lata, ego tamen hæc transgrediar. Redeant Babelis architecti, & turrim ædificent, *cujus culmen pertingat ad Gen. 11. v. 4. cælum*, ego tamen & hanc transgrediar in Deo meo, quoniam in illo eripiar à tentatione. Sed & majora magisque ardua promittens David: *In te*, inquit, *curram accinctus. In Deo meo transiliam murum.* Parum ei erat currere & sudare, sed armis etiam indutus, & cataphractus vult currere: parum ei erat, murum quantumcunque crassum aut altum transgredi, jam etiam transilire vult vel cælo certantem molem. Celsior aut densior murus vix ulli objicitur, quàm sua cuique voluntas, hunc murum & transgredi necesse est, & transilire. Quivis cogitet: Deus me patientem esse cupit, cupit esse castum, facilem dare veniam inimicis, bene de aliis sentire, bene loqui me vult Deus. Eccur ego non idem velim? Profectò voluntas mea hactenus ut murus obstitit: at iste me murus non terrebit; transgrediar, transiliam: *Omnia possum in eo qui me confortat.*

Psal. 17. *v.* 30. *Psal.* 143. *v.* 10. *Psal.* 17. *v.* 30. *Phil.* 4. *v.* 13.

Qui res gestas Divorum evolverit, illud regii psal-tis sæpius pronunciabit: *Mirabilis Deus in sanctis suis: Deus Israël ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ; ipse dedit* virtutem & fortitudinem Sanctis suis. Et ut vetera taceamus, Franciscus Xaverius, è Societate Jesv, Japonum Apostolus, quanta vir iste pro Deo ausus, quanta potuit, quos muros non transgressus, quæ mœnia non transiliit, volasse illum dixeris, si quò aliter adire non posset. Deo ille fretus divináque voluntate velut accinctus cucurrit, terras transiliit & maria. Queri solet nonnunquam siticulosus, videri pagum in se combustum, adeò sitim urgere: videri potuisset Orbis in Xaverii pectore combustus, adeò ille omnium salutem sitiebat. Et quod incendium Xaverius animo circumtulit, dum quibusdam quasi saltibus, ex Italiâ in Lusitaniam, ex Lusitaniâ in Indias, ex Indiis in Japonem, inde ad extremos Sinas sese penetravit, terram ex terrâ, mare ex mari mutans. Opponis hujc terræ mariscque pericula? Hæc, inquit, non timet qui Deo fidit: Silvarum tenebras? Satis lucet flamma in pectore: Insanientem Oceanum? Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem: Latronum & piratarum insidias? Nec domi suæ turus est, quem divina voluntas non protegit. Ita Deo nixus, murorum omnem transiliit, ita trecenta millia barbarorum, uti Bozius affirmat, Christo adjunxit. Hoc nemo ignorat, arbitror, mille plerumque remoris retineri cogitantem meliora. Sed perrumpendum est vi, & eluctandum ad ardua, etiamsi Satan cum omnibus suis furiis, totóque apparatu adversetur. Christus nos in hanc rem animans: *Si habueritis fidem*, inquit, *sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* Quisquis se totum divinæ voluntati tradidit, omnia se posse confidit.

Matth. 17. *v.* 19.

§. VII. Ut

§. VII.

VT autem ea quæ diximus tam de cognitione divinæ voluntatis, quàm de humanæ ad illam conformatione quantumcunque rudi perspectissima fiant, in hanc epitomen dicta componimus.

Quidquid in Orbe fit (peccatum excipimus) à quocunque aut quomodocunque fiat, divinâ id fieri voluntate dicendum est. Omnia quæ fiunt, vult Deus fieri; quidquid autem Deus non vult, certissimò non fit. Hinc sapienter Epictetus: *a Semper*, inquit, *illud potiùs volo, quod fit.* Atque ut hoc idem omnibus persuadeat: *Ne postules*, ait, *ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed, si sapis, ita fieri quæque velis, ut fiunt.* Nam omnia quæ fiunt, sunt aliquo modo effectus divinæ voluntatis. *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? b* clamat Sapientia. Solum peccatum non vult, sed permittit: nam & peccatum impedire posset, id tamen ob causas sibi notas non impedit. Hoc è Theologiæ arcanis confirmamus: Theologi rem hanc definiunt his verbis: Deus vult omne bonum creatum actu existens, sed quidquid fit extra peccatum, est bonũ creatum actu existens; ergo quidquid in Orbe fit, hoc Deus vult fieri, modò absit peccatum. *c* Hinc ille ingenii acutissimi Theologus: *d* Omnia, inquit, quæ fiunt aut sunt, quæ fuerunt aut facta sunt, quæ fient aut erunt, cognoscuntur à Deo in decreto suæ voluntatis. *e* Et nota, mi Lector, liberas hominis actiones non eo impediri, quòd eas Deus ab æterno prævideris & voluerit; sed Deus illas ideo voluit, quia futuras prævidit.

Sed ulteriùs progrediamur: *f* Deus non tantùm vult fieri, quidquid in Orbe fit (dempto peccato) sed id omne reipsâ semper exequitur quod melius est, imò quod optimum est, hoc est, ut sic loquamur, ingenium Dei & innata ejus propensio. *g* Istud dilucidè Basilius Magnus astruens: *Vnum quidem hoc*, inquit, *habere in mentibus nostris præsumptum oportet, quòd nihil eorum quæ nobis accidunt, malum sit, aut tale, ut melius illo excogitare queamus. h* In eandem omnino sententiâ Damascenus concedens: *Omnia*, inquit, *quæ Dei providentiâ fiunt, pulcherrimè ac divinissimè fieri necesse est, atque ita denique ut meliori modo existere prorsus nequeant.* Præ omnibus audiẽdus hîc Augustinus: *i Iustitiâ*, inquit ille, *veri & summi Dei factum est, ut non modò sint omnia, sed etiam sic sint, ut omnino melius esse non possint.*

Quid clarius? rationem audi. *k Quidquid enim*, inquit, *verâ ratione tibi melius occurrerit, hoc scias fecisse Deum tanquam bonorum omnium conditorem. Neque enim tu potes aliquid melius in creaturâ cogitare, quod creaturæ artifice fugerit.*

§. VIII.

QVâ ratione autem Deus omnia quæ fiunt, fieri velit, peccata verò fieri permittat, exemplum ponimus huiusce modi. Jussit olim Summus Pontifex, Julius II. ut Michaël Angelus inter pictores celeberrimus extremum Orbis judicium pingeret. Pictor operi manus admovit, sed pro affectu quem in sacros proceres non benignum gessit, præsules etiam & purpuratos Patres in inferorum flammis collocavit. Pictorem suum sæpius accessit Pontifex, neque nescivit artificiosam hominis temeritatem, & quamvis eam minimè probarit, certâ tamen ex causâ dissimulavit videre, illud secum cogitans: Modò finiat opus, mox in carcere penicilli sui errores sentiet, pane solo & fonte cœnaturus. Hîc certè Pontifex supremi judicis tribunal pingi voluit, idque in emolumentum spectantium non in contemptum cujusquam aut injuriam, eam tamen ob certos fines sciens volensque nõ impedivit: Ita Deus æternitati nos vult pingere, & opera edere immortalia; at nos effectu & manu exerrantibus, jam hos, jam illos in Orco statuimus, hoc est, variè injurii sumus in eos quos nobis hostes arbitramur. Sed & alia plurima in opere faciendo delinquimus. Nihilominus pictura rerum in Orbe diversissimarum elaboratur. Est enim mirabilis rerum omnium connexio, series atque concinnitas, ut singula quæ seorsùm deformia, aut certè minùs pulchra viderentur, ceteris adjuncta, sint longè pulchriora. Deus autem moræ patientissimus expectat, dum omnis pictura hæc finiatur, errores nostros plurimos, tanquam si non videat, dissimulat justissimis de caussis. Tandem supremo Mundi die parebit, quid quisque dignum æternitate pinxerit, quid in picturâ errarit. Sicut ergo Pontifex, aut Regum quispiam certum quid ac destinatum vult pingi, pictoris autem arbitrium non turbat, errores etiam permittit, ob causas sibi notas: ita Deus omnia quæ fiunt, vult fieri, peccatum verò permittit, sed permittit sciens & volens, cùm illud impedire possit. Ita rex David Joabo belli duce est usus, cujus flagitia minimè probavit, tametsi diu dissimulavit. Neque ullus hîc objecerit: Quare homo cogitur impedire peccatum quando potest, & Deus non cogitur, qui semper id potest. *a* Nam præterquam quòd Deus sit Dominus & moderator omnium intentus bono communi, nos mancipia & servi, illud etiam accedit, quòd Deus è peccato, re omnium pessimâ, boni quid eliciat, quod homo non potest. Augustinus *b* hoc summi opificis artificium admiratus: *Ex omnibus*, ait, *consistit universitatis admirabilis pulchritudo, in quâ etiam illud quod malum dicitur, bene ordinatum, & loco suo positum eminentiùs commendat bona, ut magis placeant & laudabiliora sint, dum comparantur malis.*

§. IX.

SEd objicias primò: Bona sint omnia, sint omnia optima quæ Deus vult, sed certè non mihi sunt. Audacissime mortalium, quid hîc ais? *Æqualiter c cura est Deo de omnibus.* Ita te, ita me, ita singulos curat providentissimus Deus, sicut universos; neque tantùm quod melius, sed quod optimum est semper, & tibi, & mihi & singulis, & omnibus vult, & quod vult exequitur efficacissimè. Gregorius pulcherrimè: *d Sic*, inquit, *intendit omnibus, ut adsit singulis; sic adest singulis, ut simul omnibus nunquam desit: sic summa regit, ut ima non deserat; sic imis præsens est, ut à superioribus non recedat. Cura est Deo de omnibus.* De filiis, seu charissimis Dei amicis res certa & evidens: sed nec circa damnandos alium se gerit: pater est, nutritor est, defensor est usque ad ultimum vitæ momentum: hîc demum judex, punitor, hîc vindex est tam obstinatæ in se perfidiæ.

Objicias secundò: Et quomodo tantam Dei providentiam ac curam tot sequuntur inconvenientia, ut mitto vocabulo utar, fiunt hîc illic absurdorum absurdissima quæque. Uti Deum dicere dormientem nolim, sic ad minuta quævis vigilantem affirmare, num bene ausim? O te oviculam, sed profectò malam! quamvis crediderim hîc te alienam gerere personam. Utique Deus vigilat ad quælibet vel minutissima. Joannes Damascenus tuo stupori aptissimè respondens: *e Deus*, ait, *nonnunquam aliquid absurdi & præposteri fieri permittit, ut per eam actionem quæ absurditatis speciem habet, magnum aliquid & admirabile conficiatur, quemadmodum per crucem hominibus salutem comparavit.* Num hæc negabis vera? Ergo Deus non quidem peccata vult, sed efficaciter permittit, seu, permittere vult, & inde proventus elicit utilissimos sibique maximè glorioſos. Augustinus perspicuè id asserens: *Propterea*, inquit, *f divinæ Providentiæ etiam ista dispositio tribuenda est, non quia ipsa peccatores facit, sed quia ipsa ordinat cum peccaverint.* Quare licet homini secundùm se spectato melius esset non peccasse; si tamen tota series naturæ & gratiæ attendatur, multò fuit melius à Deo peccatum permitti. Notum Ecclesiæ testimonium: *g* Felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem. Hæc de divinâ voluntate tam cognoscendâ quàm amplectendâ. Utinam humana gens, vel hac unâ in re cæcutire desinat, & divinam voluntatem, quam facilè potest agnoscere, velit etiam promptè amplecti.

a *Propter quod non est impedienda caussa particularis quin suo modo agat.*
b *Aug. Enchi. cap. 10. & 11*
c *Sap. c. 6. v. 8.*
d *Greg. lib. 16. moral. cap. 5. med.*
e *Damasc. l. 2. de Fide cap. 29*
f *August. in Psal. 7. post med.*
g *Ecclesia auctoritas. Et hinc Theologorũ constans assertio est hæc: Deus omnes effectus veros & reales quarumlibet caussarum secundarum, adeoque omnes actiones nostras liberas, etiam malas quamvis sunt, sicut & ipsam peccati cujuslibet permissionem; atque etiam mala solites pœnas, ab æterno, adeoque prius tempore quàm fiant, etiam in particulari aliquo modo prædefinivit ac præordinavit. P. Adamus Tanner. tom. 1. Theol. disp. 2. Dub. 7. num. 7.*

LIBER TERTIVS DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMATÆ EMOLVMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

Quantam animo tranquillitatem conciliet humanæ voluntatis ad divinam Conformatio.

DIximvs, quâ ratione divinam voluntatem nosse, quâ nostram illi jungere possimus. Nunc porrò dicendum, quid emolumenti proveniat, si humana divinæ semper sit conjunctissima.

§. I.

Liberalitas Dei erga homines ut eos ad omnia promptiores reddat.

TAm liberalis est Deus divitiarum & donorum, ut non tantùm æternis nos deliciis beare statuerit, sed diem æternitatis velut præoccupans, quo nos ad omnia pariatores promptioresque reddat, è mensâ suâ mittit cælestis convivii promulsidem, jubétque libare saltem æternæ felicitatis gustulum. Ita nec in fœtenti hujus mortalitatis nosocomio deest magnæ illius æternæque cœnæ velut antecœna. Etiam in hoc Orbe inferiore quies est aliqua, sunt etiam hîc solatia è cælo missa. Neque hîc impendiis magnis res agitur, solâ opus voluntate ad divinam conformatâ.

Marc. c. 9. v. 5. & 6.

In rupe Taboreja vix guttulam gustarat Petrus cælestis beatitudinis, & mox: *Bonum est*, exclamat, *nos hîc esse*, imò jam ebrius videri poterat ab hoc nectare, *non enim sciebat quid diceret*. O Petre, præproperum est, hîc nectar & ambrosiam expectare: loco meliore dabuntur ista, sed nondum.

Apoc. cap. 8. v. 1.

Angelus ille Apocalypticus Joannes: *Factum est*, inquit, *silentium in cælo, quasi medi à horâ*. Quies aliqua designatur, beato Gregorio interprete, quam hîc assequuntur, qui divinam voluntatem exequi perinde, ut in cælo, desiderant, eáque ratione velut in cæli vestibulo degunt. Eò anhelans David: *Et volabo*, inquit, *& requiescam*. Quò volatus iste? utique ad divinæ voluntatis suavissimam contemplationem: eò quisquis pertigerit, jam demum respirare incipit & jucundissimè quiescere. Nihil enim ardentioribus votis expetit, quàm hoc unum: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terrâ*. Inter ea certè quæ maximam animo pacem & tranquillitatem conciliant, primarium hoc numeratur: Omnibus votis contendere atque aspirare ad constans divinæ voluntatis ob sequium. Ita optimus ille scriptor præcipiens; *Opta*, inquit, *semper & ora, ut voluntas Dei integrè in te fiat. Ecce talis homo ingreditur fines pacis & quietis.* Quisquis igitur cum sanctissimo rege illo volare cupit & quiescere, his profectò alis evehi in altum potest, & patrare admiranda.

Ps. 54. v. 7.

Matth. c. 6. v. 10.

Thom. à Kemp. lib. 3. Imit. Christ. cap. 23. plura lib. 3. c. 18. num. 2.

§. II.

Cæsarius Heisterbacens. lib. 10. mirac. c. 6. vixit ante cccc. annos.

OPtimæ fidei scriptor commemorat de viro religioso, cujus vestes, vel solummodo tactæ valetudinem multis restituebant: hinc ille apud ægros venerationi, apud suos admirationi esse cœpit, cùm tamen nulla in eo virtus singulariter splendesceret; vitam enim agebat pro more cæterorum in cœnobio, nec ullis insolitis rigoribus sese macerabat; hoc unum studiosissimè cavere solitus, ne quid aliud unquam vellet quàm Deus. Cùm itaque sine pharmacis mederetur sæpius, rogatus

A à cœnobiarchâ ejus rei caussam: Mirari seipsum, ajebat, & pudore ob id affici, cùm ceteros jejuniis & precibus vix æquet, nedum superet. Ita est, inquit cœnobiarcha, te hominem lætum esse, non nescimus, cetera non suspiciendum præ aliis. Simul in omnia pressiùs inquirere, & multa scitari cœpit antistes, ac animi arcanũ referari cupere. Hîc vir ille religiosus: Eam, inquit, mihi gratiam à Deo factam jure commemini, quòd ad divinam voluntatem ita me conformarim, ut adverso Deo nil unquâ movere velim. Neque verò etiam metuo res unquam fore tam turbidas, ut animo cadere, aut conqueri lubeat: sed nec ulli, puto, tam prosperi successus mihi sic blandientur, ut ob eos singulari me patiar gaudio compleri. Nam omnia sine discrimine de manu Dei accipio, neque postulo ut ea quæ fiunt, arbitratu meo fiant, sed ita fieri quæque volo ut fiunt. Ita nihil me voluptate, nihil mœrore afficit, nihil me turbat, sed nec beat quidquam, nisi sola, nisi una atque unica Dei voluntas.

B Ideo in omnibus omnino precibus, hoc unicè flagito, ut divina voluntas in me semper, rebúsque creatis omnibus quàm integerrimè perficiatur. Miratus hæc vehementer antistes: Et amabo te, inquit, expone sodes, quis tibi nuper sensus, an non unà nobiscum acerbè ferebas, cùm nefarius homo ignem subjecit nostris ædibus, cùm stabulum & horreum, tam multum frumenti & pecoris combustum, damno pæne irreparabili? Ad quæ cœnobita: Hoc, inquit, scias velim, Pater reverende, nihil inde mœroris me contraxisse. Nam in more positum habeo, pro his talibus Deo gratias agere, cùm certissimus sim, quidquid rerum fit, divinâ permittente Providentiâ fieri, idque omne in nostrum emolumentum. Ideo curæ mihi non est, modicum an multum habeamus sustentandæ vitæ: Deo fido, qui quemvis nostrûm æquè frustulo panis poterit nutrire, ac pane integro. Ita lætus dego & alacer. Hîc Cœnobiarcha multa contradicere, & variis quæstionibus hominem urgere, ut sic

C suaviter exprimeret latentes animi sensus. Post varia: Quin imò, ait iste; per quotidianam mei oblationem divinæ voluntati, eò deveni, ut si præscirem ego, ad inferos me dejiciendum decreto immutabili, Deo tamen refractarius esse nollem, modò simul liceret scire, sic Deo visum esse, ita Deum velle: imò etiam si oratione Dominicâ vel semel pronunciatâ divinum illud decretum rescindere potestas esset, sanè id audere non vellem, sed potiùs geminas has Deo preces admoverem, Ut æquissimam sanctissimámque voluntatem suam in me pergeret exsequi, &, Ut hanc unam mihi gratiam faceret, quâ vetarer totâ æternitate, divinæ voluntati quidquam contrarium cogitare. Cohorruit ad has voces Cœnobiarcha, & pæne in lapidem sterit, oborto utrimque silentio. Demum: Ito, inquit, ito, mi Pater, & propositi hujus tenacissimus maneto. Cælum extra cælum reperisti, & hoc interpreteris gratiam paucissimis factam. Raræ immunitatis est à nemine turbari, à nemine lædi posse. Arcem quietissimam habitat, quisquis se totum ad di-

D vinam voluntatem conformat.

§. III.

ITa cœnobitam suum à se dimisit antistes, ipse alto stupore defixus, hæc secum cœpit ratiocinari, &: Jam mihi liquet, ait, unde huic viro, quem hominem ridiculum censebant, illa medendi gratia sit. Hæc tanta cum divinâ voluntate conjunctio, ad hoc fastigii suos evehit. Et quî possit Deus hunc talem hominem æternis flammis addicere? repugnat id infinitæ bonitati. Erfa- nè fateri cogor, nec longum esse, nec difficile iter, ad hoc culmen solidissimæ Tranquillitatis: neque enim hîc opus inusitatâ vitæ severitate, non crebris jejuniis, non prolixis vigiliis certandum, omne hoc negotium peragit unicum generosum VELLE; sed hoc VELLE quotidie instaurandum, firméque statuendum, contra divinam vo-

nam voluntatem prudenter nil unquam admittere. *Ita* A
Chrys. serm. de Lazar. hinc sumendi. *enim*, inquit Chrysostomus, *velle efficit posse, uti nolle efficit non posse. Magna vis est voluntatis, quæ efficit nos posse quod volumus, & non posse illa quæ nolumus.*

Quòd si quis manè ita se Deo cõmittat: O Dominus meus & Deus meus, ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum: hodie sciens prudénsque contra tuam voluntatem nil agam: is tamen eodem hoc die aut vetitam ganeam, aut infame prostibulum subeat, aut aliis ad vitia occasionibus temere sese indulgeat, hic quidem homo cum Deo ludere, & alterâ panem, hac verò manu scorpionem porrigere censendus est. Ita prorsus divinæ voluntati subjectissimum se quidem polliceri, nihilominus aliorum opibus, aut famæ nominiq́ue insidias struere, invidiam in se sponte admittere, ab irâ non præveniri, sed illam ultro accersere, hoc jocari est cum Deo, & vitiorum moram impellere, atque ostium aperire vix dum rogantibus admitti. Et quódnam hoc amoris symbolum? Amo te, sed hunc à me colaphum accipe: B
aut: Non patiar me separari à te, at cùm occasio invitat in rupis angusto calle, quem verbis ante adeò demulseram, jam manu dejicio in voraginem. At solemus pigerrimis nos vocibus defendere: *Non potui aliter*. His
Chrys. serm. de Lazar. Chrysostomus respondens: *Nec enim quisquam*, ait, *potuerit excusari, quasi voluerit, & non potuerit: cùm constet eum idcirco non potuisse, quia noluit, ut nolens volentis exemplo damnetur, & volens, quia implevit quæ voluit, muneretur.*

§. IV.

Nemini occlusum esse ostium ad tranquillitatis paradisum. ILlud ergo colloquium inter duos religiosos viros, captu difficile non est, & fateri cogimur, viam nemini obstructam, ad illum Tranquillitatis apicem; ad hunc paradisum nemini occlusum ostium: quisquis hoc unum potest, *Velle quod vult Deus*, iam ingressus est; nullius aut ordinis, aut sexus, aut ætatis homines hinc arcentur. Verùm duo præcipuè in narrato colloquio capita sunt institutionis tam eximiæ, ut ea probè cæpisse, sit hîc pal- C
mam obtinuisse.

Duo capita ad tranquillitatem conducentia. Primum. Primum: Altissimè animo imbibere, quidquid fit, divinâ fieri providentiâ, quæ ad suum finem atque ad beatitudinem disponit universa, prout secretissimo Dei judicio placuit ab omni ævo. Omnia certa, & in æternum dictâ lege decurrunt. Pulchrè de hoc Seneca: *Causa pendet ex causâ*, inquit, *privata ac publica longus ordo rerum trahit. Ideo fortiter omne ferendum est: quia non, ut putamus, incidunt cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, quid gaudeas, quid fleas: & quamvis magnâ videatur varietate singulorum vita distingui, summa in unum venit. Accepimus periturâ periturî. Quid ita indignamur, quid querimur? ad hoc parati sumus. Vtatur, ut vult, suis natura corporibus: nos læti ad omnia & fortes cogitemus, nihil perire de nostro.*

Sen. de Provid. c. 5.

Secundum. Alterum: Facere quod in se est, cetera omnia divinæ Providentiæ liberalissimâ confidentiâ transcribere: sorte suâ contentum vivere, de alienâ non inquirere, nec ulli beatiorem invidere. Hæc sunt quæ perducunt in D
propugnaculum Tranquillitatis inexpugnabile: hæc illa virtutum omnium panoplia est. Hanc verò nunquam induunt illi, qui caduca hæc amant, velut sua & perpetua bona, qui se propter illa suspici volunt, qui divinæ Providentiæ non satis fiduna: hi ad leviſſimarum injuriarum motus collabuntur; jacent & mœrent, cùm vanos & pueriles animos, omnis solidæ voluptatis ignaros, falsa & mobilia oblectamenta destituunt. At ille qui se lætis rebus non inflat, nec mutatis contrahit, divinæ de se Providentiæ plenissimè fidit; adversus utrumque statum invictum animum tenet exploratæ firmitatis: omnium virtutum panopliâ munitus est. Verbo: Vult quod vult Deus.

CAPVT II.

Fierine possit, ut quis nunquam tristetur, & an id arte illâ impetrandum, quâ nostram divinæ voluntati conformamus.

SAlomon humanæ sapientiæ pelagus, & magnum portentum, liberrimè pronuntiavit: *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.* Loquitur sapientissimus Rex de rebus fortuitis, quæ bonæ menti contrà quàm vult obveniunt, perinde si dicat: Mala voluntaria, uti sunt peccata & noxæ, virum bonum utique sollicitum habent & dolore afficiunt: at illa fortunæ ludibria, facultatum amissio, honoris jactura, valetudinis dispendium, charorum funera virum justum tam non afflictant & angunt, ut hæc sæpissime beneficii loco numeret, nec mala putet, sed exercitium patientiæ credat, & pro iis, ut par est, Deo gratias agat. Nam bonæ menti calamitas omnis, occasio est virtutis. Quapropter Hugo illud (*quidquid ei acciderit*) acutè expendens: *Sicut accidens est*, inquit, *auctore philosopho, quod adest & abest præter subjecti corruptionem: ita præsens tribulatio, & ærumna adest, & abest præter justi contristationem, & conturbationem.* *Prov. c. 12. v. 21.* *Bona fortunæ non angunt justum.*

Ceterùm, quòd erecto ac hilari animo vir justus exteriora quævis mala excipiat, Paulus locupletissimus testis: *Repletus sum*, inquit, *consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostrâ.* Non in fame tantùm aut siti, non in vinculis solùm aut plagis, sed in omnibus ærumnis & angustiis, *in omni tribulatione nostrâ*: Neque levi tantùm lætitiâ afficior, sed, *repletus sum consolatione, superabundo gaudio*, etiam cùm virgis cædor, cùm lapidibus insternor, etiam cùm naufragiis jactor. Turonensis præsul Martinus à Severo Sulpitio tot annis nunquam iratus, nunquam mœstus est visus, sed placatus semper sibique similis. Ita sanè *non contristabit justum, quidquid ei acciderit*. Chrysostomus omni calculo sententiam hanc confirmans: *Nihil enim aliud*, inquit, *grave atque acerbum est, quàm in Dei offensionem incurrere; hoc sublato, non afflictio, non insidiæ, non aliud quidquam prudentem animum molestiâ afficere queat. Quin potiùs quemadmodum si exiguam scintillam in magnum pelagus injicias, eam protinus extinxeris: eodem modo molestia omnis quàm liber ingens, si in animum sibi bene conscium inciderit, confestim perit & evanescit.* Hic idem oris aurei doctor, ut rem quasi oculis explicatiùs subjiceret, mentem cælo conferens. *Cælum*, inquit, *altius est imbribus ac pluviis. Cælum quidem cum nubibus obducitur, pati putatur, sed nihil patitur: Sic & nos etiamsi putamur pati, nihil patimur, id est, tristiti æquasi nubibus obduci putamur, sed non tristamur. Sed demus humanæ imbecillitati doloris aliquid & mœstitiæ, sed quale hoc aut quantum?* Ambrosius: *Esto*, inquit, *in illis, hoc est, in laboribus, aliquid acerbitatis. Quem virtus animi non abscondit dolorem? Neque enim profundum mare negaverim, quia vadosa sunt littora; neque cælum lucidiu, quia interdum obtegitur nubibus; neque terram fœcundam, quia aliquibus locis jejuna glarea est; aut latas segetes, quia intermixtam solent habere sterilem avenam. Similiter puta beatæ messem conscientiæ interpellari aliquo acerbo dolore, tamen manipulis vitæ beatæ, si quid fortè accidit adversi atque amaritudinis, tanquam sterilis avena absconditur, aut tanquam lolii amaritudo frumenti suavitate obducitur.* Ergo, non contristabit justum quidquid ei acciderit. Sentiet tristitiam, non consentiet; tegetur nubibus cælum, non subvertetur; lolium miscebit se tritico, sed non nocebit. Non sentire mala sua, non est hominis; at non ferre, non est viri. *2. Cor. cap. 7. v. 4.* *Chrys. hom. 1. in epist. 2. ad Cor.* *Nulla molestia prudentem animum afficere potest.* *Ambr. lib. 3. de offic. c. 5.*

§. I.

NEque solùm Christiana sapientia hoc capit: priscis etiam hoc animi robur non ignotum. Verè cecinit Venusinus vates.

Horat. lib. 3. ca m. Ode 3.

Iustum & tenacem propositi virum,
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solidâ: ———
Si fractus illabatur Orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

Súsque déque ferantur omnia, cælum ruat, subruente hac mole cor Deo fisum non trepidabit. Amplissimæ promissiones sunt quæ cor istud præmuniant. Deus proclamans: *Nolite, inquit, tangere Christos meos, quos ego gratiæ meæ oleo inunxi.* Et verè: *Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ.* Zacharias: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Joannes: *Scimus, inquit, quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat* (violando charitatem letali noxâ) *sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum*, eâ scilicet vi quâ possit vincere.

Psal. 104. verf. 15. Sap. cap. 3. verf. 1. Zach. cap. 2. verf. 8. Vide Nicolaum Serarium in hunc locum. 1. Ioan. c. 5. verf. 18.

Assyrius Rex Sennacherib omnes Judææ civitates expugnavit. Hierosolyma non potuit, imò nec obsedit, imò nec quidem vidit. Disertè affirmat Isaias: *Hæc dicit Dominus de rege Assyriorum, non intrabit civitatem hanc, & non jaciet ibi sagittam: & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu ejus aggerem.* Ita prorsus vir justus, cujus lex voluntas Dei, undique inexpugnabilis est, *non contristat eum quidquid ei accidat*, licet omnia membra torqueat dolor, licet paupertas urat, licet mille premant ærumnæ, ille tamen erecto celsóque animo Deum arctissimè stringit, & etiam tunc ad divinam voluntatem sese conformat ex toto. Et quippeni hoc possit? libera habet charitatis brachia, nullis unquam, si nolit, catenis vincienda: æternis amplexibus, modò velit, inhæsura divinæ voluntati.

Isai. c. 37. v. 33.

Memorant virum eruditione ac virtute magnum, ubi res in maximâ esset difficultate, solitum dicere: *Salve amaritudo amarissima, omnis gratiæ benedictionisq; plena.* Quid hoc aliud quàm cum Socrate philosopho cicutam haurire ridendo? Meliùs dixero: Quid hoc aliud quàm cum Apostolo Andreâ crucem amplecti vel eminus salutando? Hac certè ratione propter hortum, ut, ajunt, salutamus & sepem; & propter fructus, amamus & arborem.

§. II.

OBjicias: Hæc in scholis disserimus, aliter domi vivimus. Fames, infamia, bonorum jactura, morborum sævitia neminem exhilarant, neque enim leniter ista feriunt: ferreus sit cujus hilaritatem non subruant hi arietes.

Da veniam, mi homo, videris ex familiâ esse amicorum Jobi, quibus ille in os: *Consolatores, inquit, onerosi omnes vos estis.* Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus. Stillat, non nego, & hoc non voluptatis est; sed stillat ad Deum; hoc solidi est gaudii. *Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis. Donec impleatur risu os tuum, & labia tua jubilo.* Ecquid vultis? *Manus Domini tetigit me.* Ab hac manu feriri, beatius est, quàm à quâvis aliâ mulceri. Hæc Domini manus persanat vel solo tactu; feriendo, non morbum, sed salutem, non mortem adfert, sed vitam. Hæc amicis suis Jobus, hæc & ego tibi. Simul etiam quæro: Si quis ferreâ chirothecâ te cædat, & sanguinem eliciat, nunquid in jus ambulare coges chirothecam? manus fecit. Nunquid manum ad tribunal rapies? homo te læsit: ita Deus manum quâ ferit, chirothecâ tegit, jam scorteâ, jam ligneâ, jam & ferreâ; modò fame punit, modò infamiâ, nunc illum in te hominem immittit, nunc alium, quandoque per cognatos, per domesticos, per fratres castigat. Quid jam tibi vis? eadem Dei manus est, idem Deus qui ferit, sed aliter atque aliter, per alios atque alios te cædit. Quid tu jam blateras, homo? Ille nebulo mihi hanc invidiam conflavit; trifurcifer iste in has angustias me conjecit; A hic tenebrio & gratiam mihi & pecuniam subduxit. Quid quæso hîc ais, insane? quid contra chirothecam litigas? manum attende, Deum aspice percutientem, Deus hæc tibi omnia fecit. Non recordaris, cujus te suprà monuerim? siluisse, imò & obmutuisse sanctissimum regem, hoc unum cogitando: *Quoniam tu fecisti.* Ecclesiastes de bonâ malaque die disserens: *Sic ut enim hanc, inquit, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum justas querimonias.* Cur igitur non Deo id saltem laudis tribuimus, quod chirurgo, qui ubi scalpello dextrè vomicam rupit: Optimè (dicimus) mi magister, ab hoc vulnere quod fecisti, sanitatem ego spero. Medicum quoque laudamus, qui Theriacæ suæ viperam miscet saluberrimo effectu: in Deo cur improbemus, si suis pharmacis humanas noxas & injurias admisceat? Hoc sciamus, constare illi facti sui rationem, etiam cùm de eâ nihil nobis constat. Ad interim in Deum occultè queruli mussitamus: O Domine B quàm acerbè percutit manus tua, nimis valida tibi brachia sunt ad verberandum. O Christiane, ne Deum accusa, nimis eum esse validum ad verberandum; tu nimis delicatus es ad tolerandum: si te libet tantùm aura tristior, si quis tibi saniem extracturus adsit, occidendum te putas. *Iustus quasi fundamentum sempiternum: Iustus in æternum non commovebitur.* Tandem ibi consistit, ubi nil eum pellat, ubi nil terreat. *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.*

Eccles. v. 11. Prov. 12. verf. 21. & cap. 13. v. 21.

§. III.

SEneca suo Lucilio: *Nolo, inquit, tibi unquam deesse lætitiam, volo illam tibi domi nascetur, si modò intra teipsum sit. Cetera hilaritates non implent pectus, sed frontem remittunt: leves sunt: nisi tu fortè judicas illum gaudere, qui ridet. Animus debet esse alacer & fidens, & super omnia erectus.* Ita prorsus est: *Animus sit super omnia erectus ad Deum, à nutu & voluntate divinâ sic pendens, ut illum nec extollant fortuita, nec frangant; & cui vera voluptas sit, voluptatum contemptio. Hunc animum ita liberum, ita interritum ac stabilem, extra turpem metum, extra cæcam libidinem, & fœdas cupiditates positum, cui unum bonum sit Deus & voluntas divina, unum malum aversio à Deo & divinâ voluntate: hunc, inquam, animum non contristabit quidquid ei acciderit; hunc ita fundatum, necesse est, velit nolit, sequatur hilaritas continua, & lætitia alta atque ex alto veniens.* Reliqua gaudia aut turpia sunt aut infirma & extra hominem. Atque hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfusoriam voluptatem: & quodcunque invectitium gaudium est, fundamento caret. Aliter planè in viri justi gaudio est. Nam Senecâ teste, *illud ex se ortum, fideleſir- múmque est, & crescit, & ad extremum usque persequitur. Observa* (ad extremum usque persequitur) *quod vel ipsi rationi clarum; sola enim virtus præstat gaudium* PERPETVVM, *securum: etiam si quid obstat, nubium modò intervenit, quæ infrà feruntur, nec unquam diem vincunt.* Nam revera talis D est animus divinæ voluntati affixus, qualis Mundi status super Lunam:

Seneca ep. 74. Iob c. 16. v. 2. Idem c. 8. v. 20. & 21. Idem c. 19. v. 21.

Perpetuum nullâ temeratus nube serenum. *Lucan.*

Siquidem illa pars Mundi superior & ordinatior, nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem, ompi tumultu caret. Eodem modo animus divinæ voluntati constanter inhærens, quietus, & in statione tranquillâ collocatus, modestus, & compositus est: non contristabit illum, quidquid acciderit. Neque verò Hilaria & Saturnalia semper agitabit, aut Bacchanalia viver vir ille justus: placidum & & occultum illud gaudium est, & cum gravitate, imò severitate conjunctum. Neque enim aliud est, quàm interior quies, & pax, & concordia animi, & magnitudo cum mansuetudine. Quæ malis aut stultis absunt: ubi cupiditates ipsæ sibi obstrepunt aut pugnant, & semper in eorum animis velut legiones & castra fœdarum, aut acerbarum

Animus divinæ voluntati constanter inhærens, in statione tranquillâ collocatus, est vultus carens.

acerbarum cogitationum. Mens bona & divinæ voluntari in omnibus obsecundans, nunquam malis suis ingemiscit, fortuita hæc despicit, quidquid accidat, boni consulit, in bonum vertit, nunquam Deo queritur. Hæc illa est quies mentis in tuto collocatæ & sublimitas; hoc illud ex notitiâ divinæ voluntatis & obsequentiâ gaudium tam grande & immotum, ut non contristet justum, quidquid ei acciderit. Nam quod Sapientia in Sacris loquitur, idem voluntas divina pollicetur: *Qui me audierit, habitabit cum fiduciâ, & requiescet absque timore, ab omni malo.* Christianus Doctor hæc consignet Ambrosius: *Non frangitur sapiens doloribus corporis, nec vexatur incommodis; sed etiam in ÆRVMNIS BEATVS manet. Quia non in delectatione corporis, vitæ beatitudo, sed in conscientiâ pur â ab omni labe.*

Prov. cap. 1. vers. ult. Interpret. Septuag. Ambr. lib. 1. de Jacob cap. 8.

§. IV.

ITaque sentit ærumnas vir justus, sensum enim hominis nulla exuit virtus: sed non timet, & invictus dolores suos ex alto spectat. Clarissimè Romanus Sapiens: *Nihil*, inquit, *accidere bono viro, mali potest.* Quasi respondeat. Adversi aliquid, fateor; nihil mali. Et in eo tu erras. Quemadmodum tot flumina non mutant saporem maris, nec remittunt quidem: ita adversarum impetus rerum, viri fortis non vertit animum. Manet in statu, & quidquid evenit, in suum colorem trahit. Est enim omnibus externis potentior: nec hoc dico, non sentit illa, sed vincit, & alioquin quietus placidúsque contra incurrentia attollitur. Omnia adversa exercitationes putat. Talis profectò Jobus, talis rex David. *Nam etsi ambulavero*, inquit, *in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Si Deus pro me, ajebat Paulinus, tunc etiam aranearum telæ instar triplicis muri mihi erunt: si contra me Deus, tunc ipsum hoc subtilissimum textum plus impedire poterit quàm ullus murus. Ita Felix Nolanus presbyter, cùm idololatris impia sacra objectasset, facto in se impetu, in duorum parietum angustias se abdidit, qui aditus cùm præpansis repentè aranearum telis obductus videretur, nemini recentis latebræ suspicionem reliquit.

Senec. lib. de provid. c. 2. Imperturbatum adversarum non vertere viri fortis animum. Psal. 22. v. 4. Rom. cap. 8. v. 31.

Verè, *Clamarunt justi & Dominus exaudivit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.* Orbi hoc fassus David: *Exquisivi Dominum*, inquit, *& exaudivit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.* Ergo, *Benedictus Deus, qui consolatur nos in omni tribulatione nostrâ, ut possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressurâ sunt. Non contristabit justum, quidquid demum accidat.* Nam uti pupillam Christi tangere nemo poterat, nisi is à quo Christus eam voluisset tangi, ita homini probo certissimum, nec pilum sibi posse subtrahi, ni Deus id velit. Quòd si Deo placere quid scierit, mox adest & exclamat: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terrâ:* non contristabit me, quidquid à divinâ voluntate obtigerit. Ideo Isaias vates velut nuncios emittit ad omnes probæ mentis homines, & dici eis imperat: *Dicite justo*, inquit, QVONIAM BENE.

Psal. 33. v. 18. Psal. 115. v. 1. 2. Cor. c. 1. v. 3. 4. Rom. c. 12. v. 15. Matth. c. 6. v. 10. Isai. cap. 3. v. 10.

Verùm, ô mi Isaia, viro huic charissima uxor mortua est. Nihilominus, inquit, dicite illi, *Quoniam bene.* At domus illi combusta est: Idem hoc illi dicite, *Quoniam bene.* At officio & omni gratiâ privatus est: *Quoniam bene.* Sed magnam fecit jacturam honoris: *Necdum malè.* At jam omnium liberorum funera spectavit: Dicite illi non minus: *Quoniam bene.* At maximam pecuniæ summam perdidit: *Quoniam bene*, nam ipse periisset, ni priùs ipsius pecunia.

Jacob sub dio dormit, terra ei in cubile, saxum in cervical fuit: rigidus somnus, fateor, sed vidit hùc illuc euntes & redeuntes Angelos, & Deum scalarum capiti acclinem. Multis omnia videntur saxea, sciunt tamen circa se vigilare insomnes Angelos, & Deum ærumnarum suarum assiduum spectatorem respiciunt, A ideo non contristat illos quidquid eis accidit. *Justus quasi leo confidens, absque terrore erit.*

Gen. 28. v. 11. 13. Prov. c. 28. v. 1.

Alphonsus, ille Neapolis & Aragoniæ Magnus Rex, qui jam senex Livium & Cæsarem quotidie legit, epistolas Senecæ in Hispanicum idioma transtulit, & ne putes, Lector, in profanis solùm scriptoribus cum studiosè volutatum, hic vir hic est, qui tota Biblia, vetus & novum Testamentum unà cum commentariis decies quater, non obiter, sed presso vestigio evolvit: hic, inquam, Rex virtute & eruditione tantus, inter tot alia, divinum hoc documentum posteris reliquit. Siquidem interrogatus quemnam in hoc Orbe judicaret beatum, respondit: Hunc ego prorsus beatum judico in hac vitâ, qui seipsum Domino Deo summâ pietate & affectu committit, & omnia quæ illi eveniunt, non aliter quàm rem à Deo factam laudat, & acceptat. Non hoc oraculum dicamus, & vocem cælo lapsam? non verius, non sanctius dixerit è cælo Angelus.

Panormitan. in vitâ Alph.

§. V.

HEraclides Alexandrinus memorat venisse se ad Dorotheum sexaginta annis in cavatâ rupe sanctissimè agentem. Ab hoc ad fontem missus hauriendæ aquæ, serpentem vidit innatantem puteo, & mox pedem retulit cum vacuâ hydriâ. Subridens Dorotheus, & hominem diutulè intuitus, capite leniter concussò: Si Deus, inquit, diabolo permittat in omnes puteos dejicere viperas, túne omni potu abstineas? Mox è specu progressus ad fontem, hausit aquam, cruce signavit & propinans Heraclidi: Ubi crux, inquit, ibi artes Satanæ jacent. *Justus quasi leo confidens, absque terrore erit: Nec contristabit justum quidquid ei acciderit.*

Heraclides paradisus c. 1. Prov. c. 28. v. 1. & c. 12. v. 21.

Sed ut quæ hîc verba sunt, fiant operæ, duplex hoc loco consilium suppeditat Chrysostomus. Primum: Cùm in corpore dolor diversus urget, plerunque fit ut alter præ altero non sentiatur. Ut qui læsum & suppurantem habet digitum, simul tamen è stomacho aut capite graviter laborat, de digito tacet, stomachi aut capitis dolorem queritur: Ita, inquit Chrysostomus, si te jactura pecuniæ, aut honoris & famæ, aut alia quævis calamitas dolere jubeat, tu dolorem de peccatis excita & ingemisce; cogita Christi ad columnam cæsi, per vias tracti, in crucem appensi contumelias & cruciatus infandos, simul etiam noxis tuis supplicium deberi agnosce. Hic dolor alterum sentiri prohibebit, mitigabit certè si sentiatur. Ideo Christus: *Nolite*, inquit, *timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Vult Dominus timorem vinci timore, & illum ab isto consumi, ut non contristet justum quidquid ei acciderit.

Chrysost. hom. 5. ad pop. Matt. c. 10. v. 28.

Alterum: Emplastrum parti læsæ applicandum, non sanæ, nec ei cui non congruit. Collyrium oculis medetur, non brachiis, catapotium stomacho recipiendum, non eo pes obligandus, malagma ulceri, non vicinæ parti imponendum: ita prorsus Tristitia nec damno pecuniario, nec honoris dispendio, nec morbo aut horum malorum ulli medetur. Mœrore te confice, omnia lacrymis imple, & nec hilum proficies; non pecuniam, non honorem, nec valetudinem luctu revocabis, sed damnum augebis & dolorem. Hujus rei caussâ hæc: Tristitia proprium remedium est peccati, hæc lues hoc antidoto curatur; hoc malagma huic ulceri applica; peccasse tristare, non numos perdidisse. Chrysostomus solertissimè nos hujus commonefaciens: *Mulctatus*, inquit, *est quispiam pecuniâ; tristatus est, mulctam non emendavit. Filium quis amisit; doluit, mortuum non resuscitavit. Flagellatus est quis; doluit, contumeliam non revocavit. In morbum quis incidit gravissimum; doluit, morbum non sustulit, sed difficiliorem reddidit. Vides horum nulli prodesse tristitiam? Peccavit quis; tristatus est, peccatum delevit, dissolvit*

Chrysost. hom. 5. ad pop.

2. Cor. c. 7. v. 9 & 10. debitum. Clarissimè Paulus: *Contristati estis*, inquit, *secundùm Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur:* sæculi autem tristitia mortem operatur. Ergo Tristitia, & pharmacum, & venenum est; refert, quâ ratione utaris illâ. Ergo repeto millies: *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.*

CAPVT III.

Humanæ voluntatis cum divinâ Conformitatem, Deo gratissimum esse sacrificium.

POst Agnum cælestem quotidie offerri solitum, voluntatis propriæ oblationem gratissimum Deo sacrificium esse asserimus. Hieronymus ad Lucinium; optimè distinguens: *Aurum deponere*, inquit, *incipientium est non perfectorum: fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes: seipsum offerre Deo, propriè Christianorum est.* Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Et hoc unum uniceè Deus ambiens: *Præbe*, inquit, *fili mi cor tuum mihi.* Omnia dedisse censeberis, ubi hoc dederis.

Hier. ep. 28. ad Lucin. & epist. 103. ad Paulin.

Prov. c. 23. v. 26.

§. I.

VT autem hæc cordis seu voluntatis oblatio Deo grata sit, in gratiâ necesse sit ille, qui hæc offert. Basilius in illud sacri carminis: *Asserte Domino filii Dei, asserte filios arietum: Prius*, inquit, *sis filius Dei, quàm ea offeras quæ grata sint Deo.* Saltem dolere debes excidisse te gratiâ, & conari redire. *Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet.* Præclarissimè Augustinus: *Vellem*, inquit, *ut nihil aliud agerem, quàm reddere me, cui me maximè debeo, atque ita Dei fieri, quod ait Poëta, amicum mancipium Domino.* Ad hoc omnes alios exhortatus Augustinus: *Constanter*, inquit, *Deo crede, eiq; te totum committe, quantum potes. Noli esse velle quasi proprius, & in tuâ potestate, sed ejus clementissimi & utilissimi Domini te servum esse profitere. Ita enim te ad se sublevare nec desinet, nihilq; tibi evenire permittet, nisi quod tibi profit, etiam si nescias.* Idem alibi luculentè hoc confirmans: *Nihil*, inquit, *gratius ei possumus offerre, quàm ut dicamus, quod dicitur in Isaiâ.* POSSIDE NOS. Sunt qui ceram voveant aut oleum ad concinnandas in templis lampades. Aliquot sestertiorum sunt hæc vota, ideo non optima nec perfecta. Alius abstinentiam vovet à vino, aut liberaliùs largiri stipem constituit: pretiosum votum, non tamen omnium optimum, quid enim hîc pauperes faciant? ergo melius restat. Non eligit Deus oleum tuum aut ceram tuam, sed hoc quod redemit, animam tuam, hanc illi offer. Et si me interroges, quomodo animam meam, quam ipse habet in suâ potestate, illi offeram? respondebo: moribus sanctis, cogitationibus castis, operibus fructuosis. Sic Anna suum Samuelem obtulit, sic JESVM beatissima Virgo: sic Joannes Baptista infans oblatus est: ita Gregorius Nazianzenus, ita Dominicus, Bonaventura, Benardinus, Bernardus, à parentibus oblati Deo, in viros sanctissimos evaserunt. Quòd si tantopere prosit offerri ab aliis, quantùm proderit offerri à seipso? quod integerrimè Rex David executus: *Voluntariè*, inquit, *sacrificabo tibi.*

Basil. in Psal. 28.

August. tom. 1. lib. de Quantitate animæ c. 20.

Horat. lib. 2. sat. 7.

Idem tom. 1. lib. 1. Soliloq. cap. 15.

Idem in Ps. 131. init. & Serm. 3 de Nativit. Dom.

Anima Deo offertur moribus sanctis, & operibus fructuosis.

Ps. 53. v. 8.

Hoc ipsum mirificè placet cuique nostrûm, si quis se nobis oblatione tam liberali devoveat. Socrati olim cùm multa multi pro suis quisque facultatibus offerrent, Æschines pauper auditor. Nihil, inquit, dignum te quod dare tibi possum invenio: & hoc uno modo pauperem me esse sentio. Itaque dono tibi quod unum habeo, Me ipsum. Hoc munus rogo qualecunque est, boni consulas, cogitesque alios cùm multum tibi darent, plus sibi retinuisse. Cui Socrates: Quid ni tu, inquit, mihi magnum munus dederis, nisi fortè parvo te æstimas? Habebo itaque curæ ut te meliorem tibi reddam quàm accepi. Vicit Æschines hoc munere Alcibiadis patrem divitiis animum, & omnem juvenum opulentorum munificentiam. Vides quomodo animus invenit liberalitatis materiam, etiam inter angustias? Non quanti quæque sint, sed quali dentur animo, quàm profusâ voluntate, perspiciendum. Multum dat Deo, imò dat omnia, qui quotidie se suámque voluntatem divinæ penitissimè transcribit. Et hoc diebus singulis non semel duntaxat iterúmque faciendum, sed sæpius, sed centies, & millies, tunc præsertim cùm quis mutari se sentit aut impugnari, cùm quippiam successu carere, aut feliciter succedere animadvertit, tunc clamandum: O Dominus meus, & Deus meus ego me tibi offero in omne beneplacitum tuum: fiat voluntas tua. Hoc adversis rebus patientiam, prosperis sobrietatem & moderationem conciliat. Hoc, etsi omnia teterrimè cadant, hominem afflictum retinet, ne in voces impias & impatientiam prolabatur; hoc meritum auget, hoc homini Deum mirificè propitiat, hoc scutum est adversus omnem calamitatem.

§. II.

BErnardus hoc omnibus persuasurus: *Non habeo*, inquit, *nisi minuta duo, imò minutissima, corpus & animam, vel potiùs unum minutum, voluntatem meam: & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficiis prævenit, qui toto se totum me comparavit? Alioquin si illam retinuero, quâ fronte, quibus oculis, quâ mente, quâ conscientiâ vado ad viscera misericordiæ Dei nostri?* Chrysostomus de beato Paulo quotidie seipsum offerente: *Abel*, inquit, *obtulit sacrificium, & inde laudatur: sed si Pauli hostiam adducamus in medium, quàm cælum à terrâ superior erit. Non enim oves offerebat aut boves, sed semetipsum per dies singulos dupliciter immolabat &c. Neque verò his tantùm sacrificiis contentus fuit, sed quia seipsum consecraverat Deo, etiam Orbem universum studuit offerre.* Hinc igneus iste vir, à sui ipsius oblatione tam alacer nullum fugiebat laborem, nulla horrebat pericula, ad omnia pro Deo sustinenda paratissimus.

Bern. ep. Quod. ad Hug. Grot. in Matth. Chrys. Abel, Gen. 4. Paul. 2. Cor. 12. Matth. 5. Rom. 12. Phil. 2. Hebr. 13. 1. Pet. 2. Rom. 6. 1. Cor. 6. 2. Cor. 5. Gal. 2. Rom. 12. 1. Cor. 10. Rom. 14. 1. Cor. 8. 1. Cor. 10. Rom. 14. 1. Cor. 8. 1. Cor. 10. Rom. 14. 1. Cor. 8

tæ quàm ante : Christiani sumus ; fiat voluntas Dei in nobis. His perfuncti cruciatibus reducti sunt in vincula. Spectatâ hac tragœdiâ Vigilantius, assessor judicis, postquam toties ingeminari audiisset illud : Christiani sumus, fiat voluntas Dei in nobis; in eam semet persuasionem adduxit, miræ virtutis incantamentum hoc esse, quod omnem doloris vim enervaret, & in ipsis supplicis supplicia sentiri prohiberet. Hæc ipsa igitur verba, tanquam potentissimum carmen in omnem noxam, assiduè repetere, nec aliud stans, sedens, ambulans, domi, foris, cubitum secedens, aut toro surgens pronuntiare quàm hoc ipsum : Christiani sumus, fiat voluntas Dei in nobis. Triduum sic exegit, Deo ipsius velut infantis non mali miserescente. Quartâ demum die, arcanâ vimotus in publicum prosiliit, & palam vociferari cœpit: Christianus ego sum, ô tyranne Latroniane, fiat voluntas Dei nostri in nobis. Admissus in carcerem ad martyres, Christianis sacris imbutus est cum omni familiâ ; qui ut suis doctoribus gratus esset, eos postmodum capite plexos sepeliit. Proximâ ab hac die Latronianus Epictetum presbyterum & Astionem in conspectum jubet produci, & jam vulpem induens : Num Diis, inquit, facitis? an etiamnum insaniam vestram perseveratis? Cui Epictetus, Frustra es, Latroniane, Erebi monstra non colimus : vitam nobis potiùs extorseris quàm mentem hanc. Diximus, & usque millies ac millies dicemus: Christiani sumus; fiat voluntas Dei in nobis. Hîc demum Latronianus velut leo irrugire, & ad ferales ministros : Mox, inquit, huc acetum & salem; faxo, sentiant improbi se vulneratos esse. Et vos ne parcite; laceros artus aceto & sale confricate. Verùm nec voculam à prioribus mutarunt martyres : eadem utriusque constantissima professio: Christiani sumus; fiat voluntas Dei in nobis. Sed ab his cruciatibus illæsi, denuo in carcerem contrusi sunt, è quo post triginta demum dies educti, & ora saxis contusi, atque fraxineis virgis crudelissimè cæsi sunt. Verùm id etiamnum clamabant ambo: Domine Deus noster, tua voluntas fiat in nobis. Tandem in eos suprema sententia dicta, ut extra urbem capite pœnas expenderent. Dum ducerentur, his sese mutuis vocibus animarunt : Laudate nomen Domini, quia facta est voluntas Dei nostri in nobis per omnia. Cùm ad supplicii locum pervenissent, suum illud ingenti voce proclamarunt : *Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum*, & laudabilis, & superexaltatus, eò quòd non humana, sed tua voluntas per omnia facta est in nobis. Jam jamque securi erant feriendi, cùm inter generosissimos athletas nobile certamen ortum, uter gladium prior exciperet, altero alteri primas deferente honoris caussâ. Hîc Epictetus vir sexaginta annorum, & jam canis insperſus, ætatis auctoritate usus, cupere se dixit præmitti Astionem. Neque diu refragatus Astion: O mi Pater, inquit, & ô sacerdos Dei venerande, fiat voluntas Dei, & tua: Dixit, & animâ Conditori commendatâ, caput amputandum præbuit. Epictetus pronum se abjiciens in Astionis cadauer, illúdque arctè complexus, caput & ipse dedit auferendum. Ita uterque sanctissimè finiit.

Dan. 3. vers.

§. III.

EN specula duo terssima, in quibus mirificè relucet devotissima voluntas erga divinam voluntatem. Ita prorsus se quisque comparet, ut quantumcunque dura experiatur, assiduè tamen hoc ipsum ingeminet : Christianus sum, fiat in me voluntas Dei: Equidem ista mihi difficillima, & toleratu gravissima videntur, sed fiat voluntas Dei : Equidem tam tristia non expectabam, sed fiat voluntas Dei : Equidem hic homo mecum iniquissimè agit, sed fiat in me voluntas Dei.

2. Reg. 4. 10. 2. 5.

Dux militiæ fortissimus *Iehu scripsit litteras, & misit in Samariam ad optimates civitatis.* At illi non diu morati, sed quamprimum ad Jehu legatos destinarunt, qui suo loco dicerent : *Servi tui sumus, quæcunque jusseris faciemus, quæcunque tibi placent fac.* Et quoties ad nos optimus Deus mittit litteras monétque variè, suámque nobis voluntatem proponit sectandam? Quid jam singuli nostrûm aliud renunciari jubeant quàm hoc ipsum: *Servi tui sumus, quæcunque jusseris faciemus, quæcunque tibi placent, fac.* Ideo beatus Antonius suis identidem ingerens: *Si semper*, ajebat, *Dei manibus omnia commiserimus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere.*

Elias Thesbites cum Baalis sacerdotibus contendebat, utra pars verum Deum coleret : Ad eam demum pactionem res venit, ut pars illa vinceret, cujus hostiæ igne cælitus libarentur. Cùmque sacrificuli diu multúmque clamassent, neque tamen ullum vel indicium igniculi à Baale submissi se proderet, Elias omnes suæ victimæ partes perfundi præcepit aquâ, & mox ignis cælo delapsus, omnem victimam consumpsit. Quantum, obsecro, ubique laboris & fatigationis, quantum clamoris & perturbationis est apud plurimos Christianorum? sudatur & algetur, curritur & certatur, nulli parcitur industriæ ; at enim plerunque deest ignis, vera in divinam voluntatem devotio. Rarò & frigidè precamur, Fiat voluntas tua Domine, fiat. Ita sæpius & clamamus, & sacrificamus, sed frustra, quia sacrificium nobilissimũ, propriæ voluntatis oblationem, non curamus.

Macarium olim duo quidam rogarunt, doceret se orare. Quibus ille: Non hîc opus, inquit, multâ verborum copiâ, manus ad Deum crebriùs pandendæ, clamandúmque: Domine Deus, quomodo vis, & sicut tibi placet, ita fiat. Siquidem ipse novit quæ nobis expediant. Optimus orandi modus. Nam & Pachomius assiduè precabatur, ut Domini volũtas in omnibus impleretur.

Ruffinus Aquil. num. 108. Pelagius libel. 12. num. 10.

Narrat Alphonsus Salmeron, fuisse hominem qui orationis loco, totum ordine alphabetum recitarit (utique perplexâ necessitate pressus) & hanc apposuerit clausulam: Domine, junge Tu litteras, & quod tibi magis placet, mihique magis expedit, largire.

Salm. tom. 10. tract. 11. mihi p. 103.

Est ergo hæc humanæ voluntatis cum divinâ concordia, ex iis omnibus quæ quis Deo potest offerre, maximum, Deóque acceptissimum sacrificium ac holocaustum. In aliis enim omnibus sua duntaxat, in hoc offert homo seipsum : in aliis ex parte solùm seu temperantiâ, seu liberalitate, seu patientiâ, se donat: in hoc autem planè totum se dat, ut de se, rebúsque suis divinum arbitrium disponat, quo modo, & quando voluerit, nullâ re sibi nec minimâ reservatâ vel exceptâ. Ac proinde quantùm pars differt à toto, tantùm differt & hoc sacrificium à ceteris omnibus.

Humanæ voluntatis cum divinâ concordia est acceptissimum Deo sacrificiũ.

Hîc duo monuerim : Si te, mi homo, sic totum divinæ voluntati devoveas, & velut teipsum tuámque voluntatem jugules, non te facti pœniteat, obsecro, seu bene sit tibi, seu malè ; ne revoca quod statuisti. Infantum indolem nosti; cùm læduntur, jam nolunt ampliùs illius esse qui læsit, sed sui. Antea si quæsiisses, *Cujus es?* Tuus, dixissent. At paululum offensi, renuntiant huic amori & fœderi. Ne, quæso te, cum Deo sic agas, mi Christiane: Etiamsi Deus te virgis cædat, etiamsi fuste percutiat, etsi te vinciat & urat, etsi variis rerum angustiis te premat, tu tamen nihilominus assiduè clama: Tuus sum, ô mi Deus, tuus sum, fiat voluntas tua.

Deinde si in flagranti quopiam delicto seu Temulentiæ, seu Detractionis, sive Luxuriæ, interrogeris, cujúsnam sunt hæc membra quibus uteris? an non hæc Deo centies, an non millies oblata? & jam in contumeliam, despicatum, & gravissimam injuriam Dei à te usurpantur, Ebrietatis, Maledicentiæ, Libidinis instrumenta? Vide, quid agas, ô homo. Hoc non est servare fidem. En linguam, oculos, manus, corpus totum toties oblatum Deo, jam vendis Cacodæmoni? Vide quid agas; *Deus non irridetur.* Si deseri nolis à Deo, denuo te sanctissimæ illius voluntati submitte, exequendo quidquid aut

Gal. cap. 6. vers. 7.

leges

leges aut instinctus divini manant. Tota Israëlis felicitas in eo erat Deum sequi ductorem in terras illas fertiles, Nube & Igne præeuntibus : Ita salus nostra in eo vertitur, ut & præeuntem igneam legem Amoris, & opacam divini regiminis nubem sequamur constanti gressu, dum penetremus in terras illas mellis & lactis verè uberrimas. Ita sequamur, quocunque duxerit voluntas divina.

CAPVT IV.

Omnem hominis perfectionem consistere, in Conformatione humanæ voluntatis ad divinam.

Humanæ actiones pretium sui habent à fine quê spectant.

OMnes humanæ actiones pretium sui habent à fine quem spectant : hinc illæ tam bonæ vel malæ, quàm illarum finis est. At verò finem actionum nostrarum nec meliorem, nec sublimiorem reperiemus ullum voluntate divinâ, hoc est, ipso Deo: Ergo nec meliores nec sublimiores actiones ullæ sunt, quàm quæ proximæ huic fini. Hinc illud Basilii Magni effatum, totam sanctitatis summam in homine Christiano esse, ut is rerum omnium quà grandium quà exilium causas ad unum solumque Deum referat, & sese in omnibus divinæ voluntati promptissimè subjiciat. Hæc illa est sanctis Patribus, & sanctioris vitæ magistris toties ac tantopere commendata *Resignatio*, quam vocant, principium omnis tranquillitatis; ut quæ hominem in Dei longè tutissimâ manu collocat, ita quidem ut homo jam nolit esse suus, sed Dei, nec sibi vivere, sed Deo, & nihil non facere propter Deum, tam adversis contentus quàm prosperis. Hoc Deus adeò in amoribus & deliciis habet, ut Hebræum regem David, augustissimo titulo donans, appellarit *Virum secundum cor suum, qui faciat omnes voluntates suas*. Adeò enim rex ille affixum habebat cor divino cordi, ut ad omnes Dei nutus se promptum paratum sisteret. Hac omnino ratione plurimùm quotidie promereri quis potest, si actiones illas omnes ex se nec vituperio nec laude dignas, uti sunt esse, bibere, deambulare, dormire &c. ad divinam referat voluntatem, neque ideo edat aut bibat quòd esuriat aut sitiat, sed quòd Deo id fieri placeat. Bos aut vacca dixerint : Edo quia esurio, bibo quia sitio, jaceo quia dormiturio; longè aliter loquendum homini, qui edere, bibere, stare, sedere, dormire velle potest, non quia hoc sibi suave sit, sed quia Deo probetur.

Resignatio sui in Deũ est principium tranquillitatis.

Act. cap. 13. v. 22.

§. I.

Suprà lib. 2. cap. 2.

HEliotropium, ut diximus, soli devotissimus flos, abeuntem solem intueri semper, omnibúsque horis cum eo verti solet & circumagi, etiam nubilo die. Hujus floris genium humana voluntas æmuletur, & divinam voluntatem velut suum solem intueatur assiduè, diebus etiam nubilis, rebus etiam turbulentis. In hoc sanè omnis vitæ sanctitas consistit, ut optimè dixerit ille Theologus: *Summa vitæ Christianæ & virtutum omnium compendium est, Dei voluntati se in omnibus conformare, idem velle & idem nolle*. Ita prorsus, ut quotiescunque Deus quid jubet, promptissimè pro se quisque dicat: Ita Domine, hoc faciam. Quotiescunque vetat aliquid : Ita Domine, hoc omittam. Bernardus : *Summa humilitatis*, inquit, *in eo videtur consistere, si voluntas nostra divinæ ut, dignum, subjecta sit voluntati, sicut* ait Propheta : Nónne Deo subjecta erit anima mea? Omnia quidem Deo ut creatori subjecta, quoniam omnia serviunt illi, sed ab homine rationis compote voluntariam exigit subjectionem.

Arius part. 1. de orat. ment. cap. 5.

Psal. 61. vers. 2.

Rem mirissimam narrant publica monumenta de Josepho Anchieta. Fuit hoc ævo vir iste novus in Brasiliâ Thaumaturgus. Anno millesimo quingentesimo octogesimo quarto Josephus ad sinum Januariensem rediit. In reditu Canoam (navis genus est) conscendit, unà cum comite. Erat tunc æstus ingens & molestus, malacia summa, nec auræ quidquam afflabat. Ægrè hanc cæli gravitatem ferebat comes. Fortè fortunà tunc arborem insederant tres quatuórve grandiores aves, quas incolæ : Quatacies nominant sunt eæ gallinarum magnitudine, colore purpureo in flavum vergente, aspectu pulcherrimæ. Has Josephus idiomate Brasilico allocutus : Ite, inquit, & cognatas vestras huc accersite, nostrúmque iter volatu vestro inumbrate. Illæ collo extenso vocem, velut accepti imperii signum misêre, indéque avolantes paullò pòst magno agmine redierunt, densatæque in nubem tamdiu Canoam supervolantes umbram fecêre, donec unius milliaris decurso spatio, lenis afflare cœpit aura Favonii. Hîc Josephus missionem dedit tanto comitatui, jussíque aliò secedere. Illæ quasi imperio perfunctæ, officiosâ crocitatione, & multis lætitiæ signis avolarunt. Hoc comes, post obitum Josephi, multis gravibus viris præsentibus jurejurando interposito publicè affirmavit. Neque mirum ad hominis voluntatem cum Dei voluntate conjunctissimi naturas omnes se attemperare.

Huic prodigio firmando, adnectam & alterum. Piscatio fiebat ad Maricanam insulam, aderátque unà Josephus. Incredibilis piscium copia omnes in admirationem rapuit. Sed cùm ad salem legerentur, ingens marinorum corvorum aliarúmque aquatilium avium numerus ad expositam escam advolavit, magnum operis impedimentum. Cúmque non saris ab ullo possent abigi, Josephus sermone Brasilico eas jubens facessere: Vos, inquit, hinc secedite, dum hi sunt in opere; ubi nos abjerimus, tunc redibitis ad capessendum vestrum diarium. Quasi verba vim habuerint humanos sensus avibus imprimendi, feorsim quietæ finem operis expectarunt. Profectis inde cum Josepho piscatoribus, gregatim ad devorandas reliquias irruerunt. Inde usu quotidianum erat, piscatoribus indicare quà copiosam piscationem facerent.

Fuit ut duæ Pantheræ eminus se conspiciendas darent. Hîc comes Josephi, optare se ajebat illas è propinquo spectare. Respondit Josephus, opere absoluto ejus potestatem fore. Dein belluis his magnâ voce inclamat, paullò pòst ut redeant, esse qui illas cominus velint adspicere. Finito labore, navim conscendit Josephus, & trajecto sinu littus appellit. Hîc iterum Phanteræ placidè se spectandas præbebant, ut eas per otium adspicere omnes ad satietatem potuerint.

Sebast. Beretarius in vitâ Iosephi Anchietæ, lib. 4 p. 378.

§. II.

ÆQuè obstupescendum & illud fuit. Advertit quàdam die Josephus inter vicanos suos mœstitiam, & ex eâ silentium insolitum. Percunctanti causam responderunt, cibaria sibi deesse. Ille omnes secum ire jubet ad mare, cibum haud dubiè repertúros. Negant illi ad piscandum idoneam esse tempestatem, quòd tum cælum, tum mare ipsum adverserur. Instat nihilosecius Josephus, & omnes gradum addere hortatur, neminem frustratum voto redituram. Ivêre omnes; at mare sævum altius atque altius intumescebat. Hîc vicani ab oculorum fide argumentum petentes : Videsne, ajunt, ipse præsens tuis oculis, mare esse intractabile? Josephus nihilominus ex iis quærens, quos optarent pisces : responderunt contemptim, Xareos minutos. Est hoc genus piscículorum palmi unius ferè magnitudine, quorum illo anni tempore nulli solent apparere. Tum Josephus locum iis circa littus, minus mille inde passibus indicat, ibi eorum piscium copiam fore quantam velint. Eò igitur se conferunt, & parvis reticulis infectis, atque adeò manibus, quantum quisque voluit, ad satietatem exceperunt.

Ne mirare,

Ne mirare, Lector, sexcenta talia in rebus gestis Divorum reperiri. Nota sunt prisca illa, Mosis baculus, Eliæ pallium, scipio Elisæi, semicinctia Pauli, umbra Petri. Certè hi tales viri sceptrum à Deo obtinent in res creatas, pro quo illi quod optimum habent, voluntatem dant. Hac mutationis lege homo sic agit cum Deo tanquam si diceret: Domine; omnem ego voluntatem meam tibi trado: Deus, & ego tibi sceptrum meum, ut imperes bestiis, ut domineris in mare, ut sis denique Deus aliquis in terrâ. Neque enim liberalitate superari vult benignissimus Creator: quisquis ipsi dat quod habet charissimum, nec ipse huic negat quod habet excellentissimum, hoc est, in omnia dominari. Et uti olim Alexander rex, de sibi charissimo Ephestione dixit: Non erasti, nam & hic Alexander est: ita de homine qui divinæ voluntati devotissimus est, dici potest; Nam & hic Deus est, certè per intimam voluntatis unionem.

Curtius lib. 3. 24.

Priscorum Patrum res gestæ agricolam fuisse memorant, cujus ager fertiliores plerunque segetes tulerit B quàm vicinorum. Qui id fieret, rogatus à vicinis. Non esse quod mirentur, respondit, sibi optimè convenire cum cælo, nec aliam unquam tempestatem esse quàm qualem optaret. Irrident illi, & negant id posse fieri. Imò verò, ait iste, ad votum meum respondet cæli gratia. Nam ego nunquam alias tempestatis commutationes volo, quàm quas vult Deus. Cùm igitur divinum velle, sit & meum, uberiores mihi fruges provenire voluit Deus quàm vobis, quibus plerunque cum cælo & Dei voluntate malè convenit. Nimirum Deus, uti olim,

Psal. 16. v. 11. *unuscujusque voluntati suorum deservit.*

§. III.

Exod. cap. 5. vers. 3. PHaraoni regi populus Israëlis supplicem libellum per Mosen porrexit olim his verbis: *Deus Hebræorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro.* Viam ad cælum plerique ajunt esse viam trium milliarium. Primo quidem C

Via ad cælum via trium milliarium.

milliari via dicitur PURGANS, altero ILLUMINANS, tertio UNIENS: hac quidem viâ proximè Deum venitur, cùm divinæ voluntati arctissimè adstringitur humana. Christus per Lucam: *Nemo bonus,* inquit, *nisi solus Deus.* Ex hoc fonte sanctorum Patrum & Theologorum effatum est istud: Sicut intellectus divinus regula est totius VERI, nec falli potest: ita voluntas divina regula est totius BONI, nec distorqueri potest. Atque uti fieri non potest, ut sit aliquid conforme intellectui divino, & non VERUM: ita nihil esse potest divinæ voluntati conforme, quod non sit BONUM. Optimè Chrysostomus: *Quod sit juxta Dei voluntatem,* inquit, *quamvis videatur improbum esse, tamen omnino Deo gratum est & acceptum. Contrà, quod sit præter Dei voluntatem, ac secus quàm ille vult fieri, quamquam existimatur acceptum Deo, tamen est omnium pessimum & iniquissimum.*

Luc. c. 18. vers. 19.

Quidquid est conforme divinæ bonitati eo bonum.

Chrysost. hom. 1. contra Iud. & ejus.

Hujus rei specimen suggerunt Regum fasti. Prophetæ regem Achabum divino jussu reprehensurus, quod D Syriæ regi, quem bello ceperat, contra Dei voluntatem pepercisset, ne tamen primâ fronte agnosceretur reprehensor, accedens socium: *In sermone Domini,* inquit, *percute me.* Noluit ille; religioni enim sibi duxerat prophetam vulnerare. Sed mox decretum audiit formidabile: *Recedes à me,* inquit vates, *& percutiet te leo.* Factum, ut prædixit. Ergo alium adiens propheta; *Percute me,* inquit. Percussit ille prophetam, & vulneravit. Quod non tantùm impunè fecit, sed ob id laudem meruit. *Quid hoc absurdius,* inquit Chrysostomus, *fieri possit? Qui percussit prophetam, evasit incolumis, qui pepercit, dedit pœnas. Tanti est divinæ voluntatis regulam sectari, vel aspernari.* Cuicunque voluntas divina innotescit, nefas ei jam ulteriùs quærere, Cur hoc ita? Omnium causarum loco est, Deum ita velle.

3. Reg. c. 20. vers. 35. 36. & 37.

Ergo tutissimum Christianæ perfectionis fastigium A est, divinæ voluntati se quàm integerrimè addicere, & desinere suum esse, ut possit fieri Dei.

CAPUT V.

Conformationem humanæ voluntatis cum divinâ, summum vitæ bonum esse.

PRodigi adolescentis frater, acerbè admodum tulit decoctorem patrimonii epulo tam lauto excipi. Idcirco injuriam sui hoc interpretatus, paternas ædes ingredi recusavit. Pater plenissimus humanitatis, homini pacando egressus cœpit rogare, ne die illâ hilaritatem dissensione temeraret. At ille in os patri objiciens: En, inquit, contra voluntatem tuam nil unquam egi; servo me uteris, dum vivo, & tamen nec semel quidem vel olidum hircum mihi dedisses, ut cum amicis hilariùs cœnarem, adeò tibi sordentm ea obsequia. Sed postquam inobediens tuus filius, ille lucro, ille gurges patrimonii & vorago, qui omnia cum mulierculis abligurivit, domum rediit, mox omnia pretiosa domus eruuntur, velut in gratulationem rei tam bene gestæ. Quis non indignetur? At verò pater optimus, ut tranquillaret stomachantem: *Fili,* ait, *tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.* *Luc. c. 15. v. 31.* An nescis quod æquè sis dominus in domo, atque ego? uno marsupio utimur: meæ facultates tuæ sunt. His demum mitigatus ingredi domum sustinuit.

Benignissimus Deus hominem suæ voluntati devotum sic conservat, his excitat: Tu semper mecum es, tu es in intellectu meo, in memoriâ, tu es in voluntate meâ: te semper adspicio, singulari te gratiâ complector: Omnia mea tua sunt; meum cælum, Angeli mei, imò unigena meus Filius tuus est, quin imò ego ipse tuus sum eróque tuus. *Ego ero merces tua magna nimis,* per omnem æternitatem. *Gen. c. 15. v. 1.*

Neque hoc satis amantissimo Patri, sed ut norit divinæ voluntati devotus homo, quantâ gratiâ polleat apud Deum, dat insuper eam potestatem multis, ut ea faciant quæ divinis solùm viribus fieri possunt. *Opera quæ ego facio,* inquit Christus, *& ipse faciet, & majora horum faciet.* Certè tales eam obtinent gratiam; quâ norint regere seipsos, & in appetitiones suas maximam habere potestatem. Hoc illud Dei sceptrum est, uti diximus, hæc amantissima promissio, hic continuus cum favore aspectus. Cum homine Deus divisum velut imperium habet, cùm omnia, quæ Dei sunt, & hominis sint; etiam Deus ipse. Paulus affirmatissimè: *Omnia,* inquit, *vestra sunt &c. sive Mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura, omnia enim vestra sunt: vos autem Christi, Christus autem Dei.* VESTRA sunt, nondum quidem possessione, sed usu & fine; omnia enim eò condita, ut saluti vestræ subserviant. Mundus est vester cum rebus creatis omnibus, hæc enim omnia corpori animóque ancillantur: Vestra est vita, ut eam unicæ Dei voluntati impendatis: Vestra est mors, ut per eam velut januam transeatis in paradisum: Vestra sunt præsentia, tam prospera quàm adversa, quia his utimini ad virtutem: Futura quoque vestra sunt, quia his fruemini ad voluptatem. *Vobis omnia cooperantur in bonum.* Desiderium cordis vestri tribuit vobis Dominus.

Joan. cap. 14. vers. 12.

Cap. præcedente.

1. Cor. c. 3. vers. 21. 22. & 23.

Rom. cap. 8. v. 28.

Psal. 20. v. 3.

§. I.

GLoriabatur olim Themistoclis filius omnem Athenensium Rempublicam à se gubernari: hoc enim omnes cives velle quod ipse velit. Mirantibus audaciss-imum juvenis dictum, subjecit: Quod ego volo, illud & mater mea vult (filium enim illa tenerrimè amabat) quod autem mater mea vult, hoc idem vult & pater meus Themistocles, quidquid verò placuerit patri meo, id continuò placere Athenis jam compertum est. Hinc, inquit, Athenensis Respublica ad meum imperium componitur.

componitur. Ita prorsus & meliori jure rectissimæ voluntatis homo dixerit; Quod ego volo, hoc vult omnis cælestis exercitus. Nam quod ego volo, id vult Deus (ego enim nil unquam volo, nisi quod Deus) quod autem Deus vult, hoc omnes Beatorum, hoc universi Angelorum ordines volunt. Huic pater suavissimum illud ingerit: *Omnia mea tua sunt.* Solùm improbi etiamnum rebelles sunt. Sed erit cùm ipsi subdentur justis: *Et dominabuntur eorum justi in matutino.* Dum hujus vitæ nox est, ingentia patrantur scelera, & latent; divinæ voluntati certatim contradicitur, & tacet Deus. At *in matutino*, Orbis supremo die, quo cuncti reviviscent, Tunc *dominabuntur eorum justi: & auxilium veterascet in inferno à gloriâ eorum*: omnis improborum potentia velut defloccata vestis consumetur. Tunc ex integro dicetur: *omnia tua sunt.* Verissimè Paulus: *Qui autem adhæret Domino*, inquit, *unus spiritus est*, per hanc voluntatis consensionem, à quâ homo tranquillitatem conscientiæ & omnem vitæ sanctitatem haurit, ut semper vigeat vireátque.

Luc. c. 15. v. 31. Psal. 48. v. 15. 1. Cor. c. 6. vers. 17.

Rem miram narrat Brocardus de locis Palæstinæ, graviter asserens, nihil à se commemorari, quod non ipse oculis viderit. Ergo, ante portam Hierosolymorum, inquit, locus est ad teli jactum ab urbe distans, ubi Christus peroravit ad plebem: eodem hoc loco lapis monstratur, in quo, velut in cathedrâ stetit illa mulier, quæ sub mediâ Domini concione exclamavit: *Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.* Clivus hic arenis nunquam integitur, licet illic arenæ velut nives vento agitatæ omnia involvant. Accedit & hoc: Æstate & hieme præsignem virorem retinet campestris hic locus, prærogativâ singulari. Huic colli semper virenti simillimum eum dixerim, qui divinam voluntatem in cordis penetralia sic recipit, perinde si dicat: Tu mihi, mi domine, hic concioneris velim; te audiam. Tam bona mens arenariis ærumnarum fluctibus nunquam sepelitur, nec potest tam bonæ mentis homini unquam esse tam malè, quin dicat: Domine, delicatè me tractas, & nimiùm mihi parcis; graviora meritus sum. Sentio quidem hæc quantumcunque levia, non tamen quid ego sentiam, sed quid tu velis attendo: & quia hæc ita fieri permittis, ego nec quidem hiscere contra habeo: placet mihi, quidquid tibi placere video: decretis tuis omnibus contentissimus, ad omnes nutus tuos paratissimus sum: Jube, impera, discerne, muta, prout vis. Nimis ego inscitus sim & impius, si tibi moderari postulem, aut rerum gerendarum modum constituere. Hunc talem hominem omnis infortunii comitatus nunquam expugnaverit; nullius rei jactura illum à Deo avulserit; hac parte insuperabilis est æstate & hieme; tam rebus adversis quàm prosperis viret.

Brocard. in suâ Palæstinâ mihi pag. 301. Luc. c. 11. vers. 27.

§. II.

Dux belli Jesu occurrentem sibi Jonadabum familiariter affatus: *Numquid est cor tuum rectum*, inquit, *sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam, qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum, dixitq; ad eum: Veni mecum.* Quod Jehu, hoc & Christus Rex Orbis universi fecit: venit is Samariam, quæ vel ipso nomine Mundum spinis horrentem designat: huc autem ideo venit, ut omnem impii Achabi stirpem & Baalis sacrificulos deleret, hoc est, Superbiam, Luxuriam, Idololatriam & omne genus peccati eliminaret. Hic Jonadabum Christus reperit, bonæ voluntatis hominem, quem interrogans: *Numquid est cor tuum rectum*, ait, *sicut cor meum cum corde tuo? Si est, da manum tuam & ascende in currum meum, & veni mecum.* Huic Deus dextram gratiæ suæ porrigit, hunc in altum voluntatis suæ currum attollit, cum hoc vehitur. Nam: *Veni mecum*, inquit, ducam te per viam Crucis: hæc est ipsissima via ad vitam eámque æternam. Ne formida: juxta me sedes, prolabi te non sinam, sed hoc calle perducam ad cælum, veni mecum, ut semper sis mecum, & juxta me. Hic ille tutissimus in Orbe locus, quem supra modum ambiens Jobus: *Pone me*, inquit, *juxta te, & sic cujusvis manus pugnet contra me.* Durabo & mille ictus exibo, à tuâ manu securissimus. Ubi in hunc divinæ voluntatis currum pervenerit homo, facile illi est in intimam cum Christo familiaritatem sese insinuare, imò & Christi cognatum fieri, & propinquitate primâ conjunctum, Christo asseverante: *Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror & mater est.* Exclamat hîc non immeritò Euthymius. *O admirandam virtutem, quæ ad se accedentes ad tantum extollit honorem, ut ipsos Christi faciat esse cognatos? Revera summum vitæ bonum est, humanæ voluntatis cum divinâ conjunctio.*

Vir sanctus, dicere solebat: QVID QVID VIS, HOC ES. Quippe tantarum virium est voluntas nostra divinæ conjuncta, ut quidquid seriò totáque intentione volumus esse, hoc simus. Nemo ardenter vult esse submissus, patiens, verecundus, aut etiam liberalis, qui non is ipse sit quem se esse cupit. *Quidquid vis, hoc es.* Addit idem ille: Si magna facere, aut largiri non possis, magnam saltem habeto voluntatem: eámque extende ad immensa. Pauper es? ejus tamen animi esse potes, ut si opes supperterent, eas liberalissimè in egenos esses partiturus. Exiguarum virium es? ita tamen offerre te potes, ut si tibi mille sint animæ, capita mille, mille tamen animas, capita & vitas mille pro Christo prodigere detrectaturus non sis. Afflictus es, & miser tibi videris? junge voluntatem tuam divinæ, & felicissimus eris. Ille verè miser est, qui seipsum nequit regere, de quo vitia, velut de Homero civitates, litigant, cujusnam sit; qui turpissimâ vicissitudine modò Ambitioni, modò Avaritiæ; jam Iræ aut Invidiæ, jam Ebrietati aut Luxuriæ servit, vix unquam suus est, multò minus Dei, quia nunquam Rex in seipsum. De Hercule canit Poëta:

Omnia cùm domuit, Veneri servivit & Iræ.

Idem pæne de tali affirmes: Omnia licet habeat, sed ipso caret. Non suus est, sed Pecuniæ, sed Libidinis, sed plurimorum vitiorum servus est. O quantò *melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium!* Si vis omnia tibi subjicere, subjice te divinæ voluntati: multos reges, si te regat voluntas diuina.

4. Reg. c. 10. vers. 15. Via crucis est via ad æternam vitam.

§. III.

Deus omni ævo habuit inter homines, quos sibi delegit in amicos & familiares, quibus intimè uteretur, quibus plurima suorum arcanorum panderet, in quorum se consuetudinem quotidianis favoribus immergeret. Inter quos aliqui velut primæ admissionis sunt, alii secundę, tertiæ isti, hoc est, alii aliis Deo conjunctiores: nos ejusmodi homines, *Sanctos* vocamus. Seneca: *Inter bonos viros ac Deum*, inquit, *amicitia est, conciliante virtute. Amicitiam dico? imò etiam necessitudo & similitudo: quoniam quidem bonus ipse tempore tantùm à Deo differt, discipulus ejus æmulatórque, & vera progenies.* Aut sumus certè, aut esse possumus. Nostram hac in parte ignaviam meritò castigans Epictetus: *Si Cæsar*, inquit, *te adoptasset, quis supercilium tuum ferret? Nunc cùm Dei filius sis, non te æstimas & attollis?* Cerrè, mi senex, sumus, sed adoptione, quam si perdere nolumus, sanctimoniâ vitæ servamus. Porrò ad hanc vitæ sanctimoniam proximus gradus est, se totum in omnibus divinæ voluntati addicere; is autem majorem vitæ sanctitatem acquirit, qui altius in divinam voluntatem descendit. Eapropter beatissimus Paulus hoc unicè in suis desiderans: *Non cessamus, inquit, pro vobis orantes & postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis ejus.* Non satis ei est, voluntatem divinam à suis agnosci, sed impleri eos cupit hac agnitione: vult illos in divinam voluntatem quàm profundissimè descendere. Norat utique Paulus, ubi hoc ipse ab eis impetrasset, in omnigenarum virtutum studio eos quàm plurimùm, idque sine difficultate profecturos.

Deus omnia habuit familiaria.

Conf. 1. Pauli 1. vers. 9. fidem. impleri voluntate divina.

Quàm

Quàm autem æquum est, ut homini placeat, quod Deo placuit ab æterno? Harpalus cum filium suum epulatus fuisset, & Astyages Rex, qui illas epulas instruxerat, reliqua filii membra, caput, brachia, pedésque proferri jussisset, interrogasse̅tque: *Et quomodo tibi hæc placent?* Respondit: *Quidquid facit rex, illud mihi placet.* Ah miser! tanti est hominem exuere, ut pecudi placeas?

Quin potiùs nos Christiani ad omnia, hoc unum pronunciamus? *Quidquid facit Deus, illud mihi placet.*

Romana olim adulatio libellis supplicibus, qui Cæsari tradebantur, subscribere solebat: *Numini Majestatiq; tuæ devotissimus.* Libellos supplices tradunt Christiani cùm orant. Quin ergo suis quisque cùm orationibus, tum etiam operibus, hanc clausulam adjungit semper: Tuo, mi Deus, Numini voluntatique devotissimus. Voluntatem suam omnem divinæ devovere, & obligare quàm arctissimè, summum vitæ bonum & verè cælum extra cælum est, ut jam demonstrabimus.

CAPVT VI.

Conformationem humanæ voluntatis cum divinâ cælum esse extra cælum, & veram vitæ beatitudinem.

Psal. 127. vers. 2. BEatus es, & bene tibi erit, quisquis hanc propriæ voluntatis cum divinâ conformationem perfectè attigeris, omniáque velut de manu Dei cupidè amplexatus fueris: hæc tua in hoc Orbe inferiore beatitudo erit; frueris perenni quodam gaudio, & lætitiâ non multis notâ: hac enim felicitate fruuntur homines intimâ familiaritate Deo conjuncti: *Beatus es, & bene tibi erit.* Certum siquidem Paulinum illud: *Non est regnum Dei esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto; qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.* *Rom. c. 14. v. 17. & 18.*

In cælo nulla est vicissitudo. Uti autem in cælo nulla est vicissitudo, nullum (sic loquar) Heri aut Hodie, sed continuus quidam sibique semper simillimus æternæ voluptatis affluxus, isque invariabilis, & nunquam non simul totus: *Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præteriit:* Ita & ii qui hanc suæ & divinæ voluntatis unionem adepti sunt, jam pæne immutabiles, quidquid ærumnosæ vicissitudinis intercurrit, rationis imperio premunt: Omnis eorum gustus & oblectatio est Dei beneplacitum; exulat hinc inquietudo atque turbatio, quarum alioquin aliæ atque aliæ sine numero quotidie nascuntur. Voluntas illorum à Dei voluntate sic suaviter sopita est, ut, cùm videant à Deo proficisci universa, sanctissimámque ejus voluntatem in omnibus impleri, molestiæ ipsæ ærumnæque particulam gaudii secum afferant; quia in his ipsis molestiis ærumnisque divinam voluntatem reperiunt, & certiùs quàm in rebus secundissimis. Ita quietem illorum altissimam si fortè quid incurrat, nihil est certè quod evertat. *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commovebitur in æternum.* *Psal. 89. v. 4.* *Psal. 124. vers. 1.*

§. I.

Perfectissima fruitio in divinam voluntatem obtinetur ex omnis sensus mortificatione perfectissimæ pacis. HÆc illa est caussa serenissimæ pacis quâ prisci pascebantur, ac veluti beabantur. Non deerant illis variarum ærumnarum acervi: morbi sæpissimè divexabant corpus, animum ægritudines incursabant. Nam quò quis sanctior, hoc plerunque afflictior. Unde illis ergo tam æquabilis serenitas animi, tanta etiam in fronte oculisque constantia & hilaritas? tam perenne Pascha & quasi sabbatum ex sabbato? Non ab alio sanè quàm à perfectissimâ sui ipsius in divinam voluntatem oblatione. Vano & retuso ruit impetu in eum omnis calamitas, quem sic præmunit divina voluntas. *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit.* Jam tunc igitur sanctis- *Tom. c. 12. vers. 21.*

A simi illi viri felices erant, ac beati: nam in rebus omnibus Dei voluntatem & agnoscebant, & venerabantur, ideóque in hac unâ conquiescebant, lætabantur, epulabantur.

Nec prisci Philosophi hoc ignorarunt, à quibus sic definitum: Esse hoc ipsum Beati hominis Virtutem, cùm omnia fiunt conformiter consentientérque Dæmoni sive Genio, qui singulis adest, atque id ex arbitrio & voluntate supremi Gubernatoris. Epictetus insignissimè: *Ostendite mihi aliquem, inquit, qui ægrotet, & beatus sit: qui & in periculo sit, & beatus: qui & moriatur, & sit beatus: qui in ignominiâ sit beatus. Animum ostendat aliquis vestrum hominis, qui idem cum Deo sentire velit, posthac nec Deum nec homines culpaturus, qui nullâ re frustretur, qui nullo casu lædatur, qui non irascatur, qui invideat nemini, qui non æmuletur: qui (quid enim ambagibus est opus?) ex homine Deus fieri desideret.* *Laërtius in Zenone.* *Epict. lib. 2. dissert c. 19. post med.*

Quid nos in hac re veriùs altiúsque dicemus? Et un- B de quæso hæc ad profanos illos delata aut illapsa?

Fuit, ut duo quidam hac ipsâ de re colloquerentur, quorum alter: Si res ita se habent, inquit, ut omnia quæ fiunt à divinâ voluntate proficiscantur, ita ut nec unicus quidem passerculus, Christo teste, in casses decidat, quin id Deus præviderit ab æterno, & voluerit, felices nos erimus, nec infelices esse unquam poterimus, si hæc capiamus. Felicissimi, ait iste, & jam pæne in cælo degemus: Sed pauci hoc explicatè capiunt; non quia id ulli captu difficile, sed quia animum non applicant. Quamvis & illud in caussâ sit, quòd hoc rariùs aut minùs luculentè inculcetur in concionibus; erudita sæpe aut jucunda auditu narrantur, sed parum utilia, & quæ sciisse vix quidquam facit ad cælum. Hoc docendum & urgendum, hoc assiduè inculcandum, quâ quisque ratione se suáque omnia divinæ deleget voluntati, & cælo potiatur extra cælum. *Matth. c. 10. vers. 29.*

Catharina, illa à Senis, virgo sanctissima dicere sole- C bat: Bonæ mentis homines esse quàm simillimos Servatori nostro, qui uti beatitudinem animæ in ipsis etiam tormentis nunquam amisit, ita nec illos eam perdere, cùm hæc consistat in conformatione propriæ voluntatis cum divinâ. Neque hanc beatitudinem impedit multa pati, cùm eam sæpe augeat. Non minùs enim Deo conjunctus erat Job cùm acerbissima quæque pateretur, quàm cùm delitiis affluere̅t: imò verò ausim dicere, Jobum Deo longè conjunctiorem fuisse egenum & ulcerosum in fimo, quàm magnificum & glorioſum in solio. Serenitas mentis cum voluntate divinâ copulatæ nullis ærumnarum nubilis auferri potest. *Homo bonæ voluntatis est simillimus servatori nostro.*

Heliotropio, inquit Plinius, sunt æterna folia: idem de hoc tali homine dixeris, *Folium ejus non defluet*; æternùm virebit. *Plin. lib. 21. cap. 17.* *Psal. 1. v. 3.*

§. II.

PErsarum quispiam olim de suorum multitudine D gloriatus contra Græcos: Cras, inquit, solem obscurabimus sagittis. Cui festivè Græcus: Gaudeo, inquit, sic enim in umbrâ meliùs præliabimur. Ita qui divinæ voluntati verè devotus est: Ruat, inquit, in me omnis Acherontica vis; adsint hostes, & solem ipsum obumbrent jaculis, *non timebit cor meum*, sub hac umbrâ commodiùs pugnavero. Sicut fuerit voluntas Dei in cælo, sic fiat. *Valer. Max. l. 3. c. 7. fine.* *Plin. lib. 16. cap. 36.* *Ps. 26. v. 3.* *1 Machab. cap. 3. v. 60.*

Narrat Cassianus, hominem Alexandrinum jam grandævum ab idololatris velut agnum à lupis cinctum. Omnium una mens erat, virum hunc vellicare, protrudere, exagitare, mille maledictis, mille injuriis lacessere, & velut pilam habere quâ dadatim luditur; demum unus per ludibrium quærere, ecquænam miracula ipsius Christus, quem tantopere jactaret, designasset? Cui sedatè senex: Hoc, inquit, miraculi patravit, quòd ego injurias, quibus me oneratis, tolerem, nec animi quietem *Cassianus to. 12. c. 13. fine.*

perdam, graviores etiam ipsius amore toleraturus, si vos inferre pergatis. Magnum sanè miraculum, & etiam nunc quotidie patrari solitum ab iis, qui se totos divinæ voluntati emancipant. Norunt hi quâ ratione mediis in turbinibus ac tempestatibus impavidi, inter ruinas erecti ac stantes persistant, & humana omnia infra se ducant. Nimirum prisca redeunt miracula. Rubus, quem Moses vidit, ardebat, nec tamen deflagrabat: tres Hebræi juvenes in flammis Babylonicis jacebant, illæsi tamen intactique permanebant. Ita prorsus, multa viris bonis tristia eveniunt: nec hoc dico, sensu carent, sed impatientiâ. Omnia adversa, sui experimentum interpretantur, & ad divinam voluntatem omnia reducunt. Ideo dura ac difficilia non reformidant, nec de Deo aut divinis permissionibus quidquam queruntur. Quidquid accidit boni consulunt, in bonum vertunt, & nihil non attribuunt divinæ voluntati ac Providentiæ.

Ajunt Macedoniæ montem Olympum altitudinis esse tam admirandæ, ut ad ejus cacumen nec venti, nec pluviæ, nec nives unquam pertingant:

Lucan lib. 2. Pharsal. ——— *Nubes excedit Olympus.*

Purum illic sincerúmque cælum est extra omnes tempestatum furias. Sed nec aves aut alias animantes admittit hic locus, nimiâ subtilitate aëris respirationi obstante. In hujus rei notitiam ventum est hoc modo. Fuerunt qui quotannis eò eluctati, secum deferrent humentes spongias naribus applicatas, quæ aërem stiparent, sicque promoverent respirationem. Hi jugo montis consenso, certos characteres inscripserunt pulveri, quos anno elapso tam non turbatos repererunt, ac si eos recèns impressissent: quod certo argumento erat, illuc nec pluviis, nec ventis accessum dari. Atque hic status est hominis qui ad eminentissimam hanc cum divinâ voluntate concordiam pervenit. Mons est, Olympus est, altior nubibus, superior tempestatibus, feris inaccessus, impervius ventis; hîc mœroris nubes infra feruntur, hîc alta & in solâ Dei voluntate jucundissima tranquillitas.

August. to. 4. lib. 1. de ser. Dom. in monte c. 2. post init. Doroth. ser. de Obed. Augustinus: *In pace*, inquit, *perfectio est, ubi nihil repugnat: & ideo filii Dei pacifici, quoniam nihil in istis resistit Deo, & utique filii similitudinem patris habere debent &c. Et hæc est pax quæ datur in terrâ hominibus bonæ voluntatis, hæc vita consummati perfectiq; sapientis.* Optimè dixit Dorotheus: Eum *qui divinam voluntatem in omnibus sequi conatur, in curru vehi cum omnibus crucibus ipsi alioqui ferendis; alios qui hanc itineris agendi rationem & compendium ignorant, ponè sequi pedites, & onerosas cruces aut morosè trahere, aut laboriosè ferre.*

§. III.

HAnc ipsam cum divinâ voluntate perfectam conspirationem, supremam esse extra cælum felicitatem asserens Philo: *Dum*, inquit, *de offerendis Deo muneribus agitur, offerentium utilitati prospicitur. Dum enim assuescunt alimenti partem Deo decidere, nunquam in ejus oblivionem veniunt. Quâ re nihil in vitâ potest contingere felicius homini.* Huic sententiæ accedens nostri ævi Theologus & concionator: *Philo lib. de sacerdot. muneribus.* *Barth. de Scobar. ser. de Samuele post init.* *Consideravi ego aliquando*, inquit, *possitne aliqua excogitari ars, quâ extra cælestem beatorum statum, plenè felix possit esse homo: unámque hanc esse mihi persuadeo, si totum se, nullâ sui parte reservatâ, suo dedat Creatori, ejúsque sanctissimæ voluntati.*

Pierius in hieroglyph. lib. 6. p. 46. Huic declarando mirificè facit genius Cynocephali; quæ quidem bestia, manibus pedibúsque, sed & cetero corpore non absimilis est homini. Illud propriissimum huic animanti, occultis viribus à Lunâ gubernari, per hujus sideris miranda defluvia. Nam cùm senescit Luna, lumina Cynocephali ita deficiunt, ut cum sidus ad extremam pervenit egestatem, oculi belluæ hient lumine vacui, & pari modo deficiat omne illius corpus. Cùm verò adolescit Luna & suum reconcinnat aureum orbem, animantis pariter lumina coalescunt, totúmque corpus resumit vires. Ita recreatum hoc animal sibique restitutum, in posteriores sese pedes attollit, & mirabili corporis flexu, ac venerabundis manibus ad lunarem circum elatis, supplici gestu adorat Lunam: quâ quidem veneratione velut protestatur & proclamat, omnem felicitatem Lunæ in acceptis referre, cùm sua omnia tam pulchri sideris liberalitati debeat. Inde fit etiam, ut cùm Luna omnem rotunditatem suam obtinuit, in capite Cynocephali, circulus velut diadema effulgeat. Admirabilis prorsus consensio inter astrum & brutum animal, quod altrici suæ tantis obsequiis, tam submisso cultu novit agere gratias, & semet in mancipium offerre. Quid agimus, ô Christiani, si minus aut sapimus, aut facimus quàm pecus rationis expers? Deus lux est plenissima, nobis tamen aut crescit aut decrescit lux ista, prout nos illi attemperamur. Languente in nobis hac luce, languent oculi nostri, nos tabescimus, jacemus, deficimus, perimus; crescente illâ illuminamur, crescimus, valemus & vigemus. Quin ergo huic Domino ejúsque sanctissimæ voluntati nos perfectissimè auctoramus, paratos ad omnem nutum. Hoc nobis coronam conciliat, non illam solùm æternæ gloriæ, sed & illustrem caducæ vitæ; mutamur in Deum, nostrâ voluntate in divinam mutatâ.

Hoc igitur vitæ sanctioris princeps fundamentum est, omnia è manu Dei æquo animo acceptare, divinóque arbitrio se totum permittere. Quisquis es, *beatus es, & bene tibi erit.* Quicunque divinæ voluntati seriò devotus est, in paradiso est, *factúsque est in pace locus ejus & habitatio ejus in Sion.*

Heliotropium, teste Plinio, formicas necat. Humanæ voluntatis cum divinâ consensus, verissimum heliotropium, tota curarum & sollicitudinum agmina præfocat.

Hoc omne scriptor è sancti Francisci familiâ consignavit in hæc verba: *Quisquis*, inquit, *verum animi gaudium ac tranquillam in Deo vitam desiderat, oportet illud immobili huic fundamẽto velut lapidi angulari* Voluntatis Dei *perpetuo inniti: ei semper incumbendo, idq; per modum* Resignationis. *Potest autem (quod notatu dignissimum, præsertim mœsti ac dejecti animi hominibus) potest autem*, inquit, *resignatus quis esse etiam dum adest contradictio, ariditas animi, aut subtractio devotionis: & licet obmurmuret sensus, quin imò si desit animus sic omnia pro voluntate Dei acceptandi, sesèque resignandi, altiùs est exurgendum, & ipsa irresignatio pro voluntate Dei acceptanda. Quòd si adhuc tenebræ adeò densæ sint, ut nec istud agere queat, oportet eas ipsas tenebras resignare. Si denique ratione tepiditatis, nihil horum omnium perficere lubeat, hanc etiam tepiditatem ac defectum voluntatis debet Deo offerre, atque è manibus illius tanquam ejus voluntatem sumere. Hoc modo quæcunque obviare possunt impedimenta Resignationis, ad eandem ipsam Resignationem reducenda sunt, ut voluntas Dei possit semper & absque intermissione res omnes velut ignis sorbere & consumere. Atque hoc genus irresignationem ipsam resignandi, illud quod secundum sensum est, fructu & merito superat, directiúsque ad veram unionem, sui ipsius mortificationem, & verum omnium transcendentiam deducit.* Hæc ille.

Utinam, ô Christiani, utinam dies noctésque nihil aliud magis agatis, nihil æquè curetis, quàm ut voluntas vestra fiat Dei in omnibus, & divina in vestram transeat: dignissima res est, ubi nervos omnes intendatis, ut vobis non aliud velle, nec nolle sit aliud, quàm quod vult aut non vult Deus. Mihi credite, *bonum est nobis sic adhærere Deo*, ad divinam voluntatem sic agglutinari bonum est, *& ponere in Domino Deo spem nostram.* Hæc vera beatitudo, hoc cælum est extra cælum.

LIBER QVARTVS
DE HVMANÆ VOLVNTATIS AD DIVINAM CONFORMATÆ IMPEDIMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

Conformationem humanæ voluntatis cum divina, quæ maximè impediant.

SI cui domus aut urbis claves committantur, potestas etiam unà committitur domûs aut urbis ingrediendæ ad lubitum. Claves ad cordis penetralia quandoque diu ambit Christus Dominus, dum eas impetret, liberúmque ad cor accessum obtineat. Adeò parum aulicæ humanitatis exhibemus hospiti omnium liberalissimo. Rem scitu dignissimam narrat Ludovicus Blosius, de beatâ Gertrude virgine. Huic aspectabilem se præbens Christus: Hac quidem manu, ajebat, sanitatem fero, hac morbum: elige filia, utrum placet? Quid hîc faciat Gertrudis? Sanitatem eligat? impudentiæ videbitur: Morbum sanitati præferat? nimiæ modestiæ adscribetur. Certè humani moris est, cùm amicus ejuscemodi optionem facit amico, ut iste vilius eligat, ad testandam modestiam; ita morbum debuisset elegisse Gertrudis, ad effugiendos alterius Orbis cruciatus. Non elegisset inscitè, imitata Catharinam Senensem, quæ longè prætulit spineum sertum aureæ coronæ. Prudentiùs tamen Gertrudis & meliùs elegit neutrum, sed plicatis in crucem manibus ad præcordia, & in genua procumbens: O mi Domine, inquit, id ego votis omnibus à te contendo, ut non meam, sed tuam attendas voluntatem: ideo ego ad utrumque parata, neutrum eligo: tuum est, mi Domine, dignoscere, utrum hoc an illud mihi relinquas. Cui Christus: Quicunque cupit à me sæpius adiri, inquit, suæ voluntatis clavem mihi offerat, nec eam à me unquam repetat. His Gertrudis edocta, precatiunculam fecit conceptissimis his verbis: *Non mea, sed tua voluntas fiat, mi amantissime* Jesv. Et hoc ipsum trecenties sexagies quinquies instituit ex more repetere: Non mea, sed tua voluntas fiat, mi amantissime Jesv. Quæ quidem oratiuncula mille orationibus aliis videtur anteferenda. Optimè fecerit qui hanc diu noctúque assiduè ingeminarit, & tunc quidem ardentiùs, cùm res adversæ vehementiùs infestarint. Nemo sit tam occupatus negotiis, aut oneratus ærumnis, quin decies, quin vicies aut tricies, quin centies conceptissima hæc verba vel singulis horis pronuncietur, *Non mea, sed tua voluntas fiat, mi amantissime* Jesv.

Verùm, non leve cuivis negotium videtur, hoc velle à seipso semper impetrare. Obluctatur quandoque arbitrium, & abnuit impelli ad tam vilia támque aspera perpessu. Ideo necesse est, ut qui suam divinæ voluntati quam conjunctissimam cupit, ad illa præcipuè paratum se promptúmque offerat, à quibus natura depravatior magis abhorret. Idcirco contumax voluntas ad id potissimùm adigenda, quod plurimùm aversatur.

Blos. lib. 4. docum. instruct. c. 23.

In nobis debere esse promptitudo ad ea, à quibus natura magis abhorret.

A

§. I.

ET primò quidem, *Ad omnem penuriam* sese offerat, divinæ voluntati devotus homo, dicátque: Mi Domine, tam ad egestatem quàm ad divitias expeditum me tibi offero (durum hoc, sed salubre) neque illam etiam animi paupertatem detrecto ferre, quæ me solatiis priver, & destituat omni suaviore sensu. Si ita tibi placet, mi Deus, fiat cor meum instar aridissimæ terræ. Tu mihi, Domine, propinasti vinum non Apianum, non Falernum, non Aromaticen, sed asperum, Absynthiten, & Myrrhatum; in tuam igitur gratiam ex hoc ipso amariore calice respondebo. Scio, Domine, cellam tuam abundare Cretico & condîto generosissimo, sed tu ad experiendos servos tuos, vappam illis & acescens vinum propinare soles: perhauriam ergo, ô bone Jesv, quidquid tu mihi calicis amarioris ingesseris.

1. Ad omnem penuriam.

Exhibuerat se Deus uni suorum amicorum familiariùs, & variis animum illius consolationibus permulserat. Visus est sibi homo in rupe Taborejâ ad Christi radiantem vultum semper consistere. Et quid hoc, ajebat ipse secum, an non in loco mœroris & luctus degimus, nunquid hoc tempus has sibi suavitates poscit? Itaque deprecatus est tantam animi dulcedinem. Annuit Deus, & quinquennium plurimis eum ærumnis & angustiis exercuit, submisit demum Angelum, qui hominis luctû solatio levaret: At ille sibi similis & cœpti perseverans: Non aliud ullum solatium, inquit, expeto nisi unicum istud, ut sciam placere Deo, me esse in ægritudine; maximum mihi est omnium dolorum fomentum, voluntas divina: modò placeam Deo, non refert quàm sanus aut æger sim, modò Deo placeam.

Blos. Monil. spirit. c. 10.

B

Josephi, Beatissimæ Virginis sponsi sublimissimam hac in re virtutem meritò sic extollit Chrysostomus: *Quæ cùm audisset Ioseph (solum patrium exilio mutandum) nequaquam passus est scandalum, neque dixit; Incerta ista res est ac prorsus ambigua: tu paullò antè dicebas, quia salvabit populum suum, & nunc seipsum quidem non potest de periculis liberare: sed fuga nobis necessaria, & peregrinatio ac transmigratio longinqua: contraria omnino sunt facta promissis. Sed horum nihil prorsus opponit. Vir enim erat fidelis, neque curiosè reversionis tempus inquirit, quod utique ab Angelo non signatè fuerat expressum. Verùm ille nec per ista quidem factus est segnior, sed obedivit libenter, & credidit, omnes prorsus tribulationes cum gaudio sustinendo.* Paratissimus erat Josephus ad fugam adornandam, ad patriam deserendam, ad omnem penuriam tolerandam. Miseriarum omnium levamentum est voluntas divina. Factâ sui oblatione ad paupertatem, ulteriùs eundum.

Chrysost. homil. 8. in c. 2. Matth. ante med. Josephi ptoptitudo ad Angeli monitum.

§. II.

PRimæ igitur succedat altera sui oblatio, *Ad Contemptum & Ignominiam.* Ita Paulus præcipiens: *In omnibus*, inquit, *exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros* &c. *per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ut seductores & veraces.* Dicat divinæ voluntati deditus: Domine, ego me tibi offero, ad ignominiam & contemptum quemcunque, eum maximè cujus ego caussa non sim. Propter te negligi, contemni, abjici, etiam calcari neutiquam recuso. Durus, & crassus hic bolus est, sed tamen glutiendus est, siquidem è pharmacopolio Christi est. Christus ipse non solùm ad omne genus injuriarum sese obtulit, sed illas etiam pertulit, tanquam hominum abjectissimus, *Factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno.*

2. Ad contemptum & ignominiam. 2. Cor. c. 6. v. 4. & 8.

Galat. c. 3. vers. 13.

C

D

Quanti è Sanctorum numero, bipedum nequissimi olim censebantur, neque illi hoc ignorarunt, sed toleraruntetsi senserint. Aliud est improbum haberi, aliud esse. Et hoc quidem omnes in cunis didicimus sine magistro, illud autem pauci norunt, & ii solùm exactiùs, qui omnem contemptum perinde ut magnos honores è manu Dei, à divinâ voluntate acceptant.

B.V. Maria quamcunque de se opinionē Deo commisit.

Videte mihi matrem Domini, Beatissimam Virginem Mariam, divinæ voluntati toto pectore affixam, cùm Josephus sponsus ob vicinum partum trepidans circumspiceret abitum: an non Virgo siluit, nónne divinis nutibus quamcunque de se opinionem commisit? Hoc tam grandi exemplo permoti plurimi sanctorum, qui tametsi gravissimorum scelerum insimularentur, tacuerunt tamen, ignominiam tulerunt, seque totos cum omni infamiâ permiserunt Deo.

Anno 750. Vide Bavariam Sanctam P. Matt. Raderi part. 1. Part. 1. Annal. Boiorū P. Andreæ Brunner. pag. 602.

Sanctus Emmerammus Ratisponensis Præsul, non tantùm de turpissimo facinore falsò delatus, sed & immanissimè excruciatus est. Nam jussu Lantberti, qui Theodonis principis filius, ad scalas gestatorias alligatus est Emmerammus. Ad tormenta sic parato digiti manuum pedúmque articulatim præcisi, aures, nares, brachia, pedésque truncati, lingua demum evulsa, quam non multò pòst secuta est anima. Ah! potuit hic Antistes integerrimus, tótque alii innocentissimi hominum extremam subire ignominiam æquo animo, quid est quod nos mille delictorum rei, levem despicatum & injuriolam minimam tam intoleranter & indignè feramus? Si Dei voluntas, à quâ hæc omnia emanant, cordi nobis sit, non turbabimur facilè quantumcunque gravi contemptu; imò sui ipsius quisq; maximus contemptor erit.

Ioan. c. 20. vers. 17.

Christus redivivus Magdalenæ reverentissimos pedum amplexus paranti: *Noli me tangere,* inquit, *nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Perinde si diceret: Sæpius me videbis, Magdalena, nec copia negabitur & tangendi & osculandi, quod certè permissum plurimis ab Hierosolymâ matronis simul id ausis. Equidem potuisset Christus jam tormentis omnibus, jam morte perfunctus, sui tactum jure merito vetare, quia tamen nondum conscenderat cælum, immortalitatis domum, non solùm à charissimis discipulis, sed etiam à feminis se tangi permisit. At nos, homunciones vilissimi, qui non tantùm in Beatorum domicilia nunquam ascendimus, sed necdum in sepulchra unquam descendimus, mortales etiamnum & miseriis omnibus obnoxii, nihilominus toties vociferamur: Noli me tangere, Noli me tangere &c. Quid? tu mihi insultes improbe? ego à te tam contemptim appeller? tu meam auctoritatem sic violare, sic convellere? &c. Mille talia cum stomacho frequenter effutimus. O Christiani, quanta nos tenet divinæ voluntatis ignorantia, quæ nos usque adeò reddit delicatos, ut nec verbulo quidem minùs honorifico tangi sustineamus. Qui divinæ voluntatis mysterium novit, ipse se ad quoslibet contemptus offert, &: Mi Domine, inquit, dignissimus sum ab omnibus contemni, & abjici: ubi ergo id me fieri videro, quod pridem meritus sum, non indignabor: Scio, Domine, nemo me unquam despicatui habebit, quin priùs id faciendi à te potestatem acceperit. Nihil ergo conquerar, *& vilior fiam quàm factus sum, & ero humilis in oculis meis.*

Matt. c. 28. vers. 9.

2. Reg. c. 6. vers. 22.

§. III.

3. Ad morbū quemcunque.

ANimo ad Inopiam & Contemptum jam parato, sequitur tertia sui oblatio, *Ad morbum quemcunque.* Lampades fiunt ex argento aut aliis metallis tam artificiosè pendulæ, eâ compage articulorum & vertebrarum instructæ, ut quocunque & quomodocumque ferantur, nunquam tamen invertantur; servant illæ suum lumen, sempérque cælum respiciunt. Huic tali lampadi non absimilis est, quisquis divinæ voluntati verè devotus est: quantumcunque enim acerbè tractetur & improbè, Deum tamen respicit divinámque voluntatem, nunquam non erectus ad suum conditorem, cui se frequentiùs sic offert: Domine, si me vis effæto & debili esse corpore; aut si vis me vivum esse cadaver viribus exhaustum, morbis intabescens, doloribus oppressum, annis pluribus lectulo affixum, ecce me promptum paratum, si tibi sic placeat, iniquissima etiam valetudo gratior mihi erit, quàm quantumcunque diuturna sanitas; mihi perinde erit ad tuum nutum, & valere, & in morbo esse, ac pro eo gratias agere. Observatu dignissimum est quod magnus ille virtutis magister Joannes Avila docuit his omnino verbis: *Plus valet,* ajebat, *tempore tribulationis unum Deo gratias, quàm sex millia in prosperitate.* Nam Deo gratias agere, cùm bene est, plerique omnes norunt, inter adversa paucissimi.

Refert Ludovicus Blosius eximiæ sanctitatis virginem interrogatam; quibus exercitationibus perveniset ad eam vitæ perfectionem, respondisse: Nunquam ita doloribus oppressa fui, quin Dei amore graviores perferre expeterem, indignam me donis tam singularibus arbitrata. Hac non inferior alia, integerrima itidem virgo, ipsos inferorum cruciatus sentire sibi videbatur; sed neque sperare poterat tam citò desituros. Quare ad Deum toto sese animo convertens: *Mi amantissime Deus,* ajebat, *memor esto te Dominum ac Creatorem esse meum. En ego me in æquissimum judicium tuum offero, & gratissimæ voluntati tuæ integrè resigno parata hunc infernalem cruciatum sustinere, quamdiu tibi placuerit: utere me sicut vis in tempore atque æternitate.* Ita se voluntati supremæ impendens, mirabiles fecit in amicitiâ divinâ progressus.

Ergo etiam huc voluntas impellenda, ut circa valetudinem commodam & incommodam discat esse indifferens, & ad utrumque parata. Sed progrediendum ulteriùs.

§. IV.

QVartò, *Ad mortem* etiam quamcunque illam ultro se offerat voluntas hominis, & nec celerem obitum, nec diuturnam vitam aliter expetat, quàm quemadmodum Deo placuerit. Dicat ergo voluntatis divinæ amator: Nec diu vivere, nec citò mori cupio, sed tibi, ô bone JESV, aut illud aut istud obsequi. Sed neque præscribo, quo mortis genere cupiam obire; quocunque me volueris ad te vocare, eò sequi paratus sum. Solùm, mi Deus, mortem repentinam deprecari cuperem, sed neque hîc refractarius esse volo tuæ voluntati, si subitâ morte defungi me velis, sic fiat, ut vis, per tuam gratiam in tuâ semper gratiâ vivere conabor. Scio: *Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Itaque nec immaturam mortem averſor, nec maturam postulo; sed nec miseram aut quam oculi reformident, adeò perhorresco. Credibile est multos placidissimè in mortem sopiti, & ad inferos rapi; plurimos horribili acerbáque morte decedere, & cælo recipi. Arcanius est hoc judicium quàm ut oculis patere possit. Ideo & mite moriendi genus, & immite promptus excipiam, prout Domino visum fuerit. Nam, *sive vivimus, sive morimur, Domini sumus. Nemo enim nostrùm sibi vivit, & nemo sibi moritur.*

Turonensis præsul Martinus jam animam acturus: *Domine,* inquit, *si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua.* Hinc Ecclesia viri virtutem suspiciens: *O virum ineffabilem,* inquit, *nec labore victum, nec morte vincendum, qui nec mori timuit, nec vivere recusavit!* Sic decet: in utrumque monendi sumus ac firmandi; & ne nimis amemus vitam, & ne nimis oderimus.

Q. Curtius: *Fortium virorum est,* inquit, *magis mortem contemnere, quàm odisse vitam. Sæpe tædio laboris ad vitæ fui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Vltimum omnium mors est, ad quam non pigrè ire, satis est.*

Utrumque hoc, & VIVERE & MORI, ex præscripto divinæ voluntatis amplectendum. Vivere nos vult Deus? vivamus, seu beatè, seu miserè, modò ad beatitudinem tendamus. Vult nos mori? moriamur animo promptissimo, & ut prisCus scriptor moner, saltem non pigrè eamus ad mortem, ut quæ nos evocet ad immortalem vitam.

Sed heu quàm multi moriuntur non sine querelâ? quis

quis non recusans, quis non gemens exit: Atqui hoc non est divinæ voluntati ex toto se permittere, non esse contentum concesso tempore. *Nos oportet in promptu habere quæ in incertum diem data sunt, & appellatos sine querelâ reddere. Pessimi est debitoris creditori facere convitium. Semper pauci dies erunt, si illos numeraveris. Cogita non esse summum bonum in tempore: quantumcunque est, boni consule. Ut prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: quoniam morâ non fit beatior vita, sed longior. Quantò satius est, non aliorum annos computare, sed suos benignè æstimare, & in lucro ponere. Oportet te non de eo quod detractum est queri, sed de eo gratias agere quod donatum est.* Quia ergo divinæ voluntati placet jam me mori, jam moriar, jam & lubens moriar.

Senec. lib. 5. de Benef. cap. 17.

§. V.

5. Ad omnia omnino quæcunque vel in tempore vel in æternitate possunt evenire.

QVintò demum, *Ad omnia omnino*, quæcunque vel in tempore, vel in æternitate possunt evenire, idque sine omni exceptiunculâ paratissimum se Deo contribuat, divinæ voluntati devotus homo. Aquilæ pullus si probæ sit indolis, fixissimis oculis obtuetur solem: voluntas humana, si bona sit, divinam sic ardet, ut ultro se offerat ad omnia, nec excipiat quidquam. Quis hac in re generosior Paulo, qui divinam voluntatem sectabatur per strictos gladios, per micantes hastas, per volantia saxa, per Oceani fluctus, per varios turbines, per suavissimas tempestates, per avia deviaque; ad exequendam divinam voluntatem nihil huic viro viam obstruere poterat, non carcerum horror, non virgarum teriteratum supplicium, non lapidum nimbus, non naufragiorum metus, non periculorum multitudo, non quotidiana moriendi necessitas: Paulus divino spiritu ardens, in ignes jusseris, ibit. Siquidem: *Optabam ego ipse*, inquit, *anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Quid ais Paule, inquit Chrysostomus, nonne jam dixisti: *Quis nos separabit à charitate Christi?* Imò Chrysostome, quia Paulus unicè amabat Christum, avelli cupiebat à Christo, & à suavissimo Christi consortio, eâ tamen lege, ut plures amarent Christum. Itaque optabat Paulus velut exemplo cæci amoris, separari non quidem à charitate Christi, sed à beatitate & gloriâ cum Christo. En quàm immotos oculos hæc Aquila in divinæ voluntatis sole fixerit. Tanti est autem hæc tam fortis ad divinam voluntatem Conformatio, ut præillâ parum sit vel mille Mundos ridere. Plerisque sanctorum martyrum non adeò difficile fuit suum sanguinem, ut rem vilissimam tyrannis propinare: inter tormenta solatiis divinis affluebant, hinc supplicia ipsamque mortem de facili spernebant. Craticulæ candenti, velut fessus vator scamno, incumbit Laurentius; funestam crucem, velut thalamum regium salutat Andreas; lapidum imbrem, velut roris guttulas admittit Stephanus. At verò qui sub onere tot ærumnarum quotidie fatiscit, & lentissimè mori se sentit, nihilominus tamen in jus divinæ voluntatis concedit, & ad omnia se paratissimum offert, hic sanè rem magnam præstat: Si tamen, ut dixi, AD OMNIA æquè secundùm Dei arbitrium promptus sit. Et ita fieri oportet. Nam omnia & corporis, & animi, & quæ vocamus fortunæ bona à Deo accipimus; quid in his reddendis excipere possumus? In scholis quidem tritissimum illud: *Nulla regula sine exceptione*: hîc penitus explodendum. Divinæ voluntati regula sine omni exceptione est. Quisquis secundùm hanc cupit vivere, discat & se, & sua omnino omnia divinæ voluntati subjicere. Hujus rei illustrissimum nobis exemplum proponens Bernardus: Audi denique hominem, inquit, quem secundum cor suum invenerat DEVS. *Paratum*, inquit, *cor meum*, DEVS, *paratum cor meum.* Paratum ad adversa, paratum ad prospera, paratum ad humilia, paratum ad sublimia; paratum ad universa quæ præceperis. Vis pastorem ovium facere? Vis constituere regem populorum? Paratum cor meum, DEVS, paratum cor meum.

Rom. cap. 9. vers. 3.

Ibid. cap. 8. vers. 35.

Paulus habuit oculos fixos in divinæ voluntatis sole.

Divinæ voluntatis regula est sine exceptione.

Psal. 107. vers. 2.

A *Si autem dixerit mihi, non places; præsto sum, faciat quod bonum est coram se.* Digna religiosissimo principe demissio animi, & propriæ voluntatis abdicatio. Quid est enim? *Non places.* Si dixerit Deus: Nolo te regem esse, nolo te vivere: *Præsto sum*, inquit David. Si jusserit Deus: Volo te iterum exulem, iterum esse fugitivum, & loco malisoceri pessimum habere filium, qui patris diadema & jugulum petat. Et tamen, *Præsto sum*, ait David. Quòd si Deus imperet: Volo te rursum subire speluncas, & ferarum latibula; iterum vivere mendicato, & quotidie mortis adire discrimina. Nihilominus, *Præsto sum*, ait David. At si dicat Deus: Volo te solatii loco, in calamitate tuâ proscindi convitiis, etiam à tuis subditis lapidibus insuper appeti, & diris omnibus devoveri. Nec istud quidem respuo, ait David, *Dominus faciat quod bonum est coram se.* O sanctissimi principis heroicam virtutem quâ vel solâ fieri potuit acceptatissimus Deo, præsertim cùm hæc lacrymans diceret, & veste lugubri B indutus. Tanti faciebat, *placere Deo*, vir secundùm cor Dei, ut eam gratiam libertate & liberis, & omnibus divitiis, vel ipso regno, vitâ etiam ipsâ libentissimè redempturus esset. Modò David divinæ voluntati possit obsecundare, ad illa omnia paratissimus dicebat: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.*

2. Reg. c. 15. vers. 26.

Psal. 107. vers. 2.

CAPVT II.

In quod exitium pertrahat voluntas propria, si non patiatur se frangi.

MEllifluus doctor Bernardus: *Propria voluntas*, inquit, *quantum in ipsâ est, Deum perimit: omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult enim eum non esse Deum, qui vult eum aut impotentem aut injustum.* Deinde ad quæstionem quæ infantiam sapiat, aut stultitiam, respondet. Cui rei explican- C dæ subserviat hic apologus.

Bern. ser. 3. de Resurr. Dom.

§. I.

QVondam fæx hominum, & furum, lavernionum, effractorum ampla societas libellos supplices porrexerunt judicibus, rogarúntque patibula & furcas auferrent, rem fœdam ante urbes, parcendum oculis & naribus viatorum transeuntium. His à judicibus responsum est: Si quidem antiquatum cupiant morem patibulandi, priùs ipsi consuetudinem abrogent furandi, judices in morâ non futuros, quin protinus cruces tollant & patibula, modò ipsi priùs cessare jubeant furta. Hîc è furum albo audacior unus: Venerabiles domini, ait, nos furtorum auctores non sumus: quod ergo nos non invenimus, nec etiam abrogabimus. Quibus judices responderunt: Neque nos, ô viri, patibula excogitavimus, ergo nec etiam abolebimus.

Humanæ gentis primi parentes in furto deprehensi D sunt: hæc scelerum origo, hæc inhærentis peccati contagio, & hinc inferorum supplicia. Nos jam seri nepotes ex hac furum familiâ querimur gehennam constitutam, & ideo sæpe libellos supplices Deo porrigimus, & rogamus: O Domine, tantùm non deturbes nos ad Erebum, ô Domine si rogos Avernales tolleres, continuo nos metu liberares. Jure optimo respondet Deus. Auferte vos culpam, & ego extinguam gehennam; cessent noxæ, & sopientur flammæ. Sed nos iterum obducimus: O Domine, nos primi scelerum inventores non sumus, cur alienam & nativam labem luimus? hæc noxa est primigenia. At nobis Deus iterum: Nec ego, inquit, caussa sum inferorum, sed Superbia, sed Inobedientia: Neque istud Orci principium fuit, torquere homines, sed diabolus: inferorum ignis *paratus est diabolo & angelis ejus.* Ne ergo conqueri possitis, vos alienis malis involvi, mitissimum ego decretum per servos meos pronuntia-

Matth. c. 25. vers. 41.

ri curabo, cui nemo poterit obtrectare. Quod hoc ob- A ob oculos ponit? quoties dehortatur & monet: En, cor-
secro decretum, quis pronunciavit? Bernardus è fidissi- pori noces & animo; arcam & valetudinem exhauris,
mis Dei servis non infimus, tam paucis quàm claris ver- gratiam meam & cælum amittis: scis equidem isthæc à
bis jam pridem proclamat, quâ ratione gehenna facilli- me vetita; nosti voluntatem meam ab hac omni turpi-
mè possit extingui. Hæc proclamantis verba sunt: *Esset* tudine quamplurimum abhorrere; nec ignoras quàm
voluntas propria, & infernus non erit. Et hujus rei luculen- extremè abominer & detester voluntatem meæ tam re-
tam rationem sic reddit: Quid enim odit aut punit Deus fractariam. Tandem mitissimus pater virgas rapit aut
præter propriam voluntatem? In quem ignis ille desæ- baculum, & improbitatem filii sic punit, ut puniri se
viet, nisi in propriam voluntatem? Etiam nunc cùm fri- sentiat. Ubi hoc sæpius factum, nec ad frugem se corri-
gus aut famem, aut aliquid tale patimur, quid læditur git filius, aut è vitiis emergit, demum iratus pater: *Super*
nisi propria voluntas? Quòd si voluntariè sustinemus, *quo*, inquit, *percutiam vos ultra? Frustra percussi filios, disci-*
ipsa jam voluntas communis est (tam scilicet Dei hæc *plinam non receperunt. Spuria vitulamina non dabunt radices*
immittentis, quàm hominis hæc sustinentis.) Porrò vo- *altas.* Abite improbi, dimittam vos *secundùm desideria cor-*
luntas propria quo furore Dominum majestatis impu- *dis vestri, ibitis in adinventionibus vestris.* Gravissima hæc
gnet, audiant & timeant servi propriæ voluntatis. Primò patris ira est formidabilior omni supplicio.
namque seipsam subtrahit, & subducit ejus dominatui, Ira etiam cum homine superbo & arrogante agit
cui tanquam auctori servire jure debuerat, dum efficit- Deus, eúmque increpat: Nec mihi places, nec homini-
tur sua. Sed nunquid contenta erit hac injuriâ? Addit ad- bus, quibus me spreto, plurimùm placere cupis: ab iis
huc, & quod in se est, omnia quoque quæ Dei sunt, tollit B quos arrogantiæ tuæ applausitos speraveras, tideris: de
& dimpit. Quem enim modum sibi ponit humana cupi- meâ tibi voluntate pridem constabat: scis quod super-
ditas? Nonne qui per usuram acquirit pecuniam modi- borum neminem tolerare possim, nec Angelum qui-
cam, similiter mundum lucrari conaretur universum, si dem, ne dum hominem; superbis me singulariter resi-
non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? stere quis nescit? superbiam tu tuam nihilominus perse-
Dico fiducialiter, omnino qui sit in propriâ voluntate, veras. Sic Avarum Deus, sic & Iracundum; sic Invidum
posset universus mundus sufficere, Sed utinam vel re- & Obtrectatorem secretis impulsibus trahit ad melio-
bus istis esset contenta, nec in ipsum (horribile dictu) ra, suámque iis voluntatem variè ingerit sectandam.
desæviret auctorem. Hæc est crudelis bestia, fera pessi- Unumquemque ducit Deus per viam ipsi conveniен-
ma, rapacissima lupa, & lœna lævissima. Hæc est im- tiorem. Regi Hebræo Sauli in os objectum: *Nónne cùm*
mundissima lepra animi, propter quam in Jordane mer- *parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es?*
gi oporteat, & imitari eum qui non venit facere volun- *Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus ad prædam*
Luc. cap. 22. vers. 42. tatem suam. Unde & in passione: *Non mea*, inquit, *volun-* *es, & fecisti malum in oculis Domini?* &c. *Pro eo ergo quod ab-*
tas sed tua fiat. Cesset voluntas propria, & infernus non erit. *jecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus ne sis Rex.* Quo-
Non ergo puerilis, nec vana est quæstio, An, & quomo- niam quasi peccatum ariolandi est, repugnare, & quasi
do extingui possit gehenna? potest omnino. Non absur- scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Quisquis igitur di-
dæ sunt preces, rogare Deum, ut destruat Orcum. Para- vinæ voluntati etiamnum repugnas, veni, obsecro, veni,
tus est Deus id facere; unicum istud in sui operis mer- non ad aquilarum, sed ad corvorum gymnasium te du-
cedem postulat: *Cesset voluntas propria, & infernus non erit.* C cam, hîc disce.
Sed quis omnes omnino homines eò adigat, ut suam
quisque voluntatem abdicet, eámque impendat divinæ? §. III.
Tu, mi homo, si rem strictiò agas, tu tuam in te voluntā-
tem expugna, & jam sustulisti sedem illam cui alligan- CVr, quæso, Deus Eliam Thesbiten à corvis velut à
dus, & in quâ cruciandus fuisses apud inferos, perinde dapiferis cibos voluit accipere? Quid hoc rei?
ac si Erebus destructus, & Erebi flammæ forent extin- avium furacissimæ prandium & cœnam perferunt ad
ctæ. *Cesset voluntas propria, cesset, & infernus non erit.* Hoc eremicolam obsequiis fidelissimis. Hoc ideo voluit
August. vel quisquis est auctor, homil 31. ad fratres in eremo. idem & alii cum Bernardo clamant: *Oculus*, ait ille, *ja-* Deus, ut te, mi homo, doceret, quàm etiam brutæ an-
nua cordis est & nuncius, claude oculum & voluntas habendi mantes, vel invitâ naturâ, voluntati suæ obsequerentur.
non erit, cesset voluntas, & ecce infernus clauditur. Quid mirius, quàm à corvo carnium appetentissimo, si-
mul & rapacissimo deferri carnes, quas in viâ centies
§. II. ipse devorasset, ni Dei voluntas aliud fieri mandasset.
Sed est qui hîc objiciat: Facillimum est Deo, quascun-
AH! quanti patiuntur multa graviáque, sed inviti, que feras ad imperium faciendum cogere: non ideo pa-
sed repugnantes, neque enim suam divinæ voluntati addicunt. Deus vult illos pati, háncque voluntatem rent, quia volunt, sed quia debent. Ira est, ut dicis, & vel
suam apertissimè exponit, cùm ea, quæ patiuntur, im- ideo etiam par esset te voluntati divinæ obsequentissi-
mittit, non aliter certè quàm si vox cælo laberetur: Volo mum esse, quia te Deus imperiis non coactis sed volun-
vos pati. At nollent illi, & modò possent, onus quod fe- D tariis urget, liberam te servitutem vult servire, & sic
runt, excussissent jam pridem. En voluntatem propriam quamplurimum promereri. Sed quæso te, à schola cor-
cum divinâ minimè consentientem. vorum, in antrum Æoli digrediamur, ubi etiam ventō-
rum furor dicto audiens est: *Imperavit ventis & mari, &* *Matth. cap. 8. vers. 26. & 27.*
Norunt parentes, quanti laboris sit educare liberos *facta est tranquillitas magna.* Hinc populi admiratio: *Qua-*
illos quorum contumacia prima non est fracta, quoties *lis est hic, quia venti & mare obediunt ei?* An non & rupes ad
in die clamandum: Sile, quiesce; hoc age, relinque hoc, luctuosissimum expirantis Domini spectaculum inge-
omitte istud. Quandoque tam irrequieti eas domi tur- muerunt, inusitatis fissuris testaræ luctum? Solus homo
bas excitant, ut etiam mitissima mater graviter excan- in rupem obrigescit, & eam sæpe quam cœpit contu-
descens, virgas, aut baculum, aut quidquid ministrat ira, maciam pertendit. *Pravum est cor hominis & inscrutabile,* *Hieremiæ cap. 17. vers. 9.*
corripiat, & in hunc, illum, ac proximū quemque filium verè INSCRVTABILE. Incipe, amabo, scrutari hanc vo-
fuste sæviat, quandoque solis vocibus tonans exclamet: raginem, & abditissimas illic invenies cogitationes, quæ
Non estis mei liberi, non agnosco vos, nihil mei cerno Deo reluctentur tacitis his susurris: Vis Domine, ut ini-
in vobis, nec patris nec matris ingenium refertis; abite micos diligam? ut omnibus me submittam? ut voluptā-
ad carnificem degeneres. Ita Deus agit nobiscum, veluti tes meas ejurem? durum imperium, & in omnia alia vo-
parentes cum inquietis ac contumacibus liberis. Quo- luntas mea fertur. Quid igitur faciam? dissimulabo
ties ebrioso aut luxurioso minatur? quoties illi suam rem, & voluntati non nimiùm renitar, tuæ non nimiùm
crapulam, huic luxuriam suam arcanis objurgationibus obsequar. O inscrutabile, & ô pravum cor hominis!

Bern. ser. 3. de Resur. Dom. Quomodo gehenna potest extingui.

Narrat

Narrat Trebellius Pollio, Marium Romæ tyrannum septimum fuisse. Hic uno die factus est Imperator: altero imperavit: tertio interfectus est à gregario milite, qui dum sicam in pectus Marii adigeret, acerbissimum hoc addidit: *Hic est gladius, quem ipse fecisti.* Nam è cultrarii officinâ pervenit ad diadema. Ei, qui divinæ voluntati refractarium se gerit, jure sic insultatur: Hic est gladius quem ipse fecisti; tuo te gladio ipse jugulas, hoc est, PROPRIA VOLUNTATE. Quòd verò voluntas tam prona est ad peccandum, inquit Cæsarius, causa subest: habet enim diabolus duos satellites seipso nequiores, quibus illa impellitur, Carnem & Mundum. Caro concupiscit, Diabolus concupita incendit, Mundus incensa ne extinguantur, se objicit. A Carne multa oriuntur vitia, Mundus plurima offert oblectamenta, Diabolus innumerabilia adhibet vaframenta. Ita res in expedito est, uti olim Hieremiæ vati monstratum: *Nónne vides quid isti faciunt in civitatibus Iuda, & in plateis Hierusalem? Filii colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas reginæ cæli, & libent diis alienis & me ad iracundiam provocent.* Hîc naviter sanè res agitur, cùm uterque parens & liberi mutuam sibi operam locant. Et cui hæ placentæ pinsuntur? reginæ cæli, sive, lunæ; sol enim rex cæli. Voluntas humana lunæ simillima, continuis gaudet mutationibus: huic reginæ lagana finguntur & collyræ. Caro tanquam chara filia, schidia subministrat, concupiscentias: Superbiæ pater diabolus, focum excitat: Vanitas, velut mater, massam porrigit variè subactam; illecebras, sermones, invitatiunculas, voluptates suggerit. Hinc dulce fit popanum, hinc sacrificium nobile instruitur, non Deo, sed propriæ voluntati.

Voluntas propria est gladius quo jugulamur.

Jerem. c. 7. vers. 17. & 18.

Voluntas humana lunæ simillima, continuis gaudet mutationibus.

§. IV.

HAnc humanæ voluntatis contumaciam Augustinus psalmum centesimum exponens, elegantissimè proponit hunc in modum: *Rectum dicitur cor hominis illius, qui omnia quæ vult Deus, & ipse vult. Intendite, Orat aliquis ut nescio quid non eveniat; orat, & non prohibetur. Petit quantum potest, sed contra voluntatem ipsius evenit aliquid: subjungat se voluntati Dei, non resistat voluntati Magnæ, quia & ipse Dominus sic illud exponit. Ostendens infirmitatem nostram in se, quando passurus erat, ait:* Tristis est anima mea usque ad mortem &c. *Quid erat illa vox nisi sonus infirmitatis nostræ? Multi adhuc infirmi contristantur futurâ morte. Sed habeant rectum cor, vitent mortem quantùm possunt: sed si non possunt, dicant quod ipse Dominus, non propter se, sed propter nos dixit. Quid enim dixit?* Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. *Ecce habes voluntatem humanam expressam: vide jam rectum cor?* Verùm non quod ego volo, sed quod tu vis Pater. *Si ergo cor rectum sequitur Deum, pravum cor resistit Deo. Aliquid illi contingat adversum, clamat: Deus, quid tibi feci? quid commisi? quid peccavi? Se justum vult videri, Deum injustum. Quid tam pravum? Pravum est, quia tortum est, & tortam regulam putat. Corrige te, & invenies rectum, à quo te depravasti. Ille justè, tu injustè: & ideo perversus es, quia hominem justum dicis, & Deum injustum. Quem hominem justum dicis? Teipsum. Quando enim dicis, quid tibi feci? justum te putas. Sed respondeat tibi Deus. Verum dicis, mihi nihil fecisti, omnia enim tibi fecisti. Si enim mihi aliquid fecisses, bonum fecisses. Quidquid enim bene sit, mihi fit, quia ex præcepto meo sit. Quidquid autem mali sit, tibi fit, non mihi sit, quia non facit malus aliquid nisi sibi, quia hoc non ego jubeo.* Idem sanctissimus præsul de eâdem voluntatis contumaciâ eruditissimè disserit in hæc verba: *Ergo bonus Deus Israël. Sed quibus? Rectis corde. Qui sunt recti corde? Qui voluntatem suam ad voluntatem Dei dirigunt, non voluntatem Dei ad voluntatem suam curvare conantur. Breve præceptum est, ut homo dirigat cor suum. Vis habere rectum cor? Tu fac quod vult Deus: noli Deum velle facere quod vis tu,* &c. *Hoc cogitant qui recto sunt corde, qui voluntatem Dei sequuntur, non voluntatem*

Augustin. in psal. 100. in vers. 4. med. fere.

Matt. c. 26. vers. 38.

Ibid. v. 39.

Ibid.

Augustin. in psal. 124. prope finem. Qui sunt recti corde.

suam: sed qui sequi Deum volunt, faciunt illum præcedentem & se sequentes, non autem se præcedentes, & illum sequentem. Et in omnibus eum bonum inveniunt, sive expendantem, sive consolantem, sive exercentem; sive coronantem, sive purgantem, sive illuminantem, sicut Apostolus ait: Scimus, quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Rom. cap. 8. vers. 28.

En hi germanissimi aquilæ pulli sunt, qui fixis oculis intuentur solem, qui animum ad divinam voluntatem seriò applicant. Secus illi qui tacitè nunquam non altercantur cum Deo. Nunc eis cæli rigor, nunc pluvia tempestas displicet, nunc nimium frigus, nunc nimios calores queruntur; modò Deus non satis tribuit necessitati, modò istum aut illum improbum sinit emergere, modò inimicos non punit prout illis videbantur puniendi: semper caussantur, assiduè obloquuntur, nihil facit Deus quod illi ex toto approbent. Hoc illud cor pravum, hæc propria voluntas, de quâ etiam audiendus post Augustinum Bernardus.

§. V.

GRande malum, inquit Bernardus, *propria voluntas, quâ fit ut bona tua tibi bona non sint. Quia nihil omnino quod propriâ inquinatum sit voluntate, gustabit is qui pascitur inter lilia. Hæc autem omnia, similiaque ac dissimilia sanguisugæ duæ sunt, insatiabiles filiæ, clamantes, Affer, affer. Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquando satiatur, ut scriptum est,* non satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu. *Fuge sanguisugam hanc, & omnia reliqui sti. Hæc enim omnia trahit ad se. Pone hanc, & jugum quàm multiplex abjecisti. Voluntas propria, subvertens corda hominum, & rationis oculos claudens, inquietum malum, quod spiritui semper incubans, inexcogitabilia meditatur.* Et, *Unde sunt scandala, unde turbatio, nisi quod propriam sequimur voluntatem, & temerè quod volumus in corde nostro definientes, si quo modo id prohiberi contingat aut impediri, continuò etiam in impatientiam, in murmurationem, in scandalum proni sumus, non attendentes* quoniam omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti; *& qui nobis casus videtur, sermo quidam Dei est, suam nobis indicans voluntatem. Caveamus igitur à propriâ voluntate, tanquam à viperâ pessimâ & nequissimâ, & quæ sola deinceps damnare possit animas nostras.*

Bern. ser. 71. in Cant. fine.

Serm. quomodo voluntas nostra divina &c.

Rom. cap. 8. vers. 28.

Serm. de tripl. dupl. bapt.

Joannes abbas jam jam moriturus, teste Cassiano, rogatus est ab iis qui morientis lectulum circumstetebant, breve monitum daret in hæreditatis vicem. Ille ingemiscens: Nunquam feci meam voluntatem, inquit, neque quemquam docui, quod priùs non ipse fecerim. Pauci jam tales, & è centenis millibus vix unus. Innumeri sunt qui veriùs dicerent morituri: Quidquid potui, ad meum sensum feci, meæ me voluntati totum tradidi; multa docui, plurima præcepi, quæ ipse non feci. Optimus ille senex Pimenius quærenti, quâ ratione nos dæmones impugnarent, respondit: Dæmones nobiscum non multùm pugnant, quia voluntates eorum facimus: sed nostræ nobis voluntates, dæmones facti sunt, & tribulant nos. Quod Achilleus vir religiosissimus hoc apologo declarans: Arbores, inquit, in monte Libano colocatæ dixerunt: Quàm grandes sumus & proceræ, & tamen ferro non magno incidimur; & quod pejus est, à nobis sumuntur arma quibus impugnemur: ferrum ut vulneret nos, manubrium à nobis accipit. Talis arbor est homo, instinctus diaboli, ferrum, voluntas hominis, manubrium.

Cassian. l. 5. instit. c. 28.

Pelagius libell. 10. num. 62. & Paschas. num. 3. de impugn. dæm. & num. 4.

O quantò melior Jobus concionator in fimo, quàm Adamus in paradiso? Ille: *Sicut Domino placuit, ita factum est.* Iste; *Vocem tuam audivi, & abscondi me.* Elegantèr de Jobo Tertullianus: *Immundam,* inquit, *ulceris sui redundantiam magnâ æquanimitate distringebat, & erumpentes inde bestiolas, in eosdem spectus & pastus foraminose carnis ludendo revocabat.* Agnovit vir sanctissimus, hanc Dei esse

Job cap. 1. vers. 21. Genes. c. 3. vers. 10. Tertull. l. de Patientiâ, cap. 14.

esse voluntatem, se taliter exerceri, ideo si quis fortè vermiculus fugam meditaretur, eum in corrosam carnem denuo cogebat, perinde si diceret: quid fugis? ad lacerandum me destinatus es: fac officium, & corpore meo pro macello utere. Nam ille idem omnino Dominus, qui mihi tot millia ovium, boum, camelorum liberalissimè dedit, hic etiam morsicantes hos vermiculos benignissimè in me immisit. Utrumque ex eâdem omnino manu est, ideo tam hoc quàm illud æquo animo acceptandum.

Non aliter Simeon Stylites ebullientibus è corpore suo vermibus dixit: Manducate quod vobis Dominus dedit. Longè aliter vermiculosus aliquis & impatiens Herodes dixerit: Ite in malam maximam crucem execrandæ bestiolæ; pendulam patibuli turbam invadite; vestri juris sunt cadavera, quid vivos vellicatis, quid me etiamnum spirantem obsidetis? Hi propriæ voluntatis improbi latratus sunt, contra divinam voluntatem. Verissimè Chrysostomus: *Vnde*, inquit, *in confesso fuerit, quod voluntas nostra malorum omnium caussa est. Nullus igitur accuset pulchritudinem, nullus inutilia verba hæc dicat: Hanc perdidit forma, huic pulchritudo caussa fuit interitus: perversa voluntas malorum omnium caussa est.* Jam olim minatur Deus: *Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde corruetis: pro eo quod vocavi, & non respondistis; locutus sum, & non audistis; & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegistis.* Hæc illa malorum Lerna est, voluntas propria, *Quæ nolui elegistis.*

Chrysost. in cap 7 Gen. homil. 24. post med. & hom. 32. circa med.

Isaiæ c. 65. vers. 12.

CAPVT III.

Voluntas propria quâ ratione subjungenda sit divinæ, in rebus adversis omnibus.

Nulla voluntas bona nisi consentiat cum divinâ.

NEc ullius Angeli, nec hominis voluntas esse potest bona, nisi consentiat cum divinâ: quantò autem magis illa cum hac consenserit, tantò melior & perfectior erit, quò minùs, hoc miserior & pejor. Unica Dei voluntas amussis est, & regula, omnium omnino voluntatum cælo terráque, nec ulla unquam voluntas dici poterit recta, nisi ad hanc regulam directa sit.

§. I.

In psal. 32. & 35. & 100. de quo priori cap. ite.

CVm Jessæus psaltes frequentissimè commendet RECTOS CORDE, Augustinus disertissimè & ad rem nostram appositissimè hanc CORDIS RECTITVDINEM exponens: *Videtis*, inquit, *quanti disputant contra Deum, quàm multas displiceant opera ejus. Cùm enim facere voluerit contra voluntatem hominum, quia Dominus est, & novit quid faciat, nec tam attendit nostram voluntatem quàm utilitatem: illi qui malunt suam potiùs voluntatem impleri quàm Dei, volunt ad suam voluntatem flectere Deum, non suam corrigere ad Deum.* Rectos decet laudatio. *Qui sunt recti? Qui dirigunt cor secundum voluntatem Dei: & si eos perturbat humana fragilitas, divina consolatur æquitas. Quamvis autem corde mortali privatim aliquid velint, quod suæ interim caussæ vel negotio, vel præsenti necessitati conveniat, ubi intellexerint & cognoverint, aliud Deum velle, præponunt voluntatem melioris voluntati suæ, & voluntatem omnipotentis voluntati infirmi, & voluntatem Dei voluntati hominis. Quantum enim Deus distat ab homine, tantum Dei voluntas à voluntate hominis. Aliquid proprium velle, difficile est ut non tibi contingat: sed statim cogita, qui sit supra te: illum supra, te infra illum: illum Creatorem, te creaturam: illum Dominum, te servum: illum omnipotentem, te infirmum: & corrigens te subjungénsque voluntati ejus ac dicens:* Verùm non quod ego volo, sed quod tu vis Pater. *Quomodo disjunctus es à Deo, qui jam hoc vis quod Deus? Eris ergo rectus, & te decet laudatio, quoniam rectos decet laudatio. Si autem curvus fueris, laudas Deum quando tibi bene est, blasphemas quando tibi male est &c. Et eris insultus puer in domo patris, amans patrem si tibi blanditur, & odio habens quando te flagellat: quasi non & blandiens & flagellans hereditatem paret. Vide autem quemadmodum deceat rectos laudatio. Audi vocem recti laudantis ex alio psalmo:* Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. *Omni tempore & semper, sive in prosperis sive in adversis. Nam si in prosperis & non in adversis, quomodo omni tempore? Quomodo semper? Et audivimus multas multorum tales voces, quando illis provenit aliqua felicitas, exultant, gaudent, cantant Deo, laudant Deum: non sunt improbandi. Sed isti qui jam Deum laudare ex prosperitatis parte cœperunt, docendi sunt patrem agnoscere & flagellantem, nec murmurare adversus corrigentis manum, ne semper pravi remanentes exhæredari mereantur.* Rectos decet laudatio. *Quid est, recti? Vt nihil illis displiceat quod fecerit Deus, posint & in adversis Deum laudare & dicere:* Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum. *Tales rectos decet laudatio, non primò laudaturos, postea vituperaturos. Discite gratias agere Deo, & in prosperitatibus & in tribulationibus: Discite habere in corde, quod habet omnis homo in linguâ,* Quod vult Deus. *Ipsa lingua populoris, plerumque est doctrina salutaris. Quis non quotidie dicit?* Quod vult Deus hoc agat.

Matt. c. 26. vers. 29.

Psal. 150. Semper laudabo Deum tuum in adversis, quam in prosperis.

Tob cap. 3. vers. 22.

August. in Psal. 33. pro. sum.

§. II.

HÆc Augustini luculenta dissertatio, mirificè cùm dilucidat, tum confirmat hanc omnem de divinâ voluntate doctrinam, quæ vel ideo commendatissima sit omnibus, quòd eam sanctissimi ac eruditissimi viri cupiverint à nemine non quàm optimè capi, præsertim cùm in hoc omnis Christianæ vitæ versetur cardo. Sed hîc nondum abire placet ab Augustino, illuminatissimo Ecclesiæ scriptore, cujus verba prorsus dignissima sunt quæ ad testimonium citentur fideli calamo. Hic idem Hipponensis sanctissimus præsul, quâ ratione in adversis etiam à divinâ voluntate nec latum quidem unguem sit recedendum, in hæc omnino verba consignat: *Quod sæpe diximus, illi sunt* RECTICORDES, *qui sequuntur in hac vitâ voluntatem Dei. Voluntas Dei est aliquando ut sanus sis: aliquando ut ægrotes. Si, quando sanus es, dulcis est voluntas Dei; & quando ægrotas, amara est voluntas Dei: non recto corde es. Quare? Quia non vis voluntatem tuam dirigere ad voluntatem Dei, sed Dei vis curvare ad tuam. Illa recta est, sed tu es curvus. Voluntas tua corrigenda est ad illam, non illa curvanda est ad tuam: & rectum habebis cor. Bene est in hoc sæculo? benedicatur Deus qui consolatur: laboratur in hoc sæculo? benedicatur Deus qui emendat & probat: & eris recto corde dicens,* Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. Et hoc non tantùm Augustinus Hipponis Episcopus, sed etiam David Israëlis Rex quâ verbis quâ exemplis insignissimè docuit: Cùm enim Absalonem filium rebellem fugeret, & sacerdotes Arcam fœderis eidè fugæ velut præsidium assumpsissent, Rex Arcam referri præcipiens: *Si invenero,* inquit, *gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum. Si autem dixerit mihi, Non places: præsto sum, faciat mihi quod bonum est coram se.* En, quàm rex iste potentissimus, in miserabili fugâ, in extremis angustiis, sibi tamen præsens fuerit, & compos sui; quàm ad Dei voluntatem attentis oculis respexerit: Redibimus, inquit, si Deo placuerit: sin aliter illi visum fuerit, *Quod vult Deus agat.*

August. in Psal. 61. de fine.

Psal. 150.

2. Reg. c. 15. vers. 25.

O Christiani, si hoc intelligentiâ & ratione, prout par est, comprehendere tam vellemus, quàm facilè possemus, vix ampliùs ulla difficultas foret in tolerandis adversis, nec nos ullum tam grande malum premeret, quin illud tranquillè & perlibenter sustineremus. Christus ante mortem in olivario horto ea de Patris & suâ voluntate locutus est, quæ argumento sint, ad calamitates quascunque perferendas, nihil esse quod magis animet, quàm unionem humanæ voluntatis cum divinâ. Et quàm hoc in Christo ipso luculentum? ante preces pa-

Facilius tolerantur adversa.

vidus, tristis, pallidus, rremit ac horret futuræ mortis imaginem: post preces, post tantam paternæ voluntati delatam reverentiam, velut resumptis viribus: *Surgite,* Matt. c.26. vers. 46. inquit, *eamus,* occursu voluntario salutaturi hostes, & initium facturi cruentæ tragœdiæ. De hoc etiam præclarè Augustinus: Unde, inquit, *gerens hominem Christus, & regulam nobis proponens, docens nos vivere, & præstans nobis vivere, ostendit hominis quandam privatam voluntatem, in quâ suam figuravit & nostram, quia caput nostrum est, & ad eum sicut nostis, tanquam membra utique pertinemus*: Pater, inquit, si fieri potest, transeat à me calix iste. *Hæc humana voluntas erat, proprium aliquid & tanquam privatum volens. Sed quia recto corde voluit esse hominē, ut quidquid in illo aliquantum curvum esset, ad illum dirigeret qui semper est rectus:* Verùm non quod ego volo, *ait,* sed quod tu Pater &c. *Hic ostendit quandam hominis propriam voluntatem, ostendit & correxit te. Ecce vide, inquit, te in me, quia potes aliquid proprium velle, ut aliud Deus velit.*

August. in Psal. 32. conc. 1. de 1. parte ejus Psalmi.

Matt. c.26. vers. 29.

Ibidem.

§. III.

CAtharina Senensis de seipsâ: Docuit me Christus, inquit, ut mihi intra meipsam secretum conclave struerem. Et quódnam conclave istud? Humanæ voluntatis cum divinâ Unio. Domicilium istud primo ingressu videtur angustum, sed qui voluerit illi assuescere, demum comperiet id cælo esse amplius, & castris omnibus vel munitissimis securius: huc rebus turbidis irruere vetitum; foris stabulantur; hoc enim tutissimum asylum ab omni calamitate: nec superi, nec inferi nocere illi queunt, qui voluntatem suam in omnibus cum divinâ congruentem retinet: huic unica lex est, *Quod vult Deus hoc agat.* Eleganter Augustinus: *Venit dolor meus,* inquit, *veniet & requies mea. Venit tribulatio mea, veniet & purgatio mea. Nunquid lucet aurum in fornace aurificis? in monili lucebit, in ornamento lucebit: patiatur tamen fornacem, ut purgatum à sordibus veniat ad lucem. Fornax ista, ibi palea, ibi aurum, ibi ignis, ad hanc flat aurifex. In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cineres vertitur, à sordibus illud exuitur. Fornax Mundus, palea iniqui, aurum justi, ignis tribulatio, aurifex Deus. Quod vult ergo aurifex, facio; ubi me ponit aurifex, tolero. Iubeor ego tolerare, novit ille purgare. Ardeat licet palea ad incendendum me, & quasi consumendum me; illa in cinerem vertitur, ego sordibus careo. Quare? Quia Deo subjicietur anima mea.*

August. in Psal. 61. medio fere.

Humanæ voluntatis erga divinam subjectio est omnis boni origo. Laudovic. Granat. lib. 1. part. 2. c. 22. Divin. pectator.

En, vera subjectio humanæ voluntatis erga divinam, omnis boni origo est. Rectissimè dixit pius ille scriptor: * *Non est sacrificium majus aut Deo gratius, quàm in omni tribulatione sese conformem facere divinæ voluntatis beneplacito.*

Magnus ille Abrahamus hac in re summè laudandus. Nam ut orbi testatum fieret, Abrahamum omnia ex præscripto divinæ voluntatis facere, Deus voluntatem suam aliquoties quasi mutans, aliis atque aliis & in speciem contrariis ac planè rigidis imperiis hominem fatigavit. At verò Abrahamus ad omnem divini arbitrii nutum obsequentissimus semper, hoc omni conatu ac studio, hoc omnibus viribus egit ut se totum suáque omnia uni atque unicæ Dei voluntati quàm liberalissimè impenderet. Notant Hebræi Abrahamum decies rigidè tentatum, an id perpetuò vellet quod voluit Deus. Numeremus experimenta.

Abrahami tentamenta decem in quibus & obedientissimum præbuit.

1. Jubetur solum vertere, & patriam ac cognatos exilio mutare. 2. Ab annonæ difficultate iterum expellitur peregrinator in Ægyptum. 3. In Ægypto apud Pharaonem regem, periculum vitæ, uxor pudicitiæ subit, & à marito abstrahitur. 4. Ob continuas famulorum rixas à charissimo Lotho, quem ut filium habuit, divellitur. 5. Ut Lothum bello captum in libertatem asserat, contra quatuor reges domesticum vernarum exercitum educit. 6. Agarem fidam famulam, & jam uxorem, impulsu Saræ domo cogitur exigere. 7. Jam A seni & grandævo Circumcisio imperatur. 8. Abimelechus rex Geraræ rursum ei uxorem adimit. 9. Agarem cum filio Ismaële rursum ædibus pellere jubetur. 10. Filium unigenam, amantissimum Isaacum, miraculo natum, in summam posteritatis spem educatum, suâ manu trucidare imperatur. En acervum calamitatis! præter tot alia non minùs acerba, sed minùs nota. Abraham tamen permansit Abraham, hoc est, sibi similis & constantissimus divinæ voluntatis cultor. Hic vir, hic est qui optimè intellexit divinam voluntatem omnium miseriarum suarum maximum esse levamentum.

Hîc observandum, montem Moria in quo Isaacus victima Deo cadere debuisset, in proverbium abiisse: *Unde usque hodie dicitur, In monte Dominus videbit.* Hic mons, *Dominus videbit,* afflictis omnibus conscendendus. Statuant secum omnes ærumnosi, & quibuscunque malè est, Deum hæc omnia quæ ipsis eveniunt, prævidisse ab æterno, & unà decrevisse, ut sic fierent in tempore B quæ fiunt: atque hanc eandem Numinis providentiam sibi suisque rebus omnibus adfuturam.

Gen. cap. 22. vers. 14.

§. IV.

CLades autem & calamitates universas à Deo immitti, hoc nobis exemplum monstret. Quemadmodum Deus illi provinciæ bellum, huic pestem; ita illi homini podagram, huic nephritidem, isti febrim immittit: hoc verò bellum, & illa pestis, & hæc podagra aut nephritis, aut febris ista, iunt à Deo divináque voluntate immissa. Certissima est ista, & infallibilis notitia. At quomodo sese provincia illa, & ista, adversus bellum & pestilitatem, & quî homines isti adversus morbos se gerant? An possunt nolle, quod vult Deus? non possunt. An ergo nullus defensioni locus? est, si tamen illam admittat Deus. Ecquâ ratione se gessit Abram in monte Moria sacrificaturus Isaacum? Circumspexit, & vidit hærentem in vepribus hircum, hic succedanea subditus est hostia Isaaco. Ita prorsus regnum bello afflictum, provincia pestilentiâ infecta, homo podagrâ vexatus circumspiciat quid liciti remedii sit, eóque utatur avertendo bello, tollendæ pesti, mitigandæ podagræ. Si hoc idem velit Deus, & illud averti, & istam tolli, & hanc mitigari submittet hircum, suppeditabit remedium ad illa omnia lenienda, aut in integrum restituenda: si nihil sit remedii, aut successum non habeat, clarissimum est velle Deum, ut sacrificetur Isaacus, ut regnum illud bellis atteratur, provincia illa exhauriatur peste, hic homo podagrâ torqueatur. Eadem prorsus est ratio & paupertatis, & ignominiæ, omniúmque aliarum calamitatum & miseriarum. Ergo, ubi Deus subsidium monstrat, liberatur Isaac; sin, mactandus est. Ergo in his omnibus æqualissimè semper voluntas humana se subdat divinæ. Hoc est armis aureis pugnare in omnem Casum & Fortunam, Deum cogitare, Deo subjici, & in omni eventu, mentem hanc flectere ad magnam illam Mundi C mentem.

Clades & calamitates à Deo immittuntur.

Sanctus Remigius Rhemensis præsul, prævidit maximam annonæ caritatem in proximum annum; eam ob rem, magnam frumenti copiam collegit alendæ plebi. At ex his ipsis, quorum bono id facere instituit vir sanctus, homines potulenti & projectæ audaciæ fuerunt, qui inter pocula dicerent: Quid senex noster Jubilæus (erat jam ultra quinquaginta annos sacerdos) ecquid in animo habet, an novam urbem condere, quid sibi volunt tot acervi tritici? Annonam videtur velle comprimere. Venite, fingamus fabricam aliquam ad hunc senem, struamus sycophantiam. Facile erat malevolis & jam antè currentibus calcar addere. Itaque ædibus cum impetu provolant insani, & mox ad frumenti metas. Hîc ardentem tædam subjiciens unus: Videamus, inquit, quàm avidè famelicus Vulcanus Cererem sit devoraturus. Audacissimum hoc facinus mox celeri nuntio ad D

tio ad Remigium Antistitem, defertur: ille continuò A
equum ascendit, & omni festinatione properat ad in-
censos tritici manipulos. At ubi advenit, jam flammæ
per omne frumentum præcipitarant, nullâ vi ampliùs
sopiendæ. Quid hîc faceret afflictissimus Præsul? num
se mœrore conficeret, & aut insanè lamentaretur, aut
diras omnes deprecaretur in auctores? Hoc fecit: equo
descendit, & quia hiems erat, incendium quà proximè
licuit, tanquam se calefacturus accessit, dixitque: Sem-
per bonus est focus, præsertim seni. En integerrimi viri
animum divinæ voluntati deditissimum, eáque de caus-
sâ in omni sorte tranquillissimum: voluisset quidem,
quantum in ipso, ortum incendium reprimere, sed quia
nec ratio nec modus erat coërcendæ jam grassantis
flammæ, totum hoc divinæ voluntati permisit, & illud
Jobi serenâ fronte repetiit: *Dominus dedit, Dominus abstu-*
Iob cap. 1. vers. 21. *lit, sit nomen Domini benedictum.*

Ita prorsùs, ita in aliis omnibus agendum: cùm ma-
lum imminens quodcunque vel etiam præsens legitimis B
remediis inhibere non possumus, dicamus toto animo:
FIAT VOLVNTAS DEI: sacrificetur Isaac, si non sub-
mittatur hircus: immoletur filius, si sic imperet Deus.
Pereat domus, pereant bona, omnia pereant, modò fiat
voluntas Dei.

§. V.

Citharædus tamdiu trahit, intendit, aut remittit fi-
des citharæ, dum assonent: ita qui totum se dedere
cupit in arbitratum Dei, tamdiu necesse est voluntatem
Voluntas tamdiu exercenda donec obsequatur. suam exerceat, subigat, astringat, dum obsequatur; do-
ceat etiam quàm ipsi expediat ad omnem beatitudinẽ,
si ad divinam voluntatem in omnibus sese conformet,
uti beatissimus David: *Nonne Deo*, inquit, *subjecta erit*
Ps. 61. v. 2. *anima mea? Ex ipso enim salutare meum.* Dicti hujus litterata-
tura Hebræa hæc est: Attamen ad Deum silebit anima
David in omnibus eventis se divinæ voluntati commisit. mea, quia ab ipso salus mea. Aptissimè nostro institu-
to; hac enim mente fuit rex David: Quidquid mihi de- C
mum eveniat, feliciter an secus, divinæ tamen voluntā-
ti non contradico; Dei sancita non turbo: & etsi omnia
terrimè cadant, ego non obmurmuro; ad omnem
Dei permissionem sileo, divinâ dispositione semper
contentissimus: aspera omnia leniri possunt placidè
ferendo.

Quisquis sapientissimum hunc regem imitatus fuerit (quod cuivis facillimum, modò velit) hic sanè adver-
sa omnia, & quascunque calamitates tranquillo & im-
perturbato animo sustinebit; nunquam ei vel vocula ex-
cidet, quâ crebras nimiùm, aut nimiùm graves ærum-
nas queratur: voluntas divina omnium illi ærumnarum
allevamentum erit: nec unquam esse poterit tam coo-
pertus miseriis, quin cũ religiosissimo illo viro exclamet:
Thomas à Kempis l. 3. cap. 50. *Pater sancte, tu sic ordinasti, & sic voluisti: & hoc factum est,*
quod ipse præcepisti. Sine consilio & providentiâ tuâ, & sine
causâ nihil fit in terrâ. Ecce Pater dilecte, in manibus tuis sum
ego, sub virgâ correctionis tuæ me inclino: percute dorsum meum, D
& collum meum, ut incurvem AD VOLVNTATEM TVAM
tortuositatem meam, ut ambulem ad omnem nutum tuum,
atque super omnia voluntatem beneplaciti tui semper in-
quiram.

Qui hanc institutionem non capiunt, perpetuò erunt
2. Tim. c. 3. vers. 7. miseri, *semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis*
pervenientes. Qui verò studium omne in Dei voluntate
cognoscendâ, & sequendâ posuerint, non patienter tan-
tùm, sed hilariter, & cum gratiarum actione adversa
Ioan. Taulerus epist. 8. mihi p. 85. vixit anno 1350. omnia tolerabunt. Optimè dixit insignis ille concio-
nator: *Omnem diem amissum credite, quo Dei amore propriam*
non fregistis voluntatem.

CAPVT IV.

Exemplum illustrissimum hominis recusantis divinæ voluntati suam subjungere.

VAtes Hebræus Jonas nobile fuit paradigma ho-
minis, qui multâ tergiversatione cunctatur in de-
ditionem divinæ voluntatis concedere, eáque de causa
tamdiu tamque variè affligitur, dum suam voluntatem
omnem subjiciat divinæ.

§. I.

AVdiamus quid voluntas divina præceperit Jonæ:
Surge, & vade in Niniven. Hæc prima pars præce-
pti. Altera: *Et prædica in eâ.* Surrexit quidem Jonas, &
loco se movit, sed Niniven non ivit. *Surrexit Ionas ut fu-*
geret in Tharsis à facie Domini. Duplex hîc inobedientia:
in civitate, quâ jubebatur, non tantùm non concionari,
sed nec in eam ingredi. Sed mox adfuit ultor à tergo
Deus: & ventis, & mari, & omnibus cæli injuriis pu-
gnavit in obstinatam Jonæ voluntatem. *Dominus autem*
misit ventum magnum in mare: & facta est tempestas magna
in mari, & navis periclitabatur conteri. Necdum tamen
animadvertit fugitivus iste, in se has procellas ruere: *&*
Ionas descendit ad interiora navis, & dormiebat sopore gravi.
Nihil pejus, nihil periculosius malâ securitate. Jamque
magis ac magis inhorruit iratum mare, & nubes undi-
que adductæ obruerunt tenebris diem. Discurrebant
nautæ ad officia trepidantes, vela tempestati subduce-
bant, & quidquid navigio videbatur onerosum, jacta-
bant in mare. Sed tempestate mandata fatorum pera-
gente, consilium initum est explorandæ sortis, *Et cecidit*
sors super Ionam. Hîc varia interrogatus Jonas, respondit:
Hebræus ego sum, & Dominum Deum cæli ego timeo. Istáne ve-
rò, mi Jona, Deum times? at cur Dei voluntati non pa-
res? Plures ita loquuntur: Deum, ajunt, timemus; at in-
terim Dei voluntatem negligunt. Hoc, ô boni, Deum
timere non est, voluntati ejus obstrepere. Nec mare his
Jonæ vocibus tranquillari se sinebat, jámque magis
exæstuans fervebat, & ingentes aquarum montes vol-
vebat. Ita demum è navi Jonas in pelagus excutitur.
Priùs autem ipsemet culpam fassus: *Scio enim ego*, inquit,
quoniam propter me tempestas hæc grandis venit super nos. Ita
te veritas amet, mi Jona, quàm hoc candidè & verè di-
xisti! Omnem hanc cæli intemperiem, hunc ventorum
conflictum, has pelagi furentis insolentias propria vo-
luntas tua concitavit, unica omnium illorum causa:
Niniven ire jussus es, non Tharsis. Sed expectat te præ-
ceptor marinus, qui doceat idem *Velle* aut *Nolle* cum
Deo. Et *tulerunt Ionam, & miserunt in mare. Et præparavit*
Dominus piscem grandem, ut deglutiret Ionam. Hæc præ-
mia sunt propriæ voluntatis, sic docendi sumus molle
jugum divinæ voluntatis accipere. Audi quàm sapere
didicerit ictus piscator, & quàm facilem se præbuerit D
divinis nutibus. Jam vivo ceti carcere conclusus Jonas,
jam pæne ad inferos demersus, jam inter mortuos &
vivos ambiguus hærens: *Cùm angustiaretur*, inquit, *in me*
anima mea, Domini recordatus sum. Tandem, tandem resi-
piscimus, & incipimus VELLE, quod diu malè nolui-
mus. Jam ergo, Jona, vis ire Niniven? Volo ire. Nini-
vitis concionari? concionabor. Num etiam quæ in hoc
belluæ cavo vovisti, vis reddere? Reddam. *Et dixit Do-*
minus pisci, & evomuit Ionam in aridam. Prioratigitur jussa
divinæ voluntatis redeunt: *Surge, & vade in Niniven civi-*
tatem magnam, & prædica in eâ prædicationem, quam ego lo-
quor ad te. Et surrexit Ionas, & abiit in Niniven, juxta ver-
bum Domini. Jam Jonas propriam voluntatem excussit,
jam idem omnino vult quod Deus; jam manibus pedi-
búsque festinat, quò pridem jussus est proficisci; jam
clamat, & hortatur ad pœnitentiam; jam obtemperat,
& mo-

& morigeratur divinis jussibus. Utinam constanter id faciat, & ad propriam non recurrat voluntatem.

§. II.

SEd heu mobilitatem & inconstantiam voluntatis humanæ! quę modò Dei fuit, iterum incipit esse sua. *Jona cap. 4. vers. 1.* *Et afflictus est Ionas afflictione magnâ, & iratus est.* Indicia hæc sunt pessima propriæ voluntatis, jam iterum luctantis cum divinâ. Qui suam voluntatem ad divinam accommodat, nunquam tantopere turbatur, nec unquam ærumnis sic deformatur, ut in iram prorumpat, & indigneturDeo. Quid obsecro, mi Jona, quid est quod voluntatem tuam divinæ jam conjunctissimam denuo in hanc discordiam agit? Novi dissidii caussam audite: *Ibid. vers. 2.* *Nunquid non hoc est,* inquit, *verbum meum, cùm adhuc essem in terrâ meâ? &c. Scio enim quia tu Deus clemens, & misericors es, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super malitiâ.* *Caussa dissensionis voluntatum in Deo & Jonâ.* Hæc illa in Deo & Jonâ voluntatum dissensio est: Voluit Deus parcere Ninivitis; voluisset Jonas puniri Ninivitas, & hoc ait præsagisse sibi suum animum, se frustra minas sparsurum, non successura minis supplicia, Deum citò nimis placandum. Nihil ergo ampliùs videtur sui- *Ibid. vers. 4.* peresse, quàm Deum rogare: *Domine, tolle quæso animam meam à me, quia melior est mihi mors quàm vita.* Melior tibi est, Jona, sed forsan Deo non gratior. Id autem propria voluntas non curat; hoc solum attendit quid sibi gratum & volupe sit: Deo id placeat, an non, juxta habet. *Ibid. vers. 5.* *Et egressus est Ionas de civitate, & sedit contra Orientem civitatis: & fecit sibimet umbraculum ibi, & sedebat subter illud in umbrâ, ut videret quid accideret civitati.* Necdum quiescit propria voluntas; urbem deserit, ut commodiùs spectet excidium urbis. Cur autem egreditur Jonas, cur civium animos non hortari pergit, ad constantem pœnitentiam? quid opus est è textili hederâ novum sibi domicilium struere? mille domus urbicæ recepissent non ingratum pœnitentiæ præconem. Sed aliter placuit propriæ voluntati, cui quandoque non tantùm amplissimæ urbes, sed terrarum Orbis nimis angustus est. Putavit Jonas ad suum ex urbe egressum mox igneas cælo ruituras pluvias, mox urbem funditus evertendam. Ita enim *Jona cap. 3. vers. 4.* Deus prophetam jusserat minari: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Hanc ob caussam in tuto Jonas se collocat, hîc considet ut videat, an Deus nullam suis sit additurus vim minis: an omnem injuriam tam facilè oblitteraturus, & parsurus sceleratissimæ civitati. Spectaculum è cælo diu expectabat: sed cùm cælum omne ferias agere, cùm nulli volare ignes, nec ulla erumpere saxa, cùm vindicta omnis dormire videretur; cùm hederacea etiam voluptas exarescere, cùm sol desuper caput ferire, cùm æstus ingens graviter vexare inciperet, hîc demum Jonas tantam Dei patientiam impatientissimè *Jona cap. 4. vers. 8. & 9.* ferens, & seriò excandescens, *petivit animæ suæ ut moreretur, & dixit, Melius est mihi mori quàm vivere.* Cúmque super hac suâ excandescentiâ interrogaretur, num eam *Ibidem.* censeret æquam? respondit audacter: *Bene iratcor ego, usque ad mortem.* Videte, obsecro, tam impotentis iræ *Caussa iræ in Jonâ. 2. Machab. cap. 6. v. 8.* caussam. Ideo Jonas tam multum fellis effundit, ideo pæne in languorem incidit præ tristitiâ, *Quia non factum est ei sicut cogitabat.* O Jona, quàm credula est propria voluntas, maximè sibi fuisque persuasionibus! Eccur tam indignè fers miserationem & patientiam divinam? an nescis, Dei proprium esse, misereri & parcere? nunquid Deo induere vis impatientiam humanam? ut quamprimum læsus, mox feriat, injuriis affectus mox *Homines ad nullam rem promptiores quàm ad vindictam. Pal. 144. vers. 8. & 9.* sua fulmina mittat? Hoc humanam sapit indolem, non divinam: nos tales sumus: vix tacti, pugnis & calcibus tangentem petimus; vix læsi, fervidissimis ictibus ferimus, ad rem nullam profectò promptiores quàm ad vindictam: hîc currimus, hîc volamus cùm ulciscendum est. Non talis est Deus, *Miserator & misericors Dominus: patiens & multùm misericors: Suavis Dominus universis, &* A *miserationes ejus super omnia opera ejus. Nec vult Deus perire animam, sed retractat, cogitans ne penitus pereat qui abjectus est.* Quid autem, mi Jona, tantopere luges hederaceum palatium tuum à verme destructum? neque tu vermem rodere, nec hederam crescere docuisti. Hanc tibi Dominus dedit, hanc & abstulit Dominus, cur Domino indignaris? Quòd si tanti doloris caussa est, umbraculi hederacei demolitio, & urbis quæ regnum æquet, eversio non sit dolori? Jam ergo, mi optime Jona, voluntatem tuam ad divinam omni ex parte conforma. Hedera periit? velis periisse: Ninive servata est? servatam & tu velis. Nec est quod quidquam ultra doleas, nisi ob propriam voluntatem non protinus divinæ subjectam. *2. Reg. c. 14. vers. 14.*

§. III.

VIdete, Christiani, quid sit sui judicii suæque voluntatis esse, & in quantos errores hæc una res sanctissimos etiam viros pertrahat. Nihil agimus, quam- Propriâ
B diu voluntatem propriam non penitus expugnamus. voluntate non expugnatâ nihil
Hac stante, & adversante divinæ, nec dona Deo ulla, Deo gratum est.
nec vota, nec preces, nec sacrificia grata sunt. Gratum Deo jejunium est, grata eleemosyna, gratum orandi studium, sed illud solum quod divinæ voluntati accommodatum. Novit quidem & propria voluntas stipem spargere, jejunia instituere, precationes inire, sed hæc omnia nimis quàm exosa sunt Deo, si divinæ voluntati conformia non sint. Ideo Deus (mirissima dictu) & jejunia, & sacrificia ceteroqui gratissima prohibens: *Isaiæ c. 58.* *Nolite,* inquit, *jejunare sicut usque ad hanc diem.* Quid er- *vers. 4.*
go vitii habuit jejunium istud Hebrææ plebis? Pro- *Ibid. vers. 3.*
priam voluntatem nimiùm olebat: *Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra:* Jejunium amo, sed propriam voluntatem odi, quæ corrumpit jejunium. Si quis homini cæpas aversanti, ferculum cetera pretiosissimum proponat, cæpis tamen infectum, nihil inibit gratiæ, nec lassum stomachum pervellet; nauseam movebit, non appetentiam siborum: ita jejunium velut
C generosi saporis edulium est, ab Angelo etiam laudatum: *Bona est oratio cum jejunio;* at si huic edulio cæpe *Tob. cap. 12. vers. 8.*
& allium propriæ voluntatis misceantur, apage hoc fastidium à cælesti mensâ. Chrysostomus: *Qui peccat* *Chrysost. in Matth.*
& jejunat, inquit, *non ad gloriam Dei jejunat, nec se humiliat, sed suæ substantiæ parcit.* Omnia fœdat & perdit voluntas propria.

Et hæc illa dejectorum ad inferos extrema miseria Contumacia voluntatis in damnatis extrema est miseria.
est, tantâ eos furere contumaciâ voluntatis, ut hæc in
omnem æternitatem, divinæ voluntati nunquam sit
consensura: Nunquam volent damnati quod Deus, nec
velle poterunt. Clarè Augustinus: *Voluntas enim eorum,* *August. l. de fide ad Petr.*
inquit, *talis erit, ut habeant in se semper malignitatis suæ supplicium, nunquam tamen percipere possint bonitatis affectum. Quia sicut illi, qui cum Christo regnabunt, nullas in se malæ voluntatis reliquias habebunt: ita illi qui erunt in supplicio ignis æterni, cum diabolo & angelis ejus deputati, sicut*
D *nullam habebunt ulteriùs requiem, sic & nullatenus bonam poterunt habere voluntatem.* Ah, quid uspiam esse potest formidabilius gehennâ, si in illâ vel unicum hoc supplicium sit, à sanctissimâ Dei voluntate in omnem æternitatem esse aversissimum, nec cum eâ unquam conciliari posse? Ergo, mi Deus, ut deseram ego voluntatem meam, *doce me facere voluntatem tuam.* *Psal. 142. vers. 10.*

CAPVT V.

Quæ voluntatis propriæ contumaciam maximè confirment.

INter gravissima quæ Dominus Hierosolymorum urbi exprobrat, illud est: *Hierusalem, Hierusalem, quæ occi-* *Matt. c. 23. vers. 37.*
dis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos

suos sub alas, ET NOLVISTI? Propriæ voluntatis obstinatio, scelerum omnium origo. Ego VOLVI, inquit Deus, tu NOLVISTI.

Doroth. serm. 5. Abbas Pastor dicere solebat: *Ferreus murus est propria voluntas, à Deo nos sejungens & separans:* ET NOLVISTI; *Auguſt. l. 8. confeſſ. c. 5.* *hinc illæ lacrymæ.* Nec aliter Augustinus: *Suspirabam, inquit, ligatus non ferro alieno, sed meâ ferreâ voluntate.* VELLE *meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me.* Voluntatem autem propriam mirè roborant hæc tria.

Tria voluntatem propriam roborâtia.

§. I.

1. Cõsuetudo prava. *Aug lib. cod. cap. 5. & 11.* PRimum, *Consuetudo prava.* Augustinus hoc explicans: *Quippe*, ait, *ex voluntate perversâ, facta est libido: & dum servitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi anſulis quibusdam sibimet innexis (unde catenam appellavi) tenebat me obstrictum dura servitus. Voluntas autem nova quæ mihi esse cœperat, ut te gratis colerem, fruiq; te vellem, Deus, nondum erat idonea ad superandam priorem vetustate roboratam. Ita duæ voluntates meæ, una vetus, alia nova, illa carnalis, ista spiritualis, conſligebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam; plúsque in me valebat deterius inolitum, quàm melius insolitum.*

Difficulter vitia ejiciuntur cùm inoleverint. *Greg. lib. 4. mor. cap. 25. post med.* Ita cùm vitia abeunt in mores, non relinquitur ampliùs remediis locus. Nam hic omnium vitiorum genius est, ut nisi quantocyus domo ejiciantur, difficulter & rarò, cùm itroborarint, expelli possint. Verè Gregorius: *Cùm culpa*, inquit, *in usum venerit, ei jam animus, etiamsi cupiat, debilius resistit: quia quot vicibus pravæ frequentationis adstringitur, quasi tot vinculis ad mentem ligatur.* Facile est teneros adhuc annos componere; inveteratos difficile. *Ezech. c. 24. verſ. 6.* *Væ ollæ cujus rubigo in eâ est, & rubigo ejus non exivit ab eâ.* Nimirum *Hier. ep. 14. ad Celant.* *asperam & insuavem virtutum viam facit vitiorum consuetudo.* Verissimè Chrysostomus: *Nihil, Chryſoſt. homil. 7. in 1. ad Cor.* inquit, *tam firmum est in rebus humanis quàm veteris consuetudinis tyrannis.* Ideo Augustinus admonens: *Aug ſer. 14. de verbis Dom.* *Peccator, inquit, de proximo reviviscat; non eat in profundum sepulturæ, non accipiat desuper consuetudinis molem.*

Valer. Max. l. 7. c. 2. fine. Plato juvenem alcæ ludentem acerbiùs reprehenderat. Juvenis huic monitori asper: Quàm parva, inquit, redarguis? Mox Plato: At non est parvum quid, ait, consuetudo. Certè Cretenses cùm acerbissimâ execratione adversùs eos, quos vehementer oderunt, uti volunt, ut malâ consuetudine delectentur, optant, modestóque voti genere, efficacissimum ultionis eventum reperiunt. Inutiliter enim aliquid concupiscere, & in eo perseveranter morari, exitio ea dulcedo vicina est.

§. II.

2. Longanimitatis defectus. ALterum, quod propriam voluntatem adeò corroborat, est, *Longanimitatis defectus.* Hæc nostra est in rebus plurimis præcipitantia, cùm id quod valde volumus, ad destinatum tempus non impetramus, mox in impatientiam agimur, & quandoque in rabiem. Tales sumus, moræ impatientissimi. Quoties audias hominem longanimitatis expertem dicere: Jam volo, statim volo, non expecto, nolo differri, ni brevî hoc fiat, despondi animum. *1. Reg. c. 13. verſ. 13.* Ita rex Hebræus Saul non potuit unam quæ restabat alteramve horulam expectare Samuelem: ideo illi in os apertè objectum, quòd stultè egisset. Ita plerunque & nos cum Deo agimus, si non mox obtineamus quod impetratum volumus, cadimus animo, & in tristitiam ac querelas solvimur. Nostræ preces plerunque sunt quales erant saltatricis puellæ: *Marc. c. 6. verſ. 25.* *Volo ut protinus des mihi.* Ita sæpe spem omnem & patientiam consumimus, ut in impatientiam & desperationem proruamus. *Baruch c. 4. v. 21. & 27.* *Animæquiores estote filii, & proclamate ad Dominum.* Rex Joachim triginta septem annis attinebatur carcere; post tantam temporis intercapedinem, sibi & regno restitutus, docuit quàm longanimi patientiâ divinum auxilium A sit expectandum. Magnæ virtutis est, id quod velis, non velle statim fieri: Maximarum virium est longanimis patientia, quæ aridissimum etiam baculum triennio ingatum, in frondes & flores potest educere. Hinc illa Sirac. 2. racidis monita: *Sustine sustentationes Dei; conjungere Deo, & sustine. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tuâ patientiam habe. Respicite & filii, nationes hominum, & scitote, quia nullus speravit in Domino, & confusus est. Væ his qui perdiderunt sustinentiam. Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius.* At propria voluntas in contrarium semper nititur, & quod appetit, imperiosissimè sic exigit: Protinus da, continuò fiat, mox annue, confestim exhibe, ne mora sit, cunctatione omni abjectâ. Ideo monendi sumus assiduè: *Expecta fili, donec videamus, quem res exitum habeat. Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit.*

Christum in cruce variè urgebant hostes, ne vellet B videre finem suorum cruciatuum; *Si filius Dei es*, ajunt, *descende de cruce.* Pulchrè his respondet Chrysostomus: *Ideo de cruce non descenderat, quia filius Dei erat.* Expectabat Christi longanimitas, dum dicere liceret, CONSUMMATUM EST. Quod autem in capite cernimus factum, hoc & membris imitandum: Voluntas patris ad supremum usque halitum exsequenda. Quâ de re præclarissimè Ludovicus Blosius, quem sic placet recitare, ut verbum è verbo exprimamus: *Felix igitur ille est*, inquit, *qui angustiis & pœnis afflictus non aliquid inquirit quo illas evadat, sed ad finem & ultimum usque punctum eas sustinet: nolens de cruce descendere, nisi Deus illum solvat ac deponat. Felix planè qui se in abyssum divini beneplaciti ita demergit, & quasi terribilibus occultisq; Dei judiciis ita se resignat, ut in hujusmodi doloribus ac pressuris, non tantùm unâ hebdomadâ, aut uno mense, sed usque ad extremi judicii diem, veletiam perenniter consistere paratus sit, non recusans ipsius quoque inferni tormenta (si Deus ita vellet) subire. Quæ quidem resignatio* C *omnem aliam resignationem longè vincit. Vel mille mundo relinquere, in hujus resignationis comparatione nihil est.*

Quàm verò hîc propria voluntas oblucteur, sic explicat: *Irresignatus quisque, dum in hunc modum duris suque Iniſtis à Domino atteritur, omnia se perdidisse arbitratur: unde & in gravem tristitiam, horribilémque desperationem prolapsus dicit: Iam de me actum est, periì. Ceterùm qui solidâ tranquillitate intra se frui cupit, ad hoc eniti debet, ut resignato liberóque animo, & Deo, & seipso, & creaturis omnibus carere possit, veram pacem intus interim retinens. Undecunque accidant pressuræ, de manu Domini suscipiendæ sunt, cujus permissu eveniunt.* Ergo, ut propriam domes voluntatem, esto longanimis, & expecta Dominum, etiamsi *moram fecerit, quia veniens veniet & non tardabit.*

§. III.

TErtium denique quo propria voluntas supra modum invalescit, est, *Mutabilitas perpetua.* Parum est D cum Lunâ circumagi, & aliam atque aliam formam induere: in dies, in horas mutamur; manè aliud, & aliud placet vesperi; hodie volumus, cras nolumus: nunquam iidem, nec similes quidem nobis, adeò in diversum aberramus; quotidie consilium permutamus & votum: ut nubes à quovis vento huc illuc impellimur. Et hoc voluntati propriæ solennissimum est, ut cùm firmissimæ illi columnæ voluntati divinæ nolit alligari, seipsam rebus caducis ac vanis indulgeat, quibuscum non possit non creberrimè mutari. Hac tantâ propriæ voluntatis instabilitate, cupimus quidem quotidianis tædiis occurrere, verùm hac ipsâ ratione sæpe nobis tædium è tædio creamus, dum illud tam sollicitè studemus vitare. Ita Sisyphi saxum volvimus, & dolium Danaidum implemus, dum idem & volumus & nolumus, eâdem sæpe horâ. Voluntas nostra, & quod inde pendet, omnis sanctitas nostra, non est turris inexpugnabilis in montis jugo, ...

jugo, aut editâ rupe collocata, sed domus lutea, quæ ad omnem incursum cedit & collabitur. Probus es; sit ita hoc illúdve præclarè incipis, hîc aut illic rem optimè agis; neque hoc negem, sed hoc quamdiu & quàm constanter? Ali, quàm facilè ad omnem auræ sibilum mutamur, & sæpe turpiter dejicimur! ut folium arboris, à vento non magno rapimur, & ventilamus nos in omnem ventum, & imus in omnem viam. Multiformes planè sumus, & nobis ipsi dispares, nec unum agimus hominem, sed plures. Quod in Sacris de Jobo scribitur, *Fuit vir unus*: id ita Hieronymus interpretatur: Non per diversa mobilis, & instabilis ferebatur, sed firmus atque inconcussus persistens, erat vir unus. Nos plerunque non unum virum agimus, & sæpe nec quidem viri sumus, tam debiles in virtutis actibus, quàm inconstantes. Hæc propriæ voluntatis illustria sunt facinora. Sed de hoc humanæ voluntatis Euripo explicatiùs alibi.

Itaque libera voluntas nos facit nostros, mala diaboli, bona Dei. *Qui enim*, inquit Bernardus, *voluerunt esse sui, utique sicut Dii scientes bonum & malum, facti sunt non tantùm jam sui, sed & diaboli. Sanè diabolo nos nostra mancipat voluntas, non ipsius potestas. Nostra autem voluntas perfecta non erit, quousque suo creatori perfectè subjecta sit. Profectò expedit nobis magis omnino non esse*, inquit, *quàm nostros permanere*. Augustinus de aquilis: Dicuntur pulli aquilarum, inquit, sic probari, patris scilicet ungue suspendi, & radiis solis opponi: qui firmè solem contemplatus fuerit, filius agnoscitur, si acie palpitaverit, ab ungue dimittitur. Nos viles homunculi magis sub arbitrio Dei sumus, quàm sub patris ungue aquilæ pullus; à Deo magis pendemus quàm radius à sole, calor ab igne; plus Deo in nos potestatis est, quàm in lutum figulo, & tamen hunc solem nostrum, divinam voluntatem liberrimè aversamur. Jubemur inimico ignoscere? Nolumus. Effrenem libidinem coërcere? æquè nolumus. Impotentem iram domare? Nec hoc volumus. Illo aut isto familiari vitio abstinere? pigerrimè volumus, hoc est, modestè nolumus. O pullos non aquilarum, sed noctuarum, qui non solem divinæ voluntatis, sed tenebras propriæ sectantur. Hinc autem omne malum, & omnis pœna. Narrante Ludovico Blosio, Christus sanctæ cuidam virgini familiarem se præbens: Volo te nosse, inquit, quòd omnes pœnæ, quibus homines in mundo affliguntur, in voluntate consistunt: quia si voluntas esset ordinata, & concors cum voluntate meâ, careret quodammodo pœnâ. Quamvis enim is qui hac sancta ordinataque voluntate præditus est, sentiat laborem ac dolorem, quidquid tamen amore mei sponte patitur, quasi sine pœnâ portat. Libentissimè enim illud sustinet, considerans & sciens meam esse voluntatem, atque permissionem, ut patiatur. Mens ejus in quovis dolore corporali libera est, cùm voluntas ipsius in omnibus sit conformis, & unita voluntati meæ. Igitur ablatâ voluntate propriâ spiritus hominis tranquillus est, & pace gaudet.

CAPVT VI.

Nihil voluntatis propriæ retinendum esse, tam in omnibus rebus arduis ac difficilibus, quàm in ipsâ morte.

Hic Rhodus, hîc saltus. In rebus subinde minutulis non ita difficulter voluntatem nostram divinæ attemperamus, at in iis quæ momenti sunt gravioris, in jacturâ opum, honoris, vitæ, hîc tergiversationes, & excusationes, hîc moræ & tricæ, hîc multa refractariæ voluntatis contumacia, hîc nostrum nobis & VELLE & NOLLE stat contra Dei & VELLE & NOLLE. Sed quid miseri luctamur frustra? stat voluntas divina, stabitque æternùm velut immobilis rupes; non illam ad nos trahemus, sed ad se nos illa. Rideamus, si is qui cimbam ad rupem alligavit, funem identidem trahat, & rupem ad se accedere censeat, cùm ipse ad illam propiùs ac propiùs accedat: Et non major nostra stultitia est, qui ad rupem illam divinæ voluntatis nexi, trahendo & reluctando volumus eam nobis obsequi, non nos ipsi?

§. I.

SVnt qui & se & alios divinam legem doceant, & hi quidem intelligentiam suam Deo consecrant; at ubi est voluntas rerum omnium pretiosissima? Hanc sibi servant, partitione factâ cum Deo haud æquâ. Optimè olim alteri alteris sic precabantur: *Benefaciat vobis Deus, & det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem corde magno, & animo volenti*. Hi corde prorsus exiguo, & animo minimè volente Deum colunt, qui in re quapiam facili voluntati suæ cedunt, at ubi vel bonorum alea jacitur, vel honoris punctum, aut vitæ cardo vertitur, hîc jus propriæ voluntatis tenacissimè retinent, hîc sui sunt. O non Volones, quales olim sponte suâ militiæ nomen dederunt, pro dominis pugnaturos se polliciti: Eâ de causâ in civitatem recepti, & liberi esse jussi sunt. Quòd si contumaces illi & divinæ voluntati tam refractarii ultro se dederent, suámque voluntatem sponte submitterent supremæ illi, certè jus cæli obtinerent, futuri liberi in omnem æternitatem. Inter Volones istos præsignis planè, Hebræus rex David: *In me*, inquit, *sunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi*. Sub cælo nihil tam liberum atque hominis voluntas: omnia alia admirabili subjectione conditori obtemperant. In solo homine ea est libertas, quâ vult quodcunque lubet, etiamsi hoc cælo, inferis, Deo reputet. Nihil tam in nostra est potestate quàm voluntas. Integrum est homini, quotiescunque libuerit, dicere NON, & abnuere, vel ipso etiam Deo annuente. Et hæc scelerum omnium Lerna est, Deo dicente: Volo hoc fieri; hominem tamen obloqui audere: Nolo hoc facere; aut dicente Deo: Hoc fieri nolo; hominem tamen dicere: Hoc volo facere. Et quoties Deus, Hæc est, inquit, mea voluntas; nihilominus homo: At hæc, inquit, mea non est. Ob hoc Deus gravissimè questus: *A sæculo*, inquit, *confregisti jugum meum; rupisti vincula mea, & dixisti: Non serviam*. Hæc ipsissima est radix omnium delictorum: non sit hoc impium VOLO, non erit utique delictum. Enimvero medicina ea optima est, quæ sic morbum curat, ut & morbi radicem evellat. Proprium peccati pharmacum, Pœnitentia, quæ tunc demum vera est, si rebellionem hanc comprimat, & humanam voluntatem divinæ penitus subjiciat. Primus autem voluntatis actus est AMARE; uti est aurium audire, cernere oculorum: qui verò quippiam amat seriò, ei cor suum voluntatémque cum voluptate impendit; non eum labor, non dolor, non terrifici quidquam inde avocat. Ita voluntas quæ se Deo verè transcribit, omnia præ Deo nihil facit, tam aspera quàm jucunda, & suavia promptè ample ctitur, prout scierit supremæ id voluntati probari. Hujus sibi mentis conscius rex David: *In me*, inquit, *sunt Deus vota tua*. Non reperio quas tibi gratias agam, mi Domine, quòd hanc in me felicitatem ac promptitudinem, erga tuam voluntatem experiar; promissiones tibi à me factæ, in intimis apud me præcordiis asservantur, ne excidant. Tale sit voluntas Christiani hominis promptuarium, unde facilè depromi possit, quidquid est ad domini gustum. Penarium verè opulentum, omni genere quà esculentorum, quà poculentorum instruitur: Si dominus velit oleum, aut mel, aut aromata, vel vinum sive Chium, seu Thasium, sive Creticum; adferuntur & oleum, & mel, & aromata, & vinum non cibarium & ignobile, sed quale jussit adferri: si dominus cupiat perdicem, aut altilem gallinam, illico perdix

2. Machab. cap. 1. v. 2. & 3.

Liv. lib. 3. bell. Pun.

Psal. 55. v. 13.

Nihil libertius hominis voluntate.

Hier. cap. 2. v. 20.

Voluntas est radix omnium delictorum.

Psal. 53. v. 13.

perdix aut gallina promitur : si panem niveum petat & primarium, mox adest hic panis : si aliud quid postulet, confestim advolat postulatum. Talis sit voluntas nostra, & olearia, & mellaria, & vinaria, & omnigeni penoris cella, ut quidquid dominico palato placuerit, inde promatur : ita quidem, ut si Deus animum cupiat ad paupertatem, ad mórbum, ad ignominiam, ad mortem paratum, hunc ipsum inveniat paratissimum, de quo Deus ipse dixerit: In te, ô homo, sunt vota mea. Talis certè rex David, vir secundùm cor Dei. Non in rebus solùm minutioribus, sed in maximis æquè ac minimis, cùm jactaretur, cùm per ardua sursum & deorsum iret, à divino semper nutu pendebat.

Act. cap. 13. v. 22.

§. II.

De quo Baron. tom. 7. Anno 523. num. 15. Martyrol. Baronii die 26. Octobr.

ANno quingentesimo vicesimo tertio, in Concilio Uzecensi episcopus fuit, cujus nomen, Quod vult Deus. Fuit & alius ejusdem nominis Carthaginiensis Pontifex, vir sanctissimus, qui unà cum Clero à Genserico rege Ariano, fractis navibus absque remigiis & velis, præter omnem spem Neapolim appulit, ibique exul sanctè finiit. Omnium hoc Christianorum & nomen sit, & studium unicum, Quod vult Deus. At maligni hominis est, tunc solùm dicere : Quod vult Deus; cùm nec operosa, nec ardua jubentur. Ille fert omne punctum, qui, cùm paupertas urget, cùm morbus exercet, cùm ignominia premit, cùm mors vocat, nihilominus mente liberrimâ pronuntiat : Quod vult Deus; si opes, si valetudinem, si famam, si & vitam velit eripi. Quod vult Deus, hoc fiat. Nec disputat, cur jam, cur hoc loco, cur hoc morbi genere sibi moriendum sit, sed paratissimus ad omnia, hoc unum assiduè ingeminat: Quod vult Deus. Præclarissimè dixit Seneca : *Quid tibi opus est ut sis bonus?* VELLE. Quid autem melius potes velle, quàm quod vult Deus? Hic ego te, qui aliter sentis, & divinæ voluntati obniteris, compello Annæi verbis: *Tamen tu indignaris aliquid, aut quereris: & non intelligis, nihil esse in istis malis, nisi hoc unũ quod indignaris & quereris: Non feram me, quo die aliquid ferre non potero. Malè valeo? pars fati est: familia decubuit? fœnus offendit? domus crepuit? damna, vulnera, labores, metus incurrerunt? Solet fieri. Hoc parum est: debuit fieri. Decernuntur ista, non accidunt. Si quid credis mihi, intimos affectus tibi cùm maximè detego : in omnibus quæ adversa videntur & dura, sic formatus sum. Non pareo Deo, sed assentior ex animo illum, non quia necesse est, sequor :* (erubesce, Christiane, ah erubesce!) *Nihil unquam mihi incidet, quod tristis excipiam, quod malo vultu: nullum tributum invitus conferam. Omnia autem ad quæ gemimus, quæ expavescimus, tributa vitæ sunt. Horum nec speraveris immunitatem, nec petieris.* Ad hanc legem animus noster aptandus est, hanc sequatur, huic pareat : & quæcunque fiunt, debuisse fieri putet : nec velit objurgare naturam. Optimum est pati, quod emendare non possis; & Deum, quo auctore cuncta proveniunt, sine murmuratione comitari. Malus miles est, qui Imperatorem gemens sequitur. Quare impigri atque alacres excipiamus imperia, nec deseramus hunc operis pulcherrimi cursum, cui quidquid patimur, intextum est. Sic vivamus, sic loquamur. Paratos nos inveniat atque impigros Fatum, seu, voluntas Dei. Hic est magnus animus, qui se Deo tradidit : at contra ille pusillus ac degener, qui obluctatur, & de ordine Mundi malè existimat, & emendare mavult Deum quàm se. Carpit divina & providentiam; alia illa esse vellet magis quàm se alium. Ingrati sæpe divinorum interpretes sumus. Inde est quod nec vivere volumus, nec mori: vitæ nos odium tenet, timor mortis. Nutat omne consilium nostrum, nec implere nos ulla felicitas potest.

Seneca epist. 80. init.

Idem epist. 96.

Omnia quæ nobis eveniunt vitæ sunt tributa.

Magnus animus qui se Deo tradit, pusillus qui obluctatur.

§. III.

Optimum in morte exercitium Resignatio sui.

QUanti verò momenti sit in morbo lethali, nostræ voluntatis ad divinam conformatio, insignissimè docet Ludovicus Blosius, hunc in modum : Moriturus quisque meritis Salvatoris nostri JESV Christi, magis quàm suis innitetur. In illius bonitate & in precibus beatæ Mariæ Virginis ac Sanctorum electorúmque Dei satis confidet. Christi amarissimam passionem mortémque sibi proponet, & ineffabilem illam charitatem, quæ eum tam indigna sustinere coegit, memoriâ repetet, atque in patentia vulnera, & in profundissimum pelagus immensæ misericordiæ ejus, sese cum universis peccatis atque negligentiis suis demittet, immergétque. Ad summam Dei gloriam seipsum, velut hostiam vivam offeret ipsi Domino, ad perferendum pro acceptissimâ ejus voluntate patienter, ex vero amore omnem languoris acerbitatem, ipsam etiam mortem, & quidquid sibi Dominus in tempore, & in æternitate immittere voluerit. Hoc si revera facere poterit : si, inquam, sese ex purâ dilectione cum perfectâ sui resignatione, ad omnem pœnam pro honore divinæ justitiæ tolerandam animo spontaneo obtulerit, ipse neque infernum, neque purgatorium subibit, etiamsi solus omnia totius Mundi peccata commisisset. Nullum igitur exercitium in extremis utilius esse potest, quàm ut quis seipsum ex integro divinæ voluntati resignet : humiliter, amorosè, plenéque confidens in immensâ Dei misericordiâ ac bonitate. Fieri enim nequit, quin is qui in hujusmodi verâ perfectáque resignatione cum sanctâ erga Deum fiducià ex hac luce exit, confestim ad regna cælestia evolet. Nam sicut nihil omnino pœnæ, nihil ignis purgatorii in Deum cadere potest, ita nec in hominem, qui eo modo per voluntatis conformitatem, amorémque Deo unitus est. Hoc animo justus ille Latro moriebatur in cruce, qui non salutem corporis à Domino postulavit, nec oravit ut à pœnis purgatoriis servaretur, sed libenter pro peccatis suis, próque Dei gloriâ moriens, se totum ei in divinam resignavit voluntatem, se totum Christo obtulit, ut ille secum ageret quidquid vellet. Nihil nisi misericordiam & gratiam petiit dicens: *Memento mei, Domine, cùm veneris in regnum tuum.* Quòd si morte imminente infirmitas naturæ mœret, aut trepidat; hujusmodi mœstitia & formido in Deum per resignationem projicienda, ac certa spes erga eum concipienda est. Mors Christi mortem tuam soletur. Ille præcessit, præcesserunt & innumeri electi ejus : non igitur pigeat te sequi. Corpus quod modò deponis, vile quoddam vestimentum est. Quid ad te si computrescat, & ad tempus in terrâ occultetur? Postea ipsum idem corpus tuum resurget, jamque immortale, incorruptibile, gloriosum ac fulgidum erit. Pensandum quoque est, quàm resignati ac voluntarii fuerint ad moriendum antiqui justi, Abraham, Isaac, Jacob, Moses, David, & cæteri consimiles, cùm nondum janua regni cælestis esset aperta. Unde in fine Deuteronomii legimus, Dominum dixisse ad Mosen : *Ascende in montem istum &c. & vide terram Chanaan quam ego tradam filiis Israël obtinendam, & morere in monte.* Ecce quàm resignato animo, juxta Dei beneplacitum, mortem excepit Moses amicus Altissimi. Non transivit quidem ad terram illam visibilem, sed in invisibilem & meliorem receptus est, videlicet in secretum sinum pacis, & limbum, in quo justorum animæ tunc magnâ tranquillitate requiescebant. Jam verò justis aditus patriæ cælestis, per Christum Dominum reseratus est.

Deut. cap. 32. v. 49.

Ergo, mi optime Christiane, cùm vicinam sentis mortem, imò etiam antequam sentias, voluntatem tuam quàm perfectissimè junge cum divinâ, illíque te totum committe : nec aliud cogites vel loquaris, quàm hoc ipsum, *Quando Domino visum.*

§. IV.

SEd istud QVANDO plerosque omnes homines ægrè habet. Moriendum sibi sciunt, & mori volunt, sed nondum : cupiunt naturæ solvere quod debent, sed nondum :

dum: desiderant cælo recipi, sed nondum. Adeò miselli A insanimus, ut cupiamus desinere esse miseri, sed nondum; ut felices & beati esse velimus, sed nondum. Quid, homuncule, tam altum tibi patibulum ædificas, ut multos gradus habeas, per quos ad mortem te ire diutiùs scias? quid vitæ tuæ tot optas annos, quibus funus tuum prospicias, cogitationum lento tormento? Eundum est, seu hodiernâ, seu crastinâ. At scio, quid multos decipiat: cùm Mors pulsat, ante tempus adesse putant importunum exactorem. Stulti; tunc tempus est, QVANDO Domino Mortis visum est. Quid tergiversaris, quid immaturam ætatem objicis, quid moram poscis? ad mortem maturus pridem fuisti. Sed nec concessa mora paratiorem te faciet, aut promptiorem. Nam & post hanc morari voles, minùs forsan paratus, quò plus moratus. Inducia non paucos deteriores fecerunt. Mala ad mortem præparatio est, mori nolle. Facti dimidium habet, qui tunc vult, quando vult ille, qui nihil mali potest velle. Ergo tergiversationem tolle, & dic animo: QVANDO, B & QVOMODO Domino visum, sic fiat.

Mori nolle est mala ad mortem præparatio.

Ad hoc ipsum luculentissimam facem prælucet Romanus Sapiens, &: *Sive alios*, inquit, *observare volueris, sive tipsum, fauore sepposito; & senties hoc, & confiteberis, nil ex his optabilibus & charis utile esse, nisi te contra levitatem casus, rerumque casum sequentium instruxeris: nisi illud frequenter, & sine querelâ, inter singula damna dixeris: Deo aliter visum est.* Ita dices: Antehac quidem diutiùs me victurum arbitrabar, at, *Deo aliter visum est*, & bene sic visum est. Ita propriâ voluntate in divinam transmutatâ, omnia tibi reddentur facilia. Nam uti malus omnia in malum vertit, etiam quæ specie optimi veniunt: ita rectus atque integer corrigit prava vitæ; & dura atque aspera, ferendi scientiâ mollit: idémque & secunda gratè excipit modestèque, adversa constanter atque fortiter. Hic idem voluntati divinæ tam addictus, nunquam malis eventibus maledicit, nunquam accidentia tristis excipit; civem esse se universi & militem credens, labores velut C imperatos subit. Quidquid incidit, non tanquam malum aspernatur, & in se casu delatum, sed quasi delegatum sibi. Hoc qualecunque est, inquit, meum est. Asperum est, durum est: in ipso navemus operam, nec de Dei providentiâ queramur. *Si Diis*, inquit Epictetus, *ita visum fuerit, ita fiat.*

Omnia redduntur facilia propriâ voluntate in divinam transmutatâ.

Epict. enchir. c. 17. fin. ad.

§. V.

ET hæc sciverint idololatræ, Christiani aut nesciant, aut quæ sciunt non faciant; videant meliora probentque, sequantur deteriora? Nihil tam acerbi est, in quo æquus animus solatium non inveniat. At verò solatium nec uberius nec certius erit quàm Dei voluntas; ad hanc in omnibus adversis assiduè suspiciendum.

In rerum-nis æquus animus solatium invenit.

Jobus in perferendis ærumnis dexterrimus, plus Deo placuit, Chrysostomo teste, plúsque sibi promeruit paculis solùm verbis, quàm omnibus suis etiam largissimis eleemosynis. Cùm enim Jobus undique afflictus diceret: *Sicut Domino placuit, ita factum est; Sit nomen Domini benedictum*: divinæ voluntati magis se probavit, quàm cùm stipem liberalissimam erogavit. Nam, quod à sancto Bonaventurâ discimus: *Perfectius est adversa tolerare patienter quàm bonis operibus insudare. Quoniam Deus bonorum nostrorum non eget.*

Job cap. 2. v. 21.

Bonavent. de quad. virt. cap. 4. Psal. 15. v. 2.

Quisquis igitur divinam voluntatem sincerè quærit, sanúsne sit an æger, perinde habet, quandoquidem Dei voluntas, omne nostrum bonum est. In morbo autem sic Medico & medicinis fidendum, ut interim fiducia omnis in Dei providentiâ & voluntate collocetur. Quod cùm rex Asa non fecerit, meritò reprehensus est: Nec enim in infirmitate suâ quæsivit Dominum, sed magis medicorum arte confisus est. Melius Ezechias, qui morbi sui curationem nō ficubus, nec eas imponenti, sed Deo adscripsit. Quòd si pharmaca nil proficiant, aut Medicus vim morbi non perspiciat, aut aliunde committatur error, nec emendetur valetudo, non continuò huic illive culpa impingenda, sed omnia divinæ providentiæ ac voluntati attribuenda; nec aliud cogitandum, quàm Deus non vult ut saner, aut vult ut saner tardiùs.

Lydwina, Virgo sanctissima, omnigenis doloribus exercitata, miserabile spectaculum, & velut conducta domus omnium ferè morborum, adeò tamen defixit in Domino voluntatem suam, ut nihil neque cogitare, neque dicere, neque facere præmeditatè liberet, quod putaret displicere Deo. Fertur cum patientissimo Jobo sæpius dixisse: Hoc mihi Domine acceptissimum erit, *ut affligens me dolore non parcas*; cùm tuæ voluntatis executio, sit mihi summa consolatio. Difficultatibus & calamitatibus omnibus efficacissimum remedium fecit, qui semper divinæ se voluntati submisit.

Sur. tom. 7. part. alt. vit. c. 1. mihi pag. 288.

Iob cap. 6. v. 10.

LIBER QVINTVS
DE HVMANÆ
VOLVNTATIS
AD DIVINAM CONFORMANDÆ
ADIVMENTIS.

CAPVT PRIMVM.

Conformationem humanæ voluntatis ad divinam consistere non posse sine magnâ in Deum Fiduciâ

OBlatio sui in divinum arbitrium nunquam erit integra, nisi Deo in omnibus plurimùm fidamus: Quomodo enim alteri de rebus omnibus assentiar, cui non fido? & quomodo fidam illi, quem non credo res meas fideliter, aut sollicitè curaturum? Ideo de fiduciâ in Deo collocandâ nunc agendum.

§. I.

POtrò cupienti scire quid divinæ paginæ de hac virtute sentiant, nostri ævi scriptor respondet: In scripturis sanctis vix ullum invenitur caput, in quo Deus opem, gratiam & providentiam omnibus illis non promittat, qui in illo confidunt. Beatissimus rex David, hujus Fiduciæ magister excellentissimus, hanc unam pleno ore ingerit, in psalmis pæne omnibus. Et quàm illa confidentis animi sunt? *Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus: Deus meus, adjutor meus; & sperabo in eum: Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum, si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo. Qui habitat in adjutorio Dei altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Qui confidunt in Domino &c. non commovebitur in æternum. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.* Erat huic regi cor amplissimum, & plenissimum ingenti Dei Fiduciâ. Nimirum hos ructabat, quos biberat divinos fontes.

Ludov. Granat. lib. 7. Memorial. cap. 9.

Psal. 4. v. 10. Psal. 17. v. 3. Psalm. 26. vers. 1. 2. 3. Psalm. 90. v. 1. Psalm. 124. v. 1. Psal. 30. v. 2.

Eandem in Deum Fiduciam sapientissimi ac sanctissimi viri plurimùm semper commendarunt. Illud sapientiæ miraculum Salomon: *Habe*, inquit, *fiduciam in Domino ex toto corde tuo.* Non qualemcunque fiduciam exigit,

Prov. c. 3. v. 5.

1. Pet. c. 5. vers. 7. exigit, sed quæ prodeat *ex toto corde*. Nam & Apostolorum Princeps: *Omnem*, inquit, *sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi est cura de vobis*. Et Psaltes: *Iacta*, inquit, *super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet*. Sed & Salomon iterum monens: *In omnibus viis tuis*, inquit, *cogita illum, & ipse diriget gressus tuos. Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine. Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit cum venerit æstus, & erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum. Cogitate per generationem & generationem, quia omnes qui sperant in eo, non infirmantur. Beati omnes qui confidunt in eo.* Hæc enim fiducia Deum obligat, ut tibi in se confidenti benefaciat. Ergo. *Confide in Deo, & mane in loco tuo*; sorte tuâ contentus, status tui mediocritatem amplectere, neque ultra *mensuram regulæ, quâ mensus est tibi Deus*, teipsum extende: Memento, non in solo pane vivere hominem, posse Deum etiam è lapidibus suscitare filios Abrahæ, nec esse *difficile Domino, salvare vel in multis, vel in paucis*.

Psalm. 54. v. 23. Prov. c. 3. v. 6. Psalm. 117. v. 8. Hier. c. 17. v. 7. & 8. 1. Machab. cap 2. v. 61. Psalm. 2. v. 13. Eccli. c. 11. v. 22. 2. Cor. c. 10. v. 13. 1. Reg. c. 4. v. 6.

§. II.

Süt 60000. philippei. HEbræus rex Amasias militem scripserat centum talentis argenti, quibus centum millia hominum ad signa evocavit. Quo facto, *venit homo Dei ad illum* (ita Regum fasti narrant) *dixitq; : O Rex, ne egrediatur tecum exercitus Israël, non est Dominus cum Israël, & cunctis filiis Ephraim. Quòd si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est & adjuvare, & in fugam convertere. Dixitq; Amasias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Israël? Et respondit ei homo Dei: Habet Dominus unde tibi dare possit multò his plura.* Paruit Amasias Deo nixus, & viginti millia hostium occidit. Tanti est, Deo fidere, & non humanis viribus.

2. Par. c. 25. v. 7.

Thom. Staplet. de tribus Thomis, mihi p. 297. & seqq. Thomas Morus notæ sanctitatis ac eruditionis vir, ad filiæ Margaretæ objectiones hisce omnino verbis in carcere respondens: Nihil, inquit, contingere potest, quod Deus non velit. Quidquid autem ille vult, utcunque nobis malum videatur, est tamen reverâ optimum. De Dei bonitate diffidere, mea Margareta, nolo, utcunque me debilem ac fragilem præsentiam. Imò si in eo me terrore & consternatione cernerem, ut jam jam lapsurus viderer, meminero tamen divum Petrum unico venti flatu ex modicâ fide submergi cœpisse; faciámque quod ille fecit, Christum compellabo: *Domine salvum me fac.* Spero enim quòd extendens manum suam apprehendet me, nec submergi patietur. Quòd si verò Petri partes adhuc ulteriùs me agere, planéque præcipitem cadere, jurare & abjurare permitteret, spero nihilominus fore, ut oculo misericordiæ pleno me respiciat, & erigat, ut de novo veritatem confitear, conscientiam exonerem, pœnam & pudorem prioris abnegationis fortiter perferam. Denique illud compertissimum habeo, quòd absque meâ culpâ Deus me non deseret. Christianè & sapienter. Interest enim rebus omnibus divina Providentia, & scimus ab eâ innumeros ne laberentur detentos, nullos ut laberentur impulsos. Imò, si hic talis *ceciderit, non collidetur; quia Dominus supponit manum suam.* Quomodo autem is lædatur, qui in pulvinar cadit tam molle? Ante omnia fidendum Deo.

Matt. c. 14. v. 30. Psal. 36. v. 24.

§. III.

Christus inculcat fiduciam in Deum. ECquid denique Christus tam variè inculcat & urget, atque hanc unam in Deum Fiduciam? Quàm variè divinus hic Magister argumentatur ab aviculis, à flosculis, à capillis, ab ipsis etiam idololatris, persuadendæ huic fiduciæ? Ita corvos, lilia, passerculos oculis subjiciens, *Considerate*, inquit, *corvos quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos. Quantò magis vos pluris estis illis? Quis autem vestrùm cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris solliciti estis? Considerate lilia, quomodo crescunt: non laborant, neque nent; dico autem vobis, nec Salomon in omni gloriâ suâ vestiebatur sicut unum ex istis. Si autem fœnum quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit; quantò magis vos pusillæ fidei? Pater vester scit, quia his indigetis.* Et quot experimentis discipulos suos inspexit, ut eos doceret Deo ex toto fidere? Ita quinque millia hominum populo excepturus in vastâ solitudine, Philippum interrogat, unde panes emendi sint. *Hoc autem dicebat tentans eum.* Sic & quatuor millia hominum cibo refecturus, discipulos in eam consultores adhibens: *Quot*, inquit, *panes habetis?* At illi non magnæ fiduciæ: *Unde illos quis poterit*, ajunt, *hîc saturare panibus in solitudine?* O viri, Deus poterit, qui nos sibi in rebus omnibus vult fidere quàm integerrimè. Providentia divina falli non potest; fallere non vult: stabit Deus promissionibus suis. Docemur hoc omnium ætatum exemplis. Erigat proinde se homo in spem magnam, & audeat se suâque omnia in Dei sinum profundere fiduciâ quàm erectissimâ.

Luc. c. 12. v. 24. & seqq.

§. IV.

TOstatus, præsul Abulensis, illud eruditionis miraculum, super Regum fastis disserens: *Ita est*, inquit, *lex Adam, quam debet homo tenere cum Deo, scilicet quòd homo humiliet se coram Deo, colat & Deum quantum potuerit, & Deus erit sollicitus pro eo.* Etenim ad quem clamamus, *Pater noster qui es in cælo?* Utique opulentus hic Pater omnibus abundè providebit. *Quòd si parva animalia*, inquit Hieronymus, *absque Deo auctore non decedunt, & in omnibus est providentia, & quæ in his peritura sunt, sine voluntate Dei non pereunt; vos qui æterni estis, non debetis timere quòd absque Dei vivatis providentiâ.* Cur ergo illi non quàm integerrimè fidamus, & animos induamus tanto patre dignos? Nec in mediis quidem flammis desperandum. Res angustæ domi sunt? Dominum habemus divitem, qui nunquam passus est suos extingui fame. Inimicam surgunt agmina, sive terris nata, sive inferis excitata? Ducem habemus potentiorem, qui uno flatu regnorum dispersdet exercitus. Maledicæ premunt linguæ, & falsis onerant criminationibus? Deum intueamur judicem vindicémque, & humana non metuemus. Neque enim se vinci ab homine patietur Deus, aut munificentiam suam ab humanâ fiduciâ superari. Audet quis fidere? majora donare audebit Deus. Audet sperare magna? vincet humanam spem Deus, & è locupletè cælorum thesauro, longè majoribus beabit: ita ut ad pellendam egestatem humanam, satis sit spem suam posuisse in Deo, ac de illius liberalitate magnâ speraſſe. Quò enim spes major est, majora sunt dona cælestia, ut Deo non tantùm æquari, sed innumeris modis vinci à divinâ benignitate humanam spem fiduciámque videamus. Nobilissima est hæc concertatio, ingens hominis in Deum fiducia, cum immensâ Dei liberalitate composita; quasi æmulâ utrimque fiduciæ & munificentiæ largitione; tanquam si vinci nollet homo, cùm tamen vinci non possit Deus.

Tostat. in 1. Reg. quæst. 6. Matth. c. 6. v. 8. Hieron. ad Hedib. quæst. 3. Tom. 4. Serium. Augustin. ep. 7. ad Ast. Adjutor. Simon. ep. 4. Tom. 2. Simon. ep. 2. Tom. 2. Aug. ep. 56. Tom. 2. Aug. in Psal. 36. Tom. 8.

§. V.

HIc Hipponensem Antistitem Augustinum luculentissimè ratiocinantem audite: *Fecit Deus*, inquit, *cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt. Si ergo omnia quæ in eis sunt, & te; parum dico, te, passerem, locustam, vermiculum, nihil horum non ille fecit, & cura est illi de omnibus. Nolite ergo dicere: Non pertineo ad Deum. Pertinet ad Deum anima tua, pertinet ad Deum corpus tuum; quia Deus fecit & corpus tuum. Dicis fortè. Non numerat me*

Aug. in Psal. 145. Tom. 8. Matth. c. 10. v. 29.

Deus in magnâ multitudine. Te non numeret, qui etiam capillos tui capitis omnes habet numeratos? Sed, ais, subindè iis miseriis involvimur, adeò solatiis omnibus & auxiliis destituimur, ut mirum non sit, quandoque fiduciam nonnihil vacillare. Hîc etiam Augustinus pro me respondebit. Et obsecro vos omnes qui hæc legitis, aut legi auditis, sanctissimi viri responsum altissimo pectore reponite: *Quidquid ergo*, inquit Augustinus, *hîc accidit contra voluntatem nostram: noveris non accidere nisi de voluntate Dei, de providentiâ ipsius, de ordine ipsius, de nutu ipsius, de legibus ipsius: & si nos non intelligimus quid quare fiat, demus hoc ipsius providentiæ, quia non sit sine causâ.* Hoc ipsum, idem beatissimus Pater, divinus scriptor confirmans: *Nos*, inquit, *divina providentia admonet, non res insipienter vituperare, sed utilitatem rerum diligenter inquirere, & ubi nostrum ingenium vel infirmitas deficit, ita credere occultam, sicut erant quædam quæ vix potuimus invenire: quia & ipsa utilitatis occultatio, aut humilitatis exercitatio est, aut elationis attritio.* Et ut res pateat ab exemplis: *Quis*, inquit, *disposuit membra pulicis & culicis, ut habeant ordinem suum, habeant vitam suam, habeant motum suum? Vnam bestiolam brevem, minutissimam considera, quam volueris. Si consideres ordinem membrorum ipsius, & animationem vitæ quâ movetur, pro se fugit mortem, amat vitam, appetit voluptates, devitat molestias, exerit sensus diversos, viget in motu congruo sibi. Quis dedit aculeum culici quo sanguinem sugat? quàm tenuis fistula est quâ sorbet? quis disposuit istam, quis fecit istam? Expavescis in minimis, laudas Magnum.* Ita judicem Deum time, muneratorem spera, nec alium; ita humanis omnibus celsior in solo Deo fiduciam pone, certus nec fallere ipsum posse, nec velle. *Nullus speravit in Domino, & confusus est. Beati omnes qui confidant in eo.*

CAPVT II.

In quo fiducia in Deum consistat.

MIseri nos, quàm tenuem de Deo notitiam habemus! vix per rimulam aliquid divini luminis haurimus. Hoc scimus, Deum esse Summum Bonum, & quidem tam immensè summum, ut nil penitus vel petere liceat, vel optare, quod ab hoc tanto Bono non possimus impetrare, certè suo tempore consecuturi omnia, modò tantisper non cadamus animo, sed maximâ in Deum fiduciâ erecti, sciamus *præstolari cum silentio salutare Dei. Gemma gratissima, expectatio præstolantis, quocunque se vertit, prudenter intelligit. Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.* In quo autem hæc fiducia in Deum præcipuæ consistat, nunc potrò videbimus.

§. I.

SPem quidem hoc superat Fiducia, quòd Fiducia non qualiscunque spes sit, sed robustissima & perfecta. Clarè id discriminis notans Seneca: *De te*, inquit, *spem habeo, nondum fiduciam.* Hæc in Deum fiducia omnes hominis actiones complectatur necesse est: nam in omnibus omnino rebus, maximis, minimis, & omnibus vitæ momentis, Deo quàm sincerissimè fidendum est, eum suis nunquam defuturum.

Rex David gymnasium instituit palæstricum, & præcepit ut docerent filios Juda arcum, sicut scriptum est in libro justorum. Hanc institutionem Jonathas regius juvenis prævertit docilitate: tam enim certus erat dirigendo arcu, ut hoc laudis ferret ab amantissimo sui David: *Sagitta Ionathæ nunquam rediit retrorsum*: neque enim leniter ferire, aut superficiem radere, sed ipsa penetrare arma hostium solebant tela Jonathæ. Fiducia in Deum talis est arcus, cor Dei & tangit, & penetrat jaculis suis nunquam aberrantibus. Ex omnibus autem Israëlis & Judæ regibus (erant triginta novem universè) quotnam illorum hoc arcu poterant uti? Tres aut quatuor è toto numero; David, Ezechias, & Josias, quibus & Josaphat accenseri posset, modò impia sacrificia in montibus abolevisset. Horum certè regum cor cum Deo perfectum erat, & maximâ in Deum fiduciâ semper plenissimum.

Cùm ingens Moabitarum & Ammonitarum exercitus regi Josaphato immineret, & ille viribus nequaquam par esset hosti, ingenti fiduciâ *totum se contulit ad rogandum Dominum*. Jamque prolixiùs precatus, præclarissimam hanc clausulam adjecit: *Cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solùm habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.* Hîc Jahaziel divino afflatu æstuans, proclamat è turbâ: *Attendite omnis Iuda, & qui habitatis Hierusalem, & tu rex Iosaphat: Hæc dicit Dominus vobis, Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem; non enim est vestra pugna, sed Dei. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodò* confidenter *state, & videbitis auxilium Domini super vos.* His vocibus mirè animatus rex Josaphat, exercitum duxit in hostem: ne verò suus miles ad tantæ multitudinis occursum trepidaret, instar strenuissimi ducis omnium animos oratione præmuniens: *Audite me viri Iuda*, inquit, *credite in Domino Deo vestro, & securi eritis.* Et mox, & contrà quàm fieri solet in prælio, *statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, & antecederent, ac voce consonâ dicerent, Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia ejus.* En regem cum milite in aciem, velut Episcopum cum suis sacerdotibus ad templum prodeuntem. Res planè insolens, ridicula in bellis, imbellem cantantium turmam in fronte agminis collocare. Sed adfuit Deus Josaphato, tantâ Dei fiduciâ pugnaturo. Cùmque cœpissent non milites tela jacere, sed cantores sacra carmina canere, hostes in seipsos versi, mutuis sese vulneribus conciderunt. Porrò Josaphati exercitus cùm progrederetur, omnem campum cadaveribus stratum reperit, nec supererat cui necem liceret effugere. In tantâ verò cadaverum strage, spolia inventa sunt tam opima & copiosa, ut asportandis iis nec triduum quidem sufficerit. En quid possit sincera in Deum fiducia, rerum omnium potens, inexpugnabilis.

2. Par. c. 20. *vers.* 3.

Ibid. v. 12.

Ibid. v. 15.

Ibid. v. 17.

Ibid. v. 20.

Ibid. v. 21.

§. II.

ET quamvis in actionibus planè omnibus, ut dixi, fiducia in Deum sit necessaria, maximè tamen cùm aut preces fundendæ, aut res adversæ sunt perferendæ. Istud sequenti capite, illud nunc examinabimus.

Fiducia in Deum cùm preces sunt fundendæ maximè est necessaria.

Et de precibus quidem disserens Bernardus, ait multorum orationem aut esse timidam, aut tepidam, aut temerariam. *Timida quidem oratio*, inquit, *cælum non penetrat, quia restringit animum timor immoderatus, ut oratio, non dicam non ascendere, sed nec procedere queat. Tepida verò in ascensu languescit & deficit, eò quòd non habeat vigorem. Nam temeraria ascendit, sed resilit: restituitur enim ei: nec tantùm non obtinet gratiam, sed & meretur offensam. Quæ verò fidelis & humilis, & fervens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit: unde certum est quòd vacua redire non poterit.* Ante omnia oratio necesse est, fidelis sit. Quàm multi antequam incipiant orare, incipiunt desperare: *Non me audiet Deus, non impetrabo quod petam, frustra clamabo.* O Legatum miserum! vix domo prodit, & corruit, fiduciæ defectu. Quomodo autem fiducia in precibus erga Deũ sit erigenda, Christus nos instruens: *Iudex erat in civitate*, inquit, *qui Deum non timebat & hominem non reverebatur.* Sed & vidua in eadem civitate, quæ assiduis precibus vindicari cupiebat ab adversario. At judex longissimam moram interponebat, improbus cunctator. Demum importunitate viduæ tam constante victus, controversiam dijudicavit. En robustam prorsus & contumacem spem, quæ viduæ illi assiduè hoc instillabat: *Hodie tibi jus dicetur*; ubi spes hodierna decollasset, crastina monebat: *Cras fiet*,

Bern. in quadrag. serm. 4. de orat. & jejun.

Oratio triplex: Timida, tepida, & temeraria.

Luc. cap. 18. *v.* 2.

fiet, aut perendie, hac hebdomade? hoc menſe, hoc certè anno ſententia dicetur. Vicit demum perſeverans fiducia, quam Chriſtus in argumentum trahit hoc modo: Si tantarum eſt virium oratio apud improbiſſimum quemque, quantarum erit apud ipſam Miſericordiam? Mens noſtra, velut vidua, adverſarios numerat quamplurimos. Quid ergo moratur, quin æquiſſimum judicem appellet, & omnem illi cauſſam ſuam integerrimâ fiducia deleget?

Ibid. verſ. 7. *Deus non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die & nocte, & patientiam habebit in illis?* Sanctiſſimus Rex

Pſal. 36. v. 5. David hoc unicè commendans: *Revela*, inquit, *Domino viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet.* Quid trepidas? quid diffidis pavidiſſime mortalium? Aliquis te maledictis figit, aut injuriis afficit? Deo id querere, & *ipſe faciet.* Tua tibi caro iniqua eſt? Deo ſupplica, & *ipſe faciet.* Varios tibi arietes cacodæmon admovet? Deum in auxilium invoca, & *ipſe faciet.* Quidquid agas, *ſpera in Deo & ipſe faciet.*

§. III.

Luc. cap. 11. v. 5. ET ô exiguæ fidei homo, nunquid oblitus es, quid in hanc rem Chriſtus commemoret? Si quis amicorum ad amicum venerit intempeſtæ noctis medio, & hoſpiti ſuo tres panes petierit: at ille jam ſomno ſepultus variè cœperit tergiverſari, & demum apertè negare

Ibid. v. 7. poſtulata, *non poſſum ſurgere, & dare tibi.* Si verò alter, & fores pulſando, & panes poſtulando perſeverarit, iſte demum non familiaritate, ſed importunitate compulſus, dabit illi quotquot petiverit panes: *Et ego dico vobis,*

Ibid. v. 9. & 10. inquit Chriſtus, *Petite & dabitur vobis: quærite & invenietis: pulſate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulſanti aperietur.* Nil gratius Deo, quàm ut ſe tantâ fiduciâ, quantâ amicus amicum, appellemus. Neque verò ullus hominum intempeſtivè unquam Deum appellabit. Videte mendicum pro numulo ſimplo, aut panis fruſtillo, patientiſſimè vel ante ædes expectantem, aut poſt tranſvolantes quadrigas currentem.

Iuven. ſat. 4. v. 118. *Blandáque devexæ jactantem baſia rhedæ.*

Quid par eſt nos facere, cùm liberalitatem ditiſſimi regis obſecramus, an non patientiſſimâ fiduciâ hîc opus?

1. Ioan. c. 5. v. 14. Ille Apoſtolorum chariſſimus, Joannes: *Et hac eſt*, inquit, *fiducia quam habemus ad Deum; quia quodcunque petierimus ſecundùm voluntatem ejus, audit nos. Et ſcimus quia audit nos, quidquid petierimus.* Quis parens filiolo pro pane ſilicem, pro piſce ſerpentem, pro ovo porrigit ſcorpionem? *Si ergo vos*, inquit Chriſtus, *cùm ſitis mali, noſtis*

Luc. cap. 11. v. 13. *bona data dare filiis veſtris: quanto magis Pater veſter de cælo, dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?* Hoc tamen ſæpiſſime fit, ut nos ipſi nobis non panem ſed lapidem, non piſcem ſed anguem imperitiſſimè rogemus. *Nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus:* & cùm Deus noſtram nobis

Rom. cap. 8. v. 26. negat perniciem, indignamur optimo parenti, & noſtras preces non admitti murmuramus frementes. O fatui! An non parentes ſæpius pomum aut pirum negant filiolo, cui aliquot millium florenorum hæreditas minimè negabitur? Tarſenſis Paulus carnis ſtimulum deprecatus, rem ſe petere putabat æquiſſimam: at precibus Deus non annuit. Hoc quotieſcunque fit, liquere nobis debet aut è re noſtrâ non eſſe, petita concedi, aut aut ea rectè differri, tempore longè opportuniore concedenda, & ut interim Deum fiduciâ conſtantiore

Iſid. in ſentent. propitiemus. *Creberrimè non exaudit Deus ad voluntatem, ſed exaudit ad ſalutem*, inquit Iſidorus. Neſcire non poteſt æterna providentia, quid nobis potiſſimum conducat; nec poteſt æterna benignitas non velle concedere, quod nobis cognoverit expedire. Ipſe autem optimè novit tempus quo cuique debeat ſuccurrere. Ideo nil unquam à Deo petendum, ſine maximâ voluntatis ſubjectione, ſeu reſignatione: *Quia quodcunque petierimus ſecundum voluntatem ejus, audit nos.* Idcirco in omnibus omnino precibus illud Domini pro clauſulâ uſurpandum:

Nihil à Deo petendum ſine maximâ reſignatione.

Veruntamen non mea, ô Deus, ſed tua voluntas fiat. Quòd ſi obſtinatè quippiam à Deo extorquere contendamus, verendum, ne quod ut optimus pater negavit, ut rigidus judex permittat in noſtrum malum, & *oratio fiat in peccatum.* Hoc nobis longè ſit certiſſimum, nullas preces cum debitâ voluntatis reſignatione oblatas, eſſe irritas, nullas omnino, nullas: aut enim quod petitur, aut melius quid impetrabitur. Et hoc eſt quod precantis fiduciam mirificè accendat, *Quia quodcunque petierimus ſecundum voluntatem ejus, audit nos.*

CAPVT III.

Quâ ratione in adverſis firmanda, & erigenda ſit ad Deum Fiducia.

GVbernatorem in tempeſtate, in acie militem, in arenâ pugilem intelligas. *Nemo ſciet quid poſſis, ne tu quidem ipſe, ni variis ærumnis exercearis. Opus eſt, ad notitiam ſui, experimento. Quid quiſque poſſet, niſi tentando non dijudicat. Itaque quidam ultro ſe ceſſantibus malis obtulerunt, & virtuti in obſcurum ituræ occaſionem, per quam eniteſcerent, quæſierunt. Gaudent, inquam, magni viri aliquando rebus adverſis, non aliter quàm fortes milites bello. Avida eſt periculi virtus, & quò tendat, non quid paſſura ſit, cogitat: quoniam & quod paſſura eſt, gloriæ pars eſt. His Deus conſulit, quos eſſe quam honeſtiſſimos cupit, quoties illis materiam præbet aliquid animæ fortitérque faciendi: ad quam rem opus eſt aliquâ rerum difficultate.* Unde poſſum ſcire quantum in fiduciâ erga Deum profeceris, ſi cuncta ſuccedant ad votum? Unde poſſum ſcire, quantum adverſus paupertatem tibi animi ſit, ſi divitiis diffluis? Unde poſſum ſcire, quantùm adverſus ignominiam & infamiam odiúmque populare conſtantiæ habeas, ſi inter plauſus ſeneſcis, ſi vitam ſine adverſario tranſis? Sanè ad notitiam ſui opus eſt experimento. Non eſt artis inter proſpera dicere: *Dominus firmamentum meum* &c. Si tunc primùm dicat mendiculus: *Iam bene ſpero, hac hebdomade non moriar fame*, cùm turgentem habet panibus ſaccum, nullius ſpei hominem ſe prodit. *Spes quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem, quod non videmus, ſperamus, per patientiam expectamus.* Ergo tunc maximè fiducia noſtra eniteſcit, cùm fluens ſanguis vulnera oſtendit, cùm fluctus naviculam inſiliunt, cùm adverſis cingimur; hîc locus, hîc tempus fiduciæ. Quâ verò ratione inter adverſa potiſſimùm ſit exercenda fiducia, jam dicemus.

§. I.

DVo hîc in fundamentum ponenda. Primum: Hoc probè ſciamus, miſeriarum & calamitatum ubique & in omni vitæ genere plurimum eſſe, neque verò aliter hanc vitam conſtare. Chriſtus prædixit: *In mundo preſſuram habebitis; ſed confidite, ego vici mundum. Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur.*

Alterum: Sciamus & hoc, quod Paulus aſſeverat: *Fidelis Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere.*

Jacto duplici hoc fundamento, primus venit Cyprianus, qui fiduciam docet in adverſis hoc modo: Deliquit in te famulus tuus, colaphos aut fuſtes meritus. Tu hominem leni brachio vix tangis, cùm ille mox furere, ſervitium renuntiare, ab ædibus excurrere, & adverſario tuo neſcio quantas injurias queri: Si ego huic tali homini patrocinari velim, an molles apud te aditus reperiam? Sanè hic famulus non unà re graviſſimè offendit: Caſtigari meruit, & quidem ſeverius, at ille correctori contumax profugit domo, quod capitalis noxa; quòd ſi amicos quæſiiſſet deprecatores, videri potuiſſet furere cum ratione; at verò profugere ad hoſtes, & apud illos innumeras in dominum querelas evo-

mere,

mere, hoc demum facinus est nimis capitale.

Agnosce, mi Christiane, sub hoc servi schemate te ipsum. Si tu à Deo puniaris, & quidem longè remissius (quod Dei proprium est) quàm sis meritus, cur detrectas pœnam persolvere, cur improbas has voces spargis? Ergo audebo aliquid Gyaris & carcere dignum, ergo me vino obruam, ut ærumnas oblivione sepeliam: cur meus ipse sim carnifex? cur non subinde genio indulgeam, tot malis à Deo pressus? Hoc est, mi homo, ad hostes profugere: quin tu potiùs Dei amicos adis, & ab illorum patrocinio veniam speras? Fide Deo, & de integro incipe bonum te famulum præbere. Ubi fiducia in Deum, ibi voluntas conjuncta Deo. Turpissimum est, cùm Dominus tam bonus punire vult servum tam malum, hic tamen dicere audet: Nolo puniri, pœnam non merui, aut certè non merui tam gravem. Apage has voces: *Confide in Deo, & mane in loco tuo.* Hieronymus ad hanc fiduciam extimulans: *Multæ sunt*, inquit, *præstigiæ & innumerabiles laquei: at nos dicamus*, Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo, quia tu mecum es: si consistant adversum me castra (*omnium ex Orco diabolorum*) non timebit cor meum; si exurgat adversum me prælium (*omnium in Orbe impiorum hominum*) in hoc ego sperabo. *Quòd si dæmonum multitudo te turbaverit, & ad singula vitiorum cœperis æstuare, & dixerit tibi cogitatio tua; Quid faciemus? respondebit tibi Elisæus:* Noli timere, quia *plures nobiscum*. Præclarè Ambrosius: *Ibi plus est*, inquit, *auxilii, ubi plus est periculi; quia Deus adjutor est in opportunitatibus, in tribulatione*. Deus est qui petram mutavit in cellam, & mellariam, & oleariam, ut Israëlis populus *sugeret mel de petrâ oleúmque de saxo durissimo*; tot centena millia hominum fonte limpidissimo illic refecit, ubi nec passerculus reperisset, quod ipsius siti fuisset satis. Deus alatos habet famulos tamque celeres, ut etiam ventos prævertant: has suis mittit suppetias. Quin ergo fiduciam habemus in Domino, ex toto corde nostro, Dominus nobiscum est. At nobis nihilominus sæpe animus esset quærere, quod ex Angelo quæsivit Gedeon: *Obsecro, mi Domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hæc omnia? ubi sunt mirabilia ejus?* De Dei in nos providentiâ mira narrantur, jubemur Deo rebus in omnibus fidere, interim variis calamitatum fluctibus huc illuc miserè raptamur: si Dominus nobiscum est, quomodo tot conflictamur incommodis, tot oneramur malis? Ad quæstionem hanc aptè responderit Bernardus.

Exil. c.11. v.22. Hier. ad Fabiolam de 42. mans. Ps.22.v.4. Ps.26.v.3. Ambr. lib. de Isppe. c.5. Deut. 32. v.13. Celeritas famulorum Dei ad subveniendum. Judic.c.6. v.13.

§. II.

Bernardus, inquam, abbatem sancti Nicasii ob Drogonis è cœnobio discessum solaturus: *Non ergo*, ait, *hac te tam horrenda demergat tempestas aquæ &c. sollicitè studeat humilis prudentia tua non vinci à malo, sed vincere in bono malum. Vinces autem, spem tuam in Deo fortiter figendo, & rei finem longanimiter expectando. Bonum est tibi humiliari sub potenti manu Dei, & nequaquam velle resistere supernæ dispositioni.* Diabolus sanè fremat licet & sæviat, nemini nocet injussu divino; nam nec porcos quidem audet tangere, nisi annuente Christo. Quomodo igitur invadet te, tanget te, exagitabit te, si Christus non annuat? Quid ergo timemus Cerberum catenâ vinctum, nec ulli periculosum, nisi propiùs accedenti?

Sed audio nonnemine dicentem: Nonnunquam mihi ad inferos dejectus videor, ita variè crucior. Sed num ideo, mi Christiane, fiduciâ excidas? Ne crede te solùm talia sentire: Ad hos inferos deveniunt plures, sed inde salvi remeant. Vir integerrimæ vitæ Tobias, his etiam inferis mersus: *Quoniam*, inquit, *tu flagellas & salvas: deducis ad inferos, & reducis: & non est qui effugiat manum tuam.*

Bern.ep.32. In malis maxime Deo fidendum. Tob.cap.13. v.2. Act.c.8. v.24. 25. 26.

Ut Apostoli de seipsis suâque fiduciâ experimentum caperent, in navim eos secum deduxit Christus, dedit-

A que licentiam ventis concitandi mare turbidum. Inter has procellas discipuli, jam pæne medio mari natare serati, & quod deterrimum videbatur: *ipse verò dormiebat.* Exclamant igitur: *Domine, salva nos, perimus.* Hîc Christus: *Quid timidi estis modicæ fidei?* Quid tanto percellimini timore? Ubi vestra in me fiducia? Quid refert, si dormiat homo, modò pro vobis vigilet Deus, qui nunquam dormitat.

Hinc certè liquet, Fiduciam in Deum nusquam enitescere magis, quàm in mediis periculis, aut cùm omnia sunt turbatissima. Inter quos turbines Jobus, & inter quas ruinas, ipse tamen erectissimus, stabat? Hostes omne pecus abegerunt, quidquid supererat hosti, absumpsit ignis cælo delapsus, omnes liberos unica ruina sepelivit: ipse Jobus non ulcerosus, sed jam unum pæne ulcus, cognatorum & conjugis etiam linguâ miserè laceratus, omnia perdidit, præterquam generosissimam in Deum fiduciam. Siquidem jam ad fimetum ablegatus, inter ebullientes undique vermiculos, defluentem saniem non linteolo, sed testulâ excipiens, nihilominus velut triumphans athleta vociferatur: *Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo: & ipse erit salvator meus.* Luctuosissimam hanc tempestatem grande serenum, & tranquillitas excepit lætissima. O quoties

Fiducia in Deum nunquam enitescit magis, quam in mediis periculis. Job c.13. v.15.

Flebile principium melior fortuna secuta est?

Ovid.lib.7. Metamorph.

Si quem igitur calamitas feriat, fiduciam ille in Deum augeat. Quid enim, obsecro, mi homo, agis cùm te subitus imber opprimit? in urbe tectum, credo, subis; deprehensus in campo patulam circumspicis arborem, quâ nimbum defendas. En tibi tectum, en arborem, en asylum securissimum, fiduciam in Deum: nec unquam tam opportunum esse potest in solitudine hospitium, in imbre tectum, in frigore ignis aut balneum, atque tibi erit in omnibus adversis fiducia in Universi Dominum: quæcumque demum in te ruant procellæ, tutissimus stabis sub hoc imbricato tecto. Fide Deo, & uti nautæ omnia ad navigandum comparant, ventum à Deo præstolantur, ita tu officio tuo non desis, cetera curabit Deus: tu propositiones pone, conclusionem Deo relinque; fac antecedens, consequentiam faciet Deus. Si videris quod corrigi non potest, tolera, & cum patrefamilias messem expecta; Fide Deo.

Fiducia in Deum est asylum securissimum.

§. III.

At dicas: Grandius hoc malum est quàm putetur; non à malis solùm, sed & ab jis qui probi censentur, exagitari; hoc urit & vexat. Nil novi hoc est, mi homo. Jam Apostolorum ævo commune hoc & pervagatum vitium erat, fictum pictúmque jus producere, fraudi mantelum Justitiæ aptare; nec inulitatum quid, ab amicis, à cognatis, ab iis injurias accipere, quibus plurimùm beneficeris;

——— non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est:
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti.

Ovid lib.1. metamorph. init.

Hoc jam amplius est: beneficia in scelus vertuntur; & sanguini eorum non parcitur, pro quibus sanguis fundendus est. Davidem regem nō tantùm Achitophel, qui ei à consiliis fuit, neque tantùm Saul socer, sed & Absalon filius extremè persecutus est. Et Christus à quibus occisus est? non tantùm ab impiis idololatris, sed & à charissimo populo. *His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me.* Imò verò quid à suismet discipulis injuriarum non accepit Christus? Iscariotes, cui paucis antè horis, & pedes lavit, & corpus suum in edulium dedit, suum Dominum ingratissimus quæstor vendidit, amantissimus Petrus hunc ipsum negavit, deseruerunt ceteri: quid miramur? *Inimici hominis domestici ejus.* Sed qui Deo fidit, hæc omnia facili negotio vincit. Sed quæras, quomodo hæc fiducia ad Deum in adversis erigenda? En tibi sex documenta compendio.

Zach.cap.13. v.6. Matt.c.10. v.36. Mich.cap.7. v.6.

Sex documenta fiduciam erigentia.

Primum. Primum. Cùm tibi malè est, quamprimum & eo statim momento ad Deum te verte, & illi querere quidquid dolet. Hîc plerique omnes graviter erramus: cùm nos urgent adversa, compluriumque aures querelis innumeris opplemus, omnium postremus Deus, cujus opem imploramus, ordine prorsus præpostero. Longè aliter rex David: *Levavi*, inquit, *oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi: auxilium meum à Domino.* Qui hoc non facit principio cujusque mali, ab irâ, dolore, injuriâ sic occupatur, ut sui fiat impos. Quamprimum ergo commotum te sentis, dic: *Domine, quid me vis facere?* & respondebit tibi divinæ voluntatis interpres: *Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.* Malignas cogitationes, quantùm potes, coërce, & hoc assiduè cogita: Domine quid me vis facere?

Psal. 120. *v.* 1. & 2.

Act. cap. 9. *v.* 6.

Psalm. 26. *v.* 14.

Secùdum. Alterum. Tace, & saltem os ac linguam contine, si minùs potes animum. A rege sapientissimo hoc consilium accipe: *Dixi*, ait, *custodiam vias meas ut non delinquam in linguâ meâ. Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator adversum me: Obmutui & humiliatus sum, & silui à bonis.* Ergo tace, nam si inter ærumnas aut injurias frenum permiseris linguæ, certò scias in præceps te trahendum; vix incipies loqui, & offendes. Ergo tace præsertim de tuis adversariis. Non potes de iis loqui bene? saltem ne loquaris malè. Tua te conscientia soletur, & æquissimus judex Deus, cujus oculos nec adversarii tui, nec eorum machinationes exire possunt. Deo fide & file.

Psal. 38. *v.* 1. 2. 3.

Tertium. Tertium. Ubi ad Deum te verteris, & tacere cœperis, tunc totus in divinæ voluntatis jus concede; divinæ voluntati te totum quàm arctissimè adstringe, & devove. Sed & gratiæ Deo age, quòd dignum te judicet, qui patiaris innocens, aut si nocens, patientiâ tamen reparares innocentiam. In hoc divinæ voluntatis amplexu, homo Deum velut brachiis stringat, dicâtque quod Jacob cum Angelo luctatus: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.*

Gen. 32. *v.* 26.

Si navi periclitanti in aquis, duo aliqui terrore vicini periculi ita sese complectantur, ut alter alterum brachiis implicet, necessarium prorsus est ut unà pereant, si pereat navis; quò enim periculum est majus, eò arctior inter hos duos fit nexus: Sic omnino voluntas divina & unà Deus amplexandus est, ut insolubilii nexu Deo inhæreat homo, dicâtque: Non dimittam te, ô mi Deus, sub ipsas mecum quas te trahàm, unà mergendi sumus, in ipsis te fluctibus circumplectar; tantò plus confisus tibi, quantò minùs mihi.

§. IV.

Quartum. Quartum. Ubi tempestas nonnihil mitigarit, ad preces te compone. Matrem Domini, sanctósque Angelos ad caussæ tuæ patrocinium invita, iisque omne negotium tuum commenda; nec id semel iterúmque feciisse satis est: compluribus diebus, annis & lustris, si res illud exigat, idem factita; nec cessa dum pugnum, quem tibi Deus, velut vir robustissimus, compressis digitis clausum ostendit, fiduciâ grandi, obsecratione constanti explices. Rex Ezechias, cùm impia Sennacheribi litteras accepisset, *Ascendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino, & oravit.* Illud autem pectore & ore assiduè versabat Ezechias: *In Domino Deo nostro habemus fiduciam.* Expande & tu, quisquis affligeris, tuas etiam litteras coram Deo, & quidquid querelarum habes, apud hunc æquissimum judicem, & benignissimum patrem depone. Si verò quod petis, non impetres, arcanissima Dei judicia & certissimam ab æterno providentiam suspice, eique te totum permitte. Fecisti quod in te erat, cetera curabit bonus Deus.

4. *Reg. c.* 19. *v.* 14.

Ibid. c. 18. *v.* 22.

Quintum. Quintum. Urere consilio prudentis ac probi viri. Siracides monens: *Fili*, ait, *sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis.* Summopere etiam cave ne tuos affectus tuúmque impetum sequaris. Perdidisti mansuetudinem, perdidisti patientiam omnem, si consiliarios admittis Affectum & Impetum; consiliarios sanè pessimos. Deus hanc telam, quam miraris, orsus est, & ipse omnium optimè novit, quâ ratione illa sit perrexenda. Quòd si tu importunè intervenias, illûdque ingemines:

Eccli. c. 32. *vers.* 24.

Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas. Iuvenal.

Suavissimam Dei dispositionem, quantum in te, turbabis, & ideo eventus malos nemini, præterquam tibi adscribes. Omne nobis malum ex eo est. Quod Baruch Baruc. 4. 25. ingemiscens: *Non credidimus*, inquit, *diffidentes in eum: & non fuimus subjectibiles illi, & non audivimus vocem Domini Dei nostri, ut ambularemus in mandatis ejus.* Idcirco habe fiduciam in Deo; tantò enim eris ab omni hoste securior, quantò fiducia tua in Deum fuerit robustior.

Sextum. Quòd si abhibitâ omni diligentiâ nihil succedat è voto, ne indignationem in Deum nec in ullam rem creatam convertas; hoc potiùs cogitato, scire Deum ad unguem omnia, quæ passus aut passurus es, eúmque velle, hæc esse constantiæ tuæ experimenta. Eâ de causâ, quidquid Deo, hoc omne & tibi quoque placeat. Nam verè, *Beati sumus Israël, quia quæ Deo placent, manifesta sunt nobis.*

Sextum. Baruc. 4. 4.

Nemo dicat: Ut video, frustra laboro; Petivi quippiam à Deo, magnâ in Deum fiduciâ, magnâ in divinam voluntatem resignatione, sed nihil impetro. *Quid enim novit Deus? & quasi per caliginem judicat, nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.* Impiorum hæc cantilena est. Nullo modo frustra fit, quidquid bene fit. Num Deus unam solummodo arcam ærariam habet, ita ut qui ex eâ nil doni accipit, nil speret ex aliâ? Fatui ingenii servus est, qui cùm Dominum suum habet debitorem, monetam aliam quàm sestertios recusat admittere. Quid si Dominus monetâ aureâ, quid si frumento selectissimo nomen velit expedire, num servus obstinatè clamet: sestertios volo, sestertios? Ita qui non impetrat à Deo quod rogat, certissimus sciat, non frustra se rogasse, impetraturum certò alia, & meliora.

Iob. 22. *v.* 13. 14.

§. V.

Quòd si Deus ferire non cesset filios, eósque aliis atque aliis calamitatibus exerceat, facit is quod optimus quisque pater matérve faciunt. Parentes cùm liberos virgis castigant, subinde post unam alteramve plagulam quærere solent: Vis culpam non repetere. Si cæsus taceat, pergit pater cædere; si contumax puer necdum respondeat; verberare pater perseverat, identidem quærens: Eho, vis culpam non repetere? idque urget tamdiu, dum dicat filius: Volo culpam non repetere. Tum demum parens: Abi jam, inquit, & cave culpam hanc repetas. Ita & Deus punire nos solet, & quærere: Vis meæ voluntati te plenè subjicere, in omnibus mihi fidere? Quia verò aut pervicaciter tacemus, aut non seriò respondemus divinæ voluntati obsecuturos, ideo Deus sæpe verbera continuat, nec aliud expectat, quàm ut animo dicamus: Volo, mi pater, volo voluntati tuæ parere per omnia: quid me vis facere?

Eleganter Bernardus in hæc verba: *Domine quid me vis facere? O verbum breve, sed plenum, sed vivum, sed efficax, sed dignum omni acceptione. Quàm pauci inveniuntur in hac perfectæ obedientiæ formâ, qui suam ita abjecerint voluntatem, ut ne ipsum quidem cor proprium habeant; ut non quid ipsi, sed quid Dominus velit, omni horâ requirant, dicentes sine intermissione:* Domine quid me vis facere? *Heu plures habemus Evangelici illius cæci, quàm novi Apostoli imitatores. Quid tu (ait Dominus ad cæcum illum) ut faciam tibi? Quanta misseratio tua, Domine, quanta dignatio tua? Sicine Dominus quærit, ut servi faciat voluntatem? Verè cæcus ille quia non confidebat,*

fideravit, non expavit, non exclamavit: Absit hoc Domine, tu magis dic, quid me facere velis. Sic enim decet, sic omnino dignum est, non meam àte, sed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Sic profectò, sic multorum usque hodie pusillanimitas & perversitas exigit, ut ab eis quæri oporteat: Quid vis ut faciam tibi? non ipsi quærunt: Domine quid me vis facere?

Fiducia in Deum debet firmari patientiâ ac perseverantia.

Hæc porrò, de quâ loquimur, Fiduciâ in Deum, diu non stabit, nisi eam Patientia firmet ac Perseverantia. In templo Salomonis duæ erant columnæ, quarum illa Jachim, hæc Booz dicta. His columnis duabus Patientia & Perseverantia optimè conferuntur; his pilis fulcienda est Fiducia. Nimiam tristitiam reprimit Patientia: Perseverantiæ non nimis longum est, quidquid tempore clauditur. His basibus attollens sese in Deum Fiducia, *sicut mons Sion non commovebitur in æternum.*

Psalm. 124. v. 1.

CAPVT IV.

Quantâ in Deum fiduciâ omnes Sancti fuerint.

Nobilitas Christiani est Deo in arduis fidere.

CHristiani sanguinis vera nobilitas est, Deo in rebus arduis fidere, & illo solo niti. Hic animus nobilis & generosus, hic magnus & excelsus est, qui Deo tunc maximè fidit, cùm maximam capit calamitatem. E stirpe hac nobilissimâ complures sanctissimi viri prodierunt.

§. I.

Gen. cap. 4. v. 18. 20. 21. Abrahami in Deum fiducia.

TAcebo Abrahamum, qui Deo fretus, *contra spem in spem credidit, qui in repromissione Dei non hæsitavit diffidentiâ, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo; plenissimè sciens, quia quæcunque promisit, potens est & facere:* qui filium unigenam divinæ voluntati mactare non recusavit, qui eum trecentis octodecim vernis quatuor reges aggressus vicit, summâ in Deum fiduciâ. Tacebo & Josephum Ægypti proregem, qui toties ad extremas devolutus angustias, animo tamen non cecidit, erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino. Moses Deo nixus quæ prodigia non patravit? universos Ægypti exercitus uno maris sepulchro clausit. In Amalecitano bello pro omni curuli tormento virgam habuit, sic enim Imperatorem affatus: *Elige viros*, inquit, *& pugna contra Amalec: eras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu meâ.* Obstupescendum! Moses, stans velut spectator otiosus, totos prosternit exercitus. Mosis Panoplia fuit Dei virga, & in Deum fiducia. At verò Josue dux belli, incredibili prorsus fiduciâ pollens ausus est imperare soli, ac dicere: *Sol contra Gabaon ne movearis. Stetit itaque sol in medio cæli, & non festinavit occumbere spatio unius diei. Non fuit antea & postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israël.* Ita brevi totius Palæstinæ reges expugnati. Quid hoc aliud, quàm eos omnes, qui in alios habent imperium, monere, ut fiduciam locent in solo Deo, qui animos hominum versat, jubétque summa, ima, medio cursu sistere? Quid de Calebo memorem? qui tantæ fuit in Deum fiduciæ, ut tot centenis hominum millibus variè tumultuantibus, unus ille, animosè obsistens proclamarit: *Nolite rebelles esse contra Dominum; neque timeatis populum terræ hujus, quia sicut panem, ita eos possumus devorare; recessit ab eis omne præsidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere.* Et quantæ in Deum fiduciæ fuit Gedeon, ad trituram potiùs quàm ad militiam educatus, qui cum trecentis viris tot hostium millia & invadere est ausus, & vincere.

Josephi proregis Ægypti. Moysis. Iosue cap. 10. v. 12. 13. 14. Josue. Calebi. Num. c. 14. v. 9. Gedeonis. Judic. 7. v. 20. Ezechiæ.

Porrò rex Ezechias ingenti plenus fiduciâ non tantùm quindecim annos vitæ suæ auctarium impetravit, sed & in hujus rei testimonium, Solis umbram per decem lineas revocavit. Sicut autem Josue solem stitit, ita Ezechias solem retroëgit itinere prorsus immenso. Nimirum animus Deo fidens, Deum impellit, ut Orbem turbet & naturas mutet. Sed num hoc tam grande prodigium est decem lineis reduci solem? rem paucis aperiam. Si Ptolemæo credimus, sol in æquinoctio unâ horâ percurrit 365223. hoc est, trecenta sexaginta quinque millia, ducenta viginti tria milliaria Belgica, sive leucas, quarum singulæ horam unam exigunt. Sol ergo cùm decem lineis, seu, quod idem, decem horis recessit, tres milliones, sive, tricies sexies centena millia, quinquaginta duo millia, ducenta triginta milliaria confecit currendo. Miraculum inauditum! idem tamen tam facile fuit, ac si sol retraheretur funiculo. Et hoc Ezechiæ potuit fiducia, quæ Sennacheribo Hierosolymis imminente, priùs cilicium quàm loricam suasit induendum; quo armatus Ezechias primus ipse templum adiit, & populum ad preces & fiduciam concipiendam hortatus: *Viriliter agite*, inquit, *& confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, & universam multitudinem* &c. *Cum illo enim est brachium carneum, nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnátque pro nobis.* En plenissimam fiduciæ adhortationem! Quî verò factum quòd miser Sedecias nil simile patrarit, cùm tamen ei copiosior quàm Ezechiæ miles fuerit? Hoc ipsum hunc regem perdidit; sui viribus plus æquo tribuit & periit, confidens *super baculum arundineum confractum; cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam.*

2. Par. c. 32. v. 7. & 8.

Sedeciæ diffidentia.

Isai. ca 36. vers. 6.

§. II.

EN hoc etiam est quod optimum illum regem Asam perdidit. Triginta sex annis præclarissimè se gessit Rex Asa, ob id Deo charissimus: demum collectam gratiam effudit omnem, ob unam hanc noxam, quòd humanis viribus fuisset confisus. Quamvis hoc Asæ factum, si ad humanæ rationis amussim examinetur, videri possit minimè damnandum. Quid enim hoc mali? Regi Syriæ Benadado submisit aurum, & ejus rei rationem addens: *Fœdus inter me & te est*, ajebat, *pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quamobrem misi tibi argentum & aurum, ut rupto fœdere quod habes cum Baasà rege Israël, facias eum à me recedere.* Quid hîc obsecro iniqui? Nihilominus Hanani propheta liberè objurgans Asam: *Quia habuisti*, ait, *fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriæ regis exercitus de manu tuâ. Oculi enim Domini contemplantur universam terram, & præbent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti, & propter hoc ex præsenti tempore, adversum te bella consurgent.*

Asæ. 2. Par. c. 16. v. 3. Ibid. v. 7. & 9.

Idcirco Jobus: *Si vidi Solem*, inquit, *cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè, & lætatum est cor meum in abscondito, & osculatus sum manum meam ore meo. Bona*, inquit Gregorius, *quæ fecit sic narrat, ut ea Deo adscribat.* Non solebat Jobus industriæ suæ gratulari, nec manus suas dissuaviari, neque enim in se suâque dominatione, sed in Deo fiduciam omnem collocabat. Ita Carolus V. Imperator Augustus verè Pius, verè Felix dicere solebat: *Veni, Vidi, sed Vicit Deus.*

Iob cap. 31. v. 26. & 27.

Regem Hebronis David ad tantum sanctitatis fastigium evexit summa in Deum Fiducia; hac ille virtute pollebat, si ullus mortalium. Inspice psalmos, & mecum senties. Quàm ille assiduè, & ore & pectore versabat hæc talia: *Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Quoniam in te eripiar à tentatione.*

Præsertim Psalm. 17. & 26.

Jonas in ceti cavo delitescens, jámque ultimæ lineæ admotus, nihilominus tamen velut in tutissimâ navi preces concipere, nec unquam aut usquam meliùs fiduciæ virtutem exercere potuit: *Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum.* Precibus & votis ubique locus est. Quid ergo precatus? *Circumdederunt me aquæ usque ad animam*, inquit, *abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum: Veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum.* En fiduciam ingentem lita Daniel inter impastos leones, ita tres Hebræi

Jon. cap. 2. v. 2. 6. & 5.

bræi juvenes in Babyloniis flammis plenas fiduciæ preces Deo allegarunt.

Tobias in hoc genere admirandus. Facultates, & patriam, & oculorum usum perdidit, egenus, & exul, & cæcus, fiduciam tamen retinuit tenacissimè. Et licet tam cognati, quàm uxor, & parentes ipsum irriderent, dicerentque: *Ubi est spes tua pro quâ eleemosynas & sepulturas faciebas?* manifestè vana facta est spes tua, ipse tamen eos increpans: *Nolite ita loqui*, ajebat, *quoniam filii Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.* Hæc ei fiducia, & facultates, & patriam & oculorum usum restituit, & præmium insuper contulit æternum.

Tob. cap. 2. v. 16. & 18.

Et quantus hac virtute Tarsensis Paulus, qui sæpius seipsum quasi funerans, nihilominus: *Scio*, inquit, *cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.* Hac armatus fiduciâ nullum aut laborem, aut periculum horrebat; per saxa, per gladios, per tela, per ignes ruebat, ope divinâ nixus, & in Deo suo sæpius ferreos etiam muros transgrediebatur.

2. Tim. c. 1. v. 12.

§. III.

INter feminas hac virtute admirabiliter excelluit Juditha, facinus ausa inauditum. Cùm enim consilium cepisset trucidandi Holofernis, precibus ardentissimis suam in Deum fiduciam accendens: *Subveni*, ajebat, *quæso te Domine Deus meus mihi viduæ. Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti, & hoc factum est quod ipse voluisti. Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua judicia in tuâ providentiâ posuisti. Non in multitudine est virtus tua, Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Deus cælorum &c. exaudi me miseram, deprecantem, & de tuâ misericordiâ præsumentem.* Ex eâdem obstupescendâ fiduciâ illud Holoferni respondit: *Vivit anima tua, domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu meâ, hæc quæ cogitavi.* Cùmque jam ante lectum temulenti Holofernis staret, lacrymas precésque silentio fundens: *Confirma me*, inquit, *Domine Deus, ut hoc quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam.* Perfecit felicissimè. Jamque Bethuliæ portis recepta, in primas has voces erumpens: *Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se.*

Non quòd in Dei cogitatione, quam unicum Æternitatis Nunc meritur, sit prius & posterius, sed quòd res aliis alia sint posteriores.

Judith. c. 9. diversis v. Cap. 11. v. 4. & cap. 13. v. 7. & 17.

Huic jure accensetur Susanna, nobilissimum & Pudicitiæ, & Fiduciæ specimen. Hæc cùm ad capitis supplicium, & saxatiles nimbos jam duceretur, flens suspexit ad cælum: *erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino.* Nec frustra: omnium calculo, Daniele judice, omni crimine liberata est.

Dan. cap. 13. vers. 35.

Hac non inferior Esther, rem magnam aggressa, per hanc itidem in Deum fiduciam. Lex erat in Assueri aulâ, ut si quis ad regem ingrederetur non vocatus, morte id lueret, nisi rex virgam auream protendisset, in signum clementiæ. Cùm verò Estherem hinc Mardochæus assiduis precibus urgeret, ut regem adiret, illinc obstaret lex & terreret, hoc demum init consilii: Judei omnes jussi sunt triduum totum inter preces & jejunia exigere: quod idem & Esther fecit cum suis virginibus: Triduo sic exacto, Regina fiduciam in Deum amplissimam concipiens, ingressa est ad regem pro suâ gente deprecatura. Ex voto cesserunt omnia.

Si novæ legis sanctissimos quósque viros feminásque consiliderem, mirâ in Deum fiduciâ claruisse omnes reperio. Ex tot millibus unicum produxisse testem satis fuerit. Anno Christiano millesimo sexagesimo tertio, testibus Bertholdo abbate Ursprergensi, & Desiderio abbate Cassinensi, litteris item civium Florentinorum ad Alexandrum Pontificem datis, Florentiæ grave ortum est dissidium inter populum, & urbis Antistitem Simoniæ accusatum. Plebs omnia sui Præsulis sacra execrabatur. Hinc sine sacramentis obibant plurimi; Petrus Damianus dissidentes partes componere nitebatur, sed frustra. Demum pro illius ævi more judicium commissum est igni, hoc modo: Petrus monachus Joannis Gualberti discipulus, vir modestissimus, & miræ in Deum fiduciæ, ipsis Cineralibus peractâ re divinâ, lineam sacerdotis vestem indutus, manu crucem præferens, nudis pedibus luculentum ignem per certa spatia extensum ingressurus, sic cœpit precari: Domine Jesv, misericordiam tuam imploro, ut si Petrus Florentinus episcopus pecuniâ sedem occupavit, tu mea salus, in hoc tremendo judicio, ad me adjuvandum festines, méque illæsum vestigiis non adustis conserves, sicut olim tres juvenes in fornace Babylonicâ servasti. Dixit, & ignem illæsus transiit; jámque egressurus, strophiolum transeunti sibi excidisse advertens, animosè rediit, & illud sustulit. Hinc Petrvs Ignevs est dictus. Hic virquamvis è nobilissimâ stirpe Aldobrandinorum oriundus, tam submissi tamen & Deo fidentis animi fuit, ut præsidis sui Gualberti jussu pecoris custodem agere non recusarit. Sed quia virtus ab infimis solet eminere, à pecore Petrus, & à pedo ad tiaram evocatus, Præpositum egit, post Abbatem; inde Episcopus, ab hoc Cardinalis lectus est.

§. IV.

VNiversè de viris feminisque omnibus vitæ sanctimoniâ præcellentibus affirmari potest: *Cor eorum erat fiduciam habens in Domino.* Singulare id fuit Catharinæ Senensi. Hæc, licet verborum ceteroqui parcissima, cùm de fiduciâ in Deum sermonem miscere cœpit, nullum pæne dicendi finem reperire, aut si alios de hac virtute differentes audiisset, nunquam satiari potuit audiendo: perdius & pernox steterisset ad hos tales de fiduciâ sermones attentissima. Jure merito; *nullus speravit in Domino & confusus est.*

Bernardus cùm gravi morbo afflictus, extremum jam pæne spiritum traheret, visus est ad Dei tribunal stare. Adfuit autem & Satan ex adverso, & virum improbis accusationibus incursavit. Ubi sua omnia executus fuit accusator, & jam Bernardo pro se dicendum esset; sic cœpit perorare fiduciâ ingenti: Fateor, nec mihi nec meis actionibus deberi cælum; tanto præmio indignissimus sum. At verò duplici jure Dominus meus id obtinuit, & Patris hæreditate, & Crucis perpessione; altero ipse contentus, alterum mihi donat. Ab hoc dono me quoque illius regni hæredem fore confido. Pudefacto ad hanc vocem adversario, & conventu soluto, Bernardus ad se rediit.

Hugo, Lincolniensis Præsul, vir integerrimus nocte quâdam gravibus curis infestatus, cùm eas excutere non posset, turbari animo cœpit. At primo mane ad se rediens, & altum ingemiscens: *Heu*, inquiebat, *graviter deliqui, quòd non uti hominem Christianum decet omnem curam super Dominum, juxta prophetæ monita, jactaverim.*

Nec illud silentio involvendum. Dux Saxoniæ Fridericus II. cognomento Placidus, Anno Christiano millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto obiit: Hic princeps aliquot ante obitum annis, Friderico è Comitum stirpe Antistiti Magdeburgico litem, & ab eâ bellum cœpit movere. Quod ut prudentiùs gereret, & cuncta cederent feliciùs, exploratorem misit, qui de apparatu bellico & consiliis adversæ partis cognosceret. Factum: exploratis omnibus renuntiatum est, nil opportunum bello parari, sed nec militem scribi: Antistitem præterea dixisse, caussam se commissurum Deo, qui pro servo suo arma sumeret. Hoc ut Elector audivit: Alius, inquit, insaniat, & bellum inferat ei, qui confidit caussâ superiorem se futurum Deo defensore. Laudandus Præsul, qui Dei patrocinio fisus est: laudandus Princeps, qui positis armis Deum veritus est adversarium.

§. V. Elcea-

§. V.

ELecarius Comes, notæ sanctitatis vir, eâ in Deum fiduciâ pollebat, ut periculis omnibus iret excelsior: quòd vel inde potest liquere. Mari se commiserat Elcearius, Neapoli cum familiâ totâ Provinciam repetiturus. Dum vela facit, infremit mare, ventis commotum. Franguntur arbores, rumpuntur funes, excutiuntur gubernacula, deseruntur remi, clamoribus incompositis atque ululatibus omnia complentur, oculis mors præsentissima obversabatur; qui in navi erant, spirare tantùm, sperare nihil ampliùs: certè vultu omnes jam umbræ ac manes erant, nec jam aliud deesse videbatur, quàm navim sepelire aquis. Solus Elcearius positâ formidine constabat sibi, eadem illi serenitas, idem oris color, eadem mentis malacia. Nam dum alii cum iratis fluctibus luctabantur, ille suaviter cum Deo agebat, & cælum fatigabat precibus. Interim venti profuere, maris ira detumuit, paullatim vox & sensus metu exanimatis rediit. Tandem subductâ in portum navi, nonnullos è suis graviter incusavit Elcearius, quòd clamoribus & lacrymis satis ostendissent, perexiguâ sese fiduciâ in Deo niti, nimiúmque à morte abhorrere. Seorsum autem Dalphina conjux interrogabat Elcearium, an ipse solus in tam præsenti periculo desiisset esse homo, & mortem tam vicinam non timuisset? Cui ille: Totum me, inquit, divinæ voluntati tradidi, paratus, si, salvis omnibus, solus hauriter fluctibus. Hoc est, quod Hebræus Sapiens monuit: *Habe fiduciam in Domino, ex toto corde tuo.* Porrò qui hac fiduciâ sunt vacui, humana tantùm circumspiciunt, omniáque humanis viribus metiuntur. Et ferè contingit ut hos in manu consilii sui destituat Deus: hinc illi frustra irritóque conatu magna expectant, & in miserâ spe languentem trahunt animam, & plerunque infelici eventu humanas has cogitationes claudunt. Contrà verò nostra in Deum fiducia, divinæ beneficentiæ potentissima est conciliatrix. *Gaudet Deus beneficis dandis, & munificentiæ suæ dona spargit in eos præcipuè qui in magnam exurgunt fiduciam. Quòd si Deus munificam suam manum contrahat contineátque, nec liberalitatis suæ nubem explicet, aut non nisi per lentissima stillicidia depluat, tacitus secum cogitet homo, quis cælestem illam nubem, pendulam semper pronámque paratámque in imbres, siccaverit stiterit?* Pro. cap. 3. v. 5. Salvianus in lugubr. Dialog. lib. 1. c. 17. *se, inquam cogitet, delicta suæ, teporem, languorémque suum, maximè verò suam in Deum diffidentiam accuset, in novam exurgat fiduciam, & profillicidiis nimbos speret. Impedimentis enim sublatis nunquam non pluent illæ nubes: nec non speratos imbres, sed toto cælo flumina mariáque jaculabuntur, ut anhelum validúmque fiduciâ pectus munificentiæ suæ sepeliant aquis. Non enim sponsionibus quàm factis locupletior est Deus. Etiam montes promisit transferendos, mortuos ad vitam revocandos. Audeat proinde sperare homo majora, qui potest, largietur Deus.*

Hieronym. ad Ctesiph. c. 2. q. 11. *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus: Nullus speravit in Domino, & confusus est.*

CAPVT V.

Quantis præmiis Deus humanam in se fiduciam remuneretur.

MVltis equidem opitulatur galea in capite, lorica in pectore, anchora in æquore: multi nihilominus galeâ operti perimuntur, loricâ trajiciuntur, anchorâ instructi merguntur: At verò qui *confidunt in Domino, sicut mons Sion, non commovebuntur in æternum.* Nam uti Sionis rupem nulli turbinum incursus, nulli fluctuum assultus loco moverint; non tantùm quia mons est, sed quia mons Deo sacer est: ita hominem illum nullus ærumnarum impetus subverterit, qui verè confidit in Domino, cupitóque divinæ voluntati in omnibus parere. Psal. 124. v. 1.

Hæc in Deum fiducia, est galea nullis rumpenda vulneribus, est lorica nulli penetrabilis telo, est anchora nulli obnoxia naufragio. Hanc, sicut *anchoram habemus animæ tutam ac firmam.* Hebr. cap. 6. v. 19.

§. I.

OBservavit Orbis Ecclesiastes Paulus, quorundam è suis fiduciam vacillare, tanquam si spe vanâ lactarentur: hos simiùm pusillanimes instruendos ratus: *Teneamus*, inquit, *spei nostræ indeclinabilem confessionem. Nolite itaque amittere confidentiam, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulúmque, qui venturus est, veniet & non tardabit.* Ergo, *nolite amittere confidentiam, quæ magnam habet remunerationem.* Hebr. cap. 10. v. 23. 35. 36. 37. & 38.

B Et prima quidem hujus remuneratio ista est: Fiducia hæc neminem fallit aut pudore afficit. *Spes non confundit.* Fallax illa rerum humanarum fiducia millies decipit, nec tamen cautiores efficit deceptos. Pulchrè Plato: *Spes mortalium*, inquit, *somnia vigilantium, aut potiùs desiderantium.* Anno Christiano millesimo octogesimo quarto, Odo antistes Guilielmi Angliæ regis frater, sortilegorum vaticiniis inductus, proximum à Gregorio VII. Pontificem se futurum credidit, & ut viam sibi muniret ad hoc solium per argenteos gradus, pecuniam per nefas undecunque contraxit, jámque Romanis arcibus spe imminens, à fratre Guilielmo in carcerem conjectus est, ubi totum exegit triennum: hoc scilicet solium huic spei debebatur. Nec unquam Odo Romanam tiaram suo capite recepit. Ita multis aliis spes sua dedecori est & damno. *Spes impii tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ à procellâ dispergitur: & tanquam fumus, qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis,* Spes ac fiducia in Deum nulli mortalium probro est: Spes non confundit. *Scitote, quia nullus speravit in Domino, & confusus est; quis enim permansit in mandatis ejus, & derelictus est? aut quis invocavit eum, & despexit illum?* In hanc fiduciam regius psaltes sese attollens: *In te, Domine speravi*, ait, *non confundar in æternum.* Scitè Augustinus: *Quis est*, inquit, *qui confunditur? qui dicit, ego quod sperabam non inveni, non immeritò. Sperabas enim de te, aut sperabas de homine amico: maledictus autem qui spem suam ponit in homine. Confunderis, quia fefellit te spes posita in mendacio; omnis enim homo mendax. Si autem ponas spem tuam in Deo tuo, non confunderis; quia ille in quo spem posuisti, falli non potest. Spes non confundit.*

1. Fiduciæ remuneratio: Neminem fallit, Rom. cap. 5. v. 5.

Sap. cap. 5. v. 15.

Eccli. cap. 2. v. 11. & 12.

Psal. 30. v. 1. Aug. tom. 8. in psal. 38. conc. 2. ante med.

Rom. cap. 5. v. 5.

Hîc tu mihi obsecro, fiduciam Mosis, quàm ea pudefacta non sit expende. Cùm Hebræi ex Ægypto digressi, in arctum omnes concluси essent, (jam enim à tergo hærebat hostis Pharao, in oculis montes & mare
D fugam omnem negabant) Moses in has preces effusus dicitur: Domine, tuum est hoc mare, tuus & mons qui nos claudit: & hic potest te jubente aperiri, aut in planitiem solvi, potest & mare in terram verti: possumus & nos per aërem sublimes effugere, si nos ita servari tibi placeat. Hæc precatus, mare virgâ percussit, quo ictu repentè scissum transituris expeditissimum iter monstravit. *Spes non confundit.* Primum igitur fiduciæ munus est, *Non fallere.*

Joseph. lib. 2. Antiq. Jud. cap. 7.

§. II.

ALtera ejusdem Fiduciæ remuneratio est, Maxima vitæ tranquillitas. Qui Deo seriò fidit, officia sua, quamvis latissimè pateant, sine tumultu obit, etiam inter adversa lætus. *Lætentur omnes qui sperant in te*, Domine. *Spe enim salvi facti sumus. Beati omnes qui confidunt in eo.* Augustinus pro more suo, pulcherrimè, in verba psalmi:

2. Maxima vitæ tranquillitas. Psal. 5. v. 12. Rom. cap. 8. v. 24.

Psal. 2. v. 13. Aug. tom. 8. in Psal. 27. circa med.

psalmi: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Quasi perversè*, inquit, *videtur dicere non intelligentibus, debuit enim dicere fructum laborum tuorum manducabis. Multi enim manducant fructum laborum suorum: laborant in vineâ, ipsum laborem non manducant, sed quòd de labore ipsorum nascitur.* &c. *Quid sibi vult labores fructuum tuorum manducabis? Modò labores habemus, fructus postea erit. Sed quia & ipsi labores non sunt sine gaudio propter spem, de quâ paulò antè diximus: Spe gaudentes, in tribulatione patientes: modò nos ipsi labores nostri jucundant, & lætos nos faciunt de spe. Si ergo labor noster potuit manducari, & potuit jucundare, manducatus fructus laboris ipsius qualis erit?*

Germanorum vetus verbum est, parietibus etiam inscribi solitum: Quisquis omnia Deo commiserit, & hîc tranquillus, & illic beatus erit. Verè sic est, Deo semper omnia committere, in hac vitâ tranquillitatem, in alterâ beatitudinem obtinet. Sed Deo sic committenda sunt omnia; è manu Dei æquè omnia sic accipienda sunt, ut hæc regula exceptionem non admittat. Clarissimè pius ille scriptor: *Et nota*, inquit, *hanc regulam, Omnia è manu Dei acceptandi, tam esse universalem, ut ab eâ nulla prorsus admittenda sit exceptio: adeò ut non tantùm cruces, afflictionésque extrinsecæ mundi & proximi, à Deo acceptari debeant, verum etiam intrinsecæ, quæ ex imperfectionibus nostris enascuntur: nam omnia cooperantur in bonum diligentibus Deum.*

Omnia Deo committenda est regula exceptionem non admittens. *Benedictus Angelus, in Reg. Perfect. fine libri mihi p. 278.*

§. III.

3. Robur in adversis. *Prov. c. 10. v. 25. & 30. Psal. 25. vers. 1.*

TErtia Remuneratio, Robur in adversis, & animus calamitate insuperabilis. *Iustus quasi fundamentum sempiternum, justus in æternum non commovebitur.* Animosissimus rex David: *In Domino sperans*, inquit, *non infirmabor.* Optimè Theodoretus: *Gubernatorem*, inquit, *habeas Deum & aurigam, & res tua ab illâ providentiâ pendeant, nam hoc modo inconcussus manebis & immutabilis.* Tales se gesserunt tot centena millia sanctissimorum martyrum. Res nova & rara, pendere in equuleo, & aduri latera, ridere tamen & jocari. Multitudinis concursum fieri, cùm missilia spargunntur, cùm donativa aut congiaria, cùm viscerationes dantur, nil novi est; at verò cùm capita decutiuntur, cùm sartagines, cùm rotæ & cruces proferuntur, cùm omnis generis supplicia inferuntur, esse tamen qui accurrant & certent quis prior moriatur, hoc novum, hoc inauditum: hoc tamen, inquit Eusebius, meis oculis vidi: innumeros in Ægypto non ligatos duci extra mœnia in campum: hîc alter alterum prævenire contendens porrigebat cervices. Carnifices defecerunt & gladii fessi: sedebant, alii succedebant; mutabantur gladii, dies non sufficiebat: nullus ex eis nec parvulus morte terrebatur. En heroas ac heroidas invincibiles: non commovebantur, sicut mons Sion. Huc appositè Chrysostomus: *Montem dixit spem in Deum immutabilem*, inquit, *firmam & constantem, invincibilem & inexpugnabilem. Quemadmodum enim si quis innumerabiles adhibeat machinas, montem nec convellere nec labefactare potest: ita etiam qui eum aggreditur, qui spem in Deum collocavit, revertetur domum vacuis manibus. Sed cur non dixit absolutè:* Sicut mons, *sed montis Sion meminit? Docens, nos non debere animum dejicere in calamitatibus, nec ab eis pessundari, sed à spe in Deum pendere, omnia ferre fortiter, & bella, & pugnas, & tumultus. Quemadmodum enim hic mons, qui fuerat quandoque desertus, & nudatus habitatoribus, ad priorem redierat prosperitatem, veteri statu recepto, cùm incolæ rediissent, miracula rursus ostenderentur, ita etiam vir fortis & generosus, licet ab innumerabilibus invadatur calamitatibus, minimè evertitur.*

Chrys. in Psal. 124. initio & paulò post init.

Cur psalmista non dixit absolutè: *Sicut mons*, sed montis Sion meminit *Psal. 124. v. 1.*

Isai. cap. 40. vers. 31. Psal. 2. v. 13. Psal. 30. v. 25.

Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem (humanam in divinam) *assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient. Beati omnes qui confidunt in eo.* Ergo *viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes, qui speratis in Domino.*

§. IV.

QVarta remuneratio: Immunitas à plurimis vitiis. *Et non delinquent omnes qui sperant in eo.* Bernardo teste, *Perfecta conversio est ad hoc bonum, ut nil libeat nisi quod deceat vel liceat. Et tunc demum perfecta erat voluntas, cum plenè fuerit bona, & bene plena.* Hanc autem bene plenam & plenè bonam voluntatem habere censendus est is, qui non suam ampliùs, sed jam pro suâ divinam amplectitur voluntatem, eique se totum devotissimâ subjectione transcribit. Et hic est qui Deo in omnibus fidit. Quisquis autem felicissimam hanc artem callet, ac reipsâ tam providentiæ divinæ, quàm voluntati perfectè se tradit, graves vitiorum insultus non metuit. Vera in Deum fiducia non tantùm inquieti pectoris agitationem, sed & huic contrarium torporem mentis ac fenium tollit. Disertè hoc ipsum confirmans Bernardus: *Ita*, inquit, *animus si non præsumat de se, sed si confortetur à Deo, poterit utique dominari sui, ut non dominetur ei omnis injustitia.* Ita, inquam, Deo innixum nulla vis, nulla fraus, nulla jam illecebra poterit vel stantem dejicere, vel subjicere dominantem. Alioquin frustra nititur, si non innititur. Disce ergo Deo fidere, etiamsi omnia tibi adversa sint; disce contra spem in spem credere, *& volumtas Domini in manu tuâ dirigetur.*

Bern. ser. 7. de Quinquag. Isai. 40. v. 12.

§. V.

QVinta remuneratio: Per veram in Deum Fiduciam velut Omnipotentes efficimur. Liberè proclamat Paulus: *Omnia possum in eo qui me confortat.* Et quamvis cuique nostrûm hîc objici possit: Tu longè sequere, & Pauli vestigia adora. Nihilominus tamen quis illorum qui Deo fidunt, non animosè dicat: *Pone me juxta te, & cujusvis manus pugnet contra me. Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Sed quid opus testimoniis? Christus disertissimè: *Si potes credere*, inquit, *omnia possibilia sunt credenti.* In quæ Domini verba egregiè Bernardus: *Quidni*, inquit, *omnia possibilia sint innitenti super eum, qui omnia potest? Nil omnipotentiam Dei clariorem reddit, quàm quòd omnipotentes facit omnes, qui in se sperant. An non omniparens, cui omnia possibilia sunt?*

Fiducia omnipotentes efficimur. Rom. 8. v. 31. Philip. 4. v. 13. Rom. 8. v. 31. Matth. 17. v. 20. Bern. ser. 3. de Assumpt. Matth. 19. v. 26. Marc. 9. v. 22.

Quâ in re nescio an unquam præclarius quid dictum scriptúmve sit, quàm quod idem Bernardus præclarissimè dixit scripsitque in hæc verba: *Dulcissima liberalitas*, inquit, *in se sperantibus non deest. Hoc enim totum hominis meritum, si totam spem suam ponat in eo, qui totum hominem salvum fecit. In te speraverunt Patres nostri, speraverunt & liberasti eos: ad te clamaverunt, & salvi facti sunt: in te speraverunt, & non sunt confusi. Sperate in eo omnis congregatio populi: quemcunque enim locum calcaverit pes vester, vester erit. Pes vester, utique spes vestra est, & quantumcunque illa processerit, obtinebit. si tamen in Deum tota figatur, ut firma sit, & non titubet.*

Bern. ser. 3. de Assumpt. Psal. 59. v. 14. Psal. 90. v. 13. Psal. 124. v. 1.

Cùm Apostoli secretò Dominum interrogassent, cur non & ipsi lunaticum adolescentem illum malo genio insessum potuerint liberare? Christus caussam omnem diffidentiæ adscribens: *Propter incredulitatem*, inquit, *vestram: Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* Hîc non Christiana solummodo fides commendatur, sed & illa fiducia, quæ divinâ se Omnipotentiâ sic induit, ut ardua quævis aggrediatur, & admiranda patret. Quamvis Christus non dixerit: *Edite miracula*, sed *Habete fidem Dei*: querelas contra Dei dispositionem omittite, pusillanimitatem ad ardua trepidantem vincite, omnem à vobis diffidentiam expellite: si non possitis calcare basiliscos & dracones, stiberbiam calcate; si non voce incendia domare, libidinum vestrarum flammas extinguite; si non leones frenare, pardos & tigrides cicurare, iras reprimite; si non mortuos ad vitam revocare, Invidiam vestro malo vivacissimam

*Matth. 17. v. 19. Luc. 22. v. 32. Matth. 21. v. 21. Marc. 11. v. 23. Luc. 17. v. 6. Matth. 10. v. 8. Luc. 10. v. 19. Matth. 10. v. 8. Luc. 10. v. 19. Matth. 10. v. 8. Luc. 10. v. 19

vacissimam jugulare; si non aridas arbores ad virorem reducere, vacuam liberalitate manum, fœcundiore stipe instruite. Hoc est quod exigit Christus: Habete fidem Dei. Qui hanc habet, ex omnibus malis aliquid boni elicit, ex omni plumbo argenti quippiam & auri colligit, quod artificii divini est: *Nam, uti* Boëthius, *sola est divina vis, cui mala quoque bona sunt, cùm eis competenter utendo, alicujus boni elicit effectum.* Sed de hoc alibi uberiùs.

Boëth. lib. 4. de consol. phil. prof. 6. fine.

CAPUT VI.

Fiduciam in Deum sine cognitione divinæ Providentiæ vacillare.

Gen. 22. vers. 7 & 8.

IN mœstissimâ illâ profectione Abrahami in montem Moria, ubi jugulandus erat filius, cùm tertiâ jam die dilucesceret, & mons in oculis esset, Isaacus qui ligna humeris subvehebat, patrem gladio armatum interrogans: *Pater mi,* inquit, *ecce ignis & ligna, ubi est victima holocausti? Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter.* Utinam & nos, tunc maximè, cùm aqua nobis hæret, cùm exitum nullum reperimus, hoc unum assiduè volveremus animo: *Deus providebit, fili mi, Deus providebit.* Exemplo demonstratur id quod dicimus: Multorum liberorum parens animam agit, hoc unum anxiè sollicitus, quid suis liberis sit futurum: frustra vir bonus se cruciat: *Deus providebit.* Alius corpore quidem sanus, sed æger animo secum disquirit ipse: *Ut sese res meæ habebunt, cùm hoc auxilium, aut auxiliator iste deerit?* vana plerunque sollicitudo: *Deus providebit.* Alius auri dives & avorum, non item virtutum: *Quid si,* ait ipse sibi, *præter sententiam & spem hoc mihi eveniat?* Homo pusilli animi! *Deus providebit. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem.* Ita quondam Romanorum Imperator Maximilianus II. sicubi res adversæ animum ejus sollicitarent, conceptum à se symbolum proferebat: *Dominus providebit.* Ita prorsus, ita ad Deum mentis acies convertenda, qui non patietur in fraudem impelli fidentem in se.

Sapient. 13. vers. 9.

Abrahamus, quem dixi, illud Dei mandatum divinis promissis, ut videbatur, rectà contrarium, quàm inexplicabili fiduciâ exequi est aggressus? Dici non potest, quot fiduciæ actus exercuerit illo triduo, quo in montem à Deo nominatum profectus est, illud secum assiduè repetendo: *Deus providebit.* Verè providit, modo prorsus admirando. *Nam pater,* inquit Chrysostomus, *sacrificavit, filius seipsum obtulit. Deus utrumque acceptavit, & vita tamen mansit victimæ.* Sic Abraham confisus Deo, pervenit usque ad montem, usque ad aram, ad ipsum usque gladium, ad ipsum usque filii jugulum, quod jam jam erat secandum. Nimirum altissimè combibit animo vir sanctus, illud usquequaque certissimum: DEUS PROVIDEBIT. Divinum hoc pronuntiatum quisquis vult capere, quotidiano id usu discet optimè, tàmque in se quàm in aliis mira deprehendet divinæ providentiæ vestigia. Et quæso, vitam nostram priorem compendio relegamus: per quot ambages & anfractus divina nos duxit providentia, quot quantisque periculis nos suaviter subtraxit? Quivis nostrum jure dixerit: *Misit de celo & assumpsit me, & extraxit me de aquis multis. Prævenit me in die afflictionis meæ, & factus est Dominus firmamentum meum: liberavit me, quia complacui ei.* Et quanta vitæ, quanta corporis animique discrimina non adii? sed evasi: *Deus providebit.* Fidamus Deo. Hanc autem confidentiam in Deum non assequetur, nisi qui & Providentiam Dei probè cognoverit. An sit Providentia, fugimus quærere: nam rectè Clemens Alexandrinus: *Sunt,* inquit, *quæstiones quædam dignæ quæ punantur: cujusmodi est quærere probationes, An sit Providentia; cùm sit manifesta divina Providentia ex adspectu omnium quæ videntur effectorum, quæ arte & sapientiâ constant.* Est ergo Providentia. [a]

Psalm. 22. vers. 6 & 19.

Clem. Alex. lib. 5. Strom. princ.

a *Hanc illustrissimis argumentis & testimoniis demonstrat in Theol. Natur. Theophilus Raynaudus distinct. 8. quæst. 3. mihi pag. 893.*

§. I.

SEd quid est providentia? *Est ipsa,* inquit Boëthius †, *divina ratio in summo principe constituta, quæ cuncta disponit.* Optimè de hac re Damascenus *: *Providentia,* inquit, *est voluntas Dei, per quam res omnes aptè congrueque gubernantur.* Rem sic capiemus: Vidit Deus ab æterno quâ ratione quævis res creata suum finem posset assequi; simul etiam omnia impedimenta vidit, quæ in assequendo fine occursura essent. Deinde hic idem optimus Deus, sanctissimâ suâ voluntate, ea delegit subministranda auxilia, per quæ omnes homines ad suum finem quàm optimè ducerentur. Hæc verò statim ab Orbis ortu proposuit, & in opus deduxit per immensam suam potentiam. Ita *divina Providentia,* ut Dorotheus loquitur, *fons est bonorum omnium.* Hanc omnes philosophorum turbæ agnoverunt. Hinc illa: Deum sequere; Cum Diis pugnare noli; Id superis curæ; Vidérit Jupiter; Hoc in genibus Jovis situm, aliàque talia priscis usitata. Et hanc suam providentiam Deus mox ab initio, ipsis etiam oculis ingessit per Orbis Diluvium, per Sodomæum incendium, per Calamitates Ægyptias, per Alimoniam è nubibus submissam tot centenis millibus Hebræorum: quibus insuper inspectantibus leges condidit, præsentiam suam monstravit, viæ ducem statuit columnam lucidam & igneam, emisit effusissimos volucrum nimbos, victorias dedit admirandas. Habet Deus providentiam omnium omnino rerum creatarum. Res certissima est. Clamat Sapientia: *Pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus.*

† *Boëth. l. 4. de consol. phil. prof. 6.*

* *Damasc. lib. 2. de Fide Orthodoxâ. cap. 29.*

Sap. cap. 6. vers. 8.

Ut autem nos Providentiæ divinæ notitiam altissimâ mente defigamus, hoc in fundamentum ponimus: Nihil uspiam Orbe toto fieri fortuitò, & casu. Si res ad nostram duntaxat seu providentiam, seu scientiam examinemus, plurima casu quodam & fortè fortunâ fieri putabimus, si ad divinam Intelligentiam, nihil fit casu. Divina namque intelligentia infinita est, extenditque se sine ullo labore ad omne quod intelligi potest. Deus puncto temporis, uno eodemque, sic dicam, ictu oculi sinus omnes & abyssos cæli, terræ, maris, inferorum penetrat ac pervidet. Rectissimè Jobus: *Nihil,* inquit, *in terrâ sine causâ fit. Omnia in mensurâ, & numero, & pondere disposuit* Deus ab æterno. Ita in rebus omnibus divinæ gubernationis admirabilissima elucet providentia, quæ non præest solùm rebus omnibus, sed interest, imò ineest. Nos cæculi plurima putamus casu fieri, quæ tamen omnia ab æterno Dei consilio & providentiâ proveniunt.

Nihil uspiam orbe toto fit casu & fortuitò.

Iob cap. 5. vers. 6. Sap. cap. 11. vers. 21.

§. II.

SApientissimè Augustinus: *Et sic omnia,* inquit, *ad divinæ providentiæ regimen referantur, quæ stulti quasi casu, & temere, & nullâ divinâ administratione fieri putant.* Exemplo res patefiet: Hetus è domesticis duos, herilis consilii ignaros, diversis viis mittit ad eundem omnino locum. Hic alterum alteri occurrere casus est, non domino, sed servis: Ita thesaurum reperiri à paupere fossore, casus est quidem illi pauperculo, sed non Deo, qui opes illic ideo recondi voluit, ut eas hic ipse mercenarius eo loci fossurus repetiret & ditesceret, non casu, sed paternâ Dei providentiâ: Deo nil penitus fortuitum est. Idcirco

Augustin. in Psal. 9. post med.

——— nemo temeraria credat
Fortuitóve geri mundana negotia casu.
Omnia lege meant, quam rerum Conditor illis
Sanxit ab æterno. ———

Canem pinxerat Apelles, cúmque in reliquâ omni parte sibi ipse satisfeciſſet, exprimere in eo spumam anhelantis se posse non judicabat: displicebat autem ars ipsa, nec alia inveniri poterat, & videbatur spuma illa pingi,

Plin. lib. 35. cap. 10. post med.

pingi, non ex ore nasci, sicque longiùs à veritate discedere: Absterserat sæpius, mutaveratque penicillum anxio animi cruciatu, & nullo modo sibi approbans, cùm in picturâ verum esse non verisimile vellet. Postremò iratus arti, spongiam eam impegit invisо loco tabulæ, & illa reposuit ablatos colores qualiter cura optaverat. Hoc exemplo similis & Nealcem successus in spumâ equi similiter impactâ spongiâ secutus dicitur. Nos hæc talia merissimos casus interpretamur, & totum fortunæ tribuimus, quæ in picturâ fecerit naturam. Erramus splendidè; nam quod fortunam dicimus, altissima Dei sapientia & providentia est. Qui fortunæ aliquid tribuunt,
4. Reg. c. 13. vers. 21. Dei providentiam sepeliunt. Non casu fiebat, quod maximè casu factum videbatur, ut cadaver, metu latronum abjiceretur in sepulchrum Elisæi, cujus ossa cùm attigisset homo ille sepeliendus revixit. Non casu Moses
Exod. cap. 2. vers. 3. & 9. in vimineâ fiscellâ expositus, à filiâ Pharaonis inventus,
2. Par. c. 18. vers. 33. & adoptatus est. Nec casu rex Achab inter cervicem & scapulas læsus est: *Accidit autem ut unus è populo sagittam in incertum jaceret.* Certissimâ Dei manu ferebatur hoc telum, sicut & illud in Julianum Apostatam: solùm jacienti res erat incerta. Non casu aut fortuitò hirundines Tobiæ domum involabant, & virum optimum visu privabant. *Hanc tentationem ideo permisit Dominus evenire*
Tob. cap. 2. vers. 12. & cap. 12. v. 13. *illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ.* Disertè Angelus:
Luc. cap. 2. vers. 1. *Quia acceptus eras Deo*, inquit, *necesse fuit ut tentatio probaret te.* Nihil fit casu. Ita minimè casu factum, quòd Chri-
Ioan. cap. 4. vers. 5. sto nascituro *universus Orbis ab Augusto describeretur.* Ad fontem Sichar non casu consedit Christus cum Samaritide collocuturus. Hæc omnia in tabulis divinæ Providentiæ annotata sunt, ab omni ævo.

§. III.

CVm Cyprianus & Justina velut capitis rei ducerentur, Theoctistus equo vehens, hoc solùm dixit: Cum his hominibus iniquè agitur. Mox à Felicio assessore jussus est equo dejici, & cum iisdem duci ad sup-
Ps. 35. v. 7. plicium. *Iudicia tua, Domine, abyssus multa!* subitus hic casus videri potuit; Dei providentia fuit.

Cùm sanctus Ignatius Lojola è pedis vulnere jaceret æger, fallendo tempori librum petiit, qui equestria, & hoc genus profana ludicra commentis fucaret. At casu factum (ita nos loquimur) ut ea fabularum mendacia domi nusquam essent; sed eorum vicem duo longè melioris argumenti codices ægro ferrentur: Altero Vita résque à Christo Domino gestæ, altero ab Cælitibus reliquis facta facinora perscribebantur. Hi libri salutis principium fuêre Ignatio, aliisque post Ignatium innumeris. At hos libros non casus aut fortuna, sed æterna Dei Providentia benignissimè, huic loco, huic & lectori destinavit.

Paphnutius interrogatus, quid caussæ foret, quòd illi proficerent, deficerent isti, sub eodem magisterio; hi ca-
Quæcúque fiunt, ad Dei beneplacitum aut ex ejus permissione fiunt. derent, illi starent? Respondit: Quæcunque fiunt, aut ad Dei beneplacitum, aut ex permissione Dei fieri: & omnia quidem quæ cum virtute conjuncta essent, secundum Dei beneplacitum; cetera verò quæ cum vitiis haberent affinitatem, damna & injurias in Orbem inveherent, Dei permissu fieri. Cur autem Deus tanta támque frequentia mala permittit? Hîc jubet Plato quiescere: *judicia Dei abyssus multa.* Hoc optimè cepit, qui dixit: *Sine consilio & providentiâ tuâ, & sine caussâ nihil sit in*
Thomas de Kempis l. 3. c. 50. nu. 4. *terrâ. Didici etiam ex hoc inscrutabile judicium tuum expavescere, qui affligis justum cum impio, sed non sine æquitate & ju-*
Augustin. in psal. 25. *stitiâ.* Præclarissimè Augustinus: *Surgunt procellæ stagni hujus*, inquit, *vides malos florere, bonos laborare; tentatio est, fluctus est, & dicit anima tua: O Deus, Deus hæccine est justitia tua, ut mali floreant, & boni laborent? & Deus tibi respondet: Hæccine est fides tua? Hæccine tibi promisi, aut ad hoc Christianus factus es, ut in sæculo floreres?*

Componamus ergo animos, & in Providentiâ Dei acquiescamus, quamvis impios dominari, pios opprimi, religionem everti, justitiam extingui videamus: nihil enim horum fieret, nisi Deus id singulariter permitteret: non permitteret autem nisi justissimè rationes ei suppeterent, atque adeò nisi melius esset, sic permittere quàm impedire. At inde gravia incommoda, & ingens animorum jactura sequitur. Dolendum hoc quidem, sed moderatè, quia justissimis de caussis sic placuit Deo, qui è magnis malis bona majora, velut gladium è vaginâ novit educere. Nec refert hoc arcanum Dei regimen non ita jam apparere: supremo dierum tanquam in speculo cernetur totus humani generis decursus, & omnis Providentiæ divinæ ratio, quâ Deus & in singulis regnis, oppidis, familiis, & cũ singulis hominibus est usus; ut pateat quàm benignus fuerit Deus in deliquentes, & quàm quisque illorum plus minúsve sit inexcusabilis, quàm denique hæc gubernandi forma, quâ usus est Deus, fuerit & naturis rerum, & parefaciendæ ipsius gloriæ accommodata. Hoc jam sciamus, è malis omnibus Deum boni aliquid elicere. Quid tristius gentis humanæ lapsu? eam tamen Deus sic iterum erexit, ut præstare videatur sic lapsam esse, quàm semper stetisse. Mors Christi, summum in Orbe flagitium, eadem tamen fuit, & Orbis salus.

§. IV.

PAchomium quondam adiit Theodorus vehementi capitis dolore vexatus, petiitque hanc à suo capite intemperiem precibus averteret. Cui Pachomius: Putásne, inquit, hunc capitis cruciatum, aut simile quid, sine Dei permissione & voluntate contingere? Sustine, & cùm voluerit Deus, medebitur: bona est à cibis abstinentia, bona in egenos beneficentia, plus tamen lucratur æger, cùm patiens & longanimis nutum divinum attendit. Hinc intelligere licet quàm is minimè tranquillo futurus sit animo, qui in divinâ Providentiâ non quàm optimè fuerit fundatus. Sed nec ille diu miser esse poterit, qui hoc divinæ Providentiæ arcanum fide vivâ penetrarit. *Multæ quidem tribulationes justorum, at de om-*
Ps. 33. v. 20. *nibus his liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur.* Tot in humano corpore ossicula sunt & ossa, ut hominem dixeris Ossuarium. Ossium quædam clavorum vice sunt, ut dentes; alia sunt ut pyxides, ubi medulla, præsertim in coxis & tibiis; aliqua quasi consuta sunt, ut cranium, alia aliis infixa sunt, sicut januæ uncus cardini. Galenus medicorum Princeps, in humano corpore ossa ducéta numerat. Viringus
Galen. de usu part. inter medicos celebris, ducenta viginti quatuor assignat. Horum quodlibet, uti Galenus docet, quadragintà fines seu scopos, in usum corporis habet, adeò artificiosè inter se omnia collocata sunt. Ergo ut ossa solùm humani corporis in ordinem reponantur, plusquam octies mille scoporum seu finium observandi: Unicum ex his non conteretur, Deo non annuente; *Custodit Do-*
Ps. 33. v. 21. *minus omnia ossa eorum.* Neque verò Deus ut architectus est, qui cùm struxit domum, deserit: Deus operi suo momentis omnibus non adest tantùm, sed assiduè in eo habitat.

Seraphinus Firmanus vir eruditus & sanctus, secretum notatu dignissimum exponens; Sanctorum vita, inquit, per singula rerum ac temporum momenta à Deo sic temperatur ac regitur, ut omnia in eorum cedant bonum. Quid ni omnia? Nam, *scimus quoniam diligentibus*
Rom. cap. 8. vers. 28. *Deum omnia cooperantur in bonum.* Ita Deus suos singularissimâ tuetur providentiâ; adjecit illis oculum qui non sopietur. Hinc amabilissimum illud inter Deum sanctósque homines certamen: Illis nil suavius, quàm id semper velle facere, quod Deo placeat: Nec cedit his Deus, facitque semper, quod suos scit velle. Ludovicus Carbo vir ævo nostro inter Venetos magnus, rationibus docet, virum justum tam esse gratiosum apud cæli Regem,

1. Reg. c. 3. vers. 22. Regem, ut quidquid rogat, impetret. Joannes Apostolus hoc ipsum planissimè affirmans: *Fiduciam,* inquit, *habemus ad Deum, & quidquid petierimus accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo facimus.* Et eadem ista tertiùm repetit, ne ullus sit locus diffidentiæ.

Ezech. c. 4. vers. 9. Dictaverat Deus Ezechieli vati panem immundum ex hordeo, fabâ, lente, milio pinsendum, & humano fimeto contegendum. Horrorem ostendit Vates: mox

Gen. cap. 32. vers. 26. sententiam mutavit Deus. Jacob luctator: *Non dimittam te,* inquit, *nisi benedixeris mihi.* Factum. Thomas Aquinas in morbo peregrinos pisces esuriit, mox eos miraculo

Psal. 144. vers. 19. accepit. Res liquet; *Deus voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & salvos faciet eos.* Sed & ar-

Gen. cap. 18. vers. 17. canissima quæque suis detegens Deus: *Num,* inquit, *celare potero Abraham quod gesturus sum?* Nec aliter Christus:

Joan. cap. 15. vers. 15. *Vos autem dixi amicos,* inquit, *quia omnia quæcunque audivi à patre meo, nota feci vobis.*

§. V.

LVdimagister, qui puerulos litteras formare docet, quandoque manum unius ducit, alterius nullam habet curam. Quid caussæ est? Ille puerulus bonæ indolis est, ingenuus, docilis, morigerus: iste importunus, inobsequens, intractabilis, asinus ad lyram. Ita Deus voluntatem timentium se facit, sicque illos custodit ac regit per singula rerum ac temporum momenta, ut omnia in eorum bonum cedant; immorigeris istis & rebel-

Jac. cap. 1. vers. 15. libus dicitur: *Cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam.* Quid ita, ajunt, cur nos non æquè custodit ac regit Dominus, sicut illos, & illos, & istos? Vos ipsi in culpâ

Psal. 33. v. 16. & 17. estis: *Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum. Vultus autem Domini* (vultus indignatione plenus) *super malos, ut perdat de terrâ memoriam eorum.* Morigeris illis

Isaiæ. 43. vers. 2. & cap. 8. v. 9. Zach. cap. 2. vers. 5. à Deo promissum: *Cùm transieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te; cùm ambulaveris in igne, non combureris;* clamabis, & dicet: *Ecce adsum. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu, & in gloriâ ero in medio ejus.* Ho-

Hominis animus, ad Dei voluntatem formatus, est Deo fidelis. minis ad Dei Voluntatem se formantis animum, Deus velut solium suum occupat, in eóque tanquam rex residet. Adsint jam qui hunc hominem velint lædere, Deo licentiam non concedente. Insignissimè dixit Ambrosius: *Dominus dormit tepidis: vigilat perfectis.* Non quòd illorum obliviscatur quos monet, reprehendit, excitat, castigat, sed quòd suam in suos providentiam singularibus modis & argumentis plurimis demonstret. Jacob

Gen. cap. 33. vers. 5. interrogatus à fratre de comitatu: *Parvuli sunt,* respondit, *quos donavit mihi Deus servo tuo. Ita placidè illum docuit* (ait Chrysostomus) *quanta erga se Dei fuerit providentia.* A Deo probi curantur ut amici, ut filii, improbi ut mancipia & servi. Et quamvis Deus pæne invitus naturæ turbet ordinem, eum tamen millies iterúmque millies in amicorum suorum gratiam invertit. Hinc res gestæ Divorum tot prodigiis & miraculis admirandæ.

Hæc admirabilis Dei Providentia instar scalæ est, quam Jacob sub dio pernoctans vidit à terrâ in cælum usque pertingentem. Omnia cæli terræque negotia providentissimus Deus jam ab æterno habuit in expe-

Sap. c. 8. v. 1. & v. 5. & cap. 12. v. 13. dito. *Attingit enim à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* Nam, *Tua, Pater, providentia* ab initio cuncta *gubernat. Non enim est alius Deus quàm tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non injustè judicas judicium.* Ea hujus providentiæ vis est, ut re nullâ impediri, falli, tardari aut flecti possit: ea verò suavitas, ut nil agat contra cujusque naturam, fortissimè ac suavissimè omnia & prævidendo & disponendo.

Damascen. lib. 2. Simile quid somniarunt veteres, catenam auream fabulati, quæ cælo demitteretur in terram, & ubi omnia comprehendisset, in cælum denuo attraheretur.

Cap. 11. Est igitur in Deo, fuit, eritque pervigil illa & perpes cura, quâ res omnes inspicit, adit, cognoscit: & cognitas immotâ quâdam & ignotâ nobis serie dirigit ac gubernat. Id autem est quod Providentiam hic vocamus, de quâ sæpe non dubitamus, sed querimur, ut pueri severiorem patris disciplinam exosi. Mittamus aliquando has querelas, & si sapimus, sequamur ab alto attrahentem illam vim, & æquum censeamus, ut homini placeat, quidquid placuit Deo.

Quare ad infinitam Dei Providentiam quotidie confugiamus. Cùm enim Orbem tot ac tantis sceleribus oppletum aspexerimus, illud unà veniet cogitandum: *Quoniam prospicit quòd veniet dies ejus.* Si ex Orbe *Psal. 36. v. 13.* reducamus oculos domum, & nos ipsos intueamur, providentiam circa nos tam pervigilem, tam plenam amoris observabimus, ut nec unicus quidem capillus capite defluat, id ignorante aut vetante divinâ providentiâ. Hinc Augustinus excelso animo: *Quid mihi deerit,* inquit, *si membra mea dilaceret inimicus, quando capillos meos dinumerat Deus?* *Aug. ser. 4. de mart.*

CAPVT VII.

Quanta Dei Providentia sit circa Vitæ necessaria.

OMnia quidem in manu Dei sunt, non malè tamen quispiam dixit, tres claves Deum penes se habere, quas nemini committat: unam quidem clavem ad promendas pluvias, ventos, nives & alios ejuscemodi partus aëris; clavem alteram ad reseranda sepulchra, & revocandos in vitam mortuos; tertiam ad penu & omne genus alimoniæ. Quòd si Deus has promptuarias cellas occludat, quis aperiet? Ergo Deus rerum omnium promus condus: ab ipso impetrandum, quidquid ducendæ vitæ necessarium est. Dei tres claves.

§. I.

MArcus Anachoreta dicere solebat: Qui Deo non fidit in his caducis, quantò minùs fidet in aliis æternitatem spectantibus. Et primum argumentum, quo Christus in nostram diffidentiam usus, hoc est: *Nónne anima plus est, quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum?* Hîc validissimis argumentis eximit animo sollicitudinem illam pessimam circa vestitum & victum, docétque in almâ Dei providentiâ unicè confidendum. Si enim Deus tam providens & liberalis est in iis, quæ videntur operosiora, cur Deum oblivionis arguimus aut incuriæ in ceteris minùs operosis? Si corpus dedit, cur vestem neget? qui donat equum, cur subtrahat frenum? Nónne vita pretiosior est quàm id quo alitur vita, & corpus præstantius quàm id quo tegitur corpus? utique. Qui ergo nihil sollicitis, imò nec quidem existentibus nobis in rerum naturâ, vitam corpúsque dedit, dabit procul dubio & ea quibus vita & corpus sunt sustentanda, præsertim cùm ipse voluerit vitam corpúsque his indigere. Si ergo majora dedit ultro, declaravit se minora etiam & posse, & velle dare. Dabit autem non quidem otiosis nobis, quos non ad otium creavit, sed vacuis sollicitudine; hanc enim Deus in se vult rejici. Pulchrè Jobus de corvorum coco interrogans: *Quis,* inquit, *Job cap. 39. præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant vagantes, eò quòd non habeant cibos.* Hoc ipsum ab avibus sumptum argumentum ingerens & Christus: *Respicite,* inquit, *volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cælestis pascit illa: Nónne vos magis pluris estis illis?* Hoc ipsum sæpius inculcans hic è cælo magister: *Nónne,* inquit, *duo passeres asse veneunt, & unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere; multis passeribus meliores estis vos.* 1. Argumentum quo Christus nostrâ arguit diffidentiam. *Matth. c. 6. vers. 25.* In Dei providentiâ unicè confidendum. *Matth. c. 6. vers. 26.* *Matth. c. 10. vers. 29. & Luc. cap. 12. vers. 7.*

Alterum argumentum sumit à brutis animantibus, quæ citra omnem sollicitudinem pascuntur, ut vel in illis di- 2. Argumentum.

lis discamus amplitudinem divinæ providentiæ, in quam recumbamus. Hanc enim ut apertissimam faciat, non adducit pastum in deserto Israëlem annis quadraginta? non laudat Eliam à côrvis nutritum, sed brutas animantes objicit, idque non leones, ursos, elephantes, aut alia id genus grandia animalia, quæ & ipsa divinitus pascuntur, sed animalium minima, aviculas, quæ cùm cantui ferè vacent, & veluti obiter sumant cibum, maximè à sollicitudine liberæ videntur. Et homo qui pluris est innumeris aviculis, Deúmque non Dominum tantùm, sed & Patrem agnoscit, sic angatur animo?

Post demonstratam Dei providentiam in aviculas & capillos, quàm circa flosculos gerat ostendens: *Considerate*, inquit, *lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloriâ suâ coopertus est sicut unum ex istis. Si autem fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quantò magis vos minimæ fidei?* Videte igitur quàm non solliciti sint agrestes flosculi, de suo, quo triumphant vestitu: nam omnem decorem suum uni Deo referunt acceptum, apertè professi se nihil debere humanæ curæ. Rerum naturam, quæ à Dei providentiâ est, hominum industria & cura imitari potest, assequi non potest. Adeò ut magnificentissimi Regis Salomonis exquisitus, atque ad miraculum usque ornatus ac pretiosus cultus, floris contemptissimi elegantiam neutiquam exæquet. Vos jam ipsi judicate, si Deus vilissimas herbas brevi demetendas & in furnum rapiendas tam pulchrè amicit, quantò magis vos, immortalitati à se conditos, vestiet, curabitque necessaria, non tegendo tantùm corpori, sed si opus sit, etiam ornando. His & tertium quoque argumentum adnectit Christus, & : *Quis autem vestrûm cogitans*, inquit, *potest adjicere ad staturam suam cubitum unum?* Imò minuet potiùs sollicitudine: nihil hic ullius industria profecerit. *Si ergo*, inquit Lucas, *neque quod minimum est potestis, quid de cæteris solliciti estis?* si rem tantillam vel maxima sollicitudo non promovet, ut scilicet corporis statura nonnihil augeat, quomodo corpus in vitâ servare poterit quantavis annonæ opúmque congesta copia, nisi adspiret Dei providentia? Inanis & irritus est omnis labor vester, nisi Deus illum prosperet. Huic ergo alendi corporis curam permittite, cui & augendi, quia hoc quàm decentissimè ac suavissimè, vestris curis nil opitulantibus, faciet. *Aperit ille manum & implet omne animal benedictione.*

Matth. c. 6. vers. 28. & seqq.

3. Argumentum. Matth. c. 6. vers. 27. & Luc. cap. 12. v. 25. & 26.

Psal. 144. vers. 16.

§. II.

CVm ergo Deus, quæ ad vitam necessaria, provideat omnibus (nam *æqualiter cura est illi de omnibus*) quî fit tantam ubique multitudinem esse hominum egentissimorum? videtur Deus res humanas suo fluxui permittere. Mira, mi homo, circa paupertatem hominum Dei providentia est. Verè Chrysostomus: *Non tantùm pauperes divitibus*, inquit, *sed hi illis indigent, & magis.* Et fingamus duas urbes, quarum illam soli divites, hanc pauperes* soli habitent, nullum poterit inter has esse commercium; in illâ nulli erunt opifices, non operæ mercenariæ, nullus illic sartor, pistor, sutor, nullus faber, institor, agricola; has artes opulenti non factitant; nulli hîc servi, ancillæ nullæ: qualis igitur hæc urbs, si alienâ ope destituatur? In alterâ sat erunt eorum qui calceos suant, qui vestes conficiant, qui agros colant, qui sibi denique re modicâ sufficiant. Si omnibus itaque abundè suppeterent ea quæ vitæ sustentandæ sunt, quid demum sequeretur? Interitus omnium opificiorum, operarum fabrilium, artificiorum. Substructiones, navigationes, aucupia, piscationes, mercaturæ pessum irent: & qui domini forent, si nulli essent qui servos se profiterentur? Ita paupertas conservat humanam gentem & ornat: paupertas industrios facit & laboriosos: paupertas suscitat artes. Exulet paupertas penitus ab Orbe, simul boni mores, & Virtutes pæne omnes exulabunt. Edere, bibere, ludere, helluari, græcari & pergræcari, primarium erit negotium: Luxum comitabitur luxuria, divitias vitia. Ubi rerum omnium abundantia est, ibi plerunque etiam vitiorum. Testantur hoc uberes anni, quibus plenæ poratorum cauponæ in omne genus turpitudinis & insaniæ despumant. Testatur hoc diluvium cujus principia fuerunt luxus & otium, hinc præmortui pudoris & plena libidinibus vita omnium. En, quanta Dei providentia, quæ à lascivià ad laborem trahit homines paupertate; labor optimos incitat. Quidquid uspiam pulchri cernimus, ab iis elaboratum est, qui pecuniâ non abundarunt, ideo labores suos vendere coacti sunt.

Chrys. to. 5. orat. de divit. & paup.

* *Pauperes vocamus, qui victum manu aut laborio: â industriâ parant.*

Paupertas conservat humanam gentem & ornat.

In ipsâ porrò paupertate quanta Deus providentia succurrit! *Non affliget Dominus animam justi.* Beatus Franciscus coram Assisinate Præsule vili dumtaxat linteo tectus: Nunc, inquit, liberrimè dixero: *Pater noster qui es in cælis*: Idem suis in viaticum dare solitus est illud Psalmæ: *Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet.* Romano autem Pontifici de alimentis scisciatanti respondit: Matrem quidem habemus pauperem, Religionem, sed patrem ditissimum. Ita prorsus est: hic pater tantâ suos curâ & providentiâ complectitur, ut cùm humana desint auxilia, subministret divina. Ut annonam præstaret Eliæ, suam nobis providentiam ingessit: primò quidem, prophetæ dapiferos jussit esse corvos. *Corvi quoque deferebant ei panem & carnes manè, similiter panem & carnes vesperi.* En, aves rapacissimæ, quæ alioqui commissum sibi commeatum consumpsissent in viâ, nisi obstitisset divina providentia, jam etiam à dapibus sunt, & ad cyathos stant. Deinde hunc ipsum Eliam Deus per pauperculam viduam pavit, cujus omnes facultates erant pugillus farinæ, & parum olei quo ungeretur, non quo vesceretur, & tamen quot farinæ modii, quot libræ olei in pauperrimo hoc peno relatebant? Tertiò cùm Elias egestatem suam secuto somno solaretur, adfuit alius è cælo dapifer, Angelus, panem & fontem adferens, uti Habacuc Danieli messorum tulit delicias. Eandem hanc singularem benevolentiam Deus sexcentis aliis suorum amicorum exhibuit, farinam, panes, oleum, vinum occultâ vi augendo, aut cùm hæc penitus deessent, insperatâ gratiâ submittendo. Et quamvis hæc talia nos ipsi nonnunquam experiamur, nihilominus ingens ubique diffidentia est trepidantium, ne desint vitæ necessaria: cum Judæis etiamnum vociferamur: *Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Numquid & panem poterit dare?* Adhuc Philippi vox auditur: *Sed quid hæc sunt inter tantos?* tot hominum fami non sufficient ista. O verè minimæ fidei homines! *Scit pater vester quia his omnibus indigetis.* Nunquid Dei liberalitas nunc quàm olim contractior?

Matth. c. 6. vers. 32.

Psal. 144. vers. 16.

Matth. c. 6. vers. 33.

§. III.

PAulo inter anachoretas primo annis sexaginta dimidium panem detulit corvus, integrum præsente Antonio. Joannes eremicola quatuordecim annis à nullo mortalium visus, cervæ lacte pastus est. Beatus Rochus aliquanto tempore, panem quotidie accepit à cane, quemadmodum Elias à corvo. Non unus eremicolarum illorum è palmis & cibum & vestem impetravit; una illis arbor & sartor fuit & pistor. Anno Christi no sexcentesimo quinquagesimo tertio Judocus Britonum Regis Rethaëli filius, spreto solio in sacerdotium venit, solitarium vitæ genus amplexus, in Brahic loco rivulis cincto cœnobium & templum condidit. Hic in egenos tam piè effusus fuit, ut quodam die non nisi panis unicus familiæ supereesset; hunc ipsum tamen in quatuor partes secari, & quadram dari mendico jussit. At ille idem mendiculus mutatâ veste quartùm rediit, & omne penu mendicando abstulit. Hic Ulmarus socius

Zuallart. lib. 10. cap. 17.

mussare

mussare & obloqui; atque liberalitati nimiæ indignari. Judocus hominem solatus, è cælesti penore subsidium petere docuit. Paullò pòst quatuor naviculæ commeatu onustæ illuc appulerunt & omnem religiosæ familiæ indigentiam sublevarunt. Optimè dixit Augustinus: *An putas qui Christum pascit, à Christo non pascitur?* *August. lib. de discern.*

Beatus Dominicus sub initium sui Ordinis duos è suis misit qui alibi locorum concionarentur. Illi sub vesperem & fessi & famelici, sed & tristes gemebant se ignotos ad pauperrimas casas devenisse, ubi auxilii nihil sperandum. Hìc unus aliquis occurrens & mœroris caussas eliciens: Omnia, inquit, Dei caussâ deseruistis magnâ utique in Deum fiduciâ, & nunc trepidatis velut omni spe destituti: pecudes Deus pascit, & filios sinet perire fame? Cum dicto se subduxit. Illi oppidum ingressi, post preces in templo fusas, à Curione invitati sunt ad cœnam; sed & alius quispiam intervenit qui hos ipsos hospitio recipere contendit; hìc amica lis inter duos, à tertio demum dirempta est, primæ illic auctoritatis viro, qui & parochum, & alterum hospitii jus offerentem in suas ipse ædes pertraxit & omnes lautè habuit. Ita Christus suis post toleratos nocte totâ labores: *Venite*, inquit, *prandete*. Et tamen hæc omnia quandoque nostram nobis diffidentiam non eripiunt; quidquid rerum suppeditet Deus, egestatem metuimus; inter aquas, aquarum penuriam formidamus, & nisi magna nos rerum abundantia circumfluat, multa nobis defieri credimus. Improba nos identidem cogitatio vellicat. Ubi est quod speras? Cui optimè respondens Augustinus: *Spes*, inquit, *nondum pervenit ad rem; & ovum est aliquid, sed nondum est pullus.* *Joan. cap. 21. vers. 12.*

§. IV.

MEndicum ajunt fuisse, qui ubi manticam jam oppletam, & undequaque fartam panibus vidisset, dicere solebat: *Iam spero*. Huic nos mendico simillimi sumus, tum scilicet speramus cùm in annos plurimos lautè prospectum nobis credimus. Nimirum tantum spei concipimus, quantum rei præsentis cernimus. Longè aliter Joannes Alexandrinus Patriarcha, qui per veram fiduciam totus à divinâ providentiâ pendebat, quâ unâ re maximis calamitatibus facilem medelam adhibuit. Fuit ut tredecim frumentariæ naves, quarum singulæ decem millia modiorum capiebant, mergerentur mari. Media ferè pars civium Alexandrinorum ingenti hoc damno affecta est: ideo nautæ aliique in asylum Alexandriæ confugerunt. Ad quos mox schedulam misit Joannes, in quâ hoc solum perscripsit: *Dominus dedit, Dominus*, ut voluit, *abstulit. Sicut Domino placuit, ita factum est: Sit nomen Domini benedictum.* Exite filii, nihil ob hoc veriti: Dominus sollicitus erit de crastino. Postero ab hoc die adfuerunt qui optimum Præsulem ob acceptam cladem solarentur. At ille modestè præoccupans, & culpam omnem in se derivans: Ego, inquit, liberalem me credebam in dandâ stipe, & forsan ob id elatioris animi fui, justè igitur amantissimus pater filium vanè intumescentem corripuit hac clade. Admonet Deus & revocat clementer, plagas aliquot infligens, ut iis admoniti ad nos redeamus, imò ad ipsum. Sed est prorsus idem ipse ille Deus qui Jobi ævo fuit, æquè potens, æquè misericors, qui non deseret nos. Ita ipsos consolatores suos integerrimus Antistes solatus est. Nec diu fuit, ait Leontius, cùm grande illud damnum duplicato lucro pensatum est, & Joannes pristinam in egentes liberalitatem repetiit. Diffidentiam certè ac pusillanimitatem in his talibus exhibere, idem pæne est, ac dicere: Aut avarus est Deus, aut oblivioſus. Sed apage impias has voces. *Lib. cap. 1. vers. 22.* *Leontius in vitâ S. Joann. cap. 27.* *Lipp. & Sur. 23. Sept.*

Sanctus Amatus nobile fuit speculum omnibus iis sedulò inspiciendum, qui divinam providentiam aut ægrè captunt, aut tacitè accusant. Hic post annos triginta in A monasterio Agaunensi exactos, in rupe solitariâ vitam egit continentissimam. Nam è cœnobio assignatus ei socius Berinus, solùm tertio quovis die, panem attulit hordeaceum & hydriam. Hæc tota erat & commeatus, & obsequii ratio. Ægrè tulit hanc abstinentiam cacodæmon. Itaque captatâ occasione, cùm vir sanctus in preces effusus genibus niteretur, advolans corvus hydriam evertit pedibus, & panem rostro asportavit; ita omnis in triduum commeatus periit. Quid ad hæc Amatus? fortassis indignari corvo, & rapacissimam avem diris omnibus devovere, atroces voces in Dei providentiam jactare, hæc diaboli machinamenta exerari? Nil horum Amatus: nostræ sunt hæ cantilenæ: ille manus mentémque cælo attollens: Gratias tibi ago, inquit, Domine Jesv, quod sanctissimæ voluntati tuæ placeat, exerceri me longiore jejunio. Scio hoc mihi utile futurum, quandoquidem nihil in hoc Mundo geritur absque tuâ providentiâ.

B Audite queruli & increduli: Nihil in hoc Mundo geritur absque providentiâ divinâ, sine quâ nec foliolum quidem arbore labitur: Et vos, domos incendi, naves mergi, fortunas eripi, famam violari, sopitâ & dormitante hac providentiâ puratis? rectiùs senserunt vel ipsi idololatræ: nam quibuscunque illorum sapientiæ aliquid aut sanitatis fuit, res humanas nequaquam temerario aut cæco impetu ferri miscerique censuerunt. *Ideo*, inquit Seneca, *fortiter omnia ferendum, quia non, ut putamus, incidunt cuncta, sed veniunt*. Et quidem à Deo veniunt: quid ergo indignamur, & querimur? *Senec. lib. de provid. c. 5.*

§. V.

AD eandem hanc providentiam assiduâ mente cogitandam, quotidianis pæne documentis ducimur. Non ita pridem vir religiosus Valentiæ novem milliarium iter ingressus, sed viâ nondum omni decursâ, æstu, fame, sitique ad omnem lassitudinem confectus, C abjecit se sub pirum, & precari cœpit: dum preces iterat, in summâ arbore pirum grandiusculum videt: eodem tempore transiens illic viator hominem sub arbore fatiscentem allocutus, ubi audiit quæ caussa progressum moraretur, panem album & bene magnum protrahens, partem præsecuit, & dedit instaurandis viribus. Hæc utique credimus, sexcenta talia contingere non nescimus, similia & ipsi experti sumus, nihilominus tam exigua est sæpe nostra in divinam providentiam fiducia, ut nisi marsupia, cistæ, penora, cellæ, horrea, rerum omnium referta sint, animus quoque spe vacuus jaceat, cùm verò crumenam cernimus numis differtam, hìc demum speramus. O malè oculati! *Spes quæ videtur, non est spes: Nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus; per patientiam expectamus.* Ea demum vera est in Deum fiducia, quando spes in angusto est, & cum rebus arctissimis colluctatur. Videmus mala nostra quæ patimur, nondum videmus gloriam, propter quam patimur: quantò plus tormenti, tantò plus erit gloriæ. *Rom. cap. 8. v. 24. & 25.* D

Narrat Theodoretus beato Mæsimæ duo fuisse dolia, alterum tritici, alterum olei: ex his liberalissimè pauperibus erogabat, neque tamen dolia vacuabat. Et Deus quoque duo habet dolia, illud frumento & omnibus ad vitam necessariis; istud misericordiâ, liberalitate, providentiâ plenissimum & exundans: neutrum exhauriri potest. Ad hæc duo gazophylacia recurrendum est, cùm reculæ nostræ in fundo susurant, modò unicum hoc probè discamus, DEO FIDERE, & sanctissimæ ipsius voluntati ex integro nos committere.

Vetus Germanorum verbum est: Si faceremus, quæ deberemus, Deus faceret quæ vellemus. Hieronymus id confirmans: *Sit homo*, inquit, *qui esse debet, & mox adsentur ei omnia, per quem facta sunt omnia.* *Hier. in c. 6. Matth.*

CAPVT VIII.

Quanta Dei providentia sit in Amicos.

Zech. cap. 2. vers. 8. MAgnificum Dei promissum: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Et quantâ Deus curâ juvenem illum citharœdum (cum Laurentio Justiniano loquor) est prosecutus, quantis in periculis, quàm multiplici providentiâ servavit, perinde ſi unicum hunc hominem suscepisset curandum. Ipse rex David testatus: *Psal. 138. vers. 2. & seqq.* *Domine,* inquit, *tu cognovisti omnia, novissima & antiqua: tu formasti me & posuisti super me manum tuam: tu cognovisti sessionem meam & resurrectionem meam: intellexisti cogitationes meas de longè: semitam meam & funiculum meum investigasti, & omnes vias meas prævidisti.* Mea omnia, Domine, à te jam ab æterno ad minutissimum punctulum expensa sunt.

§. I.

1. Reg. c. 23. vers. 25. SAnguinem & vitam Davidis rex Saul perpetuis insidiis petiit. Frustra: Deus protexit. Cùm verò David in Maonis solitudine lateret, mox adfuit Saul, & copioso milite Davidem *in modum coronæ* sic vallavit, ut nullus esset nec effugii, sed nec spei locus. Putabatur fera indagine & canibus cincta. Hîc res Davidis dêsperatissimæ videbantur: Saul pæne jam victor illius capiti proximè imminebat: leo jam faucibus tenere prædam sibi videbatur. Sed frustra & hoc: Deus protexit. Nam subitò allatus est Sauli tristis nuncius, irruptionem feciſſe alicunde Philisthæos: quare properaret, & hostem arceret finibus. Ita David post omnem desperationem, jam unguibus hærens ferocissimæ tigridis, repentè dimissus est liber: Deus protexit. Ita omnes impii regis insidias divina providentia elusit suavissimè. Non autem mirum, Davidem, velut oculi pupillam, à Deo sic protectum: norat exactissimè David divinæ se providentiæ attemperare. Et en specimen nobilissimum: Cùm Jessæus *2. Reg. c. 16. vers. 7. & 8.* Rex David rebellem filium Absalonem fugeret, occurrens in viâ Semei, & atrocissimis maledictis regem lacerans: *Egredere, egredere,* ajebat, *vir sanguinum & vir Belial. Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul, quoniam invasisti regnum pro eo, & ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.* En prodigiosam hominis improbitatem! Nec divinam legem, nec principem populi, nec suum regem quidquam reveritus, eum contumeliosissimè & in os appellat homicidam, ſicarium, tyrannum, invasorem regni. Indignissimum facinus! Neque hoc satis, principi omnium hominum mitissimo, ac suorum subditorum amantissimo, extremâ insuper calamitate afflicto, ac pæne prostrato, tot probris insultare: majora facinorosus Semei est ausus. Rex David jam è beato miser, quâ unâ re nihil est miserabilius, nudis pedibus, vultu lacrymis confuso incedebat, eum tamen Semei lapidibus velut furiosum canem appetiit, & pro floribus cœnum in eum conjecit; verè unguis in ulcere fodicando. Hîc jam singularem & omnibus sæculis admirandam Davidis tolerantiam vide, quâ ille divinæ providentiæ subjectissimum se gessit, & gravissimam injuriam quasi divinitus imperatam agnovit. Dixerat *2. Reg. c. 16. vers. 9.* Abisai, principis Joabi frater: *Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo Regi? vadam & amputabo caput ejus.* Hîc Princeps religiosissimus, jam tertiùm in regem electus, ab impurissimo capite, à suomet subdito, quem nec verbo nec facto violarat, tam graviter offensus, non tantùm non irasci & fremere, non ulcisci & saxa revolvere, sed sui calumniatoris patronum agere, militum suorum vim ab eo defendere, culpam in se admissam extenuare, violatæ majestatis reum, divinæ Providentiæ instrumentum agnoscere, Deum denique horum omnium auctorem fateri; sic demum præcipere: *Dimittite eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei, ut maledicat David: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?* Divinum quid in hac petulantissimi hominis nequitiâ observans David; *Dominus,* inquit, *præcepit ei ut malediceret.* Quamvis autem gravissimè Semei deliquerit maledicendo, tamen ideo præceptum id ei dicitur, ut malediceret, quandoquidem Deus pessimâ Semei voluntate, quam non fecerat, optimè usus est ad corripiendum Davidem.

Eadem prorsus ratio est, in omnibus aliorum hominum vexationibus & injuriis, in quibus optimus Deus pessimorum hominum arbitrio vel ad insontes exercendos, vel ad puniendos sontes utitur. Hęc flagelli loco sunt, cùm peccavimus; freni loco, ne peccemus. Ideo quisquis iniquè vexatur ab aliis, cũ Davide rectè dixerit: *Propitius sit mihi Dominus, ne extendam manum meam in* *1. Reg. c. 24. vers. 11.* *hunc hominem;* ego me non ulciſcar. *Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies ejus venerit ut moriatur.*

Ita in divinam Providentiam animo semper excelsissimo feramur. Et quamvis nostri contra nos inimici prudentissimis sese consiliis muniant, non est tamen quòd eos formidemus: *Domini nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, ut induceret Dominus super Absalon malum.* Eo loco apud Deum sunt probi homines, ut de illis jam olim Deus pronunciarit. *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* *Zach. cap. 2. vers. 8.*

§. II.

COnsiderate mihi, obsecro, Josephum Ægypti protoregem, per quos anfractus, per quas ductus estambages, dum ad illud honoris culmen pervenerit: Tanæ gloriæ principium, fraternum fuit odium. Neque hîc stetit malorum impetus: Domesticam invidiam ingens excepit malum: Ismahelitis velut mancipium venditus est, & in Ægyptum ductus. Nec blandior illum sors in Ægypto salutavit. Hîc favor dominæ tam exitiosus fuit optimo juveni, quàm antea fratrum odium. Cùm enim juvenis castissimus quotidianas heræ pellecebras surdis auribus transmitteret, apud herum falsò delatus, ad carcerem raptatus triennio illic innocens detentus est. Sanè non statim atque in Ægyptum pervenit, curru triumphali est impositus:

Per varios casus per tot discrimina rerum

ad hoc solii demum evectus est. Et hæc omnia divinæ Providentiæ jussu sunt facta. Locupletissimus testis ipsemet Josephus, cùm apud fratres de divinâ hac Providentiâ differeret: *Non vestro consilio,* inquit, *sed Dei voluntate huc missus sum. Nolite timere, num Dei possimus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum. Hæc non solùm audiamus nos,* inquit Chrysostomus, *sed & imitemur, & ita solemur eos qui nos afflixere, non imputantes eis, quæ in nos admiserunt, sed omnia magnâ benevolentiâ.* Siquidem ita solet providentissimus Deus deterrimos etiam amicorum suorum eventus lætissimis successibus commutare. Sæpe beneficiis locum fecit injuria; multi ceciderunt, ut altiùs surgerent & in majus. Divina providentia non modò rectè factis, sed etiam peccatis, ad ea quæ destinavit, uti solet. Vidisti Josephe? tolle malitiam fratrum ejus, tolle invidiam, tolle parricidii commentum, quod in fratrem sævierunt, simul abstuleris omnia illa quibus Ægypti stetit incolumitas. Nulla fuisset regii somnii interpretatio, nulla in septennium frumentatio, fame periisset Ægyptus, periissent & finitimæ regiones. Vis clariora? tolle ſicariorę avaritiam, & Judæorum invidiam, simul abstuleris gentis humanæ litrum, Christi sanguinem & mortem. Tolle diabolos; certamina, victoriæ, præmia, magnâ ex parte cessabunt. Tolle tyrannos; ubi martyres erunt? Hîc divinæ providentiæ mos est, non solùm bonis, sed etiam malis ad bonum uti. Josephi certè venditio, ſi actionis hujus naturam spectes, efficienter fuit à Deo, at verò ea quæ

Davidis tolerantia & erga divinâ providentiam subjectio.

Vir vult Theodoret. quæst. 32.

ea quæ hac actione tegebatur nequitia, à pessimâ fratrum voluntate. Providit autem Deus plurima, quibus hanc omnem injuriam emendaret. Pulchrè hîc Gregorius: *Ecce*, inquit, *quomodo sapientes in ipsâ suâ sapientiâ vis divina comprehendat! Ideo venditus fuit Ioseph, ne adoraretur, & ideo est adoratus quia venditus.* Idem Mosi contigit. Quem enim Pharao rex morti destinarat, hunc Pharaonis filia, Deo instigante, sibi educandum commendabat. In aulâ tuâ, Pharao, nutrire cogeris eum, qui vindicaturus est illos, quos tu extremè persequeris. *Novum miraculum*, inquit Augustinus, *filia parricidæ fecit opus mansuetum misericordiæ. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.*

Greg. lib. 6. mor. cap. 14.

Prov. c. 21. vers. 30.

§. III.

Metaphrast. die 2. Sept. Eremi Chariton Anno 276. Divinæ providentiæ paradigma. à la Chapine.

CHariton, cùm Hierosolyma tenderet, latronum insidiis interceptus, in spelæum illorum tractus, & catenis alligatus est. Latronibus aliò ad prædam dilapsis, Chariton hoc unum agere, Deum divinámque providentiam maximis laudibus extollere, inopinatam illam permissionem secum expêdere, ob eámque patri amantissimo gratias agere, eidémque se impensissimè commendare, nec aliud velle quàm divinam in se voluntatem perfici. Dum hæc animo volvit, serpens è latebra prorepit ad camellam lactis plenam; bibit hinc largiùs non vocatus hospes, sed pro symbolâ, quod ingrati solent, venenum refundit. Ubi latrones in notum cubile redierunt, primum erat contractam sitim lacteâ promulside propitiare: biberunt liberaliùs quàm serpens, sed ita ut nil biberent amplius; nam paullò pòst concepto intra venas veneno, extincti sunt omnes. Ergo jam Chariton latronum ex asse hæres, & solus infamis latibuli dominus, divinæ se providentiæ ardentiùs quàm unquam commendavit. Nec frustra: vinculis ope divinâ laxatis, pro miserabili ergastulo habitaculum reperit opulentum, & pecuniam quidem illic inventam, partim sublevandis egenis, partim monasteriolo condendo adhibuit. Ipsa latrocinantium specus in templum mutavit, ubi tam Judæi quàm idololatræ Christianis sacris imbuti sunt. O admiranda divinæ providentiæ stratagemata! Optimè Tobias: *Si meipsum*, inquit, *tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ tuæ.*

Tob. 9. v. 2.

De Monegunde.

Sancta Monegundis ad illam vitæ sanctimoniam nunquam pervenisset, nisi eam divina providentia per varias ambages illuc duxisset. Duas habuit filias Monegundis excellentis formæ virgines, quibus omnem curam & amorem impendit mater, tunc temporis parum pia. Hanc peccandi illecebram amoliri placuit divinæ providentiæ. Ita ambæ filiæ præmaturâ morte sublatæ sunt. Mater suo ipsa funeri velut superstes, omnem odisse vitam, capillos vellere, lacerare genas, omne doloris solatium spernere, nec aliud velle quàm filias celerrimè sequi moriendo. Postquam lacrymis nonnihil egestus dolor, luctu jam remittente, compos sui facta Monegundis: An non, inquit, insigniter fatua sum, quæ divinæ providentiæ tam contumaciter reclamo? quid ago? an nesciebam me genuisse filias mortales? an ad hoc natæ sunt, ut mori non possent? Dei mater, Dei filius, homines Deo charissimi moriuntur, & ego indigner filias meas desiisse vivere? quæ fortan ideo morte occubuerunt, ne succumberent vitiis. Quid igitur meis querelis Deum incesso, qui nihil potest mali velle; quin stultam hanc lamentationem finio, & in divinæ voluntatis ac providentiæ sinu me totam compono? Ita dixit, & fecit: Mundum res suas habere jussit, ipsa in domunculam cum ancillulâ se concluſit, Deo deinceps omni conatu servitura. Hanc vitæ mutationem Superis placuisse miracula manifestum fecerunt. Monegundis namque plurimos ægrotorum sine pharmacis consanavit, Gregorio Turonensi teste. Tanti est ex integro divinæ providentiæ se permittere. Verissimè dixit Augustinus: *Qui habuit curam tui antequam esses, quomodo non habebit curam tui, cùm jam hoc es, quod voluit ut esses?*

Lib. Glor. Conf. c. 24. Tom. 9. in Append. 37.

§. IV.

3. In Roberto.

RObertus, primus Molismensis abbas, divinæ providentiæ studiosissimus cultor, quidquid potuit in pauperes erogavit. Fuit ut duobus mendicis ante fores expectantibus duos panes juberet dari: at œconomus se opponere, & nec in prandium quidem suffecturam annonam dicere. Quid ergo, inquit Robertus, prandebimus? nescio, ait œconomus. Suboluit hîc viro sancto, aliquid tenacitate malè providâ recondi. Igitur re divinâ peracta cùm signum daretur ad mensam, sciscitatus est abbas, unde panes illati essent? paucos, inquit obsonator, pro nobis reservavi. Robertus religiosè exandescens panes omnes in canistrum jussit colligi, & mox ad mendicos foras efferri, & ad suos versus: Ne, inquit, parendi contumacia, & diffidentia domi nostræ latiùs grassentur, jejunium & fames docebunt nos Deo fidere. Volebat Robertus, ut sui omnes à liberalissimâ Dei providentiâ toti penderent, velut infans à matris viribus. Optimum pharmacum malæ parsimoniæ, inedia.

4. In Sene. *Doroth. ser. de omnibus contingentibus ad Deum referendis.*

Narrat Dorotheus, senem religiosissimum è stomachi languore cibos nauseasse diebus aliquot. Juvenis qui seni serviebat, appetentiam cibi revocaturus, edulia mellita censuit coquenda. Itaque è duabus ampullis illam arripit inconsideratus, quâ fœtidissimum oleum è lino servabatur, errorem texit vasorum similitudo. Ergo ut seni facere bene, largiùs affudit non mel, sed ipsam pæne mortem, coxitque pulticulam, nec cani quidem apponendam. Senex ægrotus vix gustavit fatuum cibum, & sui coci manum erasse deprehendit, siluit tamen, & ultra vires comedit; tandem reluctante stomacho posuit cochlear, nec verbulo quidem ob corruptissimum ferculum conquestus. Hîc socius hortari, & urgere, liberaliùs ederet dulciculum opsonium, se omnem in eo artem consumpsisse, valetudini hoc mirè facturum, & verò etiam se præire velle nobilem hanc dapem sumendo. At optimus senex adeò bilem in statione continuit, ut non tantùm non asperiore voce ullâ, sed nec cogitatione quidem acerbâ in socium commotus, hoc unum excusarit, succumbere se his ciborum cupediis. Socius ergo mellitas has pultes vix primoribus labris gustavit, & mox ad genua senis advolutus: Occidi te pater, ait, & cur obsecro, temerariam meam incogitantiam silentio tuo confirmasti? Cui senex: Ne, inquit, angaris animo, fili: si enim voluisset Deus ut mel ederem, mel utique cibo affudisses. Optimè, inquit Dorotheus, locutus es senex; certò enim sciebat, quòd si voluisset Deus mel à se comedi, socium suum errare non permisisset, aut, quod æquè facile Deo, fœtidissimum illud oleum in liquorem melleum vertisset.

Ita se gerit, qui divinam in omnibus Providentiam agnoscit; non vertit omnia in pejus, nec quærit cui casum suum imputet, sed peccata hominum ad Dei Providentiam potiùs refert. Quidquid accidit, benignè interpretando levat.

§. V.

HIc velim, Lector, unum aliquid enucleatissimè à te capi. Hieronymi dictum est? *Omnia providentiâ Dei gubernantur, & sæpe quæ putatur pœna, medicina est.* Ubi mirabile illud observandum; Divinam Providentiam sinere suis quæque motibus ferri, usque in certum tempus. Hic enim divinæ Providentiæ mos est, ut paullatim & per incrementa temporum ad destinatos quæque fines perducat: nam minima æquè ac maxima ordinat. Eam ob causam Philosophorum sol Epictetus excellentissimè dixit: *Ne postules ea quæ fiunt, arbitratu tuo fieri, sed si sapis, ita fieri quæque velis, ut fiunt.* Christianum, divinum documentum. *Ita fieri quæq; velis, ut fiunt.*

Epictet. Enchir. c. 3. & cap. 78. 79.

Basil. ad Eustath. Simillimè locutus Basilius: *Quòniam*, inquit, *res non ita eveniunt ut volumus; quemadmodum eveniunt, sic velimus.*

Nil. cap. 29. de orat. Eodem prorsus modo Nilus abbas: *Non ora*, inquit, *ut fiant quæ fieri velis, sed potiùs ora, sicut orare didicisti, ut fiat voluntas Dei in te.*

Thomas à Kempis l. 2. cap. 1. Non aliter piissimus ille scriptor Thomas à Kempis: *Homo internus*, inquit, *citò sese colligit, & sicut res eveniunt, sic se illis accommodat. Ita fieri quæque velis, ut fiunt.* Hujus rei veluti causam reddens Epictetus: *Necessitati*, ait, *qui probè se accommodat, sapit, estque rerum divinarum conscius.* Sed & tertium illud addit: *O Crito, si Dis ita visum, ita fiat. Me autem Anytus & Melitus occidere sanè possunt, lædere verò non possunt.* Quid magis Christianè dici potuisset? & quàm perspicaces oculos in divinam providentiam fixisse censendus est Epictetus, cujus illud vel uno die millies reperendum: *Ita fieri quæque velis, ut fiunt; si Deo ita visum, ita fiat.* Ergo nullos eventus certos expectemus, nil certi unquam designemus nisi hoc unum unicum, ut Dei fiat voluntas. Ecquid aliud beatus Chrysostomus, quid aliud sanctorum Patrum senatus universus clamat, quam hoc ipsum: *Neminem lædi nisi à seipso? Morbus est corporis impedimentum*, inquit Epictetus, *instituti non item, nisi ipse velis. Claudicatio pedis est impedimentum, instituti non item. Quod si singulis in rebus quæ incidunt, consideraris, invenies eas alterius cujuspiam rei, non tui esse impedimentum.*

Epict. Enchirid. c. 13.

Theodoret. in vitis SS. Patrum c. 21. Hinc tam animosè Jacobus anachoreta dæmoni plagas minitanti respondens: Si tibi, inquit, permissum est à Deo, percute; quid moraris, percute, & plagas libenter accipiam; ut qui ab illo feriar, qui feriri me permisit. Si autem id tibi permissum non sit, non percuties me, etsi millies insanias. Hinc etiam Irene Imperatrix, à suo servo dejecta imperio: Ego, ajebat, Deo acceptum refero quòd me orphanam & indignam evexerit ad imperium. Quòd verò jam me dejici permittat, meis id peccatis adscribo. In omnibus autem bonis & malis, sit nomen Domini benedictum. Certissimum: Nemo lædi nisi à seipso. Ideo Augustinus: *Constanter Deo crede*, inquit, *eiq; te totum committe quantùm potes: ita enim ipse te ad se sublevare non desinet, nihilq; tibi evenire permittet, nisi quod tibi prosit, etiamsi nescias.*

Paulus Diac. l. 23.

August. in soliloq. c. 15.

Ut autem hoc quisque sibi persuasissimum habeat, expedit ut fundamentum illud assiduè menti obversetur: Nihil ulli uspiam adversi sine nutu voluntatéque Dei posse accidere. Nec enim diabolus, nec mortalium ullus obesse nobis poterit, si Deus id non permiserit. Quisque nostrûm cum Jacobo eremitâ in omnes inimicos suos liberrimè proclamet: Tu non percuties me, nec tu, nec iste, nec ille, nec vos omnes me unquam percutietis, etsi millies insaniatis & tingamini, si à Deo id vobis nõ sit permissum. Neque tantùm à Deo omnia, gravissimas etiam ærumnas, tanquam à supremo Rege provenire credendum, sed eadem sic etiam provenire tanquam ab amantissimo patre in nostrum commodum & utilitatem immissa, atque adeò neminem omnino lædi nisi à seipso: prout castissima Juditha nos instruens: *Nos ergo*, inquit, *non ulciscamur nos, pro his quæ patimur: sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia, minora esse flagella Domini, quibus quasi servi corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem nostram evenisse credamus.* Tam rectæ Deus voluntatis est, ut non velit, nec velle possit, nisi quod nobis bono sit, & quidem majori bono. Quid ni velit hoc Deus? Optimus est. Quid ni possit? Maximus est. Adeóque vires nullæ sunt supra ipsum, uti nullæ nisi ab ipso. Undequaque & ex omni parte, bonâ Dei voluntate ita circummuniti sumus, ut ad nihil nisi per providentiam divinam, per ipsum Deum possit pertingere. Verè Domine, *ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.* Nemo igitur indignetur sibi hoc illúdve triste accidere: sciat illa ipsa, quibus lædi videtur, ad conservationem universi pertinere & ex his esse quæ cursum Mundi officiúmque consummant.

Ærumnæ à Deo proveniunt tanquam à benigno patre.

Iudith c. 8. v. 26. & 27.

Deus non vult nec potest velle nisi quod nobis bono sit.

Psal. 5. v. 13.

Antonium Magnum subinde ingens diversarum belluarum exercitus ab Orco circumdedit, qui extrema omnia minabatur. Irridens hunc omnem bestiarum êuneum Antonius: O miseri, ait, ut me terreretis, belluas induistis, vel multitudine victuri: si quid vobis esset virium, me una è vobis vinceret, sed quia retusis viribus invalidi in nos pugnatis, exercitum objicitis. Si quam vobis in me licentiam permisit Deus, invadite, lacerate, sorbere me; si juris nil dedit, laborem frustra sumitis.

Fidamus ergo Providentiæ divinæ: *Dominus regit nos, & nihil nobis deerit.* *Psal. 22.*

CAPVT IX.

Quanta Dei Providentia sit tam in amicos quàm inimicos.

VEtus est apologus, qui Providentiam divinam hunc in modum proponit. Ad rivulum lusitabæ inter flores puerulus, tandem puerili discursatione fatigatus, juxta aquas loco periculoso consedit, & obdormiit. Mox adfuit Fortuna, & dormitantem puellum increpitans: En, inquit, misselle, quàm pronum est hinc in aquam delabi: Surge, & vicino periculo te subtrahe, ne si quid tibi mali eveniat, omnes in me culpam derivent, dicántque non te, sed me dormiisse, quæ te dormientem neglexerim. Pulchrè hoc providentiæ Dei asserendæ excogitatum. Inter omnes Christianos constat, de quo illud pronuntiarit Psaltes: *Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israël.* *Psal. 120. vers. 4.*

Plato in Repub.

Platoni Deus tam acres habet oculos, ut eos nihil effugiat; aures habet tam acutas, ut eas nil prætereat; nil fallat, ut qui ipsas etiam audiat cogitationes; porrò brachia manúsque habet tam longas, ut iis nemo elabatur. Hoc philosophos ratio docuit, quod nos non solùm è ratione, sed etiam è sacris paginis discimus.

§. I.

SIracides de divinâ providentiâ dilucidè: *A seculo*, inquit, *usque in seculum respicit: & nihil est mirabile in conspectu ejus. Opera omnis carnis coram illo, & non est quidquam absconditum ab oculis ejus. Non est dicere, quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quærentur.* Præterita, præsentia, futura distinctissimè unóque intuitu pervidet Deus: Omnes ipsius oculis præsentes sumus, Adam & Antichristus, omne humanum genus, creata omnia. Tam autem divina providentia falli non potest, ut rectè dixerit idem Siracides: *Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrabit. Non est dicere, Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur.* Hinc meritò dixit Augustinus: *Confiteri, Deum esse, & nescire præscium esse futurorum, apertissima insania est.* Verè providentia Dei *attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* A supremis Angelorum Seraphinis ad minimos in terrâ vermiculos, insomnes Dei curæ descendunt, imò nunquam absunt. Moses olim & Aaron proclamant: *Vespere scietis quòd Dominus eduxerit vos de terrâ Ægypti, & manè videbitis gloriam Domini.* Sanè in mortis vesperâ cognoscemus nos omnes, obstupescendam Dei in nos Providentiam. Nam, *à Domino diriguntur gressus viri, quis autem hominum intelligere potest viam suam?* Longè providentissimè ducit nos Deus, sed sæpe per flexos aditus, & labyrinthos pæne inextricabiles, sed ille novit quâ nos viâ educat in cæli viridaria. Quid ergo querimur contra circumspectissimum hunc ductorem? Si quis cum tabellario viarum peritissimo iter ingrediatur, & ubi salebrosæ, difficiles, ac flexuosæ se viæ obtulerint, incipiat queri, dicátque: Per quæ me avia ducis, vir bone? nisi me valde fallo, jam dudum itinere decessimus. Huic viæ auctor promptè respondebit: Ne sollicitus sis, mi domine, & hanc mihi curam relinque:

Eccli. 39. v. 22. & 25.

Aug. de Civ. Dei l. 5. c. 9.

Prov. 20. v. 24.

Exod. 16. v. 6.

Psal. 36. vers. 23.

Psal. 138. vers. 3.

linquæ: per aliquas, fateor, ambages te duxi; quòd si limite recto ivissemus, in paludes illas ineluctabiles incidissemus: fide mihi, sic ducam, ut te hujus comitis non pœniteat. Semita trita & tuta nemini nimiùm longa sit aut aspera. Ita nos divina ducit Providentia: per crebros quidem anfractus, pérque varios viæ flexus incedendum est: sed quid indignamur optimo duci? modò via sit secura, quid refert, si sit salebrosa?

§. II.

1. Reg. c. 9. vers. 2.

VIdete mihi regem Saul, regum optimum, si tam bene finiisset, quàm cœpit: *Non erat vir de filiis Israël melior illo.* Hic ipse dum patris sui asinas quæsivit, regnum invenit. Sed divinam in hunc virum Providentiam paullò altiùs consideremus. Dixerat Deus Samueli: *Hac ipsa horâ, quæ nunc est, cras mittam virum ad te de terrâ Benjamin, & unges eum ducem super populum meum Israël.* Mittendi modus hic fuit. Pater Saulis asinas amisit, has quæsitum amandavit filium. Saul patris dicto audiens, adscito in viam comite, omni conatu jumenta quæsiit: Ephraimum montem transcendit, terram Salisa percurrit, asinas non reperit: tractum Jemini, & oram Salim lustravit, sed nullum uspiam asinarum vestigium. Demum Saul ad comitem: Domum, inquit, redeamus, ne patri meo graviorem nos sollicitudinem injiciamus quàm asinæ, cogatúrque quærere quærentes. Hic comes consilium suggerere & dicere; non procul inde virum Dei habitare, videri prorsus optimum factu, si hunc adeant, & super amissis jumentis interrogent. Saul occasionem non spernendam ratus, instituit & istud viæ devorare: sic sanè post longa diverticula delatus est ad Samuelem, futurorum planè ignarus. Vix autem in mutuum aspectum & colloquium ventum est, cùm Deus Samueli dixit hunc ipsum esse, quem Hebræo imperio destinasset, hunc in regem ungendum. Omnia ordine facta. Ita Saul & asinas invenit quas quæsivit, & regnum reperit quod nunquam somniavit. O quanta divinæ providentiæ abyssus, arcanum quantum! & quàm divina ab humanis judiciis divertunt! Nihil minus Saul cogitabat quàm sceptrum & diadema, cùm in solium divino calculo attollitur. Ita non casu perditæ sunt asinæ, non casu missus est Saul qui eas indagaret: nec casu factum ut illas non statim inveniret, sed nec casu consilium adeundi Samuelis à famulo suggestum: singulari Dei providentiâ, eóque fine facta sunt hæc omnia, ut Sauli deferretur sceptrum in Israëlem. Sed quæras forsan, cur Deus Saulem in regem ungi voluerit, quem præscivit multa impiè facturum, & pessimè finiturum? Idem quæram & ego: Cur Deus Angelos creavit in gratiâ, quos scivit æternùm torquendos in gehennâ? Cur Adamum in amœnissimo horto collocavit, è quo eum brevi sciverat exturbandum? Cur Christus Judam Iscariotem in Apostolum elegit, quem præscivit fore proditorem? Cur Apostolos suos in civitatem Samaritanorum misit, quos prævidit non recipiendos? Quid hoc lusus est? Et tamen ejus generis infinita sunt. Hieronymus ad rem respondens: *Vis*, inquit, *scire rationem? Deus præsentia judicat, non futura, nec condemnat ex præscientiâ, quem noverit talem fore, qui sibi postea displiceat: sed tanta bonitatis est, & ineffabilis clementiæ, ut eligat eum, quem interim bonum cernit, & scit malum futurum, dans ei potestatem conversionis & pœnitentiæ.* Neque ideo peccavit Adam, quia Deus peccaturum præsciverat, sed ideo præscivit Deus, quia ille propriâ voluntate erat peccaturus: *Nec in eo*, inquit Ambrosius, *læsus est vel Adam, quia mandatum accepit, vel Judas, quia electus est: non enim necessitatem Deus vel illi prævaricationis, vel huic proditionis imposuit; quia uterque si quod acceperat, custodisset, à peccato abstinere potuisset. Quos scit Deus in bono mansuros, frequenter antè sunt mali; & quos scit malos permansuros, aliquoties priùs sunt boni.* Stas modò? vide ne cadas. Apostolus, Ecclesiæ princeps lapsus est: Tu vigila? Judas cecidit, ut tu stares. Hîc magnum discimus documentum, inquit Euthymius, quòd neque humana promptitudo quidquam efficiat absque divino auxilio, neque divinum auxilium prosit absque promptitudine humanâ. Utriusque rei exempla sunt Petrus & Judas. Oportet ergo neque obdormire, omni negotio in Deum rejecto, neque rursus putare seipsos omne opus efficere. Siquidem nec totum operatur Deus, ne otiosi permaneamus; nec totum nobis permittit, ne gloriemur: sed ab unoquoque quod nocivum est auferens, quod utile est nobis relinquens.

Ibid. v. 16. Quomodo Saul pervenerit ad regnum Israël.

Cur Deus erudiat ad dignitatem quem scit ea male usurum.

Euth. c. 64. in Matth. Promptitudo humana nihil efficit absque divino auxilio, & contra.

Hier. lib. 3. contra Pelag. cap. 2.

Ambros. in cap. 3. epist. ad Rom.

§. III.

SEd Saul etiamnum mihi in animo est. Admirabilis fuit in omnibus circa hunc regem providentia Dei. Nam qui toties Philistæorum mucrone Davidem perdere malitiosè studuit, ipse ingenti Philistæorum exercitu vallatus, à Deo desertus, Pythone per summum scelus consulto, Samuelem habuit nuncium imminentis ruinæ, quam nec ferre miser potuit, nec vitare. Heu, quàm vigilans est vindicta divina! Qui seipsum neci dederat, ut hostiles illusiones effugeret, ille idem præ omnibus Israëlitarum regibus, illusus & contumeliis affectus est. Nam caput ejus totâ Palæstinâ ludibrio circumlatum, cadaver volucribus in escam abjectum est. Et, ô Deus, quàm nihil providentiam tuam præterit! Hic idem Saul qui Amalecitas, Deo jubente, penitus delere noluit, eò miseriarum redactus est, ut beneficii loco duceret ab Amalecitâ interfici. *Pondus & statera judicia Domini sunt.*

Saul habuit nuntium mortis Samuelem.

Prov. c. 16. vers. 11.

Solet autem divina providentia, nec statim omnia scelera punire, nec omnia relinquere impunita. Si nulla puniret, nullam esse providentiam multi dicerent, si verò in omnia mox animadverteret, nihil post hanc vitam vel præmii, vel supplicii superesse crederent. Ita Deus dum quædam punit, providentiam suam ostendit, dum quædam relinquit impunita, ad futuræ vitæ reservat supplicia. Eodem consilio quosdam suorum periculis subducit, alios impiorum furori vexandos objicit: providentissimè omnia. Sic tres Hebræos juvenes Babylonis flammis eripuit, septem Machabæos fratres ab Antiocho excarnificari sustinuit: tam illud quàm istud, & justè & providè.

Cur Deus omnia scelera statim non punit, nec omnia relinquit impunita.

Illustrissimum & hoc divinæ Providentiæ argumentum fuit, quod plures commemorant. Cyrus Panopolytes, poëta nobilissimus, princeps architectorum, pace & bello insignis, quàm enim sapiens, tam etiam fuit industrius, sed, quod unum illi deerat, nondum Christianus. Hic in Eudociæ Imperatricis Augustæ familiaritatem sese insinuans, tantam sibi gratiam suâ poëtâ conciliavit, ut ab imperatore Theodosio juniore proximus, Urbi & Prætorio præfectus, Patricius, Consularis, summis denique dignitatibus fulgeret. Simul tamen variis & acerbis casibus vir iste jactatus est, & demum periisset, nisi naufragium fecisset, quo alii solent perire. Nam magnâ Dei providentiâ, è summis, aleâ vertente, ad ima dejectus est. Siquidem eâ re, quâ apud cives magnam gratiam collegit, apud Imperatorem non mediocriter offendit. Verùm saluti fuit, quod esse credebatur exitio. Cùm enim Cyrus, Constantinopolis veteres muros demolitus, duobus intervallis additis, alios intra sexagesimum diem extruxisset, populus inaudiri operis festinatam pulchritudinem obstupescens, in Circo, præsente Imperatore exclamavit: *Constantinus condidit, Cyrus instauravit.* Vulneratus his vocibus Imperator, Cyrum sub eo prætextu, quòd Græcæ superstitionis cultor esset, præfecti dignitate privari, & bona illius publicari jussit. Accesserunt & aliæ quoque calamitates. Uxorem Cyri filiámque cacodæmon, invisus hospes, insedit. Hæc quidem Cyro, invidiâ Principis (ut videbatur) benignissimâ tamen providentiâ sic evenerunt ut vim medicamenti

Cedrenus, Evagrius, Nicephorus, sub annum Christianum 440.

menti obtinuerit tam multiplex calamitas. Qui enim inter tot signa atque prodigia etiamnum Deorum cultor perseverabat, violento remedio curandus erat, & reddendus sanæmenti. Itaque Cyrus tot ærumnis pressus, ad Christianorum Deum confugere instituit, sacris Christianis imbutus, & in Clericum attonsus, quoad vixit Smyrnæ Pontificem egit. Gratias agat Cyrus divinæ providentiæ maximas: Sanè perierat, nisi sic periisset.

§. IV.

IN hunc modum res adversas omnes, quæ in hac virâ eveniunt, divina Providentia suâ gubernatione tam amanter complectitur, ut universas vitæ miserias disponat, & ordinet in nostrum bonum, & ipsa etiam peccata permittat, ob altos & secretos sui regiminis fines. Ejusdem enim divinæ providentiæ est, & facere bona, & permittere mala. Certè Deus nil unquam mali permitteret, nisi adeò potens & bonus esset, ut è quovis etiam malo bonum eliceret. Dic obsecro, quæ unquam majora in Orbe mala fuerunt quàm facinus Adami, & occisio Christi? Et tamen noxa primigenia Deum in humana membra è cælo detraxit: Mors Christi cælum nobis, & bona restituit. Is artifex est Deus, ut è malis omnibus, velut è numis plumbeis eliquare possit probatissimum aurum: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Magdalenæ vitiositas multos correxit, lapsus Petri quamplurimos erexit, dubitatio Thomæ innumeros confirmavit. Deo istud laudi est: *Metis, ubi non seminasti.* Cùm enim peccata non seminet, ex eis tamen colligit messem complurium bonorum. Verè Deus mel de petrâ, oleumque de saxo durissimo sugit, cùm è grandibus malis bona non minora elicit.

Nullum malum à Deo permittitur, nisi ex eo bonum eliciat.

Rom. cap. 8. vers. 28.

Deut. c. 32. vers. 13.

Ita verò divina providentia circa nos nostráque omnia vigilat, ut omnes & corporis molestias minutissimè jam decretas habeat. Eapropter quivis hominum ad cujusvis morbi principium secum ipse ratiocinetur in hunc modum: Hic morbus è quacunque causâ, sive meâ intemperantiâ, sive alterius malevolentiâ, vel aliunde contractus, à divinâ prorsus providentiâ est, quæ illum viribus meis sic accommodavit, ut illius initium, gravitas, incrementum, inclinatio, remissio ab eâdem omnino pendeant: ita ut humor (verbi gratiâ) qui jam caput afficit, non possit in aliam partem defluere, nec crescere, aut plures horas durare quàm decreverit Deus. Eadem pariter providentia divina remediorum, & curationis eventus sic disponit, ut medicus quid faciendum aut intelligat, aut morbi vim non assequatur, & erret; & ut pharmaca vel apta malo, vel inepta, opportunè vel importunè præbeantur, atque ut cetera medicamenta vel levent morbum, & ad sanitatem proficiant, vel malè respondeant, & à morbo vincantur, ita ut nil penitus horum casu accidat. Omnia morbi momenta, & minimæ quævis motiunculæ, Deo moderante, eò diriguntur, ut quod divina voluntas constituit, assequatur. Certè sanitas & ægritudo, *vita & mors à Deo sunt; à Deo est omnis medela.*

Omnes corporis molestiæ & afflictiones à Deo proveniũt.

Eccli. cap. 11. vers. 14. & cap. 38. v. 2.

Eodem prorsus modo in omnibus adversis, quæ vel corpus, vel animum afficiunt, de divinâ providentiâ ratiocinandum est. Inimicus tibi maledicit? Vide, mi homo, omnes illius calumnias, omnia verba, syllabas omnes, quas in te ore tragico evomit, à divinâ providentiâ stateræ jam ab æterno appensa sunt; quantum illi permissum est, hoc in te dicet, & nec unicâ quidem syllabulâ ampliùs. Quid igitur pugnas, & incassum ringeris? Eandem ratiocinationem hanc adhibe miseriis tuis omnibus, quarum ordo, numerus, intensio, tempus, conditio, ad unguem constituta sunt à divinâ providentiâ. Huic te submitte & dic: *Obmutui & non aperui os meum, quoniam tu fecisti.* Tu, mi Deus, tu hæc fecisti, tua providentia, voluntas, permissio hæc in me immisit: quia ergo tu hæc omnia fecisti, impius ego sim, qui contra te querar. Ergo voluntati tuæ pareo, & quidquid ab eâ est, tolero.

Ps. 38. v. 10.

Quæ hactenus dicta, Clemens Alexandrinus consignans: *Hic ergo*, inquit, *tali cognitione præditus, quique est fidelis, & cui est persuasum, quæ sunt in Mundo optimè administrari, æquo certè fert animo omnia quæ eveniunt.* Nota: *Cui persuasum est, quæ in Mundo sunt, optimè administrari.* Sed profectò non ratione hominum, qui toties gravissimè errant, sed Dei ratione, optimè omnia administrantur; Deus enim per instrumenta etiam pessima suam tamen voluntatem perficit. *Consilium ejus stabit, & omnis voluntas ejus fiet.*

Ifai. c. 46. vers. 10.

§. V.

HÆc divinæ providentiæ quotidiana consideratio altissimam animo pacem conciliat, & omnem hominis voluntatẽ subjicit divinæ, idque suavi negotio. Quisquis igitur divinæ providentiæ totum se regendum committit, is jam liber ab innumeris molestiis, sedet *in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulentâ.* Hinc Allois abbas dicere solebat: *Non habebit homo requiem, nisi dixerit in corde suo: Ego & Deus soli sumus in hoc Mundo.* Hoc ipsum Augustinus confirmans: *Sic cura, ô Deus, unumquemque nostrum*, inquit, *tanquam si solum cures, & sic omnes tanquam singulos.* Ipsissimum hoc & Gregorius asserens: *Sic Deus intendit singulis*, inquit, *ac si vacet omnibus, & sic omnibus simul intendit, ac si vacet à singulis.* Ita, mi homo, te curat, ita tibi providet Deus, ac si aliud quod curet, prorsus non habeat. Hominum multitudo divinam providentiam non turbat; idem illi unus, & mille homines. Quemadmodum Noëmum cum aliis septem hominibus arcâ cõclusum, aut unicum in Elysiis campis Adamum curæ habuit, sic omnes nunc habet. Huic providentissimo curatori suo, proborum quivis dixerit: *Dilectus meus mihi & ego illi*: Ego Deum & divinos nutus sic observo, perinde si aliud in Orbe non sit quod observem, aut æstimem: mea vicissim salus sic Deo curæ est, tanquam si aliud in Orbe non sit quod curet aut cogitet; ille mihi, & ego illi; ille Dominus gubernans me, ego servulus ad dominicos jussus paratus, nam ita ille pactus est mecum: Cogita tu de me, & ego continenter cogitabo de te: oblivisce tu tui, & memineris mei, sic ego memor promissi mei vicissim jugem tui curam habebo.

*Hic illud solatii plenum est: Deus non sic gubernat nos, ut princeps provinciam, Rex regnum, summus Pontifex Christianum Orbem, quibus opus est tot aliorum operâ. Pontificis curas tot Archiepiscopi, tot Episcopi, tot alii magistratus sacri sublevant: Regibus proreges, principes, dynastæ, consiliarii, senatores sunt, in quos illi suæ gubernationis curas partiuntur: Non ita Deus; eâ providentiâ gubernat universos, quâ singulos, ita unumquemque hominum peculiari, sicut omnes generali curâ complectitur. *In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos: Respicit Dominus vias hominis, & omnes gressus ejus considerat.*

Utinam in singularissimæ hujus planéque paternæ providentiæ abyssum liberrimo nos jactu præcipitemus. Quisque sibi securissimè polliceatur: Dominus sollicitus est mei, *Dominus regit me & nihil mihi deerit.* Si quidem animi tranquillitatem amamus; si Deo fidere, si divinæ voluntati in omnibus parere desideramus, divinam hanc providentiam assiduè in oculis habeamus, tantò futuri devotiores divinæ voluntati, quantò fuerimus providentiæ divinæ fidentiores.

CAPVT

CAPVT X.

Quanta nihilominus plurimorum hominum de Deo sit diffidentia.

NIl crebriùs Christus, nil & acerbiùs in suis discipulis castigavit quàm diffidentiam. Hinc illos modicæ fidei, tardos corde, generationem incredulam, perversam appellavit sæpius: varia tentavit optimus magister, ut sui dedisceret diffidentiam. Quò enim ille Domini sopor in navigio, illa panum penuria, quò examen super commeatu in solitudinem pervehendo, quò illa Petri in aquis fluctuatio spectabat? diffidentia proponebatur dedisceuda; & hoc sibi volunt voces illæ: *Modicæ fidei, quare dubitasti?* perinde si dixisset sapientissimus doctor: Ergòne vos tam indociles, ut primam hanc summè necessariam institutionem non possitis capere? *Matth. c. 14. vers. 31.*

Triplex diffidentiæ genus.

In varias sese formas diffundit diffidentia. Sunt qui ideo diffidunt Deo, quòd putent illum suis hostibus nimiùm indulgere, & laxare omnes habenas: Alii diffidunt se impetraturos à Deo quod rogant, præsertim si ob admissa olim peccata, conscientiæ angoribus urgeantur, metuántque ne Deus veniam negarit etiam petentibus: Alii Deo diffidunt, ne fortè subtrahat victui necessaria. Triplex hoc diffidentiæ genus plurimos hominum rectissimâ fraude à Deo abducit, & præcipitat. Hoc autem diffidentiæ vitium tantò magis noxium, quantò minùs notum est. Quòd si originem hujus vitii libeat indagare, reperiemus, ex eo etiam nasci diffidentiam, quòd quis ipse sibi nimiùm fidat. Quàm hoc & frequens & periculosum sit, sibi ipsi fidere, antequam ad alia progrediamur, hîc exponendum.

§. I.

Fiducia sui plurimum nocet. *Prov. cap. 3. vers. 5. & 7.*

SAlomon hanc sui fiduciam graviter perstringens: *Qui confidit in corde suo*, inquit, *stultus est.* Ideo toties monet: *Ne innitaris prudentiæ tuæ: Ne sis sapiens apud temetipsum.* Nimirum prima stultitiæ rudimenta sunt, se sapientem credere. Quis autem ille Phœnix est, qui res suas non æstimet, qui parvi pendat, qui non aut vires, aut formam, aut opes, aut eruditionem, aut prudentiam suam subinde blandis oculis circumspiciat? sed suo damno. Nam, *qui confidit in cogitationibus suis, impiè agit.* Deus, ut hanc nobis impietatem extorqueat, sæpe nos graviter castigat, aut indociles disciplinâ suâ penitus excludit. *Prov. c. 12. vers. 2.*

Videte mihi Goliathum tantopere sibi præfidentem, quasi uno spiritu difflaturus sit totos exercitus. Cùmque vidisset contra se progredientem pastoritium juvenem David, acerbo scommate tantillum adversarium contemnens: Veni, ajebat, ut discerpam te, in pabulum bestiis objiciendum. Sed quàm hæc sui fidentia compressa est! quis enim ita lapidem rexit, ut rectissimâ Goliathi frontem peteret, nisi Dei certissima manus? quæ fastuosam illam turrim, non balistis aut catapultis immanibus, sed lapillo unico dejecit.

Holofernes æquè præfidens sibi, tanti non erat Deo, ut virili dextrâ caderet; omnem illius arrogantiam femina triumphavit. Chaldæus monarcha Nabuchodonosor in palatio suo obambulans: *Nónne hæc est*, ajebat, *Babylon magna quam ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloriâ decoris mei?* An non urbs inclyta est? ego illius conditor sum. O mi Nabuchodonosor, antehac centena tibi fercula in regium prandium cœnámque apponi solebant, deinceps apponetur unicum & valde insuetum, dum discas rectiùs & cogitare & loqui. Ut verò tibi sapiet jentaculum boum? fœnum tamdiu comedes, dum sapere discas, & stylum vertas. Balneum tuum gelidus ros erit, Attalica vestis capilli tui, pro anulis ungues avium habebis. *Cúmque sermo adhuc esset in ore regis vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum transibit à te, & ab hominibus ejicient te, & cum bestiis feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicunque voluerit det illud.* Ita nimia sui fidentia hominem feram mutavit. Sed audi ut è ferâ in hominem remigrarit, & Deo non sibi fidere didicerit. *Igitur post finem dierum, ego Nabuchodonosor oculos meos ad cælum levavi, & sensus meus redditus est mihi, & Altissimo benedixi, & viventem in sempiternum laudavi, & glorificavi: quia potestas ejus, potestas sempiterna, & regnum ejus in generatione & generatione. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: juxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cæli, quàm in habitatoribus terræ: non est qui resistat manui ejus, & dicat ei: Quare fecisti?* *Ibid. v. 31. & 32.*

Sui confidentia in præceps egit principē Apostolorum.

Grande malum sui confidentia, quæ & Apostolorum principem in præceps egit. O Petre cur fles cavente gallo? antea flere decuisset, cùm Dominus singulis valediceret, cùm mœstissimam mortis mentionem super cœnâ injiceret, hîc sanè decoræ fuissent lacrymæ. At sui confidentia tunc omnes extinxit lacrymas, pro lacrymis ingens audita pollicitatio: *Etiamsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.* Itáne, Nunquam? pauculæ horæ ibunt, & omne hoc promissum à solâ sui confidentiâ exortum corruet. Censet omnino Basilius neminem superari ab ullâ tentatione, nisi sibi plus æquo fidentem. Qui autem sibi seriò diffidit, nihil unquàm agere instituit, quin priùs divinum subsidium imploret. *Matth. c. 26. vers. 33.*

Ambrosius olim Augustini matri Monicæ contra filium Augustinum hoc potissimùm queritur, fidere illum ingenio suo. Nec priùs Augustinus sapuit quàm hanc sui confidentiam correxit. Hoc & ipse de se fassus: *Credebam*, inquit, *me sufficere per me, nec percipiebam quoniam tu regebas me, donec aliquantulum elongasti à me, & ceidi statim in me, & vidi & cognovi.* *Aug. soliloq. cap. 15.*

Sicut autem ingenio aut prudentiæ, vel arti suæ, sic & viribus suis fidere vitiosum est. Maximus Imp. tantæ molis & roboris fuit (Capitolinus refert) ut uxoris armilla pro anulo sit usus. Huic unus aliquis in theatro græcos hos versiculos occinuit:

Elephas grandis est, & occiditur,
Leo fortis est, & occiditur,
Tigris horribilis est, & occiditur;
Cave multos, si singulos non times.

Nemo robori suo, nemo arti, nemo stemmati & divitiis, nemo eruditioni & sapientiæ fidat, est cùm hæc omnia levi statu corruunt. *Non glorietur sapiens in sapientiâ suâ, & non glorietur fortis in fortitudine suâ, & non glorietur dives in divitiis suis.* *Hier. cap. 9. vers. 23.*

§. II.

SEd non tantùm non in seipso ullus, sed nec in ullo altero spem & fiduciam figat. Hieremias vates ociferatur: *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor ejus.* Hîc acutè Origenes, explicans illud: *Maledictus homo qui pendet in ligno. Existimo*, inquit, *hanc eandem esse sententiam cum illâ: Maledictus homo qui confidit in homine. E ligno namque pendere, idem est quòd spem suam ex homine, velut fragili trunco, suspensam habere.* *Idem c. 17. vers. 5.*

Consuerunt venatores, ut elephantem capiant, tales instruere insidias. Arborem, cui elephas inniti solet capiendo somno, dissecant in imo, sed erectam nihilominus, velut sanam & integram relinquunt. Elephas cùm ex more venit accubitum, succisę innititur, sic unà & arbor & bestia magno impetu corruunt. Sunt innumeri qui arbores sibi seligant, quibus innitantur: hic Principi laboriosissimè studet placere, iste opulenti præsulis gratiam exambit, ille in magnatis amicitiam se insinuat; sunt qui aliorum benevolentiam largitione consectentur.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tur, alii aliis modis captant favorem. O miseri! vos ipsos fallitis, & in vestrum hæc exitium paratis. Arbores, quibus innixuros cogitatis, jam pridem occulto vulnere succisæ sunt; cùm minimè putaveritis, subitò ruituræ, & cùm iis omnes confidentiæ vestræ. Augustinus fallaciam hanc monstrans: *Multi*, ait, *de amicis potentioribus præsumpserunt: ceciderunt illi de quibus præsumpserunt, & involverunt eos, qui de se præsumpserant.*

In psal. 131. circa med.

Jonas cap. 4. vers. 5. & 6.

Jonas propheta *fecit sibimet umbraculum, & sedebat subter illud in umbrâ: & lætatus est Jonas super hederâ lætitiâ magnâ.* O lætitiam, & brevem, & inanem! Nam hederacea hæc diæta duplicem hostem habuit, & Solem, & vermem. Ita uno die omnis hæc umbratilis voluptas evanuit. Orbem mihi considera, & plenum reperies his talibus umbraculis; florent hæc aliquanto tempore, sed proximum semper exitium huic hederæ imminet à diversis vermibus. Humanis favoribus niti, heu quàm commune & pervagatũ est vitium! Utinam non etiam viri religiosi suæ hîc dignitatis oblivisci vellent, & aliorum sibi gratiam & favorem tectis studiis colligere. Umbratica hæc tuguriola sunt, quæ varii vermes invidiæ, obtrectationis, calumniæ, mortis denique arrodunt, dissipant, exedunt. Est famulus cui in suo domino plurimum fiduciæ; brevî mors dominum rapit, & jam totum famuli umbraculum ubi est? Alius patrono nititur opulento ac potente; patronus moritur, aut ipsius opes ac potentia imminuuntur, ita jam hujus etiam hedera exaruit. Filii subinde parentum auctoritate, officiis, dignitate præclarè se defensos credunt; subitò Deus aufert hoc umbraculum, jámque miseri contra quàm sperarant, uruntur à sole, quia periit domus hederacea. Sic ille Assueri oculus Aman, cognatis & uxori mirâ gratulatione narravit, non videri sibi quidquam ad omnem felicitatem deesse, apud regem præter se neminem æquè gratiosum esse, masculâ insuper prole decem filiorum, & opum abundantiâ se mirificè beari. O pulchrum umbraculum, sed brevî à sole & vermibus fœdè consumendum! Et Aman & omnes Amanis filii in altam crucem sunt acti. Hoc Mausolæum habuit tam præfidens sibi felicitas!

A

B

C

§. III.

Hominibus non fidendum.

Psal. 145. vers. 3.

Ibid. vers. 4. & 5.

Isaiæ c. 30. vers. 2.

Prov. c. 29. vers. 26.

O Homines, Dei opulentiâ, favore, ac potentiâ innitendum est, non hominum. Contentè vociferatur David: *Nolite confidere in principibus.* Cur obsecro, mi optime David, iis non confidamus, qui plurimùm inter nos valent potentiâ? Caussam mox addidit psaltes: *In filiis hominum, in quibus non est salus.* Hoc ipso in nullo nec potentissimorum regum, nec invictissimorum Cæsarum fiducia reponenda, quia & ipsi homines sunt. Quid enim, ô homo, confidis homini in quo non est salus? *Exibit spiritus ejus & revertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Beatus cujus Deus Iacob adjutor ejus, spes ejus in Domino Deo ipsius.* Spem in homine, umbram esse ait sacra pagina: *Habentes fiduciam in umbrâ Ægypti.* Quid fugacius, quid inconstantius & fallacius umbrâ? talis est fiducia in homine collocata. *Multi requirunt faciem principis, & judicium à Domino egreditur singulorum.*

Jacob è Mesopotamiâ redux in Chanaan, cùm obvium haberet fratrem germanum Esau quadringentis viris stipatum, timuit sibi velut ab hostili exercitu, & divinam opem sedulò imploravit. Adfuit vocanti Deus, & amplissimum auxilium est pollicitus, eum tamen claudicantem à se dimisit. Et quod istud, inquis, subsidii aut providentiæ genus? Auxilium implorat Jacob, & coxâ debilis dimittitur. Hoccine est manum commodare, claudum efficere? Ita prorsus, hoc erat juvare. Nam est cùm & vulnera sanant, & jactura in tempore lucrum est, & pleraque sunt in quibus bono nostro vincimur. Et ideo Deus Jacobum à se sic fractum remisit, ut & ille & per illum nos omnes disceremus, non nobis aut nostris, nec etiam alienis viribus fidere, sed Dei solius potentiâ & bonitate niti. Sed quia sanus valetudini, firmus robori, litteratus eruditioni, potens auro, sapiens ingenio fidit, quia tenuis divite, imbecillis multipotente fulciri sperat, ideo frequenter Deus hæc talia sapientissimè aufert; ut cùm fulcra, quibus nitebamur, desunt, niti discamus uno solóque Deo.

Soli Deo fidendum.

D

Gedeon, dux belli, viginti duobus millibus virorum missionem dedit, trecentis solùm retentis: sic enim Deus jusserat: *Ne glorietur contra me Israël, & dicat: Meis viribus liberatus sum.* Benadad rex Syrus Achabo regi Israëlis imbecillitatem opprobrans, minabatur interitum, sed hæ minæ fuerunt ex pelvi. Nam etsi Benadad triginta duos reges belli socios secum traxerit, equitum etiam & falcatorum curruum incredibilem numerum, primo tamen prælio fusus fugatúsque est: conflictu altero centum millia Syrorum die unicâ ceciderunt: aliorum è prælio diffugientium septem millia ruente muro in Aphec obtriti sunt. *Hoc habet* Benadad; eat nunc & sibi fuisque fidat viribus. Injuriam non levem irrogat Deo, qui ad humanam potiùs opem quàm ad divinam oculos circumfert, plúsque ab exili rivulo quàm ab immenso sperat oceano.

Judic. cap. 7. vers. 2.

4. Reg. c. 6. vers. 32.

Optimus rex Asa (cujus nunquam sine miseratione meminimus) fiduciâ in Deum magnâ fuit, si modò etiam fuisset constante. Illam certè Deus sic remuneratus est, ut decies centena millia militum, quos Æthiopiæ rex sub signis habuerat, illustrissimâ victoriâ profligarit. Sed heu post tot annos præclarè actos, optimum hunc regem hæc una in humanas vires fiducia perdidit. Sic apertè propheta: *Quia habuisti*, ait, *fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriæ regis exercitus de manu tuâ.* Longa inde malorum series secuta est.

2. Paral. c. 16. vers. 7.

Eximiè Augustinus: *Odisti*, ait, *observantes vanitates supervacuè. Ego qui non observo vanitatem in Domino speravi. Speras in pecuniâ, observas vanitatem, speras in honore & sublimitate aliquâ potestatis humanæ, observas vanitatem; in his omnibus cùm speras, aut tu exspiras, & ea hîc dimittis; aut cùm vivis, omnia pereunt, & in spe tuâ deficis.* Ingens omnino languor diffidentiam comitatur, ac omnium pæne rerum nausea & neglectus: ubi diffidentia, ibi æternus naufragii metus, æternæ tempestates ac jactationes. Nimirum qui sibi aut hominum alteri confidit, in arenâ ædificium struit: in rupe fabricatur, qui Deo fundatur.

August. in Psal. 30.

§. IV.

SEd dixeris, usu nos quotidiano doceri, sic sua cuique negotia succedere, prout is dives, industrius, potens, exercitatus, ac vafer fuerit. Argumento sit, res ante annos non multos gesta. Vir magni nominis, & Catholicæ institutionis captivus tenebatur à principe novitiæ religionis, apud quem ille de divinâ providentiâ cœpit disserere. Non diu hoc tulit morosus auditor; mox enim amarum subridens, & manum capulo admovens: Hac, inquit, providentiâ nitendum est. Hîc suum illud rex Alphonsus meritò exclamarit: Vox bovis & non hominis. Nam eundem in modum locutos meminimus quosdam è Deorum cultoribus. Antoninus imperator (uti Dion Nicæus memorat) cùm pecuniam multam partim à plebe, partim etiam à senatoribus vi atque minis extortam profudisset, ô Jurgatus à matre, quæ aliquam pecuniæ partem aliò conferri voluisset: Desine, inquit, de numis esse sollicita, mater; & simul strictum gladium ostendens: Quamdiu, ait, habebimus hoc ferrum, tamdiu nobis non deerit argentum. Verè, vox bovis, non hominis! aut profectò non bene sani. Aliter nos docuit Christus; Deo fidendum, non ferro, non viribus, sed nec formæ aut doctrinæ, aut ulli bono tam fragili. Nec est ferè quod tantopere displiceat Deo, quàm tanta mortalium diffidentia, quam Deus etiam in amicissimis sibi graviter punivit.

Moses,

Moses, vir Deo longè charissimus, quia tamen diffidentiâ bis deliquit, morte hanc noxam luit, nec fertilissimas illas terras nisi eminus videre permissus est. Prima Mosis diffidentia fuit, cùm ille velut sollicitus paterfamilias macelli rationes poneret, dicerétque: *Sexcenta millia peditum hujus populi sunt, & tu dicis: Dabo eis esum carnium mense integro. Numquid ovium & boum multitudo cadetur, ut possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient?* O Moses, hoc est cum suâ diffidentiâ rationes ponere, non cum providentiâ divinâ: *Numquid manus Domini invalida est?* Cautiorem hoc reddere debuisset Moses, sed rediit non multùm absimilis priori diffidentiâ. Nam populo ad rupem congregato exclamavit Moses: *Num de petrâ hac vobis aquam poterimus ejicere?* Quamprimum vox cælo ruit, diffidentiæ pœnam denuntians: *Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israël, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis.* Quocirca Deus Mosi jam jam morituro fertilissimam regionem illam eminus è montis vertice ostendit; sed mox quasi insultans *Vidisti eam*, inquit, *oculis tuis, & non transibis ad illam.* Tanti refert hanc diffidentiæ pestem ex animo penitus eliminasse, in quam Deus (utpote honori suo maximè adversariam) tam severè solet animadvertere.

Duplex Mosis diffidentia. Num. c. 11. vers. 21. 22. & 23. Num. c. 20. vers. 10. & 12. Deut. c. 34. vers. 4.

At verò ipse Israëlis populus longè gravissimè peccavit, & quidem sæpius repetitâ diffidentiâ. Nec eam ulla prodigia aut miracula satis corrigere potuerunt: si quid non statim oculis cernere aut manibus palpare licuit, mox Judæi in pristinam relapsi diffidentiam, id fieri posse negarunt: eò etiam diffidentia illorum progressa est, ut Deum continuis querelis aut oblivionis arguerent aut incuriæ. Et quàm improbi erant clamores illi? *Vtinam mortui essemus in Ægypto*, & non in hac vastâ solitudine? *Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam, ne cadamus gladio, & uxores ac liberi nostri ducantur captivi. Nónne melius est reverti in Ægyptum?* Dixerúntque alter ad alterum: *Constituamus nobis ducem, & revertamur in Ægyptum.* Ita, ô improbi, quasi non ubique pereundi sit locus.

Exod. c. 16. vers. 3. Num. c. 14. vers. 3 & 4.

Sint forsan qui mirentur, eccur Deus populo suo non tantùm non vinum dederit, sed & aquam insuper permiserit deesse? Sic expianda erat diffidentia. Eccur in eundem hunc populum venenatos igneos serpentes immisit, qui non tantùm tot vulnerarunt, sed & necarunt? Ob diffidentiam id factum. Cur unico nonnunquam prælio viginti aut triginta millia hominum interfici non vetuit? Ob hanc ipsam diffidentiam. Cur hostes potentissimos, qui nunquam satis debellarentur, objecit? ob eandem hanc diffidentiam, quam in querulo hoc populo nullis suppliciis satis potuit extinguere, quin identidem renasceretur. Apertè tandem Deus ipse prorupit in has querelas: *Vsquequo detrahet mihi populus iste? quousque non credent mihi in omnibus signis quæ feci coram eis? Vsquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me? Feriam igitur eos pestilentiâ, atque consumam.* Interposuit hîc quidem Moses suas partes, & deprecatorem se præbuit, nihilominus decretum divinum hoc fuit: *Sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. Parvulos vestros, de quibus dixistis, quòd prædæ hostibus forent, introducam, ut videant terram quæ vobis displicuit: vestra cadavera jacebunt in solitudine.* Non fefellerunt cælestes minæ: E tot centenis millibus hominum, quos Deus ex Ægypto asseruerat, nemo unus felices terras vel oculis attigit, omnibus ad unum in ipsâ solitudine extinctis. Soli Calebus & Josue, qui spem potiundæ terræ non abjecerant, terrâ illâ potiti sunt. Ita nimirum punienda fuit diffidentia. Post hæc omnia tamen, nondum omnem desierunt diffidentiam, quam etiam in transmittendo Jordane repetierunt.

In ob hanc punitio. Num. c. 14. vers. 11. & 27. Deut. c. 28. & 32.

§. V.

Regum Fasti memorant, Siceleg urbe ab hostibus succensâ, & omnium uxoribus ac liberis captivis abductis, tantam rerum omnium desperationem fuisse, ut populus Davidè regem lapidibus jam jam moliretur obruere: nec res, nec spes superesse ulli videbatur. At quantò major omnium diffidentia, tantò erectior Davidis fuit fiducia: Confortatus est David in Domino Deo suo. Ita in spem maximam vocatus David, cum quadringentis viris insecutus hostem, quem securissimè epulantem inveniens, tantâ cæde aggressus est, ut ab unius diei vespere, ad usque alterum, hoc unum cum suis ageret, mactare hostes. Ita non tantùm prædam omnem, quam Amalecitæ abduxerunt, recuperavit, nec unico quidem è suis desiderato, sed alia insuper opimissima spolia, velut fœnus, recuperatæ prædæ adjunxit. En, quâ ratione spes superanda, & in rebus etiam desperatissimis Deo tamen minimè diffidendum.

1. Reg. c. 30. vers. 6. & seqq.

Prædixerat olim Elisæus in summâ annonæ caritate, brevî maximam fore frumenti vilitatem. Excepit vocem dux quispiam regis Samariæ, & per diffidentiam irridens: *Etiamsi*, ait, *Dominus fecerit cataractas in cælo* (& pluerit frumento) *nunquid poterit fieri quod loqueris?* Cui Elisæus: *Videbis*, inquit, *oculis tuis & inde non comedes.* Evenit omnino quod vates prædixerat. Nam ille dux regis ad urbis portam à turbâ compressus, & conculcatus est. Nimirum hoc præmium debebatur diffidentiæ. Verè, *cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ.* Deus autem æquè certò scit omnia, tam futura, quàm præsentia, & præterita. Nota est enim illi operis sui series: omnium ei rerum per manus suas iturarum scientia in aperto semper est: nobis ex abdito subit. Et quæ repentina putamus, illi ab æterno adsunt provisa. Hinc Ecclesiæ preces illæ: *Deus, cujus providentia in sui dispositione non fallitur.* Quia verò hæc providentiæ abyssus longè abditissima, multi cùm vident tot flagitia impunè abire, & à Deo dissimulari, optimum quemque tot ærumnis acriter flagellari, in diffidentiæ voraginem se præcipitant, perinde ac si Deus humanis se rebus non misceat, cùm inter probos improbósque sæpe nullum pareat discrimen. Ecclesiastes: *Vniversa*, inquit, *æquè eveniunt justo & impio, bono & malo; mundo & immundo; immolanti victimas & sacrificia despicienti.* Hæc nobis temere & casu fieri videntur. In quo idem nobis evenit quod ei qui horologium in turri considerat; hic gnomonem quidem, seu indicem horologii videt, ipsum horologium, & artificiosam rotularum constructionem non videt. Paganus, infans sit, aut fatuus, qui credat gnomonem seipso moveri, idque non consultò sed casu. Homines civici probè norunt, indicem illum à seipso non circumduci, sed ponè parietem latere horologium. Ita prorsus gubernatio Dei occulta, sed ordinatissima; indicem illius in rebus omnibus videmus, sed admirabile divinæ providentiæ artificium nequaquam cernimus. Hinc fatuæ plurimorum cogitationes, quibus pleraque omnia casu videntur evenire. Aliter sentiunt qui altiùs sapiunt; nullam in rebus fortunam agnoscunt, cùm sciant omnia Dei manu providentissimè gubernari. Ita Gregorius Nazianzenus: *Ego quidem*, inquit, *exploratum habeo, apud summam rationem, nihil rerum nostrarum expers rationis esse.*

4. Reg. c. 7. vers. 19. Sap. cap. 9. vers. 14. Domin. 7. post Pent. Eccli. cap. 9. vers. 2. Gubernatio Dei occulta, sed ordinatissima. Greg. Naz. epist. 63.

Hoc divinæ providentiæ horologium cuivis hominum suas omnes horas ad minima quævis punctula descriptas in se continet. Rex Babylonis Balsasar, in opulentissimâ cœnâ jam temulentus manum vidit in adverso pariete ignotos characteres formantem. Expalluit ad hanc scripturam, & contremuit. Quid vides, ô Rex? quid turbaris? cujus est hæc manus? Si nota est, quomodo ignotus scriba? Si nondum aut illam aut istum noris, cur adeò formidas? Consulit infelix omnes urbis sa-

Alii, Balthasar.

pientes super hoc litterarum mysterio, sed id nullus intelligit; indicem omnes vident, horologium nullus. Sed quis dubiter esse gnomonem ab horologio divinæ providentiæ rotatum. Venit ergo Daniel, & quæ hora regi
Dan. cap. 5. vers. 26. designaretur, sic pronuntiavit: *Numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud.* Hora vitæ tuæ, ô Rex, jam instat ultima, eâque jam laborat in fine: quare propera vivere, propera, jam ultimum clepsydræ defluit; propera, horæ finis imminet. Et quomodo Daniel hæc scivit? In divinæ providentiæ horologio vidit.

§. VI.

Eventus hominum in divinâ providentiâ descripti sunt.

HInc liquet, omnes hominum eventus tam adversos quàm prosperos, in divinæ Providentiæ horologio ad amussim, & ad numerum exactissimè descriptos esse, & nec uno quidem apice aut punctulo falli posse hoc horologium, quin omnia habeat directa ad
Matth. c. 5. vers. 18. id, quod magis expedit. *Iota unum aut unus apex non præteribit, nec dimittam nisi complevero universa quæ dixi.* Quòd
Gen. cap. 28. vers. 15. si horologio cui peritissimus est curator, non inviti credimus, quid hoc stultitiæ aut insaniæ est, erroris quandoque arguere magnum illud Orbis totius horologium, quod non potest errare, in quo omnes omnium
Sap. cap. 14. vers. 3. & 4. eventus longè optimè dispositi sunt? *Tua autem, Pater, providentia ab initio cuncta gubernat: quoniam dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissimam, ostendens, quoniam potens es ex omnibus servare, etiamsi sine rate aliquis adeat mare.* Uti revera, non uni tantùm sanctorum pro navigio fuit pallium, pro navigii malo baculus, adeò nusquam divinæ providentiæ diffidendum. Nihilominus cùm optimi quique hominum cernuntur premi, affligi, opprimi; improbi autem florere, & omnia molimina sua ad læros exitus deducere, divina providentia aut dormire, aut connivere nimiùm videtur. Et hæc cogitatio sanctissimos etiam viros nonnihil turbavit: at illorum turbatio, nostra fuit instructio & confirmatio.
Ps. 72. v. 2. 3. 12. 13. Rex David de seipso: *Mei autem pæne moti sunt pedes,* inquit, *pæne effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns. Ecce ipsi peccatores & abundantes in sæculo obtinuerunt divitias. Et dixi, ergo sine causâ justificavi cor meum, & lavi inter innocentes manus meas.* Putabat planè Rex David se hujus rei causas indagaturum. Nam
Ibid. v. 16. & 17. existimabam, inquit, *ut cognoscerem hoc: labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei.* Hæc olim in cælo videbi-
Hier. c. 12. v. 1. & 2. mus, nunc minimè perstranda. Sic etiam Hieremias vates, ob hoc ipsum nonnihil turbatior: *Justus quidem tu es Domine,* inquit, *si disputem tecum, veruntamen justa loquar ad te; Quare via impiorum prosperatur? bene est omnibus qui prævaricantur, & inique agunt. Plantasti eos & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum: prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum.* Idem questus & Habacuc: *Quare,*
Habac. c. 1. v. 13. & 14. inquit, *non respicis super iniqua agentes, & taces devorante impio justiorem se? Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem.* Hæ tales querelæ inde sunt, quia unam tantùm divinæ providentiæ partem videmus, altera nostris oculis neutiquam patet, & cùm expectandus foret rei exitus in supremo judicio manifestandus, nos ante judicium illud temere judicamus.
1. Cor. c. 4. vers. 5. Ideo Paulus: *Nolite,* inquit, *ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Augustinus similitudine diversâ hoc explicat: Si quis in opere musico, aut emblemate vermiculato lineam obliquam videat, velatis partibus ceteris; aut si quis in picturâ monstrum, vel imperfectum quid aspiciat, reliquis non ostensis, vix se continebit, quin dicat: Num hic pictor, num arcularius hic faber non plus artis habent? quòd si opus monstretur totum ac perfectum, mirantur atque dilaudant & ordinem partium, & artem. Eodem modo si quis audiat pronuntiari versum non integrum, & minimè fluentem, mox dicet: Non est bonum hoc carmen. Expecta sis, finiam priùs, & tunc cense num suis constet pedibus. Ita nos prorsus divinæ providentiæ particulam videmus, totum illius ordinem, nexum ac progressum non videmus: quid annis prioribus evenerit, fortasse scimus, nec tamen integrè; quid eventurum sit posterioribus, planè ignoramus, hinc Dei providentiam temere ac falsò accusamus. *Hoc,* inquit Augustinus, *perturbat te hominem Christianum, quia vides malè viventes felices, rerum istarum copiâ circumfluere, sanos esse, superbos de* [illegible] *gnitatibus eminere, incolumem habere domum, gaudia suorum, obsequia clientium, excellentissimas potentias, mihil triste interpellare vitam ipsorum. Moves nequissimos vides, facultates copiosissimas respicis, & dicit cor tuum, nullum esse divinum judicium, omnia casibus ferri, & fortuitis motibus ventilari. Nam si Deus, inquis, res humanas respiceret, non floreret illis iniquitas & mea innocentia laboraret. Quid ergo tu? Spera in Dominum, illi enim sperant non in Dominum: spes illorum mortalis, spes illorum caduca, fragilis, volatica, transitoria, inanis erit.* Ergo, *nolite ante tempus judicare.* Nemini hæc [illegible] scire licet, donec intret in sanctuarium Dei. Olim cùm [illegible] non indicem tantùm magni illius horologii, sed & ipsum divinæ providentiæ horologium, idque totum inspicere licebit, tunc omnium sæculorum decursus, tunc suæ quisque vitæ periodos omnes clarissimè intuebitur; tunc luculentissimè apparebit, quantâ providentiâ omnes & singulos homines gubernarit Deus, quàm paternâ prorsus curâ singula vitæ momenta cujusvis hominis disposuerit, in ipsius bonum & salutem, nec ulli quidquam unquam evenire permiserit, quod non ita expediret. Tunc patebit, cur permiserit Deus Angelos ruere, Protoplastos labi: Cur Judæos ferreæ cervicis homines in suum populum elegerit, abjecerit ceteros: Cur hos voluerit nasci Christianos, illos progigni permiserit inter idololatras: Cur hunc ærumnis omnibus maturè liberarit, illum inter calamitates senescere, & expirare siverit: Tunc in pretio erit quidquid jam Christi causâ patienter toleratum fuerit. Quisquis hæc seriò cogitat, sceptrum Assueri, hoc est, omnem castigationem Dei reverenti osculo salutat.

§. VII.

HIc forsan afflictus quispiam & æger animo dixerit: Ah, idem pæne mihi contingit quod Sauli,
1. Reg. c. 28. v. 6. *Qui consuluit Dominum, & non respondit ei neque per somnia neque per sacerdotes, neque per prophetas.* Ego hoc, & [illegible] hoc perdidi, in morbum hunc incidi; quò ibo nisi ad magos? Id verò te Deus prohibuerit. *Sustine sustentationes Dei; conjungere Deo, & sustine, ut crescat in novissimo vita tua. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe & in dolore sustine, & in humilitate tuâ patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò acceptabiles in camino humiliationis. Crede Deo, & recuperabit te, & dirige viam tuam, & spera in illum.*

Grata superveniet quæ non sperabitur hora.

Cogita non esse magnum quid, se rebus prosperis [illegible] fortem gerere, ubi secundo cursu vita procedit: nec gubernatoris quidem artem tranquillum mare & obsequens ventus ostendit: adversi aliquid incurrat oportet, quod animum probet. Plena & infesta variis casibus vita est, à quibus nulli longa pax, vix induciæ sunt. Si malè fers, magna onera; si bene, magna solatia. Nullam tam miseram nominabis domum, quæ non inveniat in miseriore solatium. Tu, si voles, & quantum voles, plora: bibes nihilominus illud poculum mœroris, quod non temere tam plenum tibi cælestis medicus propinat. Si bonus es, ærumnis exerceri te sentias; si lapsus, allevari; si improbus, puniri. Ne dixeris quod Saul ad Samuelem: *Coarctor nimis, siquidem Philistiim pugnant ad-* [illegible] *versum me, & Deus recessit à me.* Non recessisset à te, ô rex, [illegible] nisi

nisi tu priùs ab illo. Hoc & tu mi Christiane cogites: neminem deserit Deus nisi desertus. Si sapuisset Saul, id quod Mauritius Imperator, dixisset: Domine hîc potiùs me punias quàm ibi. Sic, ô Christiane, ne in angustiis ad magos, Dei inimicos curre, ne animum despondeas, ne Deo diffide: tu potiùs ad Dei amicos, ad cælites Angelos, ad matrem Dei, ad crucifixi pedes confuge: hîc tuum est asylum, hîc salus tua, hîc illud Davidis & Jobi vociferare: *Ego autem semper sperabo, & adjiciam super omnem laudem tuam: Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo.*

Psal. 70. 14. Job cap. 13. vers. 15.

Plurium error est ad humana sese auxilia convertere prius quam ad divina.

Ille plurimorum intolerabilis & error & abusus est, ut priùs ad humana sese auxilia convertant, quàm ad divina, neque hæc, nisi illis omnibus frustra tentatis, rebúsque jam planè depositis, censeant advocanda. Quo sanè fit, ut humana remedia ordine plerumque præposterò adhibita, vindicante Deo, incassum nobis eant.

Deus permittit homines maleficis artibus devinciri & necari.

Sed quæras fortè, quî Deus permittat tot homines maleficis artibus devinciri, & necari? Ne mirare: summa in Deum diffidentia etiam supplicii genus meretur. Multis vix alius medicus, quàm magus, nec alius pharmacopæus, quàm diabolus quæritur. Jure Deus per hos punit, per quos tam variè offenditur. Paulinus memorat Ambrosio Episcopo nullum unquam magum nocere potuisse ob illius firmissimam in Deum fiduciam. Mortuâ namque Justinâ Imperatrice Arianâ, cùm Innocentius magus in quæstionem raperetur, inter tormenta fassus est, Angelum Ambrosii custodem, suum esse torturem. Nam vivâ Imperatrice se nocte intempestâ sub templi tectum ascendisse, & sacrificasse eo fine, ut Ambrosium infamem invisúmque faceret plebi, nihilominus amorem in hunc virum & fidem Catholicam magis ac magis effloruisse: missos etiam à se Dæmones qui Ambrosium necarent, sed iis ultra ædium fores progredi non licuisse. En, quibus excubiis Deus illos defendat, qui omnem in se solo collocant fiduciam. Et plerunque qualis est hominis in Deum confidentia, talis est Dei in hominem liberalitas. Sed heu quàm in Orbe rari sunt, qui Deo fidant toto animo! mores hominum considera, & plurimum ubique reperies diffidentiæ, quæ quotannis pæne eadem redit ac reviviscit, & inde tam vani timores. Jam fruges metuunt nivibus suffocandas, aut in herbâ necandas à siccitate, jam pluviis mergendas, aut grandine sternendas, vel fulmine exurendas: Jam aliunde vexandam annonam timent: Jam verò ne valetudini, aut incertis casibus desint necessaria, formidant: Jam ad rumores bellicos consternantur, & spem omnem abjiciunt: Jam ad funerum, aut aliarum cladium nuntios penitus exanimantur; in quocunque demum laboris aliquid ac difficultatis sentiunt, de eo mox diffidunt, & cùm animum gerant cæcum, manus semper oculatas habent, id credunt quod vident. Et hoc inde, quia de Dei bonitate ac potentiâ parum rectè parúmve liberaliter sentiunt: hinc illa animi de rerum temporariarum prospectu nunquam secura, semper diffidens cura. Vera in Deum confidentia clavis est ad ærarium, è quo Deus cælestes divitias solet egentibus ad votum impertiri. Deo diffidere, aut principium est plurimorum scelerum, aut finis.

Nulles magus Ambrosio Episcopo nocere potuit.

CAPVT XI.

De cognitione divinæ Providentiæ magnam in Deum fiduciam, è fiduciâ veram cum Deo divinâque voluntate concordiam nasci.

Sicut in aureâ torque anulus ex anulo pendet, sic è notitiâ divinæ providentiæ nascitur fidentia, ex hac facillimè sequitur humanæ voluntatis cum divinâ conformatio. Da mihi hominem, qui Dei providentiam A in omnibus agnoscat, eique fidat, mox dabo, qui se divinæ voluntati exactissimè subjiciat. Ita nos instituit Deus, *ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo.* Et *ut impleamur cognitione voluntatis ejus, in omni sapientiâ & intellectu spirituali.* In Noëmo id totum liquidissimè videre est.

Ephes. cap. 1. vers. 9. Colos. cap. 1. vers. 9.

§. I.

Divinæ voluntatis studium in Noëmo.

PRincipiò Noëmus de infinitâ Dei providentiâ instruendus erat. Ideo Deus fidelissimâ narratione huic viro aperuit, in quem usum arca, quàm etiam longa & lata, quámque alta esset fabricanda; quâ ratione omnis generis animantes in eam cogendæ, quomodo suum singulis pabulum comportandum, quo denique modo in perfectam à se arcam cum septem conjunctissimis sibi hominibus ingrediendum foret: decretum enim esse universum hominum genus in aquis extinguere. Ex his Noëmus mirissimam Dei providentiam addidicit; in hac porrò tam exactè cognitâ summam reposuit fiduciam, quâ certissimò sibi persuasit, se cum suis inter Orbis funera servandum. Hac conceptâ fiduciâ, facillimum ei fuit, suam in divinâ voluntate constituere, omniáque ad perpendiculum divinæ voluntatis facere. Hinc illud amplissimum Noëmi encomium, *Fecit Noë omnia quæ præceperat ei Deus.* Hîc observatu dignissimum, quòd Noëmo cũ suis arcam ingresso, Deus arcæ ostium foris clauserit; quâ ratione clavem ad arcam reserandam secum abstulisse dicendus est. Sed percontari libet, an non consultius fuisset, clavem illam Noëmo tradere, ut cluvione subsidente arcam ipsemet Noëmus reseraret egressûs. Verùm ideo Deus hanc clavem nulli committere, sed sibi voluit reservare, ut arcâ incluſi eâdem manu educerentur, quâ fuerant introducti. Utque non in alio ullo quàm in suæ libertatis ac salutis auctore fiduciam collocarent.

B

Gen. cap. 6. vers. 22.

Et Josephi Ægypti protege.

C Hac ipsâ ratione Joseph Ægypti Prorex, ut divinam providentiam nosceret, tam admirandis casibus docendus erat: ubi providentiam Dei in suos semper vigilantissimam nosse didicit, etiam fiduciâ fuit imbuendus. Ideo enim permisit Deus, ut Pharaonis pincerna tam officiosè rogatus interpretis sui meminisse vellet, biennio tamen toto obliviscereturut sic Joseph disceret non hominum favore niti, sed Dei solius, cui libertatem suam omnem acceptam referre deberet. Chrysostomus egregiè super hac re philosophatus: *Considera*, inquit, *quomodo post restitutionem pincernæ duo anni præterierint. Oportebat enim expectari tempus opportunum, ut majori cum gloriâ inde educeretur. Si enim præfectus pincernarum ante somnia Pharaonis recordatus, auctoritate suâ eum liberasset; fortasis non tam perspicua fuisset aliis ejus virtus. Nunc autem omnipotens & sapiens Deus, sciens sicut optimus artifex, quanto tempore debeat in igne aurum teneri, & iterum inde reduci: permittit ad tempus biennii præfectum pincernarum illius oblivisci, ut & tempus somniorum Pharaonis veniat, & compellente necessitate ipsâ, justus ille in toto regno Pharaonis notus fiat.* Hinc illa Josephi in divinam voluntatem tanta devotio, ut omnia quæ sibi contigerunt mala, in hanc unam referret: hinc illa nobilissima ad fratres oratio, quâ divinæ voluntatis arcanum explicans: *Non vestro consilio, inquit, sed Dei Voluntate huc missus sum:* hinc illa tam benigna parricidis fratribus data venia: *Nolite timere; num Dei possumus resistere voluntati? vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum.* Nisi Joseph divinæ voluntatis secretum tam probè cognitum habuisset, in crucem fratres rapi jussisset, non tot beneficiis prævenisset. Quod in Noëmo & Josepho fuit divinæ voluntatis studium, hoc in sanctissimis quibusque viris est videre; de quovis illorum affirmari potest: *Semetipsos dederunt primùm Domino, deinde nobis per voluntatem Dei.*

Chrysost. hom. 63. in Gen. circa med.

D

2. Cor. c. 8. vers. 5.

§. II.

Euseb. lib. 4. Eccles. hist. cap. 15.

POlycarpus Smyrnensis Pontifex non semel quæsitus ad necem divinam circa se providentiam expertus est variè, nam locum è loco feliciter mutavit sæpius. Tandem, cùm effugio etiammum pateret locus, velut æstu quodam in divinam voluntatem abreptus, paratæ neci se offerens dixit: Fiat voluntas Domini. Vicit hic quidem; vicerunt & alii, sed sævientem Mundum. At vincere blandientem difficile videtur. Sed facillimum erit Augustini consilio sic suadentis: *Non nos teneat voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est Mundus, seu sæviens seu blandiens. Quisquis divinam circa omnia providentiam, & oculum illum nunquam dormitantem considerat, contumelias, verba probrosa, ignominias, & cetera dehonestamenta, velut clamorem hostium fert, & longinqua tela, saxaque sine vulnere circa galeas crepitantia.*

Augusti. serm. 1. de S. Vinc. Sinec. de Const. c. 16.

Guilielmus Tyrius de bello sacro, & Rupertus Abbas Bergensis, ad annum 1095.

Anno Christiano millesimo nonagesimo quinto, cùm Urbanus II. Pontifex Maximus in Galliis, in concilio Claromontano publicè de Palæstinâ recuperandâ peroraſſet, omnium animis ad sacrum hoc bellum inflammatis, acclamatum est ab omnibus, DEVS VVLT, DEVS VVLT. Hæ voces deinde ab universo exercitu illo, plusquam trecentis millibus hominum, pro militari tesserâ sunt usurpatæ. Maximè verò cùm conflictum jam spectaret & acies utrinque concurrerent, Christianus miles generosè succlamavit, *Deus vult, Deus vult.*

In terram verè sanctam, in terram vivorum tendimus nos omnes, quotquot Christiano nomine censemur: quin ergo animos erigimus, & tum præcipuè cùm pericula premunt, cùm occulti hostes lacessunt, læti vociferamur, *Deus vult; viriliter agamus, laboremus, pugnemus, vincamus, ita Deus vult.*

Sur. tom. ult. die 11. Nov.

Aldegundis sanctissima virgo, cùm miros in virtute progressus fecisset, cælestibus ostentis sæpius recreabatur. Inter hæc puella ignota velut peregrè ad illam revisens, jubebat à Dei matre quod vellet postulare, facilè impetraturam quod petiisset. Huic Aldegundis alacriter respondens: Hoc unum, inquit, postulo, ut fiat, quod vult Deus: mea unica voluptas, Domini voluntas.

Eudoxia Augusta Theophili Imperatoris conjux, cetera non laudabilis, hoc uno tamen plurimùm commendanda, quòd cùm ejus filius gravi morbo decumberet, Epiphanius Salaminis in Cypro episcopus fuerit accersitus, ut suis precibus valetudinem filio restitueret: In eam rem Antistes opem suam spopondit, si tamen Dioscorus hæreticus exigeretur urbe. Ad quæ Eudoxia: Si Deo, inquit, visum fuerit, viver filius meus: sin eum ille qui dedit, auferre constituerit, fiat voluntas ejus. Aptè hîc Bernardus: *Vita enim, inquit, in voluntate ejus, ut hoc nobis in omnibus utilius atque omnino commodius non dubitemus, quod ejus congruit voluntati. Et propterea quàm sollicitè conservare volumus vitam animæ nostræ, tam solliciti simus quod possumus ab eâ non deviare.* Nam, ut idem optimè, *Totius humilitatis summa in eo videtur consistere, si voluntas nostra divinæ (ut dignum est) subjecta sit voluntati.* Hæc autem subjectio vix erit diuturna & firma, nisi divinæ providentiæ notitiâ fuerit fulta.

Bern. serm. de verbis Abac. prophet.

Serm. Quomodo voluntas nostra divinæ &c.

§. III.

S. Francisci in divinam providentiam fiducia.

SAnctus Franciscus Xaverius, qui primus è Societate JESV in Indiam & Japoniam Christi Evangelium invexit, ita altè imbiberat animo divinam providentiam, ut plurima incredibilis in eam fiduciæ specimina ediderit. Ex hac porrò fiduciâ tantum divinæ se voluntati conformandi studium nascebatur, ut Xaverius ad Ignatium ex Indiâ litteras scripserit in hæc omnino verba. Gratia & Charitas Christi Domini nostri.

Mi Pater in Christi visceribus unice. Te ego, pater animæ meæ, summèque mihi venerande, positis humi genibus suppliciter oro, ut mihi à Deo impetres, A ut dùm vivam, sanctissimæ voluntatis suæ mihi det, & planè cognoscendæ, & omnino exequendæ facultatem. Vale.

Hanc illi tantam cum divinâ voluntate consensionem persuasit summa in divinam providentiam fiducia. Hac armatus alta spectabat, ingentiáque conabatur. Ubicunque enim divinus honor ageretur, nulli cedebat difficultati, periculóve. Ita nihil moliebatur quod non efficeret, nihil inchoabat quod non absolveret Deo nixus. In ultimam Orientis regionem Japoniam lembo vectus piratico ire sustinuit, securus periculorum, quæ ab amicissimis peritissimisque hominibus & plurima denuntiabantur, & maxima. Hos ille miratus quòd tam exiguam haberent fiduciam Dei, in cujus illa omnia essent potestate: Equidem, ajebat, cùm Dei nutu atque imperio omnia gubernari certò sciam, nihil omnino metuo præter ipsum Deum, cùm res ceteræ quamvis noxiæ, non nisi quatenus ille sinit, nocere hominibus queant. Itaque Dei unius præsidio per tot maris terræque discrimina, per tot gentes sermone moribúsque dissonas, Indiæ vastitate non contentus, Malacam, Moluccas insulas, Mauricam, Japoniam, Sinas, omnem denique Orientem animo atque industriâ complexus, ad ultima Orientis penetravit, oceanóque toties remenso Christianis mysteriis feras barbarásque gentes instituit, ac mitigavit. Nec verò unquam illum Dei fiducia fefellit. Illæsus venena bibit, sagittas transiit, ter naufragium fecit, ac semel tabulæ incubans biduum triduúmve fluctibus impunè jactatus evasit, aliáque innumera pericula effugit: illud autem assiduè animo versavit: *Si Rom. 8. vers. 31. Deus pro nobis quis contra nos?* turpissimum ratus, & omnium periculorum maximum, divinæ providentiæ atque potestatis spem fiduciámque abjicere. Ita unicum in Orbe hostem timuit Diffidentiam. Præsertim (sic ipse loquebatur) cùm neque dæmones ipsi, neque eorum satellites ac ministri quidquam nos lædere queant, B nisi Dei permissu ac Voluntate.

Quid multis? Hoc omnium Sanctorum potissimum fuit studium, divinam providentiam cognoscere, è cognitâ in fiduciam assurgere, è fiduciâ in suavissimam cum divinâ voluntate unionem transire, in hac quotidie crescere, hoc demum agere ut propria voluntas suave sibi ducat in divinam colliquescere. Et certè qui Dei voluntatem semper fieri optat, is in omnibus gratificatur suæ. Quid enim ei resistat, qui pro suâ voluntate agnoscit divinam? Et hinc etiam priscorum Patrum laudatissima consuetudo, quâ omnia, quocunque modo & ratione evenissent, in unius Dei providentiam voluntatémque rejecerunt. Res prorsus memorabilis. Josephi fratres cetera rudes & etiam improbi, eo tamen plurimùm laudandi, quòd cùm pecuniam emendo tritico allatam in singulis saccis repositam reperissent, obstupefacti, mutuo dixerunt: *Quidnam est hoc quod fecit nobis Gen. 42. vers. 28. Deus?* Verba dignissima observatu, *Quod fecit nobis Deus.* D Quis nostrûm non dixisset: Hæc quidem manifesta fraus est: occasionem quærunt Ægyptii ad perdendos nos: hoc factum est struendæ in nos calumniæ. Nisi forsan œconomus ex incuriâ numorum oblitus, eos nescio quo casu in saccos frumentarios raptim abdiderit: Quid si fortassis eleemosynæ loco reddere nobis voluerit monetam nostram? Quid si plures hac ratione emptores allicere cogitarit? Illi nihil horum, sed sapienter omnino: *Quidnam est hoc*, ajunt, *quod fecit nobis Deus?* Quidquid erroris intervenerit aut fraudis, hoc Deus fecit, & nobis id fecit, horum omnium caussa est voluntas Dei, sine cujus nutu nec arenula quidem è monte, nec capillus è capite, nec foliolum ex arbore, nec passerculus ex aëre decidit.

Nos frequentissimè more canum percussi fustem aut lapidem mordemus, aut ob scripturam malam calamo indignamur, aut in picturâ errorem penicillo assigna-

mus,

nius, & manum jacientis, scribentis, pingentis non consideramus; Dei manus facit hæc omnia. Ita sanè loquendum, ita & sapiendum in omnibus: Deus disponit, Deus regit, Deus facit hæc omnia. Et ut optimè capiamus hunc & loquendi, & sapiendi modum, paradigmata dabimus compluscula è Christi & Divorum ore petita.

§. IV.

Matth. c. 11. vers. 26.

CHristus Dominus in æternam Patris providentiam velut suavissimo æstu abreptus: *Pater*, inquit, *quoniam sic fuit placitum ante te*. Ita mi Pater; rectè omnia fecisti; nec mortalium ullus in tuâ dispositione, aut in judiciis tuis quidquam damnet, quoniam sic placuit TIBI. En, quàm suaviter doceamur divinæ potestati modum non definire, Dei judicia non scrutari, decreta non examinare, sed hoc uno acquiescere quia Deo sic placet. Patri sic placuisse Servator asserit, quare sic placuerit, non exponit. Siquidem divinæ voluntatis caussa nec assignanda est, nec quærenda. Mille caussarum loco est, Deum sic voluisse. Divinæ providentiæ voluntas, est summa justitiæ norma; nec aliter ejus rationes constant, quàm si nulli hominum reddantur. Idcirco in omnibus omnino rebus faciendis aut omittendis, fugiendis aut perferendis, exemplo Christi, ô Christiane die semper: *Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater*. Etsi hoc uno die millies, etsi ter millies ingeminandum: *Ita Pater*. Et tunc magis id dicendum, & assiduè repetendum, cùm magis premunt adversa, in omnibus tuam sanctissimæ ipsius voluntati subjiciendo: *Ita Pater*. Hæc vigilans & dormiens, hæc sanus, & æger, & moriens identidem pronuntia, velut si dicas: Domine, nil possum tibi negare, tu scis. Sicut ergo vis, sicut disponis, ordinas, permittis omnia fieri, ita fiant, ita Pater, ita & in me fiant, & nihil fiat in me, quod voluntati tuæ rectissimæ, optimæ vel minimùm adversetur. *Ita Pater*, ita fiat & nunc, & semper, & in omnem æternitatem.

Divinæ voluntatis caussa nec est assignanda, nec quærenda.

Hoc pacto è priscis Patribus quidam precari solitus est: Fili Dei, Fili Dei, sicut scis & sicut vis, miserere mei, Fili Dei. In hunc ferè modum ille divinæ voluntati devotissimus scriptor: *Domine*, inquit, *dummodo voluntas mea recta & firma ad te permaneat, fac de me quidquid tibi placuerit. Non enim potest esse nisi bonum, quidquid de me feceris. Si me vis esse in tenebris, sis benedictus: & si me vis esse in luce, sis iterum benedictus: Si me dignaris consolari, sis benedictus: & si me vis tribulari, sis æque semper benedictus. Domine libenter patiar pro te quidquid volueris venire super me. Indifferenter volo de manu tuâ bonum & malum, dulce & amarum, lætum & triste suscipere; & pro omnibus mihi contingentibus gratias agere*. Hoc est, ô Christiani, vero nomine DEVOTE precari, devotè agere.

Thomas de Kempis l. 3. de imitat. Christ. cap. 17. num. 2. 3.

Aptioribus nec ista differt oratio: O bone JESV, sic me amasti, ut totum te dares carnificum furori figendum in cruce: quid jam magni sit, si totum me tradam tibi in tuas manus, non crudeles illas, sed verè paternas. Certus ego sum, omnia tendere ad meum profectum. Fac ergo Domine mecum quod bonum est in oculis tuis, tua enim sunt omnia, nec est qui tuæ possit resistere voluntati. *Quia tu Domine sicut voluisti, fecisti. Nec est in hominis potestate consilium tuum*. Tales omnino in veteri lege Sanctorum preces fuerunt: Sic precatus Tobias: *Nunc*, inquit, *Domine, secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum*. Sic Judith precata: *Dicamus*, inquit, *flentes Domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam*.

Tob. cap. 3. vers. 14. Tob. cap. 3. vers. 20. Tob. vers. 6. Judith c. 8. vers. 17.

§. V.

MIrum dictu est, quoties liber de imitando Christo Domino inculcet hanc ipsam, de quâ agimus, divinæ providentiæ agnitionem, & sanctissimum quod inde nascitur, divinæ humanæque voluntatis connubium. Nam post varia præcepta, velut præstantissimum, A imò compendium omnium traditurus: *Nihil ergo*, inquit, *amatorem tuum, & cognitorem beneficiorum tuorum ita latificare debet, sicut voluntas tua in eo, & beneplacitum æternæ dispositionis tuæ: de quâ tantùm contentari debet & consolari, ut ita libenter velit esse minimus, sicut aliquis optaret esse maximus: & ita pacificus & contentus in novissimo, sicut in loco primo: atque ita libenter despicabilis & abjectus, nullius quoque nominis & famæ, sicut ceteris honorabilior, & major in Mundo. Nam voluntas tua & amor honoris tui omnia excedere debet*. Hoc ipsum inculcat alibi hac occasione: Quæstio est sæpius agitata, in quo demum verus in virtute profectus consistat. Quæstioni sic respondetur: *In quæ tua sunt, nec in parvo nec in magno, nec in tempore, nec in æternitate, ita ut unâ æquali facie in gratiarum actione permaneas inter prospera & contraria, omnia æquâ lance pensando. Qui adhæret Deo, unus spiritus est* cum Deo, non naturæ puritate, sed voluntatis conformitate.

Thomas à Kempis l. 3. cap. 22. fine.

Thomas à Kempis l. 3. cap. 25. nu. 3.

Profectus in virtute consistit in offerendo se ex toto corde voluntati divinæ.

B Objicias hîc forsan: Si velit Deus parentes meos mori, quâ ratione possim ego parentum meorum obitum velle? Quòd si Deus me aut illos damnari velit, an hoc ipsum velim & ego? Mi bone homo, patrem tuum matrémque vult Deus mori, non eo solùm quo illis eripiatur usura vitæ, sed ut satisfiat debito justitiæ, vel ut servetur ordo naturæ, quod & te velle convenientissimum est. Ita prorsus si damnari te velit Deus, non hoc ideo vult, ut tibi malum inferat, sed ut malum puniat, & justitiam defendat, quâ ratione par est & te velle puniri noxas, etiam in teipso. Sed opportunè hoc loco illud tibi ingero, quod disertissimus ecclesiastes ante centenos & plures annos memoriæ consignavit in hunc modum: *Si te*, inquit, *quotidie ex integro divinæ voluntati ad omnes illius nutus promptum paratúmque offeras, veniam noxis obtines, tantúmque gratiæ mereris, ut possis non tantùm inferorum rogos, sed & piaculares flammas non timere. Sincera hæc tui oblatio ad omnem Dei voluntatem exequendam, pœnitentiarum, & indulgentiarum, & eleemosynarum loco est*.

1. Cor. cap. 6. vers. 17.

Ioan. Gailer à Kaisersperg. de spirit. peregrino, propriosflammas non timere. Sincera hæc tui oblatio ad omnem Dei tate 7. mihi pag. 87.

C Quid ergo tergiversamur? creatæ res omnes divinæ parent voluntati, & hoc (indignum prorsus) detrectet solus homo? Deus propositum sibi finem in rebus omnibus spectat, & consequitur: consequemur & nos nostrum, si cognitâ ejus providentiâ, nostram ipsius voluntati semper subjunxerimus. Sed heu, nimis subinde molles sumus, & ad omnes molestias graviter ingemiscimus. Verissimè Seneca: *Quomodo hic potest Deo parere*, inquit, *& quidquid evenit bono animo excipere, nec de fato queri, casuum suorum benignus interpres, si ad voluptatum dolorúmque punctiunculas concutitur?* Si quid Deus immiserit, quòd graviorem ingerat molestiam, quódque inferiores animæ vires horreant, tunc maximam imitandi Christi occasionem cogitemus, dicamúsque cum Christo: *Non mea, sed tua voluntas fiat*. Hoc est divinæ providentiæ ac voluntati se integrè committere, ut ipse de nobis statuat, quod, quantum, & quomodo voluerit, nos verò nihil excipiamus, nunquam contradicamus.

Sen. de vitâ beatâ c. 15.

Luc. cap. 22. vers. 42.

D Ludovicus Blosius hæc omnia suis verbis consignet: *Propriam*, inquit ille, *voluntatem ubique deserat: eam Deo resignet, eam integrè in Deum transfundat, ejúsque voluntati perfectè uniat. Nunquam ore, nunquam corde dicat (spectando seipsum & proprium commodum) verba ista*: Volo hoc, Nolo illud: Eligo hoc, Respuo illud. *Neque in tempore, neque in æternitate aliquid suum quærat: sed omni proprietate rejectâ, se prorsus seipso spoliet privétque, & sibi rebúsque omnibus sic moriatur, ac si nunquam creatus esset. Quærat autem ubique Deum, ejúsque honorem ac voluntatem, ita ut ipsis quoque orationibus pùrâ, desideriis suis humilem sui abnegationem resignationémque conjungat, petens non suam, sed Dei voluntatem fieri. Omnia quæ sibi eveniunt, referat ad ipsam voluntatem divinam, & ea nudè de manu Domini suscipiat, sine cujus*

Bloss. Institit. spirit. cap. 2. initio, mihi pag. 355.

In omnibus quærendus Dei honor, ac voluntas.

providentiâ nec unum quidem foliũm arboris decidit in terram. Permissionem ordinationémque illius sicut in prosperis, ita & in adversis; in damnis rerum, in injuriis, calumniis, opprobriis, ludibriis atque sui contemptu; in doloribus corporis, in angustiis pressurisq; cordis; in mœroribus, in derelictione calamitatéque interna; & in quibuslibet afflictionibus, patienti ac tranquillo animo ferat, eúmque laudet: credèns illum & velle, & posse salutem suam in omnibus promovere.

CAPVT XII.

Epilogus seu omnium in his quinque libris dictorum Compendium.

COmpendiariam hîc docere, benevole Lector, cogitamus, & hujus institutionis de conformandâ voluntate nostrâ cum divinâ, summam & epitomen dare, ut semper sit in oculis, quod cupimus semper esse in animo.

Eam ob caussam imagines etiam huic rei significandæ adjecimus. In singulis illarum geminum cernis tam divinæ quàm humanæ voluntatis symbolum. *Cor* aureâ coronâ redimitum oculis divinam voluntatem subjicit, quæ non tantùm optima, rectissima, imperans omnibus, sed & immutabilis sibique semper simillima; Lilium & Gladium utrinque secus habet, nam & præmio & supplicio mortales afficit. *Cor* alatum humanæ voluntatis symbolum corollam è rosis, subinde è pavonum pennis, contextam habet: Velle nostrum variabile atque inconstans, tunc solùm laudabile, cùm suis se alis, suis se desideriis ad cor & voluntatem divinam evehit, aut certè non reluctatur, cùm evehitur aliunde vel attrahitur. Voluntas humana tantò felicior semper, quantò divinæ conjunctior est.

Alterum divinæ voluntatis symbolum *Sol* est, humanæ *Heliotropium*. Inter solem & hunc florem summa est amicitia. Obtutu religiosissimo eóque assiduo Solem velut suum dominum flos iste sequitur: nec densæ nubes, quidquid venerationis aut obsequii hoc est, impediunt. Minùs flore sapimus, nisi pariter divinam voluntatem nostra comitetur, ut assecla calamitate nullâ separabilis. Cetera istarum imaginum, tuæ, mi Lector, interpretationi permittimus.

Hactenus dicta digessimus in hunc ordinem.

Et primo quidem libro egimus de *Divinæ voluntatis Cognitione*. Altero, de *Humanæ voluntatis ad divinam Conformatione*. Tertio, de hujus *Conformationis Emolumentis*. Quarto autem, de *Conformationis istius Impedimentis*. Quinto denique, de *ejusdem Conformationis Adjumentis*. Hæc jam summatim & compendio sic trademus, ut ea quidem quæ dicta sunt non temere repetamus, sed dictis confirmationem addamus.

§. I. *Divinæ Voluntatis* COGNITIO.

Bernard. serm. 62. in Cant. Serutatio divinæ Majestatis est formidolosa, voluntatis verò tam tuta quàm pia.

DE hac eruditè Bernardus: *Formidolosa est*, inquit, *scrutatio Majestatis, at voluntatis tam tuta quam pia. Quid ni totâ diligentiâ scrutando instem sacramento voluntatis Dei, cui mihi parendum per omnia scio?* Quis autem ille tam infelix, qui id nolle audeat, quod certus est Deum velle, aut quod certus est eum nolle, id velle præsumat? Quis ille tam protervæ frontis, tam exhausti ruboris homo, qui dicere non vereatur: Volo potiùs meam, ô Deus, quàm tuam fieri volũtatem, quia meam utiliorem tuâ judico. Ego ipsi mihi providebo; æternæ providentiæ tuæ me totum committere, nec securum nec tutum est. Hæc forsan dicere pudori ducimus, non item facere. O multos nimis modicè verecundos, qui voces has quidem detestantur, sed voce solùm, non re & factis. Hîc profectò grande periculum est, dum infeliciter nobis blandimur, & palpando nosmetipsos seducimus. Nam dissimulamus Dei voluntatem nosse, dum A nostram facere, & aliquam de ignorantiâ habere volumus excusationem. Præclarissimè hîc instruens Bernardus: *Propterea rogo vos*, inquit, *diligenter attendite, quia mihi mihi occurrit, quod utilius possitis audire. Vbi certa est Dei voluntas, omnino nostra sequatur; in his videlicet, in quibus certum aliquid in scripturis invenimus, aut ipse Spiritus manifestè clamat in cordibus nostris, quid sentiendum sit, ut est Charitas, Humilitas, Castitas, Obedientia: hæc approbemus indubitanter & appetamus, quæ placere Deo scimus indubitanter. Sed & ea omnimodis odisse debemus, de quibus certum est quod odevit ea Deus, ut est fornicatio, impatientia. In his verò rebus, in quibus nihil certi possumus invenire, nihil certum voluntas nostra definiat: pendeat inter utrumque, aut saltem neutri parti nimis inhæreat, cogitans semper ne fortè altera pars Deo magis placeat: & parati simus voluntatem ejus sequi, in quamcunque partem eam cognoverimus inclinari. Nemo super his quæ certa sunt hæsitet, nemo dubia pro certis admittat, nemo sibi in dubiis judicium vendicet, præcipitétve sententiam, & experiemur* B *quod scriptum est*: Pax multa diligentibus legem tuam *Domine*, & non est illis scandalum. *Ergo quod certum est Deum velle, id nos velimus omnino: & quod certum est eum nolle, similiter execremur & nos: quod autem incertum est utrum velit aut nolit, neque velimus ex toto, neque penitus non velimus.*

Hæc longè utilissima Bernardi instructio dubiis omnibus occurrit, defectibus actionum nostrarum omnibus medetur. Exemplo demonstratur id quod dicimus. Egenis stipem largior: Hîc sanè nescio, velitne Deus à me fortasse plus erogari. Ergo ad divinam voluntatem confugio: Mi Deus, si scirem te velle in eleemosynis dandis me largiorem esse; utique mox essem largior. Pari modo: Per horæ partem precationes ineo; Mi Deus, si nossem te velle prolixiùs me precati, abjectâ omni cunctatione id facerem. Eodem modo: Jejunia ineo; Mi Deus, si exploratum mihi esset, te velle strictiorem aut crebriorem inediam me tolerare, promptissimus id exequerer. Idem in omnibus aliis actionibus fa- C ctitandum, cum Deo sic semper paciscendo: Mi Deus, ita hoc, ita omnia alia facere vellem, prout tu à me id fieri velles: quòd si ego minùs assequor voluntaté tuam, tu meam instrue, impelle, coge prout vis; possîde me, mea voluntas non sit mea ampliùs, sed tua, proinde tu illâ ut tuâ utere. Hîc juverit illam Ecclesiæ precatiunculam crebriùs iterare: *Oblationibus nostris quæsumus, Domine, placare susceptis, & ad te nostras etiam rebelles compelle propitius voluntates.* Sed & brevissimum illud vel uno die centies repetiisse proderit: † *Mi Deus, doce me facere voluntatem tuam.* Aut: * *Domine quid me vis facere?*

Hinc etiam ad callidissimas illas diaboli quæstiunculas in promptu responsio est. Solet interdum dæmon interrogatiunculis urgere hominem: Si quis tibi hoc illúdve objiceret, quid responderes? in hoc illóve rerum eventu quid consilii caperes? Si spes tua te falleret, si quod ambis negaretur, quid oro faceres? Mille talia ver- D sutissimus argutator ingerit, & ut cautiùs irretiat, vera falsâque miscet. Frequenter rem eo modo proponit, ut utram in partem aliquis se flectat, muscipulam inveniat, perplexus fiat, & noxâ non careat. Tutissimum hîc non respondere: victus es si cum vaferrimo Sophistâ hoc cœperis disputare. Ergo disputationem cum adversario tam subtili ne ingredere, sed velut compressis oculis hoc unum oppone: Si velit hoc Deus, & ego volo: si nolit, & ego nolo: divinæ providentiæ ac voluntati me totum do, dico, addico; in Dei arbitratum quantus quantus sum transii; sicut Deo placuerit, sic fiat. Hoc uno divinæ voluntatis clypeo diaboli tela omnia eludentur: sic vincitur disputator ex Orco, sic sua hominis tranquillitas conservatur. Ad uberiorem autem divinæ voluntatis notitiam plurimùm conducet, arbitror, sequens præceptio.

Memorant virum tam eruditum quàm pium, morti jam

nomum de Sanctis, mi- lo pag. 443.

jam vicinum ab amicis & cognatis rogatum hoc modo: Quandoquidem ad æternitatis ostium jam staret, & ad illas oras, ubi placidissima quies, pararet abitum, hoc unum se rogare, sui aliquod monimentum relinqueret. Non abnuo, inquit æger, hanc rem vobis gratificari paratus sum. Multa de Deo déque virtutibus me disseruisse memini, nunc dissertationum mearum omnium epilogum, imò virtutum omnium Summam, omnis doctrinæ breviarium dabo. At scitote, sæpe nobis exiguum videri, quod ad divinam æstimationem maximum est. Virtutum ergo summarium hoc est: Omnia quæ nobis Deus evenire permittit, æqualiter ab illius manu accipere, nec aliud unquam velle, quàm omnia ad divinæ voluntatis perpendiculum facere. En, cognati optimi, hæc omnium virtutum epitome, hoc summarium est omnium virtutum. Sed quæretis forsan, quis modus sit divinæ voluntatis in rebus omnibus cognoscendæ? Modum ergo hunc habetote: Si quis in omnibus ita se affectum sentiat, ut si Dei voluntatem perspectam haberet, eam sine morâ sequeretur promptissimè; hic à Dei voluntate non facilè aberrabit; *implebitur agnitione voluntatis Dei, & voluntas Dei in manu ejus dirigetur.* Et quò talis à ratione & conscientiâ sæpe se impelli ac trahi persenserit, eò vocantem Deum securè sequetur: modò impulsus isti nil à sacris paginis, aut Ecclesiæ legibus alieni suadeant.

Virtutum omnium summariũ quod.

Quis modus cognoscendæ divinæ voluntatis.

Cassi. c. 1. vers. 9. Isaiæ c. 53. vers. 10.

Sed hîc illud objeceris, quod plurimos pessimè angit: Et unde, ajunt, scio Deum & hoc, & istud, & illud velle? Tunc sanè scis, mi Christiane, & hoc, & istud, & illud Deum velle, cùm cernis permittere: si nollet, non permitteret: An Deus nolit, quod ab æterno permittere decrevit? Locupletissimum produco testem Augustinum, qui dilucidissimè: *Deus*, inquit, *quasdam voluntates suas utique bonas ita implet per malorum hominum voluntates malas, sicut per Iudæos malevolos bonâ voluntate Patris Christus pro nobis occisus est. Propterea* magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus, *ut miro & ineffabili modo non fiat præter ejus voluntatem, quod etiam contra ejus fit voluntatem, quia non fieret si non sineret, nec utique nolens sinit, sed volens. Nec sineret bono fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene.* Observa hoc, mi Christiane: *Non fieret, si non sineret, nec utique nolens sinit, sed volens.* Quod ergo vides vel audis Deum permittere, scias velle. At dices: Etiam peccatum permittit Deus. Ita est; sed non ignoras in omni peccato culpam & pœnam, velut duos vermiculos in putrido dente, aut cariosâ trabe delitescere; culpam non vult Deus, sed certè pœnam; & ita quidem, ut omnem omnino pœnam non tantùm in nos statuat, sed eâ nos ipse afficiat. Hinc sæpissime peccatum punitur peccato: ita per facinus Absalonis incesti punitur est crimen Davidis adulteri. Eadem est ratio ceterorum.

In permissione scimus Deum velle.

August. to. 3. in Enchirid. cap. 100. ad Laur. Romæ Presbyt.

Psal. 110. versus.

Deus non vult culpam, sed pœnam.

Hanc eandem divinæ voluntatis cognitionem provocat illud Siracidæ præceptum: *Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe.* Quid enim tibi poterit manus tui amans, & sapiens imponere, quod tibi non conveniat? Rex cæli pater tuus est, sapiens est, bonus est, omnia potest: cur in te permittat, nisi quod è re tuâ sit? Hoc ergo quod tibi fuerit applicitum, qualecunque demum & à quibuscunque applicetur, id divinæ voluntatis esse scito, & ideo quam agnoscis, hanc & sequere voluntatem. Memento, ne ea quæ fiunt, velis arbitratu tuo, sed ita fieri, prout fiunt. Peccatum deme rebus contingentibus, & in omnibus providentiam ac voluntatem divinam facilè agnosces. Optimè Augustinus: *Acquiris*, inquit, *pecuniam, perdis innocentiam, & vide directionem quâ dirigat te Deus, ut omnia quæcunque vult, velis & tu: ipsa enim est directio.* Quocirca prudentiæ aut providentiæ suæ nemo fidat: *Medicus quidem*, ait Tullius, *ingravescentem morbum ratione providet, insidias Imperator, tempestates gubernator, & tamen ipsi sæpe falluntur, qui nihil sine certâ ra-*

Eccli. cap. 2. vers. 4.

Augustin. in Psal. 36. sine prom. conclusi.

A *tione opinantur. Incertæ sunt providentiæ nostræ*, incertissimæ: *Sap. cap. 9.* Neminem fallit, nunquam fallitur divina providentia. *vers. 14.*

§. II. *Humanæ voluntatis ad divinam* Conformatio.

VOluntatem divinam nosse non satis est, oportet & facere. *Servus qui cognovit voluntatem domini sui, Luc. cap. 12.* *& non præparavit, & non fecit secundùm voluntatem ejus, va-* *vers. 47.* *pulabit multis.* Rectâ sequitur divinæ voluntatis notitiam humanæ cum illâ Conformatio. Sanctissimam Dei voluntatem agnoscis? ergo & amplectere, & tuam illi subjunge. An forsan hoc expectas, ut illa se tuæ subjiciat & conformet? Frustra es. Deus *operatur omnia secundùm* *Ephes. cap. 1.* *consilium voluntatis suæ.* Et fac velle hoc Deum, quod tu *vers. 11.* vis, tuo id damno vellet. Non potest esse bona voluntas, quæ non convenit cum omnium bonarum voluntatum normâ & regulâ. Fundamentum est immobile: *Pax* *Luc. cap. 2.* *hominibus bonæ voluntatis*: at non potest non esse bona, *vers. 14.*

B quæ convenit cum optimâ voluntate.

Fit quandoque ut materfamilias hypocaustum reperiat plus æquo calefactum, putétque balneum se ingressam, non cœnaculum. Hinc bona mulier tora in fermento esse, & in ancillam bilem omnem effundere; stomachosis etiam vocibus sic illam objurgare: Ecce, improba, hypocaustum sic calefecisti? ad cœnandum huc convenimus an ad lavandum? quid opus frustra consumere lignorum tam grande pretium? utrimque noces, & nobis, & lignis. At ancilla: Ne indigneris, inquit, ô domina, ita imperavit herus. Illa, mox ubi herum ita fieri voluisse audit, restringit bilem, & mitiùs loquitur, calorémque, ingratum aliàs, discit non sentire. Atque hic finis est pugnæ in verbosissimam litem alioqui protrahendæ. Tanti est illud unicum respondisse: *Herus ita voluit.* Idem nobis, in adversis omnibus mansuetum silentium persuadeat, hoc unicum cogitasse: *Deus ita voluit.*

C Eleganter & verè divus Prosper: *Nec aliquid in nobis, Prosper. in* inquit, *libera voluntas melius agere potest, quàm ut illi se com-* *sentent. ex* *mendet, qui malè agere non potest.* Quæ cùm ita sint, nihil *August.* rectius aut melius facere possumus, quàm invictæ Dei *num. 318.* voluntati nostram penitus submittere, nec aliud unquam in animum admittere quàm quod Heli sacerdos *1. Reg. c. 3.* dixit: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.* Plenis- *vers. 18.* sima philosophiæ verba, vocat hoc effatum Chrysostomus, quo seipsum Heli ad omnem æquanimitatem, *Chrysost. l. 3.* *contra vitu-* etiam in adversis animavit. Bene hoc quidem Heli, sed *per. vitæ* optimè Christus: *Pater, si vis, transfer calicem istum à me,* *monast.* *Luc. cap. 22.* *veruntamen non mea, sed tua voluntas fiat.* Prima petitio in- *vers. 42.* firmitatis fuit, altera virtutis: *illud*, inquit Leo, *optavit ex nostro, istud elegit ex suo; ut superiori voluntati cedat inferior. Fiat voluntas tua.* Hæc vox Christianos instruit, hæc martyres accendit, virgines confirmat, certantes animat, pusillanimes roborat, jacentes erigit, mœstos recreat, afflictos sanat. Tandem à Christi voce illorum omnium

D vox una est: *Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bi-* *Matt. c. 26.* *bam illum, fiat voluntas tua.* Hic præstantissimus Dei cul- *vers. 42.* tus est, cùm divinæ voluntati nostram penitus accommodamus, & in eâ conquiescimus immobili & imperturbatâ tranquillitate, sive prosperis nos Deus excitet, seu adversis emendet. Hoc enim est quod assiduè petimus: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terrâ.* Neque enim *Matth. c. 6.* solùm precamur, ut Dei voluntas fiat à nobis, exequendo quod jusserit, sed etiam de nobis, & in nobis, sustinendo quidquid immiserit. Et hoc prisci Patres exercitium magnum vocabant, à Dei manu omnia accipere, quod Jobus & David exactissimè præstiterunt. Ille: *Dominus*, inquit, *dedit, Dominus abstulit; Sicut Domino placuit,* *Iob cap. 1.* *vers. 21.* *ita factum est, sit nomen Domini benedictum.* Perinde si dicat: Dominus ista commodavit, nec à se abdicavit dominium; quod ergo suum est, repetere potest; sit ille benedictus; illi agantur gratiæ. Nec aliter rex David: *Bene-* *Psal. 33. v. 1.*

dicam, inquit, *Dominum in omni tempore*, & adverso, & prospero, utcunque ille mecum egerit. Hæc suæ voluntatis in divinam resignatio, supremæ perfectionis, & sinceri amoris opus est, summus enim amicitiæ gradus est, idem VELLE & NOLLE. Sic homo sub jugum mittit affectus omnes, & ad divinam voluntatem se totum componit, lærúsque canit cum beato Bernardo: *Vita mea in voluntate tuâ, Domine.* Egregiè Hieronymus de hoc disserens: *Bonus est Deus*, inquit, *& omnia quæ bonus facit, bona sint necesse est. Mariti Orbitas irrogatur? plango quod accidit: sed quia sic placet Domino, æquo animo sustinebo. Vnicus raptus est filius? durum quidem, sed tolerabile; quia sustulit ille qui dederat. Si cæcus fuero, amici lectio me consolabitur. Si auditum quoque surdæ aures negaverint, vacabo à vitiis: nihil aliud nisi Dominum cogitabo. Imminebit super hæc & dura pauperies, frigus, languor, & nuditas? extremam expectabo horam, & breve putabo malum, quod finis melior subsequatur. Sanus sum? gratias refero creatori. Langueo? & in hoc laudo Domini voluntatem, virtus spiritus in carnis infirmitate perficitur. Cedendum est*, ait Justinus martyr, *voluntati Dei, sicut lutum obsequitur suo figulo.*

S. Bernard. serm. 14. in Cant. ferè med.

Hier. ad Paulam de obitu Blesillæ.

Just. lib. de rectâ Conf.

Hæc omnia Ludovicus Blosius in compendium conferens auro scribendum: *Qui veræ perfectionis amans est*, inquit, *non à Deo solatium internum, non hoc aut illud præcipue postulare, sed ejus gratissimam voluntatem votis omnibus expetere debet. Licet enim illa alia peti possint in gratiâ, immoderatiùs tamen ea appetere, imperfectio est. Planè super omnia Deus à nobis exigit, ut nostram voluntatem illi penitus offerentes, permittamus ipsum facere quidquid volet. Et per hoc verâ pace in omnibus gaudemus. Multò acceptius Deo est, ut cum Apostolo ex animo dicamus:* Domine quid me vis facere? *quàm si mira quædam ex voluntate propriâ pro illius amore nos libenter facere velle dicamus. Super omnia namque quæ vel dicere vel facere possemus, hoc à nobis maximè exposcit Deus, ut intus in corde dicamus: Domine fiat gratissima voluntas tua. Inter omnes preces, quas Christus in hoc Mundo fudit, illa summa & excellentissima fuit*; Pater, non mea sed tua voluntas fiat. *Iucundum quidem est, dum pro gratiâ & virtutibus oramus, obtinere à Deo quod petimus: multò tamen delectabilius atque utilius est, potissimo Dei beneplacito se resignare. Vbi quis ad hoc pervenerit, ut seipsum ex toto resignans, & offerens Deo, omnia propter ipsum intus ac foris pati aut subire paratus sit, tunc revera cùm ipso bene agitur & non ante. Bona voluntas virtutum omnium fundus sive fundamentum est. Vnius autem esse cum Deo voluntatis, id virtutes omnes excellit, & in hoc perfectio est. Quisquis enim ita bonâ præditus est voluntate, ut sese abneget ac propriæ renuntiet voluntati, seque liberrimè resignet ac dedat voluntati Dei, ejus bona voluntas est perfecta, idemque absque formidine & anxiâ sui curâ vitam transigit, & de vitâ æternâ obtinendâ quandam se sentit habere certitudinem. Ejusdem enim in omnibus cum Deo voluntatis est, & pacem habet cum Deo, & in Deo imperturbabilem. Moderatè, suaviter, ac tranquille ferre novit & verba aspera, & truces gestus, sæva opera, & quidquid demum injuriæ, sive in ipsum, sive in amicos ejus conferri possit. Sedatè, inquam, & æquanimiter tolerat omnia, quæ ipsi undecunque, sive à Deo, sive à creaturis quibuscunque accidere queant. Eum perturbare nihil potest, neque jactura terrenarum rerum, vel amicorum & cognatorum, neque corporis adversa valetudo, neque ignominia, neque mors, neque vita, neque purgatorium, neque dæmon, neque infernus. Quia enim ex vero amore divinæ se permisit atque resignavit voluntati, & nullius mortiferi peccati conscientiâ tenetur, facile illi toleratu est, quidquid de eo fieri mandat Deus in tempore atque æternitate. Itaque cùm aliquid patitur, & in omni rerum eventu, ita cogitat ac dicit: Domine, sicut ipse ab æternitate, antequam ego essem, voluisti, ita fiat, & non ut ego volo. Non meum commodum, non meam delectationem quærere debeo, sed tuum honorem & tuam laudem. Gratior mihi est tua sancta voluntas, quàm optandi libertas. En igitur meipsum dedo, resigno, & permitto tibi Deus meus; non in tempore modo, sed etiam in ævum sempiternum. Plurimi sunt qui hunc aut illum vivendi modum, hæc aut illa bona appetant; sed plerumque totum quod agunt ex propriâ voluntate procedit. Itaque nihil equidem dicere dubitem, vel unicam salutationem angelicam cum sui ipsius abnegatione ad gloriam Dei prolatam, meliorem utiliorémque esse multis psalteriis ex propriâ voluntate perlectis.* Ita Blosius.

Blos. Farr. Instit mihi pag. 592. & seq.

Act. cap. 9. vers. 6.

Luc. cap. 22. vers. 42.

Bona voluntas virtutum omnium fundamentum est.

Millies ergo ingeminandum, quod piissimus hic scriptor toties inculcans: *Verissima devotio*, inquit, *in humilimâ sui resignatione sita est: quando videlicet homo non solùm in abundantiâ, sed etiam in penuriâ & mœrore, & aliis quibuscunque casibus ac eventibus in sanctissimâ Dei voluntate plenissimè acquiescit.* Nam, ut optimè Chrysostomus & Bernardus: *Humilitatis summa in eo consistit, si voluntas nostra per omnia divinæ voluntati subjecta fuerit.*

Idem ad Hieron. cap. 10. pag. 80.

Chrysost. hom. 4. in Matth. Bernard. lib. de Epist. Epictet. cap. 17. disser.

Epictetus haud aliter: audi dignissima quæ gemmis scribantur: *Mihi quidem*, inquit, *optabile est à morte me invadi, nullâ aliâ re, nisi voluntate meâ curandâ occupatum, ut perturbatione vacuus & liber dicere possim Deo; Nunquid præcepta tua violavi? nunquid ad alia sum abusus facultatibus, quas mihi dedisti rectum sensibus? num te unquam incusavi? num gubernationem tuam reprehendi? Ægrotavi, quia voluisti. Ægrotarunt & ceteri, sed & ego volens. Pauper sui te volente, sed lætus. Non imperavi, quia tu voluisti. Nunquam appetivi imperium. Nunquid me unquam hac de causâ tristiorem vidisti? Nunquid unquam vultu minùs hilari te accessi? Paratus si quid mandes, si quid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam quàm possum maximam habeo, quòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad spectanda opera tua, & administrationem tuam intelligendam. Hac me cogitantem, hæc scribentem, hæc legentem occupet mors.* Quàm hæc omnia Christianè ac sapienter!

Quæstio inter duos nascebatur super dicto Gersonis, cùm alter interrogavit: Rectène Gerson assereret, Jobum plus meruisse quòd illatam à Satanâ cetersique suis hostibus injuriam patienter tulerit, quàm si suo libitu opes suas omnes pauperibus erogasset? Rectissimè, inquit iste: nam præmio digni sumus majori, si ærumnas undecunque ortas, sine querelâ & expostulatione, sine divinorum judiciorum reprehensione, sine inimicorum accusatione & odio sufferamus, quàm si crebris jejuniis, flagris, ciliciis carnem maceremus. Tanti est propriæ voluntatis resignatio. Contrà verò impium est, tolerare nolle, quæ Deus per quoscunque demum immittit toleranda.

Humana igitur voluntas nunquam bona est, nisi quà divinæ conformis est; tantò autem ipsâ melior est, quantò divinæ conformior; illa demum voluntas censenda est perfectissima, quæ subjectissima divinæ. Hinc tantum quisque proficit in virtute, quantum in suæ voluntatis ad divinam conformatione. Et hoc libro secundo pertractatum.

Humana voluntas non est bona quà divinæ conformis est, quantò est divinæ conformior, eò est perfectior.

§. III. *Humanæ voluntatis ad divinam conformatæ* EMOLVMENTA.

VErbo dixero: Humana voluntas cum divinâ in omnibus consentiens, panoplia est virtutum omnium. Nimirum ex hoc armamentario arma suppeditantur in omne genus calamitatum. Is certè qui suam voluntatem agglutinavit ad divinam, quidquid in rerum naturâ triste aut formidabile occurrerit, serenâ mente despiciens, hoc unum ingeminabit: Fiat voluntas Domini. Eripiantur ei opes, conflagrent ædes, dices: Fiat voluntas Domini. Infesterur morbis, exagiteur doloribus, laceretur tormentis, etiamnum clamabit: Fiat voluntas Domini. Spolietur honore omni, contumeliis innumeris exagiterur, necdum suum illud desinet: Fiat voluntas Domini. Omnes illum homines divexent, omnes illi dæmones insultent; ruat cælum, pereat Orbis, pandantur inferi, vociferabitur adhuc: Fiat voluntas Domini. In summis calamitatibus, summum illius solatium, posse dicere: Sic Domino placuit; hoc vult Deus.

Bion

Bion interrogatus, quis in vitâ maximè videretur anxius? Illum arbitror, respondit, qui in maximis rebus cupit esse fortunatus; mille curis angitur ut assequatur quod optat, assecutus torquetur ne amittat. Nimirum habere satagimus, non adepti dolemus, adepti timemus; movent erepta, sollicitant eripienda. Quisquis autem integrè divinæ se voluntati permittit, hinc & hinc liber est: nec enim angitur quid acquirat aut perdat, sed quid Deus perdere se velit vel acquirere. At quomodo scit Deum hoc vel illud velle? Jam dixi: Quia cognoscit permittere. In hanc Dei permittentis voluntatem sic pridem transfudit suam, ut si omnia Orbis mala in se unum conjurent, hanc tamen illi ereptura non sint liberrimam vocem: Fiat voluntas Domini. Admirandum hoc animi robur, & quæ inde sequitur, tranquillitas inæstimabilis. Sed ordine videamus hujus in divinam voluntatem devotionis commoda.

Commoda conformationis in divinam voluntatem.

1. Pax & gaudium ingens.

Primum. *Pax & gaudium ingens. Quis restitit ei & pacem habuit?* Rectè Augustinus: *Fecisti nos Domine ad te,* inquit, *& inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Proinde saluberrimum Jobi consilium est: *Acquiesce ei* (conformando tuam ad illius voluntatem) *& habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos.* Cui convenit pium illud monitum: *Dixi tibi sæpissime, & nunc iterum dico: Relinque te, resigna te, & frueris magnâ interná pace.* Nihil profectò tam acerbum est, in quo æquus animus solatium non inveniat. Quod autem in hoc Orbe majus uspiam possit esse solatium, quàm sanctissimam Dei voluntatem in rebus omnibus amantissimè complecti? Adhibeamus modò rationem difficultatibus, & nostram divinæ voluntati per omnia subdamus, hac unâ ratione facillimè possunt & dura molliri, & angusta laxari, & gravia scitè ferentes minùs premere. Omnia nobis & facilia & jucunda, modò nos in omnem Dei arbitratum dedamus.

Aug. l. 1. conf. c. 1. Tho. 2. 2. q. 22. art. 2. Thom. de Vendl. l. 3. q. 37. n. 2.

2. Singulares Dei ductus in rebus omnibus.

Secundum. *Singulares Dei ductus in rebus omnibus.* Nam qui adeò liberaliter divinæ voluntati se totum permittit, ut nil ardentiùs cupiat, quàm illam in rebus omnibus & nosse & sequi, hujus certè vita momentis singulis sic à Deo temperatur & regitur, ut pæne in omnibus videat quid velit Deus, & ut omnia in suum cedant bonum. De Josepho Ægypti prorege hoc asseritur: *Fuit q. Dominus cum eo, & erat vir in cunctis prosperè agens: habitavitq. in domo Domini sui, qui optimè noverat Dominum esse cum eo, & omnia quæ gererentur ab eo, dirigi in manu illius.* Ita fit prorsus: homo divinæ voluntati deditus, ac devotus, in cunctis actionibus singulariter manu divinâ ducitur, & dirigitur ad intelligendam & exequendam Dei voluntatem.

Gen. c. 39. vers. 2. & 3.

3. Singularis animi demissio & constantia.

Tertium. *Singularis animi demissio & constantia.* Cùm enim hic talis, non mutabilibus rebus suam voluntatem applicet, sed immutabili Deo affigat, ac cum eo sic unus efficiatur spiritus, ut velit quod Deus vult, nolit quod ille non vult, quamvis caduca hæc & mortalia labantur, & fluant, & mutentur, & pereant, ipse tamen stat semper idem, sicut idem est cui perpetuò inhæret. *Mundus transit & concupiscentia ejus* (inquit Joannes) *qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* Venustè Bernardus: *Eris,* inquit, *inter adversa & prospera mutabilium temporum, tenens quandam æternitatis imaginem, utique hanc inviolabilem, & inconcussam constantis animi æqualitatem, benedicens Dominum in omni tempore, proindèque vendicans tibi, etiam in hujus mutabundi sæculi dubiis eventibus, ceteris q. defectibus, perennis quodammodo incommutabilitatis statum; dum te cæteris renovare & reformare, in insigne illud antiquum similitudinis æterni Dei, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio: quippe sicut ipse, ita & tu eris in hoc Mundo, nec in adversis timidus, nec in prosperis dissolutus.* Constantiam repræsentaturi, rupem pingunt marinis fluctibus cinctam, cum inscriptione: EADEM SVM SEMPER. Homo divinæ voluntati devotus hoc idem dixerit in omni sorte. Deprimunt adversa? *Idem sum.* Extollunt prospera? *Idem sum.* Flagellat Deus? *Idem sum.* Solatur? *Idem sum semper. Qui facit voluntatem Dei manet in æternum.*

1. Singularis animi demissio & constantia.

1. Ioan. c. 2. vers. 17. Bernard. ser. 27. in Cant. circa fin. Qui facit voluntatem Dei tenet æternitatis imaginem.

Quartum. *Felix & suæ, & alienæ salutis procuratio.* Qui sui sensûs ac propositi tenax est, cùm se non facilè aliò sinat inflecti, multas necesse est sibi vias obstruat, & opportunitates rectè agendi intercipiat. Neque tantùm seipsum, sed & alios impediet, quò minùs ad optatum finem pertingant. Nihil deteriùs quàm sic esse suum. *Væ filii desertores, clamat Isaias, ut faceretis consilium & non ex me, & ordiremini telam, & non per spiritum meum.* Vultis esse vestri: sinam esse, sed in supplicium. Nam brevi nec vestri eritis nec mei. Homo cerebrosus, & sui arbitrii, non rarò aliis, sibi sæpissime & molestus, & noxius est. At verò qui non suo semper judicio stare, nec suo vivere ingenio cupit, sed se ad omne unius divinæ voluntatis momentum librare novit, hic & sibimet ipsi semper, & aliis prodest sæpissime. Nam in omni eventu, etiam pessimo ac turbatissimo, exempla is suppeditat optima omnigenæ virtutis, neque enim aliud ferè audietur dicere quàm hoc unum: *Sicut Domino placuit, ita factum est, fiat voluntas Domini.* Ita quò eum Deus vocat, advolat, & quò avocat, revolat; nec aliter quàm rex David loquitur: *Si autem dixerit mihi: Non places, præsto sum, faciat quod bonum est coram se.*

4. Felix & suæ, & alienæ salutis procuratio.

Isaiæ c. 30. vers. 1.

Homo sui arbitrii est aliis noxius.

Iob cap. 1. vers. 21.

2. Reg. c. 15. vers. 26.

Quintum. *Fastigium & culmen est Christianæ perfectionis* hæc humanæ voluntatis cum divinâ Conformatio. *Fructus enim lucis est in omni bonitate, & justitiâ, & veritate: probantes quid sit beneplacitum Deo.* Nimirum, hoc primarium hominis Christiani studium est, exquirere quid velit Deus, quâve ratione sanctissima Dei voluntas colenda sit, & exequenda; ut in re qualibet, & quovis momento, cum Paulo dicat: *Domine quid me vis facere?* & cum Christo, *Fiat voluntas tua* de me, in me, circa me, per me, tam in vitâ quàm in morte, tam in tempore quàm in æternitate. De hoc tali homine Chrysostomus: *Melior est,* inquit, *unus faciens voluntatem Domini, quàm innumeri peccatores.* De hac tali mente Isaias: *Vocaberis,* inquit, *Voluntas mea in eâ, quia complacuit Domino in te.* Qui virtutibus omnibus studere vult compendio, hoc agat; suam voluntatem affigat divinæ, & jam virtutes omnes perdidicit. Multum facit, qui rem bene facit, optimè facit, qui promptiùs divinæ quàm suæ se voluntati subjicit. Hoc est quod Orbis ecclesiastes Paulus tantâ sollicitudine urget, quod tantâ diligentiâ commendat, quod suorum auribus toties inculcat, &; *Ideo,* inquit, *& nos ex quâ die audivimus, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientiâ, & intellectu spirituali, ut ambuletis dignè, Deo per omnia placentes,* facientes voluntatem Dei ex animo. *Ut stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei.* Idem hortatur Augustinus: *Stantem te,* inquit, *inveniat omnis casus.* Verè stat, & omnem calamitatis impetum impavidus excipit, qui suam divinæ voluntati jam transcripsit: Stantem hunc inveniunt omnes casus. Mentem divinæ voluntati adstrictam nullæ hostium vires avellunt. Fare, age Susanna, quid pateris, quibus in periculis luctaris? *Angustiæ mihi sunt undique:* omnibus rebus urgeor; me plurima depressum eunt, timor, sollicitudo, horror; angustiæ undequaque affluunt. Sed quid dicis, aut quid agis sic anxia animi, atque incerta? *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* O vocem plusquam virilem, ô constantiam invincibilem! Susanna judicat suavius esse mori, quàm divinæ voluntati non obsequi: In quascunque, ait, angustias adducar, quibuscunque calumniis infamer, quocunque mortis genere afficiar, nihil quidem ego, præter tuam, mi Deus, voluntatem ante oculos statuo; satius est millies perire, quàm voluntatem tuam vel semel deserere. En, ô Christiane, Virtutum Panopliam in feminâ! Stantem invenerunt Susannam

5. Fastigiũ & culmen est perfectionis Christianæ.

Ephes. cap. 5. v. 9. & 10.

Act. cap. 9. vers. 6.

Matth. c. 6. vers. 10.

Chryst. to. 3. homil. 8. in Act. Apost.

Isaiæ c. 62. vers. 4.

Coloss. c. 1. v. 9. & 10.

Cap. 4. vers. 12.

August. in Psal. 86.

Dan. cap. 13. vers. 22.

Ibid. v. 23.

Susannam mœstissimi casus. Animus divinæ voluntati devotus supra omne omnium malorum imperium est: fastigium & culmen attigit, ubi semet in divinæ voluntatis sinum suavissimè infudit.

Blos. Farr. Instit. mihi pag. 542. In afflictionibus, non est quærendū solatium in creaturâ.

Præclarè abbas Lætiensis Blosius: *Quando nobis Deus,* inquit, *præsentiæ suæ consolationem subtrahit, adeóque se à nobis elongat, ac si inter ipsum & nos densissimus murus interpositus sit; quando item nos in angustiis, afflictionibus ac miseriis nostris veluti relinquit (sicut Christus à Patre suo relictus fuit) & perinde nos quasi confugientes ad se neque videre neque audire vellet, solos certare sinit: tum in ipsâ nostrâ desolatione immobiles permanere, & in nullâ mortali creaturâ vel negotio solatium quærere debemus, nisi in illo duntaxat verbo, quod & Christus ipse dixit:* Fiat voluntas tua. *Hoc verbum & jucundissimum, & Deo gratissimum est. Beatus qui illud ex animo tunc dicere potest.* Et hæc humanam voluntatem cum divinâ conformatam emolumenta comitantur. Sed quia non desunt quæ impediant, ideo tertio quartus liber adnectendus fuit.

§. IV. *Humanæ voluntatis ad divinam conformandæ* Impedimenta.

Voluntas humana non consentiens cum divinâ est summum hominis malum.

VOluntas humana terriorem in Orbe pestem nullam invenit seipsâ. Hæc illa remora est, & omnium gravissimum impedimentum, quo minus divinæ voluntati se subdat mens humana. Summum hominis malum, voluntas propria, non consentiens cùm divinâ. Cùm intellectum & voluntatem arctissimum amicitiæ vinculum copulârit, in promtu est, si voluntas cujuspiam rei cupiditate flagret, intellectum non solùm ad consentiendum, sed etiam ad comprobandum; quod cupit, induci. Est enim intellectus tanquam Jureconsultus, qui blanditiis & numis corruptus leges explicat non ad mentem legislatoris, sed ad votum largientis: ita voluntati difficile non est, intellectum in suos errores quâdam familiaritatis suavitate deducere. De propriâ & malâ voluntate scitè Anselmus: *Solus Deus,* ait, *quidquid vult, debet velle propriâ voluntate, ita ut aliam, quam sequatur, non habeat super se. Cùm igitur homo vult aliquid per propriam voluntatem, Deo aufert quasi suam coronam: sicut enim corona soli regi competit, sic propria voluntas soli Deo: & quemadmodum regem gravissimè laederet, qui coronam ei auferret, sic homo Deum plurimùm offendit, qui sibi rapit quod Deo convenit. Sed sicut propria voluntas Dei, fons est & origo totius boni, ita propria voluntas hominis totius est exordium mali.* Ita est prorsus; nihil impedimentorum deest, ubi propria voluntas adest; mille sunt obstacula, cùm unica voluntas claudicat.

Anſel. simil. cap. 8.

Ah, quid resistimus miseri, quò minùs nos ultro dedamus Deo, & constituamus nostram in divinâ voluntate? Omni jure divinæ voluntati obligatissimi sumus. Quidquid enim sumus, non uno sed plurimis nominibus Dei sumus, velimus nolimus. Ille nos condidit, ille reparavit, ille adhuc conservavit. Illi debemur nos omnes ut Conditori, ut Liberatori, ut Conservatori. Servi sumus & naturâ, & emptione. Et nos scilicet præscribemus Deo, quid de nobis statuere debeat suâ re non utetur Deus arbitratu suo, sed libidine nostrâ? Quid præposterum magis? Quapropter si esse volumus, qui esse debemus, ministri Dei, nutu & arbitrio illius omnem vitam, & singulas vitæ actiones instituere nos decet, ita quidem, ut Dei voluntate non probante, nec pedem, neque digitum moveamus; sed hoc unum summo studio agamus, ut ad amussim & perpendiculum divinæ voluntatis omnia perficiamus, idque quantâ possumus animi alacritate. *Ecce, sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum;* ita oculi nostri vigilent, ut universos nutus & indicia divinæ voluntatis observent. Ite degeneres, ite spuria vitulamina, si vestris vos placitis & arbitrio delectet vivere; nimis grande hoc servi supercilium est, & intolerabilis arrogantia, si ea tantùm mandata velit persequi, quæ sibi probantur, & allubescunt.

Psal. 122. vers. 2.

Et quid indignius, quàm ut homo Christiani sanguinis, qui quotidie rogat, ut Dei voluntas à se & in se perficiatur, suam tamen audeat divinæ voluntati anteponere, velitque certo judicio, quæ patienda sunt, sibi deligere, illis aut illis miseriis involvi se sinat, non aliis; illac tenus calamitosus fieri sustineat, non ultra. O nimis emunctæ naris, & perfrictæ frontis homines! Si molestiæ ac cruces essent, quales nos esse vellemus, cruces non essent. Si Deo velis serò placere; hoc tibi ab ipso petendum, ut te ducat quò ipse judicat & vult, non quò tu putas & vis. Periculosum impatientiæ genus est, cùm nobis ipsi eligimus, quæ toleranda censemus, perinde si dicamus, ut quandoque etiam dicimus: *Hoc patiar, hoc non; illud tolerabo, illud minimè.* Non hoc servorum est, sed Domini. Rectè Augustinus: *Optimus,* inquit, *minister tuus est, qui non magis nititur hoc à te audire, quod ipse voluerit, sed potiùs hoc velle, quod audierit.*

Aug. Ep. 109. cap. 2.

Plato in Crit.

Damnat non immeritò Plato illam vulgi precationem; *Deus det tibi quidquid velis: Imò nunquam det,* inquit, *sed faciat ut velis quod ipse vult. Hæc enim est pura religio: sic te religes Deo.*

Hoc ergo summâ voluntate conemur, ut ad Dei arbitrium nos totos fingamus; instar mille legum sit, unicum Dei velle. Suavia sint an acerba, cùm à Deo sint, sine recusatione omnia, & sine exceptione perferenda sunt. Quidam divinæ voluntati se dedunt sed cum exceptione, pæne ut priores illi. De his optimè religiosissimus scriptor. *Quidam se resignant,* inquit, *sed cum aliquâ exceptione: non enim plenè Deo confidunt, ideo sibi providere satagūt. Quidam etiam primò totum offerunt, sed posteà tentatione pulsati ad propria redeunt, ideo minimè in virtute proficiunt. Domine, quoties me resignabo, & in quibus me relinquam? Semper & omni horâ: sicut in parvo, sic & in magno, nihil excipio. Alioquin quomodo poteris esse meus, & ego tuus, nisi fueris ab omni propriâ voluntate, intus & foris spoliatus?*

Thomas à Kempis cap. 17.

Quantò celeriùs hoc agis, tantò meliùs habebis: & quantò plenius & sinceriùs, tantò mihi plus placebis, & amplius lucrabéris. Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet; dixit beatus Paulus hoc sensu. Vis & meritum virtutis in prompto voluntatis studio consistit, non in magnitudine factorum aut numero. Hinc eleganter beatus Leo: *Subinde,* inquit, *æquatur merito, qui distat impendio, quia potest par esse animus, ubi dispar est census.* Et Anselmus: *Hic omnes,* ait, *tam pauperes quàm divites æqualiter dant, si quisque ex tanto det quantum habet.* Ut ergo seria sit & efficax voluntas, in actum sese ita exerat, *secundum id quod habet,* ut pro viribus aut opibus det, aut faciat quod potest, alioqui tantùm velle, non robusta censebitur voluntas. Volumus subinde sed languidissimè, & sine omni nervo. Sic olim Deus per Haiam queritur: *Scire vias meas volunt, quasi gens quæ justitiam fecerit, & judicium Dei sui non dereliquerit: rogant me judicia justitiæ: appropinquare Deo volunt.* En egregiam propriæ & flaccidæ voluntatis adumbrationem. *Scire vias meas volunt:* In consilia & decreta divina, eorúmque rationes inquirunt, quare permittat Deus populum in Babylone detineri, & indigna pati; mirantur jejuniis se atteri, & à Deo non audiri: quin etiam *appropinquare Deo volunt,* non vitæ sanctimoniâ, sed ut cum eo disputent, ejúsque judicia examinent, & in jus vocent. Horum hominum hodiéque affatim est, qui semper queruntur malè secum agi: cùm enim caduca bona inhient, iniquè ferunt, ea sibi non largissimè à Deo suppeditari; inter divinæ voluntatis cultores censeri volunt, sed volunt frigidissimè; neque enim ad Dei voluntatem, quam jactant, suam applicant. Proximus est nolenti, qui vult tam frigidè.

Leo Ser. 10. de jejun. 10. mens.

Isai. 58. vers. 2. Volunt propriæ flaccidæ voluntatis.

Joannes à Kempis, Thomæ frater natu major, vir religiosissimus dicere solebat: *Volumus esse humiles, sed sine dejectione; patientes, sed sine tribulatione; obedientes, sed sine con-*

Joan. Bal. de Vit. Script. Britan. cent. 6. cap. 31.

coarctatione; pauperes sed sine defectu; virtuosi, sed sine labore; pœnitentes, sed sine dolore; Volumus laudari, sed sine virtute; amari, sed sine bonitate; honorari, sed sine sanctitate. Sic velle non multò dignius est quàm nolle. Sic quandoque vivere nolumus, nec tamen volumus mori, ut jure nobis objiciat Angelus, quod illi mortem deprecanti: Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? Quid hîc respondere par sit, Bernardus docet, & voce præit: *Vivere erubesco, quia parum proficio, & mori timeo, quia non sum paratus.* Paratissimus eris, mi homo, si tuam divinæ voluntati delegaveris. Proinde sibi quisque persuadeat: Hæc mihi justo Dei judicio, aut in delictorum pœnam, aut in virtutis exercitationem, aut præmii augmentum, eveniunt. Sanè qui certò in animum suum induxerit, à Deo optimo parente sive immittente, sive permittente, hæc omnia provenire, gaudebit adversis, nec homini aut hosti ea imputabit, sed divino favori.

Ecquid obsecro luctamur, quin nos voluntati Dei quàm integerrimè impendamus? *Væ qui contradicit fictori suo, testa de Samiis terræ. Numquid dicet lutum figulo suo quid facis? Ecce sicut lutum in manu figuli, ita & vos in manu meâ. Numquid dicit figmentum ei quæ se finxit: Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eâdem. massâ facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Quid igitur, ô lutum, ô testa Samia, figulo tuo resistis, cur non divinæ voluntati te formandum plenissimè committis? Cedamus seu volenti, seu nolenti Deo, monti sequamur meliora. Tam præclarè quàm verè dixit ille apud Moguntinos in æde summâ ecclesiastes: *Nisi cor nostrum se immergat in divinam voluntatem ac beneplacitum, nunquam potest amaritudinem suam expellere. Animum nostrum modò hæc, modò alia torquet amaritudo. Huic malo frustra medemur, frustra prorsus, nisi penitus, prout instruimur, in divinam voluntatem immergamur.* Qui benignam & amantem Dei voluntatem sperverit, justam sentiet.

Isa. cap. 45. vers. 9. Ecclesiast. c. 18. vers. 6. Rom. cap. 9. v. 20. & 21. Ioan. Ferus in Ecclesiast. cap. 5. vers. 7.

§. V. *Humanæ voluntatis cum divinâ conformandæ* ADIVMENTA.

PRincipem hîc locum tenent, *divinæ providentiæ cognitio*, & quæ ex hac oritur, *constans in Deum Fiducia.* Seria cogitatio de Dei providentiâ, unicum est remedium adversùs innumeras eâsque stultissimas hominum sollicitudines. Quid enimvero stultius, quàm à Deo optimo Maximo minima non sperare, qui maxima ultro largiatur? Millies & repetendum, & inculcandum illud Jobi: *Nihil in terrâ sine causâ fit*, nihil, nihil, nec etiam quidquam rerum minutissimarum. Æternæ providentiæ manus hæc omnia versat sapientissimè. Non casu nobis mala eveniunt, neque è terrâ germinant ut herbæ. Ab alto sunt omnia. Eam quam aliqui fortunam fingunt, nos altissimam Dei providentiam agnoscimus. Divinæ providentiæ consilia sunt abscondita quidem, sed justissima; sunt à divinâ providentiâ rerum progressus occulti, sed certissimi. *Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.* Dum hîc vivimus, sortes nostræ velut in sinu vel urnâ videntur esse incertæ, dum eas mors extrahat: sed tamen quòd alii præ aliis ad opes, ad honores capessendos evocentur, non fortunæ est, sed providentiæ Dei, qui cuncta, & vel minima quæque sic temperat, ut illis sors felicitatis obtingat; hi eâ excidant, non casu, sed Dei certissimâ ordinatione. Augustinus hoc astruens: *Non fit aliquid*, ait, *nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo.* Ideo rex David tantâ fiducia: *Ego autem*, inquit, *in te speravi Domine, dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ:* Omnes vitæ mortisque vices à tuâ pendent providentiâ & voluntate; non vivam, nisi quamdiu tu volueris, non moriar, nisi quando tu quoque volueris; vivendi ac moriendi sors omnis in tuâ manu versatur.

Iob cap. 5. vers. 6. Bona & mala non casu nobis eveniunt, sed Dei providentiâ. Prov. c. 16. vers. 33. August. Enchir. cap. 96. Psal. 30. v. 15. & 16.

Sigismundo Imperatori annis compluribus famulus fuit, qui sæpiusculè sorti suæ gravitet indignabatur; & verò rem indignam esse, servos optimè meritos, tam parum liberaliter haberi; in eos tantùm spargi munera, qui jam antea opibus affluerent, ceteros tot annorum servitio exhaustos vix ullis unquam munusculis hilarari; præposteram hanc esse liberalitatem, quæ in vasa jam plena effunderet. Inaudiit Cæsar se ab aliquo suorum perstringi: Ut ergo dicacitatem hominis mitissimâ objurgatione corrigeret, & os satis importunum obstrueret, hoc ingeniosè commentus: Pyxides duas parari jussit æqualis omnino formæ ac magnitudinis, & illam quidem auro, hanc plumbo impleri, pari tamen pondere præcepit. Jámque accersitum hominem humaniùs affatus: Ut scias, inquit, non mihi benefaciendi animum, sed tibi gratiam accipiendi beneficia defuisse: En tibi duas has pyxides, utramque plenam, unam auro, plumbo alteram, tu jam liberrimè quam velis, elige; alterutra tua est: ea enim quam abdicaveris, proximo cuique labitur. Ergo age, res tui arbitrii est. Hîc miser æstuare, modò hanc, modò illam pyxidem curiosissimè contemplari, jámque istius, jam & alterius pondus manu explorare, sed æqualissimum deprehendere, nec ullum auri aut plumbi vestigium reperire, sic incertus & anxius diu deliberare, & nihil magis, quàm plumbeam paupertatem perhorrescere. Arrecto demum animo, velut si auream fortunam jam manu teneret: Augustissime Imperator, inquit, hanc retinebo. Retinebis, ait Cæsar, hanc ipsam, & tibi gratias ages, si potuisti non errare. Protinus aperta est pyxis illa post longum examen delecta, quæ cùm plumbum exhiberet, Imperator occasionem nactus: Vides, inquit, tuæ paupertatis caussam mi homo, non mihi, sed divinæ providentiæ adscribendam? hîc tibi non Cæsaris, sed Dei voluntas defuit: Si Deus annuisset, hunc errorem tua manus non commisisset. Optimè igitur rex David: *Dixi*, ait, *Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ:* omnes viæ meæ periodi, quin imò singula momenta sic à Deo reguntur, & ordinantur, ut omnia, si quidem ego ipse velim, in meum cessura sint bonum. Eadem in hoc omnium hominum est ratio. Augustinus verissimè: *Nihil fit*, ajebat, *in istâ totius creaturæ amplissimâ quadam immensâque Republicâ, quod non sent. apud dè summi Imperatoris aulâ aut jubeatur, aut permittatur, Prosp. secundum ineffabilem justitiam præmiorum atque pœnarum.* At nos incautissimi oris, & nullius ferè providentiæ homines, modò culpam diabolo impingimus, modò hominis illius negligentiam, modò imprudentiam istius, modò quorundam malevolentiam accusamus: jam æmulorum invidia (ut putamus) nobis obstruit, jam cognatorum fraus impedit, jam cessant amicorum subsidia, jam miseriæ nostræ caussa est domesticorum nequitia: Nunquam desunt in quos caussam & culpam transferamus; & cæci divinam providentiam rebus omnibus maximis minimis moderantem non suspicimus. Quid homines accusamus, ô homines? *Homo*, inquit Augustinus, *nil potest in hominem, nisi Deus illi det potestatem.* Æquè parum in nos possunt diaboli, ceteroqui ad hæc inferiora miscenda, turbanda, evertenda potentissimi. Sed illos Deus velut rabidos canes sic constrictos tenet, ut sine permissu divino, ipsi nihil sint, nihil possint, nec porcos quidem insidere, nisi annuente Domino. Hanc Dei providentiam Jobus accuratissimè agnorat, ideo tantis gratiarum actionibus ærumnas suas salutarat. Jobo certè diaboli, & omnes hostium cunei, non tantùm non ovium greges, sed nec unius oviculæ flosculum rapere potuissent, nisi Deus singularem ejus rei licentiam dedisset.

Augustin. in psal. 32.

Diabolus sine permissu divino nihil potest facere.

Quid, quod eâdem hac Dei providentiâ decernente, omnia etiam rationis expertia tantâ ratione in suos quæque fines tendant, ut ab omnibus divinæ voluntati obtemperetur exactissimè. Sine divinæ providentiæ legibus nihil omninò nascitur, nihil denascitur aut perit, nihil

Omnia rationis expertia divinæ voluntati obtemperant.

nihil movetur, nihil quiescit. Illa suis omnia finibus destinat, & singulis præsidens intimèque insidens, propriam cujusque indolem format, per quam universa in congruas sibi functiones se dirigi sinunt. Et solus homo rationis compos, gubernationi & legibus providentiæ divinæ se subtrahere, aut illam ad suos calculos revocare conetur? Rem mihi dixisse visus est, qui temeritati humanæ ingemiscens: Non est, ajebat, ullius artis aut scientiæ discipulus tam rudis & miser, qui tot magistros, doctores, criticos, censores patiatur, quot æterna Dei providentia ac sapientia, quæ *justificatur à filiis suis*. Verùm, uti Gregorius loquitur, *sapientes in suâ sapientiâ, & astutiâ Dominus comprehendit, quando ejus consiliis humana facta etiam tunc congruè serviunt, cùm resistunt. Multæ cogitationes in corde viri, voluntas autem Domini permanebit. Sic divinum consilium, dum devitatur, impletur; sic humana sapientia, dum reluctatur, comprehenditur.* Et quamvis homo dum peccat, divinæ providentiæ legibus non pareat, hoc ipsum tamen non perpetuat sine lege providentiæ, à quâ vires accipit, quibus in suam perniciem abutitur, & ea sinitur agere, quæ absque permissu agere non posset: ita certis circumscribitur limitibus, ne aliter aut ampliùs malè agat, quàm Deo visum fuerit permittere. Pulchèrrimè Augustinus: *Non sic*, ait, *constituta sunt opera Domini, ut creatura in arbitrio libero constituta, creatoris superet voluntatem, etiamsi contra ejus faciat voluntatem. Non vult Deus, ut pecces, nam prohibet; tamen si peccaveris, non putes hominem feciſſe quod voluit, & Deo accidisse quod noluit. Sicut enim vult, ut homo non peccet, ita vult peccanti parcere, ut revertatur & vivat, ita vult postremò in peccato perseverantem punire, ut justitiæ potentiam contumax non evadat. Ita quidquid elegeris, Omnipotenti non deerit, unde suam de te compleat voluntatem.* Sic omnia prorsus intra providentiæ divinæ ambitum concluſa sunt, ut eam nihil uspiam nec latentissima quidem, ac subtilissima cogitatiuncula possit effugere.

Hanc Dei providentiam agnovisse, est maximum gradum ad Fiduciam in Deum feciſſe. Cùm enim divina providentia sic pascat aviculas, ut sua illis alimenta, cubilia, tegumenta dispertiat; sic vestiat floſculos, ut suos illis odores, elegantias, colores distribuat, quomodo filiorum oblivisci possit, quibus jus regni dedit? Cùm ergo Deus maximam suorum, & pervigilem curam gerat, & nihil sine ipsius nutu & providentiæ consilio fiat, non est quòd quidquam timeamus vel hominum potentiam, vel dæmonum terriculamenta, vel bestiarum sævitiam, vel quidquid uterque orbis terribilium minatur. *Si Deus pro nobis quis contra nos?* Nec unicus è nostris pilus lædetur, Deo non volente. Neque ille nobis quidquam ab ullo irrogari sinet, quod non cedat in grande bonum, modò ipsi nobis non desimus, & quascunque demum illatas injurias quo par est animo excipiamus. Hac in Deum Fiduciâ imbutus David: *In te*, inquit, *curram accinctus, & in Deo meo transiliam murum.* Est aliquid, tam potentem & ætate jam fractum regem currere; longè plus est, indutum armis currere; vix credi potest eundem regem tanti esse animi, ut armis indutus velit etiam murum transilire. Nimirum has vires suggerit Fiducia. Ita sanctus Ignatius verissimè: Nescitis, inquit, quantas vires habeat magna in Deum Fiducia. Adeòque in hoc præcipuè nostra elaborare debet meditatio, ut hujus in Deum fiduciæ quàm altissimas radices agamus. Estque nobis eò usque enitendum, ut pro re quacunque natâ, mox ad istud divinæ providentiæ asylum, ceu munitissimam arcem, confugiamus ingenti cum fiduciâ. Eâ de causâ Bernardus omnibus viribus ad hanc fiduciam unumquemque nostrûm excitans: *Crede ergo te Deo*, inquit, *committe te ei, jacta in eum cogitatum tuum, & ipse te enutriet, ut fiducialiter & fideliter dicas:* Dominus sollicitus est mei. *Neque enim hoc sapiunt homines amantes seipsos, curam carnis perficientes desideriis, sur-*

di ad vocem dicentis: Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, ipsi enim cura est de vobis. *Nam sibi quidem ipsi fidere, non fidei sed perfidiæ est.* Deo in omnibus fidere hoc virtutis est, & ita quidem fidere, ut nec scire quidem cupiamus, quid de nobis statuerit Deus. Quemadmodum opulentus dominus, ita domum suam fideli œconomo committit, ut ipse quid supellectilis domi habeat, jucundè ignoret, illud secum reputans, pauperis esse numerare pecus. Hoc in Ægypto Josephus de hero suo: *Ecce dominus meus*, inquit, *omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo suâ.* Hoc singularis in Josephum fidentiæ argumentum erat. Ita prorsus magnam is in Deum gerit fiduciam, qui piè simul & eruditè nescire cupit, quid circa vitæ mortisque suæ periodos decreverit Deus, illud assiduè versans animo, Deum & sapientissimum gubernatorem, & potentissimum regem, & optimum patrem esse, qui & providentissimè norit, & efficacissimè possit, & amantissimè velit, cùm vera bona suppeditare, tum vera mala avertere. Proinde huic uni & sapientissimo gubernatori, potentissimo regi, & optimo patri in omnibus sine omni trepidatione plenissimè fidendum esse. Ruat jam Orbis, & ridebit homo sic fidens Deo.

Hæ illa sunt adjumenta, quibus in ipsa divinæ voluntatis penetralia suaviter deducimur. Quisquis divinam providentiam nosse didicerit, eidem se committere nil dubitabit; qui autem hoc modo se Deo permiserit, huic facillimum erit in divinæ voluntatis jus atque ditionem penitissimè concedere, animo sic compositò, ut ad unam atque unicam Dei voluntatem in rebus omnibus collineet; nec tantùm non aliud jam velit, nolitve, quàm quod Deus vult, aut non vult, sed etiamsi liceret sibi à Dei voluntate dissentire, nihilominus non aliud velle unquam aut nolle cuperet, quàm quod voluntati divinæ placere sciret.

Hoc est quod Catharina Senensis rectissimè monet, ut qui seriò student virtuti, secretum DIVINÆ VOLUNTATIS conclave in suomet sibi pectore struant. Hicse se concludant, in eo perpetuò habitent, nec inde unquam vel curiosiorem oculum, vel liberiorem manum, vel pedem petulantiorem proferant; sed sicut apis in alveari suo, aut in suo monili adhærescit gemma, sic illi in divinâ voluntate perstant constantissimè. Virtutum omnium complexum brevî obtinet, qui ex animo totum se voluntati divinæ devovet.

Ad Antiochum regem missus est à senatu Romano Cajus Popilius legatus cum his mandatis. Ut rex Antiochus se bello, quo Ptolemæum lacessebat, abstineret. Rex mirâ humanitate virum complexus, amicissimo vultû dextram ei porrexit; at suam invicem porrigere noluit Popilius, & fronte ad majestatem compositâ: Seponamus, inquit, privatam amicitiam; publica jam curanda sunt, & unà senatus consultum protulit, quo jubebatur rex aut Ægyptum non incessere, aut bellum habere cum populo Romano. Tabellas ab senatu missas ut legit Antiochus, dixit se cum amicis collocuturum. Cui Popilius: Moram, inquit, negotium non fert, tollenda est omnis cunctatio. Atque simul virga, quam manu gerebat, pavimentum denotavit, & in eo circulum describens. Priùs, inquit, quàm hoc circulo excedas, da responsum quod senatui referam. Non legatum locutum, sed ipsam curiam ante oculos positam crederes. Continuò enim rex affirmavit fore, ne ampliùs de se Ptolemæus quereretur. Ac tum demum Popilius manum tanquam socii apprehendit: sic eodem momento Syriæ regem terruit, Ægypti protexit. Idem pæne nobis quod Antiocho contingit; cùm Deo amici esse volumus, sed in Dei voluntatem transire non lubet. Ergo filius in Orbem legatus à Patre missus divinæ voluntatis circulum circa nos designans: *Non omnis, inquit, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum*

Solus homo legibus divinæ providentiæ se subtrahere conatur.

Matth. c. 11. vers. 19.

Greg. lib. 6. mor. cap. 12. fusè & eleganter.

Prov. c. 19. vers. 21.

Greg. ibid.

August. in psal. 110.

Rom cap. 8. vers. 31.

2. Reg. c. 22. vers. 30.

Vide supra lib. 2. cap. 5. §. ult.

Bernard. serm. 3. in vig. Nativ. Dom.

Ps. 39. v. 18.

Gen. 39. vers. 8.

Liv. lib. 45. Polyb. lib. 29. Valer. Max. lib. 6. cap. 4.

Matth. 7. vers. 21.

calorum,

calorum, sed qui facit voluntatem Patris. Eu, mi homo, in hoc circulo conclusus es, nec ptiùs egredieris quàm dixeris, num in arbitratum Dei dedere te velis, an tuis placitis vivere. Si tibi pax cordi sit, si nolis esse hostis Numinis, si impium cum Deo bellum oderis, illico respondabis. Ah, mi bone Christiane, quid tergiversaris, quid deliberas, quid cunctaris? moram odit hoc negotium. Si sapis, regem illum imitaris, & paratissimè respondes: Mi Deus, sanctissimæ voluntati tuæ me totum perfectissimè trado, & adstringo, paratus omnia & agere, & pati, vivere, mori, prout tu volueris. In quibuscunque vel gravissimis etiam ærumnis summo mihi solatio erit rectissima voluntas tua. Hanc ego mihi nunc unam unicam & vivendi & moriendi regulam statuo; Fiat voluntas Domini, fiat, fiat. Variis omnia procellis disturbentur, furant arma mutuis concursibus, classes classibus frangantur, fora litibus dies perpetuos strepant, omnia negotiosis conatibus tumultuentur, hoc ego mihi negotii sumo, ut ad unam atque unicam Dei voluntatem me totum componam. Jámque illud intimo pectore amplector sanctissimum oraculum. *Mundus transit & concupiscentia ejus: qui autem facit voluntatem Dei, manet in* ÆTERNVM. *1. Ioan. c. 2. v. 17.*

Finis Heliotropii.

ORBIS PHAETON,

HOC EST

DE VNIVERSIS VITIIS LINGVÆ.

A

CAPVT PRIMVM.

ADVLATIO *quàm provulgatum sit vitium, & quibus titulis adulatores afficiendi.*

Adulatio inter linguæ vitia agmen ducit.

ADVLATIO inter vitia linguæ agmen ducit, & ingentem post se vitiorum catervam trahit. ADVLATIO grave malum, sed suave; letale malum, sed civile; malum grande, sed subtile, & potens omni ferè priori ævo; sed necdum vires perdidit. Tam vegetum, recens, integrum & vividum nostro hoc ævo est, quam fuit prisco illo, de quo Hieronymus: *Isto*, inquit, *maximè tempore regnat adulatio: quódque est gravissimum, quia humilitatis ac benevolentiæ loco ducitur, ita fit, ut qui adulari nescit, aut invidus aut superbus reputetur.* Quid ais, Hieronyme, jam ante mille trecentos & ampliùs annos hoc vitium in flore? Nisi me valde fallo, hæ artes ex orco, plerunque incrementum sumunt à tempore, & quo plus ætatis, plus etiam acquirunt roboris.

Hieron. ad Galat.

Quid hinc illinc in magnatum ædibus, in aulis Principum, in Regum palatiis atque turribus, adulando patretur mali, tametsi nesciam, hoc tamen scio, contra hoc vitium plurimos gravissimè stomachari, & ubi dicendi spatium est, indignatione prolixâ in hanc pestem invehi. Quidquid sit, hoc vitium silendo præterire non licet. At tangentur aliqui, qui se notatos sentient? Hîc iterum Hieronymi monitum juvet, & metum eximat: *Increpatio generalis, non est injuria personæ unius.* Quòd si multi hoc vitio laborent, ictu leviore ferientur, si plagæ dividantur in plures.

Hieron. in Job. 17.

Quòd si ergo hoc vitium variâ clade per Orbem grassetur, nequaquam ei parcendum, sed omnium linguis converberandum est, ut vel cadat omnino, vel saltem incipiat cadere. Quòd si jam emigraverit ab Orbe, damnatum longo exilio, ne sic quidem de eo silendum est, nam tantò ampliore gratiarum actione opus est, quantò clariùs agnoscimus quàm grande malum effu-

gerimus. Ita pergimus: & quia ADVLATIO plerunque à titulis exordium sumit, ita nos, ad vitii genium, principiò suis adulatores titulis ornabimus. *Adulatorum tituli.*

§. I.

PRimus adulatorum titulus: NVTRICES DIABOLI sunt. Ancillæ infantariæ, seu, gerariæ, dum cunas agitant, plerunque etiam cantant, quò citiùs & suaviùs infantem sopiant: Sic & adulatores non laudanda laudant: hoc grato sed maligno cantu & in soporem dant eos, quos blandissimis verbis velut in cunas condunt, movent, & accinunt. Nutrices, cum infans cadit, dictitare solent, bona fortuna cecidit: Adulatores ea quæ acriter forent perstringenda, in benignos & mites sensus trahunt, fortunæ favores ubique largissimè commendant precantúrque: 1. Nutrices diaboli sunt. *Cunarum fueras motor Charideme mearum Mart.*

——— *quidquid calcaverit hic rosa fiat.* *Persius sat. 2.*

Sed, quemadmodum provectæ jam ætatis homo, nutricis lac sugere nimiùm erubescat, sic homo cautus jure verecundetur adulatorio hoc lacte pasci. Salomon monens: *Fili*, inquit, *si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis.* *Prov. c. 1. v. 10.*

Alter titulus: AVES GAVIÆ sunt adulatores. Solverat Siciliâ Rex Alphonsus, uti Panormitanus memorat, cúmque navem regiam aves, quas Gavias vocant, facto agmine circumvolitarent, rex sermonem de iis ingressus: Hæ aves, inquit, ex se tam officiosæ non sunt, ut hunc nobis honorem deferant velut comitando, sed expectant dum aliquid projiciatur: ubi projectum quid fuerit ad prædam, celerrimè id rapiunt & diffugiunt. Mox firmiore vultu Alphonsus ad suos versus: His avibus, inquit, aliquot è meis sunt simillimi; hiant ad munera, expectántque, dum dederis, & verò etiam inter se litigant quis maximam partem trahat. Ubi præda in manu est, ab obsequiis se subducunt, nec redeunt nisi nova munera esuriant. 2. Aves gaviæ sunt. *Vide imag. Panormit. lib. 1. de reb. gest. Alph. Plin. lib. 10. cap. 32.*

Tertius: CANES sunt. Adulatores beatus Gregorius canibus confert, Lazari ulcera lingentibus. Hi corporis absessus aliquantisper molli linctu refrigerant, non tamen sanant. Nec aliter solent adulatores, quos eodem nomine insigniens Alanus, Palatinos canes appellat. Insignissimè de his Hugo Victorinus: *Adulator*, inquit, *amicus est in officio, hostis in animo, compitus in verbo, turpis* 3. Canes sunt. *Greg. hom. 40. in Evang.*

turpis in facto; latus ad prospera, fragilis ad adversa; instabilis ad obsequia, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia; facilis ad humana, difficilis ad honesta. Quid enim vero à cane expectes, nisi aut latratus, aut blanditias, aut morsus?

4. Corvi sunt. *Alius Aristippus fuit.*

Quartus: CORVI sunt. Antisthenis, sed & Diogenis verbum erat vulgare: Melius est incidere in κόραακας, quàm in κόλακας, in corvos quàm in adulatores: illi mortuis tantum, hi & vivis eruunt oculos, illi cadaver solùm lacerant, isti & animum: nimirum assentator viventes, mortuos corvus comest.

Valer. Pier. hieroglyph. mihi p. 521.

Crates Thebanus eos quorum munificentia in solos assentatores iret, conferre solitus est arbusculis, quæ licet poma ferrent aut ficus, quia tamen in præruptis rupibus aut semirutis muris nascerentur, in neminis usum fertiles dici possent, eò quòd milvi & corvi, & hoc tale rapacium avium vulgus omnia diriperet: Ita liberalitatis nomen non obtinet, qui tantùm adulatoribus donare novit. Verùm adulatores, non atros tantùm corvos æmulantur, sed & albos. In Islandiâ terrâ illâ glaciali, lege constitutum est, ut quicunque noxam bestiam confecerit, à regio Præfecto præmium recipiat, ob cædem toti Reipublicæ profuturam. Cùm autem illic locorum corvi etiam albi sint qui agnellos & porcellos impetuoso volatu, & ungularum raptu enecent, juveves hanc depopulationem sagittis ulciscuntur, & occisorum corvorum rostra præsidibus offerunt, mercedem petituri. Corvi candidi sunt adulatores, qui cùm candorem benevolentiæ simulent, viros simplices, ut mites agnos depascuntur. Felix qui

Olaus Magnus lib. 5. cap. 15.

Horat. lib. 2. sat. 5.

——— *Corvum delusit hiantem.*

5. Locustæ sunt Ægyptiæ.

Quintus: LOCUSTÆ sunt Ægyptiæ, vastantes omnia. Beatus Gregorius adulatores his animalculis confert, ut quæ omne olus, omne virtutis incrementum in aliis fœde depascantur. Cassiodorus: *Adulatio*, inquit, *omnibus applaudit, omnibus Salve dicit: prodigos vocat liberales, avaros ait esse parcos, & ad rem attentos: lascivos appellat urbanos & aulicos; obstinatis & pervicacibus Constantiæ titulum assignat.* Adulationis sagitta leviter volat, & celeriter infigitur. Adulatorum lex est, ad omnia subridere, ad omnia dicere AMEN, in omnibus toto capite annuere. Notæ illorum voces sunt: Ita, domine, ita est; rectissimè factum, nec aliter debuit, jus & fas à te stant; bene, bellè, pulchrè, præclarè & festivè, magnificè, divinè, non potuit melius. Hæc adulatorum mellea spuma est, ita oleum ferunt in auriculam, & instillant, cùm potentioribus placita narrant. Nota est vetus cantilena:

Greg. lib. 30. mor. cap. 20.

Adulatorum lex & voces.

Essæte, graviter, citò, nequiter, euge, beatè.

Martialis lib. 2. epigram. 24.

Ita olim Stratocles ad Demetrium: Quidquid rex jubet, id & erga Deum sanctum, & erga homines justum est. Nec aliter assentatores Assueri: *Iusta est indignatio Regis.* Eò progreditur adulatio, quæ filiolos suos adeò ad omnem obedientiam dociles fingit, ut fuerint qui Domini sui salivam lingere non recusarint. Tales habuit Dionysius rex assentatores, qui expuenti faciem conspuendam obvertebant. Nec satis hoc. Sputa etiam quæ projecisset, lambebant, eáque sibi melle dulciora videri ajebant. O verè locustas, non homines!

Esth. cap. 1. v. 18.

§. II.

6. Stelliones sunt. *Prov. c. 30. vers. 28. Plin. lib. 30. cap. 10.*

SExtus: STELLIONES sunt nitido & versicolore tergo, luculentibus guttis velut stellis depicta animalcula. Salomon: *Stellio*, inquit, *manibus nititur, & moratur in ædibus regis.* De Stellione affirmat Plinius: Nullum animal fraudulentiùs invidere homini tradunt. Inde Stellionum nomen ajunt in maledictum translatum. Versicolores maculas quas lacertus tergore, has linguâ fert adulator. Rebus omnibus fucum illinere novit, omnium blanditiarum pigmenta callet; apprimè tenet Grammaticæ suæ regulas assentator: hunc laudat, hunc defendit; istum accusat, illum damnat, fraudulento artificio: variegatus Stellio est. Sed moratur in ædibus Regum. In pauperis Hierosolymitanæ viduæ domo tales bestiolæ non hospitabantur, sed in palatio Caiphæ, in aulâ Herodis, in Pilati prætorio, hic plures ejusce modi lacerti per dominorum suorum aures serpebant. Et nunquid horribilis alapa illa, Christo pridie mortis inflicta ab aulico adulatore fuit? & ne suus facinori fucus deesset: *Sic*, inquit, *respondes Pontifici?*

Ioan. 18.

Henricus II. Rex Angliæ, voce incautâ: Ob unicum, exclamat, sacerdotem, in regno meo quietus non sim? Thomam Cantuariensem Antistitem designabat. Vocem vix editam exceperunt adulatores, qui ut impio regi placerent, sanctissimum virum obtruncarunt in templo. Ita semper reperiuntur, quibus manus, lingua, conscientia, omnia sunt venalia: nimirum in gratiam charissimæ pecuniæ nihil non audemus.

v. 22.

Septimus: TINEÆ sunt & vermes adulatores; sed depexas tunicas, rugosos saccos, & sordida palliola vix infestant, sericas & auro crispantes togas occupant, cibus eorum electus. Alii quidem pinguiorem offam quærunt, alii prædam sectantur pretiosiorem, anulos, torques, armillas, obesa marsupia ambiunt, imò & terras ac latifundia, & hi verè morantur in ædibus regum. Hos Constantinus Magnus tineas soricésque palatii appellabat, uti refert Aurelius Victor. His illud Harpagi semper in ore: Mihi placet, quidquid facit. Hæ tineæ pabulum sibi quærunt in dominicis auribus, nec desinunt dum inveniant. Sic adulator

7. Tineæ sunt.

Aur. Vict. de Cæs.

——— *auriculis alienis colligit escas.*

Persius sat. 1. init.

Pessimi mures, inquit Anaxagoras, quorum hic unus labor est, triticum perrodere. Lepidè Alanus: *Quid est*, inquit, *adulationis unctio, nisi donorum emunctio?*

8. Sirenes sunt.

Octavus: SIRENES sunt. Hoc eis nomen indit Hieronymus, qui: *Nos*, inquit, *ad patriam festinantes, mortiferos Sirenum cantus, surdâ aure præterire debemus. Illi opus Ulyssea cerâ, ni velis mergi.* Petrus Ravennas: *Bene*, inquit, *cum magistratibus agerentur, si scirent inter adulationem & laudem distinguere. Sed cæca laudis ambitio plus credens alii de seipso quàm sibi, utrumque accipit indistinctè. Ampliant eos beneficiis, quos torquere deberent.* &c. Cùm sal correctionis in omni sacrificio acceptetur à Domino, mel in omni reprobatur. Venenatum mel est, Cùm *laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur.* Quòd si superbus aut vindictæ cupidus tales audiat cantatrices Sirenas, quæ tantopere commendent vitia, fit ille superbior, fit iste ultionis appetentior, fit demum incurabilis; ultionem magis magisque sitit, mergitur.

Petr. Ravenn. exempl. virt. & vit. tit. 2. exempl. 10.

Prov. 29. v. 5.

Psal. 9. v. 24.

Nonus: PELLIONES sunt qui culcitras subalares & cervicalia molliissima faciunt. Sed minatur his Ezechiel: *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis, ad capiendas animas.* Qui malè agentes commendat, qui improbitatem illorum probat, qui eorum vesaniam defendit, is tomices lanâ farcit, & substernit. Et sicut paupertini lyricines quærere solent: Quod choreuma placet dominis? quos saltatorios modulos volunt domini? ita hi adulatorii fidicines omni horâ serviunt auribus: ecquid, inquiunt, domino collubitum est? quid imperat fieri? vel nutu tantùm significet, promptum paratũ me habebit. Ita certè,

9. Pellio.

Ezech. 13. v. 18.

Iustus.

Graculus esuriens, in cælum jusseris, ibit.

Isaacus filio edulii genus parandum imperans: *Fac mihi*, ait, *pulmentum sicut velle me nosti.* Adulatorum hæc cura maxima est, ita dicere, ita facere, uti velle norunt dominos. Sed jam scitur quid domini velint: *Loquimini*, ajunt, *nobis placentia, videte nobis errores.* Illa profectò loquuntur, hos vident & sopiunt.

Isaac. v. 4.

v. 10.

Decimus: OLEI VENDITORES vocat Gregorius adulatores. Precatur David: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum: Corripiet me justus in misericordiâ & increpabit me.* Prudentes virgines ridebant fatuas, &: *Ite*, ajebãt, *ad vendentes & emite vobis.* Probæ fuistis dum laudem tuliistis, oleum vobis vendebant, qui vos laudibus in cælum extol-

10. Olei venditores.

Psal. 140. v. 5.

Matth. 25. v. 9.

lum extol-

lum extollebant : ite jam ad illos, ite, & notum vobis oleum emite. Hoc ipse explicans Augustinus: *Falsa laus adulatio est*, inquit, *falsa laus adulatoris, hoc est oleum peccatoris. Propterea & homines, cùm falsâ laude aliquem irriserint, hoc etiam de illo dicũt: Unxi illi caput.* Amate ergo argui à justo in misericordiâ; nolite ergo amare laudari à peccatore cum irrisione. En, oleum peccatoris, laus adulatoris.

Aug. tom. 8. epist. 140. ad Macedon.

Sed apage hoc oleum. Nos Christiani, cicadæ simus, quæ oleo sparsæ moriuntur, aceto tinctæ reviviscunt: adulatio per fastum occidit, castigatio per Humilitatem vivificat. Sed & diabolus Dei simia extremam unctionem habet Adulationem, hac inungit non tantùm morituros, sed & mortuos.

§. III.

11. Figuli sunt.

VNdecimus: FIGVLI sunt, sed mendaciorum. Sciũt hi figuli lutum suum omnigenis coloribus induere, ut nõ lutum videatur, sed gemma Quintiliano ars maxima est, artem celare posse, quod hi sciunt eximiè; harum artium magistri sunt, qui nigrum in candida vertunt, qui lucida tegunt obscuris, uti pictores, idque faciũt eâ dexteritate, ut non notentur esse tales, quales revera sunt. Scitissimè norunt hi figuli ollas suas incrustare pictis ac nitidis verbis: labra & frons amicum loquuntur, intus fortassis æstuat odium. Agathoclem Regem figuli filium memorant fictilibus cenasse, & regium abacum onetasse luto, sed eleganter incrustato. Figlinas has elegantias exactissimè callent adulatores: assentiuntur, laudant, annuunt, mulcent, applaudunt, omnibus omnia sunt, sed aliter quàm divinus Paulus fuerat. Nam ut ille idem figulo natus Agathocles è pelluvio variarum sordium receptaculo Deum constavit subitâ metamorphosi: ita hi mendaces figuli è muscis aquilas, è cuniculis elephantos efficiunt, ad omnem oris varietatem projecta mancipia.

12. Fratres diaboli sunt.

Duodecimus: FRATRES DIABOLI sunt. Hoc adulatoribus nomen tribuit Augustinus, qui, *Tales*, inquit, *mendacia diligunt, veritatis destructores, odiorum inventores, Satanæ mediatores, Dei persecutores*, FRATRES DIABOLI: *Vos verò fratres, si verbe amini à linguâ dolosâ, humili & tranquillo animo dicite: Domine libera animam à labiis iniquis, & à lingua dolosâ.* Hos linguæ dolos, si ullus, certè David expertus est in Saulis & Achis regum aulâ. Diabolus adulatorum coryphæus, cùm Christum triplici aggressu sternere non posset, subtili adulatione superare conatus est: *Quid mihi*, exclamat, *& tibi, fili Dei summi?* Nam *modò*, inquit Chrysologus, *non ut obsequens & devotus hîc adorat, sed ut adulator, evadere cupiens pœnam, prædam perdere pertimescens. Credit infelix, ut eum quem tentatione vincere, quem muneribus nequivit inflectere, adulatione possit subjugare.*

Psal. 119. v. 2.

Verùm licet adulatores nemo non oderit, & his titulis dignissimos censeat, pæne tamen ab omnibus etiam amantur; iidem & hostes sunt omnium & amici. Et quamvis adulator unus decem habeat adversarios, id tamen ille non curat, modò uni, cui vult, placeat. Quàm Christus hoc genus hominum oderit, satis ostendit Joannem laudaturus: nam tum demum Joanni laudem impertitus est, postquam Joannis discipulos à se dimisit; sanè non more nostro, qui coram & in os laudamus, aut eos auditores quærimus, quos laudato familiares scimus. Dei mater, Virgo beatissima, nunquam sic territa est, quàm cùm Angelus ordiretur illius laudes recitare. De Virginis filio Hieronymus: *Christus*, inquit, *etsi pauperrimus, nulla tamen adulari voluit, ideo in urbe hospitium reperire non potuit, foris illud quærere debuit apud pecudes.*

Beron. in Matt.

Rhetorica lib. 2. cap. 24. ad Herenn. & Quintil. lib. 2. cap. 17. & alibi.

Christum in hoc æmulari studuerunt magni principes. Sigismundus Imperator (res nota) uni è proceribus nimias laudes in se congerenti alapam inflixit, dicto addito: Cur me mordes adulator? Cùmque sæpius adulatorum se hostem profiteretur, Brunenius Neronensis, facetus & ceteris cordatior aulicus, captâ occasione sermonem blandè interrumpens: Putabam, inquit, Ma-

jestati tuæ hoc genus hominum maximè placere. Cui Imperator: Vincis sanè, ait, & sæpe quos singulariter cavendos dicimus, iis plurimùm adhæremus: nam neque tu tanto tempore mecum fuisses, nisi meis moribus abblandiri assueviſſes. Exemplum præsigne Sigismundi; nec minùs illustre Ladislai, qui assentatores colaphis etiam solebat donare. Ejus rei causſam rogatus: Percutientes me, ajebat, repercutio. His jucundius & pæne severiùs palpationem castigavit Alexander Rex Macedo. Librum scripserat de Alexandri rebus gestis Aristobulus, in eo multa supra fidem confinxerat, & ut laboris laudem ferret, in navigatione illum, audiente rege recitavit. Rex palpationi tam crassæ indignatus, raptum è manibus librum in Hydaspem fluvium projecit cum dicto: Te sic mergere deberem, tu hoc balneo dignior esses. Prudentissimè Carolus V. Imperator verè laudandus, vel etiam ob hoc ipsum, quòd ipse suas laudes minùs benevolè audierit. Parisiis oratione disertâ publicè laudatus, oratori respondit: Grata mihi est affinis regis in me benevolentia; sed laudes tuæ, non qualis sim, sed qualis esse debeam, me docent. At sicut vix ulla virtus, aut laus est in quâ sibi locum non vendicet Aragonum Rex Alphonsus, ita nulli superiorum principum cedit generosissimo in adulatores concepto odio. Ejus judicio novum palpatoribus titulum assigno, & is est

In vitâ ejusdem Cyr. & alii.

13. Lupi sunt.

Decimus tertius: LVPOS esse adulatores, dicere solebat rex Alphonsus. Nam sicut lupi titillando & scalpendo asinos, prædam sibi eos faciunt, sic assentatores in perniciem aliorum intenti, blanditiis & mendaciis in amicitiam se insinuant, ut eam corrumpant. Quid, quòd occulti adulatores plerunque simul obtrectatores occulti sunt, & verè lupi ad alios lacerandos nati. Quo genere hominum quæ pestis sit exitialior, non video. Jure igitur ab omnibus reprehenditur assentator, & aliena subsequens verba, paratus ad falsa laudator, ut non immeritò divus Gregorius hanc hominum fæcem alio etiam titulo afficiat, qui sequitur.

Adulatore non est pestis exitialior.

14. Scorpiones sũt. *Greg. lib. 1. in Ezech. cap. 9. Salvian. tom. 3. contra avarit. ipso ferè fine.*

Decimus quartus: SCORPIONES sunt assentatores. Dilucidè Gregorius: *Adulator*, inquit, *scorpio est, qui palpando incedit, sed caudâ ferit.* Præclarè monens Salvianus: *Non te moveant*, inquit, *blandimenta eorum; venena tibi sunt. Non attendas adulationes; gladii sunt ferrei; pejores. Illos cuncti vident, hos incauti non vident: illi quia apertè sæviunt, evitantur; isti quia occultè insidiantur, occidunt; illis qui ladi velit, nemo est, istis multi occidi etiam volunt, nova letalis mali illecebra: illis qui tangitur, torquetur, istis qui occiditur, delectatur: fuge ergo hoc malum, fuge assentationes tibi insidiantes, fuge obsequelas tibi noxias; ista sunt officia quæ te jugulant.* Demum

15. Diaboli sunt histriones.

Decimus quintus: DIABOLI HISTRIONES sunt adulatores. Tota palpatorum factio comœdia est. Ergo comicos hos actores bene noveris; hoc cuivis illorum perpetuò in ore est:

——— his ultro arrideo
Et eorum ingenia admiror simul:
Quidquid dicunt, laudo; id rursum
Si negant, laudo id quoque.
Negat quis, nego; ait, ajo &c.
Denique imperavi egomet mihi omnia assentari.

Terentius in Eunucho.

Hic talis pulcherrimè novit, vultum induere alienum, varias affectuum alternare facies, & nunquam non insidias parare incautis auribus. Et quamvis histrionem se neget adulator, re tamen & moribus planissimè fatetur. An non hæc

Natio comœda est? Rides? majore cachinno
Concutitur; flet, si lacrymas conspexit amici,
Nec dolet: igniculum si brumæ tempore poscas,
Accipit endromidem. Si dixeris, æstuo, sudat.

Iuven. sat. 3. v. 100.

Pessima comœdia, quæ tam spectatori nocet, quàm actori. Hanc fabulam festivè lusit qui cecinit:

Mentiris, credo: recitas mala carmina, laudo:
Cantas, canto: bibis, Pontiliane, bibo.

Martia. lib. 12. epig. 33.

§. IV.

PRiſci, quicunque inter eos animi melioris, extremè oderunt hanc aurium & labem & peſtem. Petiit quid iniqui Antipater à Phocione, ſed petiit jure amicitiæ, cui promptè Phocion: O Antipater, inquit, nõ potes Phocionem & amicum habere, & adulatorem. Nec minùs in hoc liber Philoxenus, qui maluit eliminari aulâ, & in lapidicinis ſudare, quàm Dionyſii malos verſiculos laudare. Maluit & Diogenes olere victitare quàm paraſitari, cúmque eum Syracuſis Ariſtippus ad fontem olus lavantem cerneret: Si Diogenes, inquit, vellet uti regibus, iſta non eſſet. Cui mox Diogenes: Si tu iſta comedere velles, Dionyſio non adulareris, malléſque homo eſſe, quàm regius canis. Athenienſes certè in hoc tam ſeveri, ut Demadem hujus vitii inſimulatum decem talentis mulctarint, caput verò abſtulerint Timagoræ, quòd is Darium regem ritu Perſico, prono corpore ſalutaſſet. *Valer. Max. lib. 6. cap. 3.* Quod ſalutationis officium, adulationem interpretatus B eſt ſenatus, cenſuitque ullius civis humilibus blanditiis, ſuæ totius urbis decus Perſicæ dominationi ſubmiſſum. Plutarchus adulationem ſimilem eſſe ajebat Panopliæ pictæ, quæ delectaret quidem, non tamen defenſaret. Sed hoc magnates ſæpe non ſatis capiunt, nam

Veritas paucos delectat, plures aſſentatio.

3. Reg. c. 18. v 19. Rex Hebræus Achab, octingentos quinquaginta viros habuit, qui prophetę ſeu theologi videri volebant, reipsâ omnes regis adulatores erant. Quadringentos ex his Achab in conſilium adhibuit, quæſivitque num ſuſceptum bellum videretur æquum? æquiſſimum, omnes reſpondebant, quin & victoriam audaciſſimè promittebant: *3. Reg. c. 22. v. 6.* *Aſcende & dabit eam Dominus in manu Regis.* Unus atque unicus & ſolus Michæas huic tanto adulatorum agmini conſiſtantiſſimè contradixit, & quantò magis illi clamabant: Aſcende, vinces, aſcende: tantò magis ſuadebat iſte: Quieſce, vinceris, quieſce. Sed potentior fuit vox adulatorum. Michæas pro ſinceriſſimo conſilio peſſi- C mam gratiam tulit: *Ibid. v. 8.* *Ego odi eum*, ait Achabus, *quia non prophetat mihi bonum ſed malum*; huic gratiæ acceſſerunt colaphus & carcer. Hæc præmia veritatis.

Capitol. in Gordiano Iun. Miſertus olim principum virorum Julius Capitolinus: *Miſer eſt*, inquit, *Imperator, apud quem vera reticentur.* *Curt. lib. 8.* Et horridus ille Alexãdri encomiaſtes Quintus Curtius: *Perniciosa*, inquit, *adulatio, perpetuum regum malum eſt, quorum opes ſæpius quàm hoſtis evertit.* Ergo deſinamus quærere, ubi adulatio naſcatur & educetur? Plerorumque omnium reſponſum eſt, pulchrum hoc monſtrum & naſci, & adoleſcere in aulis, ubi certamen eſt, & unum pæne omnium officium, una contentio, quis blandiſſimè fallat, ubi nemo ferè ex animi ſui ſententiâ ſuadet diſſuadétque. Seneca ore libero: *Sen. lib. 6. de benefic. c. 30.* *Monſtrabo tibi*, inquit, *cujus rei inopiâ laborent magna faſtigia, quid omnia poſſidentibus deſit. Scilicet ille qui verum dicat, & hominem inter mentientes ſtupentem, ipsáque conſuetudine pro rectis blãda audiendi, ad ignorantiam veri perductum, vindicet à conſenſu concentúq; falſorũ.* D

Dicas: Ergo ad me hæc nihil: aularum proprium eſt hoc malum, atque ſi Grammaticis credimus, adulatio idem quod adaulatio: & ſunt noſtro ævo qui adulationem moſchum aulicum vocent; ergo ſunt priùs dicta, me non feriunt. Ego verò, mi Chriſtiane, cum Senecâ *Ita Ludov. de Malvenda, in ſpeculo Princip. Seneca epiſt. 45.* hìc ſentio, nec ambigo, quin pro ſuâ quemque portione adulatio infatuet: quàm enim ſimilis eſt amicitiæ? Non imitatur tantùm illam, ſed vincit, & præterit: apertis & propitiis auribus recipitur, & in præcordia deſcendit, eo ipſo gratioſa, quo lædit. Hanc ſimilitudinem, non tantùm plebei, ſed & viri principes ægrè dignoſcunt. Ubique pro amico blandum inimicum reperias, qui vitia tibi ſub virtutum nomine commendet.

§. V.

NEque palatia tantùm, ſed & tuguria ſuos habent adulatores, quibus, etiamſi bene caveris, par non A eris. Habent hoc in ſe naturale blanditiæ ubique venales, etiam cùm rejiciuntur, placent: ſæpe excluſæ, noviſſimè recipiuntur. Nimirum Herculana ſcabies jucunda. Crispus Paſſienus ſolebat olim dicere: adulationi nos opponere, non claudere oſtium, quæ & plebis & principum domos penetret, ſed horum maximè. Iráque, mi homo, non nega te penitus immunem ab hac peſte vivere; & hoc etiam Ariſtoteli crede, deteſtabile eſſe non tantùm *Arist. Rhetor.* adulari, ſed & adulationem recipere: quod alterà diſſertatione fiet evidentius. Coronidem nunc addo iſtam, non obiter notandam.

Illud nos præcipuè impedit, quod citò nobis placemus: ſi invenimus qui nos bonos viros dicant, qui prudentes, qui ſanctos, agnoſcimus benevolè. Et ſæpe modicâ laudatione contenti non ſumus: quidquid in nos adulatio ſine pudore congeſſit, tanquam debitum prendimus: optimos nos eſſe aut ſapientiſſimos affirmantibus benignè aſſentimur, cùm ſciamus illos ſæpe mentiri.

Quid, quòd adulandi gens prudentiſſima laudat *Iuven. v. 81.*
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis.

Adeò autem indulgemus nobis, ut laudari velimus in nobis illud, cui contraria cùm maximè facimus. Sequitur itaque ut ideo mutari nolimus, quia nos optimos eſſe credimus.

Alexander Rex Macedo, cùm in Indiâ vagaretur, & *Curt. lib. 9.* agentes nec finitimis quidem ſatis notas, bello vaſtaret, *ſp.* in obſidione cujuſdam urbis dum circuit muros, & munimenta contemplatur, ſagittâ ictus eſt; ille nec obligato *Mat. ep. 11.* quidem vulnere haud ſegniùs deſtinata exequebatur. *Sen. de ira l. 1. c. 11.* Cùm verò crus ſaucium penderet, & cruore frigeſcens vulnus aggravaret dolorem, dixiſſe fertur: Se quidem *Ovid. l. 2. de Ponto.* Jovis filium dici, ſed corporis ægri vitia ſentire. Idem nos faciamus: cùm pro ſuâ quemque portione adulatio infatuet, dicamus: Vos quidem me prudentem & virtu- C ti natum dicitis; ego autem video quàm multa inutilia concupiſcam, nocitura optem; ne hoc quidem intelligo quod animalibus ſatietas monſtrat, quis cibo debeat eſſe, quis potioni modus: quantum capio, adhuc neſcio. Priùs ergo, quis ſim, noſſe me diſcam, quàm laudantium voces admittam.

CAPVT II.

ADVLATIO, & *Adulatores meliùs depinguntur: ſimul exponitur quàm iſtud adulandi artificium noſtro ævo ſit excultum & ſubtile.*

HIpponis Præſul Auguſtinus: *Duo*, inquit, *ſunt genera hominum perſecutorũ*, Vituperantium & Adulantium; *plus perimit* *Aug. in Psal. 140.* *ſequitur lingua Adulatoris, quàm manus interfectoris. Verum-* *Idem* *que genus hoſtis fuge. Ille ſævit, iſte blanditur; uterque malus. Ille* *ep. 211.* *iracundus eſt, & iſte in laude ſubdolus eſt: ille reprehenſor eſt, iſte* *Ps. 140.* *laudator: ſed & ille in reprehenſione inimicus eſt, & iſte in laude ſub-* *Idem.* *ſubdolus. Cave utrumque, contra utrumque ora.* Sunt qui norint tantùm mulcere & lambere; alii, qui tantùm mordere & radere; iſti convitiis & obtrectationibus, illi encomiis & laudibus nos aggrediuntur. Pulchrè Bernar- *Bern. ſer.* dus: *Levis quidem res ſermo*, inquit, *quia leviter volat, ſed gra-* *de temp.* *viter vulnerat: leviter tranſit, ſed graviter urit: leviter penetrat* *ſerm. 33.* *animum, ſed non leviter exit: profertur leviter, ſed non leviter* *revocatur: facilè volat, atque ideo facilè violat charitatem. Lin-* *gua lingit adulando, mordet detrahendo, attrahit mentiendo; ligat, & ligari non poteſt; labitur ut anguilla, penetrat ut ſagitta; blanda eſt & ſubdola, & parata ad exhaurienda bona, & miſcenda mala.*

Interrogatus olim Diogenes, quæ beſtia venenatiſſimos aut nocentiſſimos haberet dentes? Si, inquit, de feris animalibus quæras, eſt obtrectator: ſi de manſuetis, eſt adulator.

Lingua

Lingua mali pars pessima servi.

Ursus naturâ mellis appetens, cùm capitis gravedine laborat, alvearia quærit, non tantùm ut mel sorbeat, sed etiam ut ab apibus suarum ædium propugnatricibus pungatur, atque hac scarificatione sanguinem discutiat: hoc illius balneum, hæ cucurbitulæ sunt, sic sibi sanguinem mittit à capite. Hinc facetè Julius Cæsar: Volo, inquit, curari, ut ursus, si malè agam; malo pungi, ut noxio sanguini sit exitus, quàm ut spongia mulcear, & sanguinem corruptum retineam. Optimè dictum, & sensu, & sensu Christiano. Nam, *meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.*

Sed quâ de causâ, dicat quis, hoc linguæ vitium tam variè à priscis exagitatum? pronum est credere, hoc ævo tot parasitorum atque adulatorum greges non reperiri, quot olim; alia nunc sunt secula, alii mores. Ad utrumque jam respondendum, & simul adulationis natura melius sub aspectum ponenda, ostendendúmque longè nunc artificiosiores, quàm olim esse adulatores.

§. I.

DIxit quispiam olim, libentissimè assentiri se Siradæ affirmanti: *Stultorum infinitum esse numerum.* Nec ego dubitem reperturum me qui assentiatur, si dixero: Non stultorum tantùm sed & adulatorum infinitus est numerus. Hujus farinæ homines reperias ubique quamplurimos. Quòd putetur horum numerus hoc ævo decrevisse, inde est: Cùm vitia publicè pro suggestu accusantur, plerique omnes illud Apostolorum in cenâ ultimâ obtendimus: *Nunquid ego sum Domine?* equidem videbo, quis me hujus criminis arguat: non est hoc meæ indolis, ego istud non soleo: ego me ab hac culpâ immunem censeo: nemo unquam hoc vitii in me observavit. Miseri & cœci, sæpe quod negamus verbo, facto monstramus: *Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.* Itáque verissimum etiamnum judico Senecam asserentem: *pro suâ quemque portione adulatio infatuat.* Vilissimi hominum, ipsi etiam mendiculorum tribuni habent, qui eis adulentur, ideo Christianis omnibus hîc prorsus accuratè attendendum. Ars hæc adulandi mirè profecit, & ab ævo sumpsit augmenta, ut pleræque artes aliæ, præsertim malæ & infames. Nunc multò subtiliùs atque politiùs, quàm olim assentari scimus: non ligneis sculponeis, aut crassis peronibus, sed lanatis pellibus, aut calceis holosericis incedimus, alter alteri per ornamenta nocemus: adulatione clàm, artificiosè, parcè utimur, & ex dissimulato blandimur. Alìs ex aperto quidem & palam, sed rusticitate simulatâ blandimur, quasi hoc simplicitas, non ars sit. Sic adulationes nostri ævi, occulto & subtili veneno grassantur. Et illorum quidem, qui aulas lambunt, proprium est, suos dominos ac principes, non publicè, non in os laudare, idque eo artificio, ut quod ipsi sunt, non videantur esse.

Nestori Oratori Græco tam suavis, prompta, volubilis lingua fuit, ut passim jactaretur, *Lingua Nestoris mellea.* Vivit etiamnum Nestor in adulatoribus, & mille linguis merum mel loquitur. Vulgata jam ars est, quâ non tantùm anisum & fœniculum, sed & verba saccaro vestimus. Obviæ sunt linguæ, quæ verba sesamo ac papavere sparsa, aut, ut regina Parysatis loquitur, quæ verba byssina & holosterica vendant ad ulnam. Sunt qui butyrum, rosas, mel videantur loqui, unde nil miri sit multos ab illis decipi. Venena non dantur nisi melle circumlita. Nullæque occultiores sunt insidiæ, quàm quę latent in simulatione officii, aut aliquo necessitudinis nomine. Tu obsequium putas, amicitiam suspicaris, metiris affectum? insidiæ sunt. Tibi credis impendi famulatum? miseræ servituti subjiceris. Ita hæc magis cavenda quia perniciosiora, quæ quodam cautelæ velamento occultantur, & quasi sub imagine increpationis aut correctionis, alterìúsve officii aut virtutis irrepunt. Vox Salo-

A monis est: *Homo qui blandis fictisq; sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus ejus.* Huc Hieronymus alludens, adulationem, laqueum melle litum vocavit. Nec aliter olim Diogenes. *Qui blanditur,* inquit, *laqueum melleum injicit.* Ignatius martyr sui ipsius monitor: *Ut sanus sim,* inquit, *in his quæ ad Deum pertinent, cavendum mihi ab his, qui me temere inflant, laudantes enim me, flagellant me. Eidos puta,* ait Socrates, *non qui omnia dicta & facta tua laudant, sed qui quæ peccaveris, reprehendunt.* Prov. c. 29. v. 5.

Sed unde quæso est hæc vitæ labes, quòd alienæ linguæ potiùs quàm propriæ conscientiæ credamus, dum quilibet nostrûm, seipsum extra se quærit, & nosse dedignatur, quàm sit sibi curta supellex: nihil est enim quod credere non possimus, si in laudem nostram sit. Unde tandem hæc damnanda credulitas? Facile est divinare: *Libenter audimus,* inquit Hieronymus, *quod delectat, & offendit omne quod nolumus; naturali ducimur malo.* Nimirum omnes cupimus titulari, & non videmus pessimum inimicorum genus esse laudantes. Atque cùm doceri pudeat; laudari volumus. Discere & damnari grave est, præsertim diademati & purpuræ; gratum & jucundum laudes audire. Quid agas? damnes? gratiâ excidisti. Laudes? redarguit Deus, obsistit conscientia. At nos conscientiam & Deum seponimus, ut amplectamur principem, dispicere illi pro minimo habent, ut huic placeamus. Ita facilè salutem principis & nostram projicimus, ut nesciam, utrum infelicius sit adulatoribus an detractoribus aures credulas præbere. Grande interim utrumque malum: illud pæne grandius, quod dulcius est, & quo delectati suaviter ad vitia deflectimus. Confirmans hoc Augustinus: *Delectat,* inquit, *ea facere, in quibus non solùm non metuitur reprehensor, sed etiam laudatur operator.* Jucundum est & volupe cum clamatoribus nobis resonsant silvæ, & acceptas voces numerosiore repercussu reddunt: talis Echo adulator, flet cum flentibus, cum gaudentibus gaudet: & quia vitiosè hæc facit pravóque animo, cum excandescentibus etiam excandescit, echo est, & simillimas reddit voces. Hieron. in c. 4. ad Gal. B C August. in Psal. 9.

§. II.

SEd quî non sapimus tandem, tot libris quâ sacris, quâ profanis moniti? Miretur quis hoc vitium toties támque liberaliter vapulasse, nec tamen ullo loco cedere: digito prisci monstrarunt, quantum inde mali oriatur, letale hoc esse mulsum dixerunt, tam hoc propinantibus quàm respondentibus ex hoc. Et quæ caussa, tot invectivas in hoc unum vitium scriptas? nunquid mendacium superat? Sæpe, & plerunque comes individuus adulationi it mendacium. Et ut omnes optimè norint hoc vitium, improbos illius mores, & quid sit ADVLARI, exactiùs describemus.

Principio is adulatur, qui præsentes commendat. Eam ob caussam Tullius: *Nolo esse laudator,* inquit, *ne videar esse adulator:* His qui laudes in os ingerunt, deteriores sunt, qui excusant aut laudant quod vitiosum est. Exemplo res patebit. Petiit quis ultionem ex inimico, cùm ecce adest palpator & factum probans: Optimè, inquit, fecisti; pridem hoc hosti tuo præmium debebatur: hæc lactuca his labris convenit: sic tractandi sunt hi nebulones: sciat inimicus tuus te non omnibus dormire, discat sapere, & imposterum non redire, nisi plagas suriat, &c. Iste talis hominem vindictæ cupidum, adeò reddit obstinatum pessimæ cupiditatis, ut pæne incurabilis fiat; tam altè animo insidere solet blandiens hæc persuasio. At, *væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Fuit qui Christum secuturus, veniam peteret patris priùs sepeliendi. Cui Christus: *Sequere me,* inquit, *& dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Quid hoc rei? nunquid in Palæstinâ mortui vespillonum officium subeunt? Ad hoc beatus Gregorius respondens: *Mortui mortuos,* inquit, *sepeliunt, cùm peccatores peccato-*

Adulatores qui:
1. Qui præsentes cõmendat. Cic. lib. 1. Rhetor.

D Isa. c. 5. v. 20.

Matth. c. 8. v. 22.

Greg. lib. 4. moral. c. 25. post med.

peccatorem favoribus premunt: quid enim est aliud peccare quàm occumbere, & sepelire quàm abscondere? sed qui peccantem laudibus prosequuntur, extinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. Ita hi, quos in priori dissertatione diximus esse fratres diaboli, etiam diaboli fiunt libitinarii; homines vivos sepeliunt. Certè fit nonnunquam ut quis variis criminibus mersus videatur emersurus, & in hoc conatus suos impendat. Sed dum secum ipse luctatur, & sanctiorem vitam cogitat, adest ex occulto diaboli bustuarius, qui miserum illum verbis aut exemplis in prioris vitæ foveam impellit, & obruit blanditiis, ne resurgat ad emendationem.

2. Qui alium solùm amat, ut sibi prosit.

Secundò, qui alium ideo solùm amat, ut sibi prosit sæpe crumenæ, adulator est. Nam ubi spes lucri de collaverit obvertit tergum, & aliũ quærit quem sic amet. Ita non virum, sed fortunam coluit, non hominem, sed purpuram veneratus est. Amavit dignitatem, nec ultra, & sibi illam amavit, non alteri; non amaturus, nisi commodam sibi fuisset arbitratus. Sibi ergo studuit, placitura dixit sibi, laudavit, damnavit sibi. Quare ut primùm vertit fortuna frontem, vertit & ipse dictionem. Tales perinde faciunt quod garrulæ hirundines, dum æstas est & sol vicinior, amicissimè nobiscum habitant, at cùm tristis hiems appetit, in terras alio sole calentes emigrant: ita hi tamdiu amici sunt, quamdiu Phœbus & Fortuna favent; cùm severa pauperies sentitur, cum hirundinibus avolant. Et uti Delphini navigio adnatant dum aqua est, in littus siccum non exeunt: & sicut heliotropium suum solem sequitur, ita hi non nisi sua commoda sectantur; dum est quod attrahant, quod glutiant, mirè benevoli sunt; cùm largitionis aqua deficit, subducunt se, & venalem benevolentiam transferunt in alios. Faciunt quod ii, qui amicitiæ caussâ iter ingredientes, deducunt per aliquanta spatia; at ubi via sese asperior aperit, hic, ajunt, extremum valedicemus separandi. Non multò secius adulator: in plano promptissimus comes est, ad ardua & confragosa societatem viæ permittit aliis, ipse semitas quærit mitiores.

§. III.

3. Qui præter suum, domini vel amici cõmodum quærit, non curans id Reip. prosit an obsit.

TErtiò, adulator præter suum, quandoque & domini sui, aut sui amici commodum quærit; sed pensi non habet, id Reipublicæ prosit an obsit. Hinc est studium colligendæ pecuniæ, implendi marsupii, augendi ærarii: prælens moneta, res illi pulcherrima. Hic talis à suo amico, à domino suo solus admitti, audiri solus cuperet; & quandoque id impetrat, alii aut non audiuntur, aut dicta illorum nihili penduntur, iste unus oracula loquitur; itáque hic solus aures domini aut amici occupat, quem ita sibi reddit obnoxium, ut non difficile quidvis ei persuadeat; mero meridie si dixerit tenebras esse, credulum habebit. Nimirum equus tamdiu mulcetur poppisimis, dum sessorem admittat; ita horum linguæ tamdiu habitant in amicorum, in dominorum auribus, dum videantur non posse nisi verum dicere. Adulatorum tamen genius in persuadendo dispar est: illi dominos tam faciunt munificos & liberales, ut non tam donent sua omnia, quam effundant; sed illi primi sunt ad excipiendum hunc aureum imbrem: alii contrà dominos sic eruderant, ut omnia ad se trahant, undequaque plurimum corradant, & ditescant incremento grandi; neque dubitant qui talia suadent, quin & sibi bonus quandoque bolus sit objiciendus: sicut cùm canì venatorio aut prædatrici avi dominus de ferinâ, quam nactus, partem projicit. *In malitiâ suâ*, inquit Oseas, *lætificaverunt regem, & mendaciis suis principes.*

Adulatorum genius in persuadendo est dispar.

Oseæ. 7. v. 3.

4. Qui nemini non invidet & cupit omnia convasare quæ in plures sparguntur.

Quartò, adulator nemini non invidet, mallérque solus omnia convasare, quæ in plures sparguntur: nunquam non metuit ne loco moveatur, & ab aliis dejiciatur de gradu: quidquid aliis donatur, aut nimium aut malè collocatum est. Felibus & erinaceis non absimiles in hoc adulatores. Feles delicatas habent linguas & gratum illis pinguia lambere, aruinã & laridum; neque inter se prædam dividunt. Adulatorum lingua delicatissima, & obesis muneribus semper imminens. Cuivis illorum familiarissimum est illud Taciti: *Cum fortunâ tuâ loquor, non tecum.* Neque verò curant, si id fiat cum alterius detrimento. Erinaceus in ore seu rostello fistulam habet, quâ sanguinem exugens in ventrem trajicit. Nec adulatoribus deest siphunculus, quo aliorum hauriant sanguinem, imò & medullam: verba habent erudita & ad fraudem composita, quibus suaviter & facili labore impediunt dona in alios conferenda. *Qui edunt panem illius, falsæ linguæ sunt.* Quòd si hæ linguæ Christi sanguine se pascerent, gauderent utique, & id urgerent, si etiam aliis bene meritis seu amicis seu famulis gratia fieret, quia æquum, quia utile: sed his nec æquum nec utile videtur, quidquid datur aliis. Non hoc agunt ut dominus suus ametur, modò timeatur.

§. IV.

QVintò, adulator cocus est, & talis qui id solum spectat, ut cibus sapiat; prosit an obsit, hoc ipse non curat. Ori coquit & palato, non capiti, non stomacho, non hepati. Ideo thecam aromatum toties exhaurit, tantum croci, tantum piperis & zingiberis, tantum etiam mellis insumit & saccari; plurima fercula larido, cepis, aceto cupit commendare, varia miscet valetudini minimè profutura, condimentis exoticis omnia perfundit; modò sapiat edulium, quomodocũque digeratur; id verò miser stomachus, aut languidum caput, aut incensum hepar luet. Sed quid curat hoc coquus? modò cibus delectet. Tales sunt omnes illi Laudenses & Placentini coci, qui in tantâ sermonum velut eduliorum varietate hoc unum attendunt, ut dominicum palatum mulceant, ideo hoc unum interrogant, *sapitne?* si hoc, ergo bene coximus, ergo salva omnia. At verò amicus sincerus unam atque unicam observat veritatem, & uti medicus fideliter monet: hic cibus nocet, hic nimiùm nutrit, iste plus æquo pinguis est, ille ægrè digeritur; hic inflammat, hic nimiùm refrigerat. Hoc amici veri, hoc fideles famulifaciunt, domino cupiunt satisfacere, idque ex amore & debito, cùm tamen necessitas id postulat, verum dicere non recusant, eâ quâ par est modestiâ; malunt enim domino proponere utilia & vera, quàm grata & noxia. At verò Laudensium illorum & Placentinorum perpetua cantilena est: Placebo domino &c. cum carnibus olivas semper apponunt quàm recentissimas, verba mollia & oleosa gestu blando & submisso commendant. Salsam capparin, aut mordax sinapi procul amandant à dominorum mensis: nec enim quidquam dicunt, quod suspicentur non placiturum. Conradus Herisbachius Jurisconsultus dicere solebat: meritò suspectos esse debere, qui cupiunt in omnibus esse plausibiles, & non tam servire quàm placere, qui dexteram semper ad nescio quot ulnas protendunt. Adeò verò nullum in laudando modum tenere possunt adulatores, ut etiam insulsa & frigida persæpe comminiscantur. Hegesander refert Nicesiam Alexandri assentatorem, cùm Alexander à muscâ se punctum quereretur, dixisse: Iste profectò muscæ quæ tuum sanguinẽ degustatura, futuræ sunt aliis multò præstantiores. Ineptire etiam satagit assentatio, modò possit placere. Rex Macedo Philippus oculum amisit militiæ; mox repertus est assentator, qui suo alteri oculo linteolum præpanderet, tanquam & ipse sui regis exemplo foret monoculus. O fabularum fabulas, sed non innoxias! in tales simias illud præclarè convenit: *O pulcher simiolus!* Simiæ laudis admodum appetentes sunt. Hinc pueri olim simiis adulaturi subinde dictitabant: O simiolum pulchrum, ô elegantem, & formosum!

Sextò, omnis adulator mutabilis est, ad domini sui gustum; auræ servire novit. Ideo quicunque nosse cupit

quàm probatæ notæ amicum habeat, subinde simulet A agere. Non tulit Cælius assentientem, sed exclamavit: *Obsequi præcunti, ancillari, demittere se, & blandiri.*
prioris consilii pœnitentiam, & velut placita displicerent, in aliam deliberationem veniat. Hîc amicus fictus & larva veri, ex tempore idem sentiet, &: Domine, dicet, meritissimò dubitas, mirabar ipse mecum cur illud priùs placuisset; sapienter mutabis consilium. Ita se vertit ad omnem ventum. Amicus bonæ mentis longè aliter se gerit: resistit vere cundè, si res exigat, rationes poscit mutandi consilii, suas exponit, utrimque allatas examinat, nec priùs mutat animum, quàm rationibus succumbat, dicitque quod sentit. At adulatores, ait Alanus, à voluntate vultum, ab animo verbum; à mente linguam, ab intellectu loquelam amplo dissensionis intervallo diffibulant. Plerunque enim exteriùs plausibiliter applaudendo collaudant, quos interiùs contradictoriâ derisione defraudant: foris vultu fallunt virgineo, intus scorpionis pungunt aculeo: foris adulationis mellitos compluunt imbres, intus detractionis evomunt tempestates.

Dicendo adulantur.

§. V.

DIcet quis: Ego sanè inter hos numerari me non patior; quod meæ conscientiæ credo; si quid mihi displicet, non laudo, sed taceo. O mi homo, etiam tacendo adulamur: nam uti pictura est tacita poësis, ita silentio quoque laudat adulator, nempe vultu & obsequis. Et hæc etiam non sint, ipsâ certè taciturnitate quandoque plurimùm blanditur. Et hoc venerabili Bedæ credemus, siquidem: *Adulator est,* inquit, *qui tacet & dat consensum, ne offendat illum quem credit habere propitium.* Si ita se res habet, mi venerande Beda, tunc quandoque totum aliquod senaculum, conclavi Apostolorum in Pentecoste collectorum non erit absimile: illic in omni capite lingua ignea stabat; ita quandoque in senaculis & curiis, in omnium considentium vertice stat lingua, sed utinam non chartacea aut papyracea. Fit ut unus altérve præcedant linguâ igneâ, mox sequuntur ceteræ omnes; una alteráve ignea consumpsit omnes butyraceas aut papyraceas. Eadem vox omnium est. Ita, fiat, sic statuimus. Sed heus, nunquid sententia hæc iniqua est, vel conscientiâ tuâ teste? Est, sed quid faciam? non laudo. Etiam obsistere debes & clamare, nisi velis è senatore fieri adulator. Si taces, plus dicis tacendo, quàm alii multùm clamando. Syrias mulieres, ait Plutarchus, vilissimæ conditionis, Cypriorum regum uxoribus in thedam ascensuris dorsum sternere: ita hi tergum præbent calcaturo, qui omnem libertatem suam aut in serviles voces, aut in turpe silentium præcipitant. Ubi es, ô mi Nathan, ubi es sanctissime propheta, qui ausus es potentissimo Regum in os liberrimè dicere: *Tu es ille vir,* qui fecisti hanc rem, tu ipse es, mi rex David. Quare ergo contempsisti verbum Domini? Ubi nunc generosa hæc & sancta libertas? Ubi veritatis patroni undequaque sinceri? Veritas & Æquitas non tantùm agnosci, amari, honorari, sed & propugnari ac defendi volunt. Narrat D de Patroclo Plutarchus, eum omnia Achillis arma galeam, hastam, gladium, loricam nactum esse, cum iisdem prodiisse; hastam solummodo, quæ illi nimis gravis, vibrare nequiisse: Ostendere potest adulator omnia indicia boni amici, boni famuli, boni consiliarii, sed libertas efferendæ veritatis, hæc hasta nimis ei ponderosa, nequit illam ventilare; quamvis subinde id tentet, nec adeò imperitè. Propterea pestilentissimum adulationis genus est, sub libertatis imagine blandiri. Isti sunt qui fallacissimè seducunt, qui sub liberæ sententiæ larva latentes, annuendo aut penitus silendo, assentationis munus non oscitanter obeunt. Cælium oratorem fuisse iracundissimum constat. Cum quo, ut ajunt, cenabat in cubiculo lectæ patientiæ cliens, cui difficile videbatur, rixam illius, quicum edebat, effugere. Optimum itaque judicavit, quidquid dixisset dominus, sequi, & secundas

Ergo nemo se jactet: Ego nemini adulor, rebus ut fiunt, nil contradico, sileo. Atqui hoc scias, mi homo, qui Veritatem æquitatémque voragine mersam hærere finit, nec pro viribus extrahere conatur, is deserit, hostis est, adulator est. *Beata mens,* inquit Augustinus, *quæ perfectè hoc vitium vincit, nec adulatur aliquando, nec adulatori credit; quæ nec decipit alterum, nec ipsa decipitur.* *Seneca lib. 3. de Irâ c. 3.* *Refertur inter opera Augustini tom. 2. mihi pag. 377. in epist. 17. ad Demetr.*

Ergo, *Dixi, custodiam vias meas; ut non delinquam in linguâ meâ.* Beatus Joannes Climacus: *Si Petrus,* inquit, *quinquagies, sexagies, imò centies & sæpius in viâ ad Olivetum secum ipse dixisset:* Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in linguâ meâ: *si psalmum hunc tempore quo dormiit, recitasset, non tam facile ter Dominum negasset, quod jugi fletu per omnem vitam sibi sumpsit expiandum.* Sanctus Athanasius: *Si habes,* inquit, *tui curam & vides hostem tuum, & cernis periculum, incipe canere: Dixi, custodiam vias meas.* Quotidie Deus cuivis nostrûm seriò rogandus: Domine ut non delinquam in linguâ meâ. Simul firmissimè statuendum: Dixi, & dico, & dicam, Custodiam vias meas. Cavebo solerter ne aut ego aliis aduler, aut aliorum adulationibus decipiar. Scio sententiam jam latam: Qui seriò vult damnationem hanc & nigrum theta evadere, custodiat linguam suam, & custodiet animam suam ad salutem, vitam, beatitudinem. *Psal. 38. v. 1.* *Ioan. Climac. grad. 11.* *Matth. c. 12. v. 37.*

CAPUT III.

ADULATIONIS *damna maxima explicantur.*

ORationem gratiæ parandæ, & ad aurium pruritum compositam Diogenes rectè *Letale mulsum* vocavit, ut quod jucundum, idem tamen esset pernicio- C sum. Adulatio, verè mulsum letale, tam est grata quàm noxia, mellitum prorsus venenum, & sinceris affectibus corrumpendis certa pestis. Eâ de causâ idem Diogenes Adulationem *Melleam præfocationem* appellabat, ut quæ blandimentis oblectaret, strangularet mendaciis.

Sed quis tam sagacis naris sit, ut vel adulatores satis nosse, aut adulationis mala æstimare satis possit? illud sat luculentum adulationis indicium est, coram & in os digniorem se laudare. Hinc Gregorius: *Sapiens,* inquit, *cùm laudatur in facie, flagellatur in mente.* Hinc Christus Dominus, Joannem Baptistam non tantùm non præsentem, sed nec præsentibus illius discipulis laudavit. Sed cùm illi abiissent, dixit: *Inter natos mulierum non surrexit major Ioanne Baptistâ.* Maxima laus, sed absentis. Contrarium faciunt adulatores. Verùm adulationis & adulatorum naturam geniúmque utrumque jam descripsimus, restat tamen ut tria potissimum adulationis mala ingentia sub aspectum collocentur; quod nunc facere D ingredior, idque ferè aliorum scriptorum calculo. *Greg. l. 22. mor. c. 33.* *Matth. c. 11. v. 11.* Tria adulationis mala.

§. I.

PRimum. Adulationis damnum: Adulator non melior est detractore, imò pejor. Clarissimè Bernardus: *Pessima vulpes,* inquit, *occultus detractor, sed non minùs Adulator blandus.* Cavebit sapiens ab his. Aliqui, cùm detractoribus urgentur, modestiores fiunt & Humilitate proficiunt: qui verò adulatores etiam remotos tolerant, inflantur & magis ac magis intumescunt. Verè inflat ad superbiam adulatio: monstrum est, Adulatores pati, & non superbiorem fieri. Eò inventa est hæc artium pessima, ut doceat hominem crescere in vitiosam altitudinem. 1. Adulator non est melior detractore, sed pejor. *Bernard. in Cant. serm. 63. med.*

Rex Herodes Agrippa, cùm jam tertio anno Judææ totius regnum administraret, in urbem Cæsaream pervenit, quæ priùs Stratonis turris dicta est, ubi pro salute *Iosephus lib. 19. Antiquit. cap. 8.*

Cæsaris solennes ludos celebravit. Ad hanc festivitatem magna multitudo nobilium ac procerum confluxit è toto regno. Hujus celebritatis die alterâ Herodes manè in theatrum processit amictus veste totâ ex argento, opere mirabili contextâ, quæ radiis exorientis solis perculsa, & divinum quendam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat spectantibus, móxque adulatores pernicioſi aliunde acclamantes, Deum consalutabant, rogantes ut faveret propitius. Hactenus enim ut hominem reveritos, nunc agnoscere & fateri in eo quiddam mortali naturâ excellentius. Hanc impiam adulationem ille nec castigavit, nec repulit: paullóque pòst suspiciens vidit supra caput suum bubonem funi extento insidentem: móxque ut sensit hunc esse calamitatis nuntium, qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordiis indoluit. Secuta sunt ventris tormina statim à principio vehementia. Conversis igitur in amicos oculis: En, inquit, ego ille vestrâ appellatione Deus vitam relinquere jubeor, fatali necessitate coarguente vestrum mendacium, & quem immortalem salutastis, ad mortem rapior. Cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil se remittente confectus vitam finiit. Atque hic fuit Agrippæ regis exitus. I nunc, & adulationibus crede: post talem prologum talis sequitur epilogus.

Herodis Agrippæ ostentatio & mors.

Aquila testudinem quidem in altum evehit, sed ut ex alto præcipitem ad saxum allidat, & conterat: Adulator in sublime quidem extollit, sed ut elatum in sui admirationem & in fastum præcipitet amabili lapsu. Et quis est, qui laudatus, non se circumspiciat, & majorem se esse credat quàm sit. Hoc enim agit adulator, ut vitia cujusque dealbet, ut laudatus seipsum ignoret, ut laudati oculos vanitatis nube impleat, & auribus vero assuetis compedes injiciat, eásque falsis præconiorum titulis inferciat, ut virtuti somnium inducat, ut omnem moderationis formam, sine quâ nunquam rectè vivitur, lethæo flumine subvertat, ut animi demissi notas suaviter expungat. Hinc illæ voces pestilentissimæ: *Tibi enim ille respondeat? Non pro fastigio te tuo metiris: ipse te projicis. Hoc toleras & tacer?* Et mille talia, quibus vix sanæ, & ab initio bene fundatæ mentes restiterint. Ab his ventis non inflari ad superbiam, tam difficile quàm rarum est. Optimè Chrysostomus: *Quare*, inquit, *si aversari nonnullos decet, adulatores magis quàm contumeliantes odisse oportet*. Major enim non attendentibus ex adulatione pestis quàm ex vituperatione oriri solet: & facilius est hanc quàm illam passionem superare. Quare qui superat illam, tum mirabilior videtur, tum etiam majora consequetur præmia. Verè; meliora sunt vulnera non tantùm diligentis, aut defendentis, sed reprehendentis, aut etiam persequentis, quàm fraudulenta oscula blandientis. Illa in salutem, hæc in interitum eunt: illa secum medicamenta trahunt, hæc venena: illa feriunt & ungunt, & plus valetudinis bonæ promittunt; hæc sub molli spongiâ toxica jaculantur, & dum leniunt interimunt, eò sævius quò sub amici personâ incautum opprimunt: quod omnium ferè adulatorum proprium, qui sponsionibus divites, inanissimi rebus, nisi quòd tacitâ hostilitate locupletes, in omnem nocendi occasionem intenti sunt.

Adulator in sublime extollit, ut elatum præcipitet amabili lapsu.

Chrysost. in cap. 27. Matth. hom. 89. prope finem.

Ex adulatione major pestis quam ex vituperatione oriri solet.

Astutam vapido servant sub pectore vulpem.

Persius sat. 5. circa med.

Magis etiam sub vulpe lupum & pardum. Apertus hostis mitior est insidiatore tam occulto. Arma enim armis repellere proclive est; dolos quæ virtus antevertet? quis novaculam vitabit spongiâ tectam? quis venena cavebit domesticâ manu porrecta? quis densâ nocte scorpium observabit calcaneo insidiantem? Hostis verò omnis adulator est, sub ovinâ pelle lupus; sub mellis favo fel propinans, exporrectâ blanditur fronte, oculisque suave ludentibus, verbisque saccaro plenis amicum inescat, & ut re aliâ nullâ noceat, saltem superbire docet. Et sæpe non grande minerval post lat; satis est ei, habere discipulos quibus placeat. Itaque si superbire nescis, non est quòd anxiè magistrum quæras; os adulatori tantùm ne obtura, & jam profecisti. Nec est quod magistri tui offensam vereris, aut ferulam: omnia tecum sentiet; quidquid te velle scierit, volet. Proba an improba sint, juxta habet; satis illi damnasse, laudasse, quæ damnas, quæ laudas; ex vero id sit, an secus, postrema illi cura; prima est, placuisse. Et ne tu tibi ipse displiceas, mollissimis verborum involucris teipsum tibi abscondit. Omnis adulatio inflat ad superbiam, Itáque *melius est à sapiente corripi, quàm stultorum adulationibus decipi.* Eccles. 7. v. 6.

§. II.

Alterum adulationis damnũ, inflammat ad iram, temeritatem, aliáque his agnata vitia. Multis aliquin haud immitibus improbum calcar addit ad iram & furorem lingua blandiens, quæ cum nacta est hominem remissioris impetus, has ei voces sæpius ingerit: An vires tuas nescis? audendum est, audaces fortuna juvat: nimiùm insolescunt adversarii tui, nisi & tu dentes tibi esse ostenderis. Aude, & vir sis; potentiam tuam experiantur, qui nolunt benevolentiam; dignus es pridem cui se submittant, qui te læserunt. Blandissimis his stimulis adulatores quandoque ovinam etiâ bilem ad rabiem efferât. Et quis sibi non credat futurum facile, quod aliis videtur tam laudabile? magna merces operis, laus. Hinc omnia vitia in pretio habentur, cùm laudem merentur. Adulatio, omnium ferè in regibus scelerum caussa. Si enim demas laudatores, probatores, consultores; crimina prope omnia à sceptris & purpurâ excluseris. Laudasse enim in principe crimen, impulisse in illud, & in majora est. Animos addit, qui laudat, & audentiorem laudatio facit, & ad paria, aut deteriora quasi manu ducit. Audeo dicere: Tolle à principe scelerum laudatores, nulla aut perrara erunt scelera. Nemo enim ferè gratuitò improbus aut malus est. Alitur, crescitque improbitas cùm laudatur. Rectè Chrysostomus: *Hoc est*, inquit, *caussa omnium malorum, hoc est quod virtutem maximè evertit, quod retardat, ac reprimit studium multorum ad ea quæ sunt honesta: quando non solùm non reprehendunt aliqui, sed etiam unà cum iis qui peccant se oblectant, eisq; gratulantur.* Hoc autem non est minus quàm peccare. Audi Paulum dicentem: *Non solùm hæc faciunt, sed etiam consentiunt facientibus.* Hoc est autem non parvum peccatum, etiamsi quis mala non faciat: Unà cum malis gaudere, eisque gratulari. Ille enim potest dicere necessitatem, caussam paupertatem, etsi non sint justi prætextus. Tu autem cur nam laudas quod factum est, cùm nec ullam quidem ex eo voluptatem percipias? Atque ille quidem fortasse ducetur pœnitentiâ; tu autem has quoque tibi fores occludis, & medicamentum tollis, & tantum remedium evertis, portum undique tibi obstruens ad pœnitentiam. Quando ergo te viderit quispiam, cùm non sis peccato affinis, & debeas reprehendere, non solùm non id facere, sed etiam prætexere & adumbrare: & non solùm adumbrare, sed etiam opem ferre & consentire: quid de seipso putabit, & quid de eo quod admissum est? Multi enim homines, ut plurimùm, non ex iis solùm quæ animo cõceperunt, ferunt de rebus agendis sententiam, sed etiam ab aliorum instituto & voluntate corrupti: & si, qui peccavit quidem, viderit omnes eum aversantes, existimabit se aliquod magnum & indignum scelus admisisse. Quando autem viderit non solùm non indignantes, sed etiam facilè & placidè ferentes, atque adeò blandientes & applaudentes, corrupto deinceps conscientiæ judicio, multorum sententiâ depravatæ eorum menti assentiente, opémque ferente, quid non audebit? quando autem seipsum condemnabit, & securè peccare cessabit? Oportet igitur seipsum, si quis malum faciat, condemnare; per id enim eò devenitur, ut à malo cessemus: & licet quæ bona & honesta sunt non faciat, ea tamẽ laudare. Per animi enim

Adulator hostis est & lupus.

Adulatio omnium malorum caussa.

Rom. 1. v. 32.

mi enim promptitudine & alacritatem via patet ad operationem. At hîc, quoniam iis quæ fiunt, applauditur, jure eum insigniter & vehementer pungit ac notat. *Si enim vel reprehensum vitium adeò viget, & laudata virtus vix suos ad sudorem provocat: quid erit si hoc non factum fuerit?* Quisquis igitur non suus ipse hostis est, adulatorem omnem, ut juratum nominis sui hostem fugiet, & consilia illius laudesque non nisi timidè ac cautè tanget. Hosti non fidit? nec fidat adulatori. Suspecta habet inimica consilia? habeat & adulatoris. Hostiles molitiones omnes quocunque amico velamine tectas aversatur & adulatoris aversetur qualicunque mantelo nitidas. Inimici laudes ad contemptum refert? referat & adulatoris, & quidquid ab hujus ore & manu quocunque coronatum flore propinatur, tanquam ab inimicâ dexterâ prudens ac providus non tangat. Quin & alia omnia, quàm quæ ab adulatore denuntiantur, cogitet. Laudat ille? damnanda sciat. Damnat? laudanda sibi persuadeat. Consulit? vitet ut mala. Dissuadet? sequatur ut bona. Optimè Augustinus: *Non timebis*, inquit, *comminatorem si non amas adulatorem.*

Chrys. tom. 3. in psal. 49. post med. Adulator omnis fugiendus.

Aug. tom. 8. in psal. 17. post init. 3. Instigat ad omne genus mendacii.

Tertium Adulationis damnum: Instigat ad omne genus mendacii. Nam adulari non mentiri difficillimum: & sæpe quò plus tegitur adulatio, eò plus detegitur mendacium. Habuit vir è primatibus in Galliâ hominem fatuum, qui heri mensam salsis & insulsis delirationibus solebat exhilarare. Fuit ut assideret conviva cui nasus nonnihil grandiusculus erat. Observans id herilis stultus, & hominem identidem aspiciens, tandem prorumpit, &: O quantum, inquit, nasum habes? Erubuit conviva, & pæne magis qui invitaverat. Mox fatuus loco ejicitur, non sine plagis. Ab his miser didicit, se perperam locutum, cùm tamen herum nollet offensum. Paullò pòst subrepit in eandem cenarionem stultus iste, ut quod antea pejus dixisset, suavioribus verbis repararet. Adstat ergo mensæ, & convivam eundem diutulè contemplatus, tandem ait: Pusillum certè nasum habes. Iratior herus: Contundite, exclamat, insanum caput & pugnis docete huc non redire. Pòst apud convivam multa excusans, deprecatus est alieni oris stultissimam & prorsus injussam dicacitatem. Miser probè contusus, nec tamen sapere didicit; reditum sibi haud interdictum, sed verba tantùm putabat corrigenda. Itáque rediit; & primo statim ingressu velut emendatissimè locuturus proclamat: Nullum omnino nasum habes. Fatuam hanc loquacitatem pulcherrimè adulatores æmulantur. Hi sæpe quò plus erroris tegere conantur, plus errant; mendacia palliant mendaciis, fucum fuco addunt, & quò plus timent deprehendi, hoc audaciùs mentiuntur.

Erasmi Moriæ Encom. lib. 3. circ. Adulatio est perpetuis propè mendaciis vestita oratio.

Omnis adulatio vestitur mendacio: detrahe illi hanc vestem, & informis apparebit nuditas, tidenda, non admiranda. Neque enim aliud est adulatio, quàm perpetuis prope mendaciis vestita oratio. Aut enim infra aut supra fidem adulantis verba sunt. Nam dum placere studet, si quem laudibus capi videat, auget illas longè etiam supra verum, ut placeat magis. Si nihil quod laudem mereatur repererit, è suo cerebro nova comminiscitur; etiam vitia in laude ponere, & damnanda probare audet. Quò fit ut in majora impellar scelera. Hæc enim laudasse, est ad paria aut majora incitasse. Heu quid opus ad id calcar addere, quò jam ante natura aut educatio properat? nil aliud hoc est quàm si quem præcipitio vicinum injectâ manu protrudas, quò falcior proniórque lapsus sit. Facit hoc assentator, qui ementitis laudibus incautos in verarum virtutum opinionem trahit, damna tegit, pericula minuit, aut universim tollit, &, ut ille stultus sine ratione, sic iste sine fronte, sine conscientiâ, ei cui grandis nasus est, audet tamen dicere parvum nasum habes; ei cui grandes & plurimi sunt nævi, persuadere tamen nititur, & paucos & minimos esse: non veretur dicere Nasoni, nullum nasum habes. Cùm enim benevolentiam alicujus sibi suisque rebus persuaserit commodam aut necessariam esse, quâcunque illam viâ parare studet. Veris nudatur? protrudit falsa. Satis illi si optata consecutus fuerit, quocunque demum flumine deducatur ad hunc portum.

A

Accedit, plurimùm tales quæ hîc laudant, alibi damnare; quæ apud hos probarunt, apud illos improbare, sive innatâ naturæ inconstantiâ, sive omnibus placendi studio. Unde fit ut nihil stabile firmúmque ab his sperari possit, nihil illis tutò credi: commissa produnt quæcunque, si è re suâ id futurum arbitrentur, omnium se successibus expandentes, omnium subservientes: tam faciles in proditionem, quàm faciles in assensum, ut nulla illis fides adhiberi, nulla verbis fiducia possit. Tam venalis oris homo probat præsens, damnat absens, magnúmque quem in os tulisti laudatorem, sævum, ubi retuleris pedem, patieris judicem; quémque præsentem fortem sensera propugnatorem, absentem validum feres oppugnatorem. Applaudit nimirum coram, sævit cùm latet: frontem blandè delinit, tergum unguibus ac molaribus occupat, & qui sub aspectum mella & flores effundebat, cùm procul est, venena & ignes jaculatur; tanquam si quis præsentem extremis digitis demulceat, absentem fulmine perimat, aut integris montibus sepeliat.

Adulator absentes damnat quos præsentes laudat.

B

§. IV.

Adulator velut ingens malum fugiendus.

ERgo, quisquis veritatis amicus es, aut falli non vis, quisquis ingentia mala cupis exire, adulationem fuge. Tu ipse aliis nunquam blandire: aliorum blandimenta sperne. Sprevit ea insigniter Augustus Imperator. Nam cum Tarraconenses velut lætissimum ostentum nuntiarent, palmam in illius arâ enatam esse: Apparet, inquit, quàm frequenter sacrificetis. Quod ni adulando de Deorum favore ingerebant, hoc ille negligentiæ ipsorum tribuebat.

In veteri arce patieri inscriptum legisse me memini: *Omnibus sis familiaris, nemini blandus.* Nemini prorsus, nemini blandiendum, etiamsi spes affulgeat magni emolumenti. Vox regia fuit Imperatoris Theodosii ad Arsenium præceptorem, Arcadio & Honorio filiis audientibus: *Præstat*, ajebat, *piè mori quàm impiè regnare.* Sic omnino, præstat piè mori quâ impiè servire ut regnes: præstat piè latere quàm his artibus emergere. Quid juvat fama magna, si non bona? *Quid prodest homini si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Ergo nullius hominis gratiam sic ambias ut illi noceas, & tibi ipse plus obsis quàm prosis. Chrysostomi dictum est: *Blandiri ut noceat, diaboli est: corripere verò ut prosit, Dei.* Quis autem alteri blandiri potest, & non nocere? Ergo humanum te præbe omnibus, nulli blandum. Ita verò adulationem cave, ut illam tam in te oderis quàm in aliis:

C

Matth. c. 16. v. 26.

Chrys. tom. 2. hom. 13. in cap. 4. Matth.

Assentationes arce; si non arces, provocas.

Optimè monens Bernardus: *Tolle*, inquit, *occasiones, respue blandimenta, adulationibus claude aures, te interroga de te, quia tu te melius nosti, quàm alius. Attende cor tuum, discute intentionem, consule veritatem; tua tibi conscientia respondeat.* Et licet te tota vicinia modestum dicat ac pudicum, minimè vel jurantibus credas: licet te omnes honorent, ne tibi magnus videaris: qui de amore non venit honor, non honor est, sed adulatio. *Qui te blandis*, ut Plautus loquitur, *& benedicis dictis subagitant, non amici, sed palpatores & parasiti sunt:* Memoriâ tene quod parvulus didicisti:

D

Bern. epist. 1. med.

Plautus in Cistellar.

Plus aliis de te, quàm tu tibi, credere noli.

Bonum est laudari, sed præstantius est laudabiliter agere. Cura esse quod audis. Bernardi judicio qui conscientias suas in alienis labiis posuerunt, hi modò magni, modò parvi, modò nulli sunt, prout adulantium linguas vel admittunt vel rejiciunt. Joannis Sarisberiensis: *Non facile dixerim*, inquit, *uter sit prior in vitio, qui linguam adulationibus polluit, aut cujus cor ex eis se in lætitiam resolvit. In hoc enim elationis cæcitas, in illo fraus excæcandi damnatur.*

Episcopus Carnotensis, qui Anno 1182. obiit. Sarisb. l. 3. Policr. c. 5.

Ubique

Ubique verò damnatur dolus, sed & cæcitas quæ à superbiâ est, nusquam absolvitur. Esto quòd adulator sit nequior, iste non minùs contemptibilis est. Nec caperetur linguæ tendiculis alienæ, si non blandiretur ipse sibi. Quid itaque alium arguit elationis, qui sibimet adulatur? In quo enim alium accusat, seipsum condemnat, eadem enim facit quæ judicat. Laudatores ergo tolle, & magnam scelerum materiam sustuleris. Neque quisquam facilè improbata omnibus aut aggreditur aut iterat. Laudem & propugnatorem crimina poscunt ut repetantur. Tolle hæc fomenta, ligna ignibus; & partem longè maximam ademeris incendii. Tiberius Imperator hoc nomine commendandus, qui adulandi studium in primariis Reipublicæ Romanæ vitiis detestatus, cùm è senatu egrederetur, subinde dicere solebat: O homines ad servitutem paratos!

O magni Principes, ô Reges, & Cæsares quàm subtili veneno incolumitas vestra impetitur. Misertus vestrûm omnium Bernardus: *Potentibus*, exclamat, *omnes invident, omnes adulantur.* Eâ de causâ Soloni dixit Æsopus: Non accedendum ad reges, aut illis placendum. Scio, negari passim, in aulis bene compositis adulatores esse. Ahlquâ hoc difficile creditu est? illud nonnemo sibi potiùs persuasit, nullos tolerari quàm nullos esse. Quis enim credat nihil esse murium, ubi tam multum frumenti est? & quis capiat, in tantâ turbâ hominum, qui omnes contentissimis studiis aucupantur gratiam, non multos esse qui rete tendant adulationis, sine quâ sterile censetur hoc aucupium. Aula Theodosii Junioris, aula sancta fuit, sed adulatoribus minimè caruit. Atque hi eò virium progressi, ut non tantùm Theodosianam aulam, sed universam pæne Rempublicâ illam everterint. Nusquam deest fæx ista hominum, sæpe tam grata pestis aularum quàm noxia. Qui verò adulatores cavere cupit, nosse debet; hoc autem meliùs noscet, quò studiosiùs cavebit. Tanti mali remedium, non sat efficax est, nolle laudari. Reperias fortasse non paucos, à quibus etsi non sit laus quæsita, nihilominus eos delectat oblata. *Vitandus est adulatorum sermo, & fortiter rejiciendus; nunquam sine noxâ erit, illum benignè admisisse. Nam etiamsi non statim officit, semina tamen in animo relinquit, sequiturq; nos etiam cùm ab illis discesserimus, resurrecturum postea malum. Quemadmodum qui audierunt symphoniam, ferunt secum in auribus adulationem illam ac dulcedinem cantus, quæ cogitationes impedit, nec ad seria patitur intendi: sic adulatorum & prava laudantium sermo diutius hæret quàm auditur; nec facit est animo dulcem sonum excutere. prosequitur & durat, & ex intervallo recurrit. Ideo claudendæ sunt aures malis vocibus, & quidem primis: nam cùm initium fecerunt, admissæq; sunt, plus audent.*

Bern. ser. 4. de Ascens. Dom.

Senec. epist. 123. med. Adulatorum sermo vitandus, & aures ei claudendæ.

§. V.

Sed quis vir ille inexpugnabilis, adversus has aurium insidias, quas nemo non in sinum recipit? Eò jam dementiæ venimus, ut qui parcè adulatur, pro maligno sit. Ita est; quò apertior incedit adulatio, quò improbior, quò magis frontem suam perfricuit, cecidit alienam, hoc citiùs expugnat.

Reges & principes Inexpugnabiles in omne adulationis genus esse convenit.

O Principes, ô Reges, & Imperatores, vos esse convenit viros illos inexpugnabiles in omne adulationum genus. Parum est, subtilissimum hoc venenum non appetere, ei etiam insuper resistendum est, & subinde prima statim verba blandientium præcidenda. Ii qui blandiri aut placentia loqui nesciunt, non continuò, ut agrestes & barbari rejiciendi. Suum illis pretium stet, nec vile, qui ignorantiâ laborant tam malignæ artis. Utinam liceret affirmare de Principibus Christianis, quod Seneca de fratre suo Gallione dixit: *Eum alia vitia non nosse, hoc etiam odisse.* Ita sanè injustitiam, libidinem, temulentiam, aliáque similia portenta non norit Princeps, adulationem etiam oderit, & omni aulâ exturbet. Modus Adulatores ab Aulâ excludendi non deesset, si non displiceret. Ad Hispaniarum Regem Philippum IV. Politiæ Christianæ doctor, hæc omnino verba perscripsit: Beati, qui vera dicentem sortiti! Quo infeliciores Principes sunt, qui è multis millibus vix unum sortiuntur, qui vera profari audeat. Delictum in Principe est, vera dicerent, si audire vera Principes vellent, si falsâ denuntiantibus pœna astaret, si nulla impunita assentatio abiret, si vera dicentes præmia manerent. Nunc cùm hos pœna, præmia illos maneât, omnes in adulationē devolvuntur.

Senec. lib. 4. Nat. qq. in præfat.

Quòd si via desit comprimendi adulatores, pellantur familiâ. Fecit Alexander Severus, Septimius etiam Severus, fecerunt alii. Feliciter semper, bono Reipublicæ, regni, & suo. Ut meritò gratior esse debeat inimicus damnatus, quàm assentator laudatus. Ab illo vera sperari possunt, & mala nostra discimus, quæ ignorata emendari non possunt, possunt cognita; à quacunque manu cognitio illa veniat, ab amicâ censeri debet venire, quæ in præcautionem est, & vitiorum fugam.

Verùm non imperitè mihi dixisse visus est, qui asseruit, omnes pæne principes viros eo fato nasci, ut aliquid saltem pennarum ad hunc adulationis viscum relinquant. Ita improvidi cives dum vilitate laudandi unusquisque magnatum vitia ad amicitiam sollicitant, se simul & illos miserrimos fieri non sentiunt. Quanto enim incommodo suo imperantes sic fingunt, ne quid eos pudeat, sed licentissimi assuescant seipsos amare & mirari. Utique postquam diu omnes eorum affectus adulatione & præconiis consecrarunt.

Quid miremur principes violentâ adulationis procellâ inclinatos quò sponte jam volunt, iis vocibus cedere quas solas accipiunt? præsertim nemine ruinam sustinente, ad quam tanta vis impellit. Nam illi sapientes quos negotiis adhibent, seu verentur frustra monere, seu medicamentum, quamvis infundat salubritatem, tamen ingratum esse sciunt, his vulneribus non adhibent manum: Aut certè vitia distinguunt, quibus seipsum Rex maculat, ab iis quibus Rempublicam perdit. Et contenti utcunque mederi publicis, non restituunt principi oculos, quibus ipse suam sortem & blandientium fallaciam damnet. Quis familiarium sapienter Reges admonuit, si aviditate æris, aut nimiâ liberalitate infames sūt, si nimio venationum studio amittunt Reipublicæ curam: aut cum libidinum exemplis sæculum inficiunt, vel inconsultis amicitiis publicam invidiam concitant. Laboramus etiam virtutum nomina his cupiditatibus fœdare: cura futuri, laborum assuetudo, comitas, liberalitas appellantur hæc dedecora. Nec vitia illa tantùm, sed etiam leviora, in his adolescunt mendaciis. Et nisi majorem Regibus genium, quàm qui populum informat, sors dedisset, quotusquisque ex his plagis evaderet, quæ vel ipsâ consuetudine placent, quæ nascentium cunas circumdant, nec eas meminerunt sibi poni.

Sed neque his periculis soli Reges infesti sunt. Plerique regiis malis in privatâ fortunâ laboramus. Reges sumus supplicibus: rursusque Rex nobis, in cujus manu est quod petimus. Hunc tentamus blanditiis, hūc illâ vanitate cōficimus, ultro amante tela quibus percelli solent Reges.

Ergo non solis Principibus odio prosequenda est adulatio, nēque enim solos Principes seducit; omnibus infesta, omnibus exitiosa, qui eam non studiosissimè caverint. Verissimè Paulinus, *Nihil est*, inquit, *quod tam facilè corrumpit mentem hominum, nihil quod tam dulce & molli vulnere animam feriat. Non vis vulnerari cave eos qui volunt adulari.* Quisquis adulatorem domo recipit, serpentem sinu fovet. Torpet jam serpens? brevi venena explicabit ubi incaluerit, & diffundet virus in amicum sibi sinum. Non magis ferè adulatorem beneficia vincūt, quàm serpentem. Semper hic serpens est, & ille semper adulator, hoc est, amicus falsus, qui quantò eum plus foveris, plus insurget; coram amicum mentietur, inimicum absens loquetur. Ergo cave omne mercenarium præconium, adulatorem omnem à te repelle, neminem horum admitte,

mitte, quocunque virtutum colore tinctum. Lysandro quidam dixerat: Laudo te & defendo. Huic mox Lysander: Duos, inquit, ruri boves habeo, quibus tacentibus satis ipse novi, uter illorum sit piger, uter laboris amans. Tali responso adulatori os obturandum, ne, si tam benevolè audiatur, eandem cantilenam sæpius occinat. Et hæc de Adulatione. Multa, inquis, & prolixa. Crede mihi, Lector, pauca diximus, si flagitii genium spectemus. Pluribus & gravioribus plagis hæc linguæ improbitas fuisset excipienda. Affectus veri venenum pessimum Assentatio.

B

CAPVT IV.

BACCHEA, BOMBILANS, BLÆSA, *lingua quid sit.*

INterrogat olim Paulus monachus, quem simplicem nominabant, priórne Christus fuisset an prophetæ? Ubi verò aliis monentibus comperit, quàm id insulsè interrogasset; cùmque illi insuper à majoribus imperatum esset, ut quæstionem tam ridiculam silentio expiaret, triennium silendo exegit, eáque ratione pœnas à sepso graves repetiit.

Subinde tanta est humanæ linguæ intemperantia, ut hocunum satagat, garrire ac loqui, aptè, ineptè, utiliter, damnosè, id juxta habet. Tres hoc capite vitiosas linguas proferimus, quarum prima, quam *Baccheam* nominamus, hæc cùm vini vim admisit, ita rationem excutit, ut insulsè plerunque interroget, insulsiùs respondeat interrogata. Nihil tam fatuum est, quod ab hac linguâ sit alienum. Huic meribibulæ linguæ, & nunquam non vacillanti *Blæsam* atque *Bombilantem* censuimus adjungendam. Quid singulis inhæreat vitii, explicabimus.

Linguarum vitiosarum triplex genus.

§. I.

Bacchea. BACCHEA hominis ebrii lingua est, quæ quasi grallis nixa incedit, adeò & titubat & claudicat. Diceres illam Ascoliasmum, Empusæ ludum ludere, qui eâ lege fiebat, ut pede altero in aërem sublato, uno subsilirent pede. Hæc lingua nil arcani retinet, fanda infanda simul omnia effundit, velut qui navigii merces in iratum mare opere tumultuario ejicit. Hæc lingua velut vacuum dolium usque & usque tinnit, & plerunque divitias aut lætitias inanissimas. Nam

Erasm. lib. 1. ads. 16. Sim. epist. 83. mod.

Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?

Verissimè Romanus sapiens: *Non est animus in sua potestate, ebrietate devinctus. Quemadmodum musto dolia ipsa rumpuntur, & omne quod in imo jacet, in summam partem vis caloris ejectat: sic vino exæstuante, quidquid in imo jacet abditum, effertur & prodit in medium. Onerati mero quemadmodum non continent cibum, vino redundante, ita ne secretum quidem, quod suum alienúmque est, pariter effundunt. Vbi possedit animum nimia vis vini, quidquid mali latebat, emergit. Non facit ebrietas vitia, sed protrahit: tunc impudicus morbum profitetur ac publicat; tunc petulans non linguam, non manum continet: crescit insolenti superbiâ, crudelitas sævo, malignitas livido: omne vitium detegitur & prodit. Adjice illam ignorationem sui, dubia & parum explanata verba* (en linguam Baccheam) *incertos oculos, gradum errantem. Sed Bacchi victoria plerunque omnium primo in vincula rapit linguam.*

† Plut. l. 3. sympos. Mansuetus sic scribit: Aduersus autores argumentum fabris argentariis fictum Timonis mansuetudinis probationis argumentum.

† Æsopum quidam non illepidè reprehendit, quòd fenestras in homine, per quas intimæ cogitationes perspicerentur, requireret, cùm vinum scilicet id præstare possit. Et eleganter Theognis poëta, quem Lævinus Torrentius sic Latinè loquentem fecit.

* *Ignibus explorant auri argentiq; metalla*
Artifices, mentem libera vina viri.

Ideo magnates hominē illum poculis urgent, è quo elicere cupiūt intima sensa animi. Venulinus vates affirmat:

A *Reges dicuntur multis urgere culullis,*
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus ——— *Horat. de Arte poët. v. 434. propius finem.*

Hoc est ingeniis duris lene tormentum admovere, & arcanum consilium jocoso retegere Lyæo. Marcus Crassus bello quod cōtra Dacos & Bastarnas gerebatur, eorum legatos admisit, retinuitque, postridie responsurus. Interim legatis hilare vini tormentum admovit, itáque eos vino sepeliit, ut omnia eorum consilia eruerit. Arte consimili ajunt olim Bonosum Imperatorem usum, qui sæpe dixisse fertur, non ut viveret se natum esse, sed ut biberet. Is igitur quoties barbarorum legati undecunque gentium ad eum venissent, vino liberalissimè propinato ebrios reddidit. Itáque è temulentis his linguis quæ voluit, expiscatus est. Nemo tantæ continentiæ est, quin mero mersus & madens effutiat omnia: quidquid fraudulento ac vapido in pectore latet, protruditur: Linguæ sunt liberæ, ubi eas Liber copiosior irrigarit. Quod so-
B brio in pectore, id in palato natat ebrio.

Audiverat Rex Pyrrhus quosdam Tarentinorum in convivio parum honoratum de se sermonem habuisse. Accersitos percunctabatur, an dixissent ea quorum accusarentur. Tum unus ex iis: Nisi, ait, vinum nobis defecisset, ista quæ tibi relata sunt, præ iis quæ de te locuturi eramus, lusus ac jocus fuissent. Tam urbana crapulæ excusatio, támque simplex veritatis confessio iram regis avertit in risum. Profuit his juvenibus vini penuria, & mite ingenium Pyrrhi, alioqui Bacchea lingua in fraudem eos maximam egisset.

Apud Romanos statua erat quæ Citeria dicebatur. In hujus capite articuli vertebræque sic locatæ erant, ut os sursum deorsum diducere, & nescio quid inamœni strepere potuerit, perinde si loqueretur. Hanc garrulam statuam in ludorum pompâ, ridiculi gratiâ trahebant. Inde M. Cato in Cecilium ludens: Veheris, in pompâ ludorum, pro Citeriâ, ut populo sermocineris. Tales om-
C nino sunt linguæ vino natantes & temulentæ, garriunt ut statuæ, quarum labra funiculo trahuntur; strepitus & verborum plurimum est, nihil rationis. En quot statuas Citerias in unico convivio reperire est!

De garrulitatis vitio Plutarchus elegantem scripsit libellum, in quo verissimè dixit: *Quod in corde sobrii est, id in linguâ est ebrii.* Suidas, sapienti tres ait meri caliculos permitti. Et primum quidem esse valetudinis, alterum voluptatis, tertium somni. Eodem pæne modo bibendi vices distinguens Anacharsis: Primus caliculus, inquit, necessitatis est sedandæ siti: Alter sobriæ hilaritatis: Tertius voluptatis. Atque hîc jubet Plato quiescere. Nam quartus calix ebrietatis est & contumeliæ: Quintus clamoris & stultissimæ garrulitatis: Sextus comessationum, etenim quò plus potantur uvæ, plus sitiuntur: Septimus libidinis & lasciviæ: Octavus bilis est & pugnæ: Nonus vulnerum & cædis: Decimus furoris & insaniæ. Ad has omnes tragœdias sese auctorat Bacchea Lingua, quæ
D cæco impetu ruens, qua data porta, nullum formidat præcipitium. Quisquis huic linguæ mederi vult, medicinam omnem petat è ficco; culullos subtrahat & cirneas, docilémque sitim assuefaciat ad limpidum fontem. Nam lingua velut molendini rota, si vino agitetur, omnem molitoris peritiam eludit, nec facilè sisti potest. Quis inter cyathos texit, quod latere cupiebat?

Suidas voce οἶνος. Tres caliculi meri sapienti permissi.

Cùm autem temulenta lingua plurimùm peccare soleat, frivola nimis excusatio est, dicere: Per vinum hæc feci, per vinum illa dixi. Non minùs, ô bone, sic reus es, imò duplici noxâ obstrictus es, & quia nimiùm bibisti, & nimiùm garrivisti. Cùm enim linguæ tuæ furores noris, cur eos vino tam copioso impellis & extimulas? Tantò magis cavendum tibi, quantò incautiorem nactus es linguam: tantò temperantiùs tangendi calices, quantò appota lingua intemperantiùs blaterat. Fuge igitur si non convivia, certè temulentiam. Hæc

Temulentæ linguæ frivola excusatio.

namque

namque periculosissima est lingua, quæ omne pecto- A
ris arcanum detegit, & sæpissime protrudit omnibus
vitæ partibus pœnitenda. Corpus, animum perdat, id
lingua ebria non curat; præceps rapitur in omne nefas.
Thom. Cantiprat. lib. 2. cap. 56. Horrendum est quod Cameracensis proëpiscopus nar-
rat. Cùm tres, inquit, combibones in tabernâ mero in-
caluissent, de alterius Orbis arcanis, de immortalitate
animæ, de suppliciis gehennæ sermonem injecerunt in-
ter facundos calices. Hîc unus procacior, id totum pro
nugis habere, & velut sacrificorum commenta explode-
re, ceteri jocanti applaudere. Hoc audax lingua Bacchea
& ebria. Decipiunt nos sacerdotes nostri, ajebat ille im-
pius, qui nescio quæ aurea sæcula somniant futura. Dum
Diabolus fuit. hæc garriunt & rident, interim adest vir altæ staturæ,
& ut videbatur, eximiè robustus, qui blandè assidens:
Ecquid ô viri, ait, sermonis, quid risus & hilaritatis
est? De animâ, inquit protervus ille, sacerdotum som-
nia narramus. Addit etiam, se quidem licitanti haud
magno pretio animam venditurum, quin & pecuniam B
pro sympositi symbolâ collaturum. Tu verò, inquit ad-
ventor, quanti eam mihi indicas? emptorem habes, si
tu velis esse mercator. Nec mora; conveniunt de pre-
tio. Numerat emptor præsentem monetam; addicitur
illi anima, potatur strenuè, liberalitas emptoris com-
mendatur, cachinnis & poculis certatur. Denique sub
adultam noctem: Equidem, ait emptor, succumbimus
vino & in somnum fatiscimus: tempus est, ut suam
quisque domum repetat. Sed vos, ô socii, jus dicite: si
quis equum capistro ligatum emerit, nunquid & capi-
strum cum equo auferat sine venditoris injuriâ? Dixit,
& trementem venditorem in omnium oculis abripuit,
eò ducturus, ubi videret miser, quod credere noluit. Ta-
libus sese flagitiis lingua Bacchea, lingua ebria obstrin-
git. Caveat ergo quilibet, ne linguæ suæ, imò qui suæ vitæ vult
cautum.

§. II.

2. Blæsa. BLÆSA lingua nominatur hîc illa, quæ focali seu
mappulâ circumvoluta velut ægra, tumescentibus
colli glandulis aut vocem continet, aut verba mutila
submissè jacit. Hæc defectu errat, non excessu: nimis pa-
rum, nimis exiliter & modicè loquitur. Hæc etenim ea
quæ monenda, arguenda, reprehendenda, castiganda fo-
rent, nec monet, nec arguit, nec reprehendit, nec ca-
stigat, aut certè non satis verborum & acrimoniæ ha-
bet; blæsa est, ægra est, aut ægram se simulat, metuit re-
sponsum duriusculum, timet afflatum iniquiorem. Hæc
lingua dicere solet: malùs est cantor, qui nescit spiritum
in cantu suspendere. Pausandum est subinde, & respi-
randum. Est omnino, sed non eo modo quo Lingua
Blæsa consuevit. Hæc quandoque pausat & respirat lar-
gissimè, sed cùm maximè cantandum, aut clamandum
esset. Canta, canta, ô cessatrix, canta: argue, obsecra, in-
crepa. Sed video quid te moretur, cogatque subsistere:
pausæ atque suspiria tua sunt argento vel auro scripta. D
Ad hos aureos argenteósque apices subsistis & hæres:
hîc devotissimi gemitus subsiliunt: numos cernis, & os
comprimis. Et ne cum vitio videaris silere, tuum illud
susurras: Aliquando melius est loquendo pausam fieri:
Isa cap. 6. vers. 5. *Væ mihi*, clamat Isaias, *quia tacui*. Væ tibi quia taces aut
submissè nimis loqueris, cùm foret clamandum.

Lingua blæsa delictis alienis sese immittit tacendo. Hæc lingua delictis alienis sese involvit tacendo, dis-
simulando, connivendo, aut pressè nimis ac leniter lo-
quendo. Nota vox Gregorii Magni: *Qui non corrigit re-
secanda, committit: & facientis culpam habet, qui quod po-
test corrigere, negligit emendare.* Ita graviter delinquit hæc
lingua, tam in suis quàm in aliorum defectibus pate-
faciendis, coarguendis, corrigendis: hîc illa timore pes-
simo impedita trepidat: & vel tota silet, vel nimio
oris pressu loquitur; pauculis verbis innuit dicenda,
non dicit:

——pausam facit ore loquendi. Lucil. l. 3.

Aliæ omnes vitiosæ linguæ verborum copiâ peccant, se- Blæsitas
hæc inopiâ. Videte mihi blæsam linguam Hebræi facer- grandis
dotis Heli. Corripiendi erant filii, & castigatione acer- Hebræi
rimâ libidines eorum & avaritia coërcenda. At bonus bonus
Heli linguâ blæsâ impeditus: *Nolite*, inquit, *filii mei: non* coercendi
enim est bona fama, quam ego audio. Tonitru ab ore fun- 1. Reg.
dere debuisset hic parens; atque si verba non profecis- 2. 24.
sent, severiores pœnas tentare: At ille linguâ imbecilli
& fractâ omnem invectionis acrimoniam vitiosè com-
pressit: nec sine suo suorúmque filiorum maximo malo.

Athenensis orator Demosthenes linguam habuit Demo-
eodem vitio laborantem. Milesiorum legati Athenas sthenes
veniunt, suppetias rogaturi. Admittuntur in curiam, ex- Gellius
ponunt quæ postulent, sed opponit se Demosthenes, & Noct. Att.
in iras exurgit. Quare illius diei conatus irritus fuit, & ne & in
sequentis etiam sit, legati præoccupant, & noctu De-
mosthenem accedunt; jubentque non esse noctem auri
splendore. Imò Æsculapios dixisse hos oratores Mile- B
sios, qui asperas & immites Demosthenis fauces tam
perito pharmaco levissent, & mites mollesque effeci-
sent aureo pittacio. Nam Demosthenes qui primo die
ut canis legatos allatrabat, in alterius diei concione se
piscem futurum pollicetur. O bone canis, quàm non
tantùm argenteis his offis placidus efficeris, sed etiam
mutus! quàm cito è cane in piscem mutatus Græcus hic
orator! nam die postero, cùm in curiam reditum esset,
etiam Demosthenes adfuit, sed æger; ex gutture scilicet
laborabat. Lacessitus ad dicendum, collum focali obli-
gatum parcente manu ostendit: Et quæso, inquit, has
loquendi vices hodie mihi nemo tribuat, anginam pa-
tior. Excepit vocem unus aliquis, & urbanè: Atqui, ait,
ô Demosthenes, angina hoc non est, sed argentangina. Non ipsa-
Certè fuit: argentum tetigit & læsit, non collum, sed dem sed
animum. Eâ de causâ hic orator sponte blæsus ex Ari- argentum
stodemo quæsiit: Quantum accepisset ut diceret, & pati.
caussam ageret? Talentum, ait ille. At ego, subjicit De- C
mosthenes, plus accepi ut tacerem.

Idem blæsæ linguæ morbus incessit etiam Thrasybu- Theophr.
lum. Hic Lacedæmoniorum legatis responsurus, largi- Suidas, &
tione opulentâ jam corruptus, è silvestrium pirorum alii.
esu ravim se contraxisse simulavit. Hinc verbum Athe-
nis natum: Bos in linguâ. Erat Athenienstum æs bovis
imagine signatum, & hæc moneta octo sestertiis æsti- Æs bove
mata, bos dicebatur. Hi boves agentei plurimorum lin- signatum
guas adeò blæsas effecerunt, ità que degravarunt, ut eæ
liberè proloqui, quod decebat, non possent.

Ajunt campanam funiculo circumligatam maligni- Plutarch.
simè respondere, si pulsetur: ita lingua vano timore vin-
cta tremulum ac vitiosum edit sonitum: quædam tacet
dicenda, quædam solùm mussitat apertiùs proponenda.

Hîc ego eos convenio qui à Regum Principumque
sacris Confessionibus, Consiliis, Concionibus sunt,
hos ego per salutem ipsorum obtestor, muneris sui obli-
gationem cogitent, & blæsam hanc tremulámque lin- D
guam procul à se amittant. Fortitudine prorsus hîc opus
est. Vir fortis dicet: Cadere possum, à vero & recto Seneca
flecti non possum. Non me minæ, non tormenta ter- Plutar.
rent quæ finiuntur, terrent æterna. Obsequendum Prin- Cicer. l. 3.
cipi? si illi possum & Deo. At, si in illum locum redi- cap. 16.
ctus fuero, ut alterutri renuntiandum sit, renuntia-
bo principi. Pœnæ proponuntur sæculi hujus & fugi-
ri? amplectar hujus. Præmia invitant Mundi & cæli?
deligam cæli. Indignatio terret Principis & Dei? negli-
gam Principis. Possum hîc numerari inter magnos, si
assentiar Principi? melius est adhærere Deo, ut nume-
rer inter cælorum magnos. Destituar hîc omnibus, si
non paruero Principi? consultius hîc destitui, quàm
æternùm. Spoliabor fortunis? modò non spolier cæ-
lo. Censebor inter plebejos? factum Apostolis à veteri
synagoga. Exuar dignitatibus? summa dignitas est ser-
vire Deo.

vire Deo. Excludar aulâ? optatius aulâ excludi, quàm cælo. Excidam principis gratiâ? non excidam Dei. Inglorius hîc vivam? stulta Mundi elegit Deus. Moriendum erit? non dixi me mori non posse; dixi, à recto, à vero flecti non posse. Ita vir fortis loquitur, hæc verba, Regum Principúmque Confessariis, Consiliariis, Concionatoribus pensiculatè sæpius expendenda. Sed lingua Blæsa sui moris tenacissima, balbutire, tremere, mutire, dicenda silere, aut obscurè proferre, inter ornamenta sua numerat. Ita Blæsa lingua se gerit.

§. III.

a Bombilans. BOMBILANS verò lingua huic rei unicè studet, ut, sive disputet, sive familiariter altercetur, sive litiget, plagam ultimam non accipiat, sed inferat. In eo enim victoriam omnem esse sitam autumat, adversario semper respondere posse, & ultimas dicendi vices occupare. Bombylius, exiguum volatile, apis quoddam genus est, sed obstreperum; apem magnam non malè dixeris, quæ à bombo, quem edit, nomen invenit. Hoc volucre animalculum se quidem miscet apibus, sed ad mellificium prorsus est inutile, nam favos sibi nectit è luto. Hinc verbum vetus, Homo bombylius, homo verbosus, multíque strepitus, cetera inutilis, & cui verba sunt sine penu & pecuniâ. Hinc lingua Bombilans nunquam non obstrepera, hoc sibi laudi ducit, se altercando primam, se fuisse ultimam, nec verborum copiâ ulli cessisse. Quidquid ei objiciatur, habet illa, ut Jureconsulti loquuntur, replicas, habet triplicas & quadruplicas: sicut Echo, clamoris iteratione vinci se non patitur, quotiescunque lacessitur, toties respondet, & semper voce ultimâ triumphat: ita Bombilans lingua litigiis omnibus nectit epilogum è suo promptuario.

Lingua Bombilans laudi ducit se altercando primam & ultimam fuisse.

Anno millesimo sexcentesimo decimo nono, editus est liber Musicus hac inscriptione: Polyhymnia Panegyrica, à quâ proponuntur cantiones quæ ternione, quaternione, quinione, senione, ogdoade musicorum constant, quæ & viginti vocum sunt, sex choris partiendæ: difficilis hæc symphonia est quæ tot eget cantoribus: bicinia rariora sunt, sed & faciliora: & in his Bombilans lingua exercitatissima est. Fit creberrimè ut duo litigiorum amantes bombilante linguâ canant bicinium prolixum. Hîc audire est, quomodo contentiore voce altum & acutum scansim insonent, quomodo ab acuto sono usque ad gravem se recipiant, qui se modò helluones & lucrones reciprocis cavillis nominabant, jam etiam mastigias & nebulones vocitant, mira bicinii varietate. Neutri propositum tacere, neuter feriri vult ultimùm. Et quia uterque Bombilantis est linguæ, in hoc bicinio suo etiam chromate utuntur: hîc decies, hîc vicies audias: *Tu mentiris improbe.* Mox alter pæanem citans diapasôn: *Non ego,* inquit, *sed tu mentiris furcifer.* Hæc illorum chromatica sunt ornamenta, his cantum ornant, pingunt, celebrant. Hæ nobiles Bombilantis linguæ concertationes sunt, hæ vocum fugæ, hæ rotundatæ clausulæ, hi teretes illius modùli, his alter alteri respondet & obstrepit. Si alteruter maturè nosset tacere, omne hoc bicinium pridem finiisset, aut nec initium quidem habuisset. Sed hoc, ut dixi, Bombilantis linguæ proprium est, voce ultimâ triumphare. Optimè monet Ausonius:

Virtutem primam esse puta, compescere linguam;
Proximus ille Deo est, qui scit ratione tacere.

Tacuisse cum ratione ac prudenter, nemini unquam nocuit; locutum fuisse, licet non sine ratione, nocuit innumeris. Ergo linguam Baccheam cave, Blæsam instrue, comprime Bombilantem. Ad sapientum tribunal is victor in lite judicatur, non qui diutiùs altero loquitur, sed qui citiùs conticescit.

CAPUT V.

Quid Lingua BIFIDA *sit, & quàm noxia.*

NOn sine gravi causâ Christus surdum & mutum curaturus, adeò altùm ingemuit, ac si hoc beneficii ægriùs impertiretur. Tam profundi gemitus mysterium non eò spectabat, quòd miseris non quàm promptissimè succurrere soleret Dominus, sed quòd muto expediturus erat linguæ usum, quo ille accepto jam sanus, pluribus delinquendi periculis exponebatur, quàm æger & elinguis fuisset expositus. Siracides adstruit: *Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.* Cur Christus surdũ & mutum curaturus ingemuit. *Matth. c. 7. vers. 34.* *Eccli. c. 28. vers. 22.*

In linguæ alphabeto primam & initialem litteram satis censeo cognitam. Cœpimus & primæ proximam explicare. Ita nunc à linguâ Adulatoria, Bacchea, Blæsa, Bombilante progressum faciemus ad linguam BIFFDAM Adulatoriæ cognatam. Cujus autem hæc naturæ sit, quantúmque sub eâ mali lateat, jam disseremus.

§. I.

VBi cor duplex est, ibi etiam lingua: unde homo BILINGVIS dicitur. Lingua hæc fissa est & divisa, sed non ut illæ in Pentecoste. De hac Bifidâ clarissimè Siracides: *Omnis peccator,* inquit, *probatur in duplici linguâ. Omnis peccator invidus & bilinguis.* Hi tales ad amicitiam cum Deo ineundam minimè sunt idonei; Deus simplicissima Veritas est, & homine sincerè simplici mirè delectatur. Nam Salomone teste: *Cum simplicibus sermocinatio ejus.* *Eccli. cap. 5. vers. 11. & cap. 6. initio.* *Prov. cap. 3. vers. 32.*

Narrat Diodorus Siculus in Australi quadam insulâ gentem degere, quæ ab imâ fauce linguam naturaliter divisam, támque volubilem habeat, ut non tantùm voces humanas omnes, sed omnigenarum avium cantus imitari, & unus quidem ex illâ gente duobus hominibus commodè respondere possit. Pulchrum, arbitror, figmentum, huc tamen aptum. Artificium istud hominis bilinguis est; inter corvos crocitat, inter acanthides fringultit, inter luscinias cantat, inter columbulos pipit: bilinguis uno eodémque tempore duobus, imò pluribus respondet; his nigrum, illis album, cum istâ parte de cepis, cum illâ de alliis loquitur. In homine bilingui cor & lingua minimè conveniunt, prout improbi senes illi loquebantur, qui Susannæ pudicitiam sollicitarunt, quorum ille dixerat sub schino, iste sub prino. Hoc unus idémque homo potest, si sit bilinguis. Nam, ut vetus verbum est; Aliud stans, aliud sedens; mel illi in ore est, sub cingulo novacula; altera fert lapidem, altera panem ostentat; servitium offert, & meditatur exitium. Prisci poëtæ talem sic depinxerunt. Venit ad Satyrum tremens frigore viator, qui & manus conglobatas halitu calefecit. Quæsiit ab eo Satyrus, quid id faceret? respondit: manus calefacio. Ventum est ad mensam, & appositæ pultes fumantes quas hospes eodem halitu attemperavit ori. Interrogatus, & quid hoc sibi vellet? Opsonium, inquit, refrigero; nimiùm calet. Cui Faunus: Ecquid tu tandem hominis es? calidum & frigidum flas eodem ore. Apage sis à meo contubernio. Omnes bilingues tales sunt, Salomone attestante: *Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicentis simili erit.* In homine bilingui cor & lingua minimè conveniunt. *Prov. c. 27. vers. 14.*

§. II.

BIlinguis pæne detractorem superat: detractor est, si absentis famam laceret; quòd si insuper præsentem illum, de quo talia sparsit, lenibus & phaleratis verbis ducere studeat, verè bilinguis est. Ex hujus ore velut ex eodem fonte & saccarum fluit, & aqua stygis mordacissima. Jure optimo Salomon: *Arrrogantiam,* inquit, *& superbiam, & viam pravam, & os bilingue detestor.* Nec mirum, Homo bilinguis detractorem superat. *Prov. cap. 8. vers. 13.*

Homo bilinguis est mōstrum.

est enim homo bilinguis monstrum, cùm nullum animalium bilingue fecerit natura. Plebejus error serpentibus plures linguas affingit, cùm una sit, sed duplex videatur ob celerrimum motum. At homo unam putatur habere, & duabus utitur. Quòd si una nequeat satis domari, duæ quomodo domabuntur? Atque hæ duæ linguæ, velut filiæ sunt & quidem gemellæ Mendacii, fecundissimæ matris: nam cùm gemina hæc lingua unam eandémque rem eâdem de causâ & laudet & vituperet, alterutrum certè confictum sit necesse est. Ecclesiasticus: *Super furem,* inquit, *est confusio & pœnitentia, & denotatio pessima super bilinguem.* Fur deprehensus mirum quantùm erubescit ac punitur: & in priscâ quidem lege quadruplum ejus quod abstulit, reddere debuit, & quandoque etiam septuplum, quo soluto abibat liber. At verò bilinguis notâ pessimâ inuretur *(denotatio pessima super bilinguem)* apud omnes malè audiet, monstrantium digitis devorabitur. Persius:

At pulchrum est digito mōnstrari, & dicier hic est.

Sed turpissimum est bilingui. *Susurro & bilinguis maledictus, multos enim turbavit pacem habentes.* Et quamvis improba hæc lingua, domino suo emolumenti aliquid adferre videatur, id tamen fit Deo minimè annuente: nihil hîc solidæ prosperitatis somniandum. Nam, *Cor ingrediens duas vias non habebit successus, & pravus corde in illis scandalizabitur.* Seipsum miser illaqueabit, & fraudabit omni spe bonâ. Fit enim plerunque, ut qui duos sectatur, nullum prehendat. Nam uti nemo potest duobus dominis servire, Numini & Mammonæ, Deo & Baalim; & sicut Arca Dei & Dagon nullam loci societatem inire inter se poterant; & quemadmodum Deus agrum unum duplicis generis semente conseri, unam vestem è lana & lino texi vetuit, bovem & asinum ad aratrum jungi prohibuit: Ita odit Deus gravissimè linguas duplices, verbis tam sibi contrariis instructas. In illo Salomonis judicio integerrimo, vera mater infantis, vivum voluit infantem servari, & nequaquam dividi; ita Deus in omnibus obsequiis sibi deferendis jure suo postulat cor indivisum, linguam non duplicatam. Ideo proclamat Elias: *Vsquequo claudicatis in duas partes?* Qui vult censeri à parte Catholicâ, sentiat cum Catholicis: improbum votum & studium est, cupere modò his, modò illis non displicere. Os divinum semifrigidos aut semicalidos non tolerat: *Quia tepidus es,* ait, *incipiam te evomere ex ore meo.*

Eccli. cap. 5. vers. 17. Exod. c. 22. vers. 1. & 2. Reg. c. 12. vers. 6. & Prov. cap. 6. vers. 31. Pers. sat. 1. Eccli. c. 28. vers. 15. Eccli. cap. 3. vers. 28. 3. Reg. c. 3. vers. 26. 3. Reg. c. 18. vers. 21. Apoc. cap. 3. vers. 16.

§. III.

Hîc, ô Christiani, quotidie proficiendum nobis est, ut, sicut cum Deo quàm sincerissimè, sic etiam cum hominibus agamus. Deum non fallit homo, sed homines. Ideo Paulus: *Et hoc,* inquit, *oro ut charitas vestra magis ac magis abundet,* ut sitis SINCERI. Quò fideliōr quis est ac sincerior, hoc & beatior, etiam in hoc Orbe. Multi è tribu paupertinâ emerserunt ad opes & clarum nomen solerti sinceritate. Et fit quandoque ut homines litterati, & qui sibi non parum videntur sapere, sequi cogantur rudes & illitteratos sed sinceros; horum sinceritatem Deus præ illorum eruditione vult honorari.

Ad Phil. c. 1. vers. 9. Sinceritatem vult Deus honorari.

Abrahamo Deus plurimam gratiam facturus, hoc in vicem petiit: *Ambula coram me & esto perfectus.* Hoc idioma bilinguis non capit, nam etsi fingat se hac coram Deo ambulare, illac certè ambulat coram diabolo: duplici graditur viâ, & ob hoc ipsum neutra bona; ut si quis velit in uno pultario pultem albam & nigram coquere, neutram bene coquet. Sunt quidam bilingues, sed laude digni, ut qui paci restaurandæ, non excitandis litibus geminâ linguâ utuntur. Hi partes inter se dissidentes, quibuscunque licitis rationibus in pristinam concordiam studeant reducere. Neque verò aliud huic parti occinunt, & aliud alteri, neque hanc ita deprimunt ut illam nimiùm extollant, utrique favent; quantum honestè possunt, & cum utrâque ea solum agunt quibus animos jungant, & gratiam reconcilient. Hos bilingues nemo damnaverit, linguas enim suas quasi duplicant, ut ad consociationem reducant alienas. Linguæ Apostolorum igneæ sic fissæ erant, ut per eas diversissimarum linguarum gentes in unam Religionis consensionem componerentur. Bene ergo his bilinguibus; sed malè illis qui unum eundémque hominem, unam eandémque actionem & commendant & vituperant; audienti mel ingerunt, sed spargunt in absentem. Adulatorem bilinguis hac parte superat: Adulatori plerunque satis est, in os dixisse placentia, plurima laudâsse, annuisse ad omnia: de cetero cavet, ne, quem tam molli sermone demulsit, incauto apud alios offendat. Primùm illud bilinguis eximiè novit, abblandiri, arridere, dilaudare amplissimè; sed & istud insuper solet addere, obtrectare à tergo, de absentibus pessimè loqui, dictis prioribus omnia contraria dicere; ita eodem ore calidum & frigidum flare, idem tam facundè carpere, quàm ante largiter prædicaverit. Ranarum genium novisti? clamor illarum absonus procul auditur. Accede ad paludem, & jam ferè tacebant. Ita quandoque bilinguis importunos clamores ciet; tonat, sævit, improbat, detestatur. Accede, & videbis quàm linguâ sit usurus longè aliâ. Jámque ad modestiam compositus, aut silebit ut rana, aut quem antea diris omnibus devovit, jam pæne attollet in cælum. En duas linguas diversissimas in uno eodémque homine, ab unis eisdémque faucibus. Sed obsecro, paullulum ab hoc ore bilingui recede, & rana hæc importunissimos clamores iterabit.

Adulat. Supra. Infra n. 8.

Et videte mihi quàm etiam parentes sæpe sint bilingues, cùm se esse nesciunt. Filiolum habuit Aristomenes, sed delicatum & quem plus æquo amavit. Ut ergo spes familiæ ad alta creseeret, filio pædagogum dedit, qui primam ætatem moribus & litteris imbueret. Puer impatiens freni, monitori asper, nec amans litterarum, præceptoris industriam aversari, monita non audire, jussa non facere, optimas horas pessimè perdere, arctiorem disciplinam molestissimè ferre: sed & petulantiæ patronum quærere, graves querelas apud patrem deponere, præceptorem inusitatæ severitatis accusare, plagiarium, tyrannum appellare. Hîc pater planè patrem se gessit, & filii querulam mollitiem castigavit, sed unâ linguâ: utinam non & aliam linguam habuisset, quâ dicta revocasset. Nam filio quidem præceptoris accusatori paullò severiùs: Heus, inquit, puer, vacandum est Musis aut vapulandum; qui vapulare non vult, discat. O rectè dictum, ô linguam bonam! Sed habuit Aristomenes linguam etiam alteram, verè bilinguis. Nam & pædagogum clam filio vocavit, &c: Velim, inquit, mitiùs agas cum filio, puerum tenerum esse nosti: & sæpe plagis non docemur, sed efferamur, sis lenior, & amari malis quàm timeri.

O Aristomenes, ô vir bilinguis, quàm bona fuit lingua prior, tam mala hæc altera: omnia corrupisti linguam sic duplicando. Ita severus & indulgens pater es, nigram & albam pultem in eodem coquis pultario.

Attendite, bilingues, cælum vos odit & terra. *Susurro & bilinguis maledictus.* Eccli. 28. vers. 15.

CAPVT VI.

BLASPHEMIA *quàm grave sit peccatum, & quàm variè punitum.*

Falluntur, inquit Valerianus, *qui putant nihil esse ferro* 5. Valer. *robustius, nihil violentius veneno. Et quamvis ista in perfi-* homi. *ciendis mortibus habeant peculiare naturæ beneficium: cedunt* vis in *tamen in contentione verborum. Nihil enim tam noxium aut* via, *malitiosum, quod non viribus ejus minus sit, si se incitata semel lingua commoverit. Multa sunt quidem humani corporis vitia & satis gravia, sed parum possunt consilio viribúsque suis, nisi*

sceleribus

sceleribus ornentur alienis. Crudelitas impietati servit, & portas inferorum cruentâ mortis lege custodit. Quid falsitas posset, si cupiditas otiosa dormiret, &c. *Singulare autem malum est Lingua, in quâ tantum malitiæ subsultat, ut in perficiendo opere suo, alterius auxilium non exquirat.*

Verè tanti roboris quantæ nequitiæ est, hoc alioqui non maximum membrum. Et hîc impia se offert conviciorum jaculatrix BLASPHEMIA, quam & idololatris invisam docent historiæ: quid ni Christianæ aures eam extremè abominentur? Divini voluminis seriem si perCurramus, ubi non ea repressa & punita? *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.*

Levit. c. 4. vers. 16.

Qui autem blasphemi sint, & quàm graviter ac horrendè à Deo semper puniti sint pluribus nunc differemus.

§. I.

Non minùs peccant, inquit Augustinus, *qui blasphemant Christum regnantem in cælo, quàm qui crucifixerunt ambulantem in terris.* Sacra pagina variè monet studiosissimè cavendum hoc linguæ vitium; Deum enim ori blasphemo minimè parcere. Blasphemiam hîc vocamus maledicentiam contra Deum, aut Divos, seu verbum prolatum in contumeliam Dei, eorúmque qui Dei loco habendi. Chrysostomus blasphemum hominem noscendum proponens: *Si quis lupum*, inquit, *cooperiat pelle ovinâ, quomodo cognoscet illum, nisi aut per vocem, aut per actum? Ovis inclinata deorsum balat, lupus in aëra convertit caput suum contra cælum, & sic ululat. Qui ergo secundùm Deum vocem Humilitatis & confessionis emittit, ovis est: qui verò adversus veritatem turpiter blasphemiis ululat contra Deum, lupus est.* Quàm verò severè Deus in hoc genus hominum vindicet, exemplo ab uno licet discere. Juvenis Hebræus (cui mater Israëlitis Salumitha, pater Ægyptius) jurgatus est in castris cum suæ gentis viro. Cùmque *blasphemasset nomen Domini*, adductus est ad Mosen, qui eum in vinculis attineri jussit, donec nosset quid eo fieri juberet Dominus. Ergo divinum oraculum super hoc reo consultum, respondit in hæc verba: *Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes, qui audierunt, manus suas super caput ejus, & lapidet eum populus universus.* En, liquidissimam sententiam è divino tribunali in blasphemum: *Lapidet eum populus universus.* Eleganter de hoc & facinore, & supplicio Philo: *Non modò Mosen*, inquit, *Dei amantissimum, verùm etiam quemvis mediocriter pium exasperare potuit istius hybridæ blasphemia, declinantis ad Ægyptiacam patris impietatem, fastidito ritu materno. Et Mosis quidem amentiam peoditam, & immanem audaciam efferescentem miratus, quamvis generosâ indignatione cuperet manu suâ scelestum conficere, veritus tamen est, ne is ad hunc modum leviore, quàm pro merito, defungeretur supplicio; par enim tantæ impietati pœna ab hominibus inveniri non potuit, cùm impius ille pollutâ linguâ vocéque ausus sit eum execrari, quem nec honoris quidem gratiâ fas est nominari ab omnibus. Ideo Moses, dum vinctum servari in carcere præcepit, suppliciter à Deo flagitabat, veniam daret oculis auribúsque non sponte pollutis, simúlque rogabat, quid oporteret pati inventorem sceleris nefandi, & inauditi ad eam diem. Deus sic consultus lapidari jussit, quòd animam haberet blasphemus durissimam & planè saxeam; útque manibus totius gentis in ultionem avidæ sumeretur supplicium, quia non poterant aliter quàm eminùs ferre tot millia; & ut sanguis ipsius illic sparsus horrori esset omnibus, docerétque blasphemiam detestari.* Sumpto itaque supplicio de blasphemæ linguæ homine, decretum divinum audiente omni populo, jussu Dei, proclamatum est istiud: *Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum: & qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus eum opprimet omnis multitudo populi, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.* En, repetitâ sententiâ & calculo velut geminato blasphemus morti addicitur, ut qui perimendus simul & sepeliendus saxeâ grandine, tanquam cæli terræque odium ac probrum. Ah, mi Deus, si omnis jam blasphemia ad hanc normam expianda sit, quàm frequentes cadent lapidei hi imbres?

Augustin. in 25. Matth.

Chrysost. in 17. Matth. homil. 59.

Levit. c. 24. vers. 14.

Legis divinæ decretum in blasphemos.

Philo lib. 3. de Mosis vitâ.

Levit. c. 24. vers. 16.

§. II.

Sed etiamnum mihi in mentem est Hebræi juvenis blasphemum os, in cujus expiatione hæc probiùs observanda.

In expiatione Hebræi juvenis blasphemi quædâ observanda.

1. Auditores blasphemiæ non riserunt, nec tacuerunt, sed eâdem ipsâ horâ detulerunt reum ad judicem. O Christiani, quoties inter vos litigantes & blasphemantes, cum risu & applausu mutuo audiuntur? & is demũ victor pronuntiatur, qui voces jactaverit atrociores.

2. Varii magistratus erant Judæis: Decani, Quinquagenarii, Centuriones, Tribuni. Blasphemus iste ad supremum ducitur, tanquam in omnium gravissimo crimine deprehensus.

3. Moses tanti momenti rem habuit, ut auctoritate suâ nil ausus decernere, caussam omnem ad divinum tribunal detulerit, inde responsum accepturus.

4. Deus ipse tulit sententiam Mosi exequendam. Saxeus & scelestus ille homo lapidandus fuit ab omni populo, ut omnes lapidis jactu testarentur, quàm oderint blasphemiam, & quàm faveant illi puniendæ.

5. Testes manus suas imposuerunt lapidando capiti, hoc ipsum attestati, hominem esse impium, maledictum, mortis reum. Et Lirani sensu, hoc ei in os opprobrabant: *Malitia tua adduxit te ad mortem, non nos.*

6. Blasphemi hominũ parentes studiosè describuntur, quâ gente, quo ortu, quâ domo fuerint; mater etiam nominatur: ut hoc utrique æternum sit dedecus, quòd filium non *in timore Domini* educassent, & moribus imbuissent sanctioribus.

Rectè hic Theodoretus; Jure meritissimo, inquit, homicidii pœnâ & morte puniri vult Deus blasphemiam: blasphemus enim cùm conditorem nequeat perimere ferro, linguâ ferit. Ergo, *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.*

Theodoretus Græcanicar. qq. q. 33.

En, tam atrox & immane facinus est blasphemia, ut quod Paulus de luxuriâ, hoc idem pæne de hac possit asseri, nec nominandam quidem esse. Eam certè patientissimi Jobi uxor improba nominare reverita: *Benedic*, inquit, *Deo & morere.* Bona scilicet mulier religioni sibi duxerat dicere, maledic Deo. De improbâ hac stultitiâ Gaudentius Brixianus: *Stultissima femina*, inquit, *marito in remedium erumnarum suadet mortem blasphemiæ debitam. Sed heu! blasphemantis furor non medelam doloribus præstat, sed cruciatum mortis accumulat: & illius quidem mortis quæ finem non dabit miseriis, sed exordium erit ad supplicia æternitatis. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.*

Iob c. 2. v. 9.

Jam olim questus est Deus: *Et jugiter totâ die nomen meum blasphematur.* Immáne crimen blasphemia, nec tamen minùs commune. Catalogum blasphemorum, quos sacra pagina enumerat, non percensebo. Abelis frater Cainus, diaboli discipulus, homicidarum & blasphemorum magister, exemplo pessimo præiens: *Major est*, inquit, *iniquitas mea, quàm ut veniam merear.* Cui Bernardus respondens: *Mentiris*, inquit, *ô Cain, major est enim Dei pietas quàm quævis iniquitas.* Culpam bene exaggerabat, sed malè confitebatur; nec veniam flagitabat, sed scelus addens sceleri desperabat: quod blasphemia est in Spiritum sanctum. Putabat enim Deum aut nolle reo ignoscere, aut non posse. De hoc crimine disertè Christus: *Qui autem*, inquit, *blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.*

Isaiæ c. 52. vers. 5.

Gen. cap. 4. vers. 13.

Bernard. in Cant. ser. 11.

Marc. cap. 3. vers. 29.

Discipuli Caini fuerunt Pharao & Nabuchodonosor, qui tamen resipuit, Holofernes, Antiochus, & ejus dux in bello Nicanor: quem cùm Judæi rogassent, parceret sabbato, & honoraret sabbati Dominum qui cerneret universa. Ad quæ blasphemus Nicanor: Quis ille sabbati Dominus, à quo hoc imperium? Respondentibus Deum esse, potentem in cœlo, & huic sacram esse

2. Machab. cap. 15. v. 5. diem septimam. *At ille: Et ego,* inquit, *potens sum in terrâ, qui impero sumi arma, & negotium regis confici.* Sed hæ voces per jugulum redierunt. Nam cùm in prælio inter triginta millia suorum cæsa & ipse cecidisset, caput impii & manus cum humero abscissa Hierosolymam perlata sunt. Sed & linguam blasphemi Judas Machabæus, avibus in cibum particulatim obsipari jussit, manus autem insani contra templum suspensa est. Hoc blasphemiæ præmium debebatur.

Ibid. v. 30. & 33.

Ita Justinus I. Imperator, anno primo imperii, blasphemo linguam radicitus evelli jussit, uti Evagrius & Nicephorus testantur.

4. Reg. c. 19. v. 35. & ult. Rex Sennacherib ille blasphemorum signifer, ducenta pæne millia suorum militiæ amisit, quos omnes unicus Angelus nocte unâ necavit, vel ideo etiam, quia per cavillum dixerant: *Hebræorum Deus, tantùm est Deus montium non vallium.* Morte stetit hic jocus. Liranus addit cæsorum ab Angelo cadavera in cineres redacta. Sennacheribus ipse, crudeliori fato servatus, tanquam indignus qui ab Angelo caderet, à suismet filiis in templo Nesroch occisus est.

En, tot centena millia ceciderunt in castris Assyriorum ob blasphemiam, & quî in castris Christianorum stare possit Victoria, ubi regnat blasphemia?

§. III.

Taceo hîc blasphemos hæreticos. Hæreseos enim, sicut & Idololatriæ, genius est, scelestâ linguâ Deum violare. Manes hæresiarcha, Spiritum sanctum se esse ausus est dicere. David Georgius Hollandicus sartor, præter vernaculum idioma aliud nullum calluit, & tamen è bibliis tantùm profecit, ut filium Dei se assereret. Manetis discipuli panem in altum jacientes, ipsum & auctorem ejus execrati sunt. Nota est lingua Juliani apostatæ: qui bello Persico incertâ sagittâ ictus exclamavit: *Vicisti, Galilæe, vicisti.* Et cavam manum supponens vulneri, exceptúmque inde sanguinem in aëre ejiciens: *Nazarene,* inquit, *bibe, & saturare.* Iscariotes, Domini proditor, & Arrius Orbis impostor, miserabili partu simul & animam & viscera effuderunt. Anglus quidam Rendatus nomine, asseruit Deum æquè causam esse proditionis in Judâ, quàm conversionis in Paulo; non multò pòst in pœnam dicti, suus ipse carnifex, in suo cubiculo gulam laqueo præfocavit. Simon de Tornaco Doctor Parisiensis, ævo suo magni nominis, sed non minoris arrogantiæ, & parum continentis vitæ, ausus est publicè dicere: Tres sunt qui Orbem miserunt sub jugum docendo, Moses, Christus, Mahometes; Moses Judæos infatuavit, Jesvs Christianos, gentes Mahometes. Vix hæc effatus corruit, & eversis oculis, instar bovis horrendùm mugiit. Ita domum delatus in morbo jacuit, jam etiam alphabeti ignarus. Illud singularis supplicii loco censendum, quòd solam pellicem suam Aleydem nominare potuerit, æterno suimet probro: Boëthium de Trinitate juxta se positum, & quem pæne memoriâ comprehenderat, nominare non potuit. Ita miser exacto triduo, pecudis instar obiit.

Baron. to. 2. anno 277. In blasphemos vindicta repentina. Ita Sozom. Rufin. Eutropius. Florimund. Raymund. lib. 7. de ortu hæres. c. 15. num. 3. Thom. Cantiprat. lib 2. cap. 48. fine.

Alphonsus X. Hispaniarum Rex, dicere ausus: Si principio Mundi ipse Deo adfuisset, multa meliùs ordinatiúsque condenda fuisse. O miser, sapientiâ supra Deum es! Lingua quò abis, mens quò abisti? Theophrastus Paracelsus, cùm Basileæ vernaculo idiomate publicè medendi artem doceret, subinde dictitabat: Juvet diabolus, si nolit Deus. Impium dictum, & ad futuræ regna Proserpinæ relegandum. Deus nos præ cunctis animalibus linguâ donavit, vocis instrumento tam nobili, & nos in Deum sic pugnemus suismet beneficiis? Et quamvis non semper tam serii simus, cùm ejuscemodi dicta evomimus, hæc ipsa tamen petulantia linguæ horrendè sæpius vindicata est. Deus non irridetur, nec nos homunciones secum, aut in se jocari sinit. Qui jocos amat, cum Deo aut de rebus divinis, obsecro, ne jocetur. Tam enim odit Deus hunc blasphemiæ linguæ vomitum, támque severè advertit in hæc talia oris vitia, ut ea nec in pueris quidem aut infantibus dissimulet. Notum è Gregorio Magno puerulû quinquennem malè educatum, ejusmodi voces impias spargere consuesse. Cúmque sæviente peste, hic etiam puerulus eâ correptus esset, ac parentis sui brachiis & collo hæreret, teterrimos Æthiopas duos ad abripiendum se adesse vidit, & opem patris inclamavit. Dum autem trepidat pater, filius unà cum verborum impietate animam ejecit. Non omnibus ad seram vindictam dormitat Deus.

S. Greg. dial. l. 4. c. 16.

Narrat Gregorius Turonensis, Aureliâ à Gothis obsessâ, Anianum urbis præsulem, cum omni sacerdotum numero intra mœnia obiisse, & litanias cantasse. Audiens hæc sacerdos apud Gothos captivus: Fruſtra hæc, inquit, Aniane; si tu putes hostem cantibus arceri posse. Hæc eadem nec aliis urbibus quidquam profuerunt. Audierunt Superi se rideri: nec impunè tulit has voces miser, quas morte subitâ luit. Huic accensendus Olympius Arrianus episcopus, qui in balneo scelestâ linguâ sanctissimam Triadem violavit: mox eos dolores sensit, perinde si triplici telo confossus animam ageret: ita defluente carne expiravit infelix Anno Christiano quingentesimo decimo.

Greg. Turon. lib. 2. hist. Franc. & Isidor. Hispalens. Paulus Diac. lib. 16. Aimoin. lib. 2. de gest. Francor.

Ad ista in Deum convicia pertinet, asserere, Deum peccati causſam & auctorem, rigidum nimis & crudelem esse, qui pro noxâ momentaneâ supplicium inferat æternum: Aut omnigenam Dei scientiam negare, prout illi: *Quid novit Dominus,* ajunt, *& quasi per caliginem judicat. Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat..*

Iob cap. 22. v. 13. & 14.

§. IV.

Inter homines ingratissimus est in suum conditorem blasphemus. Linguam enim quam accepit in divinas laudes amplissimè laxandam, hanc solvit in gravissimam conditoris contumeliam. Deinde blasphemus inter eos numerandus est, de quibus beatus Paulus: *Rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.* Imò Augustinus: *Minus est,* inquit, *offendere Christum in cruce pendentem, quàm in cælo sedentem.* Nam illi crucifixerunt eum quem non agnoverunt, hi maledictis configunt illum, quem optimè agnoscunt. Ideo hi tales proximè absunt à damnatis, quorum hoc unum negotium est, & diris̃ima pati, & assiduè conditorem execrari. Horum *regnum factum est tenebrosum, & commanducaverunt linguas suas præ dolore, & blasphemaverunt Deum cæli præ doloribus & vulneribus suis.* Æternum damnatorum carmen est, Deo maledicere; quod qui tam maturè canere assuevit, videat ne semper canat.

Blasphemus. Aug. ep. 112. ad Dioscorum. Hieron. in cap. 1. Abdiæ. Aug. in Psal. 63. Apoc. 16. v. 10.

Hoc flagitium non tantùm lex divina gravissimè damnat, sed & lex Ecclesiæ in blasphemos sic statuit: Qui maledixerit sive blasphemaverit Deum, vel matrem Dei, aut sanctos, septem diebus Dominicis stet sine calceis & pallio, lorum à collo dependeat. His septem hebdomadibus quovis die Veneris pane & aquâ jejunet, nec templum ingrediatur. Quolibet etiam dictorum dierum tres pauperes reficiat, si facultates suppetant. Quòd si renuat hæc subire, ingressû templi arceatur, & post obitum sepultura privetur. Lex etiam civilis punit blasphemos, quòd gravius sit (uti lex loquitur) æternam quàm temporalem lædere majestatem: atqui graviter punitur qui conviciis regiam violat majestatem in homine, graviùs ergo puniendus, qui divinam afficit contumeliâ. Ideo Chrysostomus: *Si regem terræ,* inquit, *blasphemantes, puniri oportet, multò magis regem cæli contumeliâ afficientes.*

Leg. 1. ff. de his qui not. infam. Brisson. Civil. C. de hæret. l. Gaianus.

Superioris ævi theologus rem æternâ memoriâ dignam commemorat in hunc modum: Rupertus Imperator, anno millesimo quadringentesimo electus Rex Roma-

Innocent. Hyder.

Ioan. Nyder. l. 4. Formic. c. 3. propius finem.

Romanorum, puræ conscientiæ tam amans, quàm exactæ justitiæ, ad urbes Imperii cœpit revisere. Ita Spiram venit, & cum eo proscriptorum non exiguus numerus. Is enim Germaniæ mos erat, ut civitatibus extorres, cum Imperatore, velut assectæ tam magnifici agminis, urbem subirent quâ ejecti. Idem hîc contigit, veniæ per complurium principum preces impetrandæ. Cæsar auditis proscriptionis caussis, partes suas interponere solebat cum delectu exulum. Ita & Rupertus Imperator accersitis Consulibus, omnium eorum qui suæ tutelæ favore urbem ingressi essent, caussas priùs audire voluit, quàm eis reditum exorare. Varia hîc crimina allata, ob quæ cives illi solum vertere jussi essent. Inter hos fuit civis Spirensis vir non infimæ familiæ. Huic reditum in urbem urbis proceres & magna cognatorum caterva impetratum voluit. Imperator, quænam exilii caussa fuisset, scisciatus. Responsum est hominem ludo incalescentem aliquoties impias voces in Deum jecisse. Hîc religiosissimus Imperator in divinum honorem exardescens: *Pro omnibus*, inquit, *rogaverim, ut recipiantur urbe, hoc solo in exilium remisso.* Nam alii, ô viri, deliquerunt in homines potissimùm, iste verò in Deum: ceteris igitur omnibus, si placet, parcite: hic in locum, quo dignus est, denuo exulatum abeat. Jure merito hic unus rigidiore, quàm alii, censurâ notatus est. Certè & Justinianus imperator capite sanxit in tales. Ludovicus IX. sanctissimus Rex Gallarum, edictum perscripsit, cum pœnâ & judicio, ut blasphemis inhonoro stigmate labra inurerentur. Fuit ut vir nobilis in hac noxâ reus deferretur ad regem. Plurimi erant qui precibus infimis insisterent, ut infame cauma liceret aliâ pœnâ commutare. Surdus ad has preces Rex: Ego ipse, inquit, honori mihi ducerem vel meâ fronte hoc signum recipere, modò vel hac ratione damnatissimum istud vitium regno meo pellerem. Philippus VI. Valesius blasphemum tribus horis publico loco numellis inseri, & in spectaculum exponi jussit, ita ut fas omnibus esset, eum testâque lutóque petere. Philippus II. Rex Galliarum & Imperator vivo patre coronatus, primum in blasphemos mandatum edidit, ut citra mortem in flumen excuterentur. Hæc lex Metis etiamnum pristini vigoris est. Alterum Philippi decretum fuit in mortiones, parasitos, histriones aulâ ejiciendos.

In Authent. lib. 4. c. 14. Constit. 77.

Paul. Æmyl. lib. 7. hist. Franc.

Sanè olim consuetum blasphemorum præmium fuit, maledicam linguam asserculo clavis affigere, & unâ cultrum dare reo in manus, quo se liberaret ut posset. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo nono Argentorati duo milites præsidiarii in vincula rapti, horum alter Deum, alter ducem conviciis incesserat: & huic quidem nulli, illi verò plurimi erant deprecatores. Caussâ tamen discussâ, ille qui Deum execratus est, linguâ priùs extractâ, capite plexus est; mitiùs actum cum altero.

Beatus Paulus hac in re videri potest severior, qui reos non carnifici sed diabolo tradidit. Ipse hoc affirmans: *Ex quibus est*, inquit, *Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.*

1. Tim. c. 1. vers. 20.

Robertus Galliarum Rex laudatissimus Hugonis Caperi filius, regni sui pacem à Deo petiit. Huic Christus visendum se præbens: *Pacem*, inquit, *non impetrabis, Roberte, priusquam blasphemias & flagitia omnibus nota, regno extirpaveris.* Hinc liquet non tantùm à Deo puniri hos maledici oris homines, sed totas sæpe domos, urbes, provincias, totos exercitus horum scelerибus involvi: ideo nusquam tolerandi, à nemine hospitandi, multò minùs ad officia & dignitates extollendi sunt. Ratio est: Blasphemi Turcis & Judeis deteriores, qui saltem aures obturarunt, & vestes lacerarunt, cùm talia audierunt, tanquam si lugubri hoc gestu profiterentur cor sibi præ dolore pæne rumpi. Blasphemi pejores hæreticis, qui loquuntur de Deo quæ vera credunt, at illi contra conscientiam de Deo effutiunt, quæ sciunt æterno silentio sepelienda. Sed & idololatris subinde pejores blasphemi: idololatria suum Deo honorem aufert, blasphemia insuper etiam infert contumeliam; uti Romani mortalem Christum crucifixerunt, quem non agnoverunt, hi configunt regnantem in cælo quem agnoscunt. *Illi si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Blasphemi nec suo quidem domino parcunt, & altricem Dei manum, quę panem porrigit, commordent: Christi tormenta renovant, vulnera ampliant, corpus & sanguinem maligni oris spumâ contaminant: Spiritus blasphemiæ non remittetur. Ideo Deo amicus non erit, qui non his inimicissimus fuerit. Et hîc verissimum illud: *Qui non corrigit resecanda, committit.*

1. Cor. c. 2. vers. 8.

Blasphemi deteriores suis Turcis & Judeis.

Idololatria.

§. V.

Sed ô quantum inter Christianos hujus flagitii foret resecandum, si seriò res ageretur? Reperias non impios milites, nec Bellonæ, sed Minervæ & litterarum alumnos, qui tam immanes evomunt exsecrationes, ut nemini mirum videri posset, si terra illis dehisceret. Omnia Christi sacramenta, Orbis elementa, omnia Christi vulnera, crucem, angores, cruciatus, omnia cæli fulgura & fulmina in eos cogunt numeros, ut illis ludus & jocus sit centies centena, aut, tricies millies millia vel fulminum, vel sacramentorum, vel vulnerum ore impio jactare. Et cùm numeri deficiunt, stellas & sidera ad numeros vocant, & iis triremes, turres, maria, imò & tartarum implent, ut nemini non seriò improbi videantur. Et quoties audiuntur talia, & dissimulantur? non est qui mutiat vel verbulum. Quisque auditorum secum cogitat; frustra hæc accuso, si non duos minimùm testes produco: quod si resciatur me sceleris detecti fuisse auctorem, vix vitæ securus agam. Ita divinum honorem convelli frigidissimè dissimulamus, nec curamus alieno nos scelere involvi. Hinc maxima ejuscendi vitiorum impunitas. Quæ autem loquendi libido in apertum non evolabit, aut occultatione propositâ, aut impunitate, aut licentiâ? Ideo Deus præsentissimo quandoque supplicio in hanc linguæ nequitiam vindicat. Anno millesimo quingentesimo octogesimo Oliverius Tempelius, vir militiæ gnarus & acer, Bruxellæ præerat, quæ tunc quoque in alias partes iverat, non capta sed decepta. Iste imminebat oppido Hallis assiduè: quas, cùm Hannonia & Artesia, restitutas jam regi audiebat. Bis igitur tentat, eò audaciùs quòd & finitima oppida suæ potestatis essent; & in ipsis Hallis vix quadraginta novelli milites, qui tuerentur. Primo die repellitur, & callidè, quasi omisso incepto abit: sed in animo aliud versat, & clam conductis in unum præsidiis, vires auget, & inopinatus sub noctem sequentem redit. Et jam cum scalis & reliquo apparatu, in viâ, ut fit, incedunt alacres, mutuo sese adhortantes. Erat inter copias Joannes Swyckius, homo non religionis solùm & vitæ improbus, sed & linguæ. Is canere jam triumphum & jactitare palam, *se suis manibus Hallensi mulierculæ* (Dei parentem intelligebat) *nasum abscissurum.* Itur porrò, pervenitur: quid factum? Diva audierat, & quasi talionis pœnam machinata, procurat glande plumbeâ, inter primas excussâ, illi ipsi scurræ nasum auferri. Pœnam habuit, & irrisum inter ipsos commilitones perpetuum meruit: qui identidem hominem monebant. Porrò Hallas iret, & nasum suum reciperet.

Deus præsentissimo quâdoque supplicio in blasphemiam vindicat.

Sed & alter in eâdem expeditione, Joannes Ryssel-mannus, immaniore etiam sævitiâ, & ore tetriore effuderat: Sacratam se statuam Bruxellam adducturum, atque ibi igne subjecto publicè crematurum. Deus revera, Deus (mitissimam Virginem hîc omitto) audiit, & illi impio blasphemum os ac mentum tormenti ictu abstulit, & paullò pòst ipsam vitam.

Triginta anni sunt, ex quo Batavi Beatissimæ Virginis Sichemiensis sacellum expilarunt, ab eo tempore plurima illorum retro ferri cœpere, nam Ostendam ac

Bredam oppida munitissima abstulerunt, & multa gesserunt infeliciter. Inter illos autem Mariani sacelli prædones eques erat in equo cæco, qui ubi jam sacello vicinus, per risum & contumeliam dixit: *Si Maria hic miracula facit, oculos reddat equo meo.* Audiit virgo blasphemum, & mox visus restitutus est equo, eques verò excæcatus. Id ante mortem & in morte ipsâ confessus est equitis illius commilito, qui ob aliud crimen Wertetі extremo supplicio affectus est: quod ipsius Wertensis Prætoris literæ testantur.

Ad P. Cornelium de Lapide. Vide hîc in c. 24. Levitici, fine.

Rex Nabuchodonosor, ubi tres Hebræos juvenes in illis mitissimis & jam frigidis flammis vidit, edictum conscripsit in hæc verba: * *A me positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcunque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach & Abdenago, disperεat, & domus ejus vastetur.* Hanc sententiam in blasphemos dixit Nabuchodonosor, quos non in nervum compingendos, in carcerem contrudendos, aut catenis vinciendos, sed vitâ privandos, & capite plectendos, illorumque ædes subruendas præcepit. Durius videtur hoc magistratui? primum delictum mulctetur ære, adjunctâ ignominiâ. Redit reus? gravius puniatur. Necdum se emendat? noxam pelle luat. Sic Wormaciæ anno millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto in Comitiis decretum, ut si blasphemus Deum ut injustum, aut non veracem conviciis incessat, corpore id luat; si Christi tormenta aut vulnera, auri marcam rependat; si pauper sit, de tergo illius detur supplicium. Bonæ leges, sed mali mores nondum exulant.

** Dan. c. 3. vers. 96.*

Nabuchodonosoris in blasphemos edictum.

Nescitur quandoque origo cladis in domo, urbe, provinciâ enatæ: si indagetur, plerunque unum ex his tribus caput mali deprehendetur, aut egenorum oppressio, aut luxuriæ, aut blasphemiæ peccatum. Et sæpe cum nos ipsi Deum & divina non violamus dictis, ad id tamen faciendum aliis caussâ sumus, aut exemplo malo, aut conniventiâ nimiâ: Ita Nathan Davidi veniam scelerum denuntians: *Dominus transtulit peccatum tuum,* inquit, *non morieris. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur.* Ipse quidem Rex David blasphemus non fuit, sed geminato flagitio plurimos offendit, & ansam præbuit pessimè loquendi, ideo nullis neque precibus, neque lacrymis, sed neque jejuniis ullis vita prorogari potuit Bethsabees filio.

Tria vitiorum genera clades caussantia.

2. Reg. c. 12. v. 13. & 14.

Itaque sollicitè quivis caveat, ne hostibus Dei, corrupto vivendi genere det causssam, religionem & Deum vituperandi. Et nunquid adversæ partis quotidiana cantilena est: En Papicolarum mores: en præsules, canonicos, sacerdotes, monachos illorum, quàm nec castè nec castè, quàm nec vigilanter nec sobriè vivant! Hinc audax religionis contemptus: *Veruntamen, quia blasphemare fecisti inimicos Domini, &c.* viderint tales quid agant. Sic & patresfamilias id unicè caveant, ne hæc linguæ pestilitas in suis ædibus grassetur, nec ullus alteri sit hac in re offendiculo. Non tantùm non perjuria, sed nec juramenta sunt toleranda: neque solùm blasphemiæ, sed omnes verborum contumeliæ domibus eliminandæ sunt: ab his ad illas facilis est transitus. Ad id nos exhortatus Paulus: *Nunc autem,* inquit, *deponite & vos omnia, iram, indignationem, blasphemiam.* Blasphemos plerunque non suâ morte defungi, præcipitata sæpius funera nos docuerunt. Lento ac laneo pede graditur vindicta divina, sed tarditatem pœnæ gravitate compensat, & subitò ferit quos diu toleravit impunitos. Optimè Guilielmus Peraldus: *Quemadmodum,* inquit, *blasphemi, filii diaboli ea cantica discunt in mundo quæ canant in inferno: ita filii Dei divinis laudibus assueti, eos psalmos addiscunt in terris, quos cantabunt in cælis.*

Hæreticis nõ est danda causssa religionẽ & Deum vituperandi.

Coloss. c. 3. vers. 8.

Peraldus to. 2. Sum. Vit. tract. 9. c. 1.

CAPUT VII.

Blasphemia *jure denuo flagellatur, & dicta firmantur exemplis.*

A Chrysostomus linguam impiam non immeritò *Vas Diaboli* appellat: nam ubi ater ille auriga ex Orco conviciis, execrationibus, blasphemiis vehiculum suum oneravit, illo contra Deum vehitur, tanquam si opprobret Deo: En, tui homines rationis compotes, ad te conditi, ut te omnibus probris ac maledictis figant, quantis verborum contumeliis te lacerent! me crebrius vocant, familiariùs me invitant, animas mihi suas transcribunt & oppignerant: plurimorum hominum linguæ, mea sunt essseda & plaustra, variis oneribus recipiendis apta, his ego curribus sublimis eo, & Orbem peragro.

Vas Diaboli.

Nimis quàm veri sunt hi plausus Satanæ. Lingua B quam Christi currum triumphalem esse convenit, ea sæpissime carpentum est diaboli, qui eo utitur in Dei contumeliam. Hoc autem stygius veterator potissimùm assequitur blasphemiâ, de quâ priore dissertatione loqui cœpimus. Jam cæptum sermonem de hac ipsâ linguæ rabie prosequemur.

§. I.

Tortuosus ille coluber, pessimus paradisi orator, ut nostrûm omnium matrem sui consilii faceret patientem: *Nequaquaquam,* ait, *morte moriemini, scit enim Deus quòd in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dii.* Hic Rupertus Tuitiensis: *En,* inquit, *quomodo nequissimus impostor, altissimum Deum filii sui mulem facere contendit. Mendax ipse & invidus, mendacii & invidiæ insimulare vult Deum:* Nequaquam, *ait,* moriemini; *aliter est atque Deus vobis dixit, scit enim vos sibi æquales futuros. Unde enim ortam putatis hanc tam rigidam interdictionem, nisi ab invidiâ, ne sitis sicut ipse est?* En auctorem C ipsissimum blasphemiæ, de quo Chrysostomus: *Diabolo,* ait, *linguam habet, qui ut diabolus loquitur.* Ad inferos damnati in omnem prorsus æternitatem Deum execrabuntur: hic illorum perpetuus psalmus nullum unquam habiturus finem est. Quòd si tartarum omni alio dolore vacet, hoc uno supra omnem modum terreat. Quilibet bonæ mentis homo dixerit: Ergo ego conditorem meum, Dominum ac Deum meum æternum blasphemem? De quibusdam sanctissimis viris monumenta publica testantur, eos vel hoc nomine inferorum ergastula summè horruisse, & potiùs omnia cupivisse perpeti, quàm Deum eâ ratione semper detestari. Blasphemia propriè Orcinum idioma est: neque enim aliud ibi vel clamatur, vel canitur, vel ploratur quàm blasphemia. Ita ut si quis in Orbe hoc nostro audiat Deo aut superis maledicentem, jure illi objiciat: Verè tu exilis es ad inferos dejectis aut dejiciendis, nam & loquela D tua manifestum te facit.

Conviciis, execrationibus, blasphemiis vehiculum suum oneravit, illo contra Deum vehitur, tanquam si opprobret Deo: En, tui homines rationis compotes, ad te conditi, ut te omnibus probris ac maledictis figant, quantis verborum contumeliis te lacerent! me crebrius vocant, familiariùs me invitant, animas mihi suas transcribunt & oppignerant: plurimorum hominum linguæ, mea sunt essseda & plaustra, variis oneribus recipiendis apta, his ego curribus sublimis eo, & Orbem peragro.

Blasphemiæ vehiculum.

Conv. 6. c. 4. Ov.

Mattb.

Blasphemia proprie Orcinum idioma.

Hoc vitium extra cæterorum orbitam pænè labi; nam summâ temeritate Deum ipsum invadit. Graviter ille offenditur, cujus subditi lædunturille verò gravius, cujus domestici servi; præ cæteris tamen injuriam sentit, quâ filii aut filiæ afficiuntur: gravissimè tamen omnium is læditur, cujus persona violatur, & quò illa dignior, hoc & injuria major: atqui Deus infinitæ, inæstimabilis dignitatis est, ergo & injuria Deo illata quamcunque aliam excedit infinitè.

Blasphemia est in eum, qui est supra omnem laudem & omnem intellectum.

Hoc vitium omnium vitiorum inutilissimum: quid enim utilitatis habet aut voluptatis, ore insano in cælum & superos bacchari? Ad alia vitia pertrahimur voluptate, quamvis illa spurca sit & homine indigna: quid autem hic oblectationis est, instar amentis & fatuoli verba impia in Deum cælitésque jacere? nequitia est sterilissima.

Blasphemia est inutilissima.

Hoc

Hoc vitium precari non sinit, quâ enim ratione blasphemus dicat: *Sanctificetur nomen tuum*, qui hoc ipsum sanctissimum Dei nomen mille maledictis convellit, & aliis etiam auctor est ad idem audendum.

Est libellus famosus in Deum. *Augustin. lib. de Civit. Dei cap. 9.*

Hoc vitium non malè nominetur libellus famosus in Deum: hac noxâ rei si qui deprehenduntur, jure graviter luunt. Augustinus ratione concludens: *Cùm probrum jacitur*, inquit, *in principem patriæ bonum atque utilem, nónne tantò est indignius, quantò à veritate remotius, & à virtâ illius alienius? quæ igitur supplicia sufficiunt, cùm Deo fit ista tam nefaria, tam insignis injuria?*

Crux sanguine Christi purpurata tantæ fuit virtutis, ut juxta illam latronum alter, eodem omnino die è suâ cruce migrarit in paradisum: illum tamen alterum crux ad rogos misit æternos, id merentem; dixerat enim: *Si filius Dei es, salvum fac temetipsum, & nos*. O miser, pro verbis pœnitentiæ, verbis superbię blasphemasti, & crucifixus crucifixum fœdiùs sauciasti, quàm ipsi qui crucifixerant! In hanc rem opportuna erit hæc narratio. *Luc. cap. 23. vers. 39.*

Vir honestus & pius templum aditurus multo mane, cauponam transit, in quâ ebrii juvenes præteritam noctem compotationibus & lusibus sepelierant, & quod lusoribus familiare est, atroci blasphemiâ Deum offenderant. At vir ille in viâ hominem conspexit multis vulneribus & quidem recentibus deformem. Exhorruit ad tam subitum & miserabilem aspectum, &, quæ humani ingenii cupiditas est, ignoti causas indagare, quæsivit, à quonam mortalium tam immaniter esset habitus? Huic saucius respondens: Ab iis, inquit, qui in proximâ tabernâ hanc noctem temulentiâ & blasphemiis pervigilarunt. His vocibus ad indignationem accensus vir ille, mox tabernam ingressus, è potatoribus illis, masculâ fronte percontatur, quânam ex caussâ miserum illum hominem sub dio jacentem tam crudeliter tractassent? Juvenes potulenti velut expergefacti hac voce, neminem à se vulneratum eâ nocte, constanter affirmant. At ille constantiùs; His oculis meis, inquit, & his auribus meis fidem negare non potestis. Ergo egressi unâ omnes neminem usquam repererunt. Inde turbati animis, & conscientiâ impellente crediderunt, blasphemiâ inter ludendum toties repetitâ, Christum à se sauciatum esse. *Item. Heinrich. Pantaleon. de blasphem. & blasphemantis Christus vulneratus.*

§. II.

Cæsarius Heisterbach. lib. 7. Hist. cap. 44. Dei in blasphemos vindicta.

ENimvero non semper vulnera Christus accipit à blasphemis, frequenter etiam infert. Duo unà lusere tant: alter ubi advertit inauspicatissimum sibi lusum esse, & omnem à se pecuniam ad alterum abire, contumeliosam linguam in Deum cœpit solvere. Hunc socius maligniore fidere afflatus, joco compescens: Sile, inquit, artis hujus magister non es. Et velut præiret voce, Deum Deique matrem horrendis blasphemiis cœpit incessere. Illico vox ruit: Injuriam meam dissimulavi; matris meæ ulciscor. Et repentè miser ad mensam letali vulnere afflictus, spumans evomuit animam. Nec multò mitiùs punitus est vir nobilis. Hic quotidianam pœne aëris intemperiem nimis intemperanter tulit, cúmque alias iterum procellas imminere cerneret, graviter excandescens: En illic, ait, diabolus se denuo attollit. Vix verbum ore abiit, & cælum omne mugire, fulmen cælo ruere, & filiolum blasphemi in nutricis sinu ferire ac extinguere, incolumi nutrice. Sed & alia ejusdem viri nobilis ædificia vi cælesti quassata, & jumenta miserè vexata sunt, ut disceret non blasphemare. Huic affine quod idem scriptor recitat. *Idem lib. 4. hist. cap. 21. mirac.*

Comes Fulkensis, hæreseos fidelis patronus, cùm castrum quoddam quereretur amissum, in eam erupit blasphemiam (ita nimirum gratias agebat) ut dicere non vereretur: Velit nolit Pontifex, velint nolint superi omnes, ego terras meas recipiam. Mox equo lapsus miserum in modum torquebatur. Ita domum delatus, cruciari se dicebat pedum dolore incredibili, qui certis incrementis augescens, ad ipsum usque pectus cœpit serpere: Sola supererat lingua, quæ officio suo fungi poterat. Sed tam alienus erat miser ab omni exomologesi, ut malis suis tabescens infelicissimè expiraret:

Discite justitiam moniti, & non temnere divos.

Bentius in annuis literis dicto anno.

Anno Christiano millesimo quingentesimo octogesimo Vercellis in Italiâ juvenis quidam amore ludi & aleæ insaniebat. Quodam die vesperè cùm haberet domi collusores, orta est, ut sæpe fit, inter eos contentio. Cùm hic pejerans audaciùs veluti liti finiendæ: Ne vivam, inquit, invadat me malus dæmon, ni hoc ita se habet. Visus jecisse fulmen. Eodem vestigio temporis totum cubiculum intremuit, & tetra umbra ante oculos oberrans circum parietes apparuit: metu ille exanimatus in terram cadit. Ubi primùm ad se rediit, multò magis pavidus & vecors conscientia, veniam à Deo ejúsque Matre suppliciter petit, votóque obstringit curandi sacri in proximum diem beati Nicolai Tolentinatis, pedestrísque itineris, religionis caussâ ad Varalli montem susciendi: Nihilo secius suliginosa volitat effigies circum cubiculum, & lucernam conatur extinguere, at socii terribili spectro crucem ligneam, quacunque ferretur, opponere. Ab horâ alterâ noctis ad diluculum usque formidolosa duravit pugna: ita aleatores, renovantes subinde oleo infuso, ne deficeret lumen, æquaverunt nocti, tulerúntque in lucem non ludum, sed timorem; tum verò audito matutino signo salutationis Angelicæ, nocturnum monstrum, quod omnes terruerat, in suas tenebras recessit, consternatorum magis oculos quàm animos relinquens. Ad templum illico juvenis exangnis properat, nec satis securus sibi visus, nec ante carere metu, quàm peccatorum vinculis absolveretur. Minatur Deus, terret, punit variè, ut demum voces impias dediscamus.

Guil. Baldesanus lib. 3. Stimmirt. cap. 21.

Guilielmus Baldesanus fideli narratione dicta confirmans: Superioribus annis, inquit, vir religiosus & gravis mihi narravit, in Mediolanensi provinciâ juvenem fuisse, ut genere sic & vitiis nobilem. Hic cùm in contentionem cum socio venisset, gladio rem decernere voluit. In ipso congressu impium aliquid in matrem Dei effutiit. Mox adfuit ultor, & à tergo, & à fronte, Deus. Nam justissimus judex permisit ut os illud in divinæ matris injuriam apertum, eo ipso temporis articulo, intercideretur adversarii gladio, tam ad punctum vibrato ictu, ut ipsis linguæ radicibus convulsis, & transfixo palato conciderit mortuus. I nunc, & disce, quod Paulus monet, *neminem blasphemare. Qui in alium mittit lapidem, super caput ejus cadet.* Idem hoc hendecasyllabis sic breviter describitur est:

Tit. cap. 3. vers. 1. Eccli. c. 27. vers. 21.

Rixari duo cœperant ephebi,
Et jam mutua fecerant in hoste
Strictis vulnera luculenta verbis:
Blasphemam interea movere linguam,
Et Magnam nihil alter in parentem
Horret frendere: non inulta Virgo
Hoc tulit. Iuvenem reliquit hosti.
Hostis sacrilegam volante telo
Figit, stirpitus eximitq; linguam:
Credo hæc impia lingua post silebat.

Ioan. Nielsii Alpha. diab. V Blasph.

O miser, *cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israël*, contra matrem Domini: *Docuit iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.* Tibi ad Christi tribunal rationem reddituro jure merito dicetur illud: *Condemnabit te os tuum, & non ego, & labia tua respondebunt tibi.* Ita nunquam habuit claudicantem blasphemia vindictam. *4. Reg. c. 19. vers. 22. Iob cap. 15. vers. 5. Ibid. v. 6.*

Quod verò narrant de gallo gallinaceo cocto & disecto, redivivo tamen, collisísque alis jusculum in blasphemorum ora effundente, cujus attactu, quotquot aderant, leprâ puniti sint, non refello, sed fidem penes auctorem esse jubeo. *De hoc Vincentius l. 25. cap. 64.*

§. III.

1. Notandum: Dicteria per ludū prolata gravissimè punita.

EX dictis observandum primò, quædam subinde dicta videri nobis jocularia, quæ tamen blasphemiis proximè accenseantur. Regis Sennacheribi milites dicebant, Deus Hebræorum non est vallium, sed montium dumtaxat Deus: hoc illis futilis jocus videbatur, sed ob hanc oris temulentiam, ad internecionem omnes cæsi sunt. Ejuscemodi complura sunt dicteria, quæ leviter & per ludum prolata, gravissimè punita sunt.

Ad Tit. c. 3. vers. 1. Ideo Paulus ad Titum: *Admone illos*, inquit, *principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare*. Hieronymus: *Absolutè neminem*, inquit, *non tantùm non Deum, sed nec Angelum, nec hominem, nec ullam rem creatam: omnia quippe quæ à Deo facta sunt, valde bona sunt.*

2. Oris moderatio in sanctis viris.

Observandum secundò, complures sanctissimorum virorum maluisse omnia potiùs perpeti, quàm vel oculam unicam contra Deum edere; nullà iis tanta calamitas est visa, quæ vel verbulum extorqueret liberiùs in Deum jactatum. Jobus extremis mergebatur angustiis, ferrea super eum stabant nubila, solatii aut spei nihil affulgebat, diabolus ipsam etiam conjugem in illum immittebat quæ diceret; *Benedic Deo, & morere*. Perinde si dixisset: Execrare Deum, & transi ad plures. Credidit forsan maritum vitâ privandum, si Deo malediceret. Et tamen tam calamitoso nec verbulum excidit impatientius. Utinam & inter Christianos, cum calamitatibus exercentur, hæc oris moderatio vigeret: Est cùm audias contrarium. Ægroti subinde tam impares sunt ferendis doloribus, ut dicere non vereantur: Nunquid me sibi Deus metam posuit, ad quam omnes sagittas suas ejaculetur? si vivos homines glutiissem, tantum supplicii vix meritus essem: crediderim mei penitus oblitum esse Deum. Cavete, Christiani, cavete: improbi sunt hi latratus in divinam providentiam. *Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum.*

Iob cap. 2. vers. 9.

Levit. c. 24. vers. 15.

Tarsensis Paulus quid laboris & periculorum non subiit, quoties vinculis & plagis multatus, quoties gravissima quæque passus, & quotidie pæne, ipso teste, mortuus, non tamen quidquam blasphemi protulit, sed illud cum ingenti fiduciâ sæpius dixit: Gaudeo in passionibus meis: non solum, sed & gloriamur in tribulationibus. Polycarpus, Apostolorum ævo sanctissimus martyr, in more positum habuit, ut hæc linguæ probra audiens diceret: Quibus, me Deus, temporibus me reservasti? talia ego in te dici audiam? Cumque ad ignem damnandus urgeretur, ut si vitam vellet salvam, Christum malediceret; in hæc verba respondit: Octoginta & sex annis ipsi servio, & nihil me unquam læsit, quomodo ergo possim maledicere regem meum qui salutem mihi dedit? Ita flammas constantissimè tulit.

Euseb. lib. 4. hist. Eccles. cap. 15.

3. Bonitas Dei & patientia erga blasphemos.

Observandum tertiò, quanta Dei sit bonitas & patientia. Innumeras Deus quotidie blasphemias audit, & tamen fulminantem dextram continet, Angelos conditoris injuriam vindicare paratos cohibet, incredibili longanimitate pœnitentiam expectat. Pone hominem vel mitissimum in solio tam sublimi, nec ad horam ultricia fulmina continebit tam gravibus injuriis lacessitus. Deus tacet & dissimulat. *Hæc feci*sti, dicet, *& tacui.* Ideo graviter monet Siracides: *Ne dixeris, peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor, & in peccatores respicit ira illius.* Hoc sensu beatus Ephrem: *Quousque tandem*, inquit, *exacerbamus eum qui tanta nobis bona donavit?*

Psal. 49. vers. 20. Eccli. cap. 5. v. 4. & 7. Ephr. paranesi 43.

August. tract. 17. in Ioan.

4. Pauci linguâ blasphemant, vitâ autem multi.

Observandum hîc quartò, quod Augustinus æquissimâ censurâ perstringens: Rarò jam inveniuntur, inquit, qui linguâ blasphemant, sed multi qui vitâ. Oras forsan, & Deo gratias agis, at cibo potúque te farcis, Ecclesiæ leges negligis, quod Deus præcipit, omittis; voce laudas, vitâ blasphemas. Non aliter ac si duo musici convenient cantaturi, quorum alter quidem quia sobrius, et arte admoduletur, alter verò quia ebrius, inconditè & omnibus Musis aversis canat, concentus erit planè absurdus & fædè dissonus. Ita nos sæpius: preces nostræ in templo bonæ sunt, hîc Angeli sumus, & dulce modulamur; at facta nostra domi pessima sunt, hîc philautiâ ebrii absurdissimè canimus, aut potiùs ululamus. Optimè Tobias: *Maledicti erunt*, inquit, *qui contempserint te, & condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te*. Ergo, mi Deus, nomen tuum ab omnibus sanctificetur.

Tob. cap. 13. vers. 14.

C

CAPVT VIII.

De Linguâ malignè CONSVLENTE: *simul dictum explicatur, Consilium malum consultori pessimum.*

ISidorus, omnia quæ loquimur, hoc discrimine judicat æstimanda. Aut enim bonum bene loquimur, aut malum malè loquimur; Aut bonum malè; aut malum bene proferimus. Bonum bene narramus, si, ut Paulus præcipit, *quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque justa, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ*, in sermonem adducimus, idque submissè, reverenter, modestè. Malum malè in verba digerimus, cùm flagitium suademus, cùm ad improbitatem impellimus; hîc res & voces detestandæ. Bonum effertur malè, cum decentiâ quidem, sed arroganter, sed volantibus & fastuosis vocibus proloquimur, cùm ampullamur, & sesquipedalia verba jactamus. Nam etsi quis mulsum & rosas loquatur, si verbis desit modestia, & mulsum & rosæ evanescunt. Malum bene profert, qui de vitiis disserit, & sordidas ineptias crepat, sed vocabulis utcunque honestis utitur. Pleræque vitiosæ linguæ hanc sermonis varietatem omnem exprimunt, id solùm nesciunt, bonum bene commemorare. Inter linguas vitiosas summæ auctoritatis est Malignè CONSVLENS: hæc enim non tuguria tantùm & casas, sed curias, palatia, regúmque turres inquinat. Maximorum malorum mater est lingua hæc, nisi non solùm peritè, sed & sanctè optimâque fide gubernetur. De hac igitur Linguâ malignè CONSVLENTE disserimus, illúdque cumprimis explicandum: Consilium malum consultori esse pessimum.

Eccles. quæ loquamur dicamus. Psal. 14. vers. 2. Lingua malignè consulens est mortifera. Prov. 12. vers. 2. Prov. cap. 31. vers. 31.

§. I.

LVculentissimè dixit Siracides: *Facienti negotium ne credideris. Consilium, super ipsum devolvetur, & non agnoscet unde adveniat illi. Qui in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet &c. & qui foveam fodit, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo; & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.* Quisquis ergo principi, quisquis regi, imperatori malum suggerit consilium, in sublime jactat lapidem; sed caveat, recidet lapis, & suasoris caput feriet: foveam effodit, sed primus illam implebit. Consilium malum consultori pessimum. Atque hoc sapienter & verè videtur Hesiodus dixisse, *Malum consilium rem pessimam esse consulenti. Fit enim Numinis permissu (quod iterum ac sæpius testata est experientia) ut mala consilia in auctoris perniciem vertant, & unde fraus profecta est, illuc cum damno revertatur, quod sexcentis testimoniis firmari potest.*

Eccli. 37. vers. 12. & 13. Hesiod. in Theogon.

Cùm in Pannoniâ Solimannus Herculiam urbem, seu, Budam ab incolis desertam occupasset, arcem vir strenuus & exactæ fidei Thomas Nadastus defendit, & servasset etiam, ni turbasset miles, clamassetque deditionem. Nam cum Nadastus solus persisteret in fide, milites arreptum vinxerunt, & in carcerem contruserunt, arcem

arcem dediderunt hosti. Promiserat quidem Solimannus militi securum abitum castro tradito: at auditâ hac in ducem sævitiâ, omnes trucidari jussit, ducem è vinculis abire salvum. Quàm luculenter de his talibus præ-
Psa. v. 16. cap. 17. dixit regius vates: *In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum: cognoscetur Dominus judicia faciens.* Consilium malum consultori pessimum.

Marius, tyrannorum septimus ævo Gallieni Cæsaris, uno die factus Imperator, altero visus imperare, tertio occisus est à milite, qui illum gladio confodiens: Hic est, inquit, gladius quem ipse fecisti. Fuit enim Marius antea machæropœus. Nimirum faber quas fecit compedes, gestavit.

Spondanus, ann. 571. Non minùs suis artibus periit Regis Longobardorum Alboini conjux, Rosimunda. Hæc marito cædem machinata est ob hanc caussam. Alboinus Veronæ in convivio jam hilarior, merum propinari jussit è poculo quod craneum fuit Chunimundi, qui pater fuerat reginæ. Illa parentis necem altiùs admittens animo, & vindicatura, Helmigem & Peredeum in Alboini necem instigavit. Post mariti cædem, Helmigi juveni ejus gentis nobilissimo impiè nupsit, regnum illi astruere conata. Ceterum spe suâ decepta, Verona Ravennam secundo Atheси aufugit cum gazâ regiâ & sponso. Hîc illa novo connubio Longini Exarchi pellecta, venenum priori sponso miscuit, obtulitque è balneis egresso. Sensit ille confestim poculo nondum epoto, pestem membris receptam, placidéque in conjugem conversus: Tu, inquit, quod reliquum est, bibe. Negat illa se potu egere, ac quò acriùs recusabat, eò juvenis impensiùs id poscere, & jam minas hortationibus miscere ac ferrum intentare. Tùm illa metu subacta, etsi conscia veneni, hausit tamen poculum à se dilutum, atque unà cum eo extincta
Psa. v. 16. est. *Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foveam quam fecit.*

Idem ille, quem dixi, Imperator Solimannus in expugnandâ Rhodo, operâ proditoris usus, cui post partam victoriam, filiam cum dote grandi spopondit. Vicit, at pactis sic stetit. Filiam produci jussit ornatissimam, & ad hominem: Videsne, inquit, quod pepigimus? at mali conjuges eritis, nisi tu intus & in cute Musulmanus, hoc est, fidelis sis. Quare, non tantùm tuus tibi Christus negandus, sed pellis etiam Mahumetana est inducenda. Et mox misero cutem diripi, sic excarnificatum in lectum sale conspersum abjici jussit. Inter hæc tormenta exhalavit infelix. In hunc etiam vaticinium Davidis aptissimè
Psa. v. 17. cadit: *Convertetur dolor ejus in caput ejus: & in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.* Consilium malum consultori pessimum.

Explicatissimè dixit Salomon de Linguâ tam mali-
Prov. cap. 1. vers. 31. gnè Consulente: *Suis consiliis saturabitur.* Tarpeja Romana virgo, Capitolium Tarpeji patris custodiæ commissum proditura Sabinis, in mercedem petiit quidquid sinistris brachiis gestarent, armillas intelligens, quas illi aureas gemmatasque lævo brachio ferebant. Annuerunt illi, jámque arce Capitolinâ potiti, virginem armillarum & scutorum congestu obruerunt & necarunt. Aurum & armillas appetiisti, en auri affatim est; saturare tuis consiliis. Ita Senonum dux Brennus, Demonicam mulierem, quæ aviditate monilium, quibus ille spectabilis erat, Ephesum illi prodidit, urbem ingressus jam victor, tanto auro feminam oneravit, ut studio vivam oppresserit. Ergo, & tu, ô misera, tuis consiliis saturare. Omnis in te felicitas convolat, votorum tuorum summam attigisti, imbres tibi fluunt aurei, excipe, saturare. En etiam feminas habemus testes, Consilium malum consultori esse pessimum.

§. II.

Diomedes Rex Thraciæ suis equis hospites suos apponebat laniandos (si fides Tragicis) demum & A ipse ab Hercule laniatus datus est illis ipsis convivis. Ita supplicium, quod in alios fuerat commentus, multò justiùs ipsemet expertus. Huic rectè jungitur Perillus Athenienſis, ænei tauri sævus inventor, qui execrabilem illam machinam ex ære sic fabrefecit, ut eâ inclusi subditis ignibus, longo & abdito cruciatu mugitus edere cogerentur, ne illorum ejulatus vocis humanæ sono expressi, Phalaridis tyranni misericordiam implorare possent. Sed tantæ diritatis ultio nihil cunctata est. Nam ipse artifex bove hoc æneo inclusus, tam detestabile artis suæ opus, sui supplicio primus imbuit, & mugiit ut bos, qui hominem inventu tam crudeli exuerat. Ita oportuit, ut Consilium malum consultori esset pessimum. Quod Claudianus, ille poëtarum ocellus, elegan-
Valer. lib. 9. cap. 2. inter externa. Plin. lib. 34. cap. 8. ante finem.

Claud. lib. 1. in Eutrop.

ti expressit metro:

Quàm bene dispositum terris, ut dignus iniquis
Fructus Consilii primis auctoribus instet!
Sic multos fluvio vates arente per annos,
B *Hospite qui cæso monuit placare tonantem*
Inventis primùm Busiridis imbuit aras,
Et cecidit sævi, quod dixerat, hostia sacri.
Sic opifex tauri, tormentorúmque repertor
Qui funesta novo fabricaverat æra dolori
Primus, inexperto Siculo cogente tyranno
Sensit opus, docuitq; suum mugire juvencum.
Nullius Eutropius, quàm qui se protulit ante,
Direptas possedit opes, nullúmque priorem
Perculit exilio; solúmque hoc ritè peregit,
Auctorem damnare suum. ——

Agrippina Neronis mater tot flagitiorum consultrix, extremùm & ipsa filii sævitiem perpessa est, suis saturata consiliis. Sic Justina Imperatrix, quæ sacerdotibus exilia & desertissimas insulas minabatur, post varios eventus cum filio in fugam versa, exilium prima ipsa, quod aliis intentabat, coacta est tolerare. Ita Euthymius Ambrosio exilium paravit, domo juxta templum ad id conducta, & curru ad Ambrosium repente abducendum dispositio. Tandem elapso anno Euthymius ipse, eodem prorsus die, quo Ambrosium abripere cogitarat, & ex eâdem domo, eodémque curru in exilium deportatus est, ipso nihilominus Ambrosio victûs necessaria subministrante. O infelix Euthymi, lacum aperuisti & effodisti, & incidisti in hanc ipsam foveam quam fecisti. Hoc uno tamen felix es, quòd eum nunc altorem amicissimum experiaris, cui tamdiu insidiabaris ut hosti.

Baronius & Spondanus anno 387. è D. Paulino, qui vitam Ambrosii scripsit.

Anno millesimo octogesimo quarto Henricus III. Imperator degebat Romæ. Hîc in Aventinum montem se recepit, ubi beatæ Mariæ Virginis ædem frequentabat. Invitatus loci opportunitate homo nefarius è plebe, qui necem Imperatori moliebatur, prægrande saxum in transeuntis caput devolvere cogitabat. Sed dum occasionem captat, dum saxum parat movétque, ipse cum saxo præceps devolvitur, & occumbit. In hunc longè verissimè Siracides pronuntiavit: *Et qui volvit la-*
Prov. c. 26. vers. 27. D *pidem, revertetur ad eum.* Huic tali meritò precatur regius
Ps. 34. v. 8. psaltes: *Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscondit, apprehendat eum.* Nempe malum consilium consultori pessimum. Et hujus quidem dicti originem Noctium Atticarum scriptor hic recenset. Statua Horatii Coclitis in Comitio Romæ posita de cælo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum haruspices ex Hetruriâ acciti, inimico atque hostili animo in populum Romanum, instituerant eam rem contrariis religionibus procurare. Ideo statuam illam suaserunt in inferiorem locum perperam transponi, ubi eam sol oppositu aliarum ædium nunquam illustraret. Quod cùm ita fieri persuasissent, delati ad populum proditique sunt; & cùm de perfidiâ confessi essent, necati sunt: constituitque eam statuam, proinde ut verè rationes post compertæ monebant, in locum editum subducendam. Tunc igitur, quod in Hetruscos haruspices, malè consulentes animadversum vindi-

Gellius l. 4. Noct. Attic. cap. 5.

vindicatúmque fuerat, versus hæc scitè factus, & à pueris Romæ urbe totâ cantatus est: Malum consilium consultori pessimum est.

Plin. lib. 35. c. 10. medio fere. Apelles, ille pictorum Deus apud Ptolemæum regem gratiâ parum valuit. Sciverunt hoc æmuli, & fraude subornarunt sycophantam qui Apellem ad regis Ptolemæi cenam vocaret. Stirit se invitatus conviva, adfuitque tempori, cum rege, ita putabat, cenaturus. At Ptolemæus rex convivam non vocatum mirari, frontem contrahere, indignari, demum interrogare: Ecquis ad mensam vocasset? imò & vocatores suos ostendere, ut diceret à quo eorum invitatus esset? Apelles cùm illorum neminem reum cerneret, carbonem è foculo extincto arripuit, & imaginem in pariete delineavit, eáque arte sycophantæ vultum expressit, ut Ptolemæus ex inchoato protinus agnosceret, quem hominem designaret. Ita detectus impostor in casses incidit, quos alteri tetendit. Consilium malum consultori pessimum.

§. III.

Cardan. lib. 11. de rerum varietate cap. 53. ATque ut incepto perstemus, Hieronymus Cardanus rem inauditam narrat hoc modo: Antuerpiæ inter duos contentio fuit; alter nomen habuit Simon Turca, iste Joannes Baptista Deodatus. Rixa inter eos suborta, à verbis utrque ad ferrum & arma prosiliit. In pugnâ Simonem Baptista secundùm faciem vulneravit. Conditis demum gladiis, amicos se fore promiserunt, sed simulatâ pace. Non multo pòst tempore Baptistam Simon qui læsus fuerat, in hortum suburbanum, amœnum sanè viridarium invitavit. Priùs autem cathedram illic seu sellam collocavit, eo artificio factam, ut quamprimum aliquis sessum se recepisset, sella sponte clauderetur, & sessorem arctè undique constringeret. Baptista Deodatus vel fraudis suspicatus, insuper humanissimè invitatus, ejusdem commercii nomine (nam ambo erât Lucenses, ambo mercatores) in hortum exiit. Simon hospitem honoris caussa priorem sedere jussit. Paruit; sedit. Mox vinculis ferreis undique constrictus; unde subsidium peteret, non habebat. Simon stricto gladio: Jam es, inquit, in manibus meis improbe: eò te pertraxi, quò volebam. Ille veniam petere, per omnia sacra rogare, per omnes cælites obtestari, & supplicare. Frustra clamores, frustra fuerunt preces. Simon multis priùs vulneribus affectum, præsertim ejus vultu (quia ipse in illo læsus) fœdè lacerato, hominem miserè vociferantem confodit. Non latuit flagitium, quantumvis tectum & arcanum. Nam Simon eventu inopinato deprehensus, in câdem omnino cathedrâ, totidem etiam vulneribus ante confectus, Perilli exemplo, supplicium quod excogitavit, sustinuit. O verè verissimè dictum: *Ps. 34. v. 8.* Consilium malum consultori pessimum. *Venit illi laqueus quem ignorabat, & captio quam abscondit, eum apprehendit.*

Florimund. Raymund. l. 7. de Orig. hæresum cap. 17. n. 2. Perrinus è Calvini scholâ homo factiosus, ex arâ sacrum lapidem in quo Christi corpus offerri consueverat, in infamem supplicii locum, ubi rei plectebantur, transferri curavit, ut deinceps maleficorum sanguine tingeretur. Non putabat miser se primam fore victimam ad hoc altare immolandam. Sed neque hîc aliter evenit: Consilium malum consultori pessimum fuit. Perrinus ad hunc ipsum lapidem capite truncatus est.

Suidas, verbo Eutropius. Sic & Eutropius qui Arcadio Imperatori à cubiculis fuit, homo flagitiis coopertus, magistratus vendebat, milites calumniabatur, senatum variis contumeliis afficiebat, eos qui in templa confugissent, comprehendi jubebat, legem incredibili supercilio dictabat, quâ illos vel ab aris abstrahere permissum esset. At ea lex promulgata est, cùm pessimi consilii tyrannis suum tetigit auctorem. Nec enim multò pòst Eutropius. Imperatore offenso in templum confugit ad aram, sed inde suâ lege abstractus, & noctu capite plexus est. Ita Goliathus suo

1. Par. c. 11. vers. 23. gladio periit; ita gigas Ægyptius suâ hastâ occisus est à Banaja. Ita Saul suo ense cecidit, quem Davidis jugulo toties intentavit; ita Pharao ipse sibi pessimus consiliator: *Ecce populus filiorum Israël*, inquit, *multus & fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum.* Oppressus ipse, Oceanum pro sepulchro habuit, qui ipsis pæne astris minabatur. Sic & Aman, ille Assueri regis oculus, suam ipse crucem, quam Mardochæo statuerat, suo corpore vestivit, dignissimum hac trabe funus. Exitium impendebat ab Ammane Hebræis omnibus: ferales litteræ jam valvis pendebant, jam laqueus omnium jugulis hærebat, jam machæra cervicibus imminebat. Subito Dei jussu fors vertit, & omnis in auctorem suum recidit calamitas. Crux altissima Mardochæo fixa, Amanem amplexa est, Hebræorum jam jam pereuntium ingenti plausu. Nimirum *facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, & non agnoscet unde adveniat illi.*

Ita Roboam rex, spreto senum consilio, imperitos juvenes consiliarios secutus, asperrimè populo respondit, & duo regna fecit ex uno, irreparabili clade.

Ita rex Hanon à pessimis consiliariis miserè infatuatus, jus gentium in Hebræis legatis violavit. At carò steterunt temeraria hæc consulta. Nam præterquam quòd trigesies centena millia aureorum in militem expensa, idque sine ullo effectu, imò cum detrimento maximo, militum insuper octoginta septem millia ab ipsius parte occisi sunt, fugatis ceteris. In tanta mala præcipitavit florens regnum illa, ut sic dicam, consultissima temeritas.

Quid memorem Achitophelem qui Davidi regi ab arcanissimis consiliis, velut oraculum adorabatur. Ubi verò Absalonem degenerem filium pessimis consiliis armavit in patrem, sua ipsius consilia primus luit, & infami laqueo vitam abrupit. Nempe suis consiliis saturatus est. Ita prorsus, *qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in consilio.*

An non Chaldæi principes in Hebræum Danielem consilia iniquissima struxerunt? Foveam foderunt innocenti, sed eam ipsi cadaveribus suis oppleverunt; imò quod mireris, nec cadaveris quidem pars relicta est, quam carnifex unco traheret. Si vires & initium spectes consiliorum, quæ Danielem præcipitarunt in leoninum cavum, fatendum erit: Periit insons Daniel, jam lata est sententia, leonum dentibus lacerandus est Daniel: imò jam abripitur, ad belluas pertrahitur, præcipitatur. Sed post omnem desperationem reperit innocentia defensorem. Inter impastos leones, velut inter innoxios agnellos, tutissimus fuit Daniel: ita illæsus è foveâ iterum emersit; improbi consilii satores eò præcipitati, antequam solum contingerent, jam leonum dentibus hærebant. Nempe malum consilium consultori pessimum. Luculentissimè de his ipsis dictum dixeris: Lacum aperuerunt, & effoderunt eum, & inciderunt in foveam quam fecerunt.

§. IV.

PAri exemplo vindicata est à calumniâ Susannæ pudicitia. Duo vetuli judices, nobile par nebulonum, capitalem noxam insonti astruxerant; sed sceleratissimi consilii convicti, capitale supplicium in se verterunt. Ita & hi fabri, quas fecerunt compedes, gestarunt.

Quæ non consilia in Judæos coxerat improbus rex Antiochus, jámque Hierosolymæis arcibus imminebat, omnia in unam tumuli congeriem redacturus. O miser! túne Palæstinæ metropolim solo es æquaturus? nec vermiculis quidem è tuomet corpore ebullientibus resistere valebis. Eadem agitarat consilia facinorosus Nicanor, in universam Isacidarum gentem. Decreverat cerrè nonaginta Judæos talento vendere. Sed improvidus consultor triumphum cecinit ante victoriam, cæsis fugatúsque. Et tu Nicanor, fodisti foveam & incidisti in eam.

Plutarchus

Plutarchus memorat: Melios populos cùm solo ampliore indigerent, ex insulâ sterili abiisse, Nymphæo juvene coloniæ ducendæ præfecto. Decretum autem erat, illic habitare, Deo jubente, ubi naves, quibus veherentur, amitterent. In Cariæ littora delati, naves tempestate convulsas amiserunt. Cares qui Cryassam urbem incolebant, sive illorum miserati, sive audaciam veriti, secum eos habitare jusserunt, & agri sui parte impertiverunt. Melii à Caribus tam benignè susceptì, agros sibi assignatos lætis successibus coluerunt. At Cares peregrinam gentem brevi temporis spatio, nimiis incrementis auctam videre, & invidere fortunam, atque de illâ comprimendâ cogitare: habuitque ea res seriam deliberationem. Hoc denique conducibile visum, Meliorum primores ad convivium vocatos, ubi mero incaluissent, trucidare. Consilium hoc quantumvis arcanum virginem Cariam, cui Caphena nomen, non latuit. Hæc Nymphæo Meliorum duci civium suorum consilium aperuit, monuitque insidias cavere. Quocirca & Nymphæus cum suis consilium prensat, quâ ratione sicarios in suum jugulum conductos præverterentur. Re deliberatâ convivas se stiterunt Melii, sed unà cum uxoribus, quarum veste abdebant arma. Cena ad umbilicum perducta, tesseram dederunt Cares aggrediendis jam & obtruncandis Meliis. Nymphæus ad rei gerendæ articulum attentissimus, suos fortiter jussit agere. Hîc Melii gladiis uxorum fide subministratis, barbaros adorti universos interfecerunt, agro & urbe illorum potiti, à quibus interficiendi fuêre. Et hîc quoque consilium malum consultoribus fuit pessimum: suis consiliis saturati sunt Cares, & ferrum quod aliorum cervicibus acuerunt, suis receperunt. Adeo nihil in sacris, nihil in profanis vulgatius, nihil quotidianis experimentis testatius, quàm malos malis consiliis malè perire. Eleganter dixit Petrus Chrysologus: *Fremit dolositas se decepta, & in se fraus reversa collidtur. Herodes stridet, cadens ipse in laqueum, quem tetendit. In altum tendens cadit ab alto, celum pulsans intrat profundum, in se vadit qui vadit in Deum.* Nemo unus facilè inventus est hactenus, qui mali consilii malum eventum non & ipse senserit. Astutos Deus *apprehendit in astutiâ eorum.* Optimè Augustinus: *Prorsus fratres mei,* inquit, *ita credite, ita certi estote, ita si est in vobis excellentior prudentiæ ratio, videte atque perspicite: nemo malus quin prius sibi ipse noceat.* Consilium malum consultori pessimum. Dicta consignans sapientissimus Ecclesiastes: *Qui fodit foveam,* inquit, *incidet in eam, & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. Qui transfert lapides, affligetur in eis, & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis.*

Chrysologus serm. 172.

Id cap. 1. vers. 15. Augustin. in psal. 7.

Eccles. c. 10. vers. 8. & 9.

CAPVT IX.

Cæsareorum, Regiorum, Principalium; omnium denique sacrorum & politicorum senatorum ac Consiliariorum Consvltrix *Lingua formatur, firmatúrque contra lapsus.*

MIror equidem vehementer Assuerum potentissimum regem adeò dominum iræ fuisse, ut licet gravissimè in reginam Vasthi excandesceret, in eam tamen non priùs animadverterit, quàm procerum suorum sententiam exquisisset. Luculentè sacer scriptor: *Iratus rex,* inquit, *& nimiò furore succensus, interrogavit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta. consilio, scientium leges ac jura majorum.* Sed & Nabuchodonosorem miror turgidissimi supercilii monarcham, deliberatum sibi bellum non antè cœpisse, quàm consiliarios omnes, ducésque bellicos super câ re consultantes audiisset. Nam, quod sacra pagina testatur, *Vocavit omnes majores natu, omnésque duces & bellatores suos, & habuit cum eis mysterium consilii sui, dixitq; cogitatio-*

Esther c. 1. vers. 13.

Judith c. 2. vers. 2. & 3.

A *nem suam in eo esse, ut omnem terram suo subjugaret imperio.* Nimirum, *salus ubi multa consilia. Est enim lingua sapientum sanitas.* Dissipantur cogitationes ubi non est consilium, ubi verò sunt plures consiliarii, confirmantur. Præclarè Ambrosius: *Pecunia,* inquit, *facilè consumitur; consilia exhauriri nequeunt. Hæc usu augentur, pecunia minuitur, & citò deficit.*

Prov. cap. 11. vers. 14. & cap. 12. v. 18.

Ambros. l. 3. offic. cap. 15.

Parvi arma sunt foris, nisi consilium est domi.

Consilium autem collatum, quò in plures diffunditur, eò redundantiùs manat, & in suum fontem recurrit. Adeóque verissimè Joannes Sarisberiensis: *Impossibile est,* inquit, *ut Sarisb lib. 5. salubriter disponat principatum, qui non agit consilio sapientum.*

Policrat. c. 5.

Consiliarios Ducibus, Regibus, Imperatoribus, civitatibus, provinciis, regnis planè necessarios esse, nemo est qui sapiat & dubitet; quales sint necessarii, à nostro instituto alienum est fusè disceptare. Hoc unum hîc agimus, ut Consiliariorum linguas à lubrico abducamus, firmemúsque contra lapsus. Quare, ut hoc ordine faciamus, & cum venià vestrâ, eruditissimi, nobilissimi viri, septem dumtaxat Aphorismos in medium dabimus, Consvltricis linguæ directores. Non facilè delinquet linguâ Consiliarius, senator, quicunque demum suasor, qui septemplex hoc documentum ausus fuerit non respuere.

Necesse est esse consiliarios.

Aphorismvs 1. Consiliarius secreti tenacissimus sit, privatáque cum aliorum principum legatis colloquia vitet.

Septem sanctiones pro consultrice linguâ:

2. Consiliarius Linguam Audacem abhorreat, Modestam assumat.

3. Consiliarius tam linguam Ancipitem quàm Præcipitem summè caveat.

4. Consiliarius Linguâ pervicace careat, Constante vigeat.

5. Consiliarius Adulatoriam linguam execretur, sectetur Veracem.

6. Consiliarius Linguam Argenteam extremè oderit.

7. Cõsiliarius ante omnia Linguam habeat Liberam.

Has leges rogamus, has figimus tabulas, consiliariorum ac senatorum omnium linguis. Quàm autem hæ sanctiones, & rationi, & sapientum vocibus, & sactis voluminibus, & omnis antiquitatis consuetudini sint congruæ, nunc paullò explicatiùs trademus.

§. I.

Aphorismvs primvs, silere docet jubetque fidelissimâ taciturnitate secretum tueri. Principis aut Reipublicæ consilia enuntiare, est Principem aut Rempublicam prodere. At res rara est inter multos, silentium. Illud hîc remedii est, ut quid faciendum sit, multi judicent,, quid facturus sit princeps, pauci sciant, aut nulli. Ideo tam nescire quædam consiliarios, quàm scire oportet. Taciturnas optimum est tutissimúmque administrandæ rei vinculum. *Sacramentum regis abscondere bonum est.* Apud Persas certè in consiliorum societatem nemo venit, nisi taciturnus & fidus: & è veteri eorum disciplinâ, Regum arcana cum vitæ periculo custodiebantur. Et vera vox Curtii est: *Res magnæ ab eo sustineri non possunt, cui tacere grave est.* Ægyptii hac in re severi, quibus lex erat linguam ei abscindere, qui arcana Reipublicæ detexisset, cùm meritò dici possit proditorem secretorum, regnorum proditorem esse. Neque ab hoc multum abest, qui privata cum aliorum principum legatis colloquia init: proditionis certè suspicionem incurrit. Romani cruce aut rogo tale genus piaculi multarunt. Quamvis supervacanea videri potuerit hæc lex apud eos, quorum curiam sic clanserat silentium, ut non dicam unum, sed neminem audisse crederes, quod tam multorum auribus fuerat commissum. Enituit hac in re virtus Pompeji, qui dum legationis officio fungeretur, à Gentio rege interceptus, cùm senatus consilia prodere juberetur,

1. Secretũ fidelissimâ taciturnitate tuendum.

Tacitus l. 1. histor.

Tobiæ c. 12. vers. 7.

Curtius l. 4. histor.

In Ægypto pœna detegentium arcana Reip. erat linguæ abscissio.

Valerius l. 3. cap. 3.

juberetur, ardenti lucernæ digitum admovit cremandum, eâque patientiâ regi simul & desperationem tormentis quidquam ex se cognoscendi excussit, & ambiendæ apud populum Romanum amicitiæ cupiditatem magnam ingeneravit. Notum Papyrii apud matrem tam silentium, quàm lepidum ac festivum mendacium, quo curiæ secreta tegerentur. Nota vox Cæcilii Metelli: Si scirem, ajebat, hanc vestem mei consilii conscian esse, protinus eam exuerem, & in flammas abjicerem. Non stultitiam solùm sed & perfidiam suam prodit, qui Reipublicæ arcana continere nescit. O quanta regna & exercitus steterissent, si stetisset lingua sui non oblita! Prædicanda sanè Spirensis curiæ lex est: *In senatu dicta, gesta, judicata æterno silentio tegunto; nihil injussu Cæsaris revelanto.* Scitum utile ac necessarium. Nihil illi tutò committitur, nec omnino consiliis admovendus est, cui occulta principum virâ ipsâ potiora non sunt. Profectò cum iis minimè communicanda sunt consilia, qui instar dolii in plurimas rimas fatiscentis, ea quæ infunduntur, continere nequeunt. Meritò rex Syriæ molestissimè tulit, sua hostibus consilia patere, quod tamen nullius regi consiliarii vitio evenit, sed Deo Elisæo vati rem patefaciente. Hoc quia rex ignorabat, se suâque omnia hostibus prodita ratus, *convocatis servis suis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israël? dixitq; unus servorum ejus: Nequaquam Domine mi rex, sed Elisæus propheta, qui est in Israël, indicat omnia verba quæcunque locutus fueris in conclavi tuo.* Ergo consiliarius silere discat, ne proditor fiat.

Lex curiæ Spirensis de servãdo secreto

4. *Reg. c. 6. vers. 11.*

Vide quæ de Lingua Revelate c. 18.

§. II.

2. Consiliarius linguã audacem abhorreat.

APHORISMVS SECVNDVS. Consiliarius linguam Audacem abhorreat, Modestam assumat. Audacia consilia mutandis rebus, quàm servandis aptiora sunt. Audacium consiliorum auctores reprimentur, si quod ore suadent, manu prosequi cogantur. Nulla tamen his reprimendis efficacior ratio, quàm dictorum rationem exigere. Hîc illi aut in vado hærebunt, aut absurdiora respondebunt. Imprudentis námque dicta ratio longè solet esse imprudentior. Dubium sit, plúsne noceat nimis cautus, an nimis audax consiliarius. Ajunt in curiis consiliarios triplici fere discrimine censeri: quosdam illorum à litteris innatáque prudentiâ atque ab experientiâ, non multum præsidii adferre ad tantum munus, hoc uno valere, in dicendo esse omnium audacissimos: alios verò tam lectione quàm auditione rerum præstare, cetera timidissimos esse, & rarò ex animi sui sententiâ dicere: demum alios tam dicendi libertate quàm eruditionis ac prudentiæ dotibus excellere, sed horum esse quàm paucissimos, eósque in singulis curiis vix numero æquare portas quæ Thebis fuerunt. Hinc illæ lacrymæ & magna rerum dispendia. Audacia consiliarii laudanda est, si sola non sit, sed doctrinâ, probitate, experientiâ nitatur: ubi hæc fulcra defuerint, omnia in præceps ruere necessum est. Modesta lingua dignitatis suæ fiduciâ non effertur, nec in aliorum injuriam vertitur, & sine asperitate loquitur. Consiliarius modestiæ amans, caveat ne quid in alterum atrocius dicat, faciátve. Nam sæpè quò potentior est, qui facit injuriam, eò gravius dolet is cui infertur. Nam propter illius qui nocet auctoritatem, putat offensus hoc magis ad infamiam suam spectare. Quàm verò ille à modestiâ procul abit, qui plenus sui, quidlibet in quemlibet dicere, alios præ se nihili ducere, intolerantiùs sese jactare, & altos proflare spiritus non veretur, quasi solus vidisset, legisset, nosset omnia. Hesiodus poëtarum prudentissimus, linguam non vulgandam sed recondendam esse dixit perinde ut thesaurum, ejúsque in promendo gratiam esse plurimam, si & modesta sit, & parca, & moderata. Porrò ad modestam consiliarii linguam pertinet, præsenti animo, patientiáque silentio aliorum opiniones audire, nec dicentis orationem interrumpere, quantumvis absurdâ & nullis fundamentis nixa dicantur. Quin imò finitâ jam oratione, non subitò contradicere, & in contrarias rationes erumpere convenit: dandum potiùs aliquid spatii quo integrum sit dicenti, aliquid dictis addere, demere, mutare. Nam eos qui statim contradicunt, alieni sermonis molestos interpellatores imprudentiæ notans Salomon: *Qui prius, inquit, respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat.* Linguæ modestiam mirificè juvant, non facilem esse credendo, dando, promittendo, decernendo, multò minùs irascendo. Citò credere, leviter promittere, temerè dare, plerunque pœnitentiam accersunt. Hebræus rex David nimis citò credidit servo contra dominum mentienti, & sententiam tulit non æquam. Illud denique modesta lingua unicè curat, ut excocto, simplici, ac restricto sermone, non crudo, non affectato, non prolixo utatur, ne fastidientes & saburratas, ut Comicus loquitur, auditorum aures efficiat. Lingua modesta etiam errando non erat. Amica certè omnibus est Modestia.

Consiliarii in curiis triplicis sunt discrimiuis.

Audacia consiliarii in quo laudanda.

Gell. lib. 1. Noct. Attic. cap. 15.

§. III.

3. Anceps & præceps linguam cavendam monet.

APHORISMVS TERTIVS & Ancipitem Linguam & Præcipitem cavendam monet. Ancipitem linguam eam vocamus, quæ verba jacit ambigua & perplexa, quæ vafrè artificioséque dicenda construit, ita ut in omnem partem torqueri facilè possint. Fridericus Imperator optabat à consiliis dandis abesse duo hæc, *simulationem & dissimulationem*. Itaque Consiliarii loco habendus non est, qui ita verba moderatur, ut quidquid evenerit, rectè dixisse videatur. Improbi hominis est, initio verum celare, tandem, quò res inclinarit, sententiam torquere. Bonæ notæ Consiliarius mavult errare sincerè loquendo, quàm scopum tangere malignè simulando. Atque hoc Justitia jubet. A Charitatis officio Justitiæ officium hoc differt, quod illud intermitti possit, cùm aut privatum timetur damnum, aut nullus officii speratur fructus: istud verò quod Justitia exigit, etsi nulla spes fructus sit, etsi proprium terreat detrimentum, est tamen præstandum. Et tale Consiliarii est officium. Sed objicias: Frustra dissentit, & odium sibi quærit, qui plurimorum calculis contradicit. Non frustra hoc fit, mi homo: ea enim veritatis vis est, ut emergat demum, vincátque. Sed nec ullo modo frustra est, officium suum facere, quisquis sit eventus laboris. Mali Consiliarii signum evidens est Anceps lingua.

Nec Ancipitem tantùm, sed & Præcipitem linguam caveat in medium consulturus. Tunc solùm celeritati locus est, cùm mora periculum creat. Aliàs præceps lingua semper proxima ruinæ; nec diu vires retinet, quidquid impetu agitur. Nulla res potest esse eadem festinata simul, & examinata. Itaque fit ut Præcipitem linguam pœnitentia, sed sera & inutilis sequatur, cùm præcipitata raptim consilia, neque revocari, neque in integrum restitui possint. Corbulonis apud Tacitum præceptum est: Compositiùs cuncta quàm festinantiùs agere. Nam festinatio improvida est & cæca, quam proinde error sequitur, errorem infelicitas, infelicitatem pœnitentia. Cùm legati Thebani vehementer urgerent responsum Athenis, Agesilaus prudenter cunctatus: An non scitis, inquit, cùm seria res agitur, in morâ multum esse consilii? Ut meritò Diodotus apud Thucydidem dixerit: Celeritatem, & Iram bonæ consultationi maximè contraria; quorum alterum cum amentiâ conjunctum esset, alterum cum imperitiâ & consilii tenuitate. Thomas Morus illud Angliæ fidus, ad matura consilia regios senatores cohortabatur, imò ut nihil nisi probè examinatum in senatu statueretur, censebat, quo die primùm quid proponeretur, nihil de eodem disputandum, sed in proximos conventus differendum; ne quis temerè, quod in buccam venisset, effutiret, dein absurda quæque stabiliendis

stabiliendis suis decretis excogitaret, mallétque publicæ salutis quàm suæ existimationis jacturam facere, perverso ac præpostero pudore. Quod quidem monitum videtur sumpsisse ab Alexandro Severo Imperatore, qui re Consiliariis propositâ, spatium ad disquirendum cogitandúmque dedit, ne de rebus sæpe ingentibus incogitati sententias dicere cogerentur. Itaque bene prudentérque monebat filium Leo Imperator: *Delibera tardè, nisi aliqua necessitas celeritatem requirat: at ubi consulueris, festinanter exsequere.* Tarditas, anima est consilii, celeritas exsecutionis. Quocirca Consiliario cauta potiùs consilia cum ratione, quàm felicia ex casu placeant: & Anceps lingua & Præceps summè displiceant.

§. IV.

4. Omnem linguæ pervicaciâ declinet, constantiam amet.

APHORISMVS QVARTVS. Consiliarius omnem linguæ pervicaciam declinet, Constantiam amet. Sapientis est suæ sententiæ non nimis tenacem esse. Neque levitatis est aut inconstantiæ, suâ sententiâ cedere, ut sequi liceat meliorem. Nam uti viator, bonâ etiam viâ decedet, si quis monstret meliorem aut compendii facilioris; ita consilii mutatio nequaquam indecora est, quantumvis gravi & erudito viro. Magnæ felicitatis est optima primo intuitu vidisse, sed potior est ille qui se minùs alio vidisse ingenuè profitetur. Nam melius est recurrere è medio cursu, quàm malè currere. Stoicam philosophiam hac in re meritissimò damnans Seneca: *Secta vestra*, inquit, *hoc loco titubat, & illud superbum promissum, nunquam sapientem facti sui pœnitere, nec unquam emendare quod fecerit, nec mutare consilium. Non est levitas à cognito & damnato errore discedere; & ingenuè fatendum est:* Aliud putavi; deceptus sum. *Hæc verò superbæ stultitiæ perseverantia est:* Quod semel dixi, qualecunque est, fixum ratúmque sit. *Non est turpe remutare consilium.* Quotus enim quisque est, quem non aliqua pars ignorantiæ attingat? Ideo boni & prudentes viri, sic ubi ipsos errare contigerit, indicatæ veritati libenter assentiuntur; at vulgus ineptum contumacissimum est. Tanto dignior laude C. Cassius qui auctoritati servandæ nunquam ulli facilè contradicebat, si Tacito credimus, qui Cassium ita locutum memorat: Simul quidquid hoc auctoritatis in nobis est, crebris contradictionibus destruendum non existimabam, ut maneret integrum si quando Respublica consiliis eguisset. Hoc ipsum salubriter cavetur ab augustissimo illo Spirensi ac totius Imperii senatu, lege, quam Cæsar, atque ipsi Assessores sibi dixerunt: *A dissidiis utrinque contumeliisq; abstinento, & concordia mutuæ studento.* Dissidia lex damnat, non quæ abratiocinatione, sed quæ à pravis affectibus emergunt. Hi ubi Consiliarii animum occuparunt, eò hominem impellunt, ut omnis consilii quamvis egregii, quod non ipse affert, inimicus sit, & adversus peritos pertinax pugnet. Sunt qui suæ sententiæ sic inhæreant, ut alios omnes grandi supercilio despiciant, tanquam bardos & nullius judicii homines. Talis omnino Caiphas Pontifex: *Vos*, inquit, *nescitis quidquam, nec cogitatis.*

Memoranda hîc Aristidis ingenuitas, qui cum Themistocle minimè amico in legationem missus: *Visne*, inquit, *ô Themistocles, ut in his montibus inimicitias paullisper deponamus, recepturi eas cùm redierimus?* Quo quidem docuit vir prudentissimus, sinsultates tunc maximè ponendas, cùm Reipublicæ negotium promovendum. Quòd si legem Christianam sapuisset Aristides: Velis jubeas, dixisset, ô Themistocles, ut inimicitias ponamus, eas æternùm non recepturi.

Inter Romanos Plancus ille Ciceroni familiaris, hac animi moderatione excellens: *Non me impedient*, inquit, *privatæ offensiones, quo minus pro Reipublicæ salute, etiam cum inimicissimo consentiam.* Audite Christiani, audite senatores ac consiliarii, qui quandoque bonum publicum privatis publicísque simultatibus affligitis, & plurima pro affectu, non pro ratione suadetis, omnes Aquilæ plumas evulsuri (nisi vis obstet ab alto) omnes leoni ungues præcisuri, ut vester imperet affectus aut impetus.

Atque ego hîc pertinaciam damno, non Constantiam, eósque Ciceronis etiam calculo perstringo qui errare malunt, eámque sententiam quam adamaverunt, pugnacissimè defendere, quàm sine pertinaciâ, quid constantissimè dicatur, exquirere. Pervicaciæ est post discessionem è Curiâ, & re, quæ in deliberationem venit, peractâ, suæ sententiæ etiamnum mordicus inhærere. Nam re integrâ quin liceat in alia omnia ire, nemo est qui id nesciat. Atque hîc opus Constantiâ Veritatis comite, quæ Consiliario inter primas necessaria. Nihil enim est Tullii sensu, quod tam deceat, quàm in omni re gerendâ consilióque capiendo servare constantiam. Non satis est veracem esse, ac ingenuè indicare quid expetendum, fugiendúmque sit, sed præsenti constantique animo gradum in eo figere oportet, ac stare, quod semel deliberatum est, judicatúmque. Non natare sed constare sibi debet animus. Ficulnei Consiliarii sunt, qui huc illuc fluctuantes agitantur. Interdum alia, deinde alia decernunt; ut eorum qui dominantur, simultas aut arrogantia fert, ita bonum malúmve publicum existimant, ita in omnem auram eventilantur.

Constãtia in consiliario est maximè necessaria.

Alium se gessit Metellus Numidicus, nobilissimum Constantiæ specimen. Hic cùm animadverteret, quòd seditiosi conatus Saturnini tribuni plebis tenderent, quantóque malo Reipublicæ, si non his occurreretur, erupturi essent, in exilium quàm in legem ejus ire maluit. *Potéstne aliquis*, inquit Valerius, *hoc viro duci constantior, qui ne sententiâ suâ pelleretur, patriâ, in quâ summum dignitatis gradum obtinebat, carere maluit.* Non minùs Scævolæ animus sibi constabat. Cùm enim Sylla urbem occupasset, senatum armatus coëgisset, jámque unum illud ageret, ut C. Marius hostis judicaretur, & illius voluntati nullus auderet se opponere, solus Scævola hac de re interrogatus, sententiam dicere noluit: Et Syllæ truculentiùs minitanti: Licet, inquit, mihi agmina militum, quibus curiam circumdedisti, astentes, licet mortem identidem miniteris, nunquam tamen efficies, ut propter exiguum ac senilem sanguinem meum, Marium à quo urbs & Italia conservata est, hostem judicem.

Valer. lib. 3. cap. 8.

Quis Thomas Morus, illud Angliæ decus, quàm constans in tuendo vero? Revera illi æs triplex circa pectus & ahenum robur. Mori maluit, quàm non verum dicere: Itaque caput perdidit, ne perdere cogeretur libertatem veritatis tenacissimam.

Quis in eadem gente Reginaldus Polus? qui jus & æquum eâ constantiâ defendit, ut cùm caput illius quinquaginta millibus aureorum proscriptum esset, diceret: Jam satur sum vitæ; qui eam mihi ademerit, hoc præstabit officii, quod ille qui dormitum ire cupienti vestes detrahit. Hanc ergo Constantiam laudamus, non Pertinaciam. Artificiosissima mixtura est, pertinacem non esse, & tamen esse constantem. Quis enim neget consilia mutari posse? quo sensu illud Oratoris capiendum: *Non inconstantis puto, sententiam tanquam aliquod navigium ex Reipublicæ tempestate moderari.* Hinc Leonidas objicienti quòd facilè mutaretur: Mutor, inquit, sed temporum ratione, non ut vos, proprio morbo. Nimirum pro re & tempore variari potest consilium. In quam sententiam optimè Augustinus: *Turpe est*, inquit, *mutare sententiam, sed veram & rectam. Nam, & stultam & noxiam, laudabile & salubre est. Sicut autem constantia non sinit hominem depravari, sic pervicacia non sinit corrigi. Proinde sicut illa laudanda, sic ista est emendanda.*

Cic. orat. pro Cn. Planc.

Augustinus epist. 214.

§. V.

5. Adulatoriã linguã execretur, veracem sectetur.

APHORISMVS QVINTVS. Consiliarius adulatoriam linguam execretur, veracem sectetur. Nam assentari

assentari (uti Græcorum disertissimus loquitur) *& placida loqui, in concilio perniciem Reipublicæ maximam adferre solet.* Medicus si vel semel pro pharmaco venenum propinarit, invisus semper est: ita consiliarius si vel semel vitiis benignus detestanda commendarit, aut Domini sui virtutes supra verum extulerit, in aliis fidem ægrè faciet. Neque enim fideles sunt censendi, quorum hoc unum officium est, una hæc contentio, *placere Principi*, & eum quàm blandissimè fallere. Ut umbra, quidquid egeris, quoquò te verteris, semper adest & respondet suo corpori, sic isti, quocunque purpura vel sceptrum verterit, eò circumagunt se, & sui semper dissimiles pro re natâ sese adaptant; planè similes Heliotropio flori, cujus tantus est amor in solem, ut cum ipso circumagatur, & quocunque sol deflexerit, eodem flos iste caput suum declinet. Ita hi Laudenses & Placentini Consiliarii, in rebus omnibus ad dominorum suorum voluntatem sese accommodant, nec quidquam nisi ad gratiam loquuntur. Quocunque herilis vel oculus vel manus, etiam sine voce annuerit, abnuerive, eodem ipsi toto corpore propendent, nec unquam ad hoc virtutis aut virium proficiunt, ut adversari audeant & refellere non probanda: omnia compositis verbis & assentatione tortuosâ transigunt, modò pax sit in diebus illorum: verum tegere, nihil esse piaculi censent, modò gratiâ non excidant. Aliter longè Isocrates: *Abesse*, inquit, *omnis assentatio, & ejus, cui consilium datur, utilitas, & rei veritas spectari debet.*

Ochozias Rex improbitatem suam Consiliariorum suorum adulationibus imputet. Rex Amnon suum suorúmque interitum consiliariis suis acceptum referat. Philippum Macedoniæ regem Demetrius ejus consiliarius in maximam quoque calamitatem impulit. Norat Demetrius Philippum ardere cupidine alieni soli, quare non difficulter illi persuasit, Græciam & Italiam occuparet. Consilium hoc adulatione merâ formosum secutus Philippus, bellum movit Athenienſibus. Hi fœdus composuerunt cum Romanis, qui Philippo victo Macedoniam occuparunt. Ita rex & aliena quæ appetierat, non obtinuit; & sua quæ possederat, amisit. Tales ut plurimùm eventus, sequuntur adulatorum consilia; quorum principia quidem jucunda, at eadem exitus habent amarissimos. Antiochus Rex adulatorum vocibus infatuatus, veritatem nunquam audisset, nisi venationis studio avius & aberrans in rustici tuguriolo divertere coactus fuisset. Hic super mensam injectus sermo de rege. Paterfamilias regem quidem virum bonum, sed duplici notâ infamem esse dixit, quòd consiliarios haberet malos, & regni negotia ob insanum venandi studium negligeret. Tacuit rex in præsentiâ. At primo diluculo advolantibus ad casam famulis: Heri demum, inquit, veritatem audivi; vos palpum pro veritate obtruditis.

Justinianus cetera sagax Imperator, in hos ipsos tamen casses incidit, à Triboniano Jurisconsulto per adulationem turpiter deceptus.

Rem mirissimam narrant de Senatore, imò adulatore regio. Ajunt Lutetiæ in foro frumentario, os cloacæ ostendi hodiéq; ubi sepeliri voluerit consiliarius, quem pravæ adulationis serò pœnituit. Regem is tristem ac sollicitum viderat, ob angustias ærarii. Suasit igitur vir catus, ut rex è minimis rebus quas rustici in mercatum deferrent, unum alterúmve numulum exigeret; idque in biennium duntaxat. Collectâ pecuniæ vi non modicâ, exactiones plures eodem exemplo excogitatæ sunt. Hic primus exactionum talium inventor, cùm videret idem auctoritatis sibi non esse in dissuadendo, quod in suadendo fuerat, extremis mœroribus confici cœpit, & animi salutem desperare. Atque ut à seipso pœnas consultæ adulationis expeteret, aliósque calamitate suâ doceret, testamento cavit, ut illic sepeliretur, quò fori purgamenta confluerent. Dignum hoc auctore monumentum. De blandientibus his adulatoribus verissimè Alexander Severus pronuntians: *Hi sunt*, inquit, *qui principes perdunt, qui eos à populo semovent, qui soli internuntii sunt, aliud quàm respondetur, sæpe referentes, claudentes Principem suum, & agentes ante omnia, ne quid sciat.*

Ioan. à Coquier lib. 4. thesauri politic. cap. 4. quem hic secuti sumus præeuntem.

§. VI.

APHORISMVS SEXTVS. Consiliarius linguam argenteam extremè oderit. Siquidem

—— quæ reverentia legum
Quisquetus aut pudor est unquam properantis avari?

Quid enim judicii, ac consilii, quid fidei in eo erit, qui non bonum publicum, sed privatum, sed suum tam sollicitè quærit. Nimirum nec pensi quidquam nec sancti habebit, qui linguam habet argenteam. Eam porrò argenteam voco linguam cui omnia sunt venalia, modò argentum impetret. Sunt, quibus nulla nec salaria nec præmia satis grandia, seque digna censentur: plus petunt, ulteriùs exigunt, nunquam satiabiles, nullis donis explebiles. Quàm hîc Romani temperantes, & à corruptelis istis alieni? Fabius Pictor, Q. Fabius Gurges, Q. Ugolinus, C. Numerius legati ad regem Ptolemæum missi, munera quæ ab eo privatim acceperunt, in ærarium Romæ priùs detulerunt, quàm ad senatum legationem referrent. Scilicet de publico ministerio nihil cuiquam, præter laudem bene administrati officii, accedere debere judicantes, sic animo adversus cupidinem invicto publicam rem antehabuerunt privatæ utilitati. Verùm (quæ senatus humanitas fuit) reddita sunt legatis, quæ in ærarium contulerant, non solùm Patrum decreto, sed etiam populi permissu. En, quàm solliciti fuerunt viri integerrimi, ne quid de suâ fide & integritate delibaret tanti regis in se munificentia. Quare Romanum ærarium potiùs, quàm suas domos opulentas malebant. Sed cum hac continentiâ liberalitas senatus meritò certavit & vicit. Hem! quàm alii sunt mores, nostro hoc ævo? Omnes pecuniæ vias novimus. Phœnicem dixeris illum, qui munera, oblata ultro audet non accipere. Sed nec ii laudandi, qui hoc unum satagunt, ut domino suo ærarium struant, quacunque demum ratione id fiat: qui æstimant *lusum esse vitam nostram, & conversationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere undecunque etiam ex malo acquirere.* Ubi nunc Helvidii Prisci, qui cunctis vitæ officiis æquabiles, opum contemptores, recti pervicaces, constantes adversus metum. Interrogavit hominem aulicum unus aliquis è purpuratis Patribus: Cujusnam consiliarii fidelissimum esset censendum consilium? respondit alter: Contemnentis aurum. Prudenter dictum ac verè, & ad mentem Demosthenis qui asserebat, Non esse apud eos, quorum omnia studia, & cogitationes ad avaritiam referuntur, quidquam vel firmi vel sancti. Dixit, sed non fecit Demosthenes. Quocirca providè apud nonnullos populos lege cautum est, Ne ii in cõsilium adhibeantur de bello, qui agros hostibus finitimos haberent; quòd rei privatæ aspectus, prudens consilium impediat. In hunc ipsum finem Consiliarius privata cum aliorum Principum legatis colloquia vitet, nec in circulis de rebus magni momenti disputet. Hæc talia venalem & argenteam linguam sapiunt.

Memoratu dignissimum est, quam ille, magnarum gemmarum Comes Elcearius, hac in re moderationem animi præ se tulerit. Erat Elcearius ob eximias suas virtutes Roberto Galliarum Regi, ejúsque filio Carolo, inter primæ admissionis amicos charissimus. Hinc fiebat ut è regum domo lautissima munera ad Elcearium sæpissime commearent: sed ille continentissimi propositi tenax omnia constanter repudiabat. Et ne regiam liberaliter nimis agresti contumaciâ spernere videretur, dicere solebat: Se quidem tam munificè oblata posse accipere sine culpâ, vereri tamen, ne suo exemplo alii trahe-

taherentur, qui acciperent munera etiam cum culpâ. Itaque Elcearius in conclavi inter preces auditus est dicere: Domine, tu mihi in cælo debes centum auri uncias, itémque duos pannos purpureos. Interrogatus, quid hæ preces sibi vellent? respondit, eo die munera sibi oblata, à se tamen repudiata esse.

Lib. de Bellis apparatu, quē à Grato in Latinum vertit Ioan. Chocus Cantabrigiensis, hic interpres Iunctum quo uocentur Lemans fuisse autumat.

Parendum igitur sapientissimæ Leonis Imperatoris cohortationi, quam ad filium Principem instituit, hunc in modum: Consultores adhibe experientes rerum, providos, perspicaces, ærumnarum ac prosperitatis tuæ socios; ad cogitandum solertes, fideles, qui tibi neque ad gratiam obtemperabunt, neque illi qui rei susceptor existit, neque sibi mutuo, sed qui quod cogitant, dicunt, qui simplici animo & incorrupto sunt, nullúmque ex iis rebus (notate obsecro, notate) lucrum quærunt, sed in eo ipso tempore, quid maximè utile sit explorant. Sunt enim, qui cùm lucrum aliquod vel compendium, aut ad se, aut ad eos quos charos habent atque diligunt, pertinere posse vident, totam judicationem rei eò transferunt: & quia pertinaces sunt, universum consilium, ab utilitate communi ad id quod ipsi volunt, devehunt.

Ita prorsus fit: ita Christiani principes inter se committuntur, dum consiliarii eorum pro suis quisque loculis pugnant. Consiliarius avarus & numis inhians, aut proditor, aut nequam est. Fidelis nunquam erit, qui magis suam crumenam, quàm conscientiam suam attendit.

In mercat. *Semper avarus amat mendacia, furta, rapinas.*

Ser. de Mal. princ. cap. 5. Quemadmodum Leo, sic & Justinianus Imperator, quemlibet Principem cohortatus: Festinabis, inquit, consiliarium, & quicunq; circa te, assumere virum optimum & purum undique, & contentum iis quæ à Fisco dantur: si quid præter spem accesserit, & non inveneris eum custodientem tibi fidem justam, illum quidem expelles, alio verò uteris consiliario, legem & Justitiam cum puris servante manibus. Compertissimum est: Ubi munera, ibi & perversa esse judicia. Samuelis propheræ C sanctissimi viri filios considera, de quibus Regum fasti *1. Reg. c. 8. vers. 3.* testantur: *Declinaverunt post avaritiam, acceperúntque munera.* Quid inde? *& perverterunt judicium.* Ex illo istud exploratissimâ ratione concluditur. Ergo, aut Consiliarius fidelis non erit, aut linguâ carebit argenteâ.

§. VII.

1. Ante omnia linguam habeat liberam.

APHORISMVS SEPTIMVS. Consiliarius ante omnia linguam habeat liberam. Hîc Rhodus, hîc saltus: hinc Orbis lacrymæ, quòd linguæ aulicæ plerumque non sint liberæ. Sed ipsi sæpe Domini rerum ac principes in caussâ sunt tam mutilæ libertatis; grata malunt audire quàm vera, vehementi scilicet & acri liberáque oratione offenduntur, odiúmque parit veritas. Hoc expertus est Achior, qui apud Holofernē de Israëlis populo liberè pronuntiavit quæ sensit. Sed ægrè tulit hanc oris libertatem turgidus imperator, compulitque D fidissimum suasorem transire ad hostes. Quæ res exi- *Iudith c. 5. vers. 5.* tium attulit Holoferni, salutaris fuit Achiori. Nam qui cum Assyriis periisset, eâdem involutus clade, cum Hebræis incolumitatem est consecutus. Revera periit rex, periit princeps, cui bona consilia dare periculosum est. Theopompus interrogatus, quæ ratio regni servandi esset? respondit: Si justam dicendi libertatem Princeps indagandæ veritatis cupidus, consiliariis suis facultatem tribuat liberè proloquendi quæ senserint; neque factis dictísve, sed nec nutu ullo cujusquam sententiâ se offensum ostendat, nisi veritatis velit facere jacturam: Siquidem plerique hominum adeò sunt imbecilles, ut vel minimam Principis offensiunculam plurimum reformident. Propterea cùm consuluntur, ut etiam sibi *Isa. cap. 5. vers. 20.* consulant, Dicunt *malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.*

A At hîc de loquendi libertate loquimur, effusæ licentiæ vel garrulæ impudentiæ nos minimè patrocinamur. Sunt enim aliqui ab ipsa naturâ sic facti, ut modestiæ ac reverentiæ immemores, paullò etiam quàm par esset concitatiùs in ipsos Principes ipsis audientibus invehantur, vibrentque linguas, & carpant potiùs quàm moneant instituántque. Talis omnino fuit Joabus dux belli supremus, & consiliarius regis Davidis, homo efferi oris, qui licet regis sui amplitudini studeret, vehementiùs tamen & acriùs quàm par erat, regem super Absalonis filii interitu dolentem allocutus: *Confudisti hodie*, inquit, *vultus omnium servorum tuorum* &c. *Diligis odientes te, & odio habes diligentes te, & ostendisti hodie quia non curas de ducibus, & de servis tuis.* Ohe, Joabe, ohe; nimis hæc acerba sunt in regem: hæc verborum amarulentiam non veritas, sed linguæ furor effundit. Licet vera dicere, etiam regi, sed modestè. Achior, quem dixi, hoc observavit, qui ad Holofernem dicere sic ingressus: B *Si digneris*, inquit, *audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto, qui in montanis habitat, & non egredietur verbum falsum ex ore meo.*

Modestia & reverentia in consiliario necessaria.

2. Reg. c. 19. v. 5. & 6.

Iudith c. 5. vers. 5.

Hanc modestam dicendi libertatem in consiliario, cumprimis desideramus. Sit fortis & liber, nec ad frontem sui domini sententias, sed ad suam conscientiam, & ad Dei gloriam dicat, & quamvis plurium conviciis exagitetur, non tamen à recto discedat. Qui vera reticent, & falsa suadent, non tam se quàm Rempublicam, & Principem in casum dant. Illud Senecæ centies his occinendum: *Non vides*, inquit, *quemadmodum illos in præceps agat extincta libertas, & fides in obsequium servile submissa, dum nemo ex animi sui sententiâ suadet dissuadétque, sed adulandi certamen est, & unum amicorum omnium officium, una contentio, quis blandissimè fallat.* Nimirum vel spes eos vel metus abducit à vero. Ita fit ut dissimulent, tegant, colorent, ambagibus & amphiboliis utantur, veritatem verbis sic circumvestiant ac involvant, ut nescias negantem an affirmantem partem tueantur, nam dicta sic artificiosè ac vafrè construunt, ut quidquid demum principi placuerit, hoc ipsum illi dixisse videantur. Neque curant hi tales quorsum res evadat, dummodo sui Principis offensionem non incurrant. Hic scopus, hæc votorum summa est. Hos præclarè monens Tullius: *In omnibus consultationibus*, inquit, *neque gratiam spectandam, neque odia existimo; sed eam unumquemque sententiam dicere debere, quam ipse optimam censeat.* Deplorandum est ævum illud, quo Curiæ sunt elingues, in quibus dicere quod velis, periculosum est; quod nolis, miserum. Boni prorsus ac laudabiles ii, & auro contrà à Principibus æstimandi, qui excusso omni metu, liberè pariter & modestè sententiam promunt, velut Theodorus ille Ammiani, qui solus pæne omnium erat, cujus linguam non effrenem, sed despicientem quæ loqueretur, nullus claudebat periculi metus. Solebat Ludovicus XI. Rex Gallorum dicere, se in suo regno, & potissimùm in aulâ suâ, rebus pæne omnibus abundare, exceptâ re unâ, VERITATE. Nec degener ab hoc patre filius Carolus VIII. è pincernâ suo familiariter sciscitabatur, an non censeret paucos cælo reges admitti, & quid caussæ assignandum? cúmque alter verecundè cunctaretur, subjunxit: Quid miremur, si rari ad cælum reges cōmeent; raros habent circa se veri monitores.

Sen. lib. 6. de Benef. c. 30.

Apud Dion. lib. 44.

Ammian. lib. 29.

Quocirca principi quandoque suo cortice, ut ajunt, nandum: audienda consilia, & non sequenda sunt, si consiliariis reclamet ratio, conscientia, lex divina. Fecit hoc Fridericus III. Saxoniæ dux, qui Erfordensium injuriis lacessitus Comitia indixit. Erat inter proceres magnæ auctoritatis eques, qui bellum omni studio suadebat, argumentis à dedecoris notâ, & victoriæ facilitate ductis. Huic ita suadenti dux: Præclarè tu quidem, inquit, Sigismunde Listi, pro teipso, cujus interest bella ex bellis seri, concionatus es; pro me non item, cujus

Consilia nō sequenda cum consiliariis reclamat cōscientia.

gloria & incolumitas è subditorum commodis potiùs quàm ex hostium ruinâ & interitu pendet. His mali consilii auctorem repressit. Nec aliter egit Fridericus III. Romanorum Imperator, qui Ladislaum Hungariæ ac Bohemiæ regem, sed etiamnum puerum, sanguine sibi conjunctum educavit. Non defuerunt homines maligni, qui puerum suavi sed clandestinâ nece tollendum censerent, cujus mors opes & regna esset allatura. At Imperator: Quî fit, ajebat, quòd me opulentum potiùs quàm pium erga meos esse cupitis? Facessat consilium impium: ego divitias non sic amo, ut propter illas committere velim rem nefariam. Non libertatis hoc fuit suadere, sed crudelitatis. Nos eam à consiliario libertatem exigimus, ut apertè, ingenuè, liberè, & ex interiore sensu suadeat dissuadeatque, non utilitate solùm, sed & honestate spectatâ. *Ubi spiritus Domini, ibi libertas.* Quod & priscorum illud submonet: *Aperto pectore.* Res maximi momenti & non levis flagitii est, Consiliarium principi jurejurando obstrictum aliter dicere quàm scientia & conscientia dictent. Extincta est libertas, si metus terreat, spes gratiæ os claudat, aut aliud promat Lingua, aliud recludat pectus: si dicturus seipsum aut suos attendat, si taceat, dissimulet, contortè dicat: Ubi libertas non est, nec spiritus Domini est.

Æneas Sylvius lib. 3. comment. de reb. gest. Alphonsi.

2. Cor. c. 3. vers. 17.

§. VIII.

Sed hîc plurima solent objici. Est qui dicat: Solus ego torrentem sistam, aut contrà nitar, solus ego negem tot cererorum ajentibus, præsertim si mihi noceam, nec caussæ prosim? Sint hæc ita; nihilominus tamen cum libertate promenda veritas: nam ceteri aut sententiam mutabunt, aut certè in posterum cautiùs dicent. Sed iterum obducunt: Sæpe deliberari de re jam constitutâ: hîc frustra sit, ajunt, multa movere, aut contradicere. Non frustra erit, mi homo; nam deinceps statuetur considerâtiùs, si quis jam reclamet cum ratione. Dein alii his exemplis fient animosiores. Unicus dux belli nescio quot fugientes in aciem & ordines potest compellere. Et quamvis hîc restitisse nihil proficiat, satis est officium suum feciisse; fructus conscientiæ maximus est, muneris suo non defuisse. Cur autem, objiciunt iterum, meo me damno invisum faciam, & ultro in aliorum odium veniam, quod ego meique posteri luant? Respondeo, qui solâ charitatis lege obstringitur alium liberè monere, potest id quandoque certis de caussis omittere: at verò qui lege justitiæ verum dicere obligatur, etiam cum detrimento suo verum dicere tenetur, & contra torrentem niti, quod Hieronymus Albanus explicatiùs tradit. Exemplo, id quod dicimus, demonstratur. Quindecim senatores sententiam dicunt in curiâ; quatuordecim ore uno affirmant: decimus quintus, si quidem ei aliter visum, etiam sine spe profectûs, etiam cum suo damno, illis non assentiri obligatus est, nec ullo modo potest dicere, *Placet.* Dicat ergo, sed modestè: Domini faciant quod placuerit, de re propositâ ego quidem sic sentio &c. Et hujus rei caussa est. Præcepta enim quæ vocant negativa, semper obligant: qualia sunt: Ne consentias, ne sis particeps sanctionis malæ. Si hoc fide bonâ decimus quintus senator, quem dixi, fecerit, etiamsi è ceterorum sententiis damnum grande proveniat, is solus tamen à sarciendi damni restitutione immunis erit, obligatis ad id ceteris. Nec quisquam hîc dixerit: Sum juvenis, nec tantæ auctoritatis; meis etiam liberis prospiciendum &c. Ficulneæ rationes sunt, & necassem valent. Jusjurandum principi datum, & conscientia divini timoris non expers, illa omnia humana terriculamenta contemnit. Sed prout ævi nostri mores sunt, hîc variè peccatur à multis, qui prolixis ratiocinationibus veritatem studio confundunt, qui ex ambiguo loquuntur; ut atrum an album calculum addant, nescias. Veritatis vox est: *Qui facit veritatem venit ad lucem.* Pessimè stabunt ad divinum tribunal, qui fidem jusjurandúmque sic negligunt, dum aliud dicunt, aliud sentiunt, turpi inter Linguam & Animum discordiâ.

Veritas cũ libertate promenda est.

Alban. de Cardinal. quæst. 10.

Ioan. cap. 3. vers. 21.

Unà mecum, obsecro, curiam Hierosolymitanam subite, & audite septuaginta duos senatores consilia conferentes. Quæstio erat: Utrum Jesvs Nazarenus capite damnandus? Hîc Caiphas, Annas, hîc Rabbi Samuel, Rabbi Simon, Rabbi Josias, hîc ceteri omnes voce unâ pronuntiarunt; *Reus est mortis.* Sed & hîc Joseph ab Arimathæâ unus omnibus restitit: *Hic non consenserat consilio, & actibus eorum.* Cogitarit Arimathæus, nobilis hic decurio: Quid ego unus ac solus oblucter? tot sapientibus viris contradicam? Contradixit. A toto senatu me disjungam? Disjunxit se. Omnium odium subibo? Subiit, & sententiam dixit, quam sciebat à nemine audiendam, Jesvm Nazarenum videri innocentem. Hæc vera dicendi libertas est. Sic & Nicodemus unus omnium impetum ferens: *Nunquid lex nostra,* inquit, *judicat hominem, nisi priùs audierit ab ipso, & cognoverit quid faciat?* Horatios Coclites dixeris hos viros, qui reliquis omnibus attonitis, & in fugam aversis, hostiles impetus soli remorantur.

Matt. 26. vers. 66. Marc. 14. vers. 64. Ioan. 7. vers. 51.

Nec prisci tantùm in hac laude: Philippus II. Burgundionum dux, libellorum magistrum habuit, qui cùm super re rationi & æquitati dissentaneâ consultaretur, omnésque eò propenderent, ut annuendam judicarent, solus Cancellarius reclamavit, ultróque duci sigillum remisit; satius esse ratus, omnem dignitatis splendorem ponere, quàm iniquis consiliis, adversante conscientiâ, subscribere. Quæ quidem integritas viri exinde Duci adeò placuit, ut eum amplioribus etiam honoribus donandum, paullò pòst revocarit. Falluntur ergo qui dicendi libertate omnem principum gratiam amitti existimant, cùm eam magis ac magis demereantur, nisi principes sint exleges, & magis pro voluntate suâ quàm pro ratione stent. Virtus & veritas ubique amabilis; quandoque torvis oculis primo aspectu salutatur, sed agnita benigniùs aspicitur & humaniùs. Et verò Principis gratiâ meritò exciderer, qui sciretur Principem aut veritatis hostem, aut certè illius audiendæ impatientem judicare. Dixerat Cardinali Bellarmino sæpius Clemens VIII. Pontifex Maximus, ad purpuram illum à se propterea evocatum, ut haberet apud se vocem virtutis, à quâ liberè inter voces fallentis Aulæ (quæ Principum calamitas est) audiret verum. Proinde injunxerat, moneret seriò si quid adverteret pro Ecclesiæ bono posse consultiùs agi.

Veritas ubique amanda.

Quocirca consiliarii, Senatores, Assessores quicunque, uti & mente, sic & linguâ sint liberâ, *Neque Duces ac Reges* (quod Estheris monet historia) *mendaciorum cuniculis conentur subvertere; dum aures Principum simplices, & ex suâ naturâ alios æstimantes callidâ fraude decipiunt. Quæ res & ex veteribus probatur historiis & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia depraventur.* Præcipuum Consiliarii munus est liberè, apertè, ingenuè sententiam proferre, quæ vel Principi vel Reipublicæ futura sit salutaris. Assentatio ante omnia caveatur. Hic multorum scopulus est. Dominorum aures suavibus næniis permulcent, omnibus eorum dictis applaudunt, ad omnem auram velificantur gratiæ; ita non Reipublicæ, sed suam caussam agunt. Eò demum audaciæ prolabuntur hi tales, ut cum famulitio regis Cambysis dicere non vereantur: Regi licere, quidquid liberet. Talis Stratocles ille Demetrii, qui non rarò illud usurpabat: Quidquid rex Demetrius jubet, id erga Deum esse sanctum, id apud homines esse longè justissimum. Velit Deus, nullos hodie tales reperiri.

Esth. cap. 3. vers. 8.

Consiliarii munus est liberè & ingenuè sententiam proferre.

Audite ergo quicunque dominatum in alios genetis, audite divinæ æternæque Sapientiæ concionem quàm maximè seriam; sic illa vociferatur: *Præbete aures vos qui continetis multitudinem, & placetis vobis in turbis rationum:*

Sap. cap. 6. vers. 2.

Quoniam

Quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Quoniam cùm essetis ministri regni illius, non rectè judicastis nec custodistis legem justitiæ, neque secundùm voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis, quoniam judicium durissimum in his qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cujusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio.

Audite Principum, Regum, Imperatorum Consiliarii, regis Josaphati verbis vos alloquor: *Videte*, ait, *quid faciatis: non enim hominis exercetis judicium, sed Domini: & quodcunque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentiâ cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum*: Cum diligentiâ cuncta facite. Hæc de Linguâ malè Consulente.

2 Par. c. 19. v. 6. & 7.

CAPVT X.

Lingua CONTENTIOSA *quàm sit exitiosa; & quàm lites studiosè sint cavendæ.*

NOn satis est, pedes laqueis indui, laqueos & linguâ gerimus, & vertice. Certè complures è sanctis feminis, comis & crinibus velut funibus suspensæ sunt. Illud formæ miraculum venustissimus Absalon, ingentem laqueorum numerum capite portabat: quot enim capillos, tot ferè laqueos ferebat qui è quercu pendulum miserè necabant. Qui linguâ latentes ferant laqueos, innumeri sunt. Cui permissum tot laqueorum insidias evadere, ingentes Deo gratias agat cum Siracide: qui apertè: *Confitebor*, inquit, *nomini tuo, quoniam adjutor & protector factus es mihi, & liberasti corpus meum à perditione, & à laqueo linguæ iniquæ.*

Eccli. cap. 51. v. 3.

Hæresiarchæ olim tot ore laqueos condebant, ut iis magnam Orbis partem illaquearint. Epiphanius Arium tam dulcis eloquii fuisse ait, ut brevi tempore multos sacerdotes, antistites, & septingentas moniales in suas partes traxerit. De Fausto Augustinus: *Faustus Manichæorum episcopus*, inquit, *magnus diaboli laqueus, & multi implicabuntur in eo per illecebram suaviloquentiæ.* Alii hæresum propagatores plerique, si non linguâ, certè calamo disertissimi, mel & rosas loquebantur, sed laqueos blandâ manu injiciebant. Decem illi Hebræorum exploratores, seditiosis concionibus sic populum omnem inflammabant, ut nemo pæne aliud moliretur quàm reditum in Ægyptum. Unicus Judas Iscariotes sic ceteros Apostolos in Magdalenam concitavit, ut dicerent: *Ut quid perditio hæc?* & fremebant in eam.

Epiphan. hæres. 69.

Aug. l. 5. Confess. c. 3.

Matth. 26. v. 4.

Quòd si duæ linguæ talibus laqueis instructæ conveniant, facillimè contentiones inter eas oriuntur, unde meritò Linguæ CONTENTIOSÆ sunt appellandæ. Atque de his nunc agendum.

§. I.

IN homine fatuo id unum sæpe laudari potest, quòd ille stultitiam adeò tegere non possit, ut eam plerunque prodat multiplici signo. Iis stultitiæ indiciis rectè numeratur, *facilè & libenter rixari.* Salomon id asserit: *Labia stulti miscent se rixis, & os ejus jurgia provocat.* Facillimum est iræ stimulos admovere homini fatuo; ad lites & jurgia eum evocare nullius est negotii: eundem autem iterum tranquillare difficillimum. Cantante gallo gallinaceo vel unico cantant omnes, cane uno latrante latrant & alii, nec tam citò latratus desinunt; ita fatuus si incidat in hominem contentiosum, ambo clamare & extra se ire incipiunt: hìc jam plurimum verborum est, & minimum rationis; utrinque pugnatur telle, utrinque

Prov. c. 18. v. 6.

L. Valerius. Amid. 12.

A turbulenta vociferatio est. Ubi enim verbis verba succedunt, incendio fomenta præstantur.

Et quoties non verbis solùm stat pugna, sed abore ad manus descenditur; nec jam argumentis, sed pugnis, sed pugionibus aut gladiis res agitur. Hinc sæpe, si alia desint mala, immortale odium nascitur. Rectè Basilius: *Contentiones*, inquit, *à principio quidem exiles esse solent, & facilè curantur: at procedente tempore auctæ, insanabiles omnino evadunt.* Siracides hoc confirmat: *Certamen festinatum*, inquit, *incendit ignem, lis festinans effundit sanguinem.* Ingentia oriuntur mala è litibus, jactura pecuniæ & famæ, simultates, inveterata odia, cædes. Isaias abbas dicere solebat: *Noli esse contentiosus, ne omnis in te inhabitet improbitas.* Et hoc à beato Paulo didicit, qui à jurgiis gravissimè dehortatus: *Noli contendere verbis*, inquit: *ad nihil enim utile est nisi ad subversionem audientium.* Et Corinthios acriter objurgans: *Cùm sit inter vos*, inquit, *zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?* Vel hinc apparet qui sitis, cùm toties jurgemini.

Basilius orat. 9. ex collectan. Eccli. c. 28. vers. 13.

2. Tim. c. 2. vers. 14.

1. Cor. cap. 3. vers. 3.

B

Contentionis indoles multiplex est & varia. Prima quidem cùm cognita veritas in re gravi non leviter oppugnatur. Piacularis hæc noxa est, & grande nefas. Nihil non audebit, qui hoc audet. Altera contentionis indoles, cùm non magni momenti veritas impugnatur. Hic scopulus velis & remis vitandus est. Qui enim levia quæque contentionibus pervellit, suspicionem movet, se nec in gravioribus fore pacatum. Tertia, cùm rei non bene cognitæ audacter contradicitur. Hoc plerunque fit ardenti litigandi studio, quo rapitur in contentionem animus & propemodum excæcatur. Quarta, cùm veritati quidem tuendæ, res in litem trahitur, sed sine modo, & nec suo loco, nec tempore suo: hoc non disputare est, sed furere. Magnæ virtutis est, paratum esse, quod Cicero ajebat, & refellere sine pertinaciâ, & refelli sine iracundiâ. Quinta, cùm quis nititur tueri veritatem tam exigui momenti, ut plus nocitura sit altercatio, quàm controversæ veritatis defensio. Concedamus hoc tibi, mi litigator, quinque lupos simul à te visos esse, quid tum postea? tu excanduisti, vociferatus es, offendisti non paucos, causam dedisti prolixæ simultatis. Quantò consultiùs fuisset, à lite tam sterili linguam abstinere, quàm moribus tuis maculam tam multiplicem affricare? Isocrati videtur humanitatis officium deserere, qui rixosus est, & contra omnia contendit. Assentitur Salomon, & *Homo perversus*, inquit, *suscitat lites, & homo apostata omni tempore jurgia seminat.* Ideo rogans: *Quæ*, ait, *viderunt oculi tui ne proferas in jurgio citò, ne postea emendare non possis cùm dehonestaveris amicum.* Ideo & Job rogans: *Respondete obsecro*, inquit, *absque contentione.* Optimè Plato; *Ubi multæ rixæ, ibi multæ injuriæ.* Contentiosa lingua plagas ambit, & obtinet, ideo sibimet agat gratias, cùm sentit plagas.

Contentionis indoles multiplex.

Cic. lib. 1. Tuscul. qq.

Prov. c. 16. vers. 28. & Prov. cap. 6. v. 12. & 14. Prov. c. 25. vers. 8.

Job cap. 6. vers. 29.

C

§. II.

ET quamvis omnis contentio fugienda, nec cum ullo mortalium miscenda sit lis, hi tamen inter homines præcipuè declinandi: 1. Adversarius potens: Siracides monet: *Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.* Per hominem potentem etiam magistratum designat: Cum magistratu contendere, non stultitia, sed insania est. Qui sumptuosè perire vult, controversias alat contra magistratum. Rarissima hìc victoria, si qua tamen est, sine graviore damno non est; & minùs perdit, qui se vinci liberaliter permittit. Optimè Romanus Sapiens: *Cum pare*, inquit, *contendere, anceps est, cum inferiore sordidum, cum superiore furiosum.* In tali pugnâ nemo aliud cogitet, quàm vinci. Ergo magistratum, aut præsides tuos ne tange. 2. Nec cum divitibus unquam litigandum. Idem Siracides id docet: *Non contendas cum homine loculente, ne forte contra te constituat litem tibi.* 3. Nec cum garrulo rixandum, ut idem sapientissimus

D

Declinandus 1. Adversarius potens in litigio. Eccli. cap. 8. vers. 1.

Seneca lib. 2. de Irâ c. 34.

2. Dives. Eccli. cap. 8. vers. 2.

3 garrulus.

Idem cap.8. vers.4. pientissimus præceptor monet: *Non litiges cum homine linguato, neque struas in ignem illius ligna.* Imò potiùs ea subtrahe. Notum monitum:

Cato. *Contra verbosos noli contendere verbis.*

4. Iracundus. 4. Hominem iracundum, etiam provocantem & lacessentem cautissimè declina. Monitorem hîc habes eundem Siracidem: *Cum iracundo non facias rixam,* ne scilicet oleum affundas flammæ. *Vir iracundus provocat rixas, qui patiens est, mitigat suscitatas.* 5. Non minùs cave hominem fatuum, & ne illum tanti æstima, cum quo descendere in certamen expediat. 6. Nec cum uxore altercationem facias: perdidisti quietem, si hîc cœperis.

Ibid. cap.19. vers.13. *Tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier.* Si tectum malè materiatum penetrare cœperit pluvia, cave domui: tu forsan hîc illic sarcies, sed uno foramine obstructo, aliud hiabit. Litigiosi conjuges nullâ fruuntur tranquillitate, & ægrè illis est inter divitias & delitias. *Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum jurgio.*

Prov. c. 17. vers. 1.

Sed, quidquid dicamus contra rixas & jurgia, ii sunt ævi nostri mores, ut non immeritò quis arbitretur, ubicunque locorum agat, in tabernâ se agere, quæ plena sit ebriis rusticis, quibus nullum potius negotium, quàm certare & confligere: tot ubique dissensiones & lites, ut nusquam non præfari oporteat, Pax, Pax; ubique discordiarum & altercationum plurimum est. Meritò Angeli Christo vix nato proclamarunt in Orbe nostro:

Luc. cap. 2. vers. 14. Pax in terrâ hominibus: Pacis Dominus jam natus est; tollantur omnia quæ paci obstruunt.

At nos & hominum & Angelorum exhortationes parum curamus: illi velut lanistæ, cùm nos instar pugilum in congressu nimiùm effervescimus, hastili intercurrunt; at furor noster omnia pacis signa contemnit, transilitque limites, & ita pertinaciter quandoque alter alteri inhærentes, ut divelli non possimus, dum alter alterius pecuniam, famam, corpus, animum insigniter læserit. Rixas & discordias nunquam non comitari solent

Rixas comitantur magna damna. *2. Tim. c. 2. vers. 14. Eccli. c. 28. vers. 10.*

& magna damna, & multa peccata. *Contendere verbis, ad nihil utile est, nisi ad subversionem audientium,* imprimis verò contendentium. Sapientissimè monet Siracides: *Abstine te à lite, & minues peccata.* Et sanè non rarò minus damni est, damnum accipere, quàm rixam committere.

Philo lib. de agricult. Doctissimus Philo: *Quod si quando,* inquit, *majore vi coactus fueris in certamen descendere, ne te vinci pudeat. Sic enim demum, si vincaris, victor evades, quando in hoc genere victor vincitur.*

Plutarch. l. de educat. liberor. Hoc ipso sensu Plutarchus: *Non enim,* inquit, *tantùm egregium est scire vincere, sed etiam posse vinci pulchrum est, ubi victoria est damnosa.* Hoc ipsum confirmans

Greg. Naz. orat. 1. num. 180. Nazianzenus: *Præstat,* inquit, *honestè vinci, quàm periculosè ac nefariè vincere.* Excellentissimè dixit Ambrosius:

Ambros. in cap. 4. ad Coloss. *Vincis, dum cedis.* Animosis ad convicia semper cedendum. Sed nos, à nobis malè persuasi, gravibus caussis impelli credimus, ut ad arma & rixam prosiliamus. Persuasio pessima. Jus suum modestè prosequi, cuique permissum est; verùm ob quamvis injuriolam in aciem & dimicationem venire, ac de lanâ caprinâ, aut de hirundinis nidulo, aut de Parni scaphulâ disceptare, admodum culpabile, præsertim si tua (quod plerunque accedit) non tanti intersit. Hebræi sapientis præceptum est:

Eccli. cap.11. vers. 9. *De eâre, quæ te non molestat, ne certeris.* Cede, & tace; hac viâ ibis tutissimus. *Qui se jactat & dilatat, jurgia concitat.*

Prov. c. 28. vers. 25. & c.13. v.10. Hinc, *inter superbos semper sunt jurgia.* Enimvero qui velit cedere, nemo est; nemo vinci, nemo videri vult perdidisse caussam. Unde litigiorum nullus finis.

§. III.

Prov. c. 20. vers. 3. B. Egidius, S. Francisci socius dicere solebat: Quando quis contendit tecum, si vis vincere, perde: si vincis teipsum, omnes inimicos tuos vicisti. Magnæ virtutis est, si quis benevolè se vinci permittat, quia talis est dominus Orbis. *Honor est homini qui se separat à contentionibus.* Abrahamus & opes & honores suos auxit, quia cum Lotho litigare noluit, etiamsi perdendum quid foret, dixitque: *Ne quæso sit jurgium inter me & te, & inter pastores meos & pastores tuos, fratres enim sumus: ecce universa terra coram te est.* Arbitrii tui est, hoc illúdve eligere. Si ad sinistram ieris, ego dextram tenebo: si tu dextram elegeris, ego ad sinistram pergam. Cavendæ litis modus optimus. Quòd si homines conveniant sui sensus & cerebri, & omnes aut ad dextram, aut ad lævam omnes ire contendant, nec ullus alteri deferat, controversiæ nunquam satis componentur. Ergo, vide, mi Christiane, ut *nihil per contentionem* à te fiat. Nam *servum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes.* Tormenta bellica majora si muro illidantur, perfringunt; si in sacco laneum deferantur, non penetrant, & sine noxâ sunt: ita morosus, iracundus, litigiosus homo, si modestum ac mitem incurrat, vim nocendi amittit; si offendat in sui similem, utrinque detrimentum contrahitur.

Gen. c. 13. vers. 8. *Philipp. c. 4. vers. 5.* *2. Tim. c. 2. vers. 24.*

Hier. c. 46. vers. 12. B Hieremias prophetæ diserte affirmat: *Quia fortis impegit in fortem, ambo pariter corciderunt.*

Chrysost. Matth. c. 5. hom. 38. post. Chrysostomi salubertimum consilium est: *Malum hominem,* inquit, *tacendo & locum dando melius vincis quàm respondendo, quia malitia non instruitur sermonibus, sed exiratur.* Ita Dominus recedêdo compescuit, quos non potuit respondendo. Nam si contendis irrationabilem ratione placare, & illum non placas, & reipsum subvertis. *Plena victoria est,* inquit Valerianus, *ad clamantem tacere, & non respondere provocanti.* Huc referri potest illud Bernardi dictum: *Infelix victoria est, quâ superans hominem, succumbis vitio.* Os pravum tanti non est, ut quis illud dignetur responso. Notus scriptor: *Quid enim,* inquit, *sunt verba nisi verba? per aërem volant, sed lapidem non lædunt. Si reus es, cogita quòd libenter emendare te velis. Si nihil tibi conscius es, pensa quòd velis libenter pro Deo hoc sustinere.*

S. Valer. hom. 11. Bern. ser. ad mil.

Innoc. Cant. lib. 3. c. 40.

Intuta manus est quæ rabidum canem auribus tenet, brevi enim dentes sentiet. Ita Salomon philosophatus:

Prov. c. 26. vers. 17. C *Sicut,* inquit, *qui apprehenderit auribus canem, sic qui transit impatiens & commiscetur rixæ alterius.* Et quoties duo canes de osse uno rixati, ambo illud amiserunt, quia fugati. Sic anno Christiano millesimo trecentesimo quinto, *Matth. Bonfin. de rebus Hung.* dum Carolus Robertus & Wenceslaus de regno Hungariæ contenderunt, Hungari Othonem Bavariæ Ducem Hungarorum regem salutarunt, & Albæ Regali coronarunt. Anno millesimo trecentesimo supra sexagesimum, Græcis dissidentibus, & de imperio litigantibus, Amurathes tertius ejus nominis Imperator Turcicus, per Hellespontum ducens exercitum, urbes cumplures occupavit, itaque primus ex Asiâ in Europam regnum suum propagavit. Roboam & Jeroboam dum vivebant, altercationem faciebant. Quid inde obsecro provenit lucri? ex uno regno fecerant duo, cum ingenti clade posterorum. Hîc Chrysostomus auream præscribit legem, iis præsertim qui cupiunt non succumbere:

1. Reg. 12. Chrysost. ad illud Si vindicare vis, inquit, file & funestam ei dedisti plagam.

Si vindicare vis, inquit, *file & funestam ei dedisti plagam.*

D Verè

Cato. *Proximus ille Deo est qui scit ratione tacere.*

Pusilli hominis, & miseri est, repetere mordentem: mures & formicæ, si manum admoveris, ora convertunt; imbecillia se lædi putant, si tanguntur,

Juvenal. sat. 13. vers. 190. ——— *quippe minuti*
Semper & infirmi est animi, exiguâq; voluptas
Ultio. Continuò sic collige, Quod vindictâ
Nemo magis gaudet quàm femina ———

§. IV.

HIc lepidum quid occurrit, quod silentio non videtur involvendum. Prudenti viro femina querebatur, maritum suum vix ullo die non ebrium esse, & omnia susque deque rotare, ac domum miscere. Querelas benignis auribus vir accipiens, arbitrabatur id quod res erat, insanam viri crapulam solutâ uxoris linguâ mirè

mirè stimulari, remedium ergo non tantùm spondebat, sed etiam in manus dabat. Et, En, ajebat, ô bona mulier, hanc tibi aquam cape, & ubi maritus tuus probè appotus domum venerit, tu hunc ipsum liquorem (erat aqua è proximo fonte) quamprimum sorbe, & eum in ore retine, dum in lecto virum composueris. Quantarum sit virium hæc aqua, res ipsa loquetur: experieris conjugem non multa turbaturum. Dicto audiens fuit mulier, comperitque spei suæ respondisse omnino tam arcanæ nobilitatis pharmacum. Hîc femina sollicitè quærere: Et quæ obsecro hæc aqua esset, & quo pretio comparari posset? O bona, è proximo quovis fonte petere illam licet, sine ullis impendiis. Quod enim liquori tribuisti, hoc silentio tuo adscribendum fuit: quidquid linguam ligat, præstantissimi pharmaci loco haberi potest. Quisquis contentiosam sibi sentit esse linguam, obsecro emat hanc aquam, quæ illi plurimùm conducet, contra omnem iracundam & turbidam Xantippen; nunquam non vincet quoscunque litigiosos homines, imò lites cessabunt, ubi pars altera silere noverit. Sed aqua hæc ore continenda erit, & quidem clauso. Et huc certè Hebræus Sapiens appositè monet: *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum.* His congruè dixit Gregorius: *Aqua dimittitur, cùm linguæ fluxus effunditur.* Ergo, mi litigator, mi molitor, si vis ut illa litigiorum rota non currat, & in orbem revolvatur, siste aquam, contine linguam: quòd si hæc rota permittatur agitari, quivis volet ultimus dixisse, nullus erit litium finis, remedium nullum. Echo silvarum tamdiu clamoribus respondet, quamdiu clamatur: vis illam tacere? tu tace priùs. Nec mireris, si te litigante, ad unicam vocem septenæ resultent:

Sex etiam ac septem vidi loca reddere voces,
Vnam cùm faceres: ita colles collibus ipsi
Verba repulsantes iterabant verba referre.

Eadem pæne ratio est litigantium: pro uno quandoque verbulo contentiosè prolato sex septémve redduntur. Vis ut fileat hæc Echo, à tuo id discat silentio, alioqui nunquam non reclamatura.

Leontius de rebus gestis Joannis Patriarchæ Constantinopolitani disserens: *Angelorum est*, inquit, *imperturbatâ pace perfrui: hominum verò est, altercari quidem, sed statim reconciliari: dæmonum autem est litigare, & totum diem sine reconciliatione perdurare.* Hac velut præfatione usus, narrationem ejuscemodi est ingressus. Lis erat inter Joannem Patriarcham, & Nicetam Patricium. Nicetas fori lucrum spectabat, rem pauperum minùs curabat, Joannes id minimè tolerandum censebat. Hinc odium dissidium, & prolixior verborum pugna. Ita discessum est lite non compositâ. Jámque dies in noctem vergebat, cùm Patriarcha homines submittit, qui dicant solem in occasum properare. Patricius verbi modestiâ & vi motus, mox ad Patriarcham rediit. Hic alter in alterius amplexum ruere, & litem omnem extinguere, Patricius etiam affirmare, se non ampliùs iis præbiturum aures, qui concertationes suadere, & lites solent serere. Cui Joannes: Crede mihi, ait, si his talibus credere voluerimus, peccatis non levibus involvemur; nimis enim multi sunt invidorum, quibus hoc unum negotium est, accusare & calumniari. Sed jam sanxi pœnam, ut si quis iniquorum delatorum aliur falsò accusaverit, supplicium accusato subeundum luat. Idem tibi suaserim in tuos statuendum.

Ita & nobis omnino agendum, atque si quando exterraverimus, præsertim his linguæ vitiis, ne spernamus inquilinum monitorem nostrum, tutelarem Angelum, qui nobis idem quod Patricio Joannes, occinit: Mi homo, sol in occasum properat: vis ire cubitum cum hoc peccato, cum hac invidiâ, hac irâ; cum hac luxuriâ aut impatientiâ, cum tot linguæ vulneribus nondum curatis? vide, ne sicuti sol occumbit, ita te non cogitante, vita tua: Pone priùs invidiam, extingue iram: corrige luxuriam, emenda impatientiam, obliga linguæ vulnera, elue priùs quidquid maculat conscientiam, ne te hostem Dei plumæ recipiant, & ex his flammæ. Litigasti? jam ignosce; offendisti alios? jam dole; discordias excitasti? statue, nil simile facturum.

Nosti quid Paulus moneat: *Manifesta sunt*, inquit, *opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c. contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Nam *ubi zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus pravum.* Omnium malorum fomes est contentio, periculum animarum, & subversio auditorum, ait religiosus ille scriptor. Clarissimè Hieronymus dum epistolam Pauli ad Galatas interpretatur, inter opera carnis Contentionem septimo loco poni observans: *Quodam*, inquit, *sacrato & eminenti inter vitia numero collocata est.* Hinc liquet quàm sit ex opinione Hieronymi, beato Paulo detestanda Contentio. Verissimè Bernardus: *Lingua rixosa*, inquit, *veneno est plena: quæ si non fuerit castigata, omnes socios suos perducet ad scandala.*

Josephi Ægyptii proregis fratres contentiosâ linguâ instructissimi, *Non poterant ei* (ut Moses narrat) *quidquam pacificè loqui.* Ideo & Josephus jam ab eis agnitus, jam adoratus Ægypti princeps, redituris in terram patriam hoc unicum imperat: *Ne irascamini in viâ.* Perinde si dixisset, quod modestè tacuit: Ingenium vestrum novi; ubi foras progressi fueritis, alter alteri, ob me venditum, impinget culpam, & hæc velitatio in graviores rixas abibit, ni præcaveam. Ergo, non irascamini, ne, ubi lingua contentiosa se miscuerit, ad manus res deveniat, aut omnis inter vos fraternus amor extinguatur.

Sanctus Ephrem testamentum conscripsit non numis sed meritis opulentum, in quo gratias agit Deo, quòd nunquam litigarit cum ullo homine. Qui tale nequit testamentum componere, hoc saltem conetur testari posse, se nunquam lite ac discordiâ durante, nunquam irâ aut simultate perseverante cubitum ivisse. Labi humanum, lapsum nolle surgere tartareum est. *Non est dissensionis Deus, sed pacis.*

CAPVT XI.

Quæ lingua sit CONVICIANS, *& quid inferat damni.*

COnvicium malus filius pessimæ matris. Contumelia hujus sobolis parens deformis deformi partu lætatur. A contumeliis aut conviciis audiendis aliqui tutiores sunt quàm à detractionibus. Nam sicuti nec Ægyptus ob calorem, nec Scythia ob rigorem sentit fulmina; ita vel ingens potentia, vel extrema fortunæ humilitas utcunque tutum à conviciis reddit. Magnatibus qui detrahant, innumeri sunt, qui convicium dicant vix ulli. Et hoc discriminis est, uti Theologus Aquinas docet, inter Detractionem & Convicium: Conviciator manifestè contra aliquem loquitur, Detractor autem occultè: ille derogat honori, iste famæ. Orator Romanus: *Contumeliâ*, inquit, *si petulantiùs jactatur, convicium; sin facetiùs, urbanitas nominatur.* De convicio nunc nobis sermo est.

Discrimen inter detractionē & convicium.

§. I.

COnvicium res frequentissima. Nam *Promptius nil est quàm in omnes invehi conviciis.* Diximus à conviciis eximios reddi potentiâ quosdam, non omnes. Siquidem Fridericus III. Imperator, cùm multa in se convicia jactata comperisset, ad proceres suos conversus: An nescitis, inquit, principes quasi signum ad sagittas expositos? turres enim præaltas fulgura feriunt, humilia tecta

tecta prætereunt. Malis displicere laudari est, nec ullam auctoritatem habet, ubi qui damnatus est, damnat. Nec inferioris animi vel patientiæ in convicia fuit Ludovicus XII. Galliarum rex, qui Carolo octavo etiamnum superstite, multis lacessitus contumeliis, cùm in regni hæreditatem eo functo successisset, conviciatores sibi fugâ consuluerunt: at illos Ludovicus suâ sponte revocans: Privati, ajebat, personam exui. Rex quippe constitutus, convicia illa neque curo, neque ulciscar.

Annal. Franc.

2. *Reg. c. 6. vers. 20.* Et quàm illiberali fronte regina Michol in regium conjugem convicia plenis buccis effundens: *Quàm*, inquit, *gloriosus fuit hodie rex Israël, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris.* Protervum nimis & petulans convicium in tantum principem. Sed longè protervius ac petulantius injuriosus Semei, illum ipsum religiosissimum ac mansuetissimum principem, tertium electum & unctum regem, regumque potentissimum conviciis onerans, *virum sanguinum & virum Belial* proclamavit. Ita Tobiam B 2. *Reg. c. 16. vers. 7.* uxor nimiæ simplicitatis virum, Ita Saram ancilla maritorum interfectricem, Ita Paulum philosophi Semiverbium & novorum dæmoniorum annuntiatorem.

Ita Christum ipsum Hebræi, filium fabri, potatorem vini, seductorem populi, publicanorum amicum appellabant, ita eundem impius Julianus Galilæum vocitabat. Amicissima est lingua conviciis. Hinc omnia conviciorum plena, hinc illa præclara encomia, cùm alter ab altero luscus, lippus, tardus, bardus, stupidus, stupor, insanus, canis mortuus, mastigarum coryphæus, nebulonum rex audit. Scipio Æmilianus apud Numantiam C. Metello iratus: Si quintum, inquit, mater tua filium peperisset, asinum fuisset patitura. Hæc vero nomine sunt convicia, quæ sic apertè in os objiciuntur.

Hic quærat aliquis, an non liceat convicium in conviciatorem retorquere? Priscorum plurimi facetè & dextrè id fecerunt. Diogenes hac in re mirus artifex, à quodam calvo conviciis appetitus, respondit: Tibi contumeliam non dico, sed capillos tuos laudo, quòd malam effugerint calvam. Huic eidem philosopho quidam objiciebat, quòd olim falsam monetam signasset: Fateor, inquit Diogenes, fuisse tempus quo talis eram qualis tu nunc es, qualis autem ego nunc sum, tu profectò futurus es nunquam. Convicium rotundè regessit. Chrysippus ab improbo quodam multis conviciis oneratus: Optimè, inquit, fecisti, quòd nihil eorum quæ in te sunt, tacueris. Hoc est falsam potionem propinanti, ex eodem poculo iterum propinare. Idem fecit Anacharsis, qui cuidam Attico exprobranti, quòd natus esset in Scythiâ: Mihi, ait, probro est patria, tu patriæ. Levis plaga, sed grande vulnus. Q. Optimius vir consularis non adeò bene audiit adolescens: hic Ægilio homini festivo, sed qui mollior videbatur ac fractior, mores femineos sic exprobravit: Quid tu Ægilia mea, quando ad me venies cum tuâ lanâ & colu? Lepidè hoc retorquens Ægilius. Non pol, inquit, audeo, nam me ad famosas accedere, mater vetuit. Ita Catulus oratori Philippo dicenti: Quid latras Catule? Promptissimè respondit: Furem video. Sic convicium convicio repressum est: ille hunc vocabat canem, hic illum notabat furem. Ita L. Crassus censor, Cn. Domitio collegæ per convicium exprobravit, quòd murenam in vivario mortuam lacrymis fuisset prosecutus: At tu, inquit Domitius, cùm uxores tres extuleris, nullam emisisti lacrymam. Perinde si dixisset: Turpius est, mi Crasse, in uxoris funere nihil doloris ostendere, quàm ob murenam perditam dolere. Nuptiarum solennia nostro ævo celebravit vir magnus, sed non tam censu quàm avorum imaginibus opulentus. Ad nuptias magna nobilium virorum ac feminarum caterva confluxit. Adfuit inter nuptiales vir amplissimæ familiæ, & auri perquam dives. Sponsus nonnihil protervus & vetustate prosapiæ turgidus, ut convivam illum minùs priscæ & mercimoniis contaminatæ nobilitatis fugillaret: Olfacio, ait, saccum piperis. Alter fœnum in cornu gerens, & hanc dicti proterviam dexterrimè retundens: Et ego, inquit, olfacio saccum mendicitatis: atque mox convivii loco excessit. Notum illud Plautinum: Ire ad saccum. Ita conviva ille tam numis quàm nobilitatis insignibus ornatissimus, cùm mercimonia sibi & avorum paucitatem objectari audiret, ut conviciatori os oppilaret, mendicitatem mercimoniis turpiorem objecit. Qui conis vult ludere, ne recuset numos perdere. Qui convicia jactat in alterum, hoc idem ab altero expectet.

A

Plaut. in Capt. Act. 1. Scen. 1.

§. II.

ATque hæc quidem fieri diximus, & convicia conviciis passim repelli, sed ritu Christiano id fieri negamus. Lex Christi est: *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Sed hoc primum *Matth. 5. vers. 39.* conviciantis linguæ malum est, & conveniens supplicium, pro conviciis plerunque convicia recipere. Verbum vetus & verum est:

B

In caput conviciantis dicta recidunt. *Vet. Tra.*

Chrysostomus id confirmans: *Quemadmodum*, inquit, *si flatus in scintillam ignis, excitas incendium, contra verò si inspuas, extinguis; & utrumque tibi in manu est, quoniam utramque ex ore tuo proficiscitur. Idem fit si conviciis asperseris proximum: si inflatos ac vecordes ingeras sermones, excitas ignem illius, & accendis carbones: sin mites ac moderatos admoveas sermones, priusquam excandescat, iram omnem extinxeris.* *Chrys. in Genes. cap. 39. Ferendum esse alterius opprobr.*

Deinde crebriùs conviciando, ea nonnunquam contrahitur conviciandi consuetudo, quæ nullis monitis satis emendetur. Siracides luculentè id affirmat: *Homo assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur.* Ecquid opus argumentorum mole? mille rationum loco est unicum Christi decretum, sed ut videtur, severissimum, & quod facilè silentium persuadeat conviciatoribus omnibus. Ita edicit Christus: *Qui dixerit fratri suo, Raca; reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Non equuleum minatur Christus, non furcam, non cataštam, non rotam, sed gehennam. Neque ad judicium Triumvirorum hanc convicii causam spectare, sed ad tribunal divinum ait. Quàm autem severè Deus judicet, nonnunquam vel oculis facta est fides. Unus aliquis è Valentis Imperatoris aulâ divinum virum Aphraatem conviciis est insectatus, & minatus mortem. Nec cunctata est Nemesis: brevi pœnas audaciæ dedit. Imperator balneo usurus, illum Aphraatis conviciatorem misit, videret an nymphæum ad temperiem esset redactum. Ille caldariam cellam ingressus, velut amens in bullientem aquam insiluit, liquido illo incendio extinctus. Mox totâ civitate rumor volavit, quales infelix luerit pœnas contumeliæ quâ Aphraatem affecit. Hæc Theodoretus testis locupletissimus narrat. Eâ de causâ Salomon ut à conviciis absterreat providè monens: *Quæ*, inquit, *viderunt oculi tui, ne proferas in turgio citò, ne postea emendare non possis, cùm dehonestaveris amicum tuum.* Conviciorum non surdus auditor Deus est, nec cæcus judex; *à petrosâ irâ*, uti Sapientia loquitur, *plena mittuntur grandines*, in eum qui alios conviciis velut lapidibus insternit.

C

Matth. 5. vers. 22.

Theodoret. in Aphraat.

D

Prov. 25. vers. 8.

Sap. 16. vers. 22.

Et quàm absurdum est, ulli corporis vel animi vitium opprobrare, à quo ipsemet immunis non sis? Huc & illud accedit, quòd non rarò exile conviciolum excitarit cruentas tragœdias. Non ignotum est priscorum monitum:

A conviciis ad cædem transitus valde est brevis. *Trebellius.*

Severum Imperatorem Romanum innocente joco perstrinxerunt non pauci, dixerúntque: *Verè Imperator nominis sui, verè Pertinax, verè Severus.* Imperator gravissimum hoc convicium interpretatus, pleroque omnes capitis damnavit. Sic convicia per jugulum redire solent.

Spartian. Severo. Pescenn.

lent. Quantæ sæpius inimicitiæ ac simultates ab innoxiis, ut videri potuit, conviciis sunt ortæ? Murena fuste non potest interimi, ferulâ potest: ita quosdam leve convicium exanimat, qui gravissimas fortunæ procellas infracto animo tulerunt. Multis non satis est par pari reddidisse; convicium non tantùm reponunt, sed cum amplo fœnore; verba regerunt, sed & colaphos addunt, aut etiam graviùs puniunt cavillos in se prolatos. Teste Plinio porticus fuit Olympiæ, quæ vocem acceptam arte modóque mirabili septies reddidit, ob id heptaphonon appellata. Ita reperias patientiæ tam ignaros, ut si eos unico tangas conviciolo, sexcenta mox reddant convicia.

Plin. lib. 36. hist. Natur. c. 15. initio.

Convicia potenter tolerandа. Greg. Nyss. in 4. libra Encomium. Theodori. lib. 2. Eccles. hist. cap. 20.

At Christiani hominis est, non tantùm convicia non dicere, sed neque in se dicta regerere. Gregorius Nyssenus: *Dedecus est*, inquit, *viro prudenti, non sane conviciantem audire, sed ad ea quæ dicuntur, convicia retorquere.* Ergo prudenter dixit Petrus Alexandrinus: *Convicium, qualecunque sit illud, est tolerabile; præsertim his, in quorum animis Christi prudentia & doctrina habitat.* Imò idololatris etiam visum hoc indecorum & turpe, conviciatores tolerare non posse. Demosthenes ille Græcus fandi magister, conviciis itidem lacessitus: *Committor*, inquit, *in certamen, in quo qui superior evaserit, inferior est; & qui vicerit, victus est.* Aristippus affectus contumeliâ à quodam, secessit nonnihil. Maledico autem persequente ac dicente, fugis improbe? Etiam, inquit, fugio, nam tu potestatem habes maledicendi, ego verò non audiendi.

Cùm Agathocles Siciliæ rex, patre figulo natus, nescio quam urbem obsideret, è muris audacissimè milites convicia in ipsum regem jacere, & proclamare non sunt veriti: *Figule, ecquando tuo militi stipendium persolves?* Ille placidus ac renidens respondere jussit: *Cùm hanc cepero.* At cùm urbe vi potitus fuisset, captivósque venderet: Si me, inquit, denuo conviciis affeceritis, de vobis apud vestros dominos querar. Salsè & civiliter, dum intempestivam conviciandi libidinem ejúsque præmium servitutem commonstravit. Si homines divinæ legis & Christianæ religionis ignari, tam facilem à se conviciorum veniam impetrare potuerunt, quid eos facere par erit, qui Christianis sacris imbuti, in scholâ Christi sunt educati?

§. III.

Epictet. enchir. c. 27.

INsigniter hîc Epictetus: *Memento*, inquit, *non eum qui convicietur aut verberet, auctorem esse contumeliæ, sed opinionem de eis tanquam contumeliosis conceptam. Cùm igitur te quispiam irritarit, opinione tuâ te irritatum esse scito. Quapropter in primis operam dato, ne visa tibi assensum extorqueant. Nam si semel tempus & moram impetraris, faciliùs ipse tibi imperabis. Illud omnino meminisse oportet, nos à nobis ipsis urgeri, à nobis ipsis in angustias redigi, hoc est, opinionibus nostris impelli nos & coarctari. Nam audire convicia quid ipsum per se est? Adsta lapidi, cíq; conviciare. Quid proficies? si quis ergo ut lapis audierit, quam è suis maledictis capiet utilitatem conviciator? Sin conviciator ejus cui maledicit imbecillitatem tanquam scalas prehenderit, tunc aliquid proficiet.* Ergo, si Epictetum audis, ubi quis conviciis te appetierit, respondе illi: *Bene tibi sit.* Nam quod Simplicius præclarissimè dixit: *Contumelia & convicium tolerabilia ista habent, interdum quidem quòd & de rebus nostris cognoscimus, quæ priùs ignorabamus; semper verò quòd nostra patientia provocatur.* Atque, ut idem optimè monet, etiam fructus aliquis est capiendus, isque haud dubius. Nam aut verum est convicium, aut falsum: si verum; quid ringimur & sevimus? malum aliquod nostrum rectum est, nobis fortasse ignotum. Si falsum est convicium, nihilominus ferendum est; cùm nihil nobis noceat, si nolimus nocere. Hic multorum mos est, cùm veritate destituuntur, conviciis lancinant, nec tamen obsunt. Nam, quod veteres dicebant:

Ilem l. dissert. c. 23. ad finem.

Simplicius integres in Enchirid. c. 65.

A *Mali hominis convicium probo multùm confert.* *Vet. Trochaic. lib. 4. epist. 49.*

Beatus Isidorus Peluſiota: *Falsò*, inquit, *objectum probrum non ultra aures progreditur, neque enim attingit audientis mentem.* Excellentissimè Augustinus in compendium hanc artem conferens: *Passus es malum?* inquit, *ignosce, ne duo mali sitis. Ille in terrâ geminat convicia, tu in cælo lucra.* *August. in psal. 54.*

Nec aliter, quem dixi, Simplicius: *Ad convicium*, inquit, *propulsandum patientia præsto erit. Neque enim laborem, neque afflictationem suapte naturâ convicium iis, qui id audiunt, infert, sed decretum quod in nobis est, sive vanum sive iracundum. Illud quidem tantum facit, ut improbet conviciatorem. Ne igitur ex affectu nostro illa improbatio fiat: cognoscenda quidem est conviciatoris improbitas (aut enim falsò conviciatur, aut ob simultatem aliquam) ipsum verò convicium ferendum, cùm nihil nobis noceat. Quid verò si conviciatoris improbitas vel hac de causâ, quòd is ipse laditur, ferenda est, qui voluntatem suam, hoc est, qui se ipsum contaminarit.* Et uti jaculum si in solidum quid inciderit, nonnunquam in B mittentem retorquetur: ita convicium in virum fortem & constantem missum recidit in auctorem. Fuit qui Thessalum Promethеum occidere conatus, gladio tuber dissecuit, ac sanavit: ita sæpenumero convicium per iracundiam ab inimico dictum, animi vitium vel ignotum, vel certè neglectum sanat. Et quemadmodum Telephus non hostem attendit, cujus hastam sibi salutiferam comperit, sed salutem quam adferebat hasta: ita non tantopere offendi oportet inimici convicio, sed quidquid aspergit maculæ, vertendum est ad emendationem vitæ. Si quis tibi ostendat lutum adhærere vesti, non rejicis in illum, sed abstergis: eodem prorsus modo, si quis conviciator nævum ostendat in moribus, non regerendum est convicium, sed abstergenda labes. Claudius Ælianus: Leoni ægrotanti, ait, nulla potest alia medicina adhiberi, quàm si comedat simiam; id ei remedium morbi existit. Idem Plinius testatur his verbis: Leo ægritudinem fastidii tantùm sentit, in quâ medetur ei C contumelia, in rabiem agente annexarum lascivia simarum: ita convicium aut contumelia nonnunquam excusso veterno ac desidiâ ad honesti studium nos acuit. Cùm Platoni amicorum aliquis retulisset, esse nonnullos qui ipsum conviciis infectarentur: At ego, inquit, ita mores componam, ut conviciatoribus fides nulla habeatur. Optimum est istud contra omne contumeliarum genus remedium. In hunc sensum Isidorus Peluſiota: *Quid enim*, inquit, *injuriâ studes afficere, quem potiùs charum habere debebas, ut qui tibi, quæ de te omnium existimatio ac sententia esset, aperuerit? Simultates enim ac dissidia homines acutos ac solerti ingenio præditos persæpe correxerunt, dum effecerunt ut quæ ab iis contumeliosè perpetrata fuerant, sanarentur. Quocirca si contumelia ducis ea quæ audisti, cura ut per probas actiones teipsum ab omni contumeliâ purum atque immunem custodias. Nam si opera emendaveris, maledicta quoque & convicia de medio tollentur.* Et ut probè intelligamus, nec pessimos quidem homines conviciis proD scindendos: *Illud*, inquit, *in te minimè probo, quòd Zosimum specie tenus presbyterum, urbis piaculum, Ecclesiæ labem, libertatis probrum, eorúmque, qui cum ipso consuetudinem habent, pestem & perniciem, ac denique nullo non fœdissimo nomine appelles. Etsi enim ipse talis est, at linguam tamen tuam, quæ veritatis organum est, hujusmodi sermonibus contaminari, minimè convenit. Quamobrem tibi ipse contumeliam inferre desine. Quamvis enim vera sint, quæ abs te dicuntur, nec quisquam est qui te mendacii insimulare queat; tamen cùm vir probus ac moderatus sis, patientiæ quoque ornamento gestire te atque gloriari æquum fuerit.*

Vet. Trochaic. lib. 4. epist. 49.

August. in psal. 54.

Simplicius in cap. 14. Enchirid. Epictet.

Convicia recidunt in auctorem.

Ælian. lib. 1 Var. histor. cap. 9.

Plin. lib. 8. hist. Nat. c. 18. med.

Cõtumelia nonnunquam acuit ad honesti studium nos acuit.

Isid. Pelus. l. 1. ep. 480.

Isid. lib. 3. epist. 231.

§. IV.

ISidori sententiæ Ambrosius Mediolanensis Pontifex, copiosissimus testis accedens: *Quid opus est*, inquit, *moveri cùm audis convicia? Cur non imitemur dicentem?* Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. *An hoc dixit tantùm,*

Ambros. l. 1. offic. cap. 6.

Psal 38. v. 3.

tantùm, non etiam fecit David? Ipsò & fecit. Nam cùm ei conviciaretur Semei, tacebat David, & quamvis septus armatis, non retorquebat convicium, non ultionem quærebat, eousque ut dicente sibi Sarviæ filio, quod vindicare in eum vellet, non permiserit. Ibat ergo tanquam mutus & humiliatus, ibat tacens: nec movebatur, cùm vir appellaretur sanguinis, qui erat conscius propriæ mansuetudinis. Non ergo movebatur conviciis, qui abundabat bonorum operum conscientiâ. Itaque is qui citò injuriâ movetur, facit se dignum videri contumeliâ, dum vult ea indignus probàri. Qui enim contemnit, quasi non sentiat, ita despicit: qui autem dolet, quasi senserit, torquetur.

Prisci ut hunc conviciorum contemptum oculis spectandum exhiberent, Aquilam pinxerunt non oculis minacem, non rostro terribilem, non alis volantem, non unguibus fulminantem, nec prædas quærentem, sed immobili quiete considentem: huic cornicem adstituerunt avem inquietam & garrulam, quæ lacessere videretur & obstrepere rostro ac pennis. Ergo, mi Christiane, vide, sis Aquila, & loquaces corniculas contemne: permitte cornicari ineptos, tu tuam quietem tuere: quidquid conviciatores garriant, Aquilam non irritabunt. Conviciis optimè respondet, qui ea oblitterat silentio. Hîc te Magnus Basilius firmet: *Si mihi credis,* inquit, *probra contumeliasque minimè curabis. Ille te obscurum, nullíusque æstimationis vocavit, tu terram te ac cinerem esse dicas. Quando enim verborum contumeliâ tentaris, existima periculum de te fieri, an Deo per patientiam adhæreas, an per iram in adversarii partes inclines. Nam è duobus alterum proculdubio consequeris, aut inimicum tuæ mansuetudinis exemplo mitiorem reddes, vel certè si despexeris, acriùs illum vindicabis. Quid enim adversario durius esse potest, quàm te animum gerere contumeliis omnibus altiorem? Porrò quale nomen uterque vestrum assequatur, videamus. Ille contumeliosus, tu magnanimus vocaberis: Iracundus ille ac durus, tu longanimis ac mitis: Illum quandoque horum quæ loquitur, pœnitebit, te virtutis & benefacti nunquam, quid plura? Illi contumeliæ regnum calorum clausit, quod contumelioſi regnum Dei non consequantur: tibi taciturnitas idem aperuit.*

Basil. serm. de Irâ.

Finem huic dictioni Chrysostomus imponens: *Vince,* inquit, *in bono malum, quandoquidem & istud vincere est. Pugnans enim tum potissimùm vincit, non quando suum ipsius corpus pugnæ exponit, ut plagis excipiat, sed quando seipsum eruens, efficit ut omnem suam potentiam adversarius in aëra frustra & inaniter effundat: id quod & in conviciis fit. Nam quando vicissim convicia regeris, vinceris non ab homine, sed quod turpius est, ab illibero illo iræ affectu. Si verò tacueris, & vincis, & trophæum figis, & innumeros acquiris qui te coronent, quique convicium ipsum mendacii damnent. Qui enim contradicit, ut qui convicii morsum senserit, contrà luctari videtur. Morsum verò sentiens, suspicionem de se præbet, dictorum se conscium esse. Si verò deriseris, risu statim sententiam & judicium, quod qui audierant, contra te laturi erant, exolvisti. Atque si volueris, apertum dictorum argumentum accipere, ipsum tuum inimicum interroga, quando magis doleas: an cùm prorsus accensus vicissim conviciaris, an cùm conviciantem derides. Atque postremum magis audies. Neque enim tantùm juvat conviciis non impeti, quantum mordet quòd te ad iram permovere & accendere nequit. Non vides iræ percitorum ingenium, quomodo plagarum suarum non adeò multam rationem habentes, magno impetu irruant, proximíq; vulnera pejùs quàm soleant agrestes sues, quærant, & ad hoc unum respiciant, inq; eo magis, quàm ut quid patiantur observent. Quando ergo eum qui hujusmodi est, eâ potissimùm re privas, quam ipse potissimùm concupiscit, omni jam illum proposito evacuasti, spoliasti, contemptibilémque puerum magis quàm virum ostendisti.*

Chrysost. homil. 21. in ep. ad Rom.

Non ergo minoris est artis, convicia sustinere, quàm abstinere posse conviciis.

D

CAPVT XII.

Derisionis *proprium esse, nemini parcere.*

Dvbitem sanè num operæ pretium sit, hanc Linguam quæ desperatæ plerunque petulantiæ est, multis rationibus urgere. Ea est enim deridentis linguæ indoles, ut quò plus eam erudieris, plus illa rideat & illudat. Sapientissimus rex jam olim submonens: *Qui erudit derisorem,* inquit, *ipse sibi injuriam facit.* Nam si Augustini sensu, Merces doctoris est profectus auditoris, ille qui salubria monita audit, nec proficit, magistro suo minerval subtrahit; atqui tales profectò sunt omnes derisores, qui quò fideliùs monentur, hoc obstinatiùs irridենt, & oderunt monitorem. Ideo Gregorius: *Neque enim,* inquit, *timendum est justo, ne derisor, cùm corripitur, contumelias inferat, sed ne tractus ad odium, pejor fiat.* Itaque Salomon subjungit: *Noli arguere derisorem, ne oderit te.* Nam uti cænum tunc maximè fœtet, cùm illud moveris; & ignis tunc maximè ardet, cùm eum foderis; & rabies tunc maximè sævit, cùm eam provocaveris; ita derisor necessariæ objurgationis stimulos calce contrario frangit, & tunc præcipuè cachinnatur cùm arguitur. Adde: beneficium invitis facere, subinde pro tyrannide haberi.

Nihilominus audebo & perstringam, neq; enim unus aliquis derisor mihi corripiendus est, sed omnes. Hîc tutius pugnandi genus est in multos quàm in unum pugnare. Et quamvis sic omnes monendi sint, ut etiam singuli se monitos sciant, eámque ob rem, & iste & ille irrisor corripiendus sit, non tamen vitiosi, sed vitium perstringendum est. Ideo hîc pæne proclamem, quod ille in arenâ gladiator: Non te peto, sed piscem peto; sic ego, mi derisor, non te, sed linguam tuam, prout meretur, aceto confricabo. In primis autem quàm irrisores nemini parcant, exponam.

§. I.

Triplici colore insignis est Iris, croceo, purpureo, & prasino seu viridi; soli semper opposita: atque si Derisus plebeis fabulis sit fides, aurum jacit in neglectos fontes. Derisores tribus ferè coloribus insigniuntur, quibus se noscendos præbent: primus est croceus, lucis & splendoris æmulus, nam illi nec superis, sed nec Deo quidem parcunt, *qui lucem inhabitat inaccessibilem.* Alter virentis terræ assimilis est, indicátque eos, qui etiamnum superstites & terram inambulant, derisoribus expositissimos esse. Purpureus denique color designat derisorum linguas, ad ipsas usq; piaculares flammas, aut Erebi sedem extendi, neque enim sepultis parcitur; etiam manes irrisui sunt. Derisor si quid auri, hoc est, purioris amoris habeat, id omne in loca humida, avios fontes, in putidas carnis voluptates derivat. Severissimè in hos tales oraculum divinum pronuntiat: *Abominatio Domini est omnis illusor.* Id quod dixi, facilè demonstravero.

Deo quidem minimè parcunt derisores. Quàm crebræ sunt impiæ illæ voces: Deus vir bonus est, Diabolus tam ater non est atque pingitur; Inferorum flammæ non sic urunt atque creditur; Cælum longè capacius est atque dicitur; neque verò anseribus ædificatum est amplissimum illud cæleste palatium; facilè omnes hac domo claudemur. His cavillis Dei misericordiam atque justitiam lingua petulans prosci idit. *Cavete irrisores, Deus non irridetur.* Et cælum quidem Angelis exædificatum est, neque ii tamen omnes illud incolunt, quanto minùs illusores, Dei contemptores? Fuit ex hac hominum fæce, qui cùm tonante ac mugiente cælo moneretur, surgeret, Deúmque precibus placaret, respondit temere:

temere: Deus vir bonus est, non ferit jacentes. Vix demum multis precibus uxoris motus surrexit, & mox fulmen lectum percussit, hominem certè tacturum, ni vocem impiam correxisset surgendo.

Joseph. Gaultruchius in Tabellâ suâ chronographicâ p. 817.

Anno millesimo sexcentesimo nono, die sancto Jacobo Apostolo sacrâ, in Galliis matrona nobilis Caroliensis, sed Calvinianæ scholæ, in castro suo, unà cum suis ancillis intenta operi residebat, cùm ecce fulmen è summâ aree in ipsum conclave trajectis tabulatis irruit. Ancillæ, Catholico ritu, cruce se signant, herámque rogant idem faciat. At illa sectæ suæ minimè oblita, omnes has tales nugas protervè irrisit. Nec distulit Deus, & fulmen illuc denuo perrupit, solámque illam, inter illæsas ceteras, velut ictui destinatam, protinus interemit. *Hoc habet* petulans lingua. I nunc & sacros ritus irride. Pomis & nucibus ludere concessum quidem, sed non cum superis, non cum Deo.

Sed uti Deo non parcitur ab irrisoribus, ita nec divinis oraculis. Hieremias vates jam olim queritur, &, *Factus est mihi*, inquit, *sermo Domini in opprobrium & in derisum totâ die.* Super auditis concionibus quæ non glossemata cuduntur, nec unquam deest quod in concionatoris verbis aut carpatur aut eludatur. Et hoc cacodæmonis artificium est, hos nasutulos ita condocefacere, ut quidquid pro concione dicatur, hoc ipsi in cavillum trahant, & irrisui habeant. Hîc sanè nec Christi, nec Chrysostomi verba quidquam proficiunt. Ubi enim Pharisæi cavillatores cavillari & irridere incipiunt, ibi nec Petrus nec Paulus, nec ipse Christus aliquid effecerit clamando; frustra sunt omnia. Hæc, inquit irrisor, in concione frequentiùs audivi, quid crambe bis cocta ponitur? quid usque, & usque, & usque eadem? hæc mihi jam sæpius audita. Sed num etiam hæc tibi jam sæpius facta, mi Mome? Verissimè dixit Siracides: *Homo assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur.* Hujus generis auditores habuit Isaias propheta, qui hoc ipsum sic queritur: Et erit eis verbum Domini, *Manda remanda, Manda remanda: Expecta reexpecta, Expecta reexpecta: Modicum ibi, modicum ibi: ut vadant & cadant retrorsum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur. Propter hoc audite verbum Domini viri illusores.* Nimis magno stat, in Deum jocos jacere. *Deus non irridetur*, Deus neque se, neque suos nuntios, neque suas denuntiationes impunè sinit esse ludibrio. *Abominatio Domini est omnis illusor.*

Hier. c. 20. vers. 8.

Eccli. c. 23. vers. 20.

Isai. c. 28. v. 10. 13. & 14.

Gal. cap. 6. vers. 7.

Prov. cap. 3. vers. 32. hinc adverbio Dei in detestationem linguam. Reg. c. 2. vers. 24.

Tanto autem odio Deus Deridentem hanc linguam prosequitur, ut eam nec in rebus quidem levissimis, nec in pueris etiam & balbutiente ætate toleret. Elisæus irrisus à pueris, quàm horribili pœnâ vindicatus est? Regum fasti rem ita narrant: *Cúmque ascenderet* (Elisæus) *per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calve, ascende calve, &c. egressiq; sunt duo ursi de saltu* (velut duo carnifices) *& laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros; Pueros parvos*, qui vix fari poterant, quos tenella ætas tam rigido supplicio subtraxerit. Sed non parsum est. *Abominatio Domini omnis illusor*, quantumcunque teneræ sit ætatis.

Iratissimus quoque Deus fuisse dicendus est, cùm legati quos miserat, passim ab omnibus ludificarentur; res sic narratur: *Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum, de nocte consurgens, & quotidie commonens: eò quòd parceret populo & habitaculo suo. At illi subsannabant nuntios Dei, & parvi pendebant sermones ejus, illudebántque prophetis; donec ascenderet furor Domini in populum ejus, & esset nulla curatio.*

Reg. c. 2. vers. 23. & 24.

Paral. c. 36. vers. 15. & 16.

§. II.

AT sicut ab irrisoribus Deo non parcitur, ita nec Christo filio Dei, nec Christi discipulis. Archisynagogi ædes ingressus fuerat Servator, filiam familias ad vitam revocaturus. At turba tumultuans, & tibicines sibilis & cachinnis Servatorem excipiebant, *& irridebant eum.* Quàm hu manitèr rex Herodes Antipas Dominum salutavit? Albâ veste velut fatuum, & albæ mentis hominem indutum, toti exercitui suo ridendum propinavit. Hic idem Dei filius in Pilati prætorio per ludibrium salutatus rex, & variè derisus est. Et quas in cruce ludificationes non tulit? quàm acerbæ cavillationes tunc jactabantur? *Sinite videamus*, ajebant, *an veniat Elias liberans eum; alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere; Vah, qui destruis templum Dei, & in triduo reædificas, salvum fac temetipsum.* Sed nec latronum alter cavillis abstinuit. Nec mitiùs actum cum Christi discipulis; quoties illi fabulæ erant & ludi fiebant? Die Pentecostes cùm Deo pleni prosilirent in vias, & cælesti facundiâ perorarent, variè auditores affecerunt: *Alii autem irridentes dicebant, quia musto pleni sunt isti:* quid miramini, calices fecere disertos, largiùs boni viri obbiberunt. Christus futurum hoc vaticinatus: *Si patremfamilias*, inquit, *Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus?*

Marci c. 5. vers. 40. Luc. cap. 23. vers. 11. Matt. c. 27. v. 40. 42. & 49. Act. cap. 2. vers. 13. Matt. c. 10. vers. 25.

David optimorum regum optimus, ab omni hominum genere illusus est. Goliathus cavillator improbus: *Nunquid ego canis sum*, ait, *quòd tu venis ad me cum baculo? veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli, & bestiis terræ.* Et fatuus Nabal quàm ore temerario Davidem cavillatus: *Quis*, inquit, *est David, & quis est filius Isai? hodie increverunt servi qui fugiunt dominos suos.* Mea igitur dem hominibus ignotis, servis fugitivis? Neque hîc Deus supplicium distulit: *Cúmque pertransissent dies decem; percussit Dominus Nabal, & mortuus est.* Idem rex David ab ipsâ conjuge suâ Micholе quàm protervè irrisus est? Saltaverat rex sanctissimus ante Arcam Domini mente rectissimâ, & miros in Deum affectus ediderat. At Micholi sinistrè hoc interpretata: *Quàm*, inquit, *gloriosus fuit hodie rex Israël discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est quasi nudetur unus de scurris!* At verò David placidissimè: *Ludam*, inquit, *& vilior fiam plusquam factus sum; & ero humilis in oculis meis.* Nec sua Micholi dicacitas impunè stetit: matris nomen nunquam obtinuit.

1. Reg. c. 17. vers. 43. & 44. 1. Reg. c. 25. vers. 10. 1. Reg. c. 25. vers. 38. 2. Reg. c. 6. v. 20. 21. & 22.

Jobum patientiæ magistrum, quàm amarulento scommate perstringens uxor: *Adhuc*, inquit, *tu permanes in simplicitate tuâ?* Sed responsum tulit se dignum: *Quasi una de stultis mulieribus locuta es: si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?* Sed & ab aliis irrisus Jobus: *Nunc*, inquit, *in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in proverbium.*

Iob cap. 2. v. 9. & 10. Iob cap. 30. vers. 9.

Nec Tobias suos habuit benevolentiores: *Nam sicut beato Iob insultabant reges, ita isti parentes ejus: & cognati irridebant vitam ejus, dicentes, ubi est spes tua pro quâ eleemosynas & sepulturas faciebas? Tobias verò increpans illos: Nolite*, inquit, *ita loqui, quoniam filii sanctorum sumus; & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.*

Tob. cap. 2. v. 15. 16. 17. & 18.

Divinus Paulus apud Athenienses, ansam dicendi sumens ab Ignoto illorum deo, déque universis mortalibus in vitam revocandis; & quem plausum tulit? multorum irrisionem. Nam *cùm audissent resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.* Adeò paucis fructuosa fuit facundissima Pauli oratio.

Act. cap. 17. vers. 32.

Idem omnibus bonæ mentis hominibus contingit, nec est quod hîc expectent usitatius suæ probitatis præmium, quàm sperni & irrideri. Francisci Assisinatis, viri sanctissimi germanus frater, sed parum sanctus, cùm videret Franciscum sævâ hieme, rigente cælo, seminudum frigore concuti, misit puerum qui per ludum peteret, sudoris sibi aliquid vendi testertio. Huic Franciscus ore hilari: Dic, inquit, fratri meo, me jam & algorem & sudorem meum omnem Domino meo vendidisse, idque ingenti pretio. Nimirum *deridetur justi simplicitas.* Et quod longè pejus est, derisor hoc sibi jus esse autumat, nemini sine scommate præterire, omnes deridere. At sinite cavillatores hoc sibi jus fingere, ipsi demum fatebuntur Orbi, quàm nullo id jure fecerint. Audite quàm serio

Platus de bono statu relig. lib. 3. cap. 16. ante med. Iob cap. 12. vers. 4.

sed

Sap. cap. 5. v. 3. 4. & 5. sed serò nimiùm ex inferis illi ipsi vociferentur: *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est!* En illi supra sunt, nos in Orci barathro jacemus. Sed dicite, ô Phryges serò sapientes, num hoc unum solummodo peccatum patrastis? cur libidines vestras tacetis, cur temulentiam vestram dissimulatis? quid avaritiam & invidiam taceris, quid tot alia flagitia vestra tegitis? Ah, satis est, ajunt, hoc unicum fateri grande piaculum. Vitæ nostræ epitomen damus, *irrisores fuimus.* Hinc, quidquid salubrium monitorum instillabatur, contempsimus, & hinc ruina præceps in vetitum, hinc tot scelerum formæ. Ergo fatemur demum: *Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum.*

§. III.

INter eos qui plurimùm ridentur, primi numerantur pauperes, quos ditiorum supercilium non alio quandoque nomine compellat, quàm famelicos mures, pediculorum thesauros, extrema busti cadavera, damnata fortunæ ludibria, &c. Quis non disertus est, cùm spargenda sunt ejuscemodi infamiæ agnomina, quæ non tantùm dictu auditúque indecora, sed & infimos quosque graviter offendunt, & exacerbant, subinde mali non exigui causâ? Exemplo res demonstratur. Cùm audisset Sanaballatus Hebræorum hostis, murum ab

2. Esdr. c. 4. v. 1. 2. & 3. ipsis strui, *Iratus est valde, & motus nimis subsannavit Iudæos, & dixit coram fratribus suis, & frequentiâ Samaritanorum: Quid Iudæi faciunt imbecilles? nunquid ædificare potertunt lapides de acervis pulveris qui combusti sunt? Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait, Ædificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum.* Nihilominus opus cœ-

Ibid. cap. 6. vers. 16. ptum feliciter surrexit. *Factum est ergo cùm audissent omnes inimici nostri* (ajunt irrisi Judæi) *ut timerent universæ gentes quæ sunt in circuitu nostro, & conciderent intra semetipsos, & scirent quòd à Deo factum esset opus hoc.* Ita Deus irrisores punit, & eos qui irrisi sunt, singulari patrocinio defendit.

Plin. lib. 2. cap. 43. Sed quemadmodum vivorum nemini parcitur ab irrisoribus, ita nec cuiquam mortuorum. Effertur quis? ridentes sequuntur non pauci: nulla in eis memoria mortis; parum orationis, confabulationis plurimum est, perinde si canis mortuus efferretur, aut si corvum occisum ad rogum deportarent Æthiopes præcedente tibicine, ut olim Romæ. Et quid sermonis miscetur in exequiis ducendis? O bone, ajunt, devixisti, nunc subi scrobem, subi; opertus altùm dormies, interstrepente nullo.

Non tu hos dixeris Micholis esse filios, à quibus omnia habentur irridiculo? Hac cavillandi ratione omnia

Valer. lib. 1. cap. 2. peccata eludi solent. Ita Dionysius Syracusis genitus, illud ævi sui dedecus, tot sacrilegia sua jocosis dictis prosequi voluptatis loco duxit. Fano enim Proserpinæ spoliato Locris, cùm per altum secundo vento classe veheretur, ridens: Amici, videtisne (ait) quàm bona navigatio ab ipsis diis immortalibus tribuatur sacrilegis? Idem Jovis Olympii statuæ amiculum aureum magni ponderis detraxit, injectóque laneo pallio: Æstate, inquit, gravis nimiùm est aureus hic amictus, hieme frigidus, laneus autem ad utrumque tempus anni aptior, & hieme fovebit, & æstate non gravabit. Idem Epidauri Æsculapio barbam auream demi jussit, quòd affirmaret non convenire patrem Apollinem imberbem, ipsum verò barbatum conspici. Idem mensas argenteas atque aureas è fanis sustulit: quódque in his more Græciæ scriptum erat; bonorum Deorum eas esse, uti se bonitate eorum prædicavit. Idem Chrysendeta & pateras coronásve, quæ simulachrorum porrectis manibus sustinebantur, tollebat: & eas se à dantibus accipere, non auferre ab invitis dicebat: perquam stultum esse argumentando, à quibus bona precamur, ab iis porrigentibus nolle sumere. Huic regio cavillatori non multùm absimilis fuit Leo IV. Imperator Copronymi filius, qui è S. Sophiæ capite coronam auream abstulit, quam priores Imperatores regiis sumptibus fieri curarant. Hi tametsi debita supplicia non exolvant, mortui tamen rependunt pœnas, quas vivi effugerant. Lento enim gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatémque supplicii gravitate compensat.

Verùm, ne sic quidem ad frugem se corrigunt irrisores. Quantum hodiéque piaculum foret, inter potatores dicere? *Non sitio amplius.* Sibilis explodantur hæ voces: O te, ajunt, hominem asinum, qui non bibas, nisi sitias! Si quis vitæ sit seductioris ac castigatioris: En, inquiunt, eremicolam istum, en sanctum hunc misanthropum! si quis Christianâ nobilitate calumnias concoquere, injurias oblitterare cupiat; en, ajunt, simplicem oviculam, hominem siculneum, en virum antiqui sæculi, cui vanæ & sine viribus iræ sunt, qui nec sui ipsius quidem scit patrocinium gerere. Inde fit, ut qui rideri non vult, ulcisci velit impiè, malitióque malus Christianus esse, quàm imbellis & effeminatus ultor haberi. Eò rerum devenimus, ut optimos quosque mores noxæ nobis esse censeamus, cùm eos fex hominum irridet. Hinc & ventri & conscientiæ vim facimus: ventri quidem, ut quamplurimum vini capiat; conscientiæ verò silentium præcipimus. Quotusquisque est qui se ad flagitium non animet his vocibus? Ego verò quàm me rideri patiar, potabo potiùs & genio meo benignè faciam; si probro sit injurias oblivisci, ulcisci. O nequissimam cacodæmonis vafritiem, quod machinis ac insultibus non obtinet, hoc sannis ac sibilis impetrat. Sanè hac in re optimos omnium magistros & artifices primarios agnoscimus Pharisæos, qui omnibus Christi dictis factisque proterviss imè illudebant. Affiduæ illorum voces volabant: Videte, obsecro, sanctitatem viri, qui cum nequissimis quibúsque hominibus tam socialiter agit; en prophetam qui publicanos & profligatæ pudicitiæ homines accedit, ut scilicet lautiores mensas inveniat.

§. IV.

Hîc quæso, Christiani, diem illum quo Christus asinâ vehens Hierosolyma contendebat, unà mecum exactiùs perpendite. Cùm igitur Christus Dominus urcunque jam vicinus iret urbi, Pharisæi, Scribæ, Rabini certatim spectatum proruebant diversis locis. Pars spectatorum istorum fenestras occupabat, & oculos vitreos in novum equitem defigebat, pars in viâ ad circulos coibat, omnes ad irridendum paratissimi. Jamque urbem ingresso Domino, Pharisæi omnes & Scribæ velut Epidaurii serpentes curiosissimis oculis observabant, quinam è suis civibus Dominum comitarentur, qui palmas ferrent, qui lætum acclamarent, qui vestem in viâ sternerent, hos ipsi digitis devorantes: En, ajebant, stultissimos homines! hîc magister Zacharias sutor, ibi magister Samuel faber comitantur: en illic magister Joseph pistor, & magister Jacob cæmentarius palmas ferunt: etiam vicina nostra, domina Judith à nobis defecit, siquidem palmam fert, & asinum sequitur: en illic cognatam nostram Salomen cum ceteris insanientem. Ita modò hos, modò illos digitis monstrantes, extremè cavillabantur humillimam Christi equitationem, & omnes illius comites. Hic irrisorum mos est.

Non aliter Hæresis suos instituit; hinc quidquid sacrorum rituum est, petulantissimè deridetur. Sed neque Catholici dogmatis omnes hîc extra culpam. Fit non rarò, ut Christus Dominus cælesti feretulo vel per templi ambulacra, vel per urbis compita deferatur, longo deducentium agmine. Hos inter non infimæ plebis homines effusè garrire, jocari, ridere, fabulari audent liberrimè, tanquam si eos modestiæ publicæ puderet.

Hîc

Hic jure quærat nonnemo: Quo in loco estis, aut quem deducitis? num fabulaturi adestis? num in choreo agitis? num saltaturi convenistis? Ubi fides, vbi religio? Ah, quàm vestrum, & Orbis judicem non attenditis! itáne vobis cæcus & surdus est Christus, ut illius oculos & aures nihil vereamini? Hoc non hæresin solum, sed & idololatriam sapit.

Julianus apostata, peritissimus cavillator, & sannio maximus, in quem propriissimè dictum putes: *Abominatio Domini est omnis illusor.* Hic Christianos de injuriis conquerentes, per cavillum eludere solitus: Hoc, ajebat, lex vestra imperat, ut percussus unâ maxillâ, porrigat & alteram. Si quis iniquissimè ablata reddi cupiisset: Adimenti pallium, ajebat, tunicam etiam in auctarium addendam, vestris legibus sancitum est. Hoc irrisu omnia despuebat perfidissimus Apostata. Ab hoc non multùm dispar dux Aquitaniæ Guilielmus, sed demum vir sanctissimus. Hunc Guilielmus Malmesburiensis asserit ad id potentiæ perveniisse, ut in Palæstinam sexaginta millia equitum, & longè plures pedites duxerit: dives auri, sed multò magis vitiorum; in omni sordium genere volutatus, cùm malè faceret, gloriabatur, cuncta, ut Malmesburiensis loquitur, malefacta condiens salibus nugarum & facetiarum. Hunc Petrus Pictavorum Pontifex liberrimè reprehendit, & officium facere detrectantem à piorum societate secluſit. At ille stringens gladium, & capillos præsulis apprehendens: Jam, inquit, morieris senecio, nisi Ecclesiæ me restitueris. Præsul sibi præsentissimus, & planè impavidus: Sine, inquit, loquar. Concesso dicendi spatio, dirum in eum compositum carmen absolvit, & inferorum pœnis devovit; dein porrecto jugulo: Feri jam, inquit, feri. At Guilielmus pro more tam seria ludificans: Adeò, inquit, te odi, ut nec te meo digner odio; nec unquam cælum ingredieris, hac meâ manu adjutus. Fuit autem & sua Guilielmo Herodias, quæ Petrum antistitem in exilium ejiciendum suasit. Guilielmus pellicis consilium secutus, exilio damnavit sanctissimum monitorem, quem ubi mortuum inaudiit: Pœniteret me, inquit, quod senem illum non citiùs ad cælum miserim. His sarcasmis scelera non texit, sed auxit.

At ubi animum mutavit Guilielmus, quæ non à semetipso supplicia exegit vitæ licentiùs actæ? quibus lacrymis cachinnos ipse suos eluit? quantis rigoribus corpus domuit? cùm vitâ reliquâ omni, loricam nudo corpori appressam gesserit, acerrimus ipse vindex priorum noxarum. Hîc jam Ambrosii voce uti liceat: *Si secuti sumus errantem, sequamur & pœnitentem.* Deus, ô Christiani, non irridetur, sed neque suos impunè irrideri patitur: *Abominatio Domini est omnis illusor.* Eccur alteri alteros irridemus? *Omnes peccavimus, & egemus gloriâ Dei.* Quisque suos patimur manes; nemo sine vitiis. Ergo,

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

Et quis ille qui ad omnem amussim se dixerit tam rectum, ut solus alios ridere possit? Tu ergo, mi homo, in teipsum tuos cachinnos verte, & quæso vel hoc uno Annæum Senecam imitare, qui, *Si quando*, inquit, *fatuo delectari volo, non est mihi longè quærendus; me rideo.* Æmulemur, & nos ipsos nobis proponamus: hîc nostra jocularis lingua satis habebit abundè quod convellat, nos ipsos rideamus.

Prov. c. 3. v. 32.

Lucif. Tract. cap. 3. v. 23.

Deut. sat. 2. v. 23.

Sen. epist. 50. initio.

CAPVT XIII.

Derisorum natura, & DERISIONIS damna uberiùs explicantur.

DIximus, quàm nemini parcant irrisores: sed accuratiùs nunc in eorum mores indagandum, simul etiam damna quæ hanc linguę intemperantiam sequuntur, explicanda.

§. I.

RObertus Holcot Anglus, vir eruditus è divi Dominici familiâ, librum Sapientiæ commentariis illustravit. In his de hoc ipso linguæ vitio disserens: *Derisio,* inquit, *quatuor parit mala: Ostendit enim stultitiam, suspendit amicitiam, offendit justitiam, intendit malitiam.* Ordine ista, sed strictim persequemur. Quatuor mala a derisione derivantur.

1. *Ostendit stultitiam* derisor: quisquis enim alterius defectus irridet profectò ignorat suos; & sæpe illo maximè vitio laborat, quod in alio sugillat. Prælarè Gregorius: *Quid,* inquit, *simus hodie, novimus, quid autem paulò pòst esse possimus, nescimus. Hi enim quos despicimus, tarde possunt incipere, & tamen vitam nostram ferventioribus studiis anteire. Timendum itaque est, ne nobis cadentibus surgat, qui nobis stantibus irridetur, quamvis stare jam non novit, qui non stantem novit irridere.* Apud Jobum dicitur: *Cùm ceteros,* inquit, *irriseris, tu à nullo confutaberis? Væ qui spernis, nónne & ipse sperneris? cùm fatigatus desieris contemnere, contemneris.* 1. Ostendit stultitiam derisor. Iob cap. 1. v. 3. Is. cap. 33. v. 1.

2. *Suspendit amicitiam* derisor. Ubi enim derisio, ibi rixa & contentio. Ideo illud sapientiæ oraculum monet: *Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium, cessabúntque causæ & contumeliæ.* Irrisio gravissimarum sæpe litium fuit seminarium. Multi, ne dictum sibi pereat, quod ægrè in ore tenetur conceptum, dulcedine urbanitatis prolapsi, dum ludo irrident, seriò lædunt. 2. Suspendit amicitiam. Prov. c. 22. v. 10.

3. *Offendit justitiam:* id enim alteri facit, quod sibi nolet fieri. *Quis enim ille, & laudabimus eum,* qui æquo animo ferat se irrideri? Quàm hoc omnes fugimus, quàm indignè ferimus, risu aut sibilis excipi? Cur ergo quod ipsi tantopere horremus, aliis tam petulanti temeritate obtrudimus? Siracides corripiens: *Intellige,* inquit, *quæ sunt proximi tui ex teipso.* 3. Offendit justitiam. Eccli. c. 31. v. 9. Eccli. c. 31. v. 18.

4. *Intendit malitiam:* nam per jocum incipit, sed è jocores nascitur: ludendo ferit, ridendo fauciat. Hoc certè non rarò efficit, ut irrisus minoris quàm antea fiat. *Omnis amicus,* inquit Hieremias, *fraudulenter incedet, & vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquetur.* 4. Intendit malitiam. Hierem. c. 9. v. 4 & 5.

——— non hospes ab hospite tutus,
Nec socer à genero, fratrum quoque gratia rara est. Ovid. lib. 1. metamorph.

Sed pergit Robertus, & : Eam ob caussam, inquit, quadrupliciter minatur scriptura hoc modo: *Irrisores non sunt arguendi de iniquitate, Non sunt instruendi de fatuitate: Sunt ejiciendi è societate; Sunt deridendi à Dei majestate.* Quadrupliciter huic vitio minatur scriptura.

1. *Non sunt arguendi de iniquitate.* Hoc cautè præmonens sapientissimus regum: *Noli arguere derisorem,* inquit, *ne oderit te: argue sapientem & diliget te.* Uti frustra se fatigat medicus in eo ægroto persanando, qui pharmaca omnia effundit, non in ventrem, sed per fenestras; ita oleum & operam perdit, qui cavillatorem multitudine monitorum obtundit. Inter irrisores autem facilè principes fuerunt Julianus & Lucianus apostatæ perfidissimi, & ex asse momi exercitatissimi, ad quævis irridenda. Sed uterque meritissimas dedit pœnas: ille incertâ sagittâ sauciatus, iste à canibus laceratus interiit. 1. Non sunt arguendi de iniquitate. Prov. cap. 9. v. 8.

2. *Non sunt instruendi de fatuitate:* Salomon id affirmans: *Quærit derisor sapientiam,* inquit, *& non invenit.* Avetis linguam nobilissimi derisoris inspicere? Herodis Antipæ linguam considerate, quâ ipsam æternam sapientiam ostentui habuit, quâ filium Dei ut fatuum irrisit, & ut ab omnibus irrideretur, fatui veste donavit, & sic Romano præsidi remisit. Sapiens sibi videbatur rex iste, & ideo Christum variis quæstionibus urgebat. Apertè divinus Lucas: *Interrogabat eum multis sermonibus.* Quis hîc non cupiat explicatiùs nosse curiosissimi hominis tot quæstiones? *At ipse nihil ei respondebat.* Caiphæ, Pilato, Malchi cognato, aliis respõdit Christus, huic irrisori nihil. In hoc tali homine desperanda est sanitas. Monetur, punitur? ridet, ludit. Iterum monetur, iterum punitur? iterum ille & ridet & ludit, *Derisor non invenit sapientiam.* 2. Nõ sunt instruendi de fatuitate. Prov. c. 14. v. 6. Luc. cap. 23. v. 9.

3. Sunt ejiciendi è societate.

3. *Sunt ejiciendi è societate.* Ita monent divina oracula: *Ejice derisorem, & exibit cum eo jurgium.* Sub initia nascentis Orbis, non deerat hæc hominum fæx, idque in ipsâ Noëmi & Abrahami domo: talis erat Cham, talis Ismaël: *Cúmque vidisset Sara, filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: Ejice ancillam hanc & filium ejus*, puer hic ludibundus nimiùm & petulans est; ipsa vidi, quàm is filium meum sugillarit, irriserit, vexarit; res non ferenda, malè liberos educabimus, si hoc dissimulemus. Irrisionis autem istius causa fuit invidia: nam Ismaëlem natu majorem pessimè habuit, epulum tam nobile instructum, cùm Isaacus lactè depelleretur. Neque in Ismaëlem tantùm exarduit Sara, sed & in matrem illius, ut quæ improbos filii mores non corrigeret. Ergo ejice ancillam, inquit, has illusiones in nostrâ domo non feremus.

Prov. c. 22. v. 10.

Gen. cap. 21. v. 9. & 10.

4. Sunt deridendi à Dei majestate.

4. *Sunt deridendi à Dei majestate.* De his ipsis Psaltes regius: *Ecce*, inquit, *loquentur in ore suo* (voce submissâ & gracili) *& gladius in labiis eorum:* verba illorum mirè penetrant pungúntque, ipsi tamen ea securi effundunt, & eo se solantur, *quoniam quis audivit?* Non est hîc qui nos in jus ambulare cogat ob nostros sermones. *Et tu, Domine, deridebis eos.* Putant se non audiri; sed tu Domine, qui vel latentissimos ipsorum nutus observas, in tempore aderis, risui & illos etiam propinaturus.

Psalm. 58. v. 8. & 9.

Prov. c. 3. v. 34.

Salomoni hoc credamus: *Ipse deluder illusores*, inquit, *& mansuetis dabit gratiam.* Et velut dexterrimus irrisor aliquis non multùm sese agitat, cùm alios risui exponit, sed ore solùm aut oculis dat signum, ita Deus per vilissima quæque in nostros irrisus animadvertit. Isaias attestatur: *Sibilabit Dominus muscæ quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api quæ est in terra Assur.* Non opus hîc magnâ vi, sibilo res agitur: Veni apicula: hunc mihi punge; adsis musca, hunc mihi vexa. Quia verò Isaias vates hoc loco per muscam Ægyptios, per apim Assyrios, & omnes illorum exercitus designat, compendio hoc asserit: Deus vel unico nutu eam facilè immittit instructissimum exercitum, quàm facilè quis cani aut feli apponit scarabæolum. Ergo ut illusores dignum sè præmium ferant, exiguis sæpe contumeliis pugnat in illos Deus; sed his illi sic consternantur, ut velut æstro perciti furant & insaniant, postquam *sibilavit Dominus muscæ.*

Is. cap. 7. v. 18.

A Christianorum partus jugulari vult antequam adolescant. Et quantum impeditur bonorum actuum per unicum hoc diaboli vaframentum, Irrisionem? Ita enim fit, ut qui non robustæ pietatis est si videat se rideri, quòd tam facilis sit ad dandam inimicis veniam, deinceps inexorabilem se futurum statuit: sic & alii nondum adultæ virtutis, si notent deridiculo esse seriò precantes, sacramenta frequentantes, si pietati vacantes, & in omnibus se continenter ac submissè gerentes ludibrio haberi, & fabulam esse observent; in eam facilè mentem adducuntur, ut statuant illa omnia velut supervacua omittere, ceterorum more vivere, facere quod isti & istæ solent, & sic irrisiones exire. En ut optima seges sufocetur in semine! Irrisio acutum spiculum est in animo, quod fortissimum quemque, ni Deus singulariter eum tueatur, de mentis statu dejiciat. Verè Gregorius: *Sæpe*, inquit, *lingua à bono opere, dum vituperat, revocat.* Jobus inter tot tormenta hoc unum gravissimè questus B est se ab amicis irrideri, & quasi prolixæ patientiæ oblitus, quamvis constantiam retineret, prorupit in hæc verba: *Qui deridetur ab amico, sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum; deridetur enim justi simplicitas.* Nimirum hoc ariete Jobus non quidem dejectus, sed tamen valde conquassatus est. Super hac Jobi querelâ disserens Gregorius, vanissimas mortalium artes compendio complexus: *Hujus Mundi sapientia est*, inquit, *cor machinationibus tegere, sensus verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt, fallacia demonstrare. Hæc nimirum prudentia usu à juvenibus scitur; hæc à pueris pretio discitur; hanc qui sciunt, aliis teros despiciendo, superbiunt, hanc qui nesciunt, subjecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas, iniquitatis munimine palliata diligitur, dum mentis perversitas, urbanitas vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit, irrogata ab aliis mala multipliciùs reddere, cùm vires suppetunt: nullis resistentibus cedere, cùm virtutis possibilitas deest; quidquid explere per malitiam non valent, hoc in pacificâ bonitate simulare. At contrà sapientia justorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera ut sunt diligere, falsa devitare: bona gratis exhibere, mala libentiùs tolerare quàm facere, nullam injuria ultionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc justorum simplicitas deridetur, quia ab hujus Mundi sapientibus puritatis virtus fatuitas creditur: omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultum putatur.* En hæreresin irrisorum amplissimam! Imò hæresum omnium istud solennissimum est, mimum agere & momum, sancta omnia irridere, convicia & scommata de plaustro jacere. Talis eorum hæresis fuit, quos Coterellos vocabant. Hi anno millesimo centesimo octogesimo apud Gallos Bituriges, uti divus Antoninus memorat, rapinis, stupris, incendiis omnia turbarunt. Exordium fecerunt ab irrisione Coterelli: sacerdotes per ludum cantores vocabant; si quem è sacerdotibus arripuissent torquendum, primum erat imperare: Canta sacrificule, canta: illi alapas interim ingerebant cantanti; quosdam C virgis ceciderunt, eâ liberalitate plagarum, ut brevi objerint. Ab iisdem calices sacri malleis & saxis contusi, sacrosancta Eucharistia pixidi excussa, per aërem sparsa, non sine cachinnis & conviciis, ac pedibus (horreo dicere) conculcata: sacræ vestes conscissæ, & inde pellices ornatæ. *At tu Domine derisisti eos.* Philippus rex Galliarum ob crebriores victorias appellatus Augustus, exercitum misit qui Coterellos ad unum omnes delevit: instar canum mactati sunt. Hoc judicium irrisoribus debebatur:

A Christianorum partus jugulari vult antequam adolescant. Et quantum impeditur bonorum actuum per unicum hoc diaboli vaframentum, Irrisionem? Ita enim fit, ut qui non robustæ pietatis est si videat se rideri, quòd tam facilis sit ad dandam inimicis veniam, deinceps inexorabilem se futurum statuit: sic & alii nondum adultæ virtutis, si notent deridiculo esse seriò precantes, sacramenta frequentantes, si pietati vacantes, & in omnibus se continenter ac submissè gerentes ludibrio haberi, & fabulam esse observent; in eam facilè mentem adducuntur, ut statuant illa omnia velut supervacua omittere, ceterorum more vivere, facere quod isti & istæ solent, & sic irrisiones exire. En ut optima seges sufocetur in semine! Irrisio acutum spiculum est in animo, quod fortissimum quemque, ni Deus singulariter eum tueatur, de mentis statu dejiciat. Verè Gregorius: *Sæpe*, inquit, *lingua à bono opere, dum vituperat, revocat.* Jobus inter tot tormenta hoc unum gravissimè questus B est se ab amicis irrideri, & quasi prolixæ patientiæ oblitus, quamvis constantiam retineret, prorupit in hæc verba: *Qui deridetur ab amico, sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum; deridetur enim justi simplicitas.* Nimirum hoc ariete Jobus non quidem dejectus, sed tamen valde conquassatus est. Super hac Jobi querelâ disserens Gregorius, vanissimas mortalium artes compendio complexus: *Hujus Mundi sapientia est*, inquit, *cor machinationibus tegere, sensus verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt, fallacia demonstrare. Hæc nimirum prudentia usu à juvenibus scitur; hæc à pueris pretio discitur; hanc qui sciunt, aliis teros despiciendo, superbiunt, hanc qui nesciunt, subjecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas, iniquitatis munimine palliata diligitur, dum mentis perversitas, urbanitas vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit, irrogata ab aliis mala multipliciùs reddere, cùm vires suppetunt: nullis resistentibus cedere, cùm virtutis possibilitas deest; quidquid explere per malitiam non valent, hoc in pacificâ bonitate simulare. At contrà sapientia justorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera ut sunt diligere, falsa devitare: bona gratis exhibere, mala libentiùs tolerare quàm facere, nullam injuria ultionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc justorum simplicitas deridetur, quia ab hujus Mundi sapientibus puritatis virtus fatuitas creditur: omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultum putatur.* En hæreresin irrisorum amplissimam! Imò hæresum omnium istud solennissimum est, mimum agere & momum, sancta omnia irridere, convicia & scommata de plaustro jacere. Talis eorum hæresis fuit, quos Coterellos vocabant. Hi anno millesimo centesimo octogesimo apud Gallos Bituriges, uti divus Antoninus memorat, rapinis, stupris, incendiis omnia turbarunt. Exordium fecerunt ab irrisione Coterelli: sacerdotes per ludum cantores vocabant; si quem è sacerdotibus arripuissent torquendum, primum erat imperare: Canta sacrificule, canta: illi alapas interim ingerebant cantanti; quosdam C virgis ceciderunt, eâ liberalitate plagarum, ut brevi objerint. Ab iisdem calices sacri malleis & saxis contusi, sacrosancta Eucharistia pixidi excussa, per aërem sparsa, non sine cachinnis & conviciis, ac pedibus (horreo dicere) conculcata: sacræ vestes conscissæ, & inde pellices ornatæ. *At tu Domine derisisti eos.* Philippus rex Galliarum ob crebriores victorias appellatus Augustus, exercitum misit qui Coterellos ad unum omnes delevit: instar canum mactati sunt. Hoc judicium irrisoribus debebatur:

§. II.

NArrat Plinius, in illis Orbis partibus, quæ leones gignunt, vermiculum reperiri Leontophonon, quo gustato tanta illa vis, ac ceteris quadrupedum imperitans illico expiret. Habet Deus vermiculos suos quibus immanes illas bestias sternat. Ita cum Herode Magno Ascalonitâ tot infantium interfectore actum; à vermibus miser occisus est: sic hostes Deus, sic illusores tractat: sibilat muscæ, ut exagitet; immittit vermiculum, ut necet: *Tu Domine deridebis eos.*

Sur. tom. 4. die 1. Iulii.

Rem miram refert Surius de Charilepho viro sanctissimo, qui suo cœnobio id prærogativæ obtinuit à D Deo, ut ingressum nulla feminarum tentaret impunè. Audiit hoc spargi ceteris curiosior femina, Gunda nomine, & has superum minas velut fabulam irridens, mentito habitu clam subrepere instituit. Viriles ergo vestes induit, & hilaris contendit ad monasterium. Hic Deus sibilavit muscæ, quæ mox ab inferis emersit. Siquidem mulier illa temeraria, jam pedem illatura limini, à malo genio infessa, à cœnobii aditu vi rejectâ, & pessimè habita est ab hoc inquilino. In posterum, disce manere domi, & privilegia divis concessa non ridere.

Illusores in gente Christianâ sunt noxii.

Quàm porrò illusores in gente Christianâ sint noxii, Guilielmus Peraldus Lugdunensis Præsul eruditè demonstrans: *Hæc*, inquit, *diaboli vafrities est nequissima, quâ filios Dei suffocat dum parvuli sunt, bonum inceptum destruens in germine.* Sicut enim Pharao Hebræos infantulos aquis submergi, Herodes gladiis confodi voluit: ita Lucifer oculis

oculis veluti clausis præteribat,& tanquam dissimulanter ea intueretur, connivebat usque in annum vicesimum sextum, quo anno Michaël Imperator charissimum Bardam præcepit occidi:ille strictis gladiis perterritus,genua Imperatoris advolutus, vitam solùm rogabat;sed extractus & frustillatim concisus est,caput conto suffixum, & velut in Junonis pompâ prælatum : *Tu Domine deridebis eos.*

Eodem anno & ipse Imperator Michaël debitum sibi præmium tulit. Nam cùm Basilius in eodem solio successor, illum impietatis moneret, Imperator monitoris impatiens, aulicum famulum subornavit, qui Basilium impetereret hastâ, veluti feram fixurus. Sed error hastæ saluti fuit Basilio. Cautior exinde Basilius,re cum aliis deliberatâ,ebrium Imperatorem in cubiculo aggressus,& multis vulneribus confectum,manibus pedibusque mutilavit:ita Zonaras & Cedrenus. Judicia derisoribus debita,etsi sopita videantur,tandem tamen evigilant.

Hic mihi alius in mentem est Michaël Theurlinus, homo gente Germanus, sed inter cavillatores minimè postremus. Hic in Pannoniâ infra Strigonium,à sacerdote sphærulas precatorias, ac si à Judæo tesseras peteret, importunissimè exigens : Da cito, ajebat, mysta globulos precatorios. Dedit ille, sed qui petiit, paullò pòst & globum accepit pectore, sed plumbeum, post quem nil amplius petiit. Hoc narravit vir nobilis, qui Michaëlis, cùm glande trajiceretur, latus tegebat : *Tu Domine deridebis eos.*

Tria tempora irrisoribus contributa. Prov.c.19. v.29. Ier.c.28. v.11. Prov.cap.1. v.25.& 26. Isa.c.29. v.20.& 21.

Tria certè constituta sunt tempora illusoribus. Primum est quo se judex sessum recipit, & ad sententiam dicendam componit. Eò spectat illud Salomonis: *Parata sunt derisoribus judicia.* Alterum est monitionum & minarum. Eò pertinet illud Isaiæ : *Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra.* Per Salomonem quoque monentur à Deo, qui jure queritur. *Despexistis omne consilium meum. & increpationes meas neglexistis,ego quoque in interitu vestro ridebo.* Tertium est denique sententiæ exequendæ. Hic jam proclamat Isaias : *Consummatus est omnis illusor, & succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem, & qui peccare faciebant homines in verbo,& arguentem in portâ supplantabant.* Cavete ô Juliani,ô Luciani,irrisores improbi: Cavete ô Momi,Nocte matre, Somno patre progeniti,qui ipsi quidem nil præclari operis edere, sed aliorum opera curiosis oculis contemplari, & si quid omissum aut perperam factum,petulanter irridere consuevistis. Cavete, ô Christiani, dicacitatem & irrisionem. Præstat vel millies irrideri, quàm alios vel semel irridere. Judex jam consedit,monemini; jam sæpius minatus est, resipiscite ; jam sententiam pronuntiabit Judex. *Parata sunt derisoribus judicia.*

CAPVT XIV.

DERISORES *quàm graviter sæpe puniti sint.*

Lingua ignis. Jacob.c.3. v.6. Prov.c.19. v.29.

SOlent ignes, quos fatuos vocant, plerunque noctu vagari, & viatorem se sequentem,ad vada periculosa, aut præcipitia sensim deducere. Lingua ignis est, & fatuus,qui sibi obsecundantes,præcipitiis proximos ducit. Lingua Derisoris eò frequenter excurrit, ubi vicinæ sunt voragines, ut subitò quem duxerat,præcipitet. Derisor quò minus timet,plus habet quod timeat. Revera Salomone teste, *Parata sunt derisoribus judicia, & mallei percutientes corporibus stultorum.* Quàm autem hæc judicia sint severa,& quid supplicii expectent irrisores, post ea quæ jam diximus,confirmatiùs exponemus.

§. I.

ILle Domini ocellus Joannes Apocalypticus vidit è faucibus draconis tres impuros spiritus emergere,

A velut tres ranas. Ex ore irrisoris triplex vibratur lingua: nam tribus modis irrideri quis potest. Primò quidem cùm corporis vitia, calvities, claudicatio, balbuties,hisque similia opprobrantur: ita pueri Elisæi calvitiem irridebant. Deinde,cùm animi defectus,simplicitas, ignorantia, stupiditas, ingenii tarditas, stultitia objiciuntur. Hìc mille sunt agnomina; caudex, stipes,fungus,stupor, bardus, asinus, stultus. In hanc impiam dicacitatem Christus sententiam mortis, & quidem æternæ tulit: *Qui autem*, inquit, *dixerit fratri suo, Raca, reus erit concilio: qui autem dixerit Fatue* (animo scilicet injuriam spirante) *reus erit gehennæ ignis.* Tertiò, cùm defectus fortunæ, paupertas, generis obscuritas, officii vilitas oggeruntur. Ita Pharisæi Christum non nisi fabri filium vocabant. Hìc sæpe graviter peccatur, cùm à nobilioribus & ditioribus, tenuioris fortunæ hominibus insultatur. Alienus ab hoc vitio Salomon: *Sum quidem*, inquit, *& ego mortalis homo, similis omnibus, & ex genere terreno* (de meliori luto duntaxat) *& ego natus accepi communem aërem, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem simulem omnibus emisi plorans. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium.*

Tribus modis quis irridetur. Primò. 4. Reg c.4. Secundò. Matth.c.5. v.22. Tertiò. Sapient.c.7. v.1. usque ad 5.

Et genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco. ———

Quid ergo suas inopi reculas objicio, cùm eum plerunque plus ornet paupertas, quàm me divitiæ? Sed *parata sunt derisoribus judicia.*

Gedeon fortissimus heros insequebatur hostes cum trecentis militibus, quibus præ lassitudine & fame deficientibus, panes suppeditari petiit, ut restauratis viribus,reges Zebee & Salmana liceret persequi. At Socothani principes, à quibus subsidium illud petitum, illiberali prorsus sarcasmo ludentes:Nunquid,ajunt,victoriam jam manu tenes? nempe jam trium humi canis, ideo postulas, ut comeatum agmini tuo suppeditemus. Quibus Gedeon : Ubi vicero, inquit, vos dicterium vestrum luetis. Vicit,& ad cavillatores istos quam primum regressus, septuaginta septem viros, primores urbis, inusitato supplicio affecit: nam eos humi stratos, & spinis ac paliuris laceratos, magnóque impetu contusos necavit, turrim Phanuel evertit, & omnes urbis incolas trucidari jussit. Scilicet novum & antehac inauditum derisoribus supplicium debebatur. Sic omnino, sic *parata sunt derisoribus judicia.* Jam calet lixivium, quod illorum capita confricabit : jam stat patibulum, quod illos in altum elevabit. Res patebit à pluribus exemplis.

In Socothanos principes irrisores Gedeon animadvertit. Iudic.c.8. v.6.& 16.

§. II.

ANno à pariente Virgine millesimo trecentesimo quadragesimo Philippus Valesius Rex Galliarum contra Flandros Gandenses arma movit. Illi ad conflictus exordium, gallum gallinaceum in tabulâ pictum velut labarum prætulerunt cum hac inscriptione : *Cùm gallus hic cecinerit, Francorum rex victor erit.* Magno stetit hic jocus ; nam è Flandris novemdecim millia & octingenti in acie cæsi sunt. Nimirum *parata erant derisoribus judicia.* Quemadmodum puero in plateis improbè se gerenti dicitur : Adsis modò, parens te domi salutabit recentibus virgis.

Gandensium dictetum & punitio.

Anno millesimo quingentesimo septuagesimo quinto, tempore verni jejunii, anniversaria Christi patientis hebdomade, miles Comitis Ludovici Nassovii in Belgio hibernabat,& carnibus temere vescebatur, nec sine mutuâ gratulatione, quòd liceret esse tam improbis & exlegibus. A castris non procul aberat Philippus Olmanus parochus, theologus : hic suos cohortatus ne pessimis exemplis animati, legibus Ecclesiæ fraudem facere in animum inducerent, impios illos milites nunc quidem ridere, forsan brevi ploraturos. Dictum viri vaticinium videri potuit. Nam quarto paschatis die,*cùm ad-huc esca* Ps.l.77. v.30.& 31.

huc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & totus eorum exercitus, cum omnibus ducibus, inter quos Ludovicus & Henricus Nassovii, ad internecionem ab Hispanis cæsus est. *Parata sunt derisoribus judicia.* Crux alta suum Amanum jam expectat; Assuerus rex solo nutu pronuntiet quid fieri velit, & pendebit Aman.

Anno millesimo quingentesimo sexagesimo octavo excusus Antverpiæ dialogus Passevantii & Pasquini colloquentium de rebus gestis Calvini, Bezæ, Viretiauctor scripti Emanuel Tronesius, qui & hoc commemorat: Lausannam ibant Genevâ duo sibi perquam familiares. In itinere omne cælum in iras effusum, fulgure & tonitru minabatur. Hic illorum alter Catholico ritu se cruce signavit. Ad quem socius: Quid agis, inquit, num muscas abigis? Dixit, & mox ultor hæsit à tergo Deus. Nam fulmen destinatissimo ictu hunc unum petiit, intacto altero, qui id Genevæ statim vulgavit. Sunt certè *parata derisoribus judicia.* Cùm conivent homines, cælum terráque pœnas repetunt.

Anno millesimo quingentesimo octogesimo primo, die Domino Corpori sacrâ Biturgium venit Elisabetha Blæstina unà cum marito, matre suâ, atque ancillâ. Elisabetha brachiis infantem gestans matre & ancillâ comitantibus, sancti Severi ædem ingressa, pro suggestu dicentem audiit & irrisit. Finitâ concione loci curio Michaël Herzog rem divinam exorsus est. Femina hæc curiosior nescias an procacior, cum infante accedit aram ludibunda: hîc subitò veluti fulminata corruit, adstante Georgio Olando qui præfectus erat urbi; infans tollitur illæsus, mater muta nec sibi præsens effertur templo, ubi multum sanguinis ore naribusque rejecit, quamvis eo casu non mortua. Fassæ sunt posteà mater & ancilla, illam, antequam corrueret, dixisse: accedam propiùs, ut videam quid stultus iste (sacerdotem designabat) gesticuletur. Sed *parata sunt derisoribus judicia.* Vindicta subinde claudicans venit, sed venit tandem, & plerunque quò lentior, hoc vehementior.

Anno millesimo quingentesimo octogesimo tertio Novesii in agro Colonienli femina hæresin clam fovens pectore, Catholicorum templo abstinuit. Ejus rei caussam aliquoties interrogata, illud irrisorum solenne respondens: Altum est ædificium, inquit, nec promittit se non ruiturum. Jocus videri potuit innoxius; non fuit. Nam eo ipso tempore extra urbem cœnobium diruebatur unà cum templo, alio loco condendum: hoc ubi femina illa inaudiit: gaudeo, inquit, me superstitem in patriâ videre templa etiam papistica dejici. Itaque duabus ancillis comitata, egressa est urbe, visura demolitionem ædis. Culmen illius jam detectum erat, cetera majorem partem soluta. Dum ergo secura obit singula lustrans, columna inclinata in feminam ruit, eámque mole suâ obterit. Quis columnam impulerit, facile est cogitare; is utique qui impiè jocantem audiit. *Parata* prorsus *sunt derisoribus judicia*: raviculis saltando pascentibus jam imminent tendiculæ.

§. III.

Bredenbach. lib. 7. coll. sacr. cap. 61. Gujusdam calvinistæ supplicium Jesuistas cavillantis.

AD rem testatissimum quid Tilmanus Bredenbachius commemorans: Vir, inquit, moribus & eruditione spectatissimus nuper ad nos Antverpiâ perscripsit ita; Cùm Patres Societatis Jesv è suo Collegio recens illic condito, factiosorum hominum operâ pulsi, urbéque cedere jussi essent, quidam Calvini sectator, in exulum domum jam vacuam se penetravit, & colligati stramínis fasciculum è fenestrâ suspendit. Consuetum hoc signum est earum ædium quas lues contagiosa infecit. Collegio sic insignito, mox alius ejusdem religionis homo adfuit ex compacto, & fores pulsavit. Alter, qui stramen infame appenderat, prospiciens, & velut indignatus: Quid hoc, inquit, ostium pulsas? signum pestilitatis, lippe, non vides? Omnes in hac domo pestis consumpsit. Nec distulit Nemesis. Eodem prorsus die irrisoris istius domum corripuit pestis, cùm tamen antea nihil circumquaque contagionis serperet.

Eodem tempore Antverpiæ, viâ cochlearium mensam locarunt aliqui medio plateæ, & inter maximas gratulationes lixum petasonem confecerunt. Unum omnium gaudium erat, quod infestum illud genus hominum pûrgarit urbem. Dixisses Romam pulsis Regibus non sibi festiviùs gratulatam, quàm istos ejectis Jesuitis. At paullò post hanc ipsam plateam invasit pestis, & brevî quadraginta homines, nec infimæ plebis, Libitinæ tradidit.

Addo: Ante annos viginti, Augustæ in æde Salvatoris quadraginta horarum comprecatio instituta est, avertendæ pesti: Fortè templum transiit patricius è Lutheri disciplinâ, & quid illic rerum ageretur, quæsivit; multa insuper jocatus in Catholicos ritus. Sed vix domum redit, & peste correptus moritur ipse unus, salvis aliis omnibus, tam in eâ, quàm in junctis utrimque domibus. Judicia derisoribus nunquam non parata sunt: Balnea vestra jam calent, ite irrisores, ite, ingredimini, sed jam lavandi, non loturi ampliùs.

Sed nondum abimus ab hac Vindelicorum urbe Augustâ. Fuit Patricius Augustanus, cui adultæ jámque nubiles erant filiæ, nulla proles mascula. Hic in convivio filiolum convivatoris cernens, puerulum mirè affabilem, & oblectandis parentibus natum, ad suam ipse conjugem versus: si & nobis, inquit, talis stultulus esset, ô mea uxor. Audiit Deus, & votis pronus annuens liberalissimè concessit, quidquid optabatur, & plusquam optabatur. Huic enim viro sex ordine filii nati sunt, & quod in votis erat, omnes stulti: En

——— *votorum summa, quid ultra* *Ioannis Sarisb.*
Quæris?

O mi bone, nimis frigidè facetus est, qui cum Deo vult ludere. An nesciebas parata esse derisoribus judicia? Cum superis jocari nemini concessum. An nunquam audiisti, nec cerasa quidem cum magnatibus edere, tutum esse? Sed ad finem pergimus.

§. IV.

ANno octingentesimo quadragesimo quinto, uti annales Francorum memorant, Dani Christianis sacris nondum imbuti, regem suum Horich secuti, Gallias infestis armis incursarunt; potiti Rotomago, secundo Sequanâ flumine Parisios properarunt, duce Ragenario; qui ipso paschatis pervigilio, urbem incolis metu diffugientibus vacuam facilè cepit, & inter alia sancti Germani cœnobium expilavit. Demum à rege Carolo argenteis rationibus inductus, in fœdus transiit, juravitque non rediturum se nisi auxiliatorem. Post hæc apud regem suum gloriatus est Ragenarius, urbem à se captam, monasterium sancti Germani spoliatum, sed & illud adjecit, mortuos pœnè vivis robustiores esse Parisiis: nullum enim sibi adeò restitisse, atque capularem illum senecionem Germanum. Dixit, & mox tremere miser, intumescere, in terram ruere, & horrendùm vociferari. *Germanus adstat, & baculo me ferit.* Ut ergo dicti factiique pœnitentiam agere videretur, statuam argenteam sui corporis moli æquilibrem fieri, & ad S. Germanum jussit deferri cum hac sponsione, si morbi vim evaderet, Christianum se futurum. Serò nimium sapiunt Phryges, ô Ragenarie. Nihil agis, quia quàm serió agas, novit ille qui corda scrutatur. Ira frustra fuerunt votæ: non multò post infelix crepuit effusis visceribus. Parata sunt, paratissima derisoribus judicia. Divinæ vindictæ brachium nunquam non extentum; cavete irrisores, hos aut illos feriet.

Dicta confirmet Brictius, Turonensis præsulis Martini diaconus, qui suum antistitem Martinum sæpius delirum senem, superstitiosum sacerdotem, insanum episcopum vocitabat, uti Gregorius Turonensis refert. *Greg. Tur. lib. 2. hist. Fran. c. 1.*

Fuit quidem Brictius, homo magni judicii, celeris ingenii, sed & castis moribus; Deus tamen irrisionibus illius impunitatem non concessit: pœnam ultra triginta tres annos distulit, tamdiu crimini pœna debebatur. Evolutis tot annis, tandem irrisionis pœnas repetiit Deus. Brictius quamvis insons, accusatus est stupri. Nihil hîc verbis actum, nulla excusatio admissa, vitæ etiam periculum imminebat; demum ejectus est in exilium, quod ille septennio toto toleravit. Hîc forsan Brictius contra Deum queri, & dicere: Domine, quæ hæc justitia est? nónne me scis innocentem esse? cur meam sic opprimi pateris innocentiam? me sic infamem fieri cur toleras? At recordare fili; memineris, mi Bricti, quî tu antistitem tuum Martinum tractaris, quibus eum contumeliis incesseris, quàm illum crebrò irriseris: tu forsitan hæc oblitus es? non item Deus: jam exiguntur à te pœnæ quæ ante annos triginta tres fuissent exigendæ. Ut noris, *parata sunt derisoribus judicia*; & licet castigatio quandoque differatur, non tamen remittitur.

Idem nobis quibuscunque aliis evenit creberrimè, cùm extra noxam sumus, & tamen velut noxii graviter punimur. Hîc nos lamentari, cum Deo expostulare, cælo terræque injurias nostras queri, proclamare nos insontes. Simus sanè, sed cur tantillum sapimus, ut memoriâ non repetamus ea, quæ temere peccavimus, & nondum expiavimus? Quisquis igitur insons multatur, ita secum ratiocinetur. Ego si conscientiam meam interrogem, his certè noxis vacuus pronuntior, & hîc quidem mihi vis infertur, atque supplicium de me sumitur insonte: at Deus tenacis est memoriæ, qui jam castigat, quod ante annos plurimos deliqui: an non ego simili nequitiâ in alterum efferbui, quam ab altero jam patior? Jam ergo nomen hoc expungo, vindictam in me pridem paratam diu distulit Deus, jam sentio manum vindicantis. Fatebor igitur jure me plecti, & hoc gratiam interpretabor, debitum mihi supplicium non differri ad aliud tribunal. Admitto patienter castigantis domini plagas & verbera. Scio, nec minimam quidem noxam à Deo impunitam dimitti; irrisoribus præsertim Deum esse infensissimum; parata iis judicia non nescio.

Serò molunt Deorum molæ; tandem talis redditur farina, quale offunditur frumentum.

CAPVT XV.

Quid DETRACTIO *sit, quotuplex, & quàm grave peccatum.*

ANno millesimo sexcentesimo decimo septimo, in publicum datus est liber, hac omnino inscriptione: Liber equestris de arte equitandi, de equorum habenis, loris, retinaculis &c. O bone Deus quis non ingemiscat ad hunc librum? Ergo equis lupata, frenos, capistra, postomides, oreas ex arte facere, & equino ictui inserere novimus: Ergo equos quò volumus habenis flectimus, & linguam heu indomitam nullis retinaculis coërcere possimus? nullum hîc lupatum, postomis nulla satis compescere potest hanc effrenatam bestiam: hîc oreæ; hîc freni, hîc capistra sæpissime frustra sunt. Infrenis esse vult lingua, velut equus in pascuis. Ad rem omnino sanctus Jacobus: *Si equis*, inquit, *frenos in ora mittimus ad consentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circumferimus; Linguam autem nullus hominum domare potest.* Ea certè quæ obtrectatorum est lingua, venenatissima, undequaque letale virus ejaculatur. Detractio ingens Orbis malum nunquam satis vel accusandum, vel deplorandum. Et de hoc dicere ingredimur. Nota rerum vocabula tam hîc quàm alibi retinemus: quàm ea sint latina, parum laboramus. Atque hac quidem dissertatione, quid sit Detractio, quotuplex, & quàm grave peccatum sit, explicabimus, cetera suo ordine dicturi.

§. I.

QVid ergo est Detractio? Divus Thomas Aquinas sic eam depingit: *Detractio est denigratio alienæ famæ, per verba occulta.* Nam verbis dupliciter quis lædi potest. Apertè & in os lædere, contumelia est; occultè & absentem ferire, detractio est. Vox ipsa *Detrahere*, rem oculis subjicit; nam cùm fama seu bona æstimatio adimitur, aut certè imminuitur, idem pæne fit ac si lavernio noctu tacito gressu ponè honestum civem inserpens, pallium illi subitò abstrahat, eóque se involvat, & ita tenebris condat. Super hac eâdem re, uti Palladius memorat, interrogatus est Antonius Magnus, quidnam sit Detractio? At ille hoc responsi dedit: Est omnis sermo malus, quem non auder quis præsente eo proferre, de quo loquitur. Ubi mens bona & Intentio recta est, duobus tantùm modis de alterius peccato sermo misceri potest. 1. Cùm res jam percrebuit in vulgus promulgata, & in sermone omnium cœpit esse. 2. Cùm ei dicitur, qui peccantem castigare & juvare potest. Et ad hoc faciendum sæpe etiam obstringimur, uti docet sanctus Thomas, ne ulcus occultatum putrescat. Joseph certè nec detractor fuit, nec proditor, cùm accusaret fratres suos apud patrem crimine pessimo. Quando verò alterius grave & letale delictum nondum foras elatum (vix enim duo tréve illius conscii sunt) detegitur, & ab uno pluribus patefit, unde illius, de quo hoc panditur, nomen ac fama lædatur, præsertim, si is qui ejuscemodi enuntiat, eo id animo faciat, ut absenti malè loquatur, tunc sanè grande & verè mortiferum delictum est; etiamsi verissimum sit, quod hic de altero manifestum facit, etiamsi suis id oculis viderit, aut suis ipse auribus audiverit. Nam dum hæc talia iis indicat, quibus non essent indicanda, non corrector, sed proditor est.

Detractionis origo, aut superbia est, dum obtrectator suam ostentat scientiam; aut est levitas animi, dum aliis studet placere, talia narrando: aut invidia est, dum aliena lucra, sua damna reputat, felicibus aliorum successibus ægrescens; aut simultas est & alienatio, dum animum vindictæ appetentem satiare desiderat. Sed & alia hujus mali scaturigo est, longa maledicendi consuetudo: tunc enim non cogitantibus etiam elabitur nocitivum telum, eliciturum sanguinem. Qui tam malo pravóque maledicendi habitu sunt corrupti, non malè respondérim idem quod Zoilus, canis ille Rhetoricus, ut eum nominat Ælianus: Zoilus iste Polycratis fuit auditor, homo malè loquendi studiosissimus, qui stylum in Homerum etiam, Platonem, aliósque strinxit. Et cùm cum vir quidam eruditus interrogaret, quamobrem omnibus malè loqueretur? Quoniam, inquit, malè facere, cùm velim, non possum. Hæc obtrectatorum mens est, ut quibus re aut manu nocere non possunt, eos saltem linguâ vel absentes feriant. Hinc beatus Thomas Aquinas: *Auferre alicui famam*, inquit, *valde grave est, & ideo Detractio per se loquendo, est peccatum mortale.* Verissimè Bernardus: *Detractio*, ait, *grave vitium est: detractio grave peccatum est: detractio grande crimen est.*

Detrahitur autem alicui, octo potissimùm modis. 1. Cùm quis orationis vanitatem adhibet, & aut falsum dicit, aut quippiâ affingit, & mendaciunculis rem aspergit: quâ ratione geminatur delictum, fitque mendacium & detractio. 2. Cùm quis latens ac tectum peccatum è latebris in lucem profert; omnia quidem quæ dicit, vera sunt, sed tamen dicenda non sunt. Hac ratione alteri quis detrahit, non quia de veritate aliquid decerpit, sed quia de famâ. Hîc plurimi gravissimè impingunt: Ergo, ajunt, ipsissimam veritatem palàm facere non liceat? Non licet, mi Christiane, si id non possis nisi cum alterius detrimento. Nam etsi hoc, quod dicis, sit verum, est tamen occultum; etsi hic peccando conscientiam coram Deo læsit, famam tamen coram hominibus non perdidit,

Detractionis definitio. *S. Thom. 2. 2. quæst. 73. art. 1.*

Dupliciter verbis quis lædituri.

Pallad. cap. 19. hist. n. 13.

Duobus modis de alterius peccato sermo potest misceri.

S. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 8. ad 4. Gen. cap. 37. v. 2.

Occultum proximi delictum detegere quando mortale peccatum.

Detractionis origo quæ?

Ælian. lib. 11. Var. hist. cap. 10.

S. Thom. 2. 2. quæst. 37. art. 2. 3 Bern. de modo bene viv. cap. 33 init.

Octo modis detrahitur Primò.

Secundò.

didit, quam tu linguâ tuâ vel imminutum is vel ablatum: & etsi peccatum, quod pandis non adeò secretum sit, modò tamen publicum non sit; tu tamen detractorem agis, cùm id saltem ignoranti patefacis, & sic alteri notam inuris. 3. Cùm crimen seu verum seu falsum augetur & exaggeratur, quod proniſſimũ est, cùm alterius vitia narrantur. 4. Cùm narratur quid minimè malum, sed velut animo non bono factum, adduntúrque ejuscemodi plerunque clausulæ: Fecit hoc quidem, sed non Dei causâ: rarò tam pius est; humanum favorem ambit; videri vult; ut hominem noveritis, hypocrita est. 5. Cùm nihil quidem affirmat qui detrahit, sed hoc solùm ait: Ita dicitur, hoc de isto spargitur. Aut dubiè rem profert: fortasse talis & talis est iste; fidendum illi non censeo; de sanctitate illius, vicini ejus nil norunt, nisi heri primùm inter sanctos numerari cœperit; Aut certè hunc ipsum laudat sed frigidiſſimè: de quo rectè Gellius: *Turpius est*, inquit, *exiguè atque frigidè laudari, quàm insectanter & graviter vituperari*. Talia valde cavenda sunt, quia deteriora semper proniore assensu arripiũtur. 6. Adeò subtilis est detractio, ut vel nutu quis infamari possit. Exempli gratiâ: Laudatur quis à probitate, à religione, à providentiâ. Est qui audiat & dicat: Ut video, non noviſtis hominem, me super eo interrogate, ego illum intus & in cute novi. Aut frontem ducit silendo, aut abnutat capite, aut solis oculis tale dat signum, unde facilè colligatur, eum qui laudabatur, talem non esse, qualis laudando extollebatur. Fit quandoque ut detractor ore compresso manum duntaxat bis térve invertat, & plurimùm alteri detrahat: eo enim gestu significat, hominem, de quo sermo est, levem esse & in horas mutabilem. 7. Non solùm signo nutúve, sed & ipso silentio detrahit quis de altero, cùm de illius probitate morúmque integritate æquiter silet, tunc maximè cùm interrogatur, aut alter criminis arguitur. 8. Cùm quis coràm aliis ob admiſſas noxas jure reprehenditur, ille verò se reum negat & pernegat; quâ ratione in reprehensorem mendacii infamiam derivat. Et quamvis occultas ille noxas publicè fateri non cogatur, aliâ tamen ratione par est resistere, dicendo: probari tantùm dicta, non item probari; fortè audientem hæc deceptum esse; non quidvis obviâ credulitate arripiendum. Hic priore illo modo longè tolerabilior.

Tertiò. Quartò. Quintò. Gell. lib. 19. Noct. Attic. Sextò. Septimò. Octavò.

§. II.

Atque his modis, subtile istud vitium Detractio rem suam facit, & ita quandoque vestem variat, ut internosci vix possit. Ingeniosa nimirum improbitas est, trabem in festucâ, elephantem in culice, Alpes & Pyrenæos saltus in verrucâ legit, & somniata sibi, alterius innectit vertici; ipsásque alieni pectoris virtutes, tam scitè improbis ac adulterinis coloribus decolorat, ut vitia arbitreris. Subinde, qui detracturus est alteri, sub initium sermonis, vultum ad omnem gravitatẽ & modeſtiam sermonis componit, oculos humi dejicit, gemitus edit, voce lentâ seriaque; per ambages & anfractus incipit nocituram seriem evolvere, tortuosâ circuitione venena jaculaturus: Doleo equidem, ait, quòd eò prolapsus sit hic homo; per me non permanasset palàm quod patravit, sed quia id summè constat, suus sit veritati locus, nec negari hoc potest, neque excusari: & ut facilior sit verbis fides, priùs subinde laudat, quò efficaciùs vituperet; claudit narrationem commiseratione vestitam. Ita quò majoris est auctoritatis ille, qui detrahit de alio, eò gravior & damnosior detractio, quia creditu facilior. Hæc omnia Bernardus eleganter disserens: *Sunt*, inquit, *species pestis hujus, dum alii quidem nudè atque irreverenter, uti in buccam venerit, virus evomunt detractionis. Alii autem quodam simulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere non possunt, adumbrare conantur. Videas præmitti altæ suspiria, sicq; quàdam cum gravitate & tarditate, vultu mœsto, demiſsis superciliis, & voce plangenti egredi maledictionem, & quidem tanto perſuaſibiliorem, quantò creditur, ab his qui audiunt, corde invito & magis condolentis affectu, quàm malitiosè proferri. Doleo*, inquit, *vehementer pro eo, quòd diligo eum satis, & nunquam potuì de hac re corrigere eum. Ut alius: Mihi quidem, ait, bene compertum fuerat de illo istud, sed per me nunquam innotuiſſet. At quoniam per alterum patefacta est res, veritatem negare non possum: dolens dico, revera ita est.*

Detractio subtilis. Bern. serm. 24. in Cant. circa med.

Esdras sacerdos anxiè secum quæritabat, quî Deus res humanas moderaretur? Sic anxio adfuit Angelus, & triplicem ei quæstionem posuit, quarum prima erat, quâ ratione ad trutinam examinandus sit ignis: *Vade*, inquit, *ponderа mihi pondus ignis*. Sapientiſſimus profectò erit qui hoc poterit. Noxium detractoris sermonem, ignem esse urentiſſimũ, affatim docẽt sacræ paginæ. Regius psaltes: *Quid apponatur tibi*, ait, *ad linguam dolosam? sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis*. Jacobus Apostolus: *Et lingua*, inquit, *ignis est*. Idem de homine impio Salomon affirmans; *Et in labiis ejus*, inquit, *ignis ardescit*. Et sanè si ignis linguæque celeritatem & vires spectemus, utriusque non absimilis natura est: & velut ignis cùm metas transilit, & foras erumpit, huc illuc noxio furore grassatur; ita lingua cùm carceres suos effringit, & in apertum evolat, non sine strage editâ in cavcam suam revertitur. Ergo lingua ignis est. Hunc ignem æquâ lance ponderare maximæ est prudentiæ. Hinc quò quis prudentior, & in omni re circumspectior, eò etiam in ponderandis verbis attentior est, uti optimè dixit Siracides: *Verba prudentium stateræ ponderabuntur*. En sapientium labra, velut geminæ lances sunt, quibus hic ignis appendatur. Sed quàm difficile hîc libripendem agere, cùm etiam stricturæ & scintillæ hac trutinâ sint examinandæ. Scintillas hîc voco tot nocumenta, quæ velut unica infert detractio. Neque enim uni tantùm nocetur, sed pluribus, domesticis, familiaribus, cognatis ejus cui detrahitur. Quoties ore incauto & malevolo elapsum est dictum igneum, quod non tantùm illi obfuit, quem perstrinxit, sed & conjugi, liberis, toti familiæ. Unica scintilla omnes illos aduſſit, damnum senserunt universi. Et quis est, qui hæc peritè satis ponderet? Asmodæus ille libidinum præses diabolus, ignem luxuriæ ad libram peritiſſimè revocat, uti Tobiæ res gestæ prodierunt. At quis ille tam peritus artifex, qui omnes ex ore prorumpentes flammas dependat? Quid ergo faciat sapiens? Audiat, & verba in ore luctantia coërceat, quamdiu enim intra fauces continentur, ad rationem & intelligentiam appendi queunt: ubi se extra os effuderint, jam omnis revocandi libertas adempta est: volant irrevocabilia, volant, avolant. Sapienter hac de re Siracides. *In ore fatuorum*, inquit, *cor illorum, & in corde sapientium, os illorum*. Vir prudens os ad cor reducit, ibique, quidquid dicturus est, ponderat. Religioſiſſimè id præstitit Domini Mater: *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.*

Esdr. 4. Eccles. 28. Psal. 119. Jacob. 3. Prov. 16. Eccles. 21.

§. III.

Plerique autem sic aversamur hoc pensatoris officium, ut Suidas cum fide dixerit: *Hic bonorum virorum morbus est, aliquid de quopiam probri loco commemorare, quod laudandum esset.* Deus olim Mosi dixerat: *Extende virgam tuam, & percute pulverem terræ, & sint cinifes in universa terrâ Ægypti, erantque cinifes, tam in hominibus, quàm in jumentis.* De his Stephanus Ednensis: *Cinifes*, ait, *animalcula parva, sed inquieta, & acriter pungentia: cinifes autem sunt sermones detractorii, erúntque in hominibus & jumentis: in omni ordine, sexu, ætate, statu, inter opulentos & egenos, dominos ac servos hoc detractionis malum grassabitur: multi non blasphemi, sed pauci, imò vix ulli non detractores.* Et quæso vos, attendite, ecquandònam tandem vel duo solùm conveniant collocuturi, ut tamen eorum colloquio non

Exod. 8. Steph. Ednens. in Cant. Exod. 9. Eccles. 21. Luc. 2.

quiò non intersint etiam absentes, sed invisi, qui tergum præbere cogantur ferientibus, quorum mores sermonibus exagitentur. Vix ulli uspiam circuli & congressus sunt, in quibus non aliqui absentium vapulent: modò hic, modò ille in colloquium vel absens trahitur, nec unquam ferè sine notâ & stigmate. Detractio tam commune ac pervulgatum, quàm horribile ac exitiosum malum.

Matth. cap. 18. v. 20. Christus liberalissimè promittens: *Vbi sunt duo*, inquit, *vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Attende promissum: In nomine meo, non in diaboli, qui duorum, qui plurium medius est, ubi detractio est. Verissimè dixit S. Antiochus: *Verè irrequietum dæmonium est detractio.* Eâ de re hortatus Salomon: *Remove à te*, inquit, *os pravum, & detrahentia labia sint procul à te.* Siquidem detractio, magni est periculi, nocumenti majoris, curationis difficillimæ. *Magni est*, inquam, *periculi*, cùm obtrectator temerarium judicium stringit in quosvis. Scitur Intentione rectâ plurimos actus commendari, & optimos fieri, qui tamen tales esse non videantur; quia verò Intentio latet, facillimum est sinistram censere eam, quæ rectissima est. Ita Pharisæi quòd Christus sabbato sanitatem ægris impertiretur, quòd publicanorum societatem non aspernaretur, quòd se tangi pateretur à malæ notæ hominibus, pessimè id interpretati, de Christi sanctissimis moribus nunquam non detraxerunt. At *Majoris est nocumenti* detractio: etenim famam rem tam charam, quàm pretiosam adimit. Hinc illa theologorum vox: *Peccatum detractionis gravius est furto.* Tantò enim peccatum majus est, quantò majore bono iniquè privat. Longè damnosior fur est nominis, quàm numorum: quod Salomoni certum: Nam, *melius est*, inquit, *nomen bonum quàm divitiæ multæ.* Atqui jactura hæc famæ ingens quidem damnum est; sed graviùs insuper nocet detractio, quæ velut trisulcum telum, aut tormentum æneum triplici ferreâ glande fulminans, tres velut incursu uno enecat. In rem Bernardus testis: *Nunquid non vipera est*, inquit, *lingua ista? ferocissima planè, quæ tam letaliter tres inficit flatu uno. Nunquid non lancea est lingua ista? profectò acutissima, ut quæ tres penetrat ictu uno.* Lingua eorum gladius acutus, gladius equidem anceps, imò triceps est lingua detractoris. Hoc illud Joabi imperatoris triplex spiculum est, quo Absalonem à quercu pendulum incursans confodit. Hoc triplici spiculo, & detractor & detractoris auditor, & is cui detrahitur, miserè confodiuntur, hoc tamen discrimine: ille in quem detractio incurrit, ferè omnium minimè læditur, nec enim majus facere potest dispendium quàm famæ: sed detractor, & auditor detrimentum patiuntur animæ, & quidem maximum. Nam detractor sibimet plurimùm nocet, in cujus caput frequenter recidit lapis, quem in alium miserat. Dein nocet auditori, in cujus aures (ut Bernardus loquitur) venenum mortiferum infundit; nec pravæ solùm opinionis, sed invidiæ quoque toxico subinde inficit auditorem: Hinc Artabanus: *Cùm*, inquit, *unus esset cui injuria fieret: at duo erant qui injuriam facerent.* Demum nocet absenti detractor, quem ore petulanti traducit.

Claudius Paradinus è monumentis Lotharingicis rem prorsus miram, ter miram commemorat in hunc modum. Virtutem & fortunam Lotharingicæ familiæ testantur hodiéque avita gentis insignia, tres nimirum alites sagittâ transfixi. Origo rei hæc est. Laudatissimus ille heros Godefridus Bullionius dux Lotharingiæ, Hierosolymorum urbem obsidens, in turrim Davidicam ejaculatus est telum, quo tres simul alites confixit:

——*dederitne viam casúsve, Deúsve*

quæri poterat: regii tamen fastigii præsagium fuisse, docuit eventus. Et hoc etiamnum tam immonetis, quàm insignibus stirpis Lotharingicæ videre est. Quisquis de aliquo detrahit, ignitum jaculum emittit, sed tres eò lædit ac configit; seipsum, auditorem, hostem: imò triplicem committit cædem, cùm triplex nobis sit vita: est enim una velut cælesti, divinæ gratiæ dono; altera corporis, ceteris animalibus communis; tertia civilis, famæ præsidio: in hanc triplicem vitam immanissimè sævit detractor, illam animi & gratiæ cælestem, in se suóque auditore extinguit; civilem istam in eo cui detrahit. Tanti nocumenti est detractio. Imò occidit.

§. IV.

Sed est etiam, ut dixi, *curationis difficillimæ.* Perspicuè Siracides: *Homo*, inquit, *assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur.* Et quis est qui se detractorem esse fateatur, dū reipsâ aliis detrahit? Hinc quia nos egrotare nescimus, nec morbum indicanti credimus; pharmaca omnia spernimus. Sed & ipsum etiam vulnus detractione inflictum, vix medicas manus admittit, & licet obligatum videatur, manet tamen plerunque fœda cicatrix. Alexandri Macedonis adulator dicere solebat: si quem hostem habes, conviciis illum audacter pete; nam etsi vulnera curet, manet tamen cicatrix. Ita prædones: audacter, ajunt, prædandum est; etsi enim præda sit restituenda, nunquam tamen tota. Mirum enim quàm tenaciter inhæreat, quâ semel imbutus est animus, falsa opinio. Leni susurro, pauculis verbis mala opinio de aliquo, velut clavus in asserem, adigitur. Visne hunc iterum extractum? vix ullâ vi hoc efficies: perversam opinionem jam imbibit auditor; ægrè dimittet. Etsi tu centies dicas: hoc iratus dixi, illud inconsideratè protuli, istud me dicere compulit invidia. Quidquid dixeris, altiùs hæret prima opinio, quàm ut ea stirpitus convelli possit. Contra serpentis ictus, est è serpente pulvis: contra scorpionis aculeum, est scorpionis oleum: contra rabidi canis morsum, sunt pili canum: at verò qui læsi sunt linguâ obtrectatoris, ab eâdem difficulter, nec nisi imperfectè aut nunquam curabuntur, quamvis hæc ipsa lingua medelam illis debeat quibus malum hoc intulit. Sicut Achillis hasta Telias eundem Telephum sanavit quem sauciarat.

Eccli c. 23. v. 20. Detractio est curationis difficillimæ.

De hoc ipso detractionis nocumento disertissimus Chrysostomus: *Quæ enim*, inquit, *utilitas, cùm avibus quidem & piscibus abstineamus, fratres verò mordeamus & comedamus? Detrahens fraternas carnes comedit, proximi carnem momordit: propterea & Paulus territ dicens: Si autem vos invicem mordetis & comeditis, videte ne ab invicem consumamini.* Et ne forsitan sit qui admonitionē hanc eludat, obducit hoc modo: *Ne quis enim hoc mihi dicat, tunc detrahо quando falsa dico. Nam si vera loquens maledixeris, & hoc est crimen: etenim Pharisæus ille publicano veridicus maledixit, sed tamen hoc ipsi nihil profuit. Dic enim mihi, publicanus non erat publicanus & peccator? Cuiq; certum est quod erat publicanus, sed tamen quoniam ipsum vituperavit pharisæus, abiit omnibus amiſsis. Vis fratrem corrigere? lacryma, Deum ora, ex corde apprehensum admone, consule, exhortare: sic & Paulus faciebat. Sed jucundum detrahere: Imò jucundum non detrahere. Detrahens enim continenter anxius est, suspicatur & timet, pœnitentiam agit & linguā suam mandit, timens & tremiscens ne fortè alius enuntiatum verbum, magnum sibi periculum afferat, & superfluam & inutilem inimicitiam his, qui dixere, operetur.* Sententiam concludit in hæc verba: *Fugiamus igitur dilecti, fugiamus detractiones, docti quod est totum Satanicum barathrum insidiarum ejus hac insessio. Vt enim nostra negligamus, & graviores nobis reatus constituamus, in hanc nos consuetudinem diabolus duxit: imò verò non solùm inest hoc malum, quòd tunc rationem dabimus eorum quæ diximus, sed etiam quòd peccata nostra sic graviora facimus, omni nos excusatione privantes: acerbè enim aliena exquirens, in suis excessibus nullam unquam veniam nanciscetur. Eliminemus igitur omnem ex ore nostro detractionem, scientes quòd etsi cinerem comedamus, nulla nobis aspera vitæ hujus utilitas proderit, nisi detractione abstineamus.* *Chrysost. tom. 5. hom. 3. ad pop. post. med. Gal. cap. 5. v. 15.*

§. V.

Ruffin. Aquil. num. 5. Pelagius libell. 10. num. 97.

NArrat Ruffinus Aquilejensis, viros aliquot religiosos è cœnobio missos, ut ad alios sparsim per eremum habitantes reviserent. Delati ad anachoretam senem, benignè comitérque in hospitium recepti sunt. Senex ut itineris ad se facti molestias mitigaret, statuit suos hospites, quàm optimè posset, habere, & quidquid domi reconditum esset, explicato sinu largiri. Est nimirum etiam in paupertate quædam quasi prodiga liberalitas, non tam rebus, quàm animo metienda. Hanc religiosam munificentiam senex ille induit, ut exemplo suo hospites verecundiam ponerent, & auderent libare, quod non erubesceret dare amor. Vespere post cenulam, ut putabatur, lautiusculam, & fusas preces, cubitum deduxit suos convivas senex, ipse seorsum modicè quieturus. Hîc hospites somni benevolentiam conciliaturi, liberaliùs inter se garrire cœperunt, &: Videte, ajunt, isti eremitæ lautiùs cenant, quàm nos in monasteriis. Audiit hæc senex, & doluit pro beneficiis rependi calumnias; sed tacuit. Manè, cùm jam diluceseceret, iter pararunt hospites, ut ad alium eremitam irent. Abeuntibus senex hoc unum commendans: Salutate, inquit, ex me obsecro, amicissimũ mihi eremitam, & hoc unum illi dicite: Attende, & olus ne irriga. Fideliter, ut jussi erant, hoc illi alteri nuntiarunt. Intellexit alter quamprimum quid sibi vellet hoc monitum. Quare suos hospites mensâ quàm parcissimâ excepit. Cenæ caput erat panis aridus & sal: his accessit modicum aceti & olei: hæc omnis ferculorum series. Interim eosdem assiduâ precum & psalmorum recitatione fatigavit. Hac ratione invitos in tertium usque diem detinuit, necdum missionem daturus. At illi hospitalitate tam rigidâ jam saturi, latenter noctu profugerunt. Ite, ô boni, & in posterum si quis vobis gratiam fuerit gratificatus, ne illi calumnias pro beneficio reddite. Discite liberalitati non detrahere. Primus eremita vos ut hospites habuit, alter ut detractores pro merito tractavit.

Bern. serm. 24. in Cant.

Dicta cum Bernardo consigno: *Omnis qui detrahit, primùm seipsum prodit vacuum charitate. Deinde quid aliud detrahendo intendit, nisi ut is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipsis, apud quos detrahit. Ferit ergo charitatem in omnibus qui se audiunt, lingua maledica, & quantum in se est, necat funditus & extinguit.*

Heù quàm rari sunt, qui vitam sic instituant suam, ut non libenter reprehendant alienam.

CAPVT XVI.

Quantorum malorum mater sit DETRACTIO, *& de famæ restitutione.*

Levit. c. 19. v. 14.

QVàm longè Deus ab humano ingenio divertit! Lege veteri à Deo sancitum est: *Non maledices surdo.* Nostro sensu contrarium fuisset imperandum: Non maledices aurito: quid enim his ceremoniis opus ad surdum? Enimverò aliter sapit Deus, quàm humana temeritas. *Surdo*, inquit divina lex, *non maledices.* In hæc legis verba Gregorius: Surdo maledicere, ait, est absenti & non audienti detrahere: quemadmodum surdus non audit quod dicitur, nec in se dicta diluere potest; ita nec absens & is, cui detrahitur, quidquam respondere, & falsa minùs quàm surdus scit refellere. Hinc igitur surdo non maledicendum. At obtrectator, legis istius negligens, in absentis famam audacissimè grassatur; quod fanè non auderet, si præsens esset, quem adeò maledicâ linguâ perstringit.

Greg. in prologo. 3. part. pastor. cap. 1. ad moni. 36. Quid sit surdo maledicere.

De pestilentissimo Detractionis vitio, priore dissertatione agi cæptum, atque quid Detractio, quàm ea multiplex, & quàm grave sit delictum, jam explicatum est. Nunc porrò dicendum, quàm hoc crimen in reA bus etiam levioribus fugiendum, cùm maxima illi mala semper sint conjunctissima, præcipuè verò alienæ famæ restitutio: quàm autem ea difficilis sit, hîc exponemus.

§. I.

SI famulus in hero, si civis in vicino, nimiam loquendi parcitatem observet, ita quidem si herus famulum, si vicinus vicinum nullo ampliùs affatu dignetur, signum satis luculentum est amicitiæ vel gratiæ non magnæ. Hac ratione Pæmenius abbas dicere solebat: Cum duplicis generis cogitationibus nihil loquendum est: tandem illæ à seipsis desinent esse molestæ. Cum Fornicationis & Detractionis cogitationibus nulli sermones miscendi, invitantibus non respondendum, multa garrientibus non attendendum: sin aliter fiat, etiamsi quis resistere conetur, damnum non evitabit. Neque solùm ea detractio cavenda, quæ directissimo aggressu Charitatem & Justitiam impugnat, sed illa etiam quæ leviores noxas & vitiositates non maximas, errata non summa in lucem eruit. Ejus generis detractiones reperias etiam inter bonæ notæ homines, qui subinde imprudentes aut inconsiderati, nævos alienos benevolis auditoribus obtrudunt. Cum veteri poëtâ sentio:

B

Ortus tractandi vetus.

Ista est thesaurus stultis in linguâ situs:
Vt quæstui habeant malè loqui de melioribus.

Plaut. in Pœn.

Et quid miremur? genti humanæ innata est alienos mores censendi proclivitas. Nemo non secum miniaturam gerit, ubi ubi libuerit eam appressurus. Vitium est hoc & tantò majus, quantò prudentiores aut religiosiores videri volunt, hi censores & Critici. Hieronymus censuris nos adeò intentos observans: *Tanta*, inquit, *hujus mali libido mentes hominum invasit, ut etiam qui procul ab aliis vitiis recesserunt, in istud tamen quasi in extremum diaboli laqueum incidant.* Hanc judicandi temeritatem comitatur quandoque Invidia, cui ægrè est obtos aliorum successus; huic ægrimoniæ minuendæ, alienam famam, quacunque ratione potest, vellicat; sibi enim invidus tunc leviùs videtur ægrotare, cùm & alios cernit non ex toto sanos. Invidiam hanc & crisin non rarò præcedit occulta superbia, quâ quis instigante, præferri aliis, certè vult exæquari; hinc, ne nimiùm emergant alii, famam illorum sublimiùs ituram deprimit, & velut aviculæ accidit alas. Talia igitur colloquia, quibus hominum proborum defectus recensentur, gravium sæpe offensionum sunt seminaria. Cùm enim ejusce modi errata narratores inveniunt, è facili suspicionem movent, ut auditor cogitet: Itáne, sanctulus ille hoc ausus est, utique audebit & majora: hominem ego putabam esse tam strictæ continentiæ: ut video, & ille quoque suos patitur manes. Sic plurimis fit injuria, etsi non penitus auferatur fama: bona existimatio certè minuitur, amor atque amicitia inter diversos diffluitur; absens ille, de quo talia sparguntur, fit despicabilior: ita hoc negotium non uno malo absolvitur. Neque hîc defensioni locus est, cùm is qui patitur, non rarò vulnera sua ignoret: aut si sciat, nesciat auctorem. Ita incauti & ignari obruuntur. Præcipuè verò delinquitur, cùm magistratui, etsi culpabili, etsi levioribus in rebus detrahitur. Ut hîc cautos redderet Ecclesiastes: *In cogitatione tuâ*, inquit, *regi ne detrahas, in secreto cubiculi tui ne maledixeris divi viti, quia & aves cæli portabunt vocem tuam, & qui habent pennas, annuntiabunt sententiam.* En, non tantùm os obstruit detractioni; sed ipsas etiam cogitationes arcet ab hac peste. Et quamvis, mi obtrectator, eum cui in aurem garris, enixè roges: Quæso te, non evulges, quod ego tuis auribus credo; arcanum cogita taciturnitati tuæ commissum: non tamen à vitio te purgas. Specimen hoc est nobilissimæ stultitiæ. Dic enim quid illum roges ut sileat? teipsum priùs rogare hoc debuisses. Si non vis efferri hæc foras, ne dicas; si tu silere non possis, quomodo id

Eccles. 10. v. 20.

C

Contra detractionis levitatem.

Superbia.

D

do id exigis ab alio? Si tutum os tam impatiens sit epistomii, quid alieno sperabis?

Detractiones & detractorias accusationes extremè odit Franciscus Assisias Seraphicus, de quo divus Bonaventura hæc narrat. Audiit Franciscus, quàm ore temerario unus è suis multa diceret in alium, eúmque variè accusaret. Igitur vicario suo id demandans: Surge, inquit, Pater surge, & rem probè discute: quòd si accusatus sit insons, ita seriò puni accusatorem, ut is omnibus sit exemplo, sentiátque se puniri. Imò verò putabat Franciscus vestem religiosam ei detrahendam, quisquis alteri hoc famæ palliolum subtraxisset; ut quod ille aliis, hoc alii facerent illi, eáque ratione detractor ad restituendam famam adigeretur.

Bonav. in Vitâ S. Franc. c. 8. §. 1.

§. II.

TRahit quidem post se Detractio catenam complurium malorum: nam auditor detractionis fit pejor; qui detrahit, jure suo appellatur calumniator; is cui detrahitur, hostis efficitur: at verò huic catenæ globus plumbeus appensus est ingens, debita *Famæ restitutio*. Non minùs in reddenda famâ, quàm monetâ, illud Augustini valet: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*. E theologorum placitis notum est, non eos tantùm qui conflictum de alio crimen, sed illos etiam qui crimen verum, sed occultum injustè prodiderunt, ad abolendam criminis opinionem sic obligari, ut vel famam restituere, vel certè æquivalentem famæ compensationem facere teneantur. Et est, cùm detractor, non tantùm cum suæ famæ dispendio, sed etiam cum vitæ suæ periculo obligatur alteri famam restituere. Neque de famæ solùm, sed & de damni reparatione hîc agitur, si quod passus sit, quem diffamaveris. Et licet rem dixeris, neque abieris à vero, nihilominus tamen apud omnium eorum aures quas calumniis implesti, recantare cogeris & fateri, non quòd mendacio fefelleris (esto, verum dixeris) sed quòd illum talem traduxeris.

Detractionem plurima mala sequuntur.

Aug. ep. 54. ad Macedon. 1. Quæst. 62. n. 2. & alii. Vide Franc. à Victoria Relect. de Homicid. q. 64. art. 6. n. 68. & 72.

Si malum hoc unicum, scilicet *Restitutionis obligatio* detractionem sequeretur, velis illa remisque & omnibus viribus fugienda esset. Cui enim non difficillimum accidit, palinodiam canere, & ablatam famam non sine tubore reddere? vestem, pecuniam, supellectilem malè ademptam tam difficile non est restituere, & plerumque modus non deest id commodè faciendi; at famam reparare difficillimum est. Ex hac restitutionis difficultate delicti hujus magnitudo vehementer crescit. Semel enim opinio vagata serpit ad plurimos, obambulat & urbes, & regna, ut notissimus jam sit ille omnibus, cujus plerique nec capillum norunt. Laudas iterum quem ante vituperasti? nihil agis; prima enim validiùs inhærent, & jam abjerunt ad plures; maximè cùm nocitura fecundiùs serpant, profutura serùs proveniant.

Detractio fugienda propter restitutionis obligationem.

At dixeris: innumeras detractiones committi, nullam tamen restitutionis mentionem unquam fieri. Hoc est quod æquissimè queror: sed num ideo pessimos mores in culpæ patrocinium trahemus? non continuò quòd aliquid fiat, rectè fieri dices. Insanientium multitudo non commendabiliorem facit insaniam. Negamus deinde nullam restituendæ famæ mentionem fieri: hoc potiùs crediderim, famam rarissimè restitui. Sed esto, restituatur subinde fama, quàm id tamen lentè, quàm serò, quàm non integrè fit: omitto, quòd vix unquam tantum redditur, quantum adimitur. O mortales, multa nimis ad supremum tribunal rejicimus, & ipsi statuimus vindicem Deum, qui hujus justitiæ tam severus est exactor, ut condonare malit quod sibi, quàm quod illis aliis debetur. Eâ de causâ ipsi mortui quandoque adiguntur reddere, quod vivi neglexerant.

Vincent. Ferrer. de vitâ spir. in fine. Præsum.

Vincentius Ferrerius, gente Hispanus, è divi Dominici familiâ vir religiosissimus, qui sacrâ facundiâ, quâ pollebat, multa millia hominum hinc illinc evocavit ad audiendum. Hunc virum Callistus III. Pontifex Maximus, ad immortalitatem religione & memoriâ consecravit. Hic pro suggestu publicè hanc ipsam restitutionem famæ docuit. Pro viri reverentiâ, verba illius fideliter adnumero, sunt ista: *Sicut enim fur tenetur ad restitutionem, sic qui furatur famam proximi ex malitiâ, etiamsi sit verum quod dixit, & erat secretum, tenetur ad restitutionem famæ, aliàs non poterit intrare paradisum.* Sed quæritis, quomodo restituet? Respondeo quòd coram omnibus, coram quibus fuistis malè locuti, tenemini revocare dicendo, quòd non credant, quia malitiosè locuti fuistis, & si ille qui est diffamatus, scit hoc, oportet etiam ab eo petere veniam &c. Multi damnantur ex istis diffamationibus, quia verbum transit, deinde non curant, nec confitentur, nec inde faciunt sibi conscientiam. Ita beatus Vincentius. Addit idem ardentissimus ecclesiastes, *si quis hoc facere detrectet aut negligat, dum vivit, subinde post funera hoc supplicio manes affici, ut veniam, velint nolint, cogantur à vivis petere.* Eam in rem admirandum hoc commemorans: Erant, inquit, duo quidam qui alterius famam graviùs læserant; & unus quidem obtrectatorum, sicut & is cujus fama est læsa, etiamnum superstites sunt. At verò alter è detractoribus istis jam vitâ functis aliquanto tempore piacularibus flammis attentus est. Inde liberatus non continuò in superûm sedes receptus, sed priùs famam, quam vivus improbè depravarat, integram jussus est reddere. *Et ego scio*, inquit Vincentius, *istud esse verum, quòd anima rediit, quia ego ipse fui per ipsum diffamatus, & à me veniam petivit.* O Deus, si tam lubricum ac difficile negotium est famæ, quid est quòd non caveamus ea nomina contrahere, quæ jam vitâ functi cogamur expedire? *Ordinatione tuâ, Domine, perseverat dies, quoniam omnia serviunt tibi*: tam animi quàm corporis, quàm & fortunæ bona, ideo etiam fama minimè negligenda; hæc enim necessaria est, muneribus præsertim publicis ritè obeundis; eáque de causâ tam fama quàm pecunia, & illa quidem potiori jure restituenda, si malâ fide sit adempta.

Detractionis obligatio.

Psal. 118. v. 91.

§. III.

FAma inter ea quæ homini non inhærent, bonum ingens. Nam uti Isidorus Pelusiota loquitur, *bonâ existimatione melius ac præstantius nihil est: nec Cræsi thesauros quisquam cum eâ comparaverit. Tales enim esse censemur, qualis fama cujusque est; huic aures, huic intenduntur oculi. Melius omnibus quàm singulis creditur; singuli enim decipere & decipi possunt; nemo omnes, neminem universi fefellerunt.* Non imperitè vetus poëta.

Pelus. lib. 3. epist. 142. Pelin. Jun. cap. 62. fine Panegyr. ad Trajan.

Vt fama est homini, exinde solet pecuniam invenire:
Ego si bonam famam mihi servasso, sat ero dives.

Plauti Mostellar. act. 1. Scen. 3. vers. 70.

Fama bona cuique pretiosissima res est. Hinc tam grande crimen est, aut imminuere famam, aut rapere. Qui enim famam perdidit, multum sui victus, plurimum honoris sui amisit: jam negligitur, alioqui ad dignitatem provehendus: jam contemnitur, alioqui venturus in magistratum; jam deseritur, alioquin à multis juvandus. Cui semel calcatur fama, mille mortibus cadit, & ad singulos auditores novâ cæde funestatur: sæpe dicta factáque narrantur, quæ nec dicta, nec facta, nec cogitata sunt unquam; dubia pro certis, falsa pro veris, conjectanea pro compertis habentur, singulique tales sunt, quales sibi prona fingit suspicio, quæ dum vera non invenit, falsa comminiscitur, contenta læsisse. Tot malorum promptuarium est sæpe unica lingua, quæ, ut fortassè cognati quantumvis inepti ad munia extollantur, & hunc, & istum, & illum deprimit malevolis delationibus. Sed acribus flagellis Deus hos tales excipiet, qui linguam velut machæram roratunt. De his apertissimè vates regius: *Exacuerunt*, inquit, *ut gladium linguas suas; intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum: subitò sagittabunt eum, & non timebunt, firmaverunt sibi sermonem nequam.*

Fama bona cuique pretiosissima.

Psalm. 63. v. 4. 5. 6.

Exacuerunt,

Detractores exacuunt linguam ut gladium,

Exacuerunt: student enim huic rei, commentantur, & meditantur, quâ ratione linguam exacuant, & eliment. Thearidas olim interrogatus de cultro, quàm bene scinderet? Respondit: Meliùs quàm ulla calumnia. Neque illi linguam cuspidant, ut ferramentum, sed, *ut gladium*; gladius admodum acutus sit necesse est, qui medium secet hominem; lingua corpus animumque dissecat. Sinenses equites, uti de iis Maffæus prodidit, elegantissimo ornatu armatúque prælium ineunt, quaternis ex ephippio pendentibus gladiis, quorum simul duobus perquam scienter utuntur: Detractoris lingua non quatuor tantùm, non centum duntaxat, sed sexcentos, sed mille secum gladios nunquam non vehit, ut gladiorum satis in promptu sit, ubi ubi demum conflictu est opus. Lingua detractoris, quandoque tantum incendii excitat, quantum nec quatuor millia (quid dico?) quantum quadraginta, quantum centum millia militum non sopiant. Anceps gladius, venenata sica, peracutus pugio, penetrabile verutum, insidiosi dolones, recens novacula & præceps mordáxque lingua, sibi simillima sunt. Addit Hebræus psalmographus, *Intenderunt arcum ut sagittent.* Sicut enim arcus eminus ferit, longè dissitis nocet, sic detractoris lingua, absentibus imminet, & vel ad mille milliaria distantibus damnum infligit. Intendit quis arcum istum in Germaniâ, & configit hominem in Galliâ, aut etiam in Hispaniâ degentem; hæ sagittæ trans mare volant. Imò lingua hominis in terrâ existentis cælum invadit, in superos pugnat, Deum lacessit. *Posuerunt in cælum os suum.* Sed & intima terræ viscera rimantur, jámque sepulcros lacerant: *Et lingua eorum transivit in terrâ.* Hoc est vivos sepelire, mortuos ab inferis excitare. Pergit Psaltes.

Maff. lib. 6. hist. indic. post med.

Intendunt arcum ut sagittent;

Psalm. 72. v. 9.

Et firmant sibi sermonem nequam,

Firmaverunt sibi sermonem nequam, uti feroces tauri, cùm ad iram proritantur, frontem corrugant, furiosos oculos in hostem defigunt, hunc sibi destinant, in hunc unum omnes impetus collineant: ita detractores perfrictâ fronte, pertusâ conscientia, ore ferreo pergunt evomere, quod animo conceperunt, & Christi de Charitate legem audacissimè conculcant. Hæc detractorum lingua titulum sibi arrogat, qui proprius est Mortis, NEMINI PARCO: sacros, politicos, notos, ignotos, probos, improbos, religiosos, profanos, amicos, inimicos juxta habeo. Nescit ulli parcere detractor, non adeò patri ac matri. Quid? quòd voluptatum illi quoddam genus sit, obloqui; & maledicere inter beneficia ponat; ac inter ingenii felicitates numeret, invenire quod in alio reprehendat, & inter acumina censeat reperire & enarrare quod nusquam est. Vociferatur rex David: *Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam.* Per frameam Augustinus designatam ait detractoris linguam: per canem Cassiodorus ipsum detractorem. Sed cur à manu canis liberari vult rex Hebræus? dixisset, Ursi aut Leonis; quid enim canis tantopere timendus est? Imò verò est: Ursum & Leonem quis non cavet? at sunt canes qui placidè accedunt, sed tibiam subito morsu appetunt, aut si Britannici sint, erigunt sese & caput invadunt. Tales expertus est rex David. Et qualis molossus erat Saul, qualis Semei, qualis Absalon & Seba, qualis Achitophel & Doëg? verè canes molossi, multúmque incommodistici.

Titulum mortis sibi arrogant: *Nemini parco.*

Psalm. 21. v. 21.

Cur David à manu canis petiit liberari.

Christus in more positum habuit præsentes objurgare, commendare absentes. Et hæc genuina lex Charitatis est, reprehendenda coram & aperto Marte reprehendere, ne verò laudem inquinet adulatio, laudanda non in præsentia laudare. Christus præsentes acerrimè invectus, hypocritas, generationem adulteram, gemimina viperarum, sepulchra dealbata, filios diaboli vocavit; absentes verò nominans Oves: *Non sum*, inquit, *missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israël.* Nos prorsus contrarium facimus, præsentes laudamus, absentes vituperamus & calumniamur. *Mollíti sunt sermones ejus su-*

Matth. c 15. v. 24.

Psalm. 54. v. 22.

per oleum, & ipsi sunt jacula. In hunc omnino modum locuti Pharisæi, Christum præsentem & coram, Magistrum, Dominum, Doctorem veritatis dicebant; absentem, fabri filium, potatorem, mensarum assectatorem, seductorem appellabant.

§. IV.

Sed sublimius à Christo documentum ante oculos constituitur. Priscorum Patrum sententia est, Christum dominum quo die cum suis ultimùm cenavit, corpus & sanguinem suum tam Judæ Iscariotæ quàm Apostolis cereis beneficentissimâ manu porrexisse. Hic ego te, mi Christiane, ingenuâ simplicitate interrogem, si tu inimicum tuum, unico tui capitis pilo, juvare posses, faceréne? Novi equidem quid ad ejusmodi quæstiones multi soleant respondere; Laqueus adversario, patibulum hosti, inimico rota. Sed audite, ô pessimi obtrectatores, quid exempli statuerit Christus in inimico. Dum Iscariotes proditionem coqueret, dum transitum pararet ad hostes, Christus illi suum corpus súumque sanguinem dedit epulandum. Ah, quî potuit nequissimum hominem tanto dignari honore, quomodo cenâ tam pretiosâ non exclusit hunc sacrilegum, proditorem istum, diabolum, qui jam in facinus immanissimum consenserat, qui jam tunc suo domino crucem in suo pectore statuerat; quomodo, inquam, hunc parricidarum coryphæum inter Apostolos considere passus, dominici corporis & sanguinis convivam? Imò antè hunc ipsum latronem mitissimus Dominus in genua provolutus est, velut offensam deprecaturus, & illi omnium primo, ut aliquorum opinio est, pedes lavit. Putat enim Fulvius Ursinus in suprema Domini cenâ Apostolos hoc ordine accubuisse, ut in capite mensæ Christus inter Joannem & Judam, à Joanne proximus Petrus fuerit, qui alioqui in aurem insusurrare Joanni commode nequisset; reliqui deinceps utrumque mensæ latus occuparint. Nec dissentit Chrysostomus, qui: *Credibile est*, inquit, *proditorem impudenter ante Apostolorum principem & discubuisse.* Thomas Aquinas existimat, studio Christum suo lateri proximum habuisse Iscarioten proditorem, molliendo homini. Et hinc verissimillimum Judæ ante Petrum lotos pedes. Sed quod huc maximè spectat: Noluit suavissimus Dominus Judam occulti etiamnum flagitii reum à piorum communione repellere, noluit facinus Iscariotæ jam deliberatissimum detegere; non furem, non proditorem, non homicidam appellans, sed nomini ac famæ scelestissimi hominis parcens, dum ipse se auctor proderet. Hinc etiam sacerdoti non licet à cælesti mensâ ullum publicè repellere, tametsi sciat adesse hominem letali noxâ infectum. Et quâ ratione, quâ fronte nos audemus alter alterius scelera detegere, & velut è cathedrâ recitare? Hinc jam liquet, quàm capitalis sit noxa, Detractio, & quàm severâ lege vetita.

§. V.

Plinius refert camelum aliter potu non gaudere, nisi priùs proculcatione obturbatâ aquâ. Superbum animal suam sibi deformitatem ab aquâ pellucidâ monstrari non fert: sic homines nauci, illiterati, famæ non optimæ hoc agunt quod cameli, hominum proborum famam obturbare nituntur diversis detractionibus, ne soli putentur esse deformes. Sanctissimum est illis decretum Ephesiorum, *Nullus inter nos excellens esto.* Quàm parum laboret segnis famulus, tunc maximè apparet, si unà cum illo laborem subeat industrius: homo religiosus tunc enitet maximè, cùm ei adstituitur homo vanus, & omnis religionis expers. Ut igitur vitiosi minùs erubescant maculas suas, detractionibus alios quoque maculatos ostendunt; & tum demum se pulchros credunt, cùm & ceteros deformes ac rugosos asserunt. Quid vultis, ajunt, non est sanctior aliis, quem vos sic extollitis; nec ille

nec ille angelus est, quem adeò putatis nitere. Cùm nihil habent dicere: Multa, inquiunt, in hunc hominem narranda suppeterent, sed camarinam movere nolumus; tacemus. Hoc ipsum non est tacuisse, sed jam non obscurè detraxisse. Sed hæc ideo mussitatis, quia vestros in talibus mores non agnoscitis. Pharisæi Christum nunquam non odio prosequuntur, *quoniam dissimilis est aliis vita illius.* Hinc illæ Pharisæorum voces, potator est, sabbatum temerat, pessimis quibúsque sese aggregat. Quàm præclarè de his vaticinatus rex David, *Qui retribuunt,* inquit, *mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.* Ideo vociferatur Chrysostomus: *Es homo, ne venenum evomas aspidum. Homo es, fera ne fias: propterea tibi factum est os, non ut mordeas, sed ut medearis.* Idem Augustinus præcipiens: *Quo modo iraseris alteri*, ait, *quando de te malè loquitur, sic irascere tibi, quando de altero malè loqueris.*

Deus olim per Isaiam promulgari jussit: *Mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua.* Obsecro & vestras linguas mittite, ô detractores, ut illæ jusjurandum dent Deo, se deinceps in potestate rationis futuras, nullius famam læsuras, nec minimâ quidem detractione; leviores etiam defectus taciturae. Et hîc consilium suggerens Chrysostomus: *Natura*, inquit, *viperarum talis est; cùm momorderit hominem, statim currit ad aquam: si autem aquam non invenerit, moritur.* Ita prorsus, si quis venenum detractionis aliorum auribus instillarit, si vox exciderit incauta, famam alienam violatura, mox eâdem horâ fontem Pœnitentiæ accurrat, detraxisse doleat, deinceps futurus cautior; atque si ullo modo possit restituturus quæ lingua clanculum ademit. Difficile hoc quidem, sed necessarium: & melius est ablata restituere, quàm cum ablatis perire.

CAPVT XVII.

Quibus titulis afficiendi DETRACTORES, *& quibus suppliciis sæpe sint affecti.*

NAtura rerum omnium providens, uti Plutarchus philosophatur, homini dedit aures geminas, unicam verò linguam: minùs enim loquendum, quàm audiendum. Nec aliter è Christi gymnasio discipulus Jacobus Apostolus sentiens: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum.* Siquidem membrum nimis lubricum est lingua, & vix unquam labitur sine noxâ vel suâ vel aliorum. Eruditè dixit Anacharsis philosophus: *Tutius est labi pedibus quàm linguâ.* Hinc rarò nos pœniter silentii, sermonis frequentissimè, uti eleganter cecinit Ausonius:

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Rem suo exemplo confirmavit Xenocrates, cùm enim maledico sermoni quorundam summo silentio interesset, unus illorum quæsiit, cur solus adeò contumaciter linguam cohiberet? Respondit Xenocrates: Quia me in commune dixisse aliquando pœnituit, tacuisse nunquam. Modestè tetigit tam placido responso dicacissimos obtrectatores.

De perniciosissimo Detractionis vitio, proximis dissertationibus dictum, Quid, & quotuplex, quámque grave ac noxium sit delictum Detractio; quàm etiam difficilis, necessaria tamen sit famæ restitutio, explicatum. Jam progredimur, Detractores ipsos, eo quo merentur penicillo, depicturi.

§. I.

INjurius nemini erit qui scapham, scapham; qui ligonem, ligonem appellarit: sua rebus nomina sunt assignanda.

A Varium est Detractorum nomen, prout ipsi sunt varii, & modò hos, modò illos lacerant, jam vulpinam, jam leoninam pellem habent indutui. E speciosissimis Adulatorum titulis, unum sibi vendicant etiam Detractores. Detractorum nomen est varium.

1. *Canes* sunt. Siracides apertè: *Situt sagitta*, inquit, *infixa femori canis, sic verbum in corde stulti.* Non quiescit canis dum excidat quod hæret lateri: sic & detractor, si quid vel ipse curiosissimis oculis viderit, vel longissimis auribus audierit, mox effutit. Convenientissimum canibus pabulum, siccus panis & ossa. At verò hi canes humanâ specie velati, non tantùm ossa rodunt, sed velut esurientes lupi carnes inhiant, & quidem humanas. Jobus gravissimè questus: *Quare*, inquit, *persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?* Caninis namque dentibus semper ringentes, & insultantes mordetis, comeditis, absumitis meam existimationem & famam. *Qui aliena vitæ detractione pascuntur*, inquit Gregorius, *alienis proculdubio carnibus saturantur.* Detractor ipsas etiam medullas, abditissima quæque hominis, Intentionem ipsam tanquam Deus judicat; suum Deo gladium, si possit, erepturus. Detractor humanæ carnis tam appetens est, ut quandoque nec parentibus parcat, sed velut Actæonem, multùm reluctantem, & clamantem

Actæon ego sum, dominum cognoscite vestrum,

canis nullus pro Actæone nosse voluit: ita hi nec à dominis nec à parentibus dentes abstinent, obvios mordere, solenne illis est. Ezechiel prædixit: *Patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres suos.* Addit Hieremias: *Et unusquisque carnem amici sui comedet.* Detractor morsu vel unico, episcopum, archiepiscopum, Pontifices, duces, reges, Cæsares commolere potest; & licet esurialibus diebus carne bubulâ vel ovillâ, non tamen abstinet humanâ. Detractor vero nomine Canis est, qui macellum omne scrutatur, ore semper cruento. Cave canem hunc, cave. Illius vox est: *Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustra: deglutiamus eum sicut infernus viventem, & integrum quasi descendentem in lacum.*

1. Canes sunt. *Eccli. c. 19. v. 12.* *Iob cap. 19. v. 22.* *Greg. lib. 14. mor. c. 14.* *Ovid. lib. 3. metamorph.* *Ezech. c. 5. v. 10.* *Hierem. c. 19. v. 9.* *Prov. cap. 1. v. 11.*

2. *Ericius marinus* est detractor, aculeorum plenissimus, quibus pedum loco utitur; piscibus omnibus timori est. Detractor intus & foris aculeatus est; quacunque tetigeris, cave; cave murices, inuncaberis. Ericius adest, detractor tibi imminet. Hunc si interroges: Nunquid novi? Protinus narrare incipiet hunc in modum: Ille heri fuit ebrius: iste tantum & tantum æris decoxit aleâ, hic visus est ingredi lupanar, iste cui semper Mars in manu est, duos dentes amisit altercando & pugnando, ille mercator viginti philippeis emptores circumvenit &c. His aculeis inserpit Ericius iste, hæ illius narrationes sunt, ita omnibus piscibus horrori est. Nam quod Siracides docet: *Linguatus & temerarius in verbo odiosus erit.*

2. Ericius marinus. *Eccli. cap. 9. v. 25.*

3. *Scarabæus & Hirudo* est detractor. Chrysostomus: *Omnes*, inquit, *aversantur maledicum, ut eum qui lutum redoleat, ut hirudinem quæ sanguine, ut scarabæum qui stercore, alienis malis, aluntur.* Tu ergo apes æmulare, & flores è vepribus lege ac favos concinna. Guilielmus Peraldus: *Os detractoris & maledici*, ait, *aquiminarium est diaboli, quod non lustralem & sacram, sed sordidissimam detractionis aquam continet.* Ex hoc vase, diabolus plurimos impurâ circumfert undâ: at hanc non in vultum sed in tergum perpluit; absentibus enim officit detractor non præsentibus, uti hirudo sanguinem plerunque trahit à tergo sequentem. Sed sciant quicunque aliis detrahere consueverunt, hos sæpe gravius peccare, qui scelus aliorum aperiunt, quàm qui committunt.

3. Scarabæus & hirudo. *Chrys. in ps. 49. paulo ante finem.* Os detractoris est aquiminarium diaboli.

4. *Porcus* est detractor: hæc enim bestia cùm in agrum fortè irruit, non flores sed fimum accurrit; ita ille non observat quod boni exempli est, sed quod mali; oculos pascit vetitis. Cùm Balaam detrectaret maledicere

4. Porcus.

Israëli,

Num. c. 23. v. 13. Israëli, rex Balac in eum commotior: *Veni mecum*, inquit, *in alterum locum, unde partem Israël videas, & totum videre non possis, inde maledicito ei.* Putavit rex territum hominem populi multitudine, ideo non ausum maledicere. Proprium est obtrectatoris, unam solummodo partem rei gestæ convellere; si, quæ præcessissent, quæ fuissent secuta, scirentur, aliter & ille loqui aliter & alii sentire cogerentur. Ecquid demum est in rerum naturâ quod omnem excludat reprehensionem, omni probro sublimius? Luna pulcherrimum sidus est, sed & suas sibi maculas habet: Sol longè nobilius & formosius astrum, sed & hic deprehensus est nævis non carere. Ut minùs erres, rem totam inspice, & facile totius symmetria, partes minùs commendabiles defendet.

Vide Christophorum Scheimerum de maculis Solis.

5. Leo & hyena. *Arist. tosto lib. 7. Animal. cap. 4.*

5. *Leo & Hyena* est detractor. Theocritus olim interrogatus, quæ essent immanissimæ feræ: Respondit, In montibus & silvis leones & ursos esse putem ferarum ferocissimos; in oppidis verò & urbibus Fœneratores & Detractores. Cùm autem nec mortuis quidem parcant detractores, Hyenæ meritò conferuntur. Hæc lupo non absimilis, humanæ carnis tam appetens est, ut tumulos etiam effodiat, & cadavera in cibum sibi exhumet. Modesti oris homo, suam omnibus famam, quantùm licet, sedulò tuetur, si quid de aliis vitiosi norit, silentio velut molli terrâ sepelit; Obtrectator carnem cadaverosam & tabo fluentem è sepulchris eruit, vitia occulta in lucem protrahit, scelera oblivione sepelienda in memoriam revocat: Hyena est; Leo est.

6. Monetæ adulterator & fur est.

6. Detractor, *monetæ adulterator & fur est.* Monetam enim sic accidit, ut ubique repudietur: Apage hunc numum, ajunt, nimis arrosus, nec ad libellam probus est. Ita crebris verborum insidiis plurimi impediuntur ne emergant, aut ubi emerserint, in antiquas tenebras relabantur; ubique reperiunt quæ suæ famæ ac fortunæ obstruant. Essent hi quidem velut proba atque legitima moneta, sed detractor quispiam sic eam circumcidit, sic hominem illum describit verbis, ut nusquam ei bene sit. Detractores & delatores falsos flagellis ac fustibus cædi, & in exilium pelli Vespasianus imperavit; vivos etiam exuri Augustus mandavit; nervis cædi Mauritius Imperator jussit: capitali pœnâ affici M. Antoninus Pius voluit. Optimè dixit Salomon: *Abominatio hominum detractor.* Hoc quidem non summum malum foret, odio esse

Prov. c. 24. v. 9.

Matt. c. 10. v. 22.

pluribus, nam & Christus prædixit: *Eritis odio omnibus hominibus.* Sed attende quid adjungat: *propter nomen meum.* Detractor non tantùm publicum populi odium, sed &

Rom. cap. 1. v. 30.

Dei est, idque suo merito. Nam, *Detractores Deo odibiles.* Hic titulus illis convenientissimus: *Odibilis Deo.* Ideo Salomon commonens: *Cum detractoribus,* inquit, *ne commiscearis, quoniam repentè consurget perditio eorum; & ruinam utriusque quis novit?*

Prov. c. 24. v. 21. & 22.

§. II.

7. Serpens. *Eccles. c. 10. v. 11.*

7. Denique *Serpens* est detractor; hoc ei nomen primo jure debetur. Ecclesiastes appositissimè: *Si mordeat serpens,* inquit, *in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit.* Detractionis naturam eximiè repræsentant verba; *Occultè detrahit.* Detractionem enim à contumeliâ discriminant theologi, quandoquidem contumelia præsentem lædit & dehonestat, detractio absenti conviciatur, & bonæ famæ existimationem imminuit.

Discrimen inter detractionē & contumeliam.

Ex omnibus omnino animantibus, solum serpentem Deus execratus est: ex omnium hominum numero præcipuè detractor diris devotus & execrabilis est. Sunt autem serpentes, qui ut vivant, matrem suam necant; detractor antequam aliis noceat, sibi ipsi ac suis obest plurimùm. Et sicut serpens facilè lædit, unóque morsu totum corpus inficit, ita detractor pauculis verbis, famam & quandoque vitam aufert alteri. Quemadmodum verò diabolus rectissimè Serpens dicitur, sic detractor hac in re diabolo simillimus, & accusator fratrum suorum

Detractor ex omni hominū numero execrabilis est.

est, & ubi accusare non potest, calumniator. Venustissimus vates detractoris tanquam serpentis diversicolorem pellem ita depingit:

Horat. lib. 1. epist. 18.

——— *Absentem qui rodit amicum,*
Qui non defendit alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis:
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit: hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Rem verbo dixit Bernardus: *Fuge detrahentes quasi serpentes.* Sunt serpentes qui suum veneni thesaurum non caudâ, sed linguâ, aut vesiculâ subtus linguam, aut dentium cavernulis, aut ipsis dentibus contineant, itaque toti cum mordendo inspuant, vel etiam spuendo jaculentur. Hinc Avicennæ *aspides spuentes.* His serpentibus simillimi detractores, qui letale virus linguâ occulunt, illudque exspuunt loquendo. Et quamvis hæ viperæ vix ullum sui morsus vestigium relinquant, mortem tamen inferunt, ostiolo ægrè visibili. Hinc Cleopatra quæ gladios & vulnera horrebat, nec aliud quàm celerem & placidam mortem quærebat, aspidis morsu vivere desiit: ita detractor sæpe non grandi tumultu ferit, & vix notabili afficit vulnere, famam tamen enecat:

Bern. in Sermon. 42.

——— *absentem qui rodit amicum,*
— *hic niger est, hunc tu Romane caveto.*

Nec levi tantùm studio caveto: si quidem detractor vel colubro exitiabilior est, virus detractoris pæne immedicabile. Hoc supplicii genus minatus olim Deus: *Ecce ego,* inquit, *mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos.* Romanus sapiens: *Tutò,* inquit, *serpens tractatur dum riget frigore, non desunt tunc venena, sed torpent.* Æliano & Plinio auctoribus, ad primos Euphratis ortus serpentes nascuntur, exteris quidem nocentissimi, non item indigenis. Angues in Syriâ, maximè ad Euphraten, dormientes Syros non attingunt. Præterea in Africâ Psylli; in Syriâ Syri; in Cypro & Hellesponto Ophiogenes; in Italiâ Marsi, genus hominum est quos anguigenas vocant, qui nullos timent serpentes: & apud Ægyptios mansuescere tradunt aspides. Sed lingua detractoris nullam induit mansuetudinem, nemini non formidabilis; quæ suos perinde atque exteros, amicos, inimicos; probos, improbos; dormientes, vigilantes; vivos, mortuos invadit, mordet, inficit, perimit universos. Rectè dixit Chrysostomus: *Qui detractioni studet, diabolo servit. Grave malum, turbulentus dæmon est detractio.*

§. III.

Sanctus Arnulphus, notum Belgii sidus, Metensis antistes, tribus illis feriis quibus ad urbis, agrorum & segetis calamitates avertendas supplicatur, cum suis extra pomærium supplicationes instituit. In turbâ latebat femina malo genio infesta, quæ fœdis clamoribus prodere se cœpit. Accurritur ad Arnulphum præsulem, qui cacodæmonem hospitio per vim occupato feliciter expulit. Varius hîc vulgi rumor: Noddo, vir improbæ linguæ, & tunc probè appotus, in suum præsulem multa incipit garrire: Ecquis, ait, est iste episcopus? domum habet non usquequaque sanctam; etiam à malæ famæ hominibus ipsius limina teruntur; etiam sancti norunt subinde fieri homines. Hæc non impunè dixeris maligne: tua te Nemesis non præteribit. Noctu incendium ædes invadit, & Noddonem cum socio sic corripit, ut toti ardere viderentur: illi hoc unum, *Aquas, Aquas,* clamabant, *Aquas.* Demum prosiliunt miseri, & humi se volutant velut equi verminosi, sed vix tandem inhærens flamma comprimitur. Passus est bonus Deus, illos tunc exire interitum, sed eosdem ad pœnam repetiit. Nam ille ipse detractor, in his ipsis criminibus, quorum præsulem suum arguebat, convictus, caput perdidit; quod utique servasset, si didicisset servare linguam. *Pessima vulpes,* inquit Bernardus, *occultus detractor.*

Nova

Nova priſcis miſceamus. Anno milleſimo ſexcenteſimo ſexto, Zagabrii in Auſtriâ, quidam non è plebe, viris religioſis in conſeſſu plurium graviter detrahens, & locum loquente digito monſtrans: Inde, inquit, præcipitandi ſunt hi nebulones. Poſt paucas omnino horas, hic ipſe illuc conſcendit, & è ſummis ſcalis capite pronus ruit; inde ſeminecem detulerunt domum. Ubi à ruinâ tam gravi ad ſe rediit, Dei manifeſtariam in ſe vindictam faſſus eſt. Atque ubi convaluit, ſupplex veniam petiit ab iis ipſis quos læſerat. Non deriſoribus ſolùm, ſed & detractoribus parata ſunt judicia. Nec quiſquam hoc miretur: Detractor peſſimorum furum peſſimus fur eſt; rem furto ſubtractam non clam ſervat, ſed aliis in prædam objicit, facitque decem millia furum, unico, quod primus ille commiſit, furto: Unicam detractoris linguam, multa linguarum millia ſequuntur, & hoc omnes agunt, furari famam. Quapropter ſua jam parata ſunt etiam detractoribus ſupplicia.

Maurus divi Benedicti notiſſimus diſcipulus, è ſuo in beati Martini cœnobium migravit, ut ſacrum ædificium illic moliretur, ubi architectum ſubitò ruente mole colliſum miraculo ſanavit. Cæmentarii ſoluti oris homines: Quis ſcit, ajunt, quâ illum arte in integrum reſtituerit; monachus eſt vagæ habitationis; fidat ei qui volet. Audiit Deus, & mox adfuit ultor à tergo; tres illorum malus genius inſedit; unus adeò miſerè habitus eſt ab hoc ſuo hoſpite, ut lugubri cum ejulatu expirarit. Maurus ubi hoc inaudiit, rectà in divi Martini ædiculam ſe recepit, & tribus horis continuis, in preces ſe effudit; dein obſeſſos accedens: Dei filius, inquit, qui ſuis poteſtatem dedit calcandi ſerpentes & ſcorpiones, liberet vos. Cumque illi magis furerent, digitos immiſit in os furioſorum, ita demum ingenti cum fœtore, notâ ſymbolâ relictâ, ceſſerunt Orciniani hoſpites. Ita Deus in legirupas ſolet animadvertere. Lex eſt: Non eris criminator nec ſuſurro in populo, Ultorem ſenties Deum, quiſquis auſus fueris hanc Dei legem evertere.

Narrat Paulinus, ille priſcorum Patrum laudatiſſimus, duos ſacri ordinis viros ſubito fato corruiſſe, quòd Ambroſio Mediolanenſi præſuli defuncto detraxiſſent. Ex his alter ſacerdos Afer, ſed Mediolani in ſacerdotium venit. Hic in convivio contemptim Ambroſii antiſtitis jam functi laudibus obtrectavit. Auditores habuit non valde benevolos. Sed hoc illi triſtiſſimum, quòd & Deum habuerit auditorem. Nam ſubitò miſer expalleſcere, voce titubare, artubus tremere cœpit. Sic inter brachia deductus eſt ad lectum, & unà ad lectum. Dixit Auguſtinus: Deus, totus pes eſt, totus & manus, & oculus eſt: addo, totus & auris eſt: videte quàm nihil obaudiat! Detractores Deo odibiles. Nec quiſquam purgaverit culpam, etiamſi præfatione utatur: Ita fertur, hæc dicuntur; fide quâ emi, vendo. Malas & furtivas merces, mi homo, nec emptas quidem vendere licet. Audiſti hæc ab aliis? cura tu, ut ea clanculum ſint dicta. Siracides monet: *Audiſti verbum adverſus proximum tuum, commoriatur in te, fidens quia non te dirumpet.*

Levit. c. 19. verſ. 16.

Eccli. c. 19. verſ. 10.

§. IV.

PRandium ſubinde caninum inſtituunt collocutores aliquot, tanquam comparatores: quivis ſuam confert ſymbolam: ſed hoc demum agitur, ut abſentes qui non pranderunt, ſolvant ſymbolas; pleraque omnia damno aliorum dicuntur. De his ſympoſiis præmonens Salomon: *Noli*, ait, *eſſe in conviviis potatorum, nec in comeſſationibus eorum, qui carnem ad veſcendum conferunt, quia vacantes potibus, & ſymbola dantes conſumentur.* De his ſympoſiaſtis appoſitè Gregorius: *Qui alienæ vitæ detractione paſcuntur*, inquit, *alienis procul dubio carnibus ſaturantur: Potibus vacant, qui de vitæ alienæ opprobrio ſe inebriant. Carnes quippe ad veſcendum conferre, eſt in collocutione derogationis viciſſim proximorum vitia dicere; ſymbolum verò dare, eſt,*

Prov. c. 23. verſ. 20.

Greg. num. 2. lib. 24. mor. in 24. fine.

A *ſicut unuſquiſque ſolet pro parte ſuâ cibos ad veſcendum, ita in confabulatione detractionis verba conferre. Veſtietur autem pannis dormitatio: quia deſpectum & inopem à cunctis bonis operibus mors ſua invenit, quem hic ad alienæ vitæ exquirenda crimina detractionis ſuæ languor occupavit.* Nec noxam purgat, dicere: Levia ſunt hæc. Sæpe enim parva ſcintilla magnum excitavit incendium: lingua detractoris ſpargit ejuſcemodi ſcintillas, in incendium gliſcentes. Sunt omnino levia, dices. At ſi graviora ſcires, etiam illa effutires. Tu verò pertendis levia hæc eſſe. At certè non ſunt levia quæ invidiam olent aut ſuperbiam, quæ animos diſſociant, levia non ſunt. Neque enim leve quid eſt, alterius famam vel leviter imminuere. Non minus homicidium eſt graphio aliquem atque gladio occidere. Non minùs interiit Caſſianus puerili manu & minutis vulneribus confoſſus, quàm ſi Hectoris aut Achillis manu cecidiſſet: quantò enim infirmior erat manus pungentium, tantò gravius fuit dilatæ mortis ſupplicium; quantò leviores videntur detractoris punctura, tantò ſubinde pernitioſius ſauciant. Hæc Deus impunè abire non ſinit. *Qui detrahit fratri, aut judicat fratrem* Iac. cap. 4. verſ. 11. *ſuum, detrahit legi, & judicat legem.* Thomas Cantiprata-nus, Cameracenſis proëpiſcopus, ſuis ſe oculis uſurpaſſe affirmat non minùs horrendam quàm admirandam hujus vitii vindictam. Novi, ait, ſacerdotem, nomine magis quàm re talem, qui eò linguæ petulantiâ prolapſus erat, ut quò facilius alios etiam ſacerdotes in infamiam traheret, de ſeipſo peſſima quæque mentiretur. Hic morti jam vicinus, furiis actus, tantâ in ſeipſum rabie debacchatus eſt, ut dentibus linguam maledicam fœdè laniaret & commoleret, idque palam omnibus oſtenderet inde ſupplicii exordium ſumi, unde ille ſumpſiſſet peccati. Sapientiſſimè monet Eccleſiaſtes: *Ne temere quid loquaris &c. Deus enim in cælo, & tu ſuper terram, idcirco ſint pauci ſermones tui.* Nondum cæruleas illas plagas tranſvectus es; niſi tuarum ipſe ſis pædagogus vitioſitatum, non pervenies illuc; abibis in voragines ardentium focorum. Quod ſi cuſtoditam vis mentem tuam, tuam tu priùs cuſtodi linguam, omnem detrahendi libidinem dediſce.

Graviter peccant qui famam alterius imminuũt.

Horrenda hujus vitii vindicta.

Eccleſ. cap. 5. verſ. 1.

Sacerdoti, quem dixi, non multum abſimilis fuit in Angliâ olim vir religioſus, ſed veſte ſolùm non moribus, qui rabido detractionis dente quoſvis lacerare ſolitus eſt. Hic cùm jam in extremis ageret, monitus & rogatus eſt, ſollicitè cogitaret, quòdnam iter inſiſteret, quò tenderet; de totâ nunc æternitate agi. At ille: Omittite hæc, inquit, monetis fruſtra. Illi verò divinam clementiam opponere, fiduciam in Deum ſuadere, & omni modo animum ad alta erigere conati ſunt. Sed moribundus linguam exerens, & digito eam percutiens: Hæc, inquit, lingua peſſima me damnavit. Dixit & lingua repentè ſic intumuit, ut in fauces retrahi nequiverit. Ita infelix expirans grande documentum dedit detractoribus, ut alienis ſaltem detrimentis ſapere diſcant, & emendatiùs loqui.

Ioan. Major Societ. Jesv Theoleg. in Spec. Exẽpl. pag. 265. col. 2.

Qui cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtiis animam ſuam. Prov. c. 21. verſ. 23.

CAPVT XVIII.

Auditores DETRACTORVM, *quàm graviter delinquant.*

MAgnes tam arcanæ quàm admirandæ prorſus virtutis eſt, ſi vel experientiam de eo loquentem audiamus. Ut taceam cetera: pugio ſi magneti adfricetur, ita vulnerat, ut is qui pungitur, non ſentiat ſe vulnerari. Rem ex fide narrat Hieronymus Cardanus, affirmâque ſe vidiſſe magnetem in ædibus Laurentii Guaſci medici, quo ſi acus aut ferreus ſtylus fuiſſet illitus, quavis corporis parte infigi ſine ſenſu potuiſſet. Res

Magnetis admiranda virtus.

hæc, ait Cardanus, mihi visa incredibilis: ergo ut experimentum rei ego ipse caperem, magneti acum admovi, eam deinde in brachium immersi, cumque lacerti torum jam penetrasset, acum quidem sensi, sed dolorem nullum. Atque ut hoc mihi certiùs constaret, brachium infixâ etiamnum acu, varias in partes flexi, sed nihil doloris sentiebam, nec sanguinis quidquam effluebat, solùm punctùræ vestigium cernebatur. Addit Cardanus, quale hujus rei experimentum ceperit Mediolani Alexander Veronensis. Hic gladium oleo perunxit eâ ratione ut potuerit quosvis & sauciare, & sanare, sine ullo doloris sensu.

Detractione tres vulnerantur.

Detractio talis prorsus est pugio, talis omnino gladius est; infigitur, lædit, vulnerat, & quidem tres uno ictu: sauciatur enim detractor, detractoris auditor, & is de quo detrahitur. Sed ille qui periculosissimè vulneratur, minimè id sentit detractor, de quo superiore dissertatione egimus, nunc de auditore detractoris acturi. Hîc exponemus quàm grave sit delictum, non tantùm de aliis detrahere, sed & benevolè audire detrahentes, sic unà & detractorem, & ejus auditorem instruemus.

§. I.

HOmerus, ille poërarum parens recensetur, quâ ratione Ulysses se gesserit inter navigationis socios. Sciverat vir catus Sirenas cantatrices pellacissimas (ut fingunt) solere dulce canere, & canendo sopire, sopitos mergere. Ut hoc periculi cum suis evitaret, sociorum aures obturavit cerâ, seipsum malo alligari jussit, dum has aurium insidias præterveherentur. Profectò non oculis tantùm, sed & auribus sua sunt pericula, ideo sepimentis opus est ad arcenda hæc aurium mala. Agros & hortos consepiri nil novi est, sed novum forsan videatur si circumsepiantur aures. At hoc ipsum Siracides necessarium prorsus judicans: *Sepi*, ait, *aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis.* Non floribus contextam, sed vepribus asperam, paliuris horridam vult esse aurium sepem, si quidem arcendus sit detractor ab hoc ingressu: agrum à feris, hortum à furibus defendunt sepimenta, aures à detractoribus spinæ. Hos enim si velis arcere, spinas ingressuris objice, ostende tibi ea quæ dicuntur minimè probari; cave vacivas & benevolas aures præbeas; notet detractor, te his scurrilitatibus pridem esse saturum. Quòd si benignè audias, quidquid tibi alter in aurem garrit, vide cui conferendo sis.

Aures sepiendæ sunt spinis.

Eccli. c. 28. vers. 28.

Duo canes unum os rodentes, res planè nova & inviſa, ac pæne prodigium. Enimvero si detractor & illius auditor tam bellè inter se conveniant, alter narrando, alter auscultando, quid eos esse dixeris nisi duos canes qui os unum arrodunt? nempe unius aut plurium mores probi improbi examinantur, trutinantur, cribrantur, variè demum lacerantur sermonibus. Hoc revera est ossa rodere, & dentibus concerpere: quàm autem ambo graviter delinquant tam detractor quàm auditor detractoris, Bernardus severè pronuntians: *Porro*, inquit, *detrahere aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim.* Addit: *Verbum scurrile quod faceti urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore: procul & ab aure relegandum.* Hinc ingeniosè quis dixit: diabolus & in detractoris ore, & in auditoris aure æqualiter desaltat. Etenim facilis auditor, instinctor est alteri, ut quod cœpit, liberiùs, copiosiùs, audaciùs pertexat. Sicut autem suasoris & delinquentis par culpa est, agens & consentiens pari pœnâ puniendus est; ita detractor & auditor pæne pariter flagitiosi sunt. Hoc Thomas Aquinas clarissimè definiens his omnino verbis: *Dicendum est*, inquit, *quòd si aliquis detractiones audiat absque resistentiâ, videtur detractori consentire, unde fit particeps peccati illius.* In eandem sententiam Hieronymus: *Cave*, inquit, *ne linguam aut aures habeas prurientes, aut aliis detrahas, aut alios audias detrahentes.* Sed dices: Ipse ego non detraho, aliis loquentibus quid facere possum? *Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætendimus.* Et quæso te, si rugurium in pago transeas, & inde canis provolat ingenti cum latratu, tanquam jam jam infixurus dentes, an non ægrè fers, si domestici canem non cohibeant? quid si eum contra te incitarent, tunc injuriam dissimulares? Mutato nomine de te fabula cantatur. Cùm detractorem placidè audis, canem hunc dentibus in alios ire non permittis tantùm, sed & impellis; quia illi velut testi credis, sed non ad Christi mentem, qui jubet, *in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.* Imò quod deterius, detractori ut cani bonum virum dentibus convellenti, faciliùs quandoque fides habetur, quàm si decem alii contrarium jurejurando asserant. Ita non ratò noctuæ contra lucem, quam odit, testificanti pleno assensu creditur.

Detractor & auditor graviter delinquit.

Bern. lib. 2. de Consid. cap. 13. sine omnino.

Ibid. in superioribus.

S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 4.

Hieron. to. 1. epist. ad Nepotian. ult.

§. II.

HEbræus rex David, ille hominum mansuetissimus, adeò concedere doctus, nihilominus: *Detrahentem secretò proximo suo*, inquit, *hunc persequebar.* O Christiani horum hostium satis est ubique, persequimini, nec desistite dum comprehendatis; sed quæso inter comprehendendos, nosipsos numeremus. Sed dicas: alteri in os obsistere vix ullus est qui non erubescat. Chrysostomum egregiè respondentem audi. *Non solùm autem maledicentes, sed & aliis detrahi audientes admoneo, aures obstruere, & prophetam imitari dicentem:* Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar. *Dic proximo: habes aliquem quem laudes & commendes? Aures apperio, ut unguenta suscipiam: si verò male velis dicere, verba ingressum obturo: non enim stercus & cænum accipere sustineo. Quod mihi lucrum, si didicero, quòd ille improbus? Maximum igitur nocumentum ex hoc, & extrema jactura. Loquere ad ipsum; curemus nostra. Si detractoris os ita retundas*, ut Chrysostomus suadet, *aut silebit detractor, aut laudabit quem ante carpserat. Si verò dissimules, nec libere detrahentem corripias, verecundus es, fateor, sed prorsus vitiosè, id in tuum & alterius damnum.*

Augustinus, ille præsulum gemma, tam non ferre poterat detractores, ut ad proximum mensæ parietem appenderit tabellam, quæ omnes illic accubituros moneret his versiculis:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

En mensæ leges præclarissimas: Aliis non detrahere, qui secus assueverit, abesto: hos convivas hæc mensa non admittit. Insigniter hîc Augustinus improbam illam consuetudinem notavit, quæ in conventibus, circulis, conviviis, primam omnium quæstionem movet de moribus absentium: Vah, ajunt, etiam ille fortunæ humanæ subjectus! Et quâ ratione iste hoc non videritis? En clericum insignem, modò esset puritoris vitæ: en concionatorem egregium, modò quæ dicit, faceret: en hominem ad omnes gratias factum, modò sua bona nosset, & uti sciret. Et quàm illi rerum domini, justitiæ tenaces, quàm obtemperantes argento, quàm auro placidè familiares?

Difficile est satyram non scribere, nam quis inique
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se?

Ita ludus & jocus est aliis detractionis dentem infigere. Ideo Augustinus ut hasce confabulationes domo suâ excluderet, ad mensam lectorem adhibuit, qui animum pasceret, dum reficeretur corpus. Contigit autem, quod Possidius narrat qui ipse interfuit, ut Augustini mensam Antistites complures accumberent, sed legis ab Augustino scriptæ oblivi, liberiùs de aliis loquerentur, quibus ingenuè Augustinus: Domini fratres, ajebat, aut illa fabella refigenda est, aut vos sermones istos desinetis, aut ego ad cubiculum facessо. Ejusdem ferè

ferè animi fuit. Joannes Alexandrinus Patriarcha, ille eleemosynarum largissimus, hîc si quem aliis obtrectantem audiisset, admonuit, aut ingeniosè in alios sermones deduxit: si pergeret alter, tacebat quidem Joannes, sed nomen hujus notabat, & colloquio finito, ei qui sibi à cubiculis, præcipiebat, hunc talem hominem non amplius intromitteret. Certissimum est quod dixit Hieronymus: *Vbi desunt audientes, non inveniuntur detrahentes.* Desit auditor, deerit detractor.

Hieron. ad Celant.

Edmundus rex Angliæ, Dunstanum antistitem maximi fecit, virtutem viri & eruditionem admiratus, ideo hunc ipsum in magni momenti negotiis adhibuit consultorem. Placebat regi æquitatem ab hoc præsule non sine nervo urgeri. Ægrè hoc habuit diabolum. Ut ergo hos animorum consensus turbaret, reperit qui Dunstano præsuli pessimè vellent, quamvis amorem & obsequia simularent. Hi primò velut per cuniculos, regis aures aggredi, & tectè callidéque famam præsulis incessere, dein paulò apertiùs eidem detrahere, ita blandè B ac sensim Dunstani odium instillare, denique, palam, quem oderant, cavillari. Hoc effectum apud regem nimis credulum, ut aulæ aditus Dunstano fuerit interdictus. Paucis pòst diebus, rex venatum ivit: in silvâ venationi destinatâ, mons erat & ingens præcipitium. Sub venatus principia inter primas feras nobilior se cervus offerebat, & dignus qui regem fatigaret. Ita rege ac hybridis insectantibus ad præcipitium delata est fera, ubi unà cum canibus præceps ruit. Regius equus eâdem properabat via, idque incitato cursu. Rex præsentissimam mortem jam oculis cernens, Dunstanum cogitat, Deúmque rogat donari sibi vitam, ob innocentiam Dunstani. Celeres sunt in tam præcipiti fato cogitationes, nec minùs celeres sunt Dei aures manúsque (sic loquimur) ferendæ opi. Ita subitò constitit equus. Rex è venatu domum reversus, narravit suis non sine læto horrore, quid miraculi sibi obtigisset; vitam se suam bis debere Deo, sed & Dunstano Dei amico. Idcirco Dun- C stanum revocari jussit magnis honoribus, petiitque à præsente veniam submississimè, aures nimiùm credulas se præbuisse susurronibus, & amicum se spopondit in omnem vitam. Videte quâ ratione famam restituerit detractionis auditor. Quot detractorum non millia, sed milliones reperias; sed qui famam iniquè substractam paret restituere, vix ullus est.

§. III.

Detractorum auditorii varii: 1. Inviti.

VErùm nobis hîc sermo de detractorum auditoribus, qui vario discrimine detrahentem audiunt. Sunt qui detractores quidem audiant sed inviti, nec sine morsu animi. Atque hi tantùm abest ut malè agant, ut etiam præmium à Deo mereantur, præsertim si ejusmodi narrationes sibi minimè placere non obscurè significent. Sunt alii qui audiant hæc talia & taceant, ut pæne nescias num quæ dicuntur, illis placeant an displiceant. Reprehensi ob silentium istud illaudabile, his D plerunque se purgant: Ego nemini os obstruo: loquantur alii quod volunt, per me licet; neque verò curæ meæ demandatum est, omnium sermones expolire. Hi tam pacifici viri seipsos suaviter decipiunt: certè illis displicere debet, cùm alius læditur, & Deus offenditur. Ii præcipuè quibus jus est in alios, graviter delinquunt cùm detractorem audiunt, & silent: Error cui non resistitur, approbatur; & veritas quæ non defenditur, cùm possit, opprimitur: nec suspicione caret vitiosæ societatis, qui vitia cùm narrantur, tam favente silentio prosequitur.

2. Tacêtes.

3. Provocantes.

Sunt & alii qui non audiant tantùm detrahentem, sed & provocent ad pertexendam narrationem attentione admodum benignâ. Et subinde non dissimulanter monent: Pertexe obsecro quod narrare cœpisti de hoc homine: Veritatem nosse avemus. Jam ante quidem de hoc aliquid inaudiri, sed mysterium non capiebam, tu A explica. Alii aliter detractionem eliciunt: Ille, ajunt, hæc & hæc de te spargit, & tu, quod valde miramur, etiamnum stles? Ita detractor mirificè animatur, ut quidquid veneni concepit, evomat ore libertimo: & hi omnium gravissimè delinquunt, nam delectantur his fabulis quæ in alios recitantur. Ita detractor, & ejus auditor, diabolum gestant, alter in ore, alter in aure. Cùm jam accedit tam avida credulitas, ut omnia quæ his narratiunculis percensentur, vera esse arbitremur, mox in iram & impatientiam effundimur, verba verbis, convicia conviciis, contumelias contumeliis oggerimus. Hinc lites & odia immortalia; hinc solvitur omne humanæ conjunctionis commercium, omne mutuæ charitatis vinculum, omnis sinceri affectus necessitudo, omnis amoris nexus, omne fiduciæ robur. Hinc efferâ nocendi libidine in aliena damna rapimur, idque benevolentiæ mantelo tecti, nec enim crimen arbitramur, cui præfigitur nomen honesti. At illud Bernardi stat immotum: *Detrahentes & audientes pari reatu tenentur. Sicut autem iraſceris alteri, quando detrahit tibi; ſic iraſcaris tibi, quando detrahis alteri,* aut certè detrahentem audis. An non & ipse moritur qui venenum bibit, quod ei malè suada detractoris lingua propinat? His ergo auditoribus triplex documentum damus.

4. Allectantes. Detractor & auditor diabolum gestant, alter in ore, alius in aure. *Bernard. de inter. domo cap. 42. & ſerm. de triplici cuſtodiâ, ante med.* Auditoribus detractorũ triplex documentum.

§. IV.

PRimum: *Teipſum inſpice, & tecum habita.* Ut noris quàm sit tibi curta supellex. Quid oculos perdis in alienis, tua tu cura. Et quæso quis te historicum constituit in vitam & mores alienos? Cur alieno choro pedem imponis, homo curiose ac ridicule? Inquire tu potiùs

1. Teipsum inspice, & tecum habita.

Ædibus in propriis quæ prava aut recta gerantur.

Lamias nosti quæ domi oculos in crumenâ reconditos habent, foras egressuræ reponunt fronti; atque ita fit ut domi cæcutiant, foris sint oculatissimæ. De sene quopiam eleganter dixit Socrates:

Procul videns, ſed cominus videns nihil.

Nam id multis senibus accidit, ut propiùs admota non cernant, longiùs semota videant. Ita plerique aliorum minimis vitiis offendimur, nostris etiam maximis blandimur:

Cùm tua pervideas oculis malè lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut Aquila aut ſerpens Epidaurius? &c.
Qui ne tuberibus propriis offendat amicum,
Poſtulat, ignoſcat verrucis illius æquum eſt.

Horat. lib. 1. ſat. 3.

Ergo in tuum ipsius sinum inspice, fortassis vitium de quo quereris, si te diligenter excusseris, in sinu tuo invenies. Hinc omnis vitæ pestis oritur, quòd sibi quisque blanditur, & quantùm alii præter æquum detrahit, tantùm sibi philautiæ vitio præter meritum tribuit: festuculam ex oculo vicini eximit, trabem in suo non cernit. Et sicut oculus proximarum genarum nævos non videt, ita nos in nostris vitiis deprehendendis planè cæcutimus; minutulos defectus in aliis vigilantissimè observamus, nostros vel manibus palpandos transimus cæci. Et plerunque quò ægriùs ferimus de nobis sinistrè quid dici, eò audaciùs, idque cum voluptate, per aliena vitia blaterando grassamur: volupe nobis est in aliorum mores & oculos & dentes infigere. Psaltes id notans: *Scrutati ſunt,* inquit, *iniquitates, defecerunt ſcrutantes ſcrutinio.* Sic alienas sordes in oculis habemus, nostras à tergo. Nimirum non videmus manticæ quod in tergo est. Hujus farinæ homines objurgans Salomon: *Generatio,* inquit, *quæ ſibi munda videtur, & tamen non eſt lota à ſordibus ſuis.* Si olla fuliginem & atrorem induta in speculo se contemplaretur, non diceret fumoso cacabo: Væ tibi niger. Et

Ps. 63. v. 7.

Catullus in Seazontc. Prov. c. 30. verſ. 12.

Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes.
Quis cælum terris non miſceat, & mare cælo,
Si fur diſpliceat Verri, homicida Miloni?

Iuven. ſat. 2. verſ. 24. & ſeqq.

Nec aliter Christiana lex sentit. Christus olim iis permisit, ut primi lapides jacerent in feminam libidinis accusatam, qui peccato carerent. At nullus fuit qui vel lapillum tolleret. Sic, ô Christiani, nostra nos agamus, nostra obsecro curemus, nostra; & neminem æquiùs, quàm nos lapidibus salutandos dicemus. Sed hoc agit dæmon, ut nos aut rei fiamus, aut præproperè damnemus reos. Præclarè Climacus; *Aut peccare*, inquit, *nos dæmones urgent, aut cùm non peccaverimus, judicare peccantes.* Maligna hæc solertia est, suum hortum sentibus obductum negligere, & hortulum alienum ingredi, ad herbas inutiles evellendas. Mi homo, mane tu in tuo horto, satis hîc lapparum, & lolii, & urticarum est quod erunces. Ergo, teipsum inspice, & aliorum nævos tacebis. *Nunquam aliis detrahes*, ait Bernardus, *si te bene inspexeris.*

Bernard. de inter. domo cap. 42.

2. Sermonem malè cœptū aliò derivare.

Alterum documentum est impediendæ detractioni, *Sermonem malè cœptum aliò derivare.* Ut enim cùm ferociens taurus hominem insequitur, pallium ei in caput objicitur, ut dum luctatur cum pallio, furibundis oculis subducat se homo. Ita cùm quis alium detrahendo insectatur, consultissimum est, pallium ei, hoc est, diversum sermonem objicere, ut cesset detrahere. Neque semper adeò sollicitè curandum, quàm id dextrè fiat, & cùm decoro. Ex abrupto subinde aliud loquendi argumentum est injiciendum. Thomas Morus, illud Angliæ sidus, vir perinde sanctus ac eruditus, melioris exempli ubique observantissimus, quamprimum audiit, apud quoscunque fuisset, in aliorum famam immitti temerariam falcem, & contumeliosè quid dici de absentibus, continuò sermonem aliò avertere conatus: Quivis, ajebat, quod volet dixerit, ego verò ajo hanc domum optimè structam esse; revera magistrum se probavit, qui hoc ædificium eduxit. Ita maledicentiam aut correxit, aut certè turbavit.

Alcibiades, uti Plutarchus de eo memorat, inter Græcos vir magnus & sapiens, de se passim non optimos sermones spargi audiit: ut ergo illos si non melioribus, saltem minùs malis permutaret, cani pulcherrimo & paullò antè empto caudam amputavit, & sic mutilum per urbem vagari liberè permisit. Indigniùs tulerunt hoc amicorum aliqui, rati non decere tantum virum, facere tam ridicula. Quos Alcibiades blandè monuit ne indignarētur, etenim hoc unum agi, ut populus omnem maledicentiæ libidinem in re levissimâ consumeret: Loquantur, inquit, de cane Alcibiadis, modò Alcibiadem desinant lacerare. Ita tigridi objiciendum est speculum, ut obliviscatur rapti catuli. Vidit vir insigniter perspicax eum, qui in omnium oculis est, difficillimè maledicis linguis subduci posse, ideo rem leviculam velut offam objicere placebat Athenienſibus, ut haberent quod dicerent, minùs tamen læderent: ita homo temperantis linguæ conetur omni modo detractoris sibilos compescere: quòd si filum orationis præscindere nequeat, hoc saltem agat, narrata mitiget, animo non malo factum excuset, non omnia quæ rem circumstant sciri posse affirmet, plerumque rumorem re majorem esse doceat. Ita intemperantiori linguæ affundenda est frigida, ita impetus detractoris refrenandus, & dextrè, si fieri possit, aliò flectendus.

3. Subducere se tam noxiis fabulis.

Tertium documentum est, *subducere se tam noxiis fabulis*, & ipso discessu detractoris linguam configere: sciat locutulejus ille se gratum non fuisse. Hieronymus hoc suadens: *Si quem*, ait, *alicui detrahentem audieritis, procul fugientes dimittite velut serpentem, ut verecundiâ victus discat de aliorum factis silere.* Hoc divinus Paulus confirmans: *Nunc autem scripsi vobis*, inquit, *non commisceri, si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus.*

Hieron. in reg. mon. cap. 22.

1. Cor. c. 5. vers. 11.

Cassianus refert visum à se optimum senem Machetem, qui id gratiæ à Deo impetrarit, ut quamdiu de rebus divinis verba fierent, somnus non subreperet, etsi A dies noctésque protolleretur sermo: si quis verò colloquia otiosa ferere, aut de aliis detrahere cœpisset, in somnum protinus solvebatur. Qui Machetem æmulari nequit, qui dormire non vult, aut abire non potest, monstret saltem se Christianum esse, signum edat, sibi hæc talia non placere, idque statim sub initium pravi sermonis faciat, dum ignem etiamnum unâ situlâ licet extinguere: hic enim ubi invaluerit, pæne indomabilis est. *Ventus Aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem.* Quo sensu Hieronymus dixit: *Si vultu hilari audieris detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi; ille ignem excitat, tu substernis igniarium: quòd si facie subtristi & aversâ detractorem audias, discet ille non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri. Sin aliter agis, ostendis te illum, cui detrahitur, aut falsum fratrem, aut timidum amicum esse.*

Prov. 25. vers. 23.

Hieron. ad Nepot. de vita Cleric.

§. V.

B Nisi sic agamus, ô Christiani, & aliorum famam tam cautè custodiamus quàm nostram, illas Domini leges rumpimus, quæ alios eo quo nos ipsos amore foveri volunt. Neque verò is solùm nequiter agit, qui vicini domum incendit, sed & ille qui ad accensæ domus ignem se calefacit. Si non hostis est, aquam adferat, incendio resistat. Sic non tantùm nocent qui aliis detrahunt, sed & illi qui detractiones non impediunt, qui applausu & gratulatione commendant. Ille demum sincerus est amicus, qui non tantùm non alteri detrahit, sed & detractores, ut potest, compescit: ille fidus frater est, qui, quantum licet, erubescendam aliorum sordidinem tegit, nisi eam aperiat iis quorum est juvare, non infamare. Aliorum vitia tegenda sunt, non oculis auribúsve ingerenda. Appelles pinxit Antigoni regis imaginem altero lumine orbam, priùs excogitatâ ratione vitia condendi: obliquam namque fecit, ut quod corpori deerat, picturæ potiùs deesse videretur: tantúmque

Strom. amicus qui accusat, quam potest compesc.

Plin. lib. 35. cap. 10. init.

C eam partem è facie ostendit, quam totam poterat ostendere. Ita pingit manus & mens Christiana: quod in alterius vultu vitiosum est, omittit, id ostendit solùm quod dignum oculis. Apellem insignissimè imitatus est Plato, non manu & penicillo, sed affectu & studio aliena vitia tegendi. Accusabatur apud Platonem Xenocrates discipulus, quod de magistro multa impiè locutus esset. Criminationem Plato sine ullâ cunctatione respuit, dixitque hæc sibi parum probabilia videri. Instabat certo vultu index, quærens caussam cur sibi fides non haberetur? Adjecit Plato; non esse credibile, ut quem tantopere amaret, ab eo invicem non diligeretur. Postremò cùm ad jusjurandum inimici asserentis malignitas confugisset, ne de perjurio ejus disputaretur, affirmavit Plato, Xenocratem nunquam illa dicturum fuisse, nisi ea dici sibi expedire judicasset. Sic omnino aliena vitia & extenuanda & tegenda, non exaggeranda, non evulganda sunt. *Sed & cunctis sermonibus qui de-*

Valer. lib. 4. cap. 3. num. 3.

D *cuntur* (monet Ecclesiastes) *ne accommodes cor tuum.* Bernardus optimè à se dicta confirmans: *Detrahentes*, inquit, *infundunt venenum in auribus se audientium. Qui detrahit, & qui detrahentem libenter audit, uterque peccat.* An non & ipse moritur qui venenum bibit, quod ei malesuada detractoris lingua propinat? Siquidem furtim ex dilectionis vita subtrahitur, & dum nescit, paullatim in eo fraterna charitas refrigescit. Ut hoc malum caveret, ille Imperatorum maximus Imperator Constantinus, dicere solebat, si suorum oculorum fide præsulem Christianum rem nefariam committentem deprehenderet, se id non tantùm non evulgaturum, sed etiam paludamento suo facti infamiam operturum. Ita prorsus alter alterius famam tueamur, & omnem vel umbram detractionis, velut & anguem pestiferum, horreamus, prout & admonet & obsecrat Ma[illegible]us ille Apostolus Jacobus: *Nolite detrahere alterutrum fratres mei.* Siquidem illo

Bern. ad Nepot. de vita Cleric.

Eccles. 7. vers. 22.

Basil. in reg. mon. cap. 3. num. 2.

Theod. lib. 3. cap. 4.

Jac. cap. 4. vers. 11.

Deus illo vindictæ rigore in nos utetur, quo nos usi fuerimus in alios.

illo vindictæ rigore in nos utetur Deus, quo nos usi A fuerimus in alios: illius scelera in patentissimam lucem protrahentur, qui aliorum nævos operire recusarit; par pari ad amussim referetur. Vis, ut alii de nævis tuis taceant? tu etiam de aliorum taceto; feras ori, & linguæ frena immittito. Laudabis, si potes, omnes. Non potes? Ne damna. Virtutes nullæ sunt, vitia maxima? Utrumque preme. Narrant alii? tu aliò sermonem verte. Inurbanum fors erit majorum sermones tanquam injectâ novaculâ secare? Tace. Rogaris sententiam? Minue, aut aspera mollioribus leni. Deesse lenitas conanti non potest. Visa referuntur? Tu ad humanam deflecte imbecillitatem, & virtutes alias oppone; dic in maximis etiam viris semper fuisse, quod ignoscendum esset. Quòd si quis pergat damnare, tu vide an non aliquid habeat laudandum qui damnatur; & pro damnandis laudanda suggere, etiam in inimico. Mirum, quantum hæ laudes ad odia ponenda & amorem conciliandum valeant. Nam & illi ipsi qui damnant, laudabunt B taciti secum, & amare fortiùs incipient, quem hostis sui laudatorem senserint.

Ioan. Major Scr. Iesv theol. Spec. Exemplor. pag. 264. col. 1.

Sed antequam missam faciamus Detractionem, nunquam satis detestandam, addo rem memoratu dignam. Erant duo sibi familiarissimi è Clericorum numero, quorum alter pessimus detractor neminem non maledico dente impetebat. Hic morbo correptus à socio monebatur, rem suam ageret, & vitæ maculas elueret pœnitentiâ. At surdo fabula canebatur. Saltem, inquit alter, inter nos fœdus ineamus, etiam post mortem duraturum. Si tu me præcesseris moriendo, obsecro, intra triginta dies, te mihi cernendum siste (nisi Deus obsistat) & alterius Orbis arcanum edoce. Promisit temerarius se id facturum, in gratiam tam constantis amicitiæ. Neque verò id Deus fieri prohibuit. Itaque paucis post mortem diebus ille ab Orco emergens, flammis undique opertus, in conspectum se dat superstitis amici. Hic, agnito socio defuncto, ita tremore concussus est C ut nec vocem expedire, nec oculos in flammeam larvam figere potuerit. At umbra illa explicatè hominem compellans: Ego, inquit, sum ille socius tuus æternùm damnatus. Nam ipso mortis momento ad judicem ductus, accusatores eos habui, quos detractionibus infamavi. Cumque objecta nec negare, nec diluere possem, judex sententiam tulit, eheu, eheu tremendam æternùm!

Si tale detractores supplicium manet, non abs re

Augustinus to. 2. epist. 137. circa med.

Augustinus: *Quem diabolus*, inquit, *non potest devorare seductum ad nequitiam, famam ipsius inquinare conatur: ut si fieri potest, opprobriis hominum & malarum linguarum detractione deficiat, & sic in ejus fauces ruat. Custodite ergo vos à murmuratione quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit.*

Sapient. c. 1. vers. 11.

Psal. 33. v. 13. & 14.

Quapropter, *Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Prohibe linguam tuam à malo*: præcipuè verò à maximo detractionis malo. Quantùm peperceris alienæ famæ, tantùm parces tuæ & famæ & vitæ. D

E

CAPVT XIX.

Excvsatio *quàm pervulgatum, & multiplex sit vitium.*

LAconum quispiam, uti Plutarchus memorat, luciniam cepit, & quia tam suavem auribus cantatricem expertus est, etiam dulcem palato futuram credidit, ideo miserè plumeam tunicam detraxit, ut eam foco pararet: at cùm illam vix oscillis hærentem cerneret, indignabundus dixit: Vox es, & præterea nihil. O avicula macilenta, multum linguæ, parum pulpæ habes!

Hominem verborum & linguæ tam divitem, inopem rationis, non malè sic compelles: Vox es, mî homo, prætereàque nihil. Eum præsertim hoc titulo dignabimur, qui quidem sæpissime delinquit, nunquam tamen non excusationes opponit.

Excusatio inter linguæ vitia non postremum malorum est.

Excusatio non postremum malorum est inter Linguæ vitia. *Excusantem linguam* rectè luscinium dixeris, quam quis altero tantò majorem avem censeat, antequam videat. Quòd si misellam incipiat deplumare, non avem sed avis umbram dicet; ita prorsus si quis excusanti linguæ tot coloratas plumulas subtraxerit, vix inane virtutis simulacrum reperiet. Demades olim cives Atheniensis fistulæ comparavit, cui si columella seu lingua lignea subtrahatur, tota obmutescit nemini utibilis. Hujc ligneæ fistularum linguæ non malè comparavero Excusationem, de quâ nunc agere instituo. Multiplex prorsus est Excusatio, & plerunque vitiosa, quod jam paullò uberiùs exponendum.

§. I.

INter omnes animantes vix est munditiei amantior fele. Aspice quæso quàm studiosè felis jam anteriores pedes, jam posteriores, jam corpus reliquum lambat, vide ut pelliculam linguâ extergere, & nitidam reddere laboret: in omnem partem suo se linctu expolit. Sed & hoc verecundiæ accepit à naturâ, ut fimetum suum quàm potest diligentissimè operiat, & quod nares oculósve posset offendere, cautissimè iis subducat. Lingua excusationibus assueta feli simillima est, quibuscunque nævis nitorem allinere conatur, lambit lingitque omnia, ut sordes abstergat, callidis defensiunculis quosvis errores operire nititur. Hìc lanè nos Adami posteros, & seros nepotes esse prodimus; negemus in ceteris, hìc deprehendimur. Adamus post admorsum pomum ægerrimè noxam fateri, imò eam in conjugem derivare, conjux serpenti culpam impingere, sic alius alium excusando accusare, ita demum pæne omnis culpa in Deum recidere. Nam Adamus non dissimulanter: *Mulier*, inquit, *quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Ac si apertiùs diceret; nisi hanè deceptricem mihi adjunxisses, ego quidem culpæ permansissem exors. Sed nec mulier se ream fassa: *Serpens*, inquit, *decepit me & comedi.* Perinde si dixisset: quid agit in paradiso serpens? peccavit qui hunc impostorem intromisit. Has artes miseri à parentibus didicimus, antequam discere possemus. Præclarè de hoc Gregorius. *Vsitatum*, inquit, *humani generis vitium est, & latendo peccatum committere, & commissum negando abscondere, & convictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmenta ducimus nequitiæ, ex quo ipsam radicem traximus culpæ.* Ita nihil pronius humano ingenio quàm se suósque errores defendere. Sed aliter docens Paulus: *Non defendentes*, inquit, *vosmetipsos charissimi.* Et Hebræus rex David: *Dixi iniquis*, ait, *nolite iniquè agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu*: Nolite superbè defendere peccata vestra: si fecistis iniquitatem per cupiditatem, ne defendite per elatam pravitatem. Augustinus: *Malum est*, inquit, *peccare, pejus est perseverare; perniciosius defendendo se, in Deum culpam refundere.* Et uti * Cassiodorus censet: *Maximum est vitium excusationis, nam quasi cornu erigit, qui peccata sua defendit.* Pessima est Grammatica, cùm nomina virtutum tribuuntur viriis.

Gen. cap. 3. vers. 12.

Ibid. v. 13.

Greg. l. 22. mor. cap. 9. initio.

Rom. c. 12. vers. 19.

Psal. 74. v. 5.

* Vterque in dictum psal.

† In rebus gestis Sanctorum, vix quidquam, arbitror, magis mirandum est, quàm quod complures gravissimorum criminum accusati, illa non aliter quàm silentio censuerint refutanda. In hoc obstupescendi Marinus & Theodorus, sub virili nomine & veste, utraque verè virgo & castitatis observantissima, stupri tamen utraque accusata, illa triennio probrum omnium & ludus, ista septennio quasvis injurias patientissimè tulit. Gregorius Thaumaturgus à meretriculâ negatum sibi quæ-

† Bar. to. 2. an. 233. n. 9. Nes par. 2. c. 1. §. 5. rem explicatiùs narr. Matth. Rad. in Bavariâ sanctâ to. 1. & p. 1. Hist. Bav. Andr. Brunerip. 602. Ruffin. Aquil. nu. 29. apud Rosweid.

stum postulatus, quia tunc cum aliis agebat, versus ad famulum: Heus tu, inquit, numera ei pecuniam, quam exigit, ne diutiùs nos turbet. Vix illa humos & unà cacodæmonem recepit sui corporis inquilinum, à quo graviter cruciata, & humi afflicta est miserandum spectaculum. Tandem precibus ejusdem Gregorii ab hoc hospite liberata est. Emmerammus, sanctissimus præsul, ut duos certi criminis reos supplicio liberaret, ipse reus videri non recusavit, & membratim periit. Ab hac eadem virtute Ruffinus Aquilejensis commendat Eulalium patientissimum cœnobitam, in quem negligentiores alii falsis excusationibus culpas suas quotidie derivabant. Cùmque ob id non rarò acerbiùs objurgaretur, ille in terram se prosternens, nihil excusabat, sed veniam submississimè rogabat. Jamque proximè aberat, ut monasterio ejiceretur Eulalius, cùm Cœnobiarcha divinitus edoctus jussit omnium storeas in cumulum comportari, & accendi; combustæ sunt omnes præter unius Eulalii stoream.

Hanc nobis lucem præluxerunt tot sanctissimi homines, qui ad virtutis fastigium penetrarunt, se suâque non excusando. Quippe *piarum mentium est*, inquit Gregorius, *ibi culpam agnoscere, ubi culpa non est.*

§. II.

Gen. c. 44. vers. 16. Filii Jacob cùm furti accusarentur se reos confessi sunt.

IOsephi Proregis Ægyptii fratres, cùm frumentum in Ægypto coëmissent, jamque viam relegerent in Canaan, retracti sunt in Ægyptum velut ingratissimi hominum, & fures, ob scyphum argenteum in Benjamini sacco repertum. Hîc Judas tam prudens & erectus animi non dixit: Si examinemur, fratres mei, negate audacter & pernegate; sycophantias in nos struunt Ægyptii; insontes sumus. Jamque ad Josephum Proregem perducti, dejecto vultu se reos confessi sunt. Hîc ceterorum orator Judas: *Quid respondebimus*, inquit, *Domino meo? vel quid loquemur aut juste poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum: en omnes servi sumus Domini mei.* Quàm hoc ingenuè & sanctè? Quòd si Judas homo garrulus, & litigator fuisset, omnia in suum jus trahens, cœpisset publicè fratres suos examinare dixissetque: Tu Ruben dic bonâ fide, nunquid hunc scyphum furatus es? Tu Simeon, & tu Issachar nunquid vos sublegistis poculum? ausim jurare nec ceteros id ausos: Benjaminum id non fecisse nimis mihi constat. Nil horum obduxit Judas, sed reum se fratrésque fassus: *Iniquitatem*, ait, *servorum tuorum invenit Deus.* Hæc indoles bonæ mentis, non tantùm siquid deliquerit, ingenuè fateri, sed etiam culpam agnoscere, ubi culpa non est. Psalmographus regius: *Injustitiam meam*, inquit, *non abscondi.* Neque tantùm coram Nathane in conclavi dixit: *Peccavi Domino*, sed peccatum publicè confessus, culpam non in alium vertit, non contexit, non suppressit, sed in seipsum publicum carmen scripsit, ut Orbis sciret quàm malè egisset: *Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino.* Pulchrè Augustinus: *Veritas de terrâ orta est*, inquit, *& justitia de cælo prospexit. Quæ justitia de cælo prospexit; tanquam Dei dicentis: Parcamus huic homini, quia ipse sibi non pepercit, ignoscamus quia ipse agnoscit. Conversus est ad puniendum peccatum suum, convertar & ego ad eum liberandum.* Ideo David singularissimè rogat: *Ne declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis.* Quanti sunt, qui si lateant cùm peccant, audacter se peccasse negant; si deprehendantur aut convincantur, excusant aut defendunt. Et *quàm facilis defensio*, inquit Augustinus, *quàm cita, sed quàm præceps, quàm quotidiana & quàm sacrilega? O si Deus hoc nollet, non facerem! Hoc voluit Deus, fortuna hoc voluit, hoc voluit fatum. Et ista, fratres mei, defensio qualium est? Non solùm indoctorum, sed etiam doctorum. Sedent & computant sidera, intervalla, cursus, volubilitates, status, motus, intendunt, describunt, conjiciunt: docti magni videntur. Totum hoc doctum & magnum, de-*

Psal. 31. v. 5. *2. Reg. c. 12. vers. 13.* *Psal. 31. v. 5.* *August. in psal. 84. v. 12.* *Psal. 140. vers. 4.* *August. in eund. psal. 140.*

A *fensio peccati est. Eris adulter, quia sic habes Venerem. Eris homicida, quia sic habes Martem. Mars ergo homicida, non tu: & Venus adultera, non tu. Vide ne pro Marte & Venere tu damneris, Deus etenim qui damnaturus est, novit quia tu es.*

Quod Augustinus de sui ævi vanissimis per astra excusationibus queritur, id hodiéque largiter deplorandum. Quàm multos reperias qui credant hæc humana ad astrorum motus & rapi & regi; & qui unam cæli vim, unos siderum cursus suæ nequitiæ principium assignent, qui vitam, cupiditates, læta & tristia è stellarum inter se commercio sortiri nos putent. O vanitas vanitatum! Unde quæso tantum sideribus in corpora nostra, imò in mentes imperium? Ex iis scilicet expectabo felicitatem, ex iis vitæ genus & mortis arbitrium. Num ergo qui prælium subeunt, simúlque extinguuntur, omnes sub eodem cæli ordine erant nati? Quid autem cùm in prædonem quis incidit? Fatale erat, inquis, ut hunc prædo obtruncaret. Num ergo eadem astra quæ viatorem, dum nasceretur, ferro prædonis mancipabant, ipsi quoque prædoni diu fortasse antea nato, mentem vimque dederunt, ut aliquando hunc vellet & posset occidere? Cùm quis verò ædificii ruinâ obruitur, an quia erat in astris, ut eum sua domus sepeliret, afflictus est murus? Quò libertas mortalium, si à præscripto siderum non possunt recedere? Cur ergo valetudinem curem, cur vitia abjicere, animum ad virtutes appellere cogitem, si nascenti dictum est, quid me esse oporteat? Hoc non vanitas solùm ac ineptia, sed & impia stoliditas est, res fortuitas, res liberas, huic siderum necessitati tribuere. Neminem mortalium sideribus cogi vel hinc constet, quòd haud pauci impetum ab iis concitatum ratione frenamus, & nullâ re magis nostrum genus à beluis discrepat, quàm hoc libertatis privilegio, quæ solicitari quidem subjectis motibus, sed ad vitia aut virtutem adigi invita non potest. Hinc in philosophorum scholis nihil vulgarius, quàm sapientis animum, expertem servitutis, ipsis quoque imperare sideribus. Hinc & quotidiana eorum præconia, qui sciunt moderari iracundiæ, amori, ceteris que torrentibus, quibus hæc astra in animos nostros inundant. Quorum omnino nihil esset, nisi accepta astrorum impetia mens nostra fastidire, aut recusare posset. Ergo res liberæ aut fortuitæ huic siderum potestati non addicuntur, quamvis non omnia sideribus neganda: incitari hominem ad ingnitiem laborémve; callidam indolem, aut ingenuæ simplicitatis nanciscì; esse hilarem, aut ad iracundam solitudinem declinare; in viria denique, aut virtutes aliquo pondere & impetu ferri: hæc, inquam, non negamus ex cæli in ista terrena imperio esse. At cùm moderari possimus ingeneratis affectibus, stultissimâ vanitate culpis nostris patrocinium è cælo arcessimus, & sceleratos nos esse per astrorum posituram & vim excusamus.

§. III.

HÆc verè verba malitiæ sunt, ad excusandas excusationes in peccatis. Hæc illa Protoplastorum perizomata, è ficuum foliis consuta. Atque hîc ad quæstionem responso dignissimam deducor. Quinque omnino dies à morte aberat Christus, cùm è Bethaniâ Hierosolyma contendit. In vi. se ficus objecit ob oculos, sed foliis tantùm amicta, nullis ornata fructibus. Huic arbori seriâ execratione indignatus servator: *Nunquam*, ait, *ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea*, mirantibus discipulis tam subitam arboris mortem. Cur ergo Dominus in ficum potiùs quàm in alias arbores excanduit, præsertim in ficum, ut videbatur, immerentem? *Non enim erat tempus ficorum*, ut Marcus commemorat. Si vir sapiens errori in speciem levi irascatur, ut quòd famulus vitrum minimè pretiosum fregerit, calceum luto sparserit, vesti rugam imprecerit, januam non scitè clauserit: si ideo famulum officio privet,

Matth. 21. Marc. 11.

privet, domo excludat, hanc iram plerunque sic interpretamur: Vir tam prudens non irascitur sicut pueri, qui tam parentibus amissis flebunt quàm nucibus; sed credibile graviorem animo culpam agitari, veterem etiamnum injuriam altùm insidere, nec omnem hanc iram recentem esse: Ita hîc Christus veterem in ficum inimicitias aperuit. Ficus sub Orbis incunabula, in paradiso Protoplastis subsidium præbuit, ad texendam pessimam excusationem, dedit tegumenta commissi furti insignia. Pulchrè hoc exponens Ambrosius: *Docet me Adam*, inquit, *quid sint folia, qui posteaquam peccavit, de foliis sicus fecerit sibi succinctorium, qui de fructibus ejus magis gustare debuerit. Justus fructum eligit, folia peccator. Iacit supra se folia, qui culpam velare desiderans, aut diabolum delicti memorat auctorem, aut cărnis prætendit illecebras, aut alium quempiam persuasorem prodit erroris.* Adam profectò Dei oculos omnia cernentes non satis reveritus, nec contractam culpam deprecatus, latebras quæsiit; è latebris extractus, ad excusationes confugit. Rex David longè sanctiùs: *Quò ibo*, inquit, *à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.* Ergo, omissis excusationibus, *iniquitatem meam annuntiabo.* Quàm scitè ait de Adamo Augustinus: *Nunquid dixit, Peccavi? Superbia habet confessionis deformitatem, & non habet confessionis humilitatem. Advertamus quo morbo superbia laborent homines hodie, non nisi in creatorem conantes referre, si quid egerint mali; cùm sibi velint tribui, si quid egerint boni.* Hîc graviter & seriò Bernardus: *Porrò*, inquit, *excusare te velle quando corriperis, quàm sit non modò minimè fructuosum, sed & pernitiosum, sanctum David interroga. In animam suam peccat qui se excusat.* Eò enim hoc linguæ vitium impellit, ut cùm divinas leges negligimus, vanissimè nos excusemus. Imperat lex, Non furaberis, *Non a mœchaberis. Durus* b *est*, ajunt, *hic sermo, & quis eum potest audire? non est enim homo qui non peccet.* Frigidissime Christiane, *nunquid* d *adhæret tibi fœdes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto? Mandatum* e *quod tibi præcipitur, non supra te est, neque procul positum, nec in cælo situm, ut possis dicere: Quis nostrum valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, ut audiamus, atque opere compleamus? Neque trans mare positum, ut causeris & dicas: Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos deferre, ut possimus audire & facere, quod præceptum est? Sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.* In plerisque culpis verissimum quod Bernardus asserens: *Neque enim*, inquit, *tantùm nocuit simplicis actionis transgressio, quantùm adjuncta excusationis cum præmeditatione obstinatio.* Variè quidem peccamus, sed sæpe pejùs quàm peccaveramus, excusamus. Jureconsultis excusatio non petita, accusatio est manifesta. Et quis credat eum in virtute multùm promovisse, qui plenus est excusationibus; qui quidquid objiciatur, purgare se novit, qui semper bellus, semper innocens, qui solus nævorum est expers? quid hunc nisi pulcherrimam felem dixeris, quæ undequaque tersam gerit cuticulam, quæ linguam habet pro pumice quo se expolit? Has feles ubique reperias, quæ quidem fimetum faciant, sed illud scitè operiant sexcentis excusationibus. Et quid quæso jam flagitii patratur, cui non suum sit mantelum; quid culpæ designatur, quod non honesti nomine prætexatur? Omnibus ollis aptamus opercula, omnibus noxis affingimus prætextus: illud jam ævum vivimus, quo nullus error non excusabilis censeatur. Etiam sacrilegia, hæreses, bella injusta speciosissimis sese titulis venditant. Belli rusticani Smalcaldici prætextus fuit iste: Nos congregati sumus, ut Christi Evangelium liberè profiteamur, ejusque divinam justitiam conservemus. Millies hîc acclamatum: *Vivat Evangelium.* Rebellionis antesignani in Spirensi conventu, has quinque litteras V. D. M. I. Æ. *Verbum Domini manet in æternum*, pedissequorum etiam & stabulariorum manicis opere phrygio intextas ostentabant. Quid posset speciosius?

Ambr. l. de paradiso, c. 13. med.

Psal. 138. v. 7. & 8.

Psal. 37. v. 19.

August. de Gen. ad litt. lib. 11. post med.

Bernard. serm. 16. in Cant. non procul a fine.

Gen. c. 20. vers. 14. 1. Ioan. c. 1. vers. 10. 1. Reg. c. 8. vers. 46. 2. Esai. 53. vers. 10. Deut. c. 30. vers. 11. & segq.

Bernar. l. de præcept. & dispens. cap. 14. ante finem.

Simplicis actionis trangressio minus est peccatum, quam adjuncta excusationis cum præmeditatione obstinatio.

Plutarchus. Exemandus de Certa hæres. l. 3. c. 4. 7. num. 2.

A Magnis passibus ibat Hæresis, dum ubique luculentos Reformationis prætextus præmitteret. Omni pæne vitio, suum est palliolum, excusatio: Vide mihi tot millia hominum ad forum, ad curiam properantia, quàm turpes lites, quantò turpiores advocatos habent? hic patrem ad tribunal trahit; ille cum matre litigat; iste venit delator ejus criminis, cujus manifestior reus est; alius, judex eligitur, damnaturus quæ fecit. Interroga singulos horum, & intelliges quàm verè dixerit Veritas: *Et cœperunt simul omnes excusare.* Aulas ingredere Regúmque turres, videbis omnes pacis habitum præferentes, & ideo tali ingenio esse speres. At rara inter illos pax est, alter in alterius exitium lovi compendio ducitur. Hic multis gratissimus ex alterius damno quæstus est: felicem oderunt, infelicem contemnunt: majore gravantur, minori graves sunt: diversis stimulantur cupiditatibus; omnia perdita ob levem voluptatem prædámque cupiunt. Urge hos reprehensionibus, *Et incipient simul* B *omnes excusare.* Adde nunc publica perjuria, libidines, furta, fraudes, inficiationes, quibus trina non sufficiunt fora. Omnia ubique sceleribus ac vitiis plena sunt, & tamen si talibus irasci velis, & vitiorum turpitudinem opprobrare; *Incipient simul omnes excusare.* Vix ulli jam peccant, quibus non parata sit sui peccati excusatio. Domos ingredere, ubique plurimum negligentiæ observabis: hîc franguntur vasa, vestes non insolantur; hîc carnes verminant, panis mucescit, putrescunt poma solo neglectu; illic sordes acervantur, parietes non absterguntur, pavimentum non vertitur. Cùm verò paterfamilias sua negligi conqueritur, *Incipiunt simul omnes excusare.* Jam nemo non officium facit. Prorsus ut anates & anseres sumus, qui aquis se liberalissimè mergunt, quamprimum verò emergunt, & vel leviter excutiunt, mox omnia in eis sicca cernuntur: ita homo ad excusationes promptus, *comedit, & tergens os suum, dicit: non sum operatus malum.*

Tribus foris olim jus dicebatur.

Senec. l. 12. de Ira c. 19.

Prov. c. 30. vers. 20.

C §. IV.

Bern de 12. gradib.

BErnardus eximiè hanc Excusantem linguam depingens: *Multis modis*, inquit, *fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, Non feci: aut feci quidem, sed bene feci: aut si malè, non multum malè: aut si multum malè, non malâ intentione. Si autem & de illâ sicut Adam vel Eva convincitur, alienâ suasione excusare se nititur.* Ita ferè quadruplici vafritie excusationes teximus, Negando, Excusando, Accusando, Imitando.

Quadruplex vafrities excusationis:

1. Negãdo.

1. *Negando.* Hoc ego (ajunt) non soleo facere, non id meæ indolis, non consuetudinis meæ est, non feci. Ita Ananias & Sapphira defraudatum agri pretium promptissimè negarunt: ita Cainus interroganti Deo, ubinam frater esset? *Nescio*, inquit, *numquid custos fratris mei sum ego?* Obliquè negavit cædem. Cùm Samuel Sauli regi in os objiceret, quòd Deo non obedivisset: *Imò*, inquit, *audivi vocem Domini*, fecique quod jussit fieri. Satis esse ratus dimidiam præcepti partem exhausisse. Hos tales Gregorius erinaceis confert. Erinaceus cùm agitatur in silvâ, & caput & pedes habet, cùm capitur, nec caput nec pedes habere creditur; in sphæram se convolvit, merus aculeatus globus est: ita multis nec manus nec pedes desunt ad nequitiam; cùm deprehenduntur, & manus & pedes nequitiæ famulantes occultant, pictis mendaciis se defendunt, & sic omnia velut in globum convolvunt, ut vix habeas quod illis ampliùs objicias. Plurimorum clypeus est, *Non feci.*

Gen. cap. 4. vers. 9.

1. Reg. c. 15. vers. 20.

2. Excusando.

2. *Excusando.* Quid me (ajunt) exagitas? memoriam meam objurga; oblivionis fuit, fuit ignorantiæ, hæc res me præteriit. Aut, occasio defuit, vix potui aliud, necessitas ursit, tentatio coëgit, & quis omnia semper ad amussim faciat, quis ad libellam cuncta exigat? quî fieri possit, ut omnia sint tam accurata? Quis homo est, & fragilis non est? *septies in die cadit justus.* Bulliens sanguis, & vegeta juventus supprimi non possunt; dandum ali-

Prov. c. 24. vers. 16.

quid naturæ; homines sumus, non Angeli. Ego, ait alius, ex hac prosapiâ oriundus, hanc dignitatem tueor, & hoc mihi non sit concessum? Subinde valetudinem excusamus, virium tenuitatem, morbum & languorem mentimur. Verbo, posse negamus: nimirum quia nolumus, non possumus. Tandem etiam vinum & calices pro advocatis accersimus. Quoties auditur: Temulentus hoc feci, ebrius hoc dixi. Ergo bis peccasti, bis puniendus. Sexcenta talia sunt, quibus callida felis pelliculam suam conatur extergere.

3. Accusando. 3. *Accusando.* Societas (ajunt) ad hoc me impulit, ab aliis persuasus hoc feci; Mundus me decepit: Diabolus me seduxit: Isti & isti me fecerunt impatientem. Adam excusando accusans: *Mulier,* inquit, *quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Si licuisset, dixisset: Domine tu reus es culpæ: aliam, aut nullam mihi sociam dedisses, jussum ego tuum non violassem. Ita Saul culpam à se removens in populum: *Pepercit populus,* inquit, *melioribus ovibus & armentis, ut immolarētur ea Domino.* Eapropter Bernardus: *Genus excusationis est,* inquit, *cùm argueris tu, alium accusare.* Eò autem quandoque nostra excurrit impudentia, ut in societatem criminis, ipsam Dei providentiam trahamus. Priscus scriptor hîc testis: *Sunt,* inquit, *qui defendunt culpam in Dei providentiâ, reputantes Dei ordinationi & necessitati, quod relictum est voluntati & arbitrii libertati. Scivit enim Deus quid facturus esset qui peccat; sed non ordinavit peccatum, qui nullum relinquit impunitum. Ordinavit enim pœnam, amantibus culpam.*

Genes. cap. 3. vers. 12.

1. Reg. c. 15. vers. 15.

Auctor de verâ & falsâ pœnitentiâ c. 16. initio, tom. 8. Augustini ad finem.

4. Imitando. 4. *Imitando.* Non solus (ajunt) hoc facio; complures alii in hac nave navigant, si illis hoc permissum, cur mihi non? nónne ille, & iste, & isti quoque, idem quod ego, faciunt? quid opus multis verbis? Hoc jam mos obtinuit; omnes sic agunt. O miseri, non minùs ardebit qui cum multis ardebit. Lex divina clamat: *Non sequêris turbam ad faciendum malum.* Hanc legem optimè interpretatus Joannes Sarisberiensis: *Non est,* inquit, *quòd error concurrentium sub prætextu multitudinis excusetur, quia vivendi forma à convivendi multitudine nequaquam trahitur* &c. *Neque quòd à multis peccatur, peccatum non est, sed ideo gravius, quia multum: Nec delinquentis culpam socia minuit multitudo, sed prægravat, eò quòd vitiis suis ne corrigatur, obstat.* Nec aliter ratiocinatus Romanus sapiens: *Inter causas malorum nostrorum est,* inquit, *quòd vivimus ad exempla: nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur. Quòd, si pauci facerent, nollemus imitari: cùm plures facere cœperunt, quia honestiùs sit, quia frequentiùs, sequimur; & recti apud nos locum tenet error, ubi publicus factus est.*

Exod. c. 23. vers. 2.

Joan. Sarisb. Carnot. epist. l. 7. Policratici cap. 19.

Seneca epistol. 123. ante med.

§. V.

APud Jureconsultos prætextus varii numerantur: Sunt prætextus Juris, Tutelæ, Usucapionis, Præscriptionis, Mancipationis, Tituli in re, Tituli ad rem &c. Nos illis longè ditiores sumus, quotidie alios atque alios prætextus invenimus, nostris erroribus excusandis. Multiplicamus scilicet herbam Borith, quod vates Hieremias conquestus: *Si laveris te nitro,* inquit, *& multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tuâ coram me, dicit Dominus.* Nitrum & Borith variæ ac frivolæ excusationes: quomodocunque verò illas multiplicemus, sordes non eradimus, sed augemus. *Quid* igitur, ò vane, *niteris bonam ostendere viam tuam? Ecce ego judicio contendam tecum, eò quòd dixeris: Non peccavi.* Optimè dixit Fabius: *Culpam admissam excusare, altera culpa est.*

Hier. cap. 2. vers. 22.

Ibid. v. 33. & 35.

Ovid. lib. 1. Trist.

Tantùm ne noceas, dum vis prodesse, caveto;
Causa, patrocinio, non bona, pejor erit.

Senec ep. 50. initio.

Senecæ conjux fatuam habuit Harpasten, hæc subitò videre desiit, & tamen se cæcam esse nesciebat, sed domum ut nimis tenebrosam accusabat: Eundem ludum nos ludimus; nemo se avarum, nemo cupidum fatetur; cæci tamen ducem quærunt: nos sine duce erramus, & dicimus: Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter Monachii potest vivere: Non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. Non est meum vitium quòd iracundus sum, quòd nondum constituì certum vitæ genus; adolescentia hæc facit. Nimirum pavo non progreditur, dum illæ oculatæ pennæ annuatim decidentes, recreverint: Novimus & nos pavoninam hanc rotam stellatis plumis versicolorem expandere; scimus alias aliis excusationes attexere, & elegantiam nostram, licet turpissimi simus, velut in theatro spectandam proponere.

Rabbi Salomon bellissimam fingit excusationem cur Hebræi manna è nubibus depluens nauseârint. Nam manna, inquit, cibus erat levissimus, qui stomachum minimè gravabat, nec illum reddebat venter. Unde metuebant Hebræi ne quid intra viscera putredinis contraherent, itaque brevi morerentur. Et hinc, ait, fastidium. Excusatio ridicula & fatua, nullus enim cibus est qui nil habeat ejiciendi. Sed frequenter non dissimiles huic excusationes comminiscimur. Objurga hominem opulentum, quòd superfluè fortunas expendat, nimiùm delicatè vivat, alios contemnat. Mox culpam excusans dicet: Omnem hunc apparatum & honorem statui suo convenientem esse.

Increpa parcum, & non nisi tenuissimas eleemosynas erogantem, mox rei familiaris angustias opponet. Argue hominem libidini deditum, mox inevitabiles suæ domus occasiones, aut indolis proclivitatem & impulsum excusabit. Consuetudine in naturam versâ furor omnis excusabilis est. Miserum, peccare; miserius, delectâri peccato; miserrimum excusare: & tum demum consummata malitia est, cùm ad studium voluptatis, opinio quædam honestatis accesserit.

Ajunt, mendacii filiam esse Excusationem, quam adolescentes præsertim, omnibus reprehensionibus velut peltam objiciunt. Castigatus in scholis puer, quòd die Veneris nescisset catechesin, Putabam, ait, hodie primùm diem Jovis esse. Gustaverat alius in horto botrorum acinos, qui acriter ob hoc reprehensus: Putabam, ait, esse pruna silvestria. Stertuerat adolescens ad ipsam usque nonam matutinam, cùm pædagogus cubiculum ingressus: O Endymion, inquit, jam clarissimum mane, imò pæne meridies fenestras intrat, jam nona est audita; surge. Cui adolescens semisomnis & voce languidâ: Itáne, inquit, putabam primùm esse sextam. Seriùs ad rem divinam puer venerat; magistro causam tarditatis postulante: Debui, ait, expectare offam domi. Cui statim magister: I nunc, & expecta sis betulam. Strophium exciderat sub mensam convivæ, qui famulo id recepturo pedem in os validè impegit, & ut factum purgaret: Ignosce, inquit, putabam esse canem. Opulentus juvenis mille philippeos lusu prodegerat. Parentibus hanc jacturam indignissimè ferentibus: Quid, inquit, succensetis mihi? Putabam me tantundem lucraturum. Fur, artis suæ nondum sat gnarus, cùm in aurificis officinâ deprehensus interrogaretur, quomodo tandem hoc flagitii ausus esset? Putabam, inquit, me nunquam deprehendendum. Homo asotus & impurus nondum viginti annorum, ad extrema devenerat, sed exomologesin instituere dolores non sinebant. Cúmque sacerdos, cur non citiùs saluti consuluisset, quæreret; respondit: Putabam me diutiùs victurum. Ita & nos centum annorum pueri excusatiunculis innocentiam tueri nitimur, hoc fine puerile illud & frigidum frequentissimè usurpamus, *Non putabam.* Turpissimam ajebat Fabius imperatori excusationem esse, NON PUTAVI: *Ego turpissimam,* ait Seneca, *homini puto.* Rara est excusatio quæ non falsitatis aliquid habeat aut certè imprudentiæ. Primarium innocentiæ elogium est, non peccare; proximum, peccata non excusare.

Cur Hebræi manna è nubibus depluens nauseârint.

Seneca de Tranquil.

CAPVT XX.

EXPROBRATIO *quàm molesta sit omnibus; & exprobrare beneficia, esse ea perdere.*

PHocionem Græcum oratorem in concione seorsim sedentem quidam accessit, dixitque: Videris cogitabundus, ô Phocion. Rectè quidem conjectas, respondit: Cogito enim, si quid queam detrahere de his quæ dicturus sum apud Athenienses. Eadem pæne hîc mihi, mi Lector, cogitatio est, an non hoc loco dissertationibus prolixioribus attexenda sit dissertatiuncula, & succincta in rem admonitio, idque levando fastidio, & varietati conciliandæ. Atque istud tunc præcipuè observandum videtur cùm res ipsa (quod impræsentiarum est) minimè lacinioſum eloquium desiderat. Hujus ergo jam specimen dabimus.

§. I.

LInguam *Excusantem*, ob ejusdem capitalis litteræ societatem sequitur Lingua *Exprobrans*. De hac quæri potest illud Siracidæ: *Vnus ædificans & unus destruens, quid eis prodest nisi labor?* Quidquid hæc lingua præclarè struxit, repentè subruit exprobrando in hunc modum: Hoc & hoc beneficii à me habes; absque me fuisset, tu pridem periisses: Vitam & incolumitatem tuam mihi debes, mihi age gratias: ad honores illos tu quidem tuis alis nunquam pervolasses, nisi mearum pennarum ope id potuisses. Inamœnæ sunt hæ cătilenæ; hæc voces beneficiorum corruptrices, bene parta levissimè perdunt. Gallinæ ova quidem excludunt, sed ea glocitando sæpissime amittunt. Beneficia, ova dixeris aurea, quæ cùm exprobrantur, amittuntur. Odiosum genus est hominum officia exprobrantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non ille commemorare qui contulit;

Beneficii omnis turpis exprobratio est;
Omnis molesta est quæ exprobratur gratia.

Appius Romanus populo exprobrabat, sibi acceptum ferri debere, quod ex muto & clingui, facundum haberet Consulem, de Lucio Volumnio collegâ sentiens. Ibi Lucius Volumnius: Quàm mallem, inquit, tu à me strenuè facere, quàm ego abs te scitè loqui didicissem. Romanus Sapiens, ei qui beneficium dedit, oblivionem imperat: illi qui accepit, memoriam mandat. Quo loco seipsum explicans, optimus interpres sui: *Errat tamen, inquit, si quis existimat, cùm dicimus eum qui beneficium dedit, oblivisci oportere, excutere nos illi memoriam rei præsertim honestissimæ. Quædam præcipimus ultra modum, ut adverum & suum redeant. Cùm dicimus, Meminisse non debet: hoc volumus intelligi, prædicare non debet, nec jactare, nec gravis esse. Quidam enim beneficium quod dederunt, omnibus circulis narrant: hoc sobrii loquuntur, hoc ebrii non continent: hoc ignotu ingerunt, hoc amicis committunt. Vt hæc nimia & exprobratrix memoria* ac lingua *subsideret, oblivisci eum qui dedit, jussimus, & plus imperando quàm præstari poterat, silentium suasimus.*

Hinc ille suum patrem, quod nulli beneficium datum opprobrasset, valde prædicat, aitque:

Sed mos illic nunquam fuit patri meo,
Vt exprobraret quod bonus faceret bene:
Gratum arbitratur esse id à nobis sibi,
Meritóque vobis bona se facere quæ facit.

Qui beneficium exprobrat, is malignè repetit, quod benevolè dedit. Cornicula quondam (quod vates Venusinus memorat) à multis avium plumas accepit, & iis sese ornavit. At cùm quæque volucrum plumas suas repeteret, misera & implumis avicula omnium risui est exposita. Quicunque sic beneficium accipit, ut simul metuat ac suspicetur id brevî exprobrandum, Venusini versiculos non imprudenter sibi occinet.

A *Ne si fortè suas repetitum venerit olim* *Horatius*
Grex avium plumas, moveat cornicula risum. *l. 1. epist. 3.*
Non est gratum nec suave beneficium, quod Lingua exprobrans corrumpit. Da igitur, sed exprobrando ne revoca, quod bene dedisti. *ad Iulium Florü med.*

§. II.

QVisquis in alium confert beneficium, & hoc ipsum exprobrat, simillimus est scribæ, qui supplicem libellum describit attentâ manu, & eleganti charactere; sed pro pyxide arenaria corripiens atramentarium, effundit illud in chartam. Huic jam omnis labor periit. Optimè omnia descripsit, sed pessimè sic cavit scripturam. Ita beneficium qui memorat, est quasi exprobret. At verò lingua exprobratrix velut atramentarium corripit & invertit, sic atro liquore, quidquid eleganter scriptum est, obliterat. Humana manus sic impingit; Deus non sic errat, nec quod scriptum est, atramento
B unquam fœdat. Testis in hanc rem locupletissimus Jacobus Apostolus: *Si quis vestrûm*, inquit, *indiget sapientiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat.* *Iac. c. 1. v. 5.*
Verbis pauculis quatuor maximas Dei perfectiones includit: 1. Est summa liberalitas: *Dat*, non recepturus, dat immerentibus, dat hostibus. 2. Summa Magnificentia: *Dat omnibus*, Romanis, Græcis, Barbaris, Judæis, aliis innumeris. 3. Summa Beneficentia: *Dat affluenter:* Non solùm enim liberalis est & promptus dare, sed dat abundè, exuperat preces, transcendit vota, dando totas manus explicat. 4. Summa Humanitas: *Dat, & non improperat*, ne sibi supplices absterreat aut pudefaciat. Etsi triginta, sexaginta, octoginta & pluribus annis beneficiat, priora tamen beneficia nulli exprobrat. Quòd si Deus ulli hominum quidquam exprobravit, æquissimè id fecit, & suo jure, non uti nostrates divites solent, qui ubi tres obolos contulerunt, ingentia jactant beneficia.
C De hoc tali homine, verissimè dictum à Siracide: *Pauca dabit, & multa improperabit.* Sed hæc non nisi fatuorum hominum est indoles. Nam, ut idem Siracides affirmat: *Stultus acriter improperabit.* Eâ de causâ præmonens: *Datus insipientis*, inquit, *non erit utilis tibi, oculi enim illius septemplices: exigua dabit, & multa improperabit.* Scribet non adeò multa, nec ita eleganter, deinde velut scriptor incogitans, in suam scriptionem effundet atramentum, & laborem suum omnem liquore tam turpi submerget. Nimirum

Quatuor Dei perfectiones.

Deus nulli beneficia exprobrat.

Ecclí. c. 34. vers. 28.

Odiosum genus est hominum officia exprobrantium.

Seneca l. 7. de benef. cap. 22.

Ecclí. c. 20. vers. 15. *Ecclí. c. 18. vers. 18.* *& cap. 20. v. 14. & 15.*

Solvet sibi ipsi debitum exprobratio. *Vet. Iamb.*

Bilbilitanus vates hoc ipsum falsè descripsit, & Postumum exprobratorem non immeritò sic reprehendit:

Crede mihi quamvis ingentia Postume dones, *Martialis*
Auctoris pereunt garrulitate sui. *lib. 5. epigram. 52.*

Hi hominum mores sunt; aliter se Deus adversus nos gerit; qui non *improperat.*

§. III.

SEd obducas: Nunquid Deus Hebræo Regi Davidi
D multa per Nathanem jussit exprobrari suo nomine? *Ego unxi te in regem super Israël, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum domini tui.* Et quoties per Mosen aliósque vates exprobrata Israëli beneficia? Christus ipse urbibus Corozaim, Capharnaum ac Bethsaidæ acriter objecit, quòd illarum bono tot conciones instituerit, tot miracula patrarit. Nonne & civibus Hierosolymæis exprobravit, se gallinæ incubantis vices subire voluisse, illos autem noluisse pullorum more se subdere? Quin & beatus Ephrem asserit, Christum supremo judicii die palam improbis exprobraturum talia: Propter vos ego carnem indui; vestri causâ me conspui, flagellari, crucifigi passus sum; vobis sum mortuus, sed & tumulum, sed & inferos subii, ut vos ad me attollerem: vobis gratiam meam toties obtuli; regnum meum toties proposui; vos fratres meos vocavi, omnia vestræ saluti operatus sum. Sed nihil profeci, frustra monui, noluistis

Quomodo Deus nulli exprobrat cum Davidi per Nathanem jusserit exprobrari, Israëlitis per Mosen. *2. Reg. c. 12. v. 7. & 8.* *Ephrem l. de judicio c. 2.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

noluistis esse mei; ite, abite, recedite à me, culpa vestra est; abite, æternùm ardete. Quâ igitur ratione Deus non improperat?

Quod ad Hebræum regem attinet, Ajo non tam exprobrasse Deum Davidi præstita beneficia, quàm judicio contendisse, & ipsum sui ipsius constituisse judicem Davidem:

Iuvenal. sat. 13. v 2.

——— *prima est hæc ultio quod se*
Iudice nemo nocens absolvitur. ———

Profectò & David in seipsum feralem sententiam dixit, & nocentem se proclamavit, pœnitens facti. Quod ad alios spectat, ajo ingratis & omnia contemnentibus meritò beneficia exprobrari, ut resipiscant. Eadem subinde ratio urget, ut inter homines alter alteri collata beneficia exprobret, cùm is qui accepit beneficium, accepisse se negat, obliviscitur, dissimulat, cùm totum illi beneficium elapsum est, cùm omnis apud eum bene merentium gratia, memoria omnis excidit, nec ullum extat in illo vestigium meritorum; quod enim in primâ parte animi positum esse deberet, ita sepositit & abjecit, ut in ignorantiam sit versum. Huic tali acriter exprobrandum est: Eu ingratissime, hoc, & hoc, & hoc etiam beneficii à me accepisti, omnem in te liberalitatem consumpsi; at tu nequiter dissimulas, imò negas accepisse, quod pleno in te sinu effudi. Idcirco autem hæc ingero, non ut quidquam exprobrem, sed ut tuus stupor capiat quid deliqueris. Hoc scilicet lixivio caput tam ingrati hominis perfundendum est.

Cùm autem iis, quos seriò facti pœnitebat, nil exprobrarit Christus Dominus, non Petro inconstantiam, non Matthæo avaritiam, non Paulo sævitiam, non Magdalenæ lasciviam; verissimum etiamnum est, *Deus dat omnibus affluenter, & non improperat.* Hanc nos indolem præ nobis feramus, nec statim cùm à nobis obsequium petitur, obsequia priora nondum compensata exprobremus. Cùm prædicat qui dedit, erubescit qui accepit. Turpissimum est, sic repetere beneficium, & contra Chilonis decreta, qui apud Ausonium:

Tu, inquit, bene si quid facias, non meminisse fas est:
Quæ benefacta accipias, perpetuò memento.

Multos experimur ingratos, plures facimus: quia aliàs graves exprobratores exactoresque sumus; aliàs leves, & quos paulò pòst muneris sui pœniteat, aliàs queruli & minima momenta calumniantes. Ita gratiam omnem corrumpimus, non tantùm postquam dedimus beneficia, sed dum damus: ita scripturam elegantem atramento perfundimus.

Vet. Troch.

Pauperi dans exprobránsque, absynthio mel temperat.

Eccli. c. 41. fine. Sapientissimè monet Siracides: *Cùm dederis, ne improperes.*

F

CAPVT XXI.

Quid sit Lingua FRAVDVLENTA, FALLAX, FVCATA: *quod inter has discrimen, & quibus legibus hæ linguæ teneantur.*

MAter est, cui tres sunt filiæ, forma præstantes, non opibus; dotis vix quidquam habent: censum omnem circumferunt in cultu corporis. Vestes abundant plurimâ, & habitum uno etiam die sæpius mutant. Vestes earum pleræque omnes versicolores, supra omne Babylonicum tapetium variegatæ, & ad lasciviam factæ: illa prasina, hæc crocea, ista veneta, aliæ varii ac mixti coloris. Sunt hæ tres nubiles filiæ ad lanam carpendam, & fila ducenda doctissimæ, nec aliæ illis similes; pensum facere subtilissimum, ventos textiles, & nebulas lineas nere optimè sciunt. Vultu hæ tres sorores à se invicem non multùm abludunt; pæne illis eadem oris lineamenta, ut difficile sit eas satis internoscere. Sicut autem matris plurimum gerunt in vultu; sic etiam matresciunt ingenio. Animum illarum si spectes, tam sunt audaces & animosæ, ut etiam gladios, hastas, formenta bellica tractent; Amazonas esse dixeris. Domesticas leges observant religiosissimè; nefas illis vel latum unguem à suis legibus abire.

Tres sorores istæ Orbe toto notissimæ sunt, charissimul & exosæ, tam multos numerant hostes quàm amicos: nunquam ad ullam opulentiam pertingunt. Virtutis profectò nihil habent; vitia, quorum perquam divites sunt, in dote numerant.

Mater harum appellatur MENDACIVM. Hanc cum curâ dicemus suo loco. Filiæ his nominibus insigniuntur, Lingua *Fraudulenta*, Lingua *Fallax*, Lingua *Fucata*. De tribus his germanis sororibus nunc dicere instituo. Ut ergo Linguam Fraudulentam, Fallacem, Fucatam probè noverimus, primò explicandum erit, quibus in rebus hæ vitiosæ linguæ velut sorores conveniant, quibus discrepent; deinde quas domi suæ leges ac regulas observent.

Mendacium. Tres filiæ. Lingua fraudulenta. Fallax. Fucata.

§. I.

PRima sororum, lingua FRAVDVLENTA, lingua sanè astuta, subdola, versuta, vafra, veteratrix, tortuosa, callida. Franconum equites olim chlamydes habebant plicis multiplicibus rugosissimas: his conferri potest lingua Fraudulenta, quæ in plicas plurimas sinuosa uberiùs effunditur. Fraudulentus aliud agit, aliud simulat. *Vir versutus odiosus erit.* Altera è sororibus his Lingua FALLAX, nomen inde sortita, uti Varroni placet, quòd fando decipiamus, & contra quàm diximus, faciamus.

Quidlibet lingua fraudulenta loquitur. Prov. 17. Quidlibet fallax loquitur. Cicero de Amic.

Tuta frequénsque via est per amici fallere nomen,
Tuta frequénsque licet sit via, crimen habet.

Fallacia est veritas palliata, quæ vel alterius odium, vel commodum suum attendit. Mercator Jovem lapidem jurat tanto ac tanto merces sibi stare, nec minoris quàm indicarit, vendi posse; atque hoc non alterius odio, sed suo bono. At qui inescare cupit alium, & hoc solùm agit, ut fallat, non suo id commodo, sed alìus odio id facit. Vulpina hæc lingua est. Sed *Maledictus dolosus.* Malac.

Tertia soror lingua FVCATA, quæ hoc fatagit, ut nunquam non picta sit & cerussata: *Molliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula*: sed feriunt corda. Hæ sorores sibi simillimæ sunt, omnésque nevum trahunt à matre MENDACIO; aliquid tamen etiam habent dissimilitudinis. Nam fucata sui tantùm purgationem & ornatum attendit; modò ipsa nitear, nocere alteri non ita adeò cupit. Fallax hoc unum agit, alios fallere quibuscunque id modis fiat. Fraudulenta dissimilis est duabus, quæ non tam videri vult formosa, quàm arguta & peracuta: hinc sæpe multum sibi laborem sumit, nec tamen ullum decipit; satis illi est decipere posse, & hoc cavere ne ab aliis simplex censeatur.

Prov. 29. Quæ fucata sui ornatum attendit. Ezech. 16. Fucata. Prov. 26. Fallax. Prov. 26. Fraudulenta.

Harum trium sororum amicitiam innumeri ambiunt, ipsi etiam pæne infantes, qui subinde priùs fallere, quàm fari norunt. Plurimùm autem laborant hæ tres sorores, ut Aulicos & Magnatum famulos sibi semper benevolos habeant, quo eos facili nisu, veluti dociles discipulos forment ad suas leges, quæ conceptissimis verbis sic scriptæ sunt, ut meritò quis dixerit: hæc jura aut diabolus dictavit, aut diaboli mater Superbia. Hoc ego monuerim, ad rogandas has leges non parum operæ contulisse hominem, qui quinquaginta annis sectatus est aulam. Et en tibi, mi Lector, domesticas trium sororum leges, quas diaboli decalogum rectè appellaveris. Sunt autem istæ, quæ sequuntur.

§. II.

1. NIhil cuiquam credas, *quantumvis in speciem amice, quantumvis arridenti, complexanti, dejeranti. Nullum tibi*

tibi ex animo amicum existimes, neque tu sis ulli; ita tamen omnis & blandus esto singulis, perinde quasi neminem non ames. Hoc aliud non est quàm omnes Christianas leges unâ iturâ delere: omnium enim caput est Charitas. Facilè omnia, & nihil credere; omnibus & nulli fidere, vitiorum extrema sunt. A nullo non insidias metuere, sexcentis suspicionibus, mille angoribus implet animum. Neminem seriò amare, legem omnem & priscam & novam evertit. Christus suis: *In hoc, inquit, cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.*

Ioan. c. 13. vers. 35.

Secunda. 2. *Officiorum illorum esto largissimus, quæ nil habent impendii; saluta blandè, complectere peramanter, cede etiam. Honoris & amoris titulos repete; lauda affatim; pollicere largiter; promissis stare rusticanum puta.* Hoc scilicet magisterium est fucatæ, fallacis, fraudulentæ linguæ. Qui ab armis desperat victoriam, ad fallacias se conferat. Plus patrat fraus nocte unâ, quàm aperta vis, novem annis.

Tertia. 3. *Præda si qua assalierit, cave quisquam hominum tibi tam charus sit, ut eam illi cedas. Tu tibi semper proximus esto. Quoties de re agitur, vel patri verba danda sunt.* Difficile quidem est verba dare senibus, sed verba melle lita, sesamo ac papavere sparsa, facilem ad aures aditum moliuntur. Verba dare, ait ille, est thus aulicum vendere.

Quarta. 4. *Proximum erit, si aulicus sis, ut factiones totius Palatina domus subodoreris, sed ita, ne cui te facilè admisceas. Si quos videris nihil non posse, his jungere, & videat te semper inflectas ad latus navis felicius. Nec pudeat aut pigeat assentari etiam morionibus, quos adverteris gratos esse Iovi.* Hanc legem aulicis explicare non est opus; ipsi satis à se sagaces sunt; hæc sciunt antequam doceantur.

Quinta. 5. *Vultum domi componito, ut is tibi paratus sit ad omnem fabulæ partem, & ne quid finceri affectus in facie subluceat, personam ac larvam semper gerito.* In Italiâ unicus subinde homo totam agit comœdiam, jam voce, jam veste, modò barba, modò gestibus mutatis, idque mirâ celeritate. Easdem nos fabulas sæpe ludimus, & uno die comœdiam sæpe non unam agimus. Facile nobis est non audire Senecam dicentem: *Non hominibus tantùm, sed & rebus persona demenda est, & reddenda facies sua.*

Ser. ep. 24. ante med.

Sexta. 6. *Nullum apertè lædas, a tergo potes; adulari ad amussim omnibus scias, decipi ab alio, paganum; decipere alium hoc civile & urbanum censeto: tibi autem ab omnibus tanquam hostibus caveto.* Quàm hoc scilicet, appositè ad documentum Apostoli jubentis: *Cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientiâ supportantes invicem in charitate; solliciti servare unitatem spiritus, in vinculo pacis.*

Ephes. c. 4. vers. 2.

Septima. 7. *In omnibus nugis & diffamationibus esto lepidus congerro.* Cave hîc sis ultimus: extremum occupet scabies. Cùm alii de absentibus contumeliosè quid dixerint, aliorumque laudibus obtrectaverint, tu tuam quoque symbolam fideliter conferto. Huc asymbolum venire non decet. Laudis est, quovis vituperare posse.

Octava. 8. *Tantùm ab aleâ temperato; multi ad hunc scopulum sic fecerunt naufragium, ut amissis mercibus vix salvo capite per has procellas enatarint.* Hoc proprium diaboli vaframentum est, vera falsis, salubria noxiis miscere, ne falsa & noxia nimiùm suspecta fiant. Deinde, per aleam cacodæmon intelligit pericula pro amicis subeunda: hanc ille aleam jaci non vult.

Nona. 9. *Ad rem augendam & stabiliendam ubique vigila; lucrum nusquam non venare. Ideo semper esto querulus ac petessens. Si quid tibi negetur, suborna qui petant suo nomine, sed tuo commodo.* Inhumanum videtur sui fuæque crumenæ unquam oblivisci. Sua cuique industria dicit: Cùm pecunia spargitur, primus accurre; cùm numis pluit, & manibus & faucibus excipe tam beatum imbrem. Cùm hæ pluviæ morantur, querelis eas lacesse.

Decima. 10. *Memoriâ sic excellito, ut injurias silici, pulveri beneficia inscribas; ista verbis, illas pugnis rependito. Invidiâ laborare necessarium malum credito.* Hic nucleus legum est, quæ auro & minio videntur exaratæ.

§. III.

DRaco Athenienſis, antiquiſſimus legiſlator, leges juſſit tam ſeveras, ut Demades ſolitus dicere: Draconem ſuas leges non atramento ſcripſiſſe ſed ſanguine. At ſanctiones trium harum ſororum aureis characteribus ſcriptæ, plurimis locis vigent floréntque. *Gell. lib. 12. Noct. Attic. cap. 18.*

Vita noſtra velut forum eſt, in quo venditur, emitur; ubi alter alterum fallit; ubi ſinguli in rem ſuam attentiſſimi; ubi nemo non vigilat crumenæ ſuæ; ſemel decepti bis tér̃ve decipitur; par pari redditur, imò cum fenore plerunque ad ſuos redeunt auctores injuriæ. Tam accuratâ obſervatione ille diaboli decalogus honoratur. Vita noſtra eſt forum, in quo venditur & emitur.

Unus aliquis olim à Chriſto ſciſcitatus: *Magiſter bone*, inquit, *quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* Cui Chriſtus: *Si vis*, ait, *ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Non abſimili modo hîc reſpondendum: Si vis gehennam ingredi, ſerva hæc præcepta, quæ niger ille ab Orco angelus dictavit. *Matt. c. 19. v. 16. & 17.*

Adverſus damnatiſſimas has leges ſtat Chriſtus Dominus, clamátque: *Ego ſum Veritas.* Gens humana per innumeras fraudes, velut per virentia prata ſeducitur ad inferos. Ego Veritas. Ego Via duco ad Vitam, ad beatitatem. Ego ſumma ſum Veritas, omnem in me veritatem complector, eámque Orbi repreſento tanquam infinitæ amplitudinis ſpeculum. Ego ſum Veritas in verbis, nam fallere neſcio; Veritas in cogitationibus, nam falli nequeo; Veritas in factis, mea enim humana opera omnia divino intellectui ac voluntati conformia ſunt. Vos homines ſervus meus David, non ſine cauſâ ſic affatus eſt: *Vani filii hominum, mendaces filii hominum,* fallacias aviditſſimè & diſcitis & docetis. In hoc ſtudio mores & vitam cõſumitis. Huc ergo ad meam Lyceum properate; Ego ſum Veritas. Si animum applicueritis, *cognoſcetis Veritatem, & Veritas liberabit vos.* *Ioan. cap. 8. verſ. 32.* *Pſ. 61. v. 10.*

O Domine, liceat hîc pallulum contradicere. Queſtus es, ô bone Jesv, per tuos Prophetas & Apoſtolos, te à Mundo tam indignis modis exceptum, primòomnium in ſtabulo ſaluratum, nec deinde humaniùs habitum. Non miramur. Cur veniſti velut fax Orbis, quæ igneum ſplendorem oculis invitis ingerit? Fit ut noctu lumen inferatur conclavi, in quo complures ſunt, ſed nullus illorum videri vult: ille in angulo dormit, iſte jam veſtes exuit, alius ſub menſâ ebrius ſtertit, ſupra menſam pocula, chartæ luſoriæ, teſſeræ, confuſiſſima omnia. Hîc nemo lucernam deſiderat, imò clamant: Apage facem, non egemus lumine. Hic ſtatus erat Orbis, cùm Chriſtus veniret in Orbem: paſſim clamabatur ab omnibus: Tolle lucentem tædam, remove lumen. Quid jam mirum ſi Veritas cum ingratiis Mundi venerit? Qui fraudem & mendacium tueri ſtudet, Veritatis telo configitur. Fraus ſuſpicionis fomes, amoris noverca, mater deſperationis. Sed contra hæc omnia ſtat immota Veritas. *Ioan. cap. 8. verſ. 32.*

Hæc è cælo Veritas regis Hebræi David animum ita perbibit, hanc ille veritatem in viſceribus medulliſque ita condidit, ut ab omni fraude alieniſſimus Deum rogaret: *Salvum me fac Domine, quoniam defecit ſanctus, quoniam diminutæ ſunt veritates à filiis hominum: vana locuti ſunt unuſquiſque ad proximum ſuum: labia doloſa in corde, & corde locuti ſunt. Diſperdat Dominus univerſa labia doloſa.* Rex David ingenium Mundi conſiderans: *Salvum*, inquit, *me fac.* Orbis univerſus fraudum refertiſſimus eſt; nuſquam non fallaces pedicæ inſidiantur: oculatos pedes habeat neceſſe eſt, qui irretiri non vult. *Quoniam defecit ſanctus.* Gurges vaſtus, ſed rari nantes eorum, qui fraudes & fallacias non excogitent, qui loquantur ſincerè. *Quoniam diminutæ ſunt veritates à filiis hominum.* Veritati pæne idem contingit quod monetæ, quæ tot manibus tanto tempore atteritur, dum inſcriptionem ac *Pſal. 11. v. 1. & ſeqq.*

ſignum

signum amittat, & ab omnibus repudietur: ita veritas passim velut numus adulterinus rejicitur. *Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum.* Inania verba inculcant quasi complementa numerorum, re deficiunt: nucem porrigunt, sed cassam. Dant verba commodorum, sed non addunt commoda verborum. *Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt.* Dolus malus ubique jam usitatissimus est: suaves decantant modulos, sed quibus sopiant, & ritu Sirenum mergant, omnia fraude, aut vi aguntur. Ergo; *Disperdat Dominus universa labia dolosa,* quæ lenissimis quidem & amantissimis utuntur verbis, sed ut dolum & machinam commoliantur. Faxit ergo
Prov. c. 11. vers. 6. Deus ut deceptores decipiantur: *in insidiis suis capiantur iniqui.* Et quandoquidem illi præstigiis suis & impostoris gloriantur, atque ab iis omne sibi lucrum pollicentur, perdant omnia, & ipsi pereant. Scio namque, *Virum*
Psal. 5. v. 7. *sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.* Hos Deus & odit, & arcet: neque hoc tantùm; abominatur etiam, omnique supplicio vindicat.

Audite ergo fraudulenti, audiat Orbis: Rex cæli inclamat universos: Ego sum Veritas; quemcunque meas partes sectari non puduerit, qui omnes à corde, ab ore fraudes proscripserit, qui simplicissimâ mente & verâ fide egerit, meo mecum regno potietur, vitam vivet beatam, immortalem, æternis voluptatibus offusissi-
Bern. tract. de grad. Humil. initio. mam. Aptè hîc Bernardus: *Christus,* inquit, *clamat errantibus & viam ignorantibus. Ego sum Via: Dubitantibus, & non credentibus, Ego sum Veritas: Iam ascendentibus sed lassescentibus. Ego sum Vita.*

CAPUT XXII.

FALLACEM, *seu, dolosam Linguam, tam esse crebram quàm noxiam.*

PVgiones erant priscis sic dolosè tecti, ut nulla esset suspicio latentis ferri, atque hos vocabant DOLONES. Hoc teli genus duplici fuit discrimine: aut enim nodosus validúsque fustis pugionem abscondebat, aut flagellum aurigarium. Maro mentionem facit:
Virgil. lib. 7. Æneid. *Pila manu, sævósque gerunt in bella dolones.*
His Dolonibus, Dolosa lingua rectissimè confertur, seu, quam supra Fraudulentam, Fallacem, Fucatam, nominavimus. Discrimen inter has linguas jam assignavimus, earúmque etiam leges à malo genio scriptas proposuimus. Nunc progredimur, ostensuri quàm hæc linguæ vitia, fraus, fallacia, fucus sint; orbe toto celebria & pervulgata, quantumque inde malorum oriatur.

§. I.

Linguæ Dolus à mũdi exordio sumpsit ortum. *Gen. cap. 4. vers. 8.*
LInguæ Dolus tam prisco se stemmate jactat, ut cùm Orbem totum soli quatuor homines constituerent, inter eos tamen doli faber reperiretur. Ut Abelem Cainus frater falleret: *Egrediamur,* inquit, *foras:* adsis mi frater, & animi gratiâ in agrum exeamus. Hac verborum fallaciâ, fratrem velut agnum lanio duxit ad macellum, & insontem jugulavit. En qualis deambulatio, quàm insidiosa & fallax! En, ut otio consolando rus concessum! Hoc sermonis fuco invitatus Abel ad mortem, quam innocentia suspicari non potuit, potuit tolerare.

Joabi fallacia erga Amasam: *2. Reg. c. 2. vers. 9.* Joabus ævo Davidis regis princeps militiæ, an malitiæ, cùm Amasam supremum belli ducem à parte Absalonis, obvium haberet, humanissimè salutans, imò & osculum libans: *Salve,* inquit, *mi frater.* Osculum fronti tulit, pugionem lateri infixit; salutem auribus ingessit, ficam viscéribus immersit, fallacissimâ simul & fucatissimâ linguâ usus. Hoc est fraternis officiis prævenire; improviso ferro imparatum ad inferos amandare. Fratrem vocabat ut amicorum intimus, & jugulabat ut latro. Hi sunt Mundi amplexus, hæc amoris oscula, hi fictæ amicitiæ dolones: fidat qui volet. Joabum feliciter imitatur, qui

A *Lacteolam indutus ovem, sub vellere molli,*
Cruda per agninos exercet fanera rictus. Prudentius. Pyrrhus.
Joabo simillimus Judas Iscariotes proditor, qui amantissimum magistrum oculo perfidissimo salutans: *Ave Rabbi,* ait. Sic vitam omnium nostrum improbissimis sicariis tradidit necandam. Amicus erat vultus, humanæ voces, blandum osculum, amplexus urbanus, sed sub hoc nodoso stipite latebat pugio, flagitiosissimum cor. Ita non tantùm à filio pater, ab Absalone David intutus, sed & ab homine Deus. Sic *Mundus totus in maligno positus.* Fraus & Dolus jam pridem occuparunt Orbem: vale Candor, vale: vapula Fides: exula Veritas.

Narrat poëta vetus, aurei & argentei sæculi felicitatem, sed eâ transactâ
Protinus irrupit venæ pejoris in ævum Ovid. lib. 1. Metam.
Omne nefas, fugêre pudor, verúmque fidésque,
In quorum subiere locum fraudésque dolique,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habendi.
B Suidas impostorum & impostrarum nullum iniri posse numerum expendens, liberè adstruit: *Vernis foliis plures esse sycophantas, adeò dolis omnia permisceri.*

Deus Hieremiam vatem præmonens: *Habitatio tua,* inquit, *in medio doli, in dolo renuerunt scire me.* Attende tibi, Hieremia, in medio dolosorum habitas. *Omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est. In ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus, aut in gentem hujusmodi non ulciscetur anima mea?* Judæi fallere dicerunt ab avis, proavis, abavis, atavis, tritavis, ab omnibus suis majoribus. Filii Jacob quàm fraudulenter egerunt cum Hemore principe, ejúsque filio Sichemo, quàm perfidas connubii leges posuerunt? Circumcidendi estis, inquiunt, ut ritum gentis nostræ imitati, nobis satis similes; sic demum inter nos conjugia contrahemus. Mera fraus fuit, & sanguinaria. Nam tertio vulnerum
C die, urbem ingressi filii Jacob, ingentem ediderunt stragem, omnibus undequaque vastatis, ceteram imbellem turbam abduxerunt captivam. Jacob mœstissimus parens: *Turbastis me,* inquit, *& odiosum fecistis me, delebor ego & domus mea.* Gladius vester meo lusit jugulo.

§. II.

AGabaonitis, uti Hebræorum Judicum historia memorat, ad Josue belli ducem missi sunt legati attritis vestibus, pertusis calceis, panibus pene in lapides duratis. Periculosum rati sunt hi viri si se Chananæos frequentarent, & multò tutius esse censuerunt, si nihil sibi cum illis commune dicerent, sed longè diversas sedes habere, cùm tamen non longè ab Hierosolymis habitarent. Ajunt igitur se famâ Hebræi ducis excitos, multorum dierum iter fecisse, & hoc esse verum ex habita comprobabant. Vestes enim quas viam ingressuri novas induissent, longo itinere detritas, calceos solutos, panes
D mucidos exaruisse: cùm datâ operâ vestes tam tritas sumpserint, & callidè omnia confinxerint, ut verisimilia dicere viderentur. Hoc habitu in concionem ingressi dicunt se missos à Gabaonitis, eorúmque vicinis urbibus, ut salvis patriis institutis in Hebræorum amicitiam venirent. Comperto enim quòd Deus gratuito munere Chananæorum terram illis concessisset, gratulari se eis & jus civitatis petere. His dictis, & ostentatis vestibus in signum longi itineris, orabant ut in fœdus & amicitiam admitterentur. Josue nihil subesse fallaciarum arbitratus, in fidem & amicitiam eos recepit, juravitque habituram se eos pro amicis ac sociis. Hoc astu voti compotes domum ad suos sunt reversi. Facerè dixit Plautus Captiv. Act. 3. poëta priscus:
Nam doli non doli sunt, nisi astu colas.
Jehu jam in regem unctus, omnes Baalis sacerdotes callidissimè convocavit edicto proposito: *Nullus sit qui non* Jehu Baalitas.

4. Reg. 10. vers. 18. & seqq. *non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicunque defuerit, non vivet. Et venerunt cuncti servi Baal, non fuit residuus ne unus quidem, qui non veniret.* Cùmque jam omnes, offerendis victimis, congregati essent in templo, immisit Jehu militem suum in eos, jussitque unà omnes trucidari, ut nec unicus quidem evaderet. Factum non malum, modò modus fuisset melior.

Virtute parta sæpe fraude amittimus.

Divus S. Thom. 2. 2. q. 111. art. 1. ad 2.

§. III.

Romani nec victorias quidem amabant fraude acquisitas. Falerios Tusciæ urbem obsidebat Camillus. Falisci mos erat, eodem magistro liberorum & comite uti, simúlque plures pueri unius curæ demandabantur. Principum liberos, sicut ferè fit, qui scientiâ vi-

Livius Decad. 1. lib. 5. Insimagistro erga Falliscos pueros.

debatur præcellere, erudiebat. Is cùm rebus tranquillis instituisset pueros ante urbem lusus exercendique causâ producere; nihil eo more per belli tempus omisso, modò brevioribus, modò longioribus spatiis sensim B eos à portâ sermonibus lusibúsque variatis longiùs solito abduxit. Ita fraudulentis viæ & narrationis ambagibus progressus, illos inter stationes hostium, castráque inde Romana in prætorium ad Camillum perduxit. Ibi fraudulentum consilium aperuit homo nefarius, dixitque: Falerios à se Romanis in manus tradi, quando eos pueros, quorum parentes ibi rerum capita sint, in potestatem dedat. Quæ ubi Camillus audivit: Non, inquit, ad tui similem populum, nec Imperatorem, sceleste ipse cum scelesto munere venisti. Arma habemus non adversus eam ætatem, cui etiam captis urbibus parcitur, sed adversus armatos: eos tu, quantum in te fuit, novo scelere vicisti. Ego Romanis artibus, virtute, opere, armis vincam. Pueris deinde virgas dedit, quibus vinctum proditorem verberantes, in urbem agerent. Hoc fraudis odio eorum animi sunt capti, quorum mœnia non poterant expugnari. Quid tandem nos Christiani ad hæc? non colorem ducimus? idololatras à fraude oblata ultro tam alienos cernimus, & nos fallaciarum modos omnes rimabimur? Quotusquisque est qui delatam sibi fallendi occasionem generosè respuat, malitúque stipem colligere, quàm fallaci linguâ thesauros acervare?

C

Idem l. 42. Prioribus addendum: Cùm Martius & Attilius in senatu Romæ gloriarentur, regem Macedoniæ, specie pacis & induciarum à se inductum, negarunt Patres in eâ se legatione Romanas artes agnoscere, nec gratias agere fallaciis. Imò & in Græciâ, ubi usitatius artificium fuit, *fallere*, fraudes non impunè abierunt. Dercylidas homo vaferrimus, è dolis consutus, unde & Sisyphi nomen habuit, cum Cleomene Spartano septem dierum inducias est pactus. Ab hoc fœdere tertiâ nocte Cleomenis castra invasit, hos peremit, illos abduxit, conventionem omnem violavit. Insimulatus perfidiæ, impio cavillo flagitium eludens, in faciendo fœdere nullam noctium, sed dierum duntaxat mentionem esse factam D affirmavit. Sed ob hanc fraudem Argos ei redire non permissum; quæ quidem ignominiæ nota ad insaniam hominem redegit. Inter idololatras fraus omnis habebatur turpis, & tamen subinde apud Christianos honori ducitur, & præmia ferunt qui fraudes docent.

Machiavell. l. 1. Disput. de Rep. c. 13. med. & fine. Animi Machiavelli descripti, nos non noscere, nec emendatam hujus auctoris mentem: sitamè adhuc illa.

Magnus ille artifex fallaciarum Nicolaus Machiavellus, ausus est hanc Orbi pestem propinare, nec erubuit chartis mandare hæc verba: Id mihi significare videtur Xenophon, quòd necessaria sit ars quædam decipiendi, si altum fastigium ascendere, & insignes aliquos progressus efficere velis. Hac arte Joannes Galeacius principatum Mediolanensem Bernardo avunculo suo eripuit. Addit Machiavellus: Fraudem necessariam putamus omnibus, quicunque ex parvis initiis crescere, & ad magnum quoddam fastigium conscendere conantur: quæ tantò minùs turpis est, quantò quis magis

A illam poterit occultare, & honesto aliquo prætextu tegere.

Livius universè probatur, magnam religionis & morum ruinam sequi necesse est.

Tam flagitioso calamo quis non indignetur? Vir eruditus * & religiosus scriptorem hunc damnans meritò: Machiavellus, inquit, è scribâ Florentino derepente regum & monarcharum magister effectus: ô dignum centum fulminibus caput! Et tamen civitates sunt, quæ Christianum & Catholicum nomen sibi usurpant, ubi pueris pæne in cunis Machiavellus prælegitur. Quid jam miri à tali magistro tales formari discipulos simulandi, fallendi, dissimulandi peritissimos?

* *Philipp. Bosquier. è S. Francisci familiâ, jam notus è scriptis.*

§. IV.

De quo nos infra c. ult.

Disputatur hodiéque inter doctos, quæ omnium prima lingua fuerit, & an ulla sit homini naturalis & congenita. Quòd si oracula divina interrogemus de primæva omnium lingua, liquidissimum illa responsum dabunt, inter primas si non primam fuisse fallacem & dolosam. Etenim priusquam prima omnium parens vel verbulum sciatur locuta, coluber jam sermonis exordium texuerat, in hæc verba: *Cur præcepit vobis Deus?* Doli ac fallaciarum offertissimus fuit hic sermo. Erat enim serpens callidior cunctis animantibus. En fallaciæ inventorem fallacissimum! Ita tres illæ sorores, Fraudulenta, Fallax, Fucata lingua prosapiam suam ab omnibus retro annis, ab ipso usque paradiso deducunt. Hinc longa nepotum series, & malorum innumerabilis exercitus.

Lingua fallax & dolosa fuit omnium prima.

Genes. c. 3. vers. 1.

Lysander rex Spartanus, sophista, sed & cavillator vaferrimus fuit, quod Cælius commemorat. Cùm ei quidam probro daret, quòd pleraque dolo & fraude gereret, subridens Lysander dixisse fertur: Ubi quis quod vellet non assequeretur leonis exuviis, vulpis esse assuendas, arbitratus, quod honestis rationibus non posset effici, fallaciis id efficiendum. Duobus enim modis fit in-

Cæl. Rhodigin. lib. 11. Antiq. c. 17. vers. 1.

Duobus modis fit injuria, vi & fraude.

juria, vi aut fraude: ubi ergo leoninum tergum nimis est hispidum, illic pellicula vulpina proderit. Hoc nos in usu habemus, eò nostra spectat agilitas, ut quod aliter non possumus, saltem assequamur dolo; prodesse si nequeant oves, prosint vulpes.

Simulat aliud alitúdque agit dolus malus. *Vet. Iamb.*

Hinc illa dolosorum axiomata: Nullam fallendi occasionem negligere, pejerare audacter, pactis non stare, varias lucrandi artes excogitare. Hinc panni mercator si quid exoletæ mercis habet, sub fornice obscuro vendit & mirè commendat:

Laudat venales quas vult extrudere merces.

Caupo ut vino dubio ac pendulo gratiam conciliet, cretam miscet, sulphure corrigit, vinum sublimatum affundit, nihilominus hoc suum vinum inter optima urbis prædicat: sic alii pro thure lapides, pro cerâ picem vendunt, & tamen jurant merces esse sinceras. Omnia plena dolis. Quàm verè dixit Tullius: *In animis hominum multæ sunt latebræ & multi recessus.* Quot hîc anfractus & anguli, quantæ ambages! In plurimis ingenium & incessum colubrinum æmulamur, tortuosissimè gradimur, dolum ex dolo adhibemus. Hanc fraudum cohæsionem Latini rectè *Sutelas* vocant. Nam uti sartor aut pellio tam peritè vestem consuit, ut futuræ filum non pateat: sic & nos tam artificiosè fallere didicimus, ut futuram abdere noverimus; Nempe dolos ut doli sint, astu colimus, non enim fallit qui præmonet. Et hoc inter artificia numeratur. Pulchrè Petrarcha: *Monstrantur digito, inquit, fraudum magistri, & ille prudentior judicatur, qui peritior est fallendi. Visne igitur non decipi? aut morere, aut fuge hominum consortia. Sed & nunc cogita, an tu quemquam aliquando fefelleris. Estis enim ferè omnes ad fallendum proni. Feres autem faciliùs ab altero tibi fieri, alteri quod feceris. Sed vos quæ facitis aliis non sentitis, & quæ ab aliis fiunt vobis, pati non potestis, rerum omnium iniquissimi judices. Quis vivit & non decipitur?*

Petrar. l. 2. de remed. utriusque fort. un. dial. 62.

Antonius Magnus Orbem totum laqueis obductum vidit. Cave laqueos, cave. Ecquis autem omnia satis caveat? Tragici consilium audi:

Seneca trag. in Thebaide.

Quoties necesse est fallere, aut falli à suis,
Patiare potius ipse, quàm facias scelus.

Quomodo enim puras Deo preces aut gratas admovebis, linguâ fallaci & dolosâ? Quis hanc sui coci probet industriam, si eodem ille foco & pultes in pultario coquat, & sevum in vicinâ ollulâ eliquet, idémque prorsus cochlear jam pulmento mergat, jam sevo? quis est qui hoc tale pulmentum gustet vel ingenti fame stimulatus? Tales nos coci sumus, eâdem tudiculâ, unâ eademque linguâ jam precamur, & ferculum paramus dominico palato, mox illam ipsam mergimus doli ac fraudis sevosâ ollâ. Quomodo igitur preces ab hac linguâ sint gratæ Deo? Quisquis ergo vult archimagirus esse tanti principis, has sordes caveat; suum cochlear, linguam suam ab omni dolo mundam conservet. *Dispердet Dominus universa labia dolosa.*

Psal. 11. v. 4.

§. V.

Qui utantur linguâ dolosâ?

DOlosâ hac linguâ utuntur ii subinde, quorum esset dolos coërcere, uti sunt Caussidici, Judices, Notarii. Galeacius dux Mediolanensium, cùm aliquoties audisset, vafro ingenio caussidicum esse, qui lites serere, & satas producere atque alere etiam in liquido Jure posset; hominem ad se arcitum affatur: Debeo, inquit, pistori centum aureos. Non lubet solvere: tu ecquid tueri me in jure, & rem protollere potes? Annuit largiter, & principi promptè se dedit. Sed,

Monost. Troch.

Qui struit dolum alteri, idem ipse eum struit sibi.

Nam Galeacius fraudis sic confessum, verbis priùs increpitum laqueo publicè necari jussit. Firmum fixúmque est: *Dolosa labia dispердet Dominus.* Siquidem dolosus suismet artibus plerunque capitur. Audite fraudulenti, rem memoratu dignissimam.

Lipsius in Monit. Polit. lib. 2 c. 9. monit. 3.

Agebat Norimbergæ Rudolphus I. Austriacus, Imperator, & rebus Imperii ac publicis intendebat, cùm eum ad privatas leviter vertit mercator quispiam, jus & vindictam petens ab hospitem sive diversitorem ibi notum, à quo grandi pecuniâ fraudatum se dicebat: nam bonâ fide deposuisse apud eum in sacculo ducentas argenti se libras (Marcas appellant) seu mille philippeos, quos ille impudenter abnegabat, injuriosè retinebat. Imperator de fide dictorum interrogat: affirmat mercator, sed suâ fide, nec aliis (ut solet ferè in deposito) argumentis. Igitur Imperator re perpensâ, astum adhibendum censuit, & vestigiis indagandum verum. In eam rem quærit ab homine, ille sacculus cujusmodi sit? Describit ille formam. Nec jam aliud Cæsar quàm secedere eum in proximum cubiculum, & præstolari jubet. Habebat in animo accusatum cauponem evocare, sed fortuna commodiùs instituit, & ultro ad eum venit. Nam venerunt primarii urbis cives, ut solet, gratulatum Cæsari & salutatum; inter quos iste infidus hospes. Norat adeò jam ante Cæsar, & ut comitas ejus erat, benignè & per facetias appellat: Heus tu scitum illic pileum habes, mihi dona, aut permutemus. Ille arrisit, pileum libens dimisit, & honori hoc factum duxit. Cæsar paullulum secedens, quasi publicum negotium avocaret, fidum ac notum civem, cum illo ipso pileo ad uxorem hospitis mittit, his additis mandatis: Heus matrona, maritus jubet ut sacculum talem ad eum mittas. Opus habet: ecce tesseram fidei meæ hunc ejus pileum. Mulier agnoscit pileum, & sacculum quem descripserat. Itaque nihil ambigens adscendit, tradit quasi ad maritum deferendum. At ille rectà ad Cæsarem, qui mercatori ad se vocato sacculum ostendit, &: Hicne est, inquit, num agnoscis? affirmat mercator, & exultat. Tum & hospitem Cæsar adhibet: Et hic, ait, de te queritur ac perfidiam tuam accusat: quid ais, an refellis? Ille audacter, mentiri eum dicens, aut dementem; nihil sibi rei cum eo esse aut fuisse. Denique Imperator sacculum profert, ad cujus adspectum ille turbatissimus, animo ac linguâ labitur. Quid multa? mercator pecuniam, hospes infamiam recipit, atque etiam damnum: nam grandi aliâ insuper pecuniâ Cæsar eum mulctavit. Ita prorsus dolis suis captus est dolosus.

Ezechias rex grande quid petiit à Deo. Vitæ finem *Isai. 38.* indixerat Isaias propheta. Hîc Ezechias supplicem Deo *vers. 3.* libellum porrexit, spe certâ fretus aliquot vitæ annos emendicaturum. Sed quâ tandem arte id Deo persuasit Ezechias? Hac ipsâ: *Obsecro Domine,* inquit, *memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate.* Quicunque in rebus omnibus veritati studet, atque hoc unum agit, ut omnia sincerè & sine dolo agat, hic ingenti animum fiduciâ impleat, nihilque cunctabundus speret, preces suas fore gratissimas Deo. At impostor, & dolosi oris homo, nihil hîc habet sperare; clamabit & nemo audiet. Joannes Apostolus: *Majorem horum,* inquit, *non habeo gratiam, quàm ut audiam filios meos in veritate ambulare.* Multum in Virtutis gymnasio promovit, qui amare veritatem, omnem dolum odisse didicit.

Joan. 4. vers. 1.

Qui dolosè agit, virtute se fatetur imparem. *Mimi. Trab.*

G

CAPVT XXIII.

GARRVLA *Lingua quibus potissimùm, & quantum noceat.*

VErbum vetus est: *Æs Dodonæum.* Hoc in hominem importunæ ac improbæ loquacitatis dici consuevit. Zenodotus ex Ariphoro Menandri, in Dodonâ duas fuisse columnas ait, atque in unâ quidem positam pelvim æream, in alterâ pensile simulacrum pueri, flagellum æreum manu tollentis; quoties autem ventus vehementior flaverit, fieri ut scutica impulsa crebriùs leberem feriat, isque percussus tinnitum reddat, ad multum etiam temporis resonantem. Inde homo maximè garrulus cymbalum seu tintinnabulum Dodonæum appellari solet. Siquidem fabulator si garrire incipiat, uti creberrimè incipit, imò pæne nunquam desinit, longinquum loquitur; lingua illius immodica, velut pelvis ænea vento ac flagello agitata, tam prolixam exhibet loquacitatem, ut auditores dicant. Nescit hic homo dicendi finem,

Juvenal. vers. 438.

——— *verborum tanta cadit vis;*
Tot pariter pelves, tot tintinnabula dicas
Pulsari ———

Archelaus rex interrogatus à tonsore, quâ ratione tonderi vellet? respondit, silendo. Quàm autem difficile sit multis silere, satis fatetur Garrulitas seu Vaniloquentia. Tacere garrulo, rerum omnium difficillimum. Atque de hoc linguæ vitio, de Garrulitate jam paullò uberiùs differemus, simul garrulitatis noxas explicaturi.

§. I.

GRegorium Nazianzenum theologum Celensius inurbanè arguit nimii silentii, & mutæ inhumanitatis, si quando inter homines ageret. Gregorius litteras Celensio scripsit in hunc modum: Hirundines olim cavillabantur cygnos, quòd extra hominum consortia solitarii in aquis sibi tantùm viverent. At nos, ajebant illæ, in urbibus sumus inter homines, ædificamus in domibus, fallendo tempori plurimùm commodamus. Malè habuit olores futilis hæc dicacitas: sed satis norant logos & fabulas optimè refutari silentio; unus tamen ceteris

ad

ad dicendum promptior: O miſellæ, inquit, quàm vana est gloriola veſtra! Nos quidem non multùm, nec sæpe, sed suave canimus. Homines, ut nos ac noſtram muſicam audiant, egrediuntur urbibus; veſtros garritus oderunt omnes, nemini non ingratæ eſtis, tanquam avium loquaciſſimæ; neque enim canitis, ſed inamœnis ſibilis ac ſuſurris omnium aures fatigatis, ideo rectè in vos pronuntiavit Pythagoras: Hirundines ne tecto excipe. Sed & Ariſtoteles præcepit: Hirundines ſub eodem tecto non habendas. Hæc olores hirundinibus. Ita & tu, mi Celenſi, cum hirundinibus garrire poteris, quamdiu voles: ego velut olor in ſuo ſtagno, ita in muſeo meo cum libris meis loquor; mihi cano & Muſis. Vale. Hæc Gregorii ad Celenſium epiſtola.

Prov. c. 10. verſ. 19. Omne omnino multiloquium Salomon ſapientiſſimè monens fugiendum: *in multiloquio, non deerit peccatum.* Qui neſcit tacere, neſcit loqui. Soloni pæne idem evenit in convivio quod Gregorio Nazianzeno. Quæſiit audaculus: Ecquid iſte ſic tacet? Audiit Solon, B & mox hominem reſponſo verberans: Stultorum, inquit, nullus tacere poteſt. Quod divinæ paginæ abundè teſtantur. Ad rem Eccleſiaſtes: *Stultus*, inquit, *verba multiplicat.* Cùm enim multis pauca dicat, obſtrepens ſemper eſt ac nugator. Quippe quamvis flumen verborum profundat, at guttam ille mentis non habet; & multis licet humidis ac lapſantibus verbis redundet, non ideo ſcaturit ex pectore oratio, ſed in ore naſcitur. Qui autem ſine ſenſu ac ſententiâ loquitur, non poteſt non multùm loqui, quia quidquid loquitur ſuperfluum eſt. Argutum illud Nicoſtrati:

Eccl. c. 10. verſ. 14.

Si continuò, & multa, celeritérque loqui
Signum eſſet prudentiæ, tum hirundines
Dicerentur multò ſapientiores nobis.

Itaque inania ſapientiæ pectora, velut ollæ fractæ ſonant vitium, & malignè reſpondent. Qualem Æmiliani illius orationem traducit à Madaurâ philoſophus; quæ 15. Apol. rebus flaccet, ſtrepitu viget. Qualem Romanus Sa- C piens, Serapionis philoſophi loquacitatem deſcribit, qui ſolebat magno curſu verba convolvere: plura enim veniebant, quàm quibus vox una ſufficeret, & densè cadebant ut nives. Omnis profectò garrulitas plurimum habet inanitatis & vani; plus ſonat quàm valet: voluptatem autem vix ullam habet talis verborum ſine delectu ruentium ſtrepitus. Eò *autem magis*, inquit Seneca, *te deterreo ab iſto morbo, quòd non poteſt tibi iſta res contingere aliter, quàm ſi te pudere deſierit. Perfrices frontem oportet, & ipſe te non audias. Multa enim inobſervatus ille curſus feret quæ reprehendere velis. Non poteſt, inquam, tibi contingere res iſta, ſalvâ verecundiâ.* Garrulus & verecundus mixtura eſt rariſſima. Illi ſolum qui frontem exuerunt, linguam ſolvere nullius rem piaculi ducunt: *ſapiens in verbis ſeipſum amabilem facit, gratiæ autem fatuorum effundentur. Stultus*, inquit Hieronymus, *cùm neque præteritorum memineri, neque futura cogноſcat, & ignorantiæ tenebris volutetur, falſam ſibi ſcientiam promittens, in eo doctum ſe putat & ſapientem, ſi verba multiplicet.* Ubi tam multum eſt loquentiæ, ajebant priſci, ibi plerunque ſapientiæ parum eſt.

Eccl. c. 20. verſ. 13. Hieron. in Eccl. d. l. Vide Gell. lib. 1. Noct. Attic. c. 2.

§. II.

Iob cap. 13. verſ. 5. IObus cognatorum ſuorum garrulitate fatigatus: *Atque utinam*, inquit, *taceretis, ut putaremini eſſe ſapientes.* Cùm garrulus Anaximenes exordium fandi faceret, Theocritus velut præco exurrexit, populo facturus audientiam: Attendite, ait, Attendite obſecro, adeſt gutta rationis, & flumen verborum. Certè aves adeò in cantum ſolutæ, plerunque parum obeſæ; pecudes adeò clamoſæ, non ſunt lanigeræ.

Socrates duplex minerval exegit à diſcipulis.

Quando igitur nihil facilius eſt quàm multa blatterare, & raræ artis opportunè ſilere, Iſocrates non immeritò duplex minerval exegit à diſcipulis: unum quidem quòd docuiſſet illos prudenter tacere, alterum verò

A quòd à ſe loqui etiam didiciſſent. Hinc Bias juvenem immodicæ linguæ facetè notans: Mi juvenis, ait, ecquis fandi magiſter te docuit tam copiosè loqui? Iſocratis ſcholam non videris obiiſſe, ille alioquin & tacere te docuiſſet. Plurimùm ferè loquuntur, qui minimè ſciunt loqui.

Morbus eſt, Diabetes, dictus, Hiſpaniæ præſertim non ignotus, quamvis etiam Germanos, rariſſimè tamen, concutiat. Hic omne cerebrum, & quidquid in corpore humidi eſt, colliquat & derivat in veſicam ejiciendum. Zeno ad hunc morbum alludens, cùm unus aliquis in mensâ impendio eſſet loquacior: hic, ajebat, non bene valet, ambæ illius aures defluxerunt in linguam. Morbus iſte ſonticus & palabundus eſt, cùm ſcilicet mens, ratio, cerebrum, aures in os & linguam defluunt. Unde, qui hoc morbo corripiuntur, inſanâ loquendi libidine jactantur: nihil illis inſuavius quàm audire, nil promptius quàm loqui.

Morbus loquendi quem tenet, nunquam tacet.

At certè contrarium decet, pauca loqui, & plurimùm audire: unicam enim linguam aſſignavit natura, & geminas aures. Et quàm illud eſt turpe tam prolixos texere ſermones, ut opus ſit monitore qui dicat: heus tu, ſatis eſt. Nec tamen modicæ virtutis eſt, ejuſcemodi loquaciſſimos gerrones, taciturnâ modeſtiâ poſſe vincere. Narrant Ariſtotelem ab importuniſſimo fabulatore diu defatigatum, tamen ſiluiſſe. Tandem futilis ille homo interrogans: Fortaſſis, inquit, moleſtus ſum tibi? Cui Ariſtoteles: Non certè; nam, quid diceres, non attendi. Apollonius interrogatus quinam eſſent optimi hominum? Reſpondit: qui in dicendo breviſſimi. Nam, plurimum facere, & minimùm de ſe loqui, viri optimi eſt. Vaſa vacua inamœnum tinniunt.

Deus olim per Moſen edixit: *Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam deſuper, immundum erit.* Os hominis verboſi quid aliud eſſe dixeris, quàm vas cui nec ligatura, nec operculum eſt? quid ergo miremur, ſi variarum ſordium ſit receptaculum? Num. c. 19. verſ. 15. Os hominis verboſi eſt receptaculum ſordium variarum. Pelag. libell. 4. n. 1.

Narrat Pelagius è Scithi ſolitudine religioſos fratres ad Antonium iviſſe navi, in quâ & ſenex, qui eodem tendebat, ſed in viâ ſilentium religioſiſſimè obſervabat. Illi alii liberè varia garriebant: neque ſenem præ cetetis humaniſſimè ſalutans: Mi pater, ait, facundos & bonos, ut video, nactus es comites. Cui ſenex: *Boni ſunt quidem*, inquit, *ſed habitatio eorum non habet januam; quicunque vult, intrat ſtabulum, & ſolvit aſinum.* Indicabat eos ſupra modum loquaces, quidquid in buccam veniret, effutire. Appoſitè Salomon: *Sicut urbs patens*, inquit, *& abſque murorum ambitu, ita vir qui in loquendo non poteſt cohibere ſpiritum ſuum.* Prov. c. 25. verſ. ult.

§. III.

EGo quidem, non eò hæc diſputo, ut homini inter homines agenti ſeverum illud religioſarum ædium ſilentium imperem, ne is unquam niſi ſtato tempore D loquatur; hoc tamen contendo, multiloquium omni modo cavendum, tanquam ſeminarium innumerabilium noxarum. Certiſſimum eſt Siracidæ oracullum: *Qui multis utitur verbis, lædet animam ſuam.* Non minùs autem verè quàm præclarè mihi dictum videtur: *Garrulitas & periculoſa, & ridicula, & odioſa, & plurimùm damnoſa res eſt.* Eccli. c. 20. verſ. 8. Vide Plutarch. de Garrulit.

1. *Periculoſa* quidem, nam Salomone teſte, *Os lubricum operatur ruinas, & qui inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala.* Sine periculo nil arcani committitur garrulo, plenus rimarum eſt, hâc atque illac perfluit. Garrulus ſimillimus eſt puerulo, qui glaciem manu retinere cupit, quia pellucida eſt; ſed quia tam lubrica eſt, ſinit illam invitis digitis elabi. Ita nugator arcanum ſibi creditum ſcit non evulgandum eſſe, ſed quia linguam in udo habet, vix audit, & effundit audita. Eſt perforata lingua cuivis garrulo. Quatuor Garrulitatis noxæ: 1. Eſt periculoſa. Prov. c. 26. verſ. ult. & c. 13. v. 3.

2. Est quid ridiculum.

2. *Ridiculum* quid Garrulitas est. Cùm ad verba venitur, amussis alba est garrulus: quod præclarissimè dixit Siracides: *A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infixa femori canis, sic verbum in ore stulti.* Qui puerile ludicrum quærit, juglandium putamina felis pedibus agglutinet, aut caudæ bacillum alliget, & ipsam in ligneum ambulacrum immittat: hîc miserum animal discurret, saliet, flebiliter clamabit, & rotabit se multiplici gyro, nec quiescet dum excutiat affixa aut illigata: sic homo loquax irrequietus linguam agitat, dum quod animo concepit, ore pleno ejecerit. Sanctus Antiochus hos tales rustico confert allium obolenti. Sed apage os tam spurcum, tam fœtentem animam; colloquium cum tali supplicium est.

Eccli. c. 19. v. 11. & 12.

3. Est quid odiosum.

3. *Odiosum* quid Garrulitas est. *Terribilis est in civitate suâ homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.* Illud in primis odiosissimum est, quod tamen garrulo usitatissimum, aliorum sermones interpellare. Hinc illæ garrulorum voces assiduæ: Nihil dicis; ego rem omnem probè teneo: si mihi operam dare velis, intelliges. Aut: Tu ne obliviscaris, quæ dicturus eras. Factum bene, quod istud in memoriam revocasti. Et: quàm juvat interdum sermones mutuos serere! Aut: Pridem expectabam, an eodem mecum recideres. Ita ne respirandi quidem facultatem iis, quibuscum loquitur, concedit garrulus. Ac postquam singulos loquacitate suâ enecavit, discedentes comitari vult; & domum usque deducere. Quid hoc homine odiosius? Dauliâ cornice linguaciorem rectè dixeris. Ideo monet Siracides: *Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.*

Eccli. cap. 9. vers. ult.

Eccli. c. 19. vers. 5.

4 Est damnosissima.

4. Garrulitas est *damnosissima*. Et quantum illud damni est quod garrulus sui ipsius sit proditor. Quidquid in illo vitioli latet, hoc linguæ intemperantis æstu in apertum ejicitur. Tractant scilicet fabrilia fabri. Verissimè dixit Plato, homines amore ipso fieri facundos, ad loquendum de rebus quas amant. Suidas asserit Homerum hinc epulonem, Aristotelem gulonem à Timæo judicatum, quòd sæpius de epulis & gulæ illecebris locuti essent. Quæcunque diligimus, hæc colloquiis miscemus, & nos ipsos prodimus. Hinc Thomas Aquinas religiosissimus non immeritò judicatus, quòd cum sociis de rebus duntaxat sacris & religionem spectantibus consuesset loqui. Eâ de causâ Siracides locuturos instruens: *Omnis*, inquit, *enarratio tua sit in præceptis Altissimi*. Prisci Anachoretæ id observabant, nunquam ad colloquium progressi, nisi memorabile quid dicere haberent, quod imitatione vel certè memoriâ dignum esset. Ut æra tinnitu, & fictilia sono, ita verbis homo dignoscitur. Si cicadam alâ prehendas, usque, & usque tinniet. E speculis, ajebat Demonax, oris habitus, è colloquiis imago animi relucet, ut verissimè dixerit Socrates; qualis vir, talis oratio. Ubi multum oris, plerunque parum est operis. Dives verborum, inops rerum est, ut dicere liceat: Vir est verborum, non verba viri. Semel interrogatur, & totum diem responsis ac sermonibus frangit. Quidquid venit in buccam, narrat velut historiam. At multùm garrire, est multùm mentiri.

Eccli. cap. 9. vers. 23.

§. IV.

Eccles. c. 10. vers. 13.

DE garrulo Ecclesiastes planissimè: *Initium*, inquit, *verborum ejus stultitia, & novissimum oris illius error pessimus.* Quoties verbulum leviter editum omnem dissuit amicitiam? Ante annos non multos vile conviciolum inter Danos & Suecos, quantas tragœdias excitavit? è favillâ natum incendium. Loquacitatis finis infortunium est. Cognatus Jobi non malè ratiocinatus: *Nunquid*, ait, *qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus justificabitur?* Ubi copia verborum, illic indigentia rationis: ubi tam multum palearum, ibi plerunque parum frumenti. Rarissimè idem & verbis & factis valet.

Iob cap. 11. vers. 2.

A Evagrius loquaces amygdalo confert, quæ omnium serè arborum prima floret, sed præpropera hæc celeritas nebulis ac pruinis miserè plectitur: ita garrulus licet alios non incommodet, sibi tamen semper plurimùm nocet. *Labia insipientis præcipitabunt eum*, dixit Ecclesiastes. Veritas in multiloquio adeò periclitatur, ut ne quidem, si vera dicant, credatur loquacibus. Et quemadmodum hypocaustum etsi liberaliter calefactum, frigescit, si toties pandatur ostium: ita quidquid boni spiritus, quidquid optimi caloris diu collectum est, id omne una garrulitas effundit. Et quid probi sensus invenias in eo homine, qui picâ, turture, luscinià loquacior, qui Dodonæum æs superat? istud enim admoto à ventis flagello resonat, aëre tranquillo silet; atqui hujus linguam nihil potest compescere, non bruma, non æstas, non ventus, non serenitas. *Verè nequit loqui, tacere qui nequit.* Et *nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?* Non pendent poma in silvestribus dumis, nec spineta sentésque utili aliquâ fruge complentur: sic melioris vitæ documenta non à garrulo expectes, sed scommata, querelas, irrisiones, obtrectationes, & hoc genus acerbissimos racemos. Verissimum: In multiloquio non deerit peccatum, & quod sequitur, multiplex damnum. Quoties etiam hæc sermonis aviditas verba paucula extrusit, quæ nulla unquam pœnitentia satis diluere potuit? Dolent illiquidem hæc aut hæc à se dicta, nunquid etiam statim emendant dictorum damna? Aviculam, mi garrule, manu misisti, nullâ eam fistulæ suavitate retrahes, semel emissum volat irrevocabile verbum: viam voces non relegunt, nisi fortè, quod multis accidit, per jugulum redituræ. *Idcirco sint pauci sermones tui*, nam, *in multis sermonibus invenietur stultitia.*

Matth. cap. 7. vers. 16.

Eccli. cap. 20. v. 1. & 7.

§. V.

C INsigniter Augustinus in medium consulens: *Linguam domabis*, inquit, *si vigilabis, vigilabis si timebis, timebis si te Christianum esse cognoveris.* Restinguenda est favilla ne fiat flamma; surculus recidendus, ne crescat in silvam; gutta siccanda, ne tumescat in fontem. Eâ de causâ Palæstinus rex David, Numini supplex: *Pone*, inquit, *Domine custodiam ori meo, & circumstantiam labiis meis.* Scio Domine; solertissimè linguam natura muniit, ossea cataractâ porta inclusit, valvis coërcuit: hæc tamen omnia frustra sunt, nisi tu Domine apposueris tuas excubias. Ergo pone custodiam ori meo. Neque solùm custodiam: nam in bello milites etiam aggerem jaciunt, & vallo se defendunt, ideo petit & ostium circumstantiæ; geminum sancti Spiritus donum postulat, illud consilii, istud fortitudinis est. Consilium docet, quid, quando, & quomodo loquendum, aut tacendum sit; fortitudo animat ad loquendum quod decet. Nec opem solùm à Deo David petiit, sed ipse cum animo suo sic statutum habuit: *Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in linguâ meâ.*

Augustin. de verb. Dom. serm. 28.

Psal. 140.

Psal. 38.

D Res hîc memoratu digna in mente est. Ajunt ad Pambonem Ægyptium eremitam venisse virum eruditum, qui hoc Pamboni persuaserit, ut morum sanctitati litteras etiam jungeret. Initium ergo sumptum à psalmo trigesimo octavo. *Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in linguâ meâ.* Atque ubi versus primus fuisset explicatus: Satis est, ajebat Pambo, postquam hoc calluero, plus discam. Diu post rediit doctor, quæsitque: & cur non pergeret, alterámque posceret à prælectore præceptionem? Cui Pambo: Primam, inquit, nondum perdidici, quo minus autem progrediar, Apostoli præceptum retinet jubentis: *Estote factores verbi, & non auditores tantùm.* Post annos complures à quopiam suorum familiarium rogatus, an primum illum psalmi versum didicisset. Respondit: quadraginta novem annis hunc versum discere conatus, vix demum exactiorem illius notitiam

Hieron. in vit. Patrum lib. 4. cap. 10.

Iacobi cap. 1. vers. 22.

notitiam assecutus sum. Eandem hanc prælectionem Agathon abbas condiscere volebat, sed conatu ac sumptu majore, quàm Demosthenes suam illam caninam litteram. Legerat Agathon illud Salomonis: *Qui custodit os suum, custodit animam suam.* Triennio igitur silicem ore circumtulit, ut vel hac ratione taciturnitatem cogeretur discere. Neque hoc adeò in homine admirandum; ab animantibus id discimus. Anseres, uti Ælianus commemorat, Taurum montem transmissuri, lapidem mordicus tenent singuli; ut ne clangorem fundant, idq; Aquilarum metu faciunt: ita silentii frenos sibim injicientes montem transvolant, suppressâque omni clangoris significatione, Aquilas persæpe fallunt. Cacodæmon rapacissimus vultur, noctes atque dies nobis insidiatur, tum maximè noxius, cùm nos minimè taciturni. Quin ergo lapillis os obstruimus, duobus præcipuè, *Timore Dei, & Proposito firmo.* Quisque sibi dicat: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in linguâ meâ:* divinis oculis omnia cernentibus, divinis auribus nihil non audientibus undique sum expositus; spector & audior ubique.

Philosophiæ præceptum est: Sic loquendum esse cum hominibus, tanquam Dii audiant; sic cum Diis, tanquam audiant homines. Monitum hoc Apostolorum princeps confirmans: *Siquis, inquit, loquitur, quasi sermones Dei.* Ita mens custodita erit, si prius fuerit lingua. Gregorius hæc omnia consignans: *Dum, inquit, quisque per verba diffluit, perditâ gravitate silentii, mentis custodiam amittit. Vir linguosus non dirigetur in terrâ.*

Prov. c. 13. vers. 3. Pythag. lib. 4. n. 7.

Ælian. lib. 5. de animal. cap. 29.

Duo lapilli quibus os obstruendum. Timor Dei, & propositum firmum.

Macrob. l. 1. Saturn. Seneca ep. 10. fine. 3. Tus. cap. 4. vers. 11. Greg. l. 10. mor. cap. 2. pag. 139. vers. 12.

H

CAPVT XXIV.

Hyperbolica & Hypocritica *Lingua, quomodo utraque noscenda & fugienda.*

MIrum, nusquam divinas litteras mentionem facere, de ullo damnatorum ad inferos, qui quæstus esset quâ parte magis torqueretur: solus epulo, interfector Lazari, linguæ cruciatus lamentatur: Membris omnibus ardet, & soli linguæ frigidarium rogat. Si ergo tantum linguæ supplicium in rogis illis nūquam sopiendis, cur non maximam linguæ curam gerimus, dum vita superest? *Mors & vita in manibus linguæ.* Idcirco vitam appetere, & linguam negligere, est operam ludere. De Linguâ Garrvla superiore dissertatione actum: sequuntur Hyperbolica & Hypocritica: quâ ratione hæ geminæ linguæ sint dignoscendæ, quâ porrò fugiendæ, hoc capite exponemus.

Prov. c. 18. vers. 21.

§. I.

APud Laconum regem Agesilaum, laudatus quispiam est ab eo artificio, quòd minima quæque mirum in modum exaggerare nosset, & muscam ad elephanti magnitudinem extollere. At ego, inquit Agesilaus, nec sutorem quidem laudaverim qui parvo pedi magnum calceum induceret.

Hyperbole, Rhetoribus ementiens superjectio dicitur, quòd rem parvam ampliet & attollat. Seneca: *Omnis hyperbole, inquit, extenditur, ut ad verum mendacio veniat:* Itaque qui dixit:

Qui candore nives anteirent, cursibus auras,

Quod non poterat fieri, dixit: ut crederetur quantùm plurimùm posset. Et qui dixit,

His immobilior scopulis, violentior amne:

Ne hoc quidem persuasurum puravit, aliquem tam immobilem esse, quàm scopulum. Nunquam tantum sperat hyperbola quantum audet: sed incredibilia affirmat, ut ad credibilia perveniat. Itaque iste loquendi modus rem plus æquo exaggerat. Atqui hîc (cum Hieronymo loquor) nemo non Rhetoricatur. Hyperbolen sermoni millies miscemus, & tamen sæpe Rhetoras nos esse negamus. Tam altè nobis insidet hoc linguę vitium, ut vix tria verba fari sciamus, quin magnâ linguâ rem altero tanto majorem faciamus, aut augendo nimiùm, aut deprimendo. Hinc frequentissimè fama spargitur, quæ eundo crescit: quilibet auditorum addit auditis. Primus, quinquaginta in acie cæsos dixerit: alter centenos, & aliquot: Tertius ducentos: Trecentos quartus. Brevi mille occisorum narrantur:

Fama malum quo non aliud velocius ullum
Mobilitate viget, vires acquirit eundo.

Virg. lib. 4. Æneid.

Quotidianus hic lusus est: nova semper somnia, & recentes fabulæ sparguntur. Vidi decem lupos, ait iste; istum mox sequitur qui dicat: visos esse viginti. Brevî fama percrebrescit, esse hominem qui viderit lupos simul triginta. Neque hîc sistit lingua hyperbolica, è decem lupis quos primus confinxit, paullatim quinquaginta, septuaginta, nonaginta, centum producit exaggerando. Tandem unum lupum fuisse visum comperitur, aut simile quid lupo. Pari modo è culice creberrimè producimus elephantum, formidandam belluam ex alato vermiculo.

Indicos tauros ajunt linguas habere tam longas, ut eas ad aures usque exerant. Linguæ hyperbolicæ ad aurium viciniam excurrunt: quidquid enim ab auribus admittitur, ab his linguis iterum venditur amplo fenore.

Sanctus Ignatius magnæ familiæ religiosissimus parens, linguæ non vim majorem quàm moderationem ostendit. In laudando parcus, in vituperando fuit parcissimus. Exaggerationes ejuscemodi, atque hyperbolas sic exosus est, ut neminem facilè aut avarissimum, aut pigerrimum, aut superbissimum appellare auditus sit: certè amplificationes istæ mendacio admodum sunt affines. Ecquid quæso te, mi homo, sic minima quævis amplificas, quid depressa sic extollis, minuta sic auges, & rebus formam concilias, quâ si carerent, pulchriores essent: quid verbis pondus adjicis tam indecorum? nunquid ut muscam neces, gladius à pariete detrahendus; aut ut ovum aperias, securi armanda est manus?

Ribadon. l. 5. de illo cap. 6. S. Ignatius linguę non vim majorem quam moderationem ostendit.

Miserat Moses qui uberes illas terras, certâ oculorum fide explorarent. At illi redierunt, & linguas hyperbolicas retulerunt. Nam omnia in majus efferentes: *Maxima, inquiunt, multitudo est, & nobis staturâ procerior: urbes magnæ & ad cælum usque munitæ, filios Enacim vidimus ibi.* An non hoc exaggerare est, & ædificiorum moles cælo certantes commemorare, ingenti sed vanâ consternatione animorum?

Deut. cap. 1. vers. 28.

Non multùm ab his abierunt alii ex eâdem gente magniloqui declamatores. Ingens fuerat dissidium excitatum inter Israëlis familias. Venerant autem nuntii hyperbolicis linguis instructi, dixerántque: Rubenitæ & Gaditæ *ædificaverunt juxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis.* His auditis Israëlitæ miserunt legatos qui dicerent: *Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israël, ædificantes altare sacrilegum, & à cultu illius recedentes?* At illi legatis responderunt, optimo à se animo id factum, malevolis sinistrè id interpretantibus fidem non habendam, nec tam facilè credendum plus æquo rem exaggerantibus. Ita legatis & Israëlis majoribus satisfactum.

Iosue c. 22. v. 10. & 16.

Idcirco qui veritati studet, exaggerationes omittat, hyperbolas caveat, suo rem pretio efferat: non convenit comœdiæ cothurnus, nec tragœdiæ soccus: tenuia tenuiter, grandia grandiùs efferenda; sua rebus sit auctoritas, parvis parva, magna magnis. Proximus mendacio est, qui augere rem solet, aut imminuere. Sed linguam hypocriticam consideremus.

§. II.

DE Hypocrisi nullus hîc dicendi locus, nisi quâ linguam illa insidet. Alii hîc copiosi sint & verborum abundantes, ego strictiùs rem persequar: neque enim de omni fictione vel simulatione, sed eâ tantum disserendum, quæ aliud pectore clausum, aliud ore promptum habet, turpissimâ oris & cordis dissensione. Enimvero mentis ac linguæ perennem concordiam, die quibus in terris reperire sit? Ubique fucus, ubique mimus est; sincera fides vix usquam. O vita fallax, quàm abditos sensus geris, quos linguâ tegis compressimâ!

S. Maxim. Cent. 3. Oecon. cap. 67. & 68. Linguæ hypocriticæ soboles est odium.

Sanctus Maximus clarissimus martyr, linguæ hypocriticæ sobolem præclarè depinxit: *Est odium*, inquit, *amicitiæ habitu velatum, est invidia dilectionis stylum imitans, est justitiæ simulatio, quæ solâ conservatur apparentiâ, quæ astutè mores colorat, & pravam animi affectionem tegit apparente pietatis habitu.* Sapiens Hebræus: *Simulator*, inquit, *ore decipit amicum suum.* Lingua dicit: Tuam vicem, mi frater doleo. Mens cogitat: Doleo & ego, sed hoc unũ, quod damnum tuum, quàm velim, levius sit. Sic alter alterius miserias deflemus, sed siccis oculis, sed ridente pectore: præsentem in os laudamus, absentem laceramus dentibus: coram dicta factáque probamus, improbamus ubi absis: tanquam si quis alterâ manu fudorem detergat, alterâ vulnus imprimat; alterâ demulceat, venenet alterâ. Ita fallacibus blanditiis, osculis, amplexibus odia velari didicimus: omnem oris varietatem induimus, ut quàm suavissimè fallamus. Jobus id observans: *Cùm dulce*, inquit, *fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub linguâ suâ.* Silet crabro, dum insidet flori; cùm avolat, inamœnum murmurat: Sic lingua hypocritica, dum mellis aliquid affunditur, aut tacet, aut fictè loquitur; tum demum agresti & barbaro fremitu tumultuatur, cùm procul est à melle & flore.

Prov. c. 11. vers. 9. *Iob cap. 20. vers. 12.*

Laban abeuntem Jacobum generum velut fugitivum insecutus, in monte Galaad comprehendit, &: *Cur*, inquit, *ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis?* O linguam hypocrisi plenissimam!

Gen. cap. 31. vers. 27.

Ter peccat qui se bonum illi simulat, cui facit malè.

Itáne, mi Laban, sororis tuæ filium tantis tripudiis deducere volebas, & fidibus prosequi? uti canes, credo, è culinâ solemus. Certè superioribus annis alium te avunculum gerebas, quàm modò jactes. Dicitis, ô boni, & non facitis. Hoc vultu, hac voce Joabus Amasam salutavit, interea latus pugione perhausit. Hoc ore Iscariotes in Oliveto magistrum compellavit, *Ave Rabbi*, Ave Mariæ fili; ego etiam inter discipulos tuos censeor, cur non æquè atque alii ad comprecationem assumor? Nequissime mortalium, alterâ panem, alterâ scorpionem fers: *Mulces* cùm *Mordeas.* Verè *molliti sunt sermones tui super oleum, & ipsi sunt jacula.* Ita loqui consuerunt amici labiorum, hostes animorum; oblectant aures, vulnerant mentes: ita ciconiæ sublime quidem volant, sed rostro serpentem ferunt: ita illi à fronte mulcent, à tergo viperant. Vultures sunt, qui creduntur esse Aquilæ. Talis ad amussim fuit Herodes Ascalonita, qui Aristobulum, conjugis suæ Mariamnes fratrem, Pontificem declaratum convivio peracto in opportunum locum magnâ comitate pertraxit, ostenditque se paratum in ejus gratiam juveniliter colludere. Cúmque loci ejus natura esset æstuosior, citò defessi relicto lusu, magnis piscinis, quæ ibi circa aulam erant, imminentes frigus captabant, meridiano tempore; ac primùm spectabant natantes quosdam è sociis & famulis: deinde postquam provocante Herode adolescens quoque eis se miscuit, quidam amicorum, quibus hoc datum erat negotium, deprimentes eum natantem, & quasi per lusum ac petulantiam mergentes, non priùs destiterunt quàm omnino aquâ præfocatus esset. Hic fuit Aristobuli exitus,

Ps. 54. v. 22.

Herodis hypocrisis.

A anno ætatis decimo octavo, Pontificatus primo. Hæc fuit Herodis facinorosissimi lingua hypocritica, quâ miserum juvenem veluti colluſor pellexit ad tam funestam tragœdiam.

Hypocritica hæc lingua omnibus largiter benedicit, optimèque precatur cùm auditur, sed clam execrationes pessimas præmittit. Est instar spiculi, quod ut magis penetret, pinnulis pictis ad volatum instruitur. Est instar apiculæ quæ mel ostentat, sed non procul abest aculeus. Hæc lingua novit omnia vafrè artificioséque construere, scit verba ambiguo & perplexo sensu jacere, ita ut in omnem partem facilè torqueri possint; omnes Rhetorum tropos, omnes Dialecticorum æquivocationes & amphibologias callet. Hinc illa Machiavelli præceptio: Vitam igitur tueatur princeps, eúmque imperium conservare: quibus autem id fiat rationibus, ea modò honesti speciem præ se ferant, nunquam non honore dignæ laudibúsque existimabuntur. Hinc illud B Manichæorum: Jura, perjura, secretum prodere noli. Hinc illud politicorum: Juravi linguâ, mentem injuratam gero. De his universè pronuntiavit Salomon: *Pervertit mendacia verſipellis. Vox quidem, vox Jacob est: sed manus manus sunt Esau.* Olor plumis quidem candicat, sed carnem habet nigram durámque. Lingua hęc veluti cygnus plumulas ostendit molliſſimas, & quibus nihil possit esse pictius, at laret animus fuligine politicâ infectus. In hos æquissimâ indignatione commotus Siracides: *Qui sophisticè loquitur*, inquit, *odibilis est; in omni re defraudabitur: non enim est illi data à Domino gratia: omni enim sapientiâ defraudatus est.*

Prov. c. 26. vers. 24. & 25.

§. III.

DRogo Hostiensis præsul: *Quot sunt hodie*, inquit, *qui dicunt, nos sumus de domo Christi, nos sumus de domo Ecclesiæ? Et sunt de domo Caiphæ, hoc est hypocrisis: quod Petrus negando, hoc illi faciunt affirmando.* Guilielmus Peraldus: *Hi sunt*, inquit, *simiæ diaboli, qui filios Dei amulari norunt loquendo.* Audias hos etiam de Deo, deque virtutibus disserentes. Si verba spectes, pæne angelos credas; cùm ad rem venitur, vix homines sunt. Non malè mercatores eos dixeris, qui colubrinas exuvias vendunt, verba fundunt nitidissima, sed quibus nihil subest pectoris. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Frequenter sola labra & frons amicum loquuntur, intus æstuant odia; imò amicum labia mentiuntur, pectus claudit hostilia.

Drogo Hostiensis. Guilielmus Peraldus. Matth. cap. 15. vers. 8.

Jobus feralem in hos sententiam pronuntians: *Non veniet in conspectu ejus*, inquit, *omnis hypocrita.* Quacunque is ratione seu factis seu verbis hypocrisin exerceat, seu manui seu linguæ insideat hypocrisis, à Dei conspectu excludetur æternùm. Et cur obsecro? Quia hi tales picti locutores (sic appellem) oculos solùm aurésque hominum attendunt, cæleſtes & aures & oculos negligunt; imò eos fallerent, si possent. Deus per regium vatem amantissimè pollicitus: *Firmabo*, inquit, *super te oculos meos.* Perinde si dixisset: Non auferam oculos meos à te, quia tu assiduè levas oculos tuos ad me. Quisquis non in omnibus factis dictisque oculos suos tanquam in Dei vultu defixos habet, humanis oculis facilè glaucoma objiciet, illud secum semper reputans: Neminis oculi in cordis mei recessus se penetrabunt; bona verba danda sunt vel pessimis hominibus. Quid cogitem, illi nunquam assequentur; imperium in cogitationes meas meum est; hîc mihi nemo obstrepesit.

Iob cap. 30. vers. 30. *Matth. cap. 6. vers. 22.* *Psal. 33. vers. 16.* *Hypocrisis insanabilis.*

Ejuscemodi homines nec rationem admittunt, nec institutionem; linguas habent pæne insanabiles. Nescitur quàm in eis diabolus suaviter meridietur, nam, ut Jobus loquitur, *sub umbrâ dormit in secreto calami, & in locis humentibus.* Neque hîc facilè quies illius turbatur. *Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum.* Sensim sine sensu hoc peccati genus enecat, nec in suspicionem venit tanti

Iob cap. 40. vers. 16. *Sap. cap. 1. vers. 5.*

tanti nocumenti. Argue tales & audies quàm facundè illi se purgare norint, & culpam in alios vertere.

§. IV.

Iudic. cap. 1. vers. 19. Falcatus currus est.

ANnales Judicum de hostibus Hebræorum hæc memorant: *Fuit q. Dominus cum Iudâ, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.* Currus falcatus formidandum belli machinamentum, obvia quæque discindit, omnem aciei ordinem solvit. Habitatores vallis sunt hi fucati loquutuleji, quorum lingua velut falcatus currus ubique perrumpit, adversantia quævis disjicit, quaquam viam rapit, evolat & evadit! Ideo Christus toties in divinissimis

Matth. c. 23. vers. 15. suis concionibus: *Væ,* inquit, *vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ,* quia clauditis regnum cælorum ante homines. Vos non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Vobis alba lingua, mens atra. Sed nunquid non melius est, solùm intus malum hærere, quàm intus & foris? cur ergo Christus hanc pictam linguam toties reprehendit? Hie- B

Hypocrita plus nocet quam apertus hostis. ronymi dictum est: *Simulata æquitas, non est æquitas, sed duplex iniquitas.* Nil inest boni, quamvis inesse videatur tam corruptæ linguæ; & frequenter plus nocere potest amicus tam fraudulenter tectus, quàm apertus hostis. Quid enim ab illo larvato nequam aliud audias, quàm, Ego patronus sum tuus, & ero dum superero; me semper faventissimum experieris, nec est quod malim quàm tibi prodesse. Hic niger est, hunc tu Romane caveto: hæc talia è plaustro spargit lingua hypocritica.

Anastasius Manichæus ut esset Imperator hypocriticâ linguâ usus est. Anastasius Manichæus (uti Zonaras memorat) cùm animadverteret sibi Orientis imperium negari ob hæreseos de se suspicionem, Euphemio Constantinopolitano Patriarchâ obsistente, hypocriticam linguam subsidio sibi futuram ratus, Catholica sacra & voce & scripto amplexus est, ut Imperator esset. Fuit, sed pessimus; primum enim erat Euphemium virum integerrimum sede pellere, Macedonium successorem, eâdem non diu pòst amovere, dum Timotheum reperit, hominem sui C oris & sensus. Et tamen Anastasius supra viginti quinque annos imperavit. Hæc æqua sunt judicia Dei per-

Iob cap. 34. vers. 30. mittentis, *qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.*

Hypocritica lingua præcipitavit Absalomem in omnium malorum voraginem. Eccebolius sophista, Juliani apostatæ præceptor, linguam habuit ad omne hypocrisin eruditissimam, velut plicatile cochlear, omni loco usurpandam. Hinc Eccebolius sub Constantio Imperatore Arrianus, sub Juliano paganus, sub Joviniano Catholicus. Verbo, verissimus Chamæleon, illius panni colorem assumpsit, quem insedit. Sed omnium talium verissima effigies improbissimus Absalon, quem in omnium malorum voragi-

2. Reg. c. 15. vers. 2. & 6. nem præcipitavit hypocritica hæc lingua. Narrant Regum fasti, quantis simulationibus ambitiosissimus hic juvenis sui parentis aulam infamarit. Nam, *Mane consurgens Absalon, stabat juxta introitum portæ in viâ, & omnem virum qui habebat negotium, ut veniret ad regis judicium, vocabat Absalon ad se.* En regius hic juvenis velut janitor D adventores excipiens, & blandissimè salutans, de quâ civitate adessent, quæsiit; & ubi cujusque negotii rationem humanissimis sermonibus fuisset expiscatus, subjungebat eâdem comitate: *Videntur mihi sermones tui boni & justi, sed non est qui te audiat constitutus à rege.* Et velut justitiæ amantissimus: *Quis,* inquit, *me constituat judicem super terram, ut ad me veniant omnes qui habent negotium, & justè judicem? Sed & cùm accederet ad eum homo, ut salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens osculabatur eum.* En, quàm simulatè omnia & fictè! En, quàm sciverit Absalon, intus esse Nero, foris Cato. Sed tulit picta hæc lingua supplicium non pictum. Absalon medius inter cælum terramque miserabilissimè pependit, tot implexus laqueis, quot ferè capillos ferebat capite; tribus insuper confossus lanceis, ut quem & cælum & terra respueret, triplici dignum morte. Ita tandem Deus A in hæc piacula linguarum animadvertit, quandoque serâ, sed seriâ ac severâ castigatione. Sapiamus alienis damnis. Illud Jobi repeto: *Non veniet in conspectu ejus omnis hypocrita.* Cùm ergo loquimur, det lingua præeundi honorem cordi, ita ut quod hoc cogitat, illa proferat.

Iob cap. 13. vers. 16.

Vita quæ pari cum verbis ambulat gradu, adproba est.

I

CAPVT XXV.

Quantum Lingua IMPRVDENS, IMPORTVNA, IRREVERENS *incommodent.*

SI cui inter priscos nobile fuisset ingenium, & vultus deformis, dicere solebant: Animus illius malè habitat. Hoc dicto Æsopus præcipuè notabatur, qui sapientum plurimos superabat ingenii acumine, sed quia omnis in eum deformitas confluxisse videbatur, mens ejus in fœdâ domo habitare dicebatur. Hic ipse à cenâ domum rediens, canem allatrantem sic allocutus est: O canis, canis, si hac pessimâ linguâ fruinentum tibi emeres, mihi supra canem sapere videreris: sed quia hac ipsâ non nisi fustuarium mereris, mihi aliud non es, quàm impudens & imprudens canis.

Alphabetum Romanum post flatilem illum characterem H. de quo suprà, litteram Longam proponit, in quâ plures numerantur vitiosæ linguæ: inter has agmen ducunt *Imprudens, Importuna, Irreverens* Lingua, quas latrantibus catellis rectè comparaveris; qui hoc unum efficiunt, ut cùm aliter tranquillari nequeunt, fustibus & lapidibus in eos agatur. Proderit ergo scire, quâ ratione horum catellorum latratus ad silentium componendi. Igitur jam de Imprudente, Importunâ, Irreverente linguâ disseremus.

§. I.

LIngua *Imprudens* non malè confertur navi onerariæ, quæ adverso flumine trahitur, cui tamen nauticus explorator deest; hæc mille periculis objicitur. Si desit linguæ Timor Dei, qui velut vias prætentet, in vada & scopulos millies impinget, ut verissimè dixerit Siracides: *Labia insipientis præcipitabunt eum.* Lingua Imprudens & incircumspecta, illas Ecclesiastæ leges unâ liturâ expungit. Legem tulit Ecclesiastes istam: *Omnia tempus habent; Tempus tacendi, & tempus loquendi.* At linguæ Imprudenti semper est tempus loquendi. Hinc errores innumeri. Si quis ergo in numerum velit referre, quoties hæc excors & temeraria lingua cespitet, offendat, aberret, corruat, idem sibi operæ sumet, ac si transvolantes supernè aves numerare nitatur. Hoc tamen commodi habet hæc lingua, quòd ea, si nota sit, plerunque parum fidei habeat; non nisi apud sui similes chara.

Eccles. c. 10. vers. 12. Idem cap. 3. v. 1. & 7.

Imprudentis linguæ insignia.

Ut ergo hoc malum è facie noscatur, Imprudentis linguæ insignia hæc sunt: Nullam in dicendo, loci, personarum, temporis rationem habere; priusquam interrogeris vel audias, respondere; loquentem alium temerè interpellare; proferendum sermonem nihil examinare; obvia quævis narrare; aut omnibus obviis, qui quid occurrerit, commemorare; nulli loquendo cedere; in omnibus controversiis uni sibi victoriam deposcere; decorum, quod sermonis regula est, penitus non curare; nihil meditatè dicere. Hæc linguæ Imprudentis signa non fallacia. Quòd si hæc lingua magnæ sit auctoritatis, & necdum in vulgus nota, plurimùm potest obesse: exemplo rem demonstramus. Quis ævo Hieremiæ prophetæ Hierosolymis sanctior Hieremiâ? quis interitum populi uberioribus lacrymis deflevit quàm Hieremias? & tamen unica magni nominis lingua hunc ipsum sanctissimum vatem tanquam urbis proditorem apud om-

nes proclamàvit. Cùm enim Chaldæi Hierosolyma obsidione cinxissent, & Hieremias expugnationem urbis palam prædixisset, nec tamen ulli civium ad frugem bonam se reciperent, vates in agrum Benjamin exiit, & quidem eo tempore quo civium transitus nondum erat prohibitus. Hieremiam exeuntem è portâ observavit Jerias, & mox in virum sanctissimum irruens: Tu, inquit, *ad Chaldæos profugis*. Paraverat vates abitus sui causam reddere, at ille surdis auribus, quidquid diceretur, exclusit, & mox vinctum ad urbis principes pertraxit, velut transfugam & proditorem. Tantùm valuit unius linguæ auctoritas, ut sanctissimus vates (quem antea summi, imò adorabant, quem omnes appellabant his vocibus: *Ora pro nobis Dominum*) non tantùm sanctitatis opinionem amiserit, sed ob unicam inconsideratam linguam pejùs habitus quàm pessimus proditor, colaphis percussus, flagellis cæsus, in carcerem detrusus. Lingua Jeriæ pluribus se vitiis laborare ostendit, & tamen causam suam evicit. Et omnes crediderunt illi. Tanti est vel unica Imprudens lingua.

Hier. c. 37. vers. 11. & seqq.

Joannis Baptistæ auctoritas apud cives Hierosolymæos summa fuit, ita ut si unus ille annuisset, in Messiam receptus fuisset, & tamen omnes Baptistæ conciones tantam Christo dignitatem conciliare non poterant, quin eam apud suos improbissimus Caiphas eliderет unico hoc dicto: *Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit nobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Ab illo ergo die cogitaverunt, ut eum interficerent.*

Joan. cap. 11. v. 50. & 53.

Nabalis imprudens lingua erga Davidem.

Nabal, ille stultorum facilè princeps, qui tamen in rem suam non adeò stultè sapiebat, quàm Imprudentis fuit linguæ? Cùm enim David penuriâ compulsus sibi suóque militi commeatus aliquid humanissimè petisset, imprudentissimus Nabal vociferari: *Quis est David? & quis est filius Isai? hodie increverunt servi, qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris quos nescio unde sint?* Hæ voces per jugulum Nabali rediissent, imò omnem illius familiam ad internecionem delevissent, ni Abigail Nabalis consjux ortum hoc incendium prudentiâ suâ extinxisset: mox enim cum liberalissimo commeatu advolans Abigail, & Davidi supplex ad genua accidens: *Ne ponat oro*, inquit, *dominus meus rex cor suum, super virum istum iniquum Nabal: quoniam secundum nomen suum stultus est, & stultitia est cum eo*, vocem prudentem & sanam ab eo nemo expectaverit; jam notus est; & quamvis intus sibi canat, stultè tamen omnia & incautè agit: hinc tam fatuas voces extrudit cùm à se exit. Sit ergo venia tam barbaræ insaniæ. Omnia quæ peroravit, prudentissimè persuasit, & mariti linguam imprudentissimam correxit tam liberali consilio.

1. Reg. c. 25. v. 10. & 11.

Ibid. v. 25.

§. II.

IN propugnaculis, portæ non priùs reserantur, quàm oculi in omnem partem emissi tuta omnia pronuntient. Imprudens linguâ hujus moris negligentissima, rationi tantum temporis non permittit, dum illa circumspiciat, num sermonis ostium turò reserandum: patulas semper vult esse fores lingua Imprudens, veluti noctes atque dies patet atri janua Ditis.

Lingua nõ prodeunda non præmisso antecessore intellectu.

Cæco, cui opem negant oculi, ferunt manus, dum viam prætentant, aut baculum pedum ductorem diriguntisic linguæ faciendum foret, nunquam illi prodeundum, non præmisso antecessore intellectu: circumspectio ubique præcedat necesse est, aut in præceps ibitur. Quis unquam expendit numos quin eos contempletur, ne quatuor asses det pro sestertio? Lingua Imprudens verba, prout in buccam veniunt, effundit; nimis illi lentum negotium videtur, voces expendere, & ad libellam examinare. Ita verba qua data porta ruunt, evagantur, volant. Nimia verborum profusio, evidens pene signum imprudentiæ. Non potest mens in tantâ profusione satis providere, ne quid elabatur inconcinnum, temerarium, imprudens, fatuum; non magis quàm ex alto protrusum corpus, quâ parte primum, quâ postremum terram tangat, prospicere potest. *Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est.*

Nimia verborum profusio, evidens pene signum imprudentiæ.

Prov. c. 10. vers. 19.

Epictetus in convivio eam censet linguam admodum imprudentem, quæ in maximâ varietate & copiâ tam ferinæ & altilium, quàm aprugnæ carnis, insuper tamen & pisces petit: ita Deus proponit nobis gubernationis & providentiæ suæ admirandam seriem connexionémque causarum tanquam fercula: hîc imprudentissima lingua sit, quæ alia postulet, aut meliora; ita magnæ quoque imprudentiæ est, si ditior spernat tenuiorem: nullus enim equus alteri equo unquam objecerit: Sum melior te, quia plus pabuli habeo, quia mihi frenum inauratum, tegmen holosericum, ephippium acu pictum est. Sed si posset, diceret: Sum velocior te, sum te tractabilior, & ideo melior. Sic omne animal ex virtute & vitio sibi propriis melius deteriúsve judicatur.

Idcirco, inquit Epictetus: *Præscribe jam tibi formam quandam, & legem quam custodias: quámque & ipse tecum, & in congressibus hominum observes. Ac majori quidem ex parte silentium præstetur, aut necessaria dicantur, eáque pauci. Rarò autem cùm se obtulerit occasio, ad dicendum veniemus, sed non quidvis dicemus: non de gladiatoribus, non de ludis Circensibus, non de cibis aut potionibus, quæ res passim inculcantur. In primis autem de hominibus, cùm verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel comparemus, caveatur.* Epicteti monita, Hipponensis præsul Augustinus auctoritate quâ valet maximâ, confirmans: *Custodi ergo*, inquit, *vias tuas, ô Idithun (ô transiliens, ô imprudens locutor) & noli delinquere in linguâ tuâ: perpende quod dicturus es; examina, consule interiorem veritatem, & sic profer ad exteriorem auditorem.*

Epict. c. 33. Aug. in Psal. 38. tom. 8.

Non malè lingua imprudens comparetur illi gallo gallinaceo, de quo hæc habet vetus apologus. Fures in domum pauperrimam clandestino meatu subrepserûnt; at nihil uspiam repererunt, quod Lavernæ placere posset, præter gallum gallinaceum, sed macie torridum. Cúmque in hunc culter expediretur: O mei domini, ait gallus, liceat mihi vivere liberalitate vestrâ; ego certè hominibus prosum, horas nuntio, ad labores excito, vivum sum horologium. Hanc ipsam ob caussam, ajunt illi, jugulandus es, cùm eos excites, quorum vigilantia nostros conatus impedit. Ita ferrum recepit miser. Sic imprudens lingua primò omnium ferit seipsam, & suo sibi alimento arcessit malum, ita & suo domino semper plurimùm nocet. Nam

Pleraque in præceps trahit, etiam se quoque Imprudentia. Et quis est qui non suo se cultro quandoque lædat? Tantò magis admirandus Pambo septuaginta annorum senex, qui animam acturus: In hanc horam, ajebat, non pœnitet me ullius sermonis, & sic ad Deum abeo, ut qui necdum pius & religiosus esse cœperim. Optimè monens Siracides: *Si est tibi intellectus*, inquit, *responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris. Honor & gloria in sermone sensati, lingua verò imprudentis subversio est ipsius.* Sed jam Importunam quoque linguam discamus nosse.

Vit. Patr. lib. 2. cap. 10.

Eccles. c. 20. v. 24. & 25.

§. III.

IMportuna lingua priori non dissimilis hac parte, quòd & ipsa loquendi attributiones, locum, personas, tempus minimè curet. Lingua Importuna rusticanis ocreis induta sonoros glomerat gressus; nullas pulsat fores, sed veluti notus fidicen tabernam irruit. Ad rem dixit Salomon: *Sermo opportunus est optimus.* Importunus autem velut immatura uva bellum movet dentibus. Sæpe botri generosissimæ indolis acerbi sunt, quia solis defectu nondum maturi sunt. Sic lingua importuna non tàm re peccat, quàm modo; maturitas illi deest.

Cicero lib. 1. de Orat. Prov. c. 25. vers. 11.

Quem-

Quemadmodùm verò is importunissimus dicitur, qui à longo itinere fatigatum invitat ad ambulandum: ita lingua hæc molestissima est, cùm verbosâ oratione narrare incipit quod omnes jam ante norunt, aut cùm alieno tempore prolixum sermonem ingerit auribus adeò nauseantibus, ut illis etiam oculi consentiant, & in somnum fatiscant.

Apostoli ante missionem Spiritus sancti linguam importunam habuerût. *Luc. cap. 22. vers. 25.*

Antequam Spiritus sanctus Apostolos linguis igneis docuisset loqui, habuerunt sanè Apostoli linguæ Importunæ non minimam partem. Nam in ultimâ Domini cenâ contendebant *quis eorum videretur esse major?* Importunissimè prorsus. Itáne, ô viri! istud litigii movendum hoc tempore, hoc loco, Domino vestro jam ad crucem trahendo? Importunæ hoc linguæ illustre specimen fuit.

4. Reg. c. 2. v. 16. & 17.

Cùm Elias vates quadrigis igneis in altum avectus fuisset, filii prophetarum ad Elisæum confluentes: *Ecce,* inquiunt, *cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire & quærere dominum tuum, ne fortè tulerit eum* B *spiritus Domini, & projecerit eum in unum montium, aut in unam vallium.* Quibus ait Elisæus: *Nolite mittere: Coëgerúntque eum donec acquiesceret, & diceret, Mittite.* Ita missi sunt quinquaginta viri qui Eliam triduo sollicitè quæsierunt, sed Eliam nusquam invenerunt. Demum ad Elisæum reversi nuntiarunt, inanem quærendi operam à se sumptam; non inveniri usquam quem quæsiissent. Ad

Ibid. v. 18.

quos Elisæus: *Nunquid*, ait, *non dixi vobis, Nolite mittere?* Sciebam equidem frustra hoc futurum, sed quia importunissimè institistis, cedendum arbitrabar importunitati vestræ. En, quàm bellè & hic Importunam linguam eventus convicerit.

Importunæ linguæ effigies Musæ apud Egyptios.

Importunitatem notaturi sacerdotes Ægyptii, Musam pingebant: eam enim ut sæpius & assiduè repellas, tantæ tamen importunitatis & impudentiæ est, ut identidem redire & infestare eundem minimè vereatur, nusquam non molesta, sive stes, sedeas, jaceas, ambules, sive legas, scribas, edas, bibas, dormias, seu loquaris, seu taceas, adest illa centies repulsa, & jam faciem occupat, jam verticem oberrat, jam manus vexat, infesta semper & importuna, nulli rei nisi fastidio de se concitando na-

Gellius lib. 2. de Oratore.

ta. Hinc Tullius narrat fuisse qui importuni gerronis linguam exire frustra tentarit, tandem puero dixisse: Abige muscas puer. En Importunæ linguæ præclaram effigiem, Musam.

§. IV.

Horat. lib. 1. sat. 9.

SImilem muscam, hoc est, Importunæ linguæ hominem expertus est vates Venusinus qui rem facetè narrans: Ibam, inquit, more meo, viâ urbis celebertimâ, & nescio quas poëticas nugas versabam animo, erâmque in illis totus, cùm unus aliquis nomine tantùm mihi notus accurrit, & prehensâ manu salutans: Quid agis, inquit, hominum suavissime? Ego præclarè me valere, & ipsi omnia fausta cupere respondi; & quoniam ab illo quamprimum abire cogitabam, quæsii nunquid mi- D hi mandaret exequendum? At homo importunus unà progredi, & simul plurima garrire exorsus: Vt scias, ajebat, mi Horati, etiam ego inter doctos numeror. Cui ego: Tanto, inquam, mihi charior eris & pretiosior. Sed simul anxiè circumspiciebam, quâ arte tam importunam linguam à me amoverem. Eâ de causâ jam celeriùs incedebam, interdum subsistebam, jam in aurem pueri aliquid immurmurabam. Cùm necdum importunus ille valediceret, sudare etiam cœpi, qui apertè irasci maluissem. Interim alter varia importunissimè garriebat, & jam urbis ædificia, jam plateas laudabat. Ego ad omnia non nisi stomachoso silentio respondebam. Tandem alter suam importunitatem parum gratam esse animadvertens: Ut video, inquit, abire à me cupis? sed frustra es. Non sino me tam citò à te avelli; quocunque iveris, sequor. Hîc Horatius modestè:

A Quam tu, ait, viam insistis? sanè nil opus est te mecum fatigari; ego ad ægrum, tibi, sat scio, non notum revisam. Domus hæc remotissima est, trans Tiberim sita prope hortos Cæsaris. At ne sic quidem importuni oris homo absterritus: Nihil, inquit, habeo quod agam, nec piget sum; libenter ambulo: assiduus te comitabor. Jam Horatius sibi visus est occisissimus. Mox alter seipsum impensissimè laudans, & celerrimum poëtam, & scitissimum saltatorem, & suavissimum cantorem homo inanissimus jactabat. Horatius sermonem interrumpendum censebat, quo celeriùs loquacissimus homo dicendi finem reperiret. Sed nec hoc successit. Ita tres horas consumpserunt, cùm molestissimus ille assectator: Quæso te, inquit, huc mecum concede, si me amas, & juva expedire hanc litem; ad judicium vocor, & voco. Horatius: Frustra, inquit, me rogas, nulla mihi juris civilis notitia est: deinde ita fessus sum, ut pedibus consistere non valeam. Et scis, jam pridem ad illas, quas dixi, ædes propero. Cui mox importunissimus comes: Ambigo, ait, quid mihi faciendum: num te, an caussam meam relinquam: Me oro relinque, ait Horatius, ut jus tuum possis prosequi. Non faciam, ait alter, & cœpit præcedere Horatium ægrè sequentem. Gerræ iterum & fabulæ, ac prolixus sermo. Inter has moras importunæ linguæ, occurrit Aristius utrique notus; consistunt unà & colloquuntur. Hîc Horatius omnibus signis & nutibus rogare Aristium, ut se liberaret ab homine longè importunissimo. Sed Aristius homo falsus, & dissimulans se intelligere quid Horatius velit, sermonem abrumpit, & subducit se: ita miserum sub cultro relinquit. Tandem importuni comitis adversarius occurrit, quem ille mox invasit, & in jus ambulare coëgit. Ita demum Venusinus importunissimæ linguæ crepitaculo subtraxit aurem. En nobilissimum paradigma tam garrulæ importunitatis.

Sunt qui sermones texant non improbos, sed quia loco, personis, tempori tam nihil conveniunt, probari C minimè possunt. Quædam domi dicta sine culpâ forent, in templo gravem offensam contrahunt. Ita quod sanus sine vitio interrogaret, ægrotus tam non opportunè quærit, ut ille meritò sic monendus videatur: Quid tibi, obsecro, mi æger, cum quæstionibus tam importunis? quid ad te quæso, quid in Gallis, in Italiâ, in Hispaniis rerum agatur: quære tu potiùs quid in cælo fiat, quis apud inferos sit status. Hæc ad te: cetera sanctiùs ignorabis.

Importuna igitur lingua tam reprehensibilis est, atque aliæ cum vitio conjunctæ, in precibus tamen mirè commendatur. Importunitatem Deus in precando unicè probat: quò quis importuniùs, hoc & efficaciùs Deo preces adhibet. Violenti cælum rapiunt, importuni impetratum auferunt. Odit Deus lentos illos ac desides precatores, qui ut camelus pedatim gradiuntur, sæpius subsistunt, otiosè sequuntur, nullam vim adferunt nec ad agendum, nec ad dicendum. Collaudavit Chri- *Luc. cap. 18.* stus viduam quæ impium judicem importunitate solâ *vers. 3.* officium facere coëgit, & jus obtinuit. Deprædicavit & *Luc. cap. 11.* illum importunum hominem, qui tres panes usque, & *vers. 8.* usque, & usque pulsando ac rogando impetravit ab amico, quem importunis precibus lecto excussit. Ardorem mentis & præclaros impetus à nobis Deus exigit: nemo unquam Deum importunè rogaverit, si rogaverit submissè. Jacobum Isaaci filium Deus commendavit, qui multâ nocte luctatus cum angelo, demum precationem faustam importunè postulans: *Non dimittam* *Gen. cap. 32.* *te*, inquit, *nisi benedixeris mihi.* Sunamitidem Deus exau- *vers. 26.* diit quæ Elisæi pedes apprehendit, non dimissura, dum *4. Reg. c. 4.* filio reducem vitam impetraret. Chananæam Christus *vers. 27.* voti compotem dimisit, quæ importunis clamoribus *Matth. c. 15.* filiæ valetudinem extorsit, non sine laude. Idem aman- *vers. 28.* tissimus Dominus à duobus illis viatoribus Emaunta *Luc. cap. 24.* tendentibus, cogi se passus est ad ingressum tabernæ: *vers. 31.*

Importuna lingua etsi reprehensibilis sit, in precibus tamè commendatur.

ingressus

ingressus est, & symbolam suam liberalissimè persolvit. Angelus Christum in Oliveto suomet sanguine manantem, eâ firmavit oratione, è quâ & nos discceremus, importunâ linguâ in precibus neminem uti, quin optatum à Deo responsum impetret. Sed aliud est cum Deo, aliud cum homine loqui Importuna lingua : si cum hominibus loquaris, è re bonâ plerunque facit malam; si cum Deo, è re malâ sæpissime bonam. Tanti momenti est importunitas opportuna. Istud ergo potissimùm linguæ Importunæ discendum, quo loco, quo tempore, apud quos loquatur. Sequitur Lingua Irreverens.

§. V.

LIngua Irreverens eò derisionem superat, quòd non homines solùm, sed Deum, Dei Matrem, divos cælites, Christiana sacra facetiis audet convellere. At vel levissimus jocus in Deum aut divina dictus, magni piaculi loco habendus: Deus sanè non irridetur, quod supra demonstratum est. Elisæum vatem quadraginta duo pueri non tantùm ut calvum senem ludibrio habuerunt, sed quia ab idololatris parentibus sic edocti erant & incitati, etiam ut Dei prophetam linguæ irreverentiâ affecerunt. Ut ergo parentes in prole punirentur, ursi duo è silvâ subitò proruentes, quadraginta duos pueros miserè discerpserunt. Imago hoc fuit Christi in rupe Golgothæâ irrisi. Quantâ linguarum irreverentiâ Hebræus furor patientissimum Servatorem affecit in cruce? Et licet Judæi Christum in crucem non egerint manu, certè tamen linguis crucifixerunt. Non fuit hoc illis impunè. Elapsis quadraginta duobus annis à Christi morte, ursi duo validissimi, ex idololatriæ nemore progressi, Vespasianus & Titus, Imperatores Romani, Hebræam gentem fœdè lacerarunt. Ita merebantur. Prænonuit Christus: *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me. Ego non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet.* Quæsivit & judicavit, quamvis dilato in annum quadragesimum secundum supplicio.

4. Reg. c. 2. circa finem. Elisæus vates à 42. pueris ludibrio habitus, fuit imago Christi in rupe Golgothæâ irrisi.

Ioan. cap. 8. vers. 49. & 50.

Hoc cuivis hominum insignem conciliat famam, si de nemine non reverenter & honorificè loquatur, præsertim si magistratum, præsides tam sacros quàm politicos singulari observantiâ colat. Nam qui nulli mortalium parcit, sed modò hos, modò illos linguæ protervia flagellat, adversus nullum reverentiam adhibet, profectò nec superis parcet, in Deum, Deique matrem, ceterósque cælites iniquus & irreverens. Irreverentia linguæ cognata est blasphemiæ. Huc propriè videtur spectare lingua illius juvenis, de quo suprà demonstratum est, qui cum socio ad graves verborum contumelias descendit, denique à verbis ad manus & ad ferrum uterque venit. Dum congrediuntur & gladiis punctim agunt, juvenis ille irreverentem prorsus & impiam vocem in Dei Matrem emisit. Illico vox à cælo excepta est. Nam dum ore aperto furit, antagonista in patulas etiamnum fauces ferri mucronem eâ vi intorsit, ut protinus conciderit. *Hoc habet.* Hoc linguæ ac gutturi debebatur vulnus, ut unde peccatum prorupisset, illuc irrueret supplicium.

Irreverentia linguæ est cognata blasphemiæ.

Clamat poëta vetus: *Fortunam reverenter habe.* Ego magis clamandum censeo: De Deo & divinis reverenter loquere, neque sacrarum paginarum verba facetiis misce. Celeres sunt aures Numinis; antequam loquaris, audiunt. Discamus moniti, Prudenter, Opportunè, Reverenter loqui.

Monost. Trochaic. *Frons aperta, lingua parca, clausa mens, regnum tenent.*

Irreverentis linguæ sæpe sunt juvenes, qui ætatis aut dignitatis aliorum vix ullâ ratione habitâ vicies loquuntur, antequam vel semel interrogentur. Necdum enim illud Siracidæ didicerunt; *Priusquam audias ne respondeas verbum.* Grande vitium est, sermonem alterius, præsertim te dignioris, interpellare. Lex est in religiosis famiA liis, ut ille quem Majorum quis alloquitur, eum submissè ac sine interpellatione audiat. Lex hæc in omni bene moratâ domo vigeat. Facillimè hîc in reverentiam peccatur, quandocunque alterius sermo temere interpellatur. Optimè fecerit, qui monetur aut reprehenditur, si orationem finiri sinat, nec statim ab extremâ parte verbi consurgat, sed lentè ac modestè omni reprehensoris oratione finitâ dicat: *Domine ignosce, non repetam hanc culpam.* Aut: *Licètne paucula proferre?* Hîc alter jam magnam partem victus est. Quòd si verbum verbo reddatur, & reprehensoris sermo turpiter interrumpatur, nunquam coalescet amor, sed nec debita reverentia observabitur. Nam qui alieni sermonis interpellator est, aut rusticus, aut superbus, aut impotens sui est. Interpellatio defectum reverentiæ semper arguit. Non enim permittit expleri sermonem, sive admonitio sit, sive objurgatio, sive præceptio. Quos mores Salomon graviter perstringens: *Qui,* ait, *priùs respondet, quàm audiat, stultum se esse* B *demonstrat, & confusione dignum.* Idem & Siracides monet: *In medio sermonum ne adjicias loqui.*

Huic Irreverenti Linguæ affinis est, quam rectè Audacem nominemus aut Impudentem; hæc enim petendo nonnunquam est audacissima. Herodiadis filia, illa saltatrix puella nimis ad audendum projecta & impudens, pro tripudio quod Herodi & convivis exhibuit, bellaria nimiùm pretiosa postulavit, caput Joannis Baptistæ. Herodes rex pollicitus fuerat non negandum petituræ, licet dimidium regni peteretur. At illa impudens lupa id petiit quod pretio sui vel centum regna longissimè superavit.

Sed nec Apostoli ab audaculâ hac linguâ penitus immunes. Duo Zebedæi filii ad petendum satis animosi, per matrem, quam subornaverant, consessum in Christi regno principem petunt; ita quidem ut alteri dextrâ, lævâ alteri Christum regem assidere liceat. Itane, ô boni fratres, sine sudore, sine sanguine conscendendum solium? C Certandum priùs, & luctandum cum hoste non uno. Petitio vestra non mala, sed audax. Qui nimiùm rogat, hoc sæpe agitur ut nihil impetret. Qui tam audacter petit, docet alterum audacter negare.

Deut. 2. Eccli. 32. Ecclesiast. 5. vers. 1.

Matth. 20. vers. 20. Marc. 10. vers. 35.

CAPVT XXVI.

Linguæ malè IMPRECANTIS, *seu maledicæ damna ingentia, maxima proponuntur.*

NArrat Cælius Rhodiginus, Abdalam Saracenum interrogatum, quid in hoc Orbe velut in theatro amœnissimo spectatu dignissimum, & mirissimum videretur, respondisse: Videri Hominem. Caput in homine velut arx turrita, cujus structura longè artificiosissima est. Illud autem nonnemo cum indignatione quæsierit: Cur Natura in rebus omnibus solertissima, humani capitis sentinam, nasum, in medio vultu collocarit? magna hæc injuria videtur in imaginem tam absolutam. Et fuit oris blasphemi homo qui ausus scribere: Deus cloacam capitis mediâ facie collocavit: si ego vel architectus fuissem, vel architecto à consiliis, unum duntaxat oculum fronti inseruissem, unam aurem dextro latere, sinistro autem collocasse nasum. Igitur nasus cerebri, os animi sentina est: nam sicut ille sordes à cerebro, ita hoc ab animo purgamenta recipit. Nullum fimetum, nec mephitis ulla tam gravem odorem spirat, atque os illorum. Optimè Cælius: *Fœtens sermo,* inquit, *putridæ mentis indicium.* Et nihil est quod fœtidus dens, & felle macerata vox non concutiat, dum luto eodem conspurcat omnia. Os Linguæ velut cordis episstomium est, quidquid enim impuri in malè corde latitat, per os egeritur. Inter fœdas has pectoris egestiones, etiam IMPRECATIO est, seu maledictum. Lingua malè Imprecans, seu, Maledica, gravissimum Orbis malum. Præclarè dixit Tullius: *Nihil est tam volucre quàm*

D

Cic. pro Planc.

quàm maledictum: nihil faciliùs emittitur, nihil citiùs excipitur, nihil latiùs dissipatur. Priscorum hîc improba fuit superstitio, de quâ Plinius: *Nihil*, inquit, *ocimo fecundius, cum maledictis ac probris serendum, ut latiùs proveniat.* Contra qui rapum, rhaphanum, napum religiosi agricolæ serunt, antiquâ consuetudine precantur, ut sibi feliciter nascatur & vicinis. Plinio testis accedens Plutarchus de simili herbâ: *Cuminum*, inquit, *imprecationibus satum latiùs provenit, sicut apium conculcatum.* O mi Deus quantum ocimi & cumini seritur inter Christianos, & quàm lætè ac copiosè crescit utraque herba, quantum ubique imprecationum & maledictorum! De hac igitur Lingua *Imprecante*, seu, maledicâ disserturi, quot quantorúmque ea malorum sit parens, explicabimus.

Plin. lib. 19. nat. hist. c. 7. med.

Plutarch. in sympos.

§. I.

MAlè alteri precari, eúmque diris devovere tam grande malum est, ut de illo sanctus Thomas Aquinas hæc pronuntians: *Dicendum*, inquit, *quòd maledictio est, per quam pronuntiatur malum contra aliquem, vel imperando, vel optando. Velle autem vel imperio movere ad malum alterius, secundùm se repugnat charitati quâ diligimus proximum, volentes bonum ipsius: & ita secundùm suum genus est peccatum mortale, & tantò graviùs, quantò personam, cui maledicimus, magis amare & revereri tenemur.* Severissimè olim Deus edixit: *Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur. Patri matriq; qui maledixerit, sanguis ejus sit super eum.* Hoc tamen imprecationis delictum imminuitur, cùm quis alteri non grande malum imprecatur, aut non adeò maligno affectu, vel etiam joco; aut certè dum seipsum, qui loquitur, non observat. Aliàs execratio damna dat ingentia.

2. Tho. 2. 2. q. 76. art. 3.

Levit. c. 20. vers. 9.

1 Imprecationis malum. Primum est, Jactura cæli & privatio æternæ vitæ. Divinus Paulus id pronuntians: *Neque avari*, ait, *neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Eâ de causâ vult hîc Apostolus omne cum his talibus commercium esse fugiendum: *Nunc autem scripsi vobis*, inquit, *si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, cum ejusmodi nec cibum sumere.* Hoc ergo primum Imprecantis, seu, maledicæ linguæ detrimentum tantum, ut majus nec esse nec fingi possit: Omnia perdidit, qui cælum amisit.

1. Cor. c. 6. vers. 10. 1. Cor. cap. 5. vers. 11.

2 Infausta imprecatio in auctorem suum recidit. Alterum, Infausta precatio plerunque in auctorem suum recidit. Deus Abrahamo pollicitus: *Maledicam*, inquit, *maledicentibus tibi.* Salomon autem: *Sicut avis*, inquit, *ad alta transvolans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum, in quempiam superveniet.* Qui malè alteri precatur, è faucibus velut corvum emittit, qui redit & caput insidet, illúdque rostro effodit. Sed observa Salomonis vocem, *frustra prolatum.* Deus enim maledixit tam serpenti quàm terræ: Noëmus maledixit Chamo filio; maledixit David montibus Gelboë, Jobus diei quo natus est, Christus ficui, Petrus venefico Simoni: maledictiones erant, sed non frustra prolatæ, neque justitiæ divinæ adversabantur. Nos verò longè aliter maledicimus, & in justitiam divinam gravissimè delinquimus, illos siquidem diris omnibus & Orco devovemus, in quos nihil nobis est juris; sed neque scire de iis possumus, num divino favore penitus destituti sint, in quorum caput iram Dei detestamur. Hac ratione nos ipsos sæpissime diris deprecationibus defigimus.

Genes. cap. 12. vers. 3. Prov. c. 26. vers. 2.

Vir primarius fuit, & illustris familiæ, cujus nomini parcimus. Hic improbè assueverat seipsum quotidianis iisque pessimis devotionibus execrari. Sicut enim innumeros reperias qui seipsos sic devoveant: Si mentiar, Deus hoc vindicet, Deus me cælo excludat. Aut: Cacodæmon me avehat; Hic bolus me enecet, Non egrediar hinc vivus &c. Catalogum tot pessimarum detestationum nunquam finiero: Ita iste, quem dixi, dominus in comitiis Erfordii, illud suum solenne ac quotidianum sæpius protulit: Si hoc fecero mergar latrinâ. Vox omen habuit, nam collapsa pars domus, hunc ipsum in cloacam dejecit. Rem fusiùs narrat episcopus Vulturarienſis.

Vemus Malleus mal. cum. 2. Can. col. 2.

Nec inter idololatras hæ imprecationes impunitatem & licentiam habuerunt. Appii cæci, maximi viri filia à ludis domum rediit: cùm autem inter stipatissimam plebem vehemens esset compressio, illa populo pessimè precata: Utinam, inquit, reviviscat frater meus Claudius, & aliquot millia tam insanæ plebis submergat mari. Ad Censores C. Fundanium, & T. Sempronium delata est hæc imprecatio, qui mulctam indixerunt, viginti quinque millia æris, sive, ducentos quinquaginta coronatos. Hoc fecerunt idololatræ: ecquid Christiani? sanè vulgatissimum hoc imprecandi vitium, alicubi penitus non punitur, alibi remissè nimis & leniter.

Imprecationes apud idololatras punitæ.

Tertium imprecationis malum est, quod & præcepto & exemplo Christi gravissimè repugnat. Lex Christi est, quam Petrus Apostolus declarat his verbis: *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed è contra benedicentes, quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis.* Ore Matthæi dixit Servator: *Beati estis cùm maledixerint vobis:* non vos illis, sed prout vates regius monet: *Maledicent illi, & tu benedices.* Hoc Domini præceptum est; exemplum verò istud, de quo divus Petrus: *Qui cùm malediceretur*, inquit, *non maledicebat.* Ad hoc longè illustrissimum exemplum se conformans Paulus: *Maledicimur*, inquit, *& benedicimus.* Sunt qui precentur: Utinam te gehenna hauriat. Qui verus Christianus est, precatur: Utinam te cælum rapiat. Illi iterum: Utinam mors subita te sternat. Sed nec iste aliter quàm priùs: Utinam mille annis superstes sis. Itáne, dixerit aliquis, si quis mihi philippeum det plumbeum, ego illi reddam aureum? Ita prorsus, mi Christiane, ita oportet: hæc Christi lex est.

3 Præcepto & exemplo Christi gravissimè repugnat. 1. Pet. cap. 3. vers. 9. Matth. c. 5. vers. 11. Psal. 108. vers. 28. 1. Pet. c. 2. vers. 23. 1. Cor. c. 4. vers. 12.

§. II.

ANno millesimo quingentesimo vigesimo septimo sanctus Ignatius Lojola egenus & abjectus cogebat stipem. Vidit Ignatium juvenis apprimè nobilis & copiosus, qui juvenili levitate ferociens, & mendicum tam insolentis habitus irridens: Ardeam ego, inquit, & flammis consumar, nisi hic & flammas & rogum sit meritus. Huic Ignatius benevolo vultu: Cave, inquit, ne hoc ipsum, quod imprecaris mihi, eveniat tibi. Vaticinium fuit hæc vox, non monitum. Nam eodem ipso die de Philippo Secundo nuntius affertur, Regem esse renuntiatum. Excitavit ea novitas civium animos, ut festo apparatu sua pro se quique gaudia testarentur. Inter quos etiam juvenis ille applaudere cupidus, properat editam domus turrim conscendere, Illic improvidus flammæ scintillam excutit. Hæc ad vicinam nitrati pulveris custodiam perlata, in insperatum incendium evasit, juvenémque subitis flammis comprehensum misertimè peremit. Ita maledictum in auctoris caput revolvitur: continuisset ille linguam, servasset vitam.

Ribaden l. 5. vitæ cap. 11.

Imprecari est veticum. *Eccli. c. 21. vers. 30.*

Imprecari & maledicere tam severè vetitum est, ut nec ipsi quidem diabolo maledicendum. Apertè Sirac ides: *Dum*, ait, *maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.* Cùm enim maledicus in multis imitetur diabolum, quando hunc jure merito puniri ait, damnat & animam suam quæ imitatur damnatum. Hoc sensu Paulus Apostolus locutus: *Inexcusabilis*, inquit, *es ô homo, omnis qui judicas: in quo enim judicas alium, te ipsum condemnas; eadem enim agis quæ judicas.* Sed & Thadæus Apostolus maximam hîc lucem prælucens: *Cùm Michaël Archangelus*, inquit, *cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus judicium inferre blasphemiæ, sed dixit, Imperet tibi Dominus.* Si Angelorum principi non licuit, nec

Rom. cap. 2. vers. 1. Iudæ Canon. epist. vers. 9.

nec diabolum quidem verbis maledicere, quantò minùs licebit alterum alteri diras imprecari. Ideo namque Deus æquissimè non rarò permisit, ut diabolus, pessimus inquilinus, corpus humanum velut tabernam occuparet, quando toties alteri alteros diabolo devovemus, & velut rem mancupi tradimus.

Anton. Daurioult. Catech. hist. c. 4. tit. 10. exemp. 10.

In provinciâ Polonicâ anno à pariente Virgine millesimo quingentesimo octogesimo quinto, juvenis quidam in oppido Podlachiæ, cùm die Veneris carnibus licenter vesceretur, nec ab hospitibus monitus resipisceret, hospita, ut est feminarum ad imprecationes promptum ingenium, ad helluonem versa: Utinam, inquit, & diabolum vores. Habuit subitum eventum maledica lingua. Nam carnium vorator protinus à malo genio cœptus est insideri & torqueri. Cumque ad sacerdotem delata res esset, adhibitæque de more solennes Ecclesiæ preces, sævire pessimus hospes in sacerdotem, furere in circumstantes, juvenem ipsum immaniter excruciare cœpit, donec intercluſis faucibus hominem penitus enecavit. Quid opus, ô maledici, hunc hospitem vocare? ultro venit. Pæne ipsos etiam infantes torquet, maledicâ linguâ provocatus.

Cæsarius Heisterbach. lib. 5. mirac. cap. 16.

Puella quinquennis, sed palati nonnihil jam eruditi, lac furtivum, more catillonum, sorbere cœpit. Pater iracundus filiolam furti manifestam tenens: Eja bibe, inquit, ut unà combibas diabolum. Vix verbum evolarat ore, & diabolus misellam jam occupavit, nec deseruit hanc domum, donec infelix virgo, adulta jam ætate, Brisaco Romam ducta, ad Divi Petri, ab inquilino pessimo liberata est. Hoc autem à mendacii patre testimonium tulit; siquidem vociferabatur diabolus: Me hinc digresso, alia post hanc vitam supplicia non sentiet. En, divinam justitiam benignitate temperatam. Nihilominus caro sensit filiæ maledica parentis lingua.

Greg. lib. 3. dial. cap. 20.

Beatus Gregorius verè Magnus, suo hæc calculo confirmans: Sacerdos, inquit, cui Stephanus nomen, emendatæ vir vitæ, ab itinere fessus domum rediit, & sui non observans, famulo suo dixit: Veni diabole, excalcea me. Vix hoc verbi excidit incauto, & mox corrigiæ calceorum solvi, & calcei detringi cœperunt, idque tantâ celeritate, ut dubium non esset quin is obediisset, qui ad hoc officii vocatus esset. Cohorruit sacerdos, & vociferari cœpit: Recede miser, recede; cum servo meo, non tecum locutus sum. Cessit ad has voces veterator ex Orco. Facile hinc conjectare est, quàm noster hic hostis celeres & aures, & manus, & pedes habeat, qui & auribus, & manibus, & pedibus caret: cumque etiam invocatus veniat promptissimè, ut Plautinus ille parasitus, quid facier vocatus?

Daurioult. cap. 3. Cath. hist. tit. 103. Ex. 7.

Non ita pridem femina viro nupsit Anabaptistæ, cujus tamen religionem ipsa oderat. Ideo ægrè tulit ædes suas à pluribus ejusdem sectæ hominibus frequentari, itaque gravius excandescens: Si quidem, inquit, hæc domus diabolis habitanda est, habeant illam. Dixit, & ab eo temporis momento lemures sic infestarunt domum, ac si solis illis incolenda esset tradita. Dixisses umbras & infestos spiritus ædium illarum jam dominos esse; velut si proclamatum esset: Veteres migrate coloni. Tanti est vel dictum unicum imprecantis ac maledicæ linguæ.

§. III.

PRofectò non tantùm non hominum ulli, sed nulli etiam rei creatæ maledicendum. Quâ de re Divus Thomas Aquinas his verbis disertè: *Dicendum*, inquit, *quòd maledictio creaturæ, in quantum creatura est, redundat in Deum, & sic per accidens habet rationem blasphemiæ.*

S. Tho. 2. 2. q. 76. art. 4. ad primum.

Annal. Soc. Anno 1599. pag. 250.

Anno secundùm Virginis partum millesimo quingentesimo nonagesimo nono, Avenione degebat adolescens nobilis, non virtute, sed prosapiâ. Hic tonante cælo calceos induebat, cumque alter angustior, pedi ægrè induci posset, diabolo eum devovit. Nec recusavit A hoc donum stygius princeps. Mox enim satellitem misit, qui jus doni usurparet: nam fulmen in pedem ruit, rupitque medium calceum. Dimidiatus hic calceus ita fulmine ruptus Carpentoratum deinde ad energumenum perlatus est: quem ut vidit malo genio infestus: *Bene habet*, inquit, *meus erit & alter calceus.* Discе frenare linguam: neque enim accersendi sunt Alastores, jam ante adsunt in omnem nocendi occasionem intentissimi. Vel minimum quid diabolo assignare, intutissimum est: si frenum impetret, non otiabitur, dum & equo potiatur; si calceum habet, insidiabitur pedi; si hunc obtinuerit, væ homini. *Maledici regnum Dei non possidebunt.* 1. Cor. 6.

Affirmat Cæsarius ab ejus se ore excepisse, cui hoc ipsum contigisset, quod in hunc modum percenset. Theodoricus Susariensis etiamnum juvenis, Lubecum contendit ad virginem quam deperibat. Sed alius jam prævenerat, atque suis alios amores excluserat. Theodoricus indignari ac fremere, & quod proximum iræ B tam insanæ, cacodæmonis opem inclamare his ipsis vocibus: Diabolus qui me huc adduxit, hinc etiam poterit reducere. Et libenter quidem id faciet, mi homo. Invitatus ductor quamprimum adfuit, juvenem in aëra evexit, & ultra civitatem asportans, ad aquas non placidâ manu deposuit, dixitque trepidanti: Periisses, nisi te signasses. Siquidem in ipso raptu signum crucis imperfectum expresserat. Dimissus ab hoc nigro ductore, & lapsu non miti afflictus, humi jacebat exsensus, & sanguinem vomebat. Ubi ad se rediit, manibus pedibusque ad amnem perrepsit, lotâque facie paullulum aquæ bibit, inde gressu ægerrimo ad hospitium denique pervenit. Ingressus ædes, ut lumen aspexit, linqui animo cœpit. Vocatus sacerdos, divi Joannis Evangelium aliasque preces recitavit, ægro adversus diabolum firmando. Paullatim vires & valetudo rediere, sed annum totum corpore sic tremuit, ut poculum manus, tantisper dum biberet, tenere nequiverit. Hoc Theodorico sanctiores C cogitationes ingessit, eóque compulit, ut fluxis omnibus valere jussis, in leges Cistercienſium monachorum juraret. Saputt suo damno Theodoricus: *Maledici regnum Dei non possidebunt.* Ephrem præclarè: *Verè beatus*, inquit, *iterúmque beatus ille est, qui à deterrimo hoc maledicendi genere se integrum custodit, quoniam Spiritus sanctus habitabit in eo; homo maledicus utroque & odii & susurrationis morbo laborat.* Maledicus gladiis & pugionibus non pugnat, sed animo ac linguâ sic vulnerat, imò & necat, ut eum non immeritò dixeris homicidam, qui primo aggressu jugulet. Audi jugulatrices voces: Dii te Deæque perdant, Jupiter te perdat; Dii te infelicitent, Dii te enecent. Ita prisci; nos non cedimus imprecando. Mors te rapiat (clamamus) pestilentia te consumat, fulmen te sternat, diabolus te avehat, gehenna te glutiat: Mille cruces, mille rotæ te frangant; Corvi te lacerent, exoculent, eviscerent: Abi ad inferas umbras. Hæc homicidæ illius sunt jacula, hæ machæræ. Ideo Paulus maD ledicos nequissimis hominibus adnumerat, ideo cæli ostium his obseratum pronuntiat: *Maledici regnum Dei non possidebunt. Nam sicut in cruce latro*, inquit Ephrem, *per unicum confessionis verbum, factus est civis paradisi, sic maledicus per unicam imprecationis vocem seipsum præcipitat, sitq; incola inferni.* Consentiens psaltes regius: *Dilexit maledictionem*, ait, *& veniet ei, & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.* Quandoquidem ipse alios, etiam ipsum alii, imò Deus ipse abominabitur: *Et induet maledictionem sicut vestimentum, & intrabit sicut aqua in interiora ejus, & sicut oleum in ossibus ejus.* Vestis corpus amicit tegitque, aqua per os immissa stomachum & viscera occupat, oleum quia subtilissimum, non carnes solùm, venas & nervos, sed ipsa quoque ossa penetrat; sic maledictio corpus, animum, sensus omnes, voluntatem ac intelligentiam occupabit: *dilexit maledictionem, & veniet ei.*

At verò

Prov. c. 11. v. 25. At verò *anima quæ benedicit, impinguabitur.* Hinc necessaria conficitur consecutio : Anima quæ maledicit, de-
Eccles. c. 1. v. 8. pauperabitur. *Propter hoc qui loquitur iniqua non potest latere: Non præteriet illum corripiens judicium.* Fœdum, horribile, abominandum est vitium mala Imprecatio, quæ aliam voluptatem non spectat quàm suam nequitiam. Idcirco Deus hoc flagitium tantopere punit. *Maledici regnum Dei non possidebunt.*

CAPVT XXVII.

Lingua IMPRECANTIS, *seu, Maledicæ damna, testimoniis, & rerum gestarum monimentis consignantur.*

ORta est quæstio in convivio, non abhorrens à mensâ rebusque escariis : Quis sensus sit illius paræmiæ ; Piperatæ pultes & corpus & animum inquinant. Varia super hoc responsa. Demum unus : Si quid nigræ pultis, inquit, in niveum collare, aut sericum thoracem, aut candidam mappam incauta manus sparserit, jam ea quæ corporis sunt, maculavit: sed quia non rarò tantopere indignamur, huic manus errori, ut æquioribus forsan oculis spectaremus bovem in foveam lapsum, quàm vestes minimo nævo collutulatas, Imprecans & Maledica lingua omnium prima se prodit, & sordes illas execratur: Nam, ut ajunt, Munduli tolerare malunt alapam in facie, quàm maculam in veste. Hinc execrationes & sexcenta maledicta; quandoque in cocum aut focariam stomachamur. Hæc autem valde maculant animum. Hac igitur ratione nigris pultibus, & corpus & animus inficitur. Plausum tulit responsio.

Explicationem paræmiæ confirmans Jacobus Apostolus: *Lingua*, inquit, *constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus*; totum hominem, nempe domum, & domus dominum. Lingua Maledica & Imprecans tantum & sordium & toxici habet, ut hominem, quantus quantus est, inficiat & venenet: neque enim mentem solummodo noxa obstringit, sed ipsum sæpe corpus pessundat, & Sataneæ habitandum objicit, uti priore dissertatione cœpimus dicere. Jam hoc ipsum compluribus testimoniis, clarissimisque rerum gestarum monimentis testatum consignabimus.

Jac. cap. 3. v. 6.

Lingua maledica totum hominem inficit.

§. I.

Plutarch. in Alcibiade. PRisci ævi Antistitam Plutarchus ampliter dilaudat, quòd in eam mentem adduci non potuisset, ut malè precaretur. Cùm enim Alcibiades nigro calculo damnatus esset, jussi sunt utriusque sexus sacerdotes absentem execrari. Una noluit, sed & sui consilii rationem reddens: Precibus, inquit, non imprecationibus constituta sum sacerdos. Simile quid sacra nostra nos docent. Laudatissimus ob hoc Balaam (modò diu talis perstitisset) quòd maledicere noluerit Israëli. *Quomodo maledicam,* inquit, *cui non maledixit Dominus?* quâ ratione detester quem dominus non detestatur? In hunc modum maledici oris homo interrogandus foret : Scisne maledice, quòd huic homini Deus maledixerit? cur ergo tu audacissimè omnes illi diras, omnes ex Orco diabolos imprecaris? hócne mores Christianos sapit? Ad alia nos Paulus erudiens: *Benedicite*, inquit, *persequentibus vos : benedicite & nolite maledicere.*

Num. c. 23. v. 8.

Rom. c. 12. v. 14.

Cùm Sergius Paulus Proconsul Romanus, vir gravis & prudens, Christiana sacra à Tarsensi Paulo & Barnabâ doceri cuperet, restitit Elymas magus, Proconsulem à Christo avertere conatus. At Paulus Apostolus effervescens divino spiritu, & in os homini resistens : *O plene omni dolo & fallaciâ*, inquit, *fili diaboli, inimice omnis justitiæ non desinis subvertere vias Domini rectas? Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus. Et confestim cecidit in*

Act. c. 13. v. 9. v. 11.

Maledicæ linguæ damna testimoniis confirmantur.

A *eum caligo & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Proconsul cùm vidisset factum, credidit, admirans super doctrinâ Domini.* Quâ ratione igitur, dixerit quis, observavit Paulus illud suum: *Benedicite, & nolite maledicere?* Ut scias, Elymæ mago non tam Paulus, quàm Deus ore Pauli maledixit. Et admirandum, vocibus tantum ponderis inesse, ut non verbis solùm, sed & factis videantur adscribendæ alæ ac volatus: dictum factum.

Rem Orbi notam testatamque memorans Hipponensis Pontifex Augustinus : *Unum est*, inquit, *quod apud nos factum tam clarum atque illustre miraculum, ut nullum arbitrer esse Hipponensium, qui hoc non vel viderit, vel didicerit; nullum qui oblivisci ullâ ratione potuerit. Profectò vel hinc satis liqueat quantum sit Imprecationis malum. In urbe Cæsareâ Cappadociæ vidua non ignobilis, decem liberorum mater degebat. Liberi, quorum septem fratres, sorores tres, ætatis utcunque jam adultæ, patre defuncto, matrem gravius offenderunt. Illa injuriam à liberis illatam acerbissimè ferens, omnibus imprecata est hoc morbi : Vt vos jactet febris querquera. Momentum ingens habuere maternæ voces: mox enim tam fratres quàm sorores, horribili membrorum tremore concuti cœperunt, adeò ut nec somnus quidem fœdam hanc trepidationem sopiret. Miseri, quia suorum civium oculos ferre non poterât, quaquaversum ab urbe profugerunt, totum pæne Orbem Romanum pervagati. Ex his Hipponem etiam delati sunt Paulus & Palladia, frater & soror, famâ tot locis prævolante jam noti. Hîc cum adem beati Stephani martyris quotidie frequentarent, omnium civium ora oculosque in se rapuerunt, dum alter alteri calamitatis causam & originem exponit. Demum ambo tam frater quàm soror, in ejusdem Martyris templo valetudinem integram recepe-*
runt, miro totius urbis applausu, & gratulatione. Hoc tantum malum decem liberis illatum ab unicâ matris imprecatione. Ergo, *Benedicite & nolite maledicere.*

Aug. tom. 5. lib. 22. de civit. Dei c. 8. prope finem.

Vide ipsum Aug. hæc fusiùs narrantem dicto loco.

Attexo huic non absimile, quod Joannes Aretinus commemorat. Mater duos filios indulgentiùs æquo educarat. At sensit demum blanditiarum suarum non molles exitus. Et quia mater filios verberibus coërcendos verbis mulcebat, filii matrem verberare sunt ausi. Illa injuriæ impatiens, & impotens linguę, imprecata est: Ut vos agitet diabolus. Rata imprecatio. Mox enim filii à malo dæmone obsessi, seipsos mutuis morsibus laceraruntEâ de causâ tanquam rabidi canes catenis sunt vincti. Mater quantumvis Christianæ disciplinæ ignara, malo tamen mota ad beatum Zenobium confugit ; qui feminæ misertus, in æde Servatoris horis duabus ante crucifixi effigiem precatus, crucis signo dæmones fugavit. Filii ab hospite tam diro jam liberi, unà cum matre lustralibus aquis tincti sunt. Ergo, *Benedicite, & nolite maledicere.*

Apud Surium tom. 3. in vitâ Zenobii episc. Florentini.

§. II.

LOcupletissimis illis testibus, Gregorium Magnum virum sanctissimum jure merito accenseo, qui hoc memoriæ prodidit. Florentius in Nursinæ provinciæ partibus, eâ vitæ sanctimoniâ præcelluit, ut ursum velut servum ad quævis ministeria sibi haberet obsequentem. Non valuit effugere invidiam hæc morum sanctitas. E vicino cœnobio quatuor monachi mitissimam feram aggressi occiderunt. Florentius re cognitâ non tam ursi cædem, quàm malitiam monachorum lugebat. Eutychius illorum antistes, Florentii luctum mitigare tentabat, sed inani operâ. Nam Florentii dolor ab his eloquiis auctior, tandem execrationis vocem expressit. Spero, inquit Florentius, hanc tantam petulantiam supplicio luculento vindicandam brevi. Quis enim hic furor, animal cicur, & nemini noxium occidere? Deus ab illis pœnas expetat. Dictum factum. Vindicta vocem illico secuta est, & quatuor illi cœnobitæ leprâ percussi tabescere cœperunt. Florentius vocis suæ vires expavescens, doluit reperisse Deum ita faventem, & annuentem detrimentosis vocibus. Ità maledictum quod semel protulit, omni vitâ deflevit, homicidam se clami-

Greg. lib. 3. dial. c. 15.

tans nimiùm crudelem. Addit Gregorius, hoc in eum finem permitti à Deo, ne tam præcipites maledictionis spiculum evibremus. Exaudit nos Deus, sed ad nostram perniciem. Quapropter ô maledicæ linguæ, vestram hanc celeritatem pessimam coërcete! *Benedicite & nolite maledicere.*

Zenobius etiamnum in mentem mihi est, cujus res gestæ testantur, adolescentem in parentum domo febriisse, siti adeò pertinaci & inexpugnabili exhaustum, ut adolescentis mater nocte unâ quadragies lecto surgere coacta sit, ut filio potum propinaret. Femina ob sitim tam importunam demum impatiens & irata, cùm calicem porrigeret: Ut tibi, ait, diabolus hunc haustum benedicat: quoties mihi surgendum? Filius jam ante febriens, ad matris vocem, à cacodæmone quoque torqueri cœpit (hæc enim diaboli benedictio est) iisque furiis agitari, ut adolescens cetera imbecillis & morbo fractus, nullis jam vinculis coërceri, sed nec ab insessore diabolo liberari potuerit, dum ad sancti Zenobii sepulchrum delatus, sospitatem recepit. Ergo, *Benedicite & nolite maledicere.*

§. III.

HÆc ideo, Lector, uberiùs disserimus, ut maledicas linguas obruamus nube testium. Scimus validam quercum non uno ictu dejici, nec os maledicum ab uno teste satis oppilari; caterva est adducenda, ut discat abstinere maledictis. Illud autem hoc vitium nimis quâ detestabile reddiderit, quòd dira Imprecatio in auctorem recurrat, & plerunque primum vulnus infligat suo domino. Corpus indemne præterit? certè animum ferit. Siracides hoc attestatus: *Qui in altum,* inquit, *mittit lapidem, super caput ejus cadet.* Neque verò Deus abrahamo tantùm, sed & Isaacus Jacob filio dixit: *Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus.* Sed dicta testimoniis amplioribus firmamus.

Eccli. c. 27. v. 28.

Gen. c. 27. v. 29.

E divi Dominici familiâ Theologiæ doctor, rem sibi compertissimam narrans: Cùm, inquit, Coloniæ agerem in Theologiâ, virgo quindecim annorum in ædibus cognatæ scyphum fictilem fregit. Cognata mox in fermento esse, & graviter excandescere. Hoc ipsum indignata est virgo, nempe tam vilis vasculi mortem tantis querimoniis deplorari; idcirco mensam accedere recusabat. Cognata Manliano imperio: Accede, ait, & comede murmuratrix. Hic virgo secũ ipsa: Si comedendum, ajebat, comedam in nomine diaboli. Vix libavit cibum, & ori muscam sensit illapsam, & cum eâ ipsissimum, quem advocarat, diabolum. Dirè vexabatur misera ab hoc inquilino, compos tamen rationis semper perstitit. Tentata varia, sed frustra. Demum ex eadem divi Dominici familiâ, vir religiosus, Godefridus Schlussel, Theologiæ doctor, infernum civem sacris precationibus ejecit. Quid opus, ô improvidi mortales, invitare diabolum? Ultro venit. Sed Coloniâ Moguntiam abimus.

Ican. Nyder. Formicar. lib. 5. cap. 11. medio.

In ditione Moguntinâ Ecclesiastes pro suggestu in calceos rostratos (qui illius ævi luxum accendebant) acerrimè invectus est, diaboli commentum esse asserens, tam prodigiosam calceandi rationem. Concioni sutor intererat, qui contractius lucrum præmetuens, objurgationem hanc ægerrimè tulit, &, Quid calcei ad hunc sacrificum? ait, Ut illius verticem morbus sonticus invadat. Sic indignabundus excessit templo. O miser, misisti lapidem in altum, sed in caput tuum recidet. Dum ergo hic sutor domum properavit, in viâ obvius ei factus est vir procerus & terribilis veste prasinâ amictus qui capite prehensum affixit humi. Sed priùs vertici cruentam notam impressit, tanquam si orbem rasisset.

Ioan. Gailer. à Kaisersperg. lib. de oris peccatis dominica Lætare. mihi pag. 40.

Impos sui, horam sic jacuit; tandem à ceteris illius concionibus auditoribus domum suam delatus, sibique restitutus, omnia ordine aperuit, suóque damno docuit, nemini maledicere. Ergo, *Benedicite, & nolite maledicere.* Nam quod Siracides affirmat, *Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.*

Eccli. c. 27. v. 30.

§. IV.

NEc ab hoste veritas repudianda. Narrabat olim Colonia compransoribus suis, Isiebicus paterfamilias, filium perquam indulgenter educatum eò degenerasse, ut parenti geminos digitos præciderit. Parens tam cruentâ injuriâ exacerbatus, precatur filio: Ut te improbissime corve, Albis fluvius glutiat. Neque distulit Deus vindictam. Eodem ipso die filius ad parentis votum submersus est Albi.

Ioan. Gailer. à Kaisersperg. lib. de oris peccatis dominica Lætare. mihi pag. 40.

Priora confirmat, & rem probè cognitam fide optimâ narrat, quem suprà dixi, Cæsarius: Non procul Aquis urbe, in monte Salvatoris noster Antistes (inquit auctor) operatus est sacris. His finitis mulier, diaboli hospita est adducta. Antistes sacros libros mulieris capiti imposuit, & ex iis Evangelium Ascendentis Christi Domini recitavit, cúmque verba illa pronuntiaret: Super ægros manus imponent, & bene habebunt, cacodæmon territis omnibus, horrendùm fremere, ac vociferari cæpit. Exire jussus, id unum respondit: Hoc nondum vult Altissimus. Interrogatus quâ ratione eam domum occupasset, altum siluit. Femina demum ab hoc hospite liberata, fassa est se marito succensente dixisse: Abi in nomine diaboli. Protinus ab hoc dicto sensisse diabolum per auriculam illapsum. Celerrimus est hic hospes ab Orco, & antequam omnem invitationis formulam absolvas, jam adest, jam totus in totâ domo est. Ergo, *Benedicite, & nolite maledicere.* Recentius est quod addo, Anno Christiano sexcentesimo decimo nono, In Salisburgensi agro Mauterendorfii caupo, ut fama est, famulum domo excluserit, pensiunculâ, quam pactus fuerat, negatâ. Atque ut injuriæ fucum faceret, servo in os objiciens: Hæc ajebat, & hæc mihi furatus es. Pactam ergo mercedem nego. Servus meliore conscientiâ erectus: Nihil, here furatus sum, identidem respondebat. Diu tenuit hæc verborum velitatio. Lite demum ad judicem delatâ, caupo projectæ vir audaciæ: Nisi verum, inquit, dixero, in meis me peccatis Deus puniat. Hem ditissimam imprecationem! Et voto Deus annuit. Nam caupo eo quo steterat loco, repentinâ morte corruit. Tanti ponderis fuerunt verba quæ protulerat. Huic rectè dixerit Deus; *Amice, Matth. non facio tibi injuriam: tolle quod tuum* esse voluisti. Fiat tibi secundum fidem tuam.

Adeò autem diabolus & verus, & vel pictus est fugiendus, ut nec temere quidem nominandus sit. Exp... eo. Civis Bernensis, Petrus, maleficarum judex, vir integer, aliquot diebus extra urbem in castro Blanckenburg apud cognatum egit negotii caussâ. Eò ita urgebatur, ut somnum noctu abrumpens lecto surrexerit, scripturus litteras ad maturandum iter. Sed videbatur Petro sol jam vicinus esse, diffugientibus stellis. Quare vestes raptim induit, precibus, quas ex more præmittere solebat, omissis. Sic ad locum scriptionis properat. Ubi clausum reperit, prius sibi, quòd plus æquo dormisset, dein & loco graviter indignatus: Ergo ad lectum, inquit, in nomine diaboli redibo, O Petre, malum hoc nomen est, nec quidem nominandum. Mox senties. Nam vix dum abiit ab ore vox incautior, & Petrus per scalarum gradus, quos ascenderat, præceps rejectus est; eâ vi, ut semianimis & rationis expers jacuerit multo fluens sanguine. Atque sic à famulo repertus est. Ubi ad se rediit, linguam aberrasse cognovit. Vires autem eo lapsu miserè afflictas vix tribus hebdomadibus reparavit.

Imprecari, maledicere, diris devovere, cacodæmonem vocare, non inutile solum & ab omni voluptate sterile, sed etiam adeò tetrum, simul tamen tam pervulgatum est flagitium, ut sæpissime divina justitia vindices manus non contineat, sed reos extemplo feriat (ut vidimus) quo

mus) quo mortales citiùs huic maledicentiæ & imprecandi libidini desuescant, discántque benedicere & non maledicere. Lata est sententia: *Maledici regnum Dei non possidebunt.* Odit DEVS & arcet hominem, cujus maledictione os plenum est, & amaritudine & dolo, sub cujus linguâ labor & dolor. Quibus animus est æternis laudibus Deum venerari, iis nunc incipiendum, nempe ab hominibus ducendum est principium, quod in Deo sine fine finiatur. Quisquis poterit injurias maledictis non pensare, & Paulo præceptore, etiam persequentibus benedicere, Orbis supremo die benedictionibus infinitis honorabitur: Bene illum, bene corpus, bene animum, bene omnia illius. Ergo, *Benedicite & nolite maledicere.*

1. Cor. c. 6. v. 10.

Rom. 12. v. 14.

§. V.

SEd vulgatum illud orbi admirandum maledictum non omisero. E signatis tabulis hoc recitabo, & testes sistam fide dignos. Conjugem Comitis in Hollandiâ Margaretam paupercula mulier, quæ gemellos ulnis gestabat, stipem rogavit. Comitis conjux non solùm stipem negavit, sed & convicium addidit, adulterii eam insimulans, ob prolem tam numerosam. Perculit feminam graviter & repulsa & contumelia. Ergo audet & imprecatur: Velit Deus, ut tu, ô domina tot proles parias, quot annus dies continet. Voluit omnino Deus ratam esse imprecationem. Ita uxor Comitis evolutis mensibus, partu uno trecentos sexaginta quatuor liberos enixa est. Et quia omnes in lucem vivi prodierunt, ab Ultrajectino proëpiscopo Guidone sacro rore tincti, sed paulò pòst unà cum matre defuncti sunt. Extat hodieque in Losdunensi virginum cœnobio inter Leydam & Hagam Comitis sito epitaphium, quod hanc repræsentat inscriptionem.

Isabo. Goccius rer. Belgic. decad. Hadrian. Cominæus in Vandalia. Luc. in hist. Belgic. l. 20. Iac. Meyer. Annal. Flandr. l. 3. ann. 1276. Lipsius facit mentionem de Virgine Eadem, cap. 21.

Illustris Domini Florentii, Comitis Hollandiæ filia, cujus mater fuit Mathildis, filia Henrici Ducis Brabantiæ, fratrem quoque habuit Guilielmum Alamaniæ regem: hæc præfata domina Margareta, Anno salutis millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, ætatis suæ anno quadragesimo secundo, ipso die parasceves, horâ nonâ, ante meridiem peperit infantes vivos promiscui sexus, numero trecentos sexaginta quatuor, qui postquam per venerabilem Episcopum Dominum Guidonem suffraganeum, præsentibus nonnullis proceribus, & magnatibus in pelvi quadam Baptismi Sacramentum percepissent, & masculis Ioannes, femellis vocabulum impositum fuisset, ipsorum omnium simul cum matris animâ ad Deum æternaliter victuræ redierunt: corpora autem sub hoc saxo requiescunt.

En, Lector, tabulas signatas. Quàm facilis est Deus imprecationi, præsertim pauperum annuere, & vel naturæ leges solvere, ne irrita cadat Imprecatio. Multorum vota maximarum virium sunt. Finio; sed prius addo recentissimum ac planè musteum Imprecationis specimen. Nimirum tam aliis quàm sibi ipsi malè precari pessimum.

Hoc ipso, quo hæc typis parantur, anno millesimo sexcentesimo vigesimo octavo Augustæ Vindelicorum duæ mulieres mater & filia in gravem furti suspicionem haud temere venerunt. At illæ, quòd increbrescentem ejus facinoris famam à se propulsarent, ita Deum obtestatæ sunt; ut, si fontes essent, horribili pestilentiâ utramque pateretur afflari, idque ad designatum diem, &, quod ampliùs, certo pestiferarum plagarum numero expresso. Audiit hæc vota Deus, & annuit. Venit itaque jurata dies, & simul pejerata pestis, quæ servato ritè plagarum numero (quaternas una, novenas altera sibi fuerat imprecata) utramque feminam invasit, & simul documento manifesto fuit, pejeranti & malè precanti linguæ judicem vindicémque instare Deum.

Millies dixero, nec id satis unquam impressero: *Benedicite, & nolite maledicere.*

CAPVT XXVIII.

Lingua IVRAMENTIS *assueta, quàm sit exitiosa.*

COmplures morbi sunt, quibus certiùs cognoscendis, luculentum signum petitur à linguâ, quam ægrotus in eum finem subinde protendit inspiciendam medico. Anatomiæ periti ajunt cor & linguã nervo conjungi uno: hinc signa valetudinis à linguâ peti. Qui nosse cupit, quo quis morbo laboret, linguam inspiciat, verba consideret, sermonem observet. Lingua nuntius, & index cordis est. Qui psittacum avem, è plumulis, è pastu, è volatu non norit, saltem noscet è garritu: qui nescierit, quos hi, aut isti, aut illi mores præ se ferant, attendat quid garriant. Ita Socrates inspecturus adolescentis animum, contemplatus est linguam: loqui eum jussit, ut videret quàm commodis esset moribus. Avis à rostro, & cantu optimè dignoscitur: humanus animus colloquiis exploratur. Qui curiosius Pharmacopolium lustrat, ut pyxidum opes indaget, operculum movet, pyxides aperit; mox aut fragrans moschum, aut assa dulcis, aut suaveolens balsamum, aut graveolens Castorium, aut assa fœtida se prodit. Lingua cordis operculum est, hoc amove, & nosces illud.

Lingua est nuntius, & index cordis.

Explicatissimè Christus: *Bonus homo*, inquit, *de bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantiâ enim cordis os loquitur.* Neque aliter Siracides: *In linguâ*, inquit, *sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati.* Neque aliter Augustinus: *Nam quid velit cor*, ait, *lingua testatur.* Ergo, *ante sermonem non laudes virum. Nam, sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum ex cogitatu cordis hominis.* Pyrus non fert mala, nec malus pyra vel pruna: sua cuique indoles, suus cuique genius est, ad hos illósve fructus ferendos.

Luc. cap. 6. v. 45. Eccli. cap. 4. v. 29. Aug. in psal. 93. præfat. ante med. Eccli. c. 27. v. 7. & 8.

Caiphæ Pontificis custos janitrix, Petrum Apostolum dedignata est dominum compellare: Homo vilis, Galilæus est, ajebat, ipsum loquela ipsius manifestum facit. Plerunque vix paucas voculas efflamur, & an Germani, Itali, Hispani simus, ab idiomate arguimur: Ita prorsus, quid quis clausum gerat pectore, lingua facit perspicuum. Verissimè dixit Socrates: *Qualis vir, talis oratio, quale avi rostrum est, talis & cantus est: quales cujusque sermones, talia plerunque sunt & facta.* Quod optimè dixit Aristoteles: *Qualis quisque est, talia dicit.* Imaginem animi esse sermonem, optimè interpretatus Christus: *Quæ autem*, inquit, *procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.* Inter hæc oris inquinamenta longè pernicioſissimum est Lingua *Iurans*, seu, Jurandi consuetudo multò pessima, de quâ copiosiùs jam disserendum.

Arist. lib. 4. eth. Matt. c. 15. v. 18.

§. I.

TEmerariam jurandi consuetudinem adeò severè prohibet Deus, ut satis sit divinæ legis verba recitasse. Hæc sunt: *Non assumes nomen Dei tui in vanum, nec enim insontem habebit Dominus eum qui assumpserit nomen Dei sui frustra.* Lex hæc unica, Christianis omnibus, instar mille concionum sit. Certè vir serius & magnæ auctoritatis, ad puerilia quæque se testem produci non sinit, & Deus rex cæli toleret, ut eum nugarum, imò & mendaciorum nostrorum testem advocemus? Quid enim est aliud, Jurare, quàm Deum testem invocare? Clarè Augustinus: *Itáne verò*, ait, *quisquis es pravi cordis & perversi, si dicas, per Deum, juras: si dicas, Testis est Deus, non juras? Quid est enim, per Deum, nisi, testis est Deus? Aut quid est, testis est Deus, nisi, per Deum?*

Exodi c. 20. v. 7.

August. tom. 10. serm. 10. in decollat. Ioan. Bapt. Idem eod. tomo ser. 28. de verbis B. Iacobi.

Res arduæ circumspectionis est, juramentum licitum. Aut nullum, aut, malum est juramentum, quod judicio, veritate, & justitiâ destituitur. Hieremias vates

Hierem c.4. v. 2. expressit: *Et jurabis, Vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitiâ.* Hæc autem tria tam facilè depravantur, ut exactissimè perpendere debeat quid facturus sit, qui jurejurando se obstricturus est. Sed hæc nihil ad nos hoc loco. Nostrum hîc exponere, temerariam jurandi consuetudinem, à divinis oraculis extremè damnari. Quatuor verò potissimùm capita sunt, quæ Linguam *Iurantem* in exitium præcipitent.

4. Capita linguam jurantem in exitium præcipitantia: 1. Affectus jurandi.

Primum est, Affectus seu libido jurandi, quæ sæpe tanta est, ut mortalium innumeri, quidquid loquuntur temerariis juramentis, velut venenato pulvere aspergant. Plurimos reperias, qui ante centies jurent, quàm vel semel panem à Deo flagitent. His talibus juramenta, velut verba injussa, provolant: jurant, neque jurare, multò minùs peccare se cogitant. Adeò námque volubilis sunt linguæ ad jurandum & dejerandum, ut fateri cogantur, tam insanam jurandi consuetudinem, pruritum ac morbum esse. Hinc sæpe, Augustino teste, *plura sunt juramenta, quàm verba.* Quàm id autem Deo non potest non graviter displicere, quod ore tam soluto laxóque adversùs ipsius honorem pugnemus. Quapropter Jacobus Apostolus adhortatione maximè seriâ: *Ante omnia*, inquit, *fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque juramentum: Sit autem sermo vester, est, est; non, non; ut non sub judicio decidatis.* Illustrissimè hæc Apostoli monita interpretatus est Augustinus. Hîc ego te, Lector, obsecro, vacivas præbe aures atque attentas, & quid hîc unus sed eruditissimus, sed sanctissimus præsul de jurandi consuetudine senserit, ausculta. Sic igitur Augustinus loquitur: *Quare ergo, Ante omnia? Ipsio verbo, quod ait, Ante omnia, cautos nos fecit adversus linguam nostram. Ante omnia, ait, ut attendatis præ ceteris, ut vigiletis, ne furrepat vobis consuetudo jurandi. Tanquam in speculâ ita te posuit contra te. Considera enim te jurare: per Deum, per Christum occido illum: & hæc quoties per diem, per horam? Non aperis os, nisi à tali juratione. Nolles, ut diceret tibi,* Ante omnia, *ut te adversus consuetudinem intentissimum redderet, ut omnia tua inspiceres, omnes motus linguæ tuæ diligentissimè custodires; malæ consuetudinis tuæ custos esses. Ad eam constringendam audi,* Ante omnia. *Dormiebas, pungo;* Ante omnia, *spinas admoveo. Quid est,* Ante omnia? Ante omnia *vigila,* Ante omnia *intentus esto. Hoc peccatum quem nõ reum teneat, si jurare peccatum est? Nam perjurium peccatum esse, & grande peccatum nemo dubitat: sed non ait Apostolus,* Ante omnia, *fratres mei nolite perjurare, sed nolite jurare. Quia ergo grave peccatum est pejerare, compendium tibi dedit Scriptura, Noli jurare. Vis ergo longè esse à perjurio? Iurare noli. Falsa juratio exitiosa est, vera juratio periculosa est, nulla juratio secura est. Sed consuetudo est, solet dici,* &c. *Major consuetudo majorem intentionem flagitat, non rei levis consuetudo. Si de manu aliquid faceres, facilius manui tuæ imperares, ne faceret: Si pedibus aliquò eundum esset, pigritiâ retardante excitares te, ut surgeres & ires: lingua facilitatem habet motus, in udo posita est, facilè in lubrico labitur. Quantò illa citiùs & faciliùs movetur, tantò tu adversus illam fixus esto. Nam tantum mali habet juratio, ut qui lapides colunt, timeant falsum jurare per lapides: tu non times Deum præsentem, Deum viventem, Deum scientem, Deum manentem, Deum in contemptorem vindicantem?*

Aug. loco in frà cit. *Iacob. cap. 5. v. 12.* *Aug. tom. 10. serm. 28. de verbis B. Iacob. ante finem sermonis: cetera initio. N.B. jurat hominem à se occidendum.*

§. II.

2. Assiduitas & quotidiana consuetudo jurandi. *Eccli. c. 23. v. 9.*

ALterum est, Assiduitas & quotidiana consuetudo jurandi, quam sacra volumina gravissimè reprehendunt. Siracides, ut cautiores nos reddat, *Iuratioui*, ait, *non assuescat os tuum, multi enim casus in illâ.* Sunt qui tertio quovis verbo, ad vilissima quæque usurpent divinum nomen: nostrum nomen non nisi ad causam explicatam & æquam adhiberi patimur, quidquid demum fiat divino. Quis servorum sine honorificâ præfatione dominum aut magnatem nominet? & nos Angelorum regem inter rixas & contumelias appellamus imprudentissimè, seu levitatis seu falsitatis nostræ testem. Sunt qui vel uno die sexcenties dicant: Per Deum, Testis est mihi Deus, Deum appello testem. Aliter Seraphini Angelorum supremi sanctissimum Dei nomen venerantur: quanti enim ii reverentiâ, quo tremore suum illud trisagium *Sanctus, Sanctus, Sanctus* modulantur! At nos viles homunculi, in omne facinùs projecti, in precibus torpidi, ad fabulas attenti, in vanis & futilibus animosi, cùm oramus, Deum nominamus nõ sine fastidio, cùm ludicra aut falsa narramus, eundem Deum appellamus, non sine grandi contemptu. Et quemadmodum sacerdos in sacris sæpius ingeminat, *Oremus*; sic juramentis assuetus, assiduè iterat, *juremus, blasphememus.* Res ipsa hîc loquitur. Et idè Chrysostomus olim expertus: *Nos autem*, inquit, *& cùm vilia comparamus, & cùm de uno numo contendimus, & cùm adversus servulum commovemur, Deum testem invocamus.* Et hominis quidem ingenui & aliquâ dignitate muniti, in publico ad hujusmodi res non audemus testimonium postulare, ne & injuriarum contra nos vindicta procedat: Deum autem, calorum regem, Angelorum Dominum, & cùm contrahis, & cùm loqueris, & cùm quibuslibet sermonibus delectaris, advocas testem. Hanc ergo jurandi flagitiosam consuetudinem gravissimè detestatus Siracides: *Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo*, inquit, *& nominibus sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis. Vir multùm jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.* Hoc unum, obsecro, vigilante animo considera: *Vir multùm jurans, implebitur iniquitate.* Compendium & epitome diversorum scelerum est jurandi temeritas: audebit plura qui frontem per tot juramenta exuit: *implebitur iniquitate.* Neque hic vindices Dei manus exibit. Nam etsi seras, severas tamen exolvet pœnas, *& non discedet à domo illius plaga*; non seipsum tantùm, sed & posteros suos centuplicatis secum supplicijs involvet.

Tirin. Clem. Alex. l. 1. Strom. Eccli. 23. v. 9. Tirin. Deut. 6. v. 13. Matth. 4. v. 10. Tirin. Levit. 24. v. 16. Tirin. Deut. 28. v. 58. Tirin. Eccli. 23. v. 12.

§. III.

TErtium est, Nullâ, vel levi ex causâ jurare: quod divinę leges expressissimè vetant: *Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustrà: quia non erit impunitus, qui super vanâ nomen ejus assumpserit.* Hanc legem spernit quicunque immeditatus & incogitans otiosâ temeritate jurat. Hebræis non tantùm hæc talia juramenta vetita; sed & religionis ac reverentiæ causâ, nomen Dei Jehova pronuntiare non sunt ausi, nisi soli sacerdotes & Pontifices, qui id maximè ad solennem populi benedictionem, aut ingressum in templi adyta pronuntiabant. Josephus affirmat, sibi hoc nomen eloqui, nec jus nec fas esse. Cùm ergo in sacris paginis hoc nomen legenti occurrebat, Hebræi pro illo substituebant *Adonai*, vel *Elohim.* Imò Christus & Apostoli, cùm testes faciunt Hebræas paginas, in quibus nomen tetragrammaton est, pro eo nomen *Dominus* substituunt. Hinc Judæi negant se scire, quâ ratione nomen illud pronuntiandum sit, seu, quomodo illud Deus, Moses, atque sacerdotes pronuntarint; ajúntque ultimum sacerdotem, qui nomen hoc expresserit fuisse Simeonem justum (qui Christum puerum in templo passis ulnis amplexus est) à venturo autem Messiâ se docendos modum hujus nominis pronuntiandi. Ob eandem divini nominis reverentiam summus Pontifex, illud in tiarâ, laminæ aureæ insculptum gestabat sublime; quod rex Macedo Alexander Jaddo Pontifici obvius, humi procumbens reverenter adoravit.

Tirin. Num. 6. v. 27. Tirin. Exod. 28. v. 36. Tirin. Exod. 3. v. 15. Tirin. Exod. 6. v. 3. Tirin. Psal. 67. v. 5. Tirin. Psal. 82. v. 19. Tirin. Psal. 109. v. 1. Tirin. Psal. 117. v. 26. Tirin. Psal. 134. v. 3. Tirin. Psal. 144. v. 21. Tirin. Psal. 148. v. 13. Tirin. Psal. 150. v. 6. Tirin. Isai. 42. v. 8. Tirin. Isai. 48. v. 11. Tirin. Isai. 52. v. 6. Tirin. Ezech. 36. v. 23. Tirin. Ezech. 39. v. 7. Tirin. Dan. 3. v. 96. Tirin. Joel. 2. v. 32. Tirin. Amos. 9. v. 12. Tirin. Zach. 14. v. 9. Tirin. Malach. 1. v. 11. Tirin. Malach. 1. v. 14. Tirin. Malach. 2. v. 2. Tirin. Malach. 3. v. 16. Tirin. Malach. 4. v. 2. Tirin. Malach. 4. v. 5. Tirin. Malach. 4. v. 6. Tirin. Matth. 6. v. 9. Tirin. Matth. 23. v. 39. Tirin. Luc. 1. v. 49. Tirin. Luc. 2. v. 9. Tirin. Luc. 2. v. 38. Tirin. Luc. 19. v. 38. Tirin. Joan. 12. v. 13. Tirin. Joan. 17. v. 6. Tirin. Joan. 17. v. 11. Tirin. Joan. 17. v. 12. Tirin. Joan. 17. v. 26. Tirin. Act. 2. v. 21. Tirin. Act. 3. v. 6. Tirin. Act. 4. v. 10. Tirin. Act. 4. v. 12. Tirin. Act. 4. v. 30. Tirin. Act. 9. v. 14. Tirin. Act. 9. v. 15. Tirin. Act. 9. v. 16. Tirin. Act. 9. v. 21. Tirin. Act. 9. v. 27. Tirin. Act. 9. v. 28. Tirin. Act. 10. v. 43. Tirin. Act. 15. v. 14. Tirin. Act. 15. v. 17. Tirin. Act. 19. v. 5. Tirin. Act. 19. v. 13. Tirin. Act. 19. v. 17. Tirin. Act. 22. v. 16. Tirin. Rom. 9. v. 17. Tirin. Rom. 10. v. 13. Tirin. Rom. 15. v. 9. Tirin. 1. Cor. 1. v. 2. Tirin. 1. Cor. 1. v. 10. Tirin. 1. Cor. 5. v. 4. Tirin. 1. Cor. 6. v. 11. Tirin. 2. Cor. 1. v. 3. Tirin. 2. Cor. 11. v. 31. Tirin. Ephes. 1. v. 3. Tirin. Ephes. 1. v. 17. Tirin. Ephes. 3. v. 14. Tirin. Ephes. 5. v. 20. Tirin. Col. 1. v. 3. Tirin. Col. 3. v. 17. Tirin. 1. Thess. 1. v. 2. Tirin. 1. Thess. 1. v. 3. Tirin. 1. Thess. 3. v. 11. Tirin. 1. Thess. 3. v. 13. Tirin. 1. Thess. 5. v. 18. Tirin. 1. Thess. 5. v. 23. Tirin. 2. Thess. 1. v. 2. Tirin. 2. Thess. 1. v. 12. Tirin. 2. Thess. 2. v. 16. Tirin. 2. Thess. 3. v. 6. Tirin. 1. Tim. 1. v. 2. Tirin. 1. Tim. 1. v. 12. Tirin. 1. Tim. 2. v. 7. Tirin. 1. Tim. 5. v. 21. Tirin. 1. Tim. 6. v. 13. Tirin. 2. Tim. 1. v. 2. Tirin. 2. Tim. 1. v. 3. Tirin. 2. Tim. 1. v. 9. Tirin. 2. Tim. 1. v. 12. Tirin. 2. Tim. 1. v. 18. Tirin. 2. Tim. 2. v. 19. Tirin. 2. Tim. 2. v. 22. Tirin. 2. Tim. 4. v. 1. Tirin. 2. Tim. 4. v. 8. Tirin. 2. Tim. 4. v. 14. Tirin. 2. Tim. 4. v. 18. Tirin. 2. Tim. 4. v. 22. Tirin. Tit. 1. v. 1. Tirin. Tit. 1. v. 4. Tirin. Tit. 2. v. 10. Tirin. Tit. 2. v. 13. Tirin. Tit. 3. v. 4. Tirin. Tit. 3. v. 6. Tirin. Philem. v. 3. Tirin. Philem. v. 6. Tirin. Philem. v. 20. Tirin. Philem. v. 25. Tirin. Hebr. 1. v. 2. Tirin. Hebr. 1. v. 3. Tirin. Hebr. 1. v. 4. Tirin. Hebr. 1. v. 5. Tirin. Hebr. 1. v. 8. Tirin. Hebr. 2. v. 3. Tirin. Hebr. 2. v. 4. Tirin. Hebr. 2. v. 5. Tirin. Hebr. 2. v. 7. Tirin. Hebr. 2. v. 8. Tirin. Hebr. 2. v. 9. Tirin. Hebr. 2. v. 10. Tirin. Hebr. 2. v. 11. Tirin. Hebr. 2. v. 12. Tirin. Hebr. 2. v. 13. Tirin. Hebr. 2. v. 14. Tirin. Hebr. 2. v. 15. Tirin. Hebr. 2. v. 16. Tirin. Hebr. 2. v. 17. Tirin. Hebr. 2. v. 18. Tirin. Hebr. 3. v. 1. Tirin. Hebr. 3. v. 2. Tirin. Hebr. 3. v. 3. Tirin. Hebr. 3. v. 4. Tirin. Hebr. 3. v. 5. Tirin. Hebr. 3. v. 6. Tirin. Hebr. 3. v. 7. Tirin. Hebr. 3. v. 8. Tirin. Hebr. 3. v. 9. Tirin. Hebr. 3. v. 10. Tirin. Hebr. 3. v. 11. Tirin. Hebr. 3. v. 12. Tirin. Hebr. 3. v. 13. Tirin. Hebr. 3. v. 14. Tirin. Hebr. 3. v. 15. Tirin. Hebr. 3. v. 16. Tirin. Hebr. 3. v. 17. Tirin. Hebr. 3. v. 18. Tirin. Hebr. 3. v. 19. Tirin. Hebr. 4. v. 1. Tirin. Hebr. 4. v. 2. Tirin. Hebr. 4. v. 3. Tirin. Hebr. 4. v. 4. Tirin. Hebr. 4. v. 5. Tirin. Hebr. 4. v. 6. Tirin. Hebr. 4. v. 7. Tirin. Hebr. 4. v. 8. Tirin. Hebr. 4. v. 9. Tirin. Hebr. 4. v. 10. Tirin. Hebr. 4. v. 11. Tirin. Hebr. 4. v. 12. Tirin. Hebr. 4. v. 13. Tirin. Hebr. 4. v. 14. Tirin. Hebr. 4. v. 15. Tirin. Hebr. 4. v. 16. Tirin. Hebr. 5. v. 1. Tirin. Hebr. 5. v. 2. Tirin. Hebr. 5. v. 3. Tirin. Hebr. 5. v. 4. Tirin. Hebr. 5. v. 5. Tirin. Hebr. 5. v. 6. Tirin. Hebr. 5. v. 7. Tirin. Hebr. 5. v. 8. Tirin. Hebr. 5. v. 9. Tirin. Hebr. 5. v. 10. Tirin. Hebr. 5. v. 11. Tirin. Hebr. 5. v. 12. Tirin. Hebr. 5. v. 13. Tirin. Hebr. 5. v. 14. Tirin. Hebr. 5. v. 15. Tirin. Hebr. 5. v. 16. Tirin. Hebr. 5. v. 17. Tirin. Hebr. 5. v. 18. Tirin. Hebr. 5. v. 19. Tirin. Hebr. 5. v. 20. Tirin. Hebr. 5. v. 21. Tirin. Hebr. 5. v. 22. Tirin. Hebr. 5. v. 23. Tirin. Hebr. 5. v. 24. Tirin. Hebr. 5. v. 25. Tirin. Hebr. 5. v. 26. Tirin. Hebr. 5. v. 27. Tirin. Hebr. 5. v. 28. Tirin. Hebr. 5. v. 29. Tirin. Hebr. 5. v. 30. Tirin. Hebr. 5. v. 31. Tirin. Hebr. 5. v. 32. Tirin. Hebr. 5. v. 33. Tirin. Hebr. 5. v. 34. Tirin. Hebr. 5. v. 35. Tirin. Hebr. 5. v. 36. Tirin. Hebr. 5. v. 37. Tirin. Hebr. 5. v. 38. Tirin. Hebr. 5. v. 39. Tirin. Hebr. 5. v. 40. Tirin. Hebr. 5. v. 41. Tirin. Hebr. 5. v. 42. Tirin. Hebr. 5. v. 43. Tirin. Hebr. 5. v. 44. Tirin. Hebr. 5. v. 45. Tirin. Hebr. 5. v. 46. Tirin. Hebr. 5. v. 47. Tirin. Hebr. 5. v. 48. Tirin. Hebr. 5. v. 49. Tirin. Hebr. 5. v. 50. Tirin. Hebr. 5. v. 51. Tirin. Hebr. 5. v. 52. Tirin. Hebr. 5. v. 53. Tirin. Hebr. 5. v. 54. Tirin. Hebr. 5. v. 55. Tirin. Hebr. 5. v. 56. Tirin. Hebr. 5. v. 57. Tirin. Hebr. 5. v. 58. Tirin. Hebr. 5. v. 59. Tirin. Hebr. 5. v. 60. Tirin. Hebr. 5. v. 61. Tirin. Hebr. 5. v. 62. Tirin. Hebr. 5. v. 63. Tirin. Hebr. 5. v. 64. Tirin. Hebr. 5. v. 65. Tirin. Hebr. 5. v. 66. Tirin. Hebr. 5. v. 67. Tirin. Hebr. 5. v. 68. Tirin. Hebr. 5. v. 69. Tirin. Hebr. 5. v. 70. Tirin. Hebr. 5. v. 71. Tirin. Hebr. 5. v. 72. Tirin. Hebr. 5. v. 73. Tirin. Hebr. 5. v. 74. Tirin. Hebr. 5. v. 75. Tirin. Hebr. 5. v. 76. Tirin. Hebr. 5. v. 77. Tirin. Hebr. 5. v. 78. Tirin. Hebr. 5. v. 79. Tirin. Hebr. 5. v. 80. Tirin. Hebr. 5. v. 81. Tirin. Hebr. 5. v. 82. Tirin. Hebr. 5. v. 83. Tirin. Hebr. 5. v. 84. Tirin. Hebr. 5. v. 85. Tirin. Hebr. 5. v. 86. Tirin. Hebr. 5. v. 87. Tirin. Hebr. 5. v. 88. Tirin. Hebr. 5. v. 89. Tirin. Hebr. 5. v. 90. Tirin. Hebr. 5. v. 91. Tirin. Hebr. 5. v. 92. Tirin. Hebr. 5. v. 93. Tirin. Hebr. 5. v. 94. Tirin. Hebr. 5. v. 95. Tirin. Hebr. 5. v. 96. Tirin. Hebr. 5. v. 97. Tirin. Hebr. 5. v. 98. Tirin. Hebr. 5. v. 99. Tirin. Hebr. 5. v. 100. Tirin. Hebr. 5. v. 101. Tirin. Hebr. 5. v. 102. Tirin. Hebr. 5. v. 103. Tirin. Hebr. 5. v. 104. Tirin. Hebr. 5. v. 105. Tirin. Hebr. 5. v. 106. Tirin. Hebr. 5. v. 107. Tirin. Hebr. 5. v. 108. Tirin. Hebr. 5. v. 109. Tirin. Hebr. 5. v. 110. Tirin. Hebr. 5. v. 111. Tirin. Hebr. 5. v. 112. Tirin. Hebr. 5. v. 113. Tirin. Hebr. 5. v. 114. Tirin. Hebr. 5. v. 115. Tirin. Hebr. 5. v. 116. Tirin. Hebr. 5. v. 117. Tirin. Hebr. 5. v. 118. Tirin. Hebr. 5. v. 119. Tirin. Hebr. 5. v. 120. Tirin. Hebr. 5. v. 121. Tirin. Hebr. 5. v. 122. Tirin. Hebr. 5. v. 123. Tirin. Hebr. 5. v. 124. Tirin. Hebr. 5. v. 125. Tirin. Hebr. 5. v. 126. Tirin. Hebr. 5. v. 127. Tirin. Hebr. 5. v. 128. Tirin. Hebr. 5. v. 129. Tirin. Hebr. 5. v. 130. Tirin. Hebr. 5. v. 131. Tirin. Hebr. 5. v. 132. Tirin. Hebr. 5. v. 133. Tirin. Hebr. 5. v. 134. Tirin. Hebr. 5. v. 135. Tirin. Hebr. 5. v. 136. Tirin. Hebr. 5. v. 137. Tirin. Hebr. 5. v. 138. Tirin. Hebr. 5. v. 139. Tirin. Hebr. 5. v. 140. Tirin. Hebr. 5. v. 141. Tirin. Hebr. 5. v. 142. Tirin. Hebr. 5. v. 143. Tirin. Hebr. 5. v. 144. Tirin. Hebr. 5. v. 145. Tirin. Hebr. 5. v. 146. Tirin. Hebr. 5. v. 147. Tirin. Hebr. 5. v. 148. Tirin. Hebr. 5. v. 149. Tirin. Hebr. 5. v. 150. Tirin. Hebr. 5. v. 151. Tirin. Hebr. 5. v. 152. Tirin. Hebr. 5. v. 153. Tirin. Hebr. 5. v. 154. Tirin. Hebr. 5. v. 155. Tirin. Hebr. 5. v. 156. Tirin. Hebr. 5. v. 157. Tirin. Hebr. 5. v. 158. Tirin. Hebr. 5. v. 159. Tirin. Hebr. 5. v. 160. Tirin. Hebr. 5. v. 161. Tirin. Hebr. 5. v. 162. Tirin. Hebr. 5. v. 163. Tirin. Hebr. 5. v. 164. Tirin. Hebr. 5. v. 165. Tirin. Hebr. 5. v. 166. Tirin. Hebr. 5. v. 167. Tirin. Hebr. 5. v. 168. Tirin. Hebr. 5. v. 169. Tirin. Hebr. 5. v. 170. Tirin. Hebr. 5. v. 171. Tirin. Hebr. 5. v. 172. Tirin. Hebr. 5. v. 173. Tirin. Hebr. 5. v. 174. Tirin. Hebr. 5. v. 175. Tirin. Hebr. 5. v. 176. Tirin. Hebr. 5. v. 177. Tirin. Hebr. 5. v. 178. Tirin. Hebr. 5. v. 179. Tirin. Hebr. 5. v. 180. Tirin. Hebr. 5. v. 181. Tirin. Hebr. 5. v. 182. Tirin. Hebr. 5. v. 183. Tirin. Hebr. 5. v. 184. Tirin. Hebr. 5. v. 185. Tirin. Hebr. 5. v. 186. Tirin. Hebr. 5. v. 187. Tirin. Hebr. 5. v. 188. Tirin. Hebr. 5. v. 189. Tirin. Hebr. 5. v. 190. Tirin. Hebr. 5. v. 191. Tirin. Hebr. 5. v. 192. Tirin. Hebr. 5. v. 193. Tirin. Hebr. 5. v. 194. Tirin. Hebr. 5. v. 195. Tirin. Hebr. 5. v. 196. Tirin. Hebr. 5. v. 197. Tirin. Hebr. 5. v. 198. Tirin. Hebr. 5. v. 199. Tirin. Hebr. 5. v. 200. Tirin. Hebr. 5. v. 201. Tirin. Hebr. 5. v. 202. Tirin. Hebr. 5. v. 203. Tirin. Hebr. 5. v. 204. Tirin. Hebr. 5. v. 205. Tirin. Hebr. 5. v. 206. Tirin. Hebr. 5. v. 207. Tirin. Hebr. 5. v. 208. Tirin. Hebr. 5. v. 209. Tirin. Hebr. 5. v. 210. Tirin. Hebr. 5. v. 211. Tirin. Hebr. 5. v. 212. Tirin. Hebr. 5. v. 213. Tirin. Hebr. 5. v. 214. Tirin. Hebr. 5. v. 215. Tirin. Hebr. 5. v. 216. Tirin. Hebr. 5. v. 217. Tirin. Hebr. 5. v. 218. Tirin. Hebr. 5. v. 219. Tirin. Hebr. 5. v. 220. Tirin. Hebr. 5. v. 221. Tirin. Hebr. 5. v. 222. Tirin. Hebr. 5. v. 223. Tirin. Hebr. 5. v. 224. Tirin. Hebr. 5. v. 225. Tirin. Hebr. 5. v. 226. Tirin. Hebr. 5. v. 227. Tirin. Hebr. 5. v. 228. Tirin. Hebr. 5. v. 229. Tirin. Hebr. 5. v. 230. Tirin. Hebr. 5. v. 231. Tirin. Hebr. 5. v. 232. Tirin. Hebr. 5. v. 233. Tirin. Hebr. 5. v. 234. Tirin. Hebr. 5. v. 235. Tirin. Hebr. 5. v. 236. Tirin. Hebr. 5. v. 237. Tirin. Hebr. 5. v. 238. Tirin. Hebr. 5. v. 239. Tirin. Hebr. 5. v. 240. Tirin. Hebr. 5. v. 241. Tirin. Hebr. 5. v. 242. Tirin. Hebr. 5. v. 243. Tirin. Hebr. 5. v. 244. Tirin. Hebr. 5. v. 245. Tirin. Hebr. 5. v. 246. Tirin. Hebr. 5. v. 247. Tirin. Hebr. 5. v. 248. Tirin. Hebr. 5. v. 249. Tirin. Hebr. 5. v. 250. Tirin. Hebr. 5. v. 251. Tirin. Hebr. 5. v. 252. Tirin. Hebr. 5. v. 253. Tirin. Hebr. 5. v. 254. Tirin. Hebr. 5. v. 255. Tirin. Hebr. 5. v. 256. Tirin. Hebr. 5. v. 257. Tirin. Hebr. 5. v. 258. Tirin. Hebr. 5. v. 259. Tirin. Hebr. 5. v. 260. Tirin. Hebr. 5. v. 261. Tirin. Hebr. 5. v. 262. Tirin. Hebr. 5. v. 263. Tirin. Hebr. 5. v. 264. Tirin. Hebr. 5. v. 265. Tirin. Hebr. 5. v. 266. Tirin. Hebr. 5. v. 267. Tirin. Hebr. 5. v. 268. Tirin. Hebr. 5. v. 269. Tirin. Hebr. 5. v. 270. Tirin. Hebr. 5. v. 271. Tirin. Hebr. 5. v. 272. Tirin. Hebr. 5. v. 273. Tirin. Hebr. 5. v. 274. Tirin. Hebr. 5. v. 275. Tirin. Hebr. 5. v. 276. Tirin. Hebr. 5. v. 277. Tirin. Hebr. 5. v. 278. Tirin. Hebr. 5. v. 279. Tirin. Hebr. 5. v. 280. Tirin. Hebr. 5. v. 281. Tirin. Hebr. 5. v. 282. Tirin. Hebr. 5. v. 283. Tirin. Hebr. 5. v. 284. Tirin. Hebr. 5. v. 285. Tirin. Hebr. 5. v. 286. Tirin. Hebr. 5. v. 287. Tirin. Hebr. 5. v. 288. Tirin. Hebr. 5. v. 289. Tirin. Hebr. 5. v. 290. Tirin. Hebr. 5. v. 291. Tirin. Hebr. 5. v. 292. Tirin. Hebr. 5. v. 293. Tirin. Hebr. 5. v. 294. Tirin. Hebr. 5. v. 295. Tirin. Hebr. 5. v. 296. Tirin. Hebr. 5. v. 297. Tirin. Hebr. 5. v. 298. Tirin. Hebr. 5. v. 299. Tirin. Hebr. 5. v. 300. Tirin. Hebr. 5. v. 301. Tirin. Hebr. 5. v. 302. Tirin. Hebr. 5. v. 303. Tirin. Hebr. 5. v. 304. Tirin. Hebr. 5. v. 305. Tirin. Hebr. 5. v. 306. Tirin. Hebr. 5. v. 307. Tirin. Hebr. 5. v. 308. Tirin. Hebr. 5. v. 309. Tirin. Hebr. 5. v. 310. Tirin. Hebr. 5. v. 311. Tirin. Hebr. 5. v. 312. Tirin. Hebr. 5. v. 313. Tirin. Hebr. 5. v. 314. Tirin. Hebr. 5. v. 315. Tirin. Hebr. 5. v. 316. Tirin. Hebr. 5. v. 317. Tirin. Hebr. 5. v. 318. Tirin. Hebr. 5. v. 319. Tirin. Hebr. 5. v. 320. Tirin. Hebr. 5. v. 321. Tirin. Hebr. 5. v. 322. Tirin. Hebr. 5. v. 323. Tirin. Hebr. 5. v. 324. Tirin. Hebr. 5. v. 325. Tirin. Hebr. 5. v. 326. Tirin. Hebr. 5. v. 327. Tirin. Hebr. 5. v. 328. Tirin. Hebr. 5. v. 329. Tirin. Hebr. 5. v. 330. Tirin. Hebr. 5. v. 331. Tirin. Hebr. 5. v. 332. Tirin. Hebr. 5. v. 333. Tirin. Hebr. 5. v. 334. Tirin. Hebr. 5. v. 335. Tirin. Hebr. 5. v. 336. Tirin. Hebr. 5. v. 337. Tirin. Hebr. 5. v. 338. Tirin. Hebr. 5. v. 339. Tirin. Hebr. 5. v. 340. Tirin. Hebr. 5. v. 341. Tirin. Hebr. 5. v. 342. Tirin. Hebr. 5. v. 343. Tirin. Hebr. 5. v. 344. Tirin. Hebr. 5. v. 345. Tirin. Hebr. 5. v. 346. Tirin. Hebr. 5. v. 347. Tirin. Hebr. 5. v. 348. Tirin. Hebr. 5. v. 349. Tirin. Hebr. 5. v. 350. Tirin. Hebr. 5. v. 351. Tirin. Hebr. 5. v. 352. Tirin. Hebr. 5. v. 353. Tirin. Hebr. 5. v. 354. Tirin. Hebr. 5. v. 355. Tirin. Hebr. 5. v. 356. Tirin. Hebr. 5. v. 357. Tirin. Hebr. 5. v. 358. Tirin. Hebr. 5. v. 359. Tirin. Hebr. 5. v. 360. Tirin. Hebr. 5. v. 361. Tirin. Hebr. 5. v. 362. Tirin. Hebr. 5. v. 363. Tirin. Hebr. 5. v. 364. Tirin. Hebr. 5. v. 365. Tirin. Hebr. 5. v. 366. Tirin. Hebr. 5. v. 367. Tirin. Hebr. 5. v. 368. Tirin. Hebr. 5. v. 369. Tirin. Hebr. 5. v. 370. Tirin. Hebr. 5. v. 371. Tirin. Hebr. 5. v. 372. Tirin. Hebr. 5. v. 373. Tirin. Hebr. 5. v. 374. Tirin. Hebr. 5. v. 375. Tirin. Hebr. 5. v. 376. Tirin. Hebr. 5. v. 377. Tirin. Hebr. 5. v. 378. Tirin. Hebr. 5. v. 379. Tirin. Hebr. 5. v. 380. Tirin. Hebr. 5. v. 381. Tirin. Hebr. 5. v. 382. Tirin. Hebr. 5. v. 383. Tirin. Hebr. 5. v. 384. Tirin. Hebr. 5. v. 385. Tirin. Hebr. 5. v. 386. Tirin. Hebr. 5. v. 387. Tirin. Hebr. 5. v. 388. Tirin. Hebr. 5. v. 389. Tirin. Hebr. 5. v. 390. Tirin. Hebr. 5. v. 391. Tirin. Hebr. 5. v. 392. Tirin. Hebr. 5. v. 393. Tirin. Hebr. 5. v. 394. Tirin. Hebr. 5. v. 395. Tirin. Hebr. 5. v. 396. Tirin. Hebr. 5. v. 397. Tirin. Hebr. 5. v. 398. Tirin. Hebr. 5. v. 399. Tirin. Hebr. 5. v. 400. Tirin. Hebr. 5. v. 401. Tirin. Hebr. 5. v. 402. Tirin. Hebr. 5. v. 403. Tirin. Hebr. 5. v. 404. Tirin. Hebr. 5. v. 405. Tirin. Hebr. 5. v. 406. Tirin. Hebr. 5. v. 407. Tirin. Hebr. 5. v. 408. Tirin. Hebr. 5. v. 409. Tirin. Hebr. 5. v. 410. Tirin. Hebr. 5. v. 411. Tirin. Hebr. 5. v. 412. Tirin. Hebr. 5. v. 413. Tirin. Hebr. 5. v. 414. Tirin. Hebr. 5. v. 415. Tirin. Hebr. 5. v. 416. Tirin. Hebr. 5. v. 417. Tirin. Hebr. 5. v. 418. Tirin. Hebr. 5. v. 419. Tirin. Hebr. 5. v. 420. Tirin. Hebr. 5. v. 421. Tirin. Hebr. 5. v. 422. Tirin. Hebr. 5. v. 423. Tirin. Hebr. 5. v. 424. Tirin. Hebr. 5. v. 425. Tirin. Hebr. 5. v. 426. Tirin. Hebr. 5. v. 427. Tirin. Hebr. 5. v. 428. Tirin. Hebr. 5. v. 429. Tirin. Hebr. 5. v. 430. Tirin. Hebr. 5. v. 431. Tirin. Hebr. 5. v. 432. Tirin. Hebr. 5. v. 433. Tirin. Hebr. 5. v. 434. Tirin. Hebr. 5. v. 435. Tirin. Hebr. 5. v. 436. Tirin. Hebr. 5. v. 437. Tirin. Hebr. 5. v. 438. Tirin. Hebr. 5. v. 439. Tirin. Hebr. 5. v. 440. Tirin. Hebr. 5. v. 441. Tirin. Hebr. 5. v. 442. Tirin. Hebr. 5. v. 443. Tirin. Hebr. 5. v. 444. Tirin. Hebr. 5. v. 445. Tirin. Hebr. 5. v. 446. Tirin. Hebr. 5. v. 447. Tirin. Hebr. 5. v. 448. Tirin. Hebr. 5. v. 449. Tirin. Hebr. 5. v. 450. Tirin. Hebr. 5. v. 451. Tirin. Hebr. 5. v. 452. Tirin. Hebr. 5. v. 453. Tirin. Hebr. 5. v. 454. Tirin. Hebr. 5. v. 455. Tirin. Hebr. 5. v. 456. Tirin. Hebr. 5. v. 457. Tirin. Hebr. 5. v. 458. Tirin. Hebr. 5. v. 459. Tirin. Hebr. 5. v. 460. Tirin. Hebr. 5. v. 461. Tirin. Hebr. 5. v. 462. Tirin. Hebr. 5. v. 463. Tirin. Hebr. 5. v. 464. Tirin. Hebr. 5. v. 465. Tirin. Hebr. 5. v. 466. Tirin. Hebr. 5. v. 467. Tirin. Hebr. 5. v. 468. Tirin. Hebr. 5. v. 469. Tirin. Hebr. 5. v. 470. Tirin. Hebr. 5. v. 471. Tirin. Hebr. 5. v. 472. Tirin. Hebr. 5. v. 473. Tirin. Hebr. 5. v. 474. Tirin. Hebr. 5. v. 475. Tirin. Hebr. 5. v. 476. Tirin. Hebr. 5. v. 477. Tirin. Hebr. 5. v. 478. Tirin. Hebr. 5. v. 479. Tirin. Hebr. 5. v. 480. Tirin. Hebr. 5. v. 481. Tirin. Hebr. 5. v. 482. Tirin. Hebr. 5. v. 483. Tirin. Hebr. 5. v. 484. Tirin. Hebr. 5. v. 485. Tirin. Hebr. 5. v. 486. Tirin. Hebr. 5. v. 487. Tirin. Hebr. 5. v. 488. Tirin. Hebr. 5. v. 489. Tirin. Hebr. 5. v. 490. Tirin. Hebr. 5. v. 491. Tirin. Hebr. 5. v. 492. Tirin. Hebr. 5. v. 493. Tirin. Hebr. 5. v. 494. Tirin. Hebr. 5. v. 495. Tirin. Hebr. 5. v. 496. Tirin. Hebr. 5. v. 497. Tirin. Hebr. 5. v. 498. Tirin. Hebr. 5. v. 499. Tirin. Hebr. 5. v. 500. Tirin. Hebr. 5. v. 501. Tirin. Hebr. 5. v. 502. Tirin. Hebr. 5. v. 503. Tirin. Hebr. 5. v. 504. Tirin. Hebr. 5. v. 505. Tirin. Hebr. 5. v. 506. Tirin. Hebr. 5. v. 507. Tirin. Hebr. 5. v. 508. Tirin. Hebr. 5. v. 509. Tirin. Hebr. 5. v. 510. Tirin. Hebr. 5. v. 511. Tirin. Hebr. 5. v. 512. Tirin. Hebr. 5. v. 513. Tirin. Hebr. 5. v. 514. Tirin. Hebr. 5. v. 515. Tirin. Hebr. 5. v. 516. Tirin. Hebr. 5. v. 517. Tirin. Hebr. 5. v. 518. Tirin.

lolatris non licebat, falsum Deum Demogorgonem nominare; si quis secus faxit, terræ tremoribus id vindicandum.

§. IV.

1. Per res creatas jurare, imò ipsum etiam diabolum testem advocare & judicem: Si res non ita se habeat, diabolus me rapiat, cacodæmon me laceret, mille me diaboli asportent: mortuus ex hoc loco jam efferar, hic bolus me suffocet. Narrat Polydorus, Comitem Goduinum in mensâ dixisse: si mentiar, hic ipse bolus me strangulet. Dixit, & factum est. De hoc juramenti genere signatè Augustinus: *Iurare*, inquit, *per execrationem, est gravissimum iurisiurandi genus, cum homo dicit: Si illud feci, illud patiar.*

Polydor. Virg. lib. 8. Angl. hist. Ioan. Trem. in Matth. 7. post init. Trem. Martin. Delrius tom. 2. Disquis. Magic. par. 2. quæst. 7. sect. 1.

Scitum est periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet.

Narrat Martinus Delrius, Hispanum militiæ ducem, cui nomen Bravo, quem & Delrius sepe vidit, mirè deditum fuisse aleæ, & quod plerunque fieri amat, in ludo diras jacere in se juxta atque alios esse solitum. Quadam die cùm infelices semper numeri, & damnosi subsilirent canes, irâ effervescens in caput suum dirissima precabatur. Et en subitò, coram multis qui aderant, àb invisâ manu ad tabulatum usque sublatus, post aliquod temporis expallidus & mortuo similior quàm vivo, in solum deponitur. Cadaverosum hunc vultus lurorem toto post vitæ tempore retinuit. Rem æquè testatam sed magis horrificam, optimâ fide idem commemorat in hunc modum.

Delrius loco cit.

In Silesiâ vir nobilis convivas invitarat, jámque pæne meridies vocarat ad epulum, convivarum tamen nullus prandium condixerat; suas quisque remoras excusabat. Bilem hoc movit homini. Ergo irâ frendens: Si convivæ nolint, inquit, veniant omnes diaboli. Dixit, & ut plenus erat fastidii, domo abiit, fortè delatus in templum. Hîc sedandæ nonnihil bili, subsitit, & quid ecclesiastes pro suggestu diceret, attendit. Dum ille in templo hæret, ad illius domum interim adsunt equites proceri, sed atri, imperántque servo, herum quantocius vocet, adesse hospites. Servus animo consternatus ad templum properat, & nuntiat hæc hero: ille inops consilii curionem consulit. Curio hoc suasit, ut omnem familiam domo juberet excedere. Fit. Sed dum properant, infantem in cunis dormientem trepidâ oblivione solum deserunt. Larvati ex Orco hospites domum liberè ingressi, quia invitati, incipiunt comessari, & velut ebrii vociferari, per fenestras etiam prospicere, sed variis urforum, felium, luporum, sed & hominum formis, monstrare pocula & quasi propinare, carnes assas, pisces lixos, placentas frixas, & id genus edulii ostendere. Hæc vicini, hæc Curio, hæc ipse paterfamilias vidit, &: Ah, inquit, ubi meus infans? Statim ab extremâ parte verbi, dæmonum unus infantem ad fenestras, flebile parenti spectaculum, exhibuit. Virum nobilem infantis incolumitas unicè angebat. Servum ergo, quê fidissimum habuit, interrogabat: Dic quæso, ait, quid agam? infantem quomodo eripiam his monstris? Cui servus: Domine, inquit, stes animo: vitam ego meam committam Deo, & ingrediar domum, infantem his larvis abstracturus; Deus aderit. Si ita vis, ait herus, sic abi, Deus opem porrigat. Ita servus cum fausta prece Curionis & ceterorum, ingressus est domum, & ante conclave, in quo dæmones furebant, in genua provolutus, se Deo impensissimè commendavit. Sic obfirmato animo aperuit januam, reperitque dæmones, hos quidem stantes, hos sedentes, illos deambulantes, istos serpentes, jámque omnes uno impetu in se ferri ac vociferari: Quid hîc tibi est? Ille sudans, animo tamen præsenti usus: Tu, inquit, infantem mihi trade. Cui diabolus infantem gestans: Nequaquam, ait, jam meus est hic infans. Abi tu, tuóque domino dic, ipse veniat, & infantem recipiat. Servus jam animosior: Nomine Christi Jesv, inquit, infantem, aufero, & restituo patri. Dixit, & fecit. Hîc omnes vociferari: Relinque infantem, nebulo, relinque, aut discerpemus te. Ille minis neglectis, celeriter se domo ejecit, & infantem reddidit parenti. Eò nimirum diabolis sævire permissum, non ultra. Post aliquot elapsos dies evanuerunt hi ab Erebo convivæ: ita vir nobilis cum familiâ in vacuas ædes denuo immigravit. En inconsulti dicti quas pœnas dederit pater, quæ pericula subierit infans filius? Linguam deinceps frenare disce; iræ moderari stude; atque si domum elocare lubet, mendicis potiùs quàm diabolis eloca: si cenam respuant convivæ opulenti ac nobiles, fruantur eâ pauperes.

§. V.

Delrius tom. 2. disquisit Magic. lib. 3. par. 2. q. 7. sect. 1. mihi pag. 77.

Verùm, nec ad epulas nec ad choreas vocandus est gentis humanæ hostis, quod sequens narratio demonstrabit. In Saxoniâ opulenta virgo, juveni elegantis formæ, sed tenuis fortunæ conjugium promisit. Ille catus cautúsque angebatur futuris, & vereri se dicebat, ne fidem frangeret immemor promissorum. At illa diris seipsam devovens: Si alteri nupsero, inquit, diabolus in ipsis nuptiis me vivam abripiat. Enimverò elapsis aliquot mensibus mutat animum virgo, & sponso priore spreto, nubit alteri ditiori. Adest prior continuò, monétque fœderis, & diræ deuotionis. Illa obfirmat animum, &: Noli, ait, obtundere homo, frustra es. Jamque nuptiæ parabantur. Ipso autem nuptiarum die, cùm jam totis ædibus perstreperet hymenæus, cùm cognati & convivæ mirè hilarescerent, sponsa, vigilante conscientiâ, solito fit tristior. Sub epuli finem, duo diaboli, nobilium equitum tunc primùm adventantium specie, nuptialem domum ingrediuntur, humaniter excipiuntur; fit locus novis convivis, considentunâ, fabulantur multa, mentiuntur plurima. Jámque epulum & choreuma ad saltationem spectabat. Ita remotis mensis in choreum itur. Equitum alter honoris causâ invitatur, ut cum sponsâ choros ducat. Non recusat; unum alterúmque canticum cum eâ desaltat. Mox cum eadem per ostium erumpit, & in altum se rollit cum devotâ sibi prædâ, parentibus & cognatis frustra lamentantibus. Postero die mœstissimi parentes & cognati, miserunt qui sponsam quærerent, ut saltem esset quod sepulchro & terræ redderent. Quærentibus iidem diaboli duo fiunt obviam, & sponsæ vestes ac mundum muliebrem reddunt cum hoc dicto: In sponsam, non in hæc potestatem nobis concessit Deus. Augustini verba hîc repeto; *Iurare per execrationem* (quod sponsa fecit) *gravissimum iurisiurandi genus est.* Ita misera quæ nuptiarum promissa violavit, & suam in se precationem contempsit, corpore animóque cacodæmoni mancipata est. O quantum momenti, in quantillis vocibus! En causam, quare Jacobus Apostolus dixerit: *Ante omnia, fratres mei nolite jurare: non per cælum, sed neque per terram, multò minus per diabolum.*

Iac. cap. 5. v. 12.

Huic alterum addo, idque recentius. Anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono, die vigesimâ nonâ Novembris, Geradimontii in Flandriâ, argentarius (cui Antonius nomen) ad Navim auream hospes divertit. Lis ei erat cum aliis de pecuniâ, quam alii dabatam ei affirmabant, ipse acceptam negabat: & pernegabat, & quod pejus, juramento dicta confirmans: Si eam pecuniam, ajebat, acceperim, velit Deus ut hoc igne comburar. Simul ignem monstrabat in proximo camino structum. Nec tamen iis quibuscum lis erat ita satis factum. Hominem jurejurando insuper censuerunt obstringendum. Neque hoc ille detrectavit, jusjurandum dedit. Sic vesperi discessum est. Antonius post cenam lectum sterni, & ignem paullò luculentiorem in camino fieri jussit, eò aversus se applicuit, quietiùs, ut putabat, dormiturus calefacto corpore. Hospes fedu-

Ex ipso autographo Gallice excuso Atrebati Anno 1601. Cum approbatione D. Guillielmi ad S. Magdalenam curionis & canonici Aerienſis. Anton. de Haeck vulgo Cruck.

lus & officii sui sătagens peregrinum hominem ante somnum convenit rogavitque, num quid rerum deesset; simul ignem singulariter observavit jam pæne in favillam consedisse, nec quidquam periculi ab eo metuendum. Sic abiit à cubiculo. Has ipsas ædes sub undecimam noctis horam excubitor transiit, viditque in eâ parte ædium, ubi Antonius morabatur, plurimum luminis effulgere: quia tamen incendium suspicatus non est, frustra ciere turbas noluit. Idem vigil non multò post ibidem præteriit. Sed jam vehementior ille cubiculi fulgor decreverat. Eâdem horâ soror Antonii vix mille passibus ab oppido distans etiamnum in opere erat, & fila ducebat. Cùm ecce colum subitus è foco ignis invadit, ægrè repressus aquâ. Eâdem nocte ante parochi domum horribiles latratus canis edidit. Manè Antonii soror maritum mittit Geradimontium ad invisendum fratrem. Expectat is ultra horam in hospitio, dum affinis surgeret. Nemo prodit. Tandem pulsat ad cubiculum: nemo respondet. Denique rogat hospitem, aperiat. Ingrediuntur ambo, & miserum reperiunt fœdè ustulatum ac mortuum; illæsis à flammâ pedibus Craneum primo tactu in cineres solutum, scabellum cui insederat, pæne combustum. Omnis pecunia quam secum in loculis deferebat, ab igne intacta erat. Hoc quamprimum urbe totâ vulgatum est. Mox omnes ad triste spectaculum convolarunt. Fama etiam Bruxellas iit ad Belgii principes, qui virum gravem miserunt, ut in rei fidem inquireret. Omnia, prout narravimus, comperta. Nimirum vigilat divina Vindicta, nec perjuris dormit, præsertim cùm illi tam securi sceleris in somnum declinant. Repeto illud beati Jacobi: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare.*

Seu Adrianopolim.

§. VI.

SEd dices, hi quos nominasti, falsò jurarunt; ego, aliique leviter & incogitati juramus, & modò Deum, modò diabolum nominamus testem: quid hoc tanti momenti sit? Non est ita, mî vir ut dicis: nam ille nobilis Silesius præcipitante irâ, & inconsideratus juravit. Deinde verò, eum te esse finge qui semper verum dicas, quotiescunque dicis: Testem Deum appello; Ne sim salvus, si hoc fecero; diabolus me avehat, si hoc patiar: esto, inquam, te talia dicendo veritati nunquam contradicere (quod fieri non potest) per hanc tamen pessimam jurandi consuetudinem, inobservatis lapsibus, devenies ut etiam falsa juramentis confirmes. Crede mihi, regula est certissima: *Sæpe jurando perjuri simus.* Omne autem perjurium letale delictum est; neque hîc, ut in aliis, rei levitas excusat. Sapienter præmonet Ambrosius: *Noli ergo jurare, ne incipias pejerare*: hoc illud è vestigio sequitur. Hanc ipsam ob caussam divus Jacobus cavere jubens: *Nolite*, inquit, *jurare, ne decidatis*, ab uno in aliud juramentum, à juramento in perjurium, ob perjuria justo Dei judicio damnandi.

Ambr. in exhortat. ad Virg.

Denique legislator divinus, Christus Dominus, sanctissimam in omnia juramenta legem, & nulli antiquandam promulgans: *Audistis*, inquit, *quia dictum est antiquis. Non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis non jurare omnino; neque per cælum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per Ierosolymam, quia civitas est Magni regis; neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. Sit sermo autem vester, est, est; non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.* Si eam observantiam Deo debemus, ut non nisi ad res ipso dignas, testem eum vocemus, cujus obsecro momenti sunt pleraque omnia, vanissima certè illa juramenta? Quare prohibet Christus, imò jam prohibitum esse docet, jurare. Neque tantùm vetat, per Deum; sed & per res creatas jurare. Quod autem abundantius est simplici affirmatione, vel negatione, à malo est, à diabolo introductum est.

Matt. c. 5. v. 33 usque ad v. 38.

A Ex hominum vitiis natum est juramentum, quòd mendaces sint plerique, subdoli, flexiloqui, varii, nec eam colant simplicitatem atque sinceritatem quam dictat ratio. Nemo autem minùs meretur fidem quàm is qui frequenter jurat. Vult itaque Servator, nos adeò spectatâ morum integritate vivere, ut nemo nobis non credat etiam injuratis: adeóque apertâ simplicitate, ut vicissim nullinon credamus injurato, sitque sermo Christiani instar jurisjurandi. Isidorus Peluliota insigniter: *Si nostri Jesu gregis es*, inquit, *ac sub bono illo pastore censeris, ferarum naturam ac similitudinem abjura, & ipsius voci obtempera, quâ, ne omnino juges, prohibet. Quòd si jurare minimè vis, nec ab aliis quidem ut jurent extorque. Idq; duplici de caussâ, nimirum quia veri studiosus est qui interrogatur: aut contra, quia libenter mentitur. Si enim ille vera loqui solet, omnino etiam nullo interposito jurejurando vera loquetur: Si autem mendax est, jurans etiam mentietur.* Non sine caussâ Siracides: Loquela, inquit, *multùm jurans horripilationem capiti statuet.* Æquum profectò est, ut cùm multùm juratur, caput audientis exhorrescat, quòd sanctissimum Dei nomen sic abjici videat & calcari. Non exigua virtus est, juramentis penitus abstinere.

B

C

D

CAPVT XXIX.

Quid Sancti Patres, Chrysostomus, Augustinus, Bernardus de Linguâ IVRANTE *senserint.*

IVramentum reverenter adhibitum, licitum semper sanctúmque habitum, ex usu omnium gentium & tribunalium constat. Sed alterum illud vanum, & sine caussâ usurpari solitum, à Christo Servatore prohibitum, variis & suppliciis coërcendum, sanctissimi quique & eruditissimi viri gravissimè detestati sunt. Ex eorum numero tres potissimùm selegi, Chrysostomum, Augustinum, Bernardum, priscos doctores, quorum sententias perrogare instituì. Dicent illi quid de improbâ jurandi consuetudine sentiendum. Quâ in re quinque nobis capita præcipuè persequenda. Primum Jurandi consuetudinem assiduis objurgationibus esse convellendam. Secundum. A Juramentis ad perjuria facilimè transiri. Tertium. Non tantùm non jurandum, sed nec juramentum sine necessitate postulandum. Quartum, E Juramentis plurima, maxima provenire damna. Quintum. Jurandi consuetudinem facilè posse corrigi. De his breviter, & ordine signato disseremus, ex ore dictorum Patrum.

§. I.

PRimum. Deterrimam jurandi consuetudinem assiduis incusationibus castigandam, illustrissimè docuit Chrysostomus, qui vix unquam pro suggestu dixit, quin flagitiosam illam jurandi assiduitatem acri aceto perfunderet. Ipse de seipso testis: *Etsi enim heri, ait, & nudius tertius de hac vobis locutus sum materiâ, neque tamen hodie desistam, neque cras, neque perendie eadem persuadere. Et quid dico crastinam aut tertiam diem? Donec vos correctos videam, non absistam.* Sed eadem iterum atque iterum inculcans, & pessimam jurandi consuetudinem identidem castigans: *Quid faciam?* inquit, *donec vos correctos videam, non possum absistere proposito.* Obsecrare, arguere, increpare, opportunè, importunè institit, Apostoli susu, nec de eadem re sæpius obtundere destitit, dum adverteret hoc vitium saltem capi & intelligi, si non perfectè corrigi. Et veluti faber tundendo ictus repetit, & malleum sæpius in idem ferramentum revocat; ita Chrysostomus: *Rursus*, inquit, *vobis de eadem materiâ dicere volo, ut de mente vestrâ, improba jurandi consuetudo radicitus evellatur. Sextus hic dies est, quod de hoc præcepto admoneo.*

moneo. Neque vanus, aut sine profectu monitor fuit. Actum est aliquid tot seriis clamoribus; exhorruerunt aliqui criminis gravitatem, & à seipsis pœnam expetierunt. Hos Chrysostomus publicè commendans: *Novi multos referentes*, inquit, *mandatum fecimus, leges nobismet ponentes, & jurantibus pœnas definientes, & legem transgredientibus pœnam inferentes, pœnam nobis cognuam, quod est maximæ charitatis indicium. Hæc igitur curiosè scrutati cognovimus, & Deo gratias egimus, quòd non in petris seminavimus.* Quia tamen alii in eodem luto hæsitabant, aut dato emendationis specimine, ad ingenium redibant, Chrysostomus idem monere perseverans: *Hoc*, inquit, *& de jurantibus dicere licet: nec enim isti ullum habent quem præmittant prætextum, sed cõtemptum solùm. Et novi quidem quòd gravis esse videor jam & onerosus, admonitionis jugitate perturbans: veruntamen non desino, ut vel meam reveriti impudentiam, improbâ juramentorum consuetudine absistatis.* Idem proximis concionibus ingeminans: *Volo itaque rursum de juramentis vobis loqui, erubesco autem. Mihi quidem grave non est diu noctúque eadem vobis dicere: timeo autem ne postquam vos his multis diebus admonuero, multum torporem vestrum damnabilem ostendam, qui in negotio tam facili, continuâ egeatis admonitione. Nec tamen erubesco, sed & timeo vobis. Continua namque doctrina advertentibus salutaris quidem & utilis, torpentibus verò damnosa & periculosa. Etenim quantò quis sæpius audierit, tantò majorem ultionem attrahet, non faciens quæ dicuntur.* Idem omnibus pæne aliis concionibus inculcat Chrysostomus.

Hom. 9. ad pop. Antioch.

Hom. 10. eod.

Hom. 12. ante princip.

§. II.

2. A juramentis ad perjuria facillimè transiri.

SEcundum caput fuit, à Juramentis ad perjuria facillimè transiri: fieri enim non posse, ut quis sæpe juret, & nunquam pejeret. Perjurium theologis est mendacium vel falsitas juramento confirmata. Hîc & Augustinus velut capitalis triumvir juramenta gravissimè incusans: *Falsa juratio*, inquit, *non est leve peccatum; imò tam magnum peccatum est, falsum jurare, ut propter reatum falsæ jurationis, Dominus prohibuerit omnem jurationem. Propinquat falsæ jurationi, qui vel verum jurat.* Hoc ipsum affirmatiùs asserens: *Homo*, inquit, *qui per consuetudinem jurandi potest linguâ in perjurium prolabi, bene prohibetur jurare. Tantò enim longiùs erit à perjurio, quantò erit longè à jurando.* Nemo hominum est qui frequenter jurat, quin aliquando pejeret. Certissimum & priscorum verbum:

Qui sæpe jurat, sæpe oportet pejeret.

Aug. serm. 10. de verbis Dom. in monte. Aug. tom. 10. serm. 10. de verbis Apost. & Joan. Bapt. initio.

Simile verbum Aug. tom. & serm. 16. idem fere habet in Psal. 88. ante med.

De quo idem Hipponensis Antistes: *Et ecce dico charitati vestræ*: ait, *& qui per lapidem falsum jurat, perjurus est. Unde hoc dico? quia multi & in hoc falluntur, & putant, quia nihil est per quod jurant, non se crimine teneri perjurii. Prorsus perjurus es, quia per id quod sanctum putas, falsum juras. Sed ego illum sanctum non puto: Sanctum putat, cui juras. Non enim quando juras, tibi juras, aut lapidi juras, sed proximo juras. Homini juras ante lapidem, sed nunquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem: sed punit te Deus fallentem. Vis ergo longè esse à perjurio; Iurare noli.* Totus in eandem sententiam Chrysostomus concedens: *Nec enim*, inquit, *hoc solùm habet mali juramentum, quòd & temeratum & servatum juratos pœnæ facit obnoxios, quod in nullo peccatorum alio accidere quispiam videt. Sed & aliud non minus isto malum. Quod autem hoc est? quòd nequè volentibus neque studentibus sapius possibile est bene jurare. Primò quippe continuè jurans & volens & invitus, & nesciens & sciens, & seriò & jocò loquens, & ab irâ sæpe elatus, & à multis aliis, omnino pejerabit. Nemo est qui frequenter juret, & non aliquando perjuret.* Et eius rei velut causam assignans: *Qui*, inquit, *mentiri non dubitat, nec pejerare timet. Qui enim mentitur, veritatem in corde suo transgreditur: qui autem perjurat, in verbis suis transit Deum. Qui in jurando non timet Dei præceptum negligere, nec in perjurando timebit. Quid ergo interest, inter Deum transire & veritatem transgredi, cùm & ipsa veritas sit Deus? A Hæc sola est differentia, quia veritatem mentientes in corde transimus; perjurantes autem, Deum in verbis. Nam verbo hominibus satisfacimus, conscientiâ autem Deo. Ipse Deus qui perjurare vetuit, ipse & postea non jurare mandavit. Qui ergo in jurando non timet Dei præceptum negligere, nec in perjurando timebit. Multò difficilius est jurantem non pejerare, quàm omnino à jurejurando abstinere. Usque adeò est concessum & manifestum, quòd multùm jurantem, & perjurum esse necessarium est. Impossibile enim, impossibile, os jurare assuefactum non continuè pejerare.* Mellifluus Bernardus illam Augustini & Chrysostomi sententiam omni calculo confirmans: *Vis*, inquit, *ut dicam tibi qualiter nunquam pejerabis? Nunquam jures; si non juraveris, nunquam pejerabis: si pejerare times, nunquam jures. Prohibe etiam tibi juramentum, tolle usum jurandi; periculosum est enim jurare: usus jurandi facit consuetudinem perjurii: usus jurandi ducit homine ad perjurium. Sit in ore tuo, Est, sit in ore tuo, non est. Veritas non indiget juramento. Fidelis sermo retinet locum sacramenti. O si Deus timeatur*, inquit Augustinus *ô si perjuri expaveſcant: lingua frenatur, veritas tenetur, juratio tollitur.*

Bern. de modo bene viv. serm. 32. de perjurio.

Aug. serm. 19. in decoll. S. Ioa. Bapt. fine.

§. III.

3. Juramentum sine necessitate non postulandum.

TErtium caput erat, non tantùm non jurandum, sed nec juramentum sine necessitate postulandum. Qui ad jurandum provocat, aut juramentum exigit, quandoque gravissimè peccat. Dilucidè Augustinus: *Si scit eum feciſſe*, inquit, *novit feciſſe, vidit feciſſe, & cogit jurare, homicida est.* Idem hoc acerbiori invectione repetens: *Ille*, inquit, *qui hominem provocavit ad juratio-nem, & scit eum falsum esse juraturum, vincit homicidam: quia homicida corpus occisurus est, ille animam, imò duas animas; & ejus quem jurare provocavit, & suam. Scis verum esse quod dicis, & falsum esse quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce perit. Tu quid invenisti? Imò & tu periisti, qui de illius morte te satiare voluisti.*

Aug. serm. 28. de verb. Apost. prius finem, & serm. 11. in decollat. S. Ioa. Bapt.

Chrysostomus hoc ipsum sollicitè ac peramanter ingerens: *Ecce admoneo te*, inquit, *ne aliquando hominem jurare compellas. Sive existimas eum bene juraturum, recede ab eo: sive existimas malè juraturum, magis recede ab eo; quia etsi ille bene juraverit, tu quantum ad conscientiam tuam, perjurii illius factus causſa.* Chrysostomum nemo meliùs explicaverit quàm ipse Chrysostomus, qui toties à se dicta hunc in modum exponit: *Quid tibi Christus de juramentis disserat, horresce audiens, & desiste. Quid igitur de juramentis inquit?* Ego autem dico vobis omnino non jurare. *Tu verò legem jurare prohibentem contemnendo, juramentum facis? O contumeliam, ô insaniam! Idem enim facis, tanquam si quis legislatorem prohibentem interficere, ipsum cædis sibi socium esse jubeat. Non ita gemo & deploro, quosdam in viis jugulatos audiens, sicut gemo, & lacrymis prosequor, horresco, cùm video quempiam prope mensam hanc venientem, & manus imponentem, & evangeliis jurantem attactis. De pecuniis, quæso, dubitas, & animam occidis? quid tantum lucraris, quantum animam tuam & proximum lædis? Si enim credis quòd verax sit homo, ne juramenti necessitatem adducas: si verò nosti quòd mentitur, ne pejerare cogas. Sed ut mihi satisfieret instandum erat, inquis. Imò tunc sufficientem capias satisfactionem, cùm jurare eum non feceris. Nunc nempe domum regressus multam capies consolationem, agens Deo gratias, & dicens: Benedictus Deus, quoniam me ipsum continui, neque adjuravi frustra, nec temere: pereat aurum, pereant pecuniæ, ut hoc nobis maximè consolationem afferat, legem non præteriisse, nec alterum coegisse, ut hoc faceret. Cogita propter quæ non adjuraſti, & hoc tibi sufficiet in refrigerium & consolationem.*

Chrys. in c. 5. Matt. hom. 12.

Chrys. hom. 15. ad pop. fine.

Matt. cap. 5. v. 34.

Omnino non jurandum luculentè docens Augustinus: *Pejerare*, inquit, *immane peccatum est, à quo nos longè esse voluit, qui omnino ne juremus admonuit.* Idem Hilario unicè commendans: *Iurationem*, inquit, *cave, quantum potes. Melius quippe nec verum juratur, quàm jurandi consuetudine in perjurium sæpe caditur, & semper perjurio propinquatur. Sed*

Aug. ep. 154. ad Publicolam, init.

Aug. ep. 89. ad Hilarium fine.

tur. Sed illi, quantùm aliquos eorum audivi; quid sit jurare, prorsus ignorant: putant enim se jurare quando in ore habent: Scit Deus, &: Testis est Deus, &, Testem Deum invoco super animam meam. His sese juramentis obstringunt miseri, propter unicum quandoque obolum, frequenter ob laniam caprinam. Quod Chrysostomus deplorans: *Nescitis*, inquit, *quid sit Deus, & quali ore invocari debeat. Porrò quoties de viro aliquo virtutibus prædito loquimur, dicimus: Lava os tuum & sic memor sis nunc verò honorabile nomen, quod est nomen super omne nomen, quod admirabile in omni terrâ, quod dæmones audientes contremiscunt, simpliciter distrahimus; ô consuetudinem quæ id fecit contemptissimum &c. Si simpliciter nominare Deum non omnibus fas erat, hoc certè quod in testimonium vocatur, quantæ audaciæ, dic oro, quantæ insaniæ? quomodo enim non absurdum, servum quidem non audere dominum nominatim, & sine honoris præfatione appellare: Angelorum verò Dominum temere & contemptim ubique jactare? Nunquid quoniam non punimur, putamus nos neque peccare? Ecce dico & testificor vobis, emendate juramenta, eos autem qui non obtemperant, omnes mihi indicate; ecce præsentibus vobis, imperabo his qui ad ministerium segregati sunt domuum orationis, & admonebo & ostendam nulli jurare licere, imò neque aliter. Ad me igitur ducatur, quisquis fuerit, quoniam & hæc oportet coram vobis agi, quasi pueri essetis.* Ergo, nec tu ipse jura, nec alios ad jurandum impelle.

Chrys. hom. 9 in acta Apost. proximè finem & hom. 7. ad p. p. fine.

§. IV.

4. Mala scaturire innumera.

QVartum caput, E consuetudine jurandi, velut è fonte, mala scaturire innumera, iidem, quos suprà laudavi sanctissimi doctores testantur. Et Hipponensis quidem præsul Augustinus de seipso candidè ac nervosè: *Iuravimus & nos*, inquit, *paßim habuimus istam teterrimam consuetudinem & mortiferam. Dico charitati vestræ, ex quo Deo servire cœpimus, & quantum malum sit in perjurio vidimus, timuimus vehementer, & veternosissimã consuetudinem timore frenavimus. Frenata restringitur, restricta languescit, languescens emoritur, & mala consuetudini bona succedit.* Gravissimum hoc malum est, sæpe jurando, in eam jurandi consuetudinem venire, quæ paullatim in mores transeat. Quod idem Augustinus deplorans: *Sed tamen*, inquit, *aliud habet humana peßima consuetudo. Et cùm tibi creditur, juras: & cùm nemo exigit, juras; & horrentibus hominibus juras; non taces jurando, vix es sanus non perjurando. Ergo, si discutiat homo, quoties juret per totum diem, quoties se vulneret, quoties gladio linguæ se feriat, & transfigat, quis in illo locus invenitur sanus? quia ergo grave peccatum est pejerare, compendium tibi dedit Scriptura, Noli jurare.*

Aug. tom. 10. serm. 28. de verb. Apost. post med.

Idem serm. eod.

Chrys. hom. 11. in acta, fine. & hom. 14. in ead. fine & hom 15. ad pop. post med. hom. 9. ad p. p. fine hom 14. ad pop. post med. & fine hom. 19. ad pop. fine. Zacha. c. 5. 2. 3. & 4. Vulgata lectio habet. Volumen volunc.

Chrysostomus hîc sibi verè similis, hoc est, aurei eloquii orator, inanium juramentorum damna percensens: *Satanæ laqueus est*, inquit, *jurare. Disrumpamus igitur funes, & facilè contra omnem custodiã consistemus; liberemur à laqueo Satanæ. Vide enim quanta correxeritis, si quidem hoc correxeritis. Primùm quia consuetudinem difficilem exsecatis; Deinde rationẽ malam, & unde omnia mala, nempe quòd putatis nihil referre, & nihil nocere; Tertiò furorem; Quarto avaritiam. Omnia enim hæc juramentum parit. Audistis prophetam de juramentis hodie nobis loquentem? Respexi oculis meis, & vidi, inquit. Quid tu vides? Et dixit: Video falcem volantem longitudine cubitorum viginti, & latitudine cubitorum decem. Et ingredietur domum, inquit, jurantis nomine meo, & dissolvet eam in medio, & suffodiet lapides & ligna. Quid tandem est dictum? & quâ de caussâ in specie falcis, jurantes sequi pœna videtur? Vt ultionem inevitabilem esse, & supplicium evitari non posse videas. Ensem enim volantem forsitan aliquis effugere poterit: falcem autem in collum delapsam, & pro funiculo factam, nemo fugere potest. Cùm autem & alæ adsint, quæ salutis ulterius spes? Quâ vero causßâ lapides & ligna jurantis dissolvit? Vt ruina aliis correctio fiat. Postquam enim jurantem mortuum terræ condi necesse est, domus dissoluta, & ruina facta, prætereuntibus omnibus & cernentibus admonitio erit per aspectum, ut non eadem audiant, ne eadem patiantur, & accusatrix erit mortui criminis continua. Non ita pungit ensis, sicut juramenti natura, non sic occidit gladius, sicut juramenti plaga. Scribe super parietem domus tuæ, & super cordis tui parietem, falcem illam volantem, & hanc ad maledictionem volare puta: & continuò ipsam recogita, sive alium jurantem videas, cohibe, veta, & curam tuorum gere servorum.* Idem Chrysostomus de Saülis regis juramento differens, ut compendio plurima juramentorum damna enumeret: *Saul*, inquit, *ex unico juramento plurima texuit perjuria. Vides, & tyrannidem, & filii eadem, & bellum civile, & pugnam, & jugulationes, & cruores, & insepulta cadavera ex uno parata juramento? Vides quot homines eversum volentes, tum invitos perjurio obnoxios, unum fecit juramentum? quot mala molitum est, quot cædes patravit? Cum his autem omnibus audisti Christi sententiam dicentem, quòd non pejerare tantùm, verùm, & jurare quomodocunque, diabolicum est, & tota maligni machinatio. Audisti quod ubique juramenta sequuntur perjuria. Hæc, inquam, omnia congregans, inscribe cordi tuo. Vtinam mihi liceret frequenter jurantium animas exuere, & ipsorum oculis subiicere vulnera & cicatrices, quas quotidie capiunt à juramentis. Nec admonitionis aut consilii indigeremus: quoniam vulnerum aspectus omni sermone potentiùs, huic improbæ consuetudini adhærentes, à malitiâ abducere posset.*

Tandem Chrysostomus, quia multos hac in re cessatores aut rafractarios expertus est, ovem exuens, leonem induit, & è suggestu omnibus edixit publicâ voce: quicunque jam toties moniti inanibus juramentis non abstinèrent, templo excluſos se scirent, templi limina non ampliùs contingerent, quamdiu scelestam jurandi consuetudinem perseverarent. Et hæc Chrysostomi verba sunt: *Quotidie clamamus, insonamus in aures vestras. Qui audiat, nullus est*, &c. *Propterea magnâ & claâ voce prædico vobis ac testificor, ita ut eos qui sic prævaricantur, quiq; ea quæ à maligno sunt, loquuntur, hoc est enim juramentum, ne limina ecclesiastica ascendant. Præstitutus autem vobis sit mensis præsens, ut sic corrigamini. Ne enim mihi dixeris, quòd meneg-tiorum urget necessitas, quia fidem non invenio. Iam remove mihi illos qui ex consuetudine jurant. Scio quòd multi nos risuri sunt. Atqui melius est nos nunc rideri quàm olim deplorari.* Et hoc ipsum, quò id melius ab omnibus capiatur, repetens: *Si quis*, inquit, *noluerit hoc præceptum perficere, quemadmodum tubâ quãdam per verbum pronuntio, abstineat à limine ecclesiasticis illis, sive princeps sit, sive alius diadematis cinctus.*

Chrysostom. hom. 9. in acta Apost. proximè finem & hom. 7. ad p. p. fine.

§. V.

QVintum caput Jurandi consuetudinem facilè posse corrigi. Chrysostomus & sæpe & apertè ingerens, *Malam*, inquit, *jurandi consuetudinem ab ore nostro auferamus, frenum imponamus linguæ; Nullo hîc sumptu opus, nullus labor exigitur, non indiget magnâ temporis morâ exercitatio. Sufficit velle, & totum factum est. Res enim hæc à consuetudine pendet. Etiam oro & obsecro, studium tale afferamus.* Quàm autem negligentia multorum bonos hos conatus eludat, explicans: *Contingit autem sæpius contrarium*, inquit, *eos qui semel bene aliquid fecerint, in eadem peccata ex ignaviâ iterum relabi, ita ut inde quasi impossibile reliquum opus constituere, ut si posuimus nobis ipsis legem non jurandi. Virtutem exercuimus ad dies tres, quatuor: post hoc necessitate quadam urgente, collectum lucrum totum dissipavimus, ac incidimus. Deinde in tantam pervenimus ignitiem ac desperationem, ita ut non libeat eadem ultra attingere.* &c. *Verùm non oportet negligenter agere etiam sic, sed iterum laborem aggredi.* Os enim quod nescit jurare, statim etiam Deum in precibus invocans conciliabit, & gravi plagâ diabolum percutiet. Os quod jurare nescit, neque contumeliis afficiendi consuetudinem habebit. Nam quemadmodum ex domo quadam, ita à linguâ hunc ignem ejice, & foras trahe.

Augustinus ad vincendam jurandi consuetudinem gravissimè hortatus: *Laborare debetis, & conflgere*, ait, *ad-*

Aug. in versus mal.

versus consuetudinem vestram malam, malam, malam, & valde malam: & tollere jurationem de oribus vestris. Cavete à falsâ juratione, cavete à temerariâ juratione. Ab his duobus malis securissimè cavebitis, si consuetudinem jurandi à vobis abstuleritis.

Arque ut vim verbis adderet, suo eos exemplo cohortatus: *Scio*, inquit, *grave esse consuetudini vestræ, sed & grave fuit consuetudini nostræ. Timendo Deum, abstulimus jurationem de ore nostro. Ecce vobiscum vivimus. Quis nos audivit aliquando jurantes? Nunquid non consueveram quotidie jurare? At ubi legi, & timui, luctatus sum contra consuetudinem meam, in ipsâ luctatione invocavi Dominum adjutorem. Præstitit mihi Dominus adjutorium non jurandi. Nihil mihi facilius est, quàm non jurare. Hoc ideo admonui charitatem vestram, ne dicatis: Quis potest?*

Aug. Serm. 30. de decell. 3. fine.

Bernardus juramenta vinci nõ appetendo, docens; *Sicut*, ait, *mentiri non potest, qui non loquitur; sic pejerare non potest, qui jurare non appetit. Quacunq; arte verborum quisque juret, Deus tamẽ qui est testis conscientiæ, hoc ita accipit sicut ille, cui juratur, intelligit.* Chrysostomus quò magis suos animaret ad victoriam vitii tam infesti: *Quid horum*, inquit, *in juramentis quæso prætendere possumus? quam difficultatem? quem sudorem? quam artem? quod periculum? exiguo tantùm studio nobis est opus, & brevi nobis totum expeditum fuerit. Nec mihi dicas, majorem expedivi; sed nisi totum emendasti, nondum te quidquam fecisse puta. Hoc enim exiguum neglectum, & omne reliquum destruit. Sæpius namque domos adificantes homines, & tectum imponentes, unius tegulæ excussæ curam non gerentes, totam domum perdiderunt. Nobis itaque quotidianas ponamus leges. Interim à facilioribus exordiamur, ab ore nostro jurandi frequentiam amputemus, linguæ frenum ponamus, Deum juret nemo. Non est hîc impendium, non est hîc labor, non est hîc temporis exercitatio: sufficit velle, & totum factum est; consuetudinis enim opus est. Precor & supplico, studium hoc impendamus.* Ergo Satanica hæc jurandi consuetudo, uti aureus orator loquitur, superari non difficulter potest, modò eam velimus superare. Eâ de causâ hoc ipsum diversis concionibus retractans: *Qui tandem*, inquit, *quæso te, labor est fugere juramentum? nunquid pecuniarum opus est impensâ, nunquid erumnis ac sudore perficitur? tantummodo velle sufficit, & totum quod jubetur impletum est &c. Cùm igitur istud corrigere tentaveris, etsi semel, etsi iterum legem consuetudine fallente fueris transgressus, ne tunc quidem animo despheres, sed rursum resurge, atque idipsum studium sollicitus apprehende, & absque ullâ prorsus ambiguitate superabis.*

Hom. 26. ad pop. antioch.

Idem tom. 3. in cap. 5. Matt. hom. 17. fine.

Ut autem Chrysostomus pectori altè infigeret impar hominum & Angelorum studium in divini nominis cultu, quámque facile sit curâ & studio hoc vitium debellare: *Seraphim*, inquit, *stabant circa ipsum, & clamabant alter ad alterum, & dicebant, Sanctus, Sanctus Sanctus Dominus Deus Sabaoth: plena omnis terra gloriâ ejus. Vidisti cum quanto timore, quanto horrore nominant eum glorificantes & laudantes? Tu verò in precibus quidem & supplicationibus, cum multo ipsum invocas torpore, quando horrescere oportebat, varia quædam, & alia super alia connectis juramenta: & qualis venia, quæ verò nobis erit excusatio, etsi millies consuetudinem objiciamus? Dicitur quòd quidam externorum oratorum præ quadam stultâ consuetudine, dexterum eundo humerum continuè movebat, sed tamen consuetudinem vicit, & gladios acutos utrimque humeris imposuit, ut vulneris timore, membrum ineptè se movens corrigeret. Hoc & tu linguæ facias, & ipsi pro gladio divinæ pœnæ timorem impone, & omnimo superabis. Impossibile enim, impossibile, inquam, est, meditantes & studentes, & opus hoc facientes, unquam superari.* Ergo abundè satis demonstratum est, jurandi pessimam consuetudinem à nemine non superari posse. Sequitur, quibus ea modis superari possit. De quo capite proximo agemus, unà etiam diversis objectionibus responsuri.

Idem tom. 5. hom. 7. ad pop. fine.

A

CAPVT XXX.

Quibus objectionibus IVRAMENTA *soleant excusari, & quibus modis ea extirpari possint.*

VTi linguæ sunt quæ cæno mersæ, sordibus unicè gaudent, ita sunt linguæ, quas diabolus nunquam non persultat. Hæ non decimam tantùm, sed vel tertiam sermonum partem confecrant cacodæmoni, idololatris pejores. Basilius Magnus: *Illud Climæ*, inquit, *unius è sectâ Pythagoreâ philosophi difficile est credere, quod casu non de industriâ nostros imitatur. Nam ille, cùm per juramentum mullctam trium talentorum liceret vitare, injuriam pati maluit quàm jurare.* Prisci Romanis lex erat, ut qui per Janum jurasset, morte plecteretur, nisi id fecisset senatu permittente. Pudeat Christiani sanguinis homines in naturæ legem tam turpiter delinquere, & vitæ auctorem toties ore temerario incessere.

Sunt mille octingenti philippei.

B

Suidâ teste adeò parcebant prisci Diis suis, ut, ne per eos temerè jurarent, sæpe dicerent: Per hanc rugosam pellem meam, Per aridam hanc arborem: Has fores testor, Per hunc gladium, Per hoc sceptrum, Per telum hoc meum juro.

Japones, quod multâ ratione faciant, juramenta plurimùm aversantur. Plato, è rationis itidem dictamine, graviter reprehendit jurantes. Non enim tantùm pejerandi periculo proximi sunt, qui crebrò jurant, sed insuper tam sibi quàm aliis incommodant: sibi quidem, quos mendaces, & indignos quibus credatur, nisi teste Deo, significant: aliis autem, quos, uti ait Hieronymus, suspiciosos & incredulos judicant. Profectò nemini minùs creditur, quàm crebrò juranti, qui cum prisco poëta fateri de se cogitur,

Maffe. l. 12. histor. Ind.

Jurantes tam sibi quàm aliis incommodant.

Iurare aut falsum dicere, par habui. *Auso. Edyll. 2.*

Sanctioris vitæ hominibus, qui non facilè unquam C jurant, priscum illud convenit:

Troch. vet.

Iis maximè, nunquam qui jurant, creditur.

Gregorius Nazianzenus, etiam voto se adstrinxit, nunquam juraturum: quod laudabili constantiâ ad ipsam usque tumbam servavit. Leontius Antistes qui res gestas Alexandrini Patriarchæ Joannis, quem Eleemosynarium vocat, conscripsit ipso narrationis exordio: Primum, inquit, & præcipuum ejus bonum fuit, quoniam omnimodis non juravit; quoniam Christus suis præcepit: *Sit sermo vester, est, est; non, non; quod autem his abundantius est, à malo est.*

Matth. c. 5. v. 37.

Comes Ariani Elcearius, non tantùm ipse non juravit, sed nec in ullo suorum famulorum jurandi licentiam vel minimam tulit. In eos qui vel jurassent, vel alteri malè precati fuissent, hæc fuit decreta pœna: Diem unum carcere includi, aut prandio cenáve privari, aut coram aliis humi sedentem, pane solo & hydriâ cenare. Si quis restitisset, alium sibi dominum quærere jubebatur. Hac ratione famulos ad Linguam perattentos reddidit. Sed sunt hîc quæ objiciantur, inanibus & noxiis his juramentis, defendendis: ad quæ singula ordine respondebimus.

D

Objectiones pro juramentorum defensione:

§. I.

PRimum est quod juramentis videatur patrocinari, Consuetudo ipsa. Utique, ajunt, tam severè non punit Deus, hos oris humani errores; sic assuescimus. His Chrysostomus acre acetum propinans: *Ne mihi jam aliquis*, inquit, *consuetudinem prætendat: propter hoc enim indignor & irascor, quoniam consuetudinem (ajunt) vincere non possumus. Et nisi consuetudinem vincamus, quomodo concupiscentiam vincemus, cujus radix habet à naturâ principium? Concupiscere enim naturale, malè verò concupiscere jam est voluntatis. Iurare nempe nec cœpit à voluntate principium, sed ex negligentiâ solâ. Et tu discas, quòd non ex rei difficultate, sed propter*

1. Consuetudo ipsa.

Chrys. hom. 19. ad pop. ante finem.

propter neglectum nostrum in tantum hoc peccatum processit. cogitemus quòd multò his difficiliora expediant homines, & hoc nullam inde retributionem expectantes. Cogitemus quæ diabolus imperavit, quàm laboriosa, quàm gravia. Nec difficultas fuit ejus mandatu impedimentum. Atque hoc variis exemplis firmat Chrysostomus. Funambuli qui Schænobaticam faciunt, & funibus currunt, ea discunt à puero, quæ nos incredibilia censemus: fuerunt è priscis oratoribus qui balbutientem aut claudicantem linguam, sed & alia naturæ vitia, vigili meditatione correxerint. *Idem tom. 2. in cap. 5. Matth. hom. 18. fine.* *Confidera,* inquit hic orator, *quemadmodum gentilium blæsi aliqui quarundam syllabarum non bene exprimentes sonum, offendentem sæpe linguam longâ meditatione limaverint. Postquam enim per scripturas vobis non potest persuaderi, ab externis monere vos cogor. Cogitate gentilium philosophos, & tunc scietis quanto simus digni supplicio despicientes divinas leges, cùm illi quidem pro humanâ honestate infinitè laboraverint, vos verò neque pro cœlesti regno studium adhibeatis.* *Chrys. tom. 2. in cap. 5. Matth. hom. 18. fine.*

Augustinus, idem cùm Chrysostomo urget in hunc modum: *Sed consuetudo est, solet dici. Solet dici, quando non dico. Hoc est, ante omnia. Quid est, ante omnia? Præ ceteris cautus esto, plus ad hoc intentus esto, quàm ad alia. Major consuetudo majorem intentionem flagitat, non rei levis consuetudo.* *Aug. serm. 28. de verb. B. Iacobi.*

2. Cùm Deus hominem vetet jurare, cur ipse jurat.

Alterum, quod hîc objicitur, istud est: Cùm Deus homines vetet jurare, cur ipse jurat? Hîc disertissimè Augustinus respondet: *Cùm ergo Dominus juravit, quare Dominus Christus suos jurare prohibuit: Dico, quare &c. Dominus qui prohibuit jurare, supra ripam te noluit ambulare, ne pes tuus in angusto labatur, & cadas. Sed Dominus juravit, inquis. Securus jurat qui mentiri nescit. Non te moveat quia Dominus juravit: quia fortè non debet jurare nisi Dominus. Tu enim quando juras, quid facis? Testem Deum adhibes. Tu ipsum, ipse seipsum. Sed homo quia in multis falleris, plerunque adhibes testem veritatem ad tuam falsitatem. Aliquando & nolens homo perjurat, cùm verum putat esse quod jurat. Non est quidem tantum peccatum, quantum ejus qui scit esse falsum, & tamen jurat. Quanto melior, & à peccato isto gravi longè sit, qui audit Dominum Christum, & non jurat. Sed etiamnum objicis: Tamen alii quoque viri probi atque intelligentes jurant.* Chrysostomus tanquam ejusdem tecum animi, prorsus idem caussatur, hoc modo: *Sed ille,* inquis, *jurat homo, qui mitis est, & cui est sacerdotium commendatum, & qui in multâ castitate & reverentiâ conversatur. Nolo mihi hunc sanctum, hunc mitem, hunc pudicum, hunc proferas sacerdotem: sed si Petrum mihi, si Paulum, si de cœlo angelum narres, nec sic quidem personarum dignitate terrebis. Etenim, si Christum hoc mandasse poteris approbare, aut quia hoc Christus non punit, acquiesco. Sed si cum tantâ provisione hoc fieri prohibet, ut jurantem maligno sociaret (nam superfluum, inquit, horum diaboli est) quid mihi alium atque alium commemoras, quid aliquorum nominas facta? Non enim ex servorum negligentiâ, sed ex suâ præceptione, sortem tibi Deus attribuit. Non enim ad corservos nobis, sed ad dominum ratio est. Nam & Magnus ille David peccavit, & grande peccatum. Quid ergo? Ideo nobis sine periculo peccare conceditur? Non. Nam hac de caussâ cavere debemus, & factâ fortiâ imitari sanctorum. Et si aliquâ negligentiâ legis præcepta violata sunt, cum omni festinatione transire nos convenit. Nam licet magnus & admirabilis ille sit, qui hanc legem resuit, pœnam sine dubio calcatæ hujus præceptionis exolvet. Non enim est Deus personarum acceptor.* *Chrys. tom. 5. hom. ad baptizandos.*

§. II.

3. Is hoc ævo rerum status est, ut nisi quis juret, nemo credat.

TErtiò solet objici: Is hoc ævo rerum status est, ut nisi quis juret, nemo credat tam iejunè affirmanti. Imò, mi homo, nemo credit sæpe juranti. Quòquò te vertas, quidquid causseris, Constantinopolitanus orator occurrit. Etiam hîc Chrysostomum pro me loquentem sisto, qui & istud prævidens: *Hunc,* inquit, *ex animâ morbum pellamus, interim ex foro submoveamus, ex venalibus tabernis, & reliquis officinis, & major erit nobis quæstus. Ne cogitetis, vos per divinarum legum prævaricationes vitæ necessaria comparare. At, inquies, non credit. Nam & hoc interdum à nonnullis audivi, Nisi mille juravero sacramenta, non credit. Tu es horum caussa qui facilè juras: quoniam si id non faceres, sed omnibus constaret, quòd non jures, mihi crede dicenti, quòd his qui mille devorant juramenta, majorem ipse fidem solo nutu invenies.* *Hom. 26. ad pop. fine.*

Quartò objiciat quis: Majorem partem jam emendavi consuetudinem jurandi. Nisi totum emendasti, excipit Chrysostomus, nondum quidquam te feciss putes. Scissura vestis, quantumvis parva, si non quamprimum sarciatur, mox dilatatur: ita nullos in virtute profectus capiet, qui diabolo foramen illud non obstruxerit. Divus Ludovicus Rex Galliarum, jurandi consuetudinem extremè perosus, sæpius dixisse fertur: *Libenter omnino vel candentis ferri ustionem recipiam, modò juramenta regni mei finibus sic posim proscribere.* Non minùs aversatus est juramenta Marcellus II. Summus Pontifex, qui ubi ad id fastigii evectus esset, à purpuratis Patribus rogatus est, litteris illis de more subscriberet, in quibus juramento obligaretur, purpurati senatus numerum, ultra quàm præfinitum est, non augendum. Marcellus non tantam esse jurisjurandi necessitatem ratus, recusavit quod postulabatur, &: *Re,* inquit, *hoc præstiturus sum, verbis nolim.* Prisci monebant:

Iurare noli, caussa justa sit licet.

Quintò solent opponere: Non gravibus, ajunt, juramentis utimur; & res, & juramenta nostra plerunque levia sunt. Ut scias, mi Christiane, hîc etiam levissima quæque admirandi fiunt ponderis. Imò hæc ipsa oris & animi levitas, delicti gravitatem auget. Chrysostomus hîc iterum pervellens aurem: *Hoc peccatum,* inquit, *valde crudele est, nec adeò valde crudele putatur: & hac de caussâ illud timeo, quia nullus illud pertimescit, sed, sicut simplex fermo prolatus, reatum non videtur asserre, &c. Et si quis increpaverit, risus movet, jocos narrare putatur. Funditus hoc amputare festino, & multi temporis malum radicitus evellere cupio, non tantùm perjuria, sed ipsas quoque juraciones.* Verbum vetus & verum est:

Iurare caussas ob leves, perjurium est.

Zacharias vates auctoritate divinâ præmonens: *Omnis fur,* inquit, *sicut ibi scriptum est, judicabitur: & omnis juratus ex hoc similiter judicabitur.* Nostri ævi theologus cum fide veritatis docet, mendacium etiam leviſſimum jurejurando confirmatum delictum esse letale. Gravi namque injuriâ Deus afficitur, cùm in testem vocatur mendacii. Militis illius vox impia fuit & sub Orcum relegandа: *Iuro tantùm per Deum ligneum.* Hoc enim est noxam purgare noxâ. Hanc temerariam linguæ petulantiam Deus quandoque gravissimè punivit. Isaias prodamat: *Audite hæc, &c. qui juratis in nomine Domini, & Deum Israël recordamini, non in veritate, neque in justitiâ.*

Augustinus rem miram commemorans: Aliquid dicam, inquit, quod nunquam dixi charitati vestræ in hoc populo, quod contigit in hac Ecclesiâ. Fuit hîc homo quidam simplex, innocens, fidelis, vobis omnibus notissimus: quis enim civium Tutuslymenum non novit? Ab illo audivi quod dico. Nescio quis negavit illi, quod omni jure reddendum fuisset. Commotus homo audaciâ tam improbâ exegit juramentum. Juravit ille, ille perdidit, sed isto perdente, ille penitus periit. Dicebat ergo Tutuslymenus, eâ ipsâ nocte pertractum se magno impetu ad tribunal judicis, viri admirabilis, in sublimi residentis, nunquam visi. Hîc sese interrogatum: Quare provocasti hominem ad jurationem, quem sciebas falsum esse juraturum? Respondit ille: Negavit mihi rem meam. At responsum est. Nonne melius fuisset, ut tu tuam perderes pecuniam, quàm illius perimeres animam? Ita humi prostratus cædi jussus est. Jam flagellato dictum est: Parcitur innocentiæ tuæ, de cetero cave hoc facias. Cæsus est autem tam graviter, ut in evigilantis dorso vestigia plagarum cernerentur. Subjungit hîc Augusti-

Aug. serm. 19. de decall. Num. Bapt.

Augustinus: *Fecit quidem ille magnum peccatum, & emendatus est. Sed multò gravius peccatum faciet, qui post istum meum sermonem, & istam meam admonitionem & exhortationem tale quid fecerit. Cavete à falsâ juratione, cavete à temerariâ juratione. Ab his duobus malis securissimè cavebitis, si consuetudinem jurandi à vobis abstuleritis.*

Sozom. 14. Hist.

Beatus abbas Auxentius singulari gratiâ pollebat in restituendâ ægrotis valetudine. Ab hoc Antistite duo viri fœdissimâ leprâ deformati stipem poscebant. His Auxentius vultu & verbis ad benevolentiam compositis: Scitote, inquit mei fratres, divinam iram non aliâ de causâ in vos desævire, quàm quòd eam assiduis juramentis & maledictis provocetis. Hæc sunt æquissima Dei judicia: tam noxia oris eluvies, tam tetro vitiliginis squalore punitur. Sed agnoscite vos reos, & desinite hæc vitia. Demum oleo sacro perunctos, à se incolumes dimisit. Adeò verissimè olim est dictum:

Pet. metch.

Lingua quidem res pusilla, maximi at parens mali est;
Peperat, jurare causas quisquis audet ob leves.

Hîc demum complures interrogant: Quâ igitur ratione, quibus denique modis vulgatissima hæc jurandi consuetudo emendanda est? Quò major medicinæ vis sit, eò remediis utendum probatioribus: diversa, sed non multa damus.

Remedia juramenta emendandi.

§. III.

1. Cêssores, monitores & reprehensores in se vel alios constituere. Chrys. hom. ad Bapt. tom. 5.

PRimum ex ore Chrysostomi: Censores monitores, reprehensores in se aut alios constituere. Hac de re Chrysostomus amplissimè disserens: *Quo igitur modo*, inquit, *quóve subsidio, hoc poterimus declinare peccatum? Non enim solùm convenit crimen crudele monstrare, sed potiùs criminis ultione liberari. Est tibi conjux, sunt filii, est amicus, est servulus, est vicinus, est sanguinis cognatione sociatus: festina omnibus hujus legis præcepta narrare. Sed, inquis, dura res consuetudo, & quæ facilè mutari non possit, & quæ nos nonnunquam & invitos trahit, & nolentes committere cogit illicita. Igitur tantò te hujus mali reatu liberare festina, quantò consuetudinis vim necessitatémque cognoscis, & ad aliam consuetudinem migrare propera. Nam sicut te prava consuetudo pœnitet, ita poterit melior obtinere, ut & volentem te juris jurandi lapsibus non permittat evinci. Nam revera multum consuetudo prævalet, & jura didicit immutare naturæ. Vt igitur non assiduè doleamus, ad illam consuetudinem demigremus, & ab omnibus tibi singulisq; conjunctis hoc postula, hoc pete beneficium, ut te jurantem arguant, ut confundant. Nam cùm te afficiunt tuâ confusione auctorem, & sibimet similia largientur. Nam qui alterum, ne juret, arguit: nec facilè se præcipitare patietur in perjurium.*

2. Cêssores, monitores, reprehensores etiam non vocatos admittere.

Alterum: Censores, monitores, reprehensores, etiam non vocatos admittere. Quis est qui pallium inversum induat, & non sustineat vel ab infante, vel à fatuo moneri? Quandoque etiam olitor est opportuna locutus. Anno millesimo quingentesimo octogesimo quarto, Ulyssiponæ catecheses in plateâ publicâ docebatur. Ab his Christianæ doctrinæ rudimentis adeò profecit puer, ut cùm hominem adultum procaciùs jurantem audiret, in genua procubuerit, & summis precibus obsecrarit, non ita juraret; neque enim tam leve, quàm putaretur, esse peccatum. Erubuit ad has preces vir grandævus, &: Qui vocaris, inquit, quinam tui sunt parentes? Tacuit puer & abiit. Non tu, ait vir ille, puer es, sed Angelus Dei; emendabo me. Dictis addendum.

Anno millesimo quingentesimo nonagesimo tertio, Divione pædagogus schedam à suo discipulo scriptam reperit, legitque, ignarus peccata in eâ enumerari: inter cetera & hoc perscriptum erat, *Pædogogum meum temere jurantem non correxi.* Ea res sic hominem attonuit movitque, ut omnem jurandi consuetudinem generosè in se expunxerit. Nimirum etiam *ex ore infantium & lactentium laudem suam Deus perficit.*

Vid. §. v. 3.

3. Certum emendationis tempus sibi præfinire.

Tertium, Certum emendationis tempus sibi præfinire. Istud etiam Chrysostomus suadens: *Vt igitur*, inquit, *hoc crimine liberemur, invicem admoneamur, insitum tempus constituamus, & tempus dierum decem. Volentibus enim & vigilantibus, & bi sufficiunt dies, quo penitus hoc crimine consuetudinis liberemur: & post decem dies nihilominus si illaqueati reperiamur, pœnam nobis constituamus. Si verò post hæc dicas, quod est difficile consuetudinem fallere vehementer quoque studentes: hoc fateor quidem & ego. Verùm tamen & illud cum hoc pariter dico quòd sicut est facile decipi, sic & facile corrigi. Si namque domi multos ubiq; custodes constituas, puta servum, uxorem, amicos, ab omnibus facilè compulsus atque coactus, à malâ recedes consuetudine. Et si decem tantùm diebus id observaveris, non jam ampliùs reliquo tempore indigebis, sed cum fiduciâ totum erit tibi repositum pulcherrimæ consuetudinis firmitate viciſsim radicatum. Cùm igitur hoc corrigere cœperis, sive semel, sive secundò, sive tertiò, sive vigesimò legem transcenderis, ne desperes, sed iterum surge, & studium tuum resume, & omnino victor eris.*

Chrys. hom. ad baptiz. & hom. 28. post. init.

Idcirco post decem dies conatu tam laudabili exactos, alii decem dies præfiniendi, post hos iterum alii atque alii destinandi, quibus victoria de jurandi consuetudine reportetur. Neque hîc unquam desperandum. Conatus & industria possunt omnia.

4. Assiduè divinam vindictam in juramenta metuere.

Quartum, Assiduè divinam in juramenta vindictam metuere, Deum audientem & punientem omnia, ubique timere. Ad saluberrimum hunc timorem concilian-dum, Chrysostomus non ignota suis narrando, sic argumentatur. *Civitatis balneæ rex obstruxit, & lavari jussit neminem, & legem transgredi est ausus nemo, aut factum incusare, aut consuetudinem prætendere: verùm & qui sæpe sunt in ægritudine, & viri, & mulieres, & pueri, & senes, & multæ partus doloribus recenter absolutæ mulieres, & omnes necessariò tale remedium petentes velint nolint mandatum hoc sufferunt, & neque morbum corporis, neque consuetudinis tyrannidem, neque aliis peccantibus sepuniri, nec aliud talium quidquam prætendunt: sed hujusmodi gratè excipiunt ultionem, quia majora expectabant mala, & quotidie precantur hactenus regium furorem sistere. Vides, quod ubi est timor, facilè solvitur consuetudo, etiâsi valde diuturna sit & necessaria. Atqui non lavari, grave: Non jurare verò, valde facile, & nullum affert nocumentum, non corporibus, non animis, sed etiam multù emolumenti, magnam utilitatem, multam opulentiam. Quomodo igitur non absurdum rege jubente vel difficillima sustinere: Deo verò statuente id quod neque grave sit, neque difficile, verùm perquam facile & commodum, contemnere & deridere, & consuetudinem prætendere non exhortor; ne in tantum salutem nostram contemnamus, sed timeamus Deum, sicut hominem timemus.*

Idem hom. 14. paullo ante finem.

Quisquis igitur juramentis assuetus es, si hominem times qui ficam extollit & vulnera minatur, cur Deum non times qui gehennam proponit, & supplicia intentat sempiterna?

5. Sibi ipsi mulctam dicere.

Quintum, quod optimum videtur, Sibi ipsi mulctam dicere; certam stipem egenis seponere, gulæ aliquid cibi potúsve subtrahere, pensum statarum precum augere, &c. Eásque pœnas à se toties repetere, quoties quidem repetitur culpa. Nam & hoc Chrysostomi consilium est. *Vis*, inquit, *discere quomodo vitium hoc superari possit? quomodo ab improbâ consuetudine liberari liceat? Ego te quendam docebo modum, quem si tenueris, superabis omnino. Cùm videris te ipsum, vel alium quemque, vel servorum, vel filiorum, vel uxorem hoc malo captos, & continuè commonefactos, neque correctos, jube non pransos cubare, & hanc tibiq;, & illis damnationem impone, damnationem non damnum sed lucrum ferentem: Talia enim sunt spiritualia, & lucrum ferunt, & celerrimam correctionem. Lingua enim continuè tribulata, vel nemine commonente sufficientem capit admonitionem à siti compressa, à fame angustiata, etsi omnium essemus stolidissimi, totâ die hujus tormenti magnitudine commoniti, alterius consilii & admonitionis non indigebimus.* Nobis itaque ipsi quotidianas ponamus leges. Nobilissimum supplicii genus est à seipso pœnas expetere.

Idem hom. 5. ante finem.

Anno

Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quarto, ad tollendum hoc præceps & inutile jusjurandum, multæ toto Catalauniæ principatu inſtitutæ ſunt ſodalitates, ſub Auguſtiſſimi nominis JESV tutelâ. In has adſcribebantur eâ lege ſodales, ut certâ ſibi irrogatâ mulctâ, à temerariâ jurandi conſuetudine temperarent. Succeſſu optatiſſimo ſalutare hoc inventum latè propagatum eſt. Igitur octo ipſos Catalauniæ epiſcopatus nominis JESV ſodalitia mirâ fœcunditate in ſuas leges traxerunt. Réſque eò devenit, ut pueri quoque inter ſe pulchro certamine pœnas repoſcerent: ac, ſi cui fortè vetitum verbum per vias publicas exciderat, in eum ceteri facto impetu, non priùs dimitterent, quàm pœnæ loco in genua procumbentem figere oſculum ſolo cogerent.

Hiſtoria Societatis tom. 1. l. 14. n. 72.

Etiam in Bavariâ, contra divini nominis abuſum ſodalitas viget, plurimùm laudanda: cujus origo, leges, precationes, privilegia Monachii typis excuſa Anno milleſimo ſexcenteſimo viceſimo ſexto.

Hanc omnem de improbâ jurandi conſuetudine diſſertationem cum Chryſoſtomo & Auguſtino finio. Chryſoſtomus non perjurii tantùm, ſed juramentorum inutilium omnium capitaliſſimus hoſtis, quæ diximus, in compendium confert hoc modo: *Deus dixit, Ne juraveris. Noli cauſſas à me ampliùs requirere. Lex eſt regia; qui tulit ipſam, & ipſius rationem novit. Niſi fuiſſet utile, non prohibuiſſet.* Addit ſed concione aliâ: *Deus juramenta fugere juſſit, & dicis: Non poſſumus fugere juramenta. Sextus hic dies eſt quòd de hoc vos præcepto admoneo. &c. Non ampliùs vobis erit excuſatio, neque venia, maximè cùm etiamſi à nobis dictum fuiſſet nihil, à vobis ipſis hoc corrigi debuerit.* Et ut oculis etiam, non ſolis auribus hanc ipſam inſtitutionem infigeret, auditores ſuos obnixè rogavit: *Ioannis (Baptiſtæ) caput abſciſſum adhuc calido cruore deſtillans ſumentes, ſi ſic domum quiſquam ſuam redeatis, & putetis ante oculos habere ipſum vocem emittentem & dicentem: Odio habete jugulatorem meum, Iuramentum, &c. Hoc ipſum igitur & nunc peto & petere non deſiſtam, ut quocunque abierimus hoc geſtantes caput abeamus, & omnibus clamans oſtendamus, & juramenta vituperans. Quamvis namque valde ſimus ignavi & negligentes, capitis illius oculos intuiti, terribiliter vos reſpicientis & minantis jurantibus, freno omni vehementiùs per timorem hujuſmodi repreſſi, cohibere & avertere facilè poterimus linguam à jurandi præcipitio.* Auguſtinus his documentis optimum nectens epilogum: *Iſtam, ergo,* inquit, *quotidianam, crebram, ſine cauſſa, nullo extorquente, nullo de tuis verbis dubitante, jurandi conſuetudinem avertite à vobis, amputate à linguis veſtris, cricumcidite ab ore veſtro. Magno bono abundabitis, ſi tam magno malo carebitis.*

Chryſ hom. 16. ad pop. de ſeditione.

Hom. 8. ad pop.

Hom. 14. ad pop. poſt init.

Aug. ſer. 28. de verbis Apoſt. ad finem.

CAPVT XXXI.

Quod donum linguarum ſit, & quæ omnium Lingua ſanctiſſima?

NOtiſſimus è porticu philoſophus Diogenes, cùm prolixum volumen recitans, tandem eò perveniſſet, ut libri finem videret: Bene habet, amici, ait, terram video. Nos primam Alphabeti partem deduximus ad finem; & jam terram videmus. De linguæ vitiis huc uſque diſſeruimus; æquor aravimus procelloſum, & monſtris plurimis infame, nunc portus primus in oculis eſt. Facilis ei venia conceditur, qui nauſeat in mari. Neque nos ægrè veniam ei dabimus, qui in mari hoc monſtroſiſſimo nauſearit. Tot jam diſſertationibus nihil niſi mera linguæ vitia, & fœdiſſimam oris proluviem in conſpectu poſuimus, ut forſan non nemo dixerit: Date mihi pelvim, adeò bilem movent tot purulentæ linguarum vomicæ. Ut hoc faſtidium levemus, placuit diſſertationem inſtituere non de ullo linguæ vitio, ſed de dono. Hac dictionis varietate interpoſitâ, ad alteram de linguæ vitiis partem progrediemur. Nunc verò prout inſtituimus, quæſtionem hanc agitabimus: Qualenam linguarum donum ſit, & quæ demum ſanctiſſima omnium dicenda lingua.

A

B

C

D

§. I.

EA eſt humanæ mentis cæcitas, ut quæ probanda improbet, quæ improbanda probet, & ea quæ admiratione digna, negligat, quæ negligenda ſuſpiciat, & quædam æqua non æquè admiretur. Cui noſtrum non mirum foret ſpectaculum redeuntis ad vitam è monumento? planè oculi tuerentur attoniti, ſenſus omnes vincerentur, homo extra hominem abiret. Et cur neminem delectat huic propinquum admirari miraculum ſolis, qui quotidie quaſi moritur, & quotidie reſurgit? Rus mihi abi aucupatum; picam adſer, & exceptis officulis arctum ejus guttur diſclude, præ eum verbis, doce formare vocem, & articulatos ſonos fundere luculenter; obſecro quàm non ciebit ad ſe turbam, quos ad ſe non convocabit cætus, qui inſuaves illos oris crepitus pronâ capient aure, ſui obliti. Perverſi mortales, contra oportuit. Quærite in vobis, quod quæritis extra vos. Placent illa aviculæ malè formata verba, & non placent potiùs veſtra, quæ ſine ſalebris & ſuaviter ex ore decurrunt? Rectè omnino & ſapienter Anacharſis invitatus ad audiendum quendam qui mirificè luſciniæ cantum imitabatur, aſpernatus eſt, &: Veras, inquit, luſcinias ſæpe audivi. Nos pluris facimus affectatione & imitatione acquiſitâ, quàm verâ. Stultè prorſus. An fortaſſe miraculum eſt, aviculam loqui, & non eſt hominem loqui? Nihil novi, inquies, hominem loqui; imò potiùs novum, hominem non loqui. Ne turba, Lector, néve confunde quæ dico. De re novâ nullus mihi ſermo, ſed de linguæ miraculo ac dono, quod in homine non minùs eſt quàm in ave. Nam quòd in aviculâ fecit artifex, hoc in homine fecit natura, immane quanto melius. Loquatur paulum lingua de linguâ quæ tumidis incluſa buccis, vocem motibus ſuis in verba diſcernit, dum acumen ſuum palato illidit, adjuta offenſione dentium & compreſſione labiorum; plus tamen ad loquendum conferunt dentes quàm labia. Nam infantes priùs non fantur quàm dentiant; & edentuli ſenes nonnunquam ita balbutiunt, ut bimuli puelli. Quid autem mirius quàm ſonum è pectore petitum, in verba certa flectere? Lingua non loquitur, non dentes, non labia, & tamen nihil loquitur niſi dentes, & labia, & lingua. Adverte mentem & vide; vocem emittis quam lingua volutat, dentes frangunt, labia premunt, ut vult qui loqui vult. Vox hominum in parvo cenſu eſt, verba ſunt, vocem habet ſuam & leo, habet canis, habent & aliæ beſtiæ; verba non habent. Quis verò verba docet, hæc aut illa? Naturam, ſcio, quoſdam dicere: imperitè dicunt. Tu Germanicè faris, quo doctore, quâ doctrice? Naturâ? Germana igitur naturalis, & non ceteræ? indignabitur Italus, ſtomachabitur Gallus, fremet Hiſpanus. Nugæ & aniculârum deliramenta linguam aliquam homini eſſe naturalem, non eſſe omnes. Sed eſt nonnemo qui dicat: includite par infantum, remove eos ab hominum cœtu, diurnent annos aliquot ſolitarii, veniet cum annis lingua homini naturalis. Aſſertionis ſuæ rationem adducunt. Et en, inquiunt, Pſammetichus, rex Ægypti, uti teſtis eſt Herodotus, avidus cognoſcendi, quinam primi homines extitiſſent, hujuſmodi quid machinatur: Pueros duos humilibus parentibus recèns natos tradit paſtori inter pecora educandos, ſimúlque vetat vel ullam vocem edi audientibus pueris. Abit paſtor, regis juſſa facit, pueros includit, voces cavet, & tempore, ut rex juſſerat, capras admovet, alendis pueris. Tranſit ita biennium, & infantes, nec vocem reddunt, nec accipiunt, niſi fortè à barbatis illius ſuis nutricibus. Tandem paſtore caſam hanc ingrediente, ambo, pueri, porrectis manibus

βέκος

βέκκος clamant. Miratur pastor, silet tamen, & ubi idem verbum crebriùs audit, rem ad Psammetichum defert cum pueris. Quos cùm rex & ipse audiisset, percunctatus est, quænam gentes βέκκος quippiam nominarent. Et comperit tandem, à Phrygibus sic panem appellari. Ex quo Ægyptii Phrygas se priores non negarunt.

Accipio quæ dicis, & audio; quæso & tu me audi. Herodotus sexcentas scripsit fabulas, inter illas & istam numeremus. Deinde fac verum loqui patrem fabularum, respondebit pro me Hipponis, imò & Orbis lumen Augustinus, qui hoc verbum scribit pueros didicisse à capris, apud quas magistras fuerunt enutriti. Sed quoniam exemplis rem agis tuam, agamus iisdem pariter nostram. Nostro ævo magnus ille Indiæ terror & domitor Mogor eodem studio aut curiositate ductus, in loca inaccessa pueros abdidit, ut exploraret somniatam istam & ultro crescentem loquentiam. Diu expectavit, sed tandem pro Ciceronibus & Demosthenibus, aut si mavis, pro balbutientibus Rabinulis vidit mutos. Verùm quid diu immoror, cur non hoc anile agmen uno spiritu sufflo ac dissipo? Quid enim, superi? unde nobis sermo? unde verba? Si non ab imitatione, non ab exemplo. Tolle imitationem, tolle exemplum, & sustulisti sermonem. I, nunc, invise tuos infantes, & mirare solitariam illam facundiam, quæ rudet potiùs quàm loquetur. Prodeant nunc tibi, inquit Arnobius, in opertâ solitudine nutriti, mortalium consiliis inferantur, dent responsum roganti, certè omni pecore, ligno, saxo, obtusiores stabunt, & Deæ illi Angeronæ similiores quàm hominibus. Sed morus ego sim si diutiùs morer hæc somnia. Hebræam linguam omnium principem esse in confesso est, cujus Deus auctor & inventor. Ceteræ ab hominibus inventæ sunt, aut expolitæ. Enimvero de ordine linguarum & præstantiâ, nullus hîc locus disserendi. Illa cuique sit optima quæ est utilissima, aut sanctissima. Nec conqueramur unam solùm aut paucas nos callere linguas; tribulem habemus Adamum. Non multi Mithridates vivimus: habuit linguarum rex ille notitiam viginti gentium, quæ sub ejus regno erant, nullo ad ullam unquam usus interprete. Dæmonium hominis aut certè miraculum.

Aug. mentionem facit hujus controversiæ lib. de quantitate animæ cap. 1.

Hebræa lingua omnium princeps est.

§. II.

Lingua est donum naturæ.

HAbemus donum Naturæ Linguas, sed informe ac rude? sed & noxium donum, nisi aliud insuper donum aliunde accesserit, quo doceamur, Quando & Quomodo utendum hoc linguæ dono? Quando igitur & quomodo loquendum? Perplexæ quæstiones, neque jam expediendæ. Unum duntaxat instillo, tum loquendum esse, cùm meliora silentio afferre possis. Dictorum enim sæpe, vix unquam silentii pœnitet. Hinc Lycurgus roganti, cur Lacones sic amarent loquendi brevitatem? Quia finitima, est inquit, silentio. Et certè omni ætati decora, subinde necessaria etiam est taciturnitas. Audiat à me loquaculus dictum Theophrasti: *Minus*, ait, *linguæ fidendum quàm effreni equo.* Nec tamen ego Harpocrates volo, cùm res & tempus postulat. Loquendum est, cùm silentium aut non probum, aut admodum molestum. Theophrastus ille quem dixi, quendam in convivio tanquam in Pythagoræ ludo silentem festivè admordit: Si stultus es, inquit, rem facis sapientem; si sapiens, stultam. Et erat solenne Græcis, cùm secundæ mensæ inferrentur, inferri etiam linguam bubulam assam, ut intelligerent convivæ, tum vel maximè, si unquam aliàs, linguis utendum. Sed non est opus me magistro linguæ in conviviis: solvitur illa nimiùm cùm vino incaluit, & subinde nisi videres homines, hirundinum musea diceres, non hominum cœtus.

Ad hæc in parte alterâ respondebimus.

Donum ergo linguarum quid est, aut unde est? Linguarum donum quid sit, scit ille qui donat Deus: ego quidem præstare arbitror, hoc tanto munere donatum esse, quàm ad explicandum illud paratum. Nam hîc maximè Labyrinthus, in quem si quis sese intromittat nec si Theseus sit, revertetur, nisi Deus ille fila porrigat, atque dirigat gressus. Ne tamen deserti notam officii subeam, imitabor philosophos, cùm aliquid in obscuro positum dispiciunt, descriptione apertâ, aut, ut ipsi loquuntur, positivâ abstinent, ad negativam confugiunt, ad id respondent quod non quæritur, ut intelligatur id quod quæritur. Quid igitur donum Linguarum est? Id quod nunquam fuit disertis Athenis, quæ donū. quod nesciit facundus Demosthenes, quod ignoravit numerosi oris Isocrates, & omnis Graii eloquii senatus. An fortasse Romana quondam palatia habitavit, cùm pro rostris funderet sermonis nectar Tullius? Ignotum Ciceroni fuit, Antonium fugit; Crassum latuit; Gracchos ipsos maternâ eloquentiâ mirandos contempsit. Abeamus à Rhetoribus & lustremus philosophorum officinas. Hîc Academia ob oculos, istic Lyceum, illic porticus. In Academiâ Platonem cernis aureo ore sonantem. At unde tam pretiosus sonus? an pone in cathedrâ hoc linguæ donum residet? minimè gentium: igneo ore sonare debebat non aureo. Quid in Lyceo? ibine reperire est, apud magnum illum sapientiæ principem Aristotelem! Donum quidem is magnum habuit, sed non donum spiritus. An in porticu est apud Stoicos? Umbra quædam hujus ibi fuisse videtur; sed revera umbra fuit & fugiens imago: De virtutibus sine virtutibus disputabant, & loquebantur ut Dii, vivebant vix ut homines. Aliò quæsitum imus. En Theologiæ fores patulas, quid si in angulo ejus fortè delitescat? planè delitescit; nam à multis nescitur. In Theologiâ sedem habet, semper in Theologiâ est, non semper in Theologis. Vides mihi hunc ingenio scientiâ malè farto tumentem ahósque contemnentem? Contemnitur & ipse à spiritu. Quid ergo est, si delitescit? planè spiritus est, & spiritus ille igneus, donum & donans, qui dum donat loquitur, & dum loquitur, donat. Cum hoc etiam mutus disserit, sine hoc etiam disertus conticescit. Nec pugnantia loquor, quid enim malè facundus agit loquendo? plus egisset silendo. Quid facit bene mutus tacendo? minus effecisset loquendo. Solus eloquens est, etiam in infantiâ, in quo hic spiritus loquitur. Jaceat littera, verba sint horrida, stylus sit incompositus, si spiritus igne suo illuceat, surgit littera, verba planantur, stylus expolitur. Quis ille Thomas Aquinas? Cælites, vir magnus! At unde illud suum verborum lumen, quo Theologiam illustravit universam, unde sumpsit? Nihil ei Tullius contulit, nihil Sallustius, nihil Livius, nihil Virgilius; nec contulissent, etiamsi eos præceptores habuisset. In eo certè mustei homines, qui hodie nati nescio in quo novo Latio, quique beati sibi videntur, in voculis nitidiusculis & bracteatis aliquot nugis, in eo, inquam, fortasse inveniant desita aut nunquam usurpata dicta, sed tamen ita dicta ut habeant aculeum, quem in animis legentium figant. At melior est in amœniori litteraturâ Ambrosius, & oratione tersâ fluitat, verùm non eâ re movet animos aut flectit, sed spiritu qui diffusus toto stylo, divina fumat fragrantia:

——— ut pulchro violaria campo.

Abeat humana scientiâ & loquentia quæ tumefacit; abeat dictio omnis limata, aut adsit cum spiritu; horridè dicam, dum piè dicam. Quid Bonaventura ille? an verba sua Ciceronis stibio illevit, aut Demosthenis sueco tinxit? minimè verò: & tamen pellexit auditum, inflexit mentem, tenuit pendulum auditorem. Adfuit aliquando publicè dicenti Thomas ille Aquinas, qui missâ concione Bonaventuram rogat, ex quibus ille libris tot sermonis flores, tot legeret sententias, quas

concionibus inspergeret. Bonaventura, quoniam in platea consistebant, domum invitat percunctantem, pollicetúrque se illum librum ostensurum. Conditionem acceptat Thomas, comitatur hominem, init cum invitante cellam, expectat avidè quem prompturus sit codicem. Quid putatis fecisse Bonaventuram? attulisse forsan Augustinum? non malum attulisset, sed meliorem habebat. Quis fuit? Crucifixus erat oculis tritus, non digitis, lacrymis notatus, non atramento; hinc ille vim loquendi, vim sumpsit persuadendi, quam in Quintiliano quærere potuisset, invenire in solo Crucifixo, uti & invenit. Verè litteratus est, qui sic est litteratus. Quid enim externa & polita ista doctrinarum, quid sermonis linguarúmque ad fastum, scientia? Quid faciunt ad meliorem vitam, si absit melior hic doctor? Vanus ille homo est, & ejus sermo colore solo Rhetorum imbutus, nisi habeat pondus à divino spiritu. Audi mihi aliquem scitè & eleganter loquentem, capiêre quidem paullisper lenociniis illis verborum, sed abi rursus, & abibit simul affectus. Nunc alteri te fiste cujus sermo non cultus, sed nativus; non nitidus, sed neglectus; non sese ostentans, sed amore flagrans & divinis favillis inspersus; hic animum tuum, non trahet, sed rapiet; non movebit sed dimovebit, & relinquet abeunti ictum ac morsum salutarem. Audi Petrum die Pentecostes loquentem; attende Paulum coram Agrippâ & Festo disserentem, non artificiosè, non affectatè; neque enim ita doctus erat à magistro Crucifixo. Sed observa vultum utriusque, quasi divinis flammis succensum, igneum in oculis vigorem, tremendum in ardente fronte pondus: suaserunt ac persuaserunt. Sic solent qui magistrum habent non Tullium, sed spiritum.

Liber S. Bonaventuræ erat Crucifixus.

§. III.

Quæ lingua omniũ sanctissima.

Hic quæstio nobis vertitur (quod unum ex promisso disserendum restat) quæ linguarum omnium sit sanctissima? Erunt fortassis qui dicant Hebræam, non primam tantùm, sed & sanctissimam esse. Non malè. Veruntamen, si priscis doctoribus credimus, est lingua quæ Hebræâ longè sit sanctior, quam & indoctissimus quisque, modò velit, facilè ac brevi addiscat. Græciæ lumen, disertissimus oratorum Chrysostomus ad quæstionem hanc respondebit. Nos digitum labello imponimus: Chrysostomum ergo audiamus. Aureus hic orator verbum è verbo sic exprimens: *Gratias itaque agamus*, inquit, *in omnibus, quidquid fiat: hoc enim est gratum esse. Etenim rebus prosperis hoc facere, nihil magni fuerit: nam ipsa rerum natura eò impellit. Quando verò in extremis existentes gratias agimus, tunc præclarum est. Quando enim ceteri maledicunt & fastidunt, nos gratias agimus. Vide, quanta sit philosophia. Primum, Deum lætificas: Alterum, diabolum pudefacis: tertium, & quod malefactum est nihil esse facis. Nam & tu simul gratias agis, & Deus dolorem amputat, & diabolus abscedit. Non potest etiam fieri ut afflictiones sentiat homo ille, qui in afflictionibus gratias agit.* Nihil hac linguâ sanctius, quæ in adversis Deo gratias agit. *Certè non inferior est lingua martyrum, utraque pariter coronatur. Nam adversus istam instat lictor, Deum per maledicentiam negare cogens, adversus hanc instat diabolus angustis quæstionum cogitationibus lacerans, & animi angustiis obtenebrans. Si ergo dolores pertulerit, & gratias egerit, martyrii coronam sortitur. Vtpote morbo decumbit filiolus, & tamen mater gratias agit Deo. Quo tortore non sævior est animi angustia? Attamen verbulum aliquod acerbum extorquere nequit. Filiolus moritur? Rursus mater gratias agit.* En, mi optime Christiane, hæc demum sanctissima est lingua, quæ pro molestiis & doloribus gratias agit. Ita Chrysostomo attestante, *Nihil hac linguâ sanctius, quæ in adversis Deo gratias agit.*

Chrys. tom. 4. in c. 3. ad Colloss. hom. 8. post. med. mihi pag. 1159.

Nihil sanctius linguâ, quę in adversis Deo gratias agit.

Joannes Avila formandis moribus magister optimus: *In ærumnis & doloribus*, aiebat, *plus valet unum* Deo gratias, *quam sex millia in rebus prosperis, & bonâ valetudine.* Nam Deo gratias agere, cùm omnia fluunt ad votum, vix ullius est artificii; at verò cùm variis ærumnis obruimur, nihilominus velut pro beneficiis Deo se gratum sistere, hoc raræ artis, hoc magni est animi. Revera Jobus sanctissimam hanc linguam habuit: calamitatibus namque maximis jam pæne sepultus, nihilominus inter tot suorum ruinas & funera, voce generosâ cantabat: *Sit nomen Domini benedictum.* Igitur oraculi loco habendum quod Chrysostomus pronuntiavit: *Nihil est linguâ sanctius, quæ in adversis Deo gratias agit.* Hæc demum sanctissima lingua est.

K

CAPVT XXXII.

KALVMNIA *depingitur, & Kalumniatorii genius describitur.*

Vetus verbum est: Longæ sunt Regum manus, quaquaversus fugias, insequuntur & apprehendunt. Suas habet & lingua manus, easque longissimas, quæ illis Regum brachiis vix quidquam cedant. Linguæ manus esse, sapientissimus Regum testatus: *Mors*, inquit, *& vita in manibus Linguæ.* Robustissimas profectò manus esse necesse est, quæ duas res usquequaque diversissimas Vitam & Mortem continere possunt; uti verò Mors omnia perrepit atque permeat, ita etiam Linguæ manus in omnem se locum penetrant. Linguæ brachia sunt verba, quibus plurimi sic contunduntur, ut cor, omniáque illorum ossa conterantur. Siracides exponit, quâ ratione manus hæ ferreæ atque adamantinæ, secures omnes & malleos mole crudeli superent: *Beatus*, inquit, *qui tectus est à Linguâ nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis illius non est ligatus: jugum enim illius jugum ferreum est, & vinculum illius vinculum æreum est. Mors illius mors nequissima: & utilis potiùs infernus quàm illa. Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem, civitates muratas divitum destruxit, & evertit domos magnatorum effodit. Virtutes populorum conclusit & vocum gentes fortes dissolvit.* Linguam tertiam vocat eam pestilentissimùm, quæ discordias inter duos aut plures inflammat. Atque adeò lingua mala tam robustas habet manus, ut multos cogat terram è terrâ mutare, non paucos in extremam perniciem impellat. Inter has linguas, quarum mors nequissima est, jure suo numeranda venit Lingua Calumniatrix, quæ non tantùm mendacium cudit in alterum, sed etiam in falsam accusationem malitiosè prorumpit. Hanc porrò Linguam non ad tertiam sed ad decimam alphabeti litteram referre priscorum Orthographia nos docet, quæ ad characterem Kappa Kalumniam reducit, ut infrà demonstrabitur. Sed prima hîc quæstio nascitur, quid sit Calumnia? Theologorum Princeps Thomas Aquinas Calumniam ait esse falsam & malitiosam criminis impositionem. Calumniæ index est frequens accusatio, quæ quò falsior, hoc & venenatior est; atque de hoc calumniatricis Linguæ veneno atrocissimo paulò copiosiùs disseremus. Aures obsecro vacivas præbete & favete Linguis.

§. I.

Lodovicus Malvenda è S. Francisci familiâ vir eruditus: Vultisne, inquit, scire, quid sit Calumnia: Narratio est, sed falsa, Magistratui aut Domino delata, illo absente, cujus jugulum petit. Nec ferè aliter Lucianus Sophista eam describens: Calumnia, inquit, delatio est inscio & absente reo, ubi plerunque fides habetur parte

parte inauditâ alterâ. Et heu quàm firmas Calumnia dissolvit amicitias, quot quantasque subvertit familias, quot & ipsas funditus civitates perdidit? Hæc patrum in liberos, fratrum in germanos, liberorum in parentes, amantium in amatos furorem armat.

Ah! nocentior veneno quolibet Calumnia est.

Ex angulis atque latebris frequenter, & ex insidiis jacit tela, sed duplici aconito lita. Ephesius pictor Apelles suis Calumniam coloribus egregiè depinxit idque hac occasione. Apud Ptolemæum Regem conjurationis insimulatus est Apelles ad Antiphilo pessimæ istius artis professore. Ptolemæus inter adulationes educatus, nec à se prudens regiam domum clamoribus turbans, ingratum, insidiatorem, conjuratum pictorem clamitavit. Et nisi è captis & conjuratis quispiam indignatus impudentiam Antiphili, & miseri Apellis misertus, affirmasset illum nequaquam factionis fuisse participem, Apelli caput abstulisset Calumnia. Sed re probè cognitâ, pictorem Rex centum talentis donavit: & Antiphilum in servum addixit. Apelles periculi memor, Calumniam tali sub imagine spectandam proposuit. Imago hæc est: Vir prælongis auribus, quales *Midæ* fuerunt, in solio velut judex considet, & accedenti *Calumniæ* opem largiter promittit. Viro sedenti duæ mulieres adstant: *Ignorantia*, & *Suspicio*. Calumnia fucatæ formæ mulier accedit, iram ac rabiem spirans, & manu sinistrâ facem accensam concutiens, dextrâ juvenem capillis prehensum ac supplices manus cœlo porrigentem trahens. Hanc anteit vir deformis, pallidus, acutum cernens, macilento vultu, exesis oculis, tanquam si diuturno morbo contabuisset, quem facilè conjicias esse *Livorem*. Quin & aliæ mulierculæ duæ comitantur, quæ Calumniæ ornatrices dicuntur, quarum alteri nomen est *Sycophantia*, seu, Insidiæ; alteri *Fallacia*. Infame Midæ tribunal fugit, quæ genibus repit femina, luctum præ se ferens pullâ laceràque veste; atque hæc *Pœnitentia* vocatur, quæ capite in tergum reflexo, madidis oculis abeuntem *Veritatem* prosequitur. Hæc imaginis effingendæ ratio. Optarim hanc effigiem in omnibus aulis, loco patentissimo proponi, ut vel hac ratione calumniandi audacia frangeretur.

Imago calumniæ describitur.

§. II.

Calumniator tribus modis damnosus est.

Veritissimè dixit Basilius: *Tribus simul damnosus est calumniator*. Nam & illi quem traducit, injurius est, & auditori suo, & ipse sibi. Primùm quidem si calumniatorem spectemus, is utique quòd non vir bonus sit, ignorat nemo. Siracides fassus ingenuè: *A tribus*, inquit, *timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit. Delaturam civitatis, collectionem populi, & calumniam mendacem; super mortem omnia gravia*. Ea autem est calumniatoris natura, in crimen vocare omnia, probare verò nihil. Vetus monostichum id asserit:

Eccli. 26. vers. 6.

Nil probat calumniator, criminatur omnia.

Per veritatem sibi viam sternit ad mendacium.

Et ut altiùs infligat vulnus, per veritatem sibi viam sternit ad mendacium, ut flexuosâ calumniarum fraude, quò vult, impellat. Certè malum insidiosissimum est Calumnia. Et quemadmodum Basiliski vis sine morsu, vel solo aspectu pernicioissima dicitur, ita calumniator clam falsas accusationes instillat auribus, nullo palàm infixo morsu, quò diluendi ansa præripiatur: ita plerique falsò delati extrema quæque pertulere. Scitè Athanasius: *Qui lapide*, ait, *est ictus, medicum quærit, sed ictus Calumniæ gravius, quàm lapides, feriunt. Est enim calumnia gladius, clava, jaculum, & inde vulnus incurabile. Sed his veritas medetur potest, quæ ubi negligitur, vulnera fiunt acerbiora. Cujus vita*, inquit Lysias, *inimicorum calumniis est exposita, nonne is in vitâ ipsâ caret vitâ?* Hanc mortem seriò deprecatus David. *Feci judicium*, ait, *& justitiam, non tradas me calumniantibus me*. Gravissima injuria est, damnare reum indictâ causâ: atqui hoc omni ex parte molitur calumniator;

Athanas. q. 2.

In Regum & Principum aulis occursat.

qui quem accusat, audientis iræ indefensum objicit, & accusatione clancularià defensionem intervertit. Ita ex abdito jaculatur, ut non sit qui resistere, adversáq; manu possit contendere, itaque ignaro & inscio unde bellum inferatur, sit pereundum. Ceterùm id genus homines in Regum ac Principum aulis præcipuè occursant; ubi scilicet innumeræ suspiciones, invidia quotidiana; pluri-mæ assentandi & calumniandi occasiones. Nam ubi majores se semper spes ostentant, hìc & invidiæ sæviores, odia periculosiora, æmulationes callidiores vigent, omnes se invicem acerrimis oculis intuentur. Et quemadmodum qui singulari certamine contendunt, vigilanter observant, num aliquam corporis partem malè munitam conspiciant, quâ gladium mergant: sic Invidia lynceis speculatur oculis quà calumniam immittat. Et cùm quisque in aulâ primas obtinere cupiat, proximum summovet, & amolitur: priorem, si possit, convellit & supplantat. Sic alii in alios varias nocendi vias comminiscuntur; quarum compendiosissima, sed & periculosissima est Calumniæ; cujus principium ducitur ab invidiâ inter spem metúmque fluctuante, sed quæ miserabiles, tragicos, & multis calamitatibus refertos exitus ostendit. Neque tam gravem noxam infligeret Calumnia, nisi vero similia narraret in speciem, neque rerum omnium validissimam veritatem opprimeret, nisi appositis ad inducendum argumentis aliisque sexcentis artibus deciperet auditorem. Hæ artes in Principum aulis & discuntur, & exercentur. Sunt qui nemini non detrahant, eos quos oderunt artificiosissimè accusent, ita per proborum calumniam ad dignitates etiam conscendant. Hi quandoque raram præ se ferunt modestiam; impietatem emendicatâ vultus pietate vestiunt; libidinem frontis maturitate & verecundâ oculorum dejectione contegunt. Ne fidat Princeps his palàm probis, domi suæ improbis, fugiat fucatam gravitatem Stoico supercilio expressam. Loquantur licet mella, felle corda natant, summis labiis arrident, clam dentibus frendent, & iram in animo moliuntur, odiúmque intra se conceptum augent, dum aliud in mente occulunt, aliud in ore habent, admorsóque labro bilem intus alunt, plenas affectibus tragœdias in se commovent. Atque hi dum alios accusant, mœrentes videntur, ac quasi rubore perfusi, nec ullo privato odio sed Principis solius bono, caussam invidiâ plenam suscepisse. Nihil se in omni hac delatione spectare ajunt, nihil ab hac sperare, quàm communis boni augmentum; solâ se conscientiâ & religione tactos, & pereuntis justitiæ miseratione ad hæc descendisse. Et cùm nihil præter nudum conscientiæ & religionis nomen habeant, blandè interim loquuntur, ut fortiter enecent. Sicut medici qui parum docti & satis seduli languidos multos officiosissimè occidunt; sic illi molli linguâ & verborum quodam saccaro, dum publicè videntur prodesse velle, privatim speciosissimè occidunt. Et subinde privatæ hæ calumniæ in damnum publicum eunt; optimis enim calumniator imminet, non pessimis. Tiberiana tempora novimus, quibus, quo quisque districtior accusator, aut nequior calumniator hoc magis sacrosanctus habebatur. Atque hinc primorum ferè omnium cædes, & plus suorum sanguine quàm factorum claritudine nobilitata Roma.

In Regum & Principum aulis occursat.

Calumnia ab invidiâ sumit principium.

§. III.

POtrò ea calumniæ species est efficacissima, quæ cum auditoris cupiditate conflictatur: quando etiam apud Ptolemæum regem cognomento Dionysium, quispiam olim Demetrium Platonicum accusavit, quòd in Bacchanalibus aquam biberet, solúsque omnium vestem tempori non aptaret. Ac nisi manè accersitus, in omnium conspectu vinum bibisset, & sumptâ veste Tarentinâ cymbala pulsasset, profectò periis-

set, quòd Regis moribus & deliciis non delectaretur. Non minùs efficax est Calumnia, quæ cognatam, imò sororem habet adjutricem Assentationem, vix enim quisquam tam generoso est animo qui adulationis calumniis non succumbat. Apud Alexandrum Macedonem gravissimi criminis reus fiebat, qui Hephæstionem ut Deum noluisset colere. Eò enim Alexander plurimorum adulatione deductus est, ut gloriaretur, quòd non modò Dei filius esset, sed Deos etiam creare posset. Tunc temporis Agathocles Samius, Alexandri Centurio parum abfuit quin cum Leone committeretur, accusatus, quòd Hephæstionis sepulchrum transiens illacrymasset. Sed in patrocinium illius venit Perdiccas, qui Deos omnes, ipsúmque Hephæstionem juravit, Deum in venatione sibi clarè visum mandasse, ut Alexandro diceret, Agathocli esse parcendum, qui non ploràsset mortuum, sed quod pristinæ familiaritatis meminisset. Enimverò Calumniæ os oppilare non semper tam facile: & nescio quo pacto gaudemus omnes clanculum, cùm plenas suspicione delationes audimus. Quibusdam enim suavissimè titillantur aures, cùm alienis implentur calumniis; quòd si eas prona credulitas foveat, proximum est non simplex malum. Phædrus Augusti Cæsaris libertus amœni vir ingenii, Calumniam, quæ credita nocet, hoc apologo perstringit: Aquila in sublimi quercu nidum fecerat: Felis in arbore hac mediâ cavernam nacta, pepererat: Aper ad imam quercum fœtus suos posuerat. Felis tam fortuitum contubernium turbare calumniis sic est aggressa: Ad aquilæ nidum pertrepens: Magna, inquit, tibi pernicies paratur; forsan & miseræ mihi; nam quod vides quotidie ab insidioso apro terram effodi, quid eum moliri putas? quercum vult evertere, ut nostram sobolem in plano faciliùs opprimat, atque hoc scire tua meâque interest plurimùm. Ita territam avem deseruit. Non multò pòst tempore eadem felis ad aprum quoque descendens: Mi frater, inquit, in magno periculo sunt tui catuli, nam simul atque ad pastum exieris cum tenero etiamnum grege, Aquila fulminis ritu supernè ruens, porcellos tibi auferet; tu frustra ne alis fulminabis. Postquam & apri domum terrore complevit, in suum se cavum abdidit; sed noctu evagata suspenso pede, ubi se suámque prolem replevit escâ, de die pavorem simulans timidissimè prospexit. Aquila ruinam metuens, & pabulationis oblita desidebat ramis: Aper rapaces Aquilæ ungues vitaturus non prodibat foras. Sic illa cum suis pullis, iste cum suis catulis inediâ exabuerunt. Felis cadaverum utrinque heres ex asse, aliquot diebus lautissimum suis epulum dedit. Hoc calumnia potest, si amicam sibi reperiat crudelitatem.

Calumnia habet adjutricem Assentationem.

Phædrus lib. 2. fab. 35.

§. IV.

OPtimè monens Basilius Imperator Leonem filium; *Vana*, inquit, *auditioni noli præbere aures, & calumniatores in sinu tuo ne fove, & improbis ne temere crede: illi enim sæpenumero viros bonos propter improbitatis suspicionem afflixerunt. Omnia audi & ab omnibus disce, sed ex iis quæ audies, quædam rejice, quædam admitte, nempe ea quæ tibi aut ufui, aut honori esse queunt, & tuis subditis obesse nequeunt: rejice autem ea quæ & subditos ladunt, & tibi nihil prosunt.* Lingua enim improba si potentem nanciscatur adjutorem, detrimenti plurimum adfert. Eam ob causam Antoninus Pius Imperator, delatores, si non probassent quæ dixissent, pœnâ capitali affecit. Vespasianus & Titus hoc genus hominum ita oderunt, ut eos flagellis cæsos per amphitheatri arenam spectandos traducerent, ut eorum exemplo alii dedisserent calumniari. Calumniatores, susurrones, adulatores, delatores, & hanc hominum fœcem qui non castigat, irritat. Veteri versu id docemur:

Iamb. *Nisi afficis pœnâ incitas calumniam.*

A Dux Saxoniæ Fridericus eâ re laudatissimus, quòd calumniantibus aures benevolas negare solitus sit: atque si qui ex hac hominum colluvie molestiores essent; accipiam, inquiebat, delationes vestras, si coram præsentibus in faciem dicturos spondeatis, quæ de absentibus defertis. Prudenter & æquè. Illud enim iniquissimum est, re non explorata, nec accusati defensione admissa sententiam ferre. Hîc nunquam non erratur, etiam cùm abest error. Nam qui statuit aliquid parte inauditâ alterâ, æquum licet statuerit, iniquus est; quod in calumniis audiendis creberrimum. Hinc ille à molendino poëta optimè vovet:

Homines qui gestant, quique auscultant crimina, Plaut.
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant, Pseud.
Gestores Linguis, auditores auribus. Scen. 1.

Veriſſimè os aureum pronuntiat: Maledicentia & calumnia inimicitiis, odio, & infinitis malis initium & ansam præbet; quòd si illi qui inanes & leves excipiunt B narrationes veniam non impetrabunt, qui criminantur & conviciantur, quam habituri sunt defensionem? Adde calumniatricem hanc linguam ad ereptæ famæ restitutionem æquè obligari, & verò magis quàm illam, quæ clandestinis derractionibus alienam famam iniquinat. Deus hac in re severissimus est vindex.

§. V.

ANno à pariente Virgine nongentesimo octogesimo secundo Peloponnesum depopulata est pestis, maximè verò civitatem, cui nomen à priscis Lacedæmon, afflixit. Cives ad avertendam hanc luem Sanctorum virorum preces porissimùm expetiverunt. Fuit illo ævo vir integerrimus Nicon monachus, qui quòd assiduè in suis conciombus inclamaret, *Pœnitentiam agite*, passim ab omnibus vix alio nomine appellatus est, quàm hoc ipso, monachus ille *Pœnitentiam agite*. Hic rogatus ut precibus pesti medelam faceret, spopondit C opem, séque etiam habiturum cum ipsis, si modò Judæi pellerentur urbe, ne quid Christiana Religio detrimenti caperet. Cives omnia quæ juberet facturos sunt polliciti. Ita Nicon in urbem commigravit, & pestis inde illico exulavit, Judæis unà pulsis. At Joannes Aratus Judæorum patronus, acerbis ob id odiis in Niconem ferebatur, nec cessabat publicis privatisque calumniis virum optimum impetere; sed has mendacis linguæ larvas facilè ridebat Nicon. Et verò ad hominem improbum voce leni (nec enim altercari norat) se vertens: Abi, ait, & ad te redi; scelera tua defle infelix, brevi enim senties, qualia sint nequitiæ præmia. Nec tamen amens incœpto destitit, quin adversus virum sanctum fremeret, & sexcentas calumnias de Nicone totâ urbe spargeret. Non tulit hoc ampliùs vindex Deus. Nocte proximâ objecti sunt dormienti Arato, duo senes præstantis formæ, & supra humanam oris dignitatem, qui flagris hominem cædere, & simul increpare verbis: Eo- D ne audaciæ te provehi, ut Dei servum spernere & torcalumniis proscindere non verearis? post plagas in obscurum detrudi carcerem sibi visus est. Hîc ille veniam rogare, nec tamen impetrare. Experrectus, febri cœpit ardere, accitóque Nicone delicti gratiam oravit. Neque hîc difficilis fuit vir beatus, & : Quæ in me perpetrasti, ait, ea tibi frater, quantum in me est, condono, sed quæ cœlesti nutu vitæ tuæ finis imminet, de cetero nemo erit, qui Domini consilium dissipet. Vocem eventus firmavit. Tertia post dies vitam rapuit Arato, funere immaturo. I nunc, & calumnias disce substringere, tanto luendas. Et an non Deus hæc vindicet, aspectabili quandoque supplicio? nec improbis quidem hic oris furor probatur. Leuco tyrannus Ponticus, Athenæo teste, cùm neſcio quem calumniatorem vidisset: Per Deos, inquit, occidissem te, nisi tyrannis malis hominibus indigerem. Certè uti Thearidas dixit, nullus gladius ad scindendum tam

tam limatus & acutus est, atque calumnia ad lædendum. Vix est remedium adversus calumniatoris novaculam, quæ cutem unà cum pilis avellit. Ideo lex divina gravissimè hanc linguæ nequitiam vetans: *Non facies*, inquit, *calumniam proximo tuo.* Narrant historici, ex Arabicis paludibus pennatorum anguium examina progigni, quorum tam certum virus sit, ut morsum antè mors, quàm dolor sequatur. Idem subinde in calumniis usu venit, multi hoc malo priùs evertuntur, quàm timere didicerint ne evertantur.

Levit. c. 19. v. 23.

Hieron. Epitaph.

Heu malum quantum privatim ac publicè calumnia est?

CAPVT XXXIII.

Kalumnia, quàm grave, quámque pervagatum sit vitium, & quâ ratione solitum puniri.

Ælian. lib. 3. var. hist. cap.

ARistoteles, Æliano teste, cùm judiciorum metu Athenis profugisset, interroganti cuidam, qualis esset civitas Athenienſium? respondit: Pulcherrima, sed in eâ ficus super ficu, & pyrum super pyro tabescit. Quo dicterio significavit Athenas Calumniatoribus nimium quantum abundare. O mi bone Aristoteles, bene ageretur cum orbe terrarum, si solùm Athenis sit calumniatorum tam vilis annona. Hæc humani generis pestis lætissimè ubique provenit, & seipsam prosemina; vix ulla uspiam seges lætior, quàm Calumniæ: atque hoc ipsum explicatiùs jam trademus.

B

§. I.

Eccl. cap. 4. v. 1.

ECclesiastes divini judicii abyssum miratus: *Verti me*, inquit, *ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos.* Repagula rupit jam scelus, cùm enim aliàs occulta esse soleat calumnia ac clancularia, ac ferè personata, tamen jam non quærit tenebras neque angulos, sed in medio foro, in plateis & compitis impunè grassatur, *sub sole geruntur* hæc talia. Quod & Hieremias vates meritissimò queritur. *Hæc est civitas visitationis; omnis calumnia in medio ejus.* Perinde si dicat: Calumnia jam publicè agit, & inter aulicos suaviter vivit; inter cives tranquillè habitat, non ut advena & peregrina, sed tanquam civis & indigena. Quod & Amos Propheta lacrymis prosequendum arbitratus: *Congregamini*, ait, *super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in penetralibus ejus.* Publicum exhibet spectaculum, & ab ipsis montibus spectandum; hinc furentium & insanientium calumniatorum; illinc innocentium, lacrymantium & ululantium. Quâ dicendi formulâ explicandis calumniis usus est Cyprianus ad Donatum scribens: *Paulisper*, inquit, *te crede subduci in montis ardui verticem celsiorem; speculare inde fluctuantis mundi turbines. Iam sæculi & ipse misereberis, cernens itinera latronibus clausa; maria prædonibus obsessa; Orbem mutuo sanguine madentem; rabiem invicem discordantium sævientem; forum litibus mugiens & insanum; patronum prævaricantem; Iudicem sententiam vendentem; calumniatorem impugnantem; testem infamantem; venalis vocis audaciam grassantem. Consensere iura peccatis, & cœpit licitum esse quod publicum est.* Calumnia vivit, regnat, imperat.

Calumnia in medio foro grassatur.

Amos cap. 3. v. 9.

Cyprian. ad Donat.

C

D

Cùm audiisset Plystonax Lacedæmonum Rex, calumniatorem pessimum bene de se locutum: Profectò, inquit, mortuum me esse credidit, quando de nemine vivorum boni quid dixisse unquam est auditus. Horum hominum, qui omnes criminantur, messis ubique maxima est. Eapropter Ecclesiastes: *Et laudavi magis mortuos*, inquit, *quàm viventes: & feliciorem utroque judicavi qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animadverti patere invidiæ proximi.* Hîc nemo tam loricatus, aut cataphractus est, quin pateat his telis; quæ sæpe violentiùs penetrant, quò remotiùs emittuntur. Isaias suis quoque lacrymis hoc malum deplorans: *Averti sumus*, inquit, *ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacii. Et conversum est retrorsum judicium, & justitia longè stetit: quia corruit in plateâ veritas, & æquitas non potuit ingredi.* Dixerit hîc quispiam divinæ patientiæ ignarus: O Domine vides hæc & siles? ubi tua delitescit providentia, ubi fulmina tua? *Qui recessit à malo, prædæ patuit.* Hic famam perdit, iste pecuniam; ille valetudinem & vitam, quia suum ipse cor exest & corrodit, cernens se mendaciis ac calumniis pessimè mulctari. Sed quid frustra indignamur & fremimus? Hi mores sunt Calumniæ; quę nec innocentissimis nec sanctissimis parcit. Vetus dictum est, Calumnia omnis impudentiæ est mater. Unquámne cœlum audiit immaniorem calumniam, quàm quæ in Orbis Servatorem apertâ vi sæviit? Judæi sine fronte & ore innocentem Jesvm flagitiosissimè calumniati: *Nónne bene dicimus nos*, ajunt, *quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Et perstant in sententiâ pervicacissimè: nulla eos mansuetudo flectit: *Nunc*, inquiunt, *cognovimus quia dæmonium habes.* Si hæ in oviculas calumniæ struantur, quid fiet rapacissimis belluis? Appositum huic rei apologum recitans Phædrus: Ad rivum, inquit, eundem lupus & agnus convenerant urgente siti. Superior stabat lupus, longè inferior agnus, ad quem prono cursu descenderat rivus. Hîc lupus limosum amnem jurgiis causam inferens; Cur, inquit, bibenti mihi turbulentam feci aquam? Agnus ad has voces cohorruit; &: Mi lupe, ait, fac velim, quî verò possum hoc facere quod quereris? à te decurrit amnis ad meos haustus. Lupus luculentâ veritate convictus strophas alias comminiscitur, & ante hos sex menses, ait, malè dixisti mihi. Respondit agnus: Equidem natus non eram tunc temporis. Cui mox calumniator: At hercle pater tuus maledixit mihi. Atque ita correptum agnum laceravit hic latro iniquissimè. Omnis impudentiæ mater est Calumnia.

Hæc propter illos scripta est homines fabula,
Quorum innocentes opprimit calumnia.

Calumnia omnis impudentiæ mater.

Ioan. cap. 8. v. 48.

Ibid. v. 52.

Phædrus lib. 1. fab. 1.

§. II.

MIphiboseth Jonathę regis filius, homo ovicula famuli sui nequissimas calumnias vitare non potuit. Nam cùm David Rex Absalonem filium rebellem fugeret, Siba Miphiboseth famulus simulatis obsequiis cum liberali annonâ occurrit regi. Interrogatus à rege; Ubi herus ageret Miphiboseth; respondit trifurcifer: Hierosolymis hæret, & etiamnum sperat patris sui regnum sibi restituendum. Mendacissime nebulo, tu dominum absentem sic calumniari? tuam illi culpam impingere? nunquam illi cogitata, in illum tam impudenter effingere? Et certè præmium etiam tulit hæc calumnia. Nam David plus æquo præceps hîc judex causâ non discussâ calidè respondit: *Tua sint omnia, quæ fuerunt Miphiboseth.* At sedatâ rebellionis tempestate, Rex David in suum solium restitutus, aliter de totâ causâ judicavit, patuitque mendacissimi servii in dominum calumnia, quæ sæpe rectiùs vitâ quàm verbis diluitur.

2. Reg. c. 16. v. 4.

Sara Raguelis filia ad omnem pudicitiam, tum patientiam nata, ob subitam maritorum necem, nuptialem vestem cum funebri pallâ septies coacta est mutare, quando Hymenæum septies funereæ tedę fugarunt. Potuit hos luctus Sara generositate Hebræâ concoquere, potuit silere in tam copiosâ dolendi materiâ. Vidit septem maritos à dæmone jugulatos, & tacuit: vidit ætatis suæ florem tot funeribus calcatum, & obmutuit: vidit se priùs viduam quàm conjugem, & toleravit: At verò cùm

Calumniatorum punitio.

Eccles. c. 4. v. 2. 3. 4.

una è domesticis ancillis calumnias in illam diceret, vocarétque tot virorum interfectricem, hîc Sara sensum recipere, hîc adeò cruciari & dolere, ut triduum impransa & incenata inter preces & lacrymas exegerit, & pæne hoc unum à Deo contenderit ab illis calumniis absolvi. Nam, *In oratione persistens cum lacrymis deprecabatur Deum, ut ab isto improperio liberaret eam.* Tam tener est sensus calumniæ.

Tob. cap. 3. v. 11.

Daniel. c. 13. toto.

Susanna tersissimum castimoniæ speculum, & veræ decus pudicitiæ falsorum testium mendaciis onerata, calumnis oppressa ad perditissimorum hominum tribunal stabat, feralem sententiam auditura: stabat, inquam, suis lacrymis infusa, alienis pudefacta, parentum & cognatorum planctu deplorata, judicum sententiis ad lapides damnata, insanis populi clamoribus prostrata, solo tamen conscientiæ secreto erectâ: jam ibat, jam ducebatur, non tam adulterium expiatura, quàm pro castitate fortiter moritura. Hactenus Calumniæ in Innocentiam tam dira licuerunt. Sed satis lusum est innocentis jugulo. Ergo judicium omne retexitur, divini Danielis monitu, & omnis calumnia in insontem structa in auctores suos recidit. Damnantur ipsi judices, ut saxa, Susannæ sanguine pingenda, suo imbuant; suis lascivi senes sententiis cadunt, suo jugulantur ore. Ita calumniatores sæpe suis ipsi capiuntur laqueis, suis petuntur artibus. Refert Plutarchus Brasidam Ducem educto telo è corpore illum ipsum confodisse, qui telum intorserat in Brasidam. Ita sapiens ille Daniel improborum calumniis in Leonum cavum præceps datus est. Sed Innocentia inter impastos Leones, velut inter agnellos ipsis septem diebus tutissima fuit. Demum Calumniatores Danielis in suum ipsi mucronem incurrerunt. *In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum. Siquidem rex illos qui perditionis caussa fuerant Danieli, intromisit in lacum, & devorati sunt in momento coram eo.* Fuit heredipeta, qui cùm divitem ad tumbam vergentem ex asse heredem scripsisset, ac testamentum portulisset, quò divitem ad idem faciendum provocaret, subitâ tecti ruinâ oppressus est, & facultates reliquit illi, cujus tam ambitiosè inhiarat. Sic omnino Aman, ille Assueri oculus, & primus à Rege suis ipse telis confossus est, & suis ipse calumniis malè periit. Crucem altissimam erexit Aman, ut in eâ Mardochæus pendulus gratissimum sibi suisque spectaculum præberet. Sed & Judæos omnes calumniando tam invisos regi & intolerandos fecit, ut omnium jugulis immineret gladius jam propinquissimus. Aliter res cecidit, & repentè sors mutavit. Suam ipse trabem Aman primus consecravit, & nobilissimum funus pependit ex alto. Mardochæo Ammanis dignitas, Estheri cesserunt bona. Itaque mi bone Aman, commentum hoc in tuum ipsius exitium reperisti; has technas in teipsum struxisti, tuis artibus interiisti.

Dan. c. 14. v. 41.

Psal. 9. v. 16.

Iam pateris telo vulnera facta tuo.

A

B

C

D

§. III.

HOc jam constat, plurimos ubique calumniatores inveniri, nec eorum morsibus persanandis semper remedium suppetere. Ideo sanctissimus Rex David: *Redime me*, inquit, *à calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.* Sed eho, quid dicis Regum optime, num divina lex non rectiùs servatur ab eo, qui calumniis configitur? sanè Servator Orbis pronuntiat; *Beati estis cùm dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me.* Vera sunt hæc; si tamen qui calumniis pungitur, possit esse tolerans illarum: ita demum se verum Dei amatorem monstrat. Sed hoc tam est arduum, ut nisi quis familiarissimam sibi patientiam habeat, in furorem erumpat. Bernardus hominem contumeliis vexatum artificioso penicillo depingens; *Ita uritur ille*, inquit, *& moritur clauso & letali vulnere intra semetipsum gemens, cùm totus in irâ & disceptatione positus, nil aliud silens versare in mente posit, nisi injuriam quam accepit. Non potest orare, non potest legere, non sanctum aut spirituale aliquid meditari, & ita intercepto vitali spiritu, dum suis destituta alimentis vadit ad mortem anima, pro quâ Christus mortuus est: quid tu interim animi habes?*

Psalm. 118. v. 134.

Matt. cap. 5. v. 11.

Bern. in Can. ser. 29. med.

Deus nunc nostra intuetur, uti nos res parvulorum & cùm omne hoc tempus ad futuram æternitatem, instar horæ sit, non properat Deus in lucem justitiæ producere suorum innocentiam, cùm brevi eos eductura sit è dumetis mundi in paradisum cæli. Prorex Ægypti Joseph amantissimum fratrem Benjaminum præ ceteris depressum ire visus est: hunc enim unum aliis in patriam redeuntibus, in Ægypto voluit velut captivum detineri. Utique delectatus est Joseph hoc lùdo cum fratre, cui plus omnibus favebat: Ita Deus injuriis & calumniis eos potissimùm exponit, quos maximis præmiis destinavit. *Non enim, ô Bonitas, delectaris in perditionibus nostris: quæ post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis.* Quapropter Ecclesiastes: *Si videris, inquit, calumnias egenorum, & violenta judicia & subverti justitiam, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii, & insuper universæ terræ Rex imperat servienti.* Ad rem Augustinus: *Crimen falsum*, inquit, *reum non facit hominem, nisi apud judicem hominem; ubi autem judex Deus est, nullus falso crimine læditur.* Præclarissimè dixit Chrysostomus: *Possum facere malam famam, sed non interficere conscientiam.* Calumniam optimè refutavit, qui ei restitit, innocentia. Deus nunc quidem post conopeum latet, cuncta tamen videns & audiens arbitratur: calumniatoribus ut virgis utitur, quas optimus pater castigato filio in ignem abjicit; idque subinde oculis cernendum exhibet.

Tobias cap. 3. v. 22.

Eccles. cap. 5. v. 7.

Augustin. ep. 3.

Chrysost. de sacerd.

§. IV.

MIrum ter mirum Matinus Delrius narrat hunc in modum. Miles per Marchiam iter faciens, correptus morbo ad oppidum Spandach delatus est. Habitabat illic eo tempore, Joannis Regis Daniæ filia Elisabetha, Joachimi I. Electoris Brandeburgici conjux. Miles, quem dixi, hospitium hîc ingressus, quia æger, lectum potiùs cogitabat, quàm epulas aut choreas. Ergo crumenam nummis turgentem hospitæ tradit asservandam, dum revalesceret. Post aliquot dies jam erectioris valetudinis, marsupii reddendi mentionem injicit. Mulier auro capta, & ægrè hanc prædam amissura deliberat cum viro, quid militi sua repetituro respondendum? De consilii sententiâ visum est constanter neganda omnia. Quare cùm miles loculos suos repeteret, negavit hospita præsidenter se quidquam accepisse, & verò mirari se hominis impudentiam, qui ausit flagitare commissam monetam, cùm nihil penitus asservandum commiserit. Miles indignitate rei motus & exardescens bile, objicit vicissim hospitæ perfidiam. Accurrens maritus, tanquam conjugem defensurus, militè domo extrudit. Hic ante fores, hospitæ scelere irritatus, stringit gladium, velut facturus in hospitem, sed occlusis foribus in januam arietat. Hospes vicinorum implorat fidem, & ædes suas oppugnari queritur. Accurrunt lictores, & quòd vim publicam fecisset, abducunt in carcerem. Post aliquot dies Senatus oppidi, aliò mittit facti narrationem, & sententiam perscribi petit. Constabat ædes publicè oppugnatas esse. Quare fertur sententia, militem ultimo supplicio plectendum. Cùmque jam feralis dies instaret, diabolus ad captivum in carcerem venit, & exponit, quam sententiarum latura sint judices; atque unà operam suam pollicetur largissimè: & quin tu, ait, te mihi dedis? omnia pericula, ita spondeo, securissimus exibis. Ego verò, inquit miles, mori malim quàm hoc facere: non primus peribo innocens. Hîc diabolus vicinum periculum sesquipedalibus verbis exaggerare, nec tamen captivi animum insectere: liberationem denique promittere sine ullâ conditione: Et cum ad tribunal, in-

nal, inquit, ſteteris, dic te forenſium negotiorum impetritum patrono indigere: ibi aſtabo caput opertus pileo cæruleo, & plumis ornato. Roga igitur me jubeant cauſam tuam agere. Miles amans vitæ, & hoc ſibi licere ratus, ſatis oſtendit conſilium iſtud ſibi non diſplicere. Ita poſtridie reus in judicium ducitur; adeſt etiam perſonatus orator, cinereo pileo dignoſcendus. Cùmque accuſator jus dici, & reum ob publicam vim capitali ſupplicio afficiendum poſtularet: Miles hoc unum petere inſtitit; liceret ſuo illi advocato pro ſe dicere. Non prohibent judices, is porrò diceret; ſi quid juris ſciret contra cauſam tam liquidam. Hîc cauſſidicus ex Orco, eruditè, prudenter, nervosè pro reo diſputare, juris effata producere, explicare, etiam ſacras paginas ad teſtimonium citare, capitaliſque ſupplicio minimè afficiendum eum contendere, à quo rixa & tumultus nullum habuerit initium: militem ab hoſpite priùs ſpoliatum, dein vi extruſum: velle ut juberent judices quæri crumenam litigii cauſſam, & ſimul locum deſignat, quo reperiri poſſit: enimvero de ſalute ac capite hîc agi; ſententias ad juſtitiæ libellam exactè trutinandas; cauſſam quæ liquida videretur, cauponis perfidiâ longè aliam eſſe, ſi penitus inſpiciatur. Hîc caupo negare & pernegare, diris omnibus ſeipſum devovere: Quin imò, ait, hinc me diabolus abreptum peſſimè perdat, ſi quidquam à milite hoc acceperim. Quàm has voces aper ſtygius acutè audiit? Neque ſatis hoſpiti ſemel id dixiſſe; eandem in ſeipſum imprecationem aliquoties repetiit. Tandem niger ille cauſſidicus ab Orco, diſputatione omiſsâ, hoſpitem prehenſum per feneſtras, & medium forum cum fragore abduxit, attonitis omnibus, dirámque tragœdiam prehorreſcentibus, nec uſquam ampliùs cadaver rapti hoſpitis inventum eſt: O miſerrime caupo, tuo ipſius laqueo captus es! calumniæ, quas in innoxium caput conſtruxeras, in tuum revolutæ ſunt. *Lacum fodiſti & aperuiſti eum, & incidiſti in foveam, quam feciſti.* Ita DEVS calumnias vindicat.

Pſal. 7. v. 16.

§. V.

HEbræus rex David ſollicitè percunctatus. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* Reſponſum audite: *Qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in linguâ ſuâ. Nec fecit proximo ſuo malum, & opprobrium non accepit adverſus proximos ſuos: Qui jurat proximo ſuo, & non decipit.* Laudis eſt calumniam non tantùm non feciſſe, ſed nec ab aliis factam ad aures admiſiſſe: maximæ ac primæ laudis eſt, calumnias & probra in ſe congeſta æquo animo pertuliſſe. Chriſtus diſertiſſimè: *Orate*, inquit, *pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Hos precibus ac votis veſtris complectimini, quos minimè amicos ſentitis: non ergo pro iis tantùm, qui pecuniam rapiunt, qui corpus lædunt, qui oneri ſunt, qui decipiunt, ſed etiam pro iis precandum, qui famam calumniis inficiunt, aut penitus adimunt. Nobiliſſima ſui victoria eſt, hîc ſeipſum triumphare. Romani veteres jusjurandum calumniæ ſeverè urgebant hac ratione, ut qui nomen alterius in judicium detuliſſe calumniam juraret, hoc eſt, juramento teſtaretur, ſe id minimè feciſſe calumniandi animo. Quòd ſi quis calumniæ dolo malo illatæ convictus & damnatus fuiſſet fronti littera K. inurebatur, quod priſcis erat geminatum CC. nec aliud monebat, quàm hoc ipſum: *Cave Calumniatorem:* quoniam priſci videlicet Kalumniam ſcribebant. Ita quandoque verba integra inſcribebantur fronti, uti vulgata illa, *Cave à fure. Cave à fugitivo.* &c.

Matth. 5. v. 44. Pro calumniatoribus orandum.

Romanorum veterum in calumniatores animadverſio.

Plato ſacrilegos fronte & manibus inurit, &: Si quis, ait, ſacrilegium commiſerit, ſi quidem ſervus aut hoſpes fuerit, in facie manibúſque crimen inſcriptus & flagellatus, extra fines patrios projicitor. Creberrimè tamen ante omnes & liberrimè Romani, hoc etiam in liberos homines uſi, præſertim calumniæ damnatos. Arbiter teſtatur: Implevit frontem utriuſque ingentibus litteris, & notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit. Hinc *litteratos* nominabant. *Arb. Satyr.*

Zonaras duos monachos inſontes, ideo ſolùm quia Theophilum Imperatorem liberiùs monuiſſent, inter alias ignominias inſcriptos ait, & quidem ita ut duodecim verſuum epigramma exciperent illâ vultus, ut ſic dicam, tabulâ. Zonaræ verba ſunt: Deinde facies eorum compunxit, & notis illis hos Jambicos verſus atramento infuſo expreſſit. Additque ipſos verſus probos, plenos fuiſſe. Hinc liquet rationem inſcribendi eam fuiſſe, ut primitus litteræ ſive notæ inurerentur candenti ferro, poſt inuſtionem autem atramentum infunderetur, quò eminerent magis litteræ, & præberent ſe lectui. Habet & Deus notas ſuas ac ſtigmata, quæ ſic inurit robuſtâ manu, ut ſciri poſſit ab omnibus, quinam calumniatores illi ſint, aut calumniatrices. Voluit nimirum æquiſſimus Deus, ut complures qui adeò petulanter probra intuliſſent, cogerentur ſuo corpore doctorem ſuum diabolum hoſpitare. *Lipſius l. 2. Elect. c. 15.*

§. VI.

GRegorius Nyſſenus memorat, Alexandriæ Gregorium Thaumaturgum, virum longè integerrimum, & extra omnem improbitatis ſuſpicionem poſitum cum eruditis ſermones miſcuiſſe. Huc vulgati corporis mulierecula à malevolis ſubmiſſa, ſuo ſe quæſtu fraudatam garriebat. Aſſidentes amici, qui continentiam viri minimè ignorabant, graviſſimè indignari: at Gregorius nec turbari, nec vultum mutare, nec ſtomachari, ſed neque calumniam imprudentiſſimam refutare, neque vitæ teſtes advocare, nec invidorum nequitiam accuſare, ſed hoc unum ſedatâ voce familiarium cuidam dicere: Heus tu, numera ſis pecuniam feminæ, ne diutius propoſitam quæſtionem turbet. Factum ſine morâ. Sed vix dum monetam femina recipit, ſimul & cacodæmonem in ſuo corpore novum hoſpitem ſenſit. Hîc illa immaniter fremere, fœdè corruere, ſuos ipſa ſibi capillos vellere, oculos invertere, ore ſpumas ejicere, toto corpore teſtari, quem admiſiſſet incolam. En improbiſſima, hoc tali ſtigmate Deus calumniatrices ſolet notare: ori tuo gratias age, quòd talem tibi accerſiit inquilinum. Has calumnias hoc decet cauterium. Nihilo ſecius Gregorius ille Thaumaturgus, tantæ vir manſuetudinis, qui calumnias & probra meliùs perferre didicit, quàm inferre, ut injurias beneficiis penſaret, illam ipſam à diabolo inſeſſam feminam, precibus liberavit à ſtygiis intemperiis. Ita ſolet Chriſtiana generoſitas mala pati, & bene facere. *Surius tom. 6. die 17. Novem. Baron. tom. 2. ad ann. 233. n. 9. & 10.*

Ita illud Belgii decus, Maria, quam vocant, *Doloroſa*, inter egeſtatis labores voluntariam caſtitatem amplexa, cùm impuri hominis libidinem averſaretur, furti falsò eſt accuſata, ut quæ ſcyphum argenteum ſubtraxiſſet. Eò hæ calumniæ invaluerunt, ut virgo extremo ſupplicio ſit affecta. Impurum calumniatorem non cæca nec clauda Nemeſis eſt inſecuta. Nam ſeptennio toto, hic ipſe virginis accuſator à malo dæmone occupatus, demum eo ipſo loco, quo Mariæ corpus erat humatum, ab Orcinianis furiis eſt liberatus. Talia Deus ſtigmata inurit calumniatoribus. Cave calumniam, cave illam dicere, non tolerare: à calumniis nemo tutus, nemo immunis, non Chriſtus, non amiciſſimi Chriſto. Hipponenſis Præſulis Auguſtini ſcripta ab igne, in igne S. Auguſtini tuta fuerunt & illæſa, non item à calumniatoribus. Cùm enim Vandali, Poſſidio teſte, Hipponem incendiſſent, volumina ab Auguſtino exarata flammas evaſerunt, eadem tamen à calumniantibus fuerunt oppugnata, perinde ſi Auguſtinus in iis, quæ contra Pelagianos diſſeruit, à Fide deflexiſſet. Non immeritò dixit Nicetas Choniates: Nihil tam ſanctum eſt, quod calumnia tentare non *Ioan. Molanus in Natal. SS. Belgii die 18. Iunii.*

Mart. lib. 8. epigram.

ni ſcripta ab igne tuta, non item à calumniatoribus.

tare non audeat : & omnes ad nocendum procliviores esse constat. Hîc igitur eximius nemo est, & cum ventis loquitur, qui sorti suæ ingemiscens miratur, & ait: Non putassem hoc mihi probrum objiciendum. Nihil nō audet mater impudentiæ Calumnia, cui meliorem vix reperias obicem, quàm appositam virtutem. Christus seriò & docet, & jubet: *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Calumniæ pessimè refutantur calumniis: aderit dies, qui omnem Calumniarum impudentiam & fraudem detegat, *Et tunc laus erit unicuique à Deo*, qui patientiæ dabit cæleste præmium, immortale gaudium.

Matth. c. 5. v. 45.

1. Cor. c. 4. v. 5.

L

CAPVT XXXIV.

Lingua LASCIVA *quàm detestabilis sit, & quas ob caussas.*

QVemadmodum sapientissimus Regum docuit: Mors & vita in manibus linguæ, sic Ægyptii cùm Harpocrati Deo seu Sigalioni facerent, teste Plutarcho, proclamarunt. *Lingua fortuna, Lingua dæmon.* Linguam plerumque aut è cælo angelus, aut ex Orco diabolus insidet, impellitque, ut vel sermonis emolumentum capiat, vel in exitium ruat incautâ verborum volubilitate. Et pessimè & optimè linguâ uti in arbitrio nostro est. *De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis*: si tamen saniora loqui libeat: sin aliter, *propter peccata labiorum ruina proximat malo.*

Prov. c. 18. v. 21.

Plutarch. lib. de Iside, & Osiride.

Sic imagines nostræ docent.

Prov. c. 12. v. 14.

Prov. c. 12. v. 13.

Lasciva lingua secum plurimos in perniciem trahit.

Certissimum ruinæ argumentum, Lingua *lasciva*, cui parum est suis submergi sordibus, nisi unà secum in perniciem plurimos trahat. Monstrum ingens, execrabile, & quo non fœdius alterum *Lascivâ* linguâ: atque de hac jam & contra hanc dicere exequemur.

§. I.

PAtentis tumuli atque cadaveris fœtores non tantùm graves sunt, sed & insalubres; narium pestis maxima. Oris lascivi homines fœtorem halant teterrimum,

Psal. 13. v. 3. Est sepulchrum patens.

sepulchrum patens est guttur eorum. Non sepulchrum duntaxat, cadaverosis ossibus plenum, sed & patens, inquit Chrysostomus, ut & alii participes fiant fœtoris. Nos quidem cadavera terrâ obruimus, hi contrà faciunt, & eruunt ex imo spurcissimum obscœnitatis cadaver, multorúmque naribus afficant pestilentissimam hanc saniem: pulchrum illis videtur, perire cum multis. Sepulchrum fœtidissimum obscœna lingua. Sed, ô mi Deus, quantus horum sepulchrorum in orbe numerus est? Queritur Hieremias vates: *Attendi & auscultavi, nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo.* Et profectò hîc caussarum est abundè, cur quis Mundum jubeat res sibi suas habere, quando vix ulla est domus, in quâ non sæpius sermones impudici misceantur. Monstret mihi quis, obsecro, ædes illas, quarum inquilini semper pudicè loquantur. Extra Orbem migrandum est ei, qui aurium castimoniam sauciari non vult impurissimis colloquiis. Ubique sepulchra sunt patentia, è quibus Lasciviæ cœnum exhalat. Ubique Lerna Veneris, Cocytus Cupidinis, ubique Mephitis impudicitiæ, Camarina Luxuriæ: *Nemo quod bonum est, loquitur*; sermones casti exulant ubique.

Hier. cap 8. v. 6.

Oracula divina verbis alioqui parcissima, in linguas tamen tam illotas vix satis verborum reperiunt. Iacobus Apostolus quàm graviter & disertè: *Lingua*, inquit, *constituitur in membris nostris, quæ* MACVLAT *totum corpus, quidquid est bonorum actuum, contaminat; & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehennâ.* Quid dici posset gravius? omnes vitæ nostræ periodos ab usque pueritiâ in seram senectutem polluit hæc libidinosi oris

Iacob. cap. 3. v. 6.

A sanies. Quemadmodum verò muti sunt dæmones, qui silentium noxium persuadent, ita sunt etiam garruli, inter quos est signifer lasscivus dæmon, qui hoc unum solertissimè agit, ut quibuscunque potest sermonibus spurcitiæ aliquid aspergat. Hinc Guilielmus Peraldus has obscœnitatis sordes rectissimè *sputa diaboli* appellat. Nam homo sermonis impudici, non gravatè tolerat diabolum in linguâ suâ suaviter nidulari. Ubi verò hæc ab inferis fœtentissima Upupa nidum posuit, non aliud expectes, quàm hos pullos, hos turpes & inhonestos jocos, quibus Orbis universus fœdissimè contaminatur.

Ingemiscens Esdras: *In diebus illis*, inquit, *vidi Iudæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Et filii eorum ex mediâ parte loquebantur Azotiè, & nesciebant loqui Iudaicè, & loquebantur juxta linguam populi, & populi. Et objurgavi eos.* Iste jam rerum status est in Orbe: nesciunt loqui Judaicè, linguam sanctam, pudicam, castam ignorant, & ex mediâ parte loquuntur Azoticè, turpiter, ob-

2. Esdr. c. 13. v. 23. & 24.

B scœnè, flagitiosè, liceat dicere, diabolicè. Azotidæ, seu, quod idem, deprædatrices, Linguæ salaces hanc loquendi fœdissimam dialectum docent. Hîc sine minervali discitur: hîc nemo non discipulum aut doctorem agit; *nemo quod bonum est, loquitur.* Heu vel infantes ipsi, prænè antequam pappare minutum poscant, priusquam mammas atque tatas vocare desinant, jam quod mireris, loqui Azoticè norunt. O fœdam oris eluviem, tam vulgatam, quàm noxiam! Et caussæ, ob quas omnis verborum obscœnitas cavenda, plurimæ, potissimum istæ.

Conf. c. 9. fin.

Prima, quisquis inverecundam habet linguam, verecundam habere mentem, nemini persuaserit. Veritati hoc tutò credimus: *Ex abundantiâ enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.* Pectus quod meliori calet igne, non tales ejicit scintillas, casta cogitat, verecunda loquitur. Gilbertus hoc velut digito commonstrans: *Flamma*, inquit, *quæ de sursum, pudica est, bonis consentiens, & bonos*

C *faciens.*

§. II.

ALtera caussa priori affinis: Qui tam liberè inhonesta quævis effutit, homo nauci, & præmortui pudoris censetur. Verissimè dixit Comicus:

——— *Illum ego*
Periisse duco, cui quidem periit pudor.
Plerique homines, quos cùm nihil refert, pudet;
Vbi pudendum est, ibi eos deserit pudor.

Petrus Aldobrandinus, purpuratus Senator sæpius dicere solitus est: *Homo sine pudore & pudicitiâ, & nomen hominis amittit, & naturam.* Verissimum. Et sæpissime,

Redire nescit cùm semel periit pudor.

Sapienter Symmachus: *Scio*, inquit, *virtuti cognatum pudorem, qui in factis frustra quæritur, si exulet à verbis.* Prisci dicere soliti:

Turpe quid æquè indecorè dixeris quàm feceris.

Tertia caussa: Verba prætextata & spurca, sermones sordidi & obscœni plerunque grave damnum inferunt pluribus. Nec enim is solùm, qui talia loquitur, sed etiam qui loquentem audiunt, venenantur. Pronum ac facilem obscœnitatis auditorem Bernardus providè commonefaciens: *Non solùm*, inquit, *nihil ipsi indecorum loqui, sed nec aurem quidem debemus hujusmodi præbere dictis: quia quem delectat audire, alterum loqui provocat. Audire quoque quod turpe sit, pudori maximo est.* Ideo beatus Paulus quidquid ejuscemodi sermonis est, severè prohibens idque sæpius: *Fornicatio*, inquit, *& omnis immunditia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.* Nam quod loquimur, hoc & cogitare & cupere censemur. Nec Paulo satis semel monuisse, idem iterum inculcans: *Omnis sermo malus*, inquit, *ex ore vestro non procedat.* Addit, *nolite contristare Spiritum sanctum Dei.* Oris obscœni homo, quantùm in se, Deum ipsum afficit tristitia. Spiritus divinus in homine

D

Ephes. c. 4. v. 29.

Christia-

Christiano, velut in domo diversatur; caveat ergo paterfamilias iste, ne quid dicat, faciátve, quod tantum hospitem dedeceat. Nimirum illa è cœlo Columba, & passeres Veneris simul habitare non possunt. Ideo divinus Paulus tertiùm commonefaciens: *Nolite*, ait, *seduci, corrumpunt mores bonos colloquia mala.* Unicum namque lascivius verbum, vix unquam soli auctori nocet, sed etiam audientes aut inficit, aut offendit. Clarè Bernardus: *Vnus est*, inquit, *qui loquitur, & unum tantùm verbum profert, & tamen illud unum verbum, uno in momento, multitudinis audientium; diem aures inficit, animas interficit.* Solent aurifabri, cùm argenteum poculum auro imbuunt, prunas irritare alis: Lingua impura ejuscemodi ala est, quâ libidinum ignes mirificè animantur. Sermo Lascivus optimum luxuriæ flabellum. Ergo fuge socios *qui lætantur, cùm male fecerint, & exultant in rebus pessimis, quorum viæ perversæ sunt, & infames gressus eorum.* Ephesii, ait Strabo, digni qui ad puerum omnes strangulentur, quod Hermodorum virum inter ipsos frugi, cum edicto hoc ejecerint: Nemo nostrum frugi esto, aut alibi cum aliis esto. Eadem & lascivæ linguæ sanctio est: vult omnes esse sui similes, hoc est, impudentes, & obscœnos.

Augustinus grandibus lacrymis deplorat, impudicorum sodalium consortio detractum ruisse in vetita. Monebatur quidem à matre Augustinus, libidinis cœnum caveret: *at mihi*, ait, *monitus muliebres videbantur, quibus obtemperare erubescerem. Illi autem tui erant, & nesciebam, & te tacere putabam, atque illam loqui, per quam tu mihi non tacebas, & in illâ contemnebaris à me filio ejus. Tantâ cæcitate præceps ibam, & pudebat non esse impudentem.*

§. III.

GRande nefas ducimus, si vas Eucharistiæ asservandæ factum in profanos calices liquerit, cæletúrque adulteriis; & tamen inter leviſsima piacula habemus, si linguam Dominici corporis velut patinam, diaboli hac sanie perfundamus, & ad impium ministeriũ quasi consecremus, ut vel spurcis cantiunculis, vel narratiunculis inhonestis subserviat. Nemo Dei patientiam hîc cessaturam somniet; *Propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ*, eos scilicet qui ritè moniti, has linguæ sordes Numini displicere, auditori plurimùm nocere, & inter graviores noxas censeri, aut irridentur, aut ut olim Augustinus, muliebres monitus interpretantur. In hos vindex ira Numinis desæviet, aut hujus vitæ suppliciis, aut futuris. *Comdemnabit te os tuum* (lascive fabulator) *& non ego, & labia tua respondebunt tibi.* Nimis serum est illic locorum vociferari, *ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flammâ.*

Gregorio hîc assentimur, linguam in flammis illis non ideo solùm cruciari, quòd cupediarum amans fuerit, quòd nimium vini sorbuerit, sed quòd multa petulanter ac lascivè garriverit. Prima namque, Gregorio teste, malè convivantibus famulatur culpa loquacitatis.

Petrus Damianus vir eloquens & sanctus impuras has linguas eleganter turdis comparat, quibus illud ipsum quod edunt & egerunt, necem adfert. Nam è turdi fimeto frutex nascitur, qui viscum, avium mortem suppeditat: Lascivus sermo, viscus merus est, illecebra, laqueus, tendicula, insidiæ capiendis auribus; sed aucupes Acherontici hoc viscо primum omnium illaqueant auctorem. *Comdemnabit illos os suum*: suo glutino capientur.

Olea, Plinio affirmante, si eam capra vel lambat tantùm, sterilescit: quædam etiam hac injuriâ moriuntur. Si olidus caper, inverecundus gerro, linguam ejiciat, & verba vel in prostibulo erubescenda spargat, oleis præsertim adolescentioribus plurimùm obest, quas vel sterilescere cogit, vel mori: totâ quandoque vitâ memoriam contaminant, vel semel in juventute audita. Et quid oleum insani foco jam ardenti affundimus? natura jam ante ad has aurium instillationes proniſsima est, quid cadentem impellimus? quid eam maligniſsimis verborum insidiis circumvenimus? se ipsam sponte induit in laqueos. Patulis plerunque auribus excipitur quod cum castitatis injuriâ dicitur. Sermones amatorii & Venerem olentes suaviter irrepunt, blandè capiunt, molliter ligant, latenter occidunt. Quisquis talia loquitur, rationem reddet supremo judici tam de se, quàm de iis quorum aures tam impuris fabulis incestavit.

Bernardinus Senensis domo nobili tam verecundus à puero fuit, ut siquando verbum petulantius audisset, non aliter erubesceret, quàm si quis colaphum ei incussisset. Hinc coævi pueri, cùm sordidè loquerentur, viso Bernardino mox silentium edicentes: Silete, ajebant, silete, Bernardinus adest. Utinam, ô bone Deus, plures sint in orbe Bernardini, qui tam illotæ linguæ nugatoribus acetum porrigant ori eluendo.

Fuit vel inter idololatras hoc modestiæ acetum olim venale. Nobiliſsimus morum magister Epictetus, Christianè prorsus: *Periculosum est etiam*, inquit, *ad orationis obscœnitatem progredi. Cùm igitur tale quippiam inciderit, aut (si feret opportunitas) objurgabis eum, qui sermonem illum injecerit: aut taciturnitate saltem, & rubore vultúque ostendes, eam orationem tibi displicuisse.* Non tantùm ne ipsi nos spurcè loquamur, verat Epictetus, sed nec alios quidem, si talia fabulentur, ferendos monet, sed aut verbis aut certè vultu ac silentio castigandos. Imò cùm de gladiatoriis aut Circensibus ludis irémque de epulis & potionibus verba fiunt, aut cùm homines laudantur vel vituperantur, si fieri potest, inquit, aliò traduc eorum sermones; in turpibus etiam objurga. Vel ipsi poëtæ, cetera liberiores hîc monent. Aquinas satyricus saluberrimum consilium suggerit:

Nil dictu fœdum, visúque hæc limina tangat
Intra quæ puer est. ——— *Iuvenalis sat. 14 v. 44*

Cato senior, Plutarcho teste, adeò ab omni verborum turpitudine, præsente filio, temperavit, quasi Vestalibus virginibus arbitris locuturus esset, nec unquam cum eo lavit. Et tamen inter homines Christianos, prô dolor! non paucos repereris, quorum omnia pæne colloquia Veneris officinam oleant, quique se parum facetos credant, nisi libidinosos ostendant. Insania luculenta! tussim comprimimus, excreationes crebras cavemus, quidquid oris elegantiam perdit, fugimus, & hæc talia sine ore & fronte effutimus: *Quantò magis cavendum est*, inquit Bernardus, *ne quid turpe exeat de ore: hoc enim graviter coinquinat hominem.*

§. IV.

SAnctus Rodulphus antistes Eugubinus, è fratre, cui Petrus nomen, in familiari colloquio lascivius verbum audierat, mox ille adolescentem flagellari, & quadraginta dies omni vino abstinere jussit. Nec refractarium habuit fratrem Rodulphus. Ita oris inhonestas omnis comprimenda est. Et Paulus seriò hortatur: *Profana autem & inaniloquia devita, multùm enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit.* Morbus planè malignus & horridus est gangræna seu cancer, cui verborum turpitudo rectè confertur, serpit illa & in fœdam amplitudinem excrescit: celerrimè capitur, quidquid horum dicitur, neque opus dicta repetere, quæ non aures solùm, sed & medullas subeunt, *serpunt ut cancer.*

De Arrio beatus Hieronymus dixit: *Vna scintilla fuit, sed quia hæc non statim oppressa, totum orbem flamma ejus populata est*: scintilla videtur dictum inverecundius, sed scintilla in pestilentem se flammam diffusura ni opprimatur.

Mirantur aliqui hæresin nostro ævo incrementis tam velocibus ac lætis propagatam. Mirari desinite, ô boni: nam uti Thomas Morus loquitur, ad propositam vitæ licentiam certatim accurrere, id verò tantum habet miraculi,

v. Cor. c. 15. v. 33.

Bern. serm. 24. in Cant. medio.

Petr. cap. 2. v. 14. & 15.

Aug. lib. 2. Confes. c. 3. & 5. fine.

Epicte. Enchir. c. 33.

Bern. lib de ord. vitæ mihi pag. 1115.

Ephes. 5. v. 6.

Iob cap. 15. v. 6. Luc. c. 16. v. 24.

2 Tim. c. 2. v. 16. & 17.

Lascivus sermo est viscus.

Plinius lib. 17. cap. 24. hac hist.

Parallel. Plutar. in

raculi, quantum saxa deorsum tuere. Sicut hæresis, sic & loquendi lascivia, facillimis argumentis propagatur, serpit ut cancer: benevolè auditur, arridetur, applauditur, & jam melancholicus habetur, qui inter obscœna lætus non est; velut amusus & inficetus spernitur, qui Cypridis mysteria, qui bonæ Deæ sacra, qui raptum Helenæ, errores Æneæ, Didonis venatus recitare aut nescit, aut non vult. His moribus vivimus, & cælum speramus.

Eccli. c. 28. v. 28. Hanc ob caussam Siracides gravissimè monet: *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire.* Addit: *Et ori tuo facto ostia, & seras auribus tuis.* Dic cum Christo: *Vade retro Satana.* Satanæ tunc bene est, cùm probrosissimi sermones bellum movent castimoniæ, cùm totis *Marc. c. 8. v. 33.* fluit labiis libidinis cænum. Christus, *ubi sunt duo vel tres,* *Matth. c. 18. v. 20.* inquit, *congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Diabolus haud aliter; ubi duo vel tres congregantur, ut immunditiem animi per os evomant; illic & ego sum in medio eorum; medius non verborum tantùm, sed & B *Ephes. c. 6. v. 16.* cogitationum. Hìc *tela* volant *ignea nequissimi*, non de facili extinguenda.

Ideo Augustinus tam sollicitè: *Fratres charissimi*, ait: *bona jugiter cogitemus, ut os nostrum non crudelis adversarius* *Prov. c. 15. v. 26.* *sed pius Deus aperiat. Purus sermo pulcherrimus est.* Et quæso quid caussæ est, nostras preces quandoque surdis auribus à Deo audiri? Ne miremur: quî enim placere possit oratio à linguâ tam immundâ? *Non est speciosa laus in* *Eccli. c. 15. v. 9.* *ore peccatoris.* Rectè Gregorius: *Cùm indignus*, inquit, *ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur.* Sunt qui araneas, aut mures, aut ranas sic oderint, ut vel nomen ejusmodi animaleulorum horreant, ne dum ut sub aspectum admittant. Hinc cibum alioqui pretiosissimum extremè averfarentur, & nec oculis quidem tangerent, si rana vel aranea, vel musculus eandem cum cibo patinam occuparent. Orationem Cælites ut Ambrosiam amant, verborum turpitudinem, ut pestilen- C *Sap. cap. 1. v. 8.* tem vomitum abominantur. Et Sapientia humanæ gentis monitrix proclamat: *Propter hoc qui loquitur iniqua, non* *Eccli. c. 42. v. 20.* *potest latere, nec præteriet illum corripiens judicium. Non abscondit se ab eo omnis sermo.* Ideo divinus Paulus & ipse vociferatur: *Nunc autem deponite & vos omnia: indignationem,* *Coloss. cap. 3. v. 8.* *malitiam, iram, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.* Non enim solùm facere turpia nefas est, sed & dicere.

Monos. Troc. *Impudica qui loquuntur, impudica diligunt.*

Bern. de inter. domo cap. 43. p. 1082. Nam, divo Bernardo teste *vanus* (lascivus) *sermo, citò pol-* *Chrys. tom. 5. hom 15. ad pop. mihi pag. 116.* *luit mentem, & facilè agitur, quod libenter auditur.* Idcirco Chrysostomus: *Vis*, inquit, *à verbis turpibus abesseene ver-* *ba tantùm turpia fugias, verùm & risum solutum, & omnem* *concupiscentiam.*

M

CAPVT XXXV.

Quid sit MENDACIVM, *ac quotuplex; & an omne Mendacium sit peccatum.*

Iosephus lib. 2. Antiq. cap. 5. paullò post initium. DVx Israëlis Moses tam præcellentis ac divinæ fuit formæ, ut gentis illius scriptor ausus dicere. Nemo erat adeò tetricus ut visâ Mosis pulchritudine non obstupesceret: & persæpe accidebat, ut dum gestaretur ac circumferretur etiamnum infans, obvios quosque in se converteret, ita ut relictis seriis negotiis mallent præcellenti ejus formâ oculos pascere, quàm sua prosequi: Tanta erat puerilis gratia, ut inviti homines ab hoc spectaculo discederent. Nihilominus vir iste tam formosus non æquè facundus fuit. Moses ipse seipsum accusans *Exod. c. 4. v. 10. & cap. 6. v. 12.* apud Deum ineruditæ plumbeæ linguæ: *Non sum elo-* *quens*, inquit, *ab heri & nudius tertius, impediti oris & tardioris linguæ, & incircumcisus sum labiis.* Hic Moses tam honorificæ legationi detrectandæ quinque defectus suæ lin- A guæ accusat. Primus: Vir paucorum verborum fuit, se ipso teste, & dicendi jejunus. Alter: Inelegans, nec eloquentiæ oratoribus exæquandus. Tertius: Tardiloquus, & linguæ parum agilis ac promptæ. Quartus: Exili & gracili voce. Quintus: Linguam habuit hæsitantem, ac balbutiit. Hac tamen, quantumcunque tardescente linguâ omnem Ægyptiorum & facundiam & sapientiam in uborem dedit: quia Deus linguâ Mosis locutus est, veluti cùm peritissimus scriba, quovis calamo quantumvis obtuso elegantes formet characteres. Qualiscunque sermo, bonus sermo est, cùm Deus linguæ moderator est.

Sed unde tandem, & quando hoc constat? Cùm mens & os ita consentiunt, ut unum Dei honorem unicè spectent. Hìc demum Veritas equis albis vehitur: Mendacium equo bicolore & cæco utitur; sæpe tamen Veritatem vincit currendo. Atque de hoc linguæ vitio, quod MENDACIVM vocamus, jam disserendum. Quod B quo commodiùs fiat atque distinctiùs, omnem de Mendacio dictionem in has classes partimur. Dicemus itaque 1. Quid sit Mendacium. 2. Quotuplex 3. An omne mendacium sit peccatum. 4. Quàm fœdum sit Mendacium. 5. Quàm sit noxium. 6. Objectiones quæ proponi solent tuendis mendaciis, refellendæ. 7. Quæ pœna sit Mendacii, explicandum. Et quia vitium hoc nusquam non vulgatissimum, benevolum, & attentum ad ista seu lectorem seu auditorem desideramus.

§. I.

PRimum est quid sit mendacium. Ad rem Chrysostomus respondens: *Ne alia quidem dicamus*, inquit, *alia sentiamus, hoc est enim mendacium.* Itaque rectissimè dixerunt prisci:

Aliud loqui, sentire aliud, mendacium est.

Nec aliter Thomas Aquinas, ille Theologorum anti- D stes Mendacium describit, quàm tale vitii genus, quo quispiam contra ac sentit enuntiat. Vbi hanc agnoscit etymologiam mendacii, *Contra mentem dicere.* Ideo Augustinus de mendacio cavendo differens: *Non aliud*, inquit, *pectus tegat, aliud lingua proferat.*

Petrus Maffejus narrat Regem Macazarum in familiari colloquio, quod cum Antonio Paivâ instituit, hìc omnino verbis interrogasse: Quid est mendacium? Atqui ut ad hoc respondeam (inquit Paiva) liberali venia est mihi abs te opus, ô Rex, quòd si nihilominus acerba & aspera mea tibi visa erit oratio; peto quæsòque, uti omnem in me unum iram exerceas: Lusitanos meos cum suis rebus abire permittas. Cùm ille continuò quodlibet expromendi potestatem fecisset: Scire aves, inquit, Mendacium quid significet. Ego verò nullâ comparatione hujusce tibi vocabuli vim faciliùs aut clariùs demonstraverim, quàm istâ ipsâ, quam vos agitis vitâ: Cùm enim JESVM Christum Dei Filium totius veritatis auctorem penitus ignorétis; sic fit ut erroribus infi- D nitis impliciti, à Veritate semoti in ipso mendacio volutemini. Fusa sed elegans descriptio mendacii: nam uti verbis, sic & moribus ac vitâ plurimi mentiuntur. Sed nos non de morum, sed verborum mendacio hìc agimus, de quo Augustinus istud pronuntiavit: *Nemo dubitet mentiri eum, qui falsum enuntiat causâ fallendi.*

Linguam, si Plinio credimus, venarum una cum cor- de alia cum cerebro nectit; quâ quidem venarum dispensatione natura nos docet, nudum illud membrû ab Intellectu (cui sedes in capite) sic regendum, ut lingua consentiat cum corde: hoc enim, ut diximus, mendacium est, aliud corde abditum, aliud linguâ promptum gerere, aliquid in animo nigrum credere, sed voce candidum asserere. Hinc picturi hominem mendacem, picam pinxere, à fronte albam, atram à tergo. Vox Locustarum, ait Plinius, proficisci ab occipitio videtur; eo loco in commissura scapularum habere quasi dentes existimantur,

stimantur, eosque inter se terendo stridorem edere: Mendacium oratio obscura, semper à tergo latens, nunquam prominens in aperto, stridores edit inamœnos, velut locusta: aliud enim dicunt mendaces, aliud cogitant.

Mendacium larva diaboli, veritatis Dei, imago est. Eusth. cap. 4. in 2. & 24.

Rectissimè mihi dixisse visus est, qui Mendacium *Diaboli larvam* appellavit. Certè Veritas similitudo & quædam imago Dei est. Ideo Siracides moner: *Ne accipias faciem adversùs faciem tuam, nec adversùs animam tuam mendacium: Pro animâ tuâ non confundaris dicere verum.* Nemo sit tibi pretiosior te, ut illius amore vel timore Deum offendas; & ne quæso animæ tuæ hanc diaboli larvam iudue, ut mentiaris, & mendacio velut larvâ tectus videri velis nitidus & formosus.

Epict. cap. 73. Inch.

Est autem humanæ linguæ tam pronum mentiri, ut verissimè dixerit Epictetus: *Primus & maxime necessarius in Philosophiâ locus est, is qui agit de usu decretorum, veluti de non mentiendo. Alter qui demonstrationes tractat, veluti cur non sit mentiendum. Nos verò diversum facimus, quippe aliter in scholis disputamus, aliter domi vivimus. Proinde mentimur quidem*, inquit, *quomodo autem demonstretur non esse mentiendum, in promptu habemus.* Itaque dum falsitatem fugiendam docemus, sequimur; dum reprehendimus mendacium, mentimur; aliud enim dicimus, aliud cogitamus. Quod quidem propriè esse diximus mentiri.

§. II.

Quotuplex sit mendacium, & an omne mendacium sit peccatum. 2. 2. quæst. 110. art. 2.

ALterum ac tertium hac in re caput est, Quotuplex sit mendacium, & An omne mendacium sit peccatum. Theologorum vox est, mendacium triplicis esse generis; Officiosum, Jocosum, Pernicioſum. Officiosum dicitur, quod alicui profuturum creditur, ei saltem qui loquitur. Jocosum appellant, quod nemini nocet, sed animi causâ profertur. Hoc priore deterius est, utrumque tamen non inter capitales noxas censeri solet. Tertium denique pernicioſum, quod semper cum alicujus damno conjunctum, inter graviora piacula numeratur. Num ergo mendacium omne vetitum, & piaculi loco habendum? omne prorsus, omne omnino. Aristoteli res certa; *Omne*, inquit, *mendacium per se pravum est, & fugiendum*. Et vox una omnium Theologorum est, omne mendacium inter peccata numerandum.

Arist. lib. 4. Ethic.

Interpres animi lingua; mentiri nefas.

Pet. Lomb. lib. cap. 7. 24.

Dilucidè rem hanc Siracides definiens: *Noli*, ait, *velle mentiri omne mendacium.* Sacræ paginæ convenienter & prisci Patres locuti sunt. Gregorio *Mendacium omne, iniquitas est.* Isidorus: *Omne*, inquit, *mendacii genus summopere fuge, & nec casu nec studio loquaris falsum; cave mendacium in omnibus.* Adeò verò cavendum est hoc vitium & fugiendum, ut si salus plurium in unico idque solùm officioso vel jocoso mendacio dicendo verteretur, id tamen neutiquam liceret dicere: imò si suos quis parentes aliósve sibi conjunctissimos flammis demersos vel levi mendacio extrahere posset, mentiri tamen licitè non posset; satius foret illos in igne deserere, quàm Deum falsitate offendere. Ecquæ rigida, inquis, hæc assertio? Videatur rigida, est sanè vera. Lex est quam divinus Paulus promulgavit: Non esse facienda mala, ut eveniant bona. *Sicut ajunt quidam nos dicere*, inquit, *Faciamus mala ut veniant bona, quorum damnatio justa est.* Hanc Pauli regulam secutus Augustinus, ad rem aptissimè: *Ita*, inquit, *omnis doctrina veritatis aufertur, cedens licentiosissimæ falsitati, si mendacio vel officioso alicunde penetrandi aperitur locus. Aut enim temporalia commoda vel propria vel aliena, veritati præponit quicunque mentitur: quo quid fieri potest perversius? Certe injuria Deo illata gravior est omni humano malo.* Quot millia sanctissimorum martyrum omnem potiùs sanguinem prodigere, & animam per stillicidia emittere, quàm unico se mendacio tueri voluerunt. *Unde*, ait Augustinus, *sinec ipsa vita præponenda est veritati, quid objici potest, propter quod mentiendum esse contendant, qui aliquando*

Mendacii semper cavendum.

Tom. cap. 3. n. 8.

Aug. lib. de mend. c. 7.

Aug. tom. 8. fol. 239. ante med.

A *putant oportere mentiri? Omne mendacium, peccatum est*, imò etiam, ut Augustinus ratiocinatur, *Omne peccatum, mendacium est.* Hoc Evangelium dicit: *Contra legem enim*, inquit, *& contra veritatem quidquid est, mendacium dicitur.* Hæc ipsissima quoque Bernardi doctrina est; *Nullum*, inquit, *justum mendacium: omne mendacium in omnibus est gratiâ & peccatum; omne, quod à veritate discordat, iniquitas est. Si mendacium apud omnes damnatur, si falsitas humano judicio punitur, quantò magis ante Deum, qui est testis verborum & operum? Ante quem etiam de otioso verbo unusquisque rationem redditurus est.* Concludit: *Omne genus mendacii summopere fuge.* Ita prorsus, fuge, fuge, & potiùs sinu colubrum, quàm linguâ mendacium admittte. Nam Bernardi sensu, *nemo nec suam quidem vitam tueri debet mendacio.* Petrus Apostolorum caput, si minùs amasset vitam, utique mendacium magis exhorruisset. De quo Bernardus eleganter: *In quo ergo*, inquit, *culpabitur? an in eo quòd mentiri quàm mori maluit? Hæc planè voluntas reprehensione digna fuit,* B *quia corporis magis quàm animæ voluit servare vitam. Et peccavit ergo, & non absque consensu propriæ voluntatis, infimæ quidem & miseræ, sed planè liberæ. Peccavit autem non spernendo aut odiendo Christum, sed se nimis amando.*

Bern. lib. de lib. arbit.

Sed Augustinus etiamnum mihi in mentem est, qui disertissimus in mendacium geminos scripsit libros: primum quidem, ut pessimi vitii nequissima indoles meliùs noscereturr; alterum, ut hæc Orbis lues studiosiùs caveretur. Ita hic sanctissimus scriptor vel solus sufficeret ad omne mendacium ex Orbe penitus eliminandum, etiamsi divina silerent oracula, quæ tamen extremè damnant, & cœlo proscribunt mendaces linguas. Neque pernicioſum duntaxat mendacium, sed & Jocosum atque Officiosum damnatur: Illud quidem mitius est, quia retinet aliquam benevolentiæ speciem; Istud non omnino pernicioſissimum, quia plerunque non fallit; neutrum tamen sine culpâ est. *Nec ideo*, inquit Augustinus, *illum putandum est, non esse peccatum, quia possumus ali-* C *quando alicui prodesse mentiendo.* Et rationem reddit: *In hoc fallitur, quòd putat sibi suum non obesse mendacium, cùm magis facienti quàm patienti obsit omne peccatum. Hinc*, ut idem Augustinus expressissimè tradit, *nec illa sunt admittenda mendacia, quæ quamvis non obsint alteri, nulli tamen prosunt, & obsunt eis ipsis qui gratis mentiuntur.* Nemo itaque potest convincere aliquando esse mentiendum, nisi qui potuerit ostendere, æternum aliquod bonum obtineri posse mendacio. Quod quidem nullius impudentia unquam affirmarit. Verissimè dixerunt prisci: *Quisquis timet Deum, abstinet mendacio.*

Aug. tom. 3. Ench. ad Laurent. cap. 22. lib. c. 17. Idem tom. 4. lib. de mend. ad Consent. cap. 11. Idem ibid. c. 7.

§. III.

TErtium hîc caput, est ipsa mendacii fœditas. Duo quædam apud Persas turpissima habebantur, *Ex are alieno laborare, & Mentiri*: quæ duo plerunque conjuncta sunt, Rarissimos debitores reperias, qui mentiri nesciant. Nam nomina quæ in proximum mensem tollenda promittunt, vix tollunt anno proximo. Solennissimum illis est, tempora expugendis nominibus decreta, D mendaciis protollere. Hanc turpitudinem Persæ non immeritò pessimè oderunt. Romani omne mendacium homine libero ac ingenuo indignum putarunt, servilèque vitium esse, nec cadere posse, nec debere in generosum pectus, quod ante vitam projiciat, quàm illam mendacio commaculet. Enimverò inter mendacia, ea jure dixeris fœdissima, & longè pessima, quæ sunt deliberata. Sunt qui huic rei gravissimè & magnâ cum curâ studeant: Hæc, ajunt, ita fingenda sunt: os illi homini sic oblinere poterimus; si justitiæ cur non & veritati nasus cereus tornari possit? his ergo flexibus, his diverticulis evademus. Falsitas meditata, falsitas pessima. Quod beatus Gregorius accuratè observans: *Nonnunquam*, ait, *pejus est mendacium meditari quàm loqui; nam loqui plerunque præcipitationis est, meditari verò studiosæ pravitatis.* Hîc

Mendacii fœditas. Duo turpissima apud Persas: *Ex are alieno laborare, & mentiri.*

Deliberata mendacia sunt pessima.

Greg. lib. 18. mor. cap. 4. initio.

Jurisconsul-

Jurisconsulti viderint & causidici, qui causæ non ju- A stæ patrocinium suscipiunt: vident quidem ii non rarò Jus atque Justitiam à se non stare, nihilominus actionem suscipiunt, scribunt, dicunt, agunt, jus torquent, uncis naribus indulgent: neque hoc gratis; auream inde messem colligunt. Ludovicus Maluenda has exactiones non invenustè deaurata mendacia vocat. Ita Pharisæi Romanis militibus ante Dominicum sepulchrum excubitoribus, suum illud grandissimum mendacium liberali manu deaurarunt. Clarissimè Matthæus: *Pecuniam,* inquit, *copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à Præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi acceptâ pecuniâ fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Iudæos, usque in hodiernum diem.* Monstrosum, fædissimum mendacium! fuerunt tamen, atque etiamnum sunt qui pronâ credulitate defendant tam luculentam falsitatem.

Matt. c. 28. v. 12. ad 16.

Diabolus primus mentitus est.

Sed quid contendimus? Mendacium nobilissimum habet auctorem, in cœlo natum, Luciferum, diabolum ipsissimum. Hic primus omnium mentitus: *Nequaquam,* ait, *morte moriemini.* Ideo Christus in circulo Judæorum: *Vos,* inquit, *ex patre diabolo estis. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo: cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus.* De hoc ipso inventore mendacii Augustinus: *Qui non solùm mendax,* inquit, *verùm etiam mendacii pater est. Primus est quippe mentitus, & à quo peccatum, ab illo cœpit esse mendacium.* Egregio sanè inventore gaudet mendacium. Neque mendacii tantùm pater est diabolus, sed & eorum omnium qui mentiuntur. Hoc enim verba Servatoris docent: *Et pater ejus,* cujuscunque scilicet mendacis. Videte mendaces, quis vos pater filiolos agnoscat, ab indole paternâ minimè degeneres. Sicut enim Deus ab æterno Veritatem progenuit, ita diabolus à principio falsitatem. Et hoc est quod linguam divinis laudibus efferendis creatam ita inquinet, ut omnis divina laus à tali linguâ sordeat. Salomon id affirmans: *Abominatio est,* inquit, *domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.* Neque lingua solùm mendaciis inquinatur, sed totus quantus quantus est homo, fit falsus: uti enim moneta plumbea, etsi magna, nullius est pretii: nummus argenteus etsi parvus pretio longè superat, sic homo verax vel unicus antestat centum mendacibus. Quàm autem hoc probrosum & turpe, quòd monetam adulterinam non feramus in marsupio, linguam autem falsiloquam tam facilè toleremus in ore proprio. Multis jucundum est omnia mendaciis aspergere. Nam, quod Augustinus observat, *mendax amat mentiri, atque habitat animo in delectatione mentiendi.* Complures potiùs mentiri eligunt, quàm tacere. Hi plerumque veris falsa contexunt, ne se suavitas sermonis deserat. Ut autem vanissima hæc hominum studia nonnihil coërceantur, idem Augustinus eximiè dixit: *Laborant homines loqui mendacium, nam veritatem totâ facilitate loquerentur. Ille enim laborat qui fingit quod dicit. Nam qui verum vult dicere non laborat: ipsa enim veritas sine labore loquitur.* Sed quid miri est mendacem adeò laborare ac fatigari, quando duplex cor habet, cùm tamen vel unicum satis fatiget. Præclarissimè Augustinus hac de re disserens: *Quapropter,* inquit, *ille qui mentitur, aliud habet in animo, & aliud verbis vel quibuslibet significationibus enuntiat. Unde etiam duplex cor dicitur esse mentientis, id est, duplex cogitatio: una rei ejus quam veram esse vel scit vel putat, & non profert: altera ejus rei quam pro istâ profert, sciens falsam esse vel putans. Ex quo fit, ut possit falsum dicere non mentiens, si putat ita esse, ut dicit, quamvis non ita sit; & ut possit verum dicere mentiens, si putat falsum esse, & pro vero enuntiat; quamvis revera ita sit ut enuntiat: ex animi enim sui sententiâ, non ex rerum ipsarum veritate vel falsitate mentiens aut non mentiens judicandus est.*

Aug. tom. 5. de civitate lib. 14. c. 3. fine.

Diabolus est mendacii inventor & pater mentientium.

Prov. c. 12. v. 22.

Aug. tom. 4. lib. de mend. cap. 11.

Idem in ps. 139. circa med.

Idem tomo 4. lib. de mend. cap. 3.

Mendax habet duplex cor.

§. IV.

GRavis profectò morbus est, & abominabilis consuetudo fingendi. Qui hoc morbi genere laborant, pæne infames fiunt, & ubique pessimè audiunt. Id porrò hujus morbi fœditatem satis arguit, quod inter septem illa, quæ Deus vehementer odit, etiam lingua mendax numeretur. *Prov. 6. v. 17.*

Quantumvis autem deforme sit monstrum, omnis falsitas, sunt tamen qui ei formam studeant concinnare. Aulas ingredere, & videbis compressimas falsitates. A vero non videtur aberrasse qui dixit, familiare Principum aulis mendacium esse. Nam divites illic sponsiones & verba propè singula, tanquam utero gravida mentiuntur partum. Ne fide: vento non prole distenduntur. Credas Sodomæ poma esse, quæ attactu in cinerem fatiscunt. Ita venustatem, honores, opes, amorem, benevolentiam purpuratorum verba loquuntur. B Res, odia, livores, æmulationes, fraudes extollunt verbis, factis præcipites agunt: ore locupletes, reliqua inopes, ut jam fortiter venustèque mentiri, aulâ dignum censeatur; indignum vera dicere: & ille comissimus censeatur, qui pluribus bene consutis mendaciis dictionem vestit; ille rusticus, qui hoc verborum stibio non utitur. Jamque aulica civilitas est, veritati dextrè illudere. Quàm longè hi absunt ab Epaminondæ moribus, qui tam serius veritatis cultor fuit, ut ne joco quidem unquam mentitus sit. Ad Christianas omnino leges hoc factum. *Non decet principem, labium mentiens. Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aves volantes.* Et propterea *verbum mendax justus detestabitur.* Prisco carmine ferebatur: *Amb. Prov. c. 29. Eccles. c. 10. v. 16.*

Nil vanitate mentiendi turpius; *Vet. Jam.*
Odêre divi, odêre homines mendacium.

Et quamvis in omnium ore turpe sit omne mendacium, est tamen in ore hominis sacri & religiosi longè turpissimum. Quod vel inde liqueat. Iter una fecerunt vir religiosus & profanus. Ille habitu quidem sacer, sed profanâ linguâ solutissimus, subitò profanum compellans C En, en, inquit, volantem illic asinum. Suspexit alter præproperis & nimiùm credulis oculis. Iste irridens largiter: Et ô te, inquit, non asinum, sed oviculam simplicissimam! qui credas tantæ molis quadrupedem volare posse. At profanus indignè ferens hominem sacrum tantæ vanitatis esse, & ridere qui flere debuisset: Et quæso, inquit, ignoscat mihi genius tuus; me tuis verbis deceptum suspexisse, non est quod mireris: multò facilius credebam asinum volare posse, quàm religiosum mentiri. Cape tibi hoc, mi religiose, & in posterum, si quidem sapis, mendacium pro perjurio habe.

His tam turpibus mendaciis annumeranda sunt illa non minùs turpia, & quandoque magis temeraria, in quibus ut Seneca loquitur, & os præcidi, & oculi erui solent. Sunt enim qui ita mentiuntur, ut audientibus D præcidere, aut potiùs præcludere os videantur, ne facilè contra dici possit: at oculos illi eruunt, qui non verentur ea pro veris affirmare, quæ aspectu ipso mendacii coargui possunt. Excæcare enim eos, qui audiunt, quantum in ipsis est, conantur. Itaque, si priscis assentiamur, in mendaces hanc feremus sententiam:

Sen. de ira lib. 3. c. 12.

Libero cuicunque summum est dedecus mendacium.

Quid, quotuplex, & quàm fœdum sit mendacium, explicavimus. Quàm noxium sit, & quâ ratione punitum, proximâ dissertatione dicemus.

CAPVT XXXVI.

Quàm multiplici argumento exitiosum sit MENDACIVM.

HEbræus vates Oseas, gravissimè questus: *Non est Os. 4. veritas,* exclamat, *& non est scientia Dei in terrâ. Ma-* v. 1. ledictum,

ledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium mundaverunt. Fallere, fingere, mentiri tam usitatum est, jamque adeò in mores tansiit, ut plurimis pœne problema videatur; an non quædam mendacia sint licita. Dubitatur subinde, quid consultius; Nudam veritatem, an subtile commentum proloqui? Idcirco non minus Oseâ Isaias hanc mentiendi libidinem deplorans, *Posuimus*, inquit, *mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.* Eò rerum jam prolapsi sumus, ut artificiosè mentiri, velut eloquentiæ partem discamus. Quâ in re tam dociles sumus discipuli & disciplinæ tam capaces, ut & Hieremias vates dixerit: *Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii, & non veritatis: confortati sunt in terrâ, quia de malo ad malum egressi sunt &c. quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur; docuerunt enim linguam suam loqui mendacium.*

Vetus est verbum: Mendacium colapho pensandum. Si in legem receptum hoc foret, multorum ora sic essent contundenda, ut in massam coacta nihil humanæ formæ retinerent.

Alexander Macedo, rex magnus, Chærilo poëtæ pessimo tot colaphos rependi jussit, quot malos versus fecisset. Vigeat mos iste, & singula mendacia singulis colaphis expientur; plurimi aut mentiendi consuetudinem dediscere, aut vitam pugnis impendere debebunt. Ergóne nunquam mentiendum? cessent figmenta, ajunt, maxima etiam multorum commoda cessabunt. Hi jam mores sunt; mendaciis nostra commoda imputamus; nec videmus cæci in gravissima nos damna præcipitari à mendacio. Hoc igitur nunc agendum, & quàm noxium sit mendacium, & quâ ratione sæpius punitum, explicatiùs tradendum.

§. I.

GRaves sunt in omnem mentientem cælestes minæ, quas Hebræus Rex sic promulgat: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Theologorum una omnium sententia est, neque pro salute totius Orbis licere cuiquam mentiri. Adeò damnosum est omne mendacium, ut ne quidem honesto, ut vocant, aut officioso vel misericordi mendacio mors ipsa prohiberi debeat. Quâ de re constanter Augustinus: *Quid si ad te homo confugiat*, ait, *qui mendacio tuo possit à morte liberari? Illa enim mors quam stultè timent homines, qui peccare non timent, non animam sed corpus occidit. Quomodo ergo non perversissimè dicitur: ut alter corporaliter vivat, debere alterum spiritualiter mori? Nam & ipsa dilectio proximi ex suâ cujusque dilectione terminum accipit. Diliges, inquit, proximum tanquam teipsum. Quomodo ergo quisque diligit tanquam seipsum, cui ut præstet vitam temporalem, ipse amittit æternam? quandoquidem si pro illius temporali vitâ suam ipsam temporalem perdit, non est jam deligere sicut seipsum, sed plusquam seipsum. Quod sanè doctrinæ regulam excedit. Multò minùs igitur æternam suam, pro alterius temporali mentiendo amissurus est.* En disertissimum sanctissimi scriptoris testimonium. Quòd si nec tuendæ quidem vitæ mentiri liceat, quantò minùs ludibrio, aut ignominiæ effugiendæ? sed nec virtutibus defendendis. Virginitas pretiosissima quidem virtus est, sed mentiendo nunquam prætegenda. Submissio, seu, Humilitas virtutum omnium basis est, ea tamen nec minimo unquam mendaciolo custodienda. *Si humilitatis causâ mentiris*, inquit Augustinus, *si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod evitaras.* Ergo mori malis quàm mentiri; malis vinci vera dicens, quàm superare ac vincere mentiens: Mentiri nunquam licitum. Hoc ipsum Innocentius III. Pontifex Maximus è sacris paginis ut rem liquidam proponit, nec servandæ quidem alterius vitæ mentiendum esse; quòd si non vitæ atque capiti, multò minùs triobolari negotio mendaciis patrocinandum.

Anthimus Nicomediensis præsul, ut Metaphrastes narrat, à Maximiani Cæsaris militibus necandus quærebatur: hos ipsos Anthimus, sed ignotus hospitio excepit, & lauto epulo. Remotis mensis in unum milites institerunt quærere, ubinam locorum Anthimus indagandus esset. Quibus ille intrepidus: Ego sum, inquit, Anthimus, quò vultis ducite, promptus sequor. Obstupefacti amœnissimâ liberalitate, dixerunt facilè aliquid conficturos se tyranno, quæsitum scilicet, non inventum Anthimum. At ille: Hoc, ô viri, nefas est, ait, nec cujusquam vita mentiendo propugnari potest. Ita suis se convivis ducendum permisit, obtinuitque quam ambiit palmam invictus martyr.

Hoc revera optimi cujusque contentissimum fuit studium, pro veritate quidquid perferendum est, contemnere; omne mendacium vigilantissimè cavere, & nec verbulo veritatem lædere. *Nihil affinius*, inquit, Plato, *familiariúsque sapientiæ quàm veritas: Præeunte Veritate nunquam chorus vitiorum subsecuturus est.* Ruffinus Aquilejensis commemorat, sanctissimum anachoretâ Anuph hanc vitæ clausulam apposuisse. Tres morituro aderant, Syrus, Isaias, Paulus, ejusdem cum illo instituti. Dumque hi morientem circumsisterent, hoc unum rogarunt, sui memoriam pauculis verbis traderet. Quibus ille: Nihil, inquit, magnum me fecisse memini, in eo tamen sollicitus laboravi, ne ullum dicerem mendacium. An istud non magnum, nihil per omnem vitam fingere? sed hanc etiam laudem assecutus est Benus abbas, cui amplissimum hoc elogium jure concedendum, *Nunquam iratus, nunquam mentitus.* Illud Pelasgæ facundiæ illustrissimum sidus Joannes Chrysostomus, ex eo prorsus tempore, quo Christianorum ritu ablutus est, nunquam juravit; nec alium jurare compulit, nulli unquam maledixit, nunquam mentitus est. O verecos aureum, vel ob solam hanc linguæ continentiam! *Ecce enim veritatem dilexisti.*

Platolib.6. de Rep.

Ruffi. Aquil. c.10 apud Rosweid.

Ioan. Moschus c.191.

Ps 50.v.8.

§. II.

PArentum famæ non est quidem detrahendum, hîc autem vix adeò muti esse possumus, quin adversus parentes nostros conqueramur. Prima mater omnium, Eva, nos seros filios parum boni docuit, ut quæ uno pæne habitu tria dixit mendacia. Rupertus ea numerans: Quantum, inquit, in se erat, depravavit mulier verba præceptoris Domini tribus modis, appositione, dimi-nutione, mutatione. Istud apposuit, *Et ne tangeremus illud.* Hoc Deus certè non jussit, nec enim arborem vetuit tangi, sed fructu spoliari. Diminuit, & rem certissimam in dubium adduxit cùm diceret, *Ne forte moriamur*, cùm tamen Deus expressissimam hanc sententiam tulerit, *Quocunque die ex eo comederis, morte morieris.* Mutavit, cùm hæc verba proferret: *De fructu verò ligni quod est in medio paradisi &c.* Eho quid dicis mater? Non arbor scientiæ boni & mali, sed arbor vitæ in paradisi medio sita erat, quæ tamen prohibita non erat; ita mendacium mendacio connexum est. Hinc nostræ lacrymæ; parens mendax filios non meliores se genuit: ab hac magistrâ ita promptè mentiri didicimus, ut Hebræus vates hîc neminem sciverit eximium: *Omnis homo mendax.*

Tribus modis Eva verba Domini depravavit: *Appositione, diminutione, mutatione.*

Gen. cap. 2. v.17.

Psalm. 115. v.11.

Sed neque diu in discipulorum numero censemur nos ferimus; brevissimo tempore magistri simus, & eam mentiendi dexteritatem profitemur, ut verè dixerit Plinius. *Non esse mendacium tam impudens, quod assertorem non habeat.* Quo sensu & Varro: *Non est*, inquit, *tam absurdum deliramentum quod defensorem non inveniat.* Imò si mendaciorum frequentiam spectemus, nunc pæne fit, quod in convivio Pauli Æmylii Macedonis contigisse scimus, cùm cocus ex unico apro sexcenta fercula parasset: ita subinde ad unicũ dictum defendendum sexcentæ mendaciorum species emergunt; nec injuriam quis fecerit humanæ genti, si mendaciissimos mortales appellet. Hic autem

autem plerunque genius est mendacii, ut unum alterum trahat catenâ fallacissimâ. Atque hæc catenata mendacia non malè cerasis conferas. Nam quemadmodum qui unicum carpit ramulum, non unum sed multa trahit cerasa, sic nata, ut se mutuo comitentur; ita qui mentitus est, ne primum mendacium vacillet, substituit secundum, ne secundum ruat, addit tertium, ne tertium concidat, confingit quartum, ut & quarto suus stet color, quintum comminiscitur, ne quinti fraus deprehendatur, sextum quàm fucatissimum excogitat: ita in silvam itur ingentem & horridam, ita mendacia mendaciis cohærescunt, ita scelus sceleri nectitur. Hinc oportet mendacem esse memorem, ne orationis vanitas spe citiùs patescat. Sed non tantùm figmenta figmẽtis assuuntur, ne textura hæc pereat, sed ad alia quoque vitia descenditur. A mendaciis ad perjuria facillimus est transitus. Quod Tullius sapienter observans: *Qui semel*, inquit, *à veritate destexerit, hic non majore religione ad perjurium, quàm ad mendacium perduci solet. Quid enim interest inter perjurum & mendacem? qui mentiri solet, pejerare consuevit.* Id in principe Apostolorum eluxescit: Ubi is semel iterumque amantissimum Dominum negavit, tertiò etiam juravit. Et quod Ambrosius notat, nisi Deus lapsuro gravius obstitisset, nisi Christus cadentem respexisset, sicut ter, ita trecenties negavisset. Priscorum vox erat:

Cic. lib. 3. Offic. Idem pro Roscio com.

Nec amat Deus, nec adjuvat mendacium.

§. III.

Mendacium est catena vitiorum.

HÆc omnia paullò copiosiùs dicta, loco unius nocumenti numeramus, quod rectè *Catenam vitiorum* appellabimus. Accedit alterum, primo non minus nocumentum, quòd Mendax omnem amittat fidem. Res nota:

Vbi vera mendax loquitur, haud fidem invenit.

Prov. c. 20. v. 17. Optimè dixit sapientissimus regum: *Suavis est homini panis mendacii, & postea implebitur os ejus calculo.* Siquidem hoc vitium non turpe solùm, sed & noxium est: Os impletur calculo. Aristoteles interrogatus, quid lucri haberet mendax? Hoc tantum, ait, ut cùm vera dixerit, nemo credat. Sic est: semper enim hi tales falsitatis suspecti sunt. *Cretenses semper mendaces*, venalis aut nullius fidei homines habentur. Horum locupletissimus testis Siracides: *Opprobrium nequam*, ait, *in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assiduè erit.* Diabolus ipsissimus mendaciigulus, impigrum se magistrum discipulis præber, quibus identidem occinit: Paullò majora canamus, ô mei, paullò graviora fingamus, non in eâdem semper classe hærendum: profectus discipuli, gaudium magistri. Proficiendum est, & à mendaciunculis ad splendida mendacia, hinc ad insigniora furta promovendum. Hæ magistri ab Erebo institutiones sunt, sic à vitiis ad vitia transitur. Jam diximus, catenam trahit mendacium variis vitiorum annulis consertam. Nec errat vetus parœmia: Si mendax est, & fur est; ostende mihi mendacem, & ostendam tibi furem. Inter mendacium & furtum proxima est affinitas. Imò, quod Siracidæ credendum. *Eccli. c. 20. v. 27.* *Potior est fur quàm assiduitas viri mendacis: perditionem ambo hæreditabunt.* Infamia certè linguam falsam è vestigio sequitur. Semel mentiris? centies non creditur, licet vera narranti: per omnes Deos juraveris, non creditur. Et sæpe quò plus jurant, minùs fidem faciunt semel deprehensi mendaces. An non hoc ingens detrimentum? Germani dicunt: si aurum perdas, gravis jactura est, si famam, gravior; gravissima, si fidem. At revera hanc perdit falliloquus. Et licet aliquanto tempore fucum, quem facit, tegat, quamvis emptores inveniat quibus fumum vendat, nihilominus,

Tit. cap. 1. v. 12. *Eccli. c. 20. v. 26.*

Mendax perdit fidem.

Diu latere non queunt mendacia.

Veritas quandoque diu premitur, nequit tamen opprimi; resurgit demum validior. At verò mendaciis caniem induere difficillimum: neque enim vox diutiùs fallit, quàm donec illucescat: Ita

Implicatur, explicari dum studet mendacium:
Quantò magis se ornat, tantò est deformius;
Quantò magis sese occulit, magis patet:
Perlucet omne si inspicis mendacium.

Inter Corvum & Acanthidem discrimen maximum est: & licet has aves non videas, nosces saris, modò audias, & illum crocitantem, & istam suavissimè modulantem: Mendax etsi albis se plumis jactitet, à cantu tamen noscitur, cum corvo crocitat. *A mendace quid verum dicitur?* quærit Siracides. Maxima differentia est, inter bombycem & araneam, quamvis utrumque animalculum textorem agat, & fila ducat tenuissima; nihilominus si mille jungantur araneæ, nunquam tamen panniculum texent tergendis naribus, aut oculis velandis. Idem verè racem inter & falsidicum discrimen est: falsidicus filum tenuiquidem quàm potest subtilissimum ducit; sed inspice, B aranearum textura est, nullius usus, vetustatem fallit; at Veritas durabilis, immortalis est. *Labium veritatis firmum erit in perpetuum; qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.* Neminis est sub aquis diu spirare, nec sub mendaciis diu incolumen latere. Paries curvus dealbati potest, erigi aut emendari non potest, nisi dejectus: Ita mendacium se ipso proditur, atque ut forex è suis internoscitur sibilis.

Narrat Valerianus Alcathum Pelopis filium ob Chrysippi cædem in exilium actum, peregrè profectum ut alibi verso solo degeret: accidisse verò ut leoni, qui Megara vastarat, obvius, belluam non tantùm invaserit, sed & confecerit, & extractam belluæ linguam in arâ posuerit, velut superis gratias ageret de tam nobili spolio. Interim apud Megarensium regem Thrasones aliquot, leonem à se debellatum gloriabantur. Alcathus elinguem feram ostendens recentis mendacii eos redarguit. En quam debile ac infirmum sit mendacium, uni- C co ictu sternitur, æternum post se dedecus trahens. At Veritas linguam habet ferream: sic eam veteres, Pindaro teste, pingebant & in saxo quadrato statuebant: in globo collocabant Mendacium inconstantiâ & volubilitate suâ periturum. Neque enim (Salomonis oraculo) *inveniet fraudulentus lucrum.*

Planus, ut ferunt, è fraude & mendacio compositus, sæpius se cadere, & fracto crure procumbere humi simulavit; nec defuerunt, qui accurrerent opitulaturi, quos ille sanis pedibus largissimè irridebat. Tandem è joco res nata, & crus non fictè fregit. Hìc ille auxiliares manus implorare & per omnes Deos opem poscere. At pro se quisque hoc unũ respondebat: Tollat te, qui non novit te. Hæc emolumenta sunt mendacii: Novimus hominem, ajunt, fidat illi qui non novit illum, vir verborum est; at ubi multa verba, multa sunt mendacia; os illius molendinum est vix unquam quietum, sed crassam molit farinam, mentiri vix erubescit, & quidquid dicit, D historiam vult censeri: Deos absentes testes facit. Quòd si opus, decem figmenta uno spirat halitu; stans pede in uno sexcenta cudit mendacia. Hæc hominum mendacium sunt elogia, hæc illos fama comitatur.

§. IV.

TErtium Nocumentum: Mendacia maximarum injuriarum causſæ sunt. Quotidiana clamat experientia.

Plurimos læsere, pessum imò dederunt mendacia.

Mendacium plurimos & in cædes & in gravissimas quasque injurias inferendas impulit, attestante memoriâ omnium: audite tragicos eventus officiosi ac levis mendacii. Cùm Theodosius Imperator, die tribus Regibus sacro, ad templum cum solenni comitatu progrederetur, homo peregrinus ac tenuis fortunæ pomum Phrygium inusitatæ magnitudinis donum obtulit Im-

perator cum proceribus pomi generosi molem admirarus, pauperi centum quinquaginta aureos pro dono reposuit, & pomum Eudociæ Augustæ conjugi misit. Accepit illa, & nihil sequius cogitans, idem mox Paullino misit, facundo & erudito viro, qui propter excellentem cùm eruditionem tum virtutem Eudociæ charus fuerat. Paullinus tunc à pedibus æger, & ignarus pomum ab Augusto ad Augustam missum, iterum illud Imperatori, ut rarum ac regium munus, simul obsequii sui signum offerri curat; Theodosius mirari, & primum ambigere; mox agnoscere, sed factum in deterius referre, ac pessimè suspicari. Atque ita properè ad uxorem veniens, malum, quod clam servari jusserat, ab eâ repetit antea donatum. Eudocia facti totius ignara, juveniliter, & ut putabat officiosè mentitur, se illud jam comedisse. Verebatur scilicet ne si Paullinum nominaret, Imperator alia suspicaretur. Sed iterum interrogata seriò diceret, an pomum comedisset? Illa denuo affirmat, atque adeò jurat. Theodosius gravissimè offensus, & conjugem mendacii arguens, pomum proferri jubet. Nec satis; de amore occulto & improbo suspicatus Paullinum imperat occidi, Eudociam abdicat, & relegat. Nam suspicionem antea conceptam valde auxerat mendacium. En florentissimi conjugii illætabile dissidium, en innocentissimi viri lamentabile homicidium à mendacio profectum! O Eudocia, ô Imperatrix Augusta, quantò feciss rectiùs, si quod res fuit, sincerè fassa, veritatem mendacio non celasses? tibi certè tui conjugis amorem, Paullino servasses vitam. Tanti refert vel officioso solùm mendaciolo comprimere Verum. Ergo Basilius Imperator optimè monens filium: Maximi pendito, inquit, & veracem te esse in sermone, & veraces homines in familiaritatem admittere: ita enim firmus, & constans in omnibus & factis & dictis æstimaberis, & veram ac non suspectam tuorum erga te benevolentiam retinebis: si autem in vanitatis & mendacitatis suspicionem veneris, indigna facere imperatoriâ majestate, quâ auctus es, convinceris; efficiesque ut subjecti semper formidolosi, rerumque omnium incerti & titubantes vacillent. Quantùm enim Veritatis oratio amabilem hominem reddit, tantùm mendacii deprehensa, aut etiam suspecta, odiosum qui eâ utitur, facit.

Vel timet, vel egenus, qui utitur mendacio.

Sapienter & verè Basilius: *Vix ulla est injuria, cui non mixta sint mendacia.* Nec malè dixit Epænetus: *Omnium injuriarum causa sunt homines mendaces.* Quòd si facundiâ valeat os mendax, ingens nocumentum infert pluribus, & re verâ

Vase in aureo venenum, est eloquens mendacium.

Jam quot orbe toto cædes, una hæc vocula, MENTIRIS, edidit? Prò humanas insanias! Cùm mendaciis plena sint omnia, audire nolumus quod facimus; erubescimus mendaces dici, cùm simus; ridendo rem patramus, sed nomen vindicamus ferro. Facere non pudet, dici pudet. Et cùm gloriemur, si cujus candori & simplicitati mendaciis illusimus, ad vindictam decurrimus, si quis, quo gloriamur, *Mentiri* nos dicat. Laus nimirum à mendacio, vindicta à ferro est. Bis stolidi, factis & ultione. Laudem è rebus captamus, in nomina ferrum stringimus. Quid Orbe toto stolidius, laudari velle de æmulo per mendacium everso, nolle tamen audire monitricem hanc vocem *Mentiris*? Num quod audire pudet, facere pro decoro est? Olim crimen apud Judæos capite luendum erat, sancta sanctorum ingressum fuisse: nunc cùm laudi detur mendacii adyta, non per superficiem, sed totâ, ut dici solet, animâ ingressum; dixisse tamen perduellionis quoddam crimen est, solo ferro, solo sanguine vindicandum. Ullane major fatuitas sit? cadere non dolemus, sed si quis dixerit, Cecidisti, ut crimen læsæ Majestatis insequimur. O fatue quid de mendacio complaces tibi, quod ferro vindicas? te damna, in te sævi, crimen tuum est. Cur esse vis quod dici non vis? Ecquid commeruit qui vera dixit, qui scapham scapham, ligonem ligonem appellavit: quid quæso criminis quod nigrum est, nigrum vocare, quod amarum est, amarum appellare? vis dicatur nigrum album, amarum dulce, falsum verum? Ita mentiendi licentia subque déque vertit omnia: hinc injuriæ, hinc cædes. Quid igitur in hac sæculi nostri insolentiâ faciendum? silentio, & dissimulatione opus: hîc taciturnitas pro clypeo sit. Nam cùm loqui ferrum provocet, silere propugnaculum erit.

§. V.

QVantum nocumentum, Omnis mali compendium est; excludit cælo, detrudit Orco Mendacium. Joannes Domini oculus, Apostolorum charissimus, Mendaces inter homicidas, scortatores, idololatras, veneficos numerans, horribilem in eos sententiam pronuntiat in hunc modum: *Timidis autem & incredulis, & execratis, homicidis & fornicatoribus & veneficis, & idololatris & omnibus mēdacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.* Et hic ipse Numinis præco fatale decretum confirmans: *Non intrabit in eam,* inquit, *aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & Mendacium.* En ex omni vitiorum numero, ex omni flagitiorum inquinatissimâ turbâ, Mendacium solum nominatim cœlo excludit: perinde si dicat: Deus qui ipsa est veritas, nihil minùs in regno suo tolerat quàm quod semper Veritati adversatur Mendacium. Sed & regius Psaltes vociferatur: *Filii alieni mēriti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.* Mendaces rectè dixeris filios alienos à veritate, à Deo, à Dei regno, qui vias falsitatis obliquas & tortuosas amant, qui nunquam non claudicant & linguâ & mente; proinde velut adulterina soboles à cœlesti rege repudiantur; filii alieni sunt, hæredes non sunt. Eam ob caussam ille ipse vates regius eos appellans; *Filii hominum,* inquit, *usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium?* Inuenietis quod quæritis, æterni à regno veritatis exules. *Omne mendacium,* ut verè Gregorius, *iniquitas est. Quia profectò ab æquitate discordat; quicquid à veritate discordat.* Sed jam id quod tuendis mendaciis objicitur diluamus.

4. Omnis mali compendium est.

Apoc. c. 21. v. 8.

Ibid. v. ult.

Psalm. 17. v. 46.

Mendaces sunt alieni à veritate & à Dei regno.

Psal. 4. v. 3.

Greg. l. 18. mor. cap. 4. initio.

CAPVT XXXVII.

Quæ soleant tuendis mendaciis objici & quâ ratione MENDACIVM *crebriùs punitum.*

ANnis superioribus in lucem liber prodiit, frontem ita inscriptus: De linguâ, qua maximum est morborum acutorum signum; opus in re medicâ, novi argumenti: auctore Protheo Casulano Senensi. Ergo vix aliunde morbi certiùs præsertim acutiores, & qui majore dolore infestant, dignoscuntur quàm linguâ. Sanum corpus, si lingua sit sana. Nec multò aliter de moribus sentiendum: corrupti sermones, corrupta mens: castus animus, casta verba; inverecundas cogitationes oratio aperit inverecunda. Ita lingua latentium morborū index certissimus. Hîc autem morbum agnovisse, pars magna sanitatis est, & inter remedia præstantissima numerandum, scire se ægrotare. Exemplo mendacii, quod explicare instituimus, res magis patefiet. Ubi mendax lingua, ibi morborum species non una delitescit. Nec malum erit enthymema; si mendax est, ergo & infidus, & audax, & temerarius, & fraudulentus, ergo & fur erit. Hos morbos hæc lingua prodit. Mendacium complurium morborum aut initium est, aut certè argumentum. Nihilominus sunt qui huic oris vitio nequissimo patrocinentur, qui excusent, qui defendant. Hos mendacii patronos jam audiemus, quámque egregiis rationibus pro mendacio interveniant: sed & unà declarabimus, quo supplicio sæpius sit affectum Mendacium.

Lingua est morborū latentium index certissimus.

Mendaciū complurium morborum initium aut augmentum.

§. I.

PRimò ajunt mendaciorum patroni, fabellas spargere, levia sunt piacula: Respondemus, neque nos omnia letali censuræ subjicere: hoc asserimus; primas ferè deberi, inter leviores noxas, mendaciis, etiam levibus, de ceteris non aliud pronuntiamus, quàm quod divina oracula: *os quod mentitur, occidit animam: Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Hebræi sapientes dicere solebant. *Omnis qui falsum testimonium dicit contra proximum suum, dignus est ut canibus projiciatur.*

Sap. cap. 1. v. 11.

Psal. 5. v. 7.

Mendaciũ jocosum & officiosum est peccatum.

Sed quid dicemus, ajunt, de jocosis & officiosis mendaciis, quorum illa sunt ad alios exhilarandos, ista etiam ad adjuvandos: illa sæpe plurimum venustatis & lætitiæ, hæc utilitatis plurimum & adjumenti habent. Ut si quis belli dux copias suas dejectis esse animis videat, & ob id confecto mendacio dicat adventare socios, eáque ratione animum addat militi; an non officiosum hoc mendacium esse utilissimum censebitur? Si quis charissimum sibi hominem pharmaco egentem, sed ab illo abhorrentem ita decipiat, ut pharmacum cibo misceat, & hunc mendacio condiat, dicátque edulium ab omni suspectâ mixturâ purissimum esse; an non & iste officiosè mentiendo, alteri prodesse plurimùm judicandus? Nec desunt tam perfricti oris homines, qui audeant dicere: *Mendacium calidum, mendacium optimum est.* O vani & fatui! nec calidum, nec frigidum, nec jocosum mendacium, nec officiosum ullo Honesti pallio satis regetur. Possumus etiam furando prodesse, præsertim si egenus, cui furtum donatur, sentit commodum; & opulentus, cui aliquid aufertur, incommodum non sentit. Sed nunquid ideo tale furtum, poterit non esse peccatum? eade est ratio mendacii quod prodesse creditur: Hoc enim licet pluribus prodesset, mentiri tamen nunquam non obest. Mendacium omne peccatum est. Sed ampliùs objiciunt; An non & Abraham conjugem Saram, suam esse sororem dixit? An non Pharaoni fucum fecerũt obstetrices Ægyptiæ? Hîc Augustinum pro me respondentem audite: *Quando nobis*, inquit, *de scripturis sacris mentiendi proponuntur exempla, aut mendacia non sunt, sed putantur esse, dum non intelliguntur; aut si mendacia sunt, imitanda non sunt, quia justa esse non possunt. Unde obstetricibus his, & Rahab meretrici benefecit Deus, non quia mentita, sed quia misericordes fuerunt in homines Dei. Ita Deus uno tempore in unâ causâ vidit factum misericordiæ, & factum fallaciæ; bonum remuneravit, & propter hoc bonum, malum illud ignovit. Iacob quod matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, si diligenter & fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium. In figuris enim, quod velut mendacium dicitur, bene intellectum verum invenitur.*

Plautus Mostel. act. 2. scen. 1. vers. 135.

Calidum hercule audivi esse optimum mendacium.

An Abraham conjugem suã sororem dicẽs peccaverit.

Aug. lib. de mend. c. 10.

Idem lib. contra mend. c. 10.

Veritas potest aliquando celari.

Tertiò, num ergo, inquiunt, veritatem quandoque celare non licet? Licet quandoque; aliud est autem mentiri, aliud est verum occultare; aliud est falsùm dicere, aliud est verum tacere: Hoc rarò nec nisi certâ lege permissum, illud nunquam. Profectò veritatem velle tegere, signum est volentis fallere: atque ut hi sorices suis capiantur indiciis, hæc ferè signa sunt mentientium.

Mentientium signa.

Hærere, balbutire, obscurè loqui, titubare, colorem ducere, vultu sibi non constare, anxiè dicta comere ac polire, crebris exaggerationibus uti; de longinquis, de vetustis nescio quæ grandia commemorare, ipsâ subinde trepidatione aut inconstantiâ dicendi se prodere, longis ac variis verborum ambagibus dicenda involvere, plurima miscere, & sermonis tumultu confundere, hoc demum agere, ne veritas ex toto in conspectum veniat. His indiciis hi sorices produntur & pereunt. Et in eos quidem qui veritatem tot adscititiis involucris obnubunt, graviter commotus Augustinus: *Quisquis*, inquit, *veritatem occultat, iram Dei super se provocat, quia magis hominem timet quàm Deum.* Uterque reus est, & qui veritatem abscondit (audite Regum, principúmque consiliarii) & qui mendacium dicit; quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

§. II.

SEd quartò dicunt qui mendaciis patrocinantur. Ut jurgium exeamus, ut objurgationes vitemus, ut alterius iram caveamus, aut etiam ne periculũ incurramus, vel damnum faciamus, modestè aliquid fingimus, quod ipsa sæpe verecundia & pudor persuadent; quid hoc demum tanti? O miseri & cæci! alterius iram attenditis, & conscientiam vestram non attenditis; damnum metuitis, & peccatum non formidatis; sic obolum æstimatis, & florenum perditis; foramen unum obstruitis, & grandius detegitis; verecundiæ consulitis, & conscientiam calcatis, humanam reprehensionem evaditis, & divinam in vos iram concitatis: quantò satius esset vera dicere, errorem fateri, culpam si qua est deprecari, quàm mentiri, nec tamen malo mederi. Hîc iterum vobis Augustinum ingero, qui nos adeò ab omni mendacio vult esse alienos, ut potiùs mori malimus, quàm mentiri: nam qui ideo mentitur ut vivat, moritur antequam moriatur. Ipsa integrè admetior Augustini verba: *Quis*, inquit, *observat vanitatem? qui timendo mori, moritur. Timendo enim mori mentitur, & moritur antequam moriatur, qui ideo mentiebatur ut viveret. Mentiri vis ne moriaris, & mentiris & moreris: & cùm vitam unam mortem quam differre poteris, auferre non poteris, incidis in duas, ut prius in animâ, postea in corpore moriaris. Unde hoc, nisi observando vanitatem?* Ergo generosus animus cùm mori sciat, mentiri nescit. Et fuerunt sanè quibus longè suavius visum est mori, quàm mentiri. Rem mirissimam narrat Hieronymus de muliere septies icta. Hæc adulterii falsò accusata, cùm jam in equuleo torqueretur, sexu suo fortior, oculis quos à tortore liberos habuit, cælum suspexit, & fluentibus per ora lacrymis: Tu, inquit, Domine Jesv, cui occultum nihil est, qui corda scrutaris & renes, tu testis es non ideo me negare velle, ne peream, sed ideo mentiri nolle ne peccem. Aderat simul juvenis, qui falsò de eodem scelere accusatus, & illam & se reum mentiebatur, ut tormenta effugeret. Illa hunc allocuta: At tu homo miser, ait, si perire festinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ego mori cupio, sed non ut adultera: cedo jugulum, impavida ferrum excipio, meam tamen innocentiam mecum feram. Cùm verò Judex tormenta geminari juberet, una interim illius vox erat: Cæde, ure, lacera; non feci. Si dictis fides tollitur, veniet dies, quæ hoc crimen sine fraude discutiet. Sed juvenis miserrimus in exitium suum mentitus, capite plexus est. Caput mulieris tangi quidem potuit, detruncari non potuit, ne septies quidem à diversis carnificibus repetito ictu. Ita tandem libertate à Cæsare donata, & sanitate restituta est. Mori scivit hæc virago, mentiri nescit. Omni morte deterius, mendacio commaculari.

Aug. in Psal. 5. vers. 7.

Aug. ser. 9. de verbis Dom.

Aug. lib. de mend. c. 14.

Cassiodor. lib. 3. hist. cap. 37.

§. III.

OBjiciunt quintò præsertim mercatores, propolæ, caupones: Revera si non mentiremur, fame necaremur, imò & jurare & nonnunquam pejerare oportet eum qui merces tractat; hæc sacra aliter non constãt. Sed hoc ipsum, ô viri, frigidissimum est mendacium, merces vix ullas extrudi posse nisi mendacio vestitas. Multò ficiliores essent emptores, si candidè pretium indicari scirent, jam verò nec jurantibus quidem credunt, sapere docti non unâ solùm experientiâ. Illud Jobi plurimis ex asse convenit, quos non tam mercatores, quàm fabricatores mendacii par esset appellare: qui dolent damnum pecuniæ, non dolent damnum justitiæ. *Posito*, inquit Augustinus, *in angustiis aut damno pecuniæ, aut damno in justitiæ, dicitur tibi; perde potiùs pecuniam, ne perdas justitiam. Tu autem cui non dulcis est in ore justitia, contristatus eligis, aliquando magis amittere aliquid de justitiâ, quàm vel nummum de pecuniâ,*

Aug. ser. 9. de verbis Dom.

pag. 110.

pecuniâ, & percutis te damno graviore, implens sacellum tuum, & exinanies cor tuum.

Cæsarius lib. 3. mirac. cap. 37.

Vetus & fide dignus scriptor commemorat, duos cives Colonienses ob mendacium & perjurium, à suo Curione acriùs reprehensos. Horum alter: Domine, inquit, mercaturam facturus, & mentiri sciat necesse est & jurare: hæc nostra est Rhetorica; si absq; hac esset, fame periremus. At enim, inquit Curio, hoc grande nefas est, divinâ lege vetitum. Ad quæ illi. Quis mercatorum, ajunt, hanc legem servet? Qui justitiam, inquit sacerdos, & cælum amarit. Neque hîc expensis ullis opus est; ab unico VELLE pendent hæc omnia. Et obsecro consilium meum sequi ne pigeat, & aliquanto saltem tempore sine mendaciis & juramentis pretium mercibus vestris statuite, & miros rerum vestrarum successus habebitis. Promittunt ejus rei experimentum sumpturos uno anno. Sed malè res cedere videbatur, emptoribus ad alios defluentibus, quod Deus diabolo licere permisit. Anno igitur exacto redeunt, & sortem improsperam queruntur. Quos ad constantiam sacerdos animans: Quare dubitatis, inquit, modicæ fidei? hæc vaframenta sunt diaboli non in longinquum itura: conster sibi vester animus; fugite iniquitatem, & non erit quod metuatis paupertatem; Deus benedicet conatibus vestris. Ita denuo promiserunt mendaciis & juramentis abstinere omni vitâ, etiam si ad mendicitatem detruderentur. Promissis steterunt, & è verbis fecerunt facta successu jam lætissimo. Nam mirè ab omnibus frequentari cœperunt, & brevî, quod ipsi mirabantur, rem auxerunt honestissimis rationibus. Tanti fuit non velle diteścere mendaciis. Volatilis opulentia est quæ rationibus crescit inhonestis.

Objiciunt sextò, Ecquis adeò ipse sibi sit inimicus, ut grande commodum figmento non grandi comparandum respuat? Xiphilinus narrat, Liviam Augusti Imperatoris conjugem Numerio Attico viginti quinque myriadas drachmarum, hoc est, viginti quinque millia coronatorum promisisse, modò juraret, visum à se Augustum Cæsarem defunctum ascendere in cælum. Quis hîc tam ferreus sit, ut fingere nolit, cùm tot argenteæ offeruntur linguæ? Quid si, ajunt, gratia omnisque favor sit amittendus, ni mentiaris? si detrimentum ingens seu proprium seu alienum urgeat? vellemus esse amici veritatis, sed sine dispendio rei familiaris. O plumbea capita! ô caudices, non homines! tam nihil capitis, ut nec sanctissimorum virorum auctoritas, nec ratio ulla, nec ullæ sacrorum voluminum minæ à mentiendi licentiâ vos abducant. Augustinum non audistis? qui moriendum potiùs quàm mentiendum asserit. Sed Augustinum reduco, qui vestris vos armis jugulat, nam velut unus è vobis: *Si quis*, inquit, *ad te confugiat, qui mendacio tuo possit morte liberari, non es mentiturus: si aliquis ægrotus interroget, quod ei scire non expedit, qui etiam possit te non respondente gravius affligi: audebisne aut verum dicere in perniciem hominis, aut silere potiùs quã honesto & misericordi mendacio valetudini ejus opitulari?* Exempli caussa: Gravi morbo periclitatur ægrotus, cujus jam vires ferre non possint, si ei mortuus unicus & charissimus filius nuntietur: Si à te quærit, an vivat, quem vitam finisse tu nosti, quid respondebis, quando quidquid aliud dixeris præter unum de tribus; aut mortuus est, aut vivit, aut nescio, nihil aliud credit ille quàm mortuum: quod te intelligit timere dicere, & nolle mentiri? Tantundem valet, etiamsi omni modo tacueris. Ex illis autem duo falsa sunt. Vivit, & Nescio, nec abs te dici possunt nisi mentiendo. Illud autem unum verum, id est, mortuum esse, si dixeris, & perturbati hominis mors fuerit subsecuta, abs te occisus clamabitur. Huic quæstioni idem etiam Augustinus respondens: *Quis ferat*, inquit, *homines exaggerantes, quantum sit mali salubre mendacium devitari, & homicidam diligi veritatem? Quid quod vitæ hujus tales amatores sunt, ut eam non dubitent præponere veritati, ne homo moriatur, imò ut homo quandoque moriturus, aliquanto seriùs moriatur, non tantùm mentiri, sed etiam pejerare nos volunt.* His atque talibus copiosissimè se arbitrantur urgere, ut si consulendi caussa exigit, aliquando mentiamur. Contra illi quibus placet nunquam sic mentiendum, multò fortiùs agunt, utentes primò auctoritate divinâ, quoniam in ipso decalogo scriptum est: Falsum testimonium ne dicas; quo loquendi genere Lex divina cõplectitur omne mendacium. Sed ne aliquis contendat, non omne mendacium, falsum testimonium esse appellandum, quid dicturus est ad id quod scriptum est: *Os quod mentitur, occidit animam.* Quod ne quis arbitretur, exceptis aliquibus mentientibus posse intelligi, alio loco legat. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Unde ore suo ipse Dominus sic inquit: *Sit in ore vestro, Est, est, Non, non; quod autem amplius est, à malo est.* Hinc & Apostolus, cùm exuendum veterem hominem præciperet, quo nomine omnia peccata intelliguntur, consequenter ait, in primis ponens: *Quapropter deponentes mendacium loquimini veritatem.* Non est ergo verum, aliquando esse mentiendum. Ita Augustinus sentit. Quid hoc tam multiplici testimonio illustrius, quid gravius dici potest? In saxum obriguit, qui hæc non audit, aut spernit. Et quid obsecro humanos favores tantopere ambitis, & negligitis divinos? Erit sanè tempus cùm humana gratia non juvabit, & aberit divina; utrâque miserè spoliati quò ibitis? Meliora docens Sirenides: *Homo sensatus*, inquit, *credit legi Dei, & lex illi fidelis.* Utcunque res cadant, nunquam deserenda est veritas. Quanti vitarunt cineres, in prunas delapsi? quanti fugerunt fumum, & inciderunt in ignem? ita plurimi ne cogantur erubescere, audent fingere; & quia horrent pudefieri, eligunt mentiri; sed revera dum Charybdim evitant, incidunt in Scyllam, & dum minùs declinant, in longè gravius damnum incurrunt. *Dominus solus sufficit sustinentibus se in viâ veritatis & justitiæ*, nam lex ejus veritas. Neque ullus putet mendacio eam assui posse honestatem, ut licitum dicatur. Ab Augustini calamo res certa est: *Cùm opera ipsa*, inquit, *peccata sunt, quis est, qui dicat caussis bonis esse facienda, ut vel peccata non sint, vel quod est absurdius, justa peccata sint.* Si hanc probaremus theologiam, tandem casta adulteria, justa furta, inculpata homicidia, venena permissa erunt, si licita sint ulla mendacia. Itaque peccatum est omne mendacium.

A B C D

Sap. cap. 1. v. 11. *Psal. 5. v. 7.* *Matt. cap. 5. v. 37.* *Ephes. c. 4. v. 25.* *Aug. tom. 4. lib. contra mend. cap. 5. & cap. 18.* *Eccli. c. 33. v. 3.* *Idem c. 34. v. 22.*

§. IV.

Pœna Mẽdacii diversa. *Philost. de Apollonio lib. 2. c. 12.*

ULtimum quod hac de re proposuimus explicandum, est pœna mendacii diversa. Apud Indos, Philostrato teste, mos obtinuit, ut si quis deprehensus vel semel in mendacio fuisset, ignominiâ notaretur, & magistratu moveretur, quod communem hominum societatem mentiendo fraudasset.

Apud veteres Francos & Suevos cogebatur mendax canem, impudentiæ symbolum, in humeros sublatum circumferre. Hæc mitia & humana sunt supplicia: Deus aliter punit, severior longè sententia in mendaces ex alto dicitur. Curia cælestis unicum, leve, & nemini noxium mendacium subitâ morte vindicat. Ananias & Saphira Christiani conjuges interrogati ab Apostolorum Principe, num tanti agrum suum vendidissent, quanti allatum pretium esset, cùm solas illas voculas duas respondissent, *Etiam, tanti*, nec repentinâ velut fulmine tacti, corruerunt ambo. Hem! mendacium unicum nec ulli exitiosum, capite & vitâ luere? Poterant illi retinere sua, nulla eos lex cogebat in alienum ærarium facultates omnes inferre, sed quia videri volebant, omnia sua dedisse, subitò sunt extincti. Hinc optimè Jobus apud animum suum decernens: *Quia donec supereſt halitus in me*, inquit, *& spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.*

Act. cap. 5. v. 1. & seq. ad 11. *Iob cap. 27. v. 3. & 4.*

Mendiculi duo, quod Nicephorus commemorat, tam à centonibus quàm à consutis mendaciis divites,

Ephiphanium Antistitem transiturum in viâ observarunt, & ut stipem caperent largiorem, illorum alter officiosè se mortuum finxit, cùmque Epiphanius transiret, alter non sine fictis lacrymis querebatur, ob extremam inopiam nihil eorum, quæ sepeliendo deberentur, supperere. Epiphanius vultu serio: DEVS, inquit, sit illi propitius, atque unà pecuniam dans flenti: Tu, inquit, funus hoc cura: hic tuus socius non surget ampliùs. Abeas modò, cogitabat vivus, nec enim tuâ præsentiâ egemus ad pecuniam ex æquo dividendam. Abiit Epiphanius, jámque nemine præsente alter circumspiciens curiosè, pede socium icit, monuitque, securus surgeret. Neque vox, neque sensus. Alter iterum alloqui, atque etiam laudare, quod mortuum tam doctè ex vivo repræsentaret. Necdum alter respondere. Tandem iste: Heus tu mortue, inquit, tandem surge, aut nec obolum impetrabis è datâ pecuniâ, & simul cadaver utrâque manu concussit, tanquam risum diu repressum excitaturus. Sed necdum vox ulla, aut ullus sensus. Ita res nata è joco, patuitque miserum verè mortuum esse. Mox alter actutum præsulem currendo insequi, & ubi ad illum pervenit, hic magis quàm antea & seriò lamentari mendacium fateri, fraudem ex inopiâ confictam, sed hanc culpam non ampliùs unquam repetendam; misereretur portò mortui, juberetque precibus reviviscere. At Epiphanius nec dum mendacio reconciliatus: Tu verò, inquit, sepeli socium; Deus sententiam non mutat.

Sap. cap. 1. v. 11. Affirmant quidem sacra volumina: *Os quod mentitur, occidit animam.* Miminum animam; at subinde corpus cum animâ jugulat. Adeò DEVS acerbè & penitus odit mendacium.

Suidas voce Τυθὶς. In insulâ Tenedo lex olim fuit, quod Suidas memorat, ut ponè judicem cum securi staret carnifex, in hoc paratus, ut si quis falsi testimonii, falsæ accusationis, aut cujuscunque tandem mendacii convictus fuisset, protinus securi feriretur. Hinc vetus verbũ, *Tenedia securis.* Supra nos judex in alto est apud quem nunquam non vigilat securis, jam huic, jam illi impingenda: Deus vitæ necisque dominus videt auditque omnia, nec parcet in veritatem delinquenti. Quod si non toties sua mittat fulmina, quoties veritas conspuitur, certè tarditatem supplicii, gravitate compensat; ultor procedit serus, sed severus. Nam, *Opera manuum ejus veritas, & judicium.* Ipse *protector est omnibus exquirentibus se in veritate.* Imò *omnes viæ ejus, misericordia, & veritas, & judicium.*

Psalm. 110. v. 7. Eccli. c. 2. v. 13. Tob. cap. 3. v. 2

§. V.

Ephes. c. 4. v. 24 & v. 25. IDeo Paulus tam graviter hortatur: *Induite novum hominem, qui secundum* DEVM *creatus est in justitiâ, & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo.* Paulinum hoc præceptum tam alto pectore combiberunt felicioris ævi Christiani, ut mori maluerint, quàm semel mentiri, quod Justinus Martyr testatur. Quapropter quicunque Christiani sanguinis vult censeri, extremè avertetur discipulus esse diaboli, qui solus est magister, & auctor mẽdacii: Nemo sic lucellum amet, aut ignominiam metuat, ut animam suam mendaciis occidat. *Si vos*, inquit Christus, *manseritis in sermone meo vere discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Christianorum igitur omnium eadem vox sit quæ Luciliani: *Mentiri non est meum*: quidquid falsi est detestor & execror; mens, lingua, manus, oculi veritatem spirent. Neque mendacia solùm, sed etiam affines mendaciis amphiboliæ & verborũ subdoli anfractus cavendi, quibus auditor nequiter involvitur, ut quid è duobus debeat credere, non dispiciat. Cavendæ similiter rerum exaggerationes, quæ vix unquam sine mendacio, mendacive suspicione adhibentur. Unde fit ut ii qui res solent adeò exaggerare, apud prudentes vix ullius sint existimationis. Nam eos plerunque malignior fama insequitur, nec immeritò dici soleat de tali: Hic non mentitur quidem, sed nec dicit verum. Christianus quantus quantus est in verba veritatis juret.

Christianus aversari debet auctorem mendacii:

Joan. cap. 8. vers. 31. & v. 32.

Et verborum subdolos anfractus.

Apud Lacedæmonios olim legatus quidam Chius peroravit, sed oris ac frontis parum virili habitudine, sicilèque apparebat non solùm ad fraudes compositam orationem, sed capillitium quoque tinctum ac fucatum esse. Archidamus præsentis animi vir, & linguæ liberæ: Quid obsecro, ait, credendum censetis cives, Legato huic, qui in ipso etiam capite gestat mendacium capillis inserrum? In hunc examussim quadret, quæ in aulis vulgò jam percrebuit definitio: Legatus est vir bonus, peregrè missus, ad mentiendum Reipublicæ caussâ. Apage hos legatos à principum regùmque Christianorum aulis: ad Garamantas eant hæc monstra, & pacem vel bellum mentiantur, juxta erit. Profanissimum hoc vulgus & odit, & arcet sapientissimus Regum, qui supremo Numini supplex: *Duo rogavi te*, inquit, *ne deneges mihi ante quam moriar: Vanitatem & verba mendacii longe fac à me, tequam moriar: Vanitatem & verba mendacii longe fac à me.* Cur tam strictum ab omni mendacio divortium tam anxiè urges, ô Regum maxime? Quia perspectum habeo, quòd oderit Deus falsitatem omnem: *Abominatio Domino labia mendacia, qui autem fideliter agunt placent ei.* Cùm ergo Deus tantus sit amator veritatis, non potest non ei charus esse, cui chara est veritas. Assiduus ad hoc exhortator Paulus: *Nolite*, inquit, *mentiri invicem, veritatem autem facientes crescamus in illo per omnia, qui est caput, Christus.* Eruditione simplici, sed salubri & verâ sic monebant veteres: Intemperantia facit hominem bellum, Mendacium diabolum, Veritas semideum. *Nolite igitur mendaces esse adversus veritatem.* Hinc illud Siracidæ sanctissimum monitum animo penitus affigendum: *Ante omnia opera verbum verax præcedat te.* Quæ omnia Hipponensis præsulis testimonium consignet: *Elucet itaque discussis omnibus*, inquit Augustinus, *nihil aliud illa testimonia scripturarum monere, nisi nunquam esse omnino mentiendum. Non enim cujusquam commoditas aut salus temporalis perficienda fidei præferenda est. Quisquis autem esse aliquod genus mendacii, quod peccatum non sit, putaverit, decipiet seipsum tanquam honestum se deceptorem arbitratur aliorum.* Supremo ac fatali Orbis die, subtilissima quæque mendacia ad solem detecta erubescent; perdentur omnes quibus cuti sunt mendacium, triumphabunt omnes Veritatis amatores, quos æquissimus judex regno donabit immortali, beato, non finiendo æternùm.

CAPVT XXXVIII.

Quàm variè & quàm graviter lingua MORDAX *noceat.*

IN Occidentis Indiâ piscosam esse volucrem ferunt, multæ admirationis; nomen ei Alcatraz. Hæc prominente rostro notissima incolis, plumas cinereas crocealque mixtim habet, rostrum ei duorum palmorum est, & ave pæne totâ longius, simul etiam acutissimum.

Lingua est quæ congruo nomine *Mordax* dicitur, non absimilis Indicæ huic avi Alcatraz, si quidem, non tàm rostratos impetus habet, sed pæne tota rostrum est, ad infigendos morsus aptissimum.

Hanc *Mordacem* linguam seu illa dentibus armata sit, seu rostro, animus est prosequi, sed brevi dissertatione.

§. I.

EVstathius interpres Homeri, Cypriis eam fuisse legem affirmat, ut si porcus alienas segetes depasceretur & vastaret, fundi possessor, dentes ei truncare liceret possetque. Lingua Mordax tam frequenter in alienos agros excurrit, & obvia quæque dentibus vastat, ut oprandum prorsus Lex illa Cypria reviviscat, de noxiæ ferè truncandis dentibus. Jure merito exclamem: O Lingua

ossibus cares, sed ossa comminuis! O Lingua Mordax quàm tibi dentes sunt acuti, qui vel ossa ad ipsas usque medullas penetrent! Queritur Hebræus Psaltes: *Tota die cogitavit injustitias lingua tua: sicut novacula acuta fecisti dolum.* Eccur officium mentis tribuit linguæ? nunquid & lingua cogitat, & intellectus vicem fungitur? Acutè & sapienter dictum, *Cogitavit.* Etenim lingua Mordax tam esse solet celer, quàm ferè ipsa intelligentia: quid velocius cogitatione? non minùs velox est linguæ morsus, vix alter os pandit, & jam morsum sentit ab altero. Sed hæc divinæ vindictæ trutina est æquissima, ut qui alteri dentes suos dat gustandos, etiam alterius gustet, ut qui momorderit, mordeatur. Id luculenter Abacuc prædicens: *Nunquid non repentè, inquit, consurgent qui mordeant te, & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?* Sionis Rex David mordacitati huic curandæ remedium dictat, quale nec Æsculapius, nec Avicenna, nec Galenus, nec ullus Hippocrates, sed nec Apollo ipse suggesserit: *Quid detur tibi, ait, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?* Velut medicus loquitur, qui ægroti linguam inspicit, num ea sit adusta, num scabra, num lentore glutinosa, & ex his signis pronuntians: *Quid* ergo *detur tibi, aut quid apponatur tibis Sagittæ potentis acutæ.* Hoc cogita, hoc frequenti meditatione versa: si tu mordacem linguam tuam non coërcueris, aliorum pariter in te linguas sagittarum instar acuendas, his jaculis configeris, ut quod tu aliis feceris, hoc ab aliis & ipse tibi experiaris fieri. Talibus sagittis Deus rebellem contumaciam sternit. Mordeantur, qui alios morsibus appetiverint. Neque unquam deerunt, quibus ut instrumentis utatur Deus. Rex David hos morsus sentiens: *Acuerunt, inquit, linguam suam sicut serpentes. Dentes eorum arma & sagittæ; & lingua eorum gladius acutus.* Ferro & chalybe constata sunt verba illorum, si molem spectes; si celeritatem, jaculorum alas prævertunt. In regiâ Saulis aulâ hoc ipsum expertus est David, cujus fama complurium dentibus, Doëgi præsertim, fœdè lacerabatur. Sed nec suammet conjugem Micholem in se mitiorem habuit. Hæc femina dentes aprugnos marito regio infixit, nec tamen aliud sibi sumpsit convellendum, quàm magnam in Deum pietatem. Audite mordacissimum os: *Quàm, inquit, gloriosus fuit hodie Rex Israël discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi nudetur unus de scurris.* Quid quæso potuisset acerbius dici aut mordacius? Compendium hic habes irrisus, calumniæ, sarcasmi, scommatis, morsus. Neque tamen Rex David hîc dentibus caruit, sed planè modestis, & qui defenderent potiùs, quàm lederent, *Vivit Dominus*, inquit, *quia ludam ante Dominum, qui elegit me potiùs quàm patrem tuum, & quàm omnem domum ejus* (hoc habe mea Michol) *& ero humilis in oculis meis; & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.* Qui venari vult apros, canes aleæ committat necesse est; qui certare vult dentibus, dentes sentiet, & morsus morsibus fideliter repensos.

Psal. 51. v. 2.

Ibid. velox.

Hab. cap. 2. v. 7.

Psalm. 119. v. 3.

Psal. 139. v. 4. Psal. 56. v. 5.

2. Reg. 6. v. 20.

Ibid. v. 21, 22, 23.

§. II.

GErmanis ridiculum, ut videtur, imprecandi genus est, sed opinione gravius. Solent illi joco, ut verba sunt, imprecari: Ut te musculus commordeat. Malit quis morderi à Leone, ut vel honesto vulnere insigniatur, velut morte gloriosâ occumbat. Musculi morsus infamis est. Lactantius egregiè docet, quo artificio Deus in ore humano fornicem struxerit: Sub hoc molli fornice, sub hac camerâ, palati linguâ, velut musculus cavo abditus latet. Et quamvis dentes, ossea cataracta porta, sit objecta, & quamvis labia, ostium coriaceum sit oppansum, quod nec aura quidem penetret: hæc tamen quandoque omnia frustra sunt. Subitò musculus ille prosilit, & celerrimè mordet. Quo nequissimos canes imitatur, qui per blandimenta accedunt, & dentibus repentè invadunt. Sed nequam ille musculus, non pedes tantùm, ut plerunque canes, sed digitos, aures, oculos, crumenam, & quidquid hominis est, admordet. Etenim lingua Mordax, modò istius suspectas opes, illius modò ridiculam paupertatem, modò hujus infacundam balbutiem, jam alterius incultos mores, jam quorundam supervacuas curas, jam aliorum (cùm alia non potest) distortum os mordet. Rarus habet ferias lingua his morsibus assueta.

Proponit Tullius ænigma, quod quinque omnino litteris constat, tripli LLL. & gemmis MM. Jurgium erat inter duos, quorum iste, Memmius, ille Largius audiebat. Demum ut verbis pondus accederet, etiam dentes strinxerunt: præcipuè Memmius, qui ut canem commodiùs ageret, hominem exuit, & brachium Largii fædè corrosit. Hinc natum illud:

Lacerat lacertum Largii, mordax Memmius.

Hoc equidem verè mordere est, non dentatis solùm dictis configere, sed ipsos etiam dentes adjungere. Utrunque barbarum, utrumque inhumanum, alterum etiam caninum est. Hîc Paulus severè minatur, atque: *Si invicem*, inquit, *mordetis & comeditis, videte ne ab invicem consumamini.* Si descendant in certamen duo pugnaces, jurgiosi, duo detractores aut lividi, & comedent & mordebunt invicem: videant ergo ne ab invicem consumantur.

Gal. cap. 5. v. 15.

Profectò mordax lingua non rarò cædium caussa extitit. Heidelbergæ ante annos complures convivium socialiter institutum, convivæ salibus etiam ac facetiis condierunt. Fuit inter hos conviva mordacior quàm facetior, & certum aliquem è præsenti coronâ petiit: Alter jam aliquoties dictis mordacibus saucius, cùm ea nec artificiosè eludere, nec patienter perferre posset, impatientiâ victus abiit è convivio, ultionem coquens in accenso pectore. Hoc autem in viâ apud se consilii reperit: certo in tenebris loco operiri, & cùm mordax adversarius esset transiturus, stricto eum gladio salutare, & saltem in fugam compellere, ut esset quod in eo socii riderent. Non fefellit hominem locus & occasio; adest adversarius in insidias delatus; hic alter stricto in eum gladio irruit. Sed nec iste cessit cùm probè incaluerit vino, quod etiam in prælia trudit inermes; ita stetit vim vi repulsurus. Ergo insidiator majori conatu in hostem insurgit, cujus poplitem ita læsit, ut ex eo vulnere paucis post diebus fuerit mortuus. Hanc cædem una oris mordacitas patravit. Ubi non ad cædes instigat mordacitas, odia certè immortalia insemmat animo.

Mordax lingua cædium caussa est. *Manlius tom. 2. collect. precept. 1. mihi pag. 152.*

Fuit ut in conclavi aliquot principes Germaniæ Maximilianum II. Imperatorem brevi proditurum expectarent. Sermones varii, & ferè, ut solet, de bellis & rebus exterorum. Hic unus principum, juventa exultans, facetias spargere, nec gestu semper decoro uti, imò etiam nonnihil vitulari. Acerbiore hoc oculo notavit principum unus, magnæ auctoritatis, qui mores tam solutos aceto stringendos censens, libera voce: Domine Landgravi, ait, videor mihi nosse, cui stomacho cibus fores aptissimus. Cuinam, inquit iste? Mox alter princeps: Meorum leonum, ait, nam multum carnis vitulinæ habes. Mehercule satis mordaciter dictum? sic notari solent qui petulanter se gerunt, & vitulantur. Nec tamen os pressit juvenis Landgravius, & linguâ jam concitatiore: Videor, inquit, & ego mihi nosse ad quam rem tua celsitudo perquam idonea foret, si liceret id proferre, & æquo ferretur animo. Licet, inquit princeps, nec iniquo id animo feretur. Tum Landgravius promptissimè: Tua celsitudo, inquit, mirè opportuna esset ad educandas adolescentes simias, quo perfidiam celeriùs addiscerent. Hi verborum morsus reciproco dente infixi, immortalis odii fuerunt plantarium.

Manlius tom. 2. collect. mihi pag. 303.

Non multò suavius Jureconsultum momordit vir nobilis. Convivam egerat Jureconsultus apud nobilem virum, cùmque jam domitionem pararet, ac

valediceret, vocatus est morio, quem digito monstrans Nobilis: Domine Doctor, inquit, nunquid & ego hîc exercitatum probè doctorem habeo? Ad quæ conviva ex tempore: Profectò, inquit, bene mones, huic ego simillimum domi meæ alo, à tuâ familiâ natum: Vale Amicitiam & inter istos etiam hi morsus dissuerunt. Mordaci linguâ careat, qui amicos vel novos ambit, vel retinere cupit veteres.

§. III.

Greg. Tur. lib. 3. histor. Franc. c. 12.

GRegorius Turonensis Præsul memorat, quosdam è Theodorici regis exercitu milites, in sancti Juliani templum manus inferre ausos, pauperum reculas illuc velut in asylum collatas diripuisse; sed Nemesin à tergo hæsisse, sacrilegos in furorem versos, à se ipsis laceratos esse dentibus. Quis furor, ô viri, quæ vos agitat insania? saltem à membris propriis dentes abstinete. Hoc inter Christianos magnis clamoribus urgendum: Quid ô Christiani mutuis vos morsibus fatigatis? Quid ô mordaces Memmii, non lacertos dentibus, sed aculeatis dictis laceratis animos? Eóne vos furor impellit, ut vestra etiam membra discerpere voluptati sit? An verò

Ephes. cap. 4. v. 25.

ignoratis, *Quoniam invicem membra sumus?* unius certè corporis. Qui hominem sibi similem tam barbaro laniatu invadit, hoc agit quod os famis impatiens facit, cùm brachium in eodem corpore sibi proximum dilaniat, placandæ fami. Et nos, *invicem membra sumus.* Quisquis alium læsit, ipse sibi nocuit. *Quoniam invicem membra sumus.* Quid ergo dum alios petimus, nos ipsos ferimus? Quid pro verbis dentes jaculamur, neque tam dictis quàm morsibus pugnamus, Subit memoriam miles Lusitanus, qui in Diensi obsidione, cùm glans plumbea deesset, ipse subito consilio dentem sibimet excussit, eóque fistulam æneam oneravit, explosit, sauciavit hostem. Neque piget elegans de hoc prælio Epigramma subjungere:

Jacob. Biderman. lib. 3. epigram. 80.

Arx ubi Memnonias arcebat Ibera phalangas
Alternóque frequens ibat ab hoste cruor:
Ferrea confertum spargebat Iberus in Indum
Fulmina, glandifero fulmina parta tubo.
Nec cassò tonuere meâ; sed sparsa cadebant
Certius, ac Geticâ torta sagitta manu.
Nam quot tela tubus, tot habebat funera campus;
Sæpe simul strages glans dabat una duas.
Letiferi demum defecit copia teli,
Quæsitiq́ manum destituere globi.
Insultare magis tamen acrius institit Indus,
Nudáque contempto valla subire metu.
Non tulit exercis ludibria barbara miles;
Tela mihi desint; telum Ego, dixit, ero.
Extrahit inde oris genuinum è carcere dentem,
Fartáque dentatis glandibus æra gravat,
Continuò clypeos & ahena repagula rumpunt,
Et penitus lacerant ossea frusta sinus.
Quæ novus iratis manibus furor arma ministrat?
Ore, sibi ut possit tela parare, parit;
Prælia nunc nostris profert Samsonia! Samson
Maxillâ; nostri prælia dente gerunt.

His nos armis quotidie præliamur, nam ut hosti graviùs noceamus, ipsos etiam dentes spargimus, ubique rixæ, ubique dentatissima jaciuntur tela, voces ubique mordacissimæ sparguntur. Vide mihi hominem præfracti cerebri, turbidum, altercatorem, iracundum, quantum hic acrimoniæ in verbis habet! ut rictum jactat! ut morsus dividit! ut obvium quemque adversarium sibi statuit, & morsu premit! quisquis in hunc incurrerit, hostis est, & mox dentes sentiet. Cave canes qui non latrare solùm, sed & mordere solent. Cave feles, quæ tergo nitent, sed unguibus, & dentibus nocent.

Cùm infans plorat, subinde nutricis consilium est, impingendum illi esse calicem mulsi, ut plorare desinat. Mordacem alterius linguam vix aliter placaveris: aut enim silendum tibi est, aut quàm mollissimè loquendum. *Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem.* Si ergo vis ut alter desinat mordere, tu et mulli cilicem impinge; verborum dulcedine hominem delinia aut sile, & abi. Mordacem linguam haud aliter effugeris, & correxeris. Hæc ossa hos canes sopit.

CAPUT XXXIX.

Linguâ Murmurans *quàm ubique obvia sit, simúlque supra modum noxia.*

GRave oris vitium est spumare, & eos quibuscum loquaris, velut pluviâ minutatim rorante perspergere, ut auditores tui non tantùm te audiant, sed & sentiant loquentem, sparsione inamœnissimâ rigati. Hoc oris vitio laborat, quisquis recta monentibus aut jubentibus obmurmurat. Talis fuit Evangelicus ille vinitor, qui patremfamilias hac oris spumâ inundans: *Hi novissimi unâ horâ fecerunt,* inquit, *& pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstus.* Nec ille solus patrifamilias oblatravit; asseclas etiam habuit æquè fremebundos, ob illiberale, ut ipsis videbatur, diarium. Hos Matthæus describens: *Et accipientes,* inquit, *murmurabant adversus patremfamilias, arbitrati quòd plus essent accepturi.* Fœdi spumatores, de quibus verè dixeris, qui pluriùm murmurant, minimùm laborant: Linguâ tam prompti, manu plerumque tardi sunt.

Matth. c. 20. v. 11.

Hanc infamem oris spumam nunc detergemus, explicaturi, quàm fœdum & grave, sed & quàm usitatum sit vitium Obmurmurare. Itaque lingua *Murmurans* nunc emendanda est.

§. I.

CFAbularum parens Æsopus, prout ipsius est mos, hanc texit narrationem: Hominis pagani filius, cochleas, ædiculis suis etiamnum clausas lixavit, cùmque stridorem ederent: ô malæ bestiolæ, inquit, quæ tum maximè canitis, cùm vestræ vobis domus incenduntur! Hæc Christianæ virtutis indoles est, tunc demum lætum canere, cùm omnia sunt turbatissima. Beatus Paulus variis ærumnis pressus: *Repletus sum,* inquit, *consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione.* Perinde si dicat: Nunc mihi est optimè; cùm pessimè habeo, nunc canto exultans, cùm vultum lacrymæ turbant. Hoc animo erant Christianorum primi, qui rebus omnibus ereptis, cùm jam ducerentur jugulandi, cùm jam flammas cernerent suo capiti minitantes, eum tamen vultum præ se tulerunt, iis lætitiis incesserunt laudantes gratantésque, ac si ad semestre Assueri epulum irent. Hos dolatræ sæpissimè mirati, quærebant mutuò: Quod genus hoc hominum? qui quò pejus tractantur, hoc animosiùs exultant; res hæc pæne supra exemplum est. Perfectæ scilicet patientiæ signum erat, & quod Mundum

D

omnem res sibi suas habere jussissent, solo Deo contenti. Ubi patientiæ defectus est, non opus bonis exuere, domum incendere, ad mortem raptare; minores machinæ sternent. Homo impatiens rebus levissimis in furorem agitur: explora, & huc talem vel minimo digitulo trude, tres obolos aut quadrantem ei subtrahe, & querelis incesset cælum terrámque tonabit, mugiet, murmurabit, & fremet velut insanus. Et hoc est *Murmurare,* querelas cum impatientiâ effundere. Mala radix, quid ab eâ boni expectes? si quidem murmuratio aut è superbiâ, aut ex avaritiâ, aut ex invidiâ, aut ex magnâ nascitur impatientiâ. Elati supercilii Pharisæus, qui Christum convivam habuit, & Magdalenam super convivio unctricem admisit, ob elationem clam murmurans: *Hic si esset propheta,* inquit, *sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum.* Judas Iscariotes nequissimus proditor, ob avaritiam

tiam murmurans: *Quare, inquit, hoc unguentum non venit trecentis denariis, & datum est egenis?* Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens. Vinitores illi ob invidiam potissimùm murmurabant, illud graviter questi: *Hi novissimi unâ horâ fecerunt, & pares nobis fecisti.* Hebræi cùm in vastissimâ eremo iter facerent, ob magnam laboris impatientiam murmurarunt; Nam *ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore contra Dominum.* Hæc verè Judaica est cantilena: Judæos habent magistros qui murmurant, illi magistrum habuerunt Cainum, qui de fratre interrogatus, respondit, *Nescio; nunquid custos fratris mei sum ego?* Judæos Deus tam amicè ac humaniter tractare nunquam potuit, quin semper obmurmurarent. Clamores illorum assidui erant isti: *Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideo tulisti nos, ut moreremur in solitudine. Quid bibemus? Et murmuravit omnis cõgregatio filiorum Israël contra Mosen & Aaron, dixerúntque: utinam mortui essemus per manum Domini in terrâ Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate: cur induxisti nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame?* Vix sedato hoc populi fremitu, mox ortus est alius, nam confusis clamoribus vociferabantur: *Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrig, & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi Man.* Hæc illi perpetuis querelis urgebant: modò panem, modò aquam, modò carnes deesse conquerebantur, nunquam non fremebundi contra Deum & obmurmurantes. Hinc Augustinus: De nullâ re magis, inquit, Deum offendisse populus ille Judaicus dicitur, quàm contra Deum murmurando. Neque verò Deus quidquam punit, atque insanientis vulgi murmura; noxas alias dissimulavit: sæpe murmur continuò, sempérque castigavit. Siquidem ob hanc murmurationis culpam è tanto numero (triginta centena millia putantur fuisse) nemo omnium nisi Caleb & Josue, in uberes terras penetrarunt; his duobus solis exceptis, reliquos omnes eremus hausit, vastissimum sepulchrum omnium. Neque hæc culpa solo hoc supplicio sterit. Ob murmura extremam castrorum partem devoravit ignis: ob murmura serpentes ignei obloquentes lacerarunt. En severam Dei justitiam! obloquentes, velut famosi latrones, candenti ferro, seu, ignitâ forcipe carpebantur. Nam colubri velut carnifices in reos immissi, ut linguis & morsibus eos lacerarent, qui linguis & murmurationibus deliquissent. Sed nec charissimi Mosis sorori parsum. Maria propheтæ maximi soror germana, & ipsa quoque vaticiniis ac miraculis clara, femina Deo charissima, quia tamen nõnihil obstrepere ausa, gravi supplicio hanc linguæ procaciam luit. Sed quid hoc adeò mali? linguam Maria non immodicè solvisse audita est; fratrem duntaxat ob Æthiopissam conjugem, perstringens, *Num*, inquit, *per solum Mosem locutus est Dominus?* sed dicti, ut videbatur, minimè noxii pœnas audite. Principiò quidem, ut scirent qui obmurmurare consuessent, quantùm alios suo vitio commendarent, dum sibi plurimùm nocent, Deus effusè Mosen dilaudans: *At non talis*, inquit, *servus meus Moses, qui in omni domo meâ fidelissimus est, ore enim ad os loquor ei.* Mox Nemesis hæsit in tergo murmurantis: *Et ecce Maria apparuit, leprâ candens quasi nix. Clamavitq; Moses ad Dominum dicens, Deus obsecro sana eam. Cui respondit Dominus: Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? separetur septem diebus extra castra, & postea revocabitur. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec revocata est Maria.* En quàm Deus in murmurantes rigidus est? Femina ceteroqui probatissima, ob murmurationem elephantiasi punitur, è castris insuper ejicitur, & ut toti populo delictum magis innotesceret, tot centena millia

Num. 12. 0. 5.

Matt. 20. 12.

Num. 11. 1.

Gen. cap. 4. 9.

Exod. 14. 11. Exod. 15. 24. & cap. 16. 2.

Num. 11. 4. 5. 6.

Deus semper Israëlis populi murmura castigavit.

Maria soror Mosis ob murmur punitur.

Num. 12. 2.

Exod. 17.

Num. 20. 10. 24. & 25.

A nec loco se movent diebus septem integris, dum unius feminæ murmur expietur. Et quod amplius est, nullæ vel charissimorum preces, nulla mitissimi Mosis deprecatio patrocinari hîc valuit; Deus huic vitio inexorabilis fuit. Tam non levis noxa est Obmurmurare.

§. II.

EAdem hæc divinæ vindictæ ratio in aliis luculentè cernitur. Core, Dathan, & Abiron ex Hebræâ plebe principes cum aliis ducentis quinquaginta vocati à Mose: *Non venimus*, ajunt, *nunquid parum est tibi quod eduxisti nos de terrâ quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri? Revera induxisti nos in terram, quæ fluit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum, an & oculos nostros vis eruere? non venimus.* Hæc in Mosen audaciùs oblocuti, cum uxoribus & liberis, cũ omni familiâ & universis asseclis pœnas dederunt improbæ libertatis. Nam terra quam indigni calcabant, horrendum repentè contremuit, & undante superficie, non secus quàm pelagus vento fluctuans, universum populum terruit: immani mox sonitu elisо, quâ seditiosi tendebant, dehiscens solum subsidit, & eodem momento omnes ad unum absorbuit, *descenderúntque vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.* Sublatis in hunc modum profanis, hiatus ille ita rursum clausus est, ut ne vestigium quidem ejus superesset. Hic finis murmurantis factionis, illustre argumentum divinæ vindictæ, quam Ambrosius tragicè descripsit his verbis: *Immugiens terra in medio plebis scindutur, aperitur in profundum sinus, abripiuntur noxii, & ita ab omnibus mundi hujus ablegantur elementis, ut nec aërem haustu, nec cælum visu, nec mare tactu, nec terram contaminarent sepulchro.* Cessavit pœna, non tamen cessavit malitia. Dum hæc geruntur, novum insurgit murmur. *Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israël sequenti die contra Mosen & Aaron.* Fit quandoque ut eo ipso tempore, quo furum aliquis in furcam attollitur, interea fures alii inter confertos spectatores præsecent marsupia: ita Judæi dum murmurantes tribules horribili supplicio afficiuntur, ipsi contumaciùs murmurare incipiunt. Protinus supernè vox ruit: *Etiam nunc delebo eos.* Illorum igitur pœna, inquit Origenes, emendatio sit nostra. Quâ de re graviter & accuratè Chrysostomus: *Vides*, inquit, *quòd eos erudiat, ne murmurent? Est enim servorum improborum & insensatorum murmurare. Melius fuerit nihil operari, quàm cum murmuratione. Nam & quod factum est, perit. An non vides, quòd & in ædibus nostris ista perpetuò discimus: nempe, satius esset hæc non fieri, quàm murmurando fieri. Et sæpe malumus ministerio privari, quàm murmurantem sustinere. Gravis enim, gravis, inquam, est murmurator, & vicinus blasphemiæ; alioqui cujus gratia tantum illi supplicii dederunt? Ingratitudo est res ista. Qui murmurat, ingratus est Deo. Qui autem Deo ingratus est, blasphemus quoque est.* Sed hæc nobilissima Græci oratoris admonitio plerunque parum obsequentes habet auditores. Illa Judaica labes Christianos etiam nimiùm quantùm inficit. Pronissimum est cuique contra Magistratum, præsides, majores, contra quoscunque alios, contra Deum ipsum tacitis querelis murmurare. Ollæ vacuæ simillimi sonus, crepat hæc igni admota, quia vacua: ita nos patientiæ inanes, cùm calamitatum flammis admovemur, graves impatientiæ fragores edimus, crepamus, rumpimur. Hoc certè fateri cogimur, mentis ac frontis serenitatem obnubilari, cùm adversa premunt; Deum quidem rogaturi accedimus, sed vultu dejecto ac tristi, jámque proximi ut murmuremus. Gregorius Nazianzenus suas calamitates ipse versu explicans, inter reos se statuit:

Sæpe, fatebor enim, in mentem mihi venit iniquâ
Carpere voce Deum. ———

Eadem divinæ vindictæ ratio erga Core, Dathan & Abiron. *Num. c. 16. v. 13. & 14.*

Num. c. 16. v. 33.

Amb. lib. 10. epist. 82.

Num. c. 16. v. 41.

Ibid. v. 45.

Chrys. tom. 4. homil. 8. in Epist. ad Philip. med.

Hoc

Hoc inde oritur, quia quid nobis expediat, ut plurimùm ignoramus: divitias paupertate, honorem ignominiâ, valetudinem morbo meliorem sæpe dicimus imperitissimè. Nam, uti Siracides monet: *Non est dicere, hoc nequius illo est.* Plurimis morbus profuit, quos perdidisset valetudo; innumeros evexit inopia ad cælum, quos opulentia ad Orcum misisset; quàm multos ignominia sapere docuit, quos honor dementire fecit. Quare, *Non est dicere quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quærentur.* Optimè dixit Gregorius: *Qui cùm oraverit, non exauditur, aut, contra conditoris flagella murmurat, quasi cum Deo in judicium intrat. Nam ille solus de flagello murmurat, qui causſam percussoris ignorat. At verò vir prudens,* inquit Siracides, *& disciplinatus non murmurat correptus.*

Eccli. c. 39. v. 40.

Ibid. v. 26.

Ibid. c. 10. v. 28.

§. III.

Murmurationes adversus Deũ sunt causſa necis, famis, alterniúsve supplicii.

HIc mihi veniam dabitis, ô mortales, si quid libertiùs dixero. Tam crebræ, tam & quotidianæ sunt vestræ adversus Deum murmurationes, ut mirum sit non vos omnes necari fame, aliôve supplicii genere: quantum murmuratur contra cælum, & contra conversiones commutationésque tempestatum cæli? hem audax Japeti genus! in cæno volutamur, & astris legem dicere, cælóque dictata scribere non veremur. Inde est quòd modò nimios æstus, modò frigus nimium: jam intempestivas & nimis diuturnas pluvias, jam siccitatem nimiam queramur; nunc ventos Æoli famulos accusamus, nunc serenitati aut malaciæ indignamur, nunc terræ, nunc mari, cælo pæne semper irascimur: huic nimium hordei crevit, huic nimis parum; uterque murmurat: huic parcior videtur pluvia, illi plus æquo copiosior. Nec advertimus infantes stolidi, hæc murmura in Deum ire, qui cæli tempestatúmque Dominus est. Quoties audias & senes & pueros hæc talia mussare. Tempestas fœda, execranda, pessima, cælum grave nimis, insalubre, malignissimum. Præclarè hîc Salvianus: *Sine murmure,* inquit, *& querela nos Deus esse præcepit. Quando autem hæc in humano genere non fuerunt? si æstus est, de ariditate causſamur; si pluvia, de inundatione conquerimur; si infecundior annus est, accusamus sterilitatem; si fecundior, vilitatem. Adipisci abundantiam cupimus: eandem adepti accusamus: quid dici hac re improbius, quid contumeliosius potest? Etiam de misericordiâ Dei querimur, quia tribuit quod rogamus.*

Salv. lib. 3. de guber. Dei.

Considerate mihi obsecro, tres solùm feminas, quarum una telam lineam lavat, & hæc quidem solem ac serenitatem votis omnibus poscit; altera plantat olera, hæc cælum pluvias rogat; tertia juniperino gummi parietes linit, hæc ventos invocat. Quid jam cælum faciat? huic solem, illi pluvias, huic ventos mittat? hoc certè postulatur: non fit? liberalissimè murmuratur. Et quódnam hoc cæli regimen, quis Deus iste, qui ad omnium tam diversa vota tempestatem attemperet? stultissimi mortales, quid murmuratis non fieri, quæ fieri non possunt, non debent? Et quis mechanicus opifex est, quis cerdo, quis sartor sui opificii exactè peritus, qui ferat sibi ab imperitissimis quibúsque suæ artis regulas dictari; & rex summus patiatur sibi à servulis vilissimis Orbis gubernandi ordinem ac formam præscribi? quid hoc agitis insani homunciones, vos Deo modum suggerere, & obmurmurare si contrà fiat? Nemo miretur variis Orbem cladibus exerceri, & jam terram non respondere, jam cælum excandescere, & in murmurantes, grandine, nimbis, nivibus, fulmine animadvertere, & sopitâ clade unâ, inferre alteram. Hoc Deus agit, quod pater, qui filium cædit. Si obluctetur ille atque murmuret: Quid, ait parens, nequissime puer, tu etiam patri tuo obmurmurare? tu plagas spernere? faxo hanc oris intemperiem in tergo sentias. Mox denuo puerum corripit, & tamdiu pullat, dum murmurare desinat. Hîc subinde mater conciliatricem se interponens: Ne sævi, ait, mi vir, ætatis tirocinio peccavit, imprudens puer est. Propterea, inquit pater, expellenda est plagis hæc imprudentia; discat sapere, & castigatus nôn murmurare. Sic omnino Deus hos igne punit, murmurant: punit serpentibus; murmurant: punit hiatu terræ, murmurant. Bene est, jam novæ insonant plagæ, jam brachium vi magnâ tollitur, punientur & gladio: & nos honoribus exuimur; murmuramus: fortunis evolvimur; murmuramus: morbis corripimur; murmuramus: curis & angoribus premimur; murmuramus adhuc. Deus tandem velut exacerbatus pater: Quid? vos conditori toties reclamare, toties obstrepere pati? faxo, sentiatis hanc linguæ proterviam: Vos in manu meâ, ut levis pila, ut fragile vitrum resistitis? humi allidam & conteram: omne mihi jus in vos est, vitæ necisque, & ego vos feram obstrepentes? nunquam hæc tuli, nunquam feram, nec quidem in amicissimis.

En ô mortales vestri murmuris insaniam: obloqui Deo furiosum nimis est: *Quis restitit ei & pacem habuit?* Omne vitæ nostræ momentum Deo transcriptum est. Eleganter dixit Bernardus: *Iustè sibi vendicat meam vitam, qui pro meâ posuit suam.* Quisquis igitur divinæ voluntati suam vult integrè conformare, cumprimis omne murmur caveat, dicátque in rebus omnibus, Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater; æquum est, bonum est, quidquid fecisti & jussisti, quidquid facis & jubes.

Iob. c. 9. v. 4.

§. IV.

NEque Deo solùm non obmurmurandum, sed nec magistratui, nec hominum ulli. Errat magistratus, hallucinatur dominus? judicem suum non evadent. *Non est discipulus super magistrum; Non est servus major Domino suo.* Sed neque ulla murmuratio magistratum, aut dominum emendabit, si errent. Saul Hebræus rex, quod fasti Regum memorant, à suo milite secessit in specum, purgandæ alvo. Hîc David & ipse cum suo milite delitescens, clàm adrepsit, & regiæ chlamydis partem præcidit. Nec ultra manui licere voluit. Hoc Gregorius exponens: *Quid per Saul,* inquit, *nisi malus dominus, quid per David, nisi subditi intelliguntur? David etsi potuisset occidere, voluisset tamen nec vel tantùm quidem tetigisse, quia bonus subditi non solùm non ferrum, sed nec linguam quidem in dominos stringunt obmurmurando. Quòd si exteriora quædam reprehendunt, oram paludamenti præscindunt; sed quemadmodum David cor suum percussit, eò quòd chlamydis limbum abscidisset, ita & illi redeunt ad se atque castigant se, ob minimam etiam murmurationem, & Davidem voce præeuntem sequuntur, dicuntque: Propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem, domino meo Christo Domini.* Addit Gregorius: *Qui contra propositam sibi potestatem murmurat, liquet quòd illum redarguit, qui eandem potestatem homini dedit.* Ita prorsus Moses & Aaron ratiocinati: *Nos enim quid sumus,* inquiunt, *nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.* Deus ipse haud aliter questus est: *Vsquequo detrahet mihi populus iste? Vsquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me?* Idcirco altissimùm vociferatur, & monet æterna sapientia: *Custodite vos à murmuratione quæ nihil prodest.* Sed tam effrenes sunt atque indomiti affectus nostri, tam impatiens legis est lingua nostra, ut sæpe non ignari faciendæ jacturæ, nihilominus in perniciem nostram effusissimè murmuremus. Hanc murmurandi licentiam explicaturus Siracides: *Præcordia fatui,* ait, *quasi rota carri & quasi axis versatilis cogitatus illius.* Rota non inuncta stridet; os malè institutum facillimè murmurat. Ajunt nemini pileum posse imponi ab alio, ut exactè quadret capiti, hinc eum alter plerunque aliter reponit; plurimis quidquid feceris, importunè feceris, & incommodè carpunt, emendant, aliter faciunt, & hoc quidem ajunt, meliùs debuisset fieri, hoc ita faciendum est. O mures alpinos, qui furta sua in montes convehunt! ita vos plerunque

Eccli. c. 39. v. 33.

Sap. c. 1. v. 11.

Num. c. 14. v. 27.

Num. c. 17. v. 5.

Ecclesiast. c. 33. v. 5.

Plaut. in Curcul. act. 4. sc. 1.

plerunque in latebris mussitatis, uti mures. Et hæc murmura vestra jam Deum, jam magistratum, jam æquales, jam etiam res inanimas petunt, uti canis lapidem in se missum invadit morsu, quid hîc demum lucri est? dentes perdere, & quod cupias non obtinere. Beati Francisci Assisinatis socius Egidius, cuidam obmurmuranti, quòd sibi pœna delicto gravior injungeretur, opportunissimè in os occentans: Quantò plus murmuras, inquit, tantò ampliùs te oneras: & quantò humiliùs sanctæ obedientiæ jugo caput submiseris, tantò tibi levius futurum erit onus.

In vit. sanct. Egidii.

§. V.

Bern. in modo bene vivendi serm. 47. med.

MEllifluus Doctor Bernardus, sed hîc profectò non mella stillans: *Grave peccatum*, inquit, *est murmuratio, Regnum cælorum nullus qui murmurat accipit: nullus quisquam illud accipit, murmurare potest. Virtutes perdimus, si pro cibo vel potu murmuramus. Igitur necessarium est valde nobis*

1. Cor. 10. v. 10. *consilium Pauli Apostoli, dicentis*: Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, in deserto videlicet, & perierunt ab exterminatore. *Linguas ergo nostras à murmuratione custodiamus, ne (quod absit) sicut illi perierunt in hoc sæculo, nos pereamus in futuro. Non ergo murmuremus, ne fortè sicut illi perierunt in hac vitâ, nos pereamus in futurâ. Caveamus ab omni murmuratione, ne fortè quod illi*

1. Cor. 10. v. 9. *passi sunt in corporibus, nos patiamur in animabus. Iterum Apostolus consulendo nobis loquitur dicens*: Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt & à serpentibus perierunt. *Christum tentat, qui pro cibo, vel potu, vel vestimento murmurat sicut scriptum est de eodem populo:* Tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis. Et murmuraverunt in tabernaculis suis, & non exaudierunt vocem Domini. *Omnis qui murmurat, venenum diaboli habet in linguâ. Cavendum est ergo nobis à murmuratione, ne mortifero & diabolico veneno pereamus.*

Psalm. 77. v. 18. Psalm. 105. v. 25.

Philip. 2. v. 14. & 15.

Hanc ob caussam toties támque variè hortatus nos Paulus: *Omnia*, inquit, *facite sine murmurationibus, & hæsitationibus, ut sitis sine querelâ, & simplices filii Dei.* Quàm sollicitè divinus hic Ecclesiastes monet, ne cum Christiano nomine censeamur, Judæi simus, & pereamus ab exterminatore: *Illo nimirum exterminatore*, inquit Bernardus, *qui positus est in hoc ipsum, ut à terminis beatæ illius civitatis arceat murmurantes.* Custodiamus nos ergo à murmuratione quæ nihil prodest. Quisquis, vult esse cælitum amicus, ne velit esse frater Iscariotæ Judæ proditoris, quem certè obmurmuratio in præceps egit: nam postquam ausus est esse murmurator, nil veritus est esse proditor, Optimè dixit beatus Antiochus: *Murmurator est instar turbidissimi amnis; qui verò non murmurat, illimis est rivulus.* Hoc agamus, ô Religiosi, ô Christiani, jubeat, velit supra nos Deus, quidquid sanctissimæ illius Voluntati placuerit, nos id omne sine murmure toleremus; imperet magistratus, mandent domini, vellicent æquales, non murmurando longè levius, quidquid erit oneris perferetur. In plurimis triumphare poterit, quisquis poterit nunquam murmurare.

Bern. serm. missus 486.

Obmurmuratio in præceps egit Judam Iscariotem.

N
CAPVT XL.

Quid monstri sit lingua NVGIGERVLA, *& quàm ea Mendacio affinis.*

FAcundissimus Græciæ Orator Demosthenes, cùm ad populum Athenienſem verba faceret, observaretque nonnullorum aures languere, & oculos in somnum fatiscere, ingeniosè vela vertens: Audite, inquit, viri Athenienses rem novam, & antehac inauditam: Duo quidam Megara ibant æstuante cælo, nec ullæ se arbores offerebant quæ foliis æstum temperarent. Alter asino vehens hoc unum subsidii reperit, infra asinum se abjicere captandæ umbræ. At comes qui jumentum equiti elocaverat, hoc omni modo prohibere velle, & elocatum asinum dicere, non umbram asini. Vix hæc Demosthenes cœperat, cùm omnes arrectis auribus astare, nemini oculi conquiniscere, avidissimè omnes rei eventum expectare: at Græcus Orator auditores increpare, fabularum famem objicere, nugarum sitim perstringere, vigilantiam ad seria postulare, denique ad caussæ momentum attentos reddere. Notum humanæ gentis vitium est, rumores & nugas avidissimè consectari. Huic vitio bellissimè subservit lingua, quam suo nomine *Nugigerulam* vocamus, cujus hoc munus est, nugas dicere, rumores spargere, facetias & jocos serere, seria vix unquam libare, omnium aures fabulis mulcere, nova priscis, falsa veris miscere, absurda quæque pro novis, infecta & nunquam somniata pro factis vendere. Hoc *Nugigerulæ* officium est, amplum illud; sed census exigui, & dispendii sæpe maximi, de quo nunc plura.

Humanæ gentis vitiũ est rumores & nugas consectari.

§. I.

VEtus est Germanis verbum; Hominum stultorum manus in omni pariete monumentum relinquunt stultitiæ: talis est lingua Nugigerula, omnium aures rumoribus & fabulis implet, veris an falsis hoc ipsi non est curæ. Vix tenuis alicubi è latebris emergit rumusculus, mox adest Nugigerula, & partum hunc velut Levana tollit, eúmque jubet protinus grandescere, atque ut formosior sit, lacinias ei ampliſſimas induit. Ita obvio cuique rumores ut recentem ac musteam, imò ut veram narrationem obtrudit, & plerunque vix quidquam veri habet: ita falsitas brevissimo tempore propagatur per Orbem. Quisquis rumorem audit, addit aliquid & affingit auditis, quidquid aut credulitas aut decorum suaserit. Hinc narrationes nascuntur monstrosissimæ, quæ demum omnem veri similitudinem exuunt. A quo uno Nugigerula commendanda est, quòd ea narrat sæpissime quæ non multo egeant examine; primo aspectu liquet, quàm excedant fidem narrata. Sicuti Montanus venter & gulo voracissimus primo morsu noverat, è quo littore mitterentur ostrea. Facetè Juvenalis:

Sat. 4. vers. 140.

——— *Circeis nata forent, an*
Lucrinum ad saxum Rutupinóve edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu.

Ita prorsus narratiunculæ quædam, quas honesto nomine NOVA vocamus, vix audiuntur, & fidem amittunt. Nam uti machinamenta olim lignea eo artificio compingebantur, ut cùm in triumphorum pompâ ducerentur, subitò crescerent, & sese in altum efferrent, Poëtæ docent:

Martial. lib. spect. epigr. 2.
Claudianus de consulatu Manli Theodosii.

Et crescunt media pægmata celsâ viâ:
Vel qui more avium sese jaculantur in auras,
Corporáque ædificant celeri crescentia nexu:

Sic rumores ubi spargi cœperint, subitò crescere solent, & in eam extendi magnitudinem quæ credi non possit. Cautelâ hîc opus maximâ, ne dum *Nova* narramus, veterem perdamus fidem, & mendaces habeamur. Qui tantùm audita refert, sæpissime fallit, falsus ipse prior. Thales à quodam interrogatus, quantum à vero falsum abesset? Quantum, inquit, oculi distant ab auribus. Sensit autem eos plerunque mentiri, qui audita solùm, non visa referunt.

Maximus serm. 35.

Si omne quod è fodinis eruunt metallici, argentum esset vel aurum, jam pridem Orbis hic noster deauratus potuisset; sed dum metallum, quod effossum est ab admistis sordibus, terrâ, saxis, arenâ secernatur, ad lamellam exiguam redigitur: ita se habet rerum novarum recitatio; si demantur ficta, falsa, malè percepta, per conjecturas addita, heu quàm modicum puræ putæ veritatis remanet! plerunque dimidiam partem confictum est, quod

quod oratione verbosissimâ enumeratur. Verissimè dixit Nicetas Choniates: Fama veritatem sæpe opprimit, nec certi quidquam adfert. Nimirum quantum crescit eundo fama. Nec est quod miremur; frequenter omni operâ & studio hoc agitur, ut falsissima quæque in populum spargantur, ut misera plebs spe vanissimâ lactetur. Revocet quis in memoriam annum millesimum sexcentesimum decimum septimum, & sequentes alios ad millesimum sexcentesimum trigesimum, quanta his annis, quámque monstrosa prodierunt figmenta? quæ tamen omnia sub honestissimo nomine rerum novarum vendebantur. Hoc unicè multis in urbibus curabatur, ut plebs speciosissimis commentis animaretur, ad fortunas omnes exponendas in tam fortunatum bellum. Cura hîc ingens fuit publicè veritatem ignorari: Hinc plurimis post omnia perdita, creverunt tamen animi rumoribus inanissimis erecti. Jámque veritas passim tam ignominiosè habetur, ut ejus ludibrium vel saxo sit grave. Et eò fabularum prolapsi sumus, ut in civitatibus alicubi novarum rerum scriptores quærant, quæ veritas placeat, Catholica an Lutherana? Quasi verò veritatis genius hoc admittat, sibi ipsi contradicere? aut hęc, aut illa veritas non sit veritas necesse est, quando sibi tam largiter contradicunt.

§. II.

Duodecęplex malum quibus cœnobia everteruntur.

SOlebat Bernardus duodecemplex malum percensere, quibus cœnobia everterentur. Sunt hæc ordine: Prælatus negligens, Discipulus inobediens, Juvenis otiosus, Senex obstinatus, Monachus Curialis, Religiosus cauffidicus, Pannus pretiosus, Cibus exquisitus, Irreverentia circa altare, Lis in capitulo, Dissolutio in choro, denique Rumor in claustro. Revera inter tot cœnobiorum mala non est minimum, quod est ultimum, *Vani Rumores.* His exterminandis aut saltem non temere narrandis, certam legem sanctus Ignatius Lojola suis injunxit. Neque nos de scriptis solùm rumoribus hîc agimus, sed de quocunque alio relatu, qui ubi aliquid incrementi sumpserit, mox in rumorem transit. Inter ipsos etiam Apostolos nęc loquendi labes serpere cœpit: *Exivit sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur.* Tantis auctoribus hoc sparsum est, ut id scripto fuerit refutandum à Joanne, qui clarè asserit: *Non dixit ei* JESVS, *non moritur, sed, sic eum volo manere.* Nimirum verba Domini sinistrè percepta, aut perperam explicata, statim rumorem falsum conflarunt. Hoc ipsum hodiéque millies contingit: excipiuntur aliquot voculæ, sed mutilæ, aut ad audientis arbitrium detortæ: hinc rumores falsi, hinc aniles fabulæ, hinc nugæ nugarum.

Reg. commun. 37.

Inter Apostolos labes loquędi serpsit *Ioan. c. 11. v. 23.*

1. Tim. c. 4. v. 7.

Timotheum divinus Paulus sic hortatur: *Ineptas & aniles fabulas devita.* Eas potissimùm fabulas notavit, quas Simonianorum hæresis, de rerum creatione, de pugnis Angelorum, de bono & malo Deo, de cibis bonis & malis confinxit. Post impias istas, profanæ quoque fabulæ damnandæ, quibus quotidianum sermonem conditi, credimus imperitè. Nam etsi salva sint hîc omnia, nihilominus stultitiam prodit Nugigerula insignem.

Ibid.

Gorgias Sophista, duos adiit indoctos philosophos, unum ridicula proponentem, alterum insulsa respondentem: Ecquis vestrum, ait, stultior, qui hircum mulget, an qui cribrum supponit? Istud Gorgiæ sæpissime quærendum foret: quis magis fatuus, qui fabulas tam indoctas, rumusculos tam mendaces spargit, an qui credit & aliis vendit auctiore pretio? *Ineptas* ergo *fabulas*, ô Timothee, *devita, exerce autem teipsum ad pietatem.* Nam multi optimas horas pessimè perdunt, dum ea legunt, quæ profanis aut sordidis imaginibus sic occupent animum, ut ei vix liceat cogitare sanctiora. Tu ergo talia lege, illa meditare, quæ meliorem te faciant, quæ saniores in te affectus suscitent, nutriántque: *Stultas & sine disciplinâ quæstiones devita,* quibus Attellanæ fabulæ, Madaurenses & Arbitri, scriptores impurissimi abundant.

2. Tim. c. 2. v. 23.

Venenum verè letalissimum.

Norit igitur Lingua Nugigerula, quantum faciat damni, dum nugis spargendis studet. Hoc tam inani studio, pretiosissimum tempus, cujus unius jactura irreparabilis, per ludum & jocum amittitur; animus sic impletur nugis, ut optima quæque nauseet, & grande censeat fastidium precari. Et quia Nugigerula sæpe falsâ pro veris venditat, pessimum nomen conciliat suo domino, ut de eo passim dicatur: Bonus iste vir, multa dicit, pauca probat, nec omnia quæ affirmat, ex tripode pronuntiari credendum. Hæc talis fama nemini non plurimùm officit, cùm scilicet quæri solet: Talisne huic homini lingua est, cui non semper tutò liceat credere? qui sæpissime quidem grandi hiatu, *Nova, Nova* proclamet, id tamen plerunque non aliter interpretandum, quàm *Mendacia, Mendacia.* Et quoniam diserrus hic nugator somniis suis atque ineptiis multos decepit, credat ei Judæus Apella, aut quisquis alius verbis duci voluerit. Nos illi cras credemus, hodie nihil. Hoc suo domino Lingua Nugigerula nomen parit, ut omnes quicum noverint, dicant, nugigerulus, fabulator, nugivendus est: audiamus ergo, quæ nova somnia ferat hic homo; historiâ fabulari plenus est; quacunque parte dolium hoc relinas, nugamenta copiosissimè fundit, nempe rumoribus narrandis semper paratus est; cùm deest quod narret, tam fertilis est ingenii, ut rumores nusquam auditos ipse fingat: ratissimus apud eum hospes est Veritas. Hanc famam colligit, hoc habet ille commodi, qui nugis ac rumoribus recensendis vel etiam audiendis tam studiosè vacat. Nam cùm nitidissimè de illo aliiloquuntur: Ut sciatis, inquiunt, quid hominis sit iste, patriâ & domo Athenensis est, de quibus illud beati Pauli jam notum: *Athenienses autem omnes & advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.*

§. III.

SEd ô humanæ mentis temulentiam! Vitam agimus brevissimam; dum ordimur, finis est: Tempus pernicissimum non gressu, non cursu, nec volatu recedit, sed momentis fluit singulis, nósque inania cogitantes deserit, fugâ æternùm irrevocabili: Nos tamen inter hæc rapidissimi temporis præcipitia non tantùm lentissumus, sed etiam nugaces & optimos quosque dies sterilissimis nugamentis frangimus. Agit nox, agitúrque velox dies: inscii rapimur, dum nugamur, & pernicie nostrâ ludimus. Seneca celeritatem temporis explicaturus: *Nunquam Virgilius,* inquit, *dies dicit ire, sed fugere, quod levissimi currendi genus concitatissimum est.*

Optima quæque dies miseris mortalibus, ævi
Prima fugit. ———

Quare optima? quia restat quod incertum est. Quare optima? quia juvenes possumus discere, possumus facilem animum, & adhuc tractabilem, ad meliora convertere: quæ hoc tempus idoneum est laboribus, idoneum agitandis per studia ingeniis, & exercendis per opera corporibus. Quid ergo cessamus, quid fabulas ac nugas tractamus? Meliora prætervolant, deteriora succedunt. Quemadmodum ex amphorâ primum, quod est sincerissimum, effluit, gravissimum quodque turbidúmque subsidit: sic in ætate nostrâ, quod optimum, in primâ est. Id exhaurit potius patimur, ut nobis fœcem reservemus. Itaque toto hoc agamus animo, & ineptiis ac nugamentis omissis, in rem unam laboremus, ne hanc temporis pernicissimi celeritatem, quam retinere non possumus, relicti demum intelligamus. Primus quisque tanquam optimus dies placeat, & redigatur in nostrum. Prisci:

Hic meus est, dixere, dies.

Ita dies fiunt nostri, cùm eos usurpamus ad ferias alienis sunt & nihil ad nos, qui inter nugas ac fabulas elabuntur. Machetes religiosissimus senex, Cassiano teste, diabolum otiosarum fabularum fautorem maximum esse his argumentis docuit. Sermonem cœperat Machetes de rebus sanctis

rebus divinis. Auditores, quos habuit, verborum modulis paullatim sopiri, & toto capite annuere: sic dicta omnia surdis auribus transmittere. Senex sermonem cœptum subitò abrumpere, & jucundam texere fabulam: &, Audite, inquit, obsecro rem miram, quâ ratione Vulpes & Simia, alternis sese astibus circumvenerint. Vix narrationem hanc ingressus, & mox omnium oculi reviviscere atque aperiri, aures audiendi cupidæ patere, jam nemo dormire ampliùs: Hîc seriò ingemiscens senex: Cœperamus, inquit, divina sermone prosequi: mox ferè omnium oculos & aures occlusit sopor, & nescio quàm inexpugnabilis dormiendi necessitas; paucissimos ea quæ dicebantur attentos habuerunt: ubi verò fabulosum apologum exorsus sum, illico excussus est iners somnus, nemo non vigilavit. Videte quæso, fratres, quis sacri sermonis impugnator huc irrepserit, quis oculos oppresserit hoc lethargo; Profectò non alium reperietis, quàm illum ab inferis pervigilem draconem, qui tum maximè somnum inducere conatur, cùm dicuntur animo profutura: cùm verò fabulæ percensentur, attentam omnibus vigilantiam facilè persuadet. Videte, fratres, quâ arte tam vitiosum soporem expugnetis. Qui dormit seriis & vigilat fabulis, discipulus est cacodæmonis.

Cass. lib. 5. inst. c. 32. Maches Anachoretâ litteras nec unas tantùm, sed plures in fasciculum colligatas accepit è patriâ. Hîc ipse secum quærere: Et quantum, inquit, temporis perdes, dum has tot chartas perlegas? quantis animum cogitationibus implebis; quàm vanam inde lætitiam, aut quàm inutilem hauries mœrorem? quot diebus laborabis, dum parentum, cognatorum, & amicorum memoriam aboleas? quid facies tam diversis & precibus & blanditiis confusus? mox masculâ manu arreptum fasciculum etiamnum ligatum conjiciens in ignem: Ite, inquit, cogitationes patriæ; satius est vos ardere quàm meam mentem.

Ribad. lib. 5. cap. 1. post med. Hunc feliciter æmulatus sanctus Ignatius Lojola: nam cùm clauso cubiculo ardenter precaretur, janitor ad fores bis tèrve pulsavit, vocem præstolatus quæ juberet ingredi. Cùm preces Ignatius perseveraret, & nec verbulo responderet, janitor iterum iterúmque obtundens ostium, molestus esse non desiit. Demum pandens januam: Quid, inquit, tibi vis frater? Cui janitor: En Pater litteras, ait, allatas è patriâ; & unà litterarum fascem tradidit Ignatio: qui ostium obserans, accensum focum circumspexit (hiems erat) & liberalissimâ manu litterarum fascem pabulum projecit igni; at ipse continuò ad intermissas preces rediit. Deus bone, quàm non avidi erant rerum novarum sanctissimi quique viri, quibus longè consultius visum est tot unà litteras, quàm tempus comburere, chartaceos libellos flammis abjicere, quàm animum curis, quæ nocere plurimùm, prodesse vix quidquam possunt. Quin ergo & nos liberâ voce dicimus: Ite vani rumores, ite; longè satius est, hæc talia nesciri, quàm animi tranquillitatem amitti, curas augeri, lætitiam vanam accendi, mœrorem non profuturum ali, tempus omnium pretiosorum pretiosissimum pessimè consumi. Profectò pars magna tranquillitatis est, hæc velle ignorare.

O

CAPVT XLI.

Otiosam Linguam diversè pernicioſam esse, & de illius pœnâ.

CEram æmulatur mens humana, calore miteſcit & formam quamcunque mollis recipit, frigore indurescit, nec facilè signatorium annulum admittit. Colloquia verò vana & otiosa ita omnem virtutem enervant, ut Paulinum oraculum pronuntiet: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.* Malis colloquiis jure annumerantur otiosa, quæ verborum semper plurimum, nihil emolumenti, plerunque multum detrimenti habent, prout scilicet facundiam suam explicat lingua Otiosa, de quâ nunc agendum. Et principiò quidem exponendum, quæ verba dicantur otiosa; deinde quantum ea damni adferant; tertiò quæ eorum sit pœna, & cur illa tantopere cavenda.

Luc. c. 24. vers. 32. Psal. 118. vers. 140. *1. Cor. c. 15. vers. 33.*

§. I.

OTiosa lingua nominatur, prout eam Hieronymus depingit, quæ nec loquenti nec audienti prodest. Hinc Otiosum verbum beatus Gregorius appellat, quod aut justæ necessitatis, aut piæ utilitatis intentione caret. Hinc quidquid loqueris, inquit Bernardus, nisi intendas alicui prodesse, otiosum est. Varium ab his & multiplex damnum: nos ea in quatuor classes reducimus.

Greg. lib. 7. moral. c. 17. & homil. 6. in Evang. Bernar. de Pass. Dom. cap. 25.

Otiosorũ verborum damna: 1. Flammarum piacularium pabulum.

Prima: Otiosa verba flammarum piacularium nobile sunt pabulum. Ecquid in otiosas voces gravius aut formidabilius dici potest, quàm quod servator Orbis his omnino verbis proclamat? *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Pensitate hæc obsecro; ad tribunal trahuntur verba etiam otiosa, quantumvis innoxia, quid lascivis fiet, quid fiet noxiis & blasphemis, si vana quoque & inutilia coguntur in jus ambulare? Bernardus hîc ingemiscens: *quàm vera sententia,* inquit, *in multiloquio non effugiendum peccatum. Vt enim præteream cetera, si propterea est otiosum verbum, quòd nullam rationabilem causſam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod est præter rationem?* Nemo ergo arbitretur otiosa verba, ut vilissimum quid, oblivioni tradenda; in die judicii ratio de iis exigetur, nec tantùm de aliquibus, sed omne verbum otiosum judici sistetur. *Heu nobis,* inquit Bernardus, *quænam poterit reddi ratio de otio? Otium non est, si non omnino ratione vacuum est.* Quòd si homo unicus multa millia otiosorum temere fundat, dum vivit, quis erit numerus otiosorum verborum, quæ omnes omnino homines loquentur? Id tamen exactissimè constabit summo judici, quot, & quænam universi & singuli sæculis omnibus protulerint; *omne verbum otiosum* dabit supplicium.

Matth. c. 12. vers. 36. *Bern. serm. de triplici custod.* *Idem de præcept. & dispens. c. 12. initio.*

2. Trãsitus ad noxia.

Classis secundæ damna sunt: A verbis otiosis facillimè transitur ad scurrilia, & ad noxia. Amnis exundans citò fit lutosus; lingua exerrans omne genus sordium brevî colligit. Verissimè dixit Gregorius: *Dum otiosa verba negligimus, ad noxia pervenimus.* Primò quidem loquimur aliena, & quæ nihil ad rem; paullatim miscemus detractiones; tandem erumpit lingua in contumelias: quisquis non abstinet otiosis, sanè nec noxiis abstinebit.

Gregor. in cap. 6. Iob.

3. Mentis obnubilatio, & omnis pietatis extinctio.

Tertia damnorum classis est: Otiosa verba, omnem pietatis spiritum extinguunt, mentem obnubilãt, tranquillitatem turbant. Verissimè dixit Salomon: *Vbi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas,* virtutis scilicet & bonæ mentis. Si vasi vinario aut unguentario desit operculum,

Prov. c. 14. vers. 23.

lum, vini aut unguenti odor brevî omnis defluet. Beatus Diadochus dicere solebat, *Balneum aut hypocaustum calorem omnem amittit, si balnei aut hypocausti janua relinquatur sæpius aperta.* Sunt qui hominem castro conferant vel arci: sed arx hæc subinde ab hostibus undique obsidetur. Sensit hoc qui dixit: *Inimici mei animam meam circumdederunt.* Arcis illius porta, os hominis est: hostis cùm portam tenet, arcem cepit. Ideo qui cupit custoditam arcem, summâ diligentiâ necesse est custodiat portam. Nihil hîc muniminis omisit natura; sepem huic portæ ossea apposuit è triginta plus minus dentibus; addidit labia, pontem versatilem. Si qui jam cautiores sunt castellani, portam nunquam reserant locuturi, quin Linguam priùs moneant: Lingua quò vadis? attende tibi, ne nimis magno nobis stet prodisse in publicum, & locutam esse. Attende tibi, & dum licet, disce manere domi: Omne verbum otiosum subibit judicium.

Diadoc. de perf. spirit. cap. 70.

Ps. 16. v. 10.

§. II.

4. Temporis detractio.

QVarta damnorum classis: Otiosa colloquia suffurantur tempus, omni auro, omniq́ue gemmâ longè pretiosius. Quisquis hinc otiosis næniis auferat vel horulam, nihil dignum tanto impendio redditurus est. Apis illa Clarævallis Bernardus, si usquam, certè hîc aculeum habet, quem otiosis illis fabulatoribus infigens: *Nemo vestrûm*, inquit, *parvi æstimet tempus quod in verbis consumitur otiosis. Siquidem tempus acceptabile est, & dies salutis. Volat verbum irrevocabile, volat tempus irremeabile, nec advertit insipiens quid amittat. Libet confabulari, ajunt, donec hora prætereat. O donec pertranseat tempus! Donec hora prætereat, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam, miseratio conditoris indulget. Donec transeat tempus, quo divinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad angelicam societatem, suspirare ad amissam hæreditatem, aspirare ad promissam felicitatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem. Sic nimirum, sic agricolæ cùm diu desiderata affuerit opportunitas seminandi, sic vinitores cùm expectatum tempus putationis advenerit, invenisse occupationes, & quasi irreprehensibiliter sine opere diem transegisse lætantur? Sic instantibus nundinis institores nectere moras, occasiones quærere solent, ne quem fortè sibi ex eis quæstum provenire contingat? Sic denique pauperes mendicantes, cùm multis clamoribus evocatus tandem affuerit eleemosynarum distributor, diverticula captant, & concurrentibus sociis vacuos ambiunt occupare recessus, & fovere latebras in angulis platearum? Vtinam tamen vel solum tempus vitæ amitteretur in verbis; sed multi in his etiam vitam amittere comprobantur: nec ipsi modò amittere, sed aliis quoque adimere.* Hanc Bernardi sapientem facundiam confirmans Hieronymus: *Breve est*, inquit, *hujus vitæ curriculum, hoc ipsum quod loquor, quod scribo, quod relego, de tempore meo mihi aut crescit, aut deperit.* Res tanti pretii tempus est, ut hujus unius jactura plurimùm & pæne sola sit deploranda. Quidquid ceterorum amiseris, reparabile damnum est: dispendium temporis vel minimi nulla restituent sæcula. Pecuniæ jacturam fecisti? reddi potest alia, & copiosior. Honorem perdidisti? redire potest, & auctior. Valetudinem amisisti? plurimis hoc damnum profuit: sed & valetudinem amissam quàm multi recuperant; amissum tempus nemo omnium unquam reduxit: irreparabile est, cujus tamen optimam quamque partem otiosa colloquia subducunt. Credibile est nec à sapientibus quidem hoc temporis pretium satis æstimari. Ut ut hæc sunt, hoc Christianus sapiens unicè laboret, sic omne vitæ momentum dispensare, ne unquam de se cacodæmon gloriari hoc possit, *Inveni otiosum*. Multicolor est otiositas: sunt enim & otiosæ cogitationes, quas sæpe comitatur otiosa confabulatio, hanc non rarò sequitur opus otiosum, quod quandoque pejus est ignaviissimis seriis. De quo dilucidè Bernardus: *In hoc genere transgressionis*, inquit, *nonnulla sunt stultiloquia, seu vaniloquia, & quæque otiose dicta, facta, cogitata.*

Bern. serm. de triplici custodiâ, mihi p. 385. ante med. serm.

Hieron. in c. 6. epist. ad Galat.

Temporis jactura deploranda.

§. III.

OPtimus loquendi magister Christus, in omnibus suis colloquiis occasionem captabat ut sermonem quacunque de re institutum flecteret ad divina. Collocutus cum Samaritide, ab aquâ Sichariâ ad aquam vivam in cælo salientem opportunissimè deduxit sermonem. Cùm mentio incideret de Manna, cœpit Servator de vero Angelorum pane differere, ut non nemo auditorum esset qui diceret: *Domine semper da nobis panem hunc.* Hac occasione oblatâ: *Ego*, inquit, *sum panis vitæ; qui venit ad me, non esuriet; & qui credit in me, non sitiet unquam.* Cùm sub concione nuntiasset quis, adesse matrem & fratres, arripuit verba nuntii, & de Dei voluntate cœpit dicere. Eodem modo in conviviis quàm nobiles instituit dissertatiunculas convivis & tempori aptas? Apud Matthæum telonarium de medicinâ sacrâ, seu pœnitentiâ; apud Simonem Pharisæum de divino amore ob præsentem Magdalenam; apud Pharisæorum principem, ubi delitias faciebant, & ceremoniam adhibebant in accubitu, de Humilitate cœpit differere. Exemplis tam luculentis instruimur, quomodo colloquia inutilia & otiosa dextrè derivanda in affatus meliores. Non enim in levi ponendum, destinatò loqui otiosa. Optimus hac in re monitor Bernardus: *Quid cùm scienter, inquit, & ex deliberatione in verba otiosa, silentio licet non minus dicto, lingua laxatur? Hanc noxam Deus sæpissime non futuris judiciis servat, sed præsenti vindicat supplicio.* Beatus Gregorius narrat virginem consecratam non ab unâ solùm virtute nobilem vixisse in cœnobio: pollebat hæc continentiâ vitæ, sed non itidem linguæ: mores illius casti, & qui virginem decerent, modò lingua fuisset amantior taciturnitatis. Extra legem garrire solenne illi erat. Obiit tandem & hæc diem suum, sepulta in templo. Nocte proximâ vidit ædituus pridie humatam refodi, & ad aram deduci, illic mediam secari, atque in ignem conjici, parte alterâ intactâ. Die sequenti ædituus quæ vidisset noctu, exposuit, & locum monstravit cadaveris combusti. Narrationi fidem fecerunt luculenta rogi vestigia marmori altè impressa. Ergo nec templi sanctitas ab incendiis servat, quem damnat linguæ procacitas. Gregorii relatus, testimonio firmantur Cassiani, qui senem religiosissimum, in specimen virtutis statuens: Moses, inquit, qui hanc eremum habitat secundus, vir incomparabilis, sed opinionis suæ paullò tenacior cum Macario disceptare cœpit. Hic voces jecit duriusculas, & aculeo petiit adversarium. Quia tamen facti pœnituit Mosen, noxam hanc Deus non ad serum tribunal rejecit, sed dæmoni mox potestatem fecit & occupandi hominis, & torquendi. Dæmon licentiâ usus insperatum hospitium invasit. Sed Moses Macarii precibus ab hospite Orciniano brevî liberatus est. Tanti est vel parva in specie improbitas linguæ, ob quam sanctissimi quique homines pœnas sæpe gravissimas dependerunt. Duranus ex abbate Tolosanus præsul, vir ceterâ pius & mitis, industrius, sed linguæ solutioris verba ridicula subinde liberiùs usurpavit: sed non impunè. Postquam enim in humanis esse desiit, cruciatus, quos ei beatus Hugo Cluniacensis abbas prædixerat, sensit, & mox Signorio, notæ sanctimoniæ sacerdoti visendum se præbuit aspectabili sed tetrâ formâ, præsertim ore portentosum in modum extuberanti, labrisque fædè concisis & exulceratis. Hoc oris habitu & voce lacrymabili supplicia rogavit, præcipuè ab Hugone monitore suo ferendas. Hugo re ad se perlatâ septem cœnobitis unius hebdomadis severum silentium indixit, quod tamen non æquè ab omnibus servatum est. Itaque Duranus rediit, & ob neglectam legem necdum è tormentis se liberum

Cassian. collat. 10. c. 11.

Greg. l. 4. dialog. c. 36.

Sigon. de regn. Ital. l. 5. Bz. annis ch. caput.

Hugon. Lugdun. in vit. S. Hugon. abbat. Cluniac. c. 26.

monstravit. Nova igitur silentii lex dicitur, quâ defuncti præsulis necessitati consuleretur. Tertium denique spectandum sese Duranus, jam à pœnis solutus exhibuit, & ob præstitam opem immortales egit gratias Hugoni. Ita nugæ quoque ac facetiæ puniuntur, ita linguæ intemperantia non maxima vel alterius Orbis suppliciis eluenda est.

A

§. IV.

Silere regulâ §. Brutus est caput.

NOn ignoravit hoc Carthusianorum sanctissimus Patriarcha Bruno; exploratum habuit quantis à linguâ periculis involvamur, quantis damnis; vidit otiosorum verborum ingentes acervos, observavit optimum quemque suâ vel alienâ linguâ perire, novas igitur leges sibi suisque scripsit, quarum caput est, strictissimè SILERE. Bruno sic ratiocinatus fuit: si Doctor ille Parisiensis qui tantâ sanctimoniâ præditus credebatur, damnatus est ab æquissimo judice; hoc ergo connitar, ut ego me sociósque meos maturè subducam in tutum, ubi cùm Deo assidui loquamur, ne nobis ipsis aliisque noceamus loquendo. Et quâ ratione de tot centenis millibus otiosorum verborum rationem reddituri sumus? præsertim si tot criminosa, tot falsa, tot luxuriosa se miscuerint? sit leve quid vox leviter prolata, sed jure terreat multitudo. Levissimum quid pluma est, sed numero graves cum plumbo certant; quid imbecillius aquæ guttulâ, sed repetita toties, lapidem cavat. Unica vox otiosa facilè habet veniam, sed cùm tanto numero repetuntur, non degravent mergántque navim? Ideo Beatus Godefridus Ambiani præsul, quotiescunque iter faceret, comites semper jussit præcedere. Caussam hujusce moris rogatus, dixit: Ne otiosis sermonibus texendis sit occasio. Jobus suis cladibus jam prope sepultus, amicos nihilominus otiosè garrientes perstringit, &: *Ad increpandum*, inquit, *tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis*. Meritò eos reprehendit velut otiosissimos consolatores. Auceps in Ardearum venatu non dimittit Falconem, nisi priùs viderit Ardeam: venator fune tenet canem, dum conspexerit feram; at nos incauti evolare verba permittimus, antequam utilitatem ullam cernamus; aëri & ventis loquimur, cùm sciamus non perinde ad nos redire verba, uti ad suos dominos mansuefacta animalia; ad aucupem revolat Falco, ad venatorem recurrit canis, verbum semel emissum nullis artibus ad auctorem revocari potest: excessit, evasit, erupit, æternùm irrevocabile. Quid igitur est consilii ad otiosam locutionem saltem minuendam, si non tollendam? Augustus Imperator, Suetonio narrante, ita filiam & neptes instituit, ut nihil agerent, nihilque loquerentur quod non in diurnos commentarios referri posset. Vox digna Cæsare; consilium augustum, verè Christianum; & quod præclarè congruit Servatoris dicto. *Reddent rationem de eo in die judicii.* Nulli mortalium vel minimum otiosum verbulum excidit, quod non in tabulas & syngraphas referatur. Cogitata, facta, dictáque omnia in Dei perscriptiones, & in acta mittuntur, nec syllabulâ omissâ. Quisquis hoc attentiùs cogitaverit, ipse sibi dicet: Cautè, obsecro, cautè; nam quidquid dixeris, in tabulas refertur, in acta mittitur; de omni otioso verbo rationem reddes; vide igitur ne rationes in immensum excrescant. Si halec unicus pretio stat tanto, quanto stabit integra halecum orca? Si sua est mulcta vel otioso verbulo, num impunita dimittentur falsa, spurca, noxia?

B

Matth. c. 12. vers. 36.

§. V.

Pauca verba per otium prolata in errores se maximos diffundunt.

PAuca sæpe verba, per otium & ludum, dolo non malo prolata in errores se maximos diffundûnt, velut oleum in telam aut asserem effusum latissimè serpit. Ejus rei, mi Lector, paradigma tibi, animi gratiâ exhibeo. Invitarat quispiam sex convivas variæ dignitatis. Hinc cùm accumbendum, lis ingens & delitiæ ac ceremoniæ plurimæ: alter alteri principem locum cedere, ille non accipere, hic urgere, ille denuo tergiversari. Iste iterum blandiri, & rogare, ac priorem accubitum deferre. Hîc paterfamilias & modimperator partes suas interponere: Et quæso, inquit, num hodie stantes prandebimus? proximum quisque locum occuper, aut ego vos toties adhibebo mensæ, quoties sessionis locus poterit inter vos mutari. Otiosè hoc prorsus & temere dixit; nec priùs ad calculos sedit, ut variandi accubitus numerum iniret. Obsecro te, Lector, addivina, quoties sex convivæ accumbendi ordinem inter se variare possint. Dicturo mihi, sat scio, vix habebis fidem. Ergo adverte animum. Si leges Arithmeticæ spectemus, possunt sex convivæ septingenties vicies discumbendi ordinem commutare. Si jam anno uni trecentos sexaginta quinque dies assignemus (tot enim habet communis annus) debuisset paterfamilias ille sex convivas (si quidem promissis stare voluisset) anno integro quotidie bis ad mensam vocasse, exceptis ultimis quinque diebus in hebdomade majori sacrâ. Necdum credis? ipsis igitur oculis, non solùm auribus, fidem faciam idque signatis tabulis: sex Alphabeti primæ litteræ, sex convivarum vices subibunt. Litteras perinde ut convivas sic colloco. Aude, mi Lector, adjectas hîc chartas sine tædio aspicere. Et en hospites meos nunquam eodem ordine accumbentes.

C

Matth. c. 12. vers. 36.

abcdefa	bedcfac	bfdeac	fbdead	cebfad	febcae	dbcfaf
abcdfe	abedfc	acbfed	acfbed	adcefb	adfecb	aedbfc
abcedf	abefcd	acdbef	acfdbe	adcfbe	aebcdf	aedcbf
abcefd	abefdc	acdbfe	acfdeb	adcfeb	aebcfd	aedcfb
abcfde	abfcde	acdebf	acfdbe	adebcf	aebdcf	aedfbc
abcfed	abfced	acdefb	acfedb	adebfc	aebdfc	aedfcb
abdcef	abfdce	acdfbe	adbcef	adecbf	aebfcd	aefbcd
abdcfe	abfdec	acdfeb	adbcfe	adecfb	aebfdc	aefbdc
abdecf	abfecd	acebdf	adbecf	adefbc	aecbdf	aefcbd
abdefc	abfedc	acebfd	adbefc	adefcb	aecbfd	aefcdb
abdfce	acbdef	acedbf	adbfce	adfbce	aecdbf	aefdbc
abdfec	acbdfe	acedfb	adbfec	adfbec	aecdfb	aefdcb
abecdf	acbedf	acefbd	adcbef	adfcbe	aecfbd	afbcde
abecfd	acbefd	acefdb	adcbfe	adfceb	aecfdb	afbced

afdbce	afdebc	badcef				
afdcbe	afdecb	badcfe				
afbecd	afebcd	badecf				
afbedc	afebdc	badefc				
afbdec	afecbd	badfce				
afbdce	afecdb	badfec				
afcbde	afcdeb	baecdf				
afcbed	afcdbe	baecfd				
afcedb	afcebd	baedcf				
afcdbe	afcedb	baedfc				
afdbce	afdcbe	bacdfe	baedfc			
afdcbe	afdbce	bacefd	baefcd			
afcbde	afcdbe	bacfde	bafcde			
afcbed	afcdeb	bacfed	bafced			

bafdce	bdfaec	bfeacd	cbefda	cedfab	daecfb	dcebaf	dfcaeb	ebdacf	edbfca														
bafdec	bdfcae	bfeadc	cbfade	cedfba	daefbc	dcebfa	dfcbae	ebdafc	edcabf														
bafecd	bdfcea	bfecad	cbfaed	cefabd	daefcb	dcefab	dfcbea	ebdcaf	edcafb														
bafedc	bdfeac	bfecda	cbfdae	cefadb	dafbce	dcefba	dfceab	ebdcfa	edcbaf														
bcadef	bdfeca	bfedac	cbfdea	cefbad	dafbec	dcfabe	dfceba	ebdfac	edcbfa														
bcadfe	beacdf	bfedca	cbfead	cefbda	dafcbe	dcfaeb	dfeabc	ebdfca	edcfab														
bcaedf	beacfd	cabdef	cbfeda	cefdab	dafceb	dcfbae	dfeacb	ebfacd	edcfba														
bcaefd	beadcf	cabdfe	cdabef	cefdba	dafebc	dcfbea	dfebac	ebfadc	edfabc														
bcafde	beadfc	cabedf	cdabfe	cfabde	dafecb	dcfeab	dfebca	ebfcad	edfacb														
bcafed	beafcd	cabefd	cdaebf	cfabed	dbacef	dcfeba	dfecab	ebfcda	edfbac														
bcdaef	beafdc	cabfde	cdaefb	cfadbe	dbacfe	deabcf	dfecba	ebfdac	edfbca														
bcdafe	becadf	cabfed	cdafbe	cfadeb	dbaecf	deabfc	eabcdf	ebfdca	edfcab														
bcdeaf	becafd	cadbef	cdafeb	cfaebd	dbaefc	deacbf	eabcfd	ecabdf	edfcba														
bcdefa	becdaf	cadbfe	cdbaef	cfaedb	dbafce	deacfb	eabdcf	ecabfd	efabcd														
bcdfae	becdfa	cadcbf	cdbafe	cfbade	dbafec	deafbc	eabdfc	ecadbf	efabdc														
bcdfea	becfad	cadcfb	cdbeaf	cfbaed	dbcaef	deafcb	eabfcd	ecadfb	efacbd														
bceadf	becfda	cadfbe	cdbefa	cfbdae	dbcafe	debacf	eabfdc	ecafbd	efacdb														
bceafd	bedacf	cadfeb	cdbfae	cfbdea	dbceaf	debafc	eacbdf	ecafdb	efadbc														
bcedaf	bedafc	caebdf	cdbfea	cfbead	dbcefa	debcaf	eacbfd	ecbadf	efadcb														
bcedfa	bedcaf	caebfd	cdeabf	cfbeda	dbcfae	debcfa	eacdbf	ecbafd	efbacd														
bcefad	bedcfa	caedbf	cdeafb	cfdabe	dbcfea	debfac	eacdfb	ecbdaf	efbadc														
bcefda	bedfac	caedfb	cdebaf	cfdaeb	dbeacf	debfca	eacfbd	ecbdfa	efbcad														
bcfade	bedfca	caefbd	cdebfa	cfdbae	dbeafc	decabf	eacfdb	ecbfad	efbcda														
bcfaed	befacd	caefdb	cdefab	cfdbea	dbecaf	decafb	eadbcf	ecbfda	efbdac														
bcfdae	befadc	cafbde	cdefba	cfdeab	dbecfa	decbaf	eadbfc	ecdabf	efbdca														
bcfdea	befcad	cafbed	cdfabe	cfdeba	dbefac	decbfa	eadcbf	ecdafb	efcabd														
bcfead	befcda	cafdbe	cdfaeb	cfeabd	dbefca	decfab	eadcfb	ecdbaf	efcadb														
bcfeda	befdac	cafdeb	cdfbae	cfeadb	dbface	decfba	eadfbc	ecdbfa	efcbad														
bdacef	befdca	cafebd	cdfbea	cfebad	dbfaec	defabc	eadfcb	ecdfab	efcbda														
bdacfe	bfacde	cafedb	cdfeab	cfebda	dbfcae	defacb	eafbcd	ecdfba	efcdab														
bdaecf	bfaced	cbadef	cdfeba	cfedab	dbfcea	defbac	eafbdc	ecfabd	efcdba														
bdaefc	bfadce	cbadfe	ceabdf	cfedba	dbfeac	defbca	eafcbd	ecfadb	efdabc														
bdafce	bfadec	cbaedf	ceabfd	dabcef	dbfeca	defcab	eafcdb	ecfbad	efdacb														
bdafec	bfaecd	cbaefd	ceadbf	dabcfe	dcabef	defcba	eafdbc	ecfbda	efdbac														
bdcaef	bfaedc	cbafde	ceadfb	dabecf	dcabfe	dfabce	eafdcb	ecfdab	efdbca														
bdcafe	bfcade	cbafed	ceafbd	dabefc	dcaebf	dfabec	ebacdf	ecfdba	efdcab														
bdceaf	bfcaed	cbdaef	ceafdb	dabfce	dcaefb	dfacbe	ebacfd	edabcf	efdcba														
bdcefa	bfcdae	cbdafe	cebadf	dabfec	dcafbe	dfaceb	ebadcf	edabfc	fabcde														
bdcfae	bfcdea	cbdeaf	cebafd	dacbef	dcafeb	dfaebc	ebadfc	edacbf	fabced														
bdcfea	bfcead	cbdefa	cebdaf	dacbfe	dcbaef	dfaecb	ebafcd	edacfb	fabdce														
bdeacf	bfceda	cbdfae	cebdfa	dacebf	dcbafe	dfbace	ebafdc	edafbc	fabdec														
bdeafc	bfdace	cbdfea	cebfad	dacefb	dcbeaf	dfbaec	ebcadf	edafcb	fabecd														
bdecaf	bfdaec	cbeadf	cebfda	dacfbe	dcbefa	dfbcae	ebcafd	edbacf	fabedc														
bdecfa	bfdcae	cbeafd	cedabf	dacfeb	dcbfae	dfbcea	ebcdaf	edbafc	facbde														
bdefac	bfdcea	cbedaf	cedafb	daebcf	dcbfea	dfbeac	ebcdfa	edbcaf	facbed														
bdefca	bfdeac	cbedfa	cedbaf	daebfc	dceabf	dfbeca	ebcfad	edbcfa	facdbe														
bdface	bfdeca	cbefad	cedbfa	daecbf	dceafb	dfcabe	ebcfda	edbfac	facdeb														

facebd

facebd	faecdb	fbcdae	fbeadc	fcbade	fcdeba	fdaebc
facedb	faedbc	fbcdea	fbecad	fcbaed	fceadb	fdaecb
fadbce	faedcb	fbcead	fbecda	fcbdae	fceabd	fdbace
fadbec	fbacde	fbceda	fbedac	fcbdea	fcebad	fdbaec
fadcbe	fbaced	fbdace	fbedca	fcebad	fcebda	fdbcae
fadceb	fbadce	fbdaec	fcabde	fcbeda	fcedab	fdbcea
fadebc	fbadec	fbdcae	fcabed	fcdabe	fcedba	fdbeac
fadecb	fbaecd	fbdcea	fcadbe	fcdaeb	fdabce	fdbeca
faebcd	fbaedc	fbdeac	fcadeb	fcdbae	fdabec	fdcabe
faebdc	fbcade	fbdeca	fcaebd	fcdbea	fdacbe	fdcaeb
faecbd	fbcaed	fbeacd	fcaedb	fcdeab	fdaceb	fdcbae

fdcbea	feacbd	fecadb				
fdceab	feacdb	fecbad				
fdceba	feadcb	fecbda				
fdeabc	feadbc	fecdab				
fdeacb	febdca	fecdba				
fdebac	febacd	fedabc				
fdebca	febcad	fedacb				
fdecab	febcda	fedbac				
fdecba	febdac	fedbca				
feabcd	febdca	fedcab				
fdcbae	feabdc	fecabd	fedcba			

Nihilominus figitur.

Etiamnum dubitas, Lector, sex convivas septingenties vicies accumbendi rationem permutare posse? sed huc nos duxit inconsiderati patrisfamilias otiosa promissio. Nos sexcenta talia quotidie, dum garrulum otium sectamur, fundimus, nec valde dolemus, his inaniis perdidisse tempus.

Sed est qui dicat: Quanti hæc res negotii est, verba omnia ad aurificis stateram examinare, unde mihi hæc libella? Huic Siracides respondet: *Aurum tuum & argentum tuum conflа, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, ut non labaris in linguâ tuâ.* Quidquid habes facti, infecti, signatique argenti, huc omne confer, ut inde fiat trutina; quidquid in te prudentiæ aut sapientiæ est, id totum in hanc rem impende, *ut non labaris in linguâ tuâ.*

Eccli. c. 28. vers. 29.

Finio cum Bernardo: *O quantus terror*, inquit; *judex sapientissimus, qui numerat omnes pluviæ guttas, discretor omnium tentationum, omnium hominum à primo Adam usque ad ultimum qui erit in fine sæculi, vult audire rationem verborum omnium otiosorum, cùm sederit in sede majestatis judicii sui, ubi non jam misericordia, sed judicium cantabitur Domino. Quid tum miseri & miserabiles faciemus? Sapientissimus es Domine, falli non potes, justissimus es, corrumpi non potes. Quid ergo dicam? Miserere quæso &c. ut non solùm à maledictis & turpibus declinem, verum etiam otiosa verba devitem, ne de illis me oporteat in die judicii reddere rationem, ubi jam non de bonis & viridibus foliis verborum, sed de malis & aridis ratio est reddenda.* Ratum, firmum, fixum est decretum: *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.*

Bernard. de Inst. Dom. cap. 15. mihi pag. 1187.

Matth. loco supra citato.

CAPVT XLII.

OBIVRGANS *Lingua, prout par est, objurgatur.*

MAgnum illud Græciæ lumen Basilius, cùm innumeros errores vel unius linguæ pensiculatiùs cogitasset, verissimum hoc pronuntiavit: *Vita nostra referta est linguæ delictis.* Quis enim ille tam circumspectus, ac prudens qui non vel uno die sæpius hallucinetur linguâ, nisi eam severiùs inter silentii leges coërceat? Linguæ rabies, vilitásque morum ubique est obvia. Eâ de causâ sanctissimè monet Ambrosius: *Alliga sermonem tuum ne luxuriet, ne lasciviat, & multiloquio peccata sibi colligat.* Ergo *beatus* (quod Siracides affirmat) *qui tectus est à linguâ nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus: jugum enim illius jugum ferreum est: & vinculum illius vinculum æreum est. Mors illius, mors nequissima: & utilis potiùs infernus quàm illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias injustorum; & in flammâ suâ non comburet justos. Qui relinquunt Deum, incident in illam & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus*

Ambr. lib. 1. Offic. cap. 3.

Eccli. c. 28. v. 23. ad 28.

lædet illos. Quis autem hos leones, hos pardos satis semper caverit? loco quo non putes prorumpunt hi leones, hi pardi, & sævitie invadunt inopinâ. Furibundis his linguis meritò accensetur lingua OBIVRGANS, quam post Otiosam, alphabeti cognatione proximam locamus. Itaque hac dissertatiunculâ Objurgantis linguæ genium persequemur.

§. I.

ATque primò quidem si habitum istius linguæ spectemus, vestem horridam gerit indutui, pro calceis perones clavis compactos, aut grandes piscatorum ocreas habet, passus facit amplos & sonoros: neque enim aliud docta est quàm vituperare, reprehendere, verbis exagitare, invectivis uti; hos avaritiæ insimulare, illos superbiæ aut stultitiæ damnare. Nil quidem optatius est terræ sitienti, quàm opportunus imber, si is tamen placidis guttis rorando defluat: quòd si præceps nimbus superne ruat, unóque sese impetu effundat, plus sæpe nocumenti adfert quàm commodi. Lingua sedata & mitis velut stilla leniter impluit, suaviter penetrat, multùm fecundat; lingua objurgans & invectiva velut grandinans pluvia frequenter non emendat, sed exacerbat. Utrumque prorsus vitiosum est; nihil, & omnia reprehendere; nihil dissimulare posse, & omnia dissimulare velle, meras invectivas declamare, aut semper in exornationis genere versari. Eruditè Siracides: *Est correctio*, inquit, *mendax in irâ contumelioſi.* Iracundus mentitur correctionem; nam objurgare vult, non emendare. Si Tullio credimus, amicorum est, moneri, & monere, sed non adulari, non insectari verbis, non increpare minis. Hæc sæpissime non corrigunt prava, sed magis talia faciunt: *Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem*, teste sapientissimo regum. Si æneum tormentum glandem evomat in cespitem, tormenti vis omnis hebetatur; si feriat glans murum, lacerat & pertundit: fulmen molliori carni sæpius parcit, sed ossa comminuit: sic aspera verba, sermo iracundus, ni mansuetum hominem offendat, destruit, non corrigit. Si cum saxo chalybs alternis collisionibus rixetur, ignis emicat: ita si objurgatio in hominem durum ac præfractum incurrat, flamma utrimque exilit, & multum iræ: qualis nimirum spectus est, quæ vocem emissam accipit, talis & vox est quæ remittitur.

Eccli. c. 19. vers. 28.

Prov. c. 15. vers. 1.

Salomon linguam cicurem & modestam commendaturus: *Lignum vitæ*, inquit, *lingua placabilis; quæ autem immoderata est, conteret spiritum.* Quidquid in hac vitali arbore foliorum est, medicinam promittit & sanitatem: quidquid in homine sedato ac miti verborum est, virtutis argumentum est. Et quemadmodum ramus virens ac succi plenus flecti se finit facillimè, sequitúrque ducentem manum; ramus arens & exsuccus frangitur: ita si hominem objurgantis linguæ vel minimùm læseris, non flectes sed franges; nam quæ immoderata est, conteret spiritum, tam loquentis, quàm audientis, tam objurgantis

Prov. c. 15. vers. 4.

Verba hominis mitis sunt virtutis argumentum: objurgantis autem conterunt spiritum.

jurgantis quàm objurgati; at homo placidus, & cui cicur est ingenium, etiam cùm reprehendere cogitur, sic tamen reprehensionem temperat, ut non tam hoc agere, quàm docere videatur; instruit leniter, nec acerbè carpit, prorsùs ad mentem beati Pauli, qui reprehensores sic erudit: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Quid enim emendet objurgator ille, qui aspertimarum objurgationum plaustra exonerat in eum quem verbis castigatum cupit?

Gal. cap. 6. vers. 1.

§. II.

Thomas Stapletonus in vitâ Mori cap. 13.

ILlustrissimum illud Angliæ sidus Thomas Morus artificiosè prorsus & dextrè objurgantem alterius linguam mansuetiores mores docuit. Sederat pro tribunali Morus cum ceteris judicibus. Rei producebantur Zonarii sectores, præsentibus accusatoribus, qui crumenas sibi præfectas querebantur, nec aliud contendebant, quàm nebulones illos talia ausos in patibulum rapiendos. Hîc unus assessorum vir gravis, & grandis natu, ipsos innocentes & injuriâ affectos acerrimè objurgans: Hoc, inquit, incuriæ vestræ tribuendum: cur vestros sacculos non accuratiùs custoditis? supina negligentia nebulonibus his occasionem offert furandi; res vestras cautiùs servate, & sagaces manus facilè vitabitis: qui sua negligit, furem facit. Morus auditâ tam importunâ oratione senis, qui jus dicebat, non increpare læsos debuisset, caussam hanc in diem alteram rejecit. Interea noctu ex illis latrunculis unum clam è carcere ad se jussit adduci, & : Si cras, inquit, ad cognoscendas caussas consederimus, nunquid poteris tu illi seni qui accusatores adeò culparat, crumenam subducere non observanti? Gratiam à me inibis si feceris; libertatem certam spera, si tamen furta non velis repetere: quid dicis? Ille promissâ veniâ lætissimus, omnia vicissim amplissimè promittit: sibi modò fideret, se rem hanc strenuè curaturum, & ad votum. Posterâ luce cum Assessoribus Morus considet dicendis sententiis; evocantur separatim rei: primus illorum fuit hic ipse latrunculus ad omnem nequitiam factus, & tantò jam animosior ad nobile facinus, quantò securior peccaturus: Jubetur ergo, si quid habeat pro se dicere. Ille velut ingenti pudore territus, abundè sibi suppetere, ait, quo suam innocentiam tueatur, id tamen infimis precibus rogare, liceat sibi in unius è judicibus secretas aures caussæ suæ momentum deponere. Permittitur; unum ipse deligat quem velit ex omnibus. Senem morosum illum deligit. Itaque accedit trepidationem simulans, & nescio quod grande secretum in aurem seni demurmurat, eademque omnino operâ crumenam ad latus pendentem exercitatâ manu præsecat. Arcanâ narratione finitâ, ad suum se locum recipit. Morus accepto rei bene gestæ indicio alium ex hac fæce hominem sisti jubet, captâtque occasionem utriusque liberandi collatâ stipe: Quin hos miseros, inquit, dimittimus, tantò severiùs si redeant puniendos. Damnum si quod aliis intulerunt, nos sarciamus. Neque verò tanti est. Conferamus pecuniarias symbolas, initium faciam; scio neminem gravarè secuturum: & cum dicto æs reponit in mensâ. Post Morum primus pæne ordo marsupium senis evocarat. Ille suam symbolam prompturus, crumenam ubique quærere, nusquam reperire; atque jam sinum scrutari, jam caligas explorare, jam manticam omnem excutere, huc illuc oculos manúsque mittere, non leviter erubescere, indignari etiam ac turbas facere; & : quid hoc, inquit, prodigii? compertissimum mihi est, me in tribunal hodie non sine crumenâ consendisse: quis eam malus dæmon avexit? Hîc Morus vultu ac voce ad lenitatem composità: Mi Domine, inquit, ipse jam experimentum capis, quî vigilantes etiam oculos fallat Mercurius; nemo hîc satis caverit. Quare in posterum eos quibus hoc infortunii contingit, ne acerbiùs objurga, jussitque crumenam à latrunculo reddi. Hîc omnium risus consecutus est de sene, quem Morus urbanitate tam facetâ docuisset, non tam asperè, præsertim insontes objurgare. Ubi orationis lenitudo deest,

——— *os claudite*
Centuplice serâ, pessulo centuplice.

Os illud maximè quod objurgationis plenum est.

§. III.

ERgo vos, *qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Plurima reprehendi possunt, sed moderatè ac parcè. Moneri & corrigi, res à se inamœna est & ingrata; quòd si accedat verborum immoderatio & truculentia, jugum censetur intolerabile; quod vel excutiendum sit, vel calcandum ipso contemptu. Plurima quoque commodiùs dicuntur soli & separatè, quàm coram aliis. Illud enim admonitioni, hoc objurgationi similius habetur. Socrates in convivio quendam suorum familiarium paullò acriùs objurgarat. Nec dissimulavit hoc Plato, sed ad Socratem versus: Nonne, inquit, satius fuisset, hæc illi seorsùm dixisse? Cui mox Socrates: Et quæso, ait, mi Plato, an non tu quoque rectiùs fecisses, si mihi seorsùm hæc dixisses?

Gal. cap. 6. vers. 1.

Christi præceptum est, eum, qui deliquerit, ter monendum ac instruendum, dum morbus illius censeatur immedicabilis. Jussus divini verba sunt: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum; si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Deinde: *Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos.* Tertiò demum: *Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.*

Matth. 18. vers. 15.

Ut autem linguam objurgantem non refrenare solùm sciamus, sed etiam tolerare cùm ab effreni lædimur, nobile documentum Annæi juverit: Si meritò objurgaverit te aliquis, scito quia profuit: Si immeritò, scito quia prodesse voluit. Sed longè melior hac in re magister Apostolus Petrus, ut eos instruat qui planè insontes objurgantur, aut multò acerbiùs, quàm commerenti fuissent: *Quæ est*, inquit, *gloria, si peccantes & colaphizati sustinetis? sed si bene facientes sustinetis, hæc est gratia apud Deum: in hoc enim vocati estis.* Hæc aurea nominatur lingua Christianorum, quæ uti adulari nescit, ita insectari verbis, & carpere non consuevit, omnémque sermonis otiositatem studiosissimè fugit. Hæc lingua præ ceteris videtur digna, quam divinæ laudes occupent æternùm.

Nobile documentum Annæi Senecæ de objurgatione adhibenda.

1. Petr. 2. vers. 20.

CAPVT XLIII.

Quàm frequens, & insolens sit Lingua OSTENTATRIX.

ATheniensis Berosò Mathematico, quòd multa velut vates prædixisset, quæ temporis series rerúmque eventus vera monstrassent, statuam æneam in gymnasio posuerunt, statuæ tamen linguam inseruerunt auream. Ejus rei contrarium passim experimur. Est qui merito suo laudetur, dicatúrque *aureus homo*, modò linguam prudentiùs nosset regere: En statuam auream, cui tamen vix plumbea sit, aut ærea lingua. Pharisæus ille publicani contemptor, ex asse talis fuit; dixisses aureum hominem, qui jejuniis, qui eleemosynis, qui ceteris virtutibus sedulò vacet: sed ostentatrix ipsius lingua pæne fuit lignea, quæ pulchram hanc statuam plurimùm fœdavit: commendabiles fuissent Pharisæi actus, si eos ipse non adeò commendasset.

Hæc Ostentatrix lingua sui domini elogia miris artibus novit in theatrum Honoris educere, & omnibus ostentanda proponere. Linguæ hujus labor pæne omnis in exornationis genere versatur. Laudare omnium facta optimè novit; nec tamen laudat omnia, sed solùm res pro-

Ostentatrix lingua.

sui domini. In suas suique domini laudes excurrit amplissimè, & longam narrationis seriem texit, ut à pluribus sciatur, quàm insignem habeat dominum qui meritò vivus per ora virum volitet. Quàm autem hæc ipsa *Ostentatrix* lingua suo domino sæpè noceat, dum stultè favet, nunc explicabimus, & quidem cum curâ & paullò fusiùs: nam linguæ vitium longè communissimum est *Ostentatio*, & valde noxium, & forsan non sentiet se feriri, nisi bene feriatur.

§. I.

QVemadmodum mercator aut propola, laudat venales quas vult extrudere merces, sic lingua Ostentatrix merces suas expedit non sine amplissimâ commendatione. Habet autem duplicis generis mercimonia: nam aut seipsum quis laudat, suum stemma, familiam, dotes sibi suisque concessas, aut laudat suam artem, scientiam, suum officium, suas functiones, opes suas ac potentiam. Hos quidem Sophonias. *Magniloquos superbiæ* vocat. Tobias dehortatus filium: *Superbiam*, inquit, *in tuo sermone nunquam dominari permittas*. Sed & Salomon censoriâ ferulâ Ostentatricem hanc linguam commonefaciens: *Laudet te alienus*, inquit, *& non os tuum; extraneus, & non labia tua*. Merito suo vapulat hæc lingua: non enim curat ut Deo placeat, sed ut honori ac famæ serviat, & semper in promptu habeat, quo glorietur.

Mens famæ avara, obnoxia est jactantiæ.

Ostentatores istos irridens Paulus: *Non enim*, inquit, *audemus inserere nos aut comparare quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis*. Hoc in falsos Apostolos dictum, qui omnia Pauli extenuantes: Quid, ajebant, sic Paulus? epistolæ illius magniloquum quid spirant, sed cùm ipse auditur, nec vox, nec elocutio, nec oris dignitas expectationi respondent; nos illi longè antestamus. Ita prorsùs, inquit Paulus, ego homuncio non audeo his gigantibus me comparare: intra meam me pelliculam contineo; non in immensum gloriabimur. Hac ratione Paulus ostentatricem linguam repressit.

Nabuchodonosor Rex inter gloriabundos illos gigantes numerandus: *Nónne*, inquit, *hæc est Babylon civitas magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloriâ decoris mei?* Insignem stultitiam, & grandem superbiam hæ voces prodiderunt. *Cúmque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum tuum transibit à te, & ab hominibus ejicient te, & cum bestiis feris, erit habitatio tua, & fœnum quasi bos comedes*. Quid ergo te jactas, ô Thraso, de divitiis, honoribus, majorum imaginibus ac prisco sanguine? circumspice, ubi nunc illi sunt qui ante te tales erant? tu brevi ubi eris? ad illos transibis.

Si quis res gestas priscorum eremicolarum evolvat, quosdam ex iis post quadraginta aut quinquaginta annos in maximâ vitæ austeritate actos, in turpia scelera ruisse comperiet. Sed ne miremur. Nam hos virtutis suæ jactatores fuisse deprehendemus. At verò jactantia superbiæ filia est. Deus & filiam, & matrem extremè odit, & aversatur. Hinc etsi quis mille annis accuratè Deo servierit, ubi seipsum commendare, & virtutes suas velut merces proponere incœperit, omnem prioris obsequii gratiam corrupit. Vade jactator, vade; fœrent obsequia tua, propter linguam tuam. Laudator sui idolum est, quod se ipsum colit, sibi cantat, sibi pinsit, sibi litat. Illud quidem non negandum, aliquos è numero sanctorum divino honori augendo, partim excitandæ spei, aut exhibendo exemplo, de seipsis quandoque non sine præconio locutos. Rex Ezechias: *Memento Domine*, inquit, *quomodo ambulaverim coram te in veritate*. Paulus invitus & aliorum improbitate coactus: *Existimo*, inquit, *nihil me minus fecisse à magnis Apostolis. In quo quis audet (in insipientiâ dico) audeo & ego. Ministri Christi sunt; & ego (ut minùs sapiens dico) plus ego*. Sed rationem reddens dictorum: *Quod autem facio*, inquit, *& faciam, ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem: ut in quo gloriantur, inveniantur sicut & nos. Nam ejusmodi Pseudoapostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi*. Hæc eò dixit hic Orbis Ecclesiastes, ut decepti juvarentur; ideo à se dicta audaciam vocat & insipientiam. Imitemur vel umbram beati Pauli, quod Chrysostomus monet, & si quæ ausa memoranda patravimus, non ea statim venalia in forum extrudamus, alioquin omnibus nos præmiis privamus. Rex Ezechias thesauros omnes perdidit, quia illos ambitiosè monstravit. Sanctorum pæne omnium in rebus plurimis mens ista fuit: *Nemo sciat, nisi Deus*. Cùm pictor loquitur, suámque picturam prædicat, ab omnibus pessimè locutus arguitur; cùm verò pictura loquitur, suúmque laudat magistrum, à nemine non præclara locutio vocatur: neque enim aliunde plausum expectet artifex, quàm ab suo opere: vox operis omnium vocibus antecellit.

Chrysost. hom. 73.

§. II.

IVsserat Deus Mosen, è sinu manum producere; quæ omni ex parte visa est leprosa: jussus est iterum Moses eandem sinu abdere, & omnis inde lepra depulsa est. Quæ autem hæc subita mutatio? num aër corruptus aut arcana in sinu virtus, mutationis tam repentinæ caussa extitit? Quod si hoc miraculi loco habendum, cur id non in fronte, aut facie totâ expressum, sicut in Oziâ rege, & sorore Mosis Mariâ? Procopius Gazæus hunc in modum respondet. Manum Mosis Deus leprosam esse voluit, quandoquidem ea patraturus erat admiranda in Ægypto: perinde si Deus præmonuisset Mosen: Miranda hæc opera ne manui tuæ tribue, nec illam ob ista osculare: Manus tua à se leprosa & inepta operi: ne illam igitur ostenta, velut mirandorum operatricem; absconde potiùs, & doce illam erubescere sub veste. Pari modo si à nobis ipsis virtutes nostræ tegantur, longè tutiores erunt suæ sibi puritatis conscíæ; sin eas ostentemus, & velut venales proponamus, omni laude destituentur: Omnia maculat ostentatrix lingua. Hæc sæpe permittit Deus, ut is qui omnia se scire aut posse profitetur, qui miram rerum experientiam venditat, qui omnium regionum mores describit, omnium nationum linguis loquitur, & ingentia quæque promittit, ut is, inquam, subinde leprosam è sinu manum educat; sic jactantia ipsius detegitur, pudefit, odio esse incipit. Salomon hîc vaticinatur: *Qui se jactat & dilatat, jurgia concitat*.

Cur Deus manū Mosis voluit esse leprosam.

Prov. c. 28. vers. 25.

Thomas Morus hoc genus hominum, prout meretur, insigniter tractare novit. Legatus ierat Bruxellas Morus ad Carolum V. Imperatorem. Illic in aulâ tam celebri nescio quis glorioſulus fuit, qui ad aulæ valvas affixit chartam, quâ in litterarium certamen provocabat quoscunque, responsurum se ad omnem cujuscunque juris quæstionem, vel quidquid demum in quacunque humanæ litteraturæ scientiâ proponeretur. Audacissima prorsus ostentatio! Thomas Morus audirâ hominis tam petulanti vanitate, hanc è jure Britannico quæstionem posuit: Utrum animalia capta in Withernamia sint irreplegibilia? Additi; in familia Legati Anglici esse, qui eâ de re disputare cupiat. Hîc jactatori hærere aqua, ostentatrix lingua non tantùm titubare, sed & obmutescere: miser nec voces quidem, nedum quæstionem intelligere, ad rem nihil respondere. Ita suam ipse vanitatem agnoscere coactus, omnium denique sibilis ac risu vanissimus provocator exceptus est. I nunc puer gloriabunde, & viros lacesse ad pugnam.

Staplet. in vitâ Mori cap. 13. circa medium.

§. III.

NOn multùm huic absimile contigit Viennæ. Doctor Paulus Florenius, qui religionis, cui se addi-

Georg. Scherto. 1. controv. p. 643.

figura mercimonia sunt duplicis generis.

Ephon. c. 3. vers. 11. Tob. cap. 4. vers. 14.

Prov. c. 27. vers. 2.

Jacob. Ver. 2. Cor. c. 10. vers. 12.

Dan. cap. 4. v. 27. 28. & 29.

Quidam sancti divino honori augendo se non sine præconio locuti. Isa. c. 38. v. 3. 2. Cor. c. 11. v. 12. 13. 21. & 23.

xerat, desertor, plurimorum idiomatum se peritum jactarat. Et credebatur is vulgò linguam Latinam, Græcam, Hebraicam, Syriacam, Chaldaicam, aliásque similes egregiè callere. Georgius Scherer Societatis Jesv sacerdos schedam ad se delatam accepit, idiomate ignorabili scriptam, qualem dicuntur anus ad collum infantum suspendere, febris amuletum. Hanc ille chartulam cùm interpretari non posset, Florenium adire statuit, optimam hanc occasionem ratus, quâ hominis multiplicem in peregrinis linguis scientiam experiretur. Hunc ipsum ergo adit, & schedam porrigens: Obsecro, inquit, ignorantem juva, & barbaros hos characteres interpretare. Ille non diu cunctatus, & linguæ illius peritiam audacter simulans: Illud idioma est, inquit, quo sacerdotes Ægyptii utuntur in suis sacris. Scherer gratias egit erudito interpreti, & mox in cubiculum secedens, tres voces germanicas istas, Gänß gehen Barfuß ordine inverso scripsit, unde voces emerserunt istæ, Gnäg/ nehseg/ fuferab. *Anseres eunt nudis pedibus.* Accepto novo hoc schediasmate, Patrem Christianum, qui tum Theologiam publicè docuerat, convenit: & quæso, inquit, accede socius ac testis, mi Pater; exploremus, num D. Florenius, tot linguas calleat, quot ille sibi cognitas gloriatur. Paullò ante schedulam ei exhibui vocibus ignotis exaratam, ad quam ille promptus respondit, esse sacra verba sacrificulorum in Ægypto. Equidem valde dubito an idioma illud didicerit. Florenium Reverentia vestra non nescit ambitiosum esse masculum, qui ne fateri cogatur ignorantiam, ex tempore confingit mendacium. Ita hi solent; fidentissimè pronuntiant rerum omnium ignari; ne tales habeantur. Eamus igitur & denuo exploremus, quid eruditionis in homine lateat. En novæ schedæ mysterium: scripsi præposterè, Gäns gehen Barfuß: hæc illi scheda lapis Lydius erit. Audiamus obsecro novum Mithridatem, quid judicii super hanc scriptionem ferat: sed laurum priùs mordeamus, ut risum alioquin erupturum comprimamus. Ambo igitur ad Florenium revisunt; ubi Georgius Scherer: Doctor Paule Floreni, ait, veniam rogo, si negotium facessam, hîc iterum ignota me schedula fatigat, ritu mirabili scripta; quid istud obsecro idiomatis est, ecquis horum verborum sensus? juva meam in linguis infantiam. Doctor Florenius schedam cùriosè contuens, mox pronuntiat, &: illa ipsa, inquit, lingua est, quæ in chartulâ priore perscripta: Ægyptiæ linguæ verba sunt sacrificulis illis solennia. Ubi pater Christianus hæc audiit, vix januâ prehensâ foras se ejecit, alioqui prorupturus in cachinnos. At verò Georgius Scherer vultum serium fingens, & velut persuasus valedixit. Inter hos duos postea satis risum est ob exasciatam hanc fabulam tam doctæ interpretationis.

§. IV.

Hæc Ostentatricis linguæ sunt facinora, ut semper habeat quod magnificè loquatur, fingit. Verbum vetus est, & verum: Ignavi homines plus habent verborum quàm operæ, linguâ scilicet potentes, non item manu. Bellator ore, plerunque pecus ignavum est re. *Isid. lib. 2. de scr. cap. 29.* Præclarè dixit Isidorus: *Horret sapientia spumeum verborum ambitum.* Eo tamen illi potissimùm utuntur, quibus verba sunt sine penu & pecuniâ. Myndiorum olim vilis fuit urbecula, sed portæ ingentes, & magnifici operis. Diogenes ille notus è Stoâ philosophus, hanc urbis & portarum dissimilitudinem contemplatus, exclamavit publicè: O Myndii portas claudite, ne per illas urbs vestra exeat. In homine inanis gloriæ appetente, hoc ipsum prorsus est videre. Portas is habet amplissimas, os supra modum garrulum, & quod in sui domini laudes excurrat laxissimè. Sed plerunque civitatula hîc latet vilissima, actus parum insignes, manus languidæ & leprosæ, virtutis curtissima supellex. Atque hos suo nomine Thrasones vocamus, qui ampullas & sesquipedalia verba jaciunt, qui quidquid hostium est, super mensam debellant, & ut Plautinus ille Bombomachides, decem uno difflant spiritu. Aristogiton, uti Plutarchus memorat, passim in sermonibus bella crepabat & arma; strategum dixisse animosissimum. Cùm verò miles scriberetur, crus pannis obligans Aristogiton, gressus baculo fulciebat, & ut piger canis claudicabat. Vidit hunc è tribunali Phocion, qui mox castrensi tabellario: Scribe, inquit, Aristogitonem claudum & mendacem. Hoc ostentatoribus solenne est: dum verbis agitur, nemo illis animosior, nemo fortior; cùm ad rem venitur, hîc illi claudicant, jámque vix serpunt, qui antea volarant.

§. V.

Claudius Paradinus, linguam inter geminas draconis alas pinxit, additâ inscriptione, *Quò tendis?* Septis quidem & quasi valvis duplicibus Natura linguam repressit; hæc tamen nihilominus perrumpit claustra, & in apertum evolat. Arx in homine caput est; dentes, cancelli ossei; os, arcis porta; Ratio arcis domina, quæ linguam feræ instar coërceat. At hæc sæpissime fractis carceribus erumpens, draconum alas obtinet, fitque volans draco. Hæc jam alata fera, *plena veneno mortifero*, huc illuc instar jaculi fertur, & plerunque primam omnium prædam proprias laudes sectatur; idque tam avidè, ut etiam in flagitiis gloriam inanem aucupetur. Sunt enim, *qui lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Cùm autem gloria è vitiis summa sit ignominia, quærit regius psaltes: *Quid gloriaris in malitiâ, qui potens es in iniquitate?*

Quis autem volanti huic draconi alas affigit? Aut Superbia, aut Avaritia, aut etiam Opulentia. Superbia quidem hoc agit, ne quis intus seipsum norit, atque ita longè majorem quàm sit æstimet: Avaritia hoc docet, ut quis artem quam novit, apud omnes prædicet, quo eam cariùs vendat: Opulentiæ proprium est grande supercilium attollere, & spirare superbiam. Pompejus Magnus belli gloriâ, quam ipse sibi fingebat, insolescens dicere non dubitavit; si terram vel semel pede pulsaro, totum Orbem ad arma provocabo. En alatum draconem, & orbe toto vagantem.

Has feras persequitur Deus, qui ad honorem suum attentissimus: *Gloriam meam*, inquit, *alteri non dabo.* Omnia nobis, etiam seipsum dare paratus est, si modò nos illi suam gloriam. Hanc à nobis cumprimis exigit, *ut non glorietur in conspectu ejus omnis caro.* Hilarius rationem reddens. Soli Deo, inquit, de se credendum est, qui se solus novit. Nos autem quàm non novimus nos ipsos intus & in cute? Et cui non jure ignorantia sui objicitur? *Quia dicis, quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo; & apud nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Abi ostentator, & disce teipsum nosse: non decerunt qui te hac in re juvent.

CAPVT XLIV.

Quibus in rebus Ostentatrix *lingua se potissimùm efferat.*

Attalum quendam perstringit olim poëta, epigrammate faceto:

Declamas bellè, caussas agis Attale bellè: *Martialis epigr. 6.*
Historias bellas, carmina bella facis:
Componis bellè mimos, epigrammata bellè: *Comœdiæ & sermonis actionisque scriba.*
Bellus Grammaticus, bellus es Astrologus.
Et bellè cantas, & saltas Attale bellè:
Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ.
Nil bene cùm facias, facis attamen omnia bellè:
Vis dicam quid sis? magnus es Ardelio. Attali ostentatio

Ea fuit Attali jactantia, ut nihil non affectaret, in rebus omnibus se jactaret, plurima agendo nihil peragret.

Et

Et quia sibi uni eximiè placebat; nunc se oratorem, nunc declamatorem, nunc historicum, nunc poëtam est professus: Jam grammaticum, jam astrologum, jam lyristam & lusorem, jam musicum & saltatorem se jactabat; nihil horum erat, sed verissimus Thraso, & ostentator sui vanissimus, qui sibi omnia bellè facere videbatur, & nihil bene faciebat, quod Ardelionum est proprium. Talis Attalus, qui omnia sibi tribuebat, & cùm nollent alii, seipsum magnificè laudabat. Hem quàm ampla est etiamnum horum Attalorum familia! quàm multi sunt, qui seipsos unicè admirâtur, & suspiciunt! hinc de seipsis multa & graviter & honorificè prædicant, magnámque à se ipsis laudem ferunt in rebus pæne omnibus. Potissimùm quinque rerum capita sunt, de quibus ostentatrix lingua gloriari solet. 1. De formâ & corporis viribus. 2. De genere ac nobilitate. 3. De vestitu, supellectili, opibus. 4. De ingenio ac eruditione. 5. De Virtute, ac dotibus animi: imò tanta ostentandi se libido est, ut etiam de vitiis gloriemur. Quàm autem ostentatrix lingua, inanem & stultam sumat operam, cùm in his talibus gloriatur, hac dissertatione explicabimus.

Quinque rerum capita, de quibus ostentatrix lingua gloriari solet.

§. I.

1. De formâ & robore.

PRimum Ostentationis genus est de formâ & robore gloriari. Sed heu quàm breve, quàm & fragile bonum est forma? nihilo firmior est illa quàm tempus, cum eo veniens, cum eodem fugit. Siste, si potes, tempus, poterit & forsan forma consistere, quæ ut amœnus flosculus, inter ipsos mirantium atque laudantium oculos evanescit: brevis hunc pruina percutit, levis hunc aura decutit, vel inimicæ manus ungue carpitur, vel prætereuntis calce premitur, & perit: ita formam febricula, morbique alii extinguunt. Quanti facienda sit forma, mors ostendit, nec mors sola, sed senectus & paucorum annorum spatium, imò vel unius lucis repentina commotiuncula.

Ovid. lib. 2. amorum.

Forma bonum fragile est, quantúmque accedit ad annos,
Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.

Hæc expertus quandoque formosus ille Romanus Princeps Domitianus; qui amico scribens: Scias, inquit, nec gratius quidquam decore, nec brevius, quamvis, etiamsi durabile perpetuúmque naturæ donum esset, non intelligo, quid tantopere habeat expetendum iste non solidus, nec in ipso homine nisi superficie tenus fulgens decor, multáque fœda & horrenda contegens.

Cur obsecro Deus conditi orbis initio creata omnia laudavit, solius hominis laudes tacuit? Ambrosius caussam assignans: *Creatorum omnium bonitas,* inquit, *in exteriore specie sita erat, non item hominis; propterea laudabantur illa, non homo, qui priùs laudandus non est, quàm per exteriores actus interiorem bonitatem demonstret.* Hinc à sola exteriore formâ laudari, vanissima laus est.

Ambros. de infit. virginc. 3.

Forma est morborum & temporis ludibrium.

Forma libidinis fomentum, multis acerbi ac turpis interitus caussa fuit: forma morborum & temporis ludibrium, quàm non longâ floret ætate! quid jactas tam volucre bonum? mox flava cadet cæsaries, albescent reliqua, purpurascentes genas & serenam frontem squalentes arabunt rugæ, lætas oculorum faces & lucida sidera mœstæ obducent nubes, candidum ac læve dentium ebur scaber atteret situs, recta cervix agilésque humeri curvescent, miniata labra expallescent, aridas manus & recurvos pedes suspicaberis non esse tuos. Quid multa? Veniet dies quo te in speculo non agnoscas: testes oculi dicent, *aut alius es, aut tibi ipse dissimillimus es.* Quid ergo miramur tam caduca? quid de vitiorum adjumentis gloriamur?

Quid veteres hac in re senserint, non ignoramus: Raram ajebant illi esse concordiam formæ atque pudicitiæ, raram mixturam formæ atque sapientiæ. Utrumque verum, nam luculenta forma meliorem non reddit animum, quem sæpissime in periculum trahit; moribus censendus est homo. Est & animo sua pulchritudo multò suavior certiórque quàm corporis, & ipsa quoque suis legibus, atque aprâ suarum partium dispositione subsistit. Illam optare, illi operam impendere dignum est, quam nec longa dies deteret, nec morbus, sed nec mors extinguet. Quid attinet gloriari eo, quod neque nostrum est, neque diutiùs servare possumus; quod habuisse nulli, quod contempsisse multis glorioſum fuit. Mitto alios: Spurinam non naturalis forma nobilitavit, sed ultro accersita deformitas ornavit. *Fallax gratia, & vana est pulchritudo.* Prov. c. 31. vers. 30.

Quæ de formâ, eadem de robore corporis affirmamus. De robustis viribus gloriari, taurina gloria est. Bos aut elephas hac in re glorioſior sit, quia robustior. Deinde nulli unquam tantæ vires obtigerunt, quæ vel labore immodico, vel acri morbo, vel cuncta vincente senio non fuerint fractæ. Invicta & infatigabilis est vis animi, quæ veram parit gloriam. Nemo Milone robustior fuit, sed clariores multi. Virtus verè laúdanda mole corporeâ non eget; in animis habitat. Quid nostris viribus triumphamus, cùm multas belluas hac in re superiores habeamus? Erravi, quòd nostras appellarim vires, cùm eæ non sint nostræ, sed hospitii nostri, imò carceris nostri. Vanum est autem, cùm ipse sis fragilis, de valido habitaculo (dicam meliùs) de robusto adversario, qui te sæpius prostraverit, gloriari. Num mortuus decenter gloriaretur de sepulchro? foris nitet, intus putret & fœtet. Divinus ille concionator, ut humanæ ostentationi alas incideret: *Verti me,* inquit, *ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam: sed tempus casúmque in omnibus.* Et ne quis vitibus suis inaniter fidat, adjungit hoc monitum: *Nescit homo finem suum; sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplo supervenerit.* Milonem omnibus palæstris celebratum & cognitum, arbor una detinuit, lacerandúmque feris obtulit. Sic illud eximium robur, fissæ quercus robori impar inventum est. Samsoni heroum longè fortissimo robur omne ademit acies novaculæ. Ille qui leonem velut hœdulum ludibundus discerpsit, in puellæ gremio corporis & animi robur omne perdidit. Ergo, *Melior est sapientia quàm vires, & vir prudens quàm fortis.* Siquidem *non in fortitudine suâ roborabitur vir.* Anus quæpiam cum Jovinianum Imperatorem Romanum mole corporis excellentem & validum, sed parum intelligentem vidisset, exclamasse fertur: O quàm bonam domum hîc habet amentia! Putat Valerius, nimio robore membrorum, vigorem mentis hebescere, quasi abnuente naturâ utriusque boni largitionem: ne supra mortalem sit felicitatem, eundem & valentissimum esse & sapientissimum. Ergo *non glorietur sapiens in sapientiâ suâ, & non glorietur fortis in fortitudine suâ, & non glorietur dives in divitiis suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire, & nosse me; quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & judicium, & justitiam in terrâ. Linguam magniloquam disperdet Dominus.* Sap. cap. 6. vers. 1. 1. Reg. c. 2. vers. 9. Valer. Max. lib. 9. c. 12. Hier. cap. 9. v. 23. & 24. Psal. 11. v. 4.

§. II.

2. De genere ac nobilitate.

ALter Ostentationis impetus est, de genere ac nobilitate gloriari. In ceteris forsan homines nos haberi non indignamur, hîc supra humanam conditionem efferimur, & Dii nobis videmur. Is profectò fastus est quorundam, ut præter se neminem æquè hominem censeant nisi pariter nobilem. Propago vetus, prosapia nobilis, generosa origo, ornamentum est hominis, non negamus, sed hominis illius, quem non sanguis solùm, sed & virtus nobilitat. Ille verè nobilis est qui strenuè agendo nobilitatem peperit, non nascendo accepit. Alienum est, cui de nostro nil inest; atqui alieno gloriari, ridicula prorsus ostentatio est: avorum merita, nepotum

tum degenerantium notæ sunt; nec aliud magis posterorum maculas aperit, quam majorum splendor ac gloria cui posteri non respondent. Veram laudem nisi de proprio sumpseris, ab alio non expectes. Agedum, quisquis nobili altóque sanguine vis censeri, virtute & factis te nobilem proba non verbis. Nam & majores tui nisi aliquid dignum egissent laude, nunquam nobiles fuissent. Ubi generis antiqui est nobilitas, ibi necesse est antiqua fuerit virtus, sine quâ vera nobilitas non est. Sæpe magna est parentum claritas, sed tantò major obscuritas filiorum. Corpus & patrimonium à parentibus accipimus, non ita claritatem. Hanc & qui habet, rarò in filium transfert, & qui non habet, subinde illam in filio videt. Quantùm patre clarior Cæsar, quantùm obscurior Africani filius? Amare illum potuit, illustrare non potuit, infinitam suæ lucis eclipsim passus in filio. Ita rarò excellentis viri filius excellens est; ita nominis claritas non nascendo quærenda est, sed vivendo, sæpe etiam, quod miraberis, moriendo. Ita verus nobilis non nascitur, sed fit. Platonem Philosophia non accepit nobilem, sed fecit. Desinamus igitur nostrum nomen alienis obumbrare virtutibus, ne unoquoque suum reposcente, nudi de proprio rideamur. Sed ego, inquis, non sum cornicula, quæ alienis se pennis jactet; multa mihi est claritas sanguinis. Ah, quid hac de re gloriaris? Omnis propemodum sanguis est concolor, sicubi fortè alter altero clarior inventus sit, non id nobilitas efficit, sed sanitas. Et quàm opportunè hîc illud Aquinatis poëtæ occinam?

Iuven. sat. 8. vers. 1. & seqq.

Stemmata quid faciunt, quid prodest, Pontice longo
Sanguine censeri, pictos ostendere vultus
Majorum, & stantis in curribus Æmilianos;
Et Curios jam dimidios, humeroſque minorem
Corvinum, & Galbam auriculis, naſoque carentem?

Fractas avorum statuas.

Quis fructus generis, tabulâ jactare capaci
Corvinum, post hac multa contingere virga
Fumoſos Equitum cum dictatore magiſtros,
Si coram Lepidis malè vivitur?

Fascibus, magistratus insignibus.

Avorum & proavorum atque atavorum statuæ in armariis per atria dispositæ, vetustate exesæ, fumosæ ac mutilatæ, inquit poëta, nobilitatem tibi non dabunt, si mores desint, si tu ante imagines majorum tuorum pessimè vivas, totâ nocte aleâ ludas, auroram poculis salutes:

Tota licet veteres exornent undique cerâ
Atria, nobilitas sola est, atque unica, virtus.

Cur enim Q. Fabius, Q. Fabii Maximi Allobrogici, Imperatoris clarissimi filius, majorum gloriâ efferatur, eorumque titulos sibi adscisçat, cùm vitam luxu perditam & majoribus indignam agat?

Ovid lib. 13. metamorph. post init. in orat. Vlyssis.

Nam genus & proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto. ———

Hieronym. epist. 22. ad Celant.

Beatus Hieronymus Celantiam nobilem feminam modestiæ commonefaciens: *Nulli unquam*, ait, *de generis nobilitate te præferas, ne obscuriores quaſque & humiliore loco natas mulieres te inferiores putes. Neſcit enim religio Chriſtiana perſonas accipere, nec conditiones hominum, ſed animos inſpicit ſingulorum. Servum & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas eſt non ſervire peccatis.* Et nunquid non omnium una est nascendi conditio? nunquid non & moriendi una est conclusio?

Ioan. cap. 8. v. 33. 34. & v. 39.

Judæorum perpetua fuit hæc ostentatio, genealogias suas omnibus recitare, & ore quanto assiduè illud crepabant: *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſervivimus unquam.* Quibus Humilitatis magister opportunissimè: *Si filii Abrahæ eſtis*, ait, *opera Abrahæ facite: omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Quid igitur ostentatrix lingua sanguinem altum intolerantiùs jactat? In alto nasci nec tranquillum certè, nec semper tutum est, etsi sit clarum. Scitum est illud Illyrici poëtæ: Sæpius ventis agitatur ingens pinus, & celsæ graviore casu decidunt turres, feriuntque summos fulmina montes: uti nemo naufragium in sicco, ita nec præcipitium in imo metuit. Nil præterea tam altum, quod non & sollicitudini, & labori, & invidiæ, & pavori ac mœrori, & in finem morti pervium. Omnem sanè fastum eminentiámque mortalium, sola mors in planum redigit. Quot fuerunt nobiles familiæ, quarum hodie superstes nemo, & vix ulla est memoria? Omne quod in tempore oritur, cum tempore occidit. Omnia tempus imminuit consumitque. Nobilitas quam longa dies peperit, longiórque auxit, longissima subruit. Ponamus cristas; nemo verè nobilis est, nisi & modestus sit. *Linguam magniloquam diſperdet Dominus.*

Horat. libri 2. Carm. oda 10.

§. III.

TErtium Ostentationis genus à victu & vestitu, à nu- 3. De ostentatrice victu & vestitu.
mis & opibus crescit. Virtutum nutrix optima cha- rituti, ut
est paupertas, opulentia vitiorum. Ubi divitiæ, illic ple- bus.
runque sunt & vitia, & tamen nemo se pauperem esse
gloriatur, divites videri omnes volumus, etiam ii sæpe, quos occulta conficit egestas. Ecquis est qui facultates suas nec verbis, nec factis prædicet? Difficillimum est ostentatrici linguæ accrescentes divitias non subinde prædicare: minùs inanis esset gloriatio, modò gaudium, tranquillitas, virtus cum crescentibus divitiis crescerent. At contrarium experimur: quantò magis hæc crescunt, tantò illæ decrescunt magis. Si ad clarissima rerum exempla reflectamur, videbimus Romanos dum fuêre pauperes, omnium gentium, imò & vitiorum fuisse victores; tum vinci cœpisse, cùm opulenti evasere. Sic ad divitiarum adventum discesserunt virtutes ac victoriæ, simúlque opum comites delitiæ ac libidines in virtutis locum subierunt, ut non immeritò illius ævi scriptores, Romanæ paupertatis interitum querantur. Divitiæ plurimos faciunt non divites, sed occupatos; non dominos sed custodes & servos. Qui multas opes congessit, rem habet quæsitu difficilem, custoditu anxiam, amissu stabilem. Et multò plures sunt, qui habentur à divitiis, quàm qui eas habent. Hinc prophetæ testimonio viri divitiarum, non divitiæ virorum sunt. Nihilominus gloriamur de divitiis, quæ sæpe non dona, sed vincula, sed compedes; nec jam ornamenta corporis, sed impedimenta animi, & sollicitudinum atque formidinum acervi sunt. Divitiæ multis attulere mortem, requiem abstulere ferè omnibus. In vepribus sopiuntur, qui in divitiis quiescunt. Gravis sopor qui aculeos non sentit. Sed venit ecce vox, quæ malè soporatos excitet: *Dormierunt somnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis.* Et væ illis, qui *in multitudine divitiarum ſuarum gloriantur.* Non est bona gloriatio illorum. Ecquid etiam de lauto victu, de splendido vestitu gloriamur? An nobis ideo plus parcent vermes, quàm duro agricolæ? an non cibo molliore vescentur avidiùs? Scimus, etsi fortè dissimulemus, nos illi convivio præparatam escam, & fortè jam cenæ tempus instare, certè autem longiùs abesse non posse: Nam & brevis est lux, fameliciúque convivæ, & quæ mensam instruit, mors impigra. Quin potiùs nos pudet, more pecudis gaudere pabulo, & ciborum fieri reconditorium, & dolii vicem subire, seque insuper de hoc magnificè jactare, & gloriam ducere, se gulæ servum fateri! Quid porrò gloriolæ captamus, cùm vestium nostrarum pretium prædicamus; tanquam si nobile sit factum, in veste totum patrimonium circumferre, & posse dicere: *tanti cena, tanti veſtior?* Non est laudis, tot sumptibus suum sibi carcerem ornare. Sed nos omnia eò molimur, ut divites habeamur. Hinc illæ ventosissimæ narrationes: tot mihi sunt prædia, tanta prædiorum merces, tot annui proventus, tanti reditus, tot argentea vasa, tantum numeratæ pecuniæ; horum omnium vanissima est ostentatio. Rex Ezechias cetera laudatissimus, & in amoribus Deo, hoc uno tamen graviter deliquit, quòd palatii sui thesauros

4. Reg. 20. vers. 13.

regis Ba-
bylonii-
ambitio-

ambitiosiùs exteris monstrarit. Non videbatur huic humanitati hærere noxa: Nihilominus Isaias divino jussu sententiam pronuntiat: *Ecce dies venient & auferentur omnia, quæ sunt in domo tuâ, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait, Dominus.* Adeóne grande piaculum est, domus regiæ gazas regiis legatis ostendere? Tantopere Deus ostentationem omnem odit, ut vel parvam, vel in amicissimis
Hier. cap. 9. vers. 23. sæpe magno puniverit supplicio? *Non* ergo *glorietur dives in divitiis suis. Linguam magniloquam disperdet Dominus.*

§. IV.

4. De ingenio & eruditione. QVartum ostentationis specimen est, ob ingenium & eruditionem se jactare. Communis hic furor est, ingeniosum malle quàm laboriosum dici. Non neminem reperias tam stolidum, qui eo solùm nomine laborem fugiat, ne minùs videatur habere ingenii, quò plus insumit laboris. Insania luculenta: Cùm non rarò ingenium optimum pessimus quisque habeat: *Labor,* ut
Senec. lib. de providentia. cap. 5. Seneca loquitur, *optimos citat.* Bene laborare, quia industriæ, simul & laudis est; ingenium sortiri bonum, etiam pigerrimus potest, imò & nequissimus. Et tamen nescio quâ ratione amœniùs ad aures nostras accidunt hæ voces, *Ingeniosus est,* quàm illæ, *Laboriosus est.* Hinc illæ suimet commendationes: Promptum mihi & velox ingenium est. Utinam promptum & velox sit ad virtutes.
Ingenium bonis artibus applicatum præstantissimi supellex. *Senec. de Tranquill. cap. 15. fine.* Alioqui quò velocius, eò propiùs ruinæ. Pretiosa est animi supellex, præclarum ingenium, non negamus, si tamen bonis artibus applicetur: si minùs, periculosa, sibi aliisque exitiosa. Ingenia felicissima frequenter exorbitant turpissimè. Annæus ex Aristotelis mente asserit: *Nullum magnum ingenium sine mixturâ dementiæ fuisse.* Julianus Imperator Apostata magni fuit ingenii, sed tantò sibi & terrarum Orbi exitiosior, quantò ingeniosior.
Malis autem ingeniis rerum naturâ exitiosius, quàm bonis nihil artibus imbutum, aut pravis opinionibus corruptum. Hujus generis plurimos vetus recensque memoria numerat, qui si minùs ingenii habuissent, minùs nocumenti tam sibi, quàm aliis intulissent. Vix quidquam in rerum naturâ exitiosius, quàm altum ingenium malis artibus imbutum, aut pravis opinionibus corruptum. Ingenium magnum sed pravum, præcipitio semper proximum: tutius est semper ingenium bonum ac modestum, quàm excellens, quòd illud in malum non facilè flectatur, hoc in diversa sit volubile. Solent qui de se magnificè sentiunt, præfidenter majora viribus aggredi, inque nisu medio prolapsu suo vel periculo vel pudore condiscere, quàm justi fuerint rerum æstimatores suarum. Addo & illud quod Romanus sapiens affirmat:
Idem Consol. ad Marciam c. 23. *Ingenia quò illustriora, hoc plerunque breviora sunt.* Nec ferè quidquam odiosius est sapientiæ, quàm nimium acumen: ideo veteres invisam Palladi finxerunt araneam, cujus subtile opus ac tenues telæ sunt, sed fragiles, nullique usui: Ingenia magna & subtilia, sæpe maximorum initia malorum fuerunt. Rarò magni errores, nisi ex ingeniis magnis prodierunt. Sed & hoc quotidiana loquitur experientia, in uno eodémque homine ingenium quandoque summum, & nullum esse judicium, quod moderari deberet ingenio: ita quidam doctissimi sunt, doctrinâ vix uti possunt. An non istud superbiam omnem & vanissimam ostentationem coërceat? Quanti sunt nihilominus qui non ingenium dumtaxat suum, sed & sapientiam suam jactitent. Sed mihi credite, si verè sapientes essent, nunquam se esse dicerent. Sapiens cùm intelligat, quantum sibi desit, non solet de rebus suis gloriari, nec sapientiam sibi familiarem opinari. Primus ad stultitiam gradus est, se sapientem credere; proximus est, se sapientem profiteri. At horum non paucos numeraveris. Quàm bene res irent hodie, si tot essent sapientes, quot sapientiæ professores. Nunc illorum pauciissimi sunt, horum maximus est numerus. Felicissimam dixerim ætatem nostram, quæ non unum duósve vel septem sapientes, sed in singulis urbibus, ceu pecu-

A dum greges numerat quamplurimos. Sed videte quanto errore. Proprium est sapientis, suam in rebus plurimis ignorantiam nosse ac fateri, quod ostentatores illi omnium minimè faciunt. Audite, obsecro ostentatorem insignem: *Vos nescitis quidquam,* ait Caiphas, *nec cogitatis,* *Ioan. cap. 11. quia expedit nobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non* *vers. 50. tota gens pereat.* Omnes alios ignorantiæ, temeritatis, & inconsiderantiæ damnat; se unum prudentem, circumspectum, sapientem venditat. Sic Jobi cognatus Eliu:
Iob cap. 32. vers. 10. *Audite me,* inquit, *ostendam etiam vobis ego meam sapientiam.* His talibus illud Jobi opportunissimè objicitur:
Idem c. 12. vers. 2. *Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?* At sapientem, inquis, non nemo me dicit. O te bonam, sed fatuam oviculam: quàm creduli & quàm faciles in fidem sumus, cùm de laudibus nostris agitur! Quàm suaviter Demosthenem titillavit, cùm eum anus Attica digito monstraret, dicerétque: *Hic est ille Demosthenes.* O vane gloriator! non te tuæ, neque alienæ voces sapientem facient, sed res ipsa. Vulgò sapientes insaniunt, & B Vulgari opinione nihil à virtute & veritate remotius.
insani sapiunt. Nihil est à virtute vel à veritate remotius quàm vulgaris opinio, quæ falsa pro veris, vera pro falsis habet. Et quid nostro hoc ævo litterarum & inscriptionum tituli non audent, quem non nobilissimum & maximè strenuum, quem non eruditissimum ac jurisconsultissimum, quem non prænobilem, amplissimum, magnificum, generosum, perillustrem, illustrissimum faciunt? hîc garriendi & adulandi libertas infinita & faciliùs putant hæc scribi quàm dici: nam littera non erubescit. Sed quid aliis ô vane gloriator de te credis? teipsum de tuis rebus interroga. Vis nosse quàm sis sapiens? oculos in tergum reflecte: Recordare obsecro, quoties in hoc vitæ cursu cespitaveris, quoties aberraveris, quoties offenso pede ecciderís; quot dolenda, quot pœnitenda, quot erubescenda commiseris: jam si audes, te dicito sapientem. Præstat igitur (mihi crede) falsas opiniones abjicere, insolentiam deponere, insipientiam C circumspicere, & optare, nè qua experiendæ sapientiæ necessitas incidat, quæ declaret nos de nihilo gloriatos: Hæc rectior tutiórque quærendæ sapientiæ via est. Nihil enim altiùs ascendit, quàm onerosa Humilitas. *Non* *Hier. cap. 9.* ergo *glorietur sapiens in sapientiâ suâ.* Nam *linguam magni-* *vers. 23.* *loquam disperdet Dominus.*

§. V.

QVintum Ostentationis caput est, de virtute, imò & de vitiis gloriari. Cùm deest Ostentatrici Linguæ quod jactitet, tunc ampullantia & sesquipedalia verba, tunc vitream fractam & somniorum interpretamenta, tunc fabulosos sententiarum strepitus spargit. Sed nunquid non saltem de virtute gloriari licet? Ut liceat, in illo solùm est gloriandum, qui virtutis & bonorum omnium solus auctor & largitor est. Sed nos plerunque in nobis atque de nobis, nostrisque virtutibus gloriamur, dum fatuè credimus, pluribus atque majoribus nos præditos virtutibus, quàm simus. Fundamentum veræ virtutis humilitas, nec tanta claritas est ulla, quam elatio non obscuret. Scit hoc ille, qui clarissimus creatus, sed quia seipsum efferebat, non tantùm obscurus, sed tenebrarum princeps est factus. Quòd si Angelorum nobilissimus sic præcipitatus est, quid alii de se sperent; quid fiet vermiculis, si Angelis non parcitur superbientibus? Non solet esse virtus jactatrix aut miratrix sui, sed imitatrix alieni, ubicunque demum emendatius viderit exemplum. Itaque semper anhelans, semper altiùs aspirans, dum se comparat, parvipendit. Nunquam virtus consummatam se judicat, non confidit nisi Deo, nihil sibi arrogat. Scit hoc tempus esse militiæ, non triumphi aut gloriationis, atque ideo nunquam torpet, & semper in actu est; semper quasi nunc primùm incipiens accingitur, nec unquam se omnia perfecisse credit. Nō est virtus, error est virtutis adversarius, sui ipsius commen-

5. De virtute, imò & vitiis gloriari.

2. Cor. c. 10. vers. ult. commendatio. *Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.* Quisquis ad virtutis jugum ascendisse se credit, in hoc primùm fallitur, quòd ubi se credit esse, non est. Siquidem nil tam profectui adversum, quàm magni profectus opinio; nemo studet agere, quod peregisse se putat. Qui omnem vitam suam ante oculos ponit, pérque dies singulos actuum ac verborum & cogitatuum rationem à seipso exigit, incorruptus rerum suarum arbiter, videbit quantum vacui sit in animo, quantum occupent vitia: qui conscientiam suam intertogat, aliter de se sentit, quàm qui tantùm famam. Sed ego ipse, inquis, mihi vir bonus videor. Ergo certè malus es. Boni enim sibi displicent, séque accusant. Sed forsan & tibi, & aliis bonus videris? Quid si tu malus, illi autem stulti sint? Nec scintilla quidem est solidæ gloriæ, tametsi vulgus omne unâ voce nos laudet.

Nulla pronior ad præcipitium via est, quàm per vulgi vestigia.

Jam dixi: nulla pronior ad errorem atque ad præcipitium via est, quàm per vulgi vestigia. Quidquid pæne vulgus laudat, vituperio dignum est. Quidquid ferè vulgus cogitat, vanum est; quidquid loquitur, falsum est; quidquid improbat, bonum est; quidquid approbat, malum est; quidquid prædicat, infame est; quidquid agit, stultum est. I nunc, & insanorum sermunculis gloriare. Ecquid omnium laudes, quid omnis humanus favor est? Pulchra & multicolor iris. Et quid iris est? nubes opaca & roscida, in aquam brevi abitura. Nec ille quidem ad gloriam veram pertigit, qui omnibus placet. Placentes hominibus Deus spernit; & hominibus placere, displicere Deo est; contraria contrariis gaudent.

1. Reg. cap. 2. vers. 3. Quapropter, *Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes; recedant vetera de ore vestro.* Nemo virtute suâ, quamvis verâ, sed in ipso virtutum omnium auctore glorietur. Qui contrarium facit, non modò non assequitur, quod non habet, sed idipsum quod habet, vel imminuit, vel amittit.

Isaiæ cap. 3. vers. 9. Ambros. lib. de Apol. David. c. 9. Sed sunt quidam virtutum adeò inanes, ut vel ipsis vitiis glorientur: *Peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt.* Ambrosius in hos graviter invectus: *Plerique*, ait, *in suis lapsibus gloriantur, & putant etiam laudis esse, quæ criminis sunt.* Jam in laude ponitur, vino se obruere, simplicem circumvenire, alienam pudicitiam

Gloria de vitiis est fœdissima.

expugnare, suam in omne flagitium abjicere. Non falsissima solùm hæc est gloria, sed etiam fœdissima. Nec ego in tam flagitiosè gloriantes aliud fulmen torqueo, quàm quod olim in eos sanctissimus rex torserat his verbis. *Psal. 51. v. 3. 4. & 7.* *Quid gloriaris in malitiâ, qui potens es in iniquitate? totâ die injustitiam cogitavit lingua tua. Propterea Deus destruet te in finem; evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terrâ viventium.*

Radicitus extirpaberis è vivis, futurus miser æternùm. Hic finis fallæ ac fœdæ gloriæ.

Quid igitur ô vanissimi mortalium, quid vires ac formam corporis jactamus, quid nostram ipsi prosapiam prædicamus, quid opes ac divitias crepamus, quid ingenium & eruditionem ostentamus, quid virtutes nostras, aut quod longè turpius, nostra vitia in gloriæ censu numeramus? Gloriam veram nunquam assequetur, qui falsam tam sedulò quæsierit.

Vide obsecro, mi Lector, quæ de Vanâ gloriâ disseruimus in Amussi rectæ intentionis. Hîc solùm ostentatrix lingua erat configenda.

Amussis l. 2. cap. 4. & 5.

CAPVT XLV.

Quæ plerunque pœnâ linguam OSTENTATRICEM *soleat comitari.*

Tria linguæ vitia frequêtia.

ERuditè dixit quispiam è sapientum numero, tria esse vitia linguæ admodum frequentia. Primum eorum est, inquit, qui pauca sciunt, & doceri nolunt. Alterum eorum qui multa sciunt, sed ea docere nolunt, A Horum denique tertium, qui optimè quidem docent, sed pessimè vivunt, atque de alterutro certè, si non de utroque gloriantur: eruditionem jactant, quam malis moribus refutant. O grave linguæ vitium Jactantiam! Hanc sanctissimus Rex David *Linguam magnilo-quam*, beatus Jobus *verba ventosa* vocitat. Hujus linguæ stolidum ingenium utcunque spectandum proposuimus, nunc quæ hoc oris vitium pœnæ comitari soleant, exponemus.

§. I.

OStentatricem linguam passim hoc supplicii comitatur, ut dum superbo se volatu jactat, alienæ linguæ jaculo repentè fixa concidat. Rex Antiochus Annibali profugo argenteum suum exercitum ostendit, & quæsiit: Num hæc satis forent Romanis, contra quos erat bellaturus? Imò verò, inquit Annibal, satis; etsi avarissimi sint. Aptè tetigit regiam ostentationem. Non tarò puniuntur linguâ, qui linguâ delinquunt. Babelicæ turris structores non leprâ percussi, non aquis submersi, non incendiis consumpti, non terrâ dehiscente absorpti, sed linguarum confusione puniti. Ab Ostentatrice Linguâ vanissimum illud ædificium cœpit: *Venite*, ajebant, *faciamus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad cœlum: & celebremus nomen nostrum.* A linguâ peccatum, à linguâ peccati supplicium fuit. Vitium linguæ linguâ punitum. Gen. 11. vers. 4.

In convivio assederat virgo cultior quàm ditior, & quæ suum omnem censum secum circumferebat. Epulæ lautæ, & quæ solertissimam gulam irritarent, inferebantur. Illa tanquam conducta ad has lautitias spectatrix, sedebat sine cibo, viva statua; neque tam videri volebat abstinens, quàm dives & opulenta, cui domi satis esset cupediarum. Hortantur alii & aliæ, ut manum cum ceteris admovere, & hunc mensæ paratum velit non spernere. Nil proficiunt. Illa ut priùs manuum destituta usu sedet; solis oculis omnium ora oculósque delibat. Tandem honesta matrona quæ illam juxtim assidebat: Ecquid mea filia, inquit, caussæ esse dicam, quòd ferenia tam opipara priùs damnes quàm gustes? Cui illa: Non est, inquit, quod mireris, mater, nimiùm Mecattor huc accessi satura. Nam domi priùs perdiculâ famem omnem exemi. Audiit hoc facetior quispiam mensæ minister, & vanissimè se venditanti: Apparet, inquit, quod de perdice asserit; nam plumæ collari etiamnum inhærent, & simul intento digito in collare, reliquias pultis avenaceæ ostendit. Mox risus undique coortus, quo miseliæ pulliphagæ vanissima ostentatio jugulata. Jure: nihil turpius paupere superbo. Formicula bovis arantis cornu occupans, cùm à bove, quid illic ageret, interrogaretur; arare se & sudare respondit. Hanc formicæ inanissimam ostentationem, cum illâ caussidici licebit conferre.

Caussidicus quidam sic se jactabat apud me,
Nullam quòd usque caussam, ab annis plus decem
Perdiderit: verum (quantùm considero) dixit;
Caussam qui ab annis plus decem egit unicam.

Posset jactator hic caussidicus virginem illam conjugem ducere paris studii æmulam. Sed aptiorem scio maritum, & qui meliùs illi conveniat, quàm Tulliæ Tarquinius.

§. II.

IN oppido quod sextum ab Argentorato lapidem distat, (nomen tacemus) vir avorum quàm numorum ditior habitabat. Poterat is quidem fumosas majorum effigies, exesas carie clavas, confossas jaculis peltas, perforatas crebrâ glande galeas, infectos rubigine gladios ostendere.

——— *tumens alto Drusorum stemmate, tanquam* Juvenal. sat. 8.

Fecerit ipse aliquid, propter quod nobilis esset.

Interea tamen in suorum Drusorum conspectu tenui nimis salino victitans cogebatur, Idem sat. 3.

——— *sordes farris mordere canini.* Nec

Nec illi ferè alia quàm feralis cena, exigua patella ponebatur. Cenæ quotidianæ caput erat, pallidus caulis lucernam olens, & dimidio constrictus gammarus ovo, aut crudi fungi, aut acerba mala, aut si quis alius cibus strangulat. Et sanè periculum non erat, ne quis huic patrifamilias Strobylus obreperet, & quadrilibrem ollam auri plenam sublegeret. Nihilominus divitias ille jactabat, & nescio quam secretam opulentiam. Adeò robusta est Jactantia, ut nec validissimis quidem brachiis malæ Fortunæ possit dejici. Opes vel pauperrimi de se prædicant. Hic certè intolerantiùs se efferebat, quòd antiquo stemmate ramum duceret millesimus. Et ut quadraginta sestertia, quæ non habebat, habere crederetur, & nescio quarum opum suspicionem moveret, quotiescunque vicinam urbem ingressus est, eques esse voluit, sed sine equo. Ocreis & calcaribus pedes impediebat, & jumento miser, quod foderet, carebat. Ridicula hæc consuetudo hodiéque inveterascit; ocreati sunt & calcaribus armati, etiam in curribus & navibus, aut dum plateas obambulant, nec equos cogitant, nisi lapides illis maria, & rhedæ pro equis sint, ut calcaribus agantur. Hunc morem gloriator ille religiosissimè servavit. Resci vit hoc magistratus, & ludos facere voluit ridiculum hominem. Citatur ergo in curiam; ubi laticlavius aliquis canicie venerandus: Ad nos, inquit, nobilis domine, querelas in te alligavit paupercula familia, téque injuriarum egit. Accusationis caput hoc est. Diceris ante portas urbis, equum tuum cursu exercuisse, & infantem illic temere ludentem, equi calcibus obtritum esse. Causæ meæ, Patres conscripti, ait accusatus, in promptu est sincera defensio: nego feciſſe. A me aut meo equo supra oviculam miti hic infans immortalis sit. Sed forsan vestis aut vultus similitudine decepti vestri cives mihi imputant, quod alter deliquit. Iterum innocentiam meam affirmo, & nego feciſſe; infans nullus equi mei calcibus obtritus est. Contra senatus obducere, testibus velle agere; crimen confirmare, & exaggerare; ideo & cupere, reum se fateatur, atque dicundæ sententiæ submittat. Hic miser inter caudinas furculas deprehensus, nullum prorsus videre exitum; aut enim causam amittere, aut equum debuit, quem nunquam habuit. Eques videri volebat, & opulentus, puniri tamen ob fictum equum nolebat. Quare satiùs ratus causam capitis agere, quàm equi hactenus simulati: Ut liqueat, ait, vobis patres conscripti, in hac capitali causâ, de innocentiâ meâ, testes ego contra testes producam: duo forsan in me testabuntur; ducentos ego adducam. Et videte quàm falsò injuriarum agar. Norunt, quotquot pagi mei incolæ sunt, jam à toto decennio stabulum meum ab omni jumento desertum & vacuum fuisse, equum illic tanto tempore stabulasse nullum. Ad quæ senatus omnis in latum cachinnum effusus, ita decrevit: tuo te calculo absolutum pronuntiamus: sed ut evictæ tibi causæ perpetuum sit monimentum, Hippona tuo stabulo æternùm exulet, nullus unus unquam ad tua præsepia stet equus. Vix mensis abiit, & binos caballos (sed quales ad cultrum proscribi solent) cœpit alere. Tantus est ostentationis pruritus. Hæc paullo fusiùs narrare conveniebat, ut vel hac ratione Ostentatricem linguam reprimeremus.

§. III.

Quàm sapienter monuit Chrysostomus: *Præstantem virum non modò de iis quæ ipsi desunt, gloriari non convenit, sed ne de iis quidem quæ habet. Nam si ob ea quæ verè bona sunt, gloriari stultitiæ est, multò certè magis ob ea, quæ nullius pretii sunt.* Isidorus Peluſiota ejusdem animi: *Pietatis*, inquit, *ac justitiæ norma in eo sita est, ut ea quidem quæ rectè ac ex virtute gerimus, occultemus, tum quia finis incertus est, tum ne audientibus graves ac molesti simus.* Ingratissima est oratio quæ rebus flaccet, strepitu viget. Præclarè canit Venusinus vates,

Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet *Horat. lib. 1.*
Plus dapis, & rixæ multò minùs, invidiaq;. *epist. 17. ad Scævam.*

Sic ostentator & plausor, si virtutem quam nactus est, posset non prodere, retineret; linguâ Ostentatrice perdit. Virtus in abdito crescit. Omnia perdidit, qui dixit: *Non sum sicut ceteri hominum.* Hic quisque pro se clamat: *Luc. cap. 18. vers. 11.* Ego doctior sum, ego nobilior, ego ditior, ego robustior, ego formosior, ego verò honoratior: Non sumus sicut ceteri hominum. Hi tales similimi sunt lucernæ, de quâ venustè apologorum parens: Lampas, inquit, oleo ebria & lumen diffundens, gloriabatur quasi præ sole splenderet clariùs. At ventis paullò concitatiùs spirantibus statim extincta est. Sed eam rursus quispiam accendit, dixitque: Luce lucerna, & tace; astrorum lux nunquam deficit. Audite gloriosuli plausores, & *nolite 1. Reg. 2. multiplicare loqui sublimia gloriantes.* Lucete, & tacete. *vers. 3.* Virtutum omnium hostis est jactantia. Virtutis expers, verbis jactat glorias. Nimirum quo dolium est inanius, hoc sonat vehementiùs: natat ovum si inane est, plenum desidet: arista inanis recta stat quidem, sed curva est plenior: sic sæpissime

Majus est se non jactare, quàm feciſſe maxima. *Vetus Troch.*

Jactantia quantumvis cauta, decori tamen terminos semper transilit. Athenis duo architecti de opere publico conducendo contendebant; alter disserendi copiâ & elegantiâ instructus, cùm orationis suæ apparatu populum movisset: Alter dicendi ignarus, sed arte melior in medium progressus: Viri Athenienses, ait, quemadmodum iste dixit, ego efficiam. En, obsecro,

Grandius flumen minore, quàm minus, fluit sono. *Monos. vetus.*

Solebant olim mercatores navigationibus longinquis catellos melitæos, aut simios assumere, quorum lusibus navigandi tædium levarent. Fuit ut ortâ tempestate inhorresceret mare, atque fluctus eâ vi assilirent navigio ut everterent. Dissectis miserè, ac fluitantibus tam vasis quàm hominibus, mari etiam innabat simius. Hunc conspicatus Delphinus, & quod esse hominem arbitraretur, naufragi animalis misertus, familiariter adnavit simio, tergum præbuit conscendendum, & ad terram cœpit evehere. Jámque in conspectu erat mons Piræeus, & Athenienſium navale, cum Delphinus simium interrogat; an esset civis Athenienſis? Hic simius laudis avidus, se & esse civem Athenienſem, & in eâ urbe nobilibus parentibus prognatum dixit. Ampliùs ille interrogare, an etiam Pyræeum nosset? Tum simius: Optimúmne illum amicum, & summum, ac inprimis familiarem, inquit, meum? ratus de homine Delphinum loqui, qui de monte quærebat. Hac tam impudenti jactatione offensus Delphinus subduxit se in altum, & miserum simium undis suffocandum deseruit. Hæc gloriationi merces debetur: cùm molliſſimè punitur, pro applausu risum fert. Veteri verbo dicebatur:

Ventosa risus est parens jactantia. *Vetus Iamb.*

Venite, ajunt, habemus hîc corvum alienis plumulis ornatum; evellamus illas cum festivo risu.

§. IV.

Ergo qui metuit irrideri, caveat gloriari; qui refugit haberi stolidus, fugiat esse gloriabundus. Nemo citiùs stultitiæ insimulatur, quàm qui plurimùm de se gloriatur. Multi dum magnificè loquuntur, famam se colligere sperant, cùm infamiam colligant, & ceu viatores erronei dum accedere existimant, retrocedant. Quidquid propter solam gloriam dicitur, veram gloriam non meretur; sæpe non tantùm irrisum, sed & supplicium. Optimus Deus levem etiam jactantiam vel in amicissimis graviter punivit.

Deus levè jactantiam in amicissimis graviter punivit.

Eleutherius sanctitate morum & amabili simplicitate celebris, beato Gregorio teste, cùm iter faceret ingruentibus vespere tenebris, ad cœnobium sacrarum virginum divertere coactus est. Erat illic puerulus quem cacodæmon insederat, & noctu præcipuè vexarat. Hunc virgines illæ Eleutherio, de vitæ sanctimoniâ jam noto commendarunt, & velut per speciem officii rogarunt, pateretur puerulum illum eâ nocte in suo esse cubiculo. Non recusavit. Altero die sacræ virgines solerter quæsierunt, qui sese puer gessisset? Miratus Eleutherius hanc quæstionem: Bene, inquit, se gessit. Quid istud quæritis? Illæ rem candidè fassæ, malo genio puerum occupatum, singulis noctibus crudeliter hactenus habitum dixerunt, rogarúntque obnixè in suum secum monasterium abduceret. Assensus est vir sanctus, & puerum ab inquilino pessimo jam liberum in D. Marci cœnobium abduxit. Neque ille ab inferis hospes diversorium suum repetere est ausus. Aliquanto post tempore Eleutherius cum cœnobitis suis familiariter collocutus, & adolescentem illum, qui adstabat, intuitus: Videte, inquit, fratres, quàm diabolus cum virginibus illis luserit! apud illas à malo dæmone agitabatur; apud nos mera est ovicula. Vix hanc vocem paulò jactantiorem miserat, cùm denuo ille ab Orco carnifex adfuit, & adolescentem in omnium oculis acerbè torsit. O Eleutheri, si tu tacere, si tu potuisses non gloriari, Acheronticus iste tortor reverti non potuisset. Sed Eleutherius paullulum sui oblitus mox ad se rediit, & unà cum suorum cœtu, jejuniis, precibus, lamentis tamdiu cælum pulsavit, dum hospes invisissimus jam secundùm cedere est coactus, nec unquam postea in hospitium hoc rediit. Tanti est vel una vocula quæ jactantiam oleat. Verissimè dixit Hebræus Psaltes: *Dispердet Dominus linguam magniloquam*. Eâ de causâ Tobias filium tam sollicitè instituens: *Superbiam*, inquit, *nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas.* Ostentationem omnem penitus eliminatam vult, & à corde, & ab ore. *Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est. sed quem Deus commendat.* Ille seriò laudandus, qui, uti Sallustius in Jugurthâ notat, plurimum facit, & minimum de seipso loquitur. Lingua igitur ostentatrix, & magniloqua summopere cavenda.

Ps. 11. v. 4. *Tob. cap. 4. vers. 14.* *2. Cor. c. 10. vers. 18.*

Omnium virtutum hostis, turpis est jactantia.

Vetus Troch.

Multa satis de Ostentatrice Linguâ diximus, si verba numeremus; pauca nimis, si vitii observemus indolem. Pæne insanabile hoc monstrum est, & videri potest omnium vitiorum mori ultimum. Subinde, dum halitus est, Ostentatio vivit. Produco testem.

Sutori, & quidem egeno (tacemus gentem) cùm jam fata instarent, aderat filius in paternam sortem natus. Is cùm rogasset, ecquid decessurus sibi præceptorum relinqueret? Jam defectâ voce pater: Ut, inquit, memineris, in majestatem assurgere familiâ tuâ dignam. Deus bone! Jam tribunal vocat, jam æternitas in oculis est, & necdum missionem damus Ostentatrici Linguæ?

Icon. Anim. cap. 7. pag. 4. à princ.

O fædam labem, quis te Oceanus eluat? ô vastam dementiam, quæ tibi anticyræ suffecerint? ô vesanam jactantiam, quæ te supplicia satis castigent? Abrumpo hîc potiùs quàm finio. Dissertationi clausulam Sarisberiensis imponat, qui verè de hoc vitio: *Omnia*, inquit, *quæ ostentationis caussâ fiunt proficiscuntur in mortem.*

Ioan. Sarisb. lib. 7. Policratici c. 22.

Nota, Lector, nos hîc egisse de Linguæ gloriatione: quæ verò de vanâ gloriâ, ejus radice disseruimus, reperies in libro 2. de Rectâ Intentione cap. 4. & 5.

P

CAPUT XLVI.

Quæ lingua POLITICA *sit, & de quatuor illius venenatissimis venis.*

CHristus æterno Patri preces allegans: *Confiteor tibi Pater Domine cæli & terræ*, inquit, *quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Delectum facit servator inter homines, quos in duplicem classem partitur, sapientum & parvulorum. Quemadmodum inter Angelos duæ à se partes abibant in diversum: illa perseverantium in Dei cultu, hæc desciscentium ab illo: ita prorsus inter mortales pars una sapientum est, qui à multis tanquam homines cælo lapsi adorantur; sint cælo delapsi, in cælum redituri non videntur, sicut parvuli qui alteram constituunt partem humanæ gentis.

Matth. 11. vers. 25.

Sed quinam illi sapientes sint, operosa est quæstio. Queritur olim Philippus Melanchton, & unà gravulatur: Jugum Pontificis Romani excussum esse; At contrà, inquit, hominum istorum politicorum jugo colla sunt subjecta. Itáne verò jugum politicum, jugum tam horrendum est, præ quovis alio? potens argumentum vel ab adversario in politicos. Hos si pæne eosdem cum sapientibus illis dixero esse, non multùm aberraro. Hi sapientes, quos jam *Politicos* vocamus, è linguâ potissimùm noscuntur. Lingua illorum, anguilla est in thecâ holosericâ; utcunque eam comprehenderis, elabitur. Non est scabra hæc lingua, sed lævis, nitida, plena succi & verborum, plena gratiæ & venustatis, ad technas struendas versutissima. Anguilla lubrica est lingua politica, sed in thecâ, ut diximus, holosericâ. Nos linguæ *Politicæ* venas rimabimur, & primarias quatuor proponemus.

Melan. in Ep. ad Galat. fac. 2. pag. 180.

§. I.

NObilissimus Elegorum scriptor Ovidius quæstus est, quod suus sibi patet poëtin interdixerit, cùm tamen promptissimum ad id studii sortitus sit ingenium. Sed velit nolit parens, naturam aliò flectere difficillimum est: quidquid conabar dicere versus erat. Lingua Politica pæne idem de se dixerit: Quidquid conabar dicere, fucus erat: Quidquid conabor dicere, fumus erit. Habemus confitentem reum. Sed ad rem: venas Politicæ linguæ scrutandas sumpsimus.

Quatuor venenatæ linguæ vense.

Prima venenata vena illius linguæ dicitur *Cretissma*. Lingua Politica velut primæ veritatis mysterium adorat principium istud; Cum vulpibus vulpinandum est, mu & cum Cretensibus cretisandum est, hoc est, mentienti mentiendum, fallens fallendus. Beatus Paulus Epimenidis poëtæ testimonium allegat hoc modo: *Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri; Testimonium hoc verum est. Quam ob caussam increpa illos durè, ut sani sint in fide.* Græcorum adagio erat: Tria cappa pessima, Cretenses, Cilices, Cappadoces, maximam partem homines mendaces; & nimiùm quàm potentes linguâ Politicâ, quæ mendacium novit tegere. Plato solerter advertit, notatque urbes & regiones maritimas (qualis est Creta) plerunque mores non optimos præ se ferre: Nam cùm mercibus, inquit, & cauponando talis civitas repleatur, dolosos animos, instabiles & infidos mores parit: unde parum ipsa ad seipsam, & minùs ad alias gentes fidem & amicitiam stabilem colit. His tamen vitiis lingua Politica pulchertimum mantelum novit injicere. Siracides hominem Cretisantem describens: *In conspectu oculorum tuorum*, inquit, *conculcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur: novissimè autem pervertet os suum, & in verbis tuis*

1. Cor. 6. vers. 12.

Tit. 1. vers. 12. 13.

Plato 4. de legib.

Eccli. 32. vers. 21.

tuis dabit scandalum. Nimirum hi politici, aliud linguâ promptum, aliud pectore clausum habent; non sunt sani in fide. Fidelis ille famulus Christi Domini optimè rogat: *Verbum verum & stabile da in os meum, & linguam callidam longè fac à me. Quod pati nolo, omnimodè cavere debeo.* Politicus, ut verbis Salomonis utar: *Comede & bibe, dicet tibi, & mens ejus non est tecum.* Cibos quos comederas, evomes, & perdes pulchros sermones tuos. Nempe tu ebrius cum sobrio, nec decorè nec cautè loqueris. Nam politicus, stylo Siracidæ, est vir astutus, *multorum eruditor, & animæ suæ inutilis est.* Quàm propriè Cretisans politicus hîc notatus est! optimè dixit Ambrosius: *Turpis est omnis fraus, quantumcunque videatur speciosa.* Vlpianus quidem explicat quâ ratione veteres distinxerint, dolum bonum & dolum malum, nam primum illum, dexteritatem, solertiam, urbanitatem dixerunt: quidquid sit, Turpis est omnis fraus. Pacificas istas ac politicas fraudes damnamus, non stratagemata militaria. Isaias olim minatur: *In die illâ visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leviathan serpentem vectem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet cetum qui in mari est.* Leviathan piscis magnus squamis arctè cohærentibus, serpens vocatur, quia lubricus & tortuosus, multiplici se volumine convolvit, cùm stringitur, elabitur. Lingua Politica torquere se novit, refugere, tergiversari, ambages quærere, tantâ caussarum & & rationum & argumentorum varietate, ut jures, eam omnium linguarum optimam, sanctissimam: sed tortuosus coluber est, obliqua dat responsa expectationis variæ, nec ad Dei honorem, sed ad suum; se spectat, suúmque commodum. Atque hæc prima Politicæ Linguæ vena est Cretismus.

Jacob. Christ. lib. 3. c. 45. num. 4. Prov. c. 23. vers. 7. Eccli. c. 37. vers. 22. Ambros. l. 9. Offic. cap. 9. Ysaiæ c. 27. vers. 1.

§. II.

Altera vena linguæ Politicæ Syncretismus dicitur. Avetis nosse, quid syncretismus sit? dolosus ignis est sub quieto cinere; falsa, simulata, insidiosa pax, malitia in occasionem ultionis intenta, umbra fœderum, simultas officii ostentatione blandiens. Cùm Isaias vates Ezechiæ regi nuntium ferret acerbiorem, dicerétque: *Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ recondita sunt in domo tuâ, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus.* Cui Ezechias: *Fiat tantùm pax & veritas in diebus meis.* Simili fermè modo lingua Politica loqui assolet: Modò mea mihi salva, quidquid aliis fiat, quidquid posteris prosit, aut noceat: viderint illi, ego mea tueor; sit tantùm pax in diebus meis. Proximus sum egomet mihi: Omnes sibi melius esse malunt quàm alteri. Pacem volo, sed mihi bonam, cuicunque demum mala sit.

a Syncretismus.

4 Reg. c. 20. vers. 17. & 19.

Quid amœnius pace? pacem te poscimus omnes, si tamen pax fida sit & sincera; si verò ea sit quæ diu durare non possit, quam pars adversa in omnem nocendi occasionem flectat, pax miserrima est, & bello pejor. Gratissimus est olivæ ramus, si autem is strictum gladium jugulo imminentem tegat, facessat hæc oliva. Sunt qui velint inducias pacisci cum morte atque inferis: *Percussimus fœdus,* inquiunt, *cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* O pacem non stabilem, ô non duratura fœdera! Mors in omne momentum intenta, occasionem subitò non sumet, sed rapiet, & insurget truculentior, inferi profundiùs hiabunt. *Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit.* Confecturus pacem cum carne & carnis concupiscentiis, seipsum turpissimè fallit. Videte, obsecro quibuscum inducias agitetis, ne inter eos censeamini qui dicebant, *Pax, Pax, & non erat pax.* Pax intuta formidolosior bello. Apologus rem declarabit. Erinaceus ad Lepusculi cavum accessit, rogavitque hospitium. Cui Lepusculus miti responso: Doleo, inquit, mi frater, quod te cogar excludere; vestis tibi nimis est hispida: sub uno tecto quod ipse facilè con-

Ysaiæ c. 28. vers. 15. Sap. c. 2. vers. 22. Ysaiæ c. 28. vers. 18. Thren. cap. 6. vers. 14.

A jicias, profectò non conveniremus. O mi optime frater, inquit Erinaceus, si de meâ veste solùm lis sit, hospitium spero non negabis; ita me contrahere possum, ut meipso minor sim: quidquid aculeorum est, velut vagina condo, ut neminem lædam. Quod si bellum ingruat ducem me simul & militem habebis, pro te, meque pugnabo. Non est quod amici mea arma formident, illa ego in hostes expedio. Quidquid porrò Lepusculus objecit, id Erinaceus verbis tam blandis refutavit, ut demũ hospitio receptus sit. Sed nõ diu novus hic hospes naturam dissimulavit, aculeos sensim laxavit, atque sic quantum potuit, dilatavit. Hic Lepusculus: Ohe frater, inquit, hoc quidem pacta & promissa tollit; aliud spondera; aliud præstas. At Erinaceus irridens. Hic meus est mos, inquit, si cui non placet, exeat. Agnoscite, quæso, in Erinacei moribus linguę Politicæ nequitiam; hic syncretismus est. Ergo vide cui fidas, cum quo transigas; si is semel iterúmque fefellerit, non illi unquam facilè fidas.

B Augustinus hac in re fidelissimus monitor: *Nullæ,* inquit, *occultiores sunt insidiæ, quàm quæ latent in simulatione officii, nam eum qui palam est adversarius, facilè cavendo vitare potes.* Est ergo longè periculosissimum, cum morte & inferis, cum carne & concupiscentiis, cum linguis politicis, cum erinaceis tam aculeatis pacisci velle, quamprimum enim similes pacificatores occasio invitat, mox pacta conventa, fœderáque omnia rescinduntur. Erinaceus objicit: Ita soleo, iste meus mos est. Nec aliter Mors, aut Inferi: sic vita hominum est, ajunt. Ita & caro: Pro meâ hoc consuetudine facio: Ab exemplis mille, jam scitur, quàm ego blandè in exitium traham eos, qui mihi fidunt. Qui cum lupo pacem cogitat, dentes ei excutiat. Non est pax impiis, non est, nec illam in scipsis habent, nec cum aliis servant. Talis lupus Antiochus Epiphanes, qui ad cives Hierosolymæos quæstorem suum misit, *Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo, & crediderunt ei. Et irruit super civitatem repente, & percussit eam plagâ magnâ, & perdidit populum multum ex Israël.* Talis Lupus Bacchides, talis Alcimus: *Et locutus est cum eis verba pacifica, & juravit illis dicens: Non inferemus vobis malum neque amicis vestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in unâ die.* De syncretismo hoc unum addo, quod Ambrosius dixit: *Hæretici contra se discordant, sed contra Ecclesiam concordant.* Nimirum Pilatus & Herodes amici sunt, quando de Christi capite agitur. En ipsam syncretismi effigiem, dolosam pacem; sed progredior.

Aug. l. 10. de civit. c. 5.

1. Mach. c. 1. v. 31. & 32.

1. Mac. c. 7. v. 15. & 16.

Ambros. l. 1. de fide c. 4.

§. III.

C Tertia linguæ politicæ vena est, Pharisaismus. Capitaliores hostes Hierosolymis non habuit Christus Dominus quàm illos ipsos qui se sacrorum Antistites profitebantur, Pontifices, Pharisæos, Scribas, Rabbinos, legis interpretes, morum doctores. Hos omnes, nequam hominum catenam dixeris, quæ Christum irretire moliebatur. Omnes, pauciss imis exceptis, vapidam sub pectore vulpem gestabant. Nam ut odium atque invidiam tegerent, verbis Christum blandissimis affati: *Magister,* ajunt, *scimus quia veraxes, & viam Dei in veritate doces.* Et ut verbis adderent facta, etiam ad mensam vocarunt, apparárunt convivia, nec quidquam insidiosæ humanitatis omiserunt: legatos miserunt, conscientiæ quæstiones proposuerunt, etiam ægros curandos obtulerunt, nihilominus odium gesserunt adversus Christum implacabile. Sed quia homines erant politicissimi, non apertis odiis pugnarunt, concilii specie pleráque ab illis gesta sunt. Atque ut omnia in Christum molimina sanctioris senatus auctoritas firmaret, principes sacerdotum, seniores populi, primi ordinis senatores convenerunt. Et quàm illud comptè, quàm politicè propositum? *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani,*

3. Pharisaismus. Christi hostes capitaliores qui.

Matt. c. 22. vers. 16.

Ioan. c. 11. vers. 47. & 48.

Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Ergo resistendum maturè, ne quid Respublica detrimenti capiat: si pax nobis cordi sit, si urbis incolumitatem amamus, clavus huic homini per linguam adigendus est, ut silere discat: convenientissimus illi lectulus crux erit. Et quàm etiam illud politicè ac cautè: *Non in die festo, ne forte tumultus fiat in populo.* De politicis his linguis insigniter Augustinus: *Temporalia*, inquit, *perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt, ac sic utrumque amiserunt.* Diabolus in vitro, & Linguâ Politicâ in amictu holoserico admodum bene conveniunt; nam pares cum paribus facillimè congregantur. Quòd si Lingua Politica magnæ sit auctoritatis, plerunque multos trahit assecias: benignè auditur, strictè observatur, religiosè colitur. Sed illa clandestino dolo tam noxia est, ut sæpe diabolus conatibus suis omnibus atque viribus tantum nocere non potuerit, quantum Politica Lingua unica nocuit, quæ Pharisæo schemate magnificè incessit.

Matt. c. 26. vers. 5.

August. tract. 49. in Ioan.

Politica lingua plus nocet diabolo.

§. IV.

4. Herodianismus aut Machiavellismus.

QVarta linguæ Politicæ venenata vena est *Herodianismus aut Machiavellismus.* Sicut autem Græci dicere solebant; Aut Plato Philonizat, aut Philo Platonizat, tanta in utroque sensuum & dictionis similitudo: ita nos absque injuriâ dicemus, aut Herodes Machiavellizat, aut Machiavellus Herodianizat; vix ovum ovo similius est. Non nescio Machiavellum pluribus commendatissimum esse, imò alicubi infantes pæne in cunis, scriptoris hujus documentis imbui. Sed revera hîc prudentiam excludit affectus, & subinde parum meminimus nos esse Christianos; politica sic tractamus, ut obliviscamur æterna. De Machiavello, ut rem dicam, idem prorsus sentio quod Justus Lipsius, cujus viri doctrinam & judicium, omnis eruditorum senatus jure merito veneratur. Lipsius ergo in Politicum scriptorem illum exæquo & bono pronuntians: *Machiavelli ingenium*, inquit, *non contemno, qui utinam Principem suum rectà duxisset ad templum illud Virtutis & Honoris! Sed nimis sæpe deflexit (audite ô boni Politici, mali Christiani) nimis sæpe deflexit, & dum commodi illius semitas intentè sequitur, aberravit à regiâ hac viâ Machiavellus argutus, sed sæpe pravus.* Hunc Justus calculum tulit in Machiavelli libros. Nec aliter, puto, sentiet, quisquis rem sine affectu examinarit.

Iam ante mentionem fecimus.

Lipsius initio Politicorum, post præfationem ad Reges & Principes, de consilio & formâ operis.

Herodem ego & Machiavellum non malè cores dixero, quibus exacuantur Politicæ linguæ. Suas certè his cotibus exacuendas Prisciliianistæ dederunt, quorum illud est: *Iura, perjura, secretum prodere noli.* Suam hîc linguam & Julius Cæsar exacuit: *si violandum est jus*, inquit, *regnandi gratiâ violandum est: aliis rebus pietatem colas.* Hinc & regium illud: *Qui nescit dissimulare, nescit regnare.* Dictum cetera non malum, si melior fuisset interpretatio. Nec extra Politicorum numerum fuit rex Hebræus Saul, qui Davidi detulit connubium filiæ, ut insidiaretur vitæ. Rex ipse David ceteroqui sanctissimus, hîc turpiter impegit, qui Vriam è castris evocavit humanissimè, sed tales illi commendatitias Bellerophontæas litteras dedit, quæ caput abstulerunt Vriæ. Politicam Absalonis linguam quis ignorat? Peregrinationem vovit hæc vulpes, non ut Deo sacrificaret, sed ut parenti diadema excuteret. Idem Amnonem fratrem ad epulas invitavit, ut vinum sanguine miscendum propinaret. Sed herbam hac in re nemini porrigunt Herodianæ stirpis nobilissimi tres furculi. Herodes Antipas, à Christo vulpes nominatus, Joannis Baptistæ tam fidelis atque integer amicus fuit, ut illius caput in mensam pro ferculo adferri jusserit. Herodes Agrippa minimè degener Politicus, occidit Jacobum, fratrem Joannis, gladio. *Videns autem quia placeret Iudæis, apposuit apprehendere & Petrum*, emerendo Judæorum favori. At verò Herodes Magnus Ascalonita, ille latronum dux & coryphæus, qui quatuordecim millia Hebræorum infantum jugulavit: *Renuntiate mihi*, ait, *ut & ego veniens adorem eum.* Quid fingi, dicique potuisset plausibilius? quàm callidè cruentam sicam Politicâ velavit linguâ!

Luc. cap. 13. vers. 32.

Actor. c. 12. vers. 3.

Matt. c. vers. 1.

Aleator aulicus æquè facetus & hilaris est, cùm infelices subsultant canes, & cùm aurum perdit, atque cùm Venerem jacit & aurum lucratur:

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem. Lib. 4. Æneid.

Hic genius est Politicæ linguæ; non facilè se noscendam præbet; proditam se credit, cùm nota esse incipit. Sed illâ vel invitâ symbolum illius contemplemur. Est hoc Crocodilus tergo insidentem vehit felem, addita hac inscriptione: *Flemus & Mulcemus, ut fallamus.* Crocodilus animal amphibium aquâ terráque vivit; antequam hominem invadat, laceret, glutiat, lacrymas fundit; perinde si dicat: Mi sociéne tui causâ doleo, te mihi victimam oblatam: quia tamen occasio me ultro invitat; adesdum, meus es, à nobili ferâ sorberis. Non aliter se gerit lingua Politica: quid illâ humanius, quid mitius? vel ad lacrymas subinde pia est. Sed cùm occasionem sibi tam faventem haber, nocentes, innocentes devorat, superfluum censens diserimen facere. Hæc lingua dubium illud animal est, quod terrâ mariáque ingentes edere strages inter triumphos suos numerat. Sanè nocendi occasionem vix unquam negligit: ita tamen hoc agit, ut nihil minùs quàm hoc agere putetur, & etiam prodesse censeatur. In eam rem felem dorso vehit. Felis non solùm inter astutas animantes numeratur, sed omnium pæne animantium mundissimum videri potest, adeò frequenter nunc pedes lambit, nunc pelliculam linguâ extergit, nunc pectus aut tergum polit, se totam assiduè comit. Quid politicâ linguâ cultius aut comptius, quid eâ sanctius? nil illa sine ratione molitur: causas struit sexcentas, & subinde, quod putat, urgentissimas: plena rationum est, nec unquam illi deest, quo se suáque dicta defendat.

Prov. 26. vers. 32.

Carol. I. de Subdit. mitte p. 2.

Hirat. ante foit.

Ps. 18. vers. 18.

Eccli. c. 2. vers. 25.

§. V.

AVlas subi, & videbis quàm illic venales sint linguæ Politicæ: Amicitia & sincerus amor, rarum in aulâ nomen. Quàm non multi sunt qui suadeant, quod decet, quod oportet. Principis enim frontem intuentur, ac in quam ille partem inclinat, in hanc se prono corpore propellunt. Justum nimirum probúmque illis, quod justum probúmque princeps judicaverit. Dum enim placere student & offendere verentur, in sententiam illius eunt omnes. Non facerent, si principem, non fortunam illius amarent; aut si plus virtuti, quàm commodis suis studerent: si majora à Deo quàm à principe sperarent. Nunc præsentium amore, æternorum obliviscuntur. Hi subinde id solùm spectant, ne gravius quid delinquant in jus civile; ceterùm, nullus amor religionis, cura nulla rerum sacrarum, virtutis solidæ neglectus maximus, sed occultus. Modò illi sub suâ vite & sicu quieti maneant, susque déque verrantur cetera, id illos non cruciat. Reipublicæ causam agere videntur, dum agunt suam: sanctè loquuntur, ut efficaciùs fallant. Difficile est linguam tam astutam, tam politam & comptam satis dignoscere à melioribus. Quin ergo hanc paullò meliùs in lucem protrahimus & noscendam damus. Lingua Politica quod maximè deberet, sæpe non audet negare; annuit ad omnia. De quo sapienter Brutus: *Malè mihi videtur*, inquit, *adolescens, florem ætatis collocasse, qui nihil negare audet.* Et Plutarchus narrat joco quempiam dixisse, Homines Asiaticos ab uno rege in servitutem redactos, quòd unicam syllabam, NON, efferre non possent: Multos præterea, quòd negare nescirent, quæ maximè negata vellent, sæpe rem, aliquando etiam vitam perdidisse. Athenodorus Philosophus cùm missionem peteret ab Augusto Cæsare, auditúrque illam impetrandam, si priùs utile in omnem vitam

In aula Amicus & Socius amari non debet.

Plutarch. de vitios. pudore.

vitam præceptum daret, dedit liberrimè istud: Domine, cùm ira te stimulaverit, priùs viginti quatuor Græcorum litteras recense, quàm verbulum loquaris. Hoc sapiens liberúmque monitum ita placuit Augusto, ut mox sententiâ mutatâ diceret: Tu verò mecum mane; tuâ operâ mihi vehementer opus est. Sed ajunt Politici, alia nunc esse tempora, alios hominum sensus: tectiùs nunc agendum, vix ab ullo principe tam apertam libertatem tolerari. Erratis, ô boni, largiter: sint etiamnum Athenodori, erunt etiamnum Augusti: sint Ambrosii qui liberè moneant, non deerunt Theodosii, qui pacatè id ferant. Sed lingua Politica confundit & turbat omnia, aut importuno silentio, cùm loquendum, aut maligno consilio, cùm tacendum foret. Silere est consentire, cùm possis arguere. Nec malè Ambrosius metuens: *Si pro otioso sermone*, inquit, *rationem reddemus, videamus, ne & reddamus pro otioso silentio.* Lingua Politica fallit & loquendo, & silendo. Sed licet tribunalia omnia fallat, non fallet ultimum. Quisque suæ caveat linguæ, ne politicam hanc vafritiem addiscat. Venite parvuli, adeste simplices, vobiscum loquitur Deus: Abite Politici, exeste fallaces, vos aversatur Deus: *Cum simplicibus sermocinatio ejus.*

Prov. cap. 3. vers. 32.

CAPVT XLVII.

Lingua temere PROMITTENS *quibus nos malis implicet.*

Card. l. 10. de Subtil. subtil. 245.

HIeronymus Cardanus vir eruditus, linguam bovi extractam toto die palpitare asserit. Tantum animæ remanet, in hac animantis parte jam evulsâ, ut motus inde proveniat toto die. Addit & illud Cardanus: si lingua juvenco erepta in aquam conjiciatur, non tantùm palpitat, sed & movet se: quod ego tamen, inquit, nondum expertus sum. Cum hac tremulâ bovis linguâ, non malè comparem vani promissoris linguam. Hæc plerunque longa est & robusta, bovis esse dixeris; variè se movet, præsertim cùm vino immaduit; his illis plurima pollicetur, tametsi sat sciat, domini sui manus jam prærmortuas, nec unquam facilè daturas, quod oris vanitas promiserit. Hic montes parturiunt, sed demum ridiculus mus nascitur: promissa fiunt, sed non perficiunt:

Horat. de arte poët.

——— *Amphora cœpit*
Institui; currente rotâ cur urceus exit?

Figulus quandoque vas magnum clibano promittit, sed figuli manum celeritate suâ prævertit rota, & olla vel urceolus prodit. Sic lingua promittens non rarò amplissimè procurrit, & fidem audacter obligat: tandem magnum est inane, nec promissis statur, nec fides servatur, & longa spes vano hiatu deluditur.

De robustâ hac bubulâ temere Promittente linguâ, quæ nunquam non dives est pollicitis, hac dissertatione agendum.

§. I.

Lingua promittẽs triplici se malo implicat.

LIngua quæ Græcâ fide promittit, triplici se malo implicat. Primum est, remorsus conscientiæ. Alterum, jactura amicitiæ. Tertium, restitutionis obligatio. De conscientiæ pleuritide significanter Salomon: *Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientia.* Cuperet quidem nil promisisse, vellétque, si modò posset, honestè resilire; interea promissis angitur, occultum conscientiæ vulnus urit. Sed nec levis amicitiæ jactura hinc oritur. Qui plures cupit numerare hostes, pluribus datum se promittat, nihilque det, & satis hostium habebit: Luculentè testatur Siracides: *Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis.* Postulata vix audet negare, adactus verecundiâ; Sed quia non vult, aut non potest pollicita efficere, amicitiam aut turbat, aut dissolvit. Eâ de caussâ Siracides monens:

Prov. c. 12. vers. 18.

Eccli. c. 20. vers. 25.

A *Non spondeas*, inquit, *super virtutem tuam: quòd si spoponderis, quasi restituens cogita.* Nec Deo nec homini quidquam pollicere, quod vel non possis præstare, vel non nisi difficillimè. Promisisti? obligatum te noris ad tuam fidem liberandam: *quasi restituens cogita.* Da illius partem, si dare nequeas totum quod promisisti. Ideo coërcenda est temeritas ne quid illa more suo inconsideratè promittat, præsertim Deo. Eorum nos supplicia terreant, qui promiserunt quidem, sed promissis non steterunt. Deus non irridetur, nec vanis pollicitationibus placari potest. Ideo David vociferatur. *Vovete & reddite Domino.* Fieri non potest, ut ille virtutem amet, qui Deo fidem fregit. Annos atque sæcula recense, & hos tales plerunque hæresum auctores deprehendes; veteres illos Jovinianum, Pelagium, Eutychetem taceo: priori ævo plurimi emersêrunt è cœnobiis, qui obstrictam Deo fidem fefellerunt. De quibus omnibus verè dixeris; homini fidelis non erit, qui fidem Deo fregerit. Hîc ergo lex ista B sit: Priusquam promittas, delibera; postquam promiseris, ne procrastina.

Idem cap. 8. vers. 16.

Deo nihil temere promittendum.

Ps. 75. v. 12.

Vox, umbra facti est: ergo utrunque consonet. *Iamb. vetus.*

Hominem ore liberali magna promittentem Salomon hac imagine spectandum proponit: *Nubes & ventus, & pluvia non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.* Sæpe Auster imbricus largissimas promittit pluvias, sed nubes pumicis parsimoniam induunt, nec guttulam fundunt; ita sunt homines glorioli, qui pro certo pollicentur maxima, & ea quandoque stipulatâ manu, interposito jurejurando confirmant, sed demum nubes omni pumice aridiores sunt. Larvatus in monte dæmon omnia mundi regna, & gloriam eorum loquente manu demonstrans Christo: *Hæc*, inquit, *omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Promissio longè audacissima, cultori suo præmia prorsus aliena pronuntiare. *Nemo honestè polliceri, quod suum non est, potest.* Plurimi linguas habent actione longè sublimiores: cum Venusino vate magni- C ficè spondent:

Prov. c. 25. vers. 14.

Matth. c. 4. vers. 9.

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum. *Horat. de Arte poët.*
audiamus ergo;
Quid dignum tanto ferat hic promissor hiatu.

Tibi puto non immeritò Plautinum illud objiciemus:

Bene promittis multa: ex multis omnia incassum cadunt. *Plautus Pœnulo actus 1. scen. 2. vers. 148.*

§. II.

IN pharmacopoliis picturam mendacem non unam reperire est. Stant illic decorâ serie pyxides complures, suis quæque signata titulis, grande valetudini auxilium pollicentur: hæc saccharum rosatum, illa flores violarum, ista Rhabarbarum, hæc tincturam violarum, aliæ Cassiam, Manna, & speciosissima quæque nomina præ se ferunt. Aperi quæso, & latentem thesaurum scrutare, in plurimis illarum araneas & inanias meras reperies. Ita vani promissores æthera stipulationibus D onerant, & hiantem verbis ducunt: cùm explicandæ sunt manus, cùm dandum est, negant illi se domi esse; quod Ennius Nasicæ respondit. En ventum & nubes, & pluvias non sequentes. Quibusdam scilicet exiguæ sunt manus & adstrictæ, sed linguâ protensissimâ largissimè promittunt, promissi munus nunquam confecturi. Præclarum, ajebat Phocion, non magna dicere, sed magna facere. Quot sponsalia solis constituuntur pollicitis? scribuntur tabulæ, ampla doti pecunia dicitur, nova nupta domum ducitur. Ubi nuptiæ finierunt, sola restant nomina, jámque inter lares domesticos Dearum præcipua est, splendida Paupertas. Eadem sæpe ratio in contrahendis aut firmandis amicitiis servatur. Est qui dicat: Me tibi semper amicissimum habebis; fores meas seu interdiu seu noctu pulses, illas nunquam non patulas, me nunquam non promptum reperies; vel meam tecum animam partiri si licet, non recusa-

Cic. lib. 2. de Oratore.

verim; mea tibi omnia patere cogita, ad ipsum usque cor: in hoc promissionum æstu, domus aureæ, nectaris flumina, frumenti montes, maria gemmea promittuntur. Cùm venitur ad rem, prò malam fortunam! iterum nemo domi est. Abi amice, abi; de verbis plurimum, de factis nihil habebis. Quòd si huic fœci hominum tam turpem magnificæ promissionis inconstantiam objicias: Quid vultis vos, ajunt, humani moris ignari? verba honoris erant; hæc neminem ligant. Album vobis panem pinsuimus (quod ptisci dicebant) sed cùm illum furno eximeremus, invenimus nonnihil ambustum. Quibus Valerianus aptè respondens: *Inde est*, inquit, *quòd interdum amicitiarum fides læsa suspiret. Inimicitias enim est indixisse, promissa denegasse.*

S. Valerianus hom. 4.

Placentarum genus est, quarum tres totam implent patinam, adeò artificiosè turgent; sed hæ ad messorum famem inane sunt ludibrium: orexin famelici ventris non tantùm non sedant, sed & iram excitant. His placentis simillimi sunt illi amici, quorum arduæ sunt promissiones, quæ verborum plurimum habent, rei nihil. Ollarium amicorum copiosa est seges, auxiliarium magna penuria.

Mendacium est ut nivis globus, qui quò diutiùs volvitur, atque revolvitur, eò fit major: promissum quod non exsolvitur, honestum ac palliatum est mendacium, nec absimile massæ niveæ; sed hæc nemine movente diffluit ad solem, subit terram, evanescit: sic vana promissa oblivione velut terrâ obruuntur. Rectè monuit Sarisberiensis: *Si promissionis implendæ facultas non suppetit, temerarium est promittere, quod præstari non potest. Si verò potestas affuerit largiendi, nisi voluntas beneficii producat effectum, promissor non gratiam de promisso, sed maculam contrahit de mendacio.*

Io. Sarisber. l. 3. de nugis Curial. c. 11.

Siracides vanissimos promissores hos graphicè depingens: *Donec accipiant*, inquit, *osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vocem suam. Et in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tædii & murmurationum, & tempus caussabitur. Si autem potuerit reddere, adversabitur; solidi vix reddet dimidium, & computabit illud quasi inventionem. Sin autem; fraudabit illum pecuniâ suâ, & possidebit illum inimicum gratis: & convicia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam.* Ita solent hi tales oris mercenarii homines, cùm eos rigida premit necessitas, quàm altum vociferantur: Juva, domine, juva; mille nominibus me tibi obstrictum habebis, nec gratuitam mihi spem conferes; me sanè gratissimum experieris. Sed ubi per ærumnas eluctatus nonnihil emerserit, promissionis suæ vix jam memor, protolli tempus cupiet, id si non impetret, verbis aspertimis molestus erit. Nimirum hoc spondebat. Cum Deo sic agunt plurimi, cùm aut morbo aut aliis exercentur calamitatibus, amplissima quæque pollicentur, seriam emendationem vitæ, exactissimum virtutis famulatum: Juvantur, revalescunt, ærumnas evadunt; sed promissa non perficiunt, sibi serviunt, non suo servatori. Ipsissimus Judæorum hic genius est, cui psaltes indignatus, quartùm repetit: *Et clamaverunt ad Dominum, cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos. Citò fecerunt, obliti sunt operum ejus, & non sustinuerunt consilium ejus.* Sic divina beneficia pensamus injuriis. Quod Hieremias vates obstupescens: *Nunquid*, ait, *redditur pro bono malum?* Non est Deus quasi homo ut mentiatur: *fidelis Deus in omnibus verbis suis.* Ergo *si quid voviſti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim ei infidelis & stulta promissio, sed quodcunque voveris redde.*

Eccli. c. 29. & c. 5. ad 10.

Emendatio vitæ à plurimis pollicetur quæ non præstatur.

Psal. 106. vers. 6. 13. 19. & 28. Psal. 105. vers. 13. Hier. cap. 18. vers. 20. Psal. 144. vers. 13. Eccles. cap. 5. vers. 3.

§. III.

NOs Dei negotiatores & agricolæ sumus. Nobis dictum est: *Negotiamini dum venio.* Sua cuivis negotiatio est, modò eam bonâ fide faciamus. Portrò ut agricolæ monemur: *Nemo mittens manum suam ad aratrum & respiciens retro aptus est regno Dei.* Si ergo mercatorum & agricolarum munus nobis commissum, meminerimus ab his maximè fidem obligatam exigi. Sed nos æstivum cælum æmulamur, hoc si manè aureolum rutilet, & nescio quam serenitatem polliceri videatur, vesperi pluvias ac tempestatem fert: ita sunt homines, plerunque qui liberalissimè promittunt, promissa minimè persolvunt; sed hoc pessimæ famæ est, quæ omnem boni nominis nitorem extinguit. Nauci homo creditur, qui pollicitationes suas, velut lepus suos catulos tuetur: it olim mores erant, ut unicum generosum *Ita vel Non*, aut manus manui conserta majus habuerit pondus, quàm instrumentum septem sigillis consignatum. Nunc quandoque consignationes & stipulationes omnes negando evertimus. Bilbilitanus vates hunc talem vanissimum promissorem facetè sic irridet:

Luc. cap. 19. vers. 13. Idem cap. 9. vers. 62.

Si donare vocas promittere, nec dare, Cæi;
Vincam te donis, muneribúsque meis.
Accipe Callaicis quidquid fodit Astur in arvis,
Aurea quidquid habet divitis unda Tagi.

Mart. l. 5. Epigr.

Demum more suo colligens, quidquid sparsim dixerat: Omnium, inquit, bona tibi dono, sed eo modo, quo tu soles donare: nihil das, nihil accipe.

Quidquid habet omnes, accipe, quomodo das.

Gulielmus Peraldus, Lugdunensis præsul domesticum hortum inambulans, hanc sibi quæstionem sumpsit disceptandam, quæ omnium arborum stultissima, quæ verò sit omnium sapientissima. In eam denique sententiam descendit, ut omnium arborum stultissimam pronuntiaret Amygdalum, quæ primo vere floreret, fulsque flores periculo committeret, ultimo pæne autumno, fructus maturos porrigeret: At contrà Morum sapientissimam esse, quæ omnium ultima floreret, & frondaret, & pæne prima fructus offerret: stultæ sunt amygdali, promissores illi qui intempestivè quid velint, quid possint garriunt, jactántque grandia: arbores cautæ tardiùs flores, sed citiùs fructus ferunt: tardè promittendum, sed maturè perficiendum est promissum. Hoc tamen de promissis licitis dictum velim: nam si sint iniqua, nec impleri possint, nisi Deo, divinâ lege, conscientiaque læsis; etsi millies promiseris, nunquam tamen stantum est promissis.

Amygdalus arbor. Prudentia. Morum arbor. Prudentia.

§. V.

IPso jure cautum est, ut nulla promissio quæ turpem aut tristem habeat exitum, impleatur. Herodes qui saltatriculæ societatem regni promisit, fidem potiùs ruperit, quàm divinum Baptistæ caput secuerit. Ita rectè Isidorus: *In malis promissis*, inquit, *rescinde fidem: in turpi voto, muta decretum; impia est promissio quæ sclere adimplenda est.* Nos quod de promissoris constantiâ diximus, eam in promissis æquis ac honestis necessariam affirmamus: in his profectò turpe est, diverticula, explicationes, effugia, callida glossematia quærere. Nam, quod observatum Livio, per fidos nunquam caussa deficiet, cur pactis non stent; semper aliquam fraudi speciem juris imponunt. Ideo si Tullium audiamus: Semper in fide quid sentseris, non quid dixeris, cogitandum est. Quod affirmas, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est. Quisquis eam induit audaciam, ut promissionem quam injuratus fecit, rescindat, is paullatim promittere, & omnes Deos jurare, fidem nihilominus fallere audebit. Petrus cùm se Christi discipulum primitus negaret, non juravit; cùm easdem voces secundùm repeteret, juramento & tunc abstinuit. At verò cùm tertiùm suæ ipse promissioni contradiceret, cœpit detestari, & jurare. His gradibus itur ad perjurium. O Petre, quàm longè alia promiseras! Caput tuum votis obligaveras; carceris imò & mortis societatem conceptissimis verbis pollicitus. Quantùm divertunt hæ voces in Caiphæ atrio, ab illis in Christi cœnaculo missis! illæ leonem spondebant,

Nulla promissio pacta in malum tenet. Cic. de Offic. lib. 3.

bant, hæ cervum timidissimum arguunt. O Petre, quisquis promittit, debitor est, & veritatis urgente sententiâ, sponsionis fidem compellitur implere:

Non est amici polliceri, sed dare.

Valde deformis est Oratio, si res non comitetur verba. Aversatur hanc humanitatem Deus, quæ tam exporrecta est promittendo, tam adstricta præstando. Vult ille homines inter se sincerè agere, nec linguam tam procul abire ab animo. Et quemadmodum Deus mutuum à nobis amorem exigit, sic mutuam quoque fidelitatem, quæ amoris filia est. Nec pœna illos claudo pede sequitur, qui fidem aut negligunt, aut violant. *Quoniam, qui malignantur, exterminabuntur.* Malignari, est, ingentia in os polliceri, phaleratis verbis ducere, in spem maximam impellere, verbis dapsilem esse, reipsâ Euclionem agere. Et quid his moribus vulgatius? Nec illud vulgi carmen à vero abludit:

Annis mille jam peractis,
Nulla fides est in pactis,
Mel in ore, verba lactis,
Fel in corde, fraus in factis.

Manus ergo longas & liberales, linguam modicam & brevem habeamus. Longæ sint manus, quæ Artaxerxi cognomen dederunt Longimani, quod præsentibus atque absentibus apertâ protensâque manu benefaceret. At verò lingua sit adstricta & brevis, quæ non in longos logos, aut prolixas deplorationes, aut multa promissa excurrat. Ita promittat, ut promissa perficiat. *Displicet Deo infidelis & stulta promissio.*

Deus vult homines inter se sincerè agere. Psal. 36. v. 9. Eccles. c. 5. vers. 3.

Q

CAPVT XLVIII.

Lingua QVERVLA *multiplicia suæ improbitatis dat specimina.*

PLutarchus peritissimus ille morum magister, elegantem inter ceteros libellum de garrulitate vulgavit. In hoc scripto refert ab Amasi Ægypti rege, Bianti seni missum bovem jam in victimam assatum, & simul monitum Biantem, partem bovis & optimam & pessimam eximeret. Ille linguam exemit solam, & remisit cum dicto, Nil pejus, nil melius esse linguâ. Dictum ex tripode credendum.

Alii, Plutarch.

Post tot linguas, linguas sanè pessimas, non melior prioribus adest lingua, quam *Querulam* vocant; monstrum horrendum, ingens, quod ab improbitate multiplici, Orbe toto notissimum est. Hanc linguam hac dissertatione sumpsimus explicandam.

§. I.

LIngua Querula tam ubique potens est, ut suis querimoniis Orbem impleat, nec ea unquam primum caput Geneseos potest addiscere, tam stupida & nullius memoriæ est. Geneseos liber narrationis principio hoc testatur: *Viditq; Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* At verò lingua Querula in rebus omnibus mali quid invenit quod deploret. Et quamvis hæc lingua Christianum os occupet, occultis tamen & obliquis quæstibus Deum ipsum lacessit, cùm vix ulla res creata sic illi probetur, ut de eâ non conqueratur, sed inaniter & impiè. Ecclesiastæ monitum est: *In die bonâ fruere bonis, & diem malam præcave: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum justas querimonias.* Deus olim Abrahamo de Ismaële ex ancillâ nascituro prædicit: *Hic erit ferus homo; manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum; & è regione universorum fratrum figet tabernacula.* Talem planè se gerit lingua Querula, omnium hostis accusat omnia; quidquid ei displicet, in jus ducit, &

Gen. cap. 1. vers. 31.
Lingua querula obliquis quæstibus Deum lacessit, Eccles. c. 7. vers. 15.
Gen. cap. 16. vers. 12.
Omnium hostis est, & accusat omnia.

A actionem movet. Linguarum querularum refertus est Orbis. Ubi domus, ubi xenodochium, ubi cœnobium, ubi palatium est, ubi latebræ ullæ sunt, in quibus non omnia his linguis perstrepant? Et quemadmodum diversissimi palati in discernendis cibis, ita dissimillimi genii sumus in effundendis querelis. Et quid, obsecro, in rerum naturâ est tam sanctum aut laudabile, de quo nemo conqueratur?

Lingua Querula toto die abundè habet quod queratur, & ut sibi semper similis sit, ad diei auspicium, etiamnum in lecto incipit ejusmodi querulas voces spargere: Equidem non satis diu dormivi; pessimus canis somnum latrando sæpius interpellavit, & jam importunus excitator adest, & rumpit quietem. Subinde & sol reprehenditur tanquam nimiùm moratus in viâ: Et quando tandem, ajunt, lucescet? Cùm oculi exersi, cùm vestes jam induendæ, querelæ iterum innumeræ; hoc plus æquo follicat, hoc nimis strictum, hoc laxum nimis est,
B istud non satis adhæret corpori, hoc pedi non aptè respondet, illud nimis rugosum est, hoc planum nimis. Cùm libri aperiendi, cùm manus admovenda chartæ,

Tum querimur, crassus calamo quòd pendeat humor,
Nigra quod infusâ vanescat sepia lymphâ:
Dilutas querimur geminet quòd fistula guttas.

Pers. sat. 3. vers. 27.

Neque hîc querelarum finis: Jam caput dolet, jam stomachus resolvitur, jam destillationes vexant, nunc malum in humeris, nunc in crutibus est; jam calculus infestat, jam dentes verminant, jam angina cruciat, jam cibi fastidium affligit, jam alia atque alia torquent: sæpe plures morbi quàm membra, quia unum subinde à diversis doloribus exercetur: hos autem aperire, consilium petere, remedia quærere minimè vetitum, nec indecorum: at verò queri & cum indignatione miserias suas deplorare, sapientis linguæ non est. Hæc linguæ querulæ spuma est. Quòd si plures ejusmodi lamentatrices linguæ conveniant, tunc sanè plenis tibiis cantatur. Vix autem
C unquam duo colloquuntur, quin aut novas fabulas, aut veteres querelas referant.

Miseras cum indignatione deplorare non est sapientis linguæ.

§. II.

FVit ut viri duodecim magnâ familiaritate conjuncti sermonem ita conferrent, ut quilibet querelarum aliquid in commune diceret. Primus, in tempestatem & cælum peroravit, quod modò ut nimbosum nimis & tempestuosum, modò ut nimis serenum ac sudum accusavit, modò ventos, modò malaciam, modò imbres, modò siccitatem nimiam, modò nimios æstus, modò frigora nimia; jam inconstantem & nubilantem aërem reprehendit. Et en, ait, quàm hæc fœda est, quàm turbida, quàm atrox & immoderata tempestas! Ita huic dicendi & conquerendi materiam præbuit cæli serenitas, & gravitas. Ita nec cælum, nec Deus placent omnibus.

Querelæ quorûdam murmuratorum.

Alter, in uxorem querelarum plaustrum exoneravit. Uxor mala, inquit, quàm gravis, quàm longa, quàm intolerabilis crux! Dî Deæque qualem ego nactus sum uxorem? improbam oppidò, & vix unquam taciturnam, nisi cùm dormit; sed & in somnis garrit Canidia, trivenefica.
D

Tertius, stipendium ac salarium tam suum, quàm aliorum in jus vocavit: Maximis, inquit, ac continuis laboribus urgeor, salario autem perquam tenui, & exiguo ludificor: quis sumptu tam modico vitam toleret? equidem domino meo placeret, si laborarem ut asinus, aurum congererem ut gryphes, foliis victitarem ut bombyces. Jure queror; domini mei avaritia nimis vilem pensiunculam præbet.

Quartus in magistratum copiosè bilem effudit. Ecquis, ait, non queratur? Magistratus in quosdam tam facilis ac clemens est, in alios tam rigidus & severus. Dat veniam corvis, vexat censurâ columbas. Hic offam interit, alteri exedundum est. Hic dimittitur noxius, ille

insons punitur. Disciplina deseritur, connivetur, amplum est sceleribus patrocinium. Et quis tot pecuniariis exactionibus par sit?

Quintus, in annonam querelas plurimas evomuit. Annonæ structor videri potuisset, tam grandi supercilio pistores omnes damnavit, suum pani pondus, farinam operam deesse caussatus. Ita querelas in Curiam, pistrina, molendina, granaria, frumentatores & triumviros panarios effudit largissimè.

Sextus, militiam sibi sumpsit querelis lacerandam. Hîc, ajebat, nimis lenti sunt & cunctabundi, hîc præcipites nimiùm, hîc verò nihil fit: hîc honores desunt, hîc munera; hîc concilium militare hallucinatur, hîc à ducibus est error; hîc avaritia, hîc superbia omnem militarem successum corrumpit: ita rem bellicam variè deploravit.

Septimus, de templo & divino cultu est questus. In hac æde, dicebat, conciones nimis prolixæ, in illâ nimis breves: in ceteris, quamdiu expectandum, dum rei divinæ initium fiat? hîc erratur in cantu, illic in ceremoniis; hîc omnia nimis operosè fiunt & sumptuosè, illic negligentim & nimis perfunctoriè: istic confessarii vehementes nimis, & impatientes sunt, alibi mites nimiùm & planè siculnei, ac propemodum elingues. Sint hæc vera, linguis tamen querulis non sunt enuntianda.

Octavus, in ancillas & famulos querelis grassabatur: Hi homines, inquiebat, nimis jam imperiosi, contumaces, pigri, insatiabiles sunt, nullis jussibus, sed nec Manlianis imperiis in officio satis continendi.

Nonus, in sacerdotes & viros religiosos examen querelarum emisit: Et isti quidem, ajebat, poculis rem agunt: hos effert superbia, istos inquinat avaritia, illos perdit otium, hi sacra bonæ Deæ non ignorant. Sic à querelis ad detractiones transitur.

Decimus, vitiosissimum ævum & degeneres ab avis posteros queribundus deflevit: nec dixit, Ego tûque sceleratorum hominum pars sumus, sed omnem tempori culpam impegit.

Undecimus, Dei satellites & apparitores, Morbum, Mortem, diabolos querelis onerans: Mors, inquit, immanissima præmaturè mihi amicorum optimum abripuit: illic tragœdias diabolus tragicissimas excitavit, cædis & malorum omnium mandator. Hujus hominis querelæ vix ipsi Deo pepercerunt.

Duodecimus, in suos obtrectatores & inimicos innumeras querelas oré pleno ejiciens: Hic, inquit, torvis me oculis intuetur: hic salutatus non resalutat; hic asperis in me verbis invectus est. Querulus iste homo non ante querelarum finem fecit, quàm alii veterem telam ordirentur, repererentque querelas jam auditas, quod linguæ huic proprium, idem sæpius recantare. Atqui *hi sunt*, ut Thaddæus Apostolus loquitur, *murmuratores, querulosi, secundùm desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superba.*

Judæ epist. Canon. vers. 16.

§. III.

POrrò quid vos, auditores, de his sentitis, quis horum primum præmium obtinet? Si rationem & jus consulamus, primum præmium debetur illi, qui sic queritur, perinde ac si divina dispositio ei non perplaceat, & idcirco modum Deo constituendum censeat. Alterum præmium ei debetur, qui magistrum querelis suis allatrat: non exigui res momenti est, judicum agere velle judicem. In tertiis consistit, qui tot tantasque querimonias de aliis hominibus habet, ut cum primis certet. Apertissimum Christi dictum est: *Amen dico vobis, quamdiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* In Mosen & Aaronem Judæi querelas plurimas congesserant. Sed illi querelis respondérunt: *Non contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.* Verùm duodecim illis querulis censoribus breviter respondendum est; sua quemque censura feriat.

Matt. c. 25. vers. 40.

Exod. c. 16. vers. 8.

A Primus de tempestate & injuriis cæli questus est. Quomodo Respondemus: Homo patientiæ non ignarus, contra murmurantes neminem magis quàm seipsum queritur. Divinam Ordinationem non tangit. Illud unum assiduè ingeminat: *Bene omnia fecit.* Hominum aliquis peccat? Non aliud sibi secùm quàm hoc repetit: *Quis ego sum, qui judico servum alienum? Domino suo stat aut cadit.* Sed nec contra rem aliam creatam queritur.

Alter de uxore questus est. Respondemus: Quod ture tibi intrivisti, tibi exedundû est. Uxorê habeas ut nactus.

Tertius de suo salario questus est. Respondemus: Qui non nescit se frustra & incassum queri, nec tamen querelas desinit, is numos suos in pertusum sacculum mittit; quieti suæ consuleret, si taceret.

Quartus contra Magistratum questus est. Respondemus; Qui toties errat in gubernandâ domo suâ, stultè magistratum accusat, qui urbem aut provinciam gubernat. Discat ille priùs pauculos suorum regere, vix demum alios docere poterit, quâ ratione populus sit regendus. Ira in alienis linces, in nostris talpæ sumus. B

Quintus de annonæ caritate questus est. Respondemus: Ubi demum omnia & ubique locorum ad rectissimam amussim erunt composita, nos non ampliùs erimus superstites. Hoc interim re ostendamus, vectigal magnum esse parsimoniam: pistoribus & molitoribus sui sunt judices, qui farinam inspiciant; vitam nos nostram inspiciamus, & illud sæpius cogitemus: Bona verba non rarò meliora esse quàm dona.

Sextus contra nostratis militiæ rationem quæstus est. Respondemus, & unà quærimus: Quot obsecro querulus hic homo stipendia fecit, quibus ducibus militavit? an unquam in hostem gladium strinxit? an unquam plumbeam glandem extorsit? Ergo, ne sutor ultra crepidam. Milites de armis, Mathematici de stellis, architecti de ædificiis, navarchi de ventis, medici de morbis eruditiùs, quàm alii, loquentur.

Septimus de templorum administris & maximè de concionatoribus questus est. Respondemus: *Qui sine ullo peccato est, primus in illos lapidem mittat.* Ubi quis munus suum exactissimè, & ad ungem exsecutus fuerit, alios fortassis rectiùs docebit. C

Octavus de famulis & ancillis questus est. Respondemus: Aut talis nunquam serviit, aut memoriam omnem perdidit. Plato ait, neminem regem non ex servis esse oriundum, neminem non servum ex regibus.

Nonus de sacris hominibus & religiosis viris conquestus est. Respondemus: Urbs munda conservatur hac ratione, si quivis paterfamilias viam publicam ante ædes suas conservet mundam; reliqua curabit magistratus. Optima scientia est, Notitia sui: qui seipsum novit, in alios non temere sententiam dicet. Deinde iniquum est, uno delinquente omnes accusare. De Religiosorum domibus idem pæne dicendum, quod de suâ Augustinus: *Neque mihi, ait, arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quàm arca Noë, ubi tamen inter octo homines unus reprobus inventus est; aut melior sit quàm domus Abrahæ, ubi dictum est: Ejice ancillam & filium ejus, &c. aut melior sit quàm cohabitatio ipsius Domini Christi, in quâ undecim boni perfidum & furem Judam tolerarunt; aut melior sit quàm cœtus ipsum, unde Angeli ceciderunt.* D

Decimus de temporum iniquitate questus est. Respondemus: Senecæ conjux famulam habuit Harpasten nomine fatuam. Hæc subitò desiit videre, se tamen cæcam esse non scivit: ideo totam domum ut tenebrosam accusavit; tenebræ in ipsius oculis fuerunt. Idem nobis accidit; accusamus tempora, cùm nostra sit culpa.

Undecimus de morbis & morte questus est. Respondemus: Olla enim de figulo questa est, quòd eam parieti allisisset: at nemo hanc querelam non stultissimam dixit: hoc jus figuli est, fingere vasa & frangere prout ipsi placet.

Duode-

Duodecimus de suis obtrectatoribus & inimicis quæstus est. Respondemus: Augustæ Vindelicorum duo religiosi viri ostiatim mendicarunt. His pro stipe homo improbus restim porrexit: quem illi reverenti osculo acceperunt & gratias egerunt, ædificio suo rem fore percommodam asserentes. Omnium inimicorum nostrorum nequitiæ & technæ funes sunt & restes, quibus nostra onera, nósque ipsi attrahamur in cælum. *Quid ergo habemus justæ querelæ?* gratiæ potiùs sunt agendæ. 2. Reg. c. 19. vers. 28.

§. IV.

Sed objicias: Ergo anxias & acerbas ægritudines explicare non licet? imò verò licet, sed eo loco atque iis hominibus quibus oportet. Hoc non est querelam effundere, sed medicinam petere. At verò tam multis aliis, & toties molestias suas oggerere, conquestio supervacanea, & plerunque damnosa est. Deinde inter querelas ita nonnunquam effervescit animus, ut tacito passu ad obtrectationes & calumnias fiat transitus, quas nos justas querelas nominamus. Sed objicias iterum: Quis adeò ligati oris sit, ut cùm scierit se non nisi vera locuturum, querelas tamen omnes comprimat? quandoque solatio est eas effudisse. Si effundantur in amicum sinum, è quo consilium speretur vel auxilium, subinde non obfuerit: at verò querimonias ubique spargere; omnium aures iis fatigare, malum asperat, & ulcus facit grandius, præsertim si hoc rescisçant illi, de quibus querimur. Quamvis & ii hîc monendi sunt, quos querelæ petunt, ne ea quæ de se dici audiunt, contemptim transeant, velut inania murmura, & merissimas querelas; ne dicant; Servis & subditis nunquam desunt intempestivæ querelæ: quin potiùs examinent rem quæ aliorum questus provocat, an ea nihil æquitatis habeat; pensent singula, num juvare possint, num parcere debeant, an nonnihil cedere, & onus levare conveniat. Iniquùm est si domini omne sibi jus in servos aut subditos tribuant: Nemo bonus judex in causâ propriâ.

Querelæ non effundendæ nisi ex spe auxilium.

Sionis Rex David à Joabo, quem suæ militiæ præfecerat, acerrimis querelis flagellatus, non tantùm hominem benignè audiit, sed & executus est, quæ suus sibi famulus dictarat exequendum. *Nunc igitur surge & procede*, inquit Joab, & *alloquens satisfac servis tuis. Surrexit ergo rex, & sedit in portâ.* Quid potuisset mitius aut dicere, aut facere potentissimus regum ad querelas acerbissimas? Has audiit mitissimus regum, sed non retorsit? suum illud potiùs usurpavit: Domine, *ut jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum*; neminem accuso nisi meipsum; de nullo conqueror, nisi de meipso; palæis an hordeo pascar, sileo; jumentum sum. 2. Reg. c. 19. vers. 7. & 8. Psal. 72. vers. 22. & 23.

Hebræus propheta Jonas non semper Domini jumentum esse voluit. Et hic ipse est qui luculentum querulæ linguæ specimen præbens, contra divinos jussus variè conquestus est. Cùmque jam pæne non haberet contra quem quereretur, in res inanimas linguam querulam emisit. Nam hederam à vermiculo perrosam gravibus querelis convulsit. Cui Deus: *Putasne*, inquit, *bene irasceris tu super hederam?* Cui Jonas audacter: *Bene irascor ego, usque ad mortem.* En judicem, sed malum & querulum: qui causam propriam censet æquissimam. Quemadmodum igitur par est ut magistratus & domini, servorum ac subditorum querelas, non primo aspectu rejiciant, sed examinent atque perpendant, ita subditi suas querelas non pertinaciter, velut æquissimas defendant. Sæpissime utraque pars errat, errorem fateri & corrigere neutra vult. Ille imitator Christi prudenter: *Domine*, inquit, *quid possum conqueri, si me deseris? Si rectè me inspicio, nunquam mihi facta est injuria ab aliquâ creatura; unde nec justè habeo conqueri adversum te.* Jumentum nec de pabulo, neque de lecto, neque de domicilio queritur. Cum sapientissimo rege sapit, qui hoc idem de se affirmare audet: *Vt jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.* Jonæ 4. vers. 9. Imit. Christi lib. 3. c. 40. & 41. Psal. 72. vers. 22. & 23.

§. V.

Isaias divinam benevolentiam pollicetur: *Si*, ait, *abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest: tunc invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum.* Primò omnium auferenda est catena. Heu quàm misera est vita, quæ noxas noxis, scelera sceleribus velut annulum annulo connectit! tollatur hæc catena, & redibit divina gratia. Altera rum est; Contine digitum, ne minare, ne illude: minaces, iracundi, illusores intento digito loquuntur. Tertium est; si desieris loqui quod non prodest. Inter sermones prorsus inutiles pæne inutilissimus est querela, quæ rarissimè prodesse, ferè semper nocere soler. Jobus: *Quia*, inquit, *querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi.* Sint querelæ veræ, sint justæ, sed quid tum postea? quid querimoniis juvamur? caussam bonam vix unquam adjuvant, caussam malam plerunque deteriorem faciunt querelæ. Ergo desine loqui quod non prodest: Siracides etiam hortatur: *Fili in bonis non des querelam, & in omni dato.* Tot sanctissimi martyres minimè omnium queruli fuerunt, quos Ecclesia vel ideo etiam veneratur & laudat: *Non murmur resonat, non querimonia, sed corde tacito mens bene conscia conservat patientiam.* Hanc laudem jure optimo tulit sanctissimum par conjugum Zacharias & Elisabetha; Nam, *erant justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querelâ.* Nemo de illis queri potuit, sed nec ipsi de aliis questi sunt; sorte suâ contenti vixerunt, verè *sine querelâ.* Isaiæ 58. vers. 9. Vt divina benevolentia acquiratur, 1. Auser catenam; 2. Contine digitum, 3. Desine loqui quod non prodest. Iob cap. 33. vers. 10. Eccli. c. 18. vers. 15. Luc. cap. 1. vers. 6.

Prisci dicere solebant, non decere sapientem, modò in hunc, modò in illum declamitando, veritatis oculis caliginem offundere. Malè audit de quo dicitur: *Est homo querulus, nemo ei satisfacit; cum omnibus injuriam expostulat.* In viro religioso hoc grande vitium est. Quamobrem abbas Pastor dictitabat: Qui querulus est, monachus non est. Homo religioni addictus non facilè de re ullâ conqueratur, instar jumenti, cujus fortunæ omnes à nutu domini pendent. Monstrosius, sic dicam, monstrum videri potest, cœnobita querulus, quàm asina loquens.

Hominem seriò probum Ecclesia hoc afficit encomio: Ecce homo sine querelâ, verus Dei cultor & permanens in innocentiâ suâ. De querulo mutatis vocibus canendum: Ecce homo plenus querelâ, ventris sui cultor, & permanens in stultitiâ suâ; quidquid ad suum stomachum non facere putat, repudiat. Tantò inter omnes pretiosior Jobus & unicè æstimandus, quia à Satanâ tam dirè habitus ut nihil sui corporis haberet, quod sanum diceret præter linguam, fors ideo non ulcerosam, ut eam in querelas laxaret, ut cælum omnésque cælites execraretur, ut hostibus suis omnibus pessimè precaretur; Et tamen *in omnibus his non peccavit Iob labiis suis.* Ipse quidem de se affirmat: *Derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.* Læsa & afflicta erant omnia, & una supererat lingua, quâ usus est non ad querelas, sed Dei laudes & gratiarum actiones. *Sit nomen Domini benedictum.* Non est melior, non est brevior, non est suavior cantiuncula, in miseriis & ærumnis, in rebus adversis omnibus quàm hoc ipsum Jobi carmen: *Sit nomen Domini benedictum.* Nihil agimus querelis, nisi quòd caussam nostram plurimùm labefactemus, perinde ut qui funiculos implicatos nec solvere potest, nec rumpere; dum luctatur, arctiùs eos implicat, & pluribus nodis constringit. Quin ergo aulicum illum imitamur, qui in cultu regum consenuerat, cujus notissima vox est. Nam cùm illum quidam interrogaret: Quomodo rarissimam rem in aulâ consecutus esset, senectutem? *Injurias*, inquit, *accipiendo, & gratias agendo. Sæpe adeò injuriam vindicare non expedit, ut ne fateri quidem expediat.* Et nos profectò tantò chariores Deo famuli erimus, quantò minùs Hominis probi encomium. Iob cap. 1. vers. 22. & cap. 19. vers. 20. Idem cap. 1. vers. 21. Sen. lib. 1. de Irâ c. 33.

rò minùs queruli. Probissimi hominis illustre prorsus indicium est; De nulla re conqueri, nisi coactum.

R

CAPVT XLIX.

Lingua REVELANS *secreti, quadruplici nos malo afficit.*

Isaiæ c. 59. v. 4. & 5.

MAlum ovum malus corvus; veteri verbo jactatur. De ovis pessimis Isaias vates prænonens: *Conceperunt laborem,* inquit, *& pepererunt iniquitatem. Ova aspidum ruperunt. & telas aranearum texuerunt: qui comederit de ovis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum.*

Bart. Angl. de rer. propr. lib. 19. c. 78.

Aspidis ova, ut Bartholomæus Anglicus testatur, excludit rubeta; rana non minus aspide venenata. Cum rubetæ fomento rupta est ovi crusta, exit regulus, aspide & rubetâ venenatior, qui vel oculis necat; at primum quod ab eo necari solet, est rubeta mater. Quisquis de absentibus contumeliosè loquitur, & id tanquam arcanum non evulgandum alienis auribus committit, is alteri aspidis ovum supponit cui incubet. Alter aliquanto tempore fovet ovum silentio, demum garrulitate ac imprudentiâ excludit. Atque hinc regulus qui nonnunquam patrem & matrem, auctorem & fautorem necat. Idcirco ingenti circumspectione opus, quidnam arcani, & cujusnam id auribus committatur. Neque eum dumtaxat, qui hæc talia narrat, attentum volumus & circumspectum, sed & illum qui narrantem audit: huic sedulò cogitandum quid sibi & à quo committatur, ne istud temerè ac imprudenter emanet. Si secus fiat, ingentia hinc damna oriuntur. Hanc ob caussam Alphabeti series ad litteram caninam nos ducit, quæ linguam pessimæ famæ commonstrat. Ea *Revelans arcanum* nominari solet. Quantum verò nocumenti adferat hæc lingua, quantis discordiis orbem misceat, quâ demum ratione hæc pestis coërcenda sit, hoc capite demonstrabimus.

Quis ovi aspidis alteri supponit cui incubet?

§. I.

Quid hîc dicatur arcanum & secretum?

ARcanum hîc & secretum id dicimus, quod vel secretò ab aliis auditum, vel certè à se tale quippiam est quod silentium exigat. Subinde res adeò arcana non est, sed quoniam alter rogavit; *Tecum habeto,* profectò edicenda non est. Et multò magis clausa sunt habenda consilia, quod ipsum etiam jusjurandum poscit. Quidquid denique inter duos aut plures occultis arbitriis disceptatur, alto silentio premendum est. Quisquis tale quid edicit, jure futilis gerro dicitur, ut qui linguam habeat rimarum plenam, hac atque illac diffluentem, uti sunt Danaidum dolia semper pertusa, quibus quidquid infunditur, perditur. Atque hinc mala nascuntur plurima: numeremus.

Mala è linguâ revelante provenientia. 1. Magna levitas animi se prodit in homine.

Primum est: Magna levitas animi, & puerilis simplicitas se prodit in eo homine, qui nihil secreti potest tegere, sed audita mox obviis enuntiat. Imperitus lusor est qui favente sorte pictas chartas aliis ostendit, seque ridiculum facit. Sed ut vulgus argutatur, quatuor sunt, quæ abscondi nequeunt, Palma in clivo, stramen in calceo, fusus in sacco, arcanum in fatuo. Nec sapientiores ii, sed & nequiores, qui dicta ejuscemodi ab aliis expiscantur, quæ proximo cuique venditent. Et fit quandoque ut narrationem celandam audiat is ipse de quo malè instituta est. Siracides hos locutuleios prægnanti fœminæ confert, quæ partui vicina dolet, ingemiscit, luctatur; sic, *A facie verbi parturit fatuus.* Nec quiescit miser dum partum suum enixus sit in lucem, & quæ auribus concepit, toris buccis effuderit. Si quid ad canis aut felis caudam alligetur, quanta inquietatio sequitur? ut currunt, ut saliunt, ut furunt inquietæ animantes? nec ullo loco consistunt, dum alligatum excusserint: Non aliter *Revelans lingua* impetu fertur ad eloquendum. Et ea sæpe gestit libidine suâ effutiendi, ut non visa solùm & audita narret, sed illa quoque misceat, quæ suspicatur, quæ fingit: falsa sint an vera, juxta habet. Grande hoc malum est, animi sui levitatem sic omnibus spectandam proponere, ut quamplurimi norint hominem mentis inopem esse.

Eccli. c. 19. vers. 11.

Alterum malum est, qui secreta retegit, fidem amittit, nemo est qui se suâque velit illi committere. Siracidæ hoc credimus: *Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inveniet amicum ad animum suum.* Et qui par pari reddat. Hanc profectò viam tenet divina providentia, & potissimùm in linguæ vitiis, ut quemadmodum ille de isto contumeliosè loquitur, sic alii de illo; & sicut iste commissa sibi effutit, ita nec alii arcana illius celent. Salomon luculentè pronuntiat: *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana; qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.* Nimirum hoc discrimè est: qui ambiguæ fidei vir est, audita mox foras eliminat; fidus & prudens secum habet, quæ audiit. Arcanorum revelatio à fraudulentâ & infidâ plurimùm mente proficiscitur; fidelis enim commissa concreditáque sibi alto premit silentio, quâ enim fide ab amico rem accipit, eâdem servat. Ille in hujus sinum reposuit; iste committentis affectui respondebit, & non fallet. Si verò prodit; fallit, infidus est, amicus non est. Proinde nihil illi credendum. Venusinus vates cavendum eum monet:

Fingere qui non visa potest; commissa tacere Horat. a. arte poet. vers. 122.
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Addit, quàm suaviter arcanum exprimi soleat:

Tu lene tormentum ingenio admoves Horat. lib. Od. 24.
Plerunque duro: tu sapientium
Curas, & arcanum jocoso
Consilium retegis Lyæo.

Hæc lenia tormenta, subsequitur cæcus amor sui,

Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem Idem lib. Od. 2.
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

Luctator dolosus est vinum, ut Plautus putat, pedes captat primulum, imò verò linguam, cui sic captæ secretum facilè rapit.

§. II.

TErtium malum est: Qui sibi dicta mox foras eliminat, non tantùm fidem, sed & amicum perdit. Siracides hoc affirmans: *Est,* inquit, *concordatio, excepto convicio, & improperio, & superbiâ, & mysterii revelatione, & plagâ dolosâ; in his omnibus effugiet amicus.* Omnis amicitiæ nexus solvitur, & vix unquam iterum copulari potest, quæ his modis dissoluta est. 1. Conviciis ultro citróque jactis. 2. Improperiis, cùm aut iste donum exprobrat, aut ille doni vilitatem exaggerat. 3. Fastuoso amici contemptu. Amicitia aut pares accipit, aut pares facit: hinc perit illa, si alter alterum velut inferiorem despiciat. 4. Vulnere per fraudem inflicto: Gravius sentitur damnum quod ex obliquo venit. 5. Revelatione mysterii: Difficile est amicos componere post hanc injuriam defecti arcani. Deum quidem omnibus his modis lædimus, sed reconciliari Deo facillimè possumus. Non eadem inter homines est ratio: non rarò qui fidem semel violavit, semper infidus creditur; qui semel offendit, semper hostis censetur.

Ergo cui cordi est fides & amicitia, non tantùm secreta non aperiat, sed & societatem eorum caveat, qui ore lubrico quod audiunt, mox effundunt. Ita leges divinæ seriò mandant: *Ei qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.* Eruditè Ambrosius: *Cùm omnia,* inquit, *nobis nostra essent communia, individuus spiritus, individuus affectus, solum tamen commune non erat secretum amicorum, ut fidem servaremus. Sa-*

pientissimus

pientissimus regum vel hanc unam ob caussam, ne arcanum pereat, vinum dari regibus ita vetat: *Noli regibus, ô Lamuel, noli regibus dare vinum; quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas.* Facundi calices quem non fecere arcani proditorem? Homo potulentus totus translucet, totus effluit, & nullo cogente se, tanquam si quæstione interrogatus esset, arcana omnia manifestat.

Prov. c. 31. vers. 4.

Quartum hîc malum est: qui arcana fido pectore non occulit, non tantùm fidem & amicum perdit, sed ita quidem perdit, ut recuperari nequeant. Eam ob rem Salomon providus consuasor: *Quæ,* inquit, *viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio citò, ne postea emendare non possis cùm dehonestaveris amicum tuum.* Quid heroum fortissimo Samsoni vires, oculos, libertatem, vitam rapuit, nisi garrula futilitas, quæ Dalilæ urgenti secretum enuntiavit, & omnia perdidit. In Romanis sacris vas aquæ hauriendæ adhibebatur, quod humi deponere nefas erat; ideo pede carebat, ne uspiam è manu deponi posset. Os vasis istius amplum, in angustiorem conum desinebat, perinde ut in conviviis nostris vitrea sunt, quæ campanas dicimus, quas nisi vacuas, in mensâ reponere piaculum foret. Atque illud suum Romani vas, *Futile,* vocabant, quod quidquid contineret, effundendum esset. Huic vasi appositè confertur homo tam patuli ac lubrici oris, ut quidquid auditione acceperit, id mox iterum effundat locutione, perinde ac si nefas sit auribus quippiam accipere, quod non quamprimum os regerat. Hęc tamen inter vas illud & os humanum differentia est; vasè illo nullum unquam incendium excitatum est, sed ore hominis sæpissime; illud igni extinguendo fecit, hoc creberrimè sufflando. Arcana non celasse ingentium malorum sæpius origo fuit. Divinus testis Siracides: *Denudare,* inquit, *amici mysteria, desperatio est animæ infelicis.*

2. Fidē & amicū ita perdit, ut recuperari nequeat. Prov. c. 25. vers. 8. Samsoni vires rapuit garrula futilitas.

Eccli. c. 27. vers. 24.

§. III.

Metelli dictum de arcano subtrahendo.

ILlud Romanorum columen Metellus senex, militiæ peritissimus, tanti æstimavit secreta posse contegere, ut interrogatus, quid in sequentem diem juberet, dixerit: Si scirem intimam meam tunicam arcani mei consciam, in ignem eam abjicerem. Nec enim solùm linguæ vitium est, aliena secreta effutire, sed etiam sua, præsertim apud imprudentem. Metellum secutus Petrus Aragonius; Comburam, ajebat, tunicam meam intimam, si consiliorum meorum esse gnaram sciero. Sapientissimè monuit Salomon: *Caussam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles.* Quam ob caussam Abbas Antiochus dixit: Unicuilibet obvio concedere sui pectoris arcanum, id peculiare est animæ prorsus ineruditæ. Necesse est igitur circumspectè & comite consilio agere omnia.

Prov. c. 25. vers. 9.

Infans cùm manu glaciem tenet, brevi lusu se decipit, cupérétque perlucidum hoc crystallinum non dimittere, sed quia gelu manus adurit, gaudium suum manibus elabi sinit, quod nequit retinere: ita hi pertusi oris homines, vellent quidem non infidi ac leves videri, sed quia rimarum pleni sunt, hâc atque illâc perfluunt, uti vas fluxum & pertusum, dolium Danaidum.

Salomonem & Siracidem locupletissimos testes sæpicule adhibuimus, ii tamen paratissimi sunt longè sæpius in vitiosam linguam testimonia denuntiare, præsertim in hanc ipsam de quâ agimus. Siracides quidem hîc neminem non cautissimum exoptans: *Non duplices,* inquit, *sermonem auditus de revelatione sermonis absconditi, & eris verè sine confusione.* Perinde si dixisset: Quod tibi primò dictum, tu ne secundò dicas; ne duplices sermonem. Illud verò ridiculum admodum & stultum est, quod tunc primùm, cùm jam aliquid enuntiavimus, os alteri obserare cupiamus. Exemplo rem demonstramus.

Eccli. c. 42. vers. 1.

Narravit mihi Sertorius nuperrimè Pollionem senatu movendum, Thraseam aulâ excludendum. Narrationis suæ epilogum adjecit hunc: Cave ulli hoc dixeris; nam res adhucdum alto premenda est silentio. Ego autem amicorum fidissimo hoc ipsum narravi, sed & clausulam hanc adjeci: Obsecro te, ne hoc aliis enuntia; etiamnum obscurè ferendum est. At ille familiarium meorum intimus, uxorem inter illos alios non numerans: O mea conjux, ajebat, quando tu alter ego es, arcanum tibi commissum præter me neminem scire credideram: audi rem miram & novam; Pollio senatu movebitur, Thraseas excludetur aulâ; sed occultum hoc habeto. Illa byssinæ, sed lubricæ linguæ mulier, vix duabus horis tam grande secretum continuit, & in vicinæ aures mox egurgitavit, illam quoque speciosissimam clausulam attexens, secum hoc haberet; audita in vulgus minimè spargenda. Mulier vicina fidem non falli arbitrata, nisi arcanum publicè narraret, clam in unius alterius ve aures hoc de Pollione & Thraseâ insusurravit; mox urbe totâ volavit fama, & tragœdia inde nata est non una.

Quis hujus tragœdiæ auctor obsecro? primus ille, qui tacenda non tacuit. Sed dicet: Ego tamen obnixè rogavi te, nemini hoc enuntiares. Quid me rogabas, ô stultissime mortalium? cur non rogasti teipsum, & os tuum? si tu recessus mentis tegere non potuisti, quid de alio sperare poteras? si nesciri hoc volebas, cur ulli alii narrasti? Ego enim sic mecum ratiocinabar. Si potuit id mihi uni committere, possum & ego uni alteri, hic alter tertio, tertius quarto, hic quinto. Ab hoc celeriter ad sextum, inde ad decimum, ad quinquagesimum, ad centesimum res delata est. Singuli quidem rogabant. Hoc tecum habeto, istud nemini dixeris. Verùm hæ ipsæ preces audaciam suggerebant ad propagandum secretum. Chrysostomus ineptissimas has preces & ipse irridens ac detestatus: *Hoc verò ridiculum magis est,* inquit, *quòd talem habentes vitam, & propria negligentes, cùm aliquid arcanum dixerint, rogant audientem & adjurant, ne cuiquam ampliùs alteri dicat: declarantes quod rem reprehensione dignam commiserunt. Si enim illum, ut nemini dicat, rogas; multò magis te priorem hoc dicere non oportebat. In tuto sermonem habebas: postquam verò alteri prodidisti sermonis custodiam, superflua facis & inutilia, admonens & obtestans pro delictorum custodiâ.*

Chryst. to. 5. hom. 3. ad pop. mihi pag. 31.

§. IV.

QVidquid ergo deblaterari non vis, hoc in tuo pectore, hoc in ore tuo moriatur, & computrescat. Vivere finis, & ex ore tuo prosilire? jam actum est; brevi ora omnium persultavit. Divinè hîc Seneca philosophatur, & hoc ipsum quod dicimus, rationibus affirmans: *Nihil,* ait, *æquè proderit, quàm quiescere, & minimum cum aliis loqui, plurimum secum. Est quædam dulcedo sermonis quæ irrepit & blanditur, & non aliter quàm ebrietas, aut amor secreta producit. Nemo, quod audierit, tacebit: nemo, quantum audierit, loquetur. Qui rem non tacuerit, non tacebit auctorem. Habet unusquisque aliquem cui tantum credit, quantum ipsi creditum est: ut garrulitatem suam custodiat, & contentus sit unius auribus, populum faciet. Sic quod modò secretum erat, rumor est.* Nam etiam uni rem dixerit, ille porrò uni, hic alteri, alterique: & ita populus sciet. Hoc è veteri memoriâ festivissimum ludicrum demonstrabit.

Seneca epist. 105.

Qui populum facimus, mox sequentibus verbis explicatur.

Romanus senatus occultum aliquod consilium per aliquot dies intra se agitaverat, cùmque res ea multum obscuritatis haberet, variásque excitaret suspiciones, quendam senatorum, mulier aliàs pudica, sed tamen mulier, majorem in modum precibus urgebat, ut arcanum sibi aperiret: dejerans interim, se silentio rem rectaram, & ni faceret, diris se devovens execrationibus, flénsque & quiritans fidem sibi non haberi. Ille ut stultitiæ eam suæ coargueret: Vincis, ait, mea uxor; proinde audi terribilem rem atque prodigiosam. Relatum ad

nos

* *Alaudam.* nos est à sacerdotibus, * cassitam visam esse volantem cum galeâ aureâ & hastâ: de eo ostento unà cum auguribus deliberamus ac anxiè disquirimus bonine an mali aliquid portendat; tu verò tace. Hæc locutus in forum processit. At verò mulier ancillam, quæ primùm intraverat, arripiens, pectus suum plangens & crines scindens: Eheu, inquit, mi vir, & ô mea patria quid nobis fiet? volens docénsque ancillam quærere. Quidnam igitur evenit? inquit ancilla, & simul silentii fidem obstringit. Postquam interroganti & fidem danti mulier rem narravit, addidit communem omnis loquacitatis clausulam: Cave ne cui hæc dixeris, & tace. Vixdum à dominâ ut est digressa, unà servienti alteri, quam maximè videbat otiosam, narrationem injicit. Illa herili famulo curiosiùs scisciranti exponit. Hoc modo fabula in forum devoluta, ita ut præcurreret auctorem. Quidam ad eum notus accurrit, & an recèns domo adveniat quærit. Ait ille. Nihil ergo, inquit, inaudisti novi? Ad quem ille: Quidnam obsecro? an novi aliquid evenit? Tum alter: Cassita, inquit, conspecta est volans, cum hastâ & aureâ cassîde, atque de hoc ostento principes senatum habent. Ubi ridens iste: Laudo, inquit, mulier celeritatem tuam, quâ factum est, ut me in forum euntem sermo hic anteverterit. Proinde ad magistratum accessit, eúmque trepidatione liberavit. Ut autem mulierem ulciscereturr, domum reversus: Mulier, perdidisti me, inquit, pruritu linguæ: compertum est enim è domo meâ in publicum elatum esse arcanum: itaque ob tuam incontinentiam solum mutare cogor. Euntíque inficias, & dicenti: Quasi verò tu non trecentesimus hæc audieris? Quomodo, inquit, trecentesimus, qui te urgente, ut periculum facerem, possésne audita reticere, istuc confinxerim? Atque hic quidem mulieris suæ continentiam probavit, & veluti in vas fatiscens, non vinum aut oleum, sed aquam infudit.

Ita femineum hoc vitium est. Nam viri est frenos linguæ injicere, & ante vitam ponere, quàm concredita retegere: effutire commissa muliebris est ingenii, ad colum & acum nati. Homo futilis perforato bibit poculo; plus effundit quàm bibat. Ecquid autem ab eo speres, cui nihil tuto credi potest? qui consilia in fronte & manibus gerit? parere fors poterit, imperare non poterit.

Tutissimum ergo est, si quid publicari nolis, tu ipse primus taceas. Quod Siracides fidelissimus monitor, nobili documento instillans: *Audisti verbum*, inquit, *adversus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.* In omnem hoc calumniam, obtrectationem, maledicentiam dictum est. Quidquid enim alterius nomen famámque accîdit aut denigrat, id in narrationibus locum penitus non habet: nec ullius momenti est illud dicere; *Prout emi, sic vendo.* Malas & vitiosas merces emisti deceptus; núnquid ideo decipies alios, ut eásdem vendas? monetam plumbeam ab impostore accepisti; nunquid eam iterum erogabis, ut imponas & aliis? Frange, projice hos numos lúce publicâ indignos; omitte, amputa narrationes ulli hominum damnosas. Nec illud te unquam excusaverit: *Do prout accepi: Audisti verbum adversus proximum tuum; commoriatur in te.* Euripides secreti tenacissimus, cùm ei nescio quis animam fætenté exprobraret: Ne mireris, inquit, vir bone, multum arcani in hoc ore computruit. Ergo *commoriatur in te*, putrescat, & emoriatur intra tuas fauces, quod aures tuæ receperunt. Christus Dominus quàm istud exemplo suo efficaciter monstravit! In eâdem secum mensâ, idque in cenâ ultimâ scelerarissimum proditorem habuit, hoc tamen secretum non prodidit. *Unus vestrûm*, inquit, *me traditurus est.* Non dixit, Oeconomus noster hoc faciet: non dixit, Judas Iscariotes, meus proditor est. Siluit ista, ut & arcanum tegeret, & hominem nefarium corrigeret.

Eccli. c. 19. vers. 10.

Intra fauces commoriêdum quidquid famam alienam inficit.

Matt. c. 26. vers. 21.

§. V.

IN priscæ legis ritibus præcepit Deus, ut in templo ad Exod. 27.
manus essent lebetes parvi aquâ pleni in quos lampadum & cereorum mucus conjiceretur, ut sic fumus ac fœtor templo arcerentur. Non aliter Spiritus sanctus per Salomonem præcipit: *Audisti verbum malum adversus* Eccli. 19.
proximum tuum? commoriatur in te: sit cor tuum aqualis vers. 10.
instar, aut lebetis aquâ pleni, in quo quidquid malevolorum dictorum est, mergatur, ne fumus ac fœtor latiùs abeant; commoriatur in te, quidquid alienam famam inficit.

Alexander Rex Macedo in eâ, quam contra Darium Curtius.
susceperat, expeditione, omni curâ vestigans, quam re- cap. 10.
gionem Darius petiisset, tamen explorare id non poterat: more quodam Persarum arcana regum mirâ celantium fide. Non metus, non spes elicit vocem, quâ prodantur occulta. Vetus disciplina regum silentium vitæ periculo sanxerat. Lingua graviùs castigatur, quàm ullum probrum: nec magnam rem magis sustineri posse credunt ab eo, cui tacere grave sit, quod homini facillimum voluerit esse natura.

Festivè is, quem dixi, Alexander Macedo hanc in arcanis tegendis taciturnitatem docuit, hoc modo. Epistolam Alexander à matre missam, quæ occultas accusationes & calumnias in Antipatrum continebat, ubi perlegit, ab amicissimo Hephæstione, uti consueverat, eandem passus est legi, sed eâ lectâ, digito detraxit annulum, & Hephæstionis ori, quasi signum impressurus, admovit, &: Contine hæc, inquit, ne quid eorum effutias. Signatorius hic annulus illorum labris potissimùm imprimendus foret, quorum os nullo sigillo clauditur. Beatus Ambrosius graviter, ut solet: *Quicunque*, ait, *est Ambros. in* Psal. 118.
facilis in verbis, velut plenus rimarum, hàc atque illàc effluens, tom. 2. pag. 1249.
interiora evacuat sua, & exterioribus passionibus inundatur, tegere se nescius, nec tenere verbum quod acceperit, sicut sancta Maria, quæ conservabat omnia verba in corde suo, ne quod ex ore ejus deflueret.

§. VI.

QVòd verò tam necessaria taciturnitas toties violetur, licet periculosum sit non solùm falsa dicere, sed etiam vera, quatuor assignantur caussæ. Nam istud vel à vitio adulationis, vel avaritiæ, vel jactantiæ, vel loquacitatis provenit. Etenim secretorum proditor aut palpare vult & blandiri, eam ob rem silenda deblaterat; aut lucri caussâ proditorum præmium ambit, vendítque linguâ quæ silentio erant involvenda; aut videri vult scire paucis aut nulli cognita. Satyra hunc tangit: Quatuor causæ, cur non silendi fides sit etiam periculosum tacere.

Scire tuum nihil est, nisi, te scire, hoc sciat alter. Persius.

Aut certè imprudenter & immeditatè id loquitur, quod mille meditationes secuturæ non emendarint.

Hinc Anaxandridas eruditè dixit: Qui sermonem instar depositi sibi commissum evulgat, aut injustus, aut admodum incontinens est: Injustus quidem, si lucri caussâ id facit: sin absque lucro, certè incontinens dicendus. Quisquis igitur erubescit vel adulator, vel arrogans, vel avarus, vel loquax haberi, secretum & arcanum omne occulat fidissimo pectore, & ori velut ostio seram appendulam injiciat. Ratio ante hoc ostium semper excubet, rigidéque examinet, quidquid per hanc oris januam vel ingressum vel egressum quærit. Quod sapiens Chilo eruditè monens: *Non committendum est*, inquit, *ut lingua præcurrat animum, nescit enim vox missa reverti.* Si vallum hoc hostis occupet, totam urbem expugnavit. Arcanum ante omnia velandum: nec amor, nec odium extorqueat quod fidis, ut putabatur, auribus commissum est.

Qui per iram arcana amici prodit, hostis est duplex. Idem.

Violatione secretorum, res ferè maximæ, regnáque perierunt integra: ut meritò quis dixerit, evertendis imperiis

riis rebúsque natum hoc malum, cùm una sæpe agendarum rerum prosperitas à silendorum tenacitate dependeat. Vulgasti? periit bene gerendæ rei occasio; & elapsa non rarò manibus præda est, verbo uno aut altero intempestivè prolato: imperiáque non postrema jacent, ad cineres deducta magnorum secretorum improvidâ violatione. Proditor est, omnis commissorum violator. Illud inter Romana incunabula pulcherrimum, quòd arcana consilia Patrum conscriptorum multis sæculis nemo senator evulgavit, cùm non unum, sed neminem audisse crederes, quod multorum auribus fuerat commissum. Nunquam enim taciturnitatem, optimum ac tutissimum administrandarum rerum vinculum, labefactari volebant. Hinc non improbè sentiunt, qui silentium in principum consiliariis vitæ periculo sanciendum putant, veterum Persarum more, nec unquam consiliis eum admovendum, cui aut metus, aut spes, aut auri suavissima vis tacendorum vocem exprimat.

Innumera cùm publica, tum privata mala Linguæ Revelanti debentur. Atque hinc Hieronymi monitum est: *Si quis voluerit tuis misceri amicitiis, & hunc videris prioris amici pandentem secreta, eum veluti perfidum cave.* Quid magni expectes ab eo cui tacere grave est?

S

CAPVT L.

Linguam SCVRRILEM *nominatim à beato Paulo vetitam esse.*

CAreon juvenis garrulus & immodicæ linguæ in disciplinam se tradere satagebat Isocrati eloquentiæ magistro, ut ab eo scitè loqui disceret. Isocrates altero tanto grandius minerval petiit, quàm ab aliis, hoc est, viginti millia philippeorum. Eho, ajebant cognati, nimiùm petis, magister, & quæ obsecro duplicandi minervalis caussa est? Quibus Isocrates: Nemo id miretur, ait, nam & duplex huic juveni ars tradenda est: primò quidem docendus est prudenter & opportunè silere: & hoc sanè non discet stans pede in uno. Deinde docendus est etiam loqui, idque ad leges Rhetoricæ. Ad hoc quidem docendum, alteram minervalis partem exigo. Non iniquè.

In omnibus pæne linguæ vitiis hæc docendi ratio servanda, ut priùs quidquid vitiosi est, dediscatur, quo deinde perfectiùs addisci possit, quod virtus tradit. Inter linguas valde vitiosas SCVRRILIS est, quam & petulantem nominemus. Hæc in sacris paginis nominatim perstringitur. Nam à beato Paulo SCVRRILITAS graviter notata turpissimis vitiis accensetur, de quâ nunc plura disseremus.

§. I.

VEteri apologo narratur coitio hunc in modum instituta. In venerabili murium concilio etiam sorices assederunt consulturi in medium. Hic unus aliquis sorex de voce & cantu insolenter gloriari instituit. Sunt enim sorices minores quidem muribus, sed strident clariùs. Hanc insolentem jactantiam non tulit mus ætate provectior, &: Quid de hoc gloriaris, ait, stultissime galactopota, quod tibi plus obest, quàm prosit? nescin' inter homines verbo tritissimo jactari: Sorex ipse suo se prodit indicio? Ergo disce sapere, illóque te non effer quod nec utile, nec honestum est. Sed adolescentulus senator senem irridens, altiùs stridebat, ita ut domus incolæ intellexerint latere mures, & muscipulam instruxerint omine bono. Primus omnium captus est sorex, & tamen etiamnum stridebat. Audiit hoc grandævus ille mus, & ad suos musculos: Videte, inquit, filioli mei, extremam improbitatem linguæ, quæ in ipsis etiam suppliciis pertinaciam non emendat: sorex jam captus, adhuc dum stridet.

Petulantis seu scurrilis linguæ genius non obscurè hac fabellâ proditur. Quò enim illa plus monetur & corrigitur, eò plus crepat & nugatur. Siracides commonet: *Indisciplinatæ loquelæ ne assuescat os tuum:* nõ effunde quidquid in buccam venerit; frena linguam, vix tamen omnẽ cavebis noxam. Ad rem dixit Beda: Per indisciplinatam linguam cuncta facinora aut concinnantur, aut perpetrantur, aut excusantur. Lingua adulteriorum, cædium, latrociniorum, veneficiorum egregia concinnatrix est: testimonium corruptum, jusjurandum falsum, obtrectationes & calumniæ, omnisque generis injuriæ à linguâ sunt; hæc perpetrat facinora tam illustria: at ubi perpetravit, tegere novit, defendere scit & excusare. Acuendæ cautionis Salomon commonefaciens: *Hominis est,* inquit, *animam præparare & Domini gubernare linguam.* Quid dicendum sit, seriò præmeditandum est: neque deerit huic præmeditationi divinus favor, velut auriga, dirigens hunc currum. Quod si lingua petulans aut scurrilis frenos non admiserit, velut equus calcitro temonem rumpet, & currum evertet.

Eccli. c. 23. vers. 17.

Prov. c. 16. vers. 1.

Divinus Paulus serium mandatum afferens: *Fornicatio,* inquit, *& omnis immunditia, nec nominetur in vobis sicut decet sanctos; aut turpitudo, aut stultiloquium, aut* SCVRRILITAS, *quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio.* Lingua scurrilis sales insulsos, nugas aniles, facetias invenustas, urbanitatem stultam & frigidam, dicta illiberalia & sordida miscet, vomitque largo spiritu.

Ephes. cap. 5. v. 3. & 4.

§. II.

ARistoteles, Augustinus, Thomas Aquinas, & Philosophi, ceteríque Theologi, virtutem laudant, quam Eutrapeliam nominant. Hanc rectè dixeris esse *Modestiam in ludicris.* Ea est enim quæ ludis & jocis rationis modum imponit, & decorum servetur. Arcus subinde remittendus est, & suæ ingenio feriæ permittendæ; jocari licet quandoque, sed temperanter, & moderatè. Assentitur Tullius, &: *Ludo,* inquit, *& joco uti illo quidem licet; sed sicut somno & quiete, tum, cum gravibus seriisque rebus satisfecerimus. Verùm, ut pueris non omnem ludendi licentiam damus, sed eam, quæ ab honestatis actionibus non sit aliena: sic in ipso joco aliquod probi ingenii lumen eluceat. Nam duplex est jocandi genus, alterum illiberale, petulans,* (linguam scurrilem tangit) *flagitiosum, obscœnum: alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum.* Nec Augustinus contradicens: *Volo tandem tibi parcas,* inquit, *sapientem enim interdum remittere aciem, rebus agendis intentam, decet.*

Cic. lib. 1. Offic.

Duplex jocandi genus.

August. l. 2. de Musicâ, fine.

Ne autem hîc limites transiliamus, Ambrosius sic submonet: *Caveamus, ne dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, & quasi concentum quemdam bonorum operum.* Ipsum certè jocandi genus non profusum nec immodestum, sed ingenuum, facetum, loco, tempori, personis congruum esse debet: quòd si verò sit pungens, mordax, importunum, sordidum, inhonestum, non Εὐτραπελία, sed βωμολογία & scurrilitas, dicenda erit, quæ divinis quidem paginis parcit, sed verbis sacris ad profanissimos quosque sermones abutitur. Non levis hæc noxa est, quam & sacer Tridentinus senatus severè prohibens mandat, & præcipit, ne de cetero quisquam ullis sacræ scripturæ locis utatur ad scurrilia, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, impias & diabolicas incantationes, divinationes, sortes, libellos famosos &c. jubétque hos tales per Antistites puniri.

Ambros. l. 1. Offic. c. 20.

Trid. Cöcil. sess. 4. fine.

Nemo sacræ scripturæ locis ad scurrilia uti debet.

§. III.

OPpositum Eutrapeliæ vitium est Morositas, quæ quod scurrilitas excessu, illa defectu peccat. Hinc repe-

reperias homines morosos, tetricos, difficiles, fastidiosos, agrestes, inhumanos, morologos, quorum lingua nunquam non aceto stillat. Neque hos laudamus, nam æquè vitiosum est hàc aut illàc virturis semitam deserere. Verùm animus non est, austeram hanc & asperam morologiam persequi: scurrilitas flagellanda est, quæ jam olim à poëtis etiam largiter vapulavit.

Ille à pistrino Comicus, linguas scurriles hac ratione depingit:

Plautus Trinummo Act. 1. Scen. 2. vers. 162.

Nil est profectò stultius, neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque arguturâ magis,
Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quàm urbani assidui cives, quos scurras vocant.
Atque egomet me adeò cum illis unà ibidem traho,
Qui non illorum verbis falsis acceptor fui:
Qui omnia se simulant scire, nec quidquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Id quod in aurem Rex Reginæ dixerit,
Sciunt. Quod tuno fabulata est cum love,
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen ii sciunt.
Falsóne an vero laudent, culpent quem velint,
Non flocci faciunt, dum illud quod lubeat, sciant.

Chrys. to. 4. hom. 18. post med. in c. 5. ad Ephes. mihi p. 958.

Severissimus hac in re censor Chrysostomus, scurrilitatem omnem penitus eliminatam vult: *Nullus igitur,* inquit, *sit nobis sermo otiosus: ex otioso quippe sermone incidimus & in absurdos. Præsens tempus non effundendi gaudii, sed luctus est, tribulationum & lamentationum: tu verò leviter urbanis facetiis jocularis? Belli tempus est, & tu quæ tripudiantium sunt, usurpas? Ludis, delitiaris, facetias dicis ac risum moves, nihil ista curans? Quot sunt ex facetiis perjuria, quot incommoda, quot stultiloquia? Sed tales, inquis, non sunt facetiæ. Verùm audi quod omnem facetiarum urbanitatem rejecerit Apostolus; Belli tempus est, pugnæ, vigiliarum, custodiæ, armaturæ & acies. Nullum hic locum habet ridendi tempus; illud enim Mundi est. Vbi turpitudo, ibi & urbanæ facetiæ.* Pari ratione Basilius, Hieronymus, aliique è priscis Patribus, ridiculos sales & facetias arcent à Christianâ integritate, cui flere ac lugere magis conveniat.

Facetiæ à Christianâ integritate arcendæ.

Neque tamen omnem loquendi urbanitatem Chrysostomus aut alii Patres damnant, sed intemperantem illam & immoderatam, quam suo nomine scurrilitatem appellamus. Ideo & Paulus Apostolus dixit; *quæ ad rem non pertinet,* quæque sibi tum maximè placet, cùm risum movet. Eo autem fine hilariùs aut festiviùs loqui, ut labor mitigetur, aut ut vegetior quis ad laborem redeat, Christianis moribus non indignum est. Fecerunt hoc sanctissimi viri, qui subinde etiam jocati, sed temperanter prorsus & sobriè; omnis illorum hilaritas & sermo modestiæ sale perspersus fuit. Quod beati Pauli documentum est: *Sermo vester semper in gratiâ sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.* Cibus non salsus aut nimiùm salsus, ingratissimus: ita sermo prudentiæ sale sit conditus, & ut Anselmus loquitur, in dulcedine charitatis, bono sit exemplo; gravitatem, modestiam, humanitatem præ se ferat.

Coloss. c. 4. vers. 6.

Ejus rei sal admonet, qui infantulorum ori, cùm lustrali rore tinguntur, inseritur. Lingua profectò ejusce-modi membrum est, quod pronum in putredinem, facilè scaturit vermibus. Hinc rectè monet Anselmus linguam sale adspergendam, ne putrescat fœteátque, ne vermiculis mendaciorum & turpium facetiarum ebulliat. Chrysostomus monitum illud Paulinum in concionatores trahit, perinde si dixisset Paulus: Sermo vester, ô sacri oratores, jucundus sit, & simul salitus; stringat, obturet, purget, acuat: lenibus acrimoniam, dulcibus misceat amaritiem: Vobis à Domino dictum: *Vos estis sal terræ.* Hinc nemo prudens molestè fert, si concio salsa sit, & mordeat: putredini vicina sale perfricanda sunt. Malus Ecclesiastes est, qui solùm mulcere novit; oleum habet, vinum non habet; nec aliud ferè convivis suis apponit, quàm dulcia pruna, quæ sine sale coquuntur.

Matth. c. 5. vers. 13.

A Ergo & concionatores, & Christiani omnes sermonem sale condiant, ut scurrilis & nimium jocosa dicacitas vitetur.

§. IV.

HOc ipsum Salomon & Siracides diversâ sub imagine proponunt: Siracides: *Sagitta,* inquit, *inflixa femori canis, sic verbum in ore stulti.* Idem paullò aliter eloquitur Salomon: *Quomodo,* inquit, *si spinæ nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum.* Homo probè appotus spinam inhærentem dextræ non sentit, seque allosque lædit; ita homo fatuus jocis velut spinis nescit uti, alios & seipsum vulnerat. Et quoties liberiores facetiæ graviter offenderunt, & ex amicis reddiderunt hostes? disertissimè id affirmans Chrysostomus: *Necesse est etiam,* inquit, *urbanis deditum facetiis minimè necessarias in sese provocipere inimicitias eorum quos salibus suis temere ladit, sive præsentes sint, seu absentes hoc audiant.*

Eccli. c. 19. vers. 12. Prov. c. 26. vers. 9.

B Ita res è joco nascitur, & acerbæ risum lacrymæ consequuntur. *Est odibilis,* teste Siracidâ, *qui procax est ad loquendum.* Putat is quidem se plausum ferre, si sint qui rideant; at passim scurra & cavillator audit. Proinde sibi dictum existimet: Fœdè ad cachinnos moveris, fœdiùs moves. Nimirum *os stulti confusioni proximum est.* Irritatur, spernitur, exsibilatur; sed post siparium, & à tergo.

Eccli. c. 22. vers. 1. Prov. c. 26. vers. 10.

Quod si scurrilitatis originem indagemus, Thomas Aquinas eam apertè monstrat his omnino verbis: *Inepta lætitia, SCVRRILITAS, immunditia, multiloquium & hebetudo mentis circa intelligentiam, quinque sunt GVLÆ filiæ.* Sic ubi Gula imperat, illinc plerunque non exulat scurrilitas. Bene esse, bene bibere, malè & scurriliter loqui ut plurimùm cognata sunt. Pro testimonio dixit Gregorius: *Nisi gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, dives ille qui epulatus quotidie splendidè dicitur, in linguâ gravius non arderet.* Utricularis tibia tunc maximè strideret, cum vento plena est. Volubilis lingua tunc plurimùm garrit, cùm vino permaduit; cùm fame flaccent ilia, modestiam ostendit lingua.

S. Th. 2. 2. quæst. 168. art. 2. ad 3. Gula filiæ.

Greg. Pastor. part. 3. cap. 21. prope finem.

C

Chrysostomus aliam mali originem assignans: *Orta,* inquit, *ex immoderato risu scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta est.* Ideo Bernardus hîc auribus cavendum docens: *Verbum scurrile,* inquit, *quod faceti urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore procul; & ab aure relegandum est.*

Clim. in cap. 4. Matth. scalæ grad. 10. post med. Bern. de conuers. ad Cleric. cap. 29. prope fin.

Nec mitiorem sententiam in ludicra & scurrilia hæc tulit Clemens Alexandrinus, vir sanctissimus juxtà & doctissimus. Audite loquentem: *Cùm verba omnia à cogitatione & moribus emanent, fieri non potest ut verba aliqua mittantur ridicula, quæ non procedant à moribus ridiculis.* Siquidem *ex abundantiâ cordis os loquitur.* Vana verba, vani cordis indices sunt. Integráne an fracta sit campana, è sono facillimè dignoscitur; plenúmne an inane sit ac vacuum doliolum, tinnitus prodit. Chrysostomo res certa

Eccli. c. 21. vers. 29. Matth. c. 12. vers. 34.

D est: *Quale cor vnusquisque habet, talia verba loquitur, & talia opera facit.*

Clem. Alex. lib. 3. Pædag. cap. 11. ad fin. hom. 21.

§. V.

ILle spiritus magister Joannes Avila sermones facetos à Christiani hominis institutione alienos esse judicavit, (quid de scurrilibus dixisset?) quod ut exemplo suo sanciret, nullum ipse unquam facetum verbum per omnem vitam protulisse legitur. De Joanne Chrysostomo Metaphrastes testatur, non ipsum modò ab ejusmodi ridiculis sermonibus abstinuisse, sed neque aliis, ut de re simili loquerentur, unquam permisisse. Basilius talia locutum à ceterorum consortio convictúque separavit unius hebdomadis spatio: quod sacri anathematis quædam imago fuit, & eò spectavit, ut hac lue infecti, hac ferulâ castigarentur & curarentur, sanis autem & integris hanc scabiem non afficarent.

Miretur

Miretur quis non immeritò, quosdam parentes solerter cavere, ne filii paganos mores addiscant, non cavere tamen, sed nec curare quidem, etiamsi verba sordida & scurrilia primis annis sic combibant, ut ea balbutiendo etiam imitentur. Quasi verò gravior sit jactura, moribus minùs aulicis & politis, quàm ore scurrili & spurco esse! Ita scilicet animum negligimus & conscientiam, modò splendeant exteriora.

Gemma Martyrum Ignatius Antiochenus Præsul, in ipso tormentorum impetu, augustissimum nomen JESV assiduè ingeminavit. Ejus rei causam rogatus: Hoc nomen, inquit, cordi meo altissimè infixum gesto. Obitâ morte, & aperto corpore, repertum dicitur hoc ipsum nomen in medio cordis efformatum. Agedum, homo ridicule, si cor tuum ipse inspicias, quibus illud notis compunctum, quibus petulantiis aut sordibus inscriptum reperies? Qui ore scurrilitatem egerit, quid nominis inscriptum cordi habebit? Monitum Paulinum repeto: *Turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas* Ephes. c. 5. vers. 4. *quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis, sed magis gratiarum actio.* Placere non potest, quidquid honestati adversatur.

CAPVT LI.

Lingua SVBSANNANS *&* SVSPENDENS *noscendæ dantur.*

EOs qui podagrâ laborant, ceteris loquaciores esse ajunt. Quid tandem caussæ assignabimus? Alphonsus Aragoniæ & Neapoleos Rex, hoc ipsum scisciantibus ita respondit: ii, quos podagra pulvillis & lectulis affigit, ob pedum vitium ambulare non possunt; ideo linguâ, quæ plerunque in iis sanissima, velut ambulatione quadam crebriùs utuntur, ne ex toto torpeant. Idem de iis quos chiragra exercet, dicendum videtur. Morbus illis manuum usum negat, prohibétque calamum ducere: ergo linguâ vice calami utuntur. Quâ ratione scribunt innumera, & totos sæpe dies hoc unum habent negotii, sic scriptitare. Quivis illorum cum psalte dixerit: *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.* Sed, uti diversa est scriptio, ita longè diversissima est locutio. Psal. 44. vers. 2. Quod Isidorus explicans: *Corde*, inquit, *bene loquitur, qui charitatem non dissimulat. Ore bene loquitur, qui veritatem annuntiat. Factis bene loquitur, qui alios bono exemplo ad probitatem format. Corde malè loquitur, qui cogitationes noxias secum ipse agitat. Linguâ malè loquitur, qui jure reprehensus murmurat. Factis malè loquitur, qui malè vivendo, mores improbos aliis dictat.* Addit Isidorus: *Semel bene loquitur, qui seipsum post admissam noxam redarguit, & corrigit: Bis bene loquitur, qui quod rectè dicit, non minùs rectè facit. Bis malè loquitur, qui nec bene vivit, nec bene docet, vitam vitiis, doctrinam erroribus infamans: bis malè loquitur, qui & malè cogitat, & malè cogitata non verecundiùs explanat.* Isidorus in fauent. l. 2. cap. 29. de form.

Tarsensis Paulus in litteris ad Corinthios datis: *Gratias*, inquit, *ago Deo meo, quòd omnium vestrùm linguâ loquor. Sed in Ecclesiâ volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam; quàm decem millia verborũ in linguâ**. Maluit Paulus pauca loqui, sed quæ auditores caperent, quàm idiomate peregrino longissimos sermones texere, quos nemo satis intelligeret. Inter flagitiosas linguas, quæ nec ab omnibus, nec plenè volunt intelligi. Lingua *Subsannans & Suspendens* est, par nobile nequam ancillarum, quæ hoc unum agunt, ut & alios, & suum denique dominum aliis deridendum propinent. De utrâque hac linguâ *Subsannante & Suspendente* breviter dicemus: sufficerit utramque atro calculo notasse, utrique nigrum fixisse Thetа. 1. Cor. c. 14. v. 18. & 19. * Hic est, pugnatâ.

Linguam irridentem jam suprà depinximus. Hanc subsannans eo superat, quòd irrisiones plerunque gestu augeat, dum vel ipsa per informem oris hiatum sese provolvit, vel digitum manúmve, vel nares aut frontis rugas facit loquentes. Sanna veteribus irrisio erat, non simplicibus verbis, sed cum gestu. Linguam subsannantem omnium optimè videtur expressisse nebulosus ille satyricus:

O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ, quantum sitiat canis Appula, tantum
Occipiti cæco, posticæ occurrite sannæ. Pers. sat. 1. vers. 58.

Felicem te Janæ, inquit poëta, quem nullus laudator pictus ponè subsannat. Tres sannarum modi sunt, quibus veteres utebantur.

Primus est cum indice digito, in eum quem ridebant, directo, crebrâ ejusdem curvati motitatione ciconiam rostro pinsentem imitabantur, vel propter prælongum avis istius rostrum, vel quia symbolum erat ciconia, non solùm grati animi, verùm etiam prudentiæ. B. Hieronymus in epistolâ ad Rusticum monachum: *Ne credas*, inquit, *laudatoribus tuis: imò irrisoribus aurem ne libenter accommodes: qui cùm te adulationibus foverint, & quodammodo mentis impotem effecerint: si subitò respexeris, aut ciconiarum post te colla curvari deprehendes, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam.* Vult ciconiam colli motu exprimi, non ut dicebamus, digiti motitatione. Potest fieri ut utrumque sannæ genus ciconia diceretur. 1. Sannarum modus quo veteres utebantur.

Alter subsannandi modus est, auriculas asininas imitari manu; Quos enim esse asinos arguere prisci volebãt, opposito temporibus pollice, & manu commotâ sannam eis faciebant. Ratio autem est, quia solus ferè ex animalibus homo aures à naturâ accepit immobiles, asinus contra maximè mobiles. Huic sannæ affine est, quod ad contemptum rei alicujus exprimendum, caput movebant, quia aliter aures non poterant. Hos modos sannarum lingua suis solet ineptiis commendare. Secundus.

Tertius sannæ modus est, linguam instar sitientis canis exertare ad contumeliam alicujus. Nemo est qui ignoret canes fessos, cùm cælo æstuante currunt, solitos linguam ex ore patulo projicere. Ita Gallus ille miles inusitatæ magnitudinis homo Romanos provocabat, si quis secum depugnare vellet. Cùm nullus se duello sistere auderet, ob formidandam viri molem, Gallus eos exerrante linguâ ut imbelles irridebat. Id subitò perdolitum est Tito Manlio, qui Romanam virtutem à sannis vindicavit illustri victoriâ. Tertius. Gellius l. 9. Noct. Attic. cap. 13.

Ita plerunque subsannantis linguæ petulantia contunditur. Isaias id vaticinatus: *Et qui spernis*, inquit, *nónne & ipse spernêris?* si desint homines, qui paria faciunt, DEVS *ipse deludet illusores.* Sed lingua hæc à divinis judiciis sibi non prætimet; facit quod solet, & hos quidem voce ac gestu irridet, illis vitia corporis, aliósq; defectus opprobrat non sine irrisu. Ita, quod Jobus queritur, *deriditur justi simplicitas.* Judæi cùm maximâ invidiâ ferrentur in Christum, nec tamen sanctissimos illius mores aut doctrinam argumentis possent convellere, ad exsecrationes & sannas progressi: *Nónne bene dicimus nos*, inquiũt, *quia Samaritanus es tu? Nunquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & prophetæ mortui sunt. Quem te ipsum facis? Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* Quid hoc, nisi sannæ & sarcasmi? Demum conclusio subsannantis hujus syllogismi, erant silices. Nam ubi sannis profecerunt nihil, neque divinam sapientiam disputationum suarum laqueis irretire, aut in angustum concludere potuerunt, *tulerunt ergo lapides ut jacerent in eum.* Nemo est in Orbe tam integrorum morum, nemo est tam probatæ sanctimoniæ, cui Lingua hæc non audeat insultare. Testis Siracides: *Equus emissarius*, inquit, *sic & amicus subsannator, sub omni suprasedente hinnit.* Petulans hic equus & succussor, etiamsi Regem vehat, etsi Cæsarem, etsi Pontificem, vel etsi Christum vehat, hinnit. Isai. cap. 33. vers. 1. Prov. cap. 3. vers. 34. Iob cap. 12. vers. 4. Ioan. cap 8. vers. 48. 53. 57. & 59. Eccli. c. 33. vers. 6.

nit tamen & perridiculis assurgit insolentiis. Hinc istud linguæ vitium, etiam *Mycterismus* dicitur, hoc est, sermo non sine sannâ & naso, seu subsannatio cum suspensione nasi. Quem in modum cum Mose & Aarone locutus

Exod. c. 10. vers. 10. Pharao: *Sic Dominus, inquit, sit vobiscum, quomodo ego dimittam vos & parvulos vestros.* Perinde si sugillando illos, dixisset: Tam non opitulaturus est vobis Deus, quàm ego vos non dimissurus sum.

§. II.

3. Reg. c. 22. vers. 34. Achabus rex panopliam indutus & armatus undique, parte tamen lateris non magnâ patebat ictui. Commissis jam exercitibus, sagitta illac quà patuit, illapsa vitam hausit. Nam, ut Regum fasti memorant, *vir quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israël inter pulmonem & stomachum.* Vix ullus tam vitiosus homo est, qui non quà indolem, quà mores habeat quod laudari possit; at volans illud jaculum, subsannans lingua, non eâ parte ferit, quâ quis tectus est, sed quâ vulneri patet: non indolem commendat, non eruditionem laudat, non virtutes memorat, sed ingenium accusat, stuporem exprobrat, vitæ maculas ac nævos sugillat, omniáque tam joculariter exaggerat, ut ei subinde, quem sic ludos facit, pæne vitam extorqueat.

Quâ in re lapillo illi, quem Nabuchodonosor Rex vidit, hæc lingua non absimilis est. Lapillus ille in prægrandem statuam delapsus, non aurum statuæ, non argentum, non æs aut ferrum, sed luteos pedes tetigit, & contrivit: Subsannator aut sannio si quid de alio narret, non virtutis aurum, non boni nominis argentum, sed vitiorum lutum attingit, huc collineat, huc quidquid sannarum domi habet & irrisionum confert, idque eo quo diximus modo: Lingua aut agilem manum, aut corrugatas nares, aut caperatam frontem, aut subductum vultum conducit, ut quem sibi designavit, efficaciùs cavilletur: manus, frons, oculi, nares subsannantis linguæ velut satellites sunt, qui dominam suam, quaquà excurrit, comitentur. Hîc nemini ceditur, parcitur nulli.

Subsannator nõ virtutes, sed vitiorum lutum attingit.

Tobias & Jobus viri sanctissimi, subsannantem tamen linguam non evaserunt. Uxores illorum hanc in illos furiam immiserunt. Uxor Tobiæ netrix manupretium accepit hœdum, & domum adduxit. Hunc cùm balantem audiisset cæcus Tobias, metuens ne forsan furtivus esset, suo illum domino jussit restitui; quia non licet nobis, ajebat, aut edere ex furto aliquid, aut cõtingere. Hîc uxor irata, & instructa sannis: *Manifestè*, inquit, *vana facta est spes tua, & eleemosynæ tuæ modò apparuerunt. Atque his & aliis hujuscemodi verbis exprobrabat ei.* Parentes ipsi & cognati non suavioribus cavillis Tobiam irridentes: *Ubi est spes tua*, inquiunt, *pro quâ eleemosynas & sepulturas faciebas?* Nec Jobum parciùs improba uxor ludificans: *Adhuc tu permanes*, inquit, *in simplicitate tuâ? benedic Deo, & morere.* Quid potuisset acerbius simul & dicacius dici?

Tob. cap. 2. vers. 20. & seqq.

Ibid. v. 16.

Iob cap. 2. vers. 9.

Gillius Corrosettus de singularibus urbis Paris. Ludovicus XI. Galliarum Rex, modestiùs, non minùs tamen aculeatè potuit irridere. Intellexerat is à Nicolao Paulino Burgundiæ Cancellario, valetudinarium publicum recipiendis exteris esse conditum. Fuerat autem Paulinus in exigendis mulctis, & pauperibus premendis paullo severior. Quod Ludovicus non sine aculeo notans: Hoc, ajebat, rationi admodum consentaneum est, ut qui plures pauperes effecerit, tandem iis excipiendis domum constituerit. Quo simul judicum in mulctando rigorem, & in pauperum caussis ignaviam & teporem accusabat.

Paulus Iovius lib. 1. Elogior. Uguccio Fagiolanus notus à mensâ princeps, cùm in urbem Lucam properaret ad Castruccium, quem in vinculis habebat, securi feriendum; & prandenti nuntiatum esset, Pisanos ármis rem gerere, prandium tamen continuavit, tanquam parum verus, aut spernendus esset nuntius. Sed adest alter & tertius: Pisis res perditas esse; Lucenses quoque ad arma convolasse, carcerem effregisse, vinctum compedibus Castruccium eduxisse, & Civitatis principem salutasse. Uguccio rebus desperatis cum prætoriano satellite ad Julium Cæsarem Scaligerum Veronam confugit. Recipitur non sine honore atque benevolentiâ, & dies plusculos laurè habetur. Inter epulas fortè fortunâ injecta mentio de edonibus, ubi subjunxit gloriabũdus Uguccio, se juvenè quatuor altiles capos, totidem perdices, assam hœdi suffraginem, infarctum vitulæ pectus, præter salsamenta cetera, rectâ cenâ unicâ consuesse absumere. Aderat in mensâ, & audiebat hæc vir ingeniosus & salsus Petrus Nanus, qui dignam sannis edacitatem & linguâ & loquente manu perstringens: Non est, inquit, quod miremur à te juvene tantum cibi absumptum, cùm jam senex, paucis & invalidis dentibus, duas omnino urbes integras prandio uno consumpseris. Nam fama erat, Uguccionem, si à prandio temperasset, nascentis tumultus initia sedaturum, & urbem utramque servaturum fuisse.

Hîc docemur tum solùm noxis vacuam esse linguam subsannantem, quando non tam vitiosos, quàm vitia irrisu plectit, neque lædere vult, sed corrigere. Hujus certè animi fuit vir integerrimus Thomas Morus, qui eruditè noverat vitiosis moribus illudere. Illud in specimen damus.

Matrona quæpiam cultu fastúque turgida, & veste induta, cui bonam fundi & agrorum partem impenderat, præsente Moro conquesta est, se nimio indumentorum pondere gravari. Salsè Morus irridens: Non est mirum, inquit, ô bona, te vestium onere laborare, cùm ampliùs quàm quatuor terræ jugera veste circumferas.

Quod si Lingua subsannans hoc unum agat, ut sugillet, & omnibus, quos non amat, protervè illudat, inter vitiosissimas linguas censenda est. Sed ad vicinam transeamus, quam *Suspendentem* appellavimus.

§. III.

Suspensio in Rhetorum scholis inter orationis decora numeratur. Nimirum ubi res postulat, protrahenda est auditorum expectatio, & acuenda. Vates Venusinus id laudis olim fert à satyrico:

Pers. sat. 1. vers. 121.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admissus circum præcordia ludit,
Callidus excusso populum suspendere naso.

Hic ipse in suspendendis auditoribus laudatus artifex, Balatronem scurram hoc encomio afficit:

Balatro suspendens omnia naso.

Matheseos magistrum fuisse ajunt, qui discipulos non paucos numerabat. Die quodam cùm Mathematicus hic professor de solaribus horologiis doctè ac copiosè disseruisset, ad quæstionem sanè arduam delapsus: Quid autem, inquit, arcanæ artis tunc expromendum est, cùm sol nubibus sepultus, nihil radiorum in horologii numeros emittit? quâ ratione diei & horarum ordinatissimus fluxus tunc dignosci poterit? unicâ re aliquâ censuerim opus. Hîc ingens omnium expectatio, intentique ora tenebant; nemo non aures arrigere, & rarissimum artificium addiscere velle, quod solaris jubaris absentiam suppleturum credebatur. Postquam omnes adunco suspensi naso, demum Matheseos doctor, vultu quàm maximè serio pronuntiat: Cùm sol non lucet, opus est patientiâ. Hoc omne suspendentis linguæ artificium est. Ab eâdem & istud est:

Perdiderat quis tres capellas vicini furto ablatas, Rem suam ad tribunal judicis repetiturus pro se dicere jussit caussidicum. Hic exordium ingens texuit. Nam magnâ voce, manúque totâ sonabat Cannas Romanorum clade nobiles, & bellum Mithridaticum, & victoriam Carthaginiensium: Sullam etiam, & Marium atque

que Mutium, eorúmque facinora percensebat. Expectatio omnium erat maxima quid magni venisset in controversiam. Demum hîc prælargi pulmonis caussidicus monitus est: Jam tandem de tribus capellis diceret.

Mart. lib. 9. Epigr. 16.

Horat. de Arte poet.

Ita sæpissime quod Flaccus canit: Parturiunt montes, sed ridiculus mus nascitur. Suspendens lingua hos partus enititur. Abundat Orbis infami hac sobole. Ubique cernere est præcelsum vanæ spei patibulum; in hoc alteri alteros appendimus. Expectamus sæpe grandia & illustria, tandem post longam spem, post operosam expectationem, aut nulla se produnt aut humilia. Hinc illæ tot querelæ. Longo me naso suspendit, verba dedit, ductavit me dolis, lactavit spe falsâ, illusit mihi turpiter. Sic alter alterum speciosissimis verbis & circumvenit, & suspendit.

Israëlis populus omnis in hoc vanissimæ spei patibulum suspendi se passus, auxilium expectavit ab Ægyptiis, sed in suam perniciem. Hinc Isaias infamiam illis & probrum vaticinatus: *Ambulatis*, inquit, *ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbrâ Ægypti. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam.*

Isaiæ c. 30. v. 2. & 3.

Usitatissima est ubique locorum hæc suspensio, nusquam non parturiunt montes. Hinc musculi, qui nascuntur inde, innumeri. Sed hoc linguæ vitium non rarò graviter lædit, & subinde omnem amicitiam dissuit.

Odio beneficium est, expectatum quod diu est.

Simil. vetus.

Nec enim semper innocenti joco fit suspensio, frequenter damnum infligit non leve: nam quoties,

Expectatione futuri perdimus præsentia?

Trochæ. vetus.

Cui charitas cordi est, suspendium hoc odit, cavétque tam suspendere alios, quàm ab aliis suspendi. *Linguæ Eucharis* (& fecunda gratiæ) *in bono homine abundat*, inquit Siracides. Deus est mare dulcedinis, si lingua sit inde rivulus, maris illius dulcedinem servabit. Lingua Christiano ritu dulcis, studiosiùs metuit ne quemquam circumveniat, quàm ne circumveniatur.

Eccli. c. 6. vers. 5.

CAPUT LII.

Linguam Susurronum, *linguam esse pestilentissimam.*

CEstius civis Romanus, homo nasutissimus simul & dicacissimus, sed vix ullius ingenii, Marcum Ciceronem acerbè & penitus oderat; sed hoc ei admodum malè cessit. Nam cum Ciceronis filius Prætor Asiam obtineret, Cestio convivæ suo in epilogum cenæ fustuarium apposuit, eâ, quam dicemus, arreptâ occasione. Sed priùs Cicero junior noscendus nobis est; nam à patris virtute ac ingenio longissimè deflexit, planè degener filius, qui præter indoctam urbanitatem nihil habuit, quo laudari posset. Paternum ingenium omne poculis sepelivit; memoriam, quam antea non magnam habuit, inter assiduas comessationes, omnem penitus amisit. Cùm ergo Cestium haberet convivam, subinde quæsiit, quî vocaretur qui imus sederet? qui servus aliquoties dixit: *Cestius est.* Sed Ciceroni, qui congiorum quàm nominum capacior erat, Cestii nomen nunquam non iterum elapsum est. Ideo servus sæpius quærenti, quis imus accumberet? ut domino suo veterem saltem memoriam refricaret: Hic est Cestius, inquit, qui negavit patrem tuum litteras scisse. Evigilavit * Tricongius Cicero ad hanc patri factam injuriam, & mox Cestii flagra jussit adferri, eáque in convivam imum expediri. Ita Ciceroni de tergo Cestii datum est supplicium, quod ore miser deliquerat, id luit tergore.

* Novem uncias unam sicile capiebat. Tergilla binos cyathos simul hauriebat. Felicium, ipsi objecit. Plin. lib. 14. natur. hist. cap. 22. seu ultimo, nuc.

Linguam hîc adfero nullis unquam flagellis, nullis taureis satis expiandam, linguam malam, linguam omnino pessimam. Qui hac utuntur, propriè Susurrones appellantur. Quam autem hoc genus hominum omnibus exitiosum sit & pestilens, hac dictione declarabimus.

A

§. I.

INprimis constare debet, quàm grave sit hoc linguæ vitium. Est enim susurratio, ut theologus ille loquitur, peccatum mortale; quod probo, inquit, quatuor rationibus: primò, ratione præcepti, contra quod agit: secundò, ratione nocumenti, quod intendit; tertiò, ratione maledicti & supplicii, quod incurrit; quartò, ratione vitii, quod excedit. A susurrone legem divinam violari, infrà demonstrabitur.

Susurratio est peccatum mortale. *Raynerius de Pisis tom. 2. mihi pag. 1072.*

De nocumento quod infert susurro, res ipsa loquitur, omnem enim amicitiam inter duos pluréve dissuit. Quod Ecclesiasticus affirmans: *Vir peccator*, inquit, *turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam.* Illud autem satis est supplicii, maledici à Deo, quod idem Ecclesiasticus in susurronem pronuntiat. Gravius autem esse hoc linguæ vitium ipsâ etiam detractione, Theologorum princeps Thomas Aquinas explicans: *Tametsi*, ait, *maxima sit inter obtrectationem, & susurrationem similitudo (nam per utramque bona proximi fama clanculum arroditur, atque minuitur) differunt tamen. Primùm fine, quòd obtrectationi imminutio famæ proximi: Susurrationi verò discordiarum inter amicos disseminatio sit proposita. Deinde nocumenti & peccati gravitate: magis enim nocet graviúsque peccat, qui proximum amico, quàm qui eundem famâ vel honore privare conatur.* Hoc ipsum idem sanctissimus doctor confirmans: *Nam quantò*, inquit, *amicitia honori præstat, tantò Susurratio, per quam amicitia tollitur, detractione, per quam honor læditur, gravius est peccatum.* Siracides consentiens: *Amico fideli nulla est*, inquit, *comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius*: hunc autem avertit susurro, & hostem efficit. Nec Aristoteles dissentit, qui melius esse ait amari quàm honorari: hinc gravius delictum susurratio, quæ omnem tollit amicitiam; quàm detractio vel contumelia, quæ famam tollunt, aut honorem. De linguâ susurronum, illud Maronis vere affirmari potest:

Susurro inter duos pluréve dissuit; *Eccli. c. 28. vers. 11.*

Gravius peccat detractore. *S. Tho. 2. 2. quæst. 74. art. 1. & 2.*

Differentia inter obtrectationem & susurrationem.

Eccli. c. 6. vers. 15.

Aristot. tom. 3. lib. 8. Ethic. c. 1. princip.

B

C

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.

Malum inquietum, indomabile, perturbationis & inquietudinis seminarium. Hæc lingua principes, reges, imperatores, altissima hominum fastigia concussit, & nonnunquam evertit: hæc inter familiares, cognatos, amicos, hæc inter innumeros omnis ordinis & sexus homines, discordias & inimicitias nonnunquam inextricabiles conflavit. Unde odiis & invidiis, & armis concurritur certatúrque, nec aliud utrimque quæritur, quàm pernicies extrema & exitium; rem alterius funditus perire, illúmque eradicari uterque cupit.

D

§. II.

SUsurronis officium hoc est, ut quod ab uno aliquo audit, arrectis mox auribus excipiat, & rectà referat ad alium, dicátque: En ille hoc contra te dixit. Dicta plerunque auget additque de suo, quò citiùs flammam excitet. Et tu (solet dicere susurro) eum tibi amicum credebas; nihil minus est: etiam istud coram aliis de te ausus est dicere. Nonnunquam mendaciis narrationem aspergit, ut eum cui talia narrat, graviùs in alterum inflammet. Et licet non nisi verissima diceret, id tamen sine scelere non faceret. Eò enim talis narratio quantumvis vera se effundit, ut duos mutuis inter se odiis committat. Imò hoc nonnunquam ex destinato agit susurro, ut utramque partem in mutuas simultates exstimulet, lites ac discordias utrimque serat. Nam quemadmodum à primo excepit quod in alterius aures egessit malevolè, sic ab alterius ore pariter excipit, quæ in primi aures

Susurronis officium.

mi aures reſundat. Hinc utrimque ardent odia, hinc ſemper grande malum naſcitur: hoc eſt canes & feles in mutua vulnera inſtigare.

Sen. ep. 123. circa med. Suſurronibus Seneca hanc notam apprimit: *Peſſimum genus hominum videbatur, qui verba geſtarent: ſunt quidam qui vitia geſtant. Horum ſermo multùm nocet: nam etiamſi non ſtatim officit, ſeminæ in animo relinquit, ſequiturque nos etiam, cùm ab illis diſceſſerimus, reſurrecturum poſtea malum.* Accipiendum hoc de lingulacis, adulatoribus, & maximè ſuſurronibus, qui ab aliis accepta ſervant, & velut ad alios ferunt & deponunt. Non enim patiuntur perire verba, ſed ea tollunt & geſtant.

Homines ſanè peſtilentiſſimi ſunt ejuſcemodi ſuſurrones, in nullâ familiâ, in nullis cœtibus, in aulâ nullâ tolerandi. Vix enim ſpes ulla emendationis eſt in tam ne-

Prov. c. 26. verſ. 20. quam homine. Ideo Salomon cavendum hoc malum præcipiens: *Cùm defecerint ligna,* inquit, *extinguetur ignis: & ſuſurrone ſubtracto, jurgia conquieſcunt.* Suſurronis lingua pro jucundo ſpectaculo habet, duos pluréſve inter ſe ita collidere, ut mutuo attritu concidant. Putrida membra ſunt ſuſurrones, quæ nemini non ſuam putredinem affricant, vicina omnia inficiunt letali toxico.

§. III.

HOrum hominum viliſſima eſt annona; ubique reperiuntur immixti probis, imò & ipſi ſæpe pro-

1. Reg. c. 24. verſ. 5. biſſimi volunt videri, adeò clam fallunt. Davidi Jeſſæo, nondum regi, cùm occaſio ſeſe offerret occidendi Saulis, illico ſuſurrones advolarunt, qui urgerent diceténtque: *Ecce dies de quâ locutus eſt dominus, Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei ſicut placuerit in oculis tuis.* At verò David virum ſe geſſit, nec audiit ſuſurrones iſtos, ſed contrà generoſo ſpiritu obteſtatus Numen: *Propitius ſit mihi Dominus,* inquit, *ne faciam hanc rem domino meo, ut*

Ibid. v. 7. & 8. *mittam manum meam in eum, quia Chriſtus Domini eſt. Et confregit David viros ſuos ſermonibus, & non permiſit eos, ut conſurgerent in Saul.* Quàm illuſtris manſuetudo in capitalem hoſtem! Nec diu pòſt, abeunte jam Saule, clama-

Ibid. v. 9. 10. & 11. bat David; *Domine mi rex.* Et reſpexit Saul poſt ſe: & inclinans ſe David pronus in terram, adoravit, dixitque ad Saul: *Quare audis verba hominum loquentium, David quærit malum adverſum te* (ſuſurrones notat) *Ecce hodie viderunt oculi tui, quòd tradiderit te Dominus in manu meâ in ſpeluncâ, ſed pepercit tibi oculus meus,* &c. En David omnem cauſſam odii Saulini contra ſe in ſuſurrones conjicit: *Quare audis verba hominum loquentium?* Ita enim ſentiunt, ita loquuntur & decernunt principes regéſque, prout diverſorum narrationibus imbuuntur, cùm enim ipſi in rem præſentem riſſimè veniant, ab ore aliorum pendent, & auribus hauſta ſuis vocibus remittunt. Hinc in aulis ſæpiſſime non exiguus ſuſurronum numerus. Hoc enim pro ſe quiſque agit, ut domini aures occupet, & aliis, maximè æmulis, ad has aditum præcludat.

Scribanius Super Relig. lib. 1. c. 22. Suſurrones inter religioſos inveniuntur.

Quamvis Suſurrones nuſpiam deſunt, etiam in ſacris cœtibus inter religioſos viros feminásque inveniendi. Nec in unum contentus ſæviiſſe qui talis eſt, ſævit in omnes, cùm univerſam ſedibus ſuis moveat familiam: nam & apud Præſides ſuos detractū it ſociis, maximè ſi ſuboffenſos illos è quacunq; cauſsâ ſenſerit; & apud ſocios damnat Præſides, idque potiſſimùm cùm exacerbationis aliquid inaudierit. Quin ſi quem viderit commotiorem, ubi ſe in illius familiaritatem inſinuaverit, exaſperat animum, ſiniſtráque Majorum judicia dum recenſet, & acrioribus etiam exacuit, auget alienationes, ac tanquam doloſis ſuppoſitis ignibus accendit flammas. Decurrit inde ad unum è Majoribus denuntiaturus quæ audivit, quorum ipſe ferè auctor & incentor primus, dictáque acerbiora ſua ori adnectit aliorum, quo fortiùs ſuperioris animum exulceret. Inde mutuas fouet diſſenſiones, & ementitis etiam ultrò citróque narrationibus accendit, novámque alienationum materiam indefeſſus utrimque ſuggerit. Et dum utriuſque partis gratiam venatur, ac placentia grataque officiis animis enarrat, mutuos odiorum ignes accendit. Neque magni moliminis ea res eſt; arentia enim ligna ſcintillâ pertenui ſuccenduntur. Et licet nulla diſſenſionum veſtigia religioſus hic ſuſurro reperiat, illarum tamen ſemina ultrò ſpargit, & falſis plurimum delationibus, altiùs illa pectoribus inſerit, quàm multorum annorum labor evellat. Sed his omiſſis ad profanos ſuſurrones tranſeo: quamvis illorum nemo dici poſſit religioſus.

§. IV.

IDumæus Doëg paſtorum rex, & Ziphæi cives (quod Regum Faſti memorant) cùm obſervaſſent Saulem graviter in David commotum, mox regias aures occupare ſtuduerunt, & peſſima quæque de David narrare, calumnias ſtruere, David in majus odium adducere; verbo, graphicè ſuſurronum munus exequi. Hos tales Chryſoſtomus regiis in Babylone ſervis comparat, qui ſævam fornacem illam napthâ, & ſtupâ, & pice & mal-

Dan. c. 3. verſ. 47. leolis ſuccendebant, & effundebatur flamma ſuper fornacem. Sed quid novi aut miri ſic ſæviiſſe ignem tam lauto pabulo animatum? Tales omnino ſunt ii qui ad hos & illos deferunt, quid alii contra ipſos dixerint, fecerint; addunt de ſuo, demunt, mentiuntur, ignémque tam validum ac ſævum fornaci ſubjiciunt, ut iracundiæ flamma erumpat undique. Hos fornacarios & calefactores oracula divina meritò maledictos nominant. Si-

Eccli. c. 28. verſ. 13. racides apertè: *Suſurro,* inquit, *& bilinguis maledictus, multos enim turbavit pacem habentes.* Nec malè filii Belial vocantur. Hoc eos nomine beatus Gregorius inſignien:

verſ. 15. *Si jure,* inquit, *filii Dei vocantur qui pacem facunt, procul dubio Satanæ ſunt filii, qui pacem turbant.* Eam ob rem Salo-

Prov. c. 6. verſ. 19. mon inter homines Deo inviſiſſimos, ſupremo loco collocat *eum qui ſeminat inter fratres diſcordias.*

Specimen præbeat Theodorus Santabarenus homo perditiſſimus. Hic cùm non neſciret apud Leonem jam nominatum Imperatorem ſe gratiâ non valere, hanc ſtropham commentus eſt. Leoni etiamnum juveni, Baſilii Imperatoris filio, ſimulatâ benevolentiâ perſuaſit, ut cùm venatum iret cum patre, pugionem occultum ferret vel in feras, vel in ſuos aut parentis inſidiatores. Non diſplicuit conſilium, nec dolum ſuſurronis obſervavit. Hoc apud Leonem filium confecto, ad Baſilium parentem ſe contulit Santabarenus, & velut fidiſſimus famulorum monuit, porrò ſibi à filio caveret, qui tectiſſimas ſtrueret inſidias, & parenti necem moliretur. Neque verò ſe cupere, ſuis ſolùm verbis haberi fidem; rem ipſam locuturam, modò in venatu pugio furtivus quæreretur. Quæſitus & inventus eſt. Hic pater irâ furere, filium perditum velle, nec ullam filii defenſionem admittere. Et certè oculos eruiſſet Leoni, Santabareno inſtigante, ni ſenatus aſſiduis precibus ſententiam mitigaſſet. Suſurronem non ſolùm odit Deus, ſed etiam execratur. Apertè Salomon: *Sex ſunt,* inquit, *quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus, Eum* ſcilicet *qui ſeminat inter fratres diſcordias:* Et eum utique multò magis execratur, qui inter parentem & filium, velut unius animæ duo corpora, tam peſtilentem agit ſuſurronem.

Prov. c. 6. verſ. 16. & 19.

Zonar. in Comnen. Annal. lib. 2. num. 17.

§. V.

AVes ſunt, quæ dicuntur incendiariæ: hæ adeò rapaces ſunt, ut ipſum etiam ignem furentur. Nam ubi prunas vident, carbonem vivum inde ſubtrahunt, ſed quia urentem prædam unguibus ſinunt excidere, de facili incendunt domos: Non aliter Suſurrones, ubicunque viderint ſcintillare igniculum, ubicunque audierint ſiniſtrè quid dici contra alium, mox advolant incendiariæ hæ aves, excipiúntque quod mox gliſcente linguâ in alterius aures deferant. Hinc tot incendia. Id Siracides

Eccli. c. 28. verſ. 23. affirmans: *Homo nequam,* ait, *in ore carnis ſuæ non deſinet donec*

donec incendat ignem. Atque tunc maximè suo se officio præclarè functum credit, cùm ignis luculentus vixerit. Hoc sanè diaboli artificium est, unum ab altero distrahere, veterem conjunctionem dirimere, amicitias dissuere, familiaritates extinguere: at verò Christi est, oves dispersas colligere, lites componere, animos jungere, pacem conciliare, & hos & istos in pristinam concordiam reducere. Ideo proclamat: *Qui non congregat mecum, spargit.* Matt. c. 12. vers. 30.

Beati ergo *pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Diabolus ejúsque asseclæ hoc agunt, ut amicum cum amico, domum cum domo, urbem cum urbe, populum cum populo committant per incendiarias has linguas. Os susurronum, diaboli est armamentarium, è quo arma promuntur, quibus liberi in parentes, fratres in sorores, mariti in uxores, cognati in cognatos utuntur. Atque istud quidem subtili fit nequitiâ. Audies enim susurrones, qui dicant: *Obsecro te, cave dixeris hoc tibi à me narratum, ne res innotescat: ego certè sub rosâ hæc tibi velim dicta: quòd si alii hoc resciverint, ea res mihi fraudi foret, negarémque me talia unquam dixisse.* Ideo ille qui ejúsmodi prunas à susurrone accepit, clauso eas servat pectore. Atque hinc immortalia odia, clandestinæ simultates, pertinax invidia: amici non salutantur, cognati vitantur, veluti famæ ac nominis pestes: mirantur alii subitò mutatos, præsertim cùm offensionis caussam ignorent. Hoc omne malum à susurronibus est. Ex his reperias qui alterius aures atque animum ejúsmodi verbis occupent: *Equidem vehementer doleo, mi optime Ioannes, te ita passim traduci; mallem ab alio id audires quàm à me: quia tamen fidelitatis hoc officium esse arbitror, silere nequeo, quàm horrenda de te spargat ille ipse, in quem plurimum beneficii contuliſti; miror sanè quòd talia de te foras efferre audeat.* Ita flare solent diaboli folles; hoc flatu concitatur ignis. Verissimè dixit Salomon: *Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perveniunt ad intima ventris.* Prov. c. 26. vers. 22.

Os susurronum est armamentarium diaboli.

Sed alium audias susurronem, qui ubi plurima mentitus, dicat nihilominus, non audere se omnia dicere, vix rerum dimidiam partem à se recensitam; admiranda magis ab aliis audienda. En avem incendiariam, ut prunas subjiciat moliendo incendio! Atque hoc longè deterius est, quàm si omnia fusè deblaterasset.

Spoleti anus nequissima è mediâ susurronum fæce notum sibi dominum accessit, & tanquam fida monitrix: Mi domine, ajebat, ille tuus æmulus militem conduxit, ut vitæ tuæ armatas strueret insidias; tuum erit prudenter has declinare, aut vim vi repellere. Eadem furiâ illum ipsum, quem alteri detulit ut insidiatorem, accedens; O bone domine, ajebat, iste vim parat contra te, ego tuæ incolumitatis amans monere volui, ne fortè hosti occurreres imparatus. Ab his vocibus pugnæ tumultuariæ sunt ortæ, sed planè sanguinariæ, quas illa Canidia, verularum pessima, oratione non longâ concitavit. Nunquid & huic anui diabolus par calceorum porrexerit longâ perticâ, dixeritque quod illi trivenefi- D cæ; *Me longè sapientior es.*

Ita habetur in Collog. edit. Francofurt. c. 24. circa finem mihi pg. 216.

Neque susurrones tantùm, sed ii etiam, qui eos benevolè audiunt, gravi supplicio vindicabuntur: Dici solet, si non haberet fur, cui furta venderet, non furaretur; ita prorsus si deessent susurroni benevoli auditores, desineret & ipse obgannire ad aurem; desint furum hospites, demum & fures non erunt: desint susurronum patroni, tandem nec susurrones erunt.

§. VI.

Eccli. c. 28. v. 16. & 17.

QVàm verè questus est Siracides: *Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem. civitates muratas divitum destruxit, & domos magnatum effodit.* Est lingua verax & est mendax: lingua susurronis, lingua tertia est è duabus illis composita; quæ modò vera, modò falsa proloquitur, modò ungit, modò pungit; præsen-

Lingua susurronis ex veraci & mendaci composita est.

tes laudat, absentes vituperat. Hæc lingua, si conatum illius spectes, Dei regnum turbat universum, & evertit: Qualenam hoc regnum Dei? Beatus Paulus opportunissimè respondet: *Non est enim regnum Dei esca & potus, sed justitia & pax & gaudium in Spiritu sancto.* Susurronum lingua justitiam conculcat, pacem eliminat, discordiam excitat, & tristitiam. Atque hoc nonnunquam inde provenit, quod susurro amborum, quos inter se committit, gratiam exambiat. At sæpe non gratiam, quam cuniculis tam iniquis quæritat, sed grave odium reportat. Quod apertissimè vaticinatus Siracides: *Susurratori autem, inquit, odium, & inimicitia, & contumelia. Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur.* Hanc ille gratiam meretur, idque jure meritissimo. Nam hoc unum linguæ vitium ceterorum plurima complectitur, adulationem, mendacium, detractionem, & si quæ hujus generis sunt. Et ipsi susurrones plurimis titulis insigniuntur: nam assentatores, aurium servi, Satanæ folles, bellorum incen- B tores, diaboli tubicines vocantur. Rom. c. 14. vers. 17. Eccli. cap. 5. vers. 17. & c. 21. v. 31.

Tubicen olim bello captus, & neci addictus est. At ille infimis precibus rogare institit, vitæ suæ parcerent, mortalium neminem à se occisum. Cui judices responderunt: At eos qui plurimos occiderunt, ad cædes incendisti classico: actum de te; occidendus es. Eodem forsan nomine susurrones se purgaverint, neminem à se jugulari: sed eos, ô improbi, qui alternis vulneribus se jugulant, in cædes animatis; vestrum est,

Ære ciere viros, Martémque accendere cantu. Virgil l. 6. Eneid. post initium.

Vos odia struitis, & contentiones inimicitiis incendi.. diabolo charissimi tibicines. Eam ob caussam Deus hoc linguæ vitium peculiari lege vetuit: *Non eris criminator nec susurro in populo.* Et quemadmodum Deus alia plerasque linguæ vitia, ita & hoc punire solet, ut quod susurro aliis, hoc idem illi fiat ab aliis. Luculentum ejus rei paradigma est Antipater Herodis filius, qui immodicâ regni cupiditate incensus in Alexandrum & Aristobu- C lum fratres, alterum ex altero vaframentum commentus est, quo eos apud parentem in odium adduceret, itaque regno excluderet. Iis certè sermonibus paternas aures oneravit, ut uterque fratrum jugulatus fuerit. Sed tandem etiam nequissimi susurronis fraus omnis detecta est, & à patre, à quo gratiam moliebatur, jussus & ipse occidi. Levit. c. 19. vers. 16. Fusa narratio apud Iosephum l. 16. & 17. Antiquit. Iudaic.

Hoc quivis persuasissimum sibi habeat, in suum se damnum loqui, quidquid demum furtivis ejusmodi sermonibus contra alios loquatur. Projectus in altum lapis in jacentem recidet? Perillus in suo ardebit bove: sic lingua noxia suum jugulabit auctorem. Disertissimè monuit Siracides: *Non appelleris susurro, & linguâ tuâ ne capiaris, & confundaris.* Laqueum gerit faucibus, quisquis talem linguam: Hæc non solùm alios, sed & suum dominum illaqueabit. Eccli. cap. 5. vers. 16.

T

CAPVT LIII.

TVMVLTVOSÆ *Linguæ grande vitium describitur.*

NOn immeritò miratur Magnus Jacobus Aposto- Lingua est indomabilis.
lus, omne genus animalium tam serpentium & gradientium, quàm volantium & natantium domari posse, & etiam subinde cicurari, linguam tamen esse indomabilem. Canem institutio humana pæne simiam efficit; in macellum mittitur, ut œconomus; perferendis litteris alió ablegatur, ut tabellarius. Quàm varia condiscunt equi? humanos mores proximè imitatur Elephas. Omnis natura bestiarum & volucrum, & serpentium, & ceterorum domantur & domantur à naturâ humanâ;

Iac. cap. 3. vers. 8. mana: *linguam autem nullus hominum domare potest.* Planè indomabilis est lingua, superátque vel ferocissimum equum. Quis peritus satis magister ac moderator ad hunc perdomandum? Bucephalus neminem nisi suum regem admisit sessorem; solus rerum conditor satis frænarit linguam. Hæc cum furoribus inflammatur, lupo ac vulture rapacior, vulpe astutior, leone immanior, læ-vior tigride est.

Plin. Natur. hist. lib. 10. cap. 74. In Ægypto, ut Plinius refert, aspis ad mensam cujus-dam veniens alebatur assiduè. Hæc catulos enixa, à quo-rum uno filius hospitis interemptus, illa ad cibi consue-tudinem reversa, cùm intellexisset culpam, & necem in-tulit catulo, nec postea in illas ædes rediit. Imperatori Anastasio ex Indiis missa tigris ad humanas manus feri-tatem dedidicit. Si Paulo Veneto credimus, Magnus Rex Tartarorum Leones, Leopardos, Tigrides, Lynces, Ursos mansuefactos in venatum educit, & his venatori-bus feras congeneres capit. Delphini humanam amici-tiam ultro ambiunt; ipsi etiam Crocodili aquatilium animantium sævissimi edomantur. Picæ, corvi, psittaci doctores admittunt, & humanas voces addiscunt. Vul-tures, falcones, aquilæ ad domini manum revolant, & prædam apportant fido famulatu. Rhinoceros ferocissi-ma bellua in florilegæ virginis gremium ferociam omnē deponit. Nullum pæne animal indomabile. Et quamvis leones dentibus ac unguibus armentur, tamen veneno carent; serpentibus venenum est, iis tamen dentes, cor-nua, ungues negantur. Hem sola lingua est indomabilis: hæc dentes habet acutissimos, ungues rapacissimos, cor-nua robustissima, letalissimum venenum. Serpentes non lædunt nisi proximos: lingua & in absentes & in mor-tuos sævit, etiam ad centum milliaria diffitos invadit, & lacerat. Præclarè dixit Augustinus: *Homo domat feram,* *Augustin. serm. 4. de Verb. Dom.* *non domat linguam; domat Leonem & non refrenat sermonem; domat ipse & non domat seipsum.* Inter indomabiles has linguas numeranda est etiam Lingua *Tumultuosa*, de quâ tamen ritu Laconum strictim disseremus.

§. I.

IRato mari vix quidquam terribilius aut indomabi-lius, marinos tamen furores Deus, solo voluntatis suæ *Iob cap. 38. vers. 10.* nutu, inter arenarios carceres coërcet. Jobus ut Præce-ptor maris locutus: *Circumdedi illud terminis meis,* inquit, *& posui vectem, & ostia, & dixi: Usque huc venies, & non pro-cedes amplius & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Qui hi maris termini, quæ ostia & seræ, quibus ira illius co-hibetur? *Dixi huc venies:* solum Dei præceptum, cui etiam inanima obsequenter serviunt. Ut linguam Deus in of-ficio contineret, æterno eam carceri addixit, & in ca-vam compegit, quam ossеis dentium clathris commu-niit, insuper etiam catenis vinxit, variis scilicet gutturis & palati vinculis; quin etiam intelligentiâ eam regit, gratiâ protegit, pœnis corrigit. Nihilominus lingua hanc conditoris providentiam eludit, & licet captiva sit, ita tamen sæpius furit, & bacchatur, ut mortalium pæne maximum sit negotium, tumultus à linguâ concitatos comprimere.

Eccli. c. 22. vers. 33. Hinc Siracides ardenter optans: *Quis dabit ori meo cu-stodiam,* inquit, *& super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & perdat me lingua mea?* Non vanæ sunt excubiæ ad seditiones & motus linguæ, præsertim Tu-multuosæ sedandos.

Lingua, quam Tumultuosam vocamus, modò cla-mat, & altum vociferatur, modò furit & bacchatur, præsertim si vapido sub pectore ardeat iræ flamma & cogitationes instar aquæ bullientis agitentur, hîc lingua Tumultuosa partes suas strenuè agit, nec ullo modo te-neri se patitur; clathros frangit, catenas rumpit, repagu-la perrumpit, tonat, grandinat, fulminat, cælum terrā-que miscet, perturbat omnia, verborum agmina velut fluctus evomit. Balænam dixeris quæ mare quod sor-buit, per caput violenter egurgitat in naves.

§. II.

SUnt homines tam turbulenti & impetuosi, ut subin-de nonnemo de tali quærat: quæso quid hoc homi-nis est tam vehementis & violenti, quàm furentes is ha-bet impetus? Hac ratione profectò ab homine intelli-gente, & emunctæ naris,

Non pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est.

Homo ille procellosus, cui lingua est velut amnis exæ-stuans & ripas transgressus. Hic talis vix quidquam sine clamoribus agit. Cùm quippiam petit, clamat; cùm ne-gat petita, clamat; cùm quid imperat, magis clamat; quidquid demum loquitur, turbulenter id facit, nec si-ne tumultu verborum sese mutuo impedientium. At-qui serii esse possumus, jubere, imperare, etiam objur-gare possumus, licet omnis verborum tumultus abit. Quinimo rigidum mandatum sereno vultu placidisque verbis temperandum est & molliendum. Pleraque om-nia rectiùs efferuntur sine hoc verborum tonitru.

Inter homines religiosos lex est, voce submissâ loqui, vociferationibus, scilicet & indecoris clamoribus vitan-dis, qui videntur esse hominum aut non sanorum, aut rusticanorum, aut certè surdastrorum. Quorum ultimi cùm suam ipsi vocem non audiant, nec ab aliis se audi-ri putant; proinde in familiari etiam collocutione cla-mosi sunt, & immodicè vocem efferunt. Hoc humanæ aures molestè ferunt, neque id certè ingenuis moribus decorum. Hinc ii omnes qui mores formant, tumultuo-sas linguas inter prima vitia damnant. Hac disciplinâ & exemplo suos alumnos imbuit Plato, apud quem edu-catus puer, cùm ad parentes relatus vociferantem vide-ret patrem; *Nunquam*, inquit, *hoc apud Platonem vidi.* *Sen. lib. de Ira c. 11.*

Tullius post multa encomia Catulorum bene lo-quentium: *sine contentione*, inquit, *vox nec languens, nec ca-nora.* Deinde docet ex contentione vocis & summissio-ne facilè judicari quid aptè fiat, quid ab officio natu-ráque discrepet. Annæi quoque præceptio est: *Vox sit sine clamore.* *Cic. lib. 3. Offic.*

Hinc Tumultuosa Lingua, cùm leniſſimè peccat, de-corum offendit.

§. III.

CHristianæ Religionis lumen Basilius jam olim de-cernit: Interrogatus de re aliquâ, gravi & submissâ voce respondet. Idem beatus Benedictus à suis exigit: Ne sint clamosi. Clamorem certè aures non paganæ multùm aversantur. Hinc rectè Theophrastus insignem rusticitatis notam asserit, *Voce magnâ & contentâ loqui.* Nec leve argumentum est moderati animi, vocis mo-deratio. *Basil. ser. de Bonis. Benedict. Reg. cap. 6. Theophr. Char. c. 4. de Clam. rus. nos.*

De Christo servatore Isaias ut singulare quid præ-dicat his verbis: *Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris.* Eodem sensu Matthæus: *Non con-tendet*, inquit, *neque clamabit, neque audiet aliquis in pla-teis vocem ejus.* Non negandum, nonnunquam clamasse servatorem, ubi voce opus fuerat elatiore, præsertim in concionibus. Isaiam & Matthæum explicans Hierony-mus: *Non clamabit*, ait, *erit enim mitis atque mansuetus, & non levabit in altum vocem suam.* *Isaiæ 42. vers. 2. Matthæi 12. vers. 19. Hieron. in c. 42. Is.*

Divinus quoque Paulus clamosam ac tumultuosam linguam ab ore Christiano arcens: *Omnis*, inquit, *ama-ritudo, & ira, & indignatio & Clamor &c. tollatur à vobis cum omni malitiâ.* Idque ob eam caussam, ne vel irati, vel similes iratis esse credamur; iratorum enim pro-prium est clamare atque tumultuari. Bernardus super-biæ signa enumerans, inter ea etiam *clamorem in locu-tione censet.* Clemens Alexandrinus Tumultuosam Lin-guam insaniæ adscribens: *Elatus*, inquit, *clamor pronun-tationis, est res insanissima.* Addit: *Modesti est in voce mo-deratio, à magnitudine simul & prolixitate, celeritatéque & multitudine coërcens suam orationem.* *Ephes. 4. vers. 31. Bern. lib. de inter. dom. cap. 41. Clem. Alex. Paedag. lib. 2.*

Ejus-

Ambr. lib. 1. Offic. c. 18. Ejusdem animi Ambrosius: *Ipsum*, inquit, *vocis sonum libret modestia: nec cujusquam offendat aurem vox fortior.* Quod si sapientis est, loqui suaviter & demissè, ut vult Bonaventura, certè insipientis & stulti erit, acerbè & tumultuosè loqui. Salomon toto capite hîc annuens: *Vir.* Prov. c. 29. *dissi*, ait, *hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quàm illius correptio.* Hominis malè sani proprium est, ore turbido procellas in obvium quemque ejicere, & sæpe de rebus vilissimis tumultus maximos ciere. At plerunque ubi multum clamoris, ibi parum rei aut veritatis est. Nisi res ipsa clamorem exigat, &, ut sic dicam, tumultum vocis. Veritas ex ore mansueto & minimè clamoso, longè pulchrior prodit & amœnior, quàm è tumultuoso & clamoribus assueto.

§. IV.

Fit nonnunquam ut in domo aliquâ interiore, aut in conclavi à plateis aversо eæ sint turbæ & clamores, ut in plateis transeuntes audiant & mirentur hanc domus tempestatem: quid si domum hanc ingrederentur, & in ipso turbarum loco consisterent, quàm offensis auribus detestarentur inconditos illos ululatus? In hominis animo, in penetralibus his abstrusissimis omne genus affectuum latet, hîc ira, tristitia, impatientia, injutia, lascivia, & omne hoc vulgus delitescit ac tumultuatur, publicè nihilominus hi tumultus audiuntur, cùm scilicet patet ostium, Lingua; quæ jam inquies, quanta seditio in ipso erit pectore? dum clausum & obseratum est domûs ostium, servi & ancillæ rebelles coërceri possunt; cùm fores patent, seditiosa familia domesticum tumultum dividit in plurimos: ita quamdiu quis silet, aut verba profert mitia, tamdiu fores habet custoditas, & instam plurimum potest; perinde ut in incendiis civicis, quamdiu ignis non erumpit, magistratus patremfamilias non punit, & incendium faciliùs sopiri potest; ubi verò in apertum evolarit flamma, signum è turri datur, fax noctu, de die labarum protenditur, accurritur, jámque magistratus ob neglectos ignes jus habet puniendi: sic clausi pectore affectus, suo quidem domino, sed aliis non nocent, & minori negotio coërceri possunt, ubi verò per tumultuosam linguam eruperint, & aliis nocent, & difficiliùs reprimuntur.

Quamobrem S. Diadocus utilissimè præcipiens: Volo, inquit, te esse breviloquum, rariloquum, & submissâ voce loquentem. Nam pravi sicut in sensu leves, sic in locutione præcipites, clamosi, vehementes sunt. Regius Psaltes Tumultuosam ejuscemodi linguam objurgans: *Dilexisti*, ait, *omnia verba præcipitationis.* Linguæ Psal. 51. vers. 6. Tumultuosæ prima virtus est, præcipitare verba, & velut per scalas dejicere, ut unâ quasi ruinâ effundantur omnia.

Linguæ Tumultuosæ affinis est *seditiosa*, quæ fragore grandi prorumpit; gladios, bombardas, sanguinem loquitur. Ab hac erat cruentum illud, *Tolle, Tolle, Crucifige.* Ab illâ sunt hæ voces non ignotæ: Cæde, lacera, per fenestras præcipita, præcipitatos jugula. Hæc lingua servos in dominum, cives in Magistratum, subditos in principem armat: Venite, clamant, excutiamus jugum: Ad arma, ad arma; libertas vindicanda est. Hæc lingua bellis ardere jussit Germaniam per tot jam annos. Sed ubi hæc lingua est, ibi auris plerunque nulla est: nil audit, nil moniti admittit aut consilii: ideo nos illam monere desinimus; ad Tumultuosam redimus.

§. V.

Sermo mitis ac moderatus inter Principum ac Regum necessarias virtutes numeratur. Hierosolymæus Rex David seipsum hac in re accusans: *Quoniam tacui*, Psal. 31. vers. 3. ait, *inveteraverunt ossa mea dum clamarem totâ die.* Quis hoc satis assequatur? quomodo clamavit, si tacuit? aut quomodo tacere potuit, dum clamaret? Hæc aliáque in A speciem sibi contraria effrenis ac tumultuosa lingua facere simul potest, & tacet & clamat; studiosè tacet id omne quod in alterius laudem ac commendationem est, clamat & altum vociferatur, cùm habet quod carpat, quod accuset, quod reprehendat & damnet, hîc turbæ & tumultus ingentes, hîc repetitæ plagæ & ictus non perfunctorii.

Fuit qui tumultuosam hanc linguam malleo lotorio comparandam censeret. Non inerudité. Idque confirmatur verboso conjugum duorum dissidio. Non procul Witembergâ maritus uxorem crepidâ percussit. Ægrè id tulerunt cognati uxoris, & de consilii sententiâ maritum ad se vocarunt. Cum præsente expostulatum de injuriâ, quam suæ conjugi cognatæ ipsorum feciisset. Porrò meminisset, non ancillam sibi aut mancipium nupsisse: si quid dissensionis intercederet, non illico verberibus & pugnis de re decidendum. His auditis maritus iræ continens, vultu sereno & ad omnem humanitatem composito: Affines optimi, ajebat, admonitionem vestram boni consulo, sed hoc unum rogo, ne quid inauditâ parte alterâ severiùs statuatis. Equidem fateor me conjugi offensiorem non continuisse manum, sed illius impulsu hoc factum: nam illa me priùs percussit, & quidem longè immitiùs: nam malleo lotorio est usa. Vos igitur judices convenio; decernite, an non gravior plaga sit, à malleo lotorio quàm à crepidâ plagas accipere. Mirantur cognati, & quærunt quâ ratione lotorius malleus in iratas conjugis manus venerit? Hic ille subridens, Lingua, inquit, me verberavit, quam ego lato illi malleo non absimilem, sed eo longè graviorem censeo. Utrinque risus, & gratiæ conciliatio. *Ioan. Matthius tom. 2. mihi pagina 178.*

Sanè lingua improba præcipuè Tumultuosa malleus est, sed latus & lotorio simillimus, à quo ictus omnes sonori valde sunt & clamosi, præsertim cum panni madidi tunduntur. Væ tibi quisquis es, quem hic malleus pulsarit, qui nec regibus parcit. Philippus Rex Macedo, si quâ aliâ virtute, certè contumeliarum patientiâ illustris fuit. Demochares ad illum, Parrhesiastes, ob nimiam & procacem linguam appellatus, inter alios Athenienses Legatos venerat: auditâ benignè legatione Philippus: *Dicite*, inquit, *mihi, facere quid possim, quod sit Atheniensibus gratum?* Excepit Demochares, & linguâ nimis quàm tumultuosâ & præcipiti respondit, *Te suspendere.* Indignatio circumstantium ad tam inhumanum responsum exorta est: quos Philippus conticescere jussit, & Thersitam illum salvum incolumemque dimittere. At vos, inquit, ceteri Legati nuntiate Athenienses, multò superbiores esse, qui ista dicunt, quàm qui impunè dicta audiunt. Verissimè dixit Annæus: *Proprium est magnitudinis veræ, non se sentire percussum.* Et hoc profectò est lotorium illum malleum sustinere sine damno.

Tumultuosa lingua malleus est.

Sen. lib. 3. de Irâ c. 23.

Ibid. c. 25.

Rex Regum, Messias Orbis, exemplo suo nos docuit non tantùm linguâ non tumultuari, non clamare, sed & tolerare linguas tumultuosas, & vincere taciturnâ lenitate.

CAPVT LIV.

Turpiloqva *Lingua omnibus Christiani Orbis finibus proscribitur.*

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum, Omnes improbæ linguæ lapsiones enumeravero. In tantâ errorum varietate hanc aliqui gradationem constituunt inter multiloquium, vaniloquium, stultiloquium, Turpiloquium, quorum alterum altero gravius delinquit, *Multiloquium* peccat defectu modi, verba enim agglomerat, eáque totis modiis effundit. *Vaniloquium* defectu finis delinquit, inutilia prorsus garriendo. *Stultiloquium* priora duo superat, quando non tantùm *Vir. lib. 6. Æneid.*

Differentia graduũ inter Multiloquium, Vaniloquiũ, Stultiloquium, & Turpiloquium.

tùm inutilia, sed & fatua protrudit, & fabulatur sine ratione: *Turpiloquium* eo pæne alia illa transcendit, quòd linguam lascivam proximâ cognatione attingat, & à beato Paulo plus simplici vice damnetur, sic enim Ephesios instruit: *Fornicatio autem, & omnis immunditia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet.* Quâ præceptione non tantùm obscœnas fabulas & prætextatos ac lascivos sermones, sed omnia turpicula verba tanquam Christianæ verecundiæ multum adversantia prohibet, quandoquidem turpitudinem, & omnem immunditiam, à Christianorum colloquiis excludit. Nos ergo cum beato Paulo *Turpiloquium*, & omnem verborum immunditiam (linguis lascivis jam confixis) hoc capite persequemur.

Ephes. c. 5. vers. 3.

§. I.

Gell. lib. 1. Noct. Attic. cap. 15.

SVnt homines, inquit Gellius, in verba provecti, quos & garrulos, loquaces, blatarones & linguaces dicimus, quorum lingua tam effusa ad loquendum, infrenisque est, ut teterrimâ quâdam colluvione verborum fluat semper & æstuet. Hîc suis sanè coloribus Turpiloquium, quo de agimus, depictum est. Quid enim hoc aliud, nisi tetra valde colluvies sordidissimorum verborum? quæ propriè *illota*, & ab iis sermones illotos dicimus.

Sunt quædam domus instrumenta adeò retusa, & nullius usus, ut cum purgamenti & sordibus in latebras conjiciantur: ita quædam in colloquiis naturâ suâ tegi volunt, & silentio tanquam latibulo abscondi, sed has sordes & purgamenta hæc studio in lucem eruit lingua Turpiloqua, ut ridiculum forum faciat, & emptores si non alliciat, saltem habeat spectatores: Sicut circumforanei & agirtæ solent, qui radiculas, lumbricos, succos, fucos & tumores in foro circulisque, concione advocatâ vendunt, & Stentoreâ voce proclamant, laudántque quas volunt extrudere merces, ut simpliciores & agrestes hianti rictu attonitos & attendentes argento emungant: sic omnino Lingua Turpiloqua merces suas dicacitate fœdâ venales facit.

Ponuntur subinde quæstiunculæ quæ verbis non impuris constant, sed sensu. Et eo jam nequitiæ subtilitate profecisse diabolus videtur, ut fœdissima quæque honestissimis subinde verbis efferantur. In aulis non ignotum hoc diaboli artificium, quod etiam verecundiam quandoque ac innocentiam facit erubescere, dum homines oris pudici verba proferunt minimè sordida, aliorum tamen interpretatione ad turpitudinem trahuntur.

Romanos veteres hîc minimè accuso, qui quædam naturæ requisita verecundo prorsus & casto loquendi ritu enuntiare soliti sunt: Christianos illos arguo, & damno, qui verbis minimè impudicis interpretationes & sensus affingunt impurissimos. O homines minimè Christianos! *Et omnis immunditia non nominetur in vobis.*

Turpiloqua lingua limacibus & cochleis comparata. *Ita Clariss. D. Guarinon. lib. 2. de Execrandis Orbis c. 38. fine.*

Immundam hanc oris eluviem limacibus & cochleis, præsertim illis quæ è dormientis ore prorepserunt, rectissimè comparavero. Rusticus fuit quem apud Oenipontanum hospitem (cui nomen Strötich) edundarum cochlearum gula incesserat. His delitiis quidem paganus homo assuetus non erat, satisfecit tamen huic cupidini, & sic crudas cochleas pipere tantùm & sale nonnihil perspersas ingenti numero glutiit. Verè glutiit, uti cetus Ninivitanum vatem; sed & vinum dulce addidit, vehiculum huic cibo, dein ponè fornacem in scamnum se abjecit, manibus pedibúsque liberaliter extensis. Atque dum toto proflat de pectore somnum, patulóque hiat ore, en tibi cochleæ, alia super aliam, quâ iverunt, viam relegunt, & dormientis faucibus proreptant, ligneósque fornacis cancellos occupant. Qui tunc temporis huic spectaculo interfuerant, non sine animi sui voluptate reducem hunc & vivum cibum viderunt, idque publicè alibi narrarunt. Atque hi testes etiamnum in vivis sunt.

Huic reptili cochlearum plebi verba Turpiloquæ linguæ non absimilia sunt. Ex ore rustico prorsus & ebrio quæ aliorum auribus inserpunt. Addo & istud: Limaces & cochleæ lentissimè rependo arbores & conscendunt & depascuntur folia, quacunque autem repunt vestigium sui relinquunt, tenacem & glutinosum humorem: ita omnino verba sordida & illota undecunque ad aures perferantur, impuritatis aliquid & turpitudinis afficiant, nocéntque semper tam dicenti quàm audienti. Auditor quidem aut offenditur, aut dolet occultè, præceptum illud Paulinum *(omnis immunditia nec nominetur in vobis)* inter Christianos tam esse inefficax, uti ei vix quidquam loci sit.

Turpiloquæ linguæ limacibus comparatæ.

Sed sunt sæpe auditores qui illis ipsis sordibus quas audiunt, delectantur, quo modo, dum nescium, lædunturne. Sordidus verò locutor non aliis solùm, sed & ipse sibi officit, dum enim verba non pudica fundit, pudorem sensim dedisce. Nam uti Gregorius loquitur: *Sæpe, dum ab otiosis verbis nequaquam lingua compescitur, ad temeritatem quoque stultæ increpationis effrenatur. Quibusdam enim & ruinæ suæ gradibus desidiosa mens in foveæ lapsus impellitur: nam dum otiosa verba cavere negligimus, ad noxia pervenimus, ut priùs loqui aliena libeat, & postmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat: quandoque autem usque ad apertas contumelias prorumpat.* Sic dum sordida non vitamus, ad lasciva delabimur. Ita placere incipit quod turpè frequentatur.

Non licet audire quæ non licet dicere.

Hinc Zeno sapienter dixit: *Satius est cadere equo, quàm verbo incomposito.* Ubi autem sermones tam illoti & sordidi, quid puri cordis latere suspiceris? *Ex abundantiâ cordis os loquitur.* Ex Augiæ stabulo tam immundo, quis odor nisi gravis & teter? Sodomorum vineæ dederunt odorem suum. Contra pudicæ mentis homo cum Psalte dixerit: *Eructavit cor meum verbum bonum.* Ut pyxides amomo aut cinnamo plenæ, vel facculi Pæstanis rosis turgidi, cùm primùm aperiuntur, odorem spirant suaveolentissimum, sic animus Deo plenus, Deum & divina loquitur.

Matt. 12. vers. 34. Psal. 44. vers. 2.

§. II.

NObilissimum Virtutis specimen Comes Ariani Elcearius, uti omnia sensuum exteriorum officia ad omnem modestiam composuerat, ita & linguam. Hic cognatæ suæ nuptiis, quæ quinque dies occupabant, interfuit, sed sanè invitus, nec sine oculorum & aurium crebris vulneribus. Aderat ex more magna hominum nobilium frequentia, fiebátque quod in nuptiis solet; dies noctésque epulæ, confabulationes, cachinationes, tripudia, choreæ, & quidquid Thalassio & Hymenæo licitum putabatur, neque enim nuptialis licentia ad pudicitiæ amussim dirigebatur. Quàm hæc autem ad Elcearii stomachum non erant! Verecundissimus certè juvenis inter has delitias, tantâ sermonis honestate & pudicitiâ utebatur, ut ei ne unum quidem non dicam lascivius, sed nec petulantius ullum aut sordidius verbulum exciderit. Interim alii tantò proterviores, liberrimè & loqui & facere, quæ sacris nuptialibus congruere videbantur, neque enim verba solùm, sed & gestus parum pudicos edere, quibus & oculi & aures Elcearii gravissimè saucíabantur. Quidquid Venerei mellis hinc illinc spargebatur, castissimo juveni fel erat merissimum. Hoc unum confirmatiùs didicit, à Hieremiâ vate verissimè dictum: *Nemo quod bonum est loquitur.* Et à Joanne Apostolo: *Mundus totus in maligno positus est.*

Virgilium Caporum lib. 1. vitæ Augustæ c. 3. num. 3.

Hier. cap. 9. vers. 6. 1. Joan. 5. vers. 19.

Innumeræ ubique sermonis turpitudines sunt, quas nemo satis effugerit, nisi qui non solùm castus, sed & surdus fuerit. Enimverò maximi refert, quibus sermonibus aures assuescant, dum teneræ sunt, & culturæ patientes.

Comes Elcearius, quem dixi, à Roberto Rege Carolum filium natu majorem, eundémque Calabriæ ducem regiis artibus imbuendum accepit. Carolus exultantis

tantis ingenii mores minùs compositos præ se tulit, lascivorum sermonum aut hominum, quàm pro pio Principe futuro, amantior, uti natura ipsa cupiditates adolescentiæ profundit, maximè si cum fortunâ bonâ & ingenio animi mobiliore sit; si jam hominum impurorum usus, quibus aula interdum infestatur, accedat, quid mirum est si proximus ardeat Ucalegon? At verò si nihil quod impudicitiam oleat, attingere debet limina, intra quæ puer est, quantò sanctiora esse debent, intra quæ puer regius est. Hoc Elcearius maturè considerans, simul etiam alumni sui genium æquo liberiorem advertens, Carolum ad se vocatum his verbis aggressus est: Ab omni quidem ore Christiano & aure sermones illoti & turpes procul arcendi sunt, maximè verò à Principum & Regum colloquiis. Insignem & regiam personam nihil minùs decet, quàm vel audire vel proferre hæc verborum dedecora. Omnes virtutis nervos elidit immunda hæc oris eluvies: Quidquid agis, Carole, fuge, fuge contaminatissimos homines istos, qui tam lutei, tam cæno polluti sunt, ut vel spurcidicos versus, vel cantilenas inverecundas, vel Fescenninos jocos effutiant; quidquid ferè loquuntur, viperinam Veneris sæniem ructant. Horum omnium sermo vitandus est: hi sunt qui vitia tradunt, pessimum genus hominum. Venenum quod auribus instillant, diutiùs hæret quàm auditur: nec facile est animo dulcem sonum excutere. Prosequitur & durat, & ex intervallo recurrit. Ideo claudendæ sunt aures his vocibus & quidem primis. Quare fuge, mi Carole, fuge tam pestilens loquendi vitium, eique nec os nec aures præbe, isto & illis exclude. Regium sanguinem iis orna moribus qui deceant Regem.

Ab ore Christiano sermones turpes sunt arcendi.

Hæc Elcearius animo etiamnum tenero ac flexibili, oratione tam nervosâ impressit, ut Carolum brevi tempore ad omnem pietatem ac pudorem adduxerit, non sine totius aulæ admiratione. Hinc illæ vulgi voces: *Dominus Dux in alium hominem mutatus est.* Alii magis aulicè dicebant; *Comes Ariani cum Principe locutus est.* Hoc quasi brevi elogio, & Caroli mores & Elcearii sapientiam commendaturi: certè ipse Carolus non tantùm postea verbum obscœnius nullum fecit, sed nec audire sustinuit.

§. III.

CArolo Calabriæ Principi Principem Castilionis jungo Aloysium Gonzagam, qui Societatem JESV Juvenis amplexus est, & vitam in eâ, usque ad mortem religiosissimè perseveravit. Hic etiamnum adolescens, parente Marchione cum copiis ad Tunetum profecto, Castilionem remissus est, ubi eundem, quem ingressus erat Casale, vivendi modum tenuit. Atque ut est plerunque militum vulgus ad verborum licentiam turpitudinémque projectum, ipse quoque ex eorum consortio nonnullas ejusmodi voces hauserat, quas ignarus quænam esset eorum notio, interdum jactare cœpit. Id cùm aliquando Petrus Franciscus Turcius audisset, qui ejus pueritiæ moderator fuit, tantâ vi in eum invectus est, ut ipse postea moderator confirmarit, nullum unquam ei deinde nisi honestum decénsque verbum effluxisse: Quinimo, si quem deinde licentiùs loquentem audiret, è vestigio oculis pudore suffusis, humique defixis, aut aliorsum conversis, vel animum advertisse dissimulabat, vel dicta sibi auditu molesta fuisse significabat. Ex quo licet intelligi, nunquam eum hoc genere sermonis usurum fuisse, si, quid sibi vellet, antè didicisset. Nam simul ac flagitiosa atque à suo dignitatis gradu generéque aliena esse didicit, tantus eum pudor incessit, ut postea sit fassus, ne sacerdoti quidem suæ conscientiæ quæsitori, ut ea nominatim aperiret, animum inducere potuisse. Ea erat puerilis animi verecundia. Neque verò unquam, dum vixit, hujus eum gravissimi, ut ipse sentiebat, criminis pœnitentia deseruit.

Virgilius Cæsarius lib. 1. vitæ Aloysii c. 3. num. 3.

A Jobus profectò in causâ non valde absimili pœnitentiam agens: *Qui leviter*, inquit, *locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum. Vnum locutus sum, quod utinam non dixissem: & alterum; quibus ultra non addam.* Manum super os ponere, gestus est agnoscentis peccatum oris & verborum; sicut manu pectori admotâ agnoscimus & fatemur peccatum cordis. *Vnum*, inquit Job, locutus sum, *& alterum.* En sinceriss. mam ab ore confessionem. *Quod utinam non dixissem:* en verissimam peccati detestationem in corde. *Quibus ultra non addam:* en firmissimum emendationis propositum, ipso exequendum opere.

Iob cap. 39. v. 37. & 38.

Manum super os ponere, gestus est agnoscentis peccatum oris & verborum; super pectus autem peccatum cordis.

Ah, manum imponat & ori & auri, quisquis Turpiloquium unquam vel mutuâ collocutione, vel auditione benevolâ promovit: doleat talia dixisse ac detestetur dicta, sed iis ultra non addat; excutiat à se viperinam linguam. Paulus Orbis Ecclesiastes cùm post periculosissimam navigationem, cælo frigido ac pluvio in insulâ B Mitylene focum strueret, eique sarmenta pabuli vice ingereret, serpens sarmentis immixtus ab igne resiluit, & Pauli manum invasit. *Et ille quidem*, inquit sacer historicus, *excutiens bestiam in ignem nil mali passus est.* Turpiloquium, reptile viperinum est, quod aures invadit, & inde per omnem animum virus suum dividit. Excutiat hanc viperam qui lædi non vult, & illos ignes æternos consideret, in quibus non epulonum duntaxat aut helluonum, sed vitiosorum omnium linguæ ardebunt. Guttulam in refrigerium mendicabunt, sed & guttula iis negabitur.

Actor. c 28. vers. 5.

Ergo quod Chrysostomus hortatur, Christi loquamur linguâ, non diaboli; *Quemadmodum enim*, inquit, *si Romanus fortè fuerit judex, non percipiet rationes tuas, nisi Latinè loquaris: sic etiam Christus non audit, neque attendit, nisi linguâ suâ utaris. Discamus igitur ita loqui ut Rex noster, & eâ linguâ proferre, quâ ipse utitur. Imitemur diligenter illam linguam in omnibus.*

Chrysost. to. 2. hom. 80. in c. 25. Matth. mihi p. 559. & tom. 5. hom. 52. mihi pag. 298.

C Victis Ephratæis, uti Judicum fasti memorant, Galaaditæ Jordanis transitum occuparunt. Cùm autem è dissipato exercitu palantes milites venirent cuperéntque Jordanem transire, interrogabantur, num Ephratæi essent? si negassent, jubebantur vocem schibboleth proferre, hoc est, spicam plenam. Quod si litterulâ unâ omissâ dixissent sibboleth, jugulabantur miseri, constabat enim vel ex ipsa pronuntiatione hostes esse. Eodem planè modo Turpiloqua lingua non rarò seipsam prodit voce unicâ sordente & minùs castâ. Qui enim sæpius inquinatè loquitur, velut Ephratæus hostis sibbolet pronuntiat, non schibboleth, paleas ructat, non spicas plenas, colloquia sordida & impura amat, hostis est verecundiæ.

Iud. cap. 12. vers. 6.

Has ergo sordes aversetur plurimùm, qui pudicitiæ videri vult amicus. Exulet Lingua Turpiloqua ab universis Christiani Orbis finibus. Satius est mutum videri quàm Turpiloquum.

D

V

CAPVT LV.

Linguam VINDICANTEM *gladium esse Deo præreptum; omnibus damnosissimum, qui eo fuerint usi.*

AGenoris in Phœnicià regis filius Cadmus, ubi raptam sororem diu quæsiisset, nec invenisset uspiam, redire ad patrem non ausus, nova sibi domicilia condidit. Cùm verò suorum comitum aliquot à dracone interfectos amisisset, ut poëtæ memorant, draconis dentibus terram obsevit. Ex horribili hac semente viri prosilierunt armati, qui armis in seipsos illico versis, mutuâ cæde corruerunt.

Mansue-

Manſuetiſſimus Moſes & vatum anteſignanus irâ fervens alienâ: *Dentes beſtiarum,* inquit, *immittam in eos, cum furore trahentium ſuper terram atque ſerpentium.* Sunt qui hos dentes interpretentur, dicántque iis indomitos linguæ furores deſignari, qualis certè Lingua eſt, quæ *Vindicans* appellatur, Lingua ferox, furibunda, indomabilis. Hujus ſementis educator & altor, ſeminator & ſator diabolus eſt, qui ſaccos frumentarios habet plurimos draconum dentibus plenos. His agrum ille ſuum conſerit, unde innumera Linguæ vitia ſuccreſcunt, præſertim atrociſſimæ illius Linguæ, quæ à ſuis clamoribus rectè *Vindicans* vocatur. De hac linguâ inter malas peſſimâ nunc diſſerendum.

Deut. c. 32. verſ. 24.

§. I.

Mores vindicantis linguæ.

LIngua Vindicans, eos præ ſe fert mores, ut, cùm hedera ſuum eſſe læſum intelligit, mox ſuccłamet, *Vindica, Domine, Vindica.* Aut ſeipſam hortatur & extimulat: *Vindica, vindica.* Aut minas ſpargit, & ore tragico vociferatur, *Vindicabo, Vlciſcar hoc probe. Pœnas mihi dabit ille maſtygia.* Minitabundas ejuſcemodi voces nunquam ſpargebat Chriſtus: *Qui cùm pateretur, non comminabatur.* Qui comminari conſuevit, ſtultiorem ſe oſtendit quàm ſit. Nam plurima minatur, quæ facturus eſt nunquam. Noſter hic loquendi ſtylus eſt. Aut minamur, aut quod minari poteramus, manu & gladio exequimur.

1. Pet. c. 2. verſ. 23.

Ad colles Olivarios olim partes nimiùm quantùm diſpares conſiſtebant, ut B. Lucas commemorat, & res in conflictum ſpectabat. *Videntes autem hi qui circa ipſum erant, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, ſi percutimus in gladio? Et percuſſit unus ex illis ſervum Principis Sacerdotum.* At manſuetiſſimus Jeſus pugnam hanc mox diri-mens: *Converte,* inquit, *gladium tuum in locum ſuum, omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Notandæ religioſiſſimè ſunt hæ voces: *Qui acceperint ipſi gladium, gladio perituri ſunt,* non ii quibus datus fuerit gladius: ita prorſus lingua, ſi vindictam quæ Deo debetur, ſibi arrogarit, gravi ſupplicio vindicabitur.

Luc. cap. 22. v. 49. & 50.

Matt. c. 26. verſ. 52.

Iter fecerat Chriſtus Hieroſolymâ, præmiſitque in urbem Samaritanam duos diſcipulorum velut diverſorii deſignatores; his autem civium inhumanitas negavit hoſpitium. Itaque ad Dominum reverſi: *Domine,* ajunt, *vis dicimus, ut ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos?* Quibus mitiſſimus magiſter non ſine reprehenſione reſpondit: *Neſcitis, cujus ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſalvare. Et abierunt in aliud caſtellum.* Neſcit profectò Lingua vindicans, quàm maligno feratur ſpiritu.

Luc. cap. 9. verſ. 52. & ſeqq.

In lege priſcâ ſpiritus Eliæ concitatior in quinquaginta milites bis ignem cælo evocavit. Vehementioribus his remediis tunc opus erat. At nunc aliam vivimus ætatem, manſuetiora nunc ſunt tempora, illa Juſtitiæ fuerant atque vindictæ, hæc noſtra ſunt miſericordiæ. Neſcitis cujus ſpiritus eſtis, ô mei diſcipuli, ego vos longè alia docui, alterius ſpiritus ſpecimen vobis ego præbui; meus ſpiritus eſt ſpiritus manſuetudinis. *Spiritus Domini ſuper me, eò quòd unxerit Dominus me; ad annuntiandum manſuetis miſit me.*

Iſa. cap. 61. verſ. 1.

Aliter olim David canebat, aliter nunc canit Zacharias. Ille: *Ad faciendam vindictam in nationibus.* Iſte; *Ad faciendam miſericordiam cum Patribus noſtris.* Vos quidem hoc eſſe putatis zelum rectitudinis; eſt zelus, ſed amaritudinis. *Quod ſi zelum amarum habetis, nolite gloriari, & mendaces eſſe adverſus veritatem.* Non continuò cùm læſi ſumus, paranda eſt ultio; nolite damnare, & non damnabimini; vindictæ cupidus ſentiet vindictam: neque verò de homine ullo quantumvis improbo, dum ſpirat, deſperandum eſt.

Pſal. 149. verſ. 7. Luc. cap. 1. verſ. 72. Iacobi c. 3. verſ. 14.

Ultio non continuò paranda.

Conſiderate ſtatuarium, is trabem ante ſe habet informem, impolitam, ſtatuæ diſſimillimam: quis verò tam præceps aut fatuus, qui protinus clamet: *Ad ignem, ad ignem, hoc rude & informe lignum.* Parciùs iſta: hoc lignum artifex dolabit, poliet, formabit in pulchram & artificioſam ſtatuam. Exemplo ſint illi ipſi Samaritani, quos Apoſtoli mox igne cælitus miſſo conſúmendos putabant. Nam ubi res Chriſtiana propagari cœpiſſet, Samaritani primi fuerunt, qui Chriſto auctorabantur.

Act. cap. 8. verſ. 14.

Si Deus latronem Diſmam poſt unum alterumve latrocinium protinus neci dediſſet, quomodo in Cruce patronum Chriſti egiſſet? Si Deus Saulum Eccleſiæ vaſtatorem præfervidum mox tolli voluiſſet, quî Paulum Orbis concionatorem habuiſſet? Poſſit artifex è rudi ligno æmulam vitæ imaginem formare, non poſſit Deus è flagitioſo homine pium ac ſanctum efficere? Procul igitur ab ore Chriſtiano ſit Lingua Vindicans, quæ more ſuo cùm florent impii & multis nocent, mox alium vociferatur, *Impios ad leonem, ad beſtias; Noxios ad furcam, ad rotam, ad rogum; ſceleratos ad Orcum, ad inferos.* Ah, illa parciùs, ô linguæ vindicantes!

Si Deus, quoties peccant homines, mox ignem ſúaque mittat fulmina, Orbis terrarum brevî unus rogus, unúmque fiat buſtum. Nos nobis miſericordiam flagitamus, in alios juſtitiam poſcimus. Iniquæ ſunt hæ preces, clamores peſſimi. Hoc non eſt eâdem metiri menſurâ: Quod ſi omnia metiamur vindicatione, erit qui ad hanc ipſam menſuram remetiatur nobis. Qui à Chriſto ſtant, ab amoris & manſuetudinis ſpiritu non diſſentiunt.

Olim aliquo in numero fuit lex iſta: *Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu;* nunc aliis vivimus legibus. Vulgus quidem animoſa miratur, & audaces apud eum in honore ſunt, placidi pro inertibus habentur. Sed longè aliter judicat virtus. Illi duo Apoſtoli robur oſtendere conabantur ulciſcendo, at verò Deus oſtendit parcendo. Nos Apoſtolos hoc uno peperam æmulamur: vix læſi mox omnia æra Martia pulſamus, etiam ignem è cælo, ſi liceret, devocaturi.

Exod. c. 21. verſ. 24.

Longè aliter Deus, qui potentiam ſuam miſereſcendo potiſſimùm, non ultionem petendo patefacit. Eccleſia ſic precari ſolet: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miſerando manifeſtas.* Divinum hoc ingenium æmulatus David: *Fortitudinem meam,* inquit, *ad te cuſtodiam.* Utar fortitudine meâ non ad hoſtes meos dejiciendos, ſed ad te placandum. Vera virtus ultionis ſtudium non habet.

Dom. 12. poſt Pent. Epiſt. Pſal. 58. verſ. 10.

§. II.

Triplex animæ facultas.

SAnctus Anſelmus triplicem ait eſſe facultatem animi, Rationem, Voluntatem, Appetitum: Ratione aſſimilamur Angelis, Appetitu brutis, voluntate utrique: nam inter duas illas facultates velut media eſt Voluntas, quæ modò Appetitui, modò Rationi ſuffragatur. Rationem & rationabilia ſapere dicitur, cùm rationi ſubſcribit; cùm verò Appetitui aſſentitur, carnalis appellatur: nimirum *animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei.*

Rationem. Voluntatem. Appetitum.

1. Cor. 2. verſ. 14.

Ergo ex affectu dignoſcendum quo quis feratur ſpiritu, cæleſti an terreno. Apoſtoli quia vindicantem linguam plus æquo exercuerunt objurgationem audierunt: *Neſcitis cujus ſpiritus eſtis:* non vos è cælo ſpiritus afflavit, ſed è terrâ vindictam ſpirans. Ignorabant viri ſimplices quo ſpiritu agerentur, hinc quod ipſis videbatur zelus Juſtitiæ, erat ſpiritus vindictæ. Hic linguam concitat, ut quemadmodum Hebræa plebs ſuclamabat *Tolle, Tolle, crucifige, crucifige:* ita hæc vociferatur, *vindicta, vindicta.* Imò plus audet, & velut jus gladii Deo præripiens: Domine, inquit, gladium mihi cede, tu nimis bonus, aut tardus nimis es puniendo, ego iſtum & iſtum ſic feriam, ut feriri ſe ſentiat. Hoc prorſus eſt deſtinatam vindicandi poteſtatem Deo præripere.

Luc. cap. 9. verſ. 55. Iſai. c. 63. verſ. 4. Objectiones eluuntur.

Deus quidem, veluti magiſtratus ſupremus inferiores nobis decimas omnes permittit, unigenam filium dat

dat obsidem: ecquid bonorum subditis negat? vindictæ tamen exceptione usus: *Mea*, inquit, *est ultio, & ego retribuam.* Et ne quis ignorantiam culpæ prætexeret, illud ipsum Paulus per omnem Orbem promulgavit his verbis: *Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus:* Non patitur Deus ab ullo mortalium vindictæ gladium sibi præripi. Sed in eam subinde iram accendimur, eò prolabimur furoris, ut Lingua Vindicans clamare audeat: Mea, Domine, est ultio, mea est, & ego retribuam: tu facilè nimis exorari te sinis; sera nimis est vindicta tua. Quâ quidem ratione, tametsi pars læsa simus, auctoritate tamen propriâ judices simus, sententiam dicimus, vindictam imperamus. O improbè furiosi, & in vestrum met caput crudeles! Contra vos & Christus clamat: *Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.*

Vix quidquam est, puto, quod dum vivimus, scire malimus, quàm istud: An Deus delictis nostris veniam dederit, & an deinceps quoque daturus sit. At verò id signum est evidens, nec dedisse, nec daturum esse quamdiu clamamus, *vindica*, aut, *vindicabo.* Illud Augustini hic certissimum: *Talem unusquisque indulgentiam accipiet à Deo, qualem fecerit proximo.* Vindictam sentiet quisquis expetit vindictam. Jam olim hoc Siracides prædicens *Qui vindicari vult*, inquit, *à Domino invenet vindictam, & peccata illius servans servabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam; & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?*

Hic mihi obsecro & numerosas & nervosas Siracidæ rationes perpendite.

1. Qui vindictæ cupidus est, vindictam incurret. Archigrammateus fidelissimus omnia ipsius peccata minutatim perscripta *servans servabit.*

2. *Relinque proximo tuo nocenti te.* Qui te læsit, amicus, socius, tibi proximus, conjunctissimus tibi est naturæ lege. Vide jam, ne dum ignem iræ in eum evomis, eodem & tu exuraris.

3. *Homo homini reservat iram & à Deo quærit medelam?* qui te offendit, qui damno affecit, non Angelus, non Deus, sed homo est, qualis & tu es, mille erroribus obnoxius.

4. *In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur?* Cogita quæso quid hoc novi sit aut miri te offensum esse: tu alios nunquam offendisti? en nunc similem monetam tuæ. Sed & hoc tibi perpendendum: si veniam neges alteri, veniam & tibi à Deo negandam, nec eam ullis unquam precibus exorabis.

5. *Ipse dum caro sit reservat iram.* Qui noxam intulit, carne constat fragili, quæ ad noxas semper promptissima. Quid igitur caro in carnem sævit? Et nunquid bellissima est hæc precatio? Domine non secundum peccata mea facias mihi, neque secundum iniquitates meas retribuas mihi: sed ego, Domine, huic nebuloni secundum merita illius faciam illi, & secundum offensas illius retribuam ipsi: vindictâ dignus est. Nimirum hæ preces nostræ sunt, hæc nostra est mansuetudo.

6. *Quis exorabit pro peccatis illius?* Si Cælites omnes huic homini vindictæ tam cupido veniam rogent, nunquam impetraverint. *Deus enim vindicans vindicabit.* Sed audiamus quàm præclara dictis objiciantur.

§. III.

1. EST qui dicat: vindictam non moliar, & linguam obmutescere jubebo; sed ut has ego injurias oblivione sepeliam, id verò mihi nemo persuaserit: servabo istud in animo meo.

Hoc quidem stultissima fraus est, & merissimus fucus clementiæ, nolle quid ulcisci, & tamen oblivisci non

A velle. Hoc est dicere; os amicum geram, non pectus. Tu si quid donas, dona integrè. Illud Christi severum nosti: *Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo* DE CORDIBUS VESTRIS. Injurias oblivisci nolle, non est eas DE CORDE remittere. *Matth. c. 18. v. 35.*

2. Improbiùs me atque indigniùs tractavit, quàm ut veniam tam facilem impertiar.

Et nos homunculi quàm indignè ac improbè tractamus Deum? quantis verborum ac rerum acerbitatibus nullo adhibito modo eum afficimus, & subinde vel uno die quoties has noxas repetimus?

3. Honor, inquis, defendendus est; munere publico fungor.

Obsecro, Christiani, non simus plus æquo subtiles. Et Stephanus, & Apostoli, & Christus publico fungebantur munere, & tamen veniam capitalissimis hostibus condonarunt. Non nescimus, officii & status gratiâ

B subinde tuitione ac vindiciis opus esse, sed innoxiis, & quæ certâ lege stringantur. In ceteris omnibus venia semper in promptu sit.

4. Nullam, ais, illi nebuloni caussam dedi, ut me tam hostiliter lacerâret.

Si caussam dedisses, injuriam ille non intulisset, calculus par positus esset, æquales forent utrinque rationes. Quid Joseph fratribus caussæ dedit, cùm innoxium somnium percensuit? & tamen tantum odium omnésque injurias generoso silentio concoxit.

5. Non leviculum est, quod ille trifurcifer in me molitus est.

Quid exaggeramus injurias, & velut numum in latissimas bracteas deducimus? Si levis sit injuria, levius erit præmium condonatæ; grandissimum, si grandis fuerit offensa.

Sed injuriam tibi factam inspiciamus; quanta demum ea est? Nunquid serrâ medius cum Simone vel Isaiâ sectus es? nunquid cum Stephano vel Paulo lapidatus es? nunquid cum Apostolis flagellatus es? nunquid cum Christo crucifixus es? Ad rem dixit Hieronymus, *Deus faber est, hostes tui lima sunt & mallei, quibus te velut rubiginosum ferrum hic faber expolit.*

C

6. Sed sum nobilis & tantæ auctoritatis.

Sint hæc omnia: non nego, *cui honorem, honorem*; sed scias velim, hostium tuorum animas tuâ non esse deteriores: si corpus spectemus, lutum estis; tu forsan paullò melius: *Quod si te*, inquit Tertullianus, *libido victa vincat; non generosus, non nobilis, sed peccati servus es.* *Rom. c. 13. v. 7.*

7. Et licet, inquis, me non ulciscar; tamen ut me ulciscî nolim, non possum. Possumus omnino, possumus, modò admittamur; sed hic ignis non novis quotidie schidiis nutriendus est. At ego, inquis, ardeo vindictâ. Nisi maturè hunc ignem extinxeris, accedet stygius; nunquam extinguendus. Tolle igitur minitabundos vindictæ clamores, & ad exempla mansuetiora te compone.

D Non ego tibi sanctissimos aut mitissimos hominum propono. Saltem idololatris non esse velis deterior, quibus sæpe nec ad irascendum caussa defuit, nec ad ulciscendum potestas.

§. IV.

QVid enim facilius fuit regi Antigono quàm duos manipulares milites duci jubere, qui regio tabernaculo proximi faciebant, quod homines & periculosissimè & libentissimè faciunt, de rege suo pessimè loquti. Audierat omnia Antigonus, utpote cùm inter dicentes & audientem solum aulæum interesset, quod ille leviter commovit, &; Longius, inquit, discedite, ne vos Rex audiat. En Christiane, quàm nullus hic clamor mortem imperans.

Antigonus in sui maledicos indulgentia.

Idem rex quâdam nocte, cùm quosdam è suis militibus exaudisset, omnia mala imprecantes regi, qui ipsos

in illud iter & inextricabile lutum deduxisset, accessit ad eos qui maximè laborabant: & cùm ignorantes, à quo adjuvarentur, è luto explicuisset: Nunc, inquit, maledicite Antigono, cujus vitio in has miserias incidistis: ei autem bene optate, qui vos ex hac voragine eduxit. Nec dum nos linguam omnia vindicantem corrigimus? Neque solùm civium suorum, sed & hostium maledicta mitissimo animo Antigonus rex tulit. Itaque cùm in parvulo quodam castello Græci obsiderentur, & fiduciâ loci contemnentes hostem, multa in deformitatem Antigoni jocarentur, & nunc staturam humilem, nunc collisum nasum deriderent: Gaudeo, inquit Rex, si in castris meis Silenum* habeam. Cùm autem dicaces hos Græculos fame domuisset, adeò non ultus est tam gravem injuriam, tam nihil supplicii de illis sumpsit, ut eos qui militiæ utiles erant, in suas cohortes describeret, ceteros præconi subjiceret: id quoque se negavit facturum fuisse, nisi expediret his dominum habere, qui tam malam haberent linguam.

Senec. lib. 3. de Irâ c. 22.

** Deformem Satyrum.*

Regiè prorsus, imò & Christianè; nam proprium est veræ magnitudinis non sentire se percussam. Sic immanis fera minorum canum latratus obaudit: sic irritus ingenti scopulo fluctus assultat: sic sæpe nobilissima est ultio, ad probra nil respondisse, aut certè pauca, nec sine miti joco. Diogenes philosophus Stoicus reipsâ id docuit. Nam cùm illi de irâ differenti adolescens protervus inspueret, tulit hoc ille leniter ac sapienter, &: Non quidem irascor, inquit, sed dubito tamen an irasci oporteat. Diogene meliùs Marcus Cato Romanus; cui cùm caussam agenti, in frontem mediam, quantùm poterat attractâ pingui salivâ, inspuisset Lentulus homo factiosus & impotens, abstersit faciem Cato, &: Affirmabo, inquit, omnibus ô Lentule, falli eos qui te negant os habere. Jocosè. Vulgò ajebant Lentulum sine fronte & ore esse, ob insignem impudentiam. Cato patronum se offert in hac parte, paratus ab experientiâ testari, Lentulum os habere, & amplum quidem ac grande, è quo tam liberaliter expuisset. Sanctiùs Catone Constantinus Imperator, cùm enim susurrones de violatâ statuâ garrienti vultum ejus fœdè vulneratum saxis dicerent, ille faciem manu obtegens: Ego verò, ajebat, nihil sentio.

Diogenis Philosophi.

M. Catonis Rom.

Constantini Imp.

§. V.

Regula utilissima injuriis tolerandis.

EX his utilissima hæc præceptio sumitur: *Cùm verbis ureris, aut tace, aut joca.* Cùm te sermo à quocunque profectus mordet, aut lisle, quod sæpe tutissimum, aut certè joco dilue quamcunque dicti amaritudinem.

Etenim si vis ut alterius verba, quæ ille velut faces in te jecit, non ardeant; tu illa jocando refrigera, & sic ea omni igni exarmabis: Scitè Romanus sapiens: Circumscribenda, inquit, multis modis ira est. Pleraque in lusum jocumque vertantur. Socratem ajunt colapho percussum nihil amplius dixisse, quàm; *Molestum esse quod nescirent homines, quando cum galeâ prodire deberent.* Non quemadmodum facta sit injuria refert, sed quemadmodum lata. Joco bellissimè refutantur plurima.

Tu, si moneri te, si argui, si reprehendi, si vituperari, si convicium in te dici audias, & tacendum non putes (quod tamen plerunque optimum) joco sic respondes: Quæso te ne me ita in faciem laudes. Aut die: Nondum omnes virtutes meas enumerasti; quid jam amplius? Ita joco adversarium magis feries, quàm si grandem in illum falaricam intorsisses; putabit enim telum suum tam fuisse hebes, ut à te nec sentiatur quidem.

De Lysandro memorat Plutarchus, eum tam continentis linguæ, tamque hilaris patientiæ fuisse, ut, cùm plurimis contumeliis à quodam afficeretur, hoc unum sereno vultu responderit: Dic, ô amicule, dic, dic; & nihil omittas, si qua fortè tuum animum malis, quibus videtur plenus, exonerare possis. Ingentis animi argumentum, nec irâ quidem dignum arbitrari maledicum, licet in promptu sit ultio.

Timotheus dux belli fortunatissimus fuit. At viri fortuna, ut solet, non caruit invidiâ. Æmuli ejus pinxerunt civitates, quæ sese ultro in dormientis rete implicarent. Cavillatio erat utcunque acerba. At Timotheus ut contumeliam joco dilueret, urbanè ac facetè: Si tantas urbes, inquit, vel dormiens capio, quid facturus sum vigilans?

Ita Sisinnius episcopus, Suidâ teste, vir eloquens, & philosophiæ peritissimus, qui moribus tam festivis fuit, ut eruditè jocari, & dicteria sine offensâ ferre, & elegantèr atque ex tempore quæstionibus respondere poterit. Silentium, aut Jocus, omnem verborum amarulentiam diluere novit.

Dicat etiam quisque sibi, quoties lacessitur: Nunquid potentior sum rege Philippo, aut Cæsare Augusto, quibus impunè maledictum est. O quantò satius est sanare injuriam, quàm ulcisci? Itaque prudentiori cedamus, stultiori remittamus, pro quocunque illud respondemus nobis, sapientissimos quoque viros multa delinquere. Hîc te rogo, mi Lector, non pigeat relegere hac de re, quæ in Zodiaco Christiano, symbolo nono uberiùs disserimus.

Verùm enimverò, quantumvis clament omnes Sapientes, minentur Prophetæ, deiorrentur Cælites, vociferentur Angeli, Apostoli rogent, quantumvis ipse Angelorum Rex, Apostolorum Præceptor Christus, protestate maximâ non suadeat, sed præcipiat, vindictam esse remittendam; nihilominus vindictam etiamnum contumaciter clamamus; tam robusta est Lingua Vindicans, tam cæca est ulciscendi libido. Sic omnes Sapientes, Prophetas, Cælites, Apostolos, Angelos clamore superamus. Justinianus Imperator natu minor, cui prius præfectæ nares, imperio deinde pulsus est. Hic anno à Virginis partu septingentesimo secundo, è Chersonâ insulâ solvens, maritimum iter ingressus est: imperium denuo recuperaturus. Ortâ in mari tempestate & periculo vitæ jam proximo, unus fidissimorum è familiaribus: Ecce, inquit, mòrimur domine; Quin Deo vovet, imperio reddito injurias illatas non ulcisci? Cui Justinianus: Quid tu, ait, puerilium votorum hîc ingeris? istud ego voveo, si pepercero vel unico illorum, qui fuerunt in me injurii, hoc loci submergar. Et tamen periculum incolumis evasit; anno sequente imperium recuperavit. Quam admiranda sunt tua, ô Deus, judicia? Hoc nescire non possumus, ultionem & vindictam à te severissimè prohibitam. Lex prisca clamat: *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* Clamat Salomon: *Ne dicas, Reddam malum* pro malo. *Ne dicas, quomodo fecit mihi, sic faciam ei.* Clamat Paulus: *Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est, sectamini invicem, & in omnes.* Et rationem reddit: *Qui enim injuriam facit, recipiet id quod iniquè gessit.* Ergo, *Nulli malum pro malo reddentes,* omnem vindictam Deo transcribamus. Tu verò, quisquis ultioni tam promptus es, nemini magis quàm ipse tibi officis. Perinde si cum altero rixeris; & ille quidem vestem tuam laceret; tu verò brachium tuum præ irâ ipse saucies: quis grandius tibi damnum intulit? ita prorsus, hic quidem fortunas tuas aut corpus tuum lædit; animum, si nolis, lædere non potest: tu verò cùm vindictam expetis, animum non solùm lædis, sed & occidis. Apiculæ cùm adeò excandescunt, ut aculeum non tantùm infigant, sed etiam in vulnere relinquant, seipsas vitâ privant: sic qui injuriam novâ ulciscitur injuriâ velut aculeum perdens in vulnere, seipsum necat.

Recitat Pausanias, Theagini Thasio pugilum laudatissimo statuam æream esse positam. Hanc obtrectator Theaginis & æmulus non unâ nocte cecidit flagris. Nec ei hoc satis. Nàm ut plagas in ærenâ acceptas ulcisceretur,

retur, statuam movere loco, & dejicere conatus est. Loco movit; sed dum ea ruit, ultorem oppressit: ita quicunque vindictam ardet dejecturus alterum, subinde quem sibi destinavit, dejicit; sed ultor hoc casu primus obteritur: sibi nocet plurimum dum sæpe prodest alteri.

§. VI.

Vindicta duabus incedit viis.

INterrogatus Abbas Pastor super iis verbis, *Non reddas malum pro malo*: hæc respondit: Vindicta geminis incedit viis: Prima à corde ad oculos; altera à linguâ ad manus ducit. Ulturus se, primò cogitat ac circumspicit, quâ parte hostem feriat: deinde hoc ipsum ore agitat, & manus evocat ad audendum, dicitque, cùm potuero, reddam. *Verba impiorum insidiantur sanguini.* Tu igitur primam cordis viam include. Patet ista? iter impedi per alteram. Sic alter alteri cor, oculos, Linguam, manus à sanguine pura conservet. Lingua Vindicans semper cruenta est, quemadmodum os canis, qui totos dies macello inerrat, & fauces semper cruentas gerit. Hâc cruentam & Vindicantem Linguam ad Christi crucem figamus, & eam Linguâ Christianâ commutemus, quæ clamare norit: *Pater dimitte illis: Non mea, Domine, sed tua est ultio.* Opportunissimè hîc Augustinus interrogans: *Vindicari vis*, inquit, *ô Christiane? Nondum vindicatus est Christus. An tu passus es improbum, & ille non passus est? Nonne prior pro te passus est, qui non habebat quod pateretur? Nam in te tribulatio, fornax aurificis est; si tamen aurum sis, & non palea; ut sordibus careas, non in cinerem convertaris.* Hæc Lingua non sanguinem & vindictam, sed misericordiam & veniam poscit.

Nihil ergo habet in se utile teter ille & hostilis ulciscendi affectus; at omnia è contrario mala. Pudore calcato, nihil vacuum relinquit à scelere, non gloriæ memor, non infamiæ metuens, inemendabilis, cùm ex irâ in odium occalluit.

Hannibal Pœnus pulverem pede projiciens: Inter Carthaginem & Romam, inquit, bellandi finis tunc erit, cùm harum urbium alterutra in pulverem subsederit. Sic inter Christianos nonnunquam nullus vindicandi finis est, dum alter è duobus in sepulchrales cineres fatiscat. Adeò contumax vindictæ spiritus est. Maturè hîc igitur resistendum. Sibi quisque ut alteri dicat: *Quid juvat tanquam in æternum genitas iras indicere, & brevissimam ætatem dissipare? Quid juvat dies quos honestissimis studiis impendere licet, in dolorem alicujus tormentúmque transferre? Quid ruimus in pugnam? quid certamina nobis accersimus? quid imbecillitatis oblati, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles consurgimus? Quid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? Dies quos labi aut excidere tristibus & pravis curis patimur, eos fatum colligit tamen & in Expensi tabulis ponit: Mors propiùs ac propiùs accedit. Istud tempus quod alienæ destinas morti, fortasse circa tuam est. Quin potiùs vitam brevem colligis, placidámque & tibi & cæteris præstas? quin potiùs amabilem te, dum vivis, omnibus exhibes: desiderabilem, cùm excesseris, reddis? Quid nobis cum vindicatione & insidiis? Quieti potiùs pacatiq; quantulumcunque superest, exigamus. Et quantulum est temporis quo aut hostis tuus pœnâ suâ torqueatur, aut tu malum gaudium ex alienâ percipias? Dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiquam, non periculo simus: detrimenta, injurias, vellicationes, convicia, vindicationes omittamus aut contemnamus, & magno animo brevia feramus incommoda. Dum respicimus, quod ajunt, versámúsque nos, jam mortalitas aderit ductura nos ad immortalitatem.*

Tom. I.

CAPVT LVI.

Linguam VITVPERANTEM *seu Censoriam nemini non exosam esse.*

Philosophus à Madaurâ lib. 1. Florid. initio.

SOcrates cùm decorum adolescentem & diutulè tacentem conspicatus foret: Ut te videam, inquit, aliquid loquere. Scilicet Socrates tacentem hominem non videbat. Hæc eadem Philosophia etiam in sacris paginis locum habet. Nam & Siracides non absimili modo Philosophatus: *Ante sermonem*, inquit, *non laudes virum.* *Eccli. c. 27. v. 7. & 8.* *Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum ex cogitatu cordis hominis.* Qualis arbor, tales & frondes & fructus: quales hominis cogitationes, tales plerunque & voces, & actiones:

Navita de ventis, de tauro narrat arator,
Enumerat miles vulnera, pastor oves.

Eum qui epulas & generosum vinum adeò commendat, an non gulonem & catillonem dixeris? qui adeò disertus est in alienâ formâ prædicandâ, indicium facit amoris non adeò casti. Qui se suâque crebriùs ac liberaliùs laudat, à nemine non superbus judicatur. Qui omnium dicta carpere, mores omnium censere, nemini non notam inurere, rebus omnibus ceram miniatulam apprimere perquam dextrè novit, an non is omnium voce Criticus & vituperator dicitur? Atqui *Vituperans* hæc lingua hoc ævo usitatissima est.

Quisquis calculum de aliorum moribus fert è suis;
Quisque censor est alieni, nemo sed censor sui est.

Tantò graviores rerum alienarum vituperatores, quantò nostrarum facundiores laudatores sumus, nemo suæ manticæ quod in tergo est, videt. Hinc Lingua *Vituperans*, quæ honestiore nomine *Censoria* solet appellari, de quâ breviter disseremus.

§. I.

SOlet in urbibus quorundam supellex auctione vendi. Is qui præest auctioni, in assignando cujusvis rei pretio peritissimus sit necesse est: id enim muneris habet, pronuntiare; tanti hæc tabula, tanti hoc poculum, tanti vestis hæc, tanti hæc cista veneat. Lingua de quâ loquimur, hoc officium sedulò exercet, suum rebus omnibus ponit pretium, hoc centum valet assibus, hoc tribus, hoc nullo, istud vix triobolare, illud mille sestertiorum est. Hæc lingua omnia censere, carpere, vituperare; rebus omnibus auctoritatem addere, demere, rerum omnium defectus & vitia explicare scit. Romani censores olim Magristi morum erant, Magistratu ampliffimo eóque quinquennali fungebantur. Plurimum illis imperii & juris in Senatores, Equites, plebem; illos Senatu movere, istis equum adimere, hos capite censere poterant. Idem urbis templa, vias, aquas, ærarium tuebantur. Censura olim potestatis erat plurimæ. Hanc sibi potestatem vindicat Lingua *Vituperans* seu Censoria, non in senatores solùm & equites ac plebem, sed in ipsa fastigia, in Principes, Reges, Cæsares, in ipsos pæne Cælites, quibus non semper ex toto parcit. Apud eos potissimùm hæc lingua officiosissima est, qui sibi videntur pleno pectore sapere, qui etiam dinumerare se stellas & metiri magnitudinem posse arbitrantur. Quamvis etiam apud indoctissimum quemque hæc lingua in promptu sit. Imò; *Et pueri nasum Rhinocerotis habent.* Etiam pueri adhuc balbutientes sibi jus censendi, damnandi, irridendi sumunt. Nec mirum

Censores Romani erant morum magistri.

Mart. lib. 1. epigr. 3. supra facta mentio.

Nam facilis cuivis rigidi censura cachinni. *Iuven. Sat. 10. v. 31.*

Maxima ubique ridendi carpendique libido ac licentia est. Ubique tribunalia, ubique judices & judicia, sed quales sùt judices, talia & judicia, hoc est prava & temeraria. Quamvis hoc loco de judiciis temeratiis nos nihil:

lingua enim non judicat, & id alibi fusè prosecuti sumus. Hîc illam Linguæ licentiam compressum imus, quâ omnia quæ in oculos aurésque incurrunt, censentur & carpuntur. Hæc lingua, mirum dictu, omnium scientiarum gnaram se fingit, perinde ac si ejus dominus & Grammaticus, & Poëta, & Rhetor & Philosophus, & Medicus, & Jurisconsultus, sed & Theologus sit. Hæc lingua non tantùm *insimitis se miscet quæstionibus*, sed earum etiam disceptatricem se gerit & judicem: quidquid non placet, audacissimè censet & vituperat.

In Amuf. seu Rectâ Intentione lib. 2. cap. 7.

Eccles. c. 7. v. 32.

Lex est à Doctorum moralium senatû fixa: *Si quem laudare non potes, ne vitupera.* Et certè veterum mos fuit, neminem sepelire, nisi priùs laudatum. Sepeliendus itaque fuerat homo non magnæ frugis. Vivorum omnium altum ubique silentium de illo. Tandem prodiit tonsor, qui de mortuo dixit hoc elogii: Fuisse hominem supra modum forfici habilem, & capitis, ad manus tonsoris aptissimi. Unde intellectum est, vix quemquam esse tam illaudatæ vitæ, qui non à re aliquâ laudari possit.

Ergo, *si laudare non potes, saltem ne vitupera.* Hanc legem exactè servavit Christus. Siquidem interrogatus ab Hebræo Pontifice de discipulis & doctrinâ: Ad hanc quidem interrogationis partem de doctrinâ respondens: *Ego*, inquit, *palam locutus sum Mundo: ego semper docui in synagogâ, quò omnes Iudæi conveniunt, & in occulto locutus sum nihil.* De discipulis penitus siluit. Quid ita? Ah, ne hoc quæras: laudare illos non potuit, ideo nec vituperare voluit. Et quomodo eos laudasset, qui eâ ipsâ nocte, dum submissionem verbis & exemplis docerentur, de primis ipsi dignitatibus litigabant; qui vigilare toties moniti, stertebant; qui carceris & mortis societatem polliciti, fugiebant. Vix poterant hæc laudari, ideo modesto silentio transmittenda erant. Si quem ergo laudare non possis, saltem ne velis vituperare. Pari ratione quod artem & scientiam tuam excedit, non facilè unquam censeas, aut carpe.

Ioan cap. 18. v. 19. & 20.

Christus à Pontifice interrogatus cur de discipulis siluit.

Apelles, Plinio narrante, perfecta opera picturæ proponebat in pergulâ transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auscultabat, vulgum diligentiorem judicem quàm se præferens. Ferúntque à sutore reprehensum, quod in crepidarum unâ intus pauciores fecisset ansas. Tulit hoc Apelles & tacuit. Cùm verò idem postero die prioris admonitionis emendatione jam superbior, circa crus nescio quid cavillaretur, indignatus Apelles prospexit, denuntians ne supra crepidam sutor judicaret, quod & in proverbium venit. Ita pæne legem sanxit nobilissimus hic pictor, ne quis censorem ageret in rebus quæ non sui officii, artis, opificii, facultatis essent. Quid lingua coci in rebus architectonicis censeat? longè aliud est ædificia struere, aliud pultes ac jusculà parare: de ollis & cacabis cocus, de structuris & fabricis architectus sententiam dicat. Quid medicum Jureconsultus docet, aut hunc ille? Quid militiæ ducem ignavus sartor reprehendit? diversa sunt acum filúmque, & militum agmina ducere. Quid navarchum caussidicus vituperat? Dissimillima sunt, in foro verba facere; & in pelago triremem regere. Quid oratorem exagitat bambalo? ipse priùs loqui discat, & linguæ suæ plumbum emendet, quàm aliorum eloquentiam corrigat. Quid testudo tardiorem anseris volatum ridet? Quid corvus columbæ gemitus carpit? ingratissimæ sunt hæ censuræ. Et quamvis Musarum alumnus in scholis educatus non imperitè censere possit Martis alumnum in castris exercitatum, meliùs tamen censuram substringet. Censores & vituperatores licet peritos rerum nemo non odit. Quod si censor sit imperitus, nausea est, & stomachum nemini non evertit; pro præmio grande in se odium concitat. Cùm mollissimè punitur, liberaliter irridetur. Salsè poëta vetus censoriam linguam irrisit brevi hoc carmine:

Plin. lib. 35. nat. hist. c. 10 ante med.

Censorem agere in rebus quæ non sunt sui officii non licet.

Censores & vituperatores omnibus sunt odibiles. *Mart. lib. 1. Epigr. 74.*

Cùm tua non edas, carpis mea carmina, Læli:
Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

Poëta vis videri, Læli, aliósque carpis. Hoc neminì non promptum. Nam facilis est cuivis rigidi censura cachinni. Multis hic morbus sedet, qui, cùm ipsi nihil possint, censendis aliis hoc moliuntur, ut aliquid posse videantur. Frustra. Risum ferunt, non plausum.

§. II.

REx Ptolemæus de re musicâ copiosè differens, quædam sibi minùs perspecta carpserat. Hic unus aliquis aulædorum imperterritus: aliud est, inquit, ô Rex, sceptrum, aliud plectrum. Rex Macedo Alexander non minùs audaci responso jussus est censuram substringere. Solebat Alexander ad Apellem, quem dixi, charissimum sibi artificem sæpius revisere, & varia de pingendi arte garrire, quæpiam etiam imperitiùs censere. Apelles silentium ei comiter suadens: Optime Rex, inquit, sime audias hac de re suaviùs silebis, ne pueri, qui colores terunt, te rideant.

Plin. lib. 35. nat. hist. c. 10 ante med.

Momus, ut Hesiodus canit, somni & noctis pulchellus filius, & à tantis parentibus minimè degener, otium habet pro negotio, nec pæne alium laborem subit quàm nihil laborare, omnium tamen labores inspicere, censere, carpere, quid perperam factum, liberrimè dicere. A quo & nomen duxit *Momus*, seu reprehensor, vituperator.

Terrarum orbis, quod tutò affirmem, plenissimus est Momis, censuræ vituperiis mixtæ ubique pluriméæ, & quidem de eadem re sæpe contrariæ. Eandem vestem quam ille nimis longam judicat, hic ait nimis esse brevem. Eandem scriptionem aliqui putant exulcam nimis, & pæne ad vitium elegantem, alii nimis rudem & impolitam dicunt. Idem epulum alii ut lautissimum commendant; alii delicatioris gulæ, ut tenue acpauperinum vituperant. Beneficium idem ab isto largum æstimatur, ab alio nihili fit. Momorum plena sunt omnia, quemadmodum *stultorum*: horum & illorum *infinitus est numerus*. Et quamvis non omnes stulti sint Momi, omnes tamen Momi stulti sunt. Insignissima certè stultitia est, alienos nævulos rigidissimâ censurâ perstringere, nævos suos ingentes non videre. Ita cæci & nostri amantes, alienam festucam cernimus, trabem nostram non cernimus: Quæ carpimus in aliis, ea ipsi facimus. Aliis severi sumus, nobis indulgentissimi. Ridet alter alterius dementiam, nemo suam. Vix ullus est qui non Censorem agat, & tamen vix ullus etiam reperitur, qui Censores non pessimè oderit. Illud virtutis & innocentiæ absolutissimum exemplar Christus Dominus, quàm acerbos & rigidos habuit Censores Pharisæos, qui velut Epidaurii serpentes oculis acutissimis observabant, num in conviviis, in concionibus, in colloquiis cum Christo aliquid deprehenderent quod vituperarent. Cùm autem nequissima hæc solertia in Virtutis magistro nil vitii reperire posset, discipulos observare cœpit. Manus Apostoli non lavabant? mox adfuit censura & vituperans lingua. Jejunia non tam crebra servabant? Censura denuo & vituperium secutum.

Matt. lib. 5. c. 29.

Chrisost. Domin. Plutarch.

Quisque sui censor esse debet.

Idcirco nullus ægrè ferat se suáque rigidissimè censeri & vituperari: censoribus os obstrui non potest. Nec in Orbe quidquam est tam exasciatum atque perfectum, quod censeri aut vituperari nequeat. Nulla virtus tantæ auctoritatis est, quæ omnem censuram subterfugiat. Quem ergo lingua Vituperans & Censoria tam rigidè flagellat, is secum assiduè in animo volvat: Mihi quoque hoc non soli fit; doctissimis, sapientissimis, sanctissimus id æquè perferendum est: velis nolis subeundus est truncinarum raptus. Sed norint illi, qui è stirpe Momi sunt, quorum lingua censere ac vituperare tam expeditè scit, exosissimos se fieri apud omnes: nam ab omnibus Cri-

Nihil non quotidie quotidie

tici,

tici, Censores, Aristarchi, Syndici appellantur, ut qui Momum ubique agere, omnes dicteriis figere, omnia convellere norunt & carpere; qui nunquam serenam & matutinam frontem induunt, qui semper secum limam censoriam ferunt, quâ ferrum impolitum castigent & poliant. O Momi, quorum potissimus labor est, labores aliorum maledico dente rodere! O Momi, publicum estis odium, ad Garamantas, & Indos deportandi! Quamvis non nesciam olim genus hominum huic simile Romæ apud quosdam in deliciis fuisse. Affirmat Seneca, &: *Eadem caussa est cur nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, delectet, quorum audacia ita demum sibi in convivas jus facit, si cœpit à domino. Vt quisque contemptissimus, & ut maximè ludibrio est, ita solutissimæ linguæ est. Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & sub magistro habent, qui probra meditatè effundant: nec has contumelias vocamus, sed argutias.* An capitis istud ô Critici? ad Censoriam hanc dicacitatem non conducuntur nisi mancipia, pueri, contemptissimi hominum & impudentissimi, qui ut convivas eò liberiùs dictis vellicent, à domino permittuntur initium facere. Hunc ubi censurâ parcente ac innoxiâ libaverint, ceteros deinde audacissimè carpunt. Istius moris vestigium hodiéque illic permanet, ubi sanniones, scurræ, moriones mensis inerrant, & liberrimè dente joculari, sæpe non innoxio, quidquid lubet, arrodunt.

Lib. de Constantiâ cap. 11.

§. III.

CVm his jure comparem importunissimos seu Censores seu vituperatores illos, qui velut in convivio spargunt dicteria, & modò illud, modò istud vellicant. Huic tali homini nemo satis bonus videtur, nemo satis doctus, nemo nobilis, nemo dives satis; nemo satis liberalis aut pius: ut bene de te loquatur sentiátque, nullâ morum probitate impetrabis.

Mart. lib. 5. ep. 23.

Rubiginosis cuncta dentibus rodit.
Hominem malignum forsan esse tu credas:
Ego esse miserum credo, cui placet nemo.

Imò miserrimus est cui nihil placet, cruciatur enim semper, & semper irascitur, amat nullum, odit omnes, & plerunque cui nemo placet, is ipse placet nemini. Eò carpendi & vituperandi libido perducit, ut tandem pudori non sit omnes allatrare, aspernari omnia. Verùm, uti jam sæpe monuimus, primum improbæ linguæ supplicium est, ut in casses, quos aliis tetendit, & ipsa incidat, suisque pereat inventis. Itaque tu qui alios censes, nónne censeberis & ipse? qui alios vituperas, an non & ipse vituperaberis? Pedicas quas aliis posuisti, & tui pedes sentient. Æquissimum prorsus est, ut pluribus habeat censores, qui unus omnium censor fuit.

Quisque sui censor esse debet.

Quemadmodum verò Apelles sutorem ad sutrinam remisit; iret porrò & suos calceos ac crepidas contemplaretur: ubi lynceus illic omnia pervidisset, veniret, & cruris malè picti errorem monstraret: Ita prorsus censor & vituperator seipsum in domum suam, in cor suum compellat, dicátque ipse sibi: Hîc censе, hîc vitupera tot pessimos affectus tuos, tot inolita tua vitia, quid dicis de præcipiti tuâ irâ, quid de tuâ tenacitate & ambitione? incontinentiam tuam non reprehendis? animum tuum libidinosum non accusas, non punis? socordiam tuam præsertim in rebus animi tam supinam non damnas? Hîc loquere, hîc calculo atro utere, hîc nigrum tibi theta fige: quid cessas ignave? Censoriam potestatem hîc ostendas,

Te corrigas prius, alterum quàm corrigas.

Quòd si lingua hæc vituperans & censoria suum ipsa dominum vellicaret, & abditos illi defectus opprobraret, rem sanè bonam faceret, ferretque operæ pretium. Hinc maxima in orbe quies & tranquillitas sequeretur; omnia longè quàm aliàs ordinatiùs succederent; si quisque suus sibi censor & vituperator esset: Hoc & Christus, hoc & discipuli Christi omnibus inculcant: *Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.* Ergo calculus noster in nosmetipsos feratur, lima nostra censoria in nostrammet acuatur stultitiam: quemadmodum scorpio effugium desperans, seipsum suâ cuspide ferit, seipsum leo ad iram caudâ provocat: sic & nos irascamur contra nos: hæc nobis ira permittitur. *Irascimini, & nolite peccare.* Sic vituperii nostri aculeus nosipsos fodicet. Omnes inconsulti & improvidi sumus, omnes incerti, queruli, ambitiosi. *Quid lenioribus verbis ulcus publicum absconde? omnes mali sumus. Quidquid itaque in alio reprehenditur, id unusquisque in suo sinu invenit.* Quid illius pallorem, istius maciem notas, tu ipse pallidissimus, & torridus macie? Quid illius imprudentiam culpas, tu ipse imprudentissimus? Quid hujus supercilium tangis, arrogantiâ & fastu plenissimus? Quid istius avaritiam incusas, tu omnium maximus Euclio? Quid amici voracitatem carpis, cùm tu inter Phagones & Novellios tricongios omnes excellas? Quid tarditatem meam objurgas, cùm ipsa sis pigritia? Quid vicicini iracundiam fugillas, cùm ipse sis furor, & nemo te sæpius irascatur? Quidquid itaque in alio reprehenderis, id in sinu tuo invenies. Quapropter suo quisque censori dixerit, quod priscus poëta ei à quo carpebatur objecit:

1. Cor. c. 11. v. 31.

Psal. 4. v. 5.

Senec. l. 3. de Irâ cap. 26.

Allatres licet usque nos, & usque,
Et gannitibus improbis lacessas:
Nos hâc à scabie tenemus ungues.

Mart. lib. 5. epi. 38.

Morbus est, scabies est, tam effusa quoslibet carpendi licentia: qui morbum hunc odit, ungues teneat, linguam coërceat, aut hanc scabiem magis magisque irritabit.

X

CAPVT LVII.

Cur Lingua sit adeò custodienda.

ROmani Alphabeti litteras viginti numeravimus, tres restant priori numero addendæ. De litera hîc proximè appicta Quintilianus: *Et nostratum, inquit, ultima X, qua tamen carere potuimus, si non quæsissemus.* Pythagorica illa littera Y Græcorum propria est, de quâ nos instâ suo loco. Prisci qui peregrinas literas non admittebant, quintam Latinorum vocalem substituebant illius vicem. Affirmat Tullius, regem Epirotarum nunquam Pyrrhum ab Ennio, sed Purrhum nominatum. Ultimus Alphabeti character Z. à Græcis tanquam proprium ipsorum Elementum vindicatur; ab antiquissimis illis, qui peregrina respuebant, non usurpatus. Nos ævi nostri morem secuti loquemur cum multis, & hoc Latini Alphabeti auctarium addemus hâc ratione, ut ad literam X quæramus, quare lingua & quomodo sit custodienda. Litera Pythagorica Y duodecim medicamenta suggerer, quibuscunque vitiosis linguis inducenda. Ultima demum alphabeti litera Z septemplex artificium docebit, quo pessima quæque lingua, si non doceri ac corrigi, sustineri saltem & tolerari possit.

Quintil. lib. 1. cap. 4.

Cic. lib. de Orat.

Atque hîc quidem dum ordimur, antepenultimum Alphabeti elementum in memoriam mihi reducit piscem qui Xiphia dicitur, de quo Plinius miranda maris commemorans: Trebius Niger auctor est, inquit, piscem Xiphiam, id est gladium, rostro mucronato esse: ab hoc naves perfossas mergi in Oceano. Lingua vitiosa Xiphiæ pisci simillima, semper mucronatum gerit rostrum, non ligneas solùm naves, sed etiam domos vel ferreas perfossura, verè Xiphia, nam hoc molitur, ut naves quas perfoderit, mergat; ut hostes quos conti-

Plin. lib. 32. hist. Nat. cap. 2. ante med.

gerit sternat, ut domos quas perforarit; subruat. Hoc ipso jam liquet, quàm cautè mucronatum hoc monstrum sit custodiendum, ne adeò multis noceat. Sed istud paullò explicatiùs nunc docebimus, caussas in genere assignaturi, ob quas lingua tam sollicitè servanda. Et id puto rectè ad literam X trademus, hæc enim velut crux decussata, duas habet obliquas trabes sibimet insertas: ita nos geminâ dissertatione exponemus, quare lingua sit adeò custodienda, & quomodo possit custodiri. Primum hoc capite, alterum sequente prosecuturi.

§. I.

IN epulo cælesti in quo Christus convivator Corpus & Sanguinem suum comedendum & bibendum apponit, convivarum lingua plurimùm honoratur. Nam etsi convivæ divinum hunc cibum potúmque intra viscera recipiant, omnium tamen membrorum prima est lingua, quæ suum Dominum velut gremio suo complexa suscipiat.

1. Causa cur lingua studiosè custodienda.

Prima igitur generalis caussa sit, cur lingua tam studiosè coërcenda, quòd ea omnium membrorum prima virginem corpus & sanguinem Servatoris, ipsum Dei filium hospitaliter excipiat. Disertissimus Chrysostomus hoc unum nunquam sibi visus est satis inculcasse, quod divinum honorem adeò vel augeret vel immineret. Audite Oratorem aureum ita disserentem: *Magnâ animadversione opus est*, inquit, *ut linguæ potestate cautè & securè utaris. Cogita apud te hoc membrum per quod cum Deo colloquimur. Hoc est membrum per quod imprimis reverendum summâ veneratione dignum sacrificium suscipimus. Sciunt fideles quod dicitur, & ideo oportet id esse liberum ab omni accusatione, maledicto, verbo obsceno & calumniâ. Et si nos aliqua lasciva & impudica cogitatio urgeat, ea intus est suffocanda, nec permittendum ut in verba exeat. Et si pusillus & demissus animus facit ut loqui non audeas, sed apud te murmures, ea quoque radix est exsecanda. Tuta sit porta oportet, & perfecta custodia, nec permittendum est, ut intus mala consilia pariantur: & si pariantur, ea sunt intus suffocanda, & est radix eorum exsecanda. Hanc habuit Iob custodiam & ideo nullum verbum inconcinnum aut absurdum protulit, sed maximâ quidem ex parte tacuit. Tum demum enim solùm loquendum est, quando quæ dicuntur, plus prosunt quàm silentium.* Idem Chrysostomus: *Linguam*, inquit, *oraturus deterge. Nam si quis pedes tuos stercore sordidatis manibus tangeret, non modò non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes tu hoc modo Deum orare? nam qui orat, quasi manu linguâ utitur, quâ genua Dei supplicando attingit. Nolite igitur ipsam maculare, ne Deus ad vos dicat: Si multiplicaveritis deprecationem non exaudiam vos. Magis igitur quàm pupillam oculi linguam tuam custodias. Regius quidam equus est lingua nostra: si ergo ei frenum immiseris & doctrinâ tuâ gradarium feceris, ascendet in eum rex & quiescet in eo: si autem nullo freno domueris, sed huc atque illuc infrenem jactari permiseris, diaboli eam vehiculum feceris.* Nec cessat Chrysostomus idem altiùs animo infigere, nam in illud Hieremiæ Prophetæ: *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris*, pro suggestu explicans: *Cùm itaque lingua tua*, inquit, *tanquam Christi lingua sit, & os tuum quasi Patris os fiat, & sancti Spiritus sis templum, quis jam huic fuerit æqualis honor? Nec enim si tuũ ex auro foret os compositũ, aut ex pretiosis lapidibus, ita fulgeret ut nunc mundo mansuetudinis illustratum. Audacis est, os diabolo simile posidere, & linguam maligni dæmonis habere similem, quam habere non oportet Christi mansuetudinis sectatorẽ: præsertim talium participem mysteriorum, & ipsi dominicæ carni cõmunicantem.* Addit: *Videamus, & quo modo formetur os diaboli, ne unquam illud comparemus. Qualiter itaque fingitur? per imprecationes, per contumelias, per invidiam & perjurium: cùm enim illius verba quis loquitur, illius linguam sumit. Quam igitur habebimus veniam? vel potiùs quam non subibimus pœnam, cùm linguam, quâ carnem gustare dominicam digni sumus habiti, negligamus diabolica loquentem? Ne negligamus, quasi, sed utamur omni studio, ut eam doceamus suum imitari dominum. Si enim eam docuerimus, hoc nos cum multâ fiduciâ ante Christi tribunal constituet. Nisi quis ita loqui scverit, neque judex eum audiet.* Sed necdum Chrysostomus finem facit dicendi & monendi hoc ipsum, ut importunis saltem clamoribus surdam improbitatem expugnet. Ita potrò Constantinopolitanus hic Orator pergens: *Cogita*, inquit, *quamprimum verbum protuleris, quid sis locutus, & quæ sit oris tui dignitas. Patrem vocas Deum, & fratrem mox vituperas? Cogita, unde sit, quod Patrem vocas Deum. A naturâ non poteris dicere. A virtute? neque istud poteris. Sed unde? ex solâ benignitate, commiseratione & multâ misericordiâ &c. Ergo, Patrem vocas Deum & vituperas? Atqui non sumus ista filii Dei, sed porrò aliena. Quod ergo opus est filii Dei? Inimicis ignoscere, pro crucifigentibus precari, pro odio habentibus sanguinem fundere, ista demum digna sunt filio Dei, immicos, ingratos, feres, improbos, insidiatores; fratres & hæredes facere, non eos qui fratres facti sunt, veluti mancipia vituperare. Cogita qua verba sit os tuum locutum, quâ dignatum mensâ, quæ contingat, quæ deguslet, quo cibo fruatur. Perpende cum quibus tempore mysteriorum adstes, nempe cum Cherubim, cũ Seraphim. Seraphim neminem vituperant, sed unus & idem usus ora illorum adimplet, nempe benedicendi & glorificandi Deum. Quomodo ergo potes cum illis dicere Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui ore tuo ad vituperium abuteris? Dic quæso, si vasculo regio, quod semper cibos habeat regios & ad illos ordinatum sit, ad stercora ministrorum quispiam abuteretur, an auderet illud cum reliquis ad eadem edulia regia deputatis, stercore refertum denuo reponere? Nequaquam. Atqui ejusmodi est, quod fratrem accusa, quod vituperas. Cur itaque teipsum sordidum reddis & pollutum? In cœlis consistis, & vituperas? Cum Angelis conversaris, & vituperas? Osculo dominico dignatus es, & vituperas? Tot ac tantis rebus os tuum adornavit Deus, utpote hymnis Angelicis, cibo non tantùm Angelico, sed Angelicam etiam dignitatem superante, osculo suo, complexibus etiam suis & vituperas? Noli obsecro. Magnorum malorum causssam habens res ista quàm longissimè absit à mente Christianâ. Claudamus oris nostri januam, obiciamus repagulum, mordeamus nos ipsos, si quando grave ac durum quoddam verbum dentes nostros transilire voluerit. Precemur Deum, precemur proximum conviciis affectum, nihil hujus ægrè feramus. Nos ipsos percussimus, non illum.*

Chrys. tom. 1. in hom. 1. Psal 40.

Notetur, obsecro, hæc vox sacrificium.

Idem tom. 2. hom. 46. in cap. 13. Matt. mihi pag. 386.

Hier. cap. 15. v. 19.

Idem tom. 5. hom. 52. ad Pop. Ant. mihi pag. 297. & seq.

§. II.

ITa Chrysostomo indigniſſima res visa est, linguâ quâ Deum alloquimur, quâ Dei filium amplectimur, qui Cælites salutamus, eâ ridiculas fabulas, graves obtrectationes, libidinosas spurcitias spargere. Audésne Christiane, Dominum Deúmque tuum in spelæum colubris ac basiliscis plenum introducere? audésne purissimum illud Domini corpus contingere linguâ tuâ, quæ sentina & cloaca est iniquitatis? Narrationem hîc attexo quæ meliùs rem oculis subjiciat.

In urbe celebri non infimæ sortis femina habitabat hæreticorum domibus septa, quamvis Catholicorum mysteria illinc non penitus exularint. Idcirco matrona illa morbo correpta divinam synaxin à Catholico curione petiit ad se deferri. Hîc jam deliberatum est inter cognatos, quandoquidem domus duplici erat ingressu, qua ædium parte, anticâ vel posticâ Corpus dominicum inferretur, erant autem non procul postico sellæ Patroclianæ. Fuerunt qui dicerent, cavendis vicinorum irrisionibus & sannis, Eucharistiam per posticũ inferendam, illic enim non facilè irrisorem fore, ubi nulla esset hominum frequentia. At boni homines, non hoc spectabant, ne ferculum cæleste irrideretur, sed ne facerent quod vicinis displiceret. Non tulit hoc animorum frigus matrona ægra, & cognatos increpans: Quid istud, inquit, suadetis frigidi? non ita fiet. Per anticam Christus inferatur, rideant qui velint; sinamus, quod vetare non possumus. Ego certè Dominum meum hac ignominiâ non

non afficiam, ut eum juxta latrinam inferri curem. Ita A
conrroversia animosè ac prudenter decisa est. Interroga,
oro, mi Christiane linguam tuam, aut eâ tacente, con-
scientiam tuam, quantum illa sordium contrahat uno
die, hebdomade unâ, mense, aut anno uno, an non ea
demum exundans cloaca erit tot otiosis, inutilibus, fœ-
dis, noxiis sermonibus stipata? & tu hac ipsâ linguâ
Christum non transeuntem, sed in te ingredientem,
vis excipere, contingere, amplecti? At lota est, inquis,
piaculari confessione. Quidquid sit; tanti hospitis ho-
nori necdum satis consultum. Si ego tibi piscem appo-
nam delicatissimum, in eâ tamen patinâ, quæ manuum
pedúmque sordes & omne genus sputorum aliquanto
tempore exceperit, num hoc tibi ferculum appeten-
tiam ciebit? Quid indignaris? jam lota est. Sit lota, in-
quis, & nauseam non moveat, honori tamen nequa-
quam est, prandium etiam dapsile tali prębere patinâ. Et
tu tibi persuades, non displicituru Christo, si eum lin-
guâ, quę omnium spurcitiarum fuit receptaculum, velut B
patinâ cibum suscipias?

Ergo lingua vel ideo solertissimè custodienda est,
quòd ea omnium prima cælestem panem contingat. Sa-
cram mensam sæpius accedis? tantò igitur purior sit lin-
gua, quantò crebriùs tantum dominum & puritatis au-
ctorem recipis. Rarò corpore Christi pascēris? tantò igi-
tur frequentiùs labêris linguâ, quantò ratiùs biberis ex
hoc fonte Gratiarum. Vide igitur & attende, ne in te di-
ctum sit: *Nolite dare sanctum canibus.* Matth. c. 7. v. 6.

§. III.

2. Causa linguæ studiosissimè custodiendæ.

ALtera causa Linguæ studiosissimè custodiendæ hæc est: Qui linguam velut ignem custodit, ab in-
numeris se malis defendit. Jacobus Apostolus *Linguam inquietum malum, plenam veneno mortifero* dixit. Quid in
udum hoc agiléque membrum dici potest gravius? si
extrema linguæ cuspis venenata foret, quis non jure
istius jaculi venenatam cuspidem timeret? enimverò lin-
gua non leviter infecta, veneno plena est. Bufonum to-
xicum propinat, non arterias solùm occupat, cor petit
& jugulat. Linguam putes scintillam modicam, sed silva
sit quæ Orbem terrarum æquet, hanc scintilla illa unica & incendere potest, & comburere. Sanè in numeros
redigi non possunt Iliades malorum, quæ ab unâ atque
unicâ linguâ proveniunt. Ergo sopienda est favilla, ne
surgat in flammam; furculus amputandus, ne crescat in
silvam; gutta exsiccanda, ne tumescat in fontem. Lin-
guam non impetus, sed intellectus ad loquendum sol-
vat. Nec enim oculi tantùm clausi, sed & lingua servan-
da est vincta. Nam ut bene ratiocinatur Gillebertus:
Lingua prava iracundiæ & indignationis occasiones requirit, injurias vel falsas simulat, vel verâs exaggerat, quas debuerat dissimulare: ad offensam officia etiam interpretatur, & venenati sermonis scintillas adhibet ad commovendum cor suum. Quid lingua nequam cordi tuo talem adhibes flammam? sufficiat illi flamma sua, sufficiat illi concupiscentiæ ardor carnalis, & levitatis calor innatæ, quibus cor tuum ut volubilis rota impellitur. Noli ignem igni adhibere, & concupiscentiæ addere malitiam. Ignem hunc quem evomis, hauris de gehennâ. Inde incipit, & illò rapit. An non igitur hic ignis ne latiùs serpat coërcendus, ne ad orcum rapiat, extinguendus? Ety-
mon Linguæ Bernardus investigans, *Lingua*, inquit, *di-
citur, quia lingit adulando, mordet detrahendo, occidit men-
tiendo.*

Linguæ nocumenta nullis numeris comprehendi possunt.

Gillebertus Bernardo sycophantiarum, ser. 24. in Cant. propè finem.

Item de in-demo pag. 1085.

Bolen. de aur. Ling. cap. 59.

Leonardus Rubenus Abbas in S. Benedicti familiâ, corruptæ Linguæ centum viginti quinque vitia seu ma-
la compendio percenset. Putem ego vitiosæ Linguæ no-
cumenta nullis numeris posse comprehendi, res infinita
est. Ecquis numeret? *Vniversitas iniquitatis*, Lingua effre-
nis: Orbis Phaëthon est.

§. IV.

SVidas, alloquendo Linguam interrogat: Lingua quò vadis? Cui illa respondet: Urbem eversura aut in-
stauratura. Tantæ sunt vires huic carnis particulæ, civi-
tates totas vel subruere, vel excitare potest; multùm, si
velit profutura; si nolit, obfutura plurimùm. Hebræus
sapiens proniss imè assentitur, & *Benedictione Iustorum,* Prov. c. 11. v. 11.
inquit, *exaltabitur civitas, & ore impiorum subvertetur.* To-
tum Orbem potest, nedum urbem subvertere hic Phaë-
thon. Pompejus certè dicere ausus est: Si pede vel semel
terram feriat & arma vocet, totum terrarum orbem ad
arma ruiturum. Suidas, quem dixi, juvenem producit
ita loquentem: Boni patris filius ego sum, linguam qui-
dem ignavam, manum autem habui operosam. Nunc
ista pericliratus, video mortalibus linguam, non facta,
omnium rerum esse ducem. Mox additur velut respon-
sum: Linguâ tu quidem polles: virum ego verò scio ne-
minem bonum, qui perpetuò videri vult se rectè dicere. B
Nam improbi oris esse judicatur, qui sermone semper
vult esse victor.

Suid. V. γλῶσσα, ποῦ πορεύη.

Et quis nostrum est, qui non vel invitus fateri coga-
tur: O lingua, lingua, quot mihi pericula struxisti, quot
quantáque mihi damna inflixisti! Quoties, ô quoties
tuo vitio Deum offendi, homines læsi, meipsum perdidi!
Sed impostorum ero cautior, fallacias tuas vigilantiùs
observabo, impetus tuos animosiùs coërcebo; ligabo te
& catenis vinciam, ne rationis injussu temerè prorum-
pas. Novi Salomonem sapientissimè dixisse: *Qui custo-* Prov. c. 13.
dit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est v. 3.
ad loquendum, sentiet mala.

Si constet aliquod provinciæ vel regni propugnacu-
lum velut clavem esse, ad eam provinciam seu regnum
hosti reserandum vel occludendum & observandum,
ignavus sanè princeps aut rex sit, sibique malevolus, qui
propugnaculum illud militaribus excubiis non firmet,
qui curas & cogitationes non conferat in eum locum, de C
quo verè dicatur; qui custodit hoc oppidum, custodit
regnum: tuta sunt omnia, si huic castro satis prospe-
ctum: si hostis hinc arceatur, alibi frustra oppugnabit; si
hoc castrum expugnet, incassum alia propugnabuntur.
Atqui nos scimus verissimè dictum: *qui custodit linguam
suam, is custodit, & animam suam*: qui unicum hoc malum
cavet, innumeris se malis subducit.

In eo igitur homine disciplina omnis collapsa sit ne-
cesse est, qui propugnaculum hoc tanti momenti negli-
git; hostem nusquam cavet, si hîc non caveat; animam
perdidit, qui linguam non servavit.

§. V.

AIunt hominem Hebræum Rabbi Jehuda, virum
facetum in foro proclamasse, sibi esse domi aquam
auream maximi pretii, quæ restituendis viribus & pro-
ducendæ vitæ plurimùm faceret. Audiit hoc filiola Rab-
bi Jodai & domum nuntiavit patri, venales esse pretio-D
sissimas merces. Mox emptores affluere, & de aquâ vitæ
aureâ curiosè quærere, pecunias amplas spondere; qui-
bus ille domum perductis & Bibliis apertis trigesimi ter-
tii Psalmi versum decimum tertium recitavit: *Quis est ho-* Psalm. 33.
mo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam v. 13. & 14.
tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Et hæc illa
est, inquit, aqua vitæ aurea, *Prohibete linguas vestras à malo,* Doctrinale
vitam & dies videbitis bonos. Hebr. c. 12.

Hoc illud, ô cives & Orbis incolæ, nobilissimum
pharmacum est adversus innumerabilia mala: *Prohibete
linguas vestras à malo.*

Trojanus Rex Æneas consulturus oracului, Sibyl-
lam obnixè rogat: Vir. lib. 6. Æneid. post init.

Foliis ne carmina manda.

Folia sunt hominum verba. Bernardo id credamus ita Bern. die se-
scribenti: *Vilis & volatilis res verbum hominis, nullius molis,* sto Apost.
nullius Pet. & Pauli ser. 2. initio.

nullius ponderis, nullius pretii, nullius soliditatis. Aërem verberat, unde & verbum dicitur, & sicut folium quod vento rapitur, effluit, & non est qui consideret.

Sunt qui quidquid iræ, quidquid indignationis & lasciviæ animo conceperunt, id istis foliis inscribant. Hinc confusio rerum & perturbatio plurima. Ne, quæso, carmina tam stulta, tam lasciva foliis mandate; grande vos malum expectat. Ne cogitationes tam impuras & plenas furoris per verba effundite. *Prohibete linguas vestras à malo, à malis imò inhumeris.*

Chrys. tom. 4. hom. 15. in cap. 4. Ephes. mihi pag. 944.

Ad rem egregiè dixit Chrysostomus: *Tale os omnium malorum est causa: imò non os; sed qui illo malè utuntur. Hinc vituperia, convicia, blasphemia, incendia, & fomenta voluptatum, cædes, adulteria, furta breviter hinc omnia mala generantur. Et quomodo cædes, inquis? A contumeliâ in iram, ab irâ in plagas, à plagis ad cædem progressus es. Itaque si sermone tuo ædificationem subvertis, melius est ut taceas & nunquam loquaris.*

Bern. de inter. domo serm. 43.

Nec aliter Bernardus: *Vanus sermo*, inquit, *citò polluit mentem, & facilè agitur, quod libenter auditur. Vanus enim sermo vanæ conscientiæ est index. Mores hominis lingua pandit, & qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur, quoniam* ex abundantiâ cordis os loquitur. *Sermo vanus non erit absque judicio, quia ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per verba vana dilabuntur.*

Matth. c. 12. v. 34.

Quid clarius dici potest aut gravius? *Ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per verba vana dilabuntur.* En lernam malorum, linguam non religiosè custoditam! Qui Linguam non custodit, in lernam hanc incidit. Prius ergo, quod Chrysostomus monet, ruminentur & librentur verba, & postea proferantur.

Chrys. tom. 1. in cap. 1. Genes. mihi pag. 20.

CAPVT LVIII.

Modus custodiendi linguam, observare loquendi circumstantias.

IN Thraciâ, locis rigentibus vulpes, animal alioqui solerti auditu, amnes gelatos lacúsque non nisi ad pastum itura redituráque transit. Observatum eam aure ad glaciem appositâ conjectare prius crassitudinem gelu, & explorare num fortè falsura transeuntem glacies, num subterlabentes aquæ audiantur, quæ indicium faciant, fallacem crustam vestigiis cessuram. Quisquis ad loquendum os pandit, glaciem subit periculosissimam. Idcirco iter hoc omne prætendendum est, ne cæca vestigia fallantur.

Plin. lib. 8. hist. nat. cap. 28.

Eccli. c. 22. v. ult.

Siracidæ votum est: *Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis & lingua mea perdat me.* Tantâ opus circumspectione, tot expendendæ circumstantiæ locuturo, tantæ omnino molis est rectè loqui, ut vel sapiens non immeritò certam sibi damnationem metuat è solâ linguâ, & ardentibus votis scire cupiat, ecquando aperiendum, claudendúmque sit hoc oris ostium. Ad errandum quippe, vel unius circumstantiæ defectus satis est; ad rectè loquendum sedulâ omnium circumstantiarum observatione opus est. Philosophiæ scitum est, Bonum consurgit ex integrâ causâ, malum è quocunque defectu.

Quapropter rectè convenientérque à priscis Patribus Basilio, Ambrosio, Bernardo, atque aliis circumstantiæ loquendi proponuntur, iis observandæ sedulò, quibus curæ est loquendo non errare. Sequamur ergo duces quos habemus sanctissimos, & ordine loquendi circumstantias adnumeremus.

§. I.

1. Loquendi circumstantia: *Rectâ Intentione loqui.*

PRima loquendi circumstantia, *Rectâ Intentione loqui.* In limine offendit, & ad ipsam domus januam impingit, qui aut nullo fine, aut non bono loquitur. Neque enim satis, ut suum verbis sit pondus, illáque à se non mala sint, sed & certus bonúsque finis necesse est iis respondeat.

A

Est non nemo (beati Bonaventuræ judicio) qui linguam à profanis sermonibus substringit, sed eo fine, ut spiritualis habeatur: aliùs ideo loquitur, ut acuti ac limati homo ingenii, vel ut disertus & eloquens audiatur: illud hypocrisis, hoc vanitas est & superba stultitia. Sunt qui loquantur ut risum moveant, alii ut fletum ac lacrymas eliciant, sed non pias & parum profuturas: hi verba eò congerunt ut hominem sibi designatum ad indignationem & iram provocent: alii loquuntur tantùm ut loquantur, horáque optimas non tam fallant quàm perdant. Prava Intentio, pessimi fines.

Quare locuturus ante suum ipse os interroget: *Cur moveris, cur panderis, cur loqui vis?* aut causam loquendi ede, aut tace. Vide obsecro, mi Lector, quæ de rectâ Intentione disseruimus duobus libris in Amussi, eò te volentem, puto, amandamus, ideóque nunc pergimus.

B

Altera loquendi circumstantia, *Circumspectè loqui.* Illud de quo sermo instituendus diligentissimè considerandum est, neque vel verbulum unquam efferendum sine circumspectione. Dicas: quis omnia verba ad aurificis libellam examinet? Is omnino, mi Christiane, accuratè hoc faciet, qui audierit jubentem: *Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos oris tui rectos, & attende ne fortè labaris in linguâ.*

2. Circumspectè loqui. Ecclus. c. 7. v. 7. Prov. c. 25. v. 11. Eccli. c. 22. v. 32. Prov. c. 18. v. 23. Eccli. c. 32. v. 8. Illa loquax fœmina.

Attentam hanc circumspectionem in verbis ipsa nos natura docet, quando linguam non unâ duntaxat januâ munivit, dentium unâ, labiorum alterâ, ita pariete gemino sepsit. Chrysostomus id disertè asseverans: *Deus Chrysostomus eam*, inquit, *velut muro duplici voluit circumdari. Nam dentium tegmine & labiorum custodiâ continetur, ne verba improvidâ garrulitate proferantur. Refrena igitur linguam, & si non patitur reticere, dentium morsu quiescat, & tamquam carnifici tradatur dentibus, nam hoc est eam conducibilius sustinere, quàm postea aquæ stillationem nullatenus promereri.* Hinc ille absurdi quippiam locutus interrogatur:

C

Dentis clausura tui quæ vox elapsa reliquit? Gellius, Noct. Att. cap. 15.

Cùm igitur natura linguam vallo dentium & septo labiorum cinxerit, cùm aures dederit patulas, non solùm parcè loquendum, sed etiam considerate; imò ut possis parciùs loqui, loquere consideratiùs.

Duas, ut ajunt, venas exporrigit lingua, illam ad cor, ad cerebrum istam, ubi sedes intellectui assignata: quo quidem erudimur, id omne quod à linguâ prodit, plenum esse debere rationis. Atque hoc inter hominem fatuum & sapientem discriminis est, quod fatuus cor suum ore reponat, sapiens os suum in corde recondat; illum ad verba provocat garrulitatis libido, suadétque omnia quæ libet licere loqui; prudens in corde os continet: quidquid enim ab ore abit, consilio, ratione, judicio libratum venit.

Quâ de re Cyprianus ita ratiocinatur: sicut homo sobrius & temperans nihil ciborum trajicit in stomachum quin illud ante præmanderit, & dentium molâ subegerit: ita vir prudens nil linguâ in publicum protrudit, quod non prius in pectore digesserit. Oratio bilanci rationis non imposita, & rixas & plurimum mali excitat.

D

Par esset omnino, ut non minùs tardi ac difficiles ad solvendam linguam, quàm ad aperiendam crumenam essemus. Quàm lentè, quàm & considerate, Deus bone, loculos diducimus, nunquam deliberatior mora est, nunquam magis lyncei sumus, quàm cùm pecuniam expendimus, hîc omnem in pectus senatum cogimus; hîc variæ quæstiones, an non nomen jam expunctum per conjugem, per liberos, per cognatos, per servum? & quàm levis est tamen jactura numi inconsulto expensi, si cogitetur damnum sermonis malè prolati? hîc moremur, hîc deliberemus; in nullo laudabilius cunctabundi erimus,

di erimus, quàm in loquendo. Cogitet prudens cunctator quid locuturus, quâ de re, & quam ob causſam? A

§. II.

3. Circumstantia: *Verecundè loqui.*

TErtia loquendi circumstantia, *Verecundè loqui*, seu, quis & apud quos loquaris perpendere, an juvenis coram sene, discipulus coram magistro, coram sacerdote profanus, coram patre filius, coram domino servus; an contrà coram liberis parentes, coram discipulis magistri; coram tironibus veterani.

Eccli. cap. 7. v. 15. & cap. 32. v. 10. 11. 12. & 14. Sacræ paginæ monent: *Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum. Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia. Adolescens loquere in tuâ causâ vix: si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quarens. In medio magnatorum non præsumas; & ubi sunt senes non multùm loquaris.*

Silentium actus verecundiæ & indolis bonæ signum. Divo Bernardo teste, silentium est maximus actus verecundiæ. Est etiam indolis bonæ & educationis ingenuæ signum, senioribus juvenem concedere; & ipsa B decori ratio exigit tacere, aut parcè loqui, ubi sunt qui dignius loquantur.

4. Circumstantia: *Accommodatè loqui.* Eccli. c. 20. v. 7. Quarta loquendi circumstantia, *Accommodatè loqui*, præsertim loco & tempori. Primarium prudentiæ munus est, scire loqui tempore locóque congruo. Quod affirmans Siracides: *Homo sapiens*, inquit, *tacebit usque ad tempus: lascivus autem, & imprudens non servabunt tempus.* At verò sedulum istius circumstantiæ observatorem oracula divina sic laudant: *Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.* Neque verò placere potest quod profertur tempore non suo. Nàm ut Siracides testatur: *Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.* Prov. c. 25. v. 11. Eccli. c. 20. v. 22.

Hùc spectat modestiæ præceptum: Sermonem alterius non interrumpere; quod non solùm Urbanitas fieri vetat, ut agreste quid, sed & Humilitas damnat, ut superbiolam. Hebræus Sapiens sic pronuntiat: *Qui priùs respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Prov. c. 18. v. 13. C

Eccli. c. 11. v. 8. Alii legunt posterum. Hoc ipsum Siracides confirmans: *Priusquam audias*, inquit, *ne respondeas verbum, & in medio sermonum ne adjicias loqui.* Expecta sis igitur dum alius sermonem quem cœpit, finiat, tum tu ordire proferre tua, alioqui garrulæ fatuitatis signum præbebis. Addit hìc Basilius: Si quid in plurium confessu interrogetur, tu respondendi vices aliis ne præripe; tace dum sigillatim dicere jubearis, est enim superbiæ, ultro sese offerre aut ingerere, & principem respondendo locum præoccupare.

5. Circumstantia: *vocis submissâ loqui.* Eccli. cap. 32. v. 11. & 13. Quinta circumstantia est, *voce submissâ loqui.* Est modus non solùm in rebus, sed etiam in sermonibus. Hipponensis præsul Augustinus in illud Marthæ cum Magdalenâ breve colloquium: *Et vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te.* Quomodo, inquit, silentio vocat cùm loquatur, dicatque, Magister te vocat? Et respondet, vocem depressam silentium vocari. Sed de voce submissâ egimus cum linguam tumultuantem castigaremus. D

Ad hanc loquendi circumstantiam reducitur à sancto Bonaventurâ oris serenitas, & in gestu decorum. Nam os contorquere, nares corrugare, labia nimiùm diducere, frontem caperare, caput ventilare, & decentiam graviter offendunt, & signa sunt animi malè compositi. Sic & voci moderandum, ne illa nimiùm fracta sit & remissa, ac si loquentem loqui tædeat. Sermonem suavitas condiat, vultum serenitas aperiat.

Eccli. c. 35. v. 11. Non solùm voces omnium sapientum, sed & divini libri mirificè commendant serenitatem oris. Siracidæ præceptum est: *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* Quidquid agis exporrige frontem, exue tristiorem ac severiorem vultum: homines tranquillæ bonæque mentis aspice, *In omni tempore vultus illorum hilaris.* Eccli. c. 26. v. 4.

§. III.

HIc ego Magnates, proceres, principes, regésque universos submississimè obtestor, sed & patresfamilias, religiosorum majores, & quoscunque alios præsides rogo, Salomoneum illud oraculum attentissimè perpendant: *In hilaritate vultus regis, vita; & clementia ejus quasi imber serotinus.* Nam facies regis amœna & hilaris incolumitatem, & vitam quodammodo afflat, inspirátque subditis. Sicut auroræ jamjam appetentis jubar caliginem noctis discutit; ita jucunda regum facies mœrorem ac metum pavefactis adimit. Prov. c. 16. v. 15.

Annæus Seneca cogitare jubet, utrum Mundi status gratior oculis pulchriórque sit sereno & puro die, an cùm fragoribus crebris omnia quatiuntur, & ignes hinc atque illinc micant? Atqui non alia facies est quieti moderatíque imperii, quàm sereni cæli & nitentis. Crudele regnum turbidum tenebrisque obscurum est, inter trementes & ad repentinum sonitum expavescentes, nec eo quidem, qui omnia turbat, inconcusso. Senec. lib. de Clem. cap. 7.

Decorum est omnino, ut principes regésque non solo nomine, sed & vultu animóque sint *Serenissimi*, cælum nobis innube ac purum repræsentantes: regii vultus nubila plus quàm ætheris minacem tristitiam horremus. Quisquis imperat, vultum induat serenum, & longè suaviùs, & efficaciùs ut plurimum imperabit. Contracta frons, & acerbior vultus exosum reddunt Imperium. In hilaritate vultus regis, vita. Atque ut fronti vicina est lingua, ita dictum illud sapientissimum mihi videtur, quo non magnates tantùm, nec soli Principes, Reges, Imperatores, quamvis hi præcipuè, sed quicunque alii vel familiam solum gubernantes monentur, frontem, os, pectus eâ ratione observare. Ut in fronte sal, in ore mel, in pectore sale gerant seu mare. Explicamus. Tria gubernationi cuicunque necessaria.

1. In fronte sal. *Sal, Sapientis symbolum.* Primum gubernationi cuicunque necessarium est, *In fronte sal*, seu naturalis quædam Prudentia, saltem mediocritati propinqua. Imprudens & temerarius Phaëthon non regit currum, sed evertit.

2. Mel in ore. Alterum ad temperandam potestatem pernecessarium est, *Mel in ore*, seu suavitas sermonis & jussus. Imperia inhumana & aspera sunt exosissima. Roboamus Rex Israëlis & Judæ, imperio immiti unico, omne Israëlis regnum perdidit. Cui minus est prudentiæ, plus mellis affundat; imò & prudentissimus quisque, si melle careat, inter barbaros & crudeles dominos numerabitur. Aut igitur non impera, aut imperium mitiga.

3. In pectore sale. *Sale priscis idem quod mare.* Tertium quod ad gubernationem requiritur est, *In pectore sale*, seu mare, quod pectoris amplitudinem designat: anguśti animi homo, ad tenendum imperii clavum tam non idoneus est, quàm lepus ad tenendum tympanum; omnia ille metuit si vel mus obstrepat. In Regum fastis asseritur: *Dedit quoque Deus sapientiâ Salomoni* (ad gubernandum) *quasi arenam quæ est in littore maris.* Ennius lib. 14. Annal. *Cæruleum spumat sale conferta rate pulsum.* Ergo in gubernatoris & præsidis cujuscunque capite sit Sal, in ore Mel, in pectore Sale. Et licet mel oris, suavitásque sermonis, ubique grata & pæne semper sit necessaria, præcipuè tamen, cùm aut monemus, aut reprehendimus. Qui alium castigat iratus ipse aut perturbatus, videtur id nequaquam facere ut emendet, sed ut vulneret; *Virtus enim cum vitio non rectè docetur*, nec per superbiam humilitas instillatur, nec per impatientiam patientia commendatur. Si me flere vis, flendum priùs ipsi tibi est: si objurgare me vis, omitte quod priùs in te foret objurgandum. Beato Ambrosio maximè placet, *monitio sine asperitate, & hortatio sine offensione.* 3. Reg. c. 4. v. 29. Ambr. lib. 1. Offic. c. 22.

Monitum Ambrosii, præceptum Pauli confirmat: *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem, juvenes ut fratres.* 1. Tim. cap. 5. v. 1.

§. IV.

HIc etiam jure vitio vertitur affectata & nimis compta dictio, quæ numeris moduliſque Rhetoricis inſtructa nimiam ſpirat prudentiam, & argutias miſcet non placituras. Hîc ego Concionatores hujus ævi convenio. Pace veſtrâ dixerim, ô Viri, nonnulli veſtrûm hoc ipſo furiarum genere inquietantur, qui cultui dictionis intenti, in ſeipſis ſpiritum, in auditoribus fructum priùs eripiunt quàm adferunt. Quid verba colligimus, quid voculas componimus, & cæleſtem doctrinam his lenociniis infamamus?

Procul à Chriſtianorum templis delinificam illam facundiam, quæ vulneri cicatricem mentitur, quæ auditorum animos voluptate inani perfundit, quæ verbis ad venuſtatem compoſitis laudes eblanditur, quæ concinnam elegantiam, & neſcio quid nugarum ac vanitatis affectat ut placeat.

In concionibus facundia affectata eſt reſpuenda.

Procul à ſacris cathedris ventoſam & enormem loquacitatem: Chriſtus prædicandus eſt, & hic crucifixus; Pœnitentia ſuadenda, & quidem ſtabilis ac conſtans; quatuor hominis ultima ſunt inculcanda; Dei voluntas, & humanæ cum eâdem conformatio explicanda; æternitas identidem ingerenda; ad diſſertationes iſtas non opus meliitis verborum globulis, non modulato currentis facundiæ ſonitu, non quæſitarum vocalium vaniſſimo ſtrepitu: Spiritu hîc opus eſt & amore in Deum incenſo; qui uti facundiam non ſpernit, ita nec quærit; imò etiam odit & reſpuit, ſi ſit affectata. Et quemadmodum aqua illa cenſetur optima, quæ nullo ſapore eſt imbuta, ita dictio illa pulcherrima, quæ affectatione nulla eſt corrupta.

Sed à ſuggeſtu & publicâ dictione ad loquendi circumſtantias redeo, & receptui cano. Inter priſcorum Patrum monita Hieronymus tam ſuccinctè dixit, quàm nervosè: *Sermo prolatus, eſt lapis emiſſus, quapropter diu antequam ſermo proferatur, cogitandus eſt.*

Hieron. de Virginit.

Ambr. lib. 1. Offic. cap. 2.

Ambroſius hoc confirmans: *Aliæ ſunt viæ*, inquit, *quas debemus ſequi, aliæ quas cuſtodire; ſequi vias Domini, cuſtodire noſtras, ne in culpam erigantur. Potes autem cuſtodire, ſi non citò loquaris.* Utrumque reddit confirmatiſſimum Hebræus ſapiens, qui homini circumſpectæ loquelæ tranquillam felicitatem pollicetur hoc chirographo: *Qui cuſtodit os ſuum & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtiis animam ſuam.* Cùm enim lingua intemperans plurima peccet, mens utique rea in anguſtias & mœrores quamplurimos conjicitur, quos effugit qui prudenter & cuſtoditè verba facit.

Prov. c. 21. v. 23.

Porrò iis qui imprudenter & incautè loquuntur, verba non in pectore, ſed in ore naſcuntur; quos priſcus philoſophus perſtringens: *Qui ſunt leves*, inquit, *futiles & importuni locutores, quique verbis humidis & lapſantibus defluunt, eorum orationem bene exiſtimatum eſt in ore naſci, & non in pectore.* Huic accedens Egidius Diaconus: *Quoties*, inquit, *oratio in linguâ ſolùm naſcitur, pectus conceptam magno nixu pœnitentiam parit. Solet enim è temere dictis provenire pœnitudo, quæ Conſcientiam velut in equuleum rapit, & erroris lapſuſque confeſſionem ab illâ exprimit.* A tot moleſtiis & doloribus immunem ſe reddit, qui quæ locuturus eſt, circumſpicit. *Qui cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtiis animam ſuam.*

Mada. de Dogm. Platonis.

CAPUT LIX.

Vitioſæ Linguæ quomodo ſanandæ ſint: prima quatuor medicamenta traduntur.

APollonius Thyanæus, ille Orbi notus philoſophus (uti de eo prodit Philoſtratus) ſuos diſcipulos eâ loquendi lege imbuit, ut aurorâ vicinâ cum Diis; diei progreſſu de Diis loquerentur; ceterum tempus humanis ſermonibus ſed eruditis impenderent. Lex pulchra, & utilis. Duo Chriſti ſervatoris diſcipuli Emaunteem contendentes, hunc crediderim, ſervarunt ordinem. 1. Antequam ſe viæ committerent, utique ſe Deo precibus commendarunt, quâ quidem ratione cum Deo locuti ſunt. 2. Die ad umbilicum jam deducto, de Chriſto Dei filio loqui cœperunt. 3. Chriſtum Dominum peregrini habitu tectum invitarunt ad hoſpitium; *mane nobiſcum quoniam adveſperaſcit, & inclinata eſt jam dies*: & coëgerunt illum. 4. Concionati ſunt demum, & quidem ipſis concionatoribus, Apoſtolis. Nam *ſurgentes eâdem horâ regreſſi ſunt in Hieruſalem & invenerunt congregatos ſuos undecim, & eos qui cum illis erant, dicentes, Quod ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in viâ, & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.*

Hi profectò non malè diem expenderunt, linguâ præclarè uſi. Nec mirum; Præceptorem habuerunt è cælo, ſed revera ſerium, & qui diſcipulos non indulgenter habuit, nec illis blanditus eſt; ſeverâ eos diſciplinâ irrigans: *O ſtulti, ait, & tardi corde ad credendum.* Quâ illi quidem prælectione tam inſigniter eos eruditi, ut ab iis velut jam Magiſtris didicerint Apoſtoli, quomodo loquendum de Chriſto rediviso.

De univerſis Linguæ vitiis nos hactenus locuti ſumus; multa quidem, ſi verba numeremus; pauca, ſi maximum malorum numerum ſpectemus. Enimverò bonus ludimagiſter non ſolùm oſtendit characterem malè formatum, ſed docet inſuper quâ ratione formandus ſit; boni artificis eſt non tantùm diſcipuli errores in artem commiſſos reprehendere, ſed etiam docere quomodo jiſſint corrigendi. Plurima linguæ vitia percenſuimus; hoc unum nunc ſupereſt, ut quâ ratione illa ſint corrigenda doceamus. Neque enim ſatis eſt ſcire ſe ægrotare, niſi præſto ſint & pharmaca, quæ conveniant ægroto. Quando igitur tanti refert non tantùm vitioſè loqui dediciſſe, ſed artem etiam rectè loquendi condiſcere, hoc jam agamus, & tribus his ultimis diſſertationibus remedia & medicamenta comparemus, quibus vitioſæ linguæ ſubveniendum. Huic triplici diſſertationi ſignificandæ litteram Pythagoream Yplon præfigimus, litteram tricornem aut tricuſpidem; nam inſenus unum, ſuperiora duo habet cornua. Affirmat Plinius Indicos boves & unicornes & tricornes reperiri. Nos contrà univerſa Linguæ vitia, diſſertationem triplicem, velut bovem triconem ſtatuemus hac quidem ratione, ut in ſingulis trium capitum iſtorum aliquot præcepta, ſeu medicamenta tradamus, quibus Linguæ vitioſitas omnis emendari poſſit. Atque ut memoriæ quoque conſulamus, præceptiones dabimus nec longas, nec obſcuras, ſed quæ dictu & captu faciles ſint: Ipſæ tot leges confundunt & obruunt memoriam. Atque ita hac quidem diſſertatione prima præcepta ſeu medicamenta quatuor; alterâ, quatuor alia; tertiâ demum, quatuor ultima remedia perſanandæ linguæ proſequemur.

Plin. lib. 8. cap. 21.

§. I.

PRimum remedium ad vitioſam linguam curandam eſt ORATIO. Sapientiæ oraculum Salomon clarè pronuntiavit: *Hominis eſt animam præparare, & Domini gubernare linguam.* Hoc dixit: Tu tibi Deum precibus propitia, & animum adverte, non deerit rerum omnium eſt auctor qui linguam, aliter intractabilem, regat. Lucu-lentè prorſus Auguſtinus hoc ipſum affirmans, *Intelligamus*, inquit, *chariſſimi, ſi linguam nullus hominum domare poteſt, ad Deum confugiendum eſt qui domet linguam noſtram. Si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es; linguam nullus hominum domare poteſt.* Eodem animo dixit Baſilius: *Os ſuum orationibus communiet, jugiter atque plus vigeat*

Prov. c. 16. v. 1.

Aug. in Pſal. 140.

Baſil. hom. de

alia

aliis orans: Pone Domine custodiam ori meo. Nulla bestiarum seipsam domat: solius hominis est cicurari à seipso, vel ut rectiùs dicam, ultro seipsum offerre cicurandum. Aug. Hist. Augustinum iterum excellentissimè hac de re disserentem audiamus: verba illius fide optima recitabo. *Homo,* inquit, *domat feram, non domat linguam. Domat leonem & non refrenat sermonem. Domat ipse, & non domat seipsum. Domat quod timebat, & ut se domet, non timet quod timere debebat.* Addit: *Attendite similitudinem ab ipsis bestiis quas domamus. Equus non se domat; Camelus non se domat; Elephantus non se domat; Aspis non se domat; Leo non se domat; sic & homo non se domat. Sed ut dometur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aspis, quæritur homo: Ergo Deus quæratur, ut dometur homo. Ergo, Domine, refugium tu factus es nobis. Conferimus nos ad te, & bene nobis erit de te. Malum est enim nobis de nobis. Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Inveniamur ergo in te quia perieramus in nobis. Quid ergo fratres mei? dubitare debemus, quia mansuetos nos faciet Dominus. si nos domandos ei præbeamus? Domuisti leonem, quem non fecisti: non domat te qui fecit te?*

Hoc igitur studiosissimè laboremus ut nos nostramque linguam Deo domandam, per precationes præbeamus. Ipsemet Augustinus quod sermone docuit, exemplo firmavit. Siquidem de seipso fassus: *Quotidiana,* inquit, *fornax nostra est humana lingua. Imperas nobis, Domine, & in hoc genere continentiam. Da quod jubes: & jube quod vis. Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum.* En Augustinum non solùm orantem, sed & plorantem, ad evitandum linguæ venenum. Quisquis igitur, bene vult loqui, bene oret: primum & pæne princeps vitiosæ linguæ remedium est ORATIO.

August. lib. 10. Conf. 37. initio.

§. II.

ALterum est ASSIDVA COGITATIO DEI VBIQVE PRÆSENTIS. Heu quales per Orbem sermones volant, quàm impuri, quàm pestilentes! Quisquis es, obsecro, vel solâ cogitatione Orbem obi, & auscultа, quàm ridicula, vana, fœda, noxia loquantur homines, perinde si nullus sit Deus qui omnia singulaque audiat, omnia singulàque judicaturus & puniturus. Illorum insipientium infiniti sunt, qui dicant in corde suo, Non est Deus. Is certè Deus his talibus non videtur esse qui leniſſimos quosque susurros & occultissimas quasque cogitationes audiat. Hinc nemo quod bonum est loquitur, nemo quod purum sanctúmque est cogitat.

a Assidua cogitatio Dei ubique præsentis.

Si quis hodie Cynicus Diogenes cum laternulâ obeat, seséque confabulantium circulis inferat, ponátque illam Domini quæstionem: *Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem?* Plurimi, vix dubitem, faterentur quod res est, & hi quidem dicerent: acuimus linguas & absentes egregiè vellicamus; se tamen obtrectatores esse negarent. Alii: miserias nostras vicissim querimur; hoc pallio murmurationes hi tegunt. Alii: rumores novos narramus. Deberent dicere, nugas, fabulas, nec non mendacia tractamus. Isti: bona verba damus, hoc est, adulamur & palpamus. Illi: est nobis de aliquo controversia; sic rixas & jurgia honesto nomine defendere solemus. Essent qui dicerent: Fallendo tempori sermonis symbolas conferimus; rectiùs responderent; Otiosa miscemus colloquia, susurrones agimus. Sed neque verecundis & lascivis deesset larva, quam suis spurcitiis oppanderent, facetos se atque hilares esse affirmarent. Ita pessimis quibusque colloquiis honestos titulos præfigimus. *Nemo quod bonum est loquitur.* Quod inde ferè provenit, quia nemo Deum ubique præsentem reveretur. Quod si Christianus aliquis Diogenes interrogando pergat: *Quid sunt hi sermones vestri?* quo in numero censendi, quo præmio afficiendi, vel supplicio? num eos Deo placere creditis? Hîc ferè risus & irrisio responsi vice sequeretur, aut certè frigidissimum improbæ linguæ patrocinium. Nam etsi Deum ubique præsentem credimus, certè non cogitamus. Hanc autem cogitationem Gregorius Neocæsariensis reprimendæ verborum levitati efficacissimam ducebat, quando vaniloquiis nostris Majestas divina (si posset) in tristitiam daretur. Certè beatus Paulus cũ jussisset Ephesios omni sermone malo abstinere, tanquam rationem reddens: *nolite,* inquit, *contristare Spiritum sanctum.* Veteris Philosophiæ præceptum est: *Sic loquendum esse cum hominibus, tanquam Dii audiant; sic cum Dis tanquam homines audiant.* Hoc ferè sensu sapienter præcipit & Seneca: *Sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant.* Profectò ad omnem vitæ licentiam & improbitatem plurimis expeditissima est, hęc unica cogitatio: *Solus sum, & nemo me videt.* Tunc mala consilia agitant: tunc aut aliis aut sibi futura pericula struunt: tũc cupiditates improbas ordinãt: tunc quidquid aut metu aut pudore celabat animus expromit: tunc audaciã acuit, libidinem irritat, iracundiam instigat. Ita se solum esse credere, à nemine videri, à nemine audiri, scelerum grandis stimulus est. Quisquis igitur cupit frenare linguam, assiduè Dei præsentiam cogitet. Tantò quis cautiùs loquetur, quantò sibi altiùs impresserit hoc unum: *Auditis; Angeli audiunt, Deus audit, & tu dictorum rationem posteris suo tempore.* Beatus Petrus ad id hortatus: * *Si quis loquitur,* inquit, *quasi sermones Dei* Deus ubique præsentissimus, & spectator & auditor est omnium. Hic te rogo, mi Lector, † Nicetam meum non gravatè adi, & vide quæ illic de Dei præsentiã in omni loco explicatè traduntur. Quare alterum curandæ linguæ remedium est. Assidua *Dei ubique præsentis* cogitatio.

Ephes. c. 4. v. 30.
Macro. lib. 1. Saturn.
Senec. Epist. 10. fine.
Cogitatio Solus sum, & nemo me videt, est via ad omnem vitæ licentiam.
* 1. Pet. c. 4. v. 11.
† Nicetas l. 2. cap. 20.
Quidquid autem Anno 1621 per sacros dies Adventus Dominici, coram Serenissimo Electore ac Duce Bavariæ Maximiliano, de Dei præsentiã pro suggestu explicatum est, id omne in epitomen velut eliquatum, dicto capite proponitur.

§. III.

TErtium est PRÆMVNITIO ET ANIMI PROVISIO AD LOQVENDVM. Hîc nobis commodum est jam proximè priori dissertatione monuisse observandas in loquendo circumstantias. Quod prisci patres variè confirmant. Ambrosius particulatim: *Sapiens,* inquit, *priusquam loquatur, multa considerat: quid dicat, cui dicat: quo loco, quo tempore dicat.* Nimirum hæc priùs animo cogitanda, quàm laxanda lingua. Augustinus eruditè: *Sicut eligis,* inquit, *quo vescaris: sic elige quod loquaris.* Cibum per os ingressurum examinas; cur non etiam egressurum per os verbum, quod sæpe graviores tragœdias excitat in tuâ domo, quàm cibus tuo stomacho. Bonaventura opportunè: *Provide tibi,* ait, *antequam prodas sermonem, prudentiâ, consideratione omnia præveni.* Quemadmodum egressurus domo, undique se circumspicit, an vultus, an vestis, an omnia decorè in publicum efferantur: ita locuturus videat quid publico committat. Et sicut propugnaculi portæ non nisi cautissimè & post omnia solerter explorata referantur; ita nec os, arcis animatæ ostium, priùs pandendum, quàm vigilanter omnia circumspiciantur. Eò spectant tot Hebræi sapientis monita: *Noli citatus esse in linguâ tuâ. Ne temere quid loquaris: verba prudentium statera ponderabuntur.* Nec Hieronymi monitum abludit: *Prius verbum transeat per limam quàm per linguam.* Et quamvis omnibus actionibus necessaria sit lima, maximè tamen sermoni. Et sicut stupam hami ferrei pectunt, lanam ferreus pecten carminat; sic verba priùs pectenda sunt & carminanda, quàm vendita in forum protrudenda.

1. Præmunitio & animi provisio ad loquendum. *August. in Psal. 51.*
Bona. par. 3. spec. c. 3.
Eccli. cap. 4. v. 34.
Eccles. c. 5. v. 1.
Eccli. c. 21. v. 28.

Pæmenius abbas antequam ceteros sociorum accederet, priùs animum horâ unâ jussit esse præsentem, & quid loquendum esset, cogitatione complexus est. Et hunc sibi morem voluit esse perpetuum, quem homines religiosi hodiéque imitantur hac ratione, dum singulis diebus primâ diei horâ animum in id defigunt, quod eâ die plurimùm prosit ad bene agendum & loquendum. Alicubi moris est inter religiosos viros, ut post mensam non priùs inter se colloquantur, quàm in templo locuti fuerint cum Deo. Mos probus, & pluribus imitandus.

Pæmenii abbatis ante collocutionem mos imitandus & probus.
Aut proximo sacello.

dus. Hanc animi præmunitionem seu præparationem ad loquendum Siracides insignitè docens: *Aurum tuum*, inquit, *& argentum tuum consta, & verbis tuis facito stateram, & frenos oris tui pro rectos, & attende ne forte labaris in linguâ, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.* Et libellam & habenam ex argento & auro exigit hic præceptor, ut sic omnia quæ ab ore prodeunt, vel ad Dei honorem vel ad aliorum bonum referantur. Sic animus ad loquendum præmuniendus est. Sed sequitur

Eccli. c. 28. v. 29. & 30.

A

§. IV.

4. Mulctâ sibi dicere, eámque à seipso exigere.

QVartum remedium, adversus omne vitium, Linguæ præsertim, potens est, MVLCTAM SIBI DICERE, EAMQVE Á SEIPSO EXIGERE. Omnes vitiosos habitus à se removere non difficile illi erit, qui capitalem triumvirum in seipsum egerit. Egregiæ virtutis est seipsum apud se accusare, reprehendere, mulctare, sibi nihil condonare. Christiano sensu Seneca: *De nullo*, inquit, *queri possum alio, quàm de me. Ego mihi insecor, & Ego à me pœnas exigam.* Nos contrarium plerunque facimus, errores nostros tegimus, excusamus, comimus, polimus, & errasse nos negamus, alios audacissimè accusamus. Quin ergo saltem faciemus, quod malus scriba, qui creberrimos errores suos scalpello eradit; aut malus pictor qui penicillo inducit? ita & nos si quid erratum est, voluntariis pœnis deleamus ipsi, nec expectemus, dum alii à nobis pœnas repetant. Ille omnino in virtutum studio plurimum proficit, qui quotiescunque peccasse se cognoscit, mox aliquâ se pœnâ mulctat & ipse suus sibi monitor est: Eh, ait, iterum jurasti, mentitus es iterum, iterum maledixisti, de aliis iterum (quod jam sæpissime) detraxisti: in pœnam hoc stipis da pauperi, has preces recita. Qui superbiæ delictum in se observasset, sibi non malè imperaret: procumbe ô superbe, & matrem tuam, terram osculare. Idem in delictis aliis utilissimè fit. Et certè, *si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.* Hæ tales voluntariæ pœnæ non tantùm hominem sibi ipsi, sed & Deum homini mirè conciliant, & lapsus futuros sæpissime de facili cavent.

Sen. lib. 5. de Ben. cap. 2.

B

2. Cor. c. 11. v. 31.

C

Lib. 4. Formic. cap. 3. Ioannes Nyder qui anno 1430. Norimbergæ Antistes fuit in S. Dominici familiâ.

E Sancti Dominici familiâ vir pius & eruditus narrat, fuisse virum nobilem ævo suo, qui à puero assuevérat Deum & Cælites verbo violare, aliis pessimè precari. Has voces puer in aulâ hauserat, quas & senex assiduè jactarat. Displicuit viro inolitum hoc suum vitium, statuitque apud animum suum sæpius tam fædam loquendi labem dedicere, nec tamen dedidicit: pugnavit secum aliquamdiu, raro victor: nam lubricæ linguæ præcipitio abreptus ruebat in antiqua. Quare sacerdotem super hac re consuluit rogavitque pharmacum suggereret huic morbo expugnando. Sacerdos mitior quàm par erat, molli spongiâ hanc vomicam non rupit, sed demulsit. Interim vir ille nobilis in eundem morbum identidem revolvebatur. Aliquid vitii amputatum erat, non extirpatum vitium. Quocirca seipsum vir generosus aggreditur, & hanc sibi pœnam decernit, ut quotiescunque linguâ Deum hominésve peteret, eo die carnibus abstineret. Et ne sibi quidquam ipse indulgeret, famulis severè præcepit, ut execrationes suas & maledicta numerarent, & quemcunque numerum subnotassent, jussi dicerent. Principium, ut solet, tam fuit difficile, ut anno ferè dimidio, à carnium esu non sine violentiâ se continuerit, ne animi sui decretum violaret. Et quamvis aliquanto tempore in Principis cujusdam aulâ degeret, nihilominus instituti tenax perseveravit quod cæpit. Hac demum abstinentiâ ita seipsum triumphavit, ut quidquid vitii pessimâ consuetudine contraxerat, generosè prorsus expugnarit, victor sui, sui tantum? diabolorum omnium. Eo sanè tempore, inquit, quo virum familiariter nosse cœpi, nec ullam ampliùs voculam impiam misit. Addit prioribus:

D

Civis Augustanus simili urgebatur vitio, qui hanc ipse sibi pœnam indixit, ut quoties verba impia jaceret, graphio vel cultello alio guttam sanguinis eliceret, à manu aut brachio. Non multum sanguinis fudit, & improbam consuetudinem feliciter vicit. Tanti est vitium quodcunque hac parte aggredi, & velle vincere. Vicit quisquis ita vincere voluit. Et ut dicta firmemus, ide ille scriptor subjungit ista. Civis Memmingæ opulentus in eandem execrandi consuetudinem prolapsus, hanc sibi mulctam statuit, ut quoties divinum nomen minùs reverenter appellaret, aut aliter linguâ delinqueret, eo die genium vino fraudaret, & fontem biberet, idque sine ullâ exceptione vel veniâ. Non diù aquam bibit, & linguam domuit, à consuetudine tam improbâ penitus liber. Quid nos? an dicemus, tanti non emimus linguæ victoriam? nihilne ignavi facere aut pati sustinebimus, ut oris vitia exirpemus? an Christum clamantem non audimus? *Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem aternum?*

Matt. c. 18. v. 8.

Quisquis igitur vel linguæ procacitatem, vel aliud quodcunque vitium in se cupit expugnatum, hoc agat, & voluntariis se pœnis toties moneat, quoties deliquisse contigerit. Non est efficacior, non est sanctior vindicta quàm sui ipsius. Hoc prorsus modo & domari lingua, & quidquid vitiosi vivit in animo, superari poterit.

CAPVT LX.

Alia quatuor Medicamenta vitiosæ Linguæ curandæ.

FVit qui lautissimam supellectilem in domo alienâ curiosè intuitus, aliquid tamen deesse diceret. Cùmque interrogaretur: quidnam illud sit quod desit? Respondit: Instrumentum quod humanæ genti summè necessarium. Interrogatus porrò, quale hoc instrumentum sit? At ille: Linguarium, inquit, quo lingua occludi solet. Sanè rem dixit: pars nulla supellectilis tam necessaria est, atque hoc ipsum, quod diximus.

Romanus sapiens linguæ temerariæ mentione injectâ: *Verba mea redimam*, inquit, *& aurem mihi pervellam: damno castigabo promittendi temeritatem. Ecce ut doleat, ut postea consideratiùs loquaris: quod dicere solemus, linguarium dabo.* Cœpimus & nos Linguarium dare, & Remedia suggerere linguis omnibus tam temerè loquentibus. Quatuor omnino medicamenta dictavimus, polliciti addere plura. Nunc addimus quatuor alia quæ linguam incautam aut nimis licentiosam coërceant.

Ecclesiast. c. 28. v. 25.

§. I.

QVintum Medicamentum, PROPOSITA QVOTIDIANA. Qui sanam cupit linguam diebus singulis cum Hebræo Psalte seipsum his extimulet: *Dixi*, dico, dicámque millies: *Custodiam vias meas, ut non delinquam in linguâ meâ; Positi*, ponámque *ori meo custodiam.* Nisi quotidie hoc animi decretum innovetur, oblivione facillimè sepelitur. Viator eques si maximi momenti literas, aut multum auri in equo secum vehat, aliquoties de die & oculis & manibus explorat, an hippoperam etiamnum habeat: qui sacculo summi momenti clavem circumfert, sæpius in die sacculum manu pertentat, num clavim illam non amiserit. Clavis oris in arcâ cordis sit qui rei suæ serius est custos, saltem semel iterúmque quot diebus ad hanc clavem attentè respicit. Jobus de seipso: *Gloria mea*, inquit, *semper innovabitur, & arcus meus in manu meâ instaurabitur.* Hoc agam ut vires meæ, meáque brachia non langueſcant, nec conſeneſcat robur meum, ſed augeatur potiùs & creſcat: ſic omnino qui rectè loquendi artem condiſcere deſiderat, ad diſcendum ſe

Psal. 118. v. 106.

Psal. 38. v. 2.

Psal. 77. v. 2.

Matt. c. 16. v. 26.

Psal. 18. v. 2.

dum se quotidie componit; meditatur, reputat, perpendit, quibus demum modis linguam effornet modestam & parcam verborum.

Sed objeceris: Non præsto quæ propono, cur proponam frustra? Pusillæ fidei homo; tu modò conare ac propone: si non omnia, multùm tamen præstabis eorum quæ proposueris, quæ honestâ mente conceperis. Nam si paria propositis facta responderent, quid nobis esset sanctius? Interim non est, quod contemnamus proposita bona, & bonis cogitationibus plena præcordia. Studiorum salutarium, etiam citra effectum, laudanda tractatio est: *Omnibus bonis in rebus conatus in laude, effectus subinde in casu est.* Si Deum & promissa divina spectes, in plurimis firmissimè proposuisse, idem est quod fecisse. Non tantùm facultas præmium habet à Deo, sed sola etiam voluntas. Neque verò nos languidum & iners propositum exigimus: vix ullarum est virium frigiditatem illud, *volo facere, volo frenare linguam.* Hebræi olim regem Asam secuti (quod regii Fasti memorant) *juraverunt Domino voce magnâ, in jubilo &c. in omni enim corde suo juraverunt, & in totâ voluntate quæsierunt eum & invenerunt.* Tale tuum, mi Christiane, sit propositum, quale illorum erat juramentum: *In omni corde tuo, & in totâ voluntate tuâ* propone ac statue: *Custodiam vias meas, ut non delinquam in linguâ meâ.* Hactenus toties mentitus, alios toties calumniatus, toties lasciva sum locutus; antehac frequenter murmuravi, frequentiùs inaniter me jactavi, aliorum laudibus frequentissimè obtrectavi; quis numeret, quoties juraverim? Dixi, iterúmque dico; deinceps emendatiùs loquar; Propono ac statuo firmissimè, *& in omni corde meo,* non mentiri, non calumniari, nil obscœni loqui ampliùs: deinceps me jactare, aliis detrahere, obmurmurare & jurare studiosissimè cavebo. Sic lingua tua semper innovetur, sic arcus tuus in manu tuâ quotidie instauretur. Hæc propone diebus singulis, non frustra id facies, bonis conatibus nunquam excides. *Labia justi eruditum plurimos.* Eruditionem autem quam cum aliis communicant, nec sibi ipsis per sancta proposita negant. Ergo, *Beatus vir cujus est auxilium abs te,* Domine, *ascensiones in corde suo disposuit.* Non solùm ascensiones disponit bonas, sed & bene ascendit, qui quotidie linguæ custodiam efficaciter proponit. Sed ulteriùs.

Maduresius Philos.

2. Par. c. 15. v. 14. & 15.

Psal. 38. v. 2.

Prov. c. 10. vers. 21.

Psal. 83. vers. 6.

§. II.

6. Colloquia pia.

SExtum Medicamentum. COLLOQVIA PIA. Divinæ paginæ cælum sæpius reseratum memorant, id tamen nunquam sine gravi causâ & grandi utilitate factum. Israëlis populo æther quotidie patuit, cùm manna, roscidum illud pabulum è cælo sereno ac puro demissum. *Mandavit nubibus desuper, & januas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum.* Cùm Joannes Christum Jordanis aquâ tingeret, *Ecce aperti sunt ei cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam.* Cùm Stephanus lapidum imbre obrueretur, clamavit, *Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei.* In sacris paginis homo mentis puræ confertur cælo. Hoc sensu dictum: *Cæli enarrant gloriam Dei.* Cælorum istorum janua est Lingua: hanc cæli januam pandi non vult Deus nisi justâ de causâ, ut vel submittatur manna, vel sacra descendat columba, ut sermo vel boni sit exempli, vel eruditionis non spernendæ: colloquia quamvis non noxia, si tamen otiosa, cælo certè non descendunt. Quòd vapores exhalet terra, quòd paludes & stagna progenerent ranas, nil novi est, naturâ fit auctore: quòd cælo ranæ decidant, quòd vapores inde descendant, novum quid est, & extra naturæ leges fit: quòd homines impuri & impii scurriliter, inverecundè, mendaciter, lascivè loquantur, quòd de multis detrahant, multos irrideant, plerósque omnes contemnant, quòd jurent & pejerent, nil miri est, terra sunt, tales illa vapores ructat; A paludes & stagna sunt, has illa ranas generant. At verò quòd ji Christiani qui probi ac sancti videri volunt, qui cælo conferri cupiunt, non saniora vel castiora proloquantur, quòd æquè ac fæx hominum, his maledicant, hos mordeant, illis adulentur, istos convicientur, quòd majoribus obloquantur, inferiores calumnientur, quòd etiam hi verba otiosa, falsa, subinde & fœda proferant, quòd vaniloquentiam, stultiloquium, superbiloquentiam sermonibus misceant, hoc mirum, ter mirum sit. Et unde quæso hæ ranæ ab hoc cælo? quomodo tam fœdi vapores ex hoc æthere delapsi? Vide, mi Christiane, quale sis cælum, & quàm impurus aër, è quo non manna defluit, non columba descendit, sed culices, ranæ, turpes, pernicioſæ bestiolæ, sermones vani, spurci, noxii, exempli pessimi delabuntur. Si cælum haberi vis, manna deplue, religiosum quid loquere; Deum, divina, divos colloquiis misce. Subinde, obsecro, subinde saltem spiritale quid sermonibus inseratur; B hoc animum nutrit & roborat: & tales etiam quærendi sunt socii, qui de his talibus sermonem cum aliis copulare norint.

Est aurum, inquit Salomon, *& multitudo gemmarum, vas autem pretiosum, labia scientiæ.* Etsi sermo eloquentiam Atticam non habeat, modò pietatem Christianam redoleat, & aurum & multitudinem gemmarum superabit. *Prov. c. 20. vers. 15.*

Beatus Ludovicus, Tolosanus præsul, magnus animo & virtute, qui vana colloquia cane & angue pejus oderat, dicere solebat, quod & verè sentiebat: Grata mihi piorum & bonorum familiaritas, quia ab his eruditio & pietas est, non secus atque ab aromatibus odor. Eruditio & pietas à bonorum familiaritate proveniit.

Divus Chrysostomus hoc auditoribus identidem inculcans: *Vtinam,* inquit, *cùm cenatur, cùm prandium simitur, cùm lavatur, cùm denique reliqua peraguntur, de gehennâ fieri & apud vos mentionem! nec enim illius formidine, aut hîc adversa viderentur gravia, aut pro suavibus prospera haberentur. Hæc certè ridicula videbuntur, si cum gehennæ incendio comparentur.* Addit: *quorum narratio frequentiùs iteranda est, quando gehennæ ejusmodi recordatio nos eam incidere haud sinit.* *Chrys. to. 3. serm de præmiis Sanct. pag. 830.*

Idem sanctissimus Orator, ut vel precibus hoc persuadeat: *Et ideo rogo,* inquit, *ut gehennæ memineris, de gehennâ loquaris. Ita animam tuam compone, pulchrámque ac decoram effice. Magna est enim horum verborum utilitas. Et ideo diabolus omnia facit & molitur, ejus volens auferre memoriam. Noli eam è memoriâ ejicere, nec dicas. Quid me importunâ afficiam tristitiâ? Importuna erit, quando angeris in gehennâ. Hoc est tempus tristitiæ, non illud.* *Chrys. to. 1. in Psal. 11. med. mihi pag. 697.*

Augustinus colloquium cum matre initum narrans: *Deo,* inquit, *ita disponente accidit, ut ego & ipsa soli staremus incumbentes ad fenestram, unde prospectus in hortum. Colloquebamur ergo soli valde dulciter, & præteritorum obliti quærebamus inter nos, qualis futura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Cúmque ad eum finem sermo perduceretur, ut carnalium sensuum delectatio quantalibet præ illius vitæ jucunditate, non comparatione, sed nec commemoratione quidem digna videretur; erigentes nos ardentiore affectu in idipsum, perambulavimus gradatim cuncta corporalia, & ipsum cælum. Et adhuc adscendebamus cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, ut attingeremus regionem ubertatis indeficientis, ubi pascis Israël in æternum veritatis pabulo. Dum loquimur & inhiamus illi, attingimus eam modicè toto ictu cordis, & suspiravimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritus & remeavimus ad strepitum oris nostri, ubi verbum & incipitur & finitur. Dicebamus talia, etsi non isto modo & his verbis, tamen Domine tu scis, quod illo die, cùm talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vilesceret, cum omnibus delectationibus suis.* *August. l. 1. Cõfess. c. 10.*

Matt. cap. 3. vers. 16. Actor. c. 7. vers. 56. Psal. 18. vers. 2.

En nobile paradigma pii colloquii, simul & illius maximos quæstus. Pium colloquium nunquam suis destituitur emolumentis.

§. III.

7. Occasionũ fuga. *Chrys. to. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.*

SEptimum Medicamentum. OCCASIONVM FVGA. De hac insignissimè Chrysostomus: *Iuxta præcipitium vadens*, inquit, *quamvis non decidat, tremit tamen, & sæpenumero ab ipso subversus tremore decidit: ita & non procul peccata fugiens, sed secus ipsa vadens, cum timore vivit, & in ipsâ labitur sæpius. Etenim alienas curiosè spectans formas, quamvis non mœchetur, tamen concupivit, & juxta Christi sententiam factus est adulter: sæpius autem ab ipsâ concupiscentiâ in peccatum reipsâ defertur. Vis modestus esse? ne tantùm fugias adulterium, sed etiam petulantem aspectum. Vis à verbis turpibus abesse? ne verba tantùm turpia fugias, verùm & risum solutum, & omnem concupiscentiam.*

Facile autem scire est; tali aut tali loco fabulatores conveniunt, hîc nugæ & mera somnia narrantur, hîc fœdi & impudici sermones, hîc rixæ atque jurgia miscentur, illic grandiloquentiam stultiloquentia comes deducit, isthic obtrectationes merissimæ in medium proferuntur: fuge, quisquis es, fuge hos linguarum improbos mercatus, has pestilentes nundinas, fuge insidiosas has panegyres, quæ non crumenam vulnerant, sed conscientiam.

In conviviis quàm animosa loquacitas dominetur, res nota est. Hinc non illepidè nescio quis dixit: In conviviis primum est silentium; Conticuere omnes. Sequitur stridor dentium. Hunc excipit clamor gentium: ubi convivæ vino incaluere, nemo non loquitur; imò nemo non clamat. Hîc attende tibi, hîc cave, aut tutiùs non accede. Quis nescit has apud se rationes ponere? quotiescunque ad hunc usque diem inter hos homines, in hac domo fui, minor homo redii, semper querelas, semper obtrectationes non tantùm audivi, sed etiam adjuvi, & meam quoque linguam colloquiis malis commodavi: ergo & hanc domum, & hos homines, quantum potero, studiosissimè cavebo.

Quàm multi non possunt seipsos non eatenus nosse, quin apud animum suum taciti fateri cogantur, & iste quidem hoc: Quoties probè appotus sum, toties rimarum plenus sum, pœnitenda promitto, stultissima quæque garrio, & omnia effutio; arcanum apud me nullum est, cùm mea lingua vino permaduit. Iste verò hoc sibi de se fatetur: Cùm irascor, instar tauri sum, qui omnia rupit vincula, imò ursus sum indomitus omnia sternens & calcans. Quapropter ebrietatis ille, hic iræ occasiones omnes fugiat. *Labia justi considerant placita, & os impiorum perversa.* Homo recti amans studiosissimè declinat, quidquid ansam præbet vetitæ dicacitati: homo pertusæ conscientiæ ultro amplectitur quidquid invitat ad loquacem stultitiam. Verissimè dixit Chrysostomus: *Magnus laqueus est linguæ petulantia, & multæ refrænationis indigens.* Hic verò laqueus fugiendo effugitur. Occasiones fugere statuisti? jam pæne hunc laqueum effugisti. Hos occasionum laqueos non fugis? occinetur tibi sæpius: *Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.* Olim ad Abbatem Lucium venit Longinus Abbas, & animum suum aperuit, velle se peregrinari, idque sibi jam pæne certum esse. Lucius ut & ipse sincerè diceret quod sentiret: Mi Longine, inquit, nos ipsos frustra fugimus, & labore irrito peregrinamur, nisi eo loci ubi sumus, linguam in vincula damus: si hîc linguam tuam non continueris, quocunque iveris, peregrinus non eris. Linguam, ubi es, hîc refrena, & eris peregrinus, tametsi locum non mutaris. Sic est: non rarò cùm locum ex loco mutamus, occasiones quas quieti vitare poteramus, adimus, & charybdim fugientes in scyllam incidimus. Vide igitur ut occasiones peritè fugias; contentiosos, iracundos, contumeliosos, cautè declines: quod Hebræus Sapiens variè monet: *Non litiges cum homine potente. Non contendas cum viro loquente. Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.* Verbosus & linguax homo ignis est; qui jurgatur cum tali, peringe facit, ac si ligna ministret igni, & flammam bene sopitam malè suscitet. Quapropter contentiones & plurimam oris intemperiem vitabit, qui occasiones fugerit.

Prov. c. 10. vers. 32.

Chrys. to. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.

Prov. c. 6. vers. 2. Pelag. l. 10. nu. 33. apud Rosweid.

§. IV.

OCtavum remedium, MODERATIO SERMONIS, seu, PAVCILOQVIVM. Ut bene loquaris, plurimùm juverit, parcè, moderatè, submisse, & minimè properanter loqui. Qui verba cum tumultu fundit & præcipitat, proximus est multiloquio: ubi multiloquium est, proximum plerunque peccatum est. Sapientum monitum est: *Auribus frequentiùs utere quàm linguâ.* Hoc Siracidæ tot præceptiones confirmant: *Priusquam audias ne respondeas verbum. Audi tacens, & pro reverentiâ accedet tibi bona gratia. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens.* Quocirca qui odit multa vel prava loqui, in hoc omni studio incumbat, ut libentiùs audiat quàm loquatur, & ubi loquendi fuerit vel necessitas vel facultas, eâ non sine grandi verborum parsimoniâ utatur. In hunc finem conducet tractim dicere quæ proferenda erunt, nec agglomerare verba vel convolvere: blatero stans pede in uno centuriam verborum profundit, antequam alter vix decuriam pronuntiarit. Siracides hîc aurem acriter pervellens: *Noli*, ait, *citatus esse linguâ, & remissus in operibus tuis.* Unam epistolarum Seneca hic claudit: *Summa ergo summarum hæc erit: Tarduloquum te esse jubeo.* Voce pressiore loqui præsertim apud ægrotos, valde convenit, & aliàs etiam clamare uti inurbanum & agreste, & subinde molestum aliis, sic signum est eum qui loquitur, aut à vino aut certè ab affectu ebrium esse, aut parũ cet latere sub verbis adeò tumultuantibus. *Terribilis est in civitate suâ homo linguosus*, inquit Siracides, *& temerarius in verbo suo, odibilis erit.* At contrà de veris Orbis delitiis, Christo, prædixit Isaias, ore divini Patris locutus: *Ecce servus meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, judicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris.* Ita qui rixas odit, clamores vitat, clamare & rixari plerunque vicina sunt. *Ergo si vis videre vitam*, inquit Chrysostomus, *si vis invenire dies bonos, cohibe linguam tuam à malo. Quanti modò dicunt, Nolo, qui dicebant, Volo: Qui veteraverunt in detractionibus, qui mordent & comedunt humanas carnes, detrahendo, non timentes ne ab invicem consumantur; qui adulationibus suis linguam impendunt.* Quisquis es, si vitam vis, si dies bonos diligis, cohibe linguam tuam à malo, imò etiam quandoque à bono cohibe, ut cohibere possis à malo. Parcè loquere, & omnem verborum redundantiam præcide: laudabilior est verborum parsimonia, quàm pecuniæ, imò etiam sæpe utilior: qui numos profundit, tantò magis prodest aliis quantò minùs sibi: qui prodigus est verborum, & sibi nocet & aliis. Pauciloquium, vitiosæ linguæ pharmacum est saluberrimum.

Ecclus. cap. 5. v. 13. Prov. c. 25. vers. 17. Eccles. c. 5. vers. 1. Eccles. c. 32. vers. 8. Sim. ep. 4. Sirac. Ecclus. c. 32. vers. 13. Ecclus. c. 20. vers. 7. Isaiæ c. 42. vers. 1. Ex psal. 33. vers. 13. Chrys. to. 5. in psal. 51. mihi pag. 70. & 90.

CAPVT LXI.

Vltima quatuor Medicamenta ad improbam linguam emendandam.

MEl non solùm dulce ac delectabile, sed etiam salubre, cùm temperanter sumitur. Galenus & præcipuè Arabes omnes moderatum mellis usum maximis laudibus ferunt. Sapientissimus Regum Salomon, eruditam linguam laudaturus: *Favus mellis*, inquit, *compositа verba: dulcedo animæ, sanitas ossium.* Septuaginta Interpretes

Prov. c. 16. vers. 24.

terpretes Hebræi sic loquuntur: Mellis favi, sermones boni, dulcedo autem eorum sanitas animæ.

De his favis, & de melle isto Chrysostomus, linguâ nescio an aureâ, an melleâ disserens: *Hoc enim mel,* inquit, *non silvestres quæpiam apes floribus insidentes colligunt, neque rorem maturantes alvearibus immittunt: sed spiritus sancti gratia construens pro favis & alvearibus & fistulis, in Sanctorum oribus recondit, ut volenti liceat cum libertate jugiter vesci. Et, si vis illorum discere mensam, accede propiùs, & eos experieris talia eructantes. Omnia mitia & jucunda, & spirituali odoris suavitate plena. Nullum turpe verbum possunt illa ora emittere, nihil scurrile, nihil asperum, sed omnia cælis digna.*

Chrys. to. 5. hom. 36. ad pop. prop. hom. mihi pag. 318.

Et quemadmodum mel, quia cibus est, reficit; delectat, quia dulce; medetur, quia salubre; sic & lingua melle illo imbuta & docet, & delectat, & movet. De linguâ hac Augustinus sic loquitur; *Unde dixit quidam eloquens, & verum dixit: Ita dicere debere eloquentem, ut doceat, ut delectet, ut flectat. Docere necessitatis est, delectare suavitatis, flectere victoriæ.* Mellis favi, sermones boni. Ideo Hebræus rex hortatur; *Comede, fili mi, mel; quia bonum est, & favum dulcissimum gutturi tuo.* Sed est alius linguæ favus, sed heu noxius & fatalis, quem idem regius scriptor studiosissimè cavendum monens: *Favus stillans,* inquit, *labia meretricis; novissima autem illius amara, quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps.* Hanc ob caussam Hieronymus dixit: *Lingua nil medium habet, aut grande bonum est, aut grande malum.*

Lingua imbuta melle S. Spiritus docet, delectat, & movet. Augustin. l. 4. de doctrin. Christ. Prov. c. 24. vers. 13. Prov. cap. 5. v. 3. & 4

Propterea sanè operæ pretium est nervos omnes intendere, ad comparandam eam laudem quæ muto jam facundo tribuitur, *Et loquebatur rectè.* Eò spectant remedia prioribus dissertationibus suppeditata. Ex promisso addimus octo illis, ultima quatuor, omnia vitiosæ linguæ plurimùm, si velit, profutura.

Marci c. 7. vers. 35.

§. I.

9. Silentium.

ITaque nonum linguæ morbidæ remedium est SILENTIVM. Pauciloquium tutum est in hostes propugnaculum, tutissimum verò silentium. Sæpe quis pauca locutus est, & maximum sibi aliisque damnum intulit. Loquendo innumeri, tacendo pauci delinquunt, nisi cùm nefas est tacere noxas. Arsenium nunquam tacuisse pœnituit, locutum sæpe. Silentium optimus loquendi magister, bonarum cogitationum sanctorúmque instinctuum caussa est. Certè quod Ecclesiastæ credendum, prius est *tempus tacendi,* quàm *tempus loquendi.* Notum est illud priscorum:

Eccles. c. 3. vers. 7.

Obfuit multis loquela, nemini silentium.

Troch. vet.

Oraculum est è tripode illud: semper tacere præstat, quàm loqui indecentia. Ergo,

Iamb. vet.

Aut dic aliquid melius silentio, aut sile.

Epictet. Enchir. c. 40. 41. & 42.

Expers periculi est prædium silentii.

Integerrimus silendi magister Epictetus præceptiones auro scribendas tradens: *Præscribe,* inquit, *tibi formam quandam aut legem quam custodias: quamque & ipse tecum, & in congressibus hominum observes. Ac majori quidem ex parte silentium præstetur; aut necessaria dicantur, eáque paucis. Rarò autem cùm se obtulerit occasio ad dicendum veniemus: sed non quidvis dicemus, non de gladiatoribus, non de ludis Circensibus, non de pugilibus, non de cibis aut potionibus, quæ res passim inculcantur. In primis autem de hominibus cùm verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel comparemus, caveatur. Quod si potes, familiarium tuorum sermones tuis sermonibus, eò quò decet, traducito. Sin à peregrinis circumventus fueris, sileto.* Præcepta verò Christiana, sancta. Nec alia tradit Annæus, qui Epicteto non inferior sapientiâ, silentium sic commendat: *Nihil æquè proderit, quàm quiescere, & minimùm cum aliis loqui, plurimùm secum.* Quamvis non Epictetus solùm & Annæus silentii encomiastæ sunt & præceptores. Vox olim Sapientum erat:

Senec. ep. 205. med.

Iamb. vet.

Ahenea turris omnibus silentium est;

Silentium rebus gerendis omnia est;

Vtilior haud est ulla res silentio.

Charilaus apud Lacedæmonios celebratissimus philosophus, rogatus aliquando, cúrnam Lycurgus tam paucas leges Lacedæmoniis sanxisset, respondit, ideo id factum, quod Lacedæmonii gens silentio assueta verborúmque parca, non egeret multis legibus. Nec sacræ paginæ dissentiunt. Sicut enim, *In multis sermonibus invenietur stultitia:* ita silentio sapientia comparatur, aut jam comparata demonstratur. Index non modestiæ solùm, sed & sapientiæ silentium. Socrati olim nullum esse verisimilius sapientiæ signum præ silentio visum. Hinc illæ priscorum voces:

Cur Lacedæmoniis paucas leges sanxit Lycurgus.

Eccles. c. 5. vers. 2.

Index & signum sapientiæ silētium est.

Quandoque nil sapientius silentio;

&

Stultus potest sapiens haberi dum silet.

Quâ de re interpres Epicteti Simplicius eruditè: *Omnis institutionis ratio,* inquit, *eò refertur, ut à rebus externis, & à brutis suis affectionibus, & à corpore ad seipsum revocetur animus, ut suo more eodémque perpetuo tenore vivat. Quam ad rem silentium plurimùm confert. Quæ caussa Pythagoreis fuit, ut disciplinæ suæ efficacissimum jacerent fundamentum quinquennii silentium. Vt enim sensus animum ipsos auscultantem ad externa trahunt (quod ii declarant, qui cùm in sese descendere, & animi attentionem excitare volunt, oculos claudunt) sic animum etiam sermo ad exteriora effundit, cujus effusionis remedium est silentium. Aut igitur tacendum, aut necessaria dicenda, & paucis interroganti respondendum.* Lingua velut canis invadens omnes aut allatrans, catena constringenda, silentio domanda est.

Simplicius in cap. 41. Enchirid. Epictet.

Sed quærit religiosissimus ille scriptor: *Quare tam libenter loquimur, & invicem fabulamur: cùm tamen rarò, sine læsione conscientiæ, ad silentium redimus? Quia per mutuas locutiones ab invicem consolari quærimus. Sed pro dolor! sæpe inaniter & frustra.* Et unde obsecro inter homines pro-fanos tam rarum est orationis aut piæ meditationis donum? quia nullum inter eos viget silentium, totos dies garriunt & confabulantur, linguas nunquam non occupatas habent. Et sicut in molendino nemo discit submissè loqui; ita nec quisquam inter garrulos piè meditari. Silentium canalis est, quo aqua in altum agitur: Deum precari, seu pia meditari, & tacere, simul sint necesse est.

Thomas à Kempis l. 1. Imit. Christi cap. 10.

Inter homines profanos rarū est meditationis donum.

Deus cum Mose solo loquitur extra turbas in monte Sinai; cum solo Eliâ in monte Horeb. Nam *cùm venisset illuc* (Elias) *mansit in spelunca: & ecce sermo Domini ad eum.* Cum omnibus prophetis, cum sanctis omnibus loquitur Deus, sed cum solis, sed silentio. Sedent solitarii & tacent, & levant se supra se. Deus nimirum, ducit eos in solitudinem; & loquitur ad cor eorum. Augustinus de seipso fatetur: *Admonitus redire ad memetipsum, intravi in intima mea duce te, intravi & vidi qualicunque oculo animæ meæ lucem Domini incommutabilem.* Ita dictum Climaci verissimum: *Studiosus silentii appropiat Deo, eíq; jungitur.* At verò Salomone teste, *ubi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas;* non solùm pecuniæ, sed & sapientiæ, sed & sanctimoniæ, & amicitiæ cum Deo. *Nunquid enim vir verbosus justificabitur?* Quisquis igitur vult discere loqui, priùs silere discat, sciatque silentium, præsertim cùm id nec læsi rumpimus, fortissimi animi argumentum esse. Verissimè dici solitum à priscis:

3. Reg. c. 19. vers. 9. Thren. c. 3. vers. 28. Oseæ cap. 2. vers. 14. August. l. 7. Confess. c. 10. initio. Clim. c. de Loquacitate. Prov. c. 14. vers. 23. Iob cap. 11. vers. 2.

Lædi & silere, summa est Fortitudinis.

Iamb. vet.

Siquidem sede in unâ non bene conveniunt Silentium & Ira. Silentium vitiosæ linguæ primarium medicamentum.

§. II.

10. Dānorum, quæ à linguâ sunt, attenta consideratio.

DEcimum, DAMNORVM, QVÆ A LINGVA SVNT, ATTENTA CONSIDERATIO. Quódnam, obsecro, damnum est in orbe, cujus magna primáve caussa non sit Lingua, damnorum & calamitatum fecundissima

Prov. c. 26. vers. 28. sima mater? *Os lubricum operatur ruinas:* & quidem alias post alias. Linguam malorum omnium lernam à nullo unquam satis exhauriendam, Chrysostomus, prout par erat, vehementer idque sæpius cùm exagitans, tum deplorans: *Lingua*, inquit, *omnium malorum caussa. si negligatur: quemadmodum bonorum, si in eâ studium ac cura ponatur. Mala enim innumerabilia parit linguæ facilitas ac levitas. Quemadmodum ergo nihil juvat domus, non urbs, non mœnia, non portæ, non ostia, nisi sint qui ea custodiant, & sciant quando oportet ea quidem claudere, quando verò aperire: ita etiam oris & linguæ nulla est utilitas, nisi sit ratio, cui scienter, accuratè, & circumspectè ea claudere & aperire permissum sit, & sciat quæ sint efferenda, quæ verò retinenda. Non tot gladio, quot linguâ ceciderunt.* Diabolus namque non habet instrumentum aptius ad perdendos nos, quàm linguam. Quod idem Chrysostomus disertissimè affirmans: *Dæmon undique*, ait, *nobis insidias præparare consuevit, sed faciliùs linguâ & ore peccante. Nullum enim æquè congruum illi organum in ministerium est interitus atque peccati: nam inde nobis mors, inde lapsus, inde perditio, inde naufragium præparatur: nam & mentium lapsus ex linguæ garrulitate venientes quidam declarans ait; Multi ceciderunt per gladium, sed non tanti, quanti per linguam. Refrena igitur linguam, & si non patitur reticere, dentium morsu quiescat, & tanquam carnifici tradatur dentibus.* Hoc ipsum aliàs perorando repetit: *Commorde illam undique dentibus acriter. Præstat illam nunc fluere sanguine, quàm tunc concupiscere guttam, nec impetrare posse refrigerium; præstat illam temporarium ferre dolorem, quàm tunc perenniter & immortalibus malis cruciari.*

Eſtque diaboli instrumentum. *Idem tom. 5. hom. ad baptiz. de Spirit. milit. mihi p. 623.*

Et tom. 2. in c. 16. Lucæ conc. 4. mihi pag. 1160.

Ruffin. Aquil. lib. 3. num. 97. Beatus Macarius ubi magnos in virtute progressus sibi visus est fecisse, inter preces se compellari audiit his vocibus: Macari, duarum mulierum quæ in proximâ urbe habitant, virtutem nondum es assecutus. Hic Macarii animus mœrere, angi, dolere, mirari etiam, viros sanctitate vitæ à mulierculis vinci; sed & obstupescere tantos eremi rigores ab urbis deliciis superari. Ergo virum cupido incessit urbem ingrediendi & audita solertiùs explorandi. Urbem ingressus est, & omnia quàm potuit solertissimè exploravit; comperit demum feminas illas matrimonio junctas eâdem domo habitare, jamque annis quindecim, quod miraculi loco sit, pacem & concordiam nec verbulo unquam turbasse, alteri cum alterâ, magis quàm sorori cum sorore optimè convenire. Ab utráque quidem religiosum vivendi genus ardentibus votis expetitum; cùm verò per maritos non liceret mutare vitam, eas sibimetipsis hanc dixisse legem: Nil profani unquam nedum impuri quidquam proloqui, idque strictissimo fœdere ad usque mortem servandum. His auditis Macarius jam magis quàm antea miratus, in has omnino voces prorupit: In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque sæcularis: sed Deus tantum propositum quærit, & spiritum vitæ ministrat omnibus.

Eccli. c. 14. vers. 1. Beatus vir, sed & mulier beata, quæ non est lapsa ex ore suo. Modesta lingua, modesta mens; corrupta lingua, corrupta mens: Linguam bene rexisse, est corpus & animum optimè custodiisse; linguam non domuisse, est corpus & animum perdidisse. Immodica & proterva lingua ignes ubique struit pestilentissimos, hinc tricæ, contentiones, rixæ, simultates, discordiæ innumeræ: hinc inveterata odia & morte acerbior invidia: hinc bella, cædes, parricidia. Propudiosa lingua conscientiam peccatis implet, & quidquid melioris sensus in animo residet, expellit. Repeto quod dixi: Lingua omnium malorum lerna est. Hanc cave, & mala cavisti innumera.

§. III.

11. Christi patientis quotidiana cõtemplatio.

UNdecimum linguæ medicamentum est, CHRISTI PATIENTIS QVOTIDIANA CONTEMPLATIO. Constantinus Imperator è clavis, quibus servator Orbis affixus est Cruci, unum galeæ, alium freno inseruit, sicuti ut complures melioris notæ scriptores ajunt. Mallonius de caussis ejus facti differens: Monemur, inquit, hoc Constantini consilio, ut Linguam nostram indomitam, freno ac clavo, hoc est, Dominicæ Passionis meditatione perdomemus. Christus Patiens, si quidquam, certè docuit *Tacere*. Aut enim tacuit Agnus innocentissimus, aut pauca, mansuetudine admirabili respondit. Quoties illa lugubris historia de Christo asserit? *Jesus autem tacebat.* Impio servo colaphum incutienti, mansuetissimum hoc dilemma opposuit: Si malè dixi, testare: si bene, cur cædis? Pontio Romano præsidi, quantâ verborum & parsimoniâ & placiditate respondit? Pilatus supercilium grande attollens, & ore turgido: *Mihi*, ait, *non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te?* Cui placidissimè Christus: *Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper.* Sed iterum Pilatus tumultuosâ linguâ intumescens: *Numquid ego Judæus sum, inquit, Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi, quid fecisti?* Christus iterum suavissimè: *Regnum meum, inquit, non est de hoc Mundo: si ex hoc Mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis.* Cetera omnia quæ objiciebantur silentio mitissimo refutavit; *Jesus autem tacebat.* Hanc Domini suavissimam taciturnitatem obstupescens Isaias, multis annorum centuriis antè prædixit: *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & Isaias quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Si nostræ impatientiæ admirandam illius in tolerandis cruciatibus patientiam imitari difficile, amantissimum saltem silentium imitemur. Nam, *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.* Si non patiendo, saltem tacendo, & voces improbas premendo.

Consilium Salomonis non ignoramus: Responsione molli frangi iram, sermone duro suscitari furorem. Et nostri nobis oculi affirmant, lumen in conclave illatum necessariò extinguendum, si cereus accensus imponatur mensæ, fenestras autem utrinque patulas ventus permeet. Quòd si fenestrarum una solùm sit aperta, altera quæ respondet è regione clausa, lumen non difficulter conservari poterit: ita prorsus si duo rixosi homines inter se velitari, & verba commutare incipiant, patulas utrinque fenestras cogita, vento flante vehementi; hîc certè charitatis lumen difflabitur: quod si alteruter saltem linguam velut fenestram clausam teneat, & stomachantem alterum oratione deliniat, amoris Christiani facem in se tuebitur. Cadit statim simultas & ira, ab alterâ parte deserta: nisi par non pugnat. Si utrinque certabitur, ille est melior, qui prior pedem retulit: victus est qui vicit. Quod si uterque in verba aspera prorumpat, actum est de illo de quo diximus lumine, periit amor & concordia. Hîc sibi quisque attendat, hîc generoso silentio commonstret, quantum animi habeat ad Christum patientem imitandum; flagella forsan & spinas, & setosa induvia horremus; lingua saltem rigido stringatur cingulo.

Narrat Guilielmus Baldesanus juvenem à viro religioso petiisse vestem setis horrentem, coërcendæ carni. At vir ille religiosus os digito signans: Verè, inquit, mi juvenis, optimum est cilicium, vigilanter attendere quid per hoc ostium egrediatur. Divo Bernardo *juvenis verbosus & eloquentiæ studiosus, si sapientiæ sit inanis, non aliud est, quàm justitiæ hostis.* Nemini difficile videatur Christum patientem imitari tacendo.

§. IV.

12. Tremendi ac divini Judicii profunda meditatio.

DVodecimum vitiosæ linguæ Medicamentum, TREMENDI AC DIVINI JVDICII PROFVNDA MEDITATIO. Perpende, ô homo, perpende obsecro, quid loquaris: *Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.*

Voces

Voces Christi agnoscis? Ille hoc in te pronuntiat, qui nec falli potest, nec fallere; qui non tantùm quid loquaris, sed etiam quid cogites, audit; qui rationem exactissimam, non tantùm actuum, sed & verborum, sed & cogitatuum exigit; nec ea solùm verba rapientur ad pœnas, quæ aliorum famam & propriam conscientiam læserunt, sed etiam vana, frivola, otiosa. Æternæ veritatis est Dominicum hoc effatum: *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Dico vobis, ut maturè præcogitetis, quod supplicium maneat obtrectationes, mendacia, spurcitias, blasphemias; cùm etiam vana, ludicra, otiosa, nemini noxia verba in judicium severum sint vocanda. Ad rem eximiè dixit Bernardus: *Quis sanè numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat sordes, quàm multiplex in labiis incircumcisis immunditia coagulatur, quàm sit gravis pernicies oris incircumspecti. Est enim lingua dissoluta in sermonibus otiosis, est lingua impudica, est & magniloqua, quarum prima lasciviæ, sequens arrogantiæ famulatur. Est etiam lingua dolosa, & item lingua maledica, quarum altera in falsiloquam & adulatoriam subdividitur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. Quod si de omni vel otioso verbo, quodcunque locuti fuerint homines, Deo sunt reddituri rationem in die judicii; quantò districtiùs de verbo mendaci, mordaci & injurioso, de elato vel lascivo, de adulatorio aut detractorio judicabuntur? Quàm vera sententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum. Ut enim præteream cetera, si propterea est otiosum verbum, quod nullam rationabilem causam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod est præter rationem?* Hoc suis ipse verbis confirmans: *O quantus terror!* inquit, *judex sapientissimus, qui numerat omnes pluviæ guttas, discretor omnium tentationum, omnium hominum à primo Adam usque ad ultimum in fine seculi, vult audire rationem verborum omnium otiosorum, cùm sederit in sede majestatis judicii sui, ubi non jam misericordia, sed judicium cantabitur Domino. Quid tum miseri & miserabiles faciemus?*

Matth. c. 12. vers. 36.

Bernard. serm. de triplici custodiâ ante med. mihi pag. 386. Innumerabiles sunt linguæ sordes.

Idem de Passio. Dom. cap. 25 mihi pag. 1199.

Atque hoc tremendum Dei judicium verbis etiam otiosis jam indictum, abbatem Sisoium movit, ut contra seipsum pro seipso annis plurimis oraret. Nam, teste Pelagio, ipse Sisoius de se fassus: Crede mihi, ait, jam annis triginta Deum deprecor, & hoc oro unicum: Domine Jesu Christe, protege me à linguâ meâ. Hanc obsecro precatiunculam dicamus omnes, & quandoque sæpius de die: *Domine Jesu, protege nos à linguâ nostrâ.* Tam necessarium quàm utile Bernardi monitum est: *Bis ad limam veniant verba, quàm semel ad linguam; plus diligas audire quàm audiri. Volat verbum irrevocabile, tempus irremeabile volat, nec advertit insipiens quid amittat.*

Pelag. lib. 4. n. 39. apud Rosweid. in Vitis PP.

Bernar. in miscel. mihi pag. 1786. Et serm. de triplici custodiâ pag. 385.

Z

CAPVT LXII.

Vitiosæ aliorum linguæ quibus artificiis tolerandæ.

GRues cuneatim volantes, Ypsilon, litteram Pythagoricam exprimunt, & ob id earum ordo litteratus vocatur ab Hieronymo. Eadem humanæ vitæ figura est. Inventionem hujus litteræ Palamedi tribuunt, quod eam è gruum volatu didicisset. Quod verò vetus epigramma de hoc charactere asserit: Littera Pythagoræ discrimine secta bicorni: Hoc de Linguâ verius affirmari potest, quæ semper plurimùm aut prodesse valet aut obesse: *Lingua mors, Lingua vita.* Neque solùm erudita & ad omnem modestiam composita lingua nobis commodat, sed rudis etiam & vitiosa. In eo situm est, quem nanciscatur auditorem, quâ ratione illius impetus sustineatur. Quando igitur Pythagoream litteram

apud Virgil.

A tricornem è præcedente triplici dissertatione didicimus; Ultimum nunc alphabeti elementum super est Z, quod memoriam mihi refricat validissimi contra scorpiones remedii. Paliurus, Plinio teste, spinæ genus est. Semen ejus Afri ZVRAM vocant, contra scorpiones efficacissimum. Tricorni Pythagorico characteri triplex assignavimus caput, quo primaria vitiosæ linguæ medicamenta docuimus.

Plin. lib. 24. histor. Nat. c. 13. initio.

Sed forsan est nonnemo, qui dicat: Linguam improbam docere velle ne quem lædat, est idem ac docere velle scorpionem, ne quem feriat: utriusque, & scorpionis & linguæ nequissima est indoles, ad lædendum atque feriendum promptissima.

Accipio quod dicitur. Neque verò negare licet linguam improbam scorpioni simillimam, quæ modò hos, modò illos, modò clam, modò apertè feriat. Neque nescio quàm hoc petulans & pæne indomabile membrum difficulter corrigatur. Dicamus sanè illud inB mendabile, non tamen continuò esse intolerabile pronuntiabimus. Plurima sunt quæ corrigi nequeunt, tolerari tamen possunt, & sæpe debent. Idem de Linguâ dicendum: si nulla proficiat ars quâ illam ad frugem corrigamus; ars certè non deerit, quâ illam in nostrum commodum perferamus.

Canis rabidus nocentissimum animal est, ab illo ipso tamen petuntur pili, quibus canis rabidi morsus sanetur. Si linguam furiosam emendare non possimus, sæpe tamen tolerare debebimus. Hoc sine paliuri semen ZVRAM ego nunc porrigere statui, efficacissimum in scorpionem hunc antidotum. Sed ante omnia scire oportet, quânam arte hoc semen sit applicandum huic malo.

Artificia vitiosam linguam in nostros usus vertentia:

Istud itaque jam agemus, & quo artificio vitiosam linguam quamcunque, in nostros usus & grande bonum possimus vertere, explicabimus.

C

§. I.

1. Seipsum accusare.

TAmetsi Deus contumeliarum auctor non est, est tamen illarum director, ut hac potiùs quàm alterâ petamur. Eo sensu rex Sionis David, contumeliis Semei vulneratus imperat: *Dimittite eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret David, & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?* Sicut umbone repellitur umbo, ita licere vim vi repellere, rudissimum vulgus putat. Nimirum fabas largienti, pisa ferè rependuntur, tantum pro tanto: qui asinum aut stultum vocat, asinus aut stultus audit. Ita malo nodo cuneum malum quærendum; ita remedio amaro bilem amaram diluendam putamus; sic amicis amici, inimicis infesti, clamosis clamosi, impudentibus sumus impudentes; eâdem remetimur mensurâ; atque hoc, hostimentum credimus non iniquum. Sed longè aliud nos docet cælestis magister. Morbus pessimè curatur morbo; malum simili malitiâ nequaquam retundendum est, *sed vincendum in bono malum.*

2. Reg. c. 16. vers. 10.

Rom. c. 12. vers. ult.

D Ut autem hoc sibi quisque persuadeat, cogitet seriò qui læsus est: An non & tu similibus dictis alios non semel tantùm confixisti? An non & tua quoque lingua plurimos sauciavit? jam tolera quod fecisti. Quid quereris? tua tibi moneta redditur: maledici merentur audire maledicta, ita quidem ut non sibi maledictum sed responsum putent. Mutuum bonâ fide, & aliquando cum fœnore ipsis restituitur.

Quid esse caussæ dicamus, quòd illa Israëlitis fortissima Juditha inter suos cives tam bene audierit, *Nec erat qui loqueretur de illâ verbum malum.* In promptu caussa est: civitatem illa non oberrabat, nec circulos frequentabat, in quibus de aliorum famâ detrahi solebat, sed manebat in superioribus domus suæ, ubi secretum cubiculum sibi fecerat, in quo clausa morabatur, adeóque nec illa loquebatur de ullo verbum malum; silebat altissimè de omnibus Juditha; itaque altissimè etiam ab omnibus de illâ

Judith c. 8. vers. 8.

Cur Israëlitidi Judithæ non fuerit dictum malum verbum.

de illâ silebatur. Quisquis igitur contumelias audit & maledicta in se conjici, mox calculum ponat, an non & ipse simillima fecerit aliis? quocirca patiatur, quod fecit. Siquidem qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet. Affecti sumus injuriâ? succurrat, non tantùm quid patiamur, sed quid fecerimus. Nam alii sæpe non faciunt injuriam, sed reponunt. Si volumus æqui rerum judices esse, hoc primùm nobis suadeamus, neminem nostrum esse sine culpâ, præsertim linguæ. Hinc enim maxima indignatio oritur, quod quilibet sibi blandiatur: *Nihil peccavi, nihil feci.* Imò nihil fateris. Meliùs diceres: *Hæc & ipse commisi.*

Tiberius Imperator, tunc pæne melior seipso quibusdam maledicorum conviciis lacessitus: In civitate liberâ, inquiebat, liberas esse linguas oportet. Nec malè Cato, qui probris cujusdam vexatus, respondisse dicitur: Impar mihi tecum certandi conditio est. Nam, ut malè dicere, & malè audire, tibi facillimum est; sic mihi malè dicere insuave, & malè audire insuetum est.

August. in psal. 92. post med.

Quâ in re præclarissimè sentit Augustinus, qui nos contra nos ipsos incitans: *Non*, inquit, *opus habes fortitudine, quando tibi aliquis detrahit absenti; quia non audis, nec sentis. Si autem in faciem tibi dicat, opus est ut fortis sis. Quid est fortis sis? Vt feras. Ne fortè ideo te putes fortem cùm audieris; quia percutis pugno, victus convicio. Non est ista fortitudo. Si conviciatus pertutias, quoniam ab irâ victus es. Et valde stultum est hominem victum, fortem dicere, cùm dicat Scriptura: Melior est qui vincit iram, quàm qui capit civitatem. Habes igitur adversarium magnum in teipso.*

Primum igitur artificium est, ad improbam alterius linguam tolerandam, *Seipsum accusare*, & omnino æquum judicare, similia facientem similia pati.

§. II.

1. Se submittere, ac emendationem deinceps constituere.

ALterum ad tolerandam linguæ improbitatem artificium est, *Se submittere, ac emendationem deinceps constituere.* Incredibile dictu est quantarum sit virium in linguam improbam demissio animi. Nam sicut tormenta bellica majora saxeas turres perrumpunt & commolunt, saccos tamen lanæos vix offendunt: ita summissio linguam protervam frangit, enervat, dejicit; superbia attollit, animat, impellit.

Quàm multis profuit ab improbâ linguâ percussos esse, qui abstrusum in se vitium sibique ignotum sic moniti correxerunt; aut notum, sed neglectum emendarunt. Quàm multos alienæ linguæ protervia & cautiores reddidit, & ad virtutem incitatiores. Ex hoc plumbo hoc aurum est eliquandum.

Virgilio Maroni visa est opportunissima medicina, si linguâ ictus velit sapere, moréque promittat emendatiores. Cùm enim quidam ejus amicus Cornificii in eum maledicta narraret: Et quam putas, inquit Virgilius, istius maledicentiæ caussam esse? Nam Cornificium amo, nec eum unquam offendi. Cui amicus: An, inquit, Hesiodi sententiæ non meministi? Architectum architecto invidere, & poëtam poëtæ? De malis, ait Maro, id Græcus intellexit; nam boni eruditos amant. Sed ego magnam eum meâ laude ac gloriâ vindictam in manibus habeo; majore curâ virtuti me dedam. Quò autem melior fiam, hoc ille invidiâ rumpetur vehementiore. Pulcherrimum vindictæ genus est, emendare quæ carpuntur, aut ea certè emendaturum statuere quæ ab adversariis arroduntur.

Psal. 62. vers. ult.

Sic obstruitur os loquentium iniqua.

Vide cap. 58. §. 3. in hac parte.

Suprà, mi Lector, mel tibi propinavi, sed falsum. Nimirum suaseram iis omnibus, qui aliquid in alios imperii haberent, salem in capite, mel in ore, sale, seu maris amplitudinem in pectore ferendam. Quo hæc commendatiora sint, melli nunc butyrum addo.

Isaiæ cap. 7. vers. 15.

Quod divini à Bethlehem pueri, quod nostri Emmanuelis infantia mel & butyrum in cibum habuerit, testatus Isaias: *Mel*, inquit, *& butyrum comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum.* Hoc tibi mel, mi Christiane, & hoc maximè butyrum ingero. Et ut appetentia sit excitatior, En butyrum, quo vescaris artificiosissimum, idque non è vili tugurio.

Regiæ domus opulentiam nonnemo velut oculatus testis hunc ferè in modum describit. Tori ubique purpura strati; stragula duplici byssо insignia plus artificio *Virgilius* debebant quàm naturæ. Præterea cultu mirabili stabant dispositæ per cubicula statuæ, quæ sudantium vultus exprimere videbantur. Ego admiratus, inquit hospes, ingeniosam statuarum novitatem, propiùs accessi, & materiam audaci digito scrutatus sum. Sed profundius, quàm vellem, fragilis materia manum admisit. Perturbatus igitur imaginis vicatrice, fugæ consilium cepi, cùm ad latus se applicuit sedulus minister, spumantémque generoso potu pateram humanissimè obtulit. Cùmque incerto vultu æstuarem, putavit ille tantis conventibus insuetum numerosæ domus frequentiâ perterreri. Itaque vanitatem timoris mei non ingratâ consolatione permulcens: Quid, inquit, exhorrescis hospes ad regalem strepitum? quid triumphum credis quotidianæ familiæ rationem? Tu verò in aliud tempus stuporem differ; utere principalis domus beneficiis, & audaci manu frange statuæ butyraceæ auriculam. Præsto sum, qui saturatis suavissimam potionem affundam. Cùm ego negarem deformari statuam oportere, ultro irrisit servus aulicus, & cervicem imaginis amputavit brevi gladio, qui ad hoc ex catenis argenteis de cingulo pendebat, &: Nondum scis, inquit, septemdecim esse cubilia, in quibus singulis ejusmodi quatuor imagines è marmore angulos adornant, præcisis cervicibus, quæ quotidie recentissimo butyro reparantur; tum ut populus in jentaculum destruxit extemporaneos vultus, frons subinde alia atque alia reponitur, & in diem septies ac decies renovatur delicatissimum munus. Nondum hora diei nona est, & jam centum quadraginta butyri pondo hoc palatium absumpsit. His atriensis dictis sumpsi audaciam destruendi formosum artificium, & inhiantem gulam liberalissimè propitiavi tam opportunâ butyri promulside.

Lucius Sat. nis. lib. 12.

Hoc ergo butyrum tam artificiosum hîc ingero gustandum; Christianam submissionem ac mansuetudinem suadeo exhibendam. Hic aude, Lector, & imagini butyraceæ vel auriculam, vel nares, aut potiùs mollissima præscinde labra, & tuam inde linguam instrue. Disce petulanti linguæ non pari respondere petulantiâ: Disce non turbulenter, non ferociter, non insolenter, non contumeliosè, non arroganter & contumaciter laxare linguam: Disce si non mel & rosas, certè butyrum loqui. Hoc ajo; modestè, submissè loquendum ei, cui concordia & pax cordi est. *Mollis responsio*, quam Salomon adeò dilaudat; hoc illud elegans butyrum est, de quo loquimur. Ad frangendam alterius iram, non est præstantius, sed nec præsentius pharmacum ullum aliud, quàm butyrum istud, *responsio mollis.*

Prov. 15. vers. 1.

Olim infantibus recèns lustratis, lac & mel dabatur, quod etiamnum Æthiopes faciunt. De priscо ritu clarè Tertullianus: *Inde*, ait, *suscepti lactis & mellis concordiam prægustamus.* Idque ideo fiebat, ut Christianis omnibus submissio infantilis & mansuetudo altiùs imprimeretur. Ad rem Bernardus: *Duo sunt*, inquit, *in lacte ovis, butyrum & caseus: bene parvulus noster eligere novit, qui butyrum comedens, caseum utique non comedit.* Imitare tuum dominum, Christiane, & asperi sermonis coagulum repudia; apage hunc caseum, butyrum comede; furiosæ linguæ rabiem responsis frange quàm potes mollissimis; non cultros, non gladios, sed butyrum loquere. Submitte te, & linguam quantumcunque improbam vicisti.

Tertul. de Corona mil. cap. 3.

Bernard. serm. 2. de Adventu Domini.

Pueris, cùm dentiunt, mel & butyrum, suasu medicorum datur, doloribus mitigandis; ego tibi mel & butyrum

Galen. lib. de medic. Simpl. 2. lib.

Plin. lib. 28. cap. 19. Iob cap. 16. vers. 10. Psal. 56. vers. 5. Psal. 34. vers. 16.

tyrum porrigo, ne dentias. Non est mollis responsio, quam exerti dentes comitantur. Jobus & David hos dentes graviter senserunt. Hinc illi ab utroque clamores: *Infremuit contra me dentibus suis hostis meus. Dentes eorum, arma & sagittæ. Frenduerunt super me dentibus suis.* Hos dentes, mi homo, non humanis carnibus fatiga; butyrum comede; verbis lenibus responde. Submitte te, & triumphas.

§. III.

3. Deum adire, ac precari.

TErtium artificium est ad vitiosam alterius linguam tolerandam, *Deum adire, ac precari*; contumelias omnes Deo conqueri. Regi Sionis David usitatissimum fuit hoc artificium. Fatetur ipse: *Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.* Ut imitemur hoc, quemlibet nostrûm rex ille sanctissimus hortatur: *Revela* Psal. 108. vers. 4. Psal. 36. v. 5. & 7. *Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Et educet quasi lumen justitiam tuam, & judicium tuum tanquam meridiem: subditus esto Domino, & ora eum.* Ne dubita, æquissimus ille judex, qui trans cortinam videt omnia, *humiliabit calumniatorem. Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Tu ora eum, & ipse faciet. Sapientissimè dixit Siracides: *Beatus, qui tectus est à linguâ nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus: jugum enim illius, jugum ferreum est, & vinculum illius, vinculum æreum est. Mors illius, mors nequissima, & utilis potiùs infernus quàm illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias injustorum: & in flammâ suâ non comburet justos. Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus ladet illos.* Num audisti, mi Christiane, quantum mali sit mala lingua? Sed num & illud audisti, & intellexisti? *Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis* &c. Tu ergo Deum ne relinque, sed puris amplexibus tunc potissimùm stringe, crebris precationibus tunc maximè fatiga, cum linguarum malei te tundunt. Tu ora eum, & ipse faciet.

Psal. 71. vers. 4. Rom. cap. 8. vers. 31. Eccli. c. 28. à vers. 23. ad 28.

Maledicta & contumeliæ precibus ardentibus sunt retundendæ.

Sed dicas: si pessimi quique secretis criminationibus me infament ignarum, & quo incautior decipiar, palam laudatum. Quid hîc faciendum? Quid Seneca fecit? Sed exemplis gravioribus te urgebo. Quid fecerunt tot sanctissimi viri? quid Christus fecit?

Tacitus l. 1. histor.

Quid multis ante Christum sæculis fecit Moses? Vir longè mitissimus; quis tamen eo uno fortior? quis rursus minùs ultionis cupidus? qui quò populum infestiorem habuit, & ad convicia proniorem, eò impensiùs cæli Numen his propitium reddere perseveravit. Nam quantò magis pervicax populus insanis clamoribus ac querimoniis urgebat, tantò Moses ardêtiores ad Deum preces fundebat. Imò cùm jam lapides furibunda plebs minaretur, hoc unum Moses in sui defensionem objecit, *refugere ad Deum.* Huic uni & soli injurias conquestus: Exodi c. 17. vers. 4. *Quid faciam,* inquiebat, *populo huic? adhuc paullulum, & lapidabit me.* Hic à Deo jussus in populi gratiam aquas è rupe producere, ut injurias beneficiis pensaret, promptissimè paruit. Sed neque Aaroni fratri conviciatus est, nec sorori, quòd connubium Æthiopicum sibi exprobrasset, ideo minùs benevolè opitulatus est. Ita mansuetissimus virorum sæpius multiplicis linguæ furores precibus sedavit.

Vide supra c. 33. de Calumniâ §. 1.

Quid Saram eximiæ sanctitatis feminam commemorem? Jaciebat in eam ancillaris temeritas maledicta & probra, interfectricem virorum nominans, quæ pluribus nupsisset, sed in nullo connubium diurnum esset sortita; quæ septem maritos subitâ nece præcipitasset in tumulum. Et ut calumnia hæc graviore pondere sauciaret: Tob. cap. 3. v. 9. 10. 11. *Numquid & me vis occidere,* ajebat famula, *sicut jam occidisti septem viros? Ad hanc vocem Sara perrexit in superius cubiculum domus suæ, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit, sed in oratione persistens deprecabatur Deum.* Ita nec Sara flammas à maledicâ linguâ immissas potentiùs restingui posse censuit quàm Oratione.

Incendium à præcipiti Phaëthonte factum, felicissimè compescit oratio.

§. IV.

4. Suam hac in re patientiam ad exempla sanctiora erigere.

HOc igitur quartum hîc artificium est; *Suam hac in re patientiam ad exempla sanctiora erigere.*

Narcissum Hierosolymorum Antistitem virum eximiâ virtute præditum, & præsertim in castigandis vitiis animosum homines perditissimi, monitori optimo nimisquam asperi, fœdis calumniis infamare sunt aggressi, & prout consutis dolis inter se convenerant, jurejurando etiam criminationes firmarunt, quo magis fidem facerent plebi citò credulæ. Illorum unus dejerans: Si falsum, inquit, dixero, malè peream incendio. Alter: Si fefellero, ait, me lues pessima invadat. Tertius non minùs seipsum execratus si mentiretur: Omnem, inquit, oculorum diem perdam, ni talis, ut dixi, sit Narcissus. Vix tamen ulli sunt reperti, qui vel juratis crederent, ob testatissimam tot annis castimoniam Narcissi. Et quid ad hæc ipse Narcissus? Falsissimæ criminationi graviter indignatus, sed quia solitudinis ac sapientiæ amantissimus erat, tacuit, cessit, calumniatorum oculis se subduxit, Deo sibique vacaturus inter feras, quæ saltem calumniari nescirent. At sublimis ille Oculus qui conspicit omnia, nefariorum hominum scelus, quod non potuit non videre, mox in apertum protraxit illis ipsis supplicii, quæ sibi scelerati optaverant. Et primus quidem obtrectatorum, scintillâ in incendium gliscente, in suâmet domo cum omni familiâ miserrimè conflagravit. Reperit quod optavit. Et videbatur facinus illud non unius sed plurium vel innocentum capitibus expiandum. Alter calumniator ille, capitali peste, quàm imprecatus sibi fuerat, à calce ad verticem infectus, Numine sic vindicante, contabuit. Hoc habet: votis suis periit. Tertius sociorum calamitate doctus resipiscere, confictas à se atque sociis calumnias publicè fassus est, nec tamen ultorem Deum penitus effugit. Nam tantâ pœnitudinis acerbitate percellebatur, in fletum tam uberem solutus, ut utrumque lumen lacrymis extinxerit. Vivus, sed cæcus, & ad productius supplicium superstes. Ita Narcissus sceleratas linguas superavit tolerando.

Narcissi erga calumniatores tolerantia, & eorum pœna.

Theodosius Imperator hac improbarum linguarum victoriâ planè admirandus. Verba Theodosii agnoscite: Si quis, inquit, modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessenda, ac temulentiâ turbulentus obtrectator temporis fuerit, eum pœnæ nolumus subjacere, neque durum aliquid, neque asperum sustinere: quoniam si id ex levitate processit, contemnendum; si ex insaniâ, miseratione dignissimum; si ab injuriâ, remittendum. Audiant & imitentur Christiani principes. Ab obtrectatoribus nemo liber, nec summa quidem fastigia.

Cato Porciæ gentis princeps, senator optimus, Imperator præclarissimus, orator exactissimus, quater & quadragies causam dixit, diversis odiorum & contumeliarum machinis appetitus: semper absolutus est. Camillum exulem ni vidisset Roma, periisset. Scipionem Carthagine & Africâ suâ majorem pæne vicisset calumnia.

Quis magnorum inter Christianos non retulit vulnera ab hoc detractionis morsu, quis non venena ab hac viperâ? Christus ipse an non audiit: *Samaritanus es, dæmonium habes; vini potator, populi seductor?* Ecquem non ambussit hæc flamma?

Optimè dixit Gregorius Nazianzenus: *In bonam partem hoc accipe sancta Trinitas: nec tu stultorum linguas pentus effugisti.*

Naz. orat. de humanâ Christi Nativitate, & orat. 3. de Pace.

Christo Domino in os objectum: *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Quàm verè Lingua, *Universitas iniquitatis,* dicitur!

Luc. cap. 11. vers. 15.

Sunt certæ diei horæ quas Superbia, & Avaritia, & Luxuria inter se dividunt: Lingua, non unam tantùm diei partem, omnes sibi horas vendicat, Mundus iniquitatis est, omnia capit, omnia continet. Quâ demum ratione? Quâ charta solet geographica descriptum Orbem. In hac explicato digito, Hispaniam, Italiam, Poloniam, Galliam, Germaniam, aliasque Orbis partes designamus. Sed chartæ huic geographicæ, coloratæ Linguæ nemo fidat; mendacissima est, grandia minuit, parva extendit, alta deprimit, ima extollit, pro libitu pingit & fingit. Quantum, putas, Deus à mendacio distat? Quantum Christus à Beelzebub? Immensum, infinitum. Lingua tamen audet, & Deo mendacium, & Christo dæmonium affingere. Quòd *si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus?* Ergo non sanæ mentis, & planè fatuus est, qui viam quam ad cælum facit, ad chartam tam mendacem dirigit. Innumeris modis Lingua decipit, terret, seducit, dejicit, configit.

Matt. c. 10. vers. 25.

Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, certè nec domesticis ipsius parcent. *Non est servus melior Domino suo.*

Joan. c. 13. vers. 16.

Et Detractio quidem fulmen imitatur, quòd improvidum & imparatum ante perimit, quàm periculum denuntiet; quódque firmissima ferè impetit, vilissima & humi serpentia negligit; ita illa in optimos quosque sævit, ut prope signum sit viri aut magni, aut ad magna nati, pati linguas detrahentium. Nam cum Detractio ferè ab æmulatione proficiscatur, solâque magnitudo aut parta aut sperata æmulationum materia sit, in magnos exsurgunt hæ linguæ, ac non nisi in tales venena jaculantur. *Magnitudinem enim alienam famámque, cùm dedecus suum æmulus existimet, consurgit in adversarium, eúmque densâ linguæ grandine velut saxeo imbre obruit. Fieri non potest*, inquit Chrysostomus, *ut qui virtute excellunt, apud omnes bene audiant. Nequaquam tamen dolendum est, si malè audiamus, sed si jure malè audiamus.* Quo sensu præclarissimè dixit Epictetus: *Quid verò Antisthenes ait? An id unquam audivisti? Regium est, Cyre, cùm rectè facias, malè audire.*

Scribam. in Pol. l. 1. c. 17.

Chrysost. serm. de calum.

Epictet. l. 4. dissert. c. 6. med.

§. V.

5. Cõtemnere hæc linguarum aut calamorum vulnera.

QVintum ad nequitiam linguæ vincendam artificium est, *Contemnere hæc linguarum, aut calamorum vulnera.* Contemne, & vicisti. Nam hæ linguarum insidiæ sæpissime non lædunt, nisi volentem. Adyanton herba licet aquâ perfundatur aut immergatur, siccæ tamen similis est; sic cùm homini probo contumelia infertur, non inhæret. Quod si tu sapias, nullâ re magis testatam facies innocentiam tuam, quàm calumniarum & detractionum contemptu ac neglectu. Ut scias, omnis calumnia & obtrectatio fœtidæ similis est cloacæ, quæ quò plus movetur, plus fœtet. Nosti, Camerinam non esse movendam. Neque enim miser est, qui audit convicium, sed qui facit. Convicium porrò potentissimè regeritur, cùm convicio non respondetur. Non enim acerbius est convicium, quàm conviciatorem neglectu ostendere indignum cui respondeatur. Ille magnus & nobilis est, qui more magnæ feræ, latratus minutorum canum securus exaudit. Ita molossos generositates aut leones imitemur, qui circumlatrantibus catellis non solent allatrare, meràque imparium indignatione & contemptu. Contemne & tu has linguas, quæ non fauciant nisi resistentes.

Ad naturam rei præclarissimè dixit religiosus ille scriptor: *Quid enim sunt verba, nisi verba? Per aërem volant, & lapidem non ladunt. Si reus es, cogita quòd libenter emendare te velis: si nihil tibi conscius es, pensa quòd velis libenter pro Deo hoc sustinere. Et quare tam parva tibi ad cor transeunt, nisi quia adhuc carnalis es, & homines magis quàm oportet, attendis?* Ecquid verba, quid calami nocere possunt animo qui Deo nititur? Quod grando tectis, quod fluctus rupibus, hoc calumnia potest, cùm in virum inciderit. Vis vincere? vis hostem frangere? de inimico triumphum agere? Contemne. Certa est victoria in solo contemptu. *Vis adversarium mœroribus exedi? vide. Vis indignationibus lancinari? nec verbo dignare. Vix videre supplicia? beneficiis cumula.*

Thomas à Kempis l. 3. Imit. Christi cap. 46. num. 1.

At durum, acerbum, ac miserum est tot pungentibus linguis velut jaculis configi. Durum, sed sæpe fructuosum; acerbum, sed salutiferum: miserum, sed gloriosum. Exosculemur hanc bene merendi materiam, hanc messem cælo invehendam, hanc vindemiam dominicis cellis inferendam.

At excido, inquis, Principum gratiâ. Modò non excidas Dei. At forsan ideo spoliaris opibus. Nemo te spoliabit æternis. Privaris dignitate? Nemo te bonâ conscientiâ privabit. Vituperant te homines? Sed honorabunt Angeli. At multos experiris inimicos & vexatores? Modò amicum habeas & protectorem Deum. Contemptus jaces? Exurge cælo. Condemnaris? Judice Deo absolveris. Animum ergo adversùs hæc para, & scito vix ullum virum bonum ab his linguæ jaculis vivere invulnerarum. At satius est criminationibus sordidari cum bonis, quàm falsis laudibus honestari cum improbis.

Pericles, qui quadraginta annis Athenienſium Rempublicam gubernavit, vir disertissimus, suggestum conscensurus ut ad populum diceret, diis vota faciebat, ne ullum sibi verbulum, se imprudente aut invito efflueret, quod ad Rempublicam minùs pertineret. Hic, inquam, Pericles temerarium & insolentem conviciatorem, per diem integrum, idque in publico patienter tulit. Neque vesperi cùm se domum reciperet, adhuc maledictis insectantem à se repulit. Postremò, cùm jam in domus limine, sub primam noctem, consisteret, conversus ad servum Pericles: Heus, inquit, mox facem expedito, & hunc civem domum reducito. Sic homo improbus ab injuriâ & contumeliâ gratiam reportavit.

Plutarchus in Pericle.

Hoc prorsus est convicia, calumnias, & maledicta magnanimo contemptu digerere.

Quid igitur hæc linguarum tonitrua tantopere nos terrent? in fumum evanescent: Quid detractiones & calumnias, quid probrum & infamiæ notam adeò reformidamus? Augustinus contra hæc nos animans: *Opprobria hominum, inquit, nolite metuere, & detractione eorum ne cedite: superenimi; nec quòd nos spernant, magni duxeritis: sicut enim vestimentum, ita per tempus absumentur.* Et dicti rationem reddens solidissimam: *Crimen falsum*, inquit, *reum non facit hominem, nisi apud judicem hominem: ubi autem Deus judex est, nullus falso crimine laditur.* Deus qui justificat, quis est qui condemnet?

Aug. in ps. 63. vers. 14.

Rom. c. 8. v. 33.

§. VI.

6. Silentium.

SExtum est? *Silere*, ac generosâ taciturnitate detractiones & calumnias cõcoquere. Sile igitur, alioqui crabrones irritabis refutando. Sile, ne pervulgentur, quæ nescienda potiùs & sepelienda essent. Cùm respondetur, cùm excusatur, cùm jure agitur, longè latéque infamiæ nota perfertur, quam multò tutiùs silentium sepeliisset. Quâ de re Seneca illustrissimè: *Qui primis*, inquit, *defungi malis potuimus, in majora devolvimur. Quosdam unius verbi contumelia, non æquo animo lata, in exilium projecit: & qui levem injuriam silentio ferre noluerant, gravissimis malis obruti sunt, indignatiq; aliquid ex plenissimâ libertate diminui, servile in sese attraxerunt jugum.* Quòd si reprehenderis à quo non deberes, nec modo quo deberes, illud velim cogites, quod sapienter dixit Romanus scriptor: Nulli patientiùs reprehenduntur, quàm qui maximè laudati merentur. Itaque silendo reprehensionem admitte, illámque in encomium tuum tacturnâ patientiâ converte.

Seneca l. 3. de ira cap. 8.

Plinius in Panegyr. cum. lib. 7. epist. 20. Ebend.

Sunt quædam vulnera, quæ melius sit non tetigisse; *Plurima curando fieri pejora videmus:*

Neglige,

Eccli. c. 20. vers. 7. Neglige, & tace; ita sanabis. *Homo sapiens tacebit usque ad tempus.*

Contra verbosos noli contendere verbis.

Sile & dissimula, ut adversarius arbitretur detractiones suas à te nesciri. Nam plerunque qui sua dicta putat sentiri, putat etiam de vindictâ cogitari: itaque se parat, ne hostis inveniat imparatum.

Quemadmodum verò Fabius Maximus (quem olim Ovem appellabant) pugnam opportunè fugitans, & Annibalem magis eludens quàm conflictu frangens, ducem antea invictum, morâ vicit & patientiâ; ita qui cedit & silet, linguámque verberantem non reverberat, sed declinat dextrè, hic victor est, hic vacillantem concordiam restituit cedendo & silendo. Ita Socrates Xantippen uxorem clamosissimam placavit non respondendo. Medicamentum injuriarum & contumeliarum omnium probatissimum est silentium. Tam injurias ferentem quàm inferentem sanat: solâ offensarum commemoratione animorum vulnera recrudescunt. Silentium ad dolentis animi perturbationem sedandam valet plurimùm. Optimè miserias ferunt qui abscondunt. Hinc Rex iratam nõ sine causâ Reginam sic alloquitur:

Silentium est injuriarum medicamentum probatissimum.

Virgil. lib. 4. Æneid. *Desine mèque tuis incendere, téque querelis.*

Canum in pagis allatrantium ira non meliùs defervescit, quàm transeuntis viatoris silentio, cautáque patientiâ. Apum circumvolitantium aculeos non difficulter exit illæsus, quisquis inter eas fuerit quietus; repugnans & procax læditur. Pax silentii effectus, & velut filia est.

Macrob. l. 1. Saturn. Angeronam silentii Deam ore obsignato repræsentarunt prisci. Hanc autem, Macrobio teste, in templo Volupiæ, quæ delectationis & gaudii Dea fuerat, collocarunt, ut tacitè significarent, eum qui silere, & injurias toleranter ac placidè ferre didicisset, ingenti delectatione, voluptate maximâ perfundi. Nimirum in templo Volupiæ sedet Angerona: oris obsignati homo placidæ Voluptatis ædem incolit.

Sed & hoc insuper habet hominis læsi silentium; plerunque patrocinia & hominum & ipsius Dei læso conciliat. Moses ad suos proclamat: *Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.* Magdalenæ silentis & lacrymantis patrocinium suscepit Christus, non solùm adversùs Iscarioten, sed etiam adversùs hospitem suum & convivatorem. Et ipsius Christi tacentis ad tot támque capitales hostium accusationes Pilatus quantus ex judice patronus est factus?

Exod. c. 14. vers. 14.

Maronem poëtarum principem Filistus quidam orator, facetiis vexare solitus, audiente Augusto Cæsare, elinguem dixit, sed nec si linguam haberet, causam propriam tueri posse objecit. Cui Maro: Tace, inquit, rabula. Nam mea hæc taciturnitas causæ meæ defensorem fecit Augustum: & hac tubâ, cùm volo, loquor, quæ ubique & diutissimè audietur.

At dicas: Qui se pro ove gerit, à lupis devorabitur.

Neque nos ubique, & in omni causâ tacendum dicimus. Interdum pax ambienda est responsione, sed eâ molliss imâ. In curiâ & judicio, si rei familiari, si famæ aut vitæ periculum sit à silentio, loquendi locus erit. At verò domi, in mensâ, in plateâ, in agro, in jurgio, in lusu, in symposio tutissimum semper silentium, præsertim cùm in linguam improbam pugnandum est. Hîc vetus Germanorum verbum verissimum: Duorum sapientior, tacebit prior. Nam ille sapientior est & melior, qui citiùs retulit pedem, cùm utrimque certatur. Neque hoc ignaviæ signum, sed fiduciæ.

Res certa est: plerunque manu tardissimi sunt; qui promptissimi linguâ; multiloqui ac magniloqui, vix unquam strenui. Homericum Thersiten hominem ignaviss imum, sed proterviss imè conviciantem Achilles pugno interfecit, Goliathum David lapide prostravit. Nimirum canes illi magis degeneres minimè mordent, qui plurimùm latrant. Et Hieronymi sensu: canis latratu tam bonus facilè fugatur.

Philip. Bosq. hist. Lazar. c. 7.

Cùm virorum ille mitissimus Joannes Canonicus, ut vocant, regularis, cum amicis familiariter colloqueretur, domesticorum unus in conclave irrupit, & minis arque clamoribus omnes exterruit improbus latrator; in Joannem singulariter velut è plaustro jecit convicia. Joannes fellis expers, columba placidissima insanum nec verbulo percussit. Hîc amicorum quispiam: Cur obsecro, inquit, mi domine, ad dicta tam atrocia siles? tuam ipse famam conculcas. Ejice foras calumniatorem. Huic Joannes sedatè: Si flamma, inquit, domum corripuerit, num tu oleum affundas? Hic homo totus ardet, & furit: at nosti, nihil esse deformius, quàm furiosis respondere: sicut in morbis nihil perniciosius, quàm pharmacum immaturum.

Surius 10. *Octob. c. 9. in vitâ.*

Primam iram nemo audeat oratione mulcere; surda est & amens; dandum illi spatium, dum remittat. Atque hoc medicorum scitum est, qui negant in accessionibus medendum.

Huic homini, hoc quidem tempore velle medicinam adhibere, esset occidere. Ubi remittente insaniâ, nonnihil ad se redierit, curationem admovebimus.

Hoc est prorsus Davidem agere, & furiosum Saülem placare citharâ. Contra iratorum contumelias pharmacum est præclarissimum, TACERE. Aut enim potentior de te malè locutus est, aut imbecillior: si imbecillior, parce illi; si potentior, parce tibi, & noxam cave. Sunt qui cùm audiunt vel leviter sibi detractum ab aliis, mox grandem meditantur vindictam: ita *sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum.* At iniquum est pueruli sagittulâ vix læsum, mox vulnera & cædes coquere. Non est argumentum certius magni animi, quàm improbâ linguâ verberatum non reverberare. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.*

Ps. 63. v. 8. Non reverberare magni animi argumentum. *2. Cor. c. 1. vers. 12.*

Hîc pulchrè Gregorius: *Quid enim,* inquit, *si homines laudent, & conscientia accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia nos liberos demonstret? Valde miror cur vos, qui cor fixistis in cælo, verba hominum agitent in terrâ. Dux bonorum Paulus dicit:* Opus suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantùm gloriam habebit, & non in altero. *Si laudibus lætamur, & detractionibus frangimur, gloriam nostram non in nobis, sed in aliorum ore posuimus. Quid autem aliud detrahentes faciunt, nisi in pulverem sufflant; atque in oculos suos terram excitant, ut unde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant?* Quæ omnia Chrysostomus suo etiam calculo confirmat; nam de calumniatoribus & detractoribus mentionem injiciens: *Possum,* inquit, *facere malam famam, sed non interficere conscientiam.* Tu igitur, quod Isaias monet, *vide ut sileas: noli timere, & cor tuum non formidet.* Longè glorios ius est, ad imitationem Christi, injuriam tacendo tolerare, quàm superare respondendo.

Gregor. l. 8. epist. 45. & l. 9 epist. 39. *Galat. c. 6. vers. 4.* *Chrysost. homil. de Susannâ.* *Isaiæ cap. 7. vers. 4.*

§. VII.

Septimum in tolerandis aliorum linguis artificium est, *Cæleste præmium suspicere.* Ecquid queri potes de conviciis, detractione, calumniis, cùm hæc augmenta sint cælestis præmii? Contumelias omnes & injurias centuplo Deus æternóque fenore pensabit. Detrectas luctam? recusas gloriam, abjicis coronam. Qui certare non vult, is præmium aspernatur; qui pati abnuit, cælum sibi displicere non dissimulat. Quæ enim hæc justitia, quæ esset verecundia, sperare præmium, repellere laborem? Ab incunabilis Mundi semper passa est Innocentia.

7. Cæleste præmium suspicere.

Historiam omnem, Græcam, Latinam, barbaram; sacram, profanam volve, & nusquam non cernes Virtutem jaculis petitam, præcipuè venenatis jaculis Linguæ.

Ab orbe cõdito virtus semper fuit petita venenatis linguæ jaculis.

Nil in Orbe tam sanctum cui Lingua vitiosa parcat. Hæc lapides jacit, & tela spargit, ut viam ad cælum si non

non inviam, certè reddat impeditam. Quid trepidamus, quid in viâ subsistimus, quid oculos retro flectimus? hanc semitam ad cælum dux Christus, tótque centena millia comitum signarunt sanguine. Neque tamen nos ad sanguinem hîc provocamur: mollior detractionum pugna est, quæ vix supremam cutem ferit, ac ne ferit quidem, si contempseris. Sin altè in animum admiseris, non verba sunt, sed vulnera, quibus tamen præmium cæleste promissum non est. Linguâ feriri, & non referire, hoc Christianum, hoc cælo dignum est.

In hanc rem expedit, non omnia videre, non omnia audire. Sic multæ nos injuriæ transibunt: ex quibus pleraque non accipit, qui nescit. Non vis esse iracundus? ne sis curiosus. Qui inquirit quid in se dictum sit, qui malignos sermones, etiamsi secreto habiti sint, eruit, seipse inquietat.

Verborum in te prolatorum ruminatio, scrutatio, & pro tuo sensu explicatio eò perducit, ut videantur esse injuriæ quæ profectò non sunt. Abduc ergo animum B ab auditis, & erige ad alta.

Et quis prudens omnium ore & calamis, dicta factáque sua probanda speret? stultitiæ hoc magnæ est. Prudentia liberiore locutione non offenditur; imò gloriatur cùm patitur linguas, quæ ferè in magnos venena sua jaculantur; uti fulmina in firmissima quæque sæviunt, transeunt mollia, velut robore suo indigna.

Sed nimis quàm dolet, inquis, cùm linguâ nocente verberatur innoxius. In promptu solatium est; cum Jo-
Iob cap. 16. vers. 20. bo animosè dicat sic saucius: *Ecce in cælo testis meus, &*
Greg. lib. 8. epist. 41. ad Palladia, & l. 9 epist. 39. ad Theoctistam, utraque dignissima legi tota. *conscius meus in excelsis. Si ergo nobis,* inquit Gregorius, *est testis in cælo, testis in corde, dimitte stultos foris loqui quod volunt. Qui vitæ suæ in cælo testem habet, judicia* (& linguas) *hominum in terrâ pertimescere non debet.* Apostolus * suo id exemplo docens: *Mihi autem,* inquit, *pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die.* Humanis major, facilè judicia & linguas hominum contemnet. Quid enim refert cujus auxilio cælum conscendas? satis est conscendere. Nihil interest an nomen tuum morbus, an gladius, an lingua inscribat cælo: modò inscribatur; tu beneficio fruere. Et ut æger pulsâ invaletudine, rigidas medici manus præmio donat, ita tu has linguas honora, sine quibus res secundæ fortassis oblivionem Dei conciliassent. Nam prospera plures excludunt cælo quàm adversa.

* *1. Corint. cap. 4. v. 3.*

Cassianus sac. Coll. 18. cap. 14. Impetravit olim, quod Cassianus narrat, ab Athanasio urbis antistite Alexandrina matrona tam dives quàm nobilis, ut una aliqua è viduis, quæ sacri ærarii sumptibus alebantur, sibi daretur alenda. Data est illi mulier miti suavique ingenio, & linguâ prorsus modestâ. Sed optimæ matronæ satis factum non est. Siquidem patientiam suam hac ratione nihil profecturam credidit, cùm sciret virtutem sine adversario marcere. Itaque aliam sibi dari ab antistite poposcit. Athanasius mentem feminæ non satis assecutus, dari jussit aliam, sed inhumanam, pervicacem, iracundam, & multò pessimæ linguæ feminam. Hanc matrona nobilis domum adduxit. Mox furia illa ingenium detexit: nam pro piâ liberalitate ac lauto hospitio convicia solùm, & obtrectationes atque maledicta, imò & verbera reddidit. Nihil in eâ obsequii, nulla gratiarum actio; quidquid ferè proloquitur est, fœdissima oris spuma, & merum jurgiorum semen fuit: vix quidquam pro sanâ loqui noverat. Hîc matrona nobilis sibimet applaudere, & multùm gratulari; hîc in sinu gaudere, cælúmque sitientibus oculis suspicere; hîc Deum ardentibus precibus venerari, eique gratias agere, quòd suam patientiam his exercitiis erudiret; denique ad Athanasium redire, eique pariter amplas habere gratias, quod sibi eam demum dedisset viduam, per quam ad patientiæ cultum jugiter exerceretur, atque sic viâ longè certiore duceretur ad cælum. Hæc profectò heroidem sapiunt Christianam. Imite-

A mur, si cælum amamus. Spe certâ cæleste præmium expectat, qui Linguæ flagellum patienter tolerat.

Agnoscamus ergo Domini voces: *Beati estis cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversùm vos mentientes, propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælo.* Æternis nati, deligamus æterna. *Matth. v. 11. & 12.*

EPILOGVS IN PHAETHONTEM.

VOlumini prolixiori, Lector, da veniam, quam bis tèrve jam suprà, sed obscuriùs petii. Quædam dicenda, quædam sæpiusculè ingerenda, quædam etiam inculcanda fuerant; *Opportunè, importunè,* Tarsensis Ecclesiastæ monitu. *2. Tim. 4. vers. 2.*

Sed objicias: Quid prodest aperta monstrare, quid clara explicare? Plurimùm. Et caussam à Romano sapiente audi: Multa vel ante oculos posita transimus; sæpe animus etiam aperta dissimulat: ingerenda est itaque illi notitia rerum etiam notissimarum. Plurima scimus, sed non facimus. Scimus, non esse ditioribus & potentioribus adulandum; iis tamen adulamur: scimus, non temerè jurandum, non mentiendum, non obmurmurandum; nihilominus & juramus, & mentimur, & obmurmuramus audacissimè. Itaque reducendi sumus ad memoriam, idque frequentiùs. Sæpe agitari debent, sæpe versari salutaria hæc monita, ut non tantùm nota sint nobis, sed etiam parata. Hinc dictioni sæpius laxandæ fuerant habenæ, quando aliqua non monstranda tantùm, nec tantùm explicanda, sed sæpius iteranda, & C prorsùs inculcanda sunt. Atque hinc

Apem monstrum & clara explicum plurimùm prodest.

——— *summi plena jam margine libri* *Iuven. sat. 1. vers. 20.*
Scriptus, & in tergo necdum finitus Orestes.

Scripserat olim Euripides, poëta tragicus, Orestis furiosi juvenis res gestas. Poëtam hunc verbosior secutus alius, qui ubi margines omnes versibus implevit, etiam in tergo voluminis, contrà quàm veteres solebant, versus exaravit, nec tamen tragœdiam finiit.

Idem pæne hîc accidit, Orestem planè scripsi, aut simillimum Oresti Phaëthontem, juvenem furiosissimum, qui sibi plurimùm sapere videbatur, cùm nihil saperet. Quod placidum quidem, sed periculosissimum furiarum genus est.

Phaëthontis, seu, Aberrantis Linguæ præcipitia, quantum subsecivis horis licuit, explicavi. Sed nullus etiamnum finis est scribendæ hujus tragœdiæ. Ita

——— *in tergo necdum finitus Orestes.*

Orestis aut Phaëthontis furores nondum omnes, D nondum satis percensui. Post multa jam dicta, dicenda restant plurima. Optimè dixit Alphonsus Salmeron, *Linguam esse Alphabetum seu congeriem omnium vitiorum. Quis est enim,* ait sapiens Hebræus toties nominatus, *qui non deliquerit in linguâ suâ?*

Lingua congeries omnium vitiorum. Eccli. 28. vers. 18. Lucan. circum.

Augustinus ubi dixisset, hoc elogio Ciceronem afficit:

——— *Romani maximus auctor*
Tullius eloquii ———

Nullum unquam verbum, quod revocare vellet, emisit: sapienter addens: *Quæ quidem laus,* inquit, *quamvis præclarissima videatur, tamen credibilior est de nimium fatuo, quàm de sapiente perfecto. Quis ergo est qui linguâ non delinquerit?* *Augustin. epist. 3. ad Marcellinum, vel circum.*

Omnem hominis ætatem lingua inficit. Ceterorum vitiorum indoles plerunque certam vitæ partem occupat: gula pueritiam, juventam incontinentia, vitiles annos ambitio. Vitia deinde pleraque omnia cum senescentibus

Omnia vitia præter linguæ vitium cum suis dominis emoriuntur.

scentibus senescunt, & sensim cum suis dominis emoriuntur. Solum linguæ vitium ætatem omnem, & omne vitæ curriculum variè inflammat. Non rarò quò adultiores & seniores, hoc & loquaciores sumus; comœdias recitamus & tragœdias longissimas; ut nec in tergo quidem finiatur Orestes. Attende jam decrepitos quosdam, sed eximiè garrulos senes, qui omnem vitæ suæ historiam prolixis oppidò narrationibus exponunt. Membra omnia in ipsis fracta, vires exhaustæ; vix gradi possunt, vix spirant, lingua tamen in eis etiamnum est vivacissima; dies totos garriendo frangit, nec tamè fatigatur.

O malum irrequietum! ô totam sponte currentem, & indefessam! Phaëthon stultissime, quò excurris, quò præcipitas? Sepulchrum tibi quæris, sed grande. Totus terrarum Orbis tuus est tumulus, quem dum totum imples, totum incendis. Nec satis tibi est in hunc tumulum injicere teipsum; mille tecum (quid ajo?) sexcenta millia rapis funera tuis incendiis ambusta.

Vitium linguæ totum orbem suis tumultibus implet.

Trojam olim, Saguntum, Numantiam, Corinthum, Carthaginem, nobilissimas civitates arsisse, prisca narrat historia. Parum est hoc temerario Phaëthonti, Linguæ præcipitanti, unam alterámve urbem incendere; toti Orbi flammas subjicit loquendo, & unum facit rogum tot amplissima regna. Nulla enim est regio, nulla civitas, nulla curia, aula nulla, tribunal nullum, nulla platea, nulla domus, sed nec ullæ sunt latebræ, quas iste Phaëthon, vitiosa lingua, litibus, calumniis, obtrectationibus, mendaciis, libidinibus, perjuriis, tumultibus non impleat. Orbem inspice, & verum me dixisse fateberis.

Hier. cap. 8. vers. 6. *Nemo, quod bonum est, loquitur.*

Olim domorum ostiis inscribebatur Tuscorum lingua, ARSE VERSE, hoc est, Ignem averte, seu, Cautè custodi. Hoc suo quisque pectori rectiùs inscribat: Linguæ ignem cautissimè custodi. Pessimus auriga Phaëthon, Lingua temeraria, incendit terras, Iros & Codros, Crœsos & Darios amburit; ardet Orbis, nusquam non incendium vivit.

Quid hîc consilii, obsecro, quid auxilii est? Quas situlas, quos harpagones his ignibus admovebimus? Jam supra duodecim monstravi situlas huic incendio; si non extinguendo penitus, ex parte saltem compescendo: Duodecim suggessi remedia Linguæ improbæ curandæ. Proximum ex his, & plerunque cutissimum, est silentium, quod flammas subinde miraculo etiam domare potest.

Thomas Cantipratanus lib. 2. de sui ævi miraculis cap. 13. n. 4. Bruxellæ usjacet, notum Belgis & celebre.

Narrat Cameracensis Proëpiscopus, quem suprà sæpius laudavi, in Brabantiâ cœnobium esse, Affligemium, sancti Benedicti familiæ assignatum, viros in eo moribus religiosissimis vivere. Erat in hoc cœnobio monachus, cui Radulphus nomen, silentii amantissimus. Inde Radulphus Tacens est appellatus, nam totos sedecim annos nec verbulum cum ullo mortalium est locutus; totus alloquiis divinis deditus. In eam porrò familiaritatem Dei se dedit, ut orto illic incendio, jámque per totum monasterium grassante, ignis furorem linguâ sistere sit aggressus. Cùm enim Radulphus humana subsidia jam succumbere videret, tantò animosior divinam opem sperare cœpit. Mox igitur in genua procumbens, precibus quàm potuit ardentissimis, auxilium è cælo imploravit. Nec frustra. A precibus ingenti plenus animo, linguam tot annis velut sepultam jussit vivere, dixitque hæc omnino verba: *Stes ignis hac horâ.* Stetit profectò ignis, & suæ voracitatis oblitus voci humanæ paruit. Ita incendium sine vi aliâ penitus extinctum est. En vires ac potentiam silentii!

Philo lib. Quis divinarum rerum hæres, initio.

Hoc ajo, Phaëthontis ignes, seu, Linguæ incendium nihil potentiùs sedat silentio. Silentium est illa situla, quæ in linguæ flammas effundenda. Silendo avertimus ignem. Sapienter scripsit Philo: Tace, & audi: pulcherrimum præceptum. Qui narrant, quæ non decet, non eloquentiam ostendunt, sed silendi impotentiam. Et

A propterea non ad canoram & stridulam cicadam, sed ad laboriosam & taciturnam formicam nos mittit Salomon. Ubi Lingua silentii frenos excutit, ibi præcipitium certum, & incendium. Cum gemitu dixit Ambrosius: *Fovea alta est os malevoli, grande innocentiæ præcipitium.* *Ambros. l. 7. epist. 44.*

Vide primam omnium in fronte imaginem, ubi ruptis retinaculis equi quadrijuges infreni volitant per æthera cursu, demum in præceps rituri. Talis est lingua taciturnitatis impatiens. Imò, Theophrasti sensu, magis fidendum est infreni equo, quàm incomposito verbo. *Laërt. lib. 5. cap. 2.* Eam ob causam, Boni viri, cum beato Gregorio loquor, freno consilii retinent præcipitationem verbi, & cautè considerant, ne relaxantes linguæ lasciviam, auditorum conscientiam incautâ locutione transfigant. Qui os claudit, cùm ira, vel vindicta, similisve malignior affectus stimulat, non aliud facit, quàm qui insano gladium eripit. Revera turpe non est, mutum & elinguem videri, cùm loquendi periculum est. *Gregor. l. 5. moral. c. 11. post med.*

B Cùm Valentiæ beatus Vincentius verba faceret ad numerosissimum populum, natali die Joannis Baptistæ, mulier ab ortu muta per confertam plebem ad sacrum oratorem illum perducta est. Vincentius spem ac fidem eorum qui feminam adduxerant, miratus, oculis cælo sublatis, dictionem tantisper intermisit, & ad mulierem versus: Quid vis, ajebat, ô filia? Mox illa non impeditè respondens. *Panem,* inquit, *& Linguam, ô domine.* Ad quam denuo vir sanctus: Panem, ait, quotidianum, dum vixeris, habebis; officium linguæ non impetrabis. Tu verò gratias age divinæ bonitati, quæ tibi negat obfutura: Lingua tua nisi sic esset ligata, esset mordacissima, animi corporisque interitum allatura. Cave igitur hoc in posterum à Deo petere, quod non concedet nisi iratus. Atque ab eo tempore, ut priùs, omni usu linguæ caruit. Septennio post hæc superstes, pane non eguit, nec linguam ampliùs desideravit, religiosèque obiit. *Petrus Ranzanus Panormit. in vitâ S. Vincent. lib. 5. cap. 1.*

O ergo periculosas preces! Da Deus, Panem & Linguam. Vitam quam panis servat & nutrit, plerunque perdit, aut certè inficit Lingua. Longè tutiùs peteremus panem atrum ac sordidum; Linguam candidam ac mundam. Hoc regum sanctissimus, hoc prudentissima reginarum, hoc optimi quique viri petierunt. C

Rex David precatur: *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Non loquar, nisi tu clave tuâ reseraveris os meum, ad tuas non meas laudes efferendas. Ergo, *Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam.* Fuit cùm esuriret rex David, & pane mendicato viveret. Hoc tamen non deprecatur, neque rogat ut nunquam desit panis: potiora poscit, linguam flagitat in Dei laudes expeditam. *Psal. 50. vers. 17.* *Ps. 70. v. 8.*

Nec aliter precata Esther regina: *Tribue,* inquit, *sermonem compositum in ore meo.* Idem Beatus Ephrem his verbis expetit: *Digitus gratiæ tuæ, Domine, semper moveat linguam meam, tanquam nervum citharæ ad gloriam tuam. Concede mihi, Salvator, petitionem cordis mei, fiátque lingua mea velut cithara ad resonandum jugiter laudes tuas.* D *Esther c. 14. vers. 13.* *Ephrem de Passionibus Animi.*

Hæ preces tutæ sunt. Da igitur, ô Deus, Panem & Linguam. Non primarium, non niveum & dominicum dumtaxat & similagineum postulamus, satis est nobis plebejus etiam & cibarius panis: modò simul des linguam candidam, ab omni fraudum & mendaciorum furfure purgatam. Ita non improbè rogabimus *Panem & Linguam.* Alioqui sanctiùs peteremus: Da panem, & linguam nega: Arcam panariam resera; Arcam Linguæ obsera. Nam inde nutrimentum vitæ; hinc plerunque toxicum & spumam mortis depromimus, nostróque nos gladio jugulamus.

Lingua velut gladius, dum vagina latet, non est terrori, non sauciat, non sanguine se proluit; at ubi furibundus è vaginâ proruperit, hîc jam attendat, quisquis in hostium numero habetur. Omnia ferit, omnia sternit, omnia vorat, depascitur omnia; nemini parcit, in quot-

vis

vis temerè debacchatur hic linguæ gladius: extra silentii vaginam est; cavete, obvios invadit, & vix quidquam est quod ictus eludat tam certos. Gladio ferreo vel jaculo scutum objicitur; quid objicies linguæ, nisi taciturnam patientiam? Hoc plerunque munimen optimum adversùs hunc hostem.

Sanctus Valerianus aciem illius gladii considerans: *Nihil est*, inquit, *sævius, nihil violentius amaris, asperisq; sermonibus, quorum vulnera tantò difficiliùs curantur, quantò faciliùs inferuntur. Ferri per cælum volantis spicula facilè scuti objectione contemnis; verborum verò jactus, nec revocari potest, nec prohiberi; multò enim velociores sagittis sunt.* *Valer. hom. 5. de Orie insolentiâ.*

Et quod mirum, quò retusior & mollior videtur esse hic gladius, eò fœdiùs vulnerat, eò minùs mollis, quò magis mollis est. Cave sermones super oleum mollitos, ad usque medullas penetrant, ut occidant.

Non ignoravit hoc Satanas, qui Jobum tot jam vulneribus saucium, tot calamitatibus quassatum, conjugis demum & cognatorum linguis liberalissimè flagellavit. E Jobi fortunis quod auferri posset nil superarat; plura ulcera recipere corpus vix poterat jam pæne unum ulcus effectum, sed magnum; jam decies in liberis suis mortuus erat ærumnosissimus parens. Hunc tamen virum toties jam mortuum ad novam lanienam expetit Satan. O Jobe, paullò majora canamus: gravissimis suppliciis graviora restant. Ad linguæ gladium damnatus es, gladium sanè formidandum: ipsa uxor tua, ipsi cognati tui hoc gladio te petent. Hîc te virum præsta: experieris vulnera verborum acerbiora esse quàm ferri. Sed animum obfirma, hîc ultimus est cacodæmonis aries, quem tibi admovebit ut evertat te. Non habet vehementius fulmen quod in te torqueat, quàm tuæ conjugis & cognati sanguinis linguas. Videt stygius ballistarius, post subversas omnes fortunas tuas, post necatos omnes liberos tuos, post omne corpus tuum jam pæne absumptum & funeratum, te etiamnum stare: Videt hoc, & dolet se vinci; fremit ac sævit. Quare ultimam suarum machinarum jam expediet in te; jam omne sui furoris ingenium effundet, jam ad extrema descendet, suarum virium vim maximam tentaturus: Uxoris & amicorum linguis in te pugnabit. Hîc animis opus, ô Jobe, hîc pectore firmo. Ergo animosè, ergo fortiter & intrepidè. Sta, & virulentas linguas partim silentio, partim mitiore responso elude, & vicisti. *Dæmon Jobum linguis conjugis ac cognatorum flagellavit;*

Stetit revera Jobus, stetit, & partim siluit, partim mitissimè respondit. Ita vicit, ita triumphavit omnes cacodæmonum legiones.

Quin audemus paria, ô Christiani, quin sequimur animosissimum ducem? Silendo, aut mansuetè respondendo, cùm nostras, tum aliorum improbas linguas quascunque vincimus. Non difficilis pugna; paratissimus est triumphus.

Sed patientissimo Jobo longè patientiorem ostendo. In altum eant oculi. En Dominum Jesvm sustinentem crucem. Et hîc cacodæmon expertus est extremam. Verissimè dixerimus: Bis crucifixus est Christus: primò clavis, deinde linguis. Jam flagra Servator, jam spinas, jam & clavos corpore receperat, jam altum in cruentâ trabe spectaculum pependerat, jam morte vicinâ crucis tormentum videri poterat exhaustum: cùm, ecce, diabolus novam & formidabiliorem crucem erigit; in hac Dei Filius non quatuor tantummodo clavis confixus est: tot altera crux ista trabales clavos habuit, quot Christus insultantes linguas sustinuit. Ad rem præclarè facit hoc Bedæ testimonium: *Bis petra percutitur, bis Christus crucifigitur, & manibus militum, & Iudeorum linguis percussus.*

Neque verò Christus tot in corpore venas, tot ossa vel nervos habuit, quot ejusmodi clavos toleravit. Verum, quod Jobus tot ærumnis pressus, id Christus tot clavis confixus multò verissimè de se dixerit: *Nónne dissimulavi? nónne silui? nónne quievi?* Revera, quod etiam Isaias affirmat, Tacuit semper, siluit, patiens fuit.

Christus quidem in cruce testamentarias tabellas toti humanæ genti scripserat, sed eâ verborum parsimoniâ, ut ingens hoc testamentum septem versibus nec totis complexus sit. Omne aliud in cruce tempus silendo & precando duxit, dum aliis atque aliis, & pæne innumeris linguarum clavis configeretur.

Heu, quàm non imitamur hoc nostrum Caput: quàm non dissimulamus, quàm non silemus, quàm non quiescimus? Verborum injurias vel minimas tam impatienter toleramus, quàm audacter magnas inferimus. Vix tangimur, & gladium linguæ stringimus; vix leviter offendimur, & fulmen mittimus.

Verbum priscis tritissimum erat: Qui procul à Jove, procul à fulmine. Ego longè verius, Procul à fulmine, qui procul à Linguâ, non alienâ tantùm, sed & suâ.

Ruffinus & Pelagius Græci scriptores memorant, Arsenium olim Arcadii & Honorii Imperatorum præceptorem, cùm etiamnum in aulâ degeret, ardenter a Numine hoc unum petiisse: Domine, ostende mihi viam, per quam possim salvari. Et vocem cælo missam audiit. *Arseni, fuge homines, & salvaberis.* Fugit ergo Arsenius, & aulam mutavit solitudine. Hîc inter præeundum denuo ad aures allapsa vox est: *Arseni, fuge, quiesce, tace. Hæc sunt principia salutis.* *Ita Ruffinus Aquileiensis. Pelagius.*

Omnia, quæ de Linguæ vitiis dixi, oraculo haud meliore, quàm hoc ipso clausero. Quisquis es, cui salus cordi est, Fvge, Qviesce, Tace.

Fvge, non alios solùm homines, sed quandoque teipsum, cùm tibi à te peccandi periculum est.

Qviesce, in unicâ Dei Voluntate. Extra cælum hæc una & unica quies est; aliam fortasse quæres, sed non invenies.

Tace, quotiescunque honestè non licet, aut non expedit loqui.

LECTORI BENEVOLO AVCTOR.

Cur hic liber Orbis Phaëton inscribatur?

Dlv prorsus, mi Lector, hærebam, quo nomine exitiosissimum Orbis malum insignirem. Nec uno tantùm anno hæc cogitatio me fatigabat. Tandem pæne idem quod Attalus pronuntio. Sanctissimus hîc martyr interrogatus, quod nomen haberet Deus? Mox ille: Nomen, inquit, nullum habet, prout habere homines solent. Sic ego: Improbitas Linguæ tanta est, ut vix ullo sat grandi nomine possit affici; nullum habet nomen. Quid enim? *Gladium*, aut, *Sagittam, Spiculumve* nominem? Est sanè *gladius*, & *sagitta, spiculúmque* venenatissimum. Sed universam Linguæ malitiam nondum satis expressi. *Viperam, Aspidem, Hydram* nuncupem? & *Viperas*, & *Aspides*, & *Hydras* vel centum capitum longè superant vitiosæ linguæ. *Eusseb. lib. 5. Eccles. hist. cap. 5.* *Imperitia Linguæ tantæ est, ut vix ullo sat grandi nomine possit affici.*

niem viperarum vocitem? Plus dixi, nondum satis.

Enimvero *Malorum Iliadem* dicam? Convenientissimum nomen, si ullum, re tamen suâ inferius; nec æquat infandam mali atrocitatem. Qui Linguæ virus *Universitatem iniquitatis* vocat, grande illi nomen assignat: non damno, sed aptius quæro. Quid ergo? E sacris paginis ei titulum affigam? *Feram singularem, Feram pessimam, Novaculam Dalilæ, Pharetram Malitiæ, Frameam Nequitiæ, Rhomphæam infernæ Furiæ* appellem? Speciosi tituli pro monstro tam nobili, sed minùs robusti. Quo igitur te nomine, ô malum malorum nominatissimum vocem? Aut ego te nomen habere nullum dixero, aut Orbis Incendium appellaro. Hoc placet. Incendium Orbis, Orbis Phaëthon es.

Orbis Phaëthon recte interpretatur.

At obducis hîc, Lector, &: Profanum est, inquis, hoc nomen, atque à fabulis petitum. Ignosce, ô bone, nesciebam te tam serium profani otorem esse. Sed quæso te, Ridentem dicere verum quid vetat? Sed est fabula, inquis, & poëtarum risus Phaëthon. Sit fabula; at desinit esse fabula, cùm dicitur de Linguâ. Rem voce abditam examinemus. Quod de Solis filio aurigâ temerario fictum, id de Linguæ lapsu creberrimo nimis est quàm verum. Liceat igitur pace tuâ Phaëthontis nomen non abjicere huic malo longè aptissimum. Res loquitur. Linguæ celeritatem spectas? Planè Phaëthon est; cælum & terram momento brevi pervolat: quâ impetus agit, hâc & ferram sine lege ruit. Horribilia Linguæ præcipitia intueris? Ipsissimus est Phaëthon; seipsam, & unâ secum plurimos quotidie præcipitat. In Linguâ vim nocendi consideras? Rapidissimus ignis Phaëthon est verissimus. Innumera nocumenta cogitas? Orbem terrarum perdit, vastat, incendit, Orbis exitium. Nec cœlo parcit, flammas suas & in astra spargit, superos, beatosque cælites, Deum lacessit. Nullâ nocendi vi Phaëthonte inferior est. Quinimo terras penetrat, & ipsum quoque Tartarum terret, ipsos etiam manes suis ignibus involvit. En verissimam, sic loquar, fabulam, non Phaëthontis, sed Linguæ, quæ velut igneus sed imperitissimus auriga Orbem terrarum suis incendiis jam dudum pessundat:

Fumat uterque polus, Atlas en ipse laborat
Vixq; suis humeris labentem sustinet Orbem.

Hîc, mi Lector, tuam patientiam convenimus, ut, quæ primam hujus incendii cladem spectare sustinuit, spectet & hanc alteram. Ubi Paëthontæa flamma nonnihil desævierit, aquam affundemus. Nec, putem, nimis serò. Modum namque docebimus quo linguæ improbæ, si non emendari, saltem tolerari possint.

Vale, mi optime Lector, & inter cautissimè custodienda memento esse Linguam. Artificium summum, sed rarum, rectè loqui.

brevi momento pervolans.

Dissilit omne solum penetratque in tartara vi-mis Lumen, & infernum terret cum conjuge regem. Ovid. lib. 2. metamorph. initio.

Finis Phaëthontis.

Omnia ad majorem DEI, Deiparæ, & omnium Sanctorum Angelorum honorem & gloriam.

ROSÆ
SELECTISSIMARVM VIRTVTVM
QVAS DEI MATER ORBI EXHIBET,
PARS PRIMA.

CHRONOLOGIA SVCCINCTA,
IN ANNOS BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIÆ.

MARIA, Mater Domini JESV, æterna VIRGO, *Concepta* est anno ab orbe condito 4037. à conditâ urbe Româ anno 736. die 8. Decembris.

Nata est anno proximo die 8. Septembris.

Præsentata est in Templo die 21. Novembris, cum scilicet duos annos, ac totidem menses, & dies vitæ tredecim complêsset.

Annos undecim in Templo permansit, divino cultui unicè intenta.

Anno decimo quarto ætatis inchoato, circa diem festum Encæniorum, mense Decembri, à Sacerdotibus desponsata est Josepho conjugi castissimo.

Eodem anno decimo quarto currente, die 25. Martii, æternum DEI Filium de Spiritu sancto concepit. Mox ad Elisabetham cognatam visens, tribus mensibus apud eandem commorata est. Joannis ortu appetente Nazarethum rediens uterum ferre observata est à Josepho.

Anno ætatis decimo quinto inchoato, Bethlehemi Christum Dominum orbis Servatorem peperit, die 25. Decembris.

Octavo die à Natali Filium circumcisum nominavit JESVM. Hunc Magi decimo tertio die à partu muneribus venerati adorarunt. Die quadragesimo ab eodem partu, secundo Februarii, Virgo beatissima Hierosolymis lustranda filium obtulit in Templo. Inde cum infante, Josepho duce, fugit in Ægyptum.

In Ægypto pœnè septennium inter idololatras exegit. Post

git. Post hoc temporis spatium reversa in Judæam Nazarethi habitavit, cùm annum ageret vigesimum secundum.

Annò ætatis 27. cùm Christus undecim annos & tres menses natus esset, amissum illum inter Doctores Hierosolymis in templo invenit.

Cùm Virgo mater annum ageret trigesimum secundum, Christus filius opifex mundi, artem fabrilem exercere cœpit circa decimum septimum aut decimum octavum suæ ætatis annum.

Cùm Virgo Mater quadragesimum secundum, & Christus filius vigesimum octavum annum ageret, Josephus sponsus circa ea ferè tempora obiit.

Christus cùm annum ageret trigesimum, & Mater quadragesimum quartum, Matri valedicens secessit ad Jordanem baptizandus à Joanne. Post baptismum abiit in desertum, ubi diebus 40 continuis jejunium servavit.

Cùm Maria Domini Mater quadragesimum quintum, & Christus trigesimum primum annum ageret, filius ad Matris preces aquam in vinum Canæ in nuptiis mutavit. Inde cum Matre secessit Capharnaum, ubi Mater à Filio in Jordane baptizata creditur.

Maria 46. & 47. ætatis annum cum filio exegit Capharnai, è quâ civitate Dominus initium docendi fecit, & totam Galilæam concionando peragravit.

Cùm Christus annum 34. & Mater 48. ageret, filius pro salute gentis humanæ in crucem actus est, & mater filio in cruce pendenti adstitit.

A Christi in vitam reditu die 40. 5. die Maii Christum filium in cælos abeuntem suis oculis spectavit.

Decimo ab hoc die Spiritu sancto cum Apostolis repleta est.

Ab hoc tempore Hierosolymis in monte Sion sanctissimè vixit, usque ad annum ætatis suæ 57. Hoc anno Herodianis furiis cedens à Joanne Apostolo ducta est Ephesum.

Anno 58. ætatis Epheso reducta, in monte Sion Hierosolymis cælestem vitam egit usque ad annum septuagesimum secundum.

Cùm ergo annum ageret septuagesimum secundum, è vitâ migravit in cælum, die 15. Augusti. Virginem beatissimam ad annum ætatis 72. pervixisse, optimorum Scriptorum auctoritas & testimonia confirmant.

a *Suarez tom. 2. in tertiam partem D. Thomæ.*
b *Salianus tom. 6. Annal. Eccles. ad ist. veteris Testamenti.*
c *Christoph. de Castro in hist. Dei tarâ.*

Non nescio, mi Lector, alios aliter sentire de ratione temporum. Ego in hac Chronologiâ præter illustrissimum Scriptorem Cæsarem Baronium, hos etiam auctores, Franciscum Suarezium, *a* Jacobum Salianum ex professo accuratum Chronologum, *b* Christophorum de Castro *c* Theologos sum secutus.

CAPUT PRIMUM.

Aurea Rosa, seu, Amor in homines.

TOt liberos Virginis Matris honori scriptos numeramus, ut grandem ii bibliothecam constituant, si loco uno conveniant. Inter hos nec brevior, puto, imò nec longior, sed nec ferè mirabilior est, quàm qui in lucem datus millesimo sexcentesimo decimo septimo anno Antuerpiæ. Paginæ libri omnino quinquaginta sunt, totus tamen liber non nisi versum unicum habet, tam clarum, ut nec interpretationibus, nec commentariis egeat. Octo voculis, nec pluribus constat hic versus, qui librum facit, & paginas implet non sine artificioso miraculo. Rem aperio.

Bernardus Baubusius Soc. Jesv.

Poëta Christianus Domini Matrem beatissimam æternam Virginem Mariam laudaturus, versum scripsit hunc unicum:

Tot tibi sunt dotes Virgo, quot sidera cælo.

Hoc versu cælum omne, autcamque cæli supellectilem totam, universa sidera complexus est. Ajunt Astrologi, non plures in cælo stellas numerari, quàm millevigenti duas. Hoc prorsus numero versus ille variationes admisit, & inde in librum excrevit. Nullâ syllabâ nec mutatâ nec subtractâ, ipsæ inter se octo voculæ illæ toties transferri, &, sic dicam, gyrari sepassæ sunt, ut inde mille viceni duo versus emerserint, quorum nullus alteri similis, prout alibi explicamus. Pia prorsus scriptio, versu uno sed stellis omnibus, laudes Virginis adornare.

Quòd si Virgini Matri tot dotes sunt, quot cælum stellas exhibet, quis tandem par erit illis dotibus percensendis? Hoc jam opus movemus, virtutes Virginis æternæ in summam cogere. Huic instituto Rosas sumimus, quas rectè Terræ stellas dixerimus. Mens est his talibus triginta Stellis seu Rosis, primarias virtutes Virginis beatissimæ adumbrare, ita quidem ut quindecim factitias seu artificiosas, quindecim nativas Rosas ordine percenseamus.

De Rosis præfari multa, otiosæ scriptionis judico. Non nescio Rosam florum Reginam non in pharmacopoliis tantùm, sed in convivlis, spectaculis, triumphis multiplici usu celebratissimam; in bellis etiam arma & clypeos rosis insignitos. P. Cornelius Scipio reversus ex Africâ, & primus de Hannibale triumphaturus, edixit, ut milites octavæ legionis, qui primi Carthaginensium castra oppugnârant, & Punici Ducis insignia abstulerant, non die solùm triumphali fasciculum Rosarum manu gestarent, sed in posterum quoque depictas in in clypeis Rosas præferrent. Sed & alter P. Scipio Æmilianus eversâ demum Carthagine, undecimæ legionis milites, qui & ipsi ante alios omnes urbis muros conscendissent, rosas in scutis & armis gestare voluit; ipse Scipionis triumphalis currus undique rosis exornatus Punicam victoriam eloquio florido promulgavit. Achillis scutum, Hectoris & Æneæ galeam rosis Homerus insigniit.

Plinius Secundus hunc florem velut depicturus: Rosa, inquit, veriùs spinâ nascitur quàm frutice, in rubo quoque proveniens, illic etiam jucundi odoris, quamvis angusti. Germinat omnis primò inclusa grandi cortice: quo mox intumescente & in viridis alabastros fastigiato paullatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices. Rosa contactu mollis, odore & colore suavis, lactum, Plutarcho teste, odoris effluvium emittit. Rosa matre horridâ & veriùs novercâ sata, stirpe nascitur spinosâ & mordacibus aculeis horrenti, formâ tamen nativâ est pulcherrima. Anacreonte judice: Rosa honor decúsque florum, Rosa cura amórque veris, Rosa cælitum voluptas. Sentibus quidem & paliuris sepitur, (Danaën dicas ahenâ turri clausam) sed tamen facilè sibi reperit amatores. Omnium oculorum pellex est, quos suâ facit ardere formâ. Verùm non hîc tantùm oculi prensant, sed & manus, & nares, & hæ quidem studiosissimè. Neque mirum hanc ita purpuratam & diadematam reginam sic ambiri. Opes habet & formam, & etiam anus placere potest. O Rosa, ajebat rosacei odoris amantissimus, quàm velim, cùm te olfacio, cum Catulli Fabullo totus fieri nasus. Tu in trieliniis & mensis, tu in hortis & areolis, tu in templis & aris, tu ubique formosa es. Et lis de te sit, odorè an colore magis placeas. Color tibi nobilissimus, odor gratissimus: Natura gemmas tibi concessit dotes, & imperium habere jussit in omnes flores. Tu, ô Rosa, horti purpura, veprium sanguis, corollarum ostrum, murex ruborum; valetudinis antistita, morborum fugatrix, reparatrix sanitatis, mensæ amœnitas, gratiarum cura, capitis ornamentum, narium delicium, illicium oculorum, regina florum, flos florum omnium.

Si ipsam

Siipsam de se loquentem audiamus Rosam, hæc talia dixerit: Originem meam si nosse velis, semine delitui prorsus exiguo, quod molliore horti gremio confotum, vapore tepefactum terra omnium mater diffudit, & ex eo herbescentem elicuit viriditatem, quæ fibris & scapo nixa, sensim adolevit in frutricem, qui deductis brachiis & folia & flores porrigit carpenti dextræ. Ego spinis munior, quas mihi meus opifex non ignominiæ dedit, sed custodiæ. Adversus noctis injurias in globum contracta claudor; surgente aurorâ in calycem pandor; sol altus nympham me cernit explicatiorem. Miraris foliorum meorum ordinem, colorem, discrimina, odorem? vires meas & virtutem laudas? tam varii generis aquas, oleum, unguenta, saccarum meo connubio nobilitari prædicas? Hoc tu age, & quidquid admirationis & laudis habes, in meum conditorem converte. Hunc admirare, hunc lauda, hunc ama. Et scito, quod Salomon monet. *Quoniam, qui hæc fecit, fortior est illis: à magnitudine enim speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.*

Sap. cap. 13. v. 4.

Hæc in præludium dicta, tuópte ingenio, Lector, ad Rosam mysticam, primam paradisi Rosam, matrem divinam non difficulter transferes. Ad rem progredimur. Quamvis *in hujus Matris laudibus*, ut Bernardus loquitur, *omnis lingua balbutiat.*

Bern. tom. 1. pol. ferm. in verba Apoc. Signum magnum, &c. mihi pag. 349.

Cùm verò divinæ Matri paupertas semper in amoribus fuerit, speramus paupertatem oris humani ab eâ non repudiandam. Et en calathum primum, è quo primam Rosam excerpo AVREAM.

§. I.

1. Rosa sed. fissima. num virtutem B. Mariæ Virginis: *Amor in hominem, Charitas proximi,* 2 Exod. cap. 25. v. 11. b 3 Reg. cap. 10. v. 18. c Cant. 1. 2. v. 4. d Bern. tom. 1. in depre. cat. ad B. Virginem.

AMorem auro designari tam notum quàm certum. Rosa *Aurea* Amorem in homines hîc proponit. Eum variè divina oracula auro conferunt. Septiceps candelabrum templi aureum, *a* aureum Salomonis solium, *b* Arca intus & foris aureis laminis velata illius nos amoris monet, quem *Charitatem proximi* aplamus. Mater Domini, jure merito mater pulchræ dilectionis dicitur. Ea enim si quispiam alius, illud sibi rectissimè usurpet *c*: *Ordinavit in me charitatem.* Ad hanc, quæ ceteras secum virtutes trahit, respiciens Bernardus *d*: *Tu virtutum omnium*, inquit, *speciosis vernas floribus, inter quos pulcherrimos tres miramur in te, ô excellentissima. Hi sunt, quorum odore totam domum Domini reples, ô Maria, Viola Humilitatis, Lilium Castitatis, Rosa Charitatis.* Damianus ad rem omnino: *Scio*, inquit, *ô Domina, quia benignissima es, & amas nos amore invincibili, quos in te & per te filius tuus summâ dilectione dilexit.*

Amorem Virginis in humanam gentem ardentissimum fuisse, ex Amore in Deum discimus. Utrumque siquidem pari passu incedunt, & ut Theologorum princeps Thomas Aquinas loquitur, *unus utriusque est habitus.*

2 Tom. 2. 2. q. 25. ar. 2. Sex modis B. Maria habuit est hunc amorem: Luc. cap. 1. v. 38. Secundò.

Principiò Amorem hunc testata est Virgo, cùm salutanti Angelo responderet. *Fiat mihi secundùm verbum tuum.* Hoc è summâ in humanum genus miseratione prolatum.

Deinde hunc in homines amorem, jam tunc exeruit, cùm etiamnum in templo adolescentula divinis obsequiis se impenderet. Quidquid hoc loci inter coævas puellas vidit, quod non ad normam virtutis esset, suavi admoniunculâ abstersit: si fortè risum leviusculum, oculos liberiores, verba minùs ponderata, animum minùs patientem in aliis observasset (ut Bonaventura memorat) amore ingenti corrigere studuit, nonnumquam vel solo oculorum severiore nutu, qui satis diceret, quod verba solerent.

Bonav. in Stim. Christ. cap. 24. Tertiò.

Tertiò: quæ illa porrò Charitas fuit, cùm ad Elisabetham cognatam animo se longè inferiorem visere, eidemque trimestri toto famulari non est dedignata?

A Tunc sanè *panem otiosa non comedit:* fecit, quod erga dominas solent ancillæ. Charitas eam è cubiculo in montes, in vias asperas, in ædes alienas traxit. *Prov. cap. 3. v. 27.*

Quartò, non sanctissimis solùm exemplis nos docuit, quid posset, sed quid etiam soleret aliis plus amor præstare. Putent fortassis aliqui amoris legibus satisfactum ab eo, qui optima quæque aliis voverit, animo benevolus sed solo; verbis prolixus, sed solis; licet interim manus sine ope & operâ complicatæ ferientur. Erratis, ô boni, erratis splendidè. Actuosus est amor, aut amor non est. Quartò.

Plurimæ priscorum statuæ sine brachiis & manibus formabantur. Non talis est amor: opus monstrat, nec remisè, aut lentâ manu, totus in actionem exurgit, laboriosus & impiger est. Talis erat Amor Virginis. Nam, teste Lucâ, *Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione.* Erant nimirum *manus ejus tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.* Manus beneficæ & munificæ, ad motum expeditæ, amoris actionibus affixæ, hyacinthis nitidæ; quando earum finis est in æternitate cælum, in hac vitâ spem cæli, & velut pignus offerre. Sunt forsan, quibus hæc ad imitationem placeant, nec ea tamen imitentur, nisi cùm id eis facile ac commodum est, cùm honori & auctoritati nil decedit. Nemo sic amat, ut jure suo vel minimum velit cedere. Aliter Virgo beatissima. Ne quem illa exemplo sequiore turbaret, prærogativam Virginitatis sapienter celans, & jus castissimi puerperii velut oblita, inter ceteras puerperas perinde ut immundam se stitit lustrandam. En sinceritissimum amorem sui honoris contemptorem. *Luc. cap. 1. v. 39. Cant. cap. 5. v. 14.*

Quintò: quo amoris testimonio pauperculis sponsis in oppido Canâ subvenit, & vini penuriam suis levavit precibus? Neque enim matri voluit deesse filius. Vinum convivis omnibus post matris preces largissimum fluxit. Quintò.

Sextò, nemini dubium sit, quin hostes filii, eo quo filius amore sit complexa? Nec, si opus, pro iisdem cum filio mori recusatura. Quippe noverat hoc à filio imperari. Et quod maximas huic amori faces subdidit: Vidit & audivit filium in cruentâ trabe & preces & lacrymas pro inimicis, pro irrisoribus, pro parricidis fundere. Nec ulla mater felicius imitata est filium, quàm hæc divina. Sextò.

§. II.

EX hoc amoris fonte, omnes Virginis actiones summiuerunt pretii. Christianus Ecclesiastes affirmans: *Cùm meriti radix*, ait, *gratia sit & charitas, Maria plus merebatur, cùm Christum pannis involveret, quàm Laurentius cùm pro Christo candentem craticulam toleraret.* *Ioan. Osorius tom. 1.*

Fingit Maro Didonis sinu Cupidinem foveri, & ab isto hospite reginam in flammas mutari. Mittamus fabulas. Maria sinu fovebat Christum amoris infiniti pelagus: quos inde ignes non hauserit? Et *quid mirum*, inquit Bonaventura, *si præ omnibus diligat, quæ dilecta est præ omnibus?* Hæc illa fornax, in quâ probatissimum è cælo aurum liquatum dies noctésque arsit. Hæc illa est femina sic semper amicta sole, ut undequaque amoris radiose vibraret. Hæc virgo cælum crystallinum & tralucidum est, quod amoris æstum velut pluvias & rorem effundit. Nec stillare desiit hoc cælum. Quotidiana in nos beneficia inde sunt. Hæc Virgo cælum sideribus distinctum, stellis plenum, omnigenis virtutibus ornatum, amoris sole singulariter fulget. Hæc Virgo cælum empyreum, ob amorem maximum, quo omne genus humanum amplexa est. *Bonav. in speculo beatiss. Virg. ad finem c. 6.*

Hinc illa tot priscorum Patrum encomia. Disertissimus Græcorum Chrysostomus: *Ave cælum*, inquit, *in quo Dominus paravit sedem suam.* Et ut idem Orator sanctus loquitur, *Æternus Pater legatum suum Gabriëlem hoc* *Chrysost. de Annunc. B. Virginis.*

lem hoc jussu amandavit: *Vade ad alterum cælum, quod est in terrâ.* Eruditissimus Latinorum Augustinus: *Dum,* inquit, *desponsaretur fabro, cœli nupsit architecto. Nam qui terrâ, mari, cœloque non capitur, intra unius corpusculi membra suscipitur. O femina super feminas benedicta, quæ virum omnino non novit, & virum suo utero circumdedit.*

Aug. tom. 10. ser. 18. de sanctis mihi p. 415.

Mater Domini empyreum cælum.

Quid dicam, si cælum te vocem, altior es; si Dominam Angelorum, per omnia esse probaris. Nec aliter locuti Patres ceteri. Empyreum cælum mater Domini fuit, nam uti hoc maximum mundi corpus cetera continet omnia, ita Maria universos homines, amicos, inimicos, amoris brachiis stringit. Hodiéque animos malignis odiis à se disjunctissimos jungit. Istud exemplo sit.

Inter Aragoniæ Regem Alfonsum, & Raimundum à sancto Ægidio Comitem diuturna fuit discrepatio, nec ullius facundia tam potens, quæ iras identidem gliscentes sepeliret. Demum anno Christiano millesimo centesimo octogesimo tertio pax ita coaluit. Homo mechanicus opifex, coram Præsule ceterisque Sacerdotibus oratione simplici exposuit, à Deo impetratum sibi, monstraret Virginis matris cum divino puero pictæ iconem, & unà inscriptionem illam: Ecce AGNVS DEI, qui tollis peccata Mundi, dona nobis pacem. Itaque se Divinis jussis non potuisse non parêre. Hic sanè non magnificus caduceator ita discordes animos movit, ut id etiam utriusque partis madentes oculi sint testati. Dextras dederunt, & jurejurando sanciverunt pacem. Illam cælestis Virginis imaginem diversis laminis incisam ad pectus palàm gestarunt. Unde tanta religio animis incessit, ut quicumque effigiem illam divinæ matris gereret oculis conspicuam, etiam inter hostes tutus ageret. Imò si quis fratri germanum fratrem occidisset, superstitem fratrem vel offensissimum nullo negotio sibi conciliare poterat hac unà imagine monstratâ. Nimirum mater divina, mater pulchræ dilectionis est. Plurimum ubique amoris est, sed turpis. Discamus hîc castè amare.

§. III.

DOminus JESVS Rex cæli DEVS idem & homo docuit humanum genus, charitatem esse omnium virtutum maximam. Nec tantùm docuit, sed etiam præcepit. Et amorem quidem in homines hac lege imperavit: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Neque solùm hoc docuit & præcepit, sed & præcepti exemplum statuens seipsum: *Majorem,* inquit, *hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* An non ille ipse posuit, qui hominem induens, innumeros labores & ærumnas tulit, ut homo, qui culpâ suâ ceciderat, ope alienâ surgeret? *In hoc,* inquit Joannes, *cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Non potes pro alio caput tuum devovere? poteris saltem alterius pedes lavare. Christus in supremâ cenâ cùm suorum pedes lavisset: *Scitis,* inquit, *quid fecerim vobis? & vos debetis alter alterius lavare pedes.* Id Paulus explicans: *Alter alterius onera portate,* inquit, *& sic adimplebitis legem Christi.* Lex una Charitatis omnes omnino leges complectitur.

Luc. cap. 10. v. 27.
Ioan. c. 15. v. 13.
1. Ioan. 3. v. 19.
Ioan. c. 13. v. 14.
Gal. cap. 6. v. 2.

Quærit olim Pilatus: *Quid est Veritas?* Nos hîc: Quid est Charitas? Theologi: Virtus est, ajunt, quâ homo diligit DEVM & hominem, sed tam Deum quàm hominem propter Deum. De amore hoc gemino eleganter Augustinus: *Dei dilectio,* inquit, *prior est ordine præcipiendi, proximi autem dilectio prior est ordine faciendi. Neque enim qui tibi præciperet dilectionem istam in duobus præceptis, prius tibi commendaret proximum, & postea Deum, sed prius Deum, postea proximum.* Addidit: *Tu autem quia Deum non vides, diligendo proximum quem vides, promereris,*

Ioan. c. 18. v. 38.
Aug. tr. 17. in Ioan. c. 5.

& purgas oculum ad eum evidenter videndum, quem nondum vides. Qui autem, inquit Joannes, *non diligit fratrem suum, quem videt: Deum quem non videt, quomodo potest diligere?*

1. Ioan. 4. v. 20.

Amor in homines tunc demum laudandus est, cùm *Verax, Rectus, Efficax, Sanctus* est. Explico succinctè singula.

§. IV.

PRincipiò sit Amor *Verax*. Hic revera *non quærit, quæ sua sunt.* Exemplo sit Paulus Dei hominumque amantissimus, qui de seipso: *Non quærens,* inquit, *quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.* Hinc ingenti spiritu ausus est dicere: *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Hinc epistolis Corinthum, Philippos, Thessalonicam missis: *Cùm liber essem,* inquit, *ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus Iudæis tanquam Iudæus, ut Iudæos lucrarer. His qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, (cùm ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrifacerem,* &c. *Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Testis mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi. In cordibus nostris estis ad commoriendum & ad convivendum. Facti sumus parvuli in medio vestrûm, tanquam si nutrix foveat filios suos: ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solùm Evangelium* DEI, *sed etiam animas nostras, quoniam charissimi nobis facti estis.* Hic ignis amplissimum Pauli pectus coquebat.

1. Cor. c. 9. v. 19.
Ibid. c. 10. v. 33.
1. Cor. c. 9. v. 20.
2. Cor. c. 11. v. 29.
1. Thess. c. 2. v. 7. & 8.

Juvenis olim religiosum senem interrogans: Oro te Pater, ajebat, dic ex animi tui sententiâ, quid tibi videatur. Duo fratres sunt, quorum alter in tuguriolo suo quietus perdurat, jejunium quandoque ad usque sextum diem producit, nec interim consuetos sibi labores quidquam remittit. Alter verò unius rei satagit, ut ægrotis inserviat. Dic, obsecro, cujus vivendi genus videatur Deo acceptius? Cui senex: Non opus hîc, inquit, deliberatione multâ. Dico: Si frater ille, qui sex diebus protrahit jejunium, suis sese ipse naribus suspendat, illi alteri, qui ægrotantibus ministrat, pro merito neutiquam æqualis esse poterit. Nimirum tanti est charitas, cùm verax est. *Universa delicta operit charitas.*

Prov. c. 10. v. 12.

Hæc hominem non amat, quia utilis, formosus, delectabilis, sed quia imago Dei est, quam propter Deum amandam esse novimus. Amore minimè Veraci eum prosequor, quem amo, quia oculis meis placet, quia voluptati meæ paret, quia commodis meis subservit. Canina hæc charitas est, quæ non hominem, sed formam, fortunam hominis amat. Hinc Sapientis dictum verissimum: *Amici divitum multi.* Sic canis suum dominum amat, ut panis bucceam aut os obtineat; sic & dominus canem aut equum amat, ut inde commodum aut oblectamentum capiat. Aliter Christus, aliter nos Paulus erudiens: *Finis præcepti,* ait, *est charitas de corde puro, & conscientiâ bonâ, & fide non fictâ.*

Prov. c. 19. v. 4.
1. Tim. c. 1. v. 5.

§. V.

DEinde amor in hominem sit *Rectus,* seu compositus oportet. Charitas & composita & ordinata nemini quidquam invidet, non corporis, non animi dona, non opes, non scientiam, non virtutes, non ipsam beatitudinem. Si Abelem Cain, si Josephum fratres, si Davidem Saul seriò amâsset, non eum tam gravi pressisset invidiâ. Tu livor invidiæ, tu repor charitatis in caussâ es, cur amorem odium & invidia expugnent. Atque hinc oritur mala taciturnitas, hinc in laudandis aliis parcitas, ut etiam interrogati, quomodo ille aut ille se gesserit, vix serò frigidissimum illud *Bene* referamus. Ubi verò charitas est, quàm pronis & propitiis auribus laudes aliorum audiuntur, & quantum li-

1. Cor. c. 13. v. 4.

tum licet propagantur? quàm ardenter vota illa ingeminantur? *Frater noster es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum tuorum.* Hæc charitatis faustæ acclamationes sunt: Invidia & odium aliis devotionibus & imprecationibus utitur: ut te corvi exoculent, ut te mille diaboli lacerent, ut te gehenna glutiat. Hæc odii devotoria sunt carmina. Hîc charitas sine lege, sine ordine confusissima est. Quàm longè aliud est prisci Sapientis canticum illud: *Deum sequere; melior est vena vindictæ; vidisti proximum tuum, vidisti* DEVM *tuum.*

Gen. 24. v. 60.

Davidis & Jonathæ amor recitatus.

Davidem & Jonatham Regis filium ambos juveres videte. Jonathas pastoritium illum hominem eo amore complexus est, crescentem ipsi gloriam adeò non invidit, ut suis se vestibus exuens, Davidem iis induerit. Amorem hunc Jonathæ nec formidanda patris superbia, nec crudele imperium potuit cohibere. Ubi amor est, procul exulat invidia.

§. VI.

3. Efficax. 1. Ioan. c. 3. v. 18.

Luc. c. 10. v. 33.

Tertiò, sincera proximi Charitas, *Efficax* & *Robusta* est. Quod Joannes disertissimè præcipiens: *Filioli*, ait, *non diligamus verbo, neque linguâ, sed opere & veritate.* Samaritanus eques ille hominis vulnerati, quem in viâ reperit, non tantùm misertus est, sed vulneribus insuper oleum & vinum instillavit, ut chirurgus, & saucium jumento suo imposuit, ut conductus famulus, cùm tamen aliàs Samaritani Judæos cane pejus & angue oderint. Expendamus, obsecro, sed summatim, hoc Samaritani illustrissimum factum, & obsequiosi amoris septem admiranda inveniemus. 1. Samaritanus fuit, & nihilominus tamen charitatis officium Judæo exhibuit, cùm aliàs Samaritani & Judæi capitales essent hostes: *Non enim cohuntur Iudæi Samaritanis*; respondit Samaritis Christo ad fontem. 2. *Misericordia motus*, cùm nec Levites, nec Sacerdos illàc prætereuntes ullâ miseratione tangerentur. 3. Chirurgus fuit vulnerati, cujus plagas oleo & vino eluit, *& alligavit vulnera ejus.* 4. Auriga fuit miseri, nam *imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum*, ipse pedes secutus. 5. Nosocomus fuit saucii, nam *curam ejus egit.* 6. Tribunus ærarius fuit spoliati, nam *protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait, curam illius habe.* 7. Vas & fidejussor fuit pro curando corpore extremè affecto, nam addidit: *Quodcunque supererogaveris, ego, cùm rediero, reddam tibi.* En Christiane, inimicissimos etiam & capitales hostes amore prosequendos. Inimici & miseri, maximè proximi.

Samaritani illustre factum & obsequiosi amoris septem admiranda. Ioan cap 4. v. 9.

Achilles ab Ajace interrogatus, quos omni vitâ maximos labores exantlâsset? Hos, respondit, inter labores gravissimos colloco, quos pro amicis & charis hominibus pertuli. Interrogavit Ajax ampliùs, quos conseret jucundissimos? Eosdem, dixit. Hoc amoris est Efficacis & Robusti, operosum quid & asperum pro alio pati, aut facere. Charitas, quæ omnem laborem fugit, incommoda omnia declinat, charitas non est.

Considerate mihi gelidissimum hunc ignem, mortuam charitatem. Est homo egenus & miser, qui tuam implorat opem: hunc tu defloccato palliolo, vel veste attritâ, vel prompto consilio, vel brevi scriptiunculâ, vel quadrantibus paucis, aut etiam pauculis verbis juvare potes, sed rejicis. Et ut suus huic inclementiæ sit fucus & color, illud unicum culpæ prætexis: Juvet illum alius; ego non omnibus servio. Itane Christiane torpidissime, expeditum te censes crimine? Tibi Christus ab iride coram orbe toto in os exprobrabit: *Quod uni ex minimis meis non feci sti, mihi non feci sti.*

Matth. c. 25. v. 45.

Charitas omnes in aliis defectus tolerat ac conbelat.

Non est verus amor, qui robustus non est. Charitas omnes in aliis defectus tam naturæ ac corporis, quàm alios animi & fortunæ tolerat, &, quantùm potest, tegit & convelat. Charitas cum cæcis, claudis, senibus, indoctis, imprudentibus, ægris, egenis mitissimè agit ut mater: prout exhortatur Paulus: *Non sit schisma in corpore; sed idipsum pro invicem sollicita sint membra: & si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.* A

1. Cor. c. 12. v. 25. & seqq.

Deum non diligit, qui, quod Deus jubet, non diligit proximum. Ea est ratio circuli, ut ab eo ad centrum nullæ prorsus lineæ perduci possint, quæ tangant centrum, nisi tangant etiam seipsas, quod Euclides evidentissimè demonstrat. Pari planè modo, non possumus amare Deum, nisi quod præcipit Deus, amemus & proximum. Ejusdem est habitûs, ut scholæ loquuntur, amor quo DEVM & quo proximum complectimur. Hinc illud divini Pauli: *Qui diligit proximum, legem implevit.* Tanti Deus amorem proximi facit, ut non velit, imò non possit amari, nisi ametur & proximus. Vis amore centrum tangere? non poteris, nisi & lineas omnes tangas, quæ desinunt in centro.

Amor Dei & proximi ejusdem est habitus.

Rom. c. 13. v. 8.

Amore lineas non contingis? etiam à centro ut inimicus abis. B

Sunt in cantu notæ musicæ, quarum aliquæ ipsis lineis inhærent, aliæ inter duas lineas, quædam velut exleges extra lineas, aut supra eas, aut infra sunt, nihilominus ad harmoniam faciunt, & cantum juvant. Sic hominum aliqui leges tam divinas quàm politicas observant, & scitè ad omnium sese ingenium accommodant, comes, gratiosi, affabiles. Hos amare facile est. At sunt alii contrà morosi, asperi, difficiles, tetrici, turbatores, prorsus exleges, sed etiam hos robusta charitas amicis stringit brachiis. Non enim hi minùs diligendi sunt, quia minùs gratiosi sunt. Amor in illos æquè dispensandus est, quia saltem homines communis naturæ, Dei imagines sunt. Efficax & robusta charitas omnes molestias & injurias, velut struthiocamelus ferrum, concoquere novit. Ita David nebulonis Semei maledicentiam generosè digerens: *Dimitte eum*, inquit, *ut maledicat juxta præceptum Domini.* Hoc robur charitatis est, tales etiam cultros glutire & digerere.

Amor in gratiosos & asperos æquè est dispensandus.

2. Reg. c. 16. v. 11.

Quartò, vera charitas *Sancta* est. Joannes attestatur: *omnis, qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum. Qui non diligit, non novit Deum.* Sanctum dicimus hunc in hominem amorem, ut eum repudiemus, qui profanus, turpis, impurus est. De amore casto & sancto dictum est: *Fortis ut mors dilectio.* Sed etiam amor minimè sanctus hanc sibi fortitudinem arrogat. Quod vel illa in Hispaniâ rupes confirmet, quæ *Petra amantium* dicitur. Et quia in hac scriptione rariora quædam & minùs protrita obviáque sectari animus est, ideò illam amantium petram, ut rem passim ignotam explico. C

4. Sanctus. 1. Ioan. c. 4. v. 7. & 8.

Cant. c. 8. v. 6.

Juvenis Hispanus, Granatæ triennio captivus, quo multùm dominus rebus urbanis & domesticis utebatur, morum & vultûs elegantiâ herilem filiam allexit in amorem. Libera consuetudo diu futura non erat, altero servo, virgine jam nubili. Ergo fugæ consilium capiunt. Id adolescenti honestum visum, quoniam ad suos fugiebat, à suis illa abibat. Profecti, cùm inter Archidonam & Antequeram medio spatio ad petram pervenissent, fessique requiscerent, en virginis patrem & comites omnes equis vectos contento cursu insequentes vident. Quid facerent fugitivi? quò se verterent? quid consilii caperent? Fallaces hominum spes, misera conditio: Exanimati metu, quod unum erat reliquum, per petræ cautes rependo in cacumen evadunt. Sed inane hoc præsidium fuit. Ardens oculis pater, trucique voce descendere jubet: nisi morem gerant, continuò extrema exempla editurum minatur. Ceteri admonere, rogare, hortari, unam salutis spem in patris misericordiâ superesse: se ad pedes abjicerent, & veniam precarentur. Parere recusantibus, ex equis omnes dilapsi in pedes tentant ascendere. Juvenis contrà obmoliri saxa, glebas, stipites, & arma facere, quæcunque dabat desperatio. D

Ioan. Marianal. l. 9. verum Hispanicarum c. 22. fine.

ratio. Igitur è vicino vico sagittarii evocantur. Eorum adventu fracti animis fugitivi, jamque certo exitio imminente, quod reliquum erat, ignominiam, proba, cruciatus majores evadere parant. Ergo quod unicum restabat, mori eligunt, & mutuis brachiis arctóque complexu colligati ab eâ parte, quâ sævus pater intentus erat operi, sese præcipites devolvunt. Sic in imam vallem perlati extinctique sunt, omnibus qui aderant, præter patrem, miserantibus fortunam & illacrymantibus; nonnullis dolentibus casum eorum, quòd eos non priùs amor quàm vita defecisset. Eò loci sepulti sunt, & monti nomen inditum *Petra amantium*; ingens animorum constantia meliori digna exitu, nobileque certamen, si pro verâ religione, non pro vesano amore fuisset susceptum.

§. VIII.

In speculo disciplina cap. ult. Vitiosus in hominem amor est blandus:

NOn est autem difficile, amorem, qui terram & carnem sapit, à vero & divino discernere. Et ceteris hæc signa sunt: Vitiosus in hominem amor, beati Bonaventuræ sensu, est *blandus, puerilis, improbus*. Blandus est, nam sermonis saccarum & lenocinia verborum adhibet. Alter alteri exaggerat; quantùm se mutuò diligant, & quàm omne colloquii tempus breve censeant, etsi sermonibus diem noctémque impendant. Et reverà, cùm tales conveniunt, in infinitum abit materia loquendi. Quandocunque finiant, supereſt quod dicant.

Puerilis.

Puerilis autem hoc modo noscitur. Amicitia puerorum res lusorias, jentacula, merendas, vanas narratiunculas quærit: sic aliqui se amant, ob cenas & conviviola, ludos & donariola, & quidquid ejusmodi nugarum est. Huc spectant, anxiè quidquid novi est conquirere, & si quid rumoris affluit, mox mutuis epistolis inserere, ita vanissima quæque vel litteris vel sermonibus miscere. Amor degener sacra & ad salutem spectantia rarò tractat, nisi sub initium sui, & hoc amoris parum sancti mantelum est: sanctè incipere, specie honesti convenire subinde blandâ manu se mutuò contingere & mulcere, obsequia mutua deferre, sed demum in molles & lascivos affectus desinere: sic aviculæ capiuntur visco; sic caupones ebriis aut rudibus vappam & fugiens vinum pro nectarico vendunt; sic hamus tegitur escâ, quam appetituri sciuntur pisciculi.

Deinde hic degener Amor cor reddit inquietum, cùm absens est, qui amatur, & facilis insurgit ira ad omnem offensiunculam; alter alterum vocat ingratum, objicitque ei beneficia, si minùs videatur respondere amori. Accedit impatientia & zelotypia, cùm amatus alium etiam amat, aut ab alio amatur. Quæ omnia longè absunt à puro veróque amore.

Improbus.

Improbus autem amor est, cùm in fraudes aut vitia conjuratur, & plerumque cum alterius damno. Hinc illæ voces pessimè usurpatæ: *In quo quis audet, audeo & ego.* Hebræus Sapiens hîc monet, & pervellens aurem: *Fili mi*, ait, *si te lactaverint peccatores, non acquiescas eis. Si dixerint, veni nobiscum, &c. ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum.* Degener & improbus hic amor est, qui inter vitia coalescit. Severus est *Sanctus* amor, & æqualem in omnes benevolentiam partitur, omnium ingenia, mores, defectus, aliáque onera benignè tolerando. *Dilectio proximi malum non operatur. Qui diligit proximum, legem implevit. Plenitudo ergo legis est dilectio.*

2. *Cor. c. 11. v. 21.* *Prov. cap. 1. v. 10. 11. & 15.* *Ad Rom. cap. 13 v. 8. & 11. & Gal. cap. 5. v. 14.*

Abdemelechi erga Jeremiam prophetam charitas:

Neque suum unquam deest præmium amori vero. Abdemelech Æthiops, qui Regi Sedeciæ à cubiculis erat, sortem Hieremiæ vatis in cœnosam foveam dejecti miseratus Regem suum adjit, & pro innoxio capite deprecatus est. Impetratâ venià Prophetam incredibili charitate è cœno eduxit. Illi, qui odium in Hieremiam exercuerunt, in potestatem hostium devenerunt, è quibus alii occisi, alii captivi Babylonem abducti sunt. Soli Abdemelecho certâ fide promissum est: *Liberabo te in illâ die, ait Dominus, & non tradêris in manus virorum, quos formidas. Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam.*

O grande charitatis & meritum, & præmium! capitur, vastatur, quatitur, funditus evertitur Hierusalem, & inter tot furentium gladios is unus à periculis tutus agit, cujus charitas innocentem tutari sustinuit.

Et quàm rari admodùm exempli est charitas Tobiæ, qui Babylone captivus suæ gentis homines egenos & afflictos non tantùm solabatur, sed suis etiam fortunis sublevabat. Præstitit ea pietas Tobiam tam incolumem à Sennacheribi sævitiâ, ut vis illa universæ genti alioquin infesta, unum virum non attigerit. Tobiæ c. 1. v. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Neque inter idololatras hæc virtus ignoti nominis fuit. Potuit Æmylius Paulus è Cannensi acie tametsi vulneratus in tutum evadere, sed legionibus cæsis noluit, equo etiam, qui illi ad fugam à Lentulo deferebatur, repudiato. Quin imò saxo sedens: Macte, inquit, virtute hac C. Corneli: Abi, nuntia publicè patribus, ut urbem Romam muniant, firmentque præsidiis ante hostis adventum, méque, ut decet, finito inter meos milites expirare. Mira Imperatoris charitas, qui jamjam expiraturus, de patriâ magis quàm de vitâ sollicitus fuit. Nec pœnitendas hic vir sortitus est exequias. Nam ut optabiliùs in patriâ, sic speciosiùs pro patriâ defunctus, supremi officii decus infelicitate amissum, virtute recuperavit. Siquidem ipse hostis Hannibal Æmylii Pauli quæsitum corpus jacere inhumatum passus non

Paulli Æmylii erga patriam charitas:

Valer. lib. 5. cap. 10.

sis non est. Hic ipse Æmylius Romæ ante Cannensem cladem, orationi quam de rebus à se gestis apud populum habuit, hanc clausulam adjecit: Cùm in maximo proventu felicitatis vestræ, Quirites, timerem, ne quid mali fortuna moliretur, superos precatus sum, ut si quid adversi populo Romano immineret, id totum in meam domum converteretur. Quapropter bene habet se res: annuendo enim votis meis hoc egerunt superi, ut vos potiùs meum casum doleretis, quàm ego vestrum ingemiscerem.

Hæc charitatis dulcedo est, quæ etiam in efferata barbarorum ingenia penetrat, quæ truces hostium mollit oculos, quæ insolentissimos flectit spiritus. Nec charitati arduum aut difficile est inter arma contraria, inter districtos cominus mucrones placidum iter reperire. Vincit iram, prosternit odium, hostilémque sanguinem

Catonis in hostes.

hostilibus lacrymis permiscet. Hinc lacrymæ Catonis, hostium etiam cadaveribus donatæ. Hinc Africani majoris notissimæ voces: Malle se unum civem servare, B quàm mille hostes perdere.

Phocionis Athenien-sis.

Fuit aliorum civium charitas in alios, sed nullius, ut arbitror, in omnes, præterquam Atheniensis Phocionis, qui in Atticâ civitate non modò non læsit quenquam, sed nec odit quidem, cùm graves alioquin contentiones ab eo sæpe susceptæ essent Reipublicæ causâ. Sed is omnes humanos affectus suorum civium charitati censuit posthabendos.

Periclis Dicis.

Sed palmam hac in re omnibus præripere videtur laudatissimus Pericles Dux & Orator nobilissimus, qui Rempublicam Athenienſium annis quadraginta, felicitate & prudentiâ incredibili gubernavit. Eximii hujus viri in suos charitas non solùm cum priscis idololatris, sed cum nostratibus etiam Christianis certet, & præmium ferat. Res memorâ dignissima est, & ad imitationem unicè observanda.

Plutarch. in Pericle.

Pericli lentâ tabe consumpto, & jam prope animam agenti, assidentes ad lectum præstantissimi cives, & C amici, commemorabant, quantis ille opibus & virtutibus enituisset: res etiam ab eo gestas recensebant, & victoriarum numerum; novem enim trophæa civitati prætor & victor excitaverat. Hæc illi submissè inter se differebant, quasi æger jam omni sensu orbus, non jam amplius intelligeret, quæ dicerentur. At ille omnia attentè audiverat, denique in medium locutus: Sanè miror, hæc à vobis tantopere celebrari, quorum partem fortuna sibi vendicat, partem aliena industria sibi assignat, & quæ multis Ducibus aliis obtigerunt. Quod verò à rectè factis conscientiam singulariter erigit, & quod excellentissimum judico, vos omisistis: Nemo enim, inquit, ex omnibus civibus meâ operâ pullam vestem induit. Voluit dicere, neminem unquam studio læsi.

O vocem homine Christiano dignissimam! ô virum rebus omnibus, sed hocuno longè præcellentissimum! qui acerbas aliorum inimicitias pacare potuit non lenitate modò & mansuetudine, sed etiam charitate, quam rectè inter virtutes eminentissimam censuit. Ita Pericles in tantâ potentiâ nihil invidiæ aut iræ indulsit, nec implacabilis inimico ulli extitit.

§. X.

Gal. cap. 5. v. 15.

VBi vos Christiani, qui *invicem mordetis & comeditis, & ab invicem* etiam, uti Paulus prædixit, *consumemini*? Qui alternis odiis dentes exercetis & frangitis; quibus suavius videtur perire quàm ignoscere; qui æternas simultates & inimicitias in amaro corde coquitis? Quis vestrûm cum Pericle sub mortem gloriari poterit: Propter me nemo atram vestem induit?

Matt. c. 19. v. 19. Jac. c. 2. v. 8.

An Dei præceptum ignoramus? *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* An nescimus Christi jussa? *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Deus innumera pæne de veste A summi Pontificis & aureâ ejus supellectile Mosi præscripsit. Quâ de re Mosis arbitrio plurima commisit. Cùm verò ventum ad Rationale, quod pectori appendendum, non dixit *facies*, aut, *calabis*, sed, *pones*. Perinde si si diceret: De ceteris ornamentis tu videris; à summâ mitrâ, ad imas fimbrias elaborata sint omnia, idque tuæ industriæ relinquo; at verò illius ornamenti, quo ingenium & ratio est cohonestanda, & Rationale dicitur, præter me neminem alium volo esse auctorem. *Ponesautem in rationali Doctrinam & Veritatem.* Humano arbitrio multa optimus Deus permisit: amplecti castitatem, religiosam obedientiam & paupertatem colere voluit; ea esse statuit, at verò cùm de charitate agitur: *Hæc mando vobis*, inquit, *ut diligatis invicem.* Hæc sapientia est, hæc veritas, nobis etiam dissimiles, & adversarios, & inimicos diligere. Sicut diversissimæ Rationalis gemmæ in eandem socieratem fuerant colligatæ: sic charitate nexos oportet esse homines, quorum ille quidem adamas est nobili prosapiâ clarus, hic generoso rubet sanguine pyropus, ille obscuriore loco natus, uti beryllus, alter hilaritate facili benignus instar smaragdi collucet, omnes tamen summi & infimi uno charitatis aureo cælatóque pectore colloçati sint. *Hæc mando vobis.* Hæc non scripta tantùm, sed nata lex, quam non solùm accepimus, legimus, didicimus, sed à naturâ ipsâ hausimus; quid enim rationi magis consentaneum, quàm ut homo hominem sui generis consortem diligat?

Exod. c. 28. v. 30.

Charitas nobis dissimiles, adversarios, & inimicos complectitur.

Charitatis lex non tantùm scripta, sed nata.

Ostenderat Ezechiëli Deus patentissimum campum ossibus mortuorum aridissimis constratum. Jussus est vates eò loci ossibus tamquam vivis hominibus concionari ac dicere: *Ossa arida audite verbum Domini.* Extemplo audierunt & paruerunt dictis, & *accesserunt ossa ad ossa unumquodque ad junctûram suam*; ita ut ossa ossibus, articuli articulis, nervi nervis, venæ venis, membranæ membranis jungerentur, & adhærescerent, totâ articulatione ad motum, ad stabilitatem, ad omnem corporis actionem, ad arma etiam capienda bene composita. Nam, *ingressus est in ea spiritus, & vixerunt, steteruntque super pedes suos, exercitus grandis valde.*

Ezech. c. 37. v. 4. Ibid. v. 7. Ibid. v. 10.

Quid civitates nostræ sunt nisi ossuaria, ubi alii alios corrodimus, ubi odia & inimicitias jam pridem sepultas ab inferis excitamus, ubi ossa sine lege sparsa, ubi homines sine charitate viventes fœtorem odiorum spargunt. Igitur, *ossa arida audite verbum Domini.* Si cadavera carne nudata, nullo spiritu animata, Prophetæ tamen vocibus obtemperârunt: Quid vos rationis compotes, spiritu & fide animati, quorum vita Christus est, an Domini vocem imminente morte editam non audietis? *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Mortui jubentur audire & obsequi; audierunt & obsecuti sunt. Multò magis, ô vivi, audite vocem Dei vestri: *Hæc mando vobis.* Accedant igitur ossa ad ossa, unumquodque ad junctûram suam. Alter alterius defectus toleret & tegat, alter alteri condonet injurias, alter alterum consilio, manu, D facultatibus juvet. Hæ ossium junctûræ, commissuræ sunt articulorum, hæc charitatis lex est, ut quæ nobis ab alio fieri vellemus, eadem à nobis alteri fiant: quod ingratum aliis & exosum novimus, id quantum licet & facere & dicere omittamus; quod verò scimus acceptum, illud & sermone & actione, quoad permissum, repræsentemus. Quod Paulus plurimùm commendans: *Unusquisque vestrûm*, inquit, *proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem. Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Deus autem patientiæ & solatii det vobis idipsum facere in alterutrum secundùm Iesum Christum; ut unanimes uno ore honorificetis Deum.* Charitas ossa etiam arida commissuris prorsus admirandis conglutinat.

Defectus proximi sunt tolerandi.

Rom. c. 15. v. 1. 2. & seqq.

§. XI.

Philippus Bosquier in Scipione claudicantium conc. 6. mihi pag. 445.

NArrat è Divi Francisci familiâ ecclesiastes celeberrimus rem inauditam, quam sibi certâ fide ajt constare. Montibus Hannoniæ viri complures pilâ palmariâ ludebant, reflexis (ut fit, ætate maximè) ad cubitum usque manicis. Fortè fortunâ mulier uterum ferens eò loci transitura nonnihil substitit. Hîc repentè velut anthropophagiæ morbo contacta unius è lusoribus carnem brachii appetiit. Itaque confessa morbum, summis precibus rogavit, liceret sibi hoc voto frui, & explere appetentiam. At lusor magni animi, & periculum tam prolis quàm matris gravidæ miseratus, arrepto mox cultello tantum carnis è suomet brachio excîdit, quantum tam insolitæ fami sufficturum credidit, idque perhumaniter vescendum feminæ dedit. O novum Mutium Cordum Scævolam! sed non satiata est hoc bolo insana mulieris appetentia. Nam primâ carnis parte, quam acceperat, avidè devoratâ, obsecratione jam contentiore petiit & alteram. Nec repulsam tulit. Etenim lusor priore suâ audaciâ jam paratior charitati obsequi, rursum aliam (mirabile dictu) partem ex altero brachio excecuit, & porrexit in cibum. Sed nondum importunæ mulieris absurdissima gula est expleta. Cùmque tertiùm quod priùs, petere auderet, ille robusti pectoris vir comiter respondit: Mea mihi liberalitas, mater, nimis magno stabit: non sum ferendo, ut tertium bolum porrigam. Itaque aut priori dape contenta abis, & rem Deo committis, aut è sociis meis alium quæris, qui tibi tantundem charitatis & obsequii, quantum ego exhibeat.

Non sola Roma Mutios olim generat. Christiana charitas audere scit majora, & quod multò excellentius, ex longè nobiliori causâ.

§. XII.

SEd ubi nunc ii, qui non tantùm non carnem è brachio, sed nec numulum è marsupio, nec particulam ex obsoleto pallio darent charitate moti, qui mutuis sese odiis concerpunt, qui invidiæ dentibus sese lacerant? ubi invidia, ubi odium vivit, ibi extincta est charitas. Audite quicunque vel scintillam odii in alium fovetis, audite homicidæ. Adversùm vos Joannes Apostolus clamat: *Qui non diligit, manet in morte. Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in seipso manentem* Hæc Augustinus luculenter explicans: *Pactum*, inquit, *& placitum cum Deo fecimus, & conditionem solvendi debiti in cautione subscripsimus*: Dimitte nobis, *plenâ fiduciâ petimus*: Si & nos dimittimus. *Si autem non dimittimus, dimitti nobis peccata non putemus. Ne nos ipsos fallamus. Humanum est irasci; sed non debet iracundia tua, natus furculus brevis, suspicionibus irrigari, & ad trabem pervenire. Aliud est enim ira, aliud odium. Culpas in alio iram, & tenes odium in teipso? In comparatione odii ira festuca est. Sed festucam si nutrias, trabs erit. Si evellas & projicias, nihil erit.*

1. Joan c. 3. v. 14. & 15.

Aug. tom. 10. lib. 50. homiliar. Hom. 40. mihi p. 139. & 194.

Qui odit fratrem suum, ambulat, exit, intrat, procedit nullis catenis oneratus, nullo carcere inclusus, reatu tamen ligatus est. Noli illum putare sine carcere esse. Carcer ejus, cor ejus est. Odis fratrem tuum, & securus ambulas? & concordare non vis? Non agnoscis, quare spatium dederit tibi Deus? Ecce jam homicida es, & adhuc vivis. Si Dominum iratum haberes, * Ad infer. vos. *cum odio fratris tui subitò rapereris.* * *Parcit tibi Deus; parce tu tibi; concorda cum fratre tuo. Aut fortè tu vis, & ille non vult? sufficiat tibi. Habes, unde illum doleas: te solvisti. Dic,* Matth. c. 6. v. 12. *si vis concordare, & ille non vult; dic securus*, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. *Sed quod sequitur, vide. Non vis dimittere peccatum fratri tuo, & dicturus es*, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. *An non es dicturus hoc? si non es dicturus, nihil es accepturus. Si autem dicturus es, falsum es dicturus. Ergo dic, & verum dic.*

A *Quomodo dicturus es verum, qui fratri tuo noluisti laxare peccatum? Omnes ergo audiamus, omnes timeamus. Scio, quotidie venire hominem, genua figere, fronte terram concutere, aliquando vultum suum lacrymis rigare: & in istâ tantâ humilitate ac perturbatione dicit: Domine vindica me, occide inimicum meum.*

Non expectemus vindicari, fratres. Quid est vindicari, nisi malo alieno pasci? Appositissimè hîc Hieronymus. *Quid prodest*, inquit, *tenuari corpus abstinentiâ, si animus intumescat superbiâ? quid virtutis habet, vinum non bibere, & irâ & odio inebriari?*

Hîc iterum te monemus, Lector, quod initio monuimus, & semper observatum cupimus: Virtutes à nobis non *speculativas*, quas vocant, sed *practicas* doceri scias. Sapienter prorsus & verè Romanus Sapiens, Cordubensis Philosophus: *Imperfectum*, inquit, *ac languidum bonum est, in otium sine actu projecta virtus, nunquam id quod didicit ostendens. Quis negat illum debere prosectus suos in opere tentare? nec tantùm quid faciendum sit cogitare, sed etiam aliquando manum exercere, & ea, quæ meditata sunt, ad verum perducere?* Ergo virtus, quæ agere non vult, virtutis nomen amittit. Nunquam usque eò intercluså sunt omnia, ut actioni honestæ locus non sit. Nos igitur hîc omnia referimus ad actionem, eámque quàm honestissimam, & quæ ad virtutis leges instituatur. Eam ob caussam de nullâ virtute locuturi sumus, quin continuò monstremus, quâ ratione ea in opus prodire possit, & manus ostendere. Ordimur ab Amore in homines recto castóque.

Seneca ep. 94. Sapiens. cap. 9. v. 10. Sapiens. cap. 9. v. 13. Cicero. Seneca.

AMORIS ACTIONES, SEV, PRAXIS.

1. Amor, si verus est, omnes amaritudinis, suspicionis, & aversionis scintillas in animo contra quemcunque alium glisscentes illico extinguit. *Omnis amaritudo*, inquit Apostolus, *& ira, & indignatio tollatur à vobis cum omni malitiâ. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem.*

1. Amor. Ephes. c. 4. v. 31.

2. Amoris est omnia optimè interpretari. Quòd si secus opus interpretationem benignam respuat, saltem operandi finem seu intentionem excusare.

Secundo.

3. Amoris est promptè libenterque opitulari, non Tertio. consilio solùm, sed & re, ac manu. Qualis enim amor, qui verbis quidem & consiliis abundet, manum autem admovere, aut crumenam solvere religioni ducat? *Qui habuerit*, inquit Joannes, *substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?*

1. Joan. c. 3. v. 17.

4. Amoris est sententiâ suâ, imò & jure suo nonnunquam (si ullo modo fieri possit) non gravatè cedere; sine necessitate ulli homini contradicere, est amoris nexum solvere, turbas ciere, litigium contrahere, odium excitare.

Quarto.

5. Amoris est, non debitum tantùm sed & voluntarium subinde officium conferre, operam gratis tribuere, nec amicis tantùm & notis, sed etiam inimicis ac ignotis gratificari & subservire.

Quinto.

6. Amoris est, obsequiis certare, imò & prævenire. Amor non aliâ monetâ quàm amore emitur. Nec quisquam ad amandum porentiùs invitat, quàm qui amat, licet hoc ei utilitatem non adferat. Omnia suis commodis metiri, non est amare, sed mercari. Amor verus nec mercator est, nec Mercenarius. Tarsensis magistri vox est: *Charitate fraternitatis diligentes, honore invicem prævenientes:* Honor mutuus alit amorem.

Sexto. Rom. cap. 12. v. 10.

7. Amoris est injurias ac offensas etiam gravissimas æquo animo tolerare: imbecillitates quascumque quorumcumque propitiis oculis transire, & iis qui molestiùs urgent, promptiùs veniam dare: charitas enim patiens est, omnia suffert, & omnia sustinet. Gregorii vertibum est: *Si amas, toleras; si desisti tolerare, desisti & amare.*

Septimo.

8. Amoris

Octava.

8. Amoris est, aliorum successibus gaudere & gratulari, res illorum adversas & damna commiserari. Siquidem æmulationes & omnem invidiæ mordacitatem ignorat sincerus amor. Christianæ charitatis est, *gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.*

Rom.c.12. v.15.

Nona.

9. Amoris est pro æmulis, obtrectatoribus & inimicis quotidianas preces fundere. Res hæc maximi momenti, quia lex Domini est, *Orare pro persequentibus.* Orare tantùm? diligere etiam & benefacere. Beati Bonaventuræ documentum est: *si aliquis domesticus tuus, vel vicinus tibi fuerit in corde onerosus, illi studè magis obsequiosus esse & affabilis, & citò senties remedium illius morbi.* Hæc Christiani amoris norma est, beneficia in indignos beneficiis dispensare.

Bonav. de reformat. Novit. parte 2. cap. 13.

Ita Christus, ita Mater ac Discipuli Christi, ita omnes Christianæ nobilitatis heroës ac heroïdes. Diligendi scilicet sunt omnes propter Deum, Deus autem propter seipsum. Amor omnibus bene utitur, amico ad benevolentiam, inimico autem ad patientiam.

CAPVT II.

Rosa Cerea, seu, Mansuetudo.

§. I.

Psalm.cap.3. v.19. In orbe nihil similius Dei filio suâ matre. Matth.c.11. v.29.

PATIENTIA tristitiam, mansuetudo vincit iram. Mater Domini, si quisquam hominum, illud Siracidæ servavit exactissimè: *In mansuetudine perfice opera tua, & super hominum gloriam diligêris.* In orbe nil similius Dei filio, quàm hæc Dei mater: Filius mitissimus, mitissima fuit & mater. Filii vox est: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Ubi submissio, ibi & mansuetudo: illa in matre & filio singularis ac summa, ergo & ista.

Ille Alberto Magno tractabilis & mansuetus est, qui habet bonos mores, & est omnibus conformis in his, quæ fieri possunt secundùm Deum. Virgo beatissima, quod in illâ Bernardus admiratur, omnibus omnia est facta mansuetudine. Nec defuit occasio virtutis istius exercendæ. Hostes habuit & multos, & potentes. Cùm enim filium omnes pæne sacri ordinis homines, Pharisæi, Scribæ, Sacerdotes, Pontifices, acerbissimis odiis sint insecuti, plebem ut secum sentiret, in eum instigârunt; quàm enim contemptim de eo locuti: *Nónne hic est fabri filius, nónne mater ejus dicitur Maria? Et scandalizabantur in illo.* Hi invidiâ pleni, hostes filii, matris certè amici non erant. Hos omnes mater mitissima tam incredibili morum suavitate pertulit, ut Ecclesia jure merito hanc mansuetudinem extollens, canat: *Virgo singularis, inter omnes mitis, nos culpis solutos, mites fac & castos.* Mansuetissimus Regum Hebræorum David preces suas allegans Deo; *Memento,* inquit, *David & omnis mansuetudinis ejus.* Magnarum virium fuit hæc oratio. Sed quantò majorum erunt istæ: Memento Domine matris, & omnis mansuetudinis ejus. Memento Domine filii, & omnis mansuetudinis ejus.

Matth.c.13. v.55. Marci c.6. v.4.

Psal.131.v.1.

Paulus suis precibus vim summam additurus: *Obsecro vos,* inquit, *per mansuetudinem & modestiam Christi.* Mediolanensis Pontifex Ambrosius mores vitámque Virginis beatissimæ velut carbone delineans: *Sit vobis,* inquit, *tanquam in imagine descripta virginitas, vitáque beata Mariæ, de quâ velut speculo refulget species castitatis, & forma virtutis,* &c. *Nullum lædere, bene velle omnibus, assurgere majoribus natu, æqualibus non invidere, fugere jactantiam, rationem sequi, amare virtutem. Quando ista vel vultu læsit parentes? quando dissensit à propinquis? quando fastidivit humilem? quando derisit debilem? quando vitavit inopem? Virgo verè mitis in omnes, virgo singularis. Nihil torvum in ejus oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inverecundum. Non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior, ut ipsa corporis species simulachrum fuerit mentis, figura probitatis.*

1. Cor.c.10. v.1. Ambr. lib.2. de Virgin. fol. initium.

Cùm Augustus Imperator arrogante censu ac descriptione orbem universum turbaret, virgo uterum ferens, jámque partu vicina Nazaretho Bethlehemum proficisci compulsa promptissimè paruit. Et videte, quàm illa nec Cæsari, nec ulli alteri malè precata, non Cæsaris atrogantiam detestata, non se regii sanguinis jactans virginem, non suam ab avo Davide prosapiam extollens iter suscepit velut feminarum pauperrima. Et cùm ubique paterentur repulsam, ubique exclusissima, vix demùm stabulo recepta, nec verbulo tamen mansuetudinem offendit. Hinc meritò de illâ Bernardus: *Revolve,* inquit, *scripturæ seriem, & si quid in Mariâ austerum reperêris, de cetero eam suspectam habeas.*

Bern. ser. 4. super Missus est, &c.

Neque mirum virginem matrem inter suos cives, inter Bethlehemitas, Nazarenos, Capharnaitas, Hierosolymitas extitisse mansuetissimam, nemini molestam, omnibus benignam, quæ cum barbaris Ægyptiis pæne septennio potuit convenire. Nimirum Mites ubique suam habent patriam. Quod vates regius affirmat: *Mansueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.* Veteri verbo.

Psal.36.v.11;

Mitibus & gratis nemo nocere potest.

Porrò regiæ hujus virginis mansuetudinem dilaudaris Bonaventura, *Maria,* inquit, *mansuetissima fuit per patientissimam lenitatem contra omnem adversitatem: gladius quidem cor ejus pertransiit, sed per odium non occidit, nec per impatientiam vulneravit.* Nam *sermo ejus,* ut Damascenus loquitur, *jucundus ex leni animâ progrediens. Est enim mansuetudo animi dulcedo, quam non vincit amaritudo.* Virgo verè mitis inter omnes singularis. *Propter veritatem & mansuetudinem & justitiam deduxit illam mirabiliter Filii dextera.* Dominus est, qui *mansuetos exaltat in salutem. Suscipiens mansuetos Dominus.* Mansuetis dabit gratiam, *diliget mansuetos in judicio, docebit mites vias suas.* Illi *humilium & mansuetorum semper placuit deprecatio.*

Bonav. in Speculo c.84. Damasc. orat. 1. de Nativit. Gloss. in c.5. Matth. Psal.44. v.5. Psal.149.v.4. Psal.146.v.6. Psal.24.v.9. Judith.c.9. v.16.

§. II.

NOnnulli olim mansuetudinis laude clarissimi. Moses, quod sacra pagina testatur, *vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terrâ.* Hac virtute si caruisset, immensam populi Hebræi multitudinem gubernare nunquam potuisset. Jacob insigni suâ mansuetudine letale fel minacis Esau in lacrymas felicissimè mutavit. Quem enim venator ille perdere cogitârat, eum & amplexatus, & osculatus est humanissimè. Noë mus mitis inter orbis ruinas, in medio mortis theatro cum paucis servatur. David mitissimus Saulis insidias & vicinissimum interitum sæpius evitavit.

Mansuetudinis laude clarissimi: Moses, *Num.c.12. v. 3.* Jacob, Noëmus, David,

Plurimi sanctorum hominum mansuetudine suâ feras animantes exarmârunt, & mansuescere docuerunt. Marianus Bituricensis Cœnobii monachus, qui bubulcum agere non dedignatus, aprum ad se confugientem tutatus est, & canes ne feram sibi supplicem lacerarent, imperio efficaci cohibuit: mansuetudinem illius aper, virtutem canes testati sunt.

Sancti mansuetudine feras docuerunt mansuescere. Marianus monachus:

Columbanus Abbas dicto audientes habuit ursos, onagros & crocodilos Helenus. Ad Rhemensem Pontificem Remigium passeres convolare soliti, ut è manu illius suam sibi annonam acciperent: nimirum in apertissimis campis minùs turò se pasci putabant, quàm in mansuetissimi Præsulis sinu.

Columbanus abbas; Blasius antistites. Judocus;

Blasium antistitem aviculæ collaris velut symbolis in nemore aluerunt. Judocus regis Britanni filius, qui calcato diademate ac purpurâ Christo pauper serviit, columbas & pisces sibi familiares è manu suâ nutrit. Ad Ivonis Presbyteri mensam avis peregrina candido viridique colore spectabilis se stitit, tangi se passa & contrectari, fausta cum prece viri sancti avolavit. Maxentius

Ivo; Maxentius;

Pictavienſis

Pictaviensis Abbas eâ fuit mansuetudine, ut agrestes volucres non cupidiùs arborum ramis, quàm illius manibus insiderent. Franciſci Assisiatis lenitatem avicularum familiaritas mirabiliorem fecit; Nam frequenti auditorio ad concionantem confluebant, neque refugiebant manum ejus, usque adeò obsequentes viro mansuetissimo, ut ad illius nutum irent, redirent, canerent, facerent, prout vir sanctus jussisset. Non quòd jussa intelligerent, sed quòd jubentis mansuetudinem & auctoritatem sentirent. Josephus Anchieta superioribus annis in Brasiliâ ejus generis admiranda plurima patravit. Volucres, pantheras, pisces ad vocis imperium habuit obsequentes. Ab his viris sanctissimis mansuetos mores & ipsæ belluæ acceperunt.

Franciscus Assisias.

Vitam illius & admirãda scripsit 4. libris Sebastianus Betarius.

Theodor. in Eusebio c. 4. apud Rosweid. pag. 806.

His jure annumerandus Davides vir divinus, Theodoreto teste oculato. Hic in cœnobio centum quinquaginta Monachis Præfectus, in eam sese mansuetudinem composuit, ut quadraginta quinque annis nunquam irasci, aut excandescere sit visus, cùm tamen innumera essent, quæ pænè cogerent subinde fel ostendere. At ille mansit immobilis, nec magis iræ cessit, quàm ventis marpesia cautes. Oculi ejus, inquit Theodoretus, non jam truces ac torvi, jam verò læti, sed in eodem semper honesti decoríque tenore permanebant. Hi autem certissimi testes tranquillitatis in animo aut turbarum. Et ne quis fortè arbitretur, nullam ei caussam fuisse irascendi, addit Theodoretus ista. Sederat apud nos vir ille divinus, de cælesti Philosophiâ quæstiones agitans, de religiosæ vitæ apice dissertabat. Hos sermones Publius ejus Cœnobii Sacerdos, inurbanissimè turbavit: nam impetu in conclave irruens vociferari cœpit, mansuetudinem illam non modestiam, sed amentiam censendam, ut quæ omnibus esset exitio. Et plura ejuscemodi amarulenta prorsus ac fellea dicta evomebat. At Davides velut adamantinæ mentis nil moveri, non frontem contrahere, non colorem ducere, non vultum asperare, nec cœptum sermonem deserere, sed leni voce & verbis animi serenitatem significantibus, illud unum rogabat, ut senex eorum, quæ vellet, curam ageret; sibi jam cum hospitibus loquendum. O virum sui potentem! ô lenitatem & mansuetudinem admirandam! atque hoc est fel omne quietâ statione continere, & medias inter tempestates ridentem Phœbum exhibere. O virgo singularis, fac nos tales, doce esse mansuetos, *mites fac & castos.*

§. VI.

NIhil magnum, nisi quod simul & placidum, nam omne invalidum naturâ querulum est: imbecillia lædi se putant, si tangantur. Os immite & indignationis plenum turbati animi confessio est. Non est mansuetus, non est sanus animus, quem impatientia evocat ad oris tumultus. Sapienter Philosophus à Cordubâ: *Nullum est*, inquit, *argumentum magnitudinis certius, quàm nihil posse, quo instigeris, accidere. Pars superior mundi & ordinatior, ac propinqua sideribus nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem, omni tumultu caret: inferiora fulminant.* Eodem modo *sublimis animus, quietus semper, & in statione tranquillâ collocatus, intra se premens, quibus ira contrahitur, modestus & venerabilis est, & compositus.* Nemo linguæ temperare, nemo bilem novit substringere, nisi mitis animus.

Lucanus hæc ipsa: *Lege Deum, minimas rerum discordia turbat, Pacem summa tenent.* Senec. lib. 3. de Irâ c. 6.

Eleganter Origenes: *Est*, inquit, *quædam familia mitium, cui præest Moses: Est quædam patientium, cui præest Iobus: Est quædam continentium, cui præest Iosephus. Vnusquisque in monte congregabitur ad familiam suam; mitis cum mitibus; patiens cum patientibus; virgo cum virginibus; sic & iracundus cum iracundis; luxuriosus cum luxuriosis. Revertetur unusquisque ad familiam pristinam, quia jubilæus est.*

Levit. c. 25. v. 10.

Sanctorum hominum peculiaris & maximè propria virtus est mansuetudo, quæ Deo hominem reddit quàm

Mansuetudo est sanctorum

A similimum. Et *beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Moses, si beato Dionysio credimus, ideo Deo familiarissimus, quia mansuetissimus: ideo Prophetis omnibus dignior, quia & mitior omnibus; nec unquam prius divinam amicitiam læsit, quàm à mansuetudine nonnihil defecit. Nec aliud est, quod Christus Dominus significantiùs jusserit, ut id à se disceremus, quàm mitem esse ac humilem. Palladius refert unam aliquam, cui Amma nomen, in virginum cœnobio, perinde ut fatuam ludibriis & risu omnium expositam fuisse. Cùm illa hoc mansuetè ac hilariter ferret, à sancto Pitiusone Dei monitu, omnium sanctissima, æquè ac sapientissima est pronunciata. Nimirum hæc Christiana sapientia est, non paria respondere, sed asperrimis verbis placidissima reponere. De homine mansueto facundè Chrysostomus: *Mens*, inquit, *hominis mansueti, montis vertici similis est, auram quidem habenti tenuem, purum verò radium, pura fontium fluenta multasque florum amœnitates; & sicut dies clara*

B *& serena, ita animus est mansueti.* Cùm cælum est innube, cùm sol ridet, omnia longè jucundiora, quàm cùm fœdæ ruunt supernè tempestates, sic oris mansueti homo, dictis suis factísque omnibus incredibilem aspirat gratiam solâ mansuetudinis serenitate. *Fili in mansuetudine fac opus tuum, & diligeris super hominem gratus, & serva animam tuam.* Irascéris? adversarium juvas, & ipse tibi plus incommodas, quàm ille, qui te oppugnat. Iram contines? illæsum te custodis, omnes in te machinas retundis, omnes adversarii conatus irritos reddis. Ira illum præclarissimè non solùm vincis, sed ulciscéris. Chrysostomus pleno id ore affirmans: *Fulgentissima*, inquit, *victoria est, quâ injuriam inferentem patiendo superásti. Mansuetudo omni diademate & gloriâ conducibilior. Hoc enim certissimum signum (* obsecro notemus ista *) quo internoscitur vir ratione præditus, si mansuetus fuerit, si lenis, si mitis, si modestus & quietus, si non quasi servus ducatur & trahatur aut ab irâ, aut ab aliis affectionibus, sed ratione vincat internos illos incompositos motus, nobilémque suam generositatem servet, ne in*

C *brutorum ferociam negligentiâ degeneret.*

David toties repetitum in se furorem Saulis non irascendo, sed parcendo leniit, & quem nullis obsequiis, ne rursum indignaretur, movere potuit, in ejus solio successor esse meruit. Quid ringeris iracunde, quid fremis & vociferaris? vide matrem Christi, vide Christum filium. Neminem ad se venientem repellit, neminem sine beneficio dimittit; pauperes eligit, parvulos admittit, turbas docet, ægrotos visitat, proditoris osculum non refutat, pro ipsis tortoribus in cruce orat. Agnus mansuetissimus ad macellum ducitur, non resistit: maledicitur & silet, irridetur & sustinet. Verè rex apum Christus sine aculeo, verè ovis, verè mitis & humilis corde, verè præstabilis super malitiâ. Aut ergo imitare, aut illum non appella tuum magistrum.

Huc multùm juverit viri præstantissimi Thomæ Mori ratiocinatio; Vel enim bonus est, inquit, cui irasceris, vel malus. Si bonus, immeritò stomacharis in Dei amicum, Dei filium. Si malus est, aut talis æternùm erit, aut mutabitur, eritque bonus. Si futurus sit semper malus, ne quæso malis illum onera, nihil malorum illi deerit apud inferos; sin futurus sit bonus, æternâ tecum amicitiâ erit conjunctissimus. Quid igitur in illum atrocibus verbis grassaris?

§. IV.

NObilissimum mansuetudinis documentum est: CVM VRERIS, AVT TACE, AVT JOCARE. Cùm ureris, inquam, cùm dicto læderis, si tacere non possis, jocare; si jocari nescias, tace. Tutissimum hoc licet, aliquando minùs decorum. Magnæ artis est, dextrè ac verecundè jocari. Si vis, ut alterius verba, quæ ille in te velut faces jecit, non accendantur, tu illa joco refrigera, sic ea exarmabis igne. Si moneri te, si argui, si reprehendi,

Mansuetudinis & cum vera, aut tace, aut jocare.

prehendi, si te præsentem vituperari, si carpi, si convicium in te dici audias, tu aut omnia silentio refelle; si silendam non putes (quod sæpe optimum) joco sic respondes: Quæso te, ne me ita in os laudes. Aut: Quid jam amplius? nondum enumerâsti omnes virtutes meas? Ita joco illum magis feries, quàm si grandem in illum falaricam retorsisses.

Optimè hanc in rem suadens Seneca: Alia, inquit, differenda sunt, alia deridenda, alia donanda. Circumscribenda multis modis ira est. Pleraque in lusum jocúmque vertantur. Socratem, ajunt, colapho percussum nihil amplius dixisse, quàm, *Molestum esse, quòd nescirent homines, quando cum galeâ prodire deberent.* Huc conducit, non omnia videre, nec audire omnia. Multæ nos injuriæ transeant: ex quibus pleraſque non accipit, qui nescit. Non vis esse iracundus, ne sis curiosus: qui inquirit, quid in se dictum sit, qui malignos sermones etiam si secretò habiti sint, eruit, seipsum inquietat, & in bellum protrudit.

Vide Diogenem Laertium asscribis Diogenis Cynici, qui pugno percussus: Iupiter, inquit, quàm mihi fugit cum galeâ immobilare.

Quòd si quis deprehendat, mansuetudinem à se sæpiùs, contrà quàm facere statuisset, violatam, ita seipsum Cassiani suasu, objurgans alloquetur: Tùne ille es, bone vir, qui mala omnia superaturum animo proposueras, qui maximas conviciorum acerbitates tolerare decreveras: quomodo invicta illa patientia tua levissimi verbi prolusione confossa est? quomodo immobilem illam mansuetudinem tuam vel convicioli aura dejecit? quomodo ingentem certaminis apparatum exigua hostis umbra conterruit? ubinam illud est, quod inani fidentiâ proclamabas? *Proba me, Domine, & tenta me, ure renes meos, & cor meum: proba me, & scito cor meum; interroga me, & cognosce semitas meas, si via iniquitatis in me est? Paratus sum, & non sum turbatus, ut custodiam mandata tua.* Heu quàm inanes & nulli sunt conatus mei, quàm in incepto non perstiti, quàm graviter mansuetudinem offendi?

Cassian. collat. 9. c. 14.

Psalm. 25. v. 2. Psalm. 138. v. 23. Psalm. 118. v. 60.

Tali in seipsum animadversione utatur, culpam mobilitatis castiget, crebras animi commotiunculas jejuniis aliisque pœnis excruciet. Atque ita seipsum ad leges mansuetudinis formet. Ita ex omnibus affectibus maximè teter ac rabidus, nec ulla pestis humano generi pluris stetit. Mansuetudo iræ domitrix, tantò nobilior est, quantò acerbiùs irritata conquiescit. Perquam sapienter ac verè dixit Romanus scriptor: *Tunc præcipua laus mansuetudinis, cùm iræ justissima caussa est.*

Plin. Secundus l. 9. epist. 13.

Mansuetudinis Actiones, seu, praxis.

1. Mansuetudinis praxis,

1. Mansuetudinis est, illatis injuriis nequaquam exacerbari, nec asperis verbis cor amarum ejicere. Si mitis es, aut suaviter respondebis, aut penitus silebis. Modestè subridere, docet exarte Mansuetudo.

Secunda.

2. Homo mansuetus plurima non videt videns, non audit audiens, nec provocanti ad lites respondet, multò minùs alios ipse provocat.

Tertia.

3. Mansuetudinis est non pardos, aut leones, non corvos aut loquaces graculos, sed oves, sed columbas, sed agnos æmulari, & verbis mordaces non remordere: pusilli enim hominis est, repetere mordentem ut mures & formicæ solent, ad quas, si manum admoveris, ora convertunt.

Quarta.

4. Mansueti est, non tantùm bilem propriam, sed & alienam mollissimis dictis temperare.

Quinta.

5. Mansuetudinis est, aut silentio, ut dictum, aut certè dictis placidissimis tam contumelias quàm calumnias refutare. Hanc è ceteris caussam assignamus. Aut potentior te læsit, aut imbecillior: si imbecillior, parce illi; si potentior, parce tibi.

Sexta.

6. Mansueti est alios non irritare, nec tantùm aliis non nocere, sed nec cogitare nocumentum inferre.

Septima.

7. Mansueti est iræ alterius cedere, nec unquam colaterò pede cum pertinacium malitiâ contendere; dicto factóve lacessitum non reclamare, non obmurmurare, non nares corrugare; nullum denique signum offensi animi, nec voce nec gestu edere: atque ita excandescentiam alienam aut suaviter declinare, aut eam certè mitigare hoc dulci mansuetudinis saccaro, prout beatus Paulus monuit: *Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ.*

Rom. c. 12. v. 19.

CAPVT III.

Rosa Lignea, seu, Silentium, & amor solitudinis.

§. I.

ARCAM paucorum hominum domicilium, sed totius orbis compendium, è lignis Setim fabricavit Noë. Hoc ligni genus pulchrum, leve, validum, ignorans cariem. Rosa ex hoc ligni genere tornata *Silentii ac Solitudinis amorem* denotat. Utriusque virtutis hujus Mater Domini fuit amantissima, tam verborum parca, quàm assueta solitudini. Verba divinæ Virginis paucissima Bernardus velut numerans: *In omni textu quatuor Evangeliorum, si bene meminimus, inquit, nonnisi quater Maria loquens auditur. Primò quidem ad Angelum, sed cùm jam semel atque iterum allocutus eam fuisset. Secundò ad Elisabeth, quando vox salutationis ejus Ioannem exultare fecit in utero, & eâ magnificante Mariam, ipsa magis Dominum magnificare curavit. Tertiò ad filium, cùm jam esset annorum duodecim, quòd ipsa & pater ejus dolentes quæsissent eum. Quartò in nuptiis ad filium, & ad ministros.* Ita quinquies universè cum aliis sermocinata est.

B. V. Maria Silentii ac solitudinis fuit amantissima.

Bern. serm. in verba Apocal. Signum magnum, &c. mihi p. 345.

Liceat mihi, quid ego hîc sentiam, aperire. Etsi omnis hujus virginis vita prodigium cæleste, & continuum fuerit miraculum, nihil tamen æquè admirandum in eâ videtur, quàm illud circa Josephum obstupescendæ virtutis silentium. Fugam Josephus tacitè circumspiciebat, jamque abitum clam moliebatur. Conjugem non ausus ream dicere, nec mysterii arcanum explorare velle, in eam potiùs sententiam ibat, ut discederet. Hæc virgo Deo plena non obscurè advertit, & tamen tacuit; se deserendam vidit, & tamen tacuit; certissimas Angeli promissiones sensit, & tamen tacuit; trepidantem de suâ fide conjugem observavit, & tamen tacuit. Taciturnitas hæc ô Deus, quàm admiranda, quàm fiduciæ plena! Ne suas ipsa laudes narrare cogeretur virgo, illa potiùs pati, quàm ista loqui voluit. Sed de hoc nos infrà fusiùs.

Nihil æquè admirandum in B. V. Maria quam illud circa Josephum silentium.

Neque tantùm suas ipsa laudes silentio pressit cælestis virgo, sed eâdem hac taciturnitate modestissimâ effecit, ut prærogativæ illius plurimæ in Evangelii librum non sint relatæ.

Birgitta sanctissima vidua cælestibus ostentis sæpius erudita, Matrem Domini sic loquentem facit: Tali die sicut hodie surrexit à mortuis filius meus, fortis quasi leo. Mihi verò, quæ sum mater Dei, cùm post mortem ejus incomprehensibili dolore mœsta essem, apparuit idem filius meus priùs quàm aliis, & palpabilem se ostendit mihi consolans me & commemorans se visibiliter in cælum ascensurum. Et quamvis hoc non est scriptum propter humilitatem meam, tamen ista est veritas, quòd filius meus resurgens, primò mihi apparuit, quàm alicui alii.

Revelationes S. Birgittæ lib. 6. c. 94. Christus resurgens matri priùs quàm aliis apparuit.

§. II.

EPiphanius Constantinopolitanus presbyter vitam matris Virginis è probatissimis Auctoribus à se conscriptam ait. Multa hîc refert à Nicephoro Callisto confirmata; qui in re præsenti: Erat Maria, inquit, in rebus omnibus honesta & gravis, pauca admodùm eáque necessaria

Nicephor. l. 2. Historiæ sacræ cap. 23. B. Maria in rebus omnibus honesta, &

necessaria loquens; ad audiendum facilis & perquam affabilis, honorem & venerationem exhibens omnibus. Addit: Decenti libertate adversùs omnes homines usa est; sine risu, sine perturbatione, sine iracundiâ maximè, ut quæ utrumque nôrat, & castissimè loqui, & sanctissimè tacere, prout res ac tempus vel sermonem vel silentium postulasset.

Macrob. lib. 3. Satur. in exord. Macrobio nihil videtur tam congruum sapientiæ, quàm locis & temporibus aptare sermones. Nimirum

Providet antè diu, quid rectè dicere possit
Vir sapiens. ———

In sermone providentissima. Virgo hæc adeò providebat, quid diceret, ut de illâ Bernardinus affirmet: *Sapientissima virgo ornata erat discretissimâ taciturnitate; nil enim locuta quod non præmeditata.*

Senec. epist. 40. sine omnino. Romanus Sapiens orationem proferri malebat quàm profluere. Ideò Lucillium ad honestissima formaturus: *Tardiloquum*, inquit, *te esse jubeo.* Ambrosius divinæ hujus Virginis exemplum proponens imitandum: *Disce*, inquit, *virgo verborum vitare lasciviam: Maria etiam salutationem Angeli verebatur, cogitabat enim, qualis esset ista salutatio.* Quòd si sermones & dicta matris numeremus eâ ratione, quâ Christi effata in cruce, septem omnino verba tam Filii quàm Matris inveniemus.

Septem Mariæ Virginis verba. Primum à Matre editum verbum Charitatis fuit, salutando Elisabeth.

Luc. cap. 1. v. 46. Alterum Gratiarum actionis, *Magnificat anima mea Dominum.*

Ibid. v. 34. Tertium Castitatis, *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?*

Ibid. v. 38. Quartum Humilitatis: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.*

Idem c. 2. v. 48. Quintum Doloris; *Fili, quid fecisti nobis sic?*

Ioan. cap. 2. v. 3. Sextum Commiserationis, *Vinum non habent.*

Ibid. v. 5. Septimum Institutionis; *Quodcumque dixerit vobis, facite.* Scrutare voculas omnes & syllabas, quas Virgo beatissima enunciabat, nihil in eis inane aut vacuum, sterile nihil reperies. Exactissimam tam loquendi quàm tacendi normam videbis.

Ambr. lib. 2. in Lucam initio. Porrò solitudinem sic amabat hæc virginum virgo, ut meritissimum hoc illi encomium assignârit Ambrosius: *Sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret; sola sine comite, sine teste, ne quo degenere depravaretur affatu, ab Angelo salutatur.* Itaque Maria ab Angelo inventa est sola, neque enim comites feminas desiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat: quin etiam tunc sibi minùs sola esse videbatur, cùm sola esset, cui aderant tot Sancti, tot Prophetæ, tot Angeli.

§. III.

Solitudo est metropolis Spiritus sancti. SOlitudo Spiritûs sancti metropolis est. Hîc diplomata sua Joanni dedit. Hîc omnibus solitudinem amantibus ad cor loquitur. Huc Christus discipulos suos invitans: *Venite seorsùm*, inquit, *in desertum locum, & requiescite pusillum.* Huc Arsenius navigium suum velut è mari ad portum appulit, voce divinâ monitus: *Arseni fuge tumultus, & salutem assequêris.*

Osea c. 2. v. 14. Marcic. 6. v. 31. Surius die 19. Iulii. Bern. in Cant. serm. 41. fine. Ad religiosissimam hanc solitudinem Bernardus humanissimè invitans: *O sancta anima*, inquit, *sola esto, ut soli omnium serves teipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge & ipsos domesticos; secede ab amicis, & intimis, etiam abillo, qui tibi ministrat. An nescis, te verecundum habere sponsum, & qui nequaquam suam velit tibi indulgere præsentiam præsentibus ceteris?*

Idem hom. de negotiatore, mihi pag. 437. *Quando in solitudine contemplabatur virgo Maria, tunc venisti, & in eâ & de eâ carnem assumpsisti, ô bone* JESV! *O solitudo beata! ô ereme mors vitiorum, vita virtutum! Te Lex & Prophetæ mirantur: & quicumque ad perfectionem venerunt, per te in te paradisum introierunt. O beata vita solitaria & & contemplativa, quid ultra de te loquar? Ipse Dei Filius Salvator & Magister noster exemplum dedit nobis fugiens in desertum, & mansit in solitudine; ubi sunt rosæ charitatis, quæ semper flammescunt, quæ semper in sancto odore virunt.* Ultra nullus hominum esset mecum exteriùs, ut familiariùs loqui possem cum Deo interiùs. Ipse enim & secretum quærit, & solitarium locum diligit. Fugiam ergo hominum solatia, & colloquia, ut in secreto cordis mei Deum habitatorem habere possim.

Isaiæ 30. v. 15. Hoc ipsum rex Hebræus ardentissimis votis expetens: *Quis dabit mihi pennas*, inquit, *sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* In turbis semper turbæ. Multis parum profuit vitia sua projecisse, quamdiu cum alienis rixandum erat.

Senec. epist. 7. & 8. Conversatio multorum vitium. Romanus Sapiens hîc crebras & serias præceptiones ingerit. Hæc illius verba sunt: *Quid tibi vitandum præcipuè existimem, quæris? Turbam. Ego certè confiteor imbecillitatem meam. Nunquam mores, quos exturi, refero. Aliquid ex eo, quod composui, turbatur; aliquid ex his, quæ fugavi, redit. Inimica multorum est conversatio. Nemo non aliquod nobis vitium, aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus allinit.* Idem repetitis monitis inculcans: *Sic est*, inquit, *non muto sententiam: fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam unum. Non invenio, cum quo te malim esse, quàm tecum. Recede in teipsum, quantum potes.* Primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere & secum morari. Quòd si aliud non liceat, illud Quintiliani servandum: *Etiam in turbâ*, inquit, *etiam in convivio faciat tibi cogitatio ipsa secretum.*

Quint. lib. 1. instit. cap. 2.

§. IV.

NEmo putet auditurum se, quid in se loquatur Dominus, nisi sit extra turbas. Publium Scipionem, eum qui primus Africanus est dictus, dicere solitum ferunt. Nunquam se minùs otiosum esse quàm cùm otiosus, nec minùs solum quàm cùm solus esset. Magnifica hæc vox ac sapiente dignaque declarat, illum & in otio de negotiis cogitare, & in solitudine secum loqui solitum, ut neque cessaret unquam, & interdum alterius colloquio non egeret: ita duæ res, quæ languorem afferunt ceteris, illum acuebant, otium & solitudo.

Ambr. lib. Officior. Ad quæ elegantissimè beatus Ambrosius: *Non*, inquit, *primus Scipio scivit solus non esse, cùm solus esset. Scivit ante ipsum Moses, qui, cùm taceret, clamabat; cùm otiosus staret, præliabatur. Adeò otiosus, ut manus ejus alii sustinerent: nec tamen minùs quàm ceteri negotiosus, qui otiosis manibus expugnabat hostem, quem non poterant vincere, qui dimicabant. Cujus autem majora negotia, quàm hujus otia, qui quadraginta diebus positus in monte totam legem complexus est? Quando ergo justus solus est, qui cum Deo semper est? quando solitarius, qui à Christo nunquam separatus est? solus profectò non est, qui, quoties vult, meliore sui parte cælum obambulat, tantò facundior cum Deo, & cum Angelis, quantò inter homines taciturnior.* Hoc illud silentium, est, de quo Isaias dixit: *In silentio & in spe erit fortitudo vestra.*

Isaiæ 30. v. 15.

Silent, qui turbas & tumultum cavent. Nihil animorum meditationi aptius, quàm solitudo: solitudinem amet ac secessum, qui cupit familiaris fieri cælo.

Ferunt Hieronymum Stridonensem, Christianæ pietatis lumen & propugnaculum ingens, dicere solitum, oppida & urbes videri sibi tetros carceres, solitudinem paradisum. Putes, eum sensisse, quæ dixerit, quippe qui retortidum Syriæ solum scorpionibus & feris infestum sacco amictus, humi cubans, aquâ & herbis victitans Romanis prætulit beneficiis.

Solitariis (ait magnus ille Antonius) *cum solo corde suo luctamen est; is autem, qui inter turbas est, hostes suos nunquam numeraverit; qui solus est, extra bellum oculorum, aurium & linguæ vivit, qui inter homines agit, cum oculis, cum linguâ, cum auribus satis tricarum habet, etsi quies sit ab aliis hostibus. Soli pateant oculi, sat ostiorum patet, per quæ pestis penetret. Has*

Hier. cap. 9. vers. 21.

tret. Has portas hic occupat hostis. *Mors per fenestras ascendit.* Pleni rimarum omnes sumus ac fenestratum. Has optimè vel claudit solitudo, vel hostem per eas excludit. Ideò Justinus Martyr liberè pronuntiat: *Qui vult feliciter vivere, studeat nec videre multa, nec audire;* fugiat, fugiat & maneat in solitudine, tantò vicinior cœlo, quantò remotior à tumultibus terræ.

Basilius epist. ad Eunom. & Sereenum, qui videntur fuisse convubii.

§. V.

ANtisthenes rogatus quid è Philosophiâ fecisset lucri? Posse mecum loqui & versari, ajebat. Lucrum certè ingens, & ad vitam continentiorem adjumentum maximum solitudo. Ideò Pyrrho, ut Laërtius refert, deprehensus solus, & tamen loquens, rogatus quid id faceret? Meditor, inquit, probus esse.

Vita inter turbas & negotiosos tumultus vix vita censeri potest. Quod Similii epitaphium testetur. Similius vir militaris ævo Adriani Cæsaris, ad plurimam ætatem pervixit, sed quia ultimum duntaxat septennium à tubis & classico remotus sibi ac quieti vixerat, hoc tumulo suo inscribi voluit: Hîc jacet Similius septennis vetulus, qui licet annis plurimis vixerit, tamen annis tantummodo septem vixisse censendus, quibus ei licuit quietè vivere. Similio multos reperias similes, qui in fluctus medios eunt, & tumultuosam probantes vitam, quotidie cum occupationibus suis luctantur, & vix unquam sibi vivunt. Sapiens mallet in pace, & solus esse, quàm in hac circumstrepentium negotiorum pugnâ.

Callius Rhodigin. lib. 11. ant. lect. cap. 1. ancig. lect.

Sed artis est profectò in solitudine non solùm esse; in otio non otiari, & vitam non ignavam, sed tranquillam ducere, Epictetus dicere solebat. Quemadmodum mali tragœdi soli canere non possunt, sic quidam non soli secum deambulare. Qui Deum & Angelos solitudinis suæ socios habere nescit, pæne tutiùs inter clamores ac strepitus vivit. Bonæ ac castæ mentis præsidium ingens solitudo.

Philo lib. de Abrahamo.

Egregiè Philo: *Vir bonus*, inquit, *vitæ quietæ amator, secessum quærit & solitudinem, latere cupiens non odio hominum: est enim si quis alios eorum amans: sed quia fugit & proculcat vitia, quibus vulgus delectatur, gaudere iis solitum, quæ dolenda sunt, & dolere de iis, quæ gaudenda.*

Hos Plutarchus tribuit Simonidi, sed Laertius & Valerius Xenocrati. Sapiens dictum, quisquis fuerit.

Sed de silentio quid addam? Silentium plenis buccis pæne omnes laudant, vix ulli observant; quis est, qui cum Simonide non dicat: Nunquam se pœnituisse silentii, sermonis sæpius. Nec nescimus optimè dictum à Demarato, neminem stultum silere posse: Silentium infinitorum malorum nobilissimum esse pharmacum, nec pæne quidquam inter innumera pericula tutius quàm silere. Non ignoramus, auri contemptum, loquendi opportunitatem, & silendi patientiam, præcipua virtutis esse fundamenta. Constat, malum hominem tacendo rectiùs quàm loquendo superari; meliorem esse prudentiam parùm urbanam, quàm loquacitatem stultam: signum fatuitatis certissimum esse, os garrulum, & verbis abundans. Quotidianâ liquet experientiâ, plerumque nullum deesse peccatum, cùm linguæ deest frenum; mala pæne omnia ex ore nasci nimiùm verboso. Hæc omnium vocibus jactantur, his libri ac codices implentur, hæc è pulpitis ac cathedris proclamantur, at interim nos intemperantis linguæ homines, cùm datur occasio, imò etiam cùm negatur, effusissimè garrimus, & malumus videri fatui, quàm parùm urbani. Nemo ferè est, qui Ecclesiastæ leges curet, quæ non loquendi solùm, sed & tacendi tempus sanciunt. Ecquis est, qui silentium inter artes eâsque primarias referendum putet? ita superfluum censemus discere, quod sciant pecudes. Inde fit, ut neque loqui sciamus, nec tacere. Sed ideò loqui nescimus, quia tacere non didicimus: & ideò nescimus tacere, quia perpetuò loqui cupimus. Utrimque miseri (parum hoc) utrimque malitiosi, quia importunè loqui malumus quàm opportunè silere.

§. VI.

OBjicias: Sæpius loquendo videri discendum esse loqui, uti fabricando fabri, & cantores fimus cantando. Negat Basilius, parem utrimque rationem esse, & causam addit hanc: Rectè loqui non simplicis est artificii; quod nos non tantùm non callemus, sed contrariam ei assuetudinem, ne id facilè discamus, opponimus, dum quidquid in buccam venit, sine ordine, sine lege per tumultum effutimus, quod nisi silendo dediscere non possumus. Atque hîc silentium duo nobis præstat. Primum est: Vitiosum loquendi modum docet oblivisci, quod aliter nisi tacendo fieri non potest. Deinde tempus & spatium concedit eos inspiciendi, qui rectè loqui eximiè sciverunt. Lingua in quibusdam, sed paucis nobile & argutum membrum, in magnâ autem parte hominum nocens atque pestiferum, & quo multis caruisse sit melius. Ita non solùm in servo verum cernitur, quod Satyricus dixit:

Basilius in Reg. fusius.

Silentii duo documenta.

Lingua mali pars pessima servi. *Iuven sat. 9. vers. 120.*

Sed in plerisque etiam liberis, quibus nil peius dedit natura quàm linguam.

Cùm incipimus odisse silentium, à vanis ad nocitura facillimè decurrimus, minúsque jam circumspecti negligentiorésque verborum nostrorum observatores in plurima pœnitenda labimur. Nam sæpè, cùm vera sermoni desunt, ad mendacia divertimus; modò promptum sit, quod loquamur, verum an falsum, id scilicet non multùm interest. Inde plenis jam plaustris aliena fama prostituitur, & ille disertissimus habetur, qui aliorum nævos copiosiùs exagitat. Ita in alienâ famâ & sanguine natant hæ linguæ, postquam silentii frenum excusserint.

Odium silentii est ad nocitura facilis decursus.

Quærit Jobus: *Nunquid justificari poterit vir verbosus?* Certissimum, ubi multa verba, ibi multa peccata. *In multiloquio non deerit peccatum.* Ergo ut minuas peccata, contine verba; & silentium ama. Assuesce silentio, & cum voluptate taciturnitatem cole: assuesce fabulis, & cum mœrore linguam continebis. Tantum in utramque partem assuetudo valet.

Iob cap. 11. vers. 2. Prov. c. 10. vers. 17.

Silentium, cùm loquendi tempus non est, prudentiæ signum evidens est. Carpant alii taciturnitatem tuam, modò probent vitam tuam: Isaiæ non fallax oraculum est. *Cultus justitiæ silentium, & securitas usque in sempiternum.* Nisi amicus fueris solitudini ac silentio, non eris virtuti. Plerumque quod precando lucramur, id omne perdimus confabulando, uti Penelope telam, quam interdiu texuerat, dissolvit noctu, nunquam sui operis visura finem: ita quidquid boni sensûs è precibus & colloquiis cum Deo hauritur, id effunditur, vaniloquentiâ. Imò difficillimum est rectè precari, ubi tam pronum est loqui. Mens namque tam variis narrationibus onerata, ægerrimè sese ad orationis quietem componit. Occurrunt audita & narrata, & quidquid imbibit, non supremis tantùm labris natat, sed omnem animum occupat. Ita dum mens orationem meditatur, innumeræ suggestiones aliò eam vocant, & ad se trahunt. Nec potest facilè animus dictorum auditorúmque mille formis illusus ad meliora se convertere, aut supra hæc erigere tantâ nugarum mole oppressus.

Isaiæ c. 32. vers. 17.

Qui non est amicus solitudini ac silentio nec est virtuti.

Quia animus nugis illusus ad meliora se componere non potest.

Nescit mens inhærere Deo, sui, Deique per tot fabulas prodiga: Conjunctionem cum Deo ignorat, quæ solitudinis & silentii amica non est: Cælestia non attingit, quam tot inanium colloquiorum maria demergunt. Non fert æmulum Deus: aut enim amari solus vult, aut amari non vult. Vis illi conjungi? Amove, quidquid ab illo te disjungit, ut conjungat alteri. Inter potentissima, quæ te alteri conjungunt, est quædam loquendi prodigalitas, cùm nec necessaria nec tempori apta profundimus.

§. VII.

ISocrates duo dicendi tempora putabat statuenda: ut non loquamur nisi de iis quæ certò novimus, vel de quibus dicere necessarium est. In his enim solis orationem silentio præstare, in aliis esse melius silere quàm loqui. Quocirca quies & silentium tranquillæ conscientiæ optatissimum asylum. Qui promptus est ad loquendum, loquendi limites facillimè transierit. Hypocaustum calidum sine ostio, vas vinarium sine operculo, lingua sine silentio, nec illud calorem, nec istud odorem, neque hæc animi fervorem conservabit. Disce tacere, si vis proficere. Quid es, cùm loquax es, nisi urbs sine muro, domus sine ostio, vas sine operculo, equus sine freno? Hebræus Ethicorum doctor hæc confirmans: *Sicut urbs patens, inquit, & absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* *Prov. c. 25. vers. 28.*

Severus Sulpitius presbyter, vir & genere & litteris clarus, voluntariæ paupertatis amans, Martino Turonensi & Paulino Nolano præsulibus charus, jam senex à Pelagio ejúsque asseclis sermone illaqueatus, demum loquacitatis suæ culpam agnovit, & silentium sibi à seipso indictum non rupit ad obitum usque, ut quod malè loquendo deliquisset, severè tacendo expiaret. Hîc ego rem omnem in compendium confero, & tria documenta. *Addo in Chron. ætate 6. anno Christi 410. Gennadius de viris illust. c. 19.*

1. Silentii documentum. Primum, *Lædi ac silere, summæ fortitudinis est.* Continere linguam, cùm nemo reprehendit, nemo mordet, nemo conviciatur, artis est non permagnæ. At reprehensiones, morsus, convicia audire, & tacendo ferre, hoc artis, hoc Christianæ generositatis maximum argumentum est.

Secùdum. Alterum Pythagoræ: *Aut fac, aut asser silentio meliora.* Tantò enim utilior erit oratio, quò silentium tempestivius.

Tertium. Tertium Xenocratis: *Quælibet dies sui etiam silentii tempus habeat.* Xenocrates quemadmodum omnes diei partes actionibus certis assignabat, ita suam etiam dabat partem silentio.

Quapropter nihil æquè proderit quàm quiescere, & minimùm cum aliis loqui, plurimùm secum.

SILENTII ET AMORIS ERGA SOLITVDINEM

Actiones, seu, praxis.

1. Silentii praxis. 1. Singulis annis solitudinem plusculum gustare, & eâ per aliquot saltem dies frui. Imò diebus singulis aliquid silentio & solitudini dare; declinare à turbâ, & ad orandum aut meditandum secedere.

Secunda. 2. Solitudinem ac silentium jam lectionis, jam orationis, jam & laboris vicibus mutatis condire. *Est tacens, inquit Siracides, sciens tempus aptum.* *Eccli. c. 20. vers. 6.*

Tertia. 3. Solitudinem mirificè recreat liber cæli aspectus, stellarum sub adultam noctem consideratio, dum quis ipse sibi dicit: Hæc erit domus tua, si eâ te dignum geseris inquilinum.

Quarta. 4. Optima ad solitudinem dispositio est, solers exteriorum sensuum custodia. Os, aures, oculi, si opportunè claudantur, solitudinis sunt vestibulum.

Quinta. 5. Quandoque nocti aliquid decerpere, ut id piis studiis detur. Seneca de se clarissimè: *Nullus, inquit, mihi per otium dies exit: partem noctium studiis vindico: non vaco somno, sed succumbo, & oculos vigilantiâ fatigatos, cadentésque in opere detineo.* Hoc idololatræ fecerunt; quid nos Christiani? *Seneca ep. 8. initio.*

Sexta. 6. Tum maximè silere, cùm maximè os loqui cuperet. Præcipuè verò cùm aliorum verba perstringunt ac urunt, ipse sibi quisque dicat: Tace jam, tace, nil tutius; moderare linguæ, aut periisti. Loqueris? sermonis millies te pœnitebit. Siles? cautam habes optimam, modò eam lingua non corrumpat.

A 7. Cultæ solitudinis actiones primatiæ sunt: Exomologesi faciendæ se parare, pios libros lectitare, de toto vitæ statu cogitare: continua Dei beneficia perpendere: vitæ melius instituendæ modum exquirere: omnium hominum novissima prævidere: temporis rectè distribuendi, & optimè collocandi rationem inire. *Septimo.*

8. Silentii virtus non solùm à pravis & illicitis sermonibus linguam continet, sed etiam ab utilibus & permissis. De seipso rex David: *Et silui à bonis* ait. Solus ad illicita non proruit, qui à licitis etiam se cautè restringit. *Homo sapiens tacebit usque ad tempus.* *Octavo.* *Psal. 39.* *Eccles. 20. vers. 7.*

9. Sicut vitia & virtutes suos quælibet gradus habent, ita & hoc. Ideo solitudini paulatim assuescendum. Primò quidem disce, exiguo tempore solitudinem tolerare: Dein unam alteramve horulæ partè ei tribue: post aliquantum temporis, seu partem diei, deinde diem, suo tempore dies aliquot, demum unam alteramve hebdomadem ei assigna. Facilis est iste, in quavis virtute progressus. *Nono.* B

CAPVT IV.

Rosa Alabastrina, seu, Fides.

§. I.

FVndamentum omnis Christianæ vitæ fides est. Ubi hæc deest, aut vacillat, tota ruit structura. Fides summè nobis necessaria est, principio quidem ob immensam Dei majestatem, quæ ratione nequit, fide comprehendi potest. Deinde fides requiritur, ut homo præmium sibi destinatum promereatur: quâ in re non solùm hominis voluntas divinis obsequiis impendenda, sed etiam intellectus, illam divinæ voluntati, istum judiciis divinis subjiciendo. Tertiò finis omnium nostrûm, ad quem conditi sumus, est Deo æternùm frui, Deum inter immortales delicias semper aspicere; atqui C hoc supra naturam est, quò pertingere non potest ratio, ergo fides. Quod beatus Pontifex Leo explicans: *Magnarum, inquit, hic vigor est mentium, & valde fidelium hoc lumen est animorum, incunctanter credere, quæ corporeo non videntur intuitu.* *Fides est fundamentum omnium bonorum, cum dicitur: Credidi propter quod locutus sum. Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Fides est, quæ testimonium sibi destinatum promereatur. Fides est, quæ omnia credit. Fides est, quæ omnia vincit. Fides est, quæ omnia sanctificat. Fides est, quæ omnia coronat. Fides est, quæ omnia salvat. Fides est, quæ omnia beatificat. Fides est, quæ omnia glorificat. Fides est, quæ omnia perficit. Fides est, quæ omnia consumm

§. II.

Sub cruce professa est fides.

AD fidem spectat fidei confessio, quam virgo edidit sub cruce, quando filium non solùm comitata est ad crucis supplicium, sed infra crucem generosissimè adstitit. Ita toto pæne terrarum orbe spectatore in summo luctu constantissimè professa est fidem: hunc scilicet in cruce pendentem hominem, suum esse filium, esse Christum, esse Deum, qui à morte reditusus sit ad vitam. Eo tempore unicus Apostolorum adfuit, qui ausus cruci assistere, & se discipulum ejus hominis fateri. Ceteros omnes tegebant latebræ, *tunc* enim *discipuli omnes relicto eo fugerunt.* Matt. c. 26. vers. 56.

Cum triduo sacræ hebdomadis preces decantantur matutinæ unicus cereus ardens ad sacrarium defertur.

In Catholicorum templis veteri ritu cùm triduo sacræ hebdomadis, preces matutinæ decantâtur, ad finem singulorum Psalmorum singuli cerei è duodecim extingui solent: unicus ad sacrarium defertur ardens. Ea res piam hanc interpretationem habet. Apostolorum fides eo tempore utcumque nutabat, tutius illis visum latere, & velut cereum extincto lumine abscondi. Unica fax illa, Domini mater cum ventis certabat, nec ullis turbinum flaminibus extingui poterat:

Non hiemes illam, non flabra, nec imbres
Sanguinei convellebant: ———

Petrus à ventulo concussus cecidit: stetit virgo, stetit inconcussa, & fide ac spe semet solabatur rediturì ad vitam filii. Ubi enim charitas tam perfecta, quid mirum, quòd fides fuerit tam firma? *Charitas omnia credit.* Et ut os divinum loquitur: *Omnia possibilia sunt credenti. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: Tollere, & jacta te in mare, fiet; & nihil impossibile erit vobis.* 1. Cor. c. 13. vers. 7. Marci c. 9. vers. 23. Matth. c. 17. vers. 20.

Cùm, virgo ad Angeli cælestia postulata responderet submississimè: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum,* mox è cælo mons montium, mons infinitæ magnitudinis, in ditissimum mare, in beatissimæ Virginis uterum sese demisit; Deus humanum corpus induit. Hoc opus grande Virginis fides plurimùm juvit: Assensa est postulatis, & voluntate suâ divinam complexa, orbem jam lapsum, jam perditum erigere, quantum in se fuit, collaboravit votis ardentissimis, & integerrimâ fide. Hinc jure merito MAGISTRA FIDEI appellata, ut quæ Domini discipulos, nosque omnes imbuit fideli prorsus magisterio. Luc. cap. 1. vers. 38.

B. Maria est magistra fidei.

§. III.

CVm de Fide sermo est, in fundamentum sit, quod beatissimus Paulus asserit. Hic ubi de hominibus excellentis fidei nomenclaturam texuisset, hanc apposuit clausulam: *Sine fide impossibile est placere Deo.* Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Atque ut nossemus, quinam excelluissent fide, Abelem, Enoch, Noëmum, Abrahamum, Joseph, Mosen, Gedeonem, Samsonem, Jephte, Davidem, aliósque complures nominat, de quibus: *Iuxta fidem,* inquit, *defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram.* Ad Hebr. cap. 11. v. 6. Ibid. v. 13. & segq.

Hi præstantissimæ fidei viri, cælum in votis habuerunt & promissis, & illud eminùs fide ac spe salutârunt; jam possident, jam cives sunt, qui olim ad beatam illam civitatem contentissimis studiis peregrinabantur.

Majori opus est fide in operibus divinitatis quam naturæ.

In naturæ operibus credendis magnâ opus est fide, multò adhuc majore in divinitatis, cujus natura est ministra. Piæ opinionis filia est fides, religionis mater, quâ sublatâ nihil homini relinquitur, cur cælum specter amplius, aut cur plus sapere dici possit, quàm mutum animal. Homo sine Fide & Religione velut infrenis equus, atque eò deterior, quò & natura contumacior quàm equi, & in vitium multò propensior.

Magnus ille Abrahamus, omnium rectè credentium parens, quæ sibi è cælo promittebantur, firmissimè credidit, idque illi justitiæ datum est, sed non magis illi quàm omnibus (ut credi par est) qui omnia, quæ fiunt, ad divinam referunt providentiam.

Mosi divinitus operanti nonnihil obstiterunt artes magicæ, quarum operâ rex Ægyptius utebatur. Sed cessit tandem vanitas illa veris miraculis, & victi præstigiatores Numinis providentiam sunt confessi. Rex ipse, quia non credit, sibi & suis exitio fuit. Enimverò quia pelagus Israëlis populo in camporum planitiem cessit, & siccum tumúmque præbuit iter, rex incredulus cum exercitu validissimo insecutus, marinis fluctibus miserè sepultus est. Luculentum hoc fuit repudiatæ fidei supplicium. Supplicium repudiatæ fidei in Pharaone.

Elias vates Hebræus in apertum cum Baalis Sacerdotibus certamen descendit Achabo rege contentionis arbitro. Ceterùm illi suum Baal in multum diei supplicite precati, ut ignem è cælo mitteret, nihil impetrârunt. Sed quid impetrare poterant, cùm multò minus is posset qui rogabatur, quàm qui rogabant?

Elias contrà fide ac precibus cælum evocans, mox obsequentissimum habuit ignem. Cujus rei miraculo circumfusa multitudo, quæ in eventum ejus disceptationis erat erecta, veræ fidei altissima jecit fundamenta, & protinus in illas voces sæpiùs repetitas erupit: *Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.* 3. Reg. c. 18. vers. 39.

§. IV.

PEtrus opere piscator, dignitate Apostolorum princeps, hâc duntaxat fidei virtute, non Atticâ, non Latiali eloquentiâ fretus uno die tria hominum millia baptismi lavacro admovit. Tam uberem piscatum ille promisit, qui cymbam & retia relinquere præcepit. Sed eâdem fide Petrus hominem è matre claudum in solidos pedes erexit, jussitque ambulare rectum. Nimirum omnia possibilia sunt credenti. Fidei virtute miracula patrata à S. Petro:

Paulus Tarsensis hostiliter in Christum insurgens, subito veritatis admonitu, & eum, cui infensissimus erat, Dominum vocavit, & quid se facere vellet, submissè sciscitatus est, ex hoste factus mancipium, ex lupo agnus. Hic virtute Fidei Elymam magum in Cypro perpetuâ cœcitatis nocte damnavit, ut in iis tenebris moreretur, quas viventium oculis offundere consueverat. Credenti possibilia sunt omnia. à S. Paulo Apostolo:

Stephanus Christianæ pietatis assertor non syllogismis, non sophismate, non elenchis è Dialecticâ petitis usus, sed è fonte fidei purissimo illum dicendi spiritum hausit, cui omnis synagogæ sapientia, omnisque Philosophiæ vafrities cedere coacta est. Credendo montes ut plumæ transferuntur, & nihil impossibile erit credenti. à S. Stemphano:

Valens Imperator Arrianis, quibus faverat, templum quod veræ religionis viri possederant, destinarat. Hoc Principis consilium Eusebius Antistes non improbare tantùm, sed etiam detestari, & imminentes pœnas vaticinari. Cæsar Præsulis auctoritate motus statuit periculum sumere, utra demum sanctior videretur religio: ac simul edixit, ut templum clauderetur, idque ita demum cederet, quorum precibus suâ sponte patuisset. Arrianorum preces prorsus irritæ cecidérunt, nec templi valvæ iis convulsæ. Eusebius ingenti fide illud solùm effatus: *Attollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales.* Vix totum absolverat carmen, cùm repentè ostia crepuerunt, patuerúntque ædes suâ sponte subire volentibus. Hæc in Arrianæ perfidiæ detestationem, veræque fidei firmamentum facta. Nemini hæc adeò mira videantur. ab Eusebio Antistite. Psal. 23. v. 7.

Ipse Arrius orbis impostor, fidei oppugnator acerrimus, sensit tandem, quid oppugnârit: nam alvum & animam unà ejecit. Olimpius Arrii assectator cùm Carthagine in balneis lavaret, & ore impio sanctissimam Triadem lacesseret, trisido telo supernè ictus concidit. Jocari cum Deo non licet, ô mortales, multò minus linguâ

linguâ Deum violare. Et uti credenti omnia sunt possibilia, ita non credenti adversa omnia. Animalculum vel minimum, vel atomus unus carnificem agit, cùm Dei hostis jugulandus est.

§. V.

Cor, propria fidei domus.

LIceat hîc, obsecro, cogitationes meas tutò dicere. Passim omnes jactamus fidem, sed fidei defectu sæpe plurimùm laboramus. Fidem ex ore promimus, meliùs educeretur è corde, propriâ Fidei domo. Hominem mihi date, qui conceptissimis verbis sic sese soleat efferre: Ego Christianus, ego Catholicus, ego Virginis matris Sodalis (& quid non?) Ego sacra Catholica ad usque supremum halitum defendam. Rectè hæc quidem & fortiter dicuntur, si modò seriò & ex ipsis animi fibris dicerentur. Exploremus igitur viri fidem, & videamus, quantum os à corde distet; quantum ficta fides absit à verâ.

Dicamus huic viro nummorum tenacissimo: Da, quæso, huic pauperi unum alterúmve florenum aut Philippeum, & pro iis mille recipies in cælo. Nam, Salomone teste, *feneratur Domino, qui miseretur pauperis.* Ergo *perde pecuniam tuam propter fratrem tuum,* & abundantissimè recipies illam.

Prov. c. 19. vers. 17. Eccli. c. 29. vers. 13.

Observate vos jam hominis fidem: vultum contrahit bonus iste vir, & obliquum tuetur; capite abnuit, &: Melior est, inquit, passer in manu quàm aquila super tectum: moneta præsens res planè affabilis, & incertis omnibus longè præferenda. Pecuniam hîc inter pauperes erogatam, in cælo recipiendam credo, at interim servo.

Homium ficta fides.

En fidem, sed languidissimam: credit & non credit. *Si fides,* inquit Augustinus, *sine dilectione sit, sine opere erit. Nunquid fides tua sterilis erit? si sterilis non es, sterilis non est ipsa.*

August. to. 8. in psal. 31. pag. 76.

Quàm verè Lucas & ex ore Domini dixit: *Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terrâ?* Sed fidem boni illius viri ulteriùs examinemus. Vir iste bonus à carne invitatur ad furtivam libidinem: Hîc illi fides ingerit: Hoc facere, est cælum perdere, & ad inferos se sponte præcipitare. At ille bonus vir nihilominus hoc audet, & facit. Perinde si diceret: Quidquid sit de cælo; hoc mihi gratum est, & volupe. En fidem, sed pictam, sed otiosam, hoc est, pæne nullam. Idem hoc ampliùs ostendimus. Bonus iste vir æmulorum multos habet; sunt ex iis, qui non leviter eum læsêrint. His ille, ut ignoscat, adduci non potest. Fides illum certimè hortatur: Nisi tu inimicis tuis omnibus ignoscas, & quidem ex toto corde tuo, neque Deus ignoscet tibi. Actum est, despera cælum, nisi hac Christianâ generositate præstes te dignum cælo. Nil veniæ speres à Deo, nisi tu priùs veniam dederis iis, qui te offenderunt quacumque ratione. At ille contumacissimam spirans vindictam, nullis precibus, nullis fidei præceptis flectitur: mavult mori, quàm injuriam non persequi, non ulcisci. En fidem, sed cadaverosam, sed mortuam.

Luc. cap. 18. vers. 8.

Hæc Augustinus disertissimè affirmans: *Qui credit Deo,* inquit, *debet facere quod præcipit Deus; & qui propterea facit quia præcepit Deus, necesse est ut credat Deo. Verè beatus est, qui & rectè credendo bene vivit, & bene vivendo fidem rectam custodit. Igitur sicut otiosa est fides sine operibus bonis, ita nihil proficiunt opera bona sine fide rectâ.* Eleganter cecinit B. Prosper:

August. tom. 4. lib. de fide & operib. c. 13. fine. Tom. 10. serm. 53. post init. p. 249.

Prosper lib. Epigram.

Non satis est Domini præcepta evolvere linguâ:
Is meminit legis, qui memor est operis.

O Domine adauge nobis fidem.

ACTIONES FIDEI.

1. Fidei praxis.

1. Sæpius exercere fidem circa sublimissima quatuor illa Fidei mysteria sanctissimæ TRINITATIS, Incarnationis Christi, Eucharistiæ, & Resurrectionis. Atque hanc fidem his subinde verbis testari: Credo, ô beata Trinitas, credo te Deum trinum & unum. Credo Christum Dei Filium pro nobis factum hominem. Credo sub panis & vini velamine Deum verè præsentem esse. Credo nos omnes novissimo die redituros, aut ad vitam, aut ad supplicium æternum.

2. Fidem in adversis singulariter sic excitare: Credo Deum meliùs scire meipso, quid patiar, & velle, ut hoc ipsum, quod me premit, patiar. Credo etiam Deum & posse & velle juvare me. Hunc igitur adjutorem unicè quæram; ille me certò non deseret. Tunc juvabit, & eo modo, quo ipsi melius visum fuerit, meum non est auxilii modum aut tempus Deo præscribere. Secund.

3. In actionibus bonis exercendis, præsertim in rerum arduarum aggressu, ad Deum per fidem fixissimis oculis suspicere, eúmque ut ampliſſimum actionum nostrarum remuneratorem venerari, nec cupere laboris præmium statim accipere, sed illud magnâ fide suo tempore dandum expectare. Tertia.

4. Quotiescunque è divinis litteris aliquid auditur, aut legitur, iis omnibus ut vero Dei verbo firmissimum assensum præbere, illud secum volvendo: Credo, Domine, verissimum esse & optimum, quod dixisti, quod minatus es, quod promisisti, quod prohibuisti. Quarta.

5. Altissimam & infallibilem prorsus Dei providentiam, in rebus quidem omnibus extollere, in iis verò maximè, quæ adeò nobis videntur miranda, ut causas eorum & rationes vix ullas invenire aut assequi possimus, quorum ferè quotidie sunt exempla. Hîc illud cum Ecclesiâ ingeminandum: Deus, cujus providentia in sui dispositione non fallitur. Quinta.

6. Singularissimè Dei in omni loco præsentiam observare, & ad illam mores suos, omnémque vitam studiosissimè componere. Non credit Deum ubique præsentem, qui præsente Deo facit occultè, quod præsentibus hominibus facere verereretur publicè. Dictum Hieronymi est: *Non est verè Christianus, qui non audet in omni statu mori, in quo audet vivere.* Sexta.

7. Errores omnes atque hæreses à verâ fide alienas ingenti pectore aversari, atque repudiare. Septima.

CAPVT V.

Rosa Gypsea, seu, Auditio Verbi divini.

§. I.

B. Marc. in assid. concion. adhibend.

ETsi Virgo beatissima domi suæ annis triginta concionatorem optimum verè cælo delapsum attentissimè audierit, ejus tamen facundiâ satiari non potuit. Nec mirum. Tam affabilis eloquentiæ fuit hic concionator, ut cælesti verborum vi & brutas animantes, & surdas rupes, & luctantes ventos, & furibundum mare mulcere potuerit, & ad obsequia promptum reddere. Divnus hic ecclesiastes potuit ex undis provocare cetos, ex aëre fulmina, è cælo devocare sidera, è tumulis evocare mortuos.

Ad divinissimum illum concionatorem igneus Paulus, & disertissimus Chrysostomus, & eruditissimus Augustinus, mutos sese infantes dicerent. Hunc Virgo concionatorem annis triginta domi suæ habuit quotidie super mensâ disserentem, eúmque tantâ fame audiit, narrantis ab ore pendens, ut ab eo satiari nunquam potuerit. Proinde cùm divinus hic Orator in pulverem prodiret, & jam in plateis, jam mediis campis, modò in templo, modò in montibus, modò è navi verba faceret ad circumfusum populum, adfuit & virgo inter frequentissimos auditores, & in confertâ turbâ filium perorantem auscultavit.

Ecquis unquam dicere illam audiit; Hæc mihi jam in cor sæpius audita; Ecclesiastes iste quotidie mihi domi est; nihilne sub umbrâ quietiùs dicentis verba excepero. Nil horum. Expleri nunquam potuit audiendo. Et verò hoc nunquam unum ita

unum egit, ut nullas filii conciones negligeret. In testimonium est, quod Matthæus narrat, Christo Domino ad populum perorante, fuisse è numero auditorum qui diceret: *Ecce mater tua, & fratres tui foris stant.* Nec solùm Filii verba tam pronis auribus excepit, verùm etiam quidquid filium spectabat, quidquid sacram doctrinam sapiebat, id avidissimis auribus accipiebat, velut pabulum futuræ meditationis. Hinc quod pastores de Angelis eorúmque concentu narraverunt, quod Simeon & Anna de filio, déque luctu futuro vaticinati, id omne consideratura exactiùs audiebat, Lucâ teste, *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Frustra sunt conciones, nisi sequantur ejuscemodi meditationes.

Matth. c. 12. vers. 47.

Luc. cap. 2. vers. 19.

Quòd si Virgo beatissima divinæ Sapientiæ mater exhortationes sacras tantâ fame appetiit, quid par est nos facere rerum cælestium inanes? Hîc nemo eximius. Hebræus Rex David in plurimis præceptorem habuit Spiritum sanctum. Adulterium & homicidium utique non ignoravit esse vetitum, nihilominus pœnitentiam in decimum usque mensem distulit, dum Nathan eum seriâ valdéque acerbâ exhortatione perculit. Christus è nubibus concionatur Paulo; nihilominus Paulus ad omnia jam paratus, velut bimulus puer ad Ananiam instruendus mittitur. Cornelium religiosissimum belli ducem ad cælestia informat Angelus, eundem tamen prolixiùs erudiendum committit Petro. Reginæ Candacis quæstor, qui curru vehens Isaiam legerat, non Angelo sed Philippo traditur instituendus. Moses qui Deo à secretis & ab intimis consiliis fuit, tamen à socero homine alienigenâ velut puer instituitur, & modum regendi populi docetur. Christus ipse litteratorum medius sedet, audiendo & interrogando se discipulum professus.

§. II.

SEd objicias primò: Jam antè scio, quæ dicturus est Concionator, pridem ea legi, audivi, didici: nil novi sum auditurus. Respondemus: In templis, ô bone, non convenitur, ut novi rumores audiantur. Hæc dicit Dominus, clamat Hieremias: *Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in eâ.* Ingerenda est animo notitia rerum etiam notissimarum.

In templis non convenîdum ut novi rumores audiantur.

Hierem. c. 6. vers. 16.

Objicias iterum, Jam senex sum, & ætatem in libris exegi. Respondemus: Quis oro tam senex aut doctus, qui non plura nesciat, quàm didicerit? At fingamus te doctissimum esse, qui nil eximii discas in concione. Sic quidem ceteros intelligentiâ vinces: at ubi voluntas, ubi memoria? hæc monenda sæpius, illa ad virtutem assiduè impellenda est. Ignosce voci barbaræ sed veræ. Plurima scis *speculativè*, vix quidquam *practicè*. Itaque ideo discenda sunt, quæ in concionibus dicuntur, ut, quæ fuerunt verba, fiant opera.

Tertiò dixeris: Non videor mihi tot monitis obtundendus, nam nisi me valde fallo, vitam non ago vitiosam. Sit ita: sed nunquámne illud Senecæ legisti: etiam remotis vitiis, quid & quemadmodum debeamus facere, discendum est.

Sed quid prodest, inquis, aperta monstrare, & toties decantata repetere? Plurimùm: interdum enim scimus, nec attendimus. Non semper docet sacra exhortatio, sed excitat, sed advertit, sed memoriam refricat, nec elabi patitur scitu necessaria. Pleraque ante oculos posita transimus, sæpe animus etiam aperta dissimulat; proinde quædam illi commendanda, quædam etiam inculcanda sunt. Plurima scimus, sed non facimus. Scis amicitias sanctè colendas esse, sed non facis. Scis animi submissionem ac patientiam in omnibus exercendam; sed non facis. Scis cogitationes lascivas quamprimùm repellendas esse; sed non facis. Scis conjugium pudicè castéque servandum; num quæso id facis? Scis virtutem ante nummos quærendam; sed non facis. Scis jubente Domino injurias inimicis condonandas; sed non condonas. Scis inimicos etiam esse amandos; sed non amas. Iram, teterrimum affectum, comprimendum esse scis; sed non facis. Invidiam ut letalissimum venenum omni modo cavendam esse scis; sed non facis. Scis pigritiam contentis studiis excutiendam; sed non facis. Scis animum sacrâ confessione sæpiùs esse lustrandum, sed non facis. Scis gulam inediâ subinde castigandam; sed non facis. Plurima esse cavenda & fugienda non nescis, quæ tamen nec caves, nec fugis: Plurima itidem nervis ac viribus omnibus quærenda esse atque amplectenda nôsti, quæ tamen nec amplecteris, nec quæris.

Vide meum Epilogum in Pleurotheum.

Ideo reducendus es sæpius ad memoriam: non enim reposita illa esse oportet, sed in promptu. Quæcumque salutaria sunt, sæpe agitari debent, sæpe versari, ut non tantùm nota sint nobis, sed etiam parata. Adjice nunc, quòd aperta quoque apertiora fieri solent. Omnium honestarum rerum semina animi gerunt, quæ admonitionibus sacris excitantur; non aliter quàm scintilla flatu levi adjuta, ignem suum explicat; granum piperis contritum, acrimoniam suam exerit. Erigitur virtus, cùm tacta est & impulsa. Præterea quædam sunt quidem in animâ, sed parum prompta, quæ incipiunt in expedito esse, cùm dicta sunt.

§. III.

SEd objicias quartò, & stylum vertis: Oblivioso sum, inquis, & dictorum pæne nihil retineo. Sit & hoc: sed num ideo conciones non adeundæ? imò jam tibi multò magis frequentandæ, quò pauciora ex auditis retines. Audi, quæ ad rem narro.

Conciones frequenter ac sedulò audiendæ; exemplo demonstratur.

Quidam è Christianis Philosophis Abbatem de rebus ad animi sanitatem spectantibus consulens: Mi optime Pater, inquit, religiosos viros sæpius interrogavi super animi mei statu & salute. Quidquid autem illi me docent, quidquid præceptionum ingerunt, id brevi evanescit è memoriâ; paucissima hærent. Abbas duo conspicatus vasa fortè vacua, & mox ad socium adstantem: Ito, inquit, & alterum ex his vasis eluito. Ivit, eluit, & loco reposuit. Abbas rursum: Vas, inquit, utrumque affero. Attulit. Hîc Abbas Philosopho: Utrum, ait, è duobus his vasis tibi mundius videtur? Illud, respondet, quod modò purgatum est. Ad quæ iterum Abbas: Ita quoque, mi fili, cum animo nostro comparatum est: qui frequenter ac sedulò sacras exhortationes audit, etiamsi non omnia ita plenè retineat, ut singulorum meminisse possit, illius tamen animus mundior erit, quàm ejus qui divina monita nec audit, nec ullo audiendi desiderio tenetur.

Ita prorsus est: nam etsi conciones nil novæ doctrinæ suggerant, memoriam tamen renovant, & voluntatem nonnihil agiliorem faciunt ad bene agendum. Habemus interdum utcunque compositum animum, sed residem & inexercitatum, ad inveniendam officii viam, quam admonitio sacra demonstrat.

§. IV.

SEd objicias quintò: Aut probus est, qui conciones audit, aut improbus. Si probus, jam sponte currit ad optima quæque; quid eum ultra urgeas: si improbus, vix eum hæ admonitiones juvabunt sic vitiis obligatum. Imò verò juvabunt, hoc scilicet ut vitiis liberetur. Non enim extincta in illo indoles naturalis est, sed obscurata & oppressa. Sic tentabit resurgere, & adversùs prava nitetur. Modò illum diutina pestis infecerit tantùm, non penitus enecuerit. Nam *impius, cùm in profundum venerit, contemnit*: quamvis nec huic quidem conciones negligendæ. Medicina morbos insanabiles non vincit; tamen adhibetur aliis in remedium, aliis in levamentum.

Prov. c. 18. vers. 3.

Hîc oppones sextò: Quis capiat hanc rerum molem? Infinita præcepta sunt. Falsum est, nam de maximis & necessariis non sunt infinita. Duas tantummodo leges Christiani habent: Ama Deum, ama proximum: Nosti Servatoris vocem: *In his duobus mandatis universa lex pendet & Prophetæ.* Aut si mavis, unam dumtaxat legem serva, & dicemus te omnium observatorem. Voluntatem tuam ad divinam conforma, & omnibus omnino legibus satisfactum erit.

Matt. c. 22. vers. 40.

Conciones non sunt negligendæ.

Oppones septimò: Multi conciones audiunt, nec tamen meliores evadunt. Esto, quid tum? Num ergo conciones liberiùs negligendæ? non ideo hæ nullos sanant, quia non omnes. Ego aliter & meliùs quàm tu, ita ratiocinor: Multi, qui conciones audiunt, parum sanctè vivunt; at nulli, qui conciones negligunt, sanctè vivere possunt. Examina rem, & ita esse comperies. Ubi rectissimè dico: Multi juvenes citò moriuntur, at nulli senes diu vivere possunt. Sic affirmatè ajo: Quisquis sacras conciones temere negligit, aut homo sui sensûs ac cerebri est, aut certè intus & in cute nequam est. Nam hic talis legere non solet, quæ vitam morésque instruant, si nec audiat quidem, homo frugi nunquam erit. Mens bonâ culturâ eget; vera virtus nemini gratis venditur. Quisquis doctrinam sacram fugitat, licet viri boni speciem præ se ferat, vir bonus certò non erit, cùm aversetur ea, quæ virum bonum faciunt. Animos vix ulla res honesta magis inducit, dubiósque & in pravum inclinabiles revocat ad rectum, quàm Divini Verbi auditio. Pars virtutis disciplinâ constat, pars exercitatione: & discas oportet, & quod didicisti, agendo confirmes. Virtutis contemplatio virtuti non sufficit, nisi sequatur & actio. Ergo si recta actio virtuti necessaria est, rectas autem actiones institutio sacra & concio demonstret, institutio quoque ac concio virtuti necessaria erit. Varia nos vitia impellunt, opiniones falsæ circumsonant, ideo crebris monitionibus opus, quæ vitia cohibeant, eximant opiniones.

Concio est necessaria virtuti.

Obducis octavò, & ais: Unde mihi constat, ea, quæ in concionibus audio, à Deo monita esse, & purum putum Dei verbum? Videres extra dubium est. Magister veritatis id expressissimè docens: *Super cathedram Mosis,* inquit, *sederunt Scribæ & Pharisæi: Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate & facite; secundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.* Audis doctrinam eorum, non vitam esse attendendam, qui legitimum docendi jus acceperint. Atque uti Pharisæi ac Scribæ super cathedram Mosis, sic Concionatores, quos audis, super cathedram Apostolorum sedent. Ergo, quæcunque tibi dixerint, serva & fac. Doctrina horum talium proba est, etsi vita nonnunquam improba.

Matt. c. 23. v. 2. & 3.

§. V.

PAulus hæc expressissimè confirmans: *Cùm accepisse-tis,* inquit, *à nobis verbum auditûs Dei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei.* Observa dictum, *Sicut est verè verbum Dei,* illud scilicet quod ab hominibus auditur. Rarissimi fuerunt, ad quos Deus sine interprete locutus est. Ideo Siracides: *Qui timet Dominum,* inquit, *excipiet doctrinam ejus,* à quocumque demum doctrina Domini tradatur, sive ab ipso Domino, sive ab ipsius interprete.

1. Thess. c. 2. vers. 13.

Eccli. c. 32. vers. 18.

Deus vult ut inter homines alter alteri se subjiciat.

Atque ut probè noverimus, esse maximi momenti, conciones non temere negligere, mentem Dei ac voluntatem necesse est exploratam hac in re habeamus. Mens Dei est: Vult amantissimus Pater, ut inter homines alter alteri se subjiciat, alter ab altero discat, iste illius se discipulum fateatur, ut eâ ratione submissio animi & modestia conservetur in gente humanâ. Qui conciones aspernatur, satis sibi doctus est, impatiens Magistri, nullius se discipulum gerit, ipse seipsum erudit. Hanc profectò arrogantiam non tolerat Deus; non impunè fert, quisquis hac in re Christianæ submissionis oblitus se sibi magistrum præficit. Hoc è plurimorum exemplis licet discere, & eorum etiam quos ipsi novimus.

Plurimos non levi manu flagellavit Deus, qui conciones Deique verbum aut contemptu, aut certè negligetu non audierunt. Hos tales Deus adeò luculentis affecit pœnis, ut & ipsi punitos se sentirent, & alii cernerent.

Narrat Jacobus à Vitriaco Tusculanus Præsul, puratus Pater, fuisse virum, qui vel nauseâ divini verbi vel negligentiâ conciones pertinaciter fugiebat. Mortem fugere potuit, sed non effugere. Ergo mortuus est, & ritu Catholico ad templum delatus. Cùmque hîc Sacerdotes justa funeri persolvere, & exequias ordirentur reddere, prodigium ingens in signo pendentis in cruce Jesv visum est. Nam simulacrum Christi in crucem affixi instar hominis vivi se movere, brachia è cruce solvere, manus auribus admovere, digitis aurem utramque obturare, perinde si voce clarissimâ illud diceret: Non auditus non audio. Hoc quidem est nutu ac manibus loqui. Atque istud spectârunt, quotquot aderant, & attoniti obstupuerunt. Sacerdos inferiarum præses ad populum versus: Non latet vos, inquit, hunc virum divini verbi fuisse contemptorem, nec unquam persuaderi potuisse, ut Christiano more conciones frequentaret. En signum luculentum divinæ indignationis! Aures suas obturat Deus, ne audiat preces nostras. Definamus igitur incassum ei parentare. Dei hostis est, loco, quo dignus est, humetur. Sic elatus è templo, humo profanâ defossus est. Quàm ergo verè Siracides dixit: *Qui timet Dominum, excipiet doctrinam ejus:* Qui non timet, non excipit. Confer, obsecro, mi Lector, hîc dicta cum iis, quæ in Zodiaco nostro, Symbolo sexto monemus: Confer, oro, & expende. Nunc ad instituti nostri rationem agendi modum subjungimus.

Eccli. c. 32. vers. 18.

C ACTIONES SEDVLITATIS IN AVDIENDO DEI VERBO.

1. Apud animum suum statuere nullam penitus concionem negligere, nisi grandis ab eâ necessitas abducat. Hæc enim auditio sanctioris vitæ maximum est adjumentum. 1. Primo Sedulitas in audiendo Dei verbo.

2. Dum ad concionem itur, in suam intentionem sic inquirere: Cur, quæso, concionem adis? an ut inde fias doctior, an ut melior? scito ad templum te ire, non ad scholam, & eo fine ire, ut inde redeas, si non sanctior, saltem ad virtutem promptior. Secundò

3. Sub concione dormire, confabulari, litteras legere, animo evagari, Christiana sedulitas non solet. Hæc oscitantis animi, & cælestia nauseantis signa sunt. Tertiò

4. Cùm quis sese occupatissimum putat, ipse sibi dicat: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima; porrò unum est necessarium. Ideo negotia & occupationes, si moram ferant, in tempus aliud differ. Quartò

5. Suos etiam domesticos, uxorem, liberos, famulos, familiam totam ad concionem trahere, & hanc auditionem illis vel invitis imperare. Ubi domum redierint, super auditâ concione examinare. Quintò

6. Tempore concionis divino sacrificio interesse, concionem autem temere consultóque negligere, est, quod dicimus, sublegere pelles, & calceos in stipem expendere; spoliare vestitum, & spoliis vestire nudum. Oportet hoc facere, sed illud non omittere. Sextò

7. Ad sacras conciones gulam afferre profanam, turpe est. Hîc pietas locum habeat, non curiositas: hîc non tam spectanda est facunda & eloquens, quàm religiosa & fervens dictio. Deus est qui docet, sed linguâ utitur humanâ. Septimò

8. Cupere, quâ licet, imitari illa tot millia hominum, qui impransi & incenati Christum concionantem secuti ab ore dicentis pendebant. Conciones breves, & cenas Octavo

cenas optare longas, aut adeò ad prandium properare, argumentum est animi ad divina malè affecti.

Nonâ. 9. Ob debitam in Dei verbum reverentiam nullum è Dominicis ac festis diebus prætermittere, si id ullo modo fieri possit, quin singulari hoc cultu afficiatur, & concio audiatur. Morbus aut molestia levior ab audiendâ concione non excusant. Imitemur matrem Domini, & conservemus omnia verba hæc, conferentes ea in cordibus nostris.

CAPVT VI.

Rosa è saccaro, seu, Gaudium spiritûs.

§. I.

Virgo sapientissima amoris castissimi has esse leges non ignoravit, *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.* Hanc ob caussam in ædes Zachariæ læta subiit, & lætitiæ plurimum domesticis universis attulit, ipsi adeò infanti maternis visceribus etiamnum abdito: nondum natus jam saltabat; nondum gradi poterat, & jam præcurrere conabatur; nondum loqui sciebat, jámque vociferari moliebatur. *Rom. c. 12. vers. 15.*

B. Mariæ Virginis gaudium in Nativitate filii.

Quid porrò cælestis gaudii non sensit Virgo beatissima nocte illâ, quâ filium suum enixa, Angelorũ media, non tam stabulum habitavit, quàm cælum? Quantum hoc gaudiorum purissimum saccarum auxit pastorum accursus, adventus regum? Quamdiu verò Christum infantem, Christum jam juvenem, jam virum domi secum habuit, incredibili utique gaudio delibuta saccaro victitabat, cujus dulcedo nulli mortalium antehac explorata. Tristitiæ aliquid fortè senserit, cùm æterna sapientia Christus maternâ domo exiens in lucem ac publicum se dedit, nosccndus orbi, unà tamen matris gaudium auxit, cùm audiret illa concionantem filium, cùm cerneret novam condi Ecclesiam, beatorum augeri numerum, divinam ampliari gloriam. Hîc Virgo sanctissima indubiè suum illud cæleste melos, *Magnificat anima mea Dominum*, centies, ducenties, millies ingeminare, divinam bonitatem extollere, novis in dies gaudiis affluere, cælum inambulare.

Cantuariensis Antistes & Martyr Thomas, ut integerrimam Virginem velut recentibus gaudiis perfunderet, hos versus conscripsit ævi sui stylo.

Via prisci exemplo, hæc simplex, sed pia fuerat vena.

1. *Gaude Virgo mater Christi, quæ per aurem concepisti Gabriele nuntio.*
2. *Gaude, quia Deo plena peperisti sine pœnâ cum pudoris lilio:*
3. *Gaude, quia oblatio; Magorum & devotio, exhibetur filio:*
4. *Gaude, quia tui Nati, quem videbas mortem pati, fulget Resurrectio:*
5. *Gaude, Christo ascendente, qui in cœlum, te vidente, motu fertur proprio:*
6. *Gaude, quia Paraclitus demissus fuit cælitus in tuo Collegio:*
7. *Gaude, quæ post Christum scandis, & est honor tibi grandis in cæli palatio.*

Nominis B. Mariæ Virginis Exhilaratricis origo.

His consideratis jure meritissimo Matri divinæ nomen assignamus EXHILARATRICIS. Ea res originem hanc habuit. Anno Christiano millesimo centesimo trigesimo quarto, tres viri è Germaniâ bellicam expeditionem secuti in Palæstinam, demum & in Ægyptum delati sunt. Hos Sultanus in vincula dedit: ubi beatissimæ Virginis Mariæ iconem nacti, maximâ in Deum Deique Matrem fiduciâ fuerunt. E vinculis liberati imaginem secum asportârunt, quæ demum etiam miraculis clara singulari veneratione esse cœpit, & ut honestiùs servaretur, sacellum ei conditum, in quo servata. Mox ingens illuc hominum concursus, hinc datus loco titulus: Ad D. Virginem Exhilaratricem. Verè cælestis A Domina Virgo Maria Exhilaratrix, verè fons gaudiorum, quæ summum & unicum humanæ gentis gaudium in orbem edidit.

Divinus Paulus gaudii radicem monstrans: *Fructus autem spiritûs*, inquit, *est charitas, gaudium, pax, patientia*, &c. Ubi Charitas, ibi gaudium. Idcirco Christus. *Si diligeretis me*, inquit, *gauderetis utique.* Charitas in virgine maxima, ergo & gaudium. Quippe ni gaudeat immensùm, qui gaudia sibi nunquam defutura præsciat? Spes certa beatitudinis æternæ, dignissima est constantis caussa gaudii. Eò Servator velut digitum intendens: *Gaudete*, inquit, *& exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.* Virgo beatissima non speravit, sed scivit ex Angeli ore se plenam gratiâ, & ab omni ævo beatitudini destinatam: inde illius gaudium sincerum, perpetuum; tametsi oculis prosilirent lacrymæ. De diversis gaudiorum caussis & fontibus in beatissimâ Matre, hoc loco paucula, eáque summatim & compendio sunt addenda. *Galat. c. 5. vers. 22.* *Ioan. c. 14. vers. 28.* *Luc. cap. 10. vers. 20.*

B Sed Vallam, pie Lector, cum suis voculis jubemus multùm valere. Pietas hîc magis quàm latinitas spectanda. Verùm priusquam gaudii fontes aperiamus, potissimas mœroris caussas exponemus.

§. II.

Beatissimæ Virginis Matris MARIÆ *Præcipui XV. mœrores.*

1. Josephi cogitata conjugis dimissio. *Matth. c. 1.*
2. Circumcisio Christi infantis, & prima sanguinis effusio. *vers. 19.* *Luc. cap. 2.*
3. Simeonis vaticinium: *Tuam ipsius animam pertransibit gladius.* *vers. 21.* *Ibid. v. 35.*
4. Fuga in Ægyptum subitò & nocte suscepta. *Matth. c. 2.*
5. Septennium, vel, ut probabilius, quinquennium in Ægypto toleratum, & reditus in Galilæam non sine C metu Archelai. *vers. 14.* *Ibid. v. 20.*
6. Christus duodecennis triduo amissus. *Luc. cap. 2. vers. 48.*
7. Christi ad mortem proficiscentis valedictio, quam vetus Ecclesiæ sensus pie recolit propridie Parasceves. Hoc ita factum esse, rationi valde congruum, cùm Christus toties Apostolos suæ passionis monuerit. *Matt. c. 20. v. 17. & 18.* *Marci c. 10. vers. 32.*
8. Nuntius de Filio capto. Hic mœror principium fuit multigeni mœroris, & hoc ipso nomine acerbus gravis. *Luc. cap. 18. vers. 31.*
9. Fagellatio filii acerrima & crudelissima, ab ipsâ matre Virgine visa, ut vult S. Birgitta l. 1. Revelat. c. 10. aut certè audita, ut alii. *Matt. c. 27. vers. 27.*
10. Monstratus ab alto filius, cum dicto: *Ecce homo.* Ad hoc spectaculum virgo Mater turbæ immixta, quid senserit, cogitari potest, dici non potest. *Ioan. cap. 19. vers. 5.*
11. Iter in montem Golgotham mœstissimum, & Domini JESV crucem bajulantis verba ad plangentes feminas. *Luc. cap. 23. vers. 27.*
12. Crucifixio Domini. Et hîc quidem virgineum pectus multiplex affecit dolor ex aspectu & auditu haustus. Utique omni clavo diriùs penetravit illud: *Ecce filius tuus.* Et tamen stabat Virgo mater afflictissima, audiens, cernens infanda. D *Ioan. c. 19. v. 25. & 26.*
13. Christi mortui è cruce in gremium matris depositio; contemplatio vulnerum, & fletus super mortuum. *Matt. c. 27. vers. 57.*
14. Sepultura Domini JESV, recessus à sepulchro, lugubres gemitus usque ad auroram nostri Paschatis. *Marci c. 15. vers. 46.*
15. Abitus filii in Ascensione. Hîc verè videtur cor matris fuisse avulsum inter gaudia & lacrymas. *Ioan. cap. 19. v. 41. & 42.* *Actor. cap. 1. vers. 9.*

Ejusdem matris Virginis *Præcipua XV. Gaudia.*

1. Annunciatio Gabrielis Archangeli. *Luc. cap. 1.*
2. Visitatio cognatæ Elisabeth. *vers. 26.* *Ibid. v. 39.*

Luc. cap. 2. v. 7. & 8. 3. Nativitas Christi Domini, accursus pastorum & narratio. A

Matth. c. 2. vers. 1. 4. Magorum adventus, & adoratio.

Luc. cap. 2. vers. 22. 5. Oblatio infantis Christi in templo, Simeonis & Annæ benedictio.

Ibid. v. 46. 6. Inventio filii in templo post lugubre triduum.

Matth. c. 21. vers. 8. 7. Fama miraculorum, accursus tot millium ad filii

Luc. cap. 11. vers. 27. conciones, varia laus concionantis, præcipuè vox clamantis fœminæ è turbâ: *Beatus venter, qui te portavit.* Ingressus triumphalis in urbem Hierusalem, acclamatio plebis, substratæ vestes & palmæ.

8. Resurrectio Domini JESV. Indubiè redivivus filius primò omnium matri se spectandum præbuit, convenienter legi suæ: *Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviscaris.*

Eccli. cap. 7. vers. 29.

Marci c. 16. vers. 19. 9. Ascensio Domini, & gloriosus in cælum reditus.

Luc. cap. 24. v. 50. & 51. 10. Missio Spiritûs sancti, die Pentecostes.

Actor. cap. 2. vers. 1. 11. Magisterium beatissimæ Virginis inter Apostolos, Discipulos, mulieres Domini benefactrices, homi- B

Ibid. v. 14. nes centum & viginti.

Ibid. v. 43. & seqq. & cap. 5. v. 12. 12. Mirabilis dilatatio Christianæ fidei, accursus, & veneratio beatissimæ Virginis, quam absque dubio omnes ut Domini matrem jam tum plusquam omnes Apostolos magnificabant. Dominus autem augebat, qui salvi fierent, quoridie in idipsum.

13. Obitus beatissimus divinæ Matris & assumptio

Psal. 44. vers. 10. in cælum glorioſissima. *Adstitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato.*

14. Exaltatio cælestis Virginis super omnes Angelorum ordines & coronatio. *Veni de Libano sponsa mea, veni; coronaberis de capite Amana.*

Cant. cap. 4. vers. 8.

Luc. cap. 1. vers. 48. 15. Veneratio beatissimæ Virginis Matris in terrâ. Beatam dicunt hanc matrem omnes generationes; omnes eam colunt. Atque hic cultus jam magis ac magis tot libris, tot Congregationibus, tot aris, tot templis, tot modis aliis propagatur. Quæ omnia ad Domini JESV, C

Hominum imprudenter pium commentis, fictis miraculis & historiis nos nihil patrocinamur. Regis Christi, Servatoris nostri, Conciliatoris summi, Redemptoris unici, majorem honorem & gloriam spectant. Eximium decus Filii, laus Matris.

Sed jam de nostrâ gaudendi ratione est, quod pluſculum disseramus.

§. III.

Non indiget mater Domini his pigmentis.

Gaudium spiritûs unde nascatur.

GAudium, quod Paulus appellat Gaudium spiritûs, inde tandem nascitur: cùm quis assiduis precationibus & plurimâ virtutis exercitatione, præsertim patientiâ induratus eò se demum redegit, ut liberè & ex animo pronuntiet: Nihil uspiam in orbe terrarum est, quod me solido gaudio afficiat, nisi Deus, & unica Dei Voluntas. Valeant res creatæ omnes, mihi Deus meus, gaudium meum & omnia est. O utinam cum Deo sim, illóque fruar detecto vultu! at quamdiu mortales moræ mihi tolerandæ, ad ostium æternitatis expectandum, solatiorum satis est, satis est & gaudiorum spes certa im-

Ps. 121. v. 1. mortalitatis beatissimæ. *Lætatus sum in his quæ dicta sunt* D *mihi: in domum Domini ibimus.*

Sic sperare, sic gaudere sperando, vestibulum cæli, ingressus paradisi est. Hoc nempe fructus, hoc gustus est spiritûs, hoc gaudium sincerum. Hæc illa serenitas animi, quæ quamvis calamitatum nubibus obducitur, non tamen adimitur. Hic talis animus inter ipsa medius incendia serenus est, & ridere audet, cùm stillant oculi.

Abacuc c. 3. & ult. v. 18. Ex hoc tali omnino sunt voces illæ: *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo* JESV *meo.*

Videte mihi feminam pudicam & conjugalis fidei tenacem, quantum illa è liberis, si frugi sint, voluptatis haurit? si filii sint bonæ indolis, felicis ingenii, disciplinæ capaces, litterarum avidi ac dociles; si discendo inter coævos emineant, id mater narrat omnibus, nec sine suavi sensu. Sæpius ab illâ audias: Meus Narcissus, Hyacinthus meus, meum gaudium, lux mea, deliciæ meæ.

Valer. Max. lib. 4. cap. 4. Narrat Valerius apud Corneliam nobilem Romanam fœminam Gracchorum matrem hospitio fuisse matronam è Campaniâ. Hæc de cimeliis & mundo muliebri injectâ mentione, gemmas suas & ornamenta illius ævi pulcherrima ostendit. At Cornelia re prudenter dissimulatâ eam sermone traxit. Quousque è scholâ rediret filii. Hi ubi in conspectum matris venêre: Ecce hæc, inquit illa, sunt ornamenta mea, meum gaudium.

Omnia nimirum habet, qui nihil concupiscit, eo quidem certiùs quàm qui cuncta possidet: quia dominium rerum collabi solet, bonæ mentis lætitia nullum tristioris fortunæ recipit incursum. Itaque quorsum attinet, aut divitias in primâ felicitatis parte, aut paupertatem in ultimo miseriarum statu ponere, cùm & illarum frons hilaris, multis intus amaritudinibus sit referta, & hujus horridior aspectus, solidis ac certis gaudiis abundet?

Sed hîc meliorem Cornelià matrem sisto. Si ullus un- *B. Maria Virgini Gratiam in Jesu filio.* quam mortalium verè dixerit: JESVS meus, gaudium meum, verissimè mater divina dixit: Ornamenta mea, deliciæ meæ, lux mea, meus filius, meus JESVS. Beatus ille, qui cum Virgine beatissimâ ex animo profatur: *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Hanc *Psal. 83.* animi lætitiam exosissimam habet cacodæmon: quod Antonius suis sæpissime instillans: *Una est ergo,* ajebat, *Athanas. in vita Antonii.* *ratio vincendi inimicum, lætitia spiritualis, & animæ Dominum semper cogitantis jugis recordatio, quæ dæmonum ludos quasi fumum expellit.*

Franciscus Assisias, quæ demum vera esset lætitia, *Clemens Fratrum Minorum lib. 2. c. 4.* exhortatione mirabili patefecit. Ibat vir sanctus Perusio ad sanctam Mariam de Angelis, socium itineris habuit *Speculo Minorum.* unum de suis, cui Leo nomen. Hiems erat perfrigida, *Quæ & vera esse* cælum asperum & immite, hinc gelu acerrimè urebantur in viâ. Leo aliquot passibus iter præcipiebat, sequebatur à tergo Franciscus, qui socium subitò accersens: Mi frater Leo, inquit, tametsi Fratres Minores sint bono exemplo aliis, & specimen religiosæ vitæ præbeant, *etiam fi* tu tamen sedulò nota, atque si liceat pugillaribus etiam inscribe, hoc non esse perfectam lætitiam. Cúmque aliquantulum viæ confecisset, iterum Leonem vocans. Mi Frater, inquit, tametsi quis è nostro numero cæcis oculos, linguam mutis, auditum surdis, gressum claudis restituat, tametsi sensum animámque in membra frigentia reducat, & ea, quæ multi cogitationibus obscuris volvunt pervideat, tametsi tempestates sedet, furibunda mitiget maria, per gurgites altissimos pedes ferat illotos, tu tamen scribe ac observa sedulò, quia hîc non est perfecta lætitia.

Paullò pòst contentâ voce iterum: O frater Leo, inquit, si quis è nobis omnium populorum linguas calleret, omnium artium scientias haberet, si futura pandere ac vaticinari, si aliorum conscientias posset inspicere, tu tamen scribe, quia hoc non est lætitia perfecta, non est. Cúmque iter suum perseverarent, Franciscus denuò vociferari: O mi Frater Leo, etsi quis è nobis Angelorum linguâ loqui, numerum ac motum stellarum, virtutes omnigenas herbarum, thesauros abditos terrarum noverit, etsi & avium & piscium, ac cæterorum animalium omnium naturam ac indolem exploratam habeat, etsi plantarum & arborum, aquarum & fontium, imo & hominum universorum admiranda integrè sciat, tu tamen scribe bene, & nota diligenter, quia hæc non est lætitia perfecta, non est, mi frater, non est.

Conticuit aliquantulum per aliquot viæ spatia: mox in easdem pæne voces prorumpens: O Frater Leo, inquit, quamvis è nostrâ familiâ, sciat quis eâ verborum vi concionari, ut omnes ubique barbaros ad Christiana sacra possit pertrahere, tu tamen scribe, quia non est hîc festa lætitia. Novum hoc exhortationis genus duobus pæne milliaribus duravit. At Leo Francisci socius, singularia hæc dicta vehementer demiratus: Mi Pater, inquit,

inquit, rogo te per divinum amorem, ſi nulla quam dixiſti lætandi cauſſa eſt, explica, quæſo, quæ demum vera ſit lætitia. Cui Franciſcus diſtinctè: Si, ait, ad S. Mariam de Angelis venerimus permadidi, membris omnibus trementes, & prope congelati, luto etiam conſpurcati, exhauſti fame, ſi, inquam, in viâ ſic malè habiti ad oſtiû pulſemus, & admitti rogemus, Janitor verò vultu tetrico verbiſque aſperis nos invadat, dicátque: Qui eſtis vos? Circulatores, homines vagi, errones fugitivi, ſtipem egenis dandam compilatis. Et demum inter verba rigidiſſima fores obſeret, nóſque in nivibus fame & frigore propemodum enectos perſtare cogat. Hoc omne, hanc repulſam, has injurias, ſi nos, mi Frater Leo, toleranter & æquo animo, & ſine obmurmuratione feramus, idque Dei cauſsâ, & omnia pleniſſimè divinis nutibus tranſcribamus, & illud apud animum noſtrum ſeriò cogitemus: En iſte janitor noſtris nos titulis affecit, ille nos, ut digni ſumus, ſalutavit; Deus linguam ipſius in nos jure concitavit; Deo gratias, qui nos, prout meremur, excipi permiſit. Hæc eſt, mi Frater Leo, hæc eſt perfecta lætitia, hæc eſt, tu ſcribe, quia hæc ipſa eſt, de quâ interrogâſti, lætitia perfecta. Quòd ſi ad eandem, quam dixi, Cœnobii portam pulſando perſiſtamus, & janitor denique furibundus provolet, nec probris tantùm, ſed & colaphis nos exſaturet, illud inſuper loco bonæ gratiæ corollarium adjiciat: Abite hinc nebulones peſſimi, nec micam, nec guttam ſperate. Ad Xenodochium, aut quò vultis, ite, hîc non dormietis. Quòd ſi nos iſta patienter prorſus, & Chriſti amore hilariter ſuſtineamus, ô Frater Leo, ſcribe, ſcribe ſolerter, hanc eſſe veram ſolidámque lætitiam. Si autem nos fames ita urgeat, ut neque illinc recedere, nec aliò in tenebris ire poſſimus; & idcirco iterum iterúmque pulſemus ac clamemus, & admitti ſummis precibus lacrymiſque rogitemus, nec tamen impetremus, ſed janitor in fermento totus procurrat, ac nodoſo fuſte contundat, & in nives ac lutum ejectos in terram dejiciat. Si nos, quidquid hoc injuriarum eſt, & verba & verbera, frigus & famem, ab omnibus deſerti, excluſiſſimi undique, manſuetè tamen & cum gaudio perpetiamur, idque in lucro maximo reponamus, pro Domino JESV hæc & plura perpeti cupiamus, hæc vera, hæc veriſſima eſt lætitia.

O Frater Leo, inter omnia divini ſpiritûs chariſmata, quæ Chriſtus amicis ſuis largiri ſolet, primarium illûd eſt, vincere ſeipſum, & paratiſſimo animo probra, contumelias, verbera & injurias quaſcunque devorare, propter Chriſtum poſſe ſilere, poſſe diſſimulare, poſſe pati, hoc principium, hoc cauſſa eſt ſolidiſſimi gaudii. Nam de iis, quæ paullò antè commemoravi, admirâdis ſcientiis ac facultatibus gloriari non poſſumus: nec enim ea noſtra ſunt, ſed Dei, & quæ non fecimus ipſi. *Quid enim habes, quod non acceperis? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* At affligi & variis calamitatibus exerceri, nec tamen bilem effundere, aut impatientiam rumpere, hoc noſtrum eſt, hoc in gloriâ & triumphis ſuis numerant Chriſtiani. Ad iſtud nos beatiſſimus Paulus his verbis provocat: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri* IESV *Chriſti:* ſumma ſummarum, mi Frater Leo, hæc eſt noſtra gloria, hoc gaudium noſtrum, pro Chriſto quamplurima pati.

1. Cor. cap. 4. verſ. 7.

Galat. c. 6. verſ. 14.

En illuſtriſſimum à Franciſco datum paradigma lætitiæ, quæ tum demum vera eſt, cùm ex Deo, & in Deo eſt. Et quia de hoc, quod ſpiritûs gaudium vocamus, alii ſcriptores parciùs, nos paullò liberaliùs de eo diſſeremus.

§. V.

Fons uberrimus gaudii verè, cogitare cælû.

PRincipiò fons veri gaudii uberrimus eſt, cogitare cælum: cogitare tantùm? imò illud ſpe certiſſimâ jam præcipere. Et quem felicitas alterius vitæ non lætificet? ſit vita hæc licet miſera, imò miſerrima, tantò illa felicior erit, quantò miſerior iſta. Ad cælum nos invitant & evocant tot rerum ſpecies, quas oculis uſurpamus, quæque non neceſſitati ſolùm noſtræ, ſed & oblectationi ſerviunt. Tanta varietas plantarum, radicum, herbarum, & arborum: tot florum diſcrimina, tanta odorum, & colorum & ſaporum atque ſonorum è contrariis orta concordia: tot animalia cælo, terris ac pelago, non niſi noſtris uſibus dedita, & ad unius hominis obſequium creata. Niſi enim peccati jugum ſponte ſubiiſſemus, omnium, quæ ſub cælo ſunt, dominium haberemus. Addo ſublimia collium, aprica vallium, umbroſa ſilvarum. Addo tot ſalubres ſcatebras aquarum, tot fumantes ac ſulfureos, tot gelidos ac pellucidos fontes, tot infuſa & circumfuſa terris maria, tot amnes ac rivos aſſiduè mobiles, tot flumina navigiorum patientia, tot lacus maris æmulos, tot ſtagna jacentia, tot inter convexa montium præcipites torrentes. Addo tot floridas ripas, tot riparum toros, tot campos & prata omni florum genere, velut tapetes variegata. Quid agros ſegetibus flaventes, quid gemmantia vineta, quid urbium commoda, quid ruris otia, quid ſolitudinis libertas amœniſſima? Addo proſpectus longè jucundiſſimos in ſubjectam planitiem eâ varietate diſtinctam, ut hîc quidem ſaltus ſint & ſilvæ, ibi paſcua, hîc aquæ, illic horti, iſtic omnis generis fruges ac frumentum, hîc eminentia in rupibus caſtra, hîc in imo piſcinæ & vivaria. Hæc omnia voce unâ clamant: Suſpice conditorem omnium, & lauda. Ita hæc omnia tranquillæ conſcientiæ gaudiis mirè deſerviunt.

Species omnium rerum ad cælum nos invitant.

* *Pronáque cùm ſpectêt animalia cetera terram;*
Os homini ſublime dedit, cælúmque tueri
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.
Ovid. lib. 1. Metamor.

Quid ſpectaculorum omnium luciditſſimum & auguſtiſſimum, ſtellantis cæli ambitum incredibili celeritate volubilem intueri? Inque illo fixas & vagantes ſtellas, ſolem imprimis ac lunam clariſſima orbis lumina, lucidiſſimum cæli decus, puriſſimos mundi oculos? Hinc nos annum & menſes, hinc diei noctiſque vices, hinc temporum momenta & periodos metimur. Atque hinc etiam terræ fruges, hinc vigor animantium, hinc varietas tempeſtatum ad nos ſubmittitur. Mira hæc omnia & plena gaudio cùm conſiderantur. * Accedit vultus hominis ad ſidera erectus contemplandis cæleſtibus aptus. En fontes gaudiorum.

Petrarcha l. 2. de Fort. dial. 93.

Sed fons omnis gaudii uberrimus, eſt immortalitas animi, & apertum iter ad cælum, & inæſtimabilis merces exiguo pretio comparanda: ſpes certa reſurgendi, & hoc ipſum corpus poſt mortem immortale, agile, lucidum, & inviolabile multâ cum gloriâ recipiendi. Tranſferimur, non extinguimur. Et quod omnem Angelorum dignitatem eminet, humana natura divinæ ſic conjuncta, ut Deus homo factus, hominem faceret Deum. Altum undique occultúmque myſterium, ſumma hominis cùm felicitas tum gloria. Quid altiùs non dicam ſperare, ſed optare, ſed cogitare potuit homo, quàm ut fieret Deus? Ecce jam Deus eſt. Quid jam reſtat, quò vota noſtra ſuſpirent, quò noſtra gaudia pertingant?

Fons omnis gaudii uberrimus eſt immortalitas animi.

Accedit, quòd idem ipſe Deus, qui nos ſuâ hac dignatione tam mirificâ vel Angelis prætulit, ipſos nobis Angelos adhibeat cuſtodes ac famulos, ut modis omnibus noſtram inter res creatas excellétiam demonſtret. Quis inter hæc triſtitiæ locus aut querelæ? Animalia quædam robuſtiora ſunt homine, quædam velociora, quædam ſenſibus vegetiora, nullum dignitate præſtantius, nullum cujus par cura creatori fuerit. Dedit ei oculos, dedit frontem, in quibus animi ſecreta relucerent; dedit rationem, dedit orationem, dedit lacrymas, dedit riſum, affectuum ſigna latentium. Fletus quidem homini præcox, riſus ſerus eſt; nam ortus ſtatim flet, ante diem quadrageſimum non ridet: hoc tamen vel maximè prudens animal arguit, venturique præſcium, ut quòd ſtudiis ac laboribus ſe natum ſentiat. Denique quodcunque robur eſt aliis animantibus, quæcumque velocitas, quæcumque

Deus hominibus Angelos adhibuit cuſtodes, ut noſtram inter res creatas excellentiam demonſtret.

que opportunitas, tota deservit homini. Ille indomitos boves ad jugum, & feroces equos ad frenum cogit: ursos unguibus, apros dentibus, cervos cornibus metuendos, decus facit ille mensarum. Linces, vulpes, & infinita id genus animalia, quia esui non sunt, usui pellis ac corii reservantur. Omnia hominis sunt, qui retibus maria, canibus nemora, volucribus cælum omne scrutatur. Quid contra conditorem quereris, ô homo? Non est tibi bovis robur, at tibi bos arat: non est tibi equi celeritas, tibi tamen equus ambulat: non est tibi herodii volatus, sed herodius tibi volat: non est tibi elephantis aut cameli moles, sed ille tibi turrim vehit, hic sarcinam. Hæc quidem homo non habet, sed hæc habentibus imperat veluti rex in animalia constitutus. *Minuisti eum,* ô Deus, *paullò minùs ab Angelis.* *Psal. 8. c. 6.*

§. VI.

HI fontes gaudiorum sunt, & eorum quidem, quæ non turbari, non eripi possunt. Gaudia non spiritûs sed carnis, vana, brevia, fœda, trepida sunt: non enim solidis caussis innituntur, sed eâdem, quâ oriuntur vanitate, turbantur. Plurimùm interest, unde quis gaudeat. Gaudium malorum stultitia; omnis extra Deum voluptas variis terroribus plena est, subitóq; cùm maximè exultantes sollicita semper cogitatio: *Et hæc quàm diu?* Bonæ mentis initium ac fundamentum est, *non gaudere vanis.* Romanus Sapiens illustri ac Christiano prorsus hortatu: Hoc inquit, ante omnia fac, mi Lucili: disce gaudere. Nolo tibi unquam deesse lætitiam. Volo illam tibi domi nasci: domi nascitur, si modò intra teipsum sit. Ceteræ hilaritates non implent pectus, sed frontem remittunt, leves sunt: nisi fortè tu illum judicas gaudere, qui ridet. Animus debet esse alacer & fidens, & super omnia erectus. Hæc, quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfusoriam voluptatem: & quodcumque invectitium gaudium est, fundamento caret. Vis tutò, vis diu gaudere? Gaude de tuo, de teipso, de tui optimâ parte. Corpusculum, etiamsi nihil sine illo fieri potest, magis necessariam rem crede quàm magnam. Vanas suggerit voluptates, breves, pœnitendas, & in lutum ac luctum abituras. Voluptas omnis in præcipiti stat, ad dolorem vergit: non est solida, non est fidelis, etiamsi non noceat, fugit. Aliquod potiùs bonum mansurum circumspiciamus. Ad verum bonum spectemus: veri boni aviditas tuta est: hoc autem bonum non nascitur nisi ex bonâ conscientiâ, ex rectis actionibus, ex contemptu fortuitorum, ex placido ac continuo vitæ tenore; omne aliud gaudium, in horam, & in diem afficit, pòst evanescit. Sola virtus præstat gaudium perpetuum, securum, & etiamsi quid obstet, nubium modo intervenit, quæ infrà feruntur, nec unquam diem vincunt. Omnes quidem tendimus ad gaudium, sed unde stabile magnúmque consequamur, ignoramus. Ille gaudium haurit ex conviviis & luxuriâ, ille ex ambitione & circumfusâ salutantium turbâ: hic ex venationibus & equorum ac canum copiâ, iste honestiùs magisque ingenuè ex picturâ & suavi musicâ, alius ex studiorum vanâ ostentatione & litteris nemini fructuosis; alius è colloquiis & confabulationibus in multam noctem protractis; aliqui ex insigni corporis ornatu, & vestis pretiosæ magnâ varietate; nonnulli somno & inerti otio suavissimè pascuntur. Multi lusibus aut spectaculis plurimùm exhilarantur. Omnes istos oblectamenta aut fallacia, aut certè brevia decipiunt: sicut ebrietas, quæ unius horæ hilarem insaniam, longi temporis tædio pensat. Vana gaudia plerumque principium sunt doloris, nec ulla major miseria, quàm lætitia falsa. Magna res est æqualitas veri gaudii. Hoc gaudium non nascitur nisi ex virtutum conscientiâ. Non potest gaudere nisi fortis, nisi justus, nisi temperans. Bona conscientia nunquam sine gaudio est. Talis est bonæ conscientiæ homo, qualis est mundi status super lunam, semper illic serenum est. Atque hoc gaudium, quod vitam probam sequitur, non interrumpit, non desinit. Sit animus purus ac emendatus, æmulator Dei, super humana se extollens, & nunquam illi deerit, de quo loquimur, *Gaudium spiritûs.* Sed jam hujus actiones assignemus.

Voluptas extra Deũ variis terroribus est plena.

Sola virtus præstat gaudium securum,

Quia nullus potest gaudere nisi justus, fortis, & temperans.

ACTIONES GAVDII SPIRITALIS.

1. Gaudia vana & inania non tantùm non quærere, sed etiam studiosè declinare; gaudia turpia & lasciva penitus & seriò detestari. Ita fiet, ut quò quis remotior à vanis, hoc vicinior sit veris gaudiis.

2. Quandocumque oblectabile quid ac jucundum se offert, solerter quærere:

Et quamdiu istud? Et quamdiu illud?

nempe ad horam, aut diem duratis, dum decipitis: pòst in lutum aut fumum abitis. Abite jam quamprimùm vana, falsa gaudia, quæ foris mulcetis, intus uritis; abite. Si gaudere velim, stabile quæram gaudium.

3. Confabulationes, lusus, comportationes, saltationes, otiosas peregrinationes, assiduas venationes, omnésque ejuscemodi relaxationes animi, aut abdicare ut malas, aut refrenare ut nimias, aut cum aliis permutare ut noxias. Nemo securiùs, nemo suaviùs gaudet, quàm qui Deum gaudiorum omnium fontem animo semper circumfert.

4. Subinde nocte serenâ, cùm omnia conticescunt, quæ ad stelligerum cælum oculos attollere, & hæc talia secum cogitare: Pande animum & gaude, hæc domus tibi ædificata est. Hîc mansiones multæ sunt, & quod omne gaudium vincit, æternæ. Dura, & patere; momento ibi es: quantò nunc in miseriis patientior, tantò brevi in deliciis beatior eris. Dura, & patere.

5. Subinde mediis gaudiis, cùm vel convivia, vel choreæ, vel oblectationes aliæ maximè fervent, illud Hebræi Sapientis animo versa: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Et posthæc quid erit? quis inde ad me frustus redibit? qui scilicet solet, crumena macilentior, valetudo afflictior, conscientia turbatior. Cur igitur gaudia non mutem, & dicam: *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum?* *Eccles. 1. Psalm. 83.*

6. Paci ac tranquillitati conscientiæ modis omnibus studere. *Habe bonam conscientiam, & habebis semper lætitiam. Bona conscientia valde multa potest portare, & valde læta est inter adversa. Justorum lætitia de Deo, & in Deo est, & gaudium eorum de veritate.* *Thom. à Kempis. de imit. Christi. num. 12. Sequens.*

7. Diem æternitatis sæpius, imò quotidie, & tunc maximè cogitare, cùm mœror instat. Qui quantus, quantus sit, nihil est ad illum æternitatis diem, quo Deus omnes sui caussâ lugentes consolabitur, & omnes lacrymas absterget; quo dabit *oleum gaudii pro luctu, & pallium laudis pro spiritu mœroris. Gaudens gaudebis in Domino, & exultabit anima tua in Deo tuo, quia induet te vestimentis salutis, quasi sponsum decoratum coronâ, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.* *Esaiæ 61. 10.*

CAPVT VII.

Rosa Smaragdina, seu, Peregrinationis devotio.

§. I.

DEvotionis nomen subinde abusui est. Verissima *devotio* est prompta & sedula voluntas Deum quovis modo colendi. Cùm enim animus se Deo suavissimâ familiaritate conjungit, eam induit sollicitudinem, ut ad omnia, quæ divini honoris sunt, promptissimus fiat. Singularis hæc Virgo, priusquam nata, jam Deo divinæque voluntati devotissima fuit. Hinc etiam-

num

num trimula in templum à parentibus deducta, Deóque velut res sua tradita est. Hîc beatissima illa virgunA cula tanquam in cœnobio inter virgines diu noctúque Deo serviit, lectioni, precibus, labori assiduè intenta. Omnes hæ quasi sacræ virgines ad locum sacrificii, uti ad sacellum, unà omnes habebant, ubi precarentur. Finitis sacrificiis in suum quælibet cubiculum redibat ad opus. Sic ad omnem honestatem educabantur honestissimè, quidquid discebant, pietatem, aut industriam spectabant, sic ab ætate primâ optimis moribus imbuebantur, dum nuptui collocarentur. Nam ad id usque temporis arcanum Virginitatis perpetuæ nondum publicæ notitiæ fuit. Nempe hoc matri Virgini servabatur, ut illa tanti exempli auctor, prima omnium suam Deo virginitatem consecraret religiosissimo voto devincta. Undecim omnino annos in templo egit, elapso hoc tempore in Josephi domum denupsit. Hîc inter primas virtutes, quas orbi patefecit, Peregrinationis devotio fuit. Diversa namque itinera suscepit, puro Dei amore B ad id invitata. Primum iter ab Angeli sermone destinavit è suis ædibus in Judææ montana, in urbem Hebron, quæ, uti Brocardo placet, qui eam viam peregrinando mensus est, triginta duabus leucis cum dimidiâ distabat Nazaretho. Primum hoc iter describens Lucas: *Exurgens*, inquit, *Maria, abiit in montana cum festinatione in civitatem Juda, & intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elizabeth.* Alterum iter obediendi studio ingressa est. Cùm enim Augustus Imperator orbem novo censu fatigaret, mater Domini licet partui vicina, nihilominus ne quid integerrimæ obedientiæ decederet, Nazaretho venit Bethlehemum, stabulo usa pro domo. Tertium iter Angeli jussu instituit ex Judæâ in Ægyptum. Heu mœstum iter! tyrannidem Herodis fugere, clam & noctu in viam se dare, terram patriam exilio mutare, templi religiones deserere, ad gentem ignotam & barbaram transire, incerto reditu inter idololatras degere. Acerba hæc, sed C amore filii promptissimè tolerata. Quartum iter ex Ægypto in Palæstinam initum, ad Angeli, ut prius, imperium. Quinto loco complura numeramus itinera, ad templum Hierosolymæum, annuatim instituta. Dilucidè iterum Lucas: *Et ibant*, inquit, *parentes ejus per omnes annos in Hierusalem in die solenni Paschæ.*

Et hæc quidem propriè peregrinationes pias dixerim. Nam etsi Virgo sanctissima nullis legibus adacta, festis tamen diebus Paschatis, Pentecostes, & Tabernaculorum in urbem sanctam religiosissimè solita est peregrinari. Viros lex evocabat ad templum ter in anno adeundum. Feminæ ab hac lege immunes, si quid hac in re fecissent, pietati datum censebatur. Virgo minimè postrema ad commendandam ceteris pietatem religiosissimè peregrinationes istas obibat.

Post filii verò in cælos reditum, ad omnem locum, quem filius vel concionando, vel patiendo insignivisset, assiduè revisebat incredibili pietatis sensu. Bethlemum ibat, natales filii cunas magnâ suavitate venerata: Na- D zarethum commeabat, ubi filium in viscera suscepit & educavit. Hortum olivis consitum, ubi filius cruentam mortis tragœdiam auspicatus, singulari cultu prosequebatur. Rupem Golgotha, ubi filius exspiravit, in cor suum voluisset transfatam. Hunc igitur montem omnibus montibus virgo præferebat. Hîc gemitus, hîc preces, hîc distincta lacrymis suspiria, hîc piæ venerationis oscula, hîc mixta doloribus gaudia, hîc mors & vita ob oculos versabantur. Hîc visa sibi mater loquentem audire filium, hîc sibi visa trabem videre filii sanguine purpuratam in altum erigi, hîc omnia filii & membra & vulnera numerare, hîc moribundi oculos observare, hîc velut morientis spiritum excipere. Quidquid denique hîc vidisset, & audiisset, id omne fideli memoriâ in mentem revocabat. Diceres hîc matrem toties cruci affixam, quoties filii in crucem suffixi recordabatur.

Ubi mater sanctissima morientis filii memoriâ insatiabilem animum explevit, ad sepulti locum abiit. Hîc repetiti gemitus, hîc iterum preces & lacrymæ, hîc suspiria & pia oscula revocata. Inde ad olivarum clivum ascendit, ubi filius jam victâ morte, suos extremùm salutavit, & in cælum abiit, relictis in rupe solidâ pedum vestigiis. Hæc mater calentibus lacrymis veluti geminas horti areolas rigare, hæc reverenti manu tangere, hæc anhelanti ore lambere, ab his ægerrimè avelli.

Et hæc matris itinera post abitum filii, hæ peregrinationes minimè otiosæ fuerunt. His exemplis & docemur, & arguimur.

§. II.

QVantâ hîc sæpe nostra est desidia, quàm profanus torpor! Adeò peregrinationis cultum non exercemus, ut etiam pedem efferre domo, & in templum proximum ire non rarò tædeat, adeò divinos honores non sitimus, ut pauculos passus iis impendere nimis grave videatur. Sunt, qui quamlibet ob caussam, à cultu divino absunt. Cælum nonnihil turbidum est? non exeunt domo. Ventus vehementior est? non prodeunt. Pluit aut ningit? publico se non committunt. Aura strictior, & frigus intensius est? Abire domo, fatale ducunt. Tussicula aut gravedo caput occupat? Intra parietes se continent strictâ sui observantiâ. En quàm nihil peregrinatoribus simile ostendant.

Videte mihi sanctissimos viros, feminásque, sacræ peregrinationis illustrissima exempla.

* Helena Augusta, mater Constantini Imperatoris, magnis itineribus Hierosolymam contendit, & arborem illam, quæ fructum nobilissimum, Christum Dominum tulit, tot annis sepultam, denuò in lucem eruit, augustum illic templum condidit, in quo Crucis inventæ partem argenteis thecis inclusam reliquit, partem Constantino filio cum clavis Dominicis detulit.

Ephrem Syrus dulcem sibi solitudinem peregrinationibus commutans ad loca sancta religiosissimè visit.

Alexius Romanus juvenis nobilissimus septemdecim annis non peregrinus tantùm, sed & egenus Christi amore, patriam charissimam exilio voluntario mutavit. Demum in parentum domo ignotus obiit, mundi deceptor & contemptor maximus, orbis miraculum.

Theodosius Imperator in Palæstinam vili habitu profectus est, visurus terram, quam Dei filius suis vestigiis sacrâsset. Ubi Hierosolymam venit, à Joanne urbis illius Pontifice his vocibus exceptus est: Verè tu beatus es, qui cùm Imperatoris personam sustineas, tam abjecto tamen habitu ad loca hæc ingressus es.

Eudocia Imperatrix votivis peregrinationibus eòdem properavit, ubi etiam diem ultimum clausit.

Sabas nobilis Cappadox votivas in Palæstinam peregrinationes suæ sanctitatis rudimenta habuit.

Beatus Amandus Sereni Aquitaniæ Ducis filius, Trajectensis Præsul, eodem Religionis amore tactus Romam profectus est, ædem Principem Apostolorum Petri & Pauli veneraturus. Hîc à divo Petro monitus in Galliam rediit ad explicandum populo Evangelium.

Rex Saxonum Ceadvalla ad Principum Apostolorum monumenta peregrinatus est, ut illic & sacro fonte lustraretur, & moreretur. Utrumque ex voto impetravit: nam dum albâ etiamnum veste uteretur recens à lustrali fonte, correptus morbo extinctus est Romæ, Anno Christiano 689. die 20. Aprilis.

Magdalveus Virdunensis Antistes ad Christi Domini sepulchrum summâ pietate profectus est Hierosolymam.

Carolus Magnus religionis caussâ quater Romam adiit, cujus monimentum est aurea pera ab humeris suspensa: illo enim cultu in urbem venit.

Anno Christi octingentesimo quadragesimo septimo

Quorundam sanctorum virorum, feminarúmque sacræ peregrinationes.

* *Obiit anno* 340.

Obiit anno 376.

Obiit anno 410.

Cedrenus in Theodosio. Ambros. de obitu Theodosii. Obiit autem anno 454.

Socrates l. 7. histor. obiit anno 460.

Obiit anno 533.

Obiit anno 661.

Beda lib. 5. Anglicanæ hist. cap. 7. mitto.

Obiit anno 760.

Obiit anno 814.

B.V. Maria prima omnium Deo suam virginitatem consecravit.

Peregrinationis devotio B. Mariæ.

1. Iter fuit in Judææ montana. *Lucam postea pro statu horario summe. Luc. cap. 1. v. 39. & 40.*

2. In Bethlehem.

3. In Ægyptum.

4. Ex Ægypto in Palæstinam.

5. Ad templum Hierosolymæum. *Luc. cap. 2. vers. 41.*

Ejusdem post ascensionem filii in cælum piæ peregrinationes.

Aut Ethelulphus. mo Athulphus Rex Anglorum à Danorum incursionibus liberatus Romam ad Apostolorum limina votivam peregrinationem instituit; à Leone IV. Summo Pontifice perquam humaniter exceptus eam insulæ partem, quam pater Egbertus regno adjunxerat, Ecclesiæ Romanæ vectigalem fecit.

Obiit anno 1012. Macarius Antiochenus Patriarcha dignitate Pontificiâ in Eleutherium translatâ, & adjunctis sibi quatuor viris eandem secum pietatem spirantibus in Palæstinam peregrinatus est, ut terram, quam Servator seipso, tótque miraculis insignîisset, debitâ veneratione afficeret.

Sunt sexaginta sex millia Philippeorum supra septingentos quinquaginta. Anno millesimo vigesimo septimo Kanutus Magnus Danorum & Anglorum Rex, pietatis causâ Romam ad sanctos Apostolos Petrum & Paulum suscepit iter. In reditu Papiæ brachium S. Augustini Hipponensis Præsulis uno talento auri, & argenti centum talentis comparavit.

Obiit anno 1109. Beatus Dominicus Calciatensis eo affectu peregrinatores complexus est, ut eorum usui & obsequiis se totum mancipârit.

Anno 1128. Boleslaus Dux Poloniæ, modico comitatu, Sacerdotibus aliquot & piis viris in viam adscitis ipse cilicio indutus & pedes venit in Galliam divi Ægidii sepulchrum veneraturus.

Obiit anno 1183. E sancti Bertini cœnubio Bernardus, cui cognomen, Pœnitens agri Magatensis Provincialis, vir rigidissimæ vitæ, qui singulis hebdomadibus quatuor diebus pane & aquâ victitabat, singulis annis quatuor quadragesimas jejuniis traducebat, nudis pedibus incedebat, cilicio & loricâ sub vestibus, lecto è lapidibus utebatur, totum pæne orbem, pœnitentiæ causâ peragravit, terram sanctam tertium lustravit.

Ludovicus Nonus obiit anno 1270. Pientissimus Rex Galliæ Ludovicus abjecto habitu tantam majestatem dissimulans septennio peregrinabundus loca sacra frequentavit.

Obiit anno 1327. Beatus Rochus amplissimo patrimonio in pauperes erogato Italiam & Galliam obiit peregrinando. Demum in patriâ armis turbatâ velut explorator, cognatis ob peregrini schema ignotus in carcerem tractus est, ubi quinquennio exactò velut alter Alexius vitam sanctissimè finiit. Amplioribus post mortem honoribus affectus quàm vivus unquam affici potuisset.

Ita sanctissimi quique viri, Columbanus, Rumoldus, Furseus, Willibrordus, Bonifacius, Gislenus, Engelbertus, aliique quamplurimi religionis causâ peregrinationes sacras obierunt. Ex innumeris paucissimos nominavi.

Longum nimis foret singulas ætates presso vestigio decurrere, quot sanctimoniâ celebres viri feminæque pietatis stimulis accensi, loca sancta è regionibus longinquis salutârint. Qui sanè ad virtutis apicem non ascensuros se credebant, nisi Christum Christique familiares iis locis fuissent venerati, ubi vel mortem obiissent, aut crebris miraculis loci cultum testarentur. Phi-

Pallad. hist. cap. 113. loromus à Palladio laudatus Presbyter, qui quamvis innocentiâ vitæ præcelleret, quoties tamen terræ sanctæ injecta mentio, piè gloriari solitus: Deo gratias, ajebat, qui eo me honore dignatus est, ut bis voti gratiâ pedes adirem Hierosolymam. Et quod singularissimè in viro hoc observandum, & imitandum: Non memini, dicebat, me animo umquam à Deo meo recessisse. Idem iste pedestri itinere Romam venit ad divorum Petri & Pauli Apostolorum ædem. Idem Alexandriam ivit ad beatum Marcum venerandum.

§. III.

TAntus olim peregrinationis ardor, tantus Bethlehemum ad Domini JESV incunabula undique concursus fuit, ut in illum Palæstinæ angulum orbis to-

Hieron. to. 1. epist. 13. *ad* tus confluere videretur. Luculentus ejus rei testis Hieronymus ad Paulinum: *De toto*, inquit, *huc orbe concurritur. Plena est civitas universi generis hominum; & tanta utriusque sexûs constipatio, ut, quod alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris.* Idem Ezechieli commentariis datum lucem, *Fateor*, inquit, *explanationes in Ezechielem occupatione de toto huc orbe venientium implere non posse: dum nullâ hora, nullúmque momentum est, in quo non fratrum occurramus turbis, & monasterii solitudinem hospitum frequentiâ commutemus.* Hoc ipsum multò luculentiùs confirmans: *Longum est*, inquit, *ab Ascensu Domini usque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui Episcoporum, qui Martyrum, qui eloquentium in doctrinâ Ecclesiasticâ virorum venerint Hierosolymam, putantes minus se religionis, minus habere scientiæ, nec summam, ut dicitur, manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorâssent locis, de quibus primum Evangelium de patibulo coruscaverat.*

Certè si præclarus orator reprehendendum nescio quem putat, quòd litteras Græcas non Athenis, sed Lilybæi, Latinas non Romæ sed in Sicilîâ didicerit; quòd videlicet unaquæque provincia habeat aliquid proprium, quod alia æquè habère non possit: cur nos putamus absque Athenis nostris quemquam ad studiorum fastigia pervenísse? Neque hoc dicimus, quòd renuamus regnum Dei intra nos esse, & sanctos viros etiam esse in ceteris regionibus, sed quòd hoc asseramus, vel maximè eos, qui in toto orbe sunt primi, huc pariter congregari. Quicumque in Gallîâ fuerit, primus huc properat. Divisus ab orbe nostro Britannus, si in religione processerit, occiduo sole dimisso, quærit locum famâ sibi tantùm & scripturarum relatione cognitum. Quid referamus Armenios, quid Persas, quid Indiæ, quid Æthiopum populos, ipsámque juxtâ Ægyptum, fertilem Monachorum Pontum & Cappadociam, Syriam, Cælen & Mesopotamiam, cunctáque Orientis examina? Quæ juxta Salvatoris eloquium dicentis: Ubicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ; concurrunt ad hæc loca, & diversarum nobis virtutum specimen ostendunt. Vox quidem dissona, sed una religio; tot pænè psallentium chori, quot gentium diversitates.

Et quod in plerisque Provinciis familiare est, ut genuino dente se lacerent, hîc penitus non habetur. Procul luxuria, procul voluptas; tanta in ipsâ urbe orationum loca, ut ad ea peragranda dies sufficere non possit.

Idem in ad Marcellam ep. 13. *pag.* 31. Denique subjungit: *Verùm quo sermone, quâ voce speluncam tibi possumus Salvatoris exponere? Et illud præsepe, in quo infantulus vagiit, silentio magis quàm infimo sermone honorandum est. Ecce in hoc parvo terræ foramine calorum conditor natus est: hic involutus pannis, hic visus à pastoribus, hic demonstratus à stellâ, hic adoratus à Magis. Et hic puto, locus sanctior est Tarpeiâ rupe, quæ de cælo sæpius fulminata ostendit, quòd Domino displiceret.*

En, olim totus orbis Bethlehemum & Hierosolymam confluxit incredibili peregrinationis devotione. Recens itineris sacri specimen addo unicum.

Anno millesimo sexcentesimo septimo, Serenissimus Dux Bavariæ Dux & Elector Maximilianus, unà cum Serenissimâ conjuge Elisabethâ, ad beatissimæ Virginis domum Oetingensem revisit, & quidem pedes, quod tarissimum in tantis fastigiis. Ad progressum ex urbe Monacensi, ventus, pluviæ, nix, grando mixtim terrebant. Non deerât, qui aut reditum in urbem, aut certè ascensum in currum suaderent. Sed responsum est à Serenissimis Ducibus: Proprium esse peregrinorum, & multa & aspera pati. Cur nos, ajunt, cælo eximii simus? Quare non patiamur, quod Deus ex alto immittit. Manè exeuntibus precationes peregrinis congruæ sunt recitatæ. Reliquum diei sacris colloquiis traductum. Quatuor famuli ad hoc destinati, omnibus mendicis occurrentibus stipem largam erogabant. Conspectum eminus templum DEIPARÆ, multâ prece salutatum. Die postero qui Virgini ab Angelo salutatæ sacer, Serenissimi Duces post

post exomologesim publico loco factam sacrum epulum sumpserunt, & quatuor continua Sacra præter officium flexis genibus audiverunt, nullo ferè alio corporis motu, quàm oculis in Virginis matris effigiem sublatis.

Peregrinandum ergo studio quærendi JESV, studio faciliùs inveniendi, studio adorandi; trium instar Magorum, quos ad iter tam longum evocavit hoc unum: *Et venimus adorare eum.* Matth. c. 2. vers. 2.

§. IV.

Peregrinatio vaga non est salubris.

HIc animum subit illud Beati Francisci effatum: Qui multùm peregrinantur, rarò sanctificantur. Multorum peregrinationes vix tam honesto nomine afficiendas censuerim, sed otiosos aut curiosos discursus rectiùs appellandas. Cùm diu vagati fuerint, nihilo sanctiores redeunt. Nusquam est, qui ubique est. Nam secum tales & in pectore suo circumferunt fontem fomitémque sui mali. Ut ii qui febriunt, jactant se inquietè & versant, & lectum subinde mutant vanâ spe levamentiin eâdem causâ sunt isti, qui terram è terrâ frustra mutant, ægri scilicet mentis. Aperire enim hoc est morbum, non tollere; fateri internum hunc calorem, & non mederi. Qui crus sibi aut brachium fregit, non currum aut equum poscit, ut opinor, sed chirurgum: quæ igitur illorum vanitas, qui internam animi plagam motu sanare postulant & discursu? Animus est, qui ægrotat, animo medendum est.

Ubi, ubi conveniamus, ibi, quia te parte reqnirum. Quisquis ubique habitat Maxime, nusquam habitat. Mart. l. 7. epigram. epigr. 72.

Sen. ep. 104. med.

Istud Romanus Sapiens disertissimè sæpius inculcans: *Non erit hoc*, inquit, *peregrinari, sed errare. Nullam tibi opem feret iste discursus: peregrinaris enim cum affectibus tuis, & mala te tua sequuntur. Nullum, mihi crede, iter est, quod te extra cupiditates, extra iras, extra metus sistat.* Nisi fortè aliqua regio est, quæ metum temperet, quæ spem refrenet, quæ malam vitiorum saniem, quam altè imbibimus, educat. Atqui nullus est talis locus, nec in ipsis quidem beatorum insulis. Aut si est, ostende, & omnes illuc agmine facto imus. Sed ea est sæpe opinionis nostræ vanitas, & pertinacia, ut credamus nos longè meliùs habituros, modò alibi simus, modò hunc aut illum molestissimum hominem effugiamus. Hic frequenter, cum veniâ dixerim, religiosorum hominum morbus est, qui tum demum magnam sibi tranquillitatem pollicentur, si locum mutaverint. Ah, morbos non tollimus, si domos mutamus & urbes: altiùs penetrandum est, si sanari seriò velimus; animum mutemus, non cælum. Eadem nos urgebunt mala, quamdiu malorum causas non sustulerimus. Te igitur emenda, mansuetudinem indue ac patientiam, desideria tibi detrahe, omnem ex animo invidiam ac superbiam erade. Frustra summam cutem radimus, si pestis hæret visceribus.

Mutatio loci non est ablatio morbi, sed tollenda malorum causa.

Si ergo vis peregrinationes habere jucundas, tuum comitem sana, hoc est, teipsum. Nam licet vastum trajeceris mare, tua te vitia sequentur, quocumque perveneris. Hoc interroganti cuidam, quid ita peregrinatio sibi non profuisset? scitè respondit Socrates: Quid miraris? non enim te deseruisti; tecum ipse peregrinatus es, teipsum secutus. Nunc eadem te causa premit, quæ expulit.

Hoc idem omnibus dicendum: Teipsum desere, te relinque, non bonum comitem. Etiamsi Venetias pervolâris ad S. Marcum, etiamsi Romam contenderis ad S. Petrum, etiamsi Gallæciam cucurreris ad S. Jacobum, etiamsi diu multùmque erraveris, etiamsi terram omnem & mare circulatus fueris, nisi affectus tuos represseris, nullo eos mari elues, nullâ obrues terrâ. At cùm affectibus imperaveris, cùm animi malum exemeris, impatientiam tuam aut arrogantiam tuam sanaveris, omnis mutatio loci jucunda fiet. Si homo religiosus es, & affectuum tuorum dominus, in terras licet ultimas expellaris, in quolibet barbariæ angulo colloceris, hospitalis tibi videbitur illa qualiscumque sedes. Parum refert, quò venias, sed qualis venias. Et ideò nulli loco debemus animum addicere. Cum hac persuasione vivendum est: Non sum nni angulo natus: patria mea totus hic mundus est. Illud quod quærimus, Bene sanctéque vivere, omni loco positum est. Sed satis de vagis peregrinationibus.

§. V.

Peregrinatio debet esse pia & religiosa.

PEregrinatio religiosa non est delicata, non otiosa, non curiosa, Jesum, quem quærit, invenit. Peregrinatio hæc non studio videndarum urbium, non palatiorum, non animalium, non hortorum, non amicorum, sed religionis causâ domo evocat ad templa procul dissita. Nec enim Hierosolymis fuisse, ut Hieronymus loquitur, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est. Ergo Hierosolyma peregrinaris? laudo, si tamen eò tendis, non ut terram alio sole calentem, non ut mores hominum multorum videas & urbes, sed ut cum Magis Dominum adores. Ergo Romam proficisceris? Placet, sed ut Petros, ut Paulos, ut Alexios, ut Agnetes, ut Cæcilias, ut Martyrum cavernas, imitandi studio venereris, fiásque inde religiosior, ad tuos emendatior, quàm abieris, reversurus. Alioquin, si quærenti mihi,

Ecqua tanta fuit Romam tibi causa videndi? Virgilius eclogâ 1. post init.

responderis, *Libertas*; jam non peregrinatio, non pietas; sed aut peccatum, aut vanitas, aut curiositas censebitur. Illud vereris Poëtæ nôsti:

Cælum non animum mutant, qui trans mare currunt. Horat. lib. 1. epist. 11. ad Bullatium.

Quandocunque igitur peregrinationem adornas, dic, quare huc? quare illuc? si pietatis ergò; hoc age, pietatem cole. In templum iturus, aut in templo jam positus dic tibi, dic tuis: *Venimus adorare eum; adoremus & procidamus ante eum, ploremus coram Domino.* Hoc agamus: domus Dei, domus orationis est, non deambulationis, non fabularum, non garrulitatis, non negotiationis. Matth. c. 2. vers. 2. Ps. 94. v. 6.

Pia peregrinatio non solùm in priscâ lege, sed etiam in novâ usitata. Chrysost. in ep. ad Ephes. & tom. 5. hom. 55. circa finem;

Pium peregrinandi studium, non solùm in priscâ lege usitatum, sed etiam à Servatore adhibitum scimus, qui ad templum Hierosolymæum quotannis revisere solebat. Christum & Christi matrem sanctissimis viris feminisque hac in re imitari grave non fuit. Chrysostomus peregrinationis sacræ cupidissimus: *Vellem nunc*, inquit, *in illis locis versari, in quibus vincula illa manent, & catenas videre, quas timuerunt quidem dæmones, & horrent, & Angeli venerantur. Si Ecclesiasticis curis essem vacuus, corpúsque robustum haberem, nequaquam tantam peregrinationem facere recusarem, quò catenas saltem viderem, & carcerem in quo Paulus vinctus fuit.* Idque se ritè facturum asserens exemplo regum, & maximorum virorum: *Romæ*, inquit, *quæ urbium est regalissima, relictis omnibus ad sepulchra piscatoris & pellionis currunt & reges, & præsides, & milites. Quod in regiis sunt janitores regibus, hoc sunt in monumento piscatoribus reges. Multò namque ceteris regalibus sepulchris hæc monumenta sunt clariora. Nam illic quidem magna solitudo, hic autem magnus concursus. Multi reges hujus spectaculi gratiâ peregrinati sunt.* Subinde nimiùm hîc frigemus Christiani, & non tantùm peregrinationes longas aversamur (quas non omnibus passim suaserim) sed breviores illas, & augendæ pietati accommodatiores, quæ duas solùm tréve horulas diei decerpunt. Ob unicum olim Cupidinis signum Thesbiæ visebantur. Ad famosissimam solis mensam quantis itineribus contendebatur? tantilla res tantis itineribus colebatur. Christiana sacra Martyrúmque cineres sanctorúmque hominum exuvias peregrinationibus utique digniùs honoramus. Sed jam dispiciamus, quâ ratione peregrinatio rectè sit instituenda.

PEREGRINATIONIS ACTIONES.

1. Finem seu Intentionem cumprimis habere puram. Hæc est major gloria & honor Dei, quem in suis etiam

1. Peregrinationis præxis.

etiam amicis & divis cælitibus honorare cogitat peregrinus, eo ipso dum ad illa loca visit, in quibus divina se virtus per copiosiorem gratiam illustrius exeruit.

Secunda. 2. Variè patientiam exercere; injurias cæli & tempestates, viæ molestias ac labores, hospitiorum penuriam & incommoda non repugnanter ac placatè perferendo.

Tertia. 3. Pietatem, religionem, ceteràsque virtutes peregrinando augere. Par est omnino, ut quorum templa ingressu & precibus honoranda credimus, eorum etiam exempla nobis imitanda proponamus. Quid magni est divorum spectare certamina & trophæa, si certare nolis, & facere trophæis digna?

Quarta. 4. Assiduæ peregrinationis pars bona est, ubique, etiam in patriâ, etiam domi suæ advenam & peregrinum se meminisse, qui nusquam habeat manentem civitatem, sed futuram inquirat.

Hebr. c. 13. vers. 14.

Quinta. 5. Tutissimæ & nonnunquam optimæ peregrinationis specimen est ad vicina urbi templa, cùm animi ac valetudinis, tum pietatis causâ exire.

Sexta. 6. Cùm Domini aut Majorum jussu suscipiendum est iter: non multa excusare, non viam longam, difficilem, incommodam objicere. Hæc omnia tolerare peregrini proprium est.

Septima. 7. Amore cælestis patriæ, à suâ patriâ non difficulter abesse, sed æquo animo ubique locorum, quocumque Deus vocaverit, vitam agere. Nam ex locis omnibus eadem est ad cælum via.

Octava. 8. Ad devotionem peregrinationis spectat, peregrinis favere, & quibuscunque modis licet, iis subvenire; nescis enim, quando & tu futurus sis peregrinus aut exul.

Nona. 9. Qui vult esse peregrinus, priùs discat esse cautus: nam in peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias.

CAPUT VIII.

Rosa acu picta. Otii odium, seu, Assiduitas exercitationis.

§. I.

ROsa hæc artificiosa, membranâ quidem constat, sed membranæ nil apparet. Nam opere phrygionis ita obducitur, ut oculis nil pateat, nisi ars & labor. Hi flores templis conveniunt, æstate ac hieme æquè formosi. Hac Rosâ octavâ designamus Otii odium; Amorem laboris, exercitationem assiduam, quâ beatissima Virgo singulare præbuit specimen temporis optimè locandi. Ambrosius encomio brevi, sed illustri Virginem extollens: *Parca erat*, inquit, *ad loquendum, studiosa ad legendum, intenta ad operandum.* Domesticam hanc legem Virgo observavit strictissimè: Nunquam otiari. Nam ut idem Mediolanensis Pontifex: *Domestico*, ait, *operata secreto, nullo meliore tamen sui custode quàm seipsa: prodire domo nescia, nisi cùm ad Ecclesiam conveniret, & hoc ipsum cum parentibus aut propinquis.* Talem nobis Evangelista Lucas monstravit, domi solam & intentam operi; talem Angelus invenit, talem Spiritus sanctus elegit, hoc est, laboriosam, & ab omni otio alienam. In illam Salomon vel eminus conjectis oculis dixit: *Quæsivit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum.* Hinc constans scriptorum assertio est, inconsutilem Christi togam, quam milites sub cruce scindere verebantur, hujus Virginis artificiosâ manu elaboratam.

B. Maria fuit assidua in exercitatione. *Ambros. l. 2. de Virginit.*

Prov. c. 31. vers. 13.

Toga Christi inconsutilis à B. Mariâ elaborata. *Walterius de triplici cenâ lib. 3. cap. 38.*

Addit Joannes Walterius, mappam illam, quæ Christi mensam in ultimâ cenâ operuerat, Ulyssipone in templo Societatis ad divi Rochi religiosissimè asservari, nec aliud credi quàm à beatissimâ Virgine intextis etiam liliis factam. Testis in hanc rem vetus libellus, qui pio licet, sed parum tereti versu linteum illud sic colit:

Hac Deus in mappâ posuit sua fercula, & artis
Pro prætio, Maria sat mihi nesse manum.

A Maria non tantùm nunquam otiosa, sed quia inter pauperes censa, tenuem victum suis etiam manibus parabat: ejusdem utique voti cum Salomone, qui Deum rogabat: *Mendicitatem & divitias ne dederis mihi, tribue tantùm victui meo necessaria.* Nunquam otiosa cælestis hæc virgo, quia sic à teneris in templo educata, ut tam religiosam vitam egerit, atque nulla nostro hoc ævo asceteria religioni ac castitati perpetuæ consecrata.

Vitæ rationem diva Virgo eam ferè tenuit. Majorem noctis partem precando exegit. Ambrosius de hac somni parsimoniâ testis: *Dormiendi tempus*, inquit, *non prius quàm cupiditas quàm necessitas fuit; & tamen cùm quiesceret corpus, vigilabat animus.* Si Bonaventuræ ac Bernardino viris sanctissimis credimus, virgo beatissima integras noctes, idque ex more, quod filius sæpius fecerat, precando ac meditando transegit: & quamvis somno concedere B coacta, crebrimè tamen excitari solita, mente continuò ad Deum erectâ.

Admirandum est, quod Theologis de somno hujus Virginis visum est dicere. Ajunt esse verosimile, beatissimam Domini matrem toto vitæ suæ tempore, continuè ac sine ullâ interruptione plus atque plus gloriæ cælestis meruisse, atque ita nullo non tempore divinam in eâ gratiam fuisse auctam. Quod ad tempus, quo virgo vigilabat, res Theologis certa, verosimillima, si somni tempus spectetur. Eò namque pronuntiatum illud pertinere: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Eò illud Hieremiæ vatis: *Virgam vigilantem ego video.*

Igitur post brevem à laboribus cessationem summo mane ad sanctissimas occupationes rediit. Primus omnium labor precari in templo, & divino cultui adesse usque ad horam nonam (nostrarium horarum methodo) inde labor & opus, nere, sarcire, lanam facere, linea & serica templo parare, atque hoc usque ad horam tertiam pomeridianam seu vesperem. Inde lectio & pre- C catio iterum eam tenuit, dum Angelus adfuit, à quo cibum accepit.

Istud, mi Lector, non temere assero. Sunt scriptores eruditi ac sancti, qui hoc litteris mandârint. S. Ambrosius, S. Hieronymus, S. Bonaventura, Andreas Cretensis, Gregorius Nicomediensis, Cedrenus, alii, ajunt Angelos beatissimæ Virgini matri fuisse familiarissimos, eâmque ab Angelis aliquanto tempore, dum in templo degeret, nutritam.

Ajunt Hieronem Siciliæ Regem etiamnum infantulum ab apibus, Telephum Mysum à cervo, Paridem à vulpe, Peliam ab equâ, Ægysthum à caprâ, Romulum & Remum à lupâ, Cyrum à cane, Atalantam ab ursâ, alios ab aliis animantibus educatos. Pleraque hæc aut fabulæ sunt, aut somnia. Matrem Domini ab Angelis cibum accepisse, quid miramur? Rex Angelorum in eâ habitavit, quid de cibo Angelorum tricamur? Elias & Daniel Prophetæ, Paulus eremicolarum primus, Anuphius & Onuphrius ejusdem instituti sectatores, aliique complures mensæ ministros habuerunt Angelos; & Angelorum Reginæ id ministerii negabimus? hoc prærogativæ Deus concesserit servis, & matri negaverit? D

Sed isthæc occasioni dicta. Ad otium redimus, à quo Domini mater non dicam trimula aut quadrimula, sed etiamnum intra matris viscera immunis. Peccare nescit, otiari non potuit, nunquam minùs otiosa, quàm cùm à laboribus vacaret.

§. II.

IN scholis nil decantatius, Otium pulvinus & lectus diaboli mollissimus: hîc Cerbero placidissima quies, hîc somnus est optatissimus. Otium & vitium cognata nomina sunt, vix alterum sine altero inveniendum uspiam. Compendiosissimus ad vitia trames est Otium. Otiosus homo & malus, idem sunt. Otium malesicii princi-

principium. Homo otiosus & castus, portentum ingens, prodigium maximum. Ubi labor non est, ibi nec virtus est. Labor virtutum est area, malæ voluptatis sepultura; nil sine labore laudabile, nil excelsum, nulla sine difficultatibus gloria.

Labor virtutis area, & malæ voluptatis sepultura.

Virtutes omnes in sublimi habitant, haud facilè adeundæ; confragosum huc durúmque & scrupeum est iter. Multos labor extulit, multos industria, sopor nemi-

Labor Romanos Duces illustravit.

nem. Labor Romanos duces, Scipiones & Camillos, labor Fabios & Fabricios, labor Curios & Metellos, labor Pompejum & Annibalem; labor Julium Cæsarem & Mithridatem illustravit; labor Catonibus, labor Mario famam conciliavit; innumeros è Romanâ gente laboriosa militia claros reddidit. Sed sanctiora nomina produco.

Paulos, Polycarpos, alios cælo notos terræ fructuosos effecit.

Labor Paulos & Polycarpos, labor Ambrosios, Augustinos, & Athanasios, labor Chrysostomos & Hieronymos, labor Gregorios & Bernardos cælo notos, terræ fructuosos effecit. Omne genus hominum percurre, ubi B multum gloriæ solidioris, ibi plurimum laboris: & omnino virtutum amatoribus amandus est labor, sine quo ad eam, quam aspirant gloriam, pervenire fas non est. Et parum profecerit labor magnus, nisi sit jugis & assiduus: nam & ipsa, quæ labore comparatur gloria, nisi sit perpetua, nec etiam videbitur magna.

Artifices aspice, quantis ii laboribus, quâ industriâ, quot antelucanis vigiliis qualemcumque quærant gloriam. Hoc Demosthenem Græcum oratorem sic aciebat, ut fabros matutinis studiis præveniret. Eam ob caussam Pytheas enthymemata Demosthenis lucernam olere dictitabat. Ignavo labor omnis est nimius, nullus industrio; labor illum cruciat, hunc acuit & exercet. Plurimis pro remedio labor fuit, & quos otium infecerat, exercitatio revocavit ad meliora. Orientibus vitiis obstat, radicata convellit labor, quo animus insigniter curari constat. Hinc optabiles corporis molestiæ, quæ animorum molestiis medentur.

C

Septimius Severus Imperator pro militari tesserâ Tribunum dare jussit hanc unicam vocem: *Laboremus.* Pertinax ad imperium adscitus non absimilem dedit istam: *Militemus.* Illi placuit pacis omen, huic belli. Sublato namque bello ad agriculturam & ad opificia redit-

Horat. serm. lib. 1. sat. 9. post med.

tur. Otium in pace delicias alit, & omnem flagitiorum turbam. In actu omnis virtus est.

——— Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus.

Israëlis plebi Deus nô dejecit cælo coctos panes ne otio torperet.

Liberalissimus Deus Israëlis plebi non coctos cælo panes dejecit (quod illi non difficile) sed manna per agros spàrsit magno labore colligendum, in mortario terendum, aut molâ frangendum, in panes formandum, in ollâ coquendum, aut in furno, vel sub cineribus pinsendum. Non voluit Deus populum sibi charissimum vanis laboribus vexare, noluit tamen illum otiari. Ideo non panes à clibano recentes, sed velut farinam faciendis panibus subministravit. Eidem populo coturnices D misit, non lixas, non assas, sed nec vulsis plumis paratas, quæ mox verùi figerentur, sed priùs capiendæ, siccandæ, deplumandæ, dein primùm igni admovendæ fuerunt. Hæc omnia eò spectabant, ne otio torperet populus.

Videte Salomonem Regem, quamdiu curis ædificandi templi distinetur, sapientiam retinet, & veras religiones tuetur; cùm primùm incipit mollescere otio, in vitia delapsus priscis religionibus obnuntiat, jam idolorum cultor. Scelerum matrix otium. Inter priscos ascetas vulgatissimum fuit, hominem occupatum ab uno solùm diabolo, ab innumeris otiosum exagitari.

§. III.

Labor non est fugiendus.

QVid igitur laborem fugimus? quisquis nascitur, ad laborem nascitur: nec aliis legibus Regum filii in lucem prodeunt; omnes illos non solùm qui ad gloriam,

A sed qui ad probitatem ac virtutem nituntur, laboriosus atque arduus trames agit; ad ignaviam & devexa facilis via est. *Vade ad formicam, ô piger, & considera vias ejus.* Labor & virtus nostræ artes sunt, non otium & voluptas: qui otio & voluptati se applicant, hi demum à naturâ hominum degenerant, atque in pecudes se transformant. Nihil æquè vitam hominum aut aptiùs aut validiùs confirmat, quàm honesta eáque assidua exercitatio & diligens industria. Ignaviâ hebetantur animi, corpora torpescunt, fiúntque morbis impensiùs obnoxia; utrumque tuetur exercitatio.

Prov. cap. 6. vers. 6.

Omnes sancti, ne otio locus esset, manibus aliquid operari solebant.

Sanctissimi quique viri cùm legendo ac precando omne ferè tempus absumerent, quoties ab ejusmodi tam seriis laboribus requies contigisset, ne quis otio locus esset, manibus aliquid operari solebant. Videte mihi Tarsensem Paulum, qui classicum illud inflavit, quo partem longè maximam humanæ gentis ad Christi signa convertit, cùm quid vacui temporis habuit, pellionem egit, funes texuit, tentoria confecit.

Petrus & Joannes Apostoli, Doctores orbis, nihilominus piscari sunt, non solùm victui parando, sed ut concessum sibi otium verterent in negotium: fatius esse rati aliquid agere, quàm nihil agere. Lucas divini Evangelii scriptor cælestium rerum meditatione fatigatus, penicillo fugavit otium. Laboriosam viri hujus industriam complures tabulæ loquuntur, quæ divinæ matris filium gestantis præferunt effigiem. Omnium olim Ascetarum & Monachorum strictissima lex fuit, *Nunquam otiari.* Hinc plerique omnes labore ac industriâ sibi victum quæsivere. Peperit ea res aliquando non infacetum colloquium.

Russinus Aquil. n. 55. & Pelagius libell. 10. num. 69.

Venerat ad Abbatem Silvanum in monte Sinâ degentem peregrinus frater. Hospitio peramanter receptus, vidit ceteros fratres Silvani socios ex more cœnobii strenuè laborare. Astitit aliquanto tempore otiosus spectator, & ne ipse unus desidiæ argueretur, voluit ceteris religiosior videri. Itaque plus æquo disertus illud Evangelii prorsus importunè ingessit: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam: Mariæ optimam partem elegit, quæ non auferetur ab eâ.* Audiit hoc Silvanus Abbas, & otiosam dicacitatem catè dissimulans, Zachariam, unum è suis accersens; Duc, inquit, hospitem ad cubiculum, & librum ei trade, quò minùs moram sentiat ad nostram cenam. Volebat scilicet Silvanus hominem suismet verbis tangere & arguere.

Ioan. cap. 6. vers. 27. & Luc. cap. 10. vers. 42.

Horâ vesperi auditâ, & signo dato ad cenam omnes conveniunt. Expectabat hospes avidissimè, num à quopiam ad cenam vocaretur. Vocavit nemo: sic Abbas jusserat. Hospiti res videri nova & insoliti rigoris, aut certè inhumanæ oblivionis, esurientem peregrinum à communi mensâ excludere, aut hospitalitatis tam turpiter oblivisci. Ergo auriculam januæ applicat, & omnem observat motum transeuntium, jamjam vocandum se ratus ad mensam. Et nemo vocabat. Demum ipse hospes cellulâ egressus, Silvanum adit, & acerbùm subridens interrogat: Nunquid, Pater, cenarunt jam alii? Cenârunt, ait senex. Et quî fit, ait hospes, me unum præteriri incenatum? Huic senex prompte: Tu, mi frater, inquit, homo spiritualis es: tu cibum, qui non perit, operaris; tu legendo pasceris, ita cum Mariâ partem optimam elegisti. Hinc cibo nostro non indiges. Nos homines carnales, quia non possumus non comedere & bibere, ideo etiam strenuè laborare cogimur. Tu verò strenuè esurire perge. Cùm sibi hæc otii patronus non immeritò dici audiret, ad senis pedes se abjiciens: Da veniam, Pater, ajebat, inconsideratè locutus sum. Cui Silvanus: Ergo, inquit, necessaria est Martha Mariæ: propter Martham enim & Maria laudatur. Stat etiamnum Pauli præceptum: *Si quis non vult operari, nec manducet.* Lex hæc toti humanæ genti est lata.

2. Thess. c. 3. vers. 10.

§. IV.

OPtima profectò pars Mariæ, indiget tamen ministerio Marthæ. Vis igitur manducare? labora. Atqui (ais) Mariæ quies laboriosissima est. Fatemur. Nec illud tamen nescimus, tam serios Mariæ labores vix unquam bene continuari, nisi Marthæ officiis misceantur. Elisabetha regii sanguinis ac fortunæ femina, effusissimę liberalitatis in egenos, & cui nihil dulcius quàm inter precandum pendere à cælo; ubi tamen prolixas orationes finierat, aut lanam carpere, aut telam texere, aut certè aliud serii operis facere solebat, ne per otium & quietem ullum sibi tempus elaberetur; nullam arbitrata turpiorem simúlque graviorem jacturam quàm temporis.

Temporis jactura est omnium turpissima.

Ita prorsus est: Temporis jactura omnium turpissima est, quæ per negligentiam venit: sed & gravissima est, nec eâ exitiosior alia ulla. O tempus! ô thesaurum non ultra reperiendum, ubi semel fuerit amissus! Fluit assiduè, & nobis effluit, quod unum avarissimè habere deberemus, & nullâ merce aut pretio commutare. Illic otio, illic aleâ, illic conviviolo aut confabulatione rem omnem pretiosissimam perdimus: & quantum invaletudine ac somno? Deus bone, cùm recogitamus, undecim aut duodecim lustra fuimus, ex iis quinque aut sex tantùm viximus, & quod viximus, ubi est?

Virgil. lib. 3. Georg. post initium.

Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit ———
——— *subeunt morbi tristisq; senectus:*
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.

Infinita est temporis velocitas, quæ magis apparet respicientibus. Punctum est, quod vivimus, sed hoc punctum specie quadam longioris moræ dividimus, & Pueritiam, Adolescentiam, Juventutem, Senectutem facimus: sed hęc ubinam ista, & quàm in brevi sunt? Abierunt prima, dein alia atque alia, quæ tum denique computamus & damnum querimur, cùm abierunt. Ah incipiamus tandem æstimare tempus, & eo uti, cujus unius honesta avaritia est! Illius brevitas, & nostra nobis fragilitas occurrat:

Idem lib. 3. Georg. ferè medio.

Nam fugit interea, fugit irreparabile tempus.

Hoc quidquid datur, quàm optimè impendamus, nec tunc incipiamus velle vivere, cùm desinendum est.

Virgil. l. 10. Æneid. med.

Stat sua cuique dies: breve & irreparabile tempus
Omnibus est vitæ. ———
——— *Currit mortalibus ævum,*
Nec nasci bis posse datur ———

Præcipitant horæ, & nos inter hæc præcipitia lenti sumus, & plurima in futurum disponimus nunquam futura. Quanta vitæ pars elabitur nihil agentibus, quanta malè agentibus aut non sua! Quàm rari sunt, qui tempori pretium ponant, qui dies æstiment, qui omnes horas complectantur. Vigilandum est, & acri animo agendum; inscii rapimur, & nisi properamus, relinquimur. Meliora prætervolant, deteriora succedunt. Quid ergo cessamus nos ipsi concitare, ut velocitatem rapidissimæ rei possimus æquare? Cetera omnia aliena, tempus tantùm nostrum est.

Tempus sine fructu effluere nō sinendum.

Itaque toto hoc agamus animo, & omissis quæ non sunt lucrando cælo, in rem unam laboremus, nec hanc temporis perniciissimi celeritatem, quam retinere non possumus, sine fructu effluere sinamus. Quidquid temporis est, in censum nostrum redigatur. Usurpemus illud, & fruamur occasione, quamdiu capillata est. Dum nos juventutem cogitamus, senectus & morbi supra caput sunt. Sicut in imo vasis, quod grave ac turbidum est, subsidit: Ita in ætate nostrâ optimum est, quod primum aut primo proximum est; quò vita longiùs abit, hoc plus fœcis relinquit. Ah colligamus horas, & servemus, imò & horarum particulas, nec amicos censeamus amicos illos, qui sunt fures temporis. *Quodcunque potest facere manus nostra, instanter operemur.* Manè *semineмus semen nostrum, & vesperi non cesset manus nostra.* Vide, mi Lector, quæ contra otium disserat Nicetas noster in utroque libro. Nam animus non est illic dicta hîc repetere. Alia atque alia remedia suggerere & jucundum censemus, & utile.

Eccles. c. 9. vers. 10. Idem c. 11. vers. 6.

ACTIONES HOMINIS LABOREM AMANTIS, OTIVM ODIO PROSEQVENTIS.

1. Ne quid temporis, tædio laboris effluat, optimum est laborem variare: Jam legere, jam scribere, jam precari, jam memoriam, jam & corpus exercere: nullam omnino honestam occupationem refugere, omniáque agere, ne nihil agatur. 1. Partis hominis laborem amantis.

2. Otium adeò execrandum ducere, ut potiùs placeat supervacuus labor, quàm nullus. Paulus Abbas id fecit, qui quotidianum operis sui pensum strictissimè à seipso exigebat, & ne momento temporis otiaretur, totam speluncam suam textis corbibus implevit: sed quia vendendi occasio non fuit, subjecto igne annuos labores concremavit, ut eosdem iterum ordiretur. Secundo. Cassian. lib. 10. Inst. cap. 12.

3. Sibi ipsi, quod modò diximus, quotidianam operis legem injungere, & identidem hortari: Comple opus tuum; perage laboris pensum; justa redde. Tertio.

4. Ordinem sui laboris statuere, ut quilibet mensis, hebdomas, dies, quælibet hora sciat assignatum sibi opus. Pulchrum est & utile, omnia tempore metiri, & nihil fortuitò ac temere agere. Quarto.

5. Id quod faciendum est, non oscitanter, non levi brachio, non properanter aut raptim, non obiter aut cursim, non segniter aut perfunctoriè, sed accuratè cum curâ & diligentiâ, omnibus viribus, summo studio, & quàm fieri potest exactissimè facere. Sat celeriter fit, quidquid satis bene fit. Quinto.

6. Operis initio non nimiùm festinare, aut tumultuariò agere, sed paulatim vires evocare, & agendo incalescere. Sexto.

7. Somno quantum licet subtrahere: cùm superfluus somnus non solùm indecens, sed & noxius sit. Sapientùm judicio septem horarum spatium liberalis est mensura somni. Quod excedit, & superfluum est & damnosum, quantumcunque sit gratum. Septimo.

CAPVT IX.

Rosa Aromatica, seu, Oratio, Meditatio, Contemplatio.

§. I.

DHæc virtus Orationis, Meditationis, & Contemplationis in divinâ Virgine, ut Albertus Magnus loquitur, excellentissima fuit. Omnis illius vita, omnis operatio, fuit sedula precatio. Nam etiamsi laboraret, Deum tamen inconnivis oculis observabat. Cor Virginis Deum assiduè ardebat. Illud verecundiæ, sed & fortitudinis eximiæ specimen illustrissimum Juditha hoc ab oraculis divinis fert encomium: Judith *in superioribus domûs suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: & habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vitæ suæ.* Virtus orationis, meditationis, & contemplationis in B. Virgine fuit excellentissima. *Judith. 8. v. 5. & 6.*

Anna vaticiniis clara *non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens die ac nocte.* Romana virgo Cæcilia divinum Evangelium semper pectori appressum gestabat, nec à precationibus unquam cessabat. Agnes Politiana virgo è cælo manna impetrat precando. Si in his feminis tantum precandi studium fuit, tanta facultas impetrandi, quid in hoc genere Mater Domini inter mulieres *Luc. cap. 2. vers. 37.*

mulieres benedicta non fecerit, quæ animo magis erat in cælo, quàm in terrâ corpore? Unde meritò à priscis patribus appellata est Altare Thymiamatis, in quo thura odoréque nobilissimi incendebantur. Hinc & beatus Ephrem, *Thuribulum aureum* Domini Matrem appellat, ob assiduum, quod in illâ fuerat, precandi studium.

B. Maria Altare Thymiamatis appellata.

Porrò discrimen ingens est inter Orationem, Meditationem, ac Contemplationem. Oratio vocalis ea dicitur, quæ non animum tantùm, sed & linguam occupat; quando scilicet animus & lingua velut gemini Legati Deo se sistunt, & causam suam junctâ operâ perorant. Si namque mens abfit, non est oratio, sed inanis locutio, & modulatum psittaci carmen. Orationis veræ medulla spiritus est. At verò Meditatio seu mentis oratio, ea dicitur, quæ linguâ silente cor evocat ad arcanum cum Deo colloquium. Secretius quid est Contemplatio: ad hanc enim meditatio via est. Contemplari dicitur, qui collectis animi viribus & affectionibus divinæ naturæ quippiam cum admiratione mentis & delectatione studet cognoscere: cùm vel potentiam Dei, vel bonitatem, vel sapientiam, vel charitatem ac largitatem, vel occulta Dei judicia, vel sanctissimam illius voluntatem, sumit penitissimè inspicienda. Contemplatio Patriarchas, Apostolos, Prophetas plurimùm erudiit. His Deus arcanissima patefecit: Noëmo diluvium, Abrahamo Pentapolis subversionem, Josepho Ægyptiam famem, Hieremiæ migrationem Judæorum & captivitatem, Danieli colossum Nabuchodonosoris admirabilem, Ezechieli longam diversorum eventuum seriem aperuit. Hoc confirmans Amos: *Non faciet*, inquit, *Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos Prophetas.* Enimverò differunt cogitatio, meditatio, & contemplatio. Cogitatio, quò vult, evagatur; sicut labore caret, sic & fructu. Meditatio investigat: hæc uti laborem habet, sic & fructum. Contemplatio admiratur; sine labore est, sed non sine fructu. Hic Deus beatitudinis fons cognoscitur; & quod cognoscitur, hoc amatur; & quod amatur, hoc etiam desideratur, & obtinendo illi laboratur; pro quo autem tam studiosè laboratur, hoc tandem acquiritur & impetratur. *Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.* Contemplationis dulcedine inescatus rex Hebræus fidentissimè Deum alloquitur: *Tibi dixit cor meum, Exquisivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.*

Amos cap. 3. vers. 7. Differentia inter cogitationem, meditationem, & contemplationem. Thren. c. 3. vers. 25. Ps. 26. v. 8.

Illustri Mosis exemplo rem magis in lucem damus. Cùm cerneret Moses, silvestrem rubum ardere, apud animum suum investigare cœpit, quis rubum succendisset, & quam ob causam, quomodo arderet, nec tamen deureretur, quid denique hoc spectaculi portenderet. En Meditatio. At ubi admirabundus Moses & attonitus cæleste hoc prodigium fixiùs intueri, & ad divinam potentiam intimis sensibus cœpit obstupescere & affici; en Contemplatio: est enim hæc mentis intuitus in rem propositam acriter defixus; quod ferè Angelorum est.

Exodi cap. 3. v. 2. & 3.

§. II.

HÆc mentis Oratio seu Contemplatio, seu Meditatio, illam oris ac linguæ longè superat. Qui sic precatur, *in cubiculum suum intrat, & clauso ostio Patrem suum orat in abscondito.* De hoc tali vaticinatus Hieremias: *Sedebit solitarius*, inquit, *& tacebit; quia levavit se supra se.* Hæc una ratio est jungendæ cum Deo arcanissimæ familiaritatis. Siquidem meditaturus, quidquid bonarum cogitationum ac desideriorum domi habet, huc convocat, & Abrahami verbis: Venite, ait, ascendamus in montem, ubi Dominus videt. Negotiis porrò ac curis, & volaticis cogitationibus seriò imperans: *Expectate me hic*, ait, *donec ad vos revertar.* Hæc vera est oratio, hæc illa cæli clavis, hic tentationum pons, sine quo multi

Matth. c. 6. vers. 6. Thren. c. 3. vers. 29. Gen. cap. 22. vers. 5.

mergerentur; hic interpositus inter nos & adversa paries, hic nobilissimus virtutum succus, hic solidissimus animi cibus, hoc Angelorum opus, hoc speculum profectûs. Oratio introducit hominem in conclave Dei.

Virgo beatissima in eam cum Deo familiaritatem venit precando, ut velut unus cum eo spiritus efficeretur. Sic oravit, sic meditata & contemplata est, ut non aliud quidquam agere videretur. Hinc eam Chrysostomus Templum cælo majus appellat. Nimirum in hoc templo jugis oratio, continui psalmi, assidua meditatio, cultus Numinis non interruptus. Imò quod longè mirius, & communem nascendi ordinem excedit, virgo intra matris viscera non tantùm rationem, sed & donum habuit orationis. Ita sanctus Bernardinus Senensis dilucidè: *Tanto*, inquit, *lumine illustrata fuit beatissima Virgo, cùm esset in ventre matris, ut non tantùm plena fuerit luminerationis, sed etiam altissimæ contemplationis; eò sublimata ut Deum perfectiùs contemplaretur in utero materno, quàm alius in ætate perfectâ, magisq; excesserit in contemplatione dormiendo quàm alius vigilando.* Et hoc donum, quod habuit nascendo, non interrupit moriendo. Quod expendit fusiùs, & confirmat Franciscus Suarezius, ita ratiocinando: *Mater Dei ferventissimè amavit Deum, & hunc amoris ignem innumeris actibus locupletavit. Unde conjectare licet, in transitu à viâ ad patriam hos perfectissimæ charitatis actus non fuisse interruptos. Dolor eos non impediebat, qui in corpus illud divinum nullum juris habuit, & virgo, quò magis ad finem tendebat, eò magis amore ardebat.* Hinc nonnemo censuit, ab hac virgine etiamnum mortali Deum & Angelos esse visos. Alberti Magni verba sunt: Spiritum, inquit, increatum videre potuit & vidit. Nam Paulus in raptu vidit dispositionem cælestis hierarchiæ, ergo & mater Christi: quod concessum est servo, multò magis concessum fuit Angelorum Dominæ. Ut ut sit, hoc imitari non licet, sed quod Bonaventura in virgine dilaudans: Ecce, inquit, Maria nostra non solùm ore in orationibus, sed etiam corde in sanctis meditationibus indefessa fuit & sedula.

B. Virginis cum Deo familiaritas. *Chrysost. hom. de Annuntiat.* In matris utero habuit donũ orationis. *Bernardinus tom. 1. serm 61. c. 3. mihi p. 525. vers. 1.* *Suarez to. 2. in 3. partem D. Thomæ disput. 21. sect. .* *Lib. 2. de cælo. Negamus ab ullo hominum etiamnum mortali visũ esse Deum, præterquam Christo.* *Bonavent. in spec. cap. 4.*

Franciscus Assisias plenus optimo spiritu, ita Divam nostram affatus est, ut eum non tam loquentem audire, quàm ignes jacientem videre possimus: hæc illius precatio est.

O Domina mea sancta Maria, in tuam benedictam fidem ac singularem custodiam, & in sinum misericordiæ tuæ hodie & quotidie, & in horâ exitûs mei, me totum commendo. Omnem spem & consolationem meam, omnes angustias & miserias meas, vitam & finem vitæ meæ tibi committo, ut per sanctissimam tuam interceſſionem & merita, omnia mea opera dirigantur & disponantur secundùm tuam tuique filii voluntatem. Hoc orare est, ignes in cælum jacere: exaudiri non postulat, qui postulat tepidè. Nobilissimum Augustini dictum est de oratione verâ, & quæ flammas jaculatur in cælum: *Oratio*, inquit, *oranti est præsidium, Deo sacrificium, dæmoni flagellum. Quòd si desit attentio & ignis, licebit invertere ac dicere: Oratio oranti est nocumentum, Deo ludibrium, dæmoni gaudium. Verè*, quod idem Augustinus asserit, *verè novit rectè vivere, qui novit rectè orare.* Sed ut idem optimè dixit: Plerumque hoc negotium plus gemitibus quàm sermonibus, magis affectu agitur quàm affatu.

Augustin. to. 1. l. 50. homil. hom. 4. aut in appendice homil. 14. mihi p. 650. Idē ep. 121. ad Probam.

§. III.

ESt igitur precandi Numinis ratio non una in omnibus. Moses Prophetarum omnium cùm vetustate tum sapientiâ princeps, & orandi nobis & meditandi ac contemplandi specimen præbuit illustrissimum. Intentâ sedulâque divinorum contemplatione id assecutus est, ut origines universi orbis litteris mandârit, incredibili humanæ gentis emolumento. Heu quantis tenebris involveremur, si prima mundi cunabula, & genes-

Precandi Numinis diversa ratio.

seos initia ignoraremus? Quas Mosis meditationes fuisse dicemus, cùm apud Ægyptium Regem Pharaonem toties peroraret, & saxum illud (Pharaonem dico) sæpius oratione suâ flecteret; Ægyptum verò universam variis cladibus afficeret, rursumque malis præsentibus medelam ferret, ut tum maximè credi possit, cælum, & quidquid in cælo est Numinis, unius viri precibus vacâsse, ut gens una veræ pietatis cultrix in libertatem assereretur? Eleganter & verè dixit Bernardus: *Bernard. serm. 1. de S. Andreâ, fine.* *Nemo repentè fit summus. Ascendendo non volando apprehenditur summitas scalæ. Adscendamus igitur velut quibusdam pedibus, Meditatione & Oratione. Meditatio siquidem docet quid desit, oratio ne desit obtinet. Illa viam ostendit, ista deducit. Meditatione agnoscimus imminentia nobis pericula, oratione evadimus.* Moses Contemplationi ac Meditationi prolixissimas junxit orationes. Jacuit vir iste mitissimus *quadraginta diebus noctibúsque* ad conspectum Numinis prostratus unum identidem petens, ne populus, quem in libertatem vindicâsset, ob impia sacra excidio deleretur: *Exod. c. 32. v. 31. & 32.* *Obsecro Domine*, ajebat, *peccavit populus iste peccatum maximum, fecerúntque sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam; aut, si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.*

Magna & longa quidem deprecatio, sed affectus major, per quem tanta vis mortalium, alioqui peritura, unius precibus fuit condonata. Eodem precante & manus cælo attollente, Hebræus miles acie dimicans felicissimè pugnavit: ubi paullulùm lassatis brachiis remissior fuit oratio, Israëlis exercitus succumbebat. Quia igitur in unius orantis manu tota stetit victoria, Dux pientissimus cùm omnes copiæ militares non possent pugnando, ipse unus perseverantissimè precando vicit.

Nec tamen omni hominum memoriâ quisquam audacioris voti & petendo fidentior fuit, quàm ejusdem populi Dux Josue, cujus precibus obedientissimus sol atque ipse adeò mundus stetit immobilis obstupescendo miraculo. Non antea unquam, nec ullis post sæculis dies longior terris affulsit.

Rex Ezechias extremâ invaletudine oppressus, jam limini admotus & conclamatus, jam sententiâ fatali per Isaiam pronuntiatâ: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives.* *Isaiæ c. 38. vers. 1.* Nihilominus rex optimus ingentis fiduciæ plenus Numini preces admovere, & productius vitæ spatium rogare instituit. Impetravit quindecim annos vivendi auctarium. Et in testimonium admissæ orationis, sol decem lineis viam relègit. Immensum & incredibile iter. Sunt enim milliarium Belgicorum trigesies centies millena, seu tres milliones, insuper sexcenta quinquaginta duo millia, ducenta triginta novem milliaria. *Nota, Unum milliare Belgicum continet tria Italica.*

En tantum imperii in sidera habet orationis ardor. Adeò cælum omne & cæli conditor Deus ad orantis nutum obsequitur, ut orationem veram rectè dixeris *Cæli dictaturam.* In orbe hoc infero nihil potentius quàm ardens oratio. Nec in ullâ re aliâ indulgentiùs Cæli Numen humanam fovet pietatem, quando homines orando ad divinam prope potentiam extolluntur.

§. IV.

HEbræus rex David orandi scientissimus artifex septies interdiu preces ad Deum fundebat: mediâ insuper nocte surgebat *ad confitendum nomini divino.* *Psal. 118. vers. 62.* Ah erubesco, dum hæc scribo. Rex tantus nec regii muneris negligens, geminati regni gravissimis curis involutus, dies noctésque abundè habuit, quæ cogitaret regnorum suorum bono. Ille nihilominus curas seponebat, negotia interrumpebat, ad preces se conferebat, repetitis per certa intervalla vicibus. Diceres religiosissimum Carthusianum & præscripti temporis observantissimum. Sed & nocti rex David tranquillissimam partem decerpebat, ut eam cælo impenderet & precationi. Et quia Prophetarum ille summus omnia precibus agenda scivit, deprecandi Numinis etiam formam demonstravit. *Deprecatus sum*, inquit, *faciem tuam, in toto corde meo clamavi.* Et: *In meditatione meâ exardescat ignis.* *Psal. 118. vers. 58.* *Psal. 38. vers. 4.*

Oratio aut Meditatio sine hoc igne nimium frigent. Nec orare seriò censendus est, nisi qui toto orat pectore. Salomon paternæ pietatis & sapientiæ hæres hoc igneum precandi genus imitatus in patre: *Addis Dominum*, inquit, *& deprecatus sum illum ex totis precordiis meis.* *3. Reg. 8. v. 28.* Toto corde rogandus est Deus, toto diligendus.

Nos subinde cùm paullò productiores preces fundimus, nobis ipsis vanissimè blandimur de prolixis orationibus. Sed videte, quæso, geminos Tobias parentem cum filio tribus horis integris, & quidem in terram prostratos vultu terræ allisо non sine igne precantes. Ita clarissimè divinus scriptor: *Tunc*, inquit, *prostrati per horas tres in faciem benedixerunt Deum.* *Tob. cap. 12. vers. 12.* Tam prolixa quàm ardens oratio. At sunt in novâ lege sanctissimi viri, qui hoc imitati feliciter, imò superârunt.

De Antonio Magno res nota. Vir iste sæpius ad occasum solem precari cœpit, nocte totâ cum Deo suavissimè collocutus, dum sol rediens eodem situ etiamnum precantem deprehenderet. At ille iratus soli, quòd colloquii dulcedinem præpropero reditu turbaret: Quid me impedis sol, ajebat, qui oriris, ut ab amœniore me sole abstrahas. Ita in oratione, inquit Athanasius, pernoctabat sæpissime. *Cassianus collat. 9. cap. 31. & 32. Athanasius in vitâ ejus.*

Beatus Arsenius Antonii nobilissimus æmulator, quovis sabbato ad solis obitum preces ordiri, & ad ortum finire solitus est. De sanctissimo viro Isaac Syro non procul Spoletum in Umbriâ habitante testis locupletissimus Gregorius Pontifex: Quem nostrorum, inquit, multi noverunt. Illud quoque addidit: Isaac Spoleti templum ingressus, petiit ab ædituis, liceret sibi bonâ eorum veniâ preces producere, quantum vellet. Concessum est. Ita tribus diebus ac tribus noctibus continuis in oratione perstitit. Inusitata hæc precandi ratio, quò difficilior erat creditu, eò suspectior cœpit esse spectantibus. Igitur unus aliquis custodum sui negligens, aliorum curiosus observator, quod in profectûs sui emolumentum trahere debuisset, id suæ nequitiæ fecit argumentum. Nam Isaacum ceu sanctitatis vanissimum ostentatorem verbis acerrimis objurgavit, ad objurgationis clausulam contemptim colaphum impegit, & templo ejecit. Tulit hoc vir mitis; non tulit Deus, nec ultionem luculentam distulit. Mox enim temerarius percussor à dæmonibus agitari cœpit, haud dubiè ab his hospitibus diu vexandus, nisi eum illud ipsum os, quod impiâ manu perstrinxerat, tempestivâ precatione liberâsset. *Gregor. l. 3. dial. cap. 14.*

§. V.

SVmmum semper studium fuit sanctissimi cujusque hominis attentè & ardenter precari. Hinc plurimorum aut crebetrimæ aut prolixissimæ orationes. Apollonius, qui quingentos Monachos velut provinciali magistratu rexit, centies interdiu, centies noctu, idque flexis semper genibus precari in more habuit, Ruffino & Palladio testibus. *Sanctissimi cujusque hominis studii in ardenter & assiduè precandi. Ruffin. l. 2. c. 5. Palladius.*

Beatus Reinerus maximæ sed minùs notæ sanctitatis vir, qui Anno Christiano millesimo ducentesimo trigesimo septimo Osnabrugi obiit. Hic annis viginti duobus suùipsius captivus proximè templum habitavit, nil carnium unquam gustavit, omnibus diebus Veneris inediam pane & aquâ toleravit; nunquam alium lectum quàm nudum asserem habuit, loricam nudo corpori appressam assiduè gestavit, omnibus Dominicis ac Festis diebus cibum cælestem sumpsit: hic ipse quotidie trecenties in terram prostratus iteravit preces. Taceo innumeros alios.

Quot regii sanguinis viri feminæque omnes Davidis psalmos quotidie recitârunt? Quot itidem Religiosi viri feminæque statis precibus emissis, horas insuper complures

complures precationibus impendunt? Recentia sunt & explorata, quæ in exemplum hîc refero.

Historiæ Societatis l. 10. num. 78. & l. 12. n. 66. Stephanus Capunsachus quatuor quotidie horis post cenam precari solitus. Consalvus Mederius, ut prior, Societatis Jesv Sacerdos sex horas Meditationi tribuit quotidie. Antonius Criminalis è numero recentiorum Martyrum quot diebus trigesies prolixiùs orare consuevit.

Sunt viginti duo Tomi in folio. Franciscus Suarezius, qui omnem Theologiam complurib. voluminibus in ampliorem lucem posuit, ingenuè fassus est, malle se quidquid scientiæ acquisiisset, perdere, quàm unicam solitæ meditationis horulam intermittere.

Atque ut rem verbo finiam; novum quid, sed verum dicam: Ea est optima oratio, quam quisque ipse sibi facit, & è calente fundit pectore, non è libello scriptam recitat. Anaximenes Rhetor orationem elegantem & autibus dignam sex mensibus elaboravit. Hanc uni è suis discipulis, quem commendatiorem habuit, ediscendam tradidit. Adolescens, ubi eam exactiùs memoriæ mandâsset, & à magistro parem dictioni gestum adhibere didicisset, coram Antigono rege præceptoris sui labores pronuntiavit. Notavit Antigonus, non id adolescentis stylo compositum. Quare inter audiendum super eâ re quippiam scisciatus est. At ubi adolescens hoc solùm loqui potuisset, quod pisces solent; suaviter subridens Antigonus: Quid ais, inquit, adolescens, num istud tibi non etiam in tabulis descriptum est?

Sic innumeri precantur; in tabulis descripta pronuntiant, aut multa psittacorum more recitant. O mei oratores! ô bonæ oratrices! optima imò & venustissima est oratio, quam ipse sibi facit orator, quam ex animi medullis promit: idcirco nos hîc orationi meditationem ac contemplationem junximus.

Quo igitur te ore referam, ingens cæli decus, spes labentium, Deipara Virgo? cujus sanctissimos mores nullus unquam laudare satis potuit, quæ tenerâ etiamnum ætate in templo orando, meditando ac contemplando vitam exegisti, quæ principem diei partem precibus & divinis colloquiis consecrâsti; inde per aliquot horas honestè & ingenuè puellare opus obiisti, mox reliquum diei divinarum litterarum lectioni sedulò impendisti. Ita, ut cùm ritè sanctéque cælestia curares, humana non omnino despiceres, utrumque munus Marthæ & sororis sanctissimè complexa.

ACTIONES,
SEV PRAXIS
ORATIONIS, MEDITATIONIS,
ET CONTEMPLATIONIS.

1. Praxis orationis, meditationis & contemplationis. 1. Ad orationem plurimùm facit, orandi tempus, locum, situm attendere. Nullum non tempus orationi aptum est: quavis horâ, quovis momento precibus nostris attendit Deus. Tria tamen potissimùm tempora orationi seligenda; Matutinum, Meridianum, Vespertinum. Omnium optimum est matutinum: quò enim corpus est defæcatius, hoc promptior aptiórq; ad orandum est animus. Tempus nocturnum quantò aliis tranquillius, tantò & melius est.

Secunda. 2. Locus is orationi gratior, qui à turbis remotior. Ideo Christus cubiculum monstrat, idque clausum. Proprius tamen precandi locus est templum, teste Veritate: Domus Domini, domus orationis est; oratio, quæ ore multorum funditur, quod in templo fit, efficacissima: nimirum pia mens est Deo familiaris, etiam in templo & turbis mediis suam sibi fabricat solitudinem, & sola cum solo sponso loquitur.

Tertia. 3. Situs corporis, non leve adjumentum aut impedimentum orationis. Quo corporis statu sit supplicandum, Christus exemplo docuit: siquidem nunc procidens in faciem, nunc flexis genibus Patrem exoravit. Daniel fenestris eâ parte patentibus, quâ cœnaculum templo Hierosolymæo erat obversum, ter quotidie statis horis genua submisit in preces. Salomon *orans utrumque genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum.* 3. Reg. c. 8. vers. 54. Hic proprius orantis habitus est, genua humi flectere, & manus cælo attendere.

Quarta. 4. Orationi nil magis adversum quàm sub eâ huc illuc circumspicere, litteras legere, fabulas miscere, aut agere ad orationem non spectantia. Quisquis oras, contine oculos, aures frena, junge manus, flecte genua, tunde pectus, suspira Deum, & habebis adhuc quod agas, ut tot animi evagationibus obsistas. *Magnam injuriam,* inquit Bernardus, *Deo facio, cùm illum precor ut meam precem exaudiat, quam ego, qui fundo, non audio. Deprecor illum, ut mihi intendat, ego verò nec mihi nec illi intendo.* Bernard. medit. c. 8. fine.

Quinta. 5. Nullam unquam orationem sine seriâ præparatione orditi. Præparatio quantò accuratior, tantò & oratio attentior erit & ardentior. Ecclesiasticus severè hoc præceptum ingerit: *Ante orationem prepara cor tuum, & noli esse quasi homo, qui tentat Deum.* Bernardi monitum est: *Orans mentem erigat, corpus incurvet.* Eccli. c. 18. vers. 23. Bernard. cap. 7. med.

Sexta. 6. Oraturus circumspectè cogitet, quis, quid, quem rogaturus sit.

Septima. 7. Breves illas & jaculatorias preces sibi quàm commendatissimas habere plurimùm prodest uno die centies, sexcenties, millies iis animum fulcire & ad Deum erigere. Tantò autem frequentiùs eas repetere, quantò vehementiùs vel adversa premunt, vel prospera blandiuntur.

Octava. 8. Meditatio matutinum tempus singulariter captat, Idololatris etiam non ignotum. Scipio summo mane in cellâ Jovis meditatus est. Isaias Propheta: *Erigit manè,* ait, *manè erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.* Christus ipse, Marco teste, *diluculo valde surgens egressus abiit in locum desertum, ibiq; orabat.* Nec tamen cetera diei tempora meditatio aspernatur, modò silentio possit & quietè peragi. Isaiæ c. 50. vers. 4. Marci c. 1. vers. 35.

CAPVT X.
Rosa Argentea, seu, Virginitas.
§. I.

Triplex est virginitas. Castimonia seu Virginitas triplici se vultu commendat. Alia enim conjugum, alia viduarum, virginum alia & longè sublimior est pudicitia. Augustino bona est pudicitia conjugalis, sed melior continentia virginalis. Perpetuum virginitatis florem tueri prima nos virginum docuit, in cujus castitate complura sunt admiranda. *August. de sanct. vid.* De Virginitate B. Mariæ admiranda.

Primum. Primum illud, Virginitatem amplexa est eo sanè tempore, quo hæc virtus non ignota tantùm, sed exosa fuit.

Secundum. Alterum, Tanto virtutis hujus amore exarsit, ut non solùm per omnem vitam virgo vivere, sed & virginitatem Deo vovere voluerit.

Tertium. Tertium, Prima omnium fuit, quæ virginitatem perpetuam voverit.

Quartum. Quartum, Inaudita res exempli, & fiduciæ in Deum fuit incredibilis. Nam antequam Josepho nuptiis jungeretur, hoc suæ pudicitiæ votum nuncupavit, ingenti animo divinæ potentiæ fisa: neque enim ambigebat, hoc decretum suum vinculis matrimonii minimè temerandum. Una ejus cogitatio erat, placere Deo. Huc Spiritus divinus singulariter impellebat, uti princeps Theologus Aquinas explicat. Neque enim præceptum, neque consilium, neque exemplum virginem ducebant. Nondum legerat illud Matthæi: *Sunt, qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum.* Nec illud Joannis: *Virgines enim* S. Tho. p. 3. q. 28. art. 4. Matth. c. 19. vers. 12. Apoc. c. 14. vers. 4.

nes enim sunt; bi sequuntur Agnum, quocunque jerit. Nec illud Pauli: *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit, qui non jungit, melius facit: & bonum est homini sic esse.* Hæc virgini nusquam lecta, nusquam audita, sed à sancto Spiritu suggesta, ut rectè dixerit Bernardinus: *Nihil unquam elegit Maria, nisi quod ei divina Sapientia demonstrabat.*

1. Cor. c. 7. v. 26. & 38.

Bernardin. serm. 51. c. 3.

B. V. Maria fuit prima quæ voto virginitatem illigavit.

Et quamvis in lege veteri vitam cælibem agitârint Melchisedechus, Jesus Nave, Elias, Elisæus, Hieremias, tres juvenes Hebræi in flammis non inflammati; à nemine tamen horum, quod constet, virginitas voto est illigata, quod prima omnium fecit hæc virgo. Eam igitur Ambrosius jure meritissimo tantæ rei auctorem suspiciens: Maria, inquit, signum sacræ virginitatis extulit, & intemeratis virginibus pium Christi vexillum levavit. Id Hieronymus confirmans: *Igitur Christus*, inquit, *& virgo Maria utriusque sexûs virginitatis dedicavere principia.* Hinc Ecclesiæ primævæ mos ortus, Basilio, Athanasio & Epiphanio testibus, ut virgines Deo se dicaturæ castitatem promitterent in nomine Mariæ. Illud non nemini scribere licuit, nobis vix credere, Adamum viso Abele mortuo, cùm mortis tyrannidem antea ignorâsset, castitatem vovisse.

Ita D. Ignatius, D. Ambrosius, D. Hieronym. D. Damasc. Hieronym. epist. 74. ad Pammach.

Ita Leonardus de Vino. l. de Legibus serm. de pœnitent. quem laudat Didacus de la Vega in c. Psal. pœnit. conc. 2. mihi pag. 626.

Ergo * Domini mater, priusquam Dei filium suo corpore vestiret, voto virginitatis æternæ Deo se obstrinxit. Eò spectant illa virginis verba: † *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Sed hîc paullò majora canamus, cum optimis scriptoribus.

* *Ita S. Thom. Bernard.*

Theologus Hispanus publicis scriptis Theologiæ decretum his omnino verbis explicat: Beatissima Virgo, quæ à suâ immaculatissimâ Conceptione usum rationis ad spiritualia habuit, non solùm propositum virginitatis, nec solùm votum ante Filii conceptionem, & ante matrimonium, sed etiam in ipso Conceptionis instanti, & in utero matris existens virginitatem suam voto explicito & absoluto, Deo consecravit. Ita tenent gravissimi Auctores contemplativi, quos refert & approbat Jacobus Episcopus Christopolitanus, explicans illa verba Cantici Virginis: *Fecit mihi magna, qui potens est*, &c. Dicunt ergo, quòd Virgo illico post sanctificationem fecit votum perpetuæ virginitatis in utero matris, quod postea per successionem temporis ostendit: nam statim tertio anno, tanquam virgo se ad Dei famulatum dedicavit, ad serviendum Deo in templo Domini. Hæc illi. Et addit rationem. In Conceptione enim suâ Virgo Dei Majestatem pulchritudinémque contemplans, ardentissimo amoris igne flagrans eum sibi unicum sponsum elegit, perpetuèque virginitatis votum nuncupavit, juxta illud Canticorum cap. 2. *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ*, id est, usque ad vesperam mortis.

† *Luc. c. 1. vers. 34.*

Baron. to. 1.

Luc. cap. 1. vers. 49.

Petrus Morales in c. 1 Matth. l. 2. tract. 6. mihi pag. 185. Vers. 16.

§. II.

Hinc rectè ac verè ratiocinatus Epiphanius: *Sicut Christus*, inquit, *non est passus nomen IESV nec in cruce sibi auferri, sic non patietur à matre titulum tolli Virginis:* & ut Ildefonsus loquitur, *Virginitatis æternitas huic imprimis Virgini assignanda.* Nimirum hæc illa Virgo virginum est, quæ castimoniæ sublimitatem adeò æstimavit, ut maluisset dignitatem matris non accipere, quàm decus integritatis perdere. Quia tamen divinæ voluntati sese quàm perfectissimè submisit, faceret Deus quod vellet, se ancillam excipiendis divinis nutibus paratam, Deus ingenti miraculo gloriam virginitatis non abstulit, & dignitatem matris appositit.

Quanti B. Matia æstimavit virginitatem.

Isaiæ cap. 7. vers. 14.

August. serm. 15. de Tempore.

Hîc Isaiæ vaticinium triumphat: *Ecce virgo concipiet & pariet filium.* Virgo ante partum, in partu, & post partum æquè integerrima virgo. Quod Augustinus cum veneratione prædicans: *Crevit potiùs*, inquit, *in ejus partu integritas corporis, quàm decrevit, & virginitas ampliata est.* Ita conceptissimis verbis quotidie testamur Fidem in Christum: *Conceptus de Spiritu sancto: Natus ex Mariâ Virgine.*

Quâ de re Bernardus insigniter: *Conjuncta sunt*, inquit, *Deus & Homo, Mater & Virgo, Fides & Cor humanum, Admirabiles istæ mixturæ sunt; & omni miraculo mirabiliores, quomodo tam diversa, tamque divisa ab invicem, invicem potuerunt conjungi. Secunda mixtura est, Virgo & Mater, admodum mirabilis planè & singularis. A sæculo non est auditum, quòd virgo esset quæ peperit, quòd mater esset quæ virgo permansit. Nunquam juxta rerum ordinem virginitas ubi fecunditas prædicatur, nec fecunditas, ubi virginitas integra conservatur. Sola hæc est, in quâ virginitas & fecunditas obviaverunt sibi. Ibi semel factum est, quod factum non fuerat, nec fiet in æternum. Quia nec primam similem visa est, nec habere sequentem. Quomodo potuit hoc persuaderi generi humano, universo orbi terrarum? Et tamen tam facile, tam potenter persuasum est, ut vincerent mihi id credibile faciat credentium multitudo. Iuvenes & virgines, senes cum junioribus elegerunt mille mortibus mori, quàm ad momentum ab istâ fide deficere.*

Bernard. serm. 1. in Missus. Quia nec primam similem visa est, nec habere sequentem. Fœcunditas sine virginitate. Virginitas & fecunditas in Maria.

Assentitur Augustinus, & ait: Hoc, inquit, summum miraculum est, quo majus à Deo expectari non potuit. Sicut solares radii vitrum transeunt, nec lædunt vitrum, ita Christus ex utero Matris & virginis in præsepe venit. Igitur nulli mulierum illud elogii convenit: *Tota pulchra es, & macula non est in te*, nisi huic uni Virgini, quæ peccati semper incontaminata, semper virgo, Væ nullum est experta. Hæc rubus ardens, & virorem retinens. Hæc Gedeonis vellus, quod Numen irroravit seipso. Hæc Aaronis virga, quæ frondibus & fructibus abundavit. Hæc clausa porta, quæ soli regum Regi patuit. Atque hæc tam admiranda virginitas, matris divinæ purissimam Angelorum felicitatem longè superavit. Angeli nullâ corporis mole laborant, hæc carnem & spiritum in admirabile fœdus copulavit.

Hoc est miraculum quo non majus à Deo expectari potuit. Peccati immunis.

§. III.

Cvm de Castitate sermo est, mihi semper Hieronymi dictum in mente est: *Quacunque virtute polleas, quibuscunque operibus niteas, si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahis.* Abimelechus Sacerdos panem ceremoniâ consecratum, neque Davidi esurienti, neque ulli ex iis, qui cum Davide fuerant, daturus fuisset, nisi priùs exploratum habuisset, eos esse mundos ab omni mulierum consortio. Nota vox Joëlis Prophetæ præcipientis, ut *sponsus de cubili suo migret, sponsa de thalamo.* Ad vastitatem scilicet & excidium, quod à Chaldæis imminebat, avertendum, genti suæ Propheta jejunium & fletum indixerat. Cæterùm neutrum credidit profuturum, nisi à Castis fieret. Tanti virtutem hanc unam fecit maximus Propheta.

Joël. cap. 2. vers. 16.

Duo hujus ordinis viri longè principes Elias & Elisæus, qui salutarem Christi ortum diu antea præcesserunt, castimoniam complexi, cælibes vixerunt: iidem omnium soli mortuos in vitam reduxerunt. Nimirum hostes universos, cacodæmonem, peccatum, ipsam mortem Castitas triumphat. Sed hæ illi vires à Virginis Filio suant, qui omnium virtutum exemplar fuit omnibus, cujus vitâ nihil unquam in terrâ sanctius, *qui nasci quidem dignatus est, sed solùm ex virgine, quod nulli mortalium contigit.* Sed pæne corrigo, quod dixi. Nam duos virginis filios cerno. Illum in alto pendentem, in imo stantem alterum. O ergo felicem piscatorem, ô beatum, ô ter beatissimum Zebedæi filium Joannem! cujus tutelæ omnium virginum princeps, non solùm credita, sed in matrem etiam assignata. Sic è cruentâ trabe moribundus clamat filius: *Ecce mater tua.* Si ergo Joanni mater est virgo, ergo & Joannes filius virginis dicendus. His annumerari potest non immeritò Jacobus, qui ab eo, quòd ore & lineamentis esset Christo perquam similis, Domini frater est dictus. Hic unus omnium templi penetralia subire Pontificum permissu potuit, quò nulli hominum,

hominum, præterquam Sacerdotibus, patebat accessus: A qui honor contingere illi non potuisset, nisi receptâ de ejus castimoniâ, vel inter inimicos, opinione. O Castitas, quantæ dignitatis es, vel hoste judice!

Chrysost. loco proximè laudando. Græcorum Oratorum disertissimus Chrysostomus, mirabili voto inardescens, velut accersito pictore: *Pinge mihi*, ait, *sermonem virginitatis.* Quid hoc ais, Chrysostome, quis istud enimverò possit? Sermonem scribere, virginitatem muliebri habitu pingere, fortassis difficile non sit: at virginitatis sermonem picturâ exprimere, quis hoc Apelles, quis Protogenes, quis Zeuxis, aut Parasius, quis Timanthes id possit? Verùm non possit hoc quisquam hominum, Deus id potuit, qui sermonem virginitatis in cælo pinxit, loco quàm fieri potuit patentissimo. Suspice, & videbis in Zodiaco, lato illo cæli baltheo, inter Libram & Leonem constitutam Virginem. En ipsissimum virginitatis sermonem. Quisquis virginitatem & castimoniam tueri vult, hinc Leone, hinc Librâ; hinc Fortitudine, hinc Temperantiâ se mu- B

Castitati tuendæ assiduè pugnandum, niat; utrinque defensus sit necesse est. Hinc quidem Leo collocetur: nam Castitati tuendæ pugnandum ac luctandum est assiduè, tentationibus & illecebris acriter resistendum. Qui pugnare non vult, nec vult vincere, nec virgo permanere. Hæc virtus non nisi quotidianis præliis conservatur. Qui non fortis est, nec castus erit. Rectissimè Chrysostomus: *Virgo à bello nunquam cessare potest.* Sic adsit Leo virgini, sed nec Libra desit. Homo continentiæ amans, ad Libram pleraque omnia exa-

S. Chrysost. in 1. hom. 9. de pœnit. tom. 3. p. 758. Et ad libram omnia examinanda. minat, hæc præcipuè: Labores suos, ne otietur; socios suos, ne seducatur; suos sermones, ne in iis excedat; mensam & vestem suam, ne lasciviat; oculos suos, ut custodiat; peccandi occasiones, ut fugiat. Nusquam non opus hac trutinâ. Nimirum hæc solertissimè sunt expendenda virgini.

§. IV.

VIdete mihi castissimum Joseph Ægypti proregem, C quàm ille inter Libram & Leonem Castimoniam suam insigniter defenderit. Tentationibus & plurimis

1. Josephi tentamentum fuit ætas, & gravissimis & pæne assiduis incursabatur. Primum illius tentamentum fuit ætas: juvenis erat. In lubrico stabat, concipiendæ flammæ expositus agebat, nec opus hîc oleum affundere, ex se facilis flamma sequitur. Sed vicit ætatem Joseph.

2. Quotidianus aspectus Dominæ, Accessit quotidianus Dominæ aspectus. Dominam voco, quæ in suum famulum omni pantherâ sævior fuit.

3. Verba blandissima, Addita sunt tertiò verba blandissima: hîs pondus fecerunt lacrymæ, quas crocodili dixeris fallacissimas.

4. Diuturnitas tentationis, Quartò urgebat optimum juvenem assidua importunitas ac diuturnitas tentationis. Neque enim hoc unum alterúmve diem, nec unam aut alteram hebdomadem tenuit: non intra pauculos menses stetit hæc suavis ad flagitium invitatio: in annos abiit complures. Sacræ paginæ testantur: hujusmodi verbis *per singulos dies mulier molesta erat adolescenti,* idque annis pluribus.

Genes. c. 39. vers. 10. D

5. Dona & promissa ingentia, Quintò, mollissimis verbis jungebantur dona, & promissa ingentia; solet enim lascivus amor ejuscemodi arietes admovere: nihil hîc inausum, nil intentatum relinquitur.

6. Latendi fiducia, Sextò ad obscœnum obsequium non leviter animabat ipsa latendi fiducia: poterat enim Joseph securè sibi polliceri, rem non evulgandam.

7. Minæ & terrores. Septimò jungebantur minæ ac terrores, ut si assentiri nollet, laqueum, patibulum, omne malum expectaret.

His catapultis castissimus Josephi animus quatiebatur. Ille nihilominus velut inexpugnabilis turris, nec ferro, nec flammis, nec blanditiis, nec minis cedens. *Quomodo*, inquit, *possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum?* Nec tamen furia illa Putipharis conjux quiescebat.

Ibid. v. 9.

Nam etiam in carcerem penetrabat, in quem innocentissimus juvenis per falsas accusationes est devolutus. Huc illa feminarum nequissima internuntios suos ac lenas quàm occultissimè submittebat. Hîc eadem quæ priùs lenocinia repetebantur. At juvenis licet captivus, suum illud constantissimè opponebat: *non possum hoc facere.* Sed rogat te & obsecrat non ancilla, sed Domina: *Non possum hoc facere.* En nobilissimum ab ipsâ submissum munus: *Non possum hoc facere.* Strictissimum insuper silentium spondet. Non igitur quidquam est, quòd tibi metuas: sed ille, Dixi, ait, & centies dicam: *Non possum hoc facere.* Sed sic occidis Dominam; tui desiderio tabescens moritur. At ille: Moriatur, ait, *Ego hoc non possum facere.* Sed ibis in patibulum certò, si has preces pervicax repellas. Ego, ait Joseph, & patibulum & rotas, & quodcunque tolerare sum paratus, innocentiæ ac castimoniæ retinendæ. *Hoc autem malum facere non possum,* quidquid me fiat, *non possum, non possum hoc facere.*

En Virginem inter Libram & Leonem tutissimam, invictam. Maluit triennalem ferre carcerem, quàm paratam non respuere voluptatem. Scuto Joseph pugnavit, & hastâ. Nam præsigni generositate veluti scuto ignita jacula excepit, retudit, confregit: dein & hastam in orcinum colubrum contorsit, summam exhibens tam in herum suum, quàm in Deum suum fidelitatem. Optimè dixit Chrysostomus: *Magis miror Iosephum in hoc igne penitus illæsum, quàm tres pueros in fornace Babylonicâ ab igne intactos.*

Fuit è sancti Dominici familiâ vir virtutis eximiæ, qui pro castimoniâ difficiles pugnas subiit, nec unquam victus succubuit. Huic ab ipsis adversariis inferorum civibus vel invitis acclamatum est: Vicisti, vicisti, quia in igne fuisti, & non arsisti. Josephus Castitatis encomia nusquam legerat, exempla nulla viderat, præcepta nulla, sed nec ulla consilia sciverat, nihilominus continentiâ sanè admirabili & fortitudine prorsùs incredibili, C tentationes ac illecebras omnes elusit felicissimè. Dignissimus cui omne cælum acclamat. Vicisti, vicisti Joseph, quia in igne fuisti, & non arsisti: Vicisti, quia fugisti.

§. V.

HInc Augustinus memorabile hoc documentum *Augustin. serm. 250. de Tempore.* suggerit: *Contra libidinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam.* Cùm Apostoli nos armant in vitia, collato cum iis pede certandum esse docent. Insurgit Ira? resistite. Invadit Invidia? resistite. Adulatur Superbia? resistite. Oculos fascinare vult Avaritia? resistite. Pigritia ad otium & somnum trahit? resistite. Proponit epulas & vinum Gulâ? resistite. Voluptatem suadet Luxuria? hîc aliis pugnandum armis. Hîc fugite, fugite. Resistendum ceteris, hoc unum è vitiis fugâ vincitur. Sic Paulus vociferatur: *Fugite fornicationem.* Ejusdem *1. Cor. cap. 6. vers. 18.* animi Chrysostomus: *Virginitatis custos*, inquit, *fuga & secessio.* Audis obscœna & periculosa? Bonum est obtu- D *Chrysost. ser. de Contin. Joseph.* rare aures: melius est abire & fugere. Cernis blanda & illecebrosa? tutum est oculos claudere; sed tutius est abire & fugere.

Rogatus Aurelius Augustinus, quid esset quòd nollet cum sorore habitare, ita occurrisse fertur: Quia non sunt mihi sorores quæ cum sorore meâ sunt. Ideo hîc omnium consultissimum, fugere & procul esse. Enimverò malum est videre feminam, pejus alloqui, pessimum attingere.

Arsenius Abbas feminarum aspectum, præsertim curiosiorem, ut rem sanctiori vitæ prorsus exitialem refugiebat. Huic cùm fortè matrona quædam non obscuri generis sese repentè obtulisset, turbatum & aversantem rogare cœpit, ne suum occursum tam atrociter declinaret, & ut Deum pro se precaretur. Precabor, inquit ille, libens ne hujus talis occursûs unquam ampliùs memor sim.

Anno 40. Russi. us Aquil. lib. 2. cap. 1. Pallad. c. 43.

sim. Huic accensendus Joannes Anachoreta, qui annis plurimis nullam vidit feminam, nec ab ullâ videri voluit. Petiit tamen Tribunus quidam militaris, ut ab uxore suâ se adiri pateretur, & super salutis negotio consuli. Negavit Joannes moris sibi fuisse unquam cum femina loqui. Tribunus obsecrando perstitit, saltem ab eâ se conspici permitteret. Cui Joannes: Eat, inquit, & me in somnis videbit, si id piè cupiat. Nec defuit prædictioni eventus.

Anno 1603.

Hoc priscum; recens istud. Fuit ex Hispalensium Sodalium cœtu juvenis virginitatis non frigidus amator, sed strenuus defensor. Hic morti proximus coram Sodalitii Præfecto seriò testatus est, nullam sibi feminam è facie notam, præter duas consanguineas, quas ob vitæ rationem sæpius alloqui necesse fuerat. Vixerat autem ipsos novem annos Hispali. Tantò mirabilior hæc continentia, quantò diuturnior.

Ruffin c. 30. Pallad. c. 8. mihi p. 482. apud Rosvveid.

His omnibus mirabilior & magnum virginitatis miraculum est Amon Ægyptius Abbas, parentibus opulentis ac generosis oriundus, cujus virtutem optimi scriptores jure prædicant. Nam etiamnum juvenis annos viginti duos natus uxorem ducere à suis compulsus est. At ille conjugium & cæremoniam superfluam admittens, animo totus virginitatem ardebat. Idcirco primâ nuptiarum nocte his verbis aggressus sponsam: Quid, ô virgo, agimus, inquit, florem corporis nostri tam facilè perdimus, cras forsan morituri? Quin magna audemus, nec tamen volentibus nimis difficilia. Virginitas, ut scias, thesaurus est incomparabilis. Mortalium sapientissimi hoc affirmant: Divinus scriptor: *Omnis ponderatio*, inquit, *non est digna continentis animæ.* Quin ergo consensu pari pretium hoc inæstimabile nostrum facimus, & virgines permanemus? Neque hoc, quod forsan putes, adeò arduum est. Unico & constanti VELLE hoc totum fit. Velimus seriò, & jam sumus, qui esse volumus. Virginitas non solùm Angelis, sed & Deo facit esse proximum. Et audi, obsecro, quæ præmia, quæ deliciæ promittantur castis in cælo. Et unâ libellum protulit, è quo, quæ ad rem videbantur, virgini prælegit tanto animi ardore, ut & ipsa sensim calefacta, dixerit: Quin igitur hoc facimus, quod suades, & toro sejuncti nostram Deo castimoniam probamus: ego hoc consilii nequaquam turbavero, & si quid jubes, id deinceps à me fiet. Ego, inquit, & rogo, & volente te jubeo, ut in omnem reliquam vitam tu mihi soror, ego tibi sim frater: cœptis nostris non deerit divinus favor. Castorum animorum Deus quantus est amator, tantus erit & remunerator. Dixerunt, & fecerunt. Eâdem quidem domo habitârunt, sed tam verecundè ac castè, ut non tam virgines dixisses, quàm Angelos. Atque hunc vitæ tenorem duodeviginti annis sanctissimè perseverârunt. In quâ re illud potissimum habuerunt, Otia utrinque sustulerunt; hinc omnes periêre Cupidinis arcus. Utrumque hunc conjugem labor, ab omni labe incontinentiæ tutum conservavit. Amon totos soles in horto exegit balsameto colendo: quæ res multum laboris poscit & industriæ. Vesperi ergo domum rediens, sed fatigatus, mox tamen ad precationes sese abdidit; inde cenula, sed modesta & parca, quæ fami succurreret, non libidinem stimularet; inde noctes inter castissimas preces inchoatæ & clausæ. Hinc sæpius inter eos hic sermo: Plurima pars hominum nescit, quàm suavis sit sopor in vacuo cubili quod solus quis occupat. Certissimum est, quod Paulus prædixit: *Tribulationem carnis habebunt hujusmodi.* Ubi octodecim ut dixi, annos in parili virginitatis decreto sanctissimè traduxerunt castissimi conjuges, nobilissimum cælo spectaculum, Amon ad virtutis culmen enisurus in montem Nitriam concessit, factus plurium Monachorum Pater; illa in domum sibi relictam plures virgines adscivit, & ædes exploratæ castimoniæ jam conscias in cœnobium mutavit. Mirabilis

Eccli. c. 26. vers. 20.

Incorruptio facit esse proximum Deo. Sap. cap. 6. vers. 20.

1. Cor. c. 7. vers. 28.

Deus in sanctis suis. O virginitas, ô soror Angelorum! O victoria libidinum! ô Regina virtutum! ô possessio bonorum omnium!

§. VI.

SEd non est, quòd hæc olim duntaxat facta censeamus. Similes pugnas hodiéque, similes & triumphos spectat virginitas. Obstupesco, cùm lego optimâ fide descriptas pro Castitate luctas planè admirandas. Et quis non miretur, corruptissimo hoc ævo castissimos tamen juvenes, virgines tamen integerrimas nec adeò vili numero reperiri? Quibus profectò longè potior est castimonia quàm vita, suavius illis est mori quàm inquinari. Rem hîc ad compendium confero. Verissimum esse, quod dixit Chrysostomus (*virgo à bello nunquam potest cessare*) confirmant hæc pauca in specimen proposita.

Fuerunt hoc ævo, qui libidini omnino perdomandæ sacrum tempus, quod Domini Natalem antecurrit, non carnibus tantùm abstinuerunt, sed & solo pane ac fonte victitârunt. Quod alii pluribus diebus fecerunt. Sunt, qui toto anno carnibus abstinuerint. Alii quovis Veneris die aceto solùm & pane inediam solantur. Verberibus & cilicinâ veste sic aliqui corpus affligunt, ut non desint, qui annum integrum setis asperrimis seipsos excruciaverint, eo fine ut fœdiorum cogitationum impetus fortiùs repellerent. Diverberationes acerrimæ in oculis sunt. Aliqui noctu ad orandum surgunt, & prolixas preces nudis genibus absolvunt, Pro epilogo ferreâ se catenâ acriter cædunt. Cùm flagellum deest, cingulum ferro præfixum in ejus rei usum venit. Sunt qui vulnera per verberationis ardorem exasperent sale. Dolæ in Christi Natalis pervigilio juvenis flammas parum pudicas animo subdi sensérat, at ille consilii non tardus, ut ignem hunc oppressum iret, nudum se in nives abjecit (en alteros Franciscos) ut si quid voluptatis vel invito sese animo insinuâsset, acerbitate frigoris penitus opprimeretur. *Anno 1570.*

Fuerunt alii, qui Cupidinis vincendi causâ, aut in nives aut in spinas horridúmque vepretum (en alteros Benedictos) sese voluntario jactu præcipitarent. Fuerunt alii, qui digitos in ignem extenderent, qui dentibus linguam invaderent, qui saxo pectus plangerent, qui pugnis faciem contunderent, ne quid pénitus virginei floris amitterent.

Fuit Parthenius juvenis Lugduni, qui cùm nulla alia servandæ integritatis superesset via, manus suas in suum vultum armavit, & oris sui florem unguibus & cruore ita contaminavit, ut quid porrò in ipso amaretur, nemo videret. En alteros Spurinas. Notus est Hetruscus ille adolescens, qui ubi mirâ sui specie sollicitari oculos advertit, oris decorem vulneribus confudit, maluitque deformitatem suæ sanctitatis argumentum, quàm formam alienæ libidinis esse irritamentum. Ingolstadii novus quidam Mutius, ipso animosior Scævolâ, patientissimam manum tam diu prunis admovit, dum flamma pestilens per viscera grassari desineret. Alii linguam morsibus tantisper vexant, dum spurca cogitationum repriment. Plurimi nudis asseribus aut pavimento indormiunt multas noctes ne suaviter cubent, aut ne inhonestiùs somnient, non rarò cervicalis vicem capiti faxum subjiciunt. Sunt qui inter mortuos pernoctârunt, ne voluptatibus vitæ vincerentur. *Valer. Max. cap. 3.*

Fuit qui sex omnino horas continuas in genua provolutus Christi Domini necem ac supplicia contemplaretur, quod quidem potentissimum in his præliis telum est, omnibus hostibus formidandum. Quod magis mirandum, sancta hæc in seipsum crudelitas ingeniosa est: non enim defuerunt, qui urticas & rosarum spinas pro cilicio corpori applicarent, quos meritò virgineas Rosas dixeris, qui sine spinis vivere noluerunt, cùm

Hortu-

Hortulanum suum spinis videant in cruce coronatum.

Superioribus quidem sæculis pugnas edidit Castimonia severas & admirabiles. Evagrius Presbyter hibernas noctes in puteis egit, ut ab omni affectu libidinis corpus vindicaret. Bernardus Abbas in lacu, Benedictus in vepribus, Franciscus Assisias in nivibus, Dominicus in prunis seipsos triumpharunt. Tanta hominibus sanæ mentis fuit castitatis cura, tantum incestæ voluptatis odium. At prisca nunc reviviscunt miracula, antiqua restaurantur prælia. Ita hodiéque à plurimis adolescentibus ac juvenibus castissimis Virginis MARIÆ Sodalibus incredibiles pugnæ pro tuendâ virginitate suscipiuntur; victoriæ illustrissimæ referuntur; versis ac decretoriis armis res agitur, jejuniis, flagris, ciliciis, humicubationibus, vigiliis, rigoribus aliis innumeris in impurum Cupidinem pugnatur. Tentatio carnis & diaboli, materia triumphi.

§. VII.

HIc meritò quisque sibi in aurem, imò in animum dixerit: Ecquid ego simile aut feci, aut facturus sum? Illis, & illis, & istis tanti stat sua virginitas: esurire, algere, sitire, minùs & incommodè dormire, dolores acerrimos sentire, aspera quæque pati non detrectant: modò sua sibi Castitas in tuto sit. Ah quàm ego ad luctatores istos remissus ac iners dormitator sum? illi cælum rapiunt non sine generosa violentiâ, ego torpeo & cuticulam curo. Si mihi ipse credo, virginitatem fortassis amo, sed pugnas pro virginitate refugio: cælum cupio, sed quantillum est, quod pro cælo laboro? victoriam & præmium affecto, sudare ac certare nolo. O militem in plumis! ô athletam in mensis ac poculis! Sed ut scias, non hàc ad virtutem itur, non hàc ad cælum pervenitur. Illud Chrysostomi hîc millies ingerendum: *Virgo à bello nunquam cessare potest.*

Hieron. to. 1. epist. 140. ad Principiam, mihi p. 395.

Hieronymus ad institutum prisci moris mentionem injiciens: *Gentilis error*, inquit, *Deas virgines finxit armatas*, cum scuto & lanceâ, ostensuri sine bello pudicitiam non posse defendi. Virginitas cautissimè simul & fortissimè habenda est: nimirum inter Leonem, ut diximus, & Libram media rectè defenditur. Nihil tenerius castitate ac pudicitiâ, quæ etiam impudico aspectu perditur. Pudicitiam perdidisti semel?

Ovid. ep. 15. Heroidum.

——— *Nullâ reparabilis arte*
Lapsa pudicitia est. ———

Claude igitur vas tuum, ne pretiosissimum hoc unguentum effluat; claude virginitatem tuam continentiâ tam linguæ quàm oculorum, quàm & aurium. Nec verò quemquam terreat quotidianæ pugnæ difficultas. Quantò difficilior pugna, tantò gloriosior victoria. Ad has pugnas amore virginitatis obeundas Bernardus nos animans: *Differunt quidem inter se*, inquit, *homo pudicus & Angelus, sed felicitate, non virtute. Sed etsi illius Castitas felicior, hujus tamen fortior esse cognoscitur. Sola est Castitas, quæ in hoc mortalitatis loco & tempore statum quendam immortalis gloriæ repræsentat. Sola inter nuptiarum solennia, morem beatæ illius vendicat regionis, in quâ neque nubunt, neque nubuntur: præbens quodammodo terris, cælestis jam illius conversationis experientiam. Quid ergo castitate decorius, quæ de hoste domesticum, Angelum de homine facit.* Atque ut prisci Patres loquuntur, major est victoria virginum, quàm Angelorum. Angeli enim sine carne vivunt, virgines verò in carne triumphant. His confirmandis optimè dixit Hieronymus: Virginitas frumentum, nuptiæ hordeum, fornicatio stercus. Virgines sedent ad pedes Domini, virgines semper cum Domino loquuntur, virgines sunt terræ Angeli. Quis igitur decorem virginitatis æstimet, quæ amatur à Christo Rege, probatur à Judice, dedicatur Domino, consecratur Deo, remuneratur à cælesti sponso? Porrò Deipara Christi mater, cujus honori hæc paullò quàm cetera diductiùs scripta,

Bernard. epist. 42. ad Henricum Archiepisc. Senonensem longè ante med. Castitas in hoc mortalitatis loco repræsentat statũ quendam immortalis gloriæ.

A non solùm virgo, sed omnium etiam virginum decus & specimen est unicum, ut nefas sit, sanctissimum ejus nomen in ordinem redigere, nisi pro typo sit & virginitatis ideâ: sed nunc praxim Castitatis addimus.

ACTIONES VIRGINITATIS AC CASTIMONIÆ.

1. Castimoniæ praxis.

1. Hîc caput rei est: Principiis obsta. Adest cogitatio? Repelle. Allicit imaginatio? non aspice, mentis oculos quamprimùm aliò averte. Moraris, & cum hoste colludis? evidenti periculo Castitatem exponis. Job non solùm à conspiciendâ, sed etiam à cogitandâ virgine cavit. Scintilla vesti illapsa citò maculam inurit, ni eam submoveas: fœda cogitatio animum mox inficit, nisi hanc quamprimùm excutias.

Secunda.

2. Proximum est nunquam otiari, nunquam nec exiguo quidem tempore. Ferias quærere, nil agere, aut agere otia, languori ac somno indulgere, & simul castum esse, inaudita sunt, neque hæc unquam tam disparia in parem amicitiam pertrahi potuerunt.

Tertia.

3. Qui Castitatem amat, orationes & jejunia frequentat. Intuta est pudicitia, si horum desit alterutrum. Nimirum virginitas orationis thus amat, quod sine mortificationis prunis nihil odoriferi exhalat. Jussa Domini sunt: *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* Facilè vigilat, qui promptè jejunat.

Matt. c. 26. ver. 41. & Marci c. 14. ver. 38.

Quarta.

4. Feminarum aspectus, colloquia, munuscula, præsentiam, omnésque ejuscemodi occasiones cautè devitare. In sinu colubrum turiùs quis ferat, quàm in oculis, in auribus, in animo muliebres blanditias. Procul ô procul este, ab his dolosis ignibus, quos subinde honestatis favilla tegit; sed produntur, dum tanguntur.

Quinta.

5. Spectacula parum pudica, confabulationes non tantùm obscœnas, sed etiam protervas, imagines nudas, & inhonestas cantilenas, & libros omnes Venerem olentes studiosissimè fugere. Sed inter fugienda etiam choreas numerare, de quibus optimè dictum: Chorea est circulus, cujus centrum est diabolus, & circumferentia omnes angeli ejus.

Sexta.

6. Veræ Castitatis est, non tantùm præsentium oculos vereri, sed etiam seipsum solum erubescere, nec audere clam facere, quòd palàm offenderet. Homo castus oculos assiduè defixos gerit in Deum, in sui Custodem Angelum, in seipsum. Coram his tribus turpe quid facere, aut etiam cogitare, tam verecundaretur quàm coram toto terrarum orbe. Sic castissimus Amon Lycum flumen transiturus, quia horrebat vestem ponere, & seipsum videre nudum, occultâ vi trajecit aquas. Ita Hieronymus, Ruffinus, Palladius suprà laudati.

Septima.

7. Curiositatem singulariter odisse: Curiositas & Castitas nihil unquam inter se amicitiæ habuerunt. Vanè curiosus & pudicus, otiosus & castus, prodigia sunt. Dina Jacobi filia, si non fuisset curiosa, non fuisset rapta & violata.

Octava. *A la Mode.*

8. Vestitum mollem & ad ævi leges concinnum in aliis non amare, à seipso penitus abdicare. Subinde vestis comptior plus libidini patrocinatur, quàm forma liberaliot. Quantum autem luxuriæ negotium promoveant vestes & corporis cultus, in Trismegisto nostro fusiùs docemus, quò Lectorem amandamus.

Nona.

9. Ad omnes portas, hoc est, ad omnes exteriores sensus, perpetuas habere excubias, nec eas unquam laxare. Qui Castitatem diligit, non solùm cum oculis, ut Jobus, sed & cum auribus & naribus, sed & cum linguâ & manibus fœdus pangat, ut quidquid virginitati adversum occurit, mox totis viribus rejiciatur. Castitatis est, non tantùm omnem impudicitiam, sed omnem etiam impudicitiæ umbram horrere.

CAPVT

CAPVT XI.

Rosa Crystallina, seu, Iejunium & Abstinentia.

§. I.

B.V. Mariæ vita mera fuit quadragesima. *Ambros. l. 2. de Virgin.*

OMnis beatissimæ Virginis vita, mera fuit, sic dicam, quadragesima, jejuniis & abstinentiæ dicata. Beatus Ambrosius abstinentissimam Virginem demiratus: *Quid exequar*, inquit, *ciborum parsimoniam, officiorum redundantiam? Alterum ultra naturam superfuisse, alterum pæne ipsi naturæ defuisse? illic multa intermissa tempora, hic congeminatos jejunio dies? Et si quando reficiendi successisset voluntas, cibus plerumque obvius, qui mortem arceret, non delicias ministraret.* Potuit virgo de se dicere, quod Anna Elcanæ uxor respondit: *Vinum & omne quod inebriare potest, non bibi.* Quòd si Christus Filius tam eximiæ fuit sobrietatis, ut siti suæ frigidam à Samaritide velut mendicus peteret, utique & mater non aliam habuit vinariam cellam, quàm publicum urbis fontem.

1. *Reg. c. 1. vers. 15.*

Thomas Aquinas super hac virtute disserens: *Temperantia*, inquit, *tantò perfectior est, quantò quis pravis concupiscentiis magis caret.* Atqui virgo beatissima non solùm cibi potusque lautitiis non inhiabat, sed singulari prærogativâ, ab omni ejuscemodi cupiditate immunis erat. Ergo temperantia illius perfectissima fuerat. Hæ insitæ nobis à primigeniâ noxâ flammulæ in illâ penitus extinctæ, nihil pravi incendii poterant suscitare. In testem occurrens Chrysostomus: *Beatissima Maria*, inquit, *ultra omnem humanæ naturæ modum modestiam atque temperantiam excoluit, atque ob id universorum Dominum in utero gestare meruit.* Quamdiu Adam in campis elysiis jejunus fuit, tamdiu totius orbis dominus fuit. Ubi comedere cœpit, & orbem totum, & seipsum, & omnia comedendo perdidit. Hoc nativæ labis initium. Tam malè prandit in paradiso, ut aliquot millibus annorum pessimè cenaret in exilio. Continuisset manum, domuisset gulam, & paradisum, & omnia paradisi bona retinuisset. Heu pessimum prandium, quo duo soli homines omne cæli ærarium decoxerunt.

Intemperantia non tantùm animo, sed etiam corpori variè nocet.

O abstinentia! quàm potens es pharmacum in omne vitium, nihilominus vile nobis est tui pretium. Intemperantia cùm cognata sit luxuriæ, illud cognationis istius proprium habet, non tantùm animo, sed etiam corpori variè nocere. Intemperantia labores omnes altero tantò graviores reddit, vires subtrahit, morbos & dolores immittit, vivendi spatium abrumpit. Profectò grande hoc paradoxum est. Omnes cupimus esse longævi & quàm diutissimè vivere, & tamen maximam partem tam intemperantem & confusam vitæ rationem sequimur, ac si hoc omni studio agamus, quàm celerrimè extingui. Intemperantiam, cui assuescimus, nulla nobis monita, non oracula divina, nulli qui inde sunt morbi dissuaserint. Ægrotare malumus, & malè habere, quàm frugaliùs & temperantiùs vivere. Modò nil subtrahatur gulæ, modò farciatur venter, cetera faciles curabunt superi. Non nescimus nil æquè longævitati officere, quàm victum varium, copiosum, immoderatum; nihilominus perniciem nostram amamus; & damnis nostris hilarescimus.

Qui verò rationem audit, nec experientiam excludit, sic apud animum suum statuit: Non possum ignorare, idque multo usu compertum habeo, quantum nocumenti non animo solùm, sed & corpori adferat cibus potusque intemperantior. Ergo non conquiescam, dum meipsum in eum vivendi ordinem redigam, quo Deus non offendatur, non lædatur valetudo, conscientia non inficiatur. Agnosco Principis Apostoli effatum: *Fratres, sobrii estote & vigilate.* Reverà fame atque abstinentiâ malis plerisque omnibus medelam facimus. Quòd si

1. *Pet. cap. 5. vers. 8.*

A experimento discere non recusarent, qui vitam immoderatiùs agunt, quàm jucundum sit & suave, superfluis carere, ventrem rationi obedientem & bene moratum habere, parvo assuescere, stomachum cibo potúque non obruere, paucis contentum esse, sanè temperantissimi forent & ipsi. Præsertim cùm Virginis filius, sobrietatis & abstinentiæ magister imperet: *Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapulâ & ebrietate.* Luc. 21. vers. 34.

De Virgine matre B. Bonaventura dignum memoratu refert in hunc modum: *Spectandum se præbuit cælestis Virgo piæ feminæ.* (Elisabetham fuisse credit) *eámque sic affata est: Dico tibi, filia, quòd nullum donum vel virtutem à Deo habui, sine magno labore, continuâ oratione, ardenti desiderio, profundâ devotione, & multâ afflictione, exceptâ Sanctificationis gratiâ. Et pro certo scias nullam gratiam in animam descendere, nisi per orationem & corporis afflictionem.* Bonavent. de Vitâ Christi c. 9. p. 1.

Deus quidem spargit sua munera, sed ea nonnisi volentes, & industrii accipiunt; plurima Deus labore vendit, sed facili, & quem adhibet qui seriò vult. Fit nonnunquam, ut quærat quispiam: Quanti hoc emisti? tanti, ait alter, aut tanti. Mox addit primus: Non emisse te dicas, sed invenisse aut dono accepisse, cùm minimo emeris. Ita Deus sua labore vendit; nos eimus, sed emimus minimo, quocirca potiùs dono accipimus. Sæpissime optimus Deus facit, quod mater solet, quæ aut panem similagineum, aut botrum maturum altiusculè manu tenet, & alliciendo puerulo: Habebis hoc, ait, si contigeris. At puer subsilit & apprehendere conatur, quod in præmium proponitur. Mater equidem sic posset tenere, quod datura est, ut puerulus id nullo saltu, conatu nullo tangeret: at illa sensim ac clementer attemperat manum ad filioli conatus, ut post fatigationem non longam, quod cupit, obtineat: ita omnino Deus nobiscum agit; nos aliquid laboris sumimus, conamur & assilimus; abstinentiâ & jejuniis corpus exercemus, sic benevolam & planè maternam Dei manum ad nos trahimus, non quia nos tam laboriosi, sed quia Deus tam facilis ac bonus.

§. II.

QVando igitur Virgo beatissima continuis precationibus ac jejuniis tanta sibi dona promeruit apud Filium, sanctissimi quique hominum rectè fecisse censendi, qui virginis abstinentiam cùm imitari, tum venerari studuerunt. In exemplum è plurimis paucos produco.

B.V. Mariæ continuis precationibus ac jejuniis tanta dona promeruit.

Nicolaus Tolentinas vir sanctus & abstinentiâ singulariter clarus, quavis hebdomade, diem Lunæ, Mercurii, Veneris, & beatissimæ Virginis honori Sabbatum inediâ traduxit, nec corpus nisi semel his diebus refecit, idque pane tantummodo & aquâ.

Eam imitatus est Nicolaus Tolentinas.

Admirandum est, quod femina, quod Regina, quod inter delicias & in aulâ fecit Elisabetha Lusitaniæ Domina, quæ præter quadragintadiale jejunium, alios insuper 40. dies ante diem Virginis in cælum assumptæ, sed & quamlibet sextam feriam, & omnia Virginis divinæ pervigilia jejuniis tam rigidis consecravit, ut extra panem & aquam gustârit nihil. Ita dimidium pæne annum religiosissimâ inediâ traduxit, tam alti sanguinis mulier.

Elisabetha Lusitaniæ regina, Sanctæ Franciscalis se jungens, vitæ austeritatem, & regulæ observantiam, ut Romanæ Pontifices Urbanus IV. & Nicolaus IV. testantur, ita complexa est, ut ejus exemplo Clarissæ Urbanistriæ Romanæ Pontifices Urbanus IV. & Nicolaus IV. Purpuratos etiam à Sanctitate dederint.

Carolus Borromæus sanguine Princeps, & Romanæ curiæ purpuratus senator, anno millesimo sexcentesimo nono in divorum album relatus, virginem Deiparam ita coluit, ut quotidie illius Officium & Rosarium genibus nixus recitaret, omnibus ejusdem pervigiliis hic jejunaret, ut toto illo die præter panem & aquam nihil libaret: & ubi demum ad salutandam Virginem signum audiisset, mox in genua supplex ruit: in curru sedisset? mox è curru descendisset: in equo fuisset? ex equo quamprimum desiliisset, & ut iter se dabat, in cœno fixisset genua. Tantò ista rectiùs, quantò submissiùs.

Joannes

Joannes Godefridus Bambergensis & Wurzburgensis Pontifex, qui Ratisponæ in Comitiis Septem virorum obiit, per omnem vitam die sabbati beatissimæ Virginis matris honori jejunavit.

His annumero, quos optimi scriptores laudant. Walterus de Birbach antequam in Cistercienssium monachorum familiam transiret, quovis Veneris die, & omnibus beatæ Virginis pervigiliis inediâ se maceravit. Idem fecit beatus Didacus è divi Francisci familiâ, quem summus Pontifex Sixtus V. cælitum numero adscripsit. *a* Idem fecerunt alii, faciúntque etiamnum hodie innumeri, qui omne sabbatum in divinæ Virginis honorem jejunio colunt. Viam hîc aperuissimam habemus, & vestigiis plurimorum tritam.

Igitur non dormiamus, sicut & cæteri: *b sed vigilemus, & sobrii simus. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio nostra, ut abstineamus nos à fornicatione.* Proximus ad virtutem trames est abstinentia & continentia: absque his est, & perit Castitas, Fames virginitati amicissima. Neque continentiam diu servabit, qui neglexerit abstinentiam: ut illa libidini possit resistere ac luxuriæ, hæc resistit gulæ. Ubi tenuis victus, ibi etiam tenuis voluptas, & munda sobrietas. Illecebris gulæ caruisse, est vitiis viam præripuisse. Habet suas & jejunium atque abstinentia illecebras, dulciores illas ac faciliores cùm quæri tum servari. Has ubi gustare ac ruminare cœperis, pravas non magnopere requires.

Quot magni viri ultrò se voluptatibus abdicantes, panem & aquam in deliciis habuere? An verò gulæ ac voluptati quemquam sic obnoxium opinemur, ut non illam valde oderit, si adjunctum ei damnum aut dedecus intueri oculis possit? sed funesta suavitas ac letalis titillatio, virtutum hostis est, quam qui sequitur, homo quidem videri potest, reipsâ brutum est animal.

§. III.

VErùm contracta cum vitiis familiaritas, & consuetudo rerum pessima mortalem præstringit obtutum, ut discerni nequeat, quàm decorum sit quod torquet, quàm fœdum quod mulcet. Quandoque victum ut nimis angustum & asperum accusamus; gulam deberemus, ut nimis capacem & amplam. Gula unicum est & visu augustum ostium, per hoc tamen omnibus vitiis in animum irruentibus patens est iter. Vitium hoc unicum vitiorum pæne omnium ingressus est. Per unum hoc Gulæ ostium & Libidinis flamma, & torpor ingenii, & irarum ac jurgiorum fervor ingreditur. Gulæ vitium non tantùm supervacua, sed etiam damnosa nobis necessaria efficit, hinc nobis ruina est, quod munimen vitæ dicimus.

Gula est patens iter ad omne vitium.

Abstinentia vitiis & morbis medetur.

At contrà virtus abstinentiæ non solùm vitiis, sed & morbis medetur. Italorum Medici rectissimè omnium sentire mihi videntur, qui omne genus morborum abstinentiâ & fame velut principe omnium antidoto aggrediuntur. Optima sanè methodus, ut ab eâ re ducatur sanitatis principium, cujus neglectus fuerat initium morbi. In Medicorum scholis exploratissimæ veritatis est, neminem morbo corripiendum, qui accuratè caverit, ne nimio cibo potúque cruditatem contrahat.

Galenus lib. 1. de cibis boni & mali succi, Hippocrates sect. 1. aphorismo 3.

Abstinentia capitis dolorem, cerebri vertiginem, oris fœtorem, ructum, nauseam, vomitum, suiipsius tædium ac fastidium aufert. Abstinentia tremulas manus, instabiles pedes, nutans caput, quodque est optimum, animum ipsum moderatur & frenat. Abstinentia, modò ea non immoderata sit, vitam longè feliciùs extendit, quàm scilliticum acetum, quàm Elixir lapis, quàm quinta, ut vocant, essentia, quàm potabile aurum: operosa nimium sunt ista, nimiúmque pretiosa, nec nisi à pauciissimis usurpari solita. Abstinentia omnium est, nec ea è pharmacopolio petenda, neque pretio ullo emenda; omnibus se venum exponit, emitur autem voluntate, vel mediocri patientiâ.

Chrysostomi dictum est: *Qui Christum amat, famem non timet.* Imò jucunditas victûs, est in desiderio, non in satietate, & abstinenti deliciæ sunt, quidquid cum cupiditate sumpserit; qui onerosam sequitur ingluviem, jucunditatem non sentit, & insuper valetudinem lædit. Victum moderatum ac parcum tam virtutis amatores quàm adversarii laudant & hostes.

Chryf. hom. 1. de Lazaro & Divite.

Plato Syracusanas mensas damnat, nec ullo modo sibi placere ait, bis in die saturum fieri. Epicurus in oleribus suis voluptatem ac delicias ponit, victúmque tenuem rebus ac verbis probat. Ventrem seu stomachum Annæus excusans: *Non est*, inquit, *molestus creditor; parvo dimittitur; si modò das illi, quod debes, non quod potes*: laudat scilicet & affluens. Hos itaque (ut ait Sallustius) ventri obedientes animalium loco numeremus; quosdam verò nec animalium quidem aut jumentorum. Jumenta multum quidem, sed pro captu suo ventri ingerunt. Nos animantium domini mensuram nostram soli & nescimus, & excedimus. Neque de nihilo est, quod multi mirantur: ævo superiore, avorum memoriâ, vineas multò pauciores fuisse, homines autem totidem, aut plures atque nunc sunt, vina tamen longè viliùs veniisse: ita quotidie sitis ebriorum crescit. Nimirum nescit cupiditas, ubi finiatur necessitas; nescit Gula, quantum decurtetur vita neglectis abstinentiæ præceptis.

Senec. epist. 21. fine & epist. 60.

Parco victu diutissimè vixerunt.

Maximi virorum summis rigoribus, inediâque pæne continuâ corpus exercuerunt, & diutissimè vixerunt.

§. IV.

PAulus eremicolarum primus ad annum centesimum decimum quintum vivendo venit. Centum omnino annis eremum habitavit. Annis quadraginta dactylis & rivulo vixit; annis 60. panem dimidium quot diebus à corvo accepit, uti Hieronymus disertissimè testatur.

Paulus Eremita.

Antonius Magnus Imperatori Constantino & filiis non ignotus, annum centesimum quintum attigit. Annis 90. in solitudine fuit. Extremâ senectute pani & aquæ, quotidiano victui aliquid oleris addidit, teste Athanasio. Ad idem ætatis pervenit Theodosius Abbas.

Antonius Magnus.

Hilarion etsi meditationi deditus, & naturæ fuerit tenerioris, in maximâ tamen vitæ asperitate octoginta quatuor æstates vidit, septuaginta annis eremum incoluit. Vir iste miræ fuit abstinentiæ, neque enim unquam à sole visus est comedere, quod Hieronymus affirmat.

Hilarion.

Jacobus Persa, eremicola victu tenuissimo partim in cœnobio, partim in eremo ultra centesimum, quatuor annos inter mortales egit, quod Theodoretus narrat. Idem ævi attigit Joannes Episcopus Coloniæ in Armeniâ.

Jacobus Persa.

Julianus Saba semel intra hebdomadem, pane, aquâ, sale reficiebatur, & devexam adeptus est senectutem.

Julianus Saba.

Macarius, cujus sermones extant, nona gesimum annum excessit, annos sexaginta in eremo perpetuis jejuniis traduxit. Annis similiter nonaginta vixerunt Paphnutius, Silvester, Auctor Ordinis de monte Fano, Zenobius Episcopus Florentinus.

Macarius.

Arsenius Arcadii & Honorii Imperatorum præceptor, ad annum centesimum vigesimum ætate processit. Inter turbas aulicas sexaginta quinque, in eremo quinquaginta quinque annos explevit.

Arsenius.

Simeon Stylites annum ætatis centesimum octavum egressus est. In cœnobio annos decem, in columnâ unum & octoginta exegit annos. Magnum abstinentiæ & tolerantiæ miraculum.

Simeon Stylites.

Isidorus nunquam à mensâ surrexit satur, vivacissimi semper coloris, messes octoginta quinque numeravit.

Isidorus.

Romualdus Italus cultu & victu asperrimo centum & viginti annos confecit. Religiosæ vitæ centum omnino

Romualdus Italus.

nino annos consecravit. Eandem ætatem assecuti, ad annum etiam centesimum vigesimum pervixerunt beatus Samson Episcopus in minori Britanniâ, Simeon Episcopus Hierosolymitanus & martyr, Joannes Reomaensis Abbas, & Alterius Abbas Cavensis, & ipse sanctus Simon Apostolus.

Udalricus. Udalricus Patavensis Antistes ad annum centesimum quintum ætatis duxit spiritum.

Maclovius. Quid miramur? Maclovius Alethensis Episcopus annum ætatis centesimum trigesimum attigit.

Franciscus de Paulâ. Franciscus de Paulâ vir admirabilis abstinentiæ semel in die post solem occasum reficiebatur; ad panem & aquæ potum vix aliquid ejusmodi obsonii abhibebat, quo vesci licet jejunio verno; vitam tamen produxit ad nonagesimum primum annum.

Parisius Camaldulensis Monachus. Parisius Camaldulensis Monachus annum ætatis centesimum decimum sextum; Guilielmus Abbas Roschildensis nonagesimum octavum; Euthymius Abbas nonagesimum nonum, beatus Raimundus annum centesimum vivendo implevit.

Martinus Turonensis Præsul. *De hoc alii aliter sentiunt.* Martinus Turonensis Præsul duravit usque ad annum ætatis octogesimum sextum. Epiphanius Cypri Pontifex annos centum quindecim complevit vivendo. Hieronymus Stridonensis ad annos octoginta: Augustinus Hipponensis Episcopus, ad septuagesimum sextum pervixerunt. Remigius Rhemensis Episcopus universè nonaginta sex annis vixit, Pontificis munus (quod rarissimum est, & nescio an cuiquam alteri concessum) annos totos septuaginta quatuor administravit. Beda Presbyter à septimo ætatis anno ad nonagesimum secundum vitam duxit religiosissimam. Atque hi, quos nominavi, & miræ fuerunt abstinentiæ, simul tamen etiam vitæ, ultra quàm solitum prolixæ. Verùm

Antè diem clauso componet vesper olympo,

quàm omnes & temperantiâ commendabiles, & longævitate illustres percensuero. Nos alii passim, velut vulgus ignobile, vitam sepelimus poculis, & ipso, quo ævum esset producendum, obrumpimus, edendo scilicet & bibendo. *Propter crapulam multi perierunt*, verissimè dixit Siracides: *Qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* Quod enim, ut Chrysostomus loquitur, necessitatem in edendo excedit, id non alimentum, sed pestis & venenum est. Hinc ortum illud à Sapientibus utilissimum effatum, plerisque omnibus conducit: *Quantum adimis escæ, tantum adjicis vitæ.*

Eccli. c. 37. v. 34.

§. V.

Abstinentiam in victu etiam Gentiles observârût: Augustus orbis imperator.

Sed ne illorum, quos antèà recensui, longiorem vitam aut miraculo aut raræ sanctimoniæ tribuamus, addam pauculos quos planè profana, sic dicam, abstinentia ad annos plurimos perduxit.

Augustus orbis Dominus Imperatorem annis quinquaginta sex egit, ad annum porrò septuagesimum septimum provectus est ætate. Fuit, quod Suetonius testatur, cibi minimi, & vini parcissimus; nec enim sextarium bibendo egressus. Ter solùm bibere solitus super cenam, quam ternis ferculis, aut cùm abundantissimè, senis præbebat. Prô, Superi! Imperator Romanus velut religiosissimus Carthusianus, non tantùm gentis more, semel duntaxat de die edere, & tria solùm, aut cùm lautissimus fuit, sex fercula consuevit apponere. Sartores nostri & cerdones superant. Nostro ævo pro tribus aut sex ferculis ducenta & trecenta ponuntur, luxu prorsus intolerabili. Hæc dicimus, hæc vociferamur, hæc scribimus, hæc occentamus centies; quid luxui subducitur? modò non assiduè adderetur.

Aurelianus Imp. Augusto jungendus Aurelianus Imperator, vixit is sexaginta sex annis, pharmacum sumpsit nullum, venam incidit nunquam. Omne illius pharmacopolium fuit quotidie horam unam obambulare, quot mensibus uno die toto, cibo potúque abstinere. Optimum Heracli-

A ti dictum est: Anima sicca, anima optima. His addo paucos alios.

Hermodicus homo debilissimus, Aristotele teste, Hermodicus diætâ suâ cibique abstinentiâ ad annum centesimum secum se provexit. Plato, qui bis die uno saturum esse, noxium censebat, octoginta hiemes numeravit.

Democritus & Hippocrates abstinentissimi ad annum centesimum quintum extenderunt vitam.

Galenus Medicorum summus, & quod aliis inculcârat, mirè temperans, centies vicies Calendas Januarias vidit.

Zenon Citticus vir annorum nonaginta, subindè ita se confecit inediâ, ut deficeret.

Esseni, Josepho auctore, ob vivendi ordinem & victûs simplicitatem diutissimè vixerunt, & plerique centum annis. Cibus illorum panis & pultes.

Brachmanes apud Indos ob frugalitatem mensæ longævi meritò & senectutis decrepitæ habentur. Petrus B Maffejus refert in Indiâ repertum senem, qui vitam ad annos trecentos triginta quinque traduxerit: prodigium hominis longævi. Ante annos non adeò multos Proepiscopus Bambergensis in Turingiâ circiter sex millia hominum oleo sacro perunxit, inter hos plures ducentis, qui annum centesimum excesserant. Unus singulariter observandus, qui annorum centum quinquagintâ fuit, viri hujus filii annum centesimum impleverant, septuagesimum nepotes. Atqui hoc genus hominum parco, tenui, rigidóque victu ad id ævi propagat vitam. Quot hodieque in Alpibus & Vallibus degunt, qui usque ad annum octogesimum aut nonagesimum durant, & plurimis annis nil vini aut carnium libant? Et nuper à nobis visus est, qui annos ætatis numerabat centum viginti, non aliâ usus medicinâ, quàm victûs parsimoniâ. Quid igitur caussæ est, quòd plerumque in urbibus perquam rari ad sexagesimum, rarissimi ad septuagesimum, plurimi nec ad quinquagesimum quidem annum pertingant? C

Quid, quæso, caussas quærimus? Vorando (cum veniâ) & potando perdimus vitam. Gula immensi spatii sepulchrum, quotidie haurit innumeros. Si minus sumeremus escæ, plus haberemus vitæ. Pulchrè & verè dicunt Itali: Qui multum vult comedere, comedat parum. Plus enim juvat cibus qui supereſt comedenti, quàm qui ab illo comestus est. Certissimum: *In multis escis erit infirmitas.* Id optimis rationibus, & vero etiam experimento sui confirmat Ludovicus Cornarus Venetus, vir eruditus, qui insignem prorsus libellum scripsit de vitæ sobriæ emolumentis. In testimonium de se ipso adjiciens: Morbis variis, inquit, ad annum usque quadragesimum exercebar, & jam stomacho, jam febri, jam pleuritide, jam prodagrâ laborabam. Tandem vir iste Medicorum suasu rationem vitæ temperatissimam ingressus, in eam se abstinentiam redegit, ut unius anni spatio à morbis planè omnibus sit liberatus. Anno D ætatis septuagesimo seu equorum petulantiâ, seu aurigæ incuriâ, in rhedâ miserè raptatus brachium & crus fregit, ut triduo morti proximus haberetur. Convaluit autem sine pharmacis. Omnium loco erat ei abstinentia, quæ malignos humores in affecta membra subsidere vetabat. Anno octogesimo tertio tam sanus & alacer, tam vegetus & integrarum virium erat, tam illi genua etiamnum virebant, ut gradus & montes facillimè scandere, è plano equum insilire, comœdias scribere, pleraque omnia pro juvene facere potuerit. Quantum ergo, inquis, cibi potûsque sumpsit vir iste? Diurnum cibi dimensum duodecim fuerunt unciæ, pane ac omni eculento computato. At verò potûs unciæ fuerunt quatuordecim. En totum mensæ apparatum in singulos dies. Et asseverat Cornarus sanctè, quoties vel pauculas uncias adjecisset, in pristinos se morbos recidisse. Hæc ipse largiore stylo prosequitur. Vide Leonardi Lessii Hygiasti-

Hygiasticon, cui Cornari, quem dixi, scriptio adjuncta, & Antverpiæ edita anno millesimo sexcentesimo decimo tertio.

§. VI.

INcredibilis profectò vis est abstinentiæ. Verissimè dixi, Incredibilis. Nam plurima pars hominum mavult alia omnia, quàm istud credere. Abstinentia laudatur & alget. Credat hæc, inquiunt, qui volet; nos more nostro pergimus, nihil mutamus, re suâ genium fraudare insuavis præceptio. Nos tuburcinari & copiosè cibum ingerere consuevimus; os & stomachum in alios mores recoquere molestum nimis & difficile. Ergo viâ, quâ cœpimus, eâ pergimus.

Pergite mei homines, pergite: at ubi morbi, ubi nauseæ, ubi dolores, ubi tussis & febres hîc illic vos vellicârint, intemperantiæ vestræ gratias agite; ab illâ sunt hæ gratiæ. Nequam exactor est venter, plus petit, quàm ei debeatur. Homo abstinens *clamorem exactoris non audit.* B In hæc Jobi verba Gregorius: *Clamorem exactoris, non audire, est tentationum motibus non consentire.* *Job cap. 39. v. 10. Greg. l. 30. mor. cap. 13.*

Sed num adeò omne abstinentiæ jugum excussimus, ut nihil unquam libeat facere ad imitationem eorum, quos abstinentissimos laudamus? Videte è multis millibus non multos, sed multæ abstinentiæ

Zach. Lopez. in 4. Decemb. Beatus Sabas hortulanum agens à pendulis ex arbore pomis toties ad dulce furtum allicie batur, ut demum victus ab hac appetitione pomum unum decerpserit. Sed mox dæmonis fraudes hîc subodoratus pomum abjecit, graviter ingemiscens, quod non ipsis statim principiis obstitisset, & illicitos hosce motus in se acriter castigans sibi legem fixit, ut vitâ omni reliquâ pomum nullum ederet. Ex hoc tempore in eam se consuetudinem perduxit, ut nascentem semper consuetudinem jugularet.

Pelag. libello 4. num. 58. Refert Pelagius, quâ ratione vir sanctus gulam eluserit cunctando. Nam optimus hic Asceta subinde primâ die horâ tantum edendi desiderium, & vires corporis tam prostratas sensit, ut putaret se imparem his sustinendis. Ita tamen secum ipse locutus est: Quantumcunque esuriam, hora tertia est expectanda, & tunc corpori sua non negabimus. Auditâ horâ tertiâ iterum cunctari ac differre, & hæc sibi dicere: Expectemus, quæso, ad horam usque sextam. Cùm verò jam sexta linea tangeretur umbrâ, aliquot saxei panis buccellas in aquam conjiciens: Dum panis, ajebat, emolliatur, laboremus aliquantulum. Ita sanctissimè fallendo gulam expectavit horam nonam. Tum denique laboribus & precationibus omnibus ritè absolutis, ad illas fontis ac mollioris lapidis cupedias accubuit, sumpsitque cenulam, post quam non lavantur manus. Atque hoc diebus plurimis fecit, seque ipsum victoriâ triumphavit nobilissimâ. *Vespertinam nostram terti-am.*

Die quodam, cùm eâdem prorsus cunctatione genium ab horâ primâ ad nonam ludificaret, vidit è sportellâ, in quâ panis erat, tetrum fumum emergere, qui D non obscurè cacodæmonis fraudes detexit. Siquidem ab illo die, nec illa tam molesta fames, nec virium defectio eum ampliùs fatigavit. Hinc abstinentiæ semper amantissimus vixit.

His omnino progressibus, hoc compendio facillimè discitur abstinentia, si quis sibi ipsi hoc persuadeat: Quæso te, his saltem pauculis horis, hoc saltem die, non finamus gulam esse dominam, & quod facillimum his aut his fuit, abstineamus. Ita proximis horis, dicque proximâ longè facilior erit gulæ victoria: nam & auctior erit divina gratia, ob primam pugnam cum ratione initam.

Liceat quæso, mi Lector, cum veniâ tuâ hîc paullò spatiosiùs excurrere. Id enim necessarium prorsus existimo. Nam, ut candidissimè dicam quod res est, nos ipsi filum vitæ injectâ manu sæpissime secamus. Liceat A dicere: Nimiùm voramus, aut potamus nimiùm, aut utrumque jungimus. Hæ forfices præscindunt vitam. Si major esset abstinentia, longior esset & vita. Si ori persuaderemus ut minùs comederet, eo ipso persuasum esset morti, ut tardiùs nos hinc abduceret. Ingluvies nostra, & abstinentiæ odium, & morbos & mortem, & omne malorum vulgus sponte advocat. Jam suprà demonstratum est, quibus minimum erat cibi, iis plurimum fuisse vitæ. Illis & hos addamus.

Religiosissimus in eremo senex, Pelagio teste, ejus fuit abstinentia, ut subinde sexies in die peregrinis adventoribus mensulam, quâ quidem potuit liberalitate, poneret, & ut iis edendi verecundiam adimeret, ipse primus involavit cibos tam rectâ tamen abstinentiâ, ut licet sæpius jentare, prandere, cenare videretur, semper tamen lautissimè esurierit: maluisset alius vel semel largiùs comedere, quàm toties meram epulari esuriem. *Pelag. libello 13 num. 3.*

Heu quàm nos ab his moribus multùm divertimus; *Rosweid. lib. 8. de vitis Patrum. Historia Lausiac. 43.* quàm commodè personam agimus, cujus se Palladius vir temperatissimus in solitudine degens accusabat. Etenim cùm illum quidam interrogans: Vis, inquit, episcopus fieri? Nequaquam, ait Palladius, jam enim sum. *mihi p. 740.* Et ubi, quæso, ait iste? In culinâ, respondet, & in cellâ, in penore & in mensâ, in doliis & ollis; huc meæ feruntur curæ, hæc ego diligenter inspicio: vinum, si acuerit, sepono, & melius bibo; nec ollam cæcus transeo, si sal aut aliud quippiam condimenti defuerit, addo, & cibum gulæ optatiorem paro. Hæc vir optimus abstinentiæ specimen, in sese jocatus est. Mittamus jocos. Mutato nomine de te, deque me, deque nobis aliis fabula cantatur. Quanti ollam accuratiùs curamus, quàm animam. Vivimus ut edamus; æternùm verò vivere, id inter minores curas numeramus. Rectissimè dixit Socrates: *Alii vivunt ut comedant, ego comedo ut vivam.*

§. VII.

C HIc memoriam subit Serapion Sindonites, vir integerrimus, & concionator religiosissimè facetus. Athenas venerat Serapion, & mox turbam novi rumoris cupidam facillimè advocavit. Non deerant, qui quærerent, unde domo esset, undè gente, quid tanto sibi vellet promissor hiatu. Hic ille: Viri Athenienses, inquit, ego quidem Ægyptius sum gente, dum autem exul erro *Calum intelligebat.* à verâ patriâ, à tribus feneratoribus multùm exagitor. Duorum quidem æs alienũ excussi, unus etiamnum infestus est, & suâ me tyrannide premit. Quinam illi, ajunt, & ubi sunt? voce aut digito monstra. Hic Serapion compositò ad acrimoniam vultu: Tres illi feneratores pernicio- *Tres feneratores perniciosissimi sũt: Avaritia, fornicatio, & Gula.* sissimi sunt, inquit, Avaritia, Fornicatio & Gula. Duorum, Avaritiæ & Fornicationis, sævitiam evasi. Nec aurum, nec loculos habeo: jam vacuus canto coram latrone viator. Sed nec deliciis libidinum fomentis utor. At exactor tertius inhæret adhuc; nondum à gulâ immunis sum. Jam quidem pæne quatriduum dentes mei ferias agunt, nihilominus & tantò magis molestiam facit venter, & edulium poscit: cuperem aliter vivere, si possem. Notârunt prudentiores mendicum esse à numis, non item à virtute inopem, & pecuniam ac panem suppeditâ runt, placando feneratori tertio. Sapienter omnino Serapion.

Sunt qui Cupidinem & Plutum vincant, à Gulâ crebriùs vincantur. O dirum feneratorem, cui nunquam satisfeceris, licet millies satisfacias! Ideo Isidorus Alexandrinus presbyter è mensâ sumpturus cibum, priùs potum fundebat ex oculis. Caussam cur fleret rogatus: *Palladii Lausiaca cap. 1.* Quia, inquit, ut pecus ad pabulum inhio, cùm ad delicias paradisi sim conditus. Apud hos abstinentia in pretio est. Nec minùs apud istum.

Fuit vir magnus Episcoporum Antistes, qui ante so- *Ioan. Major in specul. mihi p. 787.* lennes epularum preces, in mensâ ficus conspexit, quæ maturâ dulcedine suâ invitabant ad raptum. Vidit, & unam

unam sustulit. Sed antequam ficum inferret ori: Heus, inquit, ô domina gula, nimiùm præcipitas. Hæc tibi mulcta esto, ficubus hodie omnibus ut abstineas.

Sic discitur abstinentia, quando sic crebriùs punitur gula. Et quid corpus, pigerrimum pecus, in saginam damus? Aliter docemur à temperantiæ doctore Christo, aliter à Christi discipulis, aliter à sanctissimis quibusque viris. Quid memorem illos Eremi Angelos Pachomium, Hor, Apollonium, Theonem, Posidonium, Onuphrium, Macedonium, Pionem, Palæmonem, Timotheum, Pambonem, Dorotheum, torque alios, quorum aliqui annis plurimis pane arcto & aquâ brevi victitârunt, alii etiam pane abstinuerunt, & herbis duntaxat crudis, aut sale & aceto leviter inspersis, vitam tolerârunt, plerique omnes vix unquam cocti aliquid gustârunt. Hinc notum illud Hieronymi: *Languentes etiam Monachi frigidâ utuntur, & coctum aliquid accepisse luxuria est.* Recens aqua Creticum fuisset non paucis, qui scilicet præter rorem, potum alium omnem ignorârunt. Apud hos nihilominus, tanquam si lautissimè comessent, biduana & triduana jejunia fuerunt usitatissima. Hoc prorsus est non crapulam, sed inediam inedîâ domare.

Isa. cap. 30. v. 20.

Hieron. epist. 22. ad Eustochium.

Illa hîc singulariter observanda. Pambo jam ultimæ lineæ admotus: Ex quo, ajebat, solitudinem habere cœpi, panem gustavi nunquam. Pion quò minùs blandiretur corpori, obambulando, & carptim sumebat cibum. Hilarion post occasum solem quindecim caricas edere solitus est. Hoc illi jentaculum, hoc merenda, hoc prandium, hoc & cena fuit. Sed aliquot annis sex panis uncias & oleris aliquid, sed sine oleo comedit. Annis sequentibus solum panem cum sale & aquâ in mensulam admisit. Sed & hominis lautum videbatur. Ætate jam ingravescente herbis tantùm & radiculis vixit, leguminibus & pomis penitus exclusis. Ultimâ ætate cibus ei simúlque potus fuerunt sorbitiunculæ è farinâ & olere confecto, harum tamen singulæ quinque uncias non excedebant. Ante solis occubitum, nihil unquam gustavit, nec festis quidem diebus, nec quidem etiam in morbo.

Aliquorum sobrietas.

Abraames, Theodoreto teste, Carrarum Episcopus, quanto tempore Antistes fuit, eâ edendi parsimoniâ vixit, tantis abstinentiæ rigoribus se exercuit, ut ei panis & aqua, lectus & ignis planè supervacanea essent. Lecto non egebat, qui primam mediam noctis partem precando, alteram sedendo & nictando consumpsit. Vitam sine pane tolerari posse, diabolo responsum est à Christo. Nihil testimonii est, posse hominem sine aquâ vivere: revera tamen potuit Abraames, qui nec olera, nec panem, nec legumina igni & aquâ domita, sed intyba solùm & lactucas, aut fructus, similiáque quæ cibus & potus essent, comedit, idque tantùm vesperi. Ita pistorum & coquorum artes sibi superfluas ostendebat. In hospites autem hic ipse sanctissimus vir tam pronæ liberalitatis fuit, ut iis niveum panem & primarium, vinum generosum, olus probè conditum, nobiliores pisces, & quidquid opulentus amor suggesserat, apposuerit, & verò etiam assederit, ac Carpum egerit: partes distribuerit, calices obtulerit, ut largiùs ederent ac biberent, animaverit. Deus! tot in uno homine distinctissimas virtutes miramur: & imitari possemus, si vellemus.

Theodoretus lib. 4. hist. cap. 26. & apud Rosweid. lib. 9. cap. 17.

§. VIII.

POrrò quanti & carnibus & vino semper abstinuerunt? Beatus Dominicus decennium totum amore castitatis vino carere potuit. Beata Clara diebus tantùm Dominicis vinum libavit potiùs quàm bibit, jejunium quadragintadiale sicco pane & aquâ transmisit. Gregorius Lingonensis Præsul & gulam & vanam gloriam uno velut jaculo confodit. Nam panes edebat hordeaceos, crustâ tamen triticeâ obductos, ne singularis hæc abstinentia plausum inveniret. In aquæ verò poculum tantillum infudit vini, ut aqua saporis sui nil perderet, & tamen colorem mutaret. Ita gulam genero-sissimè vicit, & tamen ostentationem effugit, soli enim Deo placere affectavit. *a*

Alii legunt Ligonienses. Obiit circa annum.

In eandem laudem venit *b* Radbodus Ultrajectensis Antistes, qui vix ossibus hærens, biduanis tamen acutriduanis jejuniis non carnem sed ossa macerabat, nec-que solùm carnibus & vino, sed omni lautiore victu penitus abstinebat: & quò turiorè coleret sanctimoniam, onyche & auro bibebat aquam, & assiduè vultûs serenitatem præ se ferebat. Otho Bambergensis Episcopus, de Episcopus fuit, panem ad satietatem nunquam comedit.

Philippus Nerius, anno 1622. à Gregorio XV. in Sanctorum tabulas relatus, cùm annum ageret decimum nonum, hanc sibi legem fixit, ut de die semel tantùm reficeret corpus, idque non aliter quàm pane in cibum, & aquâ in potum admisâ, nonnunquam toto triduo his etiam tam frigidis deliciis abstinuit. In Sacerdotum ordinem cooptatus, manè jentavit parcissimè; jejunus inde duravit ad cenam, quæ tamen tota plus non exhibuit quàm duo sorbilia ova, vel ovorum loco leguminis aliquid aut oleris. Plura fercula eâdem mensâ nequaquam sibi passus est apponi, carnibus & pisciculis rarò, pulte aut eduliis lactariis nunquam est usus. Vinum ei modicum, & maximè dilutum. Et quod admirandum, nulli unquam ferculo arrisit. Dixi, beatum Nerium in unam mensam plus uno ferculo non admisisse; idem maximi etiam viri fecêre. Illud orbis decus Angliæ Cancellarius Thomas Morus vinum nonnisi dilutum bibebat, unico plerumque cibo vescebatur, carne bubulâ, cetera omnia tametsi numerosa fercula, velut lignea spectabat.

Carolus Borromæus purpuratus Senator hoc etiam ævo Cælitibus adscriptus, eò demum abstinentiæ se regit, ut quotidianum pane & aquâ jejunium servaret, Dominicis tantùm ac festis diebus hac lege solutis. Et hanc vitæ rationem ad obitum usque tenuit. Imò ipsos etiam festos dies in eam frugalitatem composuit, ut solis leguminibus, aut pomis, aut oleribus vescereur. Idcirco Gregorius XIII. Pontificum Gemma, Carolum non hortatu solùm, sed & jussu monuit, rigores hos temperaret. Cui Carolus rescribens, se paratissimum obedire, sibi tamen ab experientiâ constare, inediam illam valetudini quoque conducere, pituitæ & lentori, quo abundaret, siccando. Quo argumento motus Gregorius suo illum arbitrio permisit. Cœptam igitur abstinentiam perseveravit Borromæus tam rigidâ constantiâ, ut in æstivis etiam caloribus & laboribus extra consuetum tempus, non tantùm non vini quidquam, sed nec aquæ guttulam indulgeret siti. Cúmque unum aliquem è familiaribus sacerdotibus vidisset aquam bibere extra mensam, & is ori tantùm perluendo idfactum diceret, excusationem tamen non admisit, quòd gula, ni cohibeatur, facillimè fiat licentior. Quid Borromæum miramur, qui secutus est Ambrosium in eodem solio abstinentissimum?

§. IX.

IN tantâ temperantissimorum hominum varietate, si animi mei sensum proferre liceat, duplex abstinentiæ genus mihi probatissimum videtur. Primum illorum est, qui corpus ita refecerunt, ut nunquam sitiarent, semper jejuni, semper sobrii, qui cibum sibi potúmque tam parcâ manu admensi sunt, ut sempet plus appeterent, quàm sumpsissent. Horum plurimi, inter quos Pachomius, Marcianus, Isidorus Macarius, aliique plures numerandi, qui semper famelici, nunquam saturi, licet suo tempore sint cibo refecti: abstinentiæ genus laudatissimum. Alterum est illorum, qui aut nunquam

quam pranderunt, aut nunquam cenârunt. Fuldenses Monachi toto anno cenârunt numquam. Mediolanensis Pontifex Ambrosius nunquam prandit. Hîc inter eruditos lis maxima, præstetne liberaliùs prandere, an cenare: quòd si alterutrum omittendum, an expediat magis non cenare, quàm prandere.

Ego mihi in hanc controversiam judicis partes non sumam; si quid autem in me judicii, ex animi mei sententiâ, idque ob multas rationes censeo, multò sarius esse, non prandere, quàm non cenare: aut si alterum placeat, multò salubrius arbitror famem tenuissimo prandiolo ad largiorem cenam differre, quàm largiore prandio famem pellere, & tenuissimè cenare. E plurimis caussis has assigno.

Rationes cur sit salubrius tenuissimo prandiolo famem ad largiorem cenam differre.

1. Qui solùm cenat, suis ille functionibus longè aptior est, seu corpus, seu ingenium sit exercendum. Quid decantatius illo, Plenus venter non studet libenter? Sed neque corpus ad agitationes & motus aptum est, cùm saturum est. Corpus alimentis fartum nunquam erit agile.

2. Addo ab eruditorum sensu & præceptionibus, motum paullò vehementiorem omnem officere à sumpto cibo. Per diem autem motus concitatior non semper vitari potest.

3. In eo qui solùm cenat, digerendi facultas à calore lecti & vicinâ quiete longè plus habet subsidii, quàm cùm carendum utroque. Hinc aliqui de prandio meridiantur, & à somno, imò aliqui etiam à lecto calorem petunt: quod tamen omnium Medicorum calculo, ut valetudini noxium damnatur. Non dicam, ab aliis, ut indecorum & turpe rejici, quòd vigilandi horæ in languorem & somnum pessimè distrahantur.

4. Accedunt exempla cùm doctrinâ tum sanctimoniâ excellentissimorum virorum. Fuerunt in Religiosis familiis, & sunt etiamnum, quibus prandere prorsus supervacuum est visum. Neque hæc exempla difficulter imitabilia sunt, nisi cùm leges, aut Præsidum auctoritas aliud volunt. In quo genere unus mihi Plato, unus Ambrosius instar mille sunt. Sapientissimè, ut diximus, Plato censuit, bis in die saturari sine noxâ non esse: Ambrosius temperatissimè cenans prandii tempus labori & precibus consecravit, necessaria corpori minimè subtracta existimans, si liceret cenare. Neque veterum Romanorum infantiam hîc jure damnabimus, qui lautitias quidem non repudiârunt, sed prandia. Itaque & jucundissimum judicamus & salubertimum, si cenam liberaliorem aut tenuissimum, aut nullum præcedat prandium. Sed legibus & consuetudini durum est alias leges figere.

Prolixiorem hanc dissertationem Macarii dictis consigno: Vir iste sanctissimus: Viginti annis, ajebat, nunquam satis panis comedi, nunquam satis aquæ bibi, nunquam satis somni admisi. Panem ad libram, aquam ad mensuram accepi, somnum nonnisi parieti acclinis admisi. Idem alius in eremo senex de se dicebat: Ex quo monachus sum factus, nec pane, nec aquâ, nec somno unquam satiatus sum. Et hoc est, quod cogitationibus malis aditum ad me intercluserit. Abstinentia morborum & malorum pæne omnium remedium. Sed addo abstinentiæ actiones.

ACTIONES ABSTINENTIÆ.

1. Abstinentiæ est, non priùs edere, quàm fames imperet: utimur multis, non quia debemus, sed quia habemus: quoties mensam accumbimus jam antè saturi, & famem dapibus pellendam, in dapibus velut sepultam quærimus, & anxiè effodimus?

2. Abstinentiæ est sic edere ut semper esurias, sic bibere, ut non omnem omnino sitim extinguas. Nam quod Hieronymus verbis & factis docuit, parcus cibus & venter semper esuriens triduanis jejuniis præfertur.

Verissimum est jejunium, perpetua indigentia.

3. Abstinentiæ est, magnos sumptus in victum & ritamenta gulæ, & quidquid necessitatem excedit odisse ac fugere, nec unquam oblectationis, aut tantùm voluptatis caussâ cibum potúmque sumere. Abstinentiæ amantes ingemuerunt, aut etiam fleverunt, quoties huic necessitati succumbendum fuit. Augustinus: *Hoc me docuisti, Domine*, inquit, *ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam.* Tertia.

4. Abstinentiæ est, non tantùm superfluis, sed etiam quandoque necessariis, nec solùm cupediis, quæ haberi vix possunt, sed iis etiam quæ ante oculos, & permissa sunt, Dei caussâ sponte & libenter carere, sive illa pretiosa sint, sive vilia. Qui enim pultibus magis oblectatur quàm perdicibus, pomis quàm pullastris, abstinentiùs agit si pultes & poma, quàm si perdices & pullastros non tangat. Hinc Quarta.

5. Abstinentiæ est, effrenem cibi potûsque appetentiam in rebus etiam vilissimis coërcere. David aquam malè concupitam effudit. Esau deliquit non quia spadonem gallum, sed quia lenticulæ edulium, gulâ tam infreni appetivit. Quinta.

6. Hominis verè abstinentis est appetitum coërcere, non ut morbus & invaletudo caveatur, non ut marsupio parcatur, non ut inanis gloria obtineatur, non ut obtrectatio fugiatur, nec ut gratia vel dignitas acquiratur, sed virtutis amore, & ob solum Dei ampliorem honorem. Sexta.

7. Insignis est abstinentia, de quâ B. Leo: *Paullulùm*, inquit, *esuriamus dilectissimi, & aliquantulum, quod juvandis possit prodesse pauperibus, nostræ consuetudini subtrahamus.* Da pauperi, quod abstinendo subtrahis tibi. *Iejunium*, inquit Chrysologus, *tunc viget, tunc vincit, tunc triumphat, cùm duce Misericordiâ pugnat.* Septima. *Leo serm. de jejunio sept. mensis. Chrysol. ser. 2. & 8. de Iejun. & Eleemos.*

8. Abstinentiæ est, dies suos intercalares nôsse, quibus totis nihil nisi minimum cibi admittat, ut quidquid in corpore cruditatis hæret, expugnetur, quidquid in animo mali æstûs est, dometur. Hos autem intercalares dies singulis hebdomadibus, aut certè semel iterúmque singulis mensibus rigidè observare utilissimum est, & magnorum virorum exemplo traditur. Octava.

9. Quisquis ad veram cupit pervenire abstinentiam, paullatim & moderatis progressibus seipsum exploret quotidie; quod hac ratione fiet: si minus atque minus admittat tam cibi quàm potûs, & super eâ re seipsum non fallaciter examinet, dicâtque; an non sufficerit naturæ, quod proximè datum est? si sufficisse comperiatur, ergo plus aliquantulum subtrahi potest: idque tamdiu faciendum, dum ad certam ac stabilem vitæ rationem & velut ad dimensum perveniatur. Maximi refert ventriculi sui modum ac mensuram nôsse, ut quantum satis est, non vltra sumatur. Nona.

10. Verè abstinentis est ad mensam structissimam, inter lautissimas epulas accumbere, & nihilominus esurire ac sitire posse; aut ea certè, quæ gula magis appetit, non tangere. Sic Pœnorum Dux Hannibal siti maximâ, ad fontem stat, Decima.

Exercétque sitim, & spectato fonte recedit, *Silius.*

nec guttulâ quidem libatâ. Hoc est famem aut sitim reddere docilem. Ita senex Asceta nactus cucumerem, cujus appetentissimus fuerat, ante oculos eum suspendit, & ne gula vinceret, cucumerem nec quidem attigit, seipsum insuper gravissimè objurgans, quòd tam imprudenter gulosus has tales delicias auderet appetere. Sic alius senex Asceta, sitim quadraginta diebus macerans omni potu negato, lagenulam aquâ plenam ante oculos appendit. Rogatus quid hoc faceret? Ut aquâ conspectâ, inquiebat, & non gustatâ, plus sentiam supplicii, & ob id, quod spero, plus accipiam præmii. Abstinentiæ gnarus inter fercula esurit, sitit inter pocula. *Ruffinus num. 70. & Pelagius libell. 4. n. 60. Pelag. libell. eod. n. 67.*

CAPVT XII.

Rosa Plumea, seu, Contemptus mundi, & spiritûs Recollectio.

THOMAS Aquinas Theologiæ Phœbus, de Deo sic ratiocinatus est: Potest Deus, cùm possit omnia, & plures cælos plurésque mundos, illis & cælis & mundis longè pulchriores condere. Tria tamen vix possunt fieri meliora. Primum est beatorum gloria. Nihil ad omnem voluptatem vel fingi potest beatius, quàm inter æternas delicias intueri Deum, nec hoc intuitu unquam privari posse.

Tria vix possunt fieri meliora.
1. Beatorũ gloria.

Alterum est Humanitas filii Dei. Absolutissimum est hoc opus & perfectissimum. *Vidimus*, inquit Joannes, *gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.*

2. Humanitas filii Dei. *Ioan. cap. 1. v. 14.*

Tertium est, cùm placuerit Deo è Virgine facere Matrem virginitate penitus illæsâ, non potuit majori honore afficere hanc virginem, quàm cùm illam esse voluit Dei Matrem. Hinc eam Collyridiani, Epiphanio teste, † velut Deam coluerunt, eique collyram placentam uxorum operâ sacrificârunt.

3. Majore honore non potuit afficere Virginem Mariam quàm cùm voluit eam esse matrem Dei. † *Epiph. hæres. 78.*

Rectiùs beatus Anselmus: *O Domina*, inquit, *nihil tibi æquale: omne quod est, aut infra te, aut supra te est. Supra te solus Deus, infra te omne illud quod Deus non est.* Et istud Hebrææ huic virgini ab immensâ Dei misericordiâ concessum. Hæc una ex omni humanâ gente electa omnigenis virtutibus effulsit, uti demonstrare cœpimus. Virginis abstinentiam priori capite sub oculos posuimus, ejus symbolum esse voluimus Rosam gypseam. Hanc plumea Rosa sequitur, quâ Mundi contemptum, seu recollectum animi statum explicabimus.

§. I.

DE Virgine divinâ dici potuit verissimè: Erat in mundo, sed de mundo non erat. Hoc encomii divinus Magister suis discipulis assignans: *Vos*, inquit, *de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Virgo beatissima intra suos parietes se clausam continebat, nec se publico committebat, nisi cùm id necessitas flagitaret. Hebræus Isaias: *Ecce*, inquit, *virgo concipiet.* Hieronymus, aliique Hebræi idiomatis periti, hic virginem ritu solenni clausam significari ajunt.

1. Ioan. c. 15. v. 19.

Isa. cap. 7. v. 14.

Ad hoc exemplum Ambrosius: *Discite*, inquit, *virgines, in publico non commorari.* Et quia cælestis hæc virgo aliorum consortium, cognatorum etiam & parentum declinabat, ideo ad Angeli quoque ingressum pavebat: non quòd Angeli non sæpius ad eam revisérint, sed quòd tali sub schemate non venerint. Et quamvis Elisabethæ virgo trimestri sese famulam exhibuerit, partûs tamen tempore cùm frequentior vicinorum accursus, domum reversa, suo se conclavi abdidit. Omnium tunc sermo erat: Modestissima puella mundi vanitatibus nil penitus afficitur. Et hoc etiam virginis vestes loquebantur, quas Epiphanius & Nicephorus fuisse ajunt non è lanâ quam murex infecit, sed quæ colorem nativum retinuit. Quâ de re Cedrenus: *Vestes* inquit, *amplexans nullo colore tinctas.* Damascenus his accedens: *illi vestitus*, inquit, *honestus, mollitiem omnem ac luxum fugiens.* Atque hunc non nemo columbini coloris fuisse asserit. Hac frugalitate Romani veteres vestitum suum commendârunt, quem non alterius quàm nativi coloris esse voluerunt. Candidatis tantùm & mundulis illis toga incretata & recens à fullone in usu fuit.

Vestitus B. Mariæ fuit honestus.

Seu cinerei.

Virgo divina sole amicienda, sideribus coronanda, non hoc vestium ornatu eguit, ut quæ omnia detrimentum fecit, quò sibi nobisque lucrifaceret Christum.

Philip. c. 3. v. 8.

Mundum contemnere, nec dolere à mundo contemni, artis est rarissimæ. Hanc nemo efficaciùs docuit,

Christus mundum cõtemnere præcepit.

A quàm ille optimus è cælo magister Christus. Dum enim terram divinissimis suis concionibus formaret, mundi contemptum sæpe sæpius inculcavit. Eò spectant cùm consilia, tum præceptiones illæ sanctissimæ: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Et illud longè apertissimum: *Vade, vende omnia quæ habes, & habebis thesaurum in cælo; & veni sequere me.* Et jam vicinus morti ad supremam cenam suis unicè mundi odium commendans: *Si mundus vos odit, scitote*, inquit, *quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret. Quia verò de mundo, non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Amen, amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit.*

Ita sollicitus præceptor odium mundi altissimè suis impressum voluit, unde nec illecebras, nec minas, nec blandimenta, nec tormenta metuerent.

B Utroque excelluerunt, non duodeni solùm Apostoli, sed innumeri alii horum discipuli, quos verissimo nomine contemptores mundi appelles. Scripserat Arcadius Imperator Arsenio, quem olim præceptorem habuit. Erant hæ litteræ humanitatis & officii plenissimæ, quibus Imperator cùm preces tum consilia expectabat Arsenii. Neque erubuit Arcadius jam Augustus suum scelus, quod olim in Arsenium conceperat, fateri; ejúsque veniam infimis precibus rogare: adjecit insuper munus verè regium, totius Ægypti vectigalia. Hac objectâ offâ, non solùm placandum Arsenii animum speravit, sed ipsum etiam ad Imperii administrandi societatem evocandum. Ita Imperator Eremicolam rogavit, dignaretur unà secum, & Imperii oneribus gravari, & honoribus frui. Sed Arsenius, eremi dulcedine jam gustatâ, hæc omnia tam generosè contempsit, ut Cæsari nec scripto quidem responderit, licet id impensè cupienti, sed hæc paucula jusserit renuntiari: Det veniam Deus nostris erroribus. Ego quidem mundo C mortuus sum; pecuniam construere mei muneris non est, neque enim mortui nummos tractant. Æterna cogitare, id unum ad me spectat. Hoc ad Imperatorem relatum. En nobilissimum mundi contemptorem, qui nec rogatus quidem, & rogatus ab Imperatore prisinam sortem ne sperneret, manum tamen ad aratrum misam, minimè revocavit: Mundum res sibi suas habere jussit, cælum ipse oculis, cælum animo expetit.

Ægrè hoc tulit stygius coluber: quare alio usus est stratagemate, ut hunc mundo mortuum ad vitam evocaret. Venit ergo Magistrianus è paternâ domo, qui patris jam mortui testamentum afferens ad Arsenium: Pater tuus, aiebat, senator nobilissimus jam fato functus est: & en testamentum, quo te hæredem ex asse scripsit. Arsenius testamento manum injiciens, jam jámque illud laceraturus erat. Cùm alter ad pedes ejus provolutus: Oro te, inquit, per omnia sacra, ne id facias, quod mihi capite luendum foret. Cui Arsenius: Ego priùs, inquit, mortuus sum quàm pater meus: quâ ergo ratione mortuum mortuus hæredem scribit? Tolle, quidquid hoc scripti est, & abi. Ita testamentarias tabellas Arsenius remisit, quas nec inspicere quidem dignatus est. Hoc est mundo medium digitum ostendere.

Palæm. lib. 3.

D

Huic ita mortuo maximus aliorum præcipnè religiosorum virorum numerus accensendus, quibus voluptati est non tantùm spernere mundum, sed & sperni à mundo. Ex ore omnium horum pronuntiat Paulus: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Perinde si diceret: In unâ eadémque cruce mundus & ego confixi sumus. Mundus mihi tergum obvertit, & ego mundo. Par pari. Alter alteri amicum oculum impendere nec vult, nec potest. Simul quidem & conjuncti, sed tamen etiam distractissimi sumus; neutri cum altero commercium est. Me mundus, ego mundum odi & detestor; alter alteri

Galat. 6. v. 14.

crucifixus

crucifixus est. Paulum plurimi etiamnum felicissimè æmulantur.

§. II.

Anno 1597. FVit in Siciliâ in Mamertinâ tirocinii domo Vincentius Morellus, qui mortuâ uxore cum duobus filiis religioni se addixerat. Hic certæ rei caussâ in patriam missus, tertium filium in publico carcere invenit, cui opem imploranti negavit id sibi jam religioso licere. Posse ipsum, si vellet, ex iis quæ inopibus ferret, partem capere; plura præstare non esse sui juris. Profectò & iste tam mundo quàm affectui mortuus, sanguinis nexum, quod difficillimum est, perrupit. Huic addendus & ille, ad quem cùm consanguineus revisèret, nec tamen agnoscèret quem videbat, ille occasione arreptâ mortuum esse dicebat qui quærèretur. Cùm verò parum credulum haberet hominem, eum in templum traxit, & mortuorum cavernam insistens: Hîc, inquit, illius sepulchrum est: ubi scilicet sepeliendus. Ita pio dolo prolixiora cum cognato colloquia præcîdit.

Non tacendus nobis contemptor mundi maximus, & impostor religiosissimus Senatorii ordinis Alexius. Hic cælo admirandus juvenis in ipsis ædibus paternis immite sustinuit exilium, inter opes inopum & mendicorum postremus, inter delicias famelicus, in herili domo servorum ultimus, in oculis sponsæ castissimus, in manu parentum orphanus, in patriâ exul & peregrinus, in vicinià honoris abjectissimus, annis septendecim notus & ignotus, dum Romæ agebat, Româ profugus, irrisor mundi artificiosissimus. Hic verissimè de se dixerit: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.*

Gal. cap. 6. v. 14. Contemptus mundi est facilitas, qui seipsum contemnit.

Neque verò difficile illi est contemnere mundum, qui didicit contemnere seipsum: neque ille unquam indignabitur, & fremet contemni se ab aliis, qui suiipsius contemptor est maximus. Nihil hoc novi est, sapientem sperni ab insanis. Sprevit Achillem Thersites, Homerum Zoilus, Augustum Antonius, Virgilium Evangelus, Ciceronem Calvus. Et quod ex Evangelio discimus, quòdque est maximum, Servatorem Christum Herodes hominum pessimus sprevit. Quid hoc contemptis nocuit, vel contemptoribus profuit? Nihil gloriosius est, quàm à mundo aut mundi amatoribus contemni. Hos contemptus sanctissimi viri cum curâ & studio ambiverunt. Dulcius illis fuit *in domo Dei abjici, quàm habitare in tabernaculis peccatorum*, & cælo attolli.

Psalm. 83. v. 11.

Quiritium alii villas, porticus, theatra, thermas, aliáque insana ædificia struxerunt; Gregorius priùs Senator, dein Romanus Pontifex, non populari auræ, sed pietati & sanctimoniæ addictus, in Siciliâ sex condidit cœnobia; unum Romæ, in eum usum vertendo paternam domum. Visitur hodiéque is locus in monte Cœlio, inter vetustatis vestigia. Hoc ille sibi fabrefecit gymnasium exercendæ pietati, hîc sacris operatus, hîc & mundum, & quod difficilius, seipsum didicit contemnere, hîc sua omnia pauperibus impendit; calcavit terram, ut possideret cælum. Multa quidem multis dilargitus, sed plura omnino & meliora est adeptus.

Cæsar Baronius Anno 310. & Anno 362. post med. Gregorio hic adnumerandus omni jure Ovinius Gallicanus vir consularis longè illustrissimus, post Cæsares & Augustissimos Imperatores proximus. Nam privatæ fortunæ renunciare facile est; sed à divitiarum culmine honorúmque fastigio sponte decedere, difficile prorsus & arduum. In quo genere multò maximam consecutus est laudem Gallicanus, qui Romani Dux exercitûs post Sauromatas, Gothos, Thraces, Dacos Scythásque armis domitos, Constantiam Constantini Augusti filiam sibi matrimonio locatam, ac bene convenientem cum immensis opibus reliquit, contemptor mundi generosissimus. Quod ipse, quem contempsit mundus, non potuit non vehementissimè mirari. Nam Gallicanus ex Urbe ad ostia Tiberina secedens, hominum infimorum servitiis se totum consecravit, pauperum pedes abluit, mensam iis posuit, aquam manibus infudit, ægris sollicitè ministravit, ceteráque pietatis officia exhibuit. Cujus rei famâ orbe toto divulgatâ, multi undique illuc confluxerunt, ut liceret vel videre virum Patritium, Consularem, Triumphalem, Imperatoris generum ad infima ministeria sponte suâ abjectum. Quo mundi contemptu Gallicanus id effecit, ut palmam coronámque Martyrum Alexandriæ felicissimè sit consecutus. O Gallicane, ô térque quatérque vel hoc uno mundi contemptu beatissime Gallicane! Desiisti gener esse Cæsaris Constantini Magni, & factus es miles Christi crucifixi: fuitque tibi multò & utilius & gloriosius, cælesti subesse militiæ, quàm præesse Romanæ.

§. III.

SEd instituti mei non est omnes mundi contemptores in censum redigere. Quis enimverò id possit? B. Hos tales triumphos quotidie spectamus. Grandi numero quotannis nobilissimi adolescentes ac juvenes parentibus valedicunt siccis oculis, vultu constanti: prædia deserunt, purpuram abjiciunt, aurum aliis relinquunt, honori nuntium remittunt, omnes mundi delicias non tam præscindunt, quàm abrumpunt, patriæ memoriam excutiunt, mortalia omnia fastidiunt, evolántque sub signa Christi, ubi pro chartulis lusoriis librum, pro torque & annulis flagella & saccum, pro lautioribus mensis jejunium, pro plumis & molli toro rigidum lectisternium, pro largiore somno maturinum pervigilium, pro cessatione ac feriis laborem assiduum, denique pro deliciis amplexantur crucem volentes lubentes: nec habent, quod minùs doleant quàm mundi delicias evasisse; jámque illis unica est voluptas, omnibus carere posse voluptatibus.

Nisi quotidiana hæc essent, esse miracula diceremus. Sunt hodiéque in oculis viri principes, qui in Regum ac C Imperatorum aulis emicebant paullò antè, plurimis iisque honorificentissimis per Europam & Asiam Legationibus perfuncti, nunc lacernâ tritâ induti inter adolescentes tirones vilissima quæque ministeria cum voluptate obeunt, & tenui salino ac brevissimâ cenulâ contenti suavius esuriunt, quàm olim sint epulati. Vidi ego ipse meis oculis virum Jurisconsultissimum in religiosâ domo infra mensas genibus reptantem, micas ex more studiosissimè converrere. En mundi contemptum. Nam eruditus vir iste (quod facilè crediderim) dum ei Bartolus & Baldus in manu erant, si quis aureos plenâ manu sub mensam abjecisset, nec quidem aureos ita collegisset, ut postea collegit micas, cùm pavimentum perreperet.

Sed hîc animum subit, quod Paschasius, Ruffinus & Pelagius narrant de duorum Ascetarum colloquio. Alter illorum dixerat: Ego jam mortuus sum mundo. D Quem socius memorando dicto concutiens: Amabo te, inquit, circumspice, ne tibi ipse præfidas, & in foveam ruas. Nam etsi videaris tibi jam mortuus mundo, diabolus tamen nondum est mortuus. Hic non septem duntaxat artium magister est, sed innumerabilium.

Paschasius cap. 12. n. 5. Ruffinus num. 116. Pelagius lib. 11. num. 38.

Sic est profectò. Nec possum hîc, quin altùm ingemiscam, cùm secretâ æstimatione penso, quanti contemptores mundi, qui sibi jam Samsones videbantur, à Dalilâ turpiter attonsi inter amplexus mundi miserè perierint.

§. IV.

AVdite adolescentes audite juvenes & viri, audite senes. Si qui vestrûm fortassè dixerint. Ego mundo jam sum mortuus; idem ego vobis, quod Ascèta ille socio, in aurem insusurravero: Sed diabolus nondum est mortuus. Fuerunt non pauci, qui mundum à se conspútum paullò pòst blandissimis osculis salutárint, & ejuratas delitias toto amplexu receperint. Suave illis

videbatur bis perire. O inconstans mundi contemptor, quàm cœpisti bene, quàm malè finiisti, non finiendo bene! Audite ex innumeris unicum, quod dicta firmet exploratâ fide.

Anno millesimô quingentesimo septuagesimo octavo, in Brasiliâ in urbe Sebastianensi homo minimè plebejus à Josepho Anchietâ enixè petiit in Societatem Jesv admitti. Id verò se promisit facturum Pater, modò is negotia, quibus etiamnum implicitus tenebatur, transegisset. Transegit. Interim humanæ prosperitatis & mundi amor cor hominis suavissimè pertentare; religionis onera, ut intolerabilia, exaggerare; obedientiam strictissimam, paupertatis & castitatis leges difficillimas repræsentare; subjicere sensibus intermortuos honores, & æternam voluptatis fugam; continuos labores amplificare, menti omnia ut asperrima objectare; sic sensim omnem religiosæ vitæ cogitationem abolere & extirpare. Haud ita multò pòst Josephus homini fit obviam, & humaniter quærit: Ecquid ex humanis se tricis expediisset. Ille malè sibi conscius ore trepido verba componere, effugium quærere, mutatum animum velle tegere. Quod ut tectiùs faceret, amplioribus titulis, quàm par erat, Patrem compellans, se quidem impedimentis ait jam esse liberum; ceterùm statuisse in Lusitaniam redire: Illic in patriâ denuò Societatis se candidatum fore, & verò etiam in Societate moriturum. Frons bona, verba speciosa, mens alia. Intellexit Josephus hominis inconstantiam, vultúque ad severitatem composito, humerum proximè assistentis manu leniter pulsans: Sodes, inquit, quod de profectione, ais, venies quidem in Lusitaniam, tamen neque in patriâ, neque in Societate, sed in Brasiliâ morieris, & eo mortis genere, quo dignus est qui Deum invitantem spernit. Si habuisset fidem monitis, næ ille sibi optimè consuluisset. Sed debebatur aliis, opinor, inconstantiæ documentum. Rediit ille in Lusitaniam, & inde Brasiliam repetiit. Dum iter per montes facit, à comitibus seu destitutus, seu quo casu abjunctus, nusquam comparuit. Evoluto demum anno cadaver ejus arefactum ad ingentis rupis radicem repertum, & agnitum est. Res testatissima est infinitis ejusce modi tragœdiis.

Hæc iis præmia debentur, qui mundum, quem cœperant contemnere, denuò amplectuntur; qui Deum, quem cœperant amplecti, denuò contemnunt. Fidem Deo datam fregisse impunè fuit nemini.

Addo. Juvenis non solùm mihi notissimus, sed etiam quia è condiscipulis meis, familiarissimus, animi modesti, sed tristioris vultus, nec ingenii multò lætioris, mundum nauseare cœpit ingenti spiritu: dixisses sub prima melioris vitæ initia inter cælites referendum. Nam ubi longo itinere tirocinii locum attigit, hospitem illius urbis monuit, epulum quàm posset lautissimum pararet, mox optimates adfore convivas, & ne falleretur, grandi numero. Juvenis ipse quaquaversum excurrens è triviis undique mendiculorum infimos coëgit. Hos ipse velut signifer omnium in hospitium adducens, & patrifamilias sistens: Atque hi sunt, inquit, optimates mei; curemus, ne quid desit ad omnem lautitiam. Accumbitur, estur, bibitur, fami ac siti libertas summa permittitur; principes, non mendicos diceres. Postquam exempta fames epulis, convivator omnes ad patientiam brevi cohortatione instructos cum liberali stipe dimisit, ipse ad tirocinii domum abiit. Hic prima omnium rudimenta ponebat, mundi & suiipsius contemptum eximium: hîc cælum & æternitatem ita versabat animo, ut eum edita magnarum virtutum exempla (& nihil affingo) plerisque charum conspicuúmque fecerint, atque si de meo sensu fatendum est, potuit is mihi, ut condiscipulo suo, in paucis sanctus videri. Eum annis complurибus sacra familia eduxit; pòst autem, ubi minimùm metuebat, amisit. Quippe in itinere campestri animum

A nescio quæ tristitiæ nubes obruit; quæ repentè omnem hominis sanctitatem ita expugnavit, ut induviis curtatis, certè mutatis, fugam denique in patriam adornârit. Ubi pristini omnis instituti, aut immemor, aut contemptor, paucis à fugâ mensibus vindicem Numinis iram excepit. Malis enim cœpit se non solùm moribus, sed & artibus dedere: ita ut cùm vera illum pecunia deficeret, adulterinam furtim producere, eâque Rempublicam polluere cœptaret. Verùm ut nemo unus, nec diu, nec omnes fallit, in principe quadam urbe comprehensus, lueréque jussus, inter lictorum carnificumque manus, cùm duceretur, ausus est veterem suam præsentémque fortunam conferre: ac palàm illacrymatus, ab edito pegmate, sive (ut sanè erant) à funeralibus illis corvorum rostris ad populum perorare: se perfidiæ sux, desertíque nuper Numinis pœnas solvere: ac jam tum, ubi vitæ illius insignia exuissel, visum se sibi, omnem
B honestatem, Deúmque abjecisse. Factum proin detestatus ferrum recepit & occubuit.

§. V.

O Munde immundissime quàm fallax es, etiam cùm verissimus videris. Quòd Judas Iscariotes in olivéto parricidarum agmini dixit: *Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum*; idem suis immurmurat mundus: Hunc invadite, hic ipse est in victimam trahendus, quem amico osculo salutavero; hunc tenete, & ducite cautè, ne evadat. Sed mundum nemo gloriosiùs vincit, quàm qui contemnit. Mundi illices sunt, aurum, gloria, deliciæ, veneres. Contemnite. Quid enim aliud ista sunt nisi terrarum ilia, canorus aër, popina vermium, picta & bella sterquilinia? Spernite. Christus dies est, qui vos alet: Rex est, qui ornabit: lautus est, qui satiabit: speciosus est, qui felicitatum omnium cumulos largietur. Mundi gratia

Vitrea est, quæ, cùm splendet, frangitur.

C Omnia mundi fluxa & instabilia; amicitiæ illius insidiosissimæ. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Mundus

Prodigus & stultus donat, quæ spernit & odit. Horat. lib. 2. epist. 2. ad Mecenat.
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
Quod petiit, temnit, repetit quæ nuper omisit.

Aman nuper ex infimo loco evectus ad summa in Assueri regno potentissimus, & pæne ipsius regis rex. Subitò mutavit dolus, & Aman illustre pependit funus in alto. Christus suos è cruce in paradisum, mundus suos è paradiso in crucem transfert, & crucem plerumque altam æternámque. Ite nunc, & mundo fidite. Sejanus alter Tiberius & ipsius pæne Imperatoris Imperator, omnia potuit quæ voluit. Brevî favor & amor in odium verterunt. Tandem Sejanus ab ipso Tiberio, potentiam ejus auctiorem metuente, desertus & proditus, ad Gemonias scalas abjectus & unco tractus est. Ocellus antè Cæsaris, nunc hostium primus: nunc omnium pedibus calcatur, quem priùs nemo non adorabat. Esth. 3. Manil. in Rabbin. ega Am eum. Sejanus eundem.

D *Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens* Juvenal. Sat. 10. ver. 63. & 96.
Sejanus: —— sed quæ præclara & prospera tanti
Vt rebus lætis par sit mensura malorum?

Belisarius quid? post ingentes de barbaris victorias à Justiniano Imperatore oculis orbatus, è tuguriolo stipem à prætereuntibus emendicans: Viator obsecro, clamabat, da obolum Belisario, quem invidia cæcavit, non culpa. Ite nunc, & mundo fidite. Belisarius.

Thomas Morus vir longè integerrimus ad Henrico Anglorum Rege præmium laboris sui tulit securim, quâ cæsus est. Ite nunc, & mundo fidite. Nostro hoc ævo illustrium exemplorum plena sunt omnia. Non desunt oculi, nunquam deerunt hæc talia spectacula. Nimirum mundus constantissimè inconstans est; hoc uno sibi semper simillimus, quia semper perfidus. Ite nunc, ite ô mundi alumnuli, & clientuli beati, ite, & mundo fidite. Ita scilicet feles in speciem mites & ludibundæ, Thomas Morus Henrico VIII.

postquam

postquam plusculè cum musculis colluserint; eosdem ipsos & necant, & devorant. Hæret hedera tenui ramusculo? vitis & cucurbita ulmo? brevi cernes ruinam. Omnia in mundo tremula, lubrica, pendula:

Et subito casu, quæ valuêre, ruunt.

O vitreos mundi favores! Hodie mundus delicias offert, cras aut perendiè quisquilias; hodie mollissimum cervical subjicit, cras ad rigidum tribunal rapit: hodie se protectorem gerit, cras impugnatorem senties: hodie donariis te auget, cras ipsâ libertate spoliaberis. Mundo fidat, qui suaviter decipi desiderat. Verissimè dixit sapientissimus scriptor: *Ista est summa sapientia, per contemptum mundi tendere ad regna cælestia.* Thomas de Kemp. lib. 1. cap. 1. n. 3.

Non ego hîc auctiore syllabo Calybitas, aut Franciscos, aut Columbanos, aliósque mundi contemptores illustrissimos, non Catharinas, non Agnetes, non Cæcilias percensebo. Unum addo, & finio.

Anno Christiano millesimo quingentesimo octogesimo tertio, unus aliquis è primatibus Jurisconsultus, B in religiosam sese familiam dicavit: cùmque is iter necessariò per patriam haberet, mater cum magnâ matronarum catervâ, atro habitu, passis crinibus obviam iit filio, eiúsque pedibus advoluta rogavit, ne matrem desereret. Sed & viri graves eundem ad aliquot milliaria comitati sunt, ut aliam ei mentem injicerent. Sed steterit miles Christi inconcussus, divum Columbanum æmulatus, qui matrem in limine jacentem & plorantem Hieronymi, imò Christi consilio, transiit. Vox Domini est: *Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Veriss. mè hæc summa est sapientia, per contemptum mundi tendere ad regna cælestia. Ennemi in Sicilia. Matth. c. 8. v. 22.

§. VI.

NEmo veriùs contempsit mundum, quàm qui à mundo maximè cultus, hunc cultum omnem generosâ indole irrisit. Hîc ego aliam Mariam summi nominis feminam Imperatricibus, Reginis, Principibus C feminis ideam, imò & omnibus Deiparæ cultoribus imaginem exactissimam sub oculos collocare operę pretium existimo. Periculosa laus quæ vivis impenditur. Laudare mortuos Siracidæ consilio, non tantùm ad commendationem tutissimum, sed etiam sæpe ad imitationem saluberrimum.

Mariæ Archiducis Austriæ in matrem Domini cultus & pietas:

Maria Archidux Austriæ, Rheni Palatina, utriusque Bavariæ Dux, & quondam Serenissimi Austriæ Archiducis Caroli conjux, Augustissimi Imperatoris Ferdinandi II. mater, &c. singulari cultu ac pietate (quod hoc loco maximè observandum) in matrem Domini ferebatur. Hinc quotquot sanctimoniâ & religione nobiles per orbem ædes Matri virgini sunt dicaræ (sunt autem quamplurimæ) tot pæne suâ munificentiâ coluit & ornavit Archidux Maria. Testis in Bavariâ jam ipsis in cunabulis virgunculæ adhuc religiosis studiis cultus *Mons sanctus*. Testis *Oetinga*, divinæ Virginis præsidio ac beneficiis clarissima. Testes in Styriâ *Cellæ Mariana*. Testes remotiores illæ, & orbe toto nominatissimæ, *Lauretanæ domus* in Italiâ, *Montis Serrati* in Hispaniâ, *Chastocoviæ* in Poloniâ, & aliæ denique, quas illustribus suæ liberalitatis monimentis præsens, absens Archidux Maria illustravit. Testes demum religiosæ Partheniorum Sodalium Congregationes, vel quæ in Bavariâ, vel quæ Græcii florent. Hîc certè Augustum suum nomen Princeps est professa, hîc Serenissimos liberos censeri voluit, adeóque magnâ voluptate præsidere vidit, hîc omnes Sodalium statas ac solennes religiones ita constanter & exactè tenuit, obivit, excoluit, hîc tot suæ magnificentiæ pignora reliquit, ut vel ab unâ hac Mariam Sodalitii gratiâ, amore, cultu, *Mariæ* nomen meruerit.

Res gestas hujus Heroïnæ alibi locorum carmen eruditum & emblema varium celebravit. Nos hîc soluto gradimur pede, quem paullulùm lubet protollere, non tantùm ut ubique gentium suus stet virtuti honor post fúnera, sed etiam ut nostris misceamus Rosis Archiducem Mariàm, omni virtutum genere fragrantissimam Rosam, & reverà dignam, quæ ad accendendum imitationis studium oculis omnium proponatur. Numeremus tam odoriferi floris folia.

Virtutes: 1. Humilitas.

I. *Humilitas*, seu animi submissio, & modestia in sensu, inter virtutes si non summa, certè prima & dux aliarum. Hîc Cassiodori optimam vocem exaudio: *Sic est in Principibus Humilitas gloriosa, quemadmodum in mediocribus odiosa jactantia.* Probè se Archidux Maria circumspiciebat, in seipsam descendebat, pernoscebat mortalem se natam, utique & moriturum deprehendebat, cavebat ne alterutrius fortunæ vel splendore vel caligine pius ille perstringeretur intuitus; impressum altè præsagium animo alebat, quod Psaltes comminabundus occinit Principibus: *Ego dixi, Dii estis; vos autem sicut homines moriemini.* Denique his cogitationibus ad omnem sui despicientiam se componebat, & cùm in aliis officiis Christianis vinceret æquales, in hac humilitatis contentione quotidie superabat seipsam. Ex hoc fonte incredibilis in despicabiles ac miseros homines facilitas, pari cum charitate juncta emanabat. Nosocomia & pauperum tabernas frequentiùs an studiosiùs adierit, definire non ausim. Ibi verò tanquam in regno suo triumphabat Humilitas. Non vultum obducebat, non avertebat oculos, non pellibus aut manicis involvebat manus. Neminem horrebat, non scabiem, non fœdiores morbos declinabat. Solabatur singillatim, prensabat etiam non minùs feriò ac benevolè, quàm parentes solent suos liberos. Nunc ulcera suis ipsa digitis contrectabat, quod in sanctissimis viris ac feminis miramur, nunc puris eluviem comprimebat. Cibum deinde Princeps instruebat ipsa, dividebat, pauperúmque trepidas manus ad patinam ducebat. Famulabantur matris exemplo filii & filię, & sollicitum in hos egentes Christos amorem à Sereniss. parente suaviter & efficaciter discebant, oculis & auribus hac disciplinâ imbutis. Pergebat interim mater, quadras & lances, & opsonia subjiciebat, pocillabatur, lectos postmodum non levi brachio adornabat: verbo, ancillabatur. Jis etiam, qui à fortunâ vel miseriâ pejùs multati, pecuniam sine teste, velut aliud agens, cautè ac præter ordinem in sinum conjiciebat aut in manum, ut & suæ gloriæ, & alienæ simul invidiæ unâ fideliâ obstrueret Humilitas. Neque hæc tantùm in mendicorum tuguriis, sed & domi egit semper Archidux Maria, & à Serenissimis liberis agi voluit. Tantum aberat à primo ejus limine omnis fastus & superbia. Nimirum hoc est mundum contemnere, hæc illa fides oculatissima, quæ Christum in suis agnoscit; hæc vera sui despicientia, hæc Humilitatis illustrissima sunt paradigmata. Humilitas honorata Bernardo grande fuit miraculum. En Rosam vel ab unico eóque primo folio æstimandam. *Psalm. 81. v. 6. & 7.* Erga patres & ægros obsequium.

2. Religionis amor.

II. *Religionis amor.* Divinas ædes assiduè frequentabat Archidux Maria, ad sacras aras prolixè ac palàm advolvebatur, supplicationes solennes sæpissime deducebat, in quibus ita cum liberis Serenissimis aderat, ut hoc spectaculi à peregrinis miraculum, à vulgo stuporem, à piis subinde lacrymas, à sequioribus etiam approbationem extorqueret, ut denique Augusto pietatis exemplo commoveret universos. Placet etiam verbum ore aureo dignissimum, in immortalis memoriæ tabulis adamante signandum adjicere. Movebatur res quæpiam non summi momenti, iis tamen, qui nomen priscæ religionis salvum vellent, offensionem non levem paritura. Hîc Archidux Maria velut murum aheneum pro domo Dei sese objiciebat, & cùm imperio non satis posset, opem à Constantiâ sumebat. Sanctè igitur ac graviter palàm etiam affirmabat, se potiùs compositis in dorsuariam corbem liberis, iisque in humeros assumptis, avi- Erga fidem Catholicã constantia.

ptis, avitas Bavariæ terras repetituram, vel solam, quam ut aliquid admitteret, quod Catholicæ integritatis amâtes ullâ offensiunculâ posset turbare. Verbum bonum, neque fide magis ac religione quàm constantiâ venerandum. En Rosam foliis nequaquam deciduis vernantem.

3. Zelus animarum.

III. *Zelus animarum.* Singulare in hominibus Christo conciliandis à singulari charitate profectum studium adhibebat Archidux Maria. Quos enim pravæ religionis aut vitæ morbo sontico tactos intelligebat, omnibus piis artibus, ad mentem ut redirent, moliebatur. Appellabat comiter, conferebat graviter, familiariter proponebat meliora dogmata, mores sanctiores. Denique ut homines errore captos à salutis æternæ naufragio vindicaret, cum Apostolo omnibus omnia fiebat, in omnes sese formas induebat: majestatis nonnunquam immemor, charitatis semper tenacissima, idque solerter prorsus intelligens, pro variâ laborantium habitudine, varia tentanda esse remedia. At enim ubi pervicaciorem quempiam sentiebat, sacram etiam movebat anchoram; adibat; solabatur, opitulabatur, commonefaciebat, rogabat denique & obtestabatur. Sed & exorari interea Deum nuncupatis clam piis votis ac precibus, tum interpositis incruenti sacrificii sacrosanctis mysteriis, curabat. Quæ verò & quanta mulier? Eo nomine, eâ dignitate, tanto jam natu Princeps. Ita verò illustria curabat capita, ut nec viles quidem homines & pars vulgi ultima ab his studiis excluderentur. Nimirum ut animos à vitæ aut religionis pravitate ad Dei cultum converteret, voto, suasu, consilio, ope, auctoritate, modis omnibus satagebat. Nec enim illud Apostoli nesciebat: *Si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum, scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Archiduci Mariæ summi momenti labor fuit, lucrari animam vel unicam.

Studium ut à vitæ aut religionis pravitate homines ad Dei cultū converteret.

Iacob. c. 5. v. 20.

§. VII.

4. Cultus & usus frequens SS. Eucharistiæ.

IV. *Cultus & usus frequens SS. Eucharistiæ.* Mirum est, quanto, quàm divino cultu augustissimum hoc mysterium Dominici corporis & sanguinis complecteretur Archidux Maria. Germanam Rudolphi I. gentis Austriacæ conditoris, ac Romanorum Imperatoris prolem tanto post intervallo cognoscere. Cujus Herois inter eximias alias virtutes, ea est immortalitati litteris ac memoriâ omnium commendata, quòd incredibili religione sacrosanctam Eucharistiam coluerit. Majorum non dissimilis Princeps Maria, Græcii in Sodalitio Corporis Christi annumerari voluit. Aspectum mysterii hujus non aliter semper expetebat, quàm anhelus aliquis viator mediis æstibus peroptat gelidum fontem. Singulis quibusque Dominicis diebus noxas ritè confessa, sacram synaxin instituto non religioso magis quàm constanti frequentabat. Ut omittamus intercurrentes divorum nominationum anno vertente celebriores festos dies, quibus eandem sacræ Exomologeseos ac Communionis religionem non obire religioni sibi duxisset. Jam verò Serenissimos liberos, ubi primùm per ætatem licuit, divinæ huic mensæ admovebat, ut matrè ad eandem pietatis palæstram assuescerent. Sed & universum illum aulæ suæ familiarem populum quàm posset frequentissimè divini panis fieri participem studebat. Quàm jucundum fuit hoc piis olim spectaculum, cùm præeunte ad cæleste hoc epulum Serenissimâ Archiduce, liberisque unà comitantibus, succederet ordine prolixo aula universa! Optimè Vellejus dixit: Facere rectè cives suos Princeps faciendo docet. En iterum Rosam non solùm speciosam oculis ad voluptatem, sed & fructuosam animo ad sanitatem.

Cura ut liberi ad communionem assuescerent.

5. Modestia in cultu.

V. *Modestia in cultu.* Cultus vestium Archiduci Mariæ semper infra mediocritatem omnis fuit, maximè ab illo fatali divortio, quod cum Serenissimo conjuge mors ei fecerat. Sed & anteà, velut altera Esther Deum affari poterat: *Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ, quod est super caput meum in die ostentationis meæ, & quòd nunquam lætata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus.* A conjugis morte Archiduci Mariæ labor omnis (nam hostis infestissima inertis otii semper exitit) & industria, & cultus, & fusi, & flamina, & acus, & purpura, & aurum, & gemmæ ad sacrificas vestes, ad altarium frontalia, ad supellectilem sacram, ad cultum denique sacrorum ex aliis consecratis translata sunt. Ut nihil augustis illis manibus elaboraretur, nisi sacrum mox futurum. Eodem hoc stylo Serenissimæ Archiduces filiæ apud matrem educabantur. Labor & opus urgebatur, segni otio penitus exclusa. Atque hinc factum, ut nulla Græcii, nulla in illarum provinciarum ullis civitatibus templa, pauca etiam in pagis fortassis obscurioribus reperirentur, quæ non præ se ferrent & venerarentur Augustæ illius Archiducalis manûs monimenta. Taceo vicinas provincias, ad quarum ædes sacras simili operosâ largitate cohonestandas illa eadem & industria & beneficentia se prorogavit: ut meritò multis miraculo fuerit, Principem sui splendoris ac cultûs tam negligentem, cumulando sacrorum apparatui tam effusè studuisse. Fuerit ergo in elogiis Reginæ Olympiadis, quòd ea maternis manibus chlamydem, aliâque regia ornamenta filio Alexandro texuerit atque adornarit, certè in laudibus Mariæ Principis immortalibus ea semper enitescet, quòd illius labore ac operâ Numinis aræ ac templa, dignitatem ac lucem novam non mutis Marianæ virtutis argumentis acceperint. Hanc in cultu modestiam mirificissimè commendavit illa, quam paullò antè laudavimus, modestia in sensu. Inaudita fuit Archiducis Mariæ in feminas parturientes benevolentia, facilitas, officium, opera. Sanè ab hujus Principis præsentiâ solatium, à memoriâ beneficium puerperæ Græcii pæne omnes exposcebant. Nec votis inanibus. Cui enim vel vilissimæ mulierculæ vocatæ excusâvit præsentiam, consilium, imò etiam, si peterent, ulnas & manum? Aut quas non in vilissimas casas, omisso aulæ ministerio, cum familiaribus matronis ad signum & votum advolavit? ut se vel obscurissimæ cujeque matrifamilias in pariendo præstitem daret. Quoties interclusâ sibi atque interdictâ quiete solidas noctes his officiis condonavit? Quamvis contingebat aliquando, ut longâ expectatione (quod fit) defessa Princeps, corpusculum in vile aliquod anguſti tugurioli stratum conjiceret, ut ad manum laboranti puerperæ, & ejus aspectum suspiranti semper adesset. Vidit hoc, & audivit Græcium; vidit & erubuit tantam in suâ Principe cum charitate tantâ junctam animi submissionem, & in sensu modestiam.

VI. *Vigilantia.* Monens suos graviter Christus: *Sint lucernæ ardentes in manibus vestris:* ut iis instructi Dominum adventantem multo cū lumine præstolarentur, exciperent, deducerent. Audierat hoc frequenter Archidux Maria. Sed & illud Salomonis de muliere forti: *Non extinguetur in nocte lucerna ejus.* Quid ergo? Statuit, ut in ceteris, ita hoc in genere Heroïdem illam sibi æmulandam. Igitur lucernam eo sibi artificio concinnari voluit, ut in eâ lumen, citra cujusquam operæ aut manûs adminiculum, etiam sine periculo nocte totâ perseveraret indefessum. Quorsum hoc? inquis. Non paupertas solùm, sed & pietas ingeniosa est. Tam ardens precandi studium in Archiduce Mariâ semper viguit, ut id neque die exhauriri neque de nocte posset extingui. Quotidianum erat duarum, vel amplius, horarum matutinis precibus sacrosanctum Missæ sacrificium antevertere; illi deinde, quod diebus singulis ex more ter oblatum ferebatur, religiosè interesse; nisi fortân itineris difficultas rem divinam bis duntaxat pateretur peragi. Duarum horarum precibus & triplici sacrificio piorum librorum succede-

6. Vigilantia. Luc. 12. v. 35.

Prov. 31. v. 18.

Ardens precandi studium.

Noctem ab illum.

succedebat lectio huic Principi familiarissima æquè ac jucundissima, quam etiam inter epulas, cùm corpus privatim reficeret, sibi voluit adhiberi. A prandio discussis negotiis stata ac dilucida redibant orationum intervalla; ad noctem rediit illa pervigil, de quâ loquimur, lucerna, & cum illâ præteritæ diei discussio, examen conscientiæ, precationes aliæ, ex propriâ Principis religione assumptæ, piæ illæ ac diuturnæ. Inde noctis continuum & quies; tenebræ nunquam: pervigilabat enim constans lucerna, neque oleum & operam perdebat felix hæc pietatis administra. Nam ubi de more Archidux Maria expergiscebatur, mox ad precum libellum, qui semper ad manus, & ad oratoriolum, quod imminebat lateri, se lectulo subducens, conferebat. Hinc vota, hinc gemitus & suspiria, hinc precationes & sancta desideria, hinc ea quorum fidelis lucerna illa & taciti parietes, & muta noctis silentia fuerunt conscia. Simili religionis nomine Gregorius Magnus laudat Symmachi Romani Consulis filiam. Hæc marito mortuo religiosissima jam vidua noctu gemina candelabra ad lectum habuit lucentia, quæ nocturnas preces adjuvarent; neque enim solùm spirituales, ait Gregorius, sed & corporales tenebras amica lucis oderat. Laudent alii Aristophanis, Epicteti, Cleanthis, Demosthenis lucernas; extollant Theodosium Orientis Imperatorem, cui ad historicas lucubrationes lucerna fuit, quæ suo se artificio movebat & alebat, oleumque sibimet affundebat, ut quod flammula pastu assiduo hauserat, instauraret, ne ministri ob nocturnum famulatum insomniâ vexarentur. Laudanda hæc omnia; his tamen omnibus, si quid rectè judico, Marianæ lampadis jubar videri debet illustrius, quòd illud non ad eruditionem profanam, sed ad solidam Christianámque pietatem Archiduci Mariæ præluxerit.

Greg. lib. 4. dialog. c. 33.

Acta Sanctor. Matthæi Raderi c. 6. mihi p. 36.

§. VIII.

7. Cura pudicitiæ.

VII. *Cura pudicitiæ.* Pudicitiam inter aulæ delicias & luxum tueri integram, difficile negotium. Ubi mollior vestitus, liberalior somnus, copiosior victus, ubi licentiores excurrunt oculi, minùs adstrictæ sunt manus, & ipsa vivendi ratio delicatior, ibi cura pudicitiæ longè difficilior. Ea enim virtuti huic indoles, ut inter dura & aspera servari possit sanctiùs, quàm inter mollia & amœna. Flos est tenerrimus pudicitia, solo tamen gaudet asperiore & minùs pingui. Et olim certè jactabatur vulgatum illud: Exeat aulâ, qui vult esse pius, qui pudicus. Hoc igitur illustre, hoc aureis gemmeisque notis dignum, tantum in unâ hac Heroinâ virtutis & industriæ fuisse, ut in amplissimo suo Parthenone, gynæceo nobilissimo, ætate, formâ, opibus, deliciis, omnibus denique nominibus regium in morem florente, inviolatam integritatis existimationem possideret; eámque tantam quantam vix inter paupertatis angustias sit reperire. Hoc Archiducis Mariæ fuit ingenium, ea viguit domestica disciplina, ut provocare liceat ad ipsam famam, quæ Archiducalis gynæcei alumnas virgines tam prolixè simul ac gloriosè semper est prosecuta, ut is felicissimum se matrimonium contraxisse crederet, qui ex illâ Palatinâ familiâ domum duxisset uxorem. En Rosam pudicitiæ laude insigniter odoriferam.

Lucanus lib. 9. Pharsalicor. Ictis, Intrat in aulam, qui vult esse pius.

8. Humanitas & clementia.

VIII. *Humanitas & Clementia.* Persarum Reges ventositate miseræ vanitatis, ut Rupertus loquitur, eò progressi sunt, ut adorari se vellent, suos mancipiorum pæne loco numerarent, sui videndi copiam non temere vulgè facerent, terrámque regiis pedibus attingere nefas ducerent; si quis injussu regio eos accederet, propiúsque subiret, capitale id ei esse juberent, ut scilicet plus homine putarentur aliquid habere. Statira tamen Artaxerxis Mnemonis conjux volente conjuge eâ fuit clementiâ & facultate, ut cùm prodiret in publicum, lectică patente velóque latè reducto id faceret, quò adeundi omnibus ac supplicandi locus esset. A simili humanitate & clementiâ commendatur Archidux Maria; hæc facillima fuit aditu, qui ad eam pronus semper & patens, iis etiam qui aliàs solo tenuitatis, miseriarum ac vilitatis suæ meritò à Principum limine adeóque aspectu solent arceri. Nihil illa ferebat iniquiùs, quàm Majestatem suam inhumano fastu afflatam. Procul ô procul toto cælo ab Archiduce Mariâ typhus ille Persicus. Meminerat, Principes, & qui in summo Magistratu sunt, tam studiosè inferioribus accedere debere, quàm benevolè ipsi vellent à Deo admitti. Sciverat illa Principum accessus miseris non obstruendos, aures neutiquam obsepiendas, si quidem & ipsi cuperent propitium & facile Numen invenire. Revetà hoc in genere Deus plerumque mores humanos induit, repellit eos, qui à se alios repulerant; non audientes nec ipse audit. Quod inter plura sapienter Justinianum Imperatorem admonuit Agapetus. Hinc Imperator iste singulari præditus comitate cuivis facillimè adeundi & compellandi se potestatem faciebat. Adrianus Imperator erga humillimos etiam mirè civilis & humanus, detestabatur eos, qui dicerent: Principis Majestatem ubique servandam. Trajanus Imperator monentibus amicis, quòd parum memor Imperatoriæ Majestatis, nimiùm sese omnibus exponeret: Talem, ajebat, præstabo Imperatorem privatis, qualem optarem ipse privatus. Meminerat Archidux Maria, à Maximiliano I. Austriaco, Principe humanissimo, verecundos & timidos ita quandoque animatos, ut ii liberè velut filii cum parente, quod vellent, pertractarent. Meminerat, Rudolphum I. Cæsarem Austriacum hæc verba ad suos usurpare solitum: *Simite homines ad me accedere; neque enim ideo ad imperium evectus sum, ut arculâ circumclusus delitescam.* Meminerat, janitoribus Imperatoris Antonini, ideo Pii, plus olim laboris fuisse in admittendis hominibus tenuissimis, quàm in submovendis ponendum? Meminerat hæc Archidux Maria, eáque omnia uno suo exemplo præstabat. Admittebat supplicabundos ad lecticam, & ad manum cum Statirâ, ad conspectum & ad aures cum Rudolpho, ad domum & ad penetralia cum Antonino; nec tantùm admittebat, sed ad Sereniſſimos Archiduces Carolum maritum, Ferdinandum filium adducebat, interpretem agebat, anxiè, velut suam ipsa causſam peroraret, miseros commendabat. Subinde gemitus, piæque inter singultus & suspiria querelæ, ipsæ etiam lacrymæ obtestantibus comites nonnunquam accedebant. Quandoque, quod obstupescas, flexis genibus Archidux lentam paullulùm ac difficilliorem misericordiam extorquebat. Non hîc ad calculum revocandum, quoties & quibus Archiducis Mariæ benignitas saluti fuerit, quàm multos omnis ordinis ac sexûs à mœrore ac luctu, à capitis & famæ dimicatione ad vitæ & existimationis, lætitiæque integritatem revocarit. Habemus Rosam florum omnium verè Reginam.

Acceſſus ad eam omnibus patens.

Patronam se gerebat pro pauperibus.

9. Eleemosynarum largitas.

IX. *Eleemosynarum largitas.* Hic multa paucis licebit exequi. Infinitas eleemosynas in pauperes erogavit Archidux Maria. Senserat hæc beati Pontificis Leonis monitum, & sibimet quasi totidem syllabis imperatum acceperat: Idcirco te Deus abundare voluit, ut per te alius non egeret. Quâ in re auream Tobiæ præceptionem fidelissimè servavit: *Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue.* Non damnavit opes tenebris, nec antris abdidit divitias, sed in multos, Senecæ dicto, liberalitatem suam censuit dividendam; nec segnis aut lenta id factitavit, prompto liberóque animo in egentium turbam sua munera effudit; abundanter tribuit. Nec domi tantùm & in urbe liberalitatis hujus fontes sunt enati, peregre quoque cùm iret, munificentiæ siæ retinens *dispersit, dedit pauperibus: Ubicunque*, ait Seneca, *homo est, ibi beneficio locus est.* Hic verò dicet: licebit: ibi beneficio locus fuit, ubicunque Archidux Maria fuit. Quamquam & solis instar ibi sæpius arcanâ

Tob. cap. 4. v. 8.

Psal. 111. v. 9.

Seneca de beatâ vitâ cap. 24. mihi pag. 247.

Alii Memor. v. de laude Memoria Alexand. Neapol. l. 2. tit. dicer. fam.

Omnia pietatis instrumenta, vel necessitatis amulera inter eleemosynas numeravit.

arcanâ & beneficâ vi sentiretur, unde splendore ac majestate plurimùm abesset. Nec solùm pecunias & argentum, sed etiam vestes, esculenta, poculenta, medicinas, pharmaca, precum libellos, icones sacras, omnia denique vel pietatis instrumenta, vel necessitatis amuleta inter eleemosynas censuit numeranda. Hæc enim quotidie plenis calathis Maria in egenos sparsit. Difficile est vel linguâ vel calamo satis efferre, quoties, quàm largè nudis vestitus, famelicis cibus, peregrinis commeatus, viduis census, scholasticis sumptus annuus, ægrotis medicina, Nosocomiis epulum, captivis lytrum, reis solatium, puellis dos, pupillis domicilium, verecundis pauperibus subsidium nummarium, omnibus denique opem Mariæ Archiducis flagitantibus ingesta sint munera. Quoties ii, quos pædore, fame, pudore jam propè enectos privati parietes sepelierant, inopinato tanquam Dei beneficio lucem antea exosam, jâmque fugientem animam tenuerunt? Quoties aliqua vilis anima, cunctis nuper opibus destitutâ, mox per Archiducem restituta, vindici suæ atque assertrici acclamavit: Ad tua, Princeps, dona revixi? Denique familiaris adeò ac germana fuit Archiduci Mariæ misericordia, ut cum Hussæo Principe licuerit illi dicere: *Ab infantiâ meâ crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum. Si despexi pereuntem, * eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium, mearum calefactus est.* Ita certè multis pòst annis ipsa egenorum ergastula, ipsi sontium carceres, ipsa prochodochia, ipsa paupertinæ plebis prytanea & orphanotrophia non alio quàm *Matris* nomine Archiducem Mariam appellarunt, & ejus mortem anteà communi sensu ac lacrymis veluti suam orbitatem ac solitudinem deplorarunt. O Rosam non pulchram solùm & formosam, sed innumeris perutilem & fructuosam!

Iob cap. 31. v. 18. & seqq.

** Præternumero.*

Egenorum mater appellata.

§. IX.

10. Prudentia.

X. Illustris ac prædicanda semper fuit Archiducis Mariæ *Prudentia*. Cujus fructum, ut decuit, primum ac maximum percepit olim Serenissimus Carolus Archidux Mariæ conjux, qui magnâ voluptate animi expertus est, quàm verè dixerit Chrysostomus: *Nihil potentius muliere bonâ & prudenti, ad instituendum & informandum virum quodcunque voluerit: neque tam leniter amicos, neque magistros, neque Principes patietur, ut conjugem admonentem atque consulentem. Habet enim voluptatem quandam admonitio uxoria, cum plurimùm amet, cui consulit. Multos possum afferre viros asperos & immites, per uxorem mites redditos & mansuetos; ipsa enim si prudens erit & diligens, omnes vincet, & conjugis superabit diligentiam.* Hoc igitur non solatii tantùm, sed & emolumenti est marito ab uxoris prudentiâ. Salomonis effato: *Domus & divitiæ dantur à parentibus; à Domino autem propriè uxor prudens.* Quid porrò in illo interregno, antequàm Serenissimus Ferdinandus Archidux solenni ritu inauguraretur Princeps, quàmnam prudentiam in Serenissimâ Mariâ tunc gubernante desiderarunt provinciæ, quam non repererint? Quamvis enim justo & gravi mœrore configeretur, quamvis domesticarum curarum non leve pondus incumberet, quamvis Turcarum vicinia ferrum, flammas, vastitatem indiceret, adeóque inferret, quamvis intereà tot tempestates coquerentur, Maria tamen semper illud in muliere admirandum, in Principe necessarium ornamentum præstitit, Prudentiam, eamque tam integram & exactam, ut in eâ unâ provinciæ aliàs destitutæ felicitatem suam mirarentur. Et quantum Ferdinandus Archidux etiamnum juvenis ad gubernaculum admotus in unâ Matris sapientiâ, præsidii semper collocatum esse judicavit? Quoties hæc ipsa mater intricata negotiorum volumina mirâ consiliorum suorum dexteritate retexuit? Quoties altâ quadam mente impendentes rerum adversarum turbines ac procellas & prævidit, & quantum homini fas, etiam antevertit? Prudentissima profectò ac solertissima fuit Princeps, cujus ea vigilantia & sagacitas animi semper eminuit, ut pro omnium incolumitate perennes sibi vigilias ipsa videretur indixisse. *Sapiens mulier ædificat domum suam.*

Chrys. tom. 3. hom. 60. in cap. 10. Ioan. mihi pag. 247.

Prov. c. 19. v. 14.

Prov. c. 19. v. 14.

XI. *Justitia.* Salomone teste, *initium viæ bonæ facere justitiam: accepta est autem apud Deum magis, quàm immolare hostias.* Justitiæ, virtuti regiæ, plurimùm semper studuit Maria Princeps, inimica litium, pacis ac tranquillitatis amantissima. Hinc istud genus hominum, qui linguas litibus exercent, & sua foro vendunt jurgia, ad æquissimas, quas potuit, juris leges semper revocatos esse voluit. Senserunt hujus vim virtutis infelices illæ animæ quas prolixissimæ fori concertationes in annos & pæne sæcula protractæ, omnibus propè fortunis solent evertere. Senserunt plurimam opem pupilli, viduæ, egeni, qui adversùs omnem vim, fraudem, injuriam certissimum semper ac tutissimum in Archiducis Justitiâ repererunt asylum. Patebant semper Augustæ fores non ad querelam modò deplorandam, sed etiam ad reportandum solatium, ad impetrandum auxilium. Neque id solùm eâ tempestate egit Maria, cùm devoluto ad se potestatis & imperii fasces sustineret, Serenissimo Ferdinando filio nondum rerum potiente; verùm etiam eo jam feliciter imperante cursum eundem tenuit, & quasi novam Græcio Pulcheriam dedit, singulari simul pietate ac justitiâ universam informans aulam. Titus Imperator, quod Tranquillus memorat, justitiæ tenax nulli civium quidquam ademit, alieno prorsùs abstinuit. In ceteris verò desideriis omnium hominum id obstinatissimè tenuit, ne quem sine spe dimitteret. Quin & domesticis admonentibus, quàm liberaliùs polliceretur, quàm præstare posset: Non oportere, ait, quempiam à sermone Principis tristem discedere. Hæc Archiduci Mariæ ex æquo convenire affirmaverim: neque verò tantùm nemini quidquam ademit, & alieno abstinuit, quod Justitiæ, sed & sua ultrò dedit, quod liberalitatis est; ita porrò suum cuique jus distribuit, ut ab eâ nemo mœstus recesserit. Optimè dixit Cyprianus: *Justitia regis* (nos, Justitia Archiducis) *gentis munimentum, gaudium hominum, egenorum solatium.* En Rosam mille usibus paratam.

Prov. c. 19. v. 14.

Cyprian. de duplici cam. abl.

XII. *Fortitudo & Constantia.* Quot Fortitudinis & Constantiæ, quámque illustria vivens moriens Maria Archidux trophæa sibi posuerit, viderunt multi, dixerunt nonnulli, mirati sunt universi. Stetit hæc Heroïs media inter tot suorum funera. Stetit Archidux, nec ad parentum, fratrum, sororum mortes concidit. Vidit hæc mater sex liberos suorum obitu immaturo tolli, clausitque iis oculos inversâ lege naturæ, à quibus suos extremùm claudi cupiebat; hæc quidem acerbè sensit, nec tamen in saxum obriguit, mariti manes composuit; nec luctu indecoro victa est, nec in flammas desiluit, ut Indorum feminæ ad maritum mortuum jam cremandum; *a* nec parieti caput impegit, nec ejulatu nunquam desituros edidit, ut Pericles filio Paralo defuncto; nec ardentes ore carbones hausit, uti Portia M. Catonis filia; nec cineres extincti conjugis bibit, uti Mausoli Artemisia. *c* Quid hæc dico? Nihil à sanguinis dignitate, nihil à virtutis opinione, nihil à religionis gravitate alienum admisit aut indignum. Prætermitto calamitates publicas, insultus hostium, incursiones Turcarum, patriæ pericula, finium vestationes, munitiones occupatas, expeditiones nostrorum infaustas, intestina dissidia, flammarum & sanguinis confusionem, stupra, tumultus propinquos, & ceteram malorum Iliadem, ad quæ velut ad Lydium lapidem Mariæ constantia præclarum sui periculum fecit. Quidquid enim vel ad excitandas noxas, vel ad virtutem exstimulandam, vel ad probandam patientiam vi superûm in illam immisit, totum

Fortitudo & Constantia.

a Fabri. cap. 6. mihi pag. 51.

b Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 5. mihi pag. 479.

c Fabri. cap. 6. mihi pag. 479.

totum ejus Constantia & Fortitudo excepit, toleravit, vicit. Quamvis enim non ad omnem malorum varietatem prorsus occalluerit, quod & Job de seipso fassus; *Nec fortitudo lapidum*, inquit, *fortitudo mea, nec caro mea ænea est*; animum tamen præsentissimâ sibi semper fortitudine ita obfirmavit Maria, ut in adversis omnibus cum eodem Jobo tam fortiter quàm constanter dixerit: *Sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum*. Tot scilicet decumani fluctus in scopulum Marpesium illidebantur. Solùm in tanto tot ærumnarum impetu generosus interdum gemitus excutiebatur: *Hem! ut graviter hic casus me premit!* Premebat tantùm, non opprimebat. Animus invictus inter tot obstantia eluctabatur ad alta, & ad sui originem Deum, cui sese suámque voluntatem omnem pientissima Princeps ex toto submittebat. Hanc infractam Christianæ fortitudinis palmam non tantùm toto vitæ curriculo, sed etiam inter acutissimos letalis morbi dolores retinuit Maria. Horrorem mortis jam antè diuturnâ, ut opinor, consuetudine deposuerat. Quâ in re illud argumento est: Mortualem vestem, quâ operiri voluit moribunda, annis aliquot ante mortem in obseratâ arculâ, quocunque tandem terrâ marive pergeret, secum circumferebat, ut nunquam non in oculis & ad manum esset certum mortis speculum atque hortamentum. Quod & Maximilianum I. Austriacum Imperatorem fecisse constat, qui triennio ante mortem capulum funebrem quacunque iter faceret, circumvexit, ut assiduo hoc spectaculo ad cogitationem mortis identidem se revocaret. Quod Archiducem Mariam æmulari voluisse non ambigendum. Sed multos ea cistula decepit, qui cùm observarent eam suæ dominæ adeò cordi esse, nescio quid auri & cimeliorum latitare suspicabantur. Cùm interim in illâ unum suæ mortis instrumentum & ornamentum frequenter Archidux intueretur, & ad hoc speculum meditabunda, de suprema vitæ periodo seipsam commonefaceret, unâque has exuvias exoculata cælum suspiraret. Felicissima vitæ clausula hanc mortis præmeditationem secuta est. Etenim fugiente jam animâ contentè regavit, ut sibi voce præiretur illa precatio: *Anima Christi sanctifica me.* Precatiuncula tota hæc est: *Anima Christi sanctifica me, corpus Christi salva me, sanguis Christi inebria me, aqua lateris Christi lava me, passio Christi conforta me. O bone IESV exaudi me, intra tua vulnera absconde me; ne permittas me separari à te, ab hoste maligno defende me, in horâ mortis meæ voca me, & jube me venire ad te, ut cum sanctis tuis laudem te in sæcula sæculorum.* Hæc suprema fuerant orantis & expirantis verba. *a* Vespasianus Cæsar olim dixerit, Imperatorem stantem mori oportere. *b* Nos rectiùs affirmamus, Christianum orantem, & ad regnum Christi aspirantem oportere mori.

Huc, Lector, nostram dictionem *c* duxit Contemptus Mundi. Mundum Archidux Maria sui semper simillima, tum totâ vitâ, tum etiam post mortem ipsam generosissimè contempsit. Nam viva distinctè jussit cadaver suum altâ nocte pauculis deducentibus, unâ alterâve face prælucente, obscuro atque obducto carpento, in ædes divæ Claræ tumulandum deportari. Religio fuit à supremis ejus imperiis discedere. Ita vel mortua inanissimas mundi pompas exemplo taciturno damnavit. Nam avitas majorum imagines, regia utriusque gentis stemmata, pullatos Palatinorum cuneos, Serenissimos vero luctu palàm attratos, omnem denique Augustalis funeris apparatum Humilitas & Mundi Contemptus excluserunt. Totum hoc officii genus nocti & silentio commissum. Repeto, quod supra dictum: Hæc verè summa est sapientia, per Contemptum Mundi tendere ad regna cælestia. Sed jam ad Actiones, quas Mundi Contemptus parit, progredimur.

Job cap. 6. vers. 12.

Job cap. 1. vers. 21.

Hanc constantiam & fortitudinem inter letalis morbi dolores retinuit.

a Obiit anno Christiano 1609. mense Majo, ætatis 57.

b Sueton. in Vespasiano c. 24. mihi pag. 441.

c Hæc bonâ fide narrata. Si me nescis, Lector, haud mirum; nostra non consuevi palmo me cleri. Charior mihi veritas, quàm ut eam vitro petito ostendam.

ACTIONES CONTEMPTVS MVNDI.

1. Contemptus Mundi omnium primò vinculum cognati sanguinis conatur rumpere. Mundum non sprevit, qui patrem aut matrem, qui fratres aut sorores, qui cognatos aut amicos plus Christo diligit. Hoc vinculum arctum & robustum est, sed omnino rumpendum est ab eo, qui spernere vult mundum, & sequi Christum. Nota vox Domini est: *Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus, & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus; & qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* 1. Praxis contemptus mundi. *Matth. c 10. v. 37. & 38.*

2. Contemptor Mundi conscientiam curat, non famam: non enim attendit quis ab aliis dicatur esse, sed quis sit. Contemptor Mundi occasionem & caussam malæ famæ non præbet, si tamen ea nihilominus mala sit, parum id curat, modò conscientia sit bona. Non enim famæ vivit, sed conscientiæ; & magnis passibus Apostolum sequitur præeuntem *per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam.* Secunda. *2. Cor. c. 6. vers. 8.*

3. Contemptor Mundi in rebus omnibus pompam & odit & fugit. Sunt qui suæ supellectili, qui suis vestibus, qui suis actionibus, qui rebus suis omnibus pompam induant. Has pompas contemptor mundi detestatur & arcet. Nec nuptiarum, nec funerum, nec sacrorum, nec triumphorum pompas laudat; plerumque nec spectare quidem dignatur. Et quemadmodum mundi amatores hoc unicè ambiunt, sui muneris functio ut pompæ plena sit, ut illustris, ut splendida, ut habeat summam speciem ac dignitatem: ita mundi contemptores planè contrarium omni studio quærunt, splendorem ac magnificentiam remis & velis fugiunt. Et hinc Tertia.

4. Contemptor mundi cupit latere, amat nesciri, & nihili fieri. Sint, ait, alii corpora, modò ego sim umbra taciturno pede inserpens parieti: Bene vixit, qui bene latuit. Quarta.

5. Contemptor Mundi tametsi claris ac splendidis natalibus sit ortus, non solùm tamen generis sui claritudinem & splendorem non effert, non ostentat, non prædicat, sed nec mentionem illius facit, nisi cogatur; non ille avorum & proavorum, non abavorum aut atavorum, non tritavorum aut tritatavorum facinora unquam in digitos mittit; quidquid prosapiam & stemmata spectat, tanquam superbiæ ramum amputat. Quòd si familiæ sit obscuræ & abjectæ, non ideo minores gerit animos, nec rusticos aut mendicos parentes erubescit. Gaudet se plures modestiæ causssas habere. Quinta.

6. Contemptor Mundi nec aurum acervat, nec gemmis insidiatur, nec alia, quibus hominum opinione pretium ponitur, anxiè conquirit. Intra paupertatis suæ limites se continet, illúdque sibi assiduè occinit: Sat dives est, cui bona conscientia est. Sexta.

7. Contemptor Mundi putidas carnis voluptates ut fœdissimam nocentissimâmque pestem execratur & repellit. Scit enim, quos soleat habere comites voluptas. Nam ubi hæc pestilens domina, ibi & famuli & ancillæ illius, mœstitia, dolor, pœnitentia, morbus, turpitudo, dedecus, & omne vulgus malorum. Habeat hunc comitatum cui placet. *Cui Christus incipit dulcescere, ei necesse est amarescere mundum.* Septima. *S. Bernard. ser. in illud: Sapientia vincit malitiam, mihi pag. 1726.*

8. Verus Mundi Contemptor nec mulcetur blanditiis, nec terretur minis; non laude nec vituperio movetur, non odio nec favore trahitur. Gratia Dei est illi omnium loco, & longè charior omnibus. Cum Paulo talis liberè proclamat: *Hæc omnia arbitratus sum ut stercora, ut Christum lucrifacerem. Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Octava. *Philip. c. 3. vers. 8. Gal. cap. 6. vers. 14.*

9. Verus Contemptor Mundi, illud corde & ore promptissimum habet: *Portio mea in terrâ viventium.* Hic talis in mundo supra mundum esse didicit, & ut mundum constanti odio declinet, animo assiduè versat hæc Apostolorum monita: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ* Nona. *Psal. 141. vers. 6. 1. Ioan. c. 2. vers. 15.*

Iacob. c. 4. vers. 4. *quæ in mundo sunt. Quicumque voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.* Exosa mundo, chara Deo.

CAPVT XIII.

Rosa Cornea, seu, Fortitudo.

Prov. c. 31. vers. 10. SAlomon olim anxiâ sedulitate proclamat: *Mulierem fortem quis inveniet?* Et perinde ac si reperisset quæsitam: *Procul*, inquit, *& de ultimis finibus pretium ejus*, non de terrâ, non de infimo & terris proximo cælo, sed de

Ibid. v. 25. summo & supremo. Addit: *Fortitudo & decor indumentum ejus.*

S. Tho. 2. 2. q. 123. art. 3. Theologorum Sol Thomas Aquinas: *Fortitudo*, inquit, *principaliter est circa timores difficilium rerum, quæ retrahere possunt voluntatem à sequelâ rationis. Oportet autem hujusmodi rerum difficilium impulsum non solùm firmiter tolerare, cohibendo timorem, sed etiam moderatè aggredi.* Hinc

Fortitudinis duplex brachium: *osseum & ferreum.* convenienter admodum Fortitudini duo assignamus brachia, *osseum & ferreum*: ex osse lævum, è ferro dextrum est; illud *Aggressus*, istud *Tolerantia* dicitur. Labores omnes, omniáque adversa, cruciatus omnes, ipsámque mortem Tolerantiâ perferimus, atque hoc dextrum est brachium, idque ferreum, subinde & adamantinum. Sinistrum autem osseum Aggressus est, quo difficilia quæque ardua viriliter suscipimus perficienda. De geminis his brachiis, quorum differentia probissimè notanda, post inspectum regiæ Virginis exemplar plura erunt dicenda.

§. I.

B. Mariâ his brachiis fuit robustissima, & quidē ferreo. VIrgo Deipara his brachiis supra humanam conditionem longè robustissima quæ non fecit, tulitque? Ferreo quidem dextróque brachio paupertatem pertulit voluntariam, & sanè scrumnosam tum domi, tum peregre. Quàm laboriosa fuerunt Virginis beatissimæ itinera per Judææ montes in Hebron, inde in Nazareth, Capharnaum, Bethlehem, Ægyptum; toties in Galilæam, toties in sanctam civitatem Hierusalem? quid doloris non sensit è consensu seu miseratione in filium? Audiit atrocissimas in filium voces jactari, audiit illum contumeliis, irrisionibus, probris affici: nec solùm audiit ab universâ plebe *Crucifige, Crucifige* clamari, & furiosè ad mortem postulari, ipsa etiam suis oculis vidit suum sanguinem, filium suum ex alto spectandum sisti, flagellis cæsum, spinis redimitum, ludicro ostro amictum; vidit ipsa sub cruce fatiscentem, in Golgothâ conscendentem; vidit denique in cruce pendentem, undique vulneratum, morientem. Hîcilla sub cruce non fracta jacuit, sed pectore virili stetit. Clarissimè ille ocellus Domini Joannes: *Stabant autem*, inquit, *juxta crucem*

B. Mariæ robur & constantia in passione filii. Joan. cap. 19. vers. 25. JESV *mater ejus, &c.* Ruere tunc videbantur omnia, stetit tamen Maria. Ipsæ olim columnæ cæli ruebant Angeli, stetit Maria: corruit ad arborem Adam, stetit ad crucem Maria: primores Martyrum Apostoli corruerunt, stetit Maria. Sol extingui, sidera mori, montes cadere, terra deficere, totum tunc cælum videbatur ruere, stetit Maria; omnia irati Numinis manu fulminari credebantur, stetit tamen Maria. Fractus putabatur illabi orbis, stetit nihilominus Maria. Virgineo pectori hærebat gladius & torquebat, & tamen stetit Maria. Stantis in cælo Solis maximum olim prodigium fuit, sed majus hîc matris juxta patibulum stantis, cui fixus pendebat filius.

Vespasiani scitum est, Imperatorem decere stantem mori. Nec aliter dixero. Et Imperatricem decet mori stantem. Stetit hæc virgo inter omnes feminas verè Imperatrix, stetit cum filio crucifixa, cum filio mortua. Ita nimirum animo dolores filii combiberat, ita cruciatus

Statio Evæ ad arborē scientiæ boni & mali fuit nobis illius sentiebat, ut dici potuerit filio suo commori. Ad arborem scientiæ boni & mali sic stetit Eva, ut nos posteri ceciderimus omnes: stetit Maria ad arborem mortis, & fructum nobis præbuit vitæ, stetit discipulis & amicis aliis, qui tanta promiserunt, dilapsis. Stetit, in quâ caute nordolor & amor pugnabant: dolor dejecisset, occidisset; sed filio amor vicit, erexit, stare fecit. Etenim non tantùm sum- Matthæ mus, sed fortissimus hic amor extitit, & constantissimus, assecuti spe redituri in vitam filii plenus. Stetit publicè, stetit in- mortem ter tot hostes, stetit non eminus, sed juxta crucem, ut ab buit omnibus agnosci potuerit crucifixi mater. Et quomo- vixi. do tandem geminæ hæ spicæ, Maria & Joannes, horribilissimam hanc grandinem, quæ concussit orbem, evaserunt?

Stetit hæc virgo, dum illius pectus rimaretur non unus gladius. Quotquot in corpore filii spinæ, clavi, vulnera, cruoris rivuli, tot gladii per matris oculos & aures penetrârunt. Dictum Caligulæ fuit: Sic feri, ut mori se sentiat. Mori se sensit & filius, & mater: cujus si animum spectes, cum filio flagris cæsa, rubis cincta, in crucem elata, lanceâ confossa est, & tamen juxta crucem stetit.

Expende quæso stationem istam, aspice stantem non sedentem, non discursantem, non jacentem; stetit, & oculos per omnia filii membra, per omnia vulnera attentissimos volutabat, stetit tanquam depictura filium: depinxit certè in suomet pectore, & hanc morientis effigiem semper retinuit.

Stetit non murmurans, neminem accusans, nec vindictam spirans, nec verbulo Dei providentiam violans, nec signum impatientiæ vel minimum monstrans, nec mali quidquam mortalium ulli imprecans. Stetit non tam in monte Calvariæ quàm Ætnæ; mediis stetit ignibus, præsertim cùm illud audiret, *Ecce filius tuus, ecce ma-* Ioann. c. 19. *ter tua.* Hîc ignis, hîc gladius cor virginis partiti, ignis & gla- vers. 26. amoris, gladius doloris.

Stetit & vidit, non tam filium, quàm hominem leprosum, & percussum à Deo, virum *despectum & novissi-* Isa. cap. *mum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem,* cu- vers. 3. jus *vultus absconditus & despectus.* Stetit, ut mater astare solet filio ægrotanti. Æterna Sapientia Deo se adstitisse commemorans in mundi fabricâ: *Quando*, inquit, *præparabat cælos aderam, quando certâ lege & gyro vallabat* Prov. cap. 8. vers. 27. *abyssos.* En mater in orbis restauratione adest, cùm in cruentâ trabe referaret cælum filius, cùm ruinosa mundi fundamenta triplici clavo firmaret, adfuit mater, & adstitit inconcussa.

Quærere hîc liceat. O mater verè fortis, verè admirabilis, quomodo tandem adstare potes ad hoc mœstissimum spectaculum? Nunquid oculi tui firmiores sunt & ardentiores quàm oculi Solis? Sol oculos suos avertit, ne Dominum suum cernat morientem, tu verò tuos aperis ut videas filium cum morte luctantem. Nunquid, ô mater, tu minùs cognata es huic crucifixo viro, quàm Luna? hæc, velato vultu, lugubrem induta pallam currit avia, ne conditorem videat expirantem, tu accurris, & sanguinem tuum intueris stillatim deficientem. Tremit terra, dissiliunt saxa, ad ruinam inclinant omnia, tu tamen stas erecta. Nunquid cor tuum terrâ insensibilius, saxis durius?

§. II.

STetit itaque hæc mater, & talia vidit audivitque, qualia non vidit & audiit ulla mater. Stetit, ut eam nec vita nec mors dejicere aut inde avellere potuerit. Non eam Judæorum furor, non militum Romanorum sævitia, non plebis impudentia potuerunt à cruce avertere. Mille telis impetebant eam linguæ, mille audiit maledicta, & tamen stetit inter tot molossos, tot inter leones, qui unicum illius agnellum maledicis dentibus lacerârunt.

Stetit hæc mater in irato mari mediis cruciatuum procellis. Stetit solo Deo nixa, cui & gratias egit pro tanto acerbissimi doloris cumulo, quem ut certissimum singularis ac eximii favoris signum agnovit. Stetit divinæ voluntati devotissima, ad hanc oculos constantiâ immobili affixit, divinæ se voluntati centies iterumque

centies

centies quàm integerrimè sacrificavit. Assiduæ illius voces; Pater, sicut vis. Mi Deus, sicut tibi placuit. Nôrat equidem, *definito consilio & præscientiâ Dei*, ea omnia tolerari à filio. Quem licet tenerrimè amârit, tamen voluntas Patris & salus Mundi, eam ad constantissimam hanc stationem erigebant.

Lc. cap. 2. vers. 23.

Constantiam pingebant prisci in rupe stantem marinis fluctibus ad rupem allidentibus, additâ inscriptione: EADEM SVM SEMPER. Stetit divina mater in rupe Golgothæâ dolorum fluctibus vallata, illud tamen de se verissimè usurpârit, *Eadem sum semper*. Filius meus ut latro comprehensus ad diversa tribunalia, ad Annam, Caipham, Pilatum, Herodem tractus, ad columnam flagellatus, spinis coronatus, latroni Barrabæ postpositus, ad mortem condemnatus est. *Ego verò eadem sum semper*. Filius meus in crucem sublatus, in cruce locutus, in hoc ipso lectulo rigidissimo mortuus est. *Ego tamen eadem sum semper*. Verè fuit eadem semper, nunquam impatiens hæc virgo stetit, nunquam pusillanimis, constans perduravit, & invicta; stetit & corpore & animo erecta.

Heu quàm nos sæpe non statores sumus! ah quoties levi ventulo dejicimur? levis injuriola, asperius verbulum, molestius tædiolum, minima molestia, labor nonnihil operosior, oculus iniquior, quicumque demum infestior casus, nos concutit, subvertit, humo affligit; cadimus, sternimur, jacemus.

Stetit sub cruce Virgo, filio jámque etiam mortuo, & cunctis inde diffluentibus, stetit tamen & divinæ bonitati ac providentiæ se committens expectavit à Deo submittendos homines qui filium exanimem è cruce in brachia sua demitterent. Quod voluit impetravit tam forti ac fideli statione.

Cur Christus in rupe Taboreî discipulos sine matre, in vertice Golgothæo matrem sine discipulis adscivit.

Miratur non immeritò Bernardus discipulos à Christo in rupem Taboream sine matre adscitos, in verticem verò Golgothæum sine discipulis adscitam matrem. Non est, Bernarde, quod mireris: discipuli vix in Tabore, vix inter gaudia steterunt; imò, *ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde*. In monte Golgothæo inter acerbissimos luctus, quî stetissent? stetit autem Maria, omnésque maris salsissimi fluctus excepit STANDO. Stetit juxta crucem.

Matth. c. 17. vers. 6.

§. III.

CHristus in oliveto Patrem rogaverat, transiret à se calix ille amarissimus. Hilarii sensu, Filius non petiit, ut à bibendo calice immunis esset, sed ubi bibisset, transiret calix ad suos, perinde si dixisset: Transeat, oro, mi Pater, hic calix à me ad meos: etiam illi post me bibant. Verissimè transivit hic calix, & primus omnium à filio pervenit ad matrem, à matre ad filium adoptivum Joannem, inde ad alios atque alios transiit, ita demum ad nos. Et verè hic amaritudinum calix etiamnum inter nos transit; bibimus omnes, prout quemque designat ordo, velimus nolimus, omnes bibimus. Hunc calicem nemo prudens rejicit: nam calix Domini, vinum Dominicum, calix Transiens est: quò quis Domino charior, hoc ei plerumque plus bibendum est. Mater Domini plus omnibus bibit post Dominum. Stetit juxta crucem filii, & amaritudinem animi inexplicabilem stans perhausit. Fortis omnino, *fortis est ut mors dilectio*.

Hilar. canon. 31. in Matth.

Cant. cap. 8. vers. 6.

En brachium Fortitudinis ferreum, quo Virgo longè fortissima infandam perferebat ægrimoniam: vivens moriebatur, moriens vivebat. Nec minùs robusta fuit altero Fortitudinis brachio, quod osseum esse diximus, quo difficillima quæque & summè ardua est aggressa. *Manum suam misit ad fortia*. Quàm illud arduum? Prima omnium sine omni exemplo virginitatem non coluit tantùm, sed & vovit, conditionem humanam superans Angelorum cœtibus sese inseruit. Parum hoc, Deum è cælo traxit in sua viscera *Humilitate* & animi submissione. Validissimum planè fuerit hoc brachium, quo Deus

Robusta etiam fuit ossea brachia, Prov. c. 31. vers. 19.

A se trahi passus est. Hîc illud usurpemus: *Si contra Deum fortis fuisti, quantò magis contra homines prævalebis*. Si Deum in uterum, homines utique poterit attrahere in cælum. Portò quàm arduum & illud. Parvulum orbi progenuit, qui omnes Acherontis machinas dissolvit: ipsa mater Acherontici colubri caput contrivit. Ita Numen in paradiso prædixit: *Ipsa conteret caput tuum*. Nec miramur. Hæc mater terribilis ut castrorum acies ordinata. Hæc mater tribus illis fortissimis fortior. Deus, verè fortissimus: & quanta fortitudo morti, quanta diabolo? Deum Virgo divinæ suo corpore velut domestico carcere conclusit. Deus ab humilitate & charitate velut vulneratus, facilè captivum se tradidit. Post illum uteri carcerem laxatum, in præsepi positus est Deus à virgine, sed tamen vinctus. Hinc animant Pastores Angeli, jubéntque audere: *Invenietis infantem pannis involutum*. Non est, quòd vobis quidquam mali metuatis ab hoc infante; vinctus est, sine armis, sine fulmine, captivus est. Ita Deus virgini

Gen. cap. 32. vers. 28. Quo Deũ attraxit in uterum.

Genes. cap. 3. vers. 15.

Luc. cap. 2. vers. 12.

B parere voluit.

De morte quid dicam? Fortitudinis est prope infinitæ. *Quis enim est homo, qui vivet, & non videbit mortem?* Mors protoplastos expulit paradiso, & tyrannidem invasit in omnem humanam gentem. Sed & mortem sic ligavit Maria, ut bonæ mentis nemo moriatur ampliùs. Quod omnium voces testantur. *Lazarus amicus noster dormit: Non est mortua puella, sed dormit. Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus*: Mors olim, jam somnus est; vitæ auctor per Mariam datus est.

Psal. 88. vers. 49.

Ioan cap. 11. vers. 11. Matth. c. 9. vers. 24. 1. Thess. c. 4. vers. 13.

At verò diabolus ille *fortis armatus tenebat in pace atrium suum*. Virgo potentissima hunc etiam hostem mendacissimum exarmavit, quæ veritatem mundo reddidit. Verè Virgo fortissima, Turris eburnea, urbs Fortitudinis, & propugnaculum inexpugnabile.

Luc. cap. 11. vers. 21.

§. IV.

C FOrtitudo, quæ Deo maximè probatur, est victoria sui. Ille omnium fortissimus, qui sui victor maximus. Eam ob caussam toti in nos immittuntur hostes, tot proponuntur pugnæ. Sapientia clamat: *Certamen forte dedit illi, ut vinceret*. Enimverò eâ in re glorioſissimè seipsum quis vincit, in quâ minimè vult vinci. Illis duobus brachiis Osseo Ferreóque, *Patiendo* & *Aggrediendo*, quidquid hostium est, superatur.

Victoria sui est fortitudo quæ Deo maximè probatur. Sap. cap. 10. vers. 12.

Sed liceat hîc quærere. Pati ac sustinere, an non Patientiæ potiùs est quàm Fortitudinis? Rem aperit eruditissimè Thomas Aquinas, qui discrimen luculentum assignans: *Patientia*, inquit, *potentialis pars Fortitudinis rectè appellatur*. Nam Patientia Fortitudinem æmulatur, non tamen omnem illius vim assequitur. Siquidem Fortitudinis est, non tantùm *Pati*, sed & *Aggredi*. Duo, ut diximus, Fortitudini sunt brachia, dextrum ferreum, quo *Patitur*, osseum sinistrum, quo *Aggreditur*. Addo & illud: Non quotidianas solùm molestias Fortitudo perfert, sed mortis pericula, & quævis difficillima. Ideo

S. Thom. 2. 2. q. 136. art. 4. in conclus.

Discrimen inter pati & sustinere.

D apertissimè Thomas Aquinas: *Sustinere*, inquit, *principalior est actus Fortitudinis quàm Aggredi*. Ita ferreum Tolerantiæ brachium, osseo Aggressionis antistat. Rem oculis subjicimus.

Idem 2. 2. q. 123. ar. 6. in conclus.

Sunt equi ad solas vecturas idonei, cujusmodi sunt rusticorum, fullonum, molitorum equi, qui hoc solùm sciunt, trahere & onera sustinere. Hoc pati est. At verò alii ad equestres decursiones, ad Troiæ ludos, ad pugnas & prælia sunt docti. Hoc Aggredi est. Atqui cùm in virtutis stadium venitur, jumenta plaustraria, pistrinensia, molaria, vectaria, tolutariis illis & phaleratis, & ad belli simulacra exercitatis longè præferuntur. Nobilius est *Pati*, quàm *Aggredi*.

Atque ut Fortitudinis indolem exactè noscamus, sic ea depingi solet. Fortitudo est animi in bono firmitas, quæ audaciam, timorem, tristitiam moderatur. Ab aulâ petimus exemplum. Nihil in aulâ pretiosius, nihil

gratius, nihil imò sanctius est gratiâ. Diriſſimæ mortis genus est, vivere in aulâ, & excidiſſe gratiâ. Quiſquis aulicorum anxio ſemper ac ſollicito est animo, ne collectam gratiam effundat, officium interim utcunque facit, hic quidem ſedulus est, fortis non est. Est alius in eâdem aulâ homo deſes & officii ſui negligens, nec tamen gratiæ jacturam metuit; hic audax est, fortis non est. Tertius horum gratiam amiſit, & ob id in anguſtiis est: hic multò minùs quàm alii fortis est. In hos Fortitudo ita fert ſententiam. Primus & ultimus nequaquam fortes ſunt. Non primus, quia nimiùm timet, ne gratiam amittat; non ultimus, quia nimiùm dolet ob amiſſam gratiam. At verò medius ille non fortis, ſed audax & temerarius est.

Diſcrimen inter divinos & humanos favores.

Hîc obſervemus, inter divinos & humanos favores diſcrimen eſſe longè maximum. Humanus favor cùm deſinit, aulâ excludit. Et quamdiu? Annis pauculis. Favor divinus cùm repellit, gehennâ includit. Et quamdiu? In omnes ſæculorum æternitates. Ah, quàm hæc non capimus? Idcirco ſæpiſſime dum humani favoris umbras ſequimur, gratiam humanam perdimus, & divinam non obtinemus. Deinde uti melius est gloriosè mori, quàm ignominioſè vivere, ſic longè ſatius est gratiâ privari, ſed ſine amiſsâ culpâ, quàm culpam admittere, & ſibi gratiam ſtabilire.

Et quamvis inſons gratiâ omni excidas, nec primus es, nec ultimus, quem aura hæc afflat. Idem ante te plurimis evenit: idem plurimis eveniet, qui etiamnum in alto ſtant. Hæ tempeſtatum vices ſunt in aulis, nec novæ, nec miræ. Has David, has Daniel, has Baptiſta ſubiit. Quiſquis es, quod Joſue Duci, tibi dictum crede: *Confortare igitur, & eſto robuſtus valde.* Hoc pati & ſuſtinere, pars Fortitudinis est, & quidem præſtantior. Sed hoc ferreum Fortitudinis brachium magis ſpectandum damus, ne ulli deſit, quod in hoc genere imitetur.

Joſue cap. 1. verſ. 6.

E ſeptem Africanis Martyribus, qui ad Regem Agarenorum è carcere producti, fortiſſimè locuti ſunt, præcipuus fuit Daniel, qui ingenti animo: Ure, ajebat, tunde, lania; idola tua non adorabimus, quò magis nos affligis, hoc digniores vitâ æternâ efficis. Tua ſævitia, noſtra est gloria. Ejectiè terrâ in cælum admittimur. Mortem evadit nemo. Momentum est, quo animus à corpore divellitur. Mors inferorum mors longiſſima, quia æterna. Hæc eos manet, qui Chriſtum deſerunt. Pro Chriſto mori nos omnes paratiſſimi ſumus. Ita dixit, ita fecit. Neque aliter alii.

Audeamus nos idem; audeat pro ſe quiſque mundo ſic inſultare: Tunde, ure, lania, idola tua non adoro; non Plutum, non Venerem, non Bacchum. Audeamus & Deum iiſdem affari verbis: Tunde, ô Deus, lania, ure, ſeca, modò in æternum parcas; quò magis me deprimis, hoc magis me attollis: ejectus terrâ cælo recipior. Num Fortitudo hæc difficilis ſit Chriſtiano? In idololatris eam cernimus.

§. II.

ANaxarchum Abderiten Philoſophum Cypri tyrannus Nicocreon comprehendi, & in grandi mortario jacentem piſtillo ferreo contundi juſſit. Hoc ita fortiter tulit Anaxarchus, ut etiam exclamare auſus ſit: Tunde, tunde Anaxarchi follem, Anaxarchum enim non tundis. Cúmque minaretur illi Nicocreon linguam quoque imis ab radicibus evellendam, mox illam Philoſophus ipſe ſibi præmordit, & in regium os cruentam evomuit. Audeat hæc & Chriſtianus, Deóque dicat: Tunde, ô Deus, tunde, de corporis ſolùm exuviis agitur, modò ſpiritus tibi firmus adhæreat. Hæc vera Fortitudo, hoc ferreum illud brachium est, quo fortiter ſuſtinentur univerſa.

Marci & Marcelliani fratrum fortitudo

Marcus & Marcellianus fratres gente Romani, Religione Chriſtiani, à Duce Fabiano grandibus clavis ad ſtipitem ſunt affixi. Hos judex allocutus: Reſipiſcite miſeri, ajebat, & voſmet his cruciatibus ſubducite. Ad ea quæ illi conſtantiſſimè reſponderunt: Hoc qualecunque ſupplicium, nobis est lautiſſimum convivium. Jucundiùs nunquam epulati ſumus. In gratiam Chriſti etiam graviora pati minimè horremus. Nunc in amore Domini Jeſu fixi eſſe cœpimus. Utinam ad ſupremum uſque halitum hæc perferamus! Diem unum noctemque in his tormentis perdurarunt, & veluti non in cruce, ſed in odeo eſſent, hilares canrârunt. Demum jaculis confixi evolârunt ad cælum. Imitemur obſecro: & licet trabalibus clavis figamur cruci, hoc ipſum nihilominus cantemus Domino glorioſè: Nunc incipimus eſſe fixiores in amore Chriſti.

Hoc animi robur, hæc fortitudo vera, quam Auguſtinus ait eſſe conſideratam periculorum ſuſceptionem, & laborum perpeſſionem.

Perpeſſio laborum, ut jam ſuprà demonſtratum, pars primaria Fortitudinis. Propterea cùm catenati ſe ingerunt labores, cùm ærumnarum undique plurimum est, illud animum ſubeat: *Confortare, & eſto robuſtus valde. Manus fortium dominabitur.* Priſci Poëtæ fortiſſimorum heroum clypeos cecinere ſeptemplices. Ita Homerus, ita Maro:

Joſue cap. 1. verſ. 6. Prov. c. 12. verſ. 24.

——— *Et clypei extremos ſeptemplicis orbes.* *Virg. lib. 12. Æneid.*

Ita illud roboris prodigium Samſon, cùm ſeptem novis funibus ligaretur, eos *rupit quaſi fila telarum.* Septemplex clypeus est nobiliſſimum illud effatum Jobi: SICUT DOMINO PLACUIT. Vel: QUAMDIU DEO VISUM.

Judic. c. 16. verſ. 12.

Jacob Labano ſocero homini fraudulento & mendaci ſeptem annis ſerviit rigidam prorſus ſervitutem. In præmium accepit Liam conjugem. Idem aliis ſeptem annis ſerviit obtinendæ Racheli. Idem iterum aliis omnino ſex annis ſerviit, pecori, quod antè ſuum erat, impetrando. *Et videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.* En tibi ſeptemplices clypeos. Cùm Jacob labores ſuos ſolaretur, & illud utique uſurpabat identidem: *Quamdiu Deo viſum. Sicut Domino placuit.* Et noſter clypeus heu quàm non ſeptemplex est! cùm horulam, cùm aut dieculam, aut

Vide Cornel. Alexandr. Ribadeneir. Salmeron. tit. conſid. §. 3.

Gen. c. 29. verſ. 20.

——— *anguſtum explevimus annum,* *Virg. lib. 4. Æneid.*

mox feſſi & arma & animos abjicimus; ſi quid labore collectum est, impatientiâ effundimus. Ô viri, aut potiùs, ô verè Phrygiæ, neque enim Phryges, ubi clypeus, ubi ſeptemplex ſcutum est? ubi illud: *Quamdiu Deo viſum?* ubi ferreum animoſæ virtutis brachium? *Sic ſtulti eſtis, ut cùm ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini?* Pars Fortitudinis præſtantiſſima *Pati.* Atque hoc dextrum illius brachium. Sinistrum, ut diximus, est *Aggredi*, quod jam explicandum.

Idem lib. 9. Æneid. Gal. c. 3. verſ. 3.

§. VI.

ANimus verè generoſus & fortis, non *Patitur* tantùm quod durum est, ſed & *Aggreditur* quod arduum est: utrinque ſudore opus. Prout autem animus agentis est, ſic & actiones. Si quid ardui ſuſcipiam pro Republicâ vel patriâ, Theologi actum pietatis vel juſtitiæ legalis nominant: ſi quid pro religione & ſacris tuendis, Confeſſionem fidei: ſi meo ſolùm bono & cómodo agam, Amorem ſui: ſi audaciâ ductus & impetu, Temeritatem: ſi verò quid aggrediar virtutis amore, Fortitudinem appellant. Huc ii actus, quos heroicos vocamus, pertinent. Ab equi alacritate res patebit.

Ab actus animæ agentis noſcitur.

Job equum bellicoſiſſimum velut coloribus effingens: *Terram, ait, ungulâ fodit, exultat audaciter, in occurſum pergit armatis; contemnit pavorem, nec cedit gladio. Super ipſum ſonabit pharetra, vibrabit haſta & clypeus. Fervens & tremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem. Vbi audierit buccinam, dicit, Vah! procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatum exercitus.* En hominis à virtute animoſi effigiem. Aggreſſu impavidus est, & velut equus certamine primus

Job cap. 39. verſ. 24. & ſeq.

Si

—— Si quâ sonum procul arma dederunt,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Collectúmque premens volvit sub naribus ignem;
Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponto:
Nec vanos horret strepitus: ——

jámque personante classico fervet, fremit, exilit, lituorum clangori adhinnit, tormentorum curulium fragores patitur, in hostem cominus evolare gestit, jámque datis frenis in aciem erumpit, & hostium & vulnerum contemptor: sic homo in aggressu fortis seipsum inflammans: Aggredere, ait ipse sibi, aggredere opus: Christo laboras. *Confortare, & esto robustus valde:* Christo militas. Quid ad classicum tremis, quid ad vulnera expalleseis? Christo pugnas, Christo vincis. Quid famem metuis, quid mortem horres? Christo abstines, Christo moreris. Aggredere igitur, aggredere hydram tricipitem, & confice. In alto fulget præmium: Aggredere.

Josuæ cap. 1. vers. 6.

Tobiam in itinere cælestis comes adversus cetum animat & vociferatur: *Apprehende branchiam ejus, & trahe ad te.* Perinde si diceret: Aggressione hîc opus, Tobia; invade pelagi monstrum, & domuisti; aggredere, & vicisti.

Tob. cap. 6. vers. 4.

Quid ergo cessamus? Heroas plurimos, aggressione fortissimos non cernimus? ipsi nos idololatræ in ruborem dant. Leander illustris ex Abydo juvenis, hem quanta aggressus? Nam ut amoribus suis indulgeret, Hellespontum mare sæpius tranavit, non sine certo vitæ periculo. Fuit ut furibundum mare transitum omnem negaret, tunc juvenis moræ impatiens, hebdomadem unam annale tempus reputans, ait:

Ovid. epist. Herodium.

Parcite dum propero, mergite dum redeo.

Quid ad hæc ais Christiane? tûne tam fortis non ob amorem Erûs virginis, sed Christi conditoris & reparatoris? Ubi heroici actus tui? Scis inter præcipuos numerari istos:

Actus ad quos fortitudo cujusque examinanda est.

1. Ignoscere lædenti,
2. Judicium proprium submittere,
3. Divinæ voluntati suam conformare,
4. Ambitionis alas sibimet præcidere,
5. Oculos ab iis quæ placent abducere,
6. Gulam, in iis quæ sapiunt, coërcere,
7. Linguam silentio frenare,
8. Manum à rei charæ contactu continere,
9. Cupitâ re quacumque genium fraudare.

Ergo teipsum explora, num facilem des veniam in te peccanti: num possis cedere & aliorum sequi judicium: num voluntatem tuam in omnibus divinæ subjicias: num valvas oculis emissitiis objicias: num gulam inter pabulandum substringas: num linguam periculosè locuturam objectis clathris reprimas: num manum avidam revocare scias: num genium in mollia & curiosa effusum vi avellere valeas. Ad hos actus velut aurum ad cotem examinanda est cujusque Fortitudo. Ne fortem se putet, qui in his succumbit. Nec ferreum ille brachium, nec osseum habet, qui difficilia sustinere, aggredi arduâ recusârit. Paulus ad ignaviam nostram ingemiscens: *Omnis*, inquit, *qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Quanti, ut hosti herbam eriperent, & ferreum & osseum explicârunt brachium, gravissima passi, obstupescenda aggressi?

1. Cor. c. 9. vers. 25.

§. VII.

Principius & Taruns fratres Gothicis temporibus ex urbe Româ ad pugnam adversus Vitigem Gothorum regem, qui Belisarium obsidebat, egressi, inclinatâ disjectâque urbanorum acie suâ, hostibus in cædem ruentibus corpora objecere, ac tamdiu pertinaci statu barbarum remorati sunt, quoad Principius in vestigio concidit. Alter ubi suos in tuto esse vidit, desunctus prælio, multisque confossus vulneribus ad Pincianam portam inter suorum complexus & gratulationes expiravit. Hoc aggredi, hoc pati est.

Eutropius lib. 3. cap. 2.

Cynægiri Atheniensis gloria quantis scriptorum laudibus celebratur, qui Marathoniâ pugnâ, cùm palantes Medos Persásq; ad naves compulisset, navem hostibus onustam dextrâ manu tenuit; hac hostium ferro amputatâ, lævam navigio injecit, idque remoratus est. Quam & ipsam cùm amisisset, nihilo remissior factus, jámque ore pugnans arreptam mordicus navim defixit, & quamvis cædibus fatigatus, atque ambabus manibus præcisis, morsu tamen & dentibus ceu rabida fera dimicavit, quando aliâ vi non potuit.

Trogus, Herodotus, Valer. Tranquilus in Cæs.

Talis nec minor fuit Acilius C. Cæsaris miles navali bello apud Massiliam: qui amissâ dextrâ, quam in hostium puppim injecerat, in adversam navim transiliit, & umbone hostes obvios impellens velut præcipites præ se egit, quoad Cæsariani victoriâ sunt potiti. Manibus hi milites caruerint, certè brachia illis & ferrea & ossea non defuerunt, sustinendo & aggrediendo pæne incredibilia patrârunt.

Magna prorsus & admiranda Fortitudinis opera hi tales ediderunt, sed adhuc edidit majora Marcus Sergius Silus, cui fortiter in acie stanti non solùm non favit fortuna bellica, sed illi vehementer fuit infesta. Secundo suo stipendio dexteram manum perdidit, duobus deinde stipendiis ter & vicies est vulneratus, & ob eam rem neutrâ manu, neutro pede satis validus & utilis militavit deinceps nihilominus, uno tantùm servo usus. Bis ab Annibale captus, bis vinculorum ejus profugus, viginti mensibus nullo non die in catenis & compedibus custoditus, sinistrâ manu solâ quater prœliatus est, duobus equis eo insidente suffossis. Dexteram sibi ferream fecit, eáque ut suâ pugnavit manu. Cremonam obsidione exemit. Placentiam tutatus est. Duodena hostium castra cepit in Galliâ. Innumeras haud dubiè coronas congesturus, si tanta Fortitudinis indoles in meliora tempora incidisset, & non in ea, quæ populo Romano fuerunt iniquissima. Vicerunt alii, sed vicere homines, Sergius etiam ipsam vicit fortunam. Nec mirum, manu pugnavit ferreâ. Hinc Plinius major tantam fortitudinem dilaudans: M. Sergio, ut quidem arbitror, inquit, nemo quemquam hominum jure prætulerit. *Et isti quidem*, inquit Paulus, *ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.*

Plinius l. 7. hist. natur. cap. 28.

1. Cor. c. 9. vers. 25.

Sapienter & ad rem eruditè Epictetus: *Vis*, inquit, *Olympia vincere? Considera quid antecedere, quid sequi soleat, atque ita rem gerendam suscipito. Oportebit te conservare ordinem, edere ingratis, abstinere bellariis, exerceri necessariò & certo tempore, in æstu, in frigore: non frigidam bibere, non vinum, nisi præfinitò. Ad summam, tamquam medico, sic lanistæ te tradas oportet. Deinde in certamen descendere, aliquando manum lædere, talum distorquere, multum pulveris deglutire, interdum flagris cædi, & vinci post hæc omnia. Quinquercio esse vis, aut palæstrita? brachia tua intuere, femora & lumbos considera. Putásne te hæc aggressum, æquè posse edere, æquè bibere, æquè fastidire? Vigilandum est, laborandum, à tuis recedendum. A puero contemni, in omnibus deteriore conditione esse oportebit. Et isti quidem ut corruptibilem coronam accipiant.* Pro incorrupta, quæ nostra sunt Fortitudinis opera? Neque verò hîc opus ut hiemes sub pellibus actas, ut æstates inter bella sudatas, ut dies noctésque prœliando consumptas numeremus: cupiamus sustinere ac pati, & princeps Fortitudinis munus jam implevimus.

Epictetus cap. 35. & cap. 36. Enchirid.

1. Cor. c. 9. vers. 25.

Minutius Felix in Octavium propius finē, ubi ante ista de paupertate Christianorum eleganter, quod & vide in locis citatis.

De hac Christianorum non simulatâ Fortitudine eleganter Minutius ita disserit: *Quòd corporis humani vitia sentimus & patimur, non est pœna, militia est; fortitudo cum infirmitatibus roboratur, & calamitas sæpius disciplina virtutis est. Vires denique mentis & corporis sine laboris exercitatione torpescunt: omnes adeò vestri fortes, quos in exemplum*

plum prædicatis, ærumnis suis inclyti floruerunt. Itaque & nobis Deus nec non potest subvenire, nec despicit: cùm sit & omnium rector, & amator suorum: sed in adversis unumquemque explorat & examinat: ingenium singulorum periculis pensitat: usque ad extremam mortem, hominis voluntatem scisciatur, nihil sibi posse perire securus. Itaque ut aurum ignibus, sic nos discriminibus arguimur. Quàm pulchrum spectaculum Deo, cùm Christianus cum dolore congreditur, cùm adversum minas & supplicia & tormenta componitur: cùm strepitum mortis & horrorem carnificis irridens consultat? cùm libertatem suam adversus reges & principes erigit? soli Deo, cujus est, cedit? cùm triumphator & victor, ipsi qui adversum se sententiam dixit, insultat? Vicit enim, qui quod contendit, obtinuit. Quis non miles sub oculis Imperatoris audacius periculum provocet? nemo enim præmium percipit ante experimentum: & Imperator tamen quod non habet, non dat: non potest prorogare vitam, potest honestare militiam. At enim Dei miles nec in dolore deseritur, nec morte finitur. Sic Christianus miser videri potest, non potest inveniri. Vos ipsi calamitosos viros B *fortis ad cælum. Mutium Scævolam, qui cùm errâsset in regem, periisset in hostibus, nisi dextram perdidisset. Et quot ex nostris non dextram solùm, sed totum corpus uri, cremari sine ullis ejulatibus pertulerunt, cùm dimitti præsertim in suâ haberent potestate? Viros cum Mucio vel cum Attilio regulo comparo? Pueri & mulierculæ nostræ cruces & tormenta, feras & omne suppliciorum terriculamentum inspiratâ patientiâ doloris illudunt. Nec intelligitis, ô miseri, neminem esse, qui aut sine ratione velit pœnam subire, aut tormenta sine Deo posit sustinere? Nisi fortè vos decepit, quòd Deum nescientes divitiis affluant, honoribus floreant, polleant potestatibus. Miseri in hoc altiùs tolluntur, ut decidant altiùs. Hi enim ut victimæ ad supplicium saginantur, ut hostiæ ad pœnam coronantur. In hoc adeò quidam imperiis ac dominationibus eriguntur, ut ingenium eorum perditæ mentis, licentiæ potestatis liberè nundinentur. Absque enim notitiâ Dei, quæ potest esse solida felicitas, cùm sit somno similis? antequam teneatur, elabitur. Rex es: tam times quàm timeris: & quamlibet sis multo stipatus co-* C *mitatu, ad periculum tamen solus es. Dives es, sed fortunæ malè creditur, & magno viatico breve vitæ iter non instruitur, sed oneratur. Fascibus & purpuris gloriaris: vanus error hominis, & inanis cultus dignitatis, fulgere purpurâ, mente sordescere. Nobilitate generosus es, parentes tuos laudas: omnes tamen pari sorte nascimur, solâ virtute distinguimur.* Et en luculentum ignaviæ & Fortitudinis paradigma.

Felicitas non est solida absque notitiâ Dei.

Est, cui domus incendio deflagrat. Huic, cùm Fortitudine careat, non tantùm omnia pereunt, sed & ipse seipsum perdit: quæstibus & oblatibus implet omnia; mortem sibimet precatur, & pæne etiam infert. O fœdam & imbecillem in homine Christiano ignaviam! quàm non ardenter hic pati pro Christo desiderat; brachium ferreum penitus illi amputatum est. Sanctiùs illi & fortiùs, qui & domo & omnibus amissis Deo gratias agunt, velut si beneficium accepissent; & acceperunt certè, modò non desit perferendi Fortitudo.

Non multis abhinc annis eximius Juvenis Dolæ è D Parthenio beatissimæ Virginis cœtu, cùm ex agro reversus & domum, & quidquid in eâ chari aut pretiosi habuerat, fortuito incendio absumi vidisset, consilii non inops, mox in genua procumbens: *Dominus*, inquit, *dedit, Dominus abstulit: sit nomen Domini benedictum.* Qui Jobi linguam tam expeditam, ac in promptu habuit, ejusdem fortissimum animum animo suo jamdudum concepisse debuit. Fortium virorum est adversos casus excelso pectore tolerare.

Iob cap. 1. vers. 21.

§. VIII.

DEmocritus, quidnam Fortitudo efficeret, interrogatus, optimè respondit: Dispendia minuit. Incendia, naufragia, pecuniæ, famæ jactura, valetudinis & vitæ damna incredibiliter minuuntur à Fortitudine.

Nullum malum est, quod ferre fortis non queat.

Priscus Iambus.

A *Neque enim vir fortis est*, Bernardi sensu, *cui non crescit animus in ipsâ rerum difficultate.* Magnanimus seipso fit major in maximis cladibus. Ferrum & ignes adverso pectore fortis excipit.

Victorianus civis Adrumetinus, honesto loco natus, consulari dignitate excelluit inter Carthaginenses. Hunc ob prudentiam & in rebus gerendis industriam singularem Hunnericus rex magnis honoribus affecit, familiariter eo usus. Quem etiam blanditiis demulsit, ut ei scilicet persuaderet Arrium. Cui magno animo Victorianus: Adversus me, inquit, extrema quævis experire: bestiis objice, flammis absume, tormentis quantiscunque affice, scito tamen me quidvis perpeti malle, quàm fidem Christo Servatori datam fallere.

Victorianus. Fortitudo & constantia fidei. Hunnericus rex Arrianus. Arrianismi fautor.

Honesta mors forti viro vita altera est.

Ad hoc dicendi robur exardescens tyrannus, Victorianum verberibus aliisque tormentis fœdè laceratum jussit interfici. Nihil agis Hunneric: libertas fortium nullo B præmio venalis, nullo supplicio expugnabilis est. Vir fortis non annos numerat, sed victorias.

Vincentium videre in candenti craticulâ jacentem. Etiam illi robur, & æs triplex circa pectus fuit. Etiam illi & ferreum fuit brachium & osseum: Aggressus multa, plurima passus. Cremabatur, & igne timido membris omnibus assabatur; sale fricabantur vulnera, non jam membra; ustulati artus ferreis uncis ac pectinibus lacerabantur, ut jam plus inveniretur vulneris quàm corporis. In his cruciatibus perferendis si consideretur humana patientia, incipit esse incredibilis; si agnoscatur divina potentia, desinit esse mirabilis. Interim fortissimus Athleta, cum sanguine generosissimas quoque voces sparsit. Optimus Vincentii encomiastes Augustinus: *Tormenta*, inquit, *defecerant, & adhuc membra durabant. Iudex ferox, tortor cruentus, martyr invictus. Tanta grassabatur crudelitas in Martyris corpore, & tanta tranquillitas proferebatur in voce; tanta pœnarum asperitas sæviebat in membris, & tanta securitas sonabat in verbis, ut miro modo putaremus Vincentio patiente, alium, non loquentem torqueri. Et verè, fratres, ita erat: prorsus ita erat. Alius loquebatur. Promisit enim & hoc testibus suis Christus, quos ad hujusmodi certamina præparabat:* Nolite præmeditari, quomodo aut quid loquamini, non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. *Caro ergo patiebatur, & spiritus loquebatur, & loquente spiritu non solùm convincebatur impietas, sed etiam confortabatur infirmitas. Namrabidi hostis, atque in Christum sævientis insaniam interritus adit, modestus sustinuit, securus irrisit, sciens paratus esse, ut resisteret, nesciens elatus esse, quò vinceret. Sed jam illa omnia transierunt, & ira Daciani & pœna Vincentii. Nunc autem pœna Daciano, corona verò manet Vincentio.* Verissimè

Vincentius. Aug. Ser. 12. de verb. Apost. & Ser. 4. de Sanctis. Matt. 10. vers. 19. Prov. 18.

Dextera est Deus telúmque missile imperteritis.

§. IX.

VIdete Cæciliam virginem Romanam, quæ animo- D sè brachio cùm ferreo est usa, tum osseo. Rem summè arduam aggressa, virginitatem inter gentilitatis tenebras vovit, Valerianum juvenē idololatram Christo adjunxit, eique eundem colendæ virginitatis animum injecit, idque primâ nuptiarum nocte, quâ Thalassius & Hymenæus totâ domo personabant. Insuper seipsam, & Valerianum conjugem, ejusque fratrem Tiburtium ad mortem pro Christi nomine subeundam animavit. En osseum quoque puellæ brachium.

Cæcilia Virgo.

Quanta non raro possemus, si auderemus aggredi! multa non possumus, quia nos non posse putamus; non aggredimur ardua, quia benignâ nimiùm credulitate ignaviam nostram fovemus. Quælibet difficultas animum nobis excutit, & molle brachium frangit. Hinc illæ ignavorum voces: *Leo est in viâ, & leæna in tumeribus. Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.* Confortare ô imbellis cessator, & esto robustus valde. Fortitudo ignem

Prov. 22. vers. 13. Prov. 26. vers. 13.

ignem experitur in Laurentio, lapides in Stephano, tormenta varia in Vincentio, exilium in Joanne, paupertatem in Francisco, venenum in Benedicto. Quid tu habes, quod in te experiatur Fortitudo?

Unus aliquis olim è priscis Patribus ob Solis æstum meridie in vicinam specum declinavit, reperitque leonem, qui hospitem salutavit rugitu. Cui senex: Quid rugis, mi paterfamilias, sat ambobus hîc spatii est. Quòd si tibi displiceam, exi, & abi quò vis, ego te melior sum, Dei imago sum, tu bellua es. Non multùm absimili modo cum leonibus ac leænis (quas nobis sæpe fingimus) sermocinandum: Mi Leo, ne sævi; moremur simul, non omnia, quæ molesta & difficilia toleratu, continuò tanquam intolerabilia sunt repudianda. Fortitudinem in calamitatibus, in periculis exploramus: at verò pericula nec provocat Fortis, nec timet, mortem magis contemnit quàm vitam oderit: aliquando & vivere, præsertim in ærumnis, Fortitudo est. Promptè mori plerumque fortius est quàm vivere.

Videte tot centena millia fortissimorum Martyrum. *Hieron. ad Chromatii.* Hieronymus censet, si quovis per annum die quinque millia Martyrum colerentur, numerum eorum uno anno neutiquam absolvendum. Hos, inquam, purpuratos exercitus numerosissimos aspicite; quanta ii passi, aggressi quanta, quàm fortiter & ferreo usi sunt brachio, & osseo! omnes tyrannidis apparatus, bojas, fidiculas, virgas; pectines, flagra, faces, taureas, plumbatas, scorpiones, ungulas, forcipes, murices, equuleos, trochleas, sagittas, culeos, pelves, lebetes, ollas, sartagines, tympana, torcularia, terebra, rotas, serras, craticulas, cruces, ignes, rogos, crepidas, chirothecas, manicas, sellas, subulas, laminas, lecticas, galeas, tunicas ignitas, hæc omnia & plura ingeniosæ crudelitatis instrumenta, tot Martyrum myriades fortissimè superârunt ferreo brachio, *Prov. c. 12. vers. 24.* hoc est, *Sustinendo manus fortium dominabatur.*

Augustin. to. 5. serm. 12. de Sanctis. *Recolite*, inquit Augustinus, *Martyrum regem cohortes suas armis spiritualibus instruentem, bella monstrantem, adjutoria ministrantem, præmia pollicentem. Advertite fratres;* Duæ mûdi acies contra Christi milites: Blandiri & terrere. *duplicem aciem producit Mundus contra milites Christi. Blanditur, ut decipiat; terret, ut frangat. Non nos teneat voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est Mundus: ad utrosque aditus occurrit Christus, & non vincitur Christianus.*

Habemus quidem & nos nostros scorpiones, torcularia & sartagines nostras. Sed confortamini, & estote robusti valde. Sustinendum & Aggrediendum: & ferreum brachium & osseum expediendum est. Præstantis roboris est osseum aggrediendo; præstantioris est ferreum sustinendo. Confortemur igitur, & ad crucem Domini stemus unà cum Domini matre. Pugnantes ille non tantùm spectat, sed & adjuvat, qui vincentes coronat.

ACTIONES FORTITVDINIS.

1. Praxis fortitudinis. 1. Christianæ Fortitudinis est, pravas animi cupiditates omnes edomare & frangere. Samson leonem domuit, & asini mandibulâ mille viros occidit, ab imbelli mulierculâ domitus, & omni robore spoliatus est. David rex ursum & leonem etiamnum juvenis discerpsit, Goliathum interfecit, & tamen oculos suos non satis fortiter custodivit. Sunt qui jejuniis, vigiliis, flagris, ciliciis corpus atterant, aures tamen & oculos, manus & linguam non contineant. O Samsones, & Davides! sed quos Dalila aut Bethsabea sub jugum mittit.

Secunda. 2. Fortitudinis est prosperis non extolli, adversis nequaquam dejici. Læto rerum successu non insolescere; *Alexander Maximæ a filius. Herodian. lib. 6.* sed nec turbari quantumcunque tristi eventu. Uti præclarè dixit è priscis quispiam: Fortes atque moderatos viros optima quidem optare decet, sed ferre etiam quæcunque accidunt contra animi votum.

Tertia. 3. Fortis est, quem metus mortis statu non moverit, neque ad puerilem trepidationem adegerit. Vir fortis exit è vitâ, ignavus fugit. Vir fortis cùm mors ad ostium pulsat, ita secum ipse loquitur: Quid juverit hîc trepidare aut tergiversari? seriùs aut citiùs; moriendum est. Omnes urget lex ista. Nunquid hoc semper animo versabas, *Quando Domino visum?* Nunc Domino videtur, ex mortuis transferre te ad vivos. Cur non annuas toto capite? Dominus est, qui te vocat. Satis vixisti, quia eò ætatis pervenisti, quod satis esse Domino visum est. Ergo claude oculos, & è turbis abi ad quietem, è luctu, quod speras, ad gaudia. Ergo morere, viro forti totus orbis pro sepulchro est.

Quarta. 4. Fortitudo via regia est, à quâ declinat ad dexteram, qui temerarius est aut pertinax; ad sinistram exerrat, qui formidolosus est, aut pavidus. Medio tutissimus ibis. Qui verâ virtute fortis est, nec temere audet, nec inconsultè timet.

Quinta. 5. Biliosus & magnanimus infinitè differunt. Fortitudini non est opus bile, his armis non pugnat. Ennodii erudita vox est. Novimus virum fortem non posse dici, quem ira vicerit & indignatio. Satis est magno pectori rectè fecisse. Cetera omnia bono Deo committit. Ruat orbis, non indignabitur, non excandescet vir fortis.

Sexta. 6. Verissima Fortitudo ea est, quæ & Ferreum, ut diximus, & Osseum habet brachium, quæ *Pati* novit & *Aggredi*. Hoc præclarum, sed illud præclarius, & magis proprium Fortitudini. Ferreum brachium perpetitur difficilia, Osseum aggreditur ardua. Utrumque Fortitudini necessarium.

Septima. 7. Virum fortem probant injuriæ, monstrant ærumnæ, calamitates evehunt.

CAPVT XIV.

Rosa è succino, seu, Fiducia in Deum.

§. I.

PRimum est, quod hîc moneam: Hæc virtus, Fiducia in Deum, nunquam satis laudari, nunquam inculcari satis potest. Totos dies de hac virtute disserüisse, parum fuerit. Catharinam Senensem in hoc non tam miror, quàm veneror, quòd ea, cùm sermo incidisset de fiduciâ in Deum, nunquam satiari, non tædio affici, non somno superari potuerit: diu noctúque stetisset, nec unquam hæc audiendo fatigata fuisset, aut satiata. Agedum, divinæ Virginis summam in Deum fiduciam compendio sub aspectum objiciamus.

B. Mariæ fiducia miraculis firmata. Deus quidem in edendis miraculis parcus & restrictæ liberalitatis est, nihilominus tanta fuit divinæ matris in Deum fiducia, ut eam Deus miraculo firmârit, & quantum illa sibi placuisset, per Angelum significârit. Imò hæc Virginis fiducia miraculis omnibus superior est.

Cùm Virgo è Zachariæ domo rediisset, Josepho conjugi visa est gravis esse utero. Hîc vir sanctissimus hærere nonnihil, nec tamen pejus suspicari aut judicare velle, sed omnia divino potiùs arbitrio commendare, & fugam modestam circumspicere. Observavit hæc Virgo, Josephum conjugem altis cogitationibus mergi, & tamen tacuit. Sciverat illum de Angeli salutatione & altissimo illo mysterio nil scire, & tamen tacuit; solum Deum aspexit, cui & hoc, aliáque omnia commisit submississimâ patientiâ & summâ fiduciâ, certa istud Deo esse curæ, nec divinam providentiam suo muneri defuturam.

Firmianus de oratione mentis c. 12. Egregiè de hac Virginis fiduciâ Seraphinus Firmianus: *Propriam*, inquit, *non fuisset ausa profiteri innocentiam, nisi eam Deus ipse comprobâsset. Tacebat Virgo, sed Deo maximè confidebat, honorisq; sui curam in Deum jactabat.* Prout nimirum Apostolorum Princeps monuit, *Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* *1. Pet. cap. 5. vers. 7.*

Psal. 54. vers. 23. *vobis*. Eòdem vatis Hebræi monitum spectat: *Iacta super Dominum curam tuam: non dabit in æternum fluctuationem justo*. Non fluctuabat Virgo, non titubabat, sed sponsus. Hæc stabat immobilis divinæ providentiæ anchorâ firmata. *Psal. 124. vers. 1.* *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commovebitur.*

Gell. lib. 2. noct. Attic. cap. 1. Socrates stare solitus dicitur, pertinaci statu perdius & pernox à summo lucis ortu ad solem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iisdem in vestigiis, & ore atque oculis in eundem locum directis, cogitabundus tanquam quodam secessu mentis atque animi facto à corpore. Liceat ima summis non conferre, sed hæc per illa explicare. Stabat Virgo freta Deo, stabat immobilis & oculo irretortò Deum spectabat, divinam expectans opem, quæ nullius hominis fiduciam eludit aut frustratur.

Dan. cap. 13. vers. 35. Susanna cùm duceretur, *flens suspexit ad cælum: erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino*. Magna hæc fuit fiducia Susannæ, longè major Virginis divinæ, non flentis, sed omnia Deo hilariter committentis. Sed cur ea Josepho conjugi arcanum, quod ignorârat, non detexit? Scivit utique, famam & honorem suum in discrimen adduci. Scivit, nec tamen illud nescivit, se suúmque honorem, suáque omnia Deo commendatissima esse. Hinc cor ejus erat summam habens fiduciam in Domino. Hinc nulla trepidatio, nullæ lacrymæ, perturbatio nulla in Virgine. Viderat Josephus serenissimam ejus faciem tranquillæ mentis indicem; mirabatur & indubiè secum ipse hæc loquebatur: Hîc ne minimum quidem signum ullius criminis adverto: conjux mea non expallescit, non tegit, non fugit; uterus tumet, sed nihil timet con-

Matth. c. 1. vers. 20. scientia. Ideo Matthæus conceptissimis verbis: *Hæc eo, inquit, cogitante*. Nil mali suspicatus est, nil cogitavit sinistri: hoc unum visum est factu optimum, abire; cetera divinis nutibus committere. Sed tempori Deus adfuit, & Angelum misit, qui Josephum doceret tumentis uteri cæleste arcanum.

Sed qualis insuper ea Virginis fuit in Deum fiducia? Virginitatem vovit, & viro nupsit, hoc utique volvens animo: Quod Deus in me cœpit, perficiet, solidabitque. Eam utrinque aspirabit gratiam, ut simul habitemus velut Angeli duo, fecurâ tutâque castimoniâ.

Quâ in re cælestis Virgo divinâ bonitate nos niti docuit: cui enim Deus animum inspirat, ut statuat, huic etiam auxilia subministrat, ut quod statuit, in opus pro-

Psal. 31. vers. 10. ducat. *Sperantem in Domino misericordia circumdabit*. Ita scilicet ex omni parte proteget, & adversus omnem insultum sit munitissimus. Nam quò major hominis in Deum fiducia, hoc major Dei in hominem misericor-

Theodoret. in Psal. 54. dia. Insigniter dixit Theodoretus: *Gubernatorem habeas Deum & aurigam, & res tuæ ab illâ providentiâ pendeant, hoc enim modo inconcussus manebis*. Res certa: Falli non potest, qui sic potest Deo fidere.

§. II.

Inconstantia est initium omnium malarum tentationum.

Dicite, quæso, unde in animo nostro tot trepidationes, tot turbines, tot fluctuationes & Euripi, tantus in agendo languor & mutabilitas, tantus in patiendo horror & imbecillitas? Deo non satis fidimus, nec toti à divinâ providentiâ pendemus. E tripode oraculum censeamus, quod ille scriptorum religiosissimus dixit: *Initium omnium malarum tentationum, inconstantia animi, & parva ad Deum confidentia*. Quoties Deus suam nobis fidem obligat de curâ & providentiâ suâ, de patrocinio & auxilio suo in rebus omnibus, modò nos nostro non desimus muneri, permittamus Deo cetera. Cuivis nostrûm assiduè instillandum est metro, ut tenaciùs hæreat:

Thomas de Kempis l. 1. Imit. Christi cap. 13. num. 5.

Horat. epist. l. 1. epist. 11. ad Bullatium.

Tu, quamcunque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu, permitte & cetera Divis.
Prudens futuri temporis exitum
Caliginosâ nocte premit Deus,
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest, memento
Componere æquus: cetera fluminis
Ritu feruntur. ———

Sed hæc meliore calculo firmamus. Disertissimus Græcorum Chrysostomus ad hanc in Deum fiduciam strenuè quemvis hortatus: *Noli*, ait, *de rebus tuis curare, sed Deo omnia tua Deo commenda: cura enim tua, cura hominis est, Deo autem de omnibus tuis committe providentiam. Noli tu majoribus prætermissis, de illis curare, ne Deus minùs de illis provideat. Vt igitur magnâ curâ tuas res complectatur, ipsi soli universa committe*. Et nunquid curas facilè sepelimus, si nostra viro honesto commiserimus, qui suam insuper fidem nobis obstrinxerit, res nostras perinde ut suas à se curandas? Hîc certè lætus in præsens animus, quod ultra est, odit curare, cùm se suáque omnia viro fidelissimo commissa nôrit. Quin ergo idem cum Deo facimus? an non sat bonus, sat fidelis, sat sollicitus, sat potens, sat providus est, qui nostra amantissimè curat, sapientissimè gubernat? Quin ergo cessatum ducimus curas? Deus jam pridem conquestus: *Portabam eos*, inquit, *in brachiis meis, & ipsi nescierunt quòd curarem eos*. Quaptopter Augustinus hoc ipsum ingerit his verbis: *Constanter Deo, cui te totum committe, quantum potes: nihil tibi evenire permittet, nisi quod tibi prosit, etiamsi nescias: portabit te in brachiis suis, licet non animadvertas quòd curet te*. Subinde *panem arctum & aquam brevem* ingeret calamitas. Sed tu ne trepida, ne diffide, hæc omnia Deus ad libellam, & vel ad ultimam unciæ partem examinavit. Non patieris ab ullo vel minimum, quod non velit Deus te pati. Omnia nobis ad dimensum veniunt. Hebræus vates ejus rei certus: *Cibabis*, inquit, *nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis, in mensurâ*. Et quidem mensurâ tam definitâ certâque, ut eam non excedat vel guttulâ. Quod Augustinus, ut solet, excellentissimè interpretatus: *Quid est*, inquit, *in mensurâ? Apostolum audi. Fidelis Deus, qui vos non permittit tentari supra id, quàm potestis ferre. Ipsa est mensura, ut erudiaris, non ut opprimaris*. Cùm verò liberalissimus Deus voluptates & delicias partietur, mensuram bonam, confertam, coagitatam, supereffluentem dabit in sinum nostrum: *Replebit in bonis omne desiderium nostrum*.

Ergo *expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum*. Cave vel modum unquam, vel tempus ponas divinis miserationibus. Deus subinde non prius opitulatur, quàm extremè laboremus, jam ultimæ litteræ admoti, jam in extremâ stantes regulâ. Mediis sæpe hostibus, mediis flammis, mediis fluctibus, Deus opifer & sospitalis est: & has opitulandi vices sæpissime cum Matre participat.

§. III.

Narrant optimi ac prisci scriptores, Eusebius, Gregorius Turonensis, Evagrius, qui eâ ætate vixit, puerum Hebræum Constantinopoli Christianis adolescentibus immixtum venisse in templum beatissimæ Virginis Mariæ. His more illius ævi dabatur absumendum, quod superfuerat à distributâ Eucharistiâ. Parens pueri vir fævæ bilis, & Hebrææ perfidiæ tenacissimus, ubi hoc resciv it, Christianorum sacra accessisse filium, & verò etiam ea sumpsisse, amens irâ redeuntem puerum in vitriariâ domi officinâ excepit, & mox arreptum in medios ignes præcipitavit, clausitque fornacis ostium. Mater, ignara rei, filiolum triduo non sine lamétis quæsiit. Demum ad fornacem vitriariam delata, gemitus & lactymas domesticâ libertate laxavit. Hîc puer etiamnum sanissimus se vivere, sed clausum teneri respondit. Exemptus ex hoc carcere affirmavit, Dominam veste purpureâ præsignem sibi opitulatum venisse, prunas sopiisse, & verò etiam cibum attulisse. Atque hic adolescés

unà

unà cum matre lustrali fonte tinctus est. Patrem Justinianus Imperator Christianæ religionis pertinacissimum hostem ad ficum suspendi jussit, uti Callistus memorat. Verè Deus adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. Et quantò magis quis hanc Dei providentiam agnoscit, tantò majorem in Deum fiduciam gerit. Nimirum

Fortis ille est, qui non in se fortis est, sed in Deo.

Post Domini reditum in cælum Petrus & Joannes Apostoli templum ascendebant precaturi. Ad templi portam, quæ Speciosa vocabatur, homo claudus ab ortu sedebat stipem colligens. Is cùm vidisset Petrum & Joannem jam jam ingressuros templum, eleemosynam ab iis perinde ut à cæteris petebat. Negavit Petrus pecuniam sibi esse, id porrò daturum pollicitus, quod dare posset. Mendicus spe lætus avidis oculis ac manibus beneficium præstolabatur. Hîc Petrus: *Argentum*, inquit, *& aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. Et apprehensâ claudi dexterâ, in pedes hominem erexit.* Ille jam commodè non solùm stare, sed & ambulare, currere, exilire; lætissimus quòd usum pedum, quo semper caruit, accepisset. Res admiranda. Porrò illud Apostoli dictum, *Quod autem habeo, hoc tibi do*, singulariter expendendum. Aurum, inquiebat, & argentum quod è terræ viscеribus eruitur, non habeo; sanandi gratiam, quæ cælo submittitur, hanc largior. Crumenâ utor Fiducia in Deum. Ex hac multis millibus beneficia impertiri difficile non est. Fiducia in Deum nemini non præstò est, omnes opulentat, neminem, juvari volentem, deserit. Quisquis hac Fiduciâ caret, crumenam licet habeat, non nisi pertusam habet. *Et qui mercedes congregavit, misit eas*, inquit Aggæus, *in sacculum pertusum.* Qui virtutes colligit, & Fiduciam hanc negligit, in sacculum illas pertusum mittit. Qui sibi suisque viribus vel opibus, vel arti aut homini fidit, quamvis ingentia edat opera, omnia tamen in crumenam mittit pertusam; multum laboris, serii fructûs vix quidquam reperiet. Nimia virium fiducia & Milonem, & innumeros alios perdidit. Fiducia in rem creatam quamcunque inanis, pertusus sacculus est. Fiducia in Creatorem, gazophylacium est inexhaustum.

Act. cap. 3. v. 6. & 7.

Aggæi. 1. vers. 6.

Ad erigendam in Deum Fiduciam, assiduè obversentur animo illa Domini verba: EGO SVM, NOLITE TIMERE. Ad quæ nos nihil amantius respondebimus, quàm illud: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis, faciat.* Illi fido, illi me totum penitissimè trado.

Luc. cap. 24. vers. 36.

1. Reg. cap. 3. vers. 18.

Prorex Ægyptius Joseph postquam fratres suos, ut Augustinus loquitur, medicabili tribulatione docuit, ut illos corrigeret, demum velut personâ positâ: Ego, inquit, sum Joseph frater vester. Cúmque iis pavor nimius vocem intercluderet, ille iterum clementer: *Accedite*, inquit, *ad me: nolite pavere.* Hæ Christi voces sunt ad suos in calamitatibus constitutos: Ego sum Christus pro vobis cruci affixus: nolite pavere. Ego sum, confidite, ego vici & mundum & diabolum. Vestrum est, uti meis victoriis: Confidite.

Augustinus serm. 82. de Tempore.

Gen. c. 45. v. 4. & 5.

Sic olim in Isaaco Deus: *Ego sum*, ajebat, *Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum. Considera*, inquit Chrysostomus, *Dei sollicitudinem, ut illum refocillet ac fidentiorem faciat, Ego sum, ajebat, Deus Abraham patris tui, qui patrem tuum glorificavi, & peregrinum ac advenam, illustriorem omnibus incolis feci. Ego sum ille, qui hunc ita crescere feci, & in omnibus curam ejus gessi. Ego sum, ne igitur timeas, ne te ista perturbet, & mirum videatur, quòd ab Abimelech sis expulsus, quòd à pastoribus sis injuriâ affectus. Multa talia & pater tuus pertulit, & inde glorioſior effectus est. Ne igitur hoc te terreat: Ego enim tecum sum. Idcirco hoc fieri permitto, simul volens & declarari tuam virtutem, & manifestari mentis illorum pravitatem, ut & propter hæc te coronem. Tecum enim sum, ideo & invictus eris, & infestantibus potentior, & invadentibus fortior. Et tantam tui curam habebo, ut invidiosus illis sis futurus: Ego enim tecum sum.*

Gen. c. 26. vers. 24.

Chrysost. in Genes. homil. 52. Dei sollicitudo erga Isaac.

En Deus omnium conditor, hominis unius se Dominum vocat, Ego sum Deus Abraham. Ita, inquit, eum mihi feci proprium, ut apud me reputetur tanti quanti alii omnes. Quisquis toto animo divinæ fidit providentiæ, is Deum tam sibi benevolum, tam sui sollicitum habet ac providum, ac si Deus se solum in orbe ac unicum habeat, quem curet. Huc illa spectat promissio. *Firmabo super te oculos meos.* Ita te tuásque res cordi habeo, ac si præter te mortalium alius in terrâ non sit. Ergo confide fili. Ego sum, noli pavere.

Psal. 31. v. 8.

§. IV.

CVm regina Esther vitam populo suo exoratura ad Assuerum regem ingressa, illum in sublimi solio, auro & gemmis prænitentem cerneret, subitò tam terrificæ majestatis aspectu expalluit, obmutuit, corruit. *Convertit*, Deus, ut sacræ paginæ loquuntur, *spiritum regis in mansuetudinem: & festinus ac metuens exilivit de solio & sustentans eam ulnis suis, donec rediret ad se, his verbis blandiebatur: Quid habes Esther? Ego sum frater tuus, noli metuere, non morieris.*

Esther c. 15. vers. 9. Ibid. v. 11. & 12.

Dominus Jesus rex orbis jam redivivus non solùm salutari suos voluit, & quidem his ipsis verbis: *Ite, nuntiate fratribus meis*: sed & ipse illorum medius stetit, quos & suavissimè affatus: *Ego sum*, ajebat, *nolite timere. Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipse sum.* Quod discipulis amantissimus Magister, hoc nobis famulis mitissimus Dominus, hoc omnibus in se sperantibus providentissimus pater assiduè instillat: Ego sum, nolite timere, habete fiduciam. Et quemadmodum Deus Josue Imperatorem his verbis animavit: *Sicut fui cum Mose, ita ero tecum: non dimittam neque derelinquam te.* Ita nos omnes & singulos ad fiduciam Christus exstimulat: Sicut fui cum amicis meis omnibus, ita ero tecum, non dimittam nec derelinquam te: Tu modò mihi fide. Et quò magis adversa urgent, hoc magis fide. Auxilium meum plerumque tantò vicinius est, quantò creditur esse remotius.

Matth. c. 28. vers. 10. Luc. c. 24. v. 38. & 39. Iosue cap. 1. vers. 5.

Hoc Bernardus clarissimè: *Ego autem dico*, inquit, *fideli homini magis & inter flagella fidendum.*

Bernard. epist 256. ad Eugen. init.

Theodorus ævo Constantini Imperatoris dux belli strenuissimus, antequam ab impio Licinio jugularetur, somniavit, ignea cælo jacula in caput suum delabi, sed & unà vocem audiit: *Confide Theodore, ego enim tecum sum.* Non multò pòst à satellibus ad Licinium pertractus. Et quia Christum jurare noluit, immanissimè flagellatus, & ungulis ferreis laceratus, globis plumbeis contusi dentes, latera facibus adusta; nec tamen constantissimus heros animum mutavit. Ubi famem & squalorem carceris diebus quinque pertulit, affixus est cruci. Atque ut tormentum simul & ludibrium esset grandius, adductum est puerorum agmen, qui Theodorum infelici arbori suspensum, sagittulis certatim configerent. Inter hæc cùm ludibria tum tormenta Theodorus exclamans: O Domine, inquit, an non dixisti, Ego tecum sum? Nunc verò cur recessisti à me? Omnia in me properant ad mortem: tu spiritum meum suscipe. Huic Angelus suppetias missus: Quid quereris, inquit, Theodore, Deum à te recessisse? Ecce tecum est, consumma cursum. Consummavit felicitèr. Nam post complures suorum spectatorum Christo adjunctos plexus est capite. Ita Deus sæpe proximus est, cùm abesse longissimè putatur.

Anno 316. mentionem illius facit Cæsar Baronius, qui & fusius in secretiores corporis partes horribili cruciatu asserit immissas, tom. 3. mihi p. 150.

Anno 308. Cæsar Baronius tom. 3. ad hunc annum 308. mihi p. 28. ubi fidiculas, ignes, ungulas, facies, tormenta maxima ab eo tolerata narrat.

Theodoro jungendus Procopius, qui antè Neanias dicebatur. Huic Christus visendum se præbuit, sed vulneribus deformem & in cruce pendentem, dixitque: *Ego sum* JESVS *crucifixus Dei filius.* Profuit beato Procopio hæc vidisse. Horribiles namque cruciatus subiit constantiâ ingenti. Demum capite plectendus, dum precaretur, auditâ est vox: Confide, ego tecum sum.

Quomodo

Quomodo igitur Christianus timidus ac remissus animo cadat, si seriò expendat: En hic adest, qui momento juvare potest: quid patiar, & quantum patiar, scit exactissimè, nec auxilium subtrahit, sed abscondit? Nemo mihi vel pilum læserit, si ille nolit. Si Deus pro me, quis contra me? Quidquid patior, ab ipso est, & à paternâ ipsius manu. Etenim certissimus sum, nihil me unquam passum, nil pati aut passurum, quod non ipse velit ut patiar. Quid igitur mihi ab ipso mali metuo? omnia curat providentissimè, omnia disponit amantissimè, omnia potest absolutissimâ, immensâ potentiâ. Nihil illum effugit, nihil latet, nihil præterit. Illi perfectè fidere, est rebus omnibus superiorem, insuperabilem esse.

Evagrius lib. 4. cap. 6. Theoph. Miscell. l. 16. Cedren. in Annal. Niceph. lib. 17. cap. 3.

Antiochia terræ motibus creberrimè quassata, præsertim anno quingentesimo vigesimo octavo, quo tempore Deus viro sancto id consilii dictavit, ut ædium foribus inscriberetur: CHRISTVS NOBISCVM; STATE. Quicunque hoc suis domibus inscripserunt, iis terræ tremores nihil obfuerunt. Inde urbs novo nomine dicta est Theopolis. Ejus rei testes sunt Evagrius, Theophanes, Cedrenus, Nicephorus. Idem de homine illo affirmaveris, cujus pectori altiùs inscriptum: CHRISTVS MECVM; STO, ET ILLI FIDO. Ubi hæc ædium frons est, ibi Christus propugnator est, qui calamitatem omnem amantissimis illis vocibus solatur, *Ego sum, noli timere*, nec hostem ullum nec ulla adversa. Ego sum adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. *Bellabunt adversum te, & non prævalebunt, quia ego tecum sum. ait Dominus, ut liberem te.* Hîc civitas munita, hîc columna ferrea, hîc murus æreus est.

Luc. c. 24. vers. 36.

Hier. cap. 1. vers. 19.

§. V.

I. Lipsius lib. 1. monit. polit. cap. 7. num. 10.

CArolus V. augustissimæ memoriæ Imperator, cùm in Germaniâ ad Ingolstadium copias haberet, cinxissentque eum ingenti exercitu fœderati hostes, & æneorum tormentorum copiâ ferream grandinem in castra ipsa non sine gravi pernicie immitterent; amicis monentibus, sibi prospiceret: Cæsar immutato vultu & loco, arridens dixisse fertur: Confidite, nullus unquam Imperator tormenti ictu interiit. Hic idem Imperator cùm intra vallum jam armatus staret, in hostem proditurus ad prælium, magnâ eum balistarum vi repellere conabatur hostis. Itaque iterum monebatur, saluti suæ consuleret, quibus animosè respondit: Canes, qui valdè latrant, non sunt valde metuendi. Nec est quòd timeamus, cùm præsidio Dei satis vallati simus. Nimirum *Angelis suis mandavit Deus de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Nec quisquam Deo minùs fidit, quàm qui divinam providentiam non agnoscit. Agnosce illam, & habebis in Deum fiduciam.

Magnæ in Deum fiduciæ fuerunt: Carolus V. Imper. *Francisc. Rebortel. in orat. funeb. Bononiæ dictâ.*

Ps. 90. v. 11.

Corozetus de dictis memorabilibus. Ludovicus XII. Galliarum rex.

Ludovicus XII. Galliarum rex, ingentis Fiduciæ heros cum exercitu Mediolanum ibat. In itinere nuntium accepit, oppidum, quod in transitu erat, ab hoste jam occupatum. Quare serum nimis fore, hospitium illic quærere. Ad hos fiduciâ incredibili Ludovicus: Aut ego, inquit, in tergo illorum hospitium accipiam, aut illi in meo.

Pelagius libell. 7. nu 9. Macarius Ægyptius.

Quæ Ludovico in hostes, hæc Macario fiducia fuit in cacodæmones. Macarius Ægyptius à præcipiti nocte deprehensus sepulchretum subiit, ubi ossa cadaverum in acervum fuerant aggesta. Hîc, quò somnum vir sanctus haberet benigniorem, loco cervicalis cadaver unum capiti supposuit. Ægrè tulerunt dæmones tantam hominis fiduciam, & ut illum terrerent, cadaverosis ossibus affinxerunt voces, quibus alter alterum provocabat ad abitum. Illud præcipuè cadaver, cui Macarius indormiit, articulatè hoc respondit: Venirem, si possem, sed incubantis premor pondere. At senex impavidus suo capite corpus subjectum tundens: Surge, inquit & abi, si potes: ego hîc vel te nolente pernoctabo.

A Ingens viri animus & fiducia, quæ divinis subsidiis & bonâ conscientiâ nixa nihil admittebat pavoris.

Sed vix ullus (quod sciam) hac in re audacior fuit Hilarione, fortiúsque dæmonum fraudes contempsit: quippe qui in solitudine sæpius intempestâ nocte jam voces infantium, jam balatus ovium, jam mugitus boum, nunc planctus mulierum, nunc rugitus leonum, modò strepitus armorum, variarúmque portenta vocum audiit & irrisit. Ceterùm ausus aliquando has ex orco larvas explorare, Dominicæ crucis signo instructus ad lumen lunæ tugurio egreditur, sollicitéque circumspiciens, ecce currum directis in se equis volantem conspicatur. Hîc ille JESV Nazareni nomine vocato, pressò mansit vestigio, eventum rei expectans. Tum verò terrifica illa bigarum species subito terræ hiatu ante oculos absorpta est. Parturiebant montes, & natus est ridiculus mus.

Hilarion.

B Hæc diaboli vaframenta, hæc illius stratagemata sunt. Metum injicit, pavorem incutit, horrore afficit, difficultatum montes opponit, ærumnarum maria effundit, modis omnibus perterrefacere satagit. Nos, si viri sumus, si Deo fidimus, hæc omnia uno spiritu diflamus: modò illud assiduè animo verserur: *Ego tecum sum, noli timere.* Tu mihi adeò es curæ, perinde ac si solum te curem: quæ pateris, mea providentia ab æterno prævidit; quantum tibi, & quamdiu patiendum sit, voluntas mea decrevit; quibus auxiliis omnia pati possis, sapientia mea constituit; ut utiliter patiaris, meus amor disposuit. Ergo timere noli: ego sum, ego ipse sum, & tecum sum. Tu mihi tantummodò fide, & quæ tui officii sunt, age, cetera omnia providentiæ meæ securissimus committe. Nulla hîc fallacia, nulla rerum jactura, ubi mea in honore est providentia. Fide mihi.

Diaboli vaframenta.

§. VI.

C REgem ajunt ingenti apparatu epulum navale proceribus regni dedisse. Maris portus regio huic convivio delectus, nec ullis sumptibus parsum. Omnia hilaritatem & magnificam admirationem spectabant. Ornabantur triclinia, fremabantur mensæ in ipsâ aquarum instabilitate. Epulæ, epularum disci & patinæ, vinum viniáque cadi & pocula; modi musici, mensarum argentei triumphi, bellaria oculorum fercula, omnia hîc regia. Nec silvulæ in aquis deerant, nec hortorum & veris honores desiderabantur. Omnium gratiarum concordiam huc commigrâsse dicerres. Nova hæc & mira, sed illud longè mirissimum & omnibus pòst sæculis memorandum; non dominorum tantùm, sed & famulorum gula vino & epulis sepulta. Et quod omnibus retrò annis inauditum, mare ipsum hic convivam egit, nam plus convivis omnibus perhausit. Quidquid enim tollebatur è mensâ, mittebatur in mare, orbes disci, lances, paropsides, scutellæ, pocula, scyphi, chrysendeta, & omnis abacorum argentea supellex pòst brevem D usum in aquas excutiebatur. O liberalitatem; aut potiùs, sit verbo venia, prodigalitatem nimis augustam, æternis dignam annalibus! Sed expectate, quæso; nondum audistis omnia. Substringite judicium, & non præproperè nimii luxûs convivatorem arguite. Rex iste, quem dixi, non liberalissimus tantùm atque magnificentissimus, sed & summè providus fuit. Nam in apparando aquatili hoc convivio, id ante omnia curavit, ut ampliissima retia sub aquis expanderentur, quæ latenti sinu exciperent, quidquid in aquas dejiceretur. Ita non tantùm nihil supellectilis argenteæ periit, sed cùm attraherentur retia, ingens piscium numerus est inventus, velut fœnus dejecti thesauri.

Sed quis iste rex tam magnificus, tam potens, tam liberalis, tam & providus? Supremus rex cæli, bonus Deus. Et videte quàm omnia exactè congruant. Jusserat Deus in Hussæi principis Jobi supellectilem & bona

indicem

Job cap. 1. v. 2. & 3. indicem scribi. Scriptus est iste: *Iobo nati sunt septem filii & tres filiæ. Et fuit possessio ejus septem millia ovium, & tria millia camelorum, quingenta quoque juga boum, & quingentæ asinæ. ac familia multa nimis.* Sed quorsum hic index & apographum? Jam audieris, quâ ratione omnia illa in mare præcipitata. Igitur Jobi opulentia ad incitas hoc modo redacta est. Adsuit Deus, vastavit, demolitus, mactavit, depopulatus est omnia. Ventus liberos, ignis partem pecoris, hostis cetera rapuit. Job ipse in fimetum è solio ejectus est. O prodigalitas incredibilis! Itáne, mi Deus, amicos tuos, itáne illorum bona dissipas & prodigis? Nolite pavere, ait Dominus, & expectate finem: Jobo nil penitus perîbit, nam ego amplissima providentiæ meæ retia expandi. Hæc ubi attra-

Job cap. 42. vers. 12. hentur, omnia cum ingenti fœnore redibunt. *Dominus autem benedixit novissimis Iob magis quàm principio ejus.*

Audite denuò indicem bonorum Job. *Et facta sunt ei quatuordecim millia ovium* (pro septem millibus) *& sex millia camelorum* (pro tribus) *& mille juga boum* (pro B quingentis) *& mille asinæ*, cùm anteà quingentas solùm habuerit: geminato fœnore omnia redierunt. Imò &

Ibid. cap. vers. 13. liberi sunt redditi. Nam iterum *fuerunt ei septem filii & tres filiæ.* Sed, quæso, cur Deus omnem pecoris numerum duplicatum reddidit, tantùm in liberis dandis contractior, non viginti sed decem liberos concessit? Imò verò viginti liberos Job habuit. Nam priores decem, quorum animus immortalis, in Abrahæ sinu servabantur patri illuc descensuro, & alii, sed decem solùm sunt additi, *ut & hi*, ait Gregorius, *qui extincti fuerant, vivere demonstrentur.* * In jumentis longè alia ratio. Pecudes cùm pereunt, totæ moriuntur. Quapropter omne pecus geminato numero restitutum est. En amplissimum divinæ providentiæ rete sub aquis latenter expansum! Quidquid perire nobis videtur, non sanè perit, sed in abditam divinæ providentiæ sagenam cadit cum amplo fenore restituendum; nos modò fidamus Deo.

Cur Deus omnẽ pecoris numerũ duplicatum reddidit Jobo, & in liberis fuit cõtractior. * Ex luculentum reviviscendi testimoniũ.

Ita Jonas excussus est in mare, sed cetus instar retis C excepit Jonam, ut redderet. Ita Deus cum unoquoque nostrûm quotidie agit. Si Deo fidimus, rerum nostrarum nihil perdimus. Nam perdita, aut hîc, aut loco meliore recipiemus. In hac vitâ sæpissime monstravit Deus, quid sit facturus post hanc vitam. Amissa forsan est pecunia? si fidas Deo, thesauros pro eâ recipies, aut hîc, aut loco meliore. Amissa est valetudo? fide Deo, reddetur auctior, vives æternùm.

Amissa omnia perdidit Joseph ob fratrum invidiam, sed omnia recepit & plura. David ob Absalonis filii rebellionem omnia amisit; sed hîc quoque omnia, & plura recuperavit, quia cum suis omnibus in divinæ providentiæ rete cecidit. Hinc illud lætissimum carmen:

Psal. 70. vers. 20. *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & conversus vivificásti me, & de abyssis terræ iterum reduxisti me.*

Amissa fama? Fide Deo, non est fama perdita, sed in verriculum divinæ providentiæ delapsa: Immortali gloriâ circumflues. Quidquid denique amissum con- D queraris, si Deo fidas, non est amissum, sed in providentiæ divinæ fundam conjectum. Reddentur omnia cum ingenti fenore, modò tu noris Deo fidere. Benedicet Deus novissimis tuis magis quàm principio, recipies universa. Non igitur expavesce, nec vanissimis lamentis te confice. Frustrà & in perniciem tuam conquereris, doles & angeris frustrà; superfluo luctu inania hæc deploras, quæ longè auctiora, si Deo fidas, ad te redibunt. Nunc dum vivimus, medio mari sumus & fluctuamus; ejiciuntur nostra in fluctus, nos ipsi denique ejiciemur. *Quantas nobis ostendit Deus tribulationes multas & malas?* Sed confidite: *conversus vivificabit nos, & de abyssis terræ iterum reducet nos.*

Firmemus animum in tam lætas & planè ridiculas rerum jacturas: omnia in aquas excutienda sunt: opes, valetudo, honores, vita ipsa, & quidquid in vitâ cari aut pretiosi est; mare hoc glutit omnia. Nos si sapimus, & extensum divinæ providentiæ rete cogitamus, ridebimus ad hos jactus, & ore hilari dicemus: Dejiciantur ista, pereant, mergantur: nihil perit, nihil submergitur iis, qui fiduciam habent in Domino. *Qui confidunt in Do-* Sap. cap. 3. vers. 9. *mino, intelligent veritatem.* Hanc scilicet, quæ divinæ providentiæ omnia quàm integerrimè & summâ fiduciâ docet esse committenda. Audiat orbis universus: cum Siracide proclamo: *Scitote, quia nullus speravit in Domino,* Eccli. cap. 2. vers. 11. *& confusus est.*

ACTIONES
FIDUCIÆ IN DEUM.

1. Præxis fiduciæ in Deum.

1. Veræ in Deum Fiduciæ est, in rebus omnibus, præsertim adversis, non sollicitum esse, dubitatione non æstuare, non angi, non sese afflictare, non animis pendere ac discruciari, sed hoc uno fundamento erectum stare: Deus & potest & vult juvare. Et fidelis & omnipotens est, qui suos nunquam deserit: suis enim semper præsens est, & auxiliari semper paratus est, ut omnia suorum ad finem optimum dirigantur. Nemo unquam speravit in Domino frustrà.

Secunda. 2. Vera fiducia divinum illud promissum, EGO TECVM SVM, EGO TECVM ERO, sibi altissimè gerit impressum. Sic enim Isaias loquitur: *Noli timere, quia redemi te. Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non* Isa. cap. 43. v. 1. & 2. *operient te: Cùm ambulaveris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te.* Sic fuit cum Noëmo in Arcâ, sic fuit cum Daniele in leonum foveâ: sic fuit cum Josepho in carcere & cisternâ: sic fuit cum tribus Hebræis juvenibus in fornace Babylonicâ: *Novit Dominus pios de tenta-* 2. Pet. c. 2. vers. 9. *tione eripere.*

Tertia. 3. Qui veræ fiduciæ est, eo semper animo precatur, ut nihil dubitet suas preces, si quidem justa petat, certò exaudiendas. Nam instar oraculi habet illud à Chryso- Chrysost. stomo dictum: *Si cum hoc studio mentis accesseris, & dixeris:* hom. 14. in Matth. *Nisi accepero, non recedam, prorsus accipies: si modò talia postulaveris, quæ & illum, qui rogatur, dare deceat, & accipere tibi, qui precaris, expediat.*

Quarta. 4. Qui cupit habere veram in Deum fiduciam, is curet ante omnia, ut habeat conscientiam peccatis gravioribus non contaminatam. Res certa divino testimonio. *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus* 1. Ioan. c. 3. *ad Deum, & quidquid petierimus,* inquit Joannes, *accipie-* v. 21. & 22. *mus ab eo.* Susanna tantò fidentior, quantò innocentior.

Quinta. 5. Magnæ in Deum fiduciæ luculentum indicium est, injurias quascumque, seu graviores illas, seu minutulas & leviores, exporrecto animo condonare, insuper auctarii loco, precationes pro iis, qui injurias intulerunt, adjicere. Optimè dixit Tobias: *Fiducia magna erit* Tob. cap. 4. *coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam.* Nam v. 11. & 12. *eleemosyna* (præsertim hæc spiritualis) *ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Fallere nequit Domini promissio: *Dimittite, & dimittemini.* Luc. cap. 6. vers. 37.

Sexta. 6. Qui verò pecunias in egenos tribuit, etiamsi liberalissimus sit, non tamen ideo victum sibi defuturum unquam diffidit: imò semper robustiùs sperat, tantò se fore ditiorem, quantò pauperes se senserint liberaliorem. Hoc enim Deus in more positum nunquam habuit, ut pateretur se vinci beneficiis.

Septima. 7. Qui Deo in omnibus verè fidit, ita loqui consuevit: Quidquid in re sit, spem atque fiduciam mihi nullus hominum, diabolorum nullus eripiet. *Etiamsi* Deus Iob cap. 13. *occiderit me, in ipso tamen sperabo.* De futuris nil angor, vers. 15. *Deus providebit.* Quamvis adversa sint omnia, minentur Gen. c. 22. omnia ruinam, *Deus providebit.* Quod præsens est, mo- vers. 8. mentaneum est; futura licet terribilia sint, me tamen non terrent, *Deus providebit.* Porrò mea in aquas dejici non tantùm patiar, sed ea ipse dejiciam, quia certissimus sum, omnia quæ mihi vel hostis ademerit, vel mea

manus

manus in egenos sparserit, à divinæ providentiæ reti excipienda. Redibunt ad me omnia, & auctiora. *Scio* sanè, scio, *quia nullus speravit in Domino, & confusus est.*

Eccli. cap. 2. vers. 11.

CAPVT XV.

Rosa è Chalybe, seu, Perseverantia.

§. I.

FErrea & chalybea est hæc Rosa, quâ designamus PERSEVERANTIAM virtutum omnium coronam. Alii flores hiemem oderunt & abdunt se; non caput, non brachia, non pedes efferunt. Stat hæc Rosa æstatis & hiemis patiens; non ut ficus tegitur, non ut vitis operitur, non ut amaracus, aut libanoris * coronaria transfertur. Rosa hæc nivem fert & solem, inter æstatis blanditias & injurias hiemis perdurat.

* Ros-marenus.

B. Maria in prosperis & adversis perseverantissima.

Virgo beatissima verè rosa, verè florum Regina, in prosperis & advertis perseverantissima: stetit ad conciones, steterit ad crucem filii: adfuit miracula patranti, adfuit & in patibulo expiranti: æstate perstans & hieme, inter luctus & gaudiorum vices, admirabilis perseverantiæ exemplum.

Ætas B. V. Mariæ quæ, & quot annis filio fuerit superstes.

Ut autem divinæ matris perseverantiam sublimem penitiùs capiamus, quot annos extra cælum egerit, indagemus. De hujus Virginis ætate lis varia. Fuerunt, qui dicerent, Virginem post filii abitum, uno solùm anno & aliquot mensibus terræ relictam. Parum hoc vero simile. Alii censent Virginem ad annum alterum Claudii Imperatoris perveniſse, qui à Domini morte fuit undecimus. Neque hos sequimur. Invaluit plurimorum sententia, Virginem obiisse, cùm annum ageret sexagesimum tertium. Hanc Turrianus opinionem vulgi nominat. Non contradicimus; nec tamen placet vulgum hîc ducem agnoscere. Utcunque constat, Virginem matrem, cùm filius in cruce moreretur, annum egisse quadragesimum octavum. Nam cùm inter paleas in specu Bethlehemiticâ Christum orbi pareret, annum egerat decimum quintum. At Christus ætatis anno trigesimo quarto inchoato in crucem actus est. Inde certiore plurium consensu asserimus, divinam hanc matrem ad annum septuagesimum secundum ætate progressam, eâque ratione viginti quatuor annis filio superstitem vixisse. Ita Epiphanius, Cedrenus, Baronius, ita alii.

Franciscus Suar. tom. 2. in part. 3. D. Tho. disp. 21. sect. 1. Baron. to. 1. Annal. 48. Delrius in Paneg. de Assumpt. B. V.

Atque hinc liquet, quàm patiens fuerit cælestis Virginis Perseverantia, quæ septuaginta duos annos in tantis & filii & suis ærumnis ad beatissimum finem perduxit. Hoc quidem tempore, quo inter homines erat, sæpius in cælo & cum Angelis quàm cum hominibus agebat; omne reliquum divinæ Matris *vivere* tranquillum potiùs *mori* nominemus, quàm vivere; in terrâ hærebat corpore, orbes cælestes & Angelorum ordines peragrabat animo: cupiebat emori, & esse cum filio; suis tamen desideriis totius Ecclesiæ bonum præferebat, suam divinæ voluntati perfectissimè subjiciebat. Fluebant ex oculis lacrymarum gemmulæ, ex imo pectore suspiria & gemitus erumpebant, sed dulces gemitus, mellita suspiria, quæ Perseverantia provocabat, quæ amor edulcabat.

S. Tho. 2. 2. q. 137. art. 1. concluſ. Differētia inter perseverātiam & constantiam.

Perseverantia Thomæ Aquinati virtus est, per quam homo in operibus honestis persistit. Constantiam porrò & Perseverantiam sic ait differre. Perseverantia docet hominem bonis actibus inhærere, contra omnes difficultates ex actuum diuturnitate provenientes: at verò Constantia munit hominem adversus difficultates è quibuscunque aliis impedimentis emergentes. Hinc Perseverantia principalior pars Fortitudinis est, quàm Constantia. Adeóque illa demum vera est Perseverantia, quæ continuum perfectionis studium, & indefessam virtutis exercitationem ad supremum usque halitum conservat.

A Veritatis oracului est: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Ad hanc Perseverantiam suavissimè invitat, qui perseverantiæ præmium monstrans: *Esto, inquit, fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.*

Matth. 24. vers. 13. Apoc. 2. vers. 10.

Tres ajunt esse gradus Perseverantiæ. Primus est, Velle ac cupere Perseverare. Virtutis cultor seipsum extimulans: Cur, inquit, tam stultus sim, ut cùm cœperim spiritu, consummem carne? Nolo esse arundo ventis agitata; nolo mutari cum lunâ. Progrediamur. Alter est, Firmiter velle, quod rectè cœptum est, sesèque cunctis obstaculis acriter opponere. Perseverantiæ cupidus cum Paulo proclamat: *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Pergamus, ut ei placeamus, cui nos probavimus. Tertius est, Cum gaudio perdurare ad finem. Fatigationem quies, laborem sequitur merces. Sic igitur curramus, inquit, ut comprehendamus.

Tres gradus Perseverantiæ.

Philip. 4. v. 13.

Augustinus seipsum ad Perseverantiam cohortatus: *Tu*, inquit, *non poteris quod isti & istæ? An verò isti & istæ semetipsis possunt, & non in Domino Deo suo? Quid inte stas, & non stas? Projice te in eum, noli metuere, non se subtrahet, ut cadas. Projice te securus, excipiet te, & sanabit te.* Hoc sibi sæpius quivis occinat: Tu non poteris, quod isti & istæ? Nihil ad constantem rerum asperarum tolerantiam efficacius, quàm cogitare eadem multos fortibus animis fuisse perpessos. Pudet enim generosum spiritum non posse unum, quod potuere innumerabiles. Quæ cogitatio non in laboribus solùm, qui difficiles, sed in doloribus etiam & cruciatibus, qui miserrimi videntur, in ipsâ demum morte profuerit. Tu ergo durare non possis, cùm cernas tot alios constantissimè duravisse? vel idololatras intuere.

August. in Confess. c. Propat. 3. hem.

§. II.

Q. Fabius Maximus laudatissimæ in bello gerendo Perseverantiæ fuit. Cùm enim Romanum Imperium Cannensi prælio fractum vix sufficere ad exercitus restaurandos videretur, Fabius frustrari & eludere Pœnorum vires, quàm cum iis acie totâ confligere, longè conducibilius existimavit. Idcirco pluribus Hannibalis comminationibus irritatus, spe quoque bene gerendæ rei oblatâ, nunquam tamen à consilii salubritate recessit, ne parvi quidem certaminis discrimine. Et ita, quod difficillimum est, irâ & spe ubique superior apparuit. Ergo ut Scipio pugnando, ita hic non dimicando, Romam servavit: alter enim celeritate suâ Carthaginem oppressit, alter cunctatione ita egit, ne Roma obrui posset à Carthagine. Et tu homo Luna, non poteris quod isti?

Valer. lib. 3. c. 8. de tuend. rei.

Non minùs singulare Perseverantiæ specimen dedit Ephilates vir efficacis facundiæ. Hic Athenis jussus est publicè accusare, & inter cereros deferre nomen Demostrati, cujus filius Democharis excellentis formæ adolescens fuit, Ephilati longè charissimus. Venit ergo adolescens oraturus Ephilaten ut parciùs patris criminibus insisteret. Persuasisset hoc utique vel mutus solâ satis loquente formâ, nisi se, qui rogabatur, virum gessisset. Nam Ephilates accedentem ad se Democharem neque ferociter repellere, neque supplicem suis genibus advolutum intueri sustinuit. Sed, ut sibi constaret, operto capite gemens passus est expromi preces. Nihilominus cœpti perseverans Demostratum sincerâ fide accusatum damnavit. Victoriam nescio laude an tormento majore partam, quoniam priùs quàm sontem oppressit, seipsum Ephilates vicit. Et tu homo inconstantissime, non poteris quod isti & istæ! num etiam puerorum ac puellarum Perseverantiâ vis superari?

Valer. lib. 6. inter exter. 1.

Hebræi adolescentes duo in Mauritaniâ Tingitanâ educati, Lusitano mercatori, ob æs alienum nexi, à patruo sunt dati. Eam ob caussam Mazagani (urbs est Lusitanorum in Africâ) attinebantur. Horum alteri nocturno visu senex ore cultúque venerandus persuadet, ut exutâ

Bernard. in Annalib. ad An. 1551. in Portug. Lusitan. Obsequ.

ut exutâ superstitione Judaicâ Christum induat, & Petri nomen assumat. Experrectus adolescens socio narrat somnium, & monstrat salutis viam. Jamque idem utrique consilium erat: hoc unum metuebant, si fugerent, ne creditorem jure suo fraudarent. Igitur differunt & celant, dum illi à patruo satisfactum. Jam liberati, abeunt urbe cum cognato. In viâ animo votóque Christianos se profitentur, & redituros unde discesserant. Proinde ille aut abeat solus, aut addat se ipsis comitem, parentis loco futurus. Hæc illos simulare, initio censet patruus. At ubi videt, rem agi seriò, promissis onerat, terret minis, ut injectam mentem à nescio quo excutiat: obstructis adolescentum auribus, postremò in lacrymas & in preces itum. Sed frustra & hoc. Sic ambo in urbem revertuntur, deserto patruo. Alter paucis pòst diebus Olisiponem navigat, ad Catechumenorum ædes, manet alter in Africâ, sed morbo implicitus, ut illustrior esset ipsius Perseverantia. Nam adolescentis pater & patruus homines pecuniosi, & atroces irâ, quendam Maurorum ducem præmiis expugnant, ut equitum turmam Mazaganum ducat, se fore comites. Ducuntur, sed obviam eunt in armis Lusitani, & utrinque stant acies ad prælium instructæ. Maurus impetrato alloquio, non se pugnaturum eo die venisse affirmat, sed tantummodo rogatum, ut Hebræo patri filium videre liceat & alloqui. Permissum; priùs tamen obsidibus acceptis. Hîc pater omnibus quibus poterat & artibus & machinis pugnabat. Sed frustra fuerunt & artes & machinæ; filius discessit victor. Licet enim grandævus pater, augendæ miserationi, Deum hominésque contestans questus ac ploratus diu duxerit, barbam sibi ac crines vulserit, vestem etiam gentis ritu conciderit, nec quidquam omiserit intentatum, nihil tamen profecit. Nam animosus adolescens, & cœpti tenacissimus, sermonem & spem omnem præscindens: Si me, inquit, diligeres, pater, gauderes haud dubiè filii bono, nec differres agnitâ veritate in meam ire sententiam, quâ unâ re nihil tibi nec utilius foret, nec gloriosius. Ego quidem ad consilium adjiciam & exemplum: hoc si feceris, agnoscam parentem meum & amorem tuum: tu verò quibuscunque in rebus habebis filium non repugnantem. Sin aliud velle pertendas, majorem habeo patrem Deum, cui magis obtemperandum est, quàm hominibus. Ita liberè dico, me omnibus modis cupere Christianum esse. Tam præclarum nomen aut aquâ promerebor, aut sanguine; ut scias esse vile corpus iis, qui gloriam animæ quærunt.

His auditis pater, irritus consilii mœrénsque, neque enim turbidus animus vera dijudicat, cum Maurorum equitatu discessit. Juvenis admirandæ Perseverantiæ dato specimine, à Lusitanis intra mœnia receptus est. Et tu non poteris quod isti & istæ, homo Euripe?

§. III.

Idem in Annal. anno 1590. in Provinciâ Polonicâ.

Sed sequior etiam sexus, & Virgines in hanc Perseverantiæ laudem veniunt. Puella Hebræa in templum invitata à feminâ Christianâ curiosè circumspicit, diversa interrogat, aras omnes circuit, nec tamen præcelsum Eucharistiæ pegma, quamvis monstratum, videt. Miratur, & causam quærit, cur res tanta, quanta dicebatur, oculos effugeret. Subjecit Christiana (indubiè Dei monitu) grande hoc arcanum, & rem maximè sacram esse, proinde oculos, qui Christi luce perfusi non sint, aspectu ejus arceri. Ex eo tempore Hebræa Christianæ religionis studio exarsit, & clam matre Orationem Dominicam, & Angeli salutationem didicit. Cetera eâ suscipiendi baptismi curâ flagrabat, ut domo profugerit, sed incautiùs quàm ut posset fallere. Nam mater illam assecuta, verberibus affectam inclusit domi; fugam iterum tentantem, duriùs coërcuit. Sed utrebat interior Deus. Itaque tertius conatus fuit prosperior, quo ad oppidi sacerdotem pervolavit, & ut aquâ salutari ablueretur, magnopere petiit. Perseverantiam illius firmavit sacerdos, & quia divinum hîc instinctum sensit, virginem illam in illustrissimæ feminæ Cracovienſis Palatini conjugis fidem & manum tradidit. Apud hanc commodè instructa, cœptorum perseverantissima (quod in hac gente rarum) Christo renata est. En homo volubilis & inconstans, pueri & puellæ Perseverantiam nobis præeunt: Tu non poteris quod isti & istæ?

Franciscus Bencius ad annũ 1591.

Sed audiant, qui unicam nôrunt Perseverantiam in veniâ, cùm læsi sunt, negandâ. Caravaci in agro Toletano adolescens quatuordecim annorum Musis dabat operam. Huic quidam oculum excussit pugno. Parentes nil magis scire cupiebant, quàm facti auctorem. Sed adolescens nec minis ullis, nec promissis adduci potuit, ut nomen proderet lædentis, adeò nullum vindictæ, nec igniculum quidem spiraverat. Nec diu merces abfuit. Paucis pòst diebus gravi correptus est morbo, quem eo tulit animo vultúque, ut nunquam ingemiscere, nunquam esse tristior sit visus. Cúmque morbus vires sumeret, die quodam repentina lux in cubiculum se infudit, eorúmque qui aderant, oculos præstrinxit, simul adolescens æger loquendi potestatem amisit. Ita tres ipsos dies sensu motúque caruit: iis elapsis quasi excitus somno, & clarâ voce iterans hæc verba: Expectate, inquit, jam eo. Verè abiit ab humanis & fluxis, ad immortalia & beata gaudia, siquidem cum magnâ liquidæ voluptatis significatione decessit.

Et tu ventosi ingenii homo non poteris quod isti & istæ? Tu sæpius immortalem spiritus vindictam, hac unâ Perseverantiâ clarus, quòd ad dandam lædenti veniam es inflexibilis & obstinatus. At longè satius est, hîc esse variabilem, quàm Perseverantiâ tam improbâ constantem. Sed dicta confirmo.

Nicolaus Orlandinus ad an. 1584.

Calatajeronæ in Siciliâ filius erat unigena, sine quo mater vitam omnem injucundam putabat & acerbam. Filius ei omnia erat. Sed hic ipse ab insidiatoribus inimicis miserè confossus est. Exanime corpus recenti cruore oblitum, vulneribus deformatum, in maternas ædes illatum est. Spectaculum sanè atrox & luctuosum, quod lacrymas non modò ei quæ genuit, sed ipsis etiam barbaris extorserit. Mater tamen aspectu tam diro perculsa, non immodicis angoribus, nullis se dedit ejulatibus, nec inutiles feminarum plangores ac lamentationes imitata, sexum & naturam fortiter vicit. Nam ultionis genus exactissimum esse censuit, injurias beneficiis remunerari. Sic animo constituta (quod in matre obstupescendum) non judicum subsellia imploravit, nec auctorem facinoris conquiri voluit, unum omnium judicem æquissimum accessit, qui vindictam injuriosorum sibi reservavit, non quidem ut auctorem cædis ad pœnam supplicium que deposceret, sed ut impunitatem ei precaretur & veniam, quod certè fecit animo ad incredibilem Perseverantiam conformato. Nam & templum adiit, vitæque noxis pœnitentiâ deletis Dominicum corpus accepit. Et quoniam semel in Christum liberalis esse cœperat, viribus quoque ab eo est aucta majoribus, ut quammaximos ad virtutem progressus fecerit. Ita quæ anteà non frequentissimè Sacramentis animum expiaverat, deinceps perfrequenter id medicinæ genus usurpârit.

Adeò multum facit vel unicus generosior actus ad exactam in virtute Perseverantiam. Et tu homo versatilis & vage, pila sparsiva & lusoria, tu non poteris quod isti & istæ?

§. IV.

Franciscus Bencius ad annũ 1587.

Ivre merito priori matri verè heroidi, & hanc jungemus, quæ in Catacensi urbe Provinciæ Neapolitanæ haud inferioris virtutis specimen dedit. Filius ejus quatuor vulneribus confossus, semianimis in maternam domum

mum relatus, in conspectu matris expiravit. Filii necem tam forti ac constanti animo tulit mater, ut victo gemitu funus prosecuta, postridie sacra mysteria suscepe-rit in templo, miseritque, qui nuntiarent parricidis, se filii cædem dolorémque suum Christi causâ, jam illis condonâsse. Hæc profectò heroica sunt & admirandæ Constantiæ nobilissima prototypa. Quin imitamur, & viam nobis sternimus ad supremam in mortem Perse-verantiam. Præire potuerunt isti & istæ, nos sequi non possimus?

Nec desunt in alio virtutis genere illustria Constan-tiæ paradigmata, inter barbaras etiam & incultas gen-tes spectanda.

Annal. Nicolai Orl. d. anno 1585.

In Mexico vir impudens constantis pudicitiæ femi-nam aggressus, omnem movit lapidem, ut eam ad ob-sequium sui pertraheret. Pudicum autem animum nec minis nec muneribus expugnare potuit. Sed lasciviæ morbus nil intentatum, nil relinquit inausum. Flagitii opportunitatem diu quæsivit. Reperit demum in loco ab arbitris remoto feminam quam deperibat. Hîc ei quàm blandissimè flagitium suadere, abnuentem hor-tari, reluctanti vim & minas intentare. Apprehensis denique capillis restitantèm humi raptare, pugnis cæ-dere, pedibus conculcare ac proterere. Ubi nihil, quod sui voti erat, impetravit, feminam arbori alligatam ver-beribus crudeliter accepit. Ad extremum cùm furor lascivientis crescret, educto è vaginâ gladio præsentem mortem atrociter minatus est. At illa invicto semper animo, & decreti sui perseverantissima: Malo, inquit, corporis vitam per quoslibet cruciatus prodigere, quàm ereptum pudicitiæ florem cum sempiterno dedecore deplorare. Aude in me, quod potes. Mori paratam ha-bes: animus tuo vulnere non cadet. Erat quò vesana & nefaria hominis audacia posset progredi; sed quò pro-grederetur muliebris constantia, non erat. Tempori Deus adfuit, & aliorum interventu vires suas cogitatum scelus perdidit.

O Christiani, vos non potestis quod isti & istæ? Hi homines Christiana sacra vix primoribus labris gustâ-runt, & tantos constantiæ spiritus gerunt! mors illis in levi est, & charior pudicitia quàm vita. Ubi nostra Perseverantiæ specimina? quid armorum gerimus ca-stimoniæ tuendæ? Quis sanguinis torrens nostro salit de pectore? Quas pugnas excipimus? quæ conserimus prælia?

Notum illud Lucretii: Est mihi qui saliat casto de pectore torrens Sanguinis ——

Sed addo miram in eodem genere Perseverantiam virginis. Precibus eam & muneribus corrumpere cu-piebat Mexicanus adolescens. Cùm frustra essent om-nia, vim & unà fraudem censuit adhibendam. Nocte quâdam cùm abesse sciret virginis parentes, transmisso pariete januisque effractis penetravit se in conclave, ubi erat virgo. Sed erat ea sibi præsentissima. Etenim con-stanti animo millies se mori malle, quàm pudorem amittere, non cunctanter professa est. At juvenis impo-tens sui ac ferox gladium stringit, vel sic sua vota extor-surus. Frustra. Nec orationem mutat pudica, nec men-tem. Ille tam amore quàm irâ incensus, os pugnis cædit, & vultus virgineos cruentat. Tum virgo positis humi genibus Dei matrem pudicitiæ præsidem, quanto potest nisu, inclamat. Sic infestus pudicitiæ latro, seu fatigatio-ne, an timore accurrentium absterritus, sine prædâ dis-cessit. Et tu homo ignave non possis quod isti & istæ? Recense vulnera, edissere conflictus pro castitate initos, monstra sis experimentum tuæ Perseverantiæ. Ergo isti & istæ cælum rapient, & nos inter carnem & sanguinem volutati raptabimur in tenebras?

Annales Francisci Bencii anno 1591.

Hîc non omiserim, quod priori satis affine. Nec enim laude suâ fraudanda est virgo altera ejusdem gentis. Hæc amore virginitatis & magno cæli desiderio tene-batur. Enimverò eam sibi sponsam ambitiosè cupiebat adolescens. Cùmque his precibus vix obsisti posset, A quatuor sibi dies ad deliberandum virgo petiit. Hoc omne tempus & precibus & jejuniis divinæ voluntati explorandæ consumpsit. Die quarto cùm Angelorum pane pridianam famem solata fuisset, animum condi-tori reddidit ad cælestes migratura nuptias. Hoc ubi auditum fuerit, renovatum, puto, videbitur Petronillæ vetus exemplum.

Et quia hîc omnia quæ dissertatione nostrâ comple-ctimur, ad Virginis beatissimæ cultum referimus, & quantum alii exemplo illius ad virtutem profecerint, docemus; Constantia illa silentio non involvenda, quæ Virginis æternæ festos dies vel extremâ fame coluit.

Fuit in Angliâ anno millesimo quingentesimo nona-gesimo vir pius & simplex, cui Georgio nomen. Hic an-nis compluribus in obsequio latentium Catholicorum duravit. Assiduâ demum operâ suâ est proditus. Mul-ctæ loco in pistrinum detrusus, cum labore atque ine-diâ pugnare habuit. Molam trusatilem circumagebat B quotidie impiger, velut damnatus longi Sisyphus labo-ris. Nec ferias ambiebat ullas, nisi Dominico die publi-cum opus ex se quievisset. Illud tamen admirabili Per-severantiâ tenuit; omnes dies beatissimæ Virginis Ma-riæ sacros ira coluit, ut nec precibus, nec promissis, nec minis, sed neque verberibus ad opus adigi potuerit: post minas & verbera hoc etiam in hominem tentare pla-cuit, omnis ei detractus est cibus. Sed pia cogitatio sic animum occupavit, ut omnem corporis injuriam inlevi haberet, mallétque esurire ac verberari, quàm dies fe-stos minùs religiosè venerari. Pluribus diebus hoc te-nore transactis, ubi viderunt domestici nihil agi, con-stantiam, quam ipsi amentiam vocabant, ulterius lace-sere neglexerunt. Hîc illud meum repeto: Tu non pote-ris, homo mobilissime, quod isti & istæ? *Incassum*, ait Gregorius, *bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur; quia & frustra velociter currit, qui prius, quàm ad metas ve-niat, deficit.* Hinc electis suis Veritas dicit: Vos estis, qui C permansistis mecum in tentationibus meis. *Hinc Ioseph, qui inter fratres usque in finem justus perseveravit describitur, solus talarem tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Bene igitur cœpta cursûs diebus agenda sunt, ut cùm malum agendo repellitur, ipsa boni victoria constantiæ manu teneatur.* Cor frustra ad cælum erigit, qui non erectum stabilit.

Greg. Mor. l. 20. & alibi. Luc. cap. 9. Gen. 39. vers. 12.

§. V.

INsulam narrant inventam in mari prorsus admira-bilem; Hiberni ad eam naves appellere nitebantur. Cùm verò nauræ exscensum in terram facere molirentur, insula velut impatiens tangi recessit & aufugit. Sæ-pius idem tentatum, eodem semper modo fugitiva ter-ra in alium sese locum recepit. Quid aliud, obsecro, cor nostrum, quàm fugax insula, quæ cogitationibus inquie-tissimis huc illuc impellitur. Quod Siracides observans: *Sicut parturientis*, inquit, *cor tuum phantasias patitur*, nisi *ab Altissimo fuerit emissa visitatio: ne dederis in illis cor tuum.* D Ergo domum tuam, quod Veritas monet, supra pe-tram ædifica, ut etiamsi descenderit pluvia, & venerint flumina, & flaverint venti, & irruerint in domum tuam, non cadat. Quòd si ædificaveris domum tuam super arenam, descendet pluvia, & venient flumina, & flabunt venti, & irruent in domum tuam, & cadet, & erit ruina illius magna. Quid autem miri est, nubes aquâ vacuas, arundines vento plenas variè agitari? quid novi est, ho-mines modicæ virtutis, exiguæ stabilitatis concuti? Mi-rum est, sed planè non novum, Davides, Petros, Salo-mones, terras, ut videbantur, solidas, velut insulas fugiti-vas, tentationis vento miserrimè jactari. Immobilis sibi videbatur David, cùm sueclamaret: *Ego dixi in abundan-tiâ meâ, non movebor in æternum.* Vix verbum ore abiit, mox subjecit: *Avertisti faciem tuam à me, & factus sum con-turbatus.* Videat ergo, qui stat, ne cadat. Stetit pulcher-

Girald. Cambrens. l. de Topographia Hiberniæ.

Matth. 7. vers. 4.

Prov. cap. vers. 26.

Exposit. super Psalter.

Eccles. 1. 9. vers. 6.

Matth. 7. vers. 24. & sqq.

Psal. 29. 8.

Ibid. v. 8.

rimus

rimus Angelorum, steterunt cum eo innumeri pæne Angeli, sed ceciderunt, non horribili tantùm, sed & irrevocabili casu. Stetit Tertullianus, stetit Origenes, summis ingeniis viri, sed ceciderunt. Stetit Saul, Salomon stetit. Principium in iis laudabile fuit, Perseverantia defuit. Ponamus, mi homo, te Dei servum esse, ponamus esse Angelum; servi deficiunt, Angeli cadunt. *Ecce*, inquit Job, *qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem.* *Job cap. 4. vers. 18.*

Enimverò non tantùm insulæ sunt, quas fugitivas appellamus: sunt etiam quas saltantes aut saltatorias nominant, quæ ad motus insistentium aut saltus & moventur & saltant, solo pedum concussu agitatæ. Hinc origo fabulæ, esse alicubi terram, quæ cantu ac fidium dulcedine moveatur. Tales nos sumus, quos ubi mali genii aut socii mali, testudine suâ citharáve pellexerint, mox in motus saltúsque inconditos effundimur. Sanctè proponimus, castè incipimus, aliquamdiu persistimus, paullatim intepescimus, proposita omittimus, decreta B rescindimus, cœpta invertimus, consueta negligimus; ita cadimus, denique jacemus. Priora omnia, antiqua omnia, imò sæpe pejora. Quis, quæso, hanc insulam, ad hos saltus tam inconditos movit? Fidium modulatio, seu voluptatis titillatio. Cùm accedit negligens sui custodia, actum est de Perseverantiâ.

Sæpe nivem imitamur, candidissimi sumus. Hebræus rex David seipsum pœnitentiæ thermis solatus: *Lavabis me*, inquit, *& super nivem dealbabor.* Eatum virium pœnitentiæ fons est; Lavamur, nivei fimus, imò super nivem dealbamur, animum induimus candidissimum. Sed tamdiu candida est nix ista, quamdiu recens est. Hoc hiems nobis ostendit in urbibus. Quâ nocte nix cælo defluit, eo mane candidissimæ sunt civitatis viæ, omnia compita vestit albedo, sed hiberna, & ideo non diuturna. Nam expecta sis ad vesperam, & matutinam albedinem quæres, sed non invenies. Nix in lutum abiit. Nam hominum & jumentorum pedibus toties calcata, & niveum colorem perdidit, & in lutulentas sordes diffluxit. Videte mihi hominem pœnitentiæ thermis ablutum: niveus est totus, quantus est; ô amœnam, & divinis oculis gratissimam nivem! Sed heu, vix dies unus altérque abeunt, & jam lutum est nix ista, sordes & atrorem contraxit. Pius erat hic homo quem cernitis, castitatis amans, nec laboris fugitans, precum assiduus, eleemosynæ largus, in seipsum rigidus, super nivem dealbatus: paullatim ista evanuerunt: jam laborem fugit, castimoniam non ut ante colit, rarò stipem, rarò preces fundit. Candida nix fuit, jam lutum est. Adeò rara inter homines Perseverantia est. Nimirum spiritus immundus exit quidem ab homine, sed sæpissime in eandem, quâ exierat, domum revertitur, *fiúntque novissima hominis illius pejora prioribus.* Ejecit hic homo diabolos, sed eosdem cum fœnore admisit: nam pro uno, quem expulerat, nequiores septem recepit. Nimirum *impius facit opus instabile.* Inconstans mente, quod Græci D dicunt, aut cæcus aut surdus est. Jam incipit, jam fundamenta jacit, jam superstruit, sed manus ultima deest; nunquam finit. *Psal. 50. v. 9.* *Matth. c. 12. vers. 45.* *Prov. cap. 11. vers. 18.*

Verbum vetus est: Cantherius in portâ. Hoc inde natum. Sulpitius Galba Provinciam exiturus Cantherium adhibuit, qui cùm ad ipsam portam cecidisset: Rideo, inquit Galba, te jam lassum, ô Cantheri, & cùm iter vixdum bene ingressus sis, sub ipsâ portâ concidere. Heu quot fessi sumus Cantherii! viam virtutis vix ingredimur, & mox fatigati non subsistimus tantùm sed corruimus, desperato Perseverantiæ præmio. Neque credendum tantam esse viæ difficultatem, sed cordis inopiam. Homo fatuus & mentis inops in cerebro pedes, & in pedibus habet cerebrum. Perseverantiam non æstimat, hinc ad obtinendam illam frigidissimè laborat. Quanta plurimorum in castris Perseverantia, *Equus mansuetior.*

A & sæpe sub puro ac frigido Jove? Quot vani amatores cum fidicine totas noctes etiam rigente cælo obambulant, & fidium cantu domos celebrant? At in templo hieme unam alterámve horulam durare, acerbum nimis videtur.

Virtutum omnium fundamentum Perseverantia est; uti columna sine basi, sic virtus sine Perseverantiâ ruit. Standum, & perseverandum, usque ad mortem.

§. VI.

COlophonius olim (Æliano teste) proficiscebatur ad Tieas nundinas; itineris comites habuit servum cum marsupio, & custodem canem. In itinere servus, solvendæ alvo nonnihil de viâ decessit: hunc secutus est canis, qui servo in viam regresso, marsupium, quod servi oblivio reliquerat, fidelissimè custodit. Perdius & pernox pecuniæ assedit. Ubi ad hospitium ventum est, dominus marsupium à servo reposcere, servus illud à domino clam subtractum sui experiundi causâ credere, demum memoriam suam interrogare, & in loco avio derelictum non diffiteri. Itaque ambo viam relegunt, locum indagant, ubi marsupium cum cane putabatur relictum. Inveniunt demum incubantem marsupio canem, sed præ fame vix spirantem. Hic ubi herum ac famulum agnovit, à marsupio se removit, blanditias facturus hero. Sed miserum animal letali fame jam exhaustum, uno eodémque tempore & custodiâ & vitâ excessit. En Perseverantiæ doctorem canem! vel saltem ab hoc magistro, si aliter nolimus, Perseverantiam discamus. *Ælian. l. 7. de animal. cap. 29.*

Thesaurus nobis commissus est, quem Deus corpore velut vili crumenâ clausum tradidit servandum. Hunc non fideliter solùm, sed & perseveranter custodire convenit. Nec priùs ab eo tollenda est custodia, quàm ponenda vita. Dominicum imperium sic jubet: *Esto fidelis usque ad mortem.* In Salomone Regum fasti prædicant: C *Ædificavit Salomon domum*, & consummavit eam. Tametsi annos quatuordecim universum Salomonis ædificium tenuerit, nihilominus consummavit eam, quam inchoaverat structuram. Sic & Paulus cursum, quem cœperat, consummavit; fidem, quam dederat, servavit. *Non coronabitur, nisi qui legitimè certaverit.* Legitimè certare illud est, certando non deficere. Ei demum victoria debetur, cui licet cum Paulo & Isaiâ proclamare: *Cursum consummavi, fidem servavi*, retrorsum non abii. Quem locum mandato Ducis sortitus sum, hunc aut mortuus aut vulneratus occupo. Quod Catilinæ milites strenuè fecisse narrat Sallustius. Ferè quem quisque pugnando locum vivus ceperat, eum amissâ animâ corpore tegebat. Animoso militi probrosissimum est objici, inconstantem & nullius fidei fuisse, locum & aciem deseruisse, in pedes & fugam se conjecisse. Quicunque vivit, militiæ degit; aciem deseruit, quisquis virtutem. Nec Christiano quidquam indignius, quàm cœpisse bene vivere, nec perseverâsse. Hoc quisque exigat à se, ut qualem se præstare instituerit, talem se ad exitum servet. Beata vita in excelso est, sed perseverantiâ penetrabilis est. In optimo instituto perseverare, virtutum omnium diadema est. *Apoc. cap. 2. vers. 10.* *3. Reg. c. 7. vers. 1.* *2. Tim. c. 2. vers. 5.* *Idem cap. 4. vers. 7.*

Vide, mi Lector, quæ in hunc ferè sensum tam in Trismegisto quàm in Heliotropio docemus. Ea hic crambe repetitâ ingerere non visum est. Quæ hoc loco tradimus, in aliorum confirmationem dicta volumus. Res hæc non dicam nimiùm, sed nec quidem satis inculcari potest. Innumeri pereunt, non quia malè cœperunt, sed quia malè finierunt.

ACTIONES
PERSEVERANTIÆ.

1. Qui Perseverantiam seriò desiderat, singulis eam horis à Deo postulat, idque precibus quàm potest calidissimis. Scit enim finalem, quam Theologi vocant, 1. Praxis Perseverantiæ.

De condigno. Perseverantiam meritissimum Dei donum esse, nec eam ullis promeritis velut mercedem posse obtineri.

Secunda. 2. Ad Perseverantiam seipsum quotidie modis omnibus extimulare. Huc juverit ea, quæ toties apud animum suum proposuit, in memoriam revocare; quòd si hæc in chartam relata sint, suo se chirographo convincere in hunc ferè modum: En inertissime cessator, quàm longè sit aliùd statuere, aliud statuta exequi. An non centies, an non millies & hoc, & istud, & illud facturum te recepisti? Hæc scilicet honoris verba fuerent; ubi tandem sunt opera? Fac quod decrevisti, perseverа quod cœpisti. Cælum perdidit, quisquis Perseverantiam neglexit.

Tertia. 3. Attentis oculis sæpiùs intueri horribilem ruinam plurimorum, qui quidquid virtutis collegerant per annos plurimos, id omne uno inconstantiæ actu turpissimè abjecerunt. Diu divites, momento mendici, quia Perseverantiæ obliti. Exemplo sint & terrori inter Angelos Lucifer, inter homines Saul, Salomon, Tertullianus, Origenes, mille alii. Non potest esse Paradisi hæres, cui defuerit Perseverantia comes.

Quarta. 4. Veræ Perseverantiæ est, nec amore vitæ, nec timore mortis, sed nec minis ullis aut promissis à fide rectóque averti aut flecti posse. Ita constantissimus Princeps Mathathias: *Etsi, ait, omnes gentes Regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque à servitute legis patrum suorum, & consentiant mandatis ejus: ego & filii mei, & fratres mei obediemus legi Patrum nostrorum. Propitius sit nobis Deus, non est nobis utile relinquere legem, & justitias Dei.* Jucundius fuit Mathathiæ mori, quàm à lege desciscere, & in Perseverantiam peccare. Speciosum mentis suæ rigorem flecti non sustinuit.

1. Machab. cap 2. v. 19. & seq.

Quinta. Stimuli perseverantiæ. 5. Quorundam Sapientum voces assiduè auribus ingerendæ, velut stimuli Perseverantiæ. Quales sunt: Annosa quercus ictu non cadit uno: Persta & feri. Rem inchoare bonam, nemo non potest: Tu perge porrò, perge & persevera, perge, perge: præmium est in exitu, perseverantis est corona. Exordium est inane, cui suus non apponitur epilogus. Frustra cucurrit, qui ante metas deficit. In virtutis seenitâ necessarium est progredi: qui stat, retrorsum tendit. Pachomius suis sæpissime inculcabat: Frustra ad salutis bravium currimus, nisi sic curramus ut comprehendamus. Frustra cum hoste confligimus, nisi certemus, ut vincamus.

Deiparam hactenus comparavimus Rosæ, quæ toto pæne orbe nascitur. Illius præcipuè laudes à *Colore, Odore, Medicinâ* petuntur. Sapienter Eusebius tradidit, Rosam non voluptatis tantùm, sed & utilitatis causâ creatam à Deo. *Color* Rosæ pulcherrimus, ruber vel candidus, quos colores sponso suo, qui se Rosam vocarat, sponsa tribuit in Canticis. Nil fuit ardentius Deiparæ charitate, nil candidius ejus castitate. Rosæ *Odor* se longè suavitérque diffundens nomini causam præbuit apud Græcos ab odoris largo effluvio. Deiparæ laus & vitæ totius odor talis semper fuit, ut Matrem Dei omnes, animo saltem suspicere ac collaudare cogerentur. *Medicinæ* laus longè verius Deiparæ quàm Rosæ tribuitur. Quot illa corporis morbos, quot animi pestes olim repulit, & quotidie repellit sanctissimis patrociniis? innumeri, in scelerum suorum sordibus computrescerent, nisi eos floris istius odor reficeret & solidaret. Salutis semper plurimum à cælesti hac Rosâ nobis obvenit.

Euseb. lib. 8. præparat. Evangel. cap. ult. Cant. cap. 5. vers. 10. Vt suprà demonstratum ex Plutarcho cap. 1. ante §. 1.

Precatur olim alumnulo suo Persiana nutrix:

Persius sat. 3. mediâ. ——— *Quidquid calcaverit hic, rosa fiat.*

Hoc Domino Jesv soli proprium, & ab ipso matri concessum: si loqueretur, rosas ore spargeret; si quid ageret, manibus rosas funderet; si quò pergeret, gressibus nascentes rosas premeret.

Aristot to. 7. sect. 12. problem. problem. 8. mihi pag. 476.

Docet Aristoteles, suaviùs olere rosas, quibus umbilicus asper est. Eum opinor veteres *Bonum umbilicum* vocasse: quas enim volebant dicere frangrantissimi esse odoris, ajebant bonum habere umbilicum. Umbilicus incontinentiam in sacris paginis adumbrat. Qui umbilicum hunc pœnitentiæ spinis & abstinentiæ aggere vallant atque obsepiunt, sectantúrque carnis continentiam, iis sanè asper & spinosus, ac proinde optimus est umbilicus, eorum castitas olet suavissimè, illi optimæ sunt Rosæ. Quod de illibatissimâ divinæ matris Virginis castimoniâ jam suprà demonstratum est, hîc verbo dixerim: Virginum Virgo fuit, Flos Florum, Rosarum Rosa, absolutissima castitatis idea, terrissimum virginitatis speculum, inter spinas lilium fragrantissimum.

Cap. 2. de Maria.

Ajunt Rosas, si juxta fætores allii conserantur, odoris fieri efficacioris, ita profectò hac ipsâ viciniæ graveolentiâ rosaceo flori benevolentiam aspirari. Maria cæli terræque bono prognata, fœtoribus allii crescebat undequaque cincta. Erant ævi illius virgines ceparum & alliorum instar, virginitatis decus non æstimabant, ad nuptias convolabant universæ, pretiosam illam carnis continentiam ignorabant. Hæc una Virgo castitatem ab aliis neglectam coluit quàm integerrimè. Alliorum media stetit hæc Rosa.

Ita ipse Jesv matrem vix quinquies in Evangelio locutam legimus: semel Angelo, semel Elisabethæ, semel mensæ ministris, bis filio. Nónne hæc Rosa pentaphyllis, adeóque præstantissima?

Theophrastus auctor est, Rosas, quibus pauca sunt folia, iis quæ pluribus luxuriant, esse præstantiores: quæ quinque duntaxat folia habent, optimas, quæ centifoliæ dicuntur, vilissimas. Folia nostra, verba nostra sunt; eorum, etiam bonorum, vitanda redundantia. Domini

Ita ipse Jesv matrem vix quinquies in Evangelio locutam legimus: semel Angelo, semel Elisabethæ, semel mensæ ministris, bis filio. Nónne hæc Rosa pentaphyllis, adeóque præstantissima?

Sed forsan hoc loco dixerit nonnemo: Velim ea, quæ de laude beatissimæ matris Virginis uberiùs sunt explicata, conferri ad compendium. Non invitus, quantum licuerit, parebo, & dicta revocabo ad summam non meis, sed priscorum Patrum verbis. Ita breviter summatimque describam, quid multis retro sæculis Christiana, quid prisca & erudita pietas de matre Domini Jesv senserit.

Hîc ergo, Lector, observa,

Priscos Patres, præsertim Græcos, in elogiis divinæ matri tribuendis fuisse disertissimos. Quidquid demum dixissent, ad tantæ dignitatis apicem minùs dignè censebant dictum. Non falso judicio Dei matrem infinitæ laudis pelagus æstimabant, ad cujus ultimos fines ac metas nunquam daretur enavigare. Hinc copiosissima in Virginem hanc encomia congesserunt. Ea nos sub unum posituri aspectum, in Romani Alphabeti ordinem digessimus. Atque hanc operam divinæ Matris cultoribus non ingratam fore speramus. Singulis laudum epithetis more nostro librum, caput, paginam scriptoris adnotare, res non solùm infiniti, sed superflui laboris sit. Meam tibi fidem, amice Lector, non ignotam censeo.

P. Sac. immac. Mariæ virginitatis Panegyr. cap. 1. num. 3.

Si quid porrò à sacris scriptoribus his dictum, quod Christo potiùs, orbis Reparatori, quàm ejus Matri convenire videatur, id optimo scriptorum affectui condonandum, & interpretatione miti ac congruâ explicandum. Unus unicus est humanæ gentis Servator Dominus Jesvs. At hujus esse matrem, suprema inter omnes dignitatis est. Nemo vicinior Filio quàm Mater. Ordiamur ab elogio principe.

Maria Mater Domini Iesv.

Elogia Mariæ ex sacris Paginis.

Aaronis Virga de radice Jesse germinans.
Abyssus miraculorum, & virtutum omnium.
Abyssus misericordiæ profundissimæ.
Acerra aurea.
Acervus tritici vallatus liliis.

Adæ

Adæ reparatrix.
Aditus recuperationis.
Adjutrix deſtitutorum.
Advocata Evæ, & omnium iniquorum ad te confugientium.
Ager Dei ampliſſimus.
Agna immaculata.
Alabaſtrum unguenti.
Alimentum inopum.
Anchora ſacra & inconvulſa, his qui tempeſtate jactantur.
Ancilla Domini & Mater.
Aquæ ductus cæleſtium gratiarum.
Aquila grandis magnarum alarum.
Ara animarum, & panis vitæ.
Arca Dei nova & animata.
Arca novi Teſtamenti.
Arca ſanctificationis, quæ cæleſte manna portavit.
Arca fœderis divinis manibus fabricata.
Arcus fœderis in nubibus cæli.
Armarium vitæ.
Aſylum tutiſſimum omnium.
Aſſectatrix Jeſu perpetua.
Aula divinorum myſteriorum.
Aula Filii Dei, quæ ſola Verbum portas, quod portat omnia.
Aurora prænuntia diei ſempiterni.

Baculus cæcorum.
Balſamum non mixtum.
Balſamo ſuavior.
Benedicta illa, & ſuper omnes benedicta.
Benedicta in mulieribus, quam beatam dicunt omnes generationes.
Botrus Cypri.
Botrus vitis.
Bonorum amantiſſima.

Candelabrum inauratum.
Canticum Cherubim.
Caſtellum Jeſu.
Cauſſa ſalutis generis humani.
Cælum, in quo Sol gloriæ reſplendet.
Cæli portarum maxima.
Charta diviniſſima.
Cinnamomum aromatizans.
Circumſcriptio incircumſcripti.
Circumdatrix infiniti.
Ciſterna Bethlehemitica.
Civitas Dei animata.
Clavis cælorum.
Clauſtrum pudoris integrum.
Clibanus, in quo ſacrificium coquitur.
Clypeus omnibus in te ſperantibus.
Collegium ſanctitatis.
Columba Noë fideliſſima.
Columba ſpecioſa deſuper rivos aquarum.
Columba unica à Chriſto Jeſu electa.
Columba, populum Dei, ne in mundi hujus deſerto erret, deducens.
Concha Gedeonis rorida.
Conciliatrix univerſi terrarum orbis.
Confortatrix Martyrum.
Conſolatio infirmorum, Salus univerſorum.
Continens eum, qui nuſquam contineri poteſt.
Contritio pravitatis hæreticæ.
Crates tornatilis.
Crux, quæ in ulnis Dominum portâſti.
Cubiculum ortûs Chriſti puriſſimum.
Cupreſſus in monte Sion.
Curatio vulnerum immedicabilium.

A Currus igneus Eliæ.
Currus triumphalis.
Cuſtos in vineis.
Cuſtos vigilantiſſima omnium te diligentium & pio affectu colentium.

Dapifera deliciarum.
Decora ſicut Hieruſalem.
Decus Patriarcharum & Prophetarum.
Delectatio terrigenarum omnium.
Deſertum ſpecioſum.
Deſiderata gentibus.
Dioptra perſpectiva.
Diſpenſatrix gratiarum liberaliſſima.
Domicilium cælo præſtantius.
Domicilium verbi ſacratiſſimum.
Domina Angelorum.
Domina cæli & terræ, ac rerum omnium.
B Domina Dei capax.
Domina regum.
Dominatrix unica ſuper choros Angelorum exaltata.
Domus David perbeata.
Domus Dei glorioſa.
Domus impleta gloriâ Domini.
Domus ſeptem columnarum à Deo facta.
Domus Sapientiæ.
Dulcedo credentium animarum.

Electa à Deo antequam genita.
Electa ex millibus.
Erectio ruentium.
Eva nova, mater vitæ.
Excelſior Cherubim, ab omnibus collaudanda.
Exemplar perfectionis.
Exemplar totius Eccleſiæ.
Exemplar totius puritatis & ſanctitatis abſolutum.
C Exordium humanæ ſalutis.
Expectatio præmiorum noſtrorum.
Expultrix tenebrarum.
Exultatio generis humani.

Fax fidelium.
Feneſtra cæli.
Ferculum Salomonis.
Feſtivitatis magnæ principium & finis.
Filia Dei Patris.
Filia Hieruſalem pulchra & decora.
Finis dolorum.
Firmamentum dividens aquas ab aquis.
Firmamentum fidelium.
Flos florum & Gemma mulierum.
Fluvius de loco voluptatis progrediens.
Fons Fontis vivi.
Fons gratiæ & conſolationis.
Fons humanitatis Filii.
D Fons immortalitatis ſemper ſcaturiens.
Fons perennis curationum.
Fons ſignatus, è quo manant fluenta puriſſima.
Fons uberrimus totius Trinitatis.
Fons univerſam terram irrigans.
Forceps Seraphica prunæ myſticæ.
Forma diſciplinæ Chriſtianæ.
Fructus honoris & honeſtatis.

Gaudium ſemper & in æternum ineffabile.
Gaudium totius mundi.
Gaudium totius Trinitatis.
Gazophylacium donorum omnium opulentiſſimum.
Gazophylacium theſauri, quo ſumus redempti.
Gemma orthodoxorum.
Genitrix tui Creatoris.
Germen juſtorum Joachim & Annæ.

Gloria & corona justorum.
Gloria & lætitia sacerdotum.
Gloria Prophetarum.
Gloria servorum tuorum.
Gloria virginum & omnium piorum.
Gloriatio orbis terrarum.
Gratiâ Dei plena.

Habitaculum incomprehensibilis naturæ amplissimum.
Habitaculum Verbo Dei dignum.
Hamus Divinitatis.
Hester populum liberans.
Hierarchiarum cælestium ornamentum præclarissimum.
Honor Martyrum.
Honoratior Cherubim, sanctior Seraphim, & omnibus superis exercitibus glorioſior.
Hortus non seminatus & conclusus.
Hortus plantationum.
Humilitatis forma.
Humilitatis speculum.
Hymnus Angelorum.
Hymnus in solitudine degentium.
Hymnographorum omnium oratio.

Janua Paradisi.
Janua Regis alti clausa.
Janua Salutis.
Illuminatrix cordium.
Imago veri Solis expressa.
Infirmorum solatium.
Innixa super dilectum.
Instrumentum lætitiæ, per quod tristis execrationis sententia in lætum gaudii judicium commutatur.
Interemptrix sanctarum hæreseon.
Interemptrix maledictionis.
Interitus corruptionis.
Inventrix gratiæ magnifica.
Judith pulcherrima.

Lactatrix Salvatoris.
Lætitia generis humani.
Lætitiæ nostræ initium, medium, ac finis.
Lætitia renascentis mundi.
Lætitia tribulatorum.
Lampas æternum gestans lumen.
Lampas inextinguibilis.
Lampas orbis lucidissima.
Lapis abscissus sine manibus.
Largitrix vitæ.
Lectulus Dei floridus.
Lectulus Salomonis.
Liberatio maledicti.
Liber sanctissimæ Trinitatis sigillo obsignatus.
Lignum Libani, ex quo sibi Salomon ferculum præparavit.
Lignum plantatum secus decursus aquarum.
Lignum vitæ singulis mensibus reddens fructum suum.
Lilium convallium.
Litus tranquillissimum.
Lucerna à Deo illuminata.
Lucerna micantissima.
Lumen cæcorum.
Luna plena.
Lux illustrissima carens fuligine culpæ.
Lux mundi.

Magisterium Fidei.
Magistrorum, hoc est, Apostolorum Magistra.
Magistra virtutum.
Majestas, & gloria Cherubinorum, Thronos & Seraphinorum splendorem longè præcellens.

A Mansio cælestis Imperatoris.
Mare gemmis plenissimum.
Mare pacificum.
Margarita pretiosa, cælestis.
Martha excipiens Christum in domum suam.
Mater Domini præ omnibus glorioſa.
Mater Filii Dei.
Mater immaculata & digna tali Filio.
Mater luminis, cujus pulchritudinem Sol & Luna mirantur.
Mater matrum, Stella stellarum.
Mater misericordiæ.
Mater omnium fidelium universalis.
Mater purissima, quam nulla unquam sequior invasit cogitatio.
Mater tui Patris.
Mater timoris & magnitudinis.
Mater vitæ.
B Mediatrix Dei & hominum, per quam post Deum totus vivit orbis terrarum.
Mediatrix mundi glorioſissima.
Mediatrix salutis.
Medium terræ.
Mensa, in quâ vitæ panis propositus.
Microcosmus omnem capacitatem excedens.
Miraculorum effectrix.
Miraculum mundi ingens, & portentosum.
Miraculum orbis præstantissimum.
Mons Ephraim.
Mons, à quo abscissus est lapis, qui replevit orbem.
Mons myrrhæ & thuris.
Mons pinguis.
Mons umbrosus, in quo habitare placuit Verbo.
Mortis destructio & vitæ introductio.
Mulier amicta sole, duodecim stellis coronata.
Mundi oculus.
C Munimentum inexpugnabile.
Myrtus electa.

Navis mercibus referta.
Nescia viri, nuptiarum expers.
Norma castitatis.
Norma rectæ Fidei.
Nubes diei splendidissima.
Nubes Israëlem deducens semper lucida, & semper à tenebris aliena.
Nubes levis, quæ super Cherubim sedentem gestâsti.
Nutrix panis cælestis, & omnia nutrientis salutis.

Obses Fidei nostræ apud Deum.
Odor agri pleni.
Officina medicinæ.
Oliva in domo Dei fructifera.
Oliva speciosa in campis.
Omnium Dux.
D Omnium Princeps, ob fulgorem inaccessa.
Omnium intactissima.
Omnium purissima.
Omnium sanctissima.
Opus digitorum Dei.
Ordinata ab æterno.
Organum virginale.
Origo principii.
Ornamentum clarum naturæ nostræ.
Ornamentum & decus virginitatis singulare.
Ornamentum sola mortalium.
Orphanorum susceptio.
Ortus solis nullum ferens occasum.

Palatium regis Angelorum animatum, & consecratum.
Palatium Regis æterni sacrosanctum.

Palma

Palma florens.
Palma in Cades.
Palmes vitis veræ.
Paradisus deliciarum & immortalitatis.
Paradisus spiritualis & rationalis secundi Adam.
Parentis omnium parens.
Patrocinium nostrum.
Patrona vexatorum.
Pavor spiritualibus nequitiis.
Pax & gaudium mundi.
Perfugium conciliationis inter Deum & homines.
Pincerna cælestis curiæ.
Plantatio Rosæ in Hiericho.
Platanus juxta aquas.
Plusquam gloriosa.
Pons ad vitam.
Porta fulgida lucis & vitæ.
Porta impervia.
Porta orientalis Ezechieli Prophetæ prævisa.
Porta semper clausa.
Portus naufragantium.
Portus tranquillus afflictorum.
Pratum totius fragrantiæ Spiritûs sancti.
Præconium Prophetarum & Apostolorum.
Præses vitæ nostræ.
Princeps regum & regnorum.
Principium consolationis.
Prodigium cæleste.
Promptuarium divinæ charitatis.
Propitiatio delictorum.
Propitiatorium laborantium.
Propitiatorium universæ terræ.
Propugnaculum fidei Christianæ.
Pudicitiæ ornamentum.
Pulchritudo Martyrum.
Purior solis radiis & splendoribus.
Purgatrix criminum.
Purpura regia.

Radix bonorum omnium.
Radix Jesse.
Radix prima, ex quâ mundo lux est orta.
Raptrix cordium.
Rebecca pulcherrima, sanctitate opulentissima.
Receptaculum omnis puritatis.
Reconciliatrix benedictionis.
Redemptio captivorum, liberatio damnatorum.
Refugium in omni periculo tutissimum.
Refugium peccatorum & hospitium.
Refugium tui gregis.
Regali ex progenie exorta.
Regeneratrix nostra.
Regina à dextris Filii stans, quæ libero arbitrio nullam suscepit maculam.
Regina creaturarum omnium.
Regina misericordiæ.
Regina mundi, quam laudant astra matutina.
Reparatrix Adæ.
Reparatrix parentum, & posterorum vivificatrix.
Reparatrix sæculi.
Resurrectio progenitoris illius Adam.
Revocatrix Evæ.
Revocatio lapsorum.
Rosa mystica.
Rosa recens ac redolens sine spinâ.
Rosa paradisi prima.

Sacrarium Spiritûs sancti sanctissimum.
Salus desperantium.
Salix virens.
Sancta sanctorum.
Sanctissima omnium sine omni maculâ.

A Sanctis omnibus sanctior, & omnis sanctissimæ sanctitatis thesaurus.
Sceptrum rectæ doctrinæ & fidei orthodoxæ.
Scabellum Dei.
Scala ad cælos.
Scala peccatorum & sanctorum omnium.
Sceptrum & norma fidei.
Secretum Verecundiæ.
Sepulchrum novum & signatum Christi.
Signum vitæ.
Signum magnum.
Sion sancta.
Solatium in terra unicum.
Solatium peregrinationis nostræ.
Solatium solitariorum.
Solium Divinitatis.
Soror & Sponsa Christi.
Species Jacob & Spes nostra.
B Speculum Angelorum.
Speculum Passionis Christi.
Speculum sanctitatis.
Speculum totius integritatis.
Spes delinquentium.
Spes unica peccatorum.
Spes patrum.
Spes universorum.
Sponsa Dei Patris.
Stella fulgentissima, è quâ Christus prodiit.
Stella mundi.
Super omnes Angelos glorificata.
Super omnes creaturas prope tuum Filium in cælestibus exaltata.

Tabernaculum Altissimi sanctificatum.
Tabernaculum Testamenti.
Tabula scriptam legem ferens mortalibus.
C Templum Dei animatum.
Templum devotionis.
Templum divinæ gloriæ ornatissimum.
Templum Salomonis sanctificatum.
Templum Spiritûs sancti indissolubile.
Terra sancta & desiderabilis, è quâ orta est Justitia & Veritas.
Terra virginea, ex quâ novus Adam formatur.
Testamenti novi thesaurus.
Thalamus à Deo fabricatus.
Thalamus Dei, & cælestis sponsi.
Thalamus divinæ humanitatis.
Thalamus fragrans virginitatis.
Thesaurus cælestis divinitatis.
Thesaurus vitæ immortalis.
Thronus Creatoris gloriosus.
Thronus & sedes Dei.
Thuribulum aureum.
D Tota mitis, tota serena, tota suavis, tota benigna.
Triclinium divini consilii.
Tutela potens.
Typus verecundiæ.

Vallis benedictionis.
Vallum Fidelium.
Vas admirabile.
Vas Dei splendidissimum ac luculentissimum.
Vaticinium Prophetarum.
Vellus mundum cælitus humectatum, in quâ & per quam ovem indutus est Pastor.
Vehiculum regium.
Velum animatum, quod in se cælavit divinitatem.
Vestimentum Dei impollutum.
Vexillum Fidei.
Via errantibus.
Via regia Salvatoris.

Virga Sacerdotalis, quæ abſque irrigatione florem produxit.
Virga virtutis Dei.
Virgo virginum.
Vitæ ordo, morum diſciplina.
Vitis uvarum ferax.
Umbraculum Spiritûs ſancti.
Urbs fortitudinis, & moleſtia-um omnium levamen.
Urna aurea.
Urna cæli manna geſtans.
Urna inclyta ac glorioſa.

En Nomenclaturam Elogiorum, quæ Patres priſci è Græciâ, certantibus piiſque ſtudiis in Domini Jeſu Matrem derivarunt. Quin multa ejus generis, meorum oculorum noctem effugerint, non dubitem. Hæc placuit in ſpecimen dare. Singula verò encomia, niſi me valdè fallo, ſingulis concionibus amplam dicendi materiam ſubminiſtrant. Infecunda & ſterilis ſit facundia, quæ in hujus Matris laudibus exhauſtam ſe fateatur. Beatam dicent hanc Matrem omnes generationes. Nullus encomiorum finis.

B.V. Matrię elogia è D. Bernardo.

E Patribus Latinis unicus ſanè Bernardus in Deiparæ laudes nunquam non effuſus, ſyllabum ingentem porrigit encomiorum, è quibus hæc paucula delibaſſe juverit in exemplum:
Maria myſticis multò jàm ante miraculis præfigurata.
Profundiſſimam divinæ ſapientiæ abyſſum intuens.
E cælo Patribus promiſſa, è progenie regum orta.
Intacta concipiens, incorrupta pariens.
Sine gravamine gravida, ſine dolore puerpera, Virgo pariter & fecunda.
Omni veneratione major, omni laude ac præconio digniſſima.
Affectus æternorum ab affectibus temporalium, ut aquas ab aquis dividens.
Virginali puritate aſtris omnibus præfulgens.
Omnibus maternam opem poſcentibus ſuccurrens, omnia omnibus facta.
Serpenti venenato caput conterens, Mulier amicta Sole, Lunam pedibus premens.
Noſtris cum Chriſto nuptiis gaudens.
Verè ſtans juxta crucem, videns patientem Chriſtum filium, vivens mortua, dolorem morte ſæviorem perferens.
Virago cæleſtis, & mater pulchritudinis.
Miſericordiæ porta, Exemplum conſummatæ pœnitentiæ.
Fons vitæ, Dulcedo noſtra, Maris ſtella, cæli Regina.
Se diligentes diligens, verecundiæ Typus.
Salomonis lectulus, Civitas Dei.
Archangelo Gabrieli ab initio ſervanda commiſſa.
Per quam Deus, quidquid creavit, recreavit.
Duodecim gratiarum prærogativis decorata.
Cujus privilegia ineffabilia.
Sanctitate ac dignitate ſupra omnem creaturam tranſcendens.
Dei paradiſus lignum vitæ mundo proferens.
Virtutum auctrix, inter homines ut ſol inter cetera cæli luminaria irradians.
Pro univerſo genere humano ſollicita.
Utrique ſexui ſalutis antidotum propinans, &c. &c.
In æternum & ultrà non deficit laus tua de ore hominum & Angelorum, &c. &c.

Denique ut omnia auguſtiſſimæ Matris ornamenta & elogia, quæ & copioſiſſimè Bernardus, quæ & ceteri priſcorum Patrum ſuggerunt, verbo complectamur, unum hoc affectione, quâ poſſumus, devotiſſimâ pronuntiamus:

MATER DEI.

Nec enim, ait Bernardus, *amplius potuit elevari, quàm ut Mater Dei vocaretur*. Magna fuit ſanctificatio Hieremiæ, major Joannis Baptiſtæ, maxima Virginis Mariæ, quâ potuit vitare, imò vitavit omne peccatum. Proinde omnia laudantium encomia deficiunt. Bernard. ſuper laus Regina, mi bi pag. 470

Nemo ſatis laudaverit vitam nullis ſæculis morituram; nemo ſatis accuſaverit mortem nullis æternitatibus victuram. Atqui *per feminam mors*, quod Auguſtinus canit, *per feminam vita; per Evam interitus, per Mariam ſalus, illa corrupta, ſecuta eſt ſeductorem, hæc integra peperit Salvatorem*. Dei Matrem eſſe, dignitatis eſt tantæ, ut humanas laudes excedat. Quod Gregorius Magnus cum veneratione ſuſpiciens: *Mons fuit Dei genitrix*, inquit, *quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis ſuæ dignitate tranſcendit*. Auguſt. in lib. de ſymbo ad Catech. rud. c. 4. Greg. in 1. Reg. 1.

Quidquid porrò ad actuoſum Matris beatiſſimæ cultum pertinet, id ante me complures alii ſolerter & eruditè docuerunt. Ego Lectori meo hoc unicum inſtillo: *Collige Roſas*; *Virtutes Matris Virginis imitare*, & *illam ampliſſime coluiſti*. Sed finiamus primam Roſarum partem; laudes Roſæ myſticæ, Virginis puerperæ, nunquam finituri.

FINIS.

ROSÆ

ROSÆ
SELECTISSIMARVM VIRTVTVM,
QVAS DEI MATER ORBI EXHIBET,
PARS II.

CAPVT PRIMVM.
Rosa Trachinia, seu, Prudentia.

S. Thomæ Aquinatis erga Domini matrem affectus.

THEOLOGORVM antistes Thomas Aquinas à teneris unguiculis miro affectu in Domini Matrem ferebatur, quem in ipsis etiam cunis exhibuit. Nam etiamnum infantulus, cùm lavandus esset, chartulam humi temere abjectam arripuit, eámque manu arctè compressit. Nutrix schedulam lavando è manu subtrahere nitebatur, sed frustra. Nam infans, quantis potuit lacrymis, chartam defendit. Ita lotus est. Mater re cognitâ infanti post adhibitum balneum blandâ & tamen difficili dexteritate è digitis chartulam subtraxit. In hac perscripta erat Angeli ad beatissimam Virginem salutatio. Nec cessabat infans: ademptam chartulam constanti fletu repetiit, redditam mox deglutivit.

Id porrò nec miraculo nec mysterio vacare plerisque visum est, quòd eximius olim futurus Ecclesiæ Doctor in eam chartulam primus incidisset, tanto eam conatu retinuisset, non dimissurus, nisi vis inferretur. Quod quidem non obscurum fuit argumentum, huic infantulo post aliquot annos & scientiæ laudem, & virginitatis florem à virginum Virgine impetrandum. Et verò Thomas suos in hanc Matrem amoris plenissimos sensus, cùm libris aliis, tum præcipuè opusculo de Angeli ad Virginem salutatione, insignissimè declaravit. Ita maturè urunt urticæ, ita vix natæ redolent Rosæ. Ita pietas & prudentia subinde annos prævenit nec in morte moritura. Virgo beatissima illud è cælo *Ave* humanæ genti impetravit, quod ad cælestem nos sapientiam & prudentiam erudiret. Siquidem Virgo ab Angelo inauditis laudibus affecta, & Dei Mater jam pronuntiata, prudentissimè quæsivit: *Quomodo fiet istud?* quomodo, Angele Dei, quomodo & Mater & Virgo sim? Interrogatio prudentissima. Nam sui propositi sibi conscia non priùs cælesti nuntio assensa est, quàm edocta sit, futurum ut virginitate pareret inoffensâ.

Quod editum mirore formâ. Vide Anton. Spinell. c. 35. pag. 315.

Luc. cap. 1. vers. 34.

In hac igitur Parte alterâ, prima Matris Virginis virtus occurrit explicanda *Prudentia*. Et de hac, more jam instituto disseremus.

§. I.

Plin. lib. 21. nat. hist. c. 4. initio.

PRudentiam Rosæ, quæ Trachinia dicitur, non immeritò comparamus. De hac naturæ scrutator Plinius: Illius, inquit, genera nostri fecêre celeberrima, Præneſtinam & Campanam: proximam ei *Trachiniam* minùs rubentem, albicantibus foliis. Huic simillima est Prudentia: non ea nimium rubet; pallidula est, quia semper circumspecta & cauta. *Prudentia in ratione practicâ*, inquit D. Thomas, *consistit*. Addit: *Sicut ille qui ratiocinatur*

S. Tho. 1. 2. q. 47. art. 2. circl. & ad 1.

A *bene ad aliquem finem particularem, puta ad victoriam, dicitur esse prudens, non simpliciter, sed in hoc genere, scilicet in rebus bellicis: ita ille, qui bene ratiocinatur ad totum bene vivere, dicitur Prudens simpliciter. Prudentia* porrò, ut sanctus Doctor affirmat, *est recta ratio agibilium*, seu, *Sapientia in rebus humanis*. Hinc Aristoteles: *Prudentia*, inquit, *in sensu interiori consistit, qui perficitur per memoriam & per experimentum ad promptè judicandum de particularibus.*

Idem q. ead. art. 2. & 8.

Aristot. to. 5. lib. 6. Ethic. cap. 8. fine.

Prudentia virtutum omnium gubernatrix: nam, ut princeps Theologus loquitur, *virtutes omnes adjuvat, & in omnibus operatur*. Hoc illud divinum animi aurum est, hæc illa virtutum princeps, quæ reliquis omnibus utitur, atque ipsarum ordinem, modum, & occasionem tanquam oculus mentis undequaque perspicacissimus ostendit.

S. Thom. dicta q. art. 5. ad 2.

B Beatus Ephrem Domini Matrem laudaturus, Principem omnium prudentissimam & sagacissimam vocat. Damascenus, Sapientiæ thesaurum nominat. Illa paradisi hortulana Eva nimiùm credulâ simplicitate & inexpiabili pæne imprudentiâ serpentinæ facundiæ cessit. Hanc imprudentiam Mater Domini correxit, cùm ad Angeli affatus prudentissimè subjecit: *Quomodo fiet istud?* Hinc Ecclesia Virginem in cælum evectam velut interrogans: Quò, inquit, progrederis Virgo prudentissima? Quòd si, Salomone teste, *qui moderatur labia sua, prudentissimus est*, Virgo præ omnibus prorsum hominibus longè prudentissima erit dicenda. Imò verò si in hac Virgine, quod miremur, aliud non sit, quàm quòd tam prudenter loqui, tam opportunè sciverit tacere, posset ea nihilominus *Miraculorum miraculum*, prodigiorum Mundi prodigium maximum appellari.

B. Mariæ elogium ex B. Ephrem, & Damasceno.

Luc. cap. 1. vers. 34.

Prov. c. 10. vers. 19.

C Bernardus Virginis ultror eximius solerter ad calculum revocavit, quoties Virgo ab Evangelistis memoretur locuta, ter cum Deo, bis cum Angelo, bis cum hominibus. Verè *diffusa est gratia in labiis illius*. Ergo quæ labia sic moderari potuit, planè prudentissima fuit: nam antequam loquebatur, cogitabat qualis illa esset salutatio. De unâ & pæne solâ hac Virgine jure meritissimo cantabunt templa: Hæc est Virgo sapiens, & una de numero prudentûm. *Quid enim*, inquit Bernardus, *non sapiebat Maria, in quâ Dei Sapientia latebat? Hæc abditissima mysteria nec Apostolis, nec Prophetis, sed neque Angelis satis cognita intelligebat.* Apostolos certè in plurimis eruditi, iis præcipuè, quæ ad Christum in utero conceptum, in stabulo natum, in Nazarethanâ domo educatum pertinebant. Prophetas eo superavit hæc Virgo: nam illorum aliqui de præteritis vaticinati. Ita Moses: *In principio creavit Deus cælum & terram*. De futuris aliqui. Sic Isaias: *Ecce*, inquit, *Virgo concipiet*. De præsentibus alii. Ita Joannes: *Ecce*, ajebat, *ecce Agnus Dei*. Mater Domini hanc triplicem gratiam conjunctim habuit. De præterito namque sic vaticinatur: *Suscepit Israël puerum suum*. De futuro: *Beatam me dicent omnes generationes*. In nuptiis Canæ præscia miraculi: *Quæcunque*, ait, *dixerit vobis, facite*. De præsenti: *Fecit mihi magna, qui potens est*. Latentem utero filium monstravit, Agnum suum in præsepi decumbentem orbi universo exhibuit.

Ps. 44. v. 3.

Gen. c. 1. v. 1.

Isa. cap. 7. vers. 14.

Ioan. cap. 1. vers. 36.

Luc. cap. 1. vers. 54.

Ibidē v. 48.

Ioan. cap. 2. vers. 5.

Luc. cap. 1. vers. 49.

Porrò

Porrò Angelos superavit, quia supremi Angeli arcanum illud Christi in utero concepti, per infusam inspirationem, ut Theologi loquuntur, à Deo hauserunt, medii à superioribus per traditam illuminationem, infimorum saltem aliqui ab Apostolis cognôrunt. Non obscurè divinus Paulus id significans: *Ut innotescat*, inquit, *principatibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei.* Hoc gentis humanæ decus Maria excellentissimè cognovit modo triplici. Primo quidem per afflatum divinum: quod pulchrè dixit Bernardus illi soli datum nôsse, cui datum est experiri. Deinde per Angelum, qui virgini dixit: *Spiritus sanctus superveniet in te.* Perinde si diceret: Scies utique illo doctore, quo & actore: Hunc interrogabis, & respondebit tibi. Tertiò per experientiam prorsus felicissimam: siquidem æternam sapientiam corpore vestitam suis spectavit oculis, suis tractavit manibus, suis appressit uberibus. Hinc verè Virgo prudentissima.

Ephes. cap. 3. vers. 10. Triplici modo B. Maria cognovit mysterium incarnationis. *Luc. cap. 1. vers. 35.*

§. II.

IN Regum fastis commendatur Abigail mulier prudentissima & speciosa. Sed nihil illa ad hanc Virginem, sub cujus linguâ mel & lac; favus distillans labia illius: non enim effundebat verba, sed stillabat. Cujus testis Ambrosius: *Corde humilis, verbis gravis, animi prudens, loquendi parcior, legendi studiosior.* En quàm sibi familiariter jungantur verborum parsimonia & laudabilis prudentia. Judithan ipsi hostes curiosiùs contemplati, mirabantur ad sapientiam ejus, & dicebant alter ad alterum: *Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum.* Hæc longè veriùs de Heroide illâ dicuntur, quæ Holofernem ab inferis sub jugum misit, quæ stygii serpentis caput contrivit, quæ Apostolorum magistra fuit. Hæc illa Sapientiæ domus est, in quâ sibi Sapientia columnas septem excidit, cùm in eâ septem Spiritûs divini munera collocavit.

1. Reg. c. 25. vers. 18. *Judith c. 11. vers. 19.*

Hebræus Ezechiel: *Ista est*, inquit, *lex domûs in summitate montis, omnis finis ejus in circuitu sanctum sanctorum est.* Omnia in Virgine sanctissima. In Regum fastis prædicatur Thecuitis, quòd Absalonem filium prudenter in gratiam restituerit apud parentem. Laudatur Bethsabea, quòd prudentiâ suâ Salomonem plurimùm juverit, ut paternum solium adipisceretur. Rebeccæ quoque prudentia effertur, quæ filio modum tradidit impetrandæ à patre benedictionis. At omnis harum solertia cum Prudentiâ Mariæ conferenda non est, quæ omne humanum genus Deo reconciliavit, quæ nostræ mortalitatis pelle Filium Dei vestiit, ut à Patre benedictionem largissimam impetraret.

Ezech. c. 43. vers. 12.

Prudentia triplex tempus complectitur.

Romani veteres Prudentiam pinxerunt vultu triplici, ut quæ tria potissimùm tempora, præteritum, præsens, futurum complecteretur. De primo Salomon: *Qui congregat in messe*, inquit, *filius sapiens; qui autem stertit æstate, filius confusionis est.* Dum vivimus, æstas & messis est: minimum temporis spatium tam pretiosum est, ut eo lucrari liceat, quod totâ prosit æternitate. Quid ergo agimus? æstate non colligimus? stertimus? Pars magna æstatis transiit. Nihilominus multa supereſt messis: obsecro, dum licet, non feriemur.

1. Præteritum. *Prov. c. 10. vers. 5.*

Alterum tempus, quod prudentia respicit, est præsens. Ejus nos Salomon quoque commonefaciens: *Qui cum sapientibus*, ait, *graditur, sapiens est.* Huic tali cogitandum: Quæ mea sunt opera, cujus pretii, quàm Deo grata? qui mei sunt socii? quò tandem tendo? quis itineris mei finis ac exitus erit?

2. Præsens. *Prov. c. 13. vers. 20.*

Tertium tempus futurum, de quo piè monemur à religiosissimo scriptore: *Memento semper finis, & quia præteritum non redit tempus. Age, age nunc, quidquid agere potes. Dum tempus habes, congrega tibi divitias immortales.* Boëthii scitum est: *Rerum exitus Prudentia metitur.* Itaque si prudens fuerit animus tuus, præterita cogita, præsentia ordina, futura provide. In tria hæc tempora vita dividitur: quod est, quod fuit, & quod futurum est. Ex his, quod agimus, breve est: quod acturi sumus, dubium: quod egimus, certum. Homo frugi præteritorum meminisse, agere præsentia, futura cavere debet. Nos plerumque circa præsentia occupati sumus. Ad tempora malè exacta inviti revocamus animum. Ille qui ambitiosè multa concupivit, superbè contempsit, insidiosè decepit, avarè rapuit, prodigè effudit, libidinosè invasit, necesse est memoriam suam timeat & fugiat. Huic ergo primus Prudentiæ vultus deest, quo respiciat præterita. Fortassis & tertius quoque deest, quo prospiciat futura, & imminentem consideret æternitatem. Non enim tam videndum, quid in præteritâ blandiatur, quàm quid deinceps è re futurum sit. Eò nos impellens Augustinus: *Prudentia*, inquit, *docet te ut quæ non potes perpetuò tenere, fructuosè permittas abire. Prudentia docet, ut in cunctis semper idem fis, tam in prosperis, quàm adversis. Prudentia præmissa accelerat, & ampliùs quàm promisit, præstat.* Ab exemplis res patebit.

3. Futurum. *Imit. Christi lib. 1. cap. 23.* *Aug. ser. 4. de verbis Apost.*

§. III.

MOses, antequam Hebræi agminis Dux esse jubetur à Deo, regis Ægyptii Pharaonis exercitum contra Æthiopas duxit. Quâ in re illud excogitavit, quod non vulgarem hominis prudentiam argueret. Nam ut hostem opprimeret, priusquam is de adventu suo cognosceret, non per fluminis ripam, sed per interiora terræ expeditionem fecit. Quâ in re satis declaravit, quantum ingenio polleret ac prudentiâ. Fuit difficillimum hoc iter præ serpentum copiâ. Eorum plurimos hic tractus gignit, aliquot etiam genera, quæ nusquam alibi reperiuntur, noxios omnes, & ipso aspectu horrendos, & in his quosdam volucres, ut non solùm humi latentes insidientur, sed & sublimes ex improviso noceant. In hostem hunc venenatum Moses strategema prudens & omnino dignum admiratione commentus est. Vim ibidum ingentem comparare pro magno habuit negotio. Est avis hæc serpentibus inimica: Ibides namque mansuetæ alites, contra solos serpentes, feroces. Curaverat autem Moses caveas non paucas in arcæ formam, quas ibidibus completas secum deferebat, & sic exercitus iter à serpentibus securum reddebat. Specimen hoc fuit excellentis prudentiæ, quæ hoc potissimùm suggerit, ut suum cuique malo antidotum maturè prævideamus.

Moses Prudentiâ cum ducetur exercitum regnaturus. *Scipio Nasica. Fabii ximi. Hannib Carthag nienſis. Rom. ex vers. 6.* *Diod. Sicul. Abulens. cap. 3. num mod.*

Sed apparuit hominis ejusdem prudentia non vulgaris in Aaronis dignitate vindicandâ, cui cùm sacerdotium tumultuosè à populo abrogaretur, ille ut motus sævientis multitudinis, qui in horas gliscebat, cohiberetur, nec frater temere spoliaretur sacerdotio, disquisitionem rei non ad multitudinis studium, cujus proprium est, nihil sapere, sed ad Numinis voluntatem relegavit: cujus assensu dignitas fratri stabilita est, & competitorum impietas graviter vindicata.

Et in nostrâ ætate Aaronis dignitas.

Amasis Regis prudentiam quis non miretur? Fuit is pæne ultimus eorum, qui priscis temporibus Ægypti regnum tenuere. Prudentiæ specimen Rex iste hoc etiam dedit. Cùm omnia Samiorum tyranno Polycrati prosperrimè fluerent, isque fortunam in cunctis indulgentissimam experiretur, Amasis illi per litteras (ut fertur) jus omne veteris amicitiæ remisit, testatus, absque dubio fortunam ei truculenter insidiari, cui tam indulgenter obsequeretur. Prævidit Rex prudentissimus Polycratis exitium. A primis certè dissidebant ultima. Nam Oroëtes Darii Regis satrapa Polycratem victum captumque, morte, nec eâ communi, affecit; sed in cruce altâ suspensum, mirabile & miserabile orbi spectaculum subjecit. Proprium Prudentis est, oculos in ventura mittere; qui de futuro nihil præmeditatur, in omnia incautus incidit.

Amasis

Epimenides

Epimenidis Cretensis.

Epimenides Cretensis (de cujus ætate ac somno fabulas Græcas non tangimus) cùm Munichiam locum Athenis naturâ magis quàm opere munitum vidisset, multis audientibus testatus est, nescire Athenienses quantas ille locus clades civibus esset allaturus; quòd si futura prævidere ac pericula cavere vellent, dentibus eum locum demolituros, si manibus non liceret. Præsagium hoc fuit, aut certè præmonitus prudentissimi. Nam eventus (quod satis constat) prædictioni non defuit. Nimirum murus aheneus est homini Prudentia.

§. IV.

SEd quid prosit, ô Christiani, ruituros parietes solerter inspicere, & fulcra iis apponere, præcipitium ad inferos aut prævidere, aut sedulò cavere nolle? Fuerunt, qui aliena mala prudentissimè prævideriut, in prævidendis suis minùs oculati.

Fabii Maximi.

Fabius ille Maximus, qui Punicos in Italiâ successus non pugnando magis quàm cunctando fregit, ferociâ Varronis Consulis animadversâ, collegam ejus Paulum Æmylium multùm diúque precatus dicitur, ne temere quippiam à Varrone fieri pateretur: prævidere se, nisi conatibus illius iterum obviam, brevî fore, ut aliquis in Italiâ locus supra Trasimenum & Trebiam Romanâ clade insigniretur. Prudentissimè prævidit vir iste, sed aliena potiùs mala quàm sua.

Scipionis Nasicæ.

Non minùs prudens illud sapientiæ corculum Scipio Nasica. Romæ inter Patres agebatur de Carthagine funditus delendâ; exiitque ea consultatio in longam & difficilem disceptationem. Portius Cato, cui anteà Priscí nomen, censebat Carthaginem evertendam, ut Roma staret incolumis. In hanc sententiam multi pedibus ivêre. At contrà Scipio Nasica identidem contestatus est, viderent illi qui tam cupidè vellent Carthaginem excisam, ne populus Romanus æmulæ civitatis metu liberatus in domesticam incideret discordiam, aut certè peritiam militandi perderet. Multò priùs prospexit Scipio, prædixitque hoc malum non sibi, sed urbi obventurum. Inter Christianos prudentior est, qui suis ante omnia, dein alienis malis studet occurrere.

Hannonis Carthaginiensis.

Prævidit & Hanno, nobilissimus Carthaginiensis Senator, secundi belli Punici eventum suæ civitati fore calamitosum. Cùm autem Mago Annibalis frater in curiâ referret, ducenta millia Romanorum intra biennium ab Annibale cæsa, quatuor Consulares exercitus deletos, magnam Italiæ partem ad Pœnos defeciſſe, & quò major fides iis, quæ dicebantur, accederet, tres annulorum modios in curiæ vestibulo effudit, & simul Hannonem interrogavit, an belli, quod in Italiâ gererent, adhuc pœniteret? Hanno vicissim percunctatus est Magonem: Ecquis ex urbe Româ post tot clades acceptas ad Annibalem venisset petiturus pacem? & an Romæ ulla pacis mentio facta diceretur? Negavit utrumque Mago. Ergo bellum, subjungit Hanno, tam integrum & periculosum hodie, quàm à principio fuit, cum Romanis habemus. Hinc maximè vereor, si (quod nolim) fortuna variare cœperit, frustra pacem imploremus victi, quam nobis etiam vincentibus nemo detulit.

Prudenter omnino & in rem civitatis, si aures reperisset tam excoctæ prudentiæ capaces. Verùm & Hanno non tam sibi quàm aliis optima quæque prudentissimè suasit. Prudentia Christiana omnium primò sibi ipsi consulit, & hoc partem sui arbitratur, sic curare aliena, ut non negligantur propria: sic corpori providere, ut tamen magis animo, parti hominis longè digniori.

Rom. cap. 8. vers. 6.

Seriò monet divinus Paulus: *Prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritûs, vita & pax.* Hæc imminentia mala non solùm prospicere novit, sed & cavere; nec ulla putat esse mala, nisi ea quæ malos efficiunt, uti sunt peccata.

Hæc Prudentia bona fallacia à solidis acutè internoscit, hæc futura vigilanter prospicit, proinde fluxis æterna cupidissimè præponit.

Psalmographi vaticinium est: *Simul insipiens & stultus peribunt.* Super his verbis Augustinus disserens, & simul Prudentiam Christianam exhibens noscendam: *Quis est imprudens?* inquit, *qui non sibi prospicit in futurum. Quis est insipiens? qui non intelligit in quo malo sit. Tu verò intellige in quo malo sis modò, & prospice, ut in bonis sis in posterum. Intelligendo in quo malo sis, non eris insipiens; prospiciendo tibi in futurum, non eris imprudens.*

Psal. 48. v. 11.

August. to 8. in Psal. 48. mihi p. 183.

§. V.

HAc Prudentiâ caruerunt illi Philosophorum, qui, ut Augustinus loquitur, de virtutibus & vitiis subtilia multa tractantes, dividentes, definientes, ratiocinantes, acutissimè concludentes, libros implentes, suam sapientiam ventilantes, plurimum laboris adhibuerunt assequendæ Prudentiæ, eam tamen nunquam assecuti. Hieronymus illorum conatus explicans: *Reliquerunt,* inquit, *frequentias urbium, & suburbanos hortulos, ubi ager irriguus, & comæ arborum, ubi susurrus avium, rivus immurmurans, & fontis speculum, ubi illecebræ plurimæ cùm aurium, tum oculorum. Ne igitur luxu & rerum videndarum copiâ, vigor animi remolesceret, procul his omnibus degere voluerunt.* Ita Pythagorei, quorum Musis solitudo visa est commodior, quàm cœtus hominum. Fuerunt qui ipsum sibi oculorum usum interdixerunt; quò mens Prudentiam induta cerneret acutiùs.

Idem tractatu 45 in Ioan. post init.

Laus prudentiæ.

Sed irriti fuerunt conatus isti: Prudentiam illam non assecuti sunt, quam Bernardus hoc affixit elogio: *Ista regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat & ordinat. Postremò humanarum pariter & divinarum rerum scientiam confert. Hæc est, quæ confusa disterminat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, ut nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut egens correctione. Hæc est, quæ in prosperis adversa præsentit, quod & fortitudinis & prudentiæ est.*

Bernard. l. 1. de Consid. cap. 7. fine.

Atquè hæc Prudentia à Bernardo sic laudata non otiosa & marcens, actuosa est & multi laboris, satagit, ut fiat quod rectè fieri judicavit. Hîc plerique capite valemus, sed caremus manibus. Annos atque dies deliberamus, tandem nihil fit. Consilia conferimus de optimo vitæ statu, sed nulla consiliis opera succedunt: facienda quidem cum ratione statuimus, & tamen nihil fit: prudenter optima quæque decernimus, diceres uno die ad perfectionis culmen evolaturos, & demum, heu! nihil fit.

Fuit, ut in comitiis provincialibus varia esset consultatio, & nulla ferè conclusio. Id homo ingenii non infaceti observans, id commentus est. Chartam virginem purámque sine scripturâ, nullis in eâ syllabis, nec ullis quidem litteris exaratis, in litterarum tamen formam convolvit, & fronti hoc unum inscripsit: *Comitiorum acta.* Complicatâ signatáque chartâ, candidus campus sine ullâ nigellâ pecude repertus est. Inde rumor emanavit: Hæc esse prolixæ consultationis acta, quòd nihil actum sit. Talibus plerumque clausulis nostra sepelitur prudentia. Statuimus prudenter multa, tandem urceus exit, currente rotâ, cùm tamen amphora cœperit institui. Seriam emendationem vitæ in dies proponimus, & quando tandem vitam emendamus? Nostra proposita comitiorum sunt acta, hoc est, de multis consultamus, nihil exequimur. Nimirum difficultatibus fracti aut territi manum retrahimus, ita in pristinam relabimur ignaviam.

Annum stultio tacemus.

Horat. de arte Poët. post initium.

Prudens tâ in adversis quàm in prosperis rebus non mutatur.

At verè prudens malis non premitur, sed utitur: novit enim æquè tam in adversis quàm in secundis rebus virtutem suam explicare. Bonus scriba quovis calamo pulchros efformat characteres. Virtutem Prudens inter opes,

ter opes, si liceat, monstrabit, si minùs, in paupertate; si possit, in patriâ præcellet, si minùs, in exilio: si possit, dux militiæ, si minùs, miles: si possit, firmus & integer, si minùs, debilis, quamcunque sortem acceperit, aliquid ex illâ memorabile efficiet. Ferarum domitores sævissima animalia, elephantes, tigrides, leones jugum pati docent, imò usque in contubernium mitigant: ita prudens artifex omnia sibi mala attemperat, ut prosint; dolor, egestas, ignominia, & alia quæcunque horrenda, cùm ad prudentem perveniunt, mansueta sunt, & prosunt. Ita prudens in adversis & prosperis semper idem est, uti eadem est manus, & quæ in palmam extenditur, & quæ in pugnum constringitur. Eâ causâ Prudentem verè beatum hoc ratiocinio asserimus: Qui prudens est, & temperans est; qui temperans est, & constans est; qui constans est, & imperturbatus est; qui imperturbatus est, sine tristitiâ est; qui sine tristitiâ est, beatus est. Ergo Prudens beatus est, & Prudentia ad beatam vitam satis est.

ACTIONES PRVDENTIÆ.

1. Actio prudentiæ est triplex.

1. Actus Prudentiæ plerumque tres principales Theologi assignant. Primus horum est, *Consilium*; nam fine, ad quem tenditur constituto, voluntas intelligentiam impellit, ut ea viam inveniat, quâ ad finem illum perveniatur. Siracides monet: *Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis.* Sed parum est, inquis, in me consilii. Nil interest, sive tuo, sive alieno consilio utaris: eo enim utendum est, & sæpe tutiùs alieno uteris quàm tuo. Quocirca, quod Tobias jubet, *consilium semper à sapiente perquire.*

Eccli. 32. vers. 24.

Tob. cap. 4. vers. 18.

Secunda.

2. Alter Prudentiæ actus est *Iudicium*: cùm quis rationem init, quâ illud obtinendum sit quod humana Prudentia obtentum cupit. Exempli causâ: Est, qui Castitatem sibi habeat. Quis modus virtutis hujus assequendæ? Judicium hos suggerit modos. Primus omnium est, nunquam otiari. Alter, oculos coërcere. Tertius, omnes ad lasciviam occasiones, malos socios, femininarum commercium, impuros libros, mensarum luxum amoliri. Quartus, precandi ac lectitandi studium conjungere. Quintus, diversis corpus rigoribus, præsertim inediâ, exercere. Sextus, Sacramentorum usum identidem iterare. Septimus, Dei præsentiam & æternitatis præmium assiduè cogitare. Atque hos tales modos *Iudicium*, alter Prudentiæ actus, suggerit. Eadem in aliis virtutibus obtinendis ratio est.

Modi castimoniæ assequendæ.

Tertia.

3. Tertius Prudentiæ actus est, *Imperium*, cùm intelligentia imperat voluntati, ut id, quod rectè judicatum est, illa exequatur studiosè. Augustinus de Prudentiâ mentionem injiciens; *Hujus*, inquit, *excubiæ, atque diligentissima vigilantia est, ne subrepente paullatim malâ suasione fallamur.* Et ad Hieronymum: *Certè hinc persuadent*, inquit, *qui unam virtutem habuerit, habere omnes; & omnes deesse, cui una defuerit, quòd Prudentia nec ignava, nec injusta, nec intemperans potest esse.* Prudentia doctrix morum, ordinatrix affectuum, moderatrix & auriga virtutum; murus tutissimus Prudentia.

August. de moribus Eccles. c. 24.

Idē epist. 29.

Quarta.

4. Prioribus tribus Prudentiæ actibus jungendi sunt & isti. Homo Prudens scopulum illum, ad quem alter offendit, sollertissimè declinat. Ipsæ pecudes locum fugiunt ubi lætæ sunt, viam non repetunt quæ in foveam deduxit; tenaces laqueos avis pæne capta prætervolat, rete piscis suspectum non innatat. Multò magis Prudentia cladibus alienis fit cautior, & inter mala non sua discit sapere. Imò quod plus est, Prudentia Christiana è malis omnibus cùm suis tum alienis aliquid boni elicit, bene iis utendo. Hinc vetus ac verum verbum est: Malis bene uti, nervus est Prudentiæ.

Quinta.

5. Nobilissimum Prudentiæ opus est, potuisse nocere, sed noluisse. Quemadmodum stulti proprium est, non posse, velle tamen nocere. Mitissimus, sed & prudentissimus David, nondum Rex, Regi Sauli, cujus insidiis assiduè fatigabatur, sæpius nocere potuit, nunquam voluit. Potuisset capitali huic insidiatori & vitam adimere, si voluisset: sed quia Prudens fuit, constanter noluit: *Propitius sit mihi Dominus*, inquit, *ne faciam hanc rem.* Et quotquot illum ad hoc facinus instigarunt, acri sermone cohibuit. Nempe Prudentiæ est, posse, sed nolle nocere.

1. Reg. 24. vers. 7.

6. Prudentia simpliciratem non tantùm non excludit, sed illi se sociam jungit æterno fœdere. Luculentum Domini pronuntiatum est. *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Simplicitas Prudentiæ juncta sic temperat hominem, ut nec fallere velit, nec falli possit, nisi in rebus quæ damnum animo non inferunt. Hinc optimè Hieronymus dixit: *Prudentia absque bonitate malitia est, & simplicitas absque ratione stultitia nominatur.* Ita Prudentia & simplicitas, si jungantur, plurimùm possunt; nullarum virium sunt separatæ. Imò omnis virtus sine prudentiâ periculosa temeritas est.

Matth. 10. vers. 16.

Serm.

7. Prudentiæ est, omnia in homine ordinare & componere; Cogitationes, ne extra Deum temere vagentur; Affectus, ne circa res conditas nimiùm occupentur; Voluntatem, ne à Deo avertatur; Intentionem, ne illi mala misceatur; Suspiciones & judicia, ut in bonum convertantur. Sic & verba factáque omnia, gestus omnis & incessus à Prudentiâ ad moderationem reducendus est, ut *omnia*, quod Paulus monet, *honestè & secundùm ordinem fiant. Sapientia hominis lucet in vultu ejus*, affirmat *Salomon.*

Septim.

1. Cor. 14. vers. 40.

Eccles. cap. 8. vers. 1.

8. Prudentiam quotidiana conscientiæ discussio seu examen mirè auget. *Beati qui custodiunt judicium, & faciunt justitiam in omni tempore.* Optimus hîc monitor Bernardus: *Integritatis tuæ*, inquit, *curiosus explorator, vitam tuam in quotidianâ discussione examina. Attendè diligenter, quantum proficias, vel quantum deficias: qualis sis in moribus, & qualis in affectibus, quàm similis Deo, vel quam dissimilis: quàm propè vel longè, non locorum intervallis, sed morum affectibus. Stude cognoscere te, quia multò melior & laudabilior es, si te cognoscis, quàm si te neglecto cognoscere cursus siderum, vires herbarum, complexiones hominum, virtutes gemmarum, proprietates aquarum, naturas animalium, & haberes omnium cœlestium & terrestrium scientiam. Redde ergo te tibi. Statue te ante te, tanquam ante alium, & sic temetipsum plange.* Hæc est optima Prudentiæ actio.

Ofitus Psal. 100. vers. 3.

Bernard. l. meditat. pag. 103. Prudentia augenda quotidiano examine.

9. Veræ Prudentiæ est prudentiam carnis studiosissimè declinare. *Carnis prudentia est*, Magno Gregorio teste, *cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt, fallacia demonstrare, arrogata ab aliis mala multiplicius reddere, cùm vires suppetunt, nullis resistentibus cedere. E diverso veræ Prudentiæ actus sunt, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera ut sunt diligere, falsa devitare, bona gratis exhibere, mala libentissimè lerare quàm facere, nullam injuriæ ultionem quærere, contumeliam pro veritate lucrum putare, pro maledicentibus orare.*

Nonn. Gregor. Moral. l. 21. c. 1. Qui sit vera prudentia actus.

Hæc vera est Prudentia, hanc Dominicum præceptum exigit: *Estote prudentes.*

Matth. 10. vers. 16.

CAPVT II.

Rosa Flava, seu, Lectio sacra.

§. I.

B. Maria lectioni sacræ studiosissima. Origen. Lucam. Ambros. de Virgin. & lib. 2. Lucam.

LEctio mirificè facit ad sacram contemplationem, cui Virgo nostra longè dedititissima, Cedreno teste: Litteras Hebræas etiamnum superstite Joachimo patre didicit, linguæ scilicet sacræ mysteria, & illius, quam nos in libris veneramur notitiam. Atque hinc, quod Origenes affirmat, habebat Maria legis scientiam, & vaticinia quotidianâ meditatione cognoscit. Hinc etiam, ut Ambrosii loquamur ore, nunquam minùs sola, esse videbatur, quàm cùm sola esset. Nam

quomodo

quomodo sola, cui tot libri adessent, tot Archangeli, tot Prophetæ? Legerat quia Virgo conciperet, non legerat quemadmodum Virgo generaret, ideo scisciatur ab Angelo, quod in Prophetâ non inveniebat.

E Græcis Andreas Cretensis: *Consentaneum*, inquit, *erat eam uti nobilem & Davidis filiam Scripturæ non ignaram esse.* Augustinus singulari fiduciâ velut familiaris sanctissimæ Virgini: *Revolve*, ait, *ô Maria, propheticam lectionem, quæ ipsam plenitudinem partûs est Prophetarum: recole in libro Isaiæ Virginem quam legisti, & gaude quia tu esse meruisti.*

Ildefonsus studiosissimus Virginis cultor: *Unum profectò scimus*, inquit, *quia omnis ejus vitâ & actio intentâ fuit sermoni Dominico; corpore erat in domo parentum, spiritu in illo divinæ contemplationis intuitu.* Nimirum ab ore Dei pendebat. Nemo divinam hanc Virginem otiosam aut feriantem unquam somniet, quam aut lectionis, aut precationis, aut laboris assiduitas semper occupatissimam tenuerunt. Nam à nonâ diei horâ ad primam facem quotidie divinos libros lectitavit: profuitque plus uni virgunculæ singularis lectio ad beatitatem & decus, quàm omnibus sapientibus omnes bibliothecæ. Subinde Virgo divina tanto lectionem ardore complexa est, ut eam ad mediam usque noctem perduceret. Nam Simon Cassianus, pluresque alii censent Angelum mediâ nocte in Virginis sacratissimum musæum venisse, & vel precanti, vel lectitanti exoptabilem cælo nuntium attulisse.

Neque tantùm ipsa Virgo Lectionem sacram ardentissimè sitiit, sed insuper illustribus miraculis testata est, quàm ea sit grata Deo.

Edmundus Cantuariensis Pontifex in adultam usque noctem Bibliis inhærens lucubraverat. Subitò lumen deficiens attentissimo lectori se negavit. Doluit religiosissimus lector legendi occasionem sibi præreptam: noluit tamen optimus Antistes domesticorum quietem turbare: ita ad Domini Matrem versus fidentissimè rogavit igniculum redderet extendendæ lectioni. Hîc cereus denuò spirare cœpit, & vivere, ad nutum Lectioni sacræ futurus famulus. Edmundus Deo Matrique Virgini gratias egit, quòd tam impensè sacris lucubrationibus faverent. Arcanum hoc prodigium non dissimili sic confirmatum.

Edmundus ad multam noctem in libris vigilabat. Tandem oculi tam pertinaci lectione fatigati claudi cœperunt & nictare, cereus interim, duobus oculis velut custodibus sopitis, in libri paginas delapsus, eas tamen penitus illæsas reliquit, & potiùs seipsum consumpsit: nam flamma ceram devoravit, chartam non adussit; adeò virium suarum oblitus est ignis, ut noluerit litteras illas delere, quas Dominus extare voluit ut legerentur.

§. II.

QVisquis nonnunquam meditari & pensiculatiùs quiddam cogitare, quisquis jacta virtutis semina in se fovere desiderat, necesse est omnino, ut piam lectionem non intermittat, eámque quantum fieri potest, statò tempore urgeat. Si nequeat totas paginas, integra rerum capita perlegere, unam saltem alteramve periodum legat, idque quotidie si ullo modo possit. Absque hac lectione, nec ille unquam exactiùs meditari, nec conceptam animo pietatem nutrire poterit. Oratio una est, quâ ad cælum subvolamus, ala, Lectio altera: una non tollit in auras; geminis volatur alis.

Sed quid facient, inquis, ii, qui legere non nôrunt, aut quibus negotia lectionem non permittunt? Priores illi audiendo sarciant, quod negligunt non legendo. De aliis mihi nemo persuaserit, tantam esse negotiorum molem, quin quotidie unam alteramve capitis partem perlegant. Nimiùm se negotiis permittunt, nec suæ po-

testatis sunt, qui hoc tale non possunt: nec ab eis solidæ pietatis quidquam expectes, qui toto die nunquam sibi vacant, nunquam sui sunt. Rectè illos dixeris nunquam domi suæ esse, tametsi nec pedem domo efferant.

Tales nunquam se sibi vendicant, sed inter occupationes vitam exigunt velut mancipia; vix unquam liberiùs respirant ad Deum. Asinos dixeris, non homines. Quotiescunque illis animi salutem ingesseris, illud unum respondebunt semper: *Non vacat.* Equidem otii fugam & occupationes commendamus, nimias illas & quæ hominem sibi ipsi furentur, quis laudat? Ergo ad nutriendam in animo virtutem ea sæpius non audienda tantùm, sed & legenda sunt, quæ amorem ac cultum doceant virtutis. De hac tali piâ Lectione, mi Lector, Nicetas noster disserit; sed hîc alium callem insistimus. Patere, oro, tibi hoc idem salubertimum legendi studium pluribus rationibus persuaderi.

Nicetas l. 2. cap. 3.

Et quæso, num ab Idololatris hoc in genere nos superamus vinci? Quantum illi temporis, Deus bone, quantum oculorum consumpserunt in vanissimis nugis & scribendis, & legendis? Nec alii ex eis, qui valde serii, multò sanctioribus studiis vitam exegerunt. Virtutis umbram vix assecuti ad arcaniora illa vivendi documenta, ad Humilitatis penetralia, ad Castitatis adyta, ad sui ipsius odium, ad secreta illa quotidianæ mortis exercitia nunquam pervenêrunt; & tamen dies nocteſque chartis involuti, hoc impetrârunt, ut doctiores morerentur, non ut sanctiores.

Idololatrarum in legendo studium.

Fuit tam inter Romanos, quàm Græcos suus lectionis affectus. Plato sapientiæ, sed humanæ longè princeps, tantum Pythagoricæ disciplinæ tribuit, ut Philolai Crotoniatæ Pythagorici tres libros quadraginta millibus sestertiûm, seu mille Philippeis emerit, emptos tanto studio lectitârit, ut ad ejus defuncti caput fint reperti. Quis nostrûm, ô juvenes, ô viri, sic sacra Biblia sic Augustinum, sic Chrysostomum, sic Bernardum, sic librum de Christo imitando scriptum lectitat?

1. Platonis: *Ita Gellius lib. 3. Noct. Atticar. cap. 17.*

Cetertûm, quantûm Plato vir summus Philolaum miratus est, tantùm, nec minùs, Platonem Tullius Cicero, qui usque adeò ejus copiam legendo imbibit, dicendo effinxit, ut pæne ille ipse sic factus. Pari affectu Isocratis jucunditatem, ac vim Demosthenis ita legendo hausit, ut eorum virtutes aut exæquârit, homo ad eloquentiam natus, aut propriâ vi nixus superârit.

M. T. Ciceronis.

§. III.

NEc inter Reges hoc sedulum legendi studium insitatum. Didicit Alexander Macedo non pauca ab Aristotele, sed puer: adultus verò medióque gerendarum rerum ardore, Homerici carminis lectione captus, tanto ejus rei studio tenebatur, ut aureum scrinium in Darianâ prædâ repertum, gemmis opulentissimè variegatum, illi usui destinârit, ut Homeri opera eo inclusa bellicis gestarentur expeditionibus. Silent alioquin inter arma & leges & libri, sed vocales eos fecit, præ ipso tubarum fremitu, tantum in Rege studium legendi. Quid agimus, ô Sodales Parthenii, ô viri Religiosi, qui non inter lituos in pulvere & sole, sed in silentio amœno fastidimus sanctissimos quosque scriptores? Fabulis nonnunquam optimas horas ducimus: collatiunculas non Cassiani, sed Aniani, aliorûmque talium fabulatorum quærimus, diem ludo frangimus, è fenestris prætereuntem turbam numeramus, colloquia sterilissima miscemus, omnia agimus, ut nihil agamus. Quin ergo partem horulæ lectioni damus, & salubrima vitæ monita haurimus, Regum etiam ac Imperatorum exemplis accensi?

Alexandri Macedonis.

Tiberius Imperator tanti Parthenium, Arianum & Euphorionem fecit, ut horum Poëtarum carmen, & imagines inter vetusta & illustria vatum nomina omnibus bi-

Tiberii Imp.

Lego ut hora Maria, ideo eruditus fuerim; sed quomodo fiat, ante non legerat. Aug. Serm. 25. de Nat. B. Virginis.

Sur. tom. 6. in vitâ S. Edmundi die 16. Novemb.

Pia lectio est meditationi necessaria.

Lectio & oratio sunt duæ alæ quibus ad cælum subvolamus.

bus bibliothecis religiosè propemodum dicârit. Quos nisi frequenter legisset, tam impensè iis faviſſet nunquam. Quid Virgilius Maro, quâ indagine, quantâ solertiâ censendus, est Ennium legisse, quoties repetitum dextrâ lævâque pertractâsse, rerum pondera exegisse, verba pensitâsse? Qui fortè rogatus quid ageret, ex Ennii luto se aurum dixit colligere. Jam verò ipse Ennius nisi Homerum miratus frequenter quoque lectitâsset, nunquam illius se sortitum animam testatus esset. Adeò scriptoris, quem assiduè legerat, sensa spiritumque combiberat, ut illius animum induisse censeri potuerit. Ita fit: Ciceroniani fiunt qui Ciceronem; Catulliani, Propertiani, aut Ovidiani evadunt, qui Catullum, qui Propertium, qui Ovidium dies noctesque volvunt: sic omnino Ambrosiani aut Augustiniani, vel etiam Gregoriani fiunt, qui Ambrosium & Augustinum, qui Gregorium diurnis nocturnisque lectionibus exhauriunt. Eorum animas sortiuntur, quorum libros legendo devorant. Sed quantò honestius est, ô Christiani, Bellarminum potiùs quàm Tibullianum dici, qui scilicet Bellarmini Principem Christianum, Gemitum Columbinum, Moriendi artificium, Æternam felicitatem Sanctorum, Ascensionem mentis in Deum potiùs quàm spurcum Tibullum, aut impurum Venusinum, aut similis farinæ librum legendo contriverit. Bellarminus & ejus generis scriptores, aurum & gemmas, alimentum & salutem animi propinant: illi alii cænum & sordes, venena & mortem instillant. Qualis rerum lectio, talis & legentium profectus. Non tam legenda sunt varia, quàm utilia.

Virgilii Maronis.

Ennii.

§. IV.

Christianorum in lectione studium.

Aurelii Augustini.

Diu multúmque Aurelius Augustinus inter Dialecticos Sophistas verum indagavit, at non solùm id non invenit, sed à vero longè aberrans in Manichæum deliravit, nec à lapsu tam gravi priùs erigi cupivit, quàm Taxensis Pauli divina monumenta legit.

B. Thomæ Aquinatis.

Fuit beati Thomæ Aquinatis Lectio adeò diligens & pensiculata, ut illius oculi libris assiduè affixi, nec in proximo quidem stantes viderent, neque interpellantium vocibus turbarentur aures. Nullum fuit meliorum scriptorum genus, in quo non esset studiosè ac multùm volutatus. Collationes Patrũ assiduè pervolvebat. Hinc illud cùm doctrinæ tum sanctimoniæ jubar emicuit.

Bernardi abbatis. *M. Anton. Coccius lib. 2. cap. 7. Bernar. de orando Deo, initio & propiùs finem. Et ad ad fratres de Monte Dei, medio ferè*

Citra fidem proditum videri potest, quod de Bernardi Abbatis solertiâ narratur, qui nullo unquam præceptore usus, cetera lectione assiduâ ita profecit ut in mysticis scriptis explicandis nullus hodie sagacior numeretur. Hinc nihil miri, Lectionem sacram à Bernardo tantopere omnibus esse commendatam. *Beatæ vitæ dulcedinem*, inquit, *Lectio inquirit, meditatio invenit, oratio postulat, contemplatio degustat. Lectio quasi solidum cibum ori apponit, meditatio masticat & frangit, oratio saporem acquirit; contemplatio est ipsa dulcedo, quæ jucundat & reficit. Ex his possumus colligere, quòd Lectio sine Meditatione arida est, Meditatio sine Lectione erronea. Hauriendus est sæpe de Lectionis serie affectus, & formanda oratio, quæ Lectionem interrumpat, & non tam impediat interrumpendo, quàm puriorem continuò animum ad intelligentiam lectionis restituat. In omnibus autem scripturis initium legendi debet esse timor Domini, ut in eo primo solidetur intentio legentis, & ex eo ordinetur, & exurgat totius lectionis intellectus & sensus.*

Idem ibid.

Hinc ejusdem Bernardi verbis rectissimè asseritur: Valde nobis necessaria est lectio divina. Nam per lectionem discimus quid facere, quid cavere, quò tendere debeamus. Per lectionem sensus & intellectus augentur. Lectio nos ad orationem instruit, & ad operationem. Lectio & oratio sunt arma, quibus diabolus expugnatur; hæc sunt instrumenta, quibus æterna beatitudo acquiritur. Per orationem & lectionem vitia destruuntur, & virtutes in animâ nutriuntur. Lectio demit errorem vitæ, subtrahit hominem à vanitate mundi. His ipsis prorsus documentum subnectens Bernardus: *Certis*, inquit, *certæ lectioni vacandum est. Fortuita enim & varia lectio, & quasi casu reperta non ædificat, sed reddit animam instabilem: & leviter admissa, levius recedit à memoriâ. Sed certis ingeniis immorandum est, & assuefaciendus est animus. Quo spiritu scripturæ factæ sunt, eo spiritu legi desiderant, ipso etiam intelligendæ sunt. Nunquam ingrederis in sensum Pauli, donec usu bonæ intentionis in lectione ejus, & studio assiduæ meditationis, spiritum ejus imbiberis. Nunquam intelliges David, donec ipsâ experientiâ ipsos Psalmorum affectus induerîs. Sed & de quotidianâ lectione aliquid quotidie in vestrem memoriæ demittendum est, quod fidelius digeratur, & sursum revocatum crebriùs ruminetur, quod propositio conveniat, quod intentioni proficiat, quod delineat animum, ut aliena cogitare non libeat.*

§. V.

Tractârunt alii divinarum rerum lectionem solertiùs fortasse, sùntque ob eam rem majus nomen adepti, sed qui Hilarione religiosiùs id fecerit, vix quisquam fuit. Quippe qui Davidicum carmen, & aliorum sacra vaticinia tanquam præsente Numine recitabat, sæpe ac multùm testatus, considerate ac religiosè ea prorsus esse legenda, quæ à divino spiritu essent profecta.

Hunc non infeliciter æmulatus Servulus à Gregorio Sancto Magno plurimùm laudatus. Fuerat hic homo mendicus & morbidus, gravi paralysi sic lecto affixus, ut nec movere se posset, omnisque litterariæ disciplinæ insuper ignarus. Sed eò legendi & audiendi studio ardebat, ut è pecuniolâ emendicatâ sacrarum litterarum opuscula mercatus sit: quandocunque autem lectorem nactus est, ea illi legenda, sibi auscultanda & edisc enda tradidit, usque adeò Lectioni sacræ intentus, ut assiduitate audiendi, curâ & diligentiâ percipiendi ea quæ legerentur, sanctioris doctrinæ oppidò gnarus evaserit. Tanti est animum iis, quæ leguntur, seriò intendere. Hinc et memoriter recitabat, quæ ipse legere nesciebat: hinc opibus inopiam, ægritudinem valetudini præferebat: hinc omnem calamitatis imperum ridendo perferebat.

Hîc multis non possum non indignari, qui librorum copiâ abundant, sed nec ipsi eos legunt, nec aliis legendos permittunt, verè canes, ut ajunt, in præsepio; quæ quidem fœnum ipsi non comedunt, eos autem, qui fœno imminent, rictu invadunt. Nam ut quidam disciplinæ, sic alii voluptati & jactantiæ libros colligunt. Sunt qui libris non aliter quàm Corinthiis vasis, aut pictis tabulis, sculptisque statuis utantur, & hac supellectilis parte conclavia exornent, quæ exornandis animis est inventa. Sunt qui libros egregios & multos habent, sed eos in vinculis tenent, qui si forsan erumperent & loqui possent, ad judicium privati carceris suos dominos evocarent. Nunc flent taciti, & queruntur, illud præcipuè, quòd aliqui stupores avari libris affluant, quibus multi adolescentes ingeniosi egeant.

Caluisius Sabinus ævo Senecæ dives auri, sed certè non ingenii fuit. Huic memoria tam infida & mala, imò tam nulla erat, ut illi modò nomen Ulyssis excideret, modò Achillis, modò Priami, quos tam bene noverat, quàm nos pædagogos nostros novimus. Nihilominus eruditus volebat videri. Hanc itaque compendiariam artem excogitavit: magnâ pecuniæ summâ servos emit, unum qui Homerum teneret, alterum qui Hesiodum; novem præterea Lyricis singulos assignavit. Postquam hæc familia illi comparata est, cœpit convivas suos inquietare. Habebat autem servos ad lecti fulcra cùm cenaret, ut illos aspicere, iisque innuere posset. Ab his subinde cùm peteret versus, quos referret; sæpe in medio versu excidebat. Ille tamen in eâ opinione erat, ut putaret se scire, quod quisquam in domo suâ sciret. Ita Sabinus servorum suorum scientiâ gloriabatur, tu tuorum libro-

rum librorum. Quid inter te atque illum interest, nisi quòd aliquantò tu stultior; equidem uterque alieno, verùm ille servorum, & certè suorum, at tu librorum nil ad te pertinentium ingenio gloriaris. Quòd si librorum copia doctos faceret aut bonos, doctissimi omnium atque optimi esse possent, qui ditissimi, cujus sæpe contrarium videmus. Qui gloriam, è libris quærit, huic libri non habendi solùm, sed noscendi; neque bibliothecæ tantùm, sed & memoriæ committendi; cerebro non armario conclùdendi sunt, alioquin vel bibliopolâ, vel bibliothecâ nemo erit gloriosior.

Ptolemæus Philadelphus Ægypti rex, Alexandrinâ bibliothecâ quadraginta millia selectissimorum librorum concluſit: qui diversis ex locis diu magno studio quæsiti simul arserunt. Regium hunc apparatum Serenus Samonicus vir ingentis doctrinæ privatis fortunis superavit. Nam sexaginta duo millia librorum doctissimis curis collegit, quos omnes Gordiano Juniori, cujus patri familiarissimus erat, moriens reliquit. Magna prorsus hæreditas, & multis suffectura ingeniis.

§. VI.

SVnt & alii prioribus illis planè contrarii, qui nullâ librorum, & quod sequitur, nullâ lectionis curâ tanguntur. Inter eruditos censeri volunt, sed totis quandoque mensibus, imò annis pæne integris vix librum aperiunt, vix pauculos versus legunt. Musæa illorum scrutare, raros illic codices, rarissima volumina reperies: eorum loco testudinem aut chelyn, fistulâsque æneas, frillum & abacum lusorium, omnéque aleatorium choragium primo aspectu cernes. Hîc ingemiscunt Musæ velut captivæ, sub tam indoctâ tyrannide.

Regi Ptolemæo tot nobilissimos libros ignis abstulit: hîc pæne contrarium imperat fatum. Paucos eósque neglectos libros pulvis consumit. Ita multorum ignavia, solius pæne culinæ sollicita, litterarum negligens, coquos examinat non scriptores.

Basilii Magni. Quàm longè aliter Basilius Magnus, qui à principio Philosophiæ studiis inescatus, ubi verò sanctioris scientiæ dulcedinem gustavit, humanas artes, & disciplinas aspernatus, divina solùm studia mirati, eáque tanto affectu complecti cœpit, ut panis viníque usu omni sibimet interdicto (sic ajunt) perdius & pernox lectioni sacræ inhæserit, dum salubrioris sapientiæ compos fieret. Hic cocum & culinam in libris reperit, totos dies noctes totas sine fastidio epulaturus.

Equitii Abbatis. Huic non multùm impar Equitius Abbas Valerii, qui, ne sibi unquam deesset quod legeret, quocunque ibat scorteas manticas libris refertas secum deferebat. Nec illi hoc visum est onus, quod lectionis tam multiplex utilitas pensaret. Ita militem strenuum non lorica, non gladius, non galea, non alia gravant arma, quibus defendenda est vita. Non aliter qui sacrâ se lectione armat, cacodæmonis insultus non tantùm facilè sustentat, sed illius machinamenta expugnat. Nam, quod Bernardus dixit, *lectio & oratio sunt arma, quibus diabolus expugnatur*

Gervasii & Protasii martyrum. Ambros. ep. 85. Gervasius & Protasius sanctissimi martyres, gemelli fratres, qui se uno partu editos, non formæ magis quàm morum similitudine probârunt, cùm tyrannidem declinarent, decennio toto latuerunt, quod quidem tempus omne orationi & lectioni sacræ studiosissimè impenderunt. Quàm autem hoc vitæ institutum Numini gratum extiterit, cacodæmonis confessione patuit. Hic per idolum consultus, non priùs se responsurum dixit, quàm Gervasius & Protasius thura sibi adolevissent. Sed qui legendo fidem, precando constantiam ingentem hauserant, occidi potuerunt, cogi ut Christum negarent, non potuerunt. Ita cacodæmonis doli in contrarium cessêre: quos enim perditos cupiebat, eos coronâ martyrii donatos vidit. Sic iis omnino armis, quæ mani-

A bus eorum extorquere cogitaverât, victus ipse succubuit, hoc est, oratione & lectione.

Eandem orationis & lectionis panoplìam etiam feminæ induerunt, eâque omnes diabolorum exercitus non tantùm sustinuerunt, sed & profligârunt; sexu ac se ipsis fortiores. Feminarum in lectione studium:

§. VII.

Cæciliæ Romanæ. CÆcilia Romana patricii generis virgo clarissimam prosapiam castissimis moribus longè superabat. Hæc Evangelicæ historiæ librum aut legit, aut in sinu obvolutum gessit, ut quocunque iret, & quotiescunque vellet, lectione sacrâ identidem refici posset. Sic castimoniam defendit, sic martyrii palmam obtinuit, sic supplicii acerbitatem pertulit. Nimirum ad Christum festinabat, qui virginem toties allocurus est, quoties illa lectionem de Christo exorsa est. Notissimum illud

B Augustini: *Oratio tua locutio est ad Deum: quando legis, Deus tibi loquitur; quando oras, cum Deo loqueris.* Idem Hieronymus asseverans: *Oras?* inquit, *loqueris ad sponsum: legis? ille tibi loquitur.* *Aug. in Ps. 85. mihi pag. 385. Hieron tom. 1. ep. 22. ad Eustoch. mihi pag. 60.*

Sylviæ Ruffinæ. Hinc Sylvia Ruffina heroïs nobilissima per assiduam lectionem id didicit, ut sciret etiam in solitudine non esse sola. Nam toties secum loquentem Christum habuit, quoties lectioni sacræ operam navavit.

Marcellæ Viduæ. Par ferè legendi studium studiique affectus in Marcellâ nobili viduâ vigebat. Hæc incredibili curâ divinas paginas volvebat. Inde hoc denique assecuta est, ut carmen illud Davidicum assiduè secum ipsa repeteret: *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* *Psalm. 118. v. 11.*

Annales Francisc. Benecii anno 1587. in Provinciâ Aquitaniâ. Lectio sacra semper est fructuosa: exemplis demonstratur. Lectio sacra nonnunquam non sine prodigio salutaris extitit. Dederat Burdigalæ magister discipulo libellum pium statu tempore legendum. Vidit hunc in adolescentis manibus, qui à multo tempore familiaris fuit illi ipsi adolescenti. Atque ut est curiositas, humanæ gentis vitium videndi avidissima, sic

C iste amicitiæ nomine: Quæso, inquit, tu mihi hunc libellum penitiùs inspiciendum præbe. Cœpit legere, cœpit probare, & illo affici. Sed ut hunc hominem discipuli amicum & socium noveritis, erat is religiosæ famiiæ desertor, sed occultus, poterátque hunc suæ perfidiæ bolum indurata jam conscientiâ glutire & concoquere. Libellum ergo commodatum à socio paullò pressiùs legere, nonnunquam insistere, varias lectioni cogitationes miscere, subinde ingemiscere, sentire se tangi, agnoscere se peti, vulnerari se non negare, sed etiamnum dissimulare, & vulnus tegere, nec tamen posse quiescere, librum illum & amare & odisse, nihilominus lectionem sibi terrificam curiosiùs repetere, & inde graviùs sauciari. Eò demum hæc una lectio hominem adegit, ut primò ad seipsum, deinde etiam ad vitam, quam turpiter deseruerat, priorem redierit. Huic sanè profuit in lectione tam piâ curiositati frena laxâsse. Fructuosa semper lectio sacra, non animo solùm, sed ipsi etiam

D subinde corpori, quod eventu longè mirissimo testor, & hæc finio.

Fuit ut vir religiosus Turnonum è viâ diverteret in domum honestissimam sibique notam. Suscepit hunc hospitem perhonorificè matrona nobilis, cui duo erant filii, & alter quidem jam sacerdos. Hi cum matrem in iisdem ædibus degebant. Religiosus hospes tam humaniter habitus, ut aliquam grati animi symbolam relinqueret, fratri natu majori librum, *De consolatione afflictorum* inscriptum, obtulit dono, amplam insuper gratiarum actionem adjiciens, quod tam lautè licuerit diversari: sibi porrò ad manus non esse nisi librum illum, tenue quidem munusculum, sed proniſſimæ voluntatis tesseram. Hoc igitur unum rogare, hanc hominis religiosi inopiam dignetur non spernere. Animo prorsus benevolo acceptus est liber, cujus prima frons placuit. Ita hospes abiit. Non multo pòst, cùm ille filius familias

Sacerdos è Societate Jesv. Franc. Benecius in Annal. anno 1587. in Provinciâ Lugdunensi.

eum ipsum librum attentiùs volutaret, rixas audiit fratris cum matre altercantis. Mox libro, ut fit, temere in sinum conjecto, litem compositurus accurrit. Et quia in fratrem natu minorem plusculum sibi juris ab ætate concessum credidit, germanum paullò acerbiùs objurgans: Túne, inquit, cum matre digladiari? hoc genus jurgii tam imparis & indecori non erubescis? Sed frater prolixæ reprehensionis impatiens, & impotens iræ, jámque furore geminato æstuans, arreptum calente impetu cultrum in fratris pectus defigit. Sed providentissimus Deus letalem plagam prodigio luculento avertit. Siquidem ille ipse, quem diximus, liber in sinum abditus contra ferrum, velut scutum objectus vitam servavit fratri. Nam eam pectoris partem petebat culter, quam tegebat liber. Fidem fecit, quòd inventum est volumen totum pæne trajectum, ut parum absuerit, quin cutis per ipsum stringeretur. Ita compertum est, piorum libellorum usum non animis solùm esse utilem, sed interdum corporibus etiam salutarem. Idcirco Cyprianus optimè monet: *Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio: nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum.*

Cyprian. lib. 2. Epist. 2. ad Donatum.

ACTIONES LECTIONIS SACRÆ.

1. Actio lectionis sacræ.

1. Quamvis ipsa lectio virtutis actus sit, habet tamen hæc sui exercitii certam rationem. Prima est, sacra lectio (quantum quidem fieri potest) certum sibi statúmque diei tempus cupit assignari, sicut & oratio. Hi enim tales sunt labores, qui non quovis semper tempore rectissimè fiunt. Sicut arborum fructus qui statis anni temporibus proveniunt, paullatim aucti dulcescunt, si autem præcoces sint aut serotini, plerumque decidui sunt, nec ætatem ferunt, sed priusquam ad maturitatem pervenerint, corrumpuntur: sic orationis ac lectionis exercitium, ordine servato juvat; confuso illo, tædium sui facit, & mentis affectum languere cogit.

Secunda.

2. Non nimis multa simul eodémque tempore legenda, ne obruatur memoria. Plinii Secundi documentum id fuit, qui utiliter suadebat, multum esse legendum, sed non multa. Rectè dixeris virum prudentem voluisse, multum quidem legendum unâ hebdomade, aut mense uno, sed non unâ horâ. Quemadmodum stomachus in prandio cenáve unâ non obruendus est cibis, sic memoria & intellectus non impediendus est monitis, cùm seria est lectio, & animi salutem spectat. Ex isto sequens præceptum deducitur.

Tertia.

3. Non obiter & perfunctoriè, non festinanter, sed considerate ac meditatè legendum. Subinde subsistendum, & quæ lecta sunt, paullò attentiùs expendenda: eo prorsus modo quo gallinæ bibunt, quæ ubi aliquid liquoris rostro hauserint, mox erigunt se, haustum liquorem per breve guttur demissuræ: iterum mergunt rostrum, iterúmque attollunt, dum sitim expleverint; ita nos aliquot perlectis versibus, mentem erigamus cælo, & quid in rem nostram sit, dispiciamus. Sed iterum legamus, iterúmque perpendamus lecta. Sic altiùs hærebunt quæ legerimus, nec unquam sine fructu erit lectio. Hoc fecit Martinus Delrius lectionis longè studiosissimus; qui totos dies etiam impransus, idque ex more, usque ad seram cenam affixus libris hærebat. Cùm scriptorem arripuit, non antè dimisit, quàm attentè atque integrè perlegisset, & quæcunque in capeduncolas litterarii sui thesauri referenda judicásset, ea scitè descripsisset. Ita plus simplici vice omnia Tostati Abulensis volumina (sunt quindecim) non suspenso aut volante, sed presso vestigio perlegit.

Eruditionem viri publica loquuntur monumenta.

Quartâ.

4. Sacræ lectionis est, non quoslibet admittere scriptores, sed cum delectu. Eruditè sapiens Romanus monet: *Lectio multorum auctorum, & omnis generis voluminum, habet aliquid vagum & instabile. Certis ingeniis immorari & innutriri oportet, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. Nusquam est, qui ubique est.* Idem & Hieronymus commendans: *Post Scripturas sanctas*, inquit, *doctorum hominum tractatus lege, eorum duntaxat, quorum fides vera est.* a Nos cum eodem Hieronymo, *ineptas & aniles fabulas*, quod Paulus monet, b semper exclusas volumus.

Senec. ep. 2.

5. Libelli pii sic legendi sunt, ut lecta dirigantur ad opus. Frustra legit, qui non facere conatur quæ legit. Fiant è verbis facta. Optimè dixit Bernardus: *Lectio docet quid facias, discernit quid caveas, ostendit quo tendas: multum proficis, cùm legis, si tamen facis ea quæ legis.* c Exemplo caussâ: Lego, quantę virtutis, sit quantique animi, promptam dare veniam graviter lędenti. Hîc ego mecum ipse disquiro: Cur ergo tot nobilissimas occasiones neglego, cur præmium facillimè obtinendum sperno? Cur non omnibus inimicis meis, & quisquis me unquam læsit, non quàm promptissimè veniam tribuo? Ita lectio actioni attemperanda. Pari modo legenti occurrit, quàm sit abstinentia animum & corpus juvet; quàm nobile sit fenus Eleemosyna; quàm cælestis & Deo digna sit vita ad castimoniæ leges instituta. Hîc novis me stimulis impello: Cur ergo non exactiùs abstinentiam servo? cur non liberaliùs eleemosynam spargo? cur non ardentiùs castimoniam colo? doleo tantum à me virtutis & præmii neglectum, jámque statuo conatu omni omnibusque viribus deinceps facturum, cujus me sacra hæc monet lectio. Ita fiunt è vocibus actiones. Nimirum lecta ipsa in vitæ regulam convertenda. Tunc enim est utilis notitia litterarum, cùm in actum transit, seque ipsam rebus approbat, non verbis. Hinc optimè dictum ab Isidoro: *d Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit: quæ enim nescimus, lectione discimus: quæ didicimus, meditatione conservamus.*

CAPVT III.

Rosa Mylesia, seu, Diligentia.

§. I.

MYLESIÆ Rosæ, cujus ardentissimus est color, recte confertur fecundissima omnium virtutum Diligentia, sive Accuratio in rebus omnibus. Illustrissimis exemplis hac in re Mater Dei prælucet. Vix enim nuntium accepit è cælo Elisabetham cognatam uterum ferre, mox, ut Lucas testatur, *Exorgens Maria abiit cum festinatione in montana.* a Arduum fuit hoc iter, & longum. Nam optimi Auctoris b sensu & calculo è Nazareth in Hebron civitatem, ubi Zacharias habitabat, Mater Domini triginta duas leucas c confecit. Hoc iter Virgo cælestis alacritate mirâ objit, siquidem cum festinatione abjit in montana; moras in viâ trahere, nostros salutare, superfluum censebat, festinabat. Alterum industriæ exemplum præbuit Virgo divina quærendo filio. Diligentiam Virginis turbare potuisset hæc cogitatio: Jam duodecennis est, imò Deus est meus filius, non amissus esse non potest, absque meâ operâ seipsum sistet inventum inventor rerum omnium. Obvium erat hæc cogitare, & domi desidere. Sed alia fuit mens Virginis, singularis diligentiæ specimen præbere voluit; tridio quæsivit, cum curâ & luctu invenit.

Diligentia plurimis nostrorum laborum deest. Negotiamur, agimus, laboramus, sed frequenter parum accuratè ac diligenter. Subinde omnia nostra languent, frigent, jacent, multi laboris plerumque non fumus, plurima solutè ac negligenter facimus. Adeò rara est in rebus omnibus diligentia. Hæc una quæcunque actiones, tam interiores quàm exteriores, mirificè commendat. Verissimè dicitur: Homo diligens & accuratus duos meretur panes, cùm alius deses & marcidus vix dimidium. Considerate mihi, obsecro, veterum pictorum opera, quàm accurata, quàm artificio plena, quàm elaborata,

borata, quàm ea denique absoluta sint. Quid, obsecro, causſæ, quòd ævo nostro vix ulli tales siut pictores? An colorum, an artis, aut potiùs accurationis est defectus? Sunt è nostris pictoribus, qui respondeant, non artem sibi defuturam, si adforent æstimatores artis, ævi nostri genium nimis in luxum excurrere, hinc artes nimiâ parsimoniâ sepelivi. Et ubi jam, inquiunt, Candaules Rex Lybiæ, qui Bularchi tabulam auro repensam emit? Ubi hodie Julius Cæsar, qui Timomachi duas tabulas, Medeam & Ajacem, octoginta talētis seu quadraginta octo millibus philippeorum emit? Ubi Rex Attalus, qui unicam Aristidis pictoris Thebani tabulam centum talentis, seu sexaginta millibus philippeorum licitatus est? Ubi hodie qui tabulam, quantumvis artificiosam & grandem, decem millibus philippeorum emat? Et hinc, ajunt, artis neglectus; hinc nos penicillo pingimus volante nec multùm sollicito; hinc nunquam ad sui perfectionem veniet pictura. Si quid exactius fiat, sunt qui mirentur & laudent; qui verò dignum arti præmium rependat, nemo hominum est. Equum aliquot philippeorum millibus mercari in levi habent, tantundem pro absolutissimâ picturâ dare, extremæ prodigalitatis specimen censent. Sic torpet industria. Sic acres jacent. Nam licet laudatores forsan habeant, non habent largitores.

Plin. lib. 35. nat. hist. c. 8. Idem lib. 35. c. 10. & 11.

Quàm hæc verè dicantur, non disputem. Hoc asſero: De laboribus nostris, quos Deo largitori munificentissimo vendimus, id neutiquam affirmari posse. Abrabamo dictum: *Ego sum protector tuus, & merces tua magna nimis.* Deus operum nostrorum non æstimator solùm benignissimus, sed restitutor liberalissimus est. Idcirco nimium sibi ipsi invidet, qui quidquid huic Domino facit, non id studio, quàm potest, contentissimo facit. Rectissimè dixit religiosus ille scriptor: *Multum facit, qui rem benefacit: sine sollicitudine & diligentiâ nunquam acquires virtutes: homo fervidus & diligens ad omnia est paratus.*

Gen. c. 15. v. 1.

Thom. de Kempis lib. 1. cap. 25.

Quæri potest, quę ars, quòdue opificium maximâ desideret diligentiam. Videtur sanè labor typographicus summam exigere industriam. Nam sutor unum alterúmve acûs errorem facilè teget; typographus, si vel litterulam unicam non suo loco, non ordine recto, intervallo non congruo ponat, in centum & plures annos errorem mittit. Nunquam non errâsse dicetur: tanti est, vel semel, vel levissimum quid neglexisse. Dum in orbe hoc agimus, in officinâ typographicâ sumus; formas ponimus, prælum ducimus, volumina excudimus. Erramus? in omnem æternitatem abit error. Cum Zeuxide pictore quivis nostrûm dixerit, *Æternitati pingo*; quidquid demum faciam, Æternitati cuncta facio. Hinc jure meritissimo non mediocris, non mollis, sed summa exigitur diligentia, idque in rebus omnibus, cùm omnia Æternitati facienda sint. Nos sæpissime, quod apud typographos frequens est, formulas perìtè collocamus, sed ignaviter imprimimus; bene statuimus, sed malè ac segniter exequimur: deest nervus, diligentiâ deficit, languor omnia corrumpit.

Vide Consid. de Æternit. Considet. 9. §. 3. initio.

§. II.

REx Ezechias omnibus sui regni administris solertiam persuasurus exhortatione quàm maximè seriâ: *Videte*, ait, *quid faciatis*, &c. *Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentiâ cuncta facite.* Nunquam enim bene fit, quidquid honestæ rei negligenter fit. Huc omnino spectant vivacis documenta diligentiæ, quæ Septimius Severus & Helvius Pertinax Imperatores Romani posteris dedêre. Uterque septuagenario jam major erat. Pertinax cùm ad Imperium elatus, Severus cùm morte sublatus est. Ætatem bellicis laboribus uterque contriverat. Et Helvius post susceptæ rerum gubernacula, ubi primùm Tribuno militarem tesseram de more dedit, eam esse voluit hanc vocem, *Militemus.* Septimius verò jam animam acturus, ejus ipsius tesseræ, quam Pertinax dederat, non immemor, hoc ipse signum edidit, *Laboremus.* Hæc germana diligentiæ sunt symbola, *Militemus* & *Laboremus.*

2. Paral. cap. 31. vers. 6. & 7.

Vide suprà in parte 1. cap. 8. §. 2.

Nunquam triumphabit diligentia, ubi labori parcitur, cui omnia vendunt superi. Eam ob causſam Paulus laboris & ipse amantissimus hortatur: *Labora sicut bonus miles.* Ingenuos animos labor nutrit.

2. Tim. c. 2. v. 3.

Præclarè Musonius apud Stobæum: *Ut facilius ac promptius labores illos sustineamus*, inquit, *quos virtutis & honestatis gratiâ subituri sumus, hæc animo reputare secum utile fuerit: Quàm multi multa tolerent propter malas cupiditates, ut qui amant flagitiosè, qui otia consectantur, qui honores venantur & gloriam.* Non est ad magna facilis ascensus. Absque diligentiâ nihil sui perfectionem obtinet. Grandis est labor? Præmium multò erit grandius. Sed labor forsan est assiduus? Quàm tamen & brevis & nullus ad æternitatem?

Clodius Albinus Cæsar omnium, qui ante eum fuerunt, bellicosissimus extitit, acer ingenio, ad quærendum diligens, ad omnia, quæ intendisset, in finem perseverans. Hunc Aurelius Victor tam prudentem ac industrium fuisse ait, támque felicem armis præcipuè, ut nullo cùm hoste congressu nisi victor discesserit. Nos cælum ascendere molimur; sed à cælitibus sanè ridemur, nisi assiduè adversus ignaviam pugnemus. Hunc hostem nisi quotidiano congressu vincimus, frustrà speramus cælum. Tam immensum beatitudinis præmium desidiosis ac frigidis obtingere non potest. Verissimè dixit Chrysostomus: Mala res est ubique remissio, charissime; propterea ab initio Adæ dictum est: *In sudore vultus tui vescēris pane tuo.* Omnia obsequuntur diligentiæ. Hæc in rebus omnibus sumtuo studio sectanda, idque plures ob causſas.

Chrys. tom. 5. hom. 54. ad Antioch. mihi p. 306. Gen. c. 3. v. 19.

§. III.

PRima causſa. Quod diligenter fit, altero tanto melius est eo, quod oscitanter & obiter est factum. Scripturam aspice duorum scribarum, diligentis & torpidi: quàm ille primus characteres formet æquales, tersos, elegantes; quàm alter impares, curvos, deformes! Socordia in causſâ est tam fœdæ scripturæ. Omnium opificum fabriles operas considera, aurifabrorum scyphos, pictorum tabulas, sculptorum statuas, cultrariorum gladios, bibliopegorum libros, sartorum vestes, textorum pannos, sutorum calceos. Quidquid in omnibus cum curâ diligentiâque confectum est, laudem fert, statâ mercede dignissimum; quidquid indiligenter & levi brachio factum, ab omnibus ut res nihili repudiatur. M. Crassus eam à mechanicis diligentiam requirebat, ut ipse etiam servos suos in iis artibus instituere non erubesceret. Quidquid cum curâ fit, etiam diligenter fit.

1. Causſa cur diligentia in rebus omnibus adhibenda sit.

Plutarch. in ejus vitâ.

Altera causſa. Diligentia omnium voces & elogia meretur, omnes ad emendum invitat. A rebus vilissimis id patet. Fuit in maximâ civitate homo mechanicus, sutor, sed tantæ industriæ, ut ex illius unius officinâ cives plerique omnes nec sine ambitu calceos sibi confici voluissent, si is unus omnibus satisfacere potuisset. Corium hic opifex non aliud, quàm alii cerdones, habuit, nec formis ferè aliis est usus, sed diligentiâ longè aliâ calceos confecit. Hinc emptorum ad hunc unum accursus maximus. Jurè merito: nam in rebus etiam vilibus eximium quid est, & appetendum, diligentia.

Secunda.

Tertia causſa. Si spectetur is, cui omnis hominum labor consecrandus est, jure merito quàm diligentissimè omnia sunt facienda. Diligentia cum virtute conjuncta seipsam sæpius examinat: Eccui hæc facit? cui laboras? si Deo, cui certè labor omnis debetur, nihil ei nimis diligenter & exactè fiet. Hìc illud veterum, Ne quid nimis, valere jubemus. Nulla nimia est cura, quæ Deo impenditur.

Tertia.

Ribad. in vitâ S. Ignatii lib. 5. cap. 10. fine.

Sanctus Ignatius Lojola cùm hominem è suis remissiùs agentem cerneret, sic eum allocutus est: Quæso te, quid spectas? quò tuæ actiones eunt? cui laboras? Ille Deo se laborare respondit, Deum sibi finem esse, cujus causâ omnia faceret. Cui denuò Ignatius: Tùne Deo, inquit, hæc facis tam languidè, tam negligenter? Mundo tam segniter servire, nil magni criminis sit: in Dei obsequiis socordiùs rem agere, error est intolerabilis:

Hier. c. 48. v. 10.

Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter. Hìc illud Ezechiæ millies ter millies ingerendum: *Cum diligentiâ cuncta facite.*

Quarta.

Quarta, Nunquam sine præmio est diligentia. Rectè Gregorius: *Studioso*, inquit, *tarditas ad præmium proficit, desidioso velocitas ad supplicium crescit. Imò pars præmii est, diligenter fecisse quod faciendum erat. Nam suavissimè conscientiam afficit, debitam rei diligentiam adhibuisse.*

Quinta.

Quinta, Decus omnium virtutum diligentia, nec earum ulla sine hoc ornamento perfecta. Quod Theologiæ princeps Thomas Aquinas optimè dixit: *Diligentia*

S. Thom. 2. 2. q. 54. art. 1. ad 1.

requiritur in qualibet virtute. Et concludit: *Negligentia speciale vitium est, quæ sollicitudinis debitæ defectum importat.* Inde diligentiam rectè appellabimus, *debitam in quovis opere sollicitudinem*, quæ quidem singularis virtutis actus est. Ex quo non possum nō plurimùm mirari, cùm omnia libris plena sint, & scribendorum librorum necdum ullus finis, cùmque plurimi scriptores omne genus virtutum commendare, sui esse instituti, profiteantur, eorum tamen plerosque omnes de diligentiâ altissimè silere, & mutos esse. An non hæc omnibus ingerenda, & quovis modo inculcanda? An non omnibus elogiis longè dignissima? sed ea jam plerumque scribendi ratio obtinuit, ut, cùm unus tacet, omnes illum sequentes taceant. Ovium aut cervorum ritu incedimus: quò primus viam signar, hàc ceteri sequuntur; & cùm flumen tranant, alter alterius tergori caput imponit: sic ferè scribimus; quod priores nō docuêre, hoc & ceteri silendo transeunt.

Diligentia ad omnem virtutem & actionē necessaria est.

Sed ad rem. Cùm diligentia, seu debita sollicitudo, ad quamlibet virtutem, imò ad actionem quamlibet rectè obeundam requiratur, par est, eam virtutis cultoribus quàm commendatissimam esse. Quod etiam Isocrates discipulorum suorum auribus instillans: *Ut in curandis rebus, ajebat, cura & diligentia plurimum momenti, sic ad virtutem adipiscendam vires habet maximas.*

Isocra. proœmio orat ad Nicoclem de regno.

§. IV.

Sexta, Fer. 5. in Cenâ Dom. noct. 3. lect. 2.

SExta caussa. Quanta plurimorum in suam perniciem est diligentia, quam rectè nimiam aut vitiosam appellemus. Ecclesia Christum Dominum in Oliveto cum discipulis sic introducit loquentem: *Vnâ horâ non potuistis vigilare mecum, qui exhortabamini mori pro me? vel Iudam non videtis, quomodo non dormit, sed festinat tradere me Iudæis?* Idem licebit dicere de plurimis ad excutiendum torporem: Vel non videtis impuros amatores, avaros Eucliones, ambitiosos Alexandros, quomodo non dormiant? illi ut amoribus suis indulgeant, isti ut pecunias suas augeant, hi ut per altiores honorum gradus ascendant. Nimium dulce est, vigilare, cùm numi crescunt, cùm honores exsurgunt, cum amores incendunt. Ah quàm sæpe solertes sumus, & industrii in nostrum exitium! Quoties vigilamus, cùm longè sanctius in utramque aurem dormiremus!

Horat. epist. lib. 1. ep. 2. ad Lollium.

Vt jugulent homines, surgunt de nocte latrones;
Vt teipsum serves, non expergiscēris?

Ignavissime amator cæli, nescis mereri quod amas, quod optas; alii inveniunt, quo priùs beneficium asseverant, quàm poscant. Vel improbum quemque non vides, quomodo non dormiat, sed omnem moveat lapidem, quomodo manibus pedibúsque obnixè omnia faciat, ut votis potiatur; & tu dormis, qui ascendere moliris cælum?

Septima.

Septima caussa. Priscorum sapientum vox erat: *Dili-*

A *gens industria utilior, quàm bonum ingenium.* a Ratio in promptu est: *Ingenia bona plerumque exorbitantia, nec ar-*
quam fere sine mixturâ dementiæ. b Hinc sæpissime quanto meliora ingenia, tantò periculosiora, nisi patiantur se regi. Sed quis hîc communem pænè omnium stultitiam, imò furorem usitatissimum non obstupescat? Ingenio si videri malumus, quàm diligentes & industrii. c Insomnia prorsus luculenta, & quæ auriculas Midæ longissimè exporrigat. Imò quod ampliùs, otiosos quandoque nos esse fingimus & laboris fugitantes, modò videmur ingeniosi. Nam ea ferè opinio invaluit, ingeniosos esse pigros. Ergo ut ingenii laudem feramus, vituperium pigritiæ non horremus. Vestram fidem, ò mortales, quid esse, aut fingi potest stultius? Quis unquam ingenium sibi virtute comparavit? at nemo aliter diligentiam. Ingenio bono sæpe nequissimus quisque est, & eo nonnunquam ad artes pessimas abutitur. At diligentiam habere non potest, nisi homo frugi, & virtuti pronus. De-

B inde quid ingenio re alienâ, velut alienis plumis cornicula, vanissimè gloriamur? Diligentia nostra est; industria in nostro censu reponenda est, iisque adnumeranda, quæ fecimus ipsi. Adeóque non tutius solùm atque utilius, sed & revera laudabilius est, diligentiâ quàm ingenio præstare: quòd si utrumque conjungatur, mixtura fiet longè nobilissima. Ingenium vel mediocre ad maximam dignitatem evehet ea, quam commendamus, diligentia.

Hanc Valerius jure meritissimo dilaudans: *Quid est-*
so, inquit, *vires industriæ commemorare cujus alacri spiritu ex-*
pendia militiæ roborantur. forensis gloria accenditur. cuncta fi-
dæ fido sinu recepta nutriuntur. quidquid animo, quidquid ma-
nu, quidquid linguâ admirabile est, ad cumulum laudis perduc-
tur diligentiâ. Neque hîc opus ingenti testium caterva.

Q. Roscius histrio, industriæ scenicæ notissimum exemplum, tantâ in rebus suis accuratione fuit, ut nullum unquam spectanti populo gestum, nisi quem domi

C meditatus fuerat, proponere sit ausus. Quapropter non ludicra ars Roscium, sed Roscius ludicram artem commendavit: nec vulgi tantùm favorem, verùm etiam Principum familiaritates amplexus est. Hæc sunt artequi ac solliciti, & nunquam cessantis studii præmia. Atque hæc etiamnum ubique fulgent. Aulas, Curias, aliásque domos opulentas ingrediamur, videbimus hîc illic plurimos, qui nullo natalium splendore, nullo numorum subsidio, sed solis diligentiæ ac industriæ experimentis ad amplissimas dignitates è loco humili evaserunt. Hos tales nobilissimi quique, vel quia inertes & stupidi, vel quia segnes & pigri, coguntur sequi, & vestigia eorum longè adorare. Illos industrios viri Principes & in oculis & in pectore ferunt; aliorum opulentam & magnificam segnitiem pro ornamento habent, sed inutili ac sterili. Atque adeò ultro divitiæ & nobilitas in manu diligentiæ sunt. Tu modò industriam ama, & ultro te ambient

D cùm opulentia, tum prosapia.

§. V.

2. In Demosthen.

QVantus olim notissimus orator Demosthenes, homo anteà balbus, blæsus, exilis spiritûs, acerbæ vocis? sed ille oris sui vitium, ceteramque naturæ malignitatem tanto studio expugnavit, ut & vocem sonoram, & lateris firmitatem, quam corporis habitus negaverat, à labore ac diligentiâ sit mutuatus. Multos enim versus uno spiritûs impetu complexus, dum adversa loca scanderet, pronuntiabat: ad objectantes fluctuum fragores declamabat, ut aures patientiâ jam duratæ ad concitatæ concionis fremitus nil moverentur. Insertis etiam in os calculis multùm diu loqui solitus est: quâ quidem exercitatione continuâ vocem asperam ad maturum & gratum auribus sonum perduxit, & litteram caninam edere sic didicit, ut eam nemo expressiùs referret. Consuetum illi angusto cubarle sto, ut citiùs expergisceretur; in

tur: in specum etiam descendere, ibique philosophari dimidiâ capitis parte abrasâ, quò facultas egrediendi præriperetur. Ferunt etiam speculum Demosthenis fuisse æquale ipsi, ad quod seipsum exerceret, gestus & vitia corrigeret. Cúmque inter declamandum, inconvenienter movere soleret humerum, suspenso è lacunari veru aut gladio, cujus metu se continebat, id defuevisse. Quis nostrûm, animi vitia sedulitate tantâ corrigit? Itaque alterum Demosthenem mater, alterum diligentia enixa est. Plúsque omnino diligentiæ, quàm matri debuit Demosthenes. Mater hominem edidit, diligentia Oratorem, & quidem tantum, qui omnem Atheniensem populum, quò vellet, duceret, quem omnium & voces & digiti loquebantur: En, hic ille Demosthenes est. Absque diligentiâ fuisset, Demosthenes culteilarius inter opificum sordes consenuisset.

3. In Platone. Non est, quòd Platonem divini eloquii virum memorem. Hic altero & octogesimo ætatis anno decedens sub capite Sophronis numeros habuisse fertur. Ita nec extrema quidem ejus hora agitatione studii fuit vacua: idémque illi vitæ finis qui diligentiæ. Democritum Philosophum non immeritò veneramur, qui quanto animo sprevit opulentiam, tanto diligentiam amplexus est. Democriti pater ils opibus florebat, ut Xerxis exercitui epulum præbere facilè potuerit. At Democritus, parvâ admodùm rerum summâ, reliquum patrimonium patriæ donavit. Ipse Athenas migrans, annis compluribus sic ibi moratus est, ut omnia temporum momenta ad percipiendam & exercendam doctrinam contulerit. Hic profectò diligentiæ genius est, nullas temporis particulas etiam minimas negligere.

Plato fuit hic Potis Syracusanus qui Numus scribsit.

4. In Democrito.

5. In Carneade. Carneades tam diligens & laboriosus, quàm diuturnus sapientiæ miles, nonagintà expletis annis eundem vivendi ac philosophandi finem habuit. Doctrinæ operibus eâ se contentione addixerat, ut cùm cibi capiendi causâ recubuisset, cogitationibus inhærens manum ad mensam porrigere oblivisceretur. Quis nostrûm, obsecro, sic cælum cogitat, quis æternitatem sic animi medullis haurit, ut laudatissimam Carneadis oblivionem æmuletur?

6. In Archimede, Cleanthe. Porrò fructuosam Archimedis industriam, quâ Marcelli conatus tam diu sustinuit, aliunde notâ sileo. Cleanthis silere non possum. Quis enim unquam tam laboriosè hausit, tam pertinaciter tradidit sapientiam, ac Cleanthes, ipsa pæne diligentia. Nam cùm inops adolescens esset, nocturnum tempus trahendæ aquæ, diurnum studiis impendit. Enimverò tam solerter allicit, ut ad annum nonagesimum ætatis nonum auditores suos attentissimâ curâ doceret. Ita studiosissimus senex duplici labore unius sæculi spatium occupavit, incertúmque reddidit an discipulus, an præceptor fuisset diligentior ac laudabilior. In parando victu non absimilis Cleanthi Plautus, ille festivissimus fabularum parens.

Plauto. Gell. lib. 3. cap. Noct. Attic.

Hic dies noctésque in pauperiem pugnavit diligentiâ: Interdiu fabulas exarabat, noctu pistori operam locabat, & molas trusatiles agitabat. Industriæ nihil nimis difficile.

7. In Themistocle. Non possum, quin hîc addam incredibilem pæne diligentiam Themistoclis, qui rerum maximarum curis districtus, omnium tamen civium suorum (uti Rex Cyrus omnium suorum militum) nomina memoriâ comprehendit. Per injuriam patriâ pulsus, & ad Xerxem, quem paulò antè devicerat, confugere coactus, priusquam in conspectum ejus veniret, Persico sermoni se assuefecit, ut regiis auribus familiarem vocis sonum adhiberet. Hem, quid non potes diligentia? omnia tibi velut Numini obsequuntur.

8. In Diodoro Siculo. Sed nefas Diodorum Siculum exactissimæ diligentiæ virum tacere. Nam Diodorus ne in descriptionibus orbis faceret quod alii, & sæpius erraret, bonam Asiæ Europæque partem non sine gravibus incommodis peragravit. Gorgias Leontinus Isocratis magister, centum & septem exegit annos, nec tamen tam longæus ab opere & industriâ unquam cessavit.

Sed ut longæ feliciséque industriæ velut in acervum unum, exempla redigamus, Isocrates cùm quartum & octogesimum annum ageret, opus composuit nobilissimum ardentis spiritûs plenum. Ex quo apparet, senescentibus eruditorum membris, in animo florem juventæ, beneficio industriæ, retineri. Nimirum diligentia non tantùm facit eruditum, sed partam eruditionem etiam conservat & auget. Omnia diligentiæ proposuit Deus. Estque Tullianum illud etiamnum verissimum: *Diligentiæ subjiciuntur omnia.* Diligentia nobilissimum cujuscunque artificis instrumentum est, hinc omnibus officinis, museis omnibus necessarium. Nobile, inquis, instrumentum diligentia, sed pretio tam levi non paratur: meæ indolis est, maturare & agiliter rem facere: operi morosiùs immorari non possum. Audio, & cum Ambrosio respondeo: *Vince naturam diligentiâ: naturam nobis formare non possumus, possumus diligentiam.*

9 In Isocrate.

b Hæc obscura.

Ambr. lib. de Ioseph.

§. VI.

Neque verò tantùm in gravioris momenti rebus nulli operę parcendum, nil omittendum industrię, sed in quibuscunque aliis etiam vilioribus. Sapiens Polycleti dictum est: Etiam lutum ad unguem elaborandum. Quòd si lutum accuratè tractandum, multò magis marmor & ferrum, multóque magis argentum & aurum; quæ tandem diligentia gemmis dabitur? arqui ea quæ divino fiunt obsequio, pretiosiora sunt marmore, & ferro, argento & auro, gemmisque omnibus. An non ergo convenit, ut ea usque ad unguem, & quantâ possumus diligentiâ elaboremus?

Narrant Annales prisci, à Sebastiano Ziano Venetorum Principe architectum Constantinopoli evocatum, qui eodem divi Marci educeret. Architectus omnem operam ad hoc ædificii largiter promisit, ea tamen lege, ut in templo à se structo statua sibi locaretur ad propagandam nominis memoriam. Annuit Senatus. Ædificio finito Architectus linguæ paulùm solutioris non usquequaque se accuratum fuisse dixit, & potuisse quędam aut firmiùs aut venustiùs strui. Rescivit hoc Princeps, & vocatum hominem objurgans: Itáne, ajebat, steristi pollicitis? cur opus, quod immortale cupimus, parciore diligentiâ confecisti? Ergo neque nos pactis stamus. Statua tibi ponetur, sed extra templum. Stat illa hodiéque digito labris impositò, æternum diligentiæ minùs exactæ & linguæ intemperantiùs solutæ monumentum.

Ergo illud Ezechiæ Regis monitum assiduè ingerendum: *Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentiâ cuncta facite.* Non potest justè unquam reprehendi diligentia: quod veterum testimoniis abundè confirmatum.

2. Paral. cap. 19. v. 7.

Romanus scriptor rem scitu dignam narrat industriæ plurimùm extollendæ. C. Furius Cresinus è servo liber, cùm in parvo admodùm agello largiores multò fructus perciperet, quàm ex amplissimis vicinitas, in invidiâ magnâ erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficiis. Quamobrem in jus vocatus, dictâ die instrumentum rusticum omne in forum attulit, unáque adduxit filiam validam atque bene curatam, ac vestitam, frumenta egregiè facta, graves ligones, vomeres ponderosos, boves saturos. Ipse sibi patronus: Hæc inquit, ô Quirites, mea sunt veneficia: neque possum vobis ostendere, aut in forum adducere industriam, sudores, vigilias. Sententiis omnium absolutus est.

Plin. lib. 18. nat. hist. cap. 3.

Ita est profectò: tam agrorum quàm animi cultura non impensis, sed diligentia constat. Hinc optimè dictum à priscis: Arator nisi incuriosus prævaricatur. Agilis est & flexilis diligentia, neque molestias horret, imò eas ut suarum laudum materiam amplectitur. Neque aratores solùm, sed & Imperatores & Reges in sui

commercium trahit diligentia. Julius Cæsar consumptis in re bellicâ diebus, noctes nihilominus ad tripartita dividebat officia, quietis scilicet, publicæ rei, & musarum.

Adrianus Imperator Geometriæ gnarus, Arithmeticæ peritissimus, egregiè pinxit, Musicen tenuit, Astronomiæ scientiâ omnes illius ævi facilè superavit. Alphonsum Aragonium Siciliæ Regem, non septem regnorum administratio, non innumeræ curæ, non bella ingentia, quæ gessit, retinere potuerunt, quò minùs Rex tantùs jam annum agens quinquagesimum litterario præceptori se submitteret, ne Latinè loquendi usu careret, ita suam acui volebat industriam. Ne verò Hispani litterarum expertes Livianâ lectione fraudarentur, ipse Livium è Romano in Castulonense idioma transtulit.

§. VII.

ETanto industriorum ac diligentium hominum numero, plurimos admiror, omnes veneror & laudo, plerosque imitandos censeo. Si quis tamen ex me quærat, quem ex omni hoc numero, non prædicandum duntaxat, sed & imitandum arbitrer; dicam quod sentio, idque ex animi mei sententiâ. E priscis neminem non laudâdum magis quàm imitandum arbitror, exemplar diligentiæ longè illustrissimum C. Plinium Secundum. Erat huic viro acre ingenium, incredibile studium, summa vigilantia. Erat somni parcissimi, hinc nonnunquam etiam inter ipsa studia instantis: nam ille quoque noctibus ad studia utebatur, & minimùm dormiebat. Quod verò maximè diligentiam sapit, quódque omnibus, qui litteras tractant, imitandum censeo, istud est. Nihil unquam legit vir iste, quod non excerperet, nec in museo solùm aut bibliothecâ, sed etiam in mensâ, in lectică: sed & equitans quoque vel scribebat, vel scribendum dictabat. Ita totos dies usque ad cenæ tempus inhærebat libris. Ne quid verò de studiis decerperet cena, super eam liber legebatur, interim adnotabat ipse & excerpebat. Fuisset unus aliquis amicorum lectorem in mensâ, cùm quædam perperam pronunciâsset, repetere coëgerit. Huic Plinius: Intellexeras nempe? ajebat. Cùmque ille annuisset; Cur ergo revocabas? inquit: decem ampliùs versus hac tuâ interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Perire autem omne tempus arbitrabatur, quod studiis non daretur. Hac intentissimâ diligentiâ tot volumina conscripsit, commentarios electorum centum sexaginta reliquit, quos in Hispaniâ Largius Licinius emisset quadringentis millibus HS. si venditorem reperisset Plinium. Illud præ ceteris omnibus placet, quòd temporis longè avarior quàm auri & gemmarum (hujus enim unius avaritia laudabilis) nihil unquam legerit, quin excerperet & adnotaret. Hoc & studia & virtutem acuit, accenditque. Sine excerptis nemo unquam, meo judicio, eruditus, sine sanctiorum exemplorum observatione nemo unquam solidè pius. Aliorum virtus & instruat & animet nos necesse est: aliorum clades nos sapere doceat. Nam optimum alienâ insaniâ frui. Sic excerpendum: hæc nos industria & doctos reddet & pios.

C. Plinii Secundi in studiis diligentia.

1000. Philippeorum.

Plin. lib. 18. nat. hist. c. 5.

Priusquam finiam, vera diligentiæ miracula subjiciam. Aurelius Augustinus cùm jam octogenarius esset, non minùs operosè divinarum litterarum studia exercuit. Scripsit itaque plura, quàm quisquam legerit, si fides est Possidonio, cui jure merito esse debet, qui Augustino familiarissimus, omnia ipsius arcana potuit arbitrari. Neque nostrûm ullus glorietur omnia Augustini scripta à se lecta, cùm sermones, epistolæ ac libri ampliùs ducenti vel temporum voragine absumpti, vel injuriâ abditi delitescant. Incredibile videri posset, quomodo vir iste sanctissimus, inter amplissimas curas, inter negotia gravissima, in munere concionandi assiduo, tot divina scribere volumina potuerit. Sed nihil nimis arduum diligentiæ.

S. Augustini.

A Ambrosius in sacris Augustini præceptor, morbo sub- S. Ambros. nióque confectus, tantùm non animam agens, nihilominus ne sibi priùs diligentiam, quàm vitam exorqueri pateretur, Psalmum 43. interpretari cœpit. Ita in eodem lectulo, & spiritus ejus, & egregiorum operum cursus extinctus est.

Origenis immortale ingenium, ut Hieronymus lo- Origenes. quitur, non miror, sed miror diligentiam incredibilem. Nam eò industria scribendi in hoc viro excurrit, ut, teste beato Hieronymo, quidam plurimâ fratrum multitudine audiente sex millia librorum Origenis se legisse sit confessus. Superi! quod diligentiæ portentum est hoc? Auxerunt aliorum studia bibliothecas, ac per partes complevêre. Unus & solus Origenes ingenii felicitate bibliothecam unam quamvis ingentem implere potuit. Quid nos, quæ nostra est diligentia? somnium & umbra ad talium virorum ingeniosissimam industriam, in quibus sæpe ingenium & industria vel diligentia inter se certârunt ambiguâ victoriâ. Verissimum illud Tullianum; *Diligentia in omnibus rebus plurimùm valet: hæc Cùm præcipua colenda est nobis; hac semper adhibenda; hac nihil non assequitur, quâ unâ virtute reliquæ omnes continentur.* Illud igitur Ezechiæ Regis vel millies occinendum, assiduè obversetur animo: *Sit timor Domini vobiscum & cum diligentiâ cuncta facite.*

B

ACTIONES DILIGENTIÆ.

1. Prima diligentiæ regula est, quam exactissimè observat: *Nulla dies sine lineâ*, nulla, nulla. Desidia secum animi est, etiamsi dies & hebdomades, & menses sine ullâ perdat lineâ. Solon vir summæ industriæ dicere solebat, se quotidie aliquid addiscentem senescere. Idque supremo vitæ die confirmavit, cùm assidentibus amicis & sermonem inter se conferentibus, caput jam morte pressum erexit. Interrogatus quid hoc faceret? Ut cùm istud, inquit, de quo disputatis, sciero, doctior moriar.

C Migrâsset sanè jam pridem ex hominibus negligentia, si eo animo vitam ingrederemur, quo eam Solon egressus est.

2. Diligentiæ est, omnia suo quæque tempore facienda disponere, nec ullam diei partem ab opere immunem dimittere. Temporis & actionum confusio, diligentiam plurimùm retardat. Sunt qui de die vagentur, aut stertant, noctu ad oleum aut servum fastidiosè laborent. Sunt qui profestis ac negotiosis diebus amplissimè ferientur, feriatis operi assideant. Perturbatus ac præposterus ordo hic rerum ordo. Hoc lepores in mari, pisces in pratis, hoc cancros in ramis, hoc poma in rivis est quærere. Ordine omnia, & suo tempore facit diligentia.

Secunda.

3. Diligentiæ non solùm assiduum votum, sed etiam nonnunquam factum est, totas pæne noctes aut precando aut laborando transmittere. Seriò diligens homo sæpissime suspirat, & ait: O si possem penitus non dormire; quàm ego promptè ac hilariter noctes cùm precationibus tum lucubrationibus impenderem, cùm nullum tempus studiis & colloquiis cum Deo sciam aptius. At quia non valeo totas pervigilare noctes, de iis, quantum licuerit, decerpam, meliori occupationi, quàm somno, impendendum. Ita in lucro ponam, quidquid horis somni ademero.

D

Tertia.

4. Diligentia minimas etiam particulas temporis velut ramenta auri colligit, & in suum usum redigit. Nullius alterius rei jactura major est, quàm temporis, quamvis nec vilior est, sed apud ignavos. Apud Lacedæmonios summa temporis parsimonia fuit, nec ulli civium permissum vel otio vel ludicris diem frangere. Hinc ab Eporis magistratu Laconico ambulationes etiam non utiliter, nec ad exercendum corpus institutæ, puniebantur. Nemo seipsum inter diligentes numeret, qui minimam horulæ partem vel otiando, vel inutilia faciendo pudet comburere. Diligentia mavult aurum aut etiam

aut etiam gemmas quàm tempus perdere. Homo ex assе diligens mavult sua scripta, Aristophanis aut Cleanthis lucernam, quàm Vitellii patinam, aut Promachi lagenam oleant. Hinc quinta diligentiæ actio.

Quinta. 5. Diligentia studiosissimè fugit homines illos otiosos temporis fures, qui & ipsi parum agunt, & laborantes impediunt. Diligentia, colloquia vana abrumpit, symposia non accedit, ne paullatim malus contrahatur habitus temporis malè collocandi. Ita omnem occasionem perdendi temporis pro viribus declinat, nec damnum æstimat neglexisse lusum aut ludicra, amisisse sine suâ negligentiâ pecuniam, perdidisse sine culpâ suâ gratiam; modò non malè perdiderit tempus omnium thesaurorum maximum.

CAPVT IV.

Cæli Rosa, seu, Desiderium cælestis Patriæ.

§. I.

NON opus hîc interprete; res loquitur. Rosa illa Germanis non ignota, quam illi à coloris amœnitate Cæli Rosulam vocant, *cælestis patriæ desiderium* significat. Hoc animi ardore in patriam mirificè Mater Domini excelluit.

Exodo. 24. v. 1. & 9. Deus olim præcipiens Mosi: *Ascende, inquit, tu & Aaron. Ascenderuntque Moses & Aaron, & viderunt Deum Israël: & sub pedibus ejus quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cælum cùm serenum est.* Petrus Galatinus Hebræum laudat doctorem Rabbi Haccados, qui Messiæ matrem hîc designari ait. Hæc illa sedes sapphirina quam Dei filius sibi ipsi implevit. Neque in orbe simile opus est visum, Non primam similem visa est, nec habere sequentem. Hinc illæ Anselmi voces: *O Domina, nihil tibi æquale est: omne quod est, aut infra te, aut supra te est. Supra te solus Deus; infra te omne illud, quod Deus non est.* Eam Virgo puritatem animi habuit in terrâ, quam beati nanciscuntur in cælo. Erat Virginis beatissimæ, ut Paulus loquitur, *conversatio in cælis.* Ita nobilissimam agentis & contemplantis vitæ mixturam fecit: cælo inhærebat desideriis, terram illustrabat sanctissimis exemplis.

Galatin. de arcanis Catholicæ veritatis l. 7. cap. ult. Anselm. de excellentiâ B.V. seu in contemplatione dictor. cap. 2. Philip. c. 3. v. 20.

Bonav. in medit. vitæ Christi c. 3. initio. Beatus Bonaventura cliens Virgini devotissimus, suo stylo Virginem sic sistit loquentem: Surgebam semper noctis medio, & quantâ poteram affectione in templo petebam: Primò gratiam, quâ dilectionis præceptum implerem, & Deum toto corde diligerem. Petebam deinde gratiam amandi & proximum, secundùm Dei voluntatem ac beneplacitum. Tertiò petebam, ut vitam mihi Deus ad illud tempus prorogaret, quo nasceretur Virgo, quæ Deum esset paritura mater: desiderabam itaque, servaret mihi Deus oculos quibus illam intuerer, linguam quâ illam laudarem, manus pedésque quibus ei servirem. *Et nunc quæ est expectatio mea, nonne Dominus, & substantia mea apud te est?* Alii in aliis sua quærant gaudia; *ego verò delectabor in Domino.*

B. Mariæ in templo triplex petitio.

Psalm. 38. v. 8.

Psalm. 103. v. 34.

Neque solùm Virgo beatissima ad Domini pedes cum Magdalenâ sedit æternas delicias contemplata, sed etiam Marthæ obsequiis se addixit: nam & filium & seipsam operâ suâ aluit. Itaque contemplantem & agentem vitam mixturâ temperavit laudatissimâ. Vox sapientum est, vitam actuosam esse bonam, meliorem contemplatricem, optimam ex utrâque mixtam. Atque hanc in Domini matre veneramur. Ut autem hæc ut oculis esset, & æternâ coleretur memoriâ, anno millesimo quadragintesimo octogesimo quarto, quod Aubertus Miræus refert, in honorem beatissimæ Virginis Conceptæ institutus est Ordo. Huic Toleti dedit originem Beatrix à Silvâ nobilissima Lusitana femina, Pontifice Innocentio VIII. Vestis religiosa hæc fuit, Tunica erat candida, velum capitis cæli colorem æmulabatur. Habitus sanè pulcherrimus, & qui vel ipso colore Virginis beatissimæ puritatem, & vitam cælo inhærentem repræsentabat. Plurimæ aliæ eæque diversæ religiosæ familiæ Virginis honori sunt institutæ. Exemplo sint istę.

In honorem B. Mariæ Ordines instituti: Ordo Virginis Conceptæ.

Anno millesimo ducentesimo trigesimo tertio Gregorio IX. Pontifice tranquillandis Italiæ civitatibus Ordo militaris initium habuit, auctore Bartholomæo Vicetino. Ordini nomen S. Mariæ Glorioſæ Nobilissimi quique huic religioni sese addixerunt. Muneris sui esse volebant pupillos & viduas defendere, concordiam inter dissidentes conciliare. Ordo militaris.

Anno 1252. septem Florentini cives initium fecêre Ordinis Servorum B. Mariæ, Martino IV. Pontifice. Ordo Servorum B. Mariæ.

Anno 1501. nobilissimus Ordo in honorem divæ Virginis ab eventu cœpit mirabili. Ludovicus XII. Rex Galliarum suam conjugem Joannam Caroli VIII. sororem repudiavit, duxitque Annam Principem; nec facto color defuit: matrimonium scilicet fuisse violentum, Ludovico XI. patre Joannæ imperiosius, quàm par fuisset, agente; deinde virginem, quam acceperat, à se reddi. Joanna nihil se opponens, in Christi thalamum denupsit, & pro honore Matris Christi initium dedit Ordini novo, Pontifice Alexandro VI. Julius II. & Leo X. Ordinem illum litteris confirmârunt. In eo Virgines Annunciatæ degebant. Harum vestis cinerei coloris fuit, ut pœnitentiæ moneret. Candidum velum à capite ad pedes defluebat, quod virgineam puritatem oculis ingerebat: à pectore ad imos quoque pedes crux purpurea descendebat, quæ Christi in crucem acti memoriam assiduè objiceret. Leges hujus Parthenię familię fuerunt omnino decem, nec plures. Nempe beatissimæ Virginis primariæ virtutes, quarum nomina ex Evangelis hæc recitantur: Prudentia, Humilitas, Paupertas, Veritas, Patientia, Obedientia, Pietas, Cōpassio, Castitas, Charitas. Ordo Annuntiatarum.

Tot alios Ordines honori Virginis beatissimæ institutos, nimis hîc longum est percensere. Illud non omittendum. Sanctus Rupertus Germaniæ Apostolus anno 591. Duce Bavariæ Theodeberto Virginum cœnobium condidit sub patrocinio æternæ Virginis Mariæ. En religiosam familiam nobis tam vicinam à mille & amplius annis institutam!

§. II.

EST & alius Ordo longè amplissimus, in quem multa millia virorum ac fœminarum per totum orbem sunt adscripta. Hujus Ordinis lex unica ista: Matrem Domini semel quâlibet horâ verbis Angeli salutare. Egimus hac de re in Trismegisto, & Amussi; hos libros obsecro, mi Lector, adi & illic dicta in memoriam revoca. Hîc addo: Mos iste quot horis divinam Virginem salutandi, totâ Lusitaniâ receptissimus est. Omnes cujuscunque ordinis & statûs homines mox caput aperiunt, aliisque omnibus sepositis æternam Virginem salutant. Quàm verò id Deo gratum sit, non obscurè palàm fecit anno Christiano 1614. Atque hinc nemo non intelliget, quàm cordi Deus habeat suæ Matris honorem. Conimbricæ (civitas est Lusitaniæ, eruditionis domicilium) quidam capitalem hostem in insidiis luce dubiâ expectabat, in hanc unam curam intentus, ut manifesturum sclopo trajiceret. Ita vigilantissimis oculis inimici adventum excepit, collineavit, glandem ejaculatus est, fragore viciniam omnem exterruit, sed conatu prorsus irrito. Res mira, & post homines natos pæne inaudita. Nam alter audito horæ pulsu repentè constitit, ut pro more Matrem Domini salutaret, nec ad illud loci punctū pervenit, quod nefarius insidiator oculis designârat.

Trismegist. lib. 2. cap. 3. §. 2. Et lib. eodem c. 10. §. 2. Amussis l. 2. cap. 8. §. 2.

Videte testatissimum divinæ bonitatis argumentum, & quàm Deo placeat suam Matrem inter mortales esse venerationi, his præsertim horariis precationibus. Priscis etiam Christianis usitatissimum fuit in horas singulas

Anton. Balinghem. l. 3. de laudator. cap. 6.

gulas frontem cruce signare. In actis Augustanæ martyris Afræ, missus à Cajo judice explorator: Cognovi, ait, eos serò ad te venisse, & scio, quia Christiani erant, nam in omni horâ signabant fontem cruce, in quâ Christus eorum passus est.

SS Narcissum & Felicem. Vide Marci Velseri Augustam Vindelicorum.

Hæc quot horis animi ad Deum elevatio incredibiliter accendit cælestis patriæ desiderium, quod in Virgine cælesti veneramur. Nec aliis hîc impensis, non aliâ vi opus est quàm consuetudine. Assuescе, quod facillimum est, & magis ac magis cæli desiderio incalesces. Neque hoc solùm: viam quoque signabunt tibi tui gemitus & quotidiana suspiria. Non difficilè illuc itur, quò nuntius tam frequens præmittitur. Cæli desiderium in homine sincerè Christiano quotidie crescat, ut non tantùm in omnes horas prompti parati simus hinc migrare, sed cupiamus etiam carceris hujus angustias effringi; nec ulla res creata ita demulceat, ut præ eâ insuaves videantur illæ deliciæ.

Narrant Regum fasti, Adadum adolescentulum cum aliquot Idumæis sui parentis famulis è Judæâ in Ægyptum profugisse Joabi meru. Rex Pharao benevolè prorsus nobilissimum hunc adolescentem excepit, amplam ei domum præbuit, lautam mensam adjecit, agros assignavit. Atque quod divinæ paginæ testantur, *Invenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum ut daret ei uxorem, sororem uxoris suæ germanam Taphnes Reginæ.* Ex hoc conjugio natus est Adado filius Genubath, qui in Pharaonis palatio cum regiâ prole velut regis filius nobilissimam educationem habuit. Itaque Adado plus favebat exilium, quàm patria: cùm longè felicior fuerit in peregrino, quam unquam esse potuisset in natali solo, favore regio & opulentiâ eximius. Nihilominus ubi Adadus inaudiit Joabum & Davidem regem vitâ functos, Pharaonem adiens. Liceat mihi, ait, cum veniâ tuâ in terram patriam reverti. Cui Pharao: *Quâ enim re*, inquit, *apud me indiges*, ut reditum urgeas in patriam? *Nullâ*, respondet Adad: *nihilominus obsecro te, ut dimittas me*: patrii soli prædulcis amor adeò inhæret, ut potentiùs me trahat, quàm magnes ferrum.

3. Reg. c. 11. v. 17. & 18.

Ibid. v. 19.

Ibid. v. 22.

Quod Adado Rex Ægyptius, hoc nobis sæpissime objectat mundus. *Quâ enim re apud me indiges?* Nomen geris & decus, in pretio es, omnia tibi feliciter succedunt. Qui autem seriò patriam cælestem amat, respondet quòd Adad: *Dimitte me.* At opes tibi non desunt, & victu abundas & fortunis: *Dimitte me, obsecro.* Sed mundus variæ amœnitatis memoriam replicans: Et voluptatibus etiam frueris, inquit, sunt tibi gaudiorum socii, sunt convivia, sunt tripudia, sunt jucundi lusus, sunt alia hilaritatis invitamenta, quid tibi deest? Fac nihil deesse, cùm tamen desint plurima: nihilominus, *obsecro te, ut dimittas me.* Non possum, ait mundus: est tibi uxor, sunt liberi, est familia; non possum dimittere; & quò tandem ire cogitas? Si cælum amori est, respondebit pro se quisque: Vadam in terram meam, malo in patriâ civium esse infimus, quàm hîc in exilio primus. Vadam in terram meam, cælestem patriam, illuc desideriis feror; hic magnes me ferrum licet frigidissimum trahit, illuc anhelo. O munde immundissime jam pridem vale: tuis fallaciis jam dudum satur sum. Pollicitis ditissimus es, re vix Codrus. Sed verum esto, sis dives, sis fidus, multa dones, & plura donaturum spondeas; in Regis aut Cæsaris solium me evehas; domum Neronis auream, duplex Davidis regnum, summas Salomonis voluptates, opulentiam Crœsi, magnificentiam Cyri, fortunas & victorias Alexandri Magni, centum & viginti septem provincias Assueri offeras, quamvis trecentas Helenas, Estheres septingentas, in conjuges mihi sistas; vale munde, vale non me tenes; *Vadam ad terram meam.*

Mundi objectationes.

Nisi sic Christiani sentiamus, indigni sumus, qui cælo, qui Beatorum consortio, qui Deo fruamur.

§. III.

NOn verissimè solùm, sed & nervosissimè locutus mihi videtur Augustinus: *Tanta est*, inquit, *pulchritudo & jucunditas lucis æternæ, ut etiamsi non luceret amplius in eâ manere, quàm unius diei morâ, propter hoc solùm innumerabiles anni hujus vitæ pleni deliciis, & circumfluentiâ temporalium bonorum rectè meritóque contemnerentur. Non enim falsò aut pravo affectu dictum est, Quoniam* melior est dies una in atriis tuis super millia. Cujus ergo desideria non accendant, non dicam dies unus, sed æternitas in cælestibus deliciis?

Aug. in Psal. 83. v. 11.

Hieronymus Cardanus vir oppidò doctus, rari artificii instrumentum, quo quis seipsum non difficili nisu sursum trahat, curiosè describit. Si res corporis ad animum transferamus, desiderium beatitudinis, ipsissimum hoc instrumentum est, quo quis seipsum quotidie sæpius ad immensam pertrahat altitudinem. In cælum vis evehi? teipsum sæpius in cælum attrahe desideriis. Hoc penes te est. Negligis? tibi uni culpam impinge. Nemo cælum nauseando diripit, sed vehementer desiderando & acriter pugnando. Pondus sui molestissimum sensit, qui dixit: *Supra modum gravati sumus, supra virtutem: ingemiscimus gravati.* Nihilominus tractorio illo instrumento seipsum in sublime pertrahens: *Cupio*, inquit, *dissolvi, & esse cum Christo.*

Cardanus lib. 1. de subtilitate. pag. 338. Deliciæ beatorum ad cælum attrahunt. 2. Cor. c. 5. v. 4. Philip. c. 1. v. 23.

Beatus Nicolaus Tolentinas sex totis mensibus ante obitum singulis noctibus Angelorum symphoniam audiit, quæ illi velut gustulum æternitatis beatissimæ præbebat. Quo igitur desiderio beatitudinis arsisse hunc virum credimus, qui ad illam tam suaviter invitabatur? nimirum illo eodem, quo Paulus, tractorio instrumento usus, & seipsum ad astra pertrahens frequentissimè dicebat: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.* Cúmque jam ferreus somnus oculos urgeret, collectis spiritûs extremi vocibus in lætitiam erupit insolitam. Ubi causam tam insitati gaudii quæsissent qui aderant morienti, Ille: Dominus meus Jesus, inquit, sanctissimæ Matri suæ innixus ita me alloquitur: *Euge serve bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Sub hæc verba exhalavit animam.

B. Nicolaus Tolentinas æternæ beatitudinis desiderium. Matth. c. 25. v. 21.

Sanctus Ignatius Lojola tam ardenti desiderio æstuabat ex his vinculis evolandi ad Christum, ut quoties mortis suæ meminisset, temperare à gaudiorum lacrymis non posset. Nam illo eodem prorsus tractorio instrumento ad sidera seipsum attollens: *Cupio*, ajebat, *dissolvi, & esse cum Christo*, multo mihi melius. Neque id eò solùm, quòd summum sibi bonum fruendum obveniret, sed ut gloriâ Christi tantopere amati coràm intueretur.

S. Ignat. Loyolæ Ribad. lib. de vitâ ejus cap. 2.

Beata Monica divi Augustini duplici nomine mater, jam vicina morti cum filio cœpit colloqui. Sermo erat prolixus & igneus, & omnis de cælesti æternitate. Eò his colloquiis mater & filius extollebantur, ut sibi viderentur perambulare cœlum, vilescente inter verba mundo. Hinc optima mater: Fili, ajebat, quantum ad me, nihil hîc ampliùs me delectat, res nulla me afficit. Illud erat unicum, cur diutiùs vellem vivere, ut te Christianum Catholicum viderem. Vota transcendi mea: Et Catholicum te video, & Dei servum. Quid hîc ulteriùs facio? migremus in terram meliorem.

B. Monica Aug. lib. 9. Confess. c. 11.

Beatus Macarius cæli desiderio apud se statuerat, quinque omnino diebus ita mentem componere cum Deo, ut aliud non cogitaret quàm cælum & Deum. Eo fine tugurìolum obseravit, nulli nec interroganti nec pulsanti responsurus. Initio tam arduæ contemplationis seipsum cohortatus: En, inquit, ascendis cælum: cave, ante constitutum tempus relinquas cælum. Hîc ordinibus Angelorum interes, hîc Deo frueris, hîc manes: nec inferiora repete ante constitutum diem. Biduum ita exegit. Sed non tulit cacodæmonis invidia tam arduam contemplandi virtutem. Nam die tertio casam Macarii sic populari cœperunt flammæ, ut etiam horrea, quam-

B. Macarii Palladii in vitâ ejus cap. 27.

rea, quam vir sanctus insistebat, cœperit ardere.

Quod Macarius geminos dies geminásque noctes ardore incredibili perseveravit, utinam nos subinde geminis horis aut horarum partibus faciamus, eâ quidem ratione, ut quis ipse sibi dicat: Humiles ac sordidas cogitationes pelle; relinque terras paullulùm; ascende cælum, Angelorum choris temet insere, Deo fruere; dispice, quo loco mansurus sis æternùm.

Philo de profugis. Sunt qui totis mensibus vix unquam seriò cælum cogitent, velut Ægyptii aratores, quorum nemo cælum aspicit. Nilus Ægypti nominatissimus fluvius, Philone teste, quod aliis regionibus cælum, hoc ipse præstat Ægypto. Nam uti cælum pluviis superne defluentibus terram irrigat, ita Nilus aquis ex imo ascendentibus inundat agros. Hinc aliarum regionum incolæ cælum, Ægyptii Nilum aspiciunt, à quo pluviam exspectant. Hinc rectissimè Seneca: *In Ægypto*, ait, *nemo aratorum aspicit cælum.* Simillimè hîc dixerim: Nemo amatorum mundi cælestia considerat. Cælum iis inane nomen est; terram intuentur, terræ spumam, aurum sitiunt.

Deut. 2. 11. & 10. & 11. Longè aliter ad cælum nati se gerunt. Olim Israëli Moses: *Terra*, inquit, *ad quam ingredieris possidendam, non est sicut terra Ægypti, ubi jacto semine, hortorum in morem aquæ ducuntur irriguæ: sed montuosa est & campestris, de cælo expectans pluvias.* Illi nimirum quibus cælestis patria promissa est, quidquid solidæ voluptatis percipiunt, è cælo trahunt, inde iis ros fluit optatissimus.

Peregrinatio est vita nostra: cùm diu ambulaverimus, deinde redeundum est. Nemo peregrinus patriam non desiderat: etiam fumum

Ovid lib. 1. de Ponto eleg. 4. *Optat de patriis posse videre focis.*
Nescio quâ natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.

Atque hoc quidem accidit etiam iis, quibus extra patriam bene est. Quis jam eorum erit sensus quibus malè est? Sed & aliis rebus patriæ desiderium innatum. Bestiæ ad natales latebras ac silvas properant. Aves ipsæ, quamvis alibi saginatæ, ad patrios nidulos revertuntur: assueta leones antra petunt. Arbores transplantatæ solum malunt nativum. Ad suum centrum præcipitant saxa, ad suos fontes & ad mare peregrinata diu flumina recurrunt. Ad sphæram suam evolat ignis. Homo solus è peregrinis, quamvis in exilio miserrimus, reditum in beatam patriam non assiduè cogitet? Hîc *dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino.* Animus è cælo oriundus, terræ inquilinus cælum suspiret. Hoc uno beatioris vitæ desiderio probi improbique maximè differunt. Probi ut generosa semina in ortus exsurgunt suos, redire cupiunt, unde animo, potiore sui parte, descenderunt. Improbi ortûs illius obliti, præter terram vix quidquam sapiunt. Bonum est illis hîc esse. Cælum eis desipit, quibus terra sapit. Nimirum terrigenæ terram, cælum affectant cæligenæ; nec ullus abit dies, quin mente illic sint. Hoc iter obstrui nequit.

2. Cor. 5. v. 6. Vitæ beationis desiderio probi & improbi differunt.

Ovid. Metamorph. & Trist. Philip. c. 3. v. 20. *Omnia possideat, non possidet æthera Minos,*
Gratia Dîs; animo quolibet ire licet.

Invenerunt hi Dædali alas, quibus in cælum, quoties volunt, evolent. *Conversatio eorum in cælo est.* Has alas forsan, & volandi artem non nemo desiderat? Juvabimus, & quà licet, signabimus cælestem hanc semitam. Ergo stemus simul, (ut Isaias loquitur) ardentésque gemitus ad cælum & ad Cælites mittamus hoc modo.

§. IV.

Isa. cap. 60. v. 20. QVàm ego hodie ad vos, ô beatissimi Cælites, suspiriosum (ah) ex intimo pectore prorumpo? Ah! quàm me gemere docent mala mea innumera, & innumera vestra, quæ nunquam amittetis, bona. Vos, ô Divi Divæque, diem luctûs jam finistis, vobis ultrà *sol vester non occidet, & luna vestra non minuetur, quia Deus vobis est in sempiternam lucem.* Olim quidem, sed olim tantùm

A flevistis, & acerbas lacrymas ut largissimam sementem effudistis, nunc verò ab hac tam tristi semente quàm lætos refertis manipulos? lacrymam omnem absterset Deus ab omni facie vestrâ. Fuit, cùm etiam in vos suam pharetram mors exoneraret, & animum vobis extoqueret, non uno vulnere. Nunc verò ubi mors aut mortis toxicata spicula? Præcipitavit mortem in sempiternum is, qui morte suâ mori coëgit mortem, eámque propriâ jussit cadere truculentiâ. Vos contrà statis in monte sublimi, & felici, in monte, in quo Dominus exercituum convivium populis faciet æternum.

Psal. 125. v. 5. Isa. cap. 25. v. 8. Ibid. v. 6.

Fuit, heu! fuit cùm mœrotibus, angoribus, ac doloribus oppressi tabesceretis, non ausi nisi madidos in cælum oculos emittere. Abjit mœror, evanuit angor, dolores fugerunt, *oblivioni traditæ sunt angustiæ priores univerIbid. c. 65. sæ.* Quàm mutata sors est inter vos & illos, qui vos olim calcarunt, lacerârunt, jugulârunt! lacrymæ vestræ in illorum cachinnos transierunt, triumphus illorum in vestras lacrymas mutavit. Et est nunc, qui omnium vestrûm loco tyrannis omnibus inclamet altûm: *Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: Ecce servi mei bibent, & vos sitietis: Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritûs ululabitis. Ecce enim ego creo cælos novos & terram novam, & non erunt in memoriâ priora.*

v. 16. Ibid. v. 13. & seqq.

Hæc Regis vestri, ô cælites, cui serviviistis, vox est in improbos illos, qui servitutem, quam conditori suo debebant, suo seductori præstare maluerunt, cui imperare poterant. Eant nunc, & ex imo Tartarorum spelæo cachinnis vos impetant, sannis & sibilis proscindant. Non obsunt amplius colubrorum horum vibrantes linguæ, sed nec olim oberant iis, quibus Deus erat clypeus, & munimen, & omnia. Ipsi suis se dentibus lacerant, quos in aliorum fixerunt ulcera; & venenato perimi se jam dolent, quod in aliorum viscera purâ mente transfundere; nemini magis noxii, quàm sibi. Vos jam, ô beatæ phalanges, extra omnem teli jactum in alto ac securo triumphatis, & quidem sine flagello ad triumphalem currum appenso, sine nolâ & assistente carnifice. Brevis erat, imò unius erat momenti mœstitia vestra, *nunc gaudebitis & exultabitis in sempiternum, & non audietur in vobis ultrà vox fletus & vox clamoris.* Felicitas vestra hoc uno invidenda maximè, quòd invidiam omnem nesciat. Ambitio, livor, contentio ab Elysiis illis domiciliis procul exulant.

Isa. cap. 65. v. 18. & 19.

Sed heu! quàm miserè mortales nos exercent hæ pestes, quibus in immortales juris mihil est. Vix hîc ullus honor sine ambitione, nulla hîc sine livore gloria, sine contentione nec infima quidem felicitas: & absint hæc mala, quamdiu tamen honos, quamdiu stat fama? ut fumus evanescunt omnia, neque sub sole est, quod æternet. Vos illi æterni soles, ô sancta agmina, quos nullæ unquam sepelient nubes: vos illæ stellæ nunquam occasuræ. A vobis dies est, quem nox nulla excipit, quem nulla dividit sollicitudo & cura. Ah! quàm jure altum traho ad alta illa viridaria suspirium! & tamen ad ignota suspiro gaudia; quid si ea gustâssem, quid si fuissem illa expertus? certum mihi est, solo illorum desiderio, velut ab igne cera, tabescerem, & vel millies in vitam vocatus non horterem, vel iterum millies ac millies è vitâ tormentis ejici, solâ cupidine ac fame cælestium deliciarum illectus. Nunc verò cùm eas nec oculus viderit, nec auris audiverit, ardeo tamen & æstuanti feror desiderio ad voluptates nec auribus nec oculis unquam libatas. Hoc scio, quàm suave mihi foret, quàm & jucundum, non posse esurire amplius, non sitire, non frigere, non dolere, non posse amplius mori. Quotidiana hæc mala sunt, quæ vitam humanam incurrunt. Et quota tamen hæc beatitudinis pars est, malis carere? imò beatitudo non est, sed ut hæc sit mala illa non esse necesse est.

se est. Ergo verè beatum esse, non tantùm est à miseriis procul esse, & ne scire mala, sed & inter voluptates esse, atque deliciis affluere.

§. V.

Gaudium beatorum est ineffabile,

ET illas vestras, ô cæli cives, quas esse dicam? Grandia sunt volumina, quæ illas conentur oculis subjicere. Sed & piorum voces de illis crebræ sunt, plenæque sensûs & affectûs. Ah! infantum balbuties est, & malè narratum somnium, quidquid scribitur, quidquid dicitur, quidquid canitur de beatorum gaudiis. Vel illorum umbram cogitationes nullæ assequentur, nedum voces. Arque hinc est, quòd voluptatis tam incomprehensæ cupido, tam facilè, tam sæpe intepescit. Nimirum unus aliquis è silvâ carbonarius, tuguriolum suum quod habitat, vel amplissimis palatiis, quia ignotis, anteponit. Ita nos sæpe carceres nostros, quos incolimus, stellatis illis regionibus præferimus; oblectatiúnculas nostras, quibus fallimur, futuræ anteponimus voluptati. Eheu bis miseri! quibus nec diu, nec sine dolore frui licet perituris gaudiis, nec assequi duratura illa, ob malè cupita peritura. Sic cælum amittimus, & terram non retinemus! Beatos vos ô cæli Reges Reginæque, qui maluistis jacturam omnium facere, ut unus vobis esset omnia Deus, qui vos jam innumeris cumulat bonis.

Et incomparabile.

Ah! ô Deus, ah! quid est, te frui, te intueri, te amare, & amari abs te! formam suam in unum conferant formosi homines omnes, suum splendorem omnes stellæ, suam venustatem omnes flores, omnes gemmæ suam elegantiam, suam pulchritudinem pulchra omnia: hæc, inquam, in unum conferantur universa, colliquentur, & unum quid fiat; ad Deum collatum quid erit? non tantum, quantum nox ad diem, ad solem candela, ad mare una est guttula; adeò venusta omnia, pulchra omnia, bona omnia, præ uno illo pulchro & bono, non rem tantùm, sed & nomen amittunt. Hujus boni æterno intuitu beantur omnes cælites: hujus aspectu sic satiantur, ut satietas eos captura sit nulla, nullum fastidium. Torrente sincerissimæ voluptatis inebriabuntur, nec sitire desinent; sed neque desinent inebriari, & repleri ab ubere consolationis; nam Dominus illorum declinabit super eos, *quasi fluvium pacis.*

Isa. cap. 66. v. 11.

O quieta securitas, ô quies secura, quàm ingemisco, cùm cogito de te in hoc turbulento Oceano! O cælestes epulæ! longè suavius est vel miculas vestras libare, quàm annos plurimos saginari è mensis Siculis. Beati, qui esuriem non longam æternis conviviis mutârunt, brevem sitim non defecturo nectare solantur, æstum & algorem jucundissimâ temperie, labores omnes non finiturâ quiete, omnes dolores non perituro gaudio excludunt. Ah! quàm jucundum est exilii meminisse in patriâ, tormentorum recordari in gaudiis? Gaudete, ô beati cælites, nullæ vobis amplius erigentur cruces, nullæ volventur rotæ, nullæ induentur molestæ tunicæ, nullæ in vos immittentur bestiæ, nullæ vos lacerabunt ungulæ. Ignes, secures, gladii, & omnis feralis supellex in auctores suos rediit, illos æternùm excarnificatura, à quibus in insontûm carnificinam usurpata est. Gaudete, victores Christiani: prunæ, quas calcâstis, jam rosæ vobis sunt; ungulæ, quas purpurâstis, lilia; columnæ, ad quas cæsi estis, trophæa; craticulæ, in quibus assati estis, refrigeria; cruces, quas vestiistis, thalami; saxa, quę cruentâstis, gemmæ; faces, quas sustinuistis, Favonii; carceres quos habitâstis, Elysii campi vobis sunt.

Beatis tormenta vertuntur in gaudium.

De his omnibus veritissimè pronuntiavit orbis concionator Paulus: *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis angustiati, afflicti, egentes, quorum dignus non erat mundus.*

Heb. cap. 11. v. 37. & 38.

Probi ab improbis semper oppressi.

Nec est, quòd quisquam meritò miretur, adeò probos semper vitæque integros, ab improbis fuisse oppressos. A primordio namque religio & innocentia vim patitur. Qui Deo placuerat, occiditur, & quidem à fratre; quò procliviùs impietas alienum sanguinem insectaretur, à suo est auspicata. Helias fugatur, Hieremias lapidatur, Isaias secatur, Joannes legis clausula, in puellæ saltatricis lucra, trucidatur. Eadem reperies omni ævo. Quanti Cæsariano gladio ceciderunt? quanti aggeres campique Christiano fatiscentes sanguine, flumina retrò egerunt? quàm multi dispersi, & palabundi in alias alio sole calentes terras ejecti? sed felix Ecclesia, post tot prælia victrix & triumphans, omnis jam doloris & angustiæ secura, quia innixa dilecto suo, sponsa sponso: à cujus labris medicamina, tanquam à lacteo pueruberes, sugat in medelam; à cujus pectore, tanquam à fonte perennaturo, restinguat sitim in æternæ dulcedinis augmentum.

§. VI.

HI sunt, qui Prophetiæ spiritu inundati, qui vitæ sanctimoniâ clari, qui dispersi, qui vagabundi, patriique soli extorres, conversationem suam quærebant in cælo, æternitatis candidati. Itaque oculos attollamus cælo. En Sionis gloriam pro luctu. Etenim hi sunt, qui potum fletu, panem cinere miscuerunt, gulam Deo suo mactantes: hi qui animam suam, victûs castigatione, Deo immolârunt; qui carnibus & vino sæpe etiam pane abstinentes, leguminum pabulo, & aquæ potu, carni frenos induerunt. Ex his Paulus, Antonius, Hilarion, Macarius, Stylites, Paphnutius, Arsenius, Theodorus, Daniel, Benedictus, Maurus, Placidus, Damascenus, Bernardus, Dominicus, Franciscus, Brùno, Ignatius, omnem sui amorè ad cælum cælique Regem transtulerunt.

Post hos, Virgines nubere nescientes, quasi perpetuâ carnis oblivione ad paradisi delicias jam adlectæ: faciem frugi & oculos condignos divinæ disciplinæ archissimâ mancipârunt custodia. Hæ Apostoli exemplum & monita secutæ, nullum virum noverunt præter Christum, cui maturitatem suam sponsârunt, & in cujus voluntatem totæ concesserunt, soli Deo notæ; adeóque universim compositæ, ut nec alios admiserint, nec suos emiserint oculos, soli libidini cæcæ.

Horum omnium animo magnum non fuit, ignem risisse ut plumam, rotam amâsse ut culcitram, bestias provocâsse ut muscas, flammas calcâsse ut rosas; magnum tamen fuit corpori, fuit ossibus, fuit nervis. Magna igitur merces manet tantorum suppliciorum victoribus. Cruore, vibicibus, flagris, livore negotiati sunt coronas. Ostende jam illis livores, negabunt esse suos. Siste sanguinem, crudelem te dicent, quòd hunc fontem velis stare, qui cælum reserat; sudorem mirare, contemnent tanquam vilioris mancipii donativum; vulnera commiserare, pellem dicent integram, quam integrè æternitatis gloria. Magni omnes, sed post pugnam magni. Felices animæ, quæ ne cadefent, cadebant quotidie mortuæ, ne morerentur æternùm. Bonus Deus, nec tantùm pater, sed & pia mater, quæ ut æternùm lactet, modico absinthio infantem terret. Ah! sim & ego ex illis filiis; imò ab hac matre jugulet, ut filius fiam: pérque gladium fidei & veræ virtutis experimentum, transferibar in meliorem vitam, imò in pacem Deo coævam. *Nam quid aliud à primordio fides & probitas, quàm jugulì debitrix; hoc debitum exsolvam tibi.*

Jaceat hîc inhonorus cinis: animam tantùm nunc junge tibi, ô Deus, quam non patieris æternùm esse viduam, & paradisi exulem.

Sed ad Divos redeo, qui æreâ candenti veste induti, molliùs in hac triumphali, quamvis molestâ tunicâ, quàm in Milesiis, purpureis, aut coccineis steterunt ovibus. Ita virtus duritiâ extruitur: ita plurimi cum Bonifacio, Vito, Modesto, ferventi plumbo, oleo, resinâ, pice, sulphure, tanquam balsamino perfusi rore, omne crudelitatis ingenium contempserunt. Bene Cyprianus: *Quis*, inquit, *non omnibus viribus elaboret, ut cum Christo statim gau-*

rim gaudeat? ut post tormenta & supplicia terrena ad præmia divina perveniat? Clauduntur oculi in persecutionibus terræ, sed patet cælum; minatur Antichristus, sed Dominus Christus tuetur; mors infertur, sed immortalitas sequitur; occiso mundus eripitur, sed restituto paradisus exhibetur; vita brevis extinguitur, sed æterna reparatur.

Magna est dignitas inter pressuras & angustias gloriosum exire.

Quanta est dignitas, & quanta securitas, exire hinc lætum, exire inter pressuras & angustias gloriosum; claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus, & aperire eosdem statim ut Deus, videatur & Christus! Tam velociter migrandi quanta felicitas, ut terris repentè subtraharis; & in regnis cælestibus reponaris! O regna! ô beatitudinem! ô delicias sine fine duraturas! Eò totus aspiro, eò mei anhelant gemitus. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.*

Ps. 41. v. 3. *Ecquando veniam, ô Domine* JESV, *& apparebo ante faciem tuam?*

Nec enim uspiam quidquam invenio melius quàm te videre. Et mecum sentiens Augustinus: *Si invenu me-*

August. in psal. 43. & in psal. 39. *lius*, inquit; *quàm videre faciem Dei, illuc te præpara. Væ tali amori tuo, si vel suspicaxis aliquid pulchrius, quàm est ille à quo est omne pulchrum. Qui fecit omnia, melior est omnibus; qui pulchra fecit, pulchrior est omnibus; qui fortia, fortior est; qui magna, major est. Quidquid amaveris, ille tibi erit: disce amare, in creatura à Creatorem, & in factura à factorem: ne teneat te quod ab illo factum est, & amittas eum, à quo & ipse factus es.*

His talibus suspiriis nutriendum est cæli desiderium. Nunc actiones hominis cælum desiderantis in pauca confero.

ACTIONES CÆLESTIS DESIDERII.

1. Actio cælestis desiderii.

1. Prima omnium actio est hominis cælum animo desiderantis, mundum spernere. Pro thesauro non colliget plumbum, qui auri pretium cognoverit; deformem Vetustinam non amabit, qui Helenam spectaverit; facilè contemnet mundum, qui paullò attentiùs consideravit cælum.

Secunda.

2. Cæli desiderium difficillima quæque non facilia tantùm, sed & jucunda reddit. Qui cælum seriò desiderat, laborare, precari, vigilare, inediam tolerare, humi cubare, carnem variis tigoribus atterere, inter suavia numerat. Carnis amor amore cæli superatur. Desiderium desiderio restinguitur: quidquid inde minuitur, hinc crescit. Illa omnia, quæ dixi, dura videbuntur ei, qui beatitudinem non expendit. Qui cælum desiderat, ingenti spiritu, toto pectore proclamat: Quid mihi, & voluptati, quæ momento perit?

Tertia.

3. Qui cælum ardenter desiderat, seipsum sæpius sic affatur: Nónne melius est brevi tempore dimicare, ferre vallum, arma sumere, famem sitimque perpeti, lassescere sub lorica, ridere ad vulnera, & posteà gaudere victorem; quàm impatientiâ unius horulæ servire perpetuò? Quare age, labora, curre, vigila, opus fac Christiani, ministerium tuum imple, sobrius esto. Jam pugnæ tempus est; sequetur victoriæ non tempus, sed æternitas. In præmium tibi promissum est cælum; aude illud rapere. Nihil amantibus durum est; nullus difficilis cupienti labor.

Quarta. a Psal. 54. vers. 7. b Psal. 119. v. 5. Sic legit S. Hieron. c Rom. c. 8. vers. 18. d Psal. 25. v. 8. e Psal. 26. v. 4. f Psal. 83. v. 5. g Isa. c. 35. vers. 10.

4. Qui cæli cupiditate inflammatur, dies noctésque clamat: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam* a? Heu me quia peregrinatio mea prolongata est b! Sed *non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis* c. *Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ* d. *Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ* e. *Beati habitant in domo tuâ, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te* f. *Lætitia sempiterna super capita eorum; gaudium & exultationem obtinebunt* g.

Quinta. Hieron. to. 1. epist. 22. ad

5. *Qui cælestis patriæ desiderio ardet*, Hieronymi præceptum exactissimè observans, *egreditur quotidie de carcere, & præsentis laboris ante oculos sibi pingit mercedem. Quotiescumque in mundo pulchri aliquid aut amœni, gratì saporis aut vanæ delectationis viderit, audierit, gustârit, contrectârit, ad paradisum mente transgreditur, & esse incipit, quod futurus est.* Et millies sibi ipse dicit: Hæc omnia & plura cum infinitè majori voluptate possidebimus in cælo.

Eustoch. cap. 18. sine, mihi p. 65.

Sexta.

5. Qui gloriam cælestem stientet ambit, quietæ noctis silentium observat: hîc stelligerum cælum firmè suspiciens, seipsum Bonaventuræ verbis alloquitur: *O anima, quid dicere valeo, cùm futurum gaudium aspicio? Tàm pæne præ admiratione defecio, quia gaudium erit intus & extrà, subtus & suprà, circum & circà. Gaudebis in omnibus, gaudebis de omnibus. O anima, qualis tibi erit dies illa, cùm suprà omnes has stellas, ad felicissimas illas choreas fueris assumpta, cùm tibi tormentum (si jam patienter id sustinueris) convertetur in æternum jubilum? Tunc de omnibus his laudabis Dominum Deum tuum. Misericordias Domini cantabis in æternum.*

Bonavent. Soliloq. c. 4.

Septima.

7. Qui cælum in votis habet, quantò magis adversa sentit, & quantò gravioribus percellitur ærumnis, tantò ille ardentiùs ad patriam suspirans vociferatur: O domus Dei æterna, tu esto lætitia & consolatio mea: dulcis memoria tui beati nominis, sit revelatio mœroris mei & tædiorum omnium. O bone Jesu, doce me facere voluntatem tuam, ut à spiritu tuo bono deductus, ad illam beatorum civitatem perveniam, ubi est dies æternus, certa securitas, secura æternitas. Da quæso, Domine Jesu, ut illuc totis desideriis & omnibus studiis constanter tendam, quò te ascendisse credo; ut in præsenti quidem miseria, solo teneat corpore, tecum autem semper sim in cogitatione, & ibi sit cor meum, ubi tu es thesaurus meus.

CAPVT V.

Rosa Silvestris, seu, Patientia.

§. I.

Silvestri Rosæ Patientiam conferimus. Virtus hæc necessaria, non tamen summè ardua: tribus solùm gradibus ad eam pervenitur. Primo nomen PATIENTER, alteri LIBENTER, tertio HILARITER.

Tres patientiæ gradus:

Singulos explicamus. Primus Patientiæ gradus est, *Patienter*, seu, velle potiùs pati quàm peccare; ægrotare malle quàm magum consulere. Atque ita qui non murmurat, non queritur, non indignatur; qui manus dat, seque miseriis permittit, hic in primo Patientiæ gradu consistit.

1. Patienter.

Alter Patientiæ gradus est *Libenter*, cùm quis ad perferenda adversa promptus, nec gravatè collum submittit jugo, aptat se oneri, attemperat se doloribus sine lamentis in montem Golgotha evadit. Hic gradus primo longè altior est.

2. Libenter.

Tertius *Hilariter*. Cupere adversis fatigari, eâque cum gratiarum actione velut donum è cælo admittere. Videte quàm dispari conatu, alii atque alii hos gradus conscenderint. Non malè Heli, sed meliùs Jobus, sed optimè Andreas Apostolus, optimè Paulus, optimè Ignatius Antiochenus, Smyrnensis Antistes Polycarpus: optimè alii innumeri. Heli Sacerdos in primo velut gradu constitit. Nam cùm ei Samuel divino jussu imminentem malorum seriem prædixisset, subjunxit Heli patiens auditor: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat*. Jobus altior ivit, datus priscæ legi in speculum Patientiæ. Et an non quævis animo libenti pertulisse censendus, qui dixit: *Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus? Sit nomen Domini benedictum.* En volentem & lubentem Jobi animum in adversa omnia. Hæc tamen à Deo non petiit, neque enim illum ulcerum thesaurum desideravit, neque illam liberorum stragem optavit. At verò in lege novâ discipulus Christi Andreas crucem omnibus votis expetiit, eminus conspectam amicissimè salutavit, *Salve, ô bona crux*. Depo-

3. Hilariter.

1. Reg. cap. 3. vers. 18.

Iob cap. 2. vers. 10.

nendus è cruce, nequaquam se inde solvi passus est nisi mortuum. Hoc nimirum est, hilatiter pati. Ita Paulus doluit non posse vel centum cruces uno vestire corpore; voluisset mille animas habere, quò eas liberaliùs pro Christo posset per varia supplicia prodigere; insatiabilis erat patiendo. Nam ubi quotidie pæne mortuus & innumera passus, *Optabam*, inquit, *ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Beatus Bonaventura sitientissimus patiendi: *Nolo*, inquit, *esse sine vulnere, ô bone Iesu, cùm te sic vulneratum videam. Non convenit, Domine, ut ego gregarius miles, cuticulâ non saucià & bene curatâ triumphem, tu verò dux in oculis meis pæne unum, sed grande ac lacrymabile vulnus pendeas & expires.*

Rom. cap. 9. vers. 3.

Moris erat olim pæne omnia vestium dissecta gerere: ocellatus thorax, ocellatæ manicæ, tibialia, caligæ, fenestrati calcei, perforata omnia censebantur pulchra. Si quis ejus rei caussam scisciatus objecisset, eum sibi morem probari non posse, ob plures ac superfluos sumptus, prolixiorem sartoris operam, pannos subditiios, & biviorem vestis usum: huic nemo non respondisset: Ita moris est; hæc vestium forma jam omnibus placet, ideo nec operæ, nec crumenæ hîc parcendum: novis vivendum moribus est. Nunquid argumentum nostrum videtur probum? cur ergo non optimè ratiocinetur Bonaventura: Hoc quidem asperum nec facile toleratu, res sudoris & arduæ virtutis est, sed quia in te, Domine Jesu, hoc novum vestimenti genus contueor, omne corpus tuum ocellatum, vulnus hæret vulneri, nullum membrum non saucium est: & ego pro meo in te amore hunc habitûs modum amplectar; ardenter cupio crucifixo Domino meo, quâ licet, exæquari. Pudet jam integro esse corpore. Dominus meus Jesus fel bibit, nec ego hoc falernum respuam; Dux meus spinas pro galeâ gerit, ergo facessite rosæ à meo capite, inter orbiculatum senticetum ero formosior.

§. II.

B. V. Mariam primum patientiæ gradum conscendisse,

ATque hi sunt Patientiæ tres gradus. Nunc porrò videndum, quî eos Virgo beatissima conscenderit, cui plurima semper Patientiæ seges fuerat in manu. Atque ut hæc summatim libemus: Anceps Josephi animus, & occulti abitûs molitio, quantum mœroris habuit? Tacuit Virgo, & rem Numini commisit. Puerperium in spelæo, pecudum hospitio, in extremâ rerum omnium penuriâ, quantum incommodorum tulit? Tacuit Virgo, & pertulit. Filium octavo die cruentari, non potuit non esse acerbum huic matri vulnus. Hunc ipsum filium Herodis gladio destinatum ad necem quæri, mors utique fuerat huic parenti. Sequitur fuga in Ægyptum, & totius septennii exilium. Quæ omnia Virgo patientissimè tulit. Filium duodennem cùm triduo amisisset, quantis eum suspiriis, quantis doloribus quæsiisse censenda est? nec tamen hîc quidquam habuit impatientia. Joannem Baptistam aulicum Herodis concionatorem capite plexum esse, acerbus quoque nuntius huic Virgini fuit. Quantus deinde amaritudinis cumulus in virgineum pectus descendit, cùm filius plebem miraculis & concionibus formaret, sæpe tamen non referret nisi contemptum, irrisionem, convitia, calumnias. Hæc matris animum compunxerunt, simul tamen patientiam accenderunt.

Quod verò pelagus doloris & mœroris in Virginis animum sese infudit, cùm filius vale mœstissimum matri diceret subiturus crucem? Hîc mœror ex mœrore, alia atque alia doloris acerbitas secuta. Brevî adfuit de filio capto nuntius, quem nox utique acerbissima excepit. Postera lux omne crudelitatis ingenium in virgineam Patientiam explicavit. Quidquid ulli unquam Martyres pertulêre, hoc eo die unâ Virgo pertulit, & diriora. Quæ enim in Virginis auribus tempestas fuerit insanientis populi clamor, *Tolle hunc, crucifige?* O quale & quàm luctuosum in maternis oculis spectaculum, filium flagris cæsum, spinis coronatum, in ludicrum regem vestitus, damnatum ad crucem! Ecquis, oro, sensus Virginis, cùm illam funestissimam pompam prodeuntis inter latrones filii suismet oculis spectavit? Quis denique acerbitatum oceanus mentem Virginis vallavit, cùm filium in trabe jam pendentem, jam morientem vidit, ultima morientis verba audiit, mortuum suo sinu excepit?

Post filii verò ad Patrem reditum duo maximè torquebant matrem; Judæorum horribilis pertinacia, & sui obitûs dilatio. Nihilominus hanc ærumnarum molem non patientissimè solùm pertulit, sed & alterum tertiúmque Patientiæ gradum superavit: quod demonstramus hoc modo.

Tantò erectior & illustrior est in homine Patientia, quantò in eodem ampliot est divinæ Voluntatis, Sapientiæ, Providentiæ, Bonitatis ac Justitiæ cognitio: atqui Virgo beatissima præ aliis omnibus notitiam illam habuit; ergo se semper & in omnibus divinæ Majestati cum perfectissimâ patientiâ subjecit. Noverat illa exactissimè mœrores suos ac dolores omniúmque hominum à divinâ voluntate, & velut à Dei manu submitti. Itaque quidquid adversi sentiebat, summi beneficii loco habebat. Quâ quidem ratione generosissimis Martyribus excellebat, in quibus non genus supplicii, sed ardor patiendi attendendus.

§. III.

PAtientia cibario pane magis necessaria est: quia cùm panis deest, aut illius non satis, nunc Patientia ejus vicem subeat. Adeóque Tarsensis Paulus multò quàm verissimè dixit: *Patientia vobis necessaria est.* Hominem cetera imbecillem, patientia tamen eum & diaboli & sui victorem efficit. Homo ad patientiam compositus omnem Acherontis exercitum turò ad certamen provocat. Philistæus gigas: *Date mihi virum*, clamabat, *& ineat mecum singulare certamen.* Talis athlera Jobus, omni armorum genere cum diabolo congressus est, & semper palmam tulit. Patientia virtutum omnium numen est. Quod Gregorius affirmans: *Patientia*, inquit, *est radix custósque rerum omnium.* Nec verò quidquam est, quo Deum quis potêtiùs demereatur, quàm patientia: sed nec ullum certius amoris in Deum est argumentum, quàm multa pro Deo patienter ac libenter tolerare.

Ludovicus Blosius peritissimus magister spiritûs vel mediocrem, vel etiam in parvis patientiam illustri ac digno prorsus elogio commendat; nec putem alium facilè scriptorem esse, qui rem oculis tam nativâ & propriâ dictione subjiciat. Auctoris verba quàm integerrimè recito. Hæc Blosii est institutio: *Neque enim aliquid utiliùs*, inquit, *homini accidere potest, quàm tribulatio, sive sit externa sive interna. Et nullum certius signum divinæ electionis habetur, quàm si quis tribulationem humiliter patienterque propter Dei amorem sustineat. Illa enim est pretiosus & præclarus annulus, quo Deus animam sibi desponsat. Pati pro Deo, res tantæ dignitatis est, ut homo jure se reputare sibi debeat indignum eo honore. Etiam exiguæ molestia propter Deum æquanimiter tolerata, incomparabiliter præstantior est, quàm sint multa & grandia bonorum operum exercitia. Quodvis gravamen imaginem aliquam excellentissimæ Passionis Domini nostri Iesu Christi refert, & in eo homo promereri potest perfectam ejusdem Passionis Dominicæ participationem.*

Atque hinc est, quòd Christus iis, qui virtute jam multâ sunt exerciti, calamitates varias in præmium mittit: perinde ut Domini probatissimis famulorum præturas & præfecturas muneris loco committunt. Ergo labor, inquies, laboris merces sit? Ita omnino; si labor aut magnæ dignitatis, aut excellentis lucri sit. Sapienti nihil suavius his laboribus. Hoc Christus luculentè satis calamo beati Marci explicans: *Nemo est*, inquit, *qui reliquerit*

querit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum nunc, in tempore hoc; domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus; & in futuro sæculo vitam æternam. Observa illud vigilanter: *Cum persecutionibus.* Etiam hæ inter munera numerandæ: nam & in officio nos continent, & amplioris præmii caussa sunt.

Persecutiones sunt caussa amplioris præmii.

Hinc Virgo beatissima tam variè, tam diu, tam assiduè afflicta. Poterat illam Deus solo Simeonis silentio, longissimis mœroribus, triginta trium annorum gladio subducere; poterat ingentem tridui luctum verbulo prævenire; poterat omnes suæ mortis dolores adimere, vel certè mitigare, si eam non Hierosolymis esse, sed Bethaniæ latere quatriduo jussisset, dum redivivum se sisteret. Verùm *sic oportebat Christum pati*, sic & Christi matrem; ut quæ Deo charior esset, præ omnibus, plus quoque omnibus pateretur. Veritissimum est illud Chrysostomi: *Nihil melius quàm mala pro Christo pati.* Hinc ausus dicere Orator ille aureus: *Si quis me*, ait, *cum Angelis statuat, aut cum Paulo vincto, vincula eligerem. Si quis mihi mortuos suscitare dederit nunc, non jam id, sed catenam eligerem.*

Luc. cap. 24. vers. 46.

Chrys. to. 1. de Patientiâ Job hom. 5. paulò ante finem, mihi pag. 583.

Christus prædicens suis, quàm humaniter ubivis locorum excipiendi sint: *Ecce ego mitto vos*, inquit, *sicut oves in medio luporum.* Principio flagellabunt & crucifigent vos linguis; dicent adversum vos omne malum. Sed nemo hîc malorum terminum speret. Virgis etiam acloris lacerabunt vos; ita demum veluti veros crucis candidatos in altum tollent, & necabunt vos. Nemo molliora cogiter. Sed videte, ut non primùm duntaxat & alterum patientiæ gradum conscendatis, non illa patienter tantùm & libenter mei amore perferatis, sed etiam hilariter. Ad supremum Patientiæ gradum eluctandum est: *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælo.*

Matth. c. 10. vers. 16.

Matth. c. 5. vers. 12.

§. IV.

Fverunt, qui plurima paterentur, in illos tamen Patientiæ gradus nunquam ascenderent. Dionysius junior regno dejectus, adeò pristinam fortunam oblivisci potuit, ut cùm à quodam rogaretur, Ecquid è Platonis consuetudine assecutus esset, quem incolumi regno tamdiu penes se habuisset? An parum, inquit, consecutus vobis videor, qui præsentem fortunam tam fortiter ferro? Ferre debuit; solidæ patientiæ præmium non meruit.

Paradigmata eorum qui plurima passi, patientiæ tamen gradus non ascenderunt.

1. In Dionysio Junore.

Socrates vir ad sapientiam natus, ictu calcis à quodam percussus, patienter id tulit. Hoc quidam ex ejus sectatoribus iniquissimè ferens, monuit, ut percutientem repercuteret. Socrates subridens: Si meus, inquit, me asinus percussisset, num oporteret me continuò in quadrupedem recalcitrare? aut asino diem dicere? Manum tenuit hîc Philosophus, sed non penitus linguam. Veræ patientiæ præmium melioribus debetur.

2. In Socrate.

Diogenes Synopæus convivium ingressus non vocatus, ab insolenti juvenum cœtu pessimè acceptus est, jussus bibere non vinum, sed sanguinem, & quidem suum: nam plagas retulit cruentas. Contumeliosam hanc convivii temulentiam, & intemperiem stultam fortiter tulit Cynicus senex, eam tamen ultionem commentus est. Auctorum nomina suo sanguine descripsit, & velut ferculum circumtulit. Patientia Christiana auctores tacuisset, Christum identidem nominâsset.

3. In Diogene Synopæo.

Exemplum edidit Patientiæ & Cornelius Sylla, vir ceteroqui minimè patiens. Hic Dictaturâ depositâ cùm privatus se domum reciperet, uno & altero amicorum comitantibus, in adolescentis intemperiem incidit, cujus pater à Syllâ proscriptus fuerat. Maledictis itaque ac probris exceptum, abeuntem insectatus est, attrocem ultionem minaciter intendens, nullo interim civium adolescentis petulantiam cohibente. Tulit Sylla hominis insectationem tacitus & patienter, tantùm ad amicos conversus. Hic, inquit, adolescens fecit hodie, ut quicunque posthac Dictaturam invaserit, non sit eam nisi cum morte depositurus. Magna fuit, fatemur, Syllæ patientia: sed neque ille in primis aut secundis consistit: nam dum exhibet patientiam, damnat.

4. In Cornelio Syllâ.

Disertissimus Pericles ab homine improbo magnam diei partem cõvitiis laceratus, siluit & sustinuit. Ubi verò sub vesperum domum se reciperet, secutus est impudentissimus convitiator & velut molossus, non dimissurus eum, quem faucibus semel prehendisset. Cùm uterque ad domûs januam pervenit, præcipitante jam nocte; Pericles unum è domesticis accersens: Heus tu, inquit, mox facem expedito, & huic in suam usque domum præferto. Magna hæc Periclis patientia, fateor, nisi eam nonnihil aliunde corrupisset.

5. In Pericle.

Age verò quis unquam in perferendo dolore patientior quàm Mutius Scævola? Hic quia dexteræ imprudentiâ pro rege scribam obtruncavit, manûs errorem ardente foculo castigavit, & cruciatum constantiùs toleravit, quàm spectârit hostis. Sed neque huic exactæ Patientiæ præmium debetur. Tam patiens doloris Mutius non fuisset, si spectatores non habuisset. Patientia Christiana etiam cùm sola est, sibi similis est: satis illi, si unicum habeat spectatorem Deum. Paucis id exemplis monstravero.

6. In Mutio Scævolâ.

Paradigmata eorum qui patientiæ gradus ascenderunt.

§. V.

Libertinus, teste Gregorio Magno, vir mitissimæ patientiæ, imò & miraculis clarus. Abbas in hunc irâ exarserat, & quoniam iræ non satisfecerant solæ manus, scabellum suppedaneum homo furiosus arripuit, & secundum caput graviter sauciavit Libertinum. Hic tuber caput, lividúmque vultum referens, summo silentio in cubiculum suum abiit. Die altero Libertinus in Cœnobii caussâ, cujus procuratorem egerat, post preces matutinas ad Abbatis lectum accessit, petiitque more solito fusum precationem conficiendo negotio. Abbas suspicatus è cœnobio eb pridianam injuriam penitus abiturum: Quò, inquit, vis ire? At Libertinus modestissimè, nec jam memor amplius injuriæ: Pater Reverende, ait, hæc dies monasterio nostro est dicta, quam officii caussâ declinare non possum; & promisi me ad futurum. Abbas præcipitem suum furorem, & Libertini raram patientiam jam oculis cernens, prosiliit è lecto, ad Libertini genua advolutus, petiit veniam erroris pridiano. At Libertinus non minùs promptè in terram se abjiciens ad Abbatis pedes, quod factum fuerat non alienæ sævitiæ, sed suæ culpæ totum adscripsit, & unà veniam rogavit. Quo effectum est, ut cœnobii Pater mores indueret mansuetiores, & patientia discipuli magistra fieret magistri. Ita Libertinus ad rem monasterii curandam abiit.

Gregor. l. 1. Dial. cap. 2. fine.

1. In Libertino.

Convenerant eodem viri primarii ac nobiles, quibus omnibus Libertinus tam charus fuerat, quàm notus. Hi non sine grandi admiratione: Domine Libertine, inquiunt, unde obsecro hæc facies tam tumens & livida? Et miserescebant viri tam boni. At ille ne veritatem tegeret, & Abbatem proderet, tam ingeniosè quàm verè. Heri, ajebat, in scabellum suppedaneum impegi (quid verius?) nec est quòd tanta vos mei capiat miseratio; millies graviora meritus sum. Sic honorem deferens tam veritati quàm Abbati, nec patris prodebat vitium, nec falsitatis incurrebat peccatum. Nimirum Salomone teste, *qui patiens est, multa gubernatur prudentiâ; qui autem impatiens, exaltat stultitiam suam.*

Prov. c. 14. vers. 29.

Libertino Turonensem præsulem Martinum addo. Hic omnium injuriarum adeò patiens fuit, ut ab infimis Clericorum graviter læsus, ne verbulo quidem significationem jecerit vindictæ. Nec nescii à Brictio sacerdote suo, se oblivionum silicernium, & senem delirum appellari: id enim suis auribus perceperat. Quod tamen

2. In Martino Turonensi Episcopo.

tamen aliter non ultus est, quàm ut Brictium voce placidâ compellans: Num ego, inquit, Bricti, delirus tibi videor? Cúmque ille in ruborem datus, id à se dictum negaret, Martinus addidit: Cùm hæc loquereris, aures meæ ori tuo hærebant. Et en, obtinui tibi à Domino, ut primus post me Pontifex sis. Sed scias variis te tempestatibus in eo munere exagitandum. Hæc Præsulis Martini ultio erat, convitiatorem plus ceteris juvare precibus. Hunc Antistitem nemo iratum, mœrentem aut ridentem nemo vidit unquam: talis semper fuit, qualis sol est supra nubes. Vale Socrates, vale; habemus viros probatioris patientiæ, quamvis eam ab uxore tuâ Xantippe non acceperint.

3. In Columbano. *Pythag. apud Stobæum serm. 19.*

Dubitaverat secum beatus Columbanus, an injurias hominum, an sævitiam potiùs bestiarum perferret. Visum est denique satius esse homines quàm feras tolerare. Imperitissimus enim est, qui aliorum imperitiam, & planè fatuus, qui fatuitatem aliorum perferre nescit.

4. In Constantino & Theodosio Impp. *Chrys. to. 3. hom. 20. ad pop. Antioch. sub finem.*

Hinc regiæ illæ Constantini & Theodosii Imperatorum voces. Fuerat Constantini statua à nescio quibus furiosis hominibus vulnerata saxis. Non defuerunt, qui optimum Imperatorem acriter instigarent, ut in reos animadverti placeret; præsertim cùm Imperatoriam faciem fœdè vulnerârint saxis. Constantinus, ut ei promptum ingenium erat, manu faciem oberrans & subridens: Ego verò, ait, nihil vulneris in vultu deprehendo. Magna virtus est, si non lædas, à quo læsus es: magna virtus, si ei parcas cui nocere possis. Nobilissimum vindictæ genus est, ignoscere. Hæc Christiana est ultio; hæc cordatissima Patientia, illi Philosophorum pictæ longissimè antestans.

Theodosius familiariter rogatus, cur neminem eorum, à quibus injuriam accepisset, securi addiceret. O utinam, inquit, vel mortuos ad vitam revocare possim; cur vivos ob injurias morte mulctem? Hæc Patientiam sapiunt Christianam; his præmium primum aut inter primos debetur.

5. In duobus religiosis fratribus. *Ruffin. Aquil. lib. 3. num. 23.*

Nec omisertim illustre factum, quod Ruffinus Aquilejensis recitat. Duo religiosi fratres habitabant unà, ab omnibus de Patientiâ commendati. Fuit, cui animus esset tam laudatam Patientiam curiosiùs explorare. Ergo ad eos revisens amicum hospitem se gerebat. Ingressus hortulum absque arbitro, quidquid ibi oleris erat, fuste ita contudit, ut nulli esset usui. Hanc illi mensæ suæ stragem viderunt, nec tamen animum aut vultum in hostem mutârunt; certi omnem isthanc injuriam constanti silentio concoquere. Cùm verò cenulæ tempus appeteret, nec esset quòd mensæ inferretur, hospitem allocuti: Domine, ajunt, vis, ut caulem illum, qui in hortulo remansit, in cenam paremus? urget hora, nec aliud ad manum est. Hîc hospes in genua ruens, & rarissimam patientiam exoscülatus: Deo, inquit, gratias ago, à quo vobis tam eximium patientiæ donum est. Augete hoc, etiam me hortatore: regiam ad cælum viam insistitis. Patientiæ constantiam adjungite, & vestrum est cælum. Patientia secundum fluvium navigat, nec unquam aberrat ab optato portu.

6. In Stephano Reatino.

Geminis illis fratribus jungendus Stephanus Reatinus in Sabinis sacerdos. Hic desectam segetem è modico agro in proximam aream congesserat, totius anni solatium. Eò improbus quis subrepsit, & ignem subdidit frumentario acervo. Nuntiavit hoc trepidè discipulus Stephani, & Væ tibi, clamitabat, væ Pater, area incensa est. At Stephanus ore imperturbato: Væ illi, respondit, cujus malitiâ id nobis accidit. Persuasum habuit vir patientissimus, nihil malum dici oportere, nisi peccatum. Vera patientia eum sibi amicum credit, qui molestiam irrogat, aut injuriam; adversarios pro adjutoribus habet, contumeliis gratias reddit, damnum pecuniarium inter lucra numerat. Eversis aut perditis rebus omnibus, cùm consilio profici videtur nihil, una A supereſt ratio, quidquid evenerit, ferre moderatè ac patienter.

Verùm non satis est Christianæ patientiæ, ut diximus, in primo alterôve gradu consistere, ad tertium etiam eluctatur; ut quod ferendum est, non patienter tantùm & libenter, sed & hilaritet perferatur.

§. VI.

PEtrus Claravallensis Abbas, gravi morbo affectus, & oculo altero captus fuerat. Ceterùm tantum abfuit, ut ob eam cladem conceperit mœrorem, ut testaretur etiam vehementer se gaudere, quòd ex duabus corporis partibus sibi inimicissimis, alterius molestiâ liberatus sit. Cisterc. Abbas.

Gaudebat & Pigmenius Romanus presbyter, quòd ambobus esset oculis orbatus, ne hostes Ecclesiæ cogeretur cernere. Occurrit ita illi aliquando Julianus Apostata, & blandè, sed nequiter: Diis, inquit, gratias habeo, ô Pigmeni, quòd te videam. At Pigmenius severè ac fortiter: Et ego, inquit, Deo meo gratias habeo, ô Juliane, quòd te non videam. Jacturam corporis vir iste tam pacato & hilari animo tulit, quàm generoso & forti tyrannum omnibus formidolosum & terrificum contempsit. B

Non desunt exempla patientiæ, modò sint qui imitari velint. Illud è multis millibus illustrissimum tam Christianæ liberalitatis quàm patientiæ sidus emicat, Elisabetha regiæ stirpis vidua. Hæc defuncto conjuge, cognatis provinciam occupantibus, cum liberis ejecta, inops, vaga, exul, ærumnis omnibus pressa; ab iis etiam, in quos olim beneficia contulerat, deserta & contempta, tam constanti animo cuncta sustinuit, ut eo ipso tempore, & in hac ipsâ extremâ mendicitate hymnum, *Te Deum laudamus,* decantari voluerit: eam ob causam cœnobium Fratrum Minorum adiit, infimis precibus hanc sibi gratiam fieri, & Canticum, quod dixi, decantari rogavit. C

Videte regii sanguinis feminam fortunis omnibus evolutam, & tamen patiens est; ab omnibus deseritur, illa tamen non deserit Deum: ad mendicos detruditur, quæ tot millibus mendicorum subvenit, nemini tamen malè precatur. Vix quisquam vel hospitiolo eam dignatur, & tamen gratias agit. O grandem patientiam! voluntariè Deo sacrificavit, quisquis in ærumnis gratias egit. Hæc via est ad cælum: viam ire potes aliam; cælum per aliam invenire non potes.

Hinc optimè responsum à religioso sene. Rogabat illum juvenis, &: Quæso te, mi Pater, ajebat, juva imperitiam meam; memoria mihi nec capax, nec firma; præceptionibus onerari se non sinit. Eam ob rem unum atque unicum mihi documentum penitiùs velim instillari, cujus per omnem vitam oblivisci non liceat; ejus tamen generis sit, quod rectâ semitâ ducat ad cælum. Huic sene: Bene mones, inquit, unicum tibi monitum, idque brevissimum suggeram. Sed dic, oro, potes convitiis & injuriis affici? Possum, respondet. Senex iterum: Potes silere? Possum, ait, sed non semper. Potes injurias atque convitia ferre & concoquere? Hoc difficilius, sed conabor posse. Denique sene: Hoc igitur, inquit, monitum cape: *Salutis via, injuriarum tolerantia.* Hoc monitorum monitum, hoc præceptionum epitomen puta. Nihil verius. Nam quod Augustinus dixit: *Verum humilem patientia ostendit injuria.* D

Atque hæc injuriarum tolerantia sæpe fructuosissima est. Spiridionem virum sanctissimum Constantinus II. Imperator è Cypro ad se in aulam evocaverat. Ille abjectissimo quo solebat habitu, lagenulam fictilem è collo pendentem, & baculum manu præferens in aulam venit. Fuit ex aulicis, qui hunc tam abjecti hominis ingressum, aulæ contemptum interpretatus, colaphum incuteret. Spiridion dicti Dominici memor alteram

ram quoque genam promptissimè obvertit. Tanta viri patientia turgidum percussorem adeò attonuit, ut repentè facti veniam supplex peteret. Neque illam Spiridion negavit: hoc unum addidit, deinceps injuriis abstineret, aut certè cunctantiùs inferret.

11. In aliquo è Societate Jesv. *Et litteris Judicis Sebastiani Ferdinandi.*

Recens est, quod addo. In Indiis unus aliquis è Societate Jesv, pro foribus hominis idololatræ filiolam baptismi percupidam reperit, eámque Christianis sacris imbuere cœpit. Ut hoc sensit mater, primùm alapam, dein pugnum faucibus incussit, imò & fuste rem egit furiosa. Sed ea fuit hominis religiosi submissio & patientia, ut illa ipsa mulier (tanta virtutis vis est) cum omni familiâ lustrali fonte sit expiata. Priscis instar miraculi fuit, quod subjungo.

12. In Marco Catone.

Marco Catoni caussam in foro agenti, Lentulus tractâ pingui salivâ mediam dicentis frontem conspuit. Cato sui minimè oblitus, vultu modestè abstersо: Omnibus, inquit, ô Lentule, affirmabo, eos plurimùm falli, qui te negant os habere. Joco prorsus ingenioso tam B fœdam injuriam digessit.

13. In Joanne Fernando. *Vivis est Lepronia.*

Sed Catoni parem aut superiorem adstituo: è cujus patientiâ plus consecutum est emolumenti. Joannes Fernandus, beati Francisci Xaverii in Japonem comes, Amangutii publicâ, ut solebat, viâ concionabatur. Hîc præteriens è plebe nescio quis, attractâ præpingui salivâ, repentè in mediam inspuit faciem: ille sine perturbatione ullâ sputum linteolo abstergit: ac ne verbo quidem reddito, cæptam orationem eodem prorsus tenore vultúque prosequitur. Id contemplatus ex auditoribus quidam haud imperitus rerum æstimator (ex quo facilè intelligas, ad permovendos animos facta dictis quantò antecellant) cæpit cogitare apud se; profectò nobilissimum atque adeò divinum philosophiæ genus esse, quod homines ad tantam æquitatem animi constantiámque perduceret. Dimissâ dein concione, domum ad Fernandum venit, præcipua Christianæ fidei capita legésque probè cognoscit: postremò certis pre- C cationibus, Mosisque Decalogo ac Symbolo Apostolorum è catheciſmi formulâ memoriter hauſtis, Amangutianorum omnium primus anteactæ vitæ detestatus peccata, sacro fonte renascitur. Hunc alii deinceps divino impulsu imitati, quorum ad quingentos brevî pervenit numerus; & quidem ita in proposito firmi stabilésque, uti per varias deinde clades & bellica infortunia, & nefarias Bonziorum conspirationes, magistris ac pastoribus haud semel orbati, suis tamen ipsi moribus ac vitæ ratione, Christianam fidem & disciplinam in hoc usque tempus religiosè coluerint. Origo messis tam copiosæ in solo sterili, Christiana fuit patientia.

§. VII.

NArrant, Principem pro symbolo habuisse pictum struthiocamelum, additâ inscriptione: *Durissima coquit spiritus*. Struthiocamelus (res nota) ferream rostro soleam præfert, ut sui stomachi vires ostendat, qui D etiam ferro digerendo valeat. Vir è solido patiens nullum non ferrum concoquit. Corpus hominis istius spectas? stomachum plerumque non robustissimum habet, utpote jejuniis & inediâ fractum. Animum inspicis? Struthiocamelum dices; colaphos, saxa, clavos, gladios, catenas, lanceas, omnem mortis supellectilem spiritus patientiæ consumit.

Fit nonnunquam ridiculi caussâ, ut scorteus thorax seu colobium minutim concisum adjecto pipere ita coquatur, ut & comedi possit, & digeri. Cibi olim duriſſimi erant injuriæ, calamitates, calumniæ, luctus, dolores, mors: at præduros hos cibos Christus patientissimo amore ita fregit, ita concoxit, ut eos jam stomachus etiam imbecillior possit digerere. Pueri puellæque & & fessi ævo senes, tam crassos bolos non solùm glutiunt, sed & concoquunt. Ad carcerem Agatha velut ad epulum saliare properat. Laurentius inter prunas jocatur. Invitat bestias Ignatius. Crucem & saxa Philippus Apostolus amplectitur. Ita spiritus durissima coquit: Gaudet patientia duris.

Imbecillis est stomachi qui injuriolam non potest concoquere. *Eccli. cap. 2. vers. 16. Hugo de claustro animæ.*

Fastidiosi nimiùm & imbecillis stomachi est, qui nec verbulum quidem aut injuriolam potest concoquere; quin obganniat, & oblúctetur, quin cibum pæne priùs revomat, quàm admittat. Væ huic homini cum hoc tali stomacho: *væ his, qui perdiderunt sustinentiam.* Hinc omnis generis morbi, hinc misera & præmatura mors. Optimè dixit Hugo: *Qui dolorem capitis non patimur benignè, quomodo pro Christo capitis abscissionem patiemur?*

O delicati nimiùm & impatientes! militiæ agimus, quid hîc lautitiam & cupedias sectamur? arma potiùs, arma quæramus, & ante omnia clypeum patientiæ. Et sciamus victoriam omnem esse sitam in perferendo. Omni hominum ordini, ætati, sexui patientia non decora tantùm, sed & necessaria est. Juvenis es? sustine; plus virium & roboris habes. Senex es? sustine; major tibi prudentia, longior est experientia, quæ vires suggeret. Vir es? sustine, & eum age quem profiteris. Femina es? sustine, & Christianam esse te memento, quæ etiam in ignibus duret. Servus es? sustine, ut saltem animi tui sis dominus. Pauper es? sustine, ne malum tibi geminet impatientia. Dives es? sustine, ut tibi tuus etiam in cælo thesaurus crescat. Tui juris es? sustine: nemo verè liber est, nisi qui patiens est. Religiosus es? sustine: nam ideò viam arctam ingressus es, ut quamplurima patiaris. In conjugio vivis? sustine, & cogita conjugium metropolin esse omnium molestiarum. Cælebs es? sustine; satis tibi sit uxore ac liberis carere, molestissimis oneribus. Virgo es? sustine: nam virginitas, ut Ambrosius vult, facit Martyres, sed non sine pugnâ. Vidua es? sustine, afflictionum magnes est viduitas. Doctus es? & tu quoque sustine, ne non tantùm indoctus sed & fatuus habearis. Quisquis impatiens est, stultus est. Indoctus es? æquum est, ut non minùs sustineas, quàm docti. Ergo remigem te cogita in procellosissimo mari. Sanus es? sustine, ut sanus maneas: morborum omnium deterrimus est impatientia. Ægrotus es? jam maximè sustine: prima patientiæ opportunitas est morbus.

Virg. Quidquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est, lib. 5. Æneid. ante finem.

Consummatissima Christianorum Philosophia est, *Bona facere, & mala pati.* Et quod mireris, ad ipsam impatientiam opus est patientiâ, & sæpe magnâ. Expectat quis inimicum in insidiis, famem perfert, negligit somnum, tolerat frigus, exponit se periculis. Ecquid tandem meditatur hic homo, tot incommodorum tam patiens? Ut acceptæ injuriæ impatientiam potenter exerat in adversarium. Saul Hebræus rex impatientissimus, Davidem à cantatricibus puellis sibi prælatum, quàm prolixâ usus est patientiâ, ut illius, quam sibi fingebat, injuriæ impatientiam insignitè proderet. Absalon patientissimus nequam, sic loquar, patientiam biennem exhibuit strenuè, ut tandem impatientiam, quàm è violatâ sorore conceperat, insigni flagitio patefaceret. De his talibus appositissimè dixit Hieremias vates: *Vt iniquè agerent, laboraverunt. Conceperunt dolorem, & pepererunt iniquitatem.* Calicem mundi biberunt, & amici diaboli facti sunt. Bibunt calicem, absinthium potant, calamitates etiam gustant, sed amarum hoc poculum aliis propinant; uti Theramenes venenum in carcere hausturus: Propino, inquit, hoc Critiæ: reddénsque poculum servo publico: Vide igitur, ait, ut hoc ad eum continuò perferas. Fuerat autem Critias è triginta tyrannis crudelissimus, & caussâ Theramenis necati.

Christianorũ philosophia est bona facere, & mala pati.

Hier. cap. 9. vers. 9. Psal. 7. v. 15.

Valer. lib. 3. cap. 2.

§. VIII.

ITa illi hominum impatientissimi suas calamitates in alios etiam, quantùm licet, derivant, ne soli sint miseri. Ita contemptis legibus divinis malum pro malo, maledictum pro maledicto reddunt.

1. Pet. cap. 2. verſ. 21. 1. Cor. c. 4. v. 12. & 13.

Quàm longè aliter Chriſtus, *qui cùm malediceretur, non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur.* Quàm longè aliter & Paulus, qui: *Maledicimur*, inquit, *& benedicimus; perſecutionem patimur, & ſuſtinemus; blaſphemamur, & obſecramus.* Chriſtus abſinthiten bibit, crucem pertulit, ſed hunc amarorem hoſtibus non propinavit, eos, qui ſe crucifixerant, non ſimiliter in crucem rapi voluit: Dimitte illis, exclamat, ego pro eis calicem hunc amariſſimum exhauriam.

2. Cor. c. 11. verſ. 23.

Quàm verò nos longè aliter, nec ad magiſtri exemplum: turbamur minimis, omne verbulum caſu elapſum ad injuriam capitalem trahimus. Hieronymus ad Euſtochium, Pauli Apoſtoli patientiam *in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter* exercitam proponit. At nos rebus leviſſimis offendimur. Cibus eſt inſulſior? mox eum impatientia invadit. Calix frangitur? non ſe continet impatientia. Menſa concutitur? protinus bilis ſe prodit. Vinum effunditur? quamprimum furit impatientia & vociferatur.

Iuv. ſat. 6. verſ. 218.

Pone crucem ſervo ———

Ad hanc oris intemperiem, impatiens ſeſe animus effundit. Sed ô quantò *melior eſt patiens viro forti; & qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium? Quoriam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* Cæci mortales, quod patimur, attendimus; præmium, quod patiendo meremur, non cogitamus.

Prov. c. 16. verſ. 32. Iac. cap. 1. verſ. 12.

Hîc mirè juverit, Chriſtianam Dialecticam probè callere, & inter adverſa, nervoſiſſimis, & ut vocant, cornutis ſeſe argumentis ſtringere. Ea ſunt hujuſmodi.

1. Argumentum quo homo debet ſe munire in adverſis.

Primum: Id quod pateris, aut jure pateris, aut injuriâ. Sive: Aut calamitatem hanc meritus es, aut non es meritus. Quid ais? utrum dicis? Si jure, meritò vexaris. Dic, oro, quid contrà habes hiſcere? cur luere non vis, quod deliquiſti? cur exedere recuſas, quod intriviſti? Sed injuriâ, inquis, iſti aut illi me affligunt, ſupplicium tam grande meritu non ſum. Eſto. Hîc igitur nobiliſſimam patientiæ occaſionem obſerva, hîc ampliſſimum merendi campum conſidera: & utere opportunitate. Aurum eſt, gemma eſt, vel leviſſima moleſtia pro Chriſto tolerata. Plus pateris; plus auri, plus gemmarum congeris. Sed breviùs tecum agam: Aut juſtè pateris, aut injuſtè: ſi juſtè, juſtitia te confirmet; ſi injuſtè, innocentia te ſoletur.

Secùdum. Rom. cap. 8. verſ. 28.

Addo argumentum alterum: Aut probus es, aut improbus. Probus es? Gaude, ac tibi ipſi gratulare: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, quantacunque mala. Improbus es? Iterum gaude, & divinam clementiam extolle, quæ corripit, ut ad frugem corrigat; quæ flagellat, ne damnet.

Tertium.

Addo tertium: Malum quo premeris, aut ſanabile tibi videtur, aut inſanabile. Si ſanabile, acquieſcendum ſpei; ſin inſanabile, acquieſcendum neceſſitati. Ægrotas? Hoc age, ut valeat animus, quâ in re ipſe te morbus juvabit.

Amiſiſti pecuniam? vide, ne ſimul amittas & patientiam, & duplex incurras damnum. Pecuniam perdidiſſe plurimis profuit: tibi profectò non oberit, modò patientiam retineas, pecuniâ longè pretioſiorem.

Amiſiſti famam? crede mihi, ſi retines bonam conſcientiam, non tam amiſiſti famam, quàm amiſiſſe putas. Nam obtrectatores tui poſſunt, quidem invitum te vituperare, facere vituperabilem non poſſunt. Grandius bonum eſt bona fama, quàm ut uno oris flatu diſſipetur. Excellentiæ cujuſpiam ſignum ſit, in vulgi linguas quaſi ſcopulos inciditſſe. Venier dies, quæ loquacibus his cicadis ſilentium indîcat. Eſto patiens, & notum te vulgus faciet, clarum virtus, conſcientia ſecurum. Tu ergo perditis & ſpretis omnibus eam ipſam, quam tibi nemo umquam eripiet, virtutem, & in primis patientiam amplectere: hæc una tibi pro omnibus ſatis eſt. Sic ab au-

A rium & ſermonum procellis cubiculum cordis ingredere, cui ſi ſua eſt tranquillitas, habes ubi jurgiorum feſſus requieſcas, & in ſinu gaudeas. Sic non famæ tantùm, ſed vitæ quoque damna non ſenties.

At doles quòd malam habeas uxorem. Magis tibi dolendum eſſet, ſi uxor tua malum haberet virum. Nam uxor mala, ſi eam toleras, virum faciet bonum. Et Platonis placita nôſti, longè pejus eſſe, injuriam facere, quàm pati. Huc Varronis monitum ſpectat, vitium uxoris aut corrigendum, aut ferendum eſſe. Dicti ratio brevis & elegans datur: Qui vitium emendat, uxorem præſtat commodiorem; qui ſert, ſeipſum facit meliorem. Sed nimis mala eſt, inquis. Teipſum culpa; hoc tibi malum tu elegiſti. Hoc jugum ſponte ſuſceptum luctando & calcitrando non evadis, ſed exaſperas. Hîc ſola reſtat patientia. Ferendum eſt, quod deponi nequit, tametſi premat.

Varrò de re ruſt. lib. 1. cap. 18.

B At filii te affligunt. Fortaſſis & tu aliquando afflixiſti patrem; & necdum natus, ſed antequam naſcereris afflixiſti matrem. Malos habes filios? tibi ipſe gratias age, quòd eos non meliùs educaveris. Tales plerunque ſunt liberi, quales à parentibus educantur. Malis principiis occurrendum eſt. A primis annis inſtillanda pietas; tenera digitis convelluntur, mollia facilè flectuntur. Qui ramulum differt flectere, arborem jam tortuoſam & duram fruſtra curvare tentat. Deinde quid mirum eſt, ſi tui te filii offendunt, cùm tu filius quotidie offendas eum, qui noſtrûm omnium eſt pater. Ergo quod facis, patere. Atque adeò, ut vides, in rebus omnibus neceſſaria eſt patientia. Indociles ac miſeri ſunt, qui neceſſitatem non in rationem vertunt.

§. IX.

C Hædus, ut Mythologi docent, cùm videret hædos alios ad cultrum trahi, & jugulari in victimas, ipſe fugâ elapſus in lupos incidit. Hîc carnificum medius & jam exſpes: Si moriendum, inquit, mihi erat, an non præſtabat Diis immolari, quàm à lupis lacerari? Prudenter omnino, & ſupra ingenium hædi. Ita omnino Chriſtianus dicat; Cùm eâ lege naſcamur, ut in miſeriâ ſimus, & incommodis conflictemur innumeris (neque enim aliter hæc vita conſtat) cur non hæc omnia volentes & libentes patimur? Certè patienda ſunt iſta. Si patienter id fiat, minus eſt laboris, plus præmii: ſin impatienter & repugnanter, plus eſt laboris, & nihil præmii, ſed plurimum ſupplicii.

An non igitur longè conducibilius eſt Deo velut hoſtiam patientiæ, quàm diabolo ut victimam impatientiæ trafficribi? David ſexcêties inſidiis perfidi Saulis appetitus, è tot latibulis ferarum excuſſus, tam vario mortis diſcrimine fatigatus, in has denique voces erumpens: *Si Dominus*, inquit, *incitat te adverſum me, odoretur ſacrificium.* Si viſum eſt oprimo Deo, vel affligere me, vel penitus necare me, idque, ô Rex, tuâ manu, nil contradico; fiam Deo ſacrificium, hoſtia Dei cadam voluntaria. 1. Reg. c. 26. verſ. 19.

D Ita prorſus loquatur æger, dicátque: Mi morbe, mi dolor, *ſi Dominus incitat te adverſum me, odoretur ſacrificium.* Sic & pauper dicat: O mea paupertas, *ſi Dominus incitat te adverſum me, odoretur ſacrificium.* Ita probris & obtrectationibus notatus liberè proclamet: Adeſte calumniæ, & omnis exercitus infamiæ, ſi Dominus incitat vos adverſum me, non repugno, odoretur ille hoc ſacrificium. Nec aliter ſuos quiſque inimicos ac æmulos inclamet: Adeſte viri, & linguis ac dentibus me diſcerpite. Si vos Dominus adverſum me incitat, ego me vobis non ſubtraham: pergite, mordete, laniate victimam aræ deſtinatam, odorabitur Deus hoc ſacrificium. Ita me Deus amet, hoc ſuaviſſimum patientiæ carmen eſt.

Quod priſci dicebant: *Nulla dies ſine lineâ*; id uſurpandum hîc Chriſtianis, *Nulla dies ſine nubeculâ.* Quotidie aliquid pro Chriſto tolerandum. Jobus ſeptennio toto non tantùm cælum nubilum, ſed & ferreum expertus eſt;

est; acerbissimè tractatus à satanâ, omnes tamen satanæ vires infregit patientiâ.

Paulus non rorantes tantùm nubeculas, sed nimbos, cataractas, grandines tulit; tam crebris impetitus fulminibus, ac si omnes in eum unum diaboli collineâssent: tam gentes, quàm Judæi suam in illum sævitiam acuebant. Hinc longissimum ærumnarum catalogum, texens: *In laboribus*, inquit, *plurimis, in carceribus, in plagis*, in mortibus quotidianis. *Ter virgis cæsus, semel lapidatus, ter naufragium passus, in vigiliis multis, in frigore & nuditate, in fame & siti, in jejuniis multis* suam Orbi patientiam probavit.

2. Cor. c. 6. vers. 5. Ibid. cap. 11. vers. 25. & seqq.

Quis Sanctorum sine luctâ & patientiâ coronatus est? Abel justus occiditur, Noë plurifariam exagitatur, Abraham ærumnis multiplicibus conflictatur. Et ne in immensum extendam volumen, quære, & invenies singulos adversa passos. Solus in deliciis Salomon fuit, & forsitan ideo corruit. Amici Dei quotidie aliquid pro Deo tolerant; nulla eis sine nubeculâ præterit dies.

Nullus Sanctorũ sine luctâ & patiẽtiâ coronatus est.

Beata Teresa, illud Hispaniarum sidus, virgines suas ad omnigenam virtutem identidem hortabatur, ad nullam verò magis quàm ad constantem pro Christo tolerantiam. Erubescerent proinde, si aliud iter cuperent insistere, quàm quod sponsus signâsset cruentis vestigiis. Hoc Teresa à Christo didicit, qui eam sic fertur allocutus: Meritum non in fruendo, charissima, sed in operando, patiendo, amando situm est. Vitam meam aspice dolore & passione plenam. Semel duntaxat in monte Thabor gloriæ scintillam edidi. Nec mater mea sine maximis doloribus fuit. Nam ex quo illam Simeon perferendi doloris commonuit, id luminis à Patre meo accepit, ut omnia, quæ ego decursu vitæ passurus eram, viderit. Plurimi amicorum, qui in eremo vixerunt, quamvis assiduè cum diabolo ac secum ipsi luctarentur, tamen multo tempore omni solatio caruerunt. Crede mihi filia, quem Pater meus majori amore prosequitur, hunc majoribus etiam laboribus exercet, & his respondet amor. Hoc iter est veritatis. Me respice & mea vulnera: dolores tui nunquam hactenus huc pertigerunt. Hæc filiæ Christus. Inde Teresa patiendi cupidissima, non aliam vivendi caussam sibi esse dicebat, quàm ut Dei nomine quamplurima paterentur. Hinc sæpius toto animo ita solita est precari: Domine Jesu, non aliud à te flagito, quàm *aut mori, aut pati*. Perinde si diceret: Tamdiu patiendi tempus est, quamdiu moriendi non est. Ergo mori vult, qui pati ampliùs non vult.

Franciscus Ribera in ejus vitâ lib. 4. c. 17. propriis finem.

Certè Servator jam morti proximus, *Consummatum est*, exclamat. Quod debui, pertuli: ad omnem Patris voluntatem passus sum omnia mihi patienda. Subjunxit: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*; & quem commendavit, emisit: nihil enim, quod ulteriùs pateretur, fuit; omnem calicis amarorem ad guttulam exhausit. Cùm ergo defuit *Pati*, secutum est *Mori*. Quisquis inter animosos Christi amicos censeri cupit, hoc idem calidis suspiriis sæpius roget: Domine Jesv, aut Pati, aut Mori. Si nondum dignus sum morti pro te, dignus sim pro te Pati.

Jam. c. 19. vers. 30.

Luc. cap. 23. vers. 46.

ACTIONES PATIENTIÆ.

1. Actio patientiæ.

Job cap. 17. vers. 2.

1. Pet. cap. 3. vers. 17.

1. Prima, & altera, tertiáque, adeóque primaria patientiæ actio est Tolerantia injuriarum, cùm non solùm reus, sed & innocens cum Job de se affirmat: *Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.* Oraculum est ab Apostolorum Principe: *Melius esse benefacientes, quàm malefacientes pati.*

Secunda.

2. Veræ patientiæ est, non murmurare, non conqueri, non excusare se; non homines, non alias res creatas culpare; ærumnas suas, non ut sua mendici ulcera, proponere, sed eos silentio velare; ultionem nullam cogitare, sed omnia tam præterita, quàm præsentia & futura Deo, ejúsque sanctissimæ voluntati plenissimè A transcribere: Faciat Deus, quod bonum est in oculis suis. Ferendo & cedendo vincimus.

Tertia.

3. Verè patiens, injurias non solùm non vindicat in inimico, sed inimicum etiam amat, pro inimico orat, imò etiam beneficia in inimicum collocat. Atque ut hoc ritè faciat, occasiones id faciendi sedulò captat. *Patientia vera*, inquit Gregorius, *ipsum amat quem portat. Nam tolerâsse & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris.*

Gregor. in Ezech.

Quarta.

4. Verè patiens (quod probissimè observandum) in omnibus quæ angunt, turbant, urunt; in quibuscunque demum adversis se quamprimum ad Christum crucifixum, velut præsentem sibi convertit, eúmque his talibus vel sexcenties vel millies uno die alloquitur: *Domine Iesu, da mihi veram patientiam.* Subinde solis duabus oculis: *Domine Iesu*, affectum suum applicat. Hæc alloquia roborant, hi affectus calefaciunt, hæ ad Christum conversiones solantur & erigunt.

Quinta.

5. Verè patiens proponit sibi diversa eorum exempla, qui singulariter excelluerunt hac virtute. His inspectis ita secum ratiocinatur: Tu non poteris quod isti & istæ? En tot millia beatorum cælitum, quantâ patientiâ eò se penetrarunt per arctam semitam, per ostiolum angustum. Imò tot etiamnum superstites in oculis sunt, qui mirabilem in adversis tolerantiam exercent. Quid tu horum impatientissime mortalium? Illi præeunt magnis passibus, tu nos sequeris? exempla vides, non imitaris? Num cogitas cælum ascendere non probè contusus, sine vulnere, salvâ pelle, pede inoffenso? Ad paradisum non per paradisum, nec per viridaria itur, sed per dumeta. Patientiâ in rebus omnibus maximâ est opus. Calamitatis cujuscunque remedium est patientia.

Sexta.

6. Verè patiens quotidie primo manè Deo se quàm integerrimè offert ad omnia tolranda, undecunque demum ea proveniant; simul ingens in animo patiendi desiderium excitat, & unà firmissimè apud se statuit adversa omnia velut è manu Dei susciperé. Hic idem vesperi Deo gratias agit, non tantùm ob beneficia, & ob res secundas, verùm etiam ob adversas & tristes, quas itidem beneficii loco numerat.

Septima.

7. Veræ patientiæ est, non tantùm manus à verberibus, sed etiam linguam à verbis impatientiam olentibus, imò & oculos à torvo aspectu, imò & cor, atque hoc maximè à furiosis cogitationibus cõtinere. En Matrem Domini, quæ adeò nihil vindictæ spirabat, nemini malè precata; ut si filii sui crucifixores & hostes uno omnes fulmine potuisset cernere, rogâsset potiùs tum filio: *Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.*

Luc. cap. 23. vers. 34.

Octava.

8. Verè patiens non fugit consortium eorum, quos sibi sentit adversarios; imò quærit, ut semper præsto sint à quibus exerceatur ad patientiam. Ita Alexandrina dives matrona ab Athanasio Antistite viduam sibi in domo suâ gratis alendam petiit; non morigeram, & placidis moribus obsequiosam, sed iracundam, garrulam, rixosam. Atque hanc demum impetravit, & magnas Præsuli gratias egit, quòd occasionem nacta esset exercendæ patientiæ. Rem fusiùs narrat Cassianus collatione 18. c. 14.

Nona.

9. Verè patiens omnem impatientiam, quam in seipso deprehendit, quamprimùm punit, & interim sibi ipse concionatur: En delicate martyr, en hominum impatientissime, hoc jam lucraris, quod ipse sentis. Res adversas impatientiâ tuâ non sustulisti, sed auxisti. An nescis? Impatientia malum malo cumulat. Ergo

Perfer & obdura; dolor hic tibi proderit olim.
Sæpe tulit lassis succus amarus opem.

Ovid. lib. 3. Amor.

Leniter ex merito, quidquid patiare, ferendum est.

Quando autem negare non potes, quòd inferorum cruciatus vel centies sis meritus, tolera igitur minutulas has seu molestias, seu injurias, & gratias age pro tam brevi & miti inferno.

Decima. 10. Verè patiens selectissimis è sacrâ paginâ sententiis se armat: Quales sunt:

Iob cap. 2. vers. 10. 1. *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?*

Ps. 9. v. 19. 2. *Patientia pauperum non peribit in finem.*

Prov. c. 19. vers. 11. 3. *Doctrina viri per patientiam noscitur.*

Ibid. c. 20. vers. 22. 4. *Ne dicas: Reddam malum pro malo. Expecta Dominum, & liberabit te.*

Eccli. cap. 1. vers. 29. 5. *Vsque in tempus sustinebit patiens, & posteà redditio jucunditatis.*

Matth. c. 5. vers. 39. 6. *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.*

Luc. cap. 2. vers. 19. 7. *In patientiâ vestrâ possidebitis animas vestras.*

2. Tim. c. 2. vers. 12. 8. *Si sustinebimus, & conregnabimus.*

Apoc. cap. 3. vers. 10. 9. *Quoniam servâsti verbum patientiæ meæ, & ego servabo te ab horâ tentationis.*

Nec veterum gnomas spernit patiens, sed eas sibi applicat, in rem suam convertit, & amplum ex iis fructum consequitur. Quales sunt:

1. Non quid feras, sed quemadmodũ feras, interest.

2. Speremus quod volumus, sed quod acciderit feramus.

3. Feras, non culpes, quod vitari non potest.

4. Tantò quisque minùs doctus est, quantò minùs patiens.

5. Patientia tam non est in prosperis, quàm fortitudo non in mollibus, quàm luctus non in lætis ac jocularibus est.

6. Ille verè patiens est, qui adversis conteritur, nec tamen ab animi tranquillitate dimovetur.

7. Non minor est victoria hostem tolerare, quàm vincere.

8. Melior est conditio patientis injustè, quàm facientis.

9. Sapientiæ comes patientia.

CAPVT VI.

Rosa Centifolia, seu, Resignatio, vel Indifferentia.

ROsa Centifolia Campaniæ potissimùm nota, numeroso gaudet foliorum ordine. Huic flori eam virtutem, quam Resignationem seu Indifferentiam vocant, conferimus. Virtus longè nobilissima, de quâ quinque libris Heliotropii egimus; nihilominus hîc alia occurrunt super hac virtute differenda. Sed nostri hoc loco instituti est summam rem complecti, & in pauca conferre. Istud jam agimus.

§. I.

B. Virgo Resignationis virtute fuit prædita. *Antonin. par. 4. tit. 15. cap. 41. §. 1.*

VIrgo beatissima hac Resignationis virtute prædita fuit modo prorsus incredibili. Testem hîc laudo divum Antoninum, qui de hac Virginis Resignatione obstupescendum quid, & piis auribus vix credendum asserens: *O Domina,* inquit, *ita divinæ voluntati conformis fuisti, ut audeam dicere, si nullus fuisset qui filium crucifigeret, ut adimpleretur voluntas Dei, ipsa illum in cruce posuisses, & clavis affixisses. Neque enim minoris te obedientiæ fuisse credendum, quàm Abraham, qui proprium filium propriis manibus Deo obtulit occidendum & comburendum.* Nec aliter eâ de re locutus Gerson: *Ipsa,* inquit, *si Deus jussisset, filium crucifixisset.* Nam quod divinus Paulus de cælesti Patre

Rom. cap. 8. vers. 32. asserit: *Proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*; idem de Matre asserendum: Proprio filio non pepercisset, sed illum pro nobis tradidisset. Sed nunquid hæc Mater, dum filii tormenta spectabat, non inter ingentes dolorum fluctus volvebatur? Quantis enim lacrymis Hieremias vates Hierosolymæum excidium deflevit? utique divinum in eâ clade arbitrium

Duplex voluntas: agnovit. Hîc duplicem cum Theologis voluntatem statuimus. Primam illi Pietatis seu Conditionatam: alteram Decreti seu Absolutam vocant. Ad rem Virgo beatissima vicem filii, Hieremias vicem civitatis doluit gravissimè. Nec malus aut inanis hic dolor fuit, quia fuit rationi conformis. Nihilominus illa decreti & Absolutæ stetit firmissima, quia divinæ Voluntati juncta indissolubili nexu. Hac voluntate filium crucifigi Virgo Maria, hac eâdem Hieremias Propheta civitatem everti voluerunt, & quidem ideo, quia id divinæ placuit Voluntati. Inde Bernardinus, eximius Virginis cultor, verissimè affirmat: *Intemerata Virgo semper habuit continuum respectum ad Dei beneplacitum promptúmque consensum.*

Birgitta sanctissima vidua, in iis quæ vidit cælestibus ostentis Virginem introducit loquentem his omnino verbis: Quando considerabam loca clavorum in manibus & pedibus (filii) quos secundùm Prophetas crucifigendos audivi, tunc oculi mei replebantur lacrymis. Et cùm filius meus inspexit oculos meos lacrymantes, tristabatur quasi ad mortem. Cùm verò considerarem potentiam Deitatis ejus, consolabar iterum, sciens quòd ipse sic veller, & sic expediret; & omnem voluntatem meam conformavi voluntati ejus. Sic semper erat lætitia mea mixta cum dolore.

Mirabimur fortasse, quî potuerit Virgo filium in crucem actum suismet oculis spectare, & non animo linqui, ac corruere sub cruce. Da matrem, quæ hæc talia in unico eóque amantissimo filio cogatur cernere, cujus tamen cor mœrore non contabescat. Quomodo igitur Virgo spectaculum tam infandum in unigenâ suo exhibitum & oculis & auribus accepit: & tamen stetit, tamen animo non concidit, tamen ad ultimum usque actum tam cruentæ tragœdiæ duravit: una atque unica Resignationis virtus in statu Matrem tenuit. Probabilissimum est, virgineam hanc Matrem, quod per omnem vitam solenne habuit, tum maximè fecisse. Indubiè ad omnia illa tam oculorum quàm aurium acerbissima vulnera illud assiduè secum ingeminavit. *Ita Mater, ita mi Pater, quoniam sic placitum fuit ante te. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum,* secundùm voluntatem tuam. Hæc millies, bis millies, & sæpius vel uno die dixisse animo credibile est.

Voluisset illa quidem omnes filii cruciatus suo corpore exhaurire, sed quia Deum cognovit velle ut eos perferret filius, suam voluntatem divinæ perfectissimè subjecit, illud identidem suspirando: Fiat, mi Deus, fiat voluntas tua.

§. II.

VT hujus Virtutis, quam Indifferentiam seu Resignationem vocamus, indolem penitiùs exploremus, hæc nobis consideranda

Primò. Hæc virtus principium ac fundamentum est omnium virtutum. Absque hac nulla virtus ad sui perfectionem pervenit: per hanc mirificè firmantur omnes. Neque fieri potest, ut quis ullam animi tranquillitatem obtineat, nisi in hujus virtutis palæstrâ sit exercitatissimus. Semper claudicat, qui non in omnibus divinæ voluntati resignatissimus vivit, ut quovis momento possit dicere: Mihi perinde est, prout Deus voluerit. Velle divinum, ac meum, velle unum est.

Deinde, vis hujus virtutis & natura in hoc consistit, ut homo seipsum totum cum rebus suis omnibus in Dei manu reponat velut pilam, quâ Deus arbitrio suo datatim ludat. Exempli gratiâ. Quærat Deus ab homine: Dives an pauper mavis? Domine prout tu vis. Ægrotare an bene valere desideras? Domine, quod tu mihi judicaveris fore expedire magis. Contemni an honorari ac suspici potiùs aspiras? Domine tu scis quia amo te, & ob istum in te amorem in æquilibrio sto. Honorem aut contemptum da, prospera an adversa, æquè parato animo suscipiam. Non nego, si meam naturam

turam ac propensionem spectem, honorari solùm cupio; si tuam voluntatem respiciam, contemni non refugio. En habes me ut pilam, modò in manu tuâ sim.

3. Effectus est facilitas ad omnia seu facienda seu perferenda.

Tertiò, Effectus hujus virtutis sunt; jucunda facilitas ad omnia seu facienda seu perferenda, magnum animi lumen, continua mentis tranquillitas. Quisquis non eo modo, quem hîc expressimus, divinæ Voluntati dedititius est, tenebris sæpius circumfundetur, plurima difficillimè faciet, solidam mentis tranquillitatem nunquam obtinebit.

4. Ad acquirendam hanc virtutem unicè facit seipsum amore sui exuere.

Quartò: ad acquirendam hanc virtutem unicè facit seipsum amore sui exuere. Qui semet tam calidè amat, qui suis commodis tam studiosè invigilat, qui suum judicium tam promptè adorat, nunquam seriò poterit affirmare: Volo quod vult Deus. Talis in rebus adversis timidus, in secundis turgidus, in neutris malè quietus est.

Ille unus felix & tranquillus, qui in unâ atque unicâ Dei voluntate conquiescit: quidquid enim agit, ad perpendiculum divinæ voluntatis velut aurum ad libellam examinat. Et quia se in omnibus divinæ providentiæ ac voluntati plenissimè committit, nihil anxiè facit: scit enim, quàm providum habeat, quàm & benevolum etiam in minimis curatorem, de quo sibi securissimè polliceri ausit, res suas longè meliùs quàm ab ullo mortalium, quàm etiam à seipso curandas. Qui in alto mari navigant, undequaque nil aliud nisi mare vident:

Virgil. lib. 2. Æneid. tertiâ paginâ post init. & l. 1. Æneidos initio.

——— *Cælum undique & undique pontus:*

itaque sese ex integro divinæ Providentiæ & arbitrio committunt, Deum undique & undique Deum, & in Deo sapientissimam simul & amantissimam tam rerum suarum, quàm omnium aliarum dispositionè cernunt. Hi velut infantes feliciter, & à tetricis curis alieni vivunt; neque quærunt, quanti frumentum in foro veneat. Hoc curarum Patri optimo relinquunt, qui non dabit pro pane lapidem, pro pisce scorpionem, pro pharmaco venenum. Ita fit, ut hominis istius ita Deo fidentis,

Horat. lib. 3. carm. ode 16.

Lætus in præsens animus, quod ultrà est
Oderit curare: & amara læto
Temperet risu. ———

Deus & in hoc, & in illo, & in isto, & in omnibus providebit.

§. III.

EGo mihi certus persuadeo, si paullò altiùs humanæ menti posset imprimi, quàm hæc Resignationis virtus & Deo accepta, & nobis supra modum fructuosa sit, neminem Christiani sanguinis futurum, qui non nervis omnibus & toto pectore huic sese virtuti dederet. Hoc enim est & in Deum, & in homines cor rectum gerere. Augustinus id disertissimè docens: *Qui sunt,* inquit, *recto corde? Qui omnia quæcunque in hac vitâ patiuntur, non ea tribuunt insipientiæ, sed consilio Dei ad medicinam suam, nec præsumunt de justitiâ suâ, ut putent se injustè pati quod patiuntur, aut ideò esse Deum injustum, quia non plura patitur qui plus peccat. Aliquid sentis, sive secundùm corpus, sive secundùm dispendium rei familiaris, sive per orbitatem aliquam charissimorum tuorum; noli respicere eos, quos nôsti iniquiores te. Non enim forte audes dicere justum te, sed nôsti pejores te, & florere in istis, & non flagellari, ut displiceat tibi consilium Dei, & dicas: Ecce puta peccator sum, & propterea flagellor: quare ille non flagellatur, cujus novi tanta flagitia! Quantumcunque mali fecerim ego, nunquid ego tantum feci, quantum ille? Distortum est cor tuum. Quàm bonus Deus Israel, sed rectis corde! Tui autem labuntur pedes, quia zelas in peccatores, patem peccatorum intuens. Sine curare, novit Deus quid agat, qui vulnus novit. Non secatur alius. Quid si desperatur? quid si propterea tu secaris, quia non desperaris? Patere ergo, quidquid pateris, recto corde: novit Deus, quid tibi donet, quid tibi subtrahat. Quod tibi donat, ad consolationem valeas, non ad corruptionem: & quod tibi subtrahit, ad tolerantiam valeat, non ad blasphemiam. Si autem blasphemas, & displicet tibi Deus, & tu tibi places, perverso corde & distorto es: & hoc pejus, quia cor Dei vis corrigere ad cor tuum, ut hoc ille faciat quod tu vis, cùm tu debeas facere quod ille vult. Quid ergo? Vis detorquere cor Dei, quod semper rectum est, ad pravitatem cordis tui? Quantò melius ad rectitudinem Dei corrigis cor tuum? Duo tibi modò proposita sunt, elige, cùm tempus est. Si recto corde fueris, ad dextram eris, & laudaberis. Quomodo?* Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. *Perverso autem corde si fueris, si subsannaveris Deum, si providentiam ejus irriseris, si dixeris in animo tuo: Verè non curat Deus res humanas: si curaret res humanas, ille latro tantum haberet, & ego innocens indigerem? Perverso corde factus es: veniet judicium illud apparebunt omnia, propter quæ ista omnia faciat Deus: & tu qui noluisti in hac vitâ corrigere cor tuum ad rectitudinem Dei, & te ad dexteram præparare, ubi laudabuntur omnes recti corde eris ad sinistram, ubi tunc audies:* Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis ejus. *Et nunquid erit tunc tempus corrigere cor? Peccas, & parcit; adhuc peccas, adhuc parcit, & adhuc addis. Quàm diu patiens est Deus? Senties & justum Deum. Ecce, cùm loquor, muta cor, & factum est, quod tam sæpe & tam diu clamatur ut fiat, & quod æternam pœnam parturit si non fiat.*

Aug. tom. 8. in Psal. 63. initio p. 266. Qui sunt recto corde,

Matth. c. 25. vers. 34.

Ibid. v. 41.

Et qui perversi.

Quæstiones subinde serimus sterilissimas, & quæ non tantùm ad farinam nil faciant, sed nec ad doctrinam quidquam adjiciant. Quid ad me, & scire quid juverit, quæ mater Evandri, quæ Hecubæ nutrix fuerit? Penelopen an Cleopatra verba sæculo suo dederit: Num Didymus grammaticus quatuor millia librorum scripserit: Num Ulysses extra notum veteribus orbem tamdiu freto jactatus sit: Quot Acestes annos vixerit: Quam patriam Homerus habuerit. Quid hæc ad mores, quid ad cælum? His non multùm absimiles sunt, & subinde magis nocivæ, anxiè indagare, quinam Sanctorum aliis sint in cælesti palatio sublimiores. Hunc talem curiosulum optimè monens religiosissimus scriptor: *Noli,* ait, *inquirere, nec de meritis Sanctorum, quis alio sit sanctior, aut quis major fuerit in regno cælorum. Talia generant sæpe lites & contentiones inutiles, nutriunt quoque superbiam & vanam gloriam: unde oriuntur invidiæ & dissensiones, dum iste illum sanctum, & alius alium superbè conatur præferre.* Eòdem spectat, cùm diversæ religiosorum virorum familiæ odiosissimis sententiis inter se conferuntur. His sanctitas & virtutum omnium chorus, his pæne sola eruditio assignatur, illi ob religionis ævum & annorum centurias, isti ob tot Præsulum & Pontificum tiaras è suâ familiâ eductas aliis præferendi videntur. O mortales vanissimi! *Ad tribunal Cæsaris stamus, illic nos oportet judicari.* Quid hæc in quæstionem & contentionem adducimus, quæ mores depravent magis, quàm emendent? Si quæstionibus libet vacare, hoc porrò agamus, & quæstionem illam longè utilissimam ponamus, quæ una omnium virtus maximè faciat ad cælum.

Thomas de Kempis l. 3. Imit. Christi cap. 58. num. 2.

Actor. c. 25. vers. 10.

§. IV.

QVæritur, in quo demùm Christiani & Religiosi hominis vera sanctitas consistat. Quæstio omnium optima & scitu dignissima. Responsum ad hanc non ab uno alteróve petendum, sed à pluribus. Igitur Theologorum omnium ore sic respondemus: Vera hominis Christiani sanctitas consistit in conformitate cum lege æternâ, quæ est in mente Dei.

Vera hominis Christiani sanctitas consistit in conformitate cum lege æternâ.

Lex æterna est Voluntas divina: quidquid enim in specie per omnem sæculorum seriem operatur, hoc simul & semel ab æterno voluit & decrevit. Is autem eximiè perfectus, is verè sanctus est, cujus voluntas, & ab eâ prodeuntes actiones, æternæ legi, hoc est, menti ac voluntati Dei exactè conformantur. Nam Dei voluntas cùm reipsâ sit eadem cum intellectu divino, & ideò legi æternæ necessariò conformis, cui ex æquo respondet, hinc ipsa pariter mensura est & regula sanctitatis. Et quia

quia hæc conformitas in Deo est infinita, hinc pariter infinita est ejus sanctitas: in homine verò, in quo omnia sunt finita, suos illa limites habet; ita tamen, ut semper possit crescere. Hinc tantò sanctior est homo, quantò æternæ legi, seu divinæ voluntati conformior. Res liquidissima.

Deinde, Sanctitas consistit in amore seu conjunctione cum Deo, quæ origo est sanctitatis. Hinc luculentè cernimus, in homine illo majorem esse sanctitatem, in quo deprehendimus arctiorem cum Deo divinâque voluntate conjunctionem. Qui Deo conjunctior, is & sanctior.

Dionysius c. 12. de divinis nominibus. Tertiò, Sanctitas, ut eam beatus Dionysius depingit, *est omnimoda puritas.* Atqui quotidiana nos docet experientia, mentis impuritatem contrahi è contactu & adhæsione ad res infimas & sordidas, quæ terram & lutum olent; ad pecuniam, ad epulas, ad Veneres, ad alias corporis delicias, ad diversas ostentationis pompas, ad pictas honoris & dignitatum prædas. Quemadmodum ergo ab his infimis & sordidis bonis contrahitur impuritas, ita è contactu & adhæsione ad sublimia, divina, cælestia, conciliatur puritas. Ita purus & sanctus est, qui toto affectu totáque voluntate Deo adhæret; & quò magis omnem affectum omnémque voluntatem in Deum transfundit, eò in dies fit purior & sanctior, dum omnia cogitata, dicta, facta, & quidquid voluntate complectitur, ad amussim divinæ voluntatis examinat, & ad Deum dirigit. Nil certius; & divino oraculo firmatur: *Qui facit voluntatem Dei, manet in æternum.* Et quid opus testibus? Vox Domini est, & æternæ Veritatis oraculum: *Qui fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Atque hæc illa sanctitas est, quam jure Deus exigens: *Sancti estote,* inquit, *quia ego sanctus sum.*

1. Ioan. c. 2. vers. 17. Matt. c. 12. vers. 50. Levit. c. 11. vers. 44.

† *Chamæleontem exactè describit incomparabilis heros, illustrissimus Dux, oculatus testis, Christophorus Nicolaus Radzivil. ep. 2. Itineris sui in Palæstinam, mihi pag. 119.*

Voluntas nostra Chamæleonti † similima. Nam sicut animalculum illud chamæleon * rerum omnium quibus se applicat, aut ab aliis applicatur, colorem induit, præter rubrum & croceum: sic & voluntas humana in omnes sese formas transmutat, omnium rerum faciem induit, quibus sese per amorem jungit. Si ergo voluntas humana divinam assiduè contemplerur, illi se semper applicet, non potest non induere divinæ Voluntatis cæruleum, sic loquar, seu cælestem colorem.

* *Plin. lib. 8. natur. hist. c. 33. excipit rubrum & candidum.*

Inde Christiani sapientis dictum: *Quod per voluntatem resolutè & efficaciter vis, hoc absolutè es.* Vis ex animi tui sententiâ esse humilis? hoc ipso jam es. Vis esse temperans, obediens, castus, patiens? Si deliberatum tibi est, hoc esse, si istud efficaciter vis; jam temperans, jam obediens, jam castus, jam patiens es. Eò referendum Augustini scitum: *Non faciunt boni vel malos mores nisi boni vel mali amores.* Nec aliter Annæus: *Quodcunque,* ait, *sibi imperavit animus, obtinuit.* Hominis ergo voluntas divinæ se jungat, & divinam induet.

Aug. ep. 52. ad Macedon. Sen. lib. 2 de Irâ cap. 12.

§. V.

HIc unum aliquid difficile videtur. Voluntas Dei aut amabilis, jucunda, suavis, benefica est, aut verò dura, tristis, aspera, severa. Priorem illam obviis ulnis, totis brachiis, promissimo amplexu excipimus. Vult nos Deus bonâ valetudine gaudere, opibus abundare, honoribus fulgere, pleraque omnia optatò & ex sententiâ obtinere? Hanc nos voluntatem cupidissimo nexu stringimus: ad hanc toto capite annuimus: hanc toto pectore amplectimur: hîc erumpimus in promptissimas has voces: Volumus, Domine, Volumus, omnino Volumus. Bonum est hîc esse: hîc Dei Voluntatem ingenti suavitate sequimur quocunque duxerit. At ubi voluntas Dei contrahit frontem, imò aliam induit faciem, rugosam, rigidam, minacem, mœstam, lacrymosam, hîc nobis accidit quod pueris. Hi quos amant, quibus assueverunt, quibuscum ludunt, si personatos vident, expavescunt: ita nos cùm Dei Voluntatem sub aliâ velut personâ, sub alio vultu invaletudinis, ignominiæ, paupertatis cernimus, mox ut pueri terremur, & clamamus: Non est hæc Voluntas Dei, non est, ut iste me nebulo iniquissimè criminetur, ut hic trifurcifer tot me injuriis oneret, ut homo ille cæli & terræ odium tot me damnis afficiat: non est Dei Voluntas istud, non est. O pueri, & ô infantes! detrahamus terrificam hanc personam, vultú hunc austerum Deo demamus, & ipsissimam Dei Volúntatem sub tristiore schemate latentem videbimus. Eadem Dei Voluntas est, quæ mulcet, & quæ pungit, quæ munerat, & quæ punit; eadem est, quæ morbum & sanitatem, quæ opes & paupertatem, quæ gloriam & ignominiam immittit. Placet prior illa mitis & benevola, hilaris & benigna? placeat & hæc altera, tristis & adstricta, actis & austera; eadem prorsus est cum priori. *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?* Deus æquè Pater est, & æquè bonus ac liberalis Pater est, cùm negat, & cùm annuit; cùm recreat, & cùm flagellat; cùm vulnerat, & cùm sanat: sive blandus, sive serius sit, Pater est, nec amantissimam in nos voluntatem mutat.

Aug. in Psal. 30. Psal. 30. vers. 8.

Augustinus hoc sæpissime suis inculcans: *Matres,* inquit, *quomodo fricant in balneis ad salutem filios? Nónne parvuli clamant inter manus earum? Illæ ergo crudeles sunt, ut non parcant, non exaudiant lacrymas? Nónne plenæ sunt pietate? Et tamen clamant pueri, & non eis parcitur. Sic & Deus noster plenus est charitate. Sed ideo videtur non exaudire, ut sanet & parcat in sempiternum.*

Non est igitur Resignationis virtus, quæ Dei voluntatem, tam dulcem illam quàm asperiorem alteram, non æquè prompta amplectitur. Sanctissimus rex David luculentiùs hoc nobis ingerit: nam & beneficium petendo, & ob beneficium gratias agendo: *Emitte,* inquit, *manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis.* Et dexteram sibi vult porrigi, & è periculis educi. At verò gratias agens: *Tenuisti,* ait, *manum dexteram meam, & in voluntate tuâ deduxisti me, & cum gloriâ suscepisti me.*

Psal. 143. vers. 7. Psal. 72. vers. 23. & 24.

Fit nonnunquam ut adolescens viâ cænosâ, declivi ac lubricâ viæ ducem sequatur præeuntem, eique jam jam lapsurus, dexteram porrigat, suam tamen ductor non porrigat; aut quia adolescens opem non seriò poscit, aut nimis serò, aut certè quia magis vult non cadere, quàm manu teneri ne cadat. Cùm ergo in cænum corruit, suâ culpâ cecidit; quia teneri non voluit. Simillimum hîc. Afflicti manum divinam poscimus, graviorem casum metuimus. Dextram quidem porrigit Deus, sed nihilominus cadimus. Et quo tandem modo id fieri dicendum? Respondet David: *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tuâ deduxisti me.* Quod isti & isti cadant, in promptu causa est: voluerunt illi quidem divinam manum tenere, sed ab câdem teneri & duci noluerunt. Et audite, obsecro, istorum hominum preces. Est, qui sic oret: Domine, da mihi bonam valetudinem. Alius: Da mihi, Domine, liberalem victum. Tertius: O bone Domine, tu es omnium conditor, da mihi uxorem bonam & formosam. Est qui dicat: O Deus, in manu tuâ sita sunt omnia, da mihi præfecturam opulentam. Alius: O Christe Sacerdos summe, da mihi pingue sacerdotium.

Liceat hos omnes interrogare: Quò vos, ô boni, divinam Voluntatem trahere nitimini? Ille quidem, ut audio, in viam bonæ valetudinis, & non aliò: iste in viam liberalis victûs: hic in viam formosæ conjugis, nec aliam vult ingredi; alii verò in viam opulentæ præfecturæ & pinguis sacerdotii. Hac ratione vos non Dei sed vestri estis, *Resignari* non estis. Itaque quantum jam liquet, ducere vultis divinam voluntatem, non duci ab illâ: Dei manum tenere cupitis, teneri ab illâ recusatis. Adeóque in voluntate suâ non deducet vos Deus. Ita miseri cæcis ferimur desideriis, & in damna nostra properamus.

Liberos

Liberos Rachel petiit anxiâ pietate, & impetravit: sed pœnituit voti: nam alter filius mortem matri attulit nascendo. Rebecca quoque filiis beari voluit: sed jam proxima partui, *Si*, ajebat, *sic mihi futurum erat, quid necesse erat concipere?* Ira plurimi læram valetudinem poscunt, quos soli à vitiis sanarent morbi. Ita divitias rogant, quæ ipsis semitam planant ad inferos; ad cælum extulisset pauperies. Ita tiaras & sceptra impetrant nonnulli, sed suo malo, à quo illas petasus & ligo immunes præstitissent. Heu in nostram perniciem calemus! ducere volumus divinam Voluntatem, sed duci detrectamus.

Gen. cap. 25. vers. 22.

§. VI.

LOngè aliter precatur, qui Resignationis virtute pollet: hoc illius unicum votum est: Duc me, Domine, quò tu ipse vis; promptissimè sequor: modò viam voluntatis tuæ (quod unicè cupio) insistam. Vis me valere? bona via. Vis ægrotare me? non deterior est priori; plerumque etiam melior. Vis me abundare? semita bona est. Vis me in egestate esse? & hæc æquè bona est, quamvis non æquè jucunda. Vis me honorari? trames altus, & nemini non gratus. Vis me contemni & despici? Trames depressus quidem, sed tutus. Ita, Domine Jesv, ita: in voluntate tuâ deduc me; tene dexteram meam, & ego tenebo tuam.

En iste Dei, & Deus manum illius apprehendit, deducitque illum in voluntate suâ securissimè. Hic *Indifferens*, de quo loquimur, hic *Resignatus* est. Quid ergo magis in rem hominis est, quàm posse & velle toto animo dicere: *O Domine, quia ego servus tuus: ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ?* Præ omni diademate gratum mihi est, Dei servum esse, à divinâ Voluntate duci ac regi.

Psal. 115. v. 7.

Utrum, oro, sublimius est, Dei matrem an Dei ancillam esse? nam beatissima Virgo ab Angelo Dei mater salutata, ancillam sese nominavit. Hoc, dices, virgineæ submissionis fuit: nam Elisabetha eodem Virginem, quo Angelus compellans nomine, *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Fateor: ancillam se dicere, submissionis fuit; sed his ipsis verbis Virginem ad gloriam incredibilem evexit. Nam absolutè & præcisè, ut Theologi loquuntur, major est dignitas esse ancillam Dei, quàm matrem Dei. Ea enim dicenda est ancilla Domini, quæ Dei Voluntatem ad unguem perficit. Hinc mulierculâ sub concione Domini exclamante: *Beatus venter qui te portavit*, subjunxit Dominus: *Quin imò beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Major* enim *beatitudo est*, uti Augustinus interpretatur, *divinæ voluntati obsequi, quàm Dei Matrem fieri; nam & beata Maria*, ut sanctus Pater loquitur, *beatior fuit concipiendo & gestando Dei filium corde, quàm carne. Hoc enim in eâ magnificavit Dominus, quia fecit voluntatem Patris, non quia caro genuit carnem.*

Luc. cap. 1. vers. 43.

Cur major sit dignitas esse ancillâ Dei quàm matrem.

Luc. cap. 11. v. 27. & 28.

Aug. tom. 6. de sanctâ Virginitate c. 2. & 10. c. tract. 10. in Evang. Ioan.

Aristotele auctore, amicitia non potest esse inter eos, inter quos magna est distantia, seu divitiarum & honorum, seu virtutis. Hinc inter opulentum & egenum, inter dominum & servum, inter sapientem & fatuum, nec longa erit amicitia, nec fida. Quid ergo inter Deum & hominem poterit esse amicitiæ? Sapientissimus est Deus, homo & ignorans, & fatuus. Omnipotens est Deus, homo ipsa debilitas. Omnium thesaurorum reconditorium est Deus, solâ vivit mendicitate homo, heu mendicissimus. Quæ igitur familiaritas Deum hominémque copulabit? Atqui Hebræus Psaltes ex hominum numero Dei amicos designans: *Nimis*, ait, *honorificati sunt amici tui Deus.* Ecquinam, ô Regum optime, sunt hi amici? Ille verò affirmatiùs hoc asserens, & horum amicorum esse innumerabiles pronuntians: *Dinumerabo eos*, inquit, *& super arenam multiplicabuntur.* Quinam isti tandem? Ad hanc quæstionem ipse Dei filius respondens: *Iam non dicam vos servos*, inquit, *quia servus nescit quid faciat dominus ejus: vos autem dixi amicos.* Quos illos, obsecro? nimirum eos, quos sub ipsâ concione, loquente manu commonstrans: *Ecce*, ait, *mater mea, & fratres mei* (utique & amici) *Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est: ipse meus frater, & soror, & mater est.* Si hac unâ conditione non difficili servatâ possumus esse fratres Dei & sorores, quomodo non amici?

Amicitia non potest esse inter eos, inter quos est magna distantia.

Psal. 138. vers. 17.

Ibid. v. 18.

Ioan. cap. 15. vers. 15.

Matth. c. 12. v. 48. 49. & 50.

Quocirca qui in omnibus vult quod Deus vult, jam in amicitiam divinam transiit, jam cum hoc amico suo sapiens, jam dives & immortalis, jam æternus, jam Deus est. Tanti vænit, & non pluris amicitia divina. Qui idem in omnibus vult quod Deus, jam Dei amicus, jam pæne Deus est.

Narrat Joannes Taulerus, piissimus ille concionator, ut eum maximi viri nominant, fuisse hominem, qui maximis votis desideraverat doceri, quoties & quâ præparatione animi epulum cæleste adeundum esset. Huic à Domino, ut Taulerus loquitur, responsum est hoc pacto: *Qui non habet quod suum est, & qui appetit quod suum non est, & cui satis placent quæ à me fiunt, is me, quando volet, percipere poterit.* Hæc hominis Resignati verissima effigies est: hic enim non habet quod suum est. Ea dicimus nostra, quæ nobis charissima. Hinc voces illæ, Hic meus cibus, hoc canticum meum, hoc pratum meum, hæc mea voluptas. Prima Resignationis pars est, hæc sua habere nolle. Altera, quod suum non est appetere. Hem, quid minùs nostrum est, quàm sui ipsius odium, & quotidiana mors detetiorum affectuum! Hæc tamen homo Resignatus appetit. Pars Resignationis tertia est, omnia quæ Deus vel permittit, vel immittit, rectissima, optima, sanctissima censere. Huic homini placent omnia quæ à Deo fiunt, læta, tristia, prospera, adversa, & tam ea quæ sibi, quàm quæ aliis eveniunt, velut è manu Dei accipit, animo ad divinam voluntatem semper erecto.

Robert. Bellarmin. de Scriptoribus Ecclesiast. ad ann. 1350. Taulerus Institt. c. 38. initio, mihi pag. 71.

Tres resignationis partes.

§. VII.

ANte Hierosolymæi templi structuram, Tabernaculum eum Arcâ vicem illius subibat. In Arcâ Mosis tabulæ ac scipio, & in aureo cratere manna servabatur. Voluntas Virginis beatissimæ velut Arca fuit divinæ Voluntatis. Hic tota lex servabatur vigilantissimè. Nam *in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditata est die ac nocte.* De Virgine hac dixerim: *Iota unum aut unus apex non præterit à lege, donec omnia fierent.* Minima, maxima mandata servavit exactissimè: nullo unquam vel levissimo peccato afflata Virgo, tota erat in Dei voluntate.

Voluntas B. Virginis fuit arca divinæ voluntatis. Psal. 1. v. 2. Matth. c. 5. vers. 18.

Ab hac Matre Virgine non minimo profectu didicit suæ cum divinâ Voluntate conformationem mater alia. Fuit superiori ævo Lucineri nobilis Matrona, quæ filium (Paulus is audiebat) Romam miserat instituendum. In studiis adolescens processerat, nec mediocrem sui spem concitârat. Intereâ domi desponsa ei nobilis virgo cum dote amplissimâ viginti millium aureorum. Hanc altera tanta pecunia sequebatur lege hæreditatis. Videbantur familiæ muninenta, si futurum prospice-res, præclarè constituta. Hæc erant consilia mortalium, hæc vota magnarum cogitationum. Mors media intervenit, & turbavit omnia.

Anno 1582.

Ferendus erat nuntius ad miseram matrem, jam filio orbatam. Ne autem graviore ictu prosterneretur, vel etiam ut solatorem magis præsentem haberet, fuscepit hanc provinciam Collegii Rector. Hunc ubi vidit mulier, præsagio malorum divinavit quod erat. Et quanquam dolore perculsa, antequam quidquam audiret, precibus effusis ante imaginem Crucifixi, muliebrem animum firmat. Surgit deinde, & accepto tristi nuntio nihil immutata, iterum procumbit in genua, præsentium oculos eo majore afficiens misericordiâ, quò fuit animo fortior. Tum presso mœrore aut victo: Pater, inquit, (referam ipsius verba) nihil ad aures poterat gravius accidere. Sed quoniam depositum suum repetit Deus, ita me ad ejus voluntatem conformo, ut si commodaret iterum, ejus voluntatem antelatura sim cupiditati

cupiditati meæ. Neque hoc ostentationi datum, aut solus verborum color fuit. Nam postridie cum totâ familiâ, gratiis Deo actis, ad sacrum epulum in templo se stitit.

Hoc est resignatum esse, & totis brachiis divinam Voluntatem in luctu etiam maximo amplecti. Sed hujus rei specimen longè recentius subjungo.

Studio silemus nomina.

Jussus est Princeps omni agro suo, totóque Principatu unà cum conjuge atque liberis abire, & bona sua omnia cedere alteri. Fulmen horribile, & forsan improvisum. Sed animus sibi præsens excepit hoc admirando robore: Siquidem Dux ille jam pronuntiatus exul non tergiversari, non excusare multa, non sortem deplorare, non ad aliud tribunal provocare, sed hoc unum dicere: *Libentissimè. Nam meæ omnia illius sunt, qui jam iis decedere me jubet.* Dixit, & fecit. Nil promptius, nil cordatius homine Resignato.

Animus verâ Resignatione imbutus, inter cæli terræque ruinas stat impavidus. Satis ei fulcri est, Voluntas Dei. Hinc beata Catharina Genuensis unicum illud optimæ ac religiosissimæ vitæ fundamentum habuit, *Fiat Voluntas tua.*

In vitâ illius.

ACTIONES RESIGNATIONIS.

1. Actio Resignationis.

1. Nullus Astrologorum tam accuratè stellas numerat, tam attentè cælum observat, atque homo Resignatus divinam Providentiam considerat. Hanc ille in rebus omnibus mirabilissimè refulgentem obtutu assiduo adorat. Et hoc est præcipuè, quod verè Resignatum efficit, perpetua divinæ Providentiæ in rebus omnibus tam publicis quàm privatis, tam suis quàm alienis observatio. Divinam Providentiam ubique agnoscere, est Deo semper fidere; qui Deo nunquam non fidit, divinæ Voluntati non ægrè sese subjicit, & omnia Deo tribuit, omnia cum Deo transigit, Deo adscribit omnia, vel volenti, vel certè permittenti.

Secunda.

2. Homo Resignatus multò quàm persuasissimus est, omnia, quæcunque fiunt (solo peccato excepto) fieri nutu & voluntate Dei. Hic idem homo securitate suavi certissimus est, omnia quæ sibi Deus immittit, quantumcunque acerba, in suum nihilominus emolumentum cessura. Hinc ipse sibi hæc polliceri audet: Nihil tibi potest contingere, quod nociturum sit: fide Deo, & omnis hominum iniquitas tibi serviet, tibique proderit quamplurimùm.

Tertia.

3. Homo Resignatus non satagit, non æstuat, non sævit, non angitur, non furit, non turbat, nec turbatur quocunque rerum eventu, sed eodem semper ac placido tenore animi progreditur, oculos suos in Dei Providentiâ, voluntatem suam in Dei Voluntate fixam habet. Quidquid evenit, Dei Voluntate scit evenire, idque in suum, & omnium eorum bonum, qui diligùt Deum. Homo Resignatus ita se in divinæ Voluntatis manu composuit, ut si terra rueret, si cælum deflagraret, ille imperturbatus diceret: Ita Deo visum est: Sic placuit Deo. Potens est Deus & aliam terram, & aliud cælum condere. Sed quia sunt qui calamitosis rerum eventibus turbantur, fremunt, indignantur, furunt, his Resignatus liberè concionatur: Quid faetis insani? Voluntas Dei errare non potest, non potest falli, nec fallere. Hæc ab æterno & prævisa & decreta sunt: Hæc Deus permittit, vel ut puniat nos, vel ut castiget, vel ut exerceat nos. Improbos punit, lapsos castigat, bonos exercet.

Quarta.

4. Homo Resignatus brevem sed suavem hanc cantionem assiduè cantitat: Domine Jesv, fiat Voluntas tua. Parum ei est hoc carmen centies uno die repetere: millies, bis millies vel uno die, toto animo, nec sine gaudio cantat: Domine Jesv, fiat Voluntas tua. Quotidianis his exercitiis eò sua viter homo Resignatus pervenit, ut seriò ac verè affirmet: Nil prorsus est in orbe hoc inferiore, quod me valde delectet. Unicum meum gaudium est, in omnibus Voluntati divinæ obsequi. Tolle divinam Voluntatem, & cetera omnia tribus obolis vendiderim.

5. Homo Resignatus seipsum sæpius velut in umbrâ Quies. exercet ad palum hoc modo: Quid faceres, qui te gereres, si quod tibi charissimum est, Deus auferret? Si hæc tibi commoda, si hanc tibi pecuniam eriperet: Dicerem: Fiat Voluntas tua. Si liberis & conjuge te orbaret? Dicerem: Jure repetisti mutuum, qui dedisti; fiat Voluntas tua. Si ereptis opibus ad saccum & mendicitatem te detruderet? Non aliud quàm priùs possem dicere. Si omnibus te honoribus spoliatum, ludibrio exponeret omnium? Acerbum hoc & insuave pulmentum, sed & divinam Voluntatem inspergerem pto saccaro. Quòd si Deus variis te morbis dies noctésque torqueret, idque viginti, triginta, & pluribus annis, quid tu ad hæc? Hoc unum respondere haberem: Domine Jesv, fiat Voluntas tua. Tu figulus es, ego vasculum in manu tuâ. Figuli est scire, quamdiu olla clibano duranda. Ita Resignatus animum multiplici Resignatione præmunit in omnia adversa.

6. Homo Resignatus suam devotionem, quam di- Sexta. vinæ Voluntati assiduè approbat, statis de die temporibus renovat. Etenim præterquam quòd assiduè per diem suum illud, Fiat Voluntas tua, animo versat, nihilominus manè, metidie, vesperi, horis deinde singulis, jam solenni formulâ precatur: Domine Jesv, fiat Voluntas tua. Et simul se, suáque omnia divinæ Voluntati ac Providentiæ impensissimè commendat: certus, nec in tempore, nec in æternitate se deserendum à Deo, nisi prior ipse deserat Deum. Hinc semper lætanti animo canit: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.* *Psal. 22.*

7. Quandocunque homo Resignatus novi mœro- Septima. ris causam advertit, mox ad divinam Voluntatem, ad tutissimum suum asylum sese recipit. Verbi gratiâ, fames, sitis, æstus, frigus cruciant, cibus insultus obtruditur, ipse immeritò reprehenditur, petenti aliquid negatur, labor odiosissimus imperatur, à quibusdam despicitur, & irridetur, iniquè accusatur, pecunia illi aut fama eripitur, ab æmulis exagitatur, à doloribus corripitur, homo ei amicissimus subtrahitur, &c. Mille talia sunt, quæ in singulos dies expectanda. Ubi horum quid homo sentit resignatus, mox ante Deum velut præsentem sese abjicit cum his dictis: An non ego, mi Deus, aut Domine Jesv, an non ego me decies millies, vicies millies & ampliùs sanctissimæ Voluntati tuæ obtuli? quid jam tergiverser aut resistam? Nam quod ego modò patior, hoc ab æterno decrevisti (certus sum) ut illud hoc modo, hoc tempore, hoc loco, ab his hominibus paterer, prout illud nunc patior. Fiat ergo in me Voluntas Domini mei: Ecce adsum, ad omnia, quæ Dei Voluntas ab æterno in me statuit, perferenda paratus. Sit nomen Domini benedictum.

CAPVT VII.

Rosa Candida, seu, Sacræ Communionis devotio.

§. I.

IN Arcâ quam Mosi Deus construendam dictaverat, quod paulò antè diximus, tabulæ legis & bacculus Mosis, simúlque manna recondebatur. Matrem Domini cælestem Arcam rectissimè nominavimus: hîc legis tabulæ, hîc virga thaumaturga, hîc manna.

De legibus ritè servatis, gloriatus Princeps Hebræus: *Hæc omnia*, inquit, *custodivi à juventute meâ.* Humanâ conditione hîc Virgo longè sublimior affirmare potuit: Hæc omnia custodivi ab utero, imò & in utero matris meæ. En tabulas Mosis religiosissimè custoditas: en arctissimam divinæ humanæque voluntatis concordiam. Sed neque

Exod. 25. vers. 21.

Luc. 1. vers. 28. Iam enim perfecta fuit.

8. Virgo communioni sacræ fuit devotissima.

neque manna defuit in cælesti hac Arcâ. Erat Virgo sub illud Christianæ disciplinæ initium devotissima Communioni sacræ. Hoc nobis niveum manna, hoc Rosa candida repræsentat. Sunt, qui quærant: Quænam è septem Ecclesiæ Sacramentis à Domini Matre sint adhibita. Brevissimè respondemus.

Eutymius tit. 3. Joan. à Christo Baptizatam effert: Sermone Apostolorum terrenos prorsus, ait, quid Christus Virgini Matrem & Petrii baptizaverit. Anonimus par. 4. tit. 15.

Primò, Baptismate abluta est: non ut primæva labes in eâ extingueretur, quam nunquam habuit, sed quia fons iste ad alia Sacramenta velut ostium est, & omnem Christianum populum insignit. Deinde Confirmationis Sacramentum die Pentecostes accepit in Apostolorum societate. Tertiò, Pœnitentiæ Sacramento non eguit, quæ omni peccatorum labe caruit. Utrùm in eâ Pœnitentiæ virtus fuerit, eruditi disputant. Sunt, qui affirment fuisse, non quidem dolorem de commissis propriis, sed detestationem de alienis peccatis, cum stabili decreto nunquam peccandi. Ejus animi est divus Antoninus. Quartò, cùm Josepho nupsit, nondum lex nova fuit, quæ Matrimonium Sacramentis annumeravit. Quintò, Virginem sub vitæ finem sacro oleo unctam ajunt, cùm in gratiæ augmentum, tum nobis in exemplum. Sextò, sanctissimam Eucharistiam percepit, ut dicto Domini pareret: *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Joan. cap. 6. vers. 53.

De primis illis Christianorum floribus testatur Lucas: *Quotidie perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem*. Si Christianorum ceteri in sacrâ Communione frequentandâ tam assidui, tam quotidiani, ergo etiam Virgo beatissima quotidie sacra mysteria obivit, corpore filii sui refecta, quem præ ceteris omnibus ardebat. Quin imò ipse Christus Dominus hoc suum cæleste ferculum sumpsit. Quod prisci Patres clarissimè docent. Basilii verba sunt: *Benedixit, sanctificavit, ac gustavit*. Disertè Chrysostomus: *Ipse quoque bibit ex eo*, inquit, *ne auditis verbis illius dicerent: Quid ergo sanguinem bibimus?* Idem & Hieronymus affirmans: *Christus Dominus ipse*, ait, *convivа & convivium, ipse comedens, & qui comeditur.*

Act. cap. 2. vers. 46.

Basil. in Anaphorâ. Chrysost. hom. 3. in Matth. Hieron. q. 2. ad Hedib.

An ipso die cenæ ultimæ Virgo beatissima sacratissimam Eucharistiam sumpserit, non vanè quærunt eruditi. Sumpsisse, complures asserunt. Metaphrastes modum explicat. In eâdem prorsus domo, ait, in quâ cum discipulis Christus accubuit, in conclavi tamen diverso, Mater Christi eas feminas, quæ filio ministraverant, excepit. His ad edendum Paschatis Agnum collectis Christus Dominus sanctissimam Eucharistiam per Petrum misit. Sic eis, inquit Metaphrastes, gratiam referens pro ministerio. Opinio probabilis; cui accedunt Didacus Vega, Sebastianus Barradius, Joannes Walterius. Ita Mater Domini (si fides illis testibus) ita etiam sanctissimum illud gynæceum, etiam pridie Dominici funeris, Dominico corpore refectum est.

Metaphrast. mss. de vitâ Deiparæ apud Surium die 15. Augusti. Didacus de la Vega in cant. Quadrag. Fer. 6. hebdomadis Majoris cont. 1. mihi pag. 568. Barrad. tom. 4. lib. 1. c. 17. fine. Walterius de triplici cunâ cap. 11. med.

Beata Mechtildis, cælesti hoc epulum accessura, Virginem Matrem quinquies verbis Angeli salutare solita est. Quo quidem more hoc egit, ut suavissimam memoriam revocaret primò Numinis Virgineo utero conclusi, & unâ Dei notitiam petiit. Deinde sanctissimi infantis è præsepi in brachia suscepti; hîc sibi Humilitatem petiit. Tertiò recordata est, quomodo æterna Mater singulis momentis, dum vixit, augmentum gratiæ recepetit; hîc sibi veram cum divinâ Voluntate conformitatem petiit. Quartò, quâ devotione Virgo cælestis sanctissimum corpus filii susceperit; petiitque sibi gratum animum. Quintò, obitum Virginis consideravit, petiitque felicem vitæ clausulam, & ardentes in sacrâ Communione affectus.

Exercitium non minùs utile ac pium quàm breve. Gregorius VII. Pontifex ad eandem beatam Mechtildem pro beneficiis in Ecclesiam collatis litteras dedit, iis hoc institutionis inserens: *Inter cetera arma*, inquit,

Gregorius mss. 47. 150.

A *quæ tibi contra Mundi principem contuli, potissimum est, ut corpus Dominicum frequenter accipias, & ut certâ fiduciâ matri Domini te committas.*

§. II.

Reliquiis.

Ex Sacris lipsanis beatissimæ Virginis plurima nume-rantur. Cumprimis domus quam habitavit, vestes quas gestavit: sic vela, cingulum, vitta, lecticula; sic & pronubus & sponsalitius annulus, qui Perusiæ religiosissimè asservatur. In ejus rei testimonium liber editus anno Christiano M. DC. XXVI. Hic liber aliud sibi non sumpsit dicere, quàm illum unum Virginis pronubum annulum. His annumeranda pars quædam supellectilis, uti sunt sellula, colus rotata, cereus, fascia, oleum, feretrum, velamina sepulchralia; imò etiam virginei lactis & capillorum. Quibus hæc locis asserventur, docet accuratè Ferreoli Locrii Maria Augusta.

Locrius de his reliquiis Mariæ Augustæ lib. 5. cap. 21. 22. & seqq.

B Si quis autem operosiùs sciscitetur, quâ regione, quâ civitate, primariæ Virginis reliquiæ serventur, hunc ego ad proximum templum censeo ducendum, eique Dominicum corpus sanctuario, clausum monstrâdum cum dicto: En primarias reliquias à beatissimâ Virgine acceptas; pretiosiores non habet hic orbis noster. Non annulum, non effigiem, non epistolium, aut solum aliquod vestimentum memoriæ reliquit Christus; seipsum, corpus, sanguinémque suum pignori Servator tradidit. O pretiosum, & ô carum pignus! Quanti est inter amantes libellum, vel annulum, vel chirotheculas, vel pictam tabellam amori accendendo relinquere? Ardentior hic amor est: dedit, quo nec plus, nec majus, aut pretiosius dare potuit.

Hîc, suaserim, omissis verbis, animo & cogitationibus indagemus: Quo sensu fuerit Virgo beatissima, quibus lætitiis incesserit, quantis desideriis æstuârit, quibus affectibus arserit, cùm illum ipsum filium suum, quem brachiis gestârat, non jam brachiis, sed ore susciperet, & (quod inauditum amoris inventum) viscera demitteret. Hîc, ut dicebam, vix verbis locus est, cogitationibus est: hæc eloqui non possumus, possumus cogitare, imò debemus, si quidem placeat imitari.

Obstupescendum sanè & nimis quàm tremendum est, Dei filium, hominis esse cibum. Movit, tremuitque terra, mortuum Domini corpus susceptura: non tremat Christianus susceptorus vivum? Matthæus: *Terra mota est*, inquit, *& petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt*. Ingentibus fissuris rupes sese aperuerunt, non tam dolore Dominicæ mortis, quàm cupiditate mortui corporis in se recipiendi. Patuerunt tumuli non tam ut redivivis cadaveribus egressum darent, quàm ut Dominicum corpus invitarent ad ingressum. Nos homines, tametsi jam pæne in lapides obduruerimus, nihilominus par esset dissilire ac rumpi, ut sanctissimo corpori, ut tanto hospiti daretur locus. Spirabant saxa pietatem, & inhiabant cibum tam pretiosum: quid homines faciant, quos ab Orco revocavit, quos ad cælum reduxit Dei Filius hominem indutus, & propter homines in cruce extinctus? Evigilet hîc pietas, exsurgat lætitia, vigeat pœnitentia, ardeat amandi suavitas, stringantur amplexus, optimorum affectuum impetus solvatur, sentiant lapides, & emolliantur hunc talem hospitem susceperi.

C

Matt. c. 27. v. 51. & 52.

D

* Christus ex Oliveto in cælum rediturus pedum vestigia sic saxo impressit, ut ea tot jam sæculis durârint, hodiéque peregrinorum oculis conspicua. Licet saxeum sit pectus nostrum, quî fit tamen, cùm illud toties Dominum Jesvm susciperit, non ejus impressa sibi vestigia tenaciùs retineat? Heu quàm citò friget noster amor, quàm facilè pietas omnis evanescit, quàm leviter meliores affectus dilabuntur? Hîc saxum indicat, ut humana

* *Vide S. Hieronym. de locis Hebraicis ex Actibus Apostolorum. Illustriss. Principis Nicol. Christoph. Radzivilii Hodœporicum pag. 78. & 102. qui ipse spectavit ante annos non adeò multos.*

mana mens vestigia Domini, & imitationem Christi altissimè impressam sibi non dimittat.

§. III.

Isaiæ cap. 6. v. 5. 6. 7. HEbræus vates Isaias ostento cælesti recreatus: *Regem Dominum exercituum*, inquit, *vidi oculis meis. Et volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.* Si priscis Patribus fides, ignitus iste calculus, Verbum æternum carne velatum, Christum Dominum panis formâ intectum nobis repræsentat. Super prodigio hoc cælesti tria potissimùm capita exactiùs consideranda. Primum est: E summo Angelorum ordine missus est Seraphim. Alterum: E prunis igneum tulit calculum. Tertium: Non nudâ manu, sed forcipe exceptum attulit.

Cyrillo, Damasceno, Procopio, Gazæo. Prodigii tria capita:

1. Seraphicus legatus.

Primum hîc: Seraphicus è cælo legatus mittitur, qui vivum carbonem labris imponat, & urgeat, ut recipiatur quod allatum est. Hæc plurimorum desidia est; sacra mysteria non obeunt, nisi pæne vi adigantur, ad cenam hanc magnam non veniunt, nisi sæpius vocentur. Polycharmus civis Athenienſis, Plutarcho teste, orator bonus, nec ignarus tractandæ Reipublicæ, cùm vitæ actæ rationem redderet, pro concione sic dixit: Præter alia, viri Athenienses, nunquam vocatus ad cenam ultimus veni. Hoc enim videtur admodum populare: sicut contrà eos, quos tardè venientes convivæ ceteri præstolari coguntur, insuaves & imperiosos judicant, molestéque ferunt. Satis est ad cenam, ad convivium semel vocatum esse; superbam facit contumaciam, sæpius vocari, neque tamen se sistere vocanti. Cælestis convivii structor, seu, Modimperator Christus humanissimè vocat, amantissimè invitat, cenam suavissimè commendat, quia *jam parata sunt omnia*. At convivarum plurimi aut tardè veniunt, aut omnino non veniunt.

Plutarch. l. 8. Sympos. cen. qu. 6. initio.

Luc. cap. 14. vers. 17.

Prov. cap. 1. vers. 24. Luc. cap. 14. vers. 24. Esther cap. 1. vers. 12.

Quibus olim æquissimè respondebit: *Vocavi, & renuistis: Nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cenam meam.* Vocabatur olim ad Assueri conjugis mensam Regina Vasthi, *quæ renuit, & ad Regis imperium venire contempsit.* Non impunè hoc feceris, ô mulier superba, & contemptrix! Reginam exuere cogêris, & inter ancillas stare. Diadema tuum portabit alia, te dignior. Idem animæ cuicunque cælestem hanc cenam negligenti opprobrandum: O cæca & misera, ô tùm negligens! Cælum perdis, antequam acquiras: Vocaris, & renuis. Variè vocat Deus ad cenam hanc magnam. Et primò quidem oraculis divinis, voluminibus sacris, libellis piis, exhortationibus spiritum excitantibus. 2. Vocat sanctioribus aliorum exemplis. 3. Occasione commodâ, quam subministrat. 4. Ærumnis subinde & calamitatibus huc impellit. 5. Instinctu cælesti. 6. Nonnunquam periculosis morbis *compellit intrare*. 7. Nonnullos trahit imminentis æternitatis formido. 8. Quosdam sanctissimæ Eucharistiæ admirandi affectus evocant. Plurimos impellit desiderium Deo placendi. Ejusmodi Deus vocatores mittit, qui convocent ad epulum cæleste. Hoc nobis Angelus repræsentat, qui adest candentem calculum ingesturus ori. Sed ipsum jam calculum consideremus, quod erat alterum cælestis ostenti caput.

Variè ad cæleste epulum à Deo vocamur.

2. Igneus calculus, in quo duo spectanda.

Duo sunt in hoc calculo spectanda, ignis, & carbo: neque enim hæ naturæ miscentur. Candidum Eucharistiæ velamen divinam & humanam naturam tegit: utrique ignis conjunctus est, amor ardentissimus. Id Joannes Domini oculus edisserens: *Cùm dilexisset suos*, inquit, *usque in finem dilexit eos*, sive in finem amoris, interprete Chrysostomo. Cælestis sponsa gratulatur sibi, & ait: *Botrus Cypri dilectus meus mihi*. Agathius Hebraicè & Græcè doctus hæc verba substituit. Racemus camphoræ dilectus meus mihi. Camphora genus est arboris

Joan. cap. 13. vers. 1.

Cant. cap. 1. vers. 14.

A aromaticæ, quæ vites æmulatur, fértque botros non mulcùm uvis absimiles. Et quod admirandum, hic camphoræ partus, hic talis botrus, si ignem conceperit, ei ardet pertinaciâ, ut in aquam missus, non tantùm non extinguatur, sed incendium suum sic nutriat, ac si mero natet oleo.

Eu Christum Dominum, ipsissimum Camphoræ botrum in ipsis aquis vivacissimè ardentem. Quacunque divinissimum hoc mysterium spectemus, meros meros amores cernimus: amoris ignes hîc spirare, sive tempus, sive locum, sive donum hoc, sive eum qui donavit, cogitemus. Paulus hoc è cælo arcanum commendaturus: *Ego enim accepi à Domino*, inquit, *quod & tradidi vobis: quoniam Dominus IESVS, in quâ nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit & dixit. Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem*. Si placuit Christo mysterium tam tremendum, donum tam pretiosum omnibus pòst B sæculis commendare, an non convenientissimum fuisset, id die solenniori, quo in rupe Thaboris cum sole fulsit, vel quo redivivus ad vitam, vel quo glorioſus in cælum rediit? Cur convivium lætissimum die celebrat tam luctuoso? quocunque id die fecisset, amoris semper maximi fuisset. At verò id eâ nocte aggredi, quâ Iscariotes proditionem aperiebat, quâ Domino fel & acetum coquebatur, quâ crux & flagra parabantur, hoc amoris longè quàm maximi fuit. Eo nimirum vespere cælestem hunc cibum nobis tribuit, quo sævissimis hostibus tradebatur ad flagella, ad spinas, ad clavos, ad probra infinita, ad mortem turpissimam. Obstupescendum. Cùm lupi jam dentes acuerent in agnum brevi lacerandum, agnus vitale pabulum subministrat lupis. Nam *qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. O amorum amor! ô flammas Deo dignas! ô incendium nullis aquis sopiendum! Verissimè, ô sponsa, botrus camphoræ dilectus tuus tibi, qui in aquis tot dolorum, tot injuriarum, tam C acerbæ mortis vivacissimè ardebat. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruerunt illam.* Hæc caussa Paulo dicendi: *Charitas Christi urget nos*. Non solùm excitat, non allicit solùm, sed pectus velut calculus ignitus adurit & penetrat.

Joan. cap. 13. vers. 1.

Cant. cap. 1. vers. 13.

Cant. cap. 8. vers. 7.

2. Cor. cap. 5. vers. 14.

Plenus admirationis David: *Panem Angelorum manducavit homo*, ait, *cibaria misit eis in abundantia*. Quem defectum querimur, cùm sic abundemus? Quomodo has dapes nauseamus, cùm Panis sit Angelorum? Incredibilis prorsus amor Davidis fuerit in Jonatham, cujus filio Miphiboſetho adolescenti claudo benevolentissimè pollicitus David: *Restituam tibi omnes agros Saul, & tu comedes panem in mensâ meâ semper. Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?* Ingens hic affectus regis in hominem membris pæne omnibus captum: sed major fuit Christi in nos debiles ac mancos. Heu canes mortui sumus, & tamen regiæ mensæ admovemur, quotiescunque ipsi vo- D lumus; ignitum calculum ab Angelo accipimus ad nostrum libitum.

Psal. 77. vers. 25.

Psal. 40. vers. 10.

2. Reg. cap. 9. vers. 7. 8.

§. IV.

SEd tertium caput hîc considerandum est, forceps, à quâ calculus ignitus ab Angelo delatus. Ignis imperio plenus, majestatem suam omnibus vult esse terrori, nec tangi se patitur, manibus non velatis. Hinc & Angelus forcipe utitur deferendo calculo, quem è prunis excerpserat. Quo sanè docemur, quantâ hîc reverentiâ opus, cùm Eucharistia ignitus iste calculus vel sumendus, vel etiam adorandus proponitur. Columen ac decus Ecclesiæ aurei oris, Ecclesiastes Chrysostomus, Angelos ad hoc sacrificium venerabundos adhistere affirmans: *Non cogitas*, inquit, *ipsum hic invisibiliter adesse Dominum, qui unuscujusque motum metitur, & conscientiam intuetur? Non cogitas, quòd Angeli huic stupendæ adsistunt mensæ, cùmque reverentiâ hanc circumvallant?* Ubi enim Christus

mihi p.1215. Et tom. 2. in 2.14. Matth. hom. 50 fine. Cæsar. hom. 30.

Christus est, ibi Angeli sunt, ibi cælum, ibi lux hæc sola- A ri luce fulgentior.

Cæsarius Arelatensis Antistes: *Quemadmodum viator, ait, è pellucido, illimi, ac planè crystallino rivulo non bibet, nisi se priùs ad illum inclinet, ita fons omnis gratiæ labra non humectabit nisi viatoris sese ad hunc fontem inclinantis.*

Florimidus Remiid. l. 6. de rebus hareses. 5. nu. 3. Subinde sæpe communicavit, quod & aliis semper fecit.

Henricus VIII. Rex Angliæ post vitam non sine flagitiis exactam, in fatali tamen lecto erga divinam Eucharistiam reverentissimum se præstitit. Nam cùm rem divinam fieri jussisset, sub eâ Domini corpus in viaticum sumpturus è sellâ surrexit, ut genibus humi defixis hoc mysterium adoraret. Hîc adstantium unus suggessit, posse regiam majestatem valetudine præsertim tam imbecilli sedentem corpore divino refici. Hîc rex grandi spiritu. Si me penitus, inquit, in terram abjicerem, aut infra terram, ne sic quidem huic regum Regi satis exhiberem honoris, qui omnia mihi dedit, repeturus omnia. Ita Catholico instructus viatico migravit è vitâ.

Cur corpus Christi sit adorandum.

Præclarè dixit Athanasius: Corpus hoc propterea B Dei, annuntiatum per Angelos, formatum à Spiritu sancto. Quantum obsecro Magnatum vel solùm vestimentis reverentiæ habetur? quinam sunt ii domini, quorum vestibus tantum honoris defertur? Homines. Quid sericæ illorum vestes sunt? Vermium textura. Sed nunquid hîc Christi pallium, aut tunica, aut linteum, quo in cenâ præcinctus proponitur, spectandum? An non ipsissimum hîc Christi corpus, quod pro nobis tra-

Chrys. to. 5. hom. 60. ad pp. Antioch.

ditum, flagellatum, in crucem elatum? Chrysostomus plurimorum piam curiositatem retundens: *Quot nunc dicunt, ait, vellem ipsius formam aspicere, figuram, vestimenta, calceamenta. Ecce eum vides, ipsum tangis, ipsum manducas. Et tu quidem vestimenta cupis videre: ipse verò tibi concedit non tantùm videre, verùm & manducare, & tangere, & intra te sumere. Igitur accedat nemo cum nauseâ, nemo resolutus, omnes accensi, omnes ferventes & excitati.*

Curtius l. 8. hist. cap. 9. fin.

Persæ regis sui sellam tam eximio cultu venerantur, ut in eâ quemquam alium sedere capitale sit. Hinc illud Alexandri regium dictum. Sedebat Alexander, & admoto igne refovebat artus. Fortè gregarius miles ægrè incedens & frigore pæne enectus, ut qui vix arma & seipsum sustentaret, ad castra tamen pervenit. Eo viso rex è sellâ suâ quamprimùm exilivit, torpentémque militem, & vix compotem mentis, demptis armis in suâ sede jussit considere. Ille diu nec ubi requiesceret, nec à quo esset exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut regiam sedem, regémque vidit, territus surrexit. Quem intuens Alexander: Ecquid intelligis miles, inquit, quantò meliore sorte quàm Persæ, sub rege vivatis? Illis enim in sellâ regis consedisse, capitale foret, tibi saluti fuit.

Sed quantò nos, ô superi! meliore conditione sumus quàm miles iste, quantò sub Rege vivimus benigniore? Non sellam tantùm regiam occupamus; ipsius Regis D gremio amantissimè fovemur. Rex nobis seipsum donat; Rex nobis est omnia. *Heu mihi,*

Chrysost. hom. 60. ad pp. Antioch.

succlamat Chrysostomus, *quot ad salutem nobis sunt viæ? Nobis corpus suum communicavit, nos corpus suum effecit, & horum nos mihil à malis avertit. Quænam igitur erit nobis excusatio, cùm talibus pasti talia peccemus; cùm lupi facti Agnum comedentes, cùm tanquam oves refecti more leonum diripiamus?* Hoc non est calculum ignitum forcipe, sed nudâ & irreverenti manu diripere.

Iis qui sordidâ & minimè nuptiali veste hanc cenam accedunt, decentissimè, Cypriani sensu, ad collum appenderetur molare saxum, ut sic in altum pelagus antè abriperentur, quàm illotâ conscientiâ ignem tangerent tam purum.

De noxis præteritis

Neque verò satis est, de noxis præteritis dolere, nisi firmissimum animi decretum fiat, futuras cavere. Baali simul & Christo, Pudicitiæ ac Veneri eâdem arâ litare non possumus: ignes nimis diversi, diversa nimiùm sunt sacrificia; aut hæc aut illa ejuremus necesse est. Rex Ozias thuribulum & prunas tractare voluit ausu temerario, sed ab offenso Numine in præmium retulit lepram. Non tangat hunc panem nisi purus à noxis. Nam *quicunque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini.*

dolere, & futuras cavere communicaturo necessarium.

1. Cor. c. 11. vers. 27.

Chrysost. tom. 2. in c. 6. Ioannis hom. 45. fine, pag. 186.

Insignissimè hîc Chrysostomus hortatur, &: *Qui hujus, inquit, sanguinis sunt participes, cum Angelis & Archangelis, & superis Virtutibus commorantur: ipsam regiam Christi stolam induti, spiritalibus armis muniti. Sed nihil dixi, imò ipsum induti sunt regem. Sed sicut magnum est & admirabile, ita si purè accesseris, ad salutem accessisti; sin pravâ conscientiâ, ad pœnam & supplicium.* Qui enim manducat & bibit in- *1. Cor. c. 11.* dignè, judicium sibi manducat & bibit. *Nam si qui regiam purpuram coinquinant, haud secùs, quàm qui scindunt, puniuntur: quid mirum si, qui immundâ conscientiâ Christi corpus accipiunt, idem supplicium subeant, quod, qui eum clavis cruci affixerunt? Vide quàm formidandam pœnam his minetur Paulus. Irritam quis faciens legem Mosi, sine ullâ miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est? Consideremus igitur rem nostram, cùm tantis fruamur bonis, & cùm turpe aliquod animum subit, cùm irâ vel re, vel verbis rapimur, quid mereamur, quem spiritum acceperimus, nobiscum reputemus, & irrationabiles nostros cohibeamus affectus. Hæc cogitatio nostra sit: Quousque rebus præsentibus incumbemus? Quousque nullam saluti nostræ curam adhibebimus? Intelligamus, quot in nos beneficia contulit Christus.*

vers. 29.

§. V.

HEbræa anus Noëmi suasura nurui Ruthæ, ut ad Boozi pedes se applicaret: *Lavare, inquit, & ungere, & induere cultioribus vestimentis.*

Ruth cap. 3. vers. 3.

Nunquid ad Christi pedes nos abjicimur ut servi? C Ad cenam vocamur, ut convivæ charissimi. Ruthæ dictum est affabili liberalitate: *Si sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas, de quibus & pueri bibunt.* Invitat & Christus non ad messorum pultes, aut ad refrigerans in messe acetum, sed ad delicias Angelorum, ad corpus & sanguinem suum sumendum, quibus nimirum familia cælestis pascitur. Huc propera, si esurieris; huc, si sitieris, festina. Est qui sitim non dissimulet, & dicat: O Domine, immensùm ego sitio, sed aurum, sed voluptates, sed honores.

Ibid. cap. 2. vers. 9.

Tu verò ad sarcinulas vade, ad Dominicum cibum potúmque propera, & honores hîc, & voluptates, & auri conditorem, & omnia hîc reperies; modò vas adferas vacuum & purum.

Sed eidem Ruthæ dicitur: *Quando hora vescendi fuerit, veni huc, & comede panem.* Uti horam prandii & cenæ attendimus, sic dies Communionis sacræ observemus. Cui non gelu triplex circa pectus est, ita seipsum sæpius D alloquatur: En iterum Dominicus, en iterum festus dies est: vocaris, tempus prandii, hora cenæ te monet, vocaris: Vade, & comede panem. Non negligamus has horas, ô Christiani, horas saluti faventissimas. Quisque jam caveat, ne morituro sibi dicatur, quod Plinius II. avunculo otiosè ambulanti dixit: *Potcras has horas non perdere.* Nos ipsi nunc nobis occinamus: En horam cenæ, en Dominicum, en festum diem; potes hunc sine sacræ synaxeos cibo transmittere? Ergo ne perde hunc diem, hanc optatissimam horam; veni & comede panem. Præscripto tempore matutino colligendum fuit manna, aut à sole liquefiebat. Colligamus cæleste manna, dum licet. Fugit hora, & sol æternitatis jam premit.

Ibid. v. 14.

Tertiò dictum est Ruthæ: *Et intinge buccellam tuam in aceto.* Cælestis hic panis ita sumendus est, ut ei aliquid addatur illius aceti, quod Christo porrectum in cruce. Acetum cibo condimentum, comedenti refrigeratio

Ibidem.

est; hinc illud messoribus olim usitatum. Panis cælestis nunquam accipiendus, quin aliqua de Christi cruciatibus meditatio addatur. Christus Dominus in suprema cenâ id se velle, testatus expressissimè: *Quotiescumque, ait, hæc feceritis, in mei memoriam facietis.* Agnus olim comedendus erat *cum lactucis agrestibus.* Amaror Dominicæ mortis in hoc epulo suavissimo gustandus.

Exod. c. 12. vers. 8.

Hæc omnia eò dicta, ut calculum illum ignitum, sanctissimam Eucharistiam excipiamus forcipe, hoc est, reverentiâ quantâ possumus maximâ. Hoc faciunt Angeli, quantò magis homines vermiculi? Væ homini, qui manibus profanis & impuris tam grande contrectat mysterium. Variis ad hoc miraculis erudimur. Unum è millibus idque testatissimæ fidei huc sisto.

Anno millesimo quadringentesimo trigesimo tertio Philippus Burgundiæ Dux sacrosanctam Hostiam Divionensi sacello misit, quam ab Eugenio IV. summo Pontifice impetravit, atque ejus rei litteras testes in hunc sensum accepit: Dono mittimus Hostiam à Judæo pluribus locis gladio confossam, & multo sanguine conspersam, in sacrario nostro hactenus reconditam. Hoc autem volumus, jubemus, ut eam in templo, alióve celebri loco, honore illo ac reverentiâ reponas futuris pòst sæculis venerandam prout majestas tanti Sacramenti desiderat.

Duo hîc miranda, primum est: Illud hominis flagitium. Judæus Hostiam sacram toties repetito vulnere, támque confuso appetiit, ut certus iniri numerus non possit, distinctè plures quindecim majoribus ictibus cernuntur. Alterum: Extat Divione epistola Regis Galliarum Ludovici XI. data Blesis die 21. Aprilis ad Decanum & Clericos sacri Divionensis sacelli. Hoc scripto Rex testatur, se gravissimo morbo laborantem, sanitati ex integro restitutum, quamprimùm Divionensem Hostiam animo veneratus, Eucharistiam sumpsisset. In ejus rei fidem, & gratam beneficii memoriam, mittere se illam ipsam auream coronam, quam Rhemis in solenni inauguratione accepisset, sanctissimæ Hostiæ offerendam. Oblata est, hodiéque annuâ & publicâ supplicatione illa ipsa regis corona sanctissimum Sacramentum inumbrans visitur.

Iacobus Gualterius in tabulis suis chronographicis, mihi p. 719.

In oculis est hic ipse Dominus, *Ignis verè ardens & consumens*; suam quisque coronam, & quidquid inter charisma habet, huc submittat, addat insuper & animam suam, præcipuè voluntatem flecti recusantem. Christus Dominus amantissimè nobis pro nobis dat corpus, dat sanguinem, dat animam, dat & divinitatem. Jus priscæ legis fuerat: dentem pro dente, oculum pro oculo, &c. Hoc jure Christus exigat corpus pro corpore, sanguinem pro sanguine, animam pro animâ: quid porrò dabimus pro divinitate? Hîc nihil nec proprii, nec alieni suppetit.

Thales è priscis sapientibus, Mandraytum Prienensem nova quædam & subtilia de cælo, de sole, ac sideribus docuit. Hic doctori suo quantum vellet pecuniæ obtulit. At verò Thales: Non aliud, inquit, peto præmium, quàm ut Thaletem non celes auctorem, cùm horum injicietur mentio. Christus Dominus, si liceat ima summis conferre, pro cælesti hoc dono, pro corpore & sanguine suo, pro animâ & divinitate, non aliud quàm sui memoriam petiit: *Quotiescunque hæc feceritis, in mei memoriam facite.*

Deus invenit quâ ratione Deus fieret homo, & quâ ratione Deus-homo fieret cibus homini.

Duo quædam Sapientia æterna invenit, quæ non dico hominum nullus, sed nec ullus Angelorum, non tantùm non invenire, sed nec inventa satis intelligere potest. Invenit Deus, quâ ratione Deus fieret homo: sed & hoc invenit, quâ ratione Deus-homo fieret cibus homini. Inventio utraque prô nimium obstupescenda! *Quis audivit unquam tale, aut quis vidit huic simile?* proclamat Isaias. Quibus igitur obsequiis hanc inventionem remunerabimur? Si animo grato fateamur hoc ipsum: *Deus invenit, Deus est auctor.* Illud interim caveamus, ne admirandum hoc inventum, ne divinum hunc cibum, nudis, ut dixi, aut impuris manibus tangamus.

Isaiæ c. 66. vers. 8.

§. VI.

Alte vociferatur Paulus: *Probet autem seipsum homo, & sic de Pane illo edat.* Præparatione hîc opus est, eáque accuratâ. Hebræus Rex David ædificaturus templum: *Opus grande est, inquit, neque enim homini præparatur habitatio, sed Deo. Ego autem totis viribus meis præparavi impensas domûs Dei mei.* Quid obsecro impensarum huc contulit? Summatim dixero. Præter ferri ac cedrorum, præter & gemmarum immensam, incredibilem copiam, auro præsenti dedit 274551666. hoc est, duo millia sepringentos quadraginta quinque milliones Hispanicorum ducatorum, insuper unum & quinquaginta millia sexcentos sexaginta sex ejusdem monetæ. Idque è divinis litteris constat. Verè aurea & prorsus gemmea fuit Davidis præparatio ad templum struendum. At nihilominus hoc optimi regis affectui exiguum erat: *Totis, ait, viribus meis præparavi impensas.* Censebat enim eum Dominum, cui domus ædificanda, his omnibus longè dignissimum. Quibus ergo viribus, quibus studiis præparanda domus illa, quæ non Arcam, sed ipsum Arcæ Dominum est receptura? *Probet* igitur *seipsum homo.*

Gratia per hoc Sacramentum largienda respondet præparationi: ubi major & exactior præparatio, ibi amplior gratia. Non aliter quàm sicut is è fonte publico plus aufert aquæ, qui vas adfert capacius. Ita hîc omnino. Quisquis enim plus stipis expendit, plus charitatis & humilitatis hîc exerit, plus gratiæ recipit, non tantùm ex opere operato, ut Theologi loquuntur, sed etiam ex opere operantis. Cera mollior faciliùs signum recipit, aridius lignum citiùs ignem concipit, animus ad hunc cibum præparatior, plus gratiæ accipit. De Agno Paschatis lex prisca præcepit: *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aquâ, sed assum tantùm igni. In Eucharistiâ,* inquit Gregorius, *crudum agnum edunt, qui Dei præsentiam non satis expendunt.* Probet igitur seipsum homo.

Et quantæ, obsecro, in rebus sæpe vilissimis præparationes fiunt? Narrat Plutarchus, inter Sybaritas moris fuisse, ut eorum feminæ toto antè anno ad sacrificium aut convivium invitarentur, quò eis liceret, per id temporis spatium, vestem & omnem muliebrem mundum exactiùs parare, itáque ornatiores seu sacra, seu cenam adirent. Difficile hoc foret creditu, sed sacræ paginæ confirmant. Reges Persarum nullam admittebant feminam, nisi priùs per annum excultam. Hinc virgines Assuero regi sistendæ *sex mensibus oleo ungebantur myrtino, & aliis sex, quibusdam pigmentis & aromatibus utebantur.* Hæc humanis fiebant oculis; quid fieri par erit divinis? Et nónne Hebræos adolescentes Nabuchodonosori repræsentandos elegerunt eos, *in quibus nulla esset macula, decoros formâ, & eruditos omni sapientiâ, cautos scientiâ, & doctos disciplinâ, & qui possent stare in palatio regis?* Et nos repræsentandi Christo nil præmittamus studii? Absint saltem maculæ, quas animus sciens volens retinet. Adsit sapientia, quâ profanum cibum ab hoc cælesti distinguere sciamus. Et quia hîc nutrimur, ut convivium cæleste semper accumbamus, discendum est idioma cæli, gratiarum actio. Usitatissima cælo lingua est, assiduam habere gratiam. *Probet* igitur *seipsum homo, & sic de pane illo edat.*

Pericles Philosophus, ut Ammianus memorat, cùm longè cultior, quàm aliàs soleret, ad nuptias veniret, interrogatus est, quid hoc faceret contra morem, tam nitidâ veste? In gratiam sponsi, respondit, ut pulcher ad pulchrum veniam. Si quæratur è Christiano, quid noxas tam sollicitus expungat, in egentes stipem conferat, jejunia ineat, precationes fundat; optimè respondebit, Ut pulcher ad pulchrum veniam: ipsa pulchritudo Christus est, nec impuros aut fœdos amare potest.

Lupus

Lupus, ut fertur, cùm sævâ urgetur fame, nec tamen vivam reperit, quam optat, prædam, terram vorat: nihilominus si paullò pòst carnes acquirat, terram revomit, & cibo locum facit delicatiori. Qui totos dies, hebdomades totas rem terræ tractat, & negotiis invigilat, vix fieri potest, ut non aliquid terræ glutiat; sed terram necesse est revomat, cùm Agnus in cibum datur. Animus à fallacissimis mundi nugis, imò etiam ab honestis alioqui negotiis abstrahendus est. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat.

§. VII.

Suidas mihi pag. 418.

IVstinianus Imperator, quod Suidas testatur, in palatio suo non sine regio sumptu aureum triclinium condidit. Si ullus uspiam triclinio tam nobili ac pretioso dignus est, hic certè cælestis cibus eo dignissimus est. Ubi autem plus casti amoris, plus veri auri est. Quisquis è Christianis hunc panem recipit, fit vivum Christi ferculum: quod si aureum & gemmis distinctum non sit, saltem non ferreum, non plumbeum, sed argenteum sit. Cor hominis plumbeum est, quod rebus perituris miserè affixum; cor ferreum est, quod prioris vitæ vitiis induruit; cor argenteum est, quod puræ in omnibus sinceræque intentionis est.

Diversissimus est animantium cibus, aëre pascitur chamæleon, igne salamandra, veneno aranea, larido felis, carduo asinus, furfure porcus, muribus milvus, fœno taurus, avenâ equus, melle ursus, ovibus lupus, mari falso cetus, serpens terrâ, castor & lutra lignis; sic & animantia cetera diverso gaudent pabulo, omnia tamen buccellam mortis plurimùm horrent, quam sæpe primo deprehendunt morsu. Hominis cibus est agnellus tenerrimus in cruce assatus; ne autem sub hoc tam delicato pastu buccella Judæ, mortisve bolus delitescat, *probet seipsum homo, & sic de pane illo edat.*

Apud Longobardos veteres moris fuit, ut regis filius non priùs paternam mensam accumberet, quàm in bello alteri regi serviisset: Optima ad divinam Christi mensam præparatio est, virtutem suam militiæ probâsse. Neque enim nescire possumus hominis vitam esse militiam, in quâ pulcherrimum victoriæ genus est vincere seipsum. Ad hoc sese animet, qui hoc convivium frequentat, dicátque sibi ipsi: Hodie summi Regis conviva es, & ut spero, post octiduum, aut post dies quatuordecim vel mensem idem hoc convivium inibis, interea temporis ærumnæ ac tentationes diversæ te incusabunt, sed videamus quem interea te militem geras, quomodo ærumnas sis toleraturus, tentationes superaturus, quò dignior huc venias conviva. Proba igitur teipsum, & sic de pane illo ede.

Iob 7. v. 1.

Sed objicis: Quis tandem dignus hoc convivio? Promptissimè respondemus: Mortalium nemo, si quidem convivii spectemus dignitatem. Neque nos hîc Leuthericum Senonensem Archiepiscopum imitamur. Oderat quosdam hic Antistes, eósque in ipsâ Communione sacrosanctâ terruerat hoc modo. Recepti olim moris fuerat, dum corpus Dominicum porrigeretur, dicere: Corpus Domini nostri JESV Christi sit tibi salus animæ & corporis. Leuthericus autem, omissâ hac loquendi formulâ, eos, quos territos volebat, sic alloquebatur: *Si dignus es, accipe.* Ob hoc à Roberto Rege Galliarum epistolâ severiore non immeritò reprehensus est. Quis enim tam terræ conscientiæ, aut tam robustæ inverecundiæ, ut dicere ausit: *Dignus sum; accipio.* Igitur conviva huc accessurus, hoc unum duntaxat unicè caveat, ne os vinum ardens aut allium oboleat. Hoc ajo: Modò nullus ad priores noxas affectus in animo resideat. Sunt enim qui ore satis aperto vulnera conscientiæ detegant, nec eorum quidquam, quæ memoria vel scheda suggerit, subticeant, nihilominus latentissimas aluut cogitationes, quibus prioris vitæ sordes non penitus displiceant, latet etiamnum ad eas affectus: commissa piacula exponere volunt, ea deinceps penitus cavere non statuunt, aut certè non firmiter statuunt. Hoc, ajunt intra se, & istud penitus cavere, has delicias meas omnino deserere non est animus, nec possum. Faciamus interim quod lex & tempus exigit. En os impurum, quod ardentis vini aut fœtor allii contaminat. Hîc quantis possum viribus vociferor: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.* Sincerissimè statuat ea omnia & singula, quibus Deum graviùs læsit, totâ mente, omnique curâ cavere.

Seu Leuthericus. Baronius tom. 11. ad annũ 1004. num. 3.

Vinũ sublimatum.

Huc sanè plurimùm facit crebrior Communio, & animosior sui abnegatio. Primum optima plerumque præparatio est. Multa pejùs facimus, quia rariùs facimus. Multi malè orant, quia rarissimè orant: multi in iis, in quibus maximè deberent, vincere se nequeunt, quia nimis rarò se vincunt. Ita prorsus multi se malè præparant ad synaxin, quia nimis infrequenter convivium hoc celebrant.

1. Præparationis optimę caput: Crebrior communio.

Ecclesiastes ille longè religiosissimus hanc tradens præceptionem, Quisquis, ait, securè accedere cupit, non multùm curet quid sentiat, sed quid velit & intendat. Affectum & voluntatem suam ad Deum ex toto corde convertat, omnibus illis quæ Deo displicent, cum humili voluntatis suæ in Dei voluntatem resignatione valefaciat ex ipso fundo. Sanè qui ejusmodi est, nunquam Dominici corporis sacramentum accipit, quin singularem & magnam reportet gratiam, & quò sæpius accedit, eò plus inde gratiæ adipiscitur. Addit dignum observatu: Imò posset hic, ait, tantâ semel cum devotione ac desiderio, talique intentione accedere, ut si ad infimum Angelorum ordinem prædestinatus foret, ad secundum, imò etiam ad octavum vel nonum chorum proveheretur. Unde si duo æquè perfecti, æquè sancti, in omni vitâ sint, quorum tamen alter frequentiùs altero sacramentum Dominici corporis dignè percipiat, ob hoc ipsum velut fulgentissimus sol præ illo altero perenniter fulgebit, singularique & admirabili unione Deo copulabitur.

Ioan. Taulerus in sacris Institut. cap. 38. mihi p. 73. & seq.

§. VIII.

ALterum præparationis optimæ caput est, generosior sui abnegatio. Cùm Rex Syriæ Benadadus Samariam premeret obsidione arctissimâ, ingens in urbe fames eò grassabatur, ut quarta pars cabi, seu quadrans stercoris columbini quinque argenteis, seu, duobus florenis & decem baciis; caput asini argenteis octoginta, seu, quadraginta duobus florenis & decem baciis venderetur. Cúmque Hebræus Rex Joram obiret mœnia, mulier ad eum succlamans: *Salva me*, inquit, *Domine mi Rex.* Cui Rex, *Salvet te Dominus*, inquit, ego non possum. *Quid* enim *vis?* Hîc mulier caussam suam exponens: Inter me, inquit, & vicinam meam ita convenit, ut suum utraque det filium coquendum & epulandum. Ego filium meum fide optimâ dedi, coximus illum & comedimus. At illa nunc filium suum abscondit, & frangit fidem.

2. Generosior sui abnegatio. *4. Reg. c. 6. vers. 25. & seqq.*

Non absimili modo injuriarum nos agit cælestis Pater, qui omnes cælestis epuli convivas inclamat: En ego dedi filium meum, & comedistis illum; da & tu, ô homo, & tu, & tu quoque filium tuum, date vos omnes & singuli filios vestros. Vos verò malâ fide absconditis illos. Hæc æterni Patris in nos querela est.

Quisnam, obsecro, hic filius noster? Aspicite, digitum intendo. Suus cuique filius est, quidquid illi charissimum est. Explico. Est, qui unicè delectetur auro: hominis istius filius aurum est. Est, qui formosum hominem plus æquo amet, & depereat: est, qui epularum lautitiis & vino; est, qui titulis & honore plurimùm afficiatur: sunt, qui picturâ, alii qui Musicâ præcipuè oblectentur: illi pictorum miracula, huic Musicam tolle, & ambobus

Suus cuique filius est, quidquid illi charissimum est;

ambobus sustulisti filium. Sunt qui chartarum lusu, sunt qui equis & amplo famulitio, sunt qui venatione & canibus insanè gaudeant: extendat quis paullulùm manum suam, & tangat hos homines: eripiat illi formosum hominem, huic suas epulas, jam utrique suum eripuit filium; subtrahat illi honorem, isti lusum, huic venationem, gravius dolebunt, quàm si mortuos lugerent filios. Nimis acerbum est illis hæc talia Dei causâ deserere: sic abscondunt filios suos. Filium suum liberalissimè dedit Deus, & non abscondit illum: *Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret*; daret autem eâ lege, ne quisquam nostrûm negaret suum. Hîc Abrahami simus, & Isaacum animosâ dexterâ mactemus. Deo. Clamat Dominus: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Christus relinquere omnia suasit; renuntiare omnibus jussit. Ita saltem parati simus, id, quod charissimum est, offerre Deo. Hîc clamat Paulus: *Probet autem seipsum homo.* Profectò, nemo melius seipsum probaverit, num amet Deum, quàm si exploret, paratusne sit rem etiam charissimam Dei causâ deserere; præcipuè si illud, quod tam charum est, simul etiam sit noxium. Hîc omni modo laborandum, ne quis filium suum malignè abscondat. Vide, mi Christiane, hoc aut hoc aut istud tibi vitium inhæret, amor ille lascivus & improbus velut filius animo tuo agglutinatus est: hîc vir esto, & jugula hunc filium tuum, ut tibi Deus per Eucharistiam det suum.

Ioan. cap. 3. vers. 16.

Deo non negandus.

Luc. cap. 14. vers. 33.

ACTIONES COMMVNIONIS SACRÆ.

1. Actio communionis sacræ.

1. Ante omnia requiritur hîc bona & sincera *intentio*. Sunt, qui panem Angelorum crebrò percipiant, nihilominus peccatis immersi vivant, nec vitam impuram corrigere, sed eam hoc velamine tegere conentur. Hi se non probant, nec corpus Domini dijudicant. Apage hos Judæ fratres ab hac mensâ. Nec etiam bona intentio est, convivium hoc frequentare ob majorem in rebus caducis prosperitatem, vel ob suaviores affectus & dulces animi sensus, vel ob solam consuetudinem, vel ne ceteris negligentior habearis, vel quia hoc imperatur. Hæc talia pravæ intentionis sunt. Optima hîc est intentio, *intimè conjungi Christo.*

Secunda.

2. Veræ in sacram Communionem devotionis est, apud animum suum discernere, octavo quoque die, minimùm semel singulis mensibus hanc mensam accumbere. Ultra mensem differre, animi semet negligentis & frigidi signum est. Omnibus autem æqualem hîc legem figere difficile est. Quapropter hac in re Confessarii judicio standum, qui ordinis, statûs, ætatis habitâ ratione non difficulter judicabit, quid optimum factu. Augustinus hac in re suasor optimus: *Omnibus*, inquit, *Dominicis diebus communicandum suadeo & hortor.* Semel iterumque (non tamen sæpius) intra hebdomadem ab homine profano cæleste hoc convivium iniri potest, si festi dies invitent.

Augustin. to. 3. l. de dogmatibus Eccles. l. 3. Alii tamen auctori hic liber tribuitur.

Tertia.

3. Sacerdotibus ea vitæ ratio instituenda, ut quotidie possint rem divinam peragere. Rarius sacris operari, aut pejoris vitæ aut culpandæ negligentiæ plerumque indicium, rarissimè sanctitatis signum est. Patresfamilias, & quibus herilis potestas est, famulos suos ceteròsque domesticos cùm verbis tum exemplo urgeant ad piam sæpius communicandi consuetudinem, ut saltem quot mensibus id fiat. Possunt etiam in familiam eâ lege admittere, ut singulis mensibus sacrosancta mysteria percipiant, si quidem velint domesticum morem non negligere. Sciendum namque dominis est, tantò servos fideliores futuros sibi, quantò fideliores fuerint Deo.

Quarta.

4. Veræ in Communionem sacram devotionis est, quotidie spirituali ritu Angelorum panem accipere. Animo desidera cælesti hoc pane refici, & jam refectus es. Hîc solatium grande suggerens Taulerus: *Spiritualiter potest quis*, inquit, *ubicunque sit, sanus & infirmus, vel millenis vicibus in die aut sæpius etiam, tantâ cum fiducia ac devotione, tam sitienti animo ipsum suscipere, ut præ cunctis hominibus divinâ gratiâ copiosius ditetur.*

Tauler. in sacris instit. cap. 38.

Quinta.

5. Sacræ Communioni verè devotus intra hebdomadem seipsum sic alloquitur: Ante biduum aut triduum Christum hospitem suscepisti, & jam iterum tam incautus, tam petulans, tam effusus, tam lascivus es? Hi mores huic hospiti probari non possunt. Vel de futuro agens: Post biduum, ait ipse sibi, aut triduum Christum regem in domum tuam introduces, nec aliter te præparas? Proba teipsum & præpara, ne sumpturus pharmacum, reperias venenum; ne comesturus escam vitæ, glutias bolum mortis. Cave de te dixerit Aggæus: *Comedistis & non estis satiati; bibistis & non estis inebriati. Cave ne mercedem quam congregas, in sæculum mittas pertusum.*

Aggæus vers. 6.

Sexta.

6. Sacræ Communioni verè devotus in ipso ad aram accessu quàm fieri potest compositissimus est, vestè ad munditiem & honestatem factâ, oculis modestè dejectis, manibus decorè junctis, genibus reverenter submissis, cogitationibus ad pietatem collectis, linguâ & ore quieto, corde solo loquente. Hoc si non observant, qui ornatu insolentiore nimiùm compti velut ad choreas, aut profanissimum convivium accedunt; qui oculis emissitiis, manibus ac moribus incompositis, cogitationibus vagis ad magnam hanc cenam irruunt, nec cogitant, se in sui judicis conspectu stare.

Septima.

7. Circa summum hoc mysterium fides sæpius exercenda, ita quidem ut convivium hoc aditurus dicat animo: Credo hîc sub candido orbiculo, imò sub miculâ minimâ veritissimè corpus & sanguinem, animum & divinitatem Christi esse abditam. Non hîc sensus, neque argutatrix ratio audienda, sed fides. Hoc fidei mysterium est. Hoc Isaias vociferatur: *Si non crediderit, non permanebitis.* Crede, crede, & intelliges. Nec enim stans in terrâ, manu continges cælum; nec pelagus immensum transfundes in scrobiculum; nec palpitantes oculos in flagrantissimum defiges solem. Crede veritati apertissimè affirmanti: * *Hoc est corpus meum.* Et: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vitâ.*

*Isaiæ 7. vers. 9. * Matth. 26. vers. 26. Marci 14. Luc. 22. Ioannis 6. vers. 52. Octavo*

8. Quisquis hîc conviva non ingratus esse cogitat, sine Humilitatis & Charitatis veste non accedat. Humilitas ubique necessaria, hîc maximè. Præclarissimè hîc monet Augustinus: *Qui foris tumescit, intus tabescit. Qui ante Deum se projicit, à Deo erigitur: qui adversus Deum se erigit, à Deo projicitur.* Die ergo cum Chananæa: Ita est, Domine, canis sum; micas desidero. Die cum Centurione: *Non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* Quantò humilior, tantò capacior, tantò plenior. Colles repellunt aquam, implentur valles. Nimirum altus est Deus; erigis te? recedit à te: humilias te? accedit ad te. Ante omnia hîc opus Humilitate, cui tamen Charitas jungenda. Tibi dictum puta: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo.* Alienatio & aversio à quocunque homine vel minima priùs tollenda, quàm mensa hæc accedenda. Vade ergo priùs reconciliari fratri tuo. Humilitas & Charitas hîc gratissimum te facient convivam.

Aug. tract. 26. in Ioan. post. Matth. 5. vers. 23.

Nona.

9. Cùm hospes Christus Dominus susceptus est, non mox è templo abeundum, non statim profanus labor resumendus, sed nec statim precationes linguâ recitandæ. Cor loquatur, lingua sileat. Tunc amantissima cum Christo instituenda colloquia, tunc opportunum est, defectus suos deplorare, miserias & ærumnas suas omnes novo hospiti exponere, auxilium ad agenda & perferenda omnia implorare. Tracta, mi Christiane, cum Domino tuo familiarissimè omnia negotia tua, velut cum amicorum tuorum optimo: præcipuè verò divinæ Voluntati te quàm plenissimè totum committe. Hîc ipsa te opportunitas monet. Quapropter dic animo: Duc me, ô Domine, quò ipse vis per læta & tristia: jumentum

mentum sum apud te; tu domûs istius sis Dominus: A tibi claves trado, tu impera.

Decima. 10. Ad hoc epulum digniùs frequentandum non tantùm lætales, sed etiam minores noxæ studiosissimè cavendæ. Quisque suam interroget conscientiam, & illa non muta defectus plurimos accusabit. Quales sunt in multis negligentia, in plurimis vana gloria, in omnibus pæne impatientia; arrogantia ob vires, formam, genus, scientiam, officium, &c. Auri fames nimia, nimiæ curæ in rebus fluxis, vigilans sui amor, molestiarum & crucis horror, odium & invidia, scieras non laudanda; in cibo, potu, somno, risu, colloquiis intemperantia, sensuum exteriorum libertas, libidinis licentia, actionum confusio: non silebit denique conscientia, se ratissimè inspici, vix unquam audiri, nullam sui curam haberi.

Hîc ii, obsecro, divinam iram metuant, qui convivium quidem cæleste non omnino negligunt, vitiorum tamen nihil corrigunt. Hîc ebrietati, hîc libidini, hîc vitio alteri, cui assuevit, pertinaciter inhæret: hodie Chri- B sto, eras iterum Baali ac diabolo sacrificat. Hîc Augustinus intorquens fulmen: *Habentem*, inquit, *voluntatem adhuc peccandi gravari magis dico Eucharistiæ perceptione quam purificari.* Probet igitur seipsum homo.

Aug. to. 10. l. de Eccles. dogmaticis loc. cit. supra, mihi p. 383.

CAPVT VIII.

Rosa Coroneola, seu, Spes.

§. I.

Spes est corona, quâ Deus humanæ voluntati imponit.

ROsæ, quæ Autumnalis vel Coroneola dicitur, *Spem* rectè conferimus. Spes sanè corona est, quam Deus humanæ voluntati imponit, ut ea in cunctis actionibus erecta & hilaris nulli succumbat oneri. Spes lynceos habet oculos, imò lynceis longè acutiores, cælum omne pervidet, velut vitrum pellucidissimum.

Spes ita depingitur: Certa expectatio æternæ salutis, nata è bonorum operum conscientiâ, & intimo gustu C seusuque paternæ prorsus benignitatis in Deo. Hinc illud regis Hebræi solatium: *Speret Israël in Domino, quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.* Domini amor Joannes: *Si cor nostrum*, inquit, *non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum.* Fides in intellectu, Spes sedem in voluntate habet. Fides intuetur etiam quod aversamur, inferos & alterius orbis supplicia: Spes eò solùm respicit, quò omnium vota eunt, ad Deum & ad beatitudinem, quam in dies expectat cum gaudio. Vox Apostoli est: *Spe gaudentes, in tribulationibus patientes.*

Psal. 129. vers. 7. *1. Joan. c. 3. v. 21.* Fiducia spes firma. *Rom. c. 12. vers. 12.*

Eleganter dixit Augustinus: *Spes est beatitudo vitæ mortalis.* Tolle spem, & nullum, dum vivimus, gustamus cælum. *Spes non confundit.* Et: *Beatus vir, qui sperat in Domino.* Chrysostomus lætanti animo dixit: *Quando Deus promittit, nulla promissionibus variatio adjungitur. Promissa Dei certiora sunt his quæ videntur, modò oculos Fidei habeamus.* Atqui hoc loco non de informi Spe loquimur. Al- D berto Magno *Spes sine merito, non est Spes, sed præsumptio.* Ideò hortatur regius vates: *Sacrificate sacrificium justitiæ, & sperate in Domino.* Qui sperat, & pravos mores non emendat, spem habet, sed qualis à Sapientiâ depingitur: *Spes impii tanquam lanugo, quæ à vento tollitur; tanquam spuma gracilis, quæ a procellâ dispergitur; & tanquam fumus, qui à vento diffusus est, & tanquam memoria hospitis unius diei pertransiens.* Qui metuit, ne quid sibi ad obtinendam beatitudinem desit, in Spem non delinquit. Spes & Dei gratiam, & hominis conatum spectat. Si cor nostrum non reprehenderit nos, Spem habemus. Nimirum suus cuique animus ex conscientiâ Spem præbet. Magnum Spei argumentum est, noxis omnibus viriliter sese opponere.

Rom. cap. 5. vers. 5. *Psal. 33. v. 9.* *Chrys. to. 1. hom. de habendâ curâ salutis proximi p. 475.* & seqq. *Albertus Magnus de virtutibus.* *Psal. 4. v. 6.* *Sap. cap. 5. vers. 15.*

B.V. Maria perfectam spē habuit.

Beatissima Virgo, quæ luculentam divinæ bonitatis notitiam, & summam misericordiæ divinæ experientiam habuit, & nunquam non purissimè vixit, quantam obsecro non solùm æternæ vitæ, sed & omnia, quæ rogaret, impetrandi Spem habuerit? nec nescire potuit se gratiâ plenam, & in gratiâ esse stabilitam. Hinc certa fuerat beatitudinis, quam Spe perfectâ expectabat. Ad hanc Virginem refert sanctus Antoninus ab Ecclesiastico dictum: *Ego Mater pulchræ dilectionis, timoris, agnitionis, & sanctæ Spei.* Nos quidem speramus, sed & simul trepidamus, *contemplantes ne quis desit gratiæ Dei.* Quod Paulus conceptis verbis urgens: *Cum metu*, inquit, *& tremore salutem vestram operamini.*

Eccli. c. 24. vers. 24. *Heb. cap. 12. vers. 15.* *Philip. c. 2. vers. 12.*

Virgo beatissima, quæ immensissimam Dei bonitatem penitissimè perspexit, Spem habuit excellentissimam, sed timore metúque liberam. Malè metuere non poterat, quæ de beatitudine secura erat.

Ab eâdem Virginis Spe ortum, quòd cum aliis feminis ad filii monumentum non ierit. Erat quidem Virgo in defunctos maximæ commiserationis, in filium summi amoris, cum ceteris tamen unctura non venit. Spes certa redivivi filii matrem domi continuit. Quid ungeret, quem vivum post horas non multas visura esset? Ita cruci adstitit, ad sepulchrum non rediit.

§. II.

In hac vitâ semper in infinitâ Dei misericordiâ sperâdum.

DVm nos in hac vitâ, velut in mari jactamur, speramus quidem ad beatitudinis portum inter procellas pervehendos. At subinde ingens emergit cetus, velut jam jam navigium mersurus. Hîc spes vigilet, hîc sese attollat cælo, dicátque sibi ipsa fidentissimè: Aderit Deus, & juvabit. Et quamvis conscientia nonnihil nos turber, clamétque: Non dignus es, ut juveris; tu tamen tuæ responde conscientiæ: Cum Dei justitiâ non contendam; sim dignus qui deserar, ego tamen usque & usque & usque in infinitâ Dei misericordiâ sperare non desinam, quam hominibus etiam perditissimis non subtrahit. Christi nitor non meis promeritis; in Christi sanguinem, velut in amoris flumen me præcipito. Hîc nemo periit, nisi qui servari noluit: Mors Domini Jesv me optimè sperare jubet. Et *etiamsi occiderit me, ego tamen in Domino sperabo.* Tametsi Deus mecum sic agat, ut desertus, rejectus, omni gratiâ excussus videar, ego tamen in Domino sperabo. *Si consistant adversum me castra, si exurgat adversum me prælium*, si totus in me unum ruat exercitus, ego tamen in Domino sperabo. Etsi proximus ire videar ergastulis inferorum, ego tamen in Domino sperabo. Hæc spes mea me non fallet; hæc denique in patriâ, quam anhelo, me sistet. Quidquid in re sit, spem mihi nullus eripiet. *In Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo. In te Domine speravi, non confundar in æternum.* Juvat spe vivere, juvat sic mori. *Quoniam tu Domine singulariter in Spe constituisti me.* Laboris est quidem expectare, sed dulcis est expectatio, quæ certam promittit beatitudinem.

Iob cap. 13. vers. 15. *Ps. 26. v. 3. & seq.* *Ps. 55. v. 12.* *Ps. 30. v. 1.* *Ps. 4. v. 10.*

Hoc Deo ingenium est. Solet is nonnunquam permittere, ut iis miseriarum fluctibus involvamur, unde Spes emergendi alluceat nulla: ubi sola mors & desperatio in oculis: si nihilominus homo Spem habeat positam in Domino Jesv, & illius sese sanctissimæ voluntati totum committat, indubiè tandem eluctabitur, & vel post mille naufragia enatabit salvus.

Manasses famosissimum scelus (scelestum dicere parum est) post tot annos inter flagitia exactos, Spe demum ac submissione & catenas rupit, & noxas delevit. Spes mulieris Chananææ imperterrita filiam cacodæmonis impetu subtraxit. Spes Magdalenæ liberalissimam noxarum omnium veniam impetravit. Ecclesiasticus proclamat. *Respicite filii nationes hominum, quia nullus speravit in Domino, & confusus est.* Verè bona Spes, quæ de vero bono ritè concepta est. Hanc qui habet, stringat, teneat, neque abire eam vel in ultimis sinat, & suas illi sorores, Fidem & Charitatem

Eccli. cap. 2. vers. 11.

jungat. Hæc vera Spes, dulcis, verax, felix eſt, quæque nec ſperantem fallit, neque confundit, ſed ad optimum provehit, animum interim ſperati boni anticipatione lætificat.

Spes vitæ æternę una omnium optima,

Non eſt major, non eſt pulchrior, non ſanctior ſpes quàm æternam ſperare vitam, modò ea non cæca ſit vel præceps. Sunt enim, qui ſemper malè agendo bonum ſperent, quo nihil eſt ſtultius. Qui vitam æternam ſperat, vitam, quam agit, corrigat: hac ad illam pergitur. Spes vitæ æternæ una omnium optima: & ſola Spes vera eſt, quæ & felicem facit, & jam facit. Eximiè, quod ſolet, Bernardus: *Vt quid enim*, inquit, *ſi hæc ſapimus, ut quid cunctamur abjicere omnino ſpes miſeras, vanas, inutiles, ſeductorias; & huic uni tam ſolidæ, tam perfectæ, tam beatæ Spei totâ devotione animi, toto fervore ſpiritûs inhærere?*

Bernard. in Pſal. 90. ſerm. 9. mihi pag. 537.

Mundus ſpe pleniſſimus eſt, ſed heu plerumque, quod Bernardus dixit, ſpes miſera, ſpes vana, inutilis, ſeductoria eſt. Adeòque Thales ſapienter cenſuit ſpe nihil eſſe communius: hanc enim etiam illi habent, qui aliud nihil habent. Et quia ſpes ſæpe fallaciſſima eſt, meritò eam ſomnium vigilantium appellavit Plato. Spes, quæ non æternam aſpirat vitam, volatica & fallaciis plena eſt.

Stob. ſerm. 109.

Quia ſpes quæ non aſpirat ad vitã æternã fallaciis plena eſt

Lipſius in Comment. Senec. cap. 8. de tranquillit. animi, mihi p. 158.

Cato Uticenſis, quod Plutarchus memorat, Antiochiam ivit, & vidit extra portam in utroque viæ margine, compoſitè ſtantes viros, juvenes, pueros, cum diſcrimine ætatum, in feſto omnes habitu & veſte: magiſtratus præterea candidatos, ſacerdotes etiam ipſos coronatos. Cato ſtomachari, & putare ſui honoris cauſsâ factum, & ſuccenſere iis, quos præmiſerat, tanquam indicâſſent. Itaque jam propior deſcendit vehiculo, & ſuos idem facere & pedibus ire juſſit; tanquam ſalutandus, & pompâ illâ deducendus. At ecce ſenex quidam, coronâ & virgâ inſignis (diſſignator is erat) ne ſalute quidem dictâ rogavit: Ubi Demetrium reliquiſſet: & quando venturus? Demetrius is erat Pompei libertus, & multum apud illum poterat, in quem omnes mortales tunc oculos habebant conjectos. Itaque hîc comites Catonis & indignari, & riſu emori. Cato nihil aliud prolocutus quàm: O miſeram civitatem!

Tales omnino ſunt plurimæ ſpes hominum, ridiculæ, inanes, temerariæ, ſtultæ falſæ; verbo, ſomnia vigilantium, quæ neſcio quid promittunt ut decipiant. Veriſſimè dixit Auguſtinus: *Nihil tam inimicum ſpei, quàm retrò reſpicere: id eſt in eis rebus, quæ præterlabuntur & tranſeunt Spem ponere: ſed in his quæ nondum datæ ſunt, ſed dandæ quandoque, quæ nunquam tranſibunt. Quando autem ſcatet tentationibus Mundus, velut pluvia Sodomæ ſulfurea, metuendum eſt exemplum uxoris Loth: Retro enim reſpexit, & ubi reſpexit, ibi remanſit. In ſalem converſa eſt, ut prudentes conderet exemplo. Apoſtolus Paulus de hac Spe ita loquitur:* Spe enim ſalvi facti ſumus. Spes autem, quæ videtur, non eſt Spes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus, ſperamus, per patientiam expectamus.

Aug. to. 10. ſerm. 29. in retrò reſpicere Matth. mihi pag. 44.

Gen. cap. 19. verſ. 26.

Rom. cap. 8. verſ. 24.

Valer. lib. 1. cap. 7.

Carthaginenſium Dux Amilcar, cùm obſideret Syracuſas, inter ſomnium vocem exaudiſſe credidit, nuntiantem futurum ut proximo die in eâ urbe cenaret. Lætus igitur perinde ac divinitus promiſsâ victoriâ, pugnæ paravit exercitum. In quo inter Siculos & Pœnos ortâ diſſenſione, caſtris ejus Syracuſani ſubitâ eruptione oppreſſis, ipſum intra mœnia ſua vinctum pertraxerunt. Ita magis Spe, quàm ſomno deceptus, cenavit Syracuſus captivus, non, ut animo præſumpſerat, victor.

En dormientis & vigilantis ſomnium Spem maguam, ſed falſam.

§. III.

E Romano exercitu quidam glorioſior miles apud Scipionem natu minorem ſcutum elegans & affabrè factum, & quod putabat telis impenetrabile, oſtentaverat. Cui Scipio, Tuus, inquit, clypeus, ô mi juvenis, A & firmus & venuſtus eſt, ſed virum Romanum decet non in lævâ, quæ clypeum, ſed in dextrâ, quæ gladium gerit, Spem habere poſitam. Cum Scipione dixero: Virum Chriſtianum decet non in lævâ rerum caducarum, ſed in dextrâ rerum immortalium & æternarum Spem collocare. Spes ceteræ pæne omnes & vaniſſimæ ſunt & fallaciſſimæ. Quid enim?

Bonam ſperas valetudinem? ergo in ſpe habes mortalitatis oblivionem, & vitiorum amicitiam. Prolixiorem ſperas vitam? ergo diuturnum ſperas carcerem, in quo multa feras, multa videas quæ nolis. Proſperos ſperas annorum exitus? ergo dolendi ac pudendi copioſam ſperas materiam. Peccandi expectas licentiam? Ah quàm infelix gaudium, & quàm longævam ſperas pœnitentiam! Ultionis ſperas occaſionem? Crede mihi, ô homo, tu ſperas quod alii timent, hoc eſt, tuum ipſius interitum. Divitiarum ſperas cumulum? O fatue! prægrandem ex lappis & tribulis ſperas ſarcinam. Sed honores forſan, dignitates & famam ſperas? Invidioſam ergo miſeriam, opulentam inopiam, pavidam ſuperbiam, pulverem & inanem auram, fumum & mendacem umbram ſperas. Honeſtas filio filiæve ſperas nuptias? Ut video nondum didiciſti, nec tuo nec alieno ſapere malo. Hoc ſcias; vix ulla res eſt, quæ tam crebrò támque graviter fallit, quàm hilares nuptiæ, quas ſæpiſſime triſtes ſine numero ſequuntur tragœdiæ. Sed forſan vetulæ jámque tuſſientis uxoris funus, & novæ nuptæ thalamum expectas? O miſer & inſane! attrito uno laqueo diſſolvi gaudes, ut novo & validiore vinciaris. Sed ſperas poſt mortem gloriam, & apud poſteros nomen, & amplam in funere laudationem? O ſpes mortalium inanes! Quid picta domus cæco? quid philomela profuerit ſurdo. Quid aura felix poſt naufragium, quid amplum ab ignotis teſtimonium te juverit? præſertim ſi crucieris ubi es, & lauderis ubi non es. O quanta pars mortalium vento paſcitur, & inſomnis gaudet! ô quàm multi mortalium inter ſpes opimas ad æternam ruunt penuriam, à gaudiis momento ad ſupplicia delati!

Heu vita quantas ſpes alis planè improbas! *Lamb. ro.*

Spes hominum fallaciſſimas ſub oculos ponit hæc mythologorum narratio. Bubulcus, ajunt, ſtabulum ingreſſus boves mirè lætos reperit; cauſſam igitur inſolentis lætitiæ ſciſcitatus eſt. Cui boves: Speramus, inquiunt, hunc diem in pinguiſſimis paſcuis abſque opere tranſigendum. Quis, obſecro, ait bubulcus, in Spem iſtam penitus inanem vos impulit? Reſpondent: Hoc ita futurum ſomniavimus. Ad quæ ſtatim bubulcus: Nolite quæſo, mei boves, nolite his ſomniis habere fidem, quæ mox fuiſſe falſiſſima deprehenderis. Ego reverà longè aliud ſomniavi, vos ſcilicet hodie araturos. At, ut noſtis, ſomnia hominum certiora, quàm brutorum eſſe conſueverunt.

Apologus ſpes hominum fallaciſſimas ſub oculis ponens.

Eruditè noſtros nobis mores objicit hic apologus. Quoties cum brutis animantibus prata pinguiſſima ſperamus; quoties opes, honores, voluptates ita ſomniamus, ut mox in robuſtam Spem convaleſcant ſomnia? Tandem Metelli fortunam ſperant plurimi, pauci obtinent: ſpes omnis ad aratrum paupertatis, vel ignominiæ, vel calamitatis pertrahitur jugulanda.

§. IV.

SAracenorum principi, cui Zizit nomen, Judæus magus annorum quadraginta dominatum pollicitus eſt auſus, ſi ſacras imagines è toto regno tolleret: ſuſtulit; ſed & ipſe princeps paullò pòſt repentinâ morte ſublatus eſt. O Spes hominum vaniſſimas! Chryſoſtomi ævo primaria femina maritum ſuum conſulem futurum ſperaverat. Verùm ſpes iſta deſtituit, maritus mortuus eſt, & conſulatus alteri datus eſt. Chryſoſtomus ſpe lapſam conſolaturus. Primùm fac tecum cogites, inquit, licet valde explorata eſſet hæc ſpes, attamen humanam

Sigebert. in Chron. anno 714. Goulart. in Greg. II.

ſpem

spem fuisse, quæ sæpe fallere solita sit; & multa hujusmodi in hac vitâ quotidie cernimus evenire, cùm ea, quæ valde sperantur, minimè exitum inveniant. *A manè usque ad vesperam immutabitur tempus.* Incerti & inexpectati rerum exitus sunt. Inter os & offam multa intervenire solent. Imò quod Augustinus dixit, *Nihil tam inimicum spei, quàm retro respicere: id est, in eis rebus, quæ præterlabuntur & transeunt, spem ponere.*

Eccli. c. 18. vers. 26.

Augustinus tom. 10. de Verb. Dom. ser. 29. c. 5.

Piscator, ut in fabulis est, piscículum reti traxerat. Piscículus homini persuasurus, ut in aquas remitteretur: Optime virorum, inquit, quid te animalculum juvet tam minutum? Quòd si me manu mitteres, è pisciculo piscis fierem, atque tunc & sagenam tuam & emptoris mensam ornarem. At piscator: Amplissimè, inquit, deliraveró, si incertissima certis præponam. Ut scias, spem ego tam vanam pretio non emo.

Terent. in Adelph. Act. 2. Scen. 2.

Sapienter: Atque hoc quivis de omni spe humanâ dixerit: Nec teruncio emerim spes istas omnes quantumcunque optimas: vanæ, falsæ, nullæ sunt. Spes una felicitatis æternæ oculata, firma, certa est. *Gaudium nostrum,* inquit Augustinus, *nondum est in re, sed jam in spe. Spes autem nostra tam certa est, quasi jam res perfecta sit. Cùm credimus, spes est in isto sæculo: cùm videbimus, res erit in futuro sæculo. Capitis præcessio, spes membrorum est.*

Augustin. to. 8. in Psal. 123. init. p. 595. Et tom. 10. serm. 6. de Ascensione Domini init. pag. 434.

Spem in re caducâ collocatam prisci sic depingebant. Arborem procerissimam ad fluminis marginem statuebant, quæ prona in flumen brachia expanderet, qualis plerumque ulmus est ad amnis ripam sita. In arboris vertice virguncula miserè hærebat, aureâ catenâ colligata. Hæc imminentem arboris ruinam, ex continuâ fluminis alluvione cernens, descensum ex arbore tam periculosâ omnibus viribus moliebatur, ne trunco radicitus subruto præceps in aquas raperetur; sed aurea vincula vel invitam retinebant. Hæc caducæ Spei pictura; interpretatio est ista. Homo Platoni arbor est: hæc ad tempus velut ad fluvium rapacissimum consita, in dies ruinæ vicinior inclinatur: puella in hac arbore, Spes est rebus humanis nixa; hæc suum ipsa casum utcunque prospicit, sed quia vinculis tenetur aureis, hoc est ingentibus promissis, libertatem, quam cupit, non obtinet. Hîc Hieremias vates proclamat: *Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor ejus. Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Beatus* ergo *cujus Deus Iacob adjutor ejus, Spes ejus in Domino Deo ipsius.* Non Abrahami, non Isaaci, sed tantummodo Deum Jacob nominari mysterium est. Ingentis spei symbolum Jacob. Hic paternâ domo abiit solus, exul, egenus; vix opertus palliolo: illius & supellex & arma baculus fuit. Animum tamen bonum & spem omnem in Deo positam habuit. Nec frustra. Rediit Jacob in patriam grandi familiâ & opibus auctus maximis. O ergo *beatus, cujus Deus Iacob adjutor, & spes ejus in Domino Deo ipsius.* Hæc una spes multò exploratissima est.

Ier. c. 17. v. 5. & 7.

Ps. 145. v. 5.

Jacob spei symbolū.

§. V.

SPes una omnium bona, una omnium optima est spes vitæ æternæ. Spes ceteræ omnes vanitatis plurimum, subinde turpitudinis & mœroris non modicum habent. Ergo quod vates Venusinus monet:

Ne te semper inops agitet vexétque cupido;
Ne pavor & rerum mediocriter utilium Spes.

Horat. lib. 1. epist. 18. prope finem.

Beatus Zeno Veronæ præsul à rerum, ut dixi, mediocriter utilium spe, ad illam felicitatis æternæ spem veram gradatim ascendens: *Tolle spem,* inquit, *torpet humanitas tota. Tolle spem, artes virtutésque universæ cessabunt. Tolle spem, & interempta sunt omnia. Quid facit apud litteratorem puer, si litterarum non sperat fructus? Quid ratem profundo gurgiti nauta committit, si ei nunquam lucrum, nunquam portus desideratus occurrit? Quid miles, non dicam horridæ hiemis, aut torridæ æstatis injurias, sed seipsum contemnit, si gloriæ spem futuræ non gerit? Quid agricola semina spargit, si sudoris sui præmium non colligit messem? Quid Christianus credit in Christum, si promissum sibi ab eo perpetuæ felicitatis tempus non sperat esse venturum.*

Zeno serm. de Fide, Spe, Charitate. Sermones hujus Episcopi & Martyris Veronæ editi anno 1586.

In rebus humanis omnia spes futurorum agit; sine spe nil unquam arduum tentatur. Spe messis coluntur agri, spe vindemiæ sudatur in vineis, spe lucri navigantur maria, spe pacis geruntur bella, spe gratiæ frequentantur & teruntur aulæ. Dulcis est epistola, sed usque dum veniat ipse qui eam misit; necessarium chirographum, sed usque dum dissolvatur æs alienum: grati sunt flores, sed usque dum Autumnus proferat fructus; ægroto dum anima est, spes est; dum spirat, sperat. Exulem spes reditûs in patriam solatur. Damnatum ad crucem vota facere, & libertatem precari spes jubet. Civis Rhodius caveâ clausus alebatur velut bestia, præcisis naribus, truncatis auribus, totâ facie deformatâ. Huic amici suadebant, ut voluntariâ inediâ suas ipse miserias finiret. Quibus ille respondit: Hominem omnia sperare posse, quamdiu possit vel tantùm vivere: sic vita præsens & misera est toleranda, sed usque dum affulgeat æterna. *Quoniam,* inquit Paulus, *debet in spe, qui arat, arare; & qui triturat, in spe fructûs percipiendi.*

Spes futurorū omnia agit in rebus humanis.

1. Cor. c. 9. vers. 10.

Nescit Spes vera titubare, nescit cadere. Ipsa sibi quotidie dicit: Quod hodie non est, cras erit. Duremus, & cælum animo perambulemus, dum nondum licet corpore: pauculos numerabimus dies, & illud beatissimum *Cras* aderit, nunquam recessurum, nullo vespere pellendum.

Huc igitur omnia consilia nostra sunt referenda. Hoc unum tandem aliquando non adipisci, malorum omnium supremum & maximum malorum est. Hoc unum demum obtinere, spes nostræ omnes elaborent.

Rectè nunc dixerimus, *Speremus* non fertiles annos, non marsupia turgentia, non horrea stipata, non distentas nectare cellas, sed cælum. *Speremus & gloriemur in Spe gloriæ filiorum Dei, Spe gaudeamus, Spe Salvi fiemus.* Ergo speremus. Præclarè Augustinus: *Viator,* inquit, *quando laborat ambulando, ideo laborem tolerat, quia sperat. Tolle illi spem perveniendi, continuò franguntur vires ambulandi.*

Rom. cap. 5. vers. 2. Rom. c. 12. vers. 12. Rom. cap. 8. vers. 24. Aug. to. 10. de verbis Apost. ser. 16. pag. 132.

Est adolescens fortunæ tenuis, quem vidua sine liberis & opulenta hæredem ex asse scribit; ille lætitiis omnibus incedit, gaudet, & triumphat, & clausos viduæ oculos non sine dulci spe patientissimus expectat. At quæ nos hæreditas, ô bone Deus, expectat in cælo? Paulus lætitiâ exultans: *Iustificati gratiâ ipsius,* inquit, *hæredes sumus secundùm Spem vitæ æternæ.*

Tit. c. 3. v. 7.

Adoptatur quispiam terræ filius ab opulento & nobili viro in filium. Hic jam nubes inambulat, & sidera sibi videtur tangere, licet optimi parentis gazas nondum pro libitu partiatur. Et nos non accepimus *spiritum servitutis iterum in timore, sed* accepimus *spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, Pater. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filii Dei.*

Rom. cap. 8. v. 15. & 16.

Miles ob fortem operam militiæ navatam à Duce honoratur, & coronam vel muralem, vel civicam, vel castrensem, vel obsidionalem, vel etiam auream, aut, quod melius, agrum ac latifundium accipit. Hîc ingens gaudium, & de honore & de præmio. Sed quid hæc ludicra, hæc fluxa ad coronam justitiæ, quam speramus, quæ *reposita est* nobis, *quam reddet* nobis *Dominus in illâ die justus judex?*

2. Tim. c. 4. vers. 8.

Triumphat Imperator, effunditur obvia civitas, comitatur Senatus, omnium ordinum homines deducunt; felicissimus, augustissimus, invictissimus acclamatur. O umbrarum umbras, quantilli pars ista gaudii est? Quid crepundia hæc & nuces, ad æternæ gloriæ triumphos, ad immortale jubilum? Et hoc, & illos speramus.

Sed epularis opiparè, & ad Siculas mensas omnigenâ voluptate perfunderis. Sed quid hoc ad ambrosiam illam, ad illud nectar in cælo? quid furfures ad selectissimam

ſimam farinam? quid vappa ad Falernum aut Creticum? Denique omnia, quæ hic nobis bona videntur aut ſuavia, illecebræ ſunt, quibus excitemur ad meliora illa & æterna ſperanda. Quidquid in hoc orbe ſuavitatis eſt, ad æternas voluptates levis guſtulus eſt; eò ſpes evolet, & futuri dulcedine ſeſe implear. *Æterna promiſit æternus; ſi credidero,* ait Auguſtinus, *ex mortali fiam æternus.* Felicitatem æternam ſperant crucifixi regis amici: *Spes illorum immortalitate plena eſt.*

Aug. to. 10. ſerm. 29. c. 6. de verbis Domin.

Sap. c. 3. v. 4.

§. VI.

SEd horum, inquis, futurorum nihil dum videmus. Homo ridicule & anguſti animi, quis ſpei locus eſt, ubi res in oculis eſt? An neſcis effatum Pauli? *Spes, quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat?* Illud ſpei eſt, quod non videmus ſperare, & ſimul per patientiam expectare. Vide, obſecro, tot aulicorum incredibilem, ſed ſæpe palliatam ſpem ac patientiam: non verba tantùm, ſed & colaphos ſubinde concoquere ſciunt; invident & invidentur, mutuis tormentis; mordent & mordentur (aularum ſacra non conſtant aliter) lacerant & lacerantur aſſiduis pæne intemperiis: acerbiſſimos non rarò bolos, velint nolint, glutire debent. Quid illos, obſecro, tam ferreos reddit & aheneos? Unius *Spes* gratiæ vel ſibi vel liberis tribuendæ: Tolle ſpem iſtam, & multos domi ſuaviùs eſurire cernes. Et nos pro cælo, hem pudor, quàm ſæpe ficulnei, quàm ſæpe mortui ſumus? Zacharias clamat: *Convertimini ad munitionem, vincti Spei.* Ad munitionem, inquit, ſive ad munitiſſimum beatitudinis locum erectos vultus, animoſque vertite, vos omnes, quos vinxit *Spes*, cui ſervitis, & quâ velut ab hærâ & dominâ ſuſtentamini. Vincti eſtis à Spe velut captivi non inviti, ſed voluntarii? nam ipſi vos ultrò in carceres & vincula, in labores innumeros conjeciſtis ob unam Spem immortalis gloriæ. Hanc ipſam Spem Paulus cum anchorâ contendens: *Qui confugimus,* inquit, *ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ, tutam ac firmam, & incedentem uſque ad interiora velaminis.* Anchora medio irati maris navigium firmat, ne à ventis aut fluctibus abrepta in ſcopulos agatur; ita nos in concitato vitæ hujus oceano inter procelloſos laborum fluctus ſpes una retinet, ut firmi perduremus. Ideo hanc anchoram Apoſtolus, ad interiora velaminis, in ſancta ſanctorum, in cælum, tanquam in locum tutiſſimum hortatur jaciendam, ut ob remunerationis ſpem laboribus nullis cedamus. *Proprium certè,* ut ſanctus Thomas loquitur, *& principale ſpei objectum eſt ipſa æterna beatitudo. In beatis ſpes non eſt, ſicut nec fides, cùm eorum beatitudo non jam futura, ſed præſens ſit. Nec in damnatis ſpes ulla eſt, cùm certi ſint æternas pœnas ſe nunquam evaſuros.*

Rom. cap. 8. verſ. 24.

Quæ ſperantur per patientiam expectãda.

Zach. cap. 9. verſ. 12.

Hebr. cap. 6. verſ. 18.

Spes eſt anchora quâ inter vitæ hujus fluctus firmi perduramus.

S. Tho. 2. 2. qu. 17. ar. 2. concluſ. & qu. 18. ar. 2. ad 3. concluſ.

De hac beatitudinis Spe, de quâ loquimur, Lugdunenſis præſul Eucherius mentionem injiciens: Si quis hodie, inquit, denarios tibi quinque donaturus, aureos verò quingentos in craſtinum aut perendinum certò ſpondeat, faciátque optionem illud aut iſtud eligendi, nunquid deliberatio difficilis erit? Nemo tam fatuus, qui non omni modo malit cras aut perendie aureos quingentos, quàm hodie denarios quinque. Eadem prorſus præſentis ac futuræ vitæ ratio eſt. Vita præſens nec unius quidem dieculæ mora eſt. Diximus alibi, poſt lapſum Adami, mortalium neminem, ſi quidem calendarium Dei ſpecterur, diem unum totum vixiſſe. Eſt igitur hæc vita breviſſimum *Hodie*, quod excipit *Cras* æternum. Quocirca ſpe animum impleamus certiſſimâ, & malimus aureos quingentos craſtino æterno, quàm monetâ præſenti denarios quinque. Hortatur Auguſtinus: *O fidelis,* inquit, *noli corrumpere ſpem, noli amittere charitatem. Quid expaveſcis, quia pereunt regna terrena? Ideo tibi cæleſte promiſſum eſt, ne cum terrenis perires. Veniet ille, de quo dictum eſt: Et regni ejus non erit finis.* Hoc regnum

In Prodromo Æternit. c. 1. §. 25.

Aug. to. 10. ſerm. 29. de verb. Dom. cap. 5. & 6. mihi p. 44. & 45.

A ſpera, ad hoc totis viribus anhela. Eleganter dixit Petrus Chryſologus: *Laborans meſſor, quod in ſemine non videt, vindebit in meſſe, & quod in ſulco deflet, gaudebit in fructu. Hodie promiſionis tempus eſt: audi, crede, expecta; credo creditori tuo, qui tibi credidit debitori ſuo; expecta parumper, ut veniat, qui te diu ſuſtinuit ut venires: da illi inducias de promiſſo, qui tibi, quidquid erat debiti, jam donavit. Quare tu fatigaris ſpe Dei, cùm genus omne hominum ſubſiſtat ſpe, fide vivat?*

Chryſol. ſerm. 10. Hodie & ſerm. 108.

Sextus Julius narrat, Scipionem Africanum ex Italiâ in Africam cum militaribus copiis trajeciſſe, ſed in navis exſcenſu in terram prolapſum eſſe. Cúmque militum animi ad hoc omen conſternati hærerent; Scipio ipſum caſum in ſpei memoriam trahens: Videte milites, inquit, omen optimum; Oppreſſi Africam. Conſimili pæne modo Cajus Cæſar aſcenſurus navim in terram pronus corruit: at milite nonnihil perterrefacto: Teneo, te, ait, ô terra mater, teneo te.

Julius Exc. Hagem c. 1.

§. VII.

B EA eſt humanæ vitæ ratio, ut errare ac labi proniſſimum. At ſi ſapimus, ipſi nobis lapſus materiam ſpei præbebunt. Itaque ipſo in lapſu pro ſe quiſque dicat: O terra mater viventium, ſpe teneo te, nec dimittam te. *Spes non confundit. Nullus ſperavit in Domino, & confuſus eſt.* Optimè dixit Ambroſius: *De divinâ miſericordiâ tunc ſperandum, cùm humana præſidia deficiunt. Omnes, qui ſperant in eum, non infirmantur.* Nam *bonus Dominus, & confortans in die tribulationis, & ſciens ſperantes in ſe.*

Rom. cap. 5. verſ. 5. Eccli. cap. 2. verſ. 11. Ambroſ. in Hexamer.

Spes iſta, divo Gregorio teſte, in æternitatem animum erigit, & idcirco nulla mala exteriùs, quæ tolerat, ſentit.

1 Macch. 2. verſ. 61. Nahum 3. verſ. 7. Gregor. l. 6. Moral. c. 17. mihi p. 441.

Spes omnis obliviſcitur periculi.
Edulcat omnem optima Spes moleſtiam.
Speres meliora; quidquid accidit, feras.

Adhuc cælum volvitur, quod hodie non eſt, cras erit: qui vidit florem oleæ, & baccam ſe viſurum ſperat. Proptereà *fortiſſimum ſolatium habeamus,* ait Paulus, *qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem.*

C

Iamb. 101. Hebr. 10. verſ. 23.

Spes facit ut videat cùm terras undique nullas
Naufragus, in mediis brachia jactet aquis.
Spes etiam validâ ſolatur compede vinctum:
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Ovid. l. 2. de Pont. eleg. 6. Tibull. l. 1. eleg. 6.

Spes præmii, ſolatium laboris; vulnerum dolorem mitigat ſpes coronæ. Spes in adverſis alit animos.

Symmachus lib. 2. ep. 52. Troch. 101.

Cui boni ſpes eſt futuri, præſens non ſentit malum.

Veriſſimè dixit Chryſoſtomus: *Nihil mentem hominis adeò virilem facit, & ad omnia audentem, ut ſpes bona. Dic, oro, ſi quis te ad regnum terreſtre & imperium vocaret, atque ante ingreſſum ejus civitatis, in quâ coronandus eſſes, in ſtabulum divertere neceſſe eſſet, ubi luti ac ſimi plurimum viatorúmque tumultus eſſet, & latronum perturbatio, ſummaque preſſura & anguſtia: num ad illa triſtia cogitatione convertereris? an illa omnia, quaſi nihil eſſent, gaudio & ſpe regni contemneres? Perquam igitur ineptum & indignum eſt, terrenis mortalibuſque rebus potiturum, nihil his quæ interim inciderint, contrahi; æterni autem regni ſpe elatum & erectum, atque ad cælos aſcerſitum, per ſingula, quæ in diverſorio contingunt triſtia, deſidere atque perturbari.*

Chryſoſt. homil. 21. ad ep. ad Rom. & tom. 3. de Providentiâ Dei.

D

Robuſta ſpes extrema quæque perferat.

Iamb.

Spem tam robuſtam dat Chriſtus, qui factus eſt ſpes noſtra. *In illo,* inquit Auguſtinus, *vides & laborem tuum, & mercedem tuam; laborem in paſſione, mercedem in reſurrectione. Sic ergo factus eſt ſpes noſtra. Habemus enim duas vitas: ſed unam, in quâ ſumus, alteram, quam ſperamus. In quâ ſumus, nota nobis eſt: quam ſperamus, ignota nobis eſt. Tolera in quâ es, & habebis quam nondum habes. Quomodo tolerabis? ut non vincaris à tentatore. Laboribus ſuis, tentationibus, paſſionibus, morte ſuâ demonſtravit tibi vitam Chriſtus, in quâ es: reſurrectione ſuâ demonſtravit tibi vitam, in quâ eris. Nos enim non noveramus niſi naſci hominem & mori: reſurgere hominem & vivere in æternum non noveramus. Suſcepit quod noveramus,*

Auguſt. in Pſal. 61. mihi p. 229. In Chriſto eſt labor & merces noſtra.

noveras, & demonstravit quod non noveras. Ideo ergo factus est A *spes nostra in tribulationibus, in tentationibus.*

Livius l. 22. Plutarch. in Fabio. Valer. Max. lib. 3. cap. 4. Populus Rom. Terentio Varroni gratias egit quòd non desperarit de Repub.

Livius & Plutarchus memorant, Terentio Varroni è Cannensi clade infelicissimè redeunti, Senatum populúmque Romanum quasi re bene gestâ occurrisse, gratiásque egisse, quòd de Republicâ Romanâ non desperâsset, sed quantulum erat exercitûs, reduceret, quamvis in acie quinquaginta millia hominum cecidissent, quamvis Aufidus fluvius juxta Cannas Romano sanguine rubuisset; quamvis jam tot Romanorum millia internecioni data essent, ut eorum capitalis inimicus & hostis Hannibal misericordiâ motus, dixerit: Satis est, *Parce ferro*: quamvis Romanorum cadaverum ea copia fuisset, ut in torrentem conjecta pontem Carthaginiensibus straverint, per quem de castris in castra commeare possent: quamvis ex nobilitate & equestri ordine tot millia cecidissent, ut detractis annulis modium unum impleverit Annibal, ut narrat Livius, vel duos, ut Florus, vel tres, ut Plinius, ac Carthaginem B transmiserit; quamvis tot arma à fugientibus abjecta & mortuis detracta essent, ut cùm cladem hanc reparare conarentur Romani, arma non invenirent, quibus muniti hosti occurrerent. Nam, ut ait Florus: *Arma non erant; detracta sunt templis.* Denique quamvis Roma post obsessum à Brenno Capitolium, nullam unquam majorem cladem sensisset, & jam in servitutem Carthaginiensium incidere verebatur, tamen consulem suum Terentium Varronem, qui stultè contra consilium collegæ sui Pauli Æmilii in prælium descenderat, & infeliciter pugnaverat, gratulabunda excepit, ideò solùm, *quòd de Republicâ non desperâsset.*

Tam bonus, tam & mitis est Deus & Spei humanæ favens, ut post omnem hominis nequitiam, post optimos dies pessimè consumptos, post acervata fœdè flagitia, nihilominus omnia bene habeant, modò ad ipsum recurramus, modò peccâsse pœniteat, modò spem non abjiciamus. Promissum Dei certissimum est: *Quoniam* C *in me speravit, liberabo eum, eripiam eum, & glorificabo eum.* Deus pæne gratias agit per amplissima beneficia, quòd post plurima naufragia mari-terrâque facta, de ope divinâ, de felicitate sempiternâ non desperaverimus. *Nullus speravit in Domino, & confusus est. Bonus est Dominus sperantibus in eum.*

Psal. 90. v. 14. & 15.

Eccli. cap. 2. vers. 11. Thren. c. 3. vers. 25.

Et quamvis nimia spes seu præsumptio, & nimius timor seu desperatio duo sint præcipitia in gehennam, minùs tamen formidandum est excedere sperando nimium, seu præsumendo, quàm nimium timendo & desperando. Quòd si homines tantum niterentur ut salvi essent, quantum nituntur ut pereant, jàm pridem vacuus ploraret Orcus. Ergo speremus, & iter ad cælum instauratis viribus prosequamur.

§. VIII.

IAm cæli fores sunt patentissimæ, ex quo eas Christus crucis clave, suóque ingressu reseravit. Cruci fixus latro eo omnino die, quo è cruce abiit, in paradisum D transiit. Verùm si fas interrogare: Quæso, Domine Jesu, cur cæli fores priùs latroni, quàm Patriarcharum alicui panduntur? Pro quo Chrysostomus respondet, id ideo factum, ut esset manifestum, cæli portas jam omnibus patere. Nam, ut beatus hic Doctor asserit, eâ ipsâ die quâ Christus mortuus, & latro liberatus, Adam fuerat paradiso expulsus: *Hodie*, inquit, *Adam ejectus è paradiso, & hodie latro paradisum ingreditur; exiit fur, & introiit fur.* Quo fine? Illo utique, ut sicut primo fure in exilium misso, cæli aditum obseptum scivimus, ita nunc sciremus, fure alio seu latrone in cælum admisso, omnibus rectè sperantibus cæli januas esse reseratas. Neque enim una tantùm aperta est, sed multæ; tres ad Austrum, tres ad Aquilonem, tres ad Orientem, tres ad Occidentem patent, ut constaret cælum nemini nisi ingredi nolenti clausum esse.

Cur cæli fores priùs latroni, quàm Patriarcharum alicui pandùtur. Chrysost. hom. 2. de cruce & Latrone.

Ad emendum cælum, inquit Augustinus, *dandum esset quidquid haberes, etiamsi totum mundum possideres. Et tamen venale est: eme si vis. Nec multum exæstues de re magnâ propter pretii magnitudinem. Tantum valet, quantum habes. Noli quærere quid habeas, sed qualis sis. Res ista te valet. Tantum valet, quantum es tu. Te da, & habebis illam. Quid exæstuas? quid turbaris? Numquid quæsturus es te, aut empturus es te? Ecce tu qui es, qualis es, da te illi rei, & habebis illam. Sed malus sum, inquies; & fortè me non accipit. Dando te illi, bonus eris. Ut huic fidei promissioni, te des, hoc est bonum esse.* Atqui huic promissioni se dare, hoc unum est, de quo loquimur, *Sperare.*

Aug. to. 10. serm. 64. de verbis Domini, cap. 3. mihi p. 90.

Et ideò Deus felicitati præsenti multas commiscet amaritudines, ut alia speretur felicitas, cujus dulcedo non est fallax. Porrò hanc spem modis omnibus eripere conatur Mundus, aut certè corrumpere. Idcirco Augustinus spem ovo conferens, & in Mundum velut excandescens: *Quid strepis*, inquit, *ô Munde immunde, quid strepis? Quid avertere conaris? Tenere vis periens, quid faceres si maneres? Quem non deciperes dulcis, si amarus alimenta mentiris? Ergo si habeo spem, si teneo spem, ovum meum non est à scorpione percussum. Spes mea ovum est testudine tectum, & nondum pullus est; non videtur, quia operitur. Quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna. In illa ergo, quæ non videntur, extende spem, expecta, sustine; noli retro respicere, Ovo tuo scorpium time, quia caudâ percutit. Non ergo scorpius perimat ovum tuum, Mundus iste spem tuam. Quanta tibi loquitur mundus quanta post dorsum tuum strepit, ut retro respicias? id est, ut in rebus præsentibus, nec præsentibus (non enim dicenda sunt præsentia, nunquam stantia) spem tuam ponas. Christiani sumus; Christiani estis, fratres. Figite spem in Deum, æterna concupiscite, æterna expectate. Non ad delicias Christus in carnem descendit: toleremus potiùs præsentia, quàm diligamus: prosperorum falsa est blandities. Time mare, etiam cùm tranquillum est. Omnino non frustrà audiamus, Sursum cor. Quid ponimus cor in terrâ, cùm videamus quia evertitur terra? Ponamus nos Ovum nostrum, id est, spem nostram, sub alis illius Evangelicæ gallinæ, quæ clamat:* Hierusalem, Hierusalem, quoties volui colligere filios tuos tanquam gallina pullos suos, & noluisti. *Non nobis dicatur: Quoties volui, & noluisti.*

Præsenti felicitati amaritudines miscétur, ut alia speretur felicitas.

Aug. to. 10. serm. 28. de verbis Domini post med. mihi pag. 45.

Matth. c. 23. vers. 37.

Bernardus hoc ovum suum, id est, spem suam summâ industriâ, si quidquam, custodivit. Omnia perdere jacturam non putabat, modò spem retineret. Hinc illæ Bernardi cum Psalte voces: *Quoniam tu es Domine spes mea.* Et addit ingenti spiritu: *Quidquid igitur agendum sit, quidquid declinandum, quidquid tolerandum, quidquid optandum, tu Domine spes mea. Hæc una mihi omnium promissionum caussa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, sustinere se jactet pondus diei & æstûs, jejunare bis in sabbato dicat, postremò non esse sicut ceteros hominum glorietur: Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Sperent in aliis alii, fortè hic in scientiâ litterarum, hic in astutiâ sæculi, ille in nobilitate, ille in dignitate, ille in aliâ qualibet vanitate confidat: propter te omnia detrimenta feci, & ut stercora arbitror, quoniam tu es Domine spes mea. Speret, qui vult, in incerto divitiarum. Ego verò ne ipsa quidem, nisi abs te, victui necessaria spero; nimirum verbo tuo confideus, in quo abjeci omnia. Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda sperabo. Si insurgant adversum me prælia, si fæviat mundus, si fremat malignus, si ipsa caro adversum spiritum concupiscat: in te ego sperabo. Fratres, hoc sapere, ex fide vivere est: nec alius ex sententiâ dicere potest: Quoniam tu es Domine spes mea, nisi cui intus sit persuasum à spiritu, ut (quemadmodum monet Propheta) jaciet cogitatum suum in Domino, sciens quòd enutriendus sit ab eo: juxta illud quoque Petri Apostoli:* Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, ipsi enim cura est de vobis. *Vt quid enim, si hæc sapimus, ut quid cunctamur abjicere omnino spes miseras, vanas, inutiles, seductorias: & huic uni tam solidæ, tam perfectæ,*

Bernard. in Psal. 90. ser. 10. med. mihi p. 537. Ps. 90. v. 9.

1. Pet. cap. 5. vers. 7.

ſectæ, tam beatæ ſpei totâ devotione animi, toto fervore ſpiritus inhærere?

Cur Deus non derelinquat ſperantes in ſe.

Planè non derelinquit ſperantes in ſe. Quare? quibus meritis? Audi quod ſequitur: quia ſperaverunt in eo. Dulcis cauſſa, attamen efficax, attamen irrefragabilis, dummodo ſperes in eum. Unde obſecro tam multum ſpei Bernardo? Optimum habuit in prælectione hac magiſtrum, pſalten Hebræum. Suaviſſimum hoc carmen (*Quoniam tu Domine ſpes mea*) facillimè didicit Bernardus: nec mirum, nobiliſſimus præcentor citharœdus regius voce illum præiit.

Videte & audite regem Sionis David optimâ ſpe adeò plenum, ut de illo non malè dixerim, totus pæne ſpes fuit. Evolvite omnia Pſalmorum carmina, vix crebriùs, vix ardentiùs quidquam commendatur quàm vera ſpes. Hinc illæ Davidis aſſiduæ voces: *Quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe, conſtituiſti me. Lætentur omnes, qui ſperant in te: in æternum exultabunt. Sperent in te, qui noverunt Nomen tuum: quoniam non dereliquiſti quærentes te Domine. Spes mea ab uberibus matris meæ. In te Domine ſperavi, non confundar in æternum. Spes omnium finium terræ, & in mari longè. Ego autem ſemper ſperabo, & adjiciam ſuper omnem laudem tuam. Dominus virtutum, beatus homo, qui ſperat in te.*

Pſ. 4. v. 10. Pſal. 5. v. 12. Pſ. 9. v. 11. Pſ. 21. v. 10. Pſ. 30. v. 1. Pſ. 64. v. 6. Pſ. 70. v. 14. Pſal. 83. verſ. ult.

Philomela ſuavem ſed eundem pæne cantum iterat. Nec ferè aliter David ſpem uſque & uſque ingerit, qui quantus quantus, pæne totus ſpes fuit. *Ego autem, inquit, ſicut oliva fructifera in domo Dei, ſperavi in miſericordiâ Dei in æternum.* Cum olivâ ſe contendit, ubi de ſpe ſuâ diſſerit. Oliva ſemper viret, aſſimilis ſmaragdo gemmæ nobiliſſimæ; ſpes nunquam deficit, niſi ſpes falſa ſit.

Pſ. 51. v. 10.

Bernard. ſerm. 3. de fragmentis 7. miſericordiarum, fine, mihi pag. 233. Tria cor in ſpe radicatũ confirmantia, Charitas adoptionis, Veritas Promiſſionis, & Poteſtas reddit ionis.

Atque hinc Bernardus, quem dixi, in ſpem erectus incõcuſſam: *Tria ſunt, inquit, quæ ſic roborant & confirmant cor meum, ut nulla me penuria meritorum, nulla conſideratio propriæ voluntatis, nulla æſtimatio cæleſtis beatitatis ab altitudine ſpei dejicere poſſit in eâ firmiter radicatum. Tria, inquam, conſidero, in quibus tota ſpes mea conſiſtit. Charitatem adoptionis, Veritatem promiſſionis, Poteſtatem reddit ionis. Murmuret jam, quantum voluerit, inſipiens cogitatio mea, dicens: Quis enim es tu, aut quanta eſt illa gloria, quibuſve meritis hanc obtinere ſperas? Et ego fiducialiter reſpondebo: Scio, cui credidi, & certus ſum, quia in charitate nimiâ adoptavit me, quia verax in promiſſione, quia potens in exhibitione. Licet enim ei facere, quod voluerit. Hic eſt funiculus triplex, qui difficilè rumpitur, quem nobis à patriâ noſtrâ in hunc carcerem uſque dimiſſum firmiter, obſecro, teneamus: ut ipſe nos ſublevet, ipſe nos trahat & pertrahat uſque ad conſpectum gloriæ magni Dei.* Speremus: Spes non confundit. Hæc paullò copioſiùs dicenda erant, quantò res majoris momenti, & alii de illâ ſteriliùs loquuntur.

ACTIONES SPEI.

1. Actio Spei. *Valdè eos mitigando. Ambroſ. in Pſal. 12.*

1. Prima Spei actio, eíque propria eſt, *Expectare*, non lætum nuntium, non pecuniæ acervum, non Aſſueri epulum, ſed cæleſte, ſed æternum gaudium. Pulchrè dixit Ambroſius: Spes commodi furatur labores, & metum abſcondit periculi. Dulcis & brevis expectatio eſt, cujuſcunque ſit moræ, cùm bonum expectatur nunquam deſiturum.

Secunda. *Rom. cap. 8. verſ. 25. Iac. cap. 5. v. 7. & 8.*

2. Spes nunquam ſine patientiâ ſorore ſuâ eſt. Spes vera non eſt, quæ impatiens eſt. Per patientiam, inquit Paulus, expectamus. Ad hoc ipſum beatus Jacobus hortatur: *Patientes igitur eſtote fratres, uſque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ; patienter ferens donec accipiat temporaneum & ſerotinum. Patientes eſtote & vos, & confirmate corda veſtra, quoniam adventus Domini appropinquabit.* Dubitas, ait Auguſtinus, *quod tibi dabit bona ſua, qui non dedignatus eſt ſuſcipere mala tua?*

Aug. to. 10. ſerm. 37. de verbis Domini, v. 1.

3. Spes vera non eſt temeraria, neque enim ſolam Dei miſericordiam, ſed & juſtitiam conſidérat, illudque ſibi aſſiduè occinit: *Vniverſæ viæ Domini miſericordia & veritas*, ſeu judicium. Itaque ſpes utrumque Chriſti pedem, ſicut Magdalena, & amplectitur & oſculatur: pedem miſericordiæ & pedem juſtitiæ. Terret te Dei juſtitia? ſpera miſericordiam. Erigit te miſericordia? metue Juſtitiam. Joannes Apoſtolus: *Omnis, inquit, qui habet hanc ſpem, ſanctificat ſe, ſicut & ipſe ſanctus eſt.*

A

Pſal. 24. v. 10. Ferm. de Magdalena. 1. Tim. c. 1. verſ. 5. Quæſt. 3. Cant. med. 7. 149.

4. Hoc cautiſſimè ſpes agit, ut quantumvis rectè agat, ſuis tamen meritis nil penitus adſcribat; Spes vera, ſolâ Dei largitate nititur. Bernardus: *Periculoſa, inquit, habitatio eorum, qui in meritis ſuis ſperant; periculoſa, quia ruinoſa. Tota ſpei ſalus, & omne ipſius meritum Chriſtus crucifixus eſt.* Hinc illæ Bernardi voces: *Fremit mundus, premit corpus, inſidiatur diabolus; non cadam, fundatus enim ſum ſupra firmam petram. Peccavi peccatum grande, turbatur conſcientia, ſed non perturbabitur, quoniam vulnerum Domini recordabor. Ego fidenter, quod ex me mihi deeſt, uſurpo mihi ex viſceribus Domini, quoniam miſericordiâ affluunt, nec deſunt foramina per quæ affluant. Meum proinde meritum, miſeratio Domini. Non planè ſum meriti inops, quamdiu ille miſerationum non fuerit.* Domine memorabor juſtitiæ tuæ ſolius.

B

Bernard. ſerm. 1. in Pſal. 90. Cant. med. 7. 149. Pſal. 70. verſ. 16.

5. Spes vera cùm Orationem Dominicam recitat, Quamingenti ſpiritu dicit: *Adveniat regnum tuum.* Neque enim tantùm orat ut adveniat, ſed etiam adventurum ſperat. Joannes Apoſtolus atteſtatur: *Hæc eſt fiducia, quam habemus ad eum, quia, quodcumque petierimus ſecundùm voluntatem ejus, audit nos.* Atqui divinæ voluntatis maximè eſt, æternum illud regnum à nobis aſſiduè poſtulari.

1. Joan. c. 5. verſ. 14.

6. Spes vera tam viriliter agit, ut ferrea videatur aut adamantina, neque enim ulli unquam ſuccumbit operi. Et quamvis fatiſcat nonnunquam & labatur, generoſior tamen reſurgit, & vires ſumit è lapſu, nec viam, quam cœpit inſiſtere, unquam deſerit. Eò regii vatis cohortatio ſpectat. *Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino.* Sic agendum: Etſi ſæpiſſime cadamus, via tamen nunquam deſerenda, ſpes nunquam deponenda eſt: quoties cadimus, toties reſurgamus: millies cadimus, millies reſurgamus. Appoſitiſſimè Auguſtinus: *Optimus ergo ille, inquit, qui & viam tenet, & bene ibi ambulat: Sequentis autem ſpei eſt, qui etſi aliquantulum claudicat, non omnino errat, aut remanet, ſed progreditur, etſi paullatim.*

C

Sexta. Pſal. 30. verſ. ult. Auguſt. in Pſal. 31. in præfat. ſect. med.

7. Spes vera inter Deſperationem & Præſumptionem ſeu Temeritatem media prudenter graditur. Sunt, qui in ſeipſis ſperant, in vigiliis, in labore, in jejuniis, in virtutibus ſuis. Sunt, qui deſperant; dum enim conſiderant ſuam imbecillitatem, obruuntur à puſillanimitate. Sunt, qui ſperant quidem in Domino, ſed fruſtra: quia ſic de miſericordiâ ejus ſibiipſis blandiuntur, ut à peccatis ſuis non emendentur. De his Bernardus: *Beneplacitum eſt, inquit, Domino ſuper timentes eum, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordiâ ejus.* Dicturus. Qui ſperant, ſignanter præmiſit, *Super timentes eum. Fruſtra ſiquidem ſperat, qui contemptu ſuo gratiam à ſe repellit, & ſpem ſuam prorſus evacuat. Nullus horum trium habitat in adjutorio Altiſſimi. Primus enim habitat in meritis ſuis, ſecundus in pœnis, tertius in vitiis. Immunda habitatio tertii, anxia ſecundi, ſtulta & periculoſa primi.* Spes vera non nimiùm, aut temerè, non in ſeipſâ ſperat, ſed ſeipſam in Domino fundat.

Septima. Eſt nimia ſpei Præſumptio.

D

Bernard. in Pſal. 90. ſerm. 1. med. mihi p. 915.

CAPVT

CAPVT IX.

Rosa Græca, Lychnis, seu, Paupertatis amor.

§. I.

Virginis laudes.

ROSA Lychnis non excedit quinque folia, odore nullo est, & violæ magnitudine. Paupertas huic rosæ non absimilis.

Nec foliis gaudet, nec gratum spirat odorem.

Vix quidquam habet orbis contemptibilius Paupertate. Nec cuiquam acerbior est Paupertas, quàm divitiis innutrito.

B. Maria paupertatis amantissima fuit. Prov. c. 31. v. 29.

Mariæ Virginis parentes & divites fuerunt & nobiles, hæc unica illorum filia, sic tamen Paupertatem, sic virtutes ceteras amavit, ut potuerit hoc elogio compellari: Tu tota es Charitas, tota Castitas, tota Humilitas, Paupertas tota es. *Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu supergressa es universas.* Evangelii leges, imò & consilia, priusquam promulgarentur, jam Virgo exactissimè servavit. Et en amorem Paupertatis: Fabro, qui fortunæ inops manu toleravit vitam, non gravatè nupsit. Sciverat hunc virum virtute opulentum esse.

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Hæc insuper Virgo beatissima complures vestiarias arcas non habebat: duplex ei vestis fuerat, quam in obitu vicinis & pauperibus viduis reliquit. Epaminondæ ajunt principi Thebano unicam fuisse vestem, quæ si fuisset reficienda, domi se continere debuit Epaminondas. Hic rem magnam præstitisset, si hoc amore Paupertatis fecisset. Virgini, Virgiinisque filio unius generis vestes fuerunt, coloris, ut multi putant, nativi. Deinde, testandæ paupertati, manibus victum paravit Virgo.

Basil. mon. Constit. cap. 5.

Basilius id affirmans: *Totam*, inquit, *familiam constituebant Christus, Maria, Ioseph, qui ne offensioni essent otio, præsertim cùm pauperes essent, in assiduis corporis laboribus versari sunt soliti, & hac ratione quotidianum victum quæritare. Cùm Christus pauperibus his parentibus subjectus esset, laborando etiam suam in parentes obedientiam testatus est* Epiphanius Constantinopolitanus de moribus divinæ Virginis: *Docilis*, inquit, *& amans doctrinam, lanâ, lino, serico, & byssolaborabat.* Quod de illo potissimùm tempore assertum credimus, quo Virgo etiamnum in templo inter Virgines educabatur.

Epiphanius in vitâ Deiparæ.

Toga Christi inconsutilis opus fuit B. Virginis. 3 Esdræ c. 4. v. 17.

Antoninus, Euthymius, alii existimant Christi togam inconsutilem, de quâ milites sortiti sub cruce, Virginis opus textile fuisse. Assentitur doctissimus Cæsar Baronius, cùm in Oriente gentis ritu feminarum officium fuerit vestes conficere. Esdras Sacerdos id confirmans: *Ipsæ*, inquit, *faciunt stolas omnium hominum.* Augustus Imperator non aliâ usus est veste, nisi quam domi fecissent conjux, soror, filia, neptes.

Bonav. in vitâ Christi c. 9. Tostatus Abulensis cap. 2. Matt. qu. 47. B. Mariæ paupertas: 1. in partu.

Porrò Paupertatem Virginis quę oratio satis explicet? In stabulo inter pecudes, idque Decembri hieme, partum edere, cunarum loco præsepe adhibere, extremæ Paupertatis non fallax argumentum est. Omnes alios diversitores hospitium capiebat, huic uni pauperculæ hospiti nec vilissimum quidem cubiculum patebat; ad bestiarum specum amandabatur. Neque brevi tempore, sed ipsos quadraginta dies, dum scilicet lustranda prodiit, hoc cavum Virgo habitavit. Nec omni reliquâ vitâ ditior esse volnit, tametsi potuerit. Tres ab oriente Dynastæ ex apertis thesauris utique non vile aut minutum quid divino Infanti obtulerunt; regium fuisse munus nemo dubitaverit. Hi namque orientales Principes eo animo iter intenderunt in Bethlehem, ut novum Messiam & stellæ Dominum regiâ munificentiâ & quantis possent muneribus velut dediti subjecti venerarentur. Quod clarissimè Matthæus explicans: *Et apertis*, inquit, *thesauris suis obtulerunt ei munera.* Magnum quid

Matth. c. 2. v. 11.

A daturi, thesaurum dicimus expromere. Ita hîc prorsus regiâ liberalitate cælestem puerum esse salutatum, illud *apertis thesauris* argumento est. Nihilominus Virgo beatissima voluntariæ Paupertatis suæ minimè oblita, dona quidem, mysterii gratiâ, non recusavit, sed ea paullò pòst in pauperes erogavit. Quod divus Antoninus explicatè asserens: Aurum, inquit, sibi oblatum à Magis non modicum, non sibi reservavit in posterum, sed pauperibus per Josephum dispersit. Idem plurium testimoniis firmatur.

B. Maria aurum à Magis oblatum in pauperes erogavit.

Aut certè, quod forsan aliis placeat, divina Virgo regias gazas verecundissimâ manu libaverit tantùm, & è singulis donis exiguum quid acceperit. Alterutrum hotum jam exploratæ veritatis esse credimus.

Quòd si Virginis lustrationem spectemus, mira Virginis paupertas cogitanda occurrit. Legis erat, ut agnus, aut certè, si facultates deessent, duo turtures pro infante substituerentur. Virgo mater eâ fuit Paupertate, ut non B habuerit, unde agnum emeret aut offerret; ita columbulas duas attulit hominum egenorum sacrificium.

2. In lustratione:

Et quantum Paupertatis habuit tristissima fuga in Ægyptum? Nullæ hîc præparationes præmissæ, nihil supellectilis in viam assumptum, nulla viatici mentio. Accepto tristi nuntio, mox ipsâ nocte fugiendum, & iter duorum mensium ingrediendum. In itineribus non pauca patiuntur vel divites, qui plenâ perâ turgentique marsupio viæ molestias solari queunt. Quid jam pauperibus fiet, quos nec cremena, nec focus, nec cella sequitur? Hinc itinera pauperum molestissima, laboris & miseriarum plena: nec enim uspiam grati adventores sunt.

3. In fugâ in Ægyptum.

Nec in viâ tantùm Paupertas Virginem comitatâ, quam in Ægypto ipsâ septennio toto nunquam deseruit. Cogitetur obsecro, quantum penuriæ, quantum & ceterarum ærumnarum fuerit tolerandum inter gentes tam barbaras, quarum dii crescunt in hortis, aut in pratis pascunt. Hîc continua stabuli Paupertas, imò du- C rior, tot annis Virginem exercuit.

4. In Ægypto.

Ad paupertatis culmen gradibus variis ascenditur: summus est, non superfluis tantùm, sed & necessariis carere posse. Huc mater Domini pervenit, quæ sibi vel necessaria deesse non patienter solùm, sed & hilariter tulit. Addidit semetipsam. Nec enim ipsa sibi pepercit, quæ inter alia relinquenda seipsam quoque numeravit, dediteque humanæ genti verè de suo viaticum ad cælum, panem vivum.

Atque hanc paupertatem Virgo ritu hominum religiosorum promisso etiam votóque confirmavit, si sanctæ Birgittæ fides, quæ Virginem matrem sic loquentem fistit: Omnia, quæ habere potui dedi indigentibus, nihilque nisi victum tenuem & vestitum reservavi. Nulla mihi, nisi Deus, placuerunt. Ego semper in corde meo optavi, ut viverem ad tempus nativitatis ejus, si fortè fieri mererer ancilla indigna matris Dei. Vovi etiam in corde meo, si esset ei acceptabile, observare virginitatem, & nihil unquam possidere in mundo. Si autem aliter vellet Deus, fieret voluntas ejus, & non mea: quia credebam ea omnia posse, & nihil velle nisi mihi utile, ideo ei omnem meam voluntatem commisi.

Revelationes S. Birgittæ lib. 1. c. 10. post initium.

Potuerunt itaque omnes sanctissimæ hujus familiæ, & ex eâ singuli, Christus, Mater, Josephus dicere; *Pauper sum ego, & in laboribus à juventute meâ.* Atque hanc suam paupertatem Christus suæque matris in monte Golgothæo orbi universo spectandum dedit; tum suas vestes paupertinas carnificum turbæ reliquit, cùm matrem discipulo pauperi commendavit. Fuit Josephus Arimathæus dives, fuit Nicodemus, fuerunt & alii, qui donum hoc mente gratissimâ susceptissent. Sed voluit Christus thesauri tanti custodem pauperem esse piscatorem.

Psalm. 87. v. 17.

Post filii reditum in cælum mater in domo * non suâ precariò habitavit. Reditus ipsius annui fuerunt è col-

* *Ajunt fuisse domum domine Mariæ Hierosolymitanæ civis, quæ fuit mater Ioannis Marci, de quo in Actis Apost. c. 12. v. 12.*

latitiâ stipe Christianorum, quam Apostoli per septem diaconos viduis, aliisque egentioribus distribui curârunt.

§. II.

HAnc filii, hanc & matris Paupertatem imitantur, quibus & filius & mater in amoribus est. Paupertas, ut eam Annæus depingit, minimè truci vultu, sed humanissima est: neque enim aliud Paupertas, quàm *parvi possessio*: Pauper enim est, non qui pauca possidet, sed qui multa non possidet.

Senec. ep. 87. fine.

Hoc mirum, & meritò culpandum, paupertatem & pauperes tam exosos esse divitibus, cùm tamen divites velut obesi boves, è reculis pauperum tanquam è pascuis pinguescant. Ecclesiasticus disertissimè hoc affirmans: *Venatio leonis*, inquit, *onager in eremo: sic & pascua divitum sunt pauperes.* Non hîc pauperes illos deploro, quos opulenti opprimunt, & velut onagros leones devorant. Eò non expatiabimur, nimis amplus dicendi campus est. Jam olim Abacuc id lugens: *Taces*, inquit, *devorante impio justiorem se, & facies homines quasi pisces maris.* Sicut enim minutos pisciculos lupus, & pullos gallinaceos accipiter necat: Sic, ut divus Jacobus Apostolus loquitur, *divites per potentiam opprimunt* egenos. *Quotus enim quisque*, ait Salvianus, *juxta divitem pauper aut intactus aut tutus est.* Nimirum

Divites è reculis pauperum pinguescunt. *Eccli. c. 13. v. 23.* *Abac. c. 1. v. 13. & 14.* *Iacob. c. 2. v. 6.* *Salvian. de Provident.*

Dente timetur aper, defendunt cornua cervum,
Imbelles damæ quid nisi præda sumus?

Ita est Martialis appellat epigram. lib. 4. epigr. 74.

Tondere pecus non deglubere oporteret; hi autem ferarum ritu & pellem diripiunt, & ossa comminuunt. Sed istud hîc non agimus; hoc unum cum Siracidâ monstramus, paupertatem & pauperes iniquissimè prorsus divitibus exosos esse, cùm divites non sint, si desint pauperes. Siste mihi vel unius pagi dominum: Unde huic viro divitiæ, nisi à pauperibus pagi incolis? Tolle mapalia rusticorum & horrea, & hic dominus non erit dominus, sed ut ii, à quibus accipit, mendicus. Examina mihi priscorum dictum, an non verum sit: Pauperes plus diviti dant, quàm ab illo accipiant. Ita prorsus pascua divitum sunt pauperes.

Argentum & aurum sunt duo magna mundi luminaria. Argentum luminare minus, luminare majus aurum est. Solem olim & lunam adorabant Ægyptii, Persæ & Græci: argentum & aurum jam nemo non adorat. Hæc illa duo sunt luminaria, quæ non clarum duntaxat, sed & formosum, sed & sapientem, probum potissimùm & sanctum efficiunt.

Vide cap. 1. Genes. v. 16.

Horat. lib. 1. epistol. ep. 6. ad Numicium.

Scilicet uxorem cum dote, fidemque & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.

Qui numis caret, cui parvi est possessio, is nec nobilis, nec formosus, nec probus, nec sapiens, nec sanctus habetur. Hæc solis conveniunt divitibus; pauperis est, omnium pedes extergere.

Juvenal. sat. 3. circa med.

Nil habet infelix, paupertas durius in se,
Quam quòd ridiculos homines facit ——
Quantum quisque suâ numorum servat in arcâ,
Tantum habet & fidei. ——

Hoc ipsum Hebræi sapientes indignantur: *Sapientia Pauperis contempta est, quia verba ejus non sunt audita.* Nempe vox aselli, quod Italis verbum est, non tollitur in cælum, nisi asellus sit aureus, hoc est dives, quantumvis sit indoctus & bardus. Nam testibus iisdem: *Pauper locutus est sensatè, & non est datus ei locus. Dives locutus est, & omnes tacuerunt, & verbum illius usque ad nubes perducent;* oracula loquitur. *Pauper locutus est, & dicunt. Quis est hic? & si offenderit, subvertent illum.* Hinc demum illud divitis fastidium erga pauperes: Nam *sicut abominatio est superbo humilitas; sic & execratio divitis pauper*: omnes enim res,

Eccles. c. 9. v. 16. *Eccli. c. 13. v. 27. & 28. 29.* *Ibid. v. 24.*

Virtus, fama, decus, divinâ humanâque pulchris
Divitiis parent: quas qui construxerit, ille

Horat. lib. 2. serm. sat. 3.

Clarus erit, fortis, justus, sapiens etiam & rex,
Et quidquid volet. ——

Tanti est pauper, quanti est census quem habet: cùm ergo parum aut nihil habeat, nihil erit. Id oculi satis loquuntur. Adest pauper ad caussidici, ad judicis fores, & causam suam audiri rogat, jubetur expectare. Quamdiu? dies, hebdomades, menses totos, nonnunquam & annos. Adest dives: jubetur mox ingredi; auditur quàm primùm. Hoc solùm? lite pauper plerumque cedit, evincit dives: Siquidem, quod Ecclesiastes dixit, *Pecuniæ obediunt omnia.* Hæc divitis, & pauperis sors est in rebus pæne omnibus; illum extollit, hunc dejicit.

Eccles. 10.

In pretio pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias, pauper ubique jacet.

Ovid. lib. 1. Fastor.

Sed non jacebit semper: stabit olim jacente & ardente divite. Eleganter & acutè de opulentis Augustinus in illud Psalmi: *Laborabit in æternum, & vivet in finem. Labor ejus sine fine erit, vita ipsius habebit finem. Pauperes nostri, cùm viderint divites in epulis quotidianis, in splendore & nitore auri & argenti, quid dicunt? Isti verè vivunt. Vivat; finietur vita, labor non finietur. Quomodo vivebat ille, qui induebatur purpurâ & bysso, & epulabatur quotidiè splendidè, & jacentem ulcerosum tumidus contemnebat. Mutaverunt vices ambo: ille à januâ divitis sublevatus est in Abrahæ sinum; ille ab epulis splendidis missus est in flammam. Ille requiescebat, ille ardebat; satiabatur ille, iste sitiebat. Ille laboraverat in finem, vivet in æternum: iste vixerat in finem, laborabit in æternum.*

Psal. 48. Aug. in Psal.

Hæ Christi leges sunt: illi qui hîc volunt habere vitam, vivent in finem, & laborabunt in æternum; ii qui hîc laborant, in finem laborabunt, & vivent in æternum.

§. III.

VErè nunc laborant pauperes. Paupertas febris est continua, quam hecticam appellant. Ita Sophocli visum, qui egestatis molestias expendens: At mihi, ait nullus videtur, quia pauper sit, vacare morbo, sed ægrotare perpetim. Cùm enim pauperes assiduus labor urgeat, jam æstuant, jam algent, ita semper febriunt; hinc amaras sæpe sorbitiunculas coguntur sumere: pauper ubique jacet. Hinc rapacium, avarorum, aliena invadentium, innocentes opprimentium adagio est: Quantum habebis, tantus eris.

Aug. ep. 52. fine. *Soph. apud Stob. ser. 91.*

Hoc divus Jacobus graphicè ponens ob oculos: *Si introierit in conventum vestrum*, inquit, *vir aureum annulum habens in veste candidâ: introierit autem & pauper in sordido habitu & intendatis in eum, qui indutus est veste præclarâ, & dixeritis ei: Tu sede hîc bene, pauperi autem dicatis? Tu sta illic aut sede sub scabello pedum meorum: nónne judicastis cogitationum iniquarum?* Quæ cogitationes istæ? Hæ sunt: Opes ad omnia conducunt, inopia omnibus exosa: ergo inops opulento cedat. Deinde, dives juvare, commendare, extollere, ditare me potest, non pauper: illum ergo colam, non istum. Tertiò, sui contemptum dives ulcisci potest, non pauper: illius igitur metuenda offensio, non hujus. Quartò, quid expectem à paupere? Igitur vale, mi pauper; tu dives salve. Quintò & oneri pauper & dedecori esse solet perpetuâ mendicitate: dives honori est, & commodo: hunc ergo sequor, illum fugio. En cogitationes iniquas, en ratiocinationes falsissimas.

Jac. c. 2. v. 2. 3. 4. *Cogitationes istæ.*

Epictetus eas insigniter refellens: *Orationes hæ*, inquit, *non cohærent: Ego sum te locupletior, ergo sum te melior: Ego sum te eloquentior, ergo sum te præstantior. At illa magis cohærent: Ego sum ditior, meæ ergo pecuniæ tuæ præstat. Ego sum te eloquentior, meæ ergo dictio tuam excellit. Tu verò nec pecunia es, nec dictio.* Totus in hanc sententiam Seneca concedens: *Navis*, inquit, *bona dicitur non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui argenteum & aureum rostrum est, sed stabilis, & firma, & juncturis aquam excludentibus spissa, ad ferendum incursum maris solida, gubernaculo parens, velox & consentiens*

Epictet. lib. 3. diss. cap. 9. *Senec. ep. 87. ante med.*

tiens vento. Gladium bonum dices, nec cui deauratus est balteus, nec cui vagina gemmis distinguitur, sed cui ad secandum subtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. Regula non quàm formosa, sed quàm recta sit quæritur. Eò quodque laudatur, quod illi proprium est. Ergo in homine quoque nihil ad rem pertinet, quantum aret, quantum feneret, à quàm multis saluletur, quàm pretioso incumbat lecto, quàm pellucido bibat poculo, sed quàm bonus sit.

Stultus est, qui equum emporus, non ipsum inspicit, sed ejus stratum, phaleras, frenum attendit: sic est, qui hominem è veste aut conditione putat æstimandum. In homine laudandum est, quod ipsius est. Etsi familiam habeat formosam, & domum pulchram, & arcam bene nummatam, nihil horum in ipso est sed circa ipsum. Lauda in ipso quod hominis proprium est, quod eripi non potest. Nemo nascitur dives: quisquis in lucem exiit, jussus est lacte & panno esse contentus: ab his initiis nos regna non capiunt.

Exod. c. 20. v. 23. Philo lib. 1. de monarchia init. init. p. 628.

Doctissimus Judæorum Philo, in illud Exodi: *Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. Videtur mihi subesse hîc*, inquit, *& aliud præceptum utile moribus, avaros valde arguens, undecunque argentum & aurum sibi quærentes, & acquisitum tanquam Numen recondentes in penetralibus, totam suam felicitatem acceptam illi ferendo. Quin & illos reprehendens, qui cùm non possint proprias divitias colere, quòd his careant, alienas mirantur, non minùs avari, quàm illi priores: quos adoraturi manè ad ædes eorum tanquam ad sanctissima templa currîtant, bona petituri ab his quasi Numinibus.*

Hebræus rex Salomon è puro puto auro fusiles sex gradus fecit, ad regale solium conscendendum. Atque ut R egum fasti loquuntur: *Non est factum tale opus in universis regnis*; si pretium simul & ars spectetur. Quamvis & alios reges, eos maximè, quibus argentum & aurum fuerat vernaculum, ex argento & auro fecisse, scalas memoriæ proditum sit. Solium speramus in cælo sublime, deliciis plenum, in omnem æternitatem stabile. Ad hoc tutissimè itur per argenteos & aureos gradus, sed calcatos. Qui aurum & argentum non pectore gestat, sed pedibus calcat ad veræ Paupertatis leges, is securissimus ad illud excelsum cæleste solium pertinget. *Beati pauperes.*

3. Reg. c. 10. v. 16.

Paupertatis divitiæ.

Ut autem veras Paupertatis divitias exactiùs inspiciamus, eas ordine sub aspectum ponam. Hoc agam, ut quantum boni sub Paupertatis sordido palliolo lateat, nemini non perspectum sit. Per cetera capita ibo, & compendio rem summam complectar.

§. IV.

1. Paupertas nil mali habet. Senec. epist. 22. sub pe. mul. fine. Idem Consol. ad Helviam c. 10.

I. *Paupertas nil mali habet.* Hic vulgi sensus est, nescio quid mali paupertate abditum latere. Error est, & falsissima calumnia, Romanus sapiens luculentè: *Paupertas*, inquit, *nulli malum est, nisi repugnanti.* Plurimis parâsse divitias, non finis miseriarum fuit, sed mutatio. Hoc ipsum confirmatiùs asserens: *In paupertate*, ait, *nil mali esse intelligit, quisquis modò nondum pervenit in insaniam omnia subvertentis avaritiæ atque luxuriæ. Quantulum est enim, quod in tutelam hominis necessarium sit? & cui deesse hoc potest, ullam modò virtutem habenti?* Sed nec ulli paupertas dedecori est. Minutius Felix verissimè. *Quòd plerique*, ait, *pauperes dicimur, non est infamia nostra, sed gloria; nec pauper est, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives est.* Paupertas nullis invitis ac recusantibus non gravis & indecora. Et ille verè pauper est, qui nescit paupertatem ferre. Non malum est pauperem esse, sed nolle esse. Enimvero tam non solùm pretiosa, sed & formosa visa est priscis sapientibus Paupertas, ut Rex Macedo pæne orbis dominus dixerit: *Si Alexander non essem, Diogenes esse vellē.* Dolio eóque parum integro Cynicus iste philosophus pro domo suâ usus est; supellex domûs istius vile poculũ fuit. Sed cùm Diogenes rusticum cavis manibus bibentem vidisset, seipsum superfluæ supellectilis damnans, poculum quo-

Minut. in Octavio.

Plutarch. orat. 1. de fortunâ Alexandri.

A que abjecit tam rerum omnium egenus, quàm omnium dominus. Omne tulisset punctum hic paupertatis cultus, modò caussam habuisset meliorem.

At in his videre est, quàm pulchra sit virtus ipsa, cujus vel umbra tantum habet pulchritudinis. Hinc plurimi Philosophiæ sectatores, nec obscuri nominis, usque adeò divitias contempserunt, ut non modò aliunde oblatas non admiserint, sed eas etiam quas à parentibus jure habuissent, sponte publicârint. Inter hos Democritus Abderites nihil demum præter ingenium possedit. Unde aliis quidem pauper videri potuit, sibi reverâ ditissimus fuit.

Divitiatũ contemptores: Democritus Abderites.

Nec tantùm in Philosophorum scholis hæc virtus hæsit: maximos belli duces (quod alioqui rarissimum) sui amore implevit.

Phocion Athenien sis inter maximos Imperatores numerandus, usque adeò divitias sprevit, ut grande auri pondus quod Alexander dono miserat, pertinaciter repudiârit, testatus se non egere auro regio. Hinc inter Græciæ sapientes diu de hoc viro quæsitum, majórne Alexander esset, an Phocion, qui aurum Alexandri contempserat.

Phocion Atheniensis.

B

Non imparem vir iste sèque dignam nactus est conjugem. Huic cùm matrona nobilissima è suis cimeliis torques, annulos, monilia, ceteráque muliebris mundi ornamenta monstrâsset: modestè Phocionis conjux subridens: At meus, inquit, ornatus non talis; ab auro & gemmis pauper est; sed Phocion me ornat jam vicies Athenien sium Imperator.

Ejus uxor.

Jam verò si malum ullum in Paupertate esse aut vitium arbitrati essent maximi viri, non Publicolæ, non Menenio funeris sumptus defuisset, non Curius aurum Samnitium, non Fabius, quod Pyrrhus dabat, recusâsset. Peperit continentia illa Romanorum Imperium; luxus & avaritia perdiderunt.

Alii.

C

II. *Paupertas læta est & hilaris.* Is, quem paullò antè laudavi, illustrissimus testis. *Si vis scire*, inquit, *quàm nihil in paupertate mali sit, compara inter se pauperum & divitum vultus. Sæpius pauper & fidelius ridet: nulla sollicitudo in alto est: etiamsi qua incidit cura, velut nubes levis transit. Horum, qui felices vocantur, hilaritas ficta est, aut gravis, & suppurata tristitia: & quidem gravior, quia interdum non licet palàm esse miseros, sed inter ærumnas tor ipsum excedentes necesse est agere felicem.*

2. Paupertas læta & hilaris. Senec. ep. 80. post med. In imo & profundo pectore.

——— *Bene paupertas*
Humili tecto contecta latet;
Quatiunt alta sæpe procellæ.

Senec. Thyestes.

Liceat hîc paullò prolixiùs sinceram Paupertatis lætitiam sub aspectum ponere.

Paupertatis lætæ paradigma. D. Guarino. Veronen sis lib. 2. de abominand. humanæ gentis cap. 5. fine.

D

Fuit urbis primas, qui è regione fabri ferrarii habuit. Faber summo mane & antelucio incudem urgere, malleum rotare, ferrum tractare, tundere, limare, lævigare, interea unà cum servis lætissimus esse, ridere sæpissime, cantillare assiduè. Contrà summas ille secum seriò putare, ecquid tandem id caussæ esset, quòd ipse, diviiis cùm abundaret, deliciis afflueret, honoribus excelleret, rarò tamen lætus esset, ratiùs rideret; ille verò è Vulcani prosapiâ sterops in tantâ egestate sæpius & sinceriùs rideret, cachinnaretur, etiam & risu diffluereț: in tantis porrò laboribus cantitaret perpetim, in tantâ cibi somnique parsimoniâ nunquam non hilaris esset, nullâ sollicitudine concuteretur, quem & curæ velut nubes transirent. Quare fabrum hunc tacito suffragio beatiorem judicavit seipso, hominisque adeundi & colloquendi quæsivit opportunitatem. Igitur in opus certum manus illius conducturus, ipse lemniam officinam adit, adstat, sermones varios miscet. Faber brevia responsa cantiunculis subinde distinxit. Quærit tandem otiosus ille stator, ecquid posset totos soles ita lætus, ita & musicus transigere? Cui faber: Mi domine, inquit, nulla mihi cura curæ est, præter meum hunc laborem,

quo ubi defungor, mercedem recipio; die festo me vino pluſculum invito: cetera omnia Deo Diviſque committo. Et quia ego opes nullas habeo quas augeam, nullas etiã habeo quas perdam. Ita nec bella metuo, nec fures nec latrocinia: panis meus à muribus tutus eſt: opes meæ nec naufragia timẽt nec incendia: ego, conjux, liberi, ferro lanáque vivimus. Ergone, ait dives ille, Plutum & lætitiam in conjugium non poſſe convenire putas? Sanè, ait faber, nam divitem, qui ſeriò rideat, rarò videas; curis ille uti vermiculis caſeus, canis pulicibus, pediculis mendiculus, uſque & uſque fatigatur, obſidetur, corroditur. Tacet ad hæc dives; domum redit, ſibique de inventâ tandem veritate gratulatur: die poſtero ad eandem officinam redit, reſalutat, colloquitur; dúmque hominem labori maximè intentum putat, marſupium, quod numis turgidum adferebat, occultâ & lentâ manu juxta ſedentis ſcamnum in terram ſubmittit, ſic demum domum repetit. Manè deincipiti faber, dum ad luculentum focum ſudat, caſu crumenam cernit aureâ monetâ prægnantem. Expavit primo auri aſpectu, ut qui ferrum tantùm tueri didiciſſet hactenus: dubitat, unde aurea illa fortuna in illas ſeſe latebras inſinuaſſet, dein & cum uxore deliberat, quid faciendum tam inexpectato fortunio, in quos uſus tantum auri erogandum. Ita varias in curas, Suffetii inſtar, faber iſte diſtrahitur, atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,

Virg. lib. 4. Æneid. ante med. *In partéſque rapit varias, perque omnia verſat.*

Sed & metus alternantem ſubit, ne forſan per hanc fortunam, ſi illa patefiat, devolvatur in magnum infortunium. Atque ita dum has curas coquit ſub animo, ſolitarum cantionum obliviſcitur, & jam aliquot dies conſueta ſymphonia à vicino non eſt audita; dixiſſes elinguem aut mutum redditum, inſtar ranæ, quæ certo anni decurſu conticeſcunt. Dives ad fabrum redit, reperitque hominem cogitationibus & curis immerſum, ſepultúmque, ſubindéque etiam altè ingemiſcentem. Quærit tandem, quid id eſſet contra morem moroſior, magiſque tetricus? Subitum, inquit, fortunium afflixeritne an beârit, nondum ſatis diſpicio. Et me, inquit optimas, ſubitum infortunium mactavit: peram perdidi plenam auro. Et hanc ipſam, ait faber, in officinâ meâ, aut huic ſimillimam reperi, nec ſcivi anxius & anceps quid illâ agerem, & cum dicto in manus domini reſtituit, & protinus vocem recepit, cantavitque ut antè libertimè; meruitque tam ſincera fides ut marſupium ſuum primas nonnihil deploret apud tam candidum in tantâ fuligine fabrum. Nemo jam miretur Anacreontem Philoſophum, qui poſt acceptum à Polycrate Samiorum tyranno pecuniarium munus tres noctes inſomnis egit, ideóque pecuniam retulit, cum dicto: *Pecunia malo quàm ſomno carere*. O mortales quid indigeſto per acervos auro, quid avaris fertilium annorum curis confiditis, futuri beatiores, quò pauciorib⁹ contenti? Læta eſt Paupertas & ſincerè hilaris.

Gueciardin. in horis relaxat. p. 216.

3. Paupertas ſcientiis & artibus aptiſſima.

III. *Paupertas ſcientiis & artibus aptiſſima.* Jam notum illud: Paupertas non tantùm excolit, ſed & excogitat artes. Non errayit Diogenes qui Paupertatem grande ad Philoſophiam eſſe præſidium dixit. Orbem obi, & vix ullos divites ſeriò doctos reperies. Ubi imperant divitiæ, ibi plerumque exulant litteræ. Ipſi jam infantes & pueri in ſcholis hoc ignaviæ ſuæ mantelum habent: Non ſtudemus, inquiunt, farinæ. Aulas & curias obi, & videbis, doctiſſimum quemque fuiſſe olim pauperem; ingenio & induſtriâ emerſiſſe. Optimè ſenſit Themiſtocles qui maluit virum pecuniis indigentem, quàm pecunias viro. Philoſophiæ nutrix, ſcientiarum & artium mater Paupertas. Optimè dixit Romanus ſcriptor: *Poteſt conſolari pauperes Attilius, ſed multò magis docere locupletes, quàm non ſit neceſſaria ſolidæ laudi cupidini, anxia divitiarum comparatio.*

De Attilio Colatino Valerius Max. lib. 4. cap. 4.

§. V.

IV. *Paupertas dives eſt.* Paradoxum hoc videatur non nemini; ſed iſtud ad veri regulam examinemus: & ſuus aſſertioni color ſtabit. Veriſſimè dixit Annæus: *Cui cum Paupertate bene convenit, dives eſt. Non qui parum habet, ſed qui plus cupit, pauper eſt. Quid enim refert, quantum illi in arcâ, quantum in horreis jaceat, quantum paſcat, quantum feneret, ſi non acquiſita ſed acquirenda compares? Quis ſit divitiarum modus, quæris? Primus, habere quod neceſſe eſt. Proximus, quod ſat eſt. Cui quod ſat is eſt, ſatis non eſt, nihil ei ſatis erit.*

De Concionatore diriſſimo verba faciens Auguſtinus: *Nunquid ipſe Paulus*, inquit, *non habebat divitias? Habebat plane. Quas divitias? De quibus dicit alio loco ſcriptura: Fideli homini Mundus totus divitiarum eſt. Audi & ipſum confitentem:* Tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes: *Qui vult ergo eſſe dives, non habeat parti, & totum poſſidebit: illi inhæreat, qui totum creavit.*

Lydwina virgo non ſolùm ipſos triginta octo annos ægrota, ſed etiam pauperrima pauperiem ejus miſerantibus dicere ſolebat: *Satis abundat, qui eo, quod habet, contentus eſt.* Et ſi mihi cum hominibus communes non ſunt divitiæ & delitiæ, ſunt tamen cum multis communes paupertas & miſeriæ, quibus ego abundans Deo gratias ago, & conquieſco.

Ergo veriſſimè dictum: Nunquam parum eſt, quod ſatis eſt; nunquam multum, quod ſatis non eſt. Et certè ſi Chryſoſtomo credimus: Avarus dives à paupere tantùm differt curis, neglectu Dei, corporis inquinatione, & animi perditione: Nam ventrem æquè uterque ſatiat. Fames non eſt ambitioſa; contenta eſt deſinere; quo deſinat, non nimis curat. Hæc tormenta ſunt luxuriæ: quæ rit illa quomodo poſt ſaturitatem quoque eſuriat; quomodo non impleat ventrem, ſed farciat; quomodo ſitim primâ potione ſedatam revocet. Si non niſi domicum panem, & fartilem caponem in cibum admittis, ſanè non eſuris. Sed neque ſitis, ſi pertinere ad rejudicas quàm eleganti manu, aut quàm perlucido poculo vinum tibi miniſtretur. Fami & ſiti panis etiam cibarius & aqua medentur. Si ad naturam vivas, nunquam eris pauper. Quiſquis ſe ad id, quod natura exigit, compoſuit, non tantùm extra ſenſum eſt paupertatis, ſed extra metum. Pecunia ſola non facit divitem, imò contrà, nulli non majorem ſui cupiditatem incutit. Vis fugere Paupertatem? exue cupiditatem. Non invenuſtè Beda: *Pauper in cellâ, dives in conſcientiâ ſecurior dormit in terrâ, quàm auro dives in purpurâ.*

Beda in Cant.

V. *Paupertas ſanitatis mater.* Optimè dixerunt veteres: Pauperi ut ægrotet, non eſt otium. Divites vix unquam è toto ſani ſunt. Nec mirum. Cum pace veſtrâ, ô divites, dicam vobis, unde tot morbi vos infeſtent. Nimius ſomnus, nimius cibus, nimius potus, & otium, hæ morborum ſunt origines, hæc ſeminaria continuæ invaletudinis. Medicorum ſcitum eſt: *Somnus humectat.* Quando jam adeò liberaliter & in multam lucem dormitur, corpora nimis fluida, & humoribus maligni⁹ obnoxia redduntur. Taceo alia ſomni prolixioris damna. Medicis non ignota. De cibo potúque nimio res longè certiſſima eſt. Et Siracides apertiſſimè pronuntiat: *In multis eſcis erit infirmitas.* De otio jam pridem omnis Medicorum ſenatus ſtatuit: *Vbi laboris & exercitationis defectus, ibi copia morborum.* At verò divites plerumque multum vorant, parum aut nihil laborant, hinc neceſſariò ſæpius ægrotant. In egenorum ædibus vix ſemel iterúmque per annum ridet benignior Phœbus, & menſa ſtructior invitat. Et quam vis tunc pauperes plus æquo ingerant, & obbibant largiùs, id omne tamen poſtero die laboribus diſcutitur; non eſt illis otium, ut ægrotent. Vide ferrarios & lignarios fabros, vide ſectores, cæmentarios, viatores, aliósque mechanicos opifices, qui vix

vix unquam ægrotant ; at verò pæne semper opulenti. Et nunquid non ipsi quosdam novimus, qui ubi divitias perdiderunt, è divitum albo in mendicorum numerum transcripti, simul & sævam arthritidem aut podagram infestam felicissimè amiserunt.

Chrysost. hom. 21. in c. 2. Ioan. mihi pag. 91. vsque, eccles.

Quod Chrysostomus è cathedrâ sæpiùs inculcans: *Satietas*, inquit, *tum corporis robur, tum animi minuit fortitudinem. Neque ita fluvialium fluctuum vis ripas excedere * & convellere solet, ut delicia lasciviaque bonam valetudinem, & vires omnes facilè subtrahit. Quòd si Medicos interrogaveris, omnium prope morborum causas inde ortas invenies. Vilis, & tenuis, & simplex mensa* (qualis est pauperum) *bonæ valetudinis mater est, ita eam Medici appellárunt: & non ad satietatem crapulari, sed sobriè vesci, sanitatem & sanitatis parentem; contrà satietatem morborum ipsâ medicâ arte incurabilium caussam dixerunt. Quod perspicuum est. Siquidem pedum, capitis, oculorum, manuum ægritudines, paralysis, hydropisis, ictheros, febres longæ & acutæ, & plures id genus morbi, neque enim vacat in præsentiâ omnes enumerare, non ex modico & temperato victu, sed voracitate & crapulâ ingenerantur.*

Idem tom. 1. hom. 10. in cap. 1. Gen. mihi p. 51.

His confirmandis : *An non videtis quotidie*, inquit, *ex sumptuosis mensis & immodicâ ingluvie, infinita morborum genera induci? unde podagræ? unde capitis dolores? unde corruptorum humorum abundantia? unde innumeri alii morbi? nónne ab intemperantiâ & largiore vini ingurgitatione?*

Ab hoc malo egenorum hominum plurimi planè immunes sunt, cùm anno toto non plus vini gustent, quàm quantum Cereri libabatur, cui nefas vino facere: In ditiorum ædibus plus vini effunditur, quàm multi pauperum aliquot annis videant.

Nihilominus valetudo in pauperrimorum quorumque tuguriis & casis suaviùs habitat, quàm in opulentis domibus. Et quamvis opulenti homines tota pæne pharmacopolia exhauriant, nihilo tamen saniores sunt, quàm quibus fames est familiarissima, qui plerumque non magis pharmaco quàm vino utuntur. Plerumque C nemo minùs sanus est, quàm qui continuo pharmacorum usu fulcire vult sanitatem. Sanitatis mater Paupertas.

§. VI.

6. Paupertas virtutum nobile gymnasiũ.

VI. *Paupertas virtutum nobile gymnasium*. Ad bene beatéque vivendum longè aptior Paupertas quàm largæ affluentésque divitiæ. Id cùm ipse vitæ usus facilè demonstrat, tum sapientium virorum documenta qui neque habuerunt quidquam, nec habuere voluerunt: vel quia id tutius sit ad securitatem, vel quòd ad virtutem aptius.

Senec. epist. 17. med.

Audacter dixit Seneca & verè: *Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Non potest studium salutare fieri sine frugalitatis curâ.* Tantò rectiùs sensisse credendus Diogenes, cujus effatum illud est: *Compendiosa legum observatio, Paupertas.* Sed multò amplioribus titulis, nec iis inanibus, gaudet hæc virtus de quâ disserimus.

Elogium paupertatis.

Prisci sapientes, ut meritâ prorsus, sed tamen succinctâ D laude Paupertatem afficerent, hoc illi scripserunt elogium: *Magistra morum & consanguinea virtutum Paupertas.* Paupertas omnigenas virtutes docet, maximè tamen mansuetudinem & patientiam. Pauperum mansuetudinis in testem se offerens Salomon: *Cum obsecrationibus*, inquit, *loquitur pauper, & dives effabitur rigide.* Addit: *Melior est pauper, qui ambulat in simplicitate suâ, quàm dives torquens labia sua, insipiens.* Patientiæ magistram esse paupertatem, res testatissima. Christus suos animans: *Beati eritis*, inquit, *cùm vos maledixerint homines, & persecuti vos fuerint.* Sed quo clypeo, Domine, tuos munis ad injurias omnes tolerandas? nec enim illis æneum corpus, nec ferrea genua, nec adamantinum pectus est? *In patientiâ vestrâ*, inquit, *possidebitis animas vestras.* Sit ita, sed quo pacto tam patientes erunt?

Prov. cap. 18. v. 23. & c. 1. v. 1.

Matth. c. 5. v. 11.

Luc. cap. 21. v. 19.

Si discant esse pauperes :

A *Cantabit vacuus coram latrone viator.* Juvenal. sat. 10. v. 22.

Unde, obsecro, tam læta tot Martyrum patientia? *Rapinam bonorum suorum*, ut divus Paulus loquitur, *cum gaudio susceperunt*: Qui didicit opes contemnere, jam novit casamitates perferre. Castissimus Josephus, ut pudicitiam retineret, pallium dimisit : Christianus animus pecuniam mavult perdere quàm patientiam. Et quemadmodum is, qui cum tauro in Circo componitur, hoc laborat, ut pallio in bestiæ caput objecto primùm oculos expugnet, charior enim illi est vita quàm pallium: ita qui contra diabolum luctatur, omnium primò suum sibi pallium detrahit, divitias spernit : hinc hilaris patientia, hinc facilis pugna, hinc illustris victoria.

Hebr. c. 10. v. 34.

In Hispaniâ fieri solet.

Tres Hebræi juvenes, quòd statuam auream, quam Nabuchodonosor erexerat, prono corpore venerari noluissent, in accensum rogum præcipitati sunt. Tam autem familiarem sibi habuerunt ignem, ut non tantùm non corpora, sed nec vestes, sed nec capillos eorum vel B leviter ignis libaverit. Eleganter istud, ut solet, Chrysostomus explicat hoc sensu : Qui auream statuam Mammonæ non adorant, qui divitias non desiderant, qui paupertatem amant, hi profectò in afflictionum flammis tuti sunt; in patientia suâ possident animas suas. *Patientia pauperum non peribit in finem.* Sic magistra morum, sic consanguinea virtutum est paupertas.

Chryf. hom. 22. ad populum.

Psal. 9. v. 19.

Sed objicias : Paupertas multis in vitia præcipitium fuit. Multarum castitas in tuto fuisset, nisi eam prodidisset paupertas. Ut famem vincant, pudicitiam vendunt. Nihil evincis vane argutator, hoc enim non paupertatis vitium, sed pauperum, eorum maximè, quibus malè convenit cum paupertate, qui otiari malunt quàm non esurire. Sed & illud veterum nôsti :

Plus opum caussâ delinquunt divites quàm pauperes. Trochaic. vet.

Certissimum est, divitias longè pluribus ad vitia monstrare viam, quàm egestatem. Nec ferè dubium illud, è centum divitibus vix unum vitæ integræ reperiri ; con- C trarium exhibet Paupertas, quæ centum suorum sistit, inter quos vix unus improbæ vitæ sit inmixtus. Divitiæ monstrant viam ad vitia.

Iter fecerat sanctus Antoninus Florentinorum Archiepiscopus, cùm in viâ rem miram conspicatus est. Vile tugurium transeunti se objecerat, in cujus tecto Angeli spectabili formâ se visendos præbuerunt Antonino. Hanc domum omnino sibi lustrandam censuit vir sanctus. Ita ingressus, viduam & tres unà filias reperit; omnes veste lacerâ & nudis pedibus instabant operi. Hic animus Antonini, ut solebat, totus in miserationem liquescere, & de largiore stipe cogitare, priùs tamen in paupertimæ illius familiæ mores inquirere ; ubi è vicinis intellexit honestas & oppidò laboriosas esse virgines, sed egenas, largissimis eleemosynis subvenit non levandæ solùm inopiæ, sed vitæ deinceps commodiùs instruendæ. Post aliquantum temporis illac iterum transeundum fuit Antonino, cùm ecce aliud spectaculum, & priori longè dissimillimum objicitur. Neque jam Angeli, sed dæmones rectum insidebant. Hoc ab inferis prodigium caussa fuit Florentino Pontifici studiosiùs in eam familiam indagandi. Igitur à vicinis scisitatus est, qui se gererent viduæ illius filiæ. Omnium eadem vox erat, sic enim vicini loquebantur : Bonæ virgines largissimis eleemosynis adjutæ ad otium deflectere cœperunt, lanificium negligunt, in veste delicias quærunt, mensam subinde lautiorem instruunt, pietatem minùs colunt, templa rariùs adeunt; verbo, jam aliæ sunt, neque ampliùs cum inopiâ pugnant, sed otio admisso sectantur vitia. En quales hospites exclusâ paupertate domum subeant; sopor, luxus, omne genus vitiorum. Ad hoc paradigma.

7. Paupertas cœli domina. Matth. c. 5. v. 3.

VII. *Paupertas cœli domina.* Ex ore Christi res liquet: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Ceteris promittitur quidem præmium, sed futurũ: *possidebunt terram, consolabuntur, saturabuntur, filii Dei vocabuntur*, &c. At pauperibus velut præsentissimum datur.

Bern. ser. 4. de Advent. Dom med.

Ipsorum est regnum cælorum. Hinc ausus dicere Bernardus: *Paupertati non tam promittitur, quàm datur:* Regnum cælorum est ipsorum. Nam etsi hæreditatem hanc opulentissimam post mortem, prout ceteri beatorum, adeant, ob maximam tamen illius certitudinem jam dari, jam data dicitur: Ipsorum est regnum. Attende, quæso, Domini verba, quàm ea Paupertati faveant. Nos hominis Hispani, Galli, Poloni terram patriam expressuri, recepto more dicimus: Est è regno Galliæ, è regno Poloniæ, è regno Hispaniæ; de solo Philippo IV. dicitur, ipsius est regnum Hispaniæ; de solo Sigismundo III. recte affirmatur, ipsius est regnum Poloniæ; de solo Ludovico XIII. asseri potest, ipsius est regnum Galliæ: de aliis omnibus etiam Dynastis & Principibus hoc solùm licet dicere: sunt è regno seu Galliæ, seu Poloniæ, seu Hispaniæ. Tantum autem in eâ re discriminis est, quantum inter regem & subditum. Ut ergo Christus pauperes non esse cives solùm, sed esse reges cæli ostenderet, non eos esse de regno cælorum, sed eorum ut regum, cælorum regnum esse pronuntiavit. Hinc & illud Christus summo pauperum honore dixit: *Facite vobis amicos de mammonâ iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.*

Hi reges in his regnis erant, cùm hæc scriberem.

Luc. cap. 16. v. 9.

Sed quid ais hîc, Domine? ipsine alios recepturi sunt in cælum? Hoc quidem tui muneris est; aliorum verò recipi à te. Id sanè negari non potest. Verùm ad eam pauperes evecti sunt gloriam, ut veluti reges in cæleste regnum eos admittant, quos bene de se meritos agnoverint. Neque verò Christus dixit, ambite Pauperum gratiam, ut, postquam mortui fuerint, recipiant vos illic, quò ipsi ante vos prævenerint. Non hoc; sed postquam vos defeceritis, ipsi etiamnum superstites, ipsi adhuc in terrâ gementes, & mortis debitores in regnum introducant immortale. Quid jam ampliùs egemus testibus? *Paupertas cæli domina.* Ambrosii dictum est: *Qui contemnit sæcularia, merebitur æterna.* Ejus rei veluti causam assignans Augustinus: *Est enim,* inquit, *paupertas regni cælestis præmium.*

Aug. tom. 10 serm. 28. de verb. Apostoli.

§. VII.

8. Paupertas Christo charissima.

Bern. ser. 1. in Vigiliâ Nat. Dom. fine.

Psal. 4. v. 3.

Matth. c. 11. v. 29.

Psalm. 87. v. 16.

2. Cor. c. 8. v. 9.

VIII. *Paupertas Christo charissima.* Hanc enim primo in orbem ingressu tâquam matrem arctissimè complexus. De quo Bernardus? *In cælis,* inquit, *paupertas non inveniebatur: porrò in terris abundabat & superabundabat hæc species, & nesciebat homo pretium ejus. Hanc itaque Dei filius concupiscens, descendit, ut eam eligat sibi, & nobis quoque suâ æstimatione faciat pretiosam. Sic nascens Christus è præsepi velut è cathedrâ concionatur, & clamat:* Filii hominum, ut quid diligitis vanitatem? *hîc vel ab infante discite divitias, fastum, delicias contemnere.* Discite à me, quia pauper sum & humilis corde: pauper sum ego, & in laboribus à juventute meâ. *Discite cor cælo figere, ambire cælestia.*

Rupem induit, qui concionem infantis hujus negligit. *Quoniam propter nos egenus factus est, cùm esset dives, ut illius inopiâ nos divites essemus.* Sedebat in celso imperii Romani solio Augustus, jacebat in vilissimo Bethlehemi stabulo Christus; at celsior in stabulo Christus, quàm in solio Augustus. Atqui ditissimus hic mendicus, infans divinus ideo in orbem venit, ut pauperes divinissimis suis concionibus ad omnem morum sanctitatem formaret. Testis ipse: † *Spiritus Domini super me,* inquit, *propter quod unxit me, evangelizare pauperibus.* Atque ut iis amorem paupertatis constantiorem persuaderet, ipse omnium pauperrimus esse voluit. Videte nascentis cunas, videte lectulum morientis; aqua calida nascenti deest, frigida morienti. Reliqua omnis vita inter Paupertatis amplexus acta: Nimirum *vulpes foveas, & volucres cæli nidos habebant,* non habebat rerum conditor, quò caput reclinaret. Hîc ego cum Bernardo voce quàm possum contentissimâ proclamo: AVT ISTE FALLITVR, AVT MVNDVS ERRAT. Falli non potest Christus paupertatem complexus, ergo errat mundus paupertatis inimicus.

† *Luc. c. 4. v. 18.* Christus ut amorem paupertatis persuaderet pauperrimus esse voluit.

Matth. c. 8. v. 20. & Luc. cap. 9. v. 58.

Bern. ser. 3. de Nat. Christi, med.

§. VIII.

IX. *Pauperes Deo singulariter commendatissimi,* ut rectè dici possint peculium Dei. Idcirco regum maximus ingenti fiduciâ Deum allocutus: *Tibi, ait, derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor.* Et tanquam cernui hujus in pauperes favoris: *Oculi ejus,* inquit, *in pauperem respiciunt.* Rarissimi sunt in orbe, qui pauperum curam gerunt. Nec tacuerunt hoc humanæ gentis vitium Poetæ, qui pauperum sortem variè deplorârunt. Vetus Satyricus jure sic queritur:

Juvenal. sat. 10.

——— *Vltimus autem*
Ærumnæ cumulus, quòd nudum, & fruſtra rogantem
Nemo cibo, nemo hospitio tectóque juvabit.

Martial. l. 1. epig. 103.

Nec Bilbilitanus vates hanc erga pauperes inhumanitatem siluit, dum prædixit:

Semper eris pauper, si pauper es, Æmiliane,
Dantur opes nullis nunc, nisi divitibus.

Abi pauper, abi, abi; exclusissimus es: omnium nausea & fastidium es, cui curæ sis, nemo est.

Ergo, mi Deus, cùm pauperum curam vix ullus habeat, tibi derelictus est pauper. Artifex suæ artifidii, sapientiæ suæ sapiens, suis divitiis dives, viribus suis robustus, formæ suæ formosus. Sunt, qui amicis fidant & gratiæ: neminem habet, cui fidat pauper, nisi tibi, ô Deus, cui derelictus est. Tu tibi derelictum curabis, nam reverâ Tibi, tuæ curæ ac providentiæ, tuæ bonitati ac sapientiæ, tuæ misericordiæ atque omnipotentiæ derelictus est ab omnibus.

Infantem considera desertissimum à naturâ: nescit se vivere, nec se induere, nec cibum capere, sed nec petere potest. At mater præstat illi omnia; mater admovens ubera, cibum & potum unà porrigit, mater induit, ab æstu & frigore defendit, in lectulum reponit, blanditiis sopit, dormienti canit, cunas movet, plorantem mulcet, ridenti arridet, ægroranti dies noctésque assidet, jugi vigilantiâ, summâ curâ. Talis in pauperes mater est Deus, hæc illis omnia, & fidelius quàm ulla mater infanti exhibet. Ipsi derelictus est pauper, ipse illos enutrit, tantò salubriùs, quantò parciùs. Et verò istud pauperibus à se præstandum pollicitus: *Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum,* inquit, *ut non miseretur filio uteri sui? Ego tamen non oblivisear tui.*

Isai. c. 49. v. 15.

Videntur Deus & Mundus sortiti, quis pauperum, quis divitum haberet curam. Hîc Mundo sors ea obtigit, ut curas & cogitationes conferret in opulentos, ita Deus pauperes suæ curationis esse voluit: Illi derelictus est pauper. Jacobus Apostolus hac de re luculenter: *Audite,* inquit, *fratres mei dilectissimi; Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo? Beatus ergo qui intelligit super egenum & pauperem.* Nil facilius quàm videre pauperes; ubique sunt obvii: Paupertatis pretium intelligere, difficile: arcanum est, & ignotum Orbi, Paupertas, clavis cæli aurea, sed occulta.

Luc. 14. v. 13. Psal. 40. v. 2.

In oculis omnium sunt, qui clave hac aureâ dexterrimè sint usi. Videte Christi discipulos, veræ sapientiæ cultores, qui Magistri optimi exemplum secuti, nihil rerum habuerunt. Pauperes erant, cùm sese Domino adjunxerunt, sed mox pauperiores facti, aurum & quidquid inter homines pretiosum est, aspernati, unà duntaxat amicti tunicâ, terram pertæsi, cælum suspirabant. Tenuis rerum facultas erat, sed potestas ingens reserando cælo, & obserando ad arbitrium: sic & regnum inferorum piscatoribus ad nutum parebat.

Hos multa millia hominuum diversi ordinis & sexûs secuti.

§. IX.

Paupertatis sectatores: Abrahamus anachoreta.

a Ita matrulas suas vocabant Ascetæ.

b S. Ephrem. in ejus vitâ cap. 3. Hilarion. & S. Hieron. vitâ ipsius cap. 7.

ABrahami anachoretæ omnis supellex fuit, catinum, *a* veltis cilicina, sagum rusticum, & psiathium, *b* seu rude textum è juncis, cui indormiret. Hoc ille apparatu, his deliciis vixit, dum in humanis fuit. Hoc enim maximum viri studium fuit, ab omni re terræ cor abducere. Quâ quidem re ad divinorum meditationem nihil habilius est.

Hilarionem e Paupertatis filium dixeris, qui matris ingenium habuerit. Hic etiamnum adolescens cùm latrones in se grassantes intrepidus excepisset, interrogatus est ab eis, quid hominis esset, quòd viri non formidaret? Nudus, respondit, hæc non formidat. Neque verò ullus tam pauper vivit, quàm natus est. At illi: Vulnera profectò, ajunt, & mortem metues. Hæc talia, inquit Hilarion, non timet, qui mori paratus est. Fuit & illud in Hilarione sollicitæ Paupertatis argumentum singulare. Socius illi fuerat, qui hortuli fructus observaret intentiùs, & conflando peculiolo studebat. Hunc loco submovit, & res sibi suas habere jussit, ne quid cum ejusmodi homine consuetudinis haberet. Contagiosos namque censebat eorum mores & aliorum contubernio indignos, qui pecuniæ studerent.

Quidam apud Palladium cap. 91. Heraclides in suo paradiso cap. 15. Ioan. Moschus in suo pratulo cap. 113.

Paphnutius quem Cephalam nominabant, inopiæ tam amans fuit, ut annis octoginta nunquam duas simul tunicas habuerit.

Illud priscæ Paupertatis specimen nobilissimum non tacendum. Ad Abbatem Joannem de Petrâ viri duo religiosi venerant Moschus & Sophronius, & ad mores sanctiùs componendos documentum rogârant. Quibus optimus senex: Amate, inquit, nuditatè rerum omnium & continentiam. Atque ut effari sui rationem redderet, subjunxit: Mihi credite, rem pæne incredibilem narraturi. Cùm ego adolescens in Scithi degerem, quidam è senibus splene laborabat. Ut huic malo medicina fieret, modicum aceti in quatuor ejus loci monasteriis quæsitum, & nihil inventum est; cùm tamen in iis cœnobiis ter mille & quingenti monachi habitarent. Ex hoc uno arctissimæ paupertatis specimine de aliis conjecturam facere licebit. Si nihil in amplissimis quatuor monasteriis fuit aceti, quid putandum est fuisse vini, quid aromatum, quid butyri aut olei; quid porrò carnium aut piscium? En veterem frugalitatem. Ah quantum ab his moribus divertunt nostri! Vix aliquam paupertatis umbram retinuimus: reviviscant hi prisci patres, & posteros suos immodici luxûs accusabunt.

Hieron. lib. 3. carm. odâ 4. ad Romanos. circ. fine.

Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

Exurgamus ergo animis, & neglectu Paupertatis debilitatos spiritus pristini temporis memoriâ recreemus.

S. Ephrem. Greg. Nyss. in vitâ S. Ephrem.

Sed prioribus illis accensendus Ephrem, imago Paupertatis, qui testamentarias tabellas scripsit his verbis: Nec crumena mihi, nec baculus, nec pera fuit. Nunquam aurum aut argentum, aut aliam rem ullam possedi. Nam bonum regem ad suos discipulos in Evangelio dicentem audivi: Nihil in terrâ possederitis. Quamobrem nulla me rerum ejusmodi cepit cupiditas.

S. Franciscus Assisias.

Sed nimii sit laboris, omnia solitudinis antra excutere, & sanctissimos quosque viros simul & pauperrimos inde in publicum educere. Franciscus Assisias tanto affectu in paupertatem arsit, ut eam vix quisquam arctiùs complexus fuerit, diligentiùs foverit, sanctiùs custodiverit. Hic invito & reclamante patre, convicia insuper ingerente, inopiam omnibus orbis thesauris prætulit, nudus nudum Christum secuturus. Cùmque paternis bonis sponte renuntiâsset: Jam demum, inquit, animo hilari & serio precari potero: *Pater noster qui es in cælis.* Nimirum laudis loco posuit Franciscus, quòd pauper esset; A ignominiæ & probo sibi ipsi daturus, si quemquam se pauperiorem nactus esset. Felix Paupertas quæ unius dictu tantùm profecit, ut pæne jam plures sint qui eam sponte colant quàm qui divitias adorant.

Paulinus præsul Nolanus.

Sed non tacendus mihi Paulinus Præsul Nolanus, vir à priscis Patribus laudatissimus, quia inter pauperes pauperrimus. Alii ut haberent quod pauperibus darent, sua vendiderunt, hic verò vendidit seipsum. Hinc illæ Paulini voces: Domine, non ego propter aurum excrucior: ubi enim sint mea omnia, tu scis. *Ibi enim* (inquit Augustinus) *habebat omnia, ubi eum condere & thesaurizare Christus monuerat.*

Aug. lib. 1. de Civit. c. 20.

Gregorius. * Thaumatargus. Zach. Lippeloo 17. Notenebras aliquid ejusce modi lucis affulsit. Nam Flaminivembr.

Nec Paulino multum inferior Gregorius Neocæsareensis Ponti Episcopus,* qui hoc posteris de se narrari voluit, quòd vivus nullius loci possessor fuerit, & mortuus alieni sepulchri habitator sit. Inter ipsas idololatriæ B Diali olim, seu Jovis sacerdoti hederam non modò tangere, sed & nominare nefas fuit, quandoquidem priscis hedera tenacitatem & adhæsionem significabat, ut quæ texili silvulâ parietibus aut arboribus inserperet. Atqui virum Deo dicatum rebus caducis inexcari & adhærescere turpe censebant prisci. Luculentum ejus rei specimen mox addo.

Ephestion. Suries tom. 1. vitâ S. Melaniæ.

Ad Ephestionem anachoretam Ægyptium Melania nobilis matrona reviserat, & viri penuriam miserata furtim pecuniam in ejus domunculâ deposuit. Hanc ubi Ephestion vidit, mox aurum ad dominam suam redire jussit. Cùm verò dives femina redeuntem ad se pecuniam nullo modo admitteret, Ephestion prompto consilio, quidquid argenti & auri fuerat, in flumen abjecit, maluitque natare aurum, quàm vendere paupertatis cultum.

Spiridion. Sur. tom. 6. in vitâ Spiridionis.

Spiridionem, virum cælo notissimum, evocârat ad C se Constantius Imperator morbo pressus, siquidem speraverat per viri sanctitatem, valetudinem sibi pristinam restituendam. Restituta est. Hortamenti loco magna vis auri oblata. At Spiridion severo vultu: Non sic oportet, ô Imperator, inquit, amicitiam odio remetiri. Ego ut tibi parerem, longum & asperum iter suscepi; tu mihi jam aurum reddis, malorum omnium causam.

§. X.

VErùm enimverò nulla unquam femina tam sitiens auri extitit, quantumvis avarissima esset, quàm amans voluntariæ paupertatis fuit illustrissimum illud feminarum sidus Elisabetha. Hæc cùm regiis adhuc Elisabetha. fortunis fulgeret, inter ancillas ad mendicantium morem sese composuit, vestem nativi coloris, rustici textûs habuit; victum sibi suis ipsa manibus paravit lanificio, Marchionis conjux, regis filia. Neque paupertatem tantùm, sed & pauperes omnes affectu initimo complexa est: Ideo hunc sibi præcipuum sumpsit laborem, sua omnia in pauperes utrâque manu effundere. Nec D unquam, dum vixit, lætior fuit Elisabetha, quàm cùm fortunis omnibus provoluta, jámque inter mendicos censa hospitium & panem quæsiit, tantò similior Christo, quantò in tantâ paupertate parientior.

Paupertas primâ quidem fronte subtristis ac rigidula, at cùm in familiaritatem admittitur, minimè sumptuosa, facilis, secura, ac etiam benigna est. Ut enim resistentibus permolesta, sic ultrò eam admittentibus perjucunda est; adversus fures & pejores furibus voluptates pervigil excubitrix; adversus vulgi morsus & insulsa judicia custos optima. Nam prodigalitas & avaritia plerumque divitum ædes obsident. Si quam domum Paupertas immigravit, jam in eâ vix ullus superbiæ locus, nec invidiæ, nec gravioribus damnis, nec damnorũ expectationi, nec insidiis, nec mille suspicionibus, nec nauseæ, nec podagræ locupletum hospitibus. His exclusis, plus loci erit quieti, plus tranquillitati & virtuti, quantò minùs

fuerit fortunæ. Sæpe animo etiam reluctanti modestiam persuasit paupertas, quódque philosophia nunquam confecisset, id inopia effectum reddidit. Sententia Christi dilucidissima, immutabilis: *Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem intrare in regnum cælorum.* Credis hæc, ô pauper, & non exultas? Credis hæc ô dives, & non trepidas? Naufragium fugis, & plumbum amplecteris? Quid vanius eo, qui putat plus valere numum, quàm Deum?

Matt. c. 19. v. 24.

Quid igitur mendicam pauperiem quasi præcipuum generis humani malum diuturnis conviciis laceramus, quæ ut non abundantibus, ita fidis uberibus, Paulos, Antonios, Macarios, hisque paria robora virtutis aluit, alitque etiamnum hodie tot hominum religiosorum millia. Thesaurus certissimus patiens Paupertas.

ACTIONES PAVPERTATIS.

1. Actio Paupertatis.

1. Paupertas parsimoniam in rebus etiam minùs pretiosis adhibet; neque id divitiarum amore, sed virtutis. Hinc Cassiano teste, gravissimè punitus est, & aliorum consortio indignus habitus, qui tria tantùm lenticulæ granula cum aquâ neglectim effuderat. Nunquam modica spernit Paupertas. Nam facultates etiam magnæ dilabuntur, cùm ad exiguas accesserit neglectus. Hinc etiam in minimis laudanda Paupertatis parsimonia.

Cassian. lib. 4. de institutis renunciant. c 20.

Secunda.

2. Paupertatis actio est, consortium pauperum non aversari, non fugere, non fastidire, non declinare; parentes & cognatos pauperes non erubescere: imò ubicunque licuerit, pauperibus patrocinari, eos facilè ad colloquium admittere, humaniter cum iis agere, illis bene velle, illos ampliori quàm alios benevolentiâ complecti. Nobile Plutarchi dictum est: *Æquum esse leges favere indigentiæ.* Hîc exemplum Dominæ nostræ meritò ingerimus. Beata Maria nobiles & locupletes habuit parentes, ipsa tamen nec pastores, nec piscatores, nec ullos alios pauperes grandi supercilio, ut solent divites, à se removit. Illud prorsus est intolerabile, si homines religiosi Paupertatem professi, pauperes fastidiant aut spernant, divites demulceant, & iis adulentur.

Plutarch. de vitand. usur.

Tertia.

3. Paupertas experiendam sese ingerit; gustari vult & sentiri. Hoc ditissimis quibusque sæpius faciendum, crebris monitis suasit Seneca, qui suo Lucilio: *Ex præcepto magnorum virorum,* inquit, *tibi quoque præcipio: interponas aliquot dies, quibus contentus minimo ac vilissimo cibo, durâ atque horridâ veste dicas tibi: Hoc est, quod timebatur?* Hoc ipsum denuò suadens: *Necessarium ergo,* inquit, *judico id, quod tibi scripsi magnos viros sæpe fecisse, aliquos dies interponere, quibus nos imaginariâ Paupertate exerceamus ad veram: quod eò magis faciendum est, quòd deliciis permaduimus, & omnia dura ac difficilia judicamus. Potius excitandus è somno & vellicandus est animus, admonendúsque naturam nobis minimum constituisse.* Idem repetitis monitis inculcans: *Sumant,* inquit, *quosdam dies, cùm illos jam divitiarum tædium cepit, quibus humi cenent, & remoto auro argentóque fictilibus utantur.*

Senec. epist. 18. initio.

Idem ep. 20. in fine.

Idem consolat. ad Helviam c. 12.

Horat. lib. 3. carm. odâ 29. ad Mæcen.

Plerumque gratæ divitibus vices,
Mundæque paruo sub lare pauperum cenæ,
Sine aulæis & ostro, sollicitam explicuêre frontem.

Senec. epist. 110. med.

Ergo dispicias tecum ipse, quid sit necessarium, quid supervacuum. Non est autem, quòd te nimium laudes, si contempseris aureos lectos & gemmeam supellectilem: quæ est enim virtus, supervacua contemnere? tunc te admirare, cùm contempseris necessaria. Tunc te admirabor, si non contempseris panem etiam sordidum: si tibi persuaseris herbas, ubi necesse est, non pecori tantum, sed homini nasci.

Quarta.

4. Paupertas vera & Domini Jesv imitatrix, non tantùm opes contemnit, neque solùm superflua abjicit, sed quandoque necessaria etiam sibi subtrahit. Nam quod Albertus Magnus asserit: Ubi plena est necessitas, ibi non est vera Paupertas. Christo & ipsius discipulis panis etiam defuit, cùm eos fames docuisset spicas vellere. Christus in cruce nec frigidam siti, nec asserem vel saxum capiti supponendum habuit.

A

5. Vera paupertas non est sollicita nec anxia de cibo, potu, amictu. Habeamus aquam, habeamus polentam & pannuciam, jámque cum ipsis, inquit, regibus de felicitate certamus. Cui parùm non sufficit, ei nihil sufficit. Corvorum pulli, quia nondum nigri, à parentibus non agnoscuntur pro filiis, & ideo deseruntur; cùm autem etiamnum implumes sint, cibum sibi quærere non possunt. Nihilominus vel rore, vel muscis & culicibus pascuntur à Deo: *Qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum. Qui dat escam omni carni.* Itaque Paupertas se plenissimè committit Deo, qui aviculis, & ipsis etiam vermiculis providet, & necessaria liberaliter submínistrat.

Psal. 146. v. 9. Psal. 146. v. 10. Psal. 135. v. 25.

6. Varii sunt Paupertatis gradus, hinc & variæ actiones. Primus sit, opes non appetere. Alter, nihil laboris impendere acquirendis opibus. Tertius, eas ultrò oblatas respuere, nec admittere nisi coactum. Quartus, passim omnibus, seu salario, seu victu quotidiano, seu vestitu plebejo contentum esse. Quintus, exclusis superfluis necessaria tantùm admittere. Sextus, necessariis etiam, subinde saltem, carere velle. Septimus, quotidiano usui viliora eligere, & verò etiam gaudere, cùm desunt necessaria. Hîc jam Paupertatem amantis est seipsum examinare: Dic, bone vir, in quo tu gradu consistis? An in primo, an in tertio, an in quinto, an fortassis in nullo?

B

Sextus.

7. Non infrequens Paupertatis actio inter homines etiam politicos hæc est: Alterius curæ se committere pascendum, & vestiendum, & eo cibo, potu, ac vestitu contentum esse, qui ad alterius arbitrium datur. Id Thomas Morus fecit, qui uni suorum famulorum hanc sui curam delegavit; atque hunc tutorem suum vocavit. Hic illi pileum, hic caligas, hic calceos, hic pallium, cetera que necessaria ex ære dominico dedit. Hinc cùm à familiari quopiam ob calceos nimiùm attritos moneretur: Roga, inquiebat tutorem meum, ut alios mihi emat.

C

Septim.

8. Paupertas munera, præsertim si ea adulationem aut corruptelam vel minimùm oleant, non tantùm non ambit, sed etiam oblata constanter respuit. Nec enim Philosophi dictum ignorat: Munera accipere, est libertatem vendere. Id agit Paupertas, ut possit cum Abrahamo dicere: *Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cæli & terræ, quòd à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt.* Et cum Samuele: *Si de manu cujusquam munus accepi, & contemnam illud hodie restituámque vobis.*

Octav.

Gen. 14. v. 22. & 23.

1. Reg. 12. v. 3.

9. Quisquis paupertatem amat, sua omnia, quæ possidet, annis singulis recenset, & scrutatur accuratè, quid superflui aut nimis curiosi habeat, quid injustè retineat, num ære alieno laboret, quibus rebus nimiùm adhæreat, velut polypus scopulo. Cor hominis plerumque insatiabile nunquam dicit, Svfficit. Cogitandum ergo sæpius serium illud Domini effatum: *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Non quidem relinquere omnia, sed certè renuntiare jussit omnibus; ne scilicet instar hederæ affectu per hæc fluxa serpamus, siquidem, qui ex virtute pauper est, non tantùm caret opibus, sed etiam amore opum. Quid tibi prodest, si eges facultate, & ardes cupiditate?

Nona.

Luc. cap. 14. v. 33.

D

10. Paupertas summo studio curat, & frugalem temperantiam in mensâ, & decentem modestiam in veste, ac omni supellectili: quod verò vel gulæ, vel ostentationi & pompæ subtrahit, id omne Christi membris impendit, & mavult esse nudos domi parietes, quàm malè vestitos pauperes. Cùm verò temporis ratio & status dignitas vestem postulant splendidiorem, id artificii paupertas invenit, ut ea, quæ latent, vilia sint aut etiam aspera. Quanti Principes, quanti Reges & Reginæ, Cæsares &

Decima.

sares & Pontifices sub veste Attalicâ hispidum gestârunt cilicium ?

CAPVT X.

Rosa Purpurea, seu, Mortificatio.

§. I.

Mortificatio est contra vitia pharmacū.

ROSA Purpurea Pharmacopolis notissima : huic conferenda notissimi nominis , etsi parùm venusti, Mortificatio , seu Abnegatio sui. Vitiis omnibus radicitus evellendis instrumentum aptius ac potentius non est Mortificatione. Summa perfectionis , seipsum odisse posse. Virgo cælestis licet maceratione carnis ad tuendam castitatem non eguerit , eâ tamen usa est , ut posteros doceret, quâ ratione cupiditates frenandæ , & inferiores animæ vires restaurandæ sint. Itaque ibi perfectionis cœpit virgo , ubi alii desierunt , eámque vitæ rationem tenuit,quæ in se melior,quamvis ipsi non fuerit necessaria. Potuit Domini mater cum filii discipulo gloriari : *Semper mortificationem* JESV *in corpore nostro circumferentes,ut & vita* JESV *manifestetur in corporibus nostris.*

2.Cor.c.4. v.10.

Hæc omnes sancti usi sunt.

Hîc ego studiosissimum lectorem compello , eique omnium Sanctorum res gestas propono , & hortor , ut ea cum curâ evoluat.Illud denique de Sanctis omnibus, sat scio, affirmatissimè pronuntiabit: Reverà hi omnes nec unico quidem excepto , in seipsos rigidissimi fuerunt. Hoc uno sibi omnes simillimi, quòd eorum nullus in seipsum non noverca fuerit. Horum nemo sibimet indulsit , nemo semet palpavit , mortificationem Domini Iesu in corpore suo circumferebant omnes.

Et quemadmodum pædagogus quammaximè austerus, aut Orbilius plagosus omnes pueri nutus attendit, & quàm primùm exerrans oculus, vel lingua promptior , vel manus incomposita , vel gestus non decorus deprehenditur, mox objurgatrix adest ferula, mox oris tonitru percellit ; vel minima quæque castigantur: Tales omnino in seipsos fuerunt Sancti omnes , sui ipsorum rigidissimi pædagogi, imò hostes acerrimi,quorum hoc unum studium erat , adversarium lædere : hîc omnium Sanctorum triumphus fuit,corpus sub jugum misisse, & incommodis affecisse quamplurimis.

B. Mariæ duplex genus mortificationis.

Virgo beatissima geminum Mortificationis genus sic exercuit, ut de illâ tunc dici potuerit: Non comedit, non dormit. Quod Servator de suo prodromo Baptistâ asserit:*Venit Ioannes neque manducans,neque bibens.* Adeò namque modici cibi potúsque fuit , ut nec comedisse, nec bibisse censeri potuerit.Idem de Domini Matre asserendum.De vigiliis illius jam suprà demonstratum est. est.Sicut enim Filius complures noctes pervigilavit precibus , idque *secundùm consuetudinem* , ita Mater minimi fuit somni , & plerumque dimidiam noctem diurnis laboribus assignavit. Nec somni tantùm , sed & cibi parcissima fuit Domini Mater , quæ non quadragintadiale,sed septuaginta duorum annorum jejunium celebravit.

Matth.c.11. v.18.

Luc.cap.22. v.39.

Triplex mortificationis genus in paradiso.

Triplex Mortificationis genus in paradiso cœpit, cilicia, vigiliæ, jejunia. Fames quidem & jejunium est indictum ; nam Adamus talem edit boletum , post quem nihil ampliùs edit in paradiso. Vigiliæ cœperunt, nam somnos timor abstulit , & læsæ conscientiæ vulnus. Cilicia in usu esse cæperunt ; vix enim Adam cum uxore pomum admorderat , & mox unde cilicium sumeret, circumspexit; ficus illud suppeditavit. Nam folia de ficu planè aspera contexuerunt in duos baltheos, iisque corporis rebellionem velârunt.

Gen.c.37. v. 34.

Jacob cruentâ tunicâ filii Josephi visâ, *indutus est cilicio.*Achabus rex ceteroqui non optimus regum ad Eliæ minas: *Operuit cilicio carnem suam , jejunavitq, & dormivit in sacco.* Regum sanctissimus David, tam ciliciis , quàm

3.Reg.c.21. v.27.

A vigiliis ac jejuniis in suum corpus pugnavit. Testis ipse dignissimus fide : *Ego autem* , inquit, *cùm mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in jejunio animam meam. Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Anticipaverunt vigilias oculi mei* . Hæc carnem tacitis insultibus frangunt , hæc à Deo laudata sunt ; idque hoc consilio.

Psalm.34. v. 13.

Psalm. 108. v. 8.

Psalm.76. v. 5.

§. II.

CVm aliquid nobis amantissimus hic Pater subtrahit , jocari nobiscum & ludere videtur,nam sæpius triplo fenore restituit ablatum.Rem oculis subjicio.Herus famuli sui ædes animi causâ ingressus , fortè accumbens mensam , crassissimas librales placentas reperit, &: Quæso, inquit, quod hoc deliciarum genus est, massam tam malè coctam vorare?non hoc valetudini facit, seponite , & lignario sectori date , qui ferreo stomacho hoc genus massæ digerat ; mittam alias è meâ domo. Hac lege nemini gravis est abstinentia à cibo tam illaudato.Elapsis aliquot diebus misit hic Dominus è suâ culinâ collyras tribus aureis incoctas. Hæc poparum muratio domesticis omnibus & jucunda & utilis fuit. Addo huic non dissimile.

Amicum ægrum & lecto decumbentem invisit quispiam è sincerissimis amicis : cúmque jam abiturus pararet , cervicali , tanquam ægrum levaturus , aliquot aureos clam suppossuit. Ægroto protinus fuit irasci & vociferari , sed amici reverentiâ continuit se. Cùm autem ægroti grabatus erigeretur , inventum est aurum amicissimo furto suppositum. Et nunc, ajebat æger, intelligo non ad vexandum me pulvinar motum. Sic Arcesilaus fecit , qui cognito Apellis Chii duplici morbo, hoc est , paupertate & invaletudine , viginti drachmas secum attulit, & ægroto assidens: Hîc nihil est, ait, præter Empedoclis elementa,

Ignis, Aqua, & Tellus , atque Ætheris ambitus almi.

Et tu etiam, mi Apelles,incommodè cubas. Et unà cum dicto culcitram movens,pecuniam subjecit.Hanc anus, Apellis famula, cùm lectum sterneret, invenit, & cum admiratione ostendit. Ad quæ subridens Apelles: Hoc est, inquit, Arcesilai furtum.

Hîc ego cum Christo interrogem: *Intellexistis hæc omnia?* Sic amantissimus Deus,sic omnino nobiscum agit. Quidquid subtrahit , modò non invitis , id grandi reddit fenore : vult optimus Pater , ut etiam nos ipsi ægrè faciamus carni, eique modò cibum,modò potum,modò vestium aliquid, jam aliquid voluptatis, jam & partem somni subducamus,idque cum ingenti emolumento. Nec enim unquam tale quid nobis demimus , quin plura decuplo , centuplo millecuplo reddantur. Nusquam lucrosior est jactura: perdendo acquirimus.

Matth.c.13. v.51.

Quòd si hoc hominem ratione agentem non moveat , nihil agent omnia sanctorum Patrum volumina, qui omne genus Mortificationis , præcipuè jejunium, miris laudibus extulerunt. Omnium loco sit Augustinus, qui adversùs Pelagianos : *Nullus* , inquit , *sine jejunio vicit diabolum.* Jobum Origenes septem continuos dies jejunio traduxisse asserit. Novæ legis Hesperus Joannes Baptista omnem vitam jejuniis exegit. Discipulis suis Dominus JESVS jejunium commendavit his verbis:*Hoc genus dæmoniorum non ejicitur nisi per orationem & jejunium.* *Videte charissimi,* ait Hieronymus, *quanta sit jejunii virtus, ut id facere jejunium valeat,quod Apostoli nequiverunt.* Mortificationis exterioris caput jejunium. Pharmacis & Pharmacopoliis omnibus longè salubrius est jejunium. Hoc spiritum vegetat, hoc corporis deliciis fractum restaurat, hoc illud *rationabile & Deo placens obsequium.*

Aug.lib.4. Hypog. cont. Pelag. post init.

Matth.c.17. v. 21.

Hieron. l. 2. contra Iovian.

Rom.c.12. v. 1.

Persuasissimus sum , si reipsâ, & quod dicimus, practicè sciretur , quàm moderatum jejunium Deo atque Angelis complacitum , quàm hoc valetudini salubre, quàm animo fructuosum sit, plurimi aut prandere tantùm,aut tantùm cenare assuescerent. Initium hujus consuetudinis

suetudinis paullò difficilius est, & sentiri solet. Sed eo superato jucundissimi progressus sunt. Et sanè plus voluptatis percipitur ab hoc tali jejunio, quàm si corpus quotidie farciatur ad fastidium. Optimè Cyprianus dixit: *Quotquot viros virtutum vidimus, sine jejunio non legimus ascendisse: nec enim aliquid magnum moliti sunt, nisi abstinentia præcessisset.*

Cyprian. de jejunio & tentat. Christi.

Eam ob caussam viri fœminæque sanctitatis eximiæ, sed & summæ dignitatis, jejunio sabbatino Domini Matrem colere consuêrunt: duos trésve nominâsse satis erit, ut *in ore duorum aut trium testium stet omne verbum.*

Matth. c. 18. v. 16.

S. Nicolaus Tolentinas omnigenâ virtute, sed abstinentiâ cum primis clarissimus, quavis sextâ feriâ & sabbato semel tantùm admittebat cibum, pane solo & fonte contentus, idque in æternæ Virginis honorem.

Surius tom. 5. in ejus vitâ.

S. Didacus Complutensis *a* omni sabbato & divinæ Matris pervigiliis pane itidem & aquâ jejunium toleravit.

a Ordinis Minorum, à Sixto V. Catholicus adscriptus *Chron. Minor. part. 3. lib. 5. cap. 5.*

S. Elisabetha Lusitaniæ *b* Regina, *c* præter vernum aliaque jejunia pæne quotidiana, diebus quadraginta ante diem Virginis in cælum Assumptæ jejunio peregit; singulis insuper sextis feriis, divæ Matris pervigiliis, ac quovis sabbato, pane solùm & aquâ inediam solabatur. *d* Ita mediam ferè anni partem aquâ & pane solo tolerabat.

b Seu Portugalliæ. *c* Anno Iubilæi 1625. ab Vrbano VIII in album Divorum relata. *d* Petrus Perpinianus orat. 1. in eandem Reginam.

Idem fecerunt & faciunt hodiéque plurimi, omnis ordinis & dignitatis homines.

§. III.

DA veniam, lector, voci non in Latio natæ: seipsum abnegare, seu Mortificare, est alium fieri quàm anteà fuerit. Sic alius à seipso evadit timidus, qui fortitudinem induit: sic lascivus, & lipidini debitus castimoniam amplexus, priorem se esse nescit: sic gulæ mancipium aut ebriosus, ubi abstinentiam sequi cœperit, priori homini fit dissimillimus, fit novus, fit alius homo. Hæc Mortificationis ratio est.

Hortatur Psalmes regius: *Sumite psalmum & date tympanum.* Perinde si diceret: Accipite eruditionem carminis, & reddite Mortificationem carnis. Congrua commutatio, & pæne necessaria. Quod Origenis acumen confirmat his verbis: *Psalmum divinam doctrinam vocat. Tympanum porrò organum est e pellibus confectum. Iubet igitur divinis oraculis sonum congruentem reddere. Accipite spiritualem doctrinam, & reddite mortificationem membrorum.* Optima igitur psalmi & tympani cohæsio, optimus doctrinæ & mortificationis nexus. Ad rem Isidorus Pelusiota: *Ex carne nostrâ*, inquit, *tympanum efficiamus; sic nempe ut nullum præposteri affectûs motum habeat, verùm terrenis membris mortua & extincta sit.* Divinas litteras rectè versat & meditatur, qui corpus castigat, & Deo seipsum mactat.

Psal. 80. v. 3.

Origenes in dictum Psalmum.

Isidor. Pelus. l. 1. ep. 364.

Id exemplo suo sanctissimus Moses firmavit, qui legis divinæ tabulas accepturus quadraginta dies jejunio consecravit. Ipse de se: *Perseveravi*, ait, *in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens & aquam non bibens.* Opportunus sanè recipiendæ legi apparatus jejunium carnisque Mortificatio. Atque hoc est pro psalmo tympanum exhibere. Eleganter Augustinus: *Noli*, ait, *extrinsecus pecus, quod mactes inquirere, habes in te quod occidas.* Macta elatum superbiæ taurum, macta gibberum avaritiæ camelum, jugula olentem luxuriæ hircum, sacrifica saginatum gulæ vitulum, obtrunca mordacem invidiæ molossum, dilacera pugnacem iracundiæ arietem, concrema ignavum pigritiæ asinum. Has pecudes occide, & ritè litásti Deo: his enim victimis delectatur.

Deut. cap. 9. v. 9.

August. in psal. 50.

Bene ageretur cum homine, si corpus hoc, quo verus homo tegitur, tam promptum inhæreret virtuti quàm voluptati: hanc sponte suâ sequitur, illam, non nisi imperio coactum. Ceterùm quò contumacius est, magisque in vitia propensum, eò fortius sapientiúsque fe-

A cisse videri possunt ii, qui illud ut nequissimum mancipium inediâ, labore, verberibus affligentes, rationis jugo subjecerint.

Gentilium.

Nec pauci fuêre, qui gentilitatis quidem tenebris oppressi, virtutis tamen studio aut necessitate adacti, aut gloriæ aucupandæ in suum corpus imperium planè rigidum exercuerunt. Socratem hac in re laudatissimum dicerem, modò ei disciplina Christiana non defuisset. Solebat is perdius & pernox à primo solis ortu, adsolem alterum orientem stare immobilis, iisdem vestigiis, eodémque obtutu defixus. Hac ratione ad fortuitas vices fortiter perferendas corpus animúmque sic firmavit obduravitque, ut quidquid randem eveniret, patienter ferret. Hoc sui vincendi studio non solùm insignem patientiam, sed & temperantiam prorsus laudabilem assecutus est. Atque hac alterâ virtute tantùm sibi ipse profuit, ut omne vitæ tempus inoffensâ valetudine traduxerit.

Socrates.

B Illo non multùm inferior Diogenes Sinopæus ad eam corpus patientiam assuefecit, ut capite semper aperto, nudis pedibus incederet, solóque tegeretur pallio, caloris & frigoris æquè patiens, dolii inquilinus, nullius quidem supellectilis, sed sui Dominus. Sub extrema vitæ tempora crudis etiam carnibus vesci conatus est, ut nihil esset, in quo ministerio alterius egeret sobrius naturæ cultor. O illustria *mortificationis* exempla! ô verè viros sui victores, modò magistrum habuissent Christum!

Diogen. Sinopæus.

Modici in fine, non ante ejus ætatem.

Nec in plumâ & epularum luxu nata est Attilii Reguli constantia prorsus admiranda, & contemptus mortis generosissimus. Crebræ suimet victoriæ, magnúsque virtutum habitus, tam facilè illi viam fecêre ad mortem, ut captus jam & vinctus, non magis Pœnorum sævitiam, quàm in acie stans eorum arma pertimuerit.

Attilius Regulus.

Cato Utiensis vir quantus, quàm edomitis, & ut loquimur, mortificatis animi corporisque sensibus! calores & nives & nudo capite toleravit, iter pedibus fecit, amicis equo sedentibus. Quoties febre laboravit, solus esse voluit, nec quemquam admisit, nisi morbo levatus. Per hæc Mortificationis specimina virtus illa adolevit, quam Reipublicæ civili bello præstitit. Hic ille Cato est, qui septem continuos dies per loca serpentibus infesta ductavit exercitum, non equo, non vehiculo adjutus, sed pedibus, & in primo agmine iter faciens, nec unquam sedens, nisi cùm cibum caperet aut somnum.

Cato Uticensis.

C

Hoc prorsus est omne in corpus imperium tenere, nec illi blandiri, sed ut par est pro servo tractare. Quod ubi fit, cum demum animus potestatem suam salutariter explicat. Atque hinc nobilissimum animi temperamentum & moderatio laudatissima subsequitur, quæ in priscis idololatris ad Christianorum ruborem crebriùs eluxit.

§. IV.

D FAbius Maximus cùm à se quinquies & à patre, avo, proavo, majoribúsque suis sæpenumero Consulatum gestum animadverteret, comitiis, in quibus filius suus summo consensu Consul creabatur, quàm potuit constanter cum populo egit, ut aliquando vacationem hujus honoris Fabiæ genti daret: non quòd virtutibus filii diffideret, (erat enim illustris) sed ne maximum imperium in unâ familiâ continuaretur. Quid hac moderatione efficacius aut valentius, quæ etiam patrios affectus, qui potentissimi habentur, superavit?

Fabius Maximus.

Quòd si affectus verè mortificatos spectemus, Fabium vincit M. Bibulus vir amplissimæ dignitatis, qui lus. cùm in Syriâ moraretur Provinciâ, duos egregiæ indolis filios suos à Gabinianis militibus occisos cognovit. Filiorum interfectores ad parentem vinctos Cleopatra regina misit, ut gravissimæ cladis ultionem suo arbitrio exigeret. At ille oblato beneficio, quo nullum majus tribui

M. Bibulus.

tribui poterat lugenti, dolorem moderationi cedere coëgit, & nefandos sui sanguinis carnifices, è vestigio ad Cleopatram reduci jussit cum dicto: Potestatem hujus vindictæ non suam, sed senatûs esse debere.

Metellus Macedonicus.

Superi! quid in Christianorum optimo desideremus moderatius? quantâ hîc affectuum mortificatio, nec quidem filiorum iniquissimam cædem ulcisci velle, nisi ratione prorsus æquissimâ? Nec alii è veteri Româ huic dissimiles.

Metellus Macedonicus cum Scipione Africano acerrimè dissenserat, quorum à virtutis æmulatione profecta contentio ad graves testatásque inimicitias progressa est. Nihilominus cùm Metellus interemptum Scipionem audisset conclamari, in publicum se proripuit, mœstóque vultu & voce confusâ: Concurrite, clamabat, concurrite cives, mœnia nostræ urbis eversa sunt. Nam Scipioni Africano intra suos penates quiescenti, nefaria vis allata est. Idem filios suos monuit, ut funebri ejus lecto humeros subjicerent, nec enim fore ut id officii ab illis majori viro præstari possit. O Rempublicam pariter Africani morte miseram, & Macedonici tam humanâ támque civili lamentatione felicem! Eodem enim tempore, & quantum amisisset Principem, & quantum haberet, recognovit.

M. Marcellus. Livius l. 6. Dicad.

Illis minimè cedit hominis verè *Mortificati* obstupescendum exemplar, M. Marcellus, qui primus & Hannibalem vinci, & Syracusas capi posse docuit. Cùm Siculi eum, licet tunc Consulem, accusaturi Romam venissent, Marcellus, quia collega suus Valerius Lævinus forte aberat, senatum haberi noluit, ne absente altero Consule, timidiores in accusando essent Siculi. Ubi Valerius rediit, Marcellus de audiendis Siculis ultro retulit, eósque de se conquerentes patientissimè sustinuit. Lævinus auditis eorum querimoniis, loco eos tantisper jussit cedere, dum etiam accusatus audiretur, & Patres sententiam dicerent. At Marcellus illos remanere, ut defensioni suæ interessent, coëgit. Utráque parte peroratâ excedentes curiâ subsecutus est, quò liberiùs sententiam ferret senatus. Improbatis ac rejectis querelis suis Siculi orantes & supplices Marcellum adierunt, veniámque petierunt, quòd suæ provinciæ jussa executi fuissent, atque ut ab eo in clientelam porrò reciperentur, rogárunt. Marcellus quamvis recentissimè læsus, tamen velut jam omnium oblitus, Siculos clementer exceptos tutelâ suâ neutiquam exclusit. Super hæc Siciliam sortitus, cùm accusatores premere potuisset, eam Provinciam collegæ cessit. O Marcelle, quàm nos sanctioribus disciplinis imbutos in ruborem das? Date mihi Christianum, qui in adversarios atque accusatores suos tam benevolus sit, & mox eum inter cælites referemus.

Valerius Publicola. Valer. lib. 4. cap. 1.

Marcello accensendus jure merito Valerius Publicola, qui ad illud animi temperamentum pervenit, tam victor sui, támque sibi ipse imperiosus, ut domum suam, licet magnificam, ne malignas suspiciones aleret, totam diruerit, quod loco posita celsiore arcis speciem populo habere videretur. Nónne quantum domo inferior, tantum victoriâ sui superior evasit?

Quærit Poëta vetus: Quisnam igitur liber? sibique respondet ipse:

Horat. lib. 2. serm sat. 7. ipsi mod.

——— *Sapiens, sibi qui imperiosus:*
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, & in seipso totus teres atque rotundus.

Talis omnino est homo sui potens, quem nos Mortificatum vocamus, ad omnes labores subeundos teres, ad omnem fortunam tolerandam rotundus. E septem Græciæ Sapientibus Bias: *Ille*, inquiebat, *beatus est, qui nil concupiscit.*

Aliæ sunt hominum profanorum voces. Beatus est, A ajunt, cui fortuna favet, qui dulci fruitur otio, qui genio servit, & cuncta ex animi sui sententiâ gerit. Affirmant hoc illi, negat constantissimè sapiens Bias, & eos laudat beatos, qui cupidinibus suis respondent & obsistunt, qui animum frangunt, qui nihil concupiscunt. Aliter profectò nulla in hoc orbe felicitas, tranquillitas nulla est. Quis enim tam felix, cui ex sententiâ succedant omnia? solus ille qui in se ipso totus teres atque rotundus, aut rebus utitur secundis, aut adversis exercetur. Illis fruitur, dum Deo placet, his sese attemperat, imò & gaudet varium sibi mortificationis genus offerri. Hoc animi sui pabulum credit, cùm à seipso tum ab aliis mortificari.

§. V.

LAncea, quæ Christi crucifixi pectus aperuit, vulnus quidem intulit, sanguinem eduxit, sed dolorem nullum attulit, quia jam mortuum sauciavit: sic ille qui B se à corpore abstraxit, & *Mortificatas* habet animi cupiditates, probris convelli, injuriis affici potest, sed ad impatientiæ querelas excitari non potest, jam mortuus est.

Democritus Philosophus, ut Stobæus memorat: Fortis est, ajebat, non solùm hostium, sed voluptatum victor. Fortassis rectiùs eum dixisset fortem, qui non solùm voluptates vinceret, sed & omnes animi cupiditates domaret. Tale sapientissimi Salomonis effatum est: *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium.* Nimirum

Stob. ser. 7.

Prov. c. 16. v. 32.

Ardua res vicisse alios; victoria major
Est, animi fluctus composuisse sui.

Mantuanus.

Multò enim multóque operosius est, seipsum quàm hostem superare, nec properâ festinatione fugiendo adversa, nec effuso gaudio secunda sectando.

Beatus Gregorius appositè dixit: *Ego David saltantem plus stupeo, quàm pugnantem: pugnando quippe hostes subdidit, saltando coram Domino seipsum vicit.* Hic ipse David C longè fortior fuit, cùm injurias à Saule illatas, etsi posset, non vindicaret, quàm cùm leones & ursos discerperet, gigantem Goliathum fundâ sterneret, gladi ojugularet. Venusinus igitur cecinit verissimè:

Greg. l. 37. moral. c. 27. & ult. mihi pag. 934.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, quàm si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterque Pœnus
Serviat uni.

Horat. lib. 2. carm. ode 2. ad Crispum Sallust.

Nam, ut Ambrosius loquitur: *Graviores inimici sunt mores pravi, quàm hostes infesti.* Ita castissimus Joseph Ægypti prorex grandius quid fecit, cùm adulterium repudiaret, quàm cùm toti regno imperaret. Ideo Siracides fidelissimè commonefaciens: *Si præstes*, inquit, *animæ tuæ concupiscentias ejus faciet te in gaudium inimicis tuis.* Cupiditates sibi obsequentem eò pertrahunt, quò nec omnes inferorum machinæ possunt.

Ambr. serm. 87. de Elisæo.

Eccli. c. 18. v. 31.

Nobilissimum prisci scriptoris dictum est: *Tantum proficies, quantum tibi ipsi vim intuleris.* Est non nemo, qui D apud seipsum dicat: Ego precibus, jejuniis vaco, concionem audio, Sacramenta frequento, stipem in egentes confero, divina sæpius cogito, consilia generosa suscipio, optima quæque propono; sed interim vix quidquam proficio: idem sum, qui ante sex, ante duodecim & plures annos fueram, in eodem luteo hæreo, eadem vitia identidem repeto, non melior fio, nihil proficio, nihil. Simillimus sum ægroto, qui molitur surgere, & mox in lectum recidit: Sic ego sæpius è vitiis conor emergere, sed in eadem identidem relabor. Quid obsecro caussæ est? Vis, mi Christiane, ut tibi candidissimè respondeam? Ideo nihil proficimus, quia nobis ipsi vim non inferimus. An nescis illud Domini clarissimum: *A diebus Ioannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud?* Nihil proficies, nec teipsum vinces, nec cælum rapies, si violentus non es. Saulus in Paulum, & in alium

Thom. de Kemp. lib. 1. cap. ult. fine.

Sibi vis inferenda ut proficiatur.

Matth. c. 11. v. 12.

alium planè virum mutandus, à Christo violenter dejectus, tremens ac stupens dixit: *Domine, quid me vis facere?* Hinc mirabilis in omni virtutum genere profectus cœpit. Ne mirare te nihil proficere; tu totus etiamnum stas, stat unà tecum superbia, stat libido, stat iracundia, nisi hæc monstra violentus dejicias, nihil unquam è solido proficies.

Act. cap. 9. v. 6.

Matth. c. 17. Marci c. 9. Luæ c. 9.

Cur Christus suam gloriam non dedit spectandâ in amœno viridario.

Christus gloriæ suæ gustulum exhibiturus, tres è suis duxit *in montem excelsum seorsum*. Cur non in amplo cœnaculo aut amœno viridario, aut in valle apricâ? cur non in florilego prato suam gloriam dedit spectandam? Sudandum erat, & eluctandum ad montem. Hæc via ducit ad cælum, & aspera & ardua.

——— *Facilis descensus averni:*
Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est.

Regnum cælorum rapiunt violenti.

Actor. c. 2. v. 2.

Die Pentecostes, *Factus est repentè de cælo sonus, tanquam advenientis spiritûs vehementis.* Nescit enim lenta molimina Spiritûs sancti gratia.

Joannes Baptista quantum quámque violenter sese à corpore abstraxit, non manducans, neque bibens, pæne nec vestiens. Si omnem ipsius vitam compendio velim describere, *meram violentiam* appellem. Ascendit in montem excelsum seorsum.

Maria Magdalena vi emendationem vitæ aggressa est.

Maria Magdalena quantâ vi emendationem vitæ aggressa est? In Pharisæi domum ubi Medicum suum esse cognôrat, non invitata venit, &, ut Augustinus loquitur, irruens importuna convivio, opportuna beneficio, piâ impudentiâ sanitatem appetiit. Non ad caput Domini, sed ad pedes accessit: & quæ diu malè ambulaverat, vestigia recta quæsivit. Capillos solvit, lacrymas fudit, pedes lavit, capillis tersit, balsamo inunxit, oculis lacessivit, ita noxarum veniam impetravit. Conscientiæ labes uni patefacere, supplicium est. Publicè & coram multis id facere, omni supplicio acerbius est. Hoc Magdalena fecit. Pecuniam olim ad Apostolorum pedes abjecisse, Christianæ violentiæ opus fuit; Magdalena omni pecuniâ chariora, unguentum, os, oculos, manus, capillos velut linteum ad Domini pedes abjecit, quâ in re vim magnam utique sibi ipsa intulit. Putem ego Magdalenam, dum ad convivium non epulatura, sed ploratura iret, in viâ sæpius substitisse, & forsan aliquoties redire cœpisse, dum secum cogitaret hæc talia: Quid facio? res hæc nimio pudori mihi est. Quid dicent convivæ? quid magis cogitabunt? Per urbem vulgi fabula ero. Vultus aspicientium me non feram. Tandem; audendum est, sic pergo. Ita vi magnâ sese impulit: cœpit, egit, peregit. Tantum profecit, quantum sibi ipsi vim intulit; maxima vis, maximus profectus. Ideo nos non proficimus, quia nobis ipsis vim non inferimus.

Aug. lib. 40. homil. hom. 23.

§. VI.

PApinius eleganter narrat, quâ ratione tela è vulneratorum plagis sint extracta,

Tela manu parcente trahunt. ———

Statius in Thebaide.

Plerique nos esse vulneratos non ignoramus, sed molli & nimis parcente manu agimus: omnia remisse & sine vi aggredimur; suspenso gradu & nimiùm placidè ad cælum imus. Fallimur: *Violenti rapiunt illud.* Audite sacerdotem Dei mollissimum patrem, quàm languidè filios nequam objurget: *Nolite, ajebat, filii mei, non est enim bona fama, quam ego audio.* Verborum tonitru eos percellere debuisset. Quòd si verbis nil profecisset, fustibus agendum, vis fuisset exerenda. Tales nos sumus in nos ipsos; sanari volumus, sed quàm mollissimè. Non uri, non secari sustinemus.

Matth. c. 11. v. 12. 1. Reg. c. 2. v. 12.

Virginem regiam maligno ulcere laborâsse ajunt, sed sectionem omnem abhorruisse. Voluisset illa quidem ulcus fluere, sed ferrum admoveri noluit. Ideo chirurgus scalpellum spongiâ tectum intulit, & uber incidit. Hæc A nostra mollities est; sanitatem apperimus, *mortificationem* fugimus; nemo secet, nemo urat, nemo nos mortificet, tangi nolumus; vim, à nobis etiam profectam abhorremus. Hinc nunquam curamur. Tantùm enim quisque proficit, quantùm sibi ipse vim infert. Nulla vis, nullus profectus; exigua vis, profectus exiguus. Profectûs spiritualis mensura, *Mortificatio.* Si scire vis quantùm ad virtutem profeceris, attende quantùm hactenus teipsum fregeris, quantùm cupiditates tuas domueris. Descende in teipsum, & vide quid humilitatis & modestiæ, quid mortificationis & patientiæ domi tuæ habeas, quantùm teipsum oderis, & contemnas. Hac cote hoc aurum probatur. *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.*

Modus proficiendi spiritualis est mortificatio.

Gal. cap. 5. v. 24.

Cervus naturâ colubris infensus, ubi eos deprehenderit, necat, sed inde ingentem sitim contrahit, tantóque cupidiùs ad fontem currit, quantò vehementiùs sitit. *Serpentes*, inquit Augustinus, *vitia tua sunt; consume serpentes iniquitatis, tunc amplius desiderabis fontem veritatis.* Nam augmentum charitatis, diminutio cupiditatis.

Augustin. in Psal. 41.

Omnes sancti in ipsis vitæ tutelarem.

Res gestas omnium sanctorum hominum evolvite, & quòd sibi ipsi quivis vim maximam intulerit, comperietis. Regnum cælorum violenti rapuerunt. Quod Tharsensis Paulus, hoc sanctorum quisque pro se dixerit: *Ego igitur sic curro, non quasi in incertum; sic pugno non quasi aërem verberans, sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo.* Non auras, sed carnem percutio, jejuniis domo, vigiliis attero, ne insolentiùs in me insurgat. Nimirum terra, si sibi relicta, finitur quæ vult producere, spinas & carduos profert: qui triticum expectat, terram aratro vulnerat, & variis eam versat laboribus; sic natura sui juris & arbitrii in vitia exuberat. Virtutem expectas? quotidianis eam mortificationibus exerce, aut segetem spinarum colliges.

1. Cor. 9. v. 26.

Sed quæ demum hæc violentia est? Violentum est, quod contra naturam est. Atqui scimus quàm à naturâ insitum sit, adversarium odisse, pecuniam & lucrum amare, laudari ac honorari cupere, id amplecti quod jucundum est ac suave, contemptum fugere, jugum excutere, subjici nolle, labores declinare, feriari velle. Hæc natura corruptior studiosissimè sectatur. Enimverò qui inimicos amat, eos beneficiis ornat, Deo precibus commendat; qui aurum spernit, pecuniam in egenos spargit; qui laudes fugit, contemni non metuit, ima & humilia ambit; qui labores quærit, qui aspera & difficilia non refugit, qui aliis sese subjicit, hic sanè contra naturam agit, hic violentus est, hic cælum rapit. Nempe tantùm proficiant, quantùm sibi ipsis vim inferunt. Ideirco David hortatur: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum.* Cælum est præmium, quod nemo aufert, nisi qui sibi ipse vim infert.

Vide suprà num. 23. Quis dicatur contra naturam aliquid facere.

Psalm. 30. v. 25.

Apertissimè Christus: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Magna & mira sententia*, inquit Augustinus, *quemadmodum sit hominis in animam suam amor ut pereat, odium ne pereat. Si malè amaveris, tunc odisti: si bene oderis, tunc amasti. Felices qui oderunt custodiendo, ne perdant amando. Noli amare in hac vitâ, ne perdas in æternâ vitâ.*

Matth. c. 10. v. 24. &c.

Aug. tract. 51. in Joan.

Ejusdem Augustini sensu, aliam vitam vivunt bestiæ, aliam homines, & Angeli aliam. Triplex hoc vivendi genus, brutorum, hominum, Angelorum dissimillimam, sic loquar, similitudinem habet. Brutorum vita in pastu & corporis obsequio, sensuúmque oblectamentis tota mersa est. Vita Angelorum sine cibo & Venere, Deo ac cælestibus deliciis æternùm sine satietate satiatur suavissimè. Hominum est media, quam cum illis & istis participat: si ducem habeat rationem & spiritum, communionem vitæ cum Angelis sortitur; si carnem & corporis appetentias sequatur, in consortium jumentorum transit. En, mi Christiane, tui jam arbitrii res est; elige, quam velis

Dissimilima vivendi ratio bestiis, hominibus & Angelis.

velis vitam vivere: ad bestias non difficilis est transitus: *Mortificationem* fuge, & brevi migrabis in bestiam. Sed neque ad Angelos difficile transibis: Vive, quod Paulus præcipit, non *secundùm carnem, sed spiritu facta carnis mortifica*, & jam in Angelorum cœtus transisti. Quid autem ingenitâ ad Dei similitudinem efformati nobilitate ingenius, quàm ad vitam bestiis simillimam reduci? *Fœdum prorsus imperium, ubi ancillatur domina*, cum Bernardo loquor, *& ancilla dominatur*. Grande mendacium, ubi humana facies furorem tegit bestiæ.

Rom. cap. 8. vers. 13.

Bernar. c. 3. Medit.

§. VII.

Galenus lib. de cognoscendis curandisq; animi morbis.

REfert Medicorum princeps Galenus, visum à se hominem, qui ad ostium clave reserandum manibus ac pedibus properabat. Cùm verò sera clavi non responderet, atque sic ostium reserari non posset, homo in rabiem actus, clavem dentibus, commorsam abjecit, in januam toto corpore arietavit, demum calcibus quassatam pertundere fruſtrà conatus. Hîc furibundus ore spumas vomere, impias voces in Deum jacere, scintillantes oculos huc illuc celerrimè circumferre, instar canis rabidi latrare, vix à seipso manus abstinere; nec jam hominem agere, sed pantheram, aut catulis raptis tigridem repræsentare. Hoc tam tetrum furiosi hominis spectaculum sic attonuit spectatorem, ut ingenti odio adversùs iram concepto, iræ motus tam religiosè omni vitâ caverit, ut eum nemo mortalium unquam deinceps viderit iratum.

Eò nimirum insaniæ progredimur, cùm Mortificationis frenum excutimus: ita in bestias degeneramus, qui possemus Angelis esse simillimi. Jámque ab experientiâ certum est, ab unico quandoque indomito affectu totum hominem pessundari. Id in re musicâ videre est. Pulsanti cithara malignè respondet, si unica fidium *Psal. 97. v. 5. & Psal. 32. vers. 3.* vel rupta sit, vel discordet. Hortatur Psaltes sæpius: *Psallite Domino in citharâ. In psalterio decem chordarum psallite illi.* At si fidium vel minima non assonet, concœtus periit: ita prorsus si hominis affectus omnes in concordiam conspirent, unicus tamen iracundiæ, vel libidinis, vel avaritiæ, aut invidiæ nondum sit perdomitus, jam extincta est omnis suavitas cantûs, nulla est harmonia.

Eadem est valetudinis ratio. Medicorum omnium vox non ignoratur, sanitatem ab humorum temperie ac symmetriâ petendam; cùm illa solvitur, vel ab unico humorum jam sanitas intercidit: ita salus animæ in temperamento cupidinum consistit. Fortassis gulæ ac libidinis impetus jam frenâsti; amorem auri, livoris rabiem, torporis ignaviam jam emendâsti; sed tibi forsan etiamnum dominatur ambitio, & nimium honoris desiderium: ohe nondum sanus! in omnibus licet bene habeas, tamen in uno delinquis, adhuc ægrotas: nec unquam dici poteris rectè valere, nisi hunc etiam morbidum affectum persanaveris.

Salus animæ in temperamento cupidinum consistit.

Idcirco si tibi ipse consultum velis, nullas vincendi tui occasiones neglige; ubi ubi mortificationis opportunitas se obtulerit, obviis eam ulnis amplectere. Fortassè tibi aliquis præponitur? En optimam occasionem; tu tuam ambitionem hîc mortifica. Cibus deest, aut insulsus & malè coctus apponitur? hîc gulam impugna. Vestis corpori non ad amussim quadrat? hîc superbiæ glisscentes igniculos extingue. Est qui tibi acriter contradicat? hîc linguæ insolentiam frange. Est qui te reprehendat, aut conviciis impetat? hîc animi submissi specimen ostende. Pecuniæ jacturam pateris? hîc philargyriæ victoriam monstra. Forma elegans & oculus blandiens ad aspectum aut contactum te provocat? O quisquis es, hîc virum te gere, oculos & manus continentes exhibe: illos claude, has attrahe: mortificationem Domini Jesv in corpore tuo circumfer. Hîc Domini pro te crucifici stigmata porta. Servorum frons olim vario charactere, imò & verbis, aut etiam versibus inurebatur.

Mortificationis opportunitas amplectenda.

Avaritia.

Vide Lipsium in Electis lib. 2. cap. 15. Novarinum in Electis fa-

A Hinc litterati & stigmatiæ dicti. Sic & sanctorum hominum vultus à tyrannis multiplici stigmate inustus. Circumtulerint servi stigmata, & suorum dominorum notas, nobis Domini Jesv placent stigmata. Crux & *Mortificatio* stigma nobilissimum: hoc recipe, & castiga corpus tuum, sed & voluntatem tuam.

cris lib. 3. c. 14. & Excursu 24. num. 487.

Atque quò meliùs hoc possis, à parvis incipe. Magnum est in minimis se vicisse. Innumera suadet curiositas, quæ Mortificatio vetat. Jubet curiositas per fenestras prospicere: non prospice. Occurrit in colloquio quod ostentationi faceret & pompæ si id diceres: ne dic. Occasio est alterum verbis feriendi: ne feri. Dictat cogitatio ut coquum adeas, & quid opsonii paret interroges: ne interroga. Adest hospes, tu verò quis sit, unde veniat, quò eat, quid rerum hîc agat, scire cuperes: nescire malis. Hortum ingrederis & invitat te flosculus, ut se carpas: ne carpe. Transis arborem & generosum pomum arridet, vúltque gratis à te emi & gustari: ne eme, ne gusta. In mensâ ferculum miris blanditiis ad esum allicit: tu manus contine, gulam substringe, & aut non tange, aut obiter tactum mox dimitte. Mihi crede in his non adeò magnis semet vicisse, est res maximas fecisse, idque cum ingenti promerito. Hæc Deo, hæc cælitibus mirificè placent, hæc amplissimis præmiis pensabuntur. Et quamvis nihil peccati foret hæc videre, hæc tangere, hæc audire, his frui, his oblectari, his vesci; magnæ tamen virtutis est, & mercedis longæ maximæ, hæc non videre velle, illa non tangere, his vesci nolle. Nam ut tantò cautiùs illicitis abstineamus, à licitis etiam nos nonnunquam contineamus.

Castigatio corporis & voluntatis à parvis incipienda.

B

C

§. VIII.

QVapropter qui Deo cupit eximiè placere, sæpius has voces iterat: Domine Jesv, hoc tui amore non intueri, istud non gustare, illud ad aures non admittere statuo. Hîc linguam propter te, hîc manus, hîc pedes coërcebo: hactu re judicium meum, in illâ voluntatem meam propter te deseram. Hæc Christiana, hæc sancta sunt, argumenta minimè fallacia mentis bonæ; & licet in se minuta videantur, hominis tamen mortificati illustria sunt specimina.

Aqua, quam tres milites in galeâ Regi Davidi attulerunt, inter cupedias & delicias regias numerari non potuit, sed quia Rex David siti suæ imperavit, & aquam effundens libavit illam Domino, rem grandiorem fecit, plus virtutis exercuit, quàm si cellam vino Falerno & Cretico plenam in pauperes dividi jussisset. Tanti est Mortificationis studio vel aquâ abstinere.

1. Paral. c. 11. v. 17. & 18.

D

Pelagius illustre Mortificationis specimen in re non grandi commemorans: Senex in Thebaide, inquit, unà cùm discipulo exploratæ patientiæ, speluncam habitavit. Atqui consueverat senex sub vesperam discipulum sacris præceptis imbuere. Finitâ dictione precabantur unà ex more, & sic demum cedebant somno. Evenit autem, ut ad senem homines peregrini reviserent, miram illius abstinentiam coràm veneraturi. Hos senex humaniter exceptos, ne vanitatum miseriis succumberent, prolixè solatus est. His adventoribus dimissis, suum sibi discipulum sero vespere instruendum sumpsit. Sed quia dicendo jam antè fatigatus fuerat, inter loquendum nictare cœpit, & in somnum solvi altiorem. Stabat discipulus, & dormientem senem taciturnus spectabat. Altè sopitum excitare viri reverentia non sinebat. Visum est ergo expectare, dum expergisceretur ipse. Hîc juvenem non somnus tantùm, sed & cogitationes ejusmodi sollicitabant: Quid hîc agis? abi silens & dormi. Inaniter præstolaris. At juvenis suggestiones hasce repulit, & somnum excussit pro viribus. Sed rediit importunus exactor somnus, redierunt & cogitationes molestæ: at juvenis iterum iterúmque restitit & cogitationibus & somno. Idque septies fecit singu-

Mortificationis specimen Pelagius libell. 7. num. 43.

lari victoriâ sui. Jamque nocte ad umbilicum deductâ, senex evigilans, & discipulum insomnem cernens: Quid hîc agis, ait, non interim dormitum abiisti? Cui juvenis sedatè: Non Pater, inquit, quia me non dimissum credidi. Cur ergo, ait senex, me non excitâsti? Non ausus sum id facere, respondit juvenis, ne importuniùs turbarem te, Pater. Ita post mediam noctem matutinas preces simul persolverunt. Quibus finitis discipulus demum jussus est dormire. Sed & senex aliquid quietis addidit priori somno. Seni ostentum cæleste objectum est hoc modo: Videbat solium sublime splendore multo vestitum, in eo septem coronæ cernebantur repositæ. Hîc senex interrogare sibi visus est eum, qui hæc monstrabat, Cuinam hæc essent parata. Responsum est, Discipulo tuo; Sedes quidem priori vitæ sanctiùs exactæ destinata est: septem coronas hac ipsâ nocte promeruit. Obstupuit senex, & expavit. Mox discipulum accersens: Dic mihi, obsecro, inquit, quid fecisti hac nocte? Juvenis nonnihil territus: Da veniam, Pater, ait, nisi me valde fallo, nihil mali feci. Senex modestiam interpretatus hoc responsi: Ut scias, inquit, mi fili, percunctari non desinam, dum fatearis, quid egeris, vel etiam quid cogitâris hac nocte. Hîc optimus juvenis conscientiam suam interrogans, nec ream sentiens, vix inveniebat quid diceret; hoc unum subjecit: Ignosce, Pater, quod sciam, nil feci, nisi quòd sexies aut septies à somno graviter impugnatus sum, illúdque identidem menti occurrebat, Abi & dormi; sed quia nondum à te dimissus eram, perstiti. His auditis senex continuò intellexit, quòd quoties cogitationibus & somno restitisset, toties novam coronam promeruisset. Hæc dicere tamen è re discipuli non futurum censuit. Ergo dissimulans quid vidisset, aliis Patribus rem ordine narravit. Pelagius hæc omnino verba subjiciens: Discamus, inquit, quia & pro parvis cogitationibus Deus nobis coronam tribuit. Bonum ergo est, ut quis propter Deum in omnibus seipsum sibi extorqueat. Nam regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

Hoc Seraphico Francisco Christus significans: Si me desideras, inquit, dulcia tibi amarescant, & amara dulcescant. Amarum quid est Mortificatio; tunc verò dulcescit, cùm Christi causâ suscipitur. Dulcia videntur mundi gaudia, sed amarescunt deliciis cælestibus collata.

§. IX.

Mortificatio in omnem vitam sese extendere debet.

MOrtificatio non honesta solùm, nec utilis tantùm, sed planè necessaria est, nec in unam tantummodo diem aut hebdomadem, nec in unum duntaxat mensem aut annum, sed in omnem vitam extendat sese necesse est. Quod Bernardus graviter affirmans: *Bernard. serm. 58. in Cătica fine, mihi p. 741.*

Qui, inquit, ita ad unguem omnia à se superflua resecavit, ut nihil se habere putet putatione dignum? Credite mihi, & ita tata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, & sopita denuò accenduntur. Parum est ergo semel putâsse, sæpe putandũ est, imò (si fieri posit) semper, quia semper, quod putari oportet (si non dissimulas) invenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, si vitia putas emortua, & non magis suppressa.* Addit: *Vnum in tanto discrimine consilium est, observare diligenter, & mox ut renascentium vitiorum capita apparebunt, promptâ severitate succidere. Non potest virtus cum vitiis pariter crescere. Ergo ut illa vigeat, ista crescere non sinantur. Tolle superflua, & salubria surgunt: utilitati accedit quidquid cupiditati demis. Demus operam putationi*. Putetur cupiditas, ut virtus roboretur. Nobis putationis semper est tempus, sicut semper est opus.*

* *Putare, amputare, mortificare, hic idem.*

* *Seu, mortificationi.*

In hortis cultioribus rem oculis est cernere. Solent hortulani myrti aliarúmque herbarum ductibus diversas imagines in areolis efformare, ut hîc quidem heriia insignia, illic leo vel cervus, istic aquila vel struthiocamelus exprimatur: at verò nisi olitor industrius sit, & A pæne quotidie luxuriantem herbæ comam attondeat, brevî nec leonem ampliùs, nec cervum, nec aquilam, nec struthiocamelum silvescentes frutices repræsentabunt. Idem prorsus hîc evenit: sis leo licet vel aquila, fortis tibi videare, ac tui victor, si tamen non assiduè quod excrescit reseces, si cesset Mortificationis studium, brevî nec leo, nec aquila, sed monstrum eris non absimile Satyro Faunóque, hoc est, homini effreni & pravis affectibus pleno.

Cùm dixisset Christus: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum*; continuò adjunxit: *Et tollat crucem suam* Matt. 16. vers. 24. quotidie. Non tantùm semel iterúmque in hebdomade aut mense, aut anno: *Quotidie.* Nulla dies abeat sine hac Mortificationis lineâ. Romanus Imperator Titus, quo die in neminem beneficium contulisset, dicere solebat: Amici, diem perdidimus. Non minùs ille diem eum perditum credat, quem nullâ sui victoriâ insignierit.

Franciscus Borgias Dux Gandiæ, è Duce Societatis B Jesv Generalis tertius, cibum eo die insuavem sibi dicebat, quo corpus nullâ mortificatione affecisset. Nec quidem extremum vitæ diem ab hac lege mortificationis eximium volebat. Ita corpori semper bellum movebat, neque unquam deerat, quo sibi malè faceret, juratus sui hostis. Hinc amicos nominabat, quæ nos incommoda vocamus. Pluvias, ventos, frigora, æstus, omnémque cæli intemperiem excepit lætissimè. Podagræ dolores, acerbos obtrectatores, & quoscunque demum mortificationis auctores sustinuit patientissimè. Nec hostem sibi capitaliorem esse censuit quàm corpus. Huic magis vexando, arenam calceis & scrupulos injecit, ut eundo pedes offenderet; brumâ sæviente caput & calvitiem aperuit; fervente sole, quò plus ureretur, eò lentiùs incessit. Continuis imbribus iter faciens: Quàm bellè, ajebat, amici mei me juvant, atque ad edomandam hanc belluam (sic corpus vocabat) adigunt! Deum rogavit sæpius, ut quidquid vita jucundi C habet, in supplicium sibi verteretur: hæc ei amaritudo fuit dulcissima. Noctes insomnes ducere, inter lucra numeravit. Quin & in morbo mortificationis usum non intermisit. Catapotia seu pilulas non glutire, ut alii, sed mandere consuevit, ut os & palatum amarore cruciaret; potiones medicas tantò promptiùs sumpsit, quantò plus horruit: ut, ubi plus olim voluptatis, jam plus sentiret tormenti; & ut gula tot priùs deliciis imbuta, suos jam carnifices experiretur.

Hoc Sanctorum omnium contentissimum fuit studium, seipsos Mortificationibus assiduis frangere. Etenim probè sciebant, non decere sub spinoso capite membra esse delicata.

Difficultates mortificationis non sunt impedimenta.

Neque verò quisquam terreatur, licet hîc multum sentiat difficultatis, licet indolem nactus sit calidam, ferocem, asperam, & domari difficilem: non hæc Mortificationis impedimenta, sed sæpe adjumenta sunt. Quantò prolixior lucta, quantò difficilior pugna, tantò D major gloria, tantò illustrior corona. Huc illud Jobi sed apravero: *Vocem exactoris non audit.* Quod explicans Gregorius: *Clamorem exactoris non audire,* inquit, *est violentis tentationum motibus minimè consentire.* Sunt quos improbi exactores identidem vellicant, hunc gula, illum iracundia, istum luxuria vehementiùs invadit, & velut exactor jus suum postulat. Obtunde aures, & tam constanter nega, quàm petunt. Nemo est indolis tam indomitæ, quin eam, si velit, vincere possit, & sub jugum mittere. Sed victoria forsan rara est? Nullus hîc animo cadat, præstat vel semel tantùm vincere quàm nunquam. Succumbis hodie? resume animum: cras vinces. Nihil hîc turpius quàm clypeum abjicere, & pugnare nolle. Hortatur Augustinus, & cum ascendente Domino pariter in altum nos erigens: *Ascendamus etiam post illum, inquit, per vitia & passiones nostras.* Et ne quisquam hoc fieri non posse arbitretur, subjungit: *De vitiis nostris sa-*

Job cap. 39. vers. 10. Greg. lib. 20. moral. c. 19.

Aug. serm. de Asens. Dom.

tam nobis facimus; si vitia ipsa calcamus; attollent enim ipsa nos, si fuerint infra nos. His gradibus adjuti, plurimi magnos ad virtutem progressus fecêre. Sapiens dominatur astris, naturæ impetus coërcet, sentit in se malignam indolem, non consensit. Neque verò sensus noxam contrahit, sed consensus.

§. X.

Ratius ab exteriori fronte iis sibi consulere.

SOcratem nescio quis Medicorum curiosiùs inspexit, & hominem libidini ac erapulæ pronum pronuntiavit. Vix manus continuerunt Socratis discipuli, quibus Magistri sui sobria continentia jam pridem perspectissima erat. Hos Socrates repressurus: Sententiam, inquit, ne præcipitate, ô boni; talis enim, qualem hic me depinxit, fuissem, nisi me alium philosophia & virtus fecissent. Miseros nos, ô Christiani, ô Religiosi, si minus virium & animi ad hanc rem adferamus quàm idololatræ!

Majorem gloriam assequitur, qui sibi plus resistit. Rabbinetr. in vitâ Illuminat. lib. 1. cap. 10. post init.

Alexandrum Macedonem Plutarchus aliis Monarchis longè censet antecellere, quandoquidem alii tales sint nati, ille talem sua se dextrâ, vi, gladio, vulneribus, cruore fecerit. Ita prorsus multò majorem illi gloriam assequuntur, qui naturæ suæ malignitatem fortiter conantur vincere, quàm qui mitissimam indolem sortiti ad omnem virtutem faciles ducuntur. Nihil proficit, qui nihil in se superat.

Receperat in familiam suam sanctus Ignatius Lojola juvenem acri ac vehementi ingenio, quem sæpius ut pater horratus: Vince te, ajebat, vince te. Si enim teipsum viceris, cæleste præmium multò cumulatius feres; quàm qui animam sortiti sunt virtuti promissimam. Cùmque hunc ipsum juvenem unus è Patribus, ut minùs tractabilem ac turbatorem domûs accusâsset, Ignatius non ad vulgi trutinam, sed ad prudentiæ stateram dicta examinans: Quæso, inquiebat, mitiùs, mi Pater: equidem hunc ipsum, quem tu acriter objurgandum putas, plus ego paucis mensibus profecisse arbitror, quàm duos illos anno integro. Erant duo illi suavitate morum & candore nemini non amabiles. Ex quo liquet, solidi profectûs rationem non ab ingenio sedato, sed à conatu sui vincendi ac studio petendam. Nemo igitur desperet: plus proficit, qui sibi ipse plus resistit.

Duplex consilium eradicandis malis affectibus: Parva non neglige, & Vlcus tange.

Coronidis loco, duplex hoc consilium suggero planè necessarium: Si maligniores affectus velis eradicatum ire, *Parva non neglige*, &, *Vlcus tange*. Parva, inquam, non neglige: nam si muscam nolis aut non possis configere, crede mihi nec elephantum confodies: si nec uno quidem alteróve bolo fraudare gulam, si oculorum curiositati nihil, nisi quod turpissimum est, negare audeas, si non leviora etiam linguæ delicta corrigas, si non etiam scintillas cupidinum Mortificatione sopias, brevi cernes incendium. Aut ergo in minutis etiam te vince, aut in magnis nunquam tui dominus eris.

Deinde, quod dixi, *Vlcus tange*. Sunt qui mortificando se, vitalia nunquam feriant, Ulcus nunquam tangant. Famem aut sitim mortificas? optimè facis: sed magis deberes appetitum honoris. Tergum flagellis pulsas? Ah cur linguam non flagellas nocentissimam? Verbis & veste humilitatem præfers? Animum oro, animum humilitate imbue. Argenteas lampades aliáve munera templis consecras? Rectè hoc quidem, sed interim non tangis Ulcus, libidines tuas non desinis. Argentum tuum non displicet Deo, sed magis placeret tua castimonia. Hic ulcus tuum est; hoc tange, hîc Mortificationis scalpellum applica, parti læsæ adhibe malagma, non sanæ. Sacris peregrinationibus te fatigas? Non malè. Sed meliùs faceres, si tu domi tuæ maneres, & avaritiam à te aut invidiam in exilium ejiceres. Vigilias tolerare discis? Optimè. Sed quæso te, disce simul injurias ferre, &c. Ita moneo, Ulcus tange, & eum è tuis defectibus mortificatione perpetuâ sanare stude, qui profectum tuum magis impedit. Pharisæi, ut scimus, superficiem radebant, ad interiora vix unquam penetrabant. Idcirco Medicus cælestis ulcus eorum tangens: *Pharisæe mundā prius quod intus est, calicis & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.* *Matth. 23. vers. 26.*

In regum fastis narratur, Amalecitis devictis imperatum à Deo Sauli regi, ne cuiquam parceret; viros, feminas, juvenes, senes, pueros, lactentes & omne pecus gladio meteret: sic enim Deus jusserat: *Vade & percute Amalec, & demolire universa ejus.* Sed divinis jussibus obtemperatum non est. Nam *pepercit Saul & populus optimis gregibus ovium & armentorum, & vestibus, & arietibus, & universis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. Quidquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.* Hoc Deo nimis quàm displicuit. Ideo ipse Samuel Agagum regem Amalecitam ad se adductum in frusta concidit. *1. Reg. 15. vers. 3. vers. 9.*

Haud aliter aliqui se mortificant in iis quæ non valde sentiunt; nil resecant de vivo, ulcus non tangunt, Agagum non jugulant. Quid igitur tibi blandiris de tuis mortificationibus? Rex Agag etiamnum vivit, superbia tua & impatientia tua nondum finierunt, libidines tuæ nondum expirârunt, ultionis appetitus spirat adhuc. Agagus Deo in sacrificium offerendus est, hunc macta. Illud in te vitium expugna, quod te potissimùm abstrahit à Deo. Mortificationis ferrum in eam animi affectionem stringe, quæ plurimum puris habet aut veneni. Hoc moneo; Ulcus tange.

ACTIONES MORTIFICATIONIS.

1. Prima omnium est, quam modò explicavi, Ulcus tangere. Itaque Mortificationem quâ parte maximè delicatus es aut vivax, eò potissimùm dirige. Garrulus es? frena linguam. Gulosus es? coërce gulam. Libidinosus es? exteriores sensus omnes cohibe. Fastuosus es? amputa supercilium. Ambitiosus es? ad vilia te demitte. Avarus es? pecuniam ut hostis invade. Desidiosus es? ad labores, ad industriam te urge. Eadem de cæteris est ratio. *1. Mortificationis actio.*

2. A parvis ad majores se mortificationes assuescere. Qui militiam aspirant, priùs arma tractant ludicra, decursiones equestres celebrant, pugnæ simulacra cient, sic bello se parant. Pari modo ut totas noctes pervigilare discas, unam alteramve horam vigila; ut totos dies esurire possis, priùs mitioribus te jejuniis exerce: ut maximas injurias tolerare nôris, patientiam in minimis obfirma. Frange voluntatem etiam in licitis, ut eam tantò potentiùs abstrahas ab illicitis. Judicium tuum defere in levioribus, ut in seriis eò minùs illius sis tenax. A mitioribus ad mortificationes insigniores facilis est semita. *Secunda.*

3. Cùm duplex sit Mortificatio, exterior corporis, interior voluntatis, judicii, pravarúmque affectionum; Exterior his ferè actionibus se exerit. 1. Sabbatum, aut pervigilia beatissimæ Virginis jejunio solet colere. Beatus Franciscus à festo die Apostolorum Petri & Pauli usque ad diem Virginis in cælum Assumptæ jejunium quadragintadiale iniit: Lusitaniæ regina Elisabetha à die S. Joannis Baptistæ ad diem festum jam dictum pane tantùm & aquâ jejunavit. 2. Ab uno saltem alteróve ferculo his talibus diebus abstinere. 3. Cilicinam vestem aut cingulum gestare. 4. Aliquid somno decerptum vigiliis addere. 5. Indormire asseri, aut lectum solito duriorem sternere. 6. Funiculis dorso incussis Christi flagra nonnihil gustare. 7. Ad urbicum aut suburbana beatissimæ Virginis templa revisere; peregrinationem, præsertim vicinam, ad ejuscemodi ædes instituere. *Tertia. Actiones quibus exterior mortificatio se exerit.*

4. Mortificationis vigilans solertia studiosissimè cavet, ne voluptas necessitatis formosam larvam induat, & ita quæ aperta non posset, tecta tam honesto schemate subrepat. Sed tandem deprehenditur hoc furtum. *Quarta.*

Nam fraus ista hinc patet: Necessitas vilibus & paucis contenta est: voluptas delicatam ambit affluentiam; multis & exquisitis etiam ægrè satiatur.

Quinta. 5. Qui stigmata & Mortificationem Domini JESV in corpore suo circumferre cupit, is cum Paulo seipsum sæpius accuratè scrutatur, ubinam lateat quod mortificandum sit; num Voluntas, num Intellectus seu Judicium ægrotet, num sensus exteriores cautiùs cohibendi, num carnis petulantia severiùs castiganda, &c. Notitia morbi, principium salutis. Nam qui scit ex stomacho se laborare, pedem sibi non patietur amputari: ita qui in voluntate vitium deprehenderit, illi remedium adhibebit, non intellectui aut judicio.

Sexta. 6. Mortificatio subinde certo numero gaudet. Sunt, qui trigesies in die mortificare se soleant, sunt qui sexagies; sunt qui crebriùs, alii rariùs. Aliqui in his insigniora quinque Christi vulnera, alii septem sancti Spiritûs dona, alii novem Angelorum ordines, alii ætatem Christi, aut Virginis Matris observant, & pio cultu Mortificationum suarum numerum ad aliquid horum referunt, laudabili prorsus Arithmeticâ: nam quemadmodum David, ut regiam virginem Michol in conjugem impetraret, tamdiu Philistæos insecutus est, dum centum eorum capita colligeret; ita ei, qui beatitudinem velut sponsam ambit, non difficile est, ad numerum suos hostes, pravas affectiones jugulare. Neque enim hæc Deo velut venditores merces adnumeramus, sed segnitiem nostram hac numerandi ratione excitamus. Quod idem fit in precibus.

Septima. 7. Mortificationem in se nonnihil amaram multâ perfundit dulcedine, si omnes ejuscemodi actus conjungantur Christi cruciatibus, velut obolus thesauro infinito. Exempli causâ: Sub initium aut finem, aut dum in actu est Mortificatio, brevi precatiunculâ is, qui seipsum mortificat, id omne sic offerat: *Domine* JESV, *hanc ego guttulam in mare acerbissimæ Passionis tuæ defero. Placeat tibi propter te, quod ego hic amore tui facio.*

CAPVT XI.

Rosa Græcula, seu, Misericordia & Eleemosyna.

§. I.

ROsa, quam Græculam, vocant, latissimis est foliis, sed convolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, sempérque nascenti similis. Huic rectissimè, putem, Misericordiam conferimus, quæ foliis valde laris in plurimorum salutem semet exporrigit, nec unquam alios juvando lassescit, semper recens, semper similis nascenti.

B. Maria omnibus fuit benigna: *Prov. c. 31. vers. 26.* *Damasc. de dorm. Virg.* *Gen. cap. 36. vers. 24.* *Bern. ser. de Assumpt.* *beatiss. Virg. mihi p. 256.* Invocantibus in necessitatibus non defuit.

Beatissima Domini Mater, quantò sibi ipsa severior, tantò benignior fuit aliis. Nam quod Salomon ait, *lex clementiæ in linguâ ejus.* Damascenus eam jure merito *Curationum pelagus* appellat. Illam paradisi arborem, *Lignum vitæ*, malè comessando concoximus; pro illo Deus suppeditavit *Venam Vitæ*, è quâ Christus aqua viva, & omnis Misericordia nobis ac gratia profluxit. Moses Sebeonis filium laudans: *Iste est Ana*, inquit, *qui aquas calidas invenit in solitudine.* Nos rectiùs: Ista est mulier, quæ reperit Misericordiæ thermas. Bernardus illarum saluberrimum calorem sentiens, & ideo ingenti affectu exclamans: *Sileat Misericordiam tuam*, inquit, *Virgo beata, si quis est, qui invocatam te in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Nos quidem servuli tui ceteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potiùs nobis ipsis. Laudamus virginitatem, humilitatem miramur: sed Misericordia miseris sapit dulciùs. Misericordiam amplectimur chariùs, recordamur sæpius, crebriùs invocamus. Hæc est enim, quæ totius Mundi reparationem obtinuit, salutem omnium impetravit. Constat enim pro universo genere humano fuisse sollicitam, cui dictum est*: Ne timeas Maria, invenisti gratiam, *quam quærebas. Quis ergo Misericordiæ tuæ, ô benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat investigare? Nam longitudo ejus usque in diem novissimum invocantibus eam subvenit universis. Latitudo ejus replet orbem terrarum, ut tuâ quoque misericordiâ plena sit omnis terra. Sic & sublimitas ejus civitatis supernæ invenit restaurationem, & profundum ejus sedentibus in tenebris, & in umbrâ mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cælum repletum, infernus evacuatus est, instauratæ ruinæ cælestis Hierusalem; expectantibus miseris vita perdita data. Sic potentissima & piissima charitas & affectus compatiendi, & subveniendi abundat effectu, æquè locuples in utroque. Ad hunc igitur fontem sitibunda properet anima nostra. Ad hunc Misericordiæ cumulum totâ sollicitudine miseria nostra recurrat.*

Olim ab arcanâ Dei Curiâ, ab edirâ justitiæ sententiâ nulla fuit appellatio. At verò nunc est ad solium gratiæ & ad tribunal Misericordiæ, nunc *superexaltat Misericordia judicium.* Quod insigniter Bernardus explicans: *Si criminum*, inquit, *immanitate turbatus, conscientiæ fœditate confusus, judicii horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitiæ, desperationis abysso, cogita Mariam.* Quàm enim clemens nunc erit in cælo, quæ tam misericors fuit in terrâ? Gregorius Nicomediensis: *Quotidie*, inquit, *videbatur ei Angelus loqui & quasi charissimæ sorori vel matri obtemperabat ei, quæ ambrosium nutrimentum de manu Angeli accipiebat, eóque reficiebatur: victum verò, quem à Pontificibus templi accipiebat, pauperibus erogabat.*

Eliæ cibum subministrat corvus, Danieli Angelus, Judæis manna effundunt nubes: quid de Domini Matre dicemus? Palladius, qui vixit ævo Theodosii Majoris, asserit, Apollo & Anuph sanctissimos viros dies noctésque precibus exegisse, atque hinc alimoniam quotidianam ab Angelo accepisse. Atqui nullam gratiam fas est credere concessam servis, quæ negata sit Matri. Habuit ergo divina virguncula suos veluti convictores in templo mendiculos, quos etiamnum parvula ingenti misericordiâ reficiebat. Potuit hæc virgo dicere, quod Jobus: *Ab infantiâ meâ crevit mecum misericordia, & de utero matris meæ egressa est mecum.*

Misericordiam itaque cum eâ adoleviſse, jámque illam in cælo nobis veniam & gratiam deposcere, Ecclesiæ consensus & nostra fides asserit. Pro hominibus, dum vixit, supplicavit. In nuptiis Canæ id factum constat, ubi Filium rogavit, tenuioribus sponsis subveniret, idque impetravit. Id ergo jam multò magis faciet in patriâ. Pro aliis supplicare ab amore provenit, atqui amor in patriâ perfectior est, ergo illic pro viatoribus magis supplicatur.

Eruditè Thomas Aquinas: *Charitas*, inquit, *hoc requirit, ut pro aliis oremus.* Quod confirmans Chrysostomus: *Pro se orare*, ait, *necessitas; pro altero charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autem ante Deum est oratio, non quam necessitas transmittit, sed quam Charitas fraternitatis commendat.* Neque aliter Hieronymus: *Si Apostoli*, ait, *& Martyres in corpore constituti, quando adhuc pro se debent esse sollicíti, pro aliis orant, quantò magis post coronas & triumphos?* Atqui Virgo beatissima à primo, quo vivere cœpit momento, plus Charitatis habuit, quàm omnes simul & sancti homines & beati Angeli, ergo illa etiam ardentiùs pro nobis deprecatur, & efficaciùs impetrat: ita prorsus, ut si illa una & sola quippiam rogaret, & omne cælum reclamaret, uti Angelum Angelo restitisse narrat Daniel, potentior tamen esset Virginis matris oratio, quàm cælitum ceterorum omnium.

Huc pius ille scriptor animum attendens: *Mediatrix est*, inquit, *inter nos & filium, qui nihil illi petenti negat, cùm sit illius mater, sedeátque ad ejus dexteram, super omnes creaturas exaltata, & ipsi proxima.* Seraphinus Firmianus, *dubium* velut problema ponens: Cur, inquit, audaciorem fiduciam in matrem quàm in filium erigimus? Mox

ducia in matre quàm in filio.

Mox è Bernardo & Anselmo respondens: Quia in Matrem, inquit, à Filio divina pietas derivatur, absque justitiæ terrore. In filio licet attrahat pietas, terret tamen potestas. Scimus judicem eum esse adeò exactum, ut rationem de verbis etiam otiosis vel singulis sit exacturus. Ecquid volumus? infantiæ mores hîc exhibemus, læsus infans accurrit matrem.

§. II.

GRæcis mos erat, ut injuriam à se defensurus templum, aram, vel statuam accurreret. Mos hic Imperatorum ævo migravit Romam. Hinc ingenui & servi non in templis solùm, sed ad quamlibet Imperatorum imaginem aut statuam asylum sibi repererûnt. Imò, quod Philostratus testatur, si servus monetam tantùm Cæsaris imagine signatam manu tenuisset, eum cædere nefas fuisset. Hinc capitis quispiam damnatus, quòd servum percussisset, qui argenteam drachmam Tiberii imagine inscriptam tenebat.

Philostratus lib. 1. vitâ Apollonii cap. 11.

Mater Dei asylum est & templû gratiæ.

Securius nobis asylum est Mater Dei, templum gratiæ, ara misericordiæ: si vel verbulo vel gemitu tangamus hanc aram, longè tutiores sumus, quàm si omnium Romanorum Cæsarum effigies manu teneamus. Sub alis Phœnicis istius omnes afflicti plurimum subsidii

Psal. 35. v. 8. reperiunt. Jure de hac matre dicimus: *Filii autem hominum sub tegmine alarum tuarum sperabunt.* Affectu magno pro se quisque dixerit: inhabitabo in tabernaculo tuo, protegar in velamento alarum tuarum.

Sancti omnes in Misericordiam proni velut olivæ in hortis consitæ fuerunt. At Virgo beatissima velut oliva totum orbem complexa, olivas alias omnes inumbravit.

Chronicon S. Dominici, Sur. Bzov. tom. 13.

Beatus Dominicus, familiâ suâ nondum confirmatâ, vidit velut diducto cælo, quâ ratione Christus stans in gentem humanam tres lanceas vibraret, orbem iræ suæ metam convulsurus. Hîc mater ad filii pedes provoluta, veniam impetravit orbi. Hîc utique mater idem sensit quod filius, qui famelicæ plebis misericordiâ commotus: *Misereor,* inquiebat, *super turbam.*

Marci c. 8. vers. 2.

Cùm Senis annona incredibiliter oneraretur, Catharina virgo modicum farinæ jam putidæ in panes pinsuit. Hos deinde in egenos distribuit liberalissimè, nec tamen deesse cœpit quod daretur: quantò enim largiùs erogabat, tantò plus supererat. Imò quod mirius, gratissimi saporis erant hi panes, nec à dominicâ etiam gulâ spernendi. Sed adjutricem habuit Catharina è cælo Virginem divinam, quæ visa est suis manibus è massâ formare panes coquendos. Nimirum plena est Misericordiæ Virgo cælestis, vetus balsami hortus, ubertimum salutis promptuarium; verbo, Mater misericordiæ.

Catharina Senensis in pauperes liberalis fuit.

B. Mariam habuit adjutricem.

Meo sensu, perire nequit, quisquis Angelos & Angelorum Dominam in suas partes traxerit. Sed illud, obsecro, non nesciamus, à Pythagorâ sapienter dictum; Similia non nisi à similibus comprehenduntur. Misericordiam tibi postulas? nec tu eam alteri nega: gratiam ambis? hanc & alius à te impetret. Misericordiam pro misericordiâ, gratiam pro gratiâ consequemur. Quales nos sumus in similes nobis, talis in nos est Deus.

§. III.

HIc instituto quo cœpimus, non incongruum erit, si latissima hujus rosæ folia paullò explicatiùs proponamus. Misericordia omnibus non tantùm noscenda, sed penitis medullis combibenda est. Eleemosyna porrò nihil aliud est quàm Misericordia transiens in effectum & opus.

Matth. c. 5. vers. 7.

Veritatis oraculum est: *Beati Misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Misericordia beatis omnibus adeò innata censeri potuit, ut eorum sororem dixerim. Hortatur Paulus: *induite vos* ergo *sicut electi Dei,*

Coloss. c. 3. vers. 12.

A *sancti & dilecti, viscera Misericordiæ.* Sancti omnes ex hac familiâ sunt, quæ vix certiore signo noscendam se præbet, quàm quòd omnes hujus stemmatis viri fœminæque viscera Misericordiæ habent. Huic familiæ naturâ insitum, misericordiam non è crumenâ solùm, non è manu cistâque tantùm, sed ex intimo pectore largiri sua, & cùm opus, etiam seipsum. Tori nonnunquam familiæ agnatum est, litteram caninam * non posse commodè pronuntiare; subinde in vultu aut oculis, alióve membro ingenitam habent maculam, aut hæreditarium morbum: quandoque omnibus ejus familiæ agnata docilitas & humanitas. Ita Paulus loquitur, electis omnibus ab ortu impressa est hæc nota Misericordiæ. Ergo & vos, ô mei Colossenses, sicut electi alii, sicut sancti, sicut dilecti hanc notam in vobis cernendam exhibete, *induite viscera Misericordiæ. Misericordia testabitur,* inquit Anselmus, *vos Dei sapientiâ præcognitos, à massâ perdendorum separatos, ad vitam æternam*

B *præordinatos.*

Omnes sancti ex familiâ misericordiæ.

* R.

Ita prorsus Misericordia amicis Dei omnibus altissimè impressa est. Evolvat quis omnium Sanctorum res gestas, quos Lipomannus, Surius, Lippelous scriptis complexi, nec unicum, putem ego, ex omni numero reperiet, cui non non hæc nota Misericordiæ infixa. Quod de seipso Jobus, id illorum quisque dicere potuit: *Ab infantiâ meâ crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum. Si negavi, quod volebant, pauperibus: si oculos viduæ expectare feci, si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex eâ. Oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum.* Tantâ scilicet egenorum

C miseratione tangebar, ut non tantùm cæcis & claudis stipem dederim, sed conatus sim etiam, quantùm licuit, oculos & pedes dare. Pater eram pauperum, cum ipsis pauper, quando eorum paupertatem adeò sensi, perinde si eâ ego ipse laborarem. Cùm illi altiùs dormirent, ego huc illuc animum versabam, quâ ratione pupillis providendum, succurrendum viduis, unde panem, lectulos, vestem haberent. Reverâ Sancti omnes affectu tales fuêre, qualis Job esse potuit censu & manu. Atque hoc in Sanctis, qui etiamnum superstites sunt, observare licet. Hinc illum nemo facilè sanctum pronuntiaverit, qui ab egenis averso est animo, & in eorum caussam neutiquam propendet; qui subinde dat aliquid, sed amorem non redolent data; Misericordiam non sapiunt ipsius munera.

Omnibus sanctis nota misericordiæ infixa est.

Iob cap. 31. v. 18. 16. 17.

Idem c. 29. v. 15. & 16.

Ecquis negaverit, quin omnes sancti spiritu sapientiæ imbuti decesserint? nam cælo nullus admittitur, qui spiritum stultitiæ defert ad tumulum. Atque spiritus sapientiæ spiritus humanus est & suavis. Ipsam audi sapientiam: *Benignus est,* inquit, *spiritus sapientiæ.* Ideo Palæstinus Rex David apertè proclamat: *Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem, in die malâ liberabit eum Dominus.* Sunt qui in rebus physicis sint peritissimi: Vinum vix gustant, & ex quâ patriâ sit nôrunt; ostrea primo

D morsu, ex quo lacu sint, deprehendunt; omne monetæ genus exactissimè distinguunt, suum corio, suum panno, serico & holoserico pretium statuere nôrunt optimè, discernunt omnia intelligenter: Super egenum & pauperem vix intelligunt, inopiam horum non satis inspiciunt, non æstimant paupertatis miserias, & inde misericordia non magna sequitur. Beatus ergo qui intelligit super egenum & pauperem. Quisquis enim hac in re intelligens est, is Augustini & Cassiodori sensu, pauperi etiam non petenti offert, tacentem intelligit, de remedio pauperis, affectu pietatis cogitat. Non intelligens, dum petatur expectat; post multas preces vix demum lentus & serus, quod petebatur, præstat.

Sap. c. 1. v. 6.

Ps. 40. v. 1.

Iuvenal. de Mœtano gulone sat. 4. vers. 140. Nulli major fuit usus edendi, tempestate meâ. Ostrea callebat primo deprendere morsu. An ex Lucrino aut Rutupino lacu forent; Ps. 111. v. 5.

O verè *jucundus homo, qui miseretur & commodat; in æternum non commovebitur!* Siquidem *beati Misericordes.* Sed ubinam, quæso Domine, beati sunt? Pauperibus promissum est regnum. Sed & hi quoque reges erunt

qui Misericordiâ excelluerint. Nam egentibus non marsupium tantùm & manum, sed & pectus aperiunt; cur eis Deus cælum clauderet? cùm stipem largiuntur, si possent, cor adderent; largiri omnibus cùm non possunt, saltem volunt. Quando igitur Misericordia Deum detraxit cælo, & mortalitatis sacco induit, poterit etiam hominem in cælum attrahere.

§. IV.

Quicunque igitur Misericordes sunt, reges sunt legitimè uncti. Oleum ad hanc unctionem ipsi suppeditârunt; cerera regni insignia meritissimo Dei favore sunt assecuti. Elisæus olim adolescenti lenticulam olei committens: *Vade*, inquit, *in Ramoth Galaad, & introduces in interius cubiculum Iehu, tenénsque lenticulam olei fundes super caput ejus, dicens: Hæc dicit Dominus: Unxi te regem super Israël. Aperiésque ostium, & fugies.* Facta omnia, ut imperatum erat. Quibus auditis qui aderant, continuò suum quisque pallium Jehu pedibus subjecit, ut ea congesta tribunalis aut solii formam referrent. Quàm facili apparatu salutatus rex Jehu? Quanto sanguine, quot centenis millibus capitum coronæ regum ac diademata non rarò steterunt? His ipsis annis, quibus hæc scribo, corona Bohemiæ cruore quanto, quot hominum millibus vindicata est? Ut rex cæli ungaris, vix ullius est laboris, aut impendii; tu modò Misericordiæ oleum adfer, & regnum illud jam tuum est.

4. Reg. c. 9. vers. 2. & 3.

Eleganter hoc Augustinus exprimens: *Da*, inquit, *modica, & accipe magna. Vide, quàm latè crescat fenus tuum. Da temporalia, accipe æterna: da terram, accipe cælum. Vide quid sis accepturus: Percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi. Terrena dedisti, quæ si non dedisses, in terrâ putrescerent. Quid enim inde facturus esses, si non dedisses? Quod periturum erat in terrâ, servatum est in cælo. Ergo quod servatum est, hoc accepturi sumus. Servatum est meritum: factus est thesaurus tuus meritum tuum.*

August. in Psal. 36. ante med. mihi pag. 123.

Salomon (quod regum fasti memorant) ad ingressum tabernaculi *fecit duo ostiola de lignis olivarum.* Hîc non immeritò quis quærat: Cur, quæso, ad arcanissima hæc templi penetralia, ad sancta sanctorum, non cedro, non cupresso, aut nobiliore ligno, cur imò non ex auro fabrefacta est janua, præsertim cùm id loci sanctitas postularet? Sciamus architectum hîc fuisse Spiritum sanctum, qui non loci majestatem, sed rei mysterium spectavit. In illa sanctorum sanctissima, in aureum Dei palatium nemo admittitur, nisi per oleaginum ostiolum ingrediatur, per alterutrum certè ingrediendum est. Qui misericordiam exhibere nequit, consilio, manu, auxilio, voluntate saltem misereat aliorum & affectu.

3. Reg. c. 6. vers. 31.

Ad arcanissima templi penetralia cur non ex auro vel cedro, sed ex oleagino fabrefacta est janua.

Chrysostomi sententiâ: *Nullus miser est, nisi qui noluerit misereri.* Et ne ullus, quamvis plurimum dederit, vel minimùm eo glorietur: *Divites*, ait, *ex multo modicum, vidua ex modico totum dedit. Quid ingemiscitis, ô non minùs avari quàm opulenti, cùm stipem erogatis? è pecuniæ vestræ acervo non quidem millesimam partem donatis: vidua illa omnes opes suas, totum erariolum suum, quidquid thesauri habuit, dedit; hæc multum dedit.*

Chrysost. de duabus viduis, & Misericord.

Beati qui Deo donant sine gemitu, *beati misericordes.* Hîc, obsecro, paullò altiùs penetremus, quid demum Misericordia tam affabile habeat & decorum, unde divinis oculis tantopere placeat. Quæ enim alia virtus, nisi Misericordiæ cognata Charitas, adeò rapit Deum atque Misericordia? In orbis ultimo conventu, in totius humanæ gentis concilio supremo, die illo decretorio & judiciali, parentibus ad tribunal universis Angelis, cùm de summâ rerum omnium decernetur, judex omnium non explicabit quòd Abel primus martyr & virgo fuerit, quòd Abrahamus speculum obedientiæ extiterit, quòd Noëmus orbem asseribus clausum servârit: Davidis lacrymas & pœnitentiam filebit: quid Moses & Elias in Thabore sectum locuti, non exponet: quòd Petrus primus post se crucem conscenderit, quòd multa millia Martyrum in eundem suggestum sint secuti, non prædicabit: Sed illud publicè recitabit eum laude maximâ, velut gratias agens, quis sibi fragmentum panis dederit, quis frigidam porrexerit, quis defloccatum palliolum donârit, quis hospitio se foverit, quis ad ægrotum, quis ad detentum carcere reviserit. Supremum hunc judicem Misericordiæ filii prærogativâ singulari alloqui audebunt, *disponent sermones suos in judicio*; voces illorum erunt: Da, Domine, quia dedimus; da Te, quia tuâ causâ dedimus, miserti sumus aliorum, tu nostri miserere: fecimus quod jussisti, redde quod promisisti. At ille totius regni se debitorem promptissimè professus: Meum, dicet, promissum agnosco; misericordiam vestram laudo; *Venite, possidete regnum*: pro panis fragmine epulum cæleste nunquam finiendum, pro attrito palliolo vestem immortalitatis reddo, pro hospitio cives Angelorum vos constituo: *Venite, possidete regnum.*

In ultimo judicii die misericordiæ opera prædicabuntur.

Psal. 111. vers. 5.

Matth. c. 25. vers. 34.

Verè singularissimum quid habet Misericordia præ ceteris virtutibus. Hæc enim una omnium maximè Orbis fatali die triumphabit. Idcirco Christus: *Euntes*, inquit, *discite, quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium.* Perinde si dixisset: Nondum satis capitis, quantarum virium sit Misericordia. Eia ergo discite, quid sit super egenum & pauperem intelligere, & quàm hoc ipsum incredibiliter Numini supremo placeat. Pater meus cælestis cælum non reserat nisi sui similibus. Atqui vos potentiam divini Patris, sapientiam, & in omni loco præsentiam imitari non potestis. *Estote ergo misericordes, sicut Pater vester cælestis misericors est*, & quidem in omnes.

Matth. c. 5. vers. 7.

Luc. 10. c. 6. vers. 36.

§. V.

Romæ olim Censores obierunt domos, ut in rem præsentem venirent, scirénque, quâ ratione res familiaris administraretur, num fortè in ferinam vermes, in panarium mures, in vestes tineæ grassarentur, non levi rei domesticæ damno.

Utinam hodiéque talis censura sit, reperirentur qui mures, tineas, vermes malint pascere, quàm pauperes, qui laborent parietes potiùs quàm egenos malè vestitos operire. Sed his multò plures sunt, quorum non panem aut vestem, sed vermes pectus exedunt, & omnem miserationis affectum corrumpunt, ut neminis egestatem aut miserias facilè commiserentur.

O ergo *beati Misericordes, quoniam misericordiam consequentur.* Deum misericordiâ vestrûm commoveri vultis? vos ipsi priùs misericordes estote. Ad vestrum Deus exemplum sese componet; quem vos illi modum monstraveritis, eum sequetur: Date, & dabitur vobis. Datis alacriter & promptè? promptissimè dabitur & vobis. Datis liberaliter & copiosè? liberalissimè vobis retribuetur.

Matth. c. 5. vers. 7.

Dialecticorum præceptio est, Syllogismus in *Darii* negari non potest, hunc Syllogismum nos Christus docuit, quo utendum est iis, qui nolunt negari sibi quæ poscunt. Syllogismus est iste: Estote misericordes, & misericordiam consequemini. Nimirum in hoc vitæ mercatu triticum tritico, oleum oleo comparâdum, sed ita ut tritici pugillus totum modium, lecythus olei centum librarum dolium lucretur.

Syllogismo, Darii, & dabitur utendum iis, qui nolunt sibi negari quæ poscunt.

Quæri potest, quæ omnium artium sit quæstuosissima. Num fortè maximum facit lucrum gemmarius, qui gemmas interpolat, ut pluris revendat? Fors Jurisprudentia omnium lucrosissima est, quæ cùm consilia subministrat, pro singulis pagellis laxissimè scriptis singulos poscit aureos. Fors mercatura plurimùm lucratur, quæ centenos expendit florenos, & trecentos aut quadringentos recipit. Quid si usura sit, quæ fenus ex triente, ex centesimæ fecit bessibus, aut ex asse? Num agricultura maximos facit quæstus? magnos facit, sed modestos, & pæne omnium honestissimos. Num ars Typographica

graphica plurimum habet lucelli? multum habet, præ- A fertim si sedulò tractetur. Belgarum quosdam aspice è typographiis prodeuntes ditissimos. Verùm nec usura, nec mercatura, nec jurisprudentia, nec agricultura, sed, si Chrysostomo credimus, ars omnium artium optima, ars artium omnium quæstuosissima est eleemosyna. Agricultura pascit, textoria vestit, architectonica protegit, typographica instruit. Artium quæque alterius artis indiget: cùm autem oporteat misereri, nihil aliud nobis opus est, sed sola voluntas est necessaria. Si des panem, eum habens solùm, ad perfectionem artis venisti. Hanc itaque suscipiamus artem & scientiam, & obeamus. Melius enim est hanc scire, quàm esse regem, & diademate coronari. Hæc namque te docet, quomodo possis Deo similis fieri, quod est omnium summa bonorum.

Eleemosyna est ars artium quæstuosissima. *Chrysost. to.5.hom.33. mihi p.216. & segq.*

Misericordia est gazophylacium inexhaustum.

Gazophylacium est Misericordia, & quidem inexhaustum. Gazophylacium seu ærarium Salomoni fuit multò amplissimum, hinc enim templum pæne aureum totum prodiit: sed hoc tam amplum & locuples æra- B tium tandem exhaustum est. Cœpit & Salomon egere, ideò & subditos immodicis tributis premere. Ditissimum fuit ærarium Crœsi, sed direptum est. Non minùs dives fuerat Darii, sed dissipatum est. Opulentissimum Sardanapalus palatium habitavit, sed combustum est. Misericordia gazophylacium est, quod non exhauriri, nec dissipari, neque comburi, neque diripi, neque suffodi potest, æternum, inexhaustum. Hoc Christus digito monstrans: *Nolite*, inquit, *thesaurizare vobis thesauros in terrâ, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur.* Bona omnia quæcumque extra cælum reconduntur, vel putredini, vel rapinis, vel aliis mille pereundi periculis subjecta, adeóque peritura sunt omnia. Rationi autem minimè consentaneum, ut illic sua quisque bona locet, ubi vel corrumpantur, vel à furibus rapiantur.

Matth. c.6. v.19.& 20.

Cælum est locus thesauri commodissimus.

En ergo cælum, reponendi thesauri locum commodissimum, qui nulli corruptioni obnoxius, nulli furum accessui expositus, nulli pereundi vel amittendi periculo subjectus; omnia illic reposita æternùm ruta sunt. Tu forsan arbitraris tuas tibi pecunias perire, si eas in stipem eroges: toto cælo erras; pereunt servatæ, servantur erogatæ. Ego verò, inquis, fures nullos metuo, pecunias tutissimo loco reposui, centum seris custoditas. Imò verò metuendus est quàm maximè fur ille, quem ego tibi optimâ fide monstrabo. Vide, obsecro, & audi: *Si sciret paterfamilias, quâ horâ fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.* Et *vos estote parati, quia quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.* Nostine hunc furem? Nôsti, scio, sed forsan non caves? Latentissimè subrepit fur iste, ideóque ipsemet præmonens: *Ecce*, inquit, *venio, sicut fur.* Nec inermis venit: mortem præmittit cum telo quo vitam omnium haurit, & thesauros omnes diripit: *Tu autem quæ parâsti, cujus erunt?* Quamvis igitur æruginem & tineas, & suffossionem, & incendia, & latrones à pecuniis tuis arceas, hunc furem non effugient. Heu quàm hebes tibi visus est, & curta providentia, qui vitæ consulis tam caducæ, & non consulis æternæ! Imò si consuluisses futuræ, consultum etiam fuisset præsenti. Pulchrè castigat te Deus, ut tuus tu ipse tibi fur sis. Nam opes congregas & recondis, tenebris illas ac carcere claudis & damnas, quid aliud expectes à fure, quàm quod tu ipse facis? Ergo per bajulos fidos, homines egenos, pecunias tuas in cælum transmitte, in cælo repone, æternæ vitæ prospice; hodierno vel crastino vel perendino migrandum est; opes tuæ te non sequentur; si eas non præmiseris, amisisti.

Matt. c.24. vers. 43. & 44. Luc. cap.12. vers. 40. Apoc. c.16. vers. 15. Luc. cap.12. vers. 20.

Aug. to. 10. hom.29.c.2. mihi p.180.

Quàm suo jure postulat Christus: *Da mihi ex eo, quod dedi tibi. De meo quæro, & mihi non donas? Da mihi, & redo. Habuisti me largitorem, facito me debitorem, habeam te feneratorem. Pauca mihi das, plura reddam. Temporalia mihi das, æterna restituam. Præbe tectum, & accipe cælum; da numum, & accipe regnum.* Quid avarè congeris & recondis?

& serm.76. de Tempore, mihi p.269.

§. VI.

AT dices: Mihi non recondo, sed servo filiis, sed hæredibus aliis. Hîc Augustinus solidissimè respondens: *Relinquent*, ait, *alienis divitias suas. Quid filii ipsius? Et ipsi servant, quod eis reliquerunt parentes sui. Parum est quia servant, & augent. Quibus & ipsi servant? Filiis suis, & illi filiis, & tertii filiis. Quid Christo? quid animæ tuæ? omnia filius. Inter filios suos quos habent in terrâ, computent unum fratrem quem habent in cælo, cui totum dare debebant; vel dividant cum illo. Quomodo autem alieni sunt filii? Si quis tuorum tibi nil prodest, alienus est. Iam attendamus illos divites, qui malè vixerunt, qui superbè egerunt, mortui sunt, & reliquerunt, non dico extraneis, sed filiis suis reliquerunt divitias suas; & filii ipsorum viam parentum suorum sequuntur. Sicut illi superbi, ita & isti; sicut illi rapaces, ita & isti; ut illi avari, & isti; alieni ab illis sunt. Quid dives in flammâ clamat?* Habeo quinque fratres. *Unum fratrem amicum non feci, qui jacebat ante januam: Illi mihi fratres subvenire non possunt, qui possident divitias meas, alieni à me facti sunt.*

Aug.to.8. in Psal. 48. post med. mihi p. 183.

Luc. cap.16. vers. 28.

Ergo fac tibi amicos de mammonâ iniquitatis. *Fortassis ea, quæ acquisivisti, de iniquitate acquisisti; aut fortassis ea ipsa est iniquitas, quia tu habes, & alter non habet, tu abundas, & alter eget. De istâ mammonâ iniquitatis, de divitiis istis fac tibi amicos, & prudens eris. Noli timere. Ponunt pueri in thesaurario, & securi sunt: ponis in manu Christi, & times? Esto prudens, & prospice tibirin posterum, in cælo. Esto prudens, imitare formicam, recondе æstate, ne esurias in hyeme. Hiems est dies novissimus, dies tribulationis. Collige, quod ibi tibi prosit in posterum; si autem non facis, simul imprudens & insipiens peribis.*

Ibid. v. 9.

Prudentissimus certè atque sapientissimus fuit Sa- C baudiæ Dux III. Amadæus, qui benignus adeò & liberalis fuit in pauperes, ut hos omnium suorum propugnaculorum defensores diceret, suósque commilitones appellaret. His ille cibum potúmque, his ille vestes suo detractas corpori suâ manu dedit, prandentes adsedit, cibum antepositi, ad edendum humanissimè invitavit. Fors fuit ut Legatus externus quispiam de canibus venaticis quæreret. Crastino, inquit Dux, ostendam. Interim pro more ingentem pauperum turbam coëgit, cui cibum præbere solitus erat. Proximo die oratorem illum in triclinium suum duxit, è quo in subjectam planitiem prospectus. Infrà visæ sunt mensæ oblongæ, mendiculis stipatæ. Atque jam dux ad Legatum: Hi, inquit, canes sunt, quibus ego cælum venor: panem ego illis expedio, illi mihi olim, ita spero, cæleste manna. Atqui, ait Legatus, hoc genus hominum vafrum, & sæpe otiosum est. De hoc, ait Dux, ego non laborem. Quòd si Deus ita nostra examinet, quis illi probus sit? D

Ita Lambertus Vanderburchius & Munsterus lib. 2. Cosmograp. de Ducibus Sabaudiæ.

Amadæi Sabaudiæ Ducis III. liberalitas in pauperes:

Liceat de heroë hoc canere, quod de Probo Claudianus:

Hic non divitias nigrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnavit opes, sed largior imbre
Sueverat innumeras hominum ditare catervas.
Quippe velut denso currentia munera ninco
Cernere semper erat, populis undare penates,
Assiduos intrare inopes, remeare beatos.
Præceps illa manus fluvios superabit Iberos.
Aurea dona vomens. ———

Huic verè perillustri Comiti adjungo non disparis exempli & sanguinis Imperatorii feminam Leonoram Austriam Imperatoris Maximiliani I. sororē. Hæc pientissima herois, ut Collegium Societati Jesv stabiliret, pecuniam è suis vestibus & gemmis redegit. Omnem insuper vestem linteam, ipsis etiam culinæ usibus necessariam, suis etiam manibus paravit, habuitque pedis-

Leonoræ Austriæ:

sequas in eâ re nobiles adjutrices. Neque unam tantùm religiosam domum liberalissima hæc benignitas pro theatro habuit: latiùs patebat, per omne genus hominum pervagata. Nullum tempus opitulâdi miseris prætermisit. Publica nosocomia privatorumque ædes, in quibus ægros esse comperit, creberrimè intervisit: idque tanto studio & alacritate, ut nemo unquam vel tenuissimus ejus optârit officium, cui non illa perbenignè contulerit. Sæpè nocte intempestâ de cubili surrexit, ut ægris adesset; cum iis non raro triduum quatriduúmve traduxit. Fuit, ut viro religioso, cùm ille fortè prodeunti foràs interveniret, ingenuè confiteretur, se quidem aurè captandæ gratiâ simulare exitum, re verâ tamen ad feminam prodire graviter affectam: Quæ quoniam, inquit, in me secundùm Deum spes suas habet, bonæque, ut audio, existimationis mulier habetur, faciendum mihi est, ut eam hodie convisam. Multa prætereà ad ægros è suâ domo misit, quæ in eorum usus suis ipsa manibus apparavit. Nam & bellariorum, & aquarum, & olei complura genera ægrorum causâ domi confecit: sæpéque factum est, ut longos ac pertinaces morbos abigeret, ægrósque diuturnâ medicorum arte delusos domesticis tantùm præsidiis ac curationibus ad pristinam revocaret firmitatem. Hoc itaque contentissimum Leonoræ studium fuit, ægrotis ac pauperibus benefacere, suis non solùm pecuniis, sed & obsequiis. Quod quidem in feminâ regiâ vix satis laudari potest.

P. Provint. Soc. Jesv, Mantuæ hîc agentis.

Ejusdem laudatissimi exempli viros feminâsque omnes alias omitto. Res infinitæ scriptionis foret. Ubi de eleëmosynâ egerimus, laciniam magis deducemus. Unicum hoc loco nominem: Eberhardus gente Boius, genere Comes, Biburgensis Antistes, inde Salisburgensis Pontifex, nulli unquam quidquam, dum vixit, Mariæ nomine petenti denegavit. Hîc illud dixisse satis sit: Non videri vitam esse perscriptam ullius sancti hominis, qui non singulariter hunc Misericordiæ affectum induerit, ut proinde Tarsensis Paulus congruentissimè hortetur: *Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera Misericordiæ*. Nihil tam divinum habet homo, quàm de aliis bene mereri.

Fasti Mariani par. 2. die 1. Iulii, de hoc eodē Bauariæ Sanctæ volum. 1. mihi pag. 102. Eberhardi Biburgēsis Antistitis. Coloss. c. 3. versi. 12.

§. VII.

Gregorius Naz. 16. de pauperum amore.

HVnc in pauperes amorem Gregorius Nazianzenus oratione illustri explicans: *Charitatis*, inquit, *præcipuam partem in eo sitam esse comperio, ut pauperes amore ac Misericordiâ complectamur. Pauperes & afflictos Deus esse vult, ut nos infirmitatis nostræ admoneant, illúdque nobis persuadeant, ut nulli rerum præsentium atque in oculos cadentium velut firmæ ac stabili animum adjiciamus. Cùm igitur nil sit stabile in præsenti vitâ, de opibus in tuto collocandis cogitandum est. Beneficentiæ in pauperes infinita sunt commoda.* Addit quod singularissimè notandum. *Nullus omnino cultus Deo perinde gratus est, ut Misericordia erga pauperes. Nihil tam Deo proprium est, quàm Misericordia & Beneficentia. Imitandus est nobis Deus.* Quid enim est dare beneficium? Imitari Deum. *Estote misericordes, sicut & Pater vester cælestis misericors est.*

Charitatis præcipua pars sita est in amore erga pauperes.

Nullus cultus Deo gratior misericordiâ.

Luc. cap. 6. vers. 36.

Salomonis encomium de misericordiâ.

Prov. c. 16. v. 6. cap. 19. v. 17. c. 21. v. 3. & 13. Dan. cap. 4. vers. 24. Eccli. cap. 3. vers. 33. & c. 29. v. 15. & 16.

Sed vix ulli encomiastæ plus debet Misericordia quàm Salomoni, qui hanc unam virtutem jure merito summis laudibus extollens: *Misericordiâ*, inquit, *& veritate redimitur iniquitas. Feneratur Domino, qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suam reddet ei. Nam sectare Misericordiam & judicium magis placet Domino, quam victimæ. Qui autem obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.* Idcirco Daniel Nabuchodonosori: *Peccata tua*, inquit, *eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum. Ignem ardentem extinguit aqua, & Eleemosyna resistit peccatis. Concludе igitur Eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conservabit.* Sera nimis est interrogatio illa:

A *Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere: & non ministravimus tibi,* & non pavimus te? Judici tuo sub pauperis formâ obeunti nunc ministra, Christum sub egeni schemate latentem nunc pasce. Nemini non expavescendum illud: Si non pavisti, occidisti. *Qui enim habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Iudicium sine Misericordiâ illi, qui non fecerit Misericordiam. Euntes ergo, discite, quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium. Beneficentiæ & communionis nolite oblivisci, talibus enim hostiis promeretur Deus. Bona est oratio, bona prorsus, sed cum Eleemosynâ & Iejunio.* Optimè dixit Publius: *Homo, qui in hominem misericors est, memmet sui.* Sic demus, quomodo vellemus accipere. Demus, & dabitur nobis.

Matth. c. 25. vers. 44. 1. Ioan. c. 3. vers. 17. Luc. cap. 11. vers. 41. Matth. c. 9. vers. 13. Tob. cap. 12. vers. 8. Publius Mimus in sententiis. Matth. c. 5. vers. 7. Prov. cap. 21. vers. 13. Luc. cap. 6. vers. 41.

Quapropter millies occinendum: Date, & dabitur vobis, date, date. *Beatius est magis dare, quàm accipere. Anima, quæ benedicit, impinguabitur, & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur. Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.*

B

ACTIONES MISERICORDIÆ.

1. Primum est, quod Misericordia solertissimè observat, ut, quod datur, affectu magno detur. Hic certè majoris pretii est pronus in pauperes affectus, quàm aureus è crumenâ numus. Si plura non potes, da frigidam, da æra duo minuta, sed da ingenti affectu, & plurimùm dedisti.

1. Actio misericordiæ.

2. Misericordiæ est paupertimos quosque in schedâ descriptos habere, memoriæ monendæ & ad Misericordiam, si ea langueat, excitandæ. Idcirco juverit hanc schedam sæpius inspicere, & nomina descriptorum sibi ipsi lentè recitare. Talem catalogum habuit illud Misericordiæ speculum Joannes Eleemosynatius, Patriarcha Alexandrinus, qui quotidie ultra septem millia & quingentos pauperum aluit. Si quis autem non ipsemet det eleemosynam, sæpius sic interroget: Num iis quibus jussi, & prout jussi, fideliter datur quod jussi?

Secunda

C

3. Misericordia est cum pauperibus humaniter & benignè loqui. *Optimum est adjicere bona verba rebus bonis, & vultu humano benignóque commendare, quæ præstas.* Sirácides monet: *Declina pauperi sine tristitiâ aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacificè in mansuetudine.* Congregationi paupertum affabilem te facito. Neque etiam rigidè scrutandi sunt pauperes & examinandi, num eleemosynâ sint digni. Quàm absurdum est, argenteis numis liberalem esse, & verbis bonis tam parcum! Et quæ ista est, ô homo, eleemosyna? obolum projicis, & probus afficis; das panem, & vocas impostorem. Nunquid tibi supplicanti Deus unquam dixit: Recede impostor? Ergo meritis ne contumeliam inseras, super omnia vultus accedat bonus commiserationem spirans, non indignationem: verba sint benigna, & humanitatis plena, ut, quod deest stipi, non desit sermoni. Beneficia non sunt exasperanda.

Tertia

Senec. lib. benef. c. 1. Eccli. cap. 4. vers. 8.

D

4. Misericordiæ est citò dare. Ingratum est beneficium, quod diu inter manus dantis hæsit. Gratissima sunt beneficia parata, facilia, occurrentia, ubi nulla est mora. Verissimè bis dedit, qui citò dedit. Quod Publius eleganter dixit: Bis inopi beneficium dat, qui celeriter dat, & minùs decipitur, cui negatur celeriter. Hoc ipsum Salomon inculcans: *Nec dicas, ait, amico tuo, Vade & revertere, & cras dabo tibi, cùm statim possis dare.* Hac in re plurimùm peccatur à multis, qui nihil à se impetrari sinunt, nisi post molestissimas dilationes. Hoc aliud non est, quàm omne beneficium corrumpere, differendo. Tardè velle, nolentis est. *Beneficium morosè aut lentè datum panis lapidosus est, quem esurienti accipere quidem necessarium, sed comedere, acerbum.*

Quarta

Prov. cap. 3. vers. 28. Senec. lib. benef. c. 7.

5. Misericordia actuosa vult, ut ipse des stipem, si quis potes,

potes, non per alios. Germani veteres liberorum manibus stipem inserebant, ut sic eos assuefacerent ad promptè dandum. Pannoniæ rex Stephanus in egenos largissimus, non tantùm Eleemosynæ plurimum dedit, sed & ipsemet plerumque dedit. Hinc evenit, ut sub noctem egressus pinguissimum marsupium in pauperes effusurus, redierit evulsâ barbâ, & bene contusus à pauperibus, qui tamen hanc regis injuriam minimè cogitabant, sed pecuniam manibus nimiùm avidis involabant. Hoc autem Stephanus triumphum suum interpretatus est, & ob id singulares Deo gratias egit. Margareta Hispaniarum regina ita suos, quos in Christiani orbis solarium pepererat liberos, erudit, ut illi à teneris unguiculis suâ etiam manu Eleemosynas erogarent. En obsecro, cujus non puduit tantos Principes, nos tantillos pudebit?

Sexta. Circumspiciêdum quibus, quomodo, & quare dandum.

6. Misericordia actuosa gnarè circumspicit, quibus det, quomodo det, & quare. 1 Quibus det, nam egenis vult dare, non opulentis; in vasa fundit vacua, non plena. Contrarium fit ferè nostro ævo: multum effunditur, sed in vasa jam antè plena; multum donatur, sed divitibus, quorum est largiri, non accipere dona. Inter eos autem quibus dandum, meo judicio, primi sint Adolescentes pauperes, qui Musis vacant, & panem non habent. 2. Attendit Misericordia, Quomodo det. Inter modos dandi, de quibus hîc agimus, is etiam præclarus est, cùm conditur testamentum, non oblivisci pauperem Christum, si Christum non vis hæredem ex asse scribere, saltem in hæreditatis partem admitte. 3. Quare det, omnia scilicet propter Deum, idque non verbis solùm, sed factis. Quod sollicitè beatus Joannes monet: *Filioli mei, non diligamus verbo neque linguâ, sed opere & veritate.* Idem beatus Jacobus ingerens: *Si frater aut soror nudi sint,* inquit, *& indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini; non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?*

1. Joan. c. 3. vers. 18. Jac. cap. 2. vers. 15. & 16.

Septima. Rom. c. 12. vers. 8. 2. Cor. c. 9. vers. 7. Eccli. c. 35. vers. 11. 12. & 13.

7. Veræ Misericordiæ est, & largiter & hilariter dare. Eum namque dicemus Misericordem, *qui,* ut beatus Paulus loquitur, *miseretur in hilaritate. Hilarem enim datorem diligit Deus, qui non ex tristitiâ aut necessitate* largitur. Quod Siracides oculis subjiciens: *In omni dato,* inquit, *hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctificа decimas tuas. Da Altissimo secundùm datum ejus, & in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum, quoniam Deus retribuens est, & septies tantum reddet tibi.* Hæc utique credimus, sed etiamnum trepidamus, nec satis fidimus pollicitis divinis. Ergo mendax Deus? ergo promisit, quod præstare aut nollet, aut non poterit? Fidamus securissimè, & demus *Altissimo secundùm datum ejus, quoniam septies tantum reddet nobis.*

Octava.

8. Sine omni ostentatione ac pompâ, & quantum fieri potest occultè dare eleemosynam Servatoris monitum est: *Cùm facis eleemosynam, noli tubâcanere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua, ut sit eleemosyna tua in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Nihil æquè vitandum in beneficio quàm jactantia. Res satis loquetur, vel tacentibus nobis. Ecquid opus nomen aut insignia sua donis omnibus affigere? Hadrianus Imperator id fecit, & ob id *Herba parietina* dictus est, quòd ejus nomen per omnes parietes serperet. Satis est à Deo sciri quòd damus, tametsi nemo sciat mortalium.

Matth. c. 6. vers. 2. 3. & 4.

In beneficio vitâda jactantia.

Nona.

9. Certam pecuniæ partem seponere in egenos tribuendam. Exempli causâ sic suademus. 1. Est qui annis singulis post omnes expensas centum florenos sibi reponat, est qui reponat mille. Primus si quinque, alter si quinquaginta florenos det in stipem, non nimium dabunt. Hoc enim dimidium duntaxat decimarum est. Idem judicium esto, proportione hac servatâ, de omnium opibus, censu, annuisque proventibus. 2. Est qui sæpius in anno pecunias recipiat. Hic præclarè fecerit, si accepti semper primitias Deo conseceret; Verbi gratiâ, quindecim, aut octodecim, aut viginti florenos recipit: quid si medium seponat, aut saltem viginti sestertios, seu quinque bacios? Nam istud hîc consilii est, ut quotiescunque pecuniæ summa capitur, aliquid inde, primitiarum loco, pauperibus seponatur. Quisquis hoc prudenter fecerit, damnum nullum sentiet, sed omnium rerum suarum incrementum experietur. 3. Convenit in iis non tenacem ac sordidum esse, quæ vix unquam ampliùs venduntur pretio, ut sunt vestes detritæ, ciborum reliquiæ, ligna in silvis decidua. Et cur Deo non demus promptè, quod libenter daremus assecuratori?

Sic nobilis mercator Hispali felicissimè negotiatus est: sic alius Olyssipone hanc consuetudinem suam abrogans onustas naves in ipso portu perdidit; has cum mercibus tempestas, illum fortunis omnibus evertit paupertas, imò Deus, in quem tam restrictus & tenax esse cœperat. Hæc lucra nostra sunt, cùm tam illiberales & immunifici sumus in rerum omnium largitorem.

Decima.

10. Convivium mendicis, aut tenuis fortunæ hominibus subinde instruere, cujus nobile foret auctarium, iis etiam ministrare. Ignotum plurimis aut exosum illud Christi monitum videtur: *Cùm facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites; ne fortè te & ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in Resurrectione justorum.* Faciunt hoc aliquot nobiles familiæ, faciunt hoc Principes, Reges, Pontifices. Nemo hîc dixerit, non esse hoc moris ampliùs. Alioqui dicemus, nec illud esse moris ampliùs, homines ad divina monita tam surdos cælo admittere.

Luc. cap. 14. vers. 12. 13. & 14.

Undecima.

11. Unum aliquem è pauperibus, quemcunque tandem, perpetuò, velut Christum alere. Ita Clemens VIII. Pontifex Maximus fecit, qui honorando Christi collegio non numeroso, tredecim pauperes quotidiano victu ac vestitu sustentavit.

Duodecima.

12. In omni prandio & cenâ, si mensa sit opimior, scutellam vacuam apponere, quæ scutella Dei appelletur; hanc autem è diversis ferculis, hinc & hinc desumptis partibus implere, eo fine, ut hæc miscellanea dentur pauperibus. Aliquid sibi adimi vix sentiet mensa ditior, at sibi plurimum impendi valde sentient egeni. Hoc è viris nobilibus non neminem constat facere. Quò etiam illud referendum. Nobilis familia quovis sabbato in honorem beatissimæ Matris Mariæ omne lac armenti in pauperes gratis dispensat. Huc illius monasterii mos spectat, in quo quotiescunque è cœnobitis unus concedit fato, toties per dies triginta, omnia illi fercula in locum mensæ, ubi vivus sederat, deferuntur. Post mensam omnia pauperibus dantur.

CAPVT XII.

Rosa Alabandica, seu, Verecundia, Modestia, Pudicitia.

§. I.

ALabandicæ Rosæ non immeritò conferimus hanc virtutem: sive illam appellemus Verecundiam, seu Modestiam, seu Pudicitiam: diversa nomina, res eadem.

Ambros. l. 1. Offic. c. 18. tom. 1. mihi pag. 12.

Beatus Ambrosius divinæ Virginis Verecundiam artificioso penicillo sub oculis ponens: *Verecunda sermone,* inquit, *arbitrum mentis solita non hominem, sed Deum quærere. Quando ista vel vultu læsit parentes? quando dissensit à propinquis?*

Elogia B. Mariæ à verecundiâ.

propinquis? quando fastidivit humilem? quando deriſit debilem? quando vitavit inopemeos ſolos ſolita virorum catus inviſere, quos Miſericordia non erubeſceret, neque præteriret Verecundia. Primus eſt pudor, qui in ipſo cognitionis ingreſſu Domini Matrem commendat legentibus, & tanquam teſtis locuples dignam, quæ ad tale munus eligeretur, adſtruit; quòd in cubiculo, quòd ſola, quòd ſalutata ab Angelo tacet, & mota eſt in introitu ejus, quòd ad virilis ſexûs ſpeciem peregrinam turbatur aſpectus Virginis. Itaque quamvis eſſet humilis, præ verecundiâ tamen non reſalutavit.

Idem lib. 2. de Virginit. initio, mihi pag. 98.

Laudat hîc quidem Mediolanenſis Præſul hanc virgam Dei domum ab exteriore formâ, ſed quia curioſus ſpectator cùm audit ædium frontem laudari, mox ſolet quærere, quæ ſit intus ædium forma, quàm venuſta conclavia, quæ ſymmetria ædificii, eam ob cauſſam Ambroſius continuò adjungit: *Nihil torvum in oculis, nihil in verbis procax, nihil inverecundum: non geſtus fractior, non vox petulans, ut ipſa corporis ſpecies ſimulacrum fuerit mentis, figura probatis.* Verbo: Si ſanctitas ipſa convenientem ſibi voluiſſet formam ſumere, hanc Virginis ſumpſiſſet effigiem.

Damaſcen. orat. 1. de Nativit. Virginis.

Damaſcenus pæne ſimili elogio cæleſtem hanc domum extollens: *Honeſtus*, inquit, *veſtitus mollitiem omnem ac luxum fugiens, greſſus ſedatus atque ab omni levitate remotus, mores ſeveri, hilaritate temperati, & quod maximè mirandum, ſenilis in juvenili corpore Prudentia.* Hîc ſermo noſter nimiùm ſterilis non aſſequetur ea, quæ meliùs animo & cogitatione poterunt comprehendi, quàm modeſtâ prudentiâ hæc Virgo cum imis & ſummis, cum paſtoribus & regibus, cum templi miniſtris & Pontificibus ſit locuta.

Philip. c. 4. verſ. 5.

Modeſtia probi hominis pars maxima, quam ideo Paulus tantopere commendans: *Modeſtia veſtra*, inquit, *nota ſit omnibus hominibus.* Mens nequit ſic eſſe nota, ſit ergo mentis imago. Rectè dixit Ambroſius: *Bona domus in ipſo veſtibulo debet agnoſci.* Si horologii ſtructura interior turbetur, ſi rotulæ diſcordent, foris etiam mentietur index; hinc jactantia, levitas, petulantia, hinc plurimum indecori. Neque hæc facilè fallunt oculos. Nam,

Ambroſ. loco citato.

Ambroſ. l. 1. Offic. c. 18. & c. 20.

teſte Ambroſio, *Habitus mentis in corporis ſtatu cernitur: animi vox eſt corporis motus. Et memmiſtis*, inquit, *quendam amicum, cùm ſedulis ſe commendaret officiis, hoc ſolo tamen nomine in clerum non eſſe receptum, quòd geſtus ejus plurimùm dedeceret.* Humiles nos eſſe decet, mites, graves, patientes, modum tenere in omnibus.

B. Maria homines & Angelos in modeſtiâ ſuperabat.

Quo in genere omnes omnino & homines & Angelos hæc una Virgo ſuperabat. *Loquebatur*, inquit Nicephorus, *ſine audaciâ, ſine riſu, ſine perturbatione, faſtûs omnis expers, ſimplex & humilitatem præcellentem colens.* Hanc porrò virtutem Virgo ſuis etiam cultoribus cupit eſſe quàm commendatiſſimam, ut quam ipſa tanti

Gregor. l. 4. dial. cap. 7.

æſtimâſſet, à ſuis quoque non negligeretur. Hinc, Divo Gregorio teſte, virgunculam, cui Muſa nomen, admonuit, ut à riſu, jocis, ludo, & ab omni puellari levitate

Bonavent. Medit. vitæ Chriſti, c. 3.

abſtineret, ſi ſecum eſſe cuperet in cælo. Beatus Bonaventura non ſine ratione affirmat, Virginem eâdem ſollicitudine, dum in vivis ageret, ad virgines coævas attendiſſe, ne aliqua ex illis ullo ſermone peccaret, ne in riſu vocem extolleret, ne ſuperflua vel inutilia tractaret, néve injuriam ulli faceret.

Ita omnis Modeſtiæ ac Verecundiæ ſpeculum Dei parentem ſtatuimus. Dicta & dicenda omnia confirmamus illâ ratione, quam nemo vel hoſtium negaverit.

Ratio confirmans Dei matrẽ fuiſſe modeſtiæ ſpeculum & electam ex omnibus.

Ex omni numero humanæ gentis, ex omni mulierum ac virginum cœtu, è tot centenis millibus, imò è tot milliombus hominum, Deus utique poteſtatem optionémque habuit ſoluti ſſimam, eligendi in Matrem, quamcunque vellet, & quæ illi maximè placeret. Siquidem ab omni æternitate omnes omnino homines ſibi præſentes habuit, ſingulos exactiſſimè novit, ut qui omnium ac ſingulorum corda penitiſſimè ſcrutatur. Atqui ex his omnibus hanc Virginem elegit in Matrem, ergo abſque omni dubio caſtiſſimam, ergo Verecundiæ ac Pudicitiæ, omniúmque virtutum laude cumulatiſſimam, ergo ſui amantiſſimam elegit. Hinc Bernardus, Virginis divinæ cultor integerrimus, illud elogii proclamans: *Electa ex omnibus: Prædica*, inquit, *reverendam Angelis, deſideratam gentibus, Patriarchis Prophetiſq; præcognitam, electam ex omnibus, prælatam omnibus; magnificam gratiæ inventricem, mediatricem ſalutis, reſtauratricem ſæculorum. Exalta denique exaltatam ſuper choros Angelorum ad cæleſtia regna.* Ergo electa ex omnibus. Id nobis Eliſæus Sacerdos explicaverit, qui Sionis electionem prædicans: *Dominator Domine*, inquit, *ex omni ſilvâ terræ, & omnibus arboribus ejus elegiſti vineam unicam: & ex omni terrâ Orbis, elegiſti tibi foveam unam: & ex omnibus floribus Orbis, elegiſti tibi lilium unum: & ex omnibus abyſſis maris, repleſti tibi rivum unum: & ex omnibus ædificatis civitatibus, ſanctificâſti tibimetipſi Sion: & ex omnibus creatis volatilibus, nominâſti tibi columbam unam: & ex omnibus plaſmatis pecoribus, providiſti tibi ovem unam.* Ita prorſus ſanctiſſima Dei Mater, columba una, lilium unum, ovis una, *Electa ex omnibus.* Idem Chryſoſtomus affirmans: *Si alia*, inquit, *melior fuiſſet, ea electa fuiſſet. Beata Maria ultra omnem humanæ naturæ modum Modeſtiam ac Temperantiam excoluit, non levis, non jocoſa, non cantatrix. Quòd ſi quæ virgo alia majori modeſtiâ, vel ampliori puritate præter hanc ornata extitiſſet, illam ſibi Dominus præ hac ipſâ omnino in habitaculum delegiſſet.* Siracidæ calculo, *gratia ſuper gratiam eſt mulier ſancta & pudorata.*

Bern. ſerm. de verbis Apocalyp. Signum magnum, mihi pag. 266.

Epiphan. Laudat. Quater B. Maria eli loquens.

Eccli. 26. verſ. 19.

§. II.

FErunt, Ariſtotelis filiam interrogatam, quis ei color in veſtem maximè placeret, reſpondiſſe, vultûs purpuram, quam ſpectatori exhibemus cùm erubeſcimus. A patre hoc videtur hauſiſſe, cujus illud effatum eſt: *Optimus color, quem gignit pudor.* Valerius ſuis Verecundiam coloribus illuſtrans: *Parens eſt*, inquit, *omnis honeſti conſilii, tutela ſolennium officiorum, magiſtra innocentiæ, charaproximis, accepta alienis: omni loco, omni tempore favorabilem præ ſe ferens vultum.* Bernardi ſenſu, nil tam proprium eſt verecundiæ, quàm proprias vitare laudes. Cujus illuſtriſſima certè dedit exempla Domini Mater. Cùm ab Angelo ſalutaretur *gratiâ plena, turbata eſt in ſermone ejus*: Ut agnoſcas, inquit Ambroſius, aures religioſas & oculos verecundos. Cùm exclamaret Eliſabeth: *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me? Beata quæ credidiſti, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi à Domino.* Virgo hanc omnem laudem à ſe in Deum derivavit. Cúmque ipſa hæc mater ad concionem filii adſtaret, non immodeſtè aut importunè perſtipatam plebem penetravit, ſed expectavit foris, dum auditorum aliquis illius miſertus concionanti Chriſto diceret: *Ecce mater tua, & fratres tui ſtant foris, volentes te videre.* Cùm apud diverſos filius convivam ſimul & doctorem ageret, nunquam illa auctoritate maternâ domum illam irrupit, nunquam ſermonem ullum interrupit.

Ariſtot. in ethic. cap. 9. ſed alia verſio. Valerius lib. 4. cap. 3. num. 1. Verecundia proprias & proprias laudes vitare. Luc. cap. 1. v. 8. & 39. Ibid. v. 41. & 43. & 45. B. Maria modeſtia in audiendis filii concionibus. Luc. cap. 8. verſ. 20.

Bernardus hæc luculentiùs diſſertans: *Gratiſſima ſanè gemma in diademate*, inquit, *micans in capite ſtellæ, rubor in facie hominis verecundi. An verò quis putat, quòd hac caruerit gratiâ, quæ gratiâ plena fuit? Pudibunda fuit Maria. Ex Evangelio id probamus. Vbi enim aliquando loquax, ubi præſumptuoſa fuiſſe videtur? Foris ſtabat, quærens loqui filio: nec mæernâ auctoritate aut ſermonem interrupit, aut in habitationem irruit in quâ filius loquebatur. In omni demque textu quatuor Evangeliorum (ſi bene memnerimus) non niſi quater Maria loquens auditur. Primò quidem ad Angelum: ſecundò ad Eliſabeth: tertiò ad filium, cùm jam eſſet annorum duodecim: quartò in nuptiis ad filium & miniſtros. Et is quidem ſermo certiſſimus index ingenitæ manſuetudinis, & virginalis*

ginalis Verecundiæ fuit. Væ nobis qui spiritum habemus in naribus, væ qui totum proferimus spiritum, qui juxta illud Comici, pleni rimarum effluimus undique. Toties Maria filium audivit non modò turbis loquentem in parabolis, sed discipulis seorsum regni Dei mysteria revelantem; vidit miracula facientem, vidit deinde in Cruce pendentem, vidit expirantem, vidit resurgentem, vidit & ascendentem: Sed in his omnibus quoties verecundissimæ Virginis, quoties pudicissimi turturis vox memoratur audita? Obsecro vos filioli, æmulamini hanc virtutem. Si Mariam diligitis, si contenditis ei placere, æmulamini Modestiam ejus: nihil enim tam idoneum homini, nihil tam congruum Christiano.

Galatin. l. 7. de Arcanis Catholicæ veritatis cap. 5.

Petrus Galatinus mirissimum quid atque scitu dignissimum de Virgine hac regiâ commemorans: *Tam fuit modesta*, inquit, *Virgo beatissima, ut oculos nunquam elevârit, sed semper, nisi Deum oraret, humi defixos tenuerit. Et inter ceteras perfectiones eo spiritu Prophetiæ donata est, ut si fortè illicitum quid auditurâ vel visura esset, illico aures & oculi ejus clauderentur; ita ut non nisi voluntati divinæ deservirent.*

Nullum hominum decore vultus sui lædit:

Sed illud mirabilius, quòd nullum hominum unquam decore vultûs sui læserit. Vix unâ sede morantur decor & pudor: at cælestis hæc Virgo uno eodémque vultu & sanctitatem pudoris, & decôris majestatem exhibebat. Et non solùm nullus hominum aspectu hujus Virginis impuriores ictus animi sensit, verùm etiam qui animum Cupidinis telo jam vulneratum habuit, solo Virginis divinæ intuitu sensus castiores sensit & hausit. Adeò omnem maligniorem flammam in spectatoris pectore extinxit. Sanctus Bernardinus multiplicem istius gratiæ caussam assignat in hac Virgine, è cujus oculis velut temperatissimus ros effluxit.

Sed Virginis intuitu sensus castiores hausit. Bernardin. to. 2. ser. 2. post diem Palmarum.

Basiliscus oculis venenat, suis Maria omne concupiscentiæ Venenum pellebat, & ad castimoniam invitabat. Quâ quidem ratione, vel solis oculis potentissimè concionabatur.

Cornelius Mussus Bisuntinus Episcop. & Michael Lochmair Theol. Doct.

Arbor est seu frutex, cui nomen Agnus castus: hæc C flore, semine, odore rutam æmulatur, & hominem, inquit Dioscorides, castum efficit. Flori potissimùm hujus arboris tam formosum nomen tribuitur, ut *Agnus castus* appelletur. Talis reverâ fuit arbor Domini Mater, quæ solo jactu oculorum, ad meliora trahere, & castimoniam persuadere potuit. Radii è Christi oculis micantes, plus terruerunt mercatores in templo, quàm flagra & funes. Oculi beatissimæ Virginis intuentium pectus amore castitatis imbuerunt admirabiliter. Atque hæc etiam Divi Ambrosii sententia est, ita pronuntiantis: *Quos visebat, iis integritatis insigne conferebat.*

§. III.

Omnes sanctæ virgines collatæ cum B. Virgine fuerunt spinæ.

Dionysius illud Salomonis carmen, *Sicut lilium inter spinas*, sic interpretatur: Innumeræ sanctarum virginum sibi mundæ, sibi rosæ, sibi fuerunt castæ; si tamen illas cum hac Virgine conferas, rectè dixeris fuisse spinas, neque enim prohibere poterant, quin alii earum D aspectu pungeruntur, & ignes conciperent non adeò puros. Hoc tamen potuit hæc Virginum Virgo, cujus hoc singulare donum fuit, sine vulnere oculorum, alios non tantùm aspicere, sed & ab aliis aspici. Quo in genere hæc mater plurimum habuit filii, qui *speciosus formâ præ filiis hominum*, formosissimus omnium tam amœno vultu radiabat, ut nemo turbatus aut tristis eum aspexerit, quin continuò hærentem animo tristitiam ejecerit. Inde Hierosolymis proverbium enatum, ut mœsti seipsos hortarentur, & dicerent: Eamus ad Filium Mariæ, qui lætificabit nos.

Ps. 44. v. 3.

Revelat. S. Birgittæ lib. 4. c. 70. ad finem.

Hæc sanctæ viduæ Birgittæ cælestibus ostentis cognita. Ipsa ejus verba hîc recito: Tam pulcher facie erat, quòd nullus videbat eum facie, qui non consolabatur in aspectu ejus, etiamsi præcordialiter dolorem haberet. Unde & dolentes dicere consueverunt: Ea-

A mus, & Filium Mariæ videamus, ut saltem tanto tempore relevemur. Æquè tamen mirandum est, quod nostri ævi Theologus affirmat, *Non solùm preces ad Matrem Domini fusas, sed & pictam Virginis effigiem, si pio sensu aspiciatur, libidini pravisq; animi motibus incredibiliter resistere.* Quid ergo, mei oculi, quid in diversa vagamini? huc convolate, hoc vos asylum proteget, hîc ab hoste securitas, hîc ipsius Modestiæ ac Verecundiæ imago exactissima.

Ludovic. Carbo to. 2. Theolog. præt. p. 1. cap. 15.

Rectè Bernardus sanctioris vitæ principium à Vere- Bernard. l. cundiâ ducendum existimans: *Ordo vitæ*, inquit, *tenendus de ordine est. Et à Verecundiâ prima quædam fundamenta ducantur, vitæ, mihi pag. 1116. quæ socia & familiaris est mentis placidæ, proterviam fugit, honestatem fovet.* Modestia, Thomæ Aquinatis calculo, Verecũdia S. Temperantiæ soror, corporis motus & gestus, atque Tho. Aquin. etiam actiones tam ludicras, quàm serias, & quæ ad singularis virt° nõ est. vestitum cultúmque corporis spectant, honestè decen- 2. 2. q. 144. tèrque moderatur. Eò spectat Augustini præceptio: *In* Nos hic eam *omnibus motibus vestris, nihil fiat quod cujusquam offendat* cũ modestiâ *aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem.* Sit gravitas cõfundimus. August. in in oculis, pondus in linguâ, maturitas in incessu, hone- Reg. tom. 1. stas in omni motu. Quod beatus Paulus severo jussu sic mihi p. 364. exigit: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Modestia Philip. c. 4. ingens vitæ ornamentum ac præsidium, quo carere no- vers. 5. luerunt ignari etiam disciplinæ Christianæ. Verecũdia prædita:

Archytas Tarentinus philosophus modestissimus ab Archytas omni verborum ac morum turpitudine quàm maximè Tarẽtinus. abhorrebat.

Cosconius ævo Domitiani verecundissimus poëta, Cosconius nil nisi castum & pudicum cecinit: eam ob rem irrisus poëta. est à Martiali, quòd illius poëmata pueris tantùm & virginibus convenirent.

Publius Virgilius poëtarum decus atque Deus, ani- Publius mo, & ore, & calamo adeò verecundus fuit, ut vulgò Virgilius. Parthenias diceretur. Liceat hîc altùm ingemiscere. Reperiuntur nonnunquam, qui Parthenii Sodales nominantur, tam non verecundi, tam animo quàm ore ac moribus impudici, ut eos in prostibulo educatos diabolis longè similiores censeas, quàm Angelis. Horum supremo die accusator erit nobilissimus Hetruscus juvenis Spurina, quem suprà nominavimus, qui eò profecit verecundiæ, ut cùm plurium oculos suâ formâ sollicitari cognôsset, oris decorem vulneribus suâ manu factis confunderet, mallétque deformitatem pudoris sui testimonium, quàm formam alienæ libidinis esse irritamentum.

Hujus germanus frater censeri potuit adolescens, Adolescẽs qui super pudicitiæ caussâ in populi Romani rostra Romanus. productus, oculis in terram defixis, rubore pudibundo & silentio pertinacissimo pudicitiam suam vehementiùs populo probavit, quàm longis & accuratis orationibus oratorum dissertissimi potuissent. Hunc si Diogenes vidisset, idem illi quod adolescenti laudabiliter erubescenti suggessisset: Bono animo es, fili, istiusmodi virtutis tinctura est.

Lycurgus Spartanorum legislator Modestiam ac pu- Lycurgus, dorem commendaturus imperavit, ut adolescentes maximè manus in viâ intra pallium continerent, silentio incederent, nusquam circumspicerent, oculos humi defixos gererent. Optima lex non pueris, sed viris, præcipuè religiosis, lata.

O Christiani, quoties in legem Verecundiæ turpissimè peccamus tam oculis, quàm ore, ac manu. Prima diaboli sagitta, oculus. Qui non capitur oculis, faciliùs resistet verbis. Samson, David, Salomon pro mille testibus sunt. Jam pæne veniam damus Democrito, qui oculos sibi eruens, & excæcando semetipsum, ut Ter- Tertull. Apo- tullianus loquitur, incontinentiam emendatione pro- log. c. 46. fitetur. Christianus oculos non effodit, sed claudit, quotiescunque lædendam metuit verecundiam, quam non tantùm excellens forma, vestis lasciva, sed petulantior pictura

pictura facillimè offendit. Hinc Persarum instituto, quod Xenophon narrat, capite luebatur, nudum hominem aspexisse, tanquam si scelus immane foret perpetratum.

Xenophon in Institut. Cyri, lib. 1.

§. IV.

Martia Varronis filia.

MArtia Varronis filia summè laudanda hîc sese ultro ingerit. Hæc sculpendi & pingendi arte insignis, nè virginitatis candorem, quem cupiebat illæsum tueri, offenderet, à fingendâ virili figurâ semper abstinuit. O pictores & sculptores! ô quoties nec vestræ nec alienæ verecundiæ consulitis, neque Persicum duntaxat institutum, sed & naturæ legem violatis, quando prætextu artis, investem hominem innumeris spectatoribus propinatis, ipsissimam oculorum pestem & venenum pudicitiæ! Scalprum aut penicillum tam inverecundum, lascivam manum, & animum impudicum arguit. Maria vos reos aget. Quod Servator de Austri Reginâ, hoc ferè de virgine illâ, totque aliis verecundis adolescentibus poterit affirmari. Spurina, Persæ, Martia, plurimique alii surgent in judicio cum viris generationis hujus, & condemnabunt illos.

Philippus Macedo.

Illud Verecundiæ simul ac Patientiæ nobilissimum documentum hîc minimè tacendum. Philippus Macedo, cùm sub hastâ venderentur captivi, pro tribunali sublimis sederat, sed parùm decorè, & veste reductiore. Vidit hoc quispiam è captivis, & clamare cœpit: Injuriâ se affici, esse enim paternum se Philippi cognatum. Quod cùm miraretur Philippus, & verò dicere hominem ac docere, si quid veri habeat, juberet; Apud te solum, ait captivus, accedénsque ad tribunal, in aurem insusurrat: Domine rex, dimitte vestem, nam sic parum decorè sedes. Rex nihil offensus, imò & gratiam retulit: Et verè, inquit, iste mihi amicus est; mittite hominem: simúlque aliter se composuit.

Quidquid adversùs honestatem aut decorum fit, placere non potest. Hinc eruditè prisci finxerunt Minervam tibias abjecisse ob verecundiam, cùm eas ad pellucidum fontem inflaret, & genarum tumorem velut in speculo videret. Cato major præclarè docuit, & sensu prorsus religioso: Unumquemq; seipsum maximè revereri debere, neminem enim unquam sine seipso esse.

Sigismundus I. Poloniæ rex.

Observavit hoc sedulò Sigismundus I. Poloniæ Rex, qui summâ & pæne virginali verecundiâ fuit, dum vixit. Nudus aut minùs compositus aspici non sustinuit.

Eleonora. *Maffejus lib. 16. hist. Ind. ante med. mihi pag. 457. ubi naufragium longè mœstissimè describitur.*

Huic merito suo jungenda Eleonora illustrissima femina, Emmanuelis Sosæ Lusitani Principis conjux, quæ cum marito & sexcentis comitibus naufragium passa, post arma & opes à barbaris direptas, jámque pedes iter faciens in armatos Æthiopes incidit. Hi Sosam ipsum & ceteros utriusque sexûs nullo discrimine vestibus nudare sunt aggressi. Adeò ablatis armis animi omnium ceciderant, ut jam prædonibus his etiam obnoxii contrà nec hiscere quidem auderent. Eleonora tantùm generis memor, ac pudoris retinens; obniti acriter, quin etiam pugnis colaphisque barbaros ultro ad necem irritare: quoad mariti denìq; hortatu, & deficientibus jam planè viribus, abstitit. Nec mora: detractæ direptæque vestes naufragis metu ac pudore confusis, atque ab tantâ rerum indignitate oculos avertentibus. Tum verò castæ matronæ tristior omni morte lux visa, cúmque aliud non suppeteret, è vestigio sese arenis defodit; quidquid corporis extabat, soluto raptim fusóque crine obtexit. Mox ad comites voce supremâ: Vos quidem, inquit, Duci vestro fidem egregiam præstitistis, optimi viri; nil ultra opus est. Ite, vobisque ipsi consulite. Hic altus omnium mœror ac dolor vocem incluserat. Eleonora verò in hoc ipso tumulo, quem ipsa sibi fecerat, séque ipsam velut exanimem in eo collocârat, fletu & jejunio longo exhausta, jámque priùs sepulta quàm mortua, diem suum obiit. O magnam heroidem, quæ potiùs vitam quàm verecundiam exuere sustinuit!

§. V.

NOn desunt quibus in ipsâ etiam morte modestia & pudor cordi fuerunt. Julius Cæsar conjuratorum strictis pugionibus appetitus in curiâ, jámque multis vulneribus confectus, caput togâ obvolvit, simúlque manu sinistrâ sinum ad ima crura deduxit, quò honestiùs caderet, etiam inferioris corporis parte velatâ. *Sueton. in Iulio Cæs.*

Sic & Olympias Alexandri Macedonis mater, cùm eam Cassander interimi jussisset, id unicè cavit, ne minùs verecundè caderet, pudorem mortis suæ testem optimum arbitrata.

Sic & Panthei Lacedæmonii uxor post viri mortem, quem in Ægyptum secuta fuerat, à Ptolomæo inter Lacænas ceteras occidi jussa, priusquam ferrum reciperet, pedes diligenter obvolvit veste, omnémque aliam corporis partem velavit; jugulum duntaxat nudum præbuit, ut honestissimè cadens, pudorem, quem per omnem vitam servaverat, relinqueret inviolatum.

Sed obstupescendum illud feminæ factum, omne fidei ac verecundiæ exemplum longissimè superat. Ab omni ævo vix simile quidquam posteris memoria tradidit. Anno Christiano millesimo trecentesimo sexagesimo septimo, Petrus Castellæ rex post primum cum Henrico fratre congressum, victor Hispalim rediit. Inter complures quos triumpho insolentior jussit perimi, nobilissima matrona Urraca Gusmania Joannis Alfonsi Gusmani mater fuerat. Hanc in celeberrimâ urbis plateâ flammis exuri vivam voluit, crudelis Princeps. Ad Gusmaniæ rogum adstitit famula Isabella Ubedia, virgo honestissima: cúmque domina in igne ob acerbissimos dolores impatientiùs sese jactaret, ita ut vestis incomposita, & pes nudus cerneretur, famula animi plena in ipsos ignes insiluit, disjectam vestem composuit, eámque tamdiu manu tenuit, dum & ipsa (quod pæne fidem superat) cum dominâ conflagraret. Quid jam Romanos heroas canimus? Mutios Scævolas, & Attilios Regulos miramur: non impar hîc feminæ animus, aut major. Factum non laudo, sed ancillæ fidem, sed Verecundiæ prodigium obstupesco. Mori máluit hæc virgo, quàm dominam minùs verecundè morientem cernere. *Hispalens. lib. 3. de rebus Hispan. cap. 10. Mariana lib. 17. cap. 3. Bartholom. Scobar in Comment. Gomez. de Miranda de dictis memor.*

Christiana Modestia ubique pulchra, ubique decora est Verecundia, in congressibus, in colloquiis, in conviviis, in itinere, in commerciis, domo, foris; coram civibus, coram magistratu, coram Regibus, coram servis ac liberis, coram notis & ignotis, in luctu & lætitiâ. Tam igitur necesse est hac virtute non carere, quàm inter homines vivere. Verecundia modestrix cupiditatum, virtutis ac famæ custos, & laus naturæ. Virginitatis ferè atque Innocentiæ dos Verecundia. Ubi illa est, spes magna boni est; unde illa exulat, spes virtutis nulla est. *Christiana modestia ubique pulchra.*

Christiana Verecundia & Modestia primùm affectus, deinde mores exteriores componit: hæc ab illâ oritur, sine quâ, non perpetua, non diuturna est. Quod Gregorius affirmans: *Intus*, inquit, *est custodia, quæ composita servat exteriùs membra. Quæ ergo statum mentis perdidit, foris in inconstantiâ motionis fluit, atque exteriori mobilitate indicat, quòd nullâ interiùs radice subsistat.* Hinc Invere-cundia hominum perditorum nota. De desperatè malis dictum est: Quin imò *confusione non sunt confusi & erubescere nescierunt: idcirco cadent inter corruentes.* Timidè primùm ac verecundè turpitudinem admittimus: mox majus aliquid mens audet: paullatim minima facit maxima. Inde ad præcipitium itur, ubi priùs Modestia sic exuitur. *Affectus primum componi, deinde mores exteriores. Gregor. Iustinian. Hier. 18. v. 11. Greg. Naz. orat. 1. in Iulian.*

Videte mihi Julianum Apostatam, hominem ex asse nequam. Non semper talis fuerat, sed futurum talem, mores illius incompositi maturrimè prodebant. Gregorius Nazianzenus ejus contubernalis *hoc móstrum

sic

sic depingit: *Nil boni, ait, ominari videbantur cervix non* A *stata & erecta, humeri subsultantes, & ad æquilibrium subinde agitati, oculi leves, vagi, furioséque intuentes, pedes instabiles & titubantes, nasus contumeliam & contemptum spirans, vultûs lineamenta ridiculi idem significantia, risus petulans & effrenis, nutus & renutus temerarii, lingua salax, lubrica, volubilis, sermo hærens, spirituque concisus, interrogationes stultæ & præcipites, responsationes his nihilo meliores, postulata immatura, facilitas projecta ad idem eodémque tempore negandum simul & concedendum, colloquia temeraria sine ordine, sine fundamento, sine oratione. Vt hæc conspexi, statim prolocutus sum: Heu quale malum Romanorum terra nutrit! Optabam equidem dum hæc dicerem, alienum quid à veritate dicere, & falsus esse vates. Id enim satius fuisset, quàm hunc ignem grassari per Orbem, tótque inde tantáque oriri mala, quanta vix unquam Romanum sensit imperium.* Huc

Prov. cap. 6. vers. 12. 13. & 14. ex asse quadrat illud Salomonis: *Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, & omni tempore* B *jurgia seminat.*

Eccli. cap. 19. v. 26 & 27. Ita speculum mentis est facies. Nam quod Siracides dixit; *Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo.* Ajunt hominem superbum signo minimè fallaci posse deprehendi, si quis à tergo incessûm ejus observet: quàm enim jactuosus sit, quàm magnificè incedat, quámque se libret in utramque partem facilè apparebit. Nec oculos talis infra stationem suam

Prov. c. 17. vers. 24. continebit. Nam *oculi stultorum in finibus terræ.*

§. VI.

Isaiæ cap. 3. vers. 16. GRaviſſimè per Isaiam queſtus eſt Deus: *Pro eo quòd elevatæ ſunt filiæ Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebant.* Hæc non maxima vitia erant, ſed latentium vitiorum argumenta. Nemo ergo dixerit: Quid ab exteriotibus & minutis labeculis iſtis tam rigidè cenſeor? mea me conſcientia defendit.

Ignoſces nobis, mi homo, quòd te hominem eſſe improbum credamus. Qualem te videmus, talem te judicamus. Verba tua, geſtus tui, veſtes tuæ, tua omnia exteriora petulantiam olent & improbitatem. Quid ergo miraris, quòd te intus & in cute inverecundum cenſemus, quando te talem foris cernimus? Ubi Modeſtia & Verecundia non eſt, ibi compoſitæ mentis argumentum nullum eſt: aviculas à plumis & cantu, multas animantes à pilis & inceſſu, campanam à mole & tinnitu, hominem à verbis & geſtu nôſſe poſſumus. Bona, inquis, conſcientia mihi eſt. Quæſo te, cura, ut

Augustin. l. de bono viduitatis c. 22. 1. Thess. c. 4. v. 10. 11. & 12. bona etiam ſit tibi fama: *Nobis enim*, inquit Auguſtinus, *neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra.* Hoc ſanè ſenſu Tarſenſis Paulus: *Rogamus*, inquit, *vos fratres, ut abundetis magis: & operam detis, ut quieti ſitis, & ut veſtrum negotium agatis, & operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus*

Rom. c. 12. vers. 17. Philip. c. 4. vers. 8. D *vobis: & ut honeſtè ambuletis ad eos, qui foris ſunt. Providentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus. De cetero quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque juſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ: ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate.*

Nimirum exterior hominis compoſitio teſtis eſt non facilè mendax deliteſcentis in animo virtutis aut vitii. E colore vultûs non difficulter noſcitur, ſanus an æger ſis. Si quem plures monent,

Pers. sat. 3. *Heus bone, tu palles, ſurgit tibi lutea pellis;*

hic certè valetudinis offenſæ argumentum vix dubium habet. Eadem eſt morum ratio. Hominem inverecundum verbis aut geſtibus, valde pudicum animo quis credat?

Nucleus ſpiritûs cortice modeſtiæ rectè tegitur & ſervatur. Ubi Chriſtus eſt, modeſtia eſt. Verè modeſti homines lucernæ ſunt ardentes & lucentes, ardentes Deo, lucentes mundo. Hinc omnes Religionum conditores ſuis Modeſtiæ leges ſcripſerunt, eaſque ut rem magni momenti religioſiſſimè obſervari voluerunt. Quod Franciſcus Aſſiſias vir ſanctiſſimus exemplo ſuo eximiè confirmavit. Nam die quodam ad ſocium converſus: Eamus, inquit, concionem habituri. Ivit, ſed quantâ potuit modeſtiâ, dejectis humi oculis, manibus quietis, inceſſu moderato aliquot urbis plateas obiit, ita demum rediit domum. Hoc ſocius pæne oblivionem interpretatus, nec ſine admiratione: Ubi, ait, mi Pater, eſt concio ad populum, de quâ dixeras? Cui Franciſcus: Et verò, mi Frater, ait, jam concionati ſumus: dictum prudentibus ſat eſt. Ut ſcias, modeſtè per urbem incedere, concionari eſt. Parum agunt verba, ſi deſit Modeſtia. Plerique omnes plus oculis credimus quàm auribus; neque tardiùs tantùm, ſed & minùs penetrant animum audita quàm viſa. Facunda concio, Modeſtus homo.

Segnius irritant animos demiſſa per aurem, Quàm quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus, Et quæ ipſe ſibi tradit ſpectator. Horat. de arte poëticâ poſt initium.

ACTIONES MODESTIÆ, SEV VERECVNDIÆ.

1. Modeſtiæ eſt, aliis loquentibus tacere, & eos, quibuſcum loquendum, demiſsè, reverenter, verecundè alloqui, oculis non directè in colloquentis vultum, ſed humi ut plurimùm defixis: cùm foràs prodeundum, per plateas immoto capite, manibus quietis, gradu non præcipitante, veſte decenter compoſitâ, oculis in prætereuntes non curiosè projectis incedere. Hæc autem multò magis obſervat in templo Modeſtia, præcipuè verò coërcet oculos, in quos ſibi plurimum ſumit imperii. Nam uti laſcivia, quem occupet, ſuam plerumque ſedem in oculis figit: ſic & Verecundia, ſi quem ſibi vendicet, ad oculorum portam pervigiles agit excubias. 1. Actio Modeſtiæ.

C 2. Riſui etiam moderatur Modeſtia: riſum effuſum aut cachinnos ſolertiſſimè cavet. Neque enim illud Siracidæ ignorat: *Fatuus in riſu exaltat vocem ſuam: Vir autem ſapiens vix tacitè ridebit.* Homo ſine ſpiritu, in omnibus caret modo. Itaque ſine cauſâ, aut è cauſâ leviculâ in cachinnos ſolvitur. Chriſtus riſiſſe nunquam, ter fleviſſe memoratur. Intempeſtivus, frequens, effuſus riſus à Modeſtiâ ſemper alienus fuit. Secunda. Eccli. c. 21. vers. 23.

3. Modeſtia quietem amat, vagam diſcurſationem odit, & non tantùm ſine neceſſitate per plateas non vagatur, ſed nec domum pererrat, loco ſibi aſſignato contenta. Monachus qui loco cœnobio vagatur, non magnum præbet ſpecimen Modeſtiæ. Paulus ſuos hortatus: *Corripite*, inquit, *inquietos.* Et ſuos Chriſtus emittens: *In quamcunque domum intraveritis*, inquit, *ibi manete, & inde ne exeatis. Nolite transire de domo in domum.* Inquietus diſcurſus vagæ mentis indicium. Tertia. 1. Theſſ. c. 5. vers. 14. Luc. cap. 9. vers. 4. & c. 10. v. 7.

4. Modeſtiæ præceptum eſt. In multis eſto ſine auD ribus, ſine oculis, ſine linguâ, perinde ut ſurdus, cœcus, mutus. Magni hoc artificii eſt, ea quæ nocitura ſunt, poſſe non audire, non videre, non loqui. Magnus in hoc genere artifex vates regius: *Ego autem*, inquit, *tanquam ſurdus, non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum. Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones.* Hoc Modeſtiam juvat, oculos in terrâ, cor in cælo defigere. Quarta. Pſ. 37. v. 14. & 15.

5. Denique hoc agit Modeſtia, ut vultus, inceſſus, ſermo, ſtatus, habitus, ut geſtus, omniſque motus corporis, intra decori ac decentiæ limites contineantur. Rugas in fronte, & multò magis in naſo cavet. Serenitatem in vultu, maturitatem in aliis omnibus, quæ ſub aſpectum cadunt, exhibere conatur. Hinc rectè Priſcorum metro dicitur, Quinta.

Corona virtutum omnium Modeſtia.

CAPVT XIII.

Rosa Hierichuntina Germaniæ, seu, Obedientia.*

* Rosen von Hiericho dicitur, nostris hortis non ignota, odorifera, stigillis illigari solita.

§. I.

TAnti est hæc virtus, ut eam non immeritò Hebræus vates victimis longè prætulerit. *Melior est enim*, inquit, *Obedientia quàm victimæ, & auscultare magis, quàm offerre adipem arietum.* 1. Reg. c. 15. vers. 22. Tam verò artificiosa est hæc virtus, ut plumbi vilitatem ad dignitatem auri extollere, ut silices in gemmas mutare possit. Obedientia divinæ Matris eâ perfectione fuit, ut illo solo ad Angelum verbulo FIAT, quo divinæ voluntati quàm integerrimè assensa est, eam fidei atque obsequii actionem exhibuerit, quâ plus promeruerit, quàm omnes sanctorum hominum omnibus suis actibus. Ita Bernardinus Senensis sentit. Eo namque actu meruit, saltem de congruo, dignitatem matris, quæ major est quàm si ei totius Orbis regimen fuisset commissum. *Elevabatur* (Bernardini verba sunt) *ad infinitatem perfectionum ac gratiarū, ad imperscrutabilem abyssum charismatum Spiritūs sancti.*

Excellētiâ B. Mariæ in obedientiâ.

Bernardin. serm. 15. de festiv. B. V.

Eandem Obedientiam quam Angelo, præstitit etiam parentibus, quos, ut beata Mechtildis loquitur, nullâ re unquam offendit aut contristavit. Eandem verò & Sacerdotibus in templo exhibuit, nam ut beatus Bonaventura sentit: Inter alia speciale m gratiam petiit quotidie parendi omnibus mandatis Pontificis. Josepho sponso, quamvis eum & gratiâ & dignitate præcelluerit, tamen ut suo se capiti submisit in omnibus, velut ipsi Deo, idque annis circiter triginta, seu Nazarethum, seu Hierosolyma, seu Bethlehem m iret, seu in Ægyptum contenderet. Quin imò Imperatori Augusto idololatræ, jámque partui vicina promptissimè, nec justâ quidem excusatione usa, obtemperavit.

Mechtild. de arcanis, lib. 7. c. 5.

Sine justâ excusatione Imper. Augusto obtempe-zavit.

Quærierit quis eo tępore: Quid agis Maria? teipsam & infantem periculo exponis? Ita Imperator jubet.

Mane domi, jam novem menses elapsi sunt, jam instat partus; mane domi. Aliud Imperator jubet.

Augusti arrogantia conseri vult orbem, non Deus. Nihilominus Augusto ut Imperatori, ut Præfecto Dei parendum est.

At paupertas obstat; nam quocunque veneris, omnia ubique hospitia oppleta reperies; cognati non admittent, ignoti excludent. Quid facies? in viâ pariendi tempus te opprimet. Quidquid hoc sit, Imperatori parendum est.

At hiems vetat, quò properas tempore tam alieno? Sic Imperator præcipit: alienum tempus Obedientiæ nullum est.

At prægnantes & puerperas lex ista non urget. Non est obedientis, sed imperantis gratiam legis facere, & exceptionem dare.

Rectè hæc quidem omnia diceres, ô Maria, si quidem Dei Voluntas hæc esset, describi Orbem, & capita hominum in censum redigi. At reverà, ut dixi, non est hoc aliud quàm Augusti superbia, inimica Deo. Augustus vult orbis Dominus videri, hinc exosissima hæc descriptio. Falleris, ait Virgo, quisquis ita sentis. Hoc omne ab æterno Dei decretum est, hæc ipsissima Dei Voluntas est, quæ Romano fastu velut instrumento utitur. Vult Deus describi orbem, vult singulos in natale solum terrámque patriam, ut jussum est, proficisci. Hac autem occasione vult optimus Deus suum Filium, ut prædictum est, nasci Bethlehemi. Ergo Imperatori hæc talia jubenti obtemperandum est.

Hæc demum vera, hæc integra est Obedientia, imperium remotis excusationibus toto amplexu recipere. Recepit hoc modo beatissima Virgo.

Quò illud quoque referendum, quòd Josephum A sponsum ac conjugem omni reverentiâ coluerit. Christo filio, post mœstissimum triduum invento, poterat mater dicere: Ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Non ita dixit (quod Augustinus accuratè observat) sed illum verborum ordinem invertens: *Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Virtutis est, legi obnoxium patrêre; majoris est à lege eximium, nihilominus patrêre, quod Virgo fecit, cùm sese, quamvis mundissima, inter immundas puerperas lustrandam sisteret. Magni est promeriti in re etiam levi ac facili obedire; multò majoris est in arduâ. Nil acerbius fuit huic Matri quàm absentia filii: at cùm sciret divinæ hoc Voluntatis esse, obedientissimè divinis nutibus se subjecit: Ecce ancillam Domini. Cùm filius triduum à parentibus abesset, cùm solitudinem jejuniis frequentaret, cùm suis se hostibus offerret, cùm in cruce demum expiraret. Ecce ancillam Domini, quæ divinæ Voluntati nec verbulo contradicat. B

Luc. cap. 2. vers. 48.

§. II.

INobedientia reginæ Vasthi omnibus fuit offendiculo, Virginis Mariæ Obedientia omnibus est exemplo. Ita Religionis speculum purissimum non casta tantùm & pauper, atque obediens, sed Paupertatem, Obedientiam, Castitatem voto etiam firmavit. Docemus id argumentis.

Obedientiæ B. Mariæ fuit omnibus exemplo.

Apostoli se Votis obligantes: *Ecce nos*, inquiunt, *reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Non facultates tantùm, sed & uxores deseruimus, non pauperes solùm, sed & continentes, sed & obedientes futuri. Et en adsumus, quidquid præceperis, quocunque duxeris, secuturi paratissimè, & voto ad istud nos obligamus. De his Apostolorum Votis luculentè prorsus Augustinus: *Dixerant*, inquit, *potentes illi: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Hoc Votum potentissimi voverant. Sed unde hoc eis, nisi ab illo, de quo hic continuò dictum est: Dans Votum voventi? Non enim Domino quisquam quidquam rectum voveret, nisi qui ab illo acciperet quod voveret.* Non minùs clarè Thomas Aquinas: *Intelliguntur*, inquit, *Apostoli vovisse pertinentia ad perfectionis statum, quando Christum relictis omnibus secuti sunt.* Atque hoc Pelagius Alvarus fusiùs demonstrat.

Matthæi cap. 19. vers. 27. Augustin. lib. 2. de nupt. & concup. cap. 30. Pelag. Alvar. de planct. Eccles. cap. 5. C

Quòd si Apostoli his Votorum vinculis obstrinxerunt se Christo, non idem de Christi Matre, potiore jure dicendum? Quòd Castitatem voverit, res certa piscis Patribus, divo Thomæ ac Theologis. Beata Birgitta visis cælestibus erudita Virginem sic locutam asserit: *Vovi etiam in corde meo, si esset ei acceptabile, observare Virginitatem, & nihil unquam posse videre in mundo.*

S. Birgit. Revelat. cap. 21. lib. 1.

Obedientia verò Virginis, Obedientiam Abrahami, omniúmque religiosorum hominum longè superavit. In eam cæleste carmen convenit: *Collum tuum sicut turris eburnea.* Obedientiæ symbolum est collum, quod illa flectit, premitque ut præcepti onus admittat. Quia verò Virgo beatissima in rebus arduis, & quæ videbantur non posse fieri, sese fortissimam exhibuit, quia prægnans Bethlehemum contendit, quia cum filio in Ægyptum migravit, quia sub filii patibulo steterit, quia difficilia omnia superavit, rectissimè turris vocatur eburnea. Geminæ sorores istæ Patientia & Obedientia vincunt omnia. *Vir obediens loquetur victoriam.* Victoria est nobilissima quam adipiscimur parendo; iis etiam qui acerba imperant & severa. D

Superat obedientia Abrahami omnium religiosorum hominum. Cant. cant. vers. 4. Prov. 21. vers. 28.

Tanti æstimat Gregorius obediendo sic vincere, ut dixerit, ceteris quidem virtutibus dæmones impugnari, Obedientiâ verò vinci. Quid hoc autem miri? Deum vincit Obediens. Huic tali victori illud Angeli accinendum: *Quoniam si contra Deum fortis fuisti, quantò magis contra homines prævalebis?* Rectè igitur Augustinus, *Sola*, inquit, *Obedientia tenet palmam; sola inobedientia invenit pœnam.*

Obedientia diabolum vincens. Gen. 32. vers. 28. Augustin. in psal. 70.

Jobo

Jobo post ærumnas omnes exantlatas singuli cognatorum ovem unam aureamque inaurem donârunt. Quòd eleganter exponens Gregorius: Jussa, inquit, excipiunt aures, auditum postulat Obedientia, & hoc inauris repræsentabat: At si huic muneri desit ovis, non prompta, non facilis erit Obedientia. Hoc nimirum Obedientiam commendat, paratè, libenter, integrè, quod jussum est, exequi. Subinde, sed rarò tales Judæi: *Omnia, inquiunt, quæ præcepisti nobis, faciemus, & quocunque miseris, ibimus; sicut obedivimus in cunctis Moysi, ita obedimus & tibi.*

Inf. cap. 1. v. 16. & 17.

Joannes Domini oculus, Obedientiæ suæ deserbendæ non immemor, Obedientiæ Mariânæ videtur esse oblitus. Nam cùm è cruce Dominus suam illi Matrem commendasset, donum tam nobile acceptare non distulit, quod & sacris Evangeliis scripto inseruit; *Et ex illâ horâ accepit eam discipulus in sua.* * Cur, obsecro, se tantùm obediisse narrat? Cur non illud etiam adjunxit, Ex illâ horâ accepit ipsa discipulum in filium? Hic Joannes B ut altiore sic regebatur, ut illud silendo perfectissimam Virginis Obedientiam, & summam cum divinâ voluntate conjunctionem mirificè prædicârit. Cùm enim Joannes, ejusque frater ad regium Christi solium assessores esse cupivissent, idque per matrem non obscurè petivissent, à cæteris Apostolis ambitûs sunt damnati. Nec illud neſciebatur, quòd ad olivarium montem cum cæteris primò dormiret, deinde & fugerit; inter illos etiam fuerit, quos Dominus ut incredulos ante suum è terris abitum increpavit. His itaque nonnihil mitigandis necessariò videbatur dicendum, se Domini mandatò quamprimùm obedisse. De Virgine hoc asserere planè supervacaneum fuisset, cùm omnibus constet, eam nihil unquam & nec minimum quidem, quod divinæ Voluntati adversaretur, feciſſe. Nil igitur opus ab Obedientiâ eam commendare, cujus obsequendi studium semper exploratum ac certum fuit.

Cur Joannes Apostolus videatur obedientiæ Matrianæ ſile oblivus: Joan. c. 19. vers. 27. & Ant. in fuam.

§. III.

THeopompus olim cùm interrogaretur, quæ disciplina potissimùm exerceretur Spartæ; Peritia, inquit, jubendi, & obediendi. Cúmque esset, qui diceret, omnem Spartanorum salutem in eo consistere, quòd reges haberent ad imperandum; Non sola hæc causſa est, inquit, sed quòd cives obedire nôrint.

Melius Respublica Christiana, sanctiùs administrarentur cœnobia, si Obedientia, quam vel ipsi idololatræ à suis exigebant, fidelius præstaretur.

Gellius l. 1. Noct. Attic. cap. 13. Architecti Meleatesis inobedientia punitur.

Exemplo sit Publius Crassus Mucianus, quem Romanæ historiæ scriptores tradunt quinque habuisse rerum præcipuarum maxima; quòd esset ditissimus, quòd nobilissimus, quòd eloquentissimus, quòd jurisconsultissimus, quòd Pontifex maximus. Hic cùm in Consulatu Asiam provinciam obtineret, & urbem Leucas pararet oppugnare, opusque esset firmâ & procerâ trabe ad fabricandum arietem, quo urbis muri quaterentur, ad D Meleatensium architectum scripsit, ut è duabus arboribus, quas apud eos vidisset, grandiorem mitteret. At architectus ultra obedientiam sapiens, ubi comperit cui usui trabem peteret, non majorem, ut jussus erat, sed minorem misit, quam faciendo arieti aptiorem, & portatu faciliorem existimabat. Crassus eum mox acciri jussit, accitúmque interrogavit, cur non, quam jusserat, misisset. Architectus prudenter à se factum censere, causſas & rationes adferre, & multa pro se dicere, jámque etiam sui facti commendationem sperare. At Crassus viro vestimenta detrahi, & acriter cædi virgis imperavit. Et ne hoc ulli videretur sævum: Omne imperantis officium, ajebat, corrumpitur atque dissolvitur, si quis ad id, quod facere jubetur, non obsequio debito, sed consilio non desiderato respondeat.

Audite hoc, homines religiosi, audite, quotquot A Obedientiam abjicitis: Obedientis est non ingenium, non prudentiam, non consilium adferre, sed obsequium. Prudentia, dicebat sanctus Ignatius, non obtemperantis est, sed imperantis. Cùm obediendum est, multum velle sapere, est prorsus desipere. Infelix semper est etiam sapiens inobedientia, etiam inter felicissimos successus.

Inobedientiam Deus severissimè ac rigidissimè sæpius punivit. Ejus rei specimen proponit Cameracensis Prœpositus hac tali narratione. Jacobus de Vitriaco Legatus & orator Pontificis expeditionem crucis contra Albigenses per Flandriam promulgaturus, socium adsciscere cupiebat Fulconem Canonicum Insulensem. Recusavit ille: rogatus iterum, recusavit iterum. Rejectis precibus, jussus est id facere. Quod tamen apertè detrectavit. Cui Jacobus: Possem, ajebat, à sacris te amovere, & contumaciam hanc anathemate persequi, sed acerbiùs non agam; tam refractarios mores Deo puniendos transcribo. Vox ingens pondus habuit, nam statim Fulco quartanâ febri & simul fœdo alvi profluvio correptus, viginti quinque annis ad usque ultimam vitæ horam, quod deliquerat, luit. Sapiamus vel alienis malis, & obedire discamus.

Inobedientia à Deo punita: In Fulcone canonico Insulensi. Thomas Cantiprat. lib. 1. c. 22. num. 2. de miraculis sui ævi.

Illud terrificum simul & jucundum. Fuit è religiosis viris, qui per urbem vagari assueverat; quod ut licentiùs faceret, varias exeundi causſas confinxit; jam ægros invisendos, jam dissidentes conciliandos, jam neſcio quæ alia curanda dixerat. Nunquam tamen sine præsidis sui veniâ domo exiit. Hic ipse quadam die à pluribus rogatus est, ut hominem à diabolo infestum, precibus consuetis liberaret. Istud obsequii genus refugere non potuit. Ergo manus admovet, precari incipit, Evangelium sancti Joannis legit. His religiosè præmissis subjungit: Præcipio tibi per virtutem sanctæ Obedientiæ, hoc hospitium deseras. Ad quæ diabolus promptissimè: Quid tu, inquit, homo ridicule, mihi præcipere habes per virtutem sanctæ Obedientiæ, qui nunquam verè C Obediens es? Desine hæc, aut te invadam. Erubuit miser, & irrito conatu abiit. I nunc, & obedire disce. Vis esse sapiens? esto Obediens.

Iordan. Sax: lib. 2. c. 2. In Religioso.

Recentissimum est, quod addo. Inobediens & contumax quispiam juvenis Ingolstadio Augustam venerat, in Gymnasio Societatis Jesv discipulus futurus. Verùm ob infrequentiam, aliásque culpas, cùm juberetur dare pœnas, recusavit, idque pertinaciter; ita Gymnasio seipsum exclusit. Eo ipso die in proximum pagum egressus, hilariter perpotavit, in regressu incidit in neſcio quem adversarium, cum quo digladiatus, & letaliter vulneratus est. Receptus in tugurium vicinum & stramineum lectum, manè ubi & crapulam edormiit, & sanguinem pæne omnem amisit, sacerdotem acciri voluit, à quo præsente identidem petiit, versum illum sibi sæpius repeteret: Sub tuum præsidium confugimus sancta Dei genitrix, nostras deprecationes ne despicias in necessitatibus nostris, sed à periculis cunctis libera nos semper Virgo gloriosa & benedicta. Atque ita Sacramentis percepris illo ipso die obiit. Fons plurimorum malorum Inobedientia.

In juvene studioso.

§. IV.

ERgo *subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum.* Et mementote, quòd Christus, ne perderet Obedientiam, perdidit vitam. *Ex his ergo*, ait Bernardus, *discimus, quanta nos, qui puri homines sumus, oporteat pro Obedientiâ perpeti, pro quâ is, qui & Deus erat, non dubitavit mori.* Nemo autem inobedientiam suam honesto nomine velet, dicátque: Dominus meus, aut qui mihi imperat incogitans est, & nihil habet prudentiæ, nimis asper, nimiſque rigidus est: quis tam insano capiti obediat? Huic Petrus jam pridem occurrens: *Servi*, ait, *subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Hæc est enim gratia, si propter Dei conscien-*

1. Pet. cap. 2. vers. 13. Bern. de 12. gradib. humil. & superb. mihi pag. 964.

1. Pet. cap. 2. vers. 18.

tiam sustineat quis tristitias patiens injustè. Lex vetus sacerdotis imperio detrectantes obsequi, morte mulctandos; filios contumaces & paternorum jussuum protervos contemptores lapidibus obruendos statuit. Adamum cum posteris Inobedientia paradiso exturbavit. Inobedientia Lothi conjugem in statuam mutavit. Inobedientia Onam Judæ filium immaturâ morte sustulit. Inobedientia Dathan & Abiron cum sociis terræ hiatu haustos in tartara demisit. Inobedientia Saul regem & regno & vitâ spoliavit. Inobedientia Amasiam aliosque complures reges hostibus vincendos objecit. Inobedientia Prophetam Jonam immani ceto glutiendum exposuit. Eadem Prophetam alium, leviſſimè, ut videbatur, delinquentem, leoni necandum dedit. Rectè dixit Bernardus: *Nullam prorsus inobedientiam dico parvi pendendam.* Innumerorum interitus Inobedientia.

Mala ex inobedientiâ profecta.

Bernard. de præcept. & dispens. c. 9. num. 26.

Neque verò in cœnobiis tantùm rigidè punitur Inobedientia, sed etiam in castris, etiam inter idololatras, etiam inter conjunctissimos, etiam capitis supplicio leve inobedientiæ delictum expiatur.

Inobedientia ab Idololatris punita.

Posthumius Tiburtus Dictator Aulum Posthumium filium, quem unum ad generis successionem propagandam habuerat, cujus infantiam sinu atque osculis foverat, quem puerum litteris, quem juvenem armis instruxerat, sanctum, fortem, sui pariter ac patriæ amantem, quia tamen non suo jussu, sed suâ sponte, præsidio progressus hostes fuderat, victorem securi jussit feriri. Quo filii supplicio monstravit, infelicissimam esse victoriam, quæ contra obediendi leges obtenta esset.

A Posthumio Tiburto,

Æquè rigidus exactor Obedientiæ T. Manlius Torquatus, qui bello Latino Consul suum itidem filium, quòd à Tusculanorum Duce Geminio Metio ad dimicandum provocatus, se ignaro descenderat, gloriosam victoriam & speciosa spolia referentem, abripi à lictore, & in modum hostiæ mactari jussit; satius esse judicans patrem forti filio, quàm patriam obtemperandi exemplo, aut militari disciplinâ exercitum carere.

T. Manlio Torquato. *Valer. lib. 2. cap. 2. Gell. lib. 9. Noct. Attic. c. 13. fine.*

Simillimum est, quod Plutarchus commemorat. Epaminondas Thebanus Dux contra Spartanos pugnans, in urbem ad comitia est regressus, priùs filio Stesimbroto injungens, ne cum hoste confligeret. Spartani, patris absentiâ cognitâ, juveni timiditatem exprobrârunt: quod ille indignè ferens, paterni mandati oblitus est, & conflixit, & vicit etiam; pater autem inobedientiæ iratus coronam illi victoriæ detrahi, & caput cervicibus præcidi jussit. Ita me Deus! severa sunt hæc obedientiæ documenta.

Epaminondâ. *Plutarch. in paral. ex Ctesiphonte lib 3. rerum Baot.*

Xenophon de Chrysanthâ milite. Hic cùm elatâ jam ac vibratâ bipenni hostem esset percussurus, ut tubam receptui canentem inaudiit, actutum ab hoste illæso, placidè ac compositè recessit.

Xenoph. l. 4. de disciplinâ Cyri, relatus à Plutarcho tomo 1. in Marcello.

His addendus Pausanias Græci agminis Imperator. Hic cùm inter sacrificandum, Mardonius Dux Persarum inexpectatus irrueret, suos omnes abjectis ad pedes clypeis jussit quiescere, nec priùs hostem repellere, quàm pugnæ signum daretur. Tanta omnium fuit Obedientia, ut suo quisque ordine perstaret immobilis, jámque pluribus ab hoste cæsis vim tamen illorum nemo repulit, ad unum pugnæ signum, quod expectabant, attentissimi.

Plutarch. tom. 1. in Aristide.

Sed exemplis longè perfectioribus urgemur.

§. V.

Abrahami obedientia in sacrificâdo filio.

COnsiderate mihi, obsecro, Obedientiam Abrahami nunquam satis laudandam. Si Abrahamus alium in pariete pictum Abrahamum filii cervicibus imminentem vidisset, rem utique laude dignissimam fecisset, tam promptè obediendo. At nullo Abrahamus simili exemplo impellebatur, primus erat, quem imperium tam rigidum premebat. Non uno vulnere paternum pectus sauciabatur, nam pluribus præceptis onerabatur. Principiò Deus imperat: *Tolle filium tuum. Respondit* Abrahamus: Ecce adsum, obsequi paratus, sed *quem* duos habeo filios. Deus iterum: *Tolle filium tuum unige-* *nitum.* Domine, uterque suæ matris unigenitus est. Divina vox iterum: *Tolle unigenitum, quem diligis.* Utrumque diligo, dixerit Abrahamus. Ita demum præcepti gladius altissimè defigitur: *Tolle Isaac.* Ah, quale hoc imperium, quàm cruentum, quàm horrendum patri! Jubetur pater in victimam mactare filium, quem ex ingenuâ & liberâ Sarâ unicum, lectissimum, ac dilectissimum singulari favore Numinis accepit. Jubetur non alienâ, sed suâ manu eum occidere, quem semper obedientissimum habuit. Hoc omni morte durius est parenti. Jubetur triduanum iter cum eodem conficere, ut ipsâ morâ temporis affectus cresceret, & difficilior fieret Obedientia. Quid hoc triduo cogitâsse credendus est Abraham, quoties filium non sine altis suspiriis, non sine acerbissimis lacrymis aspexit? Quid hoc triduo cibi, quid somni ceperit mœstissimus pater, imò vix pater, & nec homo quidem ob nimiam mœroris actimoniam? Sed plura hîc consideranda.

Gen. 22.

Jubetur filium adolere in holocaustum, ut nihil relinquatur, quod suo solatio inferat in sepulchrum. Jubetur filium jugulare in alto montis vertice, quem veluti crucem oculis defixam ante & post cædem filii in conspectu haberet. Prioribus accedit: Filius fascem lignorum, velut suum ipse patibulum portat, quod aliàs jumenta gestarent: famuli, ne sacrificium vivæ hostiæ interpellent, ad montis radices subsistere jubentur. Solus cum solo filio pater formidabile montis jugum ascendit. Quot hîc patris gemitus, anhelitus quàm graves, qui mutui aspectus? Quid ultima filii interrogatio: *Pater mi, ubi est victima holocausti?* His vocibus *Illi* paternum pectus velut candenti forcipe discerpebatur. Quo demum colore vultûs, quo sensu animi suum illud pronuntiavit pater: *Fili mi?* Quæ denique palpitatio cordis, quod letale gelu occupârit Abrahamum, cùm velut filii carnifex, Isaacum amantissimum ligaret, ligatum aræ imponeret, dextram ferro armaret, vibraret gladium, jámque filii jugulo immineret? Hæc omnia una potuit Obedientia.

Deus summe! quàm mascula hæc virtus! quanta sui victoria! Maluisset utique Abrahamus ipse millies mori, quàm suum sanguinem, suas delicias, amorem suum matrisque gaudium, quàm omnem posteritatis spem, quàm innocentiam tam amabilem suâ manu trucidare. Si Abrahamus, ut dixi, alium ante se Abrahamum simile quid audentem vel in picturâ unquam vidisset, exemplo animosior hoc aggredi potuisset. At ille hoc primus *Ejus est audere jussus est.* Nihilominus constantissimè adversus omnem naturæ sensum obedivit, usque ad mortem, usque ad aram, usque ad gladium, ad usque filii jugulum. *verissimum nem naturæ sensum.*

Huc omnes, huc sacri & profani ad hoc spectaculum seu potiùs miraculum Obedientiæ oculos & animum advertite, quicunque vel dominis, vel parentibus aut majoribus obedientiam debetis. Ah quantum, mi Deus, ab hac Abrahami, nostra divertit Obedientia! In minimis tricamur, excusationes centum, moræ ac tergiversationes sexcentæ, obmurmurationes mille intercurrunt, dum jussa veniant ad obsequium perfectum.

En Abrahamum! non tergiversatur, non excusat, non hæret, nihil moratur, omnem naturæ sensum expugnat, ut jussa expediat. Illud Bernardi de Abrahamo veriſſimè dicatur: *Fidelis obediens nescit moras, fugit cunctationis tarditatem, præripit præcipientem, parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itineri pedes; totum se colligit, ut imperantis colligat voluntatem.* Addit: *Ostendunt plerunque voluntatem animi signa exteriora, & difficile est, ut vultum non mutent, qui mutant voluntatem... Nubilosa corporis compositio, & facies tenebris tristitiæ obsitæ,* *Bern. ser. de Obedientiâ, num. 14. pag. 174.*

scata, devotionem ab animo receßisse signant. Hinc facilè conjectare est, quâ naturâ, quibus viribus polleat Obedientia.

§. VI.

EA vis est Obedientiæ, ut prunas manibus illæsis ferre, ut aquas veluti pavimentum marmoreum calcare, ut immanissimas feras velut oviculas loro ducere, ut arbores exsuccas mortuâsque fronde & flore vestire potuerit. Affirmat Severus Sulpitius, ex aridissimo illo storacino virgulto, quod obedienter triennio rigatum aquis in novos se flores induit, enatam arbusculam à se visam esse. Ad hanc irrigandam obedientissimus juvenis aquam è Nilo petiit, eámque per duo millia passuum suis humeris deportavit.

Sulpit. lib. 2. dial. cap. 13. Prat. lib. 1. c. 14. n. 3. Obedientiæ paradigmata:

1. In Beato Adelhardo.

Beatus Adelhardus Caroli Magni consobrinus, ubi monachum induisset, jussus hortulanum agere, non promptè tantùm, sed & hilariter paruit, tametsi & artis illius penitus ignarus, & laboris insuetus esset.

2. In Beato Thomâ Aquinate.

Beatus Thomas Aquinas, ille sol Theologorum, jam grandævus & doctor, velut ex Obedientiâ se socium præbet fraterculo ignoto foràs prodeunti. Cúmque ductorem suum nonnihil properantem ægrius assequeretur, aliquoties objectâ tarditate reprehensus patientissimè id tulit; iráque Obedientiæ junxit patientiam.

3. In Beato Lamberto.

Beatus Lambertus adolescens nobilissimus, non prosapiâ solùm, sed & Obedientiâ, quia Landoaldo promptissimè parere didicit, prunas, quò jussus erat, illæsâ veste detulit.

4. In Beato Mauro. *Greg. lib. 2. dial. c. 7.*

Beatus Maurus S. Benedicti discipulus, ad imperantis vocem per aquas tutis vestigiis cucurrit, & Placidum à morte servavit.

5. In Beato Mutio.

Beatus Mutius filiolum suum manibus comprehensum, jamjam in aquas projecturus properabat, nisi eum eadem vox, quæ id mandârat, à rigidissimâ hac Obedientiâ revocâsset.

6. In Beato Dositheo.

Beatus Dositheus sancti Dorothei discipulus, juvenis olim delicatus & vanitatum plenus, omnisque sanctioris disciplinæ ignarus, ad perfectionis apicem per unam atque unicam obedientiam tam constanter quàm feliciter enisus, post mortem inter beatos cælites visus est.

Climacus gradu 4. de Obedientiâ prope fine, mihi p. 80.

Mirissimum quid narrat Climacus, & ne quisquam historiæ fidem desideret: Non ero, inquit, occultator iniquus, nec fraudator inhumanus, ut ea apud vos sileam, quæ silere omnino nefas est.

7. In Achatio.

Joannes Opanii Sabbaites, vir ab affectibus liber, à mendacio alienissimus, ista mihi memoratu dignissima narravit. Erat in monasterio meo, ajebat, mos sus planè ac tetricus senex, & quod pejus, rerum suarum negligentissimus, quod in gratiam veritatis dixerim. Huic commissus est discipulus (Achatius audiebat) juvenis prudens & mirè obtemperans. Hic indigna quæque & prorsus incredibilia passus est ab illo sene, qui eum non probris tantùm, aut conviciis aut contumeliis, sed & verberibus quotidie afficiebat. Ego frequenter illi obvius quærebam: Ut vales Achati, quo statu res tuæ sunt? Bono, ajebat ille. Aliud tamen loquebatur vultus. Nam modò liventem tumidúmque oculum, modò faciem fœdè laceratam, modò caput tuber aut cruentum exhibebat. Ego patientissimæ obedientiæ non ignarus: Mi optime frater, ajebam, pugna viriliter, & sustine non duratura æternùm. Novennium totum sub sene tam immiti ac sævo exegit, & obiit, Pattum cæmeterio inhumatus. Quinto ab obitu die acerbus ille senex, aliò profectus discipulum suum esse mortuum nuntiavit. Fuit hîc è senioribus, qui valentem illum juvenem jam obiisse persuaderi non potuit. Cui Achatii magister: Veni ergo, ajebat, illius tumulum monstrabo. Cúmque jam ambo in cœmeterio starent ad illius juvenis sepulchrum, tunc alter: Ergóne, ait, mi Achati, ergóne mortuus es? Mox defunctus è tumulo respondit: *Obediens non potest mori*. Hîc Achatii rigidissimus magister territus, proruentibus lacrymis in terram se abjecit, petiitque supplex à cœnobii antistite, liceret sibi ad tumulum sui discipuli cellulam construere. Quod & impetravit. Jámque aliis moribus vixit, illud sæpius ingeminans: Homicida sum, eheu homicida sum. Hæc optimâ fide Climacus. Et verè mori non potest Obediens. Hoc sanctissimis quibusque hominibus probè cognitum fuit. Hinc illi tam obedientes.

Alii vocant Innocentium.

§. VII.

8. In B. Jacobo Alemanno.

BEatus Jacobus Alemannus è S. Dominici familiâ Encaustices peritissimus, cùm subitò juberetur, opere maximè fervente, omnia seponere, & ad mendicandum egredi, sepsuit omnia; & furnum, colores, vitra deserens ad saccum properavit. Post aliquot horas ad laborem intermissum reversus, omnia exactè absoluta reperit.

9. In Beato Joanne Damasceno.

Beatus Joannes Damascenus vir olim clarissimus, dein Monachus, corbes venales per multa milliaria ex obedientiâ Damascum tulit, & pretium, prout jubebatur, duplo grandius indicavit: & quamvis ab omnibus largiter irrideretur, ab Obedientiæ tamen præscripto nec latum unguem abiit.

10. In B. Francisco Assisiate.

Beatus Franciscus Assisias tam uberem asserebat Obedientiæ fructum, ut iis qui collum huic jugo submitterent, nihil temporis sine lucro abiret. Hinc seipsum in ordinem redigens supremum officium alteri cessit, eique se gubernandum commisit. Duorum porrò Tironum Obedientiam sic exploravit. Plantulas in horto seri voluit radice sublimi, capite in terram defixo. Eum qui obedienter noluit desipere, repudiavit, altero retento.

11. In Beato Guilielmo Aquitaniæ Duce.

Beatus Guilielmus olim Aquitaniæ Dux, dein monachus, jussus pistorem agere, & panes coquere, cùm cenæ tempus urgeret, ne muneri, quod illi mandatum erat, defuisse videretur, ingenti animo furnum insiluit, & prunas converrit vafre. Ab aliis sæpius hoc factum memoratur. Nimirum Obedientia in periculis tuta, in infimis excelsa, invicta in adversis.

12. In Paulo Simplici.

Antonii Magni discipulus Paulus Simplex, jussus est haurire aquam, eámque mox iterum effundere; contextas sportulas dissolvere, ac denuò contexere; vestem dissuere, eandémque iterum consuere: nunquam non paratissimus obedivit. Quâ quidem ratione Antonium magistrum suum patrandis miraculis superavit.

13. In Beato Lamberto Stabulensi monacho. *Lippeloo 17. Septemb.*

Beatus Lambertus Stabulensis monachus, dein Trajectensis Episcopus & martyr, cùm in cœnobio noctu clam ad preces è lecto surgens calceorum altero è manibus elapso alios è somno excitâsset, Abbas illi tali quicunque esset, imperavit ad crucem ex more se conferret, & expectaret dum revocaretur. Fecit id promptissimè, & solo cilicio tectus per totum nocturnum officium summo frigore pæne obriguit, dum omnibus finitis, & ad calorem properantibus Abbas monitus, flens illum & culpam deprecatus revocavit.

14. In B. Genebaldo. *Lippeloo 1. Octob.*

Beatus Genebaldus Laudunensis Episcopus in cœnobii cellulam à S. Remigio conclusus, ut septennio toto expiabilem susciperet vitam, cùm Angeli voce ante septennium nondum penitus expletum moneretur egredi, in formam crucis prostratus respondit: Etiamsi ipse Dominus Jesvs ad me indignissimum venire dignaretur, pedem tamen prius hinc foràs non efferrem, dum ille, qui me illius nomine hoc ergastulo conclusit, advenerit.

15. In Elstano.

Elstanus in Wintonienſi cœnobio coquum agebat, vir miræ simplicitatis & Obedientiæ. Ad hujus obedientiam cùm exercendam, tum penitus explorandam præcipiens Abbas: Mi frater, ajebat, hanc mihi operam gratificare, & carnium partem ex lebete imo extrahe. Ille has voces non aliter ac divinas adorans, manum impigram

impigram in ahenum bulliens immisit eduxitque illæsus, quod fuerat imperatum.

16. In B. Rogerio monacho.

Beatus Rogerius monachus, jam animam acturus Arsenium Abbatem sic fertur allocutus: Quæso te Pater (vides enim quid patiar) ex Obedientiâ me mori jube, ut etiam moriendo merear: siquidem jam annis sexaginta hoc unicè Deum rogavi, ne mei præsidis injussu morerer. Ergo, ait Arsenius, mi frater, nunc morere: Mors Domini JESV te vivis & beatis conjungat. Dictum factum. Desiit Abbas loqui, & Rogerius vivere; imò cæpit: nam eâdem nocte Rogerius se spectandum Arsenio præbuit, dixitque mortem sic obitam pluris à Christo æstimatam, quàm ullam totius vitæ actionem.

Nescio quid sacrificiis omnibus majus est obedire. In illis de alienâ pelle agitur, hîc de propriâ.

§. VIII.

17. In Elisabethâ regis filiâ.

ELisabetha Regis filia ita excelluit obedientiâ, ut in conjugis sui palatio ad arbitrium religiosi senis Conradi viveret. Jussa quodam die in templo interesse concioni, at illa ob improvisum Principis feminæ adventum, id omittere pæne necessarium judicabat. Non admisit excusationem Conradus, sed inobedientiæ culpam flagellis aboleret, præcepit. Promptè obediit Regina, illustrissimo tam obedientiæ quàm patientiæ documento.

18. In Euphrosynâ.

Euphrosyna virgo Alexandrina, quæ virili habitu Smaragdi nomine in cœnobium admissa, quoniam illi multus in ore decor inerat, ne cujusquam è viris religiosis animum labefactaret, in cellulâ inclusa, humanis pariter divinisque officiis defungi jussa est. Paruit non minùs libenter quàm constanter, annos triginta octo carcerem passa perpetuum. Tamdiu veste sexum, cellulâ seipsam texit obedientissimè: ita Christo serviit, cœnobiarchæ obtemperavit. Patuit tandem obstupescenda virtus Virginis. Cùm enim monoculus cadaveri daret osculum, recepit visum. Sic ea quæ obediendo omnium sese oculis subtraxerat viva, amissos oculos reparavit jam mortua.

19. In Euphrasiâ.

Euphrasia virgo Constantinopolitana, Theodosii junioris cognata, religiosam paupertatem amplexa, jussu antistitæ ad furnum saxa detulit, retulitque in locum pristinum sine cunctatione, ipsos triginta dies labori sterili, imò tam fructuoso insudans. Nullus enim obedienti labor infecundus. Eadem in culinâ eluendis scutellis, abstergendis ollis, sordibus exportandis occupata, se filiam Senatoris esse inter obediendum felicissimè oblita est.

Hæc specimina sunt Obedientiæ non servilis, non mercenariæ, quarum alteram timor elicit, alteram cupiditas; neutra laudatur. Nos obedientiam commendamus filiorum, qui non tam metuunt patris severitatem, quàm voluntatem amant.

Rom. cap. 13. v. 1. & 2.

Hortatur Paulus, & ad Obedientiam instigans: *Omnis anima*, inquit, *potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deo. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Igitur obedite præpositis vestris, & subjacete eis.*

Hebr. 13. ult. vers. 17.

Ratione carentia exercent obedientiam.

Obedientiam portò vel etiam ratione carentia, imò etiam sensu destituta exercent. Sol & luna obedierunt Josue; cælum, terra, & mare Mosi, cùm illud tenebras offunderet, hæc Dathan & Abiron, istud Pharaonem hauriret. Aër & grando Samueli paruerunt, pluvia & ignis Eliæ, venti & procellæ, diaboli, & morbi, ac ipsa mors Christo, serpentes & colubri Apostolis, beato Antonio & aliis plurimis feræ, beato Francisco Assisiati aves, beato Josepho Anchietæ pisces & aliæ animantes; beatus Sergius Abbas leone, beatus Gallus urso, beatus Notbertus lupo ad obsequium est usus; beata Theodora crocodilo velut nauigio vecta est. Scilicet cùm homines nolunt, bestiæ fiunt obsequiosæ.

Omnia creata obediunt. Conditori, solus homo reluctatur. O miser quid resistis? aut obediendum, aut moriendum est. Ubi nihil obedientiæ, nihil divinæ gratiæ.

Florentius Samuel. 2. 4. 2. Reg. 20. num. 3. mihi pag. 356.

Memorantur duo Turcarum principes, Mustapha, qui Cyprum expugnavit, & Mahometes, in colloquio cum oratoribus Christianis dixisse: Mirari se in Europâ non severiùs in rebelles ac seditiosos cives animadverti. Suum quidem Dominum uti pro symbolo his verbis: *Aut obediendum, aut moriendum.* Et hanc legem ab omni principe inviolatam esse servandam.

Reverâ Deus in servandis legibus suis hoc ipsum exigit, Aut obedi, aut morere. Ita Deus cum Adamo & ejus posteris est pactus: Aut obediendum, aut moriendum; aut hujus arboris fructus non gusta, aut mortem tolera. Quod Augustinus insignissimè oculis subjiciens: *Homo*, inquit, *positus sub præcepto, audivit à Domino Deo: Noli tangere. Quid? hanc arborem. Quid est enim illa arbor? Si bona est, quare non tango? si mala est, quid facit in paradiso? Prorsus ideo est in paradiso, quia bona est: sed nolo, tangas. Quare non tango? Quia obedientem te volo, non contradicentem servum. Serve, audi priùs Domini jussum, & tunc jubentis disce consilium. Bona est arbor, sed nolo tangas. Quare? Quia ego Dominus sum, & tu servus es. Hæc tota causa est. Quid autem tibi expedit, nisi esse sub Domino? Quomodo eris sub Domino, nisi fueris sub præcepto? Sola Obedientia tenet palmam, sola inobedientia invenit pœnam.*

Augustin. tract. 10. in 1. Joh. ante med. usque ad fin.

Ita sæpissime non adeò malum est quod prohibetur, sed melius est quod præcipitur. Obedientia, ut Climacus loquitur, est tuta navigatio, tutum periculum, iter dormiendo confectum. At videamus articulatim & distinctè, sed breviter, quibus notis Obedientia vera dignoscatur.

§. IX.

Notæ obedientiæ veræ. 1. Quod simplex.

PRimò omnium Obedientia, si vera est, *Cæca* est, seu simplex: non enim imperantis vitia considerat, sed præcepta. Sanctam cæcitatem istam Servator injungens: *Super cathedram Mosi*, ait, *sederunt Scribæ & Pharisæi; omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, servate & facite; secundùm opera verò illorum nolite facere.* Obedientia itidem cum laude cæca est, quæ præcepti causas non scrutatur. Non est Obedientis quærere, Cur hoc? quamobrem illud? quare istud imperatum est? cur mihi, non alteri? quare isto, non alio tempore? Apage sis colubrinum CVR istud. Non sic Abraham, qui *exiit nesciens quò iret.* Ad rem dixit Gregorius: *Nescit judicare, quisquis perfectè didicit obedire.* Pessimè oculatus est, qui rationes exigit, quare hoc, quare illud faciendum sit. O bone, quàm multò cerneres acutiùs, si minùs esses oculatus! Tui oculi te talpam faciunt. Cùm præcepti rationem exigis, non subditum sed parem te geris, aut superiorem eo qui præcipit. Optimè hîc Bernardus: *Quidquid vice Dei præcipit homo*, ait, *quod non sit certum dissolvere Deo, haud secus omnino accipiendum est, quàm si præciptat Deus.* Divi Benedicti dictum est, & verissimum: *Obedientia, quæ majoribus præbetur, Deo exhibetur.* Ita Christus apertissimè: *Qui vos audit, me audit.*

Matthæi 23. v. 2. & 3.

Bernard. de præcept. & dispens. cap. 6.

Luc. 10. vers. 16.

Secundò, Obedientia vera est *Prompta & Velox.* Hîc illud est instillandum: Quod facis, fac citò. Obsequia morosa vel tarda, tam ingrata sunt, ut sæpe nulla sint. Tardè velle, nolentis est. De voluntate promptâ Bernardus disserens: *Sola*, inquit, *voluntas est, quæ totius operis ornat effectum, sine quâ etiam nec bene aliquid agitur, etsi bonum esse videatur. Audi quid Dominus de simplici promptoque populo protestetur:* In auditu, inquit, auris obedivit mihi: *Vt videlicet ostenderet, uno codemque momento protestisse & imperantis imperium, & obsequium obedientiæ.* Citò voluisse, est bis obedivisse. Obedientia verò non expectat strictum præceptum, *non differt, non tergiversatur, non excusat*, non segniter nec cum torpore opus suscipit.

2. Prompta & Velox.

2. Reg. cap. vers. 4.

Silvanus

De propta obedientiâ paradigma.

Silvanus Abbas discipulum habuit Marcum, commendatiorem ceteris & chariorem, ob insignem Obedientiam. Hoc ceteri, ut solet, livore usti aegriùs tulerunt. Ideo etiam vicini senes ad Silvanum venerunt, amicitiæ gratiâ, reipsâ singularis illius in Marcum amoris caussam exploraturi. Hos Silvanus assumens & circumducens singulorum cellas obiit, atque ad cujusque januam pulsans ad laborem singulos evocavit. Plerique omnes nonnihil cunctati morosiùs demum egrediebantur. Ubi ad Marci cellulam pervenit, illud unicum pronuntiavit, *Marce*. Vix vocem Marcus audiit, & mox provolans: Adsum, ajebat, quid imperas Pater? ubi quid fieri vellet mandavit, versus ad hospites: Videtis, inquit, mei Patres, diversitatem Obedientiæ. Ceteri quàm lenti, & cunctabundi, ubi hærent? Etiamnum, puto, deliberant. Quo dicto Marci jam absentis cellam ingressus, reperit in chartâ litteram P. incæptam quidem, sed non finitam. Et en, inquit, promptissimæ Obedientiæ testimonium, characterem cœptum, nondum absolutum; vox mea interrupit. Mirati hospites. Dignissima est, ajunt, tam prompta Obedientia, quæ singulariter ametur. O filium perfectæ Obedientiæ, exclamat Trithemius, qui maluit scriptionem illico interrumpere, quàm Obedientiam vel momento differre.

Trithemius in c. Regul. S. Benedicti. §. his ſales.

3. Fortis est & robusta.

Philip. c. 2. vers. 8. Franc. Suarez. tom. 2. in 3. p. D. Tho. q. 28. sect. 8.

Tertiò, Obedientia vera, *Fortis* est & *Robusta*, difficilia non detrectat, aggreditur ardua. Videte Abrahamum, naturam vicit. Videte Dominum Jesvm, nec crucem recusavit, *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Imò quod amplius & notatu dignissimum, Christus in utero Virginis Matris, ut optimi Theologi sentiunt, voto se Patri obstrinxit moriendi in cruce. Ergo † *viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino*.* Bernardus hortatur: *Si tribulatio intonat, si persecutio resultat, si peccatores tibi laqueum ponunt, si maligni tuum iter impediunt, tu obedientiæ viam non deseras, sed dic: Paratus sum, & non sum turbatus, ut custodiam mandata tua. Misisti manum tuam ad fortia? agendum est instanter, obediendum est fortiter*. Ægyptii ut fortiter obedientem sub oculos constituerent, canem Gallicum venaticum Lælapem pingebant, qui velocissimo impetu sequeretur leporem, voce tamen domini unicóve audito sibilo naturæ suæ velut oblitus, subitò cursum sisteret, atque ab insequendo lepore abstineret. Haud aliter homo obediens, etiamsi jubeantur inclinationi suæ adversantia, etiamsi voluntas reclamet, appetitus recalcitret, caro acriter repugnet, ille tamen vim sibi faciens, nihilo seciùs mandata exequitur.

Philip. c. 2. vers. 8. — *Franc. Suarez. tom. 2. in 3. p. D. Tho. q. 28. sect. 8.* — *Est ergo, inquit, probabile, Christum in primo instanti Conceptionis suæ se voto constrinxisse Deo ad redimendos homines, & in hunc finem omnes actiones ac passiones vitæ suæ voto obtulisse.* — † *Psal. 30. vers. 25.* — *Bernar. de Obed. tom. 2. p. 435.*

§. X.

4. Humilis est.

Psal. 61. v. 1. — *Psal. 72. v. 22.* — *Climacus gradu 4. p. 5. post init. 4. gradus. Humilis obedientiæ exemplum in Isidoro Alexandrino cive primario.*

Quartò, Obedientia nulla est, si *Humilis*, non est. Dicat obsequendi studiosus: *Nónne Deo subjecta erit anima mea? Ut jumentum factus sum apud te*. Isidorum Alexandrinum civem primarium, non priùs cœnobio receptum affirmat Climacus, quàm submississimam sponderet Obedientiam. At ille: Sicut ferrum, inquit, subjectum est fabro, ita & ego meipsum Obedientiæ expono. Jussus est igitur ad monasterii fores habitare, & ad omnium tam ingredientium, quàm egredientium genua sese provolvere, diceréque: Ora pro me, quoniam peccator sum. Fecit hoc septennio toto submissione incredibili. Jámque post tanta támque diuturna Obedientiæ & Tolerantiæ experimenta ceteris annumerandus, & ad sacros ordines admittendus erat. At ille maximis precibus cùm ipse, tum per alios hoc unum petit, permitteretur eo loco, quo dignus esset, permanere. Permissum. Nec Deus præmium distulit, post diem decimum vocatus est à portâ Cœnobii in aulam cæli. Septimo pòst die mortuus est & ipse janitor. Nam obedientissimus hic Isidorus promsserat janitori, si ad divinum conspectum admitteretur, illum brevi Beatitudinis socium vocandum. Vocavit, ut constaret omnibus, perfectæ Obedientiæ, & divinæ Humilitatis, præmium (ita Climacus loquitur) non fuisse dilatum. Et addit scriptor: Interrogavi ego ipse virum hunc, dum in vivis esset, quo tandem animo ferret tam acerbum vivendi genus? Ad quæ ille: Principiò quidem, inquit, putabam ob peccata mea me venditum. Quâ unâ re nihil acerbius mihi contingere potuisset, & nisi me summâ vi adegissem, nunquam ad aliorum pedes accidissem. Sed evoluto anno id mihi non ampliùs fuit difficile, quod priùs censebam fieri non posse. Exacto anno altero, cùm assiduè præmium & Obedientiæ & Patientiæ cogitarem, suave mihi fuit sic abjici, & ego meipsum aliorum affectu & contubernio indignum judicabam. Nimirum Obedientia cùm vera est, seriò submissa est.

5. Hilaris est. *2. Cor. c. 9. vers. 7.*

Quintò, Obedientia non minùs *Hilaris* est quàm Humilis. Divini Pauli monitum est: *Non ex tristitiâ aut ex necessitate, Hilarem enim datorem diligit Deus*. Bernardo teste, serenitas in vultu, dulcedo in sermonibus multùm colorant Obedientiam obsequentis. Quis enim locus Obedientiæ, ubi tristitiæ cernitur ægritudo? Si Obedientiam tuam cupis esse commendatam, super omnia vultus accedat bonus. Acerba & austera facies insuave facit omne obsequium. Obedientia vera non tantùm manus & pedes, sed & alas subinde habet, quas ei hilaritas aptat. Obedientia it, currit, volat ad exequendum quod jussum est. Enimverò non iret non curreret, non volaret, si dolenter & mœstè obtemperaret. Mœror plumbeum caput, manus pedésque facit plumbeos. Quod Augustinus de Eleëmosynâ, idem de Obedientiâ dici poterit: *Si panem dederis tristis, & panem & meritum perdidisti. Si bona semina sunt bona opera, quare seminantur cum lacrymis?* Pari modo dixerim, Si Obedientiam præstes invitus & tristis, laudem Obedientiæ perdidisti & præmium.

Auguſt. in Pſal. 42. & in Pſal. 45.

6. Perseverans est.

Sextò, Obedientia vera *Perseverans* est. Non qui cœperit, sed qui perseverarit, salvus erit. Multorum est incipere, perseverare paucorum. Perseverantia, inquit Bernardus, singularis est filia summi regis, virtutum fructus, earúmque consummatio. Quid enim currere prodest, & ante metam cursùs deficere? Dominus Prophetarum dicit: *Si conversus fuerit justus à justitiâ suâ, & fecerit iniquitatem, omnium justitiarum ejus non recordabor*. Vides ergo quàm profundâ oblivione virtutes illæ sepeliantur, quas Perseverantia non insigniverit. Hæc sola Obedientiæ amatorem ad regis cubiculum introducit, ut eum videat in decore suo. Sed de Perseverantiâ egimus Parte primâ, capite ultimo. Obedientiæ Actiones nunc considerandæ.

Exech. cap. 3. vers. 20.

ACTIONES OBEDIENTIÆ.

1. Actio obedientiæ.

1. Obedientia non expectat, dum iterum ac tertiùm aut severè aliquid imperetur, satis est illi scire, quid is velit fieri cui parendum est. Christo Domino Patris Voluntas summum fuit præceptum.

Secunda.

2. Obedientia non dictat quid sibi præcipiendum sit, neque præcepta ad suum sensum detorquet. Augustinus id exprimens: *Optimus*, inquit, *minister tuus est, qui non magis nititur hoc à te audire quod ipse voluerit, sed potiùs hoc velle quod à te audierit*.

Aug. lib. 10. Confeſſ. cap. 26.

Tertia.

3. Obedientia parentum, præceptorum, majorum jussa studiosè in minimis etiam exequitur. Atque in eo maximè laborat, ut, quod imperatum est, perfectè ac integrè fiat, nec tantùm id quod præcipitur, sed eo etiam modo quo præcipitur, perficit. Prout Christi nutritius, Joseph obediit, *fecitque, sicut præcepit ei Angelus Domini*. Prout beatus Paulus docuit: *Filii obedite parentibus per omnia*.

Matth. c. 2. vers. 24. Coloſſ. c. 3. vers. 20.

Quarta.

4. Obedientia unicam habet exceptiunculam. Siquidem tunc solùm tergiversatur, cùm id quod manifestè malum est, imperatur. In aliis omnibus sine excusatione *Simpliciter, Promptè, Fortiter, Hilariter, Submissè, Perseveranter*, ut diximus, obsecundat.

Quinta. 5. Obedientia vera non terretur, nec retrocedit, etiamsi duriter, etiamsi stultè, verbisque contumeliosis, & sine spe probandi obsequii difficilia & ardua imperentur. Beata Catharina Bononiensis Obedientiam illam, ut præcipuam & saluberrimam æstimabat, cùm arduum quid moroso vultu præcipitur.

Sexta. 6. Obedientia non tantùm manum operi admovet, sed intellectum quoque ac voluntatem subjicit, ut etiam velit quod vult ille qui præcipit, judicétque rectè imperari, quod exequendum est. Sunt enim quatuor Obedientiæ gradus. Primus, exequi reipsâ quod præcipitur. Alter, voluntatem suam, imperantis voluntati subjicere, ita ut propter Deum, quod præceptum est, libenter faciat. Tertius, suum quoque judicium judicio imperantis submittere, idque melius factu censere quod imperatum est. Quartus denique, hæc non solùm observare in iis quæ strictè præcipiuntur, sed in illis etiam quæ nutu significantur facienda. Hos omnes gradus ascendit Obedientia.

Quatuor obedientiæ gradus.

CAPVT XIV.

Rosa Spineola, seu, Humilitas.

§. I.

SPineolam ait Plinius utilissimam, foliis plurimis, sed minutissimis. Humilitas beatissimæ Virginis, ut verbo multa complectar, prodigiosa fuit Humilitas, quæ aliorum etiam sanctissimorum hominum Humilitatem plurimùm excelluit. Nec mirum: tot annis domi suæ excellentissimum Humilitatis magistrum audiit, & quæ docuit, facientem vidit. Ab hoc tam arcana Humilitatis mysteria didicit, ut jam magistra Humilitatis, mera in hoc genere artificia exhiberet: horum jam monstro septem.

Artificia humilitatis in B Mariâ exhibita:

1. Verbis & reipsâ ancillam sese professa est. *Luc. cap 8. vers. 38.*

Primum: Et verbis & reipsâ ancillam sese professa est: quò accuratiùs ei Angelus Dei benevolentiam, futuræ matris conditionem, filii nascituri potentiam exposuit, tantò illa constantiùs respondit: *Ecce ancilla Domini.* Sententiam non muto, tanti monarchæ esse ancilla gestio: *Ecce ancilla.* Adeò divinis oculis hæc Virgo sese commendaverat, ut ad eam nomine ac jussu sanctissimæ Triados, è cælo mitteretur Legatio. At illa tantâ cæli benevolentiâ indignam se tata, ad omne imperium promptissima, hoc unum respondet: *Ecce ancilla Domini;* quidquid Dominus ac Deus meus mandarit, exequar ut ancillarum infima. Nobile Humilitatis & artificium & specimen. De quo Bernardus: *Bernard. hom. 4. super Missus est, post med. mihi p. 44.* *Quæ est hæc, ait, tam sublimis humilitas, quæ cedere non novit honoribus, insolescere gloriâ nescit? Mater Dei eligitur, & ancillam se nominat. Non mediocris reverâ humilitatis insigne, nec oblatâ tantâ gloriâ obliviscì humilitatem. Non magnum est esse humilem in abjectione: Magna prorsus & rara virtus humilitas honorata.*

2. Numinis mater effecta velut famula minima in ædes Zachariæ ministratura properat. *Luc. cap. 1. vers. 48.*

Alterum: jam mater Numinis effecta, jam filio Dei gravida, nihilominus velut famularum minima in ædes Zachariæ properat, ministratura. Cui tandem? Reginæ forsan, aut Principi, aut Imperatrici Augustæ? Anui unicæ. Et quamvis maximis hîc laudibus excepta fuerit, illa tamen Humilitatis suæ minimè oblita, mox omnem laudem à se removens, in Deum derivavit. Nam cognatæ vetulæ provocata; Tu quidem Elisabeth Domini matrem, inquit, magnificas, at ego matris Dominum, *quia respexit Humilitatem ancillæ suæ*: optimus Deus oculos suos dignatus est in minimam ancillarum suarum flectere. Idcirco jure merito bonorum omnium fonti *Ibid. v. 49.* gratias ago, *quia fecit mihi magna, qui potens est.*

3. Romani Cæsaris imperio se subdit.

Tertium: Romani Cæsaris imperio, ut subditam se stitit Bethlehemi, censum pependit. Nemo dicentem audiit: Quid ad me Romanus Imperator? majorem gesto Dominum. Cúmque in oppido Bethlehem, omnibus undique angulis excuncaretur, non offensa, non excandescens, nemini malè precata submississimè antrum subiit, & inter pecudes habitavit Virgo illa, quæ quatuordecim reges stemmatis sui majores & avos numeravit.

4. Inter puerperas immundas & à Pontifice lustrandas se collocavit.

Quartum: Post purissimum ac divinissimum puerperium, inter puerperas immundas & à Pontifice lustrandas se collocavit. In sacrificium tulit quod solebant ferre pauperes; non agnum, sed duos turtures, unà & Humilitatem & Paupertatem professa; tanquam si nec ditior esset ceteris feminis, nec purior, aut sanctior. In numerum & ordinem aliarum non tantùm se redigi passa est, sed ipsa sese ceteris adjunxit, velut una ex illis.

5. Fabro nubtum collocari, & ab eodem se gubernari permisit.

Quintum: Non solùm sustinuit se fabro nuptum collocari, sed ab eodem se gubernari permisit, victum quotidianum manibus ac labore parare adjuvit. Hunc ipsum fabrum lignarium, velut familiæ caput omni reverentiâ prosecuta est, illi proinde in omnibus, quæ familiam spectant, obtemperavit.

6. Pauperibus & vilibus cognatis submisse se attemperavit.

Sextum: Pauperibus & vilibus cognatis submissione mirâ sese attemperavit. Homines abjecti & incredibili erant, qui fratres Domini dicebantur, illa nihilominus cum iis ad filii concionem venit. Sed nec Magdalenæ nondum emendatæ consortium aversata est. Et ne cognatos pauperes videretur spernere, nuptiis etiam interesse & caussam illorum agere non detrectavit.

7. Post Domini in cœlum ablati in cœnaculo nominatur Mater Christi, ut quæ postremo loco consederit. Nam Lucas post Apostolorum expressa nomina; *Hi omnes*, inquit, *erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Mariâ Matre* Jesv. Quàm illa Filii monitum servâsse dicenda: *Vade & recumbe in novissimo loco?* Quia igitur se submisit infra omnes homines, evecta est supra omnes Angelos. Congruè hoc divinis oraculis: *Qui se humiliat, exaltabitur.*

Act. cap. 1. vers. 14. *Luc. cap. 10. vers. 10.* *Luc. cap. 18. vers. 14.*

En septemplex Humilitatis artificium. Sed præter dicta, quàm eadem hæc Virgo, tam loquendo, quàm silendo, tam gestu quàm veste aliisque rebus omnibus submissa? Vestis illi è lanâ aut lino nativi colotis.

Porrò arcanissimum illud mysterium Dei hominis nemini detexisset, nisi Angelus id aliis patefecisset. Quantâ verò modestiâ Canæ in nuptiis vinum impetravit? Nec enim matris auctoritatem interposuit, sed ut famula preces allegavit. Christo Filio tot miracula patrante, nulli unquam in aurem dixit, se hujus hominis Matrem esse. Admirandæ in omnibus submissionis & modestiæ fuit. Idcirco *respexit Deus humilitatem ancillæ suæ.* *Luc. cap. 1. vers. 48.*

§. II.

QVando igitur Deus tantopere hanc unam virtutem amat, voluit in utroque sexu eos præficere, qui humanam gentem tam ignotâ Humilitatis disciplinâ imbuerent: imò ut Bernardus loquitur, voluit altissimam matris Humilitatem prædicari, ut omnes filium matri, matrémque filio simillimam dicerent. Porrò ex hac Virginis humilitate nota est summa æqualitas animi tam in adversis, quàm prosperis. Viderat illa magnos Evangelii successus, audiit filii miracula: populi ad concionem accursum læta spectavit, simul tamen etiam in oculis erat ingratissimus Judæorum animus, & summa cæcitas, Pharisæorum invidia, magistratûs injustitia, discipulorum inconstantia, plebeculæ discordia, cùm alii bonum, malum alii dicerent Christum Filium. Hæc Virgo omnia, quia verè humilis fuit, æquanimitate summa toleravit. Perinde illi erat accursus opilionum, & adventus regum; Simeonis fausti simum precationem & penetrantem gladium nullo discrimine accepit. In omnibus sanctissimam Dei voluntatem respiciebat, cui se submississimè inclinabat, quidquid demum offerretur perpetiendum.

Ex humilitate sua fuit æqualitas animi in adversis, quàm prosperis.

Ambrosius

Ambrosius Virginis disertissimus encomiastes: *Corde humilis*, inquit, *& in prece pauperis spem reponens.* Ea nimirum in egenorum turbâ spem suam collocat, quam tota gens humana cupit sperâtque sibi patrocinaturam.

Blosius in Gallia Patrum, mihi pag. 615.

Ludovicus Blosius de hac ipsâ Dominicæ Matris humilitate disserens: *Intemerata Dei genitrix*, inquit, *Virgo Maria, cùm ab omni peccato sit à Deo præservata, majorem se humiliandi caussam habet, quàm beata Maria Magdalena, quæ divinâ bonitate à peccatis liberata fuit: majus enim beneficium est à vulneribus permanere illæsum, quàm ab inflictis vulneribus sanari: itémque præclarius est, & majori dignum gratiarum actione, servari à peccatis, quàm de admissis consequi ventam.*

Aristot. l. 4. Physic. c. 6. & seqq.

Aristotelis scitum est: *Locus proportionari debet locato.* Atqui Philosophorum animo duplex est infinitum, Positivum, ut loquuntur, & Privativum. Positivum, Deus; Privativum, nihilum, seu non ens. Virgo beatissima, ut infinitam Dei majestatem se totâ reciperet, seipsam privativâ quodammodo infinitare induit, suum agnoscendo nihilum. Hinc Vatablus illud cæleste carmen sic interpretatur: Resexit nihilitatem ancillæ suæ.

Calius l. 7. Antiq. Lect. cap. 31. mihi pag. 274.

Affirmat Cælius Rhodiginus, sententiâ omnium sapientum, inter omnia temporis mala, malum maximum numerari servitutem. Virgo divina ut altissimum humilitatis gradum conscenderet, ancillæ ac servæ conditionem sibi tribuit, teste omni cælo: perinde si diceret, ut Theophylactus loquitur, Ecce tabula sum pictoria, pingat in me pictor quod voluerit.

En arborem pomis aureis plenissimam, quæ quo fructuum est ditior, hoc terræ vicinior: quantò enim magis abundat, tantò se magis inclinat. Hæc sui despicientia & Humilitas cælo Deum detraxit, imò & vulneravit. Nec verò vulneratum se dissimulat cælestis sponsus: *Tota pulchra es*, inquit, *amica mea, & macula non est in te. Vulnerâsti cor meum, soror mea, vulnerâsti cor meum, in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.* Rupertus hoc crine Humilitatem designari adstruens: *Quid gracilius*, inquit, *quid flexibilius crine unico? Quid subtilius & contractius Humilitate? Capillum unicum vix oculi deprehendunt. Humilitas eò deprimit hominem, ut vix sese inter homines numeret.*

Humilitas B. Mariæ cælo Deum detraxit.

Cant. cap. 4. v. 7. & 9.

Hier. c. 46. vers. 12.

Hebræus vates Hieremias: *Fortis*, inquit, *impegit in fortem, & ambo pariter conciderunt.* Justissimus Deus, & Virgo humillima pugnârunt, sed pariter conciderunt: Virgo ad terram; hæc enim cadentis verba sunt: *Ecce ancilla Domini.* At verò Deus, Dominus fortis, Dominus potens in prælio, sponte suâ delapsus cælo in uterum Virginis, in uno colli crine, unicâ Humilitatis virtute victus est. Ancilla sum, ait divina mater, *fiat mihi secundùm verbum tuum.* Non ait: *Faciam* secundùm verbum tuum. Id enim de se judicavit, quidquid unquam fecisset notæ melioris, aut factura esset, id totum Deo adscribendum; seipsam à se nullarum esse virium, præsertim ad opus tam immensum. Fiat ergo, fiat, fiat mihi. Dei est jubere & imperare, Dei est facere; meum est exequi, & Deo maxima patranti non resistere.

Bernard. hom. 4. super Missus est.

Cant. cap. 1. vers. 12.

Hinc verissimè Bernardus de divinâ Virgine: *Etiamsi*, ait, *ex Virginitate placuit, tamen ex Humilitate concepit.* Augustinus perinde si cælestem Virginem coràm alloqueretur, affectu præcipuo: Dic mihi, ait, ô Mater Sancti Sanctorum, quid, quæso, boni egisti, quid donorum obtulisti, quos patronos adhibuisti, per quos reges ambisti, quâ cogitatione, quo spiritu eò pervenisti, ut venerit in uterum tuum Filius Dei? Virginis responsum additur. Quæris à me, quod obtulerim munus, & unde sim effecta mater creatoris? Oblatio mea, humilitas mea. Respexit Deus, non vestem, non gemmas, non formam, non stirpem, sed humilitatem ancillæ suæ. *Dum esset rex in accubitu suo, Nardus mea dedit odorem suum.* Ab omni ævo Dei Filius in sinu Patris velut in accubitu fuit. Hunc virgineæ Humilitatis nardus veluti depressâ herbula odore tam suavi demulsit, ut eò tractus descenderit ad hortulanam hanc, in cujus horto nardus illa fuerat educata.

§. III.

Climacus gradu 25.

Definitio humilitatis.

Hic quæstio nobis nascitur non facilis: Quid est Humilitas? In re omnium notissimâ vix reperio responsum, quod undequaque satisfaciat. Narrat Climacus, religiosissimorum hominum convenisse senatum, in quo hæc ipsa quæstio ponebatur discutienda: Quid est Humilitas? Varii super eâ re varia. Primus sententiam rogatus dixit: Humilitas est rectè factorum intentissima oblivio. Alter: Humilitas est animi contriti sensus. Tertius dixit: Humilitas magnum opus est, & divinum; via autem Humilitatis hæc est, ut seipsum quis subjectum omnibus ponat. Hoc verò est subjectum esse omnibus: ut non attendat aliena peccata, sed sua semper aspiciat, & pro iis Deum sine intermissione deprecetur. Alii, alia. Demum unus aliquis: Humilitas, inquit, est gratia sine nomine. Ibi nominis aliquid acquirit, ubi nescitur. Præceptor è cælo, Humilitatis magister: *Discite*, inquit, non ab homine, non ab Angelo, sed *à me*, non aurum aut gemmas create, non Mundum fabricare, vel in Mundo mirabilia facere, non mortuos suscitare, sed *quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* Bellorum ac litigiorum finis nullus est, qui à solâ Humilitate petendus est.

Matth. c. 11. vers. 29.

Ænigma duplex Climacus, quem dixi, proponens: Unicus est, inquit, inter omnia creata locus, quem sol tantummodo semel aspexit. Unicus est dies, quo totus planè Orbis in tripudio fuit. Geminum hoc mysterium sic eruendum. Cùm mare rubrum Israëlis populus sicco vestigio vadosum haberet, fundus maris eo solùm die solaribus radiis patuit. Dies ille unicus tripudii dies fuit, quo Noëmus cum omni familiâ ex annuo Arcæ sepulchro prodiit. Quo certè die affirmari potuit: Totus hodie Orbis exultat. Sicut ergo locus & dies unus præ ceteris hactenus eximii fuerunt, sic unâ atque unica Humilitatis virtus tam est eximia, ut eam solam diabolus imitari non possit. Quò quis minus humilitatis habet, tantò apostatæ angelo charior & conjunctior est.

Diabolus non potest esse humilis.

Hinc ad illam quæstionem: Quinam è numero divorum maximi censendi sint, responsum hoc videtur dandum: *Qui humillimi.* Homo humilis semper cautissimus est, & nil æquè ac vanam gloriam, & suam voluntatem timet. Voluntas propria velut astutissimus furum & exercitatissimus incredibili fallaciâ zonam secat. Hinc Humilis: Mihi ipsi, ait, & meæ voluntati nunquam satis sapio: decies decipior, priusquam semel id observem.

Pœnitentia magnarum virtium est; luctus seu perseverans pœnitentia majorum est: utrumque superat Humilitas. Pœnitentia flagitiis indormientem suscitat, luctus cælum pulsat, Humilitas aperit & introducit. Humilitas ex hominibus, imò ex diabolis facit Angelos. Priscis ad Dialecticæ leges rectè videbatur dici: Superbia ex Angelis fecit diabolos, ergo Humilitas ex diabolis poterit facere Angelos.

2. Paral. cap. 33. v. 2. & seqq.

Manasses Rex impiissimus, diabolum potiùs quàm hominem dixisse, multa mala operatus est *coram Domino, juxta abominationes gentium*, seduxit Judam & habitatores Jerusalem, ut facerent malum super omnes gentes. Annis quinquaginta quinque regnavit. Tamdiu Deus Humilitatem hujus diaboli, sic loquar, expectare sustinuit. De eo Climacus: Invenio, inquit, Manassen ceteris ampliùs & perniciosiùs peccâsse, pro quo si Mundus totus jejunâsset, nullam sceleribus ejus dignam pœnitentiam inferre potuisset: valuit tamen Humilitas insanabilia ejus vulnera curare. Per Humilitatem factus Manasses è diabolo Angelus, ex abysso flagitiorum pes Humilitatem attractus est in cælum.

Fabris lignariis machina tractoria est, succulam Vegetius

getius nominat, cujus maximus est usus in attollendis trabibus. Huic instrumento similimam rectè dixero Humilitatem, quâ Christus molem pæne immensam, Orbem flagitiis opertum cælo attraxit. *Humiliavit semetipsum*. Si unicum poplitem vel semel submisisset Christus, Orbem è malis eruere potuisset: tanti est Humilitas.

Philip. c. 2. verſ. 8.

Dominico die Palmarum.

Hinc illa Ecclesiæ precatio inter omnes nobilissima: *Omnipotens sempiterne Deus, qui humano generi, ad imitandum Humilitatis exemplum, Salvatorem nostrum carnem sumere & crucem subire fecisti: concede propitius, ut & patientiæ ipsius habere documenta, & Resurrectionis consortia mereamur.* Non horrere Servator Orbis in crucem suffigi, modò vel sic discerneremus Humilitatem.

Quid ergo demum est Humilitas? Gratia Dei, sine nomine. Si meum mihi liceat aperire sensum, Humilitatem ego esse dixero, aurum malleatum quod pagellis inseritur. Unicus aureus hac arte in subtilem adeoque tenuem lamellam diducitur, ut pæne mensam obtegat. Humilitas summè ductilis omnes malleorum ictus tolerat, & in laminas deducitur tam amplas, ut totum Orbem integant. Nihil in Orbe est, quod homini verè demisso nimis vile sit. In omnibus & erga omnes se submittit, ad omnium pedes se abjecturus, si Deus vel nutu id postulet.

§. IV.

AUrum omni auro nobilius, & quod unum atque unicum in cælo summi est pretii. Sed illud non nesciendum, tantæ subtilitatis esse hoc aurum, ut ad habitum robustiorem unicum è libello avolet. Videte Pharisæum hominem totum aureum, tot jejuniis, tot eleemosynis, tot aliis præclaris actionibus præstantem; merum aurum. Sed ubi hoc afflavit vana gloria, mox aurum omne diffluatum evanuit. Minatur olim Deus: *Erit serpens flatu adurens.* Ubi vana gloria est, ibi nidus est adurentium horum serpentum. Hinc maximi est artificii, & planè rari, hoc malleatum subtilissimum aurum inter tot inanis gloriolæ flatus illæsum tueri. Hinc Pimenius Abbas, aliique viri sanctissimi miracula, etsi reverà potuerint edere, noluerunt, eam solùm ob caussam, ne subtilissimum Humilitatis aurum diffaretur.

Deut. cap. 8. verſ. 15.

Paſchaſius cap. 14. n. 1.

Vanissimus est sine Humilitate omnis labor. Humilitas præcursor Charitatis est, ajebant veteres, sicut Joannes Domini JESV. Et uti navigium sine clavo non gubernari, ita nemo sine Humilitate potest beari. Pelagius Græcus interpres in testimonium venit his omnino verbis: Dixit Abbas Joannes: Quia janua Dei est Humilitas; & patres nostri per multas contumelias acti, gaudentes per hanc januam intraverunt in civitatem Dei. Quia Humilitas & Timor Dei, superant universas virtutes. Eodem teste cùm quidam interrogaret senem: Quid est Humilitas? Respondit ei senex: Ut benefacias his qui tibi malefaciunt. Melius est vinci cum Humilitate, quàm vincere cum Superbiâ.

Ruffin. l. 3. num. 126. Paſchaſius cap. 13. n. 7. Pelagius libell. 15. n. 22. & num. 63. & num. 74. & num. 86.

Hinc ille notissimus cælo Eulalius, quia vinci maluit cum Humilitate, quàm cum Superbiâ vincere, omnibus superior evasit. Quidquid in cœnobio culpabile fuerat admissum, Eulalius velut omnium negligentiarum reus accusabatur. Ille verò non negabat, sed humi se prosternens deprecabatur negligentiam. Cùmque ei biduana etiam ac triduana jejunia ob culpas, quas non commiserat, indicerentur, ille patientissimè toleravit. Tanta tamen Humilitas latebat ignota. Ita demum hoc agebatur, ut cœnobio excluderetur velut inutilis fucus, ut qui vix aliud sciret, quàm fruges consumere, & vasa frangere. At verò Cœnobiarcha rem pensiculatiùs examinandam arbitratus, divinos nutus super eâ impensissimè expetiit. Atque ubi à Deo edoctus est, quid factu foret optimum, fais omnibus convocatis: Credite mihi, ajebat, ego hujus unius cum Humilitate mercatum malo, quàm vestras omnes cum superbiâ. Nullius pretii est labor, quem murmur fœdat, aut jactantia. Verùm ut hæc oculis cernatis, vestras omnes mattas in acervum congerite, ferat suam & Eulalius. Factum, ut jusserat. Tunc cœnobii pater ignem admoveri jussit. Mox labor omnium arsit, unius Eulalii mattula permansit à flammis intacta. Hîc demum in theatro spectabatur Humilitas Eulalii, ad cujus genua omnes advoluti veniam rogârunt, aliter in posterum de tanto Dei amico locuturi. At Eulalius lugens cellulam ingressus, Væ mihi, ait, infelici, quia Humilitatem meam perdidi, quam multo tempore conatus sum acquirere. Ex eo igitur loco in vastam solitudinem secessit, cælitibus notior futurus quàm hominibus; nec dubitavit rerum omnium jacturam facere, modò unam retineret Humilitatem. Verissimè dixit Abbas Pastor. Tam necessaria est homini Humilitas, quàm halitus, quem assiduè recipit emittendo. Profectus hominis est Humilitas; tantò plus addes profectui, quantò plus Humilitati.

Mitta vide ſection 1. Joannes cum Monachis in Lauſa.

Hæc illa sunt artificia, quæ nos ad immortale regnum evehunt: hæc via est ad vitam. Humilitate ac Patientiâ cælum emeremur.

Priscorum certè Patrum solennissimum dictum fuerat: Hominis perfectio Humilitas, quam diabolus nec tolerare potest, nec imitari.

Palmarum ramos tulerat Macarius ad domunculam suam texendis corbibus. Huic dæmon messoris habitu cum falce occurrit: jámque impetum facturus videbatur in Macarium, & graviter percussurus. Sed minæ fuerunt irritæ. Mox cum indignatione vociferari cæpit stygius messor: O Macari, non possum te lædere, quantumvis te longè sim robustior, & in exercendis arduis operibus multò exercitatior. Tu crebrò jejunas, ego nullo reficior cibo. Tu sæpe vigilas, ego semper. Tu multis te laboribus fatigas, ego nunquam quiesco. Verùm re unâ, fateor, me vincis. Quidnam illud est? inquit Macarius. Mox cacodæmon: Humilitas, exclamat, & cum voce oculis sese subducit.

Ruffinus num. 124. Pelagius l. 5. libell. n. 15. Paſchaſius cap. 13. n. 6.

Narrationem sequentibus testimoniis firmamus.

§. V.

IN Thebaidem deportatus est homo à malo genio infessus. Sed vix demum optimus senex Anachoreta persuasus est facere quæ ad rem spectare videbantur. Demum: Desere, inquit, hoc hospitium, & exi. Exibo, ait nequissimus hospes, sed tu prius ad unicam hanc interrogationem responde. Dic sodes: Hædi ad judicis sinistram statuendi qui sunt, & quinam agni dextrâ collocandi? Cui senex promptè: Hædi quidem tales sunt qualis ego: agni verò qui sint Deus scit. Mox diabolus horrendum exclamat: Exeo, exeo. Hostium maximus me pellit, Humilitas. Sic purgatum est ab hoc inquilino hospitium.

Pelagius libell. 15. n. 1. Diabolum vinci humilitate probatur exemplis.

Addo quod dicta firmat. Duo germani fratres incredibili animorum concordiâ simul habitârunt. Ægrè tulit satanas unam in duobus corporibus animam, & concordiam tam suavem; hanc igitur in illos tragulam struxit. Cùm minor natu sub crepusculum lumen inferret, stygius insidiator candelabrum unà cum lumine evertit. Hoc alter incuriam sui fratris interpretatus, subitò excandescens pugnis in fratrem ivit. Mox iste in genua & in preces descendens: Da veniam, inquit, ô mi optime frater, lumen iterum accensum statim aderit. Hæc tam prompta Humilitas cacodæmonem dirè cruciavit. Eâdem nocte hoc ad diabolorum principem relatum est, seminatis inter Monachos discordiis ob unius Humilitatem nihil effectum esse. Quod cùm audisset idolorum sacrificulus, qui illic locorum habitavit, ad monachos illos se contulit. Ab his sacra Christiana edoctus, & fonte lustrali tinctus, in eorundem numerum coaptatus

Pelagius libell. n. 9. seu alii. Ruffinus num. 18.

evoptatus est, factus unus ex illis. Omnem verò industriam in uno Humilitatis studio collocavit. Hinc & dicere solebat: Humilitas solvit omnem virtutem inimicorum dæmonum. Nam ipse ego colloquentes illos sæpius audivi: Cùm turbamus Monachos, unius plerumque Humilitate turbæ omnes componuntur.

Venerat Christus in Orbem, ut obiret mortem. Cur ergo mortem sibi ab Herode mox oblatam fugere maluit, quàm dicere: *Quod facis, fac citiùs?* Humilitas in causâ fuit: quam ut nos verbis factisque amplissimè doceret, in crucem attolli, atque ex hoc suggestu Humilitatis præcepta tradere voluit. *Hoc igitur,* inquit Hilarius, *à se dici voluit, quod virtutum omnium maximum est.* Hinc jure optimo Bernardus: *Erubesce,* inquit, *superbe cinis; Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori? Quoties hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo.* O miseros nos & fatuè superbos! Theatrum in cælo habemus, & spectatores deligimus in terrâ? Deus in humilem ubique benevolentissimos intendit oculos. Augustinus præclarissimè: *Altus est Deus,* inquit, *erigis te? & fugit à te: humilias te? & descendit ad te. Quare hoc? Quia excelsus est, & humilia respicit, & alta de longè cognoscit. Humilia de proximo respicit, ut attollat: alta, id est superba, de longè cognoscit, ut deprimat.*

Hilarius in Comment. Psal. 118. Bernard. serm. 1. super Missus est.

Aug. ser. 2. de Ascens. Domini, qui est 175. de Tempore.

Cùm claudus, qui ad Salomonei templi speciosam portam mendicârat, à Petro & Joanne integram valetudinem recepisset, omni populo in vehementem stuporem rapto, & ad Apostolorum plausus maximè inclinato, Petrus ut germanus columbæ filius, ipsèque columba lacte lota, sic omnem cœtum allocutus est: *Viri Israëlitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini?* Pendamus illud: *Quid nos intuemini?* Oculos à nobis amovete, & in Deum potiùs convertite: nos gloriam aut favorem vestrum minimè ambimus, qui Deum tantummodò spectatorem cupimus.

Actor. cap. 3. vers. 12.

Hoc prorsus est non theatrum solùm, sed & spectatores in cælo sibi quærere, quod solertissimè semper Humilitas facit. Jure de Homero questus est Tullius, quòd humana, nempe consuetudines, pompas & delicias regum ad divina transferret, cùm potius fuisset, divina nobis, virtutes videlicet, & cælitum mores ob oculos ponere. *Humana,* inquit, *ad divina transferebat; divina mallem ad nos.* Quid enim opus hominum nænias & insanias falsas inferre cælo? Quantò salubrius esset & opportunius, divina sensa, cæleste sque consuetudines, ad quas vitam fingeremus nostram, deferre ad nos?

Cic. lib. 1. Tuscul. quæstionum.

Videte Angelorum principem in altum ascendentem: *Similis ero Altissimo.* Dixit, & cecidit. Videte primos hominum non invitis auribus admittentes hunc sibilum: *Eritis sicut dii.* Audierunt, & ceciderunt: *comparati sunt jumentis insipientibus, & similes facti sunt illis. Quis ergo cognovit sensum Domini? Sensum tuum,* Domine, *quis sciet?* Hìc Paulus opportunissimè respondens: *Hoc,* inquit, *sentite in vobis quod & in Christo* Jesv (sive quod sensit Christus Jesvs) *qui cùm in formâ Dei esset, semetipsum exinanivit.* Vultis fieri similes Deo? Ne quis ergo dixerit: *Similis ero Altissimo;* sed: Similis ero omnium minimo, qui vermis & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis est habitus. En Dei sensum, en similitudinem divinam. Dei filius inter homines agere voluit, ut hominibus persuaderet, divinam ipsis imaginem, quam superbiâ perdiderant, non aliter quàm Humilitate restituendam præclarissimè dixit Basilius: Vir Humilis Deo est similis & in templo pectoris sui gestat eum; superbus autem, cùm sit Deo odibilis, diabolo est similis.

Isaiæ c. 14. vers. 14. Gen. c. 3. v. 5. Psal. 48. v. 21. Rom. cap. 8. vers. 34. Sap. cap. 9. vers. 17. Philip. c. 2. vers. 5.

Imago divina non aliter restituitur quàm humilitate. Basil. in exhortat. ad filium spiritualem.

Verè simillimus est Deo submissi animi homo.

§. VI.

Athenienses adventanti Pompeio, divinósque honores recusanti, gratulabundi scripsêre: *Quatenus te censes hominem, eatenus nobis es Deus.* Ita prorsus ad Christianum sensum, Deo est vicinissimus, quisquis humillimus. Quo sensu imbutus Ambrosius: *Nihil,* inquit, *excelsius Humilitate. Humilitas nihil habet dispendii. Qui se exinanivit, plenus est.* Cui Chrysostomus subscribens: *Quòd si veram,* inquit, *elationem concupiscis, hìc ego te viam docebo; non enim nôsti. Qui præsentibus rebus tanquam magnis inhiat, is vilis est, & abjecti animi: itaque nunquam Humilitas est sine magnitudine animi, neque Superbia sine Humilitate.*

Ambr. l. 8. in c. 18. Luc. Chrysost. hom. 70. in Ioannem.

Huc refero, quod Gregorius Magnus cuidam Antistiti nimis anxiè pallium postulanti rescripsit: *Decorari pallio volumus, forsan moribus indecori, cùm nihil in episcopali cervice splendidiùs fulgeat, quàm Humilitas.* Humilitate sublimes, Humilitate reddimur Deo similes. Sauli Regi dicitur: *Nónne cùm parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es?*

Greg. lib. 2. epist. Indictione 11. epist. 54.

1. Reg. c. 15. vers. 17.

Ambrosius, quem paullò antè dixi: *Bona Humilitas* inquit, *quæ nihil appetendo, totum quod contemnit, adipiscitur: Ipse enim Dominus* Jesvs *se humiliavit, ut nos elevaret, & humiliavit se usque ad crucem, propter quod exaltavit illum Deus, ut in nomine ejus omne genu flectatur. Quanta fecit Dominus, audeo dicere, & non flexi ei genu? sed flexi ei, postquam se humiliavit: sic enim per Humilitatem, per crucem sibi Ecclesiam congregavit.*

Ambros. in Psal. 118. vers. 153.

Quod Ambrosius asserit, id nos quotidie in re divinâ facimus. Hìc etsi Filium Dei, Deum de Deo, lumen de lumine, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, nominari audimus, non tamen genu flectimus. At verò cùm *Hominem factum,* auribus insonat, & caput & genua reverenti veneratione submittimus.

Idcirco Paulus in preces sese submittens: *Obsecro vos,* inquit, *ego vinctus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, quâ vocati estis.* Quomodo tandem? *Cum omni Humilitate.* Ille solus pro dignitate ambulat, qui ambulat cum Humilitate: non in vanis cæremonis, non in fatuis magnificentiis, nec in profanis jactantiis, sed in sui contemptu, & jugi submissionis studio.

Ephes. c. 4. vers. 1.

§. VII.

Cvm Christus pro concione de divite ac mendico verba faceret, mendici nomen expressit, divitis subticuit, ne ulla hominis superbi memoria superesset: quia *Deus,* inquit Gregorius, *humiles novit, atque approbat, superbos ignorat.* Omnia Prophetarum & Apostolorum oracula clamant: Humiles spiritu suscipiet, Humiles spiritu salvabit: qui Humiles consolatur, exaltabit Humiles: *Humilibus dat gratiam.*

Greg. in catenâ S. Thomæ. Deo humiles novit, superbos ignorat. Iac. c. 4. v. 6.

De sene religiosissimo narrant, qui hebdomades septuaginta per rigidissimam inediam exegit, non enim nisi uno solùm die quot hebdomadibus cibum sumpsit, idque eo fine, ut à Deo gratiam impetraret obscurius sacræ paginæ testimonium penetrandi. Non impetravit quod petiit. Demum ipse secum. En, inquit, inediâ meipsum conficio, & frustra. Quin aliquem me peritiorem accedo, eúmque super hac re interrogo? Sunt complures in vicinià, qui utique juvare poterunt. Ita tuguriolum suum superis commendatum jam clausurus egrediebatur. Et en adest juvenis, non è Lyceo, sed è cælo, qui senem affatus: Septuaginta hebdomades, inquit, quas severis jejuniis traduxisti, non te proximum Deo fecerunt. Nunc verò quia jejuniis Humilitatem addis, jámque in eo es, ut aliis te submittas, eósque interroges, ego ad te mittor interpres arcani, aperuitque sacri ænigmatis sensum, & evanuit. Nimirum *Humilibus dat gratiam.* Quod carnis maceratio non potest, Humilitas potest. Nihil nimis difficile, nihil arduum nimis

Pelagius libell. 15. n. 72. Humilitatem omnia posse probant exempla.

Humi-

Humilitati, quæ diabolum vincit tam facili stratagemate.

Ruffinus num. 125. Pelagius libell. 15. n. 53. Ruffinus & Pelagius, testes mihi sæpius nominati, commemorant de homine solitudinis cultore optimo sene, qui Humilitatis luculentum testimonium præbuit hac ratione. Adductus fuerat ad illum malo genio infessus, ferox, & spumas ore agitans. Hic seni optimo colaphum incussit. Adeò non ægrè tulit hoc senex, ut quamprimùm alteram etiam genam obverterit percutienti. Dæmon hoc Humilitatis incendium non ferens, diversorium suum mox deseruit. Sic fugandæ sunt hæ musæ ab orco. Ubi Humilitas domi suæ est, ibi cacodæmon exulat.

Guarricus serm. 1. de Purificat. Humilitas bonæ mentis proprium insigne, & evidentissima Sanctorum, quâ dignoscuntur, nota. *Atque utinam*, inquit Guarricus, *nos illam haberemus Humilitatem in peccatis nostris, quam verè sancti habuerunt in virtutibus suis.*

Pelagius libell. 15. n. 29. Cùm Abbas Moses sacris esset initiandus, Præsul hominis experiundi gratiâ quosdam sic instruxit è clericis: Ubi Moses, ait, ad aram accesserit, repellite illum, velut indignum qui ad mysteria hæc admittatur. Et audiamus, obsecro, quid dicturus sit vir iste multorum opinione sanctus. Cùm igitur adveniret Moses, mox subornati indignationem simulare ac dicere: Exi foràs Æthiops. Moses nec verbulo quidem oblocutus, vel obluctatus, hæc sibi ipse occinebat: Bene tibi fecerunt cinerente & caccabate, qui cùm homo non sis, nihilominus te inferre in medium hominum es ausus.

Hæ Humilitatis phrases sunt, hi mores illius, non tantùm seipsum contemnere & abjicere, sed & contemptu ab aliis illato gaudere. Superbus veluti bulla est, quæ per aërem nitidâ globositate volans se monstrat, & jactat quasi ab omnibus suspiciendam. Ubi hanc vel culmo vel acûs apice levissimè contigeris, mox concidit, abitque in auras tam venusta jactantia. Tange superbum asperiore verbulo, vel oculo insuaviore, mox cernes vanissimum tumorem, inanissimam bullam, quæ omni vituperio aut contemptu concidit. At contrà submissi animi homo perpetuâ sui despicientiâ in omnes adversos casus adeò roboratur, ut omnem malorum impetum in lucro ponat, nec unquam magis crescat, quàm cùm maximè deprimitur.

S. Tho. 1. 2. q. 161. art. 5. concl. Jure merito Theologorum caput Thomas Aquinas asserit: *Humilitas est virtutum excellentissima & potissima.* In unâ atque unicâ Humilitate universa sapientiæ Christianæ disciplina consistit. Hebræi Sapientis dictum est: *Prov. c. 11. vers. 2.* *Vbi est Humilitas, ibi & Sapientia.* Hoc sensu Leo Magnus *Leo serm. 7. de Epiphaniâ.* apertissimè pronuntians: *Tota*, inquit, *dilectissimi, Christianæ sapientiæ disciplina, non in abundantiâ verbi, non in astutiâ disputandi, neque in appetitu laudis, & gloriæ, sed in verâ & voluntariâ Humilitate consistit, quam Dominus IESVS ab utero matris usque ad supplicium crucis pro omni fortitudine & elegit, & docuit.*

Humilitas est Christianæ sapientiæ disciplina.

August to. 2. ep. 56. mihi pag. 101. Viam ad cælum certissimam omnium & tutissimam indagamus? *Ea est*, inquit Augustinus, *prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas: & quoties interrogares, hoc dicerem, non quòd alta non sint præcepta, quæ dicantur, sed nisi humilitas omnia, quæcunque bene facimus, & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, & proposita quam intueamur, & adjuta cui adhæreamus, & imposita quâ reprimamur, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu superbia: vitia quippe cetera in peccatis, superbia verò etiam in rectè factis timenda est, ne illa, quæ laudabiliter* *Demosthenes.* *factæ sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Itaque sicut Rhetor ille nobilissimus, cùm interrogatus esset, quid ei primum videretur in eloquentiæ præceptis observari oportere; Pronuntiationem dicitur respondisse: cùm quæreretur, quid secundò, eandem pronuntiationem: quid tertiò nil aliud, quàm pronuntiationem, dixisse: si interrogares, & quoties interrogares de præceptis Christianæ Religionis, nihil me aliud respondere, nisi humilitatem liberet, ersi fortè alia dicere necessitas cogeret.*

Augustino sese Bernardus opportunissimè conjungens: *Obsecro proinde*, inquit, *& plurimùm rogo, non patiamini sine causâ tam pretiosum exemplar vobis exhibitum esse, sed conformamini illi, & renovamini spiritu mentis vestræ. Studete Humilitati, quæ fundamentum est custosque virtutum. Intolerabilis impudentiæ est, ut ubi sese eximanivit Majestas, vermiculus insletur & intumescat.* *Bernard. serm. 1. in Natali Innoc.*

ACTIONES HVMILITATIS.

1. Homo verè humilis nullo modo vult humilis, sed vilis videri. Bernardo teste, *Humilis non vult humilis prædicari, sed vilis reputari. Gaudet contemptu sui, hoc solo sanè superbus quòd laudes contemnit.* Non tantùm excellentissima virtus est Humilitas, ut è sancto Thomâ demonstratum est suprà, sed & subtilissima. Multi se humiles putant, sed hoc ipso quòd de se talia credant, humiles non sunt. Virtutes suas scire & numerare, Humilitatem non sapit. 1. Actio humilitatis. *Bernard. serm. 15. in Cantica non procul à fin.*

2. Humilitas non majori tantùm, sed æquali, sed & inferiori novit cedere; omnibus se subjicit: præferre se vel uni, piaculum grande credit. Nec enim ignorat, quis dixerit, *Non nocet, si omnibus te supponas: nocet autem plurimùm, si vel uni te præponas.* Secunda. *Imit. Christi lib. 2. c. 8. fine.*

3. Humilitatis est, omnem ignominiam, contemptum, injuriam, suavi ac jucundâ perpessione posse digerere; imò verò hunc talem cibum etiam ultro appetere, tanquam sibi convenientissimum; tritum illud usurpando, Similis est lactuca labris. Nam, uti carduus asino, ita contemptus homini verè submisso sapit. Facile cuivis est dicere, Peccator sum, sed quàm id verè sentias, ignominia probabit. Tertia.

4. Humilitatis est omnem impatientiam & iracundiam crebris victoriis expugnare. Quis unquam vidit hominem verè humilem, qui ignes & flammas vomeret? Nemini talis nisi sibiipsi irascitur, in neminem nisi in se fulmen vibrat. Indignari, furere, tonare, fulminare, superbiæ sunt argumenta; Humilitas sereno semper cælo, mente semper pacatâ gauder. Quarta.

5. Homo humilis discipulum se semper gerit, & jugiter cupit addiscere, etiamsi Balaami asinam habeat magistram. Superbus contrà docere omnes, à nemine vult discere, tanquam ipse omnium Magister, omnibus sit sapientior. Chrysostomus oratorum facundissimus paratum se ajebat, etiam ab aniculâ moneri, & doceri de concionandi ratione. Humilitas docilis est, nulli monitori aspera, nec ullum spernit præceptorem, nisi eum qui docet vitia. Quinta.

6. Humilitas illud Domini præceptum *(vade & recumbe in novissimo loco)* tenacissimè retinet, & fidelissimè observat. Ita quantum in se est, infimum quærit locum, infimos sodales, infimum officium, infimi pretii vestem & mensam. Humilis sibi sæpius insusurrat: Nec sale quidem, quo tua tibi offa conditur, dignus es. Affectatam gravitatem, magnificos incessus, primos accubitus, salutationes honorificas, inanes pompas, ambitiosas ceremonias, ampullantia verba, laciniosa splendidâque vestimenta & odit & arcet Humilitas. Sexta. *Luc. cap. 14. vers. 10.*

7. Assiduum Humilitatis canticum est: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Vanum ac fatuum est tribuere homini, quod proprium sit Numinis, ad quod bona omnia sunt referenda; omnes humanæ vitæ successus inde sunt: quidquid in Orbe nomen boni sortitur, inde velut è fonte uberrimo promanat. Nos quid sumus? pulvis, umbra, nihil. Septima. *Ps. 113. v. 1.*

8. Humilis laudes non tantùm non ambit, sed ultro delatas fugit, velut Circes incantamenta, aut Sirenum insidiosissimam musicam. Humilis in seriâ suipsius despicientiâ quotidie proficit, & vix unquam se excusat. Neque tantùm ex animo seipsum despicit, sed ab omnibus despici ferventer appetit, gaudétque vehementer, cùm Octava.

cùm sui voti sit compos, humilis ad omnem Dei nutum, paratissimus, &, ut loquuntur, resignatissimus est.

Nona. 9. Humilitatis maximus hostis inanis aura, seu vana gloria. Humilis gloriam contemnit exhibitam, nec appetit exhibendam. Nullam contumeliam timet, quia nullam gloriam amat. Vix unquam audies dicentem humilem: Ego hoc feci, ego istud elaboravi; me auctore, me suasore hoc negotium confectum est. Humilis, quidquid præclarè ac laudabiliter facit, totum Deo adscribit. Ipse suas virtutes

1. Cor. c. 15. vers. 10. hescit, illúdque Apostoli assiduo versat ore: *Non ego sed gratia Dei mecum.*

Decima. 10. Humilis judicat neminem, neminem spernit, neminem condemnat, nisi seipsum, quem omnibus inferiorem judicat, & omni divinâ gratiâ indignum reputat. Comis est in amicos, mitis in domesticos, patiens in temerarios, humanus in universos.

Undecima. B 11. Vera humilitas eas actiones obviis ulnis amplectitur, quæ multum laborís, & minimum habent honoris. Ad humilitatis virtutem nunquam pervenit, qui opera Humilitatis refugit. Humilitas honoratiores cathedras non ambit, applausus non quærit, Deo se probare contendit, sine cujus singulari ope nec minimam tentationem vincere, nec ullam cogitationem bonam suscipere se posse novit.

Duodecima. 12. Humilis perpetuus sui ipsius accusator est, & grandem semper catalogum imperfectionum suarum in oculis habet. Quidquid demum encomiorum in se congeratur, quidquid honoris deferatur, ille paupertatis suæ non ignarus, hæc identidem ipse sibi occentat: Stulte, quid ab iis intumescis, quæ alii de te foris prædicant; intus te aspice: talis & talis es, vitiis scates, nec id negare potes: corvus es, tametsi plumas cygni præ te feras. Ergo inspice teipsum sine palpo, & nosce; caussam non invenies, cur cristas erigas. Nihilum es, imò quod pejus, vitiorum domicilium es, & tamen à prudentiâ & à sanctimoniâ vis censeri? Duplex nequitia; quòd virtute careas, & tamen ob virtutem commendari appetas.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

Rosa Hierichuntina Palæstina, seu, *Charitas Dei.*

§. I.

Matth. c. 22. vers. 40. PRINCIPIVM scriptionis duximus à *Charitate proximi*: jam finem addimus à *Charitate Dei*. Quod & ipsa frons libri per geminæ Charitatis imagines sub adspectum ponit. Nimirum *in hoc duobus* D

Marc. c. 12. vers. 31. *mandatis universa lex pendet & Prophetæ. Majus horum aliud mandatum non est.* Atqui *Charitatis* altitudo sine *Humilitatis* basi non consistit. Ad conficiendum speculum non satis est nitor Vitri, si desit additamentum plumbi.

B. Maria fuit speculum. Mater Domini, Virgo beatissima, verè speculum fuit, idque terssimum. Duo erant in hoc speculo, vitrum & plumbum. Vitrum etsi politissimum, etsi crystallinum, & summi pretii, si desit plumbum, nullius rei formam reddit. Ita virtutes ceteræ, Obedientia, Charitas, Patientia in Matre Domini mirabiliter effulserunt: si tamen defuisset Humilitatis plumbum, Deus in hoc speculo bonitatis suæ immensitatem tam excellenter non vidisset. Addo: speculum istud fuit concavum, quod oppositum soli concipit ignem, & inflammat sibi proxima. Animus submissus & humilis divinis amoribus facilè ar-

det. Pars Humilitatis est Charitas, quam hæc Hierichuntinâ rosâ foliorum centum & quinquaginta divite designamus.

Ejus charitas ad Sanctorũ charitatẽ collata est vel ut sol inter minora sidera.

Petrus Damianus divinæ Matris amorem cum aliorum amore conferens: *Quemadmodum*, inquit, *stellæ sunt minores faculæ, & velut scintillæ ad solem, imò penitus sese abdunt cùm sol adest: ita Virginis divinæ charitas ad ceterorum omnium divorum charitatem collata, velut sol est inter minora sidera.* Quantum verò gratiæ est in homine, tantum est & charitatis; eadem utriusque mensura est. Virgo hæc, quia plena gratiâ, plena fuit & charitate. Amor divinus singulis vitæ momentis, à primo quo vivere cœpit momento, in eâ crevit mirificis augmentis. Deus bone, quantus charitatis thesaurus! Hinc non præcepta solùm omnia, sed & consilia Christi exactissimè servavit: hinc adversa omnia, & quidquid obvenit luctûs, patientissimè tulit.

Quò plus aquas mœroris sensit, eò magis charitatis brachia expandit.

Hoc habet rosa Hierichuntina, etiam aridissima, etiam centum annorum, cùm aquæ vel leviter imponitur (quod ipse meis oculis spectavi sæpius) tunc illa sese explicat, & diffundit ramulos, perinde ac si suæ stirpi hæreret recentissima, cùm totis annis arcâ claudi soleat. Vix aliter Virgo, quò plus mœroris sensit, eò magis charitatis brachia expandit. Hinc Christum inter dolores etiam & ægrimonias, non solùm ut Deum, verùm etiam ut hominem omni amore dignissimum, unicúmque filium, maximúmque benefactorem summè dilexit: & patris & matris officio functa diligendo.

Levit. c. 6. vers. 12. Fuit altare in quo flãma pervigil nutriebatur.

Deus olim imperans: *Ignis*, inquit, *in altari semper ardebit.* Tale fuit hæc Virgo altare, in quo flamma pervigil nutriebatur. Hoc altare cacodæmones non tantùm non insultu temerare ausi, sed nec accessu. Vti muscę bullientes ollas & ardentes rogos fugiunt, ita dæmones hanc aram divini amoris plenissimam C sibi tremendam declinârunt.

Apoc. c. 12. vers. 1. Luc. c. 10. vers. 27. Hæc illa *mulier est amicta Sole.* Calidum profectò pallium habet, cui concessum sole vestiri. Hæc illa una hominum est, quæ *Dominum Deum suum ex toto corde suo, & ex totâ animâ suâ, & ex omnibus viribus suis, & ex omni suâ mente* dilexit. Hinc illæ voces amantis:

Cant. c. 2. vers. 5. *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Nihil languoris est ab amore non magno. Delectabilem hunc morbum inducit flammæ istius exundantis vehementia. Matres omnes amore vicit divina hæc Mater. Iunge amorem aquilarum & pelicanorum in pullos, tigridis & leænæ in catulos, accedat amor cunctarum matrum in unigenas suos; adde amorem & Seraphinorum & cœlestium mentium reliquarum, frigus erit & glacies præ amore MARIÆ.

Matres omnes amore vicit.

Amor qui Deum spirat, cùm magnus est, vix ullâ re magis gaudet, quàm plurima pro Deo pati. Hinc & illæ voces amantis: Nolo esse sine vulnere, cùm Dominum meum in cruce sic vulneratum cerno. Hinc Tarsensis Paulus generosissimè:

Gal. c. 6. vers. 17. *De cetero*, inquit, *nemo mihi molestus sit; ego enim stigmata Domini* IESV *in corpore meo porto.* Vestigia plagarum, quas Christi amore acceperat, amoris & testimonium & solatium habebat. Suavissimum gaudii genus est, amato quàm simillimum esse.

Alexander ab Alexãdr. l. 1. Gen. dier. c. 26. Narrat Alexander Neapolitanus, eum morem ab Æthiopibus servatum esse, ut ii qui sese in regis familiaritatem per frequens obsequium insinuâssent, unà cum rege ad supremos annos viverent, summúmque inter amicos locum tenerent. Quod si aliquâ corporis parte rex mancus fieret, eodem se membro mutilarent; rege verò per mortem sublato, suave ducerent moriendo sequi antecedentem amicum. Prodeat jam Christianus, & audeat cum

Anſelmo dicere: *Ego ſum de familiâ Chriſti; ego ſum de militiâ regis æterni, paratus vinciri, cædi, uri, mactari pro Domino IESV.* Hæc illa ſunt amoris ſtigmata, hæc ſinceræ amicitiæ teſſera eſt. Nimis langüidè amat, qui pro amato pati recuſat.

§. II.

FIt nonnumquam ut homini minùs noto, & neſcio quæ principum mandata perferenti non ſatis fidei habeatur. Ille tunc litteras profert honorarias, & dictis fidem adſtruit. Haud aliter Paulus, cùm fortè Galatarum quidam ſubdubitarent, num Paulus iis æſtuaret flammis in Deum quas dictis ſcriptiſque jactaret, & num verus à Deo legatus eſſet: ille variis ad perſuadendum argumentis uſus: *De cetero*, inquit, *mihi nemo moleſtus ſit, ego ſtigmata Domini IESV in corpore meo porto.* Perinde ſi dixiſſet, Theodoreto interprete, *Non amplius ad vos ſcribam, ſed pro litteris vibices oſtendam, & plagarum ſigna, ut ea veritati ſuffragentur.* Sic Paulus Chriſti fuit epiſtola, non atramento ſcripta, ſed ſanguine; ſcripſit amor.

Gal. cap. 6. verſ. 17.

Horat. Turſellin. lib. 5. vitæ cap. 10. medio ferè.

Sanctus Franciſcus Xaverius eo in Deum hominéſque amore ferebatur, ut ſubinde difficile fuerit judicare, num fortior is amor, an ſolertior extiterit. Hoc igne æſtuans Xaverius hominem ſceleribus opertum in ipsâ navi ad peccatorum confeſſionem perducere conabatur, ſed fruſtra. Incepto igitur paulùm per deſtitit, ut ſecurum eximproviſo adoriretur. Ubi ergo in terram deſcenſum eſt, ſtatuit in extiali morbo ultima experiri remedia. Itáq; aliud ſejam agere ſimulans, pervicacem hominem comiter, per ſpeciem animi relaxandi in ſaltum frequentibus palmis conſitum ducit. Ubi locum ab arbitris remotum venit, ſubitò veſte poſitâ, tergóque nudato, procumbit ingenua, & flagra ferreis aculeis ſanè aſpera promit, & in ſeipſum ſævire incipit, ſimúlque teſtatur, quidquid hoc ſupplicii eſſet, illius ſe cauſsâ ſubire. Potuit dicere Xaverius: *Non amplius ad vos ſcribam, ſed pro litteris vibices oſtendam.* Alter qui hoc ſpectavit, attonito ſimilis Franciſci cruore aſpergebatur. Hinc admiratione in miſericordiam verſâ, mox ad pedes Xaverii advolutus rogavit, alienam culpam ſuo tergo luere deſiſteret, ſe paratum eſſe ſua expiare peccata. Xaverius hac victoriâ lætus, extemplo veſtem induit, & auditâ confeſſione, hominem perditum in viam ac ſpem ſalutis reduxit.

S. Franciſci Xaverii in Deum & homines amor.

In Logicorum Prædicamentis, ut vocant, Actio & Paſſio pæne ultimum & minimum locum obtinent. At verò in Prædicamentis Amoris, *Agere* & *Pati* principe loco ſunt, & primum omnino principium. Gregorii Magni ſcitum eſt: *Probatio dilectionis, exhibitio eſt operis.* Agere ſcit, & Pati Amor, ſi verus eſt; ſi agere non vult, aut pati recuſat, neutiquam verus Amor eſt. Audite amantem, qui ad agendum & patiendum paratiſſimus: *Quis*, inquit, *nos ſeparabit à Charitate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à Charitate Dei.* Hoc nimirum eſt Agere, hoc Pati. Adverſa omnia velut ad duellum provocare; ad ardua quæque obfirmare animum.

In prædicamento amoris *Agere & Pati* principem locum obtinent.

Rom. cap. 8. v. 35. & 38.

Fortis eſt ut mors dilectio. Mors nunquam otioſa eſt, nunquam feriatur, ſolenniſſimis etiam diebus Naſcentis & Reſurgentis Domini arcu & ſagittis utitur, ſternit, jugulat & mactat. Haud aliter amor actuoſiſſimus eſt, & agendo & patiendo, neſcit otiari, dum amor eſt. Mors omnes corporis ſenſus extinguit, & animum jubet ſeparatim vivere velut Angelum, omni rerum luxarum cupiditate, illecebris omnibus rejectis: ſic & amor divinus ſi quem occupârit, dum à carnis contagione abſtrahit, laſciviam omnem interſcindit, vitiis omnibus mori præcipit, Angelum efficit. *Fortis eſt ut mors dilectio.* Mors corpus, etſi ante formoſiſſimum, vermibus objicit, in tabem & cineres diſſolvit, ipſi animo abominabile reddit: ita divinus Amor, ubi animum ſuâ ſuavitate imbuerit, carnem delicatiùs ante habitam facit exoſam, luto ac vermibus cognatam, imò lutum & vermes eſſe oſtendit. De iis omnibus quos Dei charitas ſic afficit, dici poteſt: *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto.* Fortis eſt ut mors dilectio: Amor, mors ſuaviſſima.

Cant. c. 8. verſ. 6.

Coloſſ. c. 3. verſ. 3.

Beata Catharina Genuenſis à Spiritu ſancto præceptore juſſa eſt in fundamentum optimæ vitæ ſibi ſumere hæc tria: ex Oratione Dominicâ illud unum: *Fiat voluntas tua.* Ex Angeli ſalutatione voculam illam unicam, JESVS. E totis Bibliis unicum illud verbulum, *Amor.*

§. III.

FIngunt Poëtæ, circa Cupidinem, tanquam dominum ſuum, minores alios Cupidines volitare, velut juſſa & imperium exſpectantes. Ad rem facit Poëſis hæc & pictura. Quidquid amorum eſt, Amori divino ſubſervant oportet, atque ut famuli herum circumſtent, & imperata faciant, aut ad Cypridis turpitudines ablegandi. Amor divinus velut ſol inter minora ſidera, amoribus & affectibus omnibus præſit.

Eccleſiaſtes Orbis liberè proclamat: *Si Charitatem non habuero, nihil ſum. Etſi habuerim Prophetiam,* inquit, *& noverim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, etſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Etſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, etſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Sola Charitas,* inquit Auguſtinus, *diſcernit inter filios Dei & filios diaboli. Signent ſe omnes ſigno Crucis, reſpondeant omnes Amen, cantent omnes Alleluia, baptizentur omnes, intrent Eccleſias, impleant parietes baſilicarum, non diſcernuntur filii Dei à filiis diaboli, niſi charitate. Qui habent Charitatem, nati ſunt ex Deo. Quidquid vis habe: hoc ſolùm non habeas, nihil tibi prodeſt. Alia ſi non habeas, hoc habe, & impleſti legem.* Tolle Charitatem, & omnem ſuſtuliſti virtutem. Reginam amove, & pediſſequas illius omnes expuliſti. Charitate ſalvâ, omnium virtutum ſalus in integro eſt. Vera Dei Charitas cor Deo, & quidquid chariſſimum eſt, offert.

1. Cor. 13. verſ. 2. & 3.

Aug. tom. 9. in epiſt. Joan. tract. 10. pag. 419. Sola Charitas diſcernit inter filios Dei & filios diaboli.

Unicus erat Abrahamo filius, hunc ipſum tamen admovit aræ immolandum. Dediſſetque haud dubiè in holocauſtum, quod in Orbe chariſſimum habuerat, ni voce cæleſti monitus recepiſſet denuo donatum ſibi filium, quem voluntate ac animo jam ſacrificaverat. Præclarum ſanè documentum, omnia quæ hominum ſunt, Deo deberi, vel quia terreſtrium ſit bonorum auctor, vel quòd æternorum pro meritis diſtributor.

Conſiderate mihi, obſecro, regem Hebræum David. Quantis, ô ſuperi, affectibus, quàm largis, quàm incenſis in Deum rapiebatur! A divinis nutibus velut infans ab ubere pendebat David. Velle ſuum & nolle jam penitus in divinam voluntatem transfuderat. Hinc ignes & flammæ pervigiles in regio pectore ardebant; hinc gemitus & lacrymæ tam uberes, ut regius thalamus iis non aſpergi tantùm, ſed lavâri potuerit. Hos oculorum fontes ejaculatus eſt Amor, qui tantò fervebat potentior, quantò magis dolebat Numen à ſe offenſum. Porrò templum hic ipſe rex longè auguſtiſſimum Deo deſtinavit, clarè inter ſuos teſtatus, nefas eſſe & ab omni pietate alienum, ſe domum habitare cedrinis trabibus fultam, monumentum verò divini fœderis, in quo caput & ſumma religionis tunc ſita eſſet, ſub pellibus contineri. Eam ob cauſſam argenti & auri vim prope infinitam, quod ſacræ paginæ teſtantur, attri-

Amor Dei vidit in Deum.

Seu, Espanisher Ducaten 2811008: 75. bis millies octingenties decies centena millia insuper octo millia trecentos septuaginta quinque Hispanicos ducatos.

attribuit : argenti quidem mille millia, auri verò centum millia talentorum dedit. Summam quam nemo crederet, nisi sacris paginis fidem haberet. Ioannes Baptista Villalpandus & Hieronymus Pradus calculum ponunt Hispanicæ monetæ congruum ajúntque maximam illam argenti & auri vim fuisse duo mille, octingentos duodecim milliones, insuper octo millia trecentos septuaginta quinque Hispanicorum ducatorum. Infinito prope numero lignorum lapidum, æris, ferri, gemmarum ab his impendiis penitus secluso.

1. Par. c. 22. vers. 14.

Atque hos incredibiles sumptus paupertatem suam rex David appellans : *Ecce ego*, inquit, *in paupertate mea præparavi impensas domûs Domini.* Nimirum tanto in Deum affectu æstuabat, ut quidquid obtulisset Deo, nihil se dedisse crederet. Hinc illa tot ardentissimè amantis suspiria : *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Quid enim mihi est in cœlo ? & à te quid volui super terram ? Quis mihi placeat in cœlo præter te ? quem ego in terris amem, colam, suspiciam præter te ? Cetera sanè omnia mihi sordent te uno excepto: te unum ego amplector, te unum opto, te unum suspiro atque ardeo, qui unus est amandus, & colendus. & toto animo desiderandus. Tu mihi, mi Deus, es omnia. *Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* His flammis noctes atque dies hæc fornax tumultuabatur : intimam cum Deo amicitiam sitiebat rex David, vel medios ingressurus ignes, modò esset cum Deo suo.

Psal. 41. v. 2.

Psalm. 72. vers. 26.

§. IV.

Amoris paradigmata: 1. In Metello.

METellus veteris Romæ Pontifex Vestalium æde ab igne fortuito correptâ, per medias flammas irruens, Palladium incendio subtraxit. Cessit illi audax conatus prosperè, nam simulachrum Deæ servavit. Sed res felicius cessisset, si visum non amisisset. Fuit tamen clades illa religiosæ mentis, & immodicæ charitatis in Deum testis locupletissima: fuit & ornamento : datum est enim Metello, ut curru veheretur in curiam, qui honor nulli ejus ordinis ad id tempus contigerat. Quid nos Christiani, quibus argumentis nostrum in Deum amorem asserimus ? Rex Hebræus tot auri talenta divino cultui offert, & tanquam nihil dedisset, inopiam suam excusat : cor insuper addit amore plenum, & optimis quibusque affectibus etiámnum tamen frigere se putat.

Deorum inanium sacerdos per medios ignes ruit, ut ligneum Deæ truncum subtrahat. Quis nostrûm pro vero & immortali Deo id audet? Heu quàm friget noster ignis, quàm est debilis noster amor ! Vix leviter digitulus nobis uritur, mox intepescit amor: pro amore indignatio & furor se prodit. Ah quàm non fortis est ut mors dilectio nostra ! Ab ipsis etiam feminis castissimi amoris robore triumphamur.

2. In Machabæorũ matre.

Machabæorum mater non vulgare Charitatis exemplum edidit, in gentili pietate tuendâ : siquidem suis septem filiis auctor fuit, ut inter cruciatus ac supplicia mori mallent, quàm veri Dei cultum abnegare. Illustre prorsus in feminâ facinus. Sed illud mul ò illustrius, quòd extremis cruciatibus talem sese obtulit, veritatis studio & amore incensa, quales eos voluit & optavit, qui ejus hortatu & impulsu tam pulchram mortem obierunt.

3. In sancto Paulo.

Tarsensis Paulus oraculo cœlesti monitus, futurum, ut si Hierosolyma proficisceretur, hostiliter acceptus in carceres, & in vincula raperetur. At ille nihilominus institutum iter animosissimè prosecutus est, nullas ærumnas, cruciatus nullos pertimescens divini amoris doctor & assertor acerrimus. Modò ille ad Christum suum properaret, vtam sibi per hostes, per tela, per ignes aperire nil formidabat. Dignus vel ob hoc divinæ Charitatis exemplum, qui plus in cœlo viderit, quàm homini fas sit in terrâ loqui.

4. In aliis Sanctis.

Sed quid attinet in uno alteróve hanc purissimi amoris flammam velut digito monstrare, qui hos sanè non fatuos, sed sapientissimos ignes ad cælum duces secuti sunt ? Petrus, Andreas, & Philippus crucis patibulum non modò non recusârunt, sed velut ad genialem lectulum votis omnibus properârunt, amore duce. Post hos, tot millia Christianorum, qui iisdem ignibus calebant, crucem patulis brachiis amplexati sunt, nec ab eâ priùs quàm mortui potuerunt avelli. Telis quidam confossi, alii fustibus ad necem cæsi, multi lapidibus obruti, non pauci à feris discerpti, aliqui ex alto præcipitati, plurimi flammis, ferro, fame, fluctibus perempti. Mortis genus his dispar, sed Charitatis studium idem omnibus fuit. En amor fabri ferrarii munus exercuit, & gladios, secures, malleos, pectines, radios, craticulas, ungulas, novaculas, rotas, laminas æneas, tunicas molestas fabricavit, ut animos satiaret amantium, qui à Christo invitati mortem amori suo libentissimè impenderunt.

Noverant hi omnes sub larvâ mortis latere vim resurgendi, sub spe se odii summam dilectionem tegi, cùm ad labores trahimur, ad requiem vocari ; cùm undequaque premimur, ad cælum attolli.

Hîc illud verissimum, *Amanti nihil difficile.* Hoc millies & usque millies inculcandum iis, qui Christi amatores videri volunt, difficilia tamen perferre aut aggredi nolunt. Cùm enim adversa ingruunt, frigidissimi amatores isti manus, pedésq; & omnia membra subducunt, velut erinacei : agere volunt, pati renuunt, volunt tamen inter Christi amicos numerari. Erratis, ô boni, toto cælo ! *Amanti nihil difficile.* Qui amat, non laborat. Solus amor est, qui nomen difficultatis erubescit.

5. In Sichemo juvene.

En Sichemum juvenem Hemoris dynastæ filium, qui Dinam Iacobi Patriarchæ filiam deperibat. Difficillimum quid ab hoc juvene, ejúsque parente, & omnibus urbis civibus petebatur. Id tamen tam facile visum est juveni, ut id etiam patri, cereríque omnibus persuaserit non difficile futurum. Et en vel indecoro vulnere affici non recusat, modò amore non frustretur. Nam, ut pagina sacra loquitur, *amabat valde.*

Gen. c. 34. vers. 19.

6. In Jacob Patriarchâ.

En ipsum Patriarcham Iacob difficillima quæque facillimè tolerantem. Pro Rachele toto servit septennio. Spe falsus pro eâdem & altero servit septennio. Denique aliud etiam sexennium impendit difficillimæ ac durissimæ servituti. Hanc ipsam tamen nec ut difficilem, ut nec duram accusavit : quin imò *visi sunt ei pauci dies præ amoris magnitudine.* Seruitus nemini non onerosa, nemini non difficilis, à Iacobo peragebatur viginti annis non sine jucundâ facilitate. Non est amara servitus, non est dura necessitas, ubi diligitur quod jubetur, *Amanti revera nihil difficile.* Quod & beatus Hieronymus affirmans : *Diligamus Deum*, inquit, *& facile videbitur omne difficile.* Ejusdem omnino sententiæ Petrus Chrysologus : *Ama Deum*, ait, *& ama totus, ut possis omnia sine labore vincere peccata.* Nil durum, nil grave, nil amarum computat verus amor. Amor est impenetrabilis lorica, quæ gladium excutit, jacula repellit, periculis insultat, mortem irridet. Si amor est, vincit omnia.

Gen. c. 29. vers. 20.

Chrysol. ser. 94. p. 249.

A

§. V.

SVidas apologum recitans: Sol, inquit, & Boreas certârunt inter se, uter expeditiùs viatorem vestibus spoliaret. Boreas initium facere, frigus & hiemes efflare, horrendum furere, & omni conatu id agere, ut viatoris capiti pileum, aut lateri pallium diriperet. Sed frustrà fuit. Nam ubi hoc agi viator sensit, rei suæ satagens pro viribus obniti cœpit, pileum, ne avolaret, strictiùs sibi appressit, pallium, ne vivenți abriperetur, brachiis subjecit, imò se illo involvit. Et jam eâ contentione fractus animum despondit Boreas. Sol studio vincendi radios & æstum intendere, viatorem suaviter ferire, ignes occultos cœpit jacere. Ardebat jam & fumabat viatoris vertex, fauces arebant, humeri languebant, per omne corpus fluebat sudor. Ipse homo jam sibi grave pondus fuerat, nedum vestis. Ergo ventilatur vertex, pileus ponitur, solvitur sinus, rejicitur penula, segregatur toga; jámque umbraculum prospectat, aut flumen quo se mergat viator. Ita penes solem stetit victoria.

Quod sol in viatore, hoc amor in quovis homine potest. Videte hominem avarum Boreali frigore torpentem, ut sese reculis suis involvat, undequaque attrahit; non unâ domo contentus, insulam appetit; nec unum ei prædium satis est, latifundia emit; multiplicat famulos, vestes, supellectilem. Quid mirum? Flat Boreas, urgent Mammon & Plutus. At quos amoris sol usserit, ii longè aliter se tractant, arcas reserant, stipem erogant, pauperibus vestes, cibos, pecuniam donant, viduas & pupillos juvant, templa muneribus ornant; & en medium secat pallium Martinus, indusium cum veste projicit Franciscus, amictum omnem pretiosum exuit & mendico tradit Ignatius. Innumeros alios amoris sobria affecit, ut sua omnia darent, modò Christum retinerent. *Amanti nihil difficile.* Compendiaria ad cælum via est amor. Amor omnes in se transfert affectus: amor omnia contemnit in amati gratiam. Amantium corda locus sunt, quem amantium animæ habitant, ubi si non sunt, nusquam sunt. Emigrare illinc oportet omnia reliqua quò amor ingreditur; ille occupat, ille impellit, nunquam cohibetur.

Chrysolog. serm. 94. Eleganter & verè Chrysologus: *Charitas nescit peccare*, inquit, *cum diligit; Charitas non est charitas si delinquit: Charitas Dei est custos sanctitatis.* Adeóque verissimum est illud Augustini: *Amor est omnis virtus.* Amanti nihil difficile. Petrum in Olivarum clivo aspice; senem armavit amor contra exercitum, inermem contra armatos cuneos, Apostolum contra carnifices, piscatorem contra milites, tironem contra veteranos, Galilæum contra tot Romanos, discipulum Christi contra tot voraces lupos. Vis hæc solius fuit amoris, qui unum tot centuriis armatorum opposuit.

7. In Magdalenâ. Sed Petro pæne fortior Magdalena. Adest illa præveniens solem, pretiosis unguentis instructa, amore munita. Sed quò tendit obsecro? num ad sepulchrum, immani saxo clausum, tot militum manipulis vallatum? Quid meditaris mulier? num insanis? tùne una excubias armatas perrumpere? tam grande saxum amovere? defuncti corpus ungere, imò verò & tollere? si vis tollere, quare vis ungere? Nescio, *Joan. 20. vers. 11.* ait, neque enim aliud scio quàm amare. *Ego eum tollam.* Verissimè, *amanti nihil est difficile. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Amor*, inquit Origenes, *faciebat eam stare, & dolor cogebat eam plorare.* Ab eo die per annos triginta duos plorare non desiit, nec amando stare; imò etiam volare didicit amando, & de die in altum sæpius extolli.

§. VI.

ELegantissimè Bernardus: Arcanum grande Christus detegens: *Ignem*, inquit, *venit mittere in terram. Opus meditabatur illustre & arduum, sedes Angelorum instaurare, quos rapuit secum Lucifer. Bonum erat tibi, ô nobilissime Angelorum, si ignifer potius fuisses quam lucifer. Charitas tibi defuit pars optima Humilitatis. Defuit tibi & Humilitas pars maxima Charitatis. Vult igitur Christus*, ait Bernardus, *Seraphim fabricare, ut ibi stent unde tu corruisti.* Ne mireris, Christiane, hominem sublimem & volantem, hominem sex alarum, hominem Seraphim factum, nam Dominus Seraphinorum factus est homo. En Magdalenam è sordibus & flagitiis erutam amore in Seraphim mutatam. Divinæ Charitatis alis sæpius de die in altum subvehitur. Hinc inter cœlum & terram lis est orta, cœlóne an terræ sit assignanda. Cùm elevaretur, eam sibi asserebat cœlum, velut Angelum, velut è Seraphinis unum. At reclamans terra: Mihi detur, ait, quia mulier est, quia peccatrix est. Hic Amor velut arbiter, sententiam dixit: Iam pridem desiit esse peccatrix, mutata in Angelum, quia dilexit multùm.

Bern. de gradib. humil. & superb. c. 6. Damascen.

Prô superi! Inauditum est hydropicum aquâ satiatum esse! non minùs admirandum est amorem amore impletum dicere: Satis est; *dilexit multùm.* Nil erat difficile amanti. Hanc amoris sententiam Apostolorum Collegium approbavit: nam cùm omnes nocte illâ mœstissimâ metus mortis occuparet, divinus ardor Magdalenam inflammavit; *dilexit multùm.* Huic sententiæ applauserunt Angeli, testes oculati: Vidimus eam, ajunt, digressis aliis ad monumentum plorantem, *dilexit multùm.* Eidem sententiæ beatissima Virgo Mater subscribens: Indivi- dua doloris & amoris comes, ajebat, in gravioribus mœroribus me nusquam deseruit; *dilexit multùm.* In eandem sententiam ivit Ioannes Evangelista, qui sine æmulatione fassus: Me teste: inquit, ad crucem amplexandam, ad osculandos Magistri pedes accurrit, penetravit, adstitit, perseveravit, *dilexit multùm.* Et tu ereme ac solitudo, vos quercus & inviæ rupes quam fertis sententiam? Vtique non aliam, ajunt, quàm illam amoris, *dilexit multùm.* Nobis testibus modò ad cœlum velut Seraphim efferebatur, modò ad terram ut pœnitentiæ magistra demittebatur, *Amanti nil erat difficile.* Magdalena re aliâ nullâ summam amoris avaritiam exsaturare potuit, quàm amore. Vt enim rectissimè Bernardus affirmat: *Verus amor seipso contentus est.* Amor amore satiatur. Amas? satis est. Iam legem implêsti, jam amori respondisti, jam cælum obtinuisti. Nescit amor mentiri, recusat tegi, prodit se ignis, & amorem suum loquitur. Amor summa gratiarum est, & præmium gloriæ non requirit, sed meretur, seipso contentus, in seipso & gratia sibi & gloria est. Amor omnia potest, & Deum vincere, & cælum rapere; *Amanti nihil difficile.*

Bern. de diligendo Deo cap. 3.

§. VII.

FVit olim qui se ante suam mortem quotidianâ tabe præmori sentiebat. Itaque ob viciniam mortis nonnihil anxius, quæsivit ex homine religioso: Quid ôro faciam? magnis passibus ad sepulchrum propero: vocor palàm ad plures. Neque hîc moram licet trahere, eundum est. Tu ergo, vir optime, suade ac doce, quî multa brevi tempore queam perficere. Compendio hîc opus est. Hoc enim jam totus agam, ut in viâ sim ad cælum, quò tamen non perveniunt, nisi virtutis cultores. Huic religiosus senex: Non est, inquit, quod trepides: AMA, & numeros

Deum amare est via ad cælum.

omnes

omnes explêsti: Deum, inquam, ama, & tuum est A est cælum. Sed dices forsan: Iam amo Deum. Ergo magis ama. In dies, imò in horas, imò & in momenta hoc aurum augeri potest; tantò auctiorem reddes divinam gratiam, tantóque cumulatiorem efficies cælestem gloriam, quantò magis auxeris tuum in Deum amorem. Deum nemo gratis amat: præsens redditur moneta, donum gratiæ, cui æquali gradu jungetur præmium futuræ gloriæ. Ergo si à promeritis censeri vis opulentus, *Deum ama*, tantò futurus opulentior, quantò Dei amantior. Vires tuæ fortassis impares sunt jejuniis, ciliciis, flagellis, aliisque carnis castigationibus? exhaustum corpus graviores labores respuit? En laborem facillimum, simul & suavissimum, *Deum ama*, & satis laboratum est. Plus omnibus laborat, qui Deum sincerè amat.

Nec utilior sanè, nec brevior esse potest præceRom. c.13. vers. 10. ptio, præ hac unâ, Deum ama. *Plenitudo legis est dilectio.* Ad hanc Augustinus stimulos subdens, *Frumen*Aug. in ps. 85. p. 384. & 385. B *tum*, inquit, *si haberes in inferioribus, ne putresceret, levares ad superiora. Frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terrâ putrescere? Frumentum levares in superiora, cor leva in cælum. Et unde, inquis, possum? qui funes, quæ machinæ, quæ scalæ opus sunt? Gradus, affectus sunt: iter tuum voluntas tua est. Amando ascendis, negligendo descendis. Stans in terrâ, in cælo es, si diligas Deum. Si ergo amator Dei esse vis, sincerissimis medullis castisq; suspiriis illum dilige, ipsum ama, illi flagra, illi inhia, quo jucundius nihil invenis, quo melius, quo lætius, quo diuturnius. Quid enim tam diuturnum, quàm quod est sempiternum? Non times, ne aliquando à te pereat, qui facit ne tu pereas.*

Idem in Psal. 145. *Quid ergo tibi placet in sæculo? Quid est quod vis amare? Quocunque corporis sensus converteris, occurrit tibi cælum, occurrit tibi terra. Vndique pulchritudo operis tibi commendat artificem. Miraris fabricam, ama fabricatorem. Non ita occuperis in eo quod factum est, ut recedas ab illo qui fecit. Hæc enim quibus occuparis, sub te fecit, quia sub se ipso te fecit.* C *Si hærebis superiori, calcabis inferiora: si autem recedas à superiore, ista tibi in supplicium convertentur.* Vera igitur & brevissima virtutis definitio est: ORDO AMORIS.

Greg. c. 18. mor. c. 25. Amemus charitatis miracula, quod Gregorius monet, quæ tantò sunt securiora quantò & occultiora; & de quibus apud DEVM eò major fit retributio, quò apud homines minor est gloria. Dictorum omnium clausula sit divini Pauli monitum: *Super omnia*

Coloss. c. 3. vers. 14. *autem hæc charitatem habete.*

ACTIONES AMORIS IN DEVM.

1. Actio amoris in Deum. 1. Cor. c. 13. v. 4. & seqq. 1 DIvinus Paulus plures simul recensèt Amoris actiones. *Charitas patiens est, benigna est. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum: non gaudet super iniquitate: congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* D

Secunda. 2. Plures alii amoris actus compendio hi numerantur. 1. Proniissimo affectu cupere Deum videre. 2. Sua Deo bona omnia velle, uti sunt sapientia, bonitas, potentia, &c. 3. Impensè gaudere, Deo ab Angelis, Beatis, probis omnibus serviri. 4. Vnicè desiderare, ut res creatæ omnes honori divino sese impendant. 5. Animo dolere ob omnes in Deum injurias, & à se, & ab aliis commissas. 6. Aversari omnia quæ quis Deo displicere cognôrit. 7. Sua omnia & seipsum ad quævis patienda offerre Deo. 8. Divini regiminis providentiam ubique agnoscere, & extollere. 9. Amoris augmentum, & perseverantiam assiduis precibus efflagitare. 10. Vnicam in omnibus Dei Voluntatem sibi sequendam proponere. Amor cùm fervet, singulis horis aliquot ex actibus hîc nominatis elicit.

Tertia. 3. Princeps amoris actus, seriò constituere, omnem Dei legem exactè observare. A Christo hoc discimus: *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diloan. c. 14. v. 15. & 21. Aug. tract. 82. in Ioan. Greg. ho. 30. in Evang. ligit me. Si diligitis me, mandata mea servate.* Hinc Augustinus: *In tantum*, inquit, *Deum diligimus, in quantum ejus præcepta observamus.* Verissima B. Gregorii vox est: *Probatio dilectionis, exhibitio est operis.*

Quarta. 4. Amor Dei verus in omnes curas & cogitationes hominis dominatur, quas suaviter ad Deum trahit. Eodem modo totam sibi voluntatem vindicat, quam cum Deo conglutinat. Voluntas verò sic divinæ voluntati agglutinata ceteras post se animæ vires trahit. Hinc illud Augustini: *Pondus meum, amor meus, quocunque feror, amore feror. Minus Domine te amat, qui aliquid tecum amat, quod non propter te amat.* Veræ Charitatis evidens est indicium, amatæ rei crebra cogitatio: ubi enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum est. Quo sensu verissimum est Aristotelis scitum: Vnicuique concupiscenti delectabile est ea cogitare quæ conupiscit.

Quinta. 5. Verus amor ipsas etiam pœnas amat: omne quod affligit, requiem putat, amarum omne dulce æstimat, idque in gratiam amati. Qui amat, aut non laborat, aut ipsum amat laborem. Quod Augustinus disertissimè affirmans: nullo modo, inquit, sunt onerosi labores amantum, sed etiam ipsi delectant, sicut venantium, aucupantium, piscantium, vindemiantium, negotiantium, ludo aliquo se oblectantium. Interest ergo, quid ametur. Nam in eo, quod amatur, aut non laboratur, aut ipse labor amatur. Et vide quàm pudendum & dolendum sit, si delectat labor ut fera capiatur, ut cupa & sacculus impleatur, & non delectat ut Deus acquiratur. Omnia læva & immania, prorsus facilia, & prorsus nulla efficit amor: nec enim mortem formidat amor, sed exire festinat, ut citiùs ad amatum perveniat. Dura omnia laborantibus, amantibus mitescunt.

Aug tom. 4. de bono Viduitatis c. 21. pag. 327.

Idem to. 10. ser. 9. de verbis Domini c. 2. pag. 14.

Sexta. 6. Amor Dei inter opprobria securus, inter odia beneficus, inter iras placidus, inter invidias tutus, inter pericula generosus, in tentatione magnanimus, inter amicos lætus, inter inimicos intrepidus, in adversis tolerat, in prosperis temperat, in omnibus invictus est.

Septima. 7. Verus Dei amor non est mercenarius. Amor perfectus est, cùm se animus humanus cum omnibus viribus ardenter infundit Deo, adeóque summo bono propter illius sanctitatem, bonitatem, beatitudinem, perfectionem afficitur. Qui amat Deum ut sibi bonus sit, & beatitudinem communicet, hic nondum perfectè amat. Et quamvis amor præmium non ambit, non tamen sine præmio diligit. Amori caussa diligendi Deum, Deus est; modus, sine modo diligere. In ceteris rebus mediocritas suadetur, in amore quantò quis immoderatior, tantò erit Deo charior.

Octava. 8. Divinus amor sedulò cavere solet minimos etiam conscientiæ nævos, qui amorem si non extinguunt, certè minuunt, & viam sternunt ad graviora. Divinus amor omnes actiones suas exactissimè ac perfectissimè conatur peragere, cum sincero proposito soli Deo placendi, nec ulli alteri nisi propter Deum: tantúmque studii cuivis operi impendit, ac si illud ultimum sit, & omnis ab eo salus pendeat.

Nona. 9. Actuosi amoris divus Thomas tres præcipuè gradus statuit. Primus atque infimus est, non admittere aliquid Charitati contrarium, quale foret creatori rem creatam præferre. Alter est sollerter ad tollenda omnia amoris impedimenta conniti, sive peccata sint, sive alia quæcunque, uti est curarum ac negotiorum multitudo, & occasiones delinquendi. Tertius est amor pæne assiduus, qui ferè semper in actu est, quem *Vnitivum* vocant, qui continuum Beatorum amorem modulo suo imitari nititur.

10. Divinus amor seipsum experitur in homine, in quo Deum agnoscit & veneratur. Quidquid enim benevolentiæ & affectûs exhibere vult Deo, id exhibet homini, perinde ut Deo, certè ut imagini Dei. Quâ quidem ratione facit, quod in comœdiis fieri solet, quas priùs in scenicis vestibus, & choragio theatrali velut privatim agere solent, dein honoratissimum quemque spectatorem publicè admittunt. Ita prorsus amor seipsum explorat in *Charitate proximi*. Res certa, qui proximum non diligit, nec Deum diligit. Et qui nondum amare vult inimicos, Deum adhuc odisse convincitur. Si hominem tibi similem, & quem vides, non diligis, quomodo diliges Deum quem non vides? Hîc Augustinus epilogi vicem testis locupletissimus: *Dilectio*, inquit, *sola discernit inter filios Dei & filios diaboli. Signent se omnes signo crucis Christi; respondeant omnes, Amen; cantent omnes, Alleluia; baptizentur omnes; intrent Ecclesias; faciant parietes basilicarum: non discernuntur filii Dei à filiis diaboli, nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo; qui non habent, non sunt nati ex Deo. Magnum judicium, magna discretio. Quidquid vis, habe, hoc solum non habeas, nihil tibi prodest. Alia si non habeas, hoc habe, & implesti legem. Sed ubi debemus nos exercere? In amore fraterno. Potes mihi dicere: Non vidi Deum. Nunquid potes mihi dicere: Non vidi hominem? Dilige fratrem: si enim fratrem, quem vides, dilexeris, simul videbis & Deum, quia vides ipsam charitatem. Sit ergo spes nostra, Deus noster. Qui fecit omnia, melior est omnibus: qui fortia, fortior est: qui magna, major est; quidquid amaveris, ille tibi erit. Discе amare in creatura à creatorem, & in factura factorem: ne teneat te quod ab illo factum est, & amittas eum à quo & ipse factus es.* Væ tali amori, qui suspicatur aliquid pulchrius, quàm sit ille à quo est omne pulchrum. Ergo qui verè amat hominem, etiam inimicum debito amore prosequitur, unà se amare Deum testetur.

Aug. to. 9. in 1. epist. Ioan. tract. 5. pag. 250.

Idem tom. 3. in Psal. 32. circa med. pag. 141.

FINIS.

Ad majorem Dei, Virginis Mariæ, Sanctorúmque omnium gloriam.

INDEX RERVM

QVÆ IN HOC TOMO PRIMO CONTINENTVR

brevis & accuratus,

Vnicâ tantùm numeri paginalis observatione Lectorem fatigans.

A.

Abraham.

Evit is sollicitus de emendo sepulchro. fol. 41
In sacrificio oblato laudabilis ejus constantia. 390
Tentamenta decem quibus probatus est. 549
Conjugem suam vocando sororem an peccaverit. 688
Singularis ejus obedientia in sacrificando filio. 892
Constantia ejus naturam superavit. ibidem.

Abstinentia.

Hanc observarunt Gentiles. 794
Exempla aliorum plurimorum. 796
Vitiis & morbis medetur. 793
Circa cibum & potum tam in recentioribus quàm antiquis. 352
Hujus virtutis observantia vitam prolongat. 794
Duplex abstinentiæ genus hominum temperatißimorum. 796
Rationes cur sit salubrius tenuißimo prandiolo ad largam cenam differre. 797
Abstinentiæ praxis. 797
Abstinentia castitatem fovet. 324

Vide Jejunium & verbo Gula.

Actus, Actio, Agere.

Agit is rectè qui actionibus suis rectam præfigit intentionem. 508
Actus humani ab omni sorde sunt excutiendi. 393
Actiones humanæ bonæ vel malæ sunt ex intentione. 443. & 444
Actio nulla placet Deo sine rectâ intentione. 446
Actiones omnes humanæ ab intentione dimanant. 452
Actionem rectæ intentionis solus Deus potest præmiare. 468
Bonæ actionis pretium omnibus etiam Angelis præterquam Deo est insolubile. 469
Actiones nostræ conjunctæ actionibus Christi sunt Deo Patri acceptæ. 495
Actiones divinæ voluntati obtemperantes Deo probantur. 523
Actiones humanæ pretium habent à fine quem spectant. 538
Actionis simplicis transgressio minus est peccatum quàm adjunctæ excusationis cum præmeditatione obstinatio. 643
Ab actione animus agentis nascitur. 808
Actus ad quos fortitudo cujusque examinanda est. 809
Actionem unicam pluribus intentionibus ad Deum dirigere amori divino dat incrementum. 493
Actiones hominis uno gaudent principio & fine. 491
Actiones plures bonas potest quis eodem tempore exercere. 481
Actionibus, quibus cælum non meremur, Deus assignat extra cælum remunerationem. 479
Actiones nostræ bonæ quo in loco & pretio sint apud Deum. 472
Actionis cujusvis præmium decretum est infinitum. 470

Vide verbo Opus & Bonitas, Bonum, Virtus.

Adam

Hæreditatem nostram bolo uno hic abligurivit. 20
Ejus transgressio cur diuturnâ severitate punita. 479

Adversa hujus vitæ.

Mari mortuo ea comparantur. 3
In tolerandis adversis facilitas. 548
A Deo proveniunt tanquam à bono Patre. 572
A Deo immittuntur. 549
In iis non est quærendum solatium in creaturis. 586
Illa sanctior lingua quæ in adversis Deo gratias agit. 674
Argumentum quo homo in adversis sese munire debeat. 846
Adversarum rerum impetus non vertunt animum viri fortis. 535
Adversa probant virtutem. 337

Vide verbo Afflictio, Miseria, Miser, Deus.

Adversarius.

Adversarius potens in litigio declinandus. 617
Similiter si dives sit aut garrulus. ibidem.
Cum iracundo Adversario non litigandum. 618
Adventum Domini verus Christianus semper operitur. 131

Adulatio, Adulator.

Adulatio inter linguæ vitia agmen ducit. 589
Adulatorum varii insignes & congrui tituli. 589. & 590
Eorum lex, voces, & quibus sint similes. 590
Sunt olei venditores, diaboli figuli, & eo non est exitialior pestis. 591
Major pestis ex adulatione quàm ex vituperatione oritur. 596
Scelerum omnium in regibus causa est. ibidem.
Inflammat ad iram, temeritatem, aliáque agnata vitia. ibidem.
Adulatio & Adulatores depinguntur, quámque illud vitium sit subtile & excultum ostenditur. 592
Adulator in sublime attollit ut elevatum amabili lapsu præcipitet. 596
Hæc ars ab ævo sumpsit exordium. 593
Adulator non est melior detractore sed pejor. 595
Potest ostendere omnia signa boni amici præter libertatem efferendæ veritatis. 595
Adulatores qui dicendi. 593. 594. 595.
Instigat adulatio ad omne genus mendacii. 597
Est vestita perpetuis mendaciis. ibidem.
Adulator fugiendus omnis velut ingens malum, absentes omnes damnat & præsentes laudat. 597
Adulatorum sermo vitandus. 598
Reges præbeant sese inexpugnabiles in omne genus adulationis. ibid.

Vide etiam verbo Detractio, Detractor.

Adulterium.

Radix adulterii concupiscentia impudica. 285

Ægrotus.

Ægrotorum vitia. 52
Eorum querelæ plurimæ. 60
Ægrotis multa prælegere est caput obtundere. 51
Quinam iis prælegendi libri. ibidem.
Ægroto est patientia necessaria. 58
Ægroto propugnandæ tres theses. 53
Duplex sudarium Christus iis mittit. ibidem.
Ægroti alloquium ad Amicos, mortem, morbum, &c. 48
Ægroti aliter sentimus, aliter sani. 52

Æternitas.

Eam quomodo expendit Pachomius. 17
Cui ejus meditatio est summè necessaria. ibidem.
Quid ea sit nemo dicere hominum potest. 19
Ea est trutinanda, ruminanda, & ingerenda. 26
Omni momento quis stat ad januam Æternitatis. 47
Ea diu noctúque cogitanda est. 45
Mente concepta nullos timet exercitus. 62
Ejus nullus est exitus. 67
Ejus est in morte clara cognitio. 126
Seneca æternitatem credidit. 146
Ea cogitata sedulò durißima pectora mollit. ibidem.
Æternitas apud inferos novum genus tormenti. 169
Ea est aliquibus somnium. 171

Quibus

Index Rerum.

Quibus ea sit somnium. 172
Æternitas damnatorum tormentum inexplicabile. 174
Meditandæ æternitatis aliquot formulæ. 175
In quorundam animis hæc non descendit. 190
Præceptiones quinque ut æternitatem animo imprimamus. 265
Supplicium æternitatis antidotum incontinentiæ. 361
Æternitatis nulla est mensura. 366
Æternitatis definitio descripta ex S. Augustino ejúsque symbola. 1
Æternitatis variæ descriptiones & quomodo eam agnoverint Idololatræ, quique ejus obliviscuntur sint inexcusabiles. 3
Non habet illa leges temporis. 9
Ejus mensura est Semper. 11
Eam describit Cornelius à Lapide. 12
Qui de eâ non cogitat, nec cælum, nec Deum cogitat. ibidem.
Hujus cogitatio sedula Martyres fortes fecit, solitudinem ac monasteria replevit, & labores omnes breves esse persuasit plurimis. ibid.
Ea comparatur duabus tubis Mosis. ibidem.
Eam qui attentè cogitat inebriatur. 16
Æternitas est res alterius mundi. ibidem.
Psalmi omnes æternitatis memoriâ finiunt. 17
Æternitatis semina tria. ibidem.
Æternitatis longitudinem nemo assequitur cogitatione. 24

Æternus.

Æterna supplicia ut mare salsum. 3
Æterna sunt omnia in inferno. 4
Æternis pœnis nihil comparandum. 9

Ævum.

Ævi brevis cur homines & incertæ sint voluntatis. 50

Affectus.

Qui affectibus suis dominatur is est beatus. 285
Affectibus suis servire servitus miserrima. 286
Affectus jugulandi: nam iis parcere, est eos in nos armare. ibid.
In omni affectione sic affectum esse ut omnia ad majorem Dei gloriam fiant, eaque nec tumultuosè, nec facilè aggredi, nec anxium esse, nec aliorum judicia expiscari, nec eventu eorum minus secundo turbari, nec invidiolâ tangi, omniaque hominum judicia posse contemnere, & in iis quæ carni adblandiuntur moderatum esse, æquè libenter omnia agere ac si publicè agerentur, nec tunc vituperiis dejici, hæc signa sunt bonæ intentionis & habentur. 496. 497. 498. 499
Affectus qui in corpore S. Pauli certabant. 221

Afflictio.

Afflictionibus pleni sunt omnes status. 461
Afflictiones subsequuntur præmia beatitudinis. 203
In afflictione improbus blasphemat, probus Deum laudat. 273

Agnitio.

Agnitione divinæ veritatis suos desiderat impleri S. Paulus. 540
Agnoscibiles quomodo fuerint Moses & Elias in monte Thabor. 77
Agonisantis *figura Mons Sinai.* 96
Agonisantis figura Balaam inter angustias constitutus. 126

Amare.

Amare est velle alicui bonum. 527
Amare Deum est præcepta ejus servare. 298

Ambire.

Ambire divinum officium ne census annui amittantur letalis est noxa. 494

Amor.

Amor quis sit puerilis. 761
Quis sit amor sanctus. 761
Quis sit amor efficax. ibidem.
Quis sit amor rectus & verax. 760
Amore & justitiâ voluntas in cælo gaudet. 236
Amor sincerus est reciprocus gustulus cæli. 242

Amor rerum fluxarum.

Amor rerum fluxarum impedit reddendam rationem & judicium extremum exasperat. 107
Amor & gaudium faciunt musicum. 233
Amor vitiosus est blandus in homines. 762

Amor sui.

Amor sui est radix omnium malarum actionum. 460
Rectam intentionem plurimùm vitiat. 481
Intentionem rectam arietat quatuor cornibus. ibidem.
Est Principibus exitiabile malum. ibidem.
Amor sui in tantam excrescit dementiam ut malimus perire quàm non ei servire. 457

Amor Dei & Proximi.

Amoris in Deum tendentis actus interiores. 242
Ad amoris divini exercitium homo tenetur in triplici periculo. ibid.
Amor omnis noster tendere debet in Iesum crucifixum. 308
Amor Dei & Proximi ejusdem est habitus. 761
Amor Dei & Proximi in aliis defectus omnes tolerat ac tegit. ibid.
Hic amor in gratiosos ac asperos æquè sese dispensat. ibid.
Exempla amoris in proximum sacra ac profana. 761
Amoris praxis. 762
Amoris veri in proximum conditiones quatuor. 764
Circa amoris divini actiones duo notanda. 760
Amor amicitiæ & concupiscentiæ conspecto Deo satiabitur. 242

Amicus, Amicitia.

Amici parandi ut in arctis rebus opitulentur. 256
Amicos familiares Deus habuit omni ævo. 132
Sincerus amicus detractores omnes compescit ut potest. 540
Amicitia quibus modis dissolvatur. 640
Ea non potest esse inter eos inter quos est magna distantia. 718

Amissio.

Amissis omnibus Bias se nihil amisisse dicebat. 851
Amissio æternæ gloriæ est virtutis neglectus. 272

Amphitheatrum.

Amphiteatri Romani excellentia. 102
Amygdalus *arborum stultissima.* 6

Anachoretæ.

Anachoretæ quod pertulerunt leve fuit illis visum. 714
Anachoretæ factum ad abolendam memoriam mulieris. 254
Anchora *est, in bonum voluntatis propensio.* 413

Angelus, Angeli.

Per Angelos ut vicarios plurima Deus egit. 284
Angelis non demandavit Deus officium judicis. 702
Angelus bonus & malus adstant judicio. ibidem.
Angelorum numerus innumerabilis. 104
Cur præ ceteris Ordinibus sint honorandi. 141
Num tot homines salvabuntur quot sunt lapsi Angeli. 301
Quomodo possimus evehi ad Angelorum cœtus. 302
Quid nobis Angeli præsent dum aut amant, aut irati sunt Iuis explicatur. ibidem.
Angelorum natura & numerus. 303
Eorum numerus innumerabilis. 304
Qualis Angelorum sit facies, vestitus, &c. 305
Angelorum in bellis subsidium. 306
Eorum geminæ alæ velocitas. ibidem.
Cur crucem laturi sint in die judicii. 307
Angelica Castitas quæ & quis eorum cantus qui nunquam sentitur. ibidem.
Quintuplex eorum officium, eorum descensus & ascensus, quid denotet, & cur tantùm preces dicantur offerre. 308
Sunt legati, Procuratores, belli Duces. 309
Angelorum in Christum obsequia. Deum hominem futurum nuntiant, Christum natum evulgant, esurienti ministrant, &c. ibid.
Christum in cælum ascendentem comitantur. 312
Venturum Christum judicem stipabunt. 313
Angeli aversantur in homine quidquid vitium redolet, neque ferunt fumum superbiæ. 314
Angeli sanos amant oculos, luxuriem non ferunt. 315
Inter Angelum & hominem discrimen. 315
Angelorum puritas, Obedientia, Amor maximus in Deum, submissio admiranda, constantia, tolerantia, &c. 316
Angeli nunquam in majori numero visi sunt in terris, quàm in Christi nativitate. 316
In lege veteri se adorari passi sunt; at non in novâ: additur & ratio. ibidem. 318
Quomodo eos debeamus venerari. ibidem.
Possunt honorari ad instar aliorum Sanctorum. ibidem.
Vita casta Angelorum cultus est. 319
Angelorum præsentiam venerari cultus utilissimus. Tabula

Index Rerum.

Tabella eorum quæ singulis diebus honori sanctorum Angelorum sunt præstanda. 319

Angelus tutelaris.

Omnes bonas actiones & cogitatus in numero habet. 317
Angelus tutelaris quæ nos doceat. 141
Angelus tutelaris monitor non spernendus. 619
Angelus custos adhibitus est nobis à Deo, ut inter res creatas nostra constet excellentia. 777
Nascentes nos in tutelam suam recipit, fidem suam obligat, nos solatur, diaboli technas detegit, ab ejus insultu nos defendit, ut fratres nos habet, in periculis omnibus nos tuetur, aliis docet benefacere, omni bonorum genere nos cumulat, & in mortis luctâ defendit. 310. & 311
Post mortem inseruit. 312
Angeli tutelaris erga nos cura. 398
Discipulum etiam refractarium à suo magisterio non excludit. ibid.
Angelus tutelaris ad commissum sibi hominem loquens. 320

Anguis.

Anguis gignitur ex medullâ spinæ hominis. 436

Anima, Animus.

Anima est Horizon æternitatis. 1
Corpore ubi ea est soluta vel ad delicias cœlestes, vel flammas æternas deputatur. 87
De statu animarum Virgilii aliorúmque judicium. 89
Anima hominis reus est in judicio particulari judicandus. 103
Anima neminem habebit comitem in judicio. ibidem.
Distinctè cernet quidquid rectè aut perperam gessit. 104
Anima post hanc vitam arcebitur à conspectu Dei donec satisfecerit. 105
Animus & corpus sunt fratres dispares. 155
Ambo in die judicii ad judicium sistentur. ibidem.
Animus quid sit; multorum veterum sententiæ. 411
Animum negligunt stulti mortales, colunt reliqua. 410
Ad excolendum animum nutrices duæ. ibidem.
Animo doctrina & pietas necessaria est. ibidem.
Anima suómet corpore in vitia abrumpitur. 414
Nihil indignum nobilitate animæ operandum. 415
Animus insipiens hosti suo corpori benefacit. 416
Præcepta Pachomii animum instituentis. ibidem.
Animum prudentem nulla premit molestia. 533
Animus viri fortis non vertitur impetu rerum adversarum. 535
Animus magnus qui se Deo tradit, pusillus qui resistit. 554
Animus æquus in ærumnis se lætum invenit. 555
Animus ad Dei voluntatem formatus est Dei solium. 567
Triplex animi facultas. 732

Animal.

Animalia mox suam naturam sentiunt. 35

Annus, Anni.

Annis 38. Lidvvina morbos pertulit sævissimos. 174
Annos 99. habuit Tobiæ filius. 46
Anni luctuosorum annorum adhuc restant Caino. 28
Annis singulis in seipsum descendendum. 131
Anni unius dum esset filius Saul cur regnare cœperit. 39
Annum se agere 45. cur Eremicolæ Barlaamus responderit. ibid.
Ante annos qui senuit reverentiâ dignus. ibidem.

Antiochus.

Antiochus cur non exauditus ut David. 281

Appellatio.

Appellatio nulla in inferno. 4
Vide verbo Tempus.

Apostoli.

Apostoli necabantur ne religio novaretur. 451
Inter Apostolos labes loquendi serpsit. 696

Apparitor.

Apparitor Tribunalis quibus mittatur. 117

Appollo.

Appollini cur Dionisius Siculus Rex auream chlamydem detraxit. 20

Aranea.

Aranea telam suam orditur laboriosè. 14
Aranæ ad instar hominis laborant. ibidem.
Aranearum architecturæ vita nostra similis est. 189
Araneus in vino obscœnitas in libro. 325

Arbor.

Arbor nisi baccas ad maturitatem pervehat inutilis habetur. 389

Arcanum.

Arcana Dei non inquirenda. 516
Arcana quinque quæ nullus ratione comprehendit. 187

Archimedes.

Archimedis factum dum Syracusæ caperentur. 20
Ejus speculum figura vultus irati judicis Dei. 86

Ars, Artificium.

Ars vel industria vitam augere non potest. 59
Ars moriendi docetur compendio. 66
Ars est bonum fieri & à quo detur. 378
Artis pigmentariæ auctor primus diabolus. 420
Artificia vitiosam linguam in nostros usus vertentia. 749
Artificium singulare quo fit ut unus omnium beatorum gaudiis perfruatur. 242

Asbestos.

Asbestos lapis semper ardet. 3

Aspectus Dei.

Aspectus Dei in quo consistat. 255

Asperitas.

Asperitas Sanctorum in corpora sua. 344
Ad asperrimam vitam sese Sancti damnarunt. ibidem.
Vide verbo Sancti.

Aspernatio.

Aspernatio divinæ gratiæ. 162. 163

Assanus.

Assani auari mirabile avaritiæ commentum, ejusdem vindicta. 40

Assuerus.

Assueri convivium cur Spiritus sanctus voluit describi per partes. 227

Avaritia.

Avarita vitæ quæ. 60
Avaritia est hostis beatitudinis. 205
Avari sua perdunt appetendo plurima. ibidem.
Avarorum & Ambitiosorum ascensiones. 212
Avaritia solius temporis est honesta. 42

Auditus.

Vitia per auditum venientia. 354
Auditio verbi Dei signum est electionis. 274
Vide verbo Concio, Concionator, Prædicare verbum Dei.

Avernalis Ætna.

Avernalis Ætna quomodo concipienda. 165

Aversio.

Aversio & Conversio sunt in omni peccato. 449

S. Augustinus.

Regulas tradit obtinendæ veræ fœlicitatis. 6
S. Augustini dictum ad mortis nuntium. 74
S. Augustinus metu judicii conversus. 142
S. Augustino profuit S. lectio Epistolarum D. Pauli. 340
S. Augustini à carnibus abstinentia. 355
S. Augustini scripta fuerunt tuta ab igne non tamen à calumniatoribus. 679
S. Augustinus non potuit converti nisi lectione Epist. D. Pauli. 630

Augustus Cæsar.

Augustus Cæsar suo sumptu ludos fecit. 6

Aula.

In aulâ amicitia & sincerus amor rarum nomen est. 712
In aulis Regum occursant calumniatores. 675
In aulâ dissimulare & simulare est quotidianum. 455
In aulis sine patientiâ non est felicitas. 402

Aureola.

Aureola quid sit. 250

B.

Bacchus.

Bacchus & Venus sunt comites. 351

Balaam.

Balaam fuit figura agonisantis. 126

Beatus,

Beatus, Beati.

Beati quamdiu erunt beati. 3
Beatorum discrimen sedulò noscendum. 206
Beatorum discrimen est calcar ad virtutem. 206
Beatos nos faciunt duæ virtutes. ibidem.
Beatorum sedes cœlum propriè est. 214
Beatorum amor & labor quis? 223
Beati omnes è propinquo se invicem videbunt. 224
Beatorum oculis non erit molestus splendor cœlestis. 225
Beatis tormenta vertentur in gaudium. 840
Beatorum gaudium est ineffabile. ibidem.
Beati in cœlo magis lætantur de divinæ voluntatis executione, quàm de magnitudine suæ gloriæ. 526
Beatus est qui hoc mare vitæ rectè enavigavit. 268
Beati cur peccare non possunt, & nos toties cadamus. 248
Beati non tam de suâ quàm alienâ felicitate lætantur. 242
Beati ad multitudinem damnatorum collati pauci. ibidem.
Beatorum memoria omnia sciet quæ gesta sunt ab orbe condito. 236
Beati totam vitam suam sic aspicient velut comprehensam unicâ pagellâ. ibidem.
Beati altissima mysteria cognoscent. 234
Beatorum corporum dotes quatuor. 236
Beati suavissimum odorem spargent. 228
Beatorum aliquot corpora instar balsami fragrantia. ibidem.
Beatus qui quámque lucem non redituram consummat. 33
Beatorum sedes omnium gaudiorum compendium. 168
Beatè non vivere est via ad mortem. 78
In beatis tria observanda. 224
In beatorum domo tria consideranda. 238
Beati vident in Deo omnia, & omnes ejus perfectiones. 259
Beatorum sensus post resurrectionem congruas habebunt delectationes. 232
Beatus est qui suis dominatur affectibus. 282

Vide verbo gaudium. Vita beata. Sancti.

Beatitudo.

Beatitudo est laboris filia & virtutis. 196
Sudore emenda & sanguine. 199
Ante mortem est incerta. 86
Beatitudo est status omnium bonorum aggregatio perfectissima. 248
Beatitudinis æstimatio. 199
Beatitudo describitur éstque thesaurus absconditus. ibidem.
Beatitudo multis est somnium. ibidem.
Una Beatitudo gaudia mille. 201
Ad eam obtinendam per ignem & aquam transeundum. ibidem.
Cogitari potest, explicari non potest. ibidem.
Beatitudo gaudet ingeniosis, inventoribus. 200
Beatitudo sui appetentem trahit. ibidem.
Est expensis & laboribus dignissima. 202
Gustulum beatitudinis Deus amicis mittit. ibidem.
Beatitudo facilè nondum obtenta amittitur, imò uno momento. ibid.
Post afflictiones ignis ipsa sequitur. 203
Beatitudinis contemplatio castitatis mater. ibidem.
Beatitudinis amor invincibilis. 203
Ad beatitudinem angusta ducit semita. 204
Beatitudinis falsum simulachrum aversandum. ibidem.
Beatitudinis hostes sunt duo odium hostile & prava cupiditas. 205
Beatitudinis desideratæ actiones & praxis. 841
Quanto beatitudinis desiderio Sancti arserint. 838
Exempla plurima. ibidem.
Beatitudinis desiderium est instrumentum quo in cœlum attrahimur. 838
Beatitudinis gloriæ discrimina. 250
Beatitudinis memoria triplici modo innovatur. 212
Seriò cogitata est victoria omnium tentationum. 207
Beatitudinis desiderium nullis laboribus frangitur nec succumbit, minis non terretur. ibidem.
Beatitudo pravorum emendatio, solatium afflictorum. 206
Beatitudinis spes thesaurus maximus. ibidem.
Beatitudo non obtinetur joco. ibidem.
Beatitudo detestatur avaros & immundos. 205
Beatitudinis perfectio & tormentorum quæ ratio? 188
Beatitudinis certa tessera posse gaudere in tribulationibus. 172

Vide verbo Gaudium. Cælum.

Beneficium.

Beneficia Dei in nos sunt innumera. 56
In beneficii genere opulenta liberalitas non tam, quàm pia voluntas attenditur. 483

Bene agere.

Bene agere dicitur qui actionibus suis rectam præfigit intentionem. 508

Benevolentia. Benevolus.

Benevolentia divina quibus modis acquiratur. 727
Benevolum se alteri præbere nobilissimum misericordiæ genus. 491

S. Benedictus.

S. Benedictum corvus tentat. 337
Eum libidine diabolus oppugnat, at ille se armat. ibidem.
S. Benedictus nudum corpus spinis involuit. 338

S. Bernardus.

S. Bernardi pro felici morte oratio quotidiana. 47
Moriens S. Bernardus tria docuit salutaria monita. 72

Bilinguis.

Bilinguis duplici graditur via, & adulatorem superat, éstque instar ranæ. 602

Blasphemia.

Blasphemia quam grave sit peccatum quámque graviter punitum. 602
Legis divinæ decretum in blasphemos. 603
Blasphemi quomodo apud Hebræos expiabantur. ibidem.
In blasphemos vindicta repentina. 604
Blasphemus est in suum conditorem ingratissimus. ibidem.
Lex Ecclesiastica & civilis statuit in blasphemos pœnam. ibidem.
Blasphemi sunt Turcis & Iudæis deteriores; Hæreticis & Idololatris pejores. 605
Vindicta Dei præsentissima in blasphemos. ibidem.
Blasphemia est vitiorum omnium inutilissimum. 606
Est idioma orcinum. ibidem.
Blasphemia est libellus famosus in Deum. 607
Vindicta Dei in blasphemos. 607
Pauci blasphemant linguâ, vitâ plurimi. 608
Bonitas Dei, & patientia erga blasphemos. ibidem.

Bonum.

Bonum nullum cui non est admixtum malum. 74
Bonum non est, quod eripi potest. 272
Bonum inæstimabile est in seipsum habere potestatem. 391
Bonum est, quidquid conforme est divinæ voluntati. 539
Summum bonum vitæ est conformatio humanæ voluntatis cum divinâ. ibidem.
Bona & mala dempto peccato à Deo proveniunt. 539
Bona & mala non casu eveniunt, sed Dei providentiâ. 587
Bona fortunæ non angunt justum.. 553
Boni operis tres conditiones. 500

Vide verbo Actio, Virtus, Opus.

S. Birgitta.

S. Birgittæ visio de judicio filii Dei. 136

S. Bruno.

S. Bruno quâ occasione conversus. 98

Bruta.

Bruta divinæ voluntati obsequuntur. 546

C.

Cain.

Caino anni luctuosorum annorum adhuc restant. 28

Cadaver.

Cadaver à cadendo dicitur. 421
Superstitio erga cadavera Indorum regum. 423
Calamitas virtutis est thalamus, & cœlum refert. 255

Vide verbo Adversitas.

Calcei, Calceamenta.

Calceorum formæ quotannis novæ excogitantur. 417
Calceorum luxus magnas deliciorum causas præbet. 418
Calceamentorum luxus damnatur. 417

Caligula.

Caligula pontem extruxit trium milliarium. 6

Calumniari. Calumnia. Calumniator.

Calumniæ definitio. 674
Calumniæ imago describitur. 675
Calumniator tribus damnosus est. ibidem.
Calumniator per veritatem viam sternit ad mendacium. ibid.
Calumniatores occurrant in aulis Regum. ibid.
Calumnia ab invidiâ sumit principium. ibid.
Calumnia habet adjutricem assentationem. 676
Calumnia in medio foro grassatur. 677
Calumnia oris impudentiæ mater. ibidem.
Calumniatorum punitio. ibidem.
Calumniis justos Deus exponit. 678
Pro Calumniatoribus orandum 679
Animadversio Romanorum in Calumniatores. ibidem.
Vide verbo Vitium.

Captivus.

Captivum Dei esse est quid magnum 49

Carcer.

Carcer vocatus thesaurus. 27
Carcer Actiolini cum inferno collatus. ibidem.
Carcer apud Persas Lethe dictus. ibid.
Carcer fœtidissimus apud Iapones, in quo annis quatuor sedit Carolus Spinola è Societate IESV. 157
Quivis carceres Barbarorũ collati cum inferno cur sint delitiæ. 158
Carceri conveniunt angustiæ. 165

Caracotta.

Caracottæ audax factum. 208

Caro.

Caro animam dolosè necat. 342
Vt caro regnet animam occidimus. 343
Caro remigis instar castiganda. ibid.
In carnis castigatione Divi imitandi. 400
Vide verbo Corpus.

Castus. Castitas.

Non est castus cui est oculus impudicus. 298
Priscæ castitatis servatæ exempla. 323
Castitas fovetur abstinentiâ. 324
Castitas & Continentia vitam facit longævam. 333
Castitati tuendæ assiduè pugnandum. 789
In illum finem omnia ad libram examinanda. ibid.
Castitas in hoc mortalitatis loco repræsentat statum quendam immortalitatis. 791
Castitatis praxis. ibid.
Modi acquirendæ castimoniæ. 828
Castitatis hostes sunt choreæ. 351
Castitatem quomodo impetret oratio, & qualis oratio ea sit. 345

Causſa.

Causſe formidati exitus evanescunt spe beatioris vitæ. 50
Causſa iræ in Ionâ. 551
Causſa dissensionis voluntatum in Ionâ & Deo. ibidem.

Ceremoniæ.

Ceremonias moribundis cur Ecclesia adhibeat. 125

Censor. Censores.

Censores Romani erant morum Magistri. 735
Censorem agere in rebus quæ non sunt sui officij non licet. 736
Censores & vituperatores sunt omnino odibiles. ibidem.
Censores habuit Christus Pharisæos & alios. ibid.
Quisque sibi censor esse debet. 637

Charitas.

Charitate non est pretiosius indumentum. 136
Charitatis lex non tantùm scripta sed nata. 763
Charitas complectitur omnes nobis similes & dissimiles. ibid.
Charitas tolerat defectus proximi. ibidem.
Charitatis præcipua pars sita est in amore erga pauperes. 884
Vide verbo Amor.

Cham.

Cham impius cur fuerit in Arcâ cum paucis salvandis. 287

Christophorus Columbus.

Christophorus Columbus primus novi orbis inventor. 200

Choreæ.

Choreæ sunt castitatis hostes & diaboli aucupium. 351

Christianus.

Verus Christianus semper operitur Dei adventum. 131
Christianus si æternitatem non posideat, nihil se habere putat. 171
Christiani voluntariâ paupertate thesaurizant. 226
Christianus est qui diligit inimicum. 279
Qui discors est cum Christianò non habet concordiam cum Christo. 300
Christiani primi quò pejùs tractabantur, eò animosiùs exultabant. 692
Christiani modestia ubique pulchra. 888

Christus Iudex.

Christus judex est omnium. 100
An moribundis judicandis appareat. 101
Quomodo tunc animæ loquatur, pia opinio. ibid.
Christi de transitu ad ejus tribunal monita. 111
Christi de judicio monita. 117
Christus judicaturus leo rugiens. 139
Vt ascendit in cælum sic veniet ad judicium. 140

Christus patiens.

Gustavit mortem, ut eam nos gustare non timeremus. 296
Christum conscendentem montem Calvariæ pauci sequuntur. 287
Christus crucifixus debet esse speculum Christiani hominis. 419
Crucifigentium peccata excusavit. 487
Crebra & iniqua subiit judicia. 488
Christi lectus crux, cubiculum Golgotha, cervical spinæ. 19
Oppetiit mortem ignominiosissimam, & quare. ibidem.
In omnibus supplicijs non est quæstus. 58
Ejus dolores fuêre veri, nostri verò tantùm doloris imagines. ibid.
In Christo nullum membrum cruciatibus vacat. 55
Ejus lectus nocte illâ, quâ fuit in horto Oliveti, quis fuerit. 54
In hoc horto flores legere quid sit. ibidem.
Toto plorabat corpore. ibid.
Christo parum fuit inter latrones expirare. ibid.
Ejus quies rara, itinera perpetua. 90
Additur & ratio. ibidem.
Duplicem habuit purpuram. 199
Pro suâ & nostrâ gloriâ sustinuit omnes cruciatus. 207
A blasphemis vulneratur. 607
Christi imago in monte Calvariæ fuit Eliseus à 42. pueris habitus ludibrio. 658
Christus in Passione suâ de Discipulis interrogatus cur siluit. 736
Christi patientis quotidiana contemplatio laudabilis. 748
Fuit flagellatus linguis Iudæorum. 756

Christus resurgens.

Christus resurgens Matri priùs apparuit quàm aliis. 767

Christus in cælum ascendens.

Vt ascendit ad cælum, sic veniet ad judicium. 140
Eum in cælum abeuntem vidisse profuit maximè Apostolis. 213
Christi natura humana non potuit magis evehi quàm quòd Deo unita sit. 252

Varia de Christo.

Christi colloquium cum Samaritanâ. 4
Fecit unum præceptum ex sexcentis & tredecim præceptis. 320
Docuit cultûs sobrietatem. 429
Conformavit seſe voluntati Patris. 468
Cur præceperit jejunantibus ritu patrio unguentis uti. 475
Non est tantùm certaminis spectator sed & adjutor. 59
Christus ægroto duplex sudarium mittit. 53
Est pignus futuræ integritatis. 77
Quo affectu sit prosequendus. 90
Methodus pia & excitatoria ad Christi amorem. ibidem.
Vita Christi habuit tenuissimum in omnibus principium. 199
Cur solus sit verus Mercator. 202
Grammatica Christi & mundi. 207
Veræ Astrologiæ Doctor. 213
Christus in mundum veniens pauper, cælum divesmonstravit. 226
Osseo brachio Deum traxit in uterum. 807
Pauperrimus esse voluit & cur. 870
Cur non dederit suam gloriam spectandâ in amœno viridario. ibid.

In

Index Rerum.

In Christo est labor & merces nostra. 862
Cur in rupe Thaboræ audiscipulos sine Matre, & in monte Calvariæ Matrem sine discipulis adscivit. 807
Mundum contemnere præcepit. 798
Toga Christi inconsutilis à B. V. Mariâ elaborata. 728
Cur potiùs ficui maledixerit quàm aliis arboribus. 642

Cilicium.

Cilicij primus usus. 344
Cilicij usus apud Sanctos. 343

Cives.

Civium supernorum nota. 207

Clades.

Clades orbis suum finem sortiuntur. 149
Clades & calamitas à Deo. 540

Clementia.

Clementiæ fucus quis. 281

Cælestis Hierusalem.

Non est spolium bellatorum sed mansuetorum. 297

Cœlites.

Cœlitum invitatio. 71
Eos esse venerandos nullus Catholicorum negavit. 395
Cœlitum cultus asseritur, opiniones contrariæ destruuntur. 396
Cœlitum nulli crebriùs quàm Angeli in S. Scrip. laudantur. 398

Cœlum.

Est locus thesauri commodissimus. 883
Est in eo lux perpetua. 2
In eo locanda est sella nostra non in terrâ. 1
Quâ arte sit reserandum. 119
Gaudia suis propinat incolis, tormenta inferis. 154
Cœli fundamenta. 197
Auditu solo non capitur, opus est ut accedat intellectus & seria meditatio. ibid
De cœlo vix ullæ exaggerationes timendæ. 19
Vt illud obtinerent Sancti plures adinventiones excogitârunt. 201
In cælo sunt diversi gradus præmiorum. 206
Cœli memoria omnium malorum pharmacum. 268
Ejus memoriæ idololatras ad cruces latos [illegible]navit. 209
Quotidie ejus memoriæ instauranda. ibidem.
Quibus modis ea sit instauranda. 211
Cœli aspectus. 213
In cælo stabilis est sedes beatorum. 214
Cur pro eo laboremus triplex responsum. 217
Per arduæ & abrupta est ad cœlum via. 218
Causæ cur illud ita frigidè desideremus. 219
Cœlo nihil desiderabilius. ibid.
Homo rarissimè de eo cogitat. ibidem.
Hujus desiderio martyres animati. 222
Quibus laboribus emendum sit. 225
In eo omnis voluptas percipitur. 232
In eo quilibet Sanctorum constituit Symphoniam. 283
Est regio voluptuosissima. 238
De cœlo considerando tria pulchra notabilia. ibidem.
Cœlum cur dicatur domus. 239
Quædam notanda de amplitudine loci cœlestis. ibidem.
In cælo non deerit corpus spirabile. ibidem.
In cælo tria conjunctissima. 240
In cælo quæ societas. 241
In eo nulla dominatur invidia, licet diversa sint præmia. 242
Est fons voluptatum. 244
Rimæ per quas cœlum aspicimus sunt meditationes. 244
Cur in cælo nemo tollet à nobis gaudium. 249
Præmiorum in cælo disparitas homines in solitudinem agit. 251

Cogitatio.

Cogitatio quæ moribundum fatiget. 125
Cogitare ac ratiocinari solius hominis est. 145
Quid cogitandum ab homine. ibidem.
Cogitationes hominum opprimentium innocentes. 866
Cogitatio prima quam amor noster in Angelos inspirat. 306
Cogitatio æternitatis cui necessaria. 17
Cogitatio horæ decretoriæ abstinere facit à scelere. 23
Columbam solam cur Deus non voluit in sacrificio. 450

Collocutio.

Collocutio Christi cum Samaritanâ.

Concio.

Praxis audiendi concionem. 1
Qui fit ut post tot conciones homines non meliorentur. 774
Conciones frequenter ac sedulò audiendæ. 419
Demonstratur exemplo. 773
Conciones non sunt negligendæ. ibidem.
Concio est necessaria virtuti. 774
Ad conciones audiendas mens prædestinati urget. ibid.
Conciones audire cur omnibus necessarium. 274
Concionis oportet sic meminisse ut memoria sit efficax. 275
Conciones multi audiunt, at pauci sunt qui à concione desiderent redire emendatiores. ibid.
Conciones audiunt Christiani ut iis in afflictionibus pascantur. 274
Concionatorem castigantem qui execratur Deum non diligit. 275 & 276. *Ibidem graviter tales notantur.*

Vide verbum Dei.

Concordia.

Concordiam non habet cum Christo, qui est discors cum Christiano. 300

Concupiscentia.

Concupiscentia quis lusus. 308

Confessio.

Confessio est incontinentiæ antidotum, parit munditiem cordis, mentem illuminat, gratiam auget, animo quietem repræsentat frequenter frequentata. 348
Contra tentationes juvat. 349
Quod crebrò sordescit sæpius mundandum. ibidem.
Eâ sæpe usi sunt Sancti. ibid.
Confessio crebra optima vigilia. 350
Confessio bona requirit examen conscientiæ. 365
Quædam notanda volenti rectè confiteri. 452

Conformatio.

Pro cõformatione humanæ & divinæ voluntatis notandâ septẽ. 295
In conformatione divinæ voluntatis cum humanâ versatur omnis cardo Christianæ vitæ. 340
Quod conforme divinæ voluntati est, bonum est. 337

Vide verbo Voluntas.

Conscientia.

Cur in monasteriis ante quietẽ cõscientiæ examen præmittatur. 140
Conscientia delictorum summa animæ tribulatio, & sextum apud inferos tormentum. 161
Conscientiæ inquinatæ nullum datur solatium apud inferos. 162
Conscientia in hoc mundo suas habet ferias, at in inferno nullas habet. ibid.
Quare torqueat damnatos conscientia, rationes variæ. ibid.
Conscientiæ incredibilis vis post mortem. 162
Vrens conscientia tormentum maximum. 163
Laniena conscientiæ est apud inferos. 163
Conscientiæ examinandæ quot & quæ sunt partes. 380
Conscientia reticere non novit. 381
Examen conscientiæ impediunt fabulæ & somnus. 384
Omnia quærenda ut examini conscientiæ incumbamus. 384
Vnicuique sua conscientia liber est. ibid.
In conscientiæ examine errores tollere, est meminisse errorum cum dolore. 386
Examinis conscientiæ triplex finis. ibid.
Conscientia scrutanda est. 393
Mala si sit, est delictorum testis, judex, tortor & carcer. 393
In examine conscientiæ opus est constantiâ. ibidem.
Conscientiam ægram peccato mortali ad lectum deducere audacia inexplicabilis. 394
Conscientiæ malæ figura villicus iniquus. 96
Conscientia malæ figura villicus iniquus. 96
Cõscientia ægro ævitiis animo æquuleus est, sano autẽ thalamus. 377
De conscientiæ examinis utilitatibus vide fol. 378. 379. *usq; f.* 385

Vide verbo Examen.

Consilium.

Consilium Cassiani ante omnes actiones. 521
Nullum consiliũ dedit Pambo quin rem antè Deo cõmendaret. ibid.
Consilia non sequenda cùm consiliarius reclamat conscientia. 615

Consiliarius.

Consiliarii omnibus Potentatibus necessarii. 611
Consiliarius linguam audacem abhorreat. 612
In curiis sunt consiliarii triplicis discriminis. 612
Eorum audacia in quo laudanda. ibidem.
Consiliario sunt septem observanda. 611
Declinare debet ab ancipiti linguâ. 612
Linguæ pervicaciam vitet, constantiam amet. 613
Consiliario maximè necessaria est constantia. ibidem.
Adulatorem execretur, veracem sectetur. ibidem.
Linguam oderit argenteam. 614
Linguam habeat liberam. 615
Modestia & reverentia Consiliario necessaria est. ibidem.
Consiliarii munus est liberè & ingenuè sententiam ferre. 616

Conspectus.

A conspectu Dei abjici ploratu dignissimum. 192

Consortium.

Consortia mala casto fugienda. 331
Etiam omnibus. 332

Conspicilium.

Duplici conspicilio utendum ceruleo & purpureo. 146
Quomodo ceruleo & purpureo utendum. ibidem.
Omnes boni hoc duplici genere utuntur. 147
In omnibus rebus iis utendum. ibidem.

Contemnere.

Contemnere alios arbor est. 17
Contemnere seipsum minimum semen. ibidem.

Contentio.

Contentionis indoles multiplex. 617
Continentia stratagemata. 322

Contritio.

Contritionis tres actus. 290
Contritio delet noxas præteritas & cavet à futuris. 382

Contumacia.

Contumacia voluntatis in damnatis extrema miseria. 551

Contumelia.

Contumelia nos acuit aliquando ad honesta. 621

Convicium.

Convicia patienter toleranda. 621
Convicia in auctorem recidunt. 621

Convivium.

Convivium Assueri & lautitiæ. 178
Cur Convivæ olim partem cænulæ in mensâ relinquebant. 155
Convivium Assueri cur Spiritus S. per partes describi voluit. 227

Cor.

Cor hominis est liber S. Scripturæ aptus. 16
Stylus verò ferreus seria meditatio. ibidem.
Qui sint recti corde. 547 & 849
Cor habet ut profundam specum vitiis plenam superbus. 278

Corona.

Corona cæli è quibus floribus plectatur. 218

Corpus.

Gentilium in suum corpus imperium exercentium paradigmata. 834
Corpus est vivarium in quo alitur mors. 37
Non est domus, sed hospitium. 43
Est obnoxium variis morbis. 48
Est equus pallidus. 94
Est cythara. 286
Corporis afflictatio incontinentiæ remedium. 342
Quid sit corpus, undèque tam dignum coli. 412
Corporis elogia. 413
Qui illi servit non est liber à vitiis. 414
Corpus & animus duæ hominis partes. ibidem.
Tantum indulgendum corpori quantum valetudini satis est. 415
In gratiam corporis omnia fiunt. ibidem.
Corpus & animus ad Tribunal Christi stabunt. 415
Corporis cultus superbiæ vexillum & nidus luxuriæ. 416
De cultu corporis quid sacræ paginæ sentiant & sancti Patres. 421
Studium ornandi corporis internam indicat fœditatem. 422
Corpus humanum est simile pomo Gomorrhæo. 423
In cultu Corporis quorundam modestia. 424
Modestia in cultu corporis quorundam magnatum nostri ævi. 425
Corporis cultus nimius est causa multorum peccatorum. 429
Cultus corporis exterior animi neglectus certum indicium. 430
Est origo multorum malorum. ibidem.
Colere corpus est dispendium corporis. 431
Cultus corporis quærit vanam gloriam. 431
Cultus corporis numos dissipat. 432
Nimium studium ornandi corpus est pejus ebrietate vitium. 433
Est jactura nominis & famæ. ibidem.
Est vanitatis in animo latentis indicium. ibidem.
Tutelam corporis homo gerere debet, sed non inservire. 443
Corporis afflictiones omnes à Deo proveniunt. 574
Correctio duorum aut trium dierum non prodest. 283

Cras, Crastinum.

Cras causa amissionis æternæ beatitudinis. 20
Crastinum pollicentem nemo adeò sibi divos habuit faventes. 34
Crastinus cur vocatus Sigismundus. 44

Crux, Cruciatus.

Cruciatus omnes omnino sustinuit Christus. 207
Qui crucis est socius erit & Paradisi. 54
Cruciatus hujus mundi cur dicantur umbræ veri cruciatus. 165
Cruciatus inferni æterni. ibidem.
Vide verbo Adversitas, Infernus.

Culpa.

Culpa in peccato mortali est infinita. 5
In culpa lethali duo spectanda. 149

Cupiditas.

Cupiditatis tres motus. 205
Cupiditas faciliùs excluditur quàm expellitur. ibidem.
Vide plura verbo vitium.

D.

Dalila.

Dalilæ insidiis captus Sampson. 93

Damnatus, Damnati.

In damnatis extrema miseria est contumacia voluntatis. 550
Damnati jacent in inferno, sicut haleces in dolio. 4
Sunt æterni Tributarii Dei. 5
Nunquam in gratiam cum Deo redituri sunt. ibidem.
Damnatis est sublata omnis spes. 22
Damnatis nulla lex permittit Deum videre. 149
Damnatos quid maximè excruciet. 151
Væ, Væ, sunt damnatorum cantilena. ibidem.
Damnati quid acerbiùs deplorent. ibidem.
Damnati jure flebunt. 152
Damnati à malâ societate liberari non possunt. 166
Damnati sunt sicut ficus maledictæ. 179
Non possunt dicere, Miserere mei. 187
Nullum finem sortientur suppliciorum. 194
Damnatorum vanæ querelæ. 364
Locus damnatorum detestabilis. ibidem.
Damnatis deflenda temporis jactura. 151
Vide verbo Infernus, Æternitas.

Damnum.

Damnum tantò majus est quantò plus bonorum eripit. 148
Vide verbo Peccatum, Vitium.

Daniel.

Danielis in orando perseverantia. 610
Et propter innocentiam qualiter fuerit inter leones tutus. ibidem.

Darius.

Darius in quo constituerit æternitatem. 8

David.

David duo tempora cordi habuit, & æternitatem jugiter fuit meditatus. 10
David in ultimâ suâ concione optimæ vitæ capita recitavit. 77
In suis actionibus multos affectus diversos copulavit. 481
David cur à manu canis petit liberari. 634
David cur mortem Amnonis filii ita deploraverit. 263
Ejus subjectio erga divinam providentiam. 570
Defectuosa non resurgent Beatorum corpora. 234

Defunctus.

Defuncti animus reus est in judicio. 103

Delectatio morosa.

Delectatio quæ dicatur morosa. 4. & 5
Quale sit peccatum. ibidem.
Sub hac delitescit pœna æterna. ibidem.

Delitiæ.

Delitias mundi cælestibus anteferre summa Dei est injuria. 256

Derisor, Derisio.

Derisores tribus coloribus insigniuntur, ex iis cognoscuntur: 622
Quatuor mala à derisione derivantia. 625
Derisorum natura describitur. ibidem.
Quadrupliciter huic vitio minatur S. Scriptura. 625
Derisor non est instruendus. ibidem.
Derisor ejiciendus è societate. 626
Derisores quàm sint graviter puniti. 627

Desperatio.

Desperatione nihil pejus. 55
In inferno est continua. 167
Quid in inferno desperationem augeat. 168
Desperatio unde nascatur. 168
Portæ inferi cœca desperatio. ibidem.
Olla succensa signum desperationis. 169
Desperatio damnatorum. 364

Detestatio.

Detestatio præteritorum peccatorum signum Prædestinationis. 282

Detractio, Detractor.

Detractionis definitio. 629
Duobus modis de alterius peccato sermo misceri potest. ibidem.
Quale sit discrimen inter detractionem & convicium. 619
Octo modis fit detractio. 629
Detractio est subtilis, ubique regnat. 630
Detractio est difficillimæ curationis. 631
Quantorum malorum sit mater. 632
Omnis detractio cavenda. ibidem.
Quinam sint comites detractionis. ibidem.
Detractionem plurima mala sequuntur. 633
Summè fugienda propter obligationem restitutionis. ibidem.
Detractione multi damnantur. ibidem.
Detractores exacuunt linguam ut gladium. 634
Intendunt arcum ut sagittent, firmant sibi sermonem nequam. ibid.
Detractorum varia sunt nomina. 635
Os detractoris est aquiminarium diaboli. ibidem.
Detractor est canis, porcus, & ibidem.
Detractor est summè execrabilis. 636
In detractores vindicta divina. 636
Discrimen quale sit inter detractionem & contumeliam. ibidem.
Detractione tres vulnerantur. 638
Detractor & ejus auditor graviter delinquunt. ibidem.
Detractorum Auditores varii. 639
Detractor & auditor diabolum gestant, alter in ore, alius in aure. ib.
Auditoribus detractorum duplex documentum. 639

Deus.

In suis permissionibus est admirandus & multarum permissionum divinarum causæ. 512. & 513
De arcanis Dei non inquirendum. 516
Deus differt postulatam opem ut constantiores preces copiosiùs remuneretur. 518
Quidquid decrevit Deus debemus ferre. 519
Deus cùm affligit non sævit, sed fortiores reddit. 528
A Deo omnia tribui discimus quotidiano rerum defectu. 530
Magna est Dei liberalitas erga homines & quare. 532
Deus peccatores secretis impulsibus ad se trahit. 546
Deus tres habet claves. 567
Deus amicorum suorum deterrimos eventus lætissimis successibus commutat. 570
Deus non solum bonis, sed etiam malis ad bonum utitur. ibidem.
Deus non vult, nec potest velle, nisi quod nobis bono sit. 572
Deus nos ducit per varios anfractus ad cælum. 572
Cur Deus hunc evehit ad dignitatem cùm sciat eum eâ malè usurum. 573
Cur Deus omnia crimina statim non punit, nec omnia relinquit impunita. ibidem.
Deus non vult culpam sed pœnam. 581
Deus Israëlis populi murmura castigavit. 582
Deus levem jactantiam etiam in amicissimis punit. 609
Deo nil temere promittendum. 701
Deus vult homines agere inter se sincerè. 711
Deus vult ut inter homines alter alteri se subjiciat. 713
Dei sollicitudo erga Isaac. 774
Quid de Deo senserint veteres. 805
Iustè punit peccatum mortale æterno supplicio. 1
Deo nihil temere promittendum. 4
Deus homini reprobato ordinat omnia felicitèr in hac vitâ. 14
Deus, quos diligit, castigat. 14
Dei sagittæ quæ sint. 15
Deus volentibus non deest. ibidem.
Deus minima obsequia in pretio habet. 16
Deus est habitaculum omnium proborum. 29
Deo fidendum & quid sit Deo fidere. 31
Ad Deum in omnibus recurrendum. 46
Ad Deum mittendus est primus gemitus. ibidem.
Deus hominem cancellis morbi sepit. 47
Dei esse captivum est quid magnum. 49
Deo gratum est sacrificium dolor cum patientiâ. ibidem.
Ad timendum Deum duæ præceptiones. 52
Dei judicia abyssus multa. 109
Deus cur sibi familiares etiam in morte permittit concuti magno pavoribus. 123
Quomodo à Deo præmium æternum obtinendum. 129
Dei potentiam tria docent. 209
Est exactissimus Iudex. 135
Deus omnes ad judicium vocabit. 137
In hoc mundo unâ manu sævit, in altero utrâque. 138
A conspectu Dei abjici ploratu dignissimum est. 160
Scire se habere Deum inimicum in æternum, horrendum scitu est. 192
Deum nullus ante mortem vidit. 195
Cur Deus vult preces nostras sic ordiri Pater noster, *&c.* 210
Cur preces nostras non exaudiat. ibidem.
Deus nihil stabile esse voluit præter seipsum. 211
Cur Deus cæli voluptatem celet. 214
Deus vult ut homines se cælo non præbeant indignos. 216
Dei visio quanti æstimetur à diabolo. 217
Væ illis qui Dei visionem suâ nequitiâ æternaliter perdunt. 220
Deum videre omnia bona cæli & terræ complectitur. ibid.
Deus potest creare hominem formosiorem formosissimo totius mundi. 223
Deus creavit tantam rerum varietatem ut esset in eâ gustulus cæl. 224
Deum in summo pulchritudinis gradu collocant Theologi. ib.
Deus admetitur labores omnes & lacrymas & pro iis dat pretium immensum. 225
Cur Deus sinat etiã viris integerrimis aliquid labeculæ inhærere. 226
Cur hominem permisit labi & à lapsu revocarit. 230
Deus noluit habitare solus in cælo. 237
Deus habet tres contignationes in domo universi, & earum differentia. 241
Deus proponit nobis tanquã adumbrationem aliquã orbis beati. 244
Dei aspectus est verissima hominis beatitudo. 274
Deum vocantem aversari ferarum est, non hominum. 272
Deus hominem probum in deliciis non nutrit. 273
Deum non diligit qui pia monita non esurit. 276
Deus vult servos suos promptos ad omne præceptum. 284
Cur Deus pro lapsis angelis non factus est angelus, uti pro lapsis hominibus factus est homo. 302
Deus ut naturarũ est conditor ita malarũ voluntatiũ est ordinator. ib.
Deum oraturo duo sunt necessaria. 309
Dei præsentia assiduè cogitata incontinentiæ antidotum. 316
Deus omnibus adest præsens, & Dei oculo omnia aperta sunt. 317
Dei præsentis memoria ad sanctitatem juvat. 318
Detinet nos à scelere. ibidem.
Dei præsentia animat ad bene agendum. 359
Oculum Dei nemo potest effugere. 360
Deus omnia videt. ibidem.
Deus quærendus quantâ possumus industriâ. 382

Deus ha-

Index Rerum.

Deus habet amicos triplici classe distinctos. 395
Deus debet esse causa omnium actionum nostrarum. 441
Cur Deus exigat manuum impositionem ut sacrificium sit acceptabile. 445
Deus cur non vult columbam solam in sacrificio offerri. 450
Deo placuisse summa merces factorum. 454
A Deo flagella nostra. 512
Deus illo vindictæ rigore in nos utetur quo nos usi fuerimus in alios. 641
Quatuor Dei perfectiones. 645

Deo gratias.

Deo gratias dictum in ærumnis quantum valeat. 62

Desiderium.

Desiderium Deum videndi S. Ignatii Lojolæ. 222
Desideria humana ad triplex bonum excurrunt. 240

Diabolus.

Diabolus pictor falsus. 44
Diabolus in ultimo morbo est importunissimus. 94
Conatur ægrum in desperationem trahere. *ibidem.*
Viventes blandiendo decipit, morientes sæviendo rapit. 11
Diaboli spinæ quæ. 134
Est Geographus peritissimus. 213
Laborat ut hominem retrahat à Confessione & Communione. 270
Cur diabolus semper insidiatur perseveranti. 308
Diaboli primus & ultimus aries est retardare à bene cœptis. 389
Diabolus extremè laborat ut subtrahat rectam intentionem. 445
Omnia tentat ut intentionem violet. 454
Diabolus si opus nostrum contingat pravâ intentione totum erit perversum. 459
Assiduè insidiatur animæ in gratiâ constitutæ. 470
Tribus modis opera nostra inquinat. 471
Diabolicæ circa intentionem rectam insidiæ. *ibidem.*
In diei ac noctis confinio maximè tentat. 492
Diabolus Ceræ simillimus est. 497
Diaboli aliquot calliditissimæ quæstiunculæ solvuntur. 582
Diabolus sine permissu divino nihil potest nobis facere. 587
Diabolus temere non nominandus. 662
Diabolus primus omnium mentitus est. 684
Diabolus otiosarum fabularum fautor. 696
Diaboli vaframenta. 814
Summè æstimat Dei intuitum. 220

Dicteria.

Dicteria per jocum etiam tantùm prolata Deus gravissimè punit. 608

Dies.

Dies omnes observandi, suspecti sunt & cur. 41
Dies quæ dicatur pœnitentiæ. 118
Dies tribulationis quæ dicatur. 136
Dies vitæ in noctem vergit. 76

Differre, Differens, Differentia.

Differentia inter temporalia & æterna. 5
Differentia inter sententiam latam in concilio Hierosolymitano & cælesti concilio de Christo. 447
Differentia inter Vaniloquium, Multiloquium, & Stultiloquium, & Turpiloquium. 729
Differentia inter cogitationem, meditationem, & contemplationem. 785
Differentia inter perseverantiam, & constantiam. 819

Diffidentia.

Argumenta quibus nostram diffidentiam Christus arguit. 567. & 568
Quanta sit plurimorum hominum de Deo diffidentia. 575
Triplex diffidentiæ genus. *ibidem.*
Duplex Mosis diffidentia. 577
Diffidentia Israëlis populi & punitio ejusdem. *ibidem.*

Dilatio.

Dilatio pœnitentiæ quanta jactura. 126

Diligentia.

Diligentia cur in rebus omnibus sit necessaria. 833. & 834.
Diligentiæ encomia. 834
Diligentiæ paradigmata. *ibidem.*
Diligentiæ actiones. 836

Diogenes.

Diogenis merx quæ. 98

Discrimen.

Discrimen inter Beatos quale & quod sit. 250
Discrimen inter hominem spe suâ falsum & damnatum. 149
Discrimen inter prudentem & fraudulentum. 718
Discrimen inter Orationem, Meditationem, & Contemplationem. 785
Discrimen inter pati & sustinere. 807
Discrimen inter divinos & humanos favores. 808

Disciplina.

Disciplina ne laberetur Lacedæmonii furcas, Deus verò ignes intentat. 167

Distinctio.

Distinctio misericordiæ & judicii secundum tempora. 130

Disparitas.

Disparitas præmiorum in cælo homines in solitudinem & cœnobia agit. 251

Divitiæ.

Divitiæ post hanc vitam reum tueri non poterunt. 118
Judicem non molliunt. *ibidem.*
Ab illis nihil patrocinii sperandum. *ibidem.*
Nihil in judicio proderunt uti nec honores. 126
Divitiis scientiam & patriam prætulit Anaxagoras. 228
Tutiùs servari non possunt quàm in manibus pauperum. 276
Eas spargere, est colligere. 276
Divites è reculis pauperum quiescunt. 866
Divitiæ monstrant viam ad vitia, & ad hoc paradigma. 869
Divitiarum contemptores fuêre plurimi veteres. 867

Diuturnum.

Diuturnum hîc nihil. 476

Documentum.

Documenta complectentia quid voluntas divina exigat à sui cultoribus. 518
Documenta duo tangunt, non tangenda de beatitudine. 231
Documenta decem ad virtutem exercendam. 302

Doctrina.

Doctrina amussis rectæ intentionis. 443

Dolor, Dolores.

Dolores præteritos retractare miserum est. 60
Dolores nostri ludicrum qui ad æternitatis supplicia. 161
Dolor cum patientiâ gratum Deo sacrificium. 52
Dolores Christi & nostri imagines sunt doloris. 58

Domus.

Domus tuta arcanum conscientiæ. 393
Domus nostra est sepulchrum. 68

S. Dominicus.

Tutiùs hic vir Sanctus credidit habitare inter odia hominum, quàm inter blanditmenta. 478

Donum.

Donum Constantini Magni Imperatoris. 307

Dotes.

Dotes corporis beati quomodo nominentur, & quæ sint. 234

Dos Beatorum.

Dos Beatorum quadruplex. 354
Dos, Beatorum projectitia & eventitia. 234

E.

Ecclesia.

Ecclesia aquilam imitatur in die cinerum. 35
Similiter & in exequiis defunctorum. *ibidem.*

Edere.

Edere & bibere quomodo quis potest ad gloriam Dei. 448

Eleemosyna.

Eleemosyna agit partes patroni in judicio. 119
Eximit à gehennâ ignis. *ibidem.*
Eleemosyna quomodo etiam aliquando ingrata Deo. 276
Eleemosyna est ars artium quæstuosissima. 883
Quomodo danda & quibus. 884. & 885
Eleemosyna symbolum Prædestinationis. 276
Quinam eleemosynam dent malignè. *ibidem.*

Electus.

Electus continuâ adversitate deprimitur. 273

Elogium.

Elogiorum series in litteris olim præmissa. 35

Emendare, Emendatio.

Emendatio nunquam sera. 168
Emendatio vitæ non differenda. 292. & 297
Emendatio debet esse seria. 383
Emendatio vitæ à pluribus promittitur quæ tamen non præstatur. 714
Vide verbo Pœnitentia.

Epitaphium.

Novem Epitaphia pulchra. 69
Epitaphium omnium nostrum generale. 31

Epulo.

Epulo cùm esset in tormentis, tum primùm, seriùs tamen oculos levavit ad Deum. 25

Error.

Errores nostri puniendi sunt. 382
Error in tribus Magis fuit ipsis bono. 501

Eruditio.

Eruditio & pietas à bonorum societate & familiaritate provenit. 745

Eva.

Tribus modis verba Dei depravavit. 685
Evæ statio ad arborem scientiæ boni & mali fuit nobis causa mortis; at S. V. Mariæ ad mortis arborem statio præbuit fructum nobis vitæ. 806

Eucharistia.

Eucharistiam non sumere est dementia. 270
Eam non sumendo nemini magis quàm nobismetipsis sumus damnosiores. ibidem.
Eucharistia frequenter sumenda est. ibidem.
Eucharistia peccata leviora delet, armat contra diabolum, dat futuræ gloriæ pignus. ibidem.
Eucharistia est fons puritatis & animi morborum antidotum. ibid.
Ariditas animi non est legitima excusatio abstinendi ab eâ. ibidem.
Eucharistiam crebrò sumere est signum prædestinationis. 271
Eucharistiam sumpturo quædam observanda. 492
Varia invitatio ad hoc cæleste epulum. 854
Eucharistia cum summâ reverentiâ sumenda & adoranda. 854
Eucharistia cur sit adoranda. 855
Eucharistiam sumpturo necessarium est dolere de præteritis & cavere de futuris. 855
In Eucharistiâ Deus invenit quâ ratione ipse fieret homo, & quâ ratione Deus-homo fieret cibus hominis. 856
Eucharistiam sumpturus seipsum probet. ibidem.
Quæ Eucharistiam sumpturo sint observanda ut ad eam præparatior accedat. 857
Actiones & praxis Communionis sacræ pulchræ. 858
Eucharistiæ multi effectus. 270

Eventus rerum.

Eventum omnem divinæ providentiæ adscribere summi momenti est. 524
Eventus contemnentur si sæpe cogitentur. 507

Examinare, Examen conscientiæ.

Examinandæ conscientiæ capita. 301
Examinare conscientiam res est utilissima. 371
Examen conscientiæ est malagma omnis animi morbi. ibidem.
Negligere hoc examen est suipsius accusatio. 372
Senecæ examen conscientiæ quotidianum. 374
Vespertini examinis commoda latè. 374. 375 & 376
Quanta sit necessitas examinis conscientiæ. 376
Quovis vespere examinanda conscientia. 377
Nihil perniciosius omissione examinis conscientiæ. ibidem.
Vt examen conscientiæ integrè fiat assignandum tempus. 378
Apostoli in cœnâ conscientiam suam examinarunt. ibidem.
Conscientiæ examen debet esse accuratum & dolens. 378
In conscientiæ examine constanter agendum. 379
Conscientiæ accommodatè medendum. ibidem.
Vide verbo Conscientia.

Exercitium.

Exercitia quædam faciliora pro totâ die. 492. 493
In extremis quale esse debeat. 83
Exercitium utilissimum se Deo ac Matri ejus commendare. 492

Exitus.

Exitus & ingressus omnium similis. 436
Exitus Pharaonis & Nabuchodonosoris cur dispar fuerit. 514

Excusatio.

Excusatio vulgare est vitium. 641
Inter linguæ vitia hoc est postremum malorum omnium. ibidem.
Quadruplex excusationis vafrities. 642
Excusatio bellissima quâ Hebræi manna nauseârint. 643
Excusavit Christus crucifigentium malitiam. 644

Expoliari.

Expoliari carne S. Paulus cur voluerit. 487

Exprobratio, Exprobrare.

Exprobratio omnibus molesta. 72
Exprobrare beneficia est ea perdere. 645
Odiosum est genus hominum exprobrantium beneficia. ibidem.
Deus nulli beneficia exprobrat. 645
Quomodo Davidi per Nathan, per Mosen, Israëlitis jusserit beneficia collata exprobrari. ibidem.

F.

Facetiæ.

Facetiæ à Christianâ integritate arcendæ. 722

Facies.

E facie & veste non judicandus homo. 426

Factum.

Factum egregium Iosephi, & Susannæ. 186
Factum audax Caracottæ. 208

Fama.

Fama est unicuique homini pretiosissima. 635
Graviter peccant qui famam alterius imminuunt. 637
Vindicta divina tales prosequitur. ibidem.
Intra fauces commoriendum quidquid famam alienam inficit. 720

Fames.

Fames fuit Zenoni amicissima, & cur. 50
Fames inter maxima mala reputatur. 353
Fames tertium apud inferos malum. ibidem.
Tormentum est incomprehensibile. 154
Fames nostra ad cœnam illam magnam differenda. 228
Fames vitiorum omnium antidotum. 352
Fames & sitis continua inferorum supplicium. 262

Famulus, Famula.

Famulorum Dei celeritas ad subveniendum nobis. 559
Famulæ sapientiæ sunt duæ. 7

Fallaciæ.

Fallaciarum artifex Nicolaus Machiavellus. ibidem.

Fastidire.

Fastidimus nil magis quàm divina. 274

Fatum.

Fatum Ægyptiorum. 46

Favor.

Qui favores humanos pro virtute desiderant rem magni pretii vilipendunt. 417
Favor divinus ante omnia expetendus. 529

Femina.

Quantus sit feminarum luxus. 423
Luxus earum paradigmata. ibidem.
Feminis veste varii coloris non licebat uti lege Oppiâ. 424
Feminarum comptus est res infimæ observantiæ. 437
Pambus occurrens Feminæ ornatæ cur fleverit. 431

Felicitas.

Nulla felicitas solida sine notitiâ Dei. 810
Felicitati amaritudo hîc miscetur, ut alia à nobis desideretur felicitas. 865
Felicitas & infelicitas, in quibus olim consistebat. 226
Felicitas mundi angustis cancellis clausa. 9
Ad felicitatem veram obtinendam regulæ quædam observanda. 6

Fidere.

Fidere Deo quid sit. 46
Fidendum soli Deo. 576
Fidendum non est hominibus. ibidem.
Fidendum maximè Deo in malis. 559

Index Rerum.

Fides.

Fides noſtra, quâ æternitatem credimus, eſt ſomnolenta. 191
Fidei defectus in nobis aperitur cùm patientiam abjicimus. 521
Fides eſt vitæ Chriſtianæ fundamentum. 770
In tribus rebus ſummè neceſſaria. ibidem.
Miracula aliquot patrata fidei virtute. ibidem.
Supplicium repudiatæ fidei in Pharaone. ibidem.
Fidei domus propriè eſt cor. 772
Ficta Fides hominum. ibidem.
Fidei praxis & actiones. ibidem.

Fiducia in Deum.

Fiducia in Deo præ ceteris virtutibus habet aliquid ſingulare. 75
Sine magnâ in Deum fiduciâ, non conſiſtit conformatio humanæ voluntatis cum divinâ. 555
Fiduciam in Deum inculcat Chriſtus. 556
Fiducia in Deum in quo conſiſtat. 557
Fiducia in Deum eſt arcus cor Dei penetrans. ibidem.
Duo fundamenta firmandæ in Deum fiduciæ. 558
Quâ ratione in adverſis firmanda & erigenda ſit in Deum fiducia. ib.
In periculis maximè fiducia in Deum innoteſcit, & eſt aſylum ſecuriſſimum. 559
Sex documenta fiduciam in Deum erigentia. ibidem.
Fiducia in Deum debet firmari patientiâ & perſeverantiâ. 561
Quantis præmiis hanc in ſe fiduciam remuneretur Deus. 563
Nobilitas Chriſtiana eſt Deo in arduis fidere. 561
Exempla varia fiduciæ. 561
Fiduciæ remuneratio neminem fallit. 563
Fiducia in Deum maxima vitæ tranquillitas. ibidem.
Fiducia in Deum eſt robur in adverſis, immunitas à pluribus vitiis, redditq; honorem omnipotentem. 364
Fiducia in Deum ſine cogitatione divinæ providentiæ vacillat. 565
Magnæ fiduciæ in Deum quoſdam fuiſſe exemplis probatur. 814
Praxis fiduciæ in Deum. 815

Fiducia ſui.

Fiducia ſui plurimùm nocet. 575
Egit in præceps Principem Apoſtolorum. ibidem.

Finitus, Finis.

Finiti ad infinitum nulla eſt proportio. 11
Finis erit rerum omnium, Æternitatis verò nullus. 67
Finis in inferno nullus erit malorum. 167

Flagellum.

Flagellum ad Deum referendum. 512

Flamma.

Flamma fuit à miniſtris Nabuchodonoſor accenſa 49. cubitus in fornace, & cur. 2
Flammarum horribilis irruptio in Campaniâ. 5
Flammis æternis addici longum tormentum. 17

Fletus.

Eſt ſecundum apud inferos tormentum. 151. & 262
Fletus & ſtridor dentium quid. 362
Pro fluxis rebus curandis induſtrii ſumus. 163

Fœtor.

Fœtor eſt intolerabile & quartum apud inferos tormentũ. 156. & 262
Fœtoris in inferno cauſæ. 156
Quinam proprium fœtorem ferre non potuerint. 157
Fœtore necabat Mezentius Rex. 157

Forma.

Forma quæ habet ſcitum colorem & proportionem debitam eſt tacita tyrannis. 224
Duo habet. ibidem.
Eſt morborum & temporis ludibrium. 705
Forma veſtium vaniſſima. 437

Fortitudo.

Fortitudinis duplex brachium. 806
Fortitudo quæ Deo maximè placet eſt victoria ſui. 807
Fortitudinis quorundam paradigmata, & exempla in tormentis. 808
Quid efficiat fortitudo, reſponſio Democriti. 810
Fortitudinis praxis. 811

Fortuna, Fortuitò.

Fortuna & infortunium neminem lædunt niſi volentem. 520
Qui fortunam aliquid in ſe poſſe credit miſer eſt. ibidem.
Fortuitò & caſu nil uſpiam fit in orbe. 565

S. Franciſcus.

Fuit aſſiduus æternitatis contemplator. 10

Fratres.

Fratres Pontii Pilati qui ſint. 8

Frænum.

Fræna linguæ ac judiciis noſtris injicienda. 505

Fraus, Fallacia.

Fraudis quædam è S. Scripturâ exempla. 648
Fraude acquiſitas victorias Romani non amabant. 649
Fraudis & fallaciarum artifex Nicolaus Machiavellus. ibidem.

G.

Garrulitas.

Garrula lingua quæ ſit. 650
Quatuor garrulitatis noxæ. 651
A garrulo melioris vitæ non ſunt exſpectanda documenta. 652
Nimia verborum profuſio ſignum eſt imprudentiæ. 656

Gaudere, Gaudium.

Gaudere eſt Chriſtum videre. 77
Gaudiorum fallacium propoſitio. 42
Verum gaudium quo loco quærendum. 23
Quibus in rebus ſit gaudium verum. ibidem.
Gaudium Spiritus unde naſcatur. 776
Quódnam ſit verum gaudium. ibidem.
Fons veri gaudii eſt cogitare cælum. 777
Fons omnis gaudii immortalitas animi. ibidem.
Gaudii ſpiritualis praxis inſignis. 778

Vide verbo Cælum, Beati, Beatitudo.

Gehenna.

Gehenna quomodo poteſt extingui. 546

Vide verbo Infernus, Damnati.

Gloria.

Pro gloriâ cæleſti nulli labor durus. 18
Gloriæ inordinatus appetitus damnatus. 476
Quis ſit inordinatus appetitus gloriæ. ibidem.

Vide plura verbo Vana gloria.

Grammatica.

Grammatica Chriſti quæ? 209
Grammatica mundi quæ? ibidem.

Gratia.

Gratia Dei nos Deo jungit ut ſponſam. 469
Divinæ gratiæ aſpernatio torquet inferos. 162

Vide plura verbo Deus, Chriſtus.

Gratiarum Actio.

Gratiarum actio inter adverſa eſt muſica Deo. 62
Deo gratias in ærumnis dictum quantum valeat. ibidem.

Gratulatio.

Gratulationes non ſunt venandæ. 476

Vide verbo Vana gloria.

Grues.

Grues in excubiis lapillum pede ſuſtinent. 35

Gubernatio.

Gubernatio Dei occulta ſed ordinatiſſima. 577
Tria pulchra gubernationi cuique neceſſaria. 741

Gula.

Gula reddit judicium extremum formidabile. 108
Gulæ noxa varia. 153
Gulam qui coërcet voluptatem guſtus percipiet in cælo. 227
Gulæ deſcriptio. 153
Inſania magna eſt nihil gulæ negare. 228
Gula eſt invitamentum incontinentiæ. 324
Gulæ vituperia. 350
Gula eſt patens iter ad omne vitium. 793
Gula, fornicatio, & avaritia ſunt tres fœneratores. 795

Vide verbo Luxus, Luxuria.

H.

Hebræi.

Hebræorum felicitas & infelicitas. 226

Index Rerum.

Hæreticus.

Hæretica non est danda causa religionem & Deum vituperandi. 606
Hæreticorum solemnissimum est sancta omnia irridere. 626

Herodes.

Herodes exstitit intentionis malæ ideæ. 462
Herodes libenter audivit Ioannem Baptistam vitia sua castigantem. 275
Herodis concionatoriæ objurgationis patientia. 275
Herodis turbatio & Rabbinorum consultatio non potuit Magos in errorem trahere. 463

Herodianismus.

Herodianismus quid sit. 712

Hæres.

Hæredes decernere & conscientiam obiter inspicere fatuum est. 104

Holocaustum.

Holocaustum inter sacrificia cur primas olim habuerit. 445

Homo.

Hominis omnis perfectio consistit in conformatione voluntatis suæ ad divinam. 538
Hominum pars maxima damnanda. 4
Homo bonæ voluntatis simillimus est Salvatori nostro. 541
Hominis labores sunt instar araneæ. 14
Homo sui arbitrii est aliis noxius. 585
Hominum mundanorum quæstio quæ. 14
Homo bilinguis detractorem superat. 601
Homo bilinguis est monstrum. 602
Homo pro æternâ salute est negligens. 22
Hominis probi encomium. 717
Hominum magna pars æternitatem gehennæ non credunt. 25
Homo incipit aliquid esse cùm se nil esse cognoscit. 34
Homo non addicatur siderum potestati. 642
Homo quid sit. 35
Hominis varia elogia. ibidem.
Homo cum nascitur lacrymatur. 36
Cur homines sint brevis vitæ & incertæ valetudinis. 50
Homines multos quid decipiat. 46
Homines à morbis ut foliæ agitantur. 48
Homo est navis quassa. ibidem.
Homini nil timendum præter peccatum. 58
Homo mortem contemnit cùm convalescit. 59
Hominis moribundi consideratio. 67
Homini se Deus debitorem constituit. 71
Homo cur mortem exhorrescat. ibidem.
Homo dum vivit gerit oculos cucullatos. 148
Hominibus libidinosis cælum est lascivire. 204
Hominum avarorum & ambitiosorum ascensiones. 212
Homo inconstans in proposito servando. 389
Homines quomodo sint pictæ imagines. 391
Hominis constantia levi morulâ languescit. ibidem.
Homo non est judicandus à facie & veste. 426
Hominis inconstantia in bono proposito. 439
Homo solus Deo resistit. 519. & 588.
Homines sunt diversi sensus & vitæ. 16
Homo potest partiri suas curas, at intentio non est dividenda. 445
Homo debet intentionem suam in Deum assiduè dirigere. 446
Hominis partes duæ, corpus & animus. 414
Homo fortunæ ludibrium. 35
Homo bonæ intentionis cur non contemnat judicia hominum. 498

Vide plura verbo Christianus.

Honor.

Honor ut res sacra à multis defenditur. 161
Pro virtute honorem quærere est rem magnam vili pretio vendere. 457
Qui honorem & seipsum spernit magnanimus est. ibidem.
Honore, quo afficiuntur homines, in Deum est referendus. 474

Vide verbo Gloria, Virtus, Vana gloria.

Hospes.

Hospites suos quis dederit equis suis devorandos. 157

Hostis.

Nullus habet periculosiorem seipso hostem. 286
Hosti cur sit resistendum etsi bellum sit à Deo. 512

Vide verbo Inimicus, Injuria, Ira, &c.

Horologium, Hora.

Nullum est horologium quod supremum diem aut extremam horam subindicat. 231
Horis omnibus discendum mori. 290
Horrendum scire Deum sibi æternum fore inimicum. 195

Hortus.

In horto Christi flores legere est actus patientiæ varios conjungere. 54

Humanus.

Humana desideria ad triplex bonum concurrunt. 240
Humanæ sortis quæ conditio. 190

Humilis & Humilitas.

Ad humilitatem bene exercendam quædam exactè observanda. 240. & 241.
Humilitas & Charitas sunt duo brachia, quibus stringendus ob Deus.
Humilitatis definitio. 320
Humiliari non potest diabolus. 897
Humilitate vincitur diabolus. ibidem.
Humilitate & non aliter restituitur imago divina. 898
Humilitatem omnia posse probant exempla. 899
Humilitatis est Christianæ sapientiæ disciplina. ibidem.
Humilitatis actiones & praxis. 900
Humiles Deus novit, ignorat superbos. ibidem.
Humilis non vult videri humilis, sed vilis. 899
300

Hyena.

Hyena cur vicina morti tristis sit, Olor verò hilaris. 106

Hypocrisis.

Hypocrisis judicium extremum reddit grave & impedit rationem reddendam. 107
Hypocriticæ lingua quæ sit. 653
Hypocrisis Herodis. 654
Hypocritæ cur excludentur à conspectu Dei in æternum. ibidem.
Hypocritæ lingua insanabilis. ibidem.
Hypocrita est currus falcatus. 655
Hypocrita plus nocet hoste aperto. ibidem.
Hypocritica lingua præcipitavit Absalonem in omne malum. ibid.
Hypocryticâ linguâ usus est Anastasius ut esset Imperator. 655

I.

Jacob Patriarcha.

PRo conjuge suâ obtinendâ annis septem servivit. 18
Visio illi ostensa mirabilis. 220

Jejunium.

Jejunium est incontinentiæ antidotum. 350
Jejunii elogia. ibidem.
Jejunii encomia rara. 351. & 352.

S. Ignatius Lojola.

Singulari arsit desiderio videndi Deum. 222
Rara ejusdem S. P. linguæ continentia. 653

Ignavus.

Ignavi militis est Ducis exemplo non moveri. 58

Ignis Inferni.

Ignis infernalis ardendi nescit terminum & ratio ejusdem. 22
Ignis infernalis non lucet. 148
Ignis infernalis suppliciorum infernalium ultimum. 159
Ignes Veneris *toto orbe grassantur.* 204

Ignorantia.

Laborans ignorantiâ voluntariâ à culpâ est inexcusabilis. 439

Imago.

Imago S. Pauli aureæ lacrymatur. 15
Imago à Christianis proposita ad explorandum profundum æternitatis. 19

Imprecari, Imprecatio mala.

Imprecans lingua gravissimum orbis malum. 658
Imprecationis factæ mali eventus. 659
Imprecationis vitium Idololatris exosum. ibidem.
Imprecari alicui malum vetitum est, & exemplo Christi repugnat. ibidem.
Improbi plerumque potentes. 88

Index Rerum.

Inconstantia.

Inconstantia damnosior est in bonis moribus quàm in aliis. 387
Inconstans Pharaoni assimilatur. *ibidem.*
Inconstantia hominis in rebus gerendis. 388
Inconstantia est initium omnium malarum tentationum. 812
Inconstantia hominis pulchro discursu describitur. 818

Indi.

Indorum superstitio erga cadavera suorum majorum. 423

Induciæ.

Inducias nullas concedit mors. 59

Infernus.

Infernus quo loco sit. 164
Inferni ingens capacitas. 165
In inferno damnati ob angustiam loci non poterunt se movere. *ibidem.*
Inferni tormenta æterna. *ibidem.*
Inferni cruciatus his vitæ cruciatibus collati differunt, ut res vera & ejusdem pictura, & cur. *ibidem.*
Infernum quomodo quis mente possit concipere. *ibidem.*
In inferno continua desperatio. 168
Infernus est epitome omnium dolorum & malorum. 168
Infernus habet omnia pœnarum genera. 169
In inferno nullum horologium. 194
Infernus quomodo exstingui possit. 546
In inferno nulla excusatio, aut accusatio vitæ capit locum. 18. & 16
In inferno continua est nox. 2
Una hora in inferno pœnalior erit, quàm hic centum anni in pœnis amarissimis. 4
Infernus est terra oblivionis. 27
Inferiora terræ quæ. 30

Ingenium.

Ingenium bonis artibus applicatum bona est supellex. 707
Ingenium malis artibus excultum exosissimum. *ibidem.*

Inimicus.

Inimici nostri duplicem personam sustinent. 513
Inimicos omnes sibi vectigales habet qui Deo sidit. 529
Inimico qui non remittit ad inferos properat. 282

Injuria.

Injuria fit duobus modis, vi scilicet & fraude 649
Injuriis tolerandis regula utilissima. 734
Injuria non est ulciscenda. *ibidem.*
Injuriolam aliquam qui sustinere non potest & concoquere imbecillis est stomachi. 845
Non homo injuriam alicui inferens, sed Deus injuriam permittens inferri, metuendus est. 514

Innocentia.

Innocentia opitulatrix & liberatrix fuit Danielis, Susannæ, & Judæorum quorundam afflictorum. 610

Inspiratio.

Inspirationes bonas plurimas Deus etiam impiis immittit. 13

Intellectus.

Intellectus noster cur ita difficulter adducatur ad cogitandam æternitatem. 25

Intemperantia.

Intemperantia animo & corpori nocet. 792
Temperato victu prolongatur vita. 793

Intentio bona, vel mala.

Quæ sit recta intentio, & cur ea vocetur oculus simplex. 441
Intentio recta Deum ubique observat. 442
Intentio recta tribus modis ad Deum dirigitur. *ibidem.*
Intentio quænam optima. 443
Intentionis rectæ amussis, Doctrina. *ibidem.*
Intentio recta homini necessaria. 444
Intentio nunquam dividenda. 445
Intentio tota in Deum dirigenda. 446
Sine intentione rectâ quævis etiam opera difficillima sunt nullius momenti. 447
Intentio recta à S. Script. cor dicitur. *ibidem.*
Intentio alia actualis, alia virtualis. 448
Vnica matutina intentio non sufficit ad consecrandas Deo omnes actiones. 449
Cur bona intentio non possit opus malum reddere bonum. 450
Intentionis rectæ tres gradus. 452
Intentio malæ optimam actionem depravat. 454
Malæ intentioni non desunt omnigeni prætextus. 459
Discrimen inter bonam & malam intentionem. 460
Mala intentio se pingit, ut bonam, variis coloribus. *ibidem.*
Ideæ malæ intentionis exstitit Herodes. 462
Quid sit intentio indifferens, & quid sit intentio nulla. 464
In quo consistat nervus rectæ intentionis. 472
Rectæ intentionis hostis est vana gloria. 473
Nihil minus potest exigere à nobis Deus quàm rectam intentionem. 481
Recta intentio commendat ea quæ sunt etiam æstimationis vilissimæ. 482
Recta intentio de die creberrimè formanda & determinanda. *ibid.*
Quinque tempora observanda ad renovandam de die intentionem. 483
Rectæ intentionis septemplex emolumentum. *ibidem.*
Recta intentio est ars lucrandi panem Angelorum. 484
Eò intentio est purior quò quis minùs seipsum quærit. *ibidem.*
Sola intentio in rebus plurimis afficitur supplicio aut præmio. 485
Ex intentione culpæ & merita discernantur. 486
Intentio formanda contra res insperatas. 494

Plura sparsim vide in libris de recta intentione.

Invidi.

Invidi damnatorum mores induunt. 153

S. Joannes Baptista.

S. Ioannis Baptistæ rigiditas & asperitas in vestitu. 439

S. Job.

Liberi S. Iob alteri alteros invitabant. 15
S. Iob etiam felicissimus existens nunquam tamen immemor fuit mortis. 132
S. Iob fuit flagellatus linguis conjugis & cognatorum instigante eos dæmone. 756
Cur Deus pecorum ejus numerum duplicavit, & in liberis fuit contractior. 815

Jocus.

Duplex jocandi genus. 721

Jonas.

Jonas est exemplum hominis recusantis divinæ voluntati suam subjungere. 550
Variè fuit afflictus. *ibidem.*
Ejus inobedientia fuit duplex. *ibidem.*
Causa cur à Deo dissenserit. 551
Cur irascebatur. *ibidem.*

S. Joseph Sponsus D. V.

S. Ioseph nunquam malè suspicatus fuit de Sponsâ suâ D. V. gravidâ. 487

S. Joseph Patriarcha.

Principium gloriæ S. Ioseph fuit ipsum odium fratrum. 570

Ira.

Iræ affectus cur tyrannicus nominetur. 161
Quo igne affectus iræ & libidinis expurgetur. *ibidem.*
Ira est telum quod vix retrahitur emissum semel. *ibidem.*
In irâ celeritas pernitiosa. 505

Irreverentia.

Irreverentia linguæ est cognata blasphemiæ. 655
Irreverenter sermonem dignoris interpellare grave est vitium. *ibid.*
Quæ sit lingua irreverens. *ibidem.*

Irrisor, Illusor.

Tria tempora irrisoribus constituta. 627
Tribus modis quis irridetur. *ibidem.*
Irrisores quomodo animadvertit Gedeon. *ibidem.*
Gandenses irridentes Francos, sed suo malo. *ibidem.*
Irrisores & Illusores in gente Christianâ noxii. 626

Isaias.

Isaias serrâ ligneâ fuit dissectus. 217

Iter.

Iter ad Superos quodnam facilius. 56

Judex.

Judex optimus Christus ex sententia Ethnicorum. 88

Rhadamanthus.

Rhadamanthus Iudex mortuorum apud Ethnicos. ibidem.
In Christum judicem debemus ferri omni devotione. 102
Iudex Christus corrumpi non potest. ibidem.
Iudex Christus illis erit benignior qui proximo fuêre benigniores. 110
Iudicis Christi sententia erit certissima. 125
Vide Christus Judex.

Judicare, Judicium temerarium.

Iudicare vel damnare aliquem sceleris summæ temeritatis est. 486
Iudicandi libido totum orbem infatuat. 487
A temerariis Iudiciis totus pæne orbis ad interitum trahitur. 488
Iudicium temerarium tam grave quàm commune est vitium. 489
Iudiciis temerariis magna irrogatur Deo injuria. 490
Temerarii judicii damna. ibidem.
Iudiciaria temeritatis noxa, est ictterus animi & ejus noxæ medicina. ibidem.
Iudicium temerarium censetur inter graviora flagitia. 491
Ante tempus non est judicandum. 578
Iudicasse neminem maxima erit securitas in die judicii. 143

Judicium.

Iudicia Dei & hominum sunt diversa. 96. & 128
Iudicium Dei erit exactissimum. 137
Iudicium est ω & ω S. Scripturæ. 139

Judicium extremum, particulare & universale.

Iudicium particulare esse est de fide. 86
Ad hoc judicium quadruplici modo vocamur. 88
Quale sit discrimen, inter judicium particulare & universale extremum. ibidem.
De judicio hoc particulari vel universali extremo quomodo locuti fuêre Gentiles, Plato, Trismegistus. 89
Iudicium cur voluit Deus esse insperatum. 91
Iudicii locus, dies, sunt incerti. ibidem.
Quis terror & angor judicium præcedet. 93
Iudicii satellites qui. ibidem.
Serum est sese ad judicium præparare dum dolores ultimi adsunt. 96
Tria tempora judicii. 98
Iudicium brevi tempore peragetur. 99
Iudicii locus. ibidem.
In judicio omnis pœnitentia infructuosa erit ex S. Augustino. 100
In judicio quis sit futurus Iudex. ibidem.
Quomodo hoc judicium sit tribus personis commune, & quis ante Christum olim judicavit. 101
Quis in judicio foret reus & quis futurus sit accusator. 103
Quomodo judex sit pronuntiaturus sententiam, & quis rationem sit redditurus. ibidem.
Latâ sententiâ in judicio nihil opis supererit. 104
Quænam judicii diem exasperant. 106
Quænam judicii diem mitigent. 109
Iudicii quinam sint nuntii. 117
Iudicii diem futurum varia confirmant monita Christi. ibidem.
Ad judicium hoc varii etiam pii læsi provocarunt. 119
Quare judicium metuendum. 124
Tres causæ quare sese homo debeat ad judicium præparare. 125
Iudicium hoc quomodo sancti viri formidarunt. 128
Præparatio ad judicium duplex. 130. & 131
Iudicium & justitia Dei laudibus extollenda. 144
Plura vide de Tribunali Christi sparsim ab Auctore conscripta.

Jurare, Juramentum.

Quàm noxius sit affectus jurandi. 664
Detestanda est assiduitas juvandi. ibidem.
Ex levi causâ non est jurandum. ibidem.
Per res creatas non licet jurare, nec diabolum etiam in testem advocare. 665
Duplici de causâ juramentum non est extorquendum. 666
Iuramentum reverenter adhibitum licitum est. ibidem.
Quinque modi consuetudinem jurandi coërcentes. ibidem.
A juramentis facilè ad perjuria devenitur. 667
Iuramentum sine necessitate non postulandum. ibidem.
Ex consuetudine jurandi mala plurima obveniunt juranti. 668
Iurandi consuetudo facilè corrigi potest. ibidem.
Iuramenta quomodo soleant excusari. 669
Iurantes tam sibi quàm aliis nocent. ibidem.
Objectiones aliquæ pro juramentorum defensione recitantur & diluuntur. ibidem. & 670
Remedia contra consuetudinem jurandi. 671. & 672

Jus.

Ius illud æquum est, quod omnibus latum est. 506

Justitia.

Iustitia & Misericordia sunt duo brachia Dei. 169
Iustitia patriæ complectitur pæne virtutes omnes. 236

Justus Lipsius.

Iustus Lipsius consueverat facilem optare mortem & obtinuit quod optavit. 13

Judas Proditor.

Iudas Proditor quæsivit mulum, quo veheretur dum ambiit Pontificum favorem. 215

Judith.

De Iudith quomodo verum sit nullum de eâ dictum verbum malum & ejus laus. 749

L.

Labor.

Labor nullus durus quo acquiritur gloria æterna. 181. & 31.
Laboribus qui succumbit destituitur spe cæli. 209
Incitatio ad labores consideratio premii. 251
Labor est antidotum continentiæ. 352
Labor est tentationum remedium. ibidem.
Labor non est gravis, quando Deum respicimus. 4
Labor non est fugiendus. 783
Laboris praxis. 784
Labor duces Romanos illustravit, & reddidit celebres. 783
Labor est virtutis area, & vitiorum, & malæ voluptatis sepultura. ibidem.
Labore sine effectu, nullus est molestior. 465
Laboris pretium ex intentione prodit. 444
Laboribus vanis vitæ nostræ tempus exercetur. 14
Laboribus ut araneæ se homines exhauriunt. ibidem.
Qui se frustra laborare putat nisi habeat spectatores fultus est. 457
Labores omnes pro Christo sustinere plurimi viri pii parati fuere. 527
Vide Sancti Beati.

Lacedæmonii.

Lacedæmonii ne laberetur eorum disciplina furcas & secures intentabant. 167

Lacrymæ.

Lacrymæ piæ sunt pretiosus liquor & delicia Angelorum. 150
Lacrymarum fructus qui. 152
Primus gemitus ad Deum mittendus. 47
Lacrymas solatur Deus. 36
Lacrymæ æternitati sacræ. 365
Lacrymatur homo cum nascitur. 36
Lacrymæ Damnatorum omnem respuunt mensuram. 12

Lampas.

Lampas cur ardeat ante S. Eucharistiam. 11

Laniena.

Laniena conscientiæ quæ, vide Conscientia. 63

Laquei.

Laqueos pluere quid sit. 156

Lascivus, Lascivia.

Lascivus sermo est Basiliscus. 357
Lascivi os est patens. 680
Lascivi oris sordes sunt sputa diaboli. ibidem.
Lasciva lingua secum plurimos in perniciem trahit. ibidem.
Lasciva sua scripta multi damnarunt. 326
Lascivia comitatur epulas. 324

Latere.

Latendi fiducia magna vitiorum occasio. 357

Index Rerum.

Latro, Latro bonus.

Latro bonus plus profecit unâ horâ in scholâ Christi, quàm Iudas annis tribus. 83
Parum Christo fuit inter latrones exspirare. 54
Latro in diris suppliciis cœpit esse religiosissimus 53
Latroni bono cur priùs cœli fores panduntur quàm Patriarchis. 863

Laurentius.

Laurentius Martyr pro lecto habuit cratem ferream & ignitam. 54

Laus.

Laude hominis uti & frui vanissimum est. 431
Laudis humanæ appetitus est hostis rectè intentionis. 501
Laudandus Deus tam in adversis, quàm prosperis. 548

Vide Gloria inanis.

Legere, Lectio Sacra.

Lectio sacra est pharmacum incontinentiæ. 340
Lectio sacra semper est fructuosa. 831
Id confirmatur exemplis. ibidem.
Christianorum in Legendo studium. 630
Idololatrarum in Legendo studium. 829
Lectio pia est meditationi necessaria. ibidem.
Lectio & oratio sunt arma, quibus diabolus expugnatur. 830.
Lectionis sacræ praxis. 832
Lectio pia profuit multis contra libidinem. 340
Feminarum in Legendo studium. 381
Lectionis sacræ studium Divis placet. 401
Lectio pia plurimis profuit. 342
Lectio sacra & oratio sunt duæ alæ, quibus in cælum evolamus. 829
Legens sacra debet esse similis edenti & voranti. 341

Lectus, Lectulus.

Lectus Smyndiridis mollitie vitæ infamis. 54
Lectulus Christi Crux. 19
Lectulus Christi in olivifero vireto quis? 54

Leo.

Leones inter se non dimidicant. 35

Lex.

Leges paucas cur Lycurgus Lacedæmoniis dedit. 747
In lege veteri & lege novâ quidam ad Dei tribunal provocarunt. 119

Liber, Libri obscœni.

Libri boni ægrotis prælegendi. 51
Libri obscœni qui, & quid sint. 325
Librorum obscœnorum scriptores, quibus jure assimilentur. 325
Libri pii qui, & quomodo legendi. 341
Libri obscœni sunt incontinentiæ invitamentum. 325

Vide lingua Turpiloqua, Libido, Luxuria, Lascivia.

Liberalis.

Liberalis est Deus erga homines, ut eos ad omnia promptiores reddat. 532

Vide Eleemosyna, Virtus.

Libido.

Libido, & Latro. 335
Libido est vitiorum omnium amica. ibidem.
Libido est insatiabilis & immedicabilis. 367
Libido quibus optimè assimiletur. 369
Libidinis funestus exitus. 370
Libido vitium emendatu difficillimum. 367
Libidinosis hominibus lascivire cælum est. 204
Libidinis vis quomodo coërcenda. 156
Libido ipsa febre flagrantior. 286
Libido celerrimè animam necat. 334
Libidinis & incontinentiæ effectus. 333
Libido est vitium communissimum. 367
Libido est vitium Angelis exosum. 368
Libido est Mantichoræ similis. 369
Libido vitium damnosissimum, fugacissimum & salacissimum. 368

Vide verbo Lingua Scurrilis, Vitium.

Lignum.

Lignum vitæ in cælo Christus. 232

Lingua in genere.

Lingua est latentium vitiorum Iudex. 687
Congruè ea vocatur mordax. 690
Tria linguæ vitia frequentia. 708
Lingua est indomabilis. 727
Cur custodienda sit arctè satis lingua. 739
Linguæ nocumenta nullis numeris comprehendi possunt. 739
Quatuor medicamenta quibus sanantur vitia linguæ. 742 & 743. *usque ad numerum* 746.
Lingua imbuta Spiritu sancto docet, delectat, & monet. 747
Damnorum à linguâ provenientium attenta consideratio. ibidem.
Lingua si negligatur omnium malorum est causa. 748
Lingua est instrumentum diaboli. ibidem.
Linguæ sordes innumerabiles. 749
Lingua est sterilis ad encomium cæli. 197
Linguæ injiciendum est frænum. 505
Linguarum vitiosarum triplex genus. 599
Lingua & cor in homine bilingui minimè conveniunt. 601
Lingua sibi obscundantes ducit in præcipitium. 627
Linguæ dolus à mundi exordio sumpsit initium. 646
Quæ fuerit prima lingua vitiosa. 649
Non debet prodire lingua nisi prævio antecessore intellectu. 656
Lingua est nuntius & Iudex cordis. 663
Quænam linguarum sit sanctissima. 672
Quænam linguarum princeps. 673
Lingua est donum naturæ. ibidem.
Quid sit linguæ donum. ibidem.
Lingua est congeries omnium vitiorum. 754
Omnia vitia excepto linguæ vitio cum suis dominis moriuntur. 755
Linguæ vitium totum orbem tumultibus implet. ibidem.
Linguæ improbitas tanta est ut nominari non possit. 756
Lingua Phaëton est cælum & terram brevi momento pervolans. 757
Causæ cur lingua adeò sit custodienda. 738

De linguarum vitiis in particulari, Index particularis & brevis.

Quæ sit lingua Adulatoria, *Quibus Adulatores assimilentur, quomodo & intitulentur, quinam Adulatores jure vocentur, ac demum quantum Adulator, & Adulatio ejus noceat, & in quantum ea fuit fugienda, lato & pulchro discursu ostenditur: à fol.* 589. *usque fol.* 599
Quæ sit lingua Bombilans, Blæsa, Bacchea, Temulenta, *de quibus Auctor agit à fol.* 599. *usque fol.* 601. *& vitium ebrietatis pulchrè describit unà.*
Quæ sit lingua Bifida, *quàm ea sit noxia, de quâ dum Auctor agit, sinceritatem laudat, & Bilingues latè describendo vituperat: à fol.* 601. *usque fol.* 602
Quæ sit lingua Blasphema, *quantum sit Blasphemia peccatum, quàm variè & præsenti pœnâ punitum, quomodo olim Blasphemi expiabantur apud Hebræos, & plura alia de Blasphemis referuntur: à fol.* 603. *usque* 608
Quæ sit lingua malè Consulens *quam dum legis describtam, leges quàm sit ea nociva præsertim in Aulis Principum; quare & bonorum Consiliariorum docet & tradit qualitates requisitas; certè, jucundè, & accuratè: à fol.* 609. *usque fol.* 616
Quæ sit lingua Contentiosa, *cujus descriptionis occasione & litium, & litigii, & litigantium natura, & indoles traditur simul, & damna inde provenientia: à fol.* 617. *usque* 619
Quæ sit lingua Convicians, *quæ cùm satis in hominibus sit frequens, docet Auctor eam patienter tolerandam, cùm Convicians sibi maximè noceat: à fol.* 619. *usque* 622
Quæ sit lingua Deridens, *quibus foliis Derisorum & Derisionis vitium damnatur, dum eorum vitiosas qualitates & damna inde provenientia simul & pœnas Derisoribus inflictas describit concinnè: à fol.* 622. *usque* 629
Quæ sit lingua Detrahens, *ratione cujus totum Detractionis vitium anomatisat; & dein de restitutione famæ discurrit, aliaque Detractionis plurima damna enumerat, & Detractorum Auditores non minùs culpat: à fol.* 629. *usque* 641
Quæ sit lingua Excusans, *quam hominibus docet naturalem, deinmodos excusandi conscribit: à fol.* 641. *usque* 644
Quæ sit lingua Exprobrans, *ubi de pessimâ beneficiorum exprobratione*

bratione discurrit, & refert quàm id sit insolitum & exosum Deo & ingratum hominibus vitium: à fol. 645. usque 646

Quæ sit lingua Fraudulenta, Fallax, Fucata, cujus dum vitia refert, leges Fallacium enumerat, & Fraudulentorum, quibus se suisq; sequaces astrictos volunt, quas & diaboli catalogum nominat, vide fol. 646. usque fol. 650. Pulchra & rara omnia.

Quæ sit lingua Garrula, quàm & quibus noceat: à fol. 651. usque 653

Quæ sit lingua Hypocrita, & Hyperbolica, quo in loco vitium Hypocrysis describitur & taxatur: à fol. 653. usque. 655

Quæ sit lingua Imprudens, Importuna, Irreverens, cujus dum linguæ incommoda refert, inhibet verborum multiplicitatem, & loquendi celeritatem: à fol. 655. usque 658

Quæ sit lingua Imprecans, seu, Maledica, & Maledicorum natura, & pœnæ maledicentium, & damnæ: à fol 658. usque 663

Quæ sit lingua Juramentis assueta, quid de eâ SS. Patres senserint, quàm Deus eam oderit, quàm hac ætate sit frequens, quomodo excusetur, & jurandi quasi necessitas invehatur, ac demum remedia ut talis jurandi consuetudo deponatur: à fol. 663. usque fol. 672

Quæ sit lingua Calumnians, quibus sit ea damnosa, unde sumat principium, ejus definitio, pervagatum reverà quàm sit vitium, & quâ ratione solitum sit puniri refertur: à fol. 674. usque 680

Quæ & quàm detestabilis sit lingua Lasciva: à fol. 680. usque 681

Quæ sit lingua Mendax, quo in loco Mendacii omne virus detegit, Mendacia distinguit, enarrat quàm sint odiosa & exitiosa, & quàm sint punita; quomodo quidam evitucantur: à fol. 684. usque 690

Quæ dicatur lingua Mordax: à fol. 690. usque 692

Quæ sit lingua Murmurans, Quódve sit Murmurationis vitium, quàm sit punitum, ejus natura, &c: à fol. 692. usque 695

Quæ sit lingua Nugigerula, quomodo ea sit affinis mendacio sitq; Cœnobitis sæpe familiaris, & eorundem eversio: à fol. 695. usque 697

Quæ sit lingua Otiosa, quàm sit nociva, & ejus pœnæ: à fol. 697 usque 701

Lingua quæ sit Objurgans, & objurgatur: à fol. 701. usque 702

Quæ sit lingua Ostentatrix, ejus Elogia, de quibus se potissimùm efferat, ejus pœna: à fol. 793. usque 710. quibus in foliis vanam gloriam detestandam pulchrè docet.

Quæ sit lingua Politica, & de venis ejus quatuor venenatissimis, ubi arguit præter ceteros Phariseos & Machiavellistas: à fol. 710 usque 713

Quæ sit lingua Promittens, quibusve malis ea se implicet: à fol. 713. usque 714.

Quæ sit lingua Querula, quo in loco nimiæ istæ, & de minimis rebus querelæ exploduntur: à fol. 715. usque 718

Quæ sit lingua Secreti Revelans, & quibus nos malis afficiat, ac proinde docetur secreta & arcana silentio tegenda: à fol. 718 usque 721

Quæ sit lingua Scurrilis, quæ nominatim à S. Paulo est vetita, in cujus descriptione agitur de Ioco: à fol. 721. usque fol. 723

Quæ sit lingua Subsannans, quisve Subsannator rectè dicatur: à fol. 723. usque fol. 725

Quæ sit lingua Susurronum, quàm ea sit pestilens: Quis sit Susurro: Quale sit ejus officium: à fol. 725. usque fol. 727

Quæ sit lingua Tumultuosa: à fol. 727. usque 729

Quæ sit lingua Turpiloqua: à fol. 729. usque 731. & detestatio Turpiloquii.

Quæ sit lingua Vindicans, eam certè latè & satis doctrinaliter describit Auctor; nimirum ejus damna, injuriam, quam infert Deo, ejus mores, excusationes, & objectiones volentium vindicare, diluendo. &c. lege à fol. 729. usque 735

Quæ sit lingua Vituperans, seu, Censoria: à fol. 755. usque 737

Litigium, Lis.

Litigium Ioannis Alexandrini cum Nicetâ patricio pulchrum. 21

Vide plura de Litibus latè verbo lingua Contentiosa.

Locus.

Locus & societas damnatorum detestabilis. 364

Loqui, Colloquium.

Eorum quæ loquimur discrimen. 608

Modi & circumstantiæ rectè loquendi.

Loquelæ moderamen laudatur. 40 & 41

In loquendo imitandus Pæmenius Abbas. 746

Colloquia pia laudantur. 749

Vide verbo lingua Importuna, Nugigerula, Silentium.

Lucifer.

Luciferi peccatum, quod & ejus punitio. 180

Lucifer & ejus asseclæ divinitatis picturam non asserunt. 233

Lumbi præcincti quid sint. 258

Lucernæ ardentes quid sint. 258 ibidem.

Lumen Gloriæ, Justitiæ, Intelligentiæ, Rationis.

Lumen gloriæ format aciem oculorum & humanam mentem extendit. 257

Lumen Iustitiæ est cuivis rei congruam assignare æstimationem. 267

Lumen Rationis docet nos Deo esse similes. ibidem.

Lumine Intelligentiæ cuivis patet non pluris faciendos homines quàm Deum. 268

Lumen rationis Conditoris Dei ostendit opera. 267

Ex hoc lumine in voluntate nostrâ subortitur ingens lætitia, docetque in quo nostra sit sita felicitas. ibidem.

Luxuria.

Luxuriæ fœtores non tolerant Angeli. 324

Luxuria reddit judicium extremum suis cultoribus formidabile. 108

Luxuria est malum insanabile. ibidem.

Vide verbo Libido, Lingua Scurrilis, Turpiloqua, Lasciva.

Luxus.

Luxus Regum inopia. 25

Luxus priscorum in calceis varius. 417

Luxus vestium & innumeræ novitates. 419

Luxus feminarum & virorum olim 423

Luxus rerum magnas præbet delictorum causas. 418

Vide singula Capita libro de Cultu vestium, seu, Corporis.

Vide verbo Gula.

Lux.

In lucis exordio laudem Dei sonare deberet prima vox, & ejus ratio. 491. & 492

M.

Machiavellus.

Qvalis & quid sit Machiavellismus. 712

Machabæi.

Machabæorum Ducum ante omne prælium Dei invocatio. 528

Magnanimus.

Magnanimus est qui seipsum & honores spernit. 457

Magus.

Nullus Magus S. Ambrosio nocere potuit. 579

Deus permittit maleficis artibus homines à magis devinciri. ibidem.

Maledicus, Maledictum.

Maledici sunt homicidæ. 660

Maledicta quomodo excipienda. 751

Sunt incolæ inferni. ibidem.

Totum hominem inficit lingua maledica. 661

Maledicæ linguæ damna testimoniis confignantur. 661

Maledicta & contumeliæ precibus ardentibus sunt retundenda. 751

Optimum est contemnere linguæ maledicentis vulnera. 257

Exempla veterum Maledicta contemnentium. ibidem.

Vide verbo Injuria, Lingua Maledica, Contumelia.

Malus, Malum.

Malus est tot Dominorum servus, quot vitiorum. 286

Malorum præmeditatio eorum adventum lenit. 505

Malum solius pœnæ vult Deus non per se, sed per accidens, quatenus aliquod ei bonum conjungitur. 511

Duo malorum genera. 512

Nullum malum à Deo permittitur, nisi ex eo bonum eliciat. 574

In malis non est desperandum. 578

Duodecemplex malum quibus monasteria turbantur. 696

Malum non est faciendum ut eveniant bona. 451

Mala duo robustiora uno bono. 450

Malus esse vult qui sponte recusat esse bonus. 55

Malitia

Index Rerum.

Malitia unius peccati mortalis nullo bonarum actionum cumulo redimi potest. 118
Malis alienis delectari non est hominis, sed diaboli voluptas. 498

Malum consortium.

Malum consortium est contagiosum libidinis invitamentum. 331
Malum consortium est fugiendum. 332
Malum consortium infamat. 333

Manna.

Manna Sabbatho collectum & servatum in alios dies id omne corruptum est. 496

Mansuetudo.

Mansuetudine quinam excellucrint in S. Script. 765
Mansuetudo sanctis propria. 766
Mansuetudinis documentum. ibidem.
Mansuetudinis praxis. ibidem. & fol. 767

Mantile.

Mantile Neronis incombustibile. 3

Manus.

Manum petulantem in sinum mitte. 231
Manum leprosam ex sinu extraxit Moses. ibidem.
Manum ponere super os & pectus quid sit. 731
A Manu Dei omnia acceptare fundamentum est sanctioris vitæ. 542

S. Maria.

S. Maria invocanda cum aliis Apostolis ut nobis subveniat in die Iudicii. 132
A S. M. semper petendum auxilium. 133
S. M. auxilio non destituitur qui sese illi quotidiano obsequio commendat. 133
S. M. nullius orationes aspernatur. 397
S. M. imaginem aspicere est remedium contra omnes illecebras. ibid.
S. M. singulari veneratione afficienda. 398
Recitare singulari veneratione Angelicam salutationem utilissimum ad honorem S. M. 399
S. M. in omnibus suis angustiis fuit taciturna. 530
S. M. Chronologia. 757
S. M. Empyreum cælum. 760
S. M. nihil in orbe Deo similius. 765
S. M. omnibus in rebus fuit honesta. 767
S. M. sublime Incarnationis mysterium credidit. 770
S. M. gaudium in Nativitate filii. 775
S. M. XV. gaudia & mœrores. ibidem.
S. M. assidua fuit in exercitatione. 782
S. M. vitæ ratio. 782
S. M. altare Thymiamatis appellata. 785
S. M. familiaritas cum Deo. ibidem.
S. M. Post filii sui ascensum in cælum ab Evangelistis & S. Script. ultima nominatur. 896
S. M. fabro nubit & ab eodem se gubernari permittit. ibidem.
S. M. collocavit se inter immundas puerperas. ibidem.
S. M. se ancillam professa est & ministram se exhibuit Elisabetha. ib.
S. M. exempta fuit à lege & legi tamen paruit. 890
S. M. asylum est & templum gratiæ. 881
In S. M. cur audacior sit fiducia quàm in filio. 881
S. M. in templo triplex petitio. 832
S. M. triplici modo cognovit mysterium Incarnationis. 826
S. M. ætas & quot annis filio fuerit superstes. 816
S. M. vita mera fuit Quadragesima. 792
S. M. quanti æstimaverit Virginitatem. 788
S. M. prima est quæ voto Virginitatem illigavit. ibidem.
S. M. sola est quæ fuit fœcunda & virgo: quo miraculo majus non est exspectandum. ibidem.
S. M. in omnibus fuit accurata. 832
S. M. voluntas fuit arca divinæ voluntatis. 851
S. M. fuit amantissima paupertatis. 865
S. M. omnibus fuit benigna. 880
S. M. invocantibus in necessitatibus non defuit. ibidem.
S. M. dum vixit pro hominibus supplicavit. ibidem.
S. M. sine justâ excusatione semper Imp. Aug. obtemperavit. 890
S. M. quibus mediis tanta dona promeruerit. 792
S. M. vitæ ratio. 782
S. M. varia elogia. 821. 822. *usque.* 824
S. M. reliquiæ ubi sint. 853
S. M. sub cruce fuit professa fidem. 771
S. M. gratiam & favorem jejuniis & assiduis precibus ambit S. Carolus Borromæus. 400
S. M. optimè & propriè vocatur Rosa aurea. 758. & 759
S. M. sex modis testata est amorem erga nos homines. 759
S. M. fuit in omni sermone provida. 768
S. M. septem verba. ibidem.
S. M. firmiùs credidit omnia fidei mysteria quàm ullus hominum. 770
S. M. fuit concionum auditrix, nec in iis audiendis ullo unquam est affecta tædio. 772
In S. M. nihil æquè admirandum quàm altum illud circa Iosephum silentium. 767
S. M. constantia & robur in Passione filii. 806
De S. M. admiranda quædam. 787
S. M. in matris utero domum orationis habuit. 785
S. M. lectioni sacræ fuit devotissima. 828
S. M. primum patientiæ gradum conscendit, secundum verò & tertium superasse videtur. 342
S. M. communioni sacræ fuit deditissima. 853
S. M. semper fuit pauperrima & ubique. 865
S. M. fiducia fuit miraculis firmata. 811
S. M. assidua fuit in exercitatione. 782
S. M. duplex genus mortificationis. 865
S. M. vestitus fuit honestus. 798
S. M. peregrinatio tam ante, quàm post ascensionem filii. 779
S. M. fides eam erexit super Angelorum ordines. 770
S. M. solitudinis fuit amantissima. 767
S. M. à nonâ diei horâ usque primam facem libros sacros legit teste Sabellico. 342
S. M. superavit obedientiâ Abrahamum & omnes Religiosos. 890
S. M. fuit excellens in vivente resignationis. 848
S. M. perfectam spem habuit. 859

S. Mariæ Virginis virtutes in particulari latè conscriptas habes: fol. 757. & seqq.

S. Maria Magdalena.

Magdalenæ obsequium pedibus Christi impensum quàm gratum. 7
Magdalena vi aggressa est vitæ emendationem. 878

S. Martinus.

S. Martinus cæli suspex nominatur & cur. 214
S. Martinus mortuus corpore fragrabat. 228

Martyres.

Martyres æternitatis consideratione cruciatus tolerarunt. 12

Medicina.

Medicinæ spiritualis nulla nobis est cura. 21

Meditatio.

Meditatio cæli diabolo valde molesta. 255

Memoria.

Memoria beatorum complectitur omnia quæ ab orbe condito facta sunt. 237
Memoria mortis & metus. 94

Mendacium, Mentiri, Mendax.

Omne Mendacium est vitium. 451
Quarum filiarum Mater sit Mendacium. 646
Mendacium quid sit. 689
Septem classes Mendacii. ibidem.
Mendacium est larva diaboli. 688
An omne Mendacium sit peccatum. 683
Mendacium semper cavendum. ibidem.
Mendacia deliberata sunt pessima. ibidem.
Mendax habet cor duplex. 684
Mendacium exitiosum arguitur. ibidem.
Mendacii nocumenta. 685
Cælestes minæ in omnem mentientem. ibidem.
Mendacium catena vitiorum. 686
Mendax perdit fidem. ibidem.
Inter mendacem & veracem differentia. 686
Mendacia sunt causæ maximarum injuriarum. ibidem.
Mendacium est omnis mali compendium. 687
Mendaces sunt alieni à veritate & regno Dei. ibidem.
Mendacium complurium morborum initium aut argumentum. ibid.

Menda-

Mendacium jocosum & officiosum est peccatum. 688
Mentientium signa. ibid.
Mentiri, ut iram alicujus declinemus, peccatum est. ibid.
Mendacij pœna diversa. 689
Auctor mendacij aversandus. 690.

Mensura.

Mensura æternitatis nulla. 366

Mercenarius.

Mercenarius non vult diem ullum ab opere vacuum. 45

Meretricium.

Meretricij actus merces prodigiosa. 334.

Meridies.

In meridie quibus sol occidat. 118

Miles.

Miles de fortissimo milite Epaminondæ judicium. 86
A minimis ad magna prolapsus. 371

Mirogenes.

Mirogenis prudens supplicatio. 10

Miser.

Miseris est utilius extingui quàm superesse. 36
Misera valetudo comes injucunda. 51
Miser est qui fortunam aliquid in se posse credit. 520

Miseria.

Miseriæ pars magna est res orbis alterius ignorare. 715
Miserias cum indignatione deplorare non est sapientum. ibidem.

Misericordia Dei.

Misericordia Dei est major omni peccato. 55
Distinctio misericordiæ & judicij secundùm tempora. 130

Misericordia.

Misericordia est unicum Asylum ab irâ Dei. 61
De misericordiæ operibus rigidum erit in die judicij examen. 277
Misericordiæ opera in judicio proclamantur. 296
Opus nobilissimum misericordiæ est nihil judicando se alteri benevolum præbere. 491
Misericordiæ operibus addicti fuêre Sancti omnes. 881
Ex familiâ misericordiæ sunt Sancti omnes progeniti. ibid.
Reges sint misericordes. 882
Misericordia janua est per quam cælum ingredimur, & probatur figuris multis. ibidem.
Date & dabitur vobis *syllogismus est, & quinam hoc syllogismo uti debent.* ibid.
Misericordia est Gazophylacium inexhaustum. 883
Misericordiæ exempla. ibid.
Actiones & misericordiæ praxis. 884
Misericordiæ encomium à Salomone conscriptum. 10
Misericordiæ cultu nullus est Deo gratior. ibid.
Misericordes qui dicantur. 276

Missa.

Quædam audituro Missam observanda. 492

Moderatio.

Moderatio affectuum quàm sit jucunda cythara. 285
Modica *quæ videntur.* 16
Modi *quibus nomina sua olim æternitati Romani consecrabant.* 6
Modi quærendi Beatitudinem ex S. Bernardo desumpti. 8
Modi obtinendi Beatitudinem ex S. Augustino. ibidem.

Molestia.

Molestia non potest efficere prudentem. 533
Molestia spe præmij condienda. 53

Monitio, Monitum.

Monitio & correctio cum immoderatione verborum jugum intolerabile. 702
Monitum duplex ad bene vivendum. 321
Monita Christi de transitu ad tribunal. 111

Momentum.

Momentum est unicum rerum omnium sepulchrum. 67
Ab uno momento pendet omne bonum & malum. 85

Morbus, Morbi.

Morbi tria gravia. 50
In morbo semper orandum. 52
Morbi condimenta quæ. 53
Morbo ultimo dæmon importunissimus. 94
Morbus & mors quietis initia.
Morbus judicii denuntiatio. 56
Morbus lethalis tubicen judicii. 91
Morbus est magnum beneficium. 117
Morbus non potest eripere velle operari. 62
Morbus gravior assiduam vult patientiam. 61
Morbus est monitor æternitatis. 53
Morbus est schola virtutum. 51
ibidem.

Moribundus.

Moribundo quæ orationes prælegendæ. 85
Moribundus Latronem in monte Golgotheo imitetur. ibidem.
Moribundi cereus & verba ultima. 82
Moribundi vera in Deum fiducia. ibidem.
Moribundum refrigerantia & ad Deum suspiria. 81
Moribundo quinque singulariter observanda. 80
Moribundum quid faciendum è Blosio. ibidem.
Moribundo quid corde & ore versandum. ibidem.
Moribundus se armet fide, spe, & charitate. ibidem.
Moribundus animatur. 77
Moribundo cur Ecclesia preces adhibet. 125
Moribundi tentationes variæ. 94
Moribundis in quo loco nidus eligendus. 132
Moribundi cogitatio fatigans. 125
Moribundi cavere debent scopulum. 79
Moribundi & sani de morte & judicio sententia. 133

Mori, Mors mala, Repentina, Bona.

Morti ut occurramus tria comparanda. 321
Mors non timenda cùm liberet ab omni timendo. 268
Mortẽ gustavit Christus ut Christianus non horreret eã gustare. 269
Mors habet innumeros aditus ad rapiendam vitam. 300
Mortis hora incerta. 301
Moriendum ut homo fruatur Deo. 200
Nullus moritur eodem modo quo alius. 133
Mortis Iob nunquam fuit oblitus. 132
Mors & vulnera Christi solatium hominibus. ibidem.
In morte clara cogitatio æternitatis. 126
Ante mortem pro noxis satisfaciendum. ibidem.
Mors imponit finem omnium promeritorum. ibidem.
In moriente quæ horribilia signa oculorum, aurium, &c. 124
Moriuntur læti triplicis generis homines. 113
Mors de virtute hominis dijudicat. 106
Mors peccatorum pessima. 105
Mors horrenda quorundam. 99
Mors bona multorum proborum. 112. & 113
In morte quibus obveniat oblivio sui. 95
Morientium discrimen. ibidem.
De Morientium tentationibus Iobi sententia. 94
Mortis variæ viæ. 93
Moriendi pœna æqualis. ibidem.
Morti mores verecundos induere error est. 92
Mors est latro hominis. 91
Mors judicis apparitor. 90
Mori decet Christianum stantem. 67
Mortis genus quod optimum. 68
Mortem beatam non faciunt purpureæ exuviæ. 70
Cur moriendum æquo animo causæ variæ. 70. & 71
Mori turpiter quale malum. 71
Mors tributum omnibus pendendum. ibidem.
Mortis metus caput omnium malorum. ibidem.
Mortem cur exhorrescat homo. ibidem.
De morte non malè sentit, qui bene vivit. 72
Mors talis qualis vita. 73
Mors optima quæ. ibidem.
Mortis prodromi. ibidem.
Mors est certissima. 74
Morti quæ aditum pandunt. 75
Mori in Domino quid sit. ibidem.
Mortis beatitudo. ibidem.
Morientium testamentum & extrema monita. 76
Mors est ad immortalitatem transgressus. 77
Mors est mortalium portus. ibidem.

Mortis solatia novem. 78
Mori serium est negotium. 79
Mortem amicam quis habeat. ibidem.
Mors felix quæ. 82
In morte sententia pronuntiatur. 87
Mortem mox præmia vel supplicia sequuntur. ibidem.
Mortis evocatio. 90
Mortis minimo impulsu summis in æternitate. 2
Morientium salutatio quæ. 44
Ars moriendi prius discenda, quàm vivendi. ibidem.
Mors oculis nostris quotidie proponenda. ibidem.
Ad mortis patibulum ducimur omnes. ibidem.
Mortis quod solatium. ibidem.
Ad mortem quibus gradibus pervenitur. ibidem.
Moriendi negotium moram non fert. ibidem.
Mortem cogitat sapiens cum tranquillitate. 41
Mors expectando insidiatur. 7
Mortem æternam ut Christus arceret mortem oppetit. 19
Mors sæpe initium æternarum ærumnarum. 20
Mors vestem veterem eripit, & dat sepulchralem. 40
Mortis memoriam inferunt mensis Ægyptii. ibidem.
Mors mortalium tributum. ibidem.
Mortis ostiola pars corporis. 38
Mortis viæ nullæ tam tardæ quàm repentinæ. 21
A morte dividimur uno gradu. ibidem.
Mors eadem Reginæ & ancillæ. 33.
Mors nulli ætati parcit. ibidem.
A morte multi occupantur in medio scelere. ibidem.
Mors est ubique. 36
Mors caret auribus. 36
Moritur nemo qui non vixerit, nec vivit, qui non sit morituru. 37
Mors omnes vocat. 45
Mors omnium par est, diversa sunt ea, per quæ venit. ibidem.
Mors etsi mitis sit, tamen aliquid horroris adfert. ibidem.
A morte quid nos alienet. ibidem.
Mors optatissima sine metu mori. 46
Mori nolle mala ad mortem præparatio. ibidem.
Mortis nuntius æquo animo admittendus. 48
Mortem qui non contempsit, vitam non bene vexit. 49
Mors in omnes grassatur. ibidem.
Mortis metus malum est. ibidem.
Mors debellavit majores hostes, quàm Alexander Magnus. ibid.
Mori metuunt qui vivere nesciunt. 50
Mors non est timenda. 56
Mortem homo contemnit, cùm extra periculum se credit. 59
Mori est rectum iter ad præmium. 60
Mori pœna improbis, portus probis est. 61
Mors mala error pessimus. 66
Mortem bonam quinque faciunt. ibidem.
Mors felicium difficillima. 71
Mortis repentinæ antidotus. 38
Moriendi ardens studium Martyrum. 71
Mors quædam dulcis, sed pessima. 74
Morientis valedictio ad viventes. 76

Mortificatio.

Mortificatio est pharmacum contra vitia. 873
Mortificatione usi sunt Sancti omnes. ibidem.
In paradiso erat triplex mortificationis genus. ibidem.
Vis mortificationis inferenda ut proficiatur. 869
Mortificatio est mensura profectus spiritualis. 876
Quid sit contra naturam aliquid facere. ibidem.
Mortificationis opportunitas amplectenda. 877
In mortificatione salus animæ consistit. ibidem.
Mortificatio à parvis est incipienda. ibidem.
Mortificatio in omnem vitam se extendere debet. 876
In mortificatione difficultas non est impedimentum, sed adjumentum. 876
Qui sibi plus vestitit majorem assequitur gloriam. 879
Duplex consilium mortificandis & eradicandis malis affectibus. ibid.
Actiones mortificationis. ibidem.

Mortuus.

Mortui plurimi fuêre stantes. 67
Mortui plurimi etiam ante mortem. ibidem.
Mortui plurimi à seipsis sepulti. 68
Mortuorum ossium contemplatio Pestem animi sanat. 40
Mortuus est Moses servus Dei. 75
Mortui qui in orbe vivere credantur. 504

Moses.

Quomodo noverint Apostoli in monte Mosen. 77
Quinque defectus in linguâ Mosis. 682
Manum Mosis cur Deus voluit leprosam. 703
Moses fuit mansuetudine clarissimus. 765
Mosis prudentia in tuendâ Aaronis dignitate. 826
Moses bis è petrâ fecit aquas scaturire. 502
Moses cur non in utroque facto Deo placuit. ibidem.

Mundus.

Mundi calamitas brevis. 9
Mundi voluptas quæ. 23
Mundo quæ sit lex dicta æterna. 85
Mundus est carcer. 93
Mundi Grammatica. 209
Mundi fallaciæ. 214
Mundus crudelis bestia. 215
Mundi contemptus praxis. 805
Mundi erga quosdam instabilitas. 800
Mundi objectiones variæ. 838
Melius est in hoc mundo solvere quàm postea. 16
Mundana caduca omnia, cœlestia æterna. 30
In hoc mundo unumquodque suum habet hostem. 248
In hoc mundo omnia nobis auferuntur. 249
Qui mundo serviunt debent glutire omnis generis convitia. 466
Mundo servientes boves sunt triturantes. ibidem.
Mundani labores suos pro præmio habent, non habituri aliud. ibid.
In hoc mundo nihil magni sperandum. ibidem.
Mundi sapientia est cor tegere machinationibus. 626
In mundo nil tam perfectum quod vituperari non possit. 736
Mundi contemptus est facilis ei, qui seipsum contemnit. 799

Mulier.

Anachoretæ factum ad abolendam memoriam mulieris. 413
Mulierem ornatam videns Pambus Eremita flevit, & cur. 431
Mulier prægnans à S. Ioanne vita animam significat, quæ est in gratiâ constituta. 470

Multi & Pauci.

Multi & pauci verba formidanda. 9

Murmur, Murmurare.

Quæ sit lingua murmurans 692
Quid sit murmurare. ibid.
Maria soror Mosis ob murmur punitur. 693
Item Dathan, Core & Abiron. ibid.
Murmurationes adversus Deum sunt caussa necis, famis, alteriusve supplicii. 694
Murmuratio in præceps egit Iudam Iscariothen. 695

Musica.

Musicâ nil magis cœlo cognatum. 232

N.

Nabuchodonosor & Pharao.

Nabuchodonosoris & Pharaonis exitus dispar & cur. 514

Nasci.

Nascentis est flere. 62
Nascitur nullus nisi moriturus. 127
Nasci est tributo mortis subjici. 292
Nascimur pares omnes & morimur. 436
Idem omnibus nativitatis domicilium. ibidem.

Natura.

Natura meliórne homini mater, an tristior noverca fuerit. 35
Natura mater est, non noverca. 50
Natura primam curam corpori exhibet. 411
Natura docet hominem leges vestiendi. 427
Naturæ mala quæ. 510

Nauta.

Nautæ bolidæ maris profunditatem explorant. 19

Nefas.

Nefas est contra Deum queri. 52

Negligentia.

Negligentia horæ extremæ irreparabilis. 55
Qui negligit sumere Sacramenta, asperum erit illi judicium. 106
Neglectus virtutis torquet inferos. 162
Negligentes sunt homines in rebus æternis, industrii verò in fluxis. 163
In nullo negotio, quàm salutis sumus negligentiores. 270
Negligens custodiam vitæ, sibi ipsi præsens non est. 392
Ad omnia vacamus præterquam ad salutis negotium. ibidem.
Homo sæpe negligit æternam salutem. 22

Negotium.

Ante negotium quodcunque quædam observanda. 494
Negotiis omnibus rectè præsidet assidua sui observantia. 508
Cuivis negotio intentio præmittenda. 494

Nemo.

Nemo tam Divos habuit faventes, ut sibi crastinum polliceretur. 34
Nemo moritur, qui non vixerit. 37

Nequitia.

Nequitia non differtur. 43

Nero.

Neronis mantile incombustibile. 3
Nero theatrum illevit auro. 6
Neronis donum datum gregario militi. 6

Nicetas.

Nicetæ pugna & victoria carmine descripta. 339

Niger habitus.

Nigri habitus Monachos quis excluserit funeri suo, & cur. 36

Nihil.

Nihil sibi de futuro promittendum. 34

Notitia.

Notitia peccati salutis initium. 292

Novissima.

Novissima quare in mente habenda. 124

Nox.

Nox & somnus nunquàm ordiendus sine examine. 52
Noctis filii qui. 78
Nox quæ longissima. 147

Nundinatrices.

Nundinatrices lapidum S. Stephani. 468. & 469

Nutrices.

Nutrices duæ pro excolendo corpore, Pallas & Pietas. 412

O.

Obedire, Obediens, Obedientia.

Obedientis oratio exauditur. 291
Obedientiâ dæmon vincitur. ibid. & fol. 890
Obedientia laudatur. 890. 891. & 892
Obedientiæ paradigmata varia. 893
Veræ obedientiæ notæ. 894
Obedientiam etiam exercent ratione carentes. ibid.
Obedientia vera cæca est. ibid.
Obedientiæ veræ & promptæ paradigmata. 895
Obedientiæ veræ conditiones. ibidem.
Humilis obedientiæ exemplum. 895
Obedientiæ praxis. ibid.
Quatuor obedientiæ gradus. 896

Oblatio.

Oblatio sui in æternam voluntatè caussa est sufficientissima pacis. 541

Oblivio.

Oblivio sui ignorantia turpissima. 35
Oblivio sui quibus in morte obveniat. 95
Oblivio judicii voluntaria asperat judicium. 106
Oblivio hilaris sepelit priorem sanctitatem. 191
Oblivio præsentis Dei caussa est omnium peccatorum. 361

Objurgare.

Objurganda credulitas ne simus prompti ad credendum & judicandum. 489

Observatio.

Observatio sui assidua omnibus negotiis rectè præsidet. 508
Observanda quædam humilitati ac patientiæ exercendæ. 240

Oculus, Oculi Dei.

Oculi cura conscribitur 240
Oculus divini judicii timendus. fol. 328. 329. 330
Oculorum voluptas quæ. 240
Magna erit oculorum voluptas videre post hanc vitam tot Beatorum agmina. 224
Oculorum Dei boni effectus. 225
Oculo Dei aperta omnia. fol. 356. 359. 360.
Oculos Dei nemo potest effugere. 357
Oculum simplicem qui habeant. 360
Oculi cordis affectus & intentio, capilli verò cogitationes sunt. 441
Oculos defixos habuit S. Paulus in divinæ voluntatis sole. 445
Oculos Deo placentes Spiritus sanctus comparat piscium, & columbarum, & cur. 545
Humanus oculus facit ne peccemus, quantò magis divinus. 446
Oculorum incautè & malè custoditorum pœna. 360
Ab occasione abire optima oculorum custodia. 339
Luciæ oculos eruentis facimus. ibidem.
S. Alipius oculis vincitur. 339
Oculi vitiorum omnes duces. 328
S. Ephrem docetur oculos custodire. ibid.
Oculi Napthæ similes. ibid.
Oculi vagi, curiosi & emissitii incontinentiæ invitamenta. 327 ibid.

Occasio.

Occasiones peccatorum fugiendæ. 746

Occulta.

Occulta tria: illicita actio, dolosa intentio, & impudica affectio. 502

Occupatus.

Occupati fuerunt semper Parthorum Reges. 354

Odoratus.

Bene oluisse quibusdam nocuit. 355
Odium est soboles linguæ hypocriticæ. 654
Inter odia habitare melius est, quàm inter blandimenta. 476
Odii quæ sint signa. 184

Offero.

Offerre oportet se, suámque voluntatem in die Deo pluries. 536

Olfactus.

Olfactu qui peccent. 138

Olor

Olor cur morti vicina hilaris, Hyena verò tristis. 106

Omnia, Omnium.

Omnium introitus similis & exitus. 436
Omnia quæ videmus, modica sunt. 16
Omnia de manu Dei acceptare fundamentum est vitæ sanctioris. 542
Omnia quæ nobis evenium, vitæ sunt tributa. 554
Omnia redduntur facilia propriâ voluntate in divinam transmutatâ. 551
Omnia præmittenda ut examini conscientia incumbamus. 384
Omnia etiam rationis expertia Deo obtemperant. 587
Omnia molesta spe præmii condienda. 55

Opus, Opera.

Opus unum justi justum æternisat. 8
Opera mortalium sunt mortalia. 7
Eorum aliqua recensentur. ibidem.
Omnia opera in æternitatem transmittenda. 30
Opus illud est monstrosum, cujus principium est ratio, & finis libido. 390
Opera nostra ponderanda sunt è cordis intentione. 445
Quæ opera sint & dicantur medullata. ibidem.
Bene operantibus triplex documentum observandum. 458
Opera bona, vanâ gloriâ fœdâta Deo sunt ingrata. 461
In omni opere duo reperiuntur, utilitas & dignitas. 473
Opera bona non sunt facienda quia aliis placent, sed quia Deo. 462
Opus justi æternam gloriam promeretur si à rectâ intentione non peretur. 449
Opus bonum bonâ intentione omitti potest. 484
Operis boni tres conditiones. 500

Opus nullum merè naturale meritorium est vitæ æternæ. 483
Opus ab intentione ferventissimâ gratissimum. 482

Oratio.

Oratio cordis vera est oratio. 302
Orantis cor Deus aspicit. ibid.
Oratio sine alis jejunij & stipis decidit antequam ascendat. 311
Oratio est incontinentiæ antidotum, tentationum remedium, & castitatis donum impetrat. 345
Qualis oratio castitatis est impetratrix. ibid.
Oratio est epistola petitoria auxilij in obsidione animi. 846
Oratione Iosaphat fuit victor. ibidem.
Oratione conciliamus nobis Divos. 399
Orare pro se necessitas, pro aliis charitas exigit. 405
Oratio Ezechiæ cur Deo placuit, & non Pharisæi. 455
Orare etiam quomodo possumus dormientes. 482
Quomodo orandum, Fiat voluntas tua. 526
In oratione quædam attendenda. ibidem
Orandum intentione purissimâ, & perseveranter. ibid.
Oratio triplex: tepida, timida, & temeraria. 557
Oratio est remedium ad sanandum linguæ vitia. 742
Orandi vel precandi diversa ratio. 785
Orare attentè fuit studium sanctissimorum hominum. 786
Orationis, meditationis & contemplationis praxis. 787
Oratio triplex. 291. & 292
Ex hac oratione triplici potest triplex ad Deum intentio renovari. 292
Oratio requirit quatuor. 526

Orbis.

Orbis hic terrarum est adumbratio orbis cœlestis. 247
Orbem & se Deo offerre studuit B. Paulus. 536

Ordo.

Ordines instituti in honorem B. M. Virginis. 837

Origenes.

Origenes credidit Angelos beatos aliquando damnandos. 10

Osculum.

Osculum Matris Christi, Magdalenæ & Iudæ idem, sed intentio diversa. 455

Os, oris.

Os hominis verbosi est receptaculum variarum sordium. 651
Duo lapilli quibus os obstruendum. 653
Ab ore Christiano sermones turpes sunt arcendi. 731

Os, ossis.

Quodlibet os in homine quadraginta scopos habet in usum corporis. 566

Ostentatio.

Ostentant & gloriantur homines de formâ, robore, gentis nobilitate, victu, vestitu, operibus, ingenio, eruditione, virtute, & quod pessimum est etiam de vitiis vide fol. 703 704. 705. 708.

Otiosi.

Otiosi maximè fugiendi. 332
Otiosorum verborum damna plurima. 697

Otium.

Otium est primum incontinentiæ invitamentum. 323
Otium olim capite mulctatum. ibidem.
Otium & Venus individui sunt comites. ibidem.
Otium est via ad vitia. 324
Otium est caussa omnis nequitiæ. 353
Otium est etiam vana occupatio. 352
Otium & vitium, cognata sunt nomina. 782
Ne otio locus esset Sancti operati sunt. 783
Israelitæ ne otio torperent Deus dedit illis incoctos panes. 783

Ovum.

Ovum omnium ciborum optimus cibus. 198
Ovum sine igne coqui potest. 201
Ova fragrantia Deus in amicos cœlo dejicit. 202
Cur ex ovo prodiisse dicantur Beati. 203
Ovi geminum cacumen in Iobo quod. ibid.
Ovum quatuor velut elementa continet. 204
Ovum cur dicatur optimum ferculum, paratissimum. ibid.
Ab ovo lautæ Romanorum cœnæ inchoabantur. 199
Ovum colores omnes recipit. ibidem.
Cur ova duo Schyveppermanno data. ibidem.
Ovum aspidis quis alteri supponat cui incubet. 718

P.

Palus.

Palo transfigi simplex crucis genus. 152

Paradisus.

In paradiso cælesti lignum vitæ est IESVS, arbores Sancti. 233

Pati, Patiens.

Pati est levamentum dolorum. 56
Pati nostrum est dum vivimus. 218
Pati non poterunt Beatorum corpora ab ullo. ibidem.
Pati aliquid sine rectâ intentione nihil prometur. 466
Pati mala & facere bona vita est Christianorum. 845
Patientis animi non est ad calculum dies aut annos revocare. 62
Quidam passi plurima, tamen patientiæ gradus non ascenderunt. 843

Patientia.

Patientia insignis Olympij. 30
Patientia opprimit dolorem. 57
Patientia Philippi II. 58
Patientia necessaria infirmo. ibidem.
Patientiâ armatus nec mortem nec dolores timet. 59
Patientia nulla est si desit constantia. 62
Exempla ad patientiam animantia. 229
Vbi vera est patientia, ibi nullus est clamor. 39
Patientia auget vim animi. 57
Patientiæ typus. ibid.
Patientia est virtutum omnium munimen. 842
Tres patientiæ gradus. 841
Patientia est thorax ferreus. 290
Patientiæ actio. 847
Sententiæ S. Scripturæ, quibus ad patientiam adhortamur. 848
Ad augendam & acquirendam patientiam oratio. 63

verbum Pauci.

Verbum Pauci multos à vitiis revocavit. 287
Pauci Christum sequuntur Calvariæ montem scandentem. 287
Paucitas salvandorum omni ævo proposita. ibid.

S. Paulus.

S. Pauli imago auro exornata flevit, dum Andronico imminere exitium. 15
S. Paulus cur carne exspoliari timuit. 72
Qui affectus S. Pauli in corpore certabant. 221
S. Pauli ad cælum via quomodo dicatur recta. 443
S. Paulus de suâ doctrinâ consuluit alios Apostolos. 517
Sanctus Paulus desiderabat omnes impleri agnitione divinæ voluntatis. 540
S. Paulus habuit oculos fixos in sole divinæ voluntatis. 545

Pauper, Paupertas.

Paupertas gravis morbus. 57
Paupertas multos cœli mercatores fecit. 271
Paupertas conservat humanam gentem & ornat. 568
Paupertas nihil mali habet. 867
Paupertatis divitiæ, & paupertatis latæ paradigmata. ibid.
Paupertas scientiis & artibus aptissima. 868
Paupertas est sanitatis mater. ibid.
Paupertas est virtutum nobile gymnasium. 869
Paupertatis elogia. 870
Paupertatem coluit Christus, ut nos ad amorem ejusdem provocaret ibid.
Actiones & praxis paupertatis. 871
Pauperes sunt Deo commendatissimi. 870
Pauperes mundus despexit pulchrè & latè. ibid.
Pauper non solùm est qui opes suas amittit, sed etiam qui paratus est pro Christo eas dimittere. 271
Pauper est nemo, cùm superbiæ negotium agitur. 432
Paupertas Christiana voluntaria parat innumeros thesauros. 226
Pauper & æger tam opulenta possunt ferre Deo munera, quàm dives & sanus. 485

Index Rerum.

Peccatum.

Peccati voluptas brevis cantio est habens longissimũ epiphonema. 25
Peccati stipendium mors æterna. 32
Peccato summum bonum læditur. 180
Peccatum est abyssus suppliciorum. ibid.
Peccato nihil est formidabilius. ibidem.
Peccatum nullis inferorum ignibus potest expiari. 181
Peccatum est coluber venenatissimus, gratiam & anteriora merita adimens. ibidem.
Peccati artificia. 183
Peccati vires incredibiles. ibid.
Peccatum omnium miseriarum causa. ibid.
Pecatum nullum impunitum. ibid.
Ob peccatum omnia mortis instrumenta inventa. 184
A peccato bella & fames. ibid.
Peccatum nos cælo excludit. 184
Peccati opera diaboli malum invehunt in homines. 186
In peccato existens mortali miserior cane est. ibid.
Peccatum æternùm sævit in hominem. ibid.
Peccati circumstantia quæ sit pessima. 187
Peccati mortalis duplex malitia. 188
Peccati nubeculam aliquam cur Deus permittit in viris integerrimis. 230
Peccati notitia initium salutis. 292
Peccati voluptas brevis cantiuncula. 317
Peccato cur decreta sit pœna æterna. 366
Peccatum non purgatur honesto fine. 451
Peccata levia fiunt gravia, si fiant intentione improbâ. 483
Præter peccatum nihil sit in mundo sine Dei voluntate. 510
In omni peccato sunt duo spectanda. 510. 511
Peccatum nullam bonitatem acquirit, etiamsi alicujus boni tribuat occasionem. 514
Peccata unde in homine originentur. 2
Peccatum facit hominem Salamandram. 4
Peccatum Luciferi quod, & ejus punitio. 181
Peccatum hominem in diabolum transmutat. 184
Peccatum Deus odit, & odij signa. ibidem.
Peccata quomodo Sancti vitârint. 186
Peccati malitia nullo bonorum actionum cumulo redimi potest. 188
Peccati odium ut majus fiat in nobis conandum est indies. 387
Peccatum mortale est ambire divinum officium, ne census amittantur. 494
Peccatum hominem infra hominem dejicit, virtus verò elevat. 184

Peccator.

Peccatores Deus secretis impulsibus ad meliora trahit. 546
Pecatores resurgent ut in tormentis permaneant. 16
Peccatores multi veniam desperant. 55
Peccatores dupliciter aliquando puniuntur. 148
Cur peccatores quidam ita quietè in peccatis perseverant. 150
Peccatoris culcitra quæ sit. 385
Peccator peccans diabolo se vendit. 187
Peccator peccando diabolum Deo præstare dicit. 180
Peccator facto suo fidem negat. 357

Pecunia.

Pecuniæ fames ad omne scelus egregium calcar. 286

Peregrinatio.

Peregrinationes sacræ quorundam Sanctorum. 779
Peregrinatio frequens fuit ad Bethlehem. 780
Peregrinatio vaga non est salutaris. 781
Peregrinatio debet esse pia & religiosa. 781
Peregrinatio pia tam in veteri quàm novo nostro sæculo usitata. ibidem.
Peregrinationis praxis. 781. 782

Perseverantia.

Perseverantia nullis virtutum obsequiis promereri potest. 390
Perseverantia est virtutum baculus. ibidem.
Perseverantia in bene institutâ vitâ tutissima. 391
Inter perseverantiam & constantiam differentia. 816
Perseverantiæ tres gradus. ibidem.
Perseverantiæ praxis. 819
Perseverantibus & bene finientibus cedit præmium virtutis. 391

S. Petrus.

S. Petri ambulatio super aquam indutus veste est imago vitæ & mortis nostræ.
S. Petrus inter malos improbus. 195
S. Petrus non obtinuit officium pastoris nisi ter pronunciasset quo cor oculi & intentio irent. 331

Pharaismus. 453

Pharaismus quid sit.
Pharaismus est vena una è quatuor venis lingua politica. 711

Pictor. ibid.

Pictoribus lascivis dignum supplicium.
Pictores obscœni miseri. 326

Picturæ inhonestæ. 327

Picturæ inhonestæ sunt invitamenta libidinis.

Pietas. 326

Ad pietatem conducentia observanda duo.

Piger, Pigritia. 226

Pigra dilatio excusatione caret. 56
Pigritia & malitia subvertunt bonum propositum. 387

Pigmentum.

Pigmentis utentes opus Dei reprehendunt & Deum contumelijs afficiunt. 440
Artis pigmentariæ diabolus est inventor. ibid.

Plorare.

Plorabat Christus toto corpore. 54

Pomum.

Poma Gomorrhæa, cùm franguntur, in pulverem fatiscunt. 35
Poma vetera cum novis Deo offerenda. 448

Pontifex.

Pontifici inaugurando ingerebatur æternitatis memoria. 10

Pontius Pilatus

Pontij Pilati fratres qui dicantur. 8

Porta cœli.

Porta cœli ultrà quinque millia annorum occlusa. 20

Porus.

Pori corporis sunt mortis ostiola. 38

Potentia, Potens.

Potentiam Dei tria ingerunt. 131
Potentes plerumque sunt improbi. 88

Pœna.

Pœna damnatorum maxima. 178
Pœna damni est suppliciorum summum. 148
Pœna lethalis peccati quomodo infligatur. 188
Pœnarum æternitas apud inferos inexplicabilis. 195

Pœnitere, Pœnitentia.

Pœnitet est cantilena ad finem actionis pravæ commissa. 103
Pœnitentia in hac vitâ sanabilis, in alterâ verò cruciabilis. 144
Pœnitentiæ dilatæ pœna. ibid.
Pœnitentiæ tempestivæ vis. 163
Pœnitentia non solùm agenda, sed habenda & retinenda. 282
Pœnitentia debet esse stabilis. 283
Pœnitentia agenda est non verbis, sed actu. 10
Pœnitentia in inferno sera est. 21
Pœnitentiam colere est prædestinationis signum. 182
Pœnitentiam fugiens tartari pœnas incurrit. 10

Preces.

Preces ad Deum sunt nostri præcursores. 80
Preces quomodo eas vult Deus exordiri. 210
Preces nostras cur Deus non exaudiat. 211

Præcepta.

Præcepta sexcenta & tredecim in Mosis libris continentur, ex quibus omnibus Christus unum fecit. 320
Præcepta Christi consideranda. 131
Præcepta Pachomij instituentis animum. 416

Prædestinatus.

Prædestinati cura est, ut quotidie cytharâ affectuum examinet. 286
Prædestinatis non placet quod Deo displicet. 284
Prædestinati ad beatitudinem igni similes. 222
Prædestinati sæpius sumunt Eucharistiam. 271
Prædestinatus amat contemni. 278
Prædestinati Dei semel offensi nunquam obliviscuntur. 284

Prædesti-

Prædestinationis symbolum quod. 222
Prædestinationis signum est defectio inimicorum. 278
Prædestinationis signa compendiosè. 289

Præmeditatio.

Præmeditatio malorum adventum lenit. 505. 506.

Præmium.

Præmium à Deo quomodo obtinendum. 209
Ad præmia magna pervenitur per magnos labores. 31
Præmium cœleste potest augeri omni momento. 45

Præparatio.

Præparatio duplex arcano judicio præmittenda. 131
Præparationis propinquæ ad judicium capita. 13

Præsentia.

Præsentia eorum, qui causa damnationis fuerunt, oculos damnatorum torquebit. 166
Præsentiam Angelorum semper venerari est utilissimus cultus. 319
De præsentiæ Dei cultu. à fol. 358. usque fol. 381

Præsumptio.

Præsumptio est sine meritis sperare. 82
Ex præsumptione nascitur desperatio. 168

Pretium.

Pretium laboris ex intentione desumendum. 444
Principium precum, & finis qualis esse debeat. 52

Probus.

Probi & improbi differentia. 222
Probitas hominem supra homines extollit. 184
Probi ab improbis semper oppressi. 840
Probitas nostra ad aliorum oculos se fingit. 439

Procrastinare.

Procrastinando multi ad inferos descenderunt. 144

Profectus.

Profectus noster consistit in humanæ divinæq; voluntatis conformatione. 510

Promissio.

Promittens lingua quæ dicatur. 713
Nulla promissio habens turpem exitum adimplenda. 714
Promittendum Deo nil temere. 14

Promptus, Promptitudo.

Promptos vult Deus servos suos ad omne bonum. 284
Promptitudo ad mortem. 268
Promptitudo in nobis debet esse ad ea, à quibus natura abhorret. 543. 545.
Prompta voluntas ad omnem obedientiam provenit ab oratione & meditatione. 527
S. Iosephi promptitudo ad Angeli monitum. 543
Promptitudo humana nihil efficit absque divino auxilio. 573

Propositum.

Propositum pro tempore futuro fundendi preces. 405

Prospera.

Prospera habent omnia reprobi. 14

Providentia.

Quanta Dei providentia sit in amicos. 570
Quanta Dei providentia circa vitæ nostræ necessaria. 567
Dei providentia quanta sit in amicos & inimicos. 572
Eâ providentiâ Deus gubernat universos, quâ singulos. 574
Dei providentiæ res omnes committendæ. 812
Divinam providentiam agnoscere Sancti omnes studuerunt. 580
Ex cognitione divinæ providentiæ nascitur in Deum fiducia. 578
In divinâ providentiâ scripti sunt eventus hominum. ibid.
S. Francisci Xaverij in divinam providentiam fiducia. 580
Providere debent omnes suæ domui. 130
Providentia necessaria in iis quæ semel tantùm fieri possunt. 50

Prudentia.

Prudentia serpentina in cute excutiendâ. 131
Prudentissimus habetur qui à se & non ab alio consilia mutatur. 508
Prudentiæ varia exempla. 826
Prudens tam in prosperis quàm adversis non mutatur. 827
Prudentiæ actio triplex. 828
Prudentia quotidiano examine augetur. ibid.
Prudentia triplex tempus complectitur. 826

Punire.

Punit hîc Deus ut pòst parcat. 14

Q.

Quæ.

Quæ quæstio hujus mundi hominum. 14
Quæ dicantur poma vetera Deo offerenda. 448

Quæcunque.

Quæcunq; fiunt, ad Dei beneplacitũ aut ex ejus permissione fiunt. 566

Querelæ.

Querula lingua quæ dicatur. 715
Querelæ quorundam murmuratorum. ibid.
Querelæ nullæ effundendæ nisi ex iis speretur auxilium. 717
Queruleſus omnium hostis est, omnésque accusat. 715

Quies.

Via ad quietem est nihil velle contra Dei voluntatem. 532
Nemini est occlusum ostium quietis. 533
Duo capita ad quietem conducentia. ibid.
Animus quietus est divinæ voluntati conformatus. 534
Quies æterna venalis est brevi labore. 29
Cur quietâ in statione plurimi etiam sint in turpissimis vitiis. 259

Quomodo.

Quomodo quis potest edere & bibere ad Dei gloriam. 448
Quomodo res appetantur maximi refert. 465
Quotidiano rerum defectu discimus omne bonum à Deo tribui. 530

R.

Radix

Radix adulterij concupiscentia impudica. 285

Ratiocinari.

Ratiocinari solus hominis est. 145

Ratio.

Ratio & conscientia in merito non sunt mali consiliarij. 517
Rationem omnes soli reddemus. 96
Ratio de quibus erit reddenda. 97
Reddenda est nobis ratio de minutissimis. 98
Variè monuit nos Christus de reddendâ ratione. 117.
Verba Ecclesiastæ ultimum nos monent de reddendâ ratione. ibid.
Rationis reddendæ exemplar. 136
Reddendæ rationis nunquam obliviscendum. ibid.
Ratio erit reddenda de singulis horis. 97
Ratio ubi reddenda. 98
Ratio reddenda cuilibet homini. 96

Vide Examen conscientiæ, & verbo Conscientia.

Recordatio.

Recordatio cruciatuum Christi solatium est morituro. 128

Recta intentio.

Rectæ intentionis duodecim signa. à fol. 496. usque fol. 499 latè.
Recti corde qui sint. 547

Regio, Regnum.

Regionum ac gentium mutatio est vicissitudo. 262
Regna mundi non possidentur, sed solum ostenduntur. 215
Regni Hebræorum mutatio. 261
Regni Romanorum finis. ibid.
Regna Christi duo quæ sint. 262
Regnum Salomonis quamdiu duraverit. 7

Regula.

Regulæ Christianæ fidei omnibus rebus applicandæ. 150
Regulæ quibus divina voluntas explorari potest. 516
Regula divinæ voluntatis est sine exceptione. 545

Relapsus.

Relapsus in vitia est oblivio sui ipsius damnosissima. 388

Religiosus.

Religiosi quomodo ita facilè mundo valedicant. 11
Religiosus totus in Dei gloriam intendere debet. 495
Religiosorum gaudium verum in monasteriis. 11
Religiosi nulli in quodam olim monasterio non infirmabantur. ibid.
Religiosus avis cantu delectatus longissimũ tempus breve putavit. 13

Renuntiatio.

Omnium rerum renuntiatio signum est prædestinationis. 271

Vide Resignatio.

Requies.

Requies habet pro pretio laborem. 254

Res.

Res è contrariis compositа interitui est obnoxia. 40
Res aliqua quomodo appetatur attendendum. 465
Res fortuitas & liberas necessitati tribuere est impia stoliditas. 642
In rebus prosperis & adversis cum divinâ voluntate nos circumagere debemus. 522
Rerum omnium eventus divinis judiciis adscribendi. 513

Resignatio sui.

Resignatio sui in Deum est principium tranquillitatis. 538
In resignatione quædam consideranda. ibidem & 848
In quo consistat resignationis natura. 848
Tres resignationis partes. 851
Actiones & praxis resignationis. 952
Resignatio sui optimum in morte exercitium. 554
Qui se resignat Deo optimè moritur. ibidem.
Nihil à Deo petendum sine maximâ resignatione. 558
Preces cum debitâ resignatione non sunt irritæ. ibid.

Responsum.

Responsum insigne stantium pro tribunali. 536
Responsum acutum pictoris Zeuxis. 30

Resurrectio.

Resurgent peccatores ut in pœnis maneant. 16
Resurrectionis fides. 77
Resurrectionis spes solatium maximum. ibid.
Resurrectio & beatitudo excedunt omnem sapientiam. 197
Resurrectio & beatitudo multis est somnium. 199

Reverentia.

Reverentiâ dignus est qui ante annos senuit. 39

Rex, Reges.

Reges impij sunt flagellum Dei. 511
Regum statuæ in mausoleis componebantur sedentes. 1
Rex defenditur à suâ custodiâ, rex cælestis defendit suam custodiâ. 305
Reges Parthorum semper erant occupati. 354

Rima.

Rimæ, quibus cælum inspiciendum datur sunt meditationes. 244

Risus.

Risus in hac vitâ importunus. 142
Lazarus post resurrectionem nunquam risit. ibid.

Rixæ.

Rixas comitantur magna damna. 618

Vide Lingua contentiosa.

Romani, Roma.

Romani Diis templa ædificabant rotunda. 1
Romæ fuêre pæne tot statuæ, quot homines. 6
Romæ erant cloacæ ad evehendas sordes civitatis. ibid.
Romani scientiis, artibus & bellis cæteris excellentiores. ibid.
Romanorum legatorum temperantia & incorruptibilitas. 614
Rom. Teren. Varr. gratias egerunt quòd non desperarit de Rep. 683

Rosa, quæ, cujusve virtutis symbola sint.

Rosa Aurea. 758
Rosa Spineola. 896
Albantica. ibid.
Purpurea. 873
Græca. 865
Candida. ibid.
Centifolia. 848
Rosa cæli. 837
Plumea. 798
Cornea. 806
Hierichuntina. 896
Albastrina. 770
Rosa è saccaro. 775
Rosa acu picta. 782
Silvestris. 841
Coroneola. 859
Milesia. 832
Flava. 828
Trachinea. ibid.
Argentea. 820. 787
Chalybea.
Rosa è Succino. 816
Crystallina. 811
Cerea. 791
Lignea. 765
Gypsea. 767
Smaragdina. 772
Aromatica. 778
Et plura alia de præstantiâ Rosæ vide fol. 758. 784

Rumores.

Rumores consectari est humanæ gentis vitium. 695
Rumores aucupari in rebus animi turpe & noxium. 458
Vide Lingua nugigerula.

S.

Sacerdos.

Sacerdos summus ab omnibus cur aspiciebatur, ipse verò nemo nem aspicere posset. 446
Sacerdotes debent honorificare statum suum bonis operibus. 428

Salomon.

Salomon plures Deos est veneratus. 591

Salvari, Salus.

Salvandorum paucitas omni ævo est proposita. 287
Salutis remora tollenda est non procrastinanda. 320
Salutis negotium differre fatuum est. 321
Salutem non omnes assequuntur, & cur. 519
In salutis negotio plurimi negligentissimi. 271
Pro salute æternâ homo negligens. 22

Sancti.

Sancti excogitarunt admirandas inventiones ut cæli præmium obtinerent. 191
Sanctos colendi quinque incitamenta. 402. 403
Sanctos venerari debemus imitando. 398
Sanctorum veneratio constat oratione, carnis castigatione, & sacræ lectionis studio. 394. 400. 401
In Sanctorum cultu cujusdam adolescentis inconstantia. 407
Sancti sibi res omnes à Deo evenire firmiter credderunt. 533
Sanctis omnibus est infixa nota misericordiæ. 881
Sanctorum nullus sine luctu & patientiâ est coronatus. 847
Sancti omnes sunt ex familiâ misericordiæ. 881
Sancti plurimi duxerunt asperrimam vitam. 195
Sancti carnem suam castigant. 343
Sancti usi cilicio. ibid.
Sanctorum in corpora asperitas. 344
Sanctorum menstrua sortitio & institutionis origo. 402
Sanctorum gesta bonum est exquirere. ibid.
Sanctos honorare Eucharisticâ communione pium est. 403
Propositum honorandi sanctos est illis gratum. 405
In honorem sancti alicujus aliquam virtutem crebrâ actione exercere utile est. 406
In sanctorum veneratione opus est constantiâ. 409
Vera sanctitas in quo consistat. 849
Vide Beati.

Sanitas.

Sanitas quando malum, & quando bonum est. 48
Vide Valetudo.

Sannarum modi.

Sannarum modi quo veteres utebantur. 723
Sannatores non virtutes sed vitia attingunt. 724
Vide Lingua subsannans.

Sapiens, Sapientia.

Sapiens cum tranquillitate de morte cogitat. 41
Sapientiæ duæ famulæ æternitas & gloria. 7
Sapiens cui sit similis. 42

Satietas.

Satietas gloriæ nullum tædium affert. 147
Satietas & fames quomodo in cælo conjunctæ. ibidem.

Saul.

Saul quomodo dicatur filius unius anni cùm regnare cæpit. 39
Saul quomodo ad nuntium mortis horruerit. 117
Saulis defectio perseverantiæ fuit regni perditio. 408

Saul quomodo pervenit ad regnum Israël. 573
Saul habuit nuntium mortis suæ Samuelem. ibidem.

Scientia.

Scientia hujus mundi exigua est respectu sanctorum. 236
Scientiam patriæ & divitiis prætulit Anaxagoras. 228
Scientia Beatorum. 236
Scire qui se dicit quæ Concionator dicturus, suam prodit superbiam. 275

Secretum non revelandum.

Secretum fidelissimâ taciturnitate tuendum. 611
Secreta revelantium apud Ægyptios pœna. ibid.
De secreto servando lex Curiæ Spirensis. 612
Ex secretorum revelatione mala plurima proveniunt. 718
Secreta revelans ovum aspidum alteri supponit. 718
Secretum quodnam dicatur. ibid.
Secretum ob quas causas revelandum. 719
Secreta revelans fidem & amicum perdit. ibid.

Vide plura verbo Lingua revelans.

Sella.

Sella non in terrâ, sed in cœlo locanda. 1

Senectus.

Senectutis dotibus quis dives sit. 60
Senes qui non imitandi. 53

Sensus.

Sensuum oblectatio. 23
Sensus omnes post hanc vitâ vel gaudebunt, vel torquebuntur. 232
Sensuum custodia incontinentiæ antidotum. 354
Sensus vitiorum sunt januæ. ibid.
Sensuum portæ non aperiendæ voluptati. ibid.
Sensus sunt animi proci. 356

Sententia.

Sententia triplex in Dei hostes. 104
Sententia in amicos Dei. 105
Sententiâ semel post hanc vitam latâ nihil supererit opis. 204

Sepelire, Sepulchrum.

Sepeliuntur Reges & Cæsares sedentes. 1
Sepulchrum emendi Abraham solicitus. 41
Sepulchrum momentum unicum rerum omnium. 67
Sepulchrum est proprius locus hominis. 41
Sepulchri sui plurimi in vivis fuêre cultores. ibid.
Sepulchri consideratio. 68
Sepulchrum est domus nostra. ibid.

Sermo impudicus.

Sermones impudici sunt sputa diaboli. 330
Sermones impudici sunt invitamenta libidinis. ibidem.
Sermo impudicus est viscus. 681
Sermones impudici non sunt audiendi, & punitio eorum. 331

Vide verbo Lingua turpiloqua, Lascivia, Luxuria.

Servari.

Servari tutiùs non potest, quàm quod est depositum in manibus pauperum. 276

Servire, Servitus.

Servire naturæ non vult gratis. 238
Servire Deo propter Deum est verè servire. 443
Serviant quinam Deo suis expensis. ibid.
Qui Deo serviunt sunt triplicis generis. 453
Servire Deo ad emerendam dulcedinẽ animi exiguæ laudis est. 480
Ex quibus signis deprehendi possit aliquem tali intentione Deo servire. ibid.
Servitus non est miserior, quàm suis servire affectibus. 286

Serra.

Serrâ sectus fuit Isaias. 217

Signum.

Signum humanæ voluntatis in divinam transfusæ. 529
Signa voluntatem nostram pendere à divinâ quæ. 528. 529. & 530

Signa prædestinationis vide verbo Prædestinatio.

Silentium

Silentium laudatur. 747
Silentium regulæ S. Brunonis est caput. 699
Silentium est injuriarum remedium probatissimum. 753
Silentij duo documenta. 769
Silentium odisse est ad nocitura facilis decursus. ibid.
Silentij documenta & praxis. 770
Silentium Liceitis in se defendendo. 103

Simulare.

Simulare & dissimulare in aulis Principum quotidianum est. 455

Sinai Mons.

Sinai Mons figura est Agonisantis. 96

Sinceritas.

Sinceritatem vult Deus honorari. 602

Sitis.

Tormentum tam vivo, quàm defuncto in tormentis horribile. 154

Socius, Societas.

Socius qui est crucis, erit & paradisi. 54
Societas Christi, & sanctorum Beatis adfert voluptatem. 166
Damnatorum societas execrabilis. ibid.
Societas quæ in cælo. 241

Vide verbo Consortium.

Sol.

Solem orientem nec occidentem vidit unquam Smyndirides. 50
Sol quibus occidat in Meridie. 118

Solitudo.

Solitudo etiam in medio urbis quærenda. 385
Solitudo est Metropolis Spiritus sancti. 768
In solitudine auditur loquens Deus. 768
Solitudinem qui non amat, virtutem quoque odit, & ejus ratio redditur. 769

Somnus.

Somnus est timendus. 73
Somnus est mortis frater. ibidem.

Sors.

Sors decem Virginum. 46
Sortis humanæ conditio quæ. 190

Spatium.

Spatium ab infantiâ in senectutẽ in alium partũ naturæ nos sumit. 62
Spatia hujus vitæ imparia & incerta sunt. 60

Spargere.

Spargere est novus modus colligendi. 270

Spes.

Spes in hac vitâ solatur hominem. 22
Spes vitæ æternæ tollit metum mortis. 50
Spes cæli. 78
Spes omnium levamentum laborum. 167
Spes duo spectat præcipuè. ibidem.
Spes gaudium est ante gaudium. 208
Spes est corona, quam Deus humanæ voluntati imponit. 859
Sperandum in hac vitâ in Dei misericordiâ, idq; semper. ibid.
Spes vitæ æternæ una omnium optimum, & ratio ejusdem. 860
Spes hominis fallacissima probatur apologo. ibid.
Spes nescit titubare. ibid.
Spes futurorum omnia agit in rebus humanis. 861
Quæ sperantur per patientiam exspectanda. 862
Spes est anchora, quâ firmi perduramus in hujus vitæ fluctibus. ibid.
Sperantes in se Deus non derelinquit, & cur. 864
Tria cor in spe radicatum confirmantia. ibid.
Actiones spei. ibid.

Plura alia vide verbo Fiducia in Deum, & fol. 860. 861. 862.

Spinæ.

Spinis se involvit S. Benedictus. 338

Stagnum.

In stagno qui mergentur. 156
Stabile *nil Deus voluit esse præter se.* 214

S. Stephanus.

S. Stephano oranti cælum panditur, & cur. 279
S. Stephani lapides, qui emere voluerint. 468. 469
S. Stephanus lapides suos Christo donavit. 469.
Stratagema *insigne contimentiæ.* 322

Studium.

Studium in ornando corpore internam indicat deformitatem. 422
Non studeamus placere hominibus, quia actioni nostræ merces æterna est decreta. 470

Stultus.

Stultus est qui se frustrà laborare putat nisi adsint spectatores. 457
Sultus est, qui ea audet, quæ mortem adferunt æternam. 33
Stultitia cujusdam servi. 46

Superbus.

Superbus est invidiæ supplicijs obnoxius. 277
Superbiæ sedes variæ. ibid.
Superbia est virtutum omnium ruina. 278
Superbus est vitæ alienæ Censor. ibid.
Cùm superbiæ negotium agitur nemo egenus. 432
Superbus diaboli mores venustè exprimit. 277

Superfluitas.

Superfluitatem vestium cur puniat Deus, causæ septem & quomodo. 430. *usque* 434
Superiorum voluntas est Dei voluntas. 517

Suspicari.

Suspicatus nunquam malè fuit S. Ioseph de B. Virgine. 487

Suspirium.

Suspiria pia ad Deum homini ægro ad Deum dirigenda. 52
Suspiria ad cælum varia. 78

Susurrare, Susurratio, Susurro.

Susurratio est peccatum mortale. 725
Susurro amicitiam inter duos pluresve dissuit. ibid.
Differentia inter susurrationem & obtrectationem. ibid.
Susurronis officium. ibid.
Susurrones etiam inter religiosos inveniuntur. 726
Susurrones quibus sunt similes. ibidem.
Susurronum os est armamentarium diaboli. 727
Susurronis lingua ex veraci & mendaci est composita. ibid.

Symbolum.

Symbolum Rudolphi II. Imperatoris. 235
Syncretismus *quid sit.* 710
Syncretismus est una è quatuor venis linguæ politicæ. ibid.

T.

Tabella.

Tabella eorum quæ debent quotidie fieri in honorẽ Angeli. 319

Tactus, Tango.

Tactus vitia. 355
Tangendi omnis usus claudicat in hac mundo. 231
Duo documenta ne tangantur non tangenda. ibidem.
Tactus quartum in cœlo gaudium. 230

Taciturnitas.

Taciturnitatem coluit B. V. Maria. 530

Vide Silentium.

Tartarum.

Tartarum luctui domus est destinatissima. 192

Vide Infernus.

Temerarium judicium.

De temerariis judiciis multa. à fol. 488. *usque* 490
Temerarium judicium censetur inter gravissima scelera. 491

Vide Iudicium temerarium.

Temperantia.

Temperantiæ rebus omnibus ponit mensuram. 292

Vide Abstinentia, Iejunium.

Templum.

Templa rotunda cur Diis structa. 1

Tempus.

Tempus pretiosum non est perdendum. 354
Temporis pretium est inæstimabile. 296
Tempus nullum exceptum est ab acerbo eventu. 506
Tempus est res velocissima. 43
Tempus non est redimendum fabulis, sed precibus. 28
Temporis jactura est omnium turpissima. 784
Tempus non est sinendum effluere sine fructu. ibid.
Temporis jactura deploranda. 698
Temporis jactura à damnatis defletur. 151
Tempus male impensum quomodo recuperandum. 66
Temporis avaritia est honesta. 43

Tenebræ.

Tenebræ interiores & exteriores. 362
Tenebræ apud inferos primum supplicium. 148
Tenebrarum cruciatus magnus. 361

Vide verbo Infernus.

Tentatio, Tentamentum.

Tentationum remedium oratio.
Tentamenta decem Abrahami. 345
Tentationum turba triplex. 349

Terra.

In terrâ nullum firmum habitaculum. 94
Terrarum spatia ad cælorum infinitatem comparata brevia sunt & angusta. 214
Terræ gaudia brevissima. 24

Vide Mundus.

Terreat *cur Deus bonos.* 264

Testamentum.

Testamentum malè & fatuè conditur in extremo morbo. 129
Testamentum quid sit condere. 104
Testamentum condere noli differre. 104
Testamenta novem. 154
Theophilus *rosas quas à Dorotheâ petierat, recepit.* 69

Thesaurus.

Thesaurus absconditus est beatitudo. 229

Theodorus *juvenis Ægyptius judicij arcana pertractat.* 114

S. Thomas de Aquino.

S. Thomæ pro castitate certamen. 346
S. Thomæ erga B. V. Mar. singularis affectus. 825

Timor.

Timor Domini dat vitam & benedictionem. 56
Timor judiciorum Dei. 96
Ad timendum Deum duæ præceptiones. 109
Quæ timuerit Elias. 129

Titulus.

Tituli speciosi non sunt venandi. 476
Tituli vanæ gloriæ. 478

Vide Vana gloria.

Tobiæ *filius fuit annorum* 99. 46

Tolerantia.

Tolerantia constantissima. 316

Vide Patientia.

Tranquillitas.

Ad tranquillitatem ducentia capita duo. 533
Ad tranquillitatem nemini ostium est clausum. ibid.

Vide Quies.

Transgressio.

Transgressio protoplastorum cur diversâ severitate punita. 479

Transitus.

Transitus Petri veste induti super aquas ad Christum est imago vitæ ac mortis nostræ. 136

Vide Mors.

Tres, Tria.

Tres caliculi meri sapienti olim permissi. 599
Tria vix possunt fieri meliora. 798

Tribunal.

Ad tribunal Dei multi provocaverunt. 119
Ad tribunal Dei postulatus Ferdinandus. 120

Vide Iudicium Dei.

Tribulatio.

Tribulatio perpetuæ cum patientiâ signum est prædestinationis. 227 ibid.
In tribulatione gaudere certa beatitudinis tessera. 273 ibid.
In tribulatione impius blasphemat, probus verò Deum laudat. 842 ibid.
Quò quis virtuosior, eò tribulatior. 843 ibid.
Tribulatione homini nihil potest accidere utilius. 843 ibid.
Tribulatio est imago aliqua passionis Christi.
Tribulationes sunt causæ amplioris præmij.

Vide Adversa, Adversitas, Miseria, Afflictio.

Tristitia.

An fieri possit, ut quis nunquam tristetur. 553

Tumultuosus.

Tumultuosi qui. 727
Tumultuosa lingua malleus est. 729

Vide Lingua tumultuosa.

V.

Vafrities.

VAfrities Assani. 40
Vide verbo Fraus, Dolus, Lingua fraudulenta.

Valetudo.

Valetudo misera comes injucunda. 51
Valetudinem Wolfgangus offensiorem habere maluit, quàm Ecclesiam. 567
Vide Sanitas, Vita.

Vana gloria.

Vana gloria vitium est periculosissimum. 446
In cælo pene vana gloria tendit pedicas. ibid.
Vana gloria nascitur ex semine recenti & generoso. 447
Novit se vana gloria abdere & occultare. ibidem.
Vana gloria est vitium nocentissimum. 473
Vana gloria nihil est truculentius. 474
Vana gloria eò plus sævit, quò plus colitur. ibidem.
Vanæ gloriæ appetitus damnatur. 476
Vana gloria est scopulus immanis. 478
Vana gloria maximè applaudit, cùm res est strenuè gesta. 480
Vanam gloriam jugulet qui Deo vult placere. ibidem.

Vana occupatio.

Vana occupatio est otium. 352

Væ.

Væ, væ, væ damnatorum cantilenæ. 151

Velle.

Velle quod vult Deus nihil utilius. 55
Velle nostrum est simile ægrotorum conatibus. 191
Quomodo quis potest velle & non velle. 386

Veneratio Sanctorum.

Veneratio Sanctorum triplici constat capite. 399
Vide Sancti, Cœlites, Beati.

Venti.

Venti cùm vehementissimè flant vim suam efflant. 34

Venus.

Ignes Veneris toto orbe grassantur. 204
Vide Luxuria, Libido, Lascivia.

Verbum.

Verborum obscœnitas. 680
Verba spurca grave damnum inferunt pluribus. ibidem.
Verba pauca per otium prolata in maximos sese errores diffundunt. 699
Verba hominis miris sunt virtutis argumentum. 701
Vide Obscœna verba, Otiosa verba.

Verbum divinum, seu, Concio.

Verbum divinum libenter audire est signum prædestinationis. 274
Ab audiendo verbo Dei prædestinatus se non excusat. ibid.
Verbum Dei negligere signum est pereuntis. ibidem.
Multi desiderant verbum Dei audire, & pauci ex auditione illius redeunt meliores. ibidem.
Verbi Dei sic oportet meminisse ut memoria fit efficax. 275
Qui dicit se scire quæ Concionator dicturus est, superbiam suam ostendit. ibidem.
Cur necessarium sit omnibus verbum Dei audire. ibidem.
Verbi Dei Concionatorem aliqui execrantur. ibidem.
Verbum Dei excipit Christianus, ut eo in afflictione pascatur. 275
Vide Concio.

Verecundia.

Verecundia ubique pulchra. 888
Verecundia componit primùm affectus, dein mores exteriores. ibid.
Actiones & praxis verecundiæ. 889

Veritas.

Veritas cum libertate promenda est. 616
Veritas ubique amatur. ibid.
Veritas potest aliquando celari. 688

Vestis.

Vestis è purpurâ & Bysso stravit viâ ad infernũ divitì Epuloni. 421.
Vestes pelliceas Deus fecit primis parentibus. 422
Quæ fuerit & qualis prima Protoplastorum. 427
Quæ & quales fuerint vestes quorundam Sanctorum. 428
Veste utendum ad tutelam corporis non ad ostentationem. 440
Vestis rigiditas S. Ioannis Bap. 439
Vestium cultus secum multa trahit vitia. 434
Vestium superfluitatem cur ita punit Deus. 430
Vestiendi libido quorundam. 432
Vestium cultorum elogia. 434
Qui à vestibus ornamentum quærunt, sunt primi in stultorum numero. ibidem.
Vestium luxus & innumeræ novitates. 419
Vestitûs modestia quorundam. 424. 425. & 426.
Vestibus quibus homo uteretur natura & Christus docuit. 427
Causse cur Deus puniat vestium superfluitatem. à fol. 430. usque fol. 434
Vestium luxus quorundam. 432
Vestium pulchrarum ambitio vanitatis in animo latentis est indicium. 433
Vestitûs modestia Thomæ Mori. 435
Vestitus ad hujus ævi mollitiem factus, castimoniam, tempus, pecuniam occultis viribus suffuratur. 438
Vestitûs insolentia caussa perditionis Palæstinæ. 438

Vetustus

Quid sit vetustam pellem, aut pennam projicere, & alas ad Austrum expandere. 131

Via, Viator.

Via ad cœlum varia. 23
Viæ ad mortem diversæ. 51
Via ad inferos expeditissima. 192
Via quæ ad cælum rectissima. 189
Via nulla longior quàm mori. 50
Viæ ad judicium variæ. 109
Via ad inferos facillima. 171
Duæ viæ nobis propositæ. 178
Via spatiosa quæ ducit ad perditionem. 24
Via crucis est tutissima via ad cælum. 273
Viatoris temeritas. 172

Victima.

Cur Deus veteris edi victimæ sanguinem, jusseritq; ad aram effundi. 445

Vigilia.

Vigilandum & orandum. 46

Vindicta.

Vindicta est Deo relinquenda. 280
Qui se vindicat servus est peccati. 281
Qui inimico non remittunt, ad inferos properant. 282
Ad vindictam homines sunt promptiores, quàm ad alia. 551
Quæ dicatur lingua vindicans. 732
Vindicantium mores. ibidem.
Vindicta seu ultio non continuò paranda. ibid.
Vindictam petere est signum delictis veniam non dedisse. 733
Vindictam sentiet qui eam expedit. ibidem.
Excusationes, quibus vindicta licita videtur, repelluntur. ibidem.
Veterum patientia & tarditas in vindictam. 734
Vindicta duabus incedit viis. 735

Virga.

Virga amoris indicium, ulla succensa desperationis. 169

Virginitas.

Virginitas triplex est. 787
Virgini quædam sunt assiduè cogitanda. 789
Praxis virginitatis. 792
Vide Castitas.

Virtus.

In virtute quis dicatur progredi. 17
Virtus post mortem comes. 34
Virtuti locus est in lectulo. 60
Virtutis thalamus est calamitas. 235
Virtutis proprietas. 295
Virtus & veritas sunt duæ res inter se concordes. ibid.
Ad virtutem exercendam modi decem. 302
In quavis virtute duo sunt consideranda. 450
Virtutum omnium summarium quod. 583
Virtus & veritas ubique amantur. 616

Virtus semper passa est inimicos ab orbe condito. 753
Virtus sola præstat gaudium securum. 778
Virtute senuisse gloriosius est quàm tempore. 39
Virtutis iter decrevit sequi Hercules præmij causâ. 220
Virtus recipitur ut hospita in mundo. 288
Virtutes illas probat Deus quæ fiunt purâ intentione. 459
Virtutum omnium tenera sunt principia, & tempore robur ei accedit. 308

Vires.

Vires colligendæ instante morte. 56

Visio Dei.

Visio Dei quovis peccato mortali perditur. 148
Visione Dei privari dolor est inexplicabilis. ibidem.
Visio Dei est occasio omnis voluptatis. 149
Visionis Dei privatio est primum tormentum damnatorum. ibidem.

Vita humana.

Vita nostra in tria tempora dividitur. 816
Vitæ humanæ cum tabulâ lusoriâ comparatio. 192
In vitâ beatâ quærendâ cur erretur. 199
Vitæ asperæ effectus. 200
Vita nostra est similis pompæ. 214
Vita est mare miseriarum. 298
Vita est forum in quo venditur & emitur. 647
Vitæ brevitas assiduè cogitanda. 275
Vitæ nostræ tempus vanis laboribus exercetur. 14
Vitam longam pars maxima hominum desiderat. 16
In vitâ homines sunt diversi sensûs. ibid.
Vitæ longitudo modicum & punctum est. 18
Vita hominis sunt dies pauci. 27
Vita est nomen laudis. 28
De vitâ singulis momentis aliquid delabitur. 33
Vitæ brevitas à diversis declaratur. 34
Vita cujus sit brevissima. ibid.
Vita quibus assimiletur, & quid sit. 42
Vita optima quæ honestissima. 43
Vita via est ad cœlum. 39
Vitæ principium mortis exordium. 285
Dies vitæ pauci & mali. 39
Vita nostra crescendo decrescit. 34
Vitæ amplissimum spatium quod. 43
Vita tempore non est metienda. ibidem.
Vivere bene totâ vitâ discendum est. 44
Vita non ex annis sed actionibus ponderandâ. 46
Vitam non bene vexit, qui mortem non contempsit. 49
Vita navis est jactata in mundi pelago. 51
Vitæ amor catena est ponderosissima. 45
Vitæ spatia imparia & incerta sunt. 60
Vita nostra hospitium est. 59
Vitæ dies hominis adnumerati sunt. ibidem.
Vitam ars non potest augere. 59
Vitæ dies extremus æterni natalis est. 62
Vita brevis quomodo extendenda. 66
Vita qualis talis mors. 73
Vivere bene est laboris, mori bene felicitatis. ibidem.
Non bene vivere est via ad mortem. 78
Vitæ dies nubilus est mors. 83
Vita humana similis picturæ. 86
Vivendi ratio varia. 94
Vita humana tribus diebus comparata. 96
Vitam longissimam multi sibi promittunt. 117
In hac vitâ alter in alterius exitium collimit. 153
Vita hominum est paries ruinosus. 172
Vitæ melioris principium est attenta consideratio æternitatis. 190
Dissimillima ratio vivendi in brutis hominibus & Angelis. 876

Vita beata.

Vita beata stat vili pretio. 24
Vita illa beata quæ est æterna. 28
Vita omnibus placet. 30

Vide gaudium Beatorum, Gaudium, Cælum.

Vitium.

Vitia intermittimus potiùs quàm abdicamus. 198
Ad vitiorum circulum non oportet redire. 283
Vitium unum mortale qui extirpat, tollit radicem aliorum malorum. 283
Ad domesticum vitium extirpandum industria omnis transferenda. 379
Vitiorum radices extirpandæ. 380
Vitium abducit à Deo hominem. 392
Vitium nullum est sine patrocinio, & hinc latè diffunditur. 432
Vitia difficulter ejiciuntur, cùm inoleverint. 507
Tria vitiorum genera clades caussantia. 514
Vitia linguæ tria frequentia. 606
Vitium linguæ linguâ punitum. 708
ibidem.

Voluntas humana

Voluntas apud Deum pro facto sumitur. 39
Voluntas amoris sedes. 236
Voluntas post hanc vitam in cælo gaudebit. ibid.
Quid sit voluntas bona. 468
In voluntate bonâ consistit pax. ibid.
Voluntas bona est cælum extra cælum. ibid.
Voluntas attenditur maximè in genere beneficij. 485
Quæ voluntas prompta ad omnia provenit ab oratione. 527
Quæ sint signa voluntatis humanæ cum divinâ conformatæ. 528
Voluntas nostra in quod exitium nos pertrahat, nisi moderetur & frangatur. 541
Voluntas humana lunæ simillima. 547
Quomodo subjuganda sit voluntas propria divinæ in rebus adversis. 548
Nulla voluntas bona nisi consentiat cum divinâ. ibid.
Voluntate propriâ non expugnatâ nihil Deo gratum. 151
Quæ voluntatis propriæ contumaciam maximè confirment. ibid.
Voluntas nostra est domus lutea. 552
Voluntatem propriam roborant consuetudo prava. ibidem.
Contumacia voluntatis apparet in jacturâ rei magnæ. 553
Voluntate nihil liberius in homine. ibid.
Voluntas est radix omnium malorum. ibid.
Bona voluntas virtutum omnium fundamentum. 584
Voluntas eò est perfectior quò est divinæ subjectior. 584
Voluntas humana non consentiens cum divinâ est summum hominis malum. 586
Voluntas prompta Deum quovis modo colendi vera est devotio. 778
Voluntas quæ sit idonea, ut divinæ conformetur. 521
Voluntas hominis quomodo sit ad Dei conformanda. 523
Voluntatis suæ cum divinâ conjunctio est curanda. ibidem.
Tanta voluntatis, quanta est vultuum dissimilitudo. 534
In voluntatis nostræ cum divinâ conformatione consistit profectus noster. 510

Voluntas divina.

Sine Dei voluntate nihil fit in mundo præter peccatum. 510
Dei voluntæ cur hoc illúdve permittat. 512
Voluntas Dei est cooperatrix in omni re quam permittit. 513
Voluntas Dei quomodo cognoscenda. 514
Regulæ quibus Dei voluntæ exploratur. 516
Voluntas Dei est homini instar legis. ibidem.
Voluntas Dei quotuplex. 518
Voluntas in quibus sibi velit nos conformari. ibid.
Voluntas Dei quid à nobis exigat. ibid.
Voluntas Dei duplex signi & beneplaciti. 519
Voluntati divinæ etiam bruta obsequuntur. 546
Voluntatis divinæ studium in Noëmo & aliis. 579
Voluntatis divinæ caussa non est assignanda nec quærenda. 582
Voluntas Dei ac honor in omnibus quærenda. ibid.
Voluntatis divinæ scrutatio est tuta. 582
Quis modus cognoscendæ divinæ voluntatis. 583
Deum velle scimus ex permissione. ibid.
Voluntas duplex conditionata & absoluta. 848
Voluntas Dei eadem est in prosperis ac in adversis, ac proinde æquè amplectenda. 850
Divinæ voluntatis regula est sine exceptione. 545

Voluptas mundi & cæli.

Voluptas est glacies candida & fallacissima. 152
Voluptas linguæ est secundum in cælo gaudium. 226
Voluptas odoratûs tertium in cælo gaudium. 228
Voluptas tactûs quartum in cælo gaudium. 230
Voluptates hujus vitæ sunt uvæ acerbæ. 231
Voluptas intellectûs, memoriæ & voluntatis septimum est gaudium cæli. 236
Voluptas è loco beatitudinis octavum gaudium cæli. 238
Voluptas ex omni deliciarum affluentiâ decimum in cælo gaudium. 243
Voluptas sine amarore nulla extra cælum. 244
Voluptas è perfectissimorum desideriorum satietate undecimum cæli gaudium. 245
Voluptas ex Aureolis decimumtertium cæli gaudium. 250
Voluptas est diaboli, & non hominis alienis malis delectari. 498
Voluptas extra Deum variis terroribus plena est. 778

Vox.

Vocis humanæ terribilitas. 139
In lucis exordio prima vox sonare debet laudem divinam. 491

Vulgus.

Nulla pronior ad præcipitium via, quàm per vulgi vestigia. 708
Vulgari opinione nihil à veritate remotius. 707

FINIS.

INDEX PARAGRAPHICVS.

LIBER PRIMVS

DE ÆTERNITATE.

CONSIDERATIO PRIMA.

VID sit Æternitas? fol. 1

SECTIONES CONSIDERATIONIS.

1. Varii Veterum sensus & picturæ de æternitate. 1
2. Arcanus scripturæ sensus aperitur. 2
3. Æternitatis locus cur mansio dicatur. 3

CONSIDERATIO II.

In quibus natura repræsentet æternitatem. 3

SECTIO CONSID.

1. Quænam apud inferos sint æterna. 4
2. Cur gehenna sit æterna. ibid.
3. Alii ad æternitatem naturæ ductus. 5

CONSIDERATIO III.

In quo potissimùm æternitatem suam Romani veteres collocarint. 6

SECT. CONSID.

1. Quantum Romani à verâ æternitatis viâ aberrarint. 7
2. Melior priore ad æternitatem via. 8
3. Hanc viam sollicitè indagandam. 9

CONSIDERATIO IV.

Quomodo S. David æternitatem sit meditatus, & quæ illius in hoc imitandi ratio. 10

SECT. CONSID.

1. Diversæ ad æternitatem cogitandam admonitiunculæ. 11
2. Æternitas omnes Arithmeticæ numeros & leges transilit. ibid.
3. Consideratæ æternitatis effectus. 12

CONSID. V.

Quomodo alii etiam improbi æternitatem sint meditati. 13

SECT. CONSID.

1. Hominis & araneæ labores collati. 14
2. Quæ in mundo omnium optima sit quæstio. ibid.
3. Quomodo Deus hìc puniat, ut ibi parcat, inauditum exemplum. ibi.

CONSID. VI.

Quomodo Sancti Patres, Ecclesia, Scriptura, æternitatem meditandam indagant. 15

SECT. CONSID.

1. Sanct. Patrum & Ecclesiæ circa hoc responsa. 15
2. Scripturæ divinæ clara de æternitate testimonia. 17
3. Omnia modica sunt præter æternitatem. 18

CONSID. VII.

Quomodo Christiani pingant æternitatem. 19

SECT. CONSID.

1. Christus invitans. 19
2. Adam lamentans. ibid.
3. Corvus crocitans. 20

CONSID. VIII.

Quomodo Christianis non tam pingenda quàm meditanda sit æternitas. 22

SECT. CONSID.

1. Non rem tantùm, sed & spem omnem æternitas præscindit. ibid.
2. Æternitas mare est, Triceps hydra est, sed & fons est omnis gaudii. 23
3. Æternitatis gustus quanti sit, illustri exemplo declaratur. ibid.

CONSID. IX.

Conclusiones aliquot dictorum de æternitate. 24

SECT. CONSID.

1. Æternæ mortis supplicium. 27
2. Æternæ vitæ præmium. 28
3. Epilogus dictorum omnium. 30

LIBER SECVNDVS.

PRODROMVS ÆTERNITATIS

Mortis nuntius.

CAPVT I.

MOrtis memoria proponitur sanis. 33

SECT. CAP.

1. Lectori lux & ingressus ad sermonem. ibid.
2. Quotidiana mortis memoria. ibid.
3. Memoria mortis potens in omnia peccata Pharmacum. ibid.
4. Bonę vitæ clausula quanti sit, è Senecâ. ibid.
5. Omnis homo nullus homo, ex Arbitro. 34
6. Mortales unius dieculæ. ibid.
7. Idem confirmatius redditur. ibid.
8. Longæ vitæ spes & vota inania. ibid
9. Homo pulvis. ibid.
10. Homo verè miser. 35
11. Quid igitur est homo? ibid.
12. Ad rei funebris obsores. ibid.
13. Omnis vita lacrymæ. 36
14. Lacrymas solatur Deus. ibid
15. Mors nativitas. ibid
16. Ubique mors. ibid.
17. Mors sua cuique domi est. 37
18. Mors inexorabilis. ibid.
19. Mors certissima est incertissima. ibid.
20. Mors plurimis est repentina, pæne omnibus insperata. ibid.
21. Mortis repentinæ antidotum. 38
22. Dies vitæ pauci & mali. 39
23. Quâ ratione juvenis possit mori senex. ibid.
24. Paradoxum quisquis voluit, diu vixit. ibid.
25. Moriendum est. ibid.
26. Mortis memoria variè refricanda. 40
27. Novum indusium, nigræ litteræ. ibid
28. Omnis dies observandus. 41
29. Sandapila ultimum superbiæ nostræ solium. ibid.
30. Quid est vita. 42
31. Vita Mimus. ibid.
32. Vitæ humanæ typus. ibid.
33. Vitæ prologus, narratio, Epilogus. ibid.
34. Omnis vita brevis etiam longissima. 43
35. Non longissima, sed honestissima vita optima. ibid.
36. Magnam vitæ partem non viuimus. ibid.
37. Maxima vitæ labes procrastinatio. ibid.
38. Venatus mortis. 44
39. Cur quotidiana spectantes funera, mortem non cogitemus. ibid.
40. Compendiosissima & optima mortis præmeditatio. ibid.
41. Hodie mihi, cras tibi. ibid.
42. Ergo dum vivis vive. 45
43. Si cras, quare non hodie. ibid.
44. Cur mors horribilis. ibid.
45. Inopina, sed formosa mors. ibid.
46. Vigilandum & orandum. 46
47. Deo fidendum. ibid.
48. Quando Domino visum. ibid.
49. Ad Deum in omnibus recurrendum. ibid.
50. Orationes tres pro felici exitu ex hac vitâ. 47

Coronis primi capitis ad lectorem. ibid.

CAP. II.

Mortis memoria commendatur ægrotis.

SECT. CAP.

1. Ingressus ad sermonem, & an morbus malum. 48
2. Ægrotus ad amicos, ad morbum, ad morbi læthalis initium, ad mortem, ad Christum. ibid.
3. Mœroris antidotum. 49
4. Non semper mulsum. ibid.
5. Christiana generositas mortis contemptus. ibid.

Index Paragraphicus.

6. Mortis contemptæ specimen. 49
7. Animus ad mortem promptus. 50
8. Mortem timent, qui non prævident. ibid.
9. Mortem timent, qui vitam negligunt. ibid.
10. Tria morbi genera. ibid.
11. Morbus virtutum ludus. 51
12. Morbus corporis, animi salus est. ibid.
13. Morbus æternitatis monitor. ibid.
14. Morbus igitur optandus. ibid.
15. In morbo quid legendum. ibid.
16. In morbo semper orandum. 52
17. In doloribus, & aliàs per diem quid cogitandum, quid agendum. ibid.
18. Aliter sani, aliter sentimus ægroti. ibid.
19. In omni ægrimoniâ pia ad Deum suspiria. ibid.
20. Ægroti quædam vitia. ibid.
21. Tres theses omnibus viribus ægroto propugnandæ. 53
22. Ægroti sitis quî curanda. ibid.
23. Ægroti sudarium. ibid.
24. Ægroti lectulus. 54
25. Ægroti delitiæ, Christi hortus. ibid.
26. Christi inter olivas lectulus. ibid.
27. Mater Domini ad ægrotum revisens his eum compellat. 55
28. Humanæ voluntatis cum divinâ consensus & conspiratio. ibid.
29. Desperationi occurrendum. ibid.
30. Spes vitæ melioris miserias mitigat. 56
31. Spes vera vitæ beatissimę. ibid.
32. Tranquillitas è verâ spe. ibid.
33. Solatium è doloribus. ibid.
34. Dolores omnes frangit patientia. 57
35. Patientiæ specimen mendicus. ibid.
36. Patientiæ typus Princeps magnus. ibid.
37. Patientiæ speculum rex maximus. 58
38. Patientiæ specimen, typus, speculum, exemplar absolutissimum Christus Dominus. ibid.
39. Panoplia ægroti, patientia. ibid.
40. Tandem migrandum hospites sumus. 59
41. Certus vitæ terminus. ibid.
42. Prima ægroti objectiuncula. ibid.
43. Contra alias ægroti querimonias. 60
44. Ægrotus ad seipsum, contra seipsum. ibid.
45. Ægrotus ad Deum. ibid.
46. Ægrotus cum Deo paciscitur. 61
47. Deo gratias sit assiduum ægroti canticum. ibid.
48. Ægroti vera in Deum fiducia. 62
49. Constanter fidendum. ibid.
50. Orationes aliquot ægrotis, & moribundis dicendæ. 63. & 64. & 65.

CAP. III.

Mortis memoria repræsentatur moribundis.

CAP. SECT.

1. Ars bene moriendi compendio traditur. 66
2. Tempus perditum quomodo recuperandum. ibid.
3. Brevis vita quomodo extendenda. ibid.
4. Finis rerum omnium æternitatis nullus. 67
5. Hominis moribundi consideratio. ibid.
6. Stantes quidam mortui. ibid.
7. Ante mortem quidam mortui. ibid.
8. A seipsis quidam sepulti. 68
9. Consideratio sepulchri. ibid.
10. Testamenta novem. 69
11. Epitaphia novem. ibid.
12. Cur æquo animo moriendum, causæ novem. 70
13. Mors igitur non formidanda. 71
14. Quomodo sancti mortem desiderent, & mortem formident. 72
15. Mors mala vitam malam sequitur. ibid.
16. Mors bona vitam bonam sequitur. ibid.
17. Qualis vita talis mors. 73
18. Bonę mortis votum. ibid.
19. Somnus mortis frater. ibid.
20. Mortis prodromi. ibid.
21. Quid ad mortis nuntium respondendum. 74
22. Mors dulcissima sed pessima. ibid.
23. Melior mors quàm vita amara. ibid.
24. Beatitudo mortis. 75
25. Valedictio morientis ad vivos câdem viâ sequuturos. ibid.
26. Morientium extrema monita. 76
27. Christus invitatur. ibid.
28. Moribundus animatur. 77
29. Resurrectionis fides. ibid.
30. Spes resurrectionis solatium maximum. ibid.
31. Spes cœli. ibid.
32. Suspiria ad cœlum. ibid.
33. Solatia adversus mortem compendio dantur. 78
34. Contra invitè morientes. ibid.
35. Moribundi scopulus dilatio. ibid.
36. Moribundi dolores, & terrores. ibid.
37. Moribundi promptus animus. 79
38. Moriturus se fide, spe, & charitate armat. ibid.
39. Ægro moribundo quid semper corde, ac ore, versandum. ibid.
40. Moribundo singulariter observanda. 80
41. Moribundo quid faciendum è Blosio. ibid.
42. Moribundum refrigerantia. ibid.
43. Moribundi ad Deum suspiria. ibid.
44. Moribundi vera in Deum fiducia. ibid.
45. Moribundi cereus. ibid.
46. Moribundi verba ultima. ibid.
47. Humanæ voluntatis ad divinam conformatio summi momenti sub vitæ finem. ibid.
48. Moribundus alterum in Golgotha latronem imitetur. ibid.
49. Heliotropium contra omnes morbos & mortem pharmacum. ibid.
50. A moribundo dicenda, aut moribundo prælegenda. ibid.
Epilogus & monitum Lectori. ibid.

LIBER III.

TRIBVNAL CHRISTI.

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

CErtum est in cujusvis hominis morte arcanum peculiare judicium exerceri, seu reddendam esse rationem.

CAP. II.

Quid secretum peculiare judicium, seu quid sit rationem reddere.

CAP. III.

Incertum esse annum, mensem, diem, horam secreti peculiaris judicii, seu reddendæ rationis.

CAP. IV.

Quis mœror, angor, terror, secretum peculiare judicium sibi præcedere, seu quid rationem reddituris præcipuè pertimescendum.

CAP. V.

Quæ caussæ in hoc judicio ventilentur, seu de quibus reddenda ratio.

CAP. VI.

Quo loco, & quo tempore arcanum singulare judicium sit futurum, seu quando & ubi reddenda sit ratio.

CAP. VII.

Quis in arcano hoc judicio sit judex, seu cui reddenda sit ratio.

CAP. VIII.

Quis in hoc judicio sit reus, quis accusator, & cujusmodi sententia pronuntiari soleat, seu quis hic rationem reddere cogatur.

CAP. IX.

Quæ præcipuè judicium hoc exasperarent, seu quæ rationem reddendam potissimùm turbent.

CAP. X.

Quæ potissimùm judicium istud mitigent, seu quinam in ratione reddendâ imitandi.

DE CHRISTI TRIBVNALI

LIBER SECVNDVS

CAPVT I.

THeodorus juvenis Ægyptius Æternitatis & judicii arcanum aperte tractat, & reddendæ rationi se parat.

CAP. II.

Quoties judex ipse judicium imminens cogitandum proponat, & quàm variè moveamur de reddendâ ratione, & quis hic fructus sit patronus.

CAP. III.

Quàm variè judicium hoc innotuerit, dum læsus lædenti diem dixit, & judicio arcessivit, seu quàm crebrò alter alterum ad rationem reddendam evocaverit.

CAP. IV.

Quare arcanum hoc judicium omni vitâ metuendum, seu cur assiduè summóque studio adhibendum, ut vitæ ratio bene reddatur.

CAP. V.

Quantam sanctissimis viris formidinem injecerit arcanum hoc judicium, seu quanti trepidarint in reddenda ratione.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Index Paragraphicus.

CAP. VI.

Quæ præparatio remota ad subeundum hoc judicium sit necessaria? seu, quonam modo se omnes parent ad reddendam rationem. 130

CAP. VII.

Quæ præparatio propinqua huc requiratur, seu quid faciendum instanter tempore orationis reddendæ. 133

CAP. VIII.

Arcani peculiaris judicii Hypotyposis, seu reddendæ rationis exemplar. 136

CAP. IX.

Arcani judicii memoriam jugiter instaurandam, seu reddendæ rationis nunquam obliviscendum esse. 138

CAP. X.

Epilogus dictorum omnium utroque libro. 141

LIBER IV.

INFERNVS DAMNATORVM, Carcer, & Rogus.

CAP. I.

QVò hic liber collineet, & instructio libri. 145

CAP. II.

Primum æternitatis tartareæ tormentum, tenebræ. 147

CAP. III.

Alterum æternitatis tartareæ tormentum, fletus. 150

CAP. IV.

Tertium æternitatis tartareæ tormentum, fames. 153

CAP. V.

Quartum æternitatis tartareæ tormentum, fœtor. 155

CAP. VI.

Quintum æternitatis tartareæ tormentum, ignis. 159

CAP. VII.

Sextum æternitatis tartareæ tormentum, vermis conscientiæ. 161

CAP. VIII.

Septimum æternitatis tartareæ tormentum, locus, & societas. 164

CAP. IX.

Octavum æternitatis tartareæ tormentum desperatio. 167

CAP. X.

Æternitas piorum juge suspirium. 169

CAP. XI.

Æternitas sceleratorum formidabile suspirium. 171

CAP. XII.

Æternitas damnatorum inexplicabile ac novum supplicium. 174

CAP. XIII.

Conclusiones tres in præmissa capita. 178

CAP. XIV.

Quæ ligna, quodve pabulum ignis sit æterni; ubi de peccati mortiferi inexplicabili gravitate. 180

CAP. XV.

Cur unica lethalis noxa supplicio afficiatur æterno. 187

CAP. XVI.

Humanæ gentis cæcitas incredibilis & horribilis stupor, tam in peccatis, quàm in suppliciis peccati æternis expendendis. 189

CAP. XVII.

Compendium dictorum & Epilogus. 192

LIBER V.

COELVM BEATORVM CIVITAS.

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

PArtitio scriptionis, & Lectori documenta. 197

CAP. II.

Ad beatitudinem rectiùs explicandam Præceptiones novem. 198

CAP. III.

Aliæ novem præceptiones ad cœlum crebriùs meditandum. 202

CAP. IV.

Totidem aliæ præceptiones ad cœlum ardentiùs desiderandum. 204

CAP. V.

Memoria cœli omnium malorum est pharmacum. 208

CAP. VI.

Memoria cœli quotidie instauranda. 209

CAP. VII.

Memoria cœli quibus modis quotidie instauranda. 211

CAP. VIII.

Cœlum propriè beatorum sedem ac mansionem dici, ubi aliquid de mundi fallaciis. 214

CAP. IX.

Quo pretio cœlum beatorum sedes comparanda. 217

CAP. X.

Cur cœlum tam frigidè desideremus. 219

DE COELO

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

PRimum in cœlo gaudium, voluptas oculorum. 224

CAP. II.

Secundum in cœlo gaudium, voluptas linguæ & gustatus. 226

CAP. III.

Tertium in cœlo gaudium, voluptas odoratus. 228

CAP. IV.

Quartum in cœlo gaudium, voluptas tactus. 230

CAP. V.

Quintum in cœlo gaudium, voluptas aurium. 231

CAP. VI.

Sextum in cœlo gaudium, voluptas è quatuor corporis glorioſi dotibus. 233

CAP. VII.

Septimum in cœlo gaudium, voluptas intellectus, voluntatis, & memoriæ. 236

CAP. VIII.

Octavum in cœlo gaudium, voluptas è beatitudinis loco. 238

CAP. IX.

Nonum in cœlo gaudium, voluptas è Beatorum societate. 241

CAP. X.

Decimum in cœlo gaudium, voluptas ex omnium delitiarum affluentiâ. 243

CAP. XI.

Vndecimum in cœlo gaudium, voluptas è perfectissima omnium desideriorum satietate. 245

CAP. XII.

Duodecimum in cœlo gaudium, voluptas è gaudiorum omnium securitate. 247

CAP. XIII.

Decimumtertium in cœlo gaudium, voluptas ex aureolis. 250

CAP. XIV.

Decimumquartum in cœlo gaudium, voluptas ex aspectu seu visione Dei. 252

CAP. XV.

Visio Dei summum omnium gaudiorum fusiùs explicatur. 255

CAP. XVI.

De Dei visione plura explicantur, maximè quid in Deo visuri sumus. 258

CAP. XVII.

Decimum quintum cœli gaudium, æternitas gaudiorum. 260

Epilogus. 265

LIBER VI.

ZODIACVS CHRISTIANVS.

Primum prædestinationis signum.

1. SYmbolum, cereus ardens. 267
2. Cranium. 268
3. Aurea Eucharistiæ Hierotheca. 269
4. Altare nudum. 271
5. Frutex rosarum. 272
6. Ficus. 274
7. Frutex Tabaci. 276
8. Cupressus. 277
9. Hastis per oleaginum sertum conjunctis repræsentatur dilectio inimicorum. 278
10. Flagellum & virga. 282
11. Anchora. 284
12. Cythara. 285

Paucitas Prædestinatorum. 287

Index Paragraphicus.

LIBER VII.

HOROLOGIVM AVXILIARIS Tutelaris Angeli.

DIEI HORÆ.

HORA I.

Disce mori, id te doceat mors certissima. 290
Disce vivere, id te doceat lex patientiæ. ibid.
Disce orare, id te doceat actus contritionis. ibid.
Admonitiunculæ ad contritionis actum. ibid.

HORA II.

Disce mori, id te doceat mortis incertissima hora. 291
Disce vivere, id te doceat lex obedientiæ. ibid.

HORA III.

Disce mori, id te doceat pœnitentia procrastinata. 292
Disce vivere, id te doceat lex temperantiæ. ibid.
Disce orare, id te doceat officium parvum custodis Angeli. ibid.

HORA IV.

Disce mori, id te doceant damnatorum inania vota. 294
Disce vivere, id te doceat lex fiduciæ in Deum. ibid.
Disce orare, id te doceant SS. Angelorum Litaniæ. ibid.

HORA V.

Disce mori, id te doceat assidua mortis rapina. 295
Disce vivere, id te doceat lex justitiæ. ibid.
Disce orare, id te doceant tres orationes. ibid.

HORA VI.

Disce mori, id te doceant quotidiana plutimorum funera. 295
Disce vivere, id te doceat lex misericordiæ. 296
Disce orare, id te doceant orationes de S. Michaële Archangelo. ibid.

HORA VII.

Disce mori, id te doceat temporis jactura irreparabilis. 296
Disce vivere, id te doceat lex mansuetudinis. ibid.
Disce orare, id te doceant orationes ad custodem Angelum, Christum, & Christi matrem. ibid.

HORA VIII.

Disce mori, id te doceat imminentis judicii metus. 297
Disce vivere, id te doceat lex veritatis. ibid.
Disce orare, id te doceat Oratio exercendis divini amoris actibus. ibid.

HORA IX.

Disce mori, id te doceat maximus debitorum numerus. 298
Disce vivere, id te doceat lex charitatis. ibid.
Disce orare, id te doceat oratio S. Francisci. ibid.

HORA X.

Disce mori, id te doceat usitatus defunctorum Psalmus. 299
Disce vivere, id te doceat lex humilitatis. 300
Disce orare, id te doceat commendatio animæ in manus creatoris. ibi.

HORA XI.

Disce mori, id te doceant repentinæ mortis insidiæ. 300
Disce vivere, id te doceat lex charitatis. ibid.
Disce orare, id te doceat oratio pro felici fine vitæ. ibid.

HORA XII.

Disce mori, id te doceat improvisa mortis irruptio. 301
Disce vivere, id te doceat lex familiaritatis cum Deo. ibid.
Disce orare id te doceat examen conscientiæ quotidianum practicum. ibid.

HORÆ NOCTIS.

Causæ cur SS. Angeli præ cæteris Beatorum Ordinibus summè venerandi. 301

I. *HORA NOCTIS.*

Disce mori, & cogita, &c. disce Orare, disce vivere, &c. Hîc habet Auctor exercitia usque ad duodecimam horam noctis. Maximè verò agit in iis de Angelorum cultu, gloriâ, vestitu, cantu, reliquisque eorum moribus, usque folium 321

LIBER VIII.

NICÆTAS

SEV

TRIVMPHATA INCONTINENTIA.

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Sermonis ingressus.

CAP. II.

Illustrissimi Nicætæ facinus paulò fusiùs narratum. 304

CAP. III.

Primum incontinentiæ invitamentum, otium. 304

CAP. IV.

2. Incontinentiæ invitamentum, mensa lautior, saturitas, gula. 304

CAP. V.

3. Incontinentiæ inuitamentum, impuri & obscœni libri. 305

CAP. VI.

4. Picturæ inhonestæ. 306

CAP. VII.

5. Oculi curiosi emissitii. 307

CAP. VIII.

6. Verba prætextata & impudica. 308

CAP. IX.

7. Mali socii. 310

CAP. X.

Incontinentiæ primi effectus: corpus debilitat, opes perdit. 310

CAP. XI.

Incontinentiæ effectus alteri: animam necat, ingenium impedit. 311

CAP. XII.

Incontinentiæ effectus tertii: famam inquinat, virtutes omnes extinguit. 312

LIBER SECVNDVS *NICÆTÆ.*

CAP. I.

Geminus Nicætæ Benedictus, Illustrissimo itidem facinore. 313

CAP. II.

Pugna Nicætę & victoria Epicis descripta. 314

CAP. III.

Primum incontinentiæ Pharmacum est lectio Sacra. 316

CAP. IV.

Secundum, corporis afflictatio. 316

CAP. V.

Tertium, preces & orandi studium. 317

CAP. VI.

Quartum, crebra peccatorum confessio. 318

CAP. VII.

Quintum, jejunia & abstinentiæ exercitium. 319

CAP. VIII.

Sextum, labores & amor exercitii. 320

CAP. IX.

Septimum, sollicita sensuum exteriorum custodia. 321

CAP. X.

Octavum, assiduè cogitata Dei præsentia in omni loco. 321

CAP. XI.

Nonum, novena æternitatis supplicia. 322
Lacrymæ æternitati sacræ. ibid.
Dictorum de triumphanda incontinentia Epilogus. 326

LIBER IX.

TRISMEGISTVS CHRISTIANVS.

LIBER PRIMVS.

Rationem docet erudiendæ conscientiæ per quotidianum illius examen.

CAP. I.

Ingressus ad sermonem de animi cultu & examine conscientiæ. 329

CAP. II.

Examen conscientiæ qui olim & quomodo fecerint. 329

CAP. III.

CAP. III.
Examen conscientiæ quantæ sit utilitatis, & quàm id à Sanctis impensè commendatum. 374
CAP. IV.
Examen conscientiæ quantæ sit necessitatis. 376
CAP. V.
Examinandæ conscientiæ quis sit modus. 377
CAP. VI.
Examinandæ conscientiæ quot & quæ sint partes. 280
CAP. VII.
Examini conscientiæ objici solita diluuntur. 384
CAP. VIII.
In examine conscientiæ quò potissimùm collineandum, & quanta humanæ voluntatis sit inconstantia. 386
CAP. IX.
Examen conscientiæ commendatur Religiosis. 391
Beatissimæ Virginis Sodalibus. 392
Et aliis quibuscunque. 393

LIBER SECVNDVS
DE CVLTV COELITVM.

CAP. I.
INgressus ad sermonem. 395
CAP. II.
Cultus Cœlitum contra opiniones asseritur. 395
CAP. III.
Quinam cœlitum præcipuè colendi. 396
CAP. IV.
Quânam potissimùm ratione colendi cœlites. 398
CAP. V.
Origo menstruæ sortitionis divorum cœlitum. 402
CAP. VI.
Cœlitum nomen in menstruâ schedâ expressum, quid sibi velit. ibid.
CAP. VII.
Quo fine menstruis cœlitibus sententiosum dictum addatur. 403
CAP. VIII.
Quo consilio preces indicantur in mensem proximum. 405
CAP. IX.
In chartâ menstruorum cœlitum adscripta virtus, quid moneat. 406
CAP. X.
Inconstantia in animi & cœlitum cultu, exemplo inaudito coarguitur. 407

LIBER TERTIVS
DE CVLTV CORPORIS.

CAP. I.
ANimône potiùs an corpori cultus debeatur? 411
CAP. II.
Quid sit corpus, & unde tam dignum coli. 412
CAP. III.
Quaenus noster hostis sit corpus. 413
CAP. IV.
Quantus labor impendatur à nobis corpori, hostium nostrorum maximo. 414
CAP. V.
Quàm varius sit cultus corporis exterior. 416
CAP. VI.
De cultu corporis quid sacræ paginæ & Sancti Patres sentiant. 421
CAP. VII.
Cultus corporis nimius quàm à ratione & priſci nostrique ævi legibus alienus sit. 423
CAP. VIII.
In cultu corporis quanta maximorum virorum fuerit modestia. 424
CAP. IX.
Cultum corporis sanctissimi homines quàm & oderint & fugerint. 427
CAP. X.
Cultus corporis quantorum malorum sit causa. 429
CAP. XI.
Dictorum ratio, confirmatio, coronis. 434

LIBER DECIMVS.
RECTA INTENTIO,
Humanarum actionum amussis.
LIBER PRIMVS.

CAP. I.
QVid sit recta Intentio. 441
CAP. II.
Quid sit Intentio rectissima. 442
CAP. III.
Quàm necessaria sit recta Intentio. 444
CAP. IV.
Nullam humanarum rerum actionem Deo placere sine rectâ Intentione, ubi strictim de vanâ gloriâ. 446
CAP. V.
In quo potissimùm consistat recta Intentio, ubi aliquid de actu & habitu Intentionis. 447
CAP. VI.
Vtrum bona, seu recta Intentio possit opus malum facere bonum. 450
CAP. VII.
Quinam gradus sint puræ rectæque Intentionis. 452
CAP. VIII.
Quid sit mala Intentio. 454
CAP. IX.
Quâ ratione malam Intentionem prodat operis publicatio. 456
CAP. X.
Quàm varia sit, & multiplex mala Intentio. 459
CAP. XI.
Exemplar nobile Intentionis malæ fuisse Herodem Magnum Ascalonitam. 462
CAP. XII.
Quid indifferens, quid nulla Intentio à nobis vocetur. 464

DE RECTA INTENTIONE
LIBER SECVNDVS.

CAP. I.
REctam Intentionem esse, bonam illam voluntatem, ab Angelis laudatam. 467
CAP. II.
Rectæ Intentionis actioni à solo Deo posse persolvi præmium. 468
CAP. III.
Recta Intentio quare à diabolo impugnetur. 470
CAP. IV.
Rectæ Intentionis hostem maximum à cacodæmone esse vanam gloriam. 473
CAP. V.
Quid demum sit vana gloria, & quàm ea rectam Intentionem fœdè jugulet ni præveniatur. 478
CAP. VI.
Aliquot quæstiones super rectâ Intentione. 480
CAP. VII.
E dictis circa rectam Intentionem, quæ consequuntur. Ubi uberiùs de temerario judicio. 484
CAP. VIII.
Quæ sit rectæ Intentionis praxis. 491
CAP. IX.
Quæ sint signa rectæ Intentionis. 496
CAP. X.
Aliquot conclusiones de rectâ Intentione. 500
CAP. XI.
Adhortatio ad Religiosos, ad Aulicos, ad omnis Ordinis homines, rectæ Intentioni exercendæ. 501
CAP. XII.
De rectâ Intentione dictorum Epilogus. 505

Index Paragraphicus.

LIBER VNDECIMVS.

HELIOTROPIVM,

SEV

Conformatio humanæ voluntatis cum Divinâ.

LIBER PRIMVS.

De divinæ voluntatis cognitione.

CAP. I.

HYpotyposis omnium quinque librorum, duplex etiam fundamentum ponitur, & omnes omnino pœnas à Dei voluntate provenire ostenditur. 509

CAP. II.

Quid, quomodo, quare, hoc illudve, permittat Dei voluntas. 512

CAP. III.

Quomodo per arcanissima judicia Dei cognoscenda sit voluntas divina. 514

CAP. IV.

Quomodo Dei voluntas in rebus omnibus agnosci possit. 516

CAP. V.

Quotuplex Dei voluntas, & quibus potissimùm in rebus illa sibi velit conformari nostram. 518

EX HELIOTROPIO

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

INgressus ad conformationem humanæ voluntatis cum divinâ. 520

CAP. II.

Quæ voluntas hominis ad hanc cum Dei voluntate conformationem sit maximè idonea. 521

CAP. III.

Quomodo voluntas hominis ad Dei voluntatem sit conformanda. 523

CAP. IV.

Quo animo precandum, *fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terrâ.* 526

CAP. V.

Quæ sint judicia & signa humanæ voluntatis ad divinam conformatæ. 528

EX HELIOTROPIO

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

QVantam animo tranquillitatem conciliet humanæ voluntatis ad divinam conformatio. 532

CAP. II.

Fierine possit, ut quis nunquam tristetur, & an id arte illâ impetrandum, quâ nostram divinæ voluntati conformamus. 533

CAP. III.

Humanæ voluntatis cum divinâ conformitatem Deo gratissimum esse sacrificium. 536

CAP. IV.

Omnem hominis perfectionem consistere in conformatione humanæ voluntatis cum divinâ. 538

CAP. V.

Conformationem humanæ voluntatis cum divinâ summum vitæ bonum esse. 539

CAP. VI.

Conformationem humanæ voluntatis cum divinâ cœlum esse extra cœlum, & veram vitæ beatitudinem. 541

EX HELIOTROPIO

LIBER IV.

CAP. I.

COnformationem humanæ voluntatis cum divinâ quæ maximè impediant. 543

CAP. II.

In quod exitium pertrahat voluntas propria si non patiatur se frangi. 547

CAP. III.

Voluntas propria quâ ratione subiungenda sit divinæ voluntati. 548

CAP. IV.

Exemplum illustrissimum hominis recusantis divinæ voluntati suam subjungere. 549

CAP. V.

Quæ voluntatis propriæ contumaciam maximè confirmet. 551

CAP. VI.

Nihil voluntatis propriæ retinendum esse, tam in omnibus rebus arduis ac difficilibus quàm in ipsâ morte. 553

EX HELIOTROPIO

LIBER V.

CAP. I.

CONformationem humanæ voluntatis ad divinam consistere non posse sine magnâ in Deum fiduciâ. 555

CAP. II.

In quo fiducia in Deum consistat. 557

CAP. III.

Quâ ratione in adversis firmanda & erigenda sit ad Deum fiducia. 558

CAP. IV.

Quantâ in Deum fiduciâ omnes Sancti fuerint. 560

CAP. V.

Quantis præmiis Deus humanam in se fiduciam remuneretur. 561

CAP. VI.

Fiduciam in Deum sine cognitione divinæ providentiæ vacillare. 563

CAP. VII.

Quanta Dei providentia sit circa vitæ necessaria. 565

CAP. VIII.

Quanta Dei Providentia sit in amicos. 567

CAP. IX.

Quanta Dei providentia sit tam in amicos quàm inimicos. 570

CAP. X.

Quanta nihilominus plurimorum hominum de Deo sit diffidentia. 572

CAP. XI.

E cognitione divinæ providentiæ magnam in Deum fiduciam, & fiduciâ veram cum Deo divinâque voluntate concordiam nasci. 574

CAP. XII.

Epilogus, seu omnium in his quinque libris dictorum compendium. 577

LIBER XII.

ORBIS PHAETON.

HOC EST,

De universis vitiis linguæ.

CAP. I.

ADulatio quàm promulgatum sit vitium, & quibus titulis Adulatores afficiendi. 581

CAP. II.

Adulatio & Adulatores meliùs depinguntur; simul exponitur quo istud adulandi artificium nostro ævo sit excultum & subtile. 583

CAP. III.

Adulationis damna maxima explicantur. 585

CAP. IV.

Bacchæa lingua, Bombillans, Blæsa, quid sit. 587

CAP. V.

Quid lingua Bifida sit & quàm noxia. 589

CAP. VI.

Blasphemia quàm grave sit peccatum. 591

CAP. VII.

Blasphemia jure divino flagellatur, & dicta firmantur exemplo. 593

CAP. VIII.

De linguâ malignè consulente, simul dictum illud explicatur, *Consilium malum consultori pessimum.* 595

Index Paragraphicus.

CAP. IX.

Cæsareorum, Regiorum, Principalium, omniumque denique sacrorum & Politicorum Senatorum ac Consiliariorum consultrix lingua formatur, firmaturque contra lapsus. 611

CAP. X.

Lingua contentiosa quàm sit exitiosa & quàm lites studiosè sunt cavendæ. 617

CAP. XI.

Quæ lingua sit convicians, & quid inferat damni. 619

CAP. XII.

Derisionis proprium esse nemini parcere. 622

CAP. XIII.

Derisorum natura, & derisionis damna uberiùs explicantur. 624

CAP. XIV.

Derisores quàm graviter sæpe puniti sint. 627

CAP. XV.

Quid detractio sit, quotuplex, & quàm grave peccatum. 629

CAP. XVI.

Quantorum malorum mater sit detractio, & de famæ restitutione. 632

CAP. XVII.

Quibus titulis afficiendi detractores, & quibus suppliciis sæpe sint affecti. 635

CAP. XVIII.

Auditores detractorum quàm graviter delinquant. 637

CAP. XIX.

Excusatio quàm pervulgatum & multiplex sit vitium. 641

CAP. XX.

Exprobratio quàm molesta sit omnibus, & exprobrare beneficia est ea perdere. 645

CAP XXI.

Quid sit lingua fraudulenta, fallax, fucata, quod inter has discrimen, & quibus legibus hæ linguæ teneantur. 646

CAP. XXII.

Fallacem seu dolosam linguam tam esse crebram quàm noxiam. 648

CAP. XXIII.

Garrula lingua quibus potissimùm, & quantum noceat. 651

CAP. XXIV.

Hyperbolica, & hypocrita lingua, quomodo utraque noscenda, & fugienda. 653

CAP. XXV.

Quantùm lingua imprudens, importuna, irreverens, incommodent. 655

CAP. XXVI.

Linguæ malæ imprecantis seu maledicæ damna ingentia, maxima proponuntur. 658

CAP. XXVII.

Linguæ imprecantis seu maledicæ damna testimoniis & rerum gestarum monumentis consignantur. 661

CAP. XXVIII.

Lingua juramentis assueta quàm sit exitiosa. 663

CAP. XXIX.

Quid Sancti Patres Chrysostomus, Augustinus, Bernardus, de linguâ jurante senserint. 666

CAP. XXX.

Quibus objectionibus juramenta soleant excusari & quibus modis ea extirpari possint. 669

CAP. XXXI.

Quod donum linguarum sit, & quæ lingua omnium sanctissima. 672

CAP. XXXII.

Kalumnia depingitur & Kalumniatoris genius describitur. 674

CAP. XXXIII.

Kalumnia quàm grave quámque pervagatum sit vitium, & quâ ratione solitum puniri. 676

CAP. XXXIV.

Lingua lasciva quàm detestabilis sit, & quas ob causas. 680

CAP. XXXV.

Quid sit mendacium ac quotuplex, & an omne mendacium peccatum sit. 682

CAP XXXVI.

Quàm multiplici argumento exitiosum sit mendacium. 684

CAP. XXXVII.

Quæ soleant tuendis mendaciis objici, & quâ ratione mendacium crebrius punitum. 687

CAP. XXXVIII.

Quàm variè, & quàm graviter lingua mordax noceat. 690

CAP. XXXIX.

Lingua murmurans quàm ubique obvia sit, simulque supra modum noxia. 692

CAP. XL.

Quid monstri sit lingua nugigerula & quàm ea mendacio affinis. 695

CAP. XLI.

Otiosam linguam diversè pernicioſam esse, & de illius pœnâ. 697

CAP. XLII.

Objurgans lingua prout par est objurgatur. 701

CAP. XLIII.

Quàm frequens, & insolens sit lingua ostentatrix. 702

CAP. XLIV.

Quibus in rebus ostentatrix lingua se potissimùm efferat. 704

CAP. XLV.

Quæ plerumque pœna linguam ostentatricem soleat comitari. 708

CAP. XLVI.

Quæ lingua politica sit, & de quatuor illius venenatissimis venis. 710

CAP. XLVII.

Lingua temere promittens quibus malis nos implicet. 713

CAP. XLVIII.

Lingua querula multiplicia suæ improbitatis dat specimina. 715

CAP. XLIX.

Lingua revelans secreta quadruplici nos malo afficit. 718

CAP. L.

Linguam scurrilem nominatim à Beato Paulo vetitam esse. 721

CAP. LI.

Lingua subsannans & suspendens noscendæ dantur. 723

CAP. LII.

Lingua susurronum linguam esse pestilentissimam. 725

CAP. LIII.

Tumultuosæ linguæ grande vitium describitur. 727

CAP. LIV.

Turpiloqua lingua omnibus Christiani orbis finibus præscribitur. 729

CAP. LV.

Linguam vindicantem gladium esse Deo præreptum, omnibus damnosissimum, quibus fuerint usi. 731

CAP. LVI.

Linguam vituperantem seu censoriam nemini non exosam esse. 735

CAP. LVII.

Cur lingua sit adeò custodienda. 737

CAP. LVIII.

Modus custodiendi linguam, observare loquendi circumstantias. 740

CAP. LIX.

Vitiosæ linguæ quomodo sanandæ sint, prima quatuor medicamenta traduntur 742

CAP. LX.

Alia quatuor medicamenta vitiosæ linguæ curandæ. 744

CAP. LXI.

Ultima quatuor medicamenta ad improbam linguam emendandam. 746

CAP. LXII.

Vitiosæ aliorum linguæ, quibus artificiis tolerandæ. 749
Epilogus in Phaëtontem. 754
Cur hic liber Orbis Phaëton inscribatur. 756

LIBER XIII.

ROSÆ SELECTISSIMARVM virtutum, quas Dei Mater Orbi exhibet,

PARS PRIMA.

CHronologia succincta in annos Beatissimæ Virginis Mariæ. 757

CAP. I.

Aurea rosa, seu amor in homines. 758

CAP II.

Rosa Cerea, seu Mansuetudo. 765

CAP.

Index Paragraphicus.

CAP. III.

Rosa lignea, seu silentium & amor solitudinis. 767

CAP. IV.

Rosa Alabastrum, seu fides. 770

CAP. V.

Rosa Gypsea, seu auditio verbi divini. 772

CAP. VI.

Rosa è saccaro, seu gaudium spiritus. 774
Beatissimæ Virg. Matris Mariæ præcipui XV. mœrores. 775
Ejusdem Matris præcipua XV. gaudia. ibid.

CAP. VII.

Rosa Smaragdina, seu peregrinationis devotio. 778

CAP. VIII.

Rosa acu picta, otii odium seu assiduitas exercitationis. 782

CAP. IX.

Rosa aromatica, seu oratio, meditatio, contemplatio. 784

CAP. X.

Rosa argentea, seu virginitas. 787

CAP. XI.

Rosa crystallina, seu jejunium & abstinentia. 792

CAP. XII.

Rosa plumea, seu contemptus mundi & spiritus recollectio. 798

CAP. XIII.

Rosa cornea, seu fortitudo. 806

CAP. XIV.

Rosa è succino, seu fiducia in Deum. 811

CAP. XV.

Rosa è chalybe, seu perseverantia. 816
S. Mariæ Virginis Elogia pulcherrima. 820

ROSÆ SELECTISSIMARUM VIRTUTUM,

Quas Dei Mater orbi exhibet,

PARS II.

CAPUT I.

Rosa Trachinia, seu Prudentia.

CAP. II.

Rosa flava, seu lectio sacra.

CAP. III.

Rosa Milesia, seu diligentia.

CAP. IV.

Cœli Rosa, seu desiderium cælestis Patriæ.

CAP. V.

Rosa silvestris, seu patientia.

CAP. VI.

Rosa centifolia, seu resignatio vel indifferentia.

CAP. VII.

Rosa candida, seu sacræ Communionis devotio.

CAP. VIII.

Rosa coroneola, seu Spes.

CAP. IX.

Rosa Græca lichnis, seu paupertatis amor.

CAP. X.

Rosa purpurea, seu mortificatio.

CAP. XI.

Rosa Græcula, seu Misericordia & Eleemosyna.

CAP. XII.

Rosa Alabandica, seu verecundia, modestia, pudicitia.

CAP. XIII.

Rosa Hierichuntina Germaniæ, seu obedientia.

CAP. XIV.

Rosa Spineola, seu Humilitas.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

INDEX MORALIS SACRÆ SCRIPTVRÆ,

ID EST,

LOCORVM QVÆ EX OMNIBVS S. SCRIPTVRÆ LIBRIS ab Auctore, non solùm citantur, sed eleganti, & diserto insuper discursu exornantur. Quorum singulis brevis, & subinde emblematica præfixa sententia, Lectori, quæ eliciatur moralitas, subindicat.

Paginalis numeri tantummodo habenda est ratio.

EX GENESI.

MORALE.

Cap. Vers. Judicii memoria inculcatur. Fol.

I. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram,* 139

Prima linguarum fallax.

III. 1. *Cur præcepit vobis Deus, &c.* 648

ALIVD.

Inobediens est, qui obediendi rationem quærit. 514

Diabolus primus mendax.

4. *Nequaquam moriemini.* 684

Peccanti excusatio prompta.

12. *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* 641

Custos Paradisi cur Angelus.

24. *Ejecitq; Adam, & collocavit ante paradisum voluptatis Cherubin.* 180

Purum & rectum Sacrificium.

IV. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum.* 484

Origo linguæ dolosæ.

8. *Egrediamur foras.* 648

Summum omnium malum.

14. *Ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tuâ abscondar.* 149

Luxuria immedicabile malum.

VI. 3. *Non permanebit Spiritus meus in homine, quia caro est.* 367

Resurrectio & cœlestis gloria intellectum nostrum excedunt.

VII. 20. *Quindecim cubitis altior fuit, super montes, quos operuerat.* 197

Luxuria vitium communissimum.

VIII. 21. *Sensus & cogitatio humani cordis, in malum prona sunt ab adolescentiâ suâ.* 367

Quæuis in dubium vocat querulosus.

IX. 12. *Hic erit ferus homo, manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum, & è regione universorum fratrum figet tabernacula.* 715

Linguæ linguâ puniuntur.

XI. 4. *Venite faciamus nobis civitatem, & turrim, cujus culmen pertingat ad cœlum, & celebremus nomen nostrum.* 708

Maledicens alteri sibi nocet.

XII. 3. *Maledicam maledicentibus tibi.* 659

Intentio bona, & opus malum, discors cythara.

XV. 9. *Sume mihi vaccam triennem, & capram triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.* 450

Cap. Vers. Non nisi de rebus perspectis, judicandum. Fol.

XVIII. 21. *Descendam, & videbo utrum clamorem, qui venit ad me opere compleverint, an non est ita, ut sciam.* 490

Fœtor infernalis.

XIX. 24. *Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrham, sulphur, & ignem.* 158

Securus est, qui Dei providentiam colit.

XXII. 7. *Pater mi ecce ignis, & ligna, ubi est victima holocausti? dixit autem Abraham, Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi.* 565

Promptæ obedientiæ Abraham exemplar.

14. *Unde usque hodie dicitur, in monte Dominus videbit.* 549

Cœlum ex parte, sed non omnino gratis datur.

16. *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito, propter me benedicam tibi &c.* 217

Voces & loquelæ Charitatis fraternæ.

XXIV. 60. *Frater noster es, crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum tuorum.* 761

Benedictionis paternæ amissio, post hanc vitam, quantum malum.

XXVII. 34. *Auditis sermonibus patris, irrugiit clamore magno, & consternatus ait, benedic etiam & mihi Pater mi.* 162

Amor laborem mitigat.

XXIX. 20. *Servivit ergo Iacob pro Rachel septem annis, & videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine.* 18

Præparatione summâ præveniendum summum judicium.

XXX. 25. & 30. *Dimitte me, justum est ut aliquando provideam domui meæ.* 130

Omnia in manu Dei.

XXXI. 7. *Non dimisit eum Dominus, ut noceret illi.* 529

Lingua hypocritæ mellea.

27. *Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te, cum gaudio, & canticis, & tympanis, & cytharis.* 654

Invocatus Judex Deus, statim adest.

53. *Deus Abraham judicet inter nos.* 119

Lingua importuna, in precibus grata.

XXXII. 3. *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.* 657

Excæcat fel, illuminat mel.

XXXIV. 30. *Turbastis me, & odiosum fecistis me habitatoribus terræ hujus.* 213

Primus usus cilicii.

XXXVII. 34. *Scissis vestibus indutus est cilicio.* 344

Dimicando servatur castitas.

XXXIX. 10. *Per singulos dies, mulier molesta erat adolescenti.* 789

Altum & periculosum somnium.

XL. 8. *Somnium vidimus, & non est qui interpretetur nobis.* 173

Humana taxatur ignavia.

XLII. 1. & 2. *Quare negligitis? descendite, & emite nobis necessaria.* 508

Ex

Index S. Scripturæ.

Cap. Vers. Fol.

EX EXODO.

Intentio nostra potens ut virga Mosis.

IV. 2.3.4. *Projiceam in terram; projecit, & versa est in colubrum. Extendit manum suam, & tenuit, versaque est in virgam.* 441

Defectus omnes linguæ Mosis.

10. *Non sum eloquens ab heri, & nudiustertius, impeditioris, & tardioris linguæ, & incircumcisus sum labiis, &c.* 682

Via ad cœlum trium est milliarium.

V. 3. *Deus Hebræorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in solitudinem, & sacrificemus Domino Deo nostro.* 539

Libri obscœni, ranæ Ægypti.

VIII. 5. *Et eblulliet fluvius ranas, quæ ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculum lecti tui, &c.* 525

Sæpe impetratâ venîâ, augetur dein culpa.

IX. 34. *Videns autem Pharao quòd cessasset pluvia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum, & ingravatum est cor ejus, &c.* 283

Propositorum bonorum oblivioni sunt plurimi.

X. 16. *Peccavi in Dominum Deum vestrum, & in vos, sed nunc dimittite peccatum mihi, etiam hac vice, &c.* 387

Piè dum siles, vinces.

XIV. 14. *Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.* 753

Hîc laborandum, dein quiescendum.

XVI. 26. *Sex diebus colligite, in die autem septimo sabbathum est Domini, idcirco non invenietur, &c.* 229

Sanctorum quanta in Deum fiducia.

XVII. 9. *Elige viros, & egressus, pugna contra Amalecitas: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu meâ.* 561

Quò intentio purior, eò gratior.

XX. 25. *Quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus; si enim levaveris cultrum tuum super eo, polluetur.* 459

Aureolæ triplices.

XXV. 25. *Faciésque illi labrum cavum per circuitum, & ipsi labio coronam interrasilem, altam quatuor digitis, & super illam alteram coronam aureolam.* 250

Vis orationis, meditationis, & contemplationis.

XXXII. 31. *Reversúsque ad Dominum ait, obsecro Domine, peccavit populus iste, peccatum maximum, fecerunt-que sibi deos aureos; aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* 786

Unicum est, quod est omne bonum.

XXXIII. 19. *Ego ostendam omne bonum tibi, & vocabor in nomine Domini coram te &c.* 248

Nemini in terris Dei intuitiva concessa visio.

20. *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo & vivet.* 252

EX LEVITICO.

Quomodo Deo sacrificandum.

I. 4. *Ponátque manum super caput hostiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.* 445

Omnia propter Deum.

17. *Omnis adeps Domini erit jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris.* 464

Quæ sit vera sanctitas.

III. 44. *Ego enim sum Dominus Deus vester, sancti estote, quia ego sanctus sum.* 850

Cap. Vers. Fol.

Coram de proximo, non à tergo, loquendum.

XIX. 14. *Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum.* 678

Blasphemiæ vitium ejúsque olim expiatio.

XXIV. 16. *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.* 623

Omnia hîc medicam manum patiuntur.

XXVI. 5. *Apprehendet messium triturâ vindemiam, & vindemia occupabit sementem, & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terrâ vestrâ.* 191

EX NUMERO.

Causas eventuum vir sapiens non scrutatur.

IV. 22. *Omnia vasa, quibus ministratur in sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum pellium, indúcentque vectes.* 615

Diffidentiæ pœnæ.

XI. 21. & 22. *Numquid ovium, & boum multitudo cædetur, ut possit sufficere ad cibum, vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient?* 178

Alteri, tecum rectè idem facienti, noli invidere.

27. *Cùm prophetarent in castris cucurrit puer, & nuntiavit Mosi dicens. Eldad, & Medad prophetant in castris. Statim Iosue filius Nun, minister Mosi, & electus è pluribus, ait, Domine mi Moses prohibe eos. At ille. Quid, inquit, æmularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet & det eis Dominus spiritum suum.* 448

Murmuratorum castigator, Deus.

XII. 2. *Num per solum Mosen locutus est Dominus? nonne & nobis similiter? Quod cùm audisset Dominus, iratus est.* 695

Vir humilis, rectè gubernat.

3. *Erat enim Moses vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terrâ.* 765

Qui verè amat, fortiter urget.

XIII. 31. *Ascendamus, & possideamus terram, quoniam potentes obtinere eam.* 173

Malum inficiens, malum consortium.

XVI. 26. *Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.* 331

Magnus morbus, silere non posse.

XIX. 15. *Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.* 610

Aquæ dulcis terminus, mare salsum.

XXXIV. 2. *Tendent usque ad Iordanem, & ad ultimum salsissimo claudentur mari.* 84

EX DEUTERONOMIO.

Quæri vult offensus Deus.

IV. 29. *Cùm quæsieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.* 382

Sancti mediatores, apud Deum optimi.

V. 5. *Ego sequester, & medius fui inter Dominum & vos, in tempore illo.* 396

In levi causâ nullum misce-juramentum.

V. 11. *Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re vanâ, nomen ejus assumpserit.* 664

Omne

Index S. Scripturæ.

Cap. Vers. — Fol.

Omne bonum à Deo.

VIII. 16. *Postquam afflixit, & probavit te, ad extremum misertus est tui, ne diceres in corde tuo fortitudo mea, &c.* 530

Abstinentia rara.

IX. 9. *Et perseveravi in monte quadraginta diebus, ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens.* 874

Cibus damnatorum.

33. *Vva eorum, uva fellis, & botri amarissimi: fel draconum vinum eorum, venenum insanabile.* 154

Aulicorum dii, Principum favor.

XXXII. 37. *Vbi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam, de quorum victimis comedebant adipem, & bibebant vinum libaminum?* 503

Vincit, qui se Deo resignat.

49. *Ascende in montem istum Abarim, & vide terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israel obtinendam, & morere in monte.* 554

EX IOSVE.

Intentio firmat & prodit opus.

II. 14. *Si tamen non prodideris nos, &c.*
20. *Quod si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc juramento, quo adjurasti nos.* 456

Qui sibi fidit, concidet.

IX. 14. *Os Domini non interrogaverunt.* 528

Sermo hyperbolicus, ingratus.

XXII. 10. *Ædificaverunt juxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis.* 653

EX LIBRO IVDICVM.

Vt Sampson, decipimur.

XVI. 19. *Philistiin super te Sampson.* 93

Velle nostrum truncum est manibus & pedibus.

XIX. 4. *Mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficiscêris.* 390

EX RVTH.

Constanter acta nostra discutienda indies.

II. 17. *Collegit ergo in agro usque ad vesperam, & quæ collegit virgâ cædens, & excutiens, invenit hordei quasi ephi mensuram: id est tres modios.* 393

Dum Eucharisticè est cenandum, lavandum.

III. 3. *Lavare igitur & ungere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream.* 855

EX PRIMO REGVM.

Perfectissima Sobrietas.

I. 15. *Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibi.* 792

Viscosa manus, dedecet Consiliarium.

VIII. 3. *Declinaverunt post avaritiam, acceperúntque munera, & perverterunt judicium.* 615

Etiam inimicos divina fovet providentia, & curat.

IX. 2. *Non erat vir de filiis Israel melior illo.* 573

Dexterum oculum poscit diabolus.

XI. 2. *In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrûm oculos dextros.* 448

Bonum principium, destruit finis malus.

XIII. 13. *Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi &c. Nequaquam regnum tuum ultra confirmet.* 408

Cap. Vers. — Fol.

Bona intentio actui juncta malo, ingrata Deo.

XV. 9. *Pepercit enim populus melioribus ovibus, & armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus.* 451

Parva non neglige, & interim ulcus tange.

9. *Pepercit Saul & populus Agag, & optimis gregibus ovium, & armentorum, & vestibus, & arietibus, & universis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. Quidquid verò vile fuit, & reprobum hoc demoliti sunt.* 879

Obedientia Alchimista.

22. *Melior est enim obedientia quàm victimæ, & auscultare magis, quàm offerre adipem arietum.* 690

Vita militia.

XVII. 26. *Quid dabitur viro qui percusserit Philistæum hunc, & tulerit opprobrium de Israel?* 238

Susurrones ubique habitant & audiuntur.

XXIV. 9.10. *Quare audis verba hominum loquentium, David quærit malum adversum te? Ecce hodie &c.*
11. 726

Inconsideratè loquens sæpe luit.

XXV. 10. *Quid est David, & quis est filius Isai? Hodie increverunt servi, qui fugiunt Dominos suos.*
11. 656

Nunquam desperandum.

XXVII. 15. *Coarctor nimis, siquidem Philistiim pugnant adversùm me, & Deus recessit à me.* 578

EX II. REGVM.

Conviciorum breve compendium.

VI. 20. *Quàm gloriosus fuit hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus, quasi si nudetur unus de scurris.* 691

Aliena aggravamus, propria excusamus vitia.

XII. 7.8. *Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc &c. Dixit autem Nathan ad Dauid. Tu es ille vir.* 385

Ingrata beneficiorum exprobratio.

XII. 7.8. *Ego unxi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum Domini tui, & uxores domini tui, &c.* 645

Gratiarum actio Deo semper debita.

9. *Quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo?* 380

Blasphemia cladium causa.

13. *Quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi morte morietur.*
14. 606

Non semper exaudiuntur, etiam Sancti.

16. *Surrexit ergo David de terrâ, & lotus unctusque est; Cúmque mutasset vestem, ingressus est domum Domini, & adoravit.* 518

Quem Deus tuetur, frustra persequitur homo.

XVI. 7. *Egredere, egredere vir sanguinum, & vir belial, &c.*
8.10. *Dominus enim præcepit ei ut malediceret David;*
11. *& quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?* 570

Amor Struthio, omnia concoquit.

10. *Quid mihi & vobis est filii Sarviæ? dimittite eum ut maledicat.*
11. 761

EX TERTIO REGVM.

Quo bono cepisti pede, eo perge constanter.

VII. 1. *Domum autem suam ædificavit Salomon, & adperfectum usque perduxit.* 819

Cap. Vers. Mendus fugienti se, Rex Ægyptius. Fol.

XI. 22. *Qua enim re apud me indiges, ut quaras ire ad terram tuam?* 383

Dei in amicos providentia.

XVII. 6. *Corvi quoque deferebant ei panem, & carnes mane, similiter panem & carnes vesperi, & bibebat de torrente.* 568

Humana inconstantia.

XVIII. 21. *Vsquequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus sequimini eum, si autem Baal sequimini illum.* 439

Servire mundo, est velle pati.

26. *Cúmque esset jam meridies, illudebat illis Elias, dicens, clamate voce majore.* 466

EX LIB. IV. REGVM.

E veste vir.

I. 8. *Cujus figura & habitus est vir ille, qui occurrit vobis, & locutus est verba hæc? At illi dixerunt vir pilosus, & Zona pellicea accinctus renibus. Qui ait, Elias, Thesbites est.* 433

Misericordia, creatrix Regum.

IX. 2, 3. *Vade in Ramoth Galaad. Cúmque veneris illuc, videbis Iehu filium Iosaphat &c. Tenénsque lenticulam olei, fundes super caput ejus & dices, Hæc dicit Dominus, unxi te in regem super Israel.* 882

Per crucem, ad cœlum.

X. 15. *Nunquid est cor tuum rectum cum corde meo, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab, est. Si est, inquit, da manum tuam, qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum &c.* 540

Quid sit Sincretismus.

XX. 17. 19. *Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ sunt in domo tuâ, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc in Babylonem. Non remanebit quicquam, ait Dominus. &c. Sit pax & veritas in diebus meis.* 711

EX LIB. II. PARALIPOM.

Cordis secretum, soli Deo notum.

VI. 30. *Tu enim solus nosti corda filiorum hominum.* 304

Nil casu aut fortunâ.

XVIII. 33. *Accidit autem ut unus è populo sagittam in incertum jaceret.* 566

Liberè sententiam ferat Judex.

XIX. 6.7. *Videte, ait, quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, sed Domini & quodcunque judicaveritis, in vos redundabit.* 716

EX LIB. II. ESDRÆ.

Pauperes irridentur & eorum opera.

IV. 13. *Sed & Tobias Ammanites, proximus ejus, ait: Si ascenderit vulpes transiliet murum eorum lapideum.* 624

Impudica verba, ubique audiuntur plurima.

XIII. 23. *In diebus illis vidi Iudæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Et filii eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebant loqui Iudaicè.* 680

EX LIBRO TOBIÆ.

Læsus, Deo vulnus ostende.

III. 9. *Nunquid & occidere me vis sicut jam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ, & tribus diebus & tribus noctibus non manducavit, neque bibit: sed in oratione persistens, cum lacrymis deprecabatur Deum &c.* 751

Cap. Vers. Quod ipse in vivis potes, morituris aliis ne commiseris. Fol.

IV. 3. *Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli, & honorem habebis matri tuæ, omnibus diebus vitæ ejus* 134

Qui se jactat, jurgia concitat.

IV. 14. *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.* 759

Abhorrent luxuriosum Angeli.

VI. 16. *Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium.* 315

Secreta secretò servanda.

XII. 7. *Etenim sacramentum Regis abscondere bonum est.* 611

Preces nostras Deo offerunt Angeli.

XII. 12. *Ego obtuli orationem tuam Domino.* 599

Pauci verbis, multi verba blasphemant.

XIII. 16. *Maledicti erunt qui contempserint te, & condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te.* 601

EX LIBRO IVDITH.

Longanimitas victrix.

VII. 17. *Contestamur hodie cœlum, & terram, & ut jam tradatis civitatem in manu militia Holoferni, ut sit finis noster brevis in oregladii, &c.* 522

Privilegium rarum.

VIII. 8. *Erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de illâ verbum malum.* 710

Tacita tyrannis forma.

X. 14. *Considerabant faciem ejus, & erat in oculis eorum stupor: quoniam pulchritudinem ejus mirabantur nimis.* 22

Vis ignis infernalis.

XVI. 21. *Dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum.* 136

EX LIBRO ESTHER.

Omnia quæ hîc terminantur, in aliâ vitâ æternisantur.

II. Versibus pluribus in initio. *Vsque ad annum medium.* 15

Adversa patienter excipienda.

V. 2. *Et extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens osculata est summitatem virgæ ejus.* 14

EX LIBRO IOB.

Quæ omnium linguarum sit sanctissima.

I. 21. *Sit nomen Domini Benedictum.* 6

Omnia eâdem manu excipienda.

II. 10. *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?* 8

E dolore solatium.

VI. 10. *Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat.* 56

Ingeniosi volunt omnes dici.

XII. 2. *Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?* 757

Homo folium.

XIII. 15. *Contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam.* 48

Certus vitæ terminus.

XIV. 5. *Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.* 59

Multi cum Mose manus elevant, at citò dimittunt.

XV. 33. *Ladetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum.* 389

Index S. Scripturæ.

Cap.	Vers.		Fol.
		Deus ferit manu velatâ.	
XIX.	21.	*Manus Domini tetigit me.*	534
		Inter tormenta lætitia.	
XIX.	25.	*Scio enim quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terrâ surrecturus sum.*	203
		Num aspici in hac vitâ corporeis oculis possit Deus?	
XIX.	26.	*In carne meâ videbo Deum Salvatorem meum.*	257
		Corpus saginatum, mater vermium.	
XXIV.	20.	*Dulcedo illius vermes.*	413
		Incognitus Angelorum numerus.	
XXV.	3.	*Numquid est numerus militum ejus?*	305
		Mendacii pœna diversa.	
XXVII.	3.	*Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.*	689
		Frustra deploratur, quod plorando nunquam recuperatur.	
XXIX.	2.	*Quis mihi tribuat ut sim iuxta menses pristinos? &c.*	
	7.	*Quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivos olei.*	163
		Judicium erit subitum & festinum.	
XXXI.	23.	*Semper enim quasi tumentes super me fluctus, timui Deum, & pondus ejus ferre non potui.*	109
		Angelorum cantus continuus.	
XXXVIII	37.	*Concentum cæli quis dormire faciet?*	308
		Non admittendus tentator.	
XXXIX.	10.	*Clamorem exactoris non audit.*	878
		Actiones nostræ, annis singulis examinandæ.	
XXXIX.	29.	*Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter expandens alas suas ad Austrum?*	131
		Fiducia in Deum amissorum recuperatrix.	
XLII.	12.	*Dominus autem benedixit novissimis Iob, magis quàm principio ejus.*	815

EX PSALMIS.

Cap.	Vers.		Fol.
		Mendaciorum pœna.	
V.	7.	*Perdes omnes qui loquuntur mendacium.*	685
		Malum consilium, consultori pessimum.	
VII.	17.	*Convertetur dolor ejus in caput ejus, & in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.*	609
		Laus propria Christi.	
VIII.	6.	*Minuisti eum paulò minùs ab Angelis, &c.*	314
		Calumniatorum pœna.	
IX.	16.	*In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.*	678
		Pluvia inferni.	
X.	6.	*Pluet super peccatores laqueos, ignis & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.*	156
		Linguæ fraudulentæ technæ variæ.	
XI.	1.	*Salvum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum.*	647
		Levis jactantia, etiam Deo ingrata.	
XI.	4.	*Disperdat Dominus linguam magniloquam.*	710
		Pauperes Deus commendatos habet.	
IX.	29.	*Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor.*	870
		Visionis Deificæ valor.	
XVI.	ult.	*Satiabor cùm apparuerit gloria tua.*	148
		Certum Dei auxilium.	
XXV.	1.	*In Domino sperans non infirmabor.*	564
		Contine linguam, & dies videbis bonos.	
XXXIII.	13.	*Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Prohibe linguam tuam à malo.*	739
		Vita hîc ad dimensum, in cælo ad immensum datur.	
XXXV.	9.	*Quoniam apud te est fons vitæ.*	226
		Quo lumine gloriæ visuri simus Deum.	
XXXV.	10.	*Et in lumine tuo videbimus lumen.*	256
		Vis spei.	
XXXVI.	3.	*Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris in divitiis ejus.*	207
		Quinam damnatorum mores in terris imitentur.	
XXXVI.	12.	*Observabit peccator justum, & stridebit super eum dentibus suis.*	153
		Modi os obstruendi, Quinam?	
XXXVIII	1.	*Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in linguâ meâ.*	653
		Cœlestis patriæ desiderium.	
	8.	*Et nunc quæ est exspectatio mea, nónne Dominus? & substantia mea apud te est.*	837
		Infirmis adest Deus per gratiam.	
XL.	4.	*Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus, universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.*	528
		Ardens ad cælum suspirium.	
XLI.	1.	*Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.*	221
		Ex rosis, odor; ex ore, animus spirat.	
XLIV.	2.	*Eructavit cor meum verbum bonum.*	730
		Divitias suas quidam linguæ tubâ promulgant.	
XLVIII.	7.	*In multitudine divitiarum suarum gloriantur.*	706
		Actus contritionis.	
L.	19.	*Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.*	290
		Rectissima intentio.	
LIII.	8.	*Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est.*	442
		Ad utrumque paratus.	
LVI.	8.	*Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.*	499
		Divinæ voluntati omnino obtemperandum.	
LXI.	1.	*Nónne Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.*	550
	2.		
		De quo carperis, emenda.	
LXII.	ult.	*Quia sic obstructum est os loquentium,* de te *iniqua.*	750
		Detractorum mores.	
LXIII.	4.	*Quia exacuerunt ut gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum.*	633
		Per ignem, & aquam pertranseundum alacriter.	
LXV.	12.	*Transivimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.*	201
		Judicia Dei, abyssus multa.	
LXXII.	16.	*Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei.*	237
		Una & eadem actio, & circa eam diversi affectus.	
LXXVII.	ult.	*Et pavit eos in innocentiâ cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.*	481
		Corpus mortificatum tympanum carneum.	
LXXX.	3.	*Sumite psalmum & date tympanum, psalterium jucundum cum cytharâ.*	874
		Aure obturatâ audiendus detractor.	
C.	5.	*Detrahentem secretò proximo suo hunc persequebar.*	638

Cap.	Vers.		Fol.
		Ut canes ad vomitum.	
CV.	13.	*Citò fecerunt, obliti sunt operum ejus, & non sustinuerunt consilium ejus.*	389
		Optima requiruntur rariùs & segniùs.	
	24.	*Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.*	219
		Merita & culpas discernit intentio.	
	30.	*Et stetit Phinees & placavit: & cessavit quassatio, & reputatum est ei in justitiam.*	486
		Ægri promittimus, sani non solvimus.	
CVI.	6.	*Et clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum liberavit eos.*	714
		Soli Deo honor & gloria.	
CXIII.	9.	*Non nobis Domine, sed nomini tuo da gloriam.*	447
		Versus cœlum aspiciendum.	
	16.	*Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.*	216
		Tenellulus fructus bona intentio.	
CXVII.	1.	*Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.*	453
		Amoris latum mandatum.	
CXVIII.	96.	*Latum mandatum tuum nimis.*	280
		Cor ut libra duas habet bilances.	
	112.	*Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem.*	237
		Gaudium spiritus gustus cœli.	
CXXI.	1.	*Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.*	776
		Novit omnia Deus.	
CXXXVIII	1.	*Domine probasti me & cognovisti me: tu cognovisti sessionem meam & resurrectionem meam.*	137
		Animi carcer corpus.	
CXLI.	ulti.	*Educ de custodiâ animam meam ad confitendum nomini tuo.*	413
		Ornatus filiarum sæculi.	
CXLIII.	14.	*Filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi.*	431
		Musica cœlo cognata.	
CXLIX.	6.	*Exultabunt Sancti in gloriâ.*	232

EX LIBRO PROVERB.

		Bona monita statim excipienda.	
I.	24.	*Quia vocavi & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret.*	152
		In malis gloriari pessimum.	
II.	14.	*Qui lætantur cum malè fecerint & exultant in rebus pessimis.*	704
		Diis & hominibus ingrati derisores.	
III.	32.	*Quia abominatio Domini est omnis illusor.*	623
		Aulicos ut plerumque fucatos odit Deus.	
	32.	*Cum simplicibus sermocinatio ejus.*	712
		Pavet pueriliter qui de amicitiâ Dei dubitat.	
VIII.	17.	*Ego diligentes me diligo, & qui mane vigilaverint ad me, invenient me.*	472
		Silentii laudes.	
X.	19.	*In multiloquio non deerit peccatum, qui autem moderatur labia sua prudentissimus est.*	651
		Sibi nocet qui sibi fidit.	
XII.	2.	*Qui autem confidit in cogitationibus suis, impiè agit.*	575
		Nil sine hoste.	
XIV.	13.	*Risus dolore miscebitur, & extrema gaudii luctus occupat.*	244
		Dum objurgas, non emendas.	
XV.	1.	*Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem.*	701
		Diaboli assecla omnis superbus.	
XVI.	5.	*Abominatio Domini est omnis arrogans.*	177
		Contentiosorum indoles.	
	18.	*Homo perversus suscitat lites.*	617
		Ebrius garrulus quomodo sedandus.	
XVII.	14.	*Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum.*	619
		Nullius interpellandus est sermo.	
XVIII.	13.	*Qui prius respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat & confusione dignum.*	658

Ad eundem locum & versum

		MORALE ALIVD.	
		Non semper statim respondendum aut contradicendum.	622
		Lingua manus habet.	
XVIII.	21.	*Mors & vita in manibus linguæ, qui diligunt eam comedent fructus ejus.*	622
		Derisorum pœnæ.	
XIX.	ulti.	*Parata sunt derisoribus judicia, & malleis percutientur stultorum corporibus.*	622
		Mala ex irrisore quæ proveniant.	
XXII.	10.	*Ejice derisorem & exibit cum eo jurgium, cessabunt que causæ & contumeliæ.*	622
		Fructus confessionis.	
	11.	*Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.*	340
		Politicus aliud linguâ aliud pectore promptum gerit.	
XXIII.	7.	*Comede & bibe dicet tibi, & mens ejus non est tecum.*	70
		Loquax, urbs sine muro.	
XXV.	28.	*Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.*	70
		In actu viget virtus.	
XXXI.	13.	*Quæsivit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum.*	70
		Vera paupertas superat divitias.	
	29.	*Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu supergressa es universas.*	70

EX LIBRO ECCLESIAST.

		Adulatorum numerus maximus.	
I.	15.	*Stultorum infinitus est numerus.*	70
		Apud inferos sola confusio.	
IX.	10.	*Nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos quò tu properas.*	70
		Operis boni vermis mala intentio.	
X.	1.	*Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti*	40
		Fama restituenda.	
	20. & ulti.	*In cogitatione tuâ regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris divitii, quia & aves cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit sententiam.*	650

EX CANTICO CANTIC.

		Bene qui operatur non homines, sed Deum respiciat.	
II.	6.	*Læva ejus sub capite meo & dextera illius amplexabitur me.*	478

Ad eundem versum & Caput.

		Quæ læva quæve dextera sponsi.	169
		Per ardua ad cœlum.	
IV.	8.	*Veni de libano sponsa mea, veni de libano, veni coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum.*	318
		Ineffabilis cœli gloria.	
V.	11.	*Caput ejus aurum optimum, Coma ejus sicut elatæ palmarum, &c.*	201

Index S. Scripturæ.

Cap. Vers. Fol.

EX LIBRO SAPIENTIÆ.

Luxuriosi hîc cœlum condunt.

II. 8. *Nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra.* 205

Castitas donum Dei est.

VIII. 21. *Et ut scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cujus esset hoc donum.* 345

Viæ sanctorum semper curvæ & tamen rectæ.

X. 10. *Justum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei.* 443

Patiendo & aggrediendo.

X. 12. *Et certamen forte dedit illi ut vinceret.* 807

Rosa pulcherrima florum.

XIII. 4.5. *A magnitudine enim speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.* 759

Horologium hoc mundi quis bene arguet?

XIV. 3.4. *Tua autem pater providentia ab initio cuncta gubernat, quoniam dedisti & in mari viam & inter fluctus semitam firmissimam.* 578

Obscœna ne aspexeris.

12. *Initium enim fornicationis est exquisitio Idolorum & adinventio illorum corruptio vitæ est.* 326

EX ECCLESIASTICO.

Spes certa.

II. 11. *Respicite filii nationes hominum & scitote, quia nullus speravit in Domino & confusus est.* 859

Tange montes & fumigabunt.

III. 19. *Fili in mansuetudine opera tua perfice & super hominum gloriam diligeris.* 296

Prius verbum per limam transeat quàm per linguam.

IV. 34. *Noli citatus esse in linguâ tuâ.* 743

Laqueum proprium in faucibus suis gerit susurro.

V. 16. *Non appelleris susurro & linguâ tuâ ne capiaris & confundaris.* 727

Omne mendacium vitandum.

VII. 14. *Noli velle mentiri mendacium, assiduitas enim ejus non est bona.* 683

Vide qui litem moveas.

VIII. 1. *Non litiges cum homine potente ne forte incidas in manus illius.* 617

Quæstiones curiosæ inutiles.

XI. 4. *Quoniam mirabilia opera Altissimi solius & gloriosa & absconsa & invisa opera illius.* 516

Omnia à Deo solo excepto peccato.

14. *Bona & mala vita, & mors, paupertas, & honestas à Deo sunt.* 510

Si non vis lædi, noli tangere.

XII. 13. *Quis miserebitur incantatori à serpente percusso & & omnibus qui appropiant bestiis?* 325

Tantus est homo quantus est ejus census.

XIII. 27. *Humilis & re locutus est sensatè, & non est datus ei locus.* 866

Impura Deo displicent.

XV. 9. *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* 399

Caro deceptrix animæ.

XVII. 30. *Aut quid nequius quàm quod excogitavit caro & sanguis.* 342

Cap. Vers. Fol.

Magna laus de nullo quæri.

XVIII. 14. *Fili in bonis non des querelam in omni dato.* 717

Affectus cæci duces.

30. *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tuâ avertere.* 285

A minimis ad magna prolapsus.

XIX. 1. *Qui spernit modica paulatim decidet.* 371

Quod nocet sile.

10. *Audisti verbum adversus proximum tuum commoriatur in te fidens quoniam non te dirumpet* 720

Facetus amicus sæpe fit hostis.

XX. 5. *Est odibilis qui procax est ad loquendum,* 722

Intentio mala multiplex.

14. *Datus insipientis non erit utilis tibi, oculi enim illius septemplices sunt.* 459

Mendacium vitiorum mater.

27. *Potior est fur quàm assiduitas viri mendacis.* 636

Facilè impii non ita pii judicant.

XXI. 25. *Pes fatui facilis in domum proximi* 490

Semel dissuta vix resuuntur.

XXII. 27. *Est enim concordatio: excepto convicio, & improperio, & superbiâ & mysterii revelatione, & plagâ dolosâ in his omnibus effugiet amicus.* 718

Susurronis lingua avis incendiaria.

XXIII. 23. *Homo nequam in ore carnis suæ non desinet donec incendat ignem.* 727

Quibus noceat calumniator.

XXVI. 5.6. *A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit delaturam civitatis & collectionem populi, & calumniam mendacem.* 675

Cor prodit lingua.

XXVII. 7. *Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis.* 735

Susurro inquietudinis seminarium.

XXVIII. 11. *Vir peccator turbabit amicos & in medio pacem habentium immittet inimicitiam.* 725

Circumspectè loquendum.

29. & 30. *Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis fac stateram & frenos ori tuo rectos.* 740

Auribus frequentiùs fruere quàm linguâ.

XXXII. 9. *Audi tacens & pro reverentiâ accedet tibi bona gratia.* 746

Murmuratur in omnes.

XXXIII. 5. *Præcordia fatui quasi rota carri, & quasi apis versatilis cogitatus illius.* 694

Cor nostrum insula fugax.

XXXIV. 6. *Et sicut parturientis cor tuum phantasias patitur, nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio: ne dederis in illis cor tuum.* 818

Virtus & veritas cognatæ.

XXXVII. 20. *Ante omnia opera verbum verax precedat te.* 297

Homo bonus sit omnibus exemplo.

XLV. 15.16. *Hic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem &c. & gloria honoris & opus virtutis desideria oculorum ornata.* 446

Ex examine conscientiæ sui notitia.

LI. 22. *Multam inveni in meipso sapientiam & multum profeci in eâ.* 576

EX ISAIA.

Comarum nimia cura periculosa.

III. 24. *Et erit pro suavi odore fœtor, & pro zonâ funiculus, & pro crispanti crine calvitium.* 420

Dum aliis quis consulit non sibi consulat.

V. 20. *Va qui dicitis malum bonum & bonum malum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce & dulce in amarum.* 615

Cap.	Vers.	Prodigiosa inundatio.	Fol.
VI.	5.6.7.	*Regem dominum exercituum vidi oculis meis, & volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum, &c.*	854
		Miraculorum maximum.	
VII.	14.	*Ecce Virgo concipiet & pariet filium.*	778
		Mali reges Dei flagella.	
X.	5.	*Va Assur virga furoris mei & baculus ipse est: in manu ejus indignatio mea.*	511
		Constanter examinanda conscientia.	
XXI.	8.	*Super speculam Domini ego sum stans jugiter per diem, & super custodiam meam ego sum stans totis noctibus.*	392
		Cœli immensa gaudia.	
XXV.	8.	*Et auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie.*	240
		Cœli suavis inhabitatio.	
XXXII.	18.	*Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulentâ.*	242
		Vocis moderatio index moderati animi.	
XLII.	2.	*Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris.*	728
		Mergi nos sinit Deus sed non submergi.	
XLIII.	2.	*Cùm transieris per aquas tecum ero & flumina non operient te.*	273
		Semel qui peccat, rursus peccare ferè cogitur.	
XLVIII.	ulti.	*Non est pax impiis dicit Dominus.*	186
		Ex nimio cultu corporis mala plurima.	
LVII.	9.	*Et ornasti te regio unguento & multiplicasti pigmenta tua.*	429
		Vult & non vult piger.	
LVIII.	2.	*Me etenim de die in diem quærunt & scire vias meas volunt, quasi gens quæ justitiam fecerit.*	386
		Proclivitati suæ reluctandum.	
	14.	*Et glorificaveris eum dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua.*	517
		Cœli voluptas.	
LX.	5.	*Tunc videbis & affluës & mirabitur, & dilatabitur cor tuum.*	225
		Justus corona in manu Dei.	
LXII.	3.	*Et eris corona gloriæ in manu Domini & diadema regni in manu Dei tui.*	218
		Deus factus homo ut homo fieret Deus.	
LXVI.	8.	*Quis audivit unquam tale? & quis vidit huic simile.*	856
		Conscientiæ vermis immortalis.	
	ulti.	*Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.*	161

EX HIEREMIA.

		Hortus conscientiæ purgandus quandoque.	
I.	10.	*Constitui te hodie &c. ut evellas & destruas & disperdas & dissipes.*	376
		Pœnarum mundi & inferni discrimen.	
	11. & 12.	*Quid tu vides Hieremia? virgam vigilantem ego video, & quid tu vides? & dixi Ollam succensam ego video.*	169
		Venatores hominum Deus & dæmon.	
II.	13.	*Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ & foderunt sibi cisternas.*	180
		Quid peccans faciat.	
	20.	*Rupisti vincula mea & dixisti non serviam.*	181

Cap.	Vers.	*Ad eundem versum Morale aliud.*	Fol.
		Voluntas propria omnium radix malorum.	
		Voluntas propria jugulî proprii gladius.	
VII.	17.	*Nónne vides quid isti faciant in civitatibus Juda, & in plateis Hierusalem? filii colligunt ligna & patres succendunt ignem & mulieres conspergunt adipem, &c.*	
		Impudica inficiunt.	147
VIII.	6.	*Attendi & auscultavi nemo quod bonum est loquitur.*	350
		Peccata accusanda non excusanda.	
XXXI.	21.	*Statui tibi speculam pone tibi amaritudines.*	378
		De præteritis dole, à futuris cave.	
	21.	*Dirige cor tuum in viam rectam, in quâ ambulasti revertere virgo Israel.*	378
		Amanti & benefacienti suum non deest præmium.	
XXXIX.	ulti.	*Sed eruens liberabo te & gladio non cades, sed erit tibi anima tua in salutem.*	760
		Pugna duorum humilium acerrima.	
XLVI.	12.	*Fortis impegit in fortem, & ambo pariter ceciderunt.*	837
		Non bene fit quod negligenter fit.	
XLVIII.	10.	*Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter.*	894
		Custodum Angelorum patientia.	
LI.	9.	*Curavimus Babylonem & non est sanata.*	316

EX THREN.

		Compendium breve Passionis Christi.	
I.	12.	*O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus.*	58

EX BARUCH.

		Lumen rationis magnum beneficium.	
IV.	4.	*Beati sumus Israel, quia quæ Deo placent manifesta sumus nobis.*	38

EX EZECHIELE.

		Memoria cœli tristitiam adimit.	
I.	21.	*Et similitudo super capita animalium firmamenti.*	208
		Arca conscientiæ tuta domus.	
III.	24.	*Ingredere & includere in medio domus tuæ.*	58
		Vox voluptuosi.	
XI.	2.	*Nónne dudum ædificatæ sunt domus, hæc est lebes, nos autem carnes.*	179
		Adulatoris opera.	
XIII.	18.	*Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus & faciunt cervicalia sub capite universæ ætati ad capiendas animas.*	59
		Ante merita quomodo emoriantur.	
XVIII.	24.	*Si autem averterit se justus à justitiâ suâ, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes &c. omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur.*	182

EX DANIELE.

		Deus citò expugnatur.	
X.	12.	*Noli metuere Daniel, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua.*	382
		Amanti sat non est vidisse, sed nititur visis frui.	
XIII.	8.	*Et videbant eam senes quotidie ingredientem & deambulantem & exarserunt in concupiscentiam ejus.*	256

Summa

Index S. Scripturæ.

Cap. Vers. Summa miseriarum, obcœcatio. Fol.

9. *Et everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum.* 151

Deus omnia videt.

XIII. 20. *Ecce ostia pomarii clausa sunt, & nemo nos videt.*

Quæ mors animæ, quæve corporis?

22. *Si enim hoc egero mors mihi est, si autem non egero, non effugiam manus vestras.* 183

Cupiditatis suæ servi plurimi.

56. *Semen Chanaam & non Iuda species te decepit, & concupiscentia subvertit cor tuum.* 286

EX OSEA.

Infelix homo, à quo recessit Deus.

IX. 12. *Sed & væ eis cùm recessero ab eis.* 182

Laboris merces quibusdam est gulæ solatium.

X. 11. *Ephraim vitula docta diligere triturare.* 244

Morale aliud ad eundem versum.

Laborem suum quidam pro mercede volunt. 466

EX AMOS.

Vestium luxus abominabilis.

VI. 1. *Væ vobis &c. Optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israel.* 433

EX IONA.

Figura hominis inobedientis.

I. 3. *Et surrexit Ionas ut fugeret in Tharsis à facie Domini.* 551

Alta quorundam peccatorum surditas.

6.7. *Quid tu sopore deprimeris? surge invoca Deum tuum si forte recogitet de nobis & non pereamus.* 171

Mundus occidit.

IV. 6. *Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum & percussit hederam & exaruit.* 215

Cuncta umbracula in hoc mundo.

5. *Fecit sibimet umbraculum & sedebat subter illud & lætatus est Ionas super Hederâ lætitiâ magnâ.* 576

EX HABACVC.

Divites comedunt pauperes.

I. 3. *Et facies hominis quasi pisces maris.* 866

EX SOPHONIA.

Vestium luxus, & novæ vestiendi adinventiones.

I. 8. *Visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrinâ.* 419

EX AGGÆO.

Intentio facit opus.

I. 5. *Seminastis multum, & intulistis parum.* 465

EX ZACHARIA.

Speranda exspectanda.

IX. 12. *Convertimini ad munitionem vincti spei.* 863

EX MALACHIA.

Canonicatus, aliaque ecclesiastica beneficia, quo fine ambiendi.

I. 10. *Quis est in vobis qui claudat ostia & incendat altare meum gratuitò? Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus exercituum.* 494

Cap. Vers. Fol.

EX LIBRO 1. MACHAB.

Horologium optimum voluntas Dei.

III. 53. *Sicut autem fuerit voluntas in cœlo, sic fiat.* 284

Devictâ carne cætera subsidunt.

VI. 43. *Et vidit Eleazar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis, & erat eminens super ceteras bestias, & visum est ei quòd in eâ esset rex & dedit se &c.* 478

EX LIBRO 2. MACHAB.

Sancti etiamsi mortui pro nobis orant.

XV. 12. *Hic est qui multùm orat pro populo & universâ sanctâ civitate Hieremias propheta.* 396

Dei præsentia animat.

27. *Prostraverunt non minùs triginta quinque millia, præsentiâ Dei magnificè delectati.* 359

EX MATTHÆO.

Una oratio, at diversa intentio.

II. 2. *Et venimus adorare eum.* 462 & 463

Quid sit Machiavellismus.

8. *Renuntiate mihi ut & ego veniens adorem eum.* 712

Christo fugienti Angeli duces.

13. *Surge & accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* 312

Videndum quò eatur.

21. *Vade in terram Israel.* 178

Fides nostra dormitat.

III. 2. & 10. *Pœnitentiam agite &c. Iam enim securis ad radicem arborum posita est.* 192

Diabolus Geographus.

IV. 8. *Ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum.* 213

Quod tuum non est, alteri ne promiseris.

9. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* 713

Date & dabitur vobis, syllogismus est spiritualis.

V. 7. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* 882

Putredini vicina sale perfrica.

13. *Vos estis sal terræ.* 722

Convitia toleranda & vitanda.

22. *Qui autem dixerit fratri suo raca, reus erit concilio.* 621

Nulla excusatio jurantium facilè.

37. *Sit autem sermo vester, est, est, non, non, quod autem his abundantius est à malo est.* 669

Dimittere, est vincere.

44. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.* 278

Vana gloria vitanda.

VI. 1. *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus.* 444

Humana laus contemnenda semper.

3. *Te autem facienti eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* 457

De gentilibus Philosophis optimè & rectè dicitur.

5. & 10. *Amen dico vobis receperunt mercedem suam.* 479

Rectè dispergendo citò ditescimus.

20. *Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo.* 276

Ex paucis S. Scripturæ voculis miri & uberes effectus & fructus.

34. *Nolite ergo soliciti esse in crastinum.* 403

Index S. Scripturæ.

Cap. Vers. Peccatori dum faves eum vivum sepelis. Fol.
VIII. 22. *Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos* 593

In extremis etiam malis Deo fidendum.

24. *Quid timidi estis modicæ fidei.* 559

Irrationabilia etiam Deo obediunt.

26. *Tunc imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.* 546

Christus irrisus sæpius.

IX. 24. *Et deridebant eum.* 623

Quis timendus sit veraciter.

X. 28. *Noli timere eos, qui occidunt corpus, &c. sed potiùs timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* 170

Sæpe intentio sola præmiatur.

ult. *Quicunque potum dederit uni ex minimis illis, calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli; amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* 485

Sine labore nihil.

XI. 12. *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* 251

Taxantur Politici.

25. *Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & revelasti ea parvulis.* 710

Divina providentia colenda.

26. *Ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te.* 581

Per otiosa verba ad noxia.

XII. 36. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* 697

Gentiles in salutis negotio diligentiores sæpe Christianis.

41. *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione istâ, & condemnabunt eam.* 373

Eò quis est sanctior quò Deo per voluntatem est conjunctior.

ult. *Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est.* 851

Ante messem noli in agrum proximi mittere falcem.

XIII. 30. *Sinite utraque crescere usque in messem.* 279

Splendor justorum.

34. *Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno patris eorum.* 225

Christus mercator.

45. 46. *Simile est regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas.* 202

Omnia possumus per Deum.

XVII. 20. *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic transi hinc illuc, & transibit, &c.* 530

Jejunium impinguat, & diabolum domat.

21. *Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium.* 350

Sic corrige ut emendes.

XVIII. 15. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum.* 702

Maximus murmurator, pigerrimus operator.

XX. 12. *Et accipientes murmurabant adversus patremfamilias.* 692

Excusationes vitandæ dum peccavimus.

XXI. 21. *Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum, & arefacta est continuò ficulnea.* 642

Aliud Morale ad eundem versum.

Damnati ficus maledictæ veraciter. 179

Cap. Vers. Summi veri Assueri opiparum convivium. Fol.
XXII. 4. *Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt.*

Quid sit Pharisaismus.

16. *Magister scimus quia verax es & viam Dei in veritate doces.* 111

Obedientia vera, cæca.

XXIII. 2. & 3 *Super cathedram Mosi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæ dixerint vobis servate & facite.* 894

Mala hypocritarum natura.

15. *Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ.*

Ulcus curandum, non larva peccati.

24. *Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum & cyminum &c. & reliquistis quæ graviora sunt legis.* 380

Judicii extremi horror.

XXIV. 11. *Erit tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi usque modò.* 94

Signiferi Christi Angeli.

30. *Tunc patebit signum filii hominis.*

Optima vigilia, crebra confessio.

42. *Vigilate ergo, quia nescitis quâ horâ Dominus vester venturus sit.* 395

Mors meritis imponit finem.

XXV. 10. *Et clausa est janua.*

Quinam judicem stipabunt.

31. *Cùm venerit filius hominis in majestate suâ, & omnes Angeli ejus cum eo.* 393

Misericordibus benedicitur.

34. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: Esurivi &c.* 277

Quo odio Deus feratur in peccatum.

46. *Et ibunt hi in supplicium æternum.* 88

Apostoli conscientiam suam examinant in cœna.

XXVI. 22. *Numquid ego sum Domine.* 378

Hominis inconstantia.

35. *Etiamsi oportuerit me mori tecum non negabo.* 389

Christus verus Judex.

18. *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terrâ.* 101

EX MARCO.

Cujus tenoris preces nostræ sint.

VI. 25. *Volo ut protinus det mihi in disco &c.* 511

Rectè loquendi regulæ.

VII. 35. *Et loquebatur rectè.* 745

Fidendum Deo.

VIII. 4. *Unde istos quis poterit hic saturare panibus in solitudine.* 558

Angelorum facies & forma.

XVI. 5. *Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dextris, coopertum stolâ candidâ.* 305

EX LUCA.

Tenera pudicitia.

I. 29. *Quæ cùm audisset turbata est in sermone ejus.* 29

Unum non periturum regnum, peritura cetera omnia.

33. *Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* 260

Prudens interrogatio.

34. *Quomodo fiet istud?* 825

Laborem perficit constantia.

39. *Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione.* 833

Humi-

Index S. Scripturæ.

Cap.	Vers.		Fol.
		Humilitas Deo grata.	
	48.	*Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.*	896
		S. Maria ab omni gente laudata.	
	49.	*Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.*	397
		Cultûs vestium sobrietas.	
II.	12.	*Invenietis Infantem pannis involutum.*	427
		Bona laudatur ab Angelis voluntas.	
	14.	*In terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.*	467
		Audita ruminanda.	
	19.	*Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.*	759 & 725
		Libenter audire non est sese velle emendare.	
III.	19.	*Herodes autem tetrarcha cùm corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui..&c.*	275
		Paupertas Deo grata.	
IV.	18.	*Spiritus Domini super me propter quod unxit me evangelizare pauperibus.*	870
		Rara fames verbi Dei.	
V.	1.	*Factum est autem cum turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei.*	274
		Gulæ pœna.	
VI.	25.	*Væ vobis, qui saturati estis quia esurietis.*	153
		Lingua nuntius cordis.	
	45.	*Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo de malo thesauro suo profert malum.*	663
		Amor & dolor optimum medicamen.	
VII.	47.	*Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.*	297
		Require à temetipso quod Christus à suis requisivit discipulis.	
IX.	18.	*Quem me dicunt esse turbæ?*	394
		Cur sic voluit exordiri preces quotidianas.	
XI.	2.	*Cùm oratis dicite: Pater sanctificetur nomen tuum.*	210
		Fidendo & perseverando obtinemus.	
	9.	*Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur.*	558
		Angeli sanos amant oculos.	
	34.	*Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum lucidum erit.*	515
		ALIVD.	
		Ubi recta est intentio lucidus est oculus.	444
		Maximè sani proximi morti.	
XII.	19. & 20.	*Anima habes multa bona posita in annos plurimos requiesce, comede, &c. stulte hac nocte animam tuam repetunt à te.*	117
		Quæ sit lucerna ardens, quinam lumbi præcincti.	
	35.	*Sint lumbi vestri præcincti & lucernæ ardentes in manibus vestris.*	131
		Qui hîc novissimi, erunt in cælis primi.	
XIV.	8.	*Cùm invitatus fueris ad nuptias non discumbas in primo loco.*	212
		Ab Eucharisticâ cœnâ nullus se excuset.	
	18.	*Et cœperunt simul omnes excusare.*	270
		Proprium velle, propria pœna.	
	24.	*Dico vobis quod nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cœnam meam.*	271
		Sæpe quis rectè enavigato mari patitur in portu naufragium.	
	30.	*Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare.*	380
		Mercari est pro Deo depauperari.	
	33.	*Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*	271
		Emendatio linguata sit & manuata.	
XV.	18.	*Surgam & ibo ad patrem meum & dicam ei.*	281
		Decoctorum Psalmodia ultima.	
XVI.	2. & 3.	*Iam enim non poteris villicare &c. Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem.*	94
		Dum dives es, è divitiis dum potes concilia tibi amicos.	
	9.	*Et ego vobis dico, facite vobis amicos de Mammonâ iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.*	131
		Sæpe è purpurato cubili migratur ad infernum.	
	19.	*Homo quidam erat dives, qui induebatur purpurâ & byssô.*	421
		Distantia cœli & inferni.	
	26.	*Inter nos & vos, chaos magnum firmatum est.*	165
		Vera Dei fides in terris rara.	
XVIII.	8.	*Filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra?*	771
		Exigua etiam Deo gratissima.	
XXI.	3.	*Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quàm omnes misit.*	482
		Linguæ importunitas ingrata.	
XXII.	24.	*Facta est autem & contentio inter eos. Quis eorum videretur esse major.*	657
		Quomodo extinguatur gehenna.	
	42.	*Verumtamen, non mea voluntas, sed tua fiat.*	546
		Orantem Christum solantur Angeli.	
	43.	*Apparuit autem illi Angelus de cælo confortans eum.*	312
		Vulneratum blasphemi vulnerant.	
XXIII.	39.	*Si tu es Christus salvum fac temetipsum, & nos.*	607
		E sudore gloria.	
XXIV.	26.	*Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.*	199
	35.	*Et ipsi narrabant quæ gesta erant in viâ.*	742

EX IOANNE.

Cap.	Vers.		Fol.
		Pulchra objurgatio suiipsius.	
III.	12.	*Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia credetis?*	211
		Macta teipsum pro mactato filio Dei.	
	16.	*Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.*	858
		Veritas dicenda, & manifestanda.	
	21.	*Qui autem facit veritatem venit ad lucem.*	616
		Quibusdam semper prosapia est in ore.	
VIII.	33.	*Semen Abrahæ sumus & nemini servivimus unquam.*	706
		Diabolus pater mendacii.	
	44.	*Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere &c. non est veritas in eo.*	684
		Facile perficitur quod libenter suscipitur.	
	47.	*Qui ex Deo est, verba Dei audit.*	274
		Impudentiæ mater calumnia.	
	48.	*Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes.*	667

Sæpius

Index S. Scripturæ.

Cap.	Vers.		Fol.
		Sæpiùs in Christum eadem lata sententia sed diversâ intentione.	
XI.	50.	*Vos nescitis quicquam, nec cogitatis, quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.*	447
		Oculi nostri noctuæ in divinis.	
XII.	35.	*Adhuc modicum lumen in vobis est.*	213
		Non castitatis sed charitatis mandatum ligat omnes.	
XIII.	34.	*Mandatum novum do vobis ut diligatis invicem.*	763
		Beatorum discrimen.	
XIV.	2.	*In domo Patris mei, mansiones multæ sunt.*	250
		ALIVD.	
		Amplum & latum cœli theatrum.	239
		Prævisa minùs feriunt.	
XVI.	4.	*Hæc locutus sum vobis, ut cùm venerit hora eorum, reminiscamini quia ego dixi vobis.*	505
		In cœlo omnia æterna.	
	22.	*Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis.*	249
		Orant quidam, & nihil petunt.	
	24.	*Usque modò non petistis quicquam in nomine meo.*	209
		Quem non potes laudare, noli vituperare.	
XVIII.	20.	*Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in Synagoga & templo &c. Quid me interrogas?*	736
		Tumultuosus semper seditiosus.	
XIX.	6.	*Crucifige, Crucifige eum.*	730
		Cœli gaudia absconsa.	
XX.	29.	*Beati qui non viderunt & crediderunt.*	216
		Vestiti non nudi mori debemus.	
XXI.	7.8.	*Simon Petrus, cùm audisset quia Dominus est, tunicâ succinxit se, (erat enim nudus) & misit se in mare.*	136
		Vani rumores inquietant.	
	23.	*Exivit sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur.*	696

EX ACTIBVS APOST.

		Vanæ quorundam cogitationes.	
I.	6.	*Domine, si in tempore hoc restituis regnum Israel.*	213
		Angeli Christum cœlum conscendentem comitantur.	
	10.	*Ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis.*	312
		Sancti musto quali fuere pleni.	
II.	13.	*Quia musto pleni sunt isti.*	195
		Fiducia in Deum auro fortior & argento.	
III.	6.	*Argentum, & aurum non est mihi; quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine IESV Christi Nazareni surge, & ambula.*	813
		Lectio sacra.	
VIII.	28.	*Et revertebatur sedens super currum suum, legensq; Isaiam Prophetam.*	341
		Per hominem Deus homini suam indicat voluntatem.	
IX.	7.	*Surge, & ingredere Civitatem & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere.*	517
		Seria multis somnia.	
XVII.	32. & 33.	*Cùm audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt, audiemus de te hoc iterum.*	200
		Suis omnia Deus.	
XX.	24.	*Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem quàm me, dummodò consummem cursum meum.*	272
		Verus innocentiæ judex Deus.	
XXV.	10.	*Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet judicari.*	849

Cap.	Vers.		Fol.
		Ex epistolâ Pauli Apostoli, ad Romanos.	
		Laudabiliter acta pereunt, vana si accedat gloria.	
I.	21. & 22.	*Evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt.*	
		Dum principibus sunt adulatores, scelera multiplicantur.	
	ult.	*Digni sunt morte: Non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*	296
		Vitium luxuriæ Deo invisum.	
VIII.	8.	*Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.*	568
		Solatia bonorum animant.	
	35.	*Quis nos separabit à Charitate Christi?*	201
		Cœli amatores non facilè terrentur eventibus rerum.	
	37.	*Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos.*	207
		Judicia Dei incognita.	
XI.	34.	*Quis enim cognovit sensum Domini?*	571
		Dum verbis ureris tace, aut blandè responde.	
XII.	17.	*Nulli malum pro malo reddentes.*	731
		Caro castiganda.	
XIII.	ult.	*Carnis curam ne feceritis in desideriis.*	345
		Judicandi potestas ab omnibus assumitur.	
XIV.	4.	*Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit.*	480

Ex epistolâ 1. ad Corinthios.

		Quæ visuri sint beati in cœlo.	
IV.	5.	*Itaque nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & consilia cordium.*	250
		Cœlum facilè amittitur.	
VI.	10.	*Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri &c. regnum Dei possidebunt.*	500
		Maledicæ linguæ pœna.	
	10.	*Neque maledici regnum Dei possidebunt.*	600
		Fugiendo vinces.	
	18.	*Fugite fornicationem.*	789
		Stabilis solus Deus.	
VII.	31.	*Præterit enim figura hujus mundi.*	224
		Corpus servire debet.	
IX.	27.	*Castigo corpus meum & in servitutem redigo.*	412
		Examinanda conscientia.	
XI.	31.	*Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non utique dijudicaremur.*	577
		Quid sit corpus spirituale.	
XV.	44.	*Seminatur corpus animale, surget spirituale.*	230

EX 2. AD CORINTHIOS.

		Hilari facie vir justus cuncta excipit.	
I.	4.	*Qui consolatur nos in omni tribulatione nostrâ.*	553
		Largiter & Hilariter.	
IX.	12.	*Non ex tristitiâ aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus.*	887
		Sanctorum vox, Perieramus nisi periissemus.	
XII.	10.	*Placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, & angustiis pro Christo.*	279

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Index S. Scripturæ.

Cap. Vers. Fol.

Ex epistolâ ad Galatas.

Mordax, omnia & omnes mordet.

V. 15. *Quod si invicem mordetis & comeditis, videte ne ab invicem consumamini.* 691

Nullus opitulator erit nobis in judicio.

VI. 5. *Unusquisque enim onus suum portabit.* 117

Ex epistolâ ad Ephesios.

Displicet quod est inhonestum.

V. 4. *Turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem nonpertinet, non nominetur in vobis.* 722

Bene vendidit labores suos D. Paulus Apostolus.

VI. 6. *Non ad oculum servientes quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi facientes voluntatem Dei ex animo.* 461

Ex epistolâ ad Philippenses.

Sancti spirituales falcones altum semper petentes.

I. 23. *Desiderium habens dissolvi & esse cum Christo.* 219

Ex epistolâ ad Colossenses.

Solus Deus actionem bonam præmiare potest.

II. 8. *Videte ne quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam.* 468

Sanctis agnata misericordia.

III. 12. *Induite vos ergo sicut electi Dei sancti & dilecti viscera misericordiæ.* 881

Ex epistolâ 2. ad Thessalonicenses.

Otium fugiendum.

III. 13. *Iis autem qui ejusmodi sunt denuntiamus & obsecramus in Domino Iesu Christo ut cum silentio operantes suum panem manducent.* 353

Ex epistolâ 1. ad Timotheum.

In omnibus tibi attende.

IV. 15. *Attende enim tibi & doctrinæ institæ in illis.* 505

Vera Dei intuitiva visio in terris nemini concessa.

VI. 16. *Quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest.* 210

Ex 2. ad Timotheum.

Judicia hominum non sollicitè expiscanda.

I. 12. *Scio enim cui credidi & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.* 497

Litium damna.

II. 24. *Stultas autem & sine disciplina quæstiones devita, sciens quia generant lites, servum autem Domini non oportet litigare.* 618

Ex epistolâ ad Hebræos.

Ex tribus locis optimus cœli locus.

IV. 11. *Festinemus ergo ingredi in illam requiem.* 241

Excellentia fidei quorundam.

XI. 13. *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus.* 771

Cap. Vers. Fol.

Ex epistolâ Catholicâ Iacobi Apost.

Luxuria vitium fallacissimum.

I. 15. *Concupiscentia cùm conceperit parit peccatum, peccatum verò cùm consummatum fuerit generat mortem.* 368

Qui non exaudit non exaudietur.

II. 13. *Iudicium enim sine misericordiâ illi qui non fecit misericordiam.* 281

Linguæ maledicæ mala.

III. 6. *Lingua constituitur in membris nostris quæ maculat totum corpus.* 661

Bucephalus regem at lingua nullum admittit sessorem.

8. *Linguam autem nullus hominum domare potest.* 728

Familiaritas cum Deo bona.

IV. 8. *Appropinquate Deo & appropinquabit vobis.* 301

Detractorum describuntur mores.

11. *Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi & judicat legem.* 637

Renuntiare mundo bellum est indicere.

I. 2. *Omne gaudium existimate fratres mei cum in tentationes varias incideritis, &c.* 272

Ex 1. Petri Apostoli.

Verus obediens excusationes ignorat.

II. 13. *Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum.* 891

Ex 2. Petri.

Signa prædestinationis.

I. 11. *Quapropter fratres satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* 829

Ex 1. Ioannis Apostoli.

Quomodo fiet visio Dei in cœlis.

III. 2. *Scimus quoniam cùm apparuerit similes ei erimus.* 256 257

Ex Apocalypsi.

In bonis perseverantia coronatur.

II. 10. *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* 390

Cœli suavis societas.

VII. 9. *Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus.* 241

Spes post hæc liberationis nulla.

X. 6. *Iuravit per viventem in sæculæ sæculorum qui creavit cœlum & ea quæ in eo sunt, & terram & ea quæ in eâ sunt &c. quia tempus non erit amplius.* 167

Intentio bona filius Apocalypticus.

XII. 5. *Et peperit filium masculum &c. & raptus est filius ejus ad Deum.* 470

Incipit vivere beatè qui moritur.

XIV. 17. *Beati mortui qui in Domino moriuntur.* 269

Cœlorum ornamenta.

XXI. 17. *Ipsa verò civitas aurum mundum simile vitro mundo.* 239

Cur beati non possint peccare.

27. *Non intrabit in eam aliquod coinquinatum aut abominationem faciens.* 248

INDEX

INDEX MORALIS CATECHISTICVS

HISTORIARVM, APOLOGORVM, SIMILITVDINVM, & Exemplorum, locupletißimus: Parochis omnibus præsertim ruralibus accommodus instituendæ juventuti.

A.

Abstinentia.

Abstinentiæ, & sobrietatis laudes congruis insertis similitudinibus, & exemplis variis, eleganter leges discursivè, à fol. 793. usque fol. 797
Abstinentia cibi, vita etiam posse esse augmentum docetur exemplo. 794
Abstinentia singularis Ecberti Angli. 127
Abstinentiâ fovetur castitas. 324

Acedia.

Quàm hoc capitale vitium sit nocivum, docetur insigni Apologo, Exemplo, Historiis, discursu amplo. 220
Acedia quomodo pellenda singulari docetur exemplo. 249

Adulatio, Adulator.

Adulatio quale sit virus; historiæ variæ, variæ & similitudines edocent, elegantì adjuncto discursu. 590
Omnis adulator odit fateri veritatem, ut exemplo confirmatur & historiâ. 595
Adulatio omnis timenti Deum spernenda, & Adulator omnis rejiciendus: sic te docebunt historiæ plurimæ etiam recentiores. 591

Adulterium.

Radix adulterii est concupiscentia. 285

Alea.

Lusus Aleæ periculum animæ. Aleæ quippe inventor & assessor est diabolus. lege 475

Alleluia.

Cur hoc latitiæ canticum tempore Quadragesimali, & ipsâ hebdomadâ sanctâ omittatur. 171

Ambitio.

Ambiuntur tituli, etiam non habito rei dominio, cujus ambitionis monstrum, fuit Sapor Rex Persarum. 35

Amicitia.

Amicitia humana res tenerrima, facilè & quidem modis multis dissolvitur: ita discurrit pro more suo eleganti verborum copiâ. 718
Amicitia in Aulis Principum aut rara, aut omnino exsul. 712

Amor in Deum & Proximum.

Quomodo hic Amor seu Charitas ab Apostolo doceatur operire multitudinem peccatorum, respondetur exemplo. 760
De hoc amore seu Charitate si voles discurrere, & tuos docere, require Auctoris discursum. à fol. 759. usque 764
Amor qui proximo exhibendus, quamque is proximo aut egeno, aut ægro impensus, Deo sit gratus, colliges variis ex exemplis, historiis Sacris, & profanis. 762. & 764
Quo amore Deus & proximus sit amandus, lege ibid.
Quando quis teneatur ad exercitium amoris divini. 297

Amor Puerilis.

Quis dicatur amor Puerilis, scies ex fol. 762

Amor improbus.

Hunc describit Auctor 762

Amor impurus.

Hujus exardentis amoris æstus fervens vergens in exitium animi recitatur, historia satis rara. 761
Quando autem de hujus amoris impuri efficaciâ quis discurrit & prædictam volet recitare historiam, procedat à simili, & dicat & doceat, amoris divini majores esse vires exemplis Martyrum, & require verbum Martyr; Martyrium.

Angelus, Angelus custos.

Angeli sunt seduli omnium actionum nostrarum observatores, confirmatur exemplo. 317
Angeli cujus sint naturæ, formæ, vestitus, quomodo in bellis opem ferant, nos excitent ad orandum & plura alia vide, à fol. 302. usque 312. & 318

Ars pigmentaria usitata mulieribus & puellis.

Hujus stolidæ artis auctor est diabolus quàm norunt hujus ævi puellæ plurimæ. 420

S. Augustinus.

S. Augustini cautio insignis de Æternitate. 171
Frequenter hic eximius Doctor in cœlum evolavit; pessimus ergo in ipso corpore degentes & in cœlo cum Sanctis ipsis degere.
Dulce S. Aug. colloquium cum matre suâ Monicâ. 122
S. Augustini doctrina de modo loquendi. 78
S. Augustini continentia etiam nolentis sibi cohabitare feminam propriam. 79
Ejusdem S. Patris Abstinentia singularis à carnibus. 79
S. Augustini miraculosa conversio. 80

Avaritia, Avari.

Avari sua perdunt, dum ita affectuosè & peccaminosè appetunt. 1
Docetur hoc dogma insigni Apologo & discursu, vitiumque hoc multis simul castigatur.
Avaritia etiam quibusdam febrim & morbos parit, confirmatur pio exemplo.
Avarorum mors & exitus dolorosus plerumque, ut voces quasdam ab avaris quibus emissæ contestantur.
Avarorum quæ sit jugis meditatio. 122

Auditus.

Vide in littera S. quinque sensus.

B.

Beati.

Vide verbo Sancti.

Octo Beatitudines.

Has hinc inde sparsim explicat Auctor. Pauperes Spiritu deprædicat &, resciscì proponens acta discursivè.
Misericordes qui dicantur, quique Lugentes. 272. &
Rursum qui sint mites, quique Pauperes Spiritu, quique lugentes vide & Beneficiis de Mundis Corde, de Tribulatis pro nomine Christi vide verbo Castitas, Tribulatio. De Esurientibus Justitiam.

C.

Calumnia, Calumniator.

Longa & lata hujus vitii descriptio.
De ejus pestilentiâ Apologus.
Calumnia habet annexam restitutionem famæ.
Calumniatorum index Deus: ita docent exempla, alia &
Technæ Calumniatorum exemplo deteguntur.
A calumniatoribus nemo liber, quia nemini parcunt. Docetur exemplo adductis ptorum S. Augustini, cujus scripta abigne fuere tuta, non tamen à calumniabus.

Carcer.

Tetri quàm olim & fixtidi fuere carceres tyrannorum, quibus pro nomine Christiani plurimis annis fuere inclusi. 167. &
Hos tamen omnes carceres suâ fœditate unus carcer infernalis superaturus esset Auctor.
Idque confirmat variis exemplis, historiis &c.
Quàm tetricum carcerem integris annis quatuor Carolus Spinola Martinus ætatis Iesv Presbyter sustinuit.

Caro, Corpus.

Animæ sunt infideles socii, ita docet discursu Auctor peramplo, dicta confirmat Apologo insigni & exemplis variis.
& 413. addit quomodo sint castigandæ.
Quàm verum sit illud Apostoli: Corpus quod corrumpitur aggravat animam, docetur apologo duorum fratrum.
Corpora hic aliquando bene quæ oluere damnata quam sæpissime.

Carnes quando non comedendæ.

Non die Veneris: confirmat punitio divina quam quidam Calvinianus experiebatur est.

Carthusianæ familiæ origo.

Castitas.

Hujus eminentis & raræ virtutis laudes, & quomodo ea sit tenerrima, ac proinde singulariter custodienda, vide discursum. 788. &
Castitatis servandæ próque eâ tutandâ acerrima quorundam Sanctorum & Sanctarum pugna, & corporis assumpta voluntaria castigationes.

Index Catechisticus.

Modi aliquot servandæ Castitatis. 791
Oratione conservatur Castitas, docetur exemplo. 346
Iosaphat pro Castitate certamen. 347
Exemplo S. Benedicti acriter tuenda. 337
Certamina pro Castitate subita varia. 343. & 344

Cæremoniæ Ecclesiasticæ.

Cæremonias Ecclesiasticas Calvinianus irridens dum scilicet Ecclesia instituerat 40. horarum preces pro tollendâ peste, solus, aliis liberatis, peste inficitur. 628

Cilicium.

Ciliciorum gestandorum usus unde. 343

Cælum.

Cælum quàm avidè quidam desiderarunt, & quomodo illud sit desiderandum Historia varia docent. 838. & 841.
Quanta pro cælo obtinendo perpessi plurimi. 201
Quanta sint cæli gaudia nemo dicere aut eloqui potest, docetur exemplo Petri extimescentis in monte Thabor. 202
Quod sit cælum Hæreticorum & voluptuosorum, lege fol. 205
& Vulfranni Diaconi id scies exemplo & dicto. 205
Pro cælo acquirendo Michael Imperator Orientis regno cessit terreno. 206
Multi, ut docent Historiæ variæ, audacissima aggressi sicut & perpetrarunt spe præmii terreni peritura, cur non majora nos audeamus spe præmii cælestis? 209. & 222.
Ab hominibus prævis cælum parvi æstimatur, additur rei ratio, firmatúrque exemplo hominis impuri. 216
Quid in cælo erit videndum, scilicet omnia hic etiam quæ fuere turpia ibi visuri sumus ea formosissima, testatur id exemplum cujusdam Matris volentis videre filios suos. 226
An foret in cælo aliqua delectatio gustus, & an, ut pueris persuadetur, ibi comesturi sint & quare hoc dicatur? 227
Quinam in cælo socii nostri, sive qualis erit illa societas Sanctorum. 242
Cæli præmia erunt diversa, quomodo autem illa sit futura diversitas, pulchrè declaratur similitudine. 242
Quid tandem agere pro cælo obtinendo debeamus docent Apologi, Historiæ, exempla. 245. 246. & 247.
Cælum quamdiu fuerit clausum & quando fuerit apertum. 20
Pro cælo obtinendo paratissimus mori fuit Thomas Morus. ibidem.

Concio, Concionator.

Non debet Concionator affectare facundiam. 742
Quàm necessaria sint conciones, & quis earum auditarum fructus, insigni discursu invenies confirmatum. 275
Concionatoribus non oportet objurgantibus, multò minùs minari ut quidam audent & maledicere, & irridere, sita monentur ab Auctore Auditores exemplo quodam insigni. 662
Concionibus dum quis interest, attentè cuncta audiat necesse est, colliges id ex exemplo ibidem conscripto. 773
Modi optimè & cum summo fructu audiendi conciones, & pœnæ eorum qui negligenter conciones audiverunt aliquando. 774
Femina Concionatorem quendam irridens divinitus punitur. 628

Confessio Sacramentalis.

Confessioni Sacramentali quæ præmittenda. 492
Confessio crebra, etiamsi tantùm unicâ præcepium Ecclesiasticum adimpleatur, suadetur, additúrque crebræ confessionis utilitas. 348
Exempla varia docentia crebrò confitendum. 349
Crebra & accurata confessio in morte securitatem magnam parit. 356
Docetur hac securitas exemplo Sacerdotis soliti crebrò confiteri. 356
In judicio particulari & extremo maximè pœnitebit nos neglecta Confessionis. 107
Docetur id exemplo insigni. ibidem.

Conscientia.

Quare docetur in inferno vermem conscientiæ nunquam moriturum, & quis ille vermis sit & quòd Conscientia etiam sola cupiditate lædatur peccandi. 202

Consiliarius.

Consiliarii boni veræ conditiones; Consiliariorum insuper peccata describuntur interseritis historiis quamvis malorum Consiliariorum & aliorum Iudicum sit Deus vindex. à fol. 613. usque 616.

Continentia.

Stratagema insigne continentiæ. 323

Contritio, seu, Actus Contritionis.

Res sanctæ præmittenda Confessioni Sacramentali. Quomodo differatab Attritione & formâ ipsius actionis contritæ, seu, partes ad veram contritionem requisitæ. 291

Conversio peccatoris.

Quamvis ea conversio sit miraculorum omnium maximum divinæ misericordiæ, facilibus modis ea tamen dum Deo placet fit. Declaratur id conversione mirabili Theodori Iuvenis. 23
Et Conversione cujusdam Ioculatoris conversi solâ meditatione unicâ inferni. 166

Convitium.

Convitiari nunquam est licitum, nec convitium in convitiatorem retorquere, ut olim veteres hoc laudi ducebant. 260
Convitia plurima Christus passus fuit, & Convitia recidunt in convitiatorem ibidem. Omnia exemplis, Apologis & Historiis confirmantur.

Cor.

Vt sine corde aliquando animal fuisse docet quædam Historia, ita multorum opera bona sine corde sunt: discursus elegans. 447

Creaturæ.

Creaturæ quàm promptè obediant creatori & servis ejus, demonstratur exemplis. 538

Crux, seu, Crucis Sanctæ signum.

Assuescant sedulò non solùm pueri, sed omnes Christiani crucis prævio signo sese ante quasvis actiones, sive eæ sint naturales, ut edere, bibere, dormire, ambulare, proficisci; sive etiam manuales, ut quotidianæ sunt omnium singulorum opera, semper munire, quale enim præservativum hoc sit varia docent exempla. 623. 628. 660

Cupiditas, Concupiscentia.

Quid præcepto sexto, Non Mœchaberis docetur & vetetur, & quid septimo, Non furtum facies. Et nono, Non Concupisces uxorem proximi tui, Et decimo, Non domum, non servum, ipsa scilicet etiam cupiditas. 202
Cupiditatis omnis vis restringenda est tempestivè, docetur exemplo & discursu. 205
Cupiditatum moderatio beata est. 285

Curiositas.

Ea in omnibus nimia est vitanda quovis in genere, puta in ædificiis, vestibus, in concionibus audiendis, &c. vide discursum fol. 433

D.

Damnatus, Damnati.

CVret quisque ut certam faciat vocationem suam, & salutem suam operetur in timore & tremore. Nam plures damnandi sunt quàm salvandi, ut auctor prævio insigni discursu docet exemplo. 289
Damnati quanta patientur in inferno vide à fol. 190. usque 196
Vide insuper tormenta omnia damnatorum dilucidè tradita in Volumine dicto Damnatorum rogus.

Derisio, seu, Irrisio.

Vitium inter sese mutuo agentes aut ludentes ipsis pueris & adolescentibus commune vitium, hoc latè describitur, adduntur exempla, quibus pœnæ irridentium declarantur à fol. 620. usque. 617
Irrisorum & Derisorum Patronus Cotorellus. 626

Desperatio.

Solis damnatis hæc est certa, at nemini viventium desperandum, unde ea nascatur & provenigt disces ex discursu. 167. & 168

Detractio.

Vitium omni hominum generi commune, quando verò non sit, & sit peccatum occultum proximi delictum detegere, poteris videre. 619
Detractores duo quomodo à duobus Anachoretis fuerint ob detractionem castigati. 632
Quot modis ea fiat & plura alia vide. 629

Deus.

Quomodo Simonides responderit ad hocce interrogatum: Quid est Deus? 1
Leges eodem folio plura juventuti Christianæ proponenda.
Quidquid hic agimus propter Deum erit perenne; quidquid verò propter homines peribit. 264
Multis historiis hæc veritas docetur. ibidem.
Deum omnia videre quæ in mundo fiunt, est fidei, ergo peccans fidem Deo negat. 357
Deum cogitare omnia videre præservativum est à peccatis. 358
Confirmatur exemplis. ibidem. & 359. & 361
Propter Deum actiones omnes inchoandæ sunt, ita docent SS. PP. ex quorum vitâ varia citantur exempla. 441 & 495. Comparatione ab Elephante desumptâ.
Deo nos subdere debemus docetur Historiâ & similitudine desumptâ à Cynocephalo. 541

Diabolus.

Diaboli recessus semper cum fœtore, conteftatur Auctor exemplo. 156
Sancti diabolo fuere potentiores, ut habet Auctor S. Hilarionis conscribens in dæmones potestatem. 31
Diabolus pro cælo paratissimus quævis pati. 220
Diabolo calum est exosum, ac proinde solo cæli desiderio ac Meditatione pellitur. 255
Confirmatur exemplo.
Facilè in ore assumentes nomen Diaboli, præproperum esse diaboli accursum exemplis tribus probatur satis variis. 660. & 662

Dili-

Diligentia.

Reliqui in divinis maximè necessaria, juxta illud: Maledictus homo qui facit opus Dei negligenter. Confirmatur Paradigmatibus & exemplis variis, à fol. 834. usque 836. & 835.
Praxis & Regulæ diligentiæ. 836

Dolus.

Dolus Lacharis Athenienſis quo evaſit Tarentinos equites. 150
Si in bellis valeat proverbium doloſum; Chriſtiano agenti cum proximo ſemper deteſtandum eſt. Ita exempla confirmant. 650

E.

Ebrietas.

Ebrii & Ebrietatis vitia deſcribuntur: inter quæ Ebrium ſecretorum eſſe revelatorem probant hiſtoriæ.
Ebrius quidam quomodo etiam animam ſuam Diabolo vendiderit. 600

Eleemoſyna.

Non omnis eleemoſyna ſuum ſortitur præmium niſi ſuo fine terminetur. 493

Elias.

Mirabilis Dei providentia & creaturarum obedientia erga Creatorem, dum etiam à Corvo rapaci ſervus Dei Elias eſuriens paſcitur. 546

Epiſtola.

Chrotildis Regina Francorum ab Amalirico conjuge malè habita, novum adinvenit genus epiſtolæ quo fratrem illatæ injuriæ faceret certiorem. 53
Tale genus epiſtolæ mittit Chriſtus peccatori. ibid.

Epitaphium, Epitaphia.

Epitaphia multorum ſunt marmoreæ & vario lapide exornata: at quæ citat Auctor veræ ſunt & moralia. 69

Æternitas.

Quali ſub imagine à Chriſtianis omnibus proponebatur expendenda æternitas. 19
Quantæ ſit efficaciæ æternitatis memoria, probatur converſione Fulconis hominis vani 13
Æternitas quid ſit, ex Boetio & aliis. 1. & 3
Bonifacium libidinoſum juſtitium convertit æternitatis. 169
Thomæ Mori exemplum æternitatem docet. 170

Euchariſtia.

Res ſummæ dignitatis: proindeq; ſummâ opus eſt præparatione Euchariſtiam ſacram ſumere. Vide Auctorem docentem quali digniore modo ea ſumenda ſit. 852
Rogavit quidam ut ſibi revelaretur quomodo ſumenda dignè eſſet Euchariſtia? quid ei reſponſum ſit require. 851
Volenti ſacram Synaxim ſumere quæ ſint ei prævie facienda. 492
Euchariſtia ſumenda ſæpius; at hoc omnimodo omnimodo æſtu conatur diſſuadere & impedire diabolus, novit enim is optimè Euchariſtiæ effectus. Quique frequentiori hujus initiat ſumptioni, ſignum ſibi præſtitutionis habet, vide Auctoris diſcurſum. 271

Examen conſcientiæ.

Quomodo, quando, & quoties, id fieri debeat hoc ſedulò juventuti eſt inculcandum à Paſtoribus: docetur variis hiſtoriis, & More Indorum & aliis exemplis. 373 & 374
Examen conſcientiæ in pretio habuerunt Societatis Jesv primarii SS. Ignatius & Xaverius. item
B. Franciſcus Borgias, habétque & modò in pretio tota præfata Societas. 376
Exavven conſcientiæ docuit quendam juvenem Anachoreta. ibid.
In examine conſcientiæ ſibi quiſque quas debeat facere interrogationes. 379
Examinaturo conſcientiam quæ obſervanda. ibid.

Judicii Extremi examen extremum.

Mirabile exemplum & inauditum cujuſdam ſubitò exſtincti, & rigoroſi examinis à Iudice cum ipſo habiti ratio. 164
Hoc examen plurimi ſemper Sancti ob oculos habuerunt & plurimos terruit. 170
Hoc examen quidam ita terribile fore non credunt: at ubi reddendum erit, horrebunt. Diſcant hoc exemplo. 172

F.

Fabula.

Aſſueſcunt quandoque præſertim brumali tempore puellæ & adoleſcentuli enarrandis & confingendis fabulis, mos certe deteſtandus: fabularum quippe inventor diabolus, ut docetur exemplo. 697. & 696

Fama.

Fama unicuique hominum pretioſiſſima. 633
Illam qui violat, hanc, proximo infert injuriam, etiamſi mortuus foret, cœlo non fruetur, niſi reſtitutione factâ. Docet Auctor id exemplo. ibid.
Qui detrahit proximo ad reſtitutionem famæ obligatur. ibid.

Fœnerator.

Tres morales fœneratores pernicioſiſſimi ſunt, ſcilicet Avaritia, Fornicatio & Gula, ita docebat S. Serapion. 795

Fides.

Fundamentum gratiarum & virtutum.
Fides miracula patrat. 375
Fidem qui repudiant, quàm malè faciant. ibid.
Fides debet eſſe in corde & ore. ibid.
Fides ficta quorundam. 774
Quomodo fides exercenda & quæ ſint credenda. ibid.

Fiducia in Deum.

Suadetur hæc fiducia exemplis & hiſtoriis.
Quid de hac fiducia dixerit Alphonſus Arragoniæ Rex. 349
Deo fidendum, variæ docent hiſtoriæ. 351
Fiduciæ veræ praxis 354 ibid.

Forma.

Res ſummè vana, formâ corporis extolli, idq; variis docetur Hiſtoriis. 78

Fortitudo virtus.

Fortitudo vera quæ ſit deſcribitur. 80
Varia veræ fortitudinis exempla.
Fortitudinis veræ praxis. ibid. & fol. 820 & 821

S. Franciſcus Xaverius.

S. Franciſcus Xaverius quàm coluerit religioſè divinam providentiam. 70

G.

Garrire, Garrulitas.

Malum & importunum in multis vitium, ingentia auctori ſuo pariter damna. Confirmatur hiſtoriis & diſcurſu. 698. 699
Quomodo ſenex quidam garrulitatem quorundam caſtigaverit. 697

Gloria vana.

Gloria vana omnia bona opera inficit, & illam acerrimè oppugnarunt omnes ſancti.
Docetur Hiſtoriis & exemplis. ibid. & fol. 47

Gloriari.

Stultum eſt gloriari de formâ, de nobilitate, de veſtitu, de ingenio, de virtute, ſtultiſſimum, de vitiis. Ita docent variæ Hiſtoriæ. à fol. 704. uſque fol. 713

Gratia Dei.

Hominem gratia Dei reddit potentem & fortem, & animam ariſtiſſimè ſimulat. Hiſtorico S. Stephani diſcurſu confirmatur. 467. 468. 469

Gula.

Varia ſunt Gulæ genera, varia & pœna. 1
Gulam omnem ciborum deteſtati veteres & quàm ſobriè ii prandebant. 11
Gulam quomodo expugnaverit Abbas quidam, & qua frenata gula ſpernat merces. 10
Plurima Gulæ vituperia. 8
Gulam cunctando quidam refrenare ſoliti. 75

I.

Jactantia.

Omne exſugit meritum operis peracti jactantia, proindeque etiam in maximis ſibi eam punit Deus. Conteſtantur id exempla & Hiſtoria. 71

Jejunium.

Carnes comedere die jejunii, eſt jejunii eſſentiam & animam tollere, Calvinistas huic quidam veritati reſiſtunt & jejunium exulare jubent, jejunantes Catholicos irridentes, at non ſine pœnâ, ita leges. 61
Laudabilis jejunii obſervatio lato diſcurſu deſcripta. 79
Quanti jejunii fuere cultores S. Nicolaus Tollentinas Eremit, Auguſtinianus, Carolus Borromæus, & alii plurimi viri pii. 792. & 793
Jejunia etiam viri Principes & Illuſtres (ut delicatuli noſtri ævi Chriſtiani injure reprehendantur) ſtrictiſſimè obſervarunt. 17
Lege Exempla præſertim tria fol. eodem & alibi plura nempe fol. 352. & 353 pulchra jejunii encomia. 83
Jejunia non temere violanda.

Jeſuita, ſeu Patres Societatis Jesv.

Societas cultrix eſt ſumma examinis conſcientiæ, hócque examen multiplicat. 376
Sodalitatem, ut cultores ſummi & reverentiales nominis JESV, ad ejuſdem nominis gloriæ & reverentiæ majorem concitandam propagationem & cultum quantum quando, & quo fine injiciuerint. 674
Societatem Hæretici execrantur, ejus ſtatuta & mores explodunt, terrident. Ita ea ſtat vindex acerrimus Deus, patet id exemplis etiam ex recentioribus. 681

S. Igna-

Index Catechisticus.

S. Ignatius.

S. Ignatium incendio qui judicabat dignum igne perit. 659
S. Ignatius sapius sui fuit hic in terris Index. 376
S. Ignatii ardens & fervens cœli desiderium. 222

Imprecari, Imprecationes malæ.

Sibi malè imprecans quod imprecatur facilè obtinet, sic quidam in latrinis periit. 659
Omnis imprecatio mala, Imprecanti nocet, nolent hoc Parentes, Magistri triviales, Heri, Domine, nec ita facilè hoc, illudve imprecentur, potentes enim superiorum, præsertim Parentum, sunt voces, exempla hac de re habes varia, unà cum discursu. 659. & 660

Infernus.

Unum solitus fuit Myrogenes rogare semper, pro præstitis quibusvis proximo obsequiis, rogarent nempe ut semper ab æterno ut posset Mirogenes literari igne. 10
Infernus quo loco sit, & quam capax. 165
Inferni tormenta, quomodo ob oculos proponenda. 166
Inferni pœnas vidisset, & si dein liberari ex eo loco posset, paratus esset pati quævis, ita docetur exemplo. 179
Qualis sit futurus ignis inferni, an in unum magis aget quàm in alterum, & quomodo ignis noster elementaris huic infernali collatus ignis pictus meritò dicatur, & plura alia. 160
An infernus non possit extingui. 546

Injuria, Injuriæ.

Ars patienter ferendarum injuriarum multis est incognita, & à paucioribus practicata: proinde practicandam & practicandi modos tradit Auctor insigni discursu, interseritis Apologis, Historiis, similitudinibus, exemplis à fol. 749. usque 756
Eandem doctrinam raro confirmat exemplo. 541

Intentio operibus præfigenda quibusvis.

Hanc doctrinam sedulò juventuti & passim omnibus Christianis Concionatores, & Catechistici inculcent, est enim intentio necessaria actionibus nostris ut mereamur. 444. lege aureum Auctoris hac de re libellum dictum, De rectâ Intentione *sparsim.*
Intentioni bonæ insidiatur diabolus, docetur id exemplo. 454
Notabile documentum hac de re traditum Ivoni ab Avo. 462
Mala intentionis damna plurima ut constat ex Historiis. 462 & 463
Suadetur insigni exemplo & à simili Historiâ, quomodo intentio bona multiplicet operis meritum. 509
Diaboli astus circa intentionem bonam colliges ex insigni discursu & Historiis. 471

Jocari, Jocus.

A jocis irritantibus proximum abstinendum, ni hoc suo malo seriùs jocatores illi importuni discere velint, ut juvenis quidam Trajectensis. 206

Ira.

Quomodo dedeceat ut sol occidat super iracundiam nostram, & celerrimè animi dissidii sint reconciliandi, docetur exemplo. 179
Exurgens ira, quomodo domanda. 161
Ira nominatur telum, quod emissum vix retrahitur. 281
Nullus patiatur conceptam iram diurnare, ita monet exemplum. 619

Irreverentia verba.

Ea solet Deus punire in se jactata, aut in superiores suos hic in terris vicarios, ita docet exemplum. 658

Judicium extremum.

In die Judicii nullâ amplius de re, aut opere aliquo erit dubium, docet ita Auctor similitudinibus & Historiis. 86
Anima ut egressa est è corpore statim judicio Dei sistitur. Id etiam sententiæ Philosophorum docent. 88
Quàm subitò homines ad Dei judicium aliquando evocentur, patet exemplis. 922
De quibus omnibus reddenda erit ibi ratio lato discursu docetur. 97
Post mortem nullam patitur judex moram, sed statim exigit rationem omnium, ita monstrat & monet exemplum Doctoris cujusdam Parisiensis. 98
Christus erit judex omnium nostrûm, & disquiritur in eodem discursu, cur nulli Angelorum hanc jurandi curam demandaverit. 102
An liceat aliquem ad judicium Dei vocare, & citare, & si justa de causa id fiat, res sanè horrenda; audit enim Deus injustè oppressorum vocem & votum, exemplis & historiis valdè præclaris id commonstrat Auctor, à fol. 120. usque 124
Forma judicii extremi ex revelationibus S. Birgittæ traditur. 136
Exempla varia docent eorum qui defuncti fuerunt, & rursum reviventium, quàm Dei tribunal sit horrendum. 141. 142. 143
Varia exempla Sanctorum, qui horruere etiam hoc tribunal rationis. 188
Quomodo quidam sese viri Sancti & Illustres Principes ad hoc Dei judicium præparârint. 110

Judicia Dei.

Judicia Dei hîc in terris non esse curiosè scrutanda, mirabilibus traditur exemplis. 515

Judicari, Judicia hominum temeraria.

Quàm illa sint mala quámque temere judicanti noceant, patet ex illis verbis, nolite judicare, & non judicabimini, quod confirmatur exemplo. 143
Quàm securum alicui futurum sit post mortem neminem in hac vitâ judicasse. 487.
Variæ voces temerè judicantium, variæ & eorundem Historiæ, nam hoc genus hominum crevit & multiplicatum est, lege 487. & 488

Jurare, Juramentum.

Jurare, quomodo sit licitum & illicitum. 663. & 664. *lege omnia.*
An liceat Jurare per res creatas, an per diabolum, responsio solidatur historiis & exemplis. 665
Perjuri cujusdam exemplum recens. 666
An, quod multi facilè exigunt & ipsa juventus in lusu pro more habet, exigere liceat à proximo suo coambulante, aut colludente juramentum. 667
Plura de juramentis. *lege à fol. 663. usque à fol.* 672

L.

Labor.

Quomodo quendam quidam edocuit illud rigidè servandum esse, qui non laborat non manducet, exemplum pulchrum. 783
Quomodo pueri & puellæ omnes, Christiani opera sua quotidiana aggredi debeant. 784. *item lege* 494
Quivis etiam molestissimè labores pro Christo tolerandi, exemplo Lacoponi docetur. 527
Labores pro Christo subiti à S. Francisco Xaverio Societatis Jesv. 530

Lapis.

Privilegio miraculoso lapis ille exornatus est, super quem mulier illa stetit quæ exclamavit Christo concionante, Beatus venter qui te portavit & ubera quæ suxisti. 540

Lectio sacra, seu Biblica.

Unica pia sententia ab aliquo lecta vel audita, sæpe causa fuit salutis, id probant exempla varia. 403
Exemplum insigne libidinosi juvenis, paucissimis verbis sacris conversi. 404
Exemplis variis utilitas lectionis piæ & sacræ probatur. 342
Guerricus audiens legi è sacris bibliis, Et factum est omne tempus quod vixit Adam &c. statuit mundum deserere. 14

Lectus, lecti.

Lecti & pulvinaria qualia fuerint olim Sanctorum, docetur historiis. 19

Libri pii.

Zeno Demii filius dum quæsivit ab oraculo quod genus vitæ duceret consultius, responsum hoc audit, veterum scripta virorum legere. 51
Quinam libri legendi & ad quid eorum lectio prosit, & quomodo revolvendi. 341 & 325.
Varia exempla eorum qui legendo Biblia, aliosque pios libros vitam suam integram transegere. 829
Libros suos qui humiliter correxerit. 326
Quomodo etiam Profani & Pagani dediti fuere lectioni piorum & doctorum librorum. *ibid.* & 830
Libri quomodo evolvendi, & plura alia. *lege à fol.* 830. *usque* 832

Lingua.

Lingua, cùm excipiat corpus Dominicum, custodienda sedulò, discursus moralis elegans. 738
Linguæ custodia exemplis docetur, & à simili Historiâ. 738. & 739
De eadem materiâ historiæ jucundæ. *à fol.* 738. *usque* 740

Lis, litigia.

Si cum moderamine justa sit intentatio litis juridicæ particularis, sive justa, sive injusta de causa assumptæ, non sunt lites fovendæ, nemo enim sibi propria in causa judex esse potest, historiis id edocet Auctor per jucundis moralibus, & discursu eleganti. 618. & 619

Loqui, Colloqui.

Dum loquimur piè loquendum. 745
Loquendum non clamandum tumultuosè, ita docent discursus & exempla. 729
Loquuntur interdum inter se pueri, quorum tenor verborum est castus, & sensus est verendus, ab his doceantur abstinere ita rogat Auctor, ex allatis historiis & exemplis. *à fol.* 730, *usque* 731
Quomodo loquendum, docetur eleganter. 741
Pamenii Abbatis modus collocutionis. 743
Quomodo quidam didicerint rectè loqui. 744

Lotharingica familia.

Illustrissima familia Lotharingica, mirabilis & inaudita origo. 631

Luxuria, libido Venerea.

Vitium apud omnes damnatum. 204
Vitium ubique terrarum dominans, exemplo docetur. 204
De hoc vitio discursum lege moralem. 378. & 369
Horribile exemplum juvenis luxuriosi. 370
Libido quomodo coercenda. 356. & 161. *exemplo docetur.*

Index Catechisticus.

Luxus.

Insignis luxus Smyndyridis, cujus vita fuit (utinam quorundam Adolescentum talis non foret) otium, mensa, lusus. 50
Luxus vestium damnatur & hujus vitii notantur Germani sive Belgæ utrique, ita insinuavit lepidè Pictor quidam. 419

M.

Magia, Magus, Maleficium.

CVrpermittat Deus homines maleficis artibus vexari, imò necari, tractat discursivè Auctor & diffidentiæ vitium simul describit, addit & exemplum ut responso & quæsito sint satis. 579

Maledicere, Maledictum.

Nemini maledicendum sic instruimur exemplo ab Auctore, & addit maledictorum tristem efficaciam. 661. & 662. & 663
Maledicendum non esse pauperi, horrido Comitissæ Hollandiæ docetur exemplo. 663

Caveant sedulò Parentes ne filiis suis quacunque ex causâ maledicant.

Hæc Maledicta nimis magnæ sunt efficaciæ, Exempla plurima hoc confirmant, unum refert Auctor ex S. Augustino fol. 661. aliud ex Ioanne Aretino, & denique tertium. fol. 662.

Mansuetudo.

Mansuetudo morum & dictorum corrigit & sanat, clamorosa & objurgans vox, destruit, hoc exemplo docetur. 702

S. Maria Virgo.

V. M. quàm sit veneranda suis moribus varii Sancti commendarunt. 399
V. M. quomodo coluerit S. Borromæus. 400
V. M. quam coluerint varii Illustrissimi Principes. ibid.
Quinam libri V. M. laudes tractantes legendi potissimum. 401
Quantum profit singulis diebus V. M. salutare, horribile monet exemplum. 409
Insignis & constans cultus D. V. M. cujusdam Religiosi è familiâ S. Dominici. ibid.
Cultus D. V. Pauli Episcopi, S. Philippi Nerei, & aliorum describitur. 410
B. M. quàm fuerit mansueta docetur exemplo. 765
B. M. dissidentes Principum animos reconciliat. 760
B. M. omnium primò Christus resurgens apparuit, ex revelationibus S. Birgittæ. 767
S. M. fons gaudiorum, ita colligitur ex historiâ. 775
An sint reliquiæ aliquæ D. V. & quæ eæ sint, & ubi asserventur. 853
S. M. Patrocinio fidendum, confirmatur exemplo. 812
S. M. fuit summa cultrix virginitatis, ut ex insigni colligitur historiâ. 788
S. M. fuit contemptrix mundi. 798
S. M. fuit fortissima 806. *Lectioni deditissima.* 826
Patientissima 842. *silentii tenacissima* 768. *in fide constantissima,* 771. *laboriosissima* 782. *Plura require in indice rerum.*

Martyr, Martyrium.

Quale genus Martyrii sit scaphismus, quo afficiebantur apud Persas Christiani. 54
Martyres fuere multi, qui plexi capite remanserunt stantes, aut recto tramite incedentes caput amputatum asportabant. 67
Arialdi Martyrium & patientia. 25
Symphoriani juvenis martyrium, quod ut fortiter subiret adhortabatur mater. 32
In martyrio Martyres varii canebant, Deo gratias agentes. 61
Martyrium horrendum Caroli Spinolæ Marchicnis è Societatis JESV *Religiosi.* 159
Diversorum Martyrum varia Martyria. 176
Martyrium viginti millia Diocletianus simul cœlo obtulit. 203
Martyrium tardum S. Quintini Patricii Romani. 206

Mendacium, Mendax.

Quid sit mendacium docetur historiâ. 682
Quotuplex sit mendacium, & an omne sit peccatum? 283
Omnes nationes odere mendacem & mendacium, & quomodo, quidve S. Augustinus de mendacio scripserit. ibid.
Mendacii quis sit auctor primus. 684
Etiam oblato toto orbe non licet semel mentiri. 685
Mentiri nullâ de causâ licet ex S. Augustino. 687. & 688
An recte dicant quidam mercatores asserentes, oportere mentiri ut merces suas divendere possint, colligi potest ex exemplo. 689
Quàm verissimum illud sit, os quod mentitur occidit animam; variæ pœnæ mendacibus inflictæ testantur. lege 690

Missa, Sacrum.

Volenti audire Missam dignè & meritoriè, quæ sint præagenda. 492
Quomodo Missa sit audienda. 481

Monasterium.

Celebre Monasterium S. Altonis in Bavariâ describitur. 11
Monasterii Isidori in Thebaide solitudo & observantia. ibid.
Duodecim mala per quæ monasteria destruuntur. 696
Sunt quædam leviculæ Mulieres loca sacra, ut sunt Monasterii ambitus, subingredientes; at caveant ne punitio divina illas corripiat ut quondam quasdam corripuit. 626

Mordere, Mordacitas.

Sive dextrè sive sinistrè ne momorderis quemquam, ni tuæ velis vitæ insidiatorem comperies fieri exemplo. 691 & 692

Moribundus.

Moribundis advocandi sunt tempestivè Sacerdotes: hoc enim quidam prosit sciant, vix dictu explicabile, ita confirmat Historia rara. 679
Moribundo innumeræ obveniunt tentationes, & quæ eæ sint potissimùm, Adjuncto multiplici munere diaboli, ita testatur exemplum cujusdam viri dicti Conver. 94. & 95.
Habentur iisdem foliis alia plurima documenta, quibus Christi fideles instruuntur quænam sint moribundis iisque assistentibus observanda fidelia.
Opportunè preces sive commendationes omnes composuit Ecclesia, & cui tenaces preces inserviant docetur exemplo.
Quid significet candela cerea, quæ manibus moribundorum imponitur. 121

Morbus.

Patienter Morbi, quibus omnis creatura corporea in orbe subjacet, ferendi, nos docet Historia Philippi II. Hispaniarum Regis, cujus corpus morborum omnium erat quasi aggregatio. 16
Idem documentum traditur variis exemplis S. Lidwinæ Virginis Schidamensis, Coletæ, Servuli, & aliorum. 16

Mori, Mors.

Bene vivendum ut bene moriamur, docet enim verissimum dictum esse S. Bernardini, qualis vita talis mors. Auctor fol. 73. Duobus allatis exemplis.
Vide hac de re & discursum. 108. hoc enim folio plurima alia id confirmantia exempla & historiæ.
Mori cum bis non liceat, ut docetur à simili Historiâ allatâ, sic curandum ut semel bene moriamur, idque à juventute.
Mors justi Lipsii, talis fuit qualem eam fore exoptarat. 31

Insolitum quoddam genus mortis.

Morti adjudicatus Georgius Clarentiæ Ducis à fratre suo Eduardo IV. Rege Angliæ insolitum, corporaliter tamen dulce genus elegit mortis. 71

Horrendæ mortis genera varia.

Crisorii cujusdam mors horrenda.
Horrendus exitus cujusdam Religiosi.
Matisconi Comitis mors terribilis. 32
Gualteri Caroli V. piæ memoriæ aulici mors funesta. 184

Mors repentina.

Mortis repentinæ historiæ & exempla varia. leges
Mors repentina Henrici II. Regis Galliarum in ludo.
Mors repentina Philomenis Comediarum scriptoris.
Insignem verò monitorium discursum de morte repentinâ & exempla plurimorum sanos commonentia ut tempestivè Domui nostræ providearnus. vide

Mors contempta.

Mortem quomodo varii contempserint.
Mors cujusdam latronis dura & tamen patientissimè ab eo lata,

Mortis memoria salutaris.

Varii modi refricandi sibi mortis memoriam à diversis viris piis adinventi.

Mors quorundam læta.

Mors læta Ludovici Cortusii Iurisconsulti.
Mors læta Discioli & aliorum plurimorum Sanctorum & Religiosorum à 110. *usque* 113.

Mulieris memoria curiosè inspectæ aut familiaris habitæ non facilè aboletur.

Anachoreta quidam postquam dudum laborarat, mulieris unius ut planè oblivioretur, quali tandem modo id assecutus fuerit.

Præstat mutos quosdam esse quàm eloquentes.

Documentum hoc colliges ex historiâ quadam insigni.

N.

Nativitas.

NAtivitas hominis à Trausis, Causianis & Getis deflebatur, & mors è contra lusu Symphoniaco celebratur, & ratio ejusdem discursu quodam refertur.

S. Nicolaus Tolentinas.

Rara hujus viri abstinentia.

Memoria Novissimorum commendatur.

Quàm salutare hoc sit monitum quantæq; utilitatis, variis docetur exemplis.
Quomodo Cocus quidam Religiosus semper fleverit horum memoratu. ibid.
Hortabatur Macarius horum semper reminisci. 173
Veritas hujus monitis insigni docetur exemplo.
Horum refricatâ memoriâ convertit S. Lidwina Virgo Schidamensis peccatorem. 340
Memorare novissima & in æternum non peccabis. Occultus

Index Catechisticus.

O.

Occasio.

Quàm occasiones peccatorum sedulò sint vitandæ docetur exemplo. 748

Olfactus.

Quomodo quis Olfactu peccet, & quomodo vitia Olfactus puniantur. 158

Opus.

Quomodo omnia nostra opera Deo sint consecranda ut S. Gertrudis consecravit, docetur latè dogmata SS. Patrum. 449
Opus bonum mala intentio inficit, ut demonstratur exemplo hominis cujusdam recipientis hospitem diabolum. 456
Opera nostra tribus modis hostis diabolus persequitur. 471
Quinam fines operibus nostris præfigendi. 481
Quæ sint & dicantur opera indifferentia. 501

Oratio.

Omnia opera nostra quomodo vim habere orationis ac proinde sine intermissione orare possimus exemplo edocetur. 482
Optima orandi methodus. 537
Exempla eâ de re plurima. ibid.
Varia orandi ratio. 785
Effectus orationis exemplo docentur. 786
Historiæ variæ & exempla quibus suadetur orandi assiduitas. 786
Quomodo oratio sit inchoanda. 787
Quantum sit æstimanda oratio, varia subindicant exempla Sanctorum tam ex sacrâ Scripturâ quàm aliis historiis collecta. 405. & 406

Ordines, Religio.

Institutio variorum Ordinum in honorem B. Mariæ Virg. 837

Ornatus.

Ornatus nimius castigatur discursu. 424
Thomas Morus quomodo allocutus sit filiam sese exornantem. 460
Reprehensio cujusdam juvenis bene vestiri sed immoderatè. 430
Varia exempla nimii ornatus require. 424

Ostentatio.

Quàm ostentatio omnis sit periculosa & quæ ea sit, qualeve vitium describitur. 703
Ea dissuadetur exemplo virorum doctis. ibid.
Sese ostentans sæpe confunditur. 704
Insignes historiæ ostentationum. 708. & 709

Otium.

Exosum vitium dissuadetur omnibus hominibus, & in quo consistat habetur. fol. 353
Otii mali effectus enumerantur. ibid.
Quomodo etiam nobiles dedeceat, demonstratur historiâ Parthorum regum, qui semper occupari debebant. 354

P.

Parentes.

Parentum quanta debeat esse cura ne filii aut filiæ eorum scurrilibus assuescant verbis, explicatur discursu, confirmatur historiis & exemplis. 721. 722. 723

Pater Noster.

Cur ita exordiri voluit Christus orationem nostram quotidianam. 210

Patientia.

Patientiæ sunt gradus tres. 841
Quomodo quædam Matrona virtutem patientiæ coluerit. 754
Variæ magnæ patientiæ exempla. à fol. 842. usque 847
Patientia insignis cujusdam Olimpii. 39
Andronici Imperatoris Orientis victi patientia fortis. 14
Patientia rara Mauritii Imperatoris. 144

S. Paulus.

Singulariter coluit S. Paulum Andronicus Imperator & quomodo is cultus ei profuerit. 15

Peccatum.

Unico qui decumbit fœdatus peccato mortali, audacissimum sed periculosissimum committit facinus. 9
In omni peccato mortali, ut ejus gravitas peccâti innotescat, duo sunt spectanda. 149
Effectus mali quos operatur in anima peccatum mortale, unde & ejus malitia agnoscitur. 180
Quomodo omnia à Deo procedant & fiant excepto solo peccato, docetur perjucundâ historiâ. 531
De naturâ peccati plurima. 511

Peccata aliena.

Habes de iis discursum Auctoris refertum historiis insignibus. 600

Pia peregrinatio.

Variæ peregrinationes piæ susceptæ à Sanctis. 779. & 780. & variæ ibidem Peregrinationes Illustrissimorum Principum, quibus confunduntur Hæretici pias peregrinationes cavillantes.
Quomodo suscipiendæ & peragendæ sint piæ peregrinationes, abstinendum scilicet esse à computationibus &c. 781. & 782

Perseverantia.

Differentia quæ sit inter perseverantiam & constantiam: & ejusdem virtutis & dignitas. 816.
Ad perseverantiam quomodo sese exhortabatur S. Augustinus. ibid.
Perseverantiæ variæ exempla. à fol. 819. usque 820.

Pictor, Picturæ.

Pictoris Xeuxis responsum interroganti cur ita tardè pingeret. 30
Picturæ obscœnæ quomodo vitandæ. 327
Quomodo quidam picturas obscœnas combusserit. ibid.

Pœnitentia.

Quomodo pœnitentia non sit differenda latè docetur discursu, historiâ, & ex variis similitudinibus. 20
Veræ pœnitentiæ conditiones. 283

Promissio temeraria.

Nil temere Deo nec hominibus promittendum traditur amplo discursu exornato historiis, & variis Apologis. 713
Multa promittentes & nihil solventes quibus assimilentur, ex Guilielmo Peraldo. 714

Propositum.

Quàm sint homines in iis servandis inconstantes. 387
Sancti propositorum fuere tenacissimi. 389

Providentia Dei.

Omnia Dei Providentiâ gubernantur, & nihil à fortunâ ut multi simplices opinantur. Quam doctrinam clarè conscribit exemplo confirmans dicta. 524. & 587
Plurima divinæ providentiæ exempla. à fol. 577. usque 581

Prudentia.

De hac virtute discursus, & ejus varia exempla. à fol. 826. usque 828

S.

Sacerdotes.

Sacerdotes nimis lautè victitantes quomodo castigaverit B. Ægidius. 141

Sannæ.

Pueri & adulti abstineant à sannis, quales sunt exerere linguam vel alicui cornua aut aures asininas manibus adjungere. 723
Nullus, quantumvis bonus, liber est omnino à subsannatoribus. 724

Sancti.

Cultus Sanctorum suadetur. 395. & 396. contra opiniones Calvinistarum & aliorum hæreticorum exempla, & historiæ variè hanc doctrinam confirmant. 397
Unde sumpserit originem dandi consodalibus, ut vulgò vocant, suffragia, & mensuræ sortitio Sanctorum. 402
Sancti cultoribus suis sunt grati. 403
In aliquo festo Sanctorum S. Synaxim sumere, quàm gratum hoc sit sanctis. ibid.
In cultu Sanctorum oportet nos esse constantes ita docet exemplum cujusdam Adolescentis. 407

Gravis punitio eorum qui Sanctos irrident.

S. Germanus irrisus à Rege Danorum Horich Galliam vastanti sese vindicat. 628
Bricii punitio ob irrisum S. Martinum. 629

Secretum, Secreta non revelanda.

Quàm ea sint reticenda quæ alicui secreto sunt commissa, & damna provenientia ex secretorum revelationibus. 718
Quàm sit illa vox ridicula revelantium secreta, Nemini dixeris. 719
De servando secreto & revelatione eorundem exempla plurima lege à fol. 716 usque 720.

Sepulchrum, Sepelire.

Multi tam Ethnici quàm viri pii vivi sese sepelierunt, & quomodo. 68
Domus nostra est nostrum sepulchrum: ita jucundo exemplo docetur. ibid.
Quomodo sibi sepulchrum construxerint duo Anachoretæ. ibid.
Item quale sepulchrum sibi fecerint alii. ibid.

Quinque sensus.

De quinque sensibus pulcher discursus Iacoponii. 356
Vitia quinque sensuum enumerantur. 354

Silentium, silere.

Silentii virtus commendatur Apologo. 650
Pambo quomodo silere studuerit. 652. & plures alii viri pii. Silere

Silere regula S. Brunonis est caput. 699
Silentium etiam ignem extinguit. 755
Silentium injuriarum remedium. 752
Silentium est index Sapientis animi. *ibid.*
Silentio pax conservatur. 748
Silentium est cilicium. *ibid.*
Omnia hæc confirmantur exemplis, & plura si de hac virtute legere velis, lege fol. 769. & 770.

Solitudo.

Solitudo est grata Deo, ita docent dicta Sanctorum, Historiæ variæ & exempla. 748

Spes.

Spes post hanc vitam perit. 22
Spes omnium molestiarum levamentum. *ibid.*
Spes duo spectat fructum nempe & finem. 167
Plura alia de Spe. 207
Spes Martyres facit. *ibid.*
Vera quæ sit Spes & Spei praxis. 683

Spes humana.

En Spes vana est & dolosa, ita colliges ex Apologis, exemplis & Historiis à fol. 860. *usque* 863.

Superbia.

Superbia est omnium virtutum ruina. 278
Variæ sedes superbiæ. 277
Superbus diaboli mores exprimit. *ibid.*

Superior Pastor.

Boni superioris & Pastoris conditiones tres. 741

Susurro.

Susurrones ubique locorum sunt odiosi in Monasteriis & sodalitatibus litium sunt auctores, docetur variis historiis & exemplis. *fol.* 725. *usque* 727.

T.

Temperantia.

Temperantia rebus omnibus ponit mensuram. 292

Templum.

Templa frequentanda sunt pie, & quomodo Calviniana quædam dum templa Christianorum nollet frequentare dicens, timeo ne caderet super caput meum, obierit. 628
In templo non fabulandum: quod insigni docetur reprehensione facta à Philippo II. Hispaniarum magno Monarcha. 139

Tempus.

Tempus perditum maximè defient damnati. 151
Tempus vitæ etiamsi videatur longissimum, collatum tamen æternitati brevissimum est, ita probatur exemplo. 13
David reminiscebatur semper duorum temporum. 10

Testamentum.

Varia pia testamenta à Sanctis condita. 69
Testamentum horribile cujusdam fœneratoris. *ibidem.*
Testamentum condendum est tempestivè. 134

Theatrum.

Theatra varia pretiosissima Romanorum. 7

Tribulatio.

Quomodo Deus semper adsit tribulatis docetur exemplo. 813

V.

Verbum, Verba.

Verba impudica quàm passim sint in ore puerorum & adolescentum. 616
Quomodo quidam vir pius infans existens erubuerit audiens impudica verba.
Impudica verba quomodo in fratre castigaverit Rudolphus Anicius Episcopus. 531.
ibidem.
Plura lato & insigni discursu vide de his. à fol. 110

Veritas.

Veritas an aliquando possit celari.
Veritas ubique amatur: probatur exemplo. 681
615

Vestis.

Quomodo modestia etiam servanda sit in vestibus probatur ex historiis & exemplis.
Superbiæ vestium causa est ruina patriæ, confirmatur discursu & exemplo. 424 *usque* 428
Thomæ Mori modestia in cultu vestium. 430
Superbè vestitus à Sacerdotio repulsus. 431
Ob vestium insolentiam Christianis erepta est Palæstina. 432

Vexatio.

Vexationes plurimis profuerunt. 374

Vigilia.

Vigiliæ inauditæ & raræ Sanctorum 46

Vindicta.

Injuriis illatis ignoscendum est illatori, nec de minimis etiam ulla sumenda vindicta. 281
Item vide à fol. 732. *usque* 734.
Deum solum vindicare posse contestantur auctoris verba, allata Historia & exempla. 730

Virtus.

Sola virtus æternisat, docetur similitudine & exemplo.
Virtutis progressus aliquando oportet an fiat expiscari, ita exemplo traditur. 11

Vituperator.

Vituperatores ubique plurimi & quomodo sæpe illis os obstruatur qui ita sui proximi actus vituperant. 77

Voluntas Dei.

Quæ sit Dei voluntas. 58
Qui se divinæ conformat voluntati nullum diem habet malum aut infortunatum. 520. & 525.
Regula cognoscendi voluntatem Dei. 516. *usque* 52
Voluntas Dei quomodo cognosci possit docetur exemplo. 56
Quomodo Christus voluerit Dei Patris sui adimpleri voluntatem. 588. & 589
Exempla varia Sanctorum qui suam Dei voluntati conformarunt voluntatem 52 & 549
Fiat voluntas tua, quanta sint hæc verba efficacia si ore & corde dicantur docetur exemplo. 57
Hanc divinam voluntatem sancti omnes voluerunt exequi. 536 & 54

INDEX THEMATVM MORALIVM,

QVÆ

EXPLICANDIS EVANGELIIS

IN OMNES TOTIVS ANNI DOMINICOS ET FESTOS DIES VSVI ESSE POTERVNT CONCIONATORIBVS.

AD

Omnes tamen verbi Dei Præcones hanc duximus præfatiunculam præmittendam.

EN promissum nuper, formatarum ex operibus Drexelianis concionum sisto Indicem. Quod si arduo huic meo labori, paululùm, benevole Lector, collabores; & paginarum, ad quas signatus te remittit numerus, utrasque perlegas columnas: ère tuâ erit. Præterquam enim quod ea, quæ formatarum à me concionum, Exordio, Prosecutioni, & Peroration, subserviunt, sparsim in iisdem contineantur: uberior tibi insuper, semper illustrandi Thematis subjicietur materia. Quod si hæc formandi conciones methodus, & ratio, tuo aliquando profit instituto, scito & prodesse nos voluisse.

DOMINICA I. ADVENTVS.

THEMA.

Erunt signa in Sole & Luna.

Concionis Argumentum.

Prævia signa judicii universalis & particularis.

Exordium.

SERIA quæstione aggressi quondam Apostoli Magistrum suum, statutum judicii futuri requirebant diem: *Dic*, ajunt, *quando hæc erunt, & quod signum adventus tui?* Quæ Apostolorum propositio cùm sit bimembris, pro sui primâ parte repulsam passa est, & quidem S. Augustini testimonio satis justè: *Latet enim*, inquit, *ultimus dies, ut observentur omnes dies.* Ne verò se putarent, nósque omnes à judice Christo subitò omnino aliquando opprimendos, alteri propositionis parti hodie satisfacit, dicens prognostica judicii signa, quæ erunt *in Sole, Lunâ & stellis, &c.* de quibus latiùs acturi sumus, &c. *Vide hoc Exordium. fol.* 91.

Prosecutio.

Quæ hodie Christus asserit, imminente ultimo universalis judicii die, prævia futura signa *in Sole, Lunâ, stellis, &c.* eadem videnda sunt & erunt in hominis morientis paulatim corpore, dum è lecto ad particulare, & in mente è tumulo ad universale evocabitur judicium: & ut omittam speculationes omnes astrologicas, horum siderum immutationes latè describentes, ea, quæ divinus Spiritus per Ecclesiasten de hisce signis descripsit, refero, sic exordiens: *Memento Creatoris tui, &c. Vide f.* 124. & 125. Ergo cùm videritis Solis, & stellarum tenebras, scitote, quia Judex in januis est.

Peroratio.

Consultò igitur quis aget, si ante judicium paret justitiam, nam si nos detonsis Judex ille reperiat crinibus, ejus erimus, ut Sampson quondam, Philistinorum captivi. Diu blandiebatur suo Dalila Sampsoni & *fol.* 93. Ne igitur nobis idem accidat, tempestivè resipiscamus, etiam minimo ex dictis apparente signo, sive in corpore, sive in mente.

ALIA.

THEMA.

Tunc videbunt filium hominis.

Concionis Argumentum.

Visionis hujus in mente hominis operatio & efficacia.

Exordium.

MIraculum illud, effectura hæc est visio, quod nulla unquam industria humana, quovis etiam adhibito conamine, efficere potuit. Noverit nempe, extremum dum quis viderit judicem, quis seipsum: quo miraculo in terris nullus unquam in vivis gavisus est: statimque à visione illâ, æternus erit, aut beatus, aut damnatus, favet sententiæ nostræ Ecclesiasticus: *In fine hominis denudatio operum illius.*

Prosecutio.

Ut judicandi filium hominis videbunt judicem, simul & in judicante seipsos videbunt. Quanti jàm felices sibi videntur, & beati! exspectent paululum, Mors & futurus Judex, brevi dicent, qualis hæc fuerit beatitudo. Nostis, *Auditores*, qualiter nobiscum agat modò Deus? quidve acturus sit post hanc vitam? attendite ad ea quæ dicturus sum. Pictorum mos est cum exteriores ædium parietes picturis ornant, &c. *Vide fol.* 86.

Peroratio.

Intelligite igitur *hæc qui oblivisciminì Deum, ne quando rapiat & non sit qui eripiat.* Arrectas ad hæc habuêre etiam aures, olim gentiles plurimi, inter quos eminet *Plato, Trismegistus*, & ait ille *Caliclem* hortabatur, vos omnes hortor, ut visio illa judicis finaliter vos lætificet.

ALIA.

THEMA.

Cum potestate & majestate magnâ.

Concionis Argumentum.

Differunt tempore, loco, & apparatu, judicium arcanum & universale.

Exordium.

DVplex omnis anima subitura est judicium, unum à morte statim, alterum ab ipsâ mundi desitione. Primum arcanum, vel secretum vocant, secundum extremum & universale. Ad primum quadruplici discrimine homines ex orbe evocantur. Ad secundum unico tubæ sono citabuntur, omnes simul indifferenter, hócque universale judicium multò majoris erit apparatus, quàm primum. Quare Evangelista de hoc dum loquitur judicio extremo, particulares & has addit circumstantias *cum potestate*, inquit, *& majestate magnâ.* Pluribus hæc sumus, Audit. dicturi *Vide fol.* 88.

Prosecutio.

Anima corpore soluta, judicii supremi diem, non exspectabit dormiendo, sed vel inter delicias cælestes, vel inter flammas avernales illum præstolabitur: sed certè alia erit illa judicii universalis forma, alia judicis tunc majestas, alius locus, & alio quoque tempore totum genus humanum, & singuli homines judicabuntur. Et ut ordine servato discurramus de tempore universalis judicii, nil certi statuere possumus: ita Ecclesiastes, *nescit homo finem suum.* De tempore verò arcani judicii si loquamur tribus id temporibus futurum dicere possumus. *Vide fol.* 98. De loco verò, utriusque judicii locus & *fol.* 88. & 99. Si verò de utriusque

apparatu, in arcano apparebit Christus Judex, &c. *Vide fol.* 101. Ita Theologi piè sentiunt, & in universali alia erit judicis majestas. *Vide fol.* 88. Terribilior vocis pronuntiatio. *Vide fol.* 139. & 138.

Epilogus.

Ut verò nemini illa Christi judicis majestas sit terrori, sive in obitu, sive post obitum, arcanum dum subit judicium, sive dum ad universale citabitur, judici nos hic reddamus familiares, & muneribus, quibus affici solet, deliniamus, &c. *Vide fol.* 143.

ALIA.

THEMA.

His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra.

Concionis Argumentum.

Ingruentibus mortis doloribus quò sit respiciendum & levandum caput.

Exordium.

NE quis divinorum judiciorum negligens, oblivioni potiùs, quàm sibi, culpam impingeret, Christus plurimis divinissimis concionibus, judicii memoriam ingessit. Imò vix unquam ad populum verba fecit, quin tribunalis divini fecerit mentionem. Et quorsum quæso, hodierna habita est à Christo concio? In quem finem hæc tam serra monita? ut scilicet diei illius simus memores. Explicaturi modò sumus, Audit. Quid mysterii hæc recitata verba contineant. *Vide fol.* 117.

Prosecutio.

In hunc diem vigiliis opus est, & excubiis assiduissimis: quare modò in hac vitâ stultum foret meditari, quomodo hunc diem, & judicem effugiemus, quia Judex est potentissimus: vel quomodo eum circumveniemus, quia sapientissimus est &c. *Vide fol.* 137. Sed cautius, & consultius erit investigare quo tutiori loco, nos recepturi sumus. Monuit quondam Deus familiam Loth ne fugitans unquam respiceret, at homini cui jam in januis est judicium monet esse respiciendum, sed ad quem locum, cum non exprimat, D. Bernardus illum expressit. *Vide fol.* 136. *Lege & recita omnia consequenter & Auctoris utere verbis & iisdem epigolisa.*

ALIA.

THEMA.

Quoniam appropinquat redemptio vestra.

Concionis Argumentum.

Ratio ob quam diem judicii quidam dixerint diem redemptionis.

Exordium.

NOn foret, Audit. cuivis etiam concionatori difficile pluribus, & diversis rationibus, Auditoribus suis demonstrare diem judicii, rectè dici diem tribulationis, & increpationis: & quidem rectius quàm rex Ezechias diem illum in quo nuntium, non faustum satis acceperat, eum diem taliter appellavit. At hodie diem illum, quem passim diem tribulationis appellant omnes, ego hodie diem quoque redemptionis vocavero, conformiter verbis Christi. *Vide fol.* 136.

Prosecutio.

Bene nominat hodie Christus de judicii die disserens eundem diem redemptionis. Quoniam beatitudo nostra, modò quæ est ambigua, tunc certa erit. Quod & olim etiam gentiles, aliquando subindicarunt. Interrogatus enim Epaminondas, quis inter militiæ duces videretur omnium fortissimus, &c. rectè respondit. *Vide fol.* 86. & 268. Sed omissis profanorum testimoniis, recitabo SS. Patrum verba, qui & diem hunc judicii redemptionis diem appellant: sic enim discurrit Ambrosius. *Vide fol.* 87. Clarius ad propositum nostrum S. Cyprianus. At uti dissimillimè vivimus, dissimillimè & morimur, dissimilis erit etiam judicandorum redemptio. Tria quidam observarunt quæ admirandam Dei potentiam ingerunt, à paucis quamvis observari solita, sed justè, ego addidero, quartum. *Vide fol.* 133. Illud vero singularissimè observandum, *Justus es Domine. Vide fol.* 144.

Epilogus.

Interim, Audit. ita vivamus ut unicuique nostrûm, dies illa extrema, verè nobis sit dies redemptionis, & non tribulationis: erit autem dies redemptionis, si nunquam in bono opere peragendo simus procrastinatores; ita docet singularis ofor omnis in bono opere procrastinationis S. P. Augustinus. *Vide fol.* 130. & 131. & *fol.* 144. & 145.

ALIA.

THEMA.

Cum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei.

Concionis Argumentum.

Deus nuntios præmittit judicium, & mortem indicentes: at pauci hos nuntios, eorúmque litteras admittunt.

Exordium.

OPrimè S. P. Augustinus quondam dixit, *ut justus est Deus sic & benignus.* Neminem ita subitò ad se hinc è vitâ evocat, quin monitorias litteras evocationis præmiserit: utque hodiernâ die asserit adhuc esse prænuntios, ita & extremi judicii. Utinam, Audit. hos nuntios admitteremus ad penetrale cordis nostri, sic nunquam ulla mors, ulli foret repentina. Sed qui æstatis sint prænuntii scimus, videamus qui sint extremi judicii, quos sæpe, sed malo nostro, repellimus tanquam infausta nuntiantes.

Prosecutio.

Rex Hebræus, vir militaris, ac strenuus, audax, qui pluribus etiam interfuit prœliis, multis & victoriis clarus, Samuelem nuntium mortis suæ habuit unicum. At complures hujusmodi nuntios quotidie Deus ad nos destinat, qui mortem & judicium indicant. *Vide fol.* 117. & 118. Verùm plurimi hujusmodi nuntios contemnunt. Vultis, *Audito*, ut breviem dicam quomodo ac ætate vivatur, die quodam sub vesperam vir opulentus & magni nominis, &c. *Vide fol.* 105. & 106. Et quamvis sæpe moneamur, impellamur, &c. nullus consilium fermè sequitur illud salutare Jacobi, qui curis suis, Amicis suis, Mundo, dicat: *dimitte me justum est ut aliquando provideam domui meæ.* Etiamsi jam uno pede cymbam Charontis subintraverint. *Vide fol.* 130. Admittite rogo, Audit. Nuntios hos, hoc opulento non simus similes, sed lumbos præcingamus, luceenas ardentes in manibus teneamus, &c. *Vide fol.* 131. & *verbis Auctoris epigolisa.*

ALIA.

THEMA.

Cælum, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

Concionis Argumentum.

Cùm certissima sit futura aliquando extremi judicii dies, justum est ut nos ad eam præparemus.

Exordium.

DIcta sua hodiernâ die Christus more Regum, litteras suas subsignatium confirmat, & sigillat his verbis, *Amen dico*, &c. Omnibus ergo mortalibus, hæc rationis dies semel est subeunda: ita nos communis Ecclesiastes. *Vide fol.* 93. & Christus alio S. Scripturæ loco, dicens: *quæ autem vobis dico, omnibus dico Vigilate.* Quomodo verò hæc vigilia instituenda sit, ut dies illa nobis foret mitior, jam dicam.

Prosecutio.

Omnibus ergo mortalibus aliquando continget, ut verba Christi æstimant, quod olim contigit vati Balaam, iter facienti, eædem nos aliquando angustiæ comprehendent. *Vide fol.* 126. Hinc optimè, & verax Eleazarus jam admotus suppliciis, *manum omnipotentis*, inquit, *nec vivus nec defunctus effugiam. Vide fol.* 95. Quem proinde certum, & salutarem tremorem firmiter sibi etiam viri sanctissimi, impresserunt: ut de se testatur, & Hebræus David. *Vide fol.* 109. & 110. Quæ assidua judicii meditatio judicii diem valde mitigant; sed securiores erimus, si advigilemus quod certo certius aliquando advocabimur, taliter nos disponamus, idque tempestivè. Primò, Testamentum, nec aliud quidquam differamus. Secundo, quidquid moribundus, &c. Tertiò, Ecclesiæ Sacramenta, &c. Quæ omnia lege *fol.* 134. & 135.

Epilogus.

Hæc ergo omnia sine ullâ procrastinatione perage. Judicii enim à rationis diem ut Christus hodie docet, cùm nullus sit evasurus; monemus vos, & cum Paulo finio *adhortamini vosmetipsos per singulos dies donec hodie cognominatur.* Dum vita durat nam *jactura vitæ maxima est, dilatio. V. f.* 121. *Plura sparsim lege, hac Dominicâ ut concioneris, in Æternitatis Prodromo, in Tribunali Christi, in damnatorum Rogo, & Indicem verum prius verbo, Judicium, Extrema dies, &c.*

DOMINICA II. ADVENTUS

THEMA.

Cùm audisset Joannes in vinculis, &c.

Concionis Argumentum.

Hominem probum Deus in delitiis non nutrit.

Exordium.

DIversæ ad cælum viæ sunt; omnium rectissima quæ minimum rotæ est; quamque omnes pæne ingredi aversantur, nempe regia via crucis.

crucis, ita olim loquebantur Apostoli, *Per multas*, inquiunt, *tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Tanquam certò sic asserentes se futuros aliquando mercedis æternæ comprehensores. Ejusdem fuêre opinionis & mentis viri omnes Apostolici, inter quos sic effatur Ludovicus Blosius, &c. Joannes verò cùm electus fuerit ex utero & sacrificatus, & testimonio Christi ipsis prophetis major, quid mirum, quòd hocce electionis signo gaudeat sitque in vinculis. Si enim omnibus hoc Dei amicis hoc signo insigniri proprium sit, multò magis decebat, ut tam eximius Dei amicus illo insigniretur. Dicemus hæc fusiùs.

Prosecutio.

Joannem conjectum in vincula nemo miretur, hæc enim certissima sunt. Primò, ut quis dum vitiis indixerit bellum, pressuris non careat. Secundò, quod Marcus Anachoreta, dum in vivis esset, observavit, Deum nemini solere quid magni conferre, nisi prævia calamitate. Quantum ad primum attinet, quantum huic uno, cum Herode fuerit bellum. *Vide fol.* 295. Donec tandem mulier impatiens veri, vitam ei eripuit. Adeò contrariantur hi duo medici Christus, & Hippocrates, hic animam odisse, ille fovere docuit possúntque una cum Themistocle dicere cælites, *perieramus nisi periissemus.* Quantum ad secundum, Numera mihi ab orbis incunabilis omnes Dei amicos, & in omnibus hanc prædestinationis notam, invenies 273. *Vide plura alia huic proposito ampliando utilia. fol.* 847. & 846.

Epilogus.

Si aliquando ergo & te Deus vinculis ærumnarum, & afflictionum constringat; noli ad instar puerorum queri, & ad omnem pæne ictum expavescere. Probare te vult Deus, non jugulare: & hoc dum ad impatientiam quis afflictus provocatur, sibi ingeminet quod S. Athanasius ab Juliano Apostatâ in exilium abire jussus Christianis lacrymantibus dicebat. *Vide fol.* 273.

A L I A.

THEMA.

Mittens duos ex discipulis suis, &c.

Concionis Argumentum.

Vir justus semper idem, nec adversa viri fortis immutant animum.

Exordium.

EN quod Salomon humanæ sapientiæ pelagus, & magnum portentum, liberrimè pronuntiavit: *Non contristabit justum quidquid acciderit ei.* Hodiernus Christi præcursor verificat, & practicat, dum etiam vinculis compeditus discipulorum suorum non destitit saluti invigilare, eos ad Christum mittens, ut eum aliquando agnoscerent, verum mundi Salvatorem, & Doctorem. Loquitur autem sapientissimus rex, &c. *Vide fol.* 533. Quapropter Hugo illud: *Quidquid ei*, sic expendit, &c. cujus explicationem Joannes hodie, aliique plurimi viri pii verificant, ut discursivè latiùs probabimus.

Prosecutio.

Dum Joannem etiam in vinculis suos docentem, & Paulum contribulatum aliquando scribentem lego, *repletus sum consolatione, &c. Vide f.* 533. Gratiæ divinæ vires demiror. Sentit sine dubio vir justus ærumnas: sensum enim hominis nulla exuit virtus, sed eum ærumnæ non immutant. Ut enim flumina non mutant, saporem matis, &c. *Vide fol.* 535. In quam felicem justi conditionem intuens vates Isaias, quasi nuntios mittit ad omnes probæ mentis homines. *Dicite justo. Vide fol.* 535. Nunquid ut quondam servavit Hierosolymam ab insidiis Sennacherib, eámque fecit expugnabilem, ita & potest mentem hominis, etiam in summis adversis seruare constantissimam & invictam? *Vide fol.* 534. Verùm ô mi Isaia, huic charissima uxor mortua est, &c *Vide fol.* 535. Vis causam scire? *Iacob* sub dio dormiens, &c. At multi sunt in orbe qui hisce dictis nostris contradicent, negabúntque famem, vincula, infamiam, carcerem, hominem posse exhilarare: & loquuntur ut quidam onerosi amici Job, &c. *Vide fol.* 534. *Poterit & interserere ea quæ habentur. f.* 827. At verò prudens, &c.

Epilogus.

At nos Joannes non sumus, Audit. sed ad instar fumi vento agitati, mens nostra ob minima etiam adversa, dissipatur. A quo malo si quem forsan juvero, & liberavero. Duobus remediis id fieri potest. Primum est, &c. *Vide fol.* 135.

A L I A.

THEMA.

Cæci vident, claudi ambulant, &c.

Concionis Argumentum.

Acta virum probant, non vota, ac promissa.

Exordium.

MIra quædam vates Isaias, de Chr. sto prædixit, at ea omnia quæ prædixit adimplevit liberalitèr Christus, & Joanni per discipulos requirenti. *Tues qui venturus es*, &c. Illis operibus respondit, ex quibus verè poterat persona Christi à discipulis Joannis dignosci, cum essent inaudita, & rara; nos proniores sumus, ut vota faciamus, quàm ut opera præstemus, promissores sumus, at promissa non solvimus, in hoc Christo dissimiles.

Prosecutio.

Hodie se mundi redemptorem, promissúmque esse Messiam, Christus operibus comprobat: *Cæci*, inquit Joannis discipulis, *vident, claudi ambulant.* Rectè, nam ut ex operibus dignoscitur vir, ita ex talibus operibus eminentioribus dignosci poterat Christus; at nostra si spectemus opera; exque iis dijudicari debeat, verúsne quis sit Christianus, pauci veri Christiani dijudicabuntur, si verò id fieri debeat ex votis, & promissis, pientissimi erunt plurimi. Vultis ergo scire, *Audite.* quales plurimi in orbe reperiantur? In pharmacopolis picturam mendacem non unam, reperire est, &c. *Vide fol.* 713. Cum Deo, ut cum hominibus, sic agunt plurimi. *Vide fol.* 714. Ita ut si quis à Deo requireret quales habeat discipulos rectè eos psittacos vocarit, voces emittentes pias, sed præterea nihil. *Vide fol.* 641. Vota, *Audite.* amat Deus, sed opera coronat. Promisisti, nosce te obligatum & exsequere, &c. *Vide fol.* 713.

Peroratio.

Itaque cum Dei non simus Oratores, sed negotiatiores, & agricolæ juxta illud, *negotiamini dum venio*, non solum promittamus, sed promissa adimpleamus. Ex operibus enim ut Christus hodie se volebat agnosci, Christianus post hanc vitam dijudicabitur. *Vide fol.* 714.

A L I A.

THEMA.

Illis autem abeuntibus cœpit JESVS dicere de Joanne.

Concionis Argumentum.

Suos nunquam deserit Deus, proinde illi omnia nostra committamus securè.

Exordium.

MVltis equidem opitulatur galea in capite, lorica in pectore, anchora in æquore. Multi nihilominus galea operti, periuntur. *Vide fol.* 563. At qui in Domino confidunt Deúmque habent protectorem, nunquam subvertentur, ut enim afflicti hodie Joannis præcursoris sui fuit laudator, ita omnium suorum semper fidus est protector, ut latiùs dicturi sumus. *Vide fol.* 563.

Prosecutio.

Pauci revera norunt quid circa suos agat Deus, quosdam enim etiam sibi amicos per tam varios ducit anfractus, per tam flexos aditus, ut magis absens quàm præsens esse iis videatur, à supremis tamen angelorum Seraphinis insomnes Dei curæ descendunt ad minimos in terrâ vermiculos, quare rectè canit David: *Ecce non dormitabit, &c.* Quod & Plato affirmat. *Vide fol.* 572. Et quamvis conclusus erat carcere Joannes, aderat illi tamen Deus auxilio, réique illius illi curæ erant, & ut quod continetur corde, proferrut ore, sic hodie in laudes Joannis prorupit. Malunt alii suimet esse præcones quàm Deum, hominibus magis sese suámque fortunam, committentes. At quàm ii decipiantur. *Vide f.* 575. & 563.

Peroratio.

O, *Audite.* Deo fidamus nósque illi committamus; ille dum favet verè favet, dúmque juvat verè juvat, & afflictos non deserit; alii dum non laudant ita laudant ut lædant eodem prorsus modo, ut Jacobo contigit, qui dum implorabat auxilium coram debilem accepit. *Vide fol.* 575. Ille te solus laudet qui te solum novit.

Aliam si velis Concionem, & inquirere cur illis abeuntibus Christus Ioannem laudare cœperit. Vide fol. 597. & seqq.

A L I A.

THEMA.

Quid existis in desertum videre Arundinem vento agitatam.

Concionis Argumentum.

Quàm sit propositi sui tenax homo bonus, mundanus, oblivioſus.

Exordium.

MIrus ille modus confidendi est, quo nos vult confidere in Domino Propheta David, *Qui confidunt*, inquit, *in Domino sicut mons Sion*, Cur quæso, *sicut mons Sion?* rationem pulchram referam ex Chrysostomo, qui hanc appositè tractat quæstionem, *vide fol.* 464. talem hodie docet Christus fuisse virum præcursorem suum Joannem Baptistam, qui certè paucos modò habet discipulos.

Prosecutio.

Arundinem nolebat dici Christus præcursorem suum, & rectè. Nam ut bonus scriba quovis calamo pulchros efformat characteres, sit vir constans, & prudens, æquè in adversis, quàm in secundis rebus, virtutem suam explicabit, nec vi, nec laude, a recto retrahetur. *vide fol.* 827. &

878. Verùm plurimi modò in vivis degunt magis arundines quàm homines, si enim arundinem ventus agitet, & hinc flexilis dicatur arundo; nónne propriùs ii tales sunt qui solo hominum habitu se, suáque proposita, vota, mutant? narrat sacra pagina virum Leviten apud socerum suum diversatum, *vide fol.* 390. sed forsitan, dicet aliquis hoc sibi non videri mirum, cùm forsitan socer ejus pluribus rationibus coëgerit, quibus etiam vir constans à proposito amoveri posset, esto concedamus. Non fuerit ille arundo, nunquid arundines saltem ii sunt qui unicâ vanâ laudis voce, unico dicto sociorum, à proposito pio desistunt? *vide fol.* 283. & 439.

Peroratio.

O vacillantes animi? Abrahamum imitamini sacrificantem & muscas illas abigite malè suadentes, & attendite ad extremam patientis Domini vocem, *consummatum est*, *vide fol.* 390. & 391.

ALIA.

THEMA.

Qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt.

Concionis argumentum.

Reprehenditur nimius vestium cultus.

Exordium.

E veste virum noveris, ait Ecclesiasticus *vide fol.* 421. & ut illâ probrum, sic ista laudem Domino suo conciliat. Hinc & à veste Christus laudaturus Joannem, laudis sumit & argumentum; at qualis illa erat, *Audit.* ex cameli pelle, non serica, non nimiùm pretiosa, hæc enim odit Deus. Hinc Esther *vide fol.* 421. sed occasione horum verborum, de hodierno vestium luxu, disseremus.

Prosecutio.

Nunquid, quod sanè deplorandum est, proclamare licet, quod olim Poëta, de suo proclamavit ævo *Auferimur cultu?* Nec in alio magis assentior, *vide fol.* 416. 417. 418. O curas hominum. Reliqua taceo, quæ ipsa per se oculis loquuntur, *Turium vulnera*, & 419. aliter nos vestiri debere natura docuit, aliter quondam vestiti sancti 427. & 428. & ni ab hoc immoderato cultu desistamus, non desistet hanc patriam nostram flagellare Deus, vindex enim est hujus labis, non tardus Deus. *vide fol.* 430.

Peroratio.

S. Augustinum cur non audiamus docentem, & adhortantem ut non affectemus *vestibus placere sed moribus?* *vide fol.* 440.

Pro hoc themate illustrando, tot habes conciones, quot præstat in Trismegisto Christiano Autoris de cultu vestium capita, imò sectiones, at si quas selectiores velis, vide tria posteriora capita, & eorundem sectiones, deinde lege & Epilogū libri ejusdem.

DOMINICA III. ADVENTVS.

THEMA.

Miserunt Judæi ab Hierosolymis Sacerdotes, & Levitas, ut interrogarent eum, tu quis es?

Concionis Argumentum.

Virtus possessori suo laudem, vitium contemptum creat.

Exordium.

VIrtus naturâ suâ adeò præstans est, ut etiam malis, qualis Judæorum erat Synagoga, sit & fuerit venerationi. Testatur id hodierna illa magnifica legatio, à Pharisæis ad Joannem adornata. Panthera virtutum Joannes erat. Siquidem illa cætera animantia, propter odoris naturalis fragrantiam, ex antris suis ad se allicit. Ita Joannes hos è civitate legatos, virtutum & gratiæ odore, quo excellebat ad se evocavit. Sed ut virtus hominem reddit admirabilem, ita vitium contemptibilem, sed &c.

Prosecutio.

Hæc, *Audito.* virturis vis est, ut in Joanne videtis: habetque testimonium excellentiæ, & dignitatis, ita manifestum, ut venerationi etiam sceleratis sit, hinc, cum singularis esset, & eminentior Joannis in plebe vita, & virtus; aut eum supra hominem aliquid esse, aut saltem è digniore hominum numero arbitrabantur, ita docet hæc legatio facta, quâ expiscabantur admirabundi, *tu quis es.* Habet quid simile vitium virtuti, ut hominum linguas ad se rapiat, non ut hominem laudet, sed ut contemnat. Sunt homines, quibus familiare est semper in publico confessu, de sui corporis formâ, & robore loqui. *Vide fol.* 705. Alii de ingenii sui aut aliorum donorum excellentiâ, 707. alii de victu & vestitu. 706. sicque multi hac ætate famam se colligere sperant, & infamiam colligunt 709. rem exemplo firmo. In conviuio assederat virgo & *vide fol.* 708. Ita & in oppido quod sextum &c. *ibidem.*

Peroratio.

Ergo si metuas irrideri, cave gloriari, sique velis ut Joannes laudari, ama virtutem, castitatem, humilitatem &c. gloriam enim veram nunquam quis acquisiverit, virtutem qui non sedulò amaverit.

ALIA.

THEMA.

Tu quis es?

Concionis Argumentum.

Enarratur, & reprehenditur hujus ævi hominum superbia.

Exordium.

SI, *Audito.* ad vos omnes, etiam cujusvis generis homines, non nomine hominum, sed nomine creatoris & Domini vestri Dei eundem instituerem, quam Pharisæi ad Joannem hodie legationem, & interrogarem *tu quis es?* respondere tisne veraciter? dubito, rari humiles Joannes hoc ævo sunt. Interrogationes quasdam fecero, sed ipse mihi respondero ne ullum forsan reddidero mendacem. Nemo saltem dum verum dico, aut me, aut ipsum verum oderit.

Prosecutio.

Quandoque homines ut sciant quales sint, os vulgi, sparsamigne de fama consulunt, nunquid manifestè velle decipi hoc est? Nulla certè pronior est ad deceptionem via, quàm per vulgi vestigia *vide fol.* 708. imò nec ille ad veram pertingit gloriam, qui omnibus placet. Alii seipsi consulunt, & lambunt ut feles. Et illi decipiuntur à seipso, si sibi enim bonus es, ergo malus es 708. Vis scire quis scis qui te nobilem ita jactas cornicula es & parentum, & aliorum proavorum plumis volas. 704. Vis scire quis scis qui te pulchrum jactas? Forsan virum dixero, si te impudicum dixerim, audi quid veteres hac in re senserint. *fol.* 705. Vis sim quis sis qui te doctum & ingeniosum jactas? Similis es aranee Pallade invisæ 707. Tu qui te jactas lautè cœnare, vis scire forsan quis sis? forsitan similis eris, si quod comedas inspiciatur, virgini cuidam fatuæ quæ jactabat indies se cœnare 708. Plures similes ut facias interrogationes *foliis* 703. 704. 705. 706. & reperies.

Peroratio.

Quid igitur ô vanissimi mortalium nos efferimus & jactamus super quod sumus? Quid & *vide fol.* 708. sed si veritatem forsitan alicui restrûm dixerim, quod ante rogavi, rogo, veritatem ne oderit, sed emendet.

ALIA.

THEMA.

Elias es tu?

Concionis Argumentum.

E veste vir.

Exordium.

AD hæc verba aliquando, *Aud.* horum legatorum obstupui, mirum cur Joannem præcursorem magis arbitrentur Eliam fuisse, quam alium. Diversæ crediderim afferri possent rationes, cùm Eliæ par officio. Sed dici non posset Joannis, & Eliæ vestem, hanc & illis indutis opinionem? brevem accipite arrectâ aure hac de re discursum.

Prosecutio.

E veste virum noveris; ita *Ecclesiasticus fol.* 421. Quid Eliam cognitum reddidit regi Ochoziæ? nónne vestis? 433. Cùm verò Eliæ, similem Joannes Baptista gesserit amictum, quid mirum eos petisse num Elias esset? hoc enim *è veste vir*, & ipsis Rabbinis Judaicis approbabatur. *Audito* non à vobis hodie petiero, dum vos ita comptos video, an fuistis? *vide fol.* 433. & 434.

Peroratio.

Imitemur ergo potiùs viros illos sanctissimos Joannem, & Eliam quandoque horum assumamus pœnitentiale symbolum, ut si nostra persona propria, ingrata aliquando ob superbiam fuerit Deo, in assumpta personâ Joannis & Eliæ fiat grata.

ALIA.

THEMA.

Ego vox clamantis in deserto.

Concionis Argumentum.

Arguitur Garrulitas.

Exordium.

HVmile responsum. Sed ut ille divinus præcursor, & præco, ut Dei erat, & Christi, substantiale clamans: ita multi sunt qui hodie de se veraciùs dicent si ab iis requiratur Tu quis es? rectè respondebunt. *Ego sum vox*, præterea nihil, non Dominis sed diaboli. Tales sunt illi garruli nugigeruli &c. *vide hac de re conciones integras à fol.* 651. *usque* 652. & 695. *usque* 696. &c.

DO-

Index Thematum moralium.

DOMINICA IV. ADVENTVS.

THEMA.

Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

Concionis Argumentum.

Quomodo, & quibus ligonibus, viæ Domini sint præparandæ præsertim circa natalem Christi.

Exordium.

IMperatore, aut Rege, ad urbem aliquam adveniente, curatores viarum villicos, & rusticos convocant, ut confractas vias, & exæsas rotis curruum, reparent, & æquent. Talis viarum Domini curator est hodie Joannes Baptista, apertâ, & altâ voce promulgans, vias Domini esse parandas, *Parate* inquit &c. Dicturi igitur sumus quomodo eæ expargandæ sunt.

Prosecutio.

Breviter docens quænam sint viæ Domini, quámque Christus perituras civitatem, scilicet non jam, ut olim, stabulum Bethlemiticum, sed cor humanum, ad quod pervenitur per sensus omnes exteriores, tanquam per vias, & semitas; quare & horum sensuum custodiam singulariter commendat S. Gregorius *vide fol.* 354. *& fol.* 356. optarem nos, omnes sensus nostros, eodem posse veraciter honorare testimonio, ut quondam quidam rectissimæ conscientiæ homo, suos honorabat. *vide fol.* 356. at cùm pauci tales sint, & maxima ex parte similes simus arbori crescenti *vide fol.* 377. & ubicunque transit vitium, etiam remaneant vestigia turpitudinis, nam hæc certissima sunt ubi libido, ibi turpitudo. Ubi pudicitia, ibi corporis mundities, & mentis pulchritudo. Deformis &c. *vide fol.* 369. Ligonibus ergo, & scopis, aliisve purgativis instrumentis, quisque mortalium indiget. Qualia sunt examen diligens conscientiæ, Sacramentalis dolor, & Confessio, lacrymæ, à quibus si quis longo tempore abstineat cor illius non Dei domus, sed silva erit & domicilium bestiarum. Unde quisque sibi dictum jam putet circa natalem Christi Constitui te hodie &c. *vide fol.* 376.

Peroratio.

Imitatores igitur hisce diebus estote Davidis, *vide fol.* 376. & ut salsâ aquâ germina inutilia exsiccantur, ne amplius succrescant, sic & salsâ lachrymarum aquâ, hortare *Audito.* ut utantur, ut Deum sic mundatis viis hospitem recipiant. *fol.* 377.

ALIA.

THEMA VT PRÆCEDENS.

Concionis Argumentum.

Quomodo his ligonibus & expurgativis instrumentis uti oporteat.

Exordium.

VT quidam operum adhuc ignari magis sese fatigant, quia instrumentorum, ad opus necessariorum ignorant usum; ante omnia iis uti edocentur: Ita cùm plurimi sint, qui se forsan mirum in modum fatigabunt, dum jam excolenda, & examinanda erit conscientia; rectè etiam fecero, si circa natalem Domini, breviter, brevem examinandi conscientiam methodum, suggessero.

Prosecutio.

Ne quis forsan ad tædium sese, in examinandâ conscientiâ, fatiget, néve post omnem fatigationem, intentum suum non consequatur: sciat sese hoc ligone spirituali examinis uti debere, non perfunctoriè, sed accuratè, dolenter, constanter, accommodatè, *vide à fol.* 378. *usque* 380. cujus examinis exemplar tradidit David. *Meditatus,* inquit, *sum nocte cum corde meo, & exercitabar &c. vide fol.* 378.

Peroratio.

Davidem ergo imitamini: animitúsque vos omnes rogo ut unicuique vestrûm non satis sit hæc scire, sed & practicare, ut adveniens mundi redemptor cor nostrum præsepis loco occupet & ditet.

ALIA.

THEMA.

Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

Concionis Argumentum.

Dum corpus castigatur, via cordis Domino præparatur.

Exordium.

NOstis, *Audito.* hominem ebrium, rectos non posse figere gressus, pedes si cogatur incedere, neque si eques foret frena moderari equi. Nulla pene ratione uti, omnesque animi potentias quasi ligatas habentem ad quodvis opus serium ineptum. Est instans, *Audito.* Natalis Domini, sique unquam pietatis officiis, Christianus exerceri debeat, debet modo; at quomodo ea exercuerit, ni corpus ebrium voluptatibus castiger, & spiritui obediat? Clarius breviter statim.

Prosecutio.

Ut ab homine ebrio, nihil honesti, nihil serii, exigi potest, ni priùs crapulam suam, vel edormierit, vel evomuerit. Ita ad sacram Synaxim nullus accedat nisi voluptatis vinum, omne quod hausit, evomuerit priùs. Forsitan dum vos illi rei accingetis, & talem vomitum per Sacramentum pœnitentiæ procreare volueritis, horrebitis, tanquam ignorantes, unde tot serpentes, tot, inquam, peccata in vobis. Vultis scire peccatorum originem & causam *vide fol.* 2. Si cujus igitur conscientia, tale serpentum sit antrum, priùs eos expellat, & evomat, pœnitentiæ adeundo Sacramentum. Est enim hoc Sacramentum, magnarum virium, restituíque hominem pristino statui. *vide à fol.* 348. *usque* 350. Et ut insuper, ebrium quandoque dormientem, evigilare faciunt, aut aëris intemperies, puta frigus, pluvia, vel alia corporis incommoda, ut sunt verbera, convulsiones, superfusio aquæ, &c. Ecclesia rectè indicit jejuniorum quatuor tempora, ut Jahel caro nostra obdormiscens tandem excitetur, *vide fol.* 342. & cui ardentior est pœnitentiæ affectus, ut Deo reconcilietur, dorso imponat cilicium aut flagrum: sitim, & famem, aqua & panis sedet. O si quis ita Domino præpararet viam, *vide à fol.* 342. *usque* 354.

Peroratio.

Voci igitur salutare hoc monitum proclamanti, *Audito.* obtemperate. Hoc offerte Domino nato votum: moriar, peream imposterum potius, quàm peccem. Occidar potius, dum aliquando tandem detur æternaliter gaudere. Hoc & rogat Apostolus, *vide fol.* 343.

Vberiorem si voles Lector hujus Thematis illustrandi materiam lege Trismegistum De cultu conscientiæ, singula enim sectiones & capita subjicient uberrimam.

NATIVITAS DOMINI IESV.

THEMA.

Et in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis.

Concionis Argumentum.

Bonæ voluntatis commendatio.

Exordium.

QVæ autem hæc bona sit voluntas, cantico Angelico in tantùm laudata: & quomodo eam Iosephus castissimus Virginis sponsus, quomodóve illam castissima Virgo Maria, Domini Mater, exercuerit, docet Auctor. *fol.* 467. & 468. quod certè huc propriè spectat. Nam hæc doctrina coram Serenissi. Electore Maximiliano Bavariæ Duce, hoc ipso die publicè ab Authore tradita est, post sacri Adventus dies in tradenda *Intentione rectâ* exactos feliciter. Cujus concionis mutare formam, imò verbum addere nefas duco. *vide fol.* 467.

ALIA.

THEMA.

Videamus hoc verbum quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.

Concionis Argumentum.

Per quam viam deveniatur ad cognitionem hujus verbi.

Exordium.

SEse mutuo lætantes exhortantur Pastores, ut Verbum natum hodie visitent, qualéve illud sit inquirant. Nunquid lubet, *Audito.* etsi non detur facultas modò corpore, eò proficiscendi saltem animo congredi? sæpe affectuosè exclamamus: O si scirem quid Deo placeret, quam libenter illud exsequerer! solicita est divinæ voluntatis inquisitio, ita Bernardus *vide fol.* 582. Properemus ergo ad Infantis hujus præsepe, Doctiores ab hac cathedrâ recessuri.

Prosecutio.

Pauli admiratur Ecclesia conversionem, utpote sanè mirabilem. Principio Iudæus erat & *vide fol.* 443. at quæ totius, támque mirabilis conversionis tandem fuit coronis? ad Ananiam mittitur, *ibi tibi dicetur,* inquit Christus, *Quid te oporteat facere,* spero jam fuisse, *Audito.* vos omnes verè pœnitentes ac proinde conversos. Quid jam tandem agendum? Ad Bethleem eundum, ibi dicetur vobis, quid vos oporteat facere, ac primum Infans natus è cunis prædicat Humilitatem, damnat vestium pompam. *Invenietis Infantem vide fol.* 427. & eandem nobis commendavit lectionem moriens. Docebitur deinde Joseph, & Maria virtutem castitatis. Casti enim hi fuêre conjuges. 787. Docebunt Angeli injuriarum omnium remissionem, pacem publicantes, *vide fol.* 467. Pastores in opere bono perficiendo nullam procrastinationè, sed diligentiam adhibuerût *venerunt* quippe *festinantes* 833. Doctores insignes nunquid hoc habuit stabulum?

Peroratio.

Sed nos, *Audit.* si Doctorum horum, jam audiverimus lectionem. Euntes jam ad propria, auditam doctrinam ruminemus. Cùm enim jam sciamus

scimus quale hoc verbum sit, docens nempe nos omnes humilitatem, &c. Virtuti illi adhæreamus. Optimè enim per hoc stabulum devenitur ad cognitionem divinæ voluntatis, quam semper optamus scire.

Si plures velit quis proponere Auditoribus virtutes imitandas lege f. 467. 468. Si verò plures velit in eadem hac celeberrimâ Nativitate Christi conciones Tomum 2. consulat, & tam formatas quàm materiam formandarum habebit locupletissimam.

SANCTVS STEPHANVS.

THEMA.

Et Noluisti.

Concionis Argumentum.

Voluntatis contumacia exitiosa.

Exordium.

SI cui domus aut urbis claves committantur, potestas etiam unà committitur domus *Vide fol.* 543. Diu ambiit has claves Christus ut à Pharisæis & omni Judaica natione, quam tamen beneficiis cumularat innumeris, nunquam obtinuit, at spero vos jam, Audit. has claves voluntatis vestræ Infanti hesternâ die nato in gratiarum actionem obtulisse, ut Stephanus hodiernâ die exclamans seipsum Christo; sin minus plurima rursum nobis obvenient mala.

Prosecutio.

Quàm infans hic recenter natus hoc unico dono voluntatis nostræ delectetur, docet hodierna querela & exprobratio facta Hierosolymorum urbi. *V. f.* 551. Et quid ni hujusmodi quæ subjungit superventura mala aliquando supervenirent. Quid enim boni aut felicitatis illi superest homini qui Dei refragatur voluntati? paradigma rei hujus Jonas est. *Vide f.* 150. & 151. Jonam, Audit. non imitemur ne infantem illum ad lacrymas usque & querelas provocemus. Pueruli lamentantes uberes matris aliove parvi momenti dono pacificantur: At hic infans quamvis ubere castissimo Matris, donis Pastoralibus & Magorum aliquando pacificatus fuit; jam nullo alio dono pacificari potest quàm propriæ voluntatis. Gratum quidem jejunium, grata &c. *Vide fol.* 551. sunt qui & se & alios divinam legem doceant, &c. *Vide fol.* 553. & 554.

Peroratio.

Igitur Hierosolymitanos detestemur & Stephani simus imitatores, Deo nos planè consecremus, nam magnus est animus qui se Deo tradit; pusillus verò qui obluctatur. *Vide fol.* 554.

ALIA.

THEMA.

Lapidabant Stephanum.

Concionis Argumentum.

Solus Deus boni operis potest esse condigna merces.

Exordium.

GEmmarum olim accessit homo pretiosæ illius mercis imperitissimum. *Vide fol.* 468. Sub hac specie Stephani protomartyris & Christi divinissimi infantis imagine, omnem actionem bonam etiam vilissimam rectâ intentione susceptam tanti esse pretii, ut id solus Deus infinitè dives possit persolvere.

Prosecutio.

Satis cognita fuit D. Stephano, Audit. illa, quæ postea scripto tradita est ab illo Theologiæ sole Thomâ Aquinate, non solùm speculativè, sed & practicè. Inter preces olim è terrâ elatus, &c. *Vide fol.* 469. Et quamvis ea videantur maxima fuisse munera quæ Assuerus Esther, Herodes saltatriculæ suæ polliciti fuêre, tamen actionis bonæ non possunt ea esse condigna merces. *Vide fol.* 470. Hinc Stephani animus & constantia, quæ pretiosa gemma erat, à nullo potuit convinci quàm ab hoc ipso infante recenter nato. *Vide fol.* 469. & 470.

Peroratio.

Si ergo pretium cujusvis bonæ actionis solus Christus est; solus Deus, sola æterna merces; Christo liberalitate tantâ emere volenti opera nostra bona quàm promptissimè vendamus. *Vide fol.* 470.

ALIA.

THEMA.

Video cælos apertos, & JESVM stantem à dextris virtutis Dei.

Concionis Argumentum.

Remissio injuriarum cæli clavis.

Exordium.

CHristophorus gente Italus sùopte ingenio id invenit ut novum orbem peregeret. *Vide fol.* 200. talis est inventio novi orbis, quem inveniendum nemo, omnes inveniant inventum. Interim non unus Christophorus, sed plures fuêre, qui admirabiles adinvenerunt inventiones obtinendi cælum, inter quos quasi facillimam adinvenit methodum *S. Stephanus.* Non omnes enim Tyrannorum imperus quis se ferre posse rectè dixerit? non tamen rectè dixerit se non posse tales quale Stephanus, ut cælum sibi adaperiret, persolvere pretium, aut adinvenire clavem, declarè ostendam.

Prosecutio.

Qui divorum res gestas evolverit, quales Deus bone! quamque admirandas reperiet inventiones conscendendi cælum! Quid il non excogitarunt *Vide fol.* 201. Sed nulla cæli sera citiùs adaperit clavis quàm si quis inimico suo illatas remittit ex corde injurias, infans noster recenter natus hac de re dum idem moriens practicavit luculentum dedit testimonium. *Vide fol.* 278. & 279. Ac proinde si illa sic clavis cæli quid mirum Stephanum cælos vidisse hodie apertos, si tamen miteris & quærere voles: Domine, Quid agis, &c. *Vide fol.* 279. Habuit & olim plures in hac arte exercitatos orbis. Fuit inter eos David, Joseph, Paulus. *Vide fol.* 479. Utinam jam orbis hac in arte aureâ exercitaretur! at ab hac difficultè plurimi sese excusant. Dicunt quidam, Ego non difficilis forem in ignoscendo. &c. Obsecro Christiani non argumentemur. Munus publicum gerebat Stephanus, &c, *Vide fol.* 281. & *sequentia, &c.*

Peroratio.

Si ergo cælos moriens videre, mi Christiane, apertos voles, claves hanc tibi dum vivis cude; sin minus, ito velatis oculis ad inferos. Non potest enim amare Deum, qui non cessat odisse inimicum. *Vide fol.* 281.

Plures si hoc in festo requiras conciones; vide eas quas formavimus in festo Martyrum.

SANCTVS IOANNES.

THEMA.

Vidit Discipulum illum quem diligebat Jesvs.

Concionis Argumentum.

Omni ævo Deus habuit sibi amicos & familiares, sed admissionis diversæ.

Exordium.

REgis jam uncti recenter officium est ut regiam condecoret, & si per coronâ Aulicorum, intérque eos eligat quosdam sibi familiares. Rex noster pacificus novi testamenti Salomon, omni ævo habuit inter homines quos sibi delegit amicos, quibus intimè ureretur. *Vide fol.* 540. Inter quos aliqui velut primæ admissionis sunt, & inter quos Joannes censetur. Sic enim, inquit Evangel. Vidit &c. *Vide fol.* 540.

Prosecutio.

Quod Tiberius solebat, & solebat dum in vivis esset Christus: Amicos habebat per tribus distinctos. *V. f.* 395. At inter Amicos tertiæ classis dum conviverent Christus & Joannes, rectè Joannem retuleris. Si enim ille in albo amicorum dicatur primus, cui particularia favoris signa adhibentur, in dictis nostris persistemus. Si ulli revelationes secretissimarum rerum factæ, quæ non illi revelata sunt in exilio? in quo amico Dei confidentio Deus fuit non solùm illius spectator, sed adjutor. Nec mirum est quamvis à Christo dilectum tam longo tempore fuisse afflictum, quia ut Logicorum Prædicamentis, &c. *Vide fol.* 902. Vel certè poterit alii observant, amicum suum voluit exulem & manu tyrannica premi eum sicut ossa juxta allium plantatam redderet celebriorem. *V. f.* 570. Fuit & amoris singularis signum quod in cœnâ Domini supra pectus ejus recubuit. *Vide verbo Castitas in Indice Rerum.* Quomodo scilicet illi sint maximè dilecti, & inde contexe perorationem.

ALIA.

THEMA.

Hic est Discipulus qui testimonium perhibet de his.

Concionis Argumentum.

Bona actio semper impugnatur.

PRo contexendâ hac concione lege quæ habentur *fol.* 470. Quando scilicet Joannes parturientem fœminam, & insidiantem illi draconem, viderit: quámque recta hominis intentio impugnetur. 470. Quod huc propriè spectat.

ALIA.

THEMA.

Quid ad te? tu me sequere.

Concionis Argumentum.

Quisnam veraciter Deum sequatur.

Exordium.

ILle verè Deum sequitur, qui in rebus omnibus, suâ semper voluntate divinam comitatur; nec unquam aliud vult, aut non vult, quàm quod Deum velle, aut nolle cognoscit. *Vide fol.* 582. & 583.

Plures si velis & in hoc festo conciones magis proprias, Tom. 2. vide.

S. INNO-

SS. INNOCENTIVM MARTYRVM.

THEMA.

Occidit omnes pueros qui erant in Bethleem.

Concionis Argumentum.

Aut cute aut ære emendum cœlum.

Exordium.

Multa hæc videtur Dei dispositio & permissio, qui sui causâ etiam infantes, insontes sinit occidi. Ita est, *Audit.* generalis illa regula à Paulo prolata: si sustinebimus & conregnabimus. & quod amplius est, nullam patitur exceptionem. Vectigal enim hoc & ipse Dei filius pendere debuit Deo Patri, quoniam & *vide fol.* 217. sed mirum est quod & hoc hodie tributum ab infantibus exigat.

Prosecutio.

Quæstio quorundam & votum est, cur Deus cœlum suum gratis non det? Ad quod triplex do responsum, 1. Cœlum Deus planè gratis dat, &c. 2. Omnia promerita nostra vim suam omnem à Dei gratia habent. Tertium &c. *vide fol.* 217. Nec tamen desinet esse gratuitum cum fuerit à te apprehensum. Si quæstioni nunc quæstionem addas, & requiras quâ manu apprehendes; respondeo. Milites olim soli dicati & 217. Ita est aut ære aut cute emendum cœlum. Dupliciter enim subitur martyrium, primò in ære, hoc est, si aliquo genere calamitatis exerceamur; etiamsi enim nos flamma ac ferrum non tangat, dummodo ea patimur patienter; Martyres sumus. Quomodo rex David, inquit, transivimus per ignem, & *vide fol.* 201. taliter hi parvuli emere non poterant cœlum cùm suæ rationis nondum essent arbitri. Infans ergo Christus noster volens Deo Patri suo sacrificium offerre, permisit sævire gladium Herodis in Infantes, qui forsitan nunquam cœlum consecuti fuissent: ita Deus non solùm bonis, sed etiam malis ad bonum nostrum utitur. Unde David ærumnarum ita fuit tolerans *vide fol.* 570. O gratum Deo, & cælestibus spiritibus sacrificium nullâ labe aspersum. in cœlo si omnia munda esse debeant, debeantque esse meri Castores &c. 203. tales hæ fuere animulæ.

Peroratio.

Nos igitur, *Audit.* si non ferrum adsit tyranni, cùm lex illa sit generalis, *non coronabitur nisi qui legitimè certaverit*, adversa ad minus, si quæ obveniant, toleremus patienter, nam gratis omnino non est cœlum venale.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Quare hanc tyrannidem permiserit Deus.

Exordium.

Forsitan quis nostrûm, personam volens sustinere lamentantium Matrûm, quarum proles enecabantur gladio Herodiano, dicat intra se hodie. Cur tot Innocentes occidi permisit Deus? miserrimè in permissionibus illis divinis hallucinamur. Permissio humana &c. *Vide fol.* 512. Dicturi igitur, ut quæsito respondeamus, sumus causam hujus permissionis, sed prius aliqua annotabimus.

Prosecutio.

Tria in omni permissione sunt consideranda. Primum est &c. 513. Secundum causa est, Tertium &c. *Vide fol.* 513. in utraque columnâ &c.

Peroratio.

Sicut ergo infantibus hoc genus mortis non obvenisset, nisi in majus illis cessisset bonum, ita Deus nunquam permissurus est, ut alterius mali voluntas, quidquam in, aut circa te, mali moliatur, nisi in tuum bonum, si interim tu tibi non obsis 514.

Plures formatas in hoc festo invenies conciones in secundo tomo.

CIRCVMCISIO DOMINI IESV.

THEMA.

Postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur Puer.

Concionis Argumentum.

Circumcisio carnis Christi non necessaria necessariam docet circumcisionem animæ.

Exordium.

Attendenda est hodiernâ die non evangelica solùm, sed & epistolæ recitatæ in sacro Missæ Sacrificio, doctrina: circumcisionem utraque docet, sed illa, eam quæ in carne Christi secundum legem Moysi, facta est; at alia faciendam, non tam in carne quàm in mente. *Apparuit*, inquit, Apostol. *benignitas &c.* Certè magna tunc apparuit benignitas, quando Deus infantulus, octo dierum factus, circumciditur. Sed hæc benignitas nequaquam est otiosa, subjungit enim Apostolus. *Erudiens nos, &* ad quid *Audit. ut abnegantes*, respondet, *impietatem &c.* Hoc faciendum est hodie xenium hoc Deo Infanti gratissimum erit, sed quomodo? Dixero illud brevibus.

Prosecutio.

Certa est hæc circumcisionis ratio, ideóque Jesvs adhuc infantulus circumcidi voluit, ut nostrâ mente cultro rationis circumcisa abnegemus omnem impietatem: at justè quæritis, quomodo hæc mentis subeunda sit, & facienda circumcisio? Nam ubi affectus nostri sunt incircumcisi, ibi, aut cœca, aut mortua est ratio, ideo Sanctissimus David, *vide fol.* 285, In initia affectuum immoderatorum conjiciendos docet Seneca oculos &c. ergo certè ut circumcisio carnis non fuit facta in Christi infantuli corpore sine dolore, ita nec fieri potest circumcisio mentis sine pugnâ. Cur enim Deus inter bellicos tubæ clangores Moysi &c. 285. & 286. per totum.

Peroratio.

Ergo ut pace illâ fruamur, quam jam ab octiduo Angeli promulgarunt, quámque describit S. August. *Vide fol.* 285. Paulum imitemur: cytharam affectuum nostrorum examinemus, fides nimis laxas contrahamus, & severiùs intendamus: sicque hoc anno, si diaboli aliquando fuistis, eritis cum Paulo Christi discipuli, ita, inquit, *Qui Christi sunt &c.* & sic vos emendatos, & circumcisos, Christo date in xenium &c.

ALIA.

THEMA.

Hæc loquere & exhortare in Christo Jesv Domino nostro.

Concionis Argumentum.

Optimè auspicabitur annum, qui suam hodie Deo, consecrat voluntatem.

Exordium.

Hæc ultima verba, recitata sunt hodie, in coronide lectæ epistolæ, quibus Apostolus quasi breviter insinuat, quid hodie Concionatores Auditoribus suis proponant. Remonuerat, & exhortatus fuerat, ut abnegationem impietatum, & sæcularium desideriorum omnes suaderent. at cum hæc abnegatio fieri non possit, nisi per voluntatem; & voluntas nostra prona cùm sit in malum, nisi circumcidatur hujusmodi abnegationem nunquam sit practicatura; docebo voluntatem nostram circumcidendi brevem methodum, & talis circumcisionis emolumenta quinque,

Prosecutio.

Voluntatem suam quandoque spiritui rebellem si quis circumcidere volet, ejus moderamen divinæ voluntati committat, sicque statim sibi conciliaverit panopliam virtutum omnium, pluribus id exemplis confirmari potest *Vide fol.* 585. Quæstio quondam inter duos nascebatur super dicto Gersonis *Vide* 584. sed pulchrè hanc circumcisionis voluntatis propriæ &c. suadet D. Prosper. *Nec aliquid in nobis*, inquit, 585. Nec gratis certè, etsi hæc aliquando foret circumcisio dolorosa, sustinetur: commoda enim &c. *Vide fol.* 585. & 586.

Peroratio.

Itaque cùm tanta hujus resignationis propriæ voluntatis & circumcisionis sint emolumenta, huic studio acriter incumbamus. Impedimenta quædam forsitan occurrent *Vide fol.* 586. & 587. sed & sunt futura adjumenta. bene volentibus operari Deus nunquam deest. Hinc David tanta fiducia, inquit, *Ego autem in te speravi Domine. Vide fol.* 587.

ALIA.

THEMA.

Sit nomen Domini benedictum.

Concionis Argumentum.

In Xenium dantur Auditoribus duo brachia fortissima Deum ligantia, ne nos hoc anno obruat ira Dei.

Benedicendus Deus tam inter læta & prospera, quàm inter adversa & tristia, planè prout ille mendicorum optimus fecit, cujus duo robustissima brachia ipsum Deum ligantia in Xenium Auditores assigno. *Poterit hanc concionem Lector contexere ex iis quæ habentur fol.* 520. & 521.

Quia verò Xenia hodierno ævo hac die Concionatores auditoribus offerre solent, nolui etiam ut hac in parte deesset noster Drexelius: at non erit ludicrus sed moralis & pius. Quæ verò ea xenia sint Indice Extraordinariarum sive Particularium concionum require Tomo secundo.

EPI-

Index Thematum moralium.

EPIPHANIA DOMINI IESV.

THEMA.

Venimus adorare eum.

Concionis Argumentum.

Eadem verba, sed non eadem mens Magorum & Herodis.

Exordium.

AD Christi pueri præsepe atque stramineas cunas tres ab Ortu magni Principes venerunt: Itinere toto tam apud Herodem hospitem, quàm alibi, nihil æquè frequenter audiebantur respondere, quàm illud devotum ac pium, & *venimus adorare eum*. Idem erat pronuntiatum Herodis. Sed eadem verba ab ambobus proferebantur, non tamen eadem erat mens amborum. Quod statim latiùs &c. *Vide fol.* 462.

Prosecutio.

Philosophorum scitum est: Ultimum in actione, primum est in intentione &c. *Recita consequenter prout hoc Magorum Iter & Herodis vafritiem describit Auctor* 462. & 463. *Et verbis Auctoris Epilogisa.*

ALIA.

THEMA.

Ut & ego veniens adorem eum.

Concionis Argumentum.

Multorum alba lingua, sed atra mens.

Exordium.

HOminem Aristoteles fortunæ ludum rectè appellavit; rectiùs tamen dixisset Divinæ providentiæ. Nam quam ille fortunam, nos Divinam providentiam vocamus, quæ nunc hominem exaltat ad summa, nunc ad infima dejicit. Quam rei sortem Infantulus noster Christus experitur, &, quod mirum est, eodem pene tempore adoratur à Magis, & ab Herode ad necem quæritur. Nunquam fortunæ chelys tam rectè tensa ut non rumpatur aliquando aliqua fidium. Quod & hodie ipse Christus experitur ab Herode. Sed ô Christiani nónne & modò aliquando idipsum contingit Christo? Nónne aliquando excipitur Christus, aliis verbis & alia mente? Utinam omnes Magorum essemus imitatores! sed attendite ad ea quæ dicturus sum.

Prosecutio.

Mentis ac linguæ pertenuis ac rara est concordia; ubique fucus, ubique mimus! sincera fides vix unquam. Laban abeuntem Jacobum generum hac voce compellabat: & Joab Amasam salutabat, &c. *Vide fol.* 654. Sed quid pluribus affirmare conor exemplis? homines sæpe aliud pectore clausum, aliud ore promptum gerere, hodierna Evangelica docet historia. Fucatorum talium luculentam declarat fuisse ideam Herodem. lege *fol.* 462. *Vt & ego veniens*, inquit, *adorem eum*. Sed dolendum est eum tot habere hac ætate asseclas. *Vide fol.* 655.

Peroratio.

Nos potiùs hos viros sanctissimos imitemur, mente sincerâ agamus quidquid agimus, Deum si cum Magis invenire cupimus. Sin aliter, ut Herodes decipiemur, juxta illud Job: Non veniet in conspectu ejus omnis hypocrita. 655.

ALIA.

THEMA.

Intrantes domum invenerunt puerum cum Mariâ matre ejus.

Concionis Argumentum.

Perseverantia comprehendit.

Exordium.

PEtrum Aldobrandinum è purpuratorum Romæ Senatu ferunt solitum dicere: Perseverantia est virtutum baculus, quo nisi nitantur omnes, corruunt. Perpetuandum scilicet, nec facilè interrumpendum cœptum bonum opus docet. Hoc hodie præstitere Magi; certè alioquin nunquam reperturi Dominum, si vel ob Herodis minas, aut turbationem populi Hierosolymitani, à cœpto itinere destitissent. *Vide fol.* 390.

Prosecutio.

Sunt qui genii humani inconstantiam considerantes, ipsum assimilant putei situlæ. Hæc etsi jam ad supremum os fontis ascenderit, &c. 390. Ita voluntas nostra. Quare, inquiunt, Deo familiares viri, Isaac, Moyses, &c. se uni constantiæ parabant. Et optimè. Nam ut geminæ illæ boves ad arcam Domini, &c. sic nobis in bene cæpto itinere pergendum est. Tales erant boves, tres hi dynastæ hodierni, quos nec Herodis turbatio, Rabbinorum consultatio, trepidatio urbis, à cœptis potuit revocare. Promptum enim fuisset. *Vide fol.* 463. At illi continuò nullum aliud dedere responsum, quàm *Venimus adorare eum*. Sicque tandem perseverantium corona est. *Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus.* Ecce actus perseverantia & constantia, *Audito*. Abraham sacrificio intentum fidum agmine volucres, &c. At ille rursum summâ constantiâ abigens. Nos ipsi invadunt, &c. sed fatigamur abigendo, statim Bilanx est animus noster, minimâ quâvis festuculâ deprimimur, & movemur. *Vide fol.* 390. & 391.

Peroratio.

Itaque in omni bene beatéque agendæ vitæ instituto, horum Magorum exemplo constare, nos nobis ipsis decet. *Vide fol.* 391.

ALIA.

THEMA.

Responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem. &c.

Concionis Argumentum.

Non est consilium contra Dominum.

Exordium.

MAgnificum Dei promissum, *Qui tetigerit vos*, &c. Quod verò præstitit Davidi Divina illa providentia, præstitit & hodiernis suis adoratoribus Magis. 570.

Prosecutio.

Mirabilis est Dei providentia, præsertim in amicos quos per singulas momenta ita ducit regitque, ut illis omnia in bonum cedant, quamvis hoc illi ignorent. Sanguinem & vitam Davidis, &c. 570. sic etiam permisit ut hi Dynastæ ab Herode Rege deciperentur, aut interficerentur. Unde in somnis commoniti, *per aliam viam reversi sunt in regionem suam*. 570. 571.

Peroratio.

Ita Deus cùm non possit velle nisi quod nobis bonum est, etiamquosvis dubios rerum eventus, bonis successibus terminat. 571. & 572.

Explicatio trium munerum mystica. Itineris eorum descriptio. Admirabilis. Stellæ mirabilis visio, lege Tom. II.

DOMINICA INFRA OCTAVAM EPIPHANIÆ.

THEMA.

Remansit puer Jesus in Hierusalem.

Concionis Argumentum.

Perdit gratiam, qui admittit peccatum.

Exordium.

ANne hic casus, an mysterium? Mater alioquin sedula satis pro filium, perditum cum dolore requirit, & dolenter quærens, cum invenit. Non hæc casu contigere, sed mysterio. Quàm sæpe amittimus sans noster, Jesus noster quomodo amittatur; Brevibus dicam.

Prosecutio.

Mulierem prægnantem quandam vidit in exilio Joannes, sed cum hac stabat draco septiceps. *Vide fol.* 470. taliter nos sæpe sumus prægnantes; aut forsitan jam peperimus hisce festis. Infantes nostri, sine prota nostra bona, quorum propositorum quasi Mater est anima, Patris gratia divina. Nullius jam, *Audit*, periit adhuc infans? Tenacésne propositorum hactenus fuistis? vix crediderim. Undequaque enim nos cu insidiator draco diabolus. 470. Nititúrque nos allicere ad peccatum. enim muro gratia ab animâ separatur & simul ipse Deus. Nimis enim mutuo hæc duo oderunt, Deus & peccatum. *Vide fol.* 181. 182. 183. &

Peroratio.

Quid mirum ergo, cum à peccatis non desistamus & peccando ita noster boni propositi amittatur, me in Exordio requisivisse, num Infantem suum nondum perdidisset? fugiamus peccatum. Mirentur nius argentum, æs, aurum à fulmine liquari. *Vide fol.* 185.

ALIA.

THEMA.

Et ibant Parentes ejus per omnes annos in Hierusalem.

Concionis Argumentum.

Peregrinatio bona, Deo grata.

Exordium.

NOn omnibus laudabilis videtur ipsa peregrinatio. Et fortasse hic animum meum subit B. Francisci effatum: *Qui multùm peregrinantur, rarò sanctificantur*. Sed sciendum est multorum peregrinationem vix tam honesto nomine afficiendas esse, sed curiosos rectiùs appellandos discursus. Cùm diu vagati &c. *Vide fol.* 781. Aut ego ostendam peregrinatio

ginationes ex primis esse virtutibus orbi unquam patefactis; sed addam dein, in quo vera virtus peregrinationis consistat, sive, quomodo facienda sit.

Prosecutio.

Devotionis nomen subinde abusui est. Verissima devotio, est prompta & sedula voluntas Deum quovis modo colendi, &c. Mater Christi Deo divinæque voluntati fuit devotissima. Hinc etiamnum, &c. *Vide fol.* 278. Dein inter primas virtutes quas orbi patefecit, peregrinationis devotio fuit, &c. 779. At quomodo eas peregrinationes suscepit? Quomodo loca illa, in quibus filius passus fuit, post ascensum filii visitavit? nônne summâ cum veneratione? Illam secuti plurimi alii viri insignes, &c. At hac ætate peregrinationis illa devotio pænè periit: à quibusdam parvi æstimatur, & quorundam tanta est socordia, ut abire domo fatale ducant, & pedem in proximum templum efferre, &c. 779. Sunt quidam alii qui peregrinationes colant, sed infructuosè. Peregrinatio debet esse pia, modesta, &c. 781. Sic in priscâ lege, sic hodie à Christo & parentibus ejus est celebrata. 781.

Peroratio.

Christum ergo imitemur & parentes ejus. Subinde hic nimium frigemus, peregrinationes longas aversamur (quas non omnibus passim suaserim) sed breviores illas, & augendæ pietati accommodatiores, quæ duas tresve horulas decerpunt. Ob unicum olim, &c. 781.

ALIA.

THEMA.

Dolentes quærebamus te.

Concionis Argumentum.

Amissus infans gratiæ quomodo reperiatur.

Exordium.

PVlchrum est quod docet Chrysostomus *Homil. 5, ad populum Antiochenum*, docens quomodo ab homine expellatur peccatum, & amissa gratia rursum introducatur. *Vermis*, inquit, *ex ligno nascitur, & illud vidit ac comedit, sic & tristitia ex peccato. Sed ut matrem suam, scilicet lignum, hac filia vermis paulatim consumit, ita & tristitia expelli peccatum, ita ut quasi peccatum secum afferat medicinam sui expulsivam* Plurimum potest dolor, plurimum possunt lacrymæ, & ut sic dicam, *Auditores*, amissum Iesum restituunt.

Prosecutio.

Quæri vult offensus Deus, vult & inveniri: sed quæri vult quantâ possumus industriâ. Ita suis quondam promisit Moyses. 382. Diligentia hæc plurimis nostrorum laborum deest, sed en formam quæsitionis Dei, O homo peccator, ubi eum peccando amisisti? Amiserat, sic ordinante providentiâ Dei, filium hodie mater jam duodennem numquid cogitare poterat, Deus est meus filius, &c. 832. Sed alia fuit mens Virginis. Triduo quæsivit, cum curâ quæsivit, & luctu invenit. Hæ nempe duo sunt necessaria peccatori volenti Deum suum invenire, diligentia & luctus. Hinc Rex Ezechias suis omnibus dixit. 833. Est enim ea omnium virtutum decus. 834. Sed nec sola sufficerit hæc diligentia, nisi & adsit luctus. Habet quidem grave omne peccatum subsequentem comitem & famulum tristitiam naturalem, ob incommoda aliqua, puta infamiam, dilapidatas opes, &c. Sed hæc tristitia & dolor naturalis mutari debet in sacramentalem: nam injuriæ, Deo illatæ, etiam minimæ, dolore non perfunctorio expiandæ sunt. *Vide fol.* 382. Regii enim vatis monitum est, &c. Scivere hoc Sancti, &c.

Peroratio.

Ergo cui animus est Dominum Deum suum amissum invenire, Dei matrem quærendo imitetur, diligenter quærat, seriò doleat, ut sentiat se dolere, &c. *Vide fol.* 383.

ALIA.

THEMA.

Nesciebatis, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse.

Concionis Argumentum.

Illud oportet nos agere quod Deus vult.

Exordium.

DIvinæ voluntatis symbolum sol, cui si humana subjiciatur, talem subjectam voluntatem fiori heliotropio assimilamus. Inter hunc florem & solem summa est amicitia. *Vide fol.* 582. Et quam diximus esse inter hunc florem & solem, eadem fuit, multóque arctior, inter Deum & Christi humanam naturam. Hoc est quod suæ Matri Virgini hodie divina sapientia Patris intimabat, dicens, *Nesciebatis*, &c.

Prosecutio.

Quàm doctrinale responsum hoc fuit, *Auditores*? Compendium certè totius perfectionis Christianæ: omnis enim profectûs nostri ratio in humanæ divinæque voluntatis concordiâ consistit, ita ut quò ista fuerit sincerior, hoc ille futurus sit uberior, &c. *Vide fol.* 510. Hæc est vox S. Hieronymi. Ut autem hæc concordia nostræ voluntatis cum divinâ ineatur, sitque, quod utinam foret, eadem quæ fuit inter Deum Patrem & Christum filium, & inter nos & Deum amicitia, voluntas Dei ante omnia, qualis & quotuplex sit examinanda est, rectior ut fiat subjectio. Est illa Theologis duplex, una signi, &c. *Vide fol.* 519. Cur igitur, cum ea ita sint, multaque etiam fiant quæ fiunt velimus nolimus; Christum imitemur, rebelli spiritui nocivam libertatem damnantes ingeminemus: Nescis nos interesse debere in his quæ Dei sunt? Si enim Dei filius ita fuerit obsequens, &c. 519.

Peroratio.

Optimum igitur erit, nobisque securissimum, si in omni rerum eventu dixerimus cum Davide, Joabo, Judâ Machabæo, imò cum ipso Christo: Sunt hæc, fiunt hæc ex voluntate Patris cælestis: ea pati patienter necesse, &c. 519.

ALIA.

THEMA.

Et erat subditus illis.

Concionis Argumentum.

Parendum Deo & hominibus.

Exordium.

DIversi quidem regiminis est, hypocaustum plenum infantibus, Gymnasium plenum discipulis, plena domus famulis, & curare. *Vide fol.* 516. Eadem tamen in omnibus est gubernandi ratio per obedientiam, quam virtutem hodie coluit Christus duodennis, ita ut Deo Patri simul & parentibus verus filius obediens fuerit. 516. Quod suadeo omnibus, præsertim junioribus, imitari exemplum.

Prosecutio.

Quemadmodum militem sui Ducis linguam aut dextram insidere convenit, ad hujus vel illius imperata promptum, ita prorsus hominem omnem, 516. Dei & Superiorum vel parentum, (dummodò hæ divinæ subordinatæ sint) voluntas instar legum omnibus sit. Habuit vetus Testamentum, fateor, singularis obedientiæ rarum exemplar Abrahamum certè admirandum. Si Abrahamus alium in pariete pictum, &c. 892. At Novum singularius habuit, nempe Christum. Hinc Evangelista scribit, *Erat subditus illis*. Habuit & Ecclesia plurima alia hujusmodi exemplaria. *Vide* 893. At modò sterilis hæc videtur, nec alibi frequentior & promptior est excusatio, quàm dum parendum est. Excusationes sunt plurimæ, dum vel Deo aut hominibus parendum est. *Vide fol.* 644. in hoc ipsis rebus ratione carentibus deteriores. *Vide fol.* 894. scilicet cum homines nolunt, bestiæ sunt obsequiosæ. Attamen attendite vos, præsertim juniores parentum legibus non parentes, quis sit inobedientiæ exitus. Rem omni sæculo inauditam refero. *Vide fol.* 891.

Peroratio.

Ita est, *Auditores*, verissima sententia S. P. Augustini: *Obedientia tenet palmam, sola inobedientia invenit pœnam.*

DOMINICA II. POST EPIPH.

THEMA.

Vocatus est autem & Iesvs, & discipuli ejus ad nuptias.

Concionis Argumentum.

Omnes actiones nostræ uno debent gaudere principio & fine, Deo.

Exordium.

MAthematicis figura rotunda omnium est perfectissima, cujus idem & principium & finis est: illa verò actio humana nobilissima est, quæ uno gaudet principio & fine Deo, Deique honore. Qui tam puram, &c. *Vide fol.* 491. Duobus pullis ad perficiendum sacrificium est opus, scilicet opere bono, & bonâ intentione. Hoc intendêre facere hodierni sponsi, proinde vocarunt Iesum, &c. Utinam sic omnia matrimonia inirentur! nulla essent inter conjuges dissidia. Utinam quivis status sic inchoarentur, vocareturque semper Iesus! *Sed de his latius* 491.

Prosecutio.

Orta est quondam inter eruditos ac Religiosos quæstio, quis omnium Ordinum sit rigidissimus. Et tandem unus, Pace, inquit, vestrâ dixerim; non est Ordo in orbe magis adstrictus quàm Matrimonium, propter Dominam formam, aut propter Heram nobilitatem initum. Rectissimè certè; hoc enim tale conjugium vivum inferorum ectypon est, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. 494. Sed omnia evanescent dissidia, imò nulla suborientur, si priusquam Matrimonium ineatur vocetur Iesus. *Taxa hic breviter clandestina matrimonia, illicitos concubitus ante Sacramentum, &c.* Non ita Tobias & Sara, non ita Joachim & Susanna. Sed attende quibus verbis invitarint Jesum: *Domine tu scis*, &c. 494. Sicque omnes matrimonii quæ

solent esse comites molestiæ, omnes, inquam, illæ aquæ in vinum amoris convertentur, Vultis rari amoris exemplum *Vide fol.* 504. Pudeat vos Christiani, conjuges hi gentiles erant, nec matrimonium Sacramentum erat: nunc verò cùm tale sit, & gratiam confetat, cur ab eo exulat amor? sæpe? Non alia de causa, quàm quia nec recta inchoatur intentione: non vocatur semper Jesvs, sed forma, &c. 494. Quod verò de matrimonii statu dicimus, dicimus & observandum in quovis suscipiendo statu, pura Sacerdotii, Religionis, &c. 494. *& fol.* 495.

Peroratio.

Quisquis igitur vel ad matrimonium, vel ad Sacerdotium, vel ad Religionem alio venit duce vel comite quàm Deo, rectáque intentione; aut hinc ad pristina redibit, aut hic certè interibit. 495.

ALIA.

THEMA.

Omnis homo primùm bonum vinum ponit, cùm autem inebriati fuerint, tunc id quod deterius est.

Concionis Argumentum.

Deus electis suis ad ultimum, bonum servat vinum, & deterius propinat priùs: non ita mundus.

Exordium.

DAlilæ insidiis captus fuit Samson. 93. sed Dalila suis insidiis unum captivavit Samsonem. At hodierno ævo mundus suis blanditiis plures indies captivat Samsones, inebrians hic optimo vino (ut mundi potatores arbitrantur id esse) voluptatis; at in morte, & post mortem deterius servat, quod tales mundi potatores nunquam sint exhausturi in æternum, licet sint hausturi. Non ita Deus; sed hic dat deterius, suos affligens, daturus dein optimum in cœlis, ut statim discursu docebo.

Prosecutio.

Certum est, Christum & mundum Dictionarium habere diversissimum, diversam & docere Grammaticam. 209. At quos putatis, *Auditores*, feliciores? Illine forsan qui hic optimum bibunt vinum; jucundum, inquam, illud, volupe, mundanum, & in cujus tecta non depluunt ullæ vexationes? Attendite vobis. Mundi sapientia est, cor tegere machinationibus. 626. ac proinde ne decipiamini. Nec ita vinum illud potest suis propinare purum, quin ex parte sit felle mixtum. Mundus revera mulus est, Absalon. 215. aliquamdiu blanditur, sed dein deterius offert, nec suis potest opitulari amplius. En ejus rei nobile paradigma, Judas Iscariotes. 215. Aliter suos Deus tractat, hic electis suis vinum offerens amarum afflictionis, dein oblaturus iis vinum æternæ dulcedinis. Quis enim sanctorum sine luctâ & patientia coronatus est? Paulus, &c. *Vide fol.* 847. At quamvis Deus nullum nobis concederet diem sine nubeculâ, certi tamen sumus, etiam deterrimos eventus lætissimis successibus aliquando commutandos. *Vide fol.* 570.

Peroratio.

Videte igitur, *Auditores*, ad cujus assideatis mensam. Si mundanæ, hic videberis gaudere, sed citò omnia in deterius commutabuntur. Si divinæ, hic videberis tristari, sed tristitia vestra commutabitur in gaudium.

Si verò concionator velit taxare hodiernam nuptiarum pompam, in cultu corporis nimiam, si ne earundem lauta ad excessum convivia, legat tertium librum Trismegisti cap. 10. *fol.* 429. *& de Temperantia fol.* 292. 372. 797.

DOMINICA III. POST EPIPHAN.

THEMA.

Et ecce leprosus veniens adorabat eum.

Concionis Argumentum.

Sibi sunt simillima, lepra & peccatum.

Exordium.

DIversa observant in hodierno Evangelio Commentatores, & annotant. Quidam laudant hujus leprosi humilem orationem, & doctam; dum ea scilicet breviter insinuat, dicendo *Si vis*, semper in Christi medici potestate esse, dummodo velit, infirmum sanare. Quod privilegium nulli medicorum est concessum, juxta illud,

Non est in medice, semper relevetur ut ager;
Interdum docta plus valet arte malum.

Alii latè disputant, an tangendo leprosum, legem Moysis Christus non infregerit, cum ea leprosum tangere inhibuerit. Et resolvunt tribus quasi verbis negativè: cùm non militaret in Christo ratio legis, cùm caro illius esset purgativa, nec infici posset. Nos verò lepram conferemus peccato.

Prosecutio.

Quàm hæc duo sibi sint similia, liquet ex effectibus. Si dicas lepram & leprosum confodales suos inficere, facit idem & peccatum & peccatores, juxta illud: *Qui communicaverit superbo, induet superbiam.* Cognoscatur, fateor, lues lepra est. sed nihil contagiosius est corruptis moribus. Vt Eva deliquit, & mox, &c. *fol.* 331. 332. Si dicas, halitu eos foetere, vel putridum leprosum corpus à se dispergere odorem; idem omnino efficit peccatum in peccatore: bonam enim peccatum fugatur fœtoris. 331. Si dicas, eos sequestrari & civitatibus excludi; subjungo, peccatum peccatorem cœlo excludere. 184. Si dicas rursum, unicâ parte, etiam minimâ, infectâ lepra, totum infici corpus, omnésque corporis partes, & naturalem ornatum, nec hic laboravero: peccatum enim unicum mortale gratiam & omnia anteriora merita adimit: est enim coluber vorosissimus. 181. Si denique asseras, homines omnes ab hoc morbi genere lepræ mè abhorrere, & assero, Deum omnésque cœlites peccatum summè odisse, cujus odii signa, &c. 184.

Peroratio.

Vtramque ergo præstat summè declinare lepram, spiritalem tamen magis, ut anima corpori etiam præstat. Quare peccati odium, ut indies major & majus fiat, in homine Christiano conandum est. 387.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Libri obscœni, leprosorum mensa.

Exordium.

ARbitror, *Audit.* neminem vestrûm convivari velle unà cum leproso, necum etiam cibum ab illis concoctum, & eorum habitu conceptum, è manu eorundem sumere: & tamen si probem hoc quotidie, vel saltem sæpius à multis fieri, quódque etiam nobiliores jugiter leprosorum mensis accumbant, forsitan quis mirabitur: attamen id fieri verissimum est.

Prosecutio.

Si, *Auditores*, vobis hodie falernum capaci auro vel gemmâ propinem, priùs tamen fœdum aranеum in hoc generosi potus carchesio contusum, & tantine apud te esset Opimianum vinum, &c. At quot tamen tantę dementiæ inveniuntur? Nunquid hoc ævo plurimi, dum præsertim festis, etiam concione sacrâ omissâ, libros obscœnos legunt Ovidios inquam, Amadisios, &c. eósque legere quid est aliud quam lernum; & phrasis, stylus, elocutio, velut aurea patera? 325. Scio quidam & quasdam prætextum vanissimum afferre dum reprehenduntur, dicentes: Tantum verbis & stylo delector, hinc eloquentiam hauriо. Nimirum discere volunt bene loqui, & malè vivere. 325. Mihi credite sunt hi lepra, & quavis sanie pestilentiores. *Surena*, &c. *fol.* 325. Olim Hebræi, nec ranis malè hos obscœnos libros assimilavero. 326.

Peroratio.

Si tamen quis nondum ab horum lectione velit desistere, caveat ne morte flagelletur. Si enim sanctissimus vir Hieronymus flagellatus asserit, quia Ciceronianus esset, &c. 326.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Picturæ inhonestæ animum, ut lepra corpus inficiunt.

Exordium.

INhonestarum picturarum frequens est multis ornatus, dumque aulas & cubicula ornant, quotvis ad eas accedentes, quod de lepra solent, inficiunt. Venenum enim immittunt per oculos in animum, & latiùs, &c.

Prosecutio.

Multa olim idola proponebantur adoranda, quæ, &c. 326 Abhis fortibus certè tales rivuli. Cùm tentatio deest, pictura supplet. Aristoteles ipse (ut reteram, quàm etiam veteribus inhonestæ picturæ fuerint exosæ) in suis Politicis, &c. sed ô optime Aristoteles! philosophia tua moralis dudum exulare jussa est. Scio quidem talium picturarum cultores & suum vitio suo habere prætextum, & artificio parendum esse contendunt. Pictores hominem ideo sæpe fingunt investem, ut humani corporis exteat artificium. 326. sunt certè tales pictores venatores. 326. sed veniunt Deo exosi. Narravit quidam nuper, & pæne catalogum contexuit. 327.

Peroratio.

Hanc igitur pictorum lepram jubete, *Auditores*, è domo exulare. Si artificium amas, ita illud cole, ut injurius non sis pudori domum tuæ frequentantium, sunt enim colloquiis malis pejores picturæ obscœnæ. 327.

Alia.

Index Thematum moralium.

ALIA.

THEMA.

Domine, si vis, potes me mundare.

Concionis argumentum.

Divinæ voluntati omnia committenda.

Exordium.

NEc ullius Angeli, nec hominis voluntas esse potest bona, nisi divinæ consentiat. 548. An forsitan hæc doctrina constitit leproso, dum rogat non absolutè, Sed conditionatè, dicendo, *Si vis* mundare? De hoc voluntatum consensu loquemur 548.

Prosecutio.

Si D. Augustino credamus, hæc oratio leprosi est perfectissima. Quærit Augustinus qui recto sint corde; nam in hac rectitudine cordis omnis cardo Christianæ vitæ versari debet. Ita David hanc rectitudinem cordis coluit, ut vix sibi quempiam in ea parem habeat. Cùm enim Absalonem. 548. Sed en hominem rectum corde, magnum illum Abrahamum. Nam ut orbi testatum fieret, &c. 549. & 550.

Peroratio.

O Christiani, si hoc intelligentiâ & ratione, prout par est, comprehendere tam vellemus quàm facilè possemus, vix ampliùs ulla difficultas foret, &c. Sacrificemus nos, ut Christus quondam, Deo Patri. Nam rectissimè dixit pius ille scriptor Ludovicus Granatensis: Non est sacrificium majus, aut Deo gratius, &c. *Vide fol.* 548. 549. & 550.

De Centurione require Conciones nostras Quadragesimales Tom. 2.

DOMINICA IV. POST EPIPHAN.

THEMA.

Ecce motus magnus factus est in mari.

Concionis Argumentum.

Excitati motus causa peccator & peccatum.

Exordium.

CVr hunc motum Christus rex cæli, terræ, maris permiserit, quem utique impedire potuisset, diligenter SS. PP. disquirunt, & unanimiter in Iudæ traditoris præsentiam, omnem culpam conjiciunt, & rectè. Quid enim mirum, mare ob peccatum turbari, cùm omnia peccatum turbet? ut, &c.

Prosecutio.

Verissimè dictum est à prisco Philosopho: Initium salutis, notitia peccati. Revera, &c. 180. Benè monet Hebræus sapiens: Quasi à facie colubri fuge peccata. Quis tangit poculum, ut inquit Tertullianus, &c. 180. Nihil certè habet orbis formidabilius peccato. Omnia orbis ornamenta vastat, ut & cæli & paradisi vastavit quondam Lucifer, omnis elegantiæ ac venustatis miraculum, &c. 181. Furit non solùm mare, sed & ipse Deus, cùm in peccatum excandescit. 181. En orbis terrarum universus unius loco sepulchri quondam fuit. *vide fol.* 182.

Peroratio.

Quid ergo mirum, si ita venenatum sit peccatum, provincias aliquando turbari, bellis discerpi, &c. in quibus innumera perpetrantur in dies, etiam ab uno quandoque homine, peccata? At ô miseros homines! Hæc quæ de peccato dixi, dicta & agitata sunt, nec manus à sceleribus retrahimus. Miramur stultitiam Esau. *Vide fol.* 186.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Cur discipulos suos navigantes naufragari pæne permiserit hodie Christus.

Exordium.

PEtmissio divina revera vix aliud est quàm humana, quæ nihil agendo desidet otiosa, & agere volentes non impedit, etsi possit. *vide fol.* 512.

Prosecutio.

Notandorum primum est voluntas permittendi. 512. Quibus prænotatis, jam lubet quærere simul & respondere: Cur hodiernum non motum maris solum, sed cur acerbiora permittit suis evenire, sive ipsam permissionis causam? Nunquam certè bonitas. 513. 514. *Plurima enim ibidem habes hujus nostræ doctrinæ explicandæ deservientia.*

ALIA.

THEMA.

Quid timidi estis, modicæ fidei.

Concionis Argumentum.

Hominum de Deo diffidentia.

Exordium.

NIl crebriùs Christus, nil acerbiùs in suis discipulis castigavit, quàm diffidentiam. Hinc illos modicæ fidei, tardos corde, generationem incredulam, perversam appellavit sæpiùs. 575.

Prosecutio.

In varias sese formas diffundit diffidentia. Sunt qui Deo, &c. 575. Attamen Deo fidendum, & quidem soli. Jacob è Mesopotamiâ redux, &c. 576. Scio quosdam audere huic doctrinæ replicare, usu quotidiano doceri, sic sua cuique negotia succedere, prout dives, industrius, &c. fuerit. 576. Aliter nos suósque hodie discipulos docuit Christus: Nec est ferè quod tantopere displiceat Deo, quàm tanta mortalium diffidentia, & in amicissimis suis graviter punivit sæpiùs. Moses, &c. 577. & quàm hodie rari sunt qui Deo fidant, mores hominum considera, & mundum pæne totum quasi navim plenam hominum de Deo diffidentium videbis. Iam frugibus metuunt, &c. 579. *& fol.* 559.

Peroratio.

Et ut concludam, etiam in desperatissimis Deo adhuc fidendum est. Regum fasti memorant. 577. Davidem imitemur, nam vera in Deum confidentia clavis est ad ærarium, &c. *Vide fol.* 579.

ALIA.

THEMA.

Tunc surgens imperavit ventis, &c.

Concionis Argumentum.

Quanta sit Dei in suos providentia.

Exordium.

MAgnificum Dei promissum: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. Et quantâ Deus curâ Davidem unum est prosecutus, &c. 570. Eadem est & illi cura de omnibus. Quare invocatus à suis hodie, suis etiam statim præstò fuit, & *surgens imperavit ventis.*

Prosecutio.

Sanguinem & vitam Davidis Rex Saul perpetuis insidiis petiit, &c. Quamvis autem gravissimè Semei deliquerit maledicendo, tamen ideo præceptum ei dicitur ut malediceret, quandoquidem Deus etiam pessima Semei voluntate, quam non fecerat, optimè usus est ad corripiendum Davidem. 570. Vnde rectè Hieronymus. *Omnia providentiâ Dei gubernantur, & sæpe quæ putatur pœna, medicina est.* Ubi & mirabile illud observandum, &c. 571. In quem finem putatis hodie divinam illam providentiam collimasse, dum extremè excitato ingenti motu maris, sinebat eos periclitari, altùm sane satis indormiens? Rationes accipite: ut Apostoli de seipsis suâque fiduciâ experimentum caperent, in navim eos secum deduxit. 559. Altera est, ut ostenderet fiduciam in Deum nunquam magis enitescere, quàm in mediis periculis. Tertiò, ut agnoscerent, dum ventis scilicet & mari imperabat, quàm potens ejus sit in tribulationibus auxilium, quámque præsto sit suis. Deus enim alatos habet famulos. &c. 559.

Peroratio.

Agnosce ergo Christiane, sub hoc Apostolorum schemate, quàm fiducia in Deum asylum sit sècurissimum. Quid enim obsèero, mi homo, cùm te subitus imber opprimit, agis? in urbe tectum, credo, subis, &c. Fide Deo, & uti nautæ omnia ad navigandum comparant, ventum verò à Deo præstolantur, &c. ita tu, &c. 559.

DOMINICA V. POST EPIPHAN.

THEMA.

Dum dormirent homines, venit inimicus homo.

Concionis Argumentum.

Tempus nocturnum furibus, otium dæmoni gratum.

Exordium.

VT homines, præsertim mercatores, quibus officina dives est, dum advesperascit, diligentissimè undequaque fenestras & januas obserant: ita mi homo, cui satis dives officina est, unâ quâ gaudes animâ, dum advesperascit, id est, dum ab omnibus rebus seriis vacas, ostia animæ conclude, & excubias pone. Sunt autem ostia illa, sensus nostri. 554. Nam si vel aperta vel sine excubiis ea reperit aliquando diabolus, te otiante, te dormiente, subintrabit; & quæ primâ fronte amicitiam præseferunt recepta, hostilem, &c. 554.

Prosecutio.

Ut fures, temporis nocturni sunt observantissimi, aliisque dormientibus ipsi vigiles ut dormientibus insidientur, & fine intento faciliùs potiantur, ita & diabolus. Joannis illa hoc vitio docet Apocalyps. cap. 12. fol. lib. 470. Mulier illa certè parturiens ni vigil fuisset, orba fuisset filio. Est enim otiosus homo diabolorum domicilium. Unde inter sanctos Patres, hoc in proverbium quondam abiit: Qui laborat ab uno solum dæmone &c. 353. aguntque illic liberè ubi nullus est labor, sed altum indormitur. Plerumque enim cùm manus ab opere &c. 353. Hinc Hieronymus &c. & rectè Sapiens: *Iter pigrorum quasi sepes spinarum* 353. sed reperias forsan qui nequaquam ferat otiosorum titulo insigniri sese. O, *Audit.* vana etiam occupatio est otium, & otium, & tempus aprum dæmonum insidiis, &c. 352. 353. 354. *& plura alia ut hanc concionem dilates. fol.* 324. *&* 325. *&* 323. *Vide etiam fol.* 492. *ubi docet Auctor eum sedulò observare, ac noctis consinium, & plura alia verbo Diabolus.*

Peroratio.

Ergo vigiliam vigiliæ opponamus, sobriè vivamus, ne fur hic ingrediatur infernalis. Non solet enim intrare solus, sed furum & prædonum ingens turba aliquando est concomitans. 356. & temporis simus observantissimi. Occupatos nos inveniat semper fur ille nocturnus, & concessum otium vertamus in negotium 353.

ALIA.

THEMA.

Et superseminavit zizania.

Concionis Argumentum.

Quæ sit superseminata hæc zizania.

Exordium.

VArii à variis denotantur & notantur hoc verbo *zizania*. Quidam hæresim hoc verbo nominatam volunt. Alii verò vitium omne: alii verò peculiare luxuriæ peccatum. Hoc enim ubi semel superseminatum fuerit adolescentiæ juvenum, unà cum tritico semper succrescit, vixque ita eradicari potest, ut rursum non repullulet. Hinc Clemens Alexandrinus vitium hoc immedicabile vocat. *Vide fol.* 367. At si à me requiratis modò, *Audit.* quale, quodve hoc genus lolii sit, quod diabolus conatur agro cordis superseminare, dicam illud brevibus.

Prosecutio.

Lolium hoc diaboli, est in actione, mala intentio. Quamquam enim actio nostra in se bona sit, si tamen mala adsit intentio, jam purè bona non erit, sed zizania commixta, aut potiùs integrè mala. Ut enim Salamandra &c. 459. Quod Salamandræ officium diligenter & cautè exequitur diabolus. Mille habet nocendi vias. Narrat Horatius de comite importunissimo. 471. Sed ut non est unum lolii genus, ita & multiplex est mala intentio in una eademque actione. Nonne bonum semen est quod è cathedris in Ecclesiâ &c. seminatur, cur tamen, cùm aliquando magno sint numero audientes, semenque hoc excipientes, fructum purum non referunt? Nunquid quia varia nos ad conciones audiendas intentione colligit diabolus? *fol.* 459. 460. 461.

Peroratio.

Videamus igitur, ne postquam semine aliquo bono agrum nostrum conseminavimus, diabolus superseminet zizania: puta vel vanam gloriam, commodum proprium, respectum humanum. &c. Ad Salomonis tribunal. &c. 462.

ALIA.

THEMA.

Domine nónne bonum semen seminasti in agro tuo, unde ergo habet zizania?

Concionis Argumentum.

Vnde ortum sit peccatum.

Exordium.

DEum omnia bona condidisse certum est, & sementem fecisse egregii seminis. Nunquid pura sunt semina, præcepta omnia decalogi volumina sacræ Scripturæ, Evangelicæ historiæ, insuper & lumen rationis quod liberalissimus Deus à suomet vultu derivatum in meliore hominis parte collocavit? Quod lumen nos à bestiis secernit, & plura alia præstat in nobis. *Vide fol.* 267. Unde ergo in agro, tam bono semine conseminato, zizania, sive, (ut tribus quasi verbis dixero quæ dicturus sum) peccatum?

Prosecutio.

An aliquid forsitan mali à Deo? hoc videntur indicare hi famuli dum à patrefamilias originem zizaniæ requirunt; firmiter tenentes nihil produci in agro nisi Patrefamilias id jubente aut permittente. Unde ergo zizania, qualia sunt calumniæ, fraudes, furta insidiæ &c. Quibus certè mundus hoc ævo scatet. Cautè hic loquendum *Auditores*, & cautè talibus curiosis respondendum quæstionibus. Omnia mundi mala peccatum excipimus) à Deo esse hac ratione docent Theologi &c. 510. & 511. & sic loquendo bona omnia & mala à Deo sunt, actionis illius quamquis peccando exercet causa est Deus, erroris autem & peccati in hoc actu causa est liberum arbitrium. 511. & lege alia plurima 586. 587. Neque diabolum peccati originem dixerim, quamvis nos ad peccandum pertrahat, & à bene cæptis retrahat. 389. cum diabolus nil sine Dei permissione circa nos possit. Nec proximum tuum quem tamen aliquando peccati à nobis commissi reum facimus. 587. Unde ergo zizania? Active duobus verbis: *Inimicus homo hoc fecit.* Quis ille? Non Deus, non diabolus, non proximus. Tu ipse homo qui peccas. Dum corpus laute vegetas, genio indulges, devotio & pietas in te languescit, mater fit hujus serpentis. Fit nonnunquam cum in semet desœndit quispiam &c. *Vide f.* 2.

Peroratio.

Cùm ergo nos simus qui huic nostro agro probo semine à Deo conseminato superseminamus zizaniam, servos hujus Patrisfamilias imitemur, & zelosi zizaniam eradicemus: conspergamus aquâ salsâ peccata nostra: hac enim aquâ lolium tabescit. Hinc David, *Lavabo per singulas noctes lectum meum. &c.*

ALIA.

THEMA.

Sinite utraque crescere.

Concionis Argumentum.

Quamvis peccatum summè odit Deus, peccatorem tamen sustinet in magnâ patientiâ.

Exordium.

PRiusquam ad ea quæ dicturus sum progrediar, hoc duxi præmonendum per peccatum nempè, summum bonum lædi summè, & limum esse Idololatriæ &c. Quare & Deus hoc etiam vicissim summo odit, licet tamen peccanti parcat: *sinite*, inquit, *utraque crescere.* 180.

Prosecutio.

Optimè quidam dixit quondam Theologus è D. Dominici familia. Certissimum est, in eandem non dubito cum Theologo confendam manibus & pedibus sententiam, si consideremus quantum supplicii æquissimus Judex, vel unico peccato sæpissimè irrogarit. 181. 182. &c. sed ut aliqui ad hæc admirentur, imò & disputant, an justè post hanc vitam Deus, utpotè summè bonus, damnatos æternaliter castiget: Mirum magis Dei erga peccantem misericordiam & patientiam, solent enim homines & amici sui odisse mortem, & mortis illatorem. Non ita Deus. Quin imò eos etiam ad dignitates evehit. 573. secretis impulsibus meliora nititur pertrahere. 546. Nec statim eos quamvis morte digne eradicat è mundi agro, sed ut hæc forsitan non mireris causam addo: Id fit divina providentia, nec statim omnia scelera punire &c. 573.

Peroratio.

Deum ergo hunc que Patremfamilias imitemur, non statim ad ultionem illásve malas descendamus imprecationes, dum à lolio aut vexamur, aut patimur: vellem te mortuum &c. sed patienter sustineamus. Vult enim ut succrescat nobiscum zizania, & per tales anfractus ad cœli nos introcere viridaria 572.

Si voles coram Religiosis concionari, vide duodecemplex malum, quibus mysteria turbantur ut triticum à zizaniis. fol. 696.

Vide etiam, si velis rationem examinare, cur Patersamilias noluerit zizania eradicari. fol 570. *&* 574. *Docet enim illis foliis Auctor etiam mala in bonis, cùm nullum à Deo permittatur malum, quin ex eo bonum aliquod eliciat.*

DOMINICA VI. POST EPIPHA

THEMA.

Simile est regnum cœlorum grano synapis.

Exordium.

DHieronymus granum synapis doctrinam vult significare evangelicam. Nec malè. Acrimoniam habent synapis grana, & lacrymas cient. Sic & jam brevi discursu demonstravero verbum Dei acre esse, & ad lacrymas commovere, sive id quandoque legatur sive è cathedrâ audiatur. Unde certè laudabilis illa Societatum & Confraternitatum consuetudo est, partitio scilicet illa mensirua imaginum singulis Confratribus, in qua præter Patroni, aut Sancti alicujus effigiem, ... cælata quoque est aliqua sacra sententiola. Quæ etsi brevis sit &c. 409.

Prosecutio.

Mira est *Audit.* vis ipsius hujus granuli sinapis: nec minor vis est earum sententiæ sacræ, sive illa sententia vel excipiatur à calamo, vel ab ore concionantis

concionantis: quamvis lectioni sacræ auditio sacra præster. Quantarum enim hæ sacræ sententiæ fuerint & sint virium plurima testantur exempla. Sanctus Antonius etiam juvenis &c. *fol.* 403. & 404. O magnam efficaciam! sed si aliquando lector, aut concionum qui frequens es auditor, hujusmodi in te non experiaris fieri aliquid, memento me cum D. Hieronymo sacras sententias assimilasse grano sinapis, quod vim certè suam non exerit nisi commolitum, quapropter sententiarum sacrarum si vim sentire velis, & ita legere, ut tibi prosis, hæc observa. Primum quantum fieri potest &c. 832. sed quid facient ii, inquies, qui legere non norunt. 829.

Peroratio.

Igitur vel sacra aliquando legamus, vel legere si non possimus, audiamus. Volunt quidam sinapi vi vermes enecari. Quidquid de eâ re sit, hoc sacrum sinapi id præstat. 340.

Aliam si voles concionem huic priori moralisationi congruam, lege quæ habentur fol. 340. 341. 342. & Auctoris methodum, quam servat scribendo, imitare concionando, & erit concio pia & pulchra.

ALIA.

THEMA.

Simile est regnum cœlorum fermento.

Concionis argumentum.

Malum consortium malum fermentum.

Exordium.

VT modicum fermenti integram fermentat massam: uti speculum etiam terssimum maculam trahit ab anhelitu: sic quivis homo cæterâ optimus & castissimus, à malorum societate nævos recipit, &c. 332. Hæc scilicet omnium ferè vitiorum natura, nolle solum esse. sed velle cum socio atque comite perire. Videamus breviter mali consortii, quàm sit ingens & serpens virus. 332.

Prosecutio.

Belgarum in usu satis est hoc proverbium: mire sibi fabricat speculum, cui proximi mala speculum sunt. An quis nostrûm hodie præsumat sese Petro Ecclesiæ petra vel stabiliorem vel fortiorem? Petro dictum fuit tanquam petræ futuræ Ecclesiæ? portas & machinas inferorum illi cessuras: unius tamen ancillæ vocula prostratus est. 332. tantum habet momenti societas bonorum vel improborum: illa virtutis, vitiorum hæc magistra. Etiam nunc verum est cum electis electi, cum perversis perversi sumus. Nominatim verò &c. 332. Egyptius servator Joseph &c. 332.

Peroratio.

Præstat igitur, *Audito*: malorum odium, quàm consortium. Nemo vitiosus non aliquod nobis vitium aut commendat aut imprimit &c. 332. Fateor, difficile quandoque eos novisse possumus. Quare cum Apollonio Thyanee &c. 333.

Qui plures hac Dominicâ morales vult conciones optimo ordine contextas legat Auctoris Phaëtontem de vitiis linguæ, vocémque linguam scurrilem, adulatoriam, Detractoriam, lascivam consortii humani fermentum.

SEPTVAGESIMA.

THEMA.

Simile est regnum &c. Qui exiit primo manè conducere operarios in vineam suam.

Concionis Argumentum.

Operandum hic est.

Exordium.

NOs Dei agricolæ, vinitores & negotiatores sumus, sua cuivis negotiatio est: non est quòd simus otiosi; meminerimus ergo non otiandum, sed operandum esse. Nam non nisi operantibus, non nisi negotiantibus, merces dâtur. Et quidem negotiandum est, usque dum veniat Paterfamilias: Operandum est, donec sero fiat. Quidam certè æstivum cœlum imitantur &c. 714. Inceptum & propositum peragendum opus. Nam solos tales præmiat Deus. De quo &c.

Prosecutio.

Laboribus omnia vendunt superi. Hoc dixêre veteres olim, hoc hodie Christus insinuat: hoc docuit Apostolus dicens: labora sicut bonus miles. 833. In scholis nil magis decantatum, otium pulvinus & lectus diaboli mollissimus. Ubi labor non est, ibi nec virtus, virtutes namque omnes in sublimi habitant. 783. Quid est cùm alioquin Deus sit liberalissimus plebi suæ, non coctos cælo panes dejecit, sed manna per agros sparsit, magno labore colligendum? 783. Sed & hoc in laboribus nostris attendendum, ne ut mundi operatores laboremus. Quàm ii certè instar aranearum operantur. 14. Quod ne & nobis fiat, néve iis simus similes, tria omnibus operantibus hîc in vineâ Domini sunt observanda. 458 *Vide etiam à fol. 352. usque 354.*

Peroratio.

Itaque hoc toto agamus animo, & omissis quæ non sunt lucrando cœlo, in rem unam laboremus, nec hanc temporis pernicissimi celeritatem, quam retinere non possumus sine fructu effluere sinamus. Effluxerit verò, si sine labore fluxerit. 784.

ALIA.

THEMA.

Conventione autem factâ ex denario diurno.

Concionis Argumentum.

Merces promissa ad laborem incitat.

Exordium.

ALicubi moris est, ut vinitoribus & messoribus, quo alacriùs laborent, fidicen seu aulædus adsit qui agresti musicâ opus fervere faciat. Nobis Deus &c. 251. Hodiernorum verò vinitorum tibicen ipse Deus, dum denarium diurnum se promptè soluturum promittit.

Prosecutio.

Noverat nostrum velle, satis huic Patrifamilias. Quare dum ad laborem hos mittit vinitores, pretium laboris proponit, tanquam ad laborem efficacem satis incitationem. Nostrum velle simile est ægrorum invalidis conatibus &c. 191. O cæcitas humanæ gentis! & cujus sola causa vel quia non credimus hunc denarium promissum tanti esse valoris, vel quia promissi præmii obliviscimur. Mundo fidem majorem damus. Promittit mundus temporaria &c. 191. Quanti tamen hic denarius cœli scilicet gloria, sit valoris; ab Augustino, si dubitas, require &c. 197. 198. Et certè si ad hanc quandoque gloriam hic dum laboramus aspiceremus, quævis pati cum Christo, *qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem*, parati essemus. 200. Hinc suis aliquando Deus beatitudinis gustulum misit laborantibus 202. & 207. plurima.

Peroratio.

Nos igitur, qui in hoc mortalitatis prolud'o stamus, in modum Apocalypti.i Angeli stemus: cœlum aspiciamus, & labores nullos metuemus.

ALIA.

THEMA IDEM.

VEL

Quod justum est dabo vobis.

Concionis Argumentum.

Memoria cœli omnium laborum & malorum Pharmacum.

Exordium.

HOs è foro otiosos citò evocat Paterfamilias in vineam. Nec miror, cùm tantâ promptitudine præmium laboris promittat. Certè si hi vinitores attento præmio ad labores profecti ita fuere alacres, quamvis jam otio assueti, ita ad quævis etiam inassueta & dura patienter perferenda unica illa præmii æterni promissa merces attentè considerata sufficiens est, &c. 238.

Prosecutio.

Hebræus Vates Ezechiel quatuor animalia &c. 208. Recita omnia, ut Auctor scribit, *& fol.* 209. & sequentibus.

Peroratio.

Cùm nobis igitur tædia, & cùm mœror, & dolor, &c. requiem adspiciamus. 209.

ALIA.

THEMA.

Acceperunt autem & ipsi singulos denarios.

Concionis Argumentum.

Num discrimen futurum sit inter beatos in beatitudine gloriæ.

Exordium.

VInitoribus illis inæqualissimè laborantibus sub vesperam tamen denarius idem omnibus in mercedem est datus. Nihilo plus accepit qui toto die æstuavit quàm qui horâ unicâ laborem salutavit potiùs quàm subiit. 251. Attamen inter beatos cœlites futurum discrimen Theologorum unanimi consensu, & sacræ paginæ testimoniis constat. Sed en demonstrationes luculentas. Explicaturus, dein quomodo unus possit esse denarius & tamen non unum præmium.

Prosecutio.

In primis certum est fore & esse modò dispar supplicium &c. 250. Quid denique multis opus, quid inter nos de hujusmodi controversâmur? hìc minimè vacillans nobis testis est Paulus, 281. Sed nunc videamus quomodo denarius unus esse possit, præmium diversum. 251. 252.

Peroratio.

Eleganter certè S. Augustinus *Triumphat victor* &c. Videtis? labores magni, magnum præmium; prolixior patientia, merces copiosior, ergo certemus. &c. 252.

Poterit qui alias prolixiores volent concinnare conciones, legere Rhetoricam cælestem, & referre singula cœli gaudia, ut sunt voluptas oculorum, Aurium, Gustus &c. quæ sunt omnia instar denarii. Rectè etiam huic denario diurno, quis comparaverit visionem Deificam. Quamvis enim omnibus beatis illa aut communis futura sit, alius tamen alio plura in Deo videbit: Sicq; erit denarius unus, at merces tamen diversa, lege à fol. 252. usque 260. Ubi fusè hac tractat Auctor.

Si verò ob verba illa textus. Multi sunt vocati, pauci verò electi, *de prædestinatorum agere velis exili numero, si cum reproborum multitudine conferatur, lege fol. 287. usque 289.*

Ad illa verba, Quid hìc statis totâ die otiosi. *Differe contra otium malorum omnium largissimum fontem, & vide fol. 323.*

SEXAGESIMA.

THEMA.

Cùm turba plurima conveniret de civitatibus. &c.

Concionis Argumentum.

Verbum Dei quomodo excipiendum.

Exordium.

QVis enim credat valere animo, qui aversas à veritate aures, ad fabulas laxissimè finit excurrere, & dum in templis vitia verbis castigantur, ille factis domi exercet. &c. 274. Alia certè fuit aviditas horum Auditorum, de quâ Evangelista &c. Hoc verò ævo sanè non desiderantur qui dicant, sed qui audiant, & quod dolendum est, licet plurimi sint qui audiant, pauci sunt qui quod audiunt, faciunt. Sicque, auditores verbi sunt, & non factores. Rem illam miseram, hunc que abusum castigabimus. 274.

Prosecutio.

Nescio utrum è duobus, magis, *Audit.* urgere velim, an modernorum Christianorum in divinis fastidium, præsertim in auditione verbi Dei, an verò hodiernam Auditorum ad sacram concionem confluentium, in eodem fructuosè excipiendo incuriam. Utroque hoc pede nunc homines claudicant: *Factum est*, inquit Lucas, *cùm turbæ &c.* Deflevit Hieremias vias Sionis lugere &c. 274. Et licet aliquando contingat, multos esse qui conciones audiant, illud tamen fatendum erit &c. 274. Imò sunt qui dicta irrideant, aut contemnunt, dumque prædicatur, altùm indormiunt. Alii verò sese omnino, quia docti sunt, excusatos volunt. &c. 274. 275. 276.

Peroratio.

Non ita oviculæ veræ Christi, quæ ab alienis dignoscendæ, cauma, seu signum in aure gestant, verbum divinum avidè audiunt, & obediunt. Monitum Sapientis illis placet. 274. & 275.

Aliam lege contextam concionem eodem præfixo themate foliis 773. 774. Insuper & aliam formatam, lege de auditione verbi Dei. fol. 594. Vide & consule indicem rerum verbo Concio.

QVINQVAGESIMA.

THEMA.

Ecce ascendimus Hierosolymam.

Concionis Argumentum.

Suæ morti Christus obviam ivit.

Exordium.

PAucos habet imitatores Christus, suique in itinere Hierosolymitano sequaces. Ab hoc enim itinere abhorruêre discipuli memores sanè dictorum aliquando Christi, frustrâque arbitrabantur sese unà cum magistro suo passuros; in hoc repræsentantes quàm natura humana suo semper studeat commodo. Hinc pati, hinc mori, naturæ nostræ sunt ingrata, licet eâ lege nati sumus, & eò indies eamus quò ivêre omnia. Nunquid insaniæ foret, *Audit.* Optimi Domini &c. *Vide fol. 268.* Aliam certè hodiernâ die Christus nos docet Theologiam, quam explico.

Prosecutio.

Quænam, quæso, hæc Theologia est, quam Christus modò coram discipulis suis profitetur longâ serie verborum? Noverant illum Deum. Hinc cùm se prædicaret passibilem, jam jámque passurum, nihil horum intelligunt. Alta igitur hæc erat nimis tradita Theologia, quæ doceret vitam exemplo Christi sic peragendam esse in patientiâ, ut mors abnegando habeatur in desiderio. Hinc octogenarius ille olor 268. & quis rum? si domus ruinam minetur nonne prompti ex ea migrantes & quod nos ad quævis patienda, imò ad mortem ipsam subeundam promptiores reddere deberet, postquam Christus mortem suffavit, nostra cido somno assimilata est. 268. Hinc ita volens in hoc benevolo non dissimilis medico, secundum Theophylactum priùs mortem præsulare voluit. Hinc illi, licet in hoc discipulis displiceret, ita contra erat Hierosolymitanum 269. & certè si dolores doloribus assimilemur, quos patimur dolores, quos sentimus mortis angores, imagines tantummodò dolorum sunt Christi. Hinc dum dolorum suorum recitatum aliquando à nobis vult memoriam, sic nos alloquitur. *O vos omnes &c. Templi*, inquit, quia dolores &c. 58.

Peroratio.

Promptè igitur sic invitante Christo, sic nos hortantem ipsa Ecclesia hoc Quadragesimali tempore calicem Christi eporemus: si enim Alexander Magnus dum decumberet infirmus aliquot male anxii amici. &c. 269.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Dum pauci pati volunt, pauci & salvantur.

Exordium.

CHristus paucos, ut interpretes notant, hodie habuit in hoc itinere concomites, paucos etiam qui, dum de passione suâ futurâ Hierosolymis verba faceret, ei aurem darent. Si hinc, *Audit.* salvandorum rationem oculis vestris subjicerem, qui modò ita dediti estis voluptatibus, ut bitramini ne me incongruè facturum? Attendite rogo. 287.

Prosecutio.

Absalomo rebellem exercitum in patrem ducente &c. 287. recita omnia verba Auctoris consequenter & lege *fol.* 287. vers.

Peroratio.

Verè lugent viæ Sion, rident nunc semitæ Babylonis. Evigilate ergo *justi & nolite peccare*: adlaborate, conamini omnibus viribus per pœnitentiæ Hierusalem subintrare Hierusalem cælestem. &c. 289.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Passio Christi disciplina linguæ.

Exordium.

QVærunt aliqui, curiosè satis, cur nempe Christus ab Hebræo progressice de discipulis & doctrinâ interrogatus, ad hanc quidem interrogationis partem de doctrinâ respondens &c. de discipulis penitus silent &c. 736. nec verò modò silentium tantùm coluit, sed & in ipsâ passione frequentius. Unde si rectè passionem Domini quidam nominent generale vitiorum remedium, ego linguæ esse docuero disciplinam.

Prosecutio.

Plurimæ licet sint quæ linguam humanam certè volubilem satis stringant & coerceant, efficacius tamen non exstat frænum quàm attentio Christi patientis quotidiana contemplatio &c. Constantinus Imperator &c. 748. Nos insuper querulâ in ipsis doloribus statim nos linguâ animus, nescimus silere 715. At Christus in omnibus suis suppliciis non questus.

Peroratio.

Christum ergo imitemur, & silentium linguæ imponamus: dum scilicet vel à Deo vel à proximo nostro affligimur: Augustini consilium admittamus dicentes: *Patere quod non vis, ut assequaris quod vis*, quo cum pungimur, inde nascitur rosa quâ coronemur.

ALIA.

THEMA.

Tradetur enim Gentibus.

Concionis Argumentum.

Ubique temerarii judices sua habent subsellia.

Exordium.

VAriis sanè modis attentarunt frequentiùs Christum tradere in mortem Judæi. Hinc tam crebra de eo lata fuêre judicia à captatoribus Pharisæis acerrimis. Nec mirum in discipulos ejus fuere illata: Nec ullus unquam vir, quanquam præstantissimus, horum temerariorum judicum effugere poterit omnino subsellia, & quid dum se mutuo homines judicant intendunt aliud, quàm eos tradere linguis proximorum discerpendos, ut Judæi Christum Pilato? *Vide hanc materiam latissimam à fol. 486. usque fol. 491.* & inde concionem contexe.

Index Thematum moralium.

ALIA.

THEMA.

Et illudetur.

Concionis Argumentum.

Ab illusoribus nemo liber.

Exordium.

DEo siquidem non parcunt irrisores, ita nec Christo filio, nec Christi discipulis. Archisynagogi ædes &c. *Vide fol.* 622. & 623. sed omnia illa pertransecundo hodiernum introitum Christi Hierosolymitanum breviusculè contemplemur. 624.

Prosecutio.

David optimorum Regum optimus varias passus est illusiones & patienter. Goliathus cavillator &c. 623. Insuper & ab ipsâ conjuge suâ Michole, quàm protervè est irrisus? Sed nunquid rectè dixerim, si hunc Davidis diem festum celebrémque introitum hodierno Christi Salvatoris ingressui comparem, cùm Christus Dominus urcunque jam vicinus iret urbi &c. 624. sed & nunquid in suis fidelibus Christus & modò illuditur ab Hæreticis & à malis Christianis. Quàm certè irridetur justi simplicitas. *Vide à fol.* 624. *usque* 627.

Peroratio.

At uti Christus bene operari ob illusiones Pharisæorum nunquam destitit, ita & nos surdâ aure quævis derisorum verba excipiamus, & cursum nostrum ne intermittamus, ipse enim Deus *deludet* irrisores tuos aliquando, *& mansuetis dabit gratiam* 626.

Ad illa verba, & flagellabitur. *Vide fol.* 756.

Si invehi velit Concionator in Choreas Bacchinales, certè satis aliquando impudicas, à fol. 350. *legat usque* 351. *Similiter si in luxuriosa convivia, eodem legat folio, & insuper in Indice rerum consulat verbum* Gula. *Plura verò de Christi passionis efficaciâ docet Tom.* 2.

Quadragesimalia require Lector Tomo 2.

DOMINICA I. QVADRAGESIMÆ.

THEMA.

Et cùm jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, &c.

Exordium.

QVod naturalistæ ferunt, experientiâ comprobatum à multis esse, unicum Quadragesimale hodiernum Christi confirmat jejunium: Nempe jejunâ oris salivâ fugari serpentem; quidquid verò de rei veritate sit non decerno, sed stygium draconem jejunio Christi fugatum, imo quasi enecatum, evangelica testatur historia. Proinde pace vestrâ, *Audit*, non de variis tentationum generibus, sed de unico jejunii encomio disseruero. 350.

Prosecutio.

Loricâ jejunii priusquam accessum tentatori infernali permittit Christus sese obarmat, quæ Christi actio SS. Patres movit cur omnes calamum in jejunii laudes armaverint. Sic enim, inquit, *Basilius &c.* sic *Chrysostomus, &c.* sic *Hieronymus, &c.* sic *Athanasius, &c.* ita *Ambrosius, &c.* ita etiam *Origenes, &c.* Quid multa? diabolum nemo vicit sine jejunio. Jobus illud cœli spectaculum &c. 350. & 351. & fol. verso. Sed ingrata forsan erit hæc nostra concio, & ut jejunii ingrata quibusdam est inchoatio, ingrata fortsitan & erit nostra præsens admonitio. Scilicet abhorrent infirmi & infirmæ sanguinis è venâ emissionem, licet etiam ipsa morbi vehementia, lene aliud contemnit remedium. Hinc secum *Hilarion* 350. sed quæso dices comedere & bibere, quid demum mali est? 351. Si certè non latitaret sub hac pingui herbâ venenatus anguis, non ita prisci, non ita recentiores nostri jejunium & abstinentiam venerationi habuissent. 351. sed vin' dicam quid mali è gulâ? luxuriæ currus quatuor habet rotas. &c. 351.

Peroratio.

Auditis hæc, *Audit.* & forsitan hanc sanctam, & efficacem medicinam abstinentiam, sic tamen instanter ut ab omnibus Christi fidelibus sumatur rogante Ecclesiâ, quis ex vobis audebit repellere, *Audit.* illud amplectamur; est enim Dei arx, Christi castrum &c. 351.

ALIA.

THEMA.

& Concionis argumentum idem.

Vide de hoc eodem concionis argumento contextam ab Authore concionem, à fol. 792. 793. *&* 794. *& sequentibus usque* 797.

ALIA.

THEMA.

Et accedens tentator.

Concionis Argumentum.

Bene cæptis & bene morienti insidiatur diabolus.

Exordium.

EN Christo à baptismate redeunti, & in jejuniis quasi adolescente, remoram perseverantiæ injicere quasi nititur diabolus. 308. Vultis ergo ut brevibus dicam, *Audit.* quonam tempore maximè nobis insidietur diabolus.

Prosecutio.

Arbor quamvis primo vere in frondes sese induat, flore triumphet, fructúsque uberrimos polliceatur &c. 389. & 390. Unde primus & ultimus est cacodæmonis aries ut à bene cœptis retardet &c. Quódque sæpe in virâ non obtinet, in ipso vitæ termino obtinere non desperat. Hinc in morte hominis triplex eum tentationum turba circumdat morientem, è quarum numero turba est infernalis. Pirata scilicet insidiatur navi, cum eâ revertitur & onusta est. *Vide fol.* 94. & si revera in ipso diei ac noctis confinio ille, ut noceat, summè semper vigil existat, in vitæ confinio certè magis urget. 492.

Peroratio.

Quapropter illas approbo Romanorum voces: vigila, vigila, Mars vigila. 46.

Ad illa verba, tunc assumpsit eum diabolus. *Moralisa in vituperium vanæ gloriæ sive ambitionis, & Vide fol.* 446. *& verbo in Indice rerum* vana Gloria, Honor. *&c.*

ALIA.

THEMA.

Ostendit ei omnia regna mundi.

Concionis Argumentum.

Diabolus Geographus mendax peritissimus.

Exordium.

EN diaboli vaframenta: nunc ad pinnaculum templi, nunc in montem excelsum Christum elevat. Semper ascensiones quamvis eæ periculosæ sint, suadet. Hinc homines videmus varia moliri, sed struunt apposito verbo quod Græci docent & nominant ἀσεβάσματα 212. ita & diabolus hodie sese ambitiosè fingit divitiarum mundi & regnorum possessorem, sed mendacia quàm sint ejus promissa videamus.

Prosecutio.

Sunt Geographi qui orbem orbisque partes spectandas in tabulis proponant. Sunt & Astrologi qui cœli leges &c. 213. En diabolum Geographum peritissimum: & ecce artis specimen &c. 213. Rectè te ô vafrum tentatorem mendacii patrem vocamus. 684.

Peroratio.

At verò Christus veræ Astrologiæ Doctor peritissimus, loquens de de regno Dei, non terram non regna promittit, sed ea contemnenda docet, & ascensiones ædificandas in cœlo. 213.

Vide ad Idem Thema explicandum concionem aliam integram 214. *usque* 216.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Æterna qui cogitat, quævis oblata terrena despicit.

Exordium.

QVàm mentitur Orcinianus veterator rem alienam superbissimè spondet in præmium. Sed esto illius sint, quàm sunt caduca & fluxa! Transit momento mundi gloria. Igitur annos æternos in mente habeamus, & omnes ex orco laruas spernemus. *Vide fol.* 10.

Ad illa verba tunc reliquit eum diabolus, *&* ecce Angeli accesserunt & ministrabant. *Moralisa de obsequiis Angelorum Christo impensis, & lege fol.* 312.

DOMINICA II. QVADRAGESIMÆ.

THEMA

Domine bonum est nos hîc esse.

Concionis Argumentum.

Frigidè id desideratur cujus valor ignoratur.

Exordium.

INter omnia desiderabilia, nihil ipso cœlo desiderabilius. Vita nostra peregrinatio est. Cùm diu ambulaveris, denique redeundum est. Vita nostra &c. Hinc jure in nos divina sævit indignatio; ardentiùs à nobis

terræ sordes quàm cœli delitias desiderari. 219. Sed quid, oro, causæ, rem omnium desiderabilissimam tam remissè desiderari. &c. 219.

Prosecutio.

Causa prima est quæ ignaviam nostram nonnihil velet. Quemadmodum infans qui nascitur & educatur in obscuro carcere &c. 219. Secunda causa est, quia hoc divinum gaudium rarius cogitamus &c. Videre mihi Paulum Falconi simillimum; permittitur volare &c. 219. Tertia causa est &c. 220. at quanto desiderio illud concupiere Sancti, Rex David S. Augustt. 220. 221. 223. Nec mirum: sciebant enim certò, ibi esse, bonum esse. Quod Petrus arbitrabatur in terrâ esse posse. 223.

Peroratio.

Sequamur ergo præeuntes, imitemur ad alta prævolantes.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Cur Christus petitioni Petri non acquieverit.

Exordium.

NAtura corruptior nos genuit, & liberalitatem potiùs amamus alienam, quàm nostram. Cur Deus cœlum non concedit gratis &c. 217.

Prosecutio.

Non amat tales Petros Deus, nec has petrinas voces audit: sed ut olim milites soli dicati, cùm sacramentum dicerent, coronam à mucrone gladii pendentem accipiebant; ita & eadem ratione, & iisdem cæremoniis beata gloria acquirenda est, unde Paulo hæc res certa erat. 217. & 218.

Peroratio.

Quare ut Petrus, cœlum ardenter desideremus: sed saniores emittamus voces. Romani veteres pæne locum omnem possederunt consilio suo, & patientiâ. Igitur & possidere cœlum velimus, si consilio non possimus, patientiâ poterimus. 218.

ALIA.

THEMA.

Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias.

Concionis Argumentum.

Nullius boni sine socio jucunda possessio est.

Exordium.

PEtrum exclamasse, *Domine bonum est nos hic esse*, quid mirum? erat nempe & intererat consortio sancto, aderat enim ibi Deus Pater, &c. aderat Christus sese in aliâ formâ solito plus, scilicet clariori & gloriosiori, repræsentans, aderat & Moyses & Elias, & duobus aliis è numero duodecimo assumptis discipulis. Igitur si Phocion inter Athenienses vir maximus &c. jure ego huic hodie cæli gloriam esse maximam probavero, ubi centena millia sunt, *quibus unum cor & anima una est omnium*, etiam licet dispar sit gloria. 241.

Prosecutio.

Hebræus vates Isaias bonis omnibus gratissimum ferens nuntium, *Dicite*, inquit, *justo quoniam bene*; homo gregarium & sociale animal, cœtibus gaudet &c. hinc variæ societates: sed vix ulla unquam sine partibus, & dissidio &c. Imò Deus ipse cum nullius sit indigus, societatem tamen affectare se simulans &c. & Christus hodie specimen aliquod gloriæ cœli exhibiturus, socios sibi in monte conquisivit. At alia erit illa perfectæ cœli gloriæ societas, cujus caput est &c. 241. Porrò in hac suavissimâ, ut & hodie in monte hoc Thabor, nulla erit umbra invidiolæ, licet etiam sit præmiorum disparitas. Pater decem filios &c. 242.

Peroratio.

Dum igitur illi interfuerimus societati, tanta ibi propinabitur ex hac societate voluptas, ut rectiùs, & justiùs illa Petri verba pronuntiaverimus, *Domine bonum &c.* 242.

Ad illa verba & resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus, &c. *docere poteris gaudia diversa esse cœli & beatorum corporum varias, futuras dotes. Ita integro secundo libro de Cœlo per capita omnia tradit Auctor à fol.* 224. *usque* 226.

Ad illa verò verba levantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum JESVM, *doce hunc orbem & mundum nihil solidum habere aut peremne. Vbi enim è sepulchris levaverimus capita nostra, non videbimus, nisi solum* JESVM *Iudicem, & judicandos. Catera verò omnia ut sunt divitiæ, regna &c. evanescent. Vide* 214. 215.

DOMINICA III. QVADRAGESIMÆ.

THEMA.

Et cùm ejecisset dæmonium locutus est mutus.

Concionis Argumentum.

Primò de peccatis conterendum, dein confitendum.

Exordium.

ATtentionem debitam, & sedulam hic requiro, *Audit.* & diem brevibus explico priùs historiæ Evangelicæ litteram, alterâ mente reponite quod è litterâ promo mysterium. Obsessum Christus hodierna die sanat, & quidem mutum: non quod formaliter hujusmodi defectus in diabolo sint; sed effectivè: Diabolus enim optimè & callidè satis garrit; quamvis eum quem possidet ex garrulo possit reddere mutum, efficere piscem. Ut & effecit hodiernum hominem, quem rursum Christus pristinæ loquelæ restituit, & quidem sanctiori. Sed finandi servatus ordo continet arcanum aliquod, satis doctrinale, quod promo.

Prosecutio.

Quid vobis videtur, *Audit.* nunquid idem planè fuisset, si hominem hunc, & mutum, & cæcum, & obsessum, aut priùs pristino visu, ac pristinæ loquelæ, & libertati restituisset? nequaquam. Prior erat conciendus diabolus, ut subsequeretur loquela & visus. Tradidit certe cœlestis hic hodiernâ die medicus accuratam justificationis hominis a peccata collapsi methodum. Quid igitur pœnitenti & rectè volenti confessione loqui, sicque justificari facto opus est? prior ejiciendus diabolus, dein eo ejecto peccator loquatur, & peccati fœditatem illico videbit. Primò, inquam, conterendum, dein confitendum, & demum agendum peccati fœditate, satisfaciendum. Ergòne contritione ejicitur diabolus? Contritio certè res est pretiosa ut momento &c. 290. Taliter igitur actu formato contritionis, linguam statim solve, & de quibus ante conterearis libere prome, & rectè, nullâ additâ excusatione, nihil quidem nobis factum est negando, non alios accusando &c. 643. & adita veritatem clara pronuntiatio: ne contingat nobis quod infelicibus contigit Ephrataeis Jordanem transire molientibus 393. quâ confessione peragenda satisfactioni incumbe. Non satis enim est mihi homo, 382. sicque videbit oculi tui aperientur, & qui aliquando dicebas tecum mussitando diens concionatorem libidinem aut ebrietatem damnantem Euge nem illum mihi vicinum concionator hodiernus perstrinxit, infigens dices tandem tibi ipsi te tibi tangit Ecclesiastes, *Tu es ille vir &c.* 381.

Peroratio.

O utinam Confessarii tales semper haberetis pœnitentes! Sed quid dolendum nunquid est plurimos alioquin satis alibi loquaces, hîc obtescere, & aliena scire, & videre prompte vitia? scilicet lamiis plus similes sunt &c. 386. circa tua vitia, mi homo, esto austerus &c.

ALIA.

Et Thema & Concionis Argumentum, & Exordium idem.

Prosecutio.

Ante omnia igitur primò ejiciendus est diabolus si sani omnino aliquando, id est justificati velimus; conscientiæ enim accommodatè medicatio est, & examine tanquam venatione aliquâ indefessâ, perseverantes in conscientiæ est investigandus diabolus; id est, quodnam nos vitium maximè infestet. Quid enim juvat digitum obligare, cum stomacho labor? Quid pedi applicas malagmata, cùm in pulmone sit vitium? Quid bonitas obsides? 379. Non minores tamen doceo negligendas nonnullas sed vitia maligniora potentiùs subigenda, domestica vitia ante omnia sunt expugnanda 379. & 380. At nos sæpe decimamus mentham & arutum. 389.

Peroratio.

Severè igitur documentum observemus docenti, ei parti precipuè medendum quam senserimus infirmissimam; hocque est priùs ejicere diabolum. 380.

Vide plura de examine, & cultu conscientiæ. si Contritionis & Confessionis methodum rectam docere tuos velis foliis præsertim 393. 380. 381. 377. 378. &c.

ALIA.

THEMA.

Fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.

Concionis Argumentum.

Detestatio suadetur præteritorum peccatorum, sedulòque cavendum ne ad vitiorum nostrorum circulum redeamus.

Exordium.

AH quàm sæpe pluribus contingit, quod inquit & docet hodie *Christus*: Multorum *novissima* fiunt *pejora* prioribus. Nam sæpe impius ut canes ad vomitum redimus, & quæ in confessione evomi-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

nus peccata, ea relambimus. Pharaones sumus, & impetratâ veniâ culpam augemus, linguâ valemus non opere &c. 282. Hanc decrevi hominum inconstantiam carpere, ea enim in causa est quare multorum novissima. &c.

Prosecutio.

Sæpè nos vitam meliorem incipimus &c. 282, 283. & 284. ac proinde tandem nobis frequenter emendationem promittentibus, nunquam verò practicantibus, quod contigit Pharaoni, & mari illi & balneo submergimur, cujus nos effecimus peccando fontes & creatores. 283.

Peroratio.

Igitur ne nobis, dum sumus à confessione peractâ reduces, idem contingat, emendationem promissam studeamus sedulò assequi. Quatuor animalia illa Ezechieli visa &c. 389.

A L I A.

Thema, Concionis Argumentum, omnino idem.

Exordium.

LVsum forsitan quis irridebit quem Hebræi millies cum Deo luserunt. Quantam sæpius promiserunt obedientiam? & semper tales fuere post correctionem quales fuere antea. &c. Ita est *Audit.* sæpe post initia bona, progressus malus, pessimus exitus. *Sed de his latiùs.* 388.

Prosecutio.

Velim, *Audit*, ut parumper jam solito prolixioris sitis patientiæ. Plerique enim Judæi sumus. In confessionali, in morbo, in periculis extremis infesti vitiorum videmur inimici 388. Audite quid etiam Ethnicus *Aristoteles* monuerit, cui certè hominum in progressu virtutum inconstantia non videtur fuisse incognita, secundo enim Ethico, cap. 4. sic loquitur: *ad virtutem requiritur firmiter & immobiliter operari.* Et rectè; arbor enim quamvis primo vere in frondes &c. 389. Ita testatur Jobus, ita sacrificaturus docuit Abrahamus 389. & 390. sin aliter, novissima nostra erunt simillima Levitæ apud socerum suum hospitanti. 390.

Peroratio.

Potius eligamus feliciora novissima, non hujus Levites, non Judæorum, non Pharaonis; sed Christi. Ita vivamus ut in extremâ illâ horâ mortis dicere unà cum Christo nobis liceat, *Consummatum est*, hæc enim sola vox paradisum aperit. 390.

Aliam require concionem, idem, ut dictum, Thema illustres fol. 505. & 506. explicans illud Tobiæ 4. & 1. Timoth. c. 4. Attende tibi, *Vide in Indice rerum & aliis verbis Confessio, Examen Conscientiæ, Diabolus &c.*

DOMINICA IV. QVADRAGESIMÆ.

THEMA.

Est puer unus hic qui habet quinque panes hordeaceos.

Concionis Argumentum.

Arguitur Gula.

Exordium.

CHristus opulentissimus convivator suis convivis unicum apponit ferculum, pisces cum pane scilicet: de vino nulla fit penitus mentio. Contra gulam hic dicendum, & mensæ lautitia jure castiganda. *Vide fol.* 154. & 156. & 324. & in Indice rerum verbo *Gula.*

A L I A.

THEMA.

Sed hæc quid sunt inter tantos?

Concionis Argumentum.

Deo nunquam diffidendum.

Exordium.

HIc sermo exiguę in Deum fiduciæ fuit. Quam exiguam fiduciam ut olim in Moyse, ita & in discipulis suis expertus est Christus & reprehendit. Moses enim vir Deo longè charissimus, quia tamen &c. 577. similiter & Petrum castigavit ob eandem diffidentiam. Quantæ verò esset in Magistrum suum fiduciæ hodie Philippus, Christus examinavit dicens &c. 575. argumenta ergo aliquot recitaturi sumus quibus Christus in nostram diffidentiam usus est.

Prosecutio.

Optimè dixit Marcus Anachoreta qui Deo non fidit &c. 567. & primum argumentum quo Christus usus est in nostram diffidentiam &c. 567. Alterum &c. 568. & cur hæc producimus? Nunquid dum hodiernam suam ita liberaliter aperit manum, totąque millia hominum saturat, unicâ benedictione panem multiplicans, satis suam erga nos manifestat providentiam & curam? si verò nunc curiosius magis forsitan, quàm utilius, si ita æqualiter illi cura est de omnibus, qui sit ubique tantam multitudinem hominum esse egentissimorum? Mira mi homo circa paupertatem &c. 568. in ipsa porrò necessitate, aut fame, aut paupertate quantâ Deus providentiâ succurrit? &c. 568.

Peroratio.

Quamvis ergo in necessitate constituti ad Deum recurramus, eique fidamus. Regum fasti memorant 577. semper Deus adest suis nec affliget Dominus animam justi 568. vetus Germanorum est proverbium 569. sed optimè Hieronymus *sit homo qui esse debet, & mox addentur ei omnia per quem facta sunt omnia.*

A L I A.

THEMA.

Facite homines discumbere.

Concionis Argumentum.

Dignè communicaturo quænam observanda.

Exordium.

QVem solet hospes servare ordinem, eundem & servat & in convivando Christus. Non enim confusè hodierno ævo, & sine lege editur & bibitur, sed ratio accubitus habetur, ut sic placatè & modestè quis convivetur, Vultis ut tribus quasi verbis dicam quæ dicturus sum? Priusquam pane benedicto hos sui sequaces pascat Christus per Apostolos curat eos ordinatè discumbere, cùm verò panis ille figura sit. *Vide Eucharistia.* dixero rectè quanam præparatione prævià huic cælesti convivio omnibus sit accumbendum: altè enim nimis vociferatur Paulus: *Probet autem seipsum homo.*

Prosecutio.

Hebræus vates Isaias ostento cœli recreatus, *Regem Dominum exercituum*, inquit, *vidi oculis meis.* Si priscis Patribus fides sit, ignitus iste calculus verbum est æternum carne velatum &c. 854. 856. sed objicis, quis tandem dignus hoc convivio? Promptissimè respondemus: mortalium nemo, siquidem convivii spectemus dignitatem &c. 857. hoc interim unicè cavendum est, ne os vinum ardens aut allium oboleat. 857.

Peroratio.

Probet igitur seipsum homo. Probent, inquam, Confessarii, hoc jam instante Paschatis tempore, pœnitentes suos priusquam faciant hunc sacræ mensæ suos accumbere; dignè verò is accubuerit qui filium suum primo pro Christo mactaverit, Cum Rex Syriæ *Benadadus* Samariam præmeret. &c. 857. & 858.

Plura si voles de S. Eucharistiâ vide in Indice rerum v. Eucharistia.

Si pro Themate hæc assumere voles Sacri textus verba. Colligite fragmenta ne pereant, *poteris requirere, Quomodo, & quibus, & quando danda sit elemosyna. fol.* 880. 881. *usque fol.* 885.

DOMINICA V. QVADRAGESIMÆ.

THEMA.

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi.

Concionis Argumentum.

An veritas aliquando celanda & quando celari non possit, sed liberè sit promenda.

Exordium.

DVx Israëlis Moses tam præcellentis ac divinæ fuit formæ, ut gentis illius scriptor ausus fuerit dicere. Nemo 682. Interim qualiscunque sermo, bonus sermo est cum Deus linguæ moderator est. Sed unde hoc constat, cùm verum dicitur: nam mendacium sive sermo mendax, diaboli larva, veritas verò Dei imago est. Hinc Christus. *Si veritatem*, tanquam si diceret in hoc scitis me à Deo & non à diabolo esse, Occasione horum verborum de veritate agemus & dicemus pauca. 683.

Prosecutio.

Mendaciorum ubique protectores plurimi, & rem omnino illicitam, licitam quandoque volunt. Ut sunt mercatores, propolæ, caupones 688. & plurimi passim objiciunt, ecquis adeò ipse sit sibi inimicus ut grande commodum figmento non grandi respuat 689. Talis fuit Christus hodie, qui quamvis præsciret ob veritatem sæpius dictam aliquando sibi moriendum esse, eam tamen nunquam subticuit. Quare & S. P. August. moriendum potius quàm mentiendum esse asserit. 689. Eggóne nunquam veritas subticenda est, aut quandoque celanda? licet quandoque. At aliud est mentiri, & verum celare: aliud est falsum dicere, aliud est verum tacere, & profectò veritatem velle regere &c. 688. Non ita Christus veritatem qui liberè sit professus. Rursum ergo quæro nunquam subticenda est veritas? solus aliquando quis torrentem sistere non potest. Sint hæc ita, nihilominus tamen cum libertate promenda veritas 616. Christus itaque cùm ad hoc esset constitutus ut diceret & doceret veritatem, veritatem subticere non poterat. 616.

Peroratio.

Itaque veritatis simus amatores & cultores præsertim, vos Judices, Consiliarii, & sit vobis, mens ut libera est, libera lingua. 616.

ALIA.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ALIA.

THEMA.

Ego autem non quæro gloriam meam.

Concionis Argumentum.

Virtutes publicare, est perdere.

Exordium.

INter prodigia naturæ recenſet Plinius, ſine foliis natam fuiſſe aliquando vitem. 475. Inter homines prodigium hominis recenſeo, hominem, variis naturæ & gratiæ dotibus præditum, & tamen humilem, quique novit ita cautè has ſacras explicare merces, ut nihil de earum pio valore, vana gloria, ipſaque adulatio ſui furentur. Ita ſuas explicavit merces Chriſtus, ideoque hodie ſic conteſtatus; *Ego autem*, ſicque patro miracula, ut gloriam non meam, ſed Patris quæram: qui enim aliter, aliâve intentione actiones, etiam ex ſe ſummè meritorias, exercet, actionum ſuarum & valorem & meritum perdit. Latiùs hæc dixero.

Proſecutio.

Struthionum, non Chriſti imitatores, hoc ævo ſunt plurimi: & ut plumata mundanorum & aulicorum plerunque ſunt pilea, ita & plurimorum ſic exornantur actiones etiam pientiſſimæ. Id eſt, *Audit*, videri volunt jam omnes, dúmque videntur laudari, & ſuas quiſque explicat merces. Eccleſiaſtes quiſpiam inſigniter ſe dixiſſe autumat, & forſitan nulli placuit. Ita muſicus, ita pictor, dux militiæ. &c. 477. Certè dico, ſtruthionibus ſimillimi. Avis illa nobile ſymbolum ſtultitiæ eſt, mole corporis non inæqualis camelo. 478. Cainum per invidiam, Abiron per ſuperbiam, & ad inferos ruere, nil mirum: ſed bis mirum, eſſe non paucos, qui per abſtinentiam & eleemoſynam tendant ad erebum. 478. Imò perſæpe gloria ſpernitur, ut acquiratur. Dicam, ſed nil hic meo ſenſu definiam. Vir maximus noſtri ævi Theologus. 473. O verè miſeros! hoc enim perinde mori eſt, ut *Eleazarus* Hebræus, &c. 478. Non ita ſe mori velle, hodie conteſtabatur *Chriſtus* hiſce verbis: *Ego autem non quæro*, &c. q. d. Si ſic operarer, inglorius morerer; nam vana gloria actionem omnem vitiat. Quare D. Baſilius hiſce titulis exornat: Digni certè qui expendantur, &c. 478.

Epilogus.

Sed vereor, ne multi hæc monita non ſatis capiant: hos mores, hoc ævo amamus, &c. 480. & tamen certiſſimum illud D. Gregorii eſt: Omne bonum quod per concupiſcentiam laudis oſtenditur, occulti adverſarii juri mancipatur. 480.

ALIA.

THEMA.

Eſt qui quærat, & judicet.

Concionis Argumentum.

Vtilitas homini, dignitas Deo cedat.

Exordium.

QVid eſt, *Audit*. quòd *Chriſtus*, poſtquam apertè ſatis declararat, ſeſe per opera ſua gloriam nullam humanam quærere, ſubjungat, *Eſt qui quærat, & judicet?* Emphatica fuit hæc *Chriſti* locutio, minarum plena, eam igitur diſcutiemus.

Proſecutio.

Doctiſſimus Liranus hæcce explicans Chriſti recitata verba, ſic ſcribit: Deus Pater de illis qui me modò inhonorant, aliquando vindictam ſumet, ſicque mihi gloria illa, quam vos mihi denegatis, reſtituetur. Nil enim certè magis tuetur Deus, quàm gloriam ſuam, eámque denegatam requirit acerrimè. Pro cujus rei clariori explicatione notandum eſt, in cunctis Dei operibus duo reperienda eſſe: dignitatem & utilitatem: homini utilitatem Deus, &c. 473. Fiat igitur bona ſemper à nobis diviſio, gloriam enim ſuam Deus alteri non dabit; & ſi eam Deo deneges, vindictam time. *Herodes Agrippa*, &c. 473. Et cur, quæſo, olim Deus ſub pœna capitis ſanxit rem primo intuitu minutam? Ne quis ſcilicet odores divino cultui, &c. 477.

Epilogus.

Ne, rogo, Chriſtiani, ita Deo tantis donis ditati ſimus injurii, ex rebus omnibus rectè geſtis Deo ſuum ſolvamus vectigal, ut Chriſtus Deo ſuo Patri prompte & humiliter perſolvit, & vigilanti curâ, ut loquitur Gregorius, per cuncta opera &c. 477.

Plura ſi dicere voles de vanâ gloriâ, vide à fol. 473. uſque 480. & fol. 446 & in Indice rerum verb. Vana gloria. *De veritate, vide fol. 297.*

DOMINICA VI. QVADRAGESIMÆ SEV PALMARVM.

THEMA.

Multi autem veſtimenta ſua ſtraverunt in viâ, &c.

Concionis Argumentum.

Mundi gratia vitrea eſt, quæ cùm ſplendet frangitur.

Exordium.

ADeſt, *Audit*. celebris illa & nota ſatis nomine, hebdomada ſanctæ, ſeu magna, quia ſcilicet magna quædam, ut loquitur S. Chryſoſtomus *Homil. 30. in Geneſ.* & ineffabilia bona nobis contigerunt. In illa extincta mors, interempta maledictio, tyrannis diaboli diſſoluta, vaſa ejus direpta, Deus hominibus reconciliatus, cælum factum penetrabile, & Angeli hominibus convivũt. Quibus omnibus mundo, teſte D. Bernardo in Serm. feriæ 5. hebdomadæ pœnoſæ, nihil poterat fieri melius. Admiranda fuere primæ hebdomadæ quidem mundi opera, primo nempe die &c. *Narra ſi placet ſingulorum dierum facta à Deo opera ex Geneſ. 1. & 2.* at admiranda magis ea ſunt, quæ hiſce diebus peracta ſunt Hieroſolymis. Admirabilius enim eſt Deum pro hominibus cruci ſuffigi, quàm Deus condidiſſe ſydera, quod feria 6. contigit. Hodierna igitur triumphi gloria, in crucis ignominiam eſt commutata. Itáne ergo mundi avolagloria? dixero hoc ſtatim latiùs.

Proſecutio.

O quàm diſſimilis ſibi facta eſt Hieruſalem! quàm inconſtans, quinque mobilis! ita D. Bernard. ſerm. 2. O quàm, inquit, diſſimile eſt, Tolle, tolle, crucifige eum, &, Benedictus qui venit in nomine Domini, hoſanna in excelſis! Quàm diſſimile, Rex Iſrael, &, Non habemus regem niſi Cæſarem! Quàm diſſimile, Rami virentes & crux, flores & ſpinæ! Quàm diſſimile, aliena ſibi ſubſtrata habere veſtimenta, & propria dein ertalis nempe ſemper fuit mundi gloria: ita ſubdola, ita fallax, ita fragita vana, ut rectè jam dudum proclamaverit Tarſenſis Paulus. Non habemus, inquit, hic manentem civitatem. quaſi dicat, Etiam quæ putantur firmiſſima, ruunt. Licet enim nos è chalibe ſtrueremus domos, &c. Non legiſſe, imò hanc Pauli penitus doctrinam ignoraſſe arbitror Ludovicum XI. Galliæ regem, qui, &c. 214. Vis ſcire Ludovice cauſam? jungit eam doctrinæ ſuæ Paulus: Præterit enim, inquit, figura hujus mundi. Elapſos centum annos, ſequuntur alii, &c. 214. prorſus eodem modo ut in pompâ aliquâ proceſſionali, ſacræ circumferuntur imagines ſcilicet nil ſtabile aut firmum voluit eſſe ille rerum arbiter, &c. 215. Multa offert ſpectanda, poſſidenda nulla, &c. 215. Quare & mundus quibuſdam opilioni conferrur: at rectiùs carnifici. Expertus eſt enim id ambitioſus Abſalon, Iudas, Ionas, & Chriſtus hodie. 215.

Peroratio.

Quare, *Audit*. agamus, ut agere ſolet quis conducturus ædes: qui ille primò eas inſpicit, ſi placeant, exquirit, dein ſingulariter, num in aliquot annis ſtabilem figere poſſit ſedem &c. 214. Manſiones videmus firmæ quibuſdam hujus mundi, ſed errant, nulla in terris manſio, Nil hactenus regum &c. 214. Quare ad æterna, peritura hæc omnia ſpernentes, mentem, & oculos dirigamus: niſi quis noſtrûm malit hic annis paucis in Hieruſalem triumphare, dein æternùm crucifigi.

Vide aliam Concionem integram de vitreis hiſce omnibus mundi favoribus fol. 800. uſque 801.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Cor hominis, inſula fugax & ſaltans.

Exordium aſſume concionis præcedentis, dein ſic proſequere.

QVid mirum hunc luſiſſe Hebræos ludum Chriſto? Eundem ego & nos ludimus in dies. Utráque hæc ramorum viriditas & amœnitas carebant radice, ita propoſita etiam piiſſima, Deóque grata, multorum hominum velleitates tantummodò ſunt, vixque propoſita evanueſcunt. Inſula fugax eſt, inſula ſaltans eſt cor humanum. Vultis ut dictum plicem? Inſulam narrant inventam in mari prorſus admirabilem, &c. 819. Quàm multi hiſce paſchalibus multa caſtè proponent, & ferventer! quamdiu etiam perſiſtent: dein propoſita reſcindent, & pejora priribus perpetrabunt? Nivem imitantur. 819. Cantherii ſumus in porta 819. Hieroſolymitani ſumus pœnitentes, & Chriſto occlamantes: *dictus qui venit*, &c. & paulò pòſt Chriſtum ſpernimus, crucifigimus.

Peroratio.

O *Audit*. ſeriò reſurgamus, & ubi reſurrexímus, maneamus ſtantes virtutum enim omnium fundamentum perſeverantia. Norunt hoc caſtris milites excubantes ſub puro ac frigido Jove. Norunt illud veri amatores. Noveritis & hoc vos: *Audit*. & quiſque modò non ſolum confiteatur, ſed & confeſſus ſacramentaliter a ſe exigat, ut qualem ſe poſtare inſtituerit, talem ſe ad exitum ſervet. 819.

Vide aliam concionem de inconſtantiâ humanâ à fol. 386. uſque 391.

Domini

Quoniam verò hæc palmarum Dominica, dierum Paschalium prima est, congruenter & accommodatè Pastores omnes docuerint è cathedrâ requisitas ad confessionem Sacramentalem rectè obeundam conditiones, quas enarrat & conscribit ante Auctor in libro suo de cultu conscientiæ, è quibus omnibus sparsim ibidem conscriptis unam formatam subscribo, in Pastorum omnium levamen.

THEMA

Multi autem vestimenta sua straverunt in viâ.

Concionis Argumentum.

Non jam vestimenta, sed se Christiani dolentes Sacramentaliter substernant vicariis Christi.

Exordium.

EA, quæ peracta sunt ab Hebræis, Christo urbem Hierosolymitanam asinæ insedenti ingredienti, optarem vos modò omnes, *Auditores*, præsertim qui hujus nostræ ovilis estis oves, & quorum salus mea salus est, præstare Christo resurgenti: Non quòd velim ut pavimentum hocce templi nostri vestibus contegatis, aut ramis tantummodo exornetis, sed ut vos ipsi sitis templi nostri tapetes, rami virides & florentes, quales eritis, si rectè sanctæ matris Ecclesiæ voto & mandato obedieritis. *Rectè* dico, non enim recta confessio in ipsâ tantummodo peccatorum prolatione consistit, sed in pluribus aliis, quæ breviter dixero, vobis omnibus ut prosim, & officio meo pastorali non desim.

Prosecutio.

Quod homini Christiano cuivis, vesperi cubitum ituro, consultò præstandum est quotidie, sancta mater Ecclesia nunc præcipit accuratissimè peragendum, constituitque unumquemque nostrûm, ut quondam *Hieremam*, ut evellat & destruat, dispердat & dissipet, ædificet & plantet. Sed ut rectè quis evellat & destruat, lolii cognitio habenda est, quam quis consequitur ex diligenti examine conscientiæ, quæ confessioni Sacramentali necessariò semper est præmittenda. Sed cùm & hoc examen rectè peragendum sit, primò pro acceptis beneficiis pœnitens Deo gratias agat, secundò brevi oratiunculâ, qualis illa potest esse Job, Quantas habeo iniquitates, &c. lumen à Deo petat cernendis erroribus; tertiò secum disquirat, Quid feci, dixi, cogitavi, & non feci, omisi, neglexi faciendum. *Lege fol.* 380. *&* 381. *&* 382. Quo facto examine non segniter, sed eâ quâ solent iniri rationes datorum & acceptorum ab ipsis quæstoribus, de peccatis dolendum est contritionis actu, quæ res pretiosa adeò est, &c. 290. Tres verò hic actus continet partes. 290. *&* *fol.* 380. 381. 382. post quam excitatam pro possibili, obiturus confessionem hæc sibi quisque pœnitens proponat. 492. Percepturus denique Eucharistiam, ad hæc animum intendat. 492. *&* 493. sed dein post impertratam veniam ad vitiorum nostrorum circulum non est redeundum: nil enim proderit duorum aut trium dierum correctio.

Peroratio.

Si tamen recidivam quis vestrûm patitur, sæpiùs hanc Sacramentalem medelam requirat: Concilium enim Tridentinum affirmat eos, &c. 348. si enim quis labi rursum non velit, non hoc tempore Paschali solùm, sed & sæpiùs confiteatur, quod enim crebrò sordescit, crebrò mundandum est 349.

Si cui hac Palmarum die, vel ex consuetudine, vel ex officio incumbat, Passionem sacratissimam D. N. Iesu concionari, Tomum secundum Auctoris consulat.

RESVRRECTIO DOMINI IÆSV.

SVrrexit, non est hic, non aliâ assumptâ carne, quàm eâ in quâ passus fuerat, docuerat, ambulaverat, miracula patrarat, cæcos, surdos, mutos, leprosos contigerat: nec aliâ, quàm in eadem & nos, in quâ viximus carne resurgemus. Ita pulchro discursu docet Auctor *fol.* 77. quod quidem bonis magno est solatio, malis verò pœna major. *fol. eodem.*

Iesum quæritis Nazarenum crucifixum? Mirabile, lætissimo Paschatis die etiamnum crucis & crucifixi mentionem fieri, imò verò rectè, nemo enim Nazarenus; hoc est floridus, fieri potest, ni prius crucifixus fuerit. Christus enim per crucem factus est Nazarenus, & pervenit ad triumphum gloriæ. *Vide fol.* 272. 273. & 274.

Quòd hic, bone Lector, formatas, ut in aliis, diebus non legas conciones, ne mireris, cùm Tomo secundo Auctoris liber integer contineatur de Christi resurgentis gloriâ. Tomum igitur alterum consule.

FERIA II. PASCHATIS.

THEMA.

Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant.

Concionis Argumentum.

Colloquia pia Deo grata.

Exordium.

ISidorus omnia quæ loquimur, hoc discrimine judicat æstimanda. Aut enim bonum bene loquimur, aut malum malè loquimur: aut bonum malè, aut malum bene proferimus. Malum malè in verba digerimus, &c. 608. bonum effertur malè, &c. Malum bene profert, &c. bonum verò bene loquimur, si, ut Paulus præcipit, &c. Ita certè hi dubii de Christi resurrectione discipuli locuti fuêre, ac proinde dum fabularentur (non quod hic dicatur fabulari à fabulâ, sed à *For, faris*, quia non vana, sed pia fabulantur) apparuit illis Christus. Pia igitur colloquia laudaturi sumus.

Prosecutio.

Divinæ paginæ cælum sæpius reseratum memorant, id tamen nusquam sine gravi causâ, & grandi utilitate factum. Israëlis populo æther quotidie patuit, cùm manna, &c. 745. In sacris paginis homo puræ mentis confertur cœlo, &c. & talis cœli janua est lingua, quam pandi non vult Deus, nisi justâ de causâ: & nos sæpe cælum non esse, verba nostra confirmant. Erant tamen hi discipuli, quamvis ex parte dubii de resurrectionis mysterio: manna enim depluebant, ac proinde ad illos accurrit Christus. Tales certè socii, ô juvenes! ô puellæ! hisce non solùm paschalibus, sed diebus omnibus, inque omni deambulatione, prandio, conquirendi sunt. Nam bene inquit Salomon, &c. & beatus Ludovicus Tolosanus Præsul. At quàm fœda multorum, præsertim juvenum & puellarum multarum, sunt colloquia. 745. quàm vana, quàm jocosa! non quòd velim omnem hominem æquè semper in verbis serium, veneror etiam virtutem illam quam Eutrapeliam Theologi nominant, &c. 721. Sed ne & in his limites transiliamus, monet D. Ambrosius, 721. at parum est jocosa referri interdum, sed quorundam lingua sepulchrum patulum est spurcitiæ. 350.

Peroratio.

Hos tam fœtidi oris comites quisque fugiat, qui Christum à se fugere non velit. Monitum Apostoli audite, &c. Sicut enim censorius Dei oculus ubique nobis est observandus, ita censoriæ Dei aures nunquam non metuendæ. 331.

ALIA.

THEMA.

Tu solus peregrinus es in Hierusalem, & hæc ignoras?

Concionis Argumentum.

Peregrinatio & priscâ & novâ lege semper usitata.

Exordium.

CVm multi peregrini ex diversis venissent partibus Hierosolymam ad diem festum Paschæ, ut habetur Joannis 12. hi duo dubii & pusillanimes discipuli Jesum habitu peregrino illis appropinquantem, & quærentem quôsnam inter se conferrent sermones, quasi corripiunt. Tu solus, inquiunt, es peregrinus in Hierusalem, &c. quorum verborum sensus est: Cùm multi peregrini his diebus venerint in Hierusalem, mirum est quòd solus inter eos ignores ea quæ omnibus nota sunt. Pium igitur peregrinandi studium hodie, *Auditores*, approbatum video, nec novum, ut quidam dicunt, Papistarum est commentum, sed & etiam à Servatore adhibitum &c. 781. Latiùs id declaravero, simul & quomodo peregrinatio instituenda sit, aliâve templorum locorumque sacrorum, hisce quæ paschalibus festis Christianis est usitata satis, visitatio.

Prosecutio.

Magna sæpè humana est desidia, profanus torpor. Adeò peregrinationis cultum quidam non exercent, ut etiam pedem efferre domo, & in templum proximum ire, non rarò tædeat. Sunt qui quamlibet ob causam, &c. 779. Videre mihi sanctos viros, &c. & olim totus orbis Bethlemum & Hierosolymam confluxit. 780. Modò verò peregrinationes non tantùm longas (quas non omnibus passim suaserim) sed breviores omnes Christiani plurimi non tantum aversantur, sed sæpè & rident ob unicum olim Cupidinis signum, &c. 781. Sed forsitan aliqui nôrunt illud B. Francisci effatum, *Qui multùm peregrinantur, rarò sanctificantur.* Sed sciendum est mutationem omnem loci nos peregrinationem nominare nolle, sed discursum otiosum aut curiosum rectius fatemur; igitur in dicto B. Francisci verum esse, frequentiores discursus hominem neque sanctificare, nec in aliquo animum morbi tollere. Cùm enim quidam diu vagati fuerint, nihilo sanctiores redeunt, &c. 781. Sed satis de vagis illis peregrinationibus, videamus quænam sit peregrinatio religiosa, qualis demandata olim erat omnibus Hebræis. Peregrinatio hæc non studio videndarum urbium, &c. 781.

Epilogus.

Vultis breviter, priusquam hunc de religiosâ peregrinatione discursum concluserò, devotæ peregrinationis scivisse signa, & praxim, finem, seu intentionem cumprimis habere piam, &c. 781. 782.

ALIA.

THEMA.

Et aperti sunt oculi eorum.

Concionis Argumentum.

Non auditores legis, sed factores justificantur.

Exordium.

QVamvis supremus ille Magister & Præceptor Christus longo satis discursu eas explicarat his discipulis Scripturas, quæ tam de morte quàm

quàm resurrectione Christi scriptæ erant, non quidem omnes, sed tales quæ sufficienter eos dubios stabilirent in fide resurrectionis, oculi tamen eorum aperti non sunt. At ubi eum coëgerunt, id est, obnixè rogarunt quatenus unà cum eis hospitium ingrederetur, & concenaret, aperti sunt oculi eorum, hoc est, voluntariè se eis ostendit eâ in effigie, qua erat cognoscibilis ab eis. Grata quidem erant colloquia horum discipulorum Christo, sed gratiora & efficaciora opera fuere charitatis: hæc siquidem impetrarunt Dei Christi resurgentis visionem. Plura de his operibus charitatis dicturus sum.

Prosecutio.

Quàm sit illa verax Dei promissio, *Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur.* Vultis Deum, inquit, commoveri misericordia, vos ipsi priùs misericordes estote. 883. Dialecticorum syllogismus est, &c. 883. Ita experiuntur discipuli in Emaus, panem dabant, misericordes erant, & misericordiam consequuntur, & dubii, & vacillantes in fide resurrectionis Christi stabiliuntur. Certè quæstionē illam si quis moveret modò, quam aliquando movit in vitâ suâ D. Chrysostomus, nempe, quæ ars omnium artium sit quæstuosissima, scio responsum promptum. Quid vobis videtur, *Auditores?* Verum est, maximum facit lucrum Gemmarius, &c. 882. Scivit hoc Sabaudiæ Dux III. Amadæus, scivere plures: sed hic, obsecro, paulò altiùs penetremus, quid demum misericordia tam affabile habeat ac decorum, unde divinis oculis tantopere placeat. Quæ enim, &c. 882.

Peroratio.

Quapropter in quavis re impetrandâ, opus adhibe misericordiæ, tanquam maximè impetratorium: nam nemo potentiùs partes patroni agit hic & post hanc vitam, quàm Misericordia. 119.

FERIA III. PASCHÆ.

THEMA.

Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertiâ die.

Concionis Argumentum.

Christianorum consummatissima Philosophia est, Bona facere, & malè pati.

Exordium.

NArrant Historici quidam, Principem quendam pro symbolo habuisse pictum struthiocamelum, additâ inscriptione durissimâ: *Coquit Spiritus*, 845. Ita Christus, pluresque post eum viri patientissimi, omne ferrum concoquunt. Fit nonnunquam, ut corpus alicujus hominis spectes, debile, tenerum, &c. at si sublatentem in tali corpore spectes & inspicias animum, struthiocamelum dices, &c. 845. Tales vult esse Christus hodie discipulos suos, ac proinde hanc consummatissimam Christianorum Philosophiam illis tradit. *Quoniam*, inquit, *sic scriptum est*, &c. Eandem & nos conabimur vobis, *Auditores*, inculcare.

Prosecutio.

Eadem est, eritque semper membrorum lex, quæ capitis fuit. Quid caput nostrum Christus egit? Verissimus regni hæres erat, & summi Regis filius: hoc tamen tributum, &c. 217. Quod B. Leo expendens, &c. & D. Paulus. Res hæc fuit certissima, &c. & Isaias vates ad rem nostram satis accommodatè, 217. & 218. Novi satis humanam naturam: cuncta gratis malumus accipere, quàm dare. Sed ut olim milites Soli dicati coronam, &c. 217. Non aliter porrigit Deus beatitudinis coronam. Patiendum est omnibus, ita Paulus, *Omnes qui*, &c. 218. Attende ad verbum *omnes*. Iuvenis es, & cœlum vis? sustine. Servus, senex, vidua, virgo, &c. sustine. 845.

Peroratio.

Hanc igitur, *Auditores*, addiscite unà cum discipulis hodie à Christo traditam Philosophiam, & Christo capiti nostro conformemur. Credamus, agere benè & pati, tutissimum ad cœlum esse iter, &c. 218.

Plures si quis velit formare conciones, ut hanc traditam à Christo sacram Philosophiam doceat, Indicem rerum consulat verbo, Cœlum, Christianus, Pati, &c.

ALIA.

THEMA.

At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis,

Concionis Argumentum.

Ratio cur Christus piscem assum comederit, & vicissim discipulis post resurrectionem suam piscem prunis impositum apposuerit.

Exordium.

PIscem, *Auditores*, assum refert Evangelista Christum hodiernâ die comedisse: & quidem, licet aliqui hoc in dubium vocent, verè comedit, quia vero oré verisque dentibus usus est, & cibi saporem percepit, quamvis stomacho eum neque concoxerit, neque in cruorem convertit, sed in aërem mox commutaverit. Non ita verè comedit Angelus quamvis aliquando visus sit comedere, ut patet Tob. 12. Vide Bellar. Manducavit Christus potestate, non necessitate; aliter enim absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius; terra indigentiâ, solis radius potentiâ. Sed de his satis, aliud hodie disquiram documenti genus, cur Dominus piscem & appositum à discipulis comederit piscem non lixum, sed assum, & favum mellis; & non alium vicissim discipulis obtulerit comedendum piscem. Secretum hoc sacrum eruemus.

Prosecutio.

Quid, *Auditores*, æstimatis facilius tolerabiliúsve esse, triduo putet pitis, oculorum, dentium, calculi dolores, &c. 15. & 16. Optimè verè veraciter S. P. Augustinus: Melius est modica amaritudo in temporibus, quàm æternum tormentum in visceribus. Sed quispiam fortiùs ad hæc horreat, & felleum vel assum appositum nobis à Christo piscem incultet comedere. Sed animosè Christiani, solus Christus piscem hunc comedit sine favo mellis ante resurrectionem; at postea non comedit, neque nobis comedendum offert sine favo mellis. Quid enim dolores nostri, ad dolores Christi collati, aliud sunt quàm solæ imagines dolorum? illum crucifixi verus est dolor, &c. 19. Verè, dico, comedit Christus piscem hunc favo mellis felleum hunc, at nobis favo mellis conditus offertur. Vultis scire quomodo? Fit nonnunquam ridiculi causâ, ut scorteus thorax, et colobium minutim concisum, adjecto pipere ita coquatur, &c. 14.

Peroratio.

Quare, *Auditores*, si nulla alicui dies abeat sine nubeculâ, & quotidie aliquid tolerandum sit, nulla quoque dies abit, quin aliquod istius genus Deus suis propinet pro se afflictis. Solus ille voluit calcare dolorum torcular, sed non solos nos vult calcare.

DOMINICA IN ALBIS.

THEMA.

Pax vobis.

Concionis Argumentum.

Pax bonorum omnium conservatrix.

Exordium.

POst diluvium illud orbis generale Gen. 10. ad Noë, arcæ propter natum diluvii inclusum, columba venit portans ramum olivæ, *ostenditq; Noë quòd cessassent aqua super terram.* Similem in modum, post priorem diluvium ad discipulos propter metum Iudæorum conclusos denuò venit Salvator, portans ramum pacis. O si semper ramus ille virentia conservaret folia! pax, inquam, si in terris vireret semper, quales inde hæc crescerent fructus! Ramus virens pacis conservat omnia. Vinam non cujusvis vestrûm, *Auditores*, horto, sed in cujusvis animâ, tamen hac hodierna nostra concio inseret! Hoc est quod conabor, &c.

Prosecutio.

Duplex est ipsa hominis resurrectio, una animi, corporis altera: tam in hac vitâ fit sæpiùs, altera in extremo die fiet semel. Sed potior est illa animi resurrectio, quàm corporis. Vultis scire quid modò voveam? *Si tamen consurrexistis cum Christo.* Vt resurrectio corporis erit perpetua (postquam enim corpus resurrexerit, nunquam morietur amplius) ita & ego voveo ut fit animi resurrectio, sicque animus in hac vitâ ex peccatis vitam gratiæ revocatus, vitam servet, morsque peccati illi ultra non dominetur. Quam gratiæ & resurrectionis perpetuitatem, unica mater ecclesia dicta, creat & conservat: quæ inter mutuos animos hominum, inter Deum & hominem, resultat é radice charitatis, ac proinde pax ipsa *charitatis ramus* rectè dicetur; utque pax esset perpetua in terris, perpetuatur utque animorum reconciliatio & resurrectio, posuit præceptum Christus charitatis. *Hæc*, inquit, *mando vobis*, &c. Deus innumera pænè de re summi Pontificis & aurea, &c. 763. *Recita omnia consequenter.*

Epilogus.

Si igitur *consurrexistis cum Christo*, quod scire poteritis, si vos invicem ametis, si pacis ramum cordibus vestris insertum habeatis. Audito hoc nem, *Nos sumus*, &c. 762. Hunc ramum conamini conservare virentem eritque resurrectio vestra animi perpetua, quia charitate & pace conservantur omnia.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Quomodo pax, hodiernâ die à Christo promulgata, inter Deum & hominem, & hominum inter homines, conservari possit.

Exordium.

QVid est, *Auditores*, quòd Beatissimus Paulus ita omnibus vestis deferarit discipulos suos impleri agnitione voluntatis divinæ? Im-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

enim scribit ad Colloss. 1. v. 9. &c. 540. Norat utique Paulus, &c. Nam scivisse Dei voluntatem, suámque illi conformare nosse, altera beatitudo, cœlum alterum est, in quo pax est perpetua, perpetuóque virens: rectáque talis conformatio est omnis pacis & tranquillitatis mater.

Prosecutio.

Qui suam omnino propriam voluntatem jam divinæ conformavit, pace & tranquillitate omni fruitur. Certè piis illis priscis Patribus non defuêre variarum ærumnarũ acerbitates: nam quò quis sanctior, &c. 541. Heliotropio, inquit Plinius, æterna sunt folia. Idem de tali homine dixeris. Folium pacis ejus non defluet, nam, ut Persarum quispiam olim, &c. 541. Cassianus narrat, &c. 541. & 542.

Epilogus.

Verissima hæc sunt, *Auditores*. Heliotropium, teste Plinio, formicas necat. Humanæ voluntatis cum divinâ consensus, &c. 542. Quicunque divinæ voluntati seriò devotus est, in paradiso est. *Factúsque est in pace locus ejus, & habitatio ejus in Sion.* Utinam, ô Christiani, &c. 542.

ALIA.

THEMA.

Gavisi sunt discipuli viso Domino.

Concionis Argumentum.

Veri gaudii fons, visio Dei.

Exordium.

DAvidis hæc est cantio, *Montes exultaverunt ut arietes, & colles sicut agni ovium.* sed quid significet forsitan, non omnes capiunt. Quandónam ut arietes & agni montes (quod omnium rarissimum est) exultant? Tunc montes exultant, cùm homines, qui rationis celsitudine montibus sunt similes, instar animantium ratione carentium exultant in rebus terrenis, corporis, cibo, potu, aliisque similibus, & non in vero Deo. Certè nil terra habet, vera quod possit esse gaudii materia: sola ipsa Dei visio talis est, & in cælo & in terrâ. Vnde benè discipuli viso Domino lætabantur, ut inquit Evangelista. Hæc summa dicendorum erit, &c.

Prosecutio.

Gaudet avarus viso auro & argento, sed non rectè. Neque verè gaudet ambitiosus, propositis & delatis honoribus. Gaudet habitis deliciis, voluptatis cultor: sed neque rectè neque verè. Gaudent hodie discipuli, *viso Domino*, sed rectè & verè, nam unicus tantummodò in cælo & in terris fons est gaudii. Sed quid sit videre Deum, sive in quo illa consistat visio, forsitan quis requirat. Nam magni ponderis quæstio est inter Theologos, num Deus, qui spiritus est, corporeis oculis videri possit. Eam sententio, &c. 257. Itaque cum S. P. Augustino concludo, incorporeum Deum, &c. 257. Nunc igitur videamus, quomodo fiat. Beatus Thomas, & cum eo Theologorum schola, &c. 255. Triplex verò hoc præmium correspondet tribus virtutibus. 256. Sed dicetis nunc, *Auditores*, Credimus in cælo objectum esse veri gaudii Deum perspicuè visum, sed quomodo in terrâ hic nobis potest esse objectum gaudiorum, cùm scriptum sit, *Non videbit me homo, & vivet?* Vera est Scriptura, sed accommodè explicanda. Fictile prius, &c. 252. ut Deum videre taliter possimus, ut Beati vident. Sed est alia visio per quam & quâ Deus videri etiam à nobis in terris possit, nempe per fidem, meditationem, contemplationem. Ita sibi, tanquam Deum videns, gratulabatur Rex Sion, *Concaluit*, inquit, &c. 256. ita verè ille gaudeat in terrâ, cùm quis assiduis, &c. 776.

Peroratio.

At nos stulti aliunde gaudere quærimus, & exardemus ut veruli illi in Susannam, &c. Vas sterquilinii amplectimur, & Deum infinitæ formositatis miraculum prætermus, ac proinde rarò gaudemus cum discipulis Christi veraciter.

Si quis, occasione hujus etiam thematis, loqui velit de gaudio spiritus, quod solum verum est gaudium, videat Auctorem à fol. 776. usque 778.

ALIA.

THEMA.

Et post dies octo iterum erant discipuli ejus intus, & Thomas cum eis. Venit IESVS, &c.

Concionis Argumentum.

Deus ex malis bona, quasi ignem ex aquâ educit.

Exordium.

SÆpe quærimus inter nos, cur hoc illúdve malum permittat Deus. Pro quorum curiosorum, taliter talia inter se disquirentium, instructione & solatio hæc annoto. Duo sunt malorum genera: Primum eorum quę molestiam, &c. Alterum, &c. 512. & 513. Si verò quis vestrûm requirat, cur Thomam in incredulitatem labi permiserit, paucis respondeo. 513.

Prosecutio.

Nunquam certè bonitas illa infinita tantam in orbe malitiam, &c. 513. Saulis perfidia Davidi diadema contulit: Danielem fovea leonum altius evexit, &c. Incredulitas Thomæ confirmatio fuit resurrectionis. *Lege D. Bernard. Homil. super Missus est.* 513.

Peroratio.

Quare illam colamus & veneremur S. P. Augustini sententiam, *Melius esse judicavit Deus*, &c. 513.

DOMINICA II. POST PASCHA.

THEMA.

Ego sum Pastor bonus.

Concionis Argumentum.

Pastoris boni est, oves suas tueri & protegere.

Exordium.

MAgnificum illud promissum, *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei*, verificat Deus, dum nos omnes oves suas tanta protegit curâ, ut nusquam suis ovibus desit. Fatetur hoc de se David, &c. At nos latiùs idipsum examinabimus 570.

Prosecutio.

Sanguinem & vitam Davidis Rex Saul, instar lupi voracis, sæpiùs petiit. At frustrà: Deus enim eum protexit semper; de cujus manu lupus nullus ovem vel unam rapiet. Cùm enim David in *Maonis* solitudine, &c. 570. Nec mirum, Davidem sic protectum; noverat enim ovis illa divinæ voci obtemperare, & divinæ providentię sese committere. Cùm enim Iessæus ille juvenis rebellem filium, &c. 570. Eadem est ratio in omnibus aliorum hominum vexationibus. 570. Hæc flagelli loco sunt: debet enim, etiamsi si Pastor bonus, cùm oves aliquando habeat rebelles, quandoque baculo uti; nunquam tamen deserit, sed clamat, quæritque illud ovibus suis inculcare, *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Considerate mihi, obsecro, Iosephum, &c. 570.

Epilogus.

Fidamus ergo nos Christo, fidamus nos divinæ providentiæ. *Dominus* enim *regit* nos, *& nihil* nobis *deerit.*

Circa idem Thema dice, quanta Dei providentia sit circa vita necessaria. 567. Quanta in amicos. 570. Quanta in amicos & inimicos. 572.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Quidam suiipsius volunt esse pastores, & Christo diffidentes, alios sibi deligunt Curatores.

Exordium.

NIl crebriùs, nil acerbiùs in suis discipulis castigavit Christus quàm diffidentiam, &c. 575. Quàm verò & frequens & periculosum sit, vel sibi ipsi fidere aut alteri præter Deum, dicturi sumus.

Prosecutio.

Salomon hanc sui fiduciam graviter perstringens, &c. 571. sed non tantùm non in seipso ullus, sed nec in ullo altero spe & fiduciâ figat. 575. O homines, Dei summi illius pastoris opulentiâ ac potentiâ innitendum est, &c. 576. Imò quàm zelotypus ille sit pastor animarum, alium dum præter ipsum eligimus, patet ex punitione illâ in Moyse, &c. 577.

Epilogus.

Sed heu! quàm tamen in orbe rari sunt, qui Deo fidant toto animo. Mores hominum considera, &c. 579.

Quàm sit Christus Pastor liberalis, vide à fol. 814. usque 815.

Christi Pastoris vera quatuor perfectiones. 645.

Christus Pastor suave ovibus suis imponit jugum. 320.

DOMINICA III. POST PASCHA.

THEMA.

Modicum, & non videbitis me.

Concionis Argumentum.

Omnia modica sunt præter æternitatem.

Exordium.

SEcundùm D. Chrysostomum, per primum *modicum*, in quo dicit *non videbitis me*, intelligitur tempus ab horâ mortis Christi usque ad resurrectionem, quod fuit triduum illud quo jacuit in sepulchro; tunc enim non viderunt eum. Per aliud, sive per secundum illud *modicum*, intelligitur tempus illud, quod ab horâ resurrectionis interfluxit usque ad Ascensionem, in quo apparuit illis *loquens de regno Dei*, ut habetur Act. 1. Sanè licet hæc verba mundo & rebus omnibus caducis accommodare, ipsa enim suâ vanitate & corruptibilitate clamare videntur, *Modicum, & jam non videbitis me*, &c. ut latiùs dicturus sum.

Prosecutio.

Sapientissimus hominum, ut omnem humanæ vitæ periodum vel ad centum annos ampliatam proprio penicillo depingeret, &c. 18. *Recita omnia consequenter.*

Peroratio.

Certè Christiani *Auditores*, si talibus oculis cœlum frequentiùs suspiceretis, mihi credite, omnia hic modica & pauca esse cerneretis, &c. 19.

ALIA.
THEMA.
Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis.
Concionis Argumentum.
Fieri quî possit, ut quis nunquam tristetur.
Exordium.

SAlomon, humanæ sapientiæ pelagus, & magnum portentum, liberrimè pronuntia vit: *Non contristabit justum quidquid acciderit ei*, loquitur sapientissimus Rex de rebus fortuitis, &c. 533. non quòd nulla justis obveniat, aut obventura sit discipulis Christi calamitas, sed quòd nulla talis calamitas animi gaudium sublatura sit. Rationem dabimus.

Prosecutio.

Quibusdam paradoxa videtur hæc Salomonis sententia, *Non contristabit justum*, &c. quasi verò quis etiam in hac vitâ gaudere semper posset. Quid, quæso, Philosophi de accidentibus definiunt? quomodo de iis loquuntur? Audite Hugonem attentè expendentem, *Quidquid ei acciderit.* 533. Itaque sentit ærumnas vir justus, & sentiunt discipuli Christi tyrannorum verbera & tormina (sensum enim nulla exuit virtus) sed ex iis non turbantur, nec animi stationem mutât. Vnde & Romanus Sapiens, *Seneca*, Nihil accidere, &c. 535. Quemadmodum tot flumina, &c. 535. Tale erat illud nuntium quod misit olim ad omnes probæ mentis homines Isaias vates, *Dicite justo*, &c. Verùm ô Isaia, viro huic charissima uxor mortua est, &c. 535. Iacob sub dio dormit. &c. 535.

Peroratio.

Ergo non contristabit justum quidquid acciderit ei. Vera erit & illa Apostoli contestatio, *Repletus sum gaudio*, &c. 533. & verissimum erit illud ad discipulos suos Christi dictum, *Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis*, &c. Sentiet enim justus tristitiam, sed non consentiet, &c. 533.

ALIA.
THEMA.
Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum.
Concionis Argumentum.
Visio Dei vera causa gaudii, absentia Dei vera causa mœroris est.
Exordium.

MIrabilis hæc de quâ loquitur Christus conversio, sola videtur futura visione Christi, ita ut carentia visionis Christi, causa fuerit Apostolici mœroris, ipsa verò ejus visa ab Apostolis præsentia, gaudii. Mysterium accipite, *Auditores*. Quænam vera causa homini potest obvenire tristitiæ? non talis est amissio bonorum temporalium, imò nec vitæ. Vel quænam econtrà vera alicui potest esse causa gaudii? nullæ certè divitiæ, nulli honores, nulla denique voluptas. Ut breviter respondeam, unica tantùm est vera causa tristitiæ carentia, scilicet visionis divinæ, & illius non ad tempus, sed in perpetuum. Unica etiam est gaudii, nempe visio Dei intuitiva. Ex his duobus fontibus omne malum & bonum. Sed quàm pauci hanc norunt veritatem? Pænas omnes infernales, ut sunt ignis, frigus, fames, sitis (*Vide Damnatorum rogum*) timemus, ac proinde de iis aliquando sermocinamur, sic & de gaudiis Beatorum, ut sunt saturitas, amor perpetuus, aliæque veræ voluptates (*Vide Cælum*) at de visione Dei quis angitur, quisve de eâ sermo? Certè rarus satis. Ratio est, quia plerique ignorant, visionem Dei, & carentiam ejusdem, omnium & bonorum & malorum esse fontem. Ignorant, inquam, quid sit videre Deum. *Discursum hac de re moralem & Theologicũ lege fil.* 147. 148. 149. 150.

DOMINICA IV. POST PASCHA.

THEMA.
Expedit vobis ut ego vadam.
Concionis Argumentum.
Qui terram amant, cælum rarò cogitant.
Exordium.

MÆstitiam Apostolorum suorum, bonus Magister lenit utilitate discessus sui. *Expedit*, inquit. Certum est secundùm Chrysostomum, Apostolos nimis corporalem præsentiam Christi dilexisse, & ideò ad susceptionem Spiritus sancti minùs fuisse idoneos. Res mira certè, & notatu digna. Nunquid præsentia humanitatis Christi, ejusdémque amor, impedimento esse poterat adventui Spiritus sancti? Imò, adjumentum maximum, nam tales non inimici, nec sibimet contrarii. Quomodo, ergo, inquit, *Expedit*, &c. Quomodo vera est sententia Chrysostomi? Respondetur, fuisse aliquo modo impedimento, quia illi admodum adhærentes discipuli, mentem in cælum, atque divinitatem minus attollebant. Si ergo Christi humanitas nimiùm dilecta Apostolis obfuerit, quò minùs cogitarent cælestia, multò magis obsunt nobis terrena, dum ita quæruntur & amantur. Nam dum nobis hîc benè & abundè est, rarò cælum cogitatione aut voto petimus.

Prosecutio.

Inter omnia desiderabilia nihil est in orbe hoc desiderabilius, adeò, Vita nostra peregrinatio est, &c. 219. Sed quid, oro, causæ est quòd cum omnium desiderabilissimam tam remisse desideremus? Apostolis nimia oberat Christi nimiùm dilecta præsentia: eâ enim dum fruebantur, non cælum petebant. Nobis plura obsunt quæ alienant nostram à cælo mentem. Sunt qui ignaviam hanc velare volunt, dicentes, Quæ ignoramus, non amantur. Quemadmodum infans, &c. 219. Alia causa est, rebus corporatis nimiùm adhæremus; spiritualis enim gratiæ plenitudinem, occupata mens non admittit, &c. *Vide* 220. 221. 222.

Peroratio.

Quin ergo sordes terræ aversati, cælum toto pectore anhelemus, hoc uno scilicet probi improbique luculenter differunt, quòd prorsus vita mortalis in patientiâ, æterna in voto est, &c. 221.

ALIA.
THEMA.
Et nemo ex vobis interrogat me, Quò vadis?
Concionis Argumentum.
Quisque à se quærat, Quò vadis?
Exordium.

DIversimodè hæc Christi ad Apostolos suos verba à sacris Auctoribus explicantur: & omissis variis, Bedæ explicationem profero. Docet ille, Christum, cùm ait, *Nemo ex vobis*, &c. indicasse discipulorum interrogare more eorum, qui discedentibus vale dicunt, eósque amicè interrogant quò vadant. Ego verò hac in re Apostolorum geram vices. Peregrinos vos video omnes, alium hac, alium illac proficiscentem, &c. Quæro, *Auditores*, Quò itis? quare sic itis? Vos hoc & ex vobismetipsis quandoque quærite; ut actio omnis vestra recta sit. Statim clarius.

Prosecutio.

Pueris trimulis aut quadrimulis quis inquietior? Totos dies hùc illúcque oberrant, nec unquam uno loco consistunt: nunc equitare se putant, &c. 464. Hisce infantibus plurimi sunt similes, qui actiones suas &c. & tales sunt plurimi à quibus appositè cum nebulone Satyrico quæro, &c. 464. Quorsum ita congerritis nummos, congestos reservatis? Quorsum ita discurritis? In templo es rarus, ratior in confessionali, omninò cænæ Eucharisticæ, &c. dicite, quò itis? Nam certè in hac vitâ, Christiani, non licet nobis vanos ambulatores agere, & quò pes ferat explorare. Maximi refert, &c. 465. Fidelissimè Deus per Aggæum Propheta nos commonefacit. 465. Non est molestior certè labor, quàm laboritus, &c. 465. & 466.

Peroratio.

Non simus itaque similes bobus triturantibus: non temporalem, sed spiritalem scopum & terminum actionibus nostris præfigamus, & ad peregrinantem mentem revocemus: nam in alium, quàm in Deum actus nostros dirigere, certè aberrare est. 466.

ALIA.
THEMA.
Arguet mundum de peccato.
Concionis Argumentum.
Odio est Deo impius & impietas ejus.
Exordium.

QVæ sunt quidam curiosè quid sit peccatum, utrùm nempe sit aliquid, vel nihil. Quòd sit aliquid, vel ex eo constat, quòd homines damnetur propter nihil, sed propter aliquem actum, qui quidem actus non est nihil. Oppositum habetur Ioan. 1, *Sine quo factum est nihil*, &c. peccatum, ergo peccatum est nihil. Et respondetur ad illud divertimus & intelligunt illud *nihil* dupliciter, uno modo positivè, & sic peccatum est nihil; alio modo privativè, & sic peccatum est aliquid. Alii explicant, ut per illud *nihil* intelligatur nihil creatum, & sic peccatum sum erit nihil, id est, non ens creatum, quia omnia entia à Deo creata sunt. Alio modo aliquod ens dici volunt non creatum, sed inventum, & sic peccatum erit aliquid, scilicet ens aliquod inventum à dæmone in paradiso. De omnibus quæ à Deo creata sunt, cantatur, *Nihil odisti eorum*, & Deus *quæ fecisti*. De hoc ente invento scribitur, *Odio est Deo impius & impietas ejus*. Quod modò odium cõfirmat, cùm dicit Spiritus sanctus, se mundum de peccato accusaturum. Hoc Dei odium in peccatum declarabimus.

Prosecutio.

Cum Romano Sapiente rectè dixero, *Errat, si quis putat Deum nocere velle*, &c. 184. Sicut igitur Deus sanctitatem infinito amore, ita necessariò peccatum odio prosequitur infinito. Odii autem signa enumerare facilè plurima. Severè certè arguit mundum de peccato sæpius. Quantum supplicii æquissimus Iudex, 181. &c. Non parcit certè Deus delinquentibus, 182. His adde, Deum seipsum suámque gratiam ei qui peccat subtrahere. Res certè dolenda. Nihil pulchrius animo, què ornat Dei gratia, dehere. Res certè dolenda. Nihil pulchrius animo, què ornat Dei gratia, de- 182. dein jus cæli Deus adimit ei qui delinquit, &c. 184. & 185.

Peroratio.

Hanc tam severam nolite à Deo, summo peccati hoste, exspectare prehensionem, *Ne quando rapiat, & non sit qui eripiat*. Ille ipse judicabit qui læsus est, &c. 187.

DOM-

Index Thematum moralium.

DOMINICA V. POST PASCHA.

THEMA.

Petite & accipietis.

Concionis Argumentum.

Oratio ad omnia utilis.

Exordium.

Discedens à discipulis suis Christus, fidelem atque strenuam administram illis relinquit, videlicet Orationem quæ eorum petitiones ad Patrem deferat. *Petite*, inquit, &c. quasi dicat, Vado ad Patrem, discipuli, quæcunque vobis opus fuerint, *petite* à Patre, *& accipietis*. Ne verò errorem in petendo committerent, quo modo petendum sit docet, nimirum, in nomine Christi. Quia verò modus ille orandi novus erat, & illis antehac ignotus: subjungit, *usque modò non petistis quidquam*. Orabant quidem discipuli Deum, similiter & Iudæi, sed nullam in petitionibus Christi faciebant mentionem: latebat enim veteris Testamenti homines, paucos si excipias, tum sanctissimæ Trinitatis mysterium, Verbique incarnatio, tum in nomine ejus petitio. Talis autem petitio, vel oratio, in nomine Christi, efficacissima est ad quævis obtinendum. Ita demonstravero præsenti discursu.

Prosecutio.

Non ita coluit arma gladiúmque Goliath, quàm Hebræus Rex David orationem, quam quantò sæpiùs iteravit, tantò perfectiùs semper persecit. Præterquam enim septies interdiù preces ad Deum fundebat, mediâ insuper nocte surgebat *ad confitendum nomini Domini*. Erubesco, hæc referens, *Auditores*, Rex tantus, &c. 789. scibat nempe Prophetarum ille summus, omnia precibus agenda. Castè quis meditatur vivere, castus non vixerit, si orare, idque frequentiùs, nesciverit. Ille Paradisi hospes castissimus Paulus, &c. 345. Tentaris, animique castrum impugnat dæmon; ora. Nam ut militiæ dux, cui castrum commissum est defendendum, &c. 346. Iurare facilè, aut impudicè loqui jam assuevisti; ora: nam cuivis linguæ vitio oratio est remedium. Sapientiæ oraculum Salomon. 742. Infirmaris, imò jam decretoria mortalis, naturâ sic dictante, conscripta est; ora, & vitæ obtinebis prolongationem. Rex Ezechias, &c. 786. Divos vis tibi amicos, ora. *Oratio ad omnia utilis*, &c. 399.

Epilogus.

En orationis fortissima arma. Spiritualis castra, quæ Medicis cognita, magistralis. Omnibus imperat & dominatur oratio, adeò cælum omne & cæli conditor Deus, &c. 786.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Oratio sine fiduciâ, corpus sine animâ.

Exordium.

Miseri nos, quàm tenuem de Deo notitiam habemus! vix per rimulam aliquid divinæ lucis haurimus. Hoc scimus, Deum esse summum bonum, &c. 557. Dicturi igitur sumus, in quo hęc fiducia in Deum, cùm preces sunt fundendæ maximè necessaria, consistat, quomodóve sit orandum.

Prosecutio.

Ante omnia notandum primò duco, spem in hoc superari à fiduciâ, quòd fiducia non qualiscunque spes sit, sed, &c. 557. Quâ annotatione factâ, jam inspiciamus latiùs, quid sit fiducia in Deum. Rex David gymnasium instituit palæstricum, & præcepit ut docerent filios Iuda. &c. Et cùm ingens Moabitarum & Ammonitarum, &c. 557. Et quamvis hæc fiducia in actionibus planè omnibus, ut dixi, in Deum sit necessaria, maximè tamen cùm preces fundendæ sunt. Audiamus, *Auditores*, differentem de precibus mellifluum Bernardum, qui multorum orationem aut esse timidam, &c. Quàm multi, antequam incipiant orare, incipiunt desperare. 557. O exiguæ fidei homo. 558. Hoc tamen sæpissimè fit, ut nos ipsi nobis non panem, sed lapidem, &c. 558. *Et conclude cum Auctore ibidem.*

Videà fol. 291 usque fol. 292. pias quasdam observationes in trespias orationculas, & argue eos qui longas orationes se fundere posse negant, ob intervenientes distractiones. Facilè enim has fundere poterunt: quas si ita fundant, ut Auctor eas fundere docet, efficacissimæ sunt. Vide insuper à fol. 526. usque 528. quibus docetur, quo animo quóve modo precandum sit, Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terrâ. *Bono enim animo si id precemur, semper oratio nostra est impetratoria.*

DIEBVS ROGATIONVM.

Pro hisce diebus, Lector, nullas hic formo conciones, tum quia in 2. nostro Tomo plures formatas habes, cùm Auctor ibidem Rhetoricam cælestem profiteatur, id est, methodum orandi, tum quia præcedentes nostræ formatæ in Dominicam 5. post Paschа, & hisce Rogationum diebus subservium.

ASCENSIO DOMINI IESV.

Neque in hac nostrâ, & Christi, & Angelorum solemnitate, in primo Tomo requiræ concionem, sed in secundo: describit enim ibi Auctor Christi Ascensionem latè satis. Fateor possem quædam huic solemnitati accommodare, eorum quæ in hoc Tomo primo continentur: sed ea vel nimis torta forent, ac proinde Lectoris ingrata, vel ad dicendum per horulam è cathedrâ non sufficient. Requiræ tamen, si voles, occasione verborum horum, Ecce duo viri astiterunt juxta illũ in vestibus albis, *Act. 1. De Sanctorum Angelorum in Christum obsequiis fol. 312. & 313. & ad illa verba,* Quid statis aspicientes in cælum, *de cæli desiderio fol. 216. & 217. Quomodo aspectus cæli malorum omnium sit pharmacum, &c. Memoriam cæli quotidie instaurandam. 208. 209.*

DOMINICA VI. POST PASCHA.

THEMA.

Absque Synagogis facient vos.

Concionis Argumentum.

Neminem in deliciis nutrit Deus.

Exordium.

Quemadmodum qui periculosum pelagus navigaturi sunt, his periculosa loca scopulique ab experto aliquo navarchâ indicantur, in quibus plerique naufragantur: sic discipulis, fidei promulgationem aggressuris, pericula subeundæ persecutionesque, velut periculosa in mari loca atque scopulos indicat, in quibus multi solent naufragari. *Hæc*, inquit, *locutus sum vobis*, &c. q. d. Has scyllas, has charybdes ostendi vobis, ut non *scandalizemini*, hoc est, faciatis naufragium. Aderit, inquit, (quod vobis solatio esse debet) omnibus in locis Paracletus Navarchus sapientissimus, cujus auxilio semper optatum consequemini portum. Sed ô bone Christe, cur hæc discipulis necessariò eveniant, cùm possis præmuniendo, vel alio quovis modo eos servare illæsos. Rationes disquiremus.

Prosecutio.

Fateor, admirandam se præbet divina providentia & bonitas in quotidianis rerum eventibus, sed, *Auditores*, cur angimur? Navarcham sese præbere vult expertissimum, ideóque sinistri aliquando plurimi sibi amicissimis obveniunt eventus. Quid enim magni esset, si è bono bonum eliceret? sed si è malo bonum fecerit, sese præbebit certè admirandum, & Navarchum expertissimum. Mari tranquillo quilibet gubernator est, neque verò magnæ artis est, &c. 513. Et hæc prima causa est. Addo aliam, Ne mireris Dei amicos persequendos; neminem enim unquam ab initio mundi amicorum suorum Deus in deliciis enutrivit, nec solùm bi Apostoli, sed quisquis malis indicturus est bellum, persecutionem patientur: nefas enim est, pugilem Dei vacare deliciis, &c. 272. Galenus quidem, & Hippocrates retinere docuerũt animam & fovere: Christus odisse docuit, 273. sed quod solatio est, dum patimur, grandi passu in patriam proficiscimur. Quamvis enim diversæ ad cælum viæ sunt, hæc omnium est certissima, &c. 273.

Epilogus.

Vultis, *Auditores*, pro conclusione aliam rationem, cur electi premantur? Observant aliqui, rosam juxta allium plantatam reddi fragrantiorem. 274.

ALIA.

THEMA.

Hæc locutus sum vobis ut non scandalizemini.

Concionis Argumentum.

Quæ patientia vera virtus.

Exordium.

Interrogatus Demosthenes, quid in eloquentiâ judicaret præcipuum; respondit, Actio. Roganti, quid proximum, respondit, Actio, &c. Si quæratur, quid homini Christiano piè volenti vivere, sit maximè necessarium, optimè responderit, qui dixerit, Patientia. Si denuò quæratur, quid utilissimum; idem quod antè respondendum, Patientia, &c. Hinc Christus discipulus suos his armis munitos vult patientiæ, eóque fine futuras illasque imminentes prænuntiat persecutiones, ne scilicet, cùm illis evenerint, scandalizentur, hoc est impatientes existant. 58. Magnum enim sanè est malum, non posse perferre malum. Plura de his patientiæ armis, ejusdémque effectibus dicturus sum. Arma verà omnibus necessaria.

Prosecutio.

Sed ante omnia, de patientiâ dicturi, videamus, quinam verè patientes dici possint; sive quid ipsa sit patientia. Nemo est in orbe, qui non patiatur aliquando adversa, attamen non dico omnes, sed pauci, verè patientes viri aut fœminæ dici possunt. Multa fuere passi olim Gętiles primarii viri, & quidem patienter; quales fuere Dionysius Iunior, Socrates, Diogenes, Pericles, &c. 843. & tamen nec solidæ patientiæ nomen nec meritum invenere. Patiuntur & plurimi hodie Christiani plurima tristia, & patienter satis. Patiuntur graviter & gnaviter aulici, illiq; aucupes gloriæ: patiuntur famulæ & ancillæ, patiuntur divites & opulenti. 460. & 461. nec tamen his manet patientiæ præmium omnibus, non enim propter Christum, sed propter Lazarũ veniunt Bethaniam. Sed ne diutiùs vos suspensos teneam, *Auditores*, Quæ vera est patientia, sivè quid agendum, ut patiendo promereamur? Tribus gradibus ad eam pervenitur virtutem: singulos explicabimus. 841. Ita passus Paulus, Petrus, aliique discipuli.

Peroratio.

Concludo, *Auditores*, & cùm sciam nemihem esse sine onerosâ aliquâ cruce, feramus eam verè, patienter, & meritoriè. Dicamus cum Bonaventurâ sitientissimo patiendi, &c. 842.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Vincit qui patitur.

Exordium.

HOmo ad omnem patientiam compositus, omnem Acherontis exercitum turò ad certamen provocabit, vincet namque semper. *Lege, ut hoc concionis argumentum dilates, à fol.* 842. *usque* 848. *& à fol.* 56. *usque* 58. *& in Indice rerum vide* v. Tribulatio, Adversa, Cœlum, Beati, Patientia, Via. *Ex quibus facilè quis plures poterit contexere conciones.*

ALIA.

Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.

HIc propriè & suo loco tractanda quæstio est, utrùm bona intentio possit opus malum facere bonum. *De hoc lege à fol.* 450. *usque* 452. *& conclude cum Auctore negativè*, Ergo innocentes occidere bonâ intentione, bonum non est.

ALIA.

THEMA.

Hæc locutus sum vobis, ut cùm venerit hora eorum reminiscamini.

Concionis Argumentum.

Præmeditatio, malorum adventum lenit.

Exordium.

OPtimè monet Apostolus & Tobias in virtutis tutelam sibi attendere; ostium enim pandit vitiis omnibus, sibi non attendere. Hoc voluit & Christus ut Apostoli monitum explerent; ideoque ut sibi attendant, mala eventura prædicit. 505.

Prosecutio.

Ante bellum opus est ut quis circumspiciat arma, ne nudum latus obsciat hosti: præmeditatio enim malorum, malorum adventum lenit; & Christus suos in omne genus injuriarum & cruciatuum armaturus, *Hæc*, inquit, *locutus sum vobis*; tanquam si dixetit, &c. 505. & 506. & 507. *& verbis Auctoris conclude.*

PENTECOSTE.

SVperabundantem illam & liberalem Spiritus sancti effusionem in discipulos, factam quinquagesimâ die a resurrectione, colimus. Ipse verò Evangelii textus, priusquam hac de missione Spiritus loquatur, præmittit ea quæ amoris & obedientiæ sunt. Amoris illud est, quod refert Evangelista, & Christus oretenus retulit, *Si quis diligit me*, affectu scilicet, quod, cùm statim subjungat, *sermonem meum servabit*, vult ut & ostendat hoc effectu, scilicet obedientiæ: cujus amoris & obedientiæ præmium dein spondet, *ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, in præsenti quidem vitâ per gratiam, in futurâ verò per gloriam. Sed quorsum, *Auditores*, amoris & obedientiæ fit mentio, eaque præmittitur missioni Spiritus sancti promissæ? Dicam breviter, quod modo latius dicturus sum. Verus Dei amor, veraque Deo præstita obedientia, dispositio est requisita ad obtinendam Spiritus sancti plenitudinem. Ita S. P. Augustinus: *Charitas meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici.*

Prosecutio.

Eâdem commorantur in domo, charitas vera, & humilis obedientia, & Spiritus sanctus, qui est amor Patris, & Filii. Non quærit Spiritus ille comites alios? non aliud, super quod requiescat, pulvinar; non aliam in domo cordis nostri supellectilem. Supellex quidem pretiosa, sed omni homini domestica: voluntatis enim humanæ est & amare & obedire; sed non quivis amor, nec quævis obedientia ad recipiendam Spiritus sancti plenitudinem sufficit, sed is amor, qui mundanos à spiritualibus, oves ab hædis distinguit. Quamvis enim mala plurima justorum sibi habeant communicata dona, ita ut etiam linguas calleant, serpentes tollant, fidem habeant, Sacramenta administrent, res suas in pauperes distribuant; verè tamen simul mali esse non possunt & verè amare. Quæramus igitur, non quid sit veritas, sed quid sit amor. Theologi ajunt, &c. 760. Hic verò talis amor deber esse verax, rectus efficax, &c. 760. & 761. Ex quo amore nascitur obedientia: quâ natâ filiâ, statim advolat Spiritus sancti gratia. Testatur enim S. Bernardus, hac mediâ virtute D. Virginem Mariam abyssum charismatum Spiritus sancti consecutam. 890. Vera autem obedientia est, imperium divinum, remotis omnibus excusationibus, toto amplexu recipere. O beatam animam, hac divite supellectili dotatam! non enim alium habet sui incolam & domesticum, quàm Deum: à cujus verò animi domo hæc abest supellex, absens & est ille Spiritus. Civitates illæ, domus illæ, familiæ illæ, &c. quę ossuaria sunt, ubi alii alios corrodunt, hujus Spiritus nequaquam sunt participes; sed necesse est ut accedant ossa ad ossa: unitatem enim ille amat, animorum omnem divisionem exsecratur. 763.

Peroratio.

Paulum igitur audiamus, si Spiritus hujus simus cultores. *Unusquisque vestrùm proximo suo placeat*, &c. 763. *Lege à fol.* 901. *usque* 906. *ubi describitur latè verus in Deum amor.*

ALIA.

THEMA.

Si Spiritum sanctum accepistis credentes.

Concionis Argumentum.

Quæ sint signa inhabitantis in nobis Spiritus sancti.

Exordium.

HVgo de Prato docet, Apostolos fuisse plenos Spiritu sancto, quadruplici id affirmans & confirmans signo. Primum est, eos in miramitatibus & tribulationibus non murmurasse; agni enim fuerunt, immanu mactantium luporum. Secundum est, quia fuère constantissimi, quævis parati parata à tyrannis subire tormina. Tertium, quia hanc receptam gratiarum plenitudinem communicarunt, quia in varias dispersi regiones, quæ Spiritus ille dictabat promulgarunt. Quartum, quia jam ampliùs non poterant recipere. Latiùs nos omnia similitudine explicabimus, ita ut facilè rescire possitis omnes, num plenitudinem hanc Spiritus receperitis.

Prosecutio.

Nunquid quatuor sunt, quæ plenitudinem vasis docent & testantur; nempè, si non resonet dum pulsatur & tangitur, si firmiter etiam undam consistat, & consistentiæ suæ in terrâ exprimat vestigium; si motum, paululumque inversum, liquorem, quo refertum est, statim effundat & denique nihil plus recipere possit? Hæc plenitudinis vasis alicujus signa manifesta sunt. Redeamus ad primum, & singula dein tangamus. Murmure aliquod vitiosum edidère ulli Apostolorum, à tyrannis veteribus quavis injuriâ affecti? Fabularum parens Æsopus, prout ipsius est mos, hanc texit narrationem, &c. 692 Hæc Christianæ virtutis indoles est, &c. Videamus an nos tales simus. Ajunt quidam, nemini pileum posse imponi ab alio, ut exactè quadret capiti, &c. 649. Mures estis, non habitacula spiritus. 694. Non ita Apostoli, *ibant* quippe *gaudentes à conspectu concilii*, &c. Sed an in patiendo firmi? firmissimi sanè, planè Deo confidentes. Post Domini reditum in cœlum Petrus & Ioannes, &c. 81, anno plumis teneriores fumus. Res est notissima. Similiter effudere hanc plenitudinem per omnes orbis plagas; ita ut illud usurpare licet, *Francovus crevit in fluvium maximum, & in aquas plurimas redundavit*, fatebitur. Denique hac sacrâ plenitudine plena vasa Apostolica, nullum unus voluere recipere liquorem, pura honorum, divitiarum, &c. ut patet Matth. 19. *Ecce*, inquiunt, *reliquimus omnia*. Nimis enim altè vobis illa suis voluit impressum discipulis Christus. Audite Paulum unum, ne omnium exclamantem, *Mihi mundus*, &c. 798.

Peroratio.

Si Spiritum sanctum accepistis, Auditores, vos ipsi judicate, ubi etenim illud feceritis, an scilicet hæc quatuor in vobis reperiantur.

ALIA.

Sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio.

TAliter facere, est manifestare inhabitantem Spiritum sanctum. Non ille verè diligit Deum, hoc est habet in se amoris principium, qui est Spiritus sanctus; qui verò diligit, Dei voluntatem facit. Quid amor sit Dei voluntatem facere, dicamus breviter. Voluntas in primis nostra, si sit insons, si tolerans, si hilaris, si longanimis, si omniparens; talis voluntas non alium habet magistrum quam hunc Spiritum, cujus hæc sunt charismata. *Vide à fol.* 521. *usque* 523.

ALIA.

THEMA.

Loquebantur variis linguis.

Concionis Argumentum.

Quid sit propriè donum linguæ.

Pro exordio Evangelii textum explica, dein sic incipe discursum de linguæ dono.

HAbemus donum naturæ, linguas, sed informe ac rude, sed & nocivum donum, nisi aliud insuper donum aliunde accesserit quo docentur. &c. *Lege à fol.* 672. *usque* 674. *concio curiosa & docta.*

FERIA II. PENTECOSTES.

THEMA.

Sic Deus dilexit mundum, &c.

Concionis Argumentum.

In amore Deus non habet parem.

Exordium.

REfert D. Matthæus, venisse quondam adolescentem ad Christum, qui quæstionem proponeret, &c. Optima est quæstio. Sed, ô bone Deus, ubi hæc in mundo quæstio? Perpetuò ubique quæstiones percrebrescunt, & dum volant, & plerumque suis se quæstionibus produnt homines, & dum quàm pauci quærunt, an hac eatur ad cælum, quanta passus pro nobis Christus, quomodo Deus dilexerit mundum, Signum est certe manifestum satis, quàm segniter & frigidè amantem Deum redamemus. Nimirum eadem sit ratio accensionis ignis & amoris, si nempe ut carbo carbonem succendit, amor amorem & excitet; dicturi sumus quam amaverit Deus hominē. Sed ô bone Jesu, quod promitto, dicine potest? Audietis. *Prose-*

Prosecutio.

Deum in summo gradu pulchritudinis collocant Theologi. Sex enim ordinatè summi erant pulchritudinis gradus: in summo verò Deum collocant, in proximo Angelorum & cœlitum pulchritudo, &c. 225. Vt inter amantes Deum primum esse precipuum, quique parem non habeat, proclamant Evangelistæ: nec unquam ita homo hominem, aut homo Deum, ut Deus amavit hominem. Narrat tanquam inauditum amoris exemplar hominis erga hominem, Ioannes Mariana l. 9. Rerum Hispanicarum, *Iuvenis*, inquit, *Hispanus erat*, &c. 761. Ingens certè animorum constantia, fidelis amor, sed qui non mereatur tamen amori divino, quo prosecutus est hominem, comparari. Fateor, fuere & viri olim pii, qui sui in Deum amoris testificantia orbi reliquerunt stratagemata. Vnicus erat Abrahamo filius, &c. Considerate insuper Regem Hebræum David, &c. 902. Sed quid attinet in uno alterove hanc putissimi amoris flammam velut digito monstrare, &c. 903. Amores rari, sed repero, non qui tamen ullatenus conferri possint amori Dei. Fingũt Poetæ circa Cupidinẽ, &c ita amantes omnes amori divino necesse est ut cedant. 902. Quid igitur Deus, increatus ille inquam egit Amor? *Filium suum unigenitum dedit.* Quid hoc? hoc nunquid & Abrahã, ut antè dixi, paratissimus facere fuit, &c. Machabæorum mater, &c. 903. Quid ergo amplius fecit, dedirus Deus? Vultis ut aliquid referam quod amoris divini excellentiam explicet? Amarunt illi, quia Dei beneficiis ad amorem provocabantur, solus Deus amor increatus, priusquam amaretur amavit. Si nunc requiras, cur pro lapsis Angelis non iridem factus sit Angelus, uti pro lapsis hominibus factus est homo. O homo hoc desine quærere: Quis enim, &c. 302.

Peroratio.

Curiosas has ergo desine quærere quæstiones. Prior amavit Deus, ut redamemus. Quare cum S. P. Augustino finio tract. 7. in Epist. Ioannis: Si pigri eramus ad amandum, non simus pigri ad redamandum.

ALIA.

THEMA.

Omnis qui malè agit, odit lucem. *Ioannis* 3.

Concionis Argumentum.

Etsi peccatores lucem præsentiæ divinæ oderunt, à peccato tamen hac splendescente luce retrahuntur.

Exordium.

CVm D. Thomâ per hanc quam dicit Evangelista peccatoribus exosam lucem, intellige Christum, quem Iudæi, eorum dum manifestè arguebat opera, persequebantur. Vel per ipsam hanc lucem Dei subintelligens præsentiam, quæstionem unicam pero, num præsentissimus sit Deus, qui lux increata, illuminans omnia, etiam in impiissimis, &c. 357. Certissimum est, *in omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos*: eaque lux quamvis peccatoribus exosa, sæpè tamen est medicina.

Prosecutio.

Si quis à me nunc requirat, *Auditores*, quisnam ad omne flagitium acerrimus malis sit stimulus; credere respondeo, se non videri. Si quis verò secundò requirat, quisnam acerrimus stimulus malis ad vitæ sanctitatem; respondeo & subjungo, *Deus videt omnia*. Vtrumque declarabo. *Lege à fol. 357. usque 361.*

Peroratio.

Igitur hujus nulla divinæ lucis & præsentiæ nos unquam capiat oblivio, &c. 361.

ALIA.

Dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.

CVm quidquid agamus, *Auditores*, volentes & scientes, desiderio consequendi alicujus finis agamus, cauté nobis prospiciendum est, quo fine, quæ à nobis aguntur, peragantur. Nam ut tæda non illuminat nisi accensa, ita actiones nostræ omnes tenebræ sunt, & nullius meriti, ni certa eaque bona illis præfigatur intentio. Quod latius docebimus. *Lege à fol. 464. usque 466.*

FERIA III. PENTECOSTES.

THEMA.

Fur non venit nisi ut furetur, & macter.

Concionis Argumentum.

Scatet hoc ævo furibus orbis.

Exordium.

HOdiernâ die varii Concionatores, qui suas habitas coram populo & explicatas conciones prælo mandarunt, omnes conspirant, ut vel Simoniacos vel hæreticos reprehendant. Fateor, fures sunt ovilis Christi: sunt & fures Simoniaci omnes, qui vel beneficia Ecclesiastica indebito modo sibi vel hæredibus obtinent, solâ interveniente beneficentiæ & favoris gratiâ, quia non intrant in ovile per ostium secundùm canonicam institutionem; sed hac mea concione hos ego fures non reprehendam, à tali enim crimine spero vos omnes immunes: sed alia furti genera detegam, quorum forte aliqui se fatebuntur contestante conscientiâ reos.

Prosecutio.

Vti in exordio nostro me nec hæreticos nec Simoniacos taxaturum promisi, ita & nummorum apertos pertranseo fures. Apertos dico, sed nolo ut irreprehensi recedant occulti. An non fures illi, quamvis occultè furentur, quibus omnia sint venalia, modò argentum impetrent. Sunt, quibus nulla nec salaria, &c. 614. & tales nunquid fures sunt dicendi? Rectissimè. At tales sunt plurimi ubique terrarum. Ajunt quidam, in curiis consiliarios esse triplici fere discrimine, &c. 612. viduarum & pauperum oppressores, fures certè non minimi: nil dico, res illa notissima est, habetque innumeros mundus pauperum oppressores: videntur enim contendere Deus & mundus, quis divitum, & pauperum quis eorum haberet. 870. Sed alii sunt fures, aliud inquam furti genus, ipsi Spiritui sancto inimicissimum. Horret & abhorret Spiritus ille avaros, luxuriosos, ambitiosos, invidos, &c. Sed maximè discordes avertatur, quales sunt detractores, fures certe famæ proximi subtiles. Subinde, dum furtum suum peragere meditantur, sub initium sermonis vultum ad omnem gravitatem, &c. 630. Octo autem modis furtum hoc peragitur. 629. Qui certè fures hoc famæ furtum non minus reddere tenentur, quàm monetam. 633. Nec alio nomine nominavero revelantes amici sui secreta, amicitiæ enim fures sunt & pacis matrimonialis. Exemplo rem demonstro. 719. Susurrones & inter fures connumeratos volo, Charitatis fraternæ turbatores. Aves sunt incendiariæ dictæ, &c. 726. Neque susurrones tantùm fures velim, sed & eorum benevolos auditores. Dici solet, Si non haberet fur, &c. 727.

Peroratio.

Vtinam ab his & similibus furibus ovile Christi liberum esset, verè tunc Spiritus illius sancti receptaculum essent: Spiritus enim ille amor est, qui inter detractores & susurrones integer remanere non potest.

ALIA.

THEMA IDEM.

FVr maximus est mala intentio, furatur enim, pessumdat & corrumpit omnia. *Lege à fol. 454. usque 456.*

DOMINICA SS. TRINITATIS, SEV PRIMA POST PENTECOST.

THEMA.

O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus!

Concionis Argumentum.

Arcana Dei non scrutanda.

Exordium.

IN sacris Christianis arcana quædam sunt, quæ nemo satis intelligentiâ & ratione comprehenderit. Horum quinque potissimum numeramus, &c. 187. Sed inter quinque eminentissimum est mysterium sacrosanctæ Triados, cujus opera veneranda sunt, non inquirenda, utpote incomprehensibilia. horum ergo curiosos nimis indagatores reprehendemus.

Prosecutio.

Cernimus quidem admirabiles mundi revolutiones, continuas vicissitudines, &c. 516. In hac vitâ plurima nunquam satis indagabimus, &c. *Recita Auctoris omnia, qua consequuntur fol. 516. & iisdem conclude.*

DOMINICA PRIMA POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Nolite judicare, & non judicabimini.

Concionis Argumentum.

Temerariorum judicum subsellia nemo effugit.

Exordium.

CErtissimum est, summæ temeritatis esse, vel ullum judicare hominem aut damnare sceleris non aperti. Accusabatur olim Moyses Abbas, ut in fratrem, qui deliquerat, &c. 486. Olim Deus in priscâ lege sacerdotem de leprâ judicium ferre jussit ante diem septimum. Tantæ res mora fuit in discernendo morbo, qui tamen oculis cernebatur, &c. Quomodo permitteret bonus Deus, ut alter alterum judicaret, cùm ex intentione, quæ occulta est, culpæ & merita discernantur? Tales tamen plurimos orbis, quod dolendum est, habet judices.

Prosecutio.

Ex intentione hominis, quæ soli Deo nota est, actiones vel bonas vel malas judicari debere, res est in divinis paginis longè notissima. Iacob, Isaci filius, & Phinees duos homines una confodit, nec tamen rotâ laceratus est, aut in crucem actus, &c. Et quantæ actiones videri possent laudatissimæ, nisi eas intentio vitiaret, &c. Cùm ergo Deus non tam

Opus attendat quàm operantis intentionem, intentio autem sciri nequeat, &c. Intolerabilis temeritas est, ullius hominis actiones, etsi pessimæ videantur, judicare. 486. Attamen hæc judicandi libido eorum orbem turpissimè infatuat, &c. 487. imò nemo est qui hæc temerariorum judicum subsellia possit effugere. 488. O mortales quantum supplicii vobis imminet! Sed dixerit quis forsan, Si quid narret fide dignissimus, si quid hisce oculis meis videam, si quid audiam? 488. Susque deque omnia vertuntur his judiciis tam temerariis, quibus & magnam Deo irrogamus injuriam. 490. & 491.

Peroratio.

Christum igitur audiamus hodie vociferantem, *Nolite judicare, & non judicabimini.* Nolite dubia dicta factáve sinistrè interpretari, vel delicta levia exaggerare, vel crimina, etsi certa, divulgare, &c. Nam adeò benignus est Deus, &c. 491.

ALIA.

THEMA.

Quæcunque mandavi vobis. Quænam illa *omnia* sunt?

VNicum est, nempe, facere voluntatem Dei, seu quod idem est, suam divinæ voluntati conjungere. *Lege Heliotropium Auctoris.*

ALIA.

THEMA.

Estote misericordes, sicut & Pater vester cœlestis misericors est.

AD quæ verba contextam piam satis & moralem lege concionem à fol. 880. *usque* 883.

ALIA.

Ad illa verba, Remittite, & remittetur vobis.

Concio est formata ab Auctore, proinde lege à fol. 278. *usque* 282. *& fol.* 276. *&* 277.

ALIA.

THEMA.

Hypocrita ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc, *&c.*

REctus, *Auditores*, curandi proximi morbum modus hîc à Christo præscribitur, ejectam primò ex tuo vult trabem oculo, priusquam tibi facultatem faciat ut è proximi tui oculo eam ejicias. Optimè in hæc verba scribit Chrysostomus, *post quorum verborum recitationem lege fol.* 489. *dein adde, eum, qui sanari aut sanare cupit, à suis debere abripere pedibus, hoc est affectibus, ut docet & Auctor congruâ similitudine, fol.* 491. Homines enim prudentes semper ut apes in suo alveario, sic in sesè degunt & descendunt tempore pluviali.

DIES CORPORIS CHRISTI.

THEMA.

Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

Concionis Argumentum.

Salutaris est Communionis sacræ usus frequens.

Exordium.

OBservatum est, *Auditores*, à plurimis, quò magis communicandi mos intepuit, eò magis spiritus ardorem, charitatis ignem, & sanctitatem refrixisse. Conatur proinde infernalis ille veterator, &c. 270. Ita hebdomades eunt & menses, & quandoque anni, cùm ad Christum non nisi rarissimè veniamus. 270. Videamus quanta hinc mala.

Prosecutio.

Quæ miseria, sive potiùs quæ dementia! Algemus, & ignem fugimus: ægri sumus, & medicum spernimus. nimirum ad cepas & allium ore patulo inhiamus, &c. 270. Edixit olim Deus per Moysen, &c. Nos nostrum habemus manna, illo frui licet dum vivimus, &c. Sed hîc parrissamus miseri. *Adam*, ait Gerson, &c. Nihilominùs quoties Eucharistia dignè sumitur, multa nobis ex illâ sacrâ sumptione proveniunt. Peccata leviora delet, graviora caver, impetus animi vitiosos enervat, intelligentiam illustrat, &c. 270. Sed dicet quis, Animus mihi aridus, vanus, frigidus, immundus, &c. Excusatio hæc nulla est aut mala, &c. Quæ præcipi posset facilior præparatio, quàm affectum ad flagitia ponere, hoc est deinceps Deum odisse nolle, 271. Imò & frequens communio magnum prædestinationis signum est.

Peroratio.

O Christiani! quæ glacialis rupes, quod lethale frigus pectora vestra constringit, ut sic refugiatis amænissimum hunc solem? Non advertitis hoc meras esse technas cacodæmonum, qui omnem divini amoris ignem in nobis cupiunt exstinctum, &c. 271.

ALIA.

THEMA.

Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.

Concionis Argumentum.

Præparatio necessaria communioni Eucharisticæ.

Exordium.

DVo quædam Sapientia illa increata invenit, quæ non dico hominum nullus, sed nec ullus Angelorum, non tantum non invenire, sed nec inventa satis intelligere potest. Invenit Deus, quâ ratione Deus fieret homo, &c. 856. Illud interim caveamus, ne admirandum hoc inventum, ne divinum hunc cibum nudis aut impuris manibus tangamus.

Prosecutio.

Altè vociferatur Paulus, *Probet autem seipsum homo*, &c. Præparatione certè hîc opus est, eâque accuratâ. Hebræus Rex David ædificaturus templum, *Opus grande est*, inquit. quibus ergo viribus, quibus studiis præparanda domus illa, quæ non arcam, sed ipsum arcæ Dominum est receptura? Benè clamitat, benè monet Paulus, *Probet autem seipsum*, &c. gratia enim per hoc Sacramentum largienda respondet præparationi, &c. Quare iterùm cum Paulo clamo, *Probet autem*, &c. Et quantæ obsecro, in rebus sæpè vilissimis præparationes fiunt? Narrat Plutarchus, &c. & nos repræsentandi Christo nil præmittamus studii. Quæso, *doctores*, Paulum audite, &c. *Probet seipsum*, &c. Pericles Philosophus, ut Simonianus refert, &c. Ipsa pulchritudo Christus est, nec impuros nisi nos amare potest. *Probet*, iterum rogo, seipsum homo. Lupos cervos imitemur communicaturi? Lupus, ut ferrur, cùm sævâ urgetur fame, &c. *Probet igitur seipsum homo, & sic de pane illo edat.* Sed objicis, quis tandem dignus hoc convivio erit? Promptissimè respondemus, mortalium nemo. &c. *Quæ omnia habentur fol.* 856. *&* 857.

Peroratio.

Profectò nemo meliùs monito Pauli obediverit, & probaverit unum amet Deum, quàm si exploret, &c. 858.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Quæ præparatio debeat esse prævia communionis sacræ.

Exordium.

PRimò, conviva ad hoc divinum epulum accessurus, caveat, ut vinum ardens, aut allium oboleat. Hoc ajo, nullus ad ptiores actus affectus animo insideat. sunt enim qui ore satis aperto, &c. 857. Deade generoso animo seipsos abnegent. Cùm Rex Syriæ, &c. Sed quidum obsecro, hîc filius noster. Aspicite, digitum intendo. Suus cuique filius est, &c. 857. Dein, si quis sacræ Communioni verè devotus est, in ipso accessu ad aram, &c. fidem exerceat, humilitatis & Charitatis vellis duatur, &c. Cùm verò hospes Christus susceptus est, &c. *Legis fol.* 857. *usque* 859.

Plura qui volet, legat 852. *usque* 859. *poterit que ex eis facilè Octavarium colligere & contexere.*

DOMINICA II. POST PENTECOST

THEMA.

Et cœperunt simul omnes excusare.

Concionis Argumentum.

Dum rebus sacris vacandum est, excusationes sunt promptæ.

Exordium.

HOmo iste, qui cœnam magnam hodie fecisse legitur, Christus est. At duplicem eum talem cœnam parasse, qualem describit Evangelista, constat. Primam in arâ crucis, ad quam omnes, tam bonos quam malos scilicet, ad meritum passionis suæ vocavit, volens omnino omnes esse participes cœnæ hujus. Alteram eâ ipsâ nocte, quâ Iscariotes proditionem aperiebat, quâ Domino fel, acetum, &c. 854. hanc que Eucharisticam nos appellamus. Sed, ut in priori cœnâ habuit sibi vocanti contradictores, sic & in alterâ Eucharisticâ cœnâ, modò adhuc in Ecclesiâ persistente, &c. plurimos habet excusatores, quod parabolicè Evangelii textus subindicat. Quidquid enim vel libri clament, vel cathedræ, pars magna Christianorum tam gravi malæ consuetudinis veternò premitur, &c. 271. prorsus ut hi ad cœnam hanc invitati Evangelici.

Prosecutio.

Et cœperunt simul omnes excusare, &c. Villam emit hic, boves iste, uxorem duxit tertius: nemo vacat cùm ad Christum veniendum est. Pallidiales est hæc & honesta titulo, sed re non parva insania. *Et recita consequentia ipsa & scripta ab Auctore à fol.* 270. *usque* 271.

Alia.

Index Thematum moralium.

A L I A.

THEMA.

Exi in vias & sepes, & compelle intrare.

Concionis Argumentum.

Ad temporalia prompti, ad spiritualia tardi sumus plerique.

Exordium.

IN pleriſque omnibus, præſertim ubi pecuniaria cauſa eſt, volumus eſſe certi: at verò cùm de theſauris æternis agitur, nulla quæritur, cùm haberi tamen poſſit, aliqua certitudo, velut vocant aſſecuratio. Quis mutuas dat pecunias, qui non in vicem litteras poſtulat aut pignora? Omnium hoc in ore eſt, &c. 22. Sed dixerit quis, Quam das aut dare poſſes ſalutis aſſecurationem? Reſpondeo, dando è pluribus unicam, nempe Communionem euchariſticam crebrò ſumptam, modò ſinceros ea habeat affectus, etſi non ardentiſſimos. Sed quàm multi hoc ſalutis pignus parvi pendunt, in hoc ſibi damnoſiſſimi? 270. & 271.

Proſecutio.

Hebræus vates oſtento cæli recreatus, *Regem Dominum exercituum*, inquit, *vidi oculis meis*, &c. Si priſcis Patribus fides eſt, ignitus iſte calculus eſt Verbum æternum carne velatum: Chriſtum Dominum panis formâ intectum nobis repræſentat. Ut verò promiſſo ſatisfaciam exordiali, tria ſuper hoc prodigio cæleſti capita exactiùs conſideranda ſunt, &c. Primum hic Seraphicus è cælo legatus mittitur, qui vivum carbonem labris imponat, & urgeat ut recipiatur quod allatum eſt, &c. 854. *Lege à fol* 854. *uſque* 855. *& Conciones habebis integras.*

Peroratio.

Nos verò, *Auditores*, his Evangelicis excuſatoribus non ſimus ſimiles, invitantem non compellentem quæramus, & audiamus Chriſtum, & horam veſcendi cum illâ veteris Teſtamenti Ruthâ obſervemus.

A L I A.

Miſit ſervum ſuum horâ cœnæ dicere invitatis ut venirent.

Crebriùs certè communicandum eſſe homini Chriſtiano, doce, præſertim ſolemnioribus Domini & Sanctorum diebus. Lege fol. 240 *&* 241.

A L I A.

Et cœperunt ſimul omnes ſe excuſare.

Non dicit, bone Lector, unus aut alter ſe excuſavit, ſed inquit, *Omnes*, ubi accipitur *omnes* pro majori parte, quia pauci ſalvantur reſpectu damnatorum; *de quâ ſalvandorum paucitate doctum habet & longum ſatis diſcurſum à fol.* 287. *uſque* 289.

DOMINICA III. POST PENTECOST.

THEMA.

Et murmurabant Phariſæi & Scribæ.

Concionis Argumentum.

Exoſi ſunt murmuratores Deo.

Exordium.

GRave oris vitium eſt ſpumare, & eos, quibuſcum loqueris, velut pluvia minutatim rorante perſpergere, &c. Talis fuit Evangelicus vicinitor, &c. Nec ille ſolus, ſed & aſſeclas habuit, &c. Tales erant hodierni Phariſæi. Dominus Jeſus pro peccatoribus venerat, ut eos quos ſalvos fieri volebat, ad pœnitentiam vocaret: hincque conveniens erat, ut qui pro peccatoribus venerat, peccatores & reciperet: quoniam juſti juſtificatione non indigent; & ecce Phariſæi murmurabant. Habent & hi Phariſæi ſui ſequaces, proinde vitium murmuris caſtigabimus. 692.

Proſecutio.

A malâ radice quid boni exſpectes? Numquid mala eſt ſuperbia, impatientia, avaritia, invidia? Hæ radices murmurationis ſunt. Elati ſupercilii Phariſæus, &c. 692. Judas Iſcariotes, & vinitores Hebræi, & hodierni Phariſæi, quos nunquam, etiamſi humaniſſimè eos exciperet, non habuit obmurmuratores. Nec mirum: tales fuere illorum majores Judæi, quorum clamores iſti aſſiduè erant, *Forſitan non erant ſepulchra*, 693. At uti hodie Chriſtus hos Phariſaicos murmuratores parabolâ quadam reprehendit, ita Deus hanc noxam murmuris diſſimulavit multis in aliis noxis, licet fuerit patiens. 693. Siquidem ob hanc murmurationis culpam, &c. Eadem & hæc divinæ vindictæ ratio in aliis luculentè cernitur, Core, Dathan, &c. At hæc Judaica & Phariſaica labes Chriſtianos etiam nimium quantum inficit. Proniſſimum eſt cuique contra Magiſtratum, Præſides, majores, &c. 693. Quotidianæ etiam ſunt hoc ævo adverſus Deum murmurationes. 694. Sed neque Deo nec hominum ulli obmurmurandum eſt. 694.

Peroratio.

Apoſtolum audiamus monentem potius, *Omnia*, inquit, *facite ſine murmurationibus & hæſitationibus*, &c. Nam optimè dixit B. Antiochus, *Murmurator eſt inſtar turbidiſſimi amnis*, &c. 695.

A L I A.

THEMA.

Hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

Concionis Argumentum.

Deus peccatores amat, ſed peccatum odit.

Exordium.

NOmenclaturam Chriſtus & Dictionarium longè aliud quàm mundus habet: aliam Chriſtus Grammaticam, Syntaxin longè aliam docet. 209. Ita quoque & in doctrinæ genere, inque ipsâ converſationis praxi diſſimiles fuere Chriſtus & Phariſæi. Illi ſuperbiam, Chriſtus humilitatem: illi invidiam, Chriſtus manſuetudinem: illi avaritiam, Chriſtus paupertatem docebant. Arcebant illi peccatores à ſuis palatiis, menſis, &c. Chriſtus Publicanos vocabat, docebat, juvabat, & cum illis manducabat. Quæ diſſimilitudo morum & doctrinæ cauſa fuere perpetui odii Judæis. Neſciebant illi hoc Chriſtianum eſſe, odiſſe peccatum, & amare peccatorem. Hoc Deus facit indies, hoc in terris practicavit Chriſtus. &c.

Proſecutio.

Utrumque, *Auditores*, hoc demonſtremus: ac primùm, quàm oderit Deus peccatum. Nunquid hæc magni & capitalis odii manifeſta ſunt ſigna? Seipſum ſuamque gratiam Deus ſubtrahit ei qui peccavit, calamitatibus variis eadem peccata punit, jus cæli illi adimit, & incendiis punit æternis; & tamen, quod obſtupeſcendum eſt, citra condignum peccatum punit. *Quæ omnia lege à fol.* 184. *uſque* 189. Quis hæc audiens, non cogitet dicatque, Si ita Deus peccatum oderit, ſi ità illud caſtiget, quàm certè & odit peccatorem? Audite *Auditores*. Non facilè Deus peccatorem, etiamſi ita capitaliter oderit peccatum, damnat, & à ſe perpetuò rejicit. Norunt parentes, quanti laboris ſit educare filios, &c. 546. Vultis ſcire qualis ſpiritus fuerit Chriſtus. 732. Conſiderate ſtatuarium, is trabem, &c. 732.

Peroratio.

Utinam & nos tales eſſemus, peccatum odiſſemus, peccatorem verò diligeremus: utque Deus omnipotentiam ſuam, quod non credebant Judæi, parcendo maximè manifeſtat, ita & nos clementiâ noſtrâ nos redderemus famoſos orbi! 732.

A L I A.

THEMA.

Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cælo uno peccatore pœnitentiam agente.

Concionis Argumentum.

Pœnitentia perſeveranter agenda, non proponenda ſolùm aut cogitanda.

Exordium.

BEati reverà ii ſunt, qui peccata ſua lugent, ut quondam David ea luxit. Hic Hebræus Rex afflictus rogitabat ſæpius, *Cor mundum crea*, 282. Beati dico qui ſic lugent, &c. *Et hæc quæ ſecundum Deum triſtitia eſt*, &c. *Niſi pœnitentiam habueritis*, &c. Explicatè præcipit pœnitentiam non agendam, ſed & habendam & retinendam; nec enim ut ſtati temporis mutuum, &c. 282. Eadem & hæc hodierna Chriſti doctrina, dum inquit, futurum in cœlo gaudium *ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*. Notanter enim inquit, *agente*, non dicit cogitante ſolùm, aut dicente, aut oſtendente. De veraci igitur pœnitentia dicturi ſumus. *Quam concionem ut formes, lege à fol.* 282. *uſque* 284. incipiendo Proſecutionem taliter: Chriſtus paralytico quem ſanarat, præcepit lectulum ut tolleret, &c. Ita fecit S. P. Auguſtinus. Utinam hac in parte omnes Auguſtiniani eſſemus! At ſæpe quidem vitam meliorem incipimus, ſed hoc tantùm, nec telam illam perteximus, 282. &c. *& ſic conſequenter.*

A L I A.

THEMA.

Ita dico vobis, gaudium erit in cælo coram Angelis Dei, &c.

Concionis Argumentum.

Angelorum gaudium, noſtra eſt pœnitentia.

Exordium.

LAboramus quidem omnes, ſed non ad quoſvis labores noſtros rident vel nobiſcum congaudent Angeli. Labores noſtros Regius vates elegan-

ganter explicat, dicens, &c. *Animi nostri sicut aranea meditabuntur*, 14. Aranea laboriosè, &c. Vere tantùm: plurima nos facturos tantùm promittimus. 14. Alii labores sunt qui gaudium creant Angelis. Angeli enim aversantur in homine quidquid vitium redolet. 314. & 315. At gaudent dum in peccatum capitali ferimur odio. 387. Constanter dolemus, non ut Pharao, &c. 387. Si mortificationis simus amatores & cultores, nam tantum quis proficit, quantum sibi vim infert, &c. 869. Talibus enim exornati virtutibus ad Angelorum poterimus evehi aliquando cœtus. Vultis breviter scire, priusquam finio, quomodo quis etiam illum Angelorum chorum possit conscendere, quem fortè desiderat? Beata Mechtildis divinitus edocta, &c. 302.

Vide etiam fol. 242. ubi docetur, Beatos non tam de suâ quàm alienâ felicitate latari.

ALIA.

THEMA.

Quis ex vobis homo qui habet centum oves, &c.

Concionis Argumentum.

Cur ovibus nos comparat Christus.

Exordium.

OVis, *Auditores*, naturâ suâ animal est innocens, cetera autem animalia aut mordent dentibus, ut canis, lupus; aut pungunt vel impingunt cornibus, ut aries, taurus; aut percutiunt pedibus, ut equus & mulus; aut dilaniant unguibus, ut leo & ursus. Quorum omnium nihil facit ovis. Quare Christianus omnis sciat, se non esse vel qui mordeat dentibus, detrahendo, ut tamen practicant plurimi. 629. *usque* 641. vel impingat cornibus, aut pede non percutiat proximum, iram reservando. 382. Nec dilaceret unguibus, imprecando proximo mala. 658. Aut injuriam vi aut fraude inferendo. 649. Sed Christianus sit ovis patiens 841. mansueta. 766. &c.

DOMINICA IV. POST PENTECOST.

THEMA

Cùm turbæ irruerent in Iesum ut audirent verbum Dei.

Concionis Argumentum.

Prædestinationis signum est, libenter audire verbum Dei.

Exordium.

NEminem contristare volo. Nescio tamen, viri magnates, viri potentes, viri divites. *Cùm turba*, inquit Evangelista, *irruerent in Iesum.* Ecce turbarum devotio. Nunquam legitur tantus Scribarum aut Pharisæorum ad Christum propter verbum Dei concursus. Sed en quos elegit Dominus, nunquid quod abscondit à sapientibus, revelat parvulis, juxta illud Matth. 10. Vin' dicam verbo uno rem magnam? Nescio num salvari possit, verbum Dei qui fastidit audire. Uti enim prædestinationis signum est, verbum Dei avidâ excipere aure; ita & reprobationis, illud ipsum, dum prædicatur, fastidire. Ita docturus sum modò. 274.

Prosecutio.

Quis eum credat valere animo, qui aversas à veritate aures ad fabulas laxissimè finit excurrere, & dum in templis vitia castigantur, ille factis domi exercet, &c. Hæc signa non sunt nisi pereuntium. Longè aliis noscuntur prædestinati, &c. Deflevit Jeremias vias Sion, &c. Norunt prædestinati, quàm sollicitè monuerit S. P. Augustinus, non minùs reum esse, &c. At inquies, uti hoc ævo cuique promptæ sunt excusationes, Inter doctos censeor: nil novi audiam: quæve dicturus est Ecclesiastes, jam antè scio, &c. *Lege à fol.* 274. 276.

Peroratio.

Ut exorsus sum igitur, & finio, *Auditores*, Initium recedendi à Deo est fastidium audiendi divina: nec Deum diligit, qui pia monita non esurit. Lapis Lydius explorat aurum, Evangelium Christi revelat cogitationes hominum. 276.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Refelluntur excusationes, & respondetur iisdem, quibus quidam fastidium suum verbi Dei tegunt & palliant.

Exordium.

NEmo certè eximius est ab audiendo verbo Dei. Hebræus Rex David in plurimis præceptorem habuit Spiritum sanctum: adulterium & homicidium utique non ignoravit esse vetitum, &c. 773. Christus ipse litteratorum medius sedet audiendo & interrogando, se discipulum professus; at nos homunciones, nescio quo ducti elationis vitio, vel concionantem si verbum Dei audiamus, taxamus, vel ut rectiùs non audiamus excusamus. Sed quibus & quàm frivolis excusationibus?

Prosecutio.

Objiciunt primò: Jam antè scio quæ dicturus est Concionator, &c. Respondemus, &c. Dicunt alii, Jam senex sum, &c. Alter vos dicturior: Non videor mihi tot monitis obtundendus; nam nisi me vehementer fallo, &c. Nasutior alius, Sed quid prodest, inquit, hæc aperta manifestare, & toties decantata repetere? Justior alius subjungit, Odi violas tam. Versutior alius inquit, Aut probus est qui conciones audit, aut improbus. Si probus, &c. Scrupulosiores dein inquiunt, Multi conciones audiunt, nec tamen meliores evadunt. Esto, quid tum? &c. Infirmum in fide & suam habet prætextiunculam: Unde mihi constat, quòd ea quæ in concionibus auditurus sum, à Deo monita sint, &c. *Lege à fol.* 772. *usque* 774.

Peroratio.

Si quis sit inter hos omnes timens Deum, excipiet doctrinam ejus, à quocunque demum doctrina Dei tradatur, &c. Atque ut probè noverimus maximi momenti esse, conciones non temerè negligere, &c. 774.

ALIA.

THEMA.

Per totam noctem laborantes nihil cepimus.

Concionis Argumentum.

Multi sine mercede laborant, & quidem bene.

Exordium.

QUâ hoc fuerit factum de causâ, quis rescire potest? An forsitan ea fuit exorta aliqua tempestas, vel venti flantes, vel claritas astrorum, vel frigus ob quod esse pisces in fundo continuerint? Sed hoc hæc diligere, & taliter enumeratim per has causas discurrere, non est utile. Quæramus ergo sub his sublatens mysterium verbis, & forsitan in fine concionis plurimi sibi ipsis dicere cogentur, actionibus propriis confidentis, eadem Simonis verba.

Prosecutio.

Actiones uniuscujusque in triplici possunt considerari differentiâ. Vel enim bonæ sunt, vel malæ, vel indifferentes. Per malas nos nihil operare, certissimum est, imò demereri, ac proinde malè operans hæc in ingeminet quotidie verba, quovis finito die, *Per totam noctem.* Sed quod dolendum est, etiam benè operantes iisdem uti possunt verbis quandoque, dum scilicet omnino nihil, ob humanam receptam mercedem, vel ob malam formatam intentionem, cælestis præmii recipiunt. Benè monuit ipsa Veritas: *Estote prudentes sicut serpentes.* Multi enim laborant ut infantes, pueri trimuli aut bimuli. *Vide à fol.* 464. *usque* 466. *& videcum Auctore.*

Lege quoque illud Psalmi Davidici, Anni nostri sicut aranea meditabuntur, *explicatum fol.* 14.

Frustrà laboramus, & in altâ nocte degimus, si nostri notitiam non habemus. 376. 377.

ALIA.

IN verbo autem tuo laxabo rete. *Agere poteris de efficaciâ obedientiæ ad verba artis, & eo fine lege à fol.* 892. *usque* 895. *Ad illa verò verba*, Exime, quia homo peccator sum, de humilitate. Petrus enim reputavit se indignum præsentiâ Christi: quæ humilitas ita placuit Christo, ut eo ad Apostolicam evexerit dignitatem, dicens: *Ex hoc jam homines eris capiens. Lege eo fine quæ recitantur ab Auctore de virtute humilitatis à fol.* 8 *usque fol.* 901.

DOMINICA V. POST PENTECOST.

THEMA.

Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, &c.

Concionis Argumentum.

Affectus omnes peccaminosi, & non solùm peccata ipsa vitanda.

Exordium.

SCiendum est, *Auditores*, quòd justitia Scribarum & Pharisæorum erat falsa, quia solùm cavebat sibi à malis operibus, & non à malis voluptatibus, putantes præcepta Dei prohibitiva esse solùm per mala opera exteriora quibus unus alteri noceat, & non prohibitos esse alios exteriores, scilicet rancores, odia, malas voluntates, &c. Eodem modo dicebant de hoc præcepto, *Non occides*, quòd hoc prohiberet occidendi factum, & non occidendi propositum: at Christus aliam perfectionem exigit justitiam, *Ego autem*, &c. tanquam si diceret, Plus impongo vobis & non solùm actum homicidii prohibeo, sed & omnem malum motum inter-

interiorem homicidii, odii, rancoris, &c. Occasione quorum verborum affectum iræ, superbiæ, luxuriæ, & non solùm ipsam iram, superbiam, &c. fugiendam esse docebimus.

Prosecutio.

S. P. Augustinus, *Beati*, inquit, *pacifici*, &c. Cur enim Deus inter bellicos tubæ clangores Moysi legem in manus tradidit, &c. Luctandum certè est cum omni affectu. Qui enim solùm suis noxis irascitur, & affectibus indulget, is malæ arboris ramos ampurat, salvâ radice. Ita Chrysostomus illa verba Christi Matth. 5. v. 8. explicans, *Qui viderit mulierem*, &c. Ita non tantùm cædes prohibet, sed & iram ad illas ducem, sed & contumelioſa verba iræ fomenta, &c. Quod de irâ Romanus Sapiens dixit, idem de omni vitiorum exercitu dicendum. Quantum est hæc mala effugere, &c. 285. Quàm pauci hoc ævo talem justitiam habent! Quàm paucis gloriari licet cum Tobiâ dicente, *Mundam servavi animam meam ab omni concupiscentiâ*. Saul Agagum Regem, &c. 286.

Peroratio.

Si igitur vel iræ vel libidinis affectus & ignis, &c. te urat, attende ad Medicorum monitum & scitum, *Ignis igni remedio est*. Nam cùm digitus aut manus ustulatur, &c. 161.

ALIA.

THEMA.

Vade priùs reconciliari fratri tuo.

Concionis Argumentum.

Non habet concordiam cum Christo, qui discors est cum Christiano.

Exordium.

BEnè exclamat Paulus: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Sed & rectè quis proclamaverit, dicendo, Diligentibus proximum *omnia cooperantur in bonum*. Verè enim, Domine, beatus est qui amat te, & inimicum propter te. Causa diligendi Deum, Deus est; modus, sine modo diligere, &c. Sed nec Deum amat, qui ullum hominem odit. Paulinum dogma nostis, *Auditores*, *Si charitatem non habuero*, &c. Tota lex Christi tribus litteris includitur, *Ama*. Deum & proximum tuum ama, & omnes leges servasti. Nunquam enim concordiam habebit cum Christo, qui discors esse voluerit cum Christiano. Hæc, *Auditores*, ut & exigit Evangelii textus, hodierna nostra ex hac cathedrâ erit doctrina. 300.

Prosecutio.

Dilectionem, *Auditores*, exigo inimicorum cum Christo monente, *Vade priùs reconciliari*, &c. Sed dicet cogitabitque quis vestrûm: Opus arduum exigis & difficile. Sed quò difficilius, hoc Deo gratius, & nobis utilius. 278. Sed & nobilissimum & generosissimum vindictæ genus est. 279. *Lege à fol.* 278. *usque* 282. *ex quibus omnibus non unam sed plures poteris formare conciones, &c.*

Aliam formatam de dilectione inimicorum leges à fol. 231. *usque* 734.

Vide etiam quæ habentur foliis 701. 702. 723. 724. 619. 620. 621. 622. 296.

ALIA.

IMbecillis ille certè stomachi est, qui verbulum aliquod injuriosum non potest concoquere, quin statim obluctetur & vindicet, quin cibum pænè priùs revomat quàm admittat. Væ huic homini cum hoc tali stomacho, &c. 845. 846. 847. Sit ira brevis, *fol.* 21.

ALIA.

Et tunc veniens offeres munus tuum.

SEd quæ munera vult Deus? Si aurum velit, seu quidquam aliud pretiosum, nunquid pauper poterit unquam altari appropinquare, cùm aurum non habeat? Nobiliora quædam munera statim recitabo Deo gratissima. Varia offeruntur Deo munera. Sunt qui templa variis muneribus colant: hi ceram, illi oleum, isti cereos, alii aras, pretiosam vestem, artificiosas imagines, &c. 319. Sed dico, nobiliora longè munera habemus è pauperum etiam areulis depromenda: ea verò sic ordine numerat S. P. Augustinus, auro prorsus & cedro scribenda, &c. 319.

DOMINICA VI. POST PENTECOST.

THEMA.

Ecce jam triduo sustinent me.

Concionis Argumentum.

Æterna quies & quævis Dei dona vili monetâ obtinentur & coemuntur.

Exordium.

COnversus ad auditores suos concionator ille eloquentissimus & suavissimus Christus jam famelicos: cibaria enim, quæ domibus asportaverant, ut notat Lyranus, jam erant consumpta, ideò nec primâ die nec secundâ miraculum hoc fecit, tum quia alimenta habebant, tum quia magis tunc apparuit hoc miraculum, quando eis victus omnino defuit. Ad illos, inquam, jam fame pressos conversus, quasi ingemiscens exclamat ad Apostolos suos, *Ecce jam triduo sustinent me*. Suavissime Jesu, triduum nunc numeras quo sustinemus; & cur, Christe bone, non numeras æternitatem dierum quibus, &c. 29. En quàm brevi & quidem minimâ sustinentiâ cælum Deique misericordiam impetremus.

Prosecutio.

Curiosa est quorundam quæstio, Num Deus cælum aliáque sua beneficia homini det gratis. An non & triplex ad hoc dant responsum? Primum, cælum planè gratis dat, &c. secundùm, omnia promerita nostra, &c. tertium, cælum aliáve beneficia sua & gratias omnino gratis dare tam sui quàm nostri causâ non potest, juxta illud, *Non coronabitur nisi qui legitimè certaverit*, &c. Sed certamen illud non est longum, vili monetâ à Deo emitur quidquid habet venale, Isaias vates optimè describit, quomodo nos Deus tractet, volens nos beare alióve beneficio cohonestare. *Eris*, inquit, *corona gloriæ in manu Domini*, &c. 217. & 218.

Peroratio.

Si igitur Romani veteres, quod sacri Codices testantur, pænè omnia orbis regna, locum omnem possederunt consilio & patientiâ, poterimus & nos triduanâ patientiâ, hoc est brevi labore, quævis à Deo obtinere. 218.

ALIA.

THEMA.

Misereor super turbam.

Concionis Argumentum.

Notissima virtus omnibus sanctis & electis est misericordia.

Exordium.

QVærere quis posset curiosiùs, quæ omnium artium sit quæstuosissima, &c. Chrysostomus quæstioni tali taliter respondet, &c. 883. Hanc artem docuit discipulos suos hodie Christus, dum turbæ famelicæ multiplicaturus panes, discipulos suos primò his verbis alloquitur, *Misereor super turbam*. Ut sic & illos, inquit Lyranus, induceret ad pietatem, doceretque misericordiam, &c. Et reverà ipsa misericordia ita affinis est sanctitati, ut nullus fuerit vel dicatur fuisse sanctus, quin & fuerit misericors, ut dicemus.

Prosecutio.

Veritatis oraculum: *Beati misericordes*, &c. Misericordia Beatis omnibus adeò innata censeri potuit, ut eam Christi & Beatorum omnium rectè sororem dixerim, &c. 881. Ecquis negaverit, quin omnes Sancti spiritu sapientiæ imbuti fuerint, & discesserint? nam cælo nullus admittitur, qui spiritum stultitiæ defert ad tumulum. Atqui spiritus sapientiæ spiritus humanus est & suavis, &c. 881. Et rectè discipulos omnes & electos suos voluit esse misericordes. Ut enim olim Reges non censebantur ni legitimè uncti forent, hinc Elisæus Jehu Regem creaturus, adolescenti lenticulam olei committens, &c. 882. Ita nec Reges cæli creantur, nisi misericordes, &c. Forsitan quis quærat, quot cælum ostia habeat. Unum dico, nempe misericordiæ. Ut enim Salomon, &c. 882.

Peroratio.

Verè singularissimum quid habet misericordia præ cæteris virtutibus: hæc enim una, omnium maximè orbis fatali die triumphabit, &c. 882.

ALIA.

Vnde istos quis poterit saturare panibus in solitudine?

SIc plerumque argumentamur miseri, omnia ad modulum humanæ rationis metientes. Cur non potiùs fidimus Deo, illudque aliquando Abrahami usurpamus, *Deus providebit*, &c. 565. Quantum autem vacillantem fiduciam divinæ providentiæ cognitio erigat, *lege* 565. 566. 567. &c.

ALIA.

Ecce jam triduo sustinent me.

PRopter Christum docè relinquenda omnia, & amplectendam etiam paupertatem; hoc est enim discumbere super terram, quod hic etiam Dominus præcepit turbæ. *Recita quæ leges* 271. 272. 865. *& à fol.* 866. *usq.* 872.

Vnde istos quis poterit hîc saturare panibus in solitudine?

Explica, cùm Deus hanc multiplicationem bis fecerit, eamque semper in solitudine, quàm Deo sit grata solitudo, quamque ea divinis donis excipiendis aptissima, *& lege quæ habentur à fol.* 767. *usque* 770. *in quibus foliis Auctor docet, solitudinem esse metropolim Spiritus sancti.*

DOMI-

DOMINICA VII. POST PENTECOST.

THEMA.

Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium.

Concionis Argumentum.

Enumerantur aliquot falsi Prophetæ, vestiti vestimentis ovium.

Exordium.

DOcet in Evangelio Dominus fideles suos sibi diligenter cavere à falsis prophetis, & perversis Christianis, qui verbis confitentur Deum, & factis negant. Ergò dicit, *Attendite*. Et certè si alibi, hic certè opus est summâ attentione. 506.

Prosecutio.

Christus æterno Patri preces allegans, *Confiteor tibi Pater, Domine, &c.* Delectum facit Servator inter homines, quos in duplicem classem partitur, sapientum & parvulorum, quemadmodum inter Angelos duas à se partes, &c. 710. Sed quinam illi sapientes sint, operosa est quæstio. Queritur olim Philippus Melanchthon, &c. Itáne jugum politicum tam horrendum est, & tamen hoc ævo sapiens vix quis dicitur, nemoque colitur nisi sit politicus? sintque ii politici verè lupi vestiti ovinis pellibus; sintque numero quadruplices, prout ex eorum fructibus, verbis & operibus dignoscere & colligere possumus. Primi Cretizant, alii syncretizant, tertii Pharisaismum colunt, quarti Herodianismum. Hi lupi falsique prophetæ, præterquam quòd sparsim ubique dominentur, & universum, ut ita loquar, incolant orbem, aulas tamen pro principaliori suâ schola, in quâ has subdolas suas artes profitentur, habent; &c. *Lege à fol. 710. usque 713. & à fol. 654. usque 655.*

Peroratio.

Fallunt hi passim pios & simplices homines Christianos, & loquendo & silendo. Tribunalia fallunt omnia, at non fallent ultimum. Nemo, rogo, hanc vafritiem addiscat, &c. 713.

ALIA.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Cur duplex arbori non ferenti fructus bonos inferri jubet Dominus supplicium, *habes conceptum mysticum & doctum fol.* 148. In omni noxâ lethali singulariter duo spectanda sunt, nempe aversio & conversio. 149. Aversioni pœna damni, conversioni pœna sensus correspondet. Utramque mens infructuosa subire judicis sententiâ cogetur. Verùm ut arbori mitior pœna foret ustulari parum, quàm sic eradicari, ut nunquam fructus ex eâ sperari possit; ita pœna damni gravior erit quàm pœna sensus, quantumvis ea intensa & multiplex fore. *Lege fol.* 148. 149. *Dein conclude*, non solùm peccatores sic duplici pœnâ mulctari post mortem, sed etiam in ipsâ vitâ. *erit que concio moralis, & docta: sed lege diligenter fol.* 148. 149. 150. *leges enim in illustrationem*, cur tam pauci hanc pœnam damni (cùm tamen summum omnium pœnarum sit) æstiment, similitudine falconis, &c.

DOMINICA VIII. POST PENTECOST.

THEMA.

Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem?

Concionis Argumentum.

Hæc decoctorum & hominum negligentium salutem suam vox est, Quid faciam? &c. dum moriendum est.

Exordium.

HÆc multorum, ut sæpè Sacerdotes plurimi testantur, cantilena est ad finem vitæ pravè peractæ. Agimus nos Christiani & canimus, ut quondam Cato Romanus jamjam moriturus cecinit. Trium, clamabat ille, amici, jam me pœnitet: quòd arcanum alteri commiserim, quòd iter pedestre, &c. 403. Ut etiam Constantius Imp. triplex ajebat à se commissum malum, &c. Hoc est sera pœnitentia in fundo, ratissimè vera, senserat enim, &c. Præstat, Christiani *Auditores*, hoc idipsum nobis occinere dum sani sumus, dum meremur, dum vivimus, &c. non desunt enim in Ecclesiâ hoc ævo, qui vobis petituris, Quid faciam modò, quia dum aliquando Dominus auferet à me villicationem, & dispensationem omnium rerum mihi commissarum, tunc non erit ampliùs tempus merendi, neque pœnitendi; sanum ac salubre suggerant consilium. Veritatem hujus vestræ & villici propositionis demonstrabimus, & consilium dein sanum suggeremus.

Prosecutio.

Benè quærit amovendus à villicatione villicus, *Quid faciam?* rectius tamen quæsivisset illud magis tempestivè. Rectè & benè rogitant plurimi jamjam morituri quid facturi sint; sed rectius & melius dicerent, si sani sunt, idipsum rogitarent. Nam ubi jam judex est in januis, tardum omnium rationem petiturus, quis tam vafer potens esset, qui decoctori salutis advocatus, aut consiliarius, qui pro eo responderet, quid sit? Et esto quis talis reperiatur, quid juvat? Cuilibet enim villico, per mortem à villicatione amoto, soli, sine advocato, reddendi est ratio. *fol.* 96. & 103. primò de omnibus etiam occultissimis & abditissimis cogitationibus, secundò de verbis dictisque omnibus, atque adeò de omni otioso verbulo; tertiò de actionibus, quartò de fructuum exteriorum usu, quintò de operibus misericordiæ, sextò de septem exitialibus noxis, septimò de decem præceptis, octavò de omnibus corporis & animi & fortunæ bonis, nonò de commisso tibi munere & officio, decimò de tempore. Sed objiciant hi decoctores & illusores, Tam proficiscatis Deus ac morosas rationes non exigit. Quis iste horarum calculus, &c. *Lege à fol.* 96. *usque* 98.

Epilogus.

Tempestivè igitur, Christiani, huic aliquando futuræ amotioni nos præparemus, & in villicatione nostrâ Philosophi colamus dictum, *respice finem*. vel potiùs Ecclesiastici monitum discipulo suo ille dederat præceptiones, &c. 98.

ALIA.

THEMA.

Fodere non valeo, mendicare erubesco.

Concionis Argumentum.

Nemo Christianus dicat, Fodere non valeo, *aut,* mendicare erubesco.

Exordium.

FAteor, *Auditores*, cùm moriendum est, convolvendæ sunt merces nostræ, convasanda omnia, & in jus adeundum. Si cælum obtinemus, non illic metendi, seu fodiendi, sed mercedem accipiendi locus erit. Obtingat si nobis tartarum, hic quoque nulla fossio, nulla mendicatio poterit; quia neque merces, neque meritum erit, sed nec ullum ibi delictum dissolvetur. Sed dum vivimus, velut in mercatu sumus; fodere, mendicare, emere, vendere tunc licet, imò qualibet horâ; &c. 116. Videndum igitur nunc est, quomodo quis fodere aut mendicare meliori modo possit.

Prosecutio.

En primò hortum quem fodias, & ligonem quo fodias ostendo. Hebræus Sapiens, quasi quondam obambulans, quid sibi contigerit refert. *Transivi*, inquit, *per agrum hominis pigri, & per vineam stulti*, &c. *Ergo* est animus, sive conscientia hominis; ligo verò quo hic hortus & ager perfodiendus est, est rectum ac diligens conscientiæ examen, & errorum commissorum punitio. Certè nunquam ligonem hunc manu movit vir etiam sanctissimi. Quantis enim lachrymis crimina etiam non magna deflevêre? &c. 382. Quo criminum examine, voluntariisque afflictionibus offenso Deo facilè satisfacimus, & favorem illius ad ampliora emeremur. Daniel vates, &c. 382. Christianus nullus dicat, *fodere non valeo*. Quid facilius, quàm quadrante unico vespertino se suaque omnia disquirere? & dum deprehendit quis forsan hodie minùs pudicum oculum, &c. 383. Quòd si verò quis Athenienses se esse observet, qui scilicet semper decernat, & nunquam faciat quod decrevit, mulctas etiam det, à seipso pœnas exigat. Quòd si necdum sic proficiat, ad mendicandum se paret, hoc est cælitum requirat patrocinia. *Lege* 131. 133. *&c.*

Peroratio.

Quisque igitur hìc pro virili fodiat, & emendicet Sanctorum patrocinia, & famulorum *Benadad* regis Syriæ audiat consilium. Judicem enim habemus clementem, si tamen eum tempestivè nobis devinciamus. 100.

ALIA.

THEMA.

Scio quid faciam.

POtuit hic bonorum Domini sui decoctor, simul & Dominum suum fallere. Sed quis judicem illum supremum, lynceis oculis prædituum, quibus non solùm parietem, sed cordis intima penetrat, poterit decipere? Hinc Bernardus acclamat his verbis, *Scrutabor Hierusalem in lucernis, &c. Quid in Babylone tutum, si Hierusalem manet scrutinium? &c.* Erit hic Judex potentissimus, ac proinde nemo eum effugiet: erit sapientissimus, &c. *Lege* 137. *&* 138. *& à fol.* 357. *usque* 361.

ALIA.

THEMA.

Quia filii hujus sæculi prudentiores filiis lucis in generatione suâ sunt.

CIrca Evangelium hujus Dominicæ, *Auditores*, oritur quæstio, si etiam in peccatoribus reperiatur prudentia. Tesle Evangelii argutior

argumentur quòd sic. *Filii*, inquit, *hujus sæculi*, &c. sed peccatores sunt filii hujus sæculi, ergo in illis reperitur prudentia. In oppositum: Duo opposita in eodem subjecto non reperiuntur, sed prudentia & peccatum sunt duo opposita, ergo, &c. Ad quod respondendum est, Triplicem esse prudentiam: una est prudentia naturæ, & est quædam solertia, quæ etiam in quibusdam animalibus brutis reperitur, proponiturque nobis imitanda, juxta illud Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes*, &c. Alia dicitur prudentia culpæ, ut est prudentia mundanorum circa acquisitiones honorum, bonorum temporalium, &c. tales fuere olim plurimi, qui ruituris parietibus sæpè fuere fulcra, & sibi exitium. Fabius ille Maximus, &c. Scipio Nasica, Hanno, &c. 827. Alia denique est prudentia gratiæ, sive vera prudentia, quam veteres olim pinxerunt vultu triplici, ut quæ tria potissimùm tempora, &c. 826. At Bernardus aliter eam describit. 827. Et talis prudentia in peccatoribus non reperitur.

A L I A.

FAcite vobis amicos de Mammonâ iniquitatis. *Ad quæ verba lege quæ habentur fol. 132. & 276. Et vide in Indice rerum, verbo*, Eleemosyna. *Lege & illud Iob explicatum pulchrè*, Si negavi quod volebant pauperibus, 110.

DOMINICA IX. POST PENTECOST.

THEMA.

Quia si cognovisses & tu.

Concionis Argumentum.

In rebus fluxis acquirendis industrii, pro æternis inertes & stupidi sunt plurimi mortalium.

Exordium.

SOlent aurifices, & feminæ quæ fila ducunt aurea, minimas etiam particulas auri, ramenta & lamellas vix oculis conspicuas, religione sedulâ colligere. Hic omnis parsimonia non leviter lucrosa est En adeò gnavè sapimus in lucellis tam minutulis, perenne lucrum transimus cæci, &c. Optimè dixit B. Hieronymus, *Omnes sumus in minimis cauti*, &c. Ideò tam grandi miseratione nos Christus commonet, *Quia si cognovisses, & tu*, &c. 126. Hanc nostram cæcitatem & ignaviam taxabimus. ——

Prosecutio.

INcredibile videretur, nisi testes loquerentur oculi, quàm in rebus fluxis curandis industrii ac solertes, quàm attenti & assidui, quàm vigilantes & acuti, &c. simus, &c. Nimirum cùm corporis negotium agitur, nemo non sapit, &c. Cùm autem pro cælo laborandum est, heu quàm inertes & stupidi sumus! &c. Hac in unâ re solutè ac negligenter agimus, languemus, cessamus, &c. 163. Hoc deflet hodiernâ die Christus in Hierosolymitanis, hoc deflent damnati. Ille ille vermis eorum est nunquam moriens, sed semper occinens, Potuisti obtinere cælum, & noluisti. Nam, teste D. Bernardo, durante animâ durat & memoria. Priora transierunt, & non transierunt: transierunt enim à manu, & non à mente. Recordantur divinæ gratiæ butyrum sibi quondam in vitâ copiosissimè fluxisse, quò lavari licuisset, si libuisset, id tamen à se repudiatum esse. Meminerunt olei rivos, &c. clamant, sed frustrà, *Quis nobis tribuat ut simus juxta menses pristinos*, &c. 163. Omnia certè ordine conscientia velut è syllabo recitabit, quæ perperam facta, quæ socorditer omissa, 162. Occasio, ut & Hierosolymitanis, nunquam defuit nobis, defuimus nos occasioni semper, &c. En perditissimè inter jocos & lusus perdidisti regnum, potuisses esse felix æternùm, modò voluisses: prædixi, monui, vellicavi, &c. 162. Hæ conciones erunt conscientiæ nostræ, ut & fuerunt lamenta Hierosolymitanorum, sed frustranea: nam ut Esau rudis, & qui à feris, quas insectabatur, fetitatem hauserat, &c. 162. ita & damnati rugient, &c.

Peroratio.

ITaque præsentem promerendi beneque agendi arripiamus occasionem; Christi audiamus rectè monentes præcones, & monitum, quale illud est Eremi Angeli Joannis, quod unicum assiduè concurrentium turbus instillabat, *Pœnitentiam agite*. 162. 163.

A L I A.

Thema & Concionis Argumentum idem.

Exordium.

FLevit super Hierusalem Dominus, in suâ præscientiâ casum & ruinam prævidens civitatis. Flevit, inquam, pietate motus, instar pii parentis, & improperat beneficia illis collata, futura & denuntiat mala; nempe qualiter aliquando Romani eam circumdaturi sunt vallo. Tres enim aggeres dicuntur Romani circa capiendam Hierusalem fecisse. Qualiter eam sint coangustaturi, concludendo, & prohibendo introitum & exitum, & introductionem victualium & armorum; ita ut præ angustiâ famis matres proprios devorarint filios, teste Josepho. Quomodo & dejecturi sint captâ civitate turres, muros, & ædificia, & inhabitatores sint partim occisuri, partim ducturi in captivitatem. Quorum omnium malorum hanc unicam assignat rationem, eò quòd cognoverint tempus visitationis suæ, quo scilicet creator omnium per incarnationis mysterium, & per prædicationis officium eos visitare dignatus est. Nunquid, *Auditores*, cum unoquoque nostrûm sic agit Deus, secretisque impulsibus nos conatur ad se trahere? sed monenti & trahenti resistimus. Utinam cognosceremus tempus visitationis nostræ! sed de hoc latiùs.

Prosecutio.

Mala nulla Deus finit impunita, quamvis ea non statim puniat. Ut enim ob foramen aliquod in aliquo genere vestimenti quis non statim ea abjicit, sed curat refici: ita & Christus non statim destruxit Hierusalem, sed per annos quadraginta protraxit, donec tandem eam deprehendit incorrigibilem. Breviter dixero, *Auditores*, qualiter nobiscum agat Deus. Norunt parentes, quanti laboris sit educare filios, quorum contumacia prima non est fracta: quoties in die clamandum, &c. 546. Ita etiam cum homine superbo & arrogante agit Deus, &c. Qui autem tales sunt Hierosolymitani, & vocanti Deo repugnant, ad aquilarum & corvorum invito gymnasium. Cur quæso Deus Eliam Thesbiten, &c. 546. & 547.

Peroratio.

Hæc verò aspernatio vocantis Dei, omnium malorum est causa, Ita Isaias testatur, *Numerabo vos in gladio*, &c. 548.

Lege etiam fol. 106. & 107. *Narrat enim ibi Auctor, quamtorum malorum sit causa neglectus Sacramentorum.*

Insuper quæ recitantur ab Auctore fol. 24. *usque* 29. *ubi tradit, quàm stupenda & incredibilis hominum sit excitas in agnoscendis rebus cælestibus & divinis, ubi & per sex conclusiones intelligentia humana eruditur.*

Vide etiam ad illa verba, Quia si cognovisses, & tu, *quàm cuivis summè sit necessaria notitia sui, à fol.* 378. *usque* 379.

DOMINICA X. POST PENTECOST.

THEMA

Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, &c.

Concionis Argumentum.

Iudicandi temeritas nulli plus nocet, quàm ipsi judici.

Exordium.

PHarisæus, qui unà cum Publicano templum subierat, & precando quasi certaverat, victus & damnatus est, non quòd Deo pro beneficiis gratias egisset, sed quòd Publicanum temerè judicasset, impium eum arbitratus, quem pœnitentia jam expiaverat. Atque ut præceps hôc judicium ipsi Pharisæo plurimum, ita nihil Publicano nocuit. Optimè S. P. Augustinus, &c. uti latiùs probaturi sumus. 490.

Prosecutio.

Vera certè dixit hic orans Pharisæus: non enim probis hominibus, sicut nec huic Publicano, similis erat. Probi enim homines, plurima etsi quidem videant & observent, judicium tamen semper continent & substringunt: at superbi & arrogantes, pauca licet cernant, omnia tamen continuò judicant. Quo certè evidente judicio Pharisæum à Publicano, fatuum à prudente, improbum à probo, quisque facillimè poterit distinguere. Ut enim apes cælo pluvio, & sparsis per aërem nebulis, &c. 490. ita apis hic Publicanus. At aliter Pharisæus, aliterque plurimi Christiani, huic superbo judici non dissimiles agunt. Plateas & domos proximi pervolant, de occultis asseveranter, de incertis confidenter, de ambiguis indubitanter, de plurimis ad eos nihil spectantibus arroganter, de omnibus denique pravè & impiè judicant. Si quis paulò lautiore vestitu, &c. Si quis tritiore veste contentus, si quis confessionis & Communionis Sacramenta plus aliis frequentet, &c. 488. Nec mirum, hos ita pravè judicare: ictérico morbo laborant. Ut enim qui hoc morbo laborant, &c. 490. & 491. Vel potiùs succum dixero tales bibisse Ophiusæ Æthiopicæ, 491. Verè S. P. Augustinus: *In homine carnali tota regula intelligendi est, consuetudo cernendi.* 488. Interim sibi taliter judicando nocuit, nec descendit justificatus in domum suam Pharisæus. Nocent & sibi Christiani ita temerariè judicantes. 490. Miserat Hebræus Rex David ad Ammonitarum Principem, &c. 487.

Peroratio.

Vultis ergo cum Publicano justificari, nolite judicare, aut proximum facilè condemnare. Audite Chrysostomum optimè suadentem, *Vis judicare? tua judica*, &c. 491.

A L I A.

THEMA.

Iejuno bis in Sabbato, decimas do omnium quæ possideo.

Concionis Argumentum.

Qui se commendat, seipsum condemnat.

Exordium.

AThenienses Berosò Mathematico, quòd multa velut vates prædixisset quæ temporis series rerumque eventus vera monstrassent, &c.

&c. 707. Pharisæus ille Publicani contemptor ex asse talis fuit. Dixisses aureum hominem, qui jejuniis, qui eleemosynis, qui ceteris virtutibus sedulò vacet, &c. Commendabiles fuissent Pharisæi actus, si eos ipse ideò non commendasset, ut dictum fuit.

Prosecutio.

Quemadmodum mercator aut propola laudat venales quas vult extrudere merces, sic hic Pharisæus, omnesque ejus imitatores, merces suas expediunt non sine amplissimâ commendatione. Habent autem hi sui ostentatores duplicis generis mercimonia. Nam aut seipsos laudant, aut stemma suum, aut familiam, dotes sibi suisque concessas; aut suam quam profitentur laudant artem, officium, functiones, &c. Hos quidem Sophonias vocat, &c. 703. Istos irridet Paulus, &c. Optimè Paule, & consultò: nam virtutes suas publicare, est Deum irritare. Nabuchodonosor, &c. 703. Sed quæso, *Auditores*, clariùs doctrinam hanc quam proposuimus, scilicet quòd qui se commendat, seipsum condemnet, explicemus. Si quis res gestas priscorum eremicolarum evolvat, quosdam ex iis, &c. 703. Odit Deus omnem jactantiam. Jusserat Deus Moysen è sinu manum producere, &c. 703.

Peroratio.

Quid mirum ergo est, Pharisæum justificatum non fuisse, cùm suas propalarit virtutes, &c. 704.

Poteris plures formare conciones in detestationem jactantiæ, si Auctorem legas à fol. 703. usque 710.

ALIA.

THEMA.

Amen dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam.

QVid subesse putatis causæ, *Auditores*, alterum horum duorum Oratorum tantùm è templo descendisse justificatum in domum suam? Referam eam brevibus. Ut in omni peccato duo sunt spectanda, scilicet ipsa aversio & conversio, ita ut aversio pejoris sit rationis quàm conversio ad creaturam: sic in quovis actu virtuoso duo quoque considerandæ sunt, nempe actio ipsa, & intentio quâ ea fit. Nam si intentio mala sit, ut actio quoque mala sit necesse est. *Ita docet Auctor fol. 449. Dein sic pergit.* Ut radix arboris, &c. *quæ similitudo habetur fol. 443. Recita S. Augustini & D. Gregorij quoque sententiam refer & exempla, & ex iis doce, eandem actionem ex se bonam nunc bonam, nunc malam esse & fieri. Habentur ea collecta fol. 455. Conclude tandem*, malam fuisse orationem Pharisæi, quia non intendebat Deum, sed seipsum laudare, *& roga Auditores*, ut in omnibus sese habeant, ut quondam sese habuerunt Gedeonis milites, & clament, &c. *fol. 457.*

Aliam si velis concionem eadem de re, lege fol. 454. & fol. 476. 477. 478. & Publicanum trochilo, & Pharisæum accipitri alta petenti compara.

Ad illa verba, Omnis qui se exaltat humiliabitur, *lege de vili æstimatione sui, à fol. 277. usque 278.*

De justitiâ, quam sibi arrogabat Pharisæus, paucula, sed bona, lege fol. 295. & de humilitate verâ fol. 300.

De vanâ gloriâ quâ hic Pharisæus maximè laborabat, à fol. 446. usque 447. & à fol. 457. usque 459. Ex quibus plures de vitio vanæ gloriæ formari poterunt conciones. Res necessariò sæpè instillanda, hoc enim morbo plurimi, etiam alioquin pii, laborant.

DOMINICA XI. POST PENTECOST.

THEMA.

Et adducunt ei surdum & mutum.

Concionis Argumentum.

Cur diabolus exteriores hos sensus occupet.

Exordium.

SCiendum est, *Auditores*, hunc ad Christum adductum surdum & mutum non fuisse à nativitate talem, nec etiam ab infirmitate aliquâ superveniente, sed à dæmone ipsum obsidente, & ejus auditum impediente & loquelam. Si verò quæras, cur hos potiùs quàm alios sensus obsideat, respondeo, pelli non velle dæmonem, ideoque loca illa per quæ pellendus est, videlicet aurem & os, obstruit, surdum & mutum efficiens hominem, ne vel aperto per confessionem ore, vel audito verbo Dei, extrudatur. Per has portas peccata pelluntur, virtutes ingrediuntur. Ore quidem trahitur aër quo vivimus corporaliter, sed aure & ore trahitur spiritus quo spiritualem vitam traducimus. Has igitur portas obseratas vult hostis, iis enim obseratis, tutò & quietè degit in homine. Plura statim.

Prosecutio.

Oculos pudicè semper claudendos, passim docetur. Hos enim Tertullianus *libidinis invitatores* vocat, *naphtha certè non dissimiles*, 327. & 328. Verùm ut urbs illa hostem non excludit, unam quæ obseraverit portam, aliis apertis; ita & non solùm oculi, sed & aures, & os, & manus custodiendæ sunt. Hostis enim ille infernalis per omnes sensus illabitur in cordis urbem. Non invenustè Nicetas Serronius, 354. Et quamvis multa per oculos ingerat homini damnosissima, ea tamen intentum à diabolo non fortiuntur effectum, nisi oris & aurium habeat distinctum quo obtento, in pace sunt omnia quæ possidet. Dæmonis enim opera auditione verbi Dei, quæ excipitur aure, & peccatorum confessione, & sacrâ Communione quæ fit ore, destruuntur, ac proinde possessio has duas obseravit portas, aures & os: aures obseravit ne ut fastidiret excipere verbum Dei, quod fastidium audiendi divinum tium recedendi à Deo est, quamvis etiam quis doctissimus fuerit enim quòd doctissimus quis sit, antecellit quidem intelligentiâ sed quid voluntas, memoria, &c. 275. Certè vivus est pientissimus erat Rex David, &c. Cornelio nuntiavit Angelus, &c. Ut totum dicam, cujus sunt occlusæ aures ad verbum Dei, tus est, quia in eo non potest esse virtutis amor, in quo cælestis odium est, &c. 276. Hac verò auditus occlusâ porta, statim alteram, videlicet oris, occludere, utpote non minoris valoris. fit confessio, per quam cùm expellantur peccati, & intromittatur stus, expellitur diabolus. Hinc confessionis & Communionis mus est osor. 270. *De crebrâ confessione, quæ est optima vigilia*, 330. & hac frequentissimè usi sunt Sancti. 349.

Peroratio.

Quisque igitur sedulò harum portarum dominium sibi reservet.

ALIA.

THEMA.

Et loquebatur rectè.

Concionis Argumentum.

Multi eloquentes, sed rari rectè loquentes.

Exordium.

GArruli in orbe sunt plurimi, plurimum ubique loquelæ. Habet orbis suos & modò Ciceriones, Demosthenes, Isocrates, Aristoteles, &c. maternâ & naturali eloquentiâ admirandos: sed ubi qui rectè loquantur? Habemus quidem donum naturæ linguas, sed informe, sed & noxium donum, nisi aliud insuper donum aliunde accesserit, doceamur quando & quomodo utendum hoc linguæ dono sit. Sunt vorum est, *Quis dabit ori meo*, &c. Ad errandum vel unius circumstantiæ defectus satis est: ad rectè loquendum sedulâ omnium circumstantirum observatione opus est. 740. Quare, ut rectè cum hodierno Evangelico homine, à Christo sanato, loquamur, loquendi rectè circumstantias adnumerabimus.

Prosecutio.

Nil magnum, *Auditores*, Christus huic homini muto & surdo reddit loquelam dando, nisi & dedisset rectè loqui. Quod enim natura dedit homini, dedit & ars aviculis commune. Longè certè aliud est loqui, rectè loqui. 672. Prima rectè loquendi circumstantia est, rectâ intentione loqui. 740. secunda, circumspectè, 740. tertia, verecundè, 741. quarta, accommodatè, quinta, voce submissâ. 741. Verùm licet Evangelista nobis subindicet, hunc mutum fuisse locutum, & quidem rectè, in quæ tamen verba linguam solverit, non conscripsit. Quidam opinantur, eum locutum fuisse in amaritudine animæ suæ, seipsum accusando non ut nos, qui post culpam ad excusationes confugimus. 694. alii vero volunt illum linguam suam resolvisse in gratiarum actionem, quæ omnium lingua sanctissima est. 674.

Peroratio.

Utinam & nos hac linguâ semper loqueremur! hoc enim est rectè loqui. Joannes Avila formandis moribus magister optimus, 674.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Arguuntur omnis generis malæ loquelæ.

Exordium.

IN Thraciâ locis rigentibus vulpes, animal alioqui solertia auditu, annes gelatos lacusque, non nisi ad pastum iturа redituraque transit. Observatum, &c. 740. Quisquis ad loquendum os pandit, glaciem subit periculosissimam; idcircò, &c. Quidam sunt qui instillant, tum tantùm loquendum esse, cùm meliora silentio afferri possunt. Quare hos ego quos nominavero, statim mutos opto, ne loquendo noceant sibi & aliis.

Prosecutio.

Cùm Valentiæ B. Vincentius verba faceret ad umentosissimum populum natali die Joannis Baptistæ, &c. 755. Opto ego vobis omnibus *Auditoribus* panem quotidianum, sed multis non opto linguam, nisi talem qualem sibi optabat Rex David, Esther, 755. at talem linguam non habent adulatores, detractores, murmuratores, mendaces, &c. *Vide in Indice Rerum*, Linguæ vitia.

Perora.

Peroratio.

Nunquid justè tales opto mutos? si enim hi muti essent, omnia in quibusvis familiis in pace essent. At has linguas diabolus servat incolumes, ut in uxore Job eam custodivit, ut Job esset flagello. Linguæ hæ malæ flagellant orbem, &c. 756.

Ad illa verba, & statim apertæ sunt aures ejus. *Lege fol.* 12. *ubi Auctor docet, illum insanabili pene laborare surditate, qui formidabilissimum illud tonitru, Æternum, Æternum, non audit. Docet & ibidem, quo effectu, & quinam suo bono id audierint.*

Ad illa verba, Bene omnia fecit. In omnibus bene fecit, qui omnia facit, & fecit, excepto peccato. 531.

DOMINICA XII. POST PENTECOST.

THEMA

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, &c.

Concionis Argumentum.

Quinam Deum ex toto corde ament, & quando talis amor exerceri debeat.

Exordium.

Cum virtutis laus omnis in actione consistat, amoris in Deum tendentis actiones à Theologis plerumque hæ solent assignari. Primò, Deum tanquam summum bonum, &c. 297. Circa has verò divini amoris actiones, duo maximè sunt notanda, de quibus jam loquar, simul & docturus, quomodo in triplici periculo homo teneatur ad hanc amoris divini actionem.

Prosecutio.

Tota lex Christi tribus his litterulis includitur, *Ama.* Causa diligendi Deum, Deus est; modus, sine modo diligere. Bene monuit Apostolus, *super omnia autem charitatem habete,* nam duo tantùm sunt quæ animi letales plagas persanant (quod primò duco notandum esse) videlicet *amor,* & *dolor,* sive ut Theologorum ore loquar, duo tantùm sunt actus qui perditam Dei gratiam recuperent, &c. 297.

Secundum quod annotandum dixi, est, primariam divini amoris actionem esse, seriò & ex animo velle Dei omnibus præceptis parêre. 297. Adquam divini amoris actionem exercendam quivis hominum obstringitur, in triplici ferè periculo, &c. 297. & 298. *& conclude verbis Auctoris.*

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Amoris divini descriptio & efficacia.

Exordium.

Fingunt Poëtæ, circa Cupidinem, tanquam dominum suum, minores alios Cupidines volitare, velut jussa & imperium exspectantes. Ad rem facit Poësis hæc, quidquid amorum est, &c. Talis si in hoc legisperita fuisset amor, ut ore profitebatur sibi inesse, Christum secutus fuisset; vera enim charitas cor Deo, & quidquid charissimum est, offert. 902.

Prosecutio.

Videte, *Auditores,* ut dominetur amor Dei verus, rebus omnibus imperet. Unicus erat Abrahamo filius, &c. 902. Plurimas nunquid David habebat delicias? plurima quibus oblectaretur? & tamen eâ solum amabat quæ Dei erant. Amor Dei omnia contemnit. Quantis, ô superi, affectibus, &c. 902. En ipsum Patriarcham Jacob, &c. 903. Bene Chrysologus dicens, *Ama Deum, & ama totus, ut possis omnia sine labore vincere peccata.* Suidas Apologum recitans, *Sol,* inquit, *& Boreas,* &c. Quod sol in viatore, &c. 904. Quin imò amor verus Dei, amorem omnem expellit. Quod idem est dicere, ac, hydropicum esse aquâ satiatum aut sanatum, &c. 904. 905. 906.

Peroratio.

Amemus igitur Deum non verbis, ut hic legisperitus, de quo loquens Ambrosius dicit, *verba legis tenebat, & verba legis ignorabat,* sed operibus. Verus amor *agere,* & *pati* novit. Amemus, inquam, hæc enim dilectio sola discernit inter filios Dei & filios diaboli, ut docet S. P. Augustinus. 906.

ALIA.

THEMA.

Et proximum tuum sicut teipsum.

Concionis Argumentum.

Amoris veri erga proximum requisitæ conditiones.

Exordium.

Dominus Jesus, Rex cæli, Deus idem & homo, docuit humanum genus, charitatem esse omnium virtutum maximam. Nec tantum docuit, sed etiam præcepit. En amorem quidem in homines hac lege imperavit, &c. 760. Quæsivit olim Pilatus, *Quid est veritas?* nos modò, *Auditores,* quid est charitas? Theologi, &c. 760. Hujus ergo amoris, & promissis stemus, requisitas conditiones enumerabimus.

Prosecutio.

Principiò sit amor verax: qui talis est, *Non quærit quæ sua sunt.* Exemplo sit Paulus, Dei hominumque amantissimus, qui de seipsò, &c. 760. Deinde amor in hominem sit rectus seu compositus oportet, &c. 760. Tertiò sincera proximi charitas sit efficax & robusta, &c. 761. Non est autem difficile, amorem, qui terram & carnem sapit, a vero & divino discernere, &c. 762. Neque suum unquam decst præmium amori vero. Abdemelech Æthiops. Neque inter idololatras hæc virtus ignoti nominis fuit. 762 Ubi vos Christiani, Christi præcepti hodierni immemores, aut voluntarii transgressores, qui *invicem mordetis & comeditis,* & *ab invicem* etiam, ut Paulus dixit, *consummemini?* Deus innumera pene de veste, &c. 763.

Epilogus.

Christi igitur præcepti simus observantissimi. Audite, qui vel scintillam odii in alium fovetis: adversum vos Joannes clamat, &c. Quod & S. P. Augustinus explicat latè & luculenter. 764.

Vide etiam amoris in proximum actiones & praxim ab Auctore pulchrè descriptas fol. 764. *&* 765.

ALIA.

Hoc fac & vives.

Sapienter quondam dixit Romanus Sapiens Cordubensis Philosophus, *Imperfectum ac languidum bonum est,* &c. ejusdem ille fuit cum Salvatore mentis & professionis, virtutes illas non amabat Christus, neque profitebatur, quas speculativas vocant, sed practicas: Nam virtus quæ agere non vult, virtutis nomen non meretur. 764. proinde sic legisperito virtutem scienti & non facienti inquit Salvator, *hoc fac & vives.* Facere, non dicere, ad cælum evehit. Voluntas efficax, & in omnibus cum divinâ consentiens, quæ etiam pro facto reputatur, ea est quæ vitam homini confert. Quæ autem signa sint efficacis hujus voluntatis, *leges à fol.* 528. *usque* 531.

Ad illa verba, Samaritanus autem quidam iter faciens, &c. *Dove,* manifestum signum prædestinationis esse, proximi sui effectivè, dum possumus, misereri, *& lege fol.* 276.

Ad illa verba, Et alterâ die protulit duos denarios, *reprehende hodiernorum Christianorum tenacitatem, & misericordiam liberalem lauda. Lege à fol.* 880. *usque* 885. *& fol.* 205.

DOMINICA XIII. POST PENTECOST.

THEMA.

Occurrerunt ei decem viri leprosi.

Concionis Argumentum.

Mali socii viri leprosi.

Exordium.

Quodvis lethale peccatum lepræ assimilant sancti Patres: quidquid enim in carne lepra, hoc in animâ quodvis tale peccatum agit & facit. Ego, *Auditores,* modò alterius sum mentis, & malum consortium censeo magis propriè leprâm, malósque socios leprosos dici posse. Videamus quàm tacitè hi leprosi, juvenes & puellæ, lepram suam vobis affricant. Occurrerunt Salvatori iter facienti decem: Vobis occurrunt indies infiniti. Rectè proinde monet Moyses, *Recedite à tabernaculis hominum impiorum,* &c. 332.

Prosecutio.

Ut speculum, etiam tersissimum, maculam trahit ab anhelitu, sic homo, cetera optimus & castissimus, à malorum societate nævos recipit. *Qui communicaverit superbo, induit superbiam.* In quibusdam corporis morbis vehemens est contagio, ut in lepra, peste; ac proinde iis infecti ab civium communione & familiari conversatione arcentur. Sed nihil contagiosius, &c. 332. Quid, quæso, Ægyptium servatorem Joseph movit, ut nec mortuus inter improbos morari sustinuerit, nisi quod leprosum consortium omnino sit vitandum? 332. Scio quosdam audaculos adolescentes & puellas ab hoc leproso consortio prorsus non timere, nec improborum mores & verba sibi æstimare nocitura. Quales gigantes! quàm præsumptuosi! Cavete, *Auditores;* Audite Isaiam exclamantem, 332. Unicus pravæ vitæ juvenis unica inverecunda puella, &c. Ea enim rerum natura est, ut cùm bonus improbo se jungit, non improbus à bono emendetur. 332. Socium ergo improbum aut imiteris necesse est, aut infecteris. Petro an quis vestrûm animosior aut fortior? *Lege à fol.* 331. *usque* 333.

Peroratio.

Ne quis vestrûm ergo, *Auditores,* hanc aliquando conatur canere cantilenam, *Societas me perdidit,* fugiat tempestivè & sedulò hos leprosos errones. Qui vitare vult farinam & vestium pullarum candidos nævos, nónne molam vitat? 333.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Vt lepra corporis naturales dotes, ita peccatum animæ spirituales dotes aut inficit aut enecat.

Exordium.

Refer ex aliis Auctoribus ea mala quæ causat lepra in corpore humano, & tuis Auditoribus permitte te demonstraturum eadem omnino mala, imò majora, causare in animâ peccatum.

Prosecutio.

Nihil pulchrius animo quem ornat Dei gratia: nihil fœdius quàm animus divinâ gratiâ exutus & scelere pollutus, imò vel unico. Coluber est peccatum venenatissimus. 182. Porrò divinæ gratiæ pretium illud est, ut verissimè dicatur in urbe nil esse pretiosius. Explico, Dixerit quis de auro potabili, &c. 182. Si igitur lepram dicas obesse formæ naturali humanæ, cùm eam inficiat, reddatque squalidam; squalidiorem reddit peccatum animam, cùm omnem gratiam divinam, omnéque meritum, quæ sunt animi monilia, adimat. Addo aliud mali genus. Quisquis letaliter delinquit, omne genus miseriarum ac calamitatum sibi ultrò accersit. Quidquid in humano corpore sanitatis ac virium, morborum & mortis pabulum ac præda est opera peccati. 183. 184. Et ut omnia dixero, lepra leprosos segregat à conversatione hominum, peccatum verò cælo nos excludit in omnem æternitatem. 185.

Peroratio.

Unicum jam est quod non satis mirer, *Auditores*, lepram & leprosorum societatem fugitis, peccatum tamen non ita. Miramur stultitiam Esau, qui lentis edulio primogenita vendidit, &c. 186.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Lepra animæ est libido.

Exordium.

LEpram animæ libidinem esse, rectè quis & veraciter asseruerit. Si lepra contagiosus à Medicis dicatur, quique facilè serpit, certè ego & hoc idipsum de carnis vitio dixerim audacter. Sed horribile dictu est quod sanctissimus Rhemensis Præsul *Remigius* de libidinis vitio pronuntiavit, &c. 367. Sed hanc lepram ego latius describam.

Prosecutio.

In primis, ut ipsa lepra morbus dicitur incurabilis, sic & ipsa libido vitium est emendatu difficillimum. Hinc Princeps Apostolorum, *Charissimi*, ait, *obsecro vos tanquam*, &c. 367. imò rectius dixero, quod antè de lepra dixi, immedicabile est. Noëmi ævo, &c. Nullum profectò vitium tam pertinaciter & obstinatè divino spiritui resistit. Ut verò ubique leprosi inveniuntur, ita & hoc vitium communissimum est. 367. *Lege à fol. 370. usque 371.*

Peroratio.

Itaque hanc fugiamus lepram, & quidquid eam sapit, ut sunt verba & signa impudica: cacodæmon enim exercitatum furem feliciter sæpe imitatur. 371.

Ad illa verba, *Ite, ostendite vos sacerdotibus*, Cur, *Auditores*, Salvator, cùm per se ab omnibus indepenter hos leprosos mundare poterat, eos ad sacerdotes mittit? Variæ à variis assignantur causæ. Primò propter legis impletionem: lex enim præcepit *Levit.* 14. ut mundatus à lepra sacerdotibus se offerret. & hoc duplici de causâ; una, quia sacerdotes debebant judicare utrùm talis esset verè curatus; secunda, quia pro suâ emundatione tenebantur offerre sacrificium determinatum in lege. Item, ut exemplum daret honorandi sacerdotes. Item, ut per hoc necessitatem sacramenti pœnitentiæ seu confessionis exprimeret: dicit enim Christus omnibus peccatoribus, *Ite*, quod non exspectetis donec urgente infirmitate oporteat sacerdotem ad se vocare, sed *ite* dum potestis, dum sani estis, ostendite vos sacerdotibus, quibus data est ligandi & solvendi potestas. O si, *Auditores*, scireris quanta bona ex hac sacerdotibus facienda ostensione proveniant, tam infrequentes non essetis in cathedrâ confessionali. Vultis scire quos crebra confessio producat fructus & effectus? enumeratim habe. Qui diligit cordis munditiem propter gratiam labiorum suorum, &c. Primò nihil æquè favores divinos emeretur, &c. *Lege & adaisce quæ habet Auctor consequenter à fol. 348. usque 350.*

Ad illud verbum, *Ostendite*. Cum interperetur illud D. Augustinus, *non palliate: arguæ sese excusantes in ipsâ confessione, vel non integrè confitentes: hoc enim non est se ostendere, & require quæ habentur & scribuntur de linguâ excusante fol. 641. de linguâ fallaci 648. hypocritica. 654. bisidâ. 602.*

ALIA.

Et factum est dum irent, mundati sunt de contritionis efficaciâ.

IN hoc, *Auditores*, ostenditur, quòd in verâ contritione peccata dimittantur peccatoribus, etiam antequam perveniant ad confessionem, juxta illud Psal. 31. *Confitebor adversùm me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Quod Psalmi V. Beda sic exponit: in proposito meo confitebor Domino, & adhuc non erat verbum, & jam auris Domini erat in corde, quia tu Domine statim ut de proposui, remisisti mihi nihilominus, quemadmodum [illegible] sanitate jam donati, sacerdotibus se debebant ostendere, [illegible] tores, quamvis jam per contritionem prævium [illegible] crimina confessariis aperire debent. Quæ leprosorum [illegible] occasionem præbuit, quare hodie, *Auditores*, aliquid de [illegible] ciâ contritionis dicturus sim breviter.

Prosequendo *primò refer & propone*, quæ sit distinctio [illegible] & contritionem, quarum altera volenti confiteri necessaria est. [illegible] *nis partes lege 290. & aliquid etiam fol. 382.* Sed mavult Deus [illegible] contritum. Quærunt quidam, cur inter priscì fœderis [illegible] Deus ab Hebræis exigebat commendandis sacrificiis, & illa [illegible] fuerit, victimæ manum imponere. 445. Voluit, inquit Oleaster, [illegible] minem integrum, cor, voluntatem, &c. Hoc verè facit verè [illegible] est enim contritio quoddam sacrificium, ut etiam vult esse Chrysostomus. Eleemosynas, orationes, &c. 445. Sed ut olim inter sacrificia [illegible] mas habuit holocaustum, ita modò contritio, &c. Et quemadmodum sacrificia olim erant distincta, &c. *Accommoda Contritionis quæ leges præmissa folio 445.*

ALIA.

AD illa non est iuventus qui rediret & daret gloriam Deo [illegible] *fol. 380. & 381. ubi Auctor agit de gratiarum actione agenda Deo pro beneficiis acceptis & etiam pro injuriis. 674.*

DOMINICA XIV. POST PENTECOST.

THEMA.

Nemo potest duobus dominis servire.

Concionis Argumentum.

Plures inviti cogimur pati dominos, sed unis jubemur servire.

Exordium.

MOnet Dominus, neminem posse duobus dominis servire, [illegible] ria scilicet præcipientibus, quales sunt Mammon & Deus. [illegible] bet autem hominum habet unum illorum duorum dominum, [illegible] probo. Quia omnis homo aut est in gratiâ, aut in peccato mortali. [illegible] tem est in gratiâ, tunc habet pro Domino Deum: Si autem est in [illegible] to mortali, tunc habet diabolum vel Mammonam pro Domino. [illegible] tendenda sunt sedulò Christi verba. Non utitur verbo *fatis* aut *habere*, [illegible] enim cogimur inviti aliquando sæpe, ut in domo nobili uni ancillæ [illegible] servus & herus imperat: sed utitur verbo *servire*, hoc est se totum in [illegible] rum obsequium dare. Volentibus igitur Deo servire, mundi & Mammonæ sit contemptor, etiamsi Mammonam aut divitias plurimas possideat, Affectus prædominari rationi & Deo volenti suppeditat. Hanc doctrinam trademus hodie.

Prosecutio.

Nulla servitus miserior est, ac propriè magis misera servitus, quæ [illegible] stiarum, quæ omnimodè homini subjiciuntur. Dolendum certè, Christiani, cùm tam bonum Dominum habeamus, nos sæpe suavi ejus [illegible] jugo, ad instar bestiarum nos nosmetipsos subjugare tyrannico [illegible] servitio. Triplex vivendi genus est: vivunt Angeli, vivunt bestiæ, vivunt homines: sed aliam vitam, &c. 876. At si carnem & corporis appetitus quis sequatur, in consortium jam transit jumentorum, & miseræ [illegible] servituti. En mi, Christiane, jam tui arbitrii es, eligе servire Deo, gnare, servire diabolo & mundo, perire est, Si Angelos imiteris, Deum habes Dominum; si bestias, Diabolum. 877. Eadem est salutis & voluptatis ratio. 877. Idcirco si quis sibi consultum velit, seipsum vincat, seipsum cogatur aliquando pati dominum tantum, sed & libipsi cogi- servire. Leges naturæ sunt, adversarium odisse, pecuniam & lucrum [illegible] re, &c. 876. Sed, *Auditores*, hos dominos impugnemus, scilicet ambitionem, avaritiam, gulam, &c. *Lege à fol. 873. usque 880.* Ad tristemes [illegible] nati certas habent, tamersi breves, remorum ferias, subinde sua mercede est quies; sed qui his dominis serviunt, quiero nunquam vivunt [illegible] juxta illud Hieremiæ: *Servietis diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem*, &c. 285. & 286. Et miseri mundicolæ post hanc longam [illegible] rum annorum continuam servitutem quid vobis mundani hi & [illegible] Domini impertiuntur mercedis. Equus annosus & decrepitus [illegible] Domini thedam annis traxit & vexit plurimis, tandem divenditur [illegible] dario pauperi aut aurigæ, & pro servitute fideli miseræ magis [illegible] senio confectus servituti. Ita mundicolis gratus est mundus. Amas, [illegible] larius &c. 800.

Peroratio.

Cur non potius Domino serviamus. Rogo, *Auditores*, cervi [illegible] tatores: quantò enim ille plures mactavit & necaverit serpentes, [illegible] cupidiùs ad fontem currit. Ita & nos serpentes omnes hos [illegible] Consume, inquit S. P. Augustinus, serpentes iniquitatis, & tunc [illegible] plius desiderabis fontem veritatis; nam uni Domino serviendum est, [illegible]

ALIA.

THEMA.

Nolite ergo solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus? &c.

Concionis Argumentum.

Quanta Dei providentia sit circa vitæ necessaria.

Exordium.

EXplicaturus, *Auditores*, occasione horum verborum, singularem Dei erga nos, etiam circa vitæ necessaria, providentiam & sollicitudinem, moralem hanc duxi prius enucleandam quæstionem, Vtrum omnis sollicitudo temporaliter sit prohibita. Martham quidem sollicitam quondam dixit Christus, sed tamen eam exercendo sollicitudinem non peccavit; igitur non omnis sollicitudo temporalium est prohibita. In oppositum tamen est, quòd sollicitudo hodiernis Christi verbis prohibeatur, *Nolite*, inquit, &c. Quod prohibetur, nunquid censendum est esse malum? Duplex est sollicitudo, *Auditores*, una est sollicitudo suffocans, & talis est prohibita, cùm quis nempe sic sollicitus est circa bona temporalia tanquam circa bona principalia & ultimum finem. Alia est non suffocans cum videlicet temporalia sic curamus, ut sint organa & instrumenta promoventia bona spiritualia & talis sollicitudo non est prohibita: sed huic cooperatur Deus, ut probat diversis similitudinibus & rationibus.

Prosecutio.

Audite mundani, qui tantùm Deo diffiditis, & curis vos evisceratis, *Nolite solliciti esse*. Sed unde nobis victus, vestimentum? *Nónne anima plus est quàm esca?* &c. si enim Deus tam providus, &c. 567. Audite rursum tam excessivam sollicitudinem rerum temporalium dissuadentem Christum: Bruta animantia nunquid citra omnem sollicitudinem pascuntur? 567. & miseri in horto floseculi quàm non sunt solliciti de suâ quâ triumphant veste? &c. 568. Cùm ergo Deus, quæ ad vitam necessaria provideat omnibus, &c. Dicet aliquis, quî fit ubique multitudinem esse hominum egentissimorum? Videtur Deus, &c. 568. *lege à fol.* 567. *usque* 569.

Peroratio.

Mihi credite, *Auditores*, Nolite vos suffocare nimiis sollicitudinibus rerum temporalium: aliquid Deo credite. Verissimum est illud Germanorum verus proverbium, Si faceremus quæ deberemus, Deus faceret quæ vellemus, Optimè Hieronymus. 569.

ALIA.

AD illa verba, *Nónne anima plus est quàm esca? Lege Auctorem à fol.* 411. *usque* 413. *in quibus docetur*, ut natura primam curam corpori exhibet, ita nos debere aptare animum ut præsit corpori. Longè enim dignior est animus corpore. *Concionem ex iis poteris formare integram & doctam.*

ALIA.

AD illa verba, *De vestimento quid solliciti estis, argue cum Auctore superfluum illum & superabundantem corporis cultum, quam phreneticam & stultam sollicitudinem condemnarunt Scriptura S. & SS. Patres unanimiter. Lege à fol.* 418. *usque* 424.

ALIA.

AD illa, *Quærite primùm regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis, lege fol.* 17.

DOMINICA XV POST PENTEC.

THEMA.

Cùm autem appropinquaret portæ civitatis.

Concionis Argumentum.

Quorum mors deflenda sit, & an justè matres mortuorum filiorum funera defleant.

CVr, bone Lector, appropinquabat portæ civitatis? an fors sic itineris exigebat decursus & ratio? Esto sic exegerint, mysticum tamen subdelitescens morale en habe erutum. Erat turba concomitans in luctu funus, erat afflicta vidua, ergo his oportebat adesse Christum, juxta vaticinium David, *quod citatum leges fol.* 56. Aliter enim vacillante curru, aut periclitante unà cum aurigis equis & populo, respicit periclitantes suos auriga, aliter Deus tribulatos, ille bonis verbis bono animo jubet esse omnes, at Deus juvat. Sed, *Auditores*, hic quæstio quædam urgenda & disquirenda est, an sclicet justè & bene hæc vidua aliæque matres defleant suorum filiorum funera. Illorum certè flenda & deflenda mors est, ex quarum morte alia nempe vera & æterna mors subsequitur, qualis fortè fuit mors hujus adolescentis. Ætas enim adolescentium periculosa est, & ni refrenetur, dedita vitiis. Insuper & hic adolescens unigenitus erat, & ut vulgò dicitur, tales sunt parùm saccharati pueri. Dein mater ejus vidua erat, non solent autem adolescentes viduas matres ita revereri ut superstite patre conjugatas. Illorum verò filiorum mors nequaquam deflenda est, ex quorum morte, ut ex cinctibus Phœnicis, alia longè magis duratura exsurgit ætas & nativitas. Scivere hanc moralem doctrinam veteres, *fol.* 56. Oritur autem & provenit talis mors, quæ potiùs nativitas quàm mors dicenda est, non ex vitâ longissimâ, sed honestissimâ, *fol.* 43. & *fol.* 72. & 73.

ALIA.

AD illa verba, *Filius unicus matris suæ, doce*, quàm stultum sit hos filiolos & adolescentes sibi ipsis tam longam vitam promittere, & *lege fol.* 92. *quo folio recitantur plurima mortuorum juvenum exempla.*

ALIA.

THEMA.

Ecce defunctus deferebatur.

Concionis Argumentum.

Cùm omnibus moriendum sit semel, ut bene moriamur, dum vivimus, curandum est sedulò.

Exordium.

TEnemur, *Auditores*, omnes Deo solvere debitum mortis: huic enim debito adstricti sumus omnes, juxta illud Genes. 2. *Quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini*, sed non omnibus statutum est bis mori, ut huic contigit adolescenti, & Lazaro, aliisque à Christo resuscitatis. Fortè idcircò resuscitati, ne morerentur in æternum quidam ex iis, sicut nec omnibus malè mortuis datum fuit tempore Christi rursum mori meliùs. Quod ergo statutum est semel fieri, tantùm studeamus ut benè fiat. Vultis scire artem moriendi bene? En eam trado, ut vivere possitis in æternum.

Prosecutio.

Tria sunt quæ admirandam Dei potentiam ingerunt, à paucis tamen observari solita. Primum est, neminem hominum lineamentis, &c. 133. Alterum, &c. Tertium, tot hominum millia quovis die, imò vel quavis horâ moriuntur, nullus tamen eodem penitus moriendi modo quo alter. Addere licet & quartum, nullus mortalium eandem omnino cum altero sententiam audet. Quarum rerum diversitas licet & ex diverso vivendi modo suboriatur; oritur tamen etiam sæpiùs ex ipso mortis genere, quod diximus antè in omnibus esse diversum. Securior moriendi modus & methodus hæc est, Primò, nec testamentum, nec aliud quidquam horum differre aut rejicere in ultimos dies. Tunc primùm velle testamentum condere cùm solus conscientiæ liber volvendus est, serum nimis. 134. Dein quidquid moribundus ipse potes facere, non aliis mandare post mortem faciendum. Si quid curatum velis, ipse cura. Quibus confectis, omnis cura ad animum transferenda est. S. P. Augustinum imitare, qui, teste Possidio, &c. 134. Ecclesiæ igitur Sacramentis ad extremum hoc iter moribundus sese incipiat instruere, &c. Eucharistiæ dein jungatur Vnctio, & quod exiguum forsitan restabit temporis, sanctissimæ actiones occupent. Sic sit moriendum est. *Lege à fol.* 133. *usque* 135. ut felicius quàm viximus aliquando resurgamus.

ALIA.

ALiam de arte bene moriendi, *lege concionem ab Authore formatam breviter fol.* 66. *Si docere vis veritatem hujus sacri Proverbii*, qualis vita, talis mors, *lege fol.* 73. *Moribundo quædam pia monita observanda lege fol.* 80. & *Æternitatis Prodromum per sectiones omnes, quibus plures quis facile poterit de morte contexere conciones.*

ALIA.

Ars benè moriendi traditur compendiosè.

Exordium.

MOri bene vultis & optaris omnes, malè mori timetis omnes. Vt voto omnium vestro, *Auditores*, fiat satis, uti metus omnium vestrûm tollatur, observate dum sani estis quæ dicturus sum.

Prosecutio.

Una remora tollenda est omnibus, qui seriò boni esse volunt, & bene mori, eáque dicitur Procrastinatio boni propositi. Vos obsecro, si seriò boni esse velitis, hoc esse ne tardè velitis? fatuas virgines quid à cæli foribus exclusit? Distulerunt, dormitarunt, horam ex horâ traxerunt. Non malum erat consilium illarum, sed nimis tardum, 320. Quàm sæpe mors improvisa omnem subitò præscindit longissimam procrastinationem? Hoc & idem profanæ historiæ docent. Adesdum Alexander Macedo, ubi es? cujus illud innotuit victorem fuisse, *Nihil differendo.* 321. Sed dixi & promisi, *Auditores*, me artem moriendi in compendium traditurum; Ergo *Disce mori*, & esto paratus qui nescis diem neque horam. Isboseth dum suaviter meridiatur, dormiente ad ostium ancillâ, &c. 321.

Peroratio.

Ut igitur compendiariâ prorsus vos viâ ad cœlum ducam ex hac vitâ hanc meorum verborum summam tenete, Primò, assiduè cogitate, vos, &c. Secundò, &c. 321.

DOMINICA XVI. POST PENTECOST.

THEMA.

Et ipsi observabant eum.

Concionis Argumentum.

Homo homini lupus.

Exordium.

CVm naturaliter homo sine cibo vivere non possit, Christus homo panem naturalem manducabat, una cum hominibus apud homines recumbebat, cum his bibens & comedens, nullum prohibens ad se venire volentem & petentem misericordiam, juxta illud, *Venite ad me omnes*, & de Christo manducante dicit Matth. 11. *Venit filius hominis manducans & bibens.* Ut & hodie facit in domo cujusdam principis Pharisæorum, quamvis jam præsciret se malitiosè & non ex devotione invitatum, perfectæ scilicet charitatis præbens exemplar, quod est, diligere inimicos. Malitiosus igitur hic Pharisæus una cum invitatis ab illo sociis observabant Christum, attendentes sedulò si inter epulas aliquid diceret, aut faceret, unde eum possent accusare. Vultis scire, *Auditores*, quomodo homines se mutuò devorent, quomodóve insidientur? Primò quos devorare & deglutire volunt, observant; deinde ut aves incendiariæ, errorem commissum in vulgus spargunt, & tandem bonum hominis nomen, cùm vulgus sit credulum, suffurantur.

Prosecutio.

Quid mirum est, nos hominum ora, ut vulgo dicimus, etiam integro fœni curru non posse occludere & obstruere: Non potuit & hoc homo Christus. Quàm crebra enim actionum suarum & iniqua subiit judicia Pharisæi captores acerrimi, &c. Quidquid demum dixisset aut egisset JESVS, Pharisæa gens quàm primum malignissimam interpretationem apponebat. Nec mitiora judicia & sententiæ in Domini discipulos ferebantur, &c. Hinc tam diserti &c. 488. Prorsus eundem in modum Christiani hoc ævo sese mutuò observant & judicant. Si quis solitudinis & silentii sit amantior, &c. 488. Quanti reperiuntur ubique, qui ubivis locorum ceram miniatulam tanquam omnium actionum censores, secum circumferant, & ubi demum quod displiceat vident audiuntve, mox cerâ miniatulâ illud insigniunt, & in vulgus demum spargunt, rectáque ad alios deferunt. En inquiant, ille hoc fecit, dixit, & contra te dixit, & ut Pharisæi & vulgus quondam exclamabant, Christum prohibuisse tributa dari Cæsari, quod apertissimè falsum erat (docuerat enim, reddenda ea esse Cæsari quæ Cæsaris erant,) ita hi observatores & susurrones mendaciis narrationem suam aspergunt, ut eum, cui talia narrant, graviùs in alterũ inflamment. 725. Vt aves quædam quæ incendiariæ dicuntur. 726. & cum *nos in vitium credula* turba simus, proximi nostri tandem bonum nomen, illorum delatorum dictis credentes, devoramus, malaque fulmina oris demittimus in proximum. *Auditores*, nostis quàm pretiosa sit fama. 633. Nihilominus hi ut feroces tauri. 634. Quare homines probi orent cum Davide: *Erue à framea Deus animam meam*, &c. Sed cur à manu canis. &c. 634.

Peroratio.

Tales igitur observatores invidi fiunt mox susurrones, & tandem detractores; quare Christiani, cùm horum subsellia, quantumcunque nobis attendamus, effugere non possimus, agamus quod possumus, bona agere non desistamus, & animum assumamus homini Christiano dignum, quo fortiter fortuita patiamur. Optimum est pati, &c. 506.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Dum malitiosi malitiosè te observant, tu teipsum observa.

Exordium.

QVoties domi nostræ non sumus, & extra nos abimus? Hominem iratum mihi observa, & audies quàm ipse vltrò fateatur se non esse apud se præ iracundiâ. &c. 505. Verùm sicut priores illi, &c. 505. Et quid mirum, si ita incautè degimus, nos apud alios audire malè, sunt enim observatores morum nostrorum ubique plurimi, qui ut ii qui alicui cucurbitulas medicas ponunt, impuriorem tantùm sanguinem eliciunt, ita optimis intactis moribus pravè solummodò & minus prudenter acta in lucem protrahunt. 489. Providè Tobiæ datum quis consultò sequetur consilium in virtutis tutelam, nempe, *Attende tibi*, ne laboremus in supervacuis, & assidua nostri observatio negotiis nostris omnibus præsideat. *lege à fol. 505. usque* 509.

ALIA.

THEMA.

Vade & recumbe in novissimo loco.

Concionis Argumentum.

Humilitas Deo grata, & à Christo nobis sæpius commendata.

Exordium.

SVperbos hos Pharisæos Christus humilitatis Magister humilitatem docet, narrans eis parabolam, &c. Nos & hodie nil aliud docturi sumus. Virtus hæc certè Deo chara, sed in terris rara.

Prosecutio.

Sed de hac dicturi virtutum reginâ; Quæstio nobis nascitur nonnullis: Quid est Humilitas? Quis est recubitus in ultimo loco? Quid est sese humiliare? Quid est demum recumbere in ultimo loco? Quod ... nium notissimâ vix reperio responsum quod undequaque satisfaciat. ... 897. *à quo folio lege usque fol.* 900. *& concionum formandarum etiam ... abundans erit materia in laudem virtutis Humilitatis.*

ALIA.

AD *illa verba*, Intendens quomodo primos accubitus eligerent. Notat quomodo Pharisæorum proprium erat rebus omnibus pompam ... duere, in omnibus videri velle, &c. Quæ certè signa erant superbiæ malæ, *Volve fol.* 456 & 457. 458.

ALIA.

THEMA.

Qui se humiliat exaltabitur.

Concionis Argumentum.

Humilitas scala cœli, ac proinde descende ut ascendas.

Exordium.

CHristus, conviva super mensam præceptiones nobilissimas in ... ac conviviis servandas salubriter instillans, *Cùm vocatus fueris &c.* 212. Quod docuit, hoc & ipse servavit. Si Tertulliano credimus, de Christo vaticinatus est illud Amos, *qui ædificat ascensionem suam* Ascendimus etiam nostras nos & sic cum Christo ædificemus hac triplici ratione, descensu tartari, contemptu terræ, aspectu cæli. Explico singula. 212.

Prosecutio.

Primum est, *Descensus tartari*: hic præeuntem habemus Christum. Cùm cælestis Pater, &c. 212. & tu Christiane cogitas ascendere, desce... de in tartarum prius. Hebræi Regis dictum sequere, *descendant in infernum viventes.* Recumbe prius in novissimo loco, tunc demum audies, *amice ascende superiùs.* Alterum est, *contemptus terræ.* S. Ignatius Loiola, &c. Narrat Homerus, &c. Qui enim ascensiones suas in cœlo ædificat prius terram calcat, &c. 212. Tertium, *aspectus cœli.* 213.

Peroratio.

Hos scalarum tres conscendat gradus, & usque in cœlum è terrâ pertinget, sicque sese verè humilians exaltabitur.

QVÆSTIO MORALIS AD THEMA.

Et ipsi observabant eum.

Concionis Argumentum, seu, Quæstionis status.

An quis professus vitam socialem, ob hominum obloquia, dum tamen rectè agit, teneatur ducere vitam solitariam.

Exordium.

MVltorum est hæc animi vilis demissio, ut ob minima populi murmura à bene cœptis & certè actis desistant, quamvis taliter etiam agere ipsis vel ex charitate vel officio incumbat. Magna sanè imprudentia, quam ut reprehendam, præsens evangelii hodierni textus invitat.

Prosecutio.

Quæro à vobis, *Auditores*, an Christus debuerit tenere vitam socialem vel solitariam; & respondeo, quòd considerato fine ad quem venerat, tunc magis decuit eum tenere vitam socialem quàm solitariam; venerat enim primò ad ostendendum se verum Deum & hominem, quod opportebat operibus comprobare publicis, & sic vitam socialem tenere. Secundò, venerat ad nos informandum moribus & exemplis, quæ non potuisset solitariè semper stando & degendo. Tertiò, venerat ad liberandum nos tam ab infirmitatibus corporalibus, quàm spiritualibus, & sic eum feciisse probant Evangelistæ dicentes, *Ibat de civitate in civitatem, & in castella, & in villas*, & de Judæâ in Galilæam, & è converso manifestando clarè se illud vitæ genus elegisse, quod esset turius, & nobis melius & utilius. Cùm verò in hac professione socialis vitæ tantas sustinuerit contradictiones, imò in actionibus his & multi fuerint scandalizati, dicere quis posset: Christo præstitisset apud amicos suos in silentio degere, & non ita passim omnibus adesse, miracula perpetrare, docere. Pusillorum & imprudentium hæc sibi dictitantia sunt consilia. Stultissimum est, vel ob indignationem aliquam, vel aliquod indifferetum & irrationabile murmur ab iis sistere & desistere operibus, ad quæ exercenda vel ex vocatione, vel ex charitate, vel ex officio tenemur, verbi gratiâ. Quis est Consiliarius, Religiosus, Prætor, Pastor, si quod sui muneris est agant, nescio quæ populi debent sustinere fulmina: igitur remisse & dissimulanter agent, ne sustineant? Nequaquam, nisi procare velint. Sed dicet forsan quis: Non sum ego Christus, est & talis forem, impetum ego furentium hominum, quidquid egero, quidve dixero, non sistam: rectiùs ergo tacuero, & domi mansero. Hoc non docuit Christus. Dicant te avarum religiosum, Prætorem rigidum, Consiliarium

Consiliarium nimis simplicem, tu perge. Qui sola charitatis lege tenetur, &c. At qui lege justitiæ, vel vocationis, vel professionis, &c. officii, &c. Tenetur id exsequi, etiam quandoque cum detrimento sui. *Lege fol.* 616. Christus ergo cum tenebatur ex officio, ob obloquia murmurantium nullatenus tenebatur desistere à doctrinâ suâ, &c. Si quis verò sola lege charitatis teneatur ad aliquod opus rectè exercendum, non etiam ob leve aliquod à cœptis desistat, quamvis ipsius monita non ita blandè excipiantur, quamvis subinde irrideatur. Quemadmodum enim is qui se turbæ immiscet, &c. 507. Non dicat filia aliqua jam facta spiritualis, Non putabam sic mecum agendum, sperabam meliora: non fecero hoc magis, &c. Non, bonæ filiæ, si vos irrideant, si vestras crebras communiones & confessiones taxent, &c. Nolite desistere à tam piis exercitiis, sed & vos pergentes ridete dicentes cum Anaxagorâ, Prævidebam hæc, sciebam ista, &c. 507.

ALIA.

A *Dilla verba*, Omnis qui se humiliat, exaltabitur, *formata est concio ab Auctore fol.* 277. *Si voles eam require.*

DOMINICA XVII. POST PENTECOST.

Lege conciones quas formavi in Dominicâ XII. De charitate Dei & proximi.

DOMINICA XVIII. POST PENTECOST.

THEMA.

Ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto.

Concionis Argumentum.

Infirmamur corpore, ut sanemur animo.

Exordium.

OMnia divina providentia suâ gubernatione tam amanter quàm fortiter & prudenter complectitur, ut universas vitæ & corporis miserias, puta vel cæcitatem, vel claudicationem, vel hydropisin, vel paralysin, surditatem, &c. disponit & ordinet in nostrum bonum, & ipsa etiam peccata permittat ob altos & secretos regiminis sui fines. Ejusdem enim, &c. 574. Verè Deus mel de petrâ oleúmque de saxo durissimo sugit. Non obfuit, sed profuit, sic ordinante divinâ providentiâ, hæc paralysis paralytico hodierno. Multis certè & hodie nocet sanitas, prodest è contrà infirmitas. Ergo infirmitas omnis defectúsque corporales à Deo proveniunt eos immittente? Ita *Auditores*, infirmitates causâ boni? Utrumque probabo.

Prosecutio.

Omnia mundi mala (peccatum excipimus) à Deo esse hac ratione docent Theologi 510. In omni, &c. Hac autem plurimi seipsos fallunt ignorantiâ, &c. 511. Permissionis causas alias tractaturi. Bona ergo & mala à Deo sunt. Sed nunc videndum, quorsum mala à Deo immittantur, & nominatim morbi. Sunt plurimi, qui optant liberari à suâ podagrâ, alii à febri, alii à cæcitate, &c. Et fortè his rectè dixero, nescitis quid petatis. Infirmitas tibi hæc non est ad mortem, sed mi Christiane ad vitam. Avicula caveam quidem indignatur, libertatem quærit, & reluctatur, &c. Ita, mihi crede magnum quid est Domini Dei captivum esse 49. Morbus & infirmitas est virtutum ludus & schola, in quâ scholâ docet D. Bernardus, eum bene suam recitasse & addidicisse lectionem, qui dum pungitur etiam compungitur. 51. Est & animi salus. Ille vir altus ex humili, ex aquis evectus ad sidera, &c. Interrogatus aliquando cur suam ipse filiam, &c. 51. Est & morbus ille à quo liberari sæpe rogitas, æternitatis monitor. O febrium felix incendium, &c. Ex quibusdam malis remedia conflantur, quare & optanda sæpe corporis infirmitas. 51.

Peroratio.

Si igitur à Deo omnis sit infirmitas, eáque ab eo nobis in bonum à Deo immittatur, velimus & sani & infirmi quod vult Deus. 55.

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Tria morbi gravia quomodo curentur, & quorundam ægrotantium vitia.

Exordium.

VT quidam docent longè & latè artem moriendi, ego occasione hujus paralytici infirmi docuero hodierno discursu artem ægrotandi, ut boni illi viri, quibus domestica est podagra & familiaris, quosque lecto affixa detinet, discant utiliter & cum fœnore spirituali hunc morbum cofere, quem Medicorum ludibrium vocant.

Prosecutio.

In hoc podagrico morbi genere, uti & in omni infirmitate, tria reperiuntur infirmo patienti gravia, Corporis Dolor, Intermissio voluptatum, & tandem futuræ mortis metus. Quemadmodum verò calida frigidis, & frigida calidis curâtur, sic & illa suis curanda sunt antidotis. Timor amore, corporis dolor conscientiæ tranquillitate, voluptatum intermissio voluptatis æternæ cogitatione assiduâ curanda sunt. 50. & 51. Sic ægrotare noviſſe, ars utilissima est. At aliter hodierni ægroti infirmitatem & morbum excipiunt eos in lecto detinentem. Curiosa quærunt audire: non libenter de morte loqui audiunt nec loquuntur: Conqueruntur de iis qui ministrant, & eos bajulant: Cibos ut malè paratos rejiciunt: lectum ut malè stratum reprobant: Credunt se non satis curari, & ideo murmurant: Rarius de Deo loquuntur aut cogitant, &c. *Lege à fol.* 52. *usque* 55. *& sparsim Prodromum æternitatis.*

ALIA.

QVÆSTIO MORALIS.

Si à Deo omne malum, & omnis infirmitas, ut quid morbis pharmaca opponimus?

FAteor, *Auditores*, & hæc paralysis à Deo huic homini, & omnis generis infirmitas omnibus omnino hominibus immittitur, ita in præcedentibus nostris concionibus docuimus ex mente Theologorum, divina enim providentia circa nos nostráque omnia sic vigilat, ut omnes & corporis molestias & morbos minutissimè jam decretos habeat. Eapropter quivis hominum ad cujusvis morbi principium secum ipse ratiocinatur in hunc modum, &c. 574. Certè sanitas, ægritudo, vita & mors à Deo sunt, à Deo est omnis medela, ut quid ergo morbis pharmaca opponimus? Quid hosti armatos cuneos objicimus? cur portas non illicò pandimus, &c. 512. Deinde, quemadmodum fit nonnunquam, ut unus aliquis pater det filio gladium ligneum, &c. 512.

ALIA.

A *Dilla verba*, Videns autem JESVS fidem illorum. Quid mirum Salvatorem nostrum, curaturum paralyticum, fidei adscribere patrandum miraculum. Sine fide impossibile est placere Deo. Christianæ enim vitæ ea fundamentum, &c. 770. Et fidei virtute ab Apostolis & aliis perpetrata sunt miracula. Propria autem fidei domus cor est. *Lege à fol.* 770. *usque* 772.

ALIA.

A *Dillud*, Confide fili, doce in omnibus adversis Deo fidendum esse nunquámque desperandum. Lata est in te sententia mortis vel à Medico, vel etiam ab ipso Iudice, idque innocentes. Ezechias, Susanna, &c. 812. Amissa bona omnia sint, confide in Deo, Job. Exclusus es invidiâ fratrum ab hæreditate patris? Confide in Deo Joseph, &c. 815. Amissa est fama? fide Deo, non est fama perdita, sed in verticulum divinæ providentiæ dilapsa. *Lege à fol.* 811. *usque* 815.

ALIA.

Hic blasphemat.

MAxima à Pharisæis hodiernâ die Salvatori nostro, volenti curare Paralyticum illata est injuria, dum eum judicant blasphemiæ reum. Est enim blasphemia non parvum crimen: divini voluminis seriem si percurramus, ubi non ea repressa & punita? *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur. Lege à fol.* 601. *usque* 606. *plures ex iis quæ ibidem continentur facile formaveris conciones.*

DOMINICA XIX. POST PENTECOST.

THEMA.

Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores.

Concionis Argumentum.

Mors omnium promeritorum finis.

Exordium.

VErè dixit, quisque ille fuerit, Deum in hac vitâ unâ tantummodò percutere manu, eáque parcente ac lentâ leniter ferire, in alterâ verò vitâ utráque & quidem ferreâ rigidissimè & acerrimè cædere. Eum, inquam, hic uno sæpe digito tantum impellere, omnibus illic digitis, totâ manu flagellum vibrare. Confirmat hæc dicta durissima hæc sententia lata in invitatum non habentem vestem nuptialem. Nunquid satis hoc pœnarum erat mitti in tenebras exteriores? Quorsum jubet insuper ad tenebras fletus, dentium stridorem damnato, æternaliter & pedes & manus ligare. Nempe ferire vult post mortem utraque manu. Præter tormenta quibus damnatus adjudicatur, ei insuper spes omnis prometiti & liberationis adimitur, ut latiùs ostendo.

Prosecutio.

Infinita in hac vitâ, *Auditores*, Dei est beneficentia; labores, morbos, lachrymas, &c. admetitur omnes, nec mensuram ingerit odiosam. Potestis, inquit, bibere calicem? Quivis hominum suum habet caliculum ad unguem exactissimè mensuratum, &c. Mundus laboris centumpondium obtrudit mercedis, &c. 226. Neque solùm beneficus in hominem erit post hanc vitam, sed & est in vitâ. Minima hîc maximis præmiis afficit. Magna vis est jejunii, abstinentiæ, lacrymarum, &c. Eæ enim quandoque culpas & pœnas delent. Quare bene monet eremi ille cultor Joannes. 163. Nam dies vitæ nostræ in noctem vergit, in quâ non licebit operari, aut si operemur, si lachrimemur, si ignem, si tenebras sustineamus, &c. Operationes omnes illæ erunt frustraneæ: Nam mors rebus omnibus finem imponit. 126. quare ab Ezechiele Deus promulgari jussit gladium Dei irrevocabilem. 177. Nunquam in statu merendi collocabimur, etiam post annorum milliones. Si enim concederet Deus per beneficium & gratiam (quod fingimus) & ad æternitatis captivos submitteret, &c. 177. Post mortem itaque sicus maledictæ damnati sunt omnes, nunquam ex eorum fletibus nascetur fructus. 178. Postquam protoplasti parentes, &c. 180. Hoc est quod vobis hodie ingerit & sedulò inculcat monitum, dum damnatum ad tenebras eò destinat ligatis manibus.

Peroratio.

Dum ergo, *Auditores*, dies est, & dum liberæ nobis manus sunt & pedes, præveniamus Iudicem. 145. Infernus est epitome omnium malorum & dolorum, *fol.* 168.

ALIA.

QVÆSTIO MORALIS, THEMA IDEM.

Cur Deus unicum peccatum mortale puniat in omnem æternitatem.

Exordium.

Igatum voluit damnatum jam ad tenebras manibus & pedibus, ut ei sic præscinderetur omnis omnino spes liberationis: omnia enim quæ modò temporanea sunt, & *Nunc* suum habent & tempus, post mortem erunt æterna. 4. sine ulla lege temporis, æternitatis enim mensura est *semper*. 11. Sed hic ad rem nascitur quæstio à cunctis scitu dignissima, Quomodo fieri possit, ut Deus misericors ille & bonus, &c. nihilominus tamen unicum peccatum lethale, vel momento, vel solâ etiam cogitatione perpetratum, justissimè puniat in omnem æternitatem. Hoc disquiremus. *fol.* 4.

Prosecutio.

Ea Theologorum mens, solam morosam delectationem mortale peccatum esse: Delectationem autem morosam vocant eam, cùm quis impuram & libidinosam cogitationem animo volvens, non quidem statuit re patrare quod cogitat, sed cogitatu illo suo sciens & volens immoratur & delectatur. Ergo cogitationi unicæ rogos æternos Deus decreverit? Et quæ hæc æqualitas est, peccato momentaneo, quod nemini noceat, &c. *fol.* 5. Tiberium Cæsarem olim narrat Suetonius in recognoscendis custodiis, &c. *Recita consequenter verba Auctoris.*

ALIA.

QVÆSTIO MORALIS THEMA.

Mittite eum in tenebras exteriores.

Concionis Argumentum.

Vtrùm infernus, de quo loquitur Evangelium, Mittite eum in tenebras exteriores, id est in infernum, sit sub terrâ, & ejus capacitas.

Exordium.

Sapientiæ 11. legimus, *Per quæ quis peccat, per hæc torquetur*, mali peccant super terram, ergo super terram est locus cruciatus eorum. Oppositum refert Glossa: illud enim explicans Isaiæ, *Infernus subter te conturbatus*, dicit, quod Infernus sit sub terrâ. Quid dicemus? Vera sunt verba Sapientis, sed aliud est dicere, per quæ quæ quis peccat per hæc & torquetur, & aliud est dicere, ubi quis peccat, ibi debet & torqueri. Convenientius enim est, hominem puniri per quæ peccat quàm ubi peccat. Nam damnatus peccavit per amorem terrenorum, ideò punitur per terram, in quantum sub terrâ est incarceratus, quod non esset, si infernus non esset sub terrâ. Ideo dico, non esse simile quòd homo sit puniendus ubi peccat, sicut per quæ peccat. E priscorum ergo Patrum & Theologorum placitis est, illætabiles illos inferorum recessus medio terræ sinu latere: Deus enim ordinat corpora suis in locis secundùm exigentiam suorum naturalium ponderum, sicut ordinat creaturas rationales in locis secundùm exigentiam suorum amorum, & ideo sicut electi sunt in cœlo, quia in suo amore cœlestia terrenis præposuerunt; ita & reprobi per divinam justitiam sunt & erunt in loco infimo, id est, inferno, qui est sub terrâ, quia scilicet in suo amore infima & terrena cœlestibus & superioribus præposuerunt. Hanc doctrinam sacræ paginæ affirmant. 165. Iure suo igitur hîc improborum carcer loco infimo est, &c. Demonstrem illius capacitate sic ratiocinor: Si æternæ mortis, &c. 165. opus est asserere, ut ostendamus, innumeros milliones hominum carcerem posse capere, corpus illic à corpore penetrari. *fol.*

ALIA.

THEMA IDEM.

Concionis Argumentum.

Cur dicat & exprimat, tenebras exteriores.

Exordium.

Hyeme in nostris regionibus longissimæ noctes sunt, æstate multò breviores: at verò fieri potest, ut alicui nox longior videatur æstate quàm quæ longissima est hyeme, &c. 147. Nos duplices inferorum esse modò docturi sumus tenebras, non enim aliâ de causâ inquit hic Rex *Mittite eum in tenebras exteriores.*

Prosecutio.

Tenebræ apud inferos duplices. Illas corporis voco & exteriores, has animi & interiores. Illæ corporis, tenebras Ægyptias horribiles, crassimas, manu palpandas, longè superant. Ignis apud inferos ardere potest, lucere non potest, &c. 148. Si verò quis quærat utræ harum sint horribiliores; illæ certè, quas Theologi *pœnam damni* seu divinæ visionis privationem vocant, horribiliores sunt. 148.

Peroratio.

Atqui has tenebras justissimè patitur homo, quem primum in lucrosâ corripuit mentis cæcitas, quem nec admonitiones, nec exempla, nec correptiones, nec instructiones aut conciones ullæ correxerunt. Cæcus & animi talis furor multos corripit, *lege à fol.* 147. *usque* 150.

ALIA.

Ad illud, Ibi erit fletus. Si vinitor incurius botros in vite jam maturos negligat, ac tum primùm ad torcular deferat exprimendos, cùm jam putrescunt, &c. ita lachrymæ pretiosus liquor vinum suæ generosum sunt, vel Angelis propinandum, si tempori fundantur. 150. De tempestivo fletu Veritas dixit, &c. æternus illic fletus solatii omnis expers erit, & tamen amarè & semper flebunt. Quòd si damnati, &c. *lege à fol.* 150. *usque* 153.

ALIA.

Quæ sint ligna, quodve pabulum futurum sit ignis æterni legesol. 140. Nota peccata mortifera inexplicabili gravitate prius Auctor agit; deinde probat, quàm justæ lethalis noxæ suppliciis afficiantur æterno, sed volue à fol. 180. usq; 189. & plurium formandarum concionum ubertima erit legenti materia, & de fletu, de tenebris, de stridore dentium, &c. plura à fol. 361. usque 365.

ALIA.

Ad illud Nolebant venire, *doce*, in quæ mala quodve exitium nos pertrahat voluntas propria, si non patiatur se frangi, & vocanti Deo non annuat, *à fol.* 545. *usque* 548. *& à fol.* 550. *usque* 551. *ubi Auctor exemplum adjicit* hominis recusantis divinæ voluntati suam subjugare, *&c. à fol.* 552. *usque* 553.

DOMINICA XX. POST PENTECOST.

THEMA.

Erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum.

Ad hæc verba ut discurras, lege quæ composuimus in Domin. 18. ubi de infirmorum vitiis, & infirmitatis beneficium describimus.

ALIA.

THEMA.

Incipiebat enim mori.

Concionis Argumentum.

Vivere & mori simul incipimus.

Exordium.

Flos est *Hemerocallis*, cujus vita & pulchritudo diaria est, sed & vel lucris ad Hypanum fluvium est, &c. 34. Nunquid nos his similes esse clamat Hussæus Propheta, *Homo quasi flos egredietur*, &c. quod revera hic Regulus de filio suo querebatur Christo, & nos queri possumus ubi enim vivere incipimus, incipimus & simul mori, &c.

Prosecutio.

Nullius vita non brevis est: illorum brevissima, qui præteritorum obliviscuntur, præsentia negligunt, de futuris non meruunt. Optimè Jobus 34. Nunquid ergo illos ego merè stultos rectè dixerim, qui quotidie stolidos hos ineunt calculos, *Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos?* Senecio Cornelius, &c. Ita fit, dum maximè agunt homines, agunt & animam. Disputant quidem, natura meliorne hominum mater, an tristior noverca fuerit. 35. Interim nos miselli nomenclatores ingentes teximus, speciosissimorum titulorum grandia nomina operosè ambimus. 35.

Peroratio.

Index Thematum moralium.

Peroratio.

Quàm ergo stultum est, ætatem disponere, qui ne crastino quidem dominamur: semper enim mori incipimus. Quanta dementia est, spes longas inchoantium, Emam, ædificabo, vendam, exigam, &c. Nestoris ævum & Metelli fortunam speramus, cùm interim ad latus mors sit. &c. 34.

Plura dixi & scripsi in Dom. 15. post Pentecost. de morte adolescentis Naim.

ALIA.

THEMA.

Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.

Concionis Argumentum.

Fundamentum omnis Christianæ Vitæ fides est.

Exordium.

Mira forsitan videretur alicui hæc reprehensio, sed causam reprehensionis ubi viderimus esse justam, cessabimus, opinor, & mirari: Non reprehendit eum Salvator de petitione salutis filii sui, sed de defectu fidei, quia non credidit plenè, sed semiplenè: credidit enim in Christo esse virtutem sanandi, sed non credidit in eo esse divinitatem per quam est ubique & ubique sanare potest. Unde fides aliqualis fuit, dum petit filii salutem, sed defectus fidei, quando requirebat præsentiam Christi corporalem. Ob defectum igitur fidei hæc reprehensio ei data fuit, & rectè: Nam sine fide impossibile est placere Deo. *Quod ut prosequendo probes, lege à fol. 770. usque 772.*

ALIA.

Adeadem verba, nisi signa & prodigia, edissere, qui sint gradus rectæ intentionis, quomodo scilicet Deo serviendum sit, non propter miracula, nec spe præmii, nec metu supplicii, sed propter ipsum Deum solum, ejúsque amorem. *lege fol.* 442.

DOMINICA XXI. POST PENTECOST.

THEMA.

Oblatus est ei unus qui debebat decem millia talenta.

Concionis Argumentum.

Vnicum peccatum lethale nullo bonarum actionum cumulo, imò nec ipsis inferorum ignibus expiari potest.

Exordium.

Magno debito obstrictus hic erat servus. Tractabat Regis pecunias. Manibus ejus adhæserant, difficile enim est ab auro & argento manus excutere, ac proinde hac cupiditate victus procrastinavit annuam Domino suo Regi pendendam solutionem, tandémque factus est procrastinando non solvendo. Tale enim erat hoc debitum decem millium talentorum, ut nec venundatis uxore, filiis, & omnibus quæ possidebat, solvere illud servus ille potuerit, sive dixerimus Christum hic locutum fuisse vel de Hebræo, vel de Attico talento. Hebræorum erat quatuor drachmarum, Atticorum talentum erat sexcentorum aureorum. Quid si probarem, *Auditores*, plures inter vos esse hoc tanto decem millium talentorum obstrictos. Quare mixtorita suaviter hic quosdam degere. Attendite ad ea quæ dicturus sum.

Prosecutio.

Magnum gravéque debitum est unicum peccatum, debitum pluspuam millium talentorum: debitum enim est infinitum: Nam quicunque mortifero se obstringit crimine, infinitas & æternas pœnas debet. Et quamvis eas subeat omnes, nunquam tamen illius noxæ lætalis malitiam expiaverit. Nos anxiè quandoque quærimus, Eccur Deus unicam lethalem noxam, quæ vel momento committitur, æternis ignibus punit? Sed qui enucleatè perpenderit, quid sit summum bonum lædere, quod sit peccando. 180. Ultrò fatebitur, capitale crimen, &c. 181. Res in aperto est, &c. Quantò persona, in quam peccatur nobilior est, &c. 181. Cum enim bonitas offendatur infinita, offensio infinitam exerit malitiam, quæ summum bonum tam temerario aggressu violare audeat. Et licet forsitan aliquem vestrûm contristaturus sum, quod utinam ad pœnitentiam fieret. Effabor S. P. N. Augustini de malitiâ peccati sententiam, qui lib. 21. de Civit. Dei cap. 12. sic inquit: *Factus est malo dignus æterno, qui hoc in se peremit bonum quod esse posset æternum.* Sed audiamus Theologorum Principem de hoc peccati gravi debito disserentem. *Peccatum*, inquit, *nihil aliud est quàm actus humanus malus.* In omni, &c. Urbis Italæ lex capitalis est, &c. Quare infinita hæc malitia nullis non solum post hanc vitam inferni ignibus expiari potest, sed & nullo bonarum actionum cumulo redimi. Nam se unà divinæ justitiæ lance, &c. 188. Nos tamen sæpe tam gravi oppressi debito, deliciamur ac stertimus. Mirabatur Augustus Imp. olim. &c. 385.

Peroratio.

O mortales, *ponite corda vestra super vias vestras*, vos vobiscum rationem inite, quotidie solvite, ne debitum excrescat in omnem æternitatem, tandémque fiatis non solvendo.

ALIA.

Adillud, Procidens autem servus, &c. *Vim & modum orationis doce.* Oratio enim unicum hujus servi ad extrema redacti fuit perfugium, & temporis procrastinationem postulat, & humiliter precando impetrat. Fecere idem omnes viri sanctissimi, qui deflevére nævos etiam non grandes, &c. 382. Vt enim militiæ Dux, cui commissum est castrum, &c. 346. sed orandum est amanter, humiliter, perseveranter, &c. 526. Non sit tepida, temeraria, timida, ut sit sicut hujus fuit servi, impetratoria. 557. *Vide & lege fol.* 785. 786.

ALIA.

THEMA.

Egressus autem servus, &c.

Concionis Argumentum.

De malo ad malum egrediuntur homines.

Exordium.

Gravi solutus hoc debito servus protinus novum debitum contraxit. Paulò autè coram Domino procederat, fleverat, horruerat, oraverat: heu quàm subitò hæc omnis humilitas & afflictio ex animo evanuit! Tempestate grassante procidunt coram Deo navigantes, orant, multa vovent: ubi venti posuere, mox ad solita revertuntur. Ita & hic servus. Conservum reperit, qui centum denariorum debito illi erat obstrictus: quidnam faciet debitor, cui paulò antè procidenti ac roganti decem millia talentorum remissa sunt? Nónne centum condonabit denarios tantæ remissionis memor. Id quidem ratio & gratitudo postulabat, Cæterùm longè aliter res evenit. In guttur debitoris involavit, & miserum suffocans centum flagitat denarios. Habet hic servus & hoc ævo imitatores plurimos. Eundem ludimus ludum, nos sæpe peccatores cum Deo, etiam post impetratam veniam.

Prosecutio.

Eò spectare debet quotidianus noster conatus, ut è rebus omnibus, quæ cernuntur, audiuntur, leguntur, cogitantur, majus atque majus in dies eruatur peccati odium. Hoc quantò magis creverit, tantò feliciore incremento se prodet virtus, &c. 387. Aliquid subinde decerpit boni propositi oblivio, aliquid imbecillitas hominis, & corruptior natura, aliquid pigritia, nequitia verò plurimum. Hinc mensibus, hinc annis singulis eadem vitia sæpe plura & graviora ad sacerdotis aures redeunt. Apologum recito, *Auditores*, & naturam nostram pravam & inconstantem demonstro. 387. 389. Siracides vanissimos hos promissores graphicè depingit. 713. Iuva Domine, Iuva Domine, &c.

Peroratio.

Ne, *Auditores* servum hunc imitemur, ità monet David, *Noli æmulari in malignantibus, quoniam qui malignantur, exterminabuntur.* Malignari est ingentia in os polliceri, ut hic servus fecit. 715. *& lege quæ habentur à fol. 282. usque 284.*

ALIA.

THEMA.

Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque de cordibus vestris.

Concionis Argumentum.

Dimittite & dimittetur vobis.

Exordium.

Theologis duplex est appetitus, concupiscibilis & irascibilis, pessimi suasores ambo, nisi rigidis imperiis coërceantur. Ille voluptates ambit, hic simultates exercet, magno hominis damno. Scarabæus quidam est, &c. 205. En irascibilem appetitum: en capitale odium. Sed hos mores bestiis permittamus, alijs legibus homo stringitur. Odisse alterum est cælum perdidisse. Quid magis serium, &c. Maximus beatitudinis hostis est odium. Parabola hodierna idipsum manifestè docet. Dimittendum est debitum proximo, si velimus ut nobis debita dimittantur. 205.

Prosecutio.

Res insana, homini Christiano, sustinenda sunt quævis, nos verò hodierni volumus cuncta vindicanda esse: Omni hominum ordini, ætati, sexui, patientia non decora tantùm est, sed & necessaria 8. Iuvenis es, sustine, &c. Si senex es, si femina es, servus es, &c. 845. Consummatissima Philosophia hæc est Christianorum bona facere, & mala pati. Optima & hæc est consequentia: si dimittis, dimittetur & vobis, Deus enim veluti Magistratus supremus, inferiores nobis decimas omnes permittit, unigenam filium dat obsidem. Ecquid bonorum subditis negat, vindictæ tamen exceptione usus, *Mea*, inquit, *est ultio.* 733. Sed in eam subinde iram, ut servus hic immemor beneficiorum à Deo acceptorum, accendimur, ut clamare audeamus, *Domine, mea est ultio.* Contra vos furiosos & Christus clamat, *Sic & Pater meus cælestis faciet vobis*, &c. vix, quidquam est, quod dum vivimus scire malimus, quam istud, an Deus delictis nostris veniam dederit, & an deinceps quoque daturus sit, &c. 733. Sed

est forsitan qui dicat, Vindictam non molior, sed ut has injurias oblivione sepeliam. Id nemo mihi facilè persuaserit. Hoc quidem stultissima fraus est, &c. 733. Ut verò injurias tolerare possis, & nullum servare rancorem, hæ præceptiones tibi servandæ sunt. *Cùm verbis ureris, aut tace, aut jocare, &c.* 734.

Peroratio.

Vis ergo remissionem peccatorum tuorum, remitte. Ut possis remittere facilius, Abbatis Pastoris attende monitum. Interrogatus is super iis verbis, *Non reddas malum pro bono*, &c. 735.

ALIA.

THEMA IDEM.

EX te, mi Christiane, quæro, ex te potissimùm qui cælum terrámque non rarò misces querelis, dic, obsecro, remittere cùm dicas te non posse, in homine illo, qui te læsit, quid accusas, an voluntatem lædendi, an tantùm potestatem, an utrumque? Utrumque, dices. 513. & 514.

ALIA.

THEMA IDEM.

RES est certissima, *relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur.* Sed dices, Opus hoc arduum est, & difficile: sed quò difficilius, hoc Deo gratius, & nobis utilius. Multa sunt genera eleemosynarum, quæ cùm facimus, adjuvamur ut nobis dimittantur peccata, sed eâ nihil est majus, quàm cum ex corde dimittamus peccata iis qui offenderunt nos. *Lege à fol.* 278. *usque* 282.

DOMINICA XXII. POST PENTECOST.

THEMA

Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces.

Concionis Argumentum.

Vbique fucus, sincera fides vix usquam.

Exordium.

IVdæi versuti, & Pharisæi pleni iniquitate & dolo, videntes sese non posse, postquam frequenter illud intentarant, Salvatorem capere in malo opere, quia facilius capitur homo in verbis quàm in factis, attentarunt eum capere in sermone, socios sibi assumentes Herodianos milites, ut eum statim, atque deprehensus foret in verbo aliquo non rectè prolato, apprehenderent: utque liberius loqueretur amicos & amatores sese veritatis simulant, sicque eum circumvenirent & fallerent. Objère jam dudum isti Pharisæorum discipuli, & Herodiani milites, sed eorum hypocrisis adhuc viget: ita probo.

Prosecutio.

Nolo, *Auditores*, de omni fictione aut malâ simulatione hîc loqui, sed de eâ tantùm quæ aliud pectore clausum aliud ore promptum habet, turpissimâ oris & cordis dissensione. Enimverò mentis ac linguæ perennem concordiam dic quibus in terris reperire sit, Sanctus Maximus, clarissimus Martyr, &c. *Recita consequenter quæ leges in Auctore à fol.* 654. *usque* 655. *& erit concio integra.*

ALIA.

THEMA IDEM.

HOrum Pharisiacorum discipulorum & Herodianorum lingua nunquid anguilla erat in thecâ holosericâ, utcunque eam comprehenderis, elabitur? Erat enim levis, nitida, plena succi & verborum, plena gratiæ & venustatis, ad technas struendas versatissima. Venas habet talis lingua hypocritica quatuor, quas examinabimus. *Prosecutionem vide à fol.* 710. *usque* 713.

QVÆSTIO MORALIS, THEMA.

Et viam Dei in veritate doces.

Concionis Argumentum.

Num semper dicenda sit veritas.

Exordium.

VT aliquando Francorum equites chlamydes habebant plicis multiplicibus rugosissimas, ita & hi hodierni Pharisiaci linguas in ore habebant rugosas, & quæ in plicas plurimas sinuosa uberiùs sese quandoque effundebat. Interim licet fucatâ mente & invidâ hæc Christo imposuerint verba; *Viam*, inquiunt, *Dei in veritate doces*, verissima erant: verus enim ille professor veritatis fuit, sic suo affirmat ore, *Ego sum veritas*, quasi dicat, gens humana per innumeras fraudes seducitur ad inferos: veritas sum in verbis, &c. 647. Sed ô Domine, liceat hîc paululum contradicere, sempérne dicenda veritas?

Prosecutio.

Vita nostra ad instar fori est. In foro quidem venditur & emitur: sed cùm singuli in rem suam sint attentissimi, nemo non vigilat ad res suas, alter alterum studet fallere & decipere. Decepti semel bis tertiove pari redditur, imò cum fenore plerumque ad suos redeunt auditores. juriæ, &c. 647. Quod Rex David mundi ingenium considerans, *Omnis homo mendax*, inquit, &c. *Quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum.* tati pæne idem contigit quod monetæ quæ tot manibus tandem attritur, dum inscriptionem ac signum amittat, & ab omnibus rejicitur: ita veritas passim ut nummus adulterinus rejicitur 648. Sed ad te me converto & te Magistrum, non dolosè non fallaciter, sed cerâ mente veritatis compello. Questus es quandoque per tuos Prophetas, pérque tuos Apostolos te à mundo tam indignis modis acceptum, &c. 647. Sed cur venisti velut fax orbis? Nemo Iudæorum illorum cem desiderabat. Nec adhuc modo ipsa fax veritatis orbi grata est. Nunquid ergo vel præstat celare vel dissimulare? Respondeo considerandam qualitatem hîc personæ; potest enim veritas aliquando cerris de cruce ceri. 616. Sed nunquid mercatores & propolæ caupones veritatem tam multis invisam, domibus & officinis suis possunt protrabere? enim, inquiunt illi, nobis semper in ore esset veritas, nulla cruentæ mortes sæpius inesset pecunia. Non placebit forsitan bonis his viris quod dicturus sum responsum ex S. P. N. August. 688.

Peroratio.

Audite ergo veritatis osores, audiat Orbis. Rex cæli Magister veritatis vos inclamat & compellit universos: *Ego sum veritas*. Quemcunque meas partes sectari non puduerit, &c. 648.

Lege etiam quæ habentur à fol. 648. *usque* 651.

ALIA.

THEMA.

Cujus est hæc imago & superscriptio.

Concionis Argumentum.

Non quævis picturæ in domibus appendendæ, nec quivis legendi libri.

Exordium.

PLurimæ merces non nisi censuratæ à juratis Censoribus ad forum venales afferri possunt, ut sic fraudi nullus sit locus. Sic panni illigi solent diversi generis plumbeta, quæ sili & lanæ vel tenuitem vel grossitiem emptori subindicant. Unde in rem suam pannos emporus facit emptor si plumbeum inspiciat juratum affixum figulum, priusquam emat. Similiter & è figurâ monetæ incisâ aut infusâ dignimus, cujus regis jussu quâve in patriâ ea excusa sit, & num hîc aut alibi forensis & usualis sit. Rectè etiam *Sanctiss. Conc. Trid.* etiam imposet libris appositam voluit à sacris Ecclesiæ ministris censuram, quæ libro dicet legentibus nil fidei orthodoxæ, nil bonis moribus contrarium a iis contineri. Reges etiam diplomatibus sanxere quibusdam in patronis ne vel picturæ, imagines exsculperentur ni prius vel ipse pictor aut scriptor ad eam excudendam privigiliaretur; ut igitur Christus, priusquam pronuntiet cui dandus foret census, ostensum sibi voluit numisma eosus, ut eo viso quasi resciret cur is dandus esset. Ita vos *Auditores* Christiani empturi picturas, libros, statuas, &c. videte num censurata sint num Christi illis impressa sit imago. Res & doctrina hoc ævo populo sæpius inculcanda.

Prosecutio.

Exornaturus igitur domum tuam empturus libros & eosdem lecturus vos obsecro *Auditores*, merces has sedulò prius explorate, inspicite quæ contineant imaginem, quàm subscriptionem. An Veneris, Bacchi, Christi, &c. Eam repudiatis vestem, quamvis pretiosam & holosericam, quâ vel unâ die pestiferus aut quis contagiosus indutus fuit. Obscenæ picturæ, obscœni libri è pestiferâ prodeunt mente; cur has amplexamini illis delectaris? ex hoc cur genus toxici ita liberaliter his belli temporibus propinarum bibitis? Passim jam reperimus obscœnitatem in libris, non uno tantùm irrepsisse idiomate, sed & omnibus grassari linguis, eis. Hos obscœnos libros vocat S. P. N. August. flumen tartareum, in quo miserè devolvitur ad inferos humanæ gentis pars magna 325. Sed & habent hi lectores promptas & speciosas excusationculas. Hinc stylum aquiunt, acuo, &c. Si ego tibi falernum capaci auro, &c. Quod verò *Auditores*, de libris obscœnis dixi, idem de obscœnis picturis dico: pestes sunt, venenum immittunt per oculos in animum. Multa olim Idola proponebantur adoranda. 326. Sed & hi inquiunt quibus tales picturæ sunt venerationi artificium colo, &c. Apage tale artificium, quod oculis se vendit & pudorem eripit. 327.

Peroratio.

Si igitur, *Auditores*, si, inquam, infici non velitis, hos è bibliotheca illis è domo vestrâ projicite. Manibus filiorum & filiarum eripiet. Si servare velitis tamen, ita asservate ut carceri ligneo vel etiam ferreo concludere ne si lucem videant, rationis lucem in aliquo inficiant.

ALIA.

ALIA.

THEMA IDEM.

QVÆSTIO MORALIS.

Concionis Argumentum.

Vtrùm Principi sæculari cui vis, hoc est, etiam discolo sit dandus census?

SVnt qui in hac parte Principibus obedire renuunt, cùm censum dare pertineat ad quandam servitutem: cùm autem adventu Christi liberi omnino facti simus à servitute juxta illud Joannis 8. *Si filius vos liberavit verè liberi eritis.* Non intendentes Apostolum loqui ibidem non de quavis omnino servitute, sed solâ diaboli & non hujus mundi, censum dare renuunt. Oppositum hic Christus hodie docet, dum inquit: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, si enim unusquisque de suo debeat vivere ministerio, multò magis principes & Reges nostri, qui suo regimine & officio Dei ministri sunt, à suis subditis debent justa tributa recipere, quasi stipendia ministerii. Accedit etiam ipsa justitiæ necessitas, quâ tenentur subditi sua jura, puta census, Principibus exhibere, sed quid multis hoc ipsum probem? Clara sunt Petri verba: Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Et Christus tributum solvit, imò ne perderet obedientiam perdidit vitam &c. Nemo autem inobedientiam suam honesto nomine velet, dicátque Dominus meus inconstans est, nihil habet prudentiæ &c. 891. lex vetus, &c. 892. 893.

DOMINICA XXIII. POST PENTECOST.

THEMA.

Et deridebant eum.

Concionis Argumentum.

Quàm sint inter Christianos derisores noxii.

Exordium.

QVorundam est documentum satis nobile mansuetudinis: cùm ureris aut tace aut jocare, si tacere non possis, jocare, si jocari non possis, tace. Postremum hoc tanquam priore perfectius observavit Christus sæpius: cùm enim derideretur & ostentui haberetur, nunquam respondit. Cùm enim Herodes Antipa hanc ipsam æternam sapientiam, quâ filium Dei ut fatuum irrisit, & ut ab omnibus irrideretur, fatui veste donavit, eúmque interrogasset multis sermonibus; nihil ei respondit. Caiphæ, Pilato, Malchi cognato, &c. 625. Et Hodie ingressus domum Principis Synagogæ Jayri, ejectáque turbâ tumultuante, id est, lachrymante, carmenque lugubre more antiquo canente, asseruisset puellam non mortuam, sed dormire; non intelligentis quod & dormiret (eâdem enim facilitate poterat eam suscitare à morte, quâ homo hominem dormientem à somno) deridebant eum, sed ob eorum derisum à cœpto opere resuscitationis non destitit, imò nihili æstimans tacuit: sunt & hodie irrisores piarum mentium plurimi. Sed ô bonæ mentes agite viriliter, ob irrisum à bonis cœptis nolite desistere. Deus etiam irridebit eos, sed sunt tam multæ inter vos imbecilles. &c.

Prosecutio.

Sicut ab irrisoribus Deo non parcitur, ita nec Christo filio Dei, nec Christi discipulis. Deo dico, *Auditores*, nunquid irrisoriæ & impiæ sunt voces illæ, quæ crebrò & à Christianis proferuntur: Deus bonus vir est: diabolus tam ater non est atque pingitur: Inferorum flammæ. 622. Similiter contigit Christo filio Dei, & Christi discipulis, non olim tantùm sed & modò. Turba tumultuans sibilis Servatorem, teste Evangelistâ, exceperunt hodie: exceptus dein fuit cachinnis in aulâ Herodis, Pilati: sed nec latronum alter cavillis abstinuit. Nec mitiùs actum cum Christi discipulis. Die Pentecostes, &c. David, Job, Paulus, &c. Idem & hodie omnibus bonæ mentis hominibus contingit. 623. Micholis enim filii & filiæ ubique sunt plurimi, non solùm inter hæreticos sed & Christianos 624. Si quis inter potatores dicat, non sitio ampliùs, nunquid exploditur sibilis? Si quis vitæ seductioris, &c. 624. O illusores quàm estis in gente Christiano noxii! Gulielmus Peraldus eruditè id demonstrat, &c. Quantum enim impeditur bonorum actuum per hoc diaboli vaframentum, irrisionem? Ita enim fit ut qui non robustæ pietatis est, si videat se rideri, quod tam facilis sit ad dandam inimicis veniam &c. 626. Et ut optima seges suffocetur in semine!

Peroratio.

Sed ô piæ mentes exspectate, nolite turbari, tacete, aut jocamini *parata sunt derisoribus judicia.* 627.

Aliam concionem de Christi mansuetudine poteris contexere ex ijs quæ leges à fol. 765 usque 767.

ALIA.

THEMA.

Recedite, non enim est mortua puella, sed dormit.

Concionis Argumentum.

Mors est frater somni.

Exordium.

IRrisonis Christi causa fuit, quia dicebat puellam non mortuam, sed dormire. O cœcam turbam! tantúmne distare & differre putatis? Nunquid somnus est imago mortis, præsertim bonæ? Refert Pausanias Olympiæ visam à se statuam noctem figurâ habitúque muliebri. Hæc puerum album dormientem dextera tenebat, &c. Gorgias Leontius jam senio confectus, &c. 73. Mors ergo, ut Christus hodie, illique olim loquebantur, frater somni est, hoc addo unicum, modò bona sit. Nam ut à somno mane surgitur, ita tantummodo à bonâ morte fit transitus & resurrectio. Cùm verò quietis causâ somno nos tradimus libenter, videamus & inquiramus qualiter æquo possimus & animo fratrem hunc amplecti mortem.

Prosecutio.

Non timetur, sed ultroneè inclinante jam ad vesperam die quæritur somnus. Similiter annis aliquot in hoc mundi ergastulo expletis, tandem homini Christiano mors non est formidanda, sed ubi advenerit salutanda & excipienda. Quidquid enim fit à volente fit levius & desinit esse necessitas, ubi voluntas accesserit. Imitandus certè ille, qui vel è priscis mortis monitori minimè asper hunc dedit dialogum, dicenti quasi & monenti morti *Morieris.* Respondit ille, Ista hominis natura est non pœna. *Morieris* rursum ille. Hac conditione intravi ut exirem. *Morieris.* &c. 71. Sed dicet quis vestrûm magna petis & quod forsitan ipse præstare non poteris. Sancti enim viri hunc mortis somnum non ita placidè dormiere. Arsenius vir centum viginti annorum, &c. Ezechias rex, & David, &c. Quid de Abrahamo, Jacob, Elia dicemus, &c. Vera sunt hæc, *Auditores*, sed explicavero satis breviter, quomodo hi etsi mortem formidarint, tamen eandem ut somnum desideraverint, ex S. Greg. lib. 31. Moral. c. 16. Videamus, inquit ille, Paulum quomodo amet quod refugit &c. 72. Ita mortem quique optimi desiderant & formidant. Sed jam lubet videre quænam mortem ad instar suavis somni placidam & gratam efficiant. Mortem enim eam somni fratrem dixi, quæ bona est, ut igitur ea talis sit, necesse est ut bona vita præcedat. Ita S. P. Augustus. Mala, inquit, mors putanda non est, quam bona vita præcesserit. Nimirum boni seminis bona merces est, &c. 72. Sunt & aliæ causæ quæ mortem placidam & somno similem reddant, si eæ bene expendantur & seriò: nempe si cogitetur quandoque cœlites nos exspectare. Ardens quod fuit studium moriendi martyrum. Quantis mors à malis nos liberet. Quomodo in morte pandatur quasi carcer, & sit janua vitæ, &c. *Lege à fol. 70. usque 71.*

Peroratio.

Somnum ergo & fratrem somni mortem sed bonam diximus. Bona erit si quis vestrûm nunquam se somno committat, quin suam prius conscientiam conveniat, & noxas dolendo detergat. Multi dormire cœperunt, & simul mori, eorum certè aliquando neque somnus, neque mors bona est. Itaque fratres si timendi, & mors & somnus, & quàm cautissimè & quàm castissimè adeundi. Qui non castè dormit, vix castè vigilabit. Qui castè & cautè non vigilat, vix castè morietur.

ALIA.

AD illud, *Filia mea modò defuncta est*, doce afflictionem omnem, calamitates & pœnam, omnia mundi mala, morbi & mors, à Deo & divinitate provenire, idque in nostrum bonum, de quâ materiâ alibi aliis in Dominicis contexuimus conciones, ac proinde nullum hic contego, sed te legere rogo, *à fol. 510. usque 514.*

ALIA.

AD illa verba, *Ecce Princeps unus accessit*, Auditoribus propone, tribulationis salutares proventus, & fructus. Sunt enim eæ, ubi homini aut familiæ adveniunt, quasi nuntii salutis, signaque moralia prædestinationis, dummodo cum patientiâ perferantur. Quæ leges *à fol. 272. usque 274.* Nec mirari debemus etiam reges & principes affligi, commune enim est *Pati* omni statui; si enim omnes hominum status consideremus in omnibus sanè perferenda plurima inveniemus, & vos ipsi quos divites & beatos salutamus & pæne adoramus, an non molestiarum & ærumnarum satis abundè habetis? Tantum cavete ne martyres mundi sitis &c. *Lege ut hæc latius perores à fol. 460. usque 462.*

ALIA.

AD illud, *veni impone manum tuam super illam*, Moralisa & tactum manuum Christi fuisse salubrem, imò & vestis illius, ut & hodie docet, Evangelium. Non verò ita hominum mutui contactus, qui tamen etiam inter dispares personas modò satis in mundo tanquam nullius periculi res familiaris est. Certè, *Auditores*, scio aures custodiendas, scio & oculos cautissimè esse reflectendos, &c. sed & tactum scio esse periculosissimum, & doceo modò. Sensus hic totum corpus permeat, omnium oblectationum vafertimus auceps: frequenter &c. 355. Simplicis cultus munditie, gaudet pudicitia, &c. Sed hæc omnia sectatur tactionis sensus, &c. 355. Cùm fertum tangit filicem exsiliunt scintillæ, cùm tangitur serpens mox caput replicat, &c. *Editha, Edgari Anglorum* regis filia. 356.

ALIA.

ET *ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur.* Pessima infirmitas quæ etiam animæ & vitæ sedem suam eripit, sicque omnia membra reddit pallida destituitque ea officio suo naturali. Inter vitia & morbos animi talis est infirmitas ipsa luxuria seu incontinentia. Statim enim ac quis huic fit deditus vitio, corporis, fortunæ & animi bona ab eo defluunt *lege à fol. 367. usque 371.* in quibus Auctor hoc luxuriæ vitium latè & animosè castigat. Utinam & è mundo castigando sustulisset.

ALIA.

ALIA.

QVÆSTIO MORALIS.

Vtrùm sine tactu divinæ gratiæ possit anima resuscitari de morte peccati.

MOtæ quæstionis causa hæc sunt Evangelii verba, *sed veni, impone manum tuam super eam & vivet.* Sunt qui afferant *Auditores*, ut contrarium probent locum illum Isaiæ 43. Dixit Dominus ego sum qui deleo iniquitates tuas, propter me ergo expulsio mortis peccati, videtur inquiunt, esse ante omnem infusionem gratiæ, cui argumento facilis parata est responsio, si dicamus Deum delere peccata effectivè, ipsam verò gratiam formaliter: sed oppositum est quod recitat Matth. *Impone manum*, &c. Pro majori explicatione quæstionis notandum, certissimum esse per culpam mortificari animam omniaque ejus antè merita, quæ quidem culpa ex eo mors est animæ, ex quo gratiam, quę est vita animæ, tollit, ita ut quemadmodum nihil pulchrius est animo quem ornat Dei gratia, ita nihil est fœdius quàm animus divinâ gratiâ exutus, & scelere pollutus vel unico. Est autem divinæ gratiæ pretium tantum, ut verissimè dicatur in orbe nihil pretiosius, &c. 182. Peccatum interim letale quodcunque, &c. ut antè dixi eam homini adimit. Quidquid ergo meritorum, &c. 182. & 183. Vbi autem sic amissa sunt, vita & merita, sine tactu, sine infusione divinæ gratiæ anima resuscitari non potest à morte peccati. Deus enim in creaturâ rationali est principium vitæ spiritualis. Nec in hoc suo officio deest divina bonitas nobis peccatoribus, instar Parentum enim nostri curam gerit. 546. Utinam sic secretis impulsibus quandoque trahentem. Nam omnis nostra vita, omne meritum, &c. à Deo provenire debent. Quod verissimè affirmat S.P.N. August. Omne, inquit, meritum nostrum in nobis non facit nisi gratia, & cum Deus coronat merita nostra, &c. 469.

ALIA.

ADillud, *Confide filia, fides tua te salvam fecit*. Efficaciam & meritum tam fidei quàm fiduciæ explica &c, *lege Auctorem à fol. 770. usque* 773. ubi agit de fide. Dein volve folia 811. 812. 813. 814. &c. de fiduciâ enim ibi agitur lacè, &c.

DOMINICA XXIV. POST PENTEC.

THEMA.

Qui legit intelligat dicta hæc Christi, & res omnes sacræ maturo animo legenda.

Concionis Argumentum.

Lecta ruminanda sunt.

Exordium.

SAlutare certè monitum hodiernum Salvatoris! En precavere dum nos docet diem judicii, & ultionis, ne scilicet improvisos horrida signa ipsius adventus terreant, & in tentationem, & à fide in subversionem, inducant, subjungit & monet ea in Daniele legi posse & haberi. Si verò Danielem quis consulat & requirat, ita, inquit, consulat & legat, ut ea, quæ legerit, intelligat. Vtile monitum, parum enim prodest lectio si lecta non percipiantur à legente, sed ut percipiantur ruminanda sunt. Itaque lectores librorum instruo, & lectionem sacram, dummodo quædam observentur, fructuosam esse docco.

Prosecutio.

Piorum libellorum lectio tam utilis quàm necessaria est, ita S.P. August. *cum oramus cum Deo loquimur quando legimus Deus loquitur nobiscum.* Lectio sacra pharmacopolium est, è quo suam cuique vitio medicinam petamus. Conciones statis dumtaxat, &c. 340. D. Bernard. elegantis ingenii & admirandæ doctrinæ Antistes, &c. Illud ingenii miraculum Augustinus. Certè S.P. Augustinus nunquam fuisset, nisi talis esse cœpisset à sacrâ lectione. Ipse de se testis, &c. 340. Verùm ut & in nobis lectio sacra adeò sit efficax, tria duco inter legendum observanda vel potiùs cavenda. *Celeritas, varietas, vanitas. Celeritas* primò cavenda est. Nam non multa, sed multum legat, qui profectum amat. Apage mihi Lectores illos, qui per libros volant uti gallus gallinaceus per prunas, &c. 341. Deinde *varietas* in omni pæne lectione improbanda. Ferculorum multitudo, &c. 342. Sed & *vanitas* in legendis libris damnanda. Vanitatem voco legere non ut facias, sed ut scias. Sed & quartum observatu dignissimum addo, libelli pii sic legendi sunt, ut lecta dirigantur ad opus. Frustra enim legit, qui non facere conatur quæ legit. Fiant è verbis facta. 832.

Peroratio.

Sic autem, ut monui, qui libros legit Salvatoris monito obtemperat, sic obtemperando proficiet. Nam teste Isidoro: *Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit. Quæ enim nescimus lectione discimus: quæ didicimus meditatione conservamus.*

ALIA.

THEMA.

Qui legit intelligat.

Concionis Argumentum,

Iudicii memoria peccantium frenum.

Exordium.

ERror communis multorum est, *Auditores*, in librorum delectu. Nempe enim in libris idem esse puto, quod in cibis, ut il plurimum omnes qui maximè sapiant. Non ad gustum sed ad fructum legendum est. Nec que ut doctiores inde solùm faciamus, sed & ut meliores. Pium illorum rum hoc ævo magnus est numerus, & qui in dies augeatur & varii ex iis lectoribus commendant. Quidam libellum illum qui inscr *Stimuli* virtutum: alii considerationes de æternitate: alii Thom Kempis, utpote qui præ millenis aliis vtilissimus omnium doctorum piorum judicio sit, ut & sunt aureę illę S.P. Augustini meditationes rum singula verba carbones vivi sunt. Alii denique alios. Sed quos tis, *Auditores*, ego vobis libellos hodie legendos suaserò non partiar si à me requiratis quem librorum in tanto numero lectu utilissimum nibus censeam, Salvatoris partes sequar & Danielem legendum, id est, *Auditores*, libello illos, qui sparsim & frequentius judicii extre memoriam legentibus refricant. Hæc enim memoria judicii peccato omnium frenum: ac proinde sæpius ejusdem à Salvatore facta est nus mentio, ut latiùs dicturus sum.

Prosecutio.

Cujus pervellet aurem assidua & tremenda, eaque ultima judicii tentia, quæ aut in ignem æternum mitter, aut æternæ vitæ transfer nescio quomodo peccare possit. Ajunt in Scythiâ & Meoticis regionibus tonitrua tam ingenti frangore fieri, ut quandoque hominem examinet pavore. Certè nisi animus humanus immortalis non esset divinæ vox tonitru jugularetur. Princeps Apostolorum Petrus, Ananiam, &c. ipsi. Itáne verò vox humana hominem non summi flagitii sibi conscium fulminet? Quis pavor, dolor, terror, &c. 139. tantum potuit vox Petri, vox Pauli, &c. 139. Neque verò divinorum judiciorum negligens oblivioni potiùs quàm sibi culpam impingeret. 117.

Peroratio.

Ut autem hujus futuri judicii nulla unquam nos teneat oblivio quandoque legamus libros, qui crebram judicii extremi faciunt mentionem. Ipsa etiam Sacra scriptura, ut quidam rectè observaverunt, in exordio quàm in epilogo de Judicio injicit mentionem veluti de re omni momenti, unicuique efficax voluntatis infrenatæ frenum, &c. 139.

ALIA.

THEMA.

Orate autem ut non fiat fuga vestra hyeme vel Sabbatho.

Concionis Argumentum.

Procrastinanda non est vitæ emendatio.

Exordium.

POstquam Salvator sub figurâ destructionis civitatis Hierosolymæ fidelium prædixerat futuram sub Antichristo tribulationem, convertit se ad discipulos suos, in quibus admonet nos omnes quatenus futuro illo tempore solliciti velimus esse. Hisce verbis, *Orate ne fuga*, i id est, tempore incompetenti ad fugam, vel ut brevius dicam, vult esse paratissimos ut quavis etiam horâ vel momento, ubi Deus illud tribunal per mortem sine evocaverit, omnium rerum reddi possimus exactam rationem. Infelices enim erunt quos imparat reddendæ rationi dies illa extrema invenerit. Cur igitur ô Christian quotidie bona nostra proposita, conceptamque vitæ emendationem procrastinamus? Nulla certè procrastinatio periculosior. Rem apertam pluribus.

Prosecutio.

Ut Archimedes dum Syracusæ caperentur domi suæ in pulverem cinum securus rotabat. Ita modò plurimi hominum, dum illorum aeterna salus agitur, pulverem illum suum illi tractant vanis lucibus pecuniis, negotiis & non profuturis laboribus distenti. Æternum illud aliquando adeundum tribunal nunquam cogitant, aut rarissimè, idque pertectorie tantùm velut canes è nilo bibunt. Antequam profectò ullum gredimur genus laboris, nunquid nobiscum ipsi quærimus, estne hic bor ad panem lucrandum? An non potiori jure Christianus cujusunque operis initio seipsum serius interroget: Estne hoc ad cœlum, &c. Sed hos omnium peccatorum ait S.P. Augustinus: Omnis peccator dicit aliquando, sed non modò. Ah cur non modò si aliquando? Dionysius Rex &c., Quanta est hæc humanæ mentis cœcitas! Quàm frequens sit & quam repentina mors scimus: ipsos etiam homines novimus pridie valentes qui sani cubitum ierint, manè inventi sint mortui: forsan è plumis. Deus scit, in flammis tracti, ipsi etiam vidimus qui subita vi tacti simul agonisare cœperunt & mori. 21. Marcellus Pontifex: Maxentii Cæsaris ævo dum in stabulo inter pecudes agit, &c. Martinus V. Casimirus Baptista Mantuanus

Balanus Ferrariæ in duello, &c. 92. & 93. Hæc spectamus & tamen adhuc procrastinamus, & de die in diem (parum est hoc) de anno in annum emendationem vitæ differimus 21. & demum heu serò cùm hiems adest, cùm brevis est halitus, cùm membra frigent, cùm oppressum pectus, cùm nox & tenebræ sunt in oculis, &c. tunc ambire incipimus judicem, pensare & molles ad eum aditus investigare 118. Æstate laborandum non hieme: Diebus ferialibus non Sabbato. Non dum mors adest quæ labori & meritis imponit finem 126. *lege etiam à fol.* 124. *usque* 125. *& à* 130. *usque* 131.

Peroratio.

Quin igitur omnes nos Christiani S. P. Augustinum imitemur, & cunctabundam hanc lentitudinem expugnemus, vt & ille virtiliter quondam eam in se expugnavit. *Sentiebam*, inquit, *ille, me ab eis teneri, & vanâbam voces miserabiles, &c.* attendite modò ne cuiquam vestrum sol occidat in meridie 21. Nunquam enim non obfuit emendatiores mores distulisse 144.

ALIA.

THEMA.

Et erit tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi.

Concionis Argumentum.

Tribulationis extremæ descriptio, & quæstio quædam, utrum scilicet ante judicium universale stellæ cadent de cœlo.

Exordium.

QVàm appositè certè, *Auditores*, Evangelista hodiernus suis interserit, hoc nostrum à me modò recitatum thema, *erit tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio*. Scilicet vt Pharao nunquam sævior fuit in Hebræos, quam cùm abitionem molirentur: ita Diabolus nunquam truculentior in hominem insurgit, quàm cùm eum hinc migraturum advertit. Verè Christiani, *Tunc vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se*. Narrant de *Cunone* oppidi Malburchensis, &c. 95. Deus immortalis tantus diabolorum exercitus, &c. animulam vnicam corpore egressuram obsidione cingat? Quò fugiat, aut ubi abscondat se, sic obsessus, sic vallatus homo? Quid is faciat, cuius cor non perfectum fuit, cum Domino Deo suo? Cum Balaam vates inter vineas, &c. 95. Optimè dixit B. Nilus verè terribile est mortis mysterium. Quàm multi sunt qui ut Benjaminæ non intelligunt, quod aliquando, omni ex parte illis, circa decursum vitæ instabit interitus, &c. 94. sed hos dæmonum aggressus nunc prætereo, & discursum nostrum in alia, quæ subiungit Evangelista, verba dirigo. Subinsinuat enim aliam longè futuram tribulationem, in ipso die judicii extremo, sic monens: *Statim post tribulationem dierum illorum, &c.* peracta videlicet illâ tribulatione futura per Antichristum, breve interfluet tempus in quo poterunt illi, qui decepti fuerint, pœnitere, alia longè major tribulationis sors, orbi obvenient. *Stellæ*, inquit, *cadent de cœlo*. Circa quæ verba oritur quæstio, an verè stellæ, quantum ad earum substantiam, è cœlo cadant, aut cadent? Corpora enim cœlestia non sunt gravia, neque corruptibilia. Igitur de nubibus versus terram descendent, exhalationes ignitæ plurimæ, quæ videbuntur esse ad instar cadentium stellarum. Unde secundùm S.P. Augustinum 20. de Civit. c. 24. credendum est illam locutionem tropicam esse. Hoc enim dictum est, quia lumine suo videbuntur privari superveniente claritate majori secundùm Gloss. Matth. 24. ad præcitata verba, sed quia ut videtur aliis, pari ratione possent dici quotidie cadere, sic de cœlo, cùm quotidie per solis ortum desinant apparere; ideo dicunt, quòd ante supernaturalem ignis conflagrantis productionem generabitur per actionem corporum cœlestium tam vehemens caliditas, & siccitas, quæ erunt congrua dispositio ad ignis prædicti productionem, quo desinet generari arcus nubium, qui generatur in nubis roratione, & aliæ impressiones humidæ, & generabuntur subdescendentes in tanta multitudine, ut aspicientibus videbuntur quasi stellæ cadere. Tropica ergo est hæc Evangelistæ locutio. Sed vultis scire quandónam stellæ cadant de cælo, sol obscuretur, nec luna det lumen suum? Hominem moribundum intuemini, eo namque tempore intellectus qui in homine sol est, obnubilatur, lumen actionum memoria hebescit, voluntas veluti luna, &c. geminæ frontis stellæ oculi caligant, & lippiunt, &c. 124. Cùm ergo hæc incipit tribulatio parvum quasi adhuc interfluit vitæ spatium, estque quasi in januis judex. Parate igitur justitiam ante judicium, quam justitiam malè parat, qui eam non parat assiduè 125.

ALIA.

QVÆSTIO MORALIS.

Cùm Christus in hoc judicio dicatur futurus judex, Quæritur: quis ante mille sexcentos, & plures annos, fuerit in cœlo judex? Quâve majestate judex ille sit adfuturus? & unde?

THEMA.

Et tunc apparebit signum filii hominis in cœlo, &c. Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli.

DOminum Iesum paratorem Orbis vivorum ac mortuorum omnium futurum judicem, sacra volumina explicatissimè testantur. Princeps Apostolorum Petrus Cornelium Centurionem in urbe Cæsareâ Christianis sacris imbuens, &c. 100. Res liquida prorsus & nimis quàm certa. Nec solum is futurus judex est in universali orbis judicio, sed & singulari. Dilucidè Ioannes, &c. 101. Potestas ergo judicandi filio tradita est, ac proinde rectè Evangelista asserit, venturum tunc filium hominis, qui est Christus: boni enim judicis quasvis habet dotes, non enim illi deest scientia. Principis Theologi Thomæ Aquinatis verba sunt, &c. 101. Sequitur omnino judiciaria Christi potestas naturam humanam in tali; ut scholæ loquuntur, hypostasi, quatenus nimirum Christus homo Deus est. Sed nunc dubiis seu quæstiunculis propositis respondendum. Quo igitur judex fuit ante mille sexcentos annos & plures? quis ab orbis incunabilis? Ille ipse qui in apostatas Angelos sententiam tulit, eosque ad æternos rogos damnavit, &c. 101. Fuit quidem hoc judicium tribus SS. Triados personis commune, quamvis filio seu Verbo per appropriationem tribuatur. Nam Christus judiciarium hoc sceptrum fuso sanguine, toleratis cruciatibus, animâ datâ promeruit 101. Sed quæritur rursum, unde Christus venturus sit ad hoc judicium, descendetne de cœlo, an verò judicandi homines in cœlum evehentur? Neutrum necessarium 101. sed an animæ situm judicem videant audiantque diversæ hic opiniones. *Innocentius* existimat, &c. Opinio pia, quæ non viderut ex toto refellenda. Nos cum Theologis, &c. Sed quæras etiamnum quâ formâ Christus judex se spectandum præbiturus sit. Censent Theologi, &c. 101. Sed cur Angelis hocce judicium non est demandatum? Verum est plurima Deus ab omni ævo per Angelos velut vicarios egit & etiamnum agit, &c. Verùm hanc potestatem Deus soli filio reservavit. Tibi soli, Domine Iesv, arbitrium vitæ necisque in omnes homines à Patre assignatum est, tibi datus est gladius, &c. 102. Quam ob causam Christiani, *Auditores* par est modis omnibus vt in Christum Dominum judicem nostrum devotione quantâ possumus feramur maximè. Quisquis es ne causa cadas (res capitis est) maturè tibi judicem hunc concilia, & tanto Numini, tantæque Majestati esto devotissimus. Exclama sæpius quod animitus exclamo dum finio. Tibi Christe, Tibi Domine Iesv, vivimus, Tibi morimur, Tibi facimus & consecramus omnia. 102.

SVCCIN-

SVCCINCTA
IN REM LECTORIS ADMONITIO.

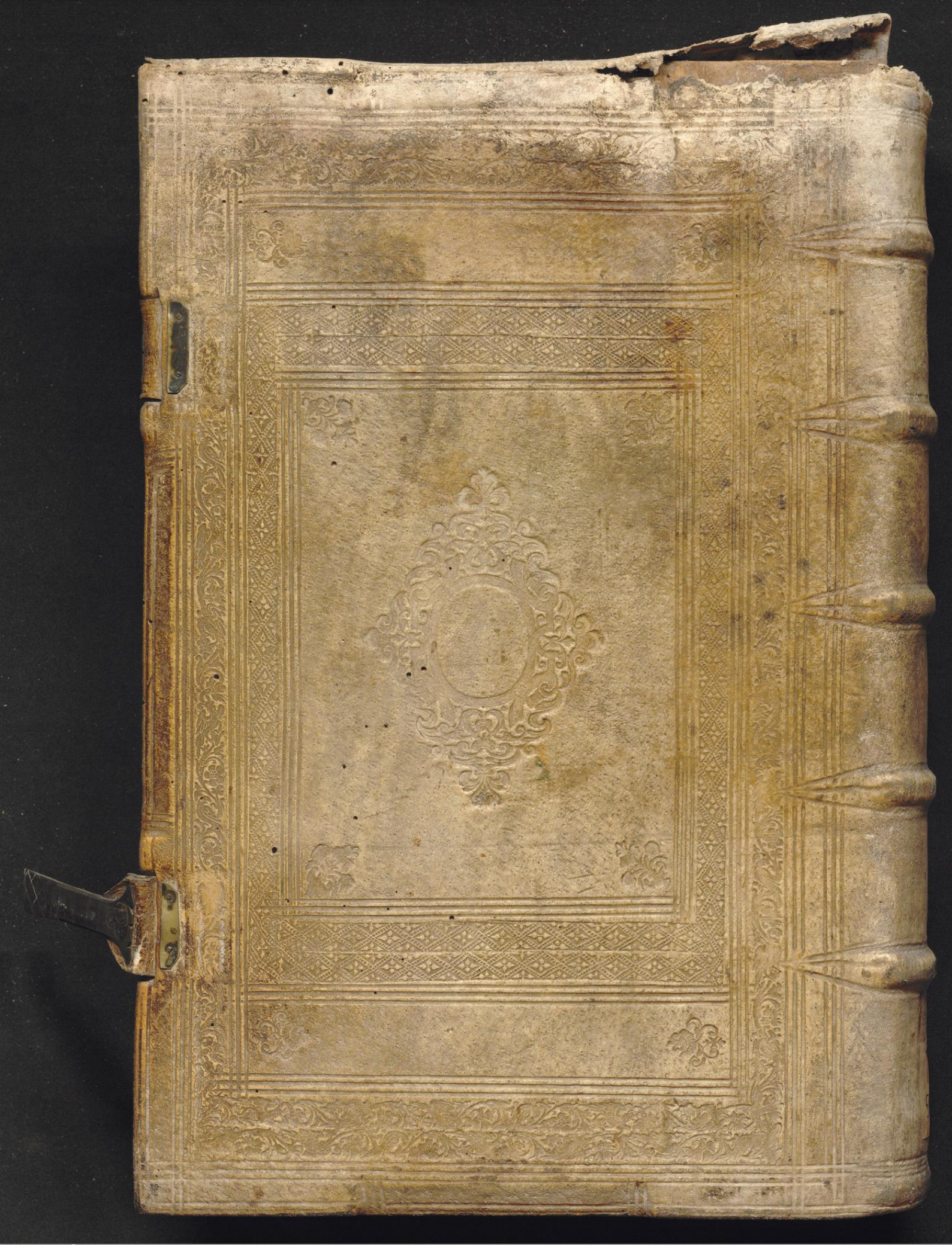
PRæfatiunculam huic noſtro formatarum concionum Indici, ut præmittendam, in rem tuam, bone Lector, duximus: ſic & hanc in ipſo primi voluminis indicis fine, admonitionem duximus, ſubjungendam. Præfatiunculam quidem, ut tibi conſtaret, quid, dum aliquando hoc noſtro arduo labore frui voles, à te, ut rectiùs fruaris, primâ fronte exigam. Hanc verò, ne dum nullas in hoc primo volumine Drexeliano formatas in feſta per annum occurrentia, legis conciones, me Græcæ fidei hominem arbitreris, & hocce Drexelianum opus, Pharmacopolarum pyxidem appelles: quæ grande titulis valetudini auxilium pollicentur, quamvis nullum ſervent latentem theſaurum; ſed araneas, & inanias meras. Dum quod in ipſo hujus primi voluminis titulo ais promitto, in eodem ipſo non exequor, & ſolvo. Eſt enim ea deformis oratio, quam res promiſſa non concomitatur; & fidelis

Non eſt amici polliceri, ſed dare.

Cur ergo promiſſa non ſubjungo? tribus id verbis habe; nolo enim hîc excuſationum proferre plauſtra, dum unica me abſolvit. Quod promiſi differo, non aufero: & ut hoc primum volumen Dominicalibus, ita ſecundum Feſtivalibus, & quibuſvis aliis honorariis concionibus habebis locupletiſſimè & exornatum, & refertum. Promiſſæ enim fidei non ero injurius, dum quod promiſi, in altero horum voluminum perſolvo cum fœnore. Secundum igitur Auctoris conſule Tomum, & Vale, & fruere.

Collegii Soc. Jesu Paderbornæ

hier

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

